אבגדהוזחטי
כלמנסעפצקר
שת
תשרקצפעסנמל
כיטחזוהדגבא

Α Β Γ Δ Ε Ϛ Ζ Η
Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο
Π Ϙ Ρ Ϲ Τ Υ Φ Χ
Ψ Ω ϡ

A B C D E F G H
I K L M N O P Q R S
T V X Y Z & ÷

Noverint universi presentium inspectores ... pater in Christo dominus ... divina ... monasterii ... [illegible] ... anno domini ...

DESIDERII MEI DESIDERATAS ACCEPI EPISTOLAS QUI QUODAM PRESAGIO FUTURORUM CUM DANIELE SORTITUS EST NOMEN OBSECRANTIS UT TRANSlatum in latinam linguam de hebreo sermone pentatheucum nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certe obtrectatorum meorum latratibus patens, qui me asserunt in septuaginta interpretum suggillationem nova pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes, cum ego sepissime testatus sim me pro virili portione in tabernaculo dei offerre que possim, nec opes alterius aliorum paupertate fedari. Quod ut auderem, Origenis me studium provocavit, qui editioni antique translationem Theodotionis miscuit, asterisco et obelo id est stella et veru opus omne distinguens, dum aut illucescere facit que minus ante fuerant, aut superflua queque iugulat et confodit, maximeque evangelistarum et apostolorum auctoritas promulgavit, in quibus multa de veteri testamento legimus que in nostris codicibus non habentur, ut est illud: Ex Egypto vocavi filium meum, et: Quoniam Nazareus vocabitur, et: Videbunt in quem compunxerunt, et: Flumina de ventre eius fluent aque vive, et: Que nec oculus vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit que preparavit deus diligentibus se, et multa alia que proprium syntagma desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hec scripta sunt, et cum dicere non potuerint, de libris hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee, secundum in Ysaia, tertium in Zacharia, quartum in Proverbiis, quintum eque in Ysaia. Quod multi ignorantes apocriforum deliramenta sectantur, et hiberas nenias libris autenticis preferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudei prudenti factum dicunt esse consilio, ne Ptholomeus unius dei cultor etiam apud hebreos duplicem divinitatem deprehenderet, quod maxime idcirco faciebant quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacratum aliquid scriptura testatur de patre et filio et spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt, ut et regi satisfacerent et archanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandrie mendacio suo extruxerit, quibus divisi eadem scriptitarint, cum Aristeus eiusdem Ptholomei ὑπερασπιστής, et multo post tempore Iosephus nichil tale retulerint, sed in una basilica congregatos contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem. Ibi spiritus ventura predicit, hic eruditio et verborum copia ea que intelligit transfert. Nisi forte putandus est Tullius Economicum Xenofontis et Platonis Pytagoram et Demosthenis pro Ctesiphonte afflatus rethorico spiritu transtulisse, aut aliter de eisdem libris per septuaginta interpretes, aliter per apostolos spiritus sanctus testimonia texuit, ut quod illi tacuerunt hi scriptum esse mentiti sunt. Quid igitur? Damnamus veteres? Minime, sed post priorum studia in domo domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, et quod nesciebant dubiis protulere sententiis, nos post passionem et resurrectionem eius non tam prophetiam quam historiam scribimus. Aliter enim audita, aliter visa narrantur. Quod melius intelligimus, melius et proferimus. Audi igitur, emule, obtrectator ausculta. Non damno, non reprehendo septuaginta, sed confidenter cunctis illis apostolos prefero. Per istorum os michi Christus sonat, quos ante prophetas inter spiritualia carismata positos lego, in quibus ultimum pene gradum interpretes tenent. Quid livore torqueris? Quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi tibi in translatione videor errare, interroga hebreos, diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab apostolis usurpata testimonia probaverunt, et emendatiora sunt exemplaria latina quam greca, quam hebraica. Verum hec contra invidos. Nunc te deprecor, Desideri carissime, ut quia tantum opus me subire fecisti et a Genesi exordium capere, orationibus iuves, quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri in latinum eos transferre sermonem.

INCIPIT LIBER GENESIS QUI DICITUR BRESITH. ISTI QUINQUE LIBRI MOYSI APUD HEBREOS DICUNTUR THORA, NOS VERO PENTATHEUCUM.

ⲀⲂⲄⲆⲈ ...

ОТЬЧЕ ... АЗБУКИ ...

abbas Dinisius (Dionys)
1360–1366

... [illegible] ... & repleta est [illegible] iniquitate. Cumque uidisset [illegible] esse corrupta
omnis quippe caro corruperat uiam suam super terram [illegible]
uniuerse carnis uenit coram me. Repleta est terra iniquitate [illegible] eorum
& ego disperdam eos cum terra. Fac tibi arcam de [illegible] leuigatis. Mansiunculas in archa facies. & bitumine linies [illegible]
facies eam. Trecentorum cubitorum erit longitudo [illegible] latitudo
& xxx cubitorum altitudo illius. Fenestram in archa facies. & in cubito [illegible]
summitatem illius. Ostium autem arche pones ex latere. deorsum.
Cenacula & tristega facies in ea. Ecce ego adducam diluuii aquas super
terram. ut interficiam omnem carnem in qua spiritus uite est subter celum.
Uniuersa que in terra sunt consumentur. Ponamque fedus meum tecum. & ingredieris archam tu & filii tui. uxor tua & uxores filiorum tuorum tecum. Et ex
cunctis animantibus terre & uniuerse carnis bina & bina induces in archa
ut uiuant tecum. masculini sexus & feminini. De uolucribus iuxta genus
suum. & de iumentis in genere suo. & ex omni reptili terre secundum genus
suum. Bina ingredientur de omnibus [illegible] possint uiuere. Tolles igitur
tecum ex omnibus escis que mandi possunt. & comportabis apud te. & erunt
tibi quam illis in cibum. Fecit igitur noe omnia que preceperat illi deus.

Dixitque dominus ad eum. Ingredere tu & omnis domus tua in archam. Te enim uidi
iustum coram me in generatione hac. Ex omnibus animantibus mundis
tolles septena & septena masculum & feminam. De [illegible] & de uolucribus celi
septena & septena masculum & feminam. ut saluetur semen super faciem uniuerse
terre. Adhuc enim & post dies septem ego pluam super terram xl diebus &
xl noctibus. & delebo omnem substantiam quam feci de superficie terre.
Fecit ergo noe omnia que mandauerat ei dominus. Eratque noe sexcentorum
annorum quando diluuii aque inundauerunt super terram. Et ingressus
est noe & filii eius. uxor eius & uxores filiorum eius cum eo in archam propter
aquas diluuii. De animantibus quoque mundis & inmundis [illegible]
uolucribus & ex omni quod mouetur super terram [illegible]
sunt cum noe [illegible] masculus & femina sicut preceperat dominus noe.
Cumque transissent septem dies. aque diluuii inundauerunt super terram.
Anno sexcentesimo uite noe mense secundo. septimodecimo die mensis
rupti sunt omnes fontes abyssi magne. & cataracte celi aperte sunt.
& facta est pluuia super terram xl diebus & xl noctibus. In articulo
diei illius ingressus est noe. & sem. cham. & iafeth filii eius. uxor eius
& tres uxores filiorum eius cum eo in archam. ipsi & omne animal secundum
genus suum. uniuersaque iumenta in genere suo. & omne quod mouetur super
terram in genere suo. cunctumque uolatile secundum genus suum. uniuerseque
aues omnesque uolucres ingresse sunt ad noe in archam. bina & bina
ex omni carne in qua erat spiritus uite. Et que ingressa sunt masculus &
femina ex omni carne introierunt sicut preceperat ei deus. [illegible]
Factumque est diluuium xl diebus super terram & multiplicate sunt aque
& eleuauerunt archam in sublime a terra. Uehementer inundauerunt
& omnia repleuerunt in superficie terre. Porro archa ferebatur super
aquas. Et aque preualuerunt nimis super terram. operti sunt omnes montes
excelsi sub uniuerso celo. Quindecim cubitis altior fuit aqua super
montes quos operuerat. Consumptaque est omnis caro que mouebatur super
terram uolucrum. animantium. bestiarum. omniumque reptilium que reptant
super terram. uniuersi homines. & cuncta in quibus spiraculum uite
[illegible] mortua sunt. Et deleuit omnem substantiam que erat super terram
[illegible] Obtinueruntque aque terram centum quinquaginta diebus.

[illegible]

[illegible] generationes sempiternas [illegible]
[illegible] federis inter me & inter terram [illegible]
[illegible] obduxero nubibus celum apparebit arcus meus in nubibus. & recordabor federis mei
uobiscum & cum omni anima uiuente que carnem uegetat. & non erunt ultra
aque diluuii ad delendam uniuersam carnem. Eritque arcus in nubibus
& uidebo illum. & recordabor federis sempiterni quod pactum est inter deum
& omnem animam uiuentem uniuerse carnis que est super terram. Dixitque deus ad
noe. Hoc erit signum [illegible] & omnis carnis
super terram. Erant igitur filii noe qui egressi sunt de archa. sem. cham. & iafeth.
Porro cham ipse est pater chanaan. Tres isti filii sunt noe & ab his
disseminatum est omne hominum genus super uniuersam terram. Cepitque
[illegible] exercere terram & plantauit uineam. bibensque uinum inebriatus
est & nudatus in tabernaculo suo. Quod cum uidisset cham
[illegible] fratribus suis foras. At uero sem & iafeth [illegible] imposuerunt humeris
suis [illegible] retrorsum [illegible]
[illegible]
[illegible] fecerat ei filius [illegible]
[illegible] seruorum erit fratribus suis. [illegible]
[illegible] seruus eius. [illegible]
[illegible] chanaan seruus eius. [illegible]
[illegible]

[illegible]

A Chananeus aut[em] tunc erat in terra. Apparuitq[ue] d[omi]n[u]s abram & dix[it] ei. Semini tuo dabo t[er]ram hanc. Qui edificauit altare d[omi]no. qui apparuerat ei. & inuocauit nomen eius. Et inde transgrediens ad montem qui erat contra orientem bethel. tetendit ibi tabernaculum suum. ab occidente habens bethel. & ab oriente ai. Edificauit quoq[ue] ibi altare d[omi]no. & inuocauit nomen eius. Perrexitq[ue] abram uadens & ultra progrediens ad meridiem. Facta est aut[em] fames in terra. descenditq[ue] abram in egyptum. ut peregrinaretur ibi. preualuerat enim fames in terra. Cumq[ue] prope esset ut ingrederetur egyptum. dixit saray uxori sue. Noui quod pulchra sis mulier: et quod cum uiderint te egyptii dicturi sunt uxor ipsius est. & interficient me. & te reseruabunt. Dic ergo obsecro te quod soror mea sis. ut bene sit mihi propter te. & uiuat anima mea ob gratiam tuam. Cum itaq[ue] ingressus esset abram in egyptum. uiderunt egyptii mulierem quod esset pulchra nimis. & nuntiauerunt principes pharaoni. & laudauerunt illam apud illum. & sublata est mulier in domo pharaonis. Abram uero bene usi sunt propter illam. fueruntq[ue] ei oues & boues. & asini. & serui famule. & cameli. Flagellauit aut[em] d[omi]n[u]s pharaonem plagis maximis & domum eius. propter uxorem eius. Vocauitq[ue] pharao abram & dix[it] ei. Quid nam est quod fecisti mihi? Quare non indicasti quod uxor tua esset? Quam ob causam dixisti esse sororem tuam. ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc ergo ecce coniunx tua. accipe eam & uade. Preceptique pharao sup[er] abram uiris. & deduxerunt eum & uxorem eius & omnia que habebat. [c. 13] Ascendit aut[em] abram de egypto ipse & uxor eius. & omnia que habebat. & loth cum eo ad australem plagam. Erat aut[em] diues ualde in possessione auri & argenti. Reuersusq[ue] est per iter quo uenerat a meridie in bethel usq[ue] ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter bethel & ai. in loco altaris quod fecerat prius. & inuocauit ibi nomen d[omi]ni. Sed & loth qui erat cum abram fuerunt greges ouium. & armenta. & tabernacula. nec poterat eos capere terra. ut habitarent simul. Vnde & facta est rixa inter pastores gregum abram & loth.

Eo autem tempore chananeus & phereZeus habitabant in illa terra. Dixit aut[em] abram ad loth. Ne quaeso sit iurgium inter me & te. & inter pastores meos & pastores tuos. Fratres enim sumus. Ecce enim uniuersa terra coram te est. recede a me obsecro. Si ad sinistram ieris. ego dexteram tenebo. Si tu dexteram elegeris. ego ad sinistram pergam. Eleuatis itaq[ue] loth oculis. uidit omnem circa regionem iordanis que uniuersa irrigabatur. antequam subuerteret d[omi]n[u]s sodomam & gomorram sicut paradysus d[omi]ni. & sicut egyptus uenientibus in segor. Elegitq[ue] sibi loth regionem circa iordanem & recessit ab oriente. diuisiq[ue] sunt alterutrum a fratre suo. Abram habitauit in terra chanaan. loth uero moratus est in oppidis que erant circa iordanem. & habitauit in sodomis. Homines aut[em] sodomite pessimi erant. & peccatores coram domino nimis. Dixitq[ue] d[omi]n[u]s ad abram postquam diuisus est loth ab eo. Leua oculos tuos & uide a loco in quo nunc es. ad aquilonem & ad meridiem. & ad occidentem. Omnem terram quam conspicis tibi dabo & semini tuo usq[ue] in sempiternum. faciamq[ue] semen tuum sicut puluerem terre. Si quis potest hominum numerare puluerem. semen tuum quoq[ue] numerare poterit. Surge & perambula terram in longitudine & in latitudine sua. quia tibi daturus sum eam.

Mouens ergo abram tabernaculum suum. uenit & habitauit iuxta conuallem mambre quod est in ebron. edificauitq[ue] altare d[omi]no. [c. 14] Factum est aut[em] in illo tempore ut amrahel rex sennaar. & arioch rex ponti. & codorlaomor rex elamitarum. & thadal rex gentium. inirent bellum contra bara regem sodomorum. & contra bersa regem gomorre. & contra sennaab regem adame. & contra semeber regem seboim. contraq[ue] regem bale ipsa est segor. Omnes hi conuenerunt in uallem siluestrem. que nunc est mare salis. Duodecim enim annis seruierunt codorlaomor. & tertiodecimo anno recesserunt ab eo. Igitur anno xiiii uenit codorlaomor & reges qui cum eo erant. percusseruntq[ue] rafaym in astaroth. carnaim & Zuzim cum eis. & emim in saue. cariathaim & chorreos in montibus seyr. usq[ue] ad campestria pharan que est in solitudine. Reuersiq[ue] sunt & uenerunt ad fontem messat. ipse est cades & percusserunt omnem regionem amalechitarum & amorreum qui habitabat in asason thamar. Et egressi sunt rex sodomorum. & rex gomorre. rex adame. & rex seboim. nec non & rex bale que est segor. & direxerunt contra eos aciem in ualle siluestri. scilicet aduersum codorlaomor regem elamitarum. & thadal regem gentium. & amrahel regem sennaar. & arioch regem ponti. iiii. reges aduersus quinq[ue]. Vallis aut[em] siluestris habebat puteos multos bituminis. Itaq[ue] rex sodomorum & rex gomorre terga uerterunt. cecideruntq[ue] ibi. & qui remanserunt fugerunt ad montem. Tulerunt aut[em] omnem substantiam sodomorum & gomorre. & uniuersa que ad cibum pertinent. & abierunt. nec non loth & substantiam eius. filium fratris abram qui habitabat in sodomis. Et ecce unus qui euaserat nuntiauit abram hebreo. qui habitabat in conualle mambre fratris eschol. & fratris aner. Hi enim pepigerant fedus cum abram. Quod cum audisset abram captum uidelicet fratrem suum. numerauit expeditos uernaculos suos trecentos x. & octo. & persecutus est eos usq[ue] dan. Et diuisis sociis irruit super eos nocte percussitq[ue] eos. & persecutus est eos usq[ue] hoba. que est ad leuam damasci. usq[ue] ad fenicem. reduxitq[ue] omnem substantiam. & loth fratrem suum cum substantia illius. mulieres quoq[ue] & populum. Egressus est aut[em] rex sodomorum in occursum ei postquam reuersus est a cede codorlaomor & regum qui cum eo erant. in ualle saue. que est uallis regis.

At uero melchisedech rex salem proferens panem & uinum. erat enim sacerdos dei altissimi. benedixit ei & ait. Benedictus abram deo excelso qui creauit celum & terram. & benedictus deus excelsus quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. Dixit aut[em] rex sodomorum ad abram. Da mihi animas. cetera tolle tibi. Qui respondit ei. Leuo manum meam ad d[omi]n[u]m deum excelsum possessorem celi & terre. quod a filo subtegminis usq[ue] ad corrigiam caligae non accipiam ex omnibus que tua sunt. ne dicas ego ditaui abram. exceptis his que comederunt iuuenes. & partibus uirorum qui uenerunt mecum. aner. eschol & mambre. isti accipiant partes suas. [c. 15] His ita transactis. factus est sermo d[omi]ni ad abram per uisionem dicens. Noli timere abram ego protector tuus sum. & merces tua magna nimis. Dixitq[ue] abram. Domine deus. quid dabis mihi? Ego uado absq[ue] liberis. & filius procuratoris domus mee iste damascus eliezer. Addiditq[ue] abram. Mihi aut[em] non dedisti semen. & ecce uernaculus meus heres meus erit. Statimq[ue] sermo domini factus est ad eum dicens. Non erit hic heres tuus. sed qui egredietur de utero tuo. ipsum habebis heredem. Eduxitq[ue] eum foras. & ait illi. Suspice celum. & numera stellas si potes. Et dixit illi. Sic erit semen tuum. Credidit abram deo & reputatum est ei ad iustitiam. Dixitq[ue] ad eum. Ego dominus qui eduxi te de ur chaldeorum. ut darem tibi terram istam ut possideres eam. At ille ait. Domine deus. unde scire possum quod possessurus sum eam? Et respondens d[omi]n[u]s. Sume inquit mihi uaccam triennem. & capram trimam. & arietem annorum trium. turturem quoq[ue] & columbam. Qui tollens uniuersa hec diuisit ea per medium. & utrasq[ue] partes altrinsecus posuit. aues aut[em] non diuisit. Descenderuntq[ue] uolucres super cadauera. & abigebat ea abram. Cumq[ue] sol occumberet. sopor irruit super abram & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. dictumq[ue] est ad eum. Scito prenoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua. & subicient eos seruituti & affligent quadringentis annis. Verumtamen gentem cui seruituri sunt ego iudicabo. & post hec egredientur cum magna substantia. Tu aut[em] ibis ad patres tuos in pace. sepultus in senectute bona. Generatione aut[em] quarta reuertentur huc. Necdum enim complete sunt iniquitates amorreorum usq[ue] ad presens tempus.

Cum ergo occubuisset sol facta est caligo tenebrosa. & apparuit clibanus fumans. & lampas ignis transiens inter diuisiones illas. In die illo pepigit d[omi]n[u]s cum abram fedus dicens. Semini tuo dabo terram hanc. a fluuio egypti usq[ue] ad fluuium magnum eufraten. cyneos & ceneZeos. & cedmoneos. & etheos. & fereZeos. rafaym quoq[ue] & amorreos. & chananeos. & gerseos & iebuseos. [c. 16] Igitur saray uxor abram non genuerat liberos. Sed habens ancillam egyptiam nomine agar dixit marito suo. Ecce conclusit me d[omi]n[u]s ne parerem. ingredere ad ancillam meam. si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumq[ue] ille adquiesceret deprecanti. tulit agar egyptiam ancillam suam post annos x. quam habitare ceperant in terra chanaan. & dedit eam uiro suo uxorem. Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se uidens. despexit dominam suam. Dixitq[ue] saray ad abram. Inique agis contra me. Ecce dedi ancillam meam in sinum tuum. que uidens quod conceperit. despectui me habet. Iudicet d[omi]n[u]s inter me & te. Cui respondens abram. Ecce ait ancilla tua in manu tua est. utere ea ut libet. Affligente ergo eam saray fugam iniit. Cumq[ue] inuenisset illam angelus domini iuxta fontem aque in solitudine. que est in uia sur in deserto. dixit ad illam. Agar ancilla saray unde uenis & quo uadis? Que respondit. A facie saray domine mee ego fugio. Dixitq[ue] angelus domini. Reuertere ad dominam tuam. & humiliare sub manu illius. Et rursum. Multiplicans inquit multiplicabo semen tuum. & non numerabitur pre multitudine. Ac deinceps ecce ait concepisti. & paries filium. uocabisq[ue] nomen eius hysmael. eo quod audierit d[omi]n[u]s afflictionem tuam. Hic erit ferus homo. Manus eius contra omnes. & manus omnium contra eum. & e regione uniuersorum fratrum suorum figet tabernacula.

Vocauit autem nomen d[omi]ni qui loquebatur ad eam. Tu deus qui uidisti me. Dixit enim profecto hic uidi posteriora uidentis me. Propterea apellauit puteum illum uidentis me & uidentis. Ipse est inter cades & barad. Peperitq[ue] agar abre filium. Qui uocauit nomen eius ysmahel. Octoginta & sex annorum erat quando peperit ei agar ysmahelem. [c. 17] Postquam uero nonaginta & nouem annorum esse ceperat. apparuit ei dominus dixitq[ue] ad eum. Ego d[omi]n[u]s omnipotens ambula coram me & esto perfectus. ponamq[ue] fedus meum inter me & te. & multiplicabo te uehementer nimis. Cecidit abram pronus in faciem. Dixitq[ue] ei d[omi]n[u]s. Ego sum & pactum meum tecum. erisq[ue] pater multarum gentium. nec ultra uocabitur nomen tuum abram. sed apellaberis abraham. quia patrem multarum gentium constitui te. faciamq[ue] crescere uehementissime. & ponam te in gentibus: regesq[ue] ex te egredientur. Et statuam pactum meum inter me & te. & inter semen tuum post te in generationibus suis. federe sempiterno ut sim deus tuus & seminis tui post te. daboq[ue] tibi & semini tuo terram peregrinationis tue omnem terram chanaan in possessionem eternam. eroq[ue] deus eorum. Dixit iterum dominus ad abraham. Et tu ergo custodies pactum meum. & semen tuum post te in generationibus suis. Hoc est pactum quod obseruabis & obseruabitis inter me & uos. & semen tuum post te in generationibus suis.

Circumcidetur ex uobis omne masculinum. & circumcidetis carnem preputii uestri. ut sit in signum federis inter me & uos. Infans octo dierum circumcidetur in uobis. omne masculinum in generationibus uestris. Tam uernaculus quam empticius circumcidetur. & quicumq[ue] non fuerit de stirpe uestra. eritq[ue] pactum meum in carne uestra in fedus eternum. Masculus cuius preputii caro circumcisa non fuerit. delebitur anima illa de populo suo. quia pactum meum irritum fecit. Dixit quoq[ue] dominus ad abraham. Saray uxorem tuam non uocabis saray sed saram. & benedicam ei. & ex illa dabo tibi filium. cui benedicturus sum. eritq[ue] in nationes regesq[ue] populorum orientur ex eo. Cecidit abraham in faciem suam & risit dicens in corde suo. Putasne centenario nascetur filius. & sara nonagenaria pariet? Dixitq[ue] ad d[omi]n[u]m. Vtinam ysmahel uiueret coram me. Et ait deus ad abraham. Sara uxor tua pariet tibi filium. uocabisq[ue] nomen eius ysaac. & constituam pactum meum illi in fedus eternum. & semini eius post eum. Super ysmahel quoq[ue] exaudiam te. Ecce benedicam ei & augebo. & multiplicabo eum ualde. Duodecim duces generabit. & faciam illum in gentem magnam. Pactum uero meum statuam ad ysaac quem pariet tibi sara tempore isto. in anno altero.

Cumq[ue] finitus esset sermo loquentis cum eo. ascendit deus ab abraham. Tulit aut[em] abraham ysmahelem filium suum & omnes uernaculos domus sue. uniuersosq[ue] quos emerat. cunctos mares ex omnibus uiris domus sue. & circumcidit carnem preputii eorum. statimq[ue] in ipsa die. sicut preceperat ei d[omi]n[u]s. Abraham nonaginta nouem annorum erat quando circumcidit carnem preputii sui. & ysmahel filius eius xiii. annorum impleuerat tempore circumcisionis sue. Eadem die circumcisus est abraham. & ysmahel filius eius. & omnes uiri domus illius. tam uernaculi quam empticii. & alienigene pariter circumcisi sunt. [c. 18] Apparuit aut[em] ei d[omi]n[u]s in conualle mambre sedenti in ostio tabernaculi sui. in ipso feruore diei. Cumq[ue] eleuasset oculos apparuerunt ei tres uiri stantes prope eum. Quos cum uidisset cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi. & adorauit in terram & dixit. Domine si inueni gratiam in oculis tuis. ne transeas seruum tuum. & afferam pauxillum aque ut lauentur pedes uestri. & requiescite sub arbore. Ponam buccellam panis & confortate cor uestrum. & postea transibitis. Idcirco enim declinastis ad seruum uestrum. Qui dixerunt. Fac ut locutus es. Festinauit abraham ad tabernaculum ad saram. dixitq[ue] ei. Accelera tria sata simile commisce. & fac subcinericios panes. Ipse uero ad armentum cucurrit. & tulit inde uitulum tenerrimum & optimum. deditq[ue] puero. Qui festinauit & coxit illum. Tulit quoq[ue] butyrum & lac & uitulum quem coxerat. & posuit coram eis. Ipse uero stabat iuxta eos sub arbore.

Cumq[ue] comedissent. dixerunt ad eum. Vbi est sara uxor tua? Ille respondit.

Ecce in tabernaculo est. Cui dixit. Revertens veniam ad te tempore isto vita comite. et habebit filium Sara uxor tua. Quo audito. Sara risit post ostium tabernaculi. Erant autem ambo senes provecteque etatis. et desierant Sare fieri muliebria. Que risit occulte dicens. Postquam consenui et dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? Dixit autem dominus ad Abraham. Quare risit Sara dicens. Num vere paritura sum anus? Numquid deo est quicquam difficile? Iuxta condictum revertar ad te hoc eodem tempore vita comite. et habebit Sara filium. Negavit Sara dicens non risi. timore perterrita. Dominus autem non est inquit ita. sed risisti.

Cum ergo surrexissent inde viri. direxerunt oculos suos contra Sodomam. et Abraham simul gradiebatur deducens eos. Dixitque dominus. Num celare potero Abraham que gesturus sum cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam. et benedicende sint in illo omnes nationes terre? Scio enim quod precepturus sit filiis suis et domui sue post se ut custodiant viam domini, et faciant iudicium et iusticiam. ut adducat dominus propter Abraham omnia que locutus est ad eum. Dixitque dominus. Clamor Sodomorum et Gomorreorum multiplicatus est. et peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint an non est ita ut sciam. Converteruntque se inde. et abierunt Sodomam. Abraham vero adhuc stabat coram domino. et appropinquans ait. Numquid perdes iustum cum impio? Si fuerint quinquaginta iusti in civitate, peribunt simul. et non parces loco illi propter quinquaginta iustos. si fuerint in eo? Absit a te ut rem hanc facias ut occidas iustum cum impio. fiatque iustus sicut impius. Non est hoc tuum qui iudicas omnem terram. Nequaquam facias iudicium. Dixitque ad eum dominus. Si invenero Sodomis L. iustos in medio civitatis. dimittam omni loco propter eos.

Respondens Abraham ait. Quia semel cepi, loquar ad dominum meum. cum sim pulvis et cinis. Quid si minus L. iustis quinque fuerint? Delebis propter quadraginta quinque universam urbem? Et ait. Non delebo. si invenero ibi xl. quinque. Rursumque locutus est ad eum. Sin autem xl. inventi fuerint quid facies? Ait. Non percutiam propter xl. Ne quaeso inquit indigneris domine si loquar. Quid si inventi fuerint ibi xxx? Respondit. Non faciam si invenero ibi xxx. Quia semel inquit cepi, loquar ad dominum meum. Quid si inventi fuerint ibi xx? Dixit. Non interficiam propter xx. Obsecro inquit ne irascaris domine. si loquar adhuc semel. Quid si inventi fuerint ibi x? Dixit. Non delebo propter x. Abiitque dominus postquam cessavit loqui Abraham. et ille reversus est in locum suum. Veneruntque duo angeli Sodomam vespere sedente Loth in foribus civitatis. Qui cum audisset et vidisset eos surrexit et ivit obviam eis. et adoravit pronus in terram. et dixit. Obsecro domini. declinate in domum pueri vestri. et manete ibi. Lavate pedes vestros. et cras proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt. Minime. sed in platea manebimus. Compulit illos oppido ut diverterent ad eum. ingressisque domum illius fecit convivium. coxit azima et comederunt.

Prius autem quam irent cubitum. viri civitatis vallaverunt domum illius a puero usque ad senem. omnis populus simul. Vocaveruntque Loth et dixerunt ei. Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? Educ illos huc ut cognoscamus eos. Egressusque ad eos Loth post tergum acclaudens ostium ait. Nolite quaeso fratres mei. nolite malum hoc facere. Habeo duas filias que necdum cognoverunt virum. educam eas ad vos. et abutamini eis sicut vobis placuerit. dummodo viris istis nichil faciatis mali. quia ingressi sunt sub umbra culminis mei. At illi dixerunt. Recede illuc. Et rursum inquiunt. Ingressus es ut advena, numquid ut iudices? Te ergo ipsum magis quam hos affligemus. Vimque faciebant Loth vehementissime. Iamque prope erat ut effringerent fores. et ecce miserunt manum viri et introduxerunt ad se Loth et clauserunt ostium. et eos qui erant foris percusserunt cecitate a minimo usque ad maximum. ita ut ostium invenire non possent. Dixerunt autem ad Loth. Habes hic tuorum quempiam. generum aut filios aut filias? Omnes qui tui sunt. educ de urbe hac. Delebimus enim locum istum. eo quod increverit clamor eorum coram domino, qui misit nos ut perdamus illos.

Egressus itaque Loth locutus est ad generos suos. qui accepturi erant filias eius. et dixit. Surgite egredimini de loco isto, quia delebit dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui. Cumque esset mane cogebant eum angeli dicentes. Surge et tolle uxorem tuam. et duas filias tuas quas habes. ne et tu pereas in scelere civitatis. Dissimulante autem illo apprehenderunt manum eius et manum uxoris ac duarum filiarum eius. eo quod parceret dominus illi et eduxerunt eum, posueruntque extra civitatem. ibique locuti sunt ad eum dicentes. Salva animam tuam. Noli respicere post tergum. nec stes in omni circa regione. sed in monte salvum te fac. ne et tu pereas simul. Dixitque Loth ad eos. Queso domine mi. quia invenit servus tuus gratiam coram te. et magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum. ut salvares animam meam. nec possum in monte salvari. ne forte apprehendat me malum et moriar. Est civitas hec iuxta ad quam possum fugere parva. et salvabor in ea. Numquid non modica est. et vivet anima mea? Dixitque ad eum. Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas. ut non subvertam urbem pro qua locutus es. Festina et salvare ibi. quia non possum quicquam facere donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor. Sol egressus est super terram. et Loth ingressus est Segor.

Igitur dominus pluit super Sodomam et Gomorram sulphur et ignem de celo. et subvertit civitates has. et omnem circa regionem universos habitatores urbium. et cuncta terre virentia. Respiciensque uxor eius post se. versa est in statuam salis. Abraham autem consurgens mane ubi steterat prius cum domino. intuitus est Sodomam et Gomorram. et universam regionem terre illius. viditque ascendentem favillam de terra. quasi fornacis fumum. Cum enim subverteret dominus civitates regionis illius. recordatus est Abrahe et liberavit Loth de subversione urbium in quibus habitaverat. Ascenditque Loth de Segor et mansit in monte. due quoque filie eius cum eo. Timuerat enim manere in Segor. et mansit in spelunca ipse et due filie eius cum eo. Dixitque maior ad minorem. Pater noster senex est. et nullus virorum remansit in terra. qui possit ingredi ad nos iuxta morem universe terre. Veni inebriemus eum vino dormiamusque cum eo ut servare possimus ex patre nostro semen. Dederuntque patri suo bibere vinum nocte illa. et ingressa est maior dormivitque cum patre. At ille non sensit nec quando accubuit filia, nec quando surrexit. Altera quoque die dixit maior ad minorem. Ego dormivi heri cum patre. demus ei bibere vinum etiam hac nocte et dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro. Dederunt et illa nocte patri vinum. ingressaque minor filia dormivit cum patre. Conceperunt ergo due filie Loth de patre suo. Peperitque maior filium. et vocavit nomen eius Moab. Ipse est pater Moabitarum usque in presentem diem. Minor quoque peperit filium vocavitque nomen eius Ammon. id est filius populi mei. ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

Profectus inde Abraham in terram australem habitavit inter Cades et Sur et peregrinatus est ibi. Dixitque de Sara uxore sua. Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Gerare et tulit eam. Venit autem deus ad Abimelech per somnium nocte. et ait illi. En morieris propter mulierem quam tulisti. Habet enim virum. Abimelech vero non tetigerat eam. et ait. Domine. num gentem ignorantem et iustam interficies? Nonne ipse dixit michi soror mea est. et ipsa ait frater meus est? In simplicitate cordis mei. et munditia manuum mearum feci hoc. Dixitque ad eum deus. Et ego scio quod simplici corde feceris. et ideo custodivi te ne peccares in me. et non dimisi ut tangeres eam. Nunc ergo redde uxorem viro suo quia propheta est et orabit pro te et vives. Si autem nolueris reddere. scito quod morte morieris tu et omnia que tua sunt. Statimque de nocte consurgens Abimelech vocavit omnes servos suos et locutus est universa verba hec in auribus eorum. timueruntque omnes viri valde. Vocavit autem Abimelech etiam Abraham et dixit ei. Quid fecisti nobis? Quid peccavimus in te. quia induxisti super me et super regnum meum peccatum grande? Que non debuisti facere fecisti nobis. Rursumque expostulans ait. Quid vidisti, ut hoc faceres? Respondit Abraham. Cogitavi mecum dicens. Forsitan non est timor dei in loco isto. et interficient me propter uxorem meam. Alias autem et vere soror mea est, soror patris mei. et non filia matris mee. et duxi eam uxorem. Postquam autem eduxit me deus de domo patris mei. dixi ad eam. Hanc misericordiam facies mecum in omni loco ad quem ingrediemur dicens. quod frater tuus sim.

Tulit ergo Abimelech oves et boves et servos et ancillas deditque Abraham. reddiditque illi Saram uxorem suam et ait. Terra coram vobis est. ubicumque tibi placuerit habita. Sare autem dixit. Ecce mille argenteos dedi fratri tuo. Hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt. et quocumque perrexeris. mementoque te deprehensam. Orante autem Abraham sanavit deus Abimelech et uxorem suam. ancillasque eius. et pepererunt. Concluserat enim deus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abraham. Visitavit autem dominus Saram sicut promiserat. et implevit que locutus est. concepitque et peperit filium in senectute sua. tempore quo predixerat ei deus. Vocavitque Abraham nomen filii sui quem genuit ei Sara Ysaac. et circumcidit eum octava die sicut preceperat ei deus cum centum esset annorum. Hac quippe etate patris natus est Ysaac. Dixitque Sara. Risum fecit michi deus. Quicumque audierit corridebit michi. Rursumque ait. Quis auditurus crederet Abraham quod Sara lactaret filium quem peperit ei iam seni? Crevit ergo puer et ablactatus est. fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis eius. Cumque vidisset Sara filium Agar egyptie ludentem cum Ysaac. dixit ad Abraham. Eice ancillam hanc et filium eius. Non enim heres erit filius ancille cum filio meo Ysaac. Dure accepit hoc Abraham pro filio suo. Cui dixit deus. Non tibi videatur asperum super puero et super ancilla tua. Omnia que dixerit tibi Sara audi vocem eius. quia in Ysaac vocabitur tibi semen. Sed et filium ancille faciam in gentem magnam. quia semen tuum est.

Surrexit itaque Abraham mane et tollens panem et utrem aque inposuit scapule eius. tradiditque puerum. et dimisit eam. Que cum abisset. errabat in solitudine Bersabee. Cumque consumpta esset aqua in utre. abiecit puerum subter unam arborem que ibi erat et abiit seditque e regione procul. quantum potest arcus sagitta iacere. Dixit enim. Non videbo morientem puerum. Et sedens contra levavit vocem suam et flevit. Exaudivit autem deus vocem pueri. Vocavitque angelus domini Agar de celo dicens. Quid agis Agar? Noli timere. exaudivit enim deus vocem pueri de loco in quo est. Surge tolle puerum et tene manum eius. quia in gentem magnam faciam eum. Aperuitque oculos eius deus. Que videns puteum aque abiit et implevit utrem. deditque puero bibere. et fuit cum eo. Qui crevit et moratus est in solitudine. factusque est iuvenis sagittarius. Habitavitque in deserto Pharan. et accepit illi mater sua uxorem de terra Egypti.

Eodem tempore dixit Abimelech et Phicol princeps exercitus eius ad Abraham. Deus tecum est in universis que agis. Iura ergo per dominum ne noceas michi et posteris meis stirpique mee. sed iuxta misericordiam quam feci tibi facies michi et terre in qua versatus es advena. Dixitque Abraham. Ego iurabo. Et increpavit Abimelech propter puteum aque quem vi abstulerant servi illius. Respondit Abimelech. Nescivi quis fecerit hanc rem. sed et tu non indicasti michi. et ego non audivi preter hodie. Tulit itaque Abraham oves et boves et dedit Abimelech. percusseruntque ambo fedus. Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum. Cui dixit Abimelech. Quid sibi volunt septem agne iste quas stare fecisti seorsum? At ille. Septem inquit agnas accipies de manu mea. ut sint in testimonium michi. quia ego fodi puteum istum. Idcirco vocatus est locus ille Bersabee quia ibi uterque iuravit. et inierunt fedus pro puteo iuramenti. Surrexit autem Abimelech et Phicol princeps militie eius. reversique sunt in terram Palestinorum. Abraham autem plantavit nemus in Bersabee et invocavit ibi nomen domini dei eterni. et fuit in loco isto colonus terre Philistinorum multis diebus. Que postquam gesta sunt. temptavit deus Abraham et dixit ad eum. Abraham Abraham. Ille respondit. Adsum. Ait illi. Tolle filium tuum unigenitum quem diligis Ysaac. et vade in terram visionis. atque offer eum ibi in holocaustum. super unum montium quem monstravero tibi.

Igitur Abraham de nocte consurgens stravit asinum suum. ducens secum duos iuvenes. et Ysaac filium suum. Cumque concidisset ligna in holocaustum. abiit ad locum quem preceperat ei dominus. Die autem tercio elevatis oculis vidit locum procul. dixitque ad pueros suos. Expectate hic cum asino. ego et puer illuc usque properantes. postquam adoraverimus revertemur ad vos. Tulit quoque ligna holocausti. et imposuit super Ysaac filium suum. ipse vero portabat in manibus ignem et gladium. Cumque duo pergerent simul. dixit Ysaac patri suo. Pater mi. At ille respondit. Quid vis fili? Ecce inquit ignis et ligna. ubi est victima holocausti? Dixit Abraham. Deus providebit sibi victimam holocausti fili mi. Pergebant ergo pariter veneruntque ad locum quem ostenderat ei deus. In quo edificavit altare. et desuper ligna composuit. Cumque colligasset Ysaac filium suum. posuit eum in altari super struem lignorum. extenditque manum et arripuit

gladium ut immolaret filium. Et ecce angl's dn̄i de celo cla
mauit dic̄s. Abraham abraham. Qui resp̄. Adsum. Dixitq; ei.
Non extendas manū tuā sup puerum. neq; facias illi quicquam.
Nunc cognoui q̄d timeas dm̄. & n̄ pepcisti filio tuo unigenito ppt̄
me. Leuauit abrahā oculos uiditq; post tgum arietē int uepres
herentē cornib;. Quē assumens. obtulit holocaustū p filio. Ap
pellauitq; nom̄ loci illius dominus uidet. Unde usq; hodie dicit̄
in monte dominus uidebit.

Vocauit aūt angl's dn̄i abraham de celo sc̄do dic̄s. P memet ipsum
iuraui dic̄ domin̄. quia fecisti rem hanc & n̄ pepcisti filio tuo. be
nedicā t̄. & multiplicabo sem̄ tuū sicut stellas celi. & uelut arenā
quē est in litore maris. Possidebit semen tuū portas inimicoꝝ suoꝝ.
& benedicent̄ in semine tuo om̄s gentes t̄re. quia obedisti uoci meę.
Reuersus ē abrahā ad pueros suos. abieruntq; bersabee simul
& habitauit ibi. His ita gestis. nunciatū est abrahē q̄d melca
q̄q; genuisset filios nachor fr̄i suo. hus p̄mogenitū & buz
fr̄em eius. chamuel q̄q; patrem syroꝝ. & chased & azau feldā
q̄q; & iedlaf & batuel de q̄ nata est rebecca. Octo istos genuit
melca nachor fr̄i abrahā. Concubina ū illius nomine roma pep̄it
thabee & gaom. & thaas. & macha. Vixit aūt sara c.xx. annis
& mortua ē in ciuitate arbee quē est hebron in t̄ra chanaan.
Venitq; abrahā ut plangeret & fleret eam. Cumq; surrexis
set ab officio funeris. locut̄ est ad filios eth dic̄s. Aduena sū
& pegrinus apud uos. date m̄ ius sepulchri uobiscū. ut sepe
liam mortuum meū. Responderūt filii eth. Audi nos dn̄e
p̄nceps di es. in electis sepulchris n̄ris sepeli mortuum tuum
nullusq; p̄hibere poterit quin in monumento ei' sepelias mortuū
tuum. Surrexit abrahā & adorauit pp̄lm t̄re filios uidelicet
eth dixitq; ad eos. Si placet animę u̅re ut sepeliā mortuum
meū. audite me & intercedite ap̄ effron filium soor ut m̄ det spe

luncā duplicē quā habet in extrema parte agri sui. Pecunia
digna tradat michi eā coram uob̄ in possessionē sepulchri.

Habitabat aūt effron in medio filioꝝ eth. Resp̄q; effron ad ab
rahā cunctis audientib; qui ingrediebant̄ portam ciuitatis illi' dic̄s.
Nequaquā ita fiet domine mi. sed magis ausculta q̄d loquor.
Agrum trado tibi & speluncā quę i eo est. p̄sentib; filiis pp̄li
mei. sepeli mortuum tuum. Adorauit abrahā corā pp̄lo t̄re.
& locut' ē ad effron circumstante plebe. Queso ut audias me.
Dabo pecuniā p agro suscipe eā. & sic sepeliam mortuū meū ibi.
Resp̄ effron. Domine mi audi. Terra quā postulas q̄dringen
tis siclis ualet. Istud ē p̄cium int̄ me & te. Sed q̄ntum ē hoc.
sepeli mortuum tuū. Quod cum audisset abrahā appendit pe
cuniā q̄m effron postulauerat audientib; filiis eth q̄dringentos
siclos argenti p̄bati monetę publicę. Confirmatq; est
ager q̄ndā effronis in quo erat spelunca duplex respiciens mambre
tam ipse q̄m spelunca & omnes arbores eius in cunctis t̄minis per
circuitum abrahę in possessionē filiis eth uidentib; & cunctis qui int̄
bant porta ciuitatis illius. Atq; ita sepeliuit abrahā sarā uxorē suā.
i spelunca agri duplici quę respiciebat mambre. hęc ē in t̄ra
chanaan. Et confirmat' est ager & antrū q̄d erat in eo abrahe
in possessionē monumenti a filiis eth.

Erat aūt abraham senex dierumq; multoꝝ & d's erat cum eo. & i
cunctis benedixerat ei. Dixitq; ad seruum seniorē domus suę. q̄
p̄erat omnib; quę habebat. Pone manum tuā subt' femī mei
ut adiurē te p dn̄m dm̄ celi & t̄re. ut n̄ accipias uxorem filio m̄o
de filiab; chananeoꝝ int quos habito. sed ad t̄ram & cognatio
nem meā p̄ficiscaris. & inde accipias uxorē filio meo ysaac.
Resp̄ seruus. Si noluerit mulier uenire mecum in t̄ram hanc.
num reducere debeo filium tuum ad locum de q̄ tu egressus es.
Dixit abrahā. Caue nequādo reducas illuc filium meum. Dn̄s
d's celi q̄ tulit me de domo patris mei & de t̄ra natiuitatis
meę qui locut' est m̄ & iurauit dicens. semini tuo dabo t̄ram
hanc. ipse mittet anglm̄ suum corā te. & accipies inde uxorē
filio meo. Sin aūt noluerit mulier sequi te. n̄ teneberis iuramto.
filium meū tantū ne reducas illuc. Posuit ḡ seruus manū sub
femore abraham dn̄i sui. & iurauit illi sup sermone hoc. tulitq;
x. camelos de grege dn̄i sui. & abiit ex omnib; bonis ei' portās
secum. p̄fectusq; p̄rexit in mesopotamiam & ad urbē nachor.
Cumq; fecisset camelos accumbere extra oppidū iuxta puteū
aquę uespe eo tempore quo solent mulieres egredi ad haurien
dam aq̄m dixit. Domine d's dn̄i mei abrahā occurre hodie ob
secro m̄. & fac misericordiam cū dn̄o meo abrahā. Ecce ego sto ppe
fontē aquę. & filię habitatoꝝ huius ciuitatis egredient' ad
haurienda aquam.

Igit' puella cui dixero inclina ydriam tuā ut bibā. & illa respō
derit bibe. quin & camelis tuis dabo potum. ipsa ē q̄m p̄parasti
seruo tuo ysaac. et p hęc intelligā q̄d feceris misericordiam cū dn̄o m̄o.
Necdum intra se uerba compleuerat. & ecce rebecca egrediebat̄ fi
lia batuel filii melcę uxoris nachor fr̄is abrahā habens ydriā
in scapula puella decora nimis uirgoq; pulcherrima. & icogni
ta uiro. Descenderat aū ad fontē & impleuerat ydriā. & reuer
tebat̄. Occurritq; ei seruus & ait. Pauxillum m̄ ad sorbendū
p̄be aquę de ydria tua. Quę resp̄. Bibe domine mi. Celeriterq;
deposuit ydriam sup ulnā suā. & dedit ei potū. Cumq; ille bibis
set adiecit. Quin & camelis tuis hauriam aq̄m. donec cuncti
bibant. Effundensq; ydriā in canalib; recurrit ad puteū ut
hauriret aquā. & haustā omnib; camelis dedit. Ille aū contem
plabat̄ eā tacit̄. scire uolens utrū p̄sp̄um fecisset iter suum dn̄s
an n̄. Postq̄m ḡ biberunt cameli. p̄tulit uir inaures aureas ap
pendentes siclos duos. & armillas totidē pondo sicloꝝ x. dixitq;
ad eā. Cuius es filia. Indica m̄. Est in domo patris tui locus
ad manendū. Quę resp̄. Filia batuelis sum. filii melcę q̄m pe
perit nachor. Et addidit dic̄s. Palearum q̄q; & feni plurimum
est ap̄ nos. & locus spaciosus ad manendū. Inclinauit se ho
& adorauit dn̄m dicens. Benedict' dn̄s d's domini mei abrahā qui
n̄ abstulit misericordiam suā & ueritatē a domino meo. & recto iti
nere me p̄duxit in domū fr̄is domini mei.

Cucurrit itaq; puella & nunciauit in domū mat̄is suę om̄a quę au
dierat. Habebat aū rebecca fr̄em nomine laban. Qui festin'
egressus ē ad hominē ubi erat fons. Cumq; uidisset inaures &
armillas in manib; sororis suę. & audisset cuncta uerba refe
rentis. hęc locut' ē m̄ homo. uenit ad uirum q̄ stabat iuxta came
los ppe aquę fontē. dixitq; ad eum. Ingredere benedicte domini.
Cur foris stas. Preparaui domum. & locum camelis. Et in
troduxit eum in hospitium ac destrauit camelos dedit q; paleas
& fenum. & aq̄m ad lauandos pedes cameloꝝ & uiroꝝ q̄ uene

rant cum eo. & apposit' est in conspectu eius panis. Qui ait. Nō
comedā donec loquar sermones meos. Resp̄ ei. Loquere. At ille.
Seruus inq̄t abraham sum. & dominus benedixit dn̄o meo ualde
magnificatusq; est ualde. & dedit ei oues & boues. argentū
& aurum. seruos & ancillas. camelos & asinos. & pep̄it sa
ra uxor domini mei filium domino meo in senectute sua. deditq;
illi omnia quę habuerat. Et adiurauit me dn̄s m̄s dic̄s. Nō
accipias uxorē filio meo de filiab; chananeoꝝ in quoꝝ t̄ra habi
to. sed ad domum pat̄s mei p̄gas & de cognationē mea accipi
as uxorē filio meo. Ego ū respondi domino meo. Quid si nolu
erit mulier uenire mecum. Dominus in cuius conspectu ambulo domin'
ait mittet anglm̄ suum tecum. & diriget uiā tuā. accipiesq;
uxorē filio meo de cognatione mea. & de domo patris mei.
Innocens eris a maledictione mea. cum ueneris ad p̄pinq̄s meos
& n̄ dederint tibi. Veni ḡ hodie ad fontē & dixi. Domine d's
dn̄i mei abrahā si direxisti uiā meā in qua nunc ego ambulo. ecce
sto iuxta fontē aquę. & uirgo q̄ egredietur ad hauriendā aq̄m
audierit a me da m̄ pauxillū aq̄m ad bibendū ex ydria tua &
dixerit m̄ & tu bibe & camelis tuis hauriā. ipsa est mulier
quā p̄parauit dn̄s filio domini mei. Dum hęc tacit' mecum
uoluerem. apparuit rebecca ueniens cū ydria quā portabat
i scapula. descenditq; ad fontē & hausit aq̄m. Et aio ad eam.
Da m̄ paululum bibere. Quę festina deposuit ydriā de hume
ro & dixit m̄. Et tu bibe. & camelis tuis potū tribuā. Bibi.
& adaquauit camelos. Interrogauiq; eā & dixi. Cuius es filia.
Quę resp̄. Filia batuelis sum filii nachor q̄m pep̄it illi melca.
Suspendi itaq; inaures ad ornandā faciē eius & armillas posui
in manib; ei. p̄nusq; adoraui dn̄m meū. benedicens domino dn̄i
mei abrahā qui p̄duxit me recto itinere ut sumerē filiā fr̄is dn̄i
mei filio eius. Quā obrē si facitis misericordiam & ueritatē cum
domino meo. indicate m̄. Sin aū aliud placet & hoc dicite
ut uadā ad dexterā siue ad sinistrā.

Responderūtq; laban & batuel. A domino egressus ē sermo. & n̄ possum'
extra placitum eius quicq̄m aliud tecū loqui. En rebecca corā te
est. tolle eā & p̄ficiscere. & sit uxor filii domini tui. sic locut' ē
dn̄s. Quod cum audisset puer abrahā. adorauit in t̄ra dn̄m. pla
tisq; uasis argenteis & aureis ac uestib; dedit ea rebeccę p̄ munē.
fratrib; q; eius & matri dona obtulit. Initoq; conuiuio uescen
tes pariter & bibentes manserūt ibi. Surgens autē mane locut' ē
puer. Dimittite me. & uadā ad dn̄m meum. Responderūt fr̄s
eius & mat̄. Maneat puella saltem x. dies apud nos. & postea
p̄ficiscet̄. Nolite ait me retinere. quia domin' direxit uiā meā.
Dimittite me ut p̄gam ad dn̄m meum. Dixerūt. Vocemus puel
lam. & queramus ipsius uoluntatē. Cumq; uocatā uenisset. sci
scitati sunt. Vis ire cum homine isto. Quę ait. Vadā. Di
miserūt ḡ eā & nutricē illius. seruumq; abrahā & comites eius.
imp̄cantes p̄sp̄a sorori suę. atq; dicentes. Soror n̄ra es crescā
i mille milia. & possideat sem̄ tuum portas inimicoꝝ tuoꝝ. Igit'
rebecca & puellę illius ascensis camelis secutę sunt uirū. Qui
festinus reuertebat̄ ad dn̄m suum. Eo tempore ysaac deambu
labat p uiam quę ducit ad puteū. cuius nom̄ est uiuentis &
uidentis. Habitabat enim in t̄ra australi. & egressus fuerat
ad meditandum in agro. inclinata iam die. Cumq; leuasset
oculos. uidit camelos uenientes p̄cul. Rebecca q̄q; cōspecto
ysaac descendit de camelo & ait ad puerū. Quis ē ille ho
qui uenit p agrum in occursum meū. Dixitq; ei. Ipse est
dominus m̄s. At illa tollens cito pallium op̄uit se. Seruus
aū cuncta quę gesserat narrauit ysaac. Qui introduxit eā
in tabnaculum sare mat̄s suę & accepit eā uxorē & i tantū
dilexit eā. ut dolorē qui de morte matris acciderat temparet.

Abraham ū aliam duxit uxorē nomine cethurā. quę pep̄it ei
zamram. & iexan. & madan. & madian. & iesboch & sue.
Iexan q̄q; genuit saba & dadan. Filii dadan fuerūt assurim &
latusim. & loomim. At ū ex madian ortus est effa & ofer
& enoch. abida & heldaa. Omnes hi filii cethurę. Deditq;
abrahā cuncta quę possederat ysaac. Filiis aū concubinar
largit' ē munera. & separauit eos ab ysaac filio suo cū ad
huc uiueret ad plagam orientalē. Fuerūt autē dies uitę ei'
c.lxx. annos quinq; & deficiens mortuus est in senectute
bona p̄uectęq; etatis & plenus dierum. Congregat'q; est
ad pp̄lm suum. & sepelierunt eū ysaac & ysmahel filii sui.
in spelunca duplici quę sita est in agro effron filii soor ethei.
e regione mambre quā emerat a filiis eth. Ibi sepult' est ipse
& sara uxor eius. Et post obitum illius benedixit d's ysaac
filio eius qui habitabat iuxta puteum nomine uiuentis & ui
dentis. Hę sunt generationes ysmahel filii abrahę q̄m pep̄it
ei agar egyptia famula sarę. & hęc nomina filioꝝ eius in uo
cabulis & generationib; suis. Primogenit' ysmahelis naba
ioth. deinde cedar & abdeel & mabsam. masma q̄q; & duma
& massa dad. & themaa itur & naphis & cedma. Isti sūt
filii ysmahel & hęc nomina p castella & oppida eoꝝ. xii. p̄nci
pes tribuum suarum. Anni uitę ysmahel c.xxx. septē anni
deficiensq; mortuus est. & apposit' ad pp̄lm suū. Habi
tauit aū ab euila usq; sur quę respicit egyptū introeuntib;
assyrios. coram cunctis fr̄ib; obiit.

Hę sunt generationes ysaac filii abraham. Abrahā genuit
ysaac qui cum xl eēt annoꝝ duxit uxorē rebeccā filiam batu
el syri de mesopotamia sororē laban. Depcatusq; ē dn̄m ysaac
p uxore sua. eo q̄d eēt sterilis. Qui exaudiuit eū. & dedit conce
ptum rebeccę. Sed collidebant in utero eius paruuli. Quę ait.
Si sic m̄ futurum erat. quid necesse fuit concipe. Perrexitq;
ut consuleret dn̄m. Qui ait. Duę gentes in utero tuo sunt.
& duo pp̄li ex uentre tuo diuident̄ pp̄lsq; pp̄lm supabit. &
maior minori seruiet. Iam tempus pariendi uenerat; & ecce
gemini in utero ei' repti sūt. Qui primus egressus est. & rufus
& totus in more pellis ysp̄id' uocatumq; est nom̄ eius esau.
Protinus alt' egrediens plantā fr̄is tenebat manu. & idcirco ap
pellauit nom̄ eius iacob. Sexagenarius erat ysaac. quando nati
sunt ei paruuli. Quib; adultis fact' ē esau uir gnarus uenandi.
& homo agricola. iacob aū uir simplex habitabat i tabnaculis.
Ysaac amabat esau. eo q̄d de uenationib; illi' uesceret̄. & rebecca
diligebat iacob. Coxit aū iacob pulmentum. Ad quē cū uenisset
esau de agro lassus ait. Da m̄ de coctione hac rufa. quia oppido
lassus sum. Quā ob causam uocatū ē nom̄ ei' edom. Cui dixit iacob.
Vende m̄ p̄mogenita tua. Ille resp̄. En morior. quid m̄ p̄derūt
primogenita. Ait iacob. Iura michi. Iurauit esau & uendidit

primogenita. Et sic accepto pane et lentis edulio comedit et bibit et abiit parvipendens quod primogenita vendidisset. Orta autem fame super terram post eam sterilitatem que acciderat in diebus abraham, abiit ysaac ad abimelech regem palestinorum in gerari.

lx. Apparuitque ei dominus et ait: Non descendas in egyptum, sed quiesce in terra quam dixero tibi, et peregrinare in ea, eroque tecum et benedicam tibi. Tibi enim et semini tuo dabo universas regiones has, complens iuramentum quod spopondi abraham patri tuo. Et multiplicabo semen tuum sicut stellas celi, daboque posteris tuis universas regiones has, et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre, eo quod obedierit abraham voci mee et custodierit precepta et mandata mea et cerimonias legesque servaverit. Mansit itaque ysaac in geraris. Qui cum interrogaretur a viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est. Timuerat enim confiteri quod sibi esset sociata coniugio, reputans ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem. Cumque pertransissent dies plurimi et ibidem moraretur, prospiciens abimelech palestinorum rex per fenestram, vidit eum iocantem cum rebecca uxore sua. Et accersito eo ait: Perspicuum est quod uxor tua sit. Cur mentitus es sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter eam. Dixitque abimelech: Quid imposuisti nobis? Potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, et induxeras super nos grande peccatum. Precepitque omni populo dicens: Qui tetigerit hominis huius uxorem morte morietur. Seruit autem ysaac in terra illa, et invenit in ipso anno centuplum. Benedixitque ei dominus, et locupletatus est homo, et ibat proficiens et succrescens, donec magnus vehementer effectus est. Habuit quoque possessiones ovium et armentorum et familie plurimum. Ob hec invidentes ei palestini puteos quos foderant servi patris illius abraham illo tempore obstruxerunt implentes humo, in tantum ut ipse abimelech diceret ad ysaac: Recede a nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. Et ille discedens ut veniret ad torrentem gerare habitaretque ibi, rursum fodit alios puteos quos foderant servi patris illius abraham et quos illo mortuo olim obstruxerant philistiim, appellavitque eos hisdem nominibus quibus ante pater vocaverat. Foderuntque in torrente et reppererunt aquam vivam. Sed et ibi iurgium fuit pastorum gerare adversus pastores ysaac dicentium: Nostra est aqua. Quam ob rem nomen putei ex eo quod acciderat calumniam vocavit. Foderunt et alium, et pro illo quoque rixati sunt, appellavitque eum inimicitias. Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt. Itaque vocavit nomen eius latitudo, dicens: Nunc dilatavit nos dominus et fecit nos crescere super terram.

Ascendit autem ex illo loco in bersabee, ubi apparuit ei dominus in ipsa nocte dicens: Ego sum deus abraham patris tui. Noli metuere, quia tecum sum. Benedicam tibi et multiplicabo semen tuum propter servum meum abraham. Itaque edificavit ibi altare et invocato nomine domini extendit tabernaculum, precepitque servis suis ut foderent puteum. Ad quem locum cum venissent de geraris abimelech et ochozath amicus illius et phicol dux militum, locutus est eis ysaac: Quid venistis ad me, hominem quem odistis et expulistis a vobis? Qui responderunt: Vidimus tecum esse dominum, et idcirco nos diximus: Sit iuramentum inter nos et inter te, et ineamus fedus, ut non facias nobis quicquam mali, sicut et nos nihil tuorum attigimus nec fecimus quod te lederet, sed cum pace dimisimus auctum benedictione domini. Fecit ergo eis convivium, et post cibum et potum surgentes mane iuraverunt sibi mutuo. Dimisitque eos ysaac pacifice in locum suum.

Ecce autem in ipso die servi ysaac annunciantes ei de puteo quem foderant atque dicentes: Invenimus aquam. Unde appellavit eum habundantiam, et nomen urbi impositum est bersabee usque in presentem diem. Esau vero quadragenarius duxit uxores iudith filiam beeri ethei et basemath filiam elom eiusdem loci, que ambe offenderant animum ysaac et rebecce. Senuit autem ysaac, et caligaverunt oculi eius, et videre non poterat. Vocavitque esau filium suum maiorem et dixit ei: Fili mi. Qui respondit: Adsum. Cui pater: Vides, inquit, quod senuerim et ignorem diem mortis mee. Sume arma tua, pharetram et arcum, et egredere foras, cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, et affer ut comedam et benedicat tibi anima mea antequam moriar. Quod cum audisset rebecca et ille abisset in agrum ut iussionem patris impleret, dixit filio suo iacob: Audivi patrem tuum loquentem cum esau fratre tuo et dicentem ei: Affer mihi de venatione tua et fac cibos ut comedam et benedicam tibi coram domino antequam moriar. Nunc ergo, fili mi, acquiesce consiliis meis, et pergens ad gregem affer mihi duos hedos optimos, ut faciam ex illis escas patri tuo quibus libenter vescitur, quas cum intuleris et comederit, benedicat tibi priusquam moriatur. Cui ille respondit: Nosti quod esau frater meus homo pilosus sit et ego lenis. Si attrectaverit me pater meus et senserit, timeo ne putet sibi voluisse illudere, et inducam super me maledictionem pro benedictione. Ad quem mater: In me sit ista maledictio, fili mi, tantum audi vocem meam, et pergens affer que dixi. Abiit et attulit deditque matri. Paravit illa cibos sicut noverat velle patrem illius, et vestibus esau valde bonis quas apud se habebat domi induit eum, pelliculasque hedorum circumdedit manibus et colli nuda protexit. Dedit pulmentum et panes quos coxerat tradidit. Quibus illatis dixit: Pater mi. At ille respondit: Audio. Quis es tu, fili mi? Dixitque iacob: Ego sum esau primogenitus tuus. Feci sicut precepisti michi. Surge et sede et comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua. Rursumque ysaac ad filium suum: Quomodo, inquit, tam cito invenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntatis dei fuit, ut cito occurreret quod volebam. Dixitque ysaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, et probem utrum tu sis filius meus esau an non. Accessit ille ad patrem, et palpato eo dixit ysaac: Vox quidem vox iacob est, sed manus manus sunt esau. Et non cognovit eum, quia pilose manus similitudinem maioris expresserant. Benedicens ergo illi ait: Tu es filius meus esau? Respondit: Ego sum. At ille: Affer, inquit, michi cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum. Quo hausto dixit ad eum: Accede ad me et da michi osculum, fili mi. Accessit et osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. Det tibi deus de rore celi et de pinguedine terre habundantiam frumenti et vini et olei, et serviant tibi populi, et adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorum, et incurventur ante te filii matris tue. Qui maledixerit tibi, maledictus sit, et qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Vix ysaac sermonem impleverat, et egresso iacob foras venit esau, coctosque de venatione cibos intulit patri dicens: Surge pater meus, et comede de venatione filii tui, ut benedicat mihi anima tua. Dixitque illi ysaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus esau. Expavit ysaac stupore vehementi, et ultra quam credi potest ammirans ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, et comedi ex omnibus priusquam tu venires, benedixique ei, et erit benedictus? Auditis esau sermonibus patris irrugiit clamore magno, et consternatus ait: Benedic etiam et mihi, pater mi. Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter et accepit benedictionem tuam. At ille subiunxit: Iuste vocatum est nomen eius iacob. Supplantavit enim me en altera vice. Primogenita mea ante tulit, et nunc secundo subripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem: Numquid non reservasti, ait, et mihi benedictionem? Respondit ysaac: Dominum tuum illum constitui, et omnes fratres eius servituti illius subiugavi, frumento et vino stabilivi eum, et post hec tibi ultra, fili mi, quid faciam? Cui esau: Num unam, inquit, tantum benedictionem habes, pater? Mihi quoque obsecro ut benedicas. Cumque heiulatu magno fleret, motus ysaac dixit ad eum: In pinguedine terre et in rore celi desuper erit benedictio tua. Vives gladio et fratri tuo servies, tempusque veniet cum excutias et solvas iugum eius de cervicibus tuis.

Oderat ergo semper esau iacob pro benedictione qua benedixerat ei pater, dixitque in corde suo: Venient dies luctus patris mei, et occidam iacob fratrem meum. Nunciata sunt hec rebecce, que mittens et vocans iacob filium suum dixit ad eum: Ecce esau frater tuus minatur ut occidat te. Nunc ergo, fili, audi vocem meam, et consurgens fuge ad laban fratrem meum in haran, habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui et cesset indignatio eius, obliviscaturque eorum que fecisti in eum. Postea mittam et adducam te inde huc. Cur utroque orbabor filio in die uno? Dixitque rebecca ad ysaac: Tedet me vite mee propter filias heth. Si acceperit iacob uxorem de stirpe huius terre, nolo vivere. Vocavit itaque ysaac iacob et benedixit eum, precepitque ei dicens: Noli accipere coniugem de genere chanaan, sed vade et proficiscere in mesopotamiam syrie ad domum bathuel patris matris tue, et accipe tibi inde uxorem de filiabus laban avunculi tui. Deus autem omnipotens benedicat tibi et crescere te faciat atque multiplicet, ut sis in turbas populorum. Et det tibi benedictiones abraham et semini tuo post te, ut possideas terram peregrinationis tue quam pollicitus est avo tuo. Cumque dimisisset eum ysaac, profectus venit in mesopotamiam syrie ad laban filium bathuel syri, fratrem rebecce matris sue. Videns autem esau quod benedixisset pater suus iacob et misisset eum in mesopotamiam syrie ut inde uxorem duceret, et quod post benedictionem precepisset ei dicens: Non accipies coniugem de filiabus chanaan, quodque obediens iacob parentibus isset in syriam, probans quoque quod non libenter aspiceret chanaan filias pater suus, ivit ad ysmahel et duxit uxorem absque his quas prius habebat maheleth filiam ysmahel filii abraham, sororem nabaioth.

Igitur egressus iacob de bersabee pergebat aran. Cumque venisset ad quendam locum et vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, et supponens capiti suo dormivit in eodem loco. Viditque in somnis scalam stantem super terram et cacumen illius tangens celum, angelos quoque dei ascendentes et descendentes per eam, et dominum innixum scale dicentem sibi: Ego sum dominus deus abraham patris tui et deus ysaac. Terram in qua dormis tibi dabo et semini tuo, eritque germen tuum quasi pulvis terre. Dilataberis ad occidentem et orientem et septentrionem et meridiem, et benedicentur in te et in semine tuo cuncte tribus terre. Et ero custos tuus quocumque perrexeris, et reducam te in terram hanc, nec dimittam nisi complevero universa que dixi. Cumque evigilasset iacob de somno, ait: Vere dominus est in loco isto, et ego nesciebam. Pavensque: Quam terribilis, inquit, est locus iste. Non est hic aliud nisi domus dei et porta celi. Surgens ergo mane tulit lapidem quem supposuerat capiti suo et erexit in titulum, fundens oleum desuper, appellavitque nomen urbis bethel, que prius luza vocabatur. Vovit etiam votum dicens: Si fuerit deus mecum et custodierit me in via per quam ambulo, et dederit mihi panem ad vescendum et vestimentum ad induendum, reversusque fuero prospere ad domum patris mei, erit mihi dominus in deum, et lapis iste quem erexi in titulum vocabitur domus dei, cunctorumque que dederis mihi decimas offeram tibi.

Profectus ergo iacob venit in terram orientalem, et vidit puteum in agro, tresque greges ovium accubantes iuxta eum. Nam ex illo adaquabantur pecora, et os eius grandi lapide claudebatur. Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem et refectis gregibus rursum super os putei ponerent. Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De aran. Quos interrogans: Numquid, ait, nostis laban filium nachor? Dixerunt: Novimus. Sanusne est? inquit. Valet, inquiunt, et ecce rachel filia eius venit cum grege suo. Dixitque iacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges. Date ante potum ovibus et sic ad pastum eas reducite. Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur et amoveamus lapidem de ore putei ut adaquemus greges. Adhuc loquebantur, et ecce rachel veniebat cum ovibus patris sui. Nam gregem ipsa pascebat. Quam cum vidisset iacob et sciret consobrinam suam, ovesque laban avunculi sui, amovit lapidem quo puteus claudebatur. Et adaquato grege osculatus est eam, et elevata voce flevit. Et indicavit ei quod frater esset patris eius et filius rebecce. At illa festinans nunciavit patri suo. Qui cum audisset venisse iacob filium sororis sue, cucurrit obviam ei, complexusque eum et in oscula ruens duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris, respondit: Os meum es et caro mea. Et postquam expleti sunt dies mensis unius, dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? Dic quid mercedis accipias. Habebat vero filias duas, nomen maioris lya, minor appellabatur rachel. Sed lya lippis erat oculis, rachel decora facie et venusto aspectu. Quam diligens iacob ait: Serviam tibi pro rachel filia tua minore septem annis. Respondit laban: Melius est ut tibi eam dem quam alteri viro. Mane apud me. Servivit ergo iacob pro rachel septem annis, et videbantur illi pauci dies pre amoris magnitudine. Dixitque ad laban: Da michi uxorem meam, quia iam tempus expletum est, ut ingrediar ad eam. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium fecit nuptias. Et vespere filiam suam lyam introduxit ad eum, dans ancillam filie zelpham nomine. Ad quam cum ex more iacob fuisset ingressus, facto mane vidit lyam, et dixit ad socerum: Quid est quod facere voluisti? Nonne pro rachel servivi tibi? Quare imposuisti michi? Respondit laban: Non est in loco nostro consuetudinis ut minores ante tradamus ad nuptias. Imple ebdomadam dierum huius copule, et hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis. Acquievit

4.

placito. Et ebdomada transacta Rachel duxit uxorem, cui pater servam Balam dederat. Tandem potitus optatis nuptiis, amorem sequentis priori praetulit, serviens apud eum septem annis aliis. Videns autem Dominus quod despiceret Lyam, aperuit vulvam eius, sorore sterili permanente. Quae conceptum genuit filium, vocavitque nomen eius Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam. Nunc amabit me vir meus. Rursumque concepit et peperit filium, et ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi. Vocavitque nomen eius Symeon. Concepit tertio et genuit alium, dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eo quod pepererim illi tres filios. Et idcirco appellavit nomen eius Levi. Quarto concepit et peperit filium, et ait: Modo confitebor Domino. Et ob hoc vocavit nomen eius Iudam. Cessavitque parere.

Cernens autem Rachel quod infecunda esset, invidit sorori, et ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar. Cui iratus respondit Iacob: Numquid pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui? At illa: Habeo, inquit, famulam Balam; ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, et habeam ex ea liberos. Deditque illi Balam in coniugium. Quae ingresso ad se viro concepit et peperit filium. Dixitque Rachel: Iudicavit mihi Dominus, et exaudivit vocem meam, dans mihi filium. Et idcirco appellavit nomen illius Dan. Rursumque Bala concipiens peperit alterum, pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, et invalui. Vocavitque eum Nepthalim. Sentiens Lya quod parere desisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit. Qua post conceptum edente filium, dixit: Feliciter. Et idcirco vocavit nomen eius Gad. Peperit quoque Zelpha alterum. Dixitque Lya: Hoc pro beatitudine mea; beatam quippe me dicent mulieres. Propterea appellavit eum Aser. Egressus autem Ruben tempore messis triticeae in agrum, repperit mandragoras, quas matri Lyae detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui. Illa respondit: Parumne tibi videtur quod praeripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui. Redeuntique ad vesperam Iacob de agro, egressa est in occursum eius Lya, et: Ad me, inquit, intrabis, quia mercede conduxi te pro mandragoris filii tui. Dormivit cum ea nocte illa. Et exaudivit Deus preces eius, concepitque et peperit filium quintum, et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. Appellavitque nomen eius Ysachar. Rursum Lya concipiens peperit sextum filium, et ait: Ditavit me Deus dote bona; etiam hac vice mecum erit maritus meus, eo quod genuerim ei sex filios. Et idcirco appellavit nomen eius Zabulon. Post quem peperit filiam nomine Dynam.

Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, et aperuit vulvam eius. Quae concepit et peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium meum. Et vocavit nomen eius Ioseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum. Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimitte me, ut revertar in patriam et ad terram meam. Da mihi uxores et liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam. Tu nosti servitutem qua servivi tibi. Ait Laban: Inveniam gratiam in conspectu tuo. Experimento didici quia benedixerit mihi Deus propter te. Constitue mercedem tuam quam dem tibi. At ille respondit: Tu nosti quomodo servierim tibi, et quanta in manibus meis fuerit possessio tua. Modicum habuisti antequam venirem ad te, et nunc dives effectus es. Benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Iustum est igitur ut aliquando provideam etiam domui meae. Dixitque Laban: Quid dabo tibi? At ille ait: Nichil volo. Sed si feceris quod postulo, iterum pascam et custodiam pecora tua. Gyra omnes greges tuos, et separa cunctas oves varias et sparso vellere, et quodcumque furvum et maculosum variumque fuerit tam in ovibus quam in capris, erit merces mea. Respondebitque mihi cras iustitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te; et omnia quae non fuerint varia et maculosa et furva tam in ovibus quam in capris, furti me arguent. Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis. Et separavit in die illa capras et oves, et hyrcos et arietes varios atque maculosos; cunctum autem gregem unicolorem, id est albi et nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum. Et posuit spatium itineris trium dierum inter se et generum, qui pascebat reliquos greges eius. Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, et amygdalinas, et ex platanis, ex parte decorticavit eas; detractisque corticibus, in his quae spoliata fuerant candor apparuit; illa vero quae integra erant viridia permanserunt; atque in hunc modum color effectus est varius. Posuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua, ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, et in aspectu earum conciperent. Factumque est ut in ipso calore coitus oves intuerentur virgas, et parerent maculosa et varia et diverso colore respersa. Divisitque gregem Iacob, et posuit virgas in canalibus ante oculos arietum; erant autem alba quaeque et nigra Laban, cetera vero Iacob, separatis inter se gregibus. Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum et ovium, ut in earum contemplatione conciperent; quando vero serotina admissura erat et conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quae erant serotina Laban, et quae primi temporis Iacob. Ditatusque est homo ultra modum, et habuit greges multos, servos et ancillas, camelos et asinos. Postquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Iacob omnia quae fuerant patris nostri, et de illius facultate ditatus factus est inclitus; animadvertit quoque faciem Laban quod non esset erga se sicut heri et nudiustertius, maxime dicente sibi Domino: Revertere in terram patrum tuorum et ad generationem tuam, eroque tecum. Misit et vocavit Rachel et Lyam in agrum, ubi pascebat greges, dixitque eis: Video faciem patris vestri quod non sit erga me sicut heri et nudiustertius. Deus autem patris mei fuit mecum. Et ipsae nostis quod totis viribus servierim patri vestro. Sed pater vester circumvenit me, et mutavit mercedem meam x vicibus; et tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi. Si quando dixit: Variae erunt mercedes tuae, pariebant omnes oves varios fetus; quando vero e contrario ait: Alba quaeque accipies pro mercede, omnes greges alba pepererunt. Tulitque Deus substantiam patris vestri et dedit mihi. Postquam enim conceptus ovium advenerat tempus, levavi oculos meos, et vidi in somnis ascendentes mares super feminas varios et maculosos et diversorum colorum. Dixitque ad me angelus Domini in somnis: Iacob. Et ego respondi: Adsum. Qui ait: Leva oculos tuos et vide masculos universos ascendentes super feminas, varios, respersos atque maculosos. Vidi enim omnia quae fecit tibi Laban. Ego sum Deus Bethel, ubi unxisti lapidem et votum vovisti mihi. Nunc ergo surge et egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuae. Responderunt Rachel et Lya: Numquid habemus residui quicquam in facultatibus et hereditate domus patris nostri? Nonne quasi alienas reputavit nos, et vendidit, comeditque pretium nostrum? Sed Deus tulit opes patris nostri, et nobis eas tradidit, ac filiis nostris. Unde omnia quae praecepit tibi Dominus, fac. Surrexit itaque Iacob, et impositis liberis ac coniugibus suis super camelos, abiit. Tulitque omnem substantiam et greges, et quicquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Ysaac patrem suum in terram Chanaan.

Eo tempore Laban ierat ad tondendas oves, et Rachel furata est ydola patris sui. Noluitque Iacob confiteri socero suo quod fugeret. Cumque abisset tam ipse quam omnia quae iuris eius erant, et amne transmisso pergeret contra montem Galaad, nuntiatum est Laban die tertio quod fugeret Iacob. Qui assumptis fratribus suis persecutus est eum diebus septem, et comprehendit eum in monte Galaad. Viditque in somnis dicentem sibi Deum: Cave ne quicquam aspere loquaris contra Iacob. Iamque Iacob in monte extenderat tabernaculum. Cum ille consecutus esset eum cum fratribus suis, in eodem monte Galaad fixit tentorium. Et dixit ad Iacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio? Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio et canticis, et tympanis et cytharis? Non es passus ut oscularer filios meos et filias. Stulte operatus es. Et nunc quidem valet manus mea reddere tibi malum; sed Deus patris vestri heri dixit mihi: Cave ne loquaris contra Iacob quicquam durius. Esto, ad tuos ire cupiebas, et desiderio erat tibi domus patris tui; cur furatus es deos meos? Respondit Iacob: Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas. Quod autem furti me arguis, apud quemcumque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. Scrutare, quicquid tuorum apud me inveneris, et aufer. Haec dicens, ignorabat quod Rachel furata esset ydola. Ingressus itaque Laban tabernaculum Iacob et Lyae, et utriusque famulae, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis, illa festinans abscondit ydola subter stramenta cameli, et sedit desuper; scrutantique omne tentorium et nichil invenienti ait: Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo, quia iuxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Sic delusa sollicitudo quaerentis est. Tumensque Iacob cum iurgio ait: Quam ob culpam meam, et ob quod peccatum meum sic exarsisti post me, et scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuae? Pone hic coram fratribus meis et fratribus tuis, et iudicent inter me et te. Idcirco xx annos fui tecum. Oves tuae et caprae steriles non fuerunt; arietes gregis tui non comedi. Nec captum a bestia ostendi tibi; ego omne damnum reddebam. Quicquid furto peribat, a me exigebas. Die noctuque aestu urebar et gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. Sic per xx annos in domo tua servivi tibi, xiiii pro filiabus tuis et sex pro gregibus tuis. Inmutasti quoque mercedem meam x vicibus. Nisi Deus patris mei Abraham et timor Ysaac affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses. Afflictionem meam et laborem manuum mearum respexit Deus, et arguit te heri.

Respondit ei Laban: Filiae meae et filii, et greges tui, et omnia quae cernis mea sunt. Quid possum facere filiis et nepotibus meis? Veni ergo, et ineamus foedus, ut sit in testimonium inter me et te. Tulitque Iacob lapidem, et erexit illum in titulum. Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum. Quem vocavit Laban tumulum testis, et Iacob acervum testimonii, uterque iuxta proprietatem linguae suae. Dixitque Laban: Tumulus iste testis erit inter me et te hodie. Et idcirco appellatum est nomen eius Galaad, id est tumulus testis. Intueatur Dominus et iudicet inter nos quando recesserimus a nobis. Si afflixeris filias meas, et si introduxeris uxores alias super eas, nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui praesens respicit. Dixitque rursus ad Iacob: En tumulus hic et lapis quem erexi inter me et te, testis erit; tumulus, inquam, iste et lapis sint in testimonio, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu praeterieris malum mihi cogitans. Deus Abraham et Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Iuravit Iacob per timorem patris sui Ysaac; immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedissent, manserunt ibi. Laban vero de nocte consurgens osculatus est filios et filias, et benedixit illis; reversusque est in locum suum.

Iacob quoque abiit itinere quo coeperat; fueruntque ei obviam angeli Dei. Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt haec. Et appellavit nomen loci illius Manaim, id est castra. Misit autem et nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seyr, regionem Edom, praecepitque eis dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Haec dicit frater tuus Iacob: Apud Laban peregrinatus sum, et fui usque in praesentem diem. Habeo boves et asinos, et oves et servos atque ancillas; mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo. Reversique sunt nuntii ad Iacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, et ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris. Timuit Iacob valde, et perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoque et oves et boves et camelos, in duas turmas, dicens: Si venerit Esau ad unam turmam, et percusserit eam, alia turma quae reliqua est salvabitur. Dixitque Iacob: Deus patris mei Abraham, et Deus patris mei Ysaac, Domine qui dixisti mihi: Revertere in terram tuam et in locum nativitatis tuae, et benefaciam tibi. Minor sum cunctis miserationibus tuis, et veritate tua quam explesti servo tuo. In baculo meo transivi Iordanem istum, et nunc cum duabus turmis regredior. Erue me de manu fratris mei, de manu Esau, quia valde eum timeo, ne forte veniens percutiat matrem cum filiis. Tu locutus es quod benefaceres mihi, et dilatares semen meum sicut harenam maris, quae prae multitudine numerari non potest. Cumque dormisset ibi nocte illa, separavit de his quae habebat munera Esau fratri suo, capras ducentas, hyrcos xx, oves ducentas, arietes xx, camelos fetas cum pullis suis xxx, vaccas xl, et tauros xx, asinas xx, et pullos earum x. Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis: Antecedite me, et sit spatium inter gregem et gregem. Et praecepit priori dicens: Si obvium habueris fratrem meum Esau, et interrogaverit te: Cuius es? aut Quo vadis? et Cuius sunt ista quae sequeris? respondebis: Servi tui Iacob. Misit munera domino meo Esau. Ipse quoque post nos venit. Similiter mandata dedit secundo et tertio, et cunctis qui sequebantur greges, dicens: Hisdem verbis loquimini ad Esau, cum inveneritis eum, et ad

lxx.

dicetis: Ipse quoque servus tuus Iacob iter nostrum insequitur. Dixit enim: Placabo illum muneribus que precedunt et postea videbo, forsitan propitiabitur mihi. Processerunt itaque munera ante eum, ipse vero mansit nocte illa in castris. Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas et totidem famulas cum undecim filiis et transivit vadum Iaboc. Transductisque omnibus que ad se pertinebant, remansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo usque mane. Qui cum videret quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris eius, et statim emarcuit. Dixitque ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te nisi benedixeris mihi. Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Iacob. At ille: Nequaquam inquit Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israhel. Quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prevalebis? Interrogavit eum Iacob: Dic mihi quo appellaris nomine? Respondit: Cur queris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. Vocavitque Iacob nomen loci illius Fanuel, dicens: Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea. Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Fanuel. Ipse vero claudicabat pede. Quam ob causam non comedunt filii Israhel nervum qui emarcuit in femore Iacob usque in presentem diem, eo quod tetigerit nervum femoris eius et obstupuerit.

Levans autem Iacob oculos suos, vidit venientem Esau et cum eo quadringentos viros. Divisitque filios Lye et Rachel ambarumque famularum, et posuit utramque ancillam et liberos earum in principio, Lyam vero et liberos eius in secundo loco, Rachel autem et Ioseph novissimos. Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater eius. Currens itaque Esau obviam fratri suo, osculatus est eum, amplexatusque eum stringens collum et osculans flevit. Levatisque oculis vidit mulieres et parvulos earum, et ait: Quid sibi volunt isti? et si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt quos donavit Deus servo tuo. Et appropinquantes ancille et filii earum incurvati sunt. Accessit Lya cum liberis suis, et cum similiter adorassent, extremi Ioseph et Rachel adoraverunt. Ait Esau: Que nam sunt iste turme quas obviam habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo. Et ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi. Dixit Iacob: Noli ita obsecro, sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis. Sic enim vidi faciem tuam quasi viderim vultum Dei. Esto mihi propitius et suscipe benedictionem quam attuli tibi, et quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente suscipiens, ait: Gradiamur simul, eroque socius itineris tui. Dixitque Iacob: Nosti domine mi quod parvulos habeam teneros, et oves et boves fetas mecum, quas si in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges. Precedat dominus meus ante servum suum, et ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro posse parvulos meos, donec veniam ad dominum meum in Seyr. Respondit Esau: Oro te ut de populo qui mecum est saltem socii remaneant vie tue. Non est inquit necesse. Hoc uno indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo domine mi. Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seyr. Et Iacob venit in Socoth, ubi edificata domo et fixis tentoriis, appellavit nomen loci illius Socoth, id est tabernacula. Transivitque in Salem urbem Sychimorum, que est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syrie, et habitavit iuxta oppidum. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula a filiis Emmor patris Sychem centum agnis. Et erecto ibi altare invocavit super illud fortissimum Deum Israhel.

Egressa est autem Dyna filia Lye ut videret mulieres regionis illius. Quam cum vidisset Sychem filius Emmor Evei, princeps terre illius, adamavit et rapuit et dormivit cum illa, vi opprimens virginem. Et conglutinata est anima eius cum ea, tristemque blanditiis delinivit. Et pergens ad Emmor patrem suum: Accipe inquit mihi puellam hanc coniugem. Quod cum audisset Iacob, absentibus filiis et in pastu occupatis pecorum, siluit donec redirent. Egresso autem Emmor patre Sychem ut loqueretur ad Iacob, ecce filii eius veniebant de agro, auditoque quod acciderat irati sunt valde, eo quod fedam rem operatus esset in Israhel et violata filia Iacob rem illicitam perpetrasset. Locutus est itaque Emmor ad eos: Sychem filii mei adhesit anima filie vestre. Date eam illi uxorem, et iungamus vicissim connubia. Filias vestras tradite nobis et filias nostras accipite, et habitate nobiscum. Terra in potestate vestra est: exercete, negotiamini et possidete eam. Sed et Sychem ad patrem et ad fratres eius ait: Inveniam gratiam coram vobis, et quecumque statueritis dabo. Augete dotem, munera postulate. Libens tribuam quod petieritis, tantum date mihi hanc puellam uxorem. Responderunt filii Iacob Sychem et patri eius in dolo, sevientes ob stuprum sororis: Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso, quod illicitum et nefarium est apud nos. Sed in hoc valebimus federari, si volueritis esse nostri similes, et circumcidatur in vobis omne masculini sexus. Tunc dabimus et accipiemus mutuo filias vestras ac nostras, et habitabimus vobiscum, erimusque unus populus. Sin autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram et recedemus. Placuit oblatio eorum Emmor et Sychem filio eius, nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret. Amabat enim puellam valde, et ipse erat inclitus in omni domo patris sui. Ingressique portam urbis locuti sunt populo: Viri isti pacifici sunt et volunt habitare nobiscum. Negotientur in terra et exerceant eam, que spatiosa et lata cultoribus indiget. Filias eorum accipiemus uxores, et nostras illis dabimus. Unum est quo differtur tantum bonum: si circumcidamus masculos nostros ritum gentis imitantes. Et substantia eorum et pecora et cuncta que possident nostra erunt. Tantum in hoc adquiescamus, et habitantes simul unum efficiemus populum. Assensi sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

Et ecce die tercio quando gravissimus vulnerum dolor est, arreptis duo filii Iacob Symeon et Levi fratres Dyne gladiis ingressi sunt urbem confidenter, interfectisque omnibus masculis, Emmor et Sychem pariter necaverunt, tollentes Dynam de domo Sychem sororem suam. Quibus egressis irruerunt super occisos ceteri filii Iacob, et depopulati sunt urbem in ultionem stupri. Oves eorum et armenta et asinos, cunctaque vastantes que in domibus et in agris erant, parvulos quoque et uxores duxerunt captivas. Quibus patratis audacter Iacob dixit ad Symeon et Levi: Turbastis me et odiosum fecistis Chananeis et Ferezeis habitatoribus terre huius. Nos pauci sumus; illi congregati percutient me, et delebor ego et domus mea. Responderunt: Numquid ut scorto abuti debuerunt sorore nostra? Interea locutus est Dominus ad Iacob dicens: Surge et ascende in Bethel et habita ibi, facque altare Deo qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum. Iacob vero convocata omni domo sua ait: Abicite deos alienos qui in medio vestri sunt, et mundamini ac mutate vestimenta vestra. Surgite et ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Domino qui exaudivit me in die tribulationis mee et fuit socius itineris mei. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant et inaures que erant in auribus eorum. At ille suffodit eas subter terebintum que erat post urbem Sychem. Cumque profecti essent, terror Domini invasit omnes per circuitum civitates, et non sunt ausi persequi recedentes. Venit igitur Iacob Luzam que est in terra Chanaan, cognomento Bethel, ipse et omnis populus cum eo, edificavitque ibi altare et appellavit nomen loci Domus Dei. Ibi enim apparuit ei Deus cum fugeret fratrem suum.

Eodem tempore mortua est Delbora nutrix Rebecce, et sepulta ad radices Bethel subter quercum, vocatumque est nomen loci illius Quercus Fletus. Apparuit autem iterum Deus Iacob postquam reversus est de Mesopotamia Syrie, benedixitque ei dicens: Non vocaberis ultra Iacob, sed Israhel erit nomen tuum. Et appellavit eum Israhel, dixitque ei: Ego sum Deus omnipotens. Cresce et multiplicare. Gentes et populi nationum erunt ex te, reges de lumbis tuis egredientur. Terramque quam dedi Abraham et Ysaac dabo tibi et semini tuo post te. Et recessit ab eo. Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus, libans itaque super eum libamina et effundens oleum super eum, vocansque nomen loci illius Bethel. Egressus inde venit verno tempore ad terram que ducit Effratam. In qua cum parturiret Rachel ob difficultatem partus periclitari cepit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia et hunc habebis filium. Egrediente autem anima pre dolore et imminente iam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est filius doloris mei. Pater vero appellavit eum Beniamin, id est filius dextere. Mortua est ergo Rachel et sepulta in via que ducit Effratam, hec est Bethleem. Erexitque Iacob titulum super sepulchrum eius. Hic est titulus monumenti Rachel usque in presentem diem. Egressus inde fixit tabernaculum trans turrem gregis. Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben et dormivit cum Bala concubina patris sui, quod illum minime latuit. Erant autem filii Iacob duodecim. Filii Lye: primogenitus Ruben et Symeon et Levi et Iudas et Ysachar et Zabulon. Filii Rachel: Ioseph et Beniamin. Filii autem Zelfe ancille Lye: Gad et Aser. Hii sunt filii Iacob qui nati sunt ei in Mesopotamia Syrie. Venit etiam ad Ysaac patrem suum in Mambre civitatem Arbee, hec est Hebron, in qua peregrinatus est Abraham et Ysaac. Et completi sunt dies Ysaac centum octoginta annorum, consumptusque etate mortuus est, et appositus populo suo senex et plenus dierum. Et sepelierunt eum Esau et Iacob filii sui.

Hee sunt generationes Esau, ipse est Edom. Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Helon Ethei, et Oolibama filiam Ane filie Sebeon Evei, Basemath quoque filiam Ysmahel sororem Nabaioth. Peperit autem Ada Elifaz, Basemath genuit Raguel, Oolibama genuit Hieus et Hielom et Chore. Hii filii Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan. Tulit autem Esau uxores suas et filios et filias et omnem animam domus sue, et substantiam et pecora et cuncta que habere poterat in terra Chanaan, et abiit in alteram regionem, recessitque a fratre suo Iacob. Divites enim erant valde, et simul habitare non poterant, nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum pre multitudine gregum. Habitavitque Esau in monte Seyr. Ipse est Edom. Hee sunt generationes Esau patris Edom in monte Seyr, et hec nomina filiorum eius: Elifaz filius Ada uxoris Esau, Raguel quoque filius Basemath uxoris eius. Fueruntque filii Elifaz: Theman, Omar, Sephu et Gatham et Cenez et Chore. Erat autem Thamna concubina Elifaz filii Esau, que peperit ei Amalech. Hii sunt filii Ade uxoris Esau. Filii Raguel: Nahat et Zara, Semma et Meza. Hii filii Basemath uxoris Esau. Isti quoque erant filii Oolibama filie Ane filie Sebeon uxoris Esau, quos genuit ei Hieus et Hielom et Chore. Hii duces filiorum Esau: filii Elifaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Sephu, dux Cenez, dux Chore, dux Gatham, dux Amalech. Hii filii Elifaz in terra Edom, et hii filii Ade. Hii quoque filii Raguel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Semma, dux Meza. Hii duces Raguel in terra Edom. Isti filii Basemath uxoris Esau. Hii autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Hieus, dux Hielom, dux Chore. Hii duces Oolibama filie Ane uxoris Esau. Hii filii Esau, et hii duces eorum. Ipse est Edom. Isti filii Seyr Horrei habitatores terre: Lothan et Sobal et Sebeon et Ana et Dison et Aser et Disan. Hii duces Horrei filii Seyr in terra Edom. Facti sunt autem filii Lothan: Horri et Theman. Erat autem soror Lothan Thamna. Et isti filii Sobal: Alvan et Manaath et Ebal et Sephi et Onam. Et hii filii Sebeon: Ahaia et Ana. Iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine cum pasceret asinos Sebeon patris sui. Habuitque filium Dison, et filiam Oolibama. Et isti filii Dison: Amdan et Esban et Iethran et Charan. Hii quoque filii Aser: Balaan et Zevan et Acham. Habuit autem filios Disan: Hus et Aran. Isti duces Horreorum: dux Lothan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana, dux Dison, dux Aser, dux Disan. Isti duces Horreorum qui imperaverunt in terra Seyr. Reges autem qui regnaverunt in terra Edom antequam haberent regem filii Israhel fuerunt hii: Bale filius Beor, nomenque urbis eius Denaba. Mortuus est autem Bale, et regnavit pro eo Iobab filius Zare de Bosra. Cumque mortuus esset Iobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab, et nomen urbis eius Avith. Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masreca. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Saul de fluvio Rooboth. Cumque et hic obisset, successit in regnum Balanan filius Achobor. Isto quoque mortuo regnavit pro eo Adad, nomenque urbis eius Phau, et appellabatur uxor illius Meetabel filia Marech filie Mezaab.

Hec ergo nomina ducum Esau in cognationibus et locis et vocabulis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Ietheth, dux Oolibama, dux Ela, dux Finon, dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar, dux Magdiel, dux Hiram. Hii duces Edom habitantes in terra imperii sui. Ipse est Esau pater Ydumeorum. Habitavit autem Iacob in terra Chanaan in qua peregrinatus est pater suus. Et hee sunt generationes eius. Ioseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer. Et erat cum filiis Bale et Zelfe uxorum patris sui, accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. Israhel autem diligebat Ioseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum, fecitque ei tunicam polimitam. Videntes autem fratres eius quod a patre plus amaretur cunctis filiis, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis, que causa maioris odii seminarium fuit. Dixitque ad eos: Audite somnium meum quod vidi. Putabam nos ligare manipulos in agro, et quasi consurgere manipulum meum et stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Responderunt fratres eius: Numquid rex noster eris, aut subiciemur dicioni tue? Hec ergo causa somniorum atque sermonum invidie et odii fomitem ministravit. Aliud quoque vidit somnium, quod fratribus narrans

ait. Vidi per somnium quasi solem et lunam et stellas xi. adorare me. Quod cum patri suo et fratribus retulisset: increpavit eum pater et dixit. Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? Num ego et mater tua et fratres tui adorabimus te super terram? Invidebant ergo ei fratres sui. pater vero rem tacitus considerabat. Cumque fratres illius in pascendis gregibus morarentur in sychem. dixit ad eum israhel. Fratres tui pascunt oves in sychimis; veni et mittam te ad eos. Quo respondente presto sum ait. Vade et vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos et pecora, et renuncia michi quid agatur. Missus de valle hebron, venit in sychem. Invenitque eum vir errantem in agro. et interrogavit quid quereret. At ille respondit. Fratres meos quero. Indica michi ubi pascant greges. Dixitque ei vir. Recesserunt de loco isto. Audivi autem eos dicentes. Eamus in dothaim. Perrexit ergo ioseph post fratres suos. et invenit eos in dothaim. Qui cum vidissent eum procul. antequam accederet ad eos. cogitaverunt eum occidere. et mutuo loquebantur. Ecce somniator venit. Venite occidamus eum. et mittamus in cysternam veterem. dicemusque: fera pessima devoravit eum. Et tunc apparebit quid illi prosint somnia sua. Audiens autem hoc ruben nitebatur liberare eum de manibus eorum et dicebat. Non interficiamus animam eius. nec effundamus sanguinem. sed proicite eum in cysternam hanc que est in solitudine. manusque nostras servemus innoxias. Hoc autem dicebat volens eripere eum de manibus eorum et reddere patri suo. Confestim igitur ut pervenit ad fratres. nudaverunt eum tunica talari et polimita. miseruntque in cysternam que non habebat aquam. Et sedentes ut comederent panem. viderunt viatores ysmahelitas venire de galaad. et camelos portantes aromata et resinam et stacten in egyptum. Dixit ergo iudas fratribus suis. Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum. et celaverimus sanguinem ipsius? Melius est ut venundetur ysmahelitis. et manus nostre non polluantur. Frater enim et caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus eius. et pretereuntibus ysmahelitis negociatoribus extrahentes eum de cysterna vendiderunt ysmahelitis xx. argenteis. Qui duxerunt eum in egyptum. Reversusque ruben ad cysternam non invenit puerum. et scissis vestibus pergens ad fratres suos ait. Puer non comparet: et ego quo ibo? Tulerunt autem tunicam eius. et in sanguine hedi quem occiderant tinxerunt mittentes qui ferrent ad patrem et dicerent. Hanc invenimus. vide utrum tunica filii tui sit an non. Quam cum cognovisset pater ait. Tunica filii mei est. Fera pessima comedit eum. bestia devoravit ioseph. Scissisque vestibus indutus est cilicio. lugens filium multo tempore. Congregatis autem cunctis liberis eius ut lenirent dolorem patris. noluit consolationem recipere et ait. Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu. madianite vendiderunt ioseph in egyptum phutifar eunucho pharaonis magistro militie.

Eo tempore descendens iudas a fratribus suis divertit ad virum odollamitem nomine hyram. viditque ibi filiam hominis chananei vocabulo sue. et uxore accepta ingressus est ad eam. Que concepit et peperit filium vocavitque nomen eius her. Rursumque concepto fetu. natum filium suum vocavit onan. Tercium quoque peperit quem appellavit sela. Quo nato, parere ultra cessavit. Dedit autem iudas uxorem primogenito suo her nomine thamar. Fuitque her primogenitus iude nequam in conspectu domini. et ab eo occisus est. Dixit ergo iudas ad onan filium suum. Ingredere ad uxorem fratris tui et sociare ei. ut suscites semen fratri tuo. Ille autem sciens non sibi nasci filios. introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram ne liberi fratris nomine nascerentur. et idcirco percussit eum. quod rem detestabilem faceret. Quam ob rem dixit iudas thamar nurui sue. Esto vidua in domo patris tui. donec crescat sela filius meus. Timebat enim ne et ipse moreretur sicut fratres eius. Que abiit et habitavit in domo patris sui. Evolutis autem multis diebus: mortua est sue uxor iude. Qui post luctum consolatione accepta. ascendit ad tonsores ovium suarum ipse et hyras opilio gregis odollamita in thamnas. Nunciatumque est thamar quod socer illius ascenderet in thamnas ad tondendas oves. Que depositis viduitatis vestibus assumpsit theristrum et mutato habitu sedit in bivio itineris. quod ducit thamnam. eo quod crevisset sela et non accepisset eum maritum. Quam cum vidisset iudas. suspicatus est eam esse meretricem. Operuerat enim vultum suum ne cognosceretur. Ingrediensque ad eam ait. Dimitte me ut coeam tecum. Nesciebat enim quod nurus sua esset. Qua respondente quid michi dabis ut fruaris concubitu meo? Dixit. Mittam tibi hedum de gregibus. Rursumque illa dicente patiar quod vis si dederis michi arrabonem. donec mittas quod polliceris. Ait iudas. Quid vis tibi pro arrabone dari? Respondit. Anulum tuum et armillam. et baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum concepit mulier: et [illegible] surgens abiit. Depositoque habitu quem assumpserat. [illegible] induta est viduitatis vestibus. Misit autem iudas hedum [illegible] per pastorem suum odollamitem ut reciperet pignus quod dederat [illegible] mulieri. Qui cum non invenisset eam. interrogavit homines loci [illegible] illius. Ubi est mulier que sedebat in bivio? Respondentibus cunctis non fuit in loco isto meretrix. reversus ad iudam dixit ei. Non inveni eam. Sed et homines loci illius [illegible] dixerunt michi. numquam ibi sedisse scortum. Ait iudas. Habeat sibi. Certe mendacii crimine nos arguere non poterit. Ego misi hedum quem promiseram. et tu non invenisti eam.

Ecce autem post tres menses. nunciaverunt iude dicentes: Fornicata est thamar nurus tua. et videtur uterus eius intumescere. Dixit iudas. Producite eam ut comburatur. Que cum educeretur ad penam. misit ad socerum suum dicens. De viro cuius hec sunt concepi. Cognosce cuius sit anulus et armilla et baculus. Qui agnitis muneribus ait. Iustior me est. quia non tradidi eam sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam. Instante autem partu apparuerunt gemini in utero. Atque in ipsa effusione infantium. unus protulit manum. in qua obstetrix ligavit coccinum dicens. Iste egredietur prior. Illo vero retrahente manum. egressus est alter. Dixitque mulier. Quare divisa est propter te maceria. Et ob hanc causam vocavit nomen eius phares. Postea egressus est frater. in cuius manu erat coccinum. Quem appellavit zara. Igitur ioseph ductus est in egyptum. emitque eum phutifar eunuchus pharaonis. princeps exercitus vir egyptius de manu ysmahelitarum a quibus perductus erat. Fuitque dominus cum eo. et erat vir in cunctis prospere agens. habitavitque in domo domini sui. Qui optime noverat esse dominum cum eo. et omnia que gereret ab eo dirigi in manu illius. Invenitque ioseph gratiam coram domino suo. et ministrabat ei. A quo prepositus omnibus gubernabat sibi creditam domum. et universa que ei tradita fuerant. Benedixitque dominus domui egypti propter ioseph. et multiplicavit eam tam in edibus quam in cunctis agris cunctisque substantiis. nec quicquam aliud noverat nisi panem quo vescebatur. Erat autem ioseph pulchra facie et decorus aspectu. Post multos dies iniecit domina oculos suos in ioseph. et ait. Dormi mecum. Qui nequaquam acquiescens operi nefario. dixit ad eam. Ecce dominus meus omnibus michi traditis ignorat quid habeat in domo sua. nec quicquam quod non in manu mea sit vel non tradiderit michi preter te que uxor eius es. Quomodo ergo possum malum hoc facere. et peccare in dominum meum? Huiuscemodi verbis per singulos dies loquebatur. et mulier molesta erat adolescenti. Et ille recusabat stuprum. Accidit autem quadam die intraret ioseph domum. et operis quippiam absque arbitris faceret: et illa reprehensa lacinia eius diceret. Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio fugit. et egressus est foras. Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis. et se esse contemptam. vocavit homines domus sue. et ait ad eos. En introduxit virum hebreum ut illuderet nobis. Ingressus est ad me. ut coiret mecum. Cumque ego succlamassem et audisset vocem meam. reliquit pallium quod tenebam et fugit foras. In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum et ait. Ingressus est ad me servus hebreus quem adduxisti ut illuderet michi. Cumque audisset me clamare reliquit pallium et fugit foras. His auditis dominus. et nimium credulus verbis coniugis. iratus est valde. tradiditque ioseph in carcerem ubi vincti regis custodiebantur. et erat ibi clausus. Fuit autem dominus cum ioseph et misertus illius. dedit ei gratiam in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu ipsius universos vinctos qui in custodia tenebantur. et quicquid fiebat sub ipso erat. nec noverat aliquid cunctis ei creditis.

His itaque gestis. accidit ut peccarent duo eunuchi. pincerna regis egypti. et pistor domino suo. Iratusque est pharao contra eos. nam alter pincernis preerat alter pistoribus: et misit eos in carcerem principis militum. in quo erat vinctus et ioseph. At custos carceris tradidit eos ioseph. qui et ministrabat eis. Aliquantum temporis fluxerat. et illi in custodia tenebantur. videruntque ambo somnium nocte una. iuxta interpretationem congruam sibi. Ad quos cum introisset ioseph mane et vidisset eos tristes. sciscitatus est dicens. Cur tristior est hodie solito facies vestra? Qui responderunt. Somnium vidimus. et non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos ioseph. Numquid non dei est interpretatio? Referte michi quid videritis. Narravit prior prepositus pincernarum somnium suum. Videbam coram me vitem in qua erant tres propagines crescere paulatim in gemmas. et post flores uvas maturescere. calicemque pharaonis in manu mea. Tuli ergo uvas et expressi in calicem quem tenebam. et tradidi poculum pharaoni. Respondit ioseph. Hec est interpretatio somnii. Tres propagines. tres adhuc dies sunt post quos recordabitur pharao ministerii tui. et restituet te in gradum pristinum. dabisque ei calicem iuxta officium tuum. sicut ante facere consueveras. Tantum memento mei cum bene tibi fuerit. et facies mecum misericordiam ut suggeras pharaoni ut educat me de isto carcere quia furto sublatus sum de terra hebreorum. et hic innocens in lacum missus sum. Videns pistorum magister quod prudenter somnium dissolvisset ait. Et ego vidi somnium quod haberem tria canistra farine super caput meum. et in uno canistro quod erat excelsius portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria. avesque comedere ex eo. Respondit ioseph. Hec est interpretatio somnii. Tria canistra tres adhuc dies sunt post quos auferet pharao caput tuum. ac suspendet te in cruce. et lacerabunt volucres carnes tuas. Exinde dies tercius natalis pharaonis erat. Qui faciens grande convivium pueris suis. recordatus est inter epulas magistri pincernarum. et pistorum principis. restituitque alterum in locum suum ut porrigeret regi poculum. alterum suspendit in patibulo. ut coniectoris veritas probaretur. Et tamen succedentibus prosperis pincernarum prepositus oblitus est interpretis sui.

lxx.

Post duos annos vidit pharao somnium. Putabat se stare super fluvium de quo ascendebant septem boves pulchre et crasse nimis. et pascebantur in locis palustribus. Alie quoque septem emergebant de flumine fede confecteque macie. et pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus: devoraveruntque eas quarum mira species et habitudo corporum erat. Expergefactus pharao rursus dormivit et vidit alterum somnium. Septem spice pullulabant in culmo uno. plene atque formose. Alie quoque totidem spice tenues et percusse uredine oriebantur devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans autem pharao post quietem. et facto mane pavore perterritus misit ad coniectores egypti cunctosque sapientes. et accersitis narravit somnium nec erat qui interpretaretur. Tunc demum reminiscens pincernarum magister ait. Confiteor peccatum meum. Iratus rex servis suis me et magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum ubi una nocte uterque vidimus somnium presagium futurorum. Erat ibi puer hebreus eiusdem ducis militum famulus cui narrantes somnia audivimus quicquid postea rei probavit eventus. Ego enim redditus sum officio meo. et ille suspensus est in cruce. Protinus ad regis imperium eductum de carcere ioseph totonderunt. ac veste mutata obtulerunt ei. Cui ille ait. Vidi somnia. nec est qui edisserat que vidi. Audivi te prudentissime conicere. Respondit ioseph. Absque me deus respondebit prospera pharaoni. Narravit ergo pharao quod viderat. Putabam me stare super ripam fluminis et septem boves de amne conscendere pulchras nimis et obesis carnibus: que in pastu paludis virecta carpebant. Et ecce alie sequebantur boves deformes et macilente. ut numquam tales in terra egypti viderim. que devoratis et consumptis prioribus: nullum saturitatis dedere vestigium. sed simili macie et squalore torpebant. Evigilans rursus sopore depressus vidi somnium. Septem spice pullulabant in culmo uno. plene atque pulcherrime. Alie quoque tenues et percusse uredine e stipula oriebantur. que priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi coniectoribus somnium. et nemo est qui edisserat. Respondit ioseph. Somnium regis unum est. que facturus est deus ostendit pharaoni. Septem boves pulchre et septem spice plene atque pulcherrime. septem ubertatis anni sunt. eandemque vim somnii comprehendunt. Septem quoque boves tenues atque macilente que ascenderunt post eas. et septem spice tenues et vento urente percusse. vii anni sunt venture famis. qui hoc ordine complebuntur. Ecce vii anni venient fertilitatis magne in terra egypti. quos sequentur vii anni alii tante sterilitatis ut oblivioni tradatur cuncta retro habundantia. Consumptura est enim fames omnem terram et ubertatis magnitudinem perditura inopie magnitudo. Quod autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium: veritatis indicium est. eo quod fiat sermo dei et velocius impleatur.

Nunc ergo provideat rex virum sapientem et industrium, et preficiat eum terre Egypti. Qui constituat prepositos per singulas regiones, et quintam partem per singulos annos fertilitatis qui iam nunc futuri sunt congreget in horrea. Et omne frumentum sub pharaonis imperio condatur, serveturque in urbibus; et paretur futuris vii annorum fami que pressura est Egyptum, et non consumatur terra inopia. Placuit pharaoni consilium, et cunctis ministris eius. Locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu dei plenus sit? Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostendit tibi deus omnia que locutus es, numquid sapientiorem et similem tui invenire potero? Tu eris super domum meam, et ad tui oris imperium cunctus populus obediat. Uno tantum regni solio te precedam. Dicens quoque rursum pharao ad Ioseph: Ecce constitui te super universam terram Egypti. Tulit anulum de manu sua, et dedit in manu eius. Vestivitque eum stola byssina, et collo torquem auream circumposuit. Fecitque ascendere eum super currum suum secundum, clamante precone ut omnes coram eo genu flecterent, et prepositum esse scirent universe terre Egypti. Vertitque nomen illius, et vocavit eum lingua egyptiaca salvatorem mundi. Deditque uxorem Asenech filiam Phutifaris sacerdotis Helyopoleos. Egressus est itaque Ioseph ad terram Egypti. xxx. autem annorum erat quando stetit in conspectu regis pharaonis, et circuivit omnes regiones Egypti. Venitque fertilitas vii annorum, et in manipulos redacte segetes, et congregate sunt in horrea Egypti. Omnis etiam frugum habundantia in singulis urbibus condita est. Tantaque fuit multitudo tritici, ut arene maris coequaretur, et copia mensuram excederet. Nati sunt autem Ioseph filii duo antequam veniret fames, quos ei peperit Asenech filia Phutifaris sacerdotis Heleopoleos. Vocavitque nomen primogeniti Manasse dicens: Oblivisci me fecit deus omnium laborum meorum, et domus patris mei. Nomen quoque secundi appellavit Effraym dicens: Crescere me fecit deus in terra paupertatis mee.

Igitur transactis vii annis ubertatis qui fuerant in Egypto, ceperunt venire vii anni inopie, quos predixerat Ioseph. Et in universo orbe fames prevaluerat. In cuncta autem terra Egypti erat fames. Qua esuriente clamavit populus ad pharaonem alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph, et quicquid dixerit vobis facite. Crescebat autem cotidie fames in omni terra. Aperuitque Ioseph universa horrea, et vendebat Egyptiis. Nam et illos oppresserat fames. Omnesque provincie veniebant in Egyptum ut emerent escas, et malum inopie temperarent. Audiens autem Iacob quod alimenta venderentur in Egypto, dixit filiis suis: Quare negligitis? Audivi quod triticum venundetur in Egypto. Descendite et emite nobis necessaria, et non consumamur inopia. Descenderunt ergo fratres Ioseph decem ut emerent frumenta in Egypto, Beniamin domi retento a Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne forte in itinere quicquam patiatur mali. Ingressi sunt terram Egypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan. Et Ioseph princeps Egypti, atque ad illius nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Unde estis? Qui responderunt: De terra Chanaan ut emamus victui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est agnitus ab eis. Recordatusque somniorum que aliquando viderat, dixit ad eos: Exploratores estis. Ut videatis infirmiora terre venistis. Qui dixerunt: Non est ita domine, sed servi tui venerunt ut emerent cibos. Omnes filii unius viri sumus. Pacifici venimus, nec quicquam famuli tui machinantur mali. Quibus ille respondit: Aliter est. Inmunita terre huius considerare venistis. At illi: Duodecim inquiunt servi tui fratres sumus, filii viri unius in terra Chanaan. Minimus cum patre est, et alius non est super. Hoc est ait quod locutus sum, exploratores estis. Iam nunc experimentum vestri capiam. Per salutem pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis unum qui adducat eum, vos autem eritis in vinculis donec probentur que dixistis utrum vera an falsa sint. Alioquin per salutem pharaonis exploratores estis. Tradiditque eos custodie tribus diebus. Die autem tertio eductis de carcere ait: Facite quod dixi et vivetis. Deum enim timeo. Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere. Vos autem abite et ferte frumenta que emistis in domos vestras. Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones et non moriamini. Fecerunt ut dixerat, et locuti sunt mutuo: Merito hec patimur quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam anime eius dum deprecaretur nos et non audivimus. Idcirco venit super nos ista tribulatio. E quibus unus Ruben ait: Numquid non dixi vobis, nolite peccare in puerum, et non audistis me? En sanguis eius exquiritur. Nesciebant autem quod intelligeret Ioseph, eo quod per interpretem loqueretur ad eos. Avertitque se parumper et flevit. Et reversus locutus est ad eos. Tollensque Symeon et ligans illis presentibus, iussit ministris ut implerent saccos eorum frumento, et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in via. Qui fecerunt ita. At illi portantes frumenta in asinis profecti sunt. Apertoque unus sacco ut daret iumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi, dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacculo. Et obstupefacti turbatique dixerunt mutuo: Quidnam est hoc quod fecit nobis deus? Veneruntque ad Iacob patrem suum in terram Chanaan, et narraverunt omnia que accidissent sibi dicentes: Locutus est nobis dominus terre dure, et putavit nos exploratores provincie. Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas molimur insidias. Duodecim fratres uno patre geniti sumus. Unus non est super. Minimus cum patre est, qui versatur in terra Chanaan. Qui ait nobis: Sic probabo quod pacifici estis. Fratrem vestrum unum dimittite apud me, et cibaria domibus vestris necessaria sumite et abite. Fratremque vestrum minimum adducite ut sciam quod non sitis exploratores, et istum qui tenetur in vinculis recipere possitis, ac deinceps emendi que vultis habeatis licentiam. His dictis cum frumenta effunderent singuli, repperere in ore saccorum pecunias. Exterritisque simul omnibus, dixit pater Iacob: Absque liberis me esse fecistis. Ioseph non est super, Symeon tenetur in vinculis, Beniamin auferetis. In me hec omnia mala reciderunt. Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi. Trade eum in manu mea, et ego illum tibi restituam. At ille: Non descendet inquit filius meus vobiscum. Frater eius mortuus est, ipse solus remansit. Si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

Interim fames vehementer omnem terram premebat. Consumptisque cibis quos ex Egypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos: Revertimini et emite pauxillum escarum. Respondit Iudas: Denuntiavit nobis vir ille sub testificatione iurandi dicens: Non videbitis faciem meam nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum. Si ergo vis mittere eum nobiscum pergemus pariter et ememus tibi necessaria. Sin autem non vis non ibimus. Vir enim ut sepe diximus denuntiavit nobis dicens: Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo. Dixit eis Israhel: In meam fecistis hoc miseriam, ut indicaretis ei et alium habere vos fratrem. At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem, si pater viveret, si haberemus fratrem. Et nos respondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat sciscitatus. Numquid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite vobiscum fratrem vestrum? Iudas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum ut proficiscamur, ut possimus vivere, ne moriamur nos et parvuli nostri. Ego suscipio puerum, de manu mea require illum. Nisi reduxero et tradidero illum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. Si non intercessisset dilatio, iam vice altera venissemus. Igitur Israhel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis. Sumite de optimis terre fructibus in vasis vestris, et offerte viro munera, modicum resine et mellis, et storacis et stactis, et therebinti et amigdalarum. Pecuniamque duplicem ferte vobiscum, et illam quam invenistis in sacculis reportate, ne forte errore factum sit. Sed et fratrem vestrum tollite et ite ad virum. Deus autem meus omnipotens faciat eum vobis placabilem, et remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, et hunc Beniamin. Ego autem quasi orbatus absque liberis ero. Tulerunt ergo viri munera, et pecuniam duplicem et Beniamin, descenderuntque in Egyptum et steterunt coram Ioseph. Quos cum vidisset et Beniamin simul, precepit dispensatori domus sue dicens: Introduc viros domum, et occide victimas et instrue convivium, quia mecum sunt comesturi meridie. Fecit ille sicut fuerat imperatum, et introduxit viros domum. Ibique exterriti dixerunt mutuo: Propter pecuniam quam retulimus prius in saccis nostris introducti sumus, ut devolvat in nos calumpniam, et violenter subiciat servituti et nos et asinos nostros. Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem locuti sunt: Oramus domine ut audias nos. Iam ante descendimus ut emeremus escas. Quibus emptis cum venissemus ad diversorium, aperuimus saccos nostros et invenimus pecuniam in ore saccorum, quam nunc eodem pondere reportavimus. Sed et aliud attulimus argentum ut emamus que necessaria sunt. Non est in nostra conscientia quis eam posuerit in marsupiis nostris. At ille respondit: Pax vobis, nolite timere. Deus vester et deus patris vestri dedit vobis thesauros in sacculis vestris. Nam pecuniam quam dedistis mihi probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Symeon, et introductis domum attulit aquam, et laverunt pedes suos. Deditque pabulum asinis eorum. Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Ioseph meridie. Audierant enim quod comesturi essent panem. Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntque ei munera tenentes in manibus, et adoraverunt proni in terram. At ille clementer resalutatis eis, interrogavit eos dicens: Salvusne est pater vester senex de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit? Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati adoraverunt eum. Attollens autem oculos suos Ioseph vidit Beniamin fratrem suum uterinum, et ait: Iste est frater vester parvulus de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus inquit misereatur tui fili mi. Festinavitque quia commota fuerant viscera eius super fratre suo, et erumpebant lacrime, et introiens cubiculum flevit. Rursumque egressus lota facie continuit se et ait: Ponite panes. Quibus appositis seorsum Ioseph et seorsum fratribus, Egyptiis quoque qui vescebantur simul seorsum. Illicitum est enim Egyptiis comedere cum Hebreis, et prophanum putant huiuscemodi convivium. Sederunt ergo coram eo primogenitus iuxta primogenita sua, et minimus iuxta etatem suam, et mirabantur nimis sumptis partibus quas ab eo acceperant. Maiorque pars venit Beniamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque et inebriati sunt cum eo. Precepit autem Ioseph dispensatori domus sue dicens: Imple saccos eorum frumento quantum possunt capere, et pone pecuniam singulorum in summitate sacci. Sciphum autem meum argenteum et pretium quod dedit tritici pone in ore sacci iunioris. Factumque est ita. Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis. Iamque urbem exierant, et processerant paululum. Tunc Ioseph accersito dispensatore domus ait: Surge inquit, persequere viros, et apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono? Sciphum quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, et in quo augurari solet. Pessimam rem fecistis. Fecit ille ut iusserat, et apprehensis per ordinem locutus est. Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitium commiserint? Pecuniam quam invenimus in ore et in summitate saccorum reportavimus ad te de terra Chanaan, et quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum? Apud quemcumque inventum fuerit servorum tuorum quod queris moriatur, et nos servi erimus domini nostri. Qui dixit eis: Fiat iuxta sententiam vestram. Apud quemcumque inventum fuerit, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxii. Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli. Quos scrutatus incipiens a maiore usque ad minorem invenit sciphum in sacco Beniamin. At illi scissis vestibus oneratisque rursum asinis reversi sunt in oppidum. Primusque Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph, necdum enim de loco abierat, omnesque ante eum in terra pariter corruerunt. Quibus ille ait: Quare sic agere voluistis? An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia? Cui Iudas: Quid respondebimus inquit domino meo? vel quid loquemur aut iuste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum. En omnes servi sumus domini mei, et nos et apud quem inventus est sciphus. Respondit Ioseph: Absit a me ut sic agam. Qui furatus est sciphum ipse sit servus meus, vos autem abite liberi ad patrem vestrum. Accedens autem propius Iudas confidenter ait: Oro domine mi loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, et ne irascaris famulo tuo. Tu es enim post pharaonem dominus meus. Interrogasti prius servos tuos: Habetis patrem aut fratrem? Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, et puer parvulus qui in senectute illius natus est, cuius uterinus frater est mortuus, et ipsum solum habet mater sua, pater vero tenere diligit eum. Dixistique servis tuis: Adducite eum ad me, et ponam oculos meos super eum. Suggessimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum. Si enim dimiserit illum, morietur. Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus, non videbitis amplius faciem meam. Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia que locutus est dominus meus. Et dixit pater noster: Revertimini et emite nobis parum tritici. Cui diximus: Ire non possumus. Si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul. Alioquin illo absente non audemus videre faciem viri. Ad que ille respondit: Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea. Egressus est unus et dixistis: Bestia devoravit eum, et hucusque non comparet.

I

Si tulerit⁹ & istum. & aliquid ei in via contigerit. deduce
tis canos meos cum merore ad inferos.
Igitur si intrauero ad seruum tuum patrem nostrum & puer defuerit,
cum anima illius ex huius anima pendeat. uideritq: eum nō
esse nobiscū. morietur. & deducent famuli tui canos eius cū dolo
re ad inferos. Ego pprie seruus tuus sum qui in meā hunc recepi fi
dem. & spopondi fide dicens. Nisi reduxero eū. peccati reus ero
in patrē meum omni tempore. Manebo itaq: seruus tuus p puero
in ministeriū dñi mei. & puer ascendat cū frib: suis. Non enim
possum redire ad patrē meū absente puero. ne calamitatis quę
oppssura ē patrem meū testis assistam. Non se poterat ultra
cohibere ioseph. multis corā astantib: Unde pcepit ut egrede
rentur cuncti foras. & nullus interesset alienus agnitioni mutue.
Eleuauitq: uocē cū fletu. quā audierunt egyptii omnisq: dom⁹
pharaonis. & dixit fratrib: suis. Ego sum ioseph. Adhuc pat
mis uiuit? Nec poterant respondere frs. nimio t'rore pterriti.
Ad quos ille clementer accedite inquit ad me. Et cū accessissent
pp̄e. ego sum ait ioseph quē uendidistis in egyptū. Nolite pa
uere nec uob durū ēē uideatur. qđ uendidistis me in his regionib:
Pro salute enim urā misit me ds̄ an̄ uos in egyptū. Biennium
ē enim qđ fames cepit ēē in tra. & adhuc quinq: anni restant.
quib: nec arari poterit nec meti. pmisitq: me ds̄ an̄ ut re
seruemini sup trām. & escas ad uiuendum habere possitis.
Nō urō consilio sed dī huc uoluntate missus sū. qui fec me
quasi patrē pharaonis. & dnm uniūse trę. ac dom⁹ eius. ac
principē in omni tra egypti. Festinate & descendite ad patrē
meū. & dicite ei. Hec mandat filius tuus ioseph. Descende
ad me ne moreris. & habita in tra iessen. erisq: iuxta meū
& filii tui. & filii filiorū tuorū. oues tuę & armenta tua. & uniusa
quę possides. ibiq: te pascā. adhuc enim quinq: anni residui
sunt famis. ne & tu pereas & domus tua. & omnia quę possidē.
En oculi uri & oculi fris uri beniamin uident qđ os meum
loquatur ad uos. Nunciate patri meo uniūsam glām meā. & cunc
ta quę uidistis in egypto. Festinate & adducite eū ad me. Cūq:
amplexus recidisset in collum beniamin fris sui flevit. illo
quoq: flente similit sup collū eius. Osculatusq: est omīs frs suos.
& plorauit sup singulos. Post quę ausi sunt loqui ad eum. Au
ditumq: ē & celebri sermone uulgatū in aula regis. Uenerē
frs ioseph. Et gauisus ē pharao atq: omnis familia eius.
Dixitq: ad ioseph ut imparet frib: dicens. Onerantes iumenta
ite in tram chanaan. & tollite inde patrem urm̄ & cognatio
nē & uenite ad me. & ego dabo uob omnia bona trę egypti.
ut comedatis medulla trę. Precipe etiā ut tollant plaustra
de tra egypti ad subuectionem paruulorū suorū & coniugū. ac
dicito. Tollite patre urm̄. & pperate quantoci⁹ uenientes.
Nec dimittatis quicqm̄ de suppellectili urā. quia omīs opes
egypti urę erunt. Feceruntq: filii isrl̄ ut eis erat mandatū. Quib:
dedit ioseph plaustra sedm̄ pharaonis imperium. & cibaria i itī
nere. singulisq: pferri iussit binas stolas. beniamin u° dedit
trecentos argenteos cū quinq: stolis optimis. tantūdē pecu
nię & uestium mittens patri suo. addens eis asinos .x. qui subue
herent ex omnib: diuitiis egypti. & totidē asinas. triticum
in itinere panesq: portantes. Dimisitq: frs suos. & pficis
centib: ait. Ne irascamini i uia. Qui ascendentes ex egypto.
uenert ad terra chanaan ad patre suū iacob. Et nunciauert
ei dicentes. Ioseph uiuit. & ipse dominatur in omni tra egypti. Quo
audito iacob quasi de graui somno euigilans ait. tamen n̄ cre
debat eis. Illi contra referebant omnem ordinē rei. Cūq: uidis
set plaustra & uniusa quę miserat. reuixit sps̄ eius & ait.
Sufficit m̄ si adhuc filius m̄s uiuit. uada & uidebo illū anq
moriar.

P

Profectusq: isrl̄ cum omnib: quę habebat. uenit ad puteū iuramti.
Et mactatis ibi uictimis dō patr̄ sui ysaac. audiuit eū p uisione
noctē uocantē se & dicentē. Iacob iacob. Cui resp. Ecce adsū.
Ait illi ds̄. Ego sum fortissim⁹ ds̄ patr̄ tui noli timere & de
scende in egyptum. quia in gentē magnā faciā te ibi. Ego desce
ndā tecum illuc. & ego adducā te inde reuertentē. Ioseph
quoq: ponet manum suam sup oculos tuos. Surrexit iacob
a puteo iuramti. tuleruntq: eū filii cum paruulis & uxorib:
suis i plaustris quę miserat pharao ad portandū senē. & omā
quę possederat in tra chanaan. uenitq: in egyptū cū omi semi
ne suo. filii eī & nepotes. filię & cuncta simul pgenies.

H

Hec sunt aū nomina filiorū isrl̄ qui ingsi sunt i egyptum cū liberis
suis. Primogenit⁹ ruben. filii eius enoch. & phallu. & esrom.
& charmi. Filii symeon gemuhel. & iamin. & ahod. iahim
& saber. & saul filius chananitidis. Filii leui gerson. ca
hat. & merari. Filii iuda. her onan. & sela. & phares &
zara. Mortui sunt aū her & onan. in tra chanaan. Natiq:
sunt iude filii phares. esrom. & amul. Filii ysachar thola
& phua. & iob. & semrom. Filii zabulon sarech. & helon
& iachel. Hi filii lyę quos genuit in mesopotamia syrię
cū dyna filia sua. Omīs animę filiorū isrl̄. & filiarū .xxx.iii.
Filii gad sephion. & aggi. suni. & esebon. beri. & arodi.
& areli. Filii aser iamne. & iesula. & iesui. & beria. sara
quoq: genuit soror eorū. Filii beria heber. & melchiel. Hii
filii zelfę quā dedit lyę filię suę. Et hos genuit iacob.
sedecī animas. Filii rachel uxoris iacob. ioseph & beniamin.
Natiq: sunt filii ioseph in tra egypti quos genuit ei aseneth
filia phutifaris sacerdotis heleopoleos. manasses & effraim.
Filii beniamin bela. & bechor. & asbel. gera. & naaman.
iei. echrus. mosim. & oppim. & ared. Hi filii rachel quos
genuit iacob. omīs animę .xiiii. Filii dan usim. Filii nep
talim asihel. & guni. & ieser. & sallem. Hi filii balę quā
dedit laban racheli filię suę. & hos genuit iacob. omīs aīę .vii.
Cunctęq: animę quę ingssę sunt i egyptū cū iacob & egssę
de femore illi⁹ absq: uxorib: filiorū sexaginta sex. Filii aū
ioseph qui nati sūt ei in terra egypti animę duę. Omīs animę
domus quę ingssę sūt in egyptū fuert .lxx.

M

Misit aū iudam ante se ut nunciaret ei. & ille occurreret i
yessen. Quo cum puenisset. iuncto ioseph curru suo ascen
dit obuiam patri ad eundē locū. Uidensq: eū irruit sup
collum eī. & int amplexus fleuit. Dixitq: pat ad ioseph.
Iā letus moriar. quia uidi faciē tuā. & supstitem te relinquo.
Et ille locutus est ad frs. & ad omnē domum patr̄ sui. Ascendā
& nunciabo pharaoni dicāq: frs mei & domus patr̄ mei qui
erant in tra chanaan uenert ad me. & sunt uiri pastores ouiū.
curamq: habent alendorū gregū. Pecora sua. & omnia quę
habere potuert. adduxerunt secum. Cūq: uocauerit uos &
dixerit qđ ē opus urm̄ respondebitis. Uiri pastores sumus ser
ui tui ab adolescentia nra usq: in psens. & nos & patres nri. &
ad pegrinandū in tra tua uenim⁹. Hec aū dicetis ut habitare pos
sitis in tra yessen. quia detestantur egyptii omīs pastores ouium.
Ingssus ergo ioseph nunciauit pharaoni dicens. Pat m̄s & frs. oues
eorū & armenta & cuncta quę possident uenert de tra chanaan.
& ecce consistunt in tra yessen. Extremos quoq: fr̄m suorū quinq:
uiros statuit corā rege. Quos ille int̄rogauit. Quid habetis
opis? Responderunt. Pastores ouium sum⁹ serui tui. & nos. &
patres nri. Ad pegrinandum in tra tua uenim⁹. quā n̄ est herba
gregib: seruorū tuorū ingrauescente fame i tra chanaan. petimq:
ut esse iubeas seruos tuos in tra yessen. Dixit itaq: ad ioseph.
Pat tuus & frs tui uenert ad te. Terra egypti in conspectu tuo
est. in optimo loco fac habitare eos. & trade eis trām yessen.
Quod si nosti ēē in eis uiros industrios. constitue illos magistros pe
corum meorū.

P

Post hec introduxit ioseph patrē suū ad regē. & statuit corā eo.
Qui benedicens illi & int̄rogat ab eo quot sunt dies uitę annorū
tuorū. & uite tuę resp. Dies pegrinationis uitę meę .c.xxx.
annorū sunt parui & mali. & nō puenert usq: ad dies patrum
meorū quib: pegrinati sunt. Et benedicto rege egssus ē foras.
Ioseph uero patri & frib: suis dedit possessionem in egypto i op
timo trę loco ramesses ut pceperat pharao. & alebat eos omnemq:
domū patr̄ sui. pbens cibaria singulis. In toto enim orbe panis
deerat. & oppsserat fames trām. maxime egypti & chanaan.
E quib: omnē pecuniā congregauit p uenditione frumti. & in
tulit eam in erarium regis. Cumq: defecisset emptorib: preciū.
uenit cuncta egypt⁹ ad ioseph dicens. Da nob panes. Quare
morim⁹ corā te. deficiente pecunia? Quib: ille resp. Adducite
pecora urā. & dabo uob pro eis cibos. si preciū non habetis. Quę
cum adduxissent. dedit eis alimta p equis & ouib: & bub: &
asinis. sustentauitq: eos illo anno p commutatione pecorū. Ue
neruntq: anno scdo & dixerunt ei. Non celam⁹ dnm̄ nrm̄ qđ defi
ciente pecunia & pecora simul defecerunt. nec clam te ē. qđ absq:
corporib: & tra nich sumus. Cur ergo morim⁹ te uidente? & nos
& nra tra tui erimus. Eme nos in seruitute regiā. & pbe semi
na ne pereunte cultore tra redigatur in solitudinem.

E

Emit ergo ioseph omnē trām egypti. uendentib: singulis possessiones
suas. p magnitudine famis subiecitq: eā pharaoni. & cunctos
ppłos eī a nouissimis t'minis egypti usq: ad extremos fines eī.
pter trām sacerdotū quę a rege fuerat tradita eis. Quib: & sta
tuta cibaria ex horreis publicis pbebantur. & idcirco n̄ sunt cōpulsi
uendere possessiones suas. Dixit ergo ioseph ad ppłos. En ut cernitis
& uos. & trām urām pharao possidet. Accipite semina & serite
agros. ut fruges habere possitis. Quintā partem regi dabitis. iiii
reliquas p mitto uob in semente & cibos. familiis & liberis uestris.
Qui responderunt. Salus nrā in manu tua est. respiciat nos tantum
dominus nr̄. & leti seruiemus regi. Ex eo tempore usq: i psentem

H

diē in uniusa tra egypti regib: quinta pars soluitur. & factū ē quasi
in legē absq: tra sacerdotali. quę libera ab hac conditione fuit.
Habitauit ergo isrl̄ in egypto. id est in tra yessen. & possedit eam. auctusq:
ē & multiplicatus nimis. & uixit in ea dece & septē annis. Factiq: s̄t
omnes dies uitę illius .c.xl.vii annorū. Cumq: appropinquare cerne
ret mortis diē. uocauit filium suum ioseph & dixit ad eū. Si inue
ni gratiam in conspectu tuo. pone manū tuā sub femore meo. & facies
m̄ misericordiam & ueritatem ut n̄ sepelias me in egypto. sed dormiam cū
patrib: meis. & auferas me de tra hac. condasq: in sepulchro maiorū.
Cui resp ioseph. Ego faciā qđ iussisti. Et ille. Iura ergo inquit m̄.
Quo iurante adorauit isrl̄ dm̄. conuersus ad lectuli caput. His itaq:
transactis nunciatū est ioseph quod egrotaret pat eius. Qui assu
ptis duob: filiis suis manasse & effraim ire pperauit. Dictumq: ē
seni. Ecce filius tuus ioseph uenit ad te. Qui confortatus sedit in
lecto. & ingresso ad se ait. Ds omps apparuit m̄ in luza. quę
ē in tra chanaan. benedixitq: m̄ & ait. Ego te augebo & mul
tiplicabo. & faciam in turbas pplorū. Daboq: tibi terrā hanc
& semini tuo post te in possessionem sempit'nam. Duo ergo filii tui
qui nati sunt tibi in tra egypti an̄ quā uenire ad te mei erunt. effra
im & manasse sic ruben symeon reputabuntur m̄. reliquos aū quos
genueris post eos. tui erunt & nomine fr̄m suorū uocabuntur i
possessionib: suis. Michi enim quando ueniebam de mesopo
tamia mortua ē rachel in tra chanaan. in ipso itinere. Eratq:
uernum tempus. & ingrediebar effrathā. & sepeliui eā iuxta uiā
effrathe. quę alio nomine appellatur bethleē. Uidens aū filios
eius. dixit ad eū. Qui sunt isti? Resp. Filii mei sunt quos m̄ dedit
ds̄ in loco isto. Adduc inquit eos ad me ut benedicam illis.
Oculi enim eius caligauerant p nimia senectute & clare uide
re n̄ poterat. Applicatosq: eos ad se deosculatus & circūam
plexus dixit ad filium. Non sum fraudatus aspectu tuo. insup
ostendit m̄ ds̄ semen tuum. Cumq: tulisset eos ioseph de gre
mio patr̄. adorauit pnus in trām & posuit effraim ad dexterā
suā. id est ad sinistram isrl̄. manassen uero in sinistra sua. ad dexterā
scilicet patr̄. applicuitq: ambos ad eū. Qui extendens manū
dexteram posuit sup caput effraim minoris fris. sinistrā autē
sup caput manasse qui natu maior erat commutans manum.
Benedixitq: ioseph filio suo & ait. Ds in cuius conspectu
ambulauerunt patres mei abrahā & ysaac. ds̄ qui pascit me
ab adolescentia mea usq: in psentē diem. angls qui eruit me
de cunctis malis benedicat pueris istis. & inuocetur nomen
meū sup eos. nomina quoq: patrū meorū abrahā & ysaac. &
crescant in multitudinem sup trām. Uidens aū ioseph qđ
posuisset pat suus dexterā manū sup caput effraim. grauitē
accepit. & apphensam dexterā manum patr̄ leuare conatus
ē de capite effraim. & trāsferre sup cap manasse. Dixitq: ad
patrē. Nō ita conuenit pater. quia hic ē pmogenitus. Po
ne manum tuā sup caput eī. Qui renuens ait. Scio fili mi
scio. Et iste quidem erit in pplos & multiplicabitur. sed frāt eī
iunior maior illo erit. & semen illi⁹ crescet in gentes. Benedi
xitq: ei in ipso tempore dicens. In te benedicetur isrl̄ atq: dicetur.
Faciat te ds̄ sic effraim. & sic manasse. Constituitq: effraim an
manassen. Et ait ad ioseph filium suum. En ego morior & erit
ds̄ uobiscū. reducetq: uos ad trām patrū urorū. Do tibi partē
meā extra frs tuos quā tuli de manu amorrei i gladio & in arcu meo.

U

Uocauit aū iacob filios suos. & ait illis. Congregamini. ut an
nunciē quę uentura sunt uob diebus nouissimis. Congregamini

lxxx

et audite filii Iacob, audite Israhel patrem vestrum. Ruben primogenitus meus tu fortitudo mea, et principium doloris mei, prior in donis, maior in imperio. Effusus es sicut aqua, non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum eius. Symeon et Levi fratres vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum ne veniat anima mea, et in coetu eorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum quia pertinax, et indignatio eorum quia dura. Dividam illos in Iacob, et dispergam illos in Israhel. Iuda te laudabunt fratres tui. Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda. Ad praedam fili mi ascendisti. Requiescens accubuisti ut leo, et quasi leaena; quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, et dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem, o fili mi, asinam suam. Lavabit vino stolam suam, et in sanguine uvae pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, et dentes eius lacte candidiores. Sabulon in litore maris habitabit, et in statione navium pertingens usque ad Sydonem. Ysachar asinus fortis habitans inter terminos. Vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima, et supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens. Dan iudicabit populum suum, sicut et alia tribus Israhel. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retro. Salutare tuum expectabo Domine. Gad accinctus proeliabitur ante eum, et ipse accingetur retrorsum. Aser pinguis panis eius, et praebebit delicias regibus. Neptalim cervus emissus, et dans eloquia pulchritudinis. Filius accrescens Ioseph, filius accrescens et decorus aspectu; filiae discurrerunt super murum, sed exasperaverunt eum, et iurgati sunt, inviderunt que illi habentes iacula. Sedit in forti arcus eius, et dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum eius per manus potentis Iacob. Inde pastor egressus est lapis Israhel. Deus patris tui erit adiutor tuus, et Omnipotens benedicet tibi benedictionibus caeli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus uberum et vulvae. Benedictiones patris tui confortatae sunt benedictionibus patrum eius, donec veniret desiderium collium aeternorum. Fiant in capite Ioseph, et in vertice nazarei inter fratres suos. Beniamin lupus rapax, mane comedet praedam, et vespere dividet spolia. Omnes hii in tribubus Israhel duodecim.

Haec locutus est eis pater suus, benedixitque singulis benedictionibus propriis. Et praecepit eis dicens: Ego congregor ad populum meum; sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quae est in agro Ephron Hethei, contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hetheo in possessionem sepulchri. Ibi sepelierunt eum et Sarram uxorem eius; ibi sepultus est Ysaac cum Rebecca coniuge sua; ibi et Lya condita iacet. Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, et obiit, appositusque est ad populum suum.

Quod cernens Ioseph ruit super faciem patris flens et deosculans eum. Praecepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent patrem. Quibus iussa explentibus transierunt quadraginta dies; iste quippe mos erat cadaverum conditorum. Flevitque eum Aegyptus septuaginta diebus. Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis, eo quod pater meus adiuraverit me dicens: En morior; in sepulchro meo quod fodi mihi in terra Chanaan sepelies me. Ascendam igitur et sepeliam patrem meum ac revertar. Dixitque ei Pharao: Ascende et sepeli patrem tuum sicut adiuratus es. Quo ascendente ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis cunctique maiores natu terrae Aegypti, domus Ioseph cum fratribus suis absque parvulis et gregibus atque armentis quae dereliquerant in terra Gessen. Habuit quoque in comitatu currus et equites, et facta est turba non modica. Veneruntque ad aream Atad, quae sita est trans Iordanem, ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi impleverunt septem dies. Quod cum vidissent habitatores terrae Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Aegyptiis. Et idcirco appellaverunt nomen loci illius Planctus Aegypti. Fecerunt ergo filii Iacob sicut praeceperat eis, et portantes eum in terram Chanaan sepelierunt eum in spelunca duplici quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hetheo contra faciem Mambre. Reversusque est Ioseph in Aegyptum cum fratribus suis et omni comitatu, sepulto patre.

Quo mortuo timentes fratres eius et mutuo colloquentes: Ne forte memor sit iniuriae quam passus est, et reddat nobis omne malum quod fecimus, mandaverunt ei dicentes: Pater tuus praecepit nobis antequam moreretur, ut haec tibi verbis illius diceremus: Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, et peccati atque malitiae quam exercuerunt in te. Nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Ioseph. Veneruntque ad eum fratres sui, et proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus. Quibus ille respondit: Nolite timere. Num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum, et Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me sicut in praesentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos. Nolite metuere; ego pascam vos et parvulos vestros. Consolatusque est eos, et blande ac leniter est locutus. Et habitavit in Aegypto cum omni domo patris sui, vixitque centum decem annis. Et vidit Effraim filios usque ad tertiam generationem. Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Ioseph. Quibus transactis locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, et ascendere faciet de terra ista ad terram quam iuravit Abraham, Ysaac et Iacob. Cumque adiurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos; asportate ossa mea vobiscum de loco isto, mortuus est, expletis centum decem vitae suae annis. Et conditus aromatibus repositus est in loculo in Aegypto. Explicit Genesis.

INCIPIT LIBER EXODUS QUI DICITUR HELESMOTH.

HAEC SUNT NOMINA FILIORUM ISRAHEL QUI INGRESSI SUNT in Aegyptum cum Iacob; singuli cum domibus suis introierunt: Ruben, Symeon, Levi, Iuda, Ysachar, Zabulon et Beniamin, Dan et Neptalim, Gad et Aser. Erant igitur omnes animae eorum qui egressi sunt de femore Iacob septuaginta quinque. Ioseph autem in Aegypto erat. Quo mortuo et universis fratribus eius omnique cognatione sua, filii Israhel creverunt, et quasi germinantes multiplicati sunt, ac roborati nimis impleverunt terram. Surrexit interea rex novus super Aegyptum qui ignorabat Ioseph, et ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israhel multus et fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur, et si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur e terra. Praeposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus. Aedificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phiton et Ramesses. Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur et crescebant. Oderantque filios Israhel Aegyptii, et affligebant illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti et lateris, omnique famulatu quo in terrae operibus premebantur. Dixit autem rex Aegypti obstetricibus Hebraeorum, quarum una vocabatur Sephora, altera Phua, praecipiens eis: Quando obstetricabitis Hebraeas, et partus tempus advenerit, si masculus fuerit, interficite illum; si femina, reservate. Timuerunt autem obstetrices Deum, et non fecerunt iuxta praeceptum regis Aegypti, sed conservabant mares. Quibus ad se accersitis rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis? Quae responderunt: Non sunt Hebraeae sicut Aegyptiae mulieres; ipsae enim obstetricandi habent scientiam, et priusquam veniamus ad eas pariunt. Bene ergo fecit Deus obstetricibus; et crevit populus, confortatusque est nimis. Et quia timuerunt obstetrices Deum, aedificavit illis domos. Praecepit ergo Pharao omni populo suo dicens: Quicquid masculini sexus natum fuerit in flumen proicite; quicquid feminei, reservate.

Egressus est post haec vir de domo Levi, et accepit uxorem stirpis suae; quae concepit et peperit filium. Et videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus. Cumque iam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, et linivit eam bitumine ac pice; posuitque intus infantulum, et exposuit eum in carecto ripae fluminis, stante procul sorore eius, et considerante eventum rei. Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine; et puellae eius gradiebantur per crepidinem alvei. Quae cum vidisset fiscellam in papyrione, misit unam e famulis suis, et allatam aperiens, cernensque in ea parvulum vagientem, miserta eius ait: De infantibus Hebraeorum est hic. Cui soror pueri: Vis, inquit, ut vadam et vocem tibi Hebraeam mulierem quae nutrire possit infantulum? Respondit: Vade. Perrexit puella et vocavit matrem eius. Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum et nutri mihi; ego tibi dabo mercedem tuam. Suscepit mulier et nutrivit puerum, adultumque tradidit filiae Pharaonis. Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen eius Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.

In diebus illis postquam creverat Moyses, egressus ad fratres suos vidit afflictionem eorum, et virum Aegyptium percutientem quendam de Hebraeis fratribus suis. Cumque circumspexisset huc atque illuc, et nullum adesse vidisset, percussum Aegyptium abscondit sabulo. Et egressus die altero conspexit duos Hebraeos rixantes, dixitque ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum? Qui respondit: Quis te constituit principem et iudicem super nos? Num occidere me tu vis, sicut occidisti heri Aegyptium? Timuit Moyses et ait: Quomodo palam factum est verbum istud? Audivitque Pharao sermonem hunc, et quaerebat occidere Moysen. Qui fugiens de conspectu eius moratus est in terra Madian, et sedit iuxta puteum. Erant autem sacerdoti Madian septem filiae, quae venerunt ad hauriendas aquas, et impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui. Supervenere pastores, et eiecerunt eas. Surrexitque Moyses, et defensis puellis adaquavit oves earum. Quae cum revertissent ad Raguel patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito? Responderunt: Vir Aegyptius liberavit nos de manu pastorum, insuper et hausit aquam nobiscum, potumque dedit ovibus. At ille: Ubi est? inquit; quare dimisistis hominem? Vocate eum, ut comedat panem. Iuravit ergo Moyses quod habitaret cum eo. Accepitque Sephoram filiam eius uxorem; quae peperit ei filium, quem vocavit Gersan dicens: Advena fui in terra aliena. Alterum vero peperit, quem vocavit Eliezer dicens: Deus enim patris mei adiutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

Post multum vero temporis mortuus est rex Aegypti, et ingemiscentes

filii israhel propter opera uociferati sunt. Ascenditque clamor eorum ad dominum ab operibus. & exaudiuit gemitum eorum, ac recordatus est foederis quod pepigerat cum abraham & ysaac & iacob. Et respexit dominus filios israhel. Moyses autem pascebat oues iethro cognati sui sacerdotis madian. Cumque minasset gregem ad interiora deserti uenit ad montem dei horeb. Apparuitque ei dominus in flamma ignis de medio rubi. & uidebat quod rubus arderet & non combureretur. Dixit ergo moyses. Uadam & uidebo uisionem hanc magnam, quare non comburatur rubus. Cernens autem dominus quod pergeret ad uidendum, uocauit eum de medio rubi & ait. Moyses moyses. Qui respondit. Adsum. At ille. Ne appropies inquit huc. Solue calciamentum de pedibus tuis. locus enim in quo stas, terra sancta est. Et ait. Ego sum deus patris tui. deus abraham. & deus ysaac & deus iacob. Abscondit moyses faciem suam non enim audebat respicere contra dominum. Cui ait dominus. Uidi afflictionem populi mei in egypto. & clamorem eius audiui propter duritiam eorum qui praesunt operibus; & sciens dolorem eorum descendi liberare eum de manibus egyptiorum. ut educerem de terra illa ad terram bonam & spatiosam, in terram quae fluit lacte & melle. ad loca chananei, & ethei, & amorrei. & ferezei & euei & iebusei. Clamor ergo filiorum israhel uenit ad me. uidique afflictionem eorum qua ab egyptiis opprimuntur. Sed ueni mittam te ad pharaonem ut educas populum meum filios israhel de egypto. Dixit moyses ad dominum. Quis ego sum ut uadam ad pharaonem, & educam filios israhel de egypto? Qui dixit ei. Ego ero tecum. & hoc habebis signum quod miserim te. Cum eduxeris populum meum de egypto, immolabis deo super montem istum. Ait moyses ad dominum. Ecce ego uadam ad filios israhel & dicam eis. Deus patrum uestrorum misit me ad uos. si dixerint michi quod est nomen eius, quid dicam? Dixit dominus ad moysen. Ego sum qui sum. Ait. Sic dices filiis israhel. Qui est misit me ad uos. Dixitque iterum dominus ad moysen. Haec dices filiis israhel. Deus patrum uestrorum deus abraham, deus ysaac, deus iacob misit me ad uos. Hoc nomen michi est in aeternum. & hoc memoriale meum in generatione & generationem. Uade & congrega seniores israhel, & dices ad eos. Deus patrum uestrorum apparuit michi. deus abraham, deus ysaac, & deus iacob. dicens. uisitans uisitaui uos. & uidi omnia quae acciderint uobis in egypto. & dixi ut educerem uos de afflictione egypti in terram chananei & ethei & amorrei & pherezei & euei & iebusei. ad terram fluentem lacte & melle. & audient uocem tuam.

Ingredierisque tu & seniores israhel ad regem egypti. & dices ad eum. Dominus deus hebreorum uocauit nos. Ibimus uiam trium dierum in solitudine. ut immolemus domino deo nostro. Sed ego scio quod non dimittet uos rex egypti ut eatis, nisi per manum ualidam. Extendam enim manum meam & percutiam egyptum in cunctis mirabilibus meis, quae facturus sum in medio eorum. Post haec dimittet uos. Daboque gratiam populo huic coram egyptiis. & cum egrediemini non exibitis uacui. sed postulabit mulier a uicina sua & ab hospita sua uasa argentea & aurea ac uestes. ponetisque ea super filios & filias uestras & spoliabitis egyptum. Respondens moyses & ait. Non credent michi neque audient uocem meam. sed dicent. Non apparuit tibi dominus. Dixit ergo deus ad eum. Quid est quod tenes in manu tua? Respondit. Uirga. Dixitque dominus. Proice illam in terram. Proiecit & uersa est in colubrum. ita ut fugeret moyses. Dixitque dominus. Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit & tenuit. uersaque est in uirgam. Ut credant quod apparuerit tibi dominus deus patrum suorum, deus abraham & deus ysaac & deus iacob. Dixitque dominus rursum. Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam instar niuis. Retrahe ait manum in sinum tuum. Retraxit & protulit iterum. & erat similis carni reliquae. Si non crediderint inquit tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent uerbo signi sequentis. Quod si nec duobus quidem his signis crediderint neque audierint uocem tuam, sume aquam fluminis & effunde eam super aridam. & quicquid hauseris de fluuio uertetur in sanguinem. Ait moyses. Obsecro domine non sum eloquens ab heri & nudiustertius. & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris linguae sum. Dixit dominus ad eum. Quis fecit os hominis? Aut quis fabricatus est mutum & surdum, uidentem & caecum? Nonne ego? Perge igitur & ego ero in ore tuo. doceboque te quid loquaris. At ille. Obsecro inquit domine mitte quem missurus es. Iratus dominus in moysen & ait. Aaron frater tuus leuites scio quod eloquens sit. ecce egreditur in occursum tuum. uidensque te laetabitur corde. Loquere ad eum. & pone uerba mea in ore eius. & ego ero in ore tuo & in ore illius. & ostendam uobis quid agere debeatis. Ipse loquetur pro te ad populum & erit os tuum. tu autem eris ei in his quae ad deum pertinent. Uirgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

Abiit moyses & reuersus est ad iethro cognatum suum. dixitque ei. Uadam & reuertar ad fratres meos in egyptum. ut uideam si adhuc uiuant. Cui ait iethro. Uade in pace. Dixit ergo dominus ad moysen in madian. Uade & reuertere in egyptum. Mortui sunt enim omnes qui quaerebant animam tuam. Tulit ergo moyses uxorem suam & filios suos. & inposuit eos super asinum. reuersusque est in egyptum portans uirgam dei in manu sua. Dixitque ei dominus reuertenti in egyptum. Uide ut omnia ostenta quae posui in manu tua facias coram pharaone. Ego indurabo cor eius. & non dimittet populum. Dicesque ad eum. Haec dicit dominus. Filius meus primogenitus meus israhel. Dixi tibi. dimitte filium meum ut seruiat michi. & noluisti dimittere eum. Ecce ego interficiam filium tuum primogenitum. Cumque esset in itinere in diuersorio, occurrit ei dominus & uolebat occidere eum. Tulit ilico sephora acutissimam petram & circumcidit praeputium filii sui, tetigitque pedes eius & ait. Sponsus sanguinum tu michi es. Et dimisit eum postquam dixerat sponsus sanguinum ob circumcisionem. Dixit autem dominus ad aaron. Uade in occursum moysi in desertum. Qui perrexit ei obuiam in montem dei, & osculatus est eum. Narrauitque moyses aaron omnia uerba domini, quibus miserat eum. & signa quae mandauerat. Ueneruntque simul & congregauerunt omnes seniores filiorum israhel. Locutusque est aaron omnia uerba quae dixerat dominus ad moysen. & fecit signa coram populo. & credidit populus. Audieruntque quod uisitasset dominus filios israhel, & quod respexisset dominus afflictionem eorum. proni adorauerunt. Post haec ingressi sunt moyses & aaron. & dixerunt pharaoni. Haec dicit dominus deus israhel. Dimitte populum meum ut sacrificet michi in deserto. At ille respondit. Quis est dominus ut audiam uocem eius. & dimittam israhel? Nescio dominum. & israhel non dimittam.

Et dixerunt. Deus hebreorum uocauit nos. ut eamus uiam trium dierum in solitudinem ut sacrificemus domino deo nostro. ne forte accidat nobis pestis aut gladius. Ait ad eos rex egypti. Quare moyses & aaron sollicitatis populum ab operibus suis? Ite ad onera uestra. Dixitque pharao. Multus est populus terrae. Uidetis quod turba succreuerit: quanto magis si dederitis eis requiem ab operibus. Praecepit ergo in die illo praefectis operum, & exactoribus populi dicens. Nequaquam ultra dabitis paleas ad conficiendos lateres sicut prius. sed ipsi uadant & colligant stipulas. & mensuram laterum quam prius faciebant, inponetis super eos, nec minuetis quicquam. Uacant enim & ideo uociferantur dicentes. Eamus & sacrificemus deo nostro. Opprimantur operibus & expleant ea. ut non adquiescant uerbis mendacibus.

Igitur egressi praefecti operum, & exactores ad populum dixerunt. Sic dicit pharao. Non do uobis paleas. Ite & colligite sicubi inuenire poteritis. nec minuetur quicquam de opere uestro. Dispersusque est populus per omnem terram egypti ad colligendas paleas. Praefecti quoque operum instabant dicentes. Complete opus uestrum cotidie ut prius facere solebatis. quando dabantur uobis paleae. Flagellatique sunt qui praeerant operibus filiorum israhel ab exactoribus pharaonis dicentibus: Quare non impletis mensuram laterum sicut prius. nec heri nec hodie? Ueneruntque praepositi filiorum israhel. & uociferati sunt ad pharaonem dicentes. Cur ita agis contra seruos tuos? Paleae non dantur nobis. & lateres similiter imperantur. En famuli tui flagellis caedimur. & iniuste agitur contra populum tuum. Qui ait. Uacatis otio. & idcirco dicitis. Eamus & sacrificemus domino. Ite ergo operamini. Paleae non dabuntur uobis. & reddetis consuetum numerum laterum. Uidebantque se praepositi filiorum israhel in malo eo quod diceretur eis. Non minuetur quicquam de lateribus per singulos dies. Occurreruntque moysi & aaron qui stabant ex aduerso egredientes a pharaone & dixerunt ad eos. Uideat dominus & iudicet: quia fetere fecistis odorem nostrum coram pharaone & seruis eius. & praebuistis ei gladium ut occideret nos. Reuersusque moyses ad dominum ait. Domine, cur afflixisti populum istum? Quare misisti me? Ex eo enim quo ingressus sum ad pharaonem ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum. & non liberasti eos. Dixit dominus ad moysen. Nunc uidebis quae facturus sim pharaoni. Per manum enim fortem dimittet eos. & in manu robusta eiciet eos de terra sua.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Ego dominus qui apparui abraham, ysaac, & iacob in deo omnipotente. nomen meum adonay non indicaui eis. pepigique foedus cum eis ut darem eis terram chanaan. terram peregrinationis eorum in qua fuerunt aduenae. ego audiui gemitum filiorum israhel quo egyptii oppresserunt eos. & recordatus sum pacti mei. Ideo dic filiis israhel. Ego dominus qui educam uos de ergastulo egyptiorum. & eruam uos de seruitute. ac redimam in brachio excelso, & iudiciis magnis. & assumam uos michi in populum, & ero uester deus. scietisque quod ego sum dominus deus uester. qui eduxerim uos de ergastulo egyptiorum. & induxerim in terram super quam leuaui manum meam. ut darem eam abraham, ysaac, & iacob. daboque illam uobis possidendam ego dominus. Narrauit ergo moyses omnia filiis israhel. Qui non adquieuerunt ei propter angustiam spiritus & opus durissimum.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Ingredere & loquere ad pharaonem regem egypti. ut dimittat filios israhel de terra sua. Respondit moyses coram domino. Ecce filii israhel non me audiunt. & quomodo audiet me pharao. praesertim cum sim incircumcisus labiis?

Locutus est dominus ad moysen & aaron & dedit mandatum ad filios israhel & ad pharaonem regem egypti. ut educerent filios israhel de terra egypti. Isti sunt principes domorum per familias suas. Filii ruben primogeniti israhelis enoch & phallu. esrom & carmi. Hae generationes ruben. Filii symeon iamuhel & iamin. & aod. iachin. & soer & saul filius chananitidis. Hae progenies symeon & haec nomina filiorum leui per cognationes suas. gerson & caath & merari. Anni autem uitae fuerunt leui. c.xxx.vii. Filii gerson lobeni. & semei per cognationes suas. Filii caath amram & ysuar. & hebron & oziel. Anni uitae caath. c.xxx.iii. Filii merari. mooli & musi. Hae cognationes leui per cognationes suas. Accepit autem amram uxorem iochabed patruelem suam. quae peperit ei aaron & moysen & mariam. fueruntque anni uitae amram c.xxx.vii. Filii quoque ysachar chore & nafeg. & zecri. Filii quoque oziel misael & helisaphan. & zecri. Accepit autem aaron uxorem elizabeth filiam aminadab sororem naasson. quae peperit ei nadab & abiu. & eleazar & ithamar. Filii quoque chore aser & elchana & abiasaph. Hae sunt cognationes chorae. At uero eleazar filius aaron accepit uxorem de filiabus phutihel quae peperit ei finees. Hi sunt principes familiarum leuiticarum per cognationes suas. Iste est aaron & moyses quibus praecepit dominus ut educerent filios israhel de terra egypti per turmas suas. Hi sunt qui locuntur ad pharaonem regem egypti. ut educant filios israhel de egypto. iste moyses & aaron in die qua locutus est dominus ad moysen in terra egypti.

Et locutus est dominus ad moysen dicens. Ego dominus. Loquere ad pharaonem regem egypti omnia quae ego loquor ad te. Et ait moyses coram domino. En incircumcisus labiis sum. quomodo audiet me pharao?

Exode 7

Dixit dominus ad moysen. Ecce constitui te deum pharaonis. aaron frater tuus propheta tuus erit. Tu loqueris omnia quae mando tibi. ille loquetur ad pharaonem ut dimittat filios israhel de terra sua. Sed ego indurabo cor eius. & multiplicabo signa & ostenta mea in terra egypti. & non audiet uos. Inmittamque manum meam super egyptum & educam exercitum & populum meum filios israhel de terra egypti per iudicia maxima. & scient egyptii quod ego sum dominus qui extenderim manum meam super egyptum. & eduxerim filios israhel de medio eorum. Fecit itaque moyses & aaron sicut praeceperat eis dominus. ita egerunt. Erat autem moyses octoginta annorum. & aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad pharaonem. Dixitque dominus ad moysen & aaron. Cum dixerit uobis pharao ostendite signa. dices ad aaron. Tolle uirgam tuam. & proice eam coram pharaone ac uertetur in colubrum. Ingressi itaque moyses & aaron ad pharaonem. fecerunt sicut praeceperat eis dominus. Tulitque aaron uirgam coram pharaone & seruis eius. quae uersa est in colubrum. Uocauit autem pharao sapientes & maleficos. & fecerunt etiam ipsi per incantationes egyptiacas & arcana quaedam similiter. Proieceruntque singuli uirgas suas. quae uersae sunt in dracones. Sed deuorauit uirga aaron uirgas eorum. Induratumque est cor pharaonis. & non audiuit eos sicut praeceperat dominus. Dixit autem dominus ad moysen. Ingrauatum est cor pharaonis non uult dimittere populum. Uade ad eum mane. ecce egredietur ad aquas. & stabis in occursum eius super ripam fluminis. & uirgam quae conuersa est in draconem tolles in manu tua. dicesque ad eum. Dominus deus hebreorum misit me ad te dicens. dimitte populum meum ut sacrificet michi in deserto & usque ad praesens audire noluisti. Haec igitur dicit dominus. In hoc scies quod dominus sim. Ecce percutiam uirga quae in manu mea est aquam fluminis quae uertetur in sanguinem. pisces quoque qui sunt in flumine morientur & conputrescent aquae & affligentur egyptii bibentes aquam fluminis.

Dixit quoque dominus ad moysen. Dic ad aaron. Tolle uirgam tuam & extende manum tuam super aquas egypti. & super fluuios eorum & riuos ac paludes & omnes lacus aquarum ut uertantur in sanguinem & sit cruor in omni terra egypti tam in ligneis uasis quam in saxeis.

Exo. c. 7. v. 20

Feceruntque ita moyses & aaron sicut praeceperat dominus. Et eleuans uirgam percussit aquam coram pharaone & seruis eius, quae uersa est in sanguinem.

Venerunt autem in Helym ubi erant xii fontes aquarum et lxx palme, et castrametati sunt iuxta aquas. Profectique sunt de Helym, et venit omnis multitudo filiorum israhel in desertum Syn quod est inter Helym et Synai, xv die mensis secundi postquam egressi sunt de terra Egypti. Et murmuravit omnis congregatio filiorum israhel contra Moysen et Aaron in solitudine. Dixeruntque ad eos filii israhel. Utinam mortui essemus per manum domini in terra Egypti, quando sedebamus super ollas carnium, et comedebamus panes in saturitate. Cur eduxistis nos in desertum, ut occideretis omnem multitudinem fame? Dixit autem dominus ad Moysen. Ecce ego pluam vobis panes de celo. Egrediatur populus et colligat que sufficiunt per singulos dies, ut temptem eum utrum ambulet in lege mea an non. Die autem sexto parent quod inferant, et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. Dixeruntque Moyses et Aaron ad omnes filios israhel. Vespere scietis quod dominus eduxerit vos de terra Egypti, et mane videbitis gloriam eius. Audivit enim murmur vestrum contra dominum. Nos vero quid sumus, quia mussitastis contra nos? Et ait Moyses. Dabit dominus vobis vespere carnes edere, et mane panes in saturitate, eo quod audierit murmurationes vestras, quibus murmurati estis contra eum. Nos enim quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra dominum.

Dixit Moyses ad Aaron. Dic universe congregationi filiorum israhel. Accedite coram domino. Audivit enim murmur vestrum. Cumque loqueretur Aaron ad omnem cetum filiorum israhel, respexerunt ad solitudinem, et ecce gloria domini apparuit in nube. Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Audivi murmurationes filiorum israhel. Loquere ad eos. Vespere comedetis carnes, et mane saturabimini panibus, scietisque quod ego sum dominus deus vester. Factum est ergo vespere, et ascendens coturnix operuit castra. Mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terre, apparuit in solitudine minutum et quasi pilo tusum in similitudinem pruine super terram. Quod cum vidissent filii israhel, dixerunt ad invicem. Manhu? quod significat, Quid est hoc? Ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses. Iste est panis quem dedit dominus vobis ad vescendum. Hic est sermo quem precepit dominus. Colligat ex eo unusquisque quantum sufficiat ad vescendum, gomor per singula capita, iuxta numerum animarum vestrarum que habitant in tabernaculo, sic tolletis. Feceruntque ita filii israhel et collegerunt alius plus, alius minus. Et mensi sunt ad mensuram gomor. Nec qui plus collegerat habuit amplius, nec qui minus paraverat repperit minus, sed singuli iuxta id quod edere poterant congregaverunt. Dixitque Moyses ad eos. Nullus relinquat ex eo in mane. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis usque mane, et scatere cepit vermibus atque computruit. Et iratus est contra eos Moyses. Colligebant autem singuli quantum sufficere poterat ad vescendum. Cumque incaluisset sol, liquefiebat. In die vero sexta collegerunt cibos duplices, id est duo gomor per singulos homines. Venerunt autem omnes principes multitudinis et narraverunt Moysi. Qui ait eis. Hoc est quod locutus est dominus. Requies sabbati sanctificata est domino. Cras quodcumque operandum est facite, et que coquenda sunt coquite. Quicquid autem reliquum fuerit reponite usque in mane. Feceruntque ita ut preceperat Moyses, et non computruit, neque vermis inventus est in eo. Dixitque Moyses. Comedite illud hodie quia sabbatum est domini. Non invenietur hodie in agro. Sex diebus colligite, in die autem septima sabbatum domini est, idcirco non invenietur. Venitque septima dies, et egressi de populo ut colligerent, non invenerunt.

Dixit autem dominus ad Moysen. Usquequo non vultis custodire mandata mea et legem meam? Videte quod dominus dederit vobis sabbatum, et propter hoc tribuerit vobis die sexta cibos duplices. Maneat unusquisque apud semetipsum, nullusque egrediatur de loco suo die septimo. Et sabbatizavit populus die septimo. Appellavitque domus israhel nomen eius man, quod erat quasi semen coriandri album, gustusque eius quasi simile cum melle. Dixit autem Moyses. Iste est sermo quem precepit dominus. Imple gomor ex eo, et custodiatur in futuras retro generationes, ut noverint panem quo alui vos in solitudine quando educti estis de terra Egypti. Dixitque Moyses ad Aaron. Sume vas unum et mitte ibi man, quantum potest capere gomor, et repone coram domino ad servandum in generationes vestras, sicut precepit dominus Moysi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reservandum. Filii autem israhel comederunt man xl annis, donec venirent in terram habitabilem. Hoc cibo aliti sunt usquequo tangerent fines terre Chanaan. Gomor autem decima pars est ephi. Igitur profecta omnis multitudo filiorum israhel de deserto Syn per mansiones suas iuxta sermonem domini, castrametati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo. Qui iurgatus contra Moysen ait. Da nobis aquam ut bibamus. Quibus respondit Moyses. Quid iurgamini contra me? Cur temptatis dominum? Sitivit ergo populus ibi pre aque penuria, et murmuravit contra Moysen dicens. Cur nos fecisti exire de Egypto, ut occideres nos et liberos nostros ac iumenta siti? Clamavit autem Moyses ad dominum dicens. Quid faciam populo huic? Adhuc paululum et lapidabit me. Ait dominus ad Moysen. Antecede populum et sume tecum de senioribus israhel, et virgam qua percussisti fluvium tolle in manu tua et vade. En ego stabo coram te ibi super petram Oreb, percutiesque petram et exibit ex ea aqua ut bibat populus. Fecit Moyses coram senioribus israhel, et vocavit nomen illius Temptatio propter iurgium filiorum israhel, et quia temptaverunt dominum dicentes. Estne dominus in nobis an non? Venit autem Amalech et pugnavit contra israhel in Raphidim. Dixitque Moyses ad Iosue. Elige viros, et egressus contra Amalech pugna. Cras ego stabo in vertice collis habens virgam dei in manu mea. Fecit Iosue ut locutus ei erat Moyses, et pugnavit contra Amalech. Moyses autem et Aaron et Hur ascenderunt super verticem collis. Cumque levaret Moyses manus, vincebat israhel. Sin autem paululum remisisset, superabat Amalech. Manus autem Moysi erant graves. Sumentes igitur lapidem posuerunt subter eum, in quo sedit. Aaron autem et Hur sustentabant manus eius ex utraque parte. Factum est ut manus eius non lassarentur usque ad occasum solis. Fugavitque Iosue Amalech et populum eius in ore gladii.

Dixit autem dominus ad Moysen. Scribe hoc ob monumentum in libro, et trade auribus Iosue. Delebo enim Amalech memoriam sub celo. Edificavitque Moyses altare, et vocavit nomen eius Dominus exaltatio mea, dicens. Quia manus solii domini et bellum dei erit contra Amalech a generatione in generationem. Cumque audisset Iethro sacerdos Madian cognatus Moysi omnia que fecerat dominus Moysi et israhel populo suo, eo quod eduxisset dominus israhel de Egypto, tulit Sephoram uxorem Moysi quam remiserat et duos filios eius, quorum unus vocabatur Gersan, dicente patre: Advena fui in terra aliena. Alter vero Eliezer: Deus enim ait patris mei adiutor meus et eruit me de gladio Pharaonis. Venit ergo Iethro cognatus Moysi et filii eius et uxor ad Moysen in desertum ubi erat castrametatus iuxta montem dei, et mandavit Moysi dicens. Ego cognatus tuus Iethro venio ad te, et uxor tua, et duo filii tui cum ea. Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit et osculatus est eum, salutaveruntque se mutuo verbis pacificis. Cumque intrasset in tabernaculum, narravit Moyses cognato suo cuncta que fecerat Pharaoni et Egyptiis propter israhel, universumque laborem qui accidisset eis in itinere, et quo liberaverit eos dominus. Letatusque est Iethro super omnibus que fecerat dominus israhel, eo quod eruisset eum de manu Egyptiorum, et ait. Benedictus dominus qui liberavit vos de manu Egyptiorum et de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Egypti. Nunc cognovi quia magnus dominus super omnes deos, eo quod superbe egerunt contra illos. Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausta et hostias deo. Veneruntque Aaron et omnes seniores israhel ut comederent panem cum eo coram domino.

Altera autem die sedit Moyses ut iudicaret populum, qui assistebat Moysi de mane usque ad vesperam. Quod cum vidisset cognatus eius, omnia scilicet que agebat in populo, ait. Quid est hoc quod facis in plebe? Cur solus sedes, et omnis populus prestolatur de mane usque ad vesperam? Cui respondit Moyses. Venit ad me populus querens sententiam dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut iudicem inter eos, et ostendam precepta dei et leges eius. At ille. Non bonam inquit rem facis. Stulto labore consumeris et tu et populus iste qui tecum est. Ultra vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea atque consilia, et erit dominus tecum. Esto tu populo in his que ad deum pertinent, ut referas que dicuntur ad eum, ostendasque populo ceremonias et ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, et opus quod facere debeant. Provide autem de omni plebe viros potentes et timentes deum, in quibus sit veritas et qui oderint avaritiam, et constitue ex eis tribunos et centuriones, et quinquagenarios et decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quicquid autem maius fuerit referant ad te, et ipsi minora tantummodo iudicent. Leviusque tibi sit partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperium dei, et precepta eius poteris sustentare, et omnis populus revertetur cum pace ad loca sua. Quibus auditis Moyses fecit omnia que ille suggesserat. Et electis viris strenuis de cuncto israhel, constituit eos principes populi, tribunos et centuriones, et quinquagenarios et decanos, qui iudicabant plebem omni tempore. Quicquid autem gravius referebant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes. Dimisitque cognatum suum, qui reversus abiit in terram suam.

Mense tertio egressionis israhel de terra Egypti, in die hac venerunt in solitudinem Synai, castrametati sunt in eodem loco, ibique israhel fixit tentoria e regione montis. Moyses autem ascendit ad dominum. Vocavitque eum dominus de monte et ait. Hec dices domui Iacob, et annuntiabis filiis israhel. Vos ipsi vidistis que fecerim Egyptiis, quomodo portaverim vos super alas aquilarum et assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam et custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis. Mea est enim omnis terra, et vos eritis mihi in regnum sacerdotale et gens sancta. Hec sunt verba que loqueris ad filios israhel. Venit Moyses et convocatis maioribus, quos mandaverat dominus. Respondit universus populus simul. Cuncta que locutus est dominus faciemus. Cumque retulisset Moyses verba populi ad dominum, ait ei dominus. Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te, et credat tibi in perpetuum. Nuntiavit ergo Moyses verba populi ad dominum. Qui dixit ei. Vade ad populum et sanctifica illos hodie et cras, laventque vestimenta sua, et sint parati in diem tertium. In die enim tertio descendet dominus coram omni plebe super montem Synai. Constituesque terminos populo per circuitum et dices. Cavete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem morte morietur. Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis. Sive iumentum fuerit sive homo, non vivet. Cum ceperit clangere bucina, tunc ascendant in montem. Descenditque Moyses de monte ad populum, et sanctificavit illum. Cumque lavissent vestimenta sua, ait ad eos. Estote parati in diem tertium, nec appropinquetis uxoribus vestris.

Iamque advenerat tertius dies, et mane inclaruerat, et ecce ceperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, et nubes densissima operire montem, clangorque bucine vehementius perstrepebat. Timuit populus qui erat in castris. Cumque eduxisset eos Moyses in occursum dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis. Totus autem mons Synai fumabat, eo quod descendisset super eum dominus in igne, et ascenderet fumus ex eo quasi de fornace. Eratque mons omnis terribilis, et sonitus bucine paulatim crescebat in maius, et prolixius tendebatur. Moyses loquebatur et dominus respondebat ei. Descenditque dominus super montem Synai in ipso montis vertice, et vocavit Moysen in cacumen eius. Quo cum ascendisset, dixit ad eum. Descende et contestare populum, ne forte velit transcendere terminos ad videndum dominum, et pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoque et populus qui accedunt ad dominum sanctificentur, ne percutiat eos. Dixitque Moyses ad dominum. Non poterit vulgus ascendere in montem Synai. Tu enim testificatus es et iussisti dicens. Pone terminos circa montem, et sanctifica illum. Cui ait dominus. Vade descende, et ascendes tu et Aaron tecum. Sacerdotes autem et populus ne transeant terminos, nec ascendant ad dominum, ne forte interficiat illos. Descenditque Moyses ad populum et omnia narravit eis. Locutus est dominus cunctos sermones hos. Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra Egypti, de domo servitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem que est in celo desuper, et in terra deorsum, nec eorum que sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea neque coles. Ego sum dominus deus tuus fortis et zelotes, visitans iniquitatem patrum in filiis in tertiam et quartam generationem eorum qui oderunt me, et faciens misericordiam in milia his qui diligunt me et custodiunt precepta mea. Non assumes nomen domini dei tui in vanum. Non enim habebit insontem dominus eum qui assumpserit nomen domini dei sui frustra. Memento ut diem sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis et facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbati non facies omne opus tu et filius tuus et filia tua, servus tuus et ancilla tua, iumentum tuum et advena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit deus celum et terram et mare et omnia que in eis sunt, et requievit in die septimo. Ideo benedixit dominus diei sabbati et sanctificavit illum. Honora patrem tuum et matrem, ut sis longevus super terram quam dominus deus tuus dabit tibi. Non occides. Non mechaberis. Non furtum facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem eius, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia que illius sunt. Cunctus autem populus audiebat voces et lampades et sonitum bucine, et montem fumantem. Et perterriti ac pavore concussi steterunt procul, dicentes Moysi. Loquere tu nobis et audiemus. Non loquatur nobis deus, ne forte moriamur. Et ait Moyses ad populum. Nolite timere. Ut enim probaret vos venit deus, et ut terror illius esset in vobis et non peccaretis. Stetitque populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat deus.

Dixit preterea dominus ad Moysen. Hec dices filiis israhel. Vos vidistis quod de celo locutus sum vobis. Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. Altare de terra facietis mihi, et offeretis super eo holocausta et pacifica vestra, oves vestras et boves in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei. Veniam ad te et benedicam tibi. Quod si altare lapideum feceris mihi, non edificabis illud de sectis lapidibus. Si enim

xl.

levaveris cultrum tuum super eo polluetur. Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudo tua.

Hec sunt iudicia que propones eis. Si emeris servum hebreum, sex annis serviet tibi; in septimo egredietur liber gratis. Cum quali veste intraverit, cum tali exeat; si habens uxorem, et uxor egredietur simul. Sin autem dominus dederit illi uxorem, et pepererit filios et filias, mulier et liberi eius erunt domini sui; ipse vero exibit cum vestitu suo. Quod si dixerit servus: Diligo dominum meum et uxorem ac liberos, non egrediar liber; offeret eum dominus diis, et applicabitur ad ostium et postes, perforabitque aurem eius subula; et erit ei servus in seculum. Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancille exire consueverunt. Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerit, dimittet eam; populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam. Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta morem filiarum faciet illi. Quod si alteram ei acceperit, providebit puelle nuptias et vestimenta, et pretium pudicitie non negabit. Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia. Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum quo fugere debeat. Si quis de industria occiderit proximum suum et per insidias, ab altari meo evelles eum ut moriatur. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur. Qui furatus fuerit hominem et vendiderit eum, convictus noxe, morte moriatur. Qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, et ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo: si surrexerit et ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamen ut operas eius et impensas in medicos restituat. Qui percusserit servum suum vel ancillam virga, et mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit. Si autem uno die supervixerit vel duobus, non subiacebit pene, quia pecunia illius est. Si rixati fuerint viri, et percusserit quis mulierem pregnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subiacebit damno quantum expetierit maritus mulieris et arbitri iudicaverint. Sin autem mors eius fuerit subsecuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore. Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancille, et luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem quoque si excusserit servo vel ancille sue, similiter dimittet eos liberos. Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, et mortui fuerint, lapidibus obruetur, et non comedentur carnes eius; dominus quoque bovis innocens erit. Quod si bos cornupeta fuerit ab heri et nudiustertius, et contestati sunt dominum eius, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem, et bos lapidibus obruetur, et dominum illius occident. Quod si pretium ei fuerit impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus. Filium quoque et filiam si cornu percusserit, simili sententie subiacebit. Si servum ancillamque invaserit, triginta siclos argenti dabit domino, bos vero lapidibus opprimetur. Si quis aperuerit cisternam et foderit, et non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cisterne reddet pretium iumentorum; quod autem mortuum est, ipsius erit. Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, et ille mortuus fuerit, vendent bovem vivum et divident pretium, cadaver autem mortui inter se dispertient. Sin autem sciebat quod bos cornupeta esset ab heri et nudiustertius, et non custodivit eum dominus suus, reddet bovem pro bove, et cadaver integrum accipiet. Si quis furatus fuerit bovem aut ovem, et occiderit vel vendiderit, quinque boves pro uno bove restituet, et quattuor oves pro una ove. Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur. Si inventum fuerit apud eum quod furatus est vivens, sive bos sive asinus sive ovis, duplum restituet. Si leserit quispiam agrum vel vineam, et dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro suo vel in vinea, pro damni estimatione restituet. Si egressus ignis invenerit spinas, et comprehenderit acervos frugum sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit. Si quis commendaverit amico pecuniam aut vas in custodiam, et ab eo qui susceperat furto ablata fuerint: si invenitur fur, duplum reddet; si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, et iurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui ad perpetrandam fraudem, tam in bove quam in asino et ove ac vestimento, et quicquid damnum inferre potest; ad deos utriusque causa perveniet, et si illi iudicaverint, duplum restituet proximo suo. Si quis commendaverit proximo suo bovem, asinum, ovem, et omne iumentum ad custodiam, et mortuum fuerit, aut debilitatum, aut captum ab hostibus, nullusque hoc viderit, iusiurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui; suscipietque dominus iuramentum, et ille reddere non cogetur. Quod si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino. Si comestum a bestia, deferat ad eum quod occisum est, et non restituet. Si quid horum a proximo suo mutuo postulaverit, et debilitatum aut mortuum fuerit domino non presente, reddere compelletur. Quod si impresentiarum fuerit dominus, non restituet, maxime si conductum venerat pro mercede operis sui. Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam et habebit eam uxorem. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis quam virgines accipere consueverunt. Maleficos non patieris vivere. Qui coierit cum iumento, morte moriatur. Qui immolat diis occidetur, preter Domino soli. Advenam non contristabis, neque affliges eum; advene enim et ipsi fuistis in terra Egypti. Vidue et pupillo non nocebitis. Si leseritis eos, vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem eorum, et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, et erunt uxores vestre vidue, et filii vestri pupilli. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urguebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes. Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud quo dormiat; si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. Diis non detrahes, et principi populi tui non maledices. Decimas tuas et primitias tuas non tardabis offerre. Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi; de bubus quoque et ovibus similiter facies. Septem diebus sit cum matre sua, die octavo reddes illum mihi. Viri sancti eritis mihi; carnem que a bestiis fuerit pregustata non comedetis, sed proicietis canibus. Non suscipies vocem mendacii, nec iunges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium. Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententie, ut a vero devies. Pauperis quoque non misereberis in negotio. Si occurreris bovi inimici tui aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo. Non declinabis in iudicium pauperis. Mendacium fugies. Insontem et iustum non occides, quia adversor impium. Nec accipias munera, que excecant etiam prudentes, et subvertunt verba iustorum. Peregrino molestus non eris; scitis enim advenarum animas, quia et ipsi peregrini fuistis in terra Egypti. Sex annis seminabis terram tuam, et congregabis fruges eius. Anno autem septimo dimittes eam, et requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui; et quicquid reliquum fuerit, edant bestie agri. Ita facies in vinea et in oliveto tuo. Sex diebus operaberis; septima die cessabis, ut requiescat bos et asinus tuus, et refrigeretur filius ancille tue et advena. Omnia que dixi vobis custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neque audietur ex ore vestro. Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. Sollempnitatem azimorum custodies. Septem diebus comedes azima, sicut precepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de Egypto. Non apparebis in conspectu meo vacuus. Et sollempnitatem messis primitivorum operis tui, quecumque serueris in agro; sollempnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo. Non immolabis super fermento sanguinem victime mee, nec remanebit adeps sollempnitatis mee usque mane. Primitias frugum terre tue deferes in domum Domini Dei tui. Nec coques hedum in lacte matris sue.

Dixit ad Moysen: Ecce ego mittam angelum meum qui precedat te, et custodiat semper in via, et introducat ad locum quem paravi. Observa eum, et audi vocem eius, nec contempnendum putes, quia non dimittet cum peccaveris, et est nomen meum in illo. Quod si audieris vocem eius, et feceris omnia que loquor, inimicus ero inimicis tuis, et affligam affligentes te; precedetque te angelus meus, et introducet te ad Amorreum et Etheum et Ferezeum, Chananeum et Eveum et Iebuseum, quos ego conteram. Non adorabis deos eorum, nec coles eos; non facies opera eorum, sed destrues eos, et confringes statuas eorum. Servietisque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis et aquis, et auferam omnem infirmitatem de medio tui. Non erit infecunda nec sterilis in terra tua; numerum dierum tuorum implebo. Terrorem meum mittam in precursum tuum, et occidam omnem populum ad quem ingredieris, cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam, emittens crabrones prius, qui fugabunt Eveum et Chananeum et Etheum antequam introeas. Non eiciam eos a facie tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur, et crescant contra te bestie. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis et possideas terram. Ponam autem terminos tuos a mari Rubro usque ad mare Palestinorum, et a deserto usque ad fluvium. Tradam manibus vestris habitatores terre, et eiciam eos de conspectu vestro. Non inibis cum eis fedus, nec cum diis eorum. Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si servieris diis eorum; quod tibi certe erit in scandalum.

Ad Moysen quoque dixit: Ascende ad Dominum tu et Aaron, Nadab et Abiu, et septuaginta senes ex Israel, et adorabitis procul. Solusque Moyses ascendet ad Dominum, et illi non appropinquabunt, nec populus ascendet cum eo. Venit ergo Moyses, et narravit plebi omnia verba Domini atque iudicia. Responditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini que locutus est faciemus. Scripsit autem Moyses universos sermones Domini; et mane consurgens edificavit altare ad radices montis, et duodecim titulos per duodecim tribus Israel. Misitque iuvenes de filiis Israel, et obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino vitulos duodecim. Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, et misit in crateras; partem autem residuam fudit super altare. Assumensque volumen federis, legit audiente populo; qui dixerunt: Omnia que locutus est Dominus faciemus, et erimus obedientes. Ille vero sumptum sanguinem respersit in populum, et ait: Hic est sanguis federis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.

Ascenderuntque Moyses et Aaron, Nadab et Abiu, et septuaginta de senibus Israel, et viderunt Deum Israel; sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, et quasi celum cum serenum est. Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel misit manum suam; videruntque Deum, et comederunt ac biberunt. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, et esto ibi; daboque tibi duas tabulas lapideas, et legem ac mandata que scripsi, ut doceas eos. Surrexerunt Moyses et Iosue minister eius; ascendensque Moyses in montem Dei, senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. Habetis Aaron et Hur vobiscum; si quid natum fuerit questionis, referetis ad eos. Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem, et habitavit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus; septimo autem die vocavit eum de medio caliginis. Erat autem species glorie Domini quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israel. Ingressusque Moyses medium nebule, ascendit in montem; et fuit ibi quadraginta diebus et quadraginta noctibus.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel ut tollant mihi primitias; ab omni homine qui offert ultroneus, accipietis eas. Hec sunt autem que accipere debetis: aurum et argentum et es, iacinctum et purpuram, coccumque bis tinctum, et byssum, pilos caprarum, et pelles arietum rubricatas, pellesque iacinctinas, et ligna setim, oleum ad luminaria concinnanda, aromata in unguentum et thymiamata boni odoris, lapides onychinos et gemmas ad ornandum ephod ac rationale. Facientque mihi sanctuarium, et habitabo in medio eorum, iuxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, et omnium vasorum in cultum eius; sicque facietis illud. Arcam de lignis setim compingite, cuius longitudo habeat duos semis cubitos, latitudo cubitum et dimidium, altitudo cubitum similiter ac semissem. Et deaurabis eam auro mundissimo intus et foris; facies supra coronam auream per circuitum, et quattuor circulos aureos, quos pones per quattuor arche angulos; duo circuli sint in latere uno, et duo in altero. Facies quoque vectes de lignis setim, et operies eos auro, inducesque per circulos qui sunt in arche lateribus, ut portetur in eis; qui semper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ab eis. Ponesque in archa testificationem quam dabo tibi. Facies et propitiatorium de auro mundissimo; duos cubitos et dimidium tenebit longitudo eius, cubitum ac semissem latitudo. Duos quoque cherubim aureos et productiles facies, ex utraque parte oraculi. Cherubim unus sit in latere uno, et alter in altero. Utrumque latus propitiatorii tegant, expandentes alas et operientes oraculum, respiciantque se mutuo, versis vultibus in propitiatorium quo operienda est archa, in qua pones testimonium quod dabo tibi. Inde precipiam et loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum cherubim qui erunt super archam testimonii, cuncta que per te mandabo filiis Israel.

Facies et mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, et in latitudine cubitum, et in altitudine cubitum ac semissem. Et inaurabis eam auro purissimo. Faciesque illi labium aureum per circuitum, et ipsi labio coronam interrasilem altam quattuor digitis, et super illam alteram coronam aureolam. Quattuor quoque circulos aureos preparabis, et pones eos in quattuor angulis eiusdem mense per singulos pedes. Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vectes per eos, et possit mensa portari. Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, et circumdabis auro, ad subvehendam mensam.

Parabis et acetabula ac fialas, thuribula et cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo. Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

Facies et candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius et calamos, scyphos et spherulas, ac lilia ex ipso procedentia. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere et tres ex altero. Tres scyphi quasi in

nucis modum per calamos singulos, sphaerulaque simul et lilium. Et tres similiter scyphi instar nucis calamo altero, sphaerulaque simul et lilium. Hoc erit opus sex calamorum qui producendi sunt de hastili. In ipso autem candelabro erunt quattuor scyphi in nucis modum, sphaerulaeque et lilia per singulos. Sphaerula sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt procedentes de hastili uno. Sphaerulae igitur et calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.

Facies et lucernas VII et pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso. Emunctoria quoque et ubi quae emuncta sunt extinguantur fiant de auro purissimo. Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri mundissimi. Inspice et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Tabernaculum vero ita fiet. Decem cortinas de bysso retorta et iacincto ac purpura coccoque bis tincto variatas opere plumario facies. Longitudo cortinae unius habebit XX octo cubitos, latitudo IIII cubitorum erit. Unius mensurae fient universa tentoria. Quinque cortinae iungentur sibi mutuo, et aliae quinque nexu simili cohaerebunt. Ansulas iacinctinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari. Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraque parte, ita insertas ut ansa contra ansam veniat, et altera alteri possit aptari. Facies et L circulos aureos quibus cortinarum vela iungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat. Facies et saga cilicina XI ad operiendum tectum tabernaculi. Longitudo sagi unius habebit XXX cubitos, et latitudo IIII. Aequa erit mensura sagorum omnium. E quibus V iunges seorsum, et sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices. Facies et L ansas in ora sagi unius ut coniungi cum altero queat, et L ansas in ora sagi alterius ut cum altero copuletur. Quinquaginta fibulas aeneas quibus iungantur ansae, et unum ex omnibus operimentum fiat. Quod autem superfuerit in sagis quae parantur tecto, id est unum sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora tabernaculi. Et cubitus ex una parte pendebit, et alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens. Facies et operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis, et super hoc rursum aliud operimentum de iacinctinis pellibus. Facies et tabulas stantes tabernaculi de lignis sethim, quae singulae denos cubitos in longitudine habeant, et in latitudine singulos ac semissem. In lateribus tabulae duae incastraturae fient, quibus tabula alteri tabulae conectatur, atque in hunc modum cunctae tabulae parabuntur. Quarum XX erunt in latere meridiano quod vergit ad austrum. Quibus XL bases argenteas fundes, ut binae bases singulis tabulis per duos angulos subiciantur. In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad aquilonem XX tabulae erunt, XL habentes bases argenteas. Binae bases singulis tabulis supponentur. Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex tabulas, et rursum alias duas quae in angulis erigantur post tergum tabernaculi, eruntque coniunctae a deorsum usque sursum, et una omnes compago retinebit. Duabus quoque quae in angulis ponendae sunt similis iunctura servabitur. Et erunt simul octo tabulae, bases earum argenteae sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis. Facies et vectes de lignis sethim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi, et quinque alios in altero, et eiusdem numeri ad occidentalem plagam, qui mittentur per medias tabulas a summo usque ad summum. Ipsas quoque tabulas deaurabis, et fundes eis anulos aureos per quos vectes tabulata contineant, quos operies laminis aureis. Et eriges tabernaculum iuxta exemplum quod tibi in monte monstratum est. Facies et velum de iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta opere plumario et pulchra varietate contextum, quod appendes ante IIII columnas de lignis sethim, quae ipsae quidem deauratae erunt et habebunt capita aurea, sed bases argenteas. Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones archam testimonii, et quo sanctuarium et sanctuarii sanctuaria dividentur. Pones et propitiatorium super archam testimonii in sancta sanctorum, mensamque extra velum, et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano. Mensa enim stabit in parte aquilonis. Facies et tentorium in introitu tabernaculi de iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta opere plumarii. Et quinque columnas deaurabis de lignis sethim, ante quas ducetur tentorium, quarum erunt capita aurea, et bases aeneae. Facies et altare de lignis sethim quod habebit quinque cubitos in longitudine et totidem in latitudine, id est quadrum, et tres cubitos in altitudine. Cornua autem per quattuor angulos ex ipso erunt, et operies illud aere. Faciesque in usus eius lebetas ad suscipiendos cineres, et forcipes atque fuscinulas et ignium receptacula. Omnia vasa ex aere fabricabis. Craticulamque in modum retis aeneam, per cuius quattuor angulos erunt quattuor anuli aenei, quos pones subter arulam altaris. Eritque craticula usque ad altaris medium. Facies et vectes altaris de lignis sethim duos, quos operies laminis aeneis, et induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum. Non solidum sed inane et cavum intrinsecus facies illud, sicut tibi in monte monstratum est. Facies et atrium tabernaculi, in cuius plaga australi contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta. Centum cubitos unum latus tenebit in longitudine, et columnas XX cum basibus totidem aeneis, quae capita cum celaturis suis habebunt argentea. In latitudine vero atrii quod respicit ad occidentem erunt tentoria per L cubitos, et columnae X basesque totidem. In ea quoque atrii latitudine quae respicit ad orientem L cubiti erunt. In quibus XV cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnaeque tres et bases totidem. Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia XV, columnas tres et bases totidem. In introitu vero atrii fiet tentorium cubitorum XX ex iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta opere plumarii. Columnas habebit IIII cum basibus totidem. Omnes columnae atrii per circuitum vestitae erunt laminis argenteis, capitibus et basibus aeneis. In longitudine occupabit atrium cubitos C, in latitudine quinquaginta, altitudo V cubitorum erit. Fietque de bysso retorta, et habebit bases aeneas. Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus et caerimonias, tam paxillos eius quam atrii, ex aere facies.

Praecipe filiis Israhel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum piloque contusum, ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonii, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron et filii eius, ut usque mane luceat coram Domino. Perpetuus cultus erit per successiones eorum a filiis Israhel. Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israhel, ut sacerdotio fungantur mihi, Aaron, Nadab et Abiu, Ithamar et Eleazar. Faciesque vestem sanctam fratri tuo in gloriam et decorem. Et loqueris cunctis sapientibus corde quos replevi spiritu prudentiae, ut faciant vestes Aaron in quibus sanctificatus ministret mihi. Haec autem erunt vestimenta quae facient: rationale et superhumerale, tunicam et lineam strictam, cydarim et balteum. Facient vestimenta sancta Aaron fratri tuo et filiis eius, ut sacerdotio fungantur mihi. Accipientque aurum et [illegible] et iacinctum et purpuram coccumque bis tinctum et byssum. Facient autem superhumerale de auro et iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta opere polymito. Duas oras habebit in utroque latere summitatum iunctas, ut in unum redeant. Ipsaque textura et cuncta operis varietas erit ex auro et iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta. Sumesque duos lapides onichinos, et sculpes in eis nomina filiorum Israhel, sex nomina in lapide uno et sex reliqua in altero, iuxta ordinem nativitatis eorum. Opere sculptoris et caelatura gemmarii sculpes eos nominibus filiorum Israhel, inclusos auro atque circumdatos. Et pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israhel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum ob recordationem. Facies et uncinos ex auro, et duas catenulas auri purissimi sibi invicem cohaerentes, quas inseres uncinis. Rationale quoque iudicii facies opere polymito iuxta texturam superhumeralis, ex auro, iacincto et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta. Quadrangulum erit et duplex; mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine. Ponesque in eo quattuor ordines lapidum. In primo versu erit lapis sardius et topazius et zmaragdus. In secundo carbunculus, saphirus et iaspis. In tertio ligurius, achates et ametistus. In quarto chrisolitus, onichinus et berillus. Inclusi erunt auro per ordines suos. Habebuntque nomina filiorum Israhel. Duodecim nominibus caelabuntur singuli lapides, nominibus singulorum per XII tribus.

Facies in rationali catenulas sibi invicem cohaerentes ex auro purissimo, et duos anulos aureos, quos pones in utraque parte rationalis summitate, catenasque aureas iunges anulis qui sunt in marginibus eius, et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis quod rationale respicit. Facies et duos anulos aureos quos pones in summitatibus rationalis, et in oris quae e regione sunt superhumeralis et deorsum, quod respicit contra faciem iuncturae inferioris, ut aptari possit cum superhumerali, et stringatur rationale anulis suis cum anulis superhumeralis vitta iacinctina, ut maneat iunctura fabrefacta, et a se invicem rationale et superhumerale nequeant separari. Portabitque Aaron nomina filiorum Israhel in rationali iudicii super pectus suum, quando ingredietur coram Domino sanctuarium, memoriale coram Domino in aeternum. Pones autem in rationali iudicii doctrinam et veritatem, quae erunt in pectore Aaron quando ingredietur coram Domino, et gestabit iudicium filiorum Israhel in pectore suo in conspectu Domini semper.

Facies et tunicam superhumeralis totam iacinctinam, in cuius medio erit capitium, et ora per girum eius textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur. Deorsum vero ad pedes eiusdem tunicae per circuitum quasi mala punica facies ex iacincto et purpura coccoque bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis, ita ut tintinnabulum sit aureum et malum punicum. Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur et egreditur sanctuarium in conspectu Domini, et non moriatur. Facies et laminam de auro purissimo, in qua sculpes opere caelatoris Sanctum Domino. Ligabisque eam vitta iacinctina, et erit super chyaram imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum quae obtulerunt et sanctificaverunt filii Israhel in cunctis muneribus et donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte Aaron, ut placatus sit eis Dominus. Stringesque tunicam bysso, et chyaram byssinam. Facies et balteum opere plumarii. Porro filiis Aaron tunicas lineasque parabis et balteos ac chyaras in gloriam et decorem. Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum et filios eius cum eo, et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque eos ut sacerdotio fungantur mihi.

Facies et feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suae a renibus usque ad femina, et utentur eis Aaron et filii eius quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron et semini eius post eum. Sed et hoc facies ut mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento et arietes duos immaculatos, panesque azymos et crustulam absque fermento quae conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita. De simila triticea cuncta facies, et posita in canistro offeres. Vitulum autem et duos arietes et Aaron et filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est linea et tunica et superhumerali et rationali, quod constringes balteo. Et pones chyaram in capite eius et laminam sanctam super chyaram. Hoc modo consecrabitur. Filios quoque illius applicabis, et indues eos tunicis lineis, cingesque balteo Aaron scilicet et liberos eius, et impones eis mitras, eruntque sacerdotes mei religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum, applicabis et vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron et filii eius manus super caput illius, et mactabis eum in conspectu Domini iuxta ostium tabernaculi testimonii. Sumptumque de sanguine vituli pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes iuxta basim eius. Sumes et adipem totum qui operit intestina, et reticulum iecoris ac duos renes et adipem qui super eos est, et offeres incensum super altare. Carnes vero vituli et corium et fimum combures foris extra castra, eo quod pro peccato sit.

Unum quoque arietem sumes, super cuius caput ponent Aaron et filii eius manus. Quem cum mactaveris, tolles de sanguine eius et fundes circa altare. Ipsum autem arietem secabis in frusta, lotaque intestina eius ac pedes pones super concisas carnes et super caput illius. Et offeres totum arietem in incensum super altare. Oblatio est Domino, odor suavissimus victimae Dei. Tolles quoque arietem alterum, super cuius caput Aaron et filii eius ponent manus. Quem cum immolaveris, sumes de sanguine ipsius et pones super extremum dextrae auriculae Aaron et filiorum eius, et super pollices manus eorum et pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum. Cumque tuleris de sanguine qui est super altare et de oleo unctionis, asperges Aaron et vestes eius, filios et vestimenta eorum, consecratisque ipsis et vestibus, tolles adipem de ariete et caudam et arvinam quae operit vitalia, ac reticulum iecoris et duos renes atque adipem qui super eos est, armumque dextrum, eo quod sit aries consecrationis, tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum quod positum est in conspectu Domini, ponesque omnia super manus Aaron et filiorum eius, et sanctificabis eos elevans coram Domino. Suscipiesque universa de manibus eorum, et incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio eius est. Sumes quoque pectusculum de ariete quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram Domino, et cedet in partem tuam. Sanctificabis et pectusculum consecratum et armum quem de ariete separasti, quo initiatus est Aaron et filii eius, cedentque in partem Aaron et filiorum eius iure perpetuo a filiis Israhel, quia primitiva sunt et initia de victimis eorum pacificis quae offerunt Domino.

Vestem autem sanctam qua utetur Aaron habebunt filii eius post eum, ut ungantur in ea et consecrentur manus eorum. Septem diebus utetur illa qui

pontifex fuerit pro eo constitutus de filiis eius, et qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in sanctuario. Arietem autem consecrationis tolles, et coques carnes eius in loco sancto, quibus vescetur Aaron et filii eius. Panes quoque qui sunt in canistro in vestibulo tabernaculi testimonii comedent, ut sit placabile sacrificium, et sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt. Quod si remanserit de carnibus consecratis sive de panibus usque mane, combures reliquias igni. Non comedentur, quia sanctificata sunt. Omnia quae praecepi tibi facies super Aaron et filiis eius. Septem diebus consecrabis manus eorum, et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum immolaveris expiationis hostiam, et ungues illud in sanctificationem. Septem diebus expiabis altare et sanctificabis, et erit sanctum sanctorum. Omnis qui tetigerit illud sanctificabitur. Hoc est quod facies in altari: agnos anniculos duos per singulos dies iugiter, unum agnum mane et alterum vespere, decimam partem similae conspersae oleo tunso, quod habeat mensuram quartam partem hin, et vinum ad libandum eiusdem mensurae in agno uno. Alterum vero agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutinae oblationis, et iuxta ea quae diximus, in odorem suavitatis sacrificium domino, oblatione perpetua in generationibus vestris, ad ostium tabernaculi testimonii coram domino, ubi constituam et loquar ad te. Ibique praecipiam filiis Israel, et sanctificabitur altare in gloria mea. Sanctificabo et tabernaculum testimonii cum altari, et Aaron cum filiis eius, ut sacerdotio fungantur mihi. Et habitabo in medio filiorum Israel, eroque eis deus, et scient quia ego dominus deus eorum, qui eduxi eos de terra Aegypti ut manerem inter illos, ego dominus deus ipsorum.

Facies quoque altare ad adolendum thymiama de lignis setim, habens unum cubitum longitudinis et alterum latitudinis, id est quadrangulum, et duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent. Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam eius quam parietes per circuitum et cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum, et duos anulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes et altare portetur. Ipsos quoque vectes de lignis setim et inaurabis. Ponesque altare contra velum quod ante archam pendet testimonii coram propitiatorio quo tegitur testimonium, ibi loquar tecum. Et adolebit incensum super eo Aaron suave flagrans. Mane quando componet lucernas, incendet illud; et quando collocat eas ad vesperam, uret thymiama sempiternum coram domino in generationes vestras. Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem et victimam, nec libabitis. Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum in sanguine quod oblatum est pro peccato, et placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit domino.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Quando tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis domino, et non fuerit plaga in eis cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli iuxta mensuram templi. Siclus xx habet obulos. Media pars sicli offeretur domino. Qui habetur in numero a xx annis et supra dabit pretium. Dives non addet ad medium sicli, et pauper nichil minuet. Susceptaque pecunia quae collata est a filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monimentum eorum coram domino, et propitietur animabus eorum.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Facies et labium aeneum cum basi sua ad lavandum, ponesque illud inter tabernaculum testimonii et altare. Et missa aqua lavabunt Aaron et filii eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, et quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiama domino, ne forte moriantur. Legitimum sempiternum erit ipsi et semini eius per successiones.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Sume tibi aromata primae murrae et electae quingentos siclos, et cinnamomi medium, id est ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta, cassiae autem quingentos siclos in pondere sanctuarii, oleum de olivetis mensuram hin. Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii, et ungues ex eo tabernaculum testimonii et archam testamenti, et mensam cum vasis suis, candelabrum et utensilia eius, altaria thymiamatis et holocausti, et universam supellectilem quae ad cultum eorum pertinent. Sanctificabisque omnia, et erunt sancta sanctorum. Qui tetigerit ea sanctificabitur. Aaron et filios eius ungues sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi. Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Caro hominis non ungetur ex eo, et iuxta compositionem eius non facietis aliud, quia sanctificatum est, et sanctum erit vobis. Homo quicumque tale composuerit et dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.

lx.

Dixitque dominus ad Moysen: Sume tibi aromata, stacten et onicha, challanen boni odoris et tus lucidissimum; aequalis ponderis erunt omnia. Faciesque thymiama compositum opere unguentarii, mixtum diligenter et purum, et sanctificatione dignissimum. Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram testimonio tabernaculi, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiama. Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est domino. Homo quicumque fecerit simile ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Ecce vocavi ex nomine Beselehel filium Uri filii Ur de tribu Iuda, et implevi eum spiritu dei, sapientia et intelligentia et scientia in omni opere ad excogitandum fabre quicquid fieri potest ex auro et argento et aere, marmore et gemmis et diversitate lignorum. Dedique ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam, ut faciant cuncta quae praecepi tibi: tabernaculum foederis et archam testimonii, et propitiatorium quod super eam est, et cuncta vasa tabernaculi, mensamque et vasa eius, candelabrum purissimum cum vasis suis, et altaria thymiamatis et holocausti et omnia vasa eorum, labium cum basi sua, vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdotis et filiis eius, ut fungantur officio suo in sacris, oleum unctionis et thymiama aromatum in sanctuario. Omnia quae praecepi tibi facient.

Et locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel et dices ad eos: Videte ut sabbatum meum custodiatis, quia signum est inter me et vos in generationibus vestris, ut sciatis quia ego dominus qui sanctifico vos. Custodite sabbatum meum; sanctum est enim vobis. Qui polluerit illud, morte morietur. Qui fecerit in illo opus, peribit anima illius de medio populi sui. Sex diebus facietis opus; in die septimo sabbatum est, requies sancta domino. Omnis qui fecerit opus in hac die morietur. Custodiant filii Israel sabbatum et celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum inter me et filios Israel signumque perpetuum. Sex enim diebus fecit dominus caelum et terram, et in septimo die ab opere cessavit.

Dedit quoque dominus Moysi, completis huiuscemodi sermonibus in monte Synai, duas tabulas lapideas scriptas digito dei. Videns autem populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron ait: Surge, fac nobis deos qui nos praecedant. Moysi enim huic viro qui nos eduxit de terra Aegypti ignoramus quid acciderit. Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de uxorum filiorumque et filiarum vestrarum auribus, et afferte ad me. Fecit populus ut iusserat, deferens inaures ad Aaron. Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, et fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Quod cum audisset Aaron, aedificavit altare coram eo, et praeconis voce clamavit dicens: Cras sollempnitas domini est. Surgentes mane obtulerunt holocausta et hostias pacificas, et sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere.

Locutus est autem dominus ad Moysen dicens: Vade, descende; peccavit populus tuus quem eduxisti de terra Aegypti. Recesserunt cito de via quam ostendi eis; feceruntque sibi vitulum conflatilem et adoraverunt, atque immolantes ei hostias dixerunt: Isti sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Rursumque ait dominus ad Moysen: Cerno quod populus iste durae cervicis sit. Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos et deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Moyses autem orabat dominum deum dicens: Cur, domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Aegypti in fortitudine magna et in manu robusta? Ne quaeso dicant Aegyptii: Callide eduxit eos, ut interficeret in montibus et deleret eos de terra. Quiescat ira tua, et esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, Ysaac et Iacob servorum tuorum, quibus iurasti per temet ipsum dicens: Multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli, et universam terram hanc de qua locutus sum dabo semini vestro, et possidebitis eam semper. Placatus est dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum.

Et reversus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonii manu, scriptas ex utraque parte, et factas opere dei. Scriptura quoque dei erat sculpta in tabulis. Audiens autem Iosue tumultum vociferantis populi, dixit ad Moysen: Ululatus pugnae auditur in castris. Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam, sed vocem cantantium ego audio. Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum et choros. Iratusque valde proiecit de manu tabulas, et confregit eas ad radices montis. Arripiensque vitulum quem fecerant, combussit et contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aqua, et dedit ex eo potum filiis Israel. Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum? Cui ille respondit: Non indignetur dominus meus. Tu enim nosti populum istum, quod pronus sit ad malum. Dixerunt mihi: Fac nobis deos qui praecedant nos; huic enim Moysi qui eduxit nos de terra Aegypti nescimus quid acciderit. Quibus ego dixi: Quis vestrum habet aurum? Tulerunt et dederunt mihi, et proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus. Videns ergo Moyses populum quod esset nudatus — spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, et inter hostes nudum constituerat — et stans in porta castrorum ait: Si quis est domini, iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi. Quibus ait: Haec dicit dominus deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum. Ite et redite de porta usque ad portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem et amicum suum et proximum. Fecerunt filii Levi iuxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illo quasi xx tria milia hominum. Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie domino, unusquisque in filio et in fratre suo, ut detur vobis benedictio.

Facto autem die altero, locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximum. Ascendam ad dominum, si quomodo quivero eum deprecari pro scelere vestro. Reversusque Moyses ad dominum ait: Obsecro, domine, peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi deos aureos. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo. Tu autem vade et duc populum istum quo locutus sum tibi. Angelus meus praecedet te. Ego autem in die ultionis visitabo et hoc peccatum eorum. Percussit ergo dominus populum pro reatu vituli quem fecit Aaron.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Vade, descende de loco isto tu et populus tuus quem eduxisti de terra Aegypti, in terram quam iuravi Abraham, Ysaac et Iacob dicens: Semini tuo dabo eam. Et mittam praecursorem tui angelum, ut eiciam Chananeum et Amorreum et Ettheum et Ferezeum et Eveum et Iebuseum, et intres in terram fluentem lacte et melle. Non enim ascendam tecum, quia populus durae cervicis es, ne forte disperdam te in via. Audiens populus sermonem hunc pessimum luxit, et nullus ex more indutus est cultu suo.

Dixitque dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel: Populus durae cervicis es; semel abscondam in medio tui et delebo te. Iam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi. Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum a monte Oreb. Moyses quoque tollens tabernaculum foederis extendit extra castra procul, vocavitque nomen eius tabernaculum foederis. Et omnis populus qui habebat aliquam quaestionem egrediebatur ad tabernaculum foederis extra castra. Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, et stabat unusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantque tergum Moysi donec ingrederetur tentorium. Ingresso autem illo tabernaculum testimonii atque foederis, descendebat columna nubis et stabat ad ostium tabernaculi, ubi loquebatur cum Moyse, cernentibus universis quod columna nubis staret ad ostium tabernaculi. Stabantque ipsi et adorabant per fores tabernaculorum suorum. Loquebatur autem dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Cumque ille reverteretur in castra, minister eius Iosue filius Nun non recedebat de tabernaculo. Dixit autem Moyses ad dominum: Praecipis ut educam populum istum, et non indicas mihi quem missurus es mecum, praesertim cum dixeris: Novi te ex nomine, et invenisti gratiam coram me. Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te et inveniam gratiam ante oculos tuos. Respice populum tuum gentem hanc.

Dixitque dominus: Facies mea praecedet te, et requiem dabo tibi. Et ait Moyses: Si non tu ipse praecedes, ne educas nos de loco isto. In quo enim scire poterimus ego et populus tuus invenisse gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, et glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terram? Dixit autem dominus ad Moysen: Et verbum istud quod locutus es faciam; invenisti enim gratiam coram me, et te ipsum novi ex nomine. Qui ait: Ostende michi gloriam tuam. Respondit: Ego ostendam omne bonum tibi, et vocabo in nomine domini coram te; et miserebor cui voluero, et clemens ero in quem mihi placuerit. Rursumque ait: Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo et vivet. Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud me, et stabis super petram. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae, et protegam te dextera mea donec transeam. Tollamque manum meam, et videbis posteriora mea; faciem autem meam videre non poteris. Ac deinceps praecide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, et scribam super eas verba quae habuerunt tabulae quas fregisti. Esto paratus mane, ut ascendas statim in montem Synai, stabisque mecum super verticem montis. Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem; oves quoque et boves non pascantur e contra.

Excidit ergo Moyses duas tabulas lapideas quales ante fuerant, et de nocte consurgens ascendit in montem Synai sicut praeceperat ei dominus, portans secum tabulas. Cumque descendisset dominus per nubem, stetit

lxx.

r Moyses cum eo, invocans nomen domini. Quo transeunte coram eo, ait: Dominator domine deus misericors et clemens, patiens et multe miserationis ac verus, qui custodis misericordiam in milia, qui aufers iniquitatem et scelera atque peccata, nullusque apud te per se innocens est, qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in tertiam et quartam generationem. Festinusque moyses curvatus est pronus in terram, et adorans ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo domine, obsecro ut gradiaris nobiscum; populus enim dure cervicis est, et auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas. Respondit dominus: Ego inibo pactum. Videntibus cunctis signa faciam que numquam sunt visa super terram, nec in ullis gentibus, ut cernat iste populus in cuius es medio opus domini terribile quod facturus sum. Observa cuncta que hodie mando tibi. Ego ipse eiciam ante faciem tuam amorreum et chananeum, et etheum et ferezeum, eveum quoque et iebuseum. Cave ne umquam cum habitatoribus terre illius iungas amicicias, que sint in ruinam. Aras eorum confringe, destrue statuas, lucosque succide. Noli adorare deum alienum. Dominus zelotes nomen eius, deus emulator. Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum, ne cum fornicati fuerint cum diis suis et adoraverint simulachra eorum, vocet te quispiam ut comedas de immolatis. Nec uxorem de filiabus eorum accipias filiis tuis, ne postquam fuerint ipse fornicate, fornicari faciant et filios tuos. Deos conflatiles non facies tibi. Sollempnitatem azimorum custodies. Septem diebus vesceris azimis sicut precepi tibi, in tempore mensis novarum. Mense enim veris tempore egressus es de egypto.

Omne quod aperit vulvam generis masculini meum erit, de cunctis animantibus, tam de bubus quam de ovibus meum erit. Primogenitum asini redimes ove; sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes, nec apparebis in conspectu meo vacuus. Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare et metere. Sollempnitatem ebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tue triticee, et sollempnitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur. Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu domini omnipotentis dei israel. Cum enim tulero gentes a facie tua et dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terre tue, ascendente te et apparente in conspectu domini dei tui ter in anno. Non immolabis super fermento sanguinem hostie mee, neque residebit mane de victima sollempnitatis phase. Primitias frugum terre tue offeres in domo domini dei tui. Non coques hedum in lacte matris sue.

Dixitque dominus ad moysen: Scribe tibi verba hec quibus et tecum et cum israel pepigi fedus. Fuit ergo ibi cum domino moyses xl dies et xl noctes; panem non comedit et aquam non bibit, et scripsit in tabulis verba federis x. Cumque descenderet moyses de monte synai, tenebat duas tabulas testimonii, et ignorabat quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis dei. Videntes autem aaron et filii israel faciem moysi, timuerunt prope accedere. Vocatique ab eo reversi sunt tam aaron quam principes synagoge. Et postquam locutus est, venerunt ad eum etiam omnes filii israel. Quibus precepit observare cuncta que audierat in monte synai. Impletisque sermonibus, posuit velamen super faciem suam. Quod ingressus ad dominum et loquens cum eo auferebat donec exiret, et tunc loquebatur ad filios israel omnia que sibi fuerant imperata. Qui videbant faciem egredientis moysi esse cornutam, sed operiebat rursus ille faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

Igitur congregata ad eum omni turba filiorum israel, dixit ad eos: Hec sunt que iussit dominus fieri. Sex diebus facietis opus; septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum et requies domini. Qui fecerit opus in eo occidetur. Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati. Et ait moyses ad omnem catervam filiorum israel: Iste est sermo quem precepit dominus dicens: Separate apud vos primitias domino. Omnis voluntarius et prono animo offerat eas domino: aurum, argentum et es, iacinctum et purpuram, coccum bistinctum et byssum, pilos caprarum et pelles arietum rubricatas et iacinctinas, ligna sethim, et oleum ad luminaria concinnanda, et ut conficiatur unguentum et tymiama suavissimum, lapides onichinos et gemmas ad ornatum superhumeralis et rationalis. Quisquis vestrum est sapiens, veniat et faciat quod dominus imperavit: tabernaculum scilicet et tectum eius atque operimentum, anulos et tabulata cum vectibus, paxillos et bases, archam et vectes, propitiatorium, et velum quod ante illud oppanditur, mensam cum vectibus et vasis, et propositionis panibus, candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius et lucernas, et oleum ad nutrimenta ignium, altare tymiamatis et vectes, oleum unctionis et tymiama ex aromatibus, tentorium ad ostium tabernaculi, altare holocausti et craticulam eius eneam cum vectibus et vasis suis, labrum et basim eius, cortinas atrii cum columnis et basibus, tentorium in foribus vestibuli, paxillos tabernaculi et atrii cum funiculis suis, vestimenta quorum usus est in ministerio sanctuarii, vestes aaron pontificis ac filiorum eius, ut sacrificium fungantur michi.

Egressaque omnis multitudo filiorum israel de conspectu moysi, obtulit mente promptissima atque devota primitias domino ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quicquid in cultum et in vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus prebuerunt armillas et inaures, anulos et dextralia. Si quis habuit iacinctum et purpuram, coccumque bistinctum, byssum et pelles arietum rubricatas, pilos caprarum, argenti et eris metalla obtulerunt domino, lignaque sethim in varios usus. Sed et mulieres docte dederunt que neverant, iacinctum, purpuram et vermiculum ac byssum et pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes. Principes vero obtulerunt lapides onichinos et gemmas ad superhumerale et rationale, aromataque et oleum ad luminaria concinnanda, et preparandum unguentum ac tymiama odoris suavissimi componendum. Omnes viri et mulieres mente devota obtulerunt donaria ut fierent opera que iusserat dominus per manum moysi. Cuncti filii israel voluntaria domino dedicaverunt. Dixitque moyses ad filios israel: Ecce vocavit dominus ex nomine beselehel filium uri filii ur de tribu iuda, implevitque eum spiritu sapientie et intelligentie et scientie omni doctrina, ad excogitandum et faciendum opus in auro et argento, ere, sculpendisque lapidibus et opere carpentario quicquid fabre adinveniri potest. Dedit in corde eius, ooliab quoque filium achisamech de tribu dan. Ambos erudivit sapientia ut faciant opera argentarii, polymitarii ac plumarii de iacincto et purpura coccoque bistincto et bysso, et texant omnia ac nova repperiant.

Fecit ergo beselehel et ooliab et omnis vir sapiens quibus dominus dedit sapientiam et intellectum ut scirent fabre operari que in usus sanctuarii necessaria sunt, et que precepit dominus fieri. Cumque vocasset eos moyses et omnem eruditum virum cui dederat dominus sapientiam et intellectum, et qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus, tradidit eis universa donaria filiorum israel. Qui cum instarent operi, cotidie mane vota populus offerebat. Unde artifices venire compulsi dixerunt moysi: Plus offert populus quam necessarium sit. Iussit ergo moyses preconis voce cantare: Nec vir nec mulier quicquam ultra offerat in opere sanctuarii. Sicque cessatum est a muneribus offerendis, eo quod oblata sufficerent et superhabundarent.

Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi cortinas x de bysso retorta et iacincto et purpura coccoque bistincto, opere vario et arte polymita, quarum una habebat in longitudine xx octo cubitos, et in latitudine iiii. Una mensura erat omnium cortinarum. Coniunxitque cortinas quinque alteram alteri, et alias quinque sibi invicem copulavit. Fecit et ansas iacinctinas in ora cortine unius ex utroque latere, et in ora cortine alterius similiter, ut contra se invicem venirent anse et mutuo iungerentur. Unde et l fudit circulos aureos qui morderent cortinarum ansas, et fieret unum tabernaculum. Fecit et saga xi de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi. Unum sagum habebat in longitudine cubitos xxx, et in latitudine cubitos iiii. Unius mensure erant omnia saga, quorum quinque iunxit seorsum et sex alia separatim. Fecit ansas l in ora sagi unius, et l in ora sagi alterius ut sibi invicem iungerentur, et fibulas eneas l quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret. Fecit et opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis, aliudque desuper velamentum de pellibus iacinctinis. Fecit et tabulas tabernaculi de lignis sethim stantes. Decem cubitorum erat longitudo tabule unius, et unum ac semis cubitum latitudo retinebat. Bine incastrature erant per singulas tabulas, ut altera alteri iungeretur. Sic fecit in omnibus tabulis tabernaculi. E quibus xx ad plagam meridianam erant contra austrum cum xl basibus argenteis. Due bases sub una tabula ponebantur ex utraque angulorum parte, ubi incastrature laterum in angulis terminantur. Ad plagam quoque tabernaculi que respicit ad aquilonem fecit xx tabulas cum xl argenteis basibus, duas bases per singulas tabulas. Contra occidentem vero, id est ad eam partem tabernaculi que mare respicit, fecit sex tabulas, et duas alias per singulos angulos tabernaculi retro, que iuncte erant deorsum usque sursum, et in una compagine pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos, ut octo essent simul tabule et haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub angulis tabulis. Fecit et vectes de lignis sethim quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi, et quinque alias ad alterius lateris tabulas aptandas, et extra hos alios quinque vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare. Fecit quoque vectem alium qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret. Ipsa autem tabulata deauravit, fusis basibus earum argenteis, et circulos eorum fecit aureos per quos vectes induci possent, quos et ipsos laminis operuit aureis.

Fecit et velum de iacincto et purpura, vermiculo ac bysso retorta, opere polymitario varium atque bistinctum, et iiii columnas de lignis sethim quas cum capitibus deauravit, fusis basibus earum argenteis. Fecit et tentorium in introitu tabernaculi ex iacincto, purpura, vermiculo, byssoque retorta opere plumarii, et columnas quinque cum capitibus suis quas operuit auro, basesque earum fudit eneas. Fecit autem beselehel et archam de lignis sethim habentem duos semis cubitos in longitudine, et cubitum ac semissem in latitudine; altitudo quoque unius cubiti fuit et dimidii, vestivitque eam auro purissimo intus et foris. Et fecit illi coronam auream per girum, et conflans iiii anulos aureos per iiii angulos eius, duos anulos in latere uno, et duos in altero. Vectes quoque fecit de lignis sethim, quos vestivit auro, et quos misit in anulos qui erant in lateribus arche ad portandum eam. Fecit et propitiatorium, id est oraculum, de auro mundissimo duorum cubitorum et dimidii in longitudine, et cubito ac semisse in latitudine. Duos etiam cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatorii, cherubin unum in summitate huius partis, et cherub alterum in summitate partis alterius, duos cherubim in singulis summitatibus propitiatorii extendentes alas et tegentes propitiatorium, seque mutuo respicientes. Fecit et mensam de lignis sethim in longitudine duorum cubitorum, et in latitudine unius cubiti, que habebat in altitudine cubitum ac semissem. Circumdeditque eam auro mundissimo, et fecit illi labium aureum per girum, ipsique labio coronam auream interrasilem iiii digitorum, et super eandem coronam alteram aureolam. Fudit et iiii circulos aureos quos posuit in iiii angulis per singulos pedes mense contra coronam, misitque in eos vectes ut possit mensa portari. Ipsos quoque vectes fecit de lignis sethim et circumdedit eos auro, et vasa ad diversos usus mense, acetabula, fialas, ciathos, et turibula ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.

Fecit candelabrum ductile de auro mundissimo, de cuius vecte calami, sciphi, sperule ac lilia procedebant, sex in utroque latere: tres calami ex parte una, et tres ex altera. Tres sciphi in nucis modum per calamos singulos, sperulque et lilia, et tres sciphi instar nucis in calamo altero, sperulque simul et lilia. Equum erat opus sex calamorum qui procedebant de stipite candelabri. In ipso autem vecte erant iiii sciphi in nucis modum, sperulque per singulos et lilia. Et sperule sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami procedentes de vecte uno. Et sperule igitur et calami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo. Fecit et lucernas vii cum emunctoriis suis, et vasa ubi ea que emuncta sunt extinguebantur, de auro mundissimo. Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis. Fecit et altare tymiamatis de lignis sethim, habens per quadrum singulos cubitos, et in altitudine duos, e cuius angulis procedebant cornua. Vestivitque illud auro purissimo cum craticula et parietibus et cornibus. Fecitque ei coronam auream per girum, et duos anulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur vectes in eos et possit altare portari. Ipsos autem vectes fecit de lignis sethim et operuit laminis aureis. Apposuit oleum ad sanctificationis unguentum, et tymiama de aromatibus mundissimis opere pigmentarii. Fecit altare holocausti de lignis sethim quinque cubitorum per quadrum, et trium in altitudine, cuius cornua de angulis procedebant, operuitque laminis eneis. Et in usus eius paravit ex ere diversa vasa, lebetas, forcipes, fuscinulas, uncinos et ignium receptacula. Craticulamque eius in modum retis fecit eneam, et subter eam in altaris medio arulam, fusis iiii anulis per totidem retiaculi summitates ad immittendos vectes ad portandum, quos et ipsos fecit de lignis sethim et operuit laminis eneis, induxitque in circulos qui in altaris lateribus eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, sed cavum ex tabulis et intus vacuum. Fecit et labrum eneum cum basi sua de speculis mulierum que excubabant in ostio tabernaculi. Et atrium in cuius australi plaga erant tentoria de bysso retorta cubitorum c, columne enee xx cum basibus suis. Capita columnarum et tota operis celatura argentea.

Eque ad septentrionalem plagam tentoria, columne basesque et capita

columnarum eiusdem mensurae et operis ac metalli erant. In ea autem plaga quae ad occidentem respicit fuere tentoria cubitorum L, columnae X cum basibus suis aeneae, et capita columnarum celatura argentea. Porro contra orientem L cubitorum paravit tentoria, e quibus XV cubitos columnarum trium cum basibus suis unum tenebat latus, et in parte altera quia utraque introitum tabernaculi facit, quindecim aeque cubitorum erant tentoria, columnaeque tres et bases totidem. Cuncta autem tentoria byssus retorta texuerat. Bases columnarum fuere aeneae, capita autem earum cum celaturis suis argentea, sed et ipsas columnas atrii vestivit argento. Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex iacintho, purpura, vermiculo ac bysso retorta, quod habebat XX cubitos in longitudine, altitudo quoque quinque cubitorum erat, iuxta mensuram quam cuncta atrii habebant tentoria. Columnae autem in ingressu fuere IIII cum basibus aeneis, capita earum et celaturae argenteae. Paxillos quoque tabernaculi et atrii per gyrum fecit aeneos.

H

aec sunt instrumenta tabernaculi testimonii quae numerata sunt iuxta praeceptum Moysi in caerimonias Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis, quae Beselehel filius Uri filii Ur de tribu Iuda, Domino per Moysen iubente, compleverat, iuncto sibi socio Hooliab filio Achisamech de tribu Dan, qui et ipse artifex lignorum egregius fuit et polymitarius atque plumarius ex iacintho, purpura, vermiculo ac bysso. Omne aurum quod expensum est in opere sanctuarii et quod oblatum in donariis XX VIIII talentorum fuit, et septingentorum XXX siclorum ad mensuram sanctuarii. Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum a XX annis et supra de sexcentis tribus milibus et quingentis L armatorum. Fuerunt praeterea C talenta argenti, e quibus conflatae sunt bases sanctuarii et introitus ubi velum pendet. Centum bases factae sunt de talentis C, singulis talentis per bases singulas supputatis. De mille autem septingentis et septuaginta quinque fecit capita columnarum, quas et ipsas vestivit argento. Aeris quoque oblata sunt talenta LXX, duo milia et quadringenti supra duo sicli, ex quibus fusae sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, et altare aeneum cum craticula sua, omniaque vasa quae ad usum eius pertinent, et bases atrii tam in circuitu quam in ingressu eius, et paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum. De iacintho vero ac purpura, vermiculo ac bysso fecit vestes quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut praecepit Dominus Moysi.

F

ecit igitur superhumerale de auro, iacintho et purpura, coccoque bis tincto et bysso retorta opere polymitario. Inciditque bratteas aureas et extenuavit in fila, ut possint torqueri cum priorum colorum subtegmine, duasque oras sibi invicem copulatas utroque latere summitatum, et balteum ex hisdem coloribus, sicut praeceperat Dominus Moysi. Paravit et duos lapides onychinos, astrictos et inclusos auro, et sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israhel, sicut praeceperat Dominus Moysi. Fecit et rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis ex auro, iacintho, purpura, coccoque bis tincto et bysso retorta, quadrangulum duplex mensurae palmi. Et posuit in eo gemmarum ordines IIII. In primo versu erat sardius, topazius, smaragdus. In secundo carbunculus, sapphirus, iaspis. In tertio ligurius, achates, amethistus. In quarto chrisolitus, onychinus et berillus, circumdati et inclusi auro per ordines suos. Ipsique lapides sculpti erant XII nominibus XII tribuum Israhel, singuli per nomina singulorum. Fecerunt in rationali catenulas sibi invicem coherentes de auro purissimo et duos uncinos, totidemque anulos aureos. Porro anulos posuerunt in utroque latere rationalis, e quibus dependerent catenae aureae, quas inseruerunt uncinis qui in superhumeralis angulis eminebant. Haec et ante et retro conveniebant sibi, ut superhumerale et rationale mutuo necterentur, stricta ad balteum et anulis fortius copulata, quos iungebat vitta iacinthina, ne laxe fluerent et a se invicem moverentur, sicut praeceperat Dominus Moysi.

F

ecit quoque tunicam superhumeralis totam iacinthinam, et capitium in superiori parte contra medium, oramque capitii per gyrum textilem, deorsum autem ad pedes mala punica ex iacintho, purpura, vermiculo ac bysso retorta, et tintinnabula de auro mundissimo, quae posuerunt inter malagranata in extrema parte tunicae per gyrum, tintinnabulum aureum et malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut praeceperat Dominus Moysi. Fecerunt et tunicas byssinas opere textili Aaron et filiis eius, et mitras cum coronulis suis ex bysso, feminalia quoque linea byssina, cingulum vero de bysso retorta, iacintho, purpura, vermiculo, distinctum arte plumaria, sicut praeceperat Dominus Moysi. Fecerunt et laminam sacrae venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario Sanctum Domini, et strinxerunt eam cum mitra vitta iacinthina, sicut praeceperat Dominus Moysi. Perfectum est igitur omne opus tabernaculi et tecti testimonii. Feceruntque filii Israhel omnia quae praeceperat Dominus Moysi. Et obtulerunt tabernaculum et tectum et universam supellectilem, anulos, tabulas, vectes, columnas et bases, operimentum de pellibus arietum rubricatis, et aliud operimentum de iacinthinis pellibus, velum, archam, vectes, propitiatorium, mensam cum vasis et propositionis panibus, candelabrum, lucernas et utensilia earum cum oleo, altare aureum et unguentum, thymiama ex aromatibus, et tentorium in introitu tabernaculi, altare aeneum, retiaculum, vectes et vasa eius omnia, labrum cum basi sua, tentoria atrii et columnas cum basibus suis, tentorium in introitu atrii, funiculosque illius et paxillos. Nihil ex vasis defuit quae in ministerium tabernaculi et in tectum foederis iussa sunt fieri. Vestes quoque quibus sacerdotes utuntur in sanctuario, Aaron scilicet et filii eius, obtulerunt filii Israhel sicut praeceperat Dominus Moysi. Quae postquam Moyses cuncta vidit expleta, benedixit eis.

L

ocutusque est Dominus ad Moysen dicens: Mense primo, die mensis prima eriges tabernaculum testimonii, et pones in eo archam, dimittesque ante illam velum, et inlatam mensam pones super eam quae rite praecepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis, et altare aureum in quo adoletur incensum coram archa testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones, et ante illud altare holocausti, labrum inter altare et tabernaculum, quod implebis aqua, circumdabisque atrium tentoriis et in ingressu eius, et assumpto unctionis oleo ungues tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur. Altare holocausti et omnia vasa eius, labrum cum basi sua, omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint sancta sanctorum. Applicabisque Aaron et filios eius ad fores tabernaculi testimonii, et lotos aqua indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, et unctio eorum in sacerdotium proficiat sempiternum. Fecitque Moyses omnia quae praeceperat Dominus.

I

gitur mense primo anni secundi, prima die mensis, collocatum est tabernaculum. Erexitque illud Moyses et posuit tabulas ac bases et vectes, statuitque columnas, et expandit tectum super tabernaculum, inposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat. Posuit et testimonium in archa, subditis infra vectibus, et oraculum desuper. Cumque intulisset archam in tabernaculum, appendit ante eam velum, ut expleret Domini iussionem. Posuit et mensam in tabernaculo testimonii ad plagam septentrionalem extra velum, ordinatis coram propositionis panibus, sicut praeceperat Dominus Moysi. Posuit et candelabrum in tabernaculo testimonii e regione mensae in parte australi, locatis per ordinem lucernis iuxta praeceptum Domini. Posuit et altare aureum sub tecto testimonii contra velum, et adolevit super eo incensum aromatum, sicut praeceperat Dominus. Posuit et tentorium in introitu tabernaculi, et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum et sacrificia, ut Dominus imperaverat. Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii et altare, implens illud aqua. Laveruntque Moyses et Aaron ac filii eius manus suas ac pedes, cum ingrederentur tectum foederis et accederent ad altare, sicut praeceperat Dominus. Erexit et atrium per gyrum tabernaculi et altaris, ducto in introitu eius tentorio. Postquam cuncta perfecta sunt, operuit nubes tabernaculum testimonii, et gloria Domini implevit illud, nec poterat Moyses ingredi tectum foederis, nube operiente omnia et maiestate Domini choruscante, quia cuncta nubes operuerat. Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filii Israhel per turmas suas. Si pendebat desuper, manebant in eodem loco. Nubes quippe incubabat per diem tabernaculo et ignis in nocte, videntibus populis Israhel per cunctas mansiones suas. **Explicit Exodus.**

INCIPIT LIBER LEVITICUS · Q(UI) HEBR(AICE) UAIECRA ·

V

OCAVIT AUTEM MOYSEN ET LOCUTUS EST EI

Dominus de tabernaculo testimonii dicens: Loquere filiis Israhel et dices ad eos: Homo qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est de bubus et de ovibus offerens victimas, si holocaustum fuerit eius oblatio ac de armento, masculum inmaculatum anniculum offeret ad ostium tabernaculi testimonii ad placandum sibi Dominum. Ponetque manus super caput hostiae, et acceptabilis erit atque in expiationem eius proficiens, immolabitque vitulum coram Domino. Et offerent filii Aaron sacerdotis sanguinem eius fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi. Detractaque pelle hostiae, artus in frusta concident, et subicient in altari ignem, strue lignorum composita, et membra quae caesa sunt desuper ordinantes, caput videlicet et cuncta quae adherent iecori, intestinis et pedibus lotis aqua, adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum et suavem odorem Domino. Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, anniculum et absque macula offeret. Immolabitque ad latus altaris quod respicit ad aquilonem coram Domino, sanguinem vero illius fundent super altare filii Aaron per circuitum. Dividentque membra et omnia quae adherent iecori, et inponent super ligna quibus subiciendus est ignis. Intestina vero et pedes lavabunt aqua, et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum et odorem suavissimum Domino. Sin autem de avibus holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus et pullis columbae, offeret eam sacerdos ad altare, et retorto ad collum capite ac rupto vulneris loco decurrere faciet sanguinem super altaris crepidinem, vesiculam vero gutturis et plumas proiciet prope altare ad orientalem plagam in loco in quo cineres effundi solent, confringetque ascellas eius et non secabit neque ferro dividet eam, et adolebit super altare lignis igne supposito. Holocaustum est et oblatio suavissimi odoris Domino.

A

nima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit eius oblatio, fundetque super eam oleum ac ponet tus, ac deferet ad filios Aaron sacerdotis, quorum unus tollet pugillum plenum similae et olei ac totum tus, et ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino. Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron et filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus Domini. Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano de simila, panes scilicet absque fermento conspersos oleo et lagana azima oleo lita. Si oblatio tua fuerit de sartagine, similae conspersae oleo et absque fermento, divides eam minutatim et fundes super oleum. Sin autem de craticula sacrificium, aeque simila oleo conspergetur, quam offerens Domino trades manibus sacerdotis. Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio et adolebit super altare in odorem suavitatis Domino. Quicquid autem reliquum est, erit Aaron et filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus Domini. Omnis oblatio quae offeretur Domino absque fermento fiet, nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domini. Primitias tantum eorum offeretis et munera, super altare vero non inponentur in odorem suavitatis. Quicquid obtuleris sacrificii sale condies, nec auferes sal foederis dei

tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum domino de spicis adhuc virentibus, torrebis eas igni et confringes in modum farris, et sic offeres primitias tuas domino fundens supra oleum et thus imponens, quia oblatio domini est. De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti et olei ac totum thus.

Quod si hostia pacificorum erit eius oblatio, et de bubus voluerit offerre marem vel feminam, immaculata offeret domino. Ponetque manus super caput victime sue, que immolabitur in introitu tabernaculi. Fundentque filii Aaron sacerdotis sanguinem per circuitum altaris, et offerent de hostia pacificorum in oblationem domino adipem qui operit vitalia, et quicquid pinguedinis intrinsecus est; duos renes cum adipe quo teguntur ilia, et reticulum iecoris cum renunculis. Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne subposito, in oblationem suavissimi odoris domino.

Si vero de ovibus fuerit eius oblatio et pacificorum hostia, sive masculum sive feminam obtulerit, immaculata erunt. Si agnum obtulerit coram domino, ponet manum super caput victime sue, que immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii. Fundentque filii Aaron sanguinem eius per altaris circuitum. Et offerent de pacificorum hostia sacrificium domino, adipem et caudam totam cum renibus, et pinguedinem que operit ventrem atque universa vitalia, et utrumque renunculum cum adipe qui est iuxta ilia, reticulumque iecoris cum renunculis. Et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis et oblationis domino.

Si capra fuerit eius oblatio, et obtulerit eam domino, ponet manum suam super caput eius, immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem eius per altaris circuitum. Tolletque ex ea in pastum ignis dominici adipem qui operit ventrem et qui tegit universa vitalia, et utrumque renunculum cum reticulo quod est super eos iuxta ilia, et arvinam iecoris cum renunculis. Adolebitque ea sacerdos super altare in alimonia ignis et suavissimi odoris. Omnis adeps domini erit iure perpetuo in generationibus et cunctis habitaculis vestris, nec adipem nec sanguinem omnino comedetis. Adipes quibus pecus advolvitur et pinnaculis iecoris offerantur super altare.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel. Anima que peccaverit per ignorantiam et de universis mandatis domini que precepit ut non fierent quippiam fecerit; si sacerdos qui est unctus peccaverit delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum domino. Et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram domino, ponetque manum super caput eius et immolabit eum domino. Hauriet quoque de sanguine vituli inferens illud in tabernaculum testimonii. Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eum septies coram domino contra velum sanctuarii. Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi domino, quod est in tabernaculo testimonii. Omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi. Et adipem vituli offeret pro peccato, tam eum qui operit vitalia quam omnia que intrinsecus sunt, duos renunculos et reticulum quod est super eos iuxta ilia, et adipem iecoris cum renunculis, sicut offertur de vitulo hostie pacificorum, et adolebit ea super altare holocausti. Pellem vero et omnes carnes cum capite et pedibus et intestinis et fimo et reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum ubi cineres effundi solent, incendetque ea super lignorum struem, que in loco effusorum cinerum cremabuntur.

Quod si omnis turba Israel ignoraverit et per imperitiam fecerit quod contra mandatum domini est, et postea intellexerit peccatum suum, offeret vitulum pro peccato, adducetque eum ad ostium tabernaculi. Et ponent presbiteri populi manus super caput eius coram domino. Immolatoque vitulo in conspectu domini, inferet sacerdos qui unctus est de sanguine eius in tabernaculum testimonii, tincto digito aspergens septies contra velum. Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris quod est coram domino in tabernaculo testimonii. Reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii. Omnemque adipem eius tollet et adolebit super altare, sic faciens et de hoc vitulo quomodo fecit et prius. Et rogante pro eis sacerdote propitius erit eis dominus. Ipsum autem vitulum efferet extra castra atque comburet sicut et priorem vitulum, quia pro peccato est multitudinis.

Si peccaverit princeps et fecerit unum e pluribus per ignorantiam quod domini lege prohibetur, et postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam domino hyrcum de capris immaculatum. Ponetque manum suam super caput eius. Cumque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram domino, quia pro peccato est, tinguet sacerdos digitum in sanguine hostie pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, et reliquum fundens ad basim eius. Adipem vero adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet. Rogabitque pro eo et pro peccato eius, ac dimittetur ei.

Quod si peccaverit anima per ignorantiam de populo terre, ut faciat quicquam ex his que lege domini prohibentur atque delinquat, et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam. Ponetque manum super caput hostie que pro peccato est, et immolabit eam in loco holocausti. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo, et tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem autem auferens adipem sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis domino. Rogabitque pro eo et dimittetur ei.

Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam, ponet manum super caput eius, et immolabit eam in loco ubi solent holocaustorum cedi hostie. Sumetque sacerdos de sanguine eius digito suo, et tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem quoque auferens adipem sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare in incensum domini. Rogabitque pro eo et pro peccato eius, et dimittetur ei.

Si peccaverit anima et audierit vocem iurantis, testisque fuerit quod aut ipse vidit aut conscius est, nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam. Anima que tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum a bestia aut per se mortuum, vel quodlibet aliud reptile, et oblita fuerit immunditie sue, rea est et deliquit. Et si tetigerit quicquam de immunditia hominis iuxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque fuerit, immunditie sue rea est et deliquit; cognoverit postea, subiacebit delicto. Anima que peccaverit vel iuraverit et protulerit labiis suis ut vel mali quid faceret vel bene, et idipsum iuramento et sermone firmaverit, oblitaque fuerit, postea intellexerit delictum suum, agat penitentiam pro peccato et offerat agnam de gregibus sive capram, orabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures vel duos pullos columbarum domino, unum pro peccato et alterum in holocaustum. Dabitque eos sacerdoti, qui primum offerens pro peccato retorquebit caput eius ad pennulas, ita ut collo hereat et non penitus abrumpatur. Et asperget de sanguine eius parietem altaris. Quicquid autem reliquum fuerit faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est. Alterum vero adolebit in holocaustum, ut fieri solet. Rogabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius, et dimittetur ei. Quod si non quiverit manus eius offerre duos turtures vel duos pullos columbe, offeret pro peccato simile partem ephi decimam. Non mittet in eam oleum nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est. Tradetque eam sacerdoti, qui plenum ex ea pugillum hauriens cremabit super altare in monimentum eius qui obtulit, rogans pro illo et expians. Reliquam vero partem ipse habebit in munere.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Anima si prevaricans ceremonias per errorem in his que domino sunt sanctificata peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus qui emi potest duobus siclis iuxta pondus sanctuarii. Ipsumque quod intulit damni restituet, et quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, et dimittetur ei.

Anima si peccaverit per ignorantiam et fecerit unum ex his que domini lege prohibentur, et peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti iuxta mensuram estimationemque peccati. Qui orabit pro eo quod nesciens fecerit, et dimittetur ei, quia per errorem deliquit in dominum.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Anima que peccaverit et contempto domino negaverit depositum proximo suo quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, sive rem perditam invenerit et inficians insuper et peieraverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit in quibus peccare solent homines, et convicta delicti reddet omnia que per fraudem voluit obtinere integra, et quintam insuper partem domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, et dabit eum sacerdoti iuxta estimationem mensuramque delicti. Qui rogabit pro eo coram domino, et dimittetur illi pro singulis que faciendo peccavit.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Precipe Aaron et filiis eius. Hec est lex holocausti. Cremabitur in altare tota nocte usque mane; ignis ex eodem altari erit. Vestietur sacerdos tunica et feminalibus lineis, tolletque cineres quos vorans ignis exussit, et ponens iuxta altare spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis efferet eos extra castra et in loco mundo usque ad favillam consumi faciet. Ignis autem in altare semper ardeat, quem nutriet sacerdos subiciens ligna mane per singulos dies. Et imposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Ignis est iste perpetuus qui numquam deficiet in altari. Hec est lex sacrificii et libamentorum que offerent filii Aaron coram domino et coram altari. Tollet sacerdos pugillum simile que conspersa est oleo, et totum thus quod est super similam, adolebitque illud in monimentum odoris suavissimi domino. Reliquam autem partem simile comedet Aaron cum filiis suis absque fermento, et comedet in loco sanctuarii tabernaculi. Ideo non fermentabitur, quia pars eius in domini offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato ita et pro delicto. Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum sempiternum est in generationibus vestris de sacrificiis domini. Omnis qui tetigerit illa sanctificabitur.

Et locutus est dominus ad Moysen dicens: Hec est oblatio Aaron et filiorum eius quam offerre debent domino in die unctionis sue. Decimam partem ephi offerent simile in sacrificio sempiterno, medium eius mane et medium eius vespere, que in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suavissimum domino sacerdos qui iure patri successerit, et tota cremabitur in altari. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere Aaron et filiis eius. Ista est lex hostie pro peccato. In loco ubi offertur holocaustum immolabitur coram domino. Sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert comedet eam in loco sancto in atrio tabernaculi. Quicquid tetigerit carnes eius sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto. Vas autem fictile in quo cocta est confringatur. Quod si vas eneum fuerit, defricabitur et lavabitur aqua. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur carnibus eius, quia sanctum sanctorum est. Hostia enim que ceditur pro peccato, cuius sanguis infertur tabernaculum testimonii ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni. Hec est lex hostie pro delicto: sancta sanctorum est. Idcirco ubi immolatur holocaustum, mactabitur et victima pro delicto. Sanguis eius per girum fundetur altaris. Offerent ex ea caudam et adipem qui operit vitalia, duos renunculos et pinguedinem que iuxta ilia est, reticulumque iecoris cum renunculis. Et adolebit ea sacerdos super altare; incensum est domini pro delicto. Sanguis eius per girum fundetur. Omnis masculus de sacerdotali genere in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est. Sicut pro peccato offertur hostia, ita et pro delicto. Utriusque hostie lex una erit: ad sacerdotem qui eam obtulerit pertinebit. Sacerdos qui offert holocausti victimam habebit pellem eius. Et omne sacrificium simile quod coquitur in clibano, et quicquid in craticula vel in sartagine preparatur, erit sacerdotis a quo offertur; sive oleo conspersa sive arida fuerit, cunctis filiis Aaron equa mensura per singulos dividetur. Hec est lex pacificorum hostie que offertur domino. Si pro gratiarum actione fuerit oblatio, offerent panes absque fermento conspersos oleo et lagana azima uncta oleo, coctamque similam et collyridas olei ammixtione conspersas, panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum que immolatur pro pacificis, ex quibus unus pro primitiis offeretur domino et erit sacerdotis qui fundet hostie sanguinem. Cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam usque mane. Si voto vel sponte quisquam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die. Sed et si quid in crastinum remanebit, vesci licitum est. Quicquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet. Si quis de carnibus victime pacificorum die tertio comederit, oblatio irrita fiet, nec proderit offerenti; quin potius quecumque anima tali se edulio contaminaverit prevaricationis rea erit. Caro que aliquid tetigerit immundum non comedetur, sed comburetur igni. Qui mundus fuerit vescetur ex ea. Anima polluta que ederit de carnibus hostie pacificorum que oblata est domino, peribit de populis suis. Et que tetigerit immunditiam hominis vel iumenti, sive omnis rei que polluere potest, et comederit de huiuscemodi carnibus, interibit de populis suis.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel. Adipem bovis et ovis et capre non comedetis. Adipem cadaveris morticini et eius animalis quod a bestia captum est habebitis in usus varios. Si quis adipem qui offerri debet in incensum domini comederit, peribit de populo suo. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibum, tam de avibus quam de pecoribus. Omnis anima que ederit sanguinem peribit de populis suis.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel. Qui offert victimam pacificorum domino, offerat simul et sacrificium, id est libamenta eius. Tenebit manibus adipem hostie et pectusculum. Cumque ambo oblata domino consecraverit, tradet sacerdoti. Qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron et filiorum eius. Armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis. Qui obtulerit sanguinem et adipem filiorum Aaron, ipse habebit et armum dextrum in portione sua. Pectusculum enim elevationis et armum separationis tuli a filiis Israel de hostiis eorum pacificis, et dedi Aaron sacerdoti ac filiis eius lege perpetua ab omni populo Israel.

Hec est unctio aaron et filiorum eius in ceremoniis domini die qua obtulit eos moyses ut sacerdotio fungerentur. et que precepit dari eis dominus a filiis israhel religione perpetua in generationibus suis.

Ista est lex holocausti et sacrificii pro peccato atque delicto. et pro consecratione. et pacificorum victimis quas constituit dominus moysi in monte synai. quando mandavit filiis israhel ut offerrent oblationes suas domino in deserto synai.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Tolle aaron cum filiis suis. vestes eorum et unctionis oleum. vitulum pro peccato et duos arietes. canistrum cum azimis. et congregabis omnem cetum ad ostium tabernaculi. Fecit moyses ut dominus imperaverat. congregataque omni turba ante fores ait. Iste est sermo quem iussit dominus fieri. Statimque obtulit aaron et filios eius. Cumque lavisset eos. vestivit pontificem subucula linea accingens eum balteo. et induens tunica iacinctina et desuper humerale imposuit quod astringens cingulo aptavit rationale in quo erat doctrina et veritas. cydari quoque texit caput. et super eam contra frontem posuit laminam auream consecratam in sanctificatione sicut preceperat ei dominus. Tulit et unctionis oleum quo linivit tabernaculum cum omni supellectili sua. Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus unxit illud et omnia vasa eius. labrumque cum basi sua sanctificavit oleo. quod fundens super caput aaron unxit eum et consecravit. filios quoque eius oblatos vestivit tunicis lineis. et cinxit balteo imposuitque mitras ut iusserat dominus. Cumque super caput eius posuissent aaron et filii eius manus suas. immolavit eum hauriens sanguinem et tincto digito tetigit cornua altaris per girum. Quo expiato et sanctificato fudit reliquum sanguinem ad fundamenta eius. adipem autem qui erat super vitalia. et reticulum iecoris duosque renunculos cum arvinulis suis adolevit super altare. vitulum cum pelle carnibus et fimo cremans extra castra sicut preceperat dominus. Obtulit et arietem in holocaustum super cuius caput cum imposuissent aaron et filii eius manus suas immolavit eum. et fudit sanguinem eius per altaris circuitum. Ipsumque arietem in frusta concidens caput eius et artus et adipem adolevit igni. lotis prius intestinis et pedibus. totumque simul arietem incendit super altare. eo quod esset holocaustum suavissimi odoris domino sicut preceperat ei. Obtulit et arietem secundum in consecratione sacerdotum. posueruntque super caput illius aaron et filii eius manus suas. Quem cum immolasset moyses sumens de sanguine tetigit extremum auricule dextre aaron et pollicem manus eius dextre similiter et pedis. Obtulit et filios aaron. Cumque de sanguine immolati arietis tetigisset extremum auricule singulorum dextre et pollices manus ac pedis dextri. reliquum fudit super altare per circuitum. adipem vero et caudam omnemque pinguedinem que operit intestina. reticulumque iecoris et duos renes cum adipibus suis et armo dextro separavit. Tollens autem de canistro azimorum quod erat coram domino panem absque fermento et collyridam conspersam oleo laganumque posuit super adipes et armum dextrum. tradens simul omnia aaron et filiis eius. Qui postquam levaverunt ea coram domino. rursum suscepta de manibus eorum adolevit super altare holocausti. eo quod consecrationis esset oblatio in odorem suavitatis sacrificii domino. Tulit et pectusculum elevans illud coram domino de ariete consecrationis in partem suam. sicut preceperat ei dominus. Assumensque unguentum et sanguinem qui erat in altari aspersit super aaron et vestimenta eius et super filios illius et vestimenta eorum. Cumque sanctificasset eos in vestitu suo. precepit eis dicens. Coquite carnes ante fores tabernaculi. et ibi comedite eas. Panes quoque consecrationis edite qui positi sunt in canistro. sicut precepit mihi dominus dicens. Aaron et filii eius comedent eos. quicquid autem reliquum fuerit de carne et panibus ignis absumet. De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestre. Septem enim diebus finitur consecratio sicut et inpresentiarum factum est ut ritus sacrificii compleretur. Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias domini ne moriamini. Sic enim mihi preceptum est.

Feceruntque aaron et filii eius cuncta que locutus est dominus per manum moysi. Facto autem octavo die vocavit moyses aaron et filios eius et maiores natu israhel. dixitque ad aaron. Tolle de armento vitulum pro peccato et arietem in holocaustum utrumque immaculatos. et offer illos coram domino. Et ad filios israhel loqueris. Tollite hircum pro peccato et vitulum atque agnum anniculos et sine macula in holocaustum. bovem et arietem pro pacificis. et immolate eos coram domino. in sacrificio singulorum offerentes similam oleo conspersam. Hodie enim dominus apparebit vobis. Tulerunt ergo cuncta que iusserat moyses ad ostium tabernaculi. Ubi cum omnis staret multitudo. ait moyses. Iste est sermo quem precepit dominus. facite et apparebit vobis gloria domini. Et dixit ad aaron. Accede ad altare et immola pro peccato tuo. offer holocaustum et deprecare pro te et pro populo. Cumque mactaveris hostiam populi. ora pro eo sicut precepit dominus. Statimque aaron accedens ad altare immolavit vitulum pro peccato suo. cuius sanguinem obtulerunt ei filii sui in quo tinguens digitum tetigit cornua altaris. et fudit residuum ad basim eius. adipemque et renunculos ac reticulum iecoris que sunt pro peccato adolevit super altare sicut preceperat dominus moysi. carnes vero et pellem eius extra castra combussit igni. Immolavit et holocausti victimam. obtuleruntque ei filii sui sanguinem eius quem fudit per altaris circuitum. Ipsam etiam hostiam in frusta concisam cum capite et membris singulis obtulerunt. Que omnia super altare cremavit igni. lotis aqua prius intestinis et pedibus. Et pro peccato populi offerens mactavit hircum. expiatoque altari fecit holocaustum. addens in sacrificio libamenta que pariter offeruntur. et adolens ea super altare absque ceremoniis holocausti matutini. Immolavit et bovem atque arietem hostias pacificas populi. Obtuleruntque ei filii sui sanguinem quem fudit super altare in circuitu. adipes autem bovis et caudam arietis renunculosque cum adipibus suis et reticulum iecoris posuerunt super pectora. Cumque cremati essent adipes super altare. pectora eorum et armos dextros separavit aaron elevans coram domino sicut preceperat moyses. Et extendens manum ad populum benedixit eis. Sicque completis hostiis et holocaustis pro peccato et pacificis descendit. Ingressi autem moyses et aaron in tabernaculum testimonii et deinceps egressi benedixerunt populo.

Apparuitque gloria domini omni multitudini. et ecce ignis egressus a domino devoravit holocaustum et adipes qui erant super altare. Quod cum vidissent turbe laudaverunt dominum ruentes in facies suas. Arreptisque nadab et abiu filii aaron thuribulis posuerunt ignem et incensum desuper offerentes coram domino ignem alienum quod eis preceptum non erat. Egressusque ignis a domino devoravit eos et mortui sunt coram domino. Dixitque moyses ad aaron. Hoc est quod locutus est dominus. Sanctificabor in his qui appropinquant mihi. et in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit aaron. Vocatis autem moyses misahelem et helsaphan filios ozihel patrui aaron. ait ad illos. Ite tollite fratres vestros de conspectu sanctuarii. et asportate extra castra. Confestimque pergentes tulerunt eos sicut iacebant vestitos lineis tunicis. et eiecerunt foras sicut eis imperatum fuerat. Locutusque est moyses ad aaron et ad eleazar. et ad ithamar filios eius dicens. Capita vestra nolite nudare. et vestimenta nolite scindere ne forte moriamini. et super omnem cetum oriatur indignatio. Fratres vestri et omnis domus israhel plangant incendium quod dominus suscitavit. vos autem non egrediemini fores tabernaculi. alioquin peribitis. Oleum quippe sancte unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta preceptum moysi.

Dixit quoque dominus ad aaron. Vinum et omne quod inebriari potest non bibetis tu et filii tui quando intratis tabernaculum testimonii ne moriamini quia preceptum est sempiternum in generationes vestras. et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum et profanum inter pollutum et mundum. doceatisque filios israhel omnia legitima mea que locutus est dominus ad eos per manum moysi. Locutusque est moyses ad aaron et ad eleazar atque ithamar filios eius qui residui erant. Tollite sacrificium quod remansit de oblatione domini. et comedite illud absque fermento iuxta altare quia sanctum sanctorum est. Comedetis autem in loco sancto quod datum est tibi et filiis tuis de oblationibus domini sicut preceptum est mihi. Pectusculum quoque quod oblatum est et armum qui separatus est comedes in loco mundissimo tu et filii tui ac filie tue tecum. Tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum israhel. eo quod armum et pectus et adipes qui cremantur in altari elevaverint coram domino. et pertineant ad te et ad filios tuos lege perpetua sicut precepit dominus. Inter hec hircum qui oblatus fuerat pro peccato cum quereret moyses exustum invenit. Iratusque contra eleazar et ithamar filios aaron qui remanserant ait. Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto que sancta sanctorum est. et data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis. et rogetis pro ea in conspectu domini. presertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta. et comedere eam debueritis in sanctuario sicut preceptum est mihi. Respondit aaron. Oblata est hodie victima pro peccato et holocaustum coram domino. mihi autem accidit quod vides. Quomodo potui comedere eam aut placere domino in ceremoniis mente lugubri. Quod cum audisset moyses recepit satisfactionem.

Locutusque est dominus ad moysen et aaron dicens. Dicite filiis israhel. Hec sunt animalia que comedere debetis de cunctis animantibus terre. Omne quod habet divisam ungulam et ruminat in pecoribus comedetis. Quicquid autem ruminat quidem et habet ungulam sed non dividit eam sicut camelus et cetera non comedetis illud. et inter immunda reputabitis. Chyrogryllius qui ruminat ungulamque non dividit immundus est. Lepus quoque nam et ipse ruminat sed ungulam non dividit. Et sus qui cum ungulam dividat non ruminat. Horum carnibus non vescemini. nec cadavera contingetis quia immunda sunt vobis. Hec sunt que gignuntur in aquis et vesci licitum est. Omne quod habet pennulas et squamas tam in mari quam in fluminibus et stagnis comedetis. quicquid autem pennulas et squamas non habet eorum que in aquis moventur et vivunt. abhominabile vobis et execrandum erit. Carnes eorum non comedetis. et morticina vitabitis. Cuncta que non habent pennulas et squamas in aquis polluta erunt. Hec sunt que de avibus comedere non debetis. et vitanda sunt vobis. Aquilam et grifen et alietum. milvum ac vulturem iuxta genus suum. et omne corvini generis in similitudinem suam. strutionem et noctuam et larum et accipitrem iuxta genus suum. bubonem et mergulum et ibin. et cignum et onocrotalum et porfirionem. herodionem et caradrion iuxta genus suum. upupam quoque et vespertilionem. Omne de volucribus quod graditur super quattuor pedes abhominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat quidem super quattuor pedes sed habet longiora retro crura per que salit super terram comedere debetis ut est brucus in genere suo et attacus atque ophiomachus ac locusta singula iuxta genus suum. Quicquid autem de volucribus quattuor tantum habet pedes execrabile erit vobis. et quicumque morticina eorum tetigerit polluetur. et erit immundus usque ad vesperum. et si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum. lavabit vestimenta sua et immundus erit usque ad solis occasum. Omne animal quod habet quidem ungulam sed non dividit eam nec ruminat immundum erit. et qui tetigerit illud contaminabitur. Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus que incedunt quadrupedia immundum erit. Qui tetigerit morticina eorum polluetur usque ad vesperum. et qui portaverit huiuscemodi cadavera lavabit vestimenta sua et immundus erit usque ad vesperum. quia hec omnia immunda sunt vobis. Hec quoque inter polluta reputabuntur de his que moventur in terra. mustela et mus et corcodillus singula iuxta genus suum. migale et cameleon et stellio ac lacerta et talpa. Omnia hec immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum immundus erit usque ad vesperum. et super quod ceciderit quicquam de morticinis eorum polluetur. tam vas ligneum et vestimentum quam pelles et cilicia. et in quocumque fit opus tinguentur aqua et polluta erunt usque ad vesperum. et sic postea mundabuntur. Vas autem fictile in quod horum quicquam intro ceciderit polluetur. et ideo frangendum est. Omnis cibus quem comedetis si fusa fuerit super eum aqua immundus erit. et omne liquens quod bibitur de universo vase quod immundum erit. et quicquid de morticinis istiusmodi ceciderit super illud immundum erit. sive clibani sive cytropedes destruentur et immundi erunt. Fontes vero et cisterne et omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit polluetur. Si ceciderit super sementem non polluet eam. Si autem quispiam aqua sementem perfuderit. et postea morticinis tacta fuerit illico polluetur. Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere. qui cadaver eius tetigerit immundus erit usque ad vesperum. Et qui comederit ex eo quippiam sive portaverit. lavabit vestimenta sua et immundus erit usque ad vesperum. Omne quod reptat super terram abhominabile erit vobis. nec assumetur in cibum. Quicquid super pectus quadrupes graditur et multos habet pedes. sive per humum trahitur non comedetis. quia abhominabile est vobis. Nolite contaminare animas vestras nec tangatis quicquam eorum ne immundi sitis. Ego enim sum dominus deus vester. Sancti estote quia ego sanctus sum. ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur in terra. Ego enim sum dominus qui eduxi vos de terra egypti ut essem vobis in deum. Sancti eritis quia et ego sanctus sum. Ista est lex animantium atque volucrum et omnis anime viventis que movetur in aqua et reptat in terra. ut differentias noveritis mundi et immundi. et sciatis quid comedere et respuere debeatis.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israhel et dices ad eos. Mulier si suscepto semine pepererit masculum immunda erit septem diebus iuxta dies separationis menstrue. et die octavo circumcidetur infantulus. ipsa vero xxx diebus manebit in sanguine purificationis sue. Omne sanctum non tanget nec ingredietur sanctuarium donec impleantur dies purgationis eius. Si autem feminam pepererit immunda erit duabus ebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrui et

sexaginta ac sex diebus manebit in sanguine purificationis sue. Cumque expleti fuerint dies purificationis eius, pro filio sive filia deferet agnum anniculum in holocaustum, et pullum columbe sive turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonii, et tradet sacerdoti. Qui offeret illam coram domino et rogabit pro ea, et sic mundabitur a profluvio sanguinis sui. Ista est lex parturientis masculum et feminam. Quod si non invenerit manus eius nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbe, unum in holocaustum et alterum pro peccato, orabitque pro ea sacerdos, et sic mundabitur.

Locutusque est dominus ad moysen et aaron dicens: Homo in cuius carne et cute ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepre, adducetur ad aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum eius. Qui cum viderit lepram in cute et pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepre humiliorem cute et carne reliqua, plaga lepre est, et ad arbitrium eius separabitur. Sin autem lucens candor fuerit in cute nec humilior carne reliqua, et pili coloris pristini, recludet eum sacerdos coloris causa septem diebus; et considerabit die septimo si sit mundatus. Et siquidem lepra ultra non creverit nec transierit in cute priores terminos, rursum includet eum septem diebus aliis, et die septimo contemplabitur. Si obscurior fuerit lepra et non creverit in cute, mundabit eum, quia scabies est; lavabitque homo vestimenta sua, et mundus erit. Quod si postquam a sacerdote visus fuerit et redditus est mundicie, iterum lepra creverit, adducetur ad eum, et inmundicie condempnabitur.

Plaga lepre si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, et capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit, lepra vetustissima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, et non recludet, quia perspicue inmundicie est. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute et operuerit omnem carnem a capite usque ad pedes quicquid sub aspectu oculorum cadit, considerabit eum sacerdos et teneri eum lepra mundissima iudicabit, eo quod omnis in candorem versa sit, et idcirco homo mundus erit. Quando vero caro vivens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur, et inter inmundos reputabitur. Caro enim viva si lepra aspergitur, inmunda est. Quod si rursum versa fuerit in alborem et totum hominem operuerit, considerabit eum sacerdos et mundum eum decernet. Caro et cutis in qua ulcus natum est et sanatum, et in loco ulceris cicatrix apparuerit alba sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem. Qui cum viderit locum lepre humiliorem carne reliqua, et pilos versos in candorem, contaminabit eum. Plaga enim lepre orta est in ulcere. Quod si pilus coloris est pristini, et cicatrix subobscura, et vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus; et siquidem creverit, adiudicabit eum lepre. Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, et homo mundus erit. Caro et cutis quam ignis exusserit, et sanata albam sive rufam habuerit cicatricem, considerabit eam sacerdos, et ecce versa est in alborem, et locus eius reliqua cute humilior, contaminabit eum, quia plaga lepre in cicatrice orta est. Quod si pilorum color non fuerit inmutatus, nec humilior plaga carne reliqua, et ipsa lepre species subobscura, recludet eum septem diebus; et die septimo contemplabitur. Si creverit in cute lepra, contaminabit eum. Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, et idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusture. Vir sive mulier cuius in capite vel barba germinaverit lepra, videbit eum sacerdos. Et siquidem humilior fuerit locus carne reliqua et capillus flavus solitoque subtilior, contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbe est. Sin autem viderit et locum macule equalem vicine carni et capillum nigrum, recludet eum septem diebus; et die septimo intuebitur. Si non creverit macula et capillus sui coloris est, et locus plage carni relique equalis, radetur homo absque loco macule, et includetur septem diebus aliis. Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus mundus erit. Sin autem post emendationem rursus creverit macula in cute, non querat amplius utrum capillus in flavum colorem sit commutatus, quia aperte inmundus est. Porro si steterit macula et capilli nigri fuerint, noverit hominem esse sanatum, et confidenter eum pronunciet esse mundum.

Vir sive mulier in cuius cute candor apparuerit, intuebitur eos sacerdos. Si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat esse non lepram sed maculam coloris candidi, et hominem mundum. Vir de cuius capite capilli fluunt, calvus ac mundus est. Et si a fronte ceciderint pili, recalvaster et mundus est. Sin autem in calvicio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus, et hoc sacerdos viderit, condempnabit eum haud dubie lepre, que orta est in calvicio. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra et separatus ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta byssina et caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit. Omni tempore quo leprosus est et inmundus, solus habitabit extra castra.

Vestis linea sive lanea que lepram habuerit in stamine atque subtemine, aut certe pellis vel quicquid ex pelle confectum est, si alba rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti. Qui consideratam recludet septem diebus; et die septimo rursum aspiciens, si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est; pollutum iudicabit vestimentum, et omne in quo fuerit inventa, et idcirco comburetur flammis. Quod si eam viderit non crevisse, precipiet et lavabit id in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis. Et cum viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, inmundum iudicabit et igni comburet eum, et a solido dividet. Quod si vultu apparuerit in his locis que prius inmaculata erant, lepra volatilis et vaga debet igni comburi. Si cessaverit, lavabit ea que pura sunt secundo, et munda erunt. Ista est lex lepre vestimenti lanei et linei staminis atque subteminis, omnisque supellectilis pellicee, quomodo mundari debeat aut contaminari.

Locutus est dominus ad moysen dicens: Hic est ritus leprosi quando mundandus est. Adducetur ad sacerdotem. Qui egressus castris cum invenerit lepram esse mundatam, precipiet ei qui purificatur ut offerat pro se duos passeres vivos quos vesci licitum est, et lignum cedrinum vermiculumque et ysopum. Et unum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viventes. Alium autem vivum cum ligno cedrino et cocco et ysopo tinguet in sanguine passeris immolati, quo asperget illum qui mundandus est septies, ut iure purgetur. Et dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet. Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis et lavabitur aqua, purificatusque ingredietur castra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus; et die septimo radet capillos capitis, barbamque et supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestibus et corpore, die octavo assumet duos agnos inmaculatos et ovem anniculam absque macula, et tres decimas simile in sacrificium que conspersa sit oleo, et seorsum olei sextarium.

Cumque sacerdos purificans hominem statuerit eum et hec omnia coram domino in ostio tabernaculi testimonii, tollet agnum et offeret eum pro delicto oleique sextarium, et oblatis ante dominum omnibus immolabit agnum ubi immolari solet hostia pro peccato et holocaustum, id est in loco sancto. Sicut enim pro peccato ita et pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia sancta sanctorum. Assumensque sacerdos de sanguine hostie que immolata est pro delicto ponet super extremum auricule dextre eius qui mundatur et super pollices manus dextere et pedis, de olei sextario mittet in manum suam sinistram, tinguetque digitum dextrum in eo, et asperget septies coram domino. Quod autem reliquum est olei in leva manu fundet super extremum auricule dextre eius qui mundatur, et super pollices manus et pedis dextri, et super sanguinem qui fusus est pro delicto, et super caput eius. Rogabitque pro eo coram domino, et faciet sacrificium pro peccato. Tunc immolabit holocaustum et ponet illud in altari cum libamentis suis, et homo rite mundabitur. Quod si pauper est et non potest manus eius invenire que dicta sunt, sumet agnum pro delicto ad oblationem ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem simile aspersae oleo in sacrificium, et olei sextarium, duosque turtures sive duos pullos columbe, quorum unus sit pro peccato et alter in holocaustum, offeretque ea die octavo purificationis sue sacerdoti ad ostium tabernaculi testimonii coram domino. Qui suscipiens agnum pro delicto et sextarium olei levabit simul. Immolatoque agno de sanguine eius ponet super extremum auricule dextre illius qui mundatur et super pollices manus eius ac pedis dextri. Olei vero partem mittet in manum suam sinistram, in quo tinguens digitum dextre manus asperget septies coram domino, tangetque extremum auricule eius qui mundatur et pollices manus ac pedis dextri in loco sanguinis qui effusus est pro delicto. Reliquam autem partem olei que est in sinistra manu mittet super caput purificati, ut placet pro eo dominum. Et turturem sive pullum columbe offeret, unum pro delicto et alterum in holocaustum cum libamentis suis. Hoc est sacrificium leprosi qui habere omnia non potest in emundatione sui.

Locutus est dominus ad moysen et aaron dicens: Cum ingressi fueritis terram chanaan quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepre in edibus, ibit cuius est domus nuncians sacerdoti et dicet: Quasi plaga videtur mihi esse in domo mea. At ille precipiet ut efferant universa de domo priusquam ingrediatur eam et videat utrum leprosa sit, ne inmunda fiant omnia que in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret domus lepram, et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes et humiliores superficie reliqua, egredietur ostium domus, et statim claudet eam septem diebus. Reversusque die septimo considerabit eam. Si invenerit crevisse lepram, iubebit erui lapides in quibus lepra est et proici eos extra civitatem in locum inmundum. Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, et spargi pulverem rasure extra urbem in locum inmundum, lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, et luto alio liniri domum. Sin autem postquam eruti sunt lapides et pulvis elatus et alia terra lita, ingressus sacerdos viderit reversam lepram et parietes aspersos maculis, lepra est perseverans, et inmunda domus. Quam statim destruent, et lapides eius ac ligna atque universum pulverem proicient extra oppidum in locum inmundum. Qui intraverit domum quando clausa est, inmundus erit usque ad vesperam, et qui comederit in ea et dormierit quippiam, lavabit vestimenta sua. Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo postquam demolita est, purificabitque reddita sanitate, et in purificatione eius sumet duos passeres lignumque cedrinum vermiculumque et ysopum, et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas, tollet lignum cedrinum et ysopum et coccum et passerem vivum, et intinguet omnia in sanguine passeris immolati atque in aquis viventibus, et asperget domum septies, purificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus et in passere vivo lignoque cedrino et ysopo atque vermiculo. Cumque dimiserit passerem avolare in agrum libere, orabit pro domo, et iure mundabitur. Ista est lex omnis lepre et percussure, lepre vestium et domorum, cicatricis et erumpentium papularum lucentis macule et in varias species coloribus inmutatis, ut possit sciri quo tempore mundum quid vel inmundum sit.

Locutus est dominus ad moysen et ad aaron dicens: Loquimini filiis israel et dicite eis: Vir qui patitur fluxum seminis inmundus erit. Et tunc iudicabitur huic vicio subiacere cum per momenta singula adheserit carni illius atque concreverit fedus humor. Omne stratum in quo dormierit inmundum erit, et ubicumque sederit. Si quis hominum tetigerit lectum eius, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Si sederit ubi ille sederat, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Qui tetigerit carnem eius, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Si salivam huiuscemodi homo iecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Sagma super quod sederit inmundum erit, et quicquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur pollutum erit usque ad vesperam. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestem suam, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Omnis quem tetigerit qui talis est non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Vas fictile quod tetigerit confringetur; vas autem ligneum lavabitur aqua. Si sanatus fuerit homo qui huiuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, et lotis vestibus ac toto corpore in aquis viventibus erit mundus. Die autem octavo sumet duos turtures aut duos pullos columbe, et veniet in conspectu domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti. Qui faciet unum pro peccato et alterum in holocaustum, rogabitque pro eo coram domino, et emundetur a fluxu seminis sui. Vir de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum, et inmundus erit usque ad vesperam. Vestem et pellem quam habuerit lavabit aqua, et inmunda erit usque ad vesperam. Mulier cum qua coierit lavabitur aqua, et erit inmunda usque ad vesperam.

Mulier que redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur. Omnis qui tetigerit eam inmundus erit usque ad vesperam. Et in quo dormierit vel sederit diebus separationis sue polluetur. Qui tetigerit lectum eius, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperam. Omne vas super quod illa sederit, quisquis attigerit lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua pollutus erit usque ad vesperam. Si coierit cum ea tempore sanguinis menstrualis, inmundus erit septem diebus; et omne stratum in quo dormierit polluetur. Mulier que patitur multis diebus fluxum sanguinis

nis non in tempore menstruali, vel quae post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu huic subiacebit passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo. Omne stratum in quo dormierit, et vas in quo sederit, pollutum erit. Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua immundus erit usque ad vesperam. Si steterit sanguis et fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suae, et octavo die offeret pro se sacerdoti duos turtures vel duos pullos columbae, ad ostium tabernaculi testimonii. Qui unum faciet pro peccato, alterumque in holocaustum. Rogabitque pro ea coram domino, et pro fluxu immunditiae eius.

Docebitis ergo filios Israel ut caveant immunditiam, et non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum quod inter eos est. Ista est lex eius qui patitur fluxum seminis, et qui polluitur coitu, et quae menstruis temporibus separatur, vel quae iugi fluit sanguine, et hominis qui dormierit cum ea.

Locutus est dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt, et praecepit ei dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur sanctuarium quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur archa, ut non moriatur, quia in nube apparebo super oraculum, nisi haec ante fecerit. Vitulum offeret pro peccato, et arietem in holocaustum. Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit. Accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Haec enim vestimenta sunt sancta. Quibus cunctis cum lotus fuerit induetur. Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, et unum arietem in holocaustum. Cumque obtulerit vitulum et oraverit pro se et pro domo sua, duosque hircos stare fecerit coram domino in ostio tabernaculi testimonii, mittens super utrumque sortem, unam domino et alteram capro emissario. Cuius sors exierit domino, offeret illum pro peccato. Cuius autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram domino, ut fundat preces super eum, et emittat illum in solitudinem. His rite celebratis offeret vitulum, et rogans pro se et domo sua immolabit eum. Assumptoque turibulo quod de prunis altaris impleverat, et hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultra velum intrabit in sancta, et positis super ignem aromatibus, nebula eorum et vapor operiat oraculum quod est super testimonium, et non moriatur. Tollet quoque de sanguine vituli et asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem. Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut praeceptum est de sanguine vituli, et asperget e regione oraculi, et expiet sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, et a praevaricationibus eorum cunctisque peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii quod fixum est inter eos in medio sordium habitationis eorum. Nullus hominum sit in tabernaculo quando pontifex ingreditur sanctuarium, ut roget pro se et pro domo sua, et pro universo coetu Israhel, donec egrediatur. Cum autem exierit ad altare quod est coram domino, oret pro se, et sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua eius per gyrum, aspergensque digito septies expiet et sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel. Postquam emundaverit sanctuarium et tabernaculum et altare, tunc offerat hircum viventem, et posita utraque manu super caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum. Quae imprecans capiti eius, emittet illum per hominem paratum in desertum. Cumque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, et dimissus fuerit in deserto, revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, et depositis vestibus quibus prius indutus erat, cum intraret sanctuarium, relictisque ibi, lavabit carnem suam in loco sancto, et induetur vestimentis suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quam pro populo, et adipem qui oblatus est pro peccatis adolebit super altare. Ille vero qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua et corpus aqua, et sic ingredietur in castra. Vitulum autem et hircum qui pro peccato fuerant immolati, et quorum sanguis illatus est in sanctuario ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, et comburent igni tam pelles quam carnes eorum et fimum. Et quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua et carnem aqua, et sic ingredietur in castra. Eritque hoc vobis legitimum mense septimo decimo die mensis affligetis sempiternum animas vestras, nullumque facietis opus, sive indigena sive advena qui peregrinatur inter vos. In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris, coram domino mundabimini. Sabbatum enim requietionis est, et affligetis animas vestras religione perpetua. Expiabit autem sacerdos qui unctus fuerit, et cuius initiatae sunt manus ut sacerdotio fungatur pro patre suo, indueturque stola linea et vestibus sanctis, et expiabit sanctuarium et tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoque et universum populum. Eritque hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel et pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur ut praeceperat dominus Moysi.

Et locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere Aaron et filiis eius, et cunctis filiis Israel, et dices ad eos: Iste est sermo quem mandavit dominus dicens: Homo quilibet de domo Israel si occiderit bovem aut ovem, sive capram in castris vel extra castra, et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem domino, sanguinis reus erit; quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de populo suo. Ideo offerre debent sacerdoti filii Israel hostias suas quas occidunt in agro, ut sanctificentur domino ante ostium tabernaculi testimonii, et immolent eas hostias pacificas domino. Fundetque sacerdos sanguinem super altare domini ad ostium tabernaculi testimonii, et adolebit adipem in odorem suavitatis domino. Et nequaquam ultra immolabunt hostias suas daemonibus cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis et posteris eorum. Et ad ipsos dices: Homo de domo Israel et de advenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam, et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam ut offeratur domino, interibit de populo suo. Homo quilibet de domo Israel et de advenis qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, et disperdam eam de populo suo, quia anima carnis in sanguine est. Et ego dedi illum vobis ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, et sanguis pro animae piaculo sit. Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur inter vos. Homo quicumque de filiis Israel et de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem quibus vesci licitum est, fundat sanguinem eius et operiat illum terra. Anima enim omnis carnis in sanguine est, unde dixi filiis Israel: Sanguinem universae carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est, et quicumque comederit illum interibit. Anima quae comederit morticinum vel captum a bestia, tam de indigenis quam de advenis, lavabit vestimenta sua et semet ipsum aqua, et contaminatus erit usque ad vesperam, et hoc ordine mundus fiet.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel et dices ad eos: Ego sum dominus deus vester. Iuxta consuetudinem terrae Aegypti in qua habitastis non facietis, et iuxta morem regionis Chanaan ad quam ego introducturus sum vos non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis. Facietisque iudicia mea et praecepta servabitis, et ambulabitis in eis. Ego sum dominus deus vester. Custodite leges meas atque iudicia, quae faciens homo vivet in eis. Ego dominus. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet ut revelet turpitudinem eius. Ego dominus. Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tuae non discooperies. Mater tua est, non revelabis turpitudinem eius. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies. Turpitudo enim patris tui est. Turpitudinem sororis tuae ex patre sive ex matre, quae domi vel foris genita est, non revelabis. Turpitudinem filiae filii tui vel neptis ex filia non revelabis, quia turpitudo tua est. Turpitudinem uxoris filiae patris tui quam peperit patri tuo et est soror tua non revelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies, quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tuae non revelabis, eo quod caro sit matris tuae. Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedas ad uxorem eius, quae tibi affinitate coniungitur. Turpitudinem nurus tuae non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam eius. Turpitudinem uxoris fratris tui non discooperies, nec revelabis ignominiam eius, quia turpitudo fratris tui est. Turpitudinem uxoris tuae et filiae eius non revelabis. Filiam filii eius et filiam filiae eius non sumes ut reveles ignominiam eius, quia caro illius sunt, et talis coitus incestus est. Sororem uxoris tuae in pelicatum illius non accipies, nec revelabis ignominiam eius adhuc illa vivente. Ad mulierem quae patitur menstrua non accedes, nec revelabis foeditatem eius. Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commixtione maculaberis. De semine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, neque pollues nomen domini dei tui. Ego dominus. Cum masculo non commisceris coitu femineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet iumento, nec miscebitur ei, quia scelus est. Ne polluamini in omnibus his quibus contaminatae sunt universae gentes quas ego eiciam ante conspectum vestrum, et quibus polluta est terra, cuius ego scelera visitabo, et evomat habitatores suos. Custodite legitima mea atque iudicia, et non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quam colonus qui peregrinatur apud vos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolae terrae qui fuerunt ante vos, et polluerunt eam. Cavete ergo ne et vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomuit gentem quae fuit ante vos. Omnis anima quae fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de populo suo. Custodite mandata mea, et nolite facere quae fecerunt hi qui fuerunt ante vos, et ne polluamini in eis. Ego dominus deus vester.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad omnem coetum filiorum Israel, et dices ad eos: Sancti estote, quia ego sanctus sum dominus deus vester. Unusquisque matrem suam et patrem suum timeat. Sabbata mea custodite. Ego dominus deus vester. Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego dominus deus vester. Si immolaveritis hostiam pacificorum domino ut sit placabilis, eo die quo fuerit immolata comedetis eam et die altero. Quicquid autem residuum fuerit in diem tertium igni comburetis. Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit et impietatis reus, portabit iniquitatem suam, quia sanctum domini polluit, et peribit anima illius de populo suo.

Cum messueritis segetes terrae tuae, non tondebis usque ad solum superficiem terrae, nec remanentes spicas colliges. Nec in vinea tua racemos et grana decidentia congregabis, sed pauperibus et peregrinis carpenda dimittes. Ego dominus deus vester. Non facietis furtum, non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen dei tui. Ego dominus. Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non morabitur opus mercennarii tui apud te usque mane. Non maledices surdo, nec coram caeco pones offendiculum, sed timebis dominum deum tuum, quia ego sum dominus. Non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Iuste iudica proximo tuo. Non eris criminosus, nec susurro in populis. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Non quaeres ultionem, nec memor eris iniuriae civium tuorum. Diliges amicum tuum sicut te ipsum. Ego dominus. Leges meas custodite. Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum non seres diverso semine. Veste quae ex duobus texta est non indueris. Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quae sit ancilla etiam nobilis, et tamen pretio non redempta nec libertate donata, vapulabunt ambo, et non morientur, quia non fuit libera. Pro delicto autem suo offeret domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem, orabitque pro eo sacerdos coram domino, et repropitiabitur ei, dimittetur que ei peccatum.

Quando ingressi fueritis terram et plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis praeputia eorum. Poma quae germinant immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis domino. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quae proferunt. Ego dominus deus vester. Non comedetis carnem cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia. Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas et stigmata facietis vobis. Ego dominus. Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra et impleatur piaculo. Sabbata mea custodite, et sanctuarium meum metuite. Ego dominus. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Ego dominus deus vester. Coram cano capite consurge, et honora personam senis, et time dominum deum tuum. Ego sum dominus. Si habitaverit advena in terra vestra, et moratus fuerit inter vos, ne exprobretis ei, sed sit inter vos quasi indigena, et diligetis eum quasi vosmet ipsos. Fuistis enim et vos advenae in terra Aegypti. Ego dominus deus vester. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera iusta et aequa sint pondera, iustus modius aequusque sextarius. Ego dominus deus vester qui eduxi vos de terra Aegypti. Custodite omnia praecepta mea, et universa iudicia, et facite ea. Ego dominus.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Haec loqueris filiis Israel: Homo de filiis Israel et de advenis qui habitant in Israel, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur. Populus terrae lapidabit eum. Et ego ponam faciem meam contra illum, succidamque illum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo idolo Moloch, et contaminaverit sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum. Quod si negligens populus terrae et quasi parvipendens imperium meum dimiserit hominem illum qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere, ponam faciem meam super hominem illum et cognationem eius, succidamque et ipsum et omnes qui consenserunt ei, ut fornicarentur

cum moloch de medio populi sui. Anima que declinaverit ad magos et ariolos et fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam et interficiam illam de medio populi sui. Sanctificamini et estote sancti, quia ego sanctus sum dominus deus vester. Custodite precepta mea et facite ea. Ego dominus qui sanctifico vos.

Qui maledixerit patri suo et matri morte moriatur; patri matrique maledixit, sanguis eius sit super eum. Si moechatus quis fuerit cum uxore alterius et adulterium perpetraverit cum uxore proximi sui, morte moriantur et moechus et adultera. Qui dormierit cum noverca sua et revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo; sanguis eorum sit super eos. Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriantur, quia scelus operati sunt; sanguis eorum sit super illos. Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operati sunt nefas, morte moriantur; sanguis eorum sit super eos. Qui supra uxorem filiam duxerit matrem eius, scelus operatus est; vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri. Qui cum iumento et pecore coierit, morte moriatur; pecus quoque occidite. Mulier que succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo; sanguis eorum sit super eos. Qui acceperit sororem suam filiam patris sui vel filiam matris sue et viderit turpitudinem eius, illaque conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati sunt; occidentur in conspectu populi sui, eo quod turpitudinem suam mutuo revelaverint, et portabunt iniquitatem suam. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo et revelaverit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficiantur ambo de medio populi sui. Turpitudinem matertere et amite tue non discoperies; qui hoc fecerit ignominiam carnis sue nudabit, portabunt ambo iniquitatem suam. Qui coierit cum uxore patrui sui vel avunculi sui et revelaverit ignominiam eius cognationis sue, portabunt ambo peccatum suum; absque liberis morientur. Qui duxerit uxorem fratris sui rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit; absque filiis erunt. Custodite leges meas atque iudicia et facite ea, ne et vos evomat terra quam intraturi estis et habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationum quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hec fecerunt et abhominatus sum eas. Vobis autem loquor: possidete terram eorum quam dabo vobis in hereditatem, terram fluentem lacte et melle. Ego dominus deus vester qui separavi vos a ceteris populis ut essetis mi.

Vir sive mulier in quibus pythonicus vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur. Lapidibus obruent eos; sanguis eorum sit super eos.

Dixit quoque dominus ad moysen: Loquere ad sacerdotes filios aaron et dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum, nisi tantum in consanguineis et propinquis, id est super patre et matre, virgine que non est nupta viro. Sed nec in principe populi sui contaminabitur. Non radent caput nec barbam, nec in carnibus suis facient incisuras. Sancti erunt deo suo et non polluent nomen sanctum eius. Incensum enim domini et panes dei offerunt, et ideo sancti erunt. Scortum et vile prostibulum non ducent uxorem, nec eam que repudiata est a marito, quia consecratus est deo suo et panes propositionis offert. Sit ergo sanctus quia et ego sanctus sum dominus qui sanctifico vos. Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro et violaverit nomen patris sui, flammis exuretur. Pontifex id est sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est unctionis oleum et cuius manus in sacerdotio consecrate sunt, vestitusque est sanctis vestibus: Caput suum non discoperiet, vestimenta sua non scindet, et ad omnem mortuum non ingredietur omnino. Super patre quoque suo et matre non contaminabitur, nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium domini, quia oleum sancte unctionis dei sui super eum est. Ego dominus. Virginem ducet uxorem. Viduam et repudiatam et sordidam atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo. Non commisceat stirpem generis sui vulgo gentis sue, quia ego dominus qui sanctifico eum.

Locutusque est dominus ad moysen dicens: Loquere ad aaron. Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam non offeret panes deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cecus fuerit, si claudus, si vel parvo vel grandi et torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si inpetiginem in corpore, vel herniosus. Omnis qui habuerit maculam de semine aaron non accedet offerre hostias domino nec panes deo suo. Vescetur tamen panibus qui offeruntur in sanctuario, ita dumtaxat ut intra velum non ingrediatur nec accedat ad altare, quia maculam habet et contaminare non debet sanctuarium meum. Ego dominus qui sanctifico eos. Locutus est ergo moyses ad aaron et ad filios eius et ad omnem israhel cuncta que fuerant imperata.

Locutus quoque est dominus ad moysen dicens: Loquere ad aaron et ad filios eius ut caveant ab his que consecrata sunt filiorum israhel, et non contaminent nomen sanctificatorum mihi que ipsi offerunt. Ego dominus. Dic ad eos et ad posteros eorum: Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea que consecrata sunt et que obtulerunt filii israhel domino, in quo est inmunditia, peribit coram domino. Ego sum dominus. Homo de semine aaron qui fuerit leprosus aut patiens fluxum seminis non vescetur de his que sanctificata sunt mihi donec sanetur. Qui tetigerit inmundum super mortuo, et ex quo egreditur semen quasi semen coitus, et qui tangit reptile et quodlibet inmundum, cuius tactus est sordidus, inmundus erit usque ad vesperum, et non vescetur his que sanctificata sunt. Sed cum laverit carnem suam aqua et occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

Morticinum et captum a bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum dominus. Custodiant precepta mea ut non subiaceant peccato et moriantur in sanctuario cum polluerint illud. Ego dominus qui sanctifico eos. Omnis alienigena non comedet de sanctificatis. Inquilinus sacerdotis et mercennarius non vescentur ex eis. Quem autem sacerdos emerit et qui vernaculus domus eius fuerit, hi comedent ex eis. Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit, de his que sanctificata sunt et de primitiis non vescetur. Sin autem vidua vel repudiata et absque liberis reversa ad domum patris sui fuerit, sicut puella consueverat aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex his non habet potestatem. Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit et dabit sacerdoti in sanctuarium. Nec contaminabunt sanctificata filiorum israhel que offerunt domino, ne forte sustineant iniquitatem delicti sui cum sanctificata comederint. Ego dominus qui sanctifico eos. Locutusque est dominus ad moysen dicens:

Loquere ad aaron et ad filios eius et ad omnes filios israhel dicesque ad eos: Homo de domo israhel et de advenis qui habitant apud vos qui obtulerit oblationem suam vel vota solvens vel sponte offerens, quicquid illud obtulerit in holocaustum domini ut offeratur per vos, masculus ex bubus et ex ovibus et ex capris sine macula habebit. Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile. Homo qui obtulerit victimam pacificorum domino vel vota solvens vel sponte offerens, tam de bubus quam de ovibus: inmaculatum offeretis ut acceptabile sit. Omnis macula non erit in eo. Si cecum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas aut scabiem vel inpetiginem, non offeretis ea domino, nec adolebitis ex eis super altare domini. Bovem et ovem aure et cauda amputatis voluntarie offerre potes, votum autem ex his solvi non potest. Omne animal quod contritis vel tunsis vel sectis ablatisque testiculis est, non offeretis domino, et in terra vestra omnino hoc non faciatis.

De manu alienigene non offeretis panes deo vestro, et quicquid aliud dare voluerit, quia corrupta et maculata sunt omnia, non suscipietis ea.

Locutusque est dominus ad moysen dicens: Bos, ovis et capra cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris sue; die autem octavo et deinceps offerri poterunt domino. Sive bos sive ovis non immolabuntur una die cum fetibus suis. Si immolaveritis hostiam pro gratiarum actione domino ut possit esse placabilis, eodem die comedetis eam. Non remanebit quicquam in mane alterius diei. Ego dominus. Custodite mandata mea et facite ea. Ego dominus. Non polluatis nomen sanctum meum, ut sanctificer in medio filiorum israhel. Ego dominus qui sanctifico vos et eduxi de terra egypti ut essem vobis in deum. Ego dominus.

Locutus est dominus ad moysen dicens: Loquere filiis israhel et dices ad eos: Hee sunt ferie domini quas vocabitis sanctas. Sex diebus facietis opus; dies septimus quia sabbati requies est vocabitur sanctus. Omne opus non facietis in eo. Sabbatum domini est in cunctis habitationibus vestris. Hee sunt ergo ferie domini sancte quas celebrare debetis temporibus suis. Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum phase domini est. Et quintadecima die mensis huius sollempnitas azimorum domini est. Septem diebus azima comedetis. Dies primus erit vobis celeberrimus sanctusque; omne opus servile non facietis in eo, sed offeretis sacrificium in igne domino septem diebus. Dies autem septimus erit celebrior et sanctior, nullumque servile opus facietis in eo.

Locutusque est dominus ad moysen dicens: Loquere filiis israhel et dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis et messueritis segetem, feretis manipulos spicarum primitias messis vestre ad sacerdotem. Qui elevabit fasciculum coram domino, ut acceptabile sit pro vobis, altero die sabbati, et sanctificabit illum. Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cedetur agnus inmaculatus anniculus in holocaustum domini. Et libamenta offerentur cum eo, due decime simile consperse oleo in incensum domini odoremque suavissimum. Liba quoque vini quarta pars hin. Panem et polentam et pultes non comedetis ex segete usque ad diem qua offeratis ex ea deo vestro. Preceptum est sempiternum in generationibus cunctisque habitaculis vestris. Numerabitis ergo ab altero die sabbati in quo obtulistis manipulum primitiarum septem ebdomadas plenas usque ad alteram diem expletionis ebdomade septime, id est quinquaginta dies, et sic offeretis sacrificium novum domino ex omnibus habitaculis vestris panes primitiarum duos de duabus decimis simile fermentate, quos coquetis in primitias domini. Offeretisque cum panibus septem agnos inmaculatos anniculos et vitulum de armento unum et arietes duos, et erunt in holocausto cum libamentis suis in odorem suavissimum domino. Facietis et hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum. Cumque elevaverit eas sacerdos cum panibus primitiarum coram domino, cedent in usum eius. Et vocabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum. Omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis et generationibus vestris. Postquam autem messueritis segetem terre vestre, non secabitis eam usque ad solum, nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus et peregrinis dimittetis eas. Ego dominus deus vester.

Locutus est dominus ad moysen dicens: Loquere filiis israhel: Mense septimo prima die mensis erit vobis sabbatum memoriale clangentibus tubis, et vocabitur sanctum. Omne opus servile non facietis in eo, et offeretis holocaustum domino. Locutusque est dominus ad moysen dicens: Decimo die mensis huius septimi dies expiationum erit celeberrimus et vocabitur sanctus; affligetisque animas vestras in eo et offeretis holocaustum domino. Omne opus non facietis in tempore diei huius, quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis dominus deus vester. Omnis anima que afflicta non fuerit die hoc, peribit de populis suis; et que operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo. Nichil ergo operis facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in generationibus et habitationibus vestris. Sabbatum requietionis est; affligetis animas vestras die nono mensis. A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.

Et locutus est dominus ad moysen dicens: Loquere filiis israhel: Ab quintodecimo die mensis huius septimi erunt ferie tabernaculorum septem diebus domino. Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus; omne opus servile non facietis in eo. Et septem diebus offeretis holocausta domino. Dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, et offeretis holocausta domino. Est enim cetus atque collecte. Omne opus servile non facietis in eo. Hee sunt ferie domini quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes domino, holocausta et libamenta iuxta ritum uniuscuiusque diei, exceptis sabbatis domini donisque vestris et que offeretis ex voto vel que sponte tribuetis domino. A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terre, celebrabitis ferias domini septem diebus. Die primo et die octavo erit sabbatum, id est requies. Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrime spatulasque palmarum et ramos ligni densarum frondium et salices de torrente, et letabimini coram domino deo vestro. Celebrabitisque sollempnitatem eius septem diebus per annum. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis et habitabitis in umbraculis septem diebus. Omnis qui de genere est israhel manebit in tabernaculis, ut discant posteri vestri quod in tabernaculis habitare fecerim filios israhel, cum educerem eos de terra egypti. Ego dominus deus vester.

Locutusque est moyses super sollempnitatibus domini ad filios israhel.

Et locutus est dominus ad moysen dicens: Precipe filiis israhel ut afferant tibi oleum de olivis purissimum ac lucidum ad concinnandas lucernas iugiter extra velum testimonii in tabernaculo federis. Ponetque eas aaron a vespere usque ad mane coram domino cultu rituque perpetuo in generationibus vestris. Super candelabro mundissimo ponentur semper in conspectu domini.

Accipies quoque similam et coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas. Quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram domino statues, et pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monumentum oblationis domini. Per singula sabbata mutabuntur coram domino, suscepti a filiis israhel federe sempiterno. Eruntque aaron et filiorum eius, ut comedant eos in loco sancto, quia sanctum sanctorum est de sacrificiis domini iure perpetuo.

Ecce autem egressus filius mulieris israhelitis quem pepererat de viro aegyptio inter filios Israel, iurgatus est in castris cum viro israhelita. Cumque blasphemasset nomen domini et maledixisset ei, adductus est ad Moysen. Vocabatur autem mater eius Salomith filia Dabri de tribu Dan. Miseruntque eum in carcerem, donec nossent quid iuberet dominus. Qui locutus est ad Moysen dicens: Educ blasphemum extra castra, et ponant omnes qui audierunt manus suas super caput eius, et lapidet eum populus universus. Et ad filios Israel loqueris: Homo qui maledixerit deo suo portabit peccatum suum, et qui blasphemaverit nomen domini morte moriatur. Lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi. Sive ille civis seu peregrinus fuerit qui blasphemaverit nomen domini morte moriatur. Qui percusserit et occiderit hominem morte moriatur. Qui percusserit animal reddat vicarium, id est animam pro anima. Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum, sicut fecit sic fiet ei. Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. Qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. Qui percusserit iumentum reddet aliud. Qui percusserit hominem punietur. Equum iudicium sit inter vos, sive peregrinus sive civis peccaverit, quia ego sum dominus deus vester. Locutusque est Moyses ad filios Israel. Et eduxerunt eum qui blasphemaverat extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii Israel sicut praeceperat dominus Moysi.

Locutusque est dominus ad Moysen in monte Synai dicens: Loquere filiis Israel et dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbatizate sabbatum domini. Sex annis seres agrum tuum, et sex annis plantabis vineam tuam, colligesque fructus eius; septimo autem anno sabbatum erit terrae requietionis domini. Agrum non seres et vineam non putabis. Quae sponte gignit humus non metes, et uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam; annus enim requietionis terrae est. Sed erunt vobis in cibum. Tibi et servo tuo, ancillae et mercennario, et advenae qui peregrinantur apud te; iumentis tuis et pecoribus omnia quae nascuntur praebebunt cibum. Numerabis quoque tibi septem ebdomadas annorum, id est septem septies, quae simul faciunt annos XL nove(m), et clanges bucina mense septimo decima die mensis propitiationis tempore in universa terra vestra. Sanctificabisque annum quadragesimum, et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae tuae. Ipse est enim iubileus. Revertetur homo ad possessionem suam, et unusquisque redibit ad familiam pristinam, quia iubileus est et quinquagesimus annus. Non seretis neque metetis sponte in agro nascentia, et primitias vindemiae non colligetis ob sanctificationem iubilei, sed statim oblata comedetis. Anno iubilei redient omnes ad possessiones suas.

Quando vendes quippiam civi tuo vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo, et iuxta supputationem frugum vendet tibi. Quanto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet et pretium; et quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris et emptio constabit. Tempus enim frugum vendet tibi. Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque deum suum, quia ego dominus deus vester. Facite praecepta mea et iudicia custodite et implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore, et gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes. Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus neque collegerimus fruges nostras? Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, et faciet fructus trium annorum. Seretisque anno octavo, et comedetis veteres fruges usque ad nonum annum. Donec nova nascantur edetis vetera. Terra quoque non veniet in perpetuum, quia mea est, et vos advenae et coloni mei estis. Unde cuncta regio possessionis vestrae sub redemptionis condicione vendetur. Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, et voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat. Sin autem non habuerit proximum et ipse pretium ad redimendum potuerit invenire, computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit, et quod reliquum est reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam. Quod si non invenerit manus eius ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat usque ad annum iubileum. In ipso enim omnis venditio redit ad dominum et ad possessorem pristinum. Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi donec unus impleatur annus. Si non redemerit et anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam et posteri eius in perpetuum, et redimi non poterit etiam in iubileo. Si autem in villa fuerit domus quae muros non habet, agrorum iure vendetur. Si ante redempta non fuerit, in iubileo revertetur ad dominum. Aedes Levitarum quae in urbibus sunt semper possunt redimi. Si redemptae non fuerint, in iubileo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel. Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est. Si attenuatus fuerit frater tuus et infirmus manu, et susceperis eum quasi advenam et peregrinum, et vixerit tecum, ne accipias usuras ab eo nec amplius quam dedisti. Time deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.

Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, et frugum superabundantiam non exiges. Ego dominus deus vester, qui eduxi vos de terra Aegypti, ut darem vobis terram Chanaan, et essem vester deus. Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum, sed quasi mercennarius et colonus erit usque ad annum iubileum operabitur apud te, et postea egredietur cum liberis suis, et revertetur ad cognationem suam et ad possessionem patrum suorum. Mei enim servi sunt, et ego eduxi eos de terra Aegypti. Non veneant condicione servorum, nec affligatis eos per potentiam, sed metuito deum tuum.

Servus et ancilla sint vobis de nationibus quae in circuitu vestro sunt, et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra. Hos habebitis famulos et hereditario iure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in aeternum. Fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam. Si invaluerit apud vos manus advenae atque peregrini, et attenuatus frater tuus vendiderit se ei aut cuiquam de stirpe eius, post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis redimet eum, et patruus et patruelis et consanguineus et affinis. Sin autem et ipse potuerit, redimet se, supputatis dumtaxat annis a tempore venditionis suae usque ad annum iubileum, et pecunia qua venditus fuerat iuxta annorum numerum et rationem mercennarii supputata. Si plures fuerint anni qui remanent usque ad iubileum, secundum hos reddet et pretium. Si pauci, ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum, et reddet emptori quod reliquum est annorum, quibus ante servivit mercedibus imputatis. Non affliget eum violenter in conspectu tuo. Quod si per haec redimi non potuerit, anno iubileo egredietur cum liberis suis. Mei enim sunt servi filii Israel, quos eduxi de terra Aegypti. Ego enim dominus deus vester. Non facietis idolum et sculptile, et titulos non erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra ut adoretis eum. Ego enim sum dominus deus vester. Custodite sabbata mea et pavete ad sanctuarium meum. Ego dominus.

Si in praeceptis meis ambulaveritis et mandata mea custodieritis et feceritis ea, dabo pluvias temporibus suis, et terra gignet fructum suum, et pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem, et comedetis panem vestrum in saturitate, et absque pavore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris; dormietis et non erit qui exterreat. Auferam malas bestias, et gladius non transibit terminos vestros. Persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis. Persequentur quinque de vestris centum alienos, et centum de vobis decem milia. Cadent inimici vestri in conspectu vestro gladio. Respiciam vos et crescere faciam; multiplicabimini, et firmabo pactum meum vobiscum. Comedetis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus proicietis.

Ponam tabernaculum meum in medio vestri, et non abiciet vos anima mea. Ambulabo inter vos et ero vester deus, vosque eritis populus meus. Ego dominus deus vester, qui eduxi vos de terra Aegyptiorum ne serviretis eis, et qui confregi catenas cervicum vestrarum ut incederetis erecti. Quod si non audieritis me nec feceritis omnia mandata mea, sed spreveritis leges meas et iudicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quae a me constituta sunt, et ad irritum perducatis pactum meum, ego quoque haec faciam vobis. Visitabo vos velociter in egestate et ardore, qui conficiat oculos vestros et consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quae ab hostibus devorabitur. Ponam faciem meam contra vos, et corruetis coram hostibus vestris, et subiciemini his qui oderunt vos. Fugietis nemine persequente. Sin autem nec sic oboedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra, et conteram superbiam duritiae vestrae. Daboque vobis caelum desuper sicut ferrum, et terram aeneam. Consumetur incassum labor vester. Non proferet terra germen, nec arbores poma praebebunt. Si ambulaveritis ex adverso mihi nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra. Emittamque in vos bestias agri, quae consumant vos et pecora vestra, et ad paucitatem cuncta redigant, desertaeque fiant viae vestrae. Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi, et ego quoque contra vos adversus pergam, et percutiam vos septies propter peccata vestra. Inducamque super vos gladium ultorem foederis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, et trademini hostium manibus, postquam confregero baculum panis vestri, ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, et reddant eos ad pondus, et comedetis et non saturabimini. Sin autem nec per haec audieritis me, sed ambulaveritis contra me, et ego incedam adversum vos in furore contrario, et corripiam vos septem plagis propter peccata vestra, ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum et filiarum vestrarum. Destruam excelsa vestra, et simulacra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, et abominabitur vos anima mea, in tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, et deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam ultra odorem suavissimum. Disperdamque terram vestram, et stupebunt super ea inimici vestri cum habitatores illius fuerint. Vos autem dispergam in gentes, et evaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, et civitates dirutae. Tunc placebunt terrae sabbata sua cunctis diebus solitudinis suae. Quando fueritis in terra hostili, sabbatizabit et requiescet in sabbatis solitudinis suae, eo quod non requieverit in sabbatis vestris quando habitabatis in ea. Et qui de vobis remanserint, dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hostium. Terrebit eos sonitus folii volantis, et ita fugient quasi gladium. Cadent nullo persequente, et corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes. Nemo vestrum inimicis audebit resistere. Peribitis inter gentes, et hostilis terra vos consumet. Quod si et de his aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis in terra inimicorum suorum, et propter peccata patrum suorum et sua affligentur, donec confiteantur iniquitates suas et maiorum suorum, quibus praevaricati sunt in me et ambulaverunt ex adverso mihi. Ambulabo et ego contra eos, et inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum. Tunc orabunt pro impietatibus suis, et recordabor foederis mei quod pepigi cum Iacob et Isaac et Abraham. Terrae quoque memor ero, quae cum relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi vero rogabunt pro peccatis suis, eo quod abiecerint iudicia mea et leges meas despexerint. Et tamen etiam cum essent in terra hostili, non penitus abieci eos, neque sic despexi ut consumerentur, et irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum dominus deus eorum, et recordabor foederis mei pristini quando eduxi eos de terra Aegypti in conspectu gentium, ut essem deus eorum. Ego dominus. Haec sunt praecepta atque iudicia et leges quas dedit dominus inter se et inter filios Israel in monte Synai per manum Moysi.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel et dices ad eos: Homo qui votum fecerit et spoponderit deo animam, sub aestimatione dabit pretium. Si fuerit masculus a vicesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit L siclos argenti ad mensuram sanctuarii; si mulier, XXX. A quinto autem anno usque ad vicesimum, masculus dabit XX siclos, femina X. Ab uno mense usque ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sicli, pro femina tres. Sexagenarius et ultra masculus dabit XV siclos, femina X. Si pauper fuerit et aestimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote, et quantum ille aestimaverit et viderit eum posse reddere, tantum dabit. Animal autem quod immolari potest domino, si quis voverit, sanctum erit, et mutari non poterit, id est, nec melius malo nec peius bono. Quod si mutaverit, et ipsum quod mutatum est et illud pro quo mutatum est consecratum erit domino. Animal immundum quod immolari domino non potest, si quis voverit, adducetur ad sacerdotem. Qui iudicans utrum bonum an malum sit, statuet pretium. Quod si dare voluerit is qui offert, addet supra aestimationem quintam partem.

Homo si voverit domum suam et sanctificaverit domino, considerabit eam sacerdos utrum bona an mala sit, et iuxta pretium quod ab eo fuerit constitutum venundabitur. Sin autem ille qui voverat voluerit redimere eam, dabit quintam partem aestimationis supra, et habebit domum. Quod si agrum possessionis suae voverit et consecraverit domino, iuxta mensuram sementis aestimabitur pretium: si XXX modiis hordei seritur terra, quinquaginta siclis venundetur argenti. Si statim ab anno incipientis iubilei voverit agrum, quanto valere potest tanto aestimabitur. Sin autem post aliquantum temporis, supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum numerum qui reliqui sunt usque ad iubileum, et detrahetur ex pretio. Quod si voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem aestimatae pecuniae et possidebit eum. Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit; quia cum iubilei venerit dies, sa-

ficat erit dno & possessio consecrata ad ius sacdotum ptinet.
Si ager emptus & n de possessione maior scificatus fuerit dno
supputabit sacdos iuxta annor numeru usq: ad iubileu ptium
& dabit ille qui uouerat eu dno. In iubileo au reuertet ad priore
dnm qui uendiderat eum & habuerat in sorte possessionis sue.
Omnis estimatio siclo scuari ponderabit. Siclus xx. obulos habet.
Primogenita que ad dnm ptinent nemo scificare poterit & uouere.
Siue bos siue ouis fuerit domini sunt. Qd si inmundu e animal
redimet qui obtulit iuxta estimatione sua. & addet quinta ptii.
Si redimere noluerit uendet alteri quantocumq: fuerit
an estimatum. Omne qd domino consecrat siue homo fuerit
siue animal. siue ager non uendet. nec redimi poterit. Qcqd
semel fuerit consecratu scm scor erit domino. & omnis conse
cratio que offert ab homine non redimet s; morte moriat.
Omnis decima tre siue de frugib: siue de pomis arbor dni sunt.
& illi sanctificantur.

Si quis au uoluerit redimere decimas suas. addet quinta ptem
earum omnium decimarum. Boues & oues & capre que sub
pastoris uirga transeunt quicqd decimum uenerit scificabit dno.
Non eliget nec bonum nec malum. nec altero commutabit. Si
quis mutauerit & qd mutatu est, & p quo mutatu e scifica
bit domino & n redimet. Hec sunt pcepta que mandauit
dominus moysi ad filios isrl in monte synai. Explic leyitic.

INCIPIT·LIBER·NVMERI·Q·DR·VAGEDABER·

LOCVT·EST·DNS·AD·MOYSEN·IN·DE
serto synai in tabnaculo federis prima die msis scdi. anno altero
egressionis eor ex egypto dicens. Collite summa uniuse congre
gationis filior isrl. p cognationes & domos suas & nomina sin
gulor & quicqd e sexus e masculini a xx anno & supra. omiu
uiror fortium ex isrl. & numerabitis eos p turmas suas. tu &
aaron eruntq: uobiscum pncipes tribuum. ac domor in cognati
onib: suis. quor ista sunt nomina. De ruben hely sur fili sedeyr.
De symeon salamiel filius surisaday. De iuda naasson fili ami
nadap. De ysachar nathanael filius suar. De zabulon heliab
fili helon. Filior au ioseph de effraim helisama filius amiud.
De manasse gamaliel filius phadassur. De beniamin abdian
filius gedeonis. De dan abiezer filius amisaday. De aser
fegiel filius ochran. De gad elisaph filius duel. De neptalim
abira filius enan. Hi nobilissimi pncipes multitudinis p trib: &
cognationes suas. & capita exercit isrl. quos tulerunt moyses & a
aron cum omni uulgi multitudine. & congregauerunt pmo die msis
scdi. recensentes eos p cognationes suas & domos & familias.
& capita & nomina singulor a xx anno & supra sicut pceperat
dns moysi. Numeratiq: sunt in deserto synai.

De ruben pmogenito israhelis p cognationes & familias ac domos
suas & nomina capitum singulor omne qd sexus e masculini a
xx anno & supra pcedentium ad bellum xl. sex milia qngenti.
De filiis symeon p generationes & familias ac domos cognationu
suarum recensiti sunt p nomina & capita singulor qd sexus est
masculini a xx anno & supra pcedentium ad bella qnqguita no
uem milia trecenti. De filiis gad p generationes suas & familias
ac domos cognationu suaru recensiti sunt p nomina singulor a xx
annis & supra omis qui poterant ad bellum pcedere xl. quinq: mi
lia sexcenti quinqginta. De filiis iuda p familias & generationes
ac domos cognationum suaru p nomina singlor a xx anno & sup
omnes qui poterant ad bella pcedere recensiti st lxx iiii milia sex
centi. De filiis ysachar p generationes ac familias & domos cog
nationum suarum p nomina singulor a xx anno & supra omis qui
ad bella pcederent recensiti sunt l. iiii milia quadringenti. De filiis
zabulon p generationes suas & familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt p nomina singulor. a xx anno & supra omis
qui poterant ad bella pcedere lx duo milia quadringenti. De filiis
ioseph filior effraim p generationes & familias ac domos cognatio
num suarum recensiti sunt p nomina singulor a xx anno & supra
omis qui poterant ad bella pcedere quadringenta milia quingenti.
Porro filior manasse p generationes & familias ac domos cognati
onum suaru recensiti sunt nominib: singulor a xx annis & sup
omis qui poterant ad bella pcedere xxx. duo milia ducenti. De
filiis beniamin p generationes ac familias & domos cognationum
suarum recensiti st nominib: singulor a xx anno & supra omis
qui poterant ad bella pcedere xxx quinq: milia quadringenti.
De filiis dan p generationes & familias ac domos cognationum
suaru recensiti sunt nominib: singulor a xx anno & sup omis
qui poterant ad bella pcedere lx. duo milia septingenti. De filiis
aser p generationes & familias ac domos cognationu suarum re
censiti sunt p nomina singulor a xx anno & sup omis q poterat
ad bella pcedere xl. milia. & mille qngenti. De filiis neptalim p
generationes & familias ac domos cognationu suaru recensiti st
p nomina singulor a xx anno & sup qui poterant ad bella pcedere l.
tria milia qdringenti. Hi sunt qs numerauit moyses & aaron & xii
pncipes ex isrl singlos p domos cognationu suaru. fuerq: omis filior
isrl p domos & familias suas a xx anno & sup q poterant ad bella pcede
sexcenta tria milia uiror qngenti l. Leuite au in tribub: familiaru suar

Locutus est dominus ad moysen dicens. Tribum leui noli numerare.
noli numerare neq: pones summa eor cum filiis isrl sed constitue
eos sup tabnaculum testimonii cuncta uasa eius & quicqd ad ceremo
nias ptinet. Ipsi portabunt tabnaculum & omnia utensilia ei.
& erunt in ministerio ac p girum tabnaculi metabunt. Cu pfici
scendum fuerit deponent leuite tabnaculu cum castra metanda erit
gent. Quisquis exteror accesserit occidet. Metabunt au castra
unusquisq: p turmas & cuneos atq: exercitum suum.

Porro leuite p girum tabnaculi figent tentoria ne fiat indignatio
sup multitudinem filior isrl. & excubabunt in custodiis tabna
culi testimonii. Fecerunt g filii isrl iuxta omnia que pceperat dns
moysi. Locutusq: est dominus ad moysen & aaron dicens. Singli
p turmas atq: uexilla & domos cognationu suaru castra me
tabunt filii isrl p girum tabnaculi federis. Ad orientem iudas
figet tentoria p turmas exercit sui. eritq: princeps filior naas
son. filii aminadap & omnis de stirpe eius summa pugnantiu
septuaginta iiii milia sexcentor. Iuxta eum castra metati sunt
de tribu ysachar: quor pnceps fuit nathanael filius suar &
omnis numerus pugnator eius. l. iiii milia qdringenti. In tribu
zabulon pnceps fuit eliab filius elon omnis de stirpe eius pug
nator l. vii milia quadringenti. Uniuersi qui in castris iude
adnumerati sunt fuerunt centum octoginta sex milia qdrin
genti p turmas suas pmi egredientur. In castris filior ruben ad me
ridianam plagam erit princeps elisur filius sedeyr & cunctus
exercit pugnator eius qui numerati st xl. vi milia qngenti.
Iuxta eum castra metati sunt de tribu symeon quor pnceps
fuit salamihel filius surisaday & cunct exercitus pugnator
eius qui numerati sunt l. noue milia trecenti. In tribu gad pnceps
fuit helysaph fili duel. & cunct exercit pugnator eius qui
numerati sunt xl. v milia sexcenti l. Omnes qui recensiti st
i castris ruben c. l. milia. & mille ccc. l p turmas suas in scdo
loco pficiscent. Leuabit au tabnaculu testimonii p officia le
uitarum & turmas eor. Q nom erigit ita & deponetur. Singli
p loca & ordines suos pficiscent. Ad occidentale plagam
erunt castra filior effraim quor pnceps fuit helisama fili amiu
iud cunct exercit pugnator qui numerati st xl milia qnge
ti. & cum eis tbus filior manasse. quor pnceps fuit gamaliel
filius phadassur cunct exercit pugnator eius qui numerati st
xxx. duo milia ducenti. In tribu filior beniamin pnceps fuit
abidan filius gedeonis & cunct exercit pugnator eius qui re
censiti st xxx. v milia quadringenti. Omnes qui numerati st
i castris effraim centu octo milia centu p turmas suas tcii pficis
cent. Ad aquilonis parte castra metati sunt filii dan. quor pn
ceps fuit abiezer filius amisaday cunct exercit pugnator
eius. qui numerati sunt lx. duo milia septingenti. Iuxta eum fixe
re tentoria de tribu aser quor princeps fuit fegihel fili okran
cunct exercit pugnator eius. qui numerati st quadraginta mil
& mille qngenti. De tribu filior neptalim pnceps fuit abira
fili enan. cunct exercit pugnator eius q numerati st l. iii mil
quadringenti. Omis q numerati st in castris dan. fuert c. l. vii
milia sexcenti. & nouissimi pficiscent. Hic numerus filior isrl
p domos cognationu suaru & turmas diuisi exercit sexcenta
tria milia qungenti l. Leuite au n sunt numerati int filios isrl
sic enim pceperat dominus moysi. Feceruntq: filii isrl iuxta omnia que
mandauerat dominus. Castra metati st p turmas suas & pfecti
p familias ac domos patrum suor. He sunt generationes moy
si & aaron in die qua locutus est dns ad moysen in monte synai
& hec noia filior aaron. Primogenit ei nadab. deinde abiu &
eleazar & ithamar.

Hec sunt nomina filior aaron sacerdotum qui uncti sunt & quor
replete & consecrate manus ut sacerdotio fungant. Mortui st
nadab & abiu cum offerrent igne alienum in conspectu dni in
deserto synai absq: liberis. functiq: sunt sacdotio eleazar & itha
mar coram aaron patre suo.

Locutusq: est dns ad moysen dicens. Applica tribum leui & fac sta
re in conspectu aaron sacerdotis ut ministrent ei & excubent &
obseruent quicqd ad cultum ptinet multitudinis cora tabnaculo
testimonii. & custodiant uasa tabnaculi. seruientes in ministerio
eius. Dabisq: dono leuitas aaron & filiis ei. quib: traditi sunt
a filiis isrl. Aaron au & filios ei constitues sup cultum sacdotii.
Externus qui ad ministrandum accesserit morietur.

Locutus est dns ad moysen dicens. Ego tuli leuitas a filiis isrl p omni
pmogenito qui aperit uuluam in filiis isrl. eruntq: leuite mei. Meu
est enim omne pmogenitu. ex quo pcussi pmogenitu in tra egypti.
Scificaui mihi qcqd pmum nascit in isrl ab homine usq: ad pecus mi
sunt. Ego dominus.

Locutus e dominus ad moysen in deserto synai dicens. Numera filios
leui p domos & familias patrum suor omne masculinu ab uno mse
& supra. Numerauit moyses ut pceperat dns & inuenti st filii
leui p nomina sua gerson & caath & merari. Filii gerson lebni
& semei. Filii caath amram. & gessaar. ebron & oziel. Filii me
rari mooli & musi. De gerson fuere familie due lebnitica & semei
tica. quarum numerat est ppls sexus masculini ab uno mse & sup
vii milia qngentor. Hi post tabnaculum metabunt ad occidente
sub pncipe elisaph filio lahel. & habebunt excubias in tabnaclo
federis. ipsum tabnaculum & opimentum ei. tentoriu qd trahit an
fores tecti federis. & cortinas atrii. Tentoriu qq: qd appendit i
introitu atrii tabnaculi. & qcqd ad ritum altaris ptinet. funes
tabnaculi. & omnia utensilia eius. Cognatio caath habebit pplos
amramitas & gessaaritas. & ebronitas. & ozielitas. Hee sunt
familie caathitarum. recensite p nomina sua om generis mascu
lini ab uno mse & sup octo milia sexcenti. Habebunt excubias
scuaru. & castra metabunt ad meridianam plaga. pncepsq: eor
erit elysaphan filius oziel. & custodient archam mensamq; & can
delabrum. & altaria. & uasa scuaru in quib: ministrat & uelum
cunctaq: huiuscemodi suppellectile. Princeps au pncipu leuita
rum eleazar filius aaron sacdotis. erit sup excubitores custodie
scuaru. At u de merari erunt ppli moolite & musite recensiti p
noia sua omnis generis masculini ab uno mse & sup vi mil ducenti.
Princeps eor suriel filius abihel. In plaga septemtrionali castra
metabunt. Erunt sub custodia eor tabule tabnaculi testimonii
& uectes. columne & bases ear. & oia q ad cultu huiuscemodi ptinet.
columneq: atrii p circuitu cu basib: suis. & paxilli cu funib: Castra me
tabunt au tabnaclm federis. id est ad orientale plaga. moyses & a
aron cu filiis suis habentes custodia scuaru i medio filior isrl. Qsqs
alien accesserit morietur. Omnes leuite qs numerauerunt moyses &
aaron iuxta pceptu dni p familias suas in genere masculino a mse

Cuncti leuitae quos numerauerunt Moyses et Aaron iuxta praeceptum domini per familias suas in genere masculino a mense uno et supra fuerunt uiginti duo milia.

Et ait dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israhel a mense uno et supra, et habebis summam eorum. Tollesque leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Israhel. Ego sum dominus. Et pecora eorum pro uniuersis primogenitis pecoribus filiorum Israhel. Recensuit Moyses sicut praeceperat dominus primogenitos filiorum Israhel. Et fuerunt masculini per nomina sua a mense uno et supra uiginti duo milia ducenti septuaginta tres.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Tolle leuitas pro primogenitis filiorum Israhel, et pecora leuitarum pro pecoribus eorum, eruntque leuitae mei. Ego sum dominus. In pretio autem ducentorum septuaginta trium qui excedunt numerum leuitarum de primogenitis filiorum Israhel accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram sanctuarii. Siclus habet obulos uiginti. Dabisque pecuniam Aaron et filiis eius pretium eorum qui supra sunt. Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius et quos redemerant a leuitis pro primogenitis filiorum Israhel mille trecentorum sexaginta quinque siclorum iuxta pondus sanctuarii, et dedit eam Aaron et filiis eius iuxta quod praeceperat sibi dominus.

Locutusque est dominus ad Moysen et Aaron dicens: Tolle summam filiorum Caath de medio leuitarum per familias et domos suas a tricesimo anno et supra usque ad quinquagesimum annum omnium qui ingrediuntur ut stent et ministrent in tabernaculo foederis. Hic est cultus filiorum Caath. Tabernaculum foederis et sanctum sanctorum ingredientur Aaron et filii eius quando mouenda sunt castra, et deponent uelum quod pendet ante fores, inuoluentque eo arcam testimonii, et operient rursum uelamine ianthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum et inducent uectes. Mensam quoque propositionis inuoluent hyacinthino pallio, et ponent cum ea thuribula et mortariola, cyathos et crateras ad liba fundenda. Panes semper in ea erunt. Extendentque desuper pallium coccineum, quod rursum operient uelamento ianthinarum pellium, et inducent uectes. Sument et pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis suis et forcipibus et emunctoriis et cunctis uasis olei quae ad concinnandas lucernas necessaria sunt. Et super omnia ponent operimentum ianthinarum pellium, extendentque desuper pallium, et inducent uectes. Necnon et altare aureum inuoluent hyacinthino uestimento, et extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, et inducent uectes. Omnia uasa quibus ministratur in sanctuario inuoluent hyacinthino pallio, et extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, inducentque uectes. Sed et altare mundabunt cinere, et inuoluent illud purpureo uestimento, ponentque cum eo uasa omnia quibus in ministerio eius utuntur, id est ignium receptacula, et fuscinulas ac tridentes, uncinos et batilla. Cuncta uasa altaris operient uelamine ianthinarum pellium, et inducent uectes. Cumque inuoluerint Aaron et filii eius sanctuarium et omnia uasa eius in commotione castrorum, tunc intrabunt filii Caath ut portent inuoluta, et non tangant uasa sanctuarii ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo foederis. Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius pertinet curam oleum ad concinnandas lucernas, et compositionis incensum, et sacrificium quod semper offertur, et oleum unctionis, et quicquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque uasorum quae in sanctuario sunt.

Locutusque est dominus ad Moysen et Aaron dicens: Nolite perdere populum Caath de medio leuitarum, sed hoc facite eis ut uiuant et non moriantur si tetigerint sancta sanctorum. Aaron et filii eius intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, et diuident quid portare quis debeat. Alii nulla curiositate uideant quae sunt in sanctuario priusquam inuoluantur, alioquin morientur.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos ac familias et cognationes suas a triginta annis et supra usque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur et ministrant in tabernaculo foederis. Hoc est officium Gersonitarum, ut portent cortinas tabernaculi et tectum foederis, operimentum aliud, et super omnia uelamen hyacinthinum, tentoriumque quod pendet in introitu foederis, cortinas atrii et uelum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quae ad altare pertinent, funiculos et uasa ministerii, iubente Aaron et filiis eius portabunt filii Gerson, et scient singuli cui debeant oneri mancipari. Hic est cultus familiae Gersonitarum in tabernaculo foederis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

Filios quoque Merari per familias et domos patrum suorum recensebis a triginta annis et supra usque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui et cultum foederis testimonii. Haec sunt onera eorum. Portabunt tabulas tabernaculi et uectes eius, columnas et bases earum, columnas quoque atrii per circuitum cum basibus et paxillis et funibus eius. Omnia uasa et supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt. Hoc est officium familiae Meraritarum et ministerium in tabernaculo foederis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

Recensuerunt igitur Moyses et Aaron principesque synagogae filios Caath per cognationes et domos patrum suorum a triginta annis et supra usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi foederis, et inuenti sunt duo milia septingenti quinquaginta. Hic est numerus populi Caath qui intrat tabernaculum foederis. Hos numerauit Moyses et Aaron iuxta sermonem domini per manum Moysi.

Numerati sunt et filii Gerson per cognationes et domos patrum suorum a triginta annis et supra usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ut ministrent in tabernaculo foederis, et inuenti sunt duo milia sescenti triginta. Hic est populus Gersonitarum quos numerauit Moyses et Aaron iuxta uerbum domini.

Numerati sunt et filii Merari per cognationes et domos patrum suorum a triginta annis et supra usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi foederis, et inuenti sunt tria milia ducenti. Hic est numerus filiorum Merari quos recensuerunt Moyses et Aaron iuxta imperium domini per manum Moysi. Omnes qui recensiti sunt de leuitis et quos fecit ad nomen Moyses et Aaron et principes Israhel per cognationes et domos patrum suorum a triginta annis et supra usque ad annum quinquagesimum ingredientes ad ministerium tabernaculi et onera portanda fuerunt simul octo milia quingenti octoginta. Iuxta uerbum domini recensuit eos Moyses unumquemque iuxta officium et onera sua, sicut praeceperat ei dominus.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Praecipe filiis Israhel ut eiciant de castris omnem leprosum et qui semine fluit pollutusque est super mortuo. Tam masculum quam feminam eicite de castris, ne contaminent ea cum habitauerint uobiscum. Feceruntque ita filii Israhel, et eiecerunt eos extra castra, sicut locutus est dominus Moysi.

XX.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israhel: Vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quae solent hominibus accidere, et per neglegentiam transgressi fuerint mandatum domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum et reddent ipsum caput quintamque partem desuper ei in quem peccauerint. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt domino et erunt sacerdotis excepto ariete qui offertur pro expiatione ut sit placabilis hostia. Omnes quoque primitiae quas offerunt filii Israhel ad sacerdotes pertinent, et quicquid in sanctuarium offertur a singulis et traditur manibus sacerdotum ipsorum erit.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israhel et dices ad eos: Vir cuius uxor errauerit maritumque contempserit, dormieritque cum altero uiro, et hoc maritus deprehendere non quiuerit, sed latet adulterium, et testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro, si spiritus zelotypiae concitauerit uirum contra uxorem suam quae uel polluta est uel falsa suspicione appetitur, adducet eam ad sacerdotem et offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinae hordeaceae. Non fundet super eam oleum nec inponet tus, quia sacrificium zelotypiae est, et oblatio inuestigans adulterium. Offeret igitur eam sacerdos et statuet coram domino, adsumetque aquam sanctam in uase fictili, et pauxillum terrae de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu domini, discooperiet caput eius, et ponet super manus illius sacrificium recordationis et oblationem zelotypiae. Ipse autem tenebit aquas amarissimas in quibus cum execratione maledicta congessit, adiurabitque eam et dicet: Si non dormiuit uir alienus tecum, et si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquae istae amarissimae in quas maledicta congessi. Sin autem declinasti a uiro tuo atque polluta es et concubuisti cum altero uiro, his maledictionibus subiacebis. Det te dominus in maledictionem exemplumque cunctorum in populo suo. Putrescere faciat femur tuum, et tumens uterus tuus disrumpatur. Ingrediantur aquae maledictae in uentrem tuum, et utero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier: Amen, amen. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, et delebit ea aquis amarissimis in quas maledicta congessit, et dabit ei bibere. Quas cum exhauserit, tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiae, et eleuabit illud coram domino, inponetque super altare, ita dumtaxat ut prius pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, et incendat super altare, et sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit, si polluta est et contempto uiro adulterii rea, pertransibunt eam aquae maledictionis, et inflato uentre conputrescet femur, eritque mulier in maledictionem et in exemplum omni populo. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia et faciet liberos. Ista est lex zelotypiae. Si declinauerit mulier a uiro suo, et si polluta fuerit, maritusque zelotypiae spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu domini, et fecerit ei sacerdos iuxta omnia quae scripta sunt, maritus absque culpa erit, et illa recipiet iniquitatem suam.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israhel et dices ad eos: Vir siue mulier cum fecerint uotum ut sanctificentur et se uoluerint domino consecrare, a uino et omni quod inebriare potest abstinebunt. Acetum ex uino et ex qualibet alia potione, et quicquid de uua exprimitur non bibent. Vuas recentes siccasque non comedent cunctis diebus quibus ex uoto domino consecrantur. Quicquid ex uinea esse potest, ab uua passa usque ad acinum non comedent omni tempore separationis suae. Nouacula non transibit per caput eius usque ad conpletum diem quo domino consecratur. Sanctus erit crescente caesarie capitis eius. Omni tempore consecrationis suae super mortuum non ingredietur, nec super patris quidem et matris et fratris sororisque funere contaminabitur, quia consecratio dei sui super caput eius est. Omnes dies separationis suae sanctus erit domino. Sin autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis eius. Quod radet ilico in eadem die purgationis suae et rursum septima. In octaua autem die offeret duos turtures uel duos pullos columbae sacerdoti in introitu foederis testimonii. Facietque sacerdos unum pro peccato et alterum in holocaustum, et deprecabitur pro eo, quia peccauit super mortuo. Sanctificabitque caput eius in die illo, et consecrabit domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato, ita tamen ut dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio eius. Ista est lex consecrationis eius. Cum dies quos ex uoto decreuerat conplebuntur, adducet eum ad ostium tabernaculi foederis, et offeret oblationem eius domino, agnum anniculum inmaculatum in holocaustum, et ouem anniculam inmaculatam pro peccato, et arietem inmaculatum hostiam pacificam, canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sunt oleo, et lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum. Quae offeret sacerdos coram domino, et faciet tam pro peccato quam in holocaustum. Arietem uero inmolabit hostiam pacificam domino, offerens simul canistrum azymorum et libamenta quae ex more debentur. Tunc radetur nazareus ante ostium tabernaculi foederis caesarie consecrationis suae, tolletque capillos eius et ponet super ignem qui est suppositus sacrificio pacificorum. Et armum coctum arietis tortamque absque fermento unam de canistro et laganum azymum unum, et tradet in manibus nazarei postquam rasum fuerit caput eius. Susceptaque rursum ab eo eleuabit in conspectu domini, et sanctificata sacerdotis erunt sicut pectusculum quod separari iussum est et femur. Post haec potest bibere nazareus uinum. Ista est lex nazarei cum uouerit oblationem suam domino tempore consecrationis suae, exceptis his quae inuenerit manus eius. Iuxta quod mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suae.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere Aaron et filiis eius: Sic benedicetis filiis Israhel, et dicetis ad eos: Benedicat tibi dominus et custodiat te. Ostendat dominus faciem suam tibi et misereatur tui. Conuertat dominus uultum suum ad te, et det tibi pacem. Inuocabuntque nomen meum super filios Israhel, et ego benedicam eis.

Factum est autem in die qua conpleuit Moyses tabernaculum et erexit illud, unxitque et sanctificauit cum omnibus uasis suis, altare similiter et omnia uasa eius, obtulerunt principes Israhel et capita familiarum qui erant per singulas tribus praefectique eorum qui numerati fuerant, munera coram domino, sex plaustra tecta cum duodecim bubus. Vnum plaustrum obtulere duo duces, et unum bouem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi. Ait autem dominus ad Moysen: Suscipe ab eis ut seruiant in ministerio tabernaculi, et trades ea leuitis iuxta ordinem ministerii sui. Itaque cum suscepisset Moyses plaustra et boues, tradidit eos leuitis. Duo plaustra et quattuor boues dedit filiis Gerson iuxta id quod habebant necessarium. Quattuor alia plaustra et octo boues dedit filiis Merari secundum officia et cultum suum sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. Filiis autem Caath non dedit plaustra et boues, quia in sanctuario seruiunt et onera propriis portant umeris. Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris die qua unctum est oblationem suam ante altare. Dixitque dominus ad Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

Primo die obtulit oblationem suam Naasson filius Aminadab de tribu Iuda. Fueruntque in ea acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, fiala argentea habens septuaginta siclos iuxta pondus sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium, mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso, bouem et arietem et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato, et in sacrificio pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos

anniculos quinque. Hec est oblatio naasson filii amminadab. Secundo die obtulit nathanael filius suar dux de tribu ysachar acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos iuxta pondus sanctuarii. utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum habens x siclos plenum incenso. bovem de armento et arietem. et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in sacrificio pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio nathanael filii suar. Tercio die princeps filiorum zabulon heliab filius helon obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos. ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum ex decem siclis aureum appendens plenum incenso. bovem de armento et arietem. et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in sacrificio pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec est oblatio heliab filii helon. Die quarto princeps filiorum ruben helysur filius sedeyr obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii. utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio helysur filii sedeyr. Die quinto princeps filiorum symeon salamihel filius surisadday obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x. siclos plenum incenso. bovem de armento et arietem. et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in hostias pacificorum boves duos. arietes v. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio salamihel filii surisadday. Die sexto princeps filiorum gad helyasaph filius duhel obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens siclos x plenum incenso. bovem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio helyasaph filii duhel. Die septimo princeps filiorum effraim helysama filius ammiud obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii. utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens siclos x. plenum incenso. bovem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in hostias pacificorum boves duos arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio helysama filii ammiud. Die octavo princeps filiorum manasse gamaliel filius fadassur obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio gamaliel filii fadassur. Die nono princeps filiorum beniamin abidan filius gedeonis obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum argenteum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio abidan filii gedeonis. Die decimo princeps filiorum dan ahiezer filius amisadday obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio ahiezer filii amisadday. Die undecimo princeps filiorum aser fagahel filius ochran obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in hostias pacificorum boves duos arietes v. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio fagahel filii ochran. Die duodecimo princeps filiorum neptalim ahira filius enan obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato et in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio ahira filii enan. Hec in dedicatione altaris oblata sunt a principibus israhel in die qua consecratum est. acetabula argentea xii. fiale argentee xii. mortariola aurea xii. ita ut centum xxx argenti siclos haberet unum acetabulum. et lxx. siclos una fiala. id est in commune vasorum omnium ex argento sicli duo milia quadringenti pondere sanctuarii. mortariola aurea xii. plena incenso denos siclos appendentia pondere sanctuarii. id est simul auri sicli c.xx. boves de armento in holocaustum xii. arietes xii. agni anniculi xii. et libamenta eorum. et hyrci xii. pro peccato. hostia pacificorum. boves xxiiii. arietes lx. hyrci lx. agni anniculi lx. Hec oblata sunt in dedicatione altaris. quando unctum est. Cumque ingrederetur moyses tabernaculum federis ut consuleret oraculum. audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super archam testimonii. inter duos cherubin. unde et loquebatur ei.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere ad aaron et dices ad eum. Cum posueris vii lucernas. candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur precipe ut lucerne contra boream e regione respiciant ad mensam panum propositionis contra eam partem quam candelabrum respicit lucere debebunt. Fecitque aaron et imposuit lucernas super candelabrum ut preceperat dominus moysi.

Hec autem erat factura candelabri ex auro ductili tam medius stipes quam cuncta utrimque calamorum nascebantur iuxta exemplum quod ostendit dominus moysi. ita operatus est candelabrum. Et locutus est dominus ad moysen dicens. Tolle levitas de medio filiorum israhel. et purificabis eos iuxta hunc ritum. Aspergantur aqua lustrationis. et radant omnes pilos carnis sue. Cumque laverint vestimenta sua. et mundati fuerint tollent bovem de armento et libamentum eius. simila oleo conspersam. bovem autem alterum accipies de armento pro peccato. et applicabis levitas coram tabernaculo federis convocata omni multitudine filiorum israhel. Cumque levite fuerint coram domino. ponent filii israhel manus suas super eos. et offerat aaron levitas munus in conspectu domini a filiis israhel ut serviant in ministerio eius. Levite quoque ponent manus suas super capita boum. e quibus unum facies pro peccato et alterum in holocaustum domini ut depreceris pro eo. Statuesque levitas in conspectu aaron et filiorum eius et consecrabis eos oblatos domino. ac separabis de medio filiorum israhel ut sint mei et postea ingrediantur tabernaculum federis ut serviant mihi. sicque purificabis et consecrabis eos in oblationem domini. quoniam dono donati sunt mihi a filiis israhel pro primogenitis que aperiunt omnem vulvam in israhel accepi eos. Mea sunt omnia primogenita filiorum israhel. tam ex hominibus quam ex iumentis. ex die quo percussi omne primogenitum in terra egypti sanctificavi eos mihi. et tuli levitas pro cunctis primogenitis filiorum israhel tradidique eos dono aaron et filiis eius. de medio populi ut serviant mihi pro israhel in tabernaculo federis et orent pro eis ne sit in populo plaga si ausi fuerint accedere ad sanctuarium. Feceruntque moyses et aaron et omnis multitudo filiorum israhel super levitas que preceperat dominus moysi. Purificatique sunt et laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos aaron in conspectu domini. et oravit pro eis ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum federis coram aaron et filiis eius. sicut preceperat dominus moysi de levitis ita factum est.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Hec est lex levitarum. A xx quinque annis et supra ingredientur in tabernaculum federis ut ministrent. Cumque quinquagesimum annum etatis impleverint. servire cessabunt. eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo federis ut custodiant que sibi fuerint commendata. opera autem ipsa non faciant. Sic dispones levitas in custodiis suis.

Locutus est dominus ad moysen in deserto synai anno secundo postquam egressi sunt de terra egypti. mense primo dicens. Faciant filii israhel phase in tempore suo. xiiii die mensis huius ad vesperam. iuxta omnes cerimonias et iustificationes eius. Precepitque moyses filiis israhel ut facerent phase. Qui fecerunt tempore suo. xiiii. die mensis ad vesperam in monte synai iuxta omnia que mandaverat dominus moysi. fecerunt filii israhel.

Ecce autem quidam immundi super anima hominis qui non poterant facere phase in die illo. accedentes ad moysen et aaron dixerunt eis. Immundi sumus super anima hominis. quare fraudamur ut non valeamus offerre oblationem domino in tempore suo inter filios israhel. Quibus respondit moyses. State ut consulam quid precipiat dominus de vobis. Locutusque est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israhel. Homo qui fuerit immundus super anima sive in via procul in gente vestra. faciat phase domino in mense secundo xiiii die mensis ad vesperam cum azimis et lactucis agrestibus comedent illud. Non relinquent ex eo quippiam usque mane. et os eius non confringent. Omnem ritum phase observabunt. Si quis autem et mundus est et in itinere non fuit et tamen non fecit phase exterminabitur anima illa de populis suis. quia sacrificium domino non obtulit in tempore suo. peccatum suum ipse portabit. Peregrinus quoque et advena si fuerint apud vos faciant phase domini iuxta cerimonias et iustificationes eius. Preceptum idem erit apud vos tam advene quam indigene.

Igitur die qua erectum est tabernaculum operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque mane. sic fiebat iugiter. Per diem quoque operiebat nubes illud. et per noctem quasi species ignis. Cumque ablata fuisset nubes que tabernaculum protegebat tunc proficiscebantur filii israhel. et in loco ubi stetisset nubes. ibi castrametabantur. Ad imperium domini proficiscebantur. et ad imperium illius figebant tabernaculum. Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum. manebant in eodem loco. Et si evenisset ut multo tempore maneret super illud. erant filii israhel in excubiis domini et non proficiscebantur quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium domini erigebant tentoria. et ad imperium illius deponebant. Si fuisset nubes a vespere usque mane et statim tabernaculum reliquisset proficiscebantur. Et si post diem et noctem recessisset dissipabant tentoria. Si biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum. manebant filii israhel in eodem loco et non proficiscebantur. Statim autem ut recessisset. movebant castra. Per verbum domini figebant tentoria. et per verbum illius proficiscebantur. eruntque in excubiis domini iuxta imperium eius per manum moysi.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra. Cumque increpueris tubis congregabitur ad te omnis turba ad ostium federis tabernaculi. Si semel clangueris venient ad te principes et capita multitudinis israhel. Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit. movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam. In secundo autem sonitu et pari ululatu tube levabunt tentoria qui habitant ad meridiem. et iuxta hunc modum reliqui facient. ululantibus tubis in profectione. Quando autem congregandus est populus simplex. tubarum clangor erit et non concise ululabit. Filii autem aaron sacerdotes clangent tubis. eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris. Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant adversum vos clangetis ululantibus tubis. et erit recordatio vestri coram domino deo vestro. ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum. Si quando habebitis epulum et dies festos. et kalendas. canetis tubis super holocaustis et pacificis victimis ut sint vobis in recordationem domini dei vestri. Ego dominus deus vester.

16.

Anno secundo mense secundo. xx die mensis. elevata est nubes de tabernaculo federis. profectique sunt filii israhel per turmas suas de deserto synai. et recubuit nubes in solitudine pharan. Moveruntque castra primi iuxta imperium domini in manu moysi. filii iuda per turmas suas quorum princeps erat naasson filius amminadab. In tribu filiorum ysachar fuit princeps nathanael filius suar. In tribu zabulon erat princeps heliab filius helon. Depositumque est tabernaculum quod portantes egressi sunt filii gerson et merari. Profectique sunt et filii ruben per turmas et ordinem suum. quorum princeps erat helysur filius sedeyr. In tribu filiorum symeon princeps fuit salamihel filius surisadday. Porro in tribu gad erat princeps eliasaph filius duhel. Profectique sunt et caathite portantes sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur donec venirent ad erectionis locum. Moverunt castra et filii effraym per turmas suas. in quorum exercitu princeps erat helisama filius ammiud. In tribu autem filiorum manasse princeps fuit gama-

malihel filius phadassur. Et in tribu beniamin dux abidan filius gedeonis. Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit ahiezer filius amisaddai. In tribu autem filiorum aser erat princeps fagaihel filius okran. Et in tribu filiorum neptalim princeps fuit abira filius enan. Hec sunt castra et profectiones filiorum israhel per turmas suas, quando egrediebantur.

Dixitque moyses obab filio raguhel madianite cognato suo: Proficiscimur ad locum quem dominus daturus est nobis. Veni nobiscum ut benefaciamus tibi, quia dominus promisit bona israheli. Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam in qua natus sum. Et ille: Noli, inquit, nos relinquere. Tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, et eris ductor noster. Cumque nobiscum veneris, quicquid optimum fuerit ex opibus quas nobis daturus est dominus, dabimus tibi. Profecti ergo sunt de monte domini viam trium dierum, archaque federis domini precedebat eos per tres dies, providens castrorum locum. Nubes quoque domini super eos erat per diem cum incederent. Cumque elevaretur archa, dicebat moyses: Surge domine et dissipentur inimici tui, et fugiant qui oderunt te a facie tua. Cum autem deponeretur, aiebat: Revertere domine ad multitudinem exercitus israhel.

XXX. Interea ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra dominum. Quod cum audisset, iratus est. Et accensus in eos ignis domini devoravit extremam castrorum partem. Cumque clamasset populus ad moysen, oravit moyses ad dominum, et absortus est ignis. Vocavitque nomen loci illius incensio, eo quod succensus fuisset contra eos ignis domini. Vulgus quoque promiscuum quod ascenderat cum eis, flagravit desiderio carnium, sedens et flens, iunctis sibi pariter filiis israhel, et ait: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in egypto gratis. In mentem nobis veniunt cucumeres, et pepones, porrique, et cepe et allia. Anima nostra arida est, nichil enim aliud respiciunt oculi nostri nisi man. Erat autem man quasi semen coriandri, coloris bdellii. Circuibatque populus et colligebat illud, et frangebat mola sive terebat in mortario, coquens in olla, et faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati. Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter et man. Audivit ergo moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor domini valde, sed et moysi intoleranda res visa est. Et ait ad dominum: Cur afflixisti servum tuum? Quare non invenio gratiam coram te? Et cur imposuisti pondus universi populi huius super me? Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem vel genui eam, ut dicas michi: Porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, et defer in terram pro qua iurasti patribus eorum? Unde michi carnes ut dem tante multitudini? Flent contra me dicentes: Da nobis carnes ut comedamus. Non possum solus sustinere hunc populum, quia gravis est michi. Sin aliter tibi videtur, obsecro ut interficias me, et inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. Et dixit dominus ad moysen: Congrega michi lxx viros de senioribus israhel quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi federis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam et loquar tibi, et auferam de spiritu tuo tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris. Populo quoque dices: Sanctificamini, cras comedetis carnes. Ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? Bene nobis erat in egypto. Ut det vobis dominus carnes et comedatis, non uno die nec duobus vel quinque aut x, nec xx quidem, sed usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras et vertatur in nauseam, eo quod repuleritis dominum qui in medio vestri est, et fleveritis coram eo dicentes: Quare egressi sumus de egypto? Et ait moyses ad dominum: Sexcenta milia peditum huius populi sunt, et tu dicis: Dabo eis esum carnium mense integro. Numquid ovium et boum multitudo cedetur ut possit sufficere ad cibum, vel omnes pisces maris in unum congregabuntur ut eos sufficiant? Cui respondit dominus: Numquid manus domini invalida est? Iam nunc videbis utrum sermo meus opere compleatur.

Venit igitur moyses et narravit populo verba domini, congregans lxx viros ex senioribus israhel, quos stare fecit circa tabernaculum. Descenditque dominus per nubem et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in moyse, et dans lxx viris. Cumque requievisset in eis spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt. Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur eldad et alter medad, super quos requievit spiritus. Nam et ipsi descripti fuerant, et non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetarent in castris, cucurrit puer et nuntiavit moysi dicens: Eldad et medad prophetant in castris. Statim iosue filius nun minister moysi et electus e pluribus ait: Domine mi moyses, prohibe eos. At ille: Quid, inquit, emularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet et det eis dominus spiritum suum? Reversusque est moyses et omnes maiores natu in castra. Ventus autem egrediens a domino, arreptans trans mare coturnices detulit et dimisit in castra itinere quanto una die confici potest ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram. Surgens ergo populus toto die illo et nocte et die altero, congregavit coturnicum, qui parum x choros, et siccaverunt eas per gyrum castrorum.

Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus, et ecce furor domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis. Vocatusque est ille locus sepulchra concupiscentie. Ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat. Egressi autem de sepulchris concupiscentie venerunt in aseroth et manserunt ibi.

Locutaque est maria et aaron contra moysen propter uxorem eius ethyopissam, et dixerunt: Num per solum moysen locutus est dominus? Nonne et nobis similiter locutus est? Quod cum audisset dominus, iratus est. Erat enim moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Statim locutus est ad eum et ad aaron et mariam: Egredimini tantum vos tres ad tabernaculum federis. Cumque fuissent egressi, descendit dominus in columna nubis et stetit in introitu tabernaculi, vocans aaron et mariam. Qui cum issent, dixit ad eos: Audite sermones meos. Si quis fuerit inter vos propheta domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquar ei, et palam, non per enigmata et figuras dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo moysi? Iratusque contra eos abiit. Nubes quoque recessit que erat super tabernaculum, et ecce maria apparuit candens lepra quasi nix. Cumque respexisset eam aaron et vidisset eam perfusam lepra, ait ad moysen: Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus, ne fiat hec quasi mortua, et ut abortivum quod proicitur de vulva matris sue. Ecce iam medium carnis eius devoratum est lepra. Clamavitque moyses ad dominum dicens: Domine obsecro sana eam. Cui respondit dominus: Si pater eius spuisset in faciem eius, nonne debuerat saltem septem dierum rubore perfundi? Septem diebus separetur extra castra, et postea revocabitur. Exclusa est itaque maria extra castra septem diebus, et populus non est motus de loco illo donec revocata est maria. Profectusque est populus de aseroth, fixis tentoriis in deserto pharan.

Ibi locutus est dominus ad moysen dicens: Mitte viros qui considerent terram chanaan quam daturus sum filiis israhel, singulos de singulis tribubus ex principibus. Fecit moyses quod dominus imperaverat, de deserto pharan mittens principes viros, quorum ista sunt nomina. De tribu ruben semmua filium zacchur. De tribu symeon safat filium uri. De tribu iuda caleph filium iephone. De tribu ysachar igal filium ioseph. De tribu effraim osee filium nun. De tribu beniamin falti filium raphu. De tribu zabulon geddihel filium sodi. De tribu ioseph sceptri manasse gaddi filium susi. De tribu dan ammihel filium gamalli. De tribu aser sur filium michael. De tribu neptalim naabi filium vafsi. De tribu gad guhel filium machi.

Hec sunt nomina virorum quos misit moyses ad considerandam terram. Vocavitque osee filium nun iosue. Misit ergo eos moyses ad considerandam terram chanaan et dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes, considerate terram qualis sit, et populum qui habitator est eius, utrum fortis sit an infirmus, pauci numero an plures, ipsa terra bona an mala, urbes quales, murate an absque muris, humus pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, et afferte nobis de fructibus terre. Erat autem tempus quando iam precoque uve vesci possunt. Cumque ascendissent, exploraverunt terram a deserto sin usque roob intrantibus emath. Ascenderuntque ad meridiem, et venerunt in ebron ubi erant ahiman et sisai et tholmai filii enak. Nam ebron septem annis ante thanim urbem egypti condita est. Pergentesque usque ad torrentem botri, absciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt in vecte duo viri. De malis quoque granatis et de ficis loci illius tulerunt, qui appellatus est nehelescol, id est torrens botri, eo quod botrum inde portassent filii israhel. Reversique exploratores terre post xl dies omni regione circuita venerunt ad moysen et aaron et ad omnem cetum filiorum israhel in desertum pharan quod est in cades. Locutique eis et omni multitudini ostenderunt fructus terre, et narraverunt dicentes: Venimus in terram ad quam misisti nos, que revera fluit lacte et melle, ut ex his fructibus cognosci potest. Sed cultores fortissimos habet, et urbes grandes atque muratas. Stirpem enak vidimus ibi. Amalech habitat in meridie. Etheus et iebuseus et amorreus in montanis. Chananeus vero moratur iuxta mare et circa fluenta iordanis. Inter hec caleph compescens murmur populi qui oriebatur contra moysen, ait: Ascendamus et possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam. Alii vero qui fuerant cum eo dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est. Detraxeruntque terre quam inspexerant apud filios israhel dicentes: Terra quam lustravimus devorat habitatores suos. Populum quem aspeximus procere stature est. Ibi vidimus monstra quedam filiorum enak de genere giganteo, quibus comparati quasi locuste videbamur. Igitur vociferans omnis turba flevit nocte illa, et murmurati sunt contra moysen et aaron cuncti filii israhel dicentes: Utinam mortui essemus in egypto, et non in hac vasta solitudine. Utinam pereamus et non inducat nos dominus in terram istam, ne cadamus gladio, et uxores ac liberi nostri ducantur captivi. Nonne melius est reverti in egyptum? Dixeruntque alter ad alterum: Constituamus nobis ducem et revertamur in egyptum. Quo audito moyses et aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum israhel. At vero iosue filius nun et caleph filius iephone, qui et ipsi lustraverant terram, sciderunt vestimenta sua, et ad omnem multitudinem filiorum israhel locuti sunt: Terra quam circuivimus valde bona est. Si propitius fuerit dominus, inducet nos in eam et tradet nobis humum lacte et melle manantem. Nolite rebelles esse contra dominum, neque timeatis populum terre huius, quia sicut panem ita possumus eos devorare. Recessit ab illis omne presidium. Dominus nobiscum est, nolite metuere. Cumque clamaret omnis multitudo et lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria domini super tectum federis cunctis videntibus filiis israhel. Et dixit dominus ad moysen: Usquequo detrahet michi populus iste? Quousque non credent michi in omnibus signis que feci coram eis? Feriam igitur eos pestilentia atque consumam. Te autem faciam principem super gentem magnam et fortiorem quam hec est.

Et ait moyses ad dominum: Ut audiant egyptii, de quorum medio eduxisti populum istum, et habitatores terre huius, qui audierunt quod tu domine in populo isto sis, et facie videaris ad faciem, et nubes tua protegat illos, et in columna nubis precedas eos per diem et in columna ignis per noctem, quod occideris tantam multitudinem quasi unum hominem, et dicant: Non poterat introducere populum in terram pro qua iuraverat, idcirco occidit eos in solitudine. Magnificetur ergo fortitudo domini, sicut iurasti dicens: Dominus patiens et multe misericordie, auferens iniquitatem et scelera, nullumque innoxium derelinquens, qui visitas peccata patrum in filios in tertiam et quartam generationem. Dimitte obsecro peccatum populi huius secundum magnitudinem misericordie tue, sicut propitius fuisti egredientibus de egypto usque ad locum istum. Dixitque dominus: Dimisi iuxta verbum tuum. Vivo ego, et implebitur gloria domini universa terra. Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam et signa que feci in egypto et in solitudine, et temptaverunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci mee, non videbunt terram pro qua iuravi patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit michi intuebitur eam. Servum meum caleph qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terram hanc quam circuivit, et semen eius possidebit eam. Quoniam amalechites et chananeus habitant in vallibus. Cras movete castra et revertimini in solitudinem per viam maris rubri.

Locutusque est dominus ad moysen et aaron dicens: Usquequo multitudo hec pessima murmurat contra me? Querelas filiorum israhel audivi. Dic ergo eis: Vivo ego, ait dominus, quia sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac iacebunt cadavera vestra. Omnes qui numerati estis a xx annis et supra, et murmurastis contra me, non intrabitis terram super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, preter caleph filium iephone et iosue filium nun. Parvulos autem vestros de quibus dixistis quod prede hostibus forent, introducam ut videant terram que vobis displicuit. Vestra cadavera iacebunt in solitudine. Filii vestri erunt vagi in deserto annis xl, et portabunt fornicationem vestram donec consumantur cadavera patrum in deserto. Iuxta numerum xl dierum quibus considerastis terram, annus pro die imputabitur, et xl annis recipietis iniquitates vestras, et scietis ultionem meam. Quoniam sicut locutus sum sic faciam omni multitudini huic pessime que consurrexit adversum me in

in solitudine hac deficiat et moriatur.

Igitur omnes viri quos miserat Moyses ad contemplandam terram, et qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes terrae quod esset mala, mortui sunt atque percussi in conspectu Domini. Iosue autem filius Nun et Caleph filius Iephone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam terram. Locutusque est Moyses universa verba haec ad omnes filios Israel, et luxit populus nimis. Et ecce mane primo surgentes ascenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum de quo Dominus locutus est, quia peccavimus. Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in prosperum? Nolite ascendere, non enim est Dominus vobiscum, ne corruatis coram inimicis vestris. Amalechites et Chananeus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum. At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Archa autem testamenti Domini et Moyses non recesserunt de castris. Descenditque Amalechites et Chananeus qui habitabant in monte, et percutiens eos atque concidens persecutus est eos usque Horma.

Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israel et dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram habitationis vestrae quam ego dabo vobis, et feceritis oblationem Domino in holocaustum aut victimam, vota solventes vel sponte offerentes munera, aut in sollemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bubus sive de ovibus, offeret quicumque immolaverit victimam sacrificium similae decimam partem ephi conspersae oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin; et vinum ad liba fundenda eiusdem mensurae dabit in holocaustum sive in victimam. Per agnos singulos et arietes erit sacrificium similae duarum decimarum, quae conspersa sit oleo tertiae partis hin, et vinum ad libamentum tertiae partis eiusdem mensurae offeret in odorem suavitatis Domino. Quando vero de bubus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas votum vel pacificas victimas, dabis per singulos boves similae tres decimas conspersae oleo, quod habeat medium mensurae hin, et vinum ad liba fundenda eiusdem mensurae in oblationem suavissimi odoris Domino. Sic facies per singulos boves et arietes et agnos et hedos. Tam indigenae quam peregrini eodem ritu offerent sacrificia. Unum praeceptum erit atque iudicium tam vobis quam advenis terrae.

Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel et dices ad eos: Cum veneritis in terram quam dabo vobis, et comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino de cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis, ita et de pulmentis dabitis primitias Domino. Quod si per ignorantiam praeterieritis quicquam horum quae locutus est Dominus ad Moysen, et mandavit per eum ad vos, a die qua coepit iubere et ultra, oblitaque fuerit facere multitudo, offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suavissimum Domino, et sacrificium eius ac liba ut caerimoniae postulant, hircumque pro peccato; et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel, et dimittetur eis, quoniam non sponte peccaverunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se et pro peccato atque errore suo; et dimittetur universae multitudini filiorum Israel et advenis qui peregrinantur inter eos, quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam. Quod si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo, et deprecabitur pro ea sacerdos quod inscia peccaverit coram Domino, impetrabitque ei veniam, et dimittetur ei. Tam indigenis quam advenis una lex erit omnium qui peccaverint ignorantes. Anima vero quae per superbiam aliquid commiserit, sive civis sit ille sive peregrinus, quoniam adversum Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo. Verbum enim Domini contempsit et praeceptum illius fecit irritum; idcirco delebitur et portabit iniquitatem suam.

Factum est autem cum essent filii Israel in solitudine, et invenissent hominem colligentem ligna in die sabbati, obtulerunt eum Moysi et Aaron et universae multitudini. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent. Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum omnis turba lapidibus extra castra. Cumque eduxissent eum foras, obruerunt lapidibus, et mortuus est sicut praeceperat Dominus. Dixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel et dices ad eos ut faciant sibi fimbrias per singulos angulos palliorum, ponentes in eis vittas iacinctinas; quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas et oculos per res varias fornicantes, sed magis memores praeceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Aegypti ut essem vester Deus.

Ecce autem Chore filius Ysaar filii Caath filii Levi, et Dathan atque Abiron filii Heliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis Ruben, surrexerunt contra Moysen, aliique filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagogae, et qui tempore concilii per nomina vocabantur. Cumque stetissent adversum Moysen et Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, et in ipsis est Dominus; cur elevamini super populum Domini? Quod cum audisset Moyses, cecidit pronus in faciem, locutusque ad Chore et ad omnem multitudinem: Mane, inquit, notum faciet Dominus qui ad se pertineant, et sanctos applicabit sibi, et quos elegerit appropinquabunt ei. Hoc igitur facite: tollat unusquisque thuribula sua, tu Chore et omne concilium tuum, et hausto cras igne ponite desuper thymiama coram Domino; et quemcumque elegerit, ipse erit sanctus. Multum erigimini filii Levi. Dixitque rursum ad Chore: Audite filii Levi: Num parum vobis est quod separavit vos Deus Israel ab omni populo et iunxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, et staretis coram frequentia populi, et ministraretis ei? Idcirco ad se accedere fecit te et omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vindicetis, et omnis globus tuus stet contra Dominum? Quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum? Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan et Abiron filios Heliab. Qui responderunt: Non venimus. Numquid parum tibi est quod eduxisti nos de terra quae lacte et melle manabat, ut occideres in deserto, nisi et dominatus fueris nostri? Revera induxisti nos in terram quae fluit rivis lactis et mellis, et dedisti nobis possessiones agrorum et vinearum; an et oculos nostros vis eruere? Non venimus. Iratusque Moyses valde ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum. Tu scis quod ne asellum quidem umquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum. Dixitque ad Chore: Tu et omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, et Aaron die crastino separatim. Tollite singuli thuribula vestra, et ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula; Aaron quoque teneat thuribulum suum. Quod cum fecissent, stantibus Moyse et Aaron, et coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron et ait: Separamini de medio congregationis huius, ut eos repente disperdam. Qui ceciderunt proni in faciem atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum universae carnis, num uno peccante contra omnes ira tua desaeviet? Et ait Dominus ad Moysen: Praecipe universo populo ut separetur a tabernaculis Chore et Dathan et Abiron. Surrexitque Moyses et abiit ad Dathan et Abiron, et sequentibus eum senioribus Israel dixit ad turbam: Recedite a tabernaculis hominum impiorum, et nolite tangere quae ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum. Cumque recessissent a tentoriis eorum per circuitum, Dathan et Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum cum uxoribus et liberis omnique frequentia. Et ait Moyses: In hoc scietis quod miserit me Dominus ut facerem universa quae cernitis, et non ex proprio ea corde protulerim. Si consueta hominum morte interierint, et visitaverit eos plaga qua et ceteri visitari solent, non misit me Dominus; sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos et omnia quae ad illos pertinent, descenderintque viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum. Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum, et aperiens os suum devoravit illos cum tabernaculis suis et universa substantia eorum, descenderuntque vivi in infernum operti humo, et perierunt de medio multitudinis. At vero omnis Israel qui stabat per gyrum fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne forte et nos terra deglutiat. Sed et ignis egressus a Domino interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incensum.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Praecipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tollat thuribula quae iacent in incendio, et ignem huc illucque dispergat, quoniam sanctificata sunt in mortibus peccatorum; producatque ea in laminas et affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino et sanctificata sint, ut cernant ea pro signo et monumento filii Israel. Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula aenea in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, et produxit ea in laminas, affigens altari, ut haberent postea filii Israel quibus commonerentur ne quis accedat alienigena et qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Chore et omnis congregatio eius, loquente Domino ad Moysen. Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen et Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini. Cumque oriretur seditio et tumultus incresceret, Moyses et Aaron fugerunt ad tabernaculum foederis. Quod postquam ingressi sunt, operuit nubes, et apparuit gloria Domini. Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron: Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos.

Cumque iacerent in terra, dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum et hausto igne de altari mitte incensum desuper, pergens cito ad populum ut roges pro eis; iam enim egressa est ira a Domino, et plaga desaevit. Quod cum fecisset Aaron, et cucurrisset ad mediam multitudinem quam iam vastabat incendium, obtulit thymiama, et stans inter mortuos ac viventes pro populo deprecatus est, et plaga cessavit. Fuerunt autem qui percussi sunt quattuordecim milia hominum et septingenti, absque his qui perierant in seditione Chore. Reversusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi foederis postquam quievit interitus.

Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israel et accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas a cunctis principibus tribuum virgas duodecim, et uniuscuiusque nomen superscribes virgae suae. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, et una virga cunctas seorsum continebit familias; ponesque eas in tabernaculo foederis coram testimonio, ubi loquar ad te. Quem ex his elegero, germinabit virga eius, et cohibebo a me querimonias filiorum Israel quibus contra vos murmurant. Locutusque est Moyses ad filios Israel, et dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus, fueruntque virgae duodecim absque virga Aaron. Quas cum posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii, sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi, et turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt. Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel; videruntque et receperunt singuli virgas suas. Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonii, ut servetur ibi in signum rebellium filiorum Israel, et quiescant querelae eorum a me ne moriantur. Fecitque Moyses sicut praeceperat Dominus. Dixerunt autem filii Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus. Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. Num usque ad internecionem cuncti delendi sumus?

Dixitque Dominus ad Aaron: Tu et filii tui et domus patris tui tecum portabitis iniquitatem sanctuarii, et tu et filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri. Sed et fratres tuos de tribu Levi et sceptrum patris tui sume tecum, praestoque sint et ministrent tibi; tu autem et filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii. Excubabuntque Levitae ad praecepta tua et ad cuncta opera tabernaculi, ita dumtaxat ut ad vasa sanctuarii et ad altare non accedant, ne et illi moriantur et vos pereatis simul. Sint autem tecum et excubent in custodiis tabernaculi et in omnibus caerimoniis eius. Alienigena non miscebitur vobis. Excubate in custodia sanctuarii et in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super filios Israel. Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, et tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi eius. Tu autem et filii tui custodite sacerdotium vestrum, et omnia quae ad cultum altaris pertinent et intra velum sunt per sacerdotes administrabuntur. Si quis externus accesserit, occidetur.

Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quae sanctificantur a filiis Israel tibi tradidi et filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna. Haec ergo accipies de his quae sanctificantur et oblata sunt Domino. Omnis oblatio et sacrificium et quicquid pro peccato atque delicto redditur mihi, et cedit in sancta sanctorum, tuum erit et filiorum tuorum. In sanctuario comedes illud; mares tantum edent ex eo, quia consecratum est tibi. Primitias autem quas voverint et obtulerint filii Israel tibi dedi et filiis tuis ac filiabus iure perpetuo. Qui mundus est in domo tua vescetur eis. Omnem medullam olei et vini ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi. Universa frugum initia quas gignit humus et Domino deportantur cedent in usus tuos. Qui mundus est in domo tua vescetur eis. Omne quod ex voto reddiderint filii Israel tuum erit. Quicquid primum erumpit e vulva cunctae carnis quam offerunt Domino, sive ex hominibus sive de pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita dumtaxat ut pro hominis primogenito pretium accipias, et omne animal quod immundum est redimi facias; cuius redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque pondere sanctuarii. Siclus viginti obolos habet. Primogenitum autem bovis et ovis et caprae non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino. Sanguinem tantum eorum fundes super altare, et adipes adolebis in odorem suavissimum Domino. Carnes vero in usum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum et armus dexter tua erunt. Omnes primitias sanctuarii quas offerunt filii Israel Domino tibi dedi et filiis ac filiabus

iure perpetuo. Pactum salis est coram domino sempiternum. tibi ac filiis tuis. Dixitque dominus ad aaron. In terra eorum nichil possidebitis. nec habebitis partem inter eos. Ego pars et hereditas tua, in medio filiorum israhel. Filiis autem levi dedi omnes decimas israhelis in possessionem pro ministerio quo serviunt michi in tabernaculo federis. ut non accedant ultra filii israhel ad tabernaculum federis. nec committant peccatum mortiferum. Solis filiis levi michi in tabernaculo servientibus et portantibus peccata populi. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Nichil aliud possidebunt decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Precipe levitis atque denuntia. Cum acceperitis a filiis israhel decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte domino. id est decimam partem decime. ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quam de torcularibus: et universis quorum accipitis primitias offerte domino et date aaron sacerdoti. Omnia que offeretis ex decimis et in donaria domini separabitis, optima et electa erunt. Dicesque ad eos. Si preclara et meliora queque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area et torculari dederitis primitias et comedetis eas in omnibus locis vestris tam vos quam familie vestre quia pretium est pro ministerio quo servitis in tabernaculo testimonii et non peccabitis super hoc egregia vobis et pinguia reservantes. ne polluatis oblationes filiorum israhel. et moriamini.

Locutusque est dominus ad moysen et aaron dicens. Ista est religio victime quam constituit dominus. Precipe filiis israhel ut adducant ad te vaccam rufam etatis integre in qua nulla sit macula. nec portaverit iugum. tradetisque eam eleazaro sacerdoti. Qui eductam extra castra immolabit in conspectu omnium. et tinguens digitum in sanguine eius asperget contra fores tabernaculi septem vicibus: comburetque eam cunctis videntibus: tam pelle et carnibus eius, quam sanguine et fimo flamme tradentis. lignum quoque cedrinum et ysopum coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam que vaccam vorat. et tunc demum lotis vestibus et corpore suo ingredietur in castra. commaculatusque erit usque ad vesperam. Sed et ille qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua et corpus. et immundus erit usque ad vesperam. Colliget autem vir mundus cineres vacce et effundet eos extra castra in loco purissimo. ut sint multitudini filiorum israhel in custodiam et in aquam aspersionis. quia pro peccato vacca combusta est. Cumque laverit qui vacce portaverit cineres vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperam. Habebunt hoc filii israhel et advene qui habitant inter eos sanctum iure perpetuo. Qui tetigerit cadaver hominis et propter hoc septem dies erit immundus, aspergetur ex hac aqua die tertio et septimo et sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari. Omnis qui tetigerit humane anime morticinum, et aspersus ex hac commixtione non fuerit polluit tabernaculum domini et peribit ex israhel. quia aqua expiationis non est aspersus. Immundus erit et manebit spurcitia eius super eum. Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur tentorium illius. et universa vasa que ibi sunt polluta erunt septem diebus: Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit. Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis. aut per se mortuum, sive os illius sive sepulchrum, immundus erit septem diebus: Tollent de cineribus combustionis atque peccati et mittent aquas vivas super eos. in quibus cum homo mundus tinxerit ysopum, asperget ex eo omne tentorium. et cunctam supellectilem. et homines huiuscemodi contagione pollutos. atque hoc modo mundus lustrabit immundum. tertio et septimo die. expiatusque septimo lavabit et se et vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperam. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesie. quia sanctuarium domini polluit et non est aqua lustrationis aspersus. Erit hoc preceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas lavabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis. immundus erit usque ad vesperam. Quicquid tetigerit immundus immundum faciet: et anima que horum quippiam tetigerit immunda erit usque ad vesperam.

Veneruntque filii israhel et omnis multitudo in desertum syn mense primo. et mansit populus in cades. Mortuaque est ibi maria. et sepulta est in eodem loco. Cumque indigeret aqua populus. coierunt adversum moysen et aaron. et versi in seditione dixerunt. Utinam perissemus inter fratres nostros coram domino. Cur eduxistis ecclesiam domini in solitudinem. ut et nos et nostra iumenta moriantur? Quare nos fecistis ascendere de egypto. et adduxistis in locum istum pessimum qui seri non potest qui nec ficum gignit nec vineas. nec mala granata. insuper et aquam non habet ad bibendum? Ingressique moyses et aaron dimissa multitudine tabernaculum federis corruerunt proni in terram. clamaveruntque ad dominum atque dixerunt. Domine deus audi clamorem populi huius et aperi eis thesaurum tuum et fontem aque vive, ut satiati cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria domini super eos.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Tolle virgam et congrega populum tu et aaron frater tuus. et loquimini ad petram coram eis. et illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo et iumenta eius. Tulit ergo moyses virgam que erat in conspectu domini. sicut preceperat ei. congregata omni multitudine ante petram, dixitque eis. Audite rebelles et increduli. Num de petra hac vobis aquam poterimus eicere? Cumque elevasset moyses manum percutiens virga bis silicem, egresse sunt aque largissime. ita ut populus biberet et iumenta. Dixitque dominus ad moysen et aaron. Quia non credidistis michi ut sanctificaretis me coram filiis israhel non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Hec est aqua contradictionis ubi iurgati sunt filii israhel contra dominum. et sanctificatus est in eis. Misit interea nuntios moyses de cades ad regem edom qui dicerent: Hec mandat frater tuus israhel. Nosti omnem laborem qui apprehendit nos quomodo descenderint patres nostri in egyptum et habitaverimus ibi multo tempore afflixeruntque nos egyptii et patres nostros. et quomodo clamaverimus ad dominum et exaudierit nos. miseritque angelum qui eduxerit nos de egypto. Ecce in urbe cades que est in extremis finibus tuis positi obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros neque per vineas. non bibemus aquas de puteis tuis. sed gradiemur via publica nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos. Cui respondit edom. Non transibis per me. Alioquin armatus occurram tibi. Dixeruntque filii israhel. Per tritam gradiemur viam. et si biberimus aquas tuas nos et pecora nostra. dabimus quod iustum est. Nulla erit in pretio difficultas. tantum velociter transeamus. At ille respondit. Non transibis. Statimque egressus est obvius cum infinita multitudine et manu forti, nec voluit acquiescere deprecanti ut concederet transitum per fines suos. Quam ob rem divertit ab eo israhel.

Cumque castra movissent de cades venerunt in montem hor qui est in finibus terre edom ubi locutus est dominus ad moysen dicens. Pergat inquit aaron ad populos suos. Non enim intrabit terram quam dedi filiis israhel eo quod incredulus fuerit ori meo ad aquas contradictionis. Tolle aaron et filium eius cum eo. et duces eos in montem hor. Cumque nudaveris patrem veste sua indues eleazarum filium eius. et aaron colligetur et morietur ibi. Fecit moyses ut preceperat dominus. et ascenderunt in montem hor coram omni multitudine. Cumque aaron spoliasset vestibus suis. induit eis eleazarum filium eius. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum eleazaro. Omnis autem multitudo videns occubuisse aaron flevit super eo XXX diebus per cunctas familias suas.

Quod cum audisset chananeus rex arad qui habitabat ad meridiem venisse scilicet israhel per exploratorum viam, pugnavit contra illum. et victor existens duxit ex eo predam. At israhel voto se domino obligans ait. Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes eius. Exaudivitque dominus preces israhel. et tradidit chananeum. Quem ille interfecit subversis urbibus eius. et vocavit nomen loci illius horma, id est anathema.

Profecti sunt autem de monte hor per viam que ducit ad mare rubrum ut circuirent terram edom. et tedere cepit populum itineris ac laboris locutusque contra dominum et moysen ait. Cur eduxisti nos de egypto ut moreremur in solitudine? Deest panis et non sunt aque. anima nostra iam nauseat super cibo isto levissimo. Quam ob rem misit dominus in populum ignitos serpentes. ad quorum plagas et mortes plurimorum venerunt ad moysen atque dixerunt. Peccavimus quia locuti sumus contra dominum et te. Ora ut tollat a nobis serpentes. Oravitque moyses pro populo.

Et locutus est dominus ad eum. Fac serpentem eneum, et pone eum pro signo. Qui percussus cum aspexerit eum vivet. Fecit ergo moyses serpentem eneum et posuit pro signo. Quem cum percussi aspicerent, sanabantur. Profectique sunt filii israhel. et castrametati sunt in oboth. Unde egressi fixere tentoria in hieabarim in solitudine que respicit moab. contra orientalem plagam. et inde moventes venerunt ad torrentem zared. Quem relinquentes castrametati sunt contra arnon que est in deserto. et prominet in finibus amorrei. Siquidem arnon terminus est moab dividens moabitas et amorreos. Unde dicitur in libro bellorum domini. Sicut fecit in mari rubro. sic faciet in torrentibus arnon. Scopuli torrentium arnon inclinati sunt ut requiescerent in arnon. et recumberent in finibus moabitarum.

Ex eo loco apparuit puteus super quo locutus est dominus ad moysen. Congrega populum. et dabo ei aquam. Tunc cecinit israhel carmen istud. Ascendat puteus. concinebant. puteus quem foderunt principes et paraverunt duces multitudinis in datore legis. et in baculis suis. Profectique sunt in moboth. moboth de solitudine machana. de machana in nahaliel. de nahaliel in bomoth. Bomoth vallis est in regione moab in vertice phasga. et que respicit contra desertum. Misit autem israhel nuntios ad seon regem amorreorum dicens. Obsecro ut transire michi liceat per terram tuam. non declinabimus in agros et vineas. non bibemus aquas ex puteis tuis. Via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos. Qui concedere noluit ut transiret israhel per fines suos. quin potius exercitu congregato egressus est obviam in desertum. et venit in iasa et pugnavit contra eum. A quo percussus est in ore gladii et possessa est terra eius. ab arnon usque ieboch. et filios ammon quia forti presidio tenebantur termini ammonitarum.

Tulit ergo israhel omnes civitates eius. et habitavit in urbibus amorrei. in esebon scilicet et viculis eius. Urbs esebon fuit regis seon amorrei. Qui pugnavit contra regem moab et tulit omnem terram que ditionis illius fuerat usque arnon. Idcirco dicitur in proverbio. Venite in esebon, edificetur et construatur civitas seon. Ignis egressus est de esebon. flamma de oppido seon, et devoravit ar moabitarum. et habitatores excelsorum arnon. Ve tibi moab. peristi popule chamos. Dedit filios eius in fugam. et filias in captivitatem regi amorreorum seon. Iugum ipsorum disperiit ab esebon usque dibon. lassi pervenerunt in iope. et usque medaba. Habitavit itaque israhel in terra amorrei. Misitque moyses qui explorarent iazer. Cuius ceperunt viculos et possederunt habitatores. Verteruntque se et ascenderunt per viam basan. et occurrit eis og rex basan cum omni populo suo pugnaturus in edrai. Dixitque dominus ad moysen. Ne timeas eum. quia in manu tua tradidi illum. et omnem populum ac terram eius. faciesque illi sicut fecisti seon regi amorreorum habitatori esebon. Percusserunt igitur et hunc cum filiis suis universumque populum eius usque ad internitionem. et possederunt terram illius. Profectique castrametati sunt in campestribus moab. ubi trans iordanem iericho sita est.

Videns autem balac filius sephor omnia que fecerat israhel amorreo et quod pertimuissent eum moabite et impetum eius ferre non possent, dixit ad maiores natu madian. Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in moab. Misit ergo nuntios ad balaam filium beor ariolum qui habitabat super flumen terre filiorum ammon. ut vocarent eum et dicerent. Ecce egressus est populus ex egypto qui operuit superficiem terre, sedens contra me. Veni igitur et maledic populo huic quia fortior me est, si quomodo possim percutere et eicere eum de terra mea. Novi enim quod benedictus sit cui benedixeris. et maledictus in quem maledicta congesseris. Perrexeruntque seniores moab et maiores natu madian habentes divinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad balaam et narrassent ei omnia verba balac, respondit. Manete hic nocte. et respondebo quicquid michi dixerit dominus. Manentibus illis apud balaam, venit deus et ait ad eum. Quid sibi volunt homines isti apud te? Respondit. Balac filius sephor rex moabitarum misit eos ad me dicens. Ecce populus qui egressus est ex egypto operuit superficiem terre, veni et maledic ei, si quomodo possim pugnans abigere eum. Dixitque dominus ad balaam. Noli ire cum eis. neque maledicas populo quia benedictus est. Qui mane consurgens dixit ad principes. Ite in terram vestram quia prohibuit me dominus venire vobiscum. Reversi principes. dixerunt ad balac. Noluit balaam venire nobiscum. Rursum ille multo plures et nobiliores quam ante miserat misit. Qui cum venissent ad balaam dixerunt. Sic dicit balac filius sephor. Ne cuncteris venire ad nos. Paratum habeo honorare te. et quicquid volueris dabo tibi. Veni et maledic populo isti. Respondit balaam. Si dederit michi balac plenam domum suam argenti et auri. non potero mutare verbum domini dei mei ut vel plus vel minus loquar. Obsecro ut hic maneatis etiam hac nocte ut scire queam quid michi rursum respondeat dominus.

Venit ergo deus ad balaam nocte et ait ei. Si vocare te venerunt homines

isti surge et vade cum eis: ita dumtaxat ut quod tibi praecepero facias. Surrexit balaam mane, et strata asina sua profectus est cum eis. Et iratus est Dominus. Stetitque angelus Domini in via contra balaam, qui sedebat asinae, et habebat duos pueros secum. Cernens asina angelum stantem in via, evaginato gladio, avertit se de itinere, et ibat per agrum. Quam cum verberaret balaam, et vellet ad semitam reducere, stetit angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus vineae cingebantur. Quem videns asina, iunxit se parieti, et attrivit sedentis pedem. At ille iterum verberabat. Cumque vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis. Qui iratus vehementius caedebat fuste latera eius.

Aperuitque Dominus os asinae, et locuta est: Quid feci tibi? Cur percutis me ecce iam tertio? Respondit balaam: Quia commeruisti, et illusisti mihi. Utinam haberem gladium ut te percuterem. Dixitque asina: Nonne animal tuum sum, cui sedere consuevisti usque in praesentem diem? Dic quid simile umquam fecerim tibi. At ille ait: Numquam. Protinus aperuit Dominus oculos balaam, et vidit angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram. Cui angelus: Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni ut adversarer tibi, quia perversa est via tua, mihique contraria: et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, et illa viveret. Dixitque balaam: Peccavi, nesciens quod tu stares contra me: et nunc si displicet tibi ut vadam, revertar. Ait angelus: Vade cum istis, et cave ne aliud quam praecepero tibi loquaris. Ivit igitur cum principibus. Quod cum audisset balac, egressus est in occursum eius in oppido moabitarum quod situm est in extremis finibus arnon. Dixitque ad balaam: Misi nuntios ut vocarent te, cur non statim venisti ad me? An quia mercedem adventui tuo reddere nequeo? Cui ille respondit: Ecce adsum: numquid loqui potero aliud, nisi quod Dominus posuerit in ore meo? Perrexerunt ergo simul, et venerunt in urbem quae in extremis regni eius finibus erat. Cumque occidisset balac boves et oves, misit ad balaam et principes qui cum eo erant munera. Mane autem facto duxit eum ad excelsa baal, et intuitus est extremam partem populi.

Dixitque balaam ad balac: Aedifica mihi hic septem aras, et para totidem vitulos, eiusdem numeri arietes. Cumque fecisset iuxta sermonem balaam, imposuerunt simul vitulum et arietem super aram. Dixitque balaam ad balac: Sta paulisper iuxta holocaustum tuum, donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus, et quodcumque imperaverit, loquar tibi. Cumque abisset velociter, occurrit ei Deus. Locutusque est ad eum balaam: Septem aras erexi, et imposui vitulum et arietem desuper. Dominus autem posuit verbum in ore eius, et ait: Revertere ad balac, et haec loqueris. Reversus invenit balac stantem iuxta holocaustum suum, et omnes principes moabitarum: assumptaque parabola sua, dixit: De aram adduxit me balac rex moabitarum de montibus orientis: Veni, inquit, et maledic iacob: propera, et detestare israhel. Respondit balaam: Quomodo maledicam, cui non maledixit Dominus? qua ratione detester, quem Dominus non detestatur? De summis silicibus videbo eum, et de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, et inter gentes non reputabitur. Quis dinumerare possit pulverem iacob, et nosse numerum stirpis israhel? Moriatur anima mea morte iustorum, et fiant novissima mea horum similia. Dixitque balac ad balaam: Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis vocavi te: et tu e contrario benedicis eis. Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dominus? Dixit ergo balac: Veni mecum in alterum locum unde partem israhelis videas, et totum videre non possis: inde maledicito eis. Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis phasga, aedificavit balaam septem aras, et impositis supra vitulo atque ariete, dixit ad balac: Sta hic iuxta holocaustum tuum, donec ego pergam obvius. Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait: Revertere ad balac, et haec loquere. Reversus invenit eum stantem iuxta holocaustum suum, et principes moabitarum cum eo. Ad quem balac: Quid, inquit, locutus est Dominus? At ille assumpta parabola sua, ait: Sta balac, et ausculta: audi fili sephor. Non est Deus quasi homo ut mentiatur, nec ut filius hominis ut mutetur. Dixit ergo, et non faciet? locutus est, et non implebit? Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Non est idolum in iacob, nec videtur simulacrum in israhel. Dominus Deus eius cum eo est, et clangor victoriae regis in illo. Deus eduxit eos de aegypto, cuius fortitudo similis est rinocerotis. Non est augurium in iacob, nec divinatio in israhel. Temporibus suis dicetur iacob et israheli quid operatus sit Deus. Ecce populus ut leaena consurget, et quasi leo erigetur: non accubabit donec devoret praedam, et occisorum sanguinem bibat. Dixitque balac ad balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas. Et ille ait: Nonne dixi tibi quod quidquid mihi imperaret Deus, hoc facerem? Et ait balac ad eum: Veni, et ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo ut inde maledicas eis. Cumque duxisset eum super verticem montis phogor, qui respicit solitudinem, dixit ei balaam: Aedifica mihi hic septem aras, et para totidem vitulos, eiusdem numeri arietes. Fecit balac ut balaam dixerat: imposuitque vitulos et arietes per singulas aras. Cumque vidisset balaam quod placeret Domino ut benediceret israheli, nequaquam abiit ut ante perrexerat, ut augurium quaereret: sed dirigens contra desertum vultum suum, et elevans oculos, vidit israhel in tentoriis commorantem per tribus suas: et irruente in se spiritu Dei, assumpta parabola, ait: Dixit balaam filius beor: dixit homo cuius obturatus est oculus: dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, et sic aperiuntur oculi eius. Quam pulchra tabernacula tua iacob, et tentoria tua israhel! Ut valles nemorosae, ut horti iuxta fluvios irrigui, ut tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. Fluet aqua de situla eius, et semen illius erit in aquas multas. Tolletur propter agag rex eius, et auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de aegypto, cuius fortitudo similis est rinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, et perforabunt sagittis. Accubans dormivit ut leo, et quasi leaena, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit et ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

Iratusque balac contra balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus e contrario benedixisti tertio. Revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnifice honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito. Respondit balaam ad balac: Nonne nuntiis tuis quos misisti ad me dixi: Si dederit mihi balac plenam domum suam argenti et auri, non potero praeterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar? Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit balaam filius beor: dixit homo cuius obturatus est oculus: dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, et visiones omnipotentis videt, qui cadens apertos oculos habet. Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. Orietur stella ex iacob, et consurget virga de israhel: et percutiet duces moab, vastabitque omnes filios seth. Et erit ydumea possessio eius: hereditas seyr cedet inimicis suis: israhel vero fortiter aget. De iacob erit qui dominetur, et perdat reliquias civitatis. Cumque vidisset amalech, assumens parabolam suam, ait: Principium gentium amalech, cuius extrema perdentur. Vidit quoque cineum: et assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum, et fueris electus de stirpe cham, quamdiu poteris permanere? Assur enim capiet te. Assumptaque iterum parabola, rursum ait: Heu, quis victurus est quando ista faciet Deus? Venient in trieribus de italia, superabunt assyrios, vastabuntque hebraeos, et ad extremum etiam ipsi peribunt. Surrexitque balaam, et reversus est in locum suum: balac quoque via qua venerat, abiit.

Morabatur autem eo tempore israhel in sethim, et fornicatus est cum filiabus moab, quae vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, et adoraverunt deos earum. Initiatusque est israhel beelfegor: et iratus est Dominus, ait ad moysen: Tolle cunctos principes populi, et suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus ab israhel. Dixitque moyses ad iudices israhel: Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt beelfegor. Et ecce unus de filiis israhel intravit coram fratribus suis ad scortum madianitidem, vidente moyse et omni turba filiorum israhel, qui flebant ante fores tabernaculi.

Quod cum vidisset finees filius eleazari filii aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, et arrepto pugione, ingressus est post virum israhelitem in lupanar, et perfodit ambos simul, virum scilicet et mulierem in locis genitalibus. Cessavitque plaga a filiis israhel: et occisi sunt viginti quattuor milia hominum. Dixitque Dominus ad moysen: Fines filius eleazari filii aaron sacerdotis avertit iram meam a filiis israhel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios israhel in zelo meo. Idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacem foederis mei, et erit tam ipsi quam semini eius pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, et expiavit scelus filiorum israhel. Erat autem nomen viri israhelitae, qui occisus erat cum madianitide, zambri filius salu, dux de cognatione et tribu symeonis. Porro mulier madianitis, quae pariter interfecta est, vocabatur cozbi filia sur principis nobilissimi madianitarum.

Locutusque est Dominus ad moysen, dicens: Hostes vos sentiant madianitae, et percutite eos: quia et ipsi hostiliter egerunt contra vos, et decepere insidiis per idolum beelfegor, et cozbi filiam ducis madian sororem suam, quae percussa est in die plagae pro sacrilegio beelfegor.

Postquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad moysen et ad eleazarum filium aaron sacerdotem: Numerate omnem summam filiorum israhel a viginti annis et supra, per domos et cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere. Locuti sunt itaque moyses et eleazar sacerdos in campestribus moab super iordanem contra iericho ad eos qui erant a viginti annis et supra, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus: Ruben primogenitus israhelis. Huius filius enoch, a quo familia enochitarum: et phallu, a quo familia phalluitarum: et esrom, a quo familia esromitarum: et charmi, a quo familia charmitarum. Hae sunt familiae de stirpe ruben: quarum numerus inventus est quadraginta tria milia et septingenti triginta. Filius phallu heliab, huius filii namuhel et dathan et abiron. Isti sunt dathan et abiron principes populi qui surrexerunt contra moysen et aaron in seditione chore, quando adversum Dominum rebellaverunt: et aperiens terra os suum devoravit chore, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum, ut chore pereunte, filii eius non perirent. Filii symeon per cognationes suas: namuhel, ab hoc familia namuhelitarum: iamin, ab hoc familia iaminitarum: iachin, ab hoc familia iachinitarum: zare, ab hoc familia zareitarum: saul, ab hoc familia saulitarum. Hae sunt familiae de stirpe symeon, quarum omnis numerus fuit viginti duo milia ducentorum. Filii gad per cognationes suas: sephon, ab hoc familia sephonitarum: aggi, ab hoc familia aggitarum: suni, ab hoc familia sunitarum: ozni, ab hoc familia oznitarum: her, ab hoc familia heritarum: arod, ab hoc familia aroditarum: arihel, ab hoc familia arihelitarum. Hae sunt familiae gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta milia quingentorum. Filii iuda, her et onan, qui ambo mortui sunt in terra chanaan. Fueruntque filii iuda per cognationes suas: sela, a quo familia selanitarum: phares, a quo familia pharesitarum: zara, a quo familia zaraitarum. Porro filii phares: esrom, a quo familia esromitarum: et amul, a quo familia amulitarum. Istae sunt familiae iuda, quarum omnis numerus fuit septuaginta sex milia quingentorum. Filii ysachar per cognationes suas: thola, a quo familia tholaitarum: phua, a quo familia phuaitarum: iasub, a quo familia iasubitarum: semram, a quo familia semramitarum. Hae sunt cognationes ysachar, quarum numerus fuit sexaginta quattuor milia trecentorum. Filii zabulon per cognationes suas: sared, a quo familia sareditarum: helon, a quo familia helonitarum: iahel, a quo familia iahelitarum. Hae sunt cognationes zabulon, quarum numerus fuit sexaginta milia quingentorum. Filii ioseph per cognationes suas manasses et effraim. De manasse ortus est machir, a quo familia machiritarum. Machir genuit galaad, a quo familia galaaditarum. Galaad habuit filios: iezer, a quo familia iezeritarum: et elec, a quo familia elecitarum: et asrihel, a quo familia asrihelitarum: et sechem, a quo familia sechemitarum: et semida, a quo familia semidaitarum: et epher, a quo familia epheritarum. Fuit autem epher pater salphaad, qui filios non habebat, sed tantum filias, quarum ista sunt nomina: maala, et noa, et egla, et melcha, et thersa. Hae sunt familiae manasse, et numerus earum quinquaginta duo milia septingentorum. Filii autem effraim per cognationes suas fuerunt hi: suthala, a quo familia suthalaitarum: becher, a quo familia becheritarum: thehen, a quo familia thehenitarum. Porro filius suthala fuit heran, a quo familia heranitarum. Hae sunt cognationes filiorum effraim, quarum numerus fuit triginta duo milia quingentorum. Isti sunt filii ioseph per familias suas. Filii beniamin in cognationibus suis: bale, a quo familia baleitarum: asbel, a quo familia asbelitarum: ahiram, a quo familia ahiramitarum: supham, a quo familia suphamitarum: upham, a quo familia uphamitarum. Filii bale: hered et noeman. De hered, familia hereditarum: de noeman, familia noemanitarum. Hi sunt filii beniamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadraginta quinque milia sexcentorum. Filii dan per cognationes suas: suham, a quo familia suhamitarum. Hae sunt cognationes dan per familias suas. Omnes fuere suhamitae, quorum numerus erat sexaginta quattuor milia quadringentorum. Filii aser per cognationes suas: iemna, a quo familia iemnaitarum: iessui, a quo familia iessuitarum: brie, a quo familia brieitarum. Filii brie: haber, a quo familia haberitarum: et melchiel, a quo familia melchielitarum. Nomina

18.

lx.

autem filiae aser fuit sara. Hae cognationes filiorum aser et numerus eorum L. tria milia quadringentorum. Filii neptalim per cognationes suas iessihel, a quo familia iessihelitarum. guni, a quo familia gunitarum. iesser: a quo familia iesseritarum. sellem, a quo familia sellemitarum. Hae sunt cognationes filiorum neptalim per familias suas quorum numerus erat quadraginta quinque milia quadringentorum. Ista est summa filiorum israhel qui recensiti sunt sexcenta milia, et mille septingenti XXX. Locutusque est dominus ad moysen dicens. Istis dividetur terra iuxta numerum vocabulorum in possessiones suas. Pluribus maiorem partem dabis, et paucioribus minorem. Singulis sicut nunc recensiti sunt tradetur possessio ita dumtaxat ut sors terram tribubus dividat et familiis. Quicquid sorte contigerit hoc vel plures accipiant vel pauciores.

Hic quoque numerus est filiorum levi per familias suas. Gerson a quo familia gersonitarum. caath a quo familia caathitarum. merari a quo familia meraritarum. Hae sunt familiae levi. familia lobni. familia hebroni. familia mooli. familia musi. familia cori. At vero caath genuit amram qui habuit uxorem iochabed filiam levi, quae nata est in aegypto. Haec genuit viro suo amram filios aaron et moysen et mariam sororem eorum. De aaron orti sunt nadab et abiu. et eleazar et ithamar. quorum nadab et abiu mortui sunt cum obtulissent ignem alienum coram domino. Fueruntque omnes qui numerati sunt XX. tria milia generis masculini ab uno mense et supra quia non sunt recensiti a filiis israhel. nec eis cum ceteris data possessio est. Hic est numerus filiorum israhel qui descripti sunt a moyse et eleazaro sacerdote in campestribus moab, supra iordanem contra iericho. Inter quos nullus fuit eorum qui ante numerati sunt a moyse et aaron in deserto synai. Praedixerat enim dominus quod omnes morerentur in solitudine nullusque remansit ex eis nisi caleph filius iephone. et iosue filius nun.

Accesserunt autem filiae salphaad. filii epher: filii galaad. filii machir: filii manasse qui fuit filius ioseph quarum sunt nomina maala. noa. et melecha. et egla. et thersa. Steteruntque coram moyse et eleazaro sacerdote. et cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi foederis atque dixerunt. Pater noster mortuus est in deserto nec fuit in seditione chore quae concitata est contra dominum sub chore, sed in peccato suo mortuus est. hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen eius de familia sua, quia non habet filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri. Retulitque moyses causam earum ad iudicium domini. Qui dixit ad eum. Iustam rem postulant filiae salphaad. Da eis possessionem inter cognatos patris sui. et ei in hereditate succedant. Ad filios autem israhel loqueris haec. Homo qui mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hereditas. Si filiam non habuerit habebit successores fratres. Quod si et fratres ei non fuerint: dabitis hereditatem fratribus patris eius. Sin autem nec patruos habuerit: dabitur hereditas his qui ei proximi sunt. Eritque hoc filiis israhel sanctum lege perpetua, sicut praecepit dominus moysi.

Dixit quoque dominus ad moysen. Ascende in montem istum abarim et contemplare inde terram quam daturus sum filiis israhel. Cumque videris eam ibis et tu ad populum tuum sicut ivit aaron frater tuus. quia offendistis me in deserto syn, in contradictione multitudinis. nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. Hae sunt aquae contradictionis in cades deserti syn. Cui respondit moyses. Provideat dominus deus spirituum omnis carnis hominem qui sit super multitudinem hanc, et qui possit exire et intrare ante eos et educere eos. vel introducere ne sit populus domini sicut oves absque pastore.

Dixitque dominus ad eum. Tolle iosue filium nun virum in quo est spiritus dei et pone manum tuam super eum. Qui stabit coram eleazaro sacerdote. et omni multitudine. et dabis ei praecepta cunctis videntibus: et partem gloriae tuae, ut audiat eum omnis synagoga israhel. Pro hoc si quid agendum erit eleazar sacerdos consulet dominum. Ad verbum illius egredietur et ingredietur ipse et omnes filii israhel cum eo. et cetera multitudo. Fecit moyses ut praeceperat dominus. Cumque tulisset iosue statuit eum coram eleazaro sacerdote et omni frequentia populi. et impositis capiti eius manibus: cuncta replicavit quae mandaverat dominus.

Dixit quoque dominus ad moysen. Praecipe filiis israhel et dices ad eos. Oblationem meam et panes et incensum suavissimum offerte per tempora sua. Haec sunt sacrificia quae offerre debetis agnos anniculos inmaculatos duos cotidie in holocaustum sempiternum. unum offeretis mane. et alterum ad vesperam. Decimam partem ephi quae conspersa sit oleo purissimo. et habeat quartam partem hin. holocaustum iuge est quod obtulistis in monte synai in odorem suavissimum incensi domini. et libabitis vini quartam partem hin. per agnos singulos in sanctuario domini. alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam, iuxta omnem ritum sacrificii et libamentorum eius oblationem suavissimi odoris domino. Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos inmaculatos. et duas decimas similae oleo conspersae in sacrificio, et liba quae rite funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.

In kalendis autem id est in mensium exordiis offeretis holocaustum domino vitulos de armento duos. arietem unum. agnos inmaculatos septem, et tres decimas similae oleo conspersae in sacrificio per singulos vitulos. et duas decimas similae per singulos arietes, et decimam decimae similae ex oleo in sacrificio per agnos singulos. holocaustum suavissimi odoris atque incensi est domino. Libamenta autem vini quae per singulas fundenda sunt victimas ista erunt. Media pars hin per vitulos singulos. tertia per arietem, quarta per agnum. Hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt. Hircus quoque offeretur domino pro peccatis in holocaustum sempiternum. cum libamentis suis.

Mense autem primo XIIII. die mensis phase erit. et XV. die sollemnitas. Septem diebus vescentur azimis. quarum dies prima venerabilis et sancta erit. Omne opus servile non facietis in ea. Offeretisque incensum holocaustum domino vitulos de armento duos et arietem unum. agnos anniculos inmaculatos septem. et sacrificia singulorum ex simila quae conspersa sit oleo. tres decimas per singulos vitulos. et duas decimas per arietem. et decimam decimae per agnos singulos id est per septem agnos. et hircum pro peccato unum ut expietur pro vobis, praeter holocaustum matutinum quod semper offeretis. Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis et in odorem suavissimum domino qui surget de holocausto et libaminibus singulorum. Dies quoque septimus celeberrimus et sanctus erit vobis. omne opus servile non facietis in eo. Dies etiam primitivorum quando offeretis novas fruges domino expletis ebdomadibus: venerabilis et sancta erit. Omne opus servile non facietis in ea. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum domino, vitulos de armento duos arietem unum. agnos anniculos inmaculatos septem atque in sacrificiis eorum similae oleo conspersae tres decimas per singulos vitulos. per arietes duos. per agnos decimam decimae. qui simul sunt septem agni. Hircum quoque qui mactatur pro expiatione praeter holocaustum sempiternum et liba eius. inmaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

Mensis etiam septimi prima dies venerabilis et sancta vobis erit. Omne opus servile non facietis in eo, quia dies clangoris est et tubarum. Offeretisque holocaustum suavissimum domino. vitulum de armento unum agnos anniculos inmaculatos septem et in sacrificiis eorum similae conspersae tres decimas per singulos vitulos. duas decimas per arietem. unam decimam per agnum qui simul sunt agni septem. et hircum pro peccato qui offertur in expiationem praeter holocaustum kalendarum cum sacrificiis suis et holocaustum sempiternum cum libationibus solitis hisdem caerimoniis offeretis in odorem suavissimum incensum domino.

Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta atque venerabilis et affligetis animas vestras. Omne opus servile non facietis in ea. offeretisque holocaustum domino in odorem suavissimum domino. vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos inmaculatos septem. Et in sacrificiis eorum similae oleo conspersae tres decimas per vitulos singulos. duas decimas per arietem. decimam decimae per agnos singulos. qui sunt simul septem agni. Et hircum pro peccato absque his quae offerri pro delicto solent in expiationem et holocaustum sempiternum in sacrificio et libaminibus eorum.

Quinta decima vero die mensis septimi quae vobis erit sancta atque venerabilis omne opus servile non facietis in ea. sed celebrabitis sollemnitatem domino septem diebus: offeretisque holocaustum in odorem suavissimum domino. Vitulos de armento XIII. arietes duos. agnos anniculos XIIII. inmaculatos. et in libamentis eorum similae oleo conspersae tres decimas per vitulos singulos qui sunt simul vituli XIII. et duas decimas arieti uno. id est simul arietibus duobus: et decimam decimae agnis singulis. qui sunt simul agni XIIII. et hircum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. In die altero offeretis vitulos de armento XII. agnos anniculos inmaculatos XIIII. sacrificia et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis et hircum unum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Die tertio offeres vitulos XI. arietes duos. agnos anniculos inmaculatos XIIII. sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes agnos rite celebrabis et hircum pro peccato absque holocausto sempiterno et sacrificia ac eius libamine. Die quarto offeres vitulos X. arietes duos. agnos anniculos inmaculatos XIIII. sacrificiaque eorum et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. et hircum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius atque libamine. Die quinto offeres vitulos novem arietes duos. agnos anniculos inmaculatos XIIII. sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. et hircum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius atque libamine. Die sexto offeres vitulos octo et arietes duos. agnos anniculos inmaculatos XIIII. sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. et hircum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Die septimo offeres vitulos septem et arietes duos. agnos anniculos inmaculatos XIIII. sacrificia et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. hircum pro peccato absque holocausto sempiterno. et sacrificio eius atque libamine. Die octavo qui est celeberrimus omne opus non facietis servile offerentes holocaustum in odorem suavissimum domino. vitulum unum et arietem unum, agnos anniculos inmaculatos VII. sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis. et hircum pro peccato absque holocausto sempiterno. sacrificioque eius et libamine. Haec offeretis domino in sollemnitatibus vestris. praeter vota et oblationes spontaneas in holocausto et sacrificio, in libamine et hostiis pacificis.

Narravitque moyses filiis israhel omnia quae ei dominus imperaverat. et locutus est ad principes tribuum filiorum israhel. Iste est sermo quem praecepit dominus. Si quis virorum votum voverit domino, aut se constrinxerit iuramento. non faciet irritum verbum suum. sed omne quod promisit implebit. Mulier si quippiam voverit et se constrinxerit iuramento quae est in domo patris sui. et in aetate adhuc puellari. si cognoverit pater votum et quod pollicita est. et iuramentum quo obligavit animam suam et tacuerit voti rea erit: quicquid pollicita est et iuravit opere complebit. Sin autem statim ut audierit contradixerit pater. vota et iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni. eo quod contradixerit pater. Si maritum habuerit et voverit aliquid et semel verbum de ore eius egrediens animam illius obligaverit iuramento. qua die audierit vir et non contradixerit, voti rea erit, reddet quodcumque promiserat. Sin autem audiens statim contradixerit et irritas fecerit pollicitationes eius. verbaque quibus obstrinxerat animam suam. propitius ei erit deus. Vidua et repudiata quicquid voverint reddent. Uxor in domo viri cum se voto constrinxerit et iuramento, si audierit vir et tacuerit nec contradixerit sponsioni. reddet quodcumque promiserat. Sin autem extemplo contradixerit. non tenebitur promissionis rea. quia maritus contradixit. et dominus ei propitius erit. Si voverit et iuramento se constrinxerit ut per ieiunium vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam in arbitrio viri erit ut faciat sive non faciat. Quod si audiens vir tacuerit et in alteram diem distulerit sententiam. quicquid voverat atque promiserat reddet: quia statim ut audivit tacuit. Sin autem contradixerit postquam rescivit. portabit ipse iniquitatem eius. Istae sunt leges quas constituit dominus moysi inter virum et uxorem inter patrem et filiam quae in puellari adhuc aetate est, vel quae manet in parentis domo.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Ulciscere prius filios israhel de madianitis. et sic colligeris ad populum tuum. Statimque moyses, Armate inquit ex vobis viros ad pugnam. qui possint ultionem domini expetere de madianitis. Mille viri de singulis tribubus: eligantur ex israhel qui mittantur ad bellum. Dederuntque millenos de cunctis tribubus: id est XII. milia expeditorum ad pugnam. quos misit moyses cum finees filio eleazari sacerdotis. Vasa quoque sancta et tubas ad clangendum tradidit ei. Cumque pugnassent contra madianitas atque vicissent omnes mares occiderunt: et reges eorum evi. et recem. et sur. et ur. et rebe quinque principes gentis. Balaam quoque filium beor interfecerunt gladio. Ceperuntque mulieres eorum et parvulos omniaque pecora et cuncta supellectilem quicquid habere potuerant depo

pulxa sunt. tam urbes quam uiculos & castella flamma consumpsit. Et tulerunt predam & uniuersa que ceperant tam ex hominibus quam ex iumentis & adduxerunt ad moysen & ad eleazarum sacerdotem & ad omnem multitudinem filiorum israel. reliqua autem utensilia portauerunt ad castra in campestribus moab. iuxta iordanem contra iericho. Egressi sunt autem moyses & eleazar sacerdos & omnes principes synagoge in occursum eorum extra castra. Iratusque moyses principibus exercitus. tribunis & centurionibus qui uenerant de bello ait. Cur feminas reseruastis? Nonne iste sunt que deceperunt filios israel ad suggestionem balaam & preuaricari uos fecerunt in domino super peccatum phegor. unde & percussus est populus. Ergo cunctas interficite. quicquid est masculini generis etiam in paruulis & mulieres que nouerunt uiros in coitu iugulate. Puellas autem & omnes feminas uirgines reseruate uobis. & manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem uel occisum tetigerit. lustrabitur die tercio & septimo. & de omni preda siue uestimentum fuerit siue uas & aliquid in usus preparatum. de caprarum pellibus & pilis & ligno expiabitur. Eleazar quoque sacerdos ad uiros exercitus qui pugnauerant sic locutus est. Hoc est preceptum legis quod mandauit dominus moysi. Aurum & argentum. & es & ferrum. & stannum & plumbum & omne quod potest transire per flammas. igne purgabitur. Quicquid autem ignem non potest sustinere aqua expiationis sanctificabitur. & lauabitis uestimenta uestra die septimo. & purificati postea castra intrabitis.

Dixitque dominus ad moysen. Tolle summam eorum que capta sunt ab homine usque ad pecus. tu & eleazar sacerdos & principes uulgi. diuidesque ex equo predam inter eos qui pugnauerunt & egressi sunt ad bellum. & inter omnem reliquam multitudinem. & separabitis domino partem ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello unam animam de quingentis tam ex hominibus quam de bubus & asinis & ouibus & dabis eam eleazaro sacerdoti. quia primitie domini sunt. Ex media quoque parte filiorum israel accipies quinquagesimum caput hominum. et boum. & asinorum. & ouium. cunctorumque animantium & dabis ea leuitis qui excubant in custodiis tabernaculi domini. Feceruntque moyses & eleazar sicut preceperat dominus. Fuit autem preda quam exercitus ceperat ouium sexcenta septuaginta quinque milia boum septuaginta duo milia. asinorum sexaginta milia. & mille animarum hominum sexus feminei que non cognouerunt uiros xxx duo milia. Dataque est media pars his qui in prelio fuerant ouium trecenta xxx septem milia quingente. e quibus in partem domini supputate sunt oues sexcente lxx quinque. & de bubus xxx sex milibus boues lxx duo. de asinis xxx sex milibus quingentis asini sexaginta unus. de animabus hominum sedecim milibus cesserunt in partem domini xxx due anime. Tradiditque moyses numerum primitiarum domini eleazaro sacerdoti sicut ei fuerat imperatum ex media parte filiorum israel quam separauit his qui in prelio fuerant. De media uero parte que contigerat reliquę multitudini id est de bubus trecentis xxx septem milibus quingentis & de bubus xxx sex milibus quingentis. & de hominibus sedecim milibus. Tulit moyses quinquagesimum caput & dedit leuitis qui excubabant in tabernaculo domini sicut preceperat dominus. Cumque accessissent principes exercitus ad moysen & tribuni centurionesque dixerunt. Nos serui tui recensuimus numerum pugnatorum quos habuimus sub manu nostra. & ne unus quidem defuit. Ob hanc causam offerimus in donariis domini singuli quod in preda auri potuimus inuenire. periscelidas & armillas & anulos. & dextralia ac murenulas. ut depreceris pro nobis dominum. Susceperuntque moyses & eleazar sacerdos omne aurum in diuersis speciebus sedecim milia septingentos l. siclos a tribunis & centurionibus. unusquisque enim quod in preda rapuerat suum erat. & susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii in monimentum filiorum israel coram domino.

Filii autem ruben & gad habebant pecora multa & erat illis in iumentis infinita substantia. Cumque uidissent iazer & galaad aptas alendis animalibus terras uenerunt ad moysen & ad eleazarum sacerdotem principesque multitudinis atque dixerunt. Astaroth & dibon & iazer. & nemra. esebon & eleale & saban & nebo & beon terram quam percussit dominus in conspectu filiorum israel regio uberrima est ad pastum animalium. & nos serui tui habemus iumenta plurima. precamurque si inuenimus gratiam coram te. ut des nobis famulis tuis eam in possessionem. nec facias nos transire iordanem. Quibus respondit moyses. Numquid fratres uestri ibunt ad pugnam. & uos hic sedebitis? Cur subuertitis mentes filiorum israel ne transire audeant in locum quem eis daturus est dominus? Nonne ita egerunt patres uestri quando misi de cades arne ad explorandam terram? Cumque uenissent ad uallem botri lustrata omni regione subuerterunt cor filiorum israel ut non intrarent fines quos eis dominus dedit. Qui iratus iurauit dicens. Si uidebunt homines isti qui ascenderunt de egypto a xx annis & supra terram quam sub iuramento pollicitus sum abraham. ysaac. & iacob. & noluerunt sequi me preter caleb filium iephone cenezeum. & iosue filium nun. isti impleuerunt uoluntatem meam. Iratusque dominus aduersum israel circumduxit eum per desertum xl annis. donec consumeretur uniuersa generatio que fecerat malum in conspectu eius. Et ecce inquit uos surrexistis pro patribus uestris incrementa & alumni hominum peccatorum. ut augeretis furorem domini contra israel. Quod si nolueritis sequi eum in solitudine populum derelinquet. & uos causa eritis necis omnium. At illi prope accedentes dixerunt. Caulas ouium fabricabimus. & stabula iumentorum. paruulis quoque nostris urbes munitas. Nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prelium ante filios israel donec introducamus eos ad loca sua. Paruuli nostri & quicquid habere possumus erunt in urbibus muratis propter habitatorum insidias. Non reuertemur in domos nostras usque quo possideant filii israel hereditatem suam. nec quicquam querimus trans iordanem quia habemus possessionem nostram in orientali eius plaga. Quibus moyses ait. Si facitis quod promittitis expediti pergite coram domino ad pugnam. & omnis uir armatus bellator iordanem transeat donec subuertat dominus inimicos suos & subiciatur ei omnis terra. tunc eritis inculpabiles apud dominum. & apud israel & obtinebitis regiones quas uultis coram domino. Sin autem quod dicitis non feceritis nulli dubium est quin peccetis in dominum. & scitote quoniam peccatum uestrum apprehendet uos. Edificate ergo urbes paruulis uestris. & caulas ac stabula ouibus ac iumentis. & quod polliciti estis implete. Dixeruntque filii gad & ruben ad moysen. Serui tui sumus. faciemus quod iubet dominus noster. Paruulos nostros & mulieres & pecora ac iumenta relinquemus in urbibus galaad. nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum sicut tu domine loqueris.

Precepit ergo moyses eleazaro sacerdoti & iosue filio nun & principibus familiarum per tribus israel & dixit ad eos. Si transierint filii gad & filii ruben uobiscum iordanem omnes armati ad bellum coram domino & uobis fuerit terra subiecta. date eis galaad in possessionem. Sin autem noluerint transire uobiscum in terram chanaan. inter uos habitandi accipiant loca. Responderuntque filii gad & ruben. Sicut locutus est dominus seruis suis. ita faciemus. Ipsi armati pergemus coram domino in terram chanaan. & possessionem iam suscepisse nos confitemur trans iordanem. Dedit itaque moyses filiis gad & ruben & dimidie tribui manasse filii ioseph regnum seon regis amorrei & regnum og regis basan. & terram eorum cum urbibus suis per circuitum. Igitur extruxerunt filii gad dibon. & astaroth. & aroer. sophan & iazer. & iecba. & bethnemra. & betharan. urbes munitas. & caulas pecoribus suis. Filii uero ruben edificauerunt esebon. & eleale & cariathiarim. & nabo. & baalmeon uersis nominibus sabama quoque imponentes uocabula urbibus quas extruxerant. Porro filii machir filii manasse perrexerunt in galaad & uastauerunt eam interfecto amorreo habitatore eius. Dedit ergo moyses terram galaad machir filio manasse qui habitauit in ea. Iair autem filius manasse abiit & occupauit uicos eius. quos appellauit auothiair. id est uillas iahir. Nobe quoque perrexit & apprehendit chanath cum uiculis suis uocauitque eam ex nomine suo nobe. He sunt mansiones filiorum israel qui egressi sunt de egypto per turmas suas in manu moysi & aaron quas descripsit moyses iuxta castrorum loca. que domini ius

Profecti igitur de ramesse mense primo xv die mensis sione mutabant. primi. fecerunt altera die phase filii israel in manu excelsa uidentibus cunctis egyptiis. & sepelientibus cunctos primogenitos quos percusserat dominus. Nam & in diis eorum exercuerat ultionem. Castrametati sunt in sochot. & de sochot uenerunt in etham. que est in extremis finibus solitudinis. Inde egressi uenerunt contra phiahiroth que respicit contra beelsephon & castrametati sunt ante magdalum. Profectique de phiahiroth transierunt per medium mare in solitudinem. & ambulantes tribus diebus per desertum etham. castrametati sunt in mara. Profectique de mara uenerunt in helym ubi erant xii. fontes aquarum & palme lxx. ibique castrametati sunt. Sed inde egressi fixere tentoria super mare rubrum. Profectique de mari rubro. castrametati sunt in deserto syn. Unde egressi uenerunt in defka. Profectique de defka. castrametati sunt in halus. Egressi de halus. raphidim fixere tentoria. ubi populo aqua defuit ad bibendum. Profectique de raphidim. castrametati sunt in deserto synai. Sed de solitudine synai egressi. uenerunt ad sepulchra concupiscentie. Profectique de sepulchris concupiscentie. castrametati sunt in aseroth. & de aseroth uenerunt in rethma. Profectique de rethma. castrametati sunt in remmonphares. Unde egressi uenerunt in lebna. & de lebna castrametati sunt in ressa. Egressi de ressa. uenerunt in celatha. Unde profecti castrametati sunt in monte sepher. Egressi de monte sepher uenerunt in arada. Inde proficiscentes castrametati sunt in macheloth. Profectique de maceloth uenerunt in thaath. de thaath castrametati sunt in thare. Unde egressi. fixere tentoria in metcha. Et de metcha castrametati sunt in esmona. Profectique de esmona uenerunt in moseroth. Et de moseroth castrametati sunt in baneiacan. Egressique de baneiacan. uenerunt in montem gadgad. Unde profecti castrametati sunt in becheatha. & de becheatha uenerunt in hebrona. Egressique de hebrona castrametati sunt in siongaber. Inde profecti uenerunt in desertum syn. hec est cades. Egressique de cades castrametati sunt in monte or in extremis finibus edom. Ascenditque aaron sacerdos in montem or iubente domino. & ibi mortuus est anno xl egressionis filiorum israel ex egypto mense primo. quinto die mensis. cum esset annorum centum xx trium. Audiuitque chananeus rex arad qui habitabat ad meridiem in terram chanaan uenisse filios israel. Et profecti de monte or castrametati sunt in salmona. Unde egressi uenerunt in phinon. Profectique de phinon castrametati sunt in oboth. & de oboth uenerunt in ieabarim que est in finibus moabitarum. Profectique de ieabarim. fixere tentoria in dibon gad. Unde egressi castrametati sunt in helmon deblathaim. Egressique de helmon deblathaim uenerunt ad montes abarim contra nabo. Profectique de montibus abarim abierunt in campestria moab super iordanem contra iericho ibique castrametati sunt de bethsimon usque ad belsathim in planioribus locis moabitarum.

Ubi locutus est dominus ad moysen. Precipe filiis israel & dic ad eos. Quando transieritis iordanem intrantes terram chanaan disperdite cunctos habitatores regionis illius. confringite titulos. & statuas comminuite. atque omnia excelsa uastate emundantes terram. & habitantes in ea. Ego enim dedi uobis illam in possessionem. quam diuidetis uobis sorte. Pluribus dabitis latiorem. & paucis angustiorem. Singulis ut sors ceciderit. ita tribuetur hereditas. Per tribus & familias possessio diuidetur. Sin autem nolueritis interficere habitatores terre qui remanserint erunt uobis quasi claui in oculis & lancee in lateribus. & aduersabuntur uobis in terra habitationis uestre. & quicquid illis facere cogitaueram. uobis faciam.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Precipe filiis israel & dices ad eos. Cum ingressi fueritis in terram chanaan. & in possessionem uobis sorte ceciderit. his finibus terminabitur. Pars meridiana incipiet a solitudine syn que est iuxta edom. & habebit terminos contra orientem mare salsissimum quod circuibit australem plagam per ascensum scorpionis ita ut transeant in senna. & perueniant in meridiem usque ad cades arne. Unde egredientur confinia ad uillam nomine addar. & tendent usque ad semona. ibitque per girum terminus ab semona usque ad torrentem egypti & maris magni litore finietur. Plaga autem occidentalis a mari magno incipiet & ipso fine claudetur. Porro ad septentrionalem plagam a mari magno incipientes termini peruenient usque ad montem altissimum a quo uenient in emath usque ad terminos sedada. ibuntque confinia usque ad zephrona & uillam henan. Hi erunt termini in parte aquilonis. Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de uilla henan usque sephama. & de sephama descendent termini in rebla contra fontem daphnim. Inde peruenient contra orientem ad mare cenereth & tendent usque ad iordanem & ad ultimum salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis terram per fines suos in circuitu.

Precepitque moyses filiis israel dicens. Hec erit terra quam possidebitis sorte & quam iussit dominus dari nouem tribubus & dimidie tribui. Tribus enim filiorum ruben per familias suas. & tribus filiorum gad iuxta cognationum numerum media quoque tribus manasse id est due semis tribus acceperunt partem suam trans iordanem contra iericho ad orien

Et ait dominus ad moysen. Hec sunt nomina talem plagam. uirorum qui terram uobis diuident. Eleazar sacerdos. & iosue filius nun. & singuli principes de tribubus singulis quorum ista sunt

vocabula. De tribu Iuda Caleph filius Iephone. De tribu Symeon Samuhel filius Ammiud. De tribu Beniamin Heliadab filius Caselon. De tribu filiorum Dan Bocci filius Iogli. Filiorum Ioseph de tribu Manasse Anihel filius Sephot. De tribu Effraim Camuhel filius Sephtam. De tribu Zabulon Helysaphan filius Pharnac. De tribu Ysachar dux Faltihel filius Ozan. De tribu Aser Abiud filius Salomi. De tribu Neptalim Phedahel filius Ammiud. Hi sunt quibus precepit dominus ut dividerent filiis Israhel terram Chanaan.

Hec quoque locutus est dominus ad Moysen in campestribus Moab super Iordanem contra Iericho. Precipe filiis Israhel ut dent levitis de possessionibus suis urbes ad habitandum et suburbana earum per circuitum, ut ipsi in oppidis maneant, et suburbana sint pecoribus ac iumentis; que a muris civitatum forinsecus per circuitum mille passuum spatio tendentur. Contra orientem duo milia erunt cubita, et contra meridiem similiter erunt duo milia. Ad mare quoque quod respicit ad occidentem eadem mensura erit, et septentrionalis plaga equali numero finietur; eruntque urbes in medio, et foris suburbana. De ipsis autem oppidis que levitis dabitis sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui effuderit sanguinem; et exceptis his alia quadraginta octo cum suburbanis suis. Ipseque urbes que dabuntur de possessionibus filiorum Israhel, ab his qui plus habent plures auferentur, et qui minus pauciores; singuli iuxta mensuram hereditatis sue dabunt oppida levitis.

Ait dominus ad Moysen. Loquere filiis Israhel et dices ad eos. Quando transgressi fueritis Iordanem in terram Chanaan, decernite que urbes esse debeant in presidia fugitivorum qui nolentes sanguinem fuderint. In quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi eum non poterit occidere, donec stet in conspectu multitudinis, et causa illius iudicetur. De ipsis autem urbibus que ad fugitivorum subsidia separantur, tres erunt trans Iordanem, et tres in terra Chanaan, tam filiis Israhel quam advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

Si quis ferro percusserit et mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidii, et ipse morietur. Si lapidem iecerit et ictus occubuerit, similiter punietur. Si ligno percussus interierit, percussoris sanguine vindicabitur. Propinquus occisi homicidam interficiat; statim ut apprehenderit eum, perimat. Si per odium hominem quis impulerit, vel iecerit quippiam in eum per insidias, aut cum esset inimicus manu percusserit et ille mortuus fuerit, percussor homicidii reus erit. Cognatus occisi statim ut invenerit eum iugulabit. Quod si fortuitu et absque odio et inimicitiis quicquam horum fecerit, et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem et propinquum sanguinis questio ventilata, liberabitur innocens de ultoris manu, et reducetur per sententiam in urbem ad quam confugerat, manebitque ibi donec sacerdos magnus qui oleo sancto unctus est moriatur. Si interfector extra fines urbium que exulibus deputate sunt fuerit inventus, et percussus ab eo qui ultor est sanguinis, absque noxa erit qui eum occiderit. Debuerat enim profugus usque ad mortem pontificis in urbe residere. Postquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam. Hec sempiterna erunt et legitima in cunctis habitationibus vestris. Homicida sub testibus punietur. Ad unius testimonium nullus condempnabitur. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, et statim ipse morietur. Exules et profugi ante mortem pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt, ne polluatis terram habitationis vestre, que insontium cruore maculabitur, nec aliter expiari potest nisi per eius sanguinem qui alterius fuderit. Atque ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum. Ego enim sum dominus qui habito inter filios Israhel.

Accesserunt autem ad principes familiarum Galaad filii Machir filii Manasse de stirpe filiorum Ioseph, locutique sunt Moysi coram principibus Israhel atque dixerunt. Tibi domino nostro precepit dominus ut terram sorte divideres filiis Israhel, et ut filiabus Salphaad fratris dares possessionem debitam patri. Quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, et translata ad aliam tribum de nostra hereditate minuetur. Atque ita fiet ut cum iubileus id est quinquagesimus annus remissionis advenerit, confundatur sortium distributio, et aliorum possessio ad alios transeat. Respondit Moyses filiis Israhel et domino precipiente ait. Recte tribus filiorum Ioseph locuta est, et hec lex super filiabus Salphaad a domino promulgata. Nubant quibus volunt, tantum ut sue tribus hominibus, ne commisceatur possessio filiorum Israhel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu et cognatione sua, et cuncte femine maritos de eadem tribu accipiant, ut hereditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant ut a domino separate sunt. Feceruntque filie Salphaad ut fuerat imperatum. Et nupserunt Maala et Thersa et Egla et Melcha et Noa filiis patrui sui de familia Manasse qui fuit filius Ioseph; et possessio que illis fuerat attributa mansit in tribu et familia patris earum. Hec sunt mandata atque iudicia que precepit dominus per manum Moysi ad filios Israhel in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho. EXPLICIT LIBER NUMERI

INCIPIT LIBER DEUTRONOMII.
QUOD HEBRAICE ELLEABDARIM

HEC SUNT VERBA QUE LOCUTUS EST MOYSES AD OMNEM Israhel trans Iordanem in solitudine campestri contra mare rubrum inter Pharan et Tophel et Laban et Aseroth, ubi auri plurimum est. Undecim diebus de Oreb per viam montis Seyr usque ad Cadesbarne. Quadragesimo anno, undecimo mense, prima die mensis locutus est Moyses ad filios Israhel omnia que preceperat illi dominus ut diceret eis, postquam percussit Seon regem Amorreorum qui habitabat in Esebon, et Og regem Basan qui mansit in Aseroth et in Edrai, trans Iordanem in terra Moab. Cepitque Moyses explanare legem et dicere. Dominus deus noster locutus est ad nos in Oreb dicens. Sufficit vobis quod in hoc monte mansistis. Revertimini et venite ad montem Amorreorum et ad cetera que ei proxima sunt campestria atque montana et humiliora loca contra meridiem et iuxta litus maris, terram Chananeorum et Libani usque ad flumen magnum Eufraten. En inquit tradidi vobis. Ingredimini et possidete eam super qua iuravit dominus patribus vestris Abraham, Ysaac et Iacob ut daret illam eis et semini eorum post eos. Dixique vobis illo tempore. Non possum solus sustinere vos, quia dominus deus vester multiplicavit vos, et estis hodie sicut stelle celi plurime. Dominus deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa milia, et benedicat vobis sicut locutus est. Non valeo solus vestra negotia sustinere et pondus ac iurgia. Date e vobis viros sapientes et gnaros, et quorum conversatio sit probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes. Tunc respondistis mihi. Bona res est quam vis facere.

Tulique de tribubus vestris viros sapientes et nobiles, et constitui eos principes, et tribunos et centuriones, et quinquagenarios ac decanos qui docerent vos singula. Precepique eis dicens. Audite illos, et quod iustum est iudicate, sive civis sit ille sive peregrinus. Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia dei iudicium est. Quod si difficile aliquid vobis visum fuerit, referte ad me, et ego audiam. Precepique omnia que facere deberetis. Profecti autem de Oreb transivimus per heremum terribilem et maximam solitudinem quam vidistis per viam montis Amorrei, sicut preceperat nobis dominus deus noster. Cumque venissemus in Cadesbarne, dixi vobis. Venistis ad montem Amorrei quem dominus deus noster daturus est nobis. Vide terram quam dominus deus tuus dat tibi. Ascende et posside eam, sicut locutus est dominus deus noster patribus tuis. Noli metuere, nec quicquam paveas. Et accessistis ad me omnes et dixistis. Mittamus viros qui considerent terram et renuntient per quod iter debeamus ascendere, et ad quas pergere civitates. Cumque mihi sermo placuisset, misi e vobis XII viros singulos de singulis tribubus. Qui cum perrexissent et ascendissent in montana, venerunt usque ad vallem botri, et considerata terra sumentes de fructibus eius, ut ostenderent ubertatem, attulerunt ad nos atque dixerunt. Bona est terra quam dominus deus noster daturus est nobis. Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem domini dei nostri murmurastis in tabernaculis vestris atque dixistis. Odit nos dominus, et idcirco eduxit nos de terra Egypti, ut traderet nos in manu Amorrei atque deleret. Quo ascendemus? Nuntii terruerunt cor nostrum dicentes. Maxima multitudo est et nobis statura procerior, urbes magne et ad celum usque munite, filios Enachim vidimus ibi. Et dixi vobis. Nolite metuere nec timeatis eos. Dominus deus qui ductor est noster pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Egypto videntibus cunctis. Et in solitudine ipsi vidistis, portavit te dominus deus tuus sicut solet homo gestare parvulum filium suum, in omni via per quam ambulastis, donec veniretis ad locum istum. Et nec sic quidem credidistis domino deo vestro, qui precessit vos in via, et metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, et die per columnam nubis. Cumque audisset dominus vocem sermonum vestrorum, iratus iuravit et ait. Non videbit quispiam de hominibus generationis huius pessime terram bonam quam sub iuramento pollicitus sum patribus vestris, preter Caleph filium Iephone. Ipse enim videbit eam, et ipsi dabo terram quam calcavit pes eius et filiis eius, quia secutus est dominum. Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoque iratus dominus propter vos dixerit. Nec tu ingredieris illuc, sed Iosue filius Nun minister tuus ipse intrabit pro te. Hunc exhortare et robora, et ipse terram sorte dividet Israheli. Parvuli vestri de quibus dixistis quod captivi ducerentur, et filii qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur, et ipsis dabo terram, et possidebunt eam. Vos autem revertimini et abite in solitudinem per viam maris rubri. Et respondistis mihi. Peccavimus domino. Ascendemus et pugnabimus sicut precepit nobis dominus deus noster. Cumque instructi armis pergeretis in montem, ait mihi dominus. Dic ad eos. Nolite ascendere neque pugnetis, non enim sum vobiscum, ne cadatis coram inimicis vestris. Locutus sum et non audistis, sed adversantes imperio domini et tumentes superbia ascendistis in montem. Itaque egressus Amorreus qui habitabat in montibus, et obviam veniens persecutus est vos, sicut solent apes persequi, et cecidit de Seyr usque Horma. Cumque reversi ploraretis coram domino, non audivit vos, nec voci vestre voluit acquiescere. Sedistis enim in Cadesbarne multo tempore. Dixitque dominus ad me. Sufficit vobis circuire montem istum. Ite contra aquilonem, et populo precipe dicens. Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau qui habitant in Seyr, et timebunt vos. Videte ergo diligenter ne moveamini contra eos. Neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montem Seyr. Cibos emetis ab eis pecunia et comedetis, aquam emptam haurietis et bibetis. Dominus deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum. Novit iter tuum quomodo transieris solitudinem hanc magnam per quadraginta annos habitans tecum dominus deus tuus, et nichil tibi defuit. Cumque transissemus fratres nostros filios Esau qui habitabant in Seyr per viam campestrem de Helath et de Asiongaber, venimus ad iter quod ducit in desertum Moab. Dixitque dominus ad me. Non pugnes contra Moabitas, nec ineas adversum eos prelium. Non enim dabo tibi quicquam de terra eorum, quia filiis Loth tradidi Ar in possessionem. Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus et validus, et tam excelsus ut de Enachim stirpe quasi gygantes crederentur, et essent similes filiorum Enachim. Denique Moabite appellant eos Emim. In Seyr autem prius habitaverunt Horim, quibus expulsis atque deletis habitaverunt filii Esau, sicut fecit Israhel in terra possessionis sue quam dedit illi dominus. Surgentes ergo ut transiremus torrentem Zareth, venimus ad eum. Tempus autem quo ambulavimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zareth XXX octo annorum fuit, donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut iuraverat dominus; cuius manus fuit adversus eos, ut interirent de castrorum medio. Postquam autem universi ceciderunt pugnatores, locutus est dominus ad me dicens. Tu transibis hodie terminos Moab, urbem nomine Ar. Et accedens in vicina filiorum Ammon, cave ne pugnes contra eos, nec movearis ad prelium. Non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filiis Loth dedi eam in possessionem. Terra gygantum reputata est, et in ipsa olim

habitaverunt quondam gigantes quos ammonite vocant zomzommim populus magnus et multus et procere longitudinis sicut Enacim quos delevit Dominus a facie eorum et fecit illos habitare pro eis sicut fecerat filiis Esau qui habitant in Seir delens Horreos et terram eorum illis tradens quam possident usque in presens. Eveos quoque qui habitabant in Aserim usque Gazam Cappadoces expulerunt qui egressi de Cappadocia deleverunt eos et habitaverunt pro illis.

Surgite et transite torrentem Arnon. Ecce tradidi in manu tua Seon regem Esebon Amorreum et terram eius. Incipe possidere et committe adversum eum proelium. Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos qui habitant sub omni celo ut audito nomine tuo paveant et in morem parturientium contremescant et dolore teneantur. Misi ergo nuntios de solitudine Cademoth ad Seon regem Esebon verbis pacificis dicens: Transibimus per terram tuam publica gradiemur via non declinabimus neque ad dexteram neque ad sinistram. Alimenta pretio vende nobis ut vescamur aquam pecunia tribue et sic bibemus. Tantum est ut nobis concedas transitum sicut fecerunt filii Esau qui habitant in Seir et Moabite qui morantur in Ar donec veniamus ad Iordanem et transeamus ad terram quam Dominus Deus noster daturus est nobis. Noluitque Seon rex Esebon dare nobis transitum quia induraverat Dominus Deus tuus spiritum eius et obfirmaverat cor illius ut traderetur in manus tuas sicut nunc vides. Dixitque Dominus ad me: Ecce cepi tradere tibi Seon et terram eius incipe possidere eam. Egressusque est Seon obviam nobis cum omni populo suo ad proelium in Iasa. Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis percussimusque eum cum filiis suis et omni populo suo. Cunctasque urbes in tempore illo cepimus interfectis habitatoribus earum viris ac mulieribus et parvulis. Non reliquimus in eis quicquam absque iumentis que in partem venere predantium et spoliis urbium quas cepimus ab Aroer que est super ripam torrentis Arnon oppido quod in valle situm est usque Galaad. Non fuit vicus et civitas que nostras effugeret manus. Omnes tradidit Dominus Deus noster nobis absque terra filiorum Ammon ad quam non accessimus et cunctis que adiacent torrenti Ieboc et urbibus montanis universisque locis a quibus nos prohibuit Dominus Deus noster. Itaque conversi ascendimus per iter Basan. Egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai. Dixitque Dominus ad me: Ne timeas eum quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua. Facies que ei sicut fecisti Seon regi Amorreorum qui habitavit in Esebon. Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan et universum populum eius percussimusque eos usque ad internicionem vastantes cunctas civitates illius uno tempore. Non fuit oppidum quod nos effugeret sexaginta urbes omnem regionem Argob regni Og in Basan. Cuncte urbes erant munite muris altissimis portisque et vectibus absque oppidis innumeris que non habebant muros. Et delevimus eos sicut feceramus Seon regi Esebon disperdentes omnem civitatem virosque ac mulieres et parvulos. Iumenta autem et spolia urbium diripuimus. Tulimusque in tempore illo terram de manu duorum regum Amorreorum qui erant trans Iordanem a torrente Arnon usque ad montem Hermon quem Sidonii Sarion vocant et Amorrei Sanir. Omnes civitates que sitae sunt in planitie et universam terram Galaad et Basan usque Selcha et Edrai civitates regni Og in Basan. Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus qui est in Rabbath filiorum Ammon novem cubitos habens longitudinis et quattuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus. Terramque possedimus in tempore illo ab Aroer que est super ripam torrentis Arnon usque ad mediam partem montis Galaad et civitates illius dedi Ruben et Gad. Reliquam autem partem Galaad et omnem Basan regni Og tradidi medie tribui Manasse omnem regionem Argob. Cuncta Basan vocatur terra gigantum. Iair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gesuri et Machathi vocavitque ex nomine suo Basan Avothiair id est villas Iair usque in presentem diem. Machir quoque dedi Galaad et tribubus Ruben et Gad dedi terram Galaad usque ad torrentem Arnon medium torrentis et confinium usque ad torrentem Iebboc qui est terminus filiorum Ammon et planitiem solitudinis atque Iordanem et terminos Chenereth usque ad mare deserti quod est salsissimum ad radices montis Phasga contra orientem. Precepique vobis in illo tempore dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hereditatem expediti precedite fratres vestros filios Israhel omnes viri robusti absque uxoribus et parvulis atque iumentis. Novi enim quod plura habeatis pecora et in urbibus remanere debebunt quas tradidi vobis donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris sicut vobis tribuit et possideant etiam ipsi terram quam daturus est eis trans Iordanem. Tunc revertetur unusquisque in possessionem suam quam dedi vobis. Iosue quoque precepi in tempore illo dicens: Oculi tui viderunt que fecit Dominus Deus vester duobus his regibus sic faciet omnibus regnis ad que transiturus es. Ne timeas eum Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.

Precatusque sum Dominum in tempore illo dicens: Domine Deus tu cepisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam manumque fortissimam. Neque enim est alius Deus vel in celo vel in terra qui possit facere opera tua et comparari fortitudini tue. Transibo igitur et videbo terram hanc optimam trans Iordanem et montem istum egregium et Libanum. Iratusque est Dominus mihi propter vos nec exaudivit me sed dixit mihi: Sufficit tibi nequaquam ultra loquaris de hac re ad me. Ascende cacumen Phasge et oculos tuos circumfer ad occidentem et ad aquilonem austrumque et orientem et aspice. Nec enim transibis Iordanem istum. Precipe Iosue et corrobora eum atque conforta quia ipse precedet populum istum et dividet eis terram quam visurus es. Mansimusque in valle contra fanum Phogor.

Et nunc Israhel audi precepta et iudicia que ego doceo te ut faciens ea vivas et ingrediens terram possideas quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis. Non addetis ad verbum quod vobis loquor neque auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri que ego precipio vobis. Oculi vestri viderunt omnia que fecit Dominus contra Beelphegor quomodo contriverit omnes cultores eius de medio vestri. Vos autem qui adheretis Domino Deo vestro vivitis universi usque in presentem diem. Scitis quod docuerim vos precepta atque iustitias sicut mandavit mihi Dominus Deus meus sic facietis ea in terra quam possessuri estis et observabitis et implebitis opere. Hec est enim vestra sapientia et intellectus coram populis ut audientes universa precepta hec dicant: En populus sapiens et intellegens gens magna. Nec est alia natio tam grandis que habeat deos appropinquantes sibi sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Que est enim alia gens sic inclita ut habeat cerimonias iustaque iudicia et universam legem quam ego proponam hodie ante oculos vestros?

Custodi igitur temet ipsum et animam tuam sollicite. Ne obliviscaris verborum que viderunt oculi tui et ne excedant de corde tuo cunctis diebus vite tue. Docebis ea filios ac nepotes tuos a die in qua stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb quando Dominus locutus est mihi dicens: Congrega ad me populum ut audiant sermones meos et discant timere me omni tempore quo vivunt in terra doceantque filios suos. Et accessistis ad radices montis qui ardebat usque ad celum erantque in eo tenebre nubes et caligo. Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis et formam penitus non vidistis. Et ostendit vobis pactum suum quod precepit ut faceretis et decem verba que scripsit in duabus tabulis lapideis. Mihique mandavit in illo tempore ut docerem vos cerimonias et iudicia que facere deberetis in terra quam possessuri estis.

Custodite igitur sollicite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est Dominus vobis in Horeb de medio ignis ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem aut imaginem masculi vel femine similitudinem omnium iumentorum que sunt super terram vel avium sub celo volantium atque reptilium que moventur in terra sive piscium qui sub terra morantur in aquis. Ne forte oculis elevatis in celum videas solem et lunam et omnia astra celi et errore deceptus adores ea et colas que creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus que sub celo sunt. Vos autem tulit Dominus et eduxit de fornace ferrea Egypti ut haberet populum hereditarium sicut est in presenti die.

Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros et iuravit ut non transirem Iordanem nec ingrederer terram optimam quam daturus est vobis. Ecce morior in hac humo non transibo Iordanem. Vos transibitis et possidebitis terram egregiam. Cave ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui quod pepigit tecum et facias tibi sculptam similitudinem eorum que fieri Dominus prohibuit quia Dominus Deus tuus ignis consumens est Deus emulator. Si genueritis filios ac nepotes et morati fueritis in terra deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem patrantes malum coram Domino Deo vestro ut eum ad iracundiam provocetis. Testes invoco hodie celum et terram cito perituros vos esse de terra quam transito Iordane possessuri estis. Non habitabitis in ea longo tempore sed delebit vos Dominus atque disperget in omnes gentes et remanebitis pauci in nationibus ad quas vos ducturus est Dominus. Ibique servietis diis qui hominum manu fabricati sunt ligno et lapidi qui non vident non audiunt non comedunt non odorantur. Cumque quesieris ibi Dominum Deum tuum invenies eum si tamen toto corde quesieris et tota tribulatione anime tue. Postquam te invenerint omnia que predicta sunt novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum et audies vocem eius quia Deus misericors Dominus Deus tuus est. Non dimittet te nec omnino delebit neque obliviscetur pacti in quo iuravit patribus tuis.

Interroga de diebus antiquis qui fuerunt ante te ex die qua creavit Deus hominem super terram a summo celi usque ad summum eius si facta est aliquando huiuscemodi res aut umquam cognitum est ut audiret populus vocem Domini loquentis de medio ignis sicut tu audisti et vidisti si fecit Deus ut ingrederetur et tolleret sibi gentem de medio nationum per temptationes signa atque portenta per pugnam et robustam manum extentumque brachium et horribiles visiones iuxta omnia que fecit pro vobis Dominus Deus vester in Egypto videntibus oculis tuis ut scires quoniam Dominus ipse est Deus et non est alius preter eum. De celo te fecit audire vocem suam ut doceret te et in terra ostendit tibi ignem suum maximum et audisti verba illius de medio ignis quia dilexit patres tuos et elegit semen eorum post eos. Eduxitque te precedens in virtute sua magna ex Egypto ut deleret nationes maximas et fortiores te in introitu tuo et introduceret te daretque tibi terram earum in possessionem sicut cernis in presenti die. Scito ergo hodie et cogitato in corde tuo quod Dominus ipse sit Deus in celo sursum et in terra deorsum et non sit alius. Custodi precepta eius atque mandata que ego precipio tibi ut bene sit tibi et filiis tuis post te et permaneas multo tempore super terram quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

Tunc separavit Moyses tres civitates trans Iordanem ad orientalem plagam ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum nec sibi fuerit inimicus ante unum et alterum diem et ad harum aliquam urbium possit evadere. Bosor in solitudine que sita est in terra campestri de tribu Ruben et Ramoth in Galaad que est in tribu Gad et Golam in Basan que est in tribu Manasse. Ista est lex quam proposuit Moyses coram filiis Israhel et hec testimonia et cerimonie atque iudicia que locutus est ad filios Israhel quando egressi sunt de Egypto trans Iordanem in valle contra fanum Phogor in terra Seon regis Amorrei qui habitavit in Esebon quem percussit Moyses. Filii quoque Israhel egressi ex Egypto possederunt terram eius et terram Og regis Basan duorum regum Amorreorum qui erant trans Iordanem ad solis ortum ab Aroer que sita est super ripam torrentis Arnon usque ad montem Seon qui est et Hermon omnem planitiem trans Iordanem ad orientalem plagam usque ad mare solitudinis et usque ad radices montis Phasga. Vocavitque Moyses omnem Israhelem et dixit ad eum: Audi Israhel cerimonias atque iudicia que ego loquor in auribus vestris hodie. Discite ea et opere complete. Dominus Deus noster pepigit nobiscum fedus in Horeb. Non cum patribus nostris iniit pactum sed nobiscum qui in presentiarum sumus et vivimus. Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis. Ego sequester et medius fui inter Dominum et vos in tempore illo ut adnuntiarem vobis verba eius. Timuistis enim ignem et non ascendistis in montem. Et ait: Ego Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Egypti de domo servitutis. Non habebis deos alienos in conspectu meo. Non facies tibi sculptile nec similitudinem omnium que in celo sunt desuper et que in terra deorsum et que versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea et non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus Deus emulator reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam et quartam generationem his qui oderunt me et faciens misericordiam in multa milia diligentibus me et custodientibus precepta mea.

Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra quia non erit impunitus qui super re vana nomen eius assumpserit. Observa diem sabbati ut sanctifices eum sicut precepit tibi Dominus Deus tuus. Sex diebus operaberis et facies omnia opera tua. Septimus dies sabbati est id est requies Domini Dei tui. Non facies in eo quicquam operis tu et filius tuus et filia servus et ancilla et bos et asinus et omne iumentum tuum et peregrinus qui est intra portas tuas ut requiescat servus tuus et ancilla tua sicut et tu. Memento quod et ipse servieris in Egypto et eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti et brachio extento. Idcirco precepit tibi ut observares diem sabbati.

Honora patrem tuum et matrem sicut precepit tibi Dominus Deus tuus ut longo vivas tempore et bene sit tibi in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non occides. Neque mechaberis. Furtumque non facies. Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces uxorem proximi tui non domum non agrum non servum non ancillam non bovem

non asinum, et universa que illius sunt. Haec verba locutus est dominus ad omnem multitudinem vestram de medio ignis et nubis et caliginis voce magna nihil addens amplius, et scripsit ea in duabus tabulis lapideis quas tradidit michi. Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum et montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum et maiores natu atque dixistis: Ecce ostendit nobis dominus deus noster maiestatem et magnitudinem suam, vocem eius audivimus de medio ignis et probavimus hodie quod loquente deo cum homine vixerit homo. Cur ergo moriemur et devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra vocem domini dei nostri moriemur. Quid est omnis caro ut audiat vocem dei viventis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audivimus, et possit vivere? Tu magis accede et audi cuncta que dixerit dominus deus noster tibi, loquerisque ad nos et nos audientes faciemus ea. Quod cum audisset dominus ait ad me: Audivi vocem verborum populi huius que locuti sunt tibi. Bene omnia sunt locuti. Quis det talem eos habere mentem ut timeant me et custodiant omnia mandata mea in omni tempore ut bene sit eis et filiis eorum in sempiternum? Vade et dic eis: Revertimini in tentoria vestra, tu vero hic sta mecum et loquar tibi omnia mandata et cerimonias atque iudicia que docebis eos, ut faciant ea in terra quam dabo eis in possessionem. Custodite igitur et facite que precepit dominus deus vobis. Non declinabitis neque ad dexteram neque ad sinistram, sed per viam quam precepit dominus deus vester ambulabitis, ut vivatis et bene sit vobis et protelentur dies in terra possessionis vestre.

Haec sunt precepta et cerimonie atque iudicia que mandavit dominus deus vester ut docerem vos, et faciatis ea in terra ad quam transgredimini possidendam, ut timeas dominum deum tuum et custodias omnia mandata et precepta eius que ego precipio tibi et filiis ac nepotibus tuis cunctis diebus vite tue, ut prolongentur dies tui. Audi Israhel et observa ut facias que precepit tibi dominus et bene sit tibi et multipliceris amplius, sicut pollicitus est dominus deus patrum tuorum tibi terram lacte et melle manantem. Audi Israhel, dominus deus noster deus unus est. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota fortitudine tua. Eruntque verba haec que ego precipio tibi hodie in corde tuo et narrabis ea filiis tuis et meditaberis sedens in domo tua, et ambulans in itinere, dormiens atque consurgens, et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque et movebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine et in ostiis domus tue. Cumque introduxerit te dominus deus tuus in terram pro qua iuravit patribus tuis Abraham, Ysaac et Iacob, et dederit tibi civitates magnas et optimas quas non edificasti, domus plenas cunctarum opum quas non extruxisti, cisternas quas non fodisti, vineta et oliveta que non plantasti, et comederis et saturatus fueris, cave diligenter ne obliviscaris domini qui eduxit te de terra Egypti, de domo servitutis. Dominum deum tuum timebis et ipsi servies, ac per nomen illius iurabis. Non ibitis post deos alienos cunctarum gentium que in circuitu vestro sunt, quoniam deus emulator dominus deus tuus in medio tui, nequando irascatur furor domini dei tui contra te et auferat te de superficie terre.

Non temptabis dominum deum tuum, sicut temptasti in loco temptationis. Custodi precepta domini dei tui et testimonia ac cerimonias quas precepit tibi. Et fac quod placitum est et bonum in conspectu domini, ut bene sit tibi, et ingressus possideas terram optimam de qua iuravit dominus patribus tuis, ut deleret omnes inimicos tuos coram te sicut locutus est. Cum interrogaverit te filius tuus cras dicens: Quid sibi volunt testimonia haec et cerimonie et iudicia que precepit dominus deus noster nobis? dices ei: Servi eramus pharaonis in Egypto, et eduxit nos dominus de Egypto in manu forti, fecitque signa atque prodigia magna et pessima in Egypto contra pharaonem et omnem domum illius in conspectu nostro, et eduxit nos inde ut introductis daret terram super qua iuravit patribus nostris. Precepitque nobis dominus ut faciamus omnia legitima haec, et timeamus dominum deum nostrum, et bene sit nobis cunctis diebus vite nostre, sicut est hodie, eritque nostri misericors si fecerimus et custodierimus omnia precepta eius coram domino deo nostro sicut mandavit nobis. Cum introduxerit te dominus deus tuus in terram quam possessurus ingredieris et deleverit multas gentes coram te, Ettheum et Gergeseum et Amorreum, Chananeum et Ferezeum et Eveum et Iebuseum, septem istas gentes multo maioris numeri quam tu es et robustiores te, tradideritque eas dominus deus tibi, percuties eas usque ad internitionem. Non inibis cum eis fedus nec misereberis earum, neque sociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum ne sequatur me, et ut magis serviat diis alienis. Irasceturque furor domini et delebit te cito. Quin potius haec facietis eis. Aras eorum subvertite, confringite statuas, lucosque succidite, et sculptilia comburite, quia populus sanctus es domino deo tuo. Te elegit dominus deus tuus ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram.

Non quia cunctas gentes numero vincebatis vobis iunctus est dominus et elegit vos, cum omnibus sitis populis pauciores, sed quia dilexit vos dominus et custodivit iuramentum quod iuravit patribus vestris, eduxitque vos in manu forti et redemit de domo servitutis de manu pharaonis regis Egypti. Et scies quia dominus deus tuus ipse est deus fortis et fidelis, custodiens pactum et misericordiam diligentibus se, et his qui custodiunt precepta eius in mille generationes, et reddens odientibus se statim ita ut disperdat eos, et ultra non differat protinus eis restituens quod merentur.

Custodi ergo precepta et cerimonias atque iudicia que ego mando tibi hodie ut facias. Si postquam audieris haec iudicia custodieris ea et feceris, custodiet et dominus tibi pactum et misericordiam quam iuravit patribus tuis, et diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui et fructui terre tue, frumento tuo atque vindemie, oleo et armentis, gregibus ovium tuarum super terram pro qua iuravit patribus tuis ut daret eam tibi. Benedictus eris inter omnes populos. Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus quam in gregibus tuis. Auferet a te dominus omnem languorem et infirmitates Egypti pessimas quas novisti non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis. Devorabis omnes populos quos dominus deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus, nec servies diis eorum ne sint in ruinam tui. Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes iste quam ego, quomodo potero delere eas? noli metuere, sed recordare que fecerit dominus deus tuus pharaoni et cunctis Egyptiis, plagas maximas quas viderunt oculi tui, et signa atque portenta manumque robustam et extentum brachium ut educeret te dominus deus tuus. Sic faciet cunctis populis quos metuis. Insuper et crabrones mittet dominus deus tuus in eos donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint et latere potuerint. Non timebis eos quia dominus deus tuus in medio tui est, deus magnus et terribilis. Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim et per partes. Non poteris eos delere pariter, ne forte multiplicentur contra te bestie terre. Dabitque eos dominus deus tuus in conspectu tuo et interficiet illos donec penitus deleantur. Tradetque reges eorum in manus tuas et disperdes nomina eorum sub celo. Nullus poterit resistere tibi donec conteras eos. Sculptilia eorum igni comburetis.

Non concupisces argentum et aurum de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quicquam, ne offendas propterea, quia abhominatio est domini dei tui. Nec inferes quippiam ex ydolo in domum tuam, ne fias anathema sicut et illud est. Quasi spurcitiam detestaberis et velut inquinamentum ac sordes abhominatione habebis quia anathema est.

Omne mandatum quod precipio tibi hodie cave diligenter ut facias, ut possitis vivere et multiplicemini, ingressique possideatis terram pro qua iuravit dominus patribus vestris. Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te dominus deus tuus quadraginta annis per desertum ut affligeret te atque temptaret, et nota fierent que in tuo animo versabantur, utrum custodires mandata illius an non. Afflixit te penuria et dedit tibi cibum manna quem ignorabas tu et patres tui, ut ostenderet tibi quod non in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod egreditur ex ore domini. Vestimentum tuum quo operiebaris nequaquam vetustate defecit, et pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est. Ut recogites in corde tuo quia sicut erudit homo filium suum sic dominus deus tuus erudivit te, ut custodias mandata domini dei tui et ambules in viis eius et timeas eum. Dominus enim deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum aquarumque et fontium, in cuius campis et montibus erumpunt fluviorum abyssi, terram frumenti hordei ac vinearum, in qua ficus et malagranata et oliveta nascuntur, terram olei ac mellis, ubi absque ulla penuria comedes panem tuum et rerum omnium habundantia perfrueris, cuius lapides ferrum sunt, et de montibus eius eris metalla foduntur. Ut cum comederis et satiatus fueris benedicas domino deo tuo pro terra optima quam dedit tibi. Observa et cave nequando obliviscaris domini dei tui, et negligas mandata eius atque iudicia et cerimonias que ego precipio tibi hodie, ne postquam comederis et satiatus fueris, domus pulchras edificaveris et habitaveris in eis, habuerisque armenta et ovium greges, argenti et auri cunctarumque rerum copiam, elevetur cor tuum, et non reminiscaris domini dei tui qui eduxit te de terra Egypti de domo servitutis, et ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens flatu adurens et scorpio ac dipsas et nulle omnino aque, qui eduxit rivos de petra durissima, et cibavit te manna in solitudine quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit ac probavit, ad extremum misertus est tui, ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea et robur manus mee haec michi omnia prestiterunt, sed recorderis domini dei tui quod ipse tibi vires prebuerit, ut impleret pactum suum super quo iuravit patribus tuis sicut presens indicat dies. Sin autem oblitus domini dei tui secutus fueris deos alienos coluerisque eos et adoraveris, ecce nunc predico tibi quod omnino dispereas. Sicut gentes quas delevit dominus in introitu tuo, ita et vos peribitis si inobedientes fueritis voci domini dei vestri.

Audi Israhel. Tu transgredieris hodie Iordanem ut possideas nationes maximas et fortiores te, civitates ingentes et usque ad celum muratas, populum magnum atque sublimem, filios Enachim quos ipse vidisti et audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere. Scies ergo hodie quod ipse dominus deus tuus ipse transibit ante te ignis devorans atque consumens qui conterat eos et deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter sicut locutus est tibi. Ne dicas in corde tuo cum deleverit eos dominus deus tuus in conspectu tuo: Propter iustitiam meam introduxit me deus ut terram hanc possiderem, cum propter impietates suas delete sint iste nationes. Neque enim propter iustitias tuas et equitatem cordis tui ingredieris ut possideas terras eorum, sed quia illi egerunt impie introeunte te delete sunt, et ut impleret verbum suum dominus quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis Abraham, Ysaac et Iacob. Scito ergo quod non propter iustitias tuas dominus deus tuus dederit tibi terram hanc optimam atque possessionem, cum durissime cervicis sis populus. Memento et ne obliviscaris quomodo ad iracundiam provocaveris dominum deum tuum in solitudine. Ex eo die quo egressus es ex Egypto usque ad locum istum semper adversum dominum contendisti. Nam et in Oreb provocasti eum, et iratus delere te voluit quando ascendi in montem ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum dominus, et perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus aquam non bibens et panem non comedens. Deditque michi dominus duas tabulas lapideas scriptas digito dei et continentes omnia verba que vobis locutus est in monte de medio ignis, quando contio populi congregata est. Cumque transissent quadraginta dies et totidem noctes, dedit michi dominus duas tabulas federis dixitque michi: Surge et descende hinc cito, quia populus tuus quem eduxisti de Egypto deseruerunt velociter viam quam monstrasti eis, feceruntque sibi conflatile. Rursumque ait dominus ad me: Cerno quod populus iste dure cervicis sit. Dimitte me ut conteram eum et deleam nomen eius sub celo, et constituam te super gentem que hac maior et fortior sit. Cumque de monte ardente descenderem et duas tabulas federis utraque manu tenerem, vidissemque vos peccasse domino deo vestro et fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam eius quam vobis ostenderat, proieci tabulas de manibus meis confregique eas in conspectu vestro. Et procidi ante dominum sicut prius quadraginta diebus et noctibus panem non comedens et aquam non bibens propter omnia peccata vestra que gessistis contra dominum et eum ad iracundiam provocastis. Timui enim indignationem et iram illius qua adversum vos concitatus delere vos voluit. Et exaudivit me dominus etiam hac vice. Adversum Aaron quoque vehementer iratus voluit eum conterere, et pro illo similiter deprecatus sum. Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens igne combussi, et in frusta comminuens omnino in pulverem redegi, proieci in torrentem qui de monte descendit. In incendio quoque et in temptatione [illegible] et in sepulchris concupiscentie provocastis dominum, et quando misit vos de Cadesbarne dicens: Ascendite et possidete terram quam dedi vobis, et contempsistis imperium domini dei vestri et non credidistis ei, neque vocem eius audire voluistis, sed semper fuistis rebelles a die qua nosse vos cepi. Et iacui coram domino quadraginta diebus ac noctibus quibus eum suppliciter deprecabar ut non deleret vos ut fuerat comminatus, et orans dixi: Domine deus, ne disperdas populum tuum et hereditatem tuam quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Egypto in manu forti. Recordare servorum tuorum Abraham, Ysaac et Iacob. Ne aspicias duritiam populi huius et impietatem atque peccatum, ne forte dicant habitatores terre de qua eduxisti nos: Non poterat dominus introducere eos in terram quam pollicitus est eis, et oderat illos, idcirco eduxit ut interficeret eos in solitudine, qui sunt populus tuus et hereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna et in brachio tuo extento.

In tempore illo dixit dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas sicut priores fuerunt, et ascende ad me in montem, faciesque arcam ligneam et scribam in tabulis verba que fuerunt in his quas ante confregisti, ponesque eas in archa. Feci igitur arcam de lignis sethim. Cumque dolassem

duas tabulas lapideas instar priorum. ascendi in montem habens eas in manibus. Scripsitque in tabulis iuxta id quod prius scripserat verba decem que locutus est dominus ad vos in monte de medio ignis quando populus congregatus est. & dedit eas mihi. Reversusque de monte descendi & posui tabulas in archa quam feceram que huc usque ibi sunt sicut precepit michi dominus. Filii autem israhel castra moverunt ex beroth filiorum iacan in mosera ubi aaron mortuus est ac sepultus. pro quo sacerdotio functus est filius eius eleazar. Inde venerunt in gadgad. De quo loco profecti castra metati sunt in iethabatha in terra aquarum atque torrentium. Eo tempore separavit tribum levi ut portaret archam federis domini & staret coram domino in ministerio ac benediceret in nomine illius usque in presentem diem. Quam ob rem non habuit levi partem neque possessionem cum fratribus suis quia ipse dominus possessio eius est. sicut promisit ei dominus deus tuus. Ego autem steti in monte sicut prius xl. diebus ac noctibus. exaudivitque me dominus etiam hac vice & te perdere noluit. dixitque mihi. Vade & precede populum ut ingrediatur & possideat terram quam iuravi patribus eorum ut traderem eis. Et nunc israhel quid dominus deus tuus petit a te nisi ut timeas dominum deum tuum & ambules in viis eius & diligas eum ac servias domino deo tuo in toto corde tuo & in tota anima tua. custodiasque mandata domini & cerimonias eius quas ego hodie precipio tibi. & possitis introire & possidere terram ut bene sit tibi. En domini dei tui celum est. & celum celi. terra & omnia que in ea sunt. & tamen patribus tuis conglutinatus est dominus. & amavit eos. elegitque semen eorum post eos id est vos. de cunctis gentibus sicut hodie comprobatur. Circumcidite igitur preputium cordis vestri. & cervicem vestram ne induretis amplius. quia dominus deus vester ipse est deus deorum. & dominus dominantium. deus magnus & potens & terribilis. qui personam non accipit nec munera. Facit iudicium pupillo & vidue. amat peregrinum & dat ei victum atque vestitum. Et vos ergo amate peregrinum quia & ipsi fuistis advene in terra egypti.

Dominum deum tuum timebis & ei servies. Ipsi adherebis iurabisque in nomine illius. Ipse est laus tua & deus tuus qui fecit tibi hec magnalia & terribilia que viderunt oculi tui. In septuaginta animabus descenderunt patres tui in egyptum. & ecce nunc multiplicavit te dominus deus tuus sicut astra celi. Ama itaque dominum deum tuum. & observa precepta eius & cerimonias. iudicia atque mandata omni tempore. Cognoscite hodie que ignorant filii vestri qui non viderunt disciplinam domini dei vestri. magnalia eius. & robustam manum extentumque brachium. signa & opera que fecit in medio egypti pharaoni regi. & universe terre eius. omnique exercitui egyptiorum & equis ac curribus: quomodo operuerint eos aque rubri maris cum vos persequerentur & deleverit eos usque in presentem diem. vobisque que fecerit in solitudine donec veniretis ad hunc locum. & dathan atque abiron filiis heliab qui fuit filius ruben quos aperto ore suo terra absorbuit cum domibus & tabernaculis & universa substantia eorum quam habebant in medio israhelis. Oculi vestri viderunt omnia opera domini magna que fecit ut custodiatis universa mandata illius que ego precipio vobis. ut possitis introire & possidere terram ad quam ingredimini. multoque in ea vivatis tempore. quam sub iuramento pollicitus est dominus patribus vestris & semini eorum lacte & melle manantem.

Terra enim ad quam ingrederis possidendam non est sicut terra egypti de qua existis ubi iacto semine in hortorum more aque ducuntur irrigue. sed montuosa est & campestris de celo expectans pluvias. Quam dominus deus tuus semper invisit. & oculi eius in ea sunt a principio anni usque ad finem eius. Si ergo obedieritis mandatis meis que ego hodie precipio vobis. ut diligatis dominum deum vestrum & serviatis ei in toto corde vestro. & in tota anima vestra. dabo pluviam terre vestre temporaneam & serotinam. ut colligatis frumentum & vinum & oleum. fenumque ex agris ad pascenda iumenta. & ut ipsi comedatis & saturemini. Cavete ne forte decipiatur cor vestrum & recedatis a domino serviatisque diis alienis & adoretis eos. iratusque dominus claudat celum & pluvie non descendant. nec terra det germen suum. pereatisque velociter de terra optima quam dominus daturus est vobis. Ponite hec verba in cordibus & animis vestris. & suspendite ea pro signo in manibus vestris. & inter oculos vestros collocate. Docete filios vestros ut illa meditentur quando sederis in domo tua. & ambulaveris in via. & accubueris atque surrexeris. Scribes ea super postes & ianuas domus tue. ut multiplicentur dies tui. & filiorum tuorum in terra quam iuravit dominus patribus tuis ut daret eis. quamdiu celum imminet terre. Si enim custodieritis mandata que ego precipio vobis & feceritis ea. ut diligatis dominum deum vestrum. & ambuletis in omnibus viis eius. adherentes ei. disperdet dominus omnes gentes istas ante faciem vestram. & possidebitis eas que maiores & fortiores vobis sunt. Omnis locus quem calcaverit pes vester. vester erit. A deserto & libano a flumine magno eufrate usque ad mare occidentale erunt termini vestri. Nullus stabit contra vos. Terrorem vestrum & formidinem dabit dominus deus vester super omnem terram quam calcaturi estis sicut locutus est vobis. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem. Benedictionem si obedieritis mandatis domini dei vestri que ego precipio vobis. maledictionem si non audieritis mandata domini dei vestri. Sed recesseritis de via quam ego nunc ostendo vobis. & ambulaveritis post deos alienos quos ignoratis. Cum vero introduxerit te dominus deus tuus in terram ad quam pergis habitandam. pones benedictionem super montem garizim. maledictionem super montem hebal. qui sunt trans iordanem post viam que vergit ad solis occubitum in terra chananei qui habitat in campestribus contra galgalam que est iuxta vallem tendentem & intrantem procul. Vos enim transibitis iordanem ut possideatis terram quam dominus deus vester daturus est vobis. & habeatis ac possideatis illam. Videte ergo ut impleatis cerimonias atque iudicia que ego hodie ponam in conspectu vestro.

Hec sunt precepta atque iudicia que facere debeatis in terra quam dominus deus patrum tuorum daturus est tibi ut possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradieris. Subvertite omnia loca in quibus coluerunt gentes quas possessuri estis deos suos super montes excelsos & colles & subter omne lignum frondosum. Dissipate aras eorum & confringite statuas. lucos igni comburite & idola comminuite. disperdite nomina eorum de locis illis. Non facietis ita domino deo vestro. sed ad locum quem elegerit dominus deus vester de cunctis tribubus vestris ut ponat nomen suum ibi & habitet in eo. venietis & offeretis in illo loco holocausta & victimas vestras. Decimas & primitias manuum vestrarum & vota atque donaria. primogenita boum & ovium. & comedetis ibi in conspectu domini dei vestri. ac letabimini in cunctis ad que miseritis manum. vos & domus vestre in quibus benedixerit vobis dominus deus vester. Non facietis ibi que nos hic facimus hodie singuli quod sibi rectum videtur. Neque enim usque in presens tempus venistis ad requiem. & ad possessionem quam dominus deus daturus est vobis. Transibitis iordanem & habitabitis in terra quam dominus deus vester daturus est vobis ut requiescatis a cunctis hostibus per circuitum. & absque ullo timore habitetis in loco quem elegerit dominus deus vester. ut sit nomen eius in eo. Illuc omnia que precipio conferetis holocausta. & hostias. & decimas. & primitias manuum vestrarum. & quicquid precipuum est in muneribus. que vovistis domino. Ibi epulabimini coram domino deo vestro. vos & filii ac filie vestre. famuli & famule ac levites qui in vestris urbibus commorantur. Neque enim habet partem aliam & possessionem inter vos. Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris. sed in eo quem elegerit dominus in una tribuum tuarum offeres hostias & facies quecumque precipio tibi. Si autem comedere volueris. & te esus carnium delectaverit. occide & comede iuxta benedictionem domini dei tui quam dedit tibi in urbibus tuis. Sive immundum fuerit hoc est maculatum & debile. sive mundum hoc est integrum & sine macula quod offerri licet. sicut capream & cervum. comedes absque esu dumtaxat sanguinis. quem super terram quasi aquam effundes. Non poteris in oppidis tuis comedere decimam frumenti & vini & olei tui. primogenita armentorum tuorum & pecorum & omnia que voveris & sponte offerre volueris. & primitias manuum tuarum. sed coram domino deo tuo comedes ea in loco quem elegerit dominus deus tuus. tu & filius tuus ac filia. servus & famula atque levites qui manet in urbibus tuis. & letaberis & reficieris coram domino deo tuo in cunctis ad que extenderis manum tuam.

Cave ne derelinquas leviten omni tempore quo versaris in terra. Quando dilataverit dominus deus tuus terminos tuos sicut locutus est tibi. & volueris vesci carnibus quas desiderat anima tua. Locus autem quem elegerit dominus deus tuus ut sit nomen eius ibi si procul fuerit. occides de armentis & pecoribus que habueris sicut precepi tibi. & comedes in oppidis tuis sicut tibi placet: sicut comeditur caprea & cervus. ita vesceris eis & mundus & immundus in commune vescentur. Hoc solum cave ne sanguinem comedas. Sanguis enim eorum pro anima est. Et idcirco non debes animam comedere cum carnibus. sed super terram fundes quasi aquam. ut sit tibi bene & filiis tuis post te. si feceris quod placet in conspectu domini. Que autem sanctificaveris & voveris domino. tolles & venies ad locum quem elegerit dominus. & offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare domini dei tui. Sanguinem hostiarum fundes in altari. carnibus autem ipse vesceris. Observa & audi omnia que ego precipio tibi. ut bene sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum. cum feceris quod bonum est & placitum in conspectu domini dei tui. Quando disperdiderit dominus deus tuus ante faciem tuam gentes ad quas ingrederis possidendas & possederis eas atque habitaveris in terra earum. cave ne imiteris eas postquam te fuerint introeunte subverse. & requiras cerimonias earum dicens. Sicut coluerunt gentes iste deos suos. ita & ego colam. Non facies similiter domino deo tuo. Omnes enim abhominationes quas aversatur dominus fecerunt diis suis offerentes filios & filias & comburentes igni. Quod precipio tibi hoc tantum facito domino nec addas quicquam nec minuas.

Si surrexerit in medio tui propheta aut qui somnium vidisse se dicat & predixerit signum atque portentum & evenerit quod locutus est. & dixerit tibi eamus & sequamur deos alienos quos ignoras & serviamus eis. non audies verba prophete illius aut somniatoris quia temptat vos dominus deus vester ut palam fiat utrum diligatis eum an non in toto corde & in tota anima vestra. Dominum deum vestrum sequimini & ipsum timete. mandata illius custodite & audite vocem eius. Ipsi servietis & ipsi adherebitis. Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur quia locutus est ut vos averteret a domino deo vestro qui eduxit vos de terra egypti & redemit de domo servitutis ut errare te faceret de via quam tibi precepit dominus deus tuus. & auferes malum de medio tui. Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tue aut filius tuus aut filia sive uxor que est in sinu tuo aut amicus quem diligis ut animam tuam clam dicens. eamus & serviamus diis alienis quos ignoras tu & patres tui. cunctarum in circuitu gentium que iuxta vel procul sunt. ab initio usque ad finem terre non acquiescas ei neque audias. neque parcat ei oculus tuus ut miserearis & occultes eum. sed statim interficies. Sit primum manus tua super eum. & post te omnis populus mittat manum. Lapidibus obrutus necabitur. quia voluit te abstrahere a domino deo tuo. qui eduxit te de terra egypti de domo servitutis. ut omnis israhel audiens timeat & nequaquam ultra faciat quippiam huius rei simile. Si audieris in una urbium tuarum quas dominus deus tuus dabit tibi ad habitandum dicentes aliquos. egressi sunt filii belial de medio tui & averterunt habitatores urbis sue atque dixerunt eamus & serviamus diis alienis quos ignoratis. quere sollicite & diligenter rei veritate perspecta. Si inveneris certum esse quod dicitur & abhominationem hanc opere perpetratam. statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii. & delebis eam atque omnia que in illa sunt usque ad pecora. Quicquid etiam supellectilis fuerit congregabis in medio platearum eius & cum ipsa civitate succendes ita ut universa consumas domino deo tuo. & sit tumulus sempiternus. Non edificabitur amplius & non adherebit de illo anathemate quicquam in manu tua. ut avertatur dominus ab ira furoris sui. & misereatur tui. multiplicetque te sicut iuravit patribus tuis. quando audieris vocem domini dei tui. custodiens omnia precepta eius que ego precipio tibi hodie ut facias quod placitum est in conspectu domini dei tui.

Filii estote domini dei vestri. Non vos incidetis nec facietis calvitium super mortuo. quia populus sanctus es domino deo tuo. & te elegit ut sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus que sunt super terram. Ne comedatis que immunda sunt. Hoc est animal quod comedere debetis. bovem & ovem & capram. Cervum. capream. bubalum. tragelaphum. pygargum. orygem. camelopardalum. Omne animal quod in duas partes ungulam findit & ruminat comedetis. De his autem que ruminant & ungulam non findunt. hec comedere non debetis. Camelum. leporem. chirogrillum. quia ruminant & non dividunt ungulam. immunda erunt vobis. Sus quoque quia dividit ungulam & non ruminat immunda erit. Carnibus eorum non vescemini. & cadavera non tangetis. Hec comedetis ex omnibus que morantur in aquis. que habent pinnulas & squamas comedite. que absque pinnulis & squamis sunt ne comedatis. quia immunda sunt vobis.

Omnes aves mundas comedite. Immundas ne comedatis. aquilam scilicet & grifen & halietum. yxion & vulturem ac milvum iuxta genus suum & omne corvini generis. struthionem ac noctuam & larum atque accipitrem iuxta genus suum. herodium & cygnum & ibin ac mergulum. porfirionem & nicticoracem. onocrotalum & caradrion. singula in genere suo. upupam quoque & vespertilionem & omne quod reptat & pinnulas habet immundum erit & non comedetur. Omne quod mundum est comedite. Quicquid autem morticinum est ne vescamini ex eo. Peregrino qui intra portas tuas est

da ut comedat aut uende ei, quia populus sanctus domini dei tui es. Non coques hedum in lacte matris suę. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis quę nascuntur in terra per annos singulos. Et comedes in conspectu domini dei tui in loco quem elegerit, ut in eo nomen illius inuocetur. Decimam frumenti tui et uini et olei, primogenita de armentis et ouibus tuis, ut discas timere dominum deum tuum omni tempore. Cum autem longior fuerit uia et locus quem elegerit dominus deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum cuncta hęc portare, uendes omnia et in pretium rediges, portabisque manu tua, et proficisceris ad locum quem elegerit dominus deus tuus, et emes ex eadem pecunia quicquid tibi placuerit, siue ex armentis siue ex ouibus, uinum quoque et siceram et omne quod desiderat anima tua, et comedes coram domino deo tuo, et epulaberis tu et domus tua, et leuita qui intra portas tuas est. Caue ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua.

Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quę nascuntur tibi eo tempore, et repones intra ianuas tuas. Et ueniet leuites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, et peregrinus ac pupillus et uidua qui intra portas tuas sunt, et comedent et saturabuntur, ut benedicat tibi dominus deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quę feceris.

Septimo anno facies remissionem, quę hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico uel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est domini. A peregrino et aduena exiges. Ciuem et propinquum non habes potestatem, et omnino indigens et mendicus non erit inter uos, ut benedicat tibi dominus in terra quam traditurus est tibi in possessionem. Si tamen audieris uocem domini dei tui et custodieris uniuersa quę iussit, et quę ego hodie precipio tibi, benedicet tibi ut pollicitus est. Fenerabis gentibus multis, et ipse a nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, et tui nemo dominabitur. Si unus de fratribus tuis qui moratur intra portas tuas in terra quam dominus deus tuus daturus est tibi ad paupertatem uenerit, non obdurabis cor tuum nec contrahes manum, sed aperies pauperi, et dabis mutuum quo eum indigere perspexeris. Caue ne forte subripiat tibi impia cogitatio, ut dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis, et auertas oculos a paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat commodare, ne clamet contra te ad dominum et fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei, nec ages quippiam callide in eius necessitatibus subleuandis, ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni tempore et in cunctis ad quę manum miseris. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuę. Idcirco ego precipio tibi, ut aperias manum tuam fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum uersatur in terra.

Cum tibi uenditus fuerit frater tuus hebreus aut hebrea, et sex annis seruierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum. Et quem libertate donaueris, nequaquam uacuum abire patieris, sed dabis uiaticum de gregibus et de area et de torculari tuo, quibus dominus deus tuus benedixerit tibi. Memento quod et ipse seruieris in terra Egypti, et liberauit te dominus deus tuus, et idcirco nunc ego precipio tibi. Sin autem dixerit: Nolo egredi, eo quod diligat te et domum tuam, et bene sibi apud te esse sentiat, assumesque subulam et perforabis aurem eius in ianua domus tuę, et seruiet tibi usque in ęternum. Ancillę quoque similiter facies. Non auertas ab eis oculos tuos quando dimiseris eos liberos, quoniam iuxta mercedem mercennarii per sex annos seruiuit tibi, ut benedicat tibi dominus deus tuus in cunctis operibus quę agis.

De primogenitis quę nascuntur in armentis et ouibus tuis, quicquid est masculini sexus sanctificabis domino deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis, et non tondebis primogenita ouium. In conspectu domini dei comedes ea per annos singulos in loco quem elegerit dominus, tu et domus tua. Sin autem habuerit maculam, uel claudum fuerit, uel cecum, aut aliqua parte deforme uel debile, non immolabitur domino deo tuo, sed intra portas urbis tuę comedes illud. Tam mundus quam inmundus uescentur eis, quasi caprea et ceruo. Hoc solum obseruabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effundas in terram quasi aquam.

Obserua diligenter mensem nouarum frugum et uerni primum temporis, ut facias phase domino deo tuo, quoniam in isto mense eduxit te dominus deus tuus de Egypto nocte. Immolabisque phase domino deo tuo de ouibus et bubus in loco quem elegerit dominus deus tuus ut habitet nomen eius ibi. Non comedes in eo panem fermentatum. Septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem, quoniam in pauore egressus es de Egypto, ut memineris diei egressionis tuę de Egypto omnibus diebus uitę tuę. Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus uitę tuę, et non remanebit de carnibus eius quod immolatum est uespere in die primo mane. Non poteris immolare phase in qualibet urbium tuarum quas dominus deus tuus daturus est tibi, sed in loco quem elegerit dominus deus tuus ut habitet nomen eius ibi. Immolabis phase uespere ad solis occasum, quando egressus es de Egypto. Et coques et comedes in loco quem elegerit dominus deus tuus, maneque consurgens uades in tabernacula tua. Sex diebus comedes azima, et in die septimo quia collecta est domini dei tui non facies opus.

Septem ebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris, et celebrabis diem festum ebdomadarum domino deo tuo, oblationem spontaneam manus tuę, quam offeres iuxta benedictionem domini dei tui. Et epulaberis coram domino deo tuo, tu et filius tuus et filia tua, et seruus tuus et ancilla tua, et leuites qui est intra portas tuas, et aduena ac pupillus ac uidua qui morantur uobiscum, in loco quem elegerit dominus deus tuus ut habitet nomen eius ibi. Et recordaberis quoniam seruus fueris in Egypto, custodiesque ac facies quę precepta sunt.

Sollempnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies quando collegeris de area et torculari fruges tuas, et epulaberis in festiuitate tua, tu et filius tuus et filia et seruus et ancilla, leuites quoque et aduena et pupillus ac uidua qui intra portas tuas sunt. Septem diebus domino deo tuo festa celebrabis in loco quem elegerit dominus. Benedicetque tibi dominus deus tuus in cunctis frugibus tuis et in omni opere manuum tuarum, erisque in letitia. Tribus uicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu domini dei tui in loco quem elegerit, in sollempnitate azimorum, et in sollempnitate ebdomadarum, et in sollempnitate tabernaculorum. Non apparebit ante dominum uacuus, sed offeret unusquisque secundum quod habuerit iuxta benedictionem domini dei tui quam dederit ei.

Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis quas dominus deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent. Non accipies personam nec munera, quia munera excecant oculos sapientum et mutant uerba iustorum. Iuste quod iustum est persequeris, ut uiuas et possideas terram quam dominus deus tuus daturus est tibi. Non plantabis lucum et omnem arborem iuxta altare domini dei tui, nec facies tibi neque constitues statuam, quę odit dominus deus tuus.

Non immolabis domino deo tuo ouem et bouem in qua est macula aut quippiam uitii, quia abhominatio est domino deo tuo. Cum reperti fuerint apud te intra unam portarum tuarum quas dominus deus tuus daturus est tibi, uir aut mulier qui faciant malum in conspectu domini dei tui, et transgrediantur pactum illius, et uadant et seruiant diis alienis, et adorent eos, solem et lunam et omnem militiam celi, quę non precepi, et hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris diligenter, et uerum esse repperis, et abhominatio facta est in Israhel, educes uirum ac mulierem qui rem sceleratissimam perpetrarunt ad portam ciuitatis tuę, et lapidibus obruentur. In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium. Manus prima testium interficiet eum, et manus reliqui populi extrema mittetur, ut auferas malum de medio tui.

Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et non lepram, et iudicum intra portas tuas uideris uariari, surge et ascende ad locum quem elegerit dominus deus tuus, uenies que ad sacerdotes leuitici generis, et ad iudicem qui fuerit in illo tempore, queresque ab eis. Qui indicabunt tibi iudicii ueritatem, et facies quęcumque dixerint qui presunt loco quem elegerit dominus, et docuerint te iuxta legem eius. Sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat domino deo tuo, et decreto iudicis morietur homo ille, et auferes malum de Israhel, cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

Cum ingressus fueris terram quam dominus deus tuus dabit tibi, et possederis eam, habitaueris que in illa, et dixeris: Constituam super me regem sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Egyptum equitatus numero subleuatus, presertim cum preceperit uobis dominus ut nequaquam amplius per eandem uiam reuertamini. Non habebit uxores plurimas quę illiciant animum eius, neque argenti et auri inmensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet deuteronomium legis huius in uolumine, accipiens exemplar a sacerdotibus leuiticę tribus, et habebit secum, legetque illud omnibus diebus uitę suę, ut discat timere dominum deum suum, et custodire uerba et cerimonias eius quę in lege precepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbia super fratres suos, neque declinet in partem dexteram uel sinistram, ut longo tempore regnet ipse et filius eius super Israhel.

Non habebunt sacerdotes et leuitę, qui de eadem tribu sunt, partem et hereditatem cum reliquo Israhel, quia sacrificia domini et oblationes eius comedent, et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum. Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis. Hoc erit iudicium sacerdotum a populo, et ab his qui offerunt uictimas, siue bouem siue ouem immolauerint: dabunt sacerdoti armum ac uentriculum, primitias frumenti, uini et olei, et lanarum partem ex ouium tonsione. Ipsum enim elegit dominus deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet et ministret nomini domini, ipse et filii eius in sempiternum. Si exierit leuites de una urbium tuarum ex omni Israhel in qua habitat, et uoluerit uenire desiderans locum quem elegerit dominus, ministrabit in nomine domini dei sui, sicut omnes fratres eius leuitę qui stabunt eo tempore coram domino. Partem ciborum eandem accipiet quam et ceteri, excepto eo quod in urbe sua ex paterna ei successione debetur.

Quando ingressus fueris terram quam dominus deus tuus dabit tibi, caue ne imitari uelis abhominationes illarum gentium. Nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, et obseruet somnia atque auguria, ne sit maleficus, nec incantator, nec phitones consulat, nec diuinos, et querat a mortuis ueritatem. Omnia enim hęc abhominatur dominus, et propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Perfectus eris et absque macula coram domino deo tuo. Gentes istę quarum possidebis terram, augures et diuinos audiunt; tu autem a domino deo tuo aliter institutus es. Prophetam de gente tua et de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus; ipsum audies, ut petisti a domino deo tuo in Horeb quando contio congregata est, atque dixisti: Ultra non audiam uocem domini dei mei, et ignem hunc maximum amplius non uidebo, ne moriar. Et ait dominus mihi: Bene omnia sunt locuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, et ponam uerba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quę precepero illi. Qui autem uerba eius quę loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam. Propheta autem qui arrogantia deprauatus uoluerit loqui in nomine meo quę ego non precepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur. Quod si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intellegere uerbum quod non est locutus dominus? hoc habebis signum: quod in nomine domini propheta ille predixerit et non euenerit, hoc dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxerit; et idcirco non timebis eum.

Cum disperdiderit dominus deus tuus gentes quarum tibi daturus est terram, et possederis eam, habitaueris que in urbibus eius et in edibus, tres ciuitates separabis tibi in medio terrę quam dominus deus tuus dabit tibi in possessionem, sternens diligenter uiam, et in tres equaliter partes totam terrę tuę prouinciam diuides, ut habeat e uicino qui propter homicidium profugus est quo possit euadere. Hęc erit lex homicidę fugientis, cuius uita seruanda est. Qui percusserit proximum suum nesciens, et qui heri et nudiustertius nullum contra eum habuisse odium comprobatur, sed abisse cum eo simpliciter in siluam ad ligna cedenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit et occiderit, hic ad unam supradictarum urbium confugiet et uiuet, ne forte proximus eius cuius effusus est sanguis dolore stimulatus persequatur et apprehendat eum, si longior uia fuerit, et percutiat animam eius qui non est reus mortis, quia nullum contra eum qui occisus est odium prius habuisse monstratur. Idcirco precipio tibi, ut tres ciuitates equali inter se spatio diuidas. Cum autem dilatauerit dominus deus tuus terminos tuos sicut iurauit patribus tuis, et dederit tibi cunctam terram quam eis pollicitus est, si tamen custodieris mandata eius et feceris quę ego hodie precipio tibi, ut diligas dominum deum tuum et ambules in uiis eius omni tempore, et addes tibi tres alias ciuitates, et supradictarum trium urbium numerum duplicabis, ut non effundatur sanguis innoxius in medio terrę quam dominus deus tuus dabit tibi.

Si quis autem odio habens proximum suum insidiatus fuerit uitę eius

surgensque percusserit illum et mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus, mittent seniores civitatis illius et arripient eum de loco effugii, tradentque in manu proximi cuius sanguis effusus est, et morietur. Nec misereberis eius, et auferes noxium sanguinem de Israel, ut bene sit tibi. Non assumes et transferes terminos proximi tui quos fixerunt priores in possessione sua, quam dominus deus tuus dabit tibi in terra quam acceperis possidendam. Non stabit unus testis contra aliquem, quicquid illud peccati et facinoris fuerit, sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. Si steterit testis mendax contra hominem accusans eum prevaricationis, stabunt ambo quorum causa est ante dominum in conspectu sacerdotum et iudicum qui fuerint in diebus illis. Cumque diligentissime perscrutantes invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddent ei sicut fratri suo cogitavit, et auferes malum de medio tui, ut audientes ceteri timorem habeant et nequaquam talia audeant facere. Non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

Si exieris ad bellum contra hostes tuos, et videris equitatum et currus, et maiorem quam tu habes adversarii exercitus multitudinem, non timebis eos, quia dominus deus tuus tecum est, qui eduxit te de terra Egypti. Appropinquante autem prelio, stabit sacerdos ante aciem, et sic loquetur ad populum: Audi Israel. Vos hodie contra inimicos vestros pugna committitis. Non pertimescat cor vestrum. Nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia dominus deus vester in medio vestri est, et pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo. Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: Quis est homo qui edificavit domum novam et non dedicavit eam? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello et alius dedicet illam. Quis est homo qui plantavit vineam et necdum fecit eam esse communem, et de qua vesci omnibus liceat? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello et alius homo eius fungatur officio. Quis est homo qui despondit uxorem et non accepit eam? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello et alius homo accipiat eam. His dictis addent reliqua, et loquentur ad populum: Quis est homo formidolosus et corde pavido? Vadat et revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum sicut ipse timore perterritus est. Cumque siluerint exercitus duces et finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos preparabit.

Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit et aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est salvabitur, et serviet tibi sub tributo. Sin autem fedus inire noluerint, et ceperint contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit dominus deus tuus illam in manu tua, percuties in ea omne quod masculini generis est in ore gladii, absque mulieribus et infantibus, iumentis et ceteris que in civitate sunt. Omnem predam exercitui divides, et comedes de spoliis hostium tuorum que dominus deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis nationibus que a te procul valde sunt, et non sunt de his urbibus quas in possessione accepturus es. De his autem civitatibus que dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere, sed interficies in ore gladii, Ettheum videlicet et Amorreum, Chananeum, Ferezeum, et Eveum et Iebuseum, sicut precepit tibi dominus deus tuus, ne forte doceant vos facere cunctas abhominationes quas ipsi operati sunt diis suis, et peccetis in dominum deum vestrum.

Quando obsederis civitatem multo tempore, et munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem, quoniam lignum est et non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia et in ceteros apta usus, succide et instrue machinas donec capias civitatem que contra te dimicat.

Quando inventum fuerit in terra quam dominus deus daturus est tibi hominis cadaver occisi, et ignoratur cedis reus, egredientur maiores natu et iudices tui, et metientur a loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum, et quam viciniorem ceteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento que non traxit iugum, neque terram scidit vomere, et ducent eam ad vallem asperam atque saxosam que numquam arata est nec sementem recepit, et cedent in ea cervices vitule. Accedentque sacerdotes filii Levi, quos elegerit dominus deus tuus ut ministrent ei et benedicant in nomine eius, et ad verbum eorum omne negotium, et quicquid mundum vel inmundum est, iudicetur. Et venient maiores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus suas super vitulam que in valle percussa est, et dicent: Manus nostre non effuderunt hunc sanguinem, nec oculi viderunt. Propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti domine, et non reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis. Tu autem alienus eris ab innocentis cruore qui fusus est, cum feceris quod precepit dominus.

Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, et tradiderit eos dominus deus tuus in manu tua, captivosque duxeris, et videris in numero captivorum mulierem pulchram, et adamaveris eam voluerisque habere uxorem, introduces in domum tuam. Que radet cesariem, et circumcidet ungues, et deponet vestem in qua capta est, sedensque in domo tua [illegible] flebit patrem et matrem suam uno mense. Et postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, et erit uxor tua. Sin autem postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam, quia humiliasti eam.

Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, et fuerit filius odiose primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilecte facere primogenitum, et preferre filio odiose, sed filium odiose agnoscet primogenitum, dabitque ei de his que habuerit cuncta duplicia. Iste est enim principium liberorum eius, et huic debentur primogenita.

Si genuerit homo filium contumacem et protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, et coercitus obedire contempserit, apprehendent eum et ducent ad seniores civitatis illius, et ad portam iudicii, dicentque ad eos: Filius noster iste protervus et contumax est, monita nostra audire contempnit, comessationibus vacat et luxurie atque conviviis. Lapidibus eum obruet populus civitatis, et morietur, ut auferatis malum de medio vestri, et universus Israel audiens pertimescat.

Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, et adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver eius in ligno, sed in eadem die sepelietur, quia maledictus est a deo qui pendet in ligno, et nequaquam contaminabis terram tuam quam dominus deus tuus dederit tibi in possessionem.

Non videbis bovem fratris tui aut ovem errantem et preteribis, sed reduces fratri tuo, etiam si non est propinquus tuus frater, nec nosti eum. Duces in domum tuam, et erunt apud te quamdiu querat ea frater tuus et recipiat. Similiter facies et de asino, et de vestimento, et de omni re fratris tui que perierit; si inveneris eam, quasi alienam neglegas. Si videris asinum fratris tui aut bovem cecidisse in via, non despicies, sed sublevabis cum eo. Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea. Abhominabilis enim apud deum est qui facit hec.

Si ambulaveris per viam, et in arbore vel in terra nidum avis inveneris, et matrem pullis vel ovis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris, captos tenens filios, ut bene sit tibi et longo vivas tempore. Cum edificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua, et sis reus labente alio et in preceps ruente. Non seres vineam tuam altero semine, ne et sementis quam sevisti et que nascuntur ex vinea pariter sanctificentur. Non arabis in bove simul et asino. Non indueris vestimento quod ex lana linoque contextum est. Funiculos in fimbriis facies per quattuor angulos pallii tui quo operieris.

Si duxerit vir uxorem, et postea eam odio habuerit, quesieritque occasiones quibus dimittat eam, obiciens ei nomen pessimum, et dixerit: Uxorem hanc accepi, et ingressus ad eam non inveni virginem; tollent eam pater et mater eius, et ferent secum signa virginitatis eius ad seniores urbis qui in porta sunt, et dicet pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen pessimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem; et ecce hec sunt signa virginitatis filie mee. Expandent vestimentum coram senioribus civitatis, apprehendentque senes urbis illius virum et verberabunt, condempnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puelle, quoniam diffamavit nomen pessimum super virginem Israel, habebitque eam uxorem, et non poterit dimittere omni tempore vite sue. Quod si verum est quod obicit, et non est in puella inventa virginitas, eicient eam extra fores domus patris sui, et lapidibus obruent eam viri civitatis eius, et morietur, quoniam fecit nefas in Israel, ut fornicaretur in domo patris sui, et auferes malum de medio tui.

Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morientur, id est adulter et adultera, et auferes malum de Israel. Si puellam virginem desponderit vir, et invenerit eam aliquis in civitate, et concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam civitatis illius, et lapidibus obruentur: puella quia non clamavit cum esset in civitate, vir quia humiliavit uxorem proximi sui. Et auferes malum de medio tui. Sin autem in agro reppererit vir puellam que desponsata est, et apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus. Puella autem nichil patietur, nec est rea mortis, quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum et occidit animam eius, ita et puella perpessa est. Sola erat in agro, clamavit, et nemo affuit qui liberaret eam.

Si invenerit vir puellam virginem que non habet sponsum, et apprehendens concubuerit cum ea, et res ad iudicium venerit, dabit qui dormivit cum ea patri puelle quinquaginta siclos argenti, et habebit eam uxorem, quia humiliavit eam. Non poterit eam dimittere omnibus diebus vite sue.

Non accipiet homo uxorem patris sui, nec revelabit operimentum eius. Non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis et absciso veretro ecclesiam dei. Non ingredietur manzer, hoc est de scorto natus, ecclesiam domini, usque ad decimam generationem. Ammonites et Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam domini in eternum, quia noluerunt vobis occurrere cum pane et aqua in via quando egressi estis de Egypto, et quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syrie, ut malediceret tibi. Et noluit dominus deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem eius in benedictionem tuam, eo quod diligeret te. Non facies cum eis pacem, nec queres eis bona cunctis diebus vite tue in sempiternum. Non abhominaberis Idumeum, quia frater tuus est, nec Egyptium, quia advena fuisti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt ecclesiam domini.

Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, et non revertetur priusquam ad vesperam lavetur aqua, et post solis occasum regredietur in castra. Habebis locum extra castra ad quem egrediaris ad requisita nature, gerens paxillum in balteo. Cumque sederis, fodies per circuitum, et egesta humo operies. Dominus enim deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te et tradat inimicos tuos tibi, ut sint castra tua sancta, et nichil in eis appareat feditatis, ne derelinquat te.

Non trades servum domino suo qui ad te confugerit. Habitabit tecum in loco qui ei placuerit, et in una urbium tuarum requiescet, nec contristes eum. Non erit meretrix de filiabus Israel, neque scortator de filiis Israel. Non offeres mercedem prostibuli nec pretium canis in domum domini dei tui, quicquid illud est quod voverat, quia abhominatio est utrumque apud dominum deum tuum. Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno. Fratri tuo absque usura id quo indiget commodabis, ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingredieris possidendam.

Cum voveris votum domino deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud dominus deus tuus, et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis et facies sicut promisisti domino deo tuo, et propria voluntate et ore tuo locutus es. Ingressus vineam proximi tui, comede uvas quantum placuerit tibi; foras autem non efferas tecum. Si intraveris segetem amici tui, franges spicas et manu conteres; falce autem non metes. Si acceperit homo uxorem et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam feditatem, scribet libellum repudii et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta est et abhominabilis facta est coram domino, ne peccare facias terram tuam quam dominus deus tuus tibi tradiderit in possessionem.

Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publice, sed vacabit absque culpa domi sue, ut uno anno letetur cum uxore sua. Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam, quia animam suam apposuit tibi. Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, et vendito eo accipiens pretium, interficietur, et auferes malum de medio tui.

lx.

Observa diligenter ne incurras in plagam leprae, sed facies quaecumque docuerint te sacerdotes levitici generis iuxta id quod praecepi eis, et imple sollicite. Mementote quae fecerit Dominus Deus vester Mariae in via cum egrederemini de Aegypto. Cum repetes a proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, non ingredieris domum eius ut pignus auferas, sed stabis foris, et ille tibi proferet quod habuerit. Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum, ut dormiens in vestimento suo benedicat tibi, et habeas iustitiam coram Domino Deo tuo. Non negabis mercedem indigentis et pauperis fratris tui, sive advenae qui tecum moratur in terra et intra portas tuas est, sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est et ex eo sustentat animam suam, ne clamet contra te ad Dominum et reputetur tibi in peccatum. Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur. Non pervertes iudicium advenae et pupilli, nec auferes pignoris loco viduae vestimentum. Memento quod servieris in Aegypto et eruerit te Dominus Deus tuus inde; idcirco praecipio tibi ut facias hanc rem. Quando messueris segetem in agro tuo et oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas eum, sed advenam et pupillum et viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum. Si fruges colliges olivarum, quicquid remanserit in arboribus non reverteris ut colligas, sed relinques advenae, pupillo ac viduae. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus advenae, pupilli ac viduae. Memento quod et tu servieris in Aegypto, et idcirco praecipio tibi ut facias hanc rem.

Si fuerit causa inter aliquos et interpellaverint iudices, quem iustum esse perspexerint, illi iustitiae palmam dabunt, quem impium, condemnabunt impietatis. Sin autem eum qui peccavit dignum viderint plagis, prosternent et coram se facient verberari; pro mensura peccati erit et plagarum modus, ita dumtaxat ut quadragenarium numerum non excedant, ne foede laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas. Quando habitaverint fratres simul, et unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius et suscitabit semen fratris sui; et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen eius ex Israel. Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quae ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis et interpellabit maiores natu dicetque: Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israel, nec me in coniugium sumere. Statimque accersiri eum facient et interrogabunt. Si responderit: Nolo eam accipere uxorem, accedet mulier ad eum coram senioribus et tollet calciamentum de pede eius, spuetque in faciem illius et dicet: Sic fit homini qui non aedificat domum fratris sui. Et vocabitur nomen illius in Israel Domus discalceati. Si habuerint inter se iurgium viri duo, et unus contra alterum rixari coeperit, volensque uxor alterius eruere virum suum de manu fortioris miserit manum et apprehenderit verenda eius, abscides manum illius, nec flecteris super eam ulla misericordia. Non habebis in sacculo diversa pondera, maius et minus, nec erit in domo tua modius maior et minor. Pondus habebis iustum et verum, et modius aequalis et verus erit tibi, ut multo vivas tempore super terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim Dominus eum qui facit haec et aversatur omnem iniustitiam. Memento quae fecerit tibi Amalech in via quando egrediebaris de Aegypto, quomodo occurrerit tibi et extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit, quando tu eras fame et labore confectus, et non timuerit Deum. Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem et subiecerit cunctas per circuitum nationes in terra quam tibi pollicitus est, delebis nomen eius sub caelo. Cave ne obliviscaris.

lxx.

Cumque intraveris terram quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, et obtinueris eam atque habitaveris in illa, tolles de cunctis frugibus tuis primitias et pones in cartallo, pergesque ad locum quem Dominus Deus tuus elegerit ut ibi invocetur nomen eius, accedesque ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis et dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo quod ingressus sim in terram pro qua iuravit patribus nostris ut daret eam nobis. Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua ponet ante altare Domini Dei tui. Et loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequebatur patrem meum, qui descendit in Aegyptum et ibi peregrinatus est in paucissimo numero, crevitque in gentem magnam ac robustam et infinitae multitudinis. Afflixeruntque nos Aegyptii et persecuti sunt, imponentes onera gravissima; et clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum, qui exaudivit nos et respexit humilitatem nostram et laborem atque angustias, et eduxit nos de Aegypto in manu forti et brachio extento, in ingenti pavore, in signis atque portentis, et introduxit ad locum istum et tradidit nobis terram lacte et melle manantem. Et idcirco nunc offero primitias frugum terrae quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui, et adorato Domino Deo tuo epulaberis in omnibus bonis quae Dominus Deus tuus dederit tibi et domui tuae, tu et levites et advena qui tecum est. Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis levitae et advenae et pupillo et viduae, ut comedant intra portas tuas et saturentur. Loquerisque in conspectu Domini Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, et dedi illud levitae et advenae, pupillo et viduae, sicut iussisti mihi; non praeterivi mandata tua nec sum oblitus imperii. Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quicquam in re funebri. Oboedivi voci Domini Dei mei, et feci omnia sicut praecepisti mihi. Respice de sanctuario tuo et de excelso caelorum habitaculo, et benedic populo tuo Israel et terrae quam dedisti nobis, sicut iurasti patribus nostris, terrae lacte et melle mananti. Hodie Dominus Deus tuus praecepit tibi ut facias mandata haec atque iudicia, et custodias et impleas ex toto corde tuo et ex tota anima tua. Dominum elegisti hodie ut sit tibi Deus, et ambules in viis eius et custodias caerimonias illius et mandata atque iudicia, et oboedias eius imperio. Et Dominus elegit te hodie ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, et custodias omnia praecepta eius, et faciat te excelsiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem et nomen et gloriam suam, ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est tibi.

Praecepit autem Moyses et seniores Israel populo dicentes: Custodite omne mandatum quod praecipio vobis hodie. Cumque transieritis Iordanem in terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides et calce levigabis eos, ut possis scribere in eis omnia verba legis huius Iordane transmisso, ut introeas terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi, terram lacte et melle manantem, sicut iuravit patribus tuis. Quando ergo transieritis Iordanem, erigite lapides quos ego hodie praecipio vobis in monte Hebal, et levigabis eos calce, et aedificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapidibus quos ferrum non tetigit et de saxis informibus et impolitis, et offeres super eo holocausta Domino Deo tuo, et immolabis hostias pacificas, comedesque ibi et epulaberis coram Domino Deo tuo. Et scribes super lapides omnia verba legis huius plane et lucide. Dixeruntque Moyses et sacerdotes levitici generis ad omnem Israel: Attende et audi, Israel: hodie factus es populus Domini Dei tui; audies vocem eius et facies mandata atque iustitias quas ego praecipio tibi. Praecepitque Moyses populo in die illo dicens: Hi stabunt ad benedicendum Domino super montem Garizim Iordane transmisso: Symeon, Levi, Iudas, Isachar, Ioseph et Beniamin. Et e regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad et Aser, Zabulon, Dan et Nepthalim. Et pronuntiabunt levitae dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce: Maledictus homo qui facit sculptile et conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito. Et respondebit omnis populus et dicet: Amen. Maledictus qui non honorat patrem suum et matrem. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui transfert terminos proximi sui. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui errare facit caecum in itinere. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui pervertit iudicium advenae, pupilli et viduae. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui dormit cum uxore patris sui et revelat operimentum lectuli eius. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui dormit cum omni iumento. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui dormit cum sorore sua, filia patris sui sive matris suae. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui dormit cum socru sua. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui dormit cum uxore proximi sui. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui percusserit clam proximum suum. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui accipit munera ut percutiat animam sanguinis innocentis. Et dicet omnis populus: Amen. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius nec eos opere perficit. Et dicet omnis populus: Amen.

Si autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata eius quae ego praecipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus quae versantur in terra. Venientque super te universae benedictiones istae et apprehendent te, si tamen praecepta eius audieris. Benedictus tu in civitate et benedictus in agro. Benedictus fructus ventris tui et fructus terrae tuae fructusque iumentorum tuorum, greges armentorum et caulae ovium tuarum. Benedicta horrea tua et benedictae reliquiae tuae. Benedictus eris ingrediens et egrediens. Dabit Dominus inimicos tuos qui consurgunt adversum te corruentes in conspectu tuo; per unam viam venient contra te, et per septem fugient a facie tua. Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua et super omnia opera manuum tuarum, benedicetque tibi in terra quam acceperis. Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut iuravit tibi, si custodieris mandata Domini Dei tui et ambulaveris in viis eius. Videbuntque omnes terrarum populi quod nomen Domini invocatum sit super te, et timebunt te. Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui et fructu iumentorum tuorum, fructu terrae tuae, quam iuravit Dominus patribus tuis ut daret tibi. Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, caelum, ut tribuat terrae tuae pluviam in tempore suo, benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et fenerabis gentibus multis, et ipse a nullo fenus accipies. Constituet te Dominus in caput et non in caudam, et eris semper supra et non subter, si audieris mandata Domini Dei tui quae ego praecipio tibi hodie et custodieris et feceris, ac non declinaveris ab eis nec ad dextram nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos neque colueris eos. Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias et facias omnia mandata eius et caerimonias quas ego praecipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istae et apprehendent te. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro. Maledictum horreum tuum et maledictae reliquiae tuae. Maledictus fructus ventris tui et fructus terrae tuae, armenta boum tuorum et greges ovium tuarum. Maledictus eris ingrediens et maledictus egrediens. Mittet Dominus super te famem et esuriem et increpationem in omnia opera tua quae facies, donec conterat te et perdat velociter propter adinventiones tuas pessimas, in quibus reliquisti me. Adiungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te de terra ad quam ingredieris possidendam. Percutiat te Dominus egestate, febri et frigore, ardore et aestu, et aere corrupto ac robigine, et persequatur donec pereas. Sit caelum quod supra te est aeneum, et terra quam calcas ferrea. Det Dominus imbrem terrae tuae pulverem, et de caelo descendat super te cinis donec conteraris. Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos; per unam viam egrediaris contra eos, et per septem fugias, et dispergaris per omnia regna terrae. Sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus caeli et bestiis terrae, et non sit qui abigat. Percutiat te Dominus ulcere Aegypti et partem corporis per quam stercora egeruntur, scabie quoque et prurigine, ita ut curari nequeas. Percutiat te Dominus amentia et caecitate ac furore mentis, et palpes in meridie sicut palpare solet caecus in tenebris, et non dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam sustineas et opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te. Uxorem accipias et alius dormiat cum ea. Domum aedifices et non habites in ea. Plantes vineam et non vindemies eam. Bos tuus immoletur coram te et non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo et non reddatur tibi. Oves tuae dentur inimicis tuis, et non sit qui te adiuvet. Filii tui et filiae tuae tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis et deficientibus ad conspectum eorum tota die, et non sit fortitudo in manu tua. Fructus terrae tuae et omnes labores tuos comedat populus quem ignoras, et sis semper calumniam sustinens et oppressus cunctis diebus, et stupens ad terrorem eorum quae videbunt oculi tui. Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus et in suris, sanarique non possis a planta pedis usque ad verticem. Ducet te Dominus et regem tuum quem constitueris super te in gentem quam ignoras tu et patres tui, et servies ibi diis alienis, ligno et lapidi. Et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis ad quos te introduxerit Dominus. Sementem multam iacies in terram, et modicum congregabis, quia locustae omnia devorabunt. Vineam plantabis et fodies, et vinum non bibes nec colliges ex ea quippiam, quia vastabitur vermibus. Olivas habebis in omnibus terminis tuis, et non ungueris oleo, quia defluent et peribunt. Filios generabis et filias, et non frueris eis, quia ducentur in captivitatem. Omnes arbores tuas et fruges terrae tuae robigo consumet. Advena qui tecum versatur in terra ascendet super te eritque sublimior, tu autem descendes et eris inferior.

Ipse fenerabit tibi et tu non fenerabis ei. Ipse erit in caput et tu eris in caudam. Et venient super te omnes maledictiones iste, et persequentes apprehendent te, donec intereas, quia non audisti vocem domini dei tui, nec servasti mandata eius, et cerimonias quas precepit tibi. Et erunt in te signa atque prodigia, et in semine tuo usque in sempiternum, eo quod non servieris domino deo tuo in gaudio cordisque leticia. Propter rerum omnium habundantiam servies inimico tuo, quem inmittet tibi dominus in fame et siti et nuditate et omnium penuriarum. Et ponet iugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat. Adducet super te dominus gentem de longinquo et de extremis finibus terre, in similitudinem aquile volantis cum impetu, cuius linguam intelligere non possis, gentem procacissimam que non deferat honorem seni, nec misereatur parvuli pupilli. Et devoret fructum iumentorum tuorum ac fruges terre tue donec intereas, et non relinquat tibi triticum, vinum et oleum, armenta boum, greges ovium, donec disperdat te et conterat in cunctis urbibus tuis, et destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam, in omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni terra quam dabit tibi dominus deus tuus. Et comedes fructum uteri tui, et carnes filiorum et filiarum tuarum, quas dederit tibi dominus deus tuus in angustia et vastitate qua opprimet te hostis tuus. Homo delicatus in te et luxuriosus valde invidebit fratri suo et uxori que cubat in sinu suo, ne det eis de carnibus filiorum suorum quas comedet, eo quod nichil habeat aliud in obsidione, et penuria qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas. Tenera mulier et delicata que super terram ingredi non valebat nec pedis vestigium figere propter mollitiem et teneritudinem nimiam, invidebit viro suo qui cubat in sinu eius super filii et filie carnibus, et illuvie secundarum que egrediuntur de medio feminum eius, et super liberis qui eadem hora nati sunt. Comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obsidione et vastitate qua opprimet eos inimicus intra portas tuas. Nisi custodieris et feceris omnia verba legis huius que scripta sunt in hoc volumine, et timueris nomen eius gloriosum et terribile, hoc est dominum deum tuum, augebit dominus plagas tuas et plagas seminis tui, plagas magnas et perseverantes, infirmitates pessimas et perpetuas. Et convertet in te omnes afflictiones egypti quas timuisti, et adherebunt tibi. Insuper et universos languores et plagas que non sunt scripte in volumine legis huius, inducet dominus super te, donec te conterat. Et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra celi pre multitudine, quoniam non audisti vocem domini dei tui. Et sicut ante letatus est dominus super vos, bene vobis faciens vosque multiplicans, sic letabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de terra ad quam ingredieris possidendam. Disperget te dominus in omnes populos a summitate terre usque ad terminos eius. Et servies ibi diis alienis, quos et tu ignoras et patres tui, lignis et lapidibus. In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi dominus ibi cor pavidum et deficientes oculos, et animam merore consumptam. Et erit vita tua quasi pendens ante te, timebis nocte et die, et non credes vite tue. Mane dices: Quis michi det vesperum? et vespere: Quis michi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, et propter ea que tuis videbis oculis. Reducet te dominus classibus in egyptum per viam de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos et ancillas, et non erit qui emat.

Hec sunt verba federis que precepit dominus moysi ut feriret cum filiis israhel in terra moab, preter illud fedus quod pepigit in oreb. Vocavitque moyses omnem israhel, et dixit ad eos: Vos vidistis universa que fecit dominus coram vobis in terra egypti, pharaoni et omnibus servis eius, universeque terre illius. Temptationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa portentaque ingentia, et non dedit vobis dominus cor intelligens, et oculos videntes, et aures que possent audire, usque in presentem diem. Adduxit vos XL annis per desertum. Non sunt attrita vestimenta vestra, nec calciamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt. Panem non comedistis, vinum et siceram non bibistis, ut sciretis quia ego sum dominus deus vester. Et venistis ad locum hunc. Egressusque est seon rex esebon, et og rex basan, occurrens nobis ad pugnam. Et percussimus eos, et tulimus terram eorum, ac tradidimus eam possidendam ruben et gad, et dimidie tribui manasse. Custodite ergo verba pacti huius et implete ea, ut intelligatis universa que facitis. Vos statis hodie cuncti coram domino deo vestro, principes vestri ac tribus, et maiores natu atque doctores, omnisque populus israhel, liberi et uxores vestre, et advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum cesoribus, et his qui comportant aquas, ut transeas in federe domini dei tui, et in iureiurando quod hodie dominus deus tuus percutit tecum, ut suscitet te sibi in populum, et ipse sit deus tuus, sicut locutus est tibi, et sicut iuravit patribus tuis abraham, ysaac et iacob. Nec vobis solis ego hoc fedus ferio, et hec iuramenta confirmo, sed cunctis presentibus et absentibus. Vos enim nostis ut habitaverimus in terra egypti, et quomodo transierimus per medium nationum quas transeuntes vidistis abhominationes et sordes, id est ydola eorum, lignum et lapidem, argentum et aurum, que colebant. Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cuius cor aversum est a domino deo vestro, ut vadat et serviat diis illarum gentium, et sit inter vos radix germinans fel et amaritudinem. Cumque audierit verba iuramenti huius, benedicat sibi in corde suo dicens: Pax erit michi, et ambulabo in pravitate cordis mei, et assumat ebriosa sitientem, et dominus non ignoscat ei. Sed tunc quam maxime furor eius fumet et zelus contra hominem illum, et sedeant super eum maledicta que scripta sunt in hoc volumine, et deleat nomen eius sub celo, et consumat eum in perditionem ex omnibus filiis israhel, iuxta maledictiones que in libro legis huius ac federis continentur. Dicetque sequens generatio, et filii qui nascentur deinceps, et peregrini qui de longe venerint, videntes plagas terre illius, et infirmitates quibus eam afflixerit dominus, sulphure et salis ardore comburens, ita ut ultra non seratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum subversionis sodome et gomorre, adame et seboim, quas subvertit dominus in ira furoris sui. Et dicent omnes gentes: Quare sic fecit dominus terre huic? Que est hec ira furoris eius inmensa? Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum domini quod pepigit cum patribus eorum quando eduxit eos de terra egypti, et servierunt diis alienis, et adoraverunt eos quos nesciebant, et quibus non fuerant attributi. Idcirco iratus est furor domini contra terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta que in volumine hoc scripta sunt. Et eiecit eos de terra sua in ira et in furore suo et in indignatione maxima, proiecitque in terram alienam sicut hodie comprobatur.

Abscondita domino deo nostro, que manifesta sunt nobis et filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus universa legis huius mandata.

Cum ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio sive maledictio quam proposui in conspectu tuo, et ductus penitudine cordis tui in universis gentibus in quas disperserit te dominus deus tuus, et reversus fueris ad eum, et obedieris eius imperiis sicut ego precipio tibi hodie cum filiis tuis, in toto corde tuo et in tota anima tua, reducet te dominus deus tuus de captivitate tua, ac miserebitur tui, et rursum congregabit te de cunctis populis in quos te ante dispersit. Si ad cardines celi fueris dissipatus, inde te retrahet dominus deus tuus, et assumet atque introducet in terram quam possederunt patres tui, et obtinebis eam, et benedicens tibi maioris numeri esse te faciet quam patres tui fuerunt. Et obtinebis eam. Circumcidet dominus deus tuus cor tuum et cor seminis tui, ut diligas dominum deum tuum in toto corde tuo et in tota anima tua, ut possis vivere. Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, et eos qui oderunt te et persequuntur. Tu autem reverteris et audies vocem domini dei tui, faciesque universa mandata que ego precipio tibi hodie. Et habundare te faciet dominus deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, et in fructu iumentorum tuorum, in ubertate terre tue, et in rerum omnium largitate. Revertetur enim dominus deus tuus ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis, si tamen audieris vocem domini dei tui, et custodieris precepta eius et cerimonias que in hac lege conscripta sunt, et revertaris ad dominum deum tuum in toto corde tuo et in tota anima tua. Mandatum hoc quod ego precipio tibi hodie non supra te est, neque procul positum, nec in celo situm, ut possis dicere: Quis nostrum valet ad celum ascendere, ut deferat illud ad nos et audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare positum est, ut causeris et dicas: Quis ex nobis transfretare poterit mare, et illud ad nos deferre, ut possimus audire et facere quod preceptum est? Sed iuxta te est sermo valde in ore tuo et in corde tuo ut facias illum. Considera quod hodie proposuerit in conspectu tuo vitam et bonum, et econtrario mortem et malum, ut diligas dominum deum tuum, et ambules in viis eius, et custodias mandata illius et cerimonias atque iudicia, et vivas, ac multiplicet te, benedicatque tibi in terra ad quam ingredieris possidendam. Si autem aversum fuerit cor tuum, et audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos et servieris eis, predico tibi hodie quod pereas, et parvo tempore moreris in terra ad quam iordane transmisso ingredieris possidendam.

Testes invoco hodie celum et terram quod proposuerim vobis vitam et mortem, et bonum et malum, benedictionem et maledictionem. Elige ergo vitam, ut et tu vivas et semen tuum, et diligas dominum deum tuum, atque obedias voci eius, et illi adhereas. Ipse est enim vita tua et longitudo dierum tuorum, ut habites in terra pro qua iuravit patribus tuis abraham, ysaac et iacob, ut daret eam illis. Abiit itaque moyses et locutus est omnia verba hec ad universum israhel, et dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi et ingredi, presertim cum et dominus dixerit michi: Non transibis iordanem istum. Dominus ergo deus tuus transibit ante te, ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, et possidebis eas. Et iosue iste transibit ante te, sicut locutus est dominus. Facietque dominus eis sicut fecit seon et og regibus amorreorum, et terre eorum, delebitque eos. Cum ergo et hos tradiderit vobis, similiter facietis eis sicut precepi vobis. Viriliter agite et confortamini, nolite timere nec paveatis ad conspectum eorum, quia dominus deus tuus ipse est ductor tuus, et non dimittet nec derelinquet te.

Vocavitque moyses iosue, et dixit ei coram omni israhel: Confortare et esto robustus. Tu enim introduces populum istum in terram quam daturum se patribus eorum iuravit dominus, et tu eam sorte divides. Et dominus qui ductor vester est, ipse erit tecum, non dimittet nec derelinquet te. Noli timere nec paveas. Scripsit itaque moyses legem hanc, et tradidit eam sacerdotibus filiis levi, qui portabant archam federis domini, et cunctis senioribus israhel. Precepitque eis dicens: Post septem annos, anno remissionis, in sollempnitate tabernaculorum, convenientibus cunctis ex israhel ut appareant in conspectu domini dei sui in loco quem elegerit dominus, leges verba legis huius coram omni israhel, audientibus eis. Et in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis et advenis qui sunt intra portas tuas, ut audientes discant et timeant dominum deum vestrum, et custodiant impleantque omnes sermones legis huius. Filii quoque eorum qui ignorant nunc, ut audire possint et timeant dominum deum suum cunctis diebus quibus versantur in terra ad quam vos iordane transmisso pergitis obtinendam.

Et ait dominus ad moysen: Ecce prope sunt dies mortis tue. Voca iosue et state in tabernaculo testimonii ut precipiam ei. Abierunt ergo moyses et iosue et steterunt in tabernaculo testimonii, apparuitque dominus ibi in columna nubis que stetit in introitu tabernaculi. Dixitque dominus ad moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, et populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in terra ad quam ingreditur ut habitet in ea. Ibi derelinquet me et irritum faciet fedus quod pepigi cum eo. Et irascetur furor meus contra eum in die illo, et derelinquam eum, et abscondam faciem meam ab eo, et erit in devorationem. Invenient eum omnia mala et afflictiones, ita ut dicant in illo die: Vere quia non est deus mecum, invenerunt me hec mala. Ego autem abscondam et celabo faciem meam propter omnia mala que fecit, quia secutus est deos alienos. Nunc itaque scribite vobis canticum istud et docete filios israhel, ut memoriter teneant et ore decantent, et sit michi carmen istud pro testimonio inter filios israhel. Introducam enim eum in terram pro qua iuravi patribus eius, lacte et melle manantem. Cumque comederint et saturati crassique fuerint, avertentur ad deos alienos et servient eis, et detrahent michi, et irritum facient pactum meum. Postquam invenerint eum mala multa et afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis tui. Scio enim cogitationes eius que facturus sit hodie, antequam introducam eum in terram quam ei pollicitus sum. Scripsit ergo moyses canticum, et docuit filios israhel.

Precepitque dominus iosue filio nun et ait: Confortare et esto robustus. Tu enim introduces filios israhel in terram quam pollicitus sum, et ego ero tecum. Postquam ergo scripsit moyses verba legis huius in volumine atque complevit, precepit levitis qui portabant archam federis domini dicens: Tollite librum istum et ponite eum in latere arche federis domini dei vestri, ut sit ibi contra te in testimonium. Ego enim scio contentionem tuam et cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me et ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra dominum, quanto magis cum mortuus fuero? Congregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras atque doctores, et

23

Loquar audientibus sermones istos et invocabo contra eos caelum et terram. Novi enim quod post mortem meam inique agetis et declinabitis cito de via quam praecepi vobis, et occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

Locutus est ergo Moyses audiente universo coetu filiorum Israhel verba carminis huius, et ad finem usque conplevit. Audite caeli quae loquor, audiat terra verba oris mei. Concrescat in pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam et quasi stillae super gramina. Quia nomen Domini invocabo, date magnificentiam Deo nostro. Dei perfecta sunt opera et omnes viae eius iudicia. Deus fidelis et absque ulla iniquitate, iustus et rectus. Peccaverunt ei et non filii eius in sordibus. Generatio prava atque perversa. Haecine reddis Domino, popule stulte et insipiens? Numquid non ipse est pater tuus qui possedit te et fecit et creavit te? Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas. Interroga patrem tuum et adnuntiabit tibi, maiores tuos et dicent tibi. Quando dividebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israhel. Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hereditatis eius. Invenit eum in terra deserta, in loco horroris et vastae solitudinis. Circumduxit eum et docuit et custodivit quasi pupillam oculi sui. Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos et super eos volitans, expandit alas suas et adsumpsit eos atque portavit in umeris suis. Dominus solus dux eius fuit et non erat cum eo deus alienus. Constituit eum super excelsam terram, ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra oleumque de saxo durissimo, butyrum de armento et lac de ovibus cum adipe agnorum et arietum filiorum Basan, et hircos cum medulla tritici, et sanguinem uvae biberet meracissimum. Incrassatus est dilectus et recalcitravit; incrassatus, inpinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum et recessit a Deo salutari suo. Provocaverunt eum in diis alienis et in abominationibus ad iracundiam concitaverunt. Immolaverunt daemoniis et non Deo, diis quos ignorabant. Novi recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorum. Deum qui te genuit dereliquisti et oblitus es Domini creatoris tui. Vidit Dominus et ad iracundiam concitatus est, quia provocaverunt eum filii sui et filiae. Et ait: Abscondam faciem meam ab eis et considerabo novissima eorum. Generatio enim perversa est et infideles filii. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat deus, et irritaverunt in vanitatibus suis. Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, et in gente stulta irritabo illos. Ignis succensus est in furore meo et ardebit usque ad inferni novissima, devorabitque terram cum germine suo et montium fundamenta conburet. Congregabo super eos mala et sagittas meas conplebo in eis. Consumentur fame et devorabunt eos aves morsu amarissimo. Dentes bestiarum inmittam in eos cum furore trahentium super terram atque serpentium. Foris vastabit eos gladius et intus pavor, iuvenem simul ac virginem, lactantem cum homine sene. Dixi: Ubinam sunt? Cessare faciam ex hominibus memoriam eorum. Sed propter iram inimicorum distuli, ne forte superbirent hostes eorum et dicerent: Manus nostra excelsa et non Dominus fecit haec omnia. Gens absque consilio est et sine prudentia. Utinam saperent et intellegerent ac novissima providerent. Quomodo persequebatur unus mille, et duo fugarent decem milia? Nonne ideo quia Deus suus vendidit eos et Dominus conclusit illos? Non enim est deus noster ut dii eorum, et inimici nostri sunt iudices. De vinea Sodomorum vinea eorum et de suburbanis Gomorrae. Uva eorum uva fellis et botri amarissimi. Fel draconum vinum eorum et venenum aspidum insanabile. Nonne haec condita sunt apud me et signata in thesauris meis? Mea est ultio et ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum. Iuxta est dies perditionis et adesse festinant tempora. Iudicabit Dominus populum suum et in servis suis miserebitur. Videbit quod infirmata sit manus et clausi quoque defecerunt residuique consumpti sunt. Et dicet: Ubi sunt dii eorum in quibus habebant fiduciam? De quorum victimis comedebant adipes et bibebant vinum libaminum. Surgant et opitulentur vobis et in necessitate vos protegant. Videte quod ego sim solus et non sit alius deus praeter me. Ego occidam et ego vivere faciam, percutiam et ego sanabo, et non est qui de manu mea possit eruere. Levabo ad caelum manum meam et dicam: Vivo ego in aeternum. Si acuero ut fulgur gladium meum et arripuerit iudicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis et his qui oderunt me retribuam. Inebriabo sagittas meas sanguine, et gladius meus devorabit carnes de cruore occisorum et de captivitate nudati inimicorum capitis. Laudate gentes populum eius, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur et vindictam retribuet in hostes eorum, et propitius erit terrae populi sui.

Venit ergo Moyses et locutus est omnia verba cantici huius in auribus populi, ipse et Iosue filius Nun. Conplevitque omnes sermones istos loquens ad universum Israhel, et dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba quae ego testificor vobis hodie, ut mandetis ea filiis vestris custodire et facere et implere universa quae scripta sunt in volumine legis huius, quia non in cassum praecepta sunt vobis, sed ut singuli in eis viverent; quae facientes longo perseveretis tempore in terra ad quam Iordane transmisso ingredimini possidendam.

Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die dicens: Ascende in montem istum Abarim, id est transituum, in montem Nebo, qui est in terra Moab contra Hiericho, et vide terram Chanaan quam ego tradam filiis Israhel obtinendam, et morere in monte quem conscendens iungeris populis tuis, sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor et adpositus populis suis, quia praevaricati estis contra me in medio filiorum Israhel ad aquas Contradictionis in Cades deserti Sin, et non glorificastis me inter filios Israhel. E contra videbis eam et non ingredieris in eam, quam ego dabo filiis Israhel.

VERBA MOYSI SERVI DEI

DOMINUS DE SYNA VENIT ET DE SEYR ortus est nobis. Apparuit de monte Pharan et cum eo sanctorum milia. In dextera eius ignea lex. Dilexit populos; omnes sancti in manu illius sunt, et qui adpropinquant pedibus eius accipient de doctrina illius. Legem praecepit nobis Moyses, hereditatem multitudinis Iacob. Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israhel. Vivat Ruben et non moriatur, et sit parvus in numero. Haec est Iudae benedictio: Audi Domine vocem Iudae, et ad populum suum introduc eum. Manus eius pugnabunt pro eo, et adiutor illius contra adversarios eius erit. Levi quoque ait: Perfectio tua et doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in temptatione et iudicasti ad aquas Contradictionis; qui dixit patri suo et matri suae: Nescio vos, et fratribus suis: Ignoro illos, et nescierunt filios suos. Hii custodierunt eloquium tuum et pactum tuum servaverunt, iudicia tua o Iacob et legem tuam o Israhel. Ponent thymiama in furore tuo et holocaustum super altare tuum. Benedic Domine fortitudini eius et opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius, et qui oderunt eum non consurgant. Et Beniamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo; quasi in thalamo tota die morabitur et inter umeros illius requiescet. Ioseph quoque ait: De benedictione Domini terra eius, de pomis caeli et rore atque abysso subiacente, de pomis fructuum solis ac lunae, de vertice antiquorum montium, de pomis collium aeternorum, et de frugibus terrae et de plenitudine eius. Benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput Ioseph et super verticem nazarei inter fratres suos. Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rinocerotis cornua illius; in ipsis ventilabit gentes usque ad terminos terrae. Hae sunt multitudines Effraim, et haec milia Manasse. Et Zabulon ait: Laetare Zabulon in exitu tuo, et Isachar in tabernaculis tuis. Populos ad montem vocabunt; ibi immolabunt victimas iustitiae, qui inundationem maris quasi lac sugent et thesauros absconditos harenarum. Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad. Quasi leo requievit cepitque brachium et verticem. Et vidit principatum suum, quod in parte sua doctor esset repositus; qui fuit cum principibus populi et fecit iustitias Domini et iudicium suum cum Israhel. Dan quoque ait: Dan catulus leonis fluet largiter de Basan. Et Nepthalim dixit: Nepthalim abundantia perfruetur et plenus erit benedictionibus Domini; mare et meridiem possidebit. Aser quoque ait: Benedictus in filiis Aser, sit placens fratribus suis et tinguat in oleo pedem suum. Ferrum et aes calciamentum eius. Sicut dies iuventutis tuae ita et senectus tua. Non est alius ut Deus rectissimi; ascensor caeli auxiliator tuus. Magnificentia eius discurrunt nubes; habitaculum eius sursum et subter brachia sempiterna. Eiciet a facie tua inimicum dicetque: Conterere. Habitabit Israhel confidenter et solus. Oculus Iacob in terra frumenti et vini, caelique caligabunt rore. Beatus es tu Israhel; quis similis tui, popule qui salvaris in Domino? Scutum auxilii tui et gladius gloriae tuae. Negabunt te inimici tui, et tu eorum colla calcabis.

Ascendit ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo, in verticem Phasga contra Hiericho. Ostenditque ei Dominus omnem terram Galaad usque Dan, et universum Nepthalim terramque Effraim et Manasse et omnem terram Iuda usque ad mare novissimum, et australem partem et latitudinem campi Hiericho civitatis palmarum usque Segor. Dixitque Dominus ad eum: Haec est terra pro qua iuravi Abraham, Isaac et Iacob dicens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis et non transibis ad illam. Mortuusque est ibi Moyses servus Domini in terra Moab iubente Domino, et sepelivit eum in valle terrae Moab contra Phogor, et non cognovit homo sepulchrum eius usque in praesentem diem. Moyses centum et viginti annorum erat quando mortuus est. Non caligavit oculus eius nec dentes illius moti sunt. Fleveruntque eum filii Israhel in campestribus Moab XXX diebus, et conpleti sunt dies planctus lugentium Moysen. Iosue vero filius Nun repletus est spiritu sapientiae, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et oboedierunt ei filii Israhel, feceruntque sicut praecepit Dominus Moysi. Et non surrexit propheta ultra in Israhel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem, in omnibus signis atque portentis quae misit per eum ut faceret in terra Aegypti Pharaoni et omnibus servis eius universaeque terrae illius, et cunctam manum robustam magnaque mirabilia quae fecit Moyses coram universo Israhel.

EXPLICIT DEUTERONOMIUM

TANDEM FINITO PENTATEUCO MOYSI velut grandi fenore liberati, ad Iesum filium Nave manum mittimus, quem Hebraei Iosue bennun, id est Iosue filium Nun, vocant, et ad Iudicum librum, quem Sobtim vocant, ad Ruth quoque et Hester, quos hisdem nominibus efferunt. Monemus lectorem ut silvam Hebraicorum nominum et distinctiones per membra divisas diligens scriptor conservet, ne et noster labor et illius studium pereat. Et ut in primis, quod saepe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum nova cudere, sicut amici mei criminantur, sed pro virili parte offerre linguae meae hominibus, quos tamen nostra delectant, ut pro Graecorum Exaplois, quae et sumptu et labore maximo indigent, editionem nostram habeant, et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitaverint, haec illis conferentes inveniant quod requirunt, maxime cum apud Latinos tot sint exemplaria quot codices, et unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est, et utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, et sanctum opus venenata carpere lingua desistat, vel suscipiens si placet, vel contemnens si displicet, memineritque illorum versuum: Os tuum abundavit malitia, et lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuae ponebas scandalum. Haec fecisti et tacui. Existimasti inique quod ero tui similis. Arguam te et statuam contra faciem tuam. Quae enim audientis vel legentis utilitas est, nos laborando sudare et alios detrahendo laborare, dolere Iudaeos quod calumniandi eis et irridendi Christianos sit ablata occasio, et ecclesiae homines id despicere, immo lacerare, unde adversarii torqueantur? Quod si tantum eis interpretatio placet antiqua et nihil extra recipiendum putant, cur ea quae sub asteriscis et obelis vel addita sunt vel amputata legunt et neglegunt? Quare Danihelem iuxta Theodotionis translationem ecclesiae susceperunt? Cur Origenem mirantur et Eusebium Pamphili cunctas editiones differentes? Aut quae fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quae falsa sunt? Unde autem in novo testamento probare poterunt assumpta testimonia quae in libris veteribus non habentur? Haec diximus ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctae Paulae dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est, et hos libros quos Eustochio virgini negare non potui, decrevimus, dum spiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, et omissum iam diu opus quodam postliminio repetere, praesertim cum admirabilis sanctusque vir Pammachius hoc idem litteris flagitet, et nos ad patriam festinantes mortiferos sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

INCIPIT LIBER IESU NAVE QUOD DICITUR BENNUN

lib' yosue ⁊ iudic

ET FACTVM EST
POST·MORTEM·
MOYSI·SERVI
DNI·VT·LOQVE
RET·DNS·AD IO
SVE·FILIV·NVN
MINISTRV·MO
YSI·ET·DICET
EI·MOYSES·S
VVS·MS·MORTV·
E·SVRGE·ET·TR
SI·IORDANE·IS
TV·TV·ET·OMIS·
POPVLVS·TECV·
IN TRAM·QVAM·
EGO·DABO·FILIIS
ISRL·OMNE·LO
CV·QVE·CALCA
VERIT·VESTIGI
V·PEDIS·VRI·VOB
TRADA·SICVT·
LOCVT·SV·MOY
SI·A DESERTO·
ET·LIBANO·VSQ·
AD FLVM·MAGNV·
EVFRATEN·OIS
TRA·ETHEORV·

24.

usque ad mare magnum contra solis occasum erit terminus vester. Nullus vobis poterit resistere cunctis diebus vitae tuae. Sicut fui cum Moyse, ita ero tecum. Non dimittam nec derelinquam te. Confortare et esto robustus. Tu enim sorte divides populo huic terram, pro qua iuravi patribus tuis, ut traderem eam illis. Confortare igitur et esto robustus valde, ut custodias et facias omnem legem quam praecepit tibi servus meus Moyses. Ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intellegas cuncta quae agis. Non recedat volumen legis huius de ore tuo, sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias et facias omnia quae scripta sunt in eo. Tunc diriges viam tuam, et intelleges eam. Ecce praecipio tibi, confortare et esto robustus. Noli metuere et noli timere, quoniam tecum est dominus deus tuus in omnibus ad quaecumque perrexeris locum.

Praecepitque Iosue principibus populi dicens: Transite per medium castrorum, et imperate populo ac dicite: Praeparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, et intrabitis ad possidendam terram quam dominus deus vester daturus est vobis. Rubenitis quoque et Gaditis et dimidiae tribui Manasse ait: Mementote sermonis quem praecepit vobis Moyses famulus domini dicens: Dominus deus vester dedit vobis requiem et omnem terram. Uxores vestrae ac filii et iumenta manebunt in terra quam tradidit vobis trans Iordanem. Vos autem transite armati ante fratres vestros omnes fortes manu, et pugnate pro eis, donec det requiem dominus fratribus vestris, sicut et vobis dedit, et possideant ipsi quoque terram quam dominus deus vester daturus est eis. Et sic revertimini in terram possessionis vestrae, et habitabitis in ea quam vobis dedit Moyses famulus domini trans Iordanem contra solis ortum. Responderuntque ad Iosue atque dixerunt: Omnia quae praecepisti nobis faciemus, et quocumque miseris ibimus. Sicut oboedivimus in cunctis Moysi, ita et tibi oboediemus. Tantum sit dominus deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse. Qui contradixerit ori tuo, et non oboedierit cunctis sermonibus tuis quos praeceperis ei, moriatur. Tu tantum confortare, et viriliter age.

Misit ergo Iosue filius Nun de Setthim duos viros exploratores in abscondito, et dixit eis: Ite et considerate terram, urbemque Hiericho. Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis nomine Raab, et quieverunt apud eam. Nuntiatumque est regi Hiericho et dictum est ei: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israhel, ut explorarent terram. Misitque rex Hiericho ad Raab dicens: Educ viros qui venerunt ad te et ingressi sunt domum tuam. Exploratores quippe sunt, et omnem terram considerare venerunt. Tollensque mulier viros abscondit et ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent. Cumque porta clauderetur in tenebris et illi pariter exierunt, nescio quo abierunt. Persequimini cito, et comprehendetis eos. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suae, operuitque eos lini stipula quae ibi erat. Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quae ducit ad vadum Iordanis. Illisque egressis, statim porta clausa est. Necdum obdormierant qui latebant, et ecce mulier ascendit ad eos et ait: Novi quod tradiderit dominus vobis terram. Etenim irruit in nos terror vester, et elanguerunt omnes habitatores terrae. Audivimus quod siccaverit dominus aquas maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Aegypto, et quae feceritis duobus Amorreorum regibus qui erant trans Iordanem, Seon et Og, quos interfecistis. Et haec audientes pertimuimus, et elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum. Dominus enim deus vester ipse est deus in caelo sursum, et in terra deorsum. Nunc ergo iurate mihi per dominum, ut quomodo ego feci vobiscum misericordiam, ita et vos faciatis cum domo patris mei, detisque mihi signum verum, ut salvetis patrem meum et matrem, fratres et sorores meas, et omnia quae eorum sunt, et eruatis animas nostras de morte. Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. Cumque tradiderit nobis dominus terram, faciemus in te misericordiam et veritatem. Demisit ergo eos per funem de fenestra. Domus enim eius haerebat muro. Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis revertentes. Ibique latete diebus tribus, donec redeant, et sic ibitis per viam vestram. Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus a iuramento hoc quo adiurasti nos, si ingredientibus nobis terram signum fuerit funiculus iste coccineus, et ligaveris eum in fenestra per quam nos demisisti, et patrem tuum ac matrem, fratresque et omnem cognationem tuam congregaveris in domum tuam. Qui ostium domus tuae egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, et nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis qui tecum fuerint in domo redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. Quod si nos prodere volueris, et sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento quo adiurasti nos. Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittensque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra. Illi vero ambulantes pervenerunt ad montana, et manserunt ibi tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti. Quaerentes enim per omnem viam, non reppererunt eos. Quibus urbem ingressis, reversi sunt et descenderunt exploratores de monte, et Iordane transmisso venerunt ad Iosue filium Nun, narraveruntque ei omnia quae acciderant eis, atque dixerunt: Tradidit dominus in manus nostras omnem terram hanc, et timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

Igitur Iosue de nocte consurgens movit castra. Egredientesque de Setthim venerunt ad Iordanem ipse et omnes filii Israhel, et morati sunt ibi tres dies. Quibus evolutis, transierunt praecones per castrorum medium, et clamare coeperunt: Quando videritis arcam foederis domini dei vestri et sacerdotes stirpis Leviticae portantes eam, vos quoque consurgite et sequimini praecedentes. Sitque inter vos et arcam spatium cubitorum duum milium, ut procul videre possitis, et nosse per quam viam ingrediamini, quia prius non ambulastis per eam. Et cavete ne appropinquetis ad arcam.

Dixitque Iosue ad populum: Sanctificamini. Cras enim faciet dominus inter vos mirabilia. Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam foederis, et praecedite populum. Qui iussa complentes, tulerunt et ambulaverunt ante eos. Dixitque dominus ad Iosue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israhel, ut sciant quod sicut cum Moyse fui, ita et tecum sim. Tu autem praecipe sacerdotibus qui portant arcam foederis et dicito eis: Cum ingressi fueritis partem aquae Iordanis, state in ea. Dixitque Iosue ad filios Israhel: Accedite huc, et audite verba domini dei vestri. Et rursum: In hoc, inquit, scietis quod dominus deus viventis in medio vestri est, et disperdet in conspectu vestro Chananeum, Eththeum, et Ferezeum, Gergeseum quoque et Amorreum et Iebuseum. Ecce arca foederis domini omnis terrae antecedet vos per Iordanem. Parate duodecim viros de tribubus Israhel singulos per singulas tribus. Et cum posuerint vestigia pedum suorum sacerdotes qui portant arcam domini dei universae terrae in aquis Iordanis, aquae quae inferiores sunt decurrent atque deficient. Quae autem desuper veniunt in una mole consistent.

Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transiret Iordanem, et sacerdotes qui portabant arcam foederis pergebant ante eum. Ingressisque eis Iordanem, et pedibus eorum tinctis in parte aquae, Iordanis autem ripas alvei sui tempore messis impleverat, steterunt aquae descendentes in uno loco, ad instar montis intumescentes, apparebant procul ab urbe quae vocatur Adom usque ad locum Sarthan. Quae autem inferiores erant, usque ad mare solitudinis quod nunc vocatur Mortuum descenderunt, usquequo omnino deficerent. Populus autem incedebat contra Iordanem, et sacerdotes qui portabant arcam foederis domini stabant super siccam humum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arentem alveum transiebat.

Quibus transgressis, dixit dominus ad Iosue: Elige duodecim viros singulos per singulas tribus, et praecipe eis ut tollant de medio Iordanis alveo, ubi steterunt sacerdotum pedes, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria. Vocavitque Iosue duodecim viros quos elegerat de filiis Israhel, singulos de singulis tribubus, et ait ad eos: Ite ante arcam domini dei vestri ad Iordanis medium, et portate singuli singulos lapides in umeris vestris iuxta numerum filiorum Israhel, ut sit signum inter vos. Et quando interrogaverint vos filii vestri cras dicentes: Quid sibi volunt isti lapides? respondebitis eis: Defecerunt aquae Iordanis ante arcam foederis domini cum transiret eum, idcirco positi sunt lapides isti in monimentum filiorum Israhel usque in aeternum. Fecerunt ergo filii Israhel sicut praecepit eis Iosue, portantes de medio Iordanis alveo duodecim lapides, ut ei dominus imperarat, iuxta numerum filiorum Israhel, usque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos. Alios quoque duodecim lapides posuit Iosue in medio Iordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes qui portabant arcam foederis, et sunt ibi usque in praesentem diem. Sacerdotes autem qui portabant arcam stabant in medio Iordanis, donec omnia complerentur quae Iosue ut loqueretur ad populum praeceperat dominus, et dixerat ei Moyses. Festinavitque populus et transiit. Cumque transissent omnes, transivit et arca domini, sacerdotesque pergebant ante populum. Filii quoque Ruben et Gad et dimidia tribus Manasse armati praecedebant filios Israhel, sicut eis praeceperat Moyses, et quadraginta pugnatorum milia per turmas et cuneos incedebant per plana atque campestria urbis Hiericho. In illo die magnificavit dominus Iosue coram omni Israhel, ut timerent eum sicut timuerant Moysen dum adviveret. Dixitque ad eum:

Praecipe sacerdotibus qui portant arcam foederis ut ascendant de Iordane. Qui praecepit eis dicens: Ascendite de Iordane. Cumque ascendissent portantes arcam foederis domini, et siccam humum calcare coepissent, reversae sunt aquae in alveum suum, et fluebant sicut ante consueverant. Populus autem ascendit de Iordane decimo die primi mensis, et castrametati sunt in Galgalis contra orientalem plagam urbis Hiericho. Duodecim quoque lapides quos de Iordanis alveo sumpserant posuit Iosue in Galgalis, et dixit ad filios Israhel: Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos et dixerint eis: Quid sibi volunt isti lapides? docebitis eos atque dicetis: Per arentem alveum transivit Israhel Iordanem istum, siccante domino aquas eius in conspectu vestro donec transiretis, sicut fecerat prius in mari rubro, quod siccavit donec transiremus, ut discant omnes terrarum populi fortissimam manum domini, ut et vos timeatis dominum deum vestrum omni tempore.

Postquam ergo audierunt omnes reges Amorreorum qui habitabant trans Iordanem ad occidentalem plagam, et cuncti reges Chanaan qui propinqua possidebant magni maris loca, quod siccasset dominus fluenta Iordanis coram filiis Israhel donec transirent, dissolutum est cor eorum, et non remansit in eis spiritus timentium introitum filiorum Israhel. Eo tempore ait dominus ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, et circumcide secundo filios Israhel. Fecit quod iusserat dominus, et circumcidit filios Israhel in colle praeputiorum. Haec autem causa est secundae circumcisionis. Omnis populus qui egressus est ex Aegypto generis masculini universi bellatores viri mortui sunt in deserto per longissimos viae circuitus, qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto per quadraginta annos itineris latissimae solitudinis incircumcisus fuit, donec consumerentur qui non audierant vocem domini, et quibus ante iuraverat ut non ostenderet eis terram lacte et melle manantem. Horum filii in locum successerunt patrum, et circumcisi sunt a Iosue, quia sicut nati fuerant in praeputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat. Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

Dixitque dominus ad Iosue: Hodie abstuli opprobrium Aegypti a vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala usque in praesentem diem. Manseruntque filii Israhel in Galgalis, et fecerunt phase quarta decima die mensis ad vesperum in campestribus Hiericho, et comederunt de frugibus terrae die altero, azymos panes et polentam eiusdem anni. Defecitque manna postquam comederunt de frugibus terrae, nec usi sunt ultra illo cibo filii Israhel, sed comederunt de frugibus praesentis anni terrae Chanaan. Cum autem esset Iosue in agro urbis Hiericho, levavit oculos et vidit virum stantem contra se evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum et ait: Noster es an adversariorum? Qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus domini, et nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram, et adorans ait: Quid dominus meus loquitur ad servum suum? Solve, inquit, calciamentum tuum de pedibus tuis. Locus enim in quo stas sanctus est. Fecitque Iosue ut sibi fuerat imperatum.

Hiericho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israhel, et nullus egredi audebat aut ingredi.

Dixitque dominus ad Iosue: Ecce dedi in manu tua Hiericho et regem eius, omnesque fortes viros. Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem. Sic facietis sex diebus. Septimo autem die sacerdotes tollant septem bucinas, quarum usus est in iubileo, et praecedant arcam foederis. Septiesque circuibitis civitatem, et sacerdotes clangent bucinis. Cumque insonuerit vox tubae longior atque concisior, et in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, et muri funditus corruent civitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem steterint. Vocavit ergo Iosue filius Nun sacerdotes et dixit ad eos: Tollite arcam foederis, et septem alii sacerdotes tollant septem iubileorum bucinas, et incedant ante arcam domini. Ad populum quoque ait: Ite et circuite civitatem armati, praecedentes arcam domini. Cumque Iosue verba finisset, et septem sacerdotes septem bucinis clangerent ante arcam foederis domini, omnisque armatus praecederet, reliquum autem vulgus arcam sequeretur, ac bucinis omnia concreparent. Praeceperat autem Iosue populo dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur

donec ueniat dies in quo dicam uobis: clamate et uociferamini. Circuiuit ergo archa domini ciuitatem semel per diem, et reuersa est in castra mansitque ibi. Igitur Iosue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes archam domini, et septem ex eis septem bucinas quarum in iubileis usus est, precedebantque archam domini ambulantes atque clangentes, et armatus populus ibat ante eos. Vulgus autem reliquum sequebatur archam, et bucinis personabat. Circuieruntque ciuitatem die secundo semel, et reuersi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus. Die autem septimo diluculo consurgentes circuierunt urbem sicut dispositum erat septies. Cumque septimo circuitu clangerent bucinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnem Israhel: Vociferamini, tradidit enim uobis dominus ciuitatem, sitque ciuitas hec anathema et omnia que in ea sunt. Sola Rahab meretrix uiuat cum uniuersis que cum ea in domo sunt. Abscondit enim nuntios quos direximus. Vos autem cauete ne de his que precepta sunt quippiam contingatis, et sitis preuaricationis rei, et omnia castra Israhel sub peccato sint atque turbentur. Quicquid autem auri et argenti fuerit et uasorum eneorum ac ferri domino consecretur, repositum in thesauris eius. Igitur omni uociferante populo et clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis uox sonitusque increpuit, muri ilico corruerunt, et ascendit unusquisque per locum qui contra se erat, ceperuntque ciuitatem et interfecerunt omnia que in ea erant a uiro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boues quoque et oues et asinos in ore gladii percusserunt. Duobus autem uiris exploratoribus qui missi fuerant dixit Iosue: Ingredimini domum mulieris meretricis et producite eam, omniaque que illius sunt, sicut illi iuramento firmastis. Ingressique iuuenes eduxerunt Rahab et parentes eius, fratres quoque et cunctam supellectilem ac cognationem illius, et extra castra Israhel manere fecerunt. Urbem autem et omnia que in ea sunt incenderunt, absque auro et argento et uasis eneis ac ferro, que in erarium domini consecrauerunt. Rahab uero meretricem et domum patris eius et omnia que habebat fecit Iosue uiuere, et habitauerunt in medio Israhel usque in presentem diem, eo quod absconderit nuntios quos miserat ut explorarent Iericho. I.

In tempore illo imprecatus est Iosue, dicens: Maledictus uir coram domino, qui suscitauerit et edificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, et in nouissimo liberorum ponat portas eius. Fuit ergo dominus cum Iosue, et nomen eius in omni terra uulgatum est. Filii autem Israhel preuaricati sunt mandatum, et usurpauerunt de anathemate. Nam Achan filius Charmi filii Zabdi filii Zare de tribu Iuda tulit aliquid de anathemate; iratusque est dominus contra filios Israhel. Cumque mitteret Iosue de Iericho uiros contra Ahi, que est iuxta Bethauen ad orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite et explorate terram. Qui precepta complentes explorauerunt Ahi. Et reuersi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo uel tria milia uirorum pergant et deleant ciuitatem. Quare omnis populus frustra uexetur contra hostes paucissimos? Ascenderunt ergo tria milia pugnatorum. Qui statim terga uertentes percussi sunt a uiris urbis Ahi, et corruerunt ex eis XXX et sex homines. Persecutique sunt eos aduersarii de porta usque Sabarim, et ceciderunt per prona fugientes. Pertimuitque cor populi, et instar aque liquefactum est. Iosue uero scidit uestimenta sua, et cecidit pronus in terram coram archa domini usque ad uesperam, tam ipse quam omnes senes Israhel, miseruntque puluerem super capita sua. Et dixit Iosue: Heu domine deus, quid uoluisti traducere populum istum Iordanem fluuium, ut traderes nos in manus Amorrei et perderes? Utinam ut cepimus mansissemus trans Iordanem. Mi domine deus, quid dicam uidens Israhelem hostibus suis terga uertentem? Audient Chananei et omnes habitatores terre, et pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra. Et quid facies magno nomini tuo?

Dixitque dominus ad Iosue: Surge, cur iaces pronus in terra? Peccauit Israhel, et preuaricatus est pactum meum, tuleruntque de anathemate et furati sunt atque mentiti, et absconderunt inter uasa sua. Nec poterit Israhel stare ante hostes suos, eosque fugiet, quia pollutus est anathemate. Non ero ultra uobiscum, donec conteratis eum qui huius sceleris reus est. Surge, sanctifica populum, et dic eis: Sanctificamini in crastinum. Hec enim dicit dominus deus Israhel: Anathema in medio tui est Israhel. Non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. Accedetisque mane singuli per tribus uestras, et quamcumque tribum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, et cognatio per domos, domusque per uiros. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua, quoniam preuaricatus est pactum domini, et fecit nefas in Israhel. Surgens itaque Iosue mane, applicuit Israhel per tribus suas, et inuenta est tribus Iuda. Que cum iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Illam quoque per uiros offerens, repperit Zabdi. Cuius domum in singulos diuidens uiros, inuenit Achan filium Charmi filii Zabdi filii Zare de tribu Iuda. Et ait ad Achan: Fili mi, da gloriam domino deo Israhel, et confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas. Responditque Achan Iosue, et dixit ei: Vere ego peccaui domino deo Israhel, et sic et sic feci. Vidi enim inter spolia pallium coccineum ualde bonum, et ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum, et concupiscens abstuli, et abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui. Misit ergo Iosue ministros, qui currentes ad tabernaculum illius, repperierunt cuncta abscondita in eodem loco, et argentum simul. Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Iosue et ad omnes filios Israhel, proieceruntque ante dominum. Tollens itaque Iosue Achan filium Zare, argentumque et pallium et auream regulam, filios quoque et filias eius, boues et asinos et oues, ipsumque tabernaculum et cunctam supellectilem, et omnis Israhel cum eo duxerunt eos ad uallem Achor. Ubi dixit Iosue: Quia turbasti nos, exturbet te dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israhel, et cuncta que illius erant igne consumpta sunt. Congregaueruntque super eum aceruum magnum lapidum, qui permanet usque in presentem diem. Et auersus est furor domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius uallis Achor usque hodie.

Dixit autem dominus ad Iosue: Ne timeas neque formides. Tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, et consurgens ascende in oppidum Ahi. Ecce tradidi in manu tua regem eius et populum urbemque et terram. Faciesque urbi Ahi et regi eius, sicut fecisti Iericho et regi illius. Predam uero et omnia animantia diripietis uobis. Pone insidias urbi post eam. Surrexitque Iosue et omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Ahi. Et electa XXX milia uirorum fortium misit nocte, precepitque eis dicens: Ponite insidias post ciuitatem, nec longius recedatis, et eritis omnes parati. Ego autem et reliqua multitudo que mecum est accedemus ex aduerso contra urbem. Cumque exierint contra nos, sicut ante fecimus fugiemus et terga uertemus, donec persequentes ab urbe longius protrahantur. Putabunt enim fugere nos sicut prius. Nobis ergo fugientibus et illis sequentibus, consurgetis de insidiis et uastabitis ciuitatem, tradetque eam dominus deus uester in manus uestras. Cumque ceperitis, succendite eam. Sic omnia facietis ut iussi. Dimisitque eos, et perrexerunt ad insidiarum locum, sederuntque inter Bethel et Ahi ad occidentalem plagam urbis Ahi. Iosue autem nocte illa mansit in medio populi. Surgensque diluculo recensuit socios, et ascendit cum senioribus in fronte exercitus, uallatus auxilio pugnatorum. Cumque uenissent et ascendissent ex aduerso ciuitatis, steterunt ad septentrionalem urbis plagam, inter quam et eos uallis media erat. Quinque milia autem uiros elegerat, et posuerat in insidiis inter Bethauen et Ahi, ex occidentali parte eiusdem ciuitatis. Omnis uero reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut nouissimi multitudinis occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Iosue nocte illa, et stetit in uallis medio. Quod cum uidisset rex Ahi, festinauit mane, et egressus est cum omni exercitu ciuitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidie. Iosue uero et omnis exercitus cesserunt loco, simulantes metum, et fugientes per solitudinis uiam. At illi uociferantes et se mutuo cohortantes persecuti sunt eos. Cumque recessissent a ciuitate, et ne unus quidem in urbe Ahi et Bethel remansisset qui non persequeretur Israhel, sicut eruperant aperta oppida relinquentes, dixit dominus ad Iosue: Leua clipeum qui in manu tua est contra urbem Ahi, quoniam tibi tradam eam. Cumque eleuasset clipeum ex aduerso ciuitatis, insidie que latebant surrexerunt confestim, et pergentes ad ciuitatem ceperunt et succenderunt eam. Viri autem ciuitatis qui persequebantur Iosue, respicientes et uidentes fumum urbis ad celum usque conscendere, non potuerunt ultra huc illucque diffugere, presertim cum hi qui simulauerant fugam et tendebant ad solitudinem contra persequentes fortissime restitissent. Uidensque Iosue et omnis Israhel quod capta esset ciuitas et fumus urbis ascenderet, reuersus percussit uiros Ahi. Siquidem et illi qui ceperant et succenderant ciuitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire ceperunt. Cum ergo ex utraque parte aduersarii cederentur, ita ut nullus de tanta multitudine saluaretur, regem quoque urbis Ahi apprehenderunt uiuentem, et obtulerunt Iosue. Igitur omnibus interfectis qui Israhelem ad deserta tendentem fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corruentibus, reuersi filii Israhel percusserunt ciuitatem. Erant autem qui in eodem die conciderant a uiro usque ad mulierem XII milia hominum, omnes urbis Ahi. Iosue uero non contraxit manum quam in sublime porrexerat tenens clipeum, donec interficerentur omnes habitatores Ahi. Iumenta autem et predam ciuitatis diuiserunt sibi filii Israhel, sicut preceperat dominus Iosue. Qui succendit urbem et fecit eam tumulum sempiternum. Regem quoque eius suspendit in patibulo usque ad uesperam et solis occasum. Precepitque et deposuerunt cadauer eius de cruce, proieceruntque in ipso introitu ciuitatis, congregato super eum magno aceruo lapidum, qui permanet usque in presentem diem. L.

Tunc edificauit Iosue altare domino deo Israhel in monte Hebal, sicut preceperat Moyses famulus domini filiis Israhel, et scriptum est in uolumine legis Moysi, altare de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit. Et obtulit super eo holocausta domino, immolauitque pacificas uictimas. Et scripsit super lapides deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israhel. Omnis autem populus et maiores natu ducesque ac iudices stabant ex utraque parte arche, in conspectu sacerdotum qui portabant archam federis domini, ut aduena ita et indigena, media pars iuxta montem Garizim, et media iuxta montem Hebal, sicut preceperat Moyses famulus domini. Et primum quidem benedixit populo Israhel. Post hec legit omnia uerba benedictionis et maledictionis, et cuncta que scripta erant in legis uolumine. Nichil ex his que Moyses iusserat reliquit intactum, sed uniuersa replicauit coram omni multitudine Israhel, mulieribus ac paruulis et aduenis qui inter eos morabantur. Quibus auditis, cuncti reges trans Iordanem qui uersabantur in montanis et campestribus, in maritimis ac litore magni maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, Etheus et Amorreus, Chananeus, Ferezeus et Eueus et Iebuseus, congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Iosue et Israhel uno animo eademque sententia. At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta que fecerat Iosue Iericho et Ahi, et callide cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos ueteres asinis imponentes, et utres uinarios scissos atque consutos, calciamentaque perantiqua que ad indicium uetustatis pittaciis consuta erant, induti ueteribus uestimentis; panes quoque quos portabant ob uiaticum duri erant et in frusta comminuti. Perrexeruntque ad Iosue qui tunc morabatur in castris Galgale, et dixerunt ei atque omni simul Israheli: De terra longinqua uenimus, pacem uobiscum facere cupientes. Responderuntque uiri Israhel ad eos atque dixerunt: Ne forte in terra que nobis sorte debetur habitetis, et non possimus fedus inire uobiscum. At illi ad Iosue: Serui, inquiunt, tui sumus. Quibus ait Iosue: Quinam estis uos, et unde uenistis? Responderunt: De terra longinqua ualde uenerunt serui tui in nomine domini dei tui. Audiuimus enim famam potentie eius, cuncta que fecerit in Egypto, et duobus Amorreorum regibus qui fuerunt trans Iordanem, Seon regi Esebon et Og regi Basan, qui erat in Astaroth. Dixeruntque nobis seniores et omnes habitatores terre nostre: Tollite in manibus cibaria ob longissimam uiam, et occurrite eis et dicite: Serui uestri sumus, fedus inite nobiscum. En panes quando egressi sumus de domibus nostris ut ueniremus ad uos, calidos sumpsimus; nunc sicci facti sunt et uetustate nimia comminuti. Utres uini nouos impleuimus, nunc rupti sunt et soluti. Vestes et calciamenta quibus induimur, et que habemus in pedibus, ob longitudinem longioris uie trita sunt et pene consumpta. L.

Susceperunt igitur de cibariis eorum, et os domini non interrogauerunt. Fecitque Iosue cum eis pacem, et inito federe pollicitus est quod non occiderentur. Principes quoque multitudinis iurauerunt eis. Post dies autem tres inita federe audierunt quod in uicino habitarent, et inter eos futuri essent. Moueruntque castra filii Israhel

& uenerunt in ciuitates eorum die tertio. quarum uocabula hec sunt gabaon. caphira & beroth. & cariathiarim. & non percusserunt eos eo quod iurassent eis principes multitudinis in nomine domini di isrt. Murmurauit itaq: omne uulgus contra principes. Qui responderunt eis. Iurauimus illis in nomine dni di isrt. & idcirco non possumus eos contingere. L.

S ed hoc faciemus eis. Reseruent quidem ut uiuant ne contra nos ira domini concitetur. sed peiurauerimus. Sed sic uiuant. ut in usus uniuerse multitudinis ligna cedant. aquasq: comportent. Quib: hec loquentib: uocauit gabaonitas iosue & dixit eis. Cur nos decipere fraude uoluistis. ut diceretis procul ualde habitabamus a uob. cum in medio nri sitis. Itaq: sub maledictione eritis. & non deficiet de stirpe ura ligna cedens aquasq: comportans in domum domini mei. Qui responderunt. Nunciatum est nob seruis tuis quę promisisset dns ds tuus moysi seruo suo. ut traderet uob omnem terram. & disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur ualde & prouidimus animab: nris uro terrore compulsi hoc consilium inimus. Nunc autem in manu tua sumus. quod tibi bonum & rectum uidetur fac nob. Fecit ergo iosue ut dixerat. & liberauit eos de manib: isrt ut non occiderentur. Decreuitq: in illo die esse eos in ministerio cuncti populi & altaris domini cedentes ligna & aquas comportantes usq: in presens tempus. in loco quem elegisset dns. Quę cum audisset adonisedech rex hierlm quod scilicet cepisset iosue ahi & subuertisset eam. sic enim fecerat iericho & regi eius. sic fecit ahi & regi illius. & quod transfugissent gabaonitę ad isrt & essent federati eorum. timuit ualde. Vrbs enim magna erat gabaon & una regalium ciuitatum. & maior oppido ahi. omnesq: bellatores eius fortissimi. Misit ergo adonisedech rex hierlm ad oham regem ebron. & ad faran regem ierimoth & iaphie regem quoq: lachis. & ad dabir regem eglon dicens. Ascendite ad me & ferte presidium ut expugnem gabaon quare transfugerit ad iosue & ad filios isrt. Congregati igitur & ascenderunt quinq: amorreorum reges. Rex hierlm. rex ebron. rex ierimoth. rex lachis. rex eglon simul cum exercitib: suis. & castrametati sunt circa gabaon oppugnantes eam. Habitatores autem gabaon urbis obsesse miserunt ad iosue qui tunc morabatur in castris apud galgalam & dixerunt ei. Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruorum tuorum. Ascende cito & libera nos. ferq: presidium. Conuenerunt enim aduersus nos omnes reges amorreorum qui habitant in montanis. Ascenditq: iosue de galgalis. & omnis exercitus cum eo uiri fortissimi. Dixitq: dns ad iosue. Ne timeas eos. In manus enim tuas tradidi illos. nullus eni tibi ex eis resistere poterit. Irruit itaq: iosue sup eos repente tota nocte ascendens de galgalis. & conturbauit eos dns a facie isrt. contriuitq: plaga magna in gabaon. ac persecutus est per uiam ascensus bethoron. & percussit usq: ad azecha & maceda. Cumq: fugissent filios isrt & essent in descensu bethoron. dominus misit sup eos lapides magnos de cęlo usq: ad azecha. & mortui sunt multo plures lapidib: grandinis. quam quos percusserant gladio filii isrt. L.

XX. T unc locutus est iosue domino in die qua tradidit amorreum in conspectu filiorum isrt & dixit coram eis. Sol contra gabaon ne mouearis. & luna contra ahilon. Steteruntq: sol & luna donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est in libro iustorum. Stetit itaq: sol in medio celi. & non festinauit occumbere spacio unius diei. Non fuit antea & postea tam longa dies obediente dno uoci hominis. & pugnante pro isrt. Reuersusq: est iosue cum omni isrt in castra galgale. Fugerunt enim quinq: reges. & se absconderant in spelunca urbis maceda. Nunciatumq: est iosue quod inuenti essent quinq: reges latentes in spelunca maceda. qui precepit sociis & ait. Voluite saxa ingentia ad os speluncę. & ponite uiros industrios qui clausos custodiant. uos autem nolite stare sed persequimini hostes & extremos quosq: fugientium cedite. nec dimittatis urbium suarum intrare presidia. quos tradidit dominus ds in manus nras. Cesis ergo aduersariis plaga magna. & usq: ad internitionem pene consumptis. hiis qui isrt habe . . . effugere non potuerunt ingressi sunt ciuitates munitas. Reuersusq: est omnis exercitus ad iosue in maceda ubi tunc erant castra. sani & integro numero. nullusq: contra filios isrt mutire ausus est. L.

P recepitq: iosue dicens. Aperite os speluncę & producite ad me quinq: reges qui in ea latitant. Feceruntq: ministri ut sibi fuerat imperatum. & eduxerunt ad eum quinq: reges de spelunca. regem hierlm. regem ebron. regem ierimoth. regem lachis. regem eglon. Cumq: educti essent ad eum. uocauit omnes uiros isrt. & ait ad principes exercitus qui secum erant. Ite & ponite pedes sup colla regum istorum. Qui cum perrexissent & subiectorum pedib: colla calcarent. rursum ait ad eos. Nolite timere nec paueatis. confortamini & estote robusti. Sic enim faciet dns cunctis hostib: uris aduersum quos dimicatis. Percussitq: iosue & interfecit eos. atq: suspendit sup quinq: stipites. fueruntq: suspensi usq: ad uesperum. Cumq: occumberet sol precepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam in qua latitauerant. & posuerunt sup os eius saxa ingentia. que permanent usq: in presens. L.

E o de die maceda quoq: cepit iosue. & percussit in ore gladii. regemq: illius interfecit & omnes habitatores eius. Non dimisit in ea saltem paruas reliquias. Fecitq: regi maceda sic fecerat regi iericho. Transiuitq: cum omni isrt de maceda in lebna. & pugnauit contra eam. Quam tradidit dns cum rege suo in manu isrt. Percusseruntq: urbem in ore gladii. & omnes habitatores eius. Non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntq: regi lebna sicut fecerat regi iericho. Lebna transiuit cum omni exercitu isrt in lachis. & exercitu per gyrum disposito. oppugnabat eam. Tradiditq: dns lachis in manus isrt. & cepit eam die altero. atq: percussit in ore gladii. omnemq: animam que fuerat in ea. sic fecerat lebna. L.

E o tempore ascendit hyram rex gazer: ut auxiliaretur lachis. Quem percussit iosue cum omni populo eius usq: ad internitionem. Transiuit de lachis in eglon & circumdedit. atq: expugnauit eadem die. percussitq: in ore gladii omnes animas que erant in ea. iuxta omnia que fecerat lachis. Ascendit quoq: cum omni isrt de eglon in ebron. & pugnauit contra eam cepitq: & percussit in ore gladii. regem quoq: eius & omnia oppida regionis illius. uniuersasq: animas que in ea fuerant commoratę. Non reliquit in ea ullas reliquias. Sicut fecerat eglon. sic fecit & ebron. cuncta que repperit consumens gladio.

I nde reuersus in dabira cepit eam atq: expugnauit. regem quoq: eius & omnia oppida percussit in ore gladii. non dimisit in ea ullas reliquias. Sicut fecerat ebron & lebna & regib: earum. sic fecit dabira & regi illius. Percussit itaq: iosue omnem terram montanam & meridianam atq: campestrem. & asedoth cum regib: suis non dimisit in ea ullas reliquias. sed omne quod spirare poterat interfecit. sic preceperat ei dominus ds isrt. A cades barne usq: gazam omnem terram iessen usq: ad gabaon uniuersos reges & regiones eorum uno cepit impetu atq: uastauit. Dominus enim ds isrt pugnabat pro eo. reuersusq: est cum omni isrt ad locum castrorum in galgala.

Q ue cum audisset iabin rex asor. misit ad iabab regem adon. & ad regem semeron. atq: ad regem abesach. ad reges quoq: aquilonis qui habitabant in montanis & in planicie contra meridiem in campestrib: quoq: & in regionib: dor iuxta mare. chananeum quoq: ab oriente & occidente. & amorreum atq: etheum. ac ferezeum & iebuseum in montanis. eueum quoq: qui habitabat ad radices hermon in terra masphe. Egressiq: sunt omnes cum turmis suis populus multus nimis sicut arena que est in litore maris. equi quoq: & currus immense multitudinis. Conueneruntq: omnes reges isti in unum ad aquas meron. ut pugnarent contra isrt. Dixitq: dominus ad iosue. Ne timeas eos. Cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos uulnerandos in conspectu isrt. Equos eorum subneruabis. & currus igne combures.

V enitq: iosue & omnis exercitus cum eo aduersum illos ad aquas meron. & irruerunt subito sup eos. tradiditq: illos dns in manib: isrt. Qui percusserunt eos & persecuti sunt usq: ad sydonem magnam & aquas maserephoth campumq: masphe qui est ad orientalem illius partem. Ita percussit omnes ut nullas relinqueret ex eis reliquias. fecitq: sic preceperat ei dns. Equos eorum subneruauit. currusq: combussit. Reuersusq: statim cepit asor & regem eius percussit gladio. asor enim antiquitus inter omnia regna hec principatum tenebat. percussitq: omnes animas que ibidem morabantur. Non dimisit in ea ullas reliquias sed usq: ad internitionem omnia uastauit. ipsamq: urbem peremit incendio. & omnes per circuitum ciuitates. regesq: earum cepit percussitq: deleuit sicut preceperat ei moyses famulus domini. Absq: urbib: que erant in collib: sitę. ceteras succendit isrt. Vnam tantum asor munitissimam flamma consumpsit. Omnemq: predam istarum urbium ac iumenta diuiserunt filii isrt. cunctis hominib: interfectis. Sicut preceperat dns moysi seruo suo. ita precepit moyses iosue. & ille uniuersa compleuit. Non preteriit de uniuersis mandatis ne unum quidem uerbum quod iusserat dns moysi. Cepit itaq: iosue omnem terram montanam & meridianam terramq: iessen & planiciem & occidentalem plagam montemq: isrt. & campestria eius. & partem montis que ascendit seyr usq: baalgad per planiciem lybani subter montem hermon. Omnes reges eorum cepit. percussit. occidit. Multo tempore pugnauit contra reges istos.

N on fuit ciuitas que se non traderet filiis isrt. preter euęum qui habitabat in gabaon . . .

I n tempore illo uenit iosue & interfecit enachim de montanis ebron. & dabir. & anab. & de omni monte iuda & isrt. urbesq: earum deleuit. Non reliquit ullum de stirpe enachim in terra filiorum isrt absq: ciuitatib: gaza. & geth. & azoto. in quib: solis relicti sunt. Cepit ergo iosue omnem terram. sic locutus est dns ad moysen. & tradidit eam in possessionem filiis isrt secundum partes suas quieuitq: terra a prelius.

H i sunt reges quos percusserunt filii isrt & possederunt terram eorum transiordanem ad solis ortum a torrente arnon usq: ad montem hermon. & omnem orientalem plagam que respicit solitudinem. Seon rex amorreorum qui habitabat in esebon. dominatus est ab aroer que sita est sup ripam torrentis arnon & medię partis in ualle dimidieq: galaad usq: ad torrentem iaboc qui est terminus filiorum ammon. & a solitudine usq: ad mare ceneroth contra orientem. & usq: ad mare deserti. quod est mare salsissimum ad orientalem plagam per uiam que ducit bethsimoth. & ab australi parte que subiacet asedoth. fasga. Terminus og regis basan de reliquiis rapham qui habitabat in astaroth & in edraim & dominatus est in monte hermon & in salacha. atq: in uniuersa basan usq: ad terminos gessuri & machati. & dimidię partis galaad terminos seon regis esebon. Moyses famulus dni & filii isrt percusserunt eos. tradiditq: terram eorum moyses rubenitis & gaditis & dimidię tribui manasse.

H i sunt reges terrę quos percussit iosue & filii isrt transiordanem ad occidentalem plagam ab algad in campo lybani usq: ad montem lybanum cuius pars ascendit in seyr. tradiditq: eam iosue in possessionem tribub: isrt singulis partes suas tam in montanis quam in planis atq: campestrib: In aseroth & in solitudine ac meridie etheus fuit & amorreus. chananeus. & ferezeus. eueus. & iebuseus. Rex iericho unus. Rex ahi qui est ex latere bethel unus. Rex hierlm unus. Rex ebron unus. Rex ierimoth unus. Rex lachis unus. Rex eglon unus. Rex gazer unus. Rex dabir unus. Rex gader unus. Rex herma unus. Rex hered unus. Rex lebna unus. Rex adollam unus. Rex maceda unus. Rex bethel unus. Rex taffua unus. Rex afer unus. Rex affech unus. Rex saron unus. Rex sameron unus. Rex madon unus unus. Rex assor unus. Rex acsaph unus. Rex thenac unus. Rex mageddo unus. Rex cedes unus. Rex iachenem carmeli unus. Rex dor & prouincię dor unus. Rex gentium galgal unus. Rex thersa unus. Omnes reges XXX. & unus.

I osue senex prouectęq: ętatis erat. & dixit dns ad eum. Senuisti & longeuus es. terraq: latissima derelicta est. que necdum est sorte diuisa. omnis uidelicet galilea philistium. & uniuersa gessurim a fluuio turbido qui irrigat egyptum usq: ad terminos accaron contra aquilonem terra chanaan que in quinq: regulos philistium diuiditur. gatheos. azotios. ascalonitas. gethicos. & accaronitas. Ad meridiem uero sunt euei omnis terra chanaan & maara sydoniorum usq: effecha. & terminos amorrei eiq: confinia. lybani quoq: regio contra orientem ab algad sub monte hermon. donec ingrediaris emath omnium qui habitant in monte a lybano usq: ad aquas maserephoth uniuersiq: sydonii. Ego sum qui delebo eos a facie filiorum isrt. Veniat ergo in partem hereditatis filiorum isrt sic precepi tibi. Et nunc diuide terram in possessionem nouem tribub: & dimidię tribui manasse cum qua ruben possedit terram quam tradidit eis moyses famulus dni trans fluenta iordanis ad orientalem plagam ab aroer que sita est in ripa torrentis arnon. & in uallis medio uniuersaq: campestria medaba usq: dibon. & cunctas ciuitates seon regis amorrei qui regnauit in esebon usq: ad terminos filiorum amon. & galaad ac terminum gessuri. & machati. omnemq: montem hermon. & uniuersa basa usq: selecha. omne regnum og in

basan. qui regnavit in astaroth et edraim. Ipse fuit de reliquiis raphaim. Percussitque eos moyses atque delevit. Noluerunt que disperdere filii israel gessuri et machati et habitaverunt in medio israel usque in presentem diem. Tribui autem levi non dedit possessionem. sed sacrificia et victime domini dei israel ipsa est hereditas eius. sicut locutus est illi. Dedit ergo moyses possessionem tribui filiorum ruben iuxta cognationes suas. Fuitque terminus eorum ab aroer que sita est in ripa torrentis arnon. et in valle eiusdem torrentis media. universam planitiem que ducit medaba et esebon. cunctosque viculos eorum qui sunt in campestribus: dibon quoque et abamoth. baal et oppidum baalmon. iessa et cedimoth. et mefeeth. et cariathaim et sabama et sacharasar. in monte convallis. bethfegor et asedoth fasga. et bethai. simoth omnis urbes campestres. universaque regna seon regis amorrei qui regnavit in esebon. quem percussit moyses cum principibus madian eui. et recem. et sur. et ur. et rebee. duces seon habitatores terre. et balaam filium beor ariolum occiderunt filii israel gladio cum ceteris interfectis. Factusque est terminus filiorum ruben iordanis fluvius. Hec est possessio rubenitarum per cognationes suas urbium et viculorum.

Dedit quoque moyses tribui gad et filiis eius per cognationes suas possessionem. cuius hec divisio est. Terminos iaher et omnes civitates galaad. dimidiamque partem terre filiorum ammon usque ad aroer que est contra rabba. et ab esebon usque ramoth masphe. et bathanim. et manaim usque ad terminos dabir. in valle quoque betharam et bethnemra. et socoth. et saphon. reliquam partem regni seon regis esebon. Huius quoque iordanis finis est. usque ad extremam partem maris ceneroth trans iordanem ad orientalem plagam. Hec est possessio filiorum gad per familias suas. civitates et ville earum.

Dedit et dimidie tribui manasse filiisque eius iuxta cognationes suas possessionem cuius hoc principium est. A manaim universam basan. et cuncta regna og regis basan. Omnesque vicos iair qui sunt in basan lx oppida. et dimidiam partem galaad. et astaroth et edrai urbes regni og in basan filiis machir filii manasse dimidie parti filiorum machir. iuxta cognationes suas. Hanc possessionem divisit moyses in campestribus moab trans iordanem contra iericho ad orientalem plagam. Tribui autem levi non dedit possessionem quia dominus deus israel ipse est possessio eius. ut locutus est illi.

Hoc est quod possederunt filii israel in terra chanaan. quam dederunt eis eleazar sacerdos et iosue filius nun et principes familiarum per tribus israel sorte omnia dividentes: sicut preceperat dominus in manu moysi novem tribubus: et dimidie tribui. Duabus enim tribubus: et dimidie tribui dederat moyses trans iordanem possessionem absque levitis qui nichil terre acceperunt inter fratres suos. sed in eorum successerant locum. Filiis ioseph in duas divisis tribus: manasse et effraim. nec acceperunt levite aliam in terra partem nisi urbes ad habitandum et suburbana earum ad alenda iumenta et pecora sua. sicut preceperat dominus moysi ita fecerunt filii israel et diviserunt terram.

Accesserunt itaque filii iuda ad iosue in galgal. Locutusque est ad eum caleph filius iephone cheneceus. Nosti quid locutus sit dominus ad moysen hominem dei de me et te in cades barne. Quadraginta annorum eram quando misit me moyses famulus domini de cades barne ut considerarem terram. nuntiavique ei quod michi verum videbatur. Fratres autem mei qui ascenderant mecum dissolverunt cor populi. et nichilominus ego secutus sum dominum deum meum. Iuravitque moyses in die illo dicens. Terram quam calcavit pes tuus erit possessio tua et filiorum tuorum in eternum. quia secutus es dominum deum tuum. Concessit ergo dominus vitam michi sicut pollicitus est usque in presentem diem. Quadraginta et quinque anni sunt ex quo locutus est dominus verbum istud ad moysen quando ambulabat israel per solitudinem. Hodie octoginta quinque annorum sum sic valens ut eo valebam tempore. quando ad explorandum missus sum. Illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat. tam ad bellandum quam ad gradiendum. Da ergo michi montem istum quem pollicitus est dominus te quoque audiente in quo enachim sunt et urbes magne atque munite: si forte sit dominus mecum et potuero delere eos sicut promisit michi.

Benedixitque ei iosue et tradidit ebron in possessionem. Atque ex eo fuit ebron caleph filio iephone cheneceo usque in presentem diem. quia secutus est dominum deum israel. Nomen ebron ante vocabatur cariatharbe. Adam maximus ibi inter enachim situs est. et terra cessavit a preliis.

Igitur sors filiorum iude per cognationes suas ista fuit. A termino edom desertum syn contra meridiem et usque ad extremam partem australis plage. Initium eius a summitate maris salsissimi et a lingua eius que respicit meridiem. egrediturque contra ascensum scorpionis. et pertransit in syna. ascenditque in cades barne. et pervenit in esrom ascendens ad adar et circuiens caricaa. atque inde pertransiens in asemona. et perveniens ad torrentem egypti. eruntque termini eius mare magnum. Hic erit finis meridiane plage. Ab oriente vero erit initium mare salsissimum usque ad extrema iordanis et ea que respiciunt aquilonem a lingua maris usque ad eundem iordanem fluvium. ascenditque terminus in bethagla. et transit ab aquilone in betharaba. ascendens ad lapidem boem filii ruben. et tendens usque ad terminos debera de valle achor contra aquilonem respiciens in galgala que est ex adverso ascensionis adommim ab australi parte torrentis. transitque aquas que vocantur fons solis et erunt exitus eius ad fontem rogel. ascenditque per convallem filii ennom. ex latere iebusei ad meridiem que est hierlm. et inde se erigens ad verticem montis qui est contra geennon ad occidentem in summitate vallis raphaim contra aquilonem. pertransitque a vertice montis usque ad fontem aque nephthoa. et pervenit usque ad vicos montis efron. inclinaturque in bala que est cariathiarim idest urbs silvarum et circuit de bala contra occidentem usque ad montem seyr. transitque iuxta latus montis iarim ad aquilonem in ceslon. et descendit inde in bethsames. transitque in thamna. et pervenit contra aquilonem partis accaron ex latere. inclinaturque sechrona. et transit montem baala. pervenitque in iebnehel. et maris magni contra occidentem fine clauditur. Hi sunt termini filiorum iuda per circuitum in cognationibus suis.

Caleph vero filio iephone dedit partem in medio filiorum iuda sicut preceperat ei dominus cariatharbe patris enach. ipsa est ebron. Delevitque ex ea caleph tres filios enak. sesay. et aiman. et tholmai de stirpe enak. Atque illinc inde conscendens venit ad habitatores dabir. que prius vocabatur cariathsepher. idest civitas litterarum. Dixitque caleph. Qui percusserit cariathsepher et ceperit eam. dabo ei axam filiam meam uxorem. Cepitque eam othonihel filius cenez frater caleph iunior. Deditque ei axam filiam suam uxorem. Cumque pergerent simul. suasit ei a viro eius ut peteret a patre suo agrum. Suspiravitque ut sedebat in asino. Cui caleph. quid habes inquit. At illa respondit. Da michi benedictionem. Terram australem et arentem dedisti michi. iunge et irriguam. Dedit itaque caleph irriguum superius et inferius.

Hec est possessio tribus filiorum iuda per cognationes suas. Eruntque civitates ab extremis partibus filiorum iuda iuxta terminos edom a meridie. Cabsehel. et eder. et iagul. et cina. et dimona. adeda. et cedes. et asor. iethnan. ziph et thelem. baloth. et asor nova. et carioth esrom. Hec est asor amanusame. et molada. et asergadda. et asemon. bethselet. et aser suar. et bersabee et baziothia. abbala. et hiim. et esem. et bethaolai. et exul. et horma. siceleg. et medemena. et sensena. lebaoth. et selum. et hen remmon. omnis civitates xx et novem et ville earum.

In campestribus vero esthaol et sarea. et asena. et azanoe. et aengannim. thaffua. et enaim. et ierimoth. adollam. socco. et azecha. et sarim. et ithaim. et iedera. et gederothaim. urbes xiiii. et ville earum. Sirean. et adhesa. et magdalgad. delean. et mesfpha. et iecethel. lachis. bascath. et aglon. chebbon. et lechmas. et cethlis. et gideroth. bethegon. et noema. et maceda. civitates sedecim et ville earum. Labana. et ether. et asan. iephtha. et esna. et nesib. ceila. et achzib. et maresa. civitates novem et ville earum. Accaron cum vicis et villulis suis ab accaron usque ad mare omnia que vergunt ad azotum et viculos eius. Azotus cum viculis suis. gaza cum viculis et villulis suis. usque ad torrentem egypti et mare magnum terminus eius. Et in monte samir et iether. et socco. et edenna cariathsenna. hec est dabir. et anab. et esthemo. et anim gosen. et olon. et gilo. civitates xi et ville earum. Arab. et roma. et esean. et ianim. et bethsua. et afeca athmatha. et cariatharbe hec est ebron et sior. civitates novem et ville earum. Maon et chermel. et ziph. et iothe iezrehel. et iucadam. et zanoe. accaim. gabaa amna. civitates x. et ville earum. Alul. et bethsur. et iedor. mereth. et bethanot. et eltheeen. civitates sex et ville earum. Cariathbaal hec est cariathiarim urbs silvarum. et arebba civitates et ville earum in deserto betharaba meddin et sachacha. anepsan et civitas salis et engaddi civitates sex et ville earum.

Iebuseum autem habitatorem hierusalem non potuerunt filii iuda delere. habitavitque iebuseus cum filiis iuda in hierlm usque in presentem diem.

Cecidit quoque pars filiorum ioseph ab iordane contra iericho. et aquas eius ab oriente solitudo que ascendit iericho ad montana bethel. et egreditur de bethel luzam transitque terminum archi atharoth. et descendit ad occidentem iuxta terminum iefleti. usque ad terminum bethoron inferioris: et gazer finiunturque regiones eius mari magno. Possederuntque filii ioseph manasse et effraim et factus est terminus filiorum effraim per cognationes suas et possessio eorum contra orientem atharoth adar usque bethoron superiorem. egrediunturque confinia in mare. Machmetat vero aquilonem respicit. et circuit terminos contra orientem in thanathselo. et pertransit ab oriente ianoe descenditque de ianoe in atharoth. et naaratha et pervenit in iericho. et egreditur ad iordanem et tafua. pertransitque contra mare in valle harundineti. suntque egressus eius in mare salsissimum. Hec est possessio tribus filiorum effraim per familias suas. Urbesque separate sunt filiis effraim in medio possessionis filiorum manasse et ville earum. et non interfecerunt filii effraim chananeum qui habitabat in gazer. habitavitque chananeus in medio effraim usque in hunc diem tributarius.

Cecidit autem sors tribui manasse. ipse est enim primogenitus ioseph. machir primogenito manasse patri galaad. qui fuit vir pugnator. Habuitque possessionem galaad et basan. et reliquis filiorum manasse iuxta familias suas. filiis abiezer et filiis elech. et filiis esrihel. et filiis sechem. et filiis efer. et filiis semida. Isti sunt filii manasse filii ioseph mares per cognationes suas. Salphaad vero filio epher filii galaad. filii machir filii manasse non erant filii sed sole filie quarum ista sunt nomina. Maala. et noa. egla. et melcha et thersa. Veneruntque in conspectu eleazari sacerdotis et iosue filii nun et principum dicentes. Dominus precepit per manum moysi ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis iuxta imperium domini in medio fratrum patris earum. et ceciderunt funiculi manasse decem absque terra galaad et basan trans iordanem. Filie enim manasse possederunt hereditatem in medio filiorum eius.

Fuitque terminus manasse ab aser machmatat que respicit sichem. et egreditur ad dexteram iuxta habitatores fontis thafue. Etenim in sorte manasse ceciderat thafua. que est iuxta terminos manasse. filiorum effraim. descenditque terminus vallis harundineti in meridiem torrentis et exitus eius per ciuitates ... ad mare. ita ut ab austro sit possessio effraim. et ab aquilone manasse. et utramque claudit mare et coniunguntur sibi in tribu aser ab aquilone. et in tribu ysachar ab oriente. Fuitque hereditas manasse in ysachar et in aser bethsan et viculis eius. et ieblaam cum villis suis. et habitatores dor cum oppidis suis. Habitatores quoque endor cum villis suis. similiterque habitatores thenac cum viculis suis. et habitatores mageddo cum viculis suis. et tercia pars urbis nofeth.

Nec potuerunt filii manasse has subvertere civitates. sed cepit chananeus habitare in terra sua. Postquam autem convaluerunt filii israel subverterunt chananeos et fecerunt sibi tributarios. nec interfecerunt eos. Locutique sunt filii ioseph ad iosue atque dixerunt. Quare dedisti michi possessionem sortis et funiculi unius. cum sim tante multitudinis. et benedixerit michi dominus. Ad quos iosue ait. Si populus multus es. ascende in silvam et succide tibi spacia in terra ferezei. et raphaim. quia angusta est tibi possessio effraim. Cui responderunt filii ioseph. Non poterimus ad montana conscendere cum ferreis curribus utantur chananei qui habitant in terra campestri in qua site sunt bethsan cum viculis suis. et iezrahel mediam possidens partem. Dixitque iosue ad domum ioseph effraim et manasse. Populus multus es et magne fortitudinis non habebis sortem unam sed transibis ad montem et succides tibi atque purgabis ad habitandum spacia. et poteris ultra procedere cum subverteris chananeum quem dicis ferreos habere currus. et esse fortissimum.

Congregatique sunt omnis filii israel in sylo ibique fixere tabernaculum testimonii. et fuit eis subiecta terra. Remanserant autem filiorum israel septem tribus: que necdum acceperant possessiones suas. Ad quos iosue ait. Usquequo marcetis ignavia et non intratis ad possidendam terram. quam dominus deus patrum vestrorum dedit vobis. Eligite

de singulis tribubus ternos viros ut mittam eos et pergant atque circumeant terram et describant eam iuxta numerum uniuscuiusque multitudinis, referantque ad me quod descripserint. Dividite vobis terram in septem partes. Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, et domus Ioseph ab aquilone. Mediam inter hos terram in septem partes describite, et huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam hic vobis sortem: quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hereditas. Gad autem et Ruben et dimidia tribus Manasse iam acceperant possessiones suas trans Iordanem ad orientalem plagam, quas dedit eis Moyses famulus Domini. Cumque surrexissent viri ut pergerent ad describendam terram, praecepit eis Iosue dicens: Circuite terram et describite eam, ac revertimini ad me, ut hic coram Domino Deo in Sylo mittam vobis sortem. Itaque perrexerunt, et lustrantes eam in septem partes diviserunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Iosue in castra Sylo. Qui misit sortes coram Domino in Sylo,

Divisitque terram filiis Israhel in septem partes. Et ascendit sors prima filiorum Beniamin per familias suas, ut possiderent terram inter filios Iuda et filios Ioseph. Fuitque terminus eorum contra aquilonem a Iordane pergens iuxta latus Hiericho septentrionalis plagae, et inde contra occidentem ad montana conscendens, et perveniens in solitudinem Bethaven, atque pertransiens iuxta Luzam ad meridiem, ipsa est Bethel. Descenditque in Ataroth addar in montem qui est ad meridiem Bethoron inferioris, et inclinatur circumiens contra mare ad meridiem montis qui respicit Bethoron contra africum, suntque exitus eius in Cariathbaal, quae vocatur et Cariathiarim urbs filiorum Iuda. Haec est plaga contra mare ad occidentem. A meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, et pervenit usque ad fontem aquarum Nepthoa. Descenditque in partem montis qui respicit vallem filiorum Ennom, et est contra septentrionalem plagam in extrema parte vallis Raphaim. Descenditque in Geennom, id est vallis Ennom, iuxta latus Iebusei ad austrum, et pervenit ad fontem Rogel, transiens ad aquilonem et egrediens ad Ensemes, id est fontem solis, et pertransit usque ad tumulos qui sunt e regione ascensus Adommim. Descenditque ad Abenboen, id est lapidem Boen filii Ruben, et pertransit ex latere aquilonis ad campestria, descenditque in planitiem, et praetergreditur contra aquilonem Bethagla, suntque exitus eius contra linguam maris Salsissimi ab aquilone in fine Iordanis ad australem plagam, qui est terminus illius ab oriente. Haec est possessio filiorum Beniamin per terminos suos in circuitu et familias singulas.

Fueruntque civitates eius Hiericho et Bethagla et vallis Casis, Betharaba et Semeraim et Bethel, et Avim et Aphara et Ofera, villa Emona et Ofni et Gabee: civitates duodecim et villae earum. Gabaon et Rama et Beroth, et Mesphe et Caphara et Amosa, et Recem, Iarephel et Tharala, et Sela, Eleph et Iebus quae est Hierusalem, Gabaath et Cariath: civitates quattuordecim, et villae earum. Haec est possessio filiorum Beniamin iuxta familias suas.

Et egressa est sors secunda filiorum Symeon per cognationes suas. Fuitque hereditas eorum in medio possessionis filiorum Iuda: Bersabee et Sabee et Molada, et Asersual, Bala et Asem, et Heltholad, Bethul et Harma, et Siceleg et Bethmarchaboth et Asersusa, et Bethlebaoth et Sarohen: civitates tredecim et villae earum. Ahin et Remmon et Athar et Asan: civitates quattuor et villae earum. Omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Baalath Beer Ramath contra australem plagam. Haec est hereditas filiorum Symeon iuxta cognationes suas, in funiculo et possessione filiorum Iuda, quia maior erat; et ideo possederunt filii Symeon in medio hereditatis eorum.

Cecidit quoque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas. Et factus est terminus possessionis eorum usque Sarith. Ascenditque de mari et Medala, et pervenit in Debbaseth, usque ad torrentem qui est contra Iecnam. Et revertitur de Sarith contra orientem in fines Ceseleththabor, et egreditur ad Daberith, ascenditque contra Iafie. Et inde pertransit ad orientalem plagam Gethepher et Thacasin, et egreditur in Remmon, Amthar et Noa. Et circuit ad aquilonem Nathon, suntque egressus eius vallis Iephtahel, et Cateth et Nalol et Semeron et Iedala et Bethleem: civitates duodecim et villae earum. Haec est hereditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes et viculi earum.

Ysachar egressa est sors quarta per cognationes suas. Fuitque eius hereditas Iezrahel et Casaloth et Sunem, et Apharaim et Seon et Anaarath, et Rabboth et Cesion, Abes, et Ramath et Engannim et Enadda et Bethfeses. Et pervenit terminus eius usque Thabor et Sesima et Bethsemes, eruntque exitus eius Iordanis: civitates sedecim et villae earum. Haec est possessio filiorum Ysachar per cognationes suas, urbes et viculi earum.

Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas. Fuitque terminus eorum Alechath et Chali et Beten et Axaph, et Elmelech et Amaad et Messal, et pervenit usque ad Carmelum maris et Sior, Labanath, ac revertitur contra orientem Bethdagon, et pertransit usque Zabulon et vallem Iephtael contra aquilonem Bethemec et Nehihel. Et egreditur ad laevam Cabul, et Abran et Roob et Amon et Chana, usque ad Sidonem magnam. Revertiturque in Orma usque ad civitatem munitissimam Tyrum, et usque Osa. Eruntque exitus eius in mare de funiculo Achziba, et Amma et Afec et Roob: civitates viginti duae et villae earum. Haec est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbesque et viculi earum.

Filiorum Nepthalim sexta sors cecidit per familias suas. Et coepit terminus de Heleph et Helon in Sananim, et Adami quae est Neceb, et Iebnael usque Lecum, et egressus eorum usque ad Iordanem. Revertiturque terminus contra occidentem in Aznoththabor, atque inde egreditur in Hucuca, et pertransit in Zabulon contra meridiem, et in Aser contra occidentem, et in Iuda ad Iordanem contra ortum solis. Civitates munitissimae Assedim, Ser et Emath et Reccath et Chenereth, et Edema et Arama, Asor et Cedes et Edrai, Enasor et Ieron et Magdalel, Horem et Bethanath et Bethsemes: civitates novemdecim et villae earum. Haec est possessio tribus filiorum Nepthalim per cognationes suas, urbes et viculi earum.

Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima. Et fuit terminus possessionis eius Saraa et Esthaol, et Hirsemes, id est civitas solis, Selebin et Aialon et Iethela, Helon et Themna et Acron, Helthece, Gebbethon et Balaath, et Iud et Bane et Barach et Gethremmon, et Meiarcon et Arecon cum termino qui respicit Ioppen, et ipso fine concluditur. Ascenderuntque filii Dan et pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam, et percusserunt in ore gladii, ac possederunt et habitaverunt in ea, vocantes nomen eius Lesem Dan, ex nomine Dan patris sui. Haec est possessio tribus filiorum Dan per cognationes suas, urbes et viculi earum.

Cumque complesset terram sorte dividere singulis per tribus suas, dederunt filii Israhel possessionem Iosue filio Nun in medio sui, iuxta praeceptum Domini, urbem quam postulavit, Thamnathsare in monte Effraim; et aedificavit civitatem habitavitque in ea. Hae sunt possessiones quas sorte diviserunt Eleazar sacerdos et Iosue filius Nun et principes familiarum ac tribuum filiorum Israhel in Sylo coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii; partitique sunt terram.

Et locutus est Dominus ad Iosue dicens: Loquere filiis Israhel et dic eis: Separate urbes fugitivorum, de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi, ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nesciens, et possit evadere iram proximi qui ultor est sanguinis. Cum ad unam harum confugerit urbium, stabit ante portam civitatis et loquetur senioribus urbis illius ea quae se comprobent innocentem, sicque suscipient eum, et dabunt ei locum ad habitandum. Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus eius, quia ignorans percussit proximum eius nec ante biduum triduumve eius probatur inimicus. Et habitabit in civitate illa donec stet ante iudicium causam reddens facti sui, et moriatur sacerdos magnus qui fuerit in illo tempore. Tunc revertetur homicida et ingredietur civitatem et domum suam de qua fugerat. Decreveruntque Cedes in Galilea montis Nepthalim, et Sychem in monte Effraim, et Cariatharbe ipsa est Hebron in monte Iuda. Et trans Iordanem contra orientalem plagam Hiericho,

Statuerunt Bosor quae sita est in campestri solitudine de tribu Ruben, et Ramoth in Galaad de tribu Gad, et Gaulon in Basan de tribu Manasse. Hae civitates constitutae sunt cunctis filiis Israhel et advenis qui habitant inter eos, ut fugeret ad eas qui animam nesciens percussisset, et non moreretur in manu proximi effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

Accesseruntque principes familiarum Levi ad Eleazar sacerdotem et Iosue filium Nun et ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israhel, locutique sunt ad eos in Sylo terrae Chanaan atque dixerunt: Dominus praecepit per manum Moysi ut darentur nobis urbes ad habitandum, et suburbana earum ad alenda iumenta. Dederuntque filii Israhel de possessionibus suis iuxta imperium Domini civitates et suburbana earum. Egressaque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis de tribubus Iuda et Symeon et Beniamin civitates tredecim, et reliquis filiorum Caath, id est Levitis qui superfuerant, de tribubus Effraim et Dan et dimidia tribu Manasse civitates decem.

Porro filiis Gerson egressa est sors ut acciperent de tribubus Ysachar et Aser et Nepthalim dimidiaque tribu Manasse in Basan civitates tredecim. Et filiis Merari per cognationes suas de tribubus Ruben et Gad et Zabulon urbes duodecim. Dederuntque filii Israhel Levitis civitates et suburbana earum, sicut praecepit Dominus per manum Moysi, singulis sorte tribuentes.

De tribubus filiorum Iuda et Symeon dedit Iosue civitates, quarum ista sunt nomina, filiis Aaron per familias Caath levitici generis (prima enim sors illis egressa est): Cariatharbe patris Enach, quae vocatur Hebron, in monte Iuda, et suburbana eius per circuitum. Agros vero et villas eius dederat Chaleb filio Iephonne ad possidendum. Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron confugii civitatem et suburbana eius, et Lebna cum suburbanis suis, et Iether et Esthemo et Holon et Dabir, et Ain et Iethan et Bethsemes cum suburbanis suis: civitates novem de tribubus ut dictum est duabus. De tribu autem filiorum Beniamin Gabaon et Gaba, et Anathoth et Almon cum suburbanis suis: civitates quattuor. Omnes simul civitates filiorum Aaron sacerdotis tredecim cum suburbanis suis.

Reliquis autem per familias filiorum Caath levitici generis haec data possessio. De tribu Effraim urbes confugii Sychem cum suburbanis suis in monte Effraim, et Gazer et Cibsaim et Bethoron cum suburbanis suis: civitates quattuor. De tribu quoque Dan Helthece et Gebethon et Aialon et Gethremmon cum suburbanis suis: civitates quattuor. Porro de dimidia tribu Manasse Thanach et Gethremmon cum suburbanis suis: civitates duae. Omnes civitates decem, et suburbana earum, datae sunt filiis Caath inferioris gradus.

Filiis quoque Gerson levitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugii civitates Gaulon in Basan et Bosram cum suburbanis suis: civitates duas. Porro de tribu Ysachar Cesion et Daberth, et Iaramoth et Engannim cum suburbanis suis: civitates quattuor. De tribu autem Aser Masal et Abdon, et Elcath et Roob cum suburbanis suis: civitates quattuor. De tribu quoque Nepthalim civitates confugii Cedes in Galilea, et Ammoth Dor et Charthan cum suburbanis suis: civitates tres. Omnes urbes familiarum Gerson tredecim cum suburbanis suis.

Filiis autem Merari Levitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulon Iecnam et Chartha et Damna et Naalal, civitates quattuor cum suburbanis suis. De tribu Ruben ultra Iordanem contra Hiericho civitates refugii Bosor in solitudine Misor, et Iaser et Iethson et Maspha: civitates quattuor cum suburbanis suis. De tribu Gad confugii civitates Ramoth in Galaad, et Manaim et Esebon et Gazer: civitates quattuor cum suburbanis suis. Omnes urbes filiorum Merari per familias et cognationes suas duodecim.

Itaque universae civitates Levitarum in medio possessionis filiorum Israhel fuerunt quadraginta octo cum suburbanis suis, singulae per familias distributae.

Deditque Dominus Israhel omnem terram quam traditurum se patribus eorum iuraverat, et possederunt illam atque habitaverunt in ea. Dataque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes, nullusque eis resistere hostium ausus est, sed cuncti in eorum dicionem redacti sunt. Ne unum quidem verbum quod illis praestaturum se esse promiserat irritum fuit, sed rebus omnia expleta sunt.

Eodem tempore vocavit Iosue Rubenitas et Gaditas et dimidiam tribum Manasse, dixitque ad eos: Fecistis omnia quae praecepit vobis Moyses famulus Domini, mihi quoque in omnibus oboedistis, nec reliquistis fratres vestros longo tempore usque in praesentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem ac pacem sicut locutus est, revertimini et ite in tabernacula vestra, et in terram possessionis vestrae, quam tradidit vobis Moyses fa

mulus domini trans Iordanem. Ita dumtaxat ut custodiatis attente et opere compleatis mandatum et legem quam precepit vobis Moyses servus domini, ut diligatis dominum deum vestrum et ambuletis in omnibus viis eius, et observetis mandata illius, adhereatisque ei ac serviatis in omni corde et in omni anima vestra. Benedixitque eis Iosue et dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua. Tribui autem Manasse medie possessionem Moyses dederat in Basan, et idcirco medie que super fuit dedit Iosue sortem inter ceteros fratres suos trans Iordanem ad occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua et benedixisset illis, dixit ad eos: In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes vestras, cum argento et auro, et ere ac ferro et veste multiplici. Dividite predam hostium cum fratribus vestris. Reversique sunt et abierunt filii Ruben et filii Gad, et dimidia tribus Manasse a filiis Israel de Sylo, que sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad terram possessionis sue, quam obtinuerant iuxta imperium domini in manu Moysi. Cumque venissent ad tumulos Iordanis in terra Chanaan, edificaverunt iuxta Iordanem altare infinite magnitudinis. Quod cum audissent filii Israel, et ad eos certi nuntii detulissent edificasse filios Ruben et Gad et dimidie tribus Manasse altare in terra Chanaan super Iordanis tumulos contra filios Israel, convenerunt omnes in Sylo ut ascenderent et dimicarent contra eos. Et interim miserunt ad illos in terram Galaad Finees filium Eleazari sacerdotem, et decem principes cum eo, singulos de tribubus singulis. Qui venerunt ad filios Ruben et Gad et dimidie tribus Manasse in terram Galaad, dixeruntque ad eos: Hec mandat omnis populus domini. Que est ista transgressio? Cur reliquistis dominum deum Israel, edificantes altare sacrilegum, et a cultu illius recedentes? An parum vobis est quod peccastis in Beelfegor, et usque in presentem diem macula huius sceleris in nobis permanet? Multique de populo corruerunt. Et vos hodie reliquistis dominum, et cras in universum Israel ira eius deseviet. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestre, transite in terram in qua tabernaculum domini est, et habitate inter nos. Tantum ut a domino et a consortio nostro non recedatis, edificato altari preter altare domini dei nostri. Nonne Achan filius Zare preterivit mandatum domini, et super omnem populum Israel ira eius incubuit? Et ille erat unus homo. Atque utinam solus perisset in scelere suo. Responderuntque filii Ruben et Gad et dimidie tribus Manasse principibus legationis Israel: Fortissimus deus dominus ipse novit, et Israel simul intelligat. Si prevaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat in presenti. Et si ea mente fecimus ut holocausta et sacrificium et pacificas victimas super eo imponeremus, ipse querat et iudicet. Et non ea magis cogitatione atque tractatu ut diceremus: Cras dicent filii vestri filiis nostris: Quid vobis et domino deo Israel? Terminum posuit dominus inter nos et vos, O filii Ruben et filii Gad, Iordanem fluvium; et idcirco partem non habetis in domino. Et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros a timore domini. Putavimus itaque melius, et diximus: Extruamus nobis altare, non in holocausta neque ad victimas offerendas, sed in testimonium inter nos et vos, et sobolem nostram vestramque progeniem, ut serviamus domino et iuris nostri sit offerre holocausta et victimas et pacificas hostias, et nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris: Non est vobis pars in domino. Quod si voluerint dicere, respondebunt eis: Ecce altare domini quod fecerunt patres nostri, non in holocausta neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum. Absit a nobis hoc scelus ut recedamus a domino et eius vestigia relinquamus, extructo altari ad holocausta et victimas offerendas preter altare domini dei nostri quod extructum est ante tabernaculum eius. Quibus auditis, Finees sacerdos et principes legationis Israel qui erant cum eo placati sunt, et verba filiorum Ruben et Gad et dimidie tribus Manasse libentissime susceperunt. Dixitque Finees filius Eleazari sacerdotis ad eos: Nunc scimus quod nobiscum est dominus, quia alieni estis a prevaricatione hac, et liberastis filios Israel de manu domini. Reversusque est cum principibus a filiis Ruben et Gad de terra Galaad finium Chanaan ad filios Israel, et retulit eis. Placuitque sermo cunctis audientibus, et laudaverunt deum filii Israel, et nequaquam ultra dixerunt ut ascenderent contra eos atque pugnarent, et delerent terram possessionis eorum. Vocaveruntque filii Ruben et filii Gad altare quod extruxerant, Testimonium nostrum quod dominus ipse sit deus.

Evoluto autem multo tempore, postquam pacem dominus dederat Israeli, subiectis in gyro nationibus universis, et Iosue iam longevo et persenescente, vocavit Iosue omnem Israelem, maioresque natu et principes ac duces et magistratus, dixitque ad eos: Ego senui et progressioris etatis sum. Vosque cernitis omnia que fecerit dominus deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnaverit. Et nunc quia vobis sorte divisit omnem terram ab orientali parte Iordanis usque ad mare magnum, multeque adhuc super sunt nationes, dominus deus vester disperdet eas et auferet a facie vestra, et possidebitis terram, sicut vobis pollicitus est. Tantum confortamini, et estote solliciti ut custodiatis cuncta que scripta sunt in volumine legis Moysi, et non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram, ne postquam intraveritis ad gentes que inter vos future sunt, iuretis in nomine deorum earum et serviatis eis et adoretis illos. Sed adhereatis domino deo vestro, quod fecistis usque in diem hanc. Et tunc auferet dominus in conspectu vestro gentes magnas et robustissimas, et nullus vobis resistere poterit. Unus e vobis persequetur hostium mille viros, quia dominus deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est. Hoc tantum diligentissime precavete, ut diligatis dominum deum vestrum. Quod si volueritis gentium harum que inter vos habitant erroribus adherere, et cum eis miscere conubia atque amicitias copulare, iam nunc scitote quod dominus deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foveam ac laqueum, et offendiculum ex latere vestro, et sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis. En ego hodie ingredior viam universe terre, et toto animo cognoscetis quod de omnibus verbis que dominus prestaturum vobis esse pollicitus est, unum non preterierit incassum. Sicut ergo implevit opere quod promisit, et prospera cuncta venerunt, sic adducet super vos quicquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis, eo quod preterieritis pactum domini dei vestri quod pepigit vobiscum, et servieritis diis alienis et adoraveritis eos. Cito atque velociter consurget in vos furor domini, et auferemini de terra hac optima quam tradidit vobis.

Congregavitque Iosue omnes tribus Israel in Sichem, et vocavit omnes maiores natu et principes ac iudices atque magistratus, steteruntque in conspectu domini, et ad populum sic locutus est: Hec dicit dominus deus Israel: Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham et Nachor, servieruntque diis alienis. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamie finibus, et adduxi eum in terram Chanaan, multiplicavique semen eius, et dedi ei Ysaac, illique rursum dedi Iacob et Esau. E quibus Esau dedi montem Seyr ad possidendum; Iacob vero et filii eius descenderunt in Egyptum. Misique Moysen et Aaron, et percussi Egyptum multis signis atque portentis, eduxique vos et patres vestros de Egypto, et venistis ad mare. Persecutique sunt Egyptii patres vestros cum curribus et equitatu usque ad mare rubrum. Clamaverunt autem ad dominum filii Israel, qui posuit tenebras inter vos et Egyptios, et adduxit super illos mare et operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta que in Egypto fecerim, et habitastis in solitudine multo tempore. Et introduxi vos in terram Amorrei qui habitabat trans Iordanem. Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, et possedistis terram eorum atque interfecistis illos. Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, et pugnavit contra Israhelem. Misitque et vocavit Balaam filium Beor ut malediceret vobis. Et ego nolui audire eum, sed e contrario benedixi vobis per illum, et liberavi vos de manu eius. Transistisque Iordanem, et venistis Iericho. Pugnaveruntque contra vos viri civitatis illius, Amorreus et Ferezeus, et Chananeus, Etheus, et Gergeseus, Eveus, et Iebuseus. Et tradidi illos in manus vestras. Misique ante vos crabrones, et eieci eos de locis suis, duos reges Amorreorum, non in gladio et arcu tuo. Dedique vobis terram in qua non laborastis, et urbes quas non edificastis ut habitaretis in eis, vineas et oliveta que non plantastis. Nunc ergo timete dominum et servite ei perfecto corde atque verissimo, et auferte deos quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia Syrie et in Egypto, ac servite domino. Sin autem malum vobis videtur ut domino serviatis, optio vobis datur. Eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrum diis quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorreorum in quorum terra habitatis. Ego autem et domus mea serviemus domino. Responditque populus et ait: Absit a nobis ut derelinquamus dominum et serviamus diis alienis. Dominus deus noster ipse eduxit nos et patres nostros de terra Egypti, de domo servitutis, fecitque videntibus nobis signa ingentia, et custodivit nos in omni via per quam ambulavimus, et in cunctis populis per quos transivimus. Et eiecit universas gentes Amorreum habitatorem terre quam nos prostravimus. Serviemus ergo domino, quia ipse est deus noster. Dixitque Iosue ad populum: Non poteritis servire domino. Deus enim sanctus et fortis emulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis. Si dimiseritis dominum et servieritis diis alienis, convertet se et affliget vos atque subvertet, postquam prestiterit vobis bona. Dixitque populus ad Iosue: Nequaquam ita ut loqueris erit, sed domino serviemus. Et Iosue ad populum: Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis dominum ut serviatis ei. Responderuntque: Testes sumus. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, et inclinate corda vestra ad dominum. Dixitque populus ad Iosue: Domino deo nostro serviemus, et obedientes erimus preceptis eius. Percussit ergo Iosue in die illo fedus, et proposuit populo precepta atque iudicia in Sichem. Scripsitque Iosue omnia verba hec in volumine legis domini. Et tulit lapidem grandem, posuitque subter quercum que erat in sanctuario domini, et dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimonium, quod audierit omnia verba domini que locutus est vobis, ne forte postea negare velitis et mentiri domino deo vestro. Dimisitque populum singulos in possessionem suam. Et post hec mortuus est Iosue filius Nun servus domini, c. x. annorum. Sepelieruntque eum in finibus possessionis sue in Thamnathsare, que sita est in monte Effraim, a septentrionali parte montis Gaas. Servivitque Israel domino cunctis diebus Iosue et qui non noverant omnia opera domini que fecerat in Israel. Ossa quoque Ioseph que tulerant filii Israel de Egypto sepelierunt in Sichem in parte agri quem emerat Iacob a filiis Emmor patris Sichem centum novellis ovibus, et fuit in possessione filiorum Ioseph. Eleazar quoque filius Aaron mortuus est, et sepelierunt eum in Gaab Finees filii eius, que data est ei in monte Effraim.

INCIPIT LIBER IUDICUM QUI DICITUR SOBTHIM.

77

POST MORTEM IOSUE consuluerunt filii Israel dominum dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananeum, et erit dux belli? Dixitque dominus: Iudas ascendet. Ecce tradidi terram in manus eius. Et ait Iudas Symeoni fratri suo: Ascende mecum in sorte mea, et pugna contra Chananeum, ut et ego pergam tecum in sorte tua. Et abiit cum eo Symeon. Ascenditque Iudas, et tradidit dominus Chananeum ac Ferezeum

in manus eorum, et percusserunt in bezec decem milia virorum.
Invenerunt adonibezec in bezec et pugnaverunt contra eum.
et percusserunt chananeum ac ferezeum. Fugit autem adonibezec
quem secuti comprehenderunt. caesis summitatibus manuum eius ac pedum.
Dixitque adonibezec. Septuaginta amputatis manuum ac pedum
summitatibus colligebant sub mensa mea reliquias. Sicut feci
ita reddidit mihi deus. Adduxeruntque eum in hierusalem. et ibi mor
tuus est. Oppugnantes ergo filii iuda hierusalem ceperunt eam. et per
cusserunt in ore gladii tradentes cunctam incendio civitatem.
Et postea descendentes pugnaverunt contra chananeum qui habi
tabat in montanis. et ad meridiem. et in campestribus. Pergensque
iudas contra chananeum qui habitabat in ebron. cui nomen
fuit antiquitus cariatharbe. percussit sesai. et aiman. et tholmai.
Atque inde profectus abiit ad habitatores dabir. cuius nomen
vetus erat cariathsepher. id est civitas litterarum.
Dixitque caleph. Qui percusserit cariathsepher et vastaverit eam.
dabo ei axam filiam meam uxorem. Cumque cepisset eam othoniel
filius cenez frater caleph minor. dedit ei filiam suam coniugem.
Quam pergentem in itinere monuit vir suus ut peteret a patre
suo agrum. Quae cum suspirasset sedens asino. dixit ei caleph.
Quid habes? At illa respondit. Da mihi benedictionem. Quia
terram arentem dedisti mihi. da et irriguam aquis. Dedit ergo ei ca
leph irriguum superius et irriguum inferius.
Filii autem cynei descenderunt de civitate palmarum cum filiis iuda
in desertum sortis eius. quod est ad meridiem arad. et habitave
runt cum eo. Abiit autem iudas cum symeone fratre suo. et per
cusserunt simul chananeum qui habitabat in sephat et inter
fecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis horma. id est ana
thema. Cepitque iudas gazam cum finibus suis et ascalonem
atque accaron cum terminis suis. Fuitque dominus cum iuda et
montana possedit. nec potuit delere habitatores vallis quia
falcatis curribus habundabant. Dederuntque caleph ebron
sicut dixerat dominus et moyses. Qui delevit ex ea tres filios
enac. Iebuseum autem habitatorem hierusalem non deleverunt filii be
niamin. habitavitque iebuseus cum filiis beniamin in hierusalem
usque in presentem diem. Domus vero ioseph ascendit in
bethel. fuitque dominus cum eis. Nam cum obsiderent urbem quae
prius luza vocabatur. viderunt hominem egredientem de civita
te. dixeruntque ad eum. Ostende nobis introitum civitatis. et
faciemus tecum misericordiam. Qui cum ostendisset eis percusse
runt urbem in ore gladii. hominem autem illum. et omnem cognati
onem eius dimiserunt. Qui dimissus abiit in terram etthim. et aedi
ficavit ibi civitatem vocavitque eam luzam. quae ita appellatur
usque in presentem diem.
Manasses quoque non delevit bethsan et thenac cum viculis suis
et habitatores dor et ieblaam et mageddo cum viculis suis
cepitque chananeus habitare cum eis. Postquam autem confortatus
est israhel. fecit eos tributarios et delere noluit. Effraim etiam non
interfecit chananeum qui habitabat in gazer. sed habitavit cum eo.
Zabulon non delevit habitatores cethron. et naalon sed ha
bitavit chananeus in medio eius. factusque est ei tributarius.
Aser autem non delevit habitatores accho et sydonis. alab et
achazib. et alba. et afek. et roob. habitavitque in medio
chananei habitatoris illius terrae. nec interfecit eum. Neptalim
non delevit habitatores bethsemes. et bethanath et habitavit
inter chananeum habitatorem terrae. fueruntque ei bethsamitae et
bethanitae tributarii. Artavitque amorreus filios dan in monte
nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent. Habitavitque
in monte hares quod interpretatur testaceo in ahilon et salebim. Et ag
gravata est manus ioseph. factusque est ei tributarius. Fuit autem
terminus amorrei ab ascensu scorpionis petra et superiora
loca. Ascenditque angelus domini de galgala ad locum flentium
et ait. Eduxi vos de egypto et introduxi in terram pro qua
iuravi patribus vestris. et pollicitus sum ut non facerem irritum pactum
meum vobiscum in sempiternum. ita dumtaxat ut non feriretis
pactum cum habitatoribus terrae huius. et aras eorum subverteretis
et noluistis audire vocem meam. Cur hoc fecistis? Quam ob
rem nolui delere eos a facie vestra ut habeatis hostes. et dii eorum
sint vobis in ruinam.
Cumque loqueretur angelus domini omnia verba haec ad omnes filios
israhel. elevaverunt vocem suam et fleverunt. et vocatum est nomen
loci illius flentium sive lacrimarum. immolaveruntque ibi hosti
as domino. Dimisit ergo iosue populum et abierunt filii israhel unusquisque
in possessionem suam ut obtinerent eam. servieruntque domino cunc
tis diebus vitae eius. et seniorum qui longo post eum vixerunt tempo
re et noverant omnia opera domini quae fecerat cum israhel. Mor
tuus est iosue filius nun famulus domini centum et decem annorum erat. et
sepelierunt eum in finibus possessionis suae in thamnathsare
in monte effraim a septentrionali plaga montis gaas. Omnisque
illa generatio congregata est ad patres suos. Et surrexerunt
alii qui non noverant dominum et opera quae fecerat cum israhel. Feceruntque
filii israhel malum in conspectu domini et servierunt baalim ac
dimiserunt dominum deum patrum suorum qui eduxerat eos de terra
egypti et secuti sunt deos alienos. deos quoque populorum qui habitant
in circuitu eorum et adoraverunt eos. et ad iracundiam concitave
runt dominum dimittentes eum. et servientes baal et astaroth.
Iratusque est dominus contra israhel. et tradidit eos in manus diripi
entium. Qui ceperunt eos et vendiderunt hostibus qui habi
tabant per gyrum nec potuerunt resistere adversariis suis. sed quo
cumque pergere voluissent manus domini erat super eos. sicut locutus est
et iuravit eis. et vehementer afflicti sunt. Suscitavitque dominus
iudices qui liberarent eos de vastantium manibus; sed nec illos
audire voluerunt fornicantes cum diis alienis et adorantes
eos. Cito deseruerunt viam per quam ingressi fuerant patres eorum
et audientes mandata domini omnia fecere contraria. Cumque do
minus iudices suscitaret. in diebus eorum flectebatur misericordia. et
afflictorum audiebat gemitus. et liberavit eos de caede vastantium.
Postquam autem mortuus esset iudex revertebantur et multo maiora
faciebant quam fecerant patres eorum sequentes deos alienos
et servientes eis. et adorantes illos. Non dimiserunt adinventi
ones suas. et viam durissimam per quam ambulare con
sueverant. Iratusque est furor domini in israhel et ait. Quia ir
ritum fecit gens ista pactum meum quod pepigeram cum patribus
eorum. et vocem meam audire contempsit. et ego non delebo gentes
quas dimisit iosue et mortuus est. ut in ipsis experiar israhel utrum
custodiant viam domini et ambulent in ea. sicut custodierunt

patres eorum an non. Dimisit ergo dominus omnes has nationes
et cito subvertere noluit. nec tradidit in manus iosue.
Hae sunt gentes quas dominus dereliquit ut erudiret in eis israhelem
et omnes qui non noverant bella chananeorum et postea discerent
filii eorum certare cum hostibus et habere consuetudinem proeliandi.
Quinque satrapas philistinorum omnemque chananeum et sydonium.
atque eveum qui habitabat in monte lybano. De monte baal
et hermon usque ad introitum emath. Dimisitque eos ut in ipsis
experiretur israhelem utrum audiret mandata domini quae praecepe
rat patribus eorum per manum moysi an non. Itaque filii israhel habita
verunt in medio chananei. et ethei. et amorrei. et ferezei
et evei. et iebusei. et duxerunt filias eorum uxores. ipsique filias
suas eorum filiis tradiderunt. et servierunt diis eorum. feceruntque ma
lum in conspectu domini: et obliti sunt dei sui servientes baali.
et astaroth. Iratusque dominus contra israhel tradidit eos in manus
chusanrasathaim regis mesopotamiae servieruntque octo annis.
Et clamaverunt ad dominum qui suscitavit eis salvatorem et libe
ravit eos othoniel filium cenez fratrem caleph minorem. Fuitque
in eo spiritus domini. et iudicavit israhel. Egressusque est ad pugnam
et tradidit dominus in manus eius chusanrasathaim regem syriae et
oppressit eum. Quievitque terra xl. annis. et mortuus est othoniel filius cenez.
Addiderunt autem filii israhel facere malum in conspectu domini. Qui
confortavit adversum eos eglon regem moab quia fecerunt malum
in conspectu domini. et copulavit ei filios ammon et amalech.
Abiitque et percussit israhel. atque possedit urbem palmarum. Servi
eruntque filii israhel eglon regi decem et octo annis. Et postea
clamaverunt ad dominum qui suscitavit eis salvatorem vocabulo
aioth filium gera. filium gemini qui utraque manu
utebatur pro dextera. Miseruntque filii israhel per illum munera eg
lon regi moab. Qui fecit sibi gladium ancipitem habentem in
medio capulum longitudinis palmae unius. et accinctus est eo
subter sagum in dextro femore. obtulitque munera eglon regi
moab. Erat autem eglon crassus nimis. Cumque obtulisset ei
munera. prosecutus est socios qui cum eo venerant. et reversus de
galgalis ubi erant ydola. dixitque ad regem. Verbum secretum ha
beo ad te o rex. Et ille imperavit silentium. Egressisque omnibus
qui circa eum erant: ingressus est aioth ad eum. Sedebat autem
in aestivo cenaculo solus. Dixitque. Verbum dei habeo ad te. Qui
statim surrexit de throno. Extenditque aioth manum sinistram
et tulit sicam de dextro femore suo. infixitque eam in ventre eius
tam valide ut capulum ferrum sequeretur in vulnere ac pinguis
simo adipe stringeretur. nec eduxit gladium sed ita ut percusserat
reliquit in corpore. statimque per secreta naturae alvi stercora
proruperunt. Aioth autem clausis diligentissime ostiis cenaculi
et obfirmatis sera per posticum egressus est. Servique regis in
gressi viderunt clausas fores cenaculi. atque dixerunt. Forsitan
purgat alvum in aestivo cubiculo. Expectantesque diu donec
erubescerent et videntes quod nullus aperiret: tulerunt clavem et
aperientes invenerunt dominum suum iacentem in terra mortuum.
Aioth autem dum illi turbarentur effugit et pertransiit locum ydolorum
unde reversus fuerat venitque in seirath. et statim insonuit
bucina in monte effraim. Descenderuntque cum eo filii israhel ipso
in fronte gradiente. Qui dixit ad eos. Sequimini me. Tradi
dit enim dominus inimicos nostros moabitas in manus nostras.
Descenderuntque post eum et occupaverunt vada iordanis quae
transmittunt in moab. et non dimiserunt transire quemquam. sed
percusserunt de moabitis tempore illo x. milia. omnes
robustos et fortes viros. nullusque eorum evadere potuit. Hu
miliatusque est moab die illo sub manu israhel. et quievit terra lxxx. annis.
Post hunc fuit samgar filius anath qui percussit de philisteis sex
centos viros vomere et ipse quoque defendit israhel. Addiderunt filii
israhel facere malum in conspectu domini post mortem aioth. Et tra
didit eos dominus in manus iabin regis chanaan qui regnavit in asor.
Habuitque ducem exercitus sui nomine sysaram. Ipse quoque habita
bat in asoroth gentium. Clamaveruntque filii israhel ad dominum.
Nongentos enim habebat falcatos currus. per xx. annos vehementer
oppresserat eos. Erat autem debbora prophetis uxor lapidoth quae
iudicabat populum in illo tempore. et sedebat sub palma quae nomine
illius vocabatur. inter rama et bethel in monte effraim. Ascen
deruntque ad eam filii israhel in omne iudicium. Quae misit et vocavit
barach filium abinoem de cedes neptalim. dixitque ad eum.
Praecepit tibi dominus deus israhel. Vade et duc exercitum in mon
tem thabor. tollesque tecum x. milia pugnatorum de filiis neptha
lim. et de filiis zabulon. Ego autem adducam ad te in loco tor
rentis cyson principem exercitus iabin et currus eius. atque omnem
multitudinem. et tradam eos in manu tua. Dixitque ad eam barach.
Si venis mecum vadam. si nolueris venire mecum non pergam. Quae dixit ad eum.
Ibo quidem tecum. sed in hac vice tibi victoria non reputabitur. quia
in manu mulieris tradetur sysara.
Surrexit itaque debbora et perrexit cum barach in cedes. Qui ac
citis zabulon et neptalim. ascendit cum x. milibus pugnatorum
habens debboram in comitatu suo. Aber autem cyneus recesserat
quondam a ceteris fratribus suis filiis obab cognati moysi et teten
derat tabernacula usque ad vallem quae vocabatur sennim. et erat
iuxta cedes. Nuntiatumque est sysarae quod ascendisset barach
filius abinoem in montem thabor. Et congregavit nongen
tos falcatos currus omnemque exercitum de asoroth gentium
ad torrentem cyson. Dixitque debbora ad barach. Surge. haec
dies in qua tradidit dominus sysaram in manus tuas. En ipse est du
ctor tuus. Descendit itaque barach de monte thabor. et decem
milia pugnatorum cum eo. Perterruitque dominus sysaram et omnes currus
eius. universamque multitudinem in ore gladii ad conspectum barach
in tantum ut sysara de curru exiliens pedibus fugeret. et barach
persequeretur fugientes currus et exercitus usque ad asoroth gen
tium. et omnis hostium multitudo usque ad internitionem caderet.
Sysara autem fugiens pervenit ad tentorium iahel uxoris aber cynei.
Erat enim pax inter iabin regem asor. et domum aber cynei.
Egressa igitur iahel in occursum sysarae dixit ad eum. Intra ad me domi
ne. intra ne timeas. Qui ingressus tabernaculum eius. et opertus ab ea
pallio dixit ad eam. Da mihi obsecro paululum aquae. quia valde sitio.
Quae aperuit utrem lactis. et dedit ei bibere et operuit illum. Dixitque
sysara ad eam. Sta ante ostium tabernaculi. et cum venerit aliquis
interrogans te et dicens. Numquid hic est aliquis? Respon
debis. Nullus est hic. Tulit itaque iahel uxor aber clavum
tabernaculi. assumens pariter malleum. Et ingressa abscon
dite et cum silentio posuit super tympus capitis eius clavum percussitque

malleo. defixit in cerebrum usque ad terram. Qui sopore morti sotians defecit et mortuus est. Et ecce barach sequens sysaram veniebat. Egressaque iahel in occursum ei, dixit ei. Veni et ostendam tibi virum quem quaeris. Qui cum intrasset ad eam, vidit sysaram iacentem mortuum, et clavum infixum in tympore eius. Humiliavit ergo deus in die illo iabin regem chanaan coram filiis israhel. Qui crescebant cottidie et forti manu opprimebant iabin regem chanaan donec delerent eum.

Cecineruntque debbora et barach filius abinoem in illo die dicentes. Qui sponte obtulistis de israhel animas vestras ad periculum benedicite domino. Audite reges. auribus percipite principes. Ego sum. ego sum qui domino canam. psallam domino. canam deo israhel. Domine cum exires de seyr et transires per regiones edom. terra mota est. celi ac nubes distillaverunt aquis. montes fluxerunt a facie domini. et synai a facie domini dei israhel. In diebus sangar filii enach. in diebus iahel quieverunt semite. et qui ingrediebantur per eas. ambulaverunt per calles devios. Cessaverunt fortes in israhel. et quieverunt. donec surgeret debbora mater in israhel. Nova bella elegit dominus. et portas hostium ipse subvertit. Clipeus et hasta apparuerunt in quadraginta milibus in israhel. Cor meum diligit principes israhel. qui propria voluntate obtulistis vos discrimini. benedicite domino. Qui ascenditis super nitentes asinos. et sedetis in iudicio et ambulatis in via loquimini. ubi collisi sunt currus. et hostium suffocatus est exercitus. Ibi narrentur iustitie domini. et clementia in fortes israhel. Tunc descendit populus domini ad portas. et obtinuit principatum. Surge surge debbora. surge et loquere canticum. Surge barach et apprehende captivos tuos fili abinoem. Salvate sunt reliquie populi. dominus in fortibus dimicavit. Ex effraim delevit eos in amalech. et post eum ex beniamin in populos tuos amalech. De machir principes descenderunt. de zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum. Duces ysachar fuere cum debbora et barach vestigia sunt secuti. qui quasi in preceps ac barathrum se discrimini dedit. Divisio contra se ruben magnanimorum reperta contentio est. Quare habitas inter duos terminos. ut audias sibilos gregum? Divisio contra se ruben magnanimorum reperta contentio est. Galaad trans iordanem quiescebat. et dan vacabat navibus. Aser habitabat in litore maris. et in portubus morabatur. Zabulon et neptalim obtulerunt animas suas morti in regione merome. Venerunt reges et pugnaverunt reges chanaan in thanach iuxta aquas mageddon. et tamen nichil tulere predantes. De celo dimicatum est contra eos. Stelle manentes in ordine et cursu suo. adversum sysaram pugnaverunt. Torrens cyson traxit cadavera eorum. torrens cadumim torrens cyson. Conculca anima mea robustos. Ungule equorum ceciderunt fugientibus impetu et per preceps ruentibus fortissimis hostium. Maledicite terre meroz. dixit angelus domini. Maledicite habitatoribus eius. quia non venerunt ad auxilium domini. in adiutorium fortissimorum eius. Benedicta inter mulieres iahel uxor aber cynei. et benedicatur in tabernaculo suo. Aquam petenti lac dedit. et in fiala principum obtulit butyrum. Sinistram manum misit ad clavum. et dexteram ad fabrorum malleos. Percussitque sysaram querens in capite locum vulneri. et tympus valide perforans. Inter pedes eius ruit. defecit et mortuus est. Ante pedes eius volvebatur. et iacebat exanimis et miserabilis. Per fenestram prospiciens ululabat mater eius. et de cenaculo loquebatur. Cur moratur regredi currus eius? Quare tardaverunt pedes quadrigarum eius? Una sapientior ceteris uxoribus eius. hec socrui sue verba respondit. Forsitan nunc dividit spolia. et pulcherrima feminarum eligitur ei. Vestes diverse sysare traduntur in predam. et supellex varia ad ornanda colla congeritur. Sic pereant omnes inimici tui domine. qui autem diligunt te sicut sol in ortu suo splendet. ita rutilent.

Quievitque terra per .xl. annos. Fecerunt autem filii israhel malum in conspectu domini. Qui tradidit eos in manu madian .vii. annis. et oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra et speluncas in montibus. et munitissima ad repugnandum loca. Cumque sevisset israhel. ascendebat madian et amalech. et ceteri orientalium nationum. et apud eos figentes tentoria sicut erant in herbis cuncta vastabant usque ad introitum gaze. Nichilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in israhel. non oves non boves non asinos. Ipsi enim et universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis et instar locustarum universa complebant. innumera multitudo hominum et camelorum quicquid tetigerant devastantes. Humiliatusque est israhel valde in conspectu madian.

Et clamavit ad dominum postulans auxilium contra madianitas. Qui misit ad eos virum prophetam. et locutus est. Hec dicit dominus deus israhel. Ego vos feci conscendere de egypto. et eduxi de domo servitutis. et liberavi de manu egyptiorum. et omnium inimicorum qui affligebant vos. eiecique eos ad introitum vestrum. et tradidi vobis terram eorum. Et dixi. Ego dominus deus vester ne timeatis deos amorreorum in quorum terra habitatis. et noluistis audire vocem meam.

Venit autem angelus domini et sedit sub quercu que erat in ephra. et pertinebat ad ioas patrem familie ezri. Cumque gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari ut fugeret madian, apparuit ei angelus domini et ait. Dominus tecum virorum fortissime. Dixitque ei gedeon. Obsecro domine. si dominus nobiscum est cur apprehenderunt nos hec omnia? Ubi sunt mirabilia eius que narraverunt patres nostri atque dixerunt. De egypto eduxit nos dominus. Nunc autem dereliquit nos. et tradidit in manibus madian. Respexitque ad eum dominus et ait. Vade in hac fortitudine tua. et liberabis israhel de manu madian. Scito quod miserim te. Qui respondens ait. Obsecro domine mi. in quo liberabo israhel? Ecce familia mea infima est in manasse. et ego minimus in domo patris mei. Dixitque ei dominus. Ego ero tecum. et percuties madian quasi unum virum. Et ille. Si inveni inquit gratiam coram te. da michi signum quod tu sis qui loqueris ad me. Ne recedas hinc donec revertar ad te portans sacrificium. et offerens tibi. Qui respondit. Ego prestolabor adventum tuum. Ingressus itaque gedeon coxit hedum et de farine modio azimos panes. carnesque ponens in canistro et ius carnium mittens in ollam. tulit omnia sub quercu. et obtulit ei. Cui dixit angelus domini. Tolle carnes et panes azimos. et pone supra petram illam. et ius desuper funde. Cumque fecisset ita. extendit angelus domini summitatem virge quam tenebat in manu. et tetigit carnes et azimos panes. Ascenditque ignis de petra. et carnes azimosque consumpsit. Angelus autem domini evanuit ex oculis eius. Vidensque gedeon quod esset angelus domini. ait. Heu michi domine deus. quia vidi angelum domini facie ad faciem. Dixitque ei dominus. Pax tecum. Ne timeas, non morieris. Edificavit ergo ibi gedeon altare domino vocavitque illud domini pax. usque in presentem diem.

Cumque adhuc esset in ephra que est familie ezri, nocte illa dixit dominus ad eum. Tolle taurum patris tui. et alterum taurum annorum .vii. destruesque aram baal que est patris tui. et nemus quod circa aram est succide. et edificabis altare domino deo tuo in summitate petre huius. super quam sacrificium ante posuisti. tollesque taurum secundum et offeres holocaustum super lignorum struem que de nemore succideris. Assumptis ergo gedeon decem viris de servis suis. fecit sicut preceperat dominus. Timens autem domum patris sui et homines illius civitatis. per diem facere noluit. sed omnia nocte complevit. Cumque surrexissent viri oppidi eius mane viderunt destructam aram baal lucumque succisum et taurum alterum impositum super altare quod tunc edificatum erat. dixeruntque ad invicem. Quis hoc fecit? Cumque perquirerent auctorem facti dictum est. Gedeon filius ioas fecit hec omnia. Et dixerunt ad ioas. Produc filium tuum ut moriatur. quia destruxit aram baal, et succidit nemus. Quibus ille respondit. Numquid ultores estis baal ut pugnetis pro eo? Qui adversarius eius est. moriatur antequam lux crastina veniat. Si deus est. vindicet se ex eo qui suffodit aram eius. Ex illo die vocatus est gedeon ierobaal eo quod dixisset ioas. Ulciscatur se de eo baal qui suffodit altare eius.

Igitur omnes madian et amalech et orientales populi congregati sunt simul. et transeuntes iordanem castrametati sunt in valle iehrahel. Spiritus autem domini induit gedeon. Qui clangens buccina convocavit abiezer ut sequeretur se. Misitque nuntios in universum manassen. qui et ipse secutus est eum. Et alios nuntios in aser et zabulon. et neptalim. qui occurrerunt ei. Dixitque gedeon ad dominum. Si salvum facis per manum meam israhel. sicut locutus es. Ponam hoc vellus lane in area. Si ros in solo vellere fuerit et in omni terra siccitas. sciam quod per manum meam sicut locutus es liberabis israhel. Factumque est ita. Et de nocte consurgens expresso vellere concam rore implevit. Dixitque rursus ad dominum. Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel temptavero signum querens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit. et omnis terra rore madens. Fecitque dominus nocte illa ut postulaverat. et fuit siccitas in solo vellere. et ros in omni terra.

Igitur ierobaal de nocte consurgens et omnis populus cum eo venit ad fontem qui vocatur arath. Erant autem castra madian in valle ad septentrionalem plagam collis excelsi. Dixitque dominus ad gedeon. Multus tecum est populus. nec tradetur madian in manus eius. ne glorietur contra me israhel et dicat. Meis viribus liberatus sum. Loquere ad populum. et cunctis audientibus predica. Qui formidolosus et timidus est revertatur. Recesseruntque de monte galaad. et reversa sunt ex populo .xx. duo milia virorum. et tantum .x. milia remanserunt. Dixitque dominus ad gedeon. Adhuc populus multus est. Duc eos ad aquas. et ibi probabo illos. Et de quo dixero tibi ut tecum vadat. ipse pergat. quem ire prohibuero revertatur. Cumque descendisset populus ad aquas. dixit dominus ad gedeon. Qui lingua lambuerint aquas. sicut solent canes lambere. separabis eos seorsum. qui autem curvatis genibus biberint. in altera parte erunt. Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proiciente aquas lambuerant trecenti viri. omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat. Et ait dominus ad gedeon. In trecentis viris qui lambuerunt aquas liberabo vos. et tradam madian in manu tua. Omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.

Igitur sumptis pro numero cibariis et tubis. omnem reliquam multitudinem abire precepit in tabernacula sua. et ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem madian erant subter in valle. Eadem nocte dixit dominus ad eum. Surge et descende in castra. quia tradidi eos in manu tua. Sin autem solus ire formidas, descendat tecum phara puer tuus. Et cum audieris quid loquantur. tunc confortabuntur manus tue. et securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse et phara puer eius in partem castrorum. ubi erant armatorum vigilie. Madian autem et amalech et omnes orientales populi fusi iacebant in valle ut locustarum multitudo. Cameli quoque innumerabiles erant sicut arena que iacet in litore maris. Cumque venisset gedeon. narrabat aliquis somnium proximo suo. et in hunc modum referebat quod viderat. Vidi somnium. et videbatur michi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi. et in madian castra descendere. Cumque pervenisset ad tabernaculum percussit illud atque subvertit. et terre funditus coequavit. Respondit is cui loquebatur. Non est hoc aliud nisi gladius gedeonis filii ioas viri israhelite. Tradidit enim dominus in manus eius madian. et omnia castra eius. Cumque audisset gedeon somnium et interpretationem eius. adoravit. et reversus est ad castra israhel. et ait. Surgite. Tradidit enim dominus in manus nostras castra madian. Divisitque trecentos viros in tres partes. et dedit tubas in manibus eorum. lagenasque vacuas lampadasque in medio lagenarum. et dixit ad eos. Quod me facere videritis hoc facite. Ingrediar partem castrorum. et quod fecero sectamini. Quando personuerit tuba in manu mea. vos quoque per castrorum circuitum clangite. et conclamate domino et gedeoni.

Ingressusque est gedeon et trecenti viri qui erant cum eo in partem castrorum. incipientibus vigiliis noctis medie. et custodibus suscitatis ceperunt buccinis clangere. et complodere inter se lagenas. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis. et hydrias confregissent. tenuerunt sinistris manibus lampadas. et dextris sonantes tubas. clamaveruntque. Gladius domini et gedeonis. Stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt. et vociferantes ululantesque fugerunt. Et nichilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. Immisitque dominus gladium in omnibus castris. et mutua se cede truncabant. fugientes usque bethsetta et crepidinem abelmeula in thebbath. Conclamantes autem viri israhel de neptalim et aser. et omni manasse persequebantur madian. Misitque gedeon nuntios in omnem montem effraim dicens. Descendite in occursum madian et occupate aquas usque ad bethbera atque iordanem. Clamavitque omnis effraim et preoccupavit aquas usque bethbera. apprehensosque duos viros madian oreb et zeb interfecit. oreb in petra oreb. zeb vero in torculari zeb. Et persecuti sunt madian. capita oreb et zeb portantes ad gedeon

in fluenta iordanis. Dixeruntque ad eum viri effraim: Quid est hoc quod facere voluisti, ut nos non vocares cum ad pugnam pergeres contra madian? iurgantes fortiter et prope vim inferentes. Quibus ille respondit: Nonne melior est racemus effraim vindemiis abiezer? In manus vestras tradidit dominus principes madian oreb et zeb. Quid tale potui facere quale vos fecistis? Quod cum locutus fuisset, requievit spiritus eorum quo tumebant contra eum. Cumque venisset gedeon ad iordanem, transivit eum cum ccc viris qui secum erant, et prae lassitudine fugientes persequi non poterant. Dixitque ad viros soccoth: Date obsecro panes populo qui mecum est, quia valde defecerunt, ut possimus persequi hebee et salmana reges madian. Responderunt principes soccoth: Forsitan palmae manuum hebee et salmana in manu tua sunt, et idcirco postulas ut demus exercitui tuo panes. Quibus ille ait: Cum ergo tradiderit dominus hebee et salmana in manus meas, conteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti. Et inde conscendens venit in phanuel, locutusque est ad viros loci illius similia. Cui et illi responderunt sicut responderant viri soccoth. Dixit itaque et eis: Cum reversus fuero victor in pace, destruam turrim hanc.

Hebee autem et salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim milia viri remanserant ex omnibus turmis orientalium populorum, caesis cxx milibus bellatorum educentium gladium. Ascendensque gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur, ad orientalem partem nobe et iechbaa, percussit castra hostium qui securi erant et nihil adversi suspicabantur. Fugeruntque hebee et salmana, quos persequens gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum. Revertensque de bello ante solis ortum, apprehendit puerum de viris soccoth, interrogavitque eum nomina principum et seniorum soccoth, et descripsit lxx septem viros. Venitque ad soccoth et dixit eis: En hebee et salmana, super quibus exprobrastis mihi dicentes: Forsitan manus hebee et salmana in manibus tuis sunt, et idcirco postulas ut demus viris qui lassi sunt et defecerunt panes. Tulit ergo seniores civitatis et spinas deserti ac tribulos, et contrivit cum eis atque comminuit viros soccoth. Turrim quoque phanuel subvertit, occisis habitatoribus civitatis. Dixitque ad hebee et salmana: Quales fuerunt viri quos occidistis in thabor? Qui responderunt: Similes tui, et unus ex eis quasi filius regis. Quibus ille ait: Fratres mei fuerunt, filii matris meae. Vivit dominus, quia si servassetis eos, non vos occiderem. Dixitque iether primogenito suo: Surge et interfice eos. Qui non eduxit gladium; timebat enim, quia adhuc puer erat. Dixeruntque hebee et salmana: Tu surge et irrue in nos, quia iuxta aetatem robur est hominis. Surrexit gedeon et interfecit hebee et salmana, et tulit ornamenta ac bullas quibus colla regalium camelorum decorari solent. Dixeruntque omnes viri israhel ad gedeon: Dominare nostri tu et filius tuus et filius filii tui, quia liberasti nos de manu madian. Quibus ille ait: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis dominus. Dixitque ad eos: Unam petitionem postulo a vobis: date mihi inaures ex praeda vestra. Inaures enim aureas ismahelitae habere consueverant. Qui responderunt: Libentissime dabimus. Expandentesque super terram pallium, proiecerunt in eo inaures de praeda. Et fuit pondus postulatarum inaurium mille septingenti auri sicli, absque ornamentis et monilibus et veste purpurea, quibus madian reges uti soliti erant, et praeter torques aureas camelorum. Fecitque ex eo gedeon ephod, et posuit illud in civitate sua ephra. Fornicatusque est omnis israhel in eo, et factum est gedeoni et omni domui eius in ruinam. Humiliatus est autem madian coram filiis israhel, nec potuerunt ultra cervices elevare, sed quievit terra per xl annos quibus gedeon praefuit.

Abiit itaque ierobaal filius ioas, et habitavit in domo sua. Habuitque lxx filios qui egressi sunt de femore eius, eo quod plures haberet uxores. Concubina autem illius quam habebat in sichem genuit ei filium nomine abimelech. Mortuusque est gedeon filius ioas in senectute bona, et sepultus in sepulchro ioas patris sui in ephra de familia ezri. Postquam autem mortuus est gedeon, aversi sunt filii israhel et fornicati sunt cum baalim. Percusseruntque cum baal foedus, ut esset eis in deum, nec recordati sunt domini dei sui qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum, nec fecerunt misericordiam cum domo ierobaal gedeon iuxta omnia bona quae fecerat israheli.

Abiit autem abimelech filius ierobaal in sichem ad fratres matris suae, et locutus est ad eos et ad omnem cognationem domus patris matris suae dicens: Loquimini ad omnes viros sichem: Quid vobis est melius, ut dominentur vestri lxx viri omnes filii ierobaal, an ut dominetur vobis unus vir? simulque considerate quia os vestrum et caro vestra sum. Locutique sunt fratres matris eius de eo ad omnes viros sichem universos sermones istos, et inclinaverunt cor eorum post abimelech dicentes: Frater noster est. Dederuntque illi lxx pondo argenti de fano baal berith. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes et vagos, secutique sunt eum. Et venit in domum patris sui in ephra, et occidit fratres suos filios ierobaal lxx viros super lapidem unum. Remansitque ioatham filius ierobaal minimus et absconditus est. Congregati sunt autem omnes viri sichem et universae familiae urbis mello, abieruntque et constituerunt regem abimelech iuxta quercum quae stabat in sichem. Quod cum nuntiatum esset ioatham, ivit et stetit in vertice montis garizim, elevataque voce clamavit et dixit: Audite me viri sichem, ita audiat vos deus. Ierunt ligna ut unguerent super se regem, dixeruntque olivae: Impera nobis. Quae respondit: Numquid possum deserere pinguedinem meam, qua et dii utuntur et homines, et venire ut inter ligna promovear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni et super nos regnum accipe. Quae respondit eis: Numquid possum deserere dulcedinem meam fructusque suavissimos, et ire ut inter cetera ligna promovear? Locuta quoque sunt ligna ad vitem: Veni et impera nobis. Quae respondit: Numquid possum deserere vinum meum, quod laetificat deum et homines, et inter ligna cetera promoveri? Dixeruntque omnia ligna ad ramnum: Veni et impera super nos. Quae respondit eis: Si vere me regem vobis constituitis, venite et sub umbra mea requiescite; si autem non vultis, egrediatur ignis de ramno et devoret cedros libani. Nunc igitur si recte et absque peccato constituistis super vos regem abimelech, et bene egistis cum ierobaal et cum domo eius, et reddidistis vicem beneficiis eius qui pugnavit pro vobis et animam suam dedit periculis ut erueret vos de manu madian, qui nunc surrexistis contra domum patris mei et interfecistis filios eius lxx viros super unum lapidem, et constituistis regem abimelech filium ancillae eius super habitatores sichem, eo quod frater vester sit; si ergo recte et absque vitio egistis cum ierobaal et domo eius, hodie laetamini in abimelech, et ille laetetur in vobis. Sin autem perverse, egrediatur ignis ex eo et consumat habitatores sichem et oppidum mello, egrediaturque ignis de viris sichem et de oppido mello et devoret abimelech. Quae cum dixisset, fugit et abiit in bera, habitavitque ibi ob metum abimelech fratris sui.

Regnavit itaque abimelech super israhel tribus annis. Misitque dominus spiritum pessimum inter abimelech et habitatores sichem, qui coeperunt eum detestari, et scelus interfectionis lxx filiorum ierobaal et effusionem sanguinis eorum conferre in abimelech fratrem suum et in ceteros sichimorum principes qui eum adiuverant. Posueruntque insidias adversum eum in summitate montium, et dum illius praestolabantur adventum, exercebant latrocinia agentes praedas de praetereuntibus; nuntiatumque est abimelech. Venit autem gaal filius obed cum fratribus suis, et transivit in sichimam. Ad cuius adventum erecti habitatores sichem egressi sunt in agros, vastantes vineas uvasque calcantes, et factis cantantium choris ingressi sunt fanum dei sui, et inter epulas et pocula maledicebant abimelech, clamante gaal filio obed: Quis est abimelech, et quae est sichem, ut serviamus ei? Numquid non est filius ierobaal, et constituit principem zebul servum suum super viros emor patris sichem? Cur ergo serviemus ei? Utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrem de medio abimelech. Dictumque est abimelech: Congrega exercitus multitudinem et veni. Zebul enim princeps civitatis, auditis sermonibus gaal filii obed, iratus est valde, et misit clam ad abimelech nuntios dicens: Ecce gaal filius obed venit in sichimam cum fratribus suis, et oppugnat adversum te civitatem. Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, et latita in agro, et primo mane oriente sole irrue super civitatem; illo autem egrediente adversum te cum populo suo, fac ei quod potueris. Surrexit itaque abimelech cum omni exercitu suo nocte, et tetendit insidias iuxta sichimam in quattuor locis. Egressusque est gaal filius obed, et stetit in introitu portae civitatis. Surrexit autem abimelech et omnis exercitus cum eo de insidiarum loco. Cumque vidisset populum gaal, dixit ad zebul: Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit: Umbras montium vides quasi hominum capita, et hoc errore deciperis. Rursumque gaal ait: Ecce populus de umbilico terrae descendit, et unus cuneus venit per viam quae respicit quercum. Cui dixit zebul: Ubi est nunc os tuum quo loquebaris: Quis est abimelech ut serviamus ei? Nonne iste est populus quem despiciebas? Egredere et pugna contra eum. Abiit ergo gaal spectante sichimorum populo, et pugnavit contra abimelech, qui persecutus est eum fugientem et in urbem compulit, cecideruntque ex parte eius plurimi usque ad portam civitatis. Et abimelech sedit in ruma; zebul autem gaal et socios eius expulit de urbe, nec in ea passus est commorari. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nuntiatum esset abimelech, tulit exercitum suum et divisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Vidensque quod egrederetur populus de civitate, surrexit et irruit in eos cum cuneo suo, oppugnans et obsidens civitatem; duae autem turmae palantes per campum adversarios persequebantur. Porro abimelech omni illo die oppugnabat urbem, quam cepit, interfectis habitatoribus eius, ipsaque destructa ita ut sal in ea dispergeret. Quod cum audissent qui habitabant in turre sichimorum, ingressi sunt fanum dei sui berith, ubi foedus cum eo pepigerant, et ex eo locus nomen acceperat, qui erat valde munitus. Abimelech quoque audiens viros turris sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem selmon cum omni populo suo, et arrepta securi praecidit arboris ramum, impositumque ferens humero dixit ad socios: Quod me videtis facere, cito facite. Igitur certatim ramos de arboribus praecidentes sequebantur ducem. Qui circumdantes praesidium succenderunt, atque ita factum est ut fumo et igne mille homines necarentur, viri pariter et mulieres, habitatores turris sichem. Abimelech autem inde proficiscens venit ad oppidum thebes, quod circumdans obsidebat exercitu. Erat autem turris excelsa in media civitate, ad quam confugerant viri simul ac mulieres et omnes principes civitatis, clausa firmissime ianua, et super turris tectum stantes per propugnacula. Accedensque abimelech iuxta turrim pugnabat fortiter, et appropinquans ostio ignem supponere nitebatur. Et ecce una mulier fragmen molae desuper iaciens illisit capiti abimelech, et confregit cerebrum eius. Qui vocavit cito armigerum suum et ait ad eum: Evagina gladium tuum et percute me, ne forte dicatur quod a femina interfectus sim. Qui iussa perficiens interfecit eum. Illoque mortuo, omnes qui cum eo erant de israhel reversi sunt in sedes suas. Et reddidit deus malum quod fecerat abimelech contra patrem suum, interfectis lxx fratribus suis. Sichimitis quoque quod operati erant retributum est, et venit super eos maledictio ioathan filii ierobaal.

Post abimelech surrexit dux in israhel thola filius phua patrui abimelech, vir de issachar, qui habitavit in samir montis effraim, et iudicavit israhel xx et tribus annis. Mortuusque est ac sepultus in samir. Huic successit iair galaadites, qui iudicavit israhel per xx et duos annos, habens xxx filios sedentes super xxx pullos asinarum, et principes xxx civitatum, quae ex nomine eius sunt appellatae avothiair, id est oppida iair, usque in praesentem diem in terra galaad. Mortuusque est iair ac sepultus in loco cui vocabulum est camon.

Filii autem israhel peccatis veteribus iungentes nova, fecerunt malum in conspectu domini, et servierunt idolis baalim et astaroth, et diis syriae ac sidonis et moab et filiorum ammon et philisthiim, dimiseruntque dominum et non coluerunt eum. Contra quos iratus dominus tradidit eos in manus philisthiim et filiorum ammon. Afflictique sunt et vehementer oppressi per annos x et octo, omnes qui habitabant trans iordanem in terra amorrei, qui est in galaad, in tantum ut iordanem transgressi filii ammon vastarent iudam et beniamin et effraim. Afflictusque est israhel nimis. Et clamantes ad dominum dixerunt: Peccavimus tibi, quia dereliquimus dominum deum nostrum et servivimus baalim. Quibus locutus est dominus: Numquid non aegyptii et amorrei filiique ammon et philisthiim, sidonii quoque et amalech et chanaan oppresserunt vos, et clamastis ad me et erui vos de manu eorum? Et tamen reliquistis me et coluistis deos alienos; idcirco non addam ut ultra vos liberem. Ite et invocate deos quos elegistis; ipsi vos liberent in tempore angustiae. Et

xeruntque filii israhel ad dominum. Peccavimus tibi, redde nobis quicquid tibi placet: tantum nunc libera nos. Quae dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum ydola proiecerunt, et servierunt domino. Qui doluit super miseriis eorum. Itaque filii ammon conclamantes in galaad fixere tentoria. Contra quos congregati filii israhel in maspha castra metati sunt. Dixeruntque principes galaad singuli ad proximos suos. Qui primus e nobis contra filios ammon ceperit dimicare, erit dux populi galaad. Fuit illo tempore iepte galaadites vir fortissimus atque pugnator filius mulieris meretricis qui natus est galaad. Habuit autem galaad uxorem, de qua habebat filios. Qui postquam creverant, eiecerunt iepte dicentes. Heres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre genitus es. Quos ille fugiens atque devitans, habitavit in terra tob. Congregatique sunt ad eum viri inopes et latrocinantes, et quasi principem sequebantur.

In illis diebus pugnabant filii israhel contra filios ammon. Quibus acriter instantibus, perrexerunt maiores natu de galaad ut tollerent in auxilium sui iepte de terra tob. Dixeruntque ad eum. Veni et esto princeps noster, et pugna contra filios ammon. Quibus ille respondit. Nonne vos estis qui odistis me, et eiecistis de domo patris mei? Et nunc venistis ad me necessitate compulsi. Dixeruntque principes galaad ad iepte. Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut proficiscaris nobiscum, et pugnes contra filios ammon, sisque dux omnium qui habitant in galaad. Iepte quoque dixit eis. Si vere venistis ad me ut pugnem pro vobis contra filios ammon, tradideritque eos dominus in manus meas, ego ero princeps vester? Qui responderunt ei. Dominus qui haec audit, ipse mediator est ac testis quod nostra promissa faciemus. Abiit itaque iepte cum principibus galaad, fecitque omnis populus eum principem sibi. Locutusque est iepte omnes sermones suos coram domino in maspha. Et misit nuntios ad regem filiorum ammon, qui ex persona sua dicerent. Quid mihi et tibi est, quia venisti contra me, ut vastares terram meam? Quibus ille respondit. Quia tulit israhel terram meam, quando ascendit de egypto, a finibus arnon usque iaboch atque iordanem. Nunc ergo cum pace redde mihi eam. Per quos rursum mandavit iepte et imperavit eis ut dicerent regi ammon. Haec dicit iepte. Non tulit israhel terram moab, nec terram filiorum ammon. Sed quando de egypto descenderunt, ambulavit per solitudinem usque ad mare rubrum, et venit in cades. Misitque nuntios ad regem edom dicens. Dimitte ut transeam per terram tuam, qui noluit adquiescere precibus eius. Misit quoque ad regem moab, qui et ipse transitum prebere contempsit. Mansit itaque in cades et circuivit ex latere terram edom et terram moab, venitque contra orientalem plagam terre moab, et castra metatus est trans arnon, nec voluit intrare terminos moab. Arnon quippe confinium est terre moab. Misit itaque israhel nuntios ad seon regem amorreorum, qui habitabat in esebon, et dixerunt ei. Dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium. Qui et ipse verba israhel despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos. Sed infinita multitudine congregata egressus est contra eum in iesa, et fortiter resistebat. Tradiditque eum dominus in manus israhel, cum omni exercitu suo. Qui percussit eum, et possedit omnem terram amorrei habitatoris regionis illius, et universos fines eius de arnon usque iaboch, et de solitudine usque ad iordanem. Dominus ergo deus israhel subvertit amorreum pugnantem illum contra israhel, et tu nunc vis possidere terram eius? Nonne ea quae possedit chamos deus tuus, tibi iure debentur? Quae autem dominus deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem. Nisi forte melior es balac filio sephor rege moab, aut docere potes quod iurgatus sit contra israhel, et pugnaverit contra eum, quando habitavit in esebon et viculis eius, et in aroer et villis eius, vel in cunctis civitatibus iuxta iordanem per trecentos annos. Quare tanto tempore super hac repetitione nichil temptastis? Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me male agis, indicens mihi bella non iusta. Iudicet dominus arbiter huius diei inter israhel et inter filios ammon. Noluitque adquiescere rex filiorum ammon verbis iepte quae per nuntios mandaverat.

Factus est ergo super iepte spiritus domini, et circuiens galaad et manasse, maspha quoque galaad, et inde transiens ad filios ammon, votum vovit domino dicens. Si tradideris filios ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meae michique occurrerit revertenti cum pace a filiis ammon, eum holocaustum offeram domino. Transivitque iepte ad filios ammon ut pugnaret contra eos, quos tradidit dominus in manus eius. Percussitque ab aroer usque dum venias in mennith xx civitates, et usque ad abel quae est vineis consita plaga magna nimis. Humiliatique sunt filii ammon a filiis israhel.

Revertenti autem iepte in maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia cum tympanis et choris. Non enim habebat alios liberos. Qua visa, scidit vestimenta sua et ait. Heu filia mi decepisti me, et ipsa decepta es. Aperui enim os meum ad dominum, et aliud facere non potero. Cui illa respondit. Pater mi, si aperuisti os tuum ad dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis. Dixitque ad patrem. Hoc solum mihi presta quod deprecor. Dimitte me ut duobus mensibus circueam montes, et plangam virginitatem meam cum sodalibus meis. Cui ille respondit. Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abisset cum sociis et sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus. Expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, et fecit ei sicut voverat, quae ignorabat virum. Exinde mos increbuit in israhel, et consuetudo servata est, ut post anni circulum conveniant in unum filiae israhel, et plangant filiam iepte galaaditae diebus iiii.

Ecce autem in effraim orta seditio est. Nam transeuntes contra aquilonem dixerunt ad iepte. Quare vadens ad pugnam contra filios ammon vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam. Quibus ille respondit. Disceptatio erat mihi contra filios ammon vehemens, vocavique vos ut michi preberetis auxilium, et facere noluistis. Quod cernens, in manibus meis posui animam meam, transivique ad filios ammon quia dixerat. Fugitivus est galaad de effraim, et habitat in medio effraim, et tradidit eos dominus in manus meas. Quid commerui ut adversum me surgatis in prelium? Vocatis itaque ad se cunctis viris galaad, pugnabat contra effraim. Percusseruntque viri galaad effraim et manasse. Occupaveruntque galaaditae vada iordanis, per quae effraim reversurus erat. Cumque venisset ad ea de effraim numero fugiens atque dixisset. Obsecro ut me transire permittas, dicebant ei galaaditae. Numquid effrateus es? Quo dicente non sum, interrogabant eum. Dic ergo scibboleth, quod interpretatur spica. Qui respondente tebboleth, eadem littera spicam exprimere non valens, statimque apprehensum iugulabant in ipso iordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de effraim xl duo milia.

Iudicavitque iepte galaadites israhel sex annis, et mortuus est ac sepultus in civitate sua galaad. Post hunc iudicavit israhel abessan de bethleem qui habuit xxx filios, et totidem filias, quas emittens foras maritis dedit, et eiusdem numeri filiis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Qui septem annis iudicavit israhel, mortuusque est ac sepultus in bethleem. Cui successit ahilon zabulonites x annis, mortuusque est ac sepultus in zabulon. Post hunc iudicavit israhel abdon filius hellel pharatonites, qui habuit xl filios et xxx ex eis nepotes ascendentes super lxx pullos asinarum, et iudicavit israhel octo annis, mortuusque est ac sepultus in pharaton terrae effraim in monte amalech. Rursumque filii israhel fecerunt malum in conspectu domini, qui tradidit eos in manus philistinorum quadraginta annis.

DE SAMSONE:

ERAT AUTEM VIR quidam de saraa et de stirpe dan, nomine manue, habens uxorem sterilem. Cui apparuit angelus domini, et dixit ad eam. Sterilis es et absque liberis, sed concipies et paries filium. Cave ergo ne vinum bibas ac siceram, ne inmundum quicquam comedas, quia concipies et paries filium, cuius non tanget caput novacula. Erit enim nazareus domini ab infantia sua et ex matris utero, et ipse incipiet liberare israhel de manu philistinorum. Quae cum venisset ad maritum dixit ei. Vir dei venit ad me habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interrogassem quis esset, et quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere, sed hoc respondit. Ecce concipies et paries filium, cave ne vinum bibas nec siceram, et ne aliquo vescaris inmundo. Erit enim nazareus puer ab infantia sua, et ex utero matris usque ad diem mortis sue. Oravit itaque manue dominum et ait. Obsecro domine, ut vir dei quem misisti veniat iterum, et doceat nos quid debeamus facere de puero qui nasciturus est.

Exaudivitque dominus precantem manue, et apparuit rursum angelus domini uxori eius sedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quae cum vidisset angelum, festinavit et cucurrit ad virum suum, nuntiavitque ei dicens. Ecce apparuit mihi vir quem ante videram. Qui surrexit et secutus est uxorem suam, veniensque ad virum dixit ei. Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit. Ego sum. Cui manue. Quando inquit sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? Aut a quo se observare debebit? Dixitque angelus domini ad manue. Ab omnibus quae locutus sum uxori tuae abstineat se, et quicquid ex vinea nascitur non comedat, vinum et siceram non bibat, nullo vescatur inmundo, et quod ei precepi impleat atque custodiat. Dixitque manue ad angelum domini. Obsecro te ut adquiescas precibus meis, ut faciamus tibi hedum de capris. Cui respondit angelus domini. Si me cogis, non comedam panes tuos. Si autem vis holocaustum facere, offer illud domino. Et nesciebat manue quod angelus domini esset. Dixitque ad eum. Quod est nomen tuum, ut si sermo tuus fuerit expletus honorificemus te? Cui ille respondit. Cur queris nomen meum quod est mirabile?

Tulit itaque manue hedum de capris et libamenta, et posuit supra petram offerens domino qui facit mirabilia. Ipse autem et uxor eius intuebantur. Cumque ascenderet flamma altaris in celum, angelus domini in flamma pariter ascendit. Quod cum vidissent manue et uxor eius, proni ceciderunt in terram, et ultra non eis apparuit angelus domini. Statimque intellexit manue angelum esse domini, et dixit ad uxorem suam. Morte moriemur, quia vidimus dominum. Cui respondit mulier. Si dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocausta et libamenta non suscepisset, sed nec ostendisset nobis haec omnia, neque ea quae sunt futura dixisset. Peperit itaque filium, et vocavit nomen eius samson. Crevitque puer et benedixit ei dominus. Cepitque spiritus domini esse cum eo in castris dan inter saraa et esthaol.

Descendit ergo samson in thamnatha, vidensque ibi mulierem de filiabus philistiim, ascendit et nuntiavit patri suo et matri dicens. Vidi mulierem in thamnatha de filiabus philistinorum, quam queso ut mihi accipiatis uxorem. Cui dixerunt pater et mater sua. Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, et in omni populo meo, quia vis accipere de philistiim qui incircumcisi sunt? Dixitque samson ad patrem suum. Hanc mihi accipe, quia placuit oculis meis.

39.

Parentes autem eius nesciebant quod res a domino fieret, et quereret occasionem contra philistiim. Eo enim tempore philistiim dominabantur israheli. Descendit itaque samson cum patre suo et matre in thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sevus rugiens, et occurrit ei. Irruit autem spiritus domini in samson, et dilaceravit leonem quasi hedum in frusta discerperet, nichil omnino habens in manu. Et hoc patri et matri noluit indicare. Descenditque et locutus est mulieri quae placuerat oculis eius.

Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, et ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis. Quem cum sumpsisset in manibus, comedebat in via, veniensque ad patrem suum et matrem dedit eis partem, qui et ipsi comederunt, nec tamen voluit eis indicare quod mel de corpore leonis assumpserat. Descendit itaque pater eius ad mulierem, et fecit filio suo samsoni convivium. Sic enim iuvenes facere consueverant. Cum ergo cives loci vidissent eum, dederunt ei sodales xxx, qui essent cum eo. Quibus locutus est samson. Proponam vobis problema, quod si solveritis mihi, dabo vobis xxx syndones, et totidem tunicas. Sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi xxx syndones, et eiusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei. Propone problema ut audiamus. Dixitque eis. De comedente exivit cibus, et de forte egressa est dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propositionem solvere. Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem samson. Blandire viro tuo et suade ei ut indicet tibi quid significet problema. Quod si dicere nolueris, incendemus te et domum patris tui. An idcirco nos vocastis ad nuptias ut expoliaretis? Quae fundebat

aput samson lacrimas et querebatur dicens. Odisti me et non diligis. idcirco problema quod proposuisti filiis populi mei non vis mihi exponere. At ille respondit. Patri meo et matri nolui dicere et tibi indicare potero? Septem igitur diebus convivii flebat apud eum. tandemque die septimo cum ei molesta esset exposuit. Que statim indicavit civibus suis. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum. Quid dulcius melle? Et quid leone fortius? Qui ait ad eos. Si non arassetis in vitula mea. non invenissetis propositionem meam.

Irruit itaque in eo tempore spiritus domini in samson descenditque ascalonem et percussit ibi XXX viros. quorum ablatas vestes dedit his qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui. uxor autem eius accepit maritum unum de amicis suis et pronubis. Post aliquantum temporis cum dies triticee messis instarent. venit samson invisere volens uxorem suam. et attulit ei hedum de capris. Cumque cubiculum eius solito more vellet intrare. prohibuit eum pater illius dicens. Putavi quod odisses eam. et ideo tradidi eam amico tuo. Sed habet sororem que iunior et pulchrior illa est. sit tibi pro ea uxor. Respondit samson. Ab hac die non erit culpa in me contra philisteos. faciam enim vobis mala. Perrexitque et cepit trecentas vulpes caudasque earum iunxit ad caudas. et faces ligavit in medio. Quas igne succendit. et dimisit ut huc illucque discurrerent. Que statim perrexerunt in segetes philistinorum. Quibus succensis et comportate iam fruges et adhuc stantes in stipula concremate sunt. in tantum ut vineas quoque et oliveta flamma consumeret. Dixeruntque philistiim. Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est. Samson gener thamnatei qui tulit uxorem eius et alteri tradidit viro hec operatus est. Ascenderuntque philistiim et combusserunt tam mulierem quam patrem eius. Quibus ait samson. Licet hec feceritis, tamen expectabo vobis ultionem. et tunc quiescam. Percussitque eos ingenti plaga. ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca petre etham.

Igitur ascendentes philistiim in terram iuda castrametati sunt in loco qui postea vocatus est lehi. id est maxilla. ubi eorum effusus est exercitus. Dixeruntque ad eos de tribu iuda. Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt. Ut ligemus samson venimus. et reddamus ei que in nos operatus est. Descenderunt igitur tria milia ad specum silicis etham. dixeruntque ad samson. Nescis quod philistiim imperent nobis? Quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait. Sicut fecerunt mihi feci eis. Ligare inquiunt te venimus. et tradere in manu philistinorum. Quibus respondit samson. Iurate et spondete mihi quod non me occidatis. Dixerunt. Non te occidimus. sed vinctum tradimus. Ligaveruntque eum duobus novis funibus et tulerunt eum de petra etham. Qui cum venisset ad locum maxille. et philistiim vociferantes occurrissent ei. irruit spiritus domini in samson. et sicut solent ad ardorem ligna consumi. ita vincula quibus ligatus erat dissipata sunt et soluta. Inventamque maxillam id est mandibulam asini que iacebat arripiens interfecit in ea mille viros et ait. In maxilla asini in mandibula pulli asinarum delevi eos. et percussi mille viros. Cumque hec canens verba complesset. proiecit mandibulam de manu. et vocavit nomen eius ramath lehi. quod interpretatur elevatio maxille. Sitiensque valde. clamavit ad dominum et ait. Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam. et en siti morior. incidamque in manus incircumcisorum. Aperuitque dominus molarem dentem in maxilla asini et egresse sunt ex ea aque. quibus haustis refocillavit spiritum. et vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius fons invocantis de maxilla usque in presentem diem. Iudicavitque israhel in diebus philistiim XX. annis. Abiit quoque in gazam. et vidit ibi meretricem mulierem. ingressusque est ad eam. Quod cum audissent philistiim et percrebruisset aput eos intrasse urbem samson. circumdederunt eum positis in porta civitatis custodibus. et ibi tota nocte cum silentio prestolantes. ut facto mane exeuntem occiderent. Dormivit autem samson usque ad noctis medium. et inde consurgens apprehendit ambas portas civitatis cum postibus suis et seris. inpositasque humeris suis portavit ad verticem montis qui respicit ebron.

Post hec amavit mulierem que habitabat in valle soreth. et vocabatur dalila. Veneruntque ad eam principes philistinorum atque dixerunt. Decipe eum et disce ab illo in quo tantam habeat fortitudinem. et quomodo eum superare valeamus. et vinctum affligere. Quod si feceris. dabimus tibi singuli mille centum argenteos. Locuta est igitur dalila ad samson. Dic mihi obsecro in quo sit tua maxima fortitudo et quid sit quo ligatus erumpere nequeas. Cui respondit samson. Si septem nerviceis funibus. necdum siccis et adhuc humentibus ligatus fuero infirmus ero ut ceteri homines. Attuleruntque ad eam satrape philistinorum septem funes ut dixerat. Quibus vinxit eum latentibus aput se insidiis. et in cubiculo finem rei expectantibus. clamavit ad eum. Philistiim super te samson. Qui rupit vincula quomodo si rumpat quis filum de stuppe tortum. vel stamineis putamine cum odorem ignis acceperit. et non est cognitum in quo esset fortitudo eius. Dixitque ad eum dalila. Ecce illusisti mihi. et falsum locutus es. Saltem nunc indica quo ligari debeas. Cui ille respondit. Si ligatus fuero novis funibus qui numquam fuerunt in opere. infirmus ero et aliorum hominum similis. Quibus rursum dalila vinxit eum. et clamavit philistiim super te samson. in cubiculo insidiis preparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum. Dixitque dalila rursus ad eum. Usquequo decipis me. et falsum loqueris? Ostende quo vinciri debeas. At ille. Si inquit septem crines capitis mei cum licio plexueris. et clavum his circumligatum terre fixeris. infirmus ero. Quod cum fecisset dalila, dixit ad eum. Philistiim super te samson. Qui consurgens de somno extraxit clavum cum crinibus et licio. Dixitque ad eum dalila. Quomodo dicis quod amas me. cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi. et noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua. Cumque molesta ei esset et per multos dies adhereret. spacium ad quietem non tribuens defecit anima eius. et ad mortem usque lassata est.

Tunc aperiens veritatem rei dixit ad eam. Ferrum numquam ascendit super caput meum quia nazareus id est consecratus deo sum de utero matris mee. Si rasum fuerit caput meum recedet a me fortitudo mea et deficiam. eroque sicut ceteri homines. Videns illa quod confessus ei esset omnem animum suum. misit ad principes philistinorum atque mandavit. Ascendite adhuc semel. quia nunc aperuit mihi cor suum. Qui ascenderunt assumpta pecunia. quam promiserant. At illa dormire fecit eum super genua sua. et in sinu suo reclinare caput. Vocavitque tonsorem et rasit septem crines eius. et cepit abicere eum. et a se repellere. Statim enim ab eo fortitudo discessit. Dixitque. Philistiim super te samson. Qui de somno consurgens dixit in animo suo. egrediar sicut ante feci ut me excutiam. nesciens quod dominus recessisset ab eo. Quem cum apprehendissent philistiim statim eruerunt oculos eius. et duxerunt in gazam vinctum catenis. et clausum in carcere molere fecerunt.

Iamque capilli eius renasci ceperant. et principes philistinorum convenerunt in unum ut immolarent hostias magnificas dagon deo suo. et epularentur dicentes. Tradidit deus noster inimicum nostrum samsonem in manus nostras. Quod etiam populus videns laudabat deum suum. eademque dicebat. Tradidit deus noster in manus nostras inimicum nostrum. qui delevit terram nostram. et occidit plurimos. Letantesque per convivia sumptis iam epulis preceperunt ut vocaretur samson ut ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos. Feceruntque eum stare inter duas columnas. Qui dixit puero regenti gressus eius. Dimitte me ut tangam columnas quibus omnis imminet domus. ut recliner super eas. et paululum requiescam. Domus autem plena erat virorum ac mulierum et erant ibi omnes principes philistinorum. ac de tecto et solario circiter tria milia utriusque sexus spectabant ludentem samson. At ille invocato domino ait. Domine deus memento mei. et redde mihi nunc pristinam fortitudinem deus meus ut ulciscar me de hostibus meis et pro amissione duum luminum unam ultionem recipiam. Et apprehendens ambas columnas quibus innitebatur domus. alteram leva tenens ait. Moriatur anima mea cum philistiim. Concussisque fortiter columnis cecidit domus super omnes principes et ceteram multitudinem que ibi erat. multoque plures interfecit moriens. quam ante vivus occiderat. Descendentes autem fratres eius et universa cognatio eius. tulerunt corpus eius et sepelierunt inter saraa et esthaul in sepulchro patris sui manue. Iudicavitque israhel viginti annis.

Fuit eo tempore vir quidam de monte effraim. nomine michas. Qui dixit matri sue. Mille centum argenteos quos separaveras tibi. et super quibus me audiente iuraveras ecce ego habeo et aput me sunt. Cui illa respondit. Benedictus filius meus domino. Reddidit ergo eos matri sue que dixerat ei. Consecravi et vovi argentum hoc domino ut de manu mea suscipiat filius meus ut faciat sculptile atque conflatile. et nunc trado tibi illud.

Reddidit igitur eos matri sue. Que tulit ducentos argenteos et dedit eos argentario ut faceret ex eis sculptile atque conflatile. quod fuit in domo miche. Qui edicunculam quoque in ea deo separavit et fecit ephod ac theraphim id est vestem sacerdotalem et ydola. implevitque unius filiorum suorum manum. et factus est ei sacerdos.

In diebus illis non erat rex in israhel. sed unusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat. Fuit quoque alter adolescens de bethleem iuda ex cognatione eius. eratque ipse levites. et habitabat ibi. Egressusque de civitate bethleem peregrinari voluit ubicumque sibi commodum repperisset. Cumque venisset in montem effraim iter faciens et declinasset parumper in domum miche. interrogatus est ab eo. Unde venis? Qui respondit. Levita sum de bethleem iuda. et vado ut habitem ubi potero. et utile mihi esse perspexero. Mane inquit aput me et esto mihi parens ac sacerdos. daboque tibi per annos singulos X. argenteos ac vestem duplicem. et que ad victum necessaria sunt. Adquievit et mansit aput hominem. fuitque illi quasi unus de filiis. Implevitque micha manum eius. et habuit aput se puerum sacerdotem. Nunc scio dicens quod bene mihi faciet deus habenti levitici generis sacerdotem.

In diebus illis non erat rex in israhel. et tribus dan querebat possessionem sibi ut habitaret in ea. Usque ad illum enim diem inter ceteras tribus sortem non acceperat. Miserunt ergo filii dan stirpis et familie sue quinque viros fortissimos de saraa et esthaul ut explorarent terram et diligenter inspicerent. dixeruntque eis. Ite considerate terram. Qui cum pergentes venissent in montem effraim et intrassent in domum miche. requieverunt ibi. et agnoscentes vocem adolescentis levite. utentesque illius diversorio dixerunt ad eum. Quis te huc adduxit? Quid hic agis? Quam ob causam huc venire voluisti? Qui respondit eis. Hec et hec prestitit mihi michas. et me mercede conduxit ut sim ei sacerdos. Rogaveruntque eum ut consuleret dominum et scire possent an prospero itinere pergerent. et res haberet effectum. Qui respondit eis. Ite cum pace. Dominus respicit viam vestram. et iter quo pergitis. Euntes itaque quinque viri lahis. videruntque populum habitantem in ea absque ullo timore iuxta sydoniorum consuetudinem securum et quietum nullo eis penitus resistente magnarumque opum et procul a sydone atque a cunctis hominibus separatum. Reversique ad fratres suos in saraa et esthaul et quid egissent sciscitantibus responderunt. Surgite et ascendamus ad eos. Vidimus enim terram valde opulentam et uberem. Nolite negligere. nolite cessare. eamus et possideamus eam. Nullus erit labor. Intrabimus ad securos in regionem latissimam. tradetque nobis dominus locum in quo nullius est rei penuria eorum que gignuntur in terra.

Profectique sunt de cognatione dan id est de saraa et esthaul sexcenti viri accincti armis bellicis. Ascendentesque manserunt in cariathiarim iude. Qui locus ex eo tempore castrorum dan nomen accepit et est post tergum cariathiarim. Inde transierunt in montem effraim. Cumque venissent ad domum miche. dixeruntque quinque viri qui prius missi fuerant ad considerandam terram lahis ceteris fratribus suis. Nostis quod in domibus istis sit ephod et theraphim et sculptile? Videte quid vobis placeat. Et cum paululum declinassent. ingressi sunt domum adolescentis levite qui erat in domo miche. salutaveruntque eum verbis pacificis. Sexcenti autem viri ita ut erant armati stabant ante ostium. At illi qui ingressi fuerant domum invenientes sculptile et ephod et theraphim atque conflatile tollere nitebantur. et sacerdos stabat ante ostium sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus. Tulerunt ergo qui intraverant sculptile. ephod et ydola. atque conflatile. Quibus dixit sacerdos. Quid facitis? Responderunt. Tace et pone digitum tuum super os tuum venique nobiscum ut habeamus te patrem et sacerdotem. Quid tibi melius est ut sis sacerdos in domo unius viri. an in una tribu et familia in israhel?

Quod cum audisset acquievit sermonibus eorum. et tulit ephod et ydola atque sculptile et cum eis profectus est. Qui cum pergerent et ante se ire fecissent parvulos et iumenta et omne quod erat preciosum. iamque a domo miche essent procul. viri qui habitabant in edibus miche conclamantes secuti sunt. et post tergum clamare

mare ceperunt. Qui cum respexissent: dixerunt ad micham. Quid tibi vis? Cur clamas? Qui respondit: Deos meos quos feci tulistis mihi. et sacerdotem et omnia que habeo. et dicitis quid tibi est? Dixeruntque ei filii dan. Cave ne ultra loquaris ad nos. et veniant ad te viri animo concitati. et ipse cum domo tua pereas. Et sic cepto itinere pergebant. Videns autem michas quod fortiores se essent. reversus est in domum suam. Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem et que supra diximus. venerunt in lais ad populum quiescentem ac securum et percusserunt eos in ore gladii. urbemque incendio tradiderunt nullo penitus ferente presidium eo quod procul habitarent a sydone et cum nullo hominum haberent quicquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione roob. Quam rursus extruentes habitaverunt in ea. vocato nomine civitatis dan. iuxta vocabulum patris sui quem genuerat israel. que prius lais dicebatur. posueruntque sibi sculptile. et ionathan filium gersan filii moysi ac filios eius sacerdotes in tribu dan. usque ad diem captivitatis sue. Mansitque apud eos ydolum miche omni tempore quo fuit domus dei in sylo.

Fuit quidam vir levites habitans in latere montis effraim qui accepit uxorem de bethleem iuda. Que reliquit eum et reversa est in domum patris sui bethleem. mansitque apud eum iiii. mensibus. Secutusque est eam vir suus volens ei reconciliari ac blandiri et secum reducere. habens in comitatu puerum et duos asinos. Que suscepit eum. et introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset socer eius eumque vidisset. occurrit ei letus. et amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus: comedens cum eo et bibens familiariter. Die autem iiii. de nocte consurgens proficisci voluit. quem tenuit socer et ait ad eum. Gusta prius pauxillum panis. et confortato stomacho sic proficisceris. Sederuntque simul. et comederunt ac biberunt. Dixitque pater puelle ad generum suum. Queso te ut hodie hic maneas. pariterque letemur. At ille consurgens. cepit velle proficisci. Et nichilominus obnixe eum socer tenuit. et apud se fecit manere. Mane autem facto. parabat levites iter. Cui rursum socer: Oro inquit. ut paululum cibi capias. et assumptis viribus donec increscat dies. postea proficiscaris. Comederunt ergo simul. Surrexitque adolescens ut pergeret cum uxore sua et puero. Cui rursum locutus est socer: Considera quod dies ad occasum declivior sit. et propinquet ad vesperam. Mane apud me etiam hodie et duc letum diem. et cras proficisceris ut vadas in domum tuam. Noluit gener acquiescere sermonibus eius: sed statim perrexit et venit contra iebus: que altero nomine vocabatur hierusalem ducens secum duos asinos onustos et concubinam. Iamque aderant iuxta iebus. et dies mutabatur in noctem. Dixitque puer ad dominum. Veni obsecro declinemus ad urbem iebuseorum. et maneamus in ea. Cui respondit dominus: Non ingrediar oppidum gentis aliene que non est de filiis israel. sed transibo usque gabaa. et cum illuc pervenero manebimus ibi. aut certe in urbe rama. Transierunt igitur iebus. et ceptum carpebant iter. Occubuitque eis sol iuxta gabaa que est in tribu beniamin. diverteruntque ad eam. ut manerent ibi. Quo cum intrassent. sedebant in platea civitatis. et nullus volebat recipere hospicio. Et ecce apparuit homo senex revertens de agro et de opere suo vespere qui et ipse erat de monte effraim. et peregrinus habitabat in gabaa. Homines autem regionis illius erant filii gemini. Elevatisque oculis vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea civitatis. et dixit ad eum. Unde venis? et quo vadis? Qui respondit ei. Profecti sumus de bethleem iuda. pergimus ad locum nostrum. qui est in latere montis effraim. unde ieramus in bethleem. et nunc vadimus ad domum dei. Nullusque nos sub tectum suum vult recipere habentes paleas et fenum in asinorum pabulum. et panem ac vinum in meos et ancille mee usus et pueri qui mecum est. nulla re indigemus nisi hospicio. Cui respondit senex. Pax tecum sit. Ego prebebo omnia que necessaria sunt. tantum queso ne in platea maneas. Introduxitque eum in domum suam. et pabulum asinis prebuit. ac postquam laverunt pedes suos. recepit eos in convivium. Illis epulantibus et post laborem itineris cibo ac potu reficientibus corpora. venerunt viri civitatis illius filii belial id est absque iugo et circumdantes domum senis fores pulsare ceperunt. clamantes ad dominum domus atque dicentes. Educ virum qui ingressus est domum tuam. ut abutamur eo. Egressusque est ad eos senex et ait. Nolite fratres. nolite facere malum hoc. quia ingressus est homo hospicium meum. et cessate ab hac stulticia. Habeo filiam virginem et hic homo habet concubinam. educam eas ad vos ut humilietis eas: et vestram libidinem compleatis. tantum obsecro ne scelus hoc contra naturam operemini in virum. Nolebant acquiescere sermonibus eius. Quod cernens homo duxit ad eos concubinam suam. et eis tradidit illudendam. Qua cum tota nocte abusi essent. dimiserunt eam mane. At mulier recedentibus tenebris venit ad ostium domus ubi manebat dominus suus. et ibi corruit. Mane facto surrexit homo et aperuit ostium ut ceptam expleret viam. et ecce concubina eius iacebat ante ostium. sparsis in limine manibus. Cui ille putans eam quiescere loquebatur. Surge ut ambulemus. Qua nichil respondente intelligens quod erat mortua. tulit eam et imposuit asino. reversusque est in domum suam. Quam cum esset ingressus arripuit gladium. et cadaver uxoris cum ossibus suis in xii. partes ac frusta concidens: misit in omnes terminos israel. Quod cum vidissent singuli conclamabant. Numquam res talis facta est in israel ex eo die quo ascenderunt de egypto usque ad presens tempus. Ferte sententiam et in commune decernite quid facto opus sit.

Egressi sunt itaque omnes filii israel et pariter congregati quasi vir unus de dan usque bersabee. et terra galaad ad dominum in maspha. omnesque anguli populorum et cuncte tribus israel in ecclesiam populi dei. convenerunt xl. milia peditum pugnatorum. Nec latuit filios beniamin quod ascendissent filii israel in maspha. interrogatusque levita maritus mulieris interfecte. quomodo tantum scelus perpetratum esset. respondit. Veni in gabaa beniamin cum uxore mea. illucque diverti. et ecce homines civitatis illius circumdederunt nocte domum in qua iacebam volentes me occidere et uxorem meam incredibili libidinis furore vexantes. Denique mortua est. Quam arreptam in frusta concidi. misique partes in omnes terminos possessionis vestre. quia numquam tantum nefas. et tam grande piaculum factum est in israel. Adestis omnes filii israel. decernite quid facere debeatis. Stansque omnis populus. et quasi unius hominis sermone respondit. Non recedemus in tabernacula nostra. nec suam quisquam intrabit domum. sed hoc contra gabaa in commune faciemus. Decem viri eligantur. centum ex omnibus

30

tribubus israel. et centum de mille. et mille de decem milibus: ut comportent exercitui cibaria et possimus pugnantes contra gabaa beniamin reddere ei pro scelere quod meretur. Conveneruntque omnis israel ad civitatem quasi unus homo eadem mente unoque consilio. et miserunt nuncios ad omnem tribum beniamin. qui dicerent. Cur tantum nefas in vobis repertum est? Tradite de gabaa qui hoc flagicium perpetrarunt ut moriantur. et auferatur malum de israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum israel audire mandatum. sed ex cunctis urbibus que sue sortis erant convenerunt in gabaa ut illis ferrent auxilium et contra universum israel populum dimicarent. Inventaque sunt xxv. quinque milia de beniamin educentium gladium preter habitatores gabaa qui septingenti erant viri fortissimi ita ut sinistra ut dextra preliarentur. et sic fundis ad certum iacientes lapides ut capillum quoque possent percutere. et nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur. Virorum quoque israel absque filiis beniamin inventa sunt cccc. virorum milia et quinque educentium gladium et paratorum ad pugnam. Qui surgentes venerunt in domum dei hoc est in sylo. consulueruntque eum atque dixerunt. Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios beniamin? Quibus respondit dominus. Iudas sit dux vester. Statimque filii israel surgentes castrametati sunt iuxta gabaa. et inde procedentes ad pugnam contra beniamin urbem oppugnare ceperunt. Egressique filii beniamin de gabaa occiderunt de filiis israel xx. duo milia virorum. Rursumque filii israel et fortitudine et numero confidentes in eodem loco in quo prius certaverant aciem direxerunt. ita tamen ut prius ascenderent et flerent coram domino usque ad noctem consulerentque eum et dicerent. Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios beniamin fratres meos annon? Quibus ille respondit. Ascendite ad eos et inite certamen. Cumque filii israel altera die contra filios beniamin ad prelium processissent. eruperunt filii beniamin de porta gabaa. et occurrentes eis tanta in eos cede bacchati sunt. ut decem et octo milia virorum educentium gladium prosternerent. Quam ob rem omnes filii israel venerunt in domum dei. et sedentes flebant coram domino. ieiunaveruntque die illo usque ad vesperam. et obtulerunt holocausta et pacificas victimas. et super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi archa federis domini. et finees filius eleazari filii aaron prepositus domus. Consuluerunt ergo dominum atque dixerunt. Exire ultra debemus ad pugnam contra beniamin fratres nostros an quiescere? Quibus ait dominus. Ascendite. Cras enim tradam eos in manus vestras. Posueruntque filii israel insidias per circuitum urbis gabaa et tertia vice sicut semel et bis contra beniamin exercitum produxerunt. Sed et filii beniamin audacter eruperunt de civitate. et fugientes adversarios longius persecuti sunt. ita ut vulnerarent ex eis sicut primo et secundo die et cederent per duas semitas terga vertentes. quarum una ferebatur in bethel. et alia in gabaa. atque prosternerent circiter xxx. viros. Putaverunt enim solito more eos cedere. Qui fugam arte simulantes inierunt consilium ut abstraherent eos de civitate quasi fugientes. et ad supradictas semitas perducerent. Omnes itaque filii israel surgentes de sedibus suis. tetenderunt aciem in loco qui vocabatur baalthamar. Insidie quoque que circa urbem erant. paulatim se aperire ceperunt. et ab occidentali urbis parte procedere. Sed et alia x. milia virorum de universo israel habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque est bellum contra filios beniamin et non intellexerunt quod ex omni parte illis instaret interitus. Percussitque eos dominus in conspectu filiorum israel. et interfecerunt ex eis illo die xxv. quinque milia et centum viros. omnes bellatores et educentes gladium. Filii autem beniamin cum se inferiores esse vidissent. ceperunt fugere. Quod cernentes filii israel dederunt eis ad fugiendum locum ut ad insidias preparatas devenirent. quas iuxta urbem posuerant. Qui cum repente de latibulis surrexissent. et beniamin terga cedentibus daret. ingressi sunt civitatem. et percusserunt eam in ore gladii. Signum autem dederant filii israel his quos in insidiis collocaverant ut postquam urbem cepissent igne accenderent. et ascendente in celum fumo captam urbem demonstrarent. Quod cum cernerent filii israel in ipso certamine positi. putaverunt enim filii beniamin eos fugere et instantius persequebantur cesis de exercitu eorum xxx. viris. et viderunt quasi columnam fumi de civitate ascendere beniamin retro aspiciens captam cerneret civitatem et flammas in sublime ferri. qui prius simulaverant fugam versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii beniamin in fugam versi sunt. et ad viam deserti ire ceperunt. illuc quoque eos adversariis persequentibus: sed et hi qui urbem succenderant occurrerunt eis. atque ita factum est ut ex utraque parte ab hostibus ciderentur. nec erat ulla morientium requies. Cecideruntque atque prostrati sunt ad orientalem plagam urbis gabaa. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt x. et octo milia virorum omnes robustissimi pugnatores. Quod cum vidissent qui remanserant de beniamin fugerunt in solitudinem et pergebant ad petram cui vocabulum est remmon. In illa quoque fuga palantes et in diversa tendentes. occiderunt quinque milia viros. Et cum ultra tenderent persecuti sunt eos et interfecerunt etiam alia duo milia virorum. et sic factum est ut omnes qui ceciderant de beniamin in diversis locis essent xxv. quinque milia pugnatores ad bella promptissimi. Remanserunt itaque de omni numero beniamin qui evadere potuerunt et fugere in solitudinem sexcenti viri. Sederuntque in petra remmon. mensibus iiii. Regressi autem omnes filii israel reliquias civitatis a viris usque ad iumenta gladio percusserunt. cunctasque urbes et vicos beniamin vorax flamma consumpsit. Iuraverant quoque filii israel in maspha et dixerant: Nullus nostrum dabit filiis beniamin de filiabus suis uxorem. Veneruntque omnes ad domum dei in sylo. et in conspectu eius sedentes usque ad vesperam levaverunt vocem. et magno ululatu flere ceperunt dicentes. Quare domine deus israel factum est hoc malum in populo tuo. ut hodie una tribus auferretur a nobis? Altera autem die diluculo consurgentes extruxerunt altare. et obtulerunt ibi holocausta et pacificas victimas et dixerunt. Quis non ascendit in exercitu domini de universis tribubus israel? Grandi enim iuramento constrinxerant eum qui non esset in maspha interfici eos qui defuissent. Ductique penitencia filii israel super fratre suo beniamin ceperunt dicere. Ablata est una tribus de israel. Unde uxores accipient? Omnes enim in commune iuravimus non daturos nos his filias nostras. Idcirco dixerunt. Quis est de universis tribubus israel qui non ascendit ad dominum in maspha? Et ecce inventi sunt habitatores iabis galaad in illo exercitu non fuisse. Eo tempore cum essent in sylo. nullus ex eis ibi

repertus est. Miseruntque decem milia uiros robustissimos et preceperunt eis: Ite et percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladii, tam uxores quam paruulos eorum. Et hoc erit quod obseruare debebitis: Omne generis masculini, et mulieres que cognouerunt uiros interficite, uirgines autem reseruate. Inuenteque sunt de Iabes Galaad quadringente uirgines que nescierunt uiri thorum, et adduxerunt eas ad castra in Silo in terram Chanaan. Miseruntque nuntios ad filios Beniamin qui erant in petra Remmon, et preceperunt eis ut eos susciperent in pace. Veneruntque filii Beniamin in illo tempore, et date sunt eis uxores de filiabus Iabes Galaad; alias autem non repererunt, quas simili modo traderent. Uniuersusque Israhel ualde doluit, et egit penitentiam super interfectione unius tribus ex Israhel. Dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis qui non acceperunt uxores? Omnes in Beniamin femine conciderunt, et magna nobis cura ingentique studio prouidendum est, ne una tribus deleatur ex Israhel. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti iuramento et maledictione qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis Beniamin uxorem. Ceperuntque consilium atque dixerunt: Ecce sollempnitas Domini est in Silo anniuersaria, que sita est ad septentrionem urbis Bethel, et ad orientalem plagam uie que de Bethel tendit ad Sichimam, et ad meridiem oppidi Lebona. Preceperuntque filiis Beniamin atque dixerunt: Ite et latitate in uineis. Cumque uideritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de uineis, et rapite ex eis singuli uxores singulas, et pergite in terram Beniamin. Cumque uenerint patres earum ac fratres, et aduersum uos queri ceperint atque iurgari, dicemus eis: Miseremini eorum; non enim rapuerunt eas iure bellantium atque uictorum, sed rogantibus ut acciperent non dedistis, et a uestra parte peccatum est. Feceruntque filii Beniamin ut sibi fuerat imperatum, et iuxta numerum suum rapuerunt sibi de his que ducebant choros uxores singulas; abieruntque in possessionem suam, edificantes urbes et habitantes in eis. Filii quoque Israhel reuersi sunt per tribus et familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israhel, sed unusquisque quod sibi rectum uidebatur faciebat.

I DE RUTH.

IN DIEBUS UNIUS iudicis, quando iudices preerant, facta est fames in terra. Abiitque homo de Bethleem Iuda ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore sua ac duobus liberis. Ipse uocabatur Elimelech, uxor eius Noemi, et duobus filiis alter Maalon et alter Chelion, Ephrathei de Bethleem Iuda. Ingressique regionem Moabitidem morabantur ibi. Et mortuus est Elimelech maritus Noemi, remansitque ipsa cum filiis. Qui acceperunt uxores Moabitidas, quarum una uocabatur Orpha, altera Ruth. Manseruntque ibi decem annis, et ambo mortui sunt, Maalon uidelicet et Chelion; remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito. Et surrexit ut in patriam pergeret cum utraque nuru sua de regione Moabitide; audierat enim quod respexisset Dominus populum suum, et dedisset eis escas. Egressa est itaque de loco peregrinationis sue cum utraque nuru, et iam in uia reuertendi posita in terram Iuda, dixit ad eas: Ite in domum matris uestre; faciat Dominus uobiscum misericordiam sicut fecistis cum mortuis et mecum. Det uobis inuenire requiem in domibus uirorum quos sortiture estis. Et osculata est eas. Que eleuata uoce flere ceperunt et dicere: Tecum pergemus ad populum tuum. Quibus illa respondit: Reuertimini filie mi; cur uenitis mecum? Num ultra habeo filios in utero meo, ut uiros ex me sperare possitis? Reuertimini filie mi, abite; iam enim senectute confecta sum, nec apta uinculo coniugali. Etiam si possem hac nocte concipere et parere filios, si uos expectare uelitis donec crescant et annos impleant pubertatis, ante eritis uetule quam nubatis. Nolite queso filie mi; quia uestra angustia me magis premit, et egressa est manus Domini contra me. Eleuata igitur uoce rursum flere ceperunt. Orpha osculata est socrum ac reuersa, Ruth adhesit socrui sue. Cui dixit Noemi: En reuersa est cognata tua ad populum suum et ad deos suos; uade cum ea. Que respondit: Ne aduerseris michi ut relinquam te et abeam; quocumque perrexeris pergam, ubi morata fueris et ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, et Deus tuus Deus meus. Que te morientem terra susceperit, in ea moriar, ibique locum accipiam sepulture. Hec michi faciat Deus et hec addat, si non sola mors me et te separauerit. Videns ergo Noemi quod obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere, aduersari noluit, nec ultra ad suos reditum persuadere. Profecteque sunt simul et uenerunt in Bethleem. Quibus urbem ingressis, uelox apud cunctos fama percrebuit, dicebantque mulieres: Hec est illa Noemi. Quibus ait: Ne uocetis me Noemi, id est pulchram, sed uocate me Mara, id est amaram, quia ualde me amaritudine repleuit Omnipotens. Egressa sum plena, et uacuam reduxit me Dominus. Cur igitur uocatis me Noemi, quam humiliauit Dominus et afflixit Omnipotens? Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru sua de terra peregrinationis sue, ac reuersa est in Bethleem quando primum hordea metebantur.

Erat autem uir Elimelech consanguineus, homo potens et magnarum opum, nomine Booz. Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam: Si iubes, uadam in agrum et colligam spicas que metentium fugerint manus, ubicumque clementis in me patrisfamilias repperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mi. Abiit itaque et colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet dominum Booz, qui erat de cognatione Elimelech. Et ecce ipse ueniebat de Bethleem, dixitque messoribus: Dominus uobiscum. Qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus. Dixitque Booz iuueni qui messoribus preerat: Cuius est hec puella? Qui respondit: Hec est Moabitis que uenit cum Noemi de regione Moabitide, et rogauit ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum uestigia; et de mane usque nunc stat in agro, et ne ad momentum quidem domum reuersa est. Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne uadas ad colligendum in alterum agrum, nec recedas ab hoc loco, sed iungere puellis meis, et ubi messuerint sequere. Mandaui enim pueris meis ut nemo molestus sit tibi; sed etiam si sitieris, uade ad sarcinulas et bibe aquas de quibus et pueri bibunt. Que cadens in faciem suam et adorans super terram, dixit ad eum: Unde michi hoc ut inuenirem gratiam ante oculos tuos, et nosse me dignareris peregrinam mulierem? Cui ille respondit: Nunciata sunt michi omnia que feceris socrui tue post mortem uiri tui, et quod dereliqueris parentes tuos et terram in qua nata es, et ueneris ad populum quem antea nesciebas. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, et plenam mercedem recipias a Domino Deo Israhel, ad quem uenisti et sub cuius confugisti alas. Que ait: Inueni gratiam apud oculos tuos domine mi, qui consolatus es me et locutus es ad cor ancille tue, que non sum similis unius puellarum tuarum.

Dixitque ad eam Booz: Quando hora uescendi fuerit, ueni huc et comede panem, et intinge bucellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, et congessit polentam sibi, comeditque et saturata est, et tulit reliquias. Atque inde surrexit ut spicas ex more colligeret. Precepit autem Booz pueris suis dicens: Etiam si uobiscum metere uoluerit, ne prohibeatis eam; et de uestris quoque manipulis proicite de industria, et remanere permittite, ut absque rubore colligat, et colligentem nemo corripiat. Collegit ergo in agro usque ad uesperam, et que collegerat uirga cedens et excutiens, inuenit hordei quasi ephi mensuram, id est tres modios. Quos portans reuersa est in ciuitatem, et ostendit socrui sue; insuper protulit deditque ei de reliquiis cibi sui quo saturata fuerat. Dixitque ei socrus: Ubi hodie collegisti, et ubi fecisti opus? Sit benedictus qui misertus est tui. Indicauitque ei apud quem esset operata, et nomen dixit uiri quod Booz uocaretur. Cui respondit Noemi: Benedictus sit a Domino, quoniam eandem gratiam quam prebuerat uiuis, seruauit et mortuis. Rursumque ait: Propinquus noster est homo. Et Ruth: Hoc quoque, inquit, precepit michi, ut tamdiu messoribus eius iungerer donec omnes segetes meterentur. Cui dixit socrus: Melius est filia mi ut cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi. Iuncta est itaque puellis Booz, et tamdiu cum eis messuit donec hordea et triticum in horreis conderentur.

Postquam autem reuersa est ad socrum suam, audiuit ab ea: Filia mi, queram tibi requiem, et prouidebo ut bene sit tibi. Booz iste cuius puellis in agro iuncta es, propinquus est noster, et hac nocte aream hordei uentilat. Laua igitur et ungere, et induere cultioribus uestimentis, ac descende in aream. Non te uideat homo, donec esum potumque finierit. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat; ueniesque et discoperies pallium quo operitur a parte pedum, et proicies te, et ibi iacebis. Ipse autem dicet tibi quid agere debeas. Que respondit: Quicquid preceperis faciam. Descenditque in aream, et fecit omnia que sibi socrus imperauerat. Cumque comedisset Booz et bibisset, et factus esset hilarior, issetque ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum, uenit abscondite, et discoperto a pedibus eius pallio, se proiecit. Et ecce nocte iam media expauit homo et conturbatus est; uiditque mulierem iacentem ad pedes suos, et ait illi: Que es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua; expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es. Et ille: Benedicta, inquit, es Domino filia, et priorem misericordiam posteriore superasti, quia non es secuta iuuenes pauperes siue diuites. Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris michi faciam tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas urbis mee, mulierem te esse uirtutis. Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior. Quiesce hac nocte, et facto mane, si te uoluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est; sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, uiuit Dominus. Dormi usque mane. Dormiuit itaque ad pedes eius usque ad noctis abscessionem. Surrexitque antequam homines se cognoscerent mutuo. Et dixit Booz: Caue ne quis nouerit quod huc ueneris. Et rursum: Expande, inquit, pallium tuum quo operiris, et tene utraque manu. Qua extendente et tenente, mensus est sex modios hordei, et posuit super eam. Que portans ingressa est ciuitatem, et uenit ad socrum suam. Que dixit ei: Quid egisti filia? Narrauitque ei omnia que sibi fecisset homo, et ait: Ecce sex modios hordei dedit michi, et ait: Nolo uacuam te reuerti ad socrum tuam. Dixitque Noemi: Expecta filia, donec uideamus quem res exitum habeat. Neque enim cessabit homo, nisi compleuerit quod locutus est.

Ascendit ergo Booz ad portam, et sedit ibi. Cumque uidisset propinquum preterire de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper et sede hic, uocans eum nomine suo. Qui deuertit et sedit. Tollens autem Booz decem uiros de senioribus ciuitatis, dixit ad eos: Sedete hic. Quibus residentibus, locutus est ad propinquum: Partem agri fratris nostri Elimelech uendit Noemi que reuersa est de regione Moabitide. Quod audire te uolui, et tibi dicere coram cunctis sedentibus et maioribus natu de populo meo. Si uis possidere iure propinquitatis, eme et posside; sin autem tibi displicet, hoc ipsum indica michi ut sciam quid facere debeam. Nullus est enim propinquus excepto te qui prior es, et me qui secundus sum. At ille respondit: Ego agrum emam. Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem que uxor defuncti fuit debes accipere, ut suscites nomen propinqui tui in hereditate sua. Qui respondit: Cedo iure propinquitatis; neque enim posteritatem familie mee delere debeo. Tu meo utere priuilegio, quo me libenter carere profiteor. Hic autem erat mos antiquitus in Israhel inter propinquos, et si quando alter alteri suo iure cedebat, ut esset firma concessio, soluebat homo calciamentum suum et dabat proximo suo. Hoc erat testimonium cessionis in Israhel. Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calciamentum. Quod statim soluit de pede suo. At ille maioribus natu et uniuerso populo: Testes uos, inquit, estis hodie quod possederim omnia que fuerunt Elimelech et Chelion et Maalon, tradente Noemi; et Ruth Moabitidem uxorem Maalon in coniugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in hereditate sua, ne uocabulum eius de familia sua ac fratribus et populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis. Respondit omnis populus qui erat in porta et maiores natu: Nos testes sumus. Faciat Dominus hanc mulierem que ingreditur domum tuam sicut Rachel et Liam, que edificauerunt domum Israhel, ut sit exemplum uirtutis in Effrata, et habeat celebre nomen in Bethleem; fiatque domus tua sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iude, de semine quod dederit Dominus tibi ex hac puella. Tulit itaque Booz Ruth et accepit uxorem; ingressusque est ad eam, et dedit illi Dominus ut conciperet et pareret filium. Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus qui non est passus ut deficeret successor familie tue, et uocaretur nomen eius in Israhel; et habeas qui consoletur animam tuam et enutriat senectutem tuam. De nuru enim tua natus est, que te diligit, et multo tibi melior est quam si septem haberes filios. Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, et nutricis ac gerule officio fungebatur. Vicine autem mulieres congratulantes

et dicentes. Natus est filius noemi. vocaveruntque nomen eius obeth. Hic est pater ysai patris david. Hae sunt generationes phares. Phares genuit esrom, esrom genuit aram. aram genuit amminadab. amminadab genuit naason. naason genuit salmon. salmon genuit booz. booz genuit obeth. obeth genuit ysai. Explicit liber ruth.

NEMO CUM PROPHETAS VERSIBUS VIDERIT esse descriptos metro eos estimet apud hebreos ligari. et aliquid simile habere de psalmis vel operibus salomonis sed quod in demosthene vel tullio solet fieri. per cola scribantur et commata. qui utique prosa et non versibus conscripserunt. nos quoque utilitati legentium providentes interpretationem novam. novo scribendi genere distinximus. Ac primum de ysaia sciendum est quod in sermone suo disertus sit quippe ut vir nobilis et urbane eloquentie nec habens quicquam in eloquio rusticitatis admixtum. unde accidit ut pre ceteris florem sermonis eius translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adiciendum quod non tam propheta quam evangelista dicendus sit. Ita enim universa christi ecclesieque misteria ad liquidum persecutus est. ut non eum putes de futuro vaticinari. sed de preteritis hystoriam texere. Unde conicio noluisse tunc temporis LXX interpretes fidei sue sacramenta perspicue ethnicis prodere. ne sanctum canibus et margaritas porcis darent. Que cum hanc editionem legeritis. ab illis animadvertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere. nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione nisi intellexerit ante que legerit. nosque patere morsibus plurimorum qui stimulante invidia quod consequi non valent despiciunt. Sciens ergo et prudens in flammam mitto manum. et nichilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor. ut quomodo greci post LXX. translatores aquilam et symachum et theodotionem legunt. vel ob studium doctrine sue vel ut LXX. magis ex collatione eorum intelligant. sic et illi saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius et postea despiciant. ne videantur non ex iudicio sed ex odii presumptione ignorata dampnare. Prophetavit autem ysaias in hierusalem et in iudea necdum X. tribubus in captivitatem ductis ac de utroque regno nunc commixtim. nunc separatim texit oraculum. et cum interdum ad presentem respiciat hystoriam et post babilonie captivitatem reditum populi significet. tamen ei omnis cura de vocatione gentium et adventu christi est. Quem quanto plus amatis o paula et eustochium tanto magis ab eo petite ut pro obtrectatione presenti qua me indesinenter emuli laniant. ipse mihi mercedem restituat in futurum qui scit me ob hoc in peregrine lingue eruditione sudasse ne iudei de falsitate scripturarum ecclesiis eius diutius insultarent.

Ysaias in hierusalem nobili genere ortus. ibique prophetavit sub manasse rege sectus in duas partes occubuit. sepultusque est sub quercu rogel iuxta transitum aquarum quas olim ezechias rex iacto obstruxerat pulvere.

INCIPIT·LIBER·
YSAIE·PROPHETE

VISIO YSAIE
PROPHETE·QUAM·
VIDIT·SUPER·IUDAM·
ET·HIERUSALEM·
IN·DIEBUS·OZIE
ioatham achaz ezechie regum iuda. Audite celi. et auribus percipe terra. quia dominus locutus est. Filios enutrivi et exaltavi. ipsi autem contempnentes spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum. et asinus presepe domini sui. israel autem non cognovit. populus meus non intellexit. Ve genti peccatrici. populo gravi iniquitate. semini nequam. filiis sceleratis. Dereliquerunt dominum. blasphemaverunt sanctum israel. abalienati sunt retrorsum. Super quo percutiam vos ultra addentes prevaricationem. Omne caput languidum et omne cor merens. a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Vulnus et livor et plaga tumens non est circumligata. nec curata medicamine. neque fota oleo. Terra vestra deserta. civitates vestre succense igni. Regionem vestram coram vobis alieni devorant. et desolabitur sicut in vastitate hostili. et relinquetur filia syon ut umbraculum in vinea. et sicut tugurium in cucumerario. sicut civitas que vastatur. Nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen. quasi sodoma fuissemus. et quasi gomorra similes essemus. Audite verbum domini principes sodomorum. auribus percipite legem dei nostri populus gomorre. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit dominus. Plenus sum. Holocausta arietum. et adipem pinguium. et sanguinem vitulorum et agnorum. et hyrcorum nolui. Cum veniretis ante conspectum meum. quis quesivit hec de manibus vestris. ut ambularetis in atriis meis. Ne afferatis ultra sacrificium frustra. Incensum abhominatio est michi. Neomeniam et sabbatum et festivitates alias non feram. Kalendas vestras et sollempnitates vestras odivit anima mea. festa vestra facta sunt mihi molesta. laboravi sustinens. Et cum extenderitis manus vestras. avertam oculos meos a vobis. et cum multiplicaveritis orationem vestram non exaudiam vos. Manus vestre sanguine plene sunt. Lavamini. mundi estote. auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Quiescite agere perverse. discite benefacere. querite iudicium. subvenite oppresso. iudicate pupillo. defendite viduam. et venite et arguite me dicit dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum. quasi nix dealbabuntur. et si fuerint rubra quasi vermiculus: velut lana alba erunt. Si volueritis et audieritis me. bona terre comedetis. Quod si nolueritis. et me ad iracundiam provocaveritis. gladius devorabit vos. quia os domini locutum est. Quomodo facta est meretrix civitas fidelis plena iudicii. Iustitia habitavit in ea. nunc autem homicide. Argentum tuum versum est in scoriam. vinum tuum mixtum est aqua. Principes tui infideles. socii furum. Omnes diligunt munera. secuntur retributiones. Pupillo non iudicant. et causa vidue non ingreditur ad eos. Propter hoc ait dominus exercituum fortis israel. Heu consolabor super hostibus meis. et vindicabor de inimicis meis. et convertam manum meam ad te. et excoquam ad purum scoriam tuam. et auferam omne stagnum tuum. et restituam iudices tuos ut fuerunt prius. et consiliarios tuos sicut antiquitus. Post hec vocaberis civitas iusta. urbs fidelis. Syon in iudicio redimetur. et reducent eam in iudicio. et conteret scelestos et peccatores simul. et qui dereliquerunt dominum consumentur. Confundentur enim ab ydolis quibus sacrificaverunt. et erubescetis super hortis quos elegeratis cum fueritis velut quercus defluentibus foliis. et velut hortus absque aqua. Et erit fortitudo vestra ut favilla stuppe. et opus vestrum quasi scintilla. et succendetur utrumque simul. et non erit qui extinguat.

Verbum quod vidit ysaias filius amos super iudam et hierusalem. Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus domini in vertice montium. et elevabitur super colles. et fluent ad eum omnes gentes. et ibunt populi multi et dicent. Venite ascendamus ad montem domini. et ad domum dei iacob. et docebit nos vias suas. et ambulabimus in semitis eius. quia de syon exibit lex. et verbum domini de hierusalem. Et iudicabit gentes. et arguet populos multos. et conflabunt gladios suos in vomeres. et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium. nec exercebuntur ultra ad prelium. Domus iacob. venite ambulemus in lumine domini. Proiecisti enim populum tuum domum iacob quia repleti sunt ut olim. et augures habuerunt ut philistiim. et pueris alienis adheserunt. Et repleta est terra argento et auro. et non est finis thesaurorum eius. Et repleta est terra eius equis. et innumerabiles quadrige eius. Et repleta est terra eius ydolis. Opus manuum suarum adoraverunt quod fecerunt digiti eorum. et incurvavit se homo. et humiliatus est vir. Ne ergo dimittas eis. Ingredere in petram abscondere fossa humo a facie timoris domini. et a gloria maiestatis eius. Oculi sublimes hominis humiliati sunt. et incurvabitur altitudo virorum. Exaltabitur autem dominus solus in die illa. quia dies domini exercituum super omnem superbum. et excelsum. et super omnem arrogantem. et humiliabitur. et super omnes cedros lybani sublimes et erectas. et super omnes quercus basan. et super omnes montes excelsos et elevatos. et super omnem turrem excelsam. et super omnem murum munitum. et super omnes naves tharsis. et super omne quod visu pulchrum est. et incurvabitur sublimitas hominum. et humiliabitur altitudo virorum. Et elevabitur dominus solus in die illa. et ydola penitus conterentur. Et introibunt in speluncas petrarum. et in voragines terre. a facie formidinis domini. et a gloria maiestatis eius. cum surrexerit percutere terram.

In die illa proiciet homo ydola argenti sui. et symulachra auri sui que fecerat sibi ut adoraret. talpas et vespertiliones. et ingredietur fissuras petrarum et cavernas saxorum a facie formidinis domini. et a gloria maiestatis eius. cum surrexerit percutere terram. Quiescite ab homine cuius spiritus in naribus eius. quia excelsus reputatus est ipse. Ecce enim dominator deus exercituum auferet de hierusalem et a iuda validum et fortem. et omne robur panis. et omne robur aque. fortem et virum bellatorem. iudicem et prophetam. et ariolum et senem. principem super quinquaginta et honorabilem vultu. et consiliarium sapientem de architectis et prudentem eloquii mystici. Et dabo pueros principes eorum. et effeminati dominabuntur eis. Et irruet populus vir ad virum. unusquisque ad proximum suum. Tumultuabitur puer contra senem. et ignobilis contra nobilem. Apprehendet enim frater fratrem suum. domesticum patris sui dicens. Vestimentum tibi est. princeps esto noster. ruina autem hec sub manu tua. Et respondebit in die illa dicens. Non sum medicus. et in domo mea non est panis. neque vestimentum. nolite constituere me principem populi. Ruit enim hierusalem et iudas concidit. quia lingua eorum et adinventiones eorum contra dominum. ut provocarent oculos maiestatis eius. Agnitio vultus eorum respondit eis. et peccatum suum quasi sodoma predicaverunt. nec absconderunt. Ve anime eorum. quoniam reddita sunt eis mala. Dicite iusto quoniam bene. quoniam fructum adinventionum suarum comedet. Ve impio in malum. retributio enim manuum eius fiet ei. Populum meum exactores sui spoliaverunt. et mulieres dominate sunt eis.

Popule mi qui beatum te dicunt. ipsi te decipiunt. et viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad iudicandum dominus. et stat ad iudicandos

31

populos. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui et principibus eius. Vos enim depasti estis vineam meam, rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum et facies pauperum commolitis, dicit dominus exercituum. Et dixit dominus. Pro eo quod elevatae sunt filiae Syon, et ambulaverunt extento collo et nutibus oculorum ibant et plaudebant, ambulabant et in pedibus suis compositis incedebant. Decalvabit dominus verticem filiarum Syon, et dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet dominus ornamentum calciamentorum et lunulas et torques et monilia et armillas et mitras, discriminalia et periscelidas et murenulas et olfactoriola et inaures et anulos et gemmas in fronte pendentes, et mutatoria et pallia et linteamina et acus et specula et syndones et vittas et theristra. Et erit pro suavi odore fetor, et pro zona funiculus, et pro crispanti crine calvitium, et pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, et fortes tui in proelio. Et merebunt atque lugebunt portae eius, et desolata in terra sedebit.

Et apprehendent septem mulieres virum unum dicentes. Panem nostrum comedemus, et vestimentis nostris operiemur, tantummodo invocetur nomen tuum super nos; aufer obprobrium nostrum. In die illa erit germen domini in magnificentia et in gloria, et fructus terrae sublimis, et exultatio his qui salvati fuerint de Israhel. Et erit omnis qui relictus fuerit in Syon et residuus in Hierusalem sanctus vocabitur, omnis qui scriptus fuerit in vita in Hierusalem. Si abluerit dominus sordem filiarum Syon, et sanguinem Hierusalem laverit de medio eius in spiritu iudicii et spiritu ardoris. Et creabit dominus super omnem locum montis Syon et ubi invocatus est nubem per diem et fumum et splendorem ignis flammantis in nocte. Super enim omnem gloriam protectio. Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab estu, et in securitatem et in absconsionem a turbine et a pluvia.

Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineae suae. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. Et sepivit eam et lapides elegit ex illa, et plantavit eam electam, et edificavit turrim in medio eius, et torcular extruxit in ea. Et expectavit ut faceret uvas, et fecit labruscas. Nunc ergo habitatores Hierusalem et viri Iuda, iudicate inter me et inter vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vineae meae et non feci ei? An quod expectavi ut faceret uvas, fecit autem labruscas? Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineae meae. Auferam sepem eius, et erit in direptionem. Diruam maceriam eius, et erit in conculcationem. Et ponam eam desertam. Non putabitur et non fodietur, et ascendent vepres et spinae; et nubibus mandabo ne pluant super eam ymbrem. Vinea enim domini exercituum domus Israhel est, et vir Iuda germen delectabile eius. Expectavi ut faceret iudicium, et ecce iniquitas; et iustitiam, et ecce clamor.

Ve qui coniungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis usque ad terminum loci. Numquid habitabitis soli vos in medio terrae? In auribus meis sunt haec, dicit dominus exercituum. Nisi domus multae desertae fuerint, grandes et pulchrae absque habitatore. Decem enim iugera vinearum facient lagunculam unam, et XXX modii sementis facient modios tres. Ve qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam et potandum usque ad vesperam, ut vino estuetis. Cythara et lira et tympanum et tybia et vinum in conviviis vestris, et opus domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, et nobiles eius interierunt fame, et multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino, et descendent fortes eius et populus eius et sublimes gloriosique eius ad eum. Et incurvabitur homo et humiliabitur vir, et oculi sublimium deprimentur. Et exaltabitur dominus exercituum in iudicio, et deus sanctus in iudicio et iustitia. Et pascentur agni iuxta ordinem suum, et deserta in ubertatem versa advenae comedent.

Ue qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustri peccatum qui dicitis. Festinet et cito veniat opus eius, et videamus; et appropiet et veniat consilium sancti Israhel, et sciemus illud. Ve qui dicitis malum bonum et bonum malum, ponentes tenebras lucem et lucem tenebras, ponentes amarum in dulce et dulce in amarum. Ve qui sapientes estis in oculis vestris et coram vobismet ipsis prudentes. Ve qui potentes estis ad bibendum vinum et ad miscendam ebrietatem, qui iustificatis impium pro muneribus, et iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut devorat stipulam lingua ignis, et calor flammae exurit, sic radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum ut pulvis ascendet. Abiecerunt enim legem domini exercituum, et eloquium sancti Israhel blasphemaverunt. Ideo iratus est furor domini in populo suo, et extendit manum suam super eum et percussit eum. Et conturbati sunt montes, et facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. In omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

Et levabit dominus signum in nationibus procul, et congregabit profugos Israhel, et sibilabit ad eum de finibus terrae. Et ecce festinus velociter veniet; non est deficiens neque laborans in eo. Non dormitabit neque dormiet, neque solvetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calciamenti eius. Sagittae eius acutae, et omnes arcus eius extenti. Ungulae equorum eius ut silex, et rotae eius quasi impetus tempestatis. Rugitus eius ut leonis, rugiet ut catuli leonum, et frendet et tenebit predam, et amplexabitur, et non erit qui eruat. Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris. Aspiciemus in terram, et ecce tenebrae tribulationis, et lux obtenebrata est in caligine eius.

In anno quo mortuus est rex Ozias, vidi dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, et ea quae sub ipso erant replebant templum. Seraphim stabant super illud, sex alae uni et sex alae alteri. Duabus velabant faciem eius, et duabus velabant pedes eius, et duabus volabant. Et clamabant alter ad alterum et dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. Et commota sunt superliminaria cardinum a voce clamantis, et domus impleta est fumo. Et dixi: Ve mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, et in medio populi polluta labia habentis ego habito, et regem dominum exercituum vidi oculis meis. Et volavit ad me unus de seraphin, et in manu eius calculus quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum et dixit: Ecce hoc tetigit labia tua, et auferetur iniquitas tua, et peccatum tuum mundabitur. Et audivi vocem domini dicentis: Quem mittam? Et quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego sum, mitte me. Et dixit: Vade et dic populo huic: Audite audientes et nolite intelligere, et videte visionem et nolite cognoscere. Excaeca cor populi huius, et aures eius adgrava, et oculos eius claude, ne forte oculis suis videat, et auribus suis audiat, et corde suo intelligat, et convertatur et sanem eum. Et dixi: Usquequo domine? Et dixit: Donec desolentur civitates absque habitatore, et domus sine homine, et terra relinquetur deserta. Et longe faciet dominus homines, et multiplicabitur quae derelicta fuerat in medio terrae. Et adhuc in ea decimatio, et convertetur, et erit in ostensionem sicut terebintus et sicut quercus quae expandit ramos suos. Semen sanctum erit id quod steterit in ea.

Et factum est in diebus Achaz filii Ioathan filii Oziae regis Iuda, ascendit Rasin rex Syriae et Facee filius Romeliae rex Israhel in Hierusalem ad proeliandum contra eam, et non potuerunt debellare eam. Et nuntiaverunt domui David dicentes: Requievit Syria super Effraim, et commotum est cor eius et cor populi eius, sicut moventur ligna silvarum a facie venti. Et dixit dominus ad Ysaiam: Egredere in occursum Achaz tu et qui derelictus est Iasub filius tuus, ad extremum aquaeductus piscinae superioris in via agri fullonis. Et dices ad eum: Vide ut sileas. Noli timere, et cor tuum ne formidet a duabus caudis titionum fumigantium istorum, in ira furoris Rasin et Syriae et filii Romeliae. Eo quod inierit consilium contra te Syria malum, Effraim et filius Romeliae, dicentes: Ascendamus ad Iudam et suscitemus eum, et avellamus eum ad nos, et ponamus regem in medio eius filium Tabeel. Haec dicit dominus deus: Non stabit et non erit illud, sed caput Syriae Damascus, et caput Damasci Rasin. Et adhuc sexaginta et quinque anni, et desinet Effraim esse populus. Et caput Effraim Samaria, et caput Samariae filius Romeliae. Si non credideritis, non permanebitis.

Et adiecit dominus loqui ad Achaz dicens: Pete tibi signum a domino deo tuo in profundum inferni sive in excelsum supra. Et dixit Achaz: Non petam, et non temptabo dominum. Et dixit: Audite ergo domus David. Numquid parum est vobis molestos esse hominibus, quia molesti estis et deo meo? Propter hoc dabit dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel. Butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum et eligere bonum. Quia antequam sciat puer reprobare malum et eligere bonum, derelinquetur terra quam tu detestaris a facie duorum regum suorum. Adducet dominus super te et super populum tuum et super domum patris tui dies qui non venerunt a diebus separationis Effraim a Iuda cum rege Assyriorum. Et erit in die illa sibilabit dominus muscae quae est in extremo fluminum Egypti, et api quae est in terra Assur. Et venient et requiescent omnes in torrentibus vallium et cavernis petrarum, et in omnibus frutectis, et in universis foraminibus. In die illa radet dominus in novacula conducta in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput et pilos pedum et barbam universam. Et erit in die illa nutriet homo vaccam boum et duas oves, et pre ubertate lactis comedet butyrum. Butyrum enim et mel manducabit homo qui relictus fuerit in medio terrae.

Et erit in die illa omnis locus ubi fuerint mille vites mille argenteis, et in spinas et in vepres erunt. Cum sagittis et arcu ingredientur illuc. Vepres enim et spinae erunt in universa terra. Et in omnes montes qui in sarculo sarientur non veniet illuc terror spinarum et veprium, et erit in pascua bovis et in conculcationem pecoris. Et dixit dominus ad me: Sume tibi librum grandem, et scribe in eo stilo hominis: Velociter spolia detrahe, cito predare. Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem et Zachariam filium Barachiae. Et accessi ad prophetissam, et concepit et peperit filium. Et dixit dominus ad me: Voca nomen eius Accelera spolia detrahe, Festina predari. Quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, auferetur fortitudo Damasci et spolia Samariae coram rege Assyriorum.

Et adiecit dominus loqui ad me adhuc dicens: Pro eo quod abiecit populus iste aquas Syloe quae vadunt cum silentio, et assumpsit magis Rasin et filium Romeliae, propter hoc ecce dominus adducet super eos aquas fluminis fortes et multas, regem Assyriorum et omnem gloriam eius. Et ascendet super omnes rivos eius, et fluet super universas ripas eius, et ibit per Iudam inundans, et transiens usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum eius implens latitudinem terrae tuae, o Emmanuel. Congregamini et vincimini, et audite universae terrae. Confortamini et vincimini, accingite vos et vincimini. Inite consilium et dissipabitur, loquimini verbum et non fiet, quia nobiscum deus. Haec enim ait dominus ad me: Sicut in forti manu erudivit me ne irem in via populi huius, dicens: Non dicatis coniuratio, omnia enim quae loquitur populus iste coniuratio est; et timorem eorum non timeatis neque paveatis.

Dominum exercituum ipsum sanctificate. Ipse pavor vester et ipse terror vester. Et erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis et in petram scandali duabus domibus Israhel, in laqueum et in ruinam habitatoribus Hierusalem. Et offendent ex eis plurimi et cadent et conterentur, et inretientur et capientur. Liga testimonium, signa legem in discipulis meis. Et expectabo dominum qui abscondit faciem suam a domo Iacob, et praestolabor eum. Ecce ego et pueri quos dedit mihi dominus in signum et in portentum Israhelis a domino exercituum qui habitat in monte Syon. Et cum dixerint ad vos: Quaerite a phytonibus et a divinis qui strident in incantationibus suis, numquid non populus a deo suo requirit pro vivis et mortuis? Ad legem magis et ad testimonium. Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. Et transibit per eam, corruet et esuriet; et cum surrexerit irascetur, et maledicet regi suo et deo suo. Et suspiciet sursum, et ad terram intuebitur, et ecce tribulatio et tenebrae et dissolutio, angustia et caligo persequens, et non poterit avolare de angustia.

Primo tempore alleviata est terra Zabulon et terra Neptalim, et novissimo adgravata est via maris trans Iordanen Galileae. Gentium populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam. Habitantibus in regione umbrae mortis lux orta est eis. Multiplicasti gentem, non magnificasti laetitiam. Laetabuntur coram te sicut laetantur in messe, sicut exultant victores capta praeda quando dividunt spolia. Iugum enim oneris eius et virgam humeri eius et sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian. Quia omnis violenta praedatio cum tumultu, et vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem et cibus ignis. Parvulus enim natus est nobis, filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum eius; et vocabitur nomen eius Ammirabilis, consiliarius, deus, fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, et pacis non erit finis. Super solium David et super regnum eius sedebit, ut confirmet illud et corroboret in iudicio et iustitia amodo et usque in sempiternum. Zelus domini exercituum faciet hoc. Verbum misit dominus in Iacob, et cecidit in Israhel.

Et sciet omnis populus Effraim et habitantes Samariam in superbia et magnitudine cordis dicentes: Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus edificabimus. Sichomoros succiderunt, sed cedros im-

mutabimus. Et elevabit dominus hostes rasin super eum. et inimicos eius in tumultum vertet. Syriam ab oriente. et philistiim ab occidente. et devorabunt israhel toto ore. In omnibus his non est aversus furor eius. sed adhuc manus eius extenta. et populus non est reversus ad percutientem se. et dominum exercituum non inquisierunt.

Et disperdet dominus de israhel caput et caudam. incurvantem et refrenantem die una. Longevus et honorabilis ipse est caput. et propheta docens mendacium ipse cauda est. Et erunt qui beatificant populum istum seducentes. qui beatificantur precipitati. Propter hoc super adolescentulis eius non letabitur dominus. et pupillorum eius et viduarum non miserebitur. quia omnis ypocrita est et nequam. et universum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est aversus furor eius. sed adhuc manus eius extenta. Succensa est enim quasi ignis impietas. veprem et spinam vorabit. et succendet in densitate saltus. et convolvetur superbia fumi. In ira domini exercituum conturbata est terra. et erit populus quasi esca ignis. Vir fratri suo non parcet. et declinabit ad dexteram et esuriet. et comedet ad sinistram et non saturabitur. Unusquisque carnem brachii sui vorabit. manasses effraim. et effraim manassen. simul ipsi contra iudam. In omnibus his non est aversus furor eius. sed adhuc manus eius extenta.

Ve qui condunt leges iniquas. et scribentes iniustitiam scripserunt. ut opprimerent in iudicio pauperes. et vim facerent cause humilium populi mei. ut essent vidue preda eorum. et pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis et calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis auxilium. et ubi derelinquetis gloriam vestram. ne incurvemini sub vinculo. et cum interfectis cadatis. Super omnibus his non est aversus furor eius. sed adhuc manus eius extenta. Ve assur. virga furoris mei et baculus ipse in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum. et contra populum furoris mei mandabo illi. ut auferat spolia et diripiat predam. et ponat illum in conculcatione quasi lutum platearum. Ipse autem non sic arbitrabitur. et cor eius non ita estimabit. sed ad conterendum erit cor eius. et ad internitionem gentium non paucarum. Dicet enim. Numquid non principes mei simul reges sunt? numquid non ut carchamis sic chalanno. ut arphat. sic emath? Numquid non ut damascus sic samaria? Quomodo invenit manus mea regna ydoli? Sic et symulachra eorum de hierusalem et samaria. Numquid non sicut feci samarie et ydolis eius. sic faciam hierusalem et symulachris eius?

Et erit cum impleverit dominus cuncta opera sua in monte syon et in hierusalem visitabo super fructum magnifici cordis regis assur. et super gloriam altitudinis oculorum eius. Dixit enim. In fortitudine manus mee ego feci. et in sapientia mea intellexi. et abstuli terminos populorum. et principes eorum depredatus sum. et detraxi quasi potens in sublime sedentes. et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum. Et sicut colliguntur ova que derelicta sunt. sic universam terram ego congregavi. et non fuit qui moveret pennam. et aperiret os et ganniret. Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea. aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? Quomodo si elevetur virga contra elevantem se. et exaltetur baculus qui utique lignum est? Propter hoc mittet dominator dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem. et subtus gloriam eius ardebit quasi combustio ignis. Et erit lumen israhel in igne. et sanctus eius in flamma. et succendetur et devorabitur spina eius et vepres in die una. et gloria saltus eius et carmeli eius ab anima usque ad carnem consumetur. Et erit terrore profugus. et reliquie ligni saltus eius pre paucitate numerabuntur. et puer scribet eos.

Et erit in die illa non adiciet residuum israhel. et hii qui fugerint de domo iacob inniti super eo qui percutit eos. sed innitetur super dominum sanctum israhel in veritate. Reliquie convertentur. reliquie inquam iacob ad dominum fortem. Si enim fuerit populus tuus israhel quasi arena maris. reliquie convertentur ex eo. Consummatio abbreviata inundabit iustitiam. Consummationem enim et abbreviationem dominus exercituum deus faciet in medio omnis terre. Propter hoc hec dicit dominus exercituum. Noli timere populus meus habitator syon ab assur. In virga percutiet te et baculum suum levabit super te in via egypti. Adhuc enim paululum modicumque et consummabitur indignatio et furor meus super scelus eorum. Et suscitabit dominus exercituum super eum flagellum iuxta plagam madian in petra oreb. et virgam suam super mare. et levabit eam in via egypti. Et erit in die illa auferetur onus eius de humero tuo. et iugum eius de collo tuo. et computrescet iugum a facie olei.

Veniet in aiath. transibit in magron. apud machmas commendabit vasa sua. Transierunt cursim gabaa sedes nostra. Obstupuit rama. gabaath saulis fugit. Hinni voce tua filia gallim. attende laysa paupercula anathot. Migravit medemena. habitatores gabim confortamini. Adhuc dies est ut in nobe stetur. Agitabit manum suam super montem filie syon. collem hierusalem. Ecce dominator dominus exercituum confringet laguncula in terrore. et excelsi statura succidentur. et sublimes humiliabuntur. et subvertentur condensa saltus ferro. et lybanus cum excelsis cadet. Et egredietur virga de radice yesse et flos de radice eius ascendet. et requiescet super eum spiritus domini. Spiritus sapientie et intellectus. spiritus consilii et fortitudinis. spiritus scientie et pietatis. et replebit eum spiritus timoris domini. Non secundum visionem oculorum iudicabit. neque secundum auditum aurium arguet. sed iudicabit in iudicio pauperes. et arguet in equitate pro mansuetis terre. Et percutiet terram virga oris sui. et spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit iustitia cingulum lumborum eius. et fides cinctorium renum eius.

Habitabit lupus cum agno. et pardus cum hedo accubabit. Vitulus et leo et ovis simul morabuntur. et puer parvulus minabit eos. Vitulus et ursus pascentur. simul requiescent catuli eorum. et leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis. et in caverna reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittet. Non nocebunt et non occident in universo monte sancto meo quia repleta est terra scientia domini. sicut aque maris operientes. In die illa radix yesse qui stat in signum populorum. ipsum gentes deprecabuntur. et erit sepulchrum eius gloriosum. Et erit in die illa adiciet dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui quod relinquetur ab assyriis. et ab egypto. et ab effrectos. et ab ethiopia. et ab helam. et a sennaar. et ab emath. et ab insulis maris. Et levabit signum in nationes. et congregabit profugos israhel. et dispersos iuda colliget a quattuor plagis terre. Et auferetur zelus effraim. et hostes iuda peribunt. Effraim non emulabitur iudam. et iudas non pugnabit contra effraim.

Et volabunt in humeros philistiim per mare. simul predabuntur filios orientis. Ydumea et moab preceptum manus eorum. et filii ammon obedientes erunt. Et desolabit dominus linguam maris egypti. et levabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui. et percutiet eum in septem rivis. ita ut transeant per eum calciati. Et erit via residuo populo meo qui relinquetur ab assyriis. sicut fuit israheli in die qua ascendit de terra egypti. Et dices in die illa.

Confitebor tibi domine quoniam iratus es michi. conversus est furor tuus et consolatus es me. Ecce deus salvator meus. fiducialiter agam et non timebo. Quia fortitudo mea et laus mea dominus deus. et factus est michi in salutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris. et dicetis in illa die. Confitemini domino et invocate nomen eius. Notas facite in populis adinventiones eius. mementote quoniam excelsum est nomen eius. Cantate domino quoniam magnifice fecit. annuntiate hoc in universa terra. Exulta et lauda habitatio syon. quia magnus in medio tui sanctus israhel.

Onus babilonis quod vidit ysaias filius amos. Super montem caliginosum levate signum. exaltate vocem. levate manum. et ingrediantur portas duces. Ego mandavi sanctificatis meis. et vocavi fortes meos in ira mea. exultantes in gloria mea. Vox multitudinis in montibus quasi populorum frequentium. vox sonitus regum gentium congregatarum. Dominus exercituum precepit militie belli venientibus de terra procul. A summitate celi dominus veniet. et vasa furoris eius. ut disperdat omnem terram. Ululate quia prope est dies domini. quasi vastitas a domino veniet. Propter hoc omnes manus dissolventur. et omne cor hominis tabescet. et conteretur. Torsiones et dolores tenebunt. quasi parturiens dolebunt. Unusquisque ad proximum suum stupebit. facies combuste vultus eorum.

Ecce dies domini veniet crudelis et indignatione plenus. et ire furorisque ad ponendam terram in solitudinem. et peccatores eius conterendos de ea. Quoniam stelle celi et splendor earum non expandet lumen suum. Obtenebratus est sol in ortu suo. et luna non splendebit in lumine suo. Et visitabo super urbes mala. et contra impios iniquitatem eorum. et requiescere faciam superbiam infidelium. et arrogantiam fortium humiliabo. Preciosior erit vir auro. et homo mundo obrizo. Super hoc celum turbabo. et movebitur terra de loco suo. propter indignationem domini exercituum. et propter diem ire furoris eius. Et erit quasi dammula fugiens et quasi ovis. et non erit qui congreget. Unusquisque ad populum suum convertetur. et singuli ad terram suam fugient. Omnis qui inventus fuerit occidetur. et omnis qui supervenerit cadet in gladio. Infantes eorum allidentur in oculis eorum. diripientur domus eorum. et uxores eorum violabuntur. Ecce ego suscitabo super eos medos qui argentum non querunt nec aurum velint. sed sagittis parvulos interficient. et lactentibus uteri non miserebuntur. et super filios non parcet oculus eorum. Et erit babilon illa gloriosa in regnis. inclita in superbia chaldeorum. sicut subvertit dominus sodomam et gomorram. Non habitabitur usque ad finem. et non fundabitur usque ad generationem et generationem. nec ponet ibi tentoria arabs. nec pastores requiescent ibi. sed requiescent ibi bestie. et replebuntur domus eorum draconibus. et habitabunt ibi strutiones. et pilosi saltabunt ibi. et respondebunt ibi ulule in edibus eius. et sirene in delubris voluptatis. Prope est ut veniat tempus eius. et dies eius non elongabuntur. Miserebitur enim dominus iacob. et eliget adhuc de israhel. et requiescere eos faciet super humum suam. Adiungetur advena ad eos. et adherebit domui iacob. et tenebunt eos populi. et adducent eos in locum suum. et possidebit eos domus israhel super terram domini in servos et ancillas. et erunt capientes eos qui se ceperant. et subicient exactores suos.

Et erit in die illa cum requiem tibi dederit deus a labore tuo et a concussione tua. et a servitute dura qua ante servisti. sumes parabolam istam contra regem babilonis et dices. Quomodo cessavit exactor. quievit tributum? Contrivit dominus baculum impiorum. virgam dominantium cedentem populos in indignatione plaga insanabili. subicientem in furore gentes. persequentem crudeliter. Conquievit et siluit omnis terra. gavisa est et exultavit. Abietes quoque letate sunt super te. et cedri lybani. Ex quo dormisti. non ascendit qui succidat nos. Infernus subter conturbatus est. in occursum adventus tui suscitavit tibi gygantes. Omnes principes terre surrexerunt de soliis suis. omnes principes nationum. et universi respondebunt et dicent tibi. Et tu vulneratus es sicut et nos. nostri similis effectus es. Detracta est ad inferos superbia tua. concidit cadaver tuum. Subter te sternetur tinea. et operimentum tuum erunt vermes.

XXX.

Quomodo cecidisti de celo lucifer qui mane oriebaris? Corruisti in terram qui vulnerabas gentes. qui dicebas in corde tuo. In celum conscendam. super astra dei exaltabo solium meum. sedebo in monte testamenti. in lateribus aquilonis. ascendam super altitudinem nubium. et similis ero altissimo. Veruntamen ad infernum detraheris. in profundum laci. Qui te viderint ad te inclinabuntur. teque prospicient. Numquid iste est vir qui conturbavit terram. qui concussit regna. qui posuit orbem desertum et urbes eius destruxit. vinctis eius non aperuit carcerem? Omnes reges gentium dormierunt in gloria. vir in domo sua. tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis. Pollutus et obvolutus his qui interfecti sunt gladio. et descenderunt ad fundamenta laci. Quasi cadaver putridum non habebis consortium. neque cum eis in sepultura. Tu enim terram tuam disperdidisti. tu populum tuum occidisti. Non vocabitur in eternum semen pessimorum. Preparate filios eius occisioni in iniquitate patrum eorum. Non consurgent nec hereditabunt terram. nec implebunt faciem orbis civitatum. Et consurgam super eos dicit dominus exercituum. et perdam babilonis nomen. et reliquias et germen. et progeniem ait dominus. et ponam eam in possessionem ericii. et in paludes aquarum. et scopabo eam scopa terens. dicit dominus exercituum.

Iuravit dominus exercituum dicens. Si non ut putavi ita erit. et quomodo mente tractavi sic eveniet. ut conteram assyrium in terra mea. et in montibus meis conculcem eum. Et auferetur ab eis iugum eius. et onus illius tolletur ab humero eorum. Hoc consilium quod cogitavi super omnem terram. et hec est manus extenta super universas gentes. Dominus enim exercituum decrevit. et quis poterit infirmare? Et manus eius extenta. et quis avertet eam?

In anno quo mortuus est rex achaz. factum est onus istud. Ne leteris philistea omnis tu. quoniam comminuta est virga percussoris tui. De radice enim colubri egredietur regulus. et semen eius absorbens volucrem. Et pascentur primogeniti pauperum. et pauperes fiducialiter

flumina. Glorificabit me bestia agri, dracones et strutiones, quia dedi in deserto aquas, et flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo. Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit. Non me invocasti Iacob, nec laborasti in me Israhel. Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, et victimis tuis non glorificasti me. Non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi praebui in thure. Non emisti mihi argento calamum, et adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen servire me fecisti in peccatis tuis, praebuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, et peccatorum tuorum non recordabor. Reduc me in memoriam, et iudicemur simul. Narra si quid habes, ut iustificeris. Pater tuus primus peccavit, et interpretes tui praevaricati sunt in me. Et contaminavi principes tuos, dedi ad internecionem Iacob, et Israhel in blasphemiam.

Et nunc audi serve meus Iacob, et Israhel quem elegi.

Haec dicit dominus faciens et formans te ab utero auxiliator tuus: Noli timere serve meus Iacob, et rectissime quem elegi. Effundam enim aquas super sitientem, et flumina super aridam. Effundam spiritum meum super semen tuum, et benedictionem meam super stirpem tuam. Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta praeterfluentes aquas. Iste dicet domini ego sum, et ille vocabit in nomine Iacob, et hic scribet manu sua domino, et in nomine Israhel assimilabitur. Haec dicit dominus rex Israhel, et redemptor eius dominus exercituum: Ego primus et ego novissimus, et absque me non est deus. Quis similis mei? Vocet et annuntiet, et ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum. Ventura et quae futura sunt annuntient eis. Nolite timere neque conturbemini. Ex tunc audire te feci, et annuntiavi. Vos estis testes mei. Numquid est deus absque me et formator quem ego non noverim? Plastae omnes ydoli nihil sunt, et amantissima eorum non proderunt eis. Ipsi sunt testes eorum, quia non vident neque intelligunt ut confundantur. Quis formavit deum, et sculptile conflavit ad nihil utile? Ecce omnes participes eius confundentur. Fabri enim sunt ex hominibus: convenient omnes, stabunt et pavebunt, et confundentur simul. Faber ferrarius lima operatus est, in prunis et in malleis formavit illud, et operatus est in brachio fortitudinis suae. Esuriet et deficiet, non bibet aquam et lassescet. Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina, fecit illud in angularibus, et in circino tornavit illud, et fecit ymaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo. Succidit cedros, tulit ilicem, et quercum quae steterat inter ligna saltus. Plantavit pinum quam pluvia nutrivit, et facta est hominibus in focum. Sumpsit ex eis et calefactus est, et succendit et coxit panes. De reliquo autem operatus est deum et adoravit, et fecit sculptile, et curvatus est ante illud. Medium eius combussit igni, et de medio eius carnes comedit. Coxit pulmentum et saturatus est, et calefactus est et dixit: Va, calefactus sum, vidi focum. Reliquum autem eius fecit deum, et sculptile fecit sibi. Curvatur ante illud et adorat illud, et obsecrat dicens: Libera me, quia deus meus es tu. Nescierunt neque intellexerunt. Obliti sunt enim ne videant oculi eorum, et ne intelligant corde suo. Non recogitant in mente sua neque cognoscunt, neque sentiunt ut dicant: Medietatem eius combussi igni, et coxi super carbones eius panes. Coxi carnes et comedi, et de reliquo eius ydolum faciam? Ante lignum trunci procidam? Pars eius cinis est. Cor insipiens adorabit illud, et non liberabit animam suam neque dicet: Forte mendacium est in dextera mea. Memento horum Iacob, et Israhel, quoniam servus meus es tu. Formavi te, servus meus es tu Israhel, ne obliviscaris mei. Delevi ut nubem iniquitates tuas, et quasi nebulam peccata tua. Revertere ad me quia redemi te. Laudate caeli quoniam misericordiam fecit dominus; iubilate extrema terrae; resonate montes laudationem, saltus et omne lignum eius, quoniam redemit dominus Iacob, et Israhel gloriabitur. Haec dicit dominus redemptor tuus, et formator tuus ex utero: Ego sum dominus faciens omnia, extendens caelos solus, stabiliens terram, et nullus mecum. Irrita faciens signa divinorum, et ariolos in furorem vertens. Convertens sapientes retrorsum, et scientiam eorum stultam faciens. Suscitans verbum servi sui, et consilium nuntiorum suorum complens. Qui dico Hierusalem habitaberis, et civitatibus Iuda aedificabimini, et deserta eius suscitabo. Qui dico profundo desolare, et flumina tua arefaciam. Qui dico Cyro pastor meus es, et omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Hierusalem aedificaberis, et templo fundaberis.

Haec dicit dominus christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut subiciam ante faciem eius gentes, et dorsa regum vertam, et aperiam coram eo ianuas, et portae non claudentur. Ego ante te ibo, et gloriosos terrae humiliabo. Portas aereas conteram, et vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos, et archana secretorum, ut scias quia ego dominus qui voco nomen tuum deus Israhel, propter servum meum Iacob, et Israhel electum meum. Et vocavi te in nomine tuo, assimilavi te, et non cognovisti me. Ego dominus, et non est amplius. Extra me non est deus. Accinxi te et non cognovisti me, ut sciant hi qui ab ortu solis et qui ab occidente, quoniam absque me non est deus. Ego dominus et non est alter, formans lucem et creans tenebras, faciens pacem et creans malum. Ego dominus faciens omnia haec. Rorate caeli desuper, et nubes pluant iustum. Aperiatur terra et germinet salvatorem, et iustitia oriatur simul. Ego dominus creavi eum.

35.

Vae qui contradicit fictori suo, testa de samiis terrae. Numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, et opus tuum absque manibus est? Vae qui dicit patri: Quid generas, et mulieri: Quid parturis? Haec dicit dominus sanctus Israhel plastes eius: Ventura interrogate me super filios meos, et super opus manuum mearum mandastis mihi. Ego feci terram, et hominem super eam creavi ego. Manus meae tetenderunt caelos, et omni militiae eorum mandavi. Ego suscitavi eum ad iustitiam, et omnes vias eius dirigam. Ipse aedificabit civitatem meam, et captivitatem meam dimittet, non in pretio neque in muneribus, dicit dominus deus exercituum.

Haec dicit dominus: Labor Aegypti, et negotiatio Aethiopiae et Sabaim viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt. Post te ambulabunt vincti manicis, et pergent, et te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantummodo in te est deus, et non est absque te deus. Vere tu es deus absconditus, deus Israhel salvator. Confusi sunt et erubuerunt omnes simul; abierunt in confusionem fabricatores errorum. Israhel salvatus est in domino salute aeterna. Non confundemini et non erubescetis usque in saeculum saeculi. Quia haec dicit dominus deus creans caelos, ipse est deus creans terram et faciens eam, ipse est plastes eius. Non in vanum creavit eam, ut habitaretur formavit eam. Ego dominus et non est alius. Non in abscondito locutus sum, in loco terrae tenebroso. Non dixi semini Iacob: Frustra quaerite me.

Ego dominus loquens iustitiam, annuntians recta. Congregamini et venite, et accedite simul, qui salvati estis ex gentibus. Nescierunt qui levant lignum sculpturae suae, et rogant deum non salvantem. Annuntiate et venite, et consiliamini simul. Quis auditum fecit hoc ab initio? Ex tunc praedixi illud. Numquid non ego dominus? Et non est ultra deus absque me. Deus iustus et salvans non est praeter me. Convertimini ad me et salvi eritis omnes fines terrae, quia ego dominus et non est alius. In memet ipso iuravi, egredietur de ore meo iustitiae verbum, et non revertetur, quia mihi curvabitur omne genu, et iurabit omnis lingua. Ergo in domino dicent: Meae sunt iustitiae et imperium. Ad eum venient et confundentur omnes qui repugnant ei. In domino iustificabitur et laudabitur omne semen Israhel. Confractus est Bel, contritus est Nabo. Facta sunt simulachra eorum bestiis et iumentis. Onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem. Contabuerunt et contrita sunt simul. Non potuerunt salvare portantem, et anima eorum in captivitatem ibit.

Audite me omnis domus Iacob, et omne residuum Israhel, qui portamini a meo utero, qui gestamini a mea vulva. Et usque ad senectam ego ipse, et usque ad canos ego portabo. Ego feci, et ego feram, et ego portabo et salvabo. Cui assimilastis me et adaequastis, et comparastis me, et fecistis similem? Qui confertis aurum de sacculo, et argentum statera ponderatis, conducentes aurificem ut faciat deum; et procidunt et adorant. Portant illum in humeris gestantes, et ponentes in loco suo, et stabit, ac de loco suo non movebitur. Sed et cum clamaverint ad eum, non audiet; de tribulatione non salvabit eos. Mementote istud et confundamini; redite praevaricatores ad cor. Recordamini prioris saeculi, quoniam ego sum deus, et non est ultra deus, nec similis mei, annuntians ab exordio novissimum, et ab initio quae necdum facta sunt, dicens: Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet. Vocans ab oriente avem, et de terra longinqua virum voluntatis meae. Et locutus sum, et adducam illud; creavi et faciam illud. Audite me duro corde, qui longe estis a iustitia. Prope feci iustitiam meam, non elongabitur, et salus mea non morabitur. Dabo in Syon salutem, et in Hierusalem gloriam meam. Descende, sede in pulvere virgo filia Babylon, sede in terra. Non est solium filiae Chaldeorum, quia ultra non vocaberis mollis et tenera. Tolle molam et mole farinam; denuda turpitudinem tuam, discoperi humerum, revela crura, transi flumina. Revelabitur ignominia tua, et videbitur opprobrium tuum. Ultionem capiam, et non resistet mihi homo.

Redemptor noster dominus exercituum, sanctus Israhel nomen illius. Sede tacens et intra in tenebras, filia Chaldeorum, quia non vocaberis ultra domina regnorum. Iratus sum super populum meum, contaminavi hereditatem meam, et dedi eos in manu tua. Non posuisti eis misericordiam; super senem aggravasti iugum tuum valde. Et dixisti: In sempiternum ero domina. Non posuisti haec super cor tuum, neque recordata es novissimi tui. Et nunc audi haec delicata et habitans confidenter, quae dicis in corde tuo: Ego sum, et non est amplius praeter me; non sedebo vidua, et ignorabo sterilitatem. Venient tibi haec duo subito in die una, sterilitas et viduitas. Universa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, et propter duritiam incantatorum tuorum vehementem. Et fiduciam habuisti in malitia tua, et dixisti: Non est qui videat me. Sapientia tua et scientia tua haec decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, et praeter me non est altera. Veniet super te malum, et nescies ortum eius; et irruet super te calamitas quam non poteris expiare. Veniet super te repente miseria quam nescies. Sta cum incantatoribus tuis, et cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte quid prosit, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum. Stent et salvent te augures caeli, qui contemplabantur sydera et supputabant menses, ut ex eis annuntiarent ventura tibi. Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos. Non liberabunt animam suam de manu flammae. Non sunt prunae quibus calefiant, nec focus ut sedeant ad eum. Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras. Negotiatores tui ab adolescentia tua unusquisque in via sua erraverunt; non est qui salvet te. Audite haec domus Iacob, qui vocamini nomine Israhel, et de aquis Iuda existis, qui iuratis in nomine domini, et dei Israhel recordamini, non in veritate neque in iustitia. De civitate enim sancta vocati sunt, et super deum Israhel constabiliti sunt; dominus exercituum nomen eius. Priora ex tunc annuntiavi, et ex ore meo exierunt, et audita feci ea. Repente operatus sum et venerunt. Scivi enim quia durus es tu, et nervus ferreus cervix tua, et frons tua aerea. Praedixi tibi ex tunc; antequam venirent indicavi tibi, ne forte diceres: Ydola mea fecerunt haec, et sculptilia mea et conflatilia mandaverunt ista. Quae audisti, vide omnia. Vos autem annuntiastis. Audita feci tibi nova ex tunc, et conservata quae nescis. Nunc creata sunt et non ex tunc, et ante diem et non audisti ea, ne forte dicas: Ecce ego cognovi ea. Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua. Scio enim quia praevaricans praevaricaberis, et transgressorem ex utero vocavi te. Propter nomen meum longe faciam furorem meum, et laude mea infrenabo te, ne intereas. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum; elegi te in camino paupertatis. Propter me, propter me faciam, ut non blasphemer, et gloriam meam alteri non dabo. Audi me Iacob, et Israhel quem ego voco. Ego ipse, ego primus et ego novissimus. Manus quoque mea fundavit terram, et dextera mea mensa est caelos. Ego vocabo eos et stabunt simul. Congregamini simul omnes vos et audite. Quis de eis annuntiabit haec? Dominus dilexit eos; faciet voluntatem suam in Babylone, et brachium suum in Chaldeis. Ego ego locutus sum et vocavi eum, et adduxi eum, et directa est via eius. Accedite ad me et audite hoc. Non a principio in abscondito locutus sum; ex tempore antequam fieret, ibi eram. Et nunc dominus deus misit me et spiritus eius.

Haec dicit dominus redemptor tuus sanctus Israhel: Ego dominus deus tuus docens te utilia, gubernans te in via qua ambulabas. Utinam attendisses mandata mea; facta fuisset sicut flumen pax tua, et iustitia tua sicut gurgites maris, et fuisset quasi arena semen tuum, et stirps uteri tui ut lapilli eius. Non interisset et non fuisset attritum nomen eius a facie mea. Egredimini de Babylone, fugite de Chaldeis; in voce exultationis annuntiate, auditum facite hoc, et efferte illud usque ad extrema terrae. Dicite: Redemit dominus servum suum Iacob. Non sitierunt in deserto cum educeret eos. Aquam de petra produxit eis, et scidit petram et fluxerunt aquae.

Non est pax dicit dominus impiis. Audite insule, et adtendite populi de longe. Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris mee recordatus est nominis mei. Et posuit me quasi gladium acutum. In umbra manus sue protexit me, et posuit me sicut sagittam electam. In pharetra sua abscondit me, et dixit mihi. Servus meus es tu israhel, quia in te gloriabor. Et ego dixi. In vacuum laboravi, sine causa et vane fortitudinem meam consumpsi. Ergo iudicium meum cum domino, et opus meum cum deo meo. Et nunc dicit dominus formans me ex utero servum sibi, ut reducam iacob ad eum, et israhel congregabitur. Et glorificatus sum in oculis domini, et deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit. Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus iacob, et feces israhel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terre. Hec dicit dominus deus israhel redemptor sanctus eius, ad contemptibilem animam, ad abhominatam gentem, ad servum dominorum. Reges videbunt et consurgent principes et adorabunt propter dominum quia fidelis est, et sanctum israhel qui elegit te.

Hec dicit dominus. In tempore placito exaudivi te, et in die salutis auxiliatus sum tui. Et servavi te et dedi te in fedus populi mei, ut suscitares terram, et possideres hereditates dissipatas: ut diceres his qui vincti sunt exite, et his qui in tenebris revelamini. In viis pascentur, et in omnibus planis pascua eorum. Non esurient neque sitient, et non percutiet eos estus et sol, quia miserator eorum reget eos, et ad fontes aquarum portabit eos. Et ponam omnes montes meos in viam, et semite mee exaltabuntur. Ecce isti de longe venient, et ecce illi ab aquilone et mari, et isti de terra australi. Laudate celi et exultet terra, iubilate montes laudem quia consolatus est dominus populum suum, et pauperum suorum miserebitur. Et dixit syon. Reliquit me dominus, et dominus oblitus est mei. Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te, muri tui coram oculis meis semper. Venerunt structores tui destruentes te, et dissipantes a te exibunt. Leva in circuitu oculos tuos et vide, omnes isti congregati sunt venerunt tibi. Vivo ego dicit dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, et circumdabis eos tibi quasi sponsa. Quia deserta tua et solitudines tue, et terra ruine tue nunc angusta erunt pre habitatoribus, et longe fugabuntur qui absorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tue. Angustus est mihi locus, fac spacium mihi ut habitem. Et dices in corde tuo. Quis genuit michi istos? Ego sterilis et non pariens transmigrata et captiva, et istos quis enutrivit? Ego destituta et desolata, et isti ubi erant?

Hec dicit dominus deus. Ecce levo ad gentes manum meam, et ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis, et filias tuas super humeros portabunt. Et erunt reges nutricii tui, et regine nutrices tue. Vultu in terram demisso adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego dominus super quo non confundentur omnes qui expectant eum. Numquid tolletur a forte preda, aut quod captum fuerit a robusto salvum esse poterit? Quia hec dicit dominus. Et quidem et captivitas a forte tolletur, et quod ablatum fuerit a robusto salvabitur. Eos vero qui iudicaverunt te ego iudicabo, et filios tuos ego salvabo, et cibabo hostes tuos carnibus suis, et quasi musto sanguine suo inebriabuntur, et sciet omnis caro quia ego dominus salvans te, et redemptor tuus fortis iacob. Hec dicit dominus. Quis est hic liber repudii matris vestre quo dimisi eam? Aut quis est creditor meus cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, et in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. Quia veni et non erat vir, vocavi et non erat qui audiret. Numquid abbreviata et parvula facta est manus mea ut non possim redimere? Aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum. Computrescent pisces sine aqua, et morientur in siti. Induam celos tenebris, et saccum ponam operimentum eorum. Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lassus est verbo. Erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.

Dominus deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abii. Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas vellentibus. Faciem meam non averti ab increpantibus et conspuentibus in me. Dominus deus auxiliator meus, et ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam, et scio quia non confundar. Iuxta est qui iustificat me. Quis contradicet michi? Stemus simul. Quis est adversarius meus? Accedat ad me. Ecce dominus deus auxiliator meus, quis est qui condempnet me? Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos. Quis ex vobis timens dominum, audiens vocem servi eius? Qui ambulavit in tenebris, et non est lumen ei. Speret in nomine domini, et innitatur super deum suum. Ecce omnes vos accendentes ignem, accincti flammis. Ambulate in lumine ignis vestri et in flammis quas succendistis. De manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis. Audite me qui sequimini quod iustum est, et queritis dominum. Attendite ad petram unde excisi estis, et ad cavernam laci de qua excisi estis. Attendite ad abraham patrem vestrum et ad saram que peperit vos: quia unum vocavi eum, et benedixi ei, et multiplicavi eum. Consolabitur ergo dominus syon, et consolabitur omnes ruinas eius. Ponet desertum eius quasi delicias, et solitudinem eius quasi hortum domini. Gaudium et leticia invenietur in ea, gratiarum actio et vox laudis. Attendite ad me populus meus, et tribus mea me audite, quia lex a me exiet, et iudicium meum in lucem populorum requiescet. Prope est iustus meus, egressus est salvator meus, et brachia mea populos iudicabunt. Me insule expectabunt, et brachium meum sustinebunt. Levate in celum oculos vestros, et videte sub terra deorsum, quia celi sicut fumus liquescent, et terra sicut vestimentum atteretur, et habitatores eius sicut hec interibunt. Salus autem mea in sempiternum erit, et iusticia mea non deficiet. Audite me qui scitis iustum, populus meus, lex mea in corde eorum. Nolite timere obprobrium hominum, et blasphemias eorum ne timeatis. Sicut enim vestimentum sic comedet eos vermis, et sicut lanam sic devorabit eos tinea. Salus autem mea in sempiternum erit, et iusticia mea in generationes generationum.

Consurge consurge induere fortitudinem brachium domini, consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus seculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem? Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis? Qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati? Et nunc qui redempti sunt a domino revertentur, et venient in syon laudantes, et leticia sempiterna super capite eorum. Gaudium et leticiam tenebunt, fugiet dolor et gemitus. Ego ipse consolabor vos. Quis tu ut timeres ab homine mortali et a filio hominis qui quasi fenum ita arescet? Et oblitus es domini factoris tui qui tetendit celos et fundavit terram. Et formidasti iugiter tota die a facie furoris eius qui te tribulabat, et paraverat ad perdendum. Ubi nunc est furor tribulantis? Cito veniet gradiens ad perdendum. Et non interficiet usque ad internitionem, nec deficiet panis eius. Ego autem sum dominus deus tuus qui conturbo mare, et intumescunt fluctus eius. Dominus exercituum nomen meum. Posui verba mea in ore tuo, et in umbra manus mee protexi te, ut plantes celos et fundes terram, et dicas ad syon populus meus es tu. Elevare elevare, consurge hierusalem que bibisti de manu domini calicem ire eius. Usque ad fundum calicis soporis bibisti, et potasti usque ad feces. Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis quos genuit, et non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filiis quos enutrivit. Duo sunt que occurrerunt tibi. Quis contristabitur super te? Vastitas et contritio et fames et gladius. Quis consolabitur te? Filii tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum sicut bestia illaqueata, pleni indignatione domini, increpatione dei tui. Ideo audi hoc paupercula, et ebria non a vino. Hec dicit dominator tuus dominus et deus tuus, qui pugnavit pro populo suo. Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis mee. Non adicias ut bibas illud ultra. Et ponam illud in manu eorum qui te humiliaverunt, et dixerunt anime tue incurvare ut transeamus. Et posuisti ut terram corpus tuum, et quasi viam transeuntibus.

Consurge consurge induere fortitudine tua syon. Induere vestimentis glorie tue hierusalem civitas sancti, quia non adiciet ultra ut pertranseat per te incircumcisus et inmundus. Excutere de pulvere, consurge, sede hierusalem. Solve vincula colli tui captiva filia syon, quia hec dicit dominus. Gratis venundati estis, et sine argento redimemini, quia hec dicit dominus deus. In egyptum descendit populus meus in principio ut colonus esset ibi, et assur absque ulla causa calumpniatus est eum. Et nunc quid mihi hic est dicit dominus, quoniam ablatus est populus meus gratis? Dominatores eius inique agunt dicit dominus, et iugiter tota die nomen meum blasphematur. Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse qui loquebar ecce adsum. Quam pulchri super montes pedes annunciantis et predicantis pacem, annunciantis bonum, predicantis salutem, dicentis syon regnabit deus tuus. Vox speculatorum tuorum, levaverunt vocem, simul laudabunt, quia oculo ad oculum videbunt cum converterit dominus syon. Gaudete et laudate simul deserta hierusalem quia consolatus est dominus populum suum, redemit hierusalem. Paravit dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, et videbunt omnes fines terre salutare dei nostri. Recedite recedite, exite inde, pollutum nolite tangere. Exite de medio eius. Mundamini qui fertis vasa domini, quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis. Precedet enim vos dominus, et congregabit vos deus israhel. Ecce intelliget servus meus, exaltabitur et elevabitur, et sublimis erit valde. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, et forma eius inter filios hominum. Iste asperget gentes multas. Super ipsum continebunt reges os suum, quia quibus non est narratum de eo videbunt, et qui non audierunt contemplati sunt.

Quis credidit auditui nostro, et brachium domini cui revelatum est? Et ascendet sicut virgultum coram eo, et sicut radix de terra sitienti. Non est species ei neque decor: vidimus eum et non erat aspectus. Et desideravimus eum despectum, et novissimum virorum, virum dolorum et scientem infirmitatem, et quasi absconditus vultus eius et despectus. Unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit. Et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a deo et humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostre super eum, et livore eius sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque declinavit in viam suam, et dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est quia ipse voluit, et non aperuit os suum. Sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum. De angustia et de iudicio sublatus est. Generationem eius quis enarrabit? Quia abscisus est de terra viventium. Propter scelus populi mei percussi eum, et dabit impios pro sepultura, et divitem pro morte sua, eo quod iniquitatem non fecerit, neque inventus est dolus in ore eius, et dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longevum, et voluntas domini in manu eius dirigetur. Pro eo quod laboravit anima eius, videbit et saturabitur. In scientia sua iustificabit ipse iustus servus meus multos, et iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispertiam ei plurimos, et fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est. Et ipse peccatum multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit.

Lauda sterilis que non paris, decanta laudem et hinni que non pariebas, quoniam multi filii deserte magis quam eius que habet virum, dicit dominus. Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende ne parcas. Longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dexteram enim et levam penetrabis, et semen tuum gentes hereditabit, et civitates desertas inhabitare faciet. Noli timere quia non confunderis, neque erubesces. Non enim te pudebit, quia confusionis adolescentie tue oblivisceris, et obprobrii viduitatis tue non recordaberis amplius, quia dominabitur tui qui fecit te, dominus exercituum nomen eius, et redemptor tuus sanctus israhel, deus omnis terre vocabitur. Quia ut mulierem derelictam et merentem spiritu vocavit te dominus, et uxorem ab adolescentia abiectam. Dixit deus tuus. Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui. Dixit redemptor tuus dominus. Sicut in diebus noe istud mihi est, cui iuravi ne inducerem aquas noe ultra super terram, sic iuravi ne irascar tibi, et non increpem te. Montes enim commovebuntur, et colles contremescent, misericordia autem mea non recedet, et fedus pacis mee non movebitur, dixit miserator tuus dominus. Paupercula tempestate convulsa absque ulla consolatione, ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in saphiris, et ponam iaspidem propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos, et omnes terminos tuos in lapides desiderabiles, universos filios tuos doctos a domino, et multitudinem pacis filiis tuis, et in iusticia fundaberis. Recede procul a calumnia quia non timebis, et a pavore quia non appropinquabit tibi. Ecce accola

ueniet, qui non erat mecum, aduena quondam tuus adiungetur tibi. Ecce ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas et proferentem uas in opus suum, et ego creaui interfectorem ad disperdendum. Omne uas quod fictum est contra te non dirigetur, et omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis. Haec est hereditas seruorum domini, et iustitia eorum apud me, dicit dominus.

Omnes sitientes uenite ad aquas, et qui non habetis argentum, properate, emite et comedite. Venite, emite absque argento et absque ulla commutatione uinum et lac. Quare appenditis argentum non in panibus, et laborem uestrum non in saturitate? Audite audientes me, et comedite bonum, et delectabitur in crassitudine anima uestra. Inclinate aurem uestram et uenite ad me; audite, et uiuet anima uestra, et feriam uobiscum pactum sempiternum, misericordias Dauid fideles. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac praeceptorem gentibus. Ecce gentem quam nesciebas uocabis, et gentes quae non cognouerunt te ad te current propter dominum deum tuum quia glorificabit te. Quaerite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Derelinquat impius uiam suam, et uir iniquus cogitationes suas, et reuertatur ad dominum, et miserebitur eius, et ad deum nostrum, qui multus est ad ignoscendum. Non enim cogitationes meae cogitationes uestrae, neque uiae meae uiae uestrae, dicit dominus. Quia sicut exaltantur caeli a terra, sic exaltatae sunt uiae meae a uiis uestris, et cogitationes meae a cogitationibus uestris. Et quomodo descendit imber et nix de caelo, et illuc ultra non reuertitur, sed inebriat terram et infundit eam, et germinare eam facit, et dat semen serenti et panem comedenti, sic erit uerbum meum quod egredietur de ore meo; non reuertetur ad me uacuum, sed faciet quaecumque uolui, et prosperabitur in his ad quae misi illud. Quia in laetitia egrediemini, et in pace deducemini; montes et colles cantabunt coram uobis laudem, et omnia ligna regionis plaudent manu. Pro saliunca ascendet abies, et pro urtica crescet myrtus; et erit dominus nominatus in signum aeternum quod non auferetur.

Haec dicit dominus: Custodite iudicium et facite iustitiam, quia iuxta est salus mea ut ueniat, et iustitia mea ut reueletur. Beatus uir qui facit hoc, et filius hominis qui apprehendet istud, custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum. Et non dicat filius aduenae qui adhaeret domino dicens: Separatione diuidet me dominus a populo suo. Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia haec dicit dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, et elegerint quae ego uolui, et tenuerint foedus meum, dabo eis in domo mea et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus; nomen sempiternum dabo eis quod non peribit. Et filios aduenae qui adhaerent domino ut colant eum et diligant nomen eius, ut sint ei in seruos, omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, et tenentem foedus meum, adducam eos in montem sanctum meum, et laetificabo eos in domo orationis meae; holocausta eorum et uictimae eorum placebunt mihi super altare meum, quia domus mea domus orationis uocabitur cunctis populis. Ait dominus deus qui congregat dispersos Israhel: Adhuc congregabo ad eum congregatos eius. Omnes bestiae agri, uenite ad deuorandum, uniuersae bestiae saltus. Speculatores eius caeci omnes, nescierunt uniuersi; canes muti non ualentes latrare, uidentes uana, dormientes et amantes somnia. Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem; ipsi pastores ignorauerunt intellegentiam. Omnes in uiam suam declinauerunt, unusquisque ad auaritiam suam, a summo usque ad nouissimum. Venite, sumamus uinum et impleamur ebrietate; et erit sicut hodie, sic et cras, et multo amplius.

Iustus perit, et non est qui recogitet in corde suo; et uiri misericordiae colliguntur, quia non est qui intellegat. A facie enim malitiae collectus est iustus. Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulauit in directione sua. Vos autem accedite huc, filii auguratricis, semen adulteri et fornicariae. Super quem lusistis? Super quem dilatastis os et eiecistis linguam? Numquid non uos filii scelesti, semen mendax? Qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes paruulos in torrentibus, subter eminentes petras. In partibus torrentis pars tua, haec est sors tua; et ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium. Numquid super his non indignabor? Super montem excelsum et sublimem posuisti cubile tuum, et illuc ascendisti ut immolares hostias. Et post ostium et retro postem posuisti memoriale tuum; quia iuxta me discooperuisti et suscepisti adulterum; dilatasti cubile tuum et pepigisti cum eis foedus; dilexisti stratum eorum manu aperta. Et ornasti te regio unguento, et multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, et humiliata es usque ad inferos. In multitudine uiae tuae laborasti; non dixisti: Quiescam. Vitam manus tuae inuenisti; propterea non rogasti. Pro quo sollicita timuisti, quia mentita es, et mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? Quia ego tacens et quasi non uidens, et mei oblita es. Ego annuntiabo iustitiam tuam, et opera tua non proderunt tibi. Cum clamaueris, liberent te congregati tui; et omnes eos auferet uentus, tollet aura. Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terram, et possidebit montem sanctum meum. Et dicam: Viam facite, praebete iter, declinate de semita, auferte offendicula de uia populi mei. Quia haec dicit excelsus et sublimis, habitans aeternitatem, et sanctum nomen eius, in excelso et in sancto habitans, et cum contrito et humili spiritu, ut uiuificet spiritum humilium et uiuificet cor contritorum. Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem irascar, quia spiritus a facie mea egredietur, et flatus ego faciam. Propter iniquitatem auaritiae eius iratus sum et percussi eum; abscondi a te faciem meam et indignatus sum, et abiit uagus in uia cordis sui. Vias eius uidi, et sanaui eum, et reduxi eum, et reddidi consolationes ipsi et lugentibus eius. Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei qui longe est et qui prope, dixit dominus; et sanaui eum. Impii autem quasi mare feruens, quod quiescere non potest, et redundant fluctus eius in conculcationem et lutum. Non est pax impiis, dicit dominus deus.

Clama, ne cesses; quasi tuba exalta uocem tuam, et annuntia populo meo scelera eorum, et domui Iacob peccata eorum. Me etenim de die in diem quaerunt, et scire uias meas uolunt, quasi gens quae iustitiam fecerit, et iudicium dei sui non dereliquerit. Rogant me iudicia iustitiae, et appropinquare deo uolunt. Quare ieiunauimus, et non aspexisti; humiliauimus animas nostras, et nescisti? Ecce in die ieiunii uestri inuenitur uoluntas uestra, et omnes debitores uestros repetitis. Ecce ad lites et contentiones ieiunatis, et percutitis pugno impie. Nolite ieiunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor uester. Numquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere animam suam? Numquid contorquere quasi circulum caput suum, et saccum et cinerem sternere? Numquid istud uocabis ieiunium, et diem acceptabilem domino? Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, et omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum, et egenos uagosque induc in domum tuam. Cum uideris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua citius orietur, et anteibit faciem tuam iustitia tua, et gloria domini colliget te. Tunc inuocabis, et dominus exaudiet; clamabis, et dicet: Ecce adsum. Si abstuleris de medio tui catenam, et desieris digitum extendere et loqui quod non prodest; cum effuderis esurienti animam tuam, et animam afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, et tenebrae tuae erunt sicut meridies. Et requiem tibi dabit dominus semper, et implebit splendoribus animam tuam, et ossa tua liberabit; et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum cuius non deficient aquae. Et aedificabuntur in te deserta saeculorum; fundamenta generationis et generationis suscitabis; et uocaberis aedificator sepium, auertens semitas in quietem. Si auerteris a sabbato pedem tuum, facere uoluntatem tuam in die sancto meo, et uocaueris sabbatum delicatum, et sanctum domini gloriosum, et glorificaueris eum, dum non facis uias tuas, et non inuenitur uoluntas tua, ut loquaris sermonem; tunc delectaberis super domino, et sustollam te super altitudines terrae, et cibabo te hereditate Iacob patris tui. Os enim domini locutum est.

Ecce non est abbreuiata manus domini ut saluare nequeat, neque adgrauata est auris eius ut non exaudiat. Sed iniquitates uestrae diuiserunt inter uos et deum uestrum, et peccata uestra absconderunt faciem eius a uobis ne exaudiret. Manus enim uestrae pollutae sunt sanguine, et digiti uestri iniquitate; labia uestra locuta sunt mendacium, et lingua uestra iniquitatem fatur. Non est qui inuocet iustitiam, neque est qui iudicet uere; sed confidunt in nihilo, et loquuntur uanitates; conceperunt laborem, et pepererunt iniquitatem. Oua aspidum ruperunt, et telas araneae texuerunt; qui comederit de ouis eorum morietur, et quod confotum est erumpet in regulum. Telae eorum non erunt in uestimentum, neque operientur operibus suis; opera eorum opera inutilia, et opus iniquitatis in manibus eorum. Pedes eorum ad malum currunt, et festinant ut effundant sanguinem innocentem; cogitationes eorum cogitationes inutiles; uastitas et contritio in uiis eorum. Viam pacis nescierunt, et non est iudicium in gressibus eorum; semitae eorum incuruatae sunt eis; omnis qui calcat in eis ignorat pacem. Propter hoc elongatum est iudicium a nobis, et non apprehendet nos iustitia. Expectauimus lucem, et ecce tenebrae; splendorem, et in tenebris ambulauimus. Palpauimus sicut caeci parietem, et quasi absque oculis attrectauimus; impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. Rugiemus quasi ursi omnes, et quasi columbae meditantes gememus. Expectauimus iudicium, et non est; salutem, et elongata est a nobis. Multiplicatae sunt enim iniquitates nostrae coram te, et peccata nostra responderunt nobis; quia scelera nostra nobiscum, et iniquitates nostras cognouimus: peccare et mentiri contra dominum; et auersi sumus ne iremus post tergum dei nostri, ut loqueremur calumniam et transgressionem; concepimus et locuti sumus de corde uerba mendacii. Et conuersum est retrorsum iudicium, et iustitia longe stetit, quia corruit in platea ueritas, et aequitas non potuit ingredi. Et facta est ueritas in obliuionem, et qui recessit a malo praedae patuit. Et uidit dominus, et malum apparuit in oculis eius, quia non est iudicium. Et uidit quia non est uir, et aporiatus est quia non est qui occurrat; et saluabit sibi brachium suum, et iustitia eius ipsa confirmauit eum. Indutus est iustitia ut lorica, et galea salutis in capite eius; indutus est uestimentis ultionis, et opertus est quasi pallio zeli. Sicut ad uindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, et uicissitudinem inimicis suis; insulis uicem reddet. Et timebunt qui ab occidente nomen domini, et qui ab ortu solis gloriam eius, cum uenerit quasi fluuius uiolentus quem spiritus domini cogit. Et uenerit Sion redemptor, et eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit dominus. Hoc foedus meum cum eis, dicit dominus: Spiritus meus qui est in te, et uerba mea quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui, dicit dominus, amodo et usque in sempiternum.

36

Surge, illuminare, Hierusalem, quia uenit lumen tuum, et gloria domini super te orta est. Quia ecce tenebrae operient terram, et caligo populos; super te autem orietur dominus, et gloria eius in te uidebitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos et uide: omnes isti congregati sunt, uenerunt tibi; filii tui de longe uenient, et filiae tuae de latere surgent. Tunc uidebis et afflues, et mirabitur et dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium uenerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian et Epha; omnes de Saba uenient, aurum et tus deferentes, et laudem domino annuntiantes. Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi; offerentur super placabili altari meo, et domum maiestatis meae glorificabo. Qui sunt isti qui ut nubes uolant, et quasi columbae ad fenestras suas? Me enim insulae expectant, et naues maris in principio, ut adducam filios tuos de longe, argentum eorum et aurum eorum cum eis, nomini domini dei tui, et sancto Israhel, quia glorificauit te. Et aedificabunt filii peregrinorum muros tuos, et reges eorum ministrabunt tibi; in indignatione enim mea percussi te, et in reconciliatione mea misertus sum tui. Et aperientur portae tuae iugiter; die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, et reges earum adducantur. Gens enim et regnum quod non seruierit tibi peribit, et gentes solitudine uastabuntur. Gloria Libani ad te ueniet, abies et buxus et pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meae; et locum pedum meorum glorificabo. Et uenient ad te curui filii eorum qui humiliauerunt te, et adorabunt uestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, et uocabunt te ciuitatem domini, Sion sancti Israhel. Pro eo quod fuisti derelicta et odio habita, et non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam saeculorum, gaudium in generationem et generationem. Et suges lac gentium, et mamillas regum lactaberis; et scies quia ego dominus saluans te, et redemptor tuus fortis Iacob. Pro aere afferam aurum, et pro ferro argentum, et pro lignis aes, et pro lapidibus ferrum; et ponam uisitationem tuam pacem, et praepositos tuos iustitiam. Non audietur ultra iniquitas in terra tua, uastitas et contritio in terminis tuis; et occupabit salus muros tuos, et portas tuas laudatio. Non erit tibi

amplius sol ad lucendum per diem, neque splendor illuminabit te, sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur: quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, et complebuntur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hereditabunt terram. Germen plantationis mee, opus manus mee ad glorificandum. Minimus erit in mille, et parvulus in gentem fortissimam. Ego Dominus in tempore eius subito faciam istud. Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me. Ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et predicarem captivis indulgentiam, et clausis apertionem, ut predicarem annum placabilem Domino, et diem ultionis Deo nostro, ut consolarer omnes lugentes, ut ponerem fortitudinem lugentibus Syon, et darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu meroris. Et vocabuntur in ea fortes iusticie, plantatio Domini ad glorificandum. Et edificabunt deserta a seculo, et ruinas antiquas erigent, et instaurabunt civitates desertas, et dissipatas in generatione et generationem. Et stabunt alieni et pascent pecora vestra, et filii peregrinorum agricole et vinitores vestri erunt. Vos autem sacerdotes Domini vocabimini; ministri Dei nostri, dicetur vobis. Fortitudinem gentium comedetis, et in gloria eorum superbietis. Pro confusione sua duplici et rubore, laudabunt partem suam. Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, leticia sempiterna erit eis. Quia ego Dominus diligens iudicium, et odio habens rapinam in holocaustum. Et dabo opus eorum in veritate, et fedus perpetuum feriam eis. Et scietur in gentibus semen eorum, et germen eorum in medio populorum. Omnes enim qui viderint eos cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.

Gaudens gaudebo in Domino, et exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimento salutis, et indumento iusticie circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsam ornatam monilibus suis. Sicut enim terra profert germen suum, et sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus germinabit iusticiam et laudem coram universis gentibus. Propter Syon non tacebo, et propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor iustus eius, et salvator eius ut lampas accendatur. Et videbunt gentes iustum tuum, et cuncti reges inclitum tuum. Et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit. Et eris corona glorie in manu Domini, et diadema regni in manu Dei tui. Non vocaberis ultra derelicta, et terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea, quia complacuit Domino in te, et terra tua inhabitabitur. Habitabit enim iuvenis cum virgine, et habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsam suam, gaudebit super te Dominus Deus tuus. Super muros tuos constitui custodes, tota die et tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini ne taceatis, et ne detis silentium ei, donec stabiliat et donec ponat Ierusalem laudem in terra. Iuravit Dominus in dextera sua, et in brachio fortitudinis sue: Si dedero triticum tuum ultra cibum inimicis tuis, et si biberint alieni vinum tuum in quo laborasti. Quia qui congregabit illud comedent et laudabunt Dominum, et qui comportant illud bibent in atriis sanctis meis. Transite transite per portas, preparate viam populo, planum facite iter, et eligite lapides, et elevate signum ad populos. Ecce Dominus auditum fecit in extremis terre. Dicite filie Syon: Ecce salvator tuus venit, ecce merces eius cum eo, et opus eius coram illo. Et vocabunt eos populus sanctus, redempti a Domino. Tu autem vocaberis civitas quesita et non derelicta.

Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis sue. Ego qui loquor iusticiam, et propugnator sum ad salvandum. Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari? Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum. Calcavi eos in furore meo, et conculcavi eos in ira mea, et aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, et omnia indumenta mea inquinavi. Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis mee venit. Circumspexi et non erat auxiliator; quesivi et non fuit qui adiuvaret. Et salvavit michi brachium meum, et indignatio mea ipsa auxiliata est michi. Et conculcavi populos in furore meo, et inebriavi eos in indignatione mea, et detraxi in terram virtutem eorum. Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus que reddidit nobis Dominus, et super multitudinem bonorum domui Israel, que largitus est eis secundum indulgentiam suam, et secundum multitudinem misericordiarum suarum. Et dixit: Veruntamen populus meus est, filii non negantes. Et factus est eis salvator. In omni tribulatione eorum non est tribulatus, et angelus faciei eius salvavit eos. In dilectione sua et in indulgentia sua ipse redemit eos, et portavit eos et levavit eos cunctis diebus seculi. Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, et afflixerunt spiritum sancti eius. Et conversus est eis in inimicum, et ipse debellavit eos. Et recordatus est dierum seculi Moysi populi sui. Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? Ubi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui? Qui eduxit eos ad dexteram Moysen brachio maiestatis sue; qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum. Qui eduxit eos per abyssos, sic equum in deserto non impingentem, quasi animal in campo descendens. Spiritus Domini ductor eius fuit: sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen glorie.

Attende de celo et vide de habitaculo sancto tuo et glorie tue. Ubi est zelus tuus et fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum et miserationum tuarum? Super me continuerunt se. Tu enim pater noster es, et Abraham nescivit nos, et Israel ignoravit nos. Tu Domine pater noster, redemptor noster, a seculo nomen tuum. Quare errare fecisti Domine de viis tuis, et indurasti cor nostrum ne timeremus te? Convertere propter servos tuos, tribus hereditatis tue. Quasi nichilum possederunt populum sanctum tuum; hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam. Facti sumus quasi in principio cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos. Utinam dirumperes celos et descenderes. A facie tua montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, aque arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis: a facie tua gentes turbarentur. Cum feceris mirabilia, non sustinebimus. Descendisti, et a facie tua fluxerunt montes. A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt. Oculus non vidit Deus absque te que preparasti expectantibus te. Occurristi letanti et facienti iusticiam; in viis tuis recordabuntur tui. Ecce tu iratus es, et peccavimus; in ipsis fuimus semper, et salvabimur. Et facti sumus ut immundi omnes nos, et quasi pannus menstruate universe iusticie nostre. Et cecidimus quasi folium universi, et iniquitates nostre quasi ventus abstulerunt nos. Non est qui invocet nomen tuum, qui consurgat et teneat te. Abscondisti faciem tuam a nobis, et allisisti nos in manu iniquitatis nostre. Et nunc Domine pater noster es tu, nos vero lutum, et fictor noster, et opera manuum tuarum omnes nos. Ne irascaris Domine satis, et ne ultra memineris iniquitatis nostre. Ecce respice, populus tuus omnes nos. Civitas sancti tui facta est deserta, Syon deserta facta est, Ierusalem desolata. Domus sanctificationis nostre et glorie nostre, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, et omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. Numquid super his continebis te Domine, tacebis, et affliges nos vehementer?

Quesierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quesierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego, ad gentem que non invocabat nomen meum. Expandi manus meas ad populum incredulum qui graditur in via non bona post cogitationes suas. Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper, qui immolant in hortis et sacrificant super lateres; qui habitant in sepulchris et in delubris ydolorum dormiunt; qui comedunt carnem suillam et ius profanum in vasis eorum; qui dicunt: Recede a me, non appropinques michi, quia immundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam et retribuam in sinum eorum iniquitates vestras et iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificaverunt super montes et super colles exprobraverunt michi, et remetiar opus eorum primum in sinum eorum, iniquitates vestras et iniquitates patrum vestrorum.

Hec dicit Dominus: Quomodo si inveniatur granum in botro et dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est; sic faciam propter servos meos ut non disperdam totum. Et educam de Iacob semen, et de Iuda possidentem montem meum, et hereditabit eam electi mei, et servi mei habitabunt ibi. Et erunt campestria in caulas gregum, et vallis Achor in cubile armentorum, populo meo qui requisierunt me. Et vos qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis nomen sanctum meum, qui ponitis Fortune mensam et libatis super eam, numerabo vos in gladio, et omnes in cede corruetis; pro eo quod vocavi et non respondistis, locutus sum et non audistis, et faciebatis malum in oculis meis, et que nolui elegistis. Propter hoc hec dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, et vos esurietis; ecce servi mei bibent, et vos sitietis; ecce servi mei letabuntur, et vos confundemini; ecce servi mei laudabunt pre exultatione cordis, et vos pre contritione spiritus ululabitis. Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis. Et interficiet te Dominus, et servos suos vocabit alio nomine. In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Domino amen; et qui iurat in terra, iurabit in Deo amen. Quia oblivioni tradite sunt angustie priores, et quia absconditae sunt ab oculis nostris.

Ecce enim ego creo celos novos et terram novam, et non erunt in memoria priora, et non ascendent super cor. Sed gaudebitis et exultabitis usque in sempiternum in his que ego creo. Ierusalem exultationem et populum eius gaudium. Et exultabo in Ierusalem et gaudebo in populo meo, et non audietur in eo ultra vox fletus et vox clamoris. Non erit ibi amplius infans dierum, et senex qui non impleat dies suos; quoniam puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit. Et edificabunt domos et habitabunt, et plantabunt vineas et comedent fructus earum. Non edificabunt et alius habitabit, non plantabunt et alius comedet. Secundum dies enim ligni erunt dies populi mei, et opera manuum eorum inveterabunt electi mei. Non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione, quia semen Domini benedictorum est, et nepotes eorum cum eis. Eritque antequam clament, exaudiam; adhuc illis loquentibus, dicam: Ecce adsum. Lupus et agnus pascentur simul, et leo et bos comedent paleas, et serpenti pulvis panis eius. Non nocebunt neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

Hec dicit Dominus: Celum sedes mea, et terra scabellum pedum meorum. Que est ista domus quam edificabitis michi? Et quis est iste locus quietis mee? Omnia hec manus mea fecit, et facta sunt universa ista, dicit Dominus. Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum et contritum spiritu, et trementem sermones meos? Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum; qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem; qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat; qui recordatur thuris, quasi qui benedicat ydolo. Hec omnia elegerunt in viis suis, et in abhominationibus suis anima eorum delectata est. Unde et ego eligam illusiones eorum, et que timebant adducam eis; quia vocavi, et non erat qui responderet; locutus sum, et non audierunt; feceruntque malum in oculis meis, et que nolui elegerunt.

Audite verbum Domini, qui tremitis ad sermonem eius. Dixerunt fratres vestri odientes vos et abicientes propter nomen meum: Glorificetur Dominus, et videbimus in leticia vestra; ipsi autem confundentur. Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis. Antequam parturiret, peperit; antequam veniret partus eius, peperit masculum. Quis audivit umquam tale? Et quis vidit huic simile? Numquid parturiet terra in die una? Aut parietur gens simul, quia parturivit et peperit Syon filios suos? Numquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam? Ait Dominus Deus tuus. Letamini cum Ierusalem et exultate in ea omnes qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio universi qui lugetis super eam, ut sugatis et repleamini ab ubere consolationis eius, ut mulgeatis et deliciis affluatis ab omnimoda gloria eius. Quia hec dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, et quasi torrentem inundantem gloriam gentium sugetis. Ab ubere portabimini, et super genua blandientur vobis. Sed quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, et in Ierusalem consolabimini. Videbitis et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra quasi herba germinabunt. Et cognoscetur manus Domini servis eius, et indignabitur inimicis suis. Quia ecce Dominus in igne veniet, et quasi turbo quadrige eius, reddere in indignatione furorem suum, et increpationem suam in flamma ignis. Quia in igne Dominus diiudicabit, et in gladio suo ad omnem carnem, et multiplicabuntur interfecti a Domino. Qui sanctificabantur et mundos se putabant in hortis post ianuam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam et abhominationem et murem, simul consumentur, dicit Dominus. Ego autem

opa eo4 & cogitationes eo4 uenio. ut congrege cu omnib: gentib: & linguis. Et uenient & uidebunt gloria mea. & pona in eis signum. Et mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes in mari in affricam. & lydiam. tenentes sagitta in ita liam & greciam. ad insulas longe ad eos q non audierit me. & non uiderunt glam mea. Et annunciabt glam mea gentib: & adducent omis filios uros de cunctis gentib: domino. in equis & quadrigis & in lecticis & in mulis & i carrucis ad monte scm meu in hierlm dicit dominus. quomodo si i ferat filii isrl munus in uase mundo in domu domini. Et assuma ex eis in sacerdotes & in leuitas dicit dominus. sic stabit sem uim & nom urm. & erit mensis ex mense. & sabbatum ex sabbato. Veniet omnis caro ut adoret coram facie mea dicit dominus. & egredient & uidebunt cadauera uiro4 q puaricati sunt in me. Vermis eo4 non morietr. & ignis eo4 no extinguetr & erunt usq: ad sacietate uisionis omi carni.

EXPLICIT LIBER YSAIE PROPHETE.

IEREMIAS PROPHETA CUI HIC PLOGUS scribit sermone quidem apud hebreos ysaia & osee & quib:da aliis pphis uidet ee rusticior. sed sensib: par est. quippe qui eode spu pphauerit. Porro simplicitas eloquii de loco ei in quo natus est accidit. Fuit eni anathotites qui est usq: hodie uiculus trib: ab hierosolimis distans milib: sacerdos ex sacerdotib: & in matris utero scificatus uirginitate sua euangelicum uiru xpi eccle dedicans. Hic uaticinari exorsus est puer. & captiuitate urbis atq: uideen solum spu. sed & oculis carneis intuitus est. Iam decem trib: isrt assyriu in medos transtulerant. iam terras eo4 colone gentium possidebant. Unde iuda tantum & beniamin pphauit. & ciuitatis sue ruinas quadruplici planxit alfabeto. qd nos mensure metro uersib:q: reddimus. Preterea ordine uisionum qui apud grecos & latinos omnino confusus est. ad pristinam fide correximus. Librum aut baruch notarii eius qui apud hebreos nec legitr nec habetr ptermisimus. Pro his omnib: maledicta ab emulis pstolantes quib: me necesse e p singula opuscula respondere. Et hec patior. quia uos cogitis. Ceterum ad compendium mali rectius fuerat modum furori eo4 silentio meo ponere quam cotidie noui aliqd scribentem inuido4 insaniam puocare. Hieremias anathotites qui est uiculus trib: ab hierosolimis distans milib: apud taphnas in egypto lapidib: obrutus a populo occubuit. Iacet u in eo loco sepultus quo dudum pharao rex habitauerat. & qm postulatione sua desugatis ab eode loco serpentib: egyptios a tactu aspidum fecit ee quietos. magna eum ibi religione egyptii uenerantur.

INCIPIT LIBER HIEREMIE PROPHETE

VERBA HIEREMIE FILII HELCHIE DE SACERDOTIBUS QUI FUERUNT IN ANATOTH IN TERRA BENIAMIN qd factum est uerbum domini ad eum in dieb: iosie filii ammon regis iuda. in tercio decimo anno regni ei. Et factum est i dieb: ioachim filii iosie regis iuda usq: ad consummatione undecimi anni sedechie filii iosie regis iuda usq: ad transmigrationem hierlm in mense quinto. Et factum e uerbum domini ad me dicens. Priusqua te formarem in utero noui te. & ant qu exires de uulua scificaui te. & pphtam in gentib: dedi te. Et dixi. A. A. A. domine ds. ecce nescio loqui quia puer ego sum. Et dixit dns ad me. Noli dicere quia puer ego sum. qm ad omnia que mitta te ibis. & uniusa quecumq: mandauero t loqueris. Ne timeas a facie eo4. quia ego tecum sum ut erua te dic dns.

Et misit dominus manum suam. & tetigit os meu. & dix dns ad me. Ecce dedi uerba mea in ore tuo. ecce constitui te hodie sup gets & sup regna. ut euellas. & destruas. & disppdas. & dissipes. & edifices & plantes. Et factum est uerbu domini ad me dicens. Quid tu uides hieremia. Et dixi. Virga uigilante ego uideo. Et dix dominus ad me. Bene uidisti. quia ego uigilabo sup uerbo meo ut faciam illud. Et factum est uerbum domini a d me scdo dicens. Quid tu uides. Et dixi. Ollam succensam ego uideo. & facie ei a facie aqlonis. Et dix domin ad me. Ab aquilone pandetr malum sup omis habitatores tre. quia ecce ego conuocabo omis cognationes regno4 aquilonis ait dominus. & uenient & ponent unqsq: solium suum in introitu portaru hierlm. & sup omis muros ei in circuitu. & sup uniuersas urbes iuda. Et loquar iudicia mea cum eis. sup omni malicia eo4 qui dereliquerunt me & libauerunt diis alienis. & adorauerunt opus manuu suar. Tu g accinge lumbos tuos. & surge & loquere ad eos omnia que ego pcipio tibi. Ne formides a facie eo4. nec eni timere te faciam uultum eo4. Ego quippe dedi te hodie in ciuitate, munita & i columna ferrea. & in muru ereum sup omne tram regib: iuda & principib: ei. & sacerdotib: & omni populo tre. Et bellabunt ad usum te & n pualebunt. qa ego tecum sum ait dominus & liberem te.

Et factum e uerbu domini ad me dicens. Vade & clama i aurib: hierlm dicens. Hec dic domin. Recordat sum tui miserans adolescentiam tua. & caritate desponsationis tue qndo secuta es me in deserto. in tra que n seminat. Scs isrt domino primicie frugum ei. Omis qui deuorant eum delinquunt. mala uenerunt sup eos dic domin. Audite uerbu dni dom iacob. & omnes cognationes dom isrt. Hec dic dns. Quid inuenerut in me patres uri iniquitatis quia elongauert a me. & ambulauerunt post uanitate. & uani facti st. Et n dixerunt ubi est dominus qui ascendere nos fec de tra egypti. qui transduxit nos p desertum. p tram inhabitabile & inuiam. p tram siti & ymagine mortis. p tram in qua n habitauit uir. nec habitauit homo. Et induxi uos in tram carmeli ut comederetis fruct ei. & optima illius. & ingressi contaminastis tram meam. & hereditate mea posuistis in abhominatione. Sacerdotes n dixerunt ubi e domini. & tenentes lege nescierunt me. & pastores puaricati sunt in me. & pphete pphetauerunt in baal. & ydola secuti sunt. Pptea adhuc iudicio contenda uobiscum. & cum filiis uris disceptabo. Transite ad insulas cethim. & uidete. & in cedar mittite & considerate uehementer & uidete si factum e huiuscemodi. si mutauit gens deos suos. & certe ipsi n sunt dii. Populus u mis mutauit glam suam in ydolum.

Obstupescite celi sup hoc & porte eius desolamini uehementer dicit domin. duo enim mala fecit ppls ms. Me dereliquerunt fontem aque & foderunt sibi cisternas. cisternas dissipatas. que continere n ualent aquas. Numqd seruus est isrt aut uernaculus. Qr g factus est in pdam. Sup eum rugierunt leones. & dederunt uocem sua. Posuert tram ei in solitudine. & ciuitates ei exuste sunt. & non est q habitet i eis. Filii qq: mempheos & taphnes constuprauert te usq: ad uerticem. Numqd n istud factum est t. quia dereliquisti dnm dm tuu. eo tempore quo ducebat te p uiam. Et nc quid t uis in uia egypti. ut bibas aqm turbidam. Et quid tibi cum uia assyrio4 ut bibas aqua fluminis. Arguet te malicia tua. & auersio tua increpabit te. Scito & uide quia malum & amarum est dereliquisse te dominu dm tuum. & n ee timore eius ap te: dicit dominus exercituum. A sclo confregisti iugum meu. rupisti uincula mea & dixisti. Non seruiam. In omni eni colle sublimi & sub omni ligno frondoso. tu psternebaris meretrix. Ego plantaui te uinea meam electam. omne semen uerii. Quomodo g conuersa es in prauum. uinea aliena. Si laueris te nitro & multiplicaueris tibi herbam borith. maculata es in iqtate tua coram me. dicit dominus ds tuus. Quomodo dicis n sum polluta. post baalim non ambulaui. Vide uias tuas i conualle. scito quid feceris. Cursor leuis explicans uias tuas. onager assuet in solitudine desiderio anime sue. attraxit uentum amoris sui nullus auertet eam. Omnes qui querunt ea non deficient. in menstruis eius inuenient eam.

Prohibe pedem tuum a nuditate. & guttur tuum a siti. Et dixisti. Desperaui. nequaqm hoc faciam. Adamaui quippe alienos. & post eos ambulabo. Quomodo confundit fur quando deprehendit. sic confuse sunt dom isrt. ipsi & reges eo4. & sacerdotes principes & pphe eo4. dicentes ligno pat ms es tu. & lapidi tu me genuisti. Verterunt ad me tergum & n faciem. & i tempore afflictionis sue dicent. Surge & libera nos. Ubi sunt dii tui quos fecisti tibi. Surgant & liberent te in tempore afflictionis tue. Scdm numerum qppe ciuitatu tuar erant dii tui iuda. Quid uultis mecu iudicio contendere. Omis dereliquistis me dic dominus. Frustra pcussi filios uros. disciplina non receperunt. Deuorauit gladius ur pphas uestros. quasi leo uastat generatio ura. Videte uerbum dni. Numqd solitudo fact sum isrli. aut tra serotina. Quare g dix ppls ms. recessimus. & n ueniem ultra ad te. Numqd obliuiscet uirgo ornamti sui. sponsa pectoralis sue fascie. Populus u ms oblit e mei. dieb: innumeris. Quid niteris ostendere uia bona tua. ad querenda dilectione. Que insup & malicias tuas docuisti uias tuas. & in manib: tuis inuentus est sanguis animarum paupum & innocentii. Non in fossis inueni eos. sed in omnib: que supra memoraui. Et dixisti. Absq: peccato sum. & innocens ego. & pptea auertat furor tuus a me. Ecce ego iudicio contendam uobiscu. eo qd dixeris n peccaui. Quam uilis facta es nimis iterans uias tuas. Et ab egypto confunderis. sicut confusa es ab assur.

Nam & ab ista egredieris & manus tue erunt sup caput tuum. qm obtriuit dominus confidentia tua. & nichil habebis pspri.

Vulgo dicitur. Si dimiserit vir uxorem et recedens ab eo virum alterum duxerit, numquid revertetur ad eam ultra? Numquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis, tamen revertere ad me dicit dominus, et ego suscipiam te. Leva oculos tuos in directum, et vide ubi non sis prostrata. In viis sedebas expectans eos quasi latro in solitudine, et polluisti terram in fornicationibus tuis et in malitiis tuis. Quam ob rem prohibite sunt stille pluviarum, et serotinus ymber non fuit. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Ergo saltem amodo voca me pater meus, dux virginitatis mee tu es. Numquid irasceris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es et fecisti mala ut potuisti.

Et dixit dominus ad me in diebus iosie regis. Numquid vidisti que fecerit aversatrix israhel? Abiit sibimet super omnem montem excelsum, et sub omni ligno frondoso, et fornicata est ibi. Et dixi cum fecisset hec omnia, ad me convertere, et non est reversa. Et vidit prevaricatrix soror eius iuda, quia pro eo quod mechata esset aversatrix israhel, dimisissem eam et dedissem ei libellum repudii. Et non timuit prevaricatrix iuda soror eius, sed abiit et fornicata est etiam ipsa. Et facilitate fornicationis sue contaminavit terram, et mechata est cum lapide et cum ligno. Et in omnibus his non est reversa ad me prevaricatrix soror eius iuda in toto corde suo, sed in mendacio ait dominus. Et dixit dominus ad me. Iustificavit animam suam aversatrix israhel comparatione prevaricatricis iudae. Vade et clama sermones istos contra aquilonem et dices. Revertere aversatrix israhel ait dominus, et non avertam faciem meam a vobis, quia sanctus ego sum dicit dominus, et non irascar in perpetuum. Tamen scito iniquitatem tuam, quia in dominum deum tuum prevaricata es, et dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso ait dominus, et vocem meam non audisti. Convertimini filii revertentes dicit dominus, quia ego vir vester. Et adsumam vos unum de civitate et duos de cognatione, et introducam vos in syon. Et dabo vobis pastores iuxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina.

Cumque multiplicati fueritis et creveritis in terra in diebus illis ait dominus, non dicent ultra archa testamenti domini, neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet ultra. In tempore illo vocabunt hierusalem solium domini, et congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine domini in hierusalem, et non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus iuda ad domum israhel, et venient simul de terra aquilonis ad terram quam dedi patribus vestris. Ego autem dixi. Quomodo ponam te in filios, et tribuam tibi terram desiderabilem hereditatem preclaram exercituum gentium? Et dixi. Patrem vocabis me, et post me ingredi non cessabis. Sed quomodo si contempnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus israhel dicit dominus. Vox audita est in viis ploratus et ululatus filiorum israhel, quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt domini dei sui. Convertimini filii revertentes, et sanabo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad te, tu enim es dominus deus noster. Vere mendaces erant colles multitudo montium. Vere in domino deo nostro salus israhel. Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum et armenta eorum, filios eorum et filias. Dormiemus in confusione nostra, et operiet nos ignominia nostra, quoniam domino deo nostro peccavimus nos et patres nostri ab adolescentia nostra usque ad hanc diem, et non audivimus vocem domini dei nostri.

Si converteris israhel ait dominus ad me convertere. Si abstuleris offendicula tua a facie mea non commoveberis. Et iurabis vivit dominus in veritate et in iudicio et in iustitia, et benedicent eum omnes gentes, ipsumque laudabunt. Hec enim dicit dominus viro iuda et habitatoribus hierusalem. Novate vobis novale, et nolite serere super spinas. Circumcidimini domino, et auferte preputia cordium vestrorum viri iuda et habitatores hierusalem, ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, et succendatur et non sit qui extinguat propter malitiam cogitationum vestrarum. Annuntiate in iuda, et in hierusalem auditum facite. Loquimini et canite tuba in terra, clamate fortiter et dicite. Congregamini et ingrediamur civitates munitas. Levate signum in syon, confortamini, nolite stare, quia malum ego adduco ab aquilone et contritionem magnam. Ascendit leo de cubili suo, et predo gentium se levavit. Egressus est de loco suo ut ponat terram tuam in desolationem. Civitates tue vastabuntur, remanentes absque habitatore. Super hoc accingite vos ciliciis, plangite et ululate, quia non est aversa ira furoris domini a vobis. Et erit in die illa dicit dominus, peribit cor regis et cor principum, et obstupescent sacerdotes, et prophete consternabuntur. Et dixi.

Heu heu heu domine deus, ergo ne decepisti populum istum et hierusalem dicens, pax erit vobis, et ecce pervenit gladius usque ad animam? In tempore illo dicetur populo huic et hierusalem. Ventus urens in viis que sunt in deserto vie filie populi mei, non ad ventilandum et purgandum. Spiritus plenus ex his veniet mihi, et nunc ego loquar iudicia mea cum eis. Ecce quasi nubes ascendet, et quasi tempestas currus eius. Velociores aquilis equi illius, ve nobis quia vastati sumus. Lava a malitia cor tuum hierusalem, ut salva fias. Usquequo morabuntur in te cogitationes noxie? Vox enim annuntiantis a dan, et notum facientis ydolum de monte effraim. Concitate gentes, ecce auditum est in hierusalem custodes venire de terra longinqua, et dare super civitates iuda vocem suam. Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro, quia me ad iracundiam provocavit ait dominus. Vie tue et cogitationes tue fecerunt hec tibi. Ista malitia tua quia amara, quia tetigit cor meum. Ventrem meum ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me. Non tacebo, quoniam vocem bucine audivit anima mea, clamorem prelii. Contritio super contritionem vocata est, et vastata est omnis terra. Repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles mee.

Usquequo videbo fugientem, audiam vocem bucine? Quia stultus populus meus me non cognovit. Filii insipientes sunt et vecordes. Sapientes sunt ut faciant malum, bene autem facere nescierunt. Aspexi terram et ecce vacua erat et nichili, celos, et non erat lux in eis. Vidi montes et ecce movebantur, et omnes colles conturbati sunt. Intuitus sum et non erat homo, et omne volatile celi recessit. Aspexi et ecce carmelus desertus, et omnes urbes eius destructe sunt a facie domini, et a facie ire furoris eius. Hec enim dicit dominus. Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam. Lugebit terra, et merebunt celi desuper eo quod locutus sum. Cogitavi nec penituit me, nec aversus sum ab eo. A voce equitis et mittentis sagittam fugit omnis civitas, ingressi sunt ardua, et ascenderunt rupes. Universe urbes derelicte sunt, et non habitat in eis homo. Tu autem vastata quid facies? Cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, et pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris. Contempserunt te amatores tui, animam tuam querunt. Vocem enim quasi parturientis audivi, angustias ut puerpere. Vox filie syon intermorientis, expandentisque manus suas. Ve mihi quia defecit anima mea propter interfectos. Circuite vias hierusalem et aspicite et considerate, et querite in plateis eius an inveniatis virum facientem iudicium et querentem fidem, et propitius ero ei. Quod si etiam vivit dominus dixerint, et hoc falso iurabunt. Domine oculi tui respiciunt fidem. Percussisti eos et non doluerunt, attrivisti eos et renuerunt accipere disciplinam. Induraverunt facies suas super petram, et noluerunt reverti. Ego autem dixi. Forsitan pauperes sunt et stulti ignorantes viam domini, iudicium dei sui. Ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula. Idcirco percussit eos leo de silva, lupus ad vesperam vastabit eos, pardus vigilans super civitates eorum. Omnis qui egressus fuerit ex eis capietur, quia multiplicate sunt prevaricationes eorum, confortate sunt aversiones eorum. Super quo propitius tibi esse potero?

Filii dereliquerunt me, et iurant in his qui non sunt dii. Saturavi eos et mechati sunt, et in domo meretricis luxuriabantur. Equi amatores in feminas emissarii facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. Numquid super his non visitabo dicit dominus, et in gente tali non ulciscetur anima mea? Ascendite muros eius et dissipate, consummationem autem nolite facere. Auferte propagines eius, quia non sunt domini. Prevaricatione enim prevaricata est domus israhel et domus iuda ait dominus. Negaverunt dominum et dixerunt. Non est ipse, neque veniet super nos malum, gladium et famem non videbimus. Prophete fuerunt in ventum locuti, et responsum non est in eis. Hec ergo evenient illis.

Hec dicit dominus exercituum. Quia locuti estis verbum istud, ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, et populum istum ligna, et vorabit eos. Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo domus israhel ait dominus, gentem robustam, gentem antiquam, gentem cuius ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur. Faretra eius quasi sepulchrum patens, universi fortes. Et comedet segetes tuas et panem tuum devorabit, filios tuos et filias tuas comedet, gregem tuum et armenta tua. Comedet vineam tuam et ficum tuum, et conteret urbes munitas tuas in quibus tu habes fiduciam gladio. Verumtamen et in diebus illis ait dominus non faciam vos in consummationem. Quod si dixeritis quare fecit nobis dominus deus noster hec omnia, dices ad eos. Sicut dereliquistis me et servistis deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra. Annuntiate hoc domui iacob, et auditum facite in iuda dicentes. Audi popule stulte qui non habes cor, qui habentes oculos non videtis, et aures et non auditis. Me ergo non timebitis ait dominus, et a facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, preceptum sempiternum quod non preteribit. Et commovebuntur et non poterunt, et intumescent fluctus eius et non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans. Recesserunt et abierunt, et non dixerunt in corde suo. Metuamus dominum deum nostrum qui dat nobis pluviam temporaneam et serotinam in tempore suo, plenitudinem annue messis custodientem nobis. Iniquitates vestre declinaverunt hec, et peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis, quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, lapides ponentes et pedicas ad capiendos viros. Sicut muscipula plena avibus, sic domus eorum plene dolo. Ideo magnificati sunt et ditati, incrassati sunt et impinguati, et preterierunt sermones meos pessime. Causam vidue non iudicaverunt, et causam pupilli non direxerunt. Numquid super his non visitabo dicit dominus, aut super gentem huiuscemodi non ulciscetur anima mea?

Stupor et mirabilia facta sunt in terra. Prophete prophetabant mendacium, et sacerdotes applaudebant manibus suis, et populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimo eius? Confortamini filii beniamin in medio hierusalem, et in thecua clangite bucina, et super bethacarem levate vexillum, quia malum visum est ab aquilone et contritio magna. Speciose et delicate assimilavi filiam syon. Ad eam venient pastores et greges eorum. Fixerunt in ea tentoria in circuitu, pascet unusquisque eos qui sub manu sua sunt. Sanctificate super eam bellum, consurgite et ascendamus in meridie. Ve nobis quia declinavit dies, quia longiores facte sunt umbre vespi. Surgite et ascendamus in nocte, et dissipemus domos eius. Quia hec dicit dominus deus exercituum. Cedite lignum eius, effundite circa hierusalem aggerem. Hec est civitas visitationis, omnis calumnia in medio eius. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam. Iniquitas et vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas et plaga. Erudire hierusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam terram inhabitabilem.

Hec dicit dominus exercituum. Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias israhel. Converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum. Cui loquar et quem contestabor ut audiat? Ecce verbum domini factum est eis in obprobrium, et non suscipient illud. Ecce incircumcise aures eorum et audire non possunt. Idcirco furore domini plenus sum, laboravi sustinens. Effunde super parvulum foris, et super concilium iuvenum simul. Vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. Et transibunt domus eorum ad alteros, agri et uxores pariter, quia extendam manum meam super habitantes terram dicit dominus. A minore quippe usque ad maiorem omnes avaritie student, et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem filie populi mei cum ignominia dicentes pax pax, et non erat pax. Confusi sunt qui abhominationem fecerunt, quin potius confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. Quam ob rem cadent inter ruentes, in tempore visitationis sue corruent dicit dominus.

Hec dicit dominus. State super vias et videte, et interrogate de semitis antiquis, que sit via bona, et ambulate in ea, et invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt. Non ambulabimus. Et constitui super vos speculatores. Et dixi. Audite vocem tube. Et dixerunt. Non audiemus. Ideo audite gentes, et cognosce congregatio quanta ego faciam eis. Audi terra. Ecce ego adducam super populum istum mala, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt, et legem

meam pͥceerant. Vt quid m̄ thus de saba affertis. & calamū
suaue olentē de t̃ra longinqua. Holocaustomata ur̃a n̄
sunt accepta. & uictime ur̄e non placuerunt michi. Propterea h
dicit dominus. Ecce ego dabo in pp̄lm istum ruinas. & ruent in eis
patres & filii simul. uicinus & p̄ximus. & p̄ibunt. 7

Iec dicit dominus. Ecce pp̄ls uenit de t̃ra aquilonis. & gens mag
na consurget a finib; terre. Sagittā & scutū arripiet. crudelis
ē & n̄ miserebit̃. Vox eius quasi mare sonabit. & sup equos asce
dent pparati quasi uir ad bellum contra te filia syon. Audiuim⁹ famam
eius. dissolute sunt manus nr̄e. & tribulatio apprehendit nos. do
lores ut parturientis. Nolite exire ad agros. & in uia ne ambu
letis. quoniam gladius inimici pauor in circuitu. Filia pp̄li mei acci
gere cilicio. & conspergere cinere. luctum unigeniti fac t̃. plan
ctum amarū fac t̃. quia repente ueniet uastator sup nos. Pro
batorem dedi te in pp̄lo meo robustum. & scies & pbabis uiā
eor̄. Omnes isti principes declinantium. ambulantes fraudu
lenter. Es & ferrum uniu̅si corrupti s̃t. Defecit sufflatoriū
in igne. consumptum est plumbū. Frustra conflauit conflator.
malicie eor̄ n̄ sunt consumpte. Argentum reprobum uocate eos.
quia dominus proiecit illos. 7

Verbum qđ factum est ad hieremiam a domino dicens. Sta in
porta domus domini. & p̄dica ibi uerbum istud & dic. Au
dite uerbum domini omnis iuda. qui ingredimini p portas
has. ut adoretis dominum. Hec dic̃ domin⁹ exercituum dš
isr̃l. Bonas facite uias ur̄as & studia ur̄a. & habitabo i
medio ur̄i in loco. Nolite confidere in uerbis mendacii dicentes.
templum domini. templum domini est: quia si bene direxeritis
uias ur̄as & studia ur̄a. si feceritis iudicium inter uirū 7 p̄ximū
eius. aduene & pupillo non feceritis calumpniā nec sanguinē in
nocentē effuderitis in loco hoc. & post deos alienos n̄ ambula
ueritis in malum uobismet ipsis. habitabo uobiscum in loco isto in
t̃ra quam dedi patrib; ur̄is. a s̃clo & usq; in s̃clm̄. Ecce confidi
tis uos uobis in uerbis mendacii. qui non pderunt uobis furari. oc
cidere. & adulterari. iurare mendacit̃. libare baalim. & ire
post deos alienos quos ignoratis & uenistis. & stetistis corā me
in domo hac in qua inuocatum est nomē meū. & dixistis i oculis
ur̄is. Liberati sumus. eo qđ fecerimus omnes abhominationes
istas. Ergo spelunca latronum facta est domus ista. in qua in
uocatum est nom̄ meum in oculis ur̄is. Ego ego sum. ego uidi
dicit dominus. Ite ad locum meum in sylo. ubi habitauit nom̄ meū
a principio. & uidete que fecerim ei pp̄t maliciā pp̄li mei isr̃l.
Et nunc quia fecistis omnia opa hec dicit dominus. & locut⁹
sum ad uos mane consurgens & loquens & n̄ audistis. & uo
caui uos & n̄ respondistis. faciam domui huic in qua inuocatū
est nomen meum. & in qua uos habetis fiduciam. & loco
quē dedi uobis & patrib; ur̄is sic feci sylo. & piciā uos a
facie mea sic proieci om̄s fr̄s ur̄os. uniuersum semen effraim.

Tu ergo noli orare p populo hoc. nec assumas p eis laudem & o
rationem. & non obsistas m̄. quia non exaudiam te. Nonne ui
des quid isti faciunt in ciuitatib; iuda. & in plateis hier̄lm.
Filii colligunt ligna. & patres succendunt ignē. & mulieres
conspgunt adipem ut faciant placentas regine celi. & libent
diis alienis. & me ad iracundiam puocent. Numquid me ad
iracundiam puocant dic̃ dominus. Nonne semet ipsos i
confusionem uult̃ sui. Ideo hec dic̃ dominus ds. Ecce furor
m⁹ & indignatio mea conflat̃ sup locum istum. sup uiros 7
sup iumenta. & sup lignum regionis. & sup fruges t̃re. &
succendet̃ & n̄ extinguet̃. Hec dicit dominus exercituum.
ds isr̃l. Holocaustomata ur̃a addite uictimis ur̄is. & come
dite carnes. quia non sum locut⁹ cum patrib; ur̄is & n̄ pcepi
in die qua eduxi eos de t̃ra egypti de uerbo holocaustomatum
& uictimarum. sed hoc uerbum pcepi eis dicens. Audite uocē
meā. & ero uobis ds. & uos eritis michi pp̄ls. & ambulate i
omni uia quā mandaui uobis. ut bene sit uob. & n̄ audier̄t
nec inclinauerunt aurem suā. s; abierunt in uoluptatib; &
in prauitate cordis sui mali. factiq; sunt retrorsum & n̄ i an̄
a die qua egressi sunt patres eor̄ de t̃ra egypti usq; ad diem
hanc. Et misi ad uos omnes seruos meos pphas p die consur
gens diluculo mittens & n̄ audierunt me nec inclinauerunt
aurē suā. sed indurauerunt ceruicē suā. & peius opati sunt
quam patres eor̄.

Et loqueris ad eos omnia uerba hec. & n̄ audient te & uocabis
eos. & n̄ respondebunt t̃. Et dices ad eos. Hec ē gens que
n̄ audiuit uocem domini di sui. nec recepit disciplinā. Piit
fides. & ablata est de ore eor̄. Tonde capillum tuū 7 pice
& sume in directū planctum quia preiecit dn̄s & reliquit ge
nerationē furoris sui. quia fecerunt filii iuda malū i oculis
meis dicit dominus. Posuerunt offendicula sua in domo i q̃
inuocatū est nom̄ meum. & polluerunt eam. Et edificauer̄t
excelsa topheth que est in ualle filii ennon. ut incenderent
filios suos & filias suas igni que n̄ pcepi nec cogitaui in cor
de meo. Ideo ecce ueniunt dies dic̃ dominus. n̄ dicet̃ ampli⁹
topheth & uallis filii ennon. sed uallis interfectionis 7 sepelient
in topheth eo qđ non sit locus. & erit morticinū pp̄li huius
in cibum uolucrib; celi & bestiis t̃re. & n̄ erit qui abigat. Et
quiescere faciam de urbib; iuda & de plateis hier̄lm uocem
gaudii & uocē letitie. uocē sponsi. & uocē sponse. In deso
lationem enim erit t̃ra.

In tempore enim illo ait dominus eicient ossa regis iude. &
ossa principum ei⁹. & ossa sacerdotum. & ossa pphārum. &
ossa eor̄ qui habitauerunt hier̄lm. de sepulchris suis. 7 ex
pandent ea ad sole & lunā & omnē miliciā que dilexerunt
& quib; seruier̄t. & post quē ambulauer̄t. & quē quesier̄t
& adorauer̄t. Nō colligentur neq; sepelient̃. in sterquiliniū
sup faciē t̃re erunt. & eligent mag mortē q̃m uitam. om̄s
qui residui fuerint de cognatione hac pessima in uniu̅sis
locis que derelicta sunt ad que eieci eos dicit dn̄s exercituū.
Et dices ad eos. Hec dic̃ domin⁹. Numquid q̃ cadet n̄ resurget.
& q̃ auersus est non reuertet̃. Quare ergo auersus ē pp̄ls
iste in hier̄lm auersione contentiosa. Apphenderunt menda
cium. & noluerunt reuerti. Attendi & auscultaui. nemo qđ
bonū ē loq̃t̃. nullus ē qui agat penitentiā sup peccato suo
dicēs. Quid feci. Om̄s conuersi sunt ad cursum suū quasi
equus impetu uadens ad plium. Miluus in celo cognouit
tempus suum. turt̃ & hyrundo & ciconia custodier̄t temp⁹
aduentus sui. pp̄ls aūt m̄s non cognouit iudicium domini.

Quomō dicitis sapientes nos sumus. & lex domini nobis
est. Vere mendacium opat̃ est stilus mendax scribarum.
Confusi sunt sapientes. & ꝑterriti sunt & capti. Verbū enim
domini piecer̄unt. & sapientia nulla ē in eis.

Propterea dabo mulieres eor̄ exteris. agros eor̄ heredib;. quia
a minimo usq; ad maximum omnes auariciā sectant̃. a ppha
usq; ad sacerdotē. cuncti faciunt mendacium. & sanabant con
tritionē filie pp̄li mei ad ignominiā dicentes pax pax. cū nō
esset pax. Confusi sunt qui abhominationē fecerunt. quin
immo confusione n̄ sunt confusi & erubescere nescier̄t. Io
circo cadent inter corruentes in tempore uisitationis sue corru
ent dicit dominus. Congregans congregabo eos ait domin⁹.
Non ē uua in uitib; & non est ficus in ficulnea. Folium de
fluxit. & dedi eis que p̄ter missa sunt. Quare sedemus.
Conuenite & ingrediam̄ ciuitatē munitā. & sileamus ibi.
quia domin⁹ nr̄ silere nos fecit. & potum dedit nob aquā fellis.
Peccauimus enī domino. Expectauim⁹ pacē & n̄ erat bonū.
tempus medele & ecce formido. A dan audit⁹ est fremit⁹
equor̄ eius. A uoce hinnituum pugnator̄ eius commota ē om̄
t̃ra. & uenerunt & deuorauerunt t̃ram & plenitudinē eius.
urbem. & habitatores ei⁹. Quia ecce ego mittam uob serpent̃s
regulos quib; non est incantatio & mordebunt uos ait dn̄s.
dolor m̄s sup dolorem in me cor meū merens. Ecce uox clamo
ris filie pp̄li mei. de t̃ra longinqua. Numquid dominus n̄ est
in syon. aut rex eius n̄ est in ea. Quare ergo me ad iracū
diam concitauerunt in sculptilib; suis. & in uanitatib; alienis.
Transiit messis finita est estas. & nos saluati non sum⁹. Sup
contritione filie pp̄li mei contrit⁹ sum & contristat⁹. stupor
obtinuit me. Numquid resina n̄ est in galaad. & medicus n̄ est
ibi. Quare ergo non ē obducta cicatrix filie pp̄li mei. Quis da
bit capiti meo aquā. & oculis meis fontem lacrimarum.
Et plorabo die & nocte interfectos filie pp̄li mei. Quis dabit
me in solitudinem diuersor̄ uiator̄. Derelinquā pp̄lm meū
& recedam ab eis. quia omnes adulteri sunt. & cetus puarica
tor̄. Extenderunt linguam suā quasi arcum mendacii & n̄
ueritatis. Confortati sunt in t̃ra. quia de malo ad malū egressi
sunt. & me non cognouer̄t dic̃ dominus. Vnusquisq; a p̄ximo
suo se custodiat. & in omni fratre suo n̄ habeat fiduciam. q̃a
omnis fr̃ subplantans subplantabit. & omnis amicus fraudu
lent̃ incedet. & uir fr̃em suum deridebit. & ueritatem n̄ loq̃nt̃.
Docuerunt enim linguā suam loqui mendacium. ut inq; age
rent laborauerunt. Habitatio tua in medio doli in dolo. ren
nuerunt scire me dicit dominus.

Propterea hec dicit dominus exercituum. Ecce ego conflabo &
pbabo eos. Quid enim aliud faciam a facie pp̄li. Sagitta
uulnerans lingua eor̄. dolum locuta ē. In ore suo pacē cū amico
suo loquit̃. & occulte ponit ei insidias. Numquid n̄ sup his ui
sitabo dicit domin⁹. aut in gente huiuscemodi n̄ ulciscet̃ anima
mea. Sup montē assumam fletum ac lamentum. & sup spe
ciosa deserti planctū. eo qđ incensa sunt & n̄ sit uir ptransiens
& n̄ audierunt uocē possidentis. A uolucre celi usq; ad pecora
transmigrauerunt & recesser̄t. Et dabo hier̄lm in aceruos are
ne & cubilia draconum. & ciuitates iuda dabo in desolationē
eo qđ non sit habitator. Quis est uir qui intelligit hoc. 7 ad quē
uerbum oris domini fiat. ut annunciet istud quare pierit
t̃ra. exusta sit quasi desertum. eo qđ non sit q̃ ptranseat.
Et dix̄ dominus. Quia dereliquerunt legē meam quā dedi eis.
& n̄ audierunt uocē meā. & n̄ ambulauerunt i ea. & abier̄t
post prauitatē cordis sui. & post baalim quos didicer̄t a patrib;
suis. Idcirco hec dicit dominus exercituū ds isr̃l. Ecce ego cibā
bo pp̄lm istum absinthio. & potū dabo eis aquā fellis. 7 dispgā
eos in gentib; quas n̄ nouerunt ipsi & patres eor̄. & mittam
post eos gladium donec consumantur.

Hec dicit dominus exercituum ds isr̃l. Contemplamini & uoca
te lamentatrices & ueniant. & ad eas que sapientes s̃t mit
tite. & pperent. festinent & assumant sup nos lamentum.
Deducant oculi nr̄i lacrimas. & palpebre nr̄e defluant aquis.
quia uox lamentationis audita ē de syon. Quomodo uastati
sumus & confusi uehement̃. Quia dereliquim⁹ t̃ram. quā
deserta sunt tabernacula nr̄a. Audite ergo mulieres uerbum
domini. & assumant aures ur̄e sermonem oris ei⁹. quia asce
dit mors p fenestras ur̄as. & ingressa ē in domos ur̄as disp
dere de foris paruulos ur̄os. iuuenes de plateis. Loquere.
Hec dicit dominus. Et cadet morticinum hominis q̃si stercͥ
sup faciem regionis. & q̃si fenum post tergum metentis. & n̄ est
qui colligat. Hec dicit dominus. Non gloriet̃ sapiens in sapi
entia sua. & n̄ gloriet̃ fortis in fortitudine sua. & n̄ gloriet̃
diues in diuitiis suis. sed in hoc glorietur qui gloriatur scire &
nosse me. quia ego sum dominus qui facio misericordiam 7 iudiciū

38.

& iustitiam in t̃rra. Hec enim placent m̄ ait dn̄s. Ecce dies
ueniunt dicit domin⁹ & uisitabo sup omnem incircumcisum ha
bentē pputium sup egyptum & sup iudam. & sup edom. &
sup filios ammon. & sup moab. & sup om̄s qui attonsi sunt
i comam. habitantes in deserto. quia omnes g̃ts habent pputiū.
om̄s aūt domus isr̃l incircumcisi s̃t corde.

Audite uerbum qđ locutus ē dominus sup uos domus isr̃l. Hec
dicit dominus. Iuxta uias gentium nolite discere. & a signis
celi nolite metuere. que timent gentes. quia leges ppl̃or̄ uane
sunt. quasi lignum de saltu pcidit opus manuum artificis in
ascia. Argento & auro decorauit illud. clauis & malleis com
pegit ut n̄ dissoluat̃. In similitudinē palme fabricata s̃t.
& nō loquent̃. Portata tollent̃. quia incedere n̄ ualent.
Nolite ergo timere ea. quia nec bene. nec male facere possunt.
Non est similis tui domine. magnus tu. & magnū nom̄ tuum.
in fortitudine. Quis n̄ timebit te o rex gentium. Tuum
ē enim decus int̃ cunctos sapientes gentium. & i uniuersis
regnis eor̄ nullus est similis tui. Pariter insipientes & fatui
peribunt. Doctrina uanitatis eor̄ lignū est. Argentum
inuolutum de tharsis offert̃ & aurum de ofaz opus artifi
cis. & manus erarii. Iacinct⁹ & purpura indumentum eor̄. op⁹
artificum uniu̅sa hec. domin⁹ aūt ds uerus ē. ipse ds uiuē
& rex sempiternus. Ab indignatione eius commouebit̃ t̃ra. &
n̄ sustinebunt gentes comminationē ei⁹. Sic ergo dices eis. Dii q̃ celos
& t̃ram non fecerunt, pereant de t̃ra. & de his qui sub celo sunt.

Qui facit t̃ram in fortitudine sua. pparat orbem in sapientia sua. &
prudentia sua extendit celos. ad uocē suam dat multitudinem

aquarum in celo. et elevat nebulas ab extremitatibus terre. Fulgura in pluviam facit. et educit ventum de thesauris suis. Stultus factus est omnis homo a scientia. confusus est omnis artifex in sculptili. quoniam falsum est quod conflavit. et non est spiritus in eis. Vana sunt. et opus eorum risu dignum. in tempore visitationis sue peribunt. Non est his similis pars iacob. Qui enim formavit omnia ipse est. et virga hereditatis eius. Dominus exercituum nomen eius. Congrega de terra confusionem tuam que habitas in obsidione. quia hec dicit dominus. Ecce ego longe proiciam habitatores terre in hac vice. et tribulabo eos ita ut inveniantur. Ve michi super contritione mea. pessima plaga mea. Ego autem dixi. Plane hec infirmitas mea est. et portabo illam. Tabernaculum meum vastatum est. Omnes funiculi mei disrupti sunt. Filii mei exierunt a me et non subsistunt. Non est qui extendat ultra tentorium suum. et erigat pelles suas. Quia stulte egerunt pastores et dominum non quesierunt. propterea non intellexerunt. et omnis grex eorum dispersus est.

Vox auditionis ecce venit. et commotio magna de terra aquilonis ut ponat civitates iuda in solitudinem. et habitaculum draconum. Scio domine quia non est hominis via eius. nec viri est ut ambulet. et dirigat gressus suos. Corripe me domine verumtamen in iudicio et non in furore tuo, ne forte ad nichilum redigas me. Effunde indignationem tuam super gentes que non cognoverunt te. et super provincias que nomen tuum non invocaverunt. quia comederunt iacob et devoraverunt eum. et consumpserunt illum. et decorem eius dissipaverunt.

Verbum quod factum est ad hieremiam a domino dicens. Audite verba pacti huius. et loquimini ad viros iuda. et ad habitatores hierusalem et dices ad eos. Hec dicit dominus deus israhel. Maledictus vir qui non audierit verba pacti huius. quod precepi patribus vestris in die qua eduxi eos de terra egypti. de fornace ferrea dicens. Audite vocem meam et facite omnia que precepi vobis. et eritis michi in populum. et ego ero vobis in deum. ut suscitem iuramentum quod iuravi patribus vestris. daturum me eis terram fluentem lacte et melle sicut est dies hec. et respondi et dixi. Amen domine. Et dixit dominus ad me. Inventa est coniuratio in viris iuda. vociferare omnia verba hec in civitatibus iuda et foris hierusalem dicens. Audite verba pacti huius. et facite illa. quia contestans contestatus sum patres vestros in die qua eduxi eos de terra egypti usque ad diem hanc. Mane consurgens contestatus sum et dixi. Audite vocem meam et non audierunt. nec inclinaverunt aurem suam. sed abierunt unusquisque in pravitate cordis sui mali. Et induxi super eos omnia verba pacti huius que precepi ut facerent et non fecerunt. Et dixit dominus ad me. Inventa est coniuratio in viris iuda. et in habitatoribus hierusalem. Reversi sunt ad iniquitates patrum priores. qui noluerunt audire verba mea. Et hii ergo abierunt post deos alienos. ut servirent eis. Irritum fecerunt domus israhel et domus iuda pactum meum. quod pepigi cum patribus eorum. Quamobrem hec dicit dominus.

Ecce ego inducam super eos mala de quibus exire non poterunt. et clamabunt ad me et non exaudiam eos. et ibunt civitates iuda et habitatores hierusalem et clamabunt ad deos quibus libant. et non salvabunt eos in tempore afflictionis eorum. Secundum enim numerum civitatum tuarum erant dii tui iuda. et secundum numerum viarum tuarum hierusalem posuisti confusionis aras. ad libandum baalim. Tu ergo noli orare pro populo hoc et ne assumas pro eis laudem et orationem quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me. in tempore afflictionis eorum. Quid est quod dilectus meus in domo mea facit scelera multa? numquid carnes sancte auferent a te malicias tuas in quibus gloriata es? Olivam uberem pulchram fructiferam speciosam vocavit dominus nomen tuum. Ad vocem loquele grandis exarsit ignis in ea. et combusta sunt fructeta eius. Et dominus exercituum qui plantavit te. locutus est super te malum pro malis domus israhel. et domus iuda. que fecerunt sibi ad irritandum me libantes baalim. Tu autem domine demonstrasti michi et cognovi. tunc ostendisti michi studia eorum. et ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam. et non cognovi quia super me cogitaverunt consilia dicentes. Mittamus lignum in panem eius. et eradamus eum de terra viventium. et nomen eius non memoretur amplius. Tu autem domine sabaoth qui iudicas iuste et probas renes et corda. videam ultionem tuam ex eis. Tibi enim revelavi causam meam.

Propterea hec dicit dominus ad viros anathoth qui querunt animam tuam. et dicunt. Non prophetabis in nomine domini. et non morieris in manibus nostris. Propterea hec dicit dominus exercituum. Ecce ego visitabo super eos. Iuvenes eorum morientur in gladio. filii eorum et filie morientur in fame. et reliquie non erunt ex eis. Inducam enim malum super viros anathoth annum visitationis eorum. Iustus quidem tu es domine. Si disputem tecum. verumtamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur. et bene est omnibus qui prevaricantur et inique agunt? Plantasti eos. et radicem miserunt. proficiunt. et faciunt fructum. Prope es tu ori eorum. et longe a renibus eorum. Et tu domine nosti me. vidisti me. et probasti cor meum tecum. Congrega eos quasi gregem ad victimam. et sanctifica eos in die occisionis. Usquequo lugebit terra. et herba omnis regionis siccabitur? propter maliciam habitantium in ea. consumptum est animal et volucre. quoniam dixerunt non videbit novissima nostra. Si cum peditibus currens laborasti. quomodo contendere poteris cum equis? Cum autem in terra pacis securus fueris. quid facies in superbia iordanis? Nam et fratres tui et domus patris tui etiam ipsi pugnaverunt adversum te. et clamaverunt post te plena voce. Ne credas eis. cum locuti fuerint tibi bona. Reliqui domum meam. dimisi hereditatem meam. dedi dilectam animam meam in manu inimicorum eius. Facta est michi hereditas mea quasi leo in silva. dedit contra me vocem. ideo odivi eam. Numquid avis discolor hereditas mea michi? Numquid avis tincta per totum? Venite congregamini omnes bestie terre. properate ad devorandum. Pastores multi demoliti sunt vineam meam. conculcaverunt partem meam. dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. posuerunt eam in dissipationem luxitque super me.

xxx. Desolatione desolata est omnis terra. quia nullus est qui recogitet corde. Super omnes vias deserti venerunt vastatores. quia gladius domini devorabit ab extremo terre usque ad extremum eius. Non est pax universe carni. Seminaverunt triticum. et spinas messuerunt. Hereditatem acceperunt. et non eis proderit. Confundemini a fructibus vestris. propter iram furoris domini. Hec dicit dominus adversum omnes vicinos meos pessimos qui tangunt hereditatem quam distribui populo meo israhel. Ecce ego evellam eos de terra eorum. et domum iuda evellam de medio eorum. et cum evulsero eos convertar et miserebor eorum. et reducam eos virum ad hereditatem suam et virum ad terram suam. Et erit si eruditi didicerint vias populi mei. ut iurent in nomine meo vivit dominus. sicut docuerunt populum meum iurare in baal. edificabuntur in medio populi mei. Quod si non audierint evellam gentem illam evulsione et perditione ait dominus.

Hec dicit dominus ad me. Vade et posside tibi lumbare lineum. et pones illud super lumbos tuos. et in aquam non inferes illud. Et possedi lumbare iuxta verbum domini. et posui circa lumbos meos. Et factus est sermo domini ad me secundo dicens. Tolle lumbare quod possedisti. quod est circa lumbos tuos. et surgens vade ad eufraten. et absconde illud ibi in foramine petre. Et abii et abscondi illud in eufraten. sicut preceperat michi dominus. Et factum est post dies plurimos. dixit dominus ad me. Surge et vade ad eufraten et tolle inde lumbare quod precepi tibi ut absconderes illud ibi. Et abii ad eufraten et fodi. et tuli lumbare de loco ubi absconderam illud. Et ecce computruerat lumbare. ita ut nullo usui aptum esset. Et factum est verbum domini ad me dicens. Hec dicit dominus. Sic computrescere faciam superbiam iuda. et superbiam hierusalem multam. populum istum pessimum qui nolunt audire verba mea. et ambulant in pravitate cordis sui. abieruntque post deos alienos ut servirent eis. et adorarent eos. et erunt sicut lumbare istud. quod nullo usui aptum est. Sicut enim adheret lumbare ad lumbos viri. sic adglutinavi michi omnem domum israhel. et omnem domum iuda dicit dominus ut essent michi in populum et in nomen. et in laudem. et in gloriam. et non audierunt. Dices ergo ad eos sermonem istum. Hec dicit dominus deus israhel. Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te. Numquid ignoramus quia omnis laguncula implebitur vino? Et dices ad eos. Hec dicit dominus. Ecce ego implebo omnes habitatores terre huius. et reges qui sedent de stirpe david super thronum eius. et sacerdotes et prophetas. et omnes habitatores hierusalem ebrietate. et dispergam eos virum a fratre suo. et patres et filios pariter ait dominus. Non parcam et non concedam neque miserebor. ut non disperdam eos.

Audite et auribus percipite. nolite elevari quia dominus locutus est. Date domino deo vestro gloriam antequam contenebrescat. et antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos. Expectabitis lucem et ponet eam in umbram mortis et in caliginem. Quod si hoc non audieritis in abscondito plorabit anima mea a facie superbie. Plorans plorabit et deducet oculus meus lacrimas. quia captus est grex domini. Dic regi et dominatrici. humiliamini. sedete in terra. quoniam descendit de capite vestro corona glorie vestre. Civitates austri clause sunt. et non est qui aperiat. Translata est omnis iuda transmigratione perfecta. Levate oculos vestros et videte qui venitis ab aquilone. Ubi est grex qui datus est tibi, pecus inclitum tuum? Quid dices cum visitaverit te? Tu enim docuisti eos adversum te. et erudisti in caput tuum. Numquid non dolores apprehenderunt te. quasi mulierem parturientem? Quod si dixeris in corde tuo. quare venerunt michi hec? propter multitudinem iniquitatis tue revelata sunt verecundiora tua. pollute sunt plante tue. Si mutare potest ethiops pellem suam. aut pardus varietates suas. et vos poteritis benefacere cum didiceritis malum. Et disseminabo eos quasi stipulam que vento raptatur in deserto. Hec est sors tua parsque mensure tue a me dicit dominus. quia oblita es mei. et confisa es in mendacio. Unde et ego nudavi femora tua contra faciem tuam. et apparuit ignominia tua. Adulteria tua et hinnitus tuus scelus fornicationis tue. super colles in agro vidi abhominationes tuas. Ve tibi hierusalem non mundaberis post me. usquequo adhuc?

Quod factum est verbum domini ad hieremiam de sermonibus siccitatis. Luxit iudea et porte eius corruerunt et obscurate sunt in terra. et clamor hierusalem ascendit. Maiores miserunt minores suos ad aquam. venerunt ad hauriendum et non invenerunt aquam. reportaverunt vasa sua vacua. Confusi sunt et afflicti et operuerunt capita sua propter terre vastitatem quia non venit pluvia in terram. confusi sunt agricole operuerunt capita sua. Nam et cerva in agro peperit et reliquit. quia non erat herba. Et onagri steterunt in rupibus. traxerunt ventum quasi dracones. Defecerunt oculi eorum. quia non erat herba. Si iniquitates nostre responderint nobis. domine fac propter nomen tuum. quoniam multe sunt aversiones nostre. Tibi peccavimus expectatio israhel. salvator eius in tempore tribulationis. Quare quasi colonus futurus es in terra. et quasi viator declinans ad manendum? Quare futurus es velut vir vagus. ut fortis qui non potest salvare? Tu autem in nobis es domine. et nomen tuum invocatum est super nos. ne derelinquas nos.

Hec dicit dominus populo huic qui dilexit movere pedes suos et non quievit. et domino non placuit. Nunc recordabitur iniquitatum eorum. et visitabit peccata eorum. Et dixit dominus ad me. Noli orare pro populo isto in bonum. Cum ieiunaverint non exaudiam preces eorum. et si obtulerint holocaustomata et victimas non suscipiam ea. quia gladio et fame et peste ego consumam eos. Et dixi. A. a. a. domine deus. prophete dicunt eis. Non videbitis gladium. et fames non erit in vobis. sed pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit dominus ad me. Falso prophete vaticinantur in nomine meo. Non misi eos et non precepi eis. neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem. et divinationem fraudulentam. et seductionem sui cordis prophetant vobis. Ideo hec dicit dominus de prophetis qui prophetant in nomine meo quos ego non misi. dicentes. gladius et fames non erit in terra hac. In gladio et fame consumentur prophete illi et populi quibus prophetant erunt proiecti in viis hierusalem pre fame et gladio et non erit qui sepeliat eos. ipsi et uxores eorum. filii et filie eorum. et effundam super eos malum suum.

Et dices ad eos verbum istud. Deducant oculi mei lacrimas per diem et noctem et non taceant. quia contritione magna contrita est virgo filia populi mei. plaga pessima vehementer. Si egressus fuero ad agros ecce occisi gladio. et si introiero civitatem. ecce attenuati fame. Propheta quoque et sacerdos abierunt in terram quam ignorabant. Numquid proiciens abiecisti iudam? aut syon abhominata est anima tua? Quare ergo percussisti nos. ita ut nulla sit sanitas? Expectavimus pacem et non est bonum. et tempus curationis et ecce turbatio. Cognovimus domine impietates nostras et iniquitates patrum nostrorum. quia peccavimus tibi. Ne nos des in opprobrium

propter nomen tuum. neque facias nobis contumeliam. Solium glorie tue recordare, ne irritum facias fedus tuum nobiscum. Numquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant. aut celi possunt dare ymbres? Nonne tu es domine deus noster. quem expectauimus? Tu enim fecisti omnia hec. ne ingratum uastaris.

Et dixit dominus ad me. Si steterint moyses et samuel coram me: non est anima mea ad populum istum. Eice illos a facie mea et egrediantur. Quod si dixerint ad te quo egrediemur. dices ad eos. Hec dicit dominus. Qui ad mortem ad mortem. et qui ad gladium ad gladium. et qui ad famem ad famem. et qui ad captiuitatem ad captiuitatem. Et uisitabo super eos quattuor species dicit dominus. gladium ad occisionem. et canes ad lacerandum. et uolatilia celi et bestias terre ad deuorandum. et dissipandum. Et dabo eos in feruorem uniuersis regnis terre propter manassen filium ezechie regis iuda. super omnibus que fecit in hierusalem. Quis enim miserebitur tui hierusalem. aut quis contristabitur pro te. aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu dereliquisti me dicit dominus. retrorsum abisti. Et extendam manum meam super te et interficiam te. laboraui rogans. et dispergam eos uentilabro in portis terre. Interfeci et disperdidi populum meum. et tamen a uiis suis non sunt reuersi. Multiplicate sunt michi uidue eius super arenam maris. induxi eis super matrem adolescentis uastatorem meridie. misi super ciuitates repente terrorem. Infirmata est que peperit septem. defecit anima eius. Occidit ei sol cum adhuc esset dies. confusa est et erubuit. et residuos eius in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum. ait dominus. Ve michi. Mater mea quare genuisti me uirum rixe. uirum discordie in uniuersa terra? Non feneraui. nec fenerauit michi quisquam. Omnes maledicunt michi dicit dominus. Si non reliquie tue in bonum. si non occurri tibi in tempore afflictionis. et in tempore tribulationis aduersum inimicum. Numquid federabitur ferro ferrum ab aquilone et es? Diuitias tuas et thesauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis tuis. et in omnibus terminis tuis. et adducam inimicos tuos de terra quam nescis. quia ignis succensus est in furore meo. super uos ardebit. Tu scis domine recordare mei et uisita me. et tuere me ab his qui persequuntur me. Noli in patientia tua suscipere me. scito quoniam propter te sustinui obprobrium. Inuenti sunt sermones tui et comedi eos. et factum est michi uerbum tuum in gaudium et letitiam cordis mei. quoniam inuocatum est nomen tuum super me. domine deus exercituum. Non sedi in concilio ludentium. et gloriatus sum a facie manus tue. solus sedebam quoniam comminatione replesti me. Quare factus est dolor meus perpetuus. et plaga mea desperabilis renuit curari. facta est michi quasi mendacium aquarum infidelium. Propter hoc hec dicit dominus. Si conuerteris conuertam te. et ante faciem meam stabis. et si separaueris pretiosum a uili. quasi os meum eris. Conuertentur ipsi ad te. et tu non conuerteris ad eos. Et dabo te populo huic in murum ereum fortem. et bellabunt aduersum te et non preualebunt quia ego tecum sum ut saluem te. et eruam dicit dominus. et liberabo te de manu pessimorum. et redimam te de manu fortium.

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Non accipies uxorem et non erunt tibi filii et filie in loco isto. quia hec dicit dominus super filios et filias qui generantur in loco isto. et super matres eorum que genuerunt eos. et super patres eorum de quorum stirpe sunt nati in terra hac. mortibus egrotationum morientur. Non plangentur. neque sepelientur. in sterquilinium super faciem terre erunt. Et gladio et fame consumentur. et erit cadauer eorum in escam uolatilibus celi et bestiis terre. Hec enim dicit dominus. Ne ingrediaris domum conuiuii. neque uadas ad plangendum neque consoleris eos. quia abstuli pacem meam a populo isto. dicit dominus. misericordiam et miserationes. et morientur grandes et parui in terra ista. Non sepelientur neque plangentur. et non se incident neque caluitium fiet pro eis. et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo. et non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo et matre. Et domum conuiuii non ingredieris ut sedeas cum eis et comedas et bibas. quia hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego auferam de loco isto in oculis uestris. et in diebus uestris uocem gaudii. et uocem letitie. uocem sponsi et uocem sponse. Et cum annuntiaueris populo huic omnia uerba hec et dixerint tibi. quare locutus est dominus super nos omne malum grande istud. que iniquitas nostra. et quod peccatum nostrum quod peccauimus domino deo nostro. dices ad eos. Quia dereliquerunt patres uestri me ait dominus. et abierunt post deos alienos et seruierunt eis. et adorauerunt eos. et me dereliquerunt et legem meam non custodierunt. Sed et uos peius operati estis quam patres uestri. Ecce enim ambulat unusquisque post prauitatem cordis sui mali ut me non audiat. Et eiciam uos de terra hac in terram quam ignoratis uos et patres uestri. et seruietis ibi diis alienis die ac nocte. qui non dabunt uobis requiem.

Propterea ecce dies ueniunt dicit dominus. et non dicetur ultra. Viuit dominus qui eduxit filios israhel de terra egypti. sed uiuit dominus qui eduxit filios israhel de terra aquilonis. et de uniuersis terris ad quas eieci eos. et reducam eos in terram suam quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam piscatores multos dicit dominus. et piscabuntur eos. Et post hec mittam eis multos uenatores et uenabuntur eos de omni monte et de omni colle et de cauernis petrarum. quia oculi mei super omnes uias eorum. Non sunt abscondite a facie mea. et non fuit occulta iniquitas eorum ab oculis meis. et reddam primum duplices iniquitates et peccata eorum quia contaminauerunt terram meam in morticinis ydolorum suorum et abhominationibus suis impleuerunt hereditatem meam. Domine fortitudo mea et robur meum. et refugium meum in die tribulationis. ad te gentes uenient ab extremis terre et dicent. Vere mendacium possederunt patres nostri. uanitatem que eis non profuit. Numquid faciet sibi homo deos alienos? et ipsi non sunt dii. Ideo ecce ego ostendam eis per uicem hanc. ostendam eis manum meam et uirtutem meam. et scient quia nomen michi dominus. Peccatum iuda scriptum est stilo ferreo in ungue adamantino. exaratum super latitudinem cordis eorum. et in cornibus ararum eorum. Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum et lucorum lignorumque frondentium in montibus excelsis sacrificantes in agro. fortitudinem tuam et omnes thesauros tuos in direptionem dabo. excelsa tua propter peccata in uniuersis finibus tuis. et relinqueris sola ab hereditate tua quam dedi tibi. et seruire te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras. quoniam ignem succendisti in furore meo. usque in eternum ardebit.

Hec dicit dominus. Maledictus homo qui confidit in homine et ponit carnem brachium suum. et a domino recedit cor eius. Erit enim quasi myrice in deserto. et non uidebit cum uenerit bonum. sed habitabit in siccitate in deserto. in terra salsuginis et inhabitabili. Benedictus uir qui confidit in domino. et erit dominus fiducia eius. Et erit tamquam lignum quod transplantatur super aquas. quod ad humorem mittit radices suas. et non timebit cum uenerit estus. Et erit folium eius uiride et in tempore siccitatis non erit sollicitum. nec aliquando desinet facere fructum. Prauum est cor hominis et inscrutabile. quis cognoscet illud? Ego dominus scrutans cor et probans renes. qui do unicuique iuxta uiam. et iuxta fructum adinuentionum suarum. Perdix fouit que non peperit. fecit diuitias et non in iudicio. in dimidio dierum suorum relinquet eas. et in nouissimo suo erit insipiens. Solium glorie altitudinis a principio. locus sanctificationis nostre expectatio israhel.

xl.

Domine omnes qui te derelinquunt confundentur. recedentes a te in terra scribentur. quoniam dereliquerunt uenam aquarum uiuentium dominum. Sana me domine et sanabor. saluum me fac et saluus ero. quoniam laus mea tu es. Ecce ipsi dicunt ad me. Vbi est uerbum domini? ueniat. Et ego non sum turbatus te pastorem sequens. et diem hominis non desideraui tu scis. Quod egressum est de labiis meis. rectum in conspectu tuo fuit. Non sis michi tu formidini. spes mea tu in die afflictionis. Confundantur qui me persequuntur. et non confundar ego. Paueant illi. et non paueam ego. Induc super eos diem afflictionis. et duplici contritione contere eos. Hec dicit dominus ad me. Vade et sta in porta filiorum populi mei per quam ingrediuntur reges iuda et egrediuntur. et in cunctis portis hierusalem. et dices ad eos. Audite uerbum domini reges iuda. et omnis iudea. cunctique habitatores hierusalem. qui ingredimini per portas istas. Hec dicit dominus. Custodite animas uestras. et nolite portare pondera in die sabbati. nec inferatis per portas hierusalem. et nolite eicere onera de domibus uestris in die sabbati. et omne opus non facietis. Sanctificate diem sabbati sicut precepi patribus uestris. et non audierunt nec inclinauerunt aurem suam. sed indurauerunt ceruicem suam ne audirent me. et ne acciperent disciplinam. Et erit si audieritis me dicit dominus. ut non inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbati. et si sanctificaueritis diem sabbati. ne faciatis in eo omne opus seruile. ingredientur per portas ciuitatis huius reges et principes sedentes super solium dauid. ascendentes in curribus et in equis. ipsi et principes eorum uiri iuda et habitatores hierusalem. et habitabitur ciuitas hec in sempiternum. Et uenient de ciuitatibus iuda et de circuitu hierusalem. et de terra beniamin. et de campestribus et de montuosis. et ab austro portantes holocaustum. et uictimam. et sacrificium et thus. et inferent oblationem in domum domini. Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati. et ne portetis onus. et ne inferatis per portas hierusalem in die sabbati. succendam ignem in portis eius. et deuorabit domos hierusalem et non extinguetur.

Verbum quod factum est ad hieremiam a domino dicens. Surge et descende in domum figuli. et ibi audies uerba mea. Et descendi in domum figuli. et ecce ipse faciebat opus super rotam. Et dissipatum est uas quod ipse faciebat e luto manibus suis. conuersusque fecit illud uas alterum sicut placuerat in oculis suis ut faceret. Et factum est uerbum domini ad me dicens. Numquid sicut figulus iste non potero uobis facere domus israhel ait dominus? Ecce sicut lutum in manu figuli. sic uos in manu mea domus israhel. Repente loquar aduersum gentem et aduersum regnum. ut eradicem et destruam. et disperdam illud. Si penitentiam egerit gens illa a malo suo quod locutus sum aduersum eam. agam et ego penitentiam super malo quod cogitaui ut facerem ei. et subito loquar de gente et regno. ut edificem et plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis ut non audiat uocem meam. penitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei. Nunc ergo dic uiro iuda et habitatoribus hierusalem dicens. Hec dicit dominus. Reuertatur unusquisque a uia sua mala. et dirigite uias uestras. et studia uestra. Qui dixerunt. Desperauimus. Post cogitationes enim nostras ibimus. et unusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus. Ideo hec dicit dominus. Interrogate gentes. Quis audiuit talia horribilia que fecit nimis uirgo israhel? Numquid deficiet de petra agri nix lybani. aut euelli possunt aque erumpentes frigide et defluentes? Quia obliti sunt mei populus meus frustra libantes et impingentes in uiis suis. in semitis seculi ut ambularent per eas in itinere non trito. ut fieret terra eorum in desolationem et in sibilum sempiternum. Omnis qui preterierit per eam obstupescet. et mouebit caput suum. Sicut uentus urens dispergam eos coram inimico. dorsum et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

Et dixerunt. Venite cogitemus contra hieremiam cogitationes. Non enim peribit lex a sacerdote. neque consilium a sapiente. neque sermo a propheta. Venite percutiamus eum lingua. et non attendamus ad uniuersos sermones eius. Attende domine ad me. et audi uocem aduersariorum meorum. Numquid redditur pro bono malum. quia foderunt foueam anime mee? Recordare quod steterim coram te ut loquerer pro eis bonum. et auerterem indignationem tuam ab eis. Propterea da filios eorum in famem. et deduc eos in manus gladii. Fiant uxores eorum absque liberis et uidue. et uiri earum interficiantur morte. Iuuenes eorum confodiantur gladio in prelio. audiatur clamor de domibus eorum. Adduces enim super eos latronem repente. quia foderunt foueam ut caperent me. et laqueos absconderunt pedibus meis. Tu autem domine scis omne consilium eorum aduersum me in mortem. Ne propitieris iniquitati eorum. et peccatum eorum a facie tua non deleatur. Fiant corruentes in conspectu tuo. in tempore furoris tui abutere eis. Hec dicit dominus. Vade et accipe lagunculam figuli testeam a senioribus populi et a senioribus sacerdotum. et egredere ad uallem filii ennon que est iuxta introitum porte fictilis. et predicabis ibi uerba que ego loquar ad te et dices. Audite uerbum domini reges iuda. et habitatores hierusalem. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego inducam afflictionem super locum istum. ita ut omnis qui audierit illa. tinniant aures eius. eo quod dereliquerint me. et alienum fecerint locum istum. et libauerunt in eo diis alienis quos nescierunt ipsi et patres eorum et reges iuda. et repleuerunt locum istum sanguine innocentium. et edificauerunt excelsa baal ad comburendos filios suos igni in holocaustum baal que non precepi. nec locutus sum. nec ascenderunt in cor meum.

39

Propterea ecce dies ueniunt dicit dominus. et non uocabitur locus iste amplius topheth et uallis filii ennon. sed uallis occisionis. Et dissipabo consilium iude et hierusalem in loco isto et subuertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum. et in manu querentium animas eorum. et dabo cadauera eorum escas uolatilibus celi et bestiis

terre. et ponam civitatem istam in stuporem et in sibilum. Omnis qui preterierit per eam obstupescet. et sibilabit super universa plaga eius. Et cibabo eos carnibus filiarum suarum et filiorum suorum. et unusquisque carnes amici sui comedet in obsidione et in angustia in qua concludent eos inimici eorum. et qui querunt animas eorum. Et conteres lagunculam in oculis virorum qui ibunt tecum et dices ad eos. Hec dicit dominus exercituum. Sic conteram populum istum et civitatem istam sicut conteritur vas istud figuli quod non potest ultra restaurari. Et in topheth sepelientur. eo quod non sit alius locus ad sepeliendum. Sic faciam loco huic ait dominus. et habitatoribus eius. ut ponam civitatem istam sicut topheth. Et erunt domus hierusalem et domus regum iuda sicut locus topheth. inmunde omnes domus in quarum domatibus sacrificaverunt omni milicie celi et libamina libaverunt diis alienis.

Venit autem hieremias de topheth quo miserat eum dominus ad prophetandum. et stetit in atrio domus domini. et dixit ad omnem populum. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Ecce ego inducam super civitatem hanc. et super omnes urbes eius universa mala que locutus sum adversum eam. quoniam induraverunt cervicem suam. et non audierunt sermones meos. Et audivit phassur filius emmer sacerdos qui constitutus erat princeps in domo domini hieremiam prophetantem sermones istos. Et percussit phassur hieremiam prophetam et misit eum in nervum quod erat in porta beniamin superiori in domo domini. Cumque illuxisset in crastinum. eduxit phassur hieremiam de nervo. Et dixit ad eum hieremias. Non phassur vocavit nomen tuum dominus. sed pavorem undique: quia hec dicit dominus. Ecce ego dabo te in pavorem et omnes amicos tuos. et corruent gladio inimicorum suorum. et oculi tui videbunt. et omnem iudam dabo in manu regis babilonis et traducet eos in babilonem. et percutiet eos gladio. Et dabo universam civitatem et substantiam civitatis huius. omnemque laborem eius. omneque pretium. et cunctos thesauros regum iuda dabo in manu inimicorum eorum. et diripient eos. et tollent. et ducent in babilonem. Tu autem phassur et omnes habitatores domus tue ibitis in captivitatem. et in babilonem venies. et ibi morieris ibique sepelieris tu et omnes amici tui quibus prophetasti mendacium.

Seduxisti me domine et seductus sum. Fortior me fuisti et invaluisti. Factus sum in derisum tota die. omnes subsannant me quia iam olim loquar vociferans iniquitatem et vastitatem clamito. et factus est mihi sermo domini in obprobrium et in derisum tota die. Et dixi. Non recordabor eius. neque loquar ultra in nomine illius. Et factus est in corde meo quasi ignis exestuans. claususque in ossibus meis. et defeci ferre non sustinens. Audivi enim contumelias multorum. et terrorem in circuitu. Persequimini et persequamur eum. ab omnibus viris qui erant pacifici mei et custodientes latus meum si quomodo decipiatur et prevaleamus adversus eum. et consequamur ultionem ex eo. Dominus autem mecum est quasi bellator fortis et non timebo. Idcirco qui persecuntur me cadent et infirmi erunt. et confundentur vehementer. quia non intellexerunt obprobrium sempiternum quod numquam delebitur. Et tu domine exercituum probator iusti. qui vides renes et cor. videam queso ultionem tuam ex eis. Tibi enim revelavi causam meam. Cantate domino laudate dominum quia liberavit animam pauperis de manu malorum. Maledicta dies in qua natus sum. dies in qua peperit me mater mea. et non sit benedicta. Maledictus vir qui annunciavit patri meo dicens. Natus est tibi puer masculus. et quasi gaudio letificavit eum. Sit homo ille ut sunt civitates quas subvertit dominus. et non penituit eum. Audiat clamorem mane. et ululatum in tempore meridiano. qui non me interfecit a vulva. ut fieret mihi mater mea sepulchrum. et vulva eius conceptus sempiternus. Quare de vulva egressus sum ut viderem laborem et dolorem. et consumerentur in confusione dies mei.

Verbum quod factum est ad hieremiam a domino quando misit ad eum rex sedechias phassur filium melchie et sophoniam filium maasie sacerdotem dicens. Interroga pro nobis dominum. quia nabugodonosor rex babilonis preliatur adversum nos. si forte faciat dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua et recedat a nobis. Et dixit hieremias ad eos. Sic dicetis sedechie. Hec dicit dominus deus israel. Ecce ego convertam vasa belli que in manibus vestris sunt. et quibus vos pugnatis adversum regem babilonis et chaldeos qui obsident vos in circuitu murorum. et congregabo ea in medio civitatis huius. et debellabo ego vos in manu extenta et brachio forti. et in furore et in indignatione et in ira grandi. et percutiam habitatores civitatis huius. Homines et bestie pestilentia magna morientur. Et post hec ait dominus dabo sedechiam regem iuda. et servos eius et populum eius. et qui derelicti sunt in civitate hac. a peste et gladio. et fame in manu nabugodonosor regis babilonis et in manu inimicorum eorum. et in manu querentium animam eorum. et percutiet eos in ore gladii. et non movebitur neque parcet. nec miserebitur. Et ad populum hunc dices. Hec dicit dominus. Ecce ego do coram vobis viam vite. et viam mortis. Qui habitaverit in hac urbe morietur gladio. et fame. et peste. qui autem egressus fuerit et transfugerit ad chaldeos qui obsident vos vivet: et erit ei anima sua quasi spolium. Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum et non in bonum ait dominus. In manu regis babilonis dabitur et exuret eam igni. et domui regis iuda.

Audite verbum domini domus david. Hec dicit dominus. Iudicate mane iudicium. et eruite vi oppressum de manu calumpniantis. ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea. et succendatur et non sit qui extinguat propter maliciam studiorum vestrorum. Ecce ego ad te habitatricem vallis solide atque campestris ait dominus. qui dicitis quis percutiet nos. et quis ingredietur domos nostras. Et visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum dicit dominus. Et succendam ignem in saltu eius. et devorabit omnia in circuitu eius. Hec dicit dominus. Descende in domum regis iuda. et loqueris ibi omnia verba hec. et dices. Audi verbum domini rex iuda qui sedes super solium david tu et servi tui. et populus tuus qui ingredimini per portas istas. Hec dicit dominus. Facite iudicium et iusticiam. et liberate vi oppressum de manu calumpniantis. et advenam et pupillum et viduam nolite contristare neque opprimatis inique: et sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. Si enim facientes feceritis verbum istud. egredientur per portas istas domus huius reges sedentes de genere david super thronum eius. et ascendentes currus. et equos. ipsi et servi et populus eorum. Quod si non audieritis verba hec. in memetipso iuravi dicit dominus. quia in solitudinem erit domus hec. quia hec dicit dominus super domum regis iuda. Galaad tu mihi caput libani si non posuero te in solitudinem urbes inhabitabiles. Et sanctificabo super te interficientem virum et arma eius. et succident electas cedros tuas. et precipitabunt in ignem. Et pertransibunt gentes multe per civitatem hanc. et dicet unusquisque proximo suo. Quare fecit dominus sic civitati grandi huic. Et respondebunt. Eo quod dereliquerunt pactum domini dei sui. et adoraverunt deos alienos. et servierunt eis. Nolite flere mortuum. neque lugeatis super eum fletu. Plangite eum qui egreditur. quia non revertetur ultra. nec videbit terram nativitatis sue. quia hec dicit dominus ad sellum filium iosie regem iuda qui regnavit pro iosia patre suo. qui egressus est de loco suo. Non revertetur huc amplius sed in loco ad quem transtuli eum ibi morietur. et terram istam non videbit amplius.

Ve qui edificat domum suam in iniusticia. et cenacula sua non in iudicio. Amicum suum opprimet frustra. et mercedem ei non reddet ei. Qui dicit. Edificabo mihi domum latam. et cenacula spaciosa qui aperit sibi fenestras. et facit laquearia cedrina pingitque sinopide. Numquid regnabis quia confers te cedro. Pater tuus numquid non comedit et bibit. et fecit iudicium et iusticiam tunc cum bene erat ei. Iudicavit causam pauperis et egeni in bonum suum. Numquid non ideo quia cognovit me dicit dominus. Tui vero oculi et cor ad avariciam. et ad sanguinem innocentem fundendum. et ad calumniam. et ad cursum mali operis. Propterea hec dicit dominus ad ioachim filium iosie regem iuda. Non plangent eum. ve frater. et ve soror. non concrepabunt ei. ve domine. et ve inclite. Sepultura asini sepelietur putrefactus et proiectus extra portas hierusalem. Ascende libanum et clama. et in basan da vocem tuam. et clama ad transeuntes quia contriti sunt omnes amatores tui. Locutus sum ad te in habundantia tua. dixisti non audiam. Hec est via tua ab adolescentia tua. quia non audisti vocem meam. Omnes pastores tuos pascet ventus. et amatores tui in captivitatem ibunt. et tunc confunderis et erubesces ab omni malicia tua que sedes in libano. et nidificas in cedris. Quomodo congemuisti cum venissent tibi dolores quasi dolores parturientis. Vivo ego dicit dominus quia si fuerit iechonias filius ioachim regis iuda anulus in manu dextera mea inde evellam eum. et dabo te in manum querentium animam tuam. et in manu quorum tu formidas faciem. et in manu nabugodonosor regis babilonis et in manu chaldeorum. et mittam te et matrem tuam que genuit te in terram alienam in qua nati non estis ibique moriemini. et in terram ad quam levant ipsi animam suam ut revertantur illuc non revertentur. Numquid vas fictile atque contritum vir iste iechonias. Numquid vas absque omni voluptate. Quare abiecti sunt ipse et semen eius. et proiecti sunt in terram quam ignorabant. Terra. terra. terra audi sermonem domini. Hec dicit dominus. Scribe virum istum sterilem. virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine eius qui sedeat super solium david. et potestatem habeat ultra in iuda.

Ve pastoribus qui dispergunt et dilacerant gregem pascue mee dicit dominus. Ideo hec dicit dominus deus israel ad pastores qui pascunt populum meum. vos dispersistis gregem meum. eiecistis eos. et non visitastis eos. Ecce ego visitabo super vos maliciam studiorum vestrorum ait dominus. et ego congregabo reliquias gregis mei. de omnibus terris ad quas eiecero eos illuc. et convertam eos ad rura sua et crescent et multiplicabuntur. et suscitabo super eos pastores et pascent eos. Non formidabunt ultra et non pavebunt. et nullus queretur ex numero dicit dominus. Ecce dies veniunt dicit dominus. et suscitabo david germen iustum. et regnabit rex et sapiens erit et faciet iudicium et iusticiam in terra. In diebus illis salvabitur iuda. et israel habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod vocabunt eum. dominus iustus noster. Propter hoc ecce dies veniunt dicit dominus. et non dicent ultra vivit dominus qui eduxit filios israel de terra egypti. sed vivit dominus qui eduxit et adduxit semen domus israel de terra aquilonis. et de cunctis terris ad quas eieceram eos illuc. et habitabunt in terra sua.

Contritum est cor meum in medio mei. contremuerunt omnia ossa mea. Factus sum quasi vir ebrius. et quasi homo madidus vino. a facie domini. et a facie verborum sanctorum eius. quia adulteriis repleta est terra. et a facie maledictionis luxit terra. arefacta sunt arva deserti. Factus est cursus eorum malus. et fortitudo eorum dissimilis. Propheta namque et sacerdos polluti sunt. et in domo mea inveni malum eorum dicit dominus. Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris. impellentur enim. et corruent in ea. Afferam enim super eos mala. annum visitationis eorum dicit dominus. Et in prophetis Prophetabant in baal. et decipiebant populum meum israhel. Et in prophetis hierusalem vidi similitudinem adulterantium. et iter mendacii. Et confortaverunt manus pessimorum. ut non converteretur unusquisque a malicia sua. Facti sunt mihi omnes ut sodoma. et habitatores eius quasi gomorra. Propterea hec dicit dominus exercituum ad prophetas. Ecce ego cibabo eos absinthio. et potabo eos felle. A prophetis enim hierusalem egressa est pollutio super omnem terram. Hec dicit dominus exercituum. Nolite audire verba prophetarum qui prophetant vobis et decipiunt vos. Visionem cordis sui loquuntur non de ore domini. Dicunt his qui blasphemant me. Locutus est dominus pax erit vobis. et omni qui ambulat in pravitate cordis sui dixerunt. non veniet super vos malum. Quis enim affuit in consilio domini. et vidit et audivit sermonem eius. Quis consideravit verbum illius et audivit.

Ecce turbo dominice indignationis egredietur. et tempestas erumpens super caput impiorum veniet: non revertetur furor domini usque dum faciat et usque dum compleat cogitationem cordis sui. In novissimis diebus intelligetis consilium eius. Non mittebam prophetas et ipsi currebant. non loquebar ad eos. et ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo. et nota fecissent verba mea populo meo. avertissent utique eos a via sua mala. et a cogitationibus suis pessimis. Putasne deus e vicino ego sum dicit dominus. et non deus de longe. Si occultabitur vir in absconditis. et ego non videbo eum dicit dominus. Numquid non celum et terram ego impleo ait dominus. Audivi que dixerunt prophete prophetantes in nomine meo mendacium atque dicentes. Somniavi. somniavi. Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium. et prophetantium seductionem cordis sui. Qui volunt facere ut obliviscatur populus nominis mei propter somnia eorum. que narrat unusquisque ad proximum suum. sic

obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baalim. Propheta qui habet somnium narret somnium, et qui habet sermonem meum narret sermonem meum vere. Quid paleis ad triticum? dicit Dominus. Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram? Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea unusquisque a proximo suo. Ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui assumunt linguas suas et aiunt: Dicit Dominus. Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus, qui narraverunt ea et seduxerunt populum meum in mendacio suo et in miraculis suis, cum ego non misissem eos nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus. Si igitur interrogaverit te populus iste vel propheta aut sacerdos dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus; proiciam quippe vos, dicit Dominus. Et propheta et sacerdos et populus qui dicit: Onus Domini, visitabo super virum illum et super domum eius. Haec dicetis unusquisque ad proximum suum et ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? et quid locutus est Dominus? Et onus Domini ultra non memorabitur, quia onus erit unicuique sermo suus. Et pervertistis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri. Haec dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? et quid locutus est Dominus? Si autem onus Domini dixeritis, propter hoc haec dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini, et misi ad vos dicens: Nolite dicere: Onus Domini, propterea ecce ego tollam vos portans et derelinquam vos et civitatem quam dedi vobis et patribus vestris a facie mea. Et dabo vos in opprobrium sempiternum et in ignominiam aeternam, quae numquam oblivione delebitur.

Ostendit mihi Dominus et ecce duo calathi pleni ficis positi ante templum Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam filium Ioachim regem Iuda et principes eius et fabrum et inclusorem de Hierusalem et adduxit eos in Babylonem. Calathus unus ficus habebat bonas nimis, ut solent ficus esse primi temporis, et calathus unus habebat ficus malas nimis, quae comedi non poterant, eo quod essent malae. Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides, Hieremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas bonas valde, et malas malas valde, quae comedi non possunt eo quod sint malae. Et factum est verbum Domini ad me dicens: Haec dicit Dominus Deus Israhel: Sicut ficus hae bonae, sic cognoscam transmigrationem Iuda quam emisi de loco isto in terram Chaldaeorum in bonum. Et ponam oculos meos super eos ad placandum et reducam eos in terram hanc, et aedificabo eos et non destruam, et plantabo eos et non evellam. Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum Dominus, et erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum, quia revertentur ad me in toto corde suo. Et sicut ficus pessimae quae comedi non possunt eo quod sint malae, haec dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Iuda et principes eius et reliquos de Hierusalem qui remanserunt in urbe hac et qui habitant in terra Aegypti. Et dabo eos in vexationem afflictionemque omnibus regnis terrae, in opprobrium et in parabolam et in proverbium et in maledictionem in universis locis ad quae eieci eos. Et mittam in eos gladium et famem et pestem, donec consumantur de terra quam dedi eis et patribus eorum.

Verbum quod factum est ad Hieremiam de omni populo Iuda in anno quarto Ioachim filii Iosiae regis Iuda, ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis, quod locutus est Hieremias propheta ad omnem populum Iuda et ad universos habitatores Hierusalem dicens: A tertiodecimo anno Iosiae filii Amon regis Iuda usque ad diem hanc, iste tertius et vicesimus annus, factum est verbum Domini ad me, et locutus sum ad vos de nocte consurgens et loquens, et non audistis. Et misit Dominus ad vos omnes servos suos prophetas consurgens diluculo mittensque, et non audistis neque inclinastis aures vestras ut audiretis cum diceret: Revertimini unusquisque a via sua mala et a pessimis cogitationibus vestris, et habitabitis in terra quam dedit Dominus vobis et patribus vestris a saeculo et usque in saeculum. Et nolite ire post deos alienos ut serviatis eis adoretisque eos, neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum, et non affligam vos. Et non audistis me, dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum in malum vestrum. Propterea haec dicit Dominus exercituum: Pro eo quod non audistis verba mea, ecce ego mittam et assumam universas cognationes aquilonis, ait Dominus, et Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum, et adducam eos super terram istam et super habitatores eius et super omnes nationes quae in circuitu illius sunt, et interficiam eos et ponam eos in stuporem et in sibilum et in solitudines sempiternas. Perdamque ex eis vocem gaudii et vocem laetitiae, vocem sponsi et vocem sponsae, vocem molae et lumen lucernae. Et erit universa terra haec in solitudinem et in stuporem, et servient omnes gentes istae regi Babylonis septuaginta annis. Cumque impleti fuerint anni septuaginta, visitabo super regem Babylonis et super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, et super terram Chaldaeorum, et ponam illam in solitudines sempiternas. Et adducam super terram illam omnia verba mea quae locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quaecumque prophetavit Hieremias adversum omnes gentes. Quia servierunt eis cum essent gentes multae et reges magni, et reddam eis secundum opera eorum et secundum facta manuum suarum. Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israhel: Sume calicem vini furoris huius de manu mea, et propinabis de illo cunctis gentibus ad quas ego mittam te. Et bibent et turbabuntur et insanient a facie gladii quem ego mittam inter eos. Et accepi calicem de manu Domini et propinavi cunctis gentibus ad quas misit me Dominus: Hierusalem et civitatibus Iuda et regibus eius et principibus eius, ut darem eos in solitudinem et in stuporem et in sibilum et in maledictionem, sicut est dies ista; Pharaoni regi Aegypti et servis eius et principibus eius et omni populo eius, et universis generaliter, cunctis regibus terrae Ausitidis et cunctis regibus terrae Philisthim et Ascaloni et Gazae et Accaron et reliquiis Azoti, et Idumeae et Moab et filiis Ammon, et cunctis regibus Tyri et cunctis regibus Sidonis et regibus terrae insularum qui sunt trans mare, et Dedan et Theman et Buz et universis qui attonsi sunt in comam, et cunctis regibus Arabiae et cunctis regibus occidentis qui habitant in deserto, et cunctis regibus Zambri et cunctis regibus Elam et cunctis regibus Medorum, et cunctis quoque regibus aquilonis de prope et de longe, unicuique contra fratrem suum, et omnibus regnis terrae quae super faciem eius sunt; et rex Sesac bibet post eos. Et dices ad eos:

Haec dicit Dominus exercituum Deus Israhel: Bibite et inebriamini et vomite, et cadite neque surgatis a facie gladii quem ego mittam inter vos. Cumque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant, dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis. Quia ecce in civitate in qua invocatum est nomen meum ego incipio affligere, et vos quasi innocentes et immunes eritis? Non eritis immunes; gladium enim ego voco super omnes habitatores terrae, dicit Dominus exercituum. Et tu prophetabis ad eos omnia verba haec et dices ad illos: Dominus de excelso rugiet et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam; rugiens rugiet super decorem suum, celeuma quasi calcantium concinetur adversus omnes habitatores terrae. Pervenit sonitus usque ad extrema terrae, quia iudicium Domino cum gentibus; iudicatur ipse cum omni carne; impios tradidi gladio, dicit Dominus. Haec dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem, et turbo magnus egredietur a summitatibus terrae. Et erunt interfecti Domini in die illa a summo terrae usque ad summum eius; non plangentur et non colligentur neque sepelientur; in sterquilinium super faciem terrae iacebunt. Ululate pastores et clamate, et aspergite vos cinere, optimates gregis, quia completi sunt dies vestri ut interficiamini, et dissipationes vestrae, et cadetis quasi vasa pretiosa. Et peribit fuga a pastoribus et salvatio ab optimatibus gregis. Vox clamoris pastorum et ululatus optimatum gregis, quia vastavit Dominus pascua eorum. Et conticuerunt arva pacis a facie irae furoris Domini. Dereliquit quasi leo umbraculum suum, facta est terra eorum in desolationem a facie irae columbae et a facie irae furoris Domini.

In principio regni regis Ioachim filii Iosiae regis Iuda factum est verbum istud a Domino dicens: Haec dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, et loqueris ad omnes civitates Iuda de quibus veniunt ut adorent in domo Domini universos sermones quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos; noli subtrahere verbum, si forte audiant et convertantur unusquisque a via sua mala, et paeniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: Si non audieritis me ut ambuletis in lege mea quam dedi vobis, ut audiatis sermones servorum meorum prophetarum quos ego misi ad vos de nocte consurgens et dirigens, et non audistis, dabo domum istam sicut Silo, et urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terrae. Et audierunt sacerdotes et prophetae et omnis populus Hieremiam loquentem verba haec in domo Domini. Cumque complesset Hieremias loquens omnia verba quae praeceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes et prophetae et omnis populus dicens: Morte moriatur. Quare prophetavit in nomine Domini dicens: Sicut Silo erit domus haec, et urbs ista desolabitur eo quod non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversum Hieremiam in domo Domini. Et audierunt principes Iuda verba haec et ascenderunt de domo regis in domum Domini et sederunt in introitu portae novae domus Domini. Et locuti sunt sacerdotes et prophetae ad principes et ad omnem populum dicentes: Iudicium mortis est viro huic, quia prophetavit adversum civitatem istam sicut audistis auribus vestris. Et ait Hieremias ad omnes principes et ad universum populum dicens: Dominus misit me ut prophetarem ad domum istam et ad civitatem hanc omnia verba haec quae audistis. Nunc ergo bonas facite vias vestras et studia vestra, et audite vocem Domini Dei vestri, et paenitebit Dominum mali quod locutus est adversum vos. Ego autem ecce in manibus vestris sum; facite mihi quod bonum et rectum est in oculis vestris. Verumtamen scitote et cognoscite quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmet ipsos et contra civitatem istam et habitatores eius. In veritate enim misit me Dominus ad vos ut loquerer in auribus vestris omnia verba haec. Et dixerunt principes et omnis populus ad sacerdotes et ad prophetas: Non est viro huic iudicium mortis, quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos. Surrexerunt ergo viri de senioribus terrae et dixerunt ad omnem coetum populi loquentes: Micheas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiae regis Iuda et ait ad omnem populum Iuda dicens: Haec dicit Dominus exercituum: Sion quasi ager arabitur, et Hierusalem in acervum lapidum erit, et mons domus in excelsa silvarum. Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Iuda et omnis Iuda? Numquid non timuerunt Dominum et deprecati sunt faciem Domini, et paenituit Dominum mali quod locutus erat adversum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras. Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim, et prophetavit adversum civitatem istam et adversum terram hanc iuxta omnia verba Hieremiae. Et audivit rex Ioachim et omnes potentes et principes eius verba haec, et quaesivit rex interficere eum. Et audivit Urias et timuit fugitque et ingressus est Aegyptum. Et misit rex Ioachim viros in Aegyptum, Elnathan filium Achobor et viros cum eo in Aegyptum, et eduxerunt Uriam de Aegypto et adduxerunt eum ad regem Ioachim, et percussit eum gladio et proiecit cadaver eius in sepulchris vulgi ignobilis. Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Hieremia, ut non traderetur in manus populi et interficerent eum.

In principio regni Ioachim filii Iosiae regis Iuda factum est verbum istud ad Hieremiam a Domino dicens: Haec dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula et catenas, et pones eas in collo tuo. Et mittes eas ad regem Edom et ad regem Moab et ad regem filiorum Ammon et ad regem Tyri et ad regem Sidonis in manu nuntiorum qui venerunt Hierusalem ad Sedeciam regem Iuda. Et praecipies eis ut ad dominos suos loquantur: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israhel: Haec dicetis ad dominos vestros: Ego feci terram et homines et iumenta quae sunt super faciem terrae in fortitudine mea magna et in brachio meo extento, et dedi eam ei qui placuit in oculis meis. Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei; insuper et bestias agri dedi ei ut serviant illi. Et servient ei omnes gentes et filio eius et filio filii eius, donec veniat tempus terrae eius et ipsius, et servient ei gentes multae et reges magni. Gens autem et regnum quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, et quicumque non curvaverit collum suum sub iugo regis Babylonis, in gladio et in fame et in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu eius. Vos ergo nolite audire prophetas vestros et divinos et somniatores et augures et maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis, quia mendacium prophetant vobis, ut longe faciant vos de terra vestra et eiciant vos et pereatis. Porro gens quae subiecerit cervicem suam sub iugo regis Babylonis et servierit ei, dimittam eam in terra sua, dicit Dominus, et colet eam et habitabit in ea.

Et ad Sedeciam regem Iuda locutus sum secundum omnia verba haec dicens: Subicite colla vestra sub iugo regis Babylonis et servite

40.

et populus eius et vivetis. Quare moriemini tu et populus tuus gladio, fame et peste, sicut locutus est dominus ad gentem que servire noluerit regi babilonis? Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi babilonis: quia mendacium prophetant ipsi: quia non misi eos ait dominus. Et ipsi prophetant in nomine meo mendaciter, ut eiciant vos et pereatis tam vos quam prophete qui vaticinantur vobis. Et ad sacerdotes et ad populum istum locutus sum dicens. Hec dicit dominus. Nolite audire verba prophetarum vestrorum qui prophetant vobis dicentes: Ecce vasa revertentur de babilone nunc cito. Mendacium enim prophetant vobis. Nolite ergo audire eos. sed servite regi babilonis ut vivatis. Quare datur hec civitas in solitudinem? Et si prophete sunt et est verbum domini in eis, occurrant domino exercituum ut non veniant vasa que derelicta fuerant in domo domini et in domo regis iuda et in hierusalem in babilonem. quia hec dicit dominus exercituum ad columnas et ad mare et ad bases et ad reliqua vasorum, que remanserunt in civitate hac, que non tulit nabuchodonosor rex babilonis, cum transferret iechoniam filium ioachim regem iuda de hierusalem in babilonem, et omnes optimates iuda et hierusalem. quia hec dicit dominus exercituum deus israel ad vasa que derelicta sunt in domo domini, et in domo regis iuda et hierusalem: In babilonem transferentur et ibi erunt usque ad diem visitationis sue dicit dominus. et afferri faciam ea et restitui in locum istum.

Et factum est in anno illo in principio regni sedechie regis iuda in anno quarto in mense quinto. dixit ad me ananias filius azur propheta de gabaon in domo domini coram sacerdotibus et omni populo dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Contrivi iugum regis babilonis. Adhuc duo anni dierum et ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domini que tulit nabuchodonosor rex babilonis de loco isto et transtulit ea in babilonem. et iechoniam filium ioachim regem iuda et omnem transmigrationem iude qui ingressi sunt in babilonem ego convertam ad locum istum ait dominus. Conteram enim iugum regis babilonis. Et dixit hieremias ad ananiam prophetam in oculis sacerdotum et in oculis omnis populi qui stabat in domo domini. Amen. Sic faciat dominus. Suscitet dominus verba tua que prophetasti ut referantur vasa in domum domini et omnis transmigratio de babilone in locum istum. Verumtamen audi verbum hoc quod ego loquor in auribus tuis. et in auribus universi populi. Prophete qui fuerunt ante me et te ab initio, et prophetaverunt super terras multas. et super regna magna de prelio et de afflictione et de fame. propheta qui vaticinatus est pacem cum venerit verbum eius sciatur propheta quem misit in veritate dominus. Et tulit ananias propheta catenam de collo hieremie prophete et confregit eam. Et ait ananias propheta in conspectu omnis populi dicens. Hec dicit dominus. Sic confringam iugum nabuchodonosor regis babilonis post duos annos dierum de collo omnium gentium. Et abiit hieremias propheta in viam suam.

Et factum est verbum domini ad hieremiam postquam confregit ananias propheta catenam de collo hieremie prophete dicens. Vade et dices ananie. Hec dicit dominus. Catenas ligneas contrivisti. et facies catenas ferreas. quia hec dicit dominus exercituum deus israel. Iugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarum ut serviant nabuchodonosor regi babilonis. et servient ei. insuper et bestias terre dedi ei. Et dixit hieremias ad ananiam prophetam. Audi anania. Non misit te dominus, et tu confidere fecisti populum istum in mendacio. Hec dicit dominus. ideo ecce ego mittam te a facie terre. Hoc anno morieris adversum enim dominum locutus es. Et mortuus est ananias propheta in anno illo mense septimo.

lx. Et hec sunt verba libri quem misit hieremias propheta de hierusalem ad reliquias seniorum transmigrationis. et ad sacerdotes et ad prophetas et ad omnem populum quem traduxerat nabuchodonosor de hierusalem in babilonem, postquam egressus est iechonias rex iuda et eunuchi, et principes iuda de hierusalem. et faber et inclusor de hierusalem in manu elasa filii saphan et gamarie filii elchie quos misit sedechias rex iuda ad nabuchodonosor regem babilonis in babilonem dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israel: omni transmigrationi quam transtuli de hierusalem in babilonem. Edificate domos et habitate et plantate hortos et comedite fructus eorum. accipite uxores et generate filios et filias. date filiis vestris uxores. et filias vestras date viris. et pariant filios et filias et multiplicamini ibi. et nolite esse pauci numero, et querite pacem civitatis ad quam transmigrare vos feci. et orate pro ea ad dominum. quia in pace illius erit pax vobis. Hec enim dicit dominus exercituum deus israel. Non vos seducant prophete vestri qui sunt in medio vestrum. et divini vestri. et ne attendatis ad somnia vestra que vos somniatis quia falso ipsi prophetant vobis in nomine meo et non misi eos dicit dominus. quia hec dicit dominus. Cum ceperint impleri in babilone lxx anni visitabo vos. et suscitabo super vos verbum meum bonum. et reducam vos ad locum istum. Ego enim scio cogitationes pacis quas cogito super vos ait dominus. cogitationes pacis et non afflictionis ut dem vobis finem et penitentiam. et reducam captivitatem vestram. et congregabo vos de universis gentibus et de cunctis locis ad que expuli vos. dicit dominus. Et invocabitis me et ibitis. et orabitis et exaudiam vos. queretis me et invenietis. cum quesieritis me in toto corde vestro, et inveniar a vobis dicit dominus. et cum reverti vos faciam de loco ad quem transmigrare vos feci quia dixistis suscitavit nobis prophetas in babilone. quia hec dicit dominus ad regem qui sedet super solium david. et ad omnem populum habitatorem urbis

Huius ad fratres vestros qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem hec dicit dominus exercituum. Ecce mittam in eos gladium et famem. et pestem. et ponam eos quasi ficus malas que comedi non possunt eo quod pessime sint. Et persequar eos in gladio et in fame. et in pestilentia. et dabo eos in vexationem universis regnis terre. et in maledictionem et in stuporem. et in sibilum. et in obprobrium cunctis gentibus ad quas ego eieci eos. eo quod non audierunt verba mea dicit dominus que misi ad eos per servos meos prophetas de nocte consurgens et mittens et non audistis dicit dominus. Vos ergo audite verbum domini omnis transmigratio quam emisi de hierusalem in babilonem. Hec dicit dominus exercituum deus israel ad achab filium colie, et ad sedechiam filium maasie qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter. Ecce ego tradam eos in manu nabuchodonosor regis babilonis et percutiet eos in oculis vestris. et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi iuda que est in babilone dicentium. ponat te dominus sicut sedechiam et sicut achab quos frixit rex babilonis in igne, pro eo quod fecerint stultitiam in israel. et mechati sunt in uxores amicorum suorum. et locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter quod non mandavi eis. Ego sum iudex et testis dicit dominus. Et ad semeiam neelamitem dices. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Pro eo quod misisti in nomine tuo libros ad omnem populum qui est in hierusalem et ad sophoniam filium maasie sacerdotem, et ad universos sacerdotes dicens. Dominus dedit te sacerdotem pro ioiada sacerdote ut sis dux in domo domini super omnem virum arreptitium et prophetantem. ut mittas eum in nervum et in carcerem. Et nunc quare non increpasti hieremiam anathotithen qui prophetat vobis? quia super hoc misit ad nos in babilonem dicens. Longum est: edificate domos. et habitate et plantate hortos et comedite fructus eorum. Legit ergo sophonias sacerdos librum istum in auribus hieremie prophete. Et factum est verbum domini ad hieremiam dicens. Mitte ad omnem transmigrationem dicens. Hec dicit dominus ad semeiam neelamitem. Pro eo quod prophetavit vobis semeias et ego non misi eum, et fecit vos confidere in mendacio. idcirco hec dicit dominus. Ecce ego visitabo super semeiam neelamitem et super semen eius. Non erit ei vir sedens in medio populi huius. et non videbit bonum quod ego faciam populo meo ait dominus. quia prevaricationem locutus est adversum dominum.

Hoc verbum quod factum est ad hieremiam a domino dicens. Hec dicit dominus deus israel: Scribe tibi omnia verba que locutus sum ad te in libro. Ecce enim dies veniunt dicit dominus. et convertam conversionem populi mei israel et iuda ait dominus. et convertam eos ad terram quam dedi patribus eorum. et possidebunt eam. Et hec verba que locutus est dominus ad israel et ad iudam. quoniam hec dicit dominus. Vocem terroris audivimus. formido et non est pax. Interrogate et videte si generat masculus. Quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum quasi parturientis, et converse sunt universe facies in auruginem? Ve quia magna dies illa. nec est similis eius. tempusque tribulationis est iacob. et ex ipso salvabitur. Et erit in die illa ait dominus exercituum. conteram iugum eius de collo tuo et vincula eius dirrumpam. et non dominabuntur eis amplius alieni. sed servient domino deo suo et david regi suo quem suscitabo eis. Tu ergo ne timeas serve meus iacob ait dominus neque paveas israel. quia ecce ego salvabo te de terra longinqua. et semen tuum de terra captivitatis eorum. et revertetur iacob et quiescet: et cunctis affluet bonis et non erit quem formidet. quoniam tecum ego sum ait dominus ut salvem te. Faciam enim consummationem in cunctis gentibus in quibus dispersi te. te autem non faciam in consummationem. sed castigabo te in iudicio ut non tibi videaris innoxius. quia hec dicit dominus. Insanabilis fractura tua. pessima plaga tua. Non est qui iudicet iudicium tuum, ad alligandum curationum utilitas non est tibi. Omnes amatores tui obliti sunt tui. te non querent. Plaga enim inimici percussi te. castigatione crudeli. Propter multitudinem iniquitatis tue dura facta sunt peccata tua. Quid clamas super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus. Propter multitudinem iniquitatis tue et propter dura peccata tua feci hec tibi. Propterea omnes qui comedunt te devorabuntur. et universi hostes tui in captivitatem ducentur. et qui te vastant vastabuntur. cunctosque predatores tuos dabo in predam. Obducam enim cicatricem tibi. et a vulneribus tuis sanabo te dicit dominus. quia eiectam vocaverunt te syon. hec est que non habebat requirentem.

Hec dicit dominus. Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum iacob et tectis eius miserebor: et edificabitur civitas in excelso suo. et templum iuxta ordinem suum fundabitur. et egredietur de eis laus voxque ludentium. Et multiplicabo eos et non minuentur. et glorificabo eos et non attenuabuntur. et erunt filii eius sicut a principio. et cetus eius coram me permanebit. et visitabo adversum omnes qui tribulant eum. et erit dux eius ex eo, et princeps de medio eius producetur. et applicabo eum. et accedet ad me. Quis enim iste est qui applicet cor suum ut appropinquet mihi ait dominus? Et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in deum. Ecce turbo domini furor egrediens, procella ruens in capite impiorum conquiescet. Non avertet iram indignationis dominus. donec faciat et compleat cogitationem cordis sui. In novissimo dierum intelligetis ea.

In tempore illo dicit dominus: ero deus universis cognationibus israel et ipsi erunt mihi in populum. Hec dicit dominus. Invenit gratiam in deserto populus qui remanserat a gladio. vadet ad requiem suam israel. Longe dominus apparuit mihi. et in caritate perpetua dilexi te. Ideo attraxi te miserans. rursumque edificabo te et edificaberis virgo israel. Adhuc ornaberis tympanis tuis et egredieris in choro ludentium. adhuc plantabis vineas in montibus samarie. Plantabunt plantantes et donec tempus veniat non vindemiabunt. quia erit dies in qua clamabunt custodes in monte effraim. surgite et ascendamus in syon. ad dominum deum nostrum. quia hec dicit dominus. Exultate in leticia iacob. et hinnite contra caput gentium. Personate, canite et dicite. Salva domine populum tuum reliquias israel. Ecce ego adducam eos de terra aquilonis. et congregabo eos ab extremis terre. inter quos erunt cecus et claudus. et pregnans et pariens simul cetus magnus revertentium huc. In fletu venient et in precibus deducam eos. et adducam eos per torrentes aquarum in via recta. et non impingent in ea. quia factus sum israeli pater. et effraim primogenitus meus est.

Audite verbum domini gentes et annuntiate in insulis que procul sunt et dicite. Qui dispersit israel congregabit eum. et custodiet eum sicut pastor gregem suum. Redemit enim dominus iacob et liberavit eum de manu potentioris. et venient et laudabunt in monte syon. et confluent ad bona domini super frumento et vino et oleo. et fetu pecorum et armentorum. eritque anima eorum quasi hortus irriguus. et ultra non esurient. Tunc letabitur virgo in choro. iuvenes et senes simul. Et convertam luctum eorum in gaudium. et consolabor eos. et letificabo a dolore suo. et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: et populus meus bonis meis adimplebitur ait dominus. Hec dicit dominus. Vox in excelso audita est. lamentatio, fletus et luctus. rachel plorantis filios suos. et nolentis consolari super eis. quia non sunt. Hec dicit dominus. Quiescat vox tua a ploratu. et oculi tui a lacrimis. quia merces est operi tuo ait dominus. Et revertentur de terra inimici. et est spes novissimis tuis ait dominus. et revertentur filii ad terminos suos. Audiens audivi effraim transmigrantem. Castigasti me et eruditus sum quasi iuvenculus indomitus.

Converte me et revertar. quia tu domine deus meus. Postquam enim

convertisti me egi penitentiam, et postquam ostendisti mihi percussi femur meum. Confusus sum et erubui, quoniam sustinui obprobrium adolescentiae meae. Si filius honorabilis mihi Effraim, si puer delicatus, quia ex quo locutus sum de eo adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum, miserans miserebor eius, ait Dominus. Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines. Dirige cor tuum in viam rectam in qua ambulasti. Revertere virgo Israel in civitates tuas, revertere virgo Israel. Usquequo deliciis dissolveris filia vaga? Quia creavit Dominus novum super terram: femina circumdabit virum. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc dicent verbum istud in terra Iuda et in urbibus eius, cum convertero captivitatem eorum: Benedicat tibi Dominus pulchritudo iustitiae mons sanctus. Et habitabunt in eo Iuda et omnes civitates eius simul agricolae et minantes greges. Quia inebriavi animam lassam, et omnem animam esurientem saturavi. Ideo quasi de somno suscitatus sum, et vidi, et somnus meus dulcis mihi. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et seminabo domum Israel et domum Iuda semine hominum et semine iumentorum. Et sicut vigilavi super eos ut evellerem et demolirer et dissiparem et affligerem, sic vigilabo super eos ut edificem et plantem, ait Dominus.

In diebus illis non dicent ultra: Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt. Sed unusquisque in iniquitate sua morietur. Omnis homo qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes eius. Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israel et domui Iuda foedus novum, non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra Egypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam, et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus, quia propitiabor iniquitati eorum, et peccati eorum non ero memor amplius. Haec dicit Dominus qui dat solem in lumine diei, ordinem lunae et stellarum in lumine noctis, qui turbat mare et sonant fluctus eius, Dominus exercituum nomen illi. Si defecerint leges istae coram me, dicit Dominus, tunc et semen Israel deficiet ut non sit gens coram me cunctis diebus. Haec dicit Dominus: Si mensurari potuerint caeli sursum, et investigari fundamenta terrae deorsum, et ego abiciam universum semen Israel propter omnia quae fecerunt, dicit Dominus. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et edificabitur civitas Domino a turre Ananehel usque ad portam anguli. Et exibit ultra norma mensurae in conspectu eius super collem Gareb, et circuibit Goatha, et omnem vallem cadaverum et cineris et universam regionem mortis usque ad torrentem Cedron, et usque ad angulum portae equorum orientalis. Sanctum Domini non evelletur et non destruetur ultra in perpetuum.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a Domino in anno decimo Sedechiae regis Iuda, ipse est annus octavus decimus Nabuchodonosor. Tunc exercitus regis Babilonis obsidebat Hierusalem, et Hieremias propheta erat clausus in atrio carceris qui erat in domo regis Iuda. Clauserat enim eum Sedechias rex Iuda dicens: Quare vaticinaris dicens: Haec dicit Dominus: Ecce ego dabo civitatem istam in manu regis Babilonis, et capiet eam. Et Sedechias rex Iuda non effugiet de manu Chaldeorum, sed tradetur in manu regis Babilonis, et loquetur os eius cum ore illius, et oculi eius oculos illius videbunt. Et in Babilonem ducet Sedechiam, et ibi erit donec visitem eum, ait Dominus. Si autem dimicaveritis adversum Chaldeos, nihil prosperum habebitis. Et dixit Hieremias: Factum est verbum Domini ad me dicens: Ecce Anamhel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te dicens: Eme tibi agrum meum qui est in Anathoth, tibi enim competit ex propinquitate ut emas. Et venit ad me Anamhel filius patrui mei secundum verbum Domini ad vestibulum carceris, et ait ad me: Posside agrum meum qui est in Anathoth in terra Beniamin, quia tibi competit hereditas, et tu propinquus ut possideas. Intellexi autem quod verbum Domini esset, et emi agrum ab Anamhel filio patrui mei qui est in Anathoth, et appendi ei argentum, septem stateres et decem argenteos. Et scripsi in libro et signavi, et adhibui testes, et appendi argentum in statera. Et accepi librum possessionis signatum, et stipulationes et rata, et signa forinsecus. Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasiae in oculis Anamhel patruelis mei, in oculis testium qui scripti erant in libro emptionis, in oculis omnium Iudaeorum qui sedebant in atrio carceris. Et praecepi Baruch coram eis dicens: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, et librum hunc qui apertus est, et pones illos in vase fictili ut permanere possint diebus multis.

Haec enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus et agri et vineae in terra ista. Et oravi ad Dominum postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri dicens: Heu, heu, heu, Domine Deus, ecce tu fecisti caelum et terram in fortitudine tua magna et in brachio tuo extento; non erit tibi difficile omne verbum. Qui facis misericordiam in milibus, et reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos. Fortissime, magne, potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus consilio et incomprehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundum vias suas et secundum fructum adinventionum eius. Qui posuisti signa et portenta in terra Egypti usque ad diem hanc, et in Israel et in hominibus, et fecisti tibi nomen sicut est dies haec. Et eduxisti populum tuum Israel de terra Egypti in signis et in portentis, et in manu robusta et in brachio extento, et in terrore magno. Et dedisti eis terram hanc quam iurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte et melle. Et ingressi sunt et possederunt eam, et non oboedierunt voci tuae, et in lege tua non ambulaverunt; omnia quae mandasti eis ut facerent non fecerunt, et evenerunt eis omnia mala haec. Ecce munitiones extructae sunt adversum civitatem ut capiatur, et urbs data est in manu Chaldeorum qui proeliantur adversum eam, a facie gladii et famis et pestilentiae, et quaecumque locutus es acciderunt, ut ipse tu cernis. Et tu dicis mihi, Domine Deus: Eme agrum argento, et adhibe testes, cum urbs data sit in manu Chaldeorum.

Et factum est verbum Domini ad Hieremiam dicens: Ecce ego Dominus Deus universae carnis; numquid mihi difficile erit omne verbum? Propterea haec dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manu Chaldeorum et in manu regis Babilonis, et capient eam. Et venient Chaldei proeliantes adversum urbem hanc, et succendent eam igni, et comburent eam et domos in quarum domatibus sacrificabant Baal, et libabant diis alienis libamina ad irritandum me. Erant enim filii Israel et filii Iuda iugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua; filii Israel qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus. Quia in furore et in indignatione mea facta est mihi civitas haec, a die qua edificaverunt eam usque ad diem istam qua auferetur de conspectu meo propter malitiam filiorum Israel et filiorum Iuda quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi et reges eorum, principes eorum et sacerdotes et prophetae eorum, viri Iuda et habitatores Hierusalem. Et verterunt ad me terga et non facies, cum docerem eos diluculo et erudirem, et nollent audire ut acciperent disciplinam. Et posuerunt idola sua in domo in qua invocatum est nomen meum ut polluerent eam. Et edificaverunt excelsa Baal quae sunt in valle filii Ennon, ut initiarent filios suos et filias suas Moloch, quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abhominationem hanc, et in peccatum deducerent Iudam. Et nunc propter ista haec dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc de qua vos dicitis quod tradatur in manus regis Babilonis in gladio et in fame et in peste: Ecce ego congregabo eos de universis terris ad quas eieci eos in furore meo et in ira mea et in indignatione grandi, et reducam eos ad locum istum et habitare eos faciam confidenter. Et erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum. Et dabo eis cor unum et viam unam ut timeant me universis diebus, et bene sit eis et filiis eorum post eos. Et feriam eis pactum sempiternum, et non desinam eis benefacere, et timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant a me. Et laetabor super eis cum bene eis fecero, et plantabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo et in tota anima mea. Quia haec dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande, sic adducam super eos omne bonum quod ego loquor ad eos. Et possidebuntur agri in terra ista de qua vos dicitis quod deserta sit eo quod non remanserit homo et iumentum, et data sit in manus Chaldeorum. Agri ementur pecunia, et scribentur in libro et imprimetur signum, et testis adhibebitur in terra Beniamin et in circuitu Hierusalem, in civitatibus Iuda et in civitatibus montanis, et in civitatibus campestribus et in civitatibus quae ad austrum sunt, quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

Et factum est verbum Domini ad Hieremiam secundo cum adhuc clausus esset in atrio carceris dicens: Haec dicit Dominus qui facturus est et formaturus illud et paraturus, Dominus nomen eius: Clama ad me et exaudiam te, et adnuntiabo tibi grandia et firma quae nescis. Quia haec dicit Dominus Deus Israel ad domos urbis huius et ad domos regis Iuda quae destructae sunt et ad munitiones et ad gladium venientium ut dimicent cum Chaldeis et impleant eas cadaveribus hominum quos percussi in furore meo et in indignatione mea, abscondens faciem meam a civitate hac propter omnem malitiam eorum: Ecce ego obducam eis cicatricem et sanitatem, et curabo eos, et revelabo illis deprecationem pacis et veritatis. Et convertam conversionem Iuda et conversionem Hierusalem, et edificabo eos sicut a principio. Et emundabo eos ab omni iniquitate sua in qua peccaverunt mihi, et propitius ero cunctis iniquitatibus eorum in quibus deliquerunt mihi et spreverunt me. Et erit mihi in nomen et in gaudium, et in laudem et in exultationem cunctis gentibus terrae quae audierint omnia bona quae ego facturus sum eis, et pavebunt et turbabuntur in universis bonis et in omni pace quam ego faciam eis. Haec dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto, quem vos dicitis esse desertum eo quod non sit homo et iumentum, in civitatibus Iuda et foris Hierusalem quae desolatae sunt absque homine et absque habitatore et absque pecore, vox gaudii et vox laetitiae, vox sponsi et vox sponsae, vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in aeternum misericordia eius; et portantium vota in domum Domini. Reducam enim conversionem terrae sicut a principio, dicit Dominus. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine et absque iumento, et in cunctis civitatibus eius habitaculum pastorum accubantium gregum. In civitatibus montuosis et in civitatibus campestribus, et in civitatibus quae ad austrum sunt, et in terra Beniamin et in circuitu Hierusalem, et in civitatibus Iuda, adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo verbum bonum quod locutus sum ad domum Israel et ad domum Iuda. In diebus illis et in tempore illo germinare faciam David germen iustitiae, et faciet iudicium et iustitiam in terra. In diebus illis salvabitur Iuda, et Hierusalem habitabit confidenter, et hoc est nomen quod vocabunt eum: Dominus iustus noster. Quia haec dicit Dominus: Non interibit de David vir qui sedeat super thronum domus Israel. Et de sacerdotibus et Levitis non interibit a facie mea vir qui offerat holocausta et incendat sacrificium et caedat victimas omnibus diebus.

Et factum est verbum Domini ad Hieremiam dicens: Haec dicit Dominus: Si irritum fieri potest pactum meum cum die et pactum meum cum nocte, ut non sit dies et nox in tempore suo, et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo ut non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, et Levitae et sacerdotes ministri mei. Sicut enumerari non possunt stellae caeli et metiri arena maris, sic multiplicabo semen David servi mei et Levitas ministros meos. Et factum est verbum Domini ad Hieremiam dicens: Numquid non vidisti quid populus hic locutus sit dicens: Duae cognationes quas elegerat Dominus abiectae sunt, et populum meum despexerunt eo quod non sit ultra gens coram eis. Haec dicit Dominus: Si pactum meum inter diem et noctem et leges caelo et terrae non posui, equidem et semen Iacob et David servi mei proiciam, ut non assumam de semine eius principes seminis Abraham, Ysaac et Iacob. Reducam enim conversionem eorum et miserebor eis.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a Domino quando Nabuchodonosor rex Babilonis et omnis exercitus eius universaque regna terrae quae erant sub potestate manus eius et omnes populi bellabant contra Hierusalem et contra omnes urbes eius, dicens: Vade et loquere ad Sedechiam regem Iuda, et dices ad eum: Haec dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babilonis, et succendet eam igni. Et tu non effugies de manu eius, sed comprehensione capieris, et in manu eius traderis, et oculi tui oculos regis Babilonis videbunt, et os eius cum ore tuo loquetur, et Babilonem introibis. Attamen audi verbum Domini, Sedechia rex Iuda: Haec dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio, sed in pace morieris, et secundum combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te, et vae domine plangent te, quia ego verbum locutus sum, ait Dominus. Et locutus

Hieremias propheta ad Sedechiam regem Iuda universa verba haec in Hierusalem. Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Hierusalem et contra omnes civitates Iuda quae reliquae erant, contra Lachis et contra Azecha. Haec enim supererant de civitatibus Iuda urbes munitae.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a Domino postquam percussit rex Sedechias foedus cum omni populo in Hierusalem, praedicans ut dimitteret unusquisque servum suum et unusquisque ancillam suam hebreum et hebream liberos, et nequaquam dominarentur eis, id est in Iudeo et fratre suo. Audierunt ergo omnes principes et universus populus qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque servum suum et unusquisque ancillam suam liberos, et ultra non dominarentur in eis. Audierunt igitur et dimiserunt. Et conversi sunt deinceps et retraxerunt servos et ancillas suas quos dimiserant liberos, et subiugaverunt in famulos et famulas. Et factum est verbum Domini ad Hieremiam dicens: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ego percussi foedus cum patribus vestris in die qua eduxi eos de terra Aegypti de domo servitutis dicens: Cum completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum hebreum qui venditus est ei, et serviet tibi sex annis, et dimittes eum a te liberum. Et non audierunt me patres vestri nec inclinaverunt aurem suam. Et conversi estis vos hodie et fecistis quod rectum est in oculis meis ut praedicaretis unusquisque libertatem ad amicum suum, et inistis pactum in conspectu meo in domo in qua invocatum est nomen meum super eam. Et reversi estis et commaculastis nomen meum, et reduxistis unusquisque servum suum et unusquisque ancillam suam quos dimiseratis ut essent liberi et suae potestatis, et subiugastis eos ut sint vobis servi et ancillae. Propterea haec dicit Dominus: Vos non audistis me ut praedicaretis libertatem unusquisque fratri suo et unusquisque amico suo. Ecce ego praedico libertatem ait Dominus ad gladium et pestem et famem, et dabo vos in commotionem cunctis regnis terrae. Et dabo viros qui praevaricantur foedus meum et non observaverunt verba foederis mei quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem diviserunt in duas partes et transierunt inter divisiones eius, principes Iuda et principes Hierusalem, eunuchi et sacerdotes et omnis populus terrae qui transierunt inter divisiones vituli, et dabo eos in manu inimicorum suorum et in manu quaerentium animam eorum, et erit morticinum eorum in esca volatilibus caeli et bestiis terrae. Et Sedechiam regem Iuda et principes eius dabo in manu inimicorum suorum et in manu quaerentium animam eorum et in manu exercituum regis Babylonis qui recesserunt a vobis. Ecce ego praecipio dicit Dominus, et reducam eos in civitatem hanc, et proeliabuntur adversum eam et capient eam et incendent igni, et civitates Iuda dabo in solitudinem eo quod non sit habitator.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a Domino in diebus Ioachim filii Iosiae regis Iuda dicens: Vade ad domum Rechabitarum et loquere eis, et introduces eos in domum Domini in unam exedram thesaurorum, et dabis eis bibere vinum. Et assumpsi Iezoniam filium Hieremiae filii Absaliae et fratres eius et omnes filios eius et universam domum Rechabitarum, et introduxi eos in domum Domini ad gazophilacium filiorum Annan filii Iegedeliae hominis Dei, quod erat iuxta gazophilacium principum super thesaurum Maasiae filii Sellum qui erat custos vestibuli. Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino et calices, et dixi ad eos: Bibite vinum. Qui responderunt: Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab pater noster praecepit dicens: Non bibetis vinum vos et filii vestri usque in sempiternum, et domos non aedificabitis et sementem non seretis et vineas non plantabitis nec habebitis, sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis multis diebus super faciem terrae in qua vos peregrinamini. Oboedivimus ergo voci Ionadab filii Rechab patris nostri in omnibus quae praecepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos et mulieres nostrae, filii et filiae nostrae, et non aedificaremus domos ad habitandum, et vineam et agrum et sementem non habuimus, sed habitavimus in tabernaculis, et oboedientes fuimus iuxta omnia quae praecepit nobis Ionadab pater noster. Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus: Venite et ingrediamur Hierusalem a facie exercitus Chaldeorum et a facie exercitus Syriae. Et mansimus in Hierusalem.

Et factum est verbum Domini ad Hieremiam dicens: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vade et dic viris Iuda et habitatoribus Hierusalem: Numquid non recipietis disciplinam ut oboediatis verbis meis, dicit Dominus? Praevaluerunt sermones Ionadab filii Rechab quos praecepit filiis suis ut non biberent vinum, et non biberunt usque ad diem hanc, quia oboedierunt praecepto patris sui. Ego autem locutus sum ad vos de mane consurgens et loquens, et non oboedistis mihi. Misique ad vos omnes servos meos prophetas consurgens diluculo mittensque et dicens: Convertimini unusquisque a via sua pessima, et bona facite studia vestra, et nolite sequi deos alienos neque colatis eos, et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris et vobis. Et non inclinastis aurem vestram neque audistis me. Firmaverunt ergo filii Ionadab filii Rechab praeceptum patris sui quod praeceperat eis, populus autem iste non oboedivit mihi. Idcirco haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego adducam super Iudam et super omnes habitatores Hierusalem universam afflictionem quam locutus sum adversum eos, eo quod locutus sum ad illos et non audierunt, vocavi illos et non responderunt mihi. Domui autem Rechabitarum dixit Hieremias: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Pro eo quod oboedistis praecepto Ionadab patris vestri et custodistis omnia mandata eius, et fecistis universa quae praecepit vobis, propterea haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet de stirpe Ionadab vir stans in conspectu meo cunctis diebus.

Et factum est in anno quarto Ioachim filii Iosiae regis Iuda, factum est verbum hoc ad Hieremiam a Domino dicens: Tolle volumen libri et scribe in eo omnia verba quae locutus sum tibi adversum Israel et Iudam et adversum omnes gentes a die qua locutus sum ad te ex diebus Iosiae usque ad diem hanc, si forte audiente domo Iuda universa mala quae ego cogito eis facere, revertatur unusquisque a via sua pessima, et propitius ero iniquitati et peccato eorum. Vocavit ergo Hieremias Baruch filium Neriae, et scripsit Baruch ex ore Hieremiae omnes sermones Domini quos locutus est ad eum in volumine libri. Et praecepit Hieremias Baruch dicens: Ego clausus sum nec valeo ingredi in domum Domini. Ingredere ergo tu et lege de volumine in quo scripsisti ex ore meo verba Domini audiente populo in domo Domini in die ieiunii, insuper et audiente universo Iuda qui veniunt de civitatibus suis leges eis, si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, et revertatur unusquisque a via sua pessima, quia magnus furor et indignatio quam locutus est Dominus adversum populum hunc. Et fecit Baruch filius Neriae iuxta omnia quae praeceperat ei Hieremias propheta legens ex volumine sermones Domini in domo Domini.

Factum est autem in anno quinto Ioachim filii Iosiae regis Iuda in mense nono, praedicaverunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Hierusalem et universae multitudini quae confluxerat de civitatibus Iuda in Hierusalem. Legitque Baruch ex volumine sermones Hieremiae in domo Domini in gazophilacio Gamariae filii Saphan scribae in vestibulo superiori in introitu portae novae domus Domini, audiente omni populo. Cumque audisset Micheas filius Gamariae filii Saphan omnes sermones Domini ex libro, descendit in domum regis in gazophilacium scribae, et ecce ibi omnes principes sedebant, Elisama scriba et Dalaias filius Semeiae et Elnathan filius Achobor et Gamarias filius Saphan et Sedechias filius Ananiae et universi principes. Et nuntiavit eis Micheas omnia verba quae audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi. Miserunt itaque omnes principes ad Baruch filium Mathaniae filii Semeiae filii Chusi dicentes: Volumen ex quo legisti audiente populo sume in manu tua et veni. Tulit ergo Baruch filius Neriae volumen in manu sua et venit ad eos. Et dixerunt ad eum: Sede et lege haec in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum. Igitur cum audissent omnia verba, obstipuerunt unusquisque ad proximum suum, et dixerunt ad Baruch: Nuntiare debemus regi omnes sermones istos. Et interrogaverunt eum dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore eius. Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos, et ego scribebam in volumine atramento. Et dixerunt principes ad Baruch: Vade abscondere tu et Hieremias, et nemo sciat ubi sitis. Et ingressi sunt ad regem in atrium. Porro volumen commendaverunt in gazophilacio Elisamae scribae, et nuntiaverunt audiente rege omnes sermones. Misitque rex Iudi ut sumeret librum. Qui tollens illud de gazophilacio Elisamae scribae legit audiente rege et universis principibus qui stabant circa regem. Rex autem sedebat in domo hiemali in mense nono, et posita erat coram eo arula plena prunis. Cumque legisset Iudi tres pagellas aut quattuor, scidit illud scalpello scribae, et proiecit in ignem qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen igni qui erat in arula. Et non timuerunt neque sciderunt vestimenta sua rex et omnes servi eius qui audierunt omnes sermones istos. Verumtamen Elnathan et Dalaias et Gamarias contradixerunt regi ne combureret librum, et non audivit eos. Et praecepit rex Hieremiel filio Amalech et Saraiae filio Ezrihel et Selemiae filio Abdeel ut comprehenderent Baruch scribam et Hieremiam prophetam. Abscondit autem eos Dominus.

Et factum est verbum Domini ad Hieremiam postquam combussit rex volumen et sermones quos scripserat Baruch ex ore Hieremiae dicens: Rursum tolle volumen aliud et scribe in eo omnes sermones priores qui erant in volumine priori quod combussit Ioachim rex Iuda. Et ad Ioachim regem Iuda dices: Haec dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud dicens: Quare scripsisti in eo annuntians: Festinus veniet rex Babylonis et vastabit terram hanc et cessare faciet ex illa hominem et iumentum? Propterea haec dicit Dominus contra Ioachim regem Iuda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David, et cadaver eius proicietur ad aestum per diem et ad gelu per noctem. Et visitabo contra eum et contra semen eius et contra servos eius iniquitates suas, et adducam super eos et super habitatores Hierusalem et super viros Iuda omne malum quod locutus sum ad eos et non audierunt. Hieremias autem tulit volumen aliud et dedit illud Baruch filio Neriae scribae, qui scripsit in eo ex ore Hieremiae omnes sermones libri quem combusserat Ioachim rex Iuda igni, et insuper additi sunt sermones multo plures quam ante fuerant. Et regnavit rex Sedechias filius Iosiae pro Iechonia filio Ioachim, quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Iuda. Et non oboedivit ipse et servi eius et populus terrae verbis Domini quae locutus est in manu Hieremiae prophetae. Et misit rex Sedechias Iuchal filium Selemiae et Sophoniam filium sacerdotem ad Hieremiam prophetam dicens: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum. Hieremias autem libere ambulabat in medio populi. Non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Aegypto, et audientes Chaldei qui obsidebant Hierusalem huiuscemodi nuntium, recesserunt ab Hierusalem.

Et factum est verbum Domini ad Hieremiam prophetam dicens: Haec dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Iuda qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis qui egressus est vobis in auxilium revertetur in terram suam in Aegyptum, et redibunt Chaldei et bellabunt contra civitatem hanc et capient eam et incendent igni. Haec dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras dicentes: Euntes abibunt et recedent a nobis Chaldei, quia non abibunt. Sed et si percusseritis omnem exercitum Chaldeorum qui proeliantur adversum vos, et relicti fuerint ex eis aliqui vulnerati, singuli de tentorio suo consurgent et incendent civitatem hanc igni. Ergo cum recessisset exercitus Chaldeorum ab Hierusalem propter exercitum Pharaonis, egressus est Hieremias de Hierusalem ut iret in terram Beniamin et divideret ibi possessionem in conspectu civium. Cumque pervenisset ad portam Beniamin, erat ibi custos portae per vices nomine Hierias filius Selemiae filii Ananiae, et apprehendit Hieremiam prophetam dicens: Ad Chaldeos profugis. Et respondit Hieremias: Falsum est, non fugio ad Chaldeos. Et non audivit eum, sed comprehendit Hierias Hieremiam et adduxit eum ad principes. Quam ob rem irati principes contra Hieremiam, caesum eum miserunt in carcerem qui erat in domo Ionathan scribae. Ipse enim praepositus erat super carcerem. Itaque ingressus est Hieremias in domum laci et in ergastulum, et sedit ibi Hieremias diebus multis. Mittens autem rex Sedechias tulit eum, et interrogavit eum in domo sua abscondite et dixit: Putasne est sermo a Domino? Et dixit Hieremias: Est. Et ait: In manu regis Babylonis traderis. Et dixit Hieremias ad Sedechiam regem: Quid peccavi tibi et servis tuis et populo tuo, quia misisti me in domum carceris? Ubi sunt prophetae vestri qui prophetabant vobis et dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos et super terram hanc? Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: valeat deprecatio mea in conspectu tuo, et ne remittas me in domum Ionathan scribae ne moriar ibi. Praecepit ergo rex Sedechias ut traderetur Hieremias in vestibulum carceris et daretur ei torta panis cotidie excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate. Et mansit Hieremias in vestibulo carceris.

Audivit autem Safatias filius Mathan et Godolias filius Phassur et Iuchal filius Selemiae sermones quos Hieremias loquebatur ad omnem populum dicens: Haec dicit Dominus: Quicumque manserit in civitate hac morietur gladio et fame et peste, qui autem profugerit

ad chaldeos uiuet: et erit anima eius sospes et uiuens. Hec dicit dominus. Tradendo tradetur ciuitas hec in manu exercitus chaldeorum, et capiet eam. Et dixerunt principes regi. Rogamus ut occidatur homo iste. De industria enim dissoluit manus uirorum bellantium qui remanserunt in ciuitate hac, et manus uniuersi populi, loquens ad eos iuxta uerba hec. Siquidem homo hic non querit pacem populo huic. sed malum. Et dixit rex sedechias. Ecce ipse in manibus uestris est, nec enim fas est regem uobis quicquam negare. Tulerunt ergo hieremiam et proiecerunt eum in lacum helchie filii amalech. qui erat in uestibulo carceris et submiserunt hieremiam in funibus: et in lacu non erat aqua sed lutum. Descendit itaque hieremias in cenum. Audiuit autem abdemelech ethyops uir eunuchus qui erat in domo regis quod misissent hieremiam in lacum. Porro rex sedebat in porta beniamin. Et egressus est abdemelech de domo regis. et locutus est ad regem dicens. Domine mi rex male fecerunt uiri isti omnia quecumque perpetrarunt contra hieremiam prophetam mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame. non sunt enim panes ultra in ciuitate.

Precepit itaque rex abdemelech ethyopi dicens. Tolle tecum hinc xxx. uiros. et leua hieremiam prophetam de lacu antequam moriatur. Assumptis ergo abdemelech secum uiris ingressus est domum regis que erat sub cellario et tulit inde ueteres pannos et antiqua que computruerant et submisit ea ad hieremiam in lacum per funiculos. Dixitque abdemelech ethyops ad hieremiam. Pone ueteres pannos et hec scissa et putrida sub cubito manuum tuarum et super funes. Fecit ergo hieremias sic. Et traxerunt hieremiam funibus: et eduxerunt eum de lacu. Mansit autem hieremias in uestibulo carceris. Et misit rex sedechias et tulit ad se hieremiam prophetam ad ostium tertium quod erat in domo domini. Et dixit rex ad hieremiam. Interrogo ego te sermonem. ne abscondas a me aliquid. Dixit autem hieremias ad sedechiam. Si annunciauero tibi, numquid non interficies me? Et si consilium tibi dedero: non me audies. Iurauit ergo rex sedechias hieremie clam dicens. Viuit dominus qui fecit nobis animam hanc si occidero te. et si tradidero te in manu uirorum istorum qui querunt animam tuam. Et dixit hieremias ad sedechiam. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Si profectus exieris ad principes regis babilonis uiuet anima tua et ciuitas hec non succendetur igni. et saluus eris tu et domus tua. Si autem non exieris ad principes regis babilonis. tradetur ciuitas hec in manus chaldeorum. et igni eam succendent et tu non effugies de manu eorum. Et dixit rex sedechias ad hieremiam. Sollicitus sum propter iudeos qui transfugerunt ad chaldeos ne forte tradar in manus eorum. et illudant mihi. Respondit autem hieremias. Non te tradent. Audi queso uocem domini quam ego loquar ad te. quia bene erit tibi. et uiuet anima tua. Quod si nolueris egredi. iste est sermo quem ostendit mihi dominus. Ecce omnes mulieres que remanserunt in domo regis iuda educentur ad principes chaldeorum regis babilonis. et ipse dicent. Seduxerunt te et preualuerunt aduersum te uiri pacifici tui. demerserunt in ceno et lubrico pedes tuos. et recesserunt a te. Et omnes uxores tue et filii tui educentur ad chaldeos. et non effugies manus eorum. sed in manu regis babilonis capieris. et ciuitatem hanc comburet igni. Dixit ergo sedechias ad hieremiam. Nullus sciat uerba hec. et non morieris. Si autem audierint principes quia locutus sum tecum. et uenerint ad te et dixerint tibi. Indica nobis quid locutus sis cum rege ne celes nos et non te interficiemus. et quid locutus est tecum rex. dices ad eos. Prostraui preces meas coram rege ne me reduci iuberet in domum ionathan. et ne ibi morerer. Venerunt ergo omnes principes ad hieremiam et interrogauerunt eum. et locutus est eis iuxta omnia uerba que preceperat ei rex. et cessauerunt ab eo. Nichil enim fuerat auditum. Mansit ergo hieremias in uestibulo carceris usque ad diem quo capta est hierusalem.

Et factum est ut caperetur hierusalem anno nono sedechie regis iuda mense decimo uenit nabugodonosor rex babilonis et omnis exercitus eius ad hierusalem et obsidebat eam. Vndecimo autem anno sedechie. mense iiii. quinta mensis aperta est ciuitas. et ingressi sunt omnes principes regis babilonis. et sederunt in porta media. neregel. sereser. semegar. nabusarachim. rabsaces. rebmag. et omnes reliqui principes regis babilonis. Cumque uidisset eos sedechias rex iuda. et omnes uiri bellatores fugerunt et egressi sunt nocte de ciuitate per uiam horti regis. et per portam que erat inter duos muros. et egressi sunt ad uiam deserti. Persecutus est autem eos exercitus chaldeorum et comprehenderunt sedechiam in campo solitudinis iericontine. et captum adduxerunt ad nabugodonosor regem babilonis in reblatha que est in terra emath. et locutus est ad eum iudicia. Et occidit rex babilonis filios sedechie in reblatha in oculis eius. et omnes nobiles iuda occidit rex babilonis. oculos quoque sedechie eruit. et uinxit eum compedibus: ut adduceretur in babilonem. domum quoque regis et domum uulgi igni succenderunt chaldei. et muros hierusalem subuerterunt. et reliquias que remanserunt in ciuitate. et perfugas qui transfugerant ad eum. et superfluos uulgi qui remanserant transtulit nabuzardan magister militum in babilonem. et de plebe pauperum qui nichil penitus habebant dimisit nabuzardan magister militum in terra sua iuda. et dedit eis uineas. et cisternas in die illa. Preceperat autem nabugodonosor rex babilonis de hieremia nabuzardan magistro militum dicens. Tolle illum et pone eum super oculos tuos, nichilque ei mali facias. sed ut uoluerit sic facias ei. Misitque nabuzardan princeps milicie et nabusezban, et rapsares. et neregel et sereser. et rebmag. et omnes optimates regis babilonis. miserunt et tulerunt hieremiam de uestibulo carceris. et tradiderunt eum godolie filio acham filii saphan ut intraret domum et habitaret in populo. Ad hieremiam autem factus fuerat sermo domini cum clausus esset in uestibulo carceris dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego inducam sermones meos super ciuitatem hanc in malum, et non in bonum. et erunt in conspectu tuo in die illa. et liberabo te in die illa ait dominus. et non traderis in manus uirorum quos tu formidas. sed eruens liberabo te. et gladio non cades. sed erit tibi anima tua in salutem. quia in me habuisti fiduciam ait dominus.

Sermo qui factus est ad hieremiam a domino postquam dimissus est a nabuzardan magistro milicie de rama quando tulit eum uinctum cathenis in medio omnium qui migrabant de hierusalem et iuda. et ducebantur in babilonem. Tollens ergo princeps milicie hieremiam dixit ad eum. Dominus deus tuus locutus est malum hoc super locum istum. et adduxit et fecit sicut locutus est quia peccastis domino et non audistis uocem eius. et factus est uobis sermo hic. Nunc ergo ecce solui te hodie de cathenis que sunt in manibus tuis si placet tibi ut uenias mecum in babilonem ueni, et ponam oculos meos super te. si autem displicet tibi uenire mecum in babilonem reside. Ecce omnis terra in conspectu tuo. quod elegeris et quo placuerit tibi ut uadas illuc perge. et mecum noli uenire. sed habita apud godoliam filium acham, filii saphan quem preposuit rex babilonis ciuitatibus iude. Habita ergo cum eo in medio populi. uel quocumque placuerit tibi ut uadas. uade. Dedit quoque ei magister milicie cibaria et munuscula. et dimisit eum. Venit autem hieremias ad godoliam filium acham in masphat et habitauit cum eo in medio populi qui relictus fuerat in terra.

Cumque audissent omnes principes exercitus qui dispersi fuerant per regiones ipsi et socii eorum quod prefecisset rex babilonis godoliam filium acham terre. et quod commendasset ei uiros et mulieres et paruulos. et de pauperibus terre. qui non fuerant translati in babilonem. uenerunt ad godoliam in masphat: ysmahel filius nathanie. et iohannan. et ionathan, filii caree. et sareas filius thenameth et filii offi qui erant de netophati. et iezonias filius maachati. ipsi et uiri eorum. Et iurauit eis godolias filius acham filii saphan et comitibus eorum dicens. Nolite timere seruire chaldeis. Habitate in terra et seruite regi babilonis. et bene erit uobis. Ecce ego habito in masphat ut respondeam precepto chaldeorum qui mittuntur ad nos. Vos autem colligite uindemiam et messem. et oleum et condite in uasis uestris. et manete in urbibus uestris quas tenetis. Sed et omnes iudei qui erant in moab. et in filiis ammon. et in ydumea. et in uniuersis regionibus: audito quod dedisset rex babilonis reliquias in iudea et quod preposuisset super eos godoliam filium acham filii saphan. reuersi sunt inquam omnes iudei de uniuersis locis ad que profugerant et uenerunt in terram iuda ad godoliam in masphat et collegerunt uinum. et messem multam nimis. Iohannan autem filius caree. et omnes principes exercitus qui dispersi erant in regionibus: uenerunt ad godoliam in masphat. et dixerunt ei. Scito quia baalis rex filiorum ammon misit ysmahel filium nathanie percutere animam tuam. Et non credidit eis godolias filius acham. Iohannan uero filius caree dixit ad godoliam, seorsum in masphat loquens. Ibo et percutiam ysmahel filium nathanie nullo sciente ne interficiat animam tuam et dissipentur omnes iudei qui congregati sunt ad te. et peribunt reliquie iuda. Et ait godolias filius acham ad iohannan filium caree. Noli facere uerbum hoc. falsum enim tu loqueris de ysmahel.

Et factum est in mense septimo uenit ysmahel filius nathanie filii elysama de semine regali. et optimates regis et decem uiri cum eo ad godoliam filium acham in masphat. et comederunt ibi panes simul in masphat. Surrexit autem ysmahel filius nathanie et decem uiri qui erant cum eo. et percusserunt godoliam filium acham filii saphan gladio. et interfecerunt eum. quem prefecerat rex babilonis terre. Omnes quoque iudeos qui erant cum godolia in masphat et chaldeos qui reperti sunt ibi. et uiros bellatores percussit ysmahel. Secundo autem die postquam occiderat godoliam nullo adhuc sciente uenerunt uiri de sychem. et de sylo. et de samaria, octoginta uiri rasi barba. et scissis uestibus et squalentes. munera et thus habebant in manu, ut offerrent in domo domini. Egressus ergo ysmahel filius nathanie in occursum eorum de masphat: incedens et plorans ibat. Cum autem occurrisset eis. dixit ad eos. Venite ad godoliam filium acham. Qui cum uenissent ad medium ciuitatis. interfecit eos ysmahel filius nathanie circa medium lacus. ipse et uiri qui erant cum eo. Decem autem uiri reperti sunt inter eos qui dixerunt ad ysmahel. Noli occidere nos. quia habemus in agro thesauros frumenti et hordei. et olei et mellis. Et cessauit et non interfecit eos cum fratribus suis. Lacus autem in quem proiecerat ysmahel omnia cadauera uirorum quos percusserat propter godoliam. ipse est quem fecit rex asa propter baasa regem israhel. ipsum repleuit ysmahel filius nathanie occisis. Et captiuas duxit ysmahel omnes reliquias populi qui erant in masphat. filias regis et uniuersum populum qui remanserat in masphat quos commendauerat nabuzardan princeps milicie godolie filio acham. et cepit eos ysmahel filius nathanie. et assumptis abiit ut transiret ad filios ammon.

Audiuit autem iohannan filius caree et omnes principes bellatorum qui erant cum eo omne malum quod fecerat ysmahel filius nathanie et assumptis uniuersis uiris profecti sunt ut bellarent aduersum ysmahel filium nathanie. et inuenerunt eum ad aquas multas que sunt in gabaon. Cumque uidisset omnis populus qui erat cum ysmahel iohannan filium caree. et uniuersos principes bellatorum qui erant cum eo letati sunt. et reuersus est omnis populus quem ceperat ysmahel in masphat: reuersusque abiit ad iohannan filium caree. Ysmahel autem filius nathanie fugit cum octo uiris a facie iohannan. et abiit ad filios ammon. Tulit ergo iohannan filius caree et omnes principes bellatorum qui erant cum eo uniuersas reliquias uulgi quas reduxerant ab ysmahel filio nathanie de masphat postquam percussit godoliam filium acham. fortes uiros ad prelium. et mulieres. et paruos. et eunuchos quos reduxerat de gabaon. et abierunt et sederunt peregrinantes in chanaan que est iuxta bethleem ut pergerent et introirent egyptum a facie chaldeorum. Timebant enim eos quia percusserat ysmahel filius nathanie godoliam filium acham. quem preposuerat rex babilonis in terra iuda. Et accesserunt omnes principes bellatorum et iohannan filius caree. et iezonias filius iosie. et reliquum uulgus a paruo usque ad magnum dixerunt ad hieremiam prophetam. Cadat oratio nostra in conspectu tuo. et ora pro nobis ad dominum deum tuum, pro uniuersis reliquiis istis qui derelicti sumus pauci de pluribus: sicut oculi tui intuentur. et annunciet nobis dominus deus tuus uiam per quam pergamus. et uerbum quod faciamus. Dixit autem ad eos hieremias propheta. Audiui. Ecce ego oro ad dominum deum uestrum secundum uerba uestra. Omne uerbum quodcumque responderit mihi indicabo uobis. nec celabo uos quicquam. Et illi dixerunt ad hieremiam. Sit dominus inter nos testis ueritatis et fidei. si non iuxta omne uerbum in quo miserit te dominus deus tuus ad nos sic faciemus. siue bonum est. siue malum est. Voci domini dei nostri ad quem mittimus te obediemus. ut bene sit nobis cum audierimus uocem domini dei nostri.

Cum autem completi essent decem dies. factum est uerbum domini ad hieremiam prophetam. Vocauitque iohannan filium caree et omnes principes bellatorum qui erant cum eo. et uniuersum populum a minimo usque ad maximum. et dixit ad eos. Hec dicit dominus deus israhel ad quem misistis me ut prosternerem preces uestras in conspectu eius. Si quiescentes manseritis in terra hac. edificabo uos et non destruam. plantabo et non euellam. iam enim placatus sum super malo

42.

quod feceris. Nolite timere a facie regis babilonis. quem uos pauidi formidastis. Nolite eum metuere dicit dominus: quia uobiscum ego sum ut saluos faciam uos et eruam de manu eius. et dabo uobis misericordiam et miserebor uestri. et habitare uos faciam in terra uestra. Si autem dixeritis uos in corde uestro non habitabimus in terra ista. nec audiemus uocem domini dei nostri dicentes. nequaquam sed ad terram egypti pergemus ubi non uidebimus bellum. et clangorem tube non audiemus. et famem non sustinebimus. et ibi habitabimus. propter hoc nunc audite uerbum domini reliquie iuda. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Si posueritis faciem uestram ut ingrediamini egyptum et intraueritis ut ibi habitetis. gladius quem uos formidatis ibi comprehendet uos in terra egypti et fames pro qua estis solliciti adherebit uobis in egypto. et ibi moriemini omnesque uiri qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur egyptum et habitent ibi morientur gladio. et fame et peste. nullusque de eis remanebit nec effugiet a facie mali quod ego afferam super eos. quia hec dicit dominus exercituum deus israhel. Sicut conflatus est furor meus et indignatio mea super habitatores hierusalem, sic conflabitur indignatio mea super uos cum ingressi fueritis egyptum. et eritis in iusiurandum. et in stuporem. et in maledictum, et in obprobrium, et nequaquam ultra uidebitis locum istum. Verbum domini super uos reliquie iuda. nolite intrare egyptum. Scientes scietis quia obtestatus sum uos hodie. quia decepistis animas uestras. Vos enim misistis me ad dominum dicentes. Ora pro nobis ad dominum deum nostrum. et iuxta omnia que dixerit tibi dominus deus tuus sic annuntia nobis et faciemus. Et annuntiaui uobis hodie et non audistis uocem domini dei uestri super uniuersis pro quibus misit me ad uos. Nunc ergo scientes scietis quia gladio et fame et peste moriemini in loco ad quem uoluistis intrare ut habitaretis ibi.

Factum est autem cum complesset hieremias loquens ad populum uniuersos sermones domini dei eorum pro quibus miserat eum dominus deus eorum ad illos omnia uerba hec. dixit azarias filius osie et iohannan filius caree et omnes uiri superbi dicentes ad hieremiam. Mendacium tu loqueris. non misit te dominus deus noster dicens. ne ingrediamini egyptum et habitetis illic. sed baruch filius nerie incitat te aduersum nos ut tradat nos in manibus chaldeorum, ut interficiat nos et transduci faciat in babilonem. Et non audiuit iohannan filius caree et omnes principes bellatorum. et uniuersus populus uocem domini ut maneret in terra iuda. sed tollens iohannan filius caree. et uniuersi principes bellatorum uniuersos reliquiarum iuda qui reuersi fuerant de cunctis gentibus ad quas fuerant ante dispersi ut habitarent in terra iuda. uiros et mulieres et paruulos et filias regis et omnem animam quam reliquerat nabuzardan princeps milicie cum godolia filio aicham filii saphan et hieremiam prophetam et baruch filium nerie. et ingressi sunt terram egypti quia non obedierunt uoci domini. et uenerunt usque ad taphnas. Et factus est sermo domini ad hieremiam in taphnis dicens. Sume in manu tua lapides grandes et absconde eos in cripta que est sub muro latericio in porta domus pharaonis in taphnis. cernentibus uiris iudeis et dices ad eos. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego mittam et assumam nabuchodonosor regem babilonis seruum meum et ponam thronum eius super lapides istos quos abscondi. et statuet solium suum super eos. Veniensque percutiet terram egypti. quos in mortem in mortem. et quos in captiuitatem in captiuitatem. et quos in gladio in gladium. Et succendet ignem in delubris deorum eorum. et comburet ea. et captiuos ducet illos. Et amicietur terra egypti sicut amicitur pastor pallio suo. et egredietur inde in pace. Et conteret statuas domus solis que sunt in terra egypti. et delubra deorum egypti comburet igni.

Verbum quod factum est ad hieremiam et ad omnes iudeos qui habitant in terra egypti. habitantes in magdalo et in taphnis et in memphis. et in terra fatures dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Vos uidistis omne malum istud quod adduxi super hierusalem. et super omnes urbes iuda. et ecce sunt deserte hodie. et non est in eis habitator propter maliciam quam fecerunt ut me ad iracundiam prouocarent et irent et sacrificarent et colerent deos alienos quos nesciebant et illi et uos. et patres uestri. Et misi ad uos omnes seruos meos prophetas de nocte consurgens mittensque et dicens. nolite facere uerbum abhominationis huiuscemodi. et non audierunt nec inclinauerunt aurem suam ut conuerterentur a malis suis. et non sacrificarent diis alienis. Et conflata est indignatio mea et furor meus. et succensa est in ciuitatibus iuda et in plateis hierusalem. et uerse sunt in solitudinem et uastitatem secundum diem hanc. et nunc hec dicit dominus exercituum deus israhel. Quare uos facitis malum grande hoc contra animas uestras. ut intereat ex uobis uir et mulier, paruulus et lactens de medio iude. nec relinquatur uobis quicquam residuum, prouocantes me in operibus manuum uestrarum sacrificando diis alienis in terra egypti in quam ingressi estis ut habitetis ibi. et dispereatis et sitis in maledictionem et in opprobrium cunctis gentibus terre. Numquid obliti estis mala patrum uestrorum et mala regum iuda. et mala uxorum eius. et mala uestra. et mala uxorum uestrarum. que fecerunt in terra iuda. et in regionibus hierusalem. Non sunt mundati usque ad diem hanc. et non timuerunt. et non ambulauerunt in lege domini. et in preceptis meis que dedi coram uobis. et coram patribus uestris. Ideo hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego ponam faciem meam in uobis in malum. et disperdam omnem iudam. et assumam reliquias iude qui posuerunt facies suas ut ingrederentur terram egypti et habitarent ibi. et consumentur omnes in terra egypti. cadent in gladio et in fame. et in peste. et non erit qui effugiat et sit residuus de reliquiis iudeorum. qui uadunt ut peregrinentur in terra egypti et reuertantur in terram iuda ad quam ipsi eleuant animas suas ut reuertantur et habitent ibi. Non reuertentur nisi qui effugerint. Responderunt autem hieremie omnes scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis. et uniuerse mulieres quarum stabat multitudo grandis. et omnis populus habitantium in terra egypti in fatures dicens. Sermonem quem locutus es ad nos in nomine domini non audiemus ex te. sed facientes faciemus omne uerbum quod egredietur de ore nostro. ut sacrificemus regine celi. et libemus ei libamina sicut fecimus nos et patres nostri. reges nostri et principes nostri in urbibus iuda. et in plateis hierusalem. et saturati sumus panibus et bene nobis erat. malumque non uidimus. Ex eo autem tempore quo cessauimus sacrificare regine celi. et libare ei libamina indigemus omnibus et gladio et fame

consumpti sumus. quod si nos sacrificamus regine celi. et libamus ei libamina, numquid sine uiris nostris fecimus ei placentas ad colendum eam. et libandum libamina. Et dixit hieremias ad omnem populum. Aduersum uiros et aduersum mulieres. et aduersum uniuersam plebem qui responderunt ei dicentes. Numquid non sacrificium quod sacrificastis in ciuitatibus iuda et in plateis hierusalem uos et patres uestri. reges uestri et principes uestri et populus terre. horum recordatus est dominus. et ascendit super cor eius. et non poterat ultra dominus portare propter maliciam studiorum uestrorum. et propter abhominationes quas fecistis. et facta est terra uestra in solitudinem. et in stuporem et in maledictum. eo quod non sit habitator sicut est dies hec. Propterea quod sacrificaueritis ydolis. et peccaueritis domino, et non audieritis uocem domini. et in lege et preceptis et in testimoniis eius non ambulaueritis. idcirco euenerunt uobis mala hec. sicut est in die hac. Dixit autem hieremias ad omnem populum. et uniuersas mulieres. Audite uerbum domini omnis iuda. qui estis in terra egypti. Hec dicit dominus exercituum deus israhel dicens. Vos et uxores uestre locuti estis ore uestro. et manibus uestris implestis dicentes. Faciamus uota nostra que uouimus ut sacrificemus regine celi. et libemus ei libamina. Implestis uota uestra. et opere perpetrastis ea. Ideo audite uerbum domini omnis iuda qui habitatis in terra egypti. Ecce ego iuraui in nomine meo magno ait dominus. quia nequaquam ultra uocabitur nomen meum ex ore omnis uiri iudei dicentis. uiuit dominus deus in omni terra egypti. Ecce ego uigilabo super eos in malum et non in bonum. et consumentur omnes uiri iuda qui sunt in terra egypti gladio fame et peste. donec penitus consumantur. Et qui fugerint gladium reuertentur de terra egypti in terram iudam uiri pauci. et scient omnes reliquie iuda ingredientium in terram egypti ut habitent ibi. cuius sermo compleatur meus. an illorum. Et hoc uobis signum ait dominus. quod uisitem ego super uos in loco isto ut sciatis quia uere complebuntur sermones mei contra uos in malum. Hec dicit dominus. Ecce ego tradam pharaonem effree regem egypti in manu inimicorum eius. et in manu querentium animam eius. sicut tradidi sedechiam regem iuda in manu nabuchodonosor regis babilonis inimici sui. et querentis animam eius.

Verbum quod locutus est hieremias propheta ad baruch filium nerie cum scripsisset uerba hec in libro de ore hieremie anno quarto ioachim filii iosie regis iuda dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Dixisti. ve misero michi. quoniam addidit dominus dolorem dolori meo. Laboraui in gemitu meo. et requiem non inueni. Hec dices ad eum. Sic dicit dominus. Ecce quos edificaui ego destruo. et quos plantaui ego euello. et uniuersam terram hanc. et tu queres tibi grandia. Noli querere quia ecce ego adducam malum super omnem carnem ait dominus. et dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis ad quecumque perrexeris.

Quod factum est uerbum domini ad hieremiam prophetam contra gentes ad egyptum aduersum exercitum pharaonis nechao regis egypti qui erat iuxta flumen eufraten in charcamis quem percussit nabuchodonosor rex babilonis in quarto anno ioachim filii iosie regis iuda. Preparate scutum et clipeum. et procedite ad bellum. Iungite currus. et ascendite equos. State in galeis. polite lanceas. induite uos loricis. Quid igitur. Vidi ipsos pauidos. et terga uertentes. fortes eorum cesos. Et fugerunt conciti. nec respexerunt. Terror undique ait dominus. Non fugiet uelox. nec saluari se putet fortis. Ad aquilonem iuxta flumen eufraten uicti sunt et ruerunt. Quis est iste qui quasi flumen ascendit et ueluti fluuiorum ascendunt gurgites eius. Egyptus fluminis instar ascendit. et uelut flumina mouebuntur fluctus eius. Et dicet. Ascendens operiam terram et perdam ciuitatem. et habitatores eius. Ascendite equos. et exultate in curribus; et procedant fortes ethyopia et libies tenentes scutum. et lydii arripientes. et iacientes sagittas. Dies autem ille domini exercituum dies ultionis. ut sumat uindictam de inimicis suis. Deuorabit gladius et saturabitur. et inebriabitur sanguine eorum. Victima enim domini exercituum in terra aquilonis iuxta flumen eufraten. Ascende in galaad et tolle resinam uirgo filia egypti. Frustra multiplicabis medicamina. sanitas non erit tibi. Audierunt gentes ignominiam tuam. et ululatus tuus repleuit terram. quia fortis impegit in fortem. ambo pariter conciderunt.

Verbum quod locutus est dominus ad hieremiam prophetam super eo quod uenturus esset nabuchodonosor rex babilonis et percussurus terram egypti. Annuntiate egypto. et auditum facite magdalo et resonet in memphis, et in taphnis dicite. Sta et prepara te quia deuorabit gladius ea que in circuitu tuo sunt. Quare computruit fortis tuus. Non stetit. quia dominus subuertit eum. Multiplicauit ruentes cecidit que uir ad proximum suum. Et dicent. Surge et reuertamur ad populum nostrum. et ad terram natiuitatis nostre. a facie gladii columbe. Vocate nomen pharao regis egypti. tumultum adduxit tempus. Viuo ego inquit rex dominus exercituum nomen eius. quoniam sicut thabor in montibus; et sicut carmelus in mari ueniet. Vasa transmigrationis fac tibi. filia populi. habitatrix egypti. quia memphis in solitudinem erit. et deseretur inhabitabilis. Vitula elegans atque formosa egyptus. stimulator ab aquilone ueniet ei. Mercennarii quoque eius qui uersabantur in medio eius. quasi uituli saginati. Versi sunt et fugerunt simul. nec stare potuerunt. quia dies interfectionis eorum uenit super eos. tempus uisitationis eorum. Vox eius quasi eris sonabit. quoniam cum exercitu properabunt. et cum securibus uenient ei quasi ligna cedentes. Succiderunt saltum eius ait dominus. qui supputari non potest. Multiplicati sunt super locustas. et non est eis numerus. Confusa est filia egypti. et tradita in manu populi aquilonis.

Dixit autem dominus exercituum deus israhel. Ecce ego uisitabo super tumultum alexandrie. et super pharao. et super egyptum. et super deos eius. et super reges eius. et super pharao. et super eos qui confidunt in eo. et dabo eos in manum querentium animam eorum. et in manu nabuchodonosor regis babilonis. et in manu seruorum eius. Et post hec habitabitur sicut diebus pristinis. ait dominus. Et tu ne timeas serue meus iacob. et ne paueas israhel. quia ecce ego saluum te faciam de longinquo. et semen tuum de terra captiuitatis tue. Et reuertetur iacob et requiescet; et prosperabitur. et non erit qui exterreat eum. Et tu noli timere serue meus iacob ait dominus quia ego tecum sum. quia consumam ego cunctas gentes ad quas eieci te. te uero non consumam. sed castigabo te in iudicio. nec quasi innocenti parcam tibi.

Quod factum est uerbum domini ad hieremiam prophetam contra palestinos. antequam percuteret pharao gazam. Hec dicit dominus. Ecce aque ascendunt ab aquilone. et erunt quasi torrens inundans

et operiet terram et plenitudinem eius, urbem et habitatores eius. Clamabunt homines et ululabunt omnes habitatores terre a strepitu pompe armorum et bellatorum eius, a commotione quadrigarum eius et multitudine rotarum eius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis pro adventu diei in quo vastabuntur omnes philistiim, et dissipabitur tyrus et sydon cum omnibus reliquis auxiliis suis. Depopulatus est enim dominus palestinos, reliquias insule capadocie. Venit calvicium super gazam, conticuit ascalon, et reliquie vallis earum. Usque quo concideris o mucro domini? Usque quo non requiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare et sile. Quomodo quiesces cum dominus preceperit ei adversum ascalon, et adversum maritimas eius regiones, ibique condixerit illi? Ad moab.

Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ve super nabo quoniam vastata est et confusa, capta est cariathaim, confusa est fortis et tremuit. Non est ultra exultatio in moab, contra esebon cogitaverunt malum. Venite et disperdamus eam de gente. Ergo silens conticesces, sequeturque te gladius. Vox clamoris de oronaim, vastitas et contritio magna. Contrita est moab, annuntiate clamorem parvulis eius. Per ascensum enim luith plorans ascendit in fletu, quoniam in descensu oronaim hostes ululatum contritionis audierunt. Fugite, salvate animas vestras, et eritis quasi myrice in deserto. Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis et in thesauris tuis, tu quoque capieris, et ibit chamos in transmigrationem, sacerdotes eius et principes eius simul. Et veniet predo ad omnem urbem, et urbs nulla salvabitur. Et peribunt valles et dissipabuntur campestria, quoniam dixit dominus. Date florem moab, quia florens egredietur, et civitates eius deserte erunt et inhabitabiles.

Maledictus qui facit opus dei fraudulenter, et maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine. Fertilis fuit moab ab adolescentia sua, et requievit in fecibus suis, nec transfusus est de vase in vas, et in transmigrationem non abiit. Ideo permansit gustus eius in eo, et odor eius non est immutatus. Propterea ecce dies veniunt dicit dominus, et mittam ei ordinatores et stratores laguncularum, et sternent eum, et vasa eius exhaurient, et lagenas eorum collident. Et confundetur moab a chamos, sicut confusa est domus israhel in quo habebat fiduciam. Quomodo dicitis fortes sumus, et viri robusti ad preliandum? Vastata est moab et civitates eius ascenderunt, et electi iuvenes eius descenderunt in occisionem, ait rex, dominus exercituum nomen eius. Prope est interitus moab ut veniat, et malum eius velociter occurret nimis. Consolamini eum omnes qui estis in circuitu eius, et universi qui scitis nomen eius dicite. Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriosus? Descende de gloria et sede in siti, habitatio filie dibon, quoniam vastator moab ascendet ad te, et dissipabit munitiones tuas. In via sta et prospice habitatio aroer, interroga fugientem, et eum qui evasit dic quid accidit. Confusus est moab quoniam victus est. Ululate et clamate, annuntiate in arnon quoniam vastata est moab. Et iudicium venit ad terram campestrem, super elon, et super iesa, et super mephaat, et super dibon, et super nabo, et super domum deblathaim, et super cariathaim, et super bethgamul, et super bethmaon, et super carioth, et super bosra, et super omnes civitates terre moab, que longe et que prope sunt. Abscisum est cornu moab, et brachium eius contritum est ait dominus. Inebriate eum, quoniam contra dominum erectus est, et allidet manum moab in vomitu suo, et erit in derisum etiam ipse. Fuit enim in derisum tibi israhel, quasi inter fures repperisses eum. Propter verba ergo tua que adversum illum locutus es, captivus duceris. Relinquite civitates et habitate in petra, habitatores moab, et estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis. Audivimus superbiam moab, superbus est valde. Sublimitatem eius et arrogantiam, et superbiam et altitudinem cordis illius ego scio ait dominus, iactantiam eius, et quod non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat conata sit facere. Ideo super moab eiulabo et ad moab universam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes. De planctu iazer plorabo te vinea sabama. Propagines tue transierunt mare, usque ad mare iazer pervenerunt. Super messem tuam et vindemiam tuam predo irruit. Ablata est leticia et exultatio de carmelo, et de terra moab, et vinum de torcularibus sustuli. Nequaquam calcator uve solitum celeuma cantabit. De clamore esebon usque eleale et iasa dederunt vocem suam, a segor usque ad oronaim vitulam conternantem. Aque quoque nemrim pessime erunt. Et auferam de moab ait dominus offerentem in excelsis, et sacrificantem diis eius. Propterea cor meum ad moab quasi tybia resonabit, et cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum, quia plus fecit quam potuit. Idcirco perierunt. Omne enim caput calvicium, et omnis barba rasa erit. In cunctis manibus colligatio, et super omne dorsum cilicium, et super omnia tecta moab et in plateis eius omnis planctus, quia contrivi moab sicut vas inutile ait dominus. Quomodo victa est et ululaverunt? Quomodo deiecit cervicem moab et confusus est? Eritque moab in derisum, et in exemplum omnibus in circuitu suo. Hec dicit dominus. Ecce sicut aquila volabit, et extendet alas suas ad moab. Capta est carioth, et munitiones comprehense sunt, et erit cor fortium moab in die illa sicut cor mulieris parturientis. Et cessabit moab esse populus, quoniam contra dominum gloriatus est. Pavor et fovea et laqueus super te o habitator moab, et qui conscenderit de fovea capietur laqueo. Adducam enim super moab annum visitationis eorum dicit dominus. In umbra esebon steterunt de laqueo fugientes, quia ignis egressus est de esebon, et flamma de medio seon, et devorabit partem moab et verticem filiorum tumultus. Ve tibi moab, periisti popule chamos, quia comprehensi sunt filii tui, et filie tue in captivitatem. Et convertam captivitatem moab in novissimis diebus ait dominus.

Hec dicit dominus. Numquid filii non sunt israhel, aut heres non est ei? Cur igitur hereditate possedit melchom gad, et populus eius in urbibus eius habitavit? Ideo ecce dies veniunt dicit dominus, et auditum faciam super rabbath filiorum ammon fremitum prelii, et erit in tumulum dissipata, filieque eius igne succendentur, et possidebit israhel possessores suos ait dominus. Ulula esebon quoniam vastata est hai. Clamate filie rabbath, accingite vos ciliciis, plangite et circuite per sepes, quia melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes eius et principes simul. Quid gloriaris in vallibus? Defluxit vallis tua filia delicata, que confidebas in thesauris tuis, et dicebas quis veniet ad me? Ecce ego inducam super te terrorem ait dominus deus exercituum ab omnibus qui sunt in circuitu tuo, et dispergemini singuli a conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes. Et post hec reverti faciam captivitatem filiorum ammon ait dominus.

Hec dicit dominus exercituum. Numquid non est sapientia ultra in theman? Periit consilium a filiis, inutilis facta est sapientia eorum. Fugite, terga vertite, descendite in voraginem habitatores dadan, quoniam perditionem esau adduxi super eum, tempus visitationis eius. Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum. Si fures in nocte rapuissent quod sufficeret sibi. Ego vero discooperui esau, revelavi abscondita eius, et celari non poterit. Vastatum est semen eius et fratres eius et vicini eius, et non erit. Relinque pupillos tuos, ego eos faciam vivere, et vidue tue in me sperabunt. Quia hec dicit dominus. Ecce quibus non erat iudicium ut biberent calicem bibentes bibent, et tu quasi innocens relinqueris? Non eris innocens sed bibens bibes. Quia per memetipsum iuravi dicit dominus, quod in solitudinem et in obprobrium, et in desertum et in maledictionem erit bosra, et omnes civitates eius erunt in solitudines sempiternas. Auditum audivi a domino, et legatus ad gentes missus sum. Congregamini et venite adversus eam, et consurgamus in prelium. Ecce enim parvulum dedi te in gentibus, contemptibilem inter homines. Arrogantia tua decepit te, et superbia cordis tui, qui habitas in cavernis petre, et apprehendere niteris altitudinem collis. Cum exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te dicit dominus. Et erit ydumea deserta. Omnis qui transibit per eam stupebit, et sibilabit super omnes plagas eius. Sicut subversa est sodoma et gomorra et vicine eius ait dominus. Non habitabit ibi vir, et non incolet eam filius hominis. Ecce quasi leo ascendet de superbia iordanis ad pulchritudinem robustam, quia subito currere eum faciam ad illam. Et quis erit electus quem preponam ei? Quis enim similis mei, et quis sustinebit me? Et quis est iste pastor qui resistat vultui meo? Propterea audite consilium domini quod init de edom, et cogitationes eius quas cogitavit de habitatoribus theman. Si non deiecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum. A voce ruine eorum commota est terra, clamor in mari rubro auditus est vocis eius. Ecce quasi aquila ascendet et avolabit, et expandet alas suas super bosra, et erit cor fortium ydumee in die illa quasi cor mulieris parturientis.

Confusa est emath et arphat, quia auditum pessimum audierunt. Turbati sunt in mari, pre sollicitudine quiescere non potuit. Dissoluta est damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam. Angustia et dolores tenuerunt eam quasi parturientem. Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem leticie? Ideo cadent iuvenes eius in plateis eius, et omnes viri prelii conticescent in die illa ait dominus exercituum. Et succendam ignem in muro damasci, et devorabit menia benadab.

Ad cedar et ad regna asor que percussit nabugodonosor rex babilonis.

Hec dicit dominus. Surgite, ascendite ad cedar, et vastate filios orientis. Tabernacula eorum et greges eorum capient, pelles eorum et omnia vasa eorum et camelos eorum tollent sibi, et vocabunt super eos formidinem in circuitu. Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete qui habitatis asor ait dominus. Iniit enim contra vos nabugodonosor rex babilonis consilium, et cogitavit adversum vos cogitationes. Consurgite et ascendite ad gentem quietam et habitantem confidenter ait dominus. Non ostia, non vectes eorum, soli habitant. Et erunt cameli eorum in direptionem, et multitudo iumentorum in predam, et dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam, et ex omni confinio eorum adducam interitum super eos ait dominus. Et erit asor in habitaculum draconum, deserta usque in eternum. Non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

Quod factum est verbum domini ad hieremiam prophetam adversus helam in principio regni sedechie regis iuda dicens. Hec dicit dominus exercituum. Ecce ego confringam arcum helam, et summam fortitudinem eorum. Et inducam super helam quattuor ventos a quattuor plagis celi, et ventilabo eos in omnes ventos istos, et non erit gens ad quam non perveniant profugi helam. Et pavere faciam helam coram inimicis suis, et in conspectu querentium animam eorum, et adducam super eos malum iram furoris mei, dicit dominus, et mittam post eos gladium donec consumam eos. Et ponam solium meum in helam, et perdam inde reges et principes ait dominus. In novissimis autem diebus reverti faciam captivos helam dicit dominus.

Verbum quod locutus est dominus de babilone et de terra chaldeorum in manu hieremie prophete. Annuntiate in gentibus, et auditum facite. Levate signum, predicate, nolite celare. Dicite: capta est babilon, confusus est bel, victus est marodach. Confusa sunt sculptilia eius, superata sunt ydola eorum. Quoniam ascendet contra eam gens ab aquilone, que ponet terram eius in solitudinem, et non erit qui habitet in ea, ab homine usque ad pecus, et mota sunt et abierunt. In diebus illis et in tempore illo ait dominus venient filii israhel, ipsi et filii iuda simul, ambulantes et flentes properabunt, et dominum deum suum querent. In syon interrogabunt viam, huc facies eorum. Venient et apponentur ad dominum federe sempiterno, quod nulla oblivione delebitur. Grex perditus factus est populus meus. Pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus. De monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui. Omnes qui invenerunt comederunt eos, et hostes eorum dixerunt: Non peccavimus pro eo quod peccaverunt domino decori iustitie, et expectationi patrum eorum domino. Recedite de medio babilonis, et de terra chaldeorum egredimini, et estote quasi hedi ante gregem. Quoniam ecce ego suscito et adducam in babilonem congregationem gentium magnarum de terra aquilonis, et preparabuntur adversus eam, et inde capietur. Sagitta eius quasi viri fortis interfectoris non revertetur vacua. Et erit chaldea in predam, omnes vastantes eam replebuntur ait dominus. Quoniam exultatis et magna loquimini diripientes hereditatem meam, quoniam effusi estis sicut vituli super herbam, et mugistis ut tauri. Confusa est mater vestra nimis, et adequata pulveri que genuit vos. Ecce novissima erit in gentibus, deserta invia et arens ira domini. Non habitabitur sed redigetur tota in solitudinem. Omnis qui transit per babilonem stupebit, et sibilabit super universis plagis eius. Preparamini contra babilonem per circuitum, omnes qui tenditis arcum, debellate eam. Non parcatis iaculis, quia peccavit domino. Clamate adversus eam, ubique dedit manum. Ceciderunt fundamenta eius, destructi sunt muri eius.

quoniam ultio domini est. Ultionem accipite de ea. sicut fecit facite ei. Disperdite satorem de babilone. & tenentem falcem in tempore messis. a facie gladii columbe. Unusquisque ad populum suum revertetur. & singuli ad terram suam fugient. Grex dispersus israhel. leones eiecerunt eum. Primus comedit eum rex assur. iste novissimus exossavit eum nabuchodonosor rex babilonis. Propterea hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego visitabo regem babilonis & terram eius sicut visitavi regem assur. & reducam israhel ad habitaculum suum. & pascetur carmelum & basan. & in monte effraim & galaad saturabitur anima eius.

In diebus illis & in tempore illo queretur iniquitas israhel & non erit & peccatum iuda & non invenietur. quoniam propitius ero eis. quos reliquero. Super terram dominantium ascende. & super habitatores eius visita. dissipa & interfice que post eos sunt ait dominus & fac omnia que precepi tibi. Vox belli in terra & contritio magna. Quomodo confractus est & contritus est malleus universe terre. Quomodo versa est in desertum babilon in gentibus. Illaqueavi te & capta es & nesciebas. inventa es & apprehensa. quoniam dominum provocasti. Aperuit dominus thesaurum suum. & protulit vasa ire sue. quoniam opus est domino deo exercituum in terra chaldeorum. Venite ad eam ab extremis finibus: aperite ut exeant qui conculcent eam. Tollite de via lapides & redigite in acervos. & interficite eam. nec sit quicquam reliquum. Dissipate omnes fortes eius. descendant in occisionem. Ve eis quia venit dies eorum. tempus visitationis eorum.

Vox fugientium & eorum qui evaserunt de terra aquilonis ut annuntient in syon ultionem domini dei nostri. ultionem templi eius. Annuntiate in babilone plurimis. omnibus qui tendunt arcum. Consistite adversus eam per gyrum. & nullus evadat. Reddite ei secundum opus suum. iuxta omnia que fecit facite illi. quoniam contra dominum erecta est. adversum sanctum israhel. Idcirco cadent iuvenes eius in plateis eius. & omnes viri bellatores eius conticescent in die illa ait dominus. Ecce ego ad te superbe dicit dominus deus exercituum quia venit dies tuus tempus visitationis tue. & cadet superbus & corruet. & non erit qui suscitet eum. Et succendam ignem in urbibus eius. & devorabit omnia in circuitu eius. Hec dicit dominus exercituum. Calumniam sustinent filii israhel. & filii iuda simul. Omnes qui ceperunt eos tenent. nolunt dimittere eos. Redemptor eorum fortis dominus exercituum nomen eius. iudicio defendet causas eorum. ut exterreat terram & commoveat habitatores babilonis. Gladius ad chaldeos ait dominus. & ad habitatores babilonis. & ad principes. & ad sapientes eius. gladius ad divinos eius. qui stulti erunt. gladius ad fortes eius qui timebunt. Gladius ad equos eius & ad currus eius. & ad omne vulgus quod est in medio eius. & erunt quasi mulieres. gladius ad thesauros eius qui diripientur. Siccitas super aquas eius erit & arescent. quia terra sculptilium est. & in portentis gloriantur. Propterea habitabunt dracones cum fatuis ficariis. & habitabunt in ea struthiones. & non inhabitabitur ultra usque in sempiternum. nec extruetur usque ad generationem & generationem sicut subvertit deus sodomam & gomorram. & vicinas eius ait dominus. Non habitabit ibi vir. nec incolet eam filius hominis.

Ecce populus venit ab aquilone & gens magna. & reges multi consurgent a finibus terre. Arcum & scutum apprehendent crudeles sunt & inmisericordes. Vox eorum quasi mare sonabit. super equos ascendent sicut vir paratus ad prelium. contra te filia babilon. Audivit rex babilonis famam eorum. & dissolute sunt manus eius. angustia apprehendit eum. dolor quasi parturientem. Ecce quasi leo ascendet de superbia iordanis ad pulchritudinem robustam, quia subito eam currere faciam ad illam. Et quis erit electus quem ego preponam ei. Quis enim similis mei. & quis sustinebit me. Et quis est iste pastor qui resistat vultui meo. Propterea audite consilium domini quod mente concepit. adversum babilonem. & cogitationes eius quas cogitavit super terram chaldeorum. Nisi detraxerint eos parvuli gregum. nisi dissipatum fuerit cum ipsis tabernaculum eorum. A voce captivitatis babilonis commota est terra. & clamor inter gentes auditus est.

Hec dicit dominus. Ecce ego suscitabo super babilonem & super habitatores eius qui cor suum levaverunt contra me quasi ventum pestilentem. Et mittam in babilonem ventilatores & ventilabunt eam. & demolientur terram eius. quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis eius. Non tendat qui tendit arcum suum. & non ascendat loricatus. Nolite parcere iuvenibus eius. interficite omnem militiam eius. Et cadent interfecti in terra chaldeorum & vulnerati in regionibus eius. quoniam non fuit viduatus israhel & iuda a deo suo domino exercituum. Terra autem eorum repleta est delicto a sancto israhel. Fugite de medio babilonis. & salvet unusquisque animam suam. Nolite tacere super iniquitatem eius. quoniam tempus ultionis est domini. Vicissitudinem ipse retribuet ei. Calix aureus babilon in manu domini, inebrians omnem terram. De vino eius biberunt omnes gentes. & ideo commote sunt. Subito cecidit babilon & contrita est. Ululate super eam. tollite resinam ad dolorem eius. si forte sanetur. Curavimus babilonem. & non est sanata. Derelinquamus eam. & eamus unusquisque in terram suam. quoniam pervenit usque ad celos iudicium eius. & elevatum est usque ad nubes. Protulit dominus iustitias nostras. Venite & narremus in syon opus domini dei nostri. Acuite sagittas. implete pharetras. Suscitavit dominus spiritum regum medorum & contra babilonem mens eius ut perdat eam. quoniam ultio domini est. ultio templi sui. Rex medorum contra babilonem suscitabitur a domino. Super muros babilonis levate signum. augete custodiam. Levate custodes. preparate insidias quia cogitavit dominus & fecit quecumque locutus est contra habitatores babilonis. Que habitas super aquas multas locuples in thesauris venit finis tuus pedalis precisionis tue. Iuravit dominus per animam suam. quoniam replebo te hominibus quasi brucho. & super te celeuma cantabitur. Qui fecit terram in fortitudine sua. & preparavit orbem in sapientia sua. & prudentia sua extendit celos. Dante eo voces: multiplicabuntur aque in celo. Qui levat nubes ab extremo terre. fulgura in pluviam fecit & produxit ventum de thesauris suis. Stultus factus est omnis homo a scientia sua. confusus est omnis conflator in sculptili. quia mendax est & non est spiritus in eis. Vana sunt opera & risu digna. in tempore visitationis sue peribunt. Non sicut hec pars iacob. quia qui fecit omnia ipse est & israhel sceptrum hereditatis eius. Dominus exercituum nomen eius. Collidis mihi vasa belli. & ego collidam in te gentes. & disperdam in te regna. & collidam in te equum & equitem eius. & collidam in te currum & ascensorem eius. & collidam in te virum & mulierem. & collidam in te senem & puerum. & collidam in te iuvenem & virginem. & collidam in te pastorem & gregem eius. & collidam in te agricolam & iugales eius. & collidam in te duces & magistratus. & reddam babiloni & cunctis habitatoribus chaldee omne malum suum quod fecerunt in syon in oculis vestris ait dominus.

Ecce ego ad te mons pestifer ait dominus. qui corrumpis universam terram. & extendam manum meam super te. & evolvam te de petris & dabo te in montem combustionis. & non tollent de te lapidem in angulum. & lapidem in fundamenta. sed perditus in eternum eris ait dominus. Levate signum in terra. clangite buccina in gentibus. Sanctificate super eam gentes. annuntiate contra illam regibus ararath menni. & ascenez. Numerate contra eam thaphsar. adducite equum quasi bruchum aculeatum. Sanctificate contra eam gentes reges medie. duces eius & universos magistratus eius. cunctamque terram potestatis eius. Et commovebitur terra & turbabitur. quia evigilavit contra babilonem cogitatio domini. ut ponat terram babilonis desertam. & inhabitabilem. Cessaverunt fortes babilonis a prelio. habitaverunt in presidiis. Devoratum est robur eorum & robur eorum. & facti sunt quasi mulieres. Incensa sunt tabernacula eorum. contriti sunt vectes eius. currens obviam fugienti currenti veniet: & nuntius obvius nuntianti. ut annuntiet regi babilonis quia capta est civitas eius a summo usque ad summum. & vada occupata & paludes incense sunt igni. & viri bellatores conturbati sunt quia hec dicit dominus exercituum deus israhel.

Filia babilonis quasi area. tempus triture eius. Adhuc modicum. & veniet tempus messionis eius. Comedit me. devoravit me nabuchodonosor rex babilonis. reddidit me quasi vas inane. Absorbuit me quasi draco. replevit ventrem suum teneritudine mea. & eiecit me. Iniquitas adversum me & caro mea super babilonem dicit habitatio syon. & sanguis meus super habitatores chaldee dicit hierusalem. Propterea hec dicit dominus. Ecce ego iudicabo causam tuam. & ulciscar ultionem tuam. & desertum faciam mare eius. & siccabo venam eius. Et erit babilon in tumulos habitatio draconum. stupor & sibilus. eo quod non sit habitator. Simul ut leones rugient. excutient comas velut catuli leonum. In calore eorum ponam potus eorum. & inebriabo eos ut sopiantur. & dormiant somnum sempiternum. & non consurgant dicit dominus. Deducam eos quasi agnos ad victimam. quasi arietes cum hedis. Quomodo capta est sesach. & comprehensa est inclita universe terre. Quomodo facta est in stuporem. babilon inter gentes. Ascendit super babilonem mare. a multitudine fluctuum eius operta est. Facte sunt civitates eius in stuporem terra inhabitabilis & deserta. terra in qua nullus habitet: nec transeat per eam filius hominis. Et visitabo super bel in babilone. & eiciam quod absorbuerat de ore eius. & non confluent ad eam ultra gentes. Siquidem & murus babilonis corruet. Egredimini de medio eius populus meus. ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris domini. & ne forte mollescat cor vestrum. & timeatis auditum qui audietur in terra. Et veniet in anno auditio. & post hunc annum auditio. & iniquitas in terra. ut salvet unusquisque animam suam. & dominator super dominatorem.

Propterea ecce dies veniunt dicit dominus. & visitabo super sculptilia babilonis. & omnis terra eius confundetur. & universi interfecti cadent in medio eius. Et laudabunt super babilonem celi & terra. & omnia que in eis sunt. quia ab aquilone venient ei predones ait dominus. Et quomodo fecit babilon ut caderent occisi in israhel. sic de babilone cadent occisi in universa terra. Qui fugistis gladium venite nolite stare. Recordamini procul domini & hierusalem ascendat super cor vestrum. Confusi sumus. quoniam audivimus obprobrium. Operuit ignominia facies nostras. quia venerunt alieni super sanctificationem domus domini. Propterea ecce dies veniunt dicit dominus. & visitabo super sculptilia eius. & in omni terra eius mugiet vulneratus. Si ascenderit babilon in celum. & firmaverit in excelso robur suum. a me venient vastatores eius ait dominus. Vox clamoris de babilone & contritio magna de terra chaldeorum. quoniam vastavit dominus babilonem. & perdidit ex ea vocem magnam. & sonabunt fluctus eorum quasi aque multe. Dedit sonitum vox eorum. quia venit super eam. id est super babilonem predo & apprehensi sunt fortes eius. & emarcuit arcus eorum. quia fortis ultor dominus reddens retribuet. Et inebriabo principes eius & sapientes eius. duces eius & magistratus eius. & fortes eius. & dormient somnum sempiternum. & non expergiscentur ait rex dominus exercituum nomen eius. Hec dicit dominus exercituum. Murus babilonis ille latissimus suffossione suffodietur. & porte eius excelse igni comburentur. & labores populorum ad nichilum redigentur et gentium in igne erunt & disperibunt.

Verbum quod precepit hieremias propheta saraie filio nerie filii maasie cum pergeret cum sedechia rege in babilonem. in anno quarto regni eius. Saraias autem erat princeps prophetie. Et scripsit hieremias omne quod malum venturum erat super babilonem in libro uno. omnia verba hec que scripta sunt in libro contra babilonem. Et dixit hieremias ad saraiam. Cum veneris in babilonem & videris & legeris omnia verba hec dices. Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum & non sit qui in eo habitet. ab homine usque ad pecus. & ut sit perpetua solitudo. Cumque compleveris legere librum istum. ligabis ad eum lapidem. & proicies illum in medio eufraten. & dices. Sic submergetur babilon & non consurget a facie afflictionis quam ego adduco super eam. & dissolvetur. Filius .xx. & unius anni erat sedechias cum regnare cepisset. & .xi. annis regnavit in hierusalem. Et nomen matris eius amithal filia hieremie de lobna. Et fecit malum in oculis domini iuxta omnia que fecerat ioachim. quoniam furor domini erat in hierusalem & in iuda. usquequo proiceret eos a facie sua. Et recessit sedechias a rege babilonis.

Factum est autem in anno nono regni eius in mense .x. .x. die mensis. venit nabuchodonosor rex babilonis ipse & omnis exercitus eius adversus hierusalem & obsederunt eam. & edificaverunt contra eam munitiones in circuitu. & fuit civitas obsessa usque ad .xi. annum regni sedechie. Mense autem .iiii. nona mensis obtinuit fames in civitate. & non erant alimenta populo terre. Et disrupta est civitas. & omnes viri bellatores fugerunt. & exierunt de civitate nocte per viam porte que est inter duos muros & ducit ad hortum regis. chaldeis obsidentibus urbem in giro. & abierunt per viam que ad heremum ducit. Persecutus autem

exercitus chaldeorum regem & apprehenderunt sedechiam in deser
to qđ est iuxta iericho. & omnis comitatus eius diffugit ab eo.
Cumq: comprehendissent regē. adduxerunt eum ad regē babilo
nis. in reblatha. que ē iuxta emath. & locutus est ad eū iudicia.
Et iugulavit rex babilonis filios sedechie in oculis eius. sed
& omnes principes iude occidit in reblatha. & oculos sedechie
eruit. & uinxit eum compedib: & adduxit rex babilonis in
babilonē. & posuit eum in domū carceris usq: ad diē mortis sue.
In mense aūt quinto decima mensis ipse ē annus nonus decimus
nabuḡ regis babilonis uenit nabuzardan princeps milicie
qui stabat coram rege babilonis in hierlm̄. & incendit domū
domini & domum regis. & omš domos hierlm̄. & omnē do
mum magnā igne combussit. & totum murū hierlm̄ per circu
itum destruxit cunctus exercitus chaldeorum qui erat cū magistro
milicie. De pauperib: aūt ppli & de reliquo uulgo qđ remanse
rat in ciuitate & de perfugis qui transfugerant ad regē babi
lonis. & ceteros de multitudine transtulit nabuzardan princeps mili
cie. de pauperib: uo terre reliquit uinitores & agricolas. Colum
nas quoq: eras que erant in domo domini. & bases. & mare ereū
qđ erat in domo dn̄i confregerunt chaldei. & tulerunt omne
es eorum in babilonē. & lebetes. & creagras. & psalteria. &
fialas. & mortariola. & omnia uasa erea que in ministe
rio fuerant tulerunt. & ydrias. & thymiateria. & urceos.
& pelues. & candelabra. & mortariola. & cyathos. &
quotquot aurea. & quotquot argentea. tulit magister milicie. & co
lumnas duas & mare unum. & uitulos xii. ereos qui erant sub
basib: quas fecerat rex salomon in domo domini. Non erat
pondus eris. omnium uasorum horum. De columnis aūt decē &
octo cubiti altitudinis erant in columna una. & funiculus
xii. cubitorum circuibat eam. Porro grossitudo eius iiii. digitorum
& intrinsecus caua erant. & capitella sup utramq:
erea. Altitudo capitelli unius quinq: cubitorum. & retiacula
& mala granata nonaginta & sex dependentia. Omnia
mala granata centum retiaculis circumdabantur. Et tulit
magister milicie saraiā sacerdotem primum & sophoniā sacer
dotem secdm. & tres custodes uestibuli. Et tulit de ciuitate
eunuchum unū qui erat sup muros & uiros bellatores. &
septē uiros de his qui uidebant faciē regis qui inuenti sūt
in ciuitate. & scribam principē militum qui probabat tyro
nes. & lx. uiros de pplo terre. qui inuenti sunt in medio ciui
tatis. Tulit aūt eos nabuzardan magister milicie & duxit eos
ad regē babilonis in reblatha. Et percussit eos rex babilonis
& interfecit eos in reblatha. & in terra emath. & translatus
ē iuda de terra sua. Iste ē ppls quem transtulit nabuḡ. In
anno septimo tria milia iudeos & xx. tres. In anno xviii.
nabuḡ de hierlm̄ animas octingentas xxx. & duas. In anno
xxiii. nabuḡ transtulit nabuzardan princeps milicie iudeorum
animas septingentas. xl. & quinq:. Omnes ergo anime iiii.
milia sexcente.

Et factum est in xxx. septimo anno transmigrationis ioachī
regis iude xii. mense xx. prima eleuauit euilmerodach rex
babilonis ipso anno regni sui caput ioachim regis iude
& eduxit eum de domo carceris. & locutus ē cum eo bona.
& posuit thronum eius sup thronos regum. qui erant
post se in babilone. & mutauit uestimenta carceris ei. &
comedebat panē coram eo semp cunctis dieb: uite sue. &
cibaria eius cibaria ppetua dabantur ei a rege babilonis
statuta p singulos dies. usq: ad diē mortis sue cunctis
dieb: uite eius.

ET HEC·VERBA·

libri que scripsit baruch filius nerie filii maasie. filii sedechie
filii sedei. filii elchie in babilonia in anno quinto. in septima
die mensis. in tempore quo ceperunt chaldei hierlm̄ & succende
runt eam igni. Et legit baruch uerba libri huius ad aures io
chonie filii ioachim regis iuda. & ad aures uniuersi ppli ue
nientis ad librum. & ad aures potentium filiorum regum. &
ad aures prbrorum. & ad aures populi a minimo usq: ad maxi
mum eorum habitantium in babilonia ad flumen sudi. Qui
audientes plorabant & ieiunabant. & orabant in conspec
tu domini. & collegerunt pecuniam secdm qđ potuit uniuscuiusq:
manus. & miserunt in hierlm̄ ad ioachim filium elchie filii salo
mi sacerdotē. & ad sacerdotes & ad omnē pplm̄ qui inuenti sūt
cum eo in hierlm̄. cum acciperet uasa templi domini in terra iudea
que ablata fuerant de templo. decima die mensis siuan. uasa
argentea que fecit sedechias filius iosie rex iuda. postquā cepis
set nabuḡ rex babilonis iechoniā & principes. & cunctos
potentes & pplm̄ terre ab hierlm̄ & duxisset in babilonia. & dixerunt.
Ecce misimus ad uos pecunias quib: emite holocaustomata &
thus. & facite manna & offerte pro peccato ad aram domini dī
nrī. & orate pro uita nabuḡ regis babilonis. & pro uita baltasar
filii ei. ut sint dies eorum sicut dies celi sup terram. & det dominus
uirtutem nobis. & illuminet oculos uestros. ut uiuamus sub umbra
nabuḡ regis babilonis. & sub umbra
baltasar filii eius. & seruiamus eis multis dieb: & inueniamus
gratiam in conspectu eorum. Et pro nobis ipsis orate ad dnm̄ dm̄ nrm̄
quia peccauimus domino deo nrō. & n̄ est auersus furor ei a
nobis usq: in hunc diē. & legite istum librum quē misimus ad
uos recitari in templo domini in die sollempni. & in die oppor
tuno & dicetis. Domino deo nrō iusticia. nob aūt confusio fa
ciei nre sic est dies hec omni iuda & habitantib: hierlm̄ regib:
nrīs & principib: nrīs. sacerdotib: nrīs. & pphis nrīs. & patrib:
nrīs. Peccauimus aūt in dnm̄ nrm̄ & n̄ credidimus diffidentes
in eum. & n̄ fuimus subiectibiles illi. & n̄ audiuimus uocē domini
dī nrī ut ambularemus in mandatis ei que dedit nob a die qua
eduxit patres nros de terra egypti usq: in hunc diē. Eramus in
credibiles ad dominū dm̄ nrm̄. & dissipati recessimus ne audi
remus uocē eius. & adheserunt nob multa mala & maledicti
ones que constituit dominus moysi seruo suo. qui eduxit patres
nros de terra egypti. dare nob terram fluentē lacte & melle sicut
hodierna die. Et n̄ audiuimus uocē domini dī nrī secdm omnia
uerba pphetarum quos misit ad nos. & iuimus unusquisq: in sen
sum cordis maligni operari diis alienis. facientes mala an oculos
domini dī. Propter qđ statuit dominus uerbum suum qđ locutus
ē ad nos & ad iudices nros qui iudicauerunt isrl̄. & ad reges
nros & ad principes nros. & ad omnem isrl̄. & iuda. ut adduceret
dominus sup nos mala magna que non sunt facta sub celo
quemadmodum facta sunt in hierlm̄ secdm que scripta sunt in lege
moysi. ut manducaret homo carnes filii sui. & carnes filie sue.
Et dedit nos sub manus regum omnium qui sunt in circuitu nro in
impperium & in desolationē in omnib: pplis quia nos dispsit
dominus. & facti sumus subtus & n̄ supra. quia peccauimus dno
dō nrō. nō ob audiendo uoci ipsius. Domino dō nrō iusticia
nob aūt & patrib: nrīs confusio faciei sic est dies hec. quia locutus
ē dominus sup nos omnia mala hec. que & uenerunt sup nos.
Et n̄ sumus deprecati faciē domini dī nrī. ut reuerteremur unusquisq:
nrm̄ a uiis suis pessimis. Et uigilauit dominus in malis &
adduxit ea sup nos. quia iustus est dominus in omnib: opib:
suis que mandauit nob & n̄ audiuimus uocē eius ut iremus
in preceptis domini que dedit an faciem nram.

Et nunc domine ds̄ isrl̄ qui eduxisti plebē nram de terra egypti
in manu ualida. & in signis. & in prodigiis & in uirtute tua
magna. & in brachio excelso. & fecisti tibi nomē sicut ē dies iste
peccauimus impie egimus. inique gessimus dne ds̄ nr̄ in omnib:
iusticiis tuis. Auertatur ira tua a nob quia derelicti sumus pauci
inter gentes ubi dispsisti nos. Exaudi domine preces nras & ora
tiones nras. & educ nos propter te. & da nob inuenire gratiam in
conspectu eorum qui nos abduxerunt ut sciat omnis terra quia
tu es dominus ds̄ nr̄. & quia nomē tuum inuocatum ē sup isrl̄. &
sup genus ipsius. Respice domine de domo sca tua in nos. &
inclina aurē tua & audi. aperi oculos tuos & uide. quia n̄ mortui
qui sunt in inferno quorum spc acceptus est a uisceribus suis dabunt
honorē & iustificationē domino. sed anima que tristis ē sup
magnitudinē malicie sue. & incedit curua. & infirma. & oculi
deficientes. & anima esuriens. dat tibi gloriam & iusticiā dnō.
quia n̄ secdm iusticias patrum nrorum nos fundimus misericordiam
ante conspectum tuum dne ds̄ nr̄. sed quia misisti irā tuam &
furorē tuum sup nos sicut locutus es in manu tuorum pphetarum
dicens. sic dicit dominus. Inclinate humerum urm̄. ceruicē uram
& opa facite regis babilonis. & sedebitis in terra quā dedi patrib:
uris. Quod si n̄ audieritis uocē domini dī operari regi babilonie.
defectionē faciā de ciuitatib: iuda. & a foris de hierlm̄. & au
feram a uobis pacē iocunditatis. & uocem gaudii. & uocē sponsi
& uocē sponse. & erit omnis terra sine uestigio ab inhabitan
tib: eam. Et n̄ audierunt uocem tuā ut operarentur regi babilonie
& statuisti uerba tua que locutus es in manib: puerorum tuorum pro
phetarum ut pferrentur uasa regum nrorum. & ossa patrū nrorum
de loco suo. Et ecce sunt proiecta in calore solis. & in gelu noctis.
& mortui sunt in dolorib: pessimis. in fame. & in gladio & in emis
sione. Et posuisti templum tuum in quo inuocatum ē nomē tuū in ip
so sicut est. & fecisti in nobis domine ds̄ nr̄ secdm omnē benigni
tatē tuā. & secdm miserationē tuam illam magnā. sicut locutus
es in manu pueri tui moysi. in die qua precepisti ei scribere legē
tuam coram filiis isrl̄ dicens. Si non audieritis uocē meā. mul
titudo hec magna & multa conuertetur in minimam inter gentes.
quia ego dispgam eos. quia scio qđ me n̄ audiet pplš. Populus
enim est dura ceruice & conuertetur ad cor suum in terra captiui
tatis sue. & sciet quia ego dominus eorum. & dabo eis cor &
audientaurib: & laudabunt me in terra captiuitatis sue, & me
mores erunt nominis mei. & auertent se a dorso suo duro. &
a malignitatib: suis. quia reminiscentur uiam patrum suorum qui
peccauerunt in me. & reuocabo eos in terram quā iuraui patrib:
eorum abraham. ysaac. & iacob. & dominabuntur ei. & multipli
cabo eos & n̄ minorabuntur. Et statuam illis testamentum alterū
sempiternum. ut sim illis in deum. & ipsi erunt michi in pplm̄ & n̄
mouebo amplius pplm̄ meū filios isrl̄ a terra quam dedi illis. Et
nunc domine omnipotens ds̄ isrl̄. anima in angustiis. & spc anxius
clamat ad te. Audi dne & miserere quia ds̄ es misericors.
& miserere nrī quia peccauimus ante te. quia tu sedes in sem
piternum. & nos pibimus in euum. Domine omnipotens ds̄ isrl̄
audi nunc orationē mortuorum isrl̄. & filiorum ipsorum qui peccaue
runt tibi an te. & n̄ audierunt uocē domini dī sui. & adglu
tinata sunt nob mala. Noli meminisse iniquitates patrum
nrorum. sed memento manus tue. & nominis tui in tempore isto.
quia tu es dominus ds̄ nr̄. & laudabimus te domine quia propter
hoc dedisti timorem tuum in cordib: nrīs & ut inuocemus
nomē tuum & laudemus te in captiuitate nrā. quia conuertemur
ab iniquitatē patrum nrorum qui peccauerunt an te. Et ecce nos ho
die in captiuitate nrā sumus. quā nos dispsisti in opprobrium.
& in maledictum. & in peccatum. secdm omš iniquitates pa
trum nrorum qui discesserunt a te domine ds̄ nr̄.

Audi isrl̄ mandata uite. auribus percipe ut scias prudentiā. Quid
est isrl̄ quod in terra inimicorum es. inueterasti in terra aliena. coinqui
natus es cum mortuis. deputatus es cum descendentib: in infernum.
Dereliquisti fontē sapientie. Si in uia dei ambulasses. habi
tasses utiq: in pace sup terram. Disce ubi sit prudentia. ubi sit
uirtus. ubi sit lumen oculorum & pax. Quis inuenit locum eius.
& quis intrauit in thesauros ei. Ubi sunt principes gen
tium. & qui dominantur sup bestias que sunt sup terram. Qui
in auib: celi illudunt. qui argentum thesaurizant & aurum in quo
confidunt homines. & n̄ est finis acquisitionis eorum. qui argen
tum fabricant & solliciti sunt. nec est inuentio operum illorum.
Exterminati sunt & ad inferos descenderunt. & alii in loco eorum
surrexerunt. Iuuenes uiderunt lumen. & habitauerunt sup terram.
uiam aūt discipline ignorauerunt. neq: intellexerunt semitas eius.
neq: filii eorum susceperunt eā. A facie eorum longe facta ē. Non est
audita in chanaan. neq: uisa ē in theman. Filii quoq: agar qui ex
quisierunt prudentiā que de terra est. & negociatores terre & the
man & fabulatores & exquisitores intelligentie. uiam aūt sapientie
nescierunt. nec commemorati sunt semitas eius. O isrl̄ quā magna
domus dī. & ingens locus possessionis eius. magnus & n̄ ha
bet finem. excelsus & inmensus. Ibi fuerunt gygantes nomi
nati. illi qui ab initio fuerunt statura magna. scientes bellum.
Non hos elegit dominus. neq: uiam discipline dedit eis. propterea pi
erunt. Et quia non habuerunt sapientiam. perierunt propter suam
insipientiā. Quis ascendit in celum & accepit eā. & eduxit eam
de nubib:. Quis transfretauit mare & inuenit eā. & attu
lit eam sup aurum electum. Non est qui possit scire uias
eius. neq: qui exquirat semitas eius. Sed qui scit uniuersa nouit eā.
& inuenit eam prudentia sua. qui preparauit terram in sempiterno
tempore. & repleuit eā pecudib: & quadrupedib:. qui emittit lumen
& uadit. & uocauit illud. & obaudit illi cum tremore. Stelle

autem dederunt lumen in custodiis suis et laetatae sunt. Vocatae sunt et dixerunt ecce assumus, et luxerunt ei cum iocunditate qui fecit illas. Hic est deus noster, et non estimabitur alius adversus eum. Hic adinvenit omnem viam disciplinae, et tradidit illam Iacob puero suo, et Israhel dilecto suo. Post haec in terris visus est, et cum hominibus conversatus est.

Hic liber mandatorum dei, et lex quae est in sempiternum. Omnes qui tenent eam ad vitam, qui autem dereliquerunt eam in mortem. Convertere Iacob et apprehende eam. Ambula per viam ad splendorem eius contra lumen eius. Ne tradas alteri gloriam tuam, et dignitatem tuam genti alienigenae. Beati sumus Israhel, quia quae deo placent nobis manifesta sunt. Animequior esto populus meus memorabilis Israhel. Venundati estis gentibus non in perditionem, sed propter quod in ira ad iracundiam provocastis deum. Traditi estis adversariis. Exacerbastis enim eum qui fecit vos deum aeternum, immolantes demoniis et non deo. Oblita autem estis deum qui nutrivit vos, et contristastis nutricem vestram Hierusalem. Vidit enim iracundiam a deo venientem vobis et dixit. Audite confines Syon, adduxit enim mihi dominus deus luctum magnum. Vidi enim captivitatem populi mei filiorum meorum et filiarum quam superduxit illis aeternus. Nutrivi enim illos cum iocunditate, dimisi autem illos cum fletu et luctu. Nemo gaudeat super me viduam et desolatam. A multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt a lege dei. Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum dei, neque per semitas veritatis eius cum iustitia ingressi sunt. Veniant confines Syon et memorentur captivitatem filiorum et filiarum quam superduxit illis aeternus. Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam et alterius linguae, qui non sunt reveriti senem, neque puerorum miserti sunt, et abduxerunt dilectos viduae, et a filiis unicam desolaverunt. Ego autem quid possum adiuvare vos? Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum. Ambulate filii ambulate, ego autem derelicta sum sola. Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis et clamabo ad altissimum in diebus meis. Animequiores estote filii, clamate ad dominum, et eripiet vos de manu principum inimicorum. Ego autem speravi in aeternum salutem vestram, et venit mihi gaudium a sancto super misericordiam quae veniet vobis ab aeterno salutari nostro. Emisi enim vos cum luctu et ploratu, reducet autem vos mihi cum gaudio et iocunditate usque in sempiternum. Sicut enim viderunt vicinae Syon captivitatem vestram, sic videbunt et in celeritate salutem vestram a deo quae superveniet vobis cum honore magno et splendore sempiterno. Filii patienter sustinete iram quae supervenit vobis. Persecutus est enim te inimicus, sed cito videbis perditionem ipsius, et super cervices ascendes. Delicati mei ambulaverunt per vias asperas. Ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis. Animequiores estote filii, et proclamate ad dominum. Erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos. Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis a deo, decies convertentes requiretis eum. Qui enim induxit super vos mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iocunditatem cum salute vestra. Animequior esto Hierusalem, exhortatur enim te qui te nominavit. Nocentes peribunt qui te vexaverunt, et qui gratulati sunt in tua ruina punientur. Civitates quibus servierunt filii tui punientur, et quae accepit filios tuos. Sicut enim gavisa est in ruina tua, et laetata est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione, et amputabitur exultatio magnitudinis eius, et gaudium eius erit in luctum. Ignis enim superveniet ei ab aeterno in longiturnis diebus, et habitabitur a demoniis in multitudine temporis. Circumspice Hierusalem ad orientem et vide iocunditatem tibi a deo venientem. Ecce enim veniunt filii tui quos dimisisti dispersos, veniunt autem collecti ab oriente usque ad occidentem in verbo sancti gaudentes in honorem dei. Exue te Hierusalem stola luctus et vexationis tuae, et indue te decore et honore, quae a deo tibi est sempiternae gloriae. Circumdabit te deus diploide iustitiae et imponet mitram capiti tuo honoris aeterni. Deus enim ostendet splendorem suum in te omni qui sub caelo est. Nominabitur enim tibi nomen tuum a deo in sempiternum, pax iustitiae et honor pietatis. Exsurge Hierusalem et sta in excelso et circumspice ad orientem et vide collectos filios tuos ab oriente solis usque ad occidentem in verbo sancti gaudentes dei memoria. Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis, adducet autem illos dominus ad te portatos in honore regni sicut filios. Constituit enim deus humiliare montem excelsum, et rupes perhennes et convalles repleri in aequalitatem terrae, ut ambulet Israhel diligenter in honore dei. Adducet enim deus Israhel cum iocunditate in lumine maiestatis suae, cum misericordia et iustitia quae est sub ipso. Propter peccata quae peccastis ante deum, adducemini in Babyloniam captivi a Nabuchodonosor rege Babylonis. Ingressi itaque in Babyloniam eritis illic annis plurimis et temporibus longis usque ad generationes septem. Post hoc autem educam vos in pace. Sic autem videbitis in Babylonia deos aureos et argenteos, et lapideos, et ligneos in humeris portari ostentantes metum gentibus. Videte ergo ne et vos similes efficiamini factis alienis et metuatis, et metus vos capiat in ipsis. Visa itaque turba de retro et ab ante adorante dicite in cordibus vestris. Te oportet adorari domine. Angelus autem meus vobiscum est, ipse autem requiram animas vestras. Nam lingua ipsorum polita a fabro, ipsa etiam inaurata et inargentata falsa sunt et non possunt loqui. Et sicut virgini amanti ornamenta, ita accepto auro fabricata sunt. Coronas certe habent aureas super capita sua dii illorum. Unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum et argentum, et erogant illud in semet ipsis. Dant autem ex ipso prostitutis, et meretrices ornant, et illud iterum cum receperint a meretricibus ornant deos suos. Hii autem non liberantur ab erugine et tinea. Opertis autem illis veste purpurea extergunt faciem illorum propter pulverem domus qui est plurimus inter eos. Sceptrum autem habet ut homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit. Habet etiam gladium in manu et securim, se autem de bello et a latronibus non liberat. Unde vobis notum sit quia non sunt dii.

Ne ergo timeatis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt et dii eorum. Constitutis illis in domo oculi eorum pleni sunt pulvere a pedibus introeuntium. Et sicut alicui qui regem offendit circumseptae sunt ianuae, aut sicut ad sepulchrum adducto mortuo, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris et seris ne a latronibus expolientur. Lucernas accendunt illis et quidem multas, ex quibus nullam videre possunt. Sunt autem sicut trabes in domo. Corda vero eorum dicunt elingere serpentes qui de terra sunt dum comedunt eos et vestimentum eorum, et non sentiunt. Nigrae sunt facies eorum a fumo qui in domo fit. Supra corpus eorum et super caput volant noctuae et hyrundines et aves etiam similiter et cattae. Unde sciatis quia non sunt dii.

Ne ergo timeatis eos. Aurum etiam quod habent ad speciem est, nisi aliquis exterserit eruginem non fulgebunt. Neque enim dum conflarentur sentiebant. Ex omni pretio empta sunt in quibus spiritus non inest ipsis. Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea. Propterea si ceciderint in terram, a semet ipsis non surgent, neque si quis eum statuerit rectum per semet ipsum stabit, sed sicut mortuis eorum munera illis apponentur. Hostias illorum sacerdotes ipsorum vendunt et abutuntur. Similiter et mulieres eorum decerpentes neque infirmo neque mendicanti aliquid impertiunt. De sacrificiis eorum fetae et menstruatae contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos. Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis et aureis et ligneis in domibus eorum. Sacerdotes sedent habentes tunicas scissas et capita et barbam rasam, quorum capita nuda sunt. Rugiunt autem clamantes contra deos suos sicut in cena mortui. Et vestimenta eorum auferunt sacerdotes et vestiunt uxores suas et filios suos. Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni poterunt retribuere, neque regem constituere possunt neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit et non reddiderit, neque hoc requirent. Hominem a morte non liberant, neque infirmum a potentiore eripiunt. Hominem caecum ad visum non restituent, de necessitate hominem non liberabunt. Viduae non liberabunt neque orphanis benefacient. Lapidibus de monte similes sunt dii eorum, lignei et lapidei, aurei et argentei. Qui autem colunt ea confundentur. Quomodo ergo estimandum est et dicendum illos deos esse? Adhuc enim ipsis Chaldeis non honorantibus ea. Qui cum audierint mutum non posse loqui offerunt illum ad Bel postulantes ab eo loqui, quasi sic possint sentire qui non habent motum. Et ipsi cum intellexerint relinquent ea. Sensum enim ipsi dii illorum non habent. Mulieres autem eorum circumdatae funibus in viis sedent succendentes ossa olivarum. Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit, proximae suae exprobrat quod ea non sit digna habita sicut ipsa, neque funis eius diruptus est. Omnia autem quae illis fiunt falsa sunt. Quomodo ergo estimandum aut dicendum est constat illos deos? A fabris autem et ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt nisi id quod volunt esse sacerdotes et aurifices. Ipsi etiam qui ea faciunt non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt quae ab ipsis fabricata sunt esse dii? Reliquerunt autem falsa et obprobrium postea futuris. Nam cum supervenerit eis proelium et mala, cogitant post se sacerdotes ubi se abscondant cum illis. Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant neque de malis se eripiunt? Nam cum sint lignea et inaurata et inargentata, scietur postea quia falsa sunt gentibus universis et regibus, quae manifesta sunt quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, et nullum opus dei in illis. Unde ergo notum est quia non sunt dii, sed opera manuum, et nullum opus dei in ipsis est. Regem regioni non suscitant, pluviam hominibus non dabunt, iudicium quoque non discernunt, neque regionem liberabunt ab iniuria, quia nihil possunt sicut corniculae inter medium caeli et terrae. Etenim cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, aureorum et argenteorum, sacerdotes quidem eorum fugient et liberabuntur, ipsi vero sicut trabes in medio comburentur. Regi autem et bello non resistunt. Quomodo ergo estimandum est aut dicendum quia dii sunt? Non a furibus neque a latronibus se liberabunt dii lignei et lapidei et inaurati et inargentati, quibus hii fortiores sunt; aurum et argentum et vestimentum quo operti sunt auferunt illis et abibunt, nec sibi auxilium ferunt. Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam aut vas in domo utile in quo gloriabitur qui possidet illud, quam falsi dii. Sol quidem et luna et sydera cum sint splendida et emissa ad utilitates obaudiunt. Similiter et fulgur cum apparuerit perspicuum est. Idipsum autem et spiritus in omni regione spirat, et nubes quibus imperatum cum fuerit a deo perambulare universum orbem, perficiunt quod imperatum est eis. Ignis etiam missus desuper ut consumat montes omnes et silvas, facit quod praeceptum est ei. Haec autem neque speciebus neque virtutibus uni eorum similia sunt. Unde neque estimandum est neque dicendum illos deos esse, quando non possunt iudicium facere neque iudicare homines. Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos. Neque enim regibus maledicent neque benedicent. Signa etiam in caelo gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt neque illuminabunt ut luna. Bestiae meliores sunt illis, quae possunt fugere sub tectum ac prodesse sibi. Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii. Propter quod ne timeatis eos. Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit, ita sunt dii illorum lignei et argentei et inaurati. Eodem modo et in horto spina alba super quam omnis avis sedet. Similiter et mortuo proiecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei et inaurati et inargentati. A purpura quoque et marmore quae super illud tenentur, scietis itaque quia non sunt dii. Ipsi enim postremo comeduntur, et erit obprobrium in regione. Melior est homo iustus qui non habet simulachra, nam erit longe ab obprobrium.

Et factum est postquam in captivitatem ductus est Israhel et Hierusalem destructa est, sedit Hieremias flens et planxit lamentatione hac in Hierusalem et dixit.

QUOMODO SEDET SOLA CIVITAS PLENA populo. Facta est quasi vidua domina gentium, princeps provinciarum facta est sub tributo. Plorans ploravit in nocte et lacrimae eius, non est qui consoletur eam ex omnibus caris eius. Omnes amici eius spreverunt eam, et facti sunt ei inimici. Migravit Iuda propter afflictionem et multitudinem servitutis. Habitavit inter gentes nec invenit requiem. Omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias. Viae Syon lugent eo quod non sint qui veniant ad sollempnitatem. Omnes portae eius destructae, sacerdotes eius gementes, virgines eius squalidae et ipsa oppressa amaritudine. Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt, quia dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius. Parvuli eius ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulantis. Et egres

sus est a filia Syon omnis decor eius; facti sunt principes eius velut arietes non invenientes pascua, et abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis. Et recordata est Hierusalem dierum afflictionis sue et prevaricationis omnium desiderabilium suorum, que habuerat a diebus antiquis, cum caderet populus eius in manu hostili et non esset auxiliator; viderunt eam hostes et deriserunt sabbata eius.

Peccatum peccavit Hierusalem, propterea instabilis facta est; omnes qui glorificaverunt eam spreverunt illam, quia viderunt ignominiam eius; ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui; deposita est vehementer, non habens consolatorem. Vide, domine, afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus preceperas ne intrarent in tabernaculum tuum. Omnis populus eius gemens et querens panem; dederunt preciosa queque pro cibo ad refocillandam animam. Vide, domine, et considera quia facta sum vilis.

O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor similis sicut dolor meus, quoniam vindemiavit me, ut locutus est dominus in die furoris sui. De excelso misit ignem in ossibus meis, et erudivit me; expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum; posuit me desolatam, tota die merore confectam. Vigilavit iugum iniquitatum mearum in manu eius; convolute sunt et imposite collo meo; infirmata est virtus mea; dedit me dominus in manu de qua non potero surgere. Abstulit dominus omnes magnificos meos de medio mei; vocavit adversum me tempus ut contereret electos meos; torcular calcavit dominus virgini filie Iuda. Idcirco ego plorans et oculus meus deducens aquas, quia longe factus est a me consolator convertens animam meam; facti sunt filii mei perditi, quoniam invaluit inimicus.

Expandit Syon manus suas; non est qui consoletur eam. Mandavit dominus adversum Iacob in circuitu eius hostes eius; facta est Hierusalem quasi polluta menstruis inter eos. Iustus est dominus, quia os eius ad iracundiam provocavi. Audite, obsecro, universi populi, et videte dolorem meum: virgines mee et iuvenes mei abierunt in captivitatem. Vocavi amicos meos, et ipsi deceperunt me. Sacerdotes mei et senes mei in urbe consumpti sunt, quia quesierunt cibum sibi ut refocillarent animam suam. Vide, domine, quoniam tribulor; venter meus conturbatus est, in me subversum est cor meum in memetipsa, quoniam plena sum amaritudine; foris interficit gladius, et domi mors similis est. Audierunt quia ingemisco ego, et non est qui consoletur me; omnes inimici mei audierunt malum meum, quoniam tu fecisti; adduxisti diem consolationis, et fient similes mei. Ingrediatur omne malum eorum coram te, et devindemia eos sicut devindemiasti me propter omnes iniquitates meas; multi enim gemitus mei, et cor meum merens.

Quomodo obtexit caligine in furore suo dominus filiam Syon; proiecit de celo in terram inclitam Israel, et non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui. Precipitavit dominus nec pepercit omnia speciosa Iacob; destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, deiecit in terram, polluit regnum et principes eius. Confregit in ira furoris sui omne cornu Israel; avertit retrorsum dexteram suam a facie inimici, et succendit in Iacob quasi ignem flamme devorantis in giro.

Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis, et occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculis filie Syon; effudit quasi ignem indignationem suam.

Factus est dominus velut inimicus; precipitavit Israel, precipitavit omnia menia eius, dissipavit munitiones eius, et replevit in filia Iuda humiliatum et humiliatam. Et dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum; oblivioni tradidit dominus in Syon festivitatem et sabbatum, et in obprobrio in indignatione furoris sui regem et sacerdotem.

Reppulit dominus altare suum, maledixit sanctificationi sue; tradidit in manu inimici muros turrium eius; vocem dederunt in domo domini sicut in die sollempni. Cogitavit dominus dissipare murum filie Syon; tetendit funiculum suum, et non avertit manum suam a perditione; luxitque antemurale, et murus pariter dissipatus est. Defixe sunt in terra porte eius, perdidit et contrivit vectes eius; regem eius et principes eius in gentibus; non est lex, et prophete eius non invenerunt visionem a domino.

Sederunt in terra, conticuerunt senes filie Syon; consperserunt cinere capita sua virgines Syon, accincte sunt ciliciis; abiecerunt in terram capita sua virgines Iuda. Defecerunt pre lacrimis oculi mei, conturbata sunt viscera mea; effusum est in terra iecur meum super contritione populi mei, cum deficeret parvulus et lactens in plateis oppidi. Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum et vinum? cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis, cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum. Cui comparabo te, vel cui assimilabo te, filia Hierusalem? cui adequabo te, et consolabor te, filia Syon? Magna enim velut mare contritio tua; quis medebitur tui? Prophete tui viderunt falsa tibi et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam provocarent; viderunt autem tibi assumptiones falsas et eiectiones. Plauserunt super te manibus suis omnes transeuntes per viam; sibilaverunt et moverunt caput suum super filiam Hierusalem: Hec est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universe terre?

Aperuerunt super te os omnes inimici tui; sibilaverunt et fremuerunt dentibus, et dixerunt: Devorabimus eam; en ista est dies quam expectabamus, invenimus, vidimus. Fecit dominus que cogitavit.

Complevit sermonem suum quem preceperat a diebus antiquis; destruxit et non pepercit, et letificavit super te inimicum, et exaltavit cornu hostium tuorum. Clamavit cor eorum ad dominum super muros filie Syon: Deduc quasi torrentem lacrimas per diem et noctem; et non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui. Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum; effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini; leva ad eum manus tuas pro animabus parvulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

Vide, domine, et considera quem vindemiaveris ita. Ergone comedent mulieres fructum suum, parvulos ad mensuram palme? si occiditur in sanctuario domini sacerdos et propheta? Iacuerunt foris in terra puer et senex; virgines mee et iuvenes mei ceciderunt in gladio; interfecisti in die furoris tui, percussisti nec misertus es.

Vocasti quasi ad diem sollempnem qui terrerent me de circuitu, et non sunt in die furoris domini qui effugeret et relinqueretur; quos educavi et enutrivi, inimicus meus consumpsit eos.

Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

Me minavit et adduxit in tenebras tantum et non in lucem.

Tantum in me vertit et convertit manum suam tota die.

Vetustam fecit pellem meam et carnem meam, contrivit ossa mea.

Edificavit in giro meo, et circumdedit me felle et labore. In tenebris collocavit me quasi mortuos sempiternos. Circumedificavit adversum me ut non egrediar; aggravavit compedem meum. Sed et cum clamavero et rogavero, exclusit orationem meam. Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit et confregit; posuit me desolatam.

Tetendit arcum suum, et posuit me quasi signum ad sagittam. Misit in renibus meis filias pharetre sue. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio.

Confregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere.

Et repulsa est anima mea, oblitus sum bonorum. Et dixi: Periit finis meus, et spes mea a domino. Recordare paupertatis et transgressionis mee, et absinthii et fellis.

Memoria memor ero, et tabescet in me anima mea. Hoc recolens in corde meo, ideo sperabo. Misericordie domini multe, quia non sumus consumpti; quia non defecerunt miserationes eius. Renova illas diluculo; multa est fides tua.

Pars mea dominus, dixit anima mea; propterea expectabo eum.

Bonus est dominus sperantibus in eum, anime querenti illum.

Bonum est prestolari cum silentio salutare domini. Bonum est viro cum portaverit iugum ab adolescentia sua.

Sedebit solitarius et tacebit, quia levabit se super se.

Ponet in pulvere os suum, si forte sit spes. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur obprobriis. Quia non repellit in sempiternum dominus. Quia si abiecit, et miserebitur secundum multitudinem miserationum suarum. Non enim humiliavit ex corde suo, et abiecit filios hominum.

Ut contereret sub pedibus suis omnes vinctos terre.

Ut declinaret iudicium viri in conspectu vultus altissimi.

Ut perverteret hominem in iudicio suo, dominus ignoravit.

Quis est iste qui dixit ut fieret, domino non iubente? Ex ore altissimi egredientur nec bona nec mala. Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis? Scrutemur vias nostras, et queramus, et revertamur ad dominum.

Levemus corda nostra cum manibus ad dominum in celos. Nos inique egimus, et ad iracundiam provocavimus; idcirco tu inexorabilis es. Operuisti in furore et percussisti nos; occidisti, nec pepercisti. Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio. Eradicationem et abiectionem posuisti me in medio populorum. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici mei. Formido et laqueus facta est nobis vaticinatio et contritio. Divisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filie populi mei. Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies. Donec respiceret et videret dominus de celis. Oculus meus depredatus est animam meam in cunctis filiabus urbis mee. Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis. Lapsa est in lacum vita mea, et posuerunt lapidem super me. Inundaverunt aque super caput meum; dixi: Perii. Invocavi nomen tuum, domine, de lacu novissimo. Vocem meam audisti; ne avertas aurem tuam a singultu meo et clamoribus.

Appropinquasti michi in die qua invocavi te; dixisti: Ne timeas. Iudicasti, domine, causam anime mee, redemptor vite mee. Vidisti, domine, iniquitatem eorum adversum me; iudica iudicium meum. Vidisti omnem furorem, universas cogitationes eorum adversum me. Audisti obprobria eorum, domine, omnes cogitationes eorum adversum me. Labia insurgentium michi, et meditationes eorum adversum me tota die.

Sessionem eorum et resurrectionem eorum vide, domine; ego sum psalmus eorum. Redde eis vicem, domine, iuxta opera manuum suarum. Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

Persequeris in furore et conteres eos sub celis, domine.

Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus; dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum. Filii Syon inclyti et amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli.

Sed et lamie nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos; filia populi mei crudelis quasi strutio in deserto.

Adhesit lingua lactantis ad palatum eius in siti; parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis. Qui vescebantur voluptuose interierunt in viis; qui nutriebantur in croceis amplexati sunt stercora. Et maior effecta est iniquitas filie populi mei peccato Sodomorum, que subversa est in momento, et non ceperunt in ea manus. Candidiores Nazarei eius nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphiro pulchriores. 45. Denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis; adhesit cutis eorum ossibus, aruit et facta est quasi lignum.

Melius fuit occisis gladio quam interfectis fame, quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terre. Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos; facti sunt cibus earum in contritione filie populi mei. Complevit dominus furorem suum, effudit iram indignationis sue, et succendit ignem in Syon, et devoravit fundamenta eius.

Non crediderunt reges terre et universi habitatores orbis quoniam ingrederetur hostis et inimicus per portas Hierusalem.

Propter peccata prophetarum eius et iniquitates sacerdotum eius qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.

Erraverunt ceci in plateis, polluti in sanguine; cumque non possent, tenuerunt lacinias suas. Recedite, polluti, clamaverunt eis; recedite, abite, nolite tangere; iurgati quippe sunt et commoti; dixerunt inter gentes: Non addet ultra ut habitet in eis. Facies domini divisit eos, non addet ut respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt. Cum adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem que salvare non poterat.

Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum; appropinquavit finis noster, completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis caeli; super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis. Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus. Gaude et letare filia Edom, qui habitas in terra Hus; ad te quoque perveniet calix, inebriaberis atque nudaberis. Completa est iniquitas tua filia Syon, non addet ultra ut transmigret te; visitabit iniquitatem tuam filia Edom, discooperiet peccata tua.

Oratio Hieremie prophete.

Recordare domine quid acciderit nobis; intuere et respice obprobrium nostrum. Hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostre ad extraneos. Pupilli facti sumus absque patre, matres nostre quasi vidue. Aquam nostram pecunia bibimus, ligna nostra pretio comparavimus. Cervicibus minabamur, lassis non dabatur requies. Egypto dedimus manum et Assiriis, ut saturaremur pane. Patres nostri peccaverunt et non sunt, et nos iniquitates eorum portavimus. Servi dominati sunt nostri, et non fuit qui redimeret de manu eorum. In animabus nostris afferebamus panem nobis, a facie gladii in deserto. Pellis nostra quasi clybanus exusta est, a facie tempestatum famis. Mulieres in Syon humiliaverunt, virgines in civitatibus Iuda. Principes manu suspensi sunt, facies senum non erubuerunt. Adolescentibus impudice abusi sunt, et pueri in ligno corruerunt. Senes de portis defecerunt, iuvenes de choro psallentium. Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster. Cecidit corona capitis nostri, ve nobis quia peccavimus. Propterea mestum factum est in dolore cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri, propter montem Syon quia disperiit; vulpes ambulaverunt in eo. Tu autem domine in eternum permanebis, et solium tuum in generatione et generationem. Quare in perpetuum obliviosceris nostri, et derelinques nos in longitudine dierum? Converte nos domine et convertemur; innova dies nostros sicut a principio.

EZECHIEL PROPHETA CUM IOACHIM REGE captivus ductus est in Babilonem, ibique his qui cum eo captivi fuerant prophetavit penitentibus quod ad Hieremie vaticinium se ultro adversariis tradidissent, et viderent adhuc urbem Hierosolimam stare, quam ille casuram esse predixerat. Tricesimo autem etatis sue anno, et captivitatis sue primo exorsus est ad concaptivos loqui; et eodem tempore licet posterior hic in Chaldea, Hieremias in Iudea prophetaverunt. Sermo eius nec satis disertus nec admodum rusticus est, sed ex utroque medie temperatus. Sacerdos ipse fuit sicut et Hieremias, principia voluminis et finem in magnis habens obscuritatibus involuta. Sed et vulgata eius editio non multum distat ab hebraico. Unde satis miror quid cause extiterit, ut si eosdem in omnibus libris habentes interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa transtulerint. Legite igitur et hunc iuxta translationem nostram, quia per cola scripta et commata manifestiorem sensum legentibus tribuit. Si autem amici mei et hunc subsannaverint, dicite illis quod nemo eos compellat ut scripta mea legant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod PPHXH significantius dicitur, ut vocentur fagolidori, fagolai dorodi, hoc est manducantes senectas.

INCIPIT LIBER EZECHIELIS PROPHETE.

ET FACTVM EST IN TRICESIMO ANNO IN QVARTO IN QVINTA MENSIS CVM ESSEM IN MEDIO captivorum iuxta fluvium Chobar, aperti sunt celi et vidi visiones dei in quinta mensis; ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim, factum est verbum domini ad Ezechiel filium Buzi sacerdotem in terra Chaldeorum secus flumen Chobar, et facta est super eum ibi manus domini. Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone, et nubes magna et ignis involvens, et splendor in circuitu eius, et de medio ignis quasi species electri, id est de medio ignis; et ex medio eius similitudo quattuor animalium, et hic aspectus eorum: similitudo hominis in eis. Et quattuor facies uni, et quattuor penne uni. Et pedes eorum pedes recti, et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, et scintille quasi aspectus eris candentis. Et manus hominis sub pennis eorum in quattuor partibus; et facies et pennas per quattuor partes habebant. Iuncteque erant penne eorum alterius ad alterum. Non revertebantur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur. Similitudo autem vultus eorum facies hominis et facies leonis a dextris ipsorum quattuor, facies autem bovis a sinistris ipsorum quattuor, et facies aquile desuper ipsorum quattuor. Et facies eorum et penne eorum extente desuper; due penne singulorum iungebantur, et due tegebant corpora eorum; et unumquodque coram facie sua ambulabat. Ubi erat spiritus impetus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent. Et similitudo animalium et aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum. Hec erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, et de igne fulgur egrediens. Et animalia ibant et revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram iuxta animalia habens quattuor facies. Et aspectus rotarum et opus earum quasi visio maris, et una similitudo ipsarum quattuor, et aspectus earum et opera quasi sit rota in medio rote. Per quattuor partes earum euntes ibant, et non revertebantur cum ambularent. Statura quoque erat rotis et altitudo et horribilis aspectus, et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quattuor. Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rote iuxta ea; et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rote. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu et rote pariter levabantur sequentes eum; spiritus enim vite erat in rotis. Cum euntibus ibant et cum stantibus stabant, et cum elevatis a terra pariter elevabantur et rote sequentes ea, quia spiritus vite erat in rotis. Et similitudo super caput animalium firmamenti quasi aspectus cristalli horribilis, et extenti super capita eorum desuper. Sub firmamento autem penne eorum recte alterius ad alterum; unumquodque duabus alis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur. Et audiebam sonum alarum quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis dei; cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum; cumque starent, dimittebantur penne eorum. Nam cum fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant et submittebant alas suas. Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorum quasi aspectus lapidis saphiri similitudo throni, et super similitudinem throni similitudo quasi hominis desuper. Et vidi quasi speciem electri velut aspectum ignis eius per circuitum; a lumbis eius desuper et a lumbis eius usque deorsum vidi quasi speciem ignis ardentis in circuitu, velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluvie. Hic erat aspectus splendoris per girum. Hec visio similitudinis glorie domini. Et vidi et cecidi in faciem meam.

Et audivi vocem loquentis, et dixit ad me: Fili hominis, sta super pedes tuos et loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, et statuit me supra pedes meos; et audivi loquentem ad me et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israhel, ad gentes apostatrices que recesserunt a me. Patres eorum prevaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc; et filii dura facie et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Et dices ad eos: Hec dicit dominus deus, si forte vel ipsi audiant et si forte quiescant, quoniam domus exasperans est; et scient quia propheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est. Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant et quiescant, quoniam irritatores sunt. Tu autem fili hominis audi quecumque loquor ad te, et noli esse exasperans sicut domus exasperans est. Aperi os tuum et comede quecumque ego do tibi.

Et vidi, et ecce manus missa ad me in qua erat involutus liber. Et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris, et scripte erant in eo lamentationes et carmen et ve. Et dixit ad me: Fili hominis, quodcumque inveneris comede; comede volumen istud et vadens loquere ad filios Israhel. Et aperui os meum, et cibavit me volumine illo. Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, et viscera tua complebuntur volumine isto quod ego do tibi. Et comedi illud, et factum est in ore meo sicut mel dulce. Et dixit ad me: Fili hominis, vade et ingredere ad domum Israhel, et loqueris verba mea ad eos. Non enim ad populum profundi sermonis et ignote lingue tu mitteris ad domum Israhel, neque ad populos multos profundi sermonis et ignote lingue, quorum non possis audire sermones; et si ad illos mittereris, ipsi audirent te. Domus autem Israhel nolunt audire te, quia nolunt audire me; omnis quippe domus Israhel attrita fronte est et duro corde. Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, et frontem tuam duriorem frontibus eorum. Ut adamantem et silicem dedi faciem tuam. Ne timeas eos neque metuas a facie eorum, quia domus exasperans est. Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos quos loquor ad te assume in corde tuo, et auribus tuis audi; et vade et ingredere ad transmigrationem ad filios populi tui, et loqueris ad eos et dices eis: Hec dicit dominus deus, si forte audiant et quiescant. Et assumpsit me spiritus, et audivi post me vocem commotionis magne: Benedicta gloria domini de loco sancto suo; et vocem alarum animalium percutientium altera ad alteram, et vocem rotarum sequentium animalia, et vocem commotionis magne. Spiritus quoque levavit me et assumpsit me, et abii amarus in indignatione spiritus mei; manus enim domini erat mecum confortans me. Et veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar, et sedi ubi illi sedebant, et mansi ibi septem diebus merens in medio eorum. Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis

speculatorem dedi te domui Israel. & audies de ore meo verbum.
& annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium morte
morieris non annunciaveris ei neque locutus fueris ut avertatur
a via sua impia & vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur.
sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciave
ris impio & ille conversus non fuerit ab impietate sua & a via sua
iniqua. ipse quidem in iniquitate sua morietur: tu autem animam tuam
liberasti. Sed & si conversus iustus a iustitia sua fecerit iniqui
tatem ponam offendiculum coram eo. Ipse morietur quia annunci
asti ei. in peccato suo morietur. & non erunt in memoria iustitie
eius quas fecit. sanguinem vero eius de manu tua requiram. Si autem tu
annunciaveris iusto ut non peccet iustus. & ille non peccaverit.
vivens vivet. quia annunciasti ei. & tu animam tuam liberasti.

[E]t facta est super me manus domini. & dixit ad me. Surgens egre
dere in campum. & ibi loquar tecum. Et surgens egressus sum
in campum. & ecce ibi gloria domini stabat. quasi gloria quam vidi
iuxta flumen chobar. Et cecidi in faciem meam. Et ingressus
est in me spiritus & statuit me super pedes meos. & locutus est michi.
& dixit ad me. Ingredere & includere in medio domus tue.
Et tu fili hominis ecce data sunt super te vincula. & ligabunt te in
eis. & non egredieris in medio eorum. & linguam tuam adherescere
faciam palato tuo. & eris quasi mutus. nec quasi vir obiurgans
quia domus exasperans est. Cum autem locutus fuero tibi. aperiam os
tuum. & dices ad eos. Hec dicit dominus deus. Qui audit au
diat. & qui quiescit quiescat. quia domus exasperans est.
Et tu fili hominis sume tibi laterem. & pones eum coram te. &
describes in eo civitatem hierusalem. & ordinabis adversum eam obsi
dionem. & edificabis munitiones & comportabis aggerem. et
dabis contra eam castra. & pones arietes in gyro. Et tu sume
tibi sartaginem ferream. & pones eam in murum ferreum inter te et inter
civitatem. & obfirmabis faciem tuam ad eam. & erit in obsidio
nem. & circumdabis eam. Signum est domui Israel.

[E]t tu dormies super latus tuum sinistrum. & pones iniquitates
domus Israel super eo. c. l. numero dierum quibus dormies super
illud. & assumes iniquitatem eorum. Ego autem dedi tibi annos iniqui
tatis eorum numero dierum trecentos & lxxxx. dies. & porta
bis iniquitatem domus Israel. Et cum compleveris hec. dor
mies super latus tuum secundo. & assumes iniquitatem domus iuda
xl. diebus: Diem pro anno. diem inquam pro anno dedi tibi. Et ad obsi
dionem hierusalem convertes faciem tuam. & brachium tuum erit ex
tentum. & prophetabis adversus eam. Ecce circumdedi te vinculis
& non te convertes a latere tuo in latus aliud donec compleas dies
obsidionis tue. Et tu sume tibi frumentum. & hordeum. & fabam.
& lentem. & milium. & viciam. & mittes ea in vas unum. &
facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum.
trecentis & lxxxx. diebus: comedes illud. Cibus autem tuus quo
vesceris erit in pondere xx. stateris in die. A tempore usque ad
tempus comedes illud. Et aquam in mensura bibes sextam partem
hyn. A tempore usque ad tempus bibes illud. & quasi subcine
ricium hordeaceum comedes illud. & stercore quod egreditur de
homine operies illud in oculis eorum. Et dixit dominus. Sic co
medent filii Israel panem suum pollutum inter gentes. ad quas eiciam eos.
Et dixi. A. A. A. domine deus. ecce anima mea non est polluta
& morticinum & laceratum a bestiis non comedi ab infantia
mea usque nunc. non est ingressa in os meum omnis caro inmunda.
Et dixit ad me. Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus huma
nis. & facies panem tuum in eo. Et dixit ad me. Fili hominis. ec
ce ego conteram baculum panis in hierusalem. & comedent panem
in pondere. & in sollicitudine. & aquam in mensura et in angustia
bibent. ut deficientibus pane & aqua corruat unusquisque ad fratrem
suum. & contabescant in iniquitatibus suis.

[E]t tu fili hominis sume tibi gladium acutum radentem pilos. et as
sumes eum & duces per caput tuum & per barbam tuam. Et assumes
tibi stateram ponderis. & divides eos. Terciam partem igni com
bures in medio civitatis. iuxta completionem dierum obsidionis.
Et assumens terciam partem concides gladio in circuitu eius.
terciam vero aliam partem disperges in ventum. & gladium nudabo
post eos. Et sumes inde parvum numerum. & ligabis eos in
summitate pallii tui. & ex eis rursum tolles & proicies in me
dio ignis. & combures eos igni. & ex eo egredietur ignis in
omnem domum Israel. Hec dicit dominus deus. Ista est hierusalem.
In medio gentium posui eam. & in circuitu eius terras. & con
tempsit iudicia mea ut plus esset impia quam gentes. et precepta
mea ultra quam terre que in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea
proiecerunt. & in preceptis meis non ambulaverunt. Idcirco hec
dicit dominus deus. Quia superastis gentes. que in circuitu vestro
sunt. & in preceptis meis non ambulastis. & iudicia mea non fe
cistis. & iuxta iudicia gentium que in circuitu vestro sunt non estis
operati. Ideo hec dicit dominus deus. Ecce ego ad te. & ipse
ego faciam in medio tui iudicia in oculis gentium. & faciam in te que
non feci. & quibus similia ultra non faciam propter omnes abhominationes
tuas. Ideo comedent patres filios in medio tui. & filii comedent
patres suos & faciam in te iudicia & ventilabo universas reliquias
tuas in omnem ventum. Idcirco vivo ego dicit dominus deus. nisi pro
eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis. & omnibus
abhominationibus tuis. ego quoque confringam & non parcet oculus
meus. & non miserebor. Tercia pars tui peste morietur & fame con
sumetur in medio tui. & tercia pars tui gladio cadet in circuitu
tuo. terciam vero partem tuam in omnem ventum dispergam. et gladium evagi
nabo post eos. Et complebo furorem meum & requiescere faci
am indignationem meam in eis. & consolabor. & scient quia ego
dominus locutus sum in zelo meo. cum complevero indignationem meam
in eis. Et dabo te in desertum & in obprobrium gentibus: que in cir
cuitu tuo sunt. in conspectu omnis pretereuntis. Et eris obpro
brium & blasphemia exemplum & stupor in gentibus: que in
circuitu tuo sunt cum fecero in te iudicia in furore & in indignati
one mea. & in increpationibus ire. Ego dominus locutus sum quando
misero sagittas famis pessimas in eos que erunt mortifere et quas
mittam ut disperdam vos. & famem congregabo super vos. & conteram
in vobis baculum panis. & inmittam in vos famem & bestias pessi
mas usque ad internitionem. & pestilentia & sanguis transibunt
per te. et gladium inducam super te. Ego dominus locutus sum.

[E]t factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis pone faciem
tuam ad montes Israel. & prophetabis ad eos & dices. Montes Israel
audite verbum domini. Hec dicit dominus deus montibus et collibus:
rupibus & vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium. ut disper
dam excelsa vestra & demoliar aras vestras. & confringentur simu
lachra vestra. Et eiciam interfectos vestros ante ydola vestra. & da
bo cadavera vestra & filiorum Israel ante faciem simulachrorum vestrorum.
& dispergam ossa vestra circa aras vestras in omnibus habitationibus vestris.
urbes deserte erunt. & excelsa demolientur. & dissipabuntur.
& interibunt are vestre & confringentur. & cessabunt ydola
vestra. & conterentur delubra vestra. & delebuntur opera vestra. & cadet
interfectus in medio vestri. & scietis quia ego sum dominus. Et re
linquam in vobis eos qui fugerint gladium in gentibus: cum dispersero
vos in terris. & recordabuntur mei liberati vestri in gentibus: ad quas
captivi ducti sunt. quia contrivi cor eorum fornicans. et recedens
a me. & oculos eorum fornicantes post ydola sua. & displice
bunt sibimet super malis que fecerant in universis abhomina
tionibus suis. & scient quia ego dominus non frustra locutus sum
ut facerem malum hoc.

[H]ec dicit dominus. Percute manu tua. & allide pedem tuum.
& dic heu ad omnes abhominationes malorum domus Israel. qui
gladio. fame. peste ruituri sunt. Qui longe est peste mo
rietur. qui autem prope gladio corruet. & qui relictus fuerit &
obsessus. fame morietur. Et complebo indignationem meam
in eis. & scietis quia ego dominus cum fuerint interfecti vestri in
medio ydolorum vestrorum. & in circuitu ararum vestrarum in omni
colle excelso. & in cunctis summitatibus montium. & subter omne
lignum nemorosum. & subter universam quercum frondosam.
locum ubi accenderunt thura redolentia universis ydolis
suis. Et extendam manum meam super eos. & faciam terram desola
tam. & destitutam a deserto deblatha in omnibus habitatio
nibus eorum. & scient quia ego dominus.

[E]t factus est sermo domini ad me dicens. Et tu fili hominis. hec
dicit dominus deus Israel. Finis venit. finis venit super quatuor
plagas terre. nunc finis super te. Et emittam furorem meum
in te. & iudicabo te iuxta vias tuas. & ponam contra te
omnes abhominationes tuas. & non parcet oculus meus super te.
& non miserebor. sed vias tuas ponam super te. & abhomina
tiones tue in medio tui erunt. & scietis quia ego dominus.
Hec dicit dominus. Afflictio una. afflictio ecce venit.
venit finis. venit finis. evigilavit adversum te. ecce venit.
venit contritio super te qui habitas in terra. venit tempus. prope
est dies occisionis. & non glorie montium. Nunc de propinquo
effundam iram meam super te. & complebo furorem meum in te.
& iudicabo te iuxta vias tuas. & imponam tibi omnia scele
ra tua. & non parcet oculus meus neque miserebor. sed vias tuas
imponam tibi. & abhominationes tue in medio tui erunt.
& scietis quia ego sum dominus percutiens.

[E]cce dies. ecce dies domini venit. egressa est contritio. flo
ruit virga. germinavit superbia. iniquitas surrexit in virga
impietatis. & non ex eis. & non ex populo. neque ex sonitu eorum.
& non erit requies in eis. Venit tempus. appropinquavit dies.
Qui emit non letetur. & qui vendit non lugeat. quia ira super
omnem populum eius. quia qui vendit ad id quod vendidit non
revertetur adhuc in viventibus vita eorum. Visio enim ad om
nem multitudinem eius non regredietur. & vir in iniquitate vite
sue non confortabitur. Canite tuba preparentur omnes. & non
est qui vadat ad prelium. Ira enim mea super universum po
pulum eius. Gladius foris. pestis & fames intrinsecus.
Qui in agro est gladio morietur. & qui in civitate pestilen
tia. & fame devorabitur. & salvabuntur qui fugerint ex eis.
& erunt in montibus quasi columbe convallium. omnes trepi
di unusquisque in iniquitate sua. Omnes manus dissolventur
& omnia genua fluent aquis. Et accingent se ciliciis. & o
periet eos formido. & in omni facie confusio. & in universis
capitibus eorum calvicium. Argentum eorum foris proicietur. et aurum
eorum in sterquilinium erit. Argentum eorum & aurum eorum non va
lebit liberare eos in die furoris domini. Animam suam non satu
rabunt. & ventres eorum non implebuntur. quia scandalum iniqui
tatis eorum factum est. & ornamentum monilium suorum in super
biam posuerunt. & ymagines abhominationum suarum & simu
lachrorum fecerunt ex eo. Propter hoc dedi eis illud in inmundi
ciam. & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum. et impiis
terre in predam. & contaminabunt illud. & avertam faciem meam
ab eis. & violabunt archanum meum & introibunt in illud emis
sarii. & contaminabunt illud. Fac conclusionem quoniam terra plena
est iudicio sanguinum. & civitas plena iniquitate. Et adducam
pessimos de gentibus: & possidebunt domos eorum. & quiescere
faciam superbiam potentium. & possidebunt sanctuaria eorum. An
gustia superveniente requirent pacem & non erit. Conturbatio
super conturbationem veniet: & auditus super auditum. Et querent
visionem de propheta & non erit: et lex peribit a sacerdote. et consilium
a senioribus. Rex lugebit & princeps induetur merore. & manus
populi terre conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis. & secundum iudi
cia eorum iudicabo eos. & scient quia ego dominus.

[E]t factum est in anno sexto. in sexto mense in quinta mensis; ego sede
bam in domo mea. & senes iuda sederunt coram me. & cecidit
super me ibi manus domini. Et vidi. & ecce similitudo quasi aspe
ctus ignis. Ab aspectu lumborum eius & deorsum ignis. et a lum
bis eius & sursum quasi aspectus splendoris. & visio electri.
Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis
mei. & elevavit me spiritus inter terram & celum. & adduxit me in
hierusalem in visione dei. iuxta ostium interius quod respiciebat ad aquilo
nem. ubi erat statutum ydolum zeli ad provocandam emulationem.
Et ecce ibi gloria dei Israel. secundum visionem quam videram in campo. Et
dixit ad me. Fili hominis. leva oculos tuos ad viam aquilonis.
Et levavi oculos meos ad viam aquilonis. & ecce ab aquilone
porte altaris ydolum zeli in ipso introitu. Et dixit ad me. Fili
hominis. putasne vides tu quid isti faciunt abhominationes
magnas. quas domus Israel facit hic. ut procul recedam a sanctuario
meo. Et adhuc conversus videbis abhominationes maiores.
Et introduxit me ad ostium atrii. Et vidi. & ecce foramen
unum in pariete. Et dixit ad me. Fili hominis. fode parietem.
Et cum perfodissem parietem. apparuit ostium unum. Et dixit ad
me. Ingredere & vide abhominationes pessimas quas isti fa
ciunt hic. Et ingressus vidi & ecce omnis similitudo reptilium
& animalium abhominatio. & universa ydola domus Israel de
picta erant in pariete in circuitu per totum. & lxx. viri de senioribus
domus Israel. & iechonias filius saphan stabat in medio eorum stan
tium ante picturas. & unusquisque habebat thuribulum in manu

46

sua. et vapor nebulae de thure consurgebat. Et dixit ad me: Certe vides fili hominis, quae seniores domus Israel faciunt in tenebris, unusquisque in abscondito cubilis sui. Dicunt enim: Non videt nos dominus, dereliquit dominus terram. Et dixit ad me: Adhuc conversus videbis abhominationes maiores quas isti faciunt. Et introduxit me per ostium portae domus domini quod respiciebat ad aquilonem. et ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis. Numquid modica sunt domui Iuda, facere iniquitates quas fecerunt ipsi hic? Adhuc conversus videbis abhominationes maiores quas isti faciunt. Et introduxit me in atrium domus domini interius. et ecce in ostio templi domini inter vestibulum et altare quasi XX. quinque viri dorsa habentes contra templum domini. et facies ad orientem. et adorabant ad ortum solis. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis. Numquid leve est domui Iuda hoc ut facerent abhominationes istas quas fecerunt hic? quia replentes terram iniquitate conversi sunt ad irritandum me. et ecce applicant ramum ad nares suas. Ergo et ego faciam in furore meo. non parcet oculus meus nec miserebor. et cum clamaverint ad aures meas voce magna non exaudiam eos.

Et clamavit in auribus meis voce magna dicens: Appropinquaverunt visitationes urbis. et unusquisque vas interfectionis habet in manu sua. Et ecce sex viri veniebant de via portae superioris quae respicit ad aquilonem. et uniuscuiusque vas interitus in manu eius. Vir quoque unus in medio eorum vestitus erat lineis. et atramentarium scriptoris ad renes eius. Et ingressi sunt et steterunt iuxta altare ereum. et gloria domini Israel assumpta est de cherub quae erat super eum ad limen domus. et vocavit virum qui indutus erat lineis. et atramentarium scriptoris habebat in manu sua. et in lumbis suis. et dixit dominus ad eum: Transi per mediam civitatem in medio Hierusalem. et signa thau super frontes virorum gementium et dolentium. super cunctis abhominationibus quae fiunt in medio eius. Et illis dixit audiente me: Transite per civitatem sequentes eum. et percutite. Non parcat oculus vester nec misereamini. Senem. adolescentulum. et virginem. parvulum. et mulieres interficite usque ad internitionem. omnem autem super quem videritis thau ne occidatis. Et a sanctuario meo incipite. Ceperunt ergo a viris senioribus qui erant ante faciem domus. Et dixit ad eos: Contaminate domum. et implete atrium interfectis. Egredimini. Et egressi sunt et percutiebant eos qui erant in civitate. Et cede completa remansi ego. ruique super faciem meam. et clamans aio: Heu. Heu. Heu domine deus. ergone disperdes omnes reliquias Israel. effundens furorem tuum super Hierusalem? Et dixit ad me: Iniquitas domus Israel et Iuda magna est nimis valde. et repleta est terra sanguinibus: et civitas repleta est aversione. Dixerunt enim: Dereliquit dominus terram et dominus non videt. Igitur et meus non parcet oculus. neque miserebor. Viam eorum super caput eorum reddam. Et ecce vir qui indutus erat lineis qui habebat atramentarium in dorso suo. respondit verbum dicens: Feci sicut precepisti michi.

Et vidi et ecce in firmamento quod erat super caput cherubim quasi lapis saphirus. quasi species similitudinis solii apparuit super ea. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis: Ingredere in medio rotarum quae sunt subtus cherubim. et imple manus tuas prunis ignis quae sunt inter cherubim. et effunde super civitatem. Ingressusque est in conspectu meo. Cherubim autem stabant a dextris domus cum ingrederetur vir. et nubes implevit atrium interius. Et elevata est gloria domini desuper cherubim ad limen domus. et repleta est domus nube. et atrium repletum est splendore gloriae domini. et sonitus alarum cherubim audiebatur usque ad atrium exterius quasi vox loquentis dei omnipotentis. Cumque precepisset viro qui indutus erat lineis dicens: Sume ignem de medio rotarum quae sunt inter cherubim. ingressus ille stetit iuxta rotam. Et extendit cherub manum de medio cherubim ad ignem qui erat inter cherubim. et assumpsit et dedit in manu eius qui indutus erat lineis. Qui accipiens egressus est. et apparuit in cherubim similitudo manus hominis subtus pennas eorum. Et vidi. et ecce IIII. rotae iuxta cherubim. rota una iuxta cherub unum. et rota alia iuxta cherub unum. Species autem erat rotarum quasi visio lapidis crisoliti. et aspectus earum similitudo una IIII. quasi sit rota in medio rotae. Cumque ambularent in IIII. partes gradiebantur.

Non revertebantur ambulantes. sed ad locum ubi ire declinabat quae prima erat sequebantur. et ceterae nec convertebantur. Et omne corpus earum et colla. et manus et pennae et circuli plena erant oculis in circuitu IIII. rotarum. Et rotas istas vocavit volubiles audiente me. Quattuor autem facies habebat unum. facies una facies cherub. et facies secunda facies hominis. et in tertio facies leonis. et in quarto facies aquilae. Et elevata sunt cherubim. Ipsum est animal quod videram iuxta fluvium Chobar. Cumque ambularent cherubim ibant pariter et rotae iuxta ea. et cum elevarent cherubim alas suas ut exaltarentur a terra. non residebant rotae. sed et ipsae iuxta erant. Stantibus illis stabant. et cum elevatis elevabantur. Spiritus enim vitae erat in rotis. Et egressa est gloria domini a limine templi. et stetit super cherubim. Et elevantia cherubim alas suas. exaltata sunt a terra coram me. Et illis egredientibus rotae subsecutae sunt. et stetit in introitu portae domus domini orientalis. et gloria domini Israel erat super ea. Ipsum est animal quod vidi subter deum Israel iuxta fluvium Chobar. et intellexi quia cherubim essent. IIII. per IIII. vultus uni. et IIII. alae uni. et similitudo manus hominis sub alis eorum. et similitudo vultuum eorum. ipsi vultus quos videram iuxta fluvium Chobar. et intuitus eorum et impetus singulorum ante faciem suam ingrediebantur. Et elevavit me spiritus et introduxit me ad portam domus domini orientalem quae respicit solis ortum. et ecce in introitu portae XX. quinque viri. et vidi in medio eorum Iechoniam filium Azur. et Pheltiam filium Banaie principes populi. Dixitque ad me: Fili hominis. hi viri qui cogitant iniquitatem. et tractant consilium pessimum in urbe ista dicentes: Nonne dudum edificatae sunt domus? Haec est lebes. nos autem carnes. Ideirco vaticinare de eis. vaticinare fili hominis. Et irruit in me spiritus domini. et dixit ad me: Loquere. Haec dicit dominus: Sic locuti estis domus Israel. et cogitationes cordis vestri ego novi. Plurimos occidistis in urbe hac. et implestis vias eius interfectis. Propterea haec dicit dominus deus: Interfecti vestri quos posuistis in medio eius. hi sunt carnes et haec est lebes. Et educam vos de medio eius. Gladium metuistis. et gladium inducam super vos. ait dominus deus. et eiciam vos de medio eius. daboque vos in manus hostium. et faciam in vobis iudicia. Gladio cadetis. in finibus Israel iudicabo vos. et scietis quia ego dominus. Haec non erit vobis in lebetem. et vos non eritis in medio eius in carnes. In finibus Israel iudicabo vos. et scietis quia ego dominus. quia in preceptis meis non ambulastis. et iudicia mea non fecistis. sed iuxta iudicia gentium quae in circuitu vestro sunt estis operati.

Et factum est cum prophetarem. Pheltias filius Banaie mortuus est. Et cecidi in faciem meam clamans voce magna et dixi: Heu. heu. heu domine deus. consummationem tu facis reliquiarum Israel?

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis. fratres tui. viri tui. propinqui tui. et omnis domus Israel universi quibus dixerunt habitatores Hierusalem: longe recedite a domino. nobis data est terra in possessionem. Propterea haec dicit dominus deus: Quia longe feci eos in gentibus. et quia dispersi eos in terris. ero eis in sanctificationem modicam in terris ad quas venerunt. Propterea haec dicit dominus deus: Congregabo vos de populis. et adunabo vos de terris in quibus dispersi estis. daboque vobis humum Israel. Et ingredientur illuc. et auferent omnes offensiones cunctasque abhominationes eius de illa. Et dabo eis cor unum. et spiritum novum tribuam in visceribus eorum. Et auferam cor lapideum de carne eorum. et dabo eis cor carneum ut in preceptis meis ambulent et iudicia mea custodiant. faciantque ea. et sint michi in populum. et ego sim eis in deum. Quorum cor post offendicula et abhominationes suas ambulat. horum viam in capite suo ponam dicit dominus deus. Et elevaverunt cherubim alas suas. et rotae cum eis. et gloria dei erat super ea. Et ascendit gloria domini de medio civitatis. stetitque super montem qui est ad orientem urbis. Et spiritus levavit me adduxitque me in Chaldeam ad transmigrationem in visione spiritu dei. et sublata est a me visio quam videram. Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba domini quae ostendit michi.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas. qui oculos habent ad videndum et non vident. et aures ad audiendum et non audiunt. quia domus exasperans est. Tu ergo fili hominis fac tibi vasa transmigrationis. et transmigrabis per diem coram eis. Transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum in conspectu eorum si forte aspiciant. quia domus exasperans est. Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrationis per diem in conspectu eorum. Tu autem egredieris vespere coram eis. sicut egreditur migrans ante oculos eorum. Perfode tibi parietem et egredieris per eum in conspectu eorum. In humeris portaberis. in caligine efferens. Et faciem tuam velabis et non videbis terram. quia portentum te dedi domui Israel. Feci ergo sicut preceperat michi dominus. Vasa mea protuli quasi vasa transmigrationis per diem et vespere perfodi michi parietem manu. In caligine egressus sum et in humeris portatus in conspectu eorum.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis. numquid non dixerunt ad te domus Israel. domus exasperans: quid tu facis? Dic ad eos: Haec dicit dominus deus: Super ducem onus istud quod est in Hierusalem. et super omnem domum Israel quae est in medio eorum. Dic. Ego portentum vestrum. Quomodo feci. sic fiet illis. In transmigrationem et captivitatem ibunt. et dux qui est in medio eorum in humeris portabitur. in caligine egredietur. parietem perfodiant ut educant eum. Facies eius operietur ut non videat oculo terram. Et extendam rete meum super illum. et capietur in sagena mea. et adducam eum in Babilonem in terra Chaldeorum. Et ipsam non videbit. ibique morietur. Et omnes qui circa eum sunt presidium eius. et agmina eius dispergam in omnem ventum. et gladium evaginabo post eos. et scietis quia ego dominus. quando dispersero illos in gentibus. et disseminavero eos in terris. Et relinquam ex eis viros paucos a gladio et fame et pestilentia. ut narrent omnia scelera eorum in gentibus ad quas ingredientur. et scient quia ego dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis. panem tuum in conturbatione comede. sed et aquam tuam in festinatione et merore bibe. et dices ad populum terrae: Haec dicit dominus deus ad eos qui habitant in Hierusalem in terra Israel: Panem suum in sollicitudine comedent. et aquam suam in desolatione bibent. ut desoletur terra a multitudine sua propter iniquitatem omnium qui habitant in ea. et civitates quae nunc habitantur desolatae erunt. terraque deserta. et scietis quia ego dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis. quod est proverbium istud vobis in terra Israel dicentium: In longum differentur dies. et peribit omnis visio? Ideo dic ad eos: Haec dicit dominus deus: Quiescere faciam proverbium istud. neque vulgo dicetur ultra in Israel. Et loquere ad eos quod appropinquaverint dies. et sermo omnis visionis. Non enim erit ultra omnis visio cassa neque ambigua in medio filiorum Israel. quia ego dominus loquar quodcumque locutus fuero verbum et fiet. Non prolongabitur amplius. sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum et faciam illud dicit dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis. vaticinare ad prophetas Israel qui prophetant. et dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum domini. Haec dicit dominus deus: Ve prophetis insipientibus qui secuntur spiritum suum. et nichil vident. Quasi vulpes in desertis prophetae tui Israel erant. Non ascendistis ex adverso. neque opposuistis murum pro domo Israel. ut staretis in prelio in die domini. Vident vana. et divinant mendacium. dicentes: Ait dominus deus: cum dominus non miserit eos. et perseveraverunt confirmare sermonem. Numquid non visionem cassam vidistis. et divinationem mendacem locuti estis? Et dicitis: Ait dominus. cum ego non sim locutus. Propterea haec dicit dominus deus: Quia locuti estis vana et vidistis mendacium. ideo ecce ego ad vos ait dominus deus. et erit manus mea super prophetas qui vident vana. et divinant mendacium. In concilio populi mei non erunt. et in scriptura domus Israel non scribentur. nec ingredientur in terram Israel. et scietis quia ego dominus deus. eo quod deceperint populum meum dicentes: Pax. et non est pax. Et ipse edificabat parietem. illi autem liniebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absque temperatura quod casurus sit. Erit enim ymber inundans. et dabo lapides pregrandes desuper irruentes. et ventum procellae dissipantem. Siquidem ecce cecidit paries. Numquid non dicetur vobis ubi est litura quam linistis? Propterea haec dicit dominus deus: Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea. et ymber inundans i

furore meo erit. et lapides grandes in ira in consummationem. et destruam parietem quem linistis absque temperamento. et adequabo eum terrae. et revelabitur fundamentum eius. et cadet: et consumetur in medio eius. et scietis quia ego sum dominus. Et complebo indignationem meam in pariete. et in his qui liniunt eum absque temperamento. dicamque vobis. Non est paries. et non sunt qui liniunt eum, prophetae Israhel qui prophetant ad Hierusalem. et vident ei visionem pacis et non est pax ait dominus deus. Et tu fili hominis pone faciem tuam contra filias populi mei. quae prophetant de corde suo. et vaticinare super eas et dic. Haec dicit dominus deus. Vae quae consuunt pulvillos sub omni cubito. et faciunt cervicalia sub capite universae aetatis. ad capiendas animas. Cum caperent animas populi mei. vivificabant animas eorum. et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei et fragmen panis ut interficerent animas quae non moriuntur. et vivificarent animas quae non vivunt. mentientes populo credenti mendaciis. Propter hoc haec dicit dominus deus. Ecce ego ad pulvillos vestros quibus vos capitis animas volantes et dirumpam eos de brachiis vestris. et dimittam animas quas vos capitis animas ad volandum. et dirumpam cervicalia vestra. et liberabo populum meum de manu vestra. neque erunt ultra in manibus vestris. ad praedandum. et scietis quia ego sum dominus. Pro eo quod maerere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristavi. et confortastis manus impii ut non reverteretur a via sua mala et viveret: propterea vana non videbitis. et divinationes non divinabitis amplius. et eruam populum meum de manu vestra. et scietis quia ego dominus.

Et venerunt ad me viri seniorum Israhel. et sederunt coram me. Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis. et scandalum iniquitatis suae statuerunt contra faciem suam. Numquid interrogatus respondebo eis? Propter hoc loquere eis. et dices ad eos. Haec dicit dominus deus. Homo. homo de domo Israhel qui posuerit immunditias suas in corde suo. et scandalum iniquitatis suae statuerit contra faciem suam. et venerit ad prophetam interrogans eum per me. ego dominus respondebo in multitudine immunditiarum suarum. ut capiatur domus Israhel in corde suo, quo recesserunt a me in cunctis ydolis suis. Propterea dic ad domum Israhel. Haec dicit dominus deus Israhel. Convertimini et recedite ab ydolis vestris. et ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras. quia homo homo de domo Israhel et de proselytis quicumque advena fuerit in Israhel. si alienatus fuerit a me. et posuerit ydola sua in corde suo. et scandalum iniquitatis suae statuerit contra faciem suam. et venerit ad prophetam ut interroget eum per me. ego dominus respondebo ei per me. et ponam faciem meam contra hominem illum. et faciam illum in exemplum et in proverbium et disperdam illum de medio populi mei. et scietis quia ego dominus. Et propheta cum erraverit et locutus fuerit verbum. ego dominus decepi prophetam illum. Et extendam manum meam super illum. et delebo eum de medio populi mei Israhel. et portabit iniquitatem suam. Iuxta iniquitatem interrogantis. sic iniquitas prophetae erit. ut non erret ultra domus Israhel a me. neque polluatur in universis praevaricationibus suis. sed sint mihi in populum. et ego sim eis in deum. ait dominus exercituum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. terra cum peccaverit mihi ut praevaricetur praevaricans. extendam manum meam super eam. et conteram virgam panis eius. et inmittam in eam famem. et interficiam de ea hominem et iumentum. Et si fuerint tres viri isti in medio eius. Noe. Daniel. et Iob. ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. ait dominus exercituum. Quod si et bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam. et fuerit invia eo quod non sit pertransiens propter bestias. tres viri isti si fuerint in ea. vivo ego dicit dominus non liberabunt filios nec filias. sed ipsi soli liberabuntur. terra autem desolabitur. Vel si gladium induxero super terram illam. et dixero gladio transi per terram. et interfecero de ea hominem et iumentum. et tres viri isti fuerint in medio eius. vivo ego dicit dominus. non liberabunt filios neque filias. sed ipsi soli liberabuntur. Si autem et pestilentiam inmisero super terram illam. et effudero indignationem meam super illam in sanguine: ut auferam ex ea hominem et iumentum. et Noe. et Daniel. et Iob fuerint in medio eius. vivo ego dicit dominus deus quia filium et filiam non liberabunt. sed ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. quia haec dicit dominus deus. Quod et si quattuor iudicia mea pessima gladium. et famem. et bestias malas et pestilentiam inmisero in Hierusalem ut interficiam de ea hominem et pecus. tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios et filias. Ecce ipsi egredientur ad vos et videbitis viam eorum. et adinventiones eorum. et consolabimini super malo quod induxi in Hierusalem in omnibus quae importavi super eam. et consolabuntur vos cum videritis viam eorum et adinventiones eorum et cognoscetis quod non frustra fecerim omnia quae feci in ea ait dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. quid fiet ligno vitis ex omnibus lignis nemorum quae sunt inter ligna silvarum? Numquid tolletur de ea lignum ut fiat opus. aut fabricabitur de ea paxillus ut dependeat in eo quodcumque vas? Ecce igni datum est in escam. utramque partem eius consumpsit ignis. et medietas redacta est in favillam. Numquid utile erit ad opus? Etiam cum esset integrum non erat aptum ad opus. quanto magis cum ignis illud devoraverit et consumpserit nihil ex eo fiet operis. Propterea haec dicit dominus deus. Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum quod dedi igni ad devorandum. sic tradam habitatores Hierusalem et habitatores eius. et ponam faciem meam in eos. De igne egredientur et ignis consumet eos. et scietis quia ego dominus cum posuero faciem meam in eis. et dedero terram meam inviam et desolatam eo quod praevaricatores extiterint dicit dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. notas fac Hierusalem abhominationes suas et dices. Haec dicit dominus deus Hierusalem. Radix tua. et generatio de terra Chanaan. Pater tuus Amorreus. et mater tua Cethea. Et quando nata es in die ortus tui non est praecisus umbilicus tuus. et in aqua non es lota in salutem. nec sale salita. nec involuta pannis. Non pepercit super te oculus meus: ut facerem tibi omnia de his miseratus tui. sed proiecta es super faciem terrae in abiectione animae tuae in die qua nata es. Transiens autem per te vidi te conculcari in sanguine tuo. et dixi tibi cum esses in sanguine tuo vive. Dixi inquam tibi in sanguine tuo vive. Multiplicatam quasi germen agri dedi te. et multiplicata es et grandis effecta. et ingressa es. et pervenisti ad mundum muliebrem. Ubera tua intumuerunt et pilus tuus germinavit. et eras nuda et confusione plena. Et pertransivi per te et vidi te. et ecce tempus tuum tempus amantium. Et expandi amictum meum super te. et operui ignominiam tuam. Et iuravi tibi. et ingressus sum pactum tecum ait dominus deus et facta es mihi. Et lavi te aqua et emundavi sanguinem tuum a te. et unxi te oleo. et vestivi te discoloribus et calciavi te ianthino. et cinxi te bysso. et indui te subtilibus et ornavi te ornamento et dedi armillas in manibus tuis. et torquem circa collum tuum. et dedi inaurem super os tuum. et circulos in auribus tuis. et coronam decoris in capite tuo. et ornata es auro et argento. et vestita es bysso. et polymito et multis coloribus. Similam et mel et oleum comedisti. et decora facta es vehementer nimis. et profecisti in regnum. Et egressum est nomen tuum in gentes propter speciem tuam quia perfecta eras in decore meo quem posueram super te dicit dominus deus. et habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine meo. et exposuisti fornicationem tuam omni transeunti. ut eius fieres. Et sumens de vestimentis meis fecisti tibi excelsa hinc inde consuta. et fornicata es super eis. sicut non est factum neque futurum est. Et tulisti vasa decoris tui de auro meo et de argento meo quae dedi tibi. et fecisti tibi ymagines masculinas et fornicata es in eis. Et sumpsisti tibi vestimenta multicoloria et vestita es eis. et oleum meum et thymiama meum posuisti coram eis. et panem meum quem dedi tibi. similam. et oleum. et mel quibus enutrivi te et posuisti in conspectu eorum in odorem suavitatis. Et factum est ait dominus deus. et tulisti filios tuos et filias tuas quas generasti mihi. et immolasti eis ad devorandum. Numquid parva est fornicatio tua. immolasti filios meos. et dedisti illos consecrans eis. et post omnes abhominationes et fornicationes non es recordata dierum adolescentiae tuae quando eras nuda et confusione plena. et conculcata in sanguine tuo. Et accidit post omnem maliciam tuam ve ve tibi ait dominus deus. et edificasti tibi lupanar. et fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. Ad omne caput viae edificasti signum prostitutionis tuae: et abhominabilem fecisti decorem tuum. et divisisti pedes tuos omni transeunti. et multiplicasti fornicationes tuas. et fornicata es cum filiis Aegypti vicinis tuis magnarum carnium. et multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me. Ecce ego extendam manum meam super te. et auferam iustificationem tuam. et dabo in animas odientium te filiarum Palestinarum quae erubescunt in via tua scelerata. Et fornicata es in filiis Assyriorum. eo quod nondum fueris expleta. et postquam fornicata es. nec sic fueris satiata. Et multiplicasti fornicationem tuam in terra Chanaan cum Chaldeis. et nec sic satiata es. In quo mundabo cor tuum ait dominus deus. cum facias omnia opera haec mulieris meretricis et procacis? quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viae. et excelsum tuum fecisti in omni platea. nec facta es quasi meretrix fastidiosa augens pretium. sed quasi mulier adultera quae super virum suum inducit alienos. Omnibus meretricibus dantur mercedes. tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis. et donabas eis ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum. factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis. et post te non erit fornicatio. In eo enim quod dedisti mercedes. et mercedes non accepisti. factum est in te contrarium. Propterea meretrix audi verbum domini. Haec dicit dominus deus. Quia effusum est aes tuum. et revelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos et super ydola abhominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum quos dedisti eis. ecce ego congregabo omnes amatores tuos quibus commixta es. et omnes quos dilexisti cum universis quos oderas. et congregabo eos super te undique et nudabo ignominiam tuam coram eis. et videbunt omnem turpitudinem tuam. Et iudicabo te iudiciis adulterarum et effundentium sanguinem et dabo te in sanguinem furoris et zeli. Et dabo te in manus eorum et destruent lupanar tuum. et demolientur prostibulum tuum. et denudabunt te vestimentis tuis. et auferent vasa decoris tui. et relinquent te nudam. plenamque ignominia. Et adducent super te multitudinem. et lapidabunt te lapidibus et trucidabunt te gladiis suis. et comburent domos tuas igni. et facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum. Et desines fornicari. et mercedes ultra non dabis. et requiescet indignatio mea in te. et auferetur zelus meus a te. et quiescam nec irascar amplius eo quod non fueris recordata dierum adolescentiae tuae. et provocasti me in omnibus his. Quapropter et ego vias tuas in capite tuo dedi ait dominus deus. et non feci iuxta scelera tua in omnibus abhominationibus tuis. Ecce omnis qui dicit vulgo proverbium in te assumet illud dicens. Sicut mater. ita et filia eius. Filia matris tuae es tu. quae proiecit virum suum et filios suos. et soror sororum tuarum quae proiecerunt viros suos et filios suos. Mater vestra Cethea. et pater vester Amorreus. et soror tua maior Samaria ipsa et filiae eius quae habitant ad sinistram tuam. Soror autem tua minor te quae habitat a dextris tuis Sodoma et filiae eius. Sed nec in viis earum ambulasti neque secundum scelera earum fecisti. Paulominus pene sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis. Vivo ego dicit dominus deus. quia non fecit Sodoma soror tua ipsa et filiae eius sicut fecisti tu. et filiae tuae. Ecce haec fuit iniquitas Sodomae sororis tuae superbia saturitas panis. et habundantia. et otium ipsius. et filiarum eius. et manum egeno et pauperi non porrigebant. et elevatae sunt et fecerunt abhominationes coram me. et abstuli eas sicut vidisti. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit. sed vicisti eas sceleribus tuis. et iustificasti sorores tuas peccatis tuis. sceleratius agens ab eis. Iustificatae sunt enim a te. Ergo et tu porta confusionem tuam. quae vicisti sorores tuas peccatis tuis sceleratius agens ab eis. Iustificatae sunt enim a te. Ergo et tu confundere et porta ignominiam tuam. quae iustificasti sorores tuas. Et convertam restituens eas conversione Sodomorum cum filiabus suis. et conversione Samariae et filiarum eius. et convertam reversionem tuam in medio earum ut portes ignominiam tuam et confundaris in omnibus quae fecisti consolans eas. Et soror tua Sodoma et filiae eius revertentur ad antiquitatem suam. et Samaria et filiae eius revertentur ad antiquitatem suam. et tu et filiae tuae revertimini ad antiquitatem tuam. Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo. in die superbiae tuae. antequam revelaretur malicia tua sicut hoc tempore in obprobrium filiarum Syriae et cunctarum in circuitu tuo filiarum Palestinarum quae ambiunt te per gyrum. Scelus tuum. et ignominiam tuam tu portasti ait dominus deus. Et faciam tibi sicut despexisti iuramentum. ut irritum faceres pactum. et recordabor ego pacti

mei in diebus adolescentie tue. et suscitabo tibi pactum sempiternum. et recordaberis uiarum tuarum et confunderis cum receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis. et dabo eas tibi in filias sed non ex pacto tuo. Et suscitabo ego pactum meum tecum. et scies quia ego dominus. et recorderis et confundaris. et non sit tibi ultra aperire os pre confusione tua. cum placatus tibi fuero in omnibus que fecisti ait dominus deus.

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. propone enigma et narra parabolam ad domum israhel. et dices. Hec dicit dominus deus. Aquila grandis magnarum alarum longo membrorum ductu plena plumis et uarietate uenit ad libanum et tulit medullam cedri. Summitatem frondium eius auellit. et transportauit eam in terram chanaan. in urbe negociatorum posuit illam. Et tulit de semine terre. et posuit illud in terra pro semine ut firmaret radicem super aquas multas. In superficie posuit illud. Cumque germinasset creuit in uineam latiorem humili statura respicientibus ramis eius ad eam. et radices eius sub illa erant. Facta est ergo uinea et fructificauit in palmites. et emisit propagines. Et facta est aquila altera grandis magnis alis. multisque plumis. et ecce uinea ista quasi mittens radices suas ad eam. palmites suos extendit ad illam. ut irrigaret eam de areolis germinis sui. In terra bona super aquas multas plantata est ut faciat frondes et portet fructum. et sit in uineam grandem. Dic. Hec dicit dominus deus. Ergone prosperabitur? Nonne radices eius euellet. et fructus eius distringet. et siccabit omnes palmites germinis et arescet. et non in brachio grandi. neque in populo multo. ut euelleret eam radicitus? Ecce plantata est. Ergone prosperabitur? Nonne cum tetigerit eam uentus urens siccabitur. et in areis germinis sui arescet?

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Dic ad domum exasperantem: Nescitis quid ista significent? Dic. Ecce rex babilonis uenit in hierusalem. et assumet regem et principes eius. et adducet eos ad semet ipsum in babilonem. Et tollet de semine regni. ferietque cum eo fedus. et accipiet ab eo iusiurandum. Sed et fortes terre tollet. ut sit regnum humile et non eleuetur. sed custodiat pactum eius et seruet illud. Qui recedens ab eo misit nuntios ad egiptum ut daret sibi equos et populum multum. Numquid prosperabitur uel consequetur salutem qui fecit hec? Et qui dissoluit pactum, numquid effugiet? Viuo ego dicit dominus deus. quoniam in loco regis qui constituit eum regem cuius fecit irritum iuramentum et soluit pactum quod habebat cum eo in medio babilonis morietur. et non in exercitu grandi atque in populo multo faciet contra eum pharao prelium in iactu aggeris et in extructione uallorum ut interficiat animas multas. Spreuerat enim iuramentum ut solueret fedus. Et ecce dedit manum suam. et cum hec omnia fecerit non effugiet. Propterea hec dicit dominus deus. Viuo ego quoniam iuramentum quod spreuit et fedus quod preuaricatus est ponam in capite eius. et expandam super eum rete meum. et comprehendetur in sagena mea. et adducam eum in babilonem et iudicabo eum ibi in preuaricatione qua despexit me. et omnes profugi eius cum uniuerso agmine gladio cadent. residui autem in omnem uentum dispergentur. et scietis quia ego dominus locutus sum. Hec dicit dominus deus. Et sumam ego de medulla cedri sublimis et ponam. de uertice ramorum eius tenerum distringam. et plantabo super montem excelsum et eminentem. In monte sublimi israhel plantabo illud. et erumpet in germen et faciet fructum. et erit in cedrum magnam. et habitabunt sub ea uolucres omnes. et uniuersum uolatile sub umbra frondium eius nidificabit. et scient omnia ligna regionis quia ego dominus humiliaui lignum sublime. et exaltaui lignum humile. et exsiccaui lignum uiride. et frondere feci lignum aridum. Ego dominus locutus sum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Quid est quod inter uos parabolam uertitis in prouerbium in terra israhel dicentes. patres comederunt uuam acerbam. et dentes filiorum obstupescunt? Viuo ego dicit dominus deus. si erit uobis ultra parabola in prouerbium in israhel. Ecce omnes anime mee sunt. Vt anima patris. ita et anima filii mea est. Anima que peccauerit ipsa morietur. Et uir si fuerit iustus. et fecerit iudicium et iustitiam, in montibus non comederit. et oculos suos non leuauerit ad ydola domus israhel. et uxorem proximi sui non uiolauerit. et ad mulierem menstruatam non accesserit. et hominem non contristauerit. pignus debitori reddiderit, per uim nichil rapuerit. et panem suum esurienti dederit. et nudum operuerit uestimento. et ad usuram non commodauerit et amplius non acceperit. ab iniquitate auerterit manum suam. iudicium uerum fecerit inter uirum et uirum. in preceptis meis ambulauerit et iudicia mea custodierit ut faciat ueritatem hic iustus est. uita uiuet ait dominus deus. Quod si genuerit filium latronem et effundentem sanguinem. et fecerit unum de istis et hec quidem omnia non facientem. sed in montibus comedentem. et uxorem proximi sui polluentem. egenum et pauperem contristantem. rapinas rapientem. pignus non reddentem. et ad ydola leuantem oculos. abhominationem facientem ad usuram dantem et amplius accipientem, numquid uiuet? Non uiuet. Cum uniuersa detestanda hec fecerit morte morietur. sanguis eius in ipso erit. Quod si genuerit filium qui uidens omnia peccata patris sui que fecit timuerit et non fecerit simile eis. super montes non comederit. et oculos suos non leuauerit ad ydola domus israhel. et uxorem proximi sui non uiolauerit. et uirum non contristauerit. pignus non retinuerit. et rapinam non rapuerit. panem suum esurienti dederit. et nudum operuerit uestimento. a pauperis iniuria manum suam auerterit. usuram et superhabundantiam non acceperit. iudicia mea fecerit et in preceptis meis ambulauerit. hic non morietur in iniquitate patris sui. sed uita uiuet. Pater eius quia calumpniatus est et uim fecit fratri. et malum operatus est in medio populi sui. ecce mortuus est in iniquitate sua. Et dicitis. Quare non portabit filius iniquitatem patris? Videlicet quia filius iudicium et iustitiam fecit. omnia precepta mea custodiuit. et fecit illa. uita uiuet ait dominus deus.

XXX. Anima que peccauerit ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris. et pater non portabit iniquitatem filii. Iustitia iusti super eum erit. et impietas impii erit super eum. Si autem impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis que operatus est. et custodierit uniuersa precepta mea et fecerit iudicium et iustitiam. uita uiuet et non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est non recordabor. in iustitia sua quam operatus est uiuet.

Numquid uoluntatis mee est mors impii dicit dominus deus. et non ut conuertatur a uiis suis malis et uiuat? Si autem auerterit se iustus a iustitia sua et fecerit iniquitatem secundum omnes abhominationes quas operari solet impius. numquid uiuet? Omnes iustitie eius quas fecerat non recordabuntur. In preuaricatione sua qua preuaricatus est. et in peccato suo quod peccauit in ipsis morietur. Et dixistis. Non est equa uia domini. Audite domus israhel. Numquid uia mea non est equa. et non magis uie uestre praue sunt? Cum enim auerterit se iustus a iustitia sua et fecerit iniquitatem. morietur in ipsis. In iniustitia sua quam operatus est morietur. Et cum auerterit se impius ab impietate sua. quam operatus est. et fecerit iudicium et iustitiam. ipse animam suam uiuificabit. Considerans enim se et auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est. uita uiuet et non morietur.

Et dicunt filii israhel. Non est equa uia domini. Numquid uie mee non sunt eque domus israhel. et non magis uie uestre praue sunt? Ideo unumquemque iuxta uias suas iudicabo domus israhel ait dominus deus. Conuertimini et agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris et non erit uobis in ruinam iniquitas. Proicite a uobis omnes preuaricationes uestras in quibus preuaricati estis. et facite uobis cor nouum et spiritum nouum. Et quare moriemini domus israhel? quia nolo mortem morientis dicit dominus deus. reuertimini et uiuite. Et tu fili hominis assume planctum super principes israhel et dices. Quare mater tua leena inter leones cubauit, et in medio leunculorum enutriuit catulos suos. et eduxit unum de leunculis suis. Leo factus est et didicit capere predam. hominemque comedere. Et audierunt de eo gentes et non absque uulneribus suis ceperunt eum. et adduxerunt in cathenis in terram egypti. Que cum uidisset quoniam infirmata est. et periit expectatio eius. tulit unum de leunculis suis. leonem constituit eum. Qui incedebat inter leones. et factus est leo. et didicit predam capere et homines comedere. Didicit uiduas facere. et ciuitates eorum in desertum adducere. et desolata est terra et plenitudo eius. a uoce rugitus illius. Et conuenerunt aduersum eum omnes gentes undique de prouinciis. et expanderunt super eum rete suum. In uulneribus eorum captus est. et miserunt eum in caueam. et in cathenis adduxerunt eum ad regem babilonis. miseruntque eum in carcerem. ne audiretur uox eius super montes israhel. Mater tua quasi uinea in sanguine tuo plantata est super aquas. Fructus eius et frondes eius creuerunt ex aquis multis. et facte sunt ei uirge solide in sceptrum dominantium. et exaltata est statura eius super frondes. Et uidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum. et euulsa est in ira in terramque proiecta. et uentus urens siccauit fructum eius. Marcuerunt et arefacte sunt uirge roboris eius. ignis comedit eam. Et nunc transplantata est in desertum in terra inuia et sitienti. et egressus est ignis de uirga ramorum eius. qui fructum eius comedit. et non fuit in ea uirga fortis sceptrum dominantium. Planctus est. et erit in planctum.

Et factum est in anno septimo in quinto mense undecima mensis uenerunt uiri de senioribus israhel ut interrogarent dominum. et sederunt coram me. Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. loquere filiis israhel. et dices ad eos. Hec dicit dominus deus. Numquid ad interrogandum me uos uenistis? Viuo ego quia non respondebo uobis ait dominus deus. Si iudicas eos. si iudicas fili hominis abhominationes patrum eorum ostende eis. et dices ad eos. Hec dicit dominus deus. In die qua elegi israhel. et leuaui manum meam pro stirpe domus iacob. et apparui eis in terra egypti. et leuaui manum meam pro eis. dicens ego sum dominus deus uester. in die illa leuaui manum meam pro eis ut educerem eos de terra egypti. in terram quam prouideram eis. fluentem lacte et melle que est egregia inter omnes terras. et dixi ad eos. Vnusquisque offensiones oculorum suorum abiciat. et in ydolis egypti nolite pollui. Ego dominus deus uester. Et irritauerunt me noluerunque me audire. Vnusquisque abhominationes oculorum suorum non proiecit nec ydola egypti reliquerunt. Et dixi ut effunderem indignationem meam super eos. et implerem iram meam in eis. in medio terre egypti. et non feci propter nomen meum ut non uiolaretur coram gentibus in quarum medio erant. et inter quas apparui eis: ut educerem eos de terra egypti. Eduxi ergo eos de terra egypti et eduxi in desertum et dedi precepta mea eis. et iudicia mea ostendi eis. que faciat homo et uiuat in eis. insuper et sabbata mea dedi eis ut essent signum inter me et eos. et scirent quia ego dominus sanctificans eos. Et irritauerunt me domus israhel in deserto. in preceptis meis non ambulauerunt. et iudicia mea proiecerunt. que faciens homo uiuet in eis. et sabbata mea uiolauerunt uehementer. Dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto et consumerem eos. et non feci propter nomen meum ne uiolaretur in gentibus de quibus eieci eos in conspectu earum. Ego igitur leuaui manum meam super eos in deserto ne inducerem eos in terram quam dedi eis fluentem lacte et melle. precipuam terrarum omnium. quia iudicia mea proiecerunt et in preceptis meis non ambulauerunt et sabbata mea uiolauerunt. post ydola enim cor eorum gradiebatur. et pepercit oculus meus super eos ut non interficerem eos. nec consumpsi eos in deserto. Dixi autem ad filios eorum in solitudine. In preceptis patrum uestrorum nolite incedere. nec iudicia eorum custodiatis. nec in ydolis eorum polluamini.

Ego dominus deus uester. In preceptis meis ambulate. et iudicia mea custodite et facite ea. et sabbata mea sanctificate ut sit signum inter me et uos. et sciatis quia ego dominus deus uester. Et exacerbauerunt me filii eorum. in preceptis meis non ambulauerunt. et iudicia mea non custodierunt ut facerent ea. que cum fecerit homo uiuet in eis. et sabbata mea uiolauerunt. Et comminatus sum ut effunderem furorem meum super eos. et implerem iram meam in eis in deserto. Auerti autem manum meam. et non feci propter nomen meum ut non uiolaretur coram gentibus de quibus eieci eos in oculis earum. Iterum leuaui manum meam in eos in solitudine ut dispergerem eos in nationes et uentilarem eos in terras. eo quod iudicia mea non fecissent. et precepta mea reprobassent. et sabbata mea uiolassent. et post ydola patrum suorum fuissent oculi eorum. Ergo et ego dedi eis precepta non bona. et iudicia in quibus non uiuent. et pollui eos in muneribus suis cum offerrent omne quod aperit uuluam propter delicta sua. et scient quia ego dominus. Quam ob rem loquere ad domum israhel fili hominis. et dices ad eos. Hec dicit dominus deus. Adhuc et in hoc blasphemauerunt nomen meum patres uestri cum spreuissent me contemnentes. et induxissem eos in terram super quam leuaui manum meam ut darem eis. Viderunt omnem collem excelsum. et omne lignum nemorosum. et immolauerunt ibi uictimas suas. et dederunt ibi irritationem oblationis sue. et posuerunt ibi odorem suauitatis sue. et libauerunt oblationes suas. Et dixi ad eos. Quid est excelsum ad quod uos ingredimini? Et uocatum est nomen eius excelsum usque ad diem hanc.

Propterea dic ad domum israhel. Hec dicit dominus deus. Certe in uia

patrum urorum polluimini. & post offendicula eorum uos for
nicamini. & in oblatione donorum urorum cum transducitis filios
uros per ignem. uos polluimini in omnib: ydolis uris usq: hodie.
& ego respondebo uob domus isrl. Viuo ego dicit dns
ds. quia ego n respondebo uobis. neq: cogitatio mentis ure fiet
dicentium. Erimus sic gentes. & sic cognationes tre. ut cola
mus ligna & lapides. Viuo ego dicit domin ds. qm in manu for
ti & in brachio extento. & in furore effuso regnabo sup uos. 7
adducam uos in desertum pplorum. & iudicabor uobcu de pplis
& congregabo uos de tris in quib: dispsi estis. In manu ualida
& in brachio extento & in furore effuso regnabo sup uos. 7
adducam uos in desertum pplorum. & iudicabor uobcum ibi fa
cie ad faciem. Sicut iudicio contendi aduersum patres uros. in
deserto tre egypti. sic iudicabo uos dicit dominus ds. & subi
ciam uos sceptro meo. & inducam uos in uinculis federis. &

Eligam de uob transgressores & impios de tra incolatus eorum e
ducam eos. & tram isrl non ingredientur. & scietis qa ego dns.
Et uos domus isrl hec dicit dominus ds. Singuli post ydola
ura ambulate. & seruite eis. Quod si nec in hoc n audieritis me:
& nomen scm meum pollueritis ultra in muneribus uris & in ydo
lis uris. in monte sco meo in monte excelso isrl. ait dominus
ds. ibi seruiet m omnis domus isrl. omnis inquam. in tra in qua
placebunt m. & ibi queram primicias uras. & initium decimarum
in omnib: scificationib: uris in odore suauitatis suscipiam uos.
cum eduxero uos de pplis. & congregauero uos de terris in
quas dispsi estis. & scificabor in uobis in oculis nationum.
& scietis quia ego dominus cum induxero uos in tram isrl. in
tram ad qua leuaui manum mea ut darem eam patrib: uris.
& recordamini ibi uiaru urarum. & omnium scelerum urorum
quib: polluti estis in eis. & displicebitis uob in conspectu
uro in omnib: maliciis uris qs fecistis. & scietis qa ego do

minus cum bene fecero uobis ppt nomen meum n scdm uias
uras malas. neq: scdm scelera uestra pessima domus isrl. ait dns.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone fa
ciem tua contra uia austri. & stilla ad affricum. & ppha
ad saltum agri meridiani. & dices saltui meridiano. Audi
uerbum domini. Hec dicit domin ds. Ecce ego succenda in
te ignem. & comburam in te omne lignum uiride. & omne lignu
aridum. Non extinguetur flamma succensionis. & comburetur
omnis facies ab austro usq: ad aquilonem. & uidebit uniusa
caro quia ego dominus succendi eam. nec extinguetur. Et dixi.
A. A. A domine ds. ipsi dicunt de me. Numqd n p parabo
las loquitur iste. Et factus est sermo domini ad me dicens.
Fili hominis. pone faciem tua ad hierlm. & stilla ad scuaria 7
ppha contra humum isrl. & dices tre isrl. & hec dicit dns ds.
Ecce ego ad te & eiciam gladium meum de uagina sua. & occi
dam in te iustum & impium. Pro eo qd occidi in te iustu 7 impiu
idcirco egredietur gladius ms de uagina sua ad omnem carnem
ab austro usq: ad aquilonem. ut sciat omnis caro quia ego dns
eduxi gladium de uagina sua inreuocabilem. Et tu fili hois
ingemisce in contritione lumborum & in amaritudinib: inge
misces coram eis. Cumq: dixerint ad te quare tu gemis. dices:

Pro auditu quia uenit. & tabescet omne cor. & dissoluentur
omnes manus. & infirmabitur omnis sps. & p cuncta genua
fluent aque. Ecce uenit. & fiet. ait dominus ds. 7

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone
faciem tuam ad hierlm. & ppha & dices. Hec dicit domin
ds. Loquere. Gladi. gladius exacutus est. & limatus ut cc
dat uictimas. exacutus est ut splendeat limatus est. Qui mouet
sceptrum filii mei. succidisti omne lignum & dedi eum ad ceua
gitandum ut teneatur manu. Iste exacutus est gladi. & iste li
matus est. ut sit in manu interficientis. Clama & ulula fili ho
minis. quia hic factus est in pplo meo. hic in cunctis ducib: isrl
qui fugerant gladio tradita sunt cum pplo meo. Idcirco
plaude sup femur quia pbatus est. & hoc cum sceptrum
subuerterit & n erit dicit domin ds. Tu ergo fili hominis ppha
& percute manu ad manum. & duplicetur ac triplicetur
gladius interfectorum. Hic est gladius occisionis magne. q
obstupescere eos facit. in corde tabescere. & multiplicat
ruinas. In omnib: portis eorum dedi conturbatione gladii
acuti. & limati ad fulgendum & amicti ad cedem. Ex
acuere uade ad dexteram siue ad sinistram. quocumq: faciei

tue est appetit. Quin & ego plaudam manu ad manum. &
implebo indignationem meam. Ego domin locutus sum. 7

Et factus est sermo domini ad me dicens. Et tu fili hominis po
ne tibi duas uias. ut ueniat gladi regis babilonis. De tra
una egredientur ambo. & manu capiet coniecturam in capite uie
ciuitatis coniciet. Viam pones ut ueniat gladius ad rabbath
filiorum ammon. & ad iudam in hierlm munitissimam. Stetit enim
rex babilonis in biuio in capite duarum uiarum diuinationem
querens. commiscens sagittas. Interrogauit ydola. exta con
suluit. Ad dexteram eius facta est diuinatio sup hierlm ut
ponat arietes ut aperiat os in cede & eleuet uocem in ululatu
ut ponat arietes contra portas ut comportet aggerem. ut edifi
cet munitiones. Et erit quasi consulens frustra oraculum in
oculis eorum. & sabbatorum otium imitans. ipse autem recordabitur

iniquitatis ad capiendum. Idcirco hec dicit dominus ds.
Pro eo quod recordati estis iniquitates uras. & reuelastis p
uaricationes uras. & apparuerunt peccata ura in omnib: cogi
tationib: uris. pro eo inquam qd recordati estis ura capiemini.
Tu autem profane impie dux isrl. cuius uenit dies in tempore ini
quitatis prefinita. Hec dicit domin ds. Aufer cydarim. tolle
coronam. Nonne hec est que humilem exaltauit. & sublimem hu

miliauit. Iniquitatem. Iniquitatem. Iniquitatem ponam eam.
& hoc n fiet donec ueniat cuius est iudicium. & tradam ei. 7

Et tu fili hominis ppha & dic. Hec dicit dns ds ad filios amon
& ad obpbrium eorum. Et dices. Mucro. mucro. euagina te ad
occidendum. Lima te ut interficias. & fulgeas cum tibi uiderentur
uana. & diuinarentur mendacia. ut dareris sup colla uulneratorum
impiorum quorum uenit dies in tempore iniquitatis prefinita. Re
uertere ad uagina tua. In loco in quo creatus es. in terra natiuit
atis tue iudicabo te: & effundam sup te indignationem mea. In ig
ne furoris mei sufflabo in te. daboq: te in manus hominu insipi

entium & fabricantium interitum. Igni eris cibus. Sanguis
tuus erit in medio tre. obliuioni traderis. quia ego dns locutus sum. 7

Et factum e uerbum domini ad me dicens. Et tu fili hominis num
iudicas. num iudicas ciuitatem sanguinum. & ostendes ei omnes
abhominationes suas & dices. Hec dicit dns ds. Ciuitas
effundens sanguinem in medio sui ut ueniat tempus ei. & que
fecit ydola contra semet ipsam ut pollueretur. In sanguine
tuo qui a te effusus est deliquisti. & in ydolis tuis que fecisti
polluta es. & appropinquare fecisti dies tuos. & adduxisti tempus
annorum tuorum. Propterea dedi te obpbrium gentib: & irrisionem
in uniuersis tris. que iuxta te sunt. & que procul a te triumphabunt
de te. sordida nobilis grandis interitu. Ecce principes isrl
singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundedum sanguinem.
Patrem & matrem contumeliis affecerunt in te. aduenam calumni
ati sunt in medio tui. pupillum & uiduam contristauerunt apud te.
Scuaria mea spreuistis. & sabbata mea polluistis. Viri de
tractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem. & sup mon
tes comederunt in te. Scelus operati sunt in medio tui. Vere
cundiora patris discoperuerunt in te. inmundicia menstruate hu
miliauerunt in te. & unusquisq: in uxorem proximi sui operatus est
abhominationem. Frater sororem suam oppssit in te. Socer nurum
suam polluit nefarie. Munera acceperunt apud te ad effunde
dum sanguinem. Vsuram & sup habundantiam accepisti. 7
auare proximos tuos calumniabaris. meq: oblita es ait dns
ds. Ecce complosi manus meas sup auariciam tuam qua fecisti
& sup sanguinem qui effusus est in medio tui. Numqd susti
nebit cor tuum aut preualebunt manus tue in dieb: qs ego
faciam tibi. Ego dominus locutus sum. & faciam. & dispgam
te in nationes. & uentilabo te in tris. & deficere faciam inmu

ndiciam tuam a te. & possidebo te in conspectu gentium. & scie
tis quia ego dominus. 7

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. uersa
e michi domus isrl in scoriam. Omnes isti es. & stannum. &
ferrum. & plumbum in medio fornacis. scoria argenti facti s.
Propterea hec dicit dominus ds. Eo qd uersi estis omis in scoriam
idcirco ecce ego congregabo uos in media hierlm congregati
one argenti & eris & ferri & stanni & plumbi in medium
fornacis. & succendam in ea ignem ad conflandum. Sic con
gregabo in furore meo & in ira mea requiescam. & conflabo
uos & congregabo uos. & succendam uos in igne furoris mei
& conflabimini in medio eius. ut conflatur argentum in me

dio fornacis. sic eritis in medio ei. & scietis quia ego domin
cum effuderim indignationem mea sup uos.

Et factum e uerbum domini ad me dicens. Fili hominis dic ei.
Tu es tra inmunda. & n compluta in die furoris. Coniura
tio pphetarum in medio eius. sicut leo rugiens capiensq: predam.
Animam deuorauerunt inopis. & precium acceperunt. Viduas
eius multiplicauerunt in medio eius. Sacerdotes ei contem
pserunt legem mea. & polluerunt scuaria mea. Inter scm &
pfanum non habuerunt distantiam. & inter pollutum & mun
dum n intellexerunt. & a sabbatis meis auerterunt oculos suos.
& coinquinabar in medio eorum. Principes eius in medio illius
quasi lupi rapientes predam ad effundendum sanguinem. & ad p
dendas animas. & auare sectanda lucra. Prophete autem eius
liniebant eos absq: temperamento uidentes mala. diuinantes
eis mendacium. & dicentes. Hec dicit domin ds. cu domin
non sit locutus. Populi tre calumniabantur calumniam. & ra
piebant uiolenter. Egenum & pauperem affligebant. & ad
uenam opprimebant calumnia absq: iudicio. Et quesiui in
eis uirum qui interponeret sepem & staret oppositus contra me
pro terra ne dissiparem eam. & non inueni. Et effudi sup eos

indignationem mea. & in igne ire mee consumpsi eos. Viam
eorum in capite eorum reddidi ait dominus. 7

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. due mu
lieres filie matris unius fuerunt. & fornicate sunt. In egypto
in adolescentia sua fornicate sunt. ibi subacta sunt ubera ear.
& fracte sunt mamme pubertatis earum. Nomina autem earum
oolla maior. & ooliba soror eius minor. Et habui eas.
& pepererunt filios & filias. Porro earum nomina samaria
oolla. & hierlm ooliba. Fornicata e igitur oolla sup me. & in
saniuit in amatores suos in assyrios propinquantes uestitos
iacincto principes & magistratus. iuuenes cupidinis uniuersos
equites. ascensores equorum. & dedit fornicationes suas sup
eos. electos assyriorum filios uniuersos. & in omnib: in quos in
saniuit. In inmundiciis eorum polluta est. insup & fornicationes
suas quas habuerat in egypto n reliquit. Nam & illi dormi
erant cum ea in adolescentia ei. & illi confregerunt ubera pub
tatis eius. & effuderant fornicationem sup ea. Propterea tradi
di eam in manus amatorum suorum. in manus filiorum assur. sup quorum
insaniuit libidine. Ipsi discoperuerunt ignominiam eius.
Filios & filias ei tulerunt. & ipsam occiderunt gladio. 7 facte
sunt famose mulieres. & iudicia perpetrarunt mea. Quod cum

uidisset soror eius ooliba. plusquam illa insaniuit in libidine.
& fornicationem sua sup fornicationem sororis sue ad filios
assyriorum prebuit inpudenter ducib: & magistratib: ad se ue
nientib: indutis ueste uaria equitib: qui uectabantur equis.

& adolescentib: forma cunctis egregia. Et uidi qd polluta
esset uia una ambarum. & auxit fornicationes suas.
Cumq: uidisset uiros depictos in pariete ymagines chaldeorum
expressas colorib: & accinctos balteis renes. & tyaras tinctas
in capitib: eorum. formam ducum omnium similitudinem filiorum
babilonis. treq: chaldeorum in qua orti sunt. & insaniuit sup
eos concupiscentia oculorum suorum. & misit nuncios ad eos in
chaldeam. Cumq: uenissent ad eam filii babilonis ad cubile
mammarum polluerunt eam stupris suis. & polluta e ab eis
& saturata e anima eius ab illis. Denudauit quoq: fornica
tiones suas. & discoperuit ignominiam sua. & recessit aia mea
ab ea. sic recesserat anima mea a sorore ei. Multiplicauit enim
fornicationes suas recordatis dieb: adolescentie sue qb: forni
cata e in tra egypti. & insaniuit libidine sup concubitu eorum.
quorum carnes sunt ut carnes asinorum. & sicut fluxus equorum.
fluxus eorum. Et uisitasti scelus adolescentie tue. quando sub
acta sunt ubera tua in egypto. & confracte st mamme pubertatis
tue. Propterea ooliba hec dic domin ds. Ecce ego suscitabo os
amatores tuos contra te de quib: saciata est anima tua. & con
gregabo eos aduersum te in circuitu filios babilonis. & uniuersos
chaldeos nobiles tyrannos. & principes omis filios assyriorum
iuuenes forma egregia. duces & magistratus. uniuersos principes
principum. & nominatos. ascensores equorum. & uenient sup te.

48.

instructi curru et rota multitudo populorum. Lorica et clipeo et galea armabuntur contra te undique: et dabo coram eis iudicium et iudicabunt te iudiciis suis. Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore. Nasum tuum et aures tuas precident, et que remanserint gladio concident. Ipsi filios tuos et filias tuas capient, et novissimum tuum devorabitur igni. Et denudabunt te vestimentis tuis, et tollent vasa glorie tue. Et requiescere faciam scelus tuum de te, et fornicationem tuam de terra Egypti. Nec levabis oculos tuos ad eos, et Egypti non recordaberis amplius. Quia hec dicit dominus deus: Ecce ego tradam te in manus eorum quos odisti, in manus de quibus satiata est anima tua. Et agent tecum in odio, et tollent omnes labores tuos, et dimittent te nudam et ignominia plenam; et revelabitur ignominia fornicationum tuarum. Scelus tuum et fornicationes tue fecerunt hec tibi, quia fornicata es post gentes, inter quas polluta es in ydolis earum. In via sororis tue ambulasti, et dabo calicem eius in manu tua.

Hec dicit dominus deus: Calicem sororis tue bibes profundum et latum. Eris in derisum et in subsannationem, que es capacissima. Ebrietate et dolore repleberis, calice meroris et tristitie, calice sororis tue Samarie. Et bibes illum, et potabis usque ad feces, et fragmenta eius devorabis, et ubera tua lacerabis, quia ego locutus sum, ait dominus deus. Propterea hec dicit dominus deus: Quia oblita es mei, et proiecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum et fornicationes tuas. Et ait dominus ad me dicens: Fili hominis, numquid iudicas Oollam et Oolibam, et annuntias eis scelera earum? quia adultere sunt, et sanguis in manibus earum, et cum ydolis suis fornicate sunt. Insuper et filios suos quos genuerunt mihi obtulerunt eis ad devorandum. Sed et hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, et sabbata mea profanaverunt. Cumque immolarent filios suos ydolis suis, et ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut pollueret illud, etiam hec fecerunt in medio domus mee. Miserunt ad viros venientes de longe, ad quos nuntium miserant. Itaque ecce venerunt: quibus te lavisti, et circumlinisti stibio oculos tuos, et ornata es mundo muliebri. Sedisti in lecto pulcherrimo, et mensa ornata est ante te. Tymiama meum et unguentum meum posuisti super eam. Et vox multitudinis exultantis erat in ea. Et in viris qui de multitudine hominum adducebantur, et veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus earum, et coronas speciosas in capitibus earum. Et dixi ei que attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hec. Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oollam et ad Oolibam mulieres nefarias. Viri ergo iusti sunt. Hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, et iudicio effundentium sanguinem, quia adultere sunt, et sanguis in manibus earum. Hec enim dicit dominus deus: Adduc ad eas multitudinem, et trade eas in tumultum et in rapinam, et lapidentur lapidibus populorum, et confodiantur gladiis eorum. Filios et filias earum interficient, et domos earum igni succendent. Et auferam scelus de terra, et discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum. Et dabunt scelus vestrum super vos, et peccata ydolorum vestrorum portabitis, et scietis quia ego dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me in anno nono, in mense decimo, decima mensis, dicens: Fili hominis, scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis adversus Hierusalem hodie. Et dices per proverbium ad domum irritatricem parabolam, et loqueris ad eos: Hec dicit dominus deus: Pone ollam, pone inquam, et mitte in eam aquam. Congere frusta eius in eam, omnem partem bonam, femur et armum, electa et ossibus plena. Pinguissimum pecus assume; compone quoque struem ossium sub ea. Efferbuit coctio eius, et discocta sunt ossa illius in medio eius. Propterea hec dicit dominus deus: Ve civitati sanguinum, olle cuius rubigo in ea est, et rubigo eius non exivit de ea. Per partes et per partes suas eice eam; non cecidit super eam sors. Sanguis enim eius in medio eius est: super limpidissimam petram effudit illum, non effudit illum super terram ut possit operiri pulvere. Ut superinducerem indignationem meam, et vindicta ulciscerer, dedi sanguinem eius super petram limpidissimam ne operiretur. Propterea hec dicit dominus deus: Ve civitati sanguinum, cuius ego faciam grandem pyram. Congere ossa, que igne succendam. Consumentur carnes, et coquetur universa compositio, et ossa tabescent. Pone quoque eam super prunas vacuam, ut incalescat, et liquefiat es eius, et confletur in medio eius inquinamentum eius, et consumatur rubigo eius. Multo labore sudatum est, et non exivit de ea nimia rubigo eius, neque per ignem. Immunditia tua execrabilis, quia mundare te volui, et non es mundata a sordibus tuis. Sed nec mundaberis prius, donec requiescere faciam indignationem meam in te. Ego dominus locutus sum. Veni et faciam. Non transeam, nec parcam, nec miserebor. Iuxta vias tuas et iuxta adinventiones tuas iudicabo te, dicit dominus.

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis, ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga, et non planges neque plorabis, neque fluent lacrime tue. Ingemisce tacens; mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata sit tibi, et calciamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes. Locutus sum ergo ad populum mane, et mortua est uxor mea vespere. Fecique mane sicut preceperat mihi. Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis quid ista significent que tu facis? Et dixi ad eos: Sermo domini factus est ad me dicens: Loquere domui Israel: Hec dicit dominus deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperii vestri, et desiderabile oculorum vestrorum, et super quo pavet anima vestra. Filii vestri et filie vestre quas reliquistis gladio cadent. Et facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis, et cibos lugentium non comedetis. Coronas habebitis in capitibus vestris, et calciamenta in pedibus. Non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, et unusquisque gemet ad fratrem suum. Eritque Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia que fecit facietis, cum venerit istud. Et scietis quia ego dominus deus. Et tu, fili hominis, ecce in die qua tollam ab eis fortitudinem eorum et gaudium dignitatis, et desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt anime eorum, filios et filias eorum, in die illa cum venerit fugiens ad te ut annuntiet tibi, in die inquam illa aperietur os tuum cum eo qui fugerit, et loqueris et non silebis ultra. Eritque eis in portentum, et scietis quia ego dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra filios Ammon, et prophetabis de eis. Et dices filiis Ammon: Audite verbum domini dei. Hec dicit dominus deus: Pro eo quod dixisti: Euge, euge, super sanctuarium meum, quia pollutum est, et super terram Israel quia desolata est, et super domum Iuda quoniam ducti sunt in captivitatem: idcirco ego tradam te filiis orientalibus in hereditatem, et collocabunt caulas suas in te, et ponent in te tentoria sua. Ipsi comedent fruges tuas, et ipsi bibent lac tuum. Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, et filios Ammon in cubile pecorum, et scietis quia ego dominus. Quia hec dicit dominus deus: Pro eo quod plausisti manu, et percussisti pede, et gavisa es ex toto affectu super terram Israel, idcirco ecce ego extendam manum meam super te, et tradam te in direptionem gentium, et interficiam te de populis, et perdam te de terris, et conteram, et scietis quia ego dominus.

Hec dicit dominus deus: Pro eo quod dixerunt Moab et Seyr: Ecce sicut omnes gentes domus Iuda: idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de civitatibus, de civitatibus inquam eius et de finibus eius, inclitas terre Bethiesimoth, et Beelmeon, et Cariathaim, filiis orientis cum filiis Ammon, et dabo eam in hereditatem, ut non sit ultra memoria filiorum Ammon in gentibus. Et in Moab faciam iudicia, et scient quia ego dominus. Hec dicit dominus deus: Pro eo quod fecit Ydumea ultionem ut se vindicaret de filiis Iuda, peccavitque delinquens, et vindictam expetivit de eis, idcirco hec dicit dominus deus: Extendam manum meam super Ydumeam, et auferam de ea hominem et iumentum, et faciam eam desertam ab austro, et qui sunt in Dedan gladio cadent. Et dabo ultionem meam super Ydumeam per manum populi mei Israel, et facient in Edom iuxta iram meam et furorem meum, et scient vindictam meam, dicit dominus deus. Hec dicit dominus deus: Pro eo quod fecerunt Palestini vindictam, et ulti se sunt toto animo interficientes, et implentes inimicitias veteres, propterea hec dicit dominus deus: Ecce ego extendam manum meam super Palestinos, et interficiam interfectores, et perdam reliquias maritime regionis, faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore, et scient quia ego dominus, cum dedero vindictam meam super eos.

Et factum est in undecimo anno, prima mensis, factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Hierusalem: Euge, confracte sunt porte populorum, conversa est ad me; implebor, deserta est: propterea hec dicit dominus deus: Ecce ego super te, Tyre, et ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans. Et dissipabunt muros Tyri, et destruent turres eius, et radam pulverem eius de ea, et dabo eam in limpidissimam petram. Siccatio sagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait dominus deus, et erit in direptionem gentibus. Filie quoque eius que sunt in agro gladio interficientur, et scient quia ego dominus. Quia hec dicit dominus deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab aquilone, regem regum, cum equis et equitibus et curribus et cetu populoque magno. Filias tuas que sunt in agro gladio interficiet, et circumdabit te munitionibus, et comportabit aggerem in gyro, et elevabit contra te clipeum. Et vineas et arietes temperabit in muros tuos, et turres tuas destruet in armatura sua. Inundatione equorum eius operiet te pulvis eorum; a sonitu equitum et rotarum et curruum movebuntur muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipate. Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas. Populum tuum gladio cedet, et statue tue nobiles in terram corruent. Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas, et destruent muros tuos, et domos tuas preclaras subvertent, et lapides tuos et ligna tua et pulverem tuum in medio aquarum ponent. Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, et sonitus cytharum tuarum non audietur amplius. Et dabo te in limpidissimam petram. Siccatio sagenarum eris, nec edificaberis ultra, quia ego dominus locutus sum, dicit dominus deus.

Hec dicit dominus deus Tyro: Numquid non a sonitu ruine tue et gemitu interfectorum tuorum, cum occisi fuerint in medio tui, commovebuntur insule? Et descendent de sedibus suis omnes principes maris, et auferent exuvias suas, et vestimenta sua varia abicient, et induentur stupore. In terra sedebunt, et attoniti super repentino casu tuo admirabuntur. Et assumentes super te lamentum dicent tibi: Quomodo peristi, que habitas in mari, urbs inclita, que fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi? Nunc stupebunt naves in die pavoris tui, et turbabuntur insule in mari, eo quod nullus egrediatur ex te. Quia hec dicit dominus deus: Cum dedero te urbem desolatam sicut civitates que non habitantur, et adduxero super te abyssum, et operuerint te aque multe, et detraxero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, et collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris; porro cum dedero gloriam in terra viventium, in nichilum redigam te, et non eris; et requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens: Tu ergo, fili hominis, assume super Tyrum lamentum, et dices Tyro que habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas: Hec dicit dominus deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris ego sum, et in corde maris sita. Finitimi tui qui te edificaverunt impleverunt decorem tuum. Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris. Cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum. Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos, et transtra tua fecerunt tibi ex ebore indico, et pretoriola de insulis Italie. Byssus varia de Egypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo. Iacinctus et purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum. Habitatores Sydonis et Aradii fuerunt remiges tui. Sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui. Senes Biblii et prudentes eius habuerunt nautas ad ministerium varie supellectilis tue. Omnes naves maris et naute earum fuerunt in populo negotiationis tue. Perse et Lidii et Libies erant in exercitu tuo viri bellatores tui. Clipeum et galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo. Filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu. Sed et Pigmei qui erant in turribus tuis pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum. Ipsi compleverunt pulchritudinem tuam. Karthaginenses negotiatores tui, a multitudine cunctarum divitiarum argento, ferro, stanno, plumboque repleverunt nundinas tuas. Grecia, Thubal et Mosoch, ipsi institores tui, mancipia et vasa erea adduxerunt populo tuo. De domo Thogorma equos et equites et

mulos adduxerunt ad forum tuum. Filii dedan negotiatores tui. insulae multae negotiatio manus tuae. dentes eburneos et hebeninos commutaverunt in pretio tuo. Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum. gemmam. purpuram. et scutulata. et byssum. et sericum. et chodchod. proposuerunt in mercatu tuo. Iuda et terra israhel ipsi institores tui in frumento primo. balsamum. et mel. et oleum. et resinam proposuerunt in nundinis tuis. Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum. in multitudine diversarum opum in vino pingui. in lanis coloris optimi. Dan et grecia et mosel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum. stacte et calamus in negotiatione tua. Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum. Arabia et universi principes cedar. ipsi negotiatores manus tuae. cum agnis et arietibus et hedis venerunt ad te negotiatores tui. Venditores saba et reema. ipsi negotiatores tui cum universis primis aromatibus. et lapide pretioso et auro quod proposuerunt in mercatu tuo. Aran et chene et eden negotiatores tui. saba. assur. chelmad venditores tui. Ipsi negotiatores tui multifarie involucris iacinthi et polimitorum gazarumque pretiosarum quae obvolutae et astrictae erant funibus. Cedros quoque habebant in negotiationibus tuis. naves maris principes tui in negotiatione tua. Et repleta es et glorificata nimis in corde maris. In aquis multis adduxerunt te remiges tui. ventus auster contrivit te in corde maris. Divitiae tuae et thesauri tui et multiplex instrumentum tuum. nautae tui et gubernatores tui qui tenebant supellectilem tuam. et populo tuo preerant. viri quoque bellatores tui qui erant in te cum universa multitudine tua quae est in medio tui. cadent in corde maris in die ruinae tuae. A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes. Et descendent de navibus suis omnes qui tenebant remum. Nautae et universi gubernatores maris in terra stabunt. et eiulabunt super te voce magna. et clamabunt amare. et superiacient pulverem capitibus suis. et cinere conspergentur. Et radent super te calvitium. et accingentur ciliciis. et plorabunt te in amaritudine animae ploratu amarissimo. Et assument super te carmen lugubre. et plangent te. Quae est ut tyrus. quae obmutuit in medio maris. Quae in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos. in multitudine divitiarum tuarum et populorum tuorum ditasti reges terrae. Nunc contrita es a mari. in profundis aquarum opes tuae. et omnis multitudo tua quae erat in medio tui ceciderunt. Universi habitatores insularum obstupuerunt super te. et reges earum omnes tempestate perculsi mutaverunt vultus. Negotiatores populorum sibilaverunt super te. Ad nihilum deducta es. et non eris usque in perpetuum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. dic principi tyri. Haec dicit dominus deus. Eo quod elevatum est cor tuum. et dixisti. deus ego sum. et in cathedra dei sedi in corde maris. cum sis homo et non deus. et dedisti cor tuum quasi cor dei. Ecce sapientior es tu danihele. omne secretum non est absconditum a te. In sapientia et prudentia tua fecisti tibi fortitudinem. et adquisisti aurum et argentum in thesauris tuis. In multitudine sapientiae tuae. et in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem. et elevatum est cor tuum in robore tuo. Propterea haec dicit dominus deus. Eo quod elevatum est cor tuum quasi cor dei. idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium. et nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiae tuae. et polluent decorem tuum. Interficient et detrahent te. et morieris interitu occisorum in corde maris. Numquid loqueris dicens. deus ego sum. coram interficientibus te. cum sis homo et non deus in manu occidentium te. Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum. quia ego locutus sum ait dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. leva planctum super regem tyri. et dices ei. Haec dicit dominus deus. Tu signaculum similitudinis plenus sapientia. et perfectus decore. in deliciis paradisi dei fuisti. Omnis lapis pretiosus operimentum tuum. Sardius. topazius. et iaspis. crisolitus. et onix. et berillus. saphirus. et carbunculus. et smaragdus. Aurum opus decoris tui. et foramina tua in die qua conditus es preparata sunt. Tu cherub extentus et protegens. et posui te in monte sancto dei. In medio lapidum ignitorum ambulasti. perfectus in viis tuis a die conditionis tuae. donec inventa est iniquitas in te. In multitudine negotiationis tuae repleta sunt interiora tua iniquitate. et peccasti. et eieci te de monte dei. et perdidi te o cherub protegens de medio lapidum ignitorum. Et elevatum est cor tuum in decore tuo. perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. In terram proieci te. ante faciem regum dedi te ut cernerent te. In multitudine iniquitatum tuarum et iniquitate negotiationis tuae polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui qui comedat te. et dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. Omnes qui viderint te in gentibus obstupescent super te. Nichili factus es. et non eris in perpetuum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam contra sydonem. et prophetabis de ea. et dices. Haec dicit dominus deus. Ecce ego ad te sydon. et glorificabor in medio tui. et scient quia ego dominus cum fecero in ea iudicia. et sanctificatus fuero in ea. Et inmittam ei pestilentiam et sanguinem in plateis eius. et corruent interfecti in medio eius gladio per circuitum. et scient quia ego dominus. Et non erit ultra domui israhel offendiculum amaritudinis. et spina dolorem inferens undique per circuitum eorum qui adversantur eis. et scient quia ego dominus deus. Haec dicit dominus deus. Quando congregavero domum israhel de populis in quibus dispersi sunt. sanctificabor in eis coram gentibus. et habitabunt in terra sua quam dedi servo meo iacob. Et habitabunt in ea securi. et aedificabunt domos. et plantabunt vineas. et habitabunt confidenter cum fecero iudicia in omnibus qui adversantur eis per circuitum. et scient quia ego dominus deus eorum.

In anno decimo. in decimo mense. undecima die mensis. factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam contra pharaonem regem egypti. et prophetabis de eo et de egypto universa. Loquere et dices. Haec dicit dominus deus. Ecce ego ad te pharao rex egypti draco magne qui cubas in medio fluminum tuorum. et dicis. Meus est fluvius. et ego feci memetipsum. Et ponam frenum in maxillis tuis. et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis. et extraham te de medio fluminum tuorum. et universi pisces tui squamis tuis adherebunt. Et proiciam te in desertum. et omnes pisces fluminis tui. Super faciem terrae cades. non colligeris neque congregaberis. Bestiis terrae et volatilibus caeli dedi te ad devorandum. Et scient omnes habitatores egypti quia ego dominus. Pro eo quod fuisti baculus harundineus domui israhel. quando apprehenderunt te manu. et confractus es. et lacerasti omnem humerum eorum. et innitentibus eis super te comminutus es. et dissolvisti omnes renes eorum. Propterea haec dicit dominus deus. Ecce ego adducam super te gladium. et interficiam de te hominem et iumentum. Et erit terra egypti in desertum et in solitudinem. et scient quia ego dominus. Pro eo quod dixeris. fluvius meus est et ego feci eum. Idcirco ecce ego ad te et ad flumina tua. daboque terram egypti in solitudines gladio dissipatam. a turre syenes usque ad terminos ethyopiae. Non pertransibit eam pes hominis. neque pes iumenti gradietur in ea. et non habitabitur xl. annis. Daboque terram egypti desertam in medio terrarum desertarum. et civitates eius in medio urbium subversarum. et erunt desolatae xl. annis. Et dispergam egyptios in nationes. et ventilabo eos in terras. Quia haec dicit dominus deus. Post finem xl. annorum congregabo egyptum de populis in quibus dispersi fuerant. et reducam captivitatem egypti. et collocabo eos in terra phatures in terra nativitatis suae. et erunt ibi in regnum humile. et inter regna cetera erit humillima. et non elevabitur ultra super nationes. et imminuam eos ne imperent gentibus. neque erunt ultra domui israhel in confidentia docentes iniquitatem ut fugiant et sequantur eos. et scient quia ego dominus deus.

Et factum est in vicesimo et septimo anno. in primo mense. in una mensis. factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. nabuchodonosor rex babilonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversum tyrum. omne caput decalvatum. et omnis humerus depilatus est. et merces non est reddita ei. neque exercitui eius de tyro pro servitute qua servivit mihi adversum eam. Propterea haec dicit dominus deus. Ecce ego dabo nabuchodonosor regem babilonis in terra egypti. et accipiet multitudinem eius. et praedabitur manubias eius. et diripiet spolia eius. et erit merces exercitui illius. et operi quo servivit adversum eam. et dedi ei terram egypti pro eo quod laboraverit mihi ait dominus deus. In die illo pullulabit cornu domui israhel. et tibi dabo apertum os in medio eorum. et scient quia ego dominus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. propheta et dic. Haec dicit dominus. Ululate. ve ve diei. quia iuxta est dies. et appropinquat dies domini. dies nubis. tempus gentium erit. Et veniet gladius in egyptum. et erit pavor in ethyopia. cum ceciderint vulnerati in egypto. et ablata fuerit multitudo illius. et destructa fundamenta eius. Ethyopia et lybia et lidi et omne reliquum vulgus. et chub. et filii terrae foederis cum eis gladio cadent. Haec dicit dominus deus. Et corruent fulcientes egyptum. et destruetur superbia imperii eius. A turre syenes gladio cadent in ea ait dominus deus exercituum. Et dissipabuntur in medio terrarum desolatarum. et urbes eius in medio civitatum desertarum erunt. Et scient quia ego dominus cum dedero ignem in egypto. et attriti fuerint omnes auxiliatores eius. In die illa egredientur nuntii a facie mea in trieribus ad conterendam ethyopiae confidentiam. et erit pavor in eis in die egypti. quia absque dubio veniet. Haec dicit dominus deus. Et cessare faciam multitudinem egypti in manu nabuchodonosor regis babilonis. Ipse et populus eius cum eo. fortissimi gentium adducentur ad disperdendam terram. et evaginabunt gladios suos super egyptum. et implebunt terram interfectis. Et faciam alveos fluminum aridos. et tradam terram in manus pessimorum. et dissipabo terram et plenitudinem eius in manu alienorum. Ego dominus locutus sum. Haec dicit dominus deus. Et disperdam simulacra. et cessare faciam idola de memphis. et dux de terra egypti non erit amplius. et dabo terrorem in terra egypti. et disperdam terram phatures. et dabo ignem in taphnis. et faciam iudicia in alexandria. et effundam indignationem meam super pelusium robur egypti. et interficiam multitudinem alexandriae. Et dabo ignem in egypto. Quasi parturiens dolebit pelusium. et alexandria erit dissipata. et in memphis angustiae cotidianae. Iuvenes heliopoleos et bubasti gladio cadent. et ipsae captivae ducentur. Et in taphnis nigrescet dies. cum contrivero ibi sceptra egypti. et defecerit in ea superbia potentiae eius. Ipsam nubes operiet. filiae autem eius in captivitatem ducentur. et iudicia faciam in egypto. et scient quia ego dominus.

Et factum est in xi. anno in primo mense in septima mensis. factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. brachium pharaonis regis egypti confregi. et ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas. ut ligaretur pannis. et fasciaretur linteolis. ut recepto robore posset tenere gladium. Propterea haec dicit dominus deus. Ecce ego ad pharaonem regem egypti. et comminuam brachium eius forte sed confractum. et deiciam gladium de manu eius. Et dispergam egyptum in gentibus. et ventilabo eos in terris. Et confortabo brachia regis babilonis. daboque gladium meum in manu eius. et confringam brachia pharaonis. et gement gemitibus interfecti coram facie eius. Et confortabo brachia regis babilonis. et brachia pharaonis concident. et scient quia ego dominus. cum dedero gladium meum in manu regis babilonis. et extenderit eum super terram egypti. Et dispergam egyptum in nationes. et ventilabo eos in terras. et scient quia ego dominus.

Et factum est in xi. anno. tertio mense. una mensis. factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. dic ad pharaonem regem egypti et ad populum eius. Cui similis factus es in magnitudine tua. Ecce assur quasi cedrus in libano. pulcher ramis et frondibus nemorosus. excelsusque altitudine. et inter condensas frondes elevatum est cacumen eius. Aquae nutrierunt illum. abyssus exaltavit illum. Flumina eius manabant in circuitu radicum eius. et rivos suos emisit ad universa ligna regionis. Propterea elevata est altitudo eius super omnia ligna regionis. et multiplicata sunt arbusta eius. et elevati sunt rami eius prae aquis multis. Cumque extendisset umbram suam. in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia caeli. et sub frondibus eius genuerunt omnes bestiae saltuum. et sub umbraculo illius habitabat coetus gentium plurimarum. Eratque pulcherrimus in magnitudine sua. et in dilatatione arbustorum suorum. erat enim radix illius iuxta aquas multas. Cedri non fuerunt altiores illo in paradyso dei. abietes non ad

equauerunt summitatem eius, et platani non fuerunt eque frondibus illius. Omne lignum paradisi dei non est assimilatum illi et pulchritudini eius. quoniam speciosum feci eum, et multis condensisque frondibus; et emulata sunt eum omnia ligna uoluptatis, que erant in paradiso dei. Propterea hec dicit dominus deus. Pro eo quod sublimatus es in altitudine, et dedit summitatem suam uirentem atque condensam, et eleuatum est cor eius in altitudine sua, tradidi eum in manu fortissimi gentium. faciens faciet ei. iuxta impietatem eius eieci eum. et succident eum alieni et crudelissimi nationum, et proicient eum super montes. Et in cunctis conuallibus corruent rami eius, et confringentur arbusta eius in uniuersis rupibus terre. et recedent de umbraculo eius omnes populi terre, et relinquent eum. In ruina eius habitauerunt omnia uolatilia celi, et in ramis eius fuerunt uniuerse bestie regionis. Quam obrem non eleuabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, neque ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia que irrigantur aquis, quia omnes traditi sunt ad mortem, ad terram ultimam filiorum hominum in medio, ad eos qui descendunt in lacum. Hec dicit dominus deus. In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso, et prohibui flumina eius, et coercui aquas multas. Contristatus est super eum libanus, et omnia ligna agri concussa sunt, a sonitu ruine eius commoui gentes, cum deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in lacum. et consolata sunt in terra infima omnia ligna uoluptatis egregia atque preclara in libano uniuersa que irrigabantur aquis. Nam et ipsi cum eo descendent ad infernum ad interfectos gladio, et brachium uniuscuiusque sedebit sub umbraculo eius in medio nationum. Cui assimilatus es o inclite atque sublimis inter ligna uoluptatis? Ecce deductus es cum lignis uoluptatis ad terram ultimam, in medio incircumcisorum dormies, cum his qui interfecti sunt gladio. Ipse est pharao et omnis multitudo eius dicit dominus deus.

Et factum est in xii anno, in mense xii, in una mensis, factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis, assume lamentum super pharaonem regem egypti, et dices ad eum. Leoni gentium assimilatus es, et draconi qui est in mari. Et uentilabas cornu in fluminibus tuis, et conturbabas aquas pedibus tuis, et conculcabas flumina eorum. Propterea hec dicit dominus deus. Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, et extraham te in sagena mea. Et proiciam super faciem agri abiciam te, et habitare faciam super te omnia uolatilia celi, et saturabo de te uniuersas bestias terre. Et dabo carnes tuas super montes, et implebo colles tuos sanie tua, et irrigabo terram fetore sanguinis tui super montes, et ualles implebuntur ex te. Et operiam cum extinctus fueris celos, et nigrescere faciam stellas eius. Solem nube tegam, et luna non dabit lumen suum. Omnia luminaria celi merere faciam super te, et dabo tenebras super terram tuam dicit dominus deus, cum ceciderint uulnerati tui in medio terre, ait dominus deus. Et irritabo cor populorum multorum cum induxero contritionem tuam in gentibus super terram quam nescis. Et stupescere faciam super te populos multos, et reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cum uolare ceperit gladius meus super facies eorum, et obstupescent repente singuli pro anima sua in die ruine sue. quia hec dicit dominus deus. Gladius regis babilonis ueniet tibi, in gladiis fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes gentes he, et uastabunt superbiam egypti, et dissipabitur multitudo eius. Et perdam omnia iumenta eius que erant super aquas plurimas, et non conturbabit eas pes hominis ultra, neque ungula iumentorum turbabit eas. Tunc purissimas reddam aquas eorum, et flumina eorum quasi oleum adducam ait dominus deus, cum dedero terram egypti desolatam. Deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius. et scient quia ego dominus. Planctus est, et plangent eum. filie gentium plangent eum, super egyptum et super multitudinem eius plangent ait dominus deus.

Et factum est in xii anno in quinta decima mensis, factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem egypti et detrahe eam ipsam et filias gentium robustarum ad terram ultimam cum his qui descendunt in lacum. Quo pulchrior es? descende et dormi cum incircumcisis. In medio interfectorum gladio cadent, gladius datus est, attraxerunt eum, et omnes populos eius. Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus eius descenderunt, et dormierunt incircumcisi interfecti gladio. Ibi assur et omnis multitudo eius, in circuitu eius sepulchra eius. omnes interfecti et qui ceciderunt gladio. quorum sepulchra data sunt in nouissimis laci, et facta est multitudo per girum sepulchri eius uniuersi interfecti cadentesque gladio qui dederant quondam formidinem in terra uiuentium. Ibi helam et omnis multitudo eius per girum sepulchri sui omnes interfecti cadentesque gladio qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam qui posuerunt terrorem suum in terra uiuentium et portauerunt ignominiam suam cum his qui descenderunt in lacum. In medio interfectorum posuerunt cubile suum, in uniuersis populis eius. In circuitu eius sepulchrum illius. Omnes hi incircumcisi et interfecti gladio. Dederant enim terrorem in terra uiuentium, et portauerunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. In medio interfectorum positi sunt. Ibi mosoch et tubal, et omnis multitudo eius. In circuitu eius sepulchrum eius. Omnes hi incircumcisi interfectique et cadentes gladio quia dederunt formidinem suam in terra uiuentium et dormierunt cum fortibus cadentibusque et incircumcisis qui descenderunt ad infernum cum armis suis. et posuerunt gladios suos sub capitibus suis. et fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum, quia terror fortium facti sunt in terra uiuentium. Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, et dormies cum interfectis gladio. Ibi idumea et reges eius et omnes duces eius qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio et qui cum incircumcisis dormierunt, et cum his qui descenderunt in lacum. Ibi principes aquilonis omnes, et uniuersi uenatores qui deducti sunt cum interfectis pauentes, et in sua fortitudine confusi, qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, et portauerunt confusionem suam cum his qui descenderunt in lacum. Vidit eos pharao et consolatus est super uniuersa multitudine sua, que interfecta est gladio, et portauerunt confusionem suam cum his qui descenderunt in lacum, pharao et omnis exercitus eius ait dominus deus. quia dedi terrorem eius in terra uiuentium. Et dormiuit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio pharao et omnis multitudo eius, ait dominus deus.

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis, loquere ad filios populi tui, et dices ad eos. Terra cum induxero super eam gladium, et tulerit populus terre uirum unum de nouissimis suis, et constituerit eum super se speculatorem, et ille uiderit gladium uenientem super terram, et cecinerit bucina et annuntiauerit populo. audiens autem quisquis ille est sonitum bucine, non obseruauerit, ueneritque gladius et tulerit eum, sanguis ipsius super caput eius erit. Sonum bucine audiuit et non se obseruabit, sanguis eius in ipso erit. si autem se custodierit, animam suam saluabit. Quod si speculator uiderit gladium uenientem et non insonuerit bucina, et populus non se custodierit, ueneritque gladius et tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est: sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Et tu fili hominis speculatorem dedi te domui israhel. Audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me. Si me dicente ad impium morte morieris non fueris locutus ut se custodiat impius a uia sua, ipse impius in iniquitate sua morietur. sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annuntiante me ad impium ut a uiis suis conuertatur, non fuerit conuersus a uia sua, ipse in iniquitate sua morietur, porro tu animam tuam liberasti. Tu ergo fili hominis dic ad domum israhel. Sic locuti estis dicentes. Iniquitates nostre et peccata nostra super nos sunt, et in ipsis nos tabescimus. Quomodo ergo uiuere poterimus? Dic ad eos. Viuo ego dicit dominus deus, nolo mortem impii, sed ut conuertatur impius a uia sua mala et uiuat. Conuertimini a uiis uestris pessimis. Et quare moriemini domus israhel? Et tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui. Iusticia iusti non liberabit eum, in quacumque die peccauerit. et impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua. et iustus non poterit uiuere in iusticia sua in quacumque die peccauerit. etiam si dixero iusto quod uita uiuat, et confisus in iusticia sua fecerit iniquitatem, omnes iusticie eius obliuioni tradentur, et in iniquitate sua quam operatus est in ipsa morietur. Si autem dixero impio morte morieris, et egerit penitentiam a peccato suo, feceritque iudicium et iusticiam, pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis uite ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum, uita uiuet et non morietur. Omnia peccata eius que peccauit non imputabuntur ei, iudicium et iusticiam fecit, uita uiuet. Et dixerunt filii populi mei. Non est equi ponderis uia domini, et ipsorum uia iniusta est. Cum enim recesserit iustus a iusticia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis. et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque iudicium et iusticiam, uiuet in eis. Et dicitis. Non est recta uia domini. Vnumquemque iuxta uias suas iudicabo de uobis domus israhel.

Et factum est in xii anno, in xii mense, in quinta mensis transmigrationis nostre, uenit ad me qui fugerat de hierusalem dicens. Vastata est ciuitas. Manus autem domini facta fuerat ad me uespere antequam ueniret qui fugerat, aperuitque os meum donec ueniret ad me mane, et aperto ore meo non silui amplius. Et factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis qui habitant in ruinosis super humum israhel, loquentes aiunt. Vnus erat abraham et hereditate possedit terram, nos autem sumus multi, nobis data est terra in possessionem. Idcirco dices ad eos. Hec dicit dominus deus. Qui in sanguine comeditis, et oculos uestros leuatis ad inmunditias uestras, et sanguinem funditis: numquid terram hereditate possidebitis? Stetistis in gladiis uestris. fecistis abhominationes. et unusquisque uxorem proximi sui polluit, et terram hereditate possidebitis? Hec dices ad eos. Sic dicit dominus deus. Viuo ego, quia qui in ruinosis habitant gladio cadent, et qui in agro est bestiis tradetur ad deuorandum. qui autem in presidiis et in speluncis sunt, peste morientur. Et dabo terram in solitudinem et desertum, et deficiet superbia et fortitudo eius. et desolabuntur montes israhel, eo quod nullus est qui per eos transeat. et scient quia ego dominus cum dedero terram eorum desolatam et desertam propter uniuersas abhominationes suas quas operati sunt. Et tu fili hominis filii populi tui qui loquuntur de te iuxta muros et in ostiis domorum, et dicunt unus ad alterum, uir ad proximum suum loquentes. uenite et audiamus quis sit sermo egrediens a domino. et ueniunt ad te quasi si ingrediatur populus, et sedent coram te populus meus. et audiunt sermones tuos et non faciunt eos. quia in canticum oris sui uertunt illos. et auariciam sequitur cor eorum. et es eis quasi carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur. et audiunt uerba tua et non faciunt ea. et cum uenerit quod predictum est, ecce enim uenit, tunc scient quod prophetes fuerit inter eos.

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis, propheta de pastoribus israhel, propheta et dices pastoribus. Hec dicit dominus deus. Ve pastoribus israhel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges pascuntur a pastoribus? Lac comedebatis et lanis operiebamini, et quod crassum erat occidebatis. gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, et quod egrotum non sanastis. Quod fractum est non alligastis, et quod abiectum est non reduxistis. Quod perierat non quesistis. sed cum austeritate imperabatis eis, et cum potentia. et dispersi sunt oues mee eo quod non esset pastor: et facte sunt ad deuorandum omnium bestiarum agri et disperse sunt. Errauerunt greges mei in cunctis gentibus, et in uniuerso colle excelso, et super omnem faciem terre dispersi sunt greges mei, et non erat qui requireret, non erat inquam qui requireret. Propterea pastores audite uerbum domini. Viuo ego dicit dominus deus, quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, et oues mee in deuorationem omnium bestiarum agri eo quod non esset pastor: neque enim quesierunt pastores gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, et greges meos non pascebant, propterea pastores audite uerbum domini. Hec dicit dominus deus. Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, et cessare eos faciam ut ultra non pascant gregem, nec pascant pastores semetipsos, et liberabo gregem meum de manu ipsorum, et non erit eis ultra in escam, quia hec dicit dominus deus.

Ecce ego ipse requiram oues meas et uisitabo eas. sicut uisitat pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum, sic uisitabo oues meas, et liberabo eas de omnibus locis in quibus disperse fuerant in die nubis et caliginis. Et edu

eam eas de populis, et congregabo eas de terris, et inducam eas in terram suam, et pascam eas in montibus israel, in rivis et in cunctis sedibus terre. In pascuis uberrimis pascam eas, et in montibus israel excelsis erunt pascue earum. Ibi requiescent in herbis virentibus, et in pascuis pinguibus pascentur super montes israel. Ego pascam oves meas, et ego eas accubare faciam, dicit dominus deus. Quod perierat requiram, et quod abiectum erat reducam, et quod confractum fuerat alligabo, et quod infirmum fuerat consolidabo, et quod pingue et forte custodiam, et pascam illas in iudicio. Vos autem greges mei, hec dicit dominus deus: Ecce ego iudico inter pecus et pecus arietum et hyrcorum. Nonne satis erat pascua bona depasci? Insuper et reliquias pascuarum conculcabatis pedibus vestris, et cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis, et oves mee his que conculcata pedibus vestris fuerant pascebantur, et que pedes vestri turbaverant hec bibebant.

Propterea hec dicit dominus deus ad vos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum. Pro eo quod lateribus et humeris impingebatis, et cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora donec dispergerentur foras, salvabo gregem meum et non erit ultra in rapinam, et iudicabo inter pecus et pecus. Et suscitabo super eas pastorem unum qui pascat eas, servum meum david. Ipse pascet eas, et ipse erit eis in pastorem. Ego autem dominus ero eis in deum, et servus meus david princeps in medio eorum. Ego autem dominus locutus sum. Et faciam cum eis pactum pacis, et faciam cessare bestias pessimas de terra, et qui habitant in deserto securi dormient in saltibus. Et ponam eas in circuitu collis mei benedictionem, et deducam ymbrem in tempore suo. Pluvie benedictionis erunt, et dabit lignum agri fructum suum, et terra dabit germen suum, et erunt in terra sua absque timore, et scient quia ego dominus cum contrivero cathenas iugi eorum, et eruero eos de manu imperantium sibi. Et non erunt ultra in rapinam gentibus, neque bestie terre devorabunt eos, sed habitabunt confidenter absque ullo terrore. Et suscitabo eis germen nominatum, et non erunt ultra imminuti fame in terra, neque portabunt amplius obprobria gentium, et scient quia ego dominus deus eorum cum eis, et ipsi populus meus domus israel, ait dominus deus. Vos autem greges mei, greges pascue mee homines estis, et ego dominus deus vester, dicit dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis, pone faciem tuam adversum montem seyr, et prophetabis de eo, et dices illi: Hec dicit dominus deus: Ecce ego ad te mons seyr, et extendam manum meam super te, et dabo te desolatum atque desertum. Urbes tuas demoliar, et tu desertus eris, et scies quia ego dominus. Pro eo quod fueris inimicus sempiternus, et concluseris filios israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extreme. Propterea vivo ego, dicit dominus deus, quoniam sanguini tradam te, et sanguis te persequetur; et cum sanguinem oderis, sanguis persequetur te. Et dabo montem seyr desolatum et desertum, et auferam de eo euntem et redeuntem, et implebo montes eius occisorum suorum. In collibus tuis et in vallibus tuis atque in torrentibus interfecti gladio cadent. In solitudines sempiternas tradam te, et civitates tue non habitabuntur, et scietis quia ego dominus deus. Eo quod dixeris: Due gentes et due terre mee erunt, et hereditate possidebo eas, cum dominus esset ibi. Propterea vivo ego, dicit dominus deus, quia faciam iuxta iram tuam et secundum zelum tuum quem fecisti odio habens eos, et notus efficiar per eos cum te iudicavero. Et scies quia ego dominus. Audivi universa obprobria tua que locutus es de montibus israel dicens: Deserti dati sunt nobis ad devorandum. Et insurrexistis super me ore vestro, et derogastis adversum me verba vestra; ego audivi. Hec dicit dominus deus: Letante universa terra in solitudinem te redigam. Sicut gavisus es super hereditate domus israel eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi. Dissipatus eris mons seyr et omnis ydumea, et scient quia ego dominus.

Tu autem fili hominis propheta super montes israel dicens: Montes israel audite verbum domini. Hec dicit dominus deus: Eo quod dixerit inimicus de vobis: Euge, altitudines sempiterne in hereditatem date sunt nobis, propterea vaticinare et dic: Hec dicit dominus deus: Pro eo quod desolati estis et conculcati per circuitum, et facti in hereditatem reliquis gentibus, et ascendistis super labium lingue et obprobrium populi, propterea montes israel audite verbum domini dei. Hec dicit dominus deus montibus et collibus, torrentibus vallibusque et desertis parietibus, et urbibus derelictis que depopulate sunt et subsannate a reliquis gentibus per circuitum. Propterea hec dicit dominus deus: Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis gentibus et de ydumea universa, qui dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio et toto corde et ex animo, et eiecerunt eam ut vastarent. Ideo vaticinare super humum israel, et dices montibus et collibus, iugis et vallibus: Hec dicit dominus deus: Ecce ego in zelo meo et in furore meo locutus sum, eo quod confusionem gentium sustinueritis. Idcirco hec dicit dominus deus: Ego levavi manum meam ut gentes que in circuitu vestro sunt ipse confusionem suam portent. Vos autem montes israel ramos vestros germinetis, et fructum vestrum afferatis populo meo israel. Prope est enim ut veniat, quia ecce ego ad vos, et convertar ad vos, et arabimini, et accipietis sementem. Et multiplicabo in vobis homines omnemque domum israel, et inhabitabuntur civitates, et ruinosa instaurabuntur. Et replebo vos hominibus et iumentis, et multiplicabuntur et crescent, et habitare vos faciam sicut a principio, bonisque donabo maioribus quam habuistis ab initio, et scietis quia ego dominus. Et adducam super vos homines populum meum israel, et hereditate possidebunt te, et eris eis in hereditatem, et non addes ultra ut absque eis sis. Hec dicit dominus deus: Pro eo quod dicunt de vobis: Devoratrix hominum es, et suffocans gentem tuam, propterea homines non comedes amplius, et gentem tuam non necabis ultra, ait dominus deus. Nec auditam faciam in te amplius confusionem gentium, et obprobrium populorum nequaquam portabis, et gentem tuam non amittes amplius, ait dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis, domus israel habitaverunt in humo sua, et polluerunt eam in viis suis et in studiis suis; iuxta inmunditiam menstruate facta est via illorum coram me. Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine quem effuderunt super terram, et in ydolis suis polluerunt eam. Et dispersi sunt in gentes, et ventilati sunt in terras; iuxta vias eorum et adinventiones iudicavi illos. Et ingressi sunt ad gentes ad quas introierunt, et polluerunt nomen sanctum meum cum diceretur de eis: Populus domini est iste, et de terra eius egressi sunt. Et peperci nomini sancto meo quod polluerat domus israel in gentibus ad quas ingressi sunt. Idcirco dices populo israel: Hec dicit dominus deus: Non propter vos faciam ego domus israel, sed propter nomen sanctum meum quod polluistis in gentibus ad quas intrastis. Et sanctificabo nomen meum magnum quod pollutum est inter gentes, quod polluistis in medio earum, ut sciant gentes quia ego dominus, ait dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. Tollam quippe vos de gentibus, et congregabo vos de universis terris, et adducam vos in terram vestram. Et effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, et ab universis ydolis vestris mundabo vos. Et dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri. Et faciam ut in preceptis meis ambuletis, et iudicia mea custodiatis et operemini. Et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris, et eritis michi in populum, et ego ero vobis in deum. Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris, et vocabo frumentum et multiplicabo illud, et non ponam in vos famem. Et multiplicabo fructum ligni et genimina agri, ut non portetis ultra obprobrium famis in gentibus. Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum, et displicebunt vobis iniquitates vestre et scelera vestra. Non propter vos ego faciam, ait dominus deus, notum sit vobis. Confundimini et erubescite super viis vestris domus israel. Hec dicit dominus deus: In die qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, et habitare fecero urbes, et instauravero ruinosa, et terra deserta fuerit exculta, que quondam erat desolata in oculis omnis viatoris, dicent: Terra inculta facta est ut hortus voluptatis, et civitates deserte et destructe atque suffosse munite sederunt. Et scient gentes quecumque derelicte fuerint in circuitu vestro quia ego dominus edificavi dissipata plantavique inculta; ego dominus locutus sum et fecerim.

Hec dicit dominus: Adhuc in hoc invenient me domus israel ut faciam eis. Multiplicabo eos sicut gregem hominum, ut gregem sanctum, ut gregem hierusalem in sollempnitatibus eius. Sic erunt civitates deserte plene gregibus hominum, et scient quia ego dominus. Facta est super me manus domini, et eduxit me in spiritu domini, et dimisit me in medio campi qui erat plenus ossibus. Et circumduxit me per ea in gyro. Erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer. Et dixit ad me: Fili hominis, putasne vivent ossa ista? Et dixi: Domine deus, tu nosti. Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis, et dices eis: Ossa arida audite verbum domini. Hec dicit dominus deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum et vivetis. Et dabo super vos nervos, et succrescere faciam super vos carnes, et superextendam in vobis cutem, et dabo vobis spiritum et vivetis, et scietis quia ego dominus. Et prophetavi sicut preceperat michi. Factus est autem sonitus prophetante me, et ecce commotio, et accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad iuncturam suam. Et vidi, et ecce super ea nervi et carnes ascenderunt, et extensa est in eis cutis desuper, et spiritum non habebant. Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, et dices ad spiritum: Hec dicit dominus deus: A quattuor ventis veni spiritus, et insuffla super interfectos istos, et reviviscant. Et prophetavi sicut preceperat michi. Et ingressus est in ea spiritus, et vixerunt, steteruntque super pedes suos, exercitus grandis nimis valde. Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hec universa domus israel est. Ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, et periit spes nostra, et abscisi sumus. Propterea vaticinare et dices ad eos: Hec dicit dominus deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, et educam vos de sepulchris vestris populus meus, et inducam vos in terram israel. Et scietis quia ego dominus, cum aperuero sepulchra vestra, et eduxero vos de tumulis vestris populus meus, et dedero spiritum meum in vobis, et vixeritis. Et requiescere vos faciam super humum vestram, et scietis quia ego dominus locutus sum et feci, ait dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Et tu fili hominis sume tibi lignum unum, et scribe super illud: Iude et filiorum israel et sociis eius. Et tolle lignum alterum, et scribe super illud: Ioseph ligno effraim et cuncte domui israel sociorumque eius. Et adiunge illa unum ad alterum tibi in lignum unum, et erunt in unionem in manu tua. Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes: Nonne indicas nobis quid in his tibi velis? Loqueris ad eos: Hec dicit dominus deus: Ecce ego assumam lignum ioseph quod est in manu effraim, et tribus israel que iuncte sunt ei, et dabo eas pariter cum ligno iuda, et faciam eas in lignum unum, et erunt unum in manu eius. Erunt autem ligna super que scripseris in manu tua in oculis eorum, et dices ad eos: Hec dicit dominus deus: Ecce ego assumam israel de medio nationum ad quas abierunt, et congregabo eos undique, et adducam eos ad humum suam. Et faciam eos gentem unam in terra israel, et rex unus erit omnibus imperans, et non erunt ultra due gentes, nec dividentur amplius in duo regna. Neque polluentur ultra in ydolis suis, et abhominationibus suis, et in cunctis iniquitatibus suis, et salvos eos faciam de universis sedibus suis in quibus peccaverunt, et emundabo eos, et erunt michi populus, et ego eis ero deus. Et servus meus david rex super eos, et pastor erit unus omnium eorum. In iudiciis meis ambulabunt, et mandata mea custodient, et facient ea. Et habitabunt super terram quam dedi servo meo iacob, in qua habitaverunt patres vestri, et habitabunt super eam ipsi et filii eorum et filii filiorum eorum usque in sempiternum, et david servus meus princeps eorum in perpetuum. Et percutiam cum illis fedus pacis, pactum sempiternum erit eis. Et fundabo eos et multiplicabo, et dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. Et erit tabernaculum meum in eis, et ero eis deus, et ipsi erunt michi populus. Et scient gentes quia ego dominus sanctificator israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra gog et terram magog, principem capitis mosoch et iubal, et vaticinare de eo, et dices ad eum: Hec dicit dominus deus: Ecce ego ad te gog, principem capitis mosoch et iubal, et circumagam te, et ponam frenum in maxillis tuis, et educam te et omnem exercitum tuum, equos et equites vestitos loricis universos, multitudinem magnam, hastam et clypeum arripientium et gladium. Perse, ethyopes et libies cum eis omnes

scutata & galeati. Gomer & universa agmina eius. domus Thogorma. latera aquilonis & totum robur eius populique multi tecum. Prepara & instrue te, & omnem multitudinem tuam que coacervata est ad te. & esto eis in preceptum. Post dies autem multos visitaberis in novissimo annorum. venies ad terram que reversa est a gladio congregata de populis multis ad montes israhel. qui fuerunt deserti iugiter. Hec de populis educta est; & habitaverunt in ea confidenter universi. Ascendens autem quasi tempestas venies. & quasi nubes ut operias terram tu & omnia agmina tua. & populi multi tecum. Hec dicit dominus deus. In die illa ascendent sermones super cor tuum. & cogitabis cogitationem pessimam & dices. Ascendam ad terram absque muro. vectes & porte non sunt eis. ut diripias spolia & invadas predam. ut inferas manum tuam super eos. qui deserti fuerant & postea restituti & super populum qui est congregatus ex gentibus: qui possidere cepit & esse habitator umbilici terre. Saba & Dedan. & negociatores Tharsis. & omnes leones eius dicent tibi. Numquid ad sumenda spolia tu venis. Ecce ad diripiendam predam congregasti multitudinem tuam. ut tollas argentum & aurum auferas supellectilem atque substantiam. & diripias manubias infinitas.

Propterea vaticinare fili hominis. & dices ad Gog. Hec dicit dominus deus. Numquid non in die illo cum habitaverit populus meus israhel confidenter scies & venies de loco tuo a lateribus aquilonis tu & populi multi tecum ascensores equorum universi cetus & exercitus vehemens. Et ascendes super populum meum israhel quasi nubes ut operias terram. In novissimis diebus eris. & adducam te super terram meam. ut sciant gentes me cum sanctificatus fuero in te. in oculis eorum o Gog. Hec dicit dominus deus. Tu ergo ille es de quo locutus sum in diebus antiquis. in manu servorum meorum prophetarum israhel qui prophetaverunt in diebus temporum illorum ut adducerem te super eos. Et erit in die illa in die adventus Gog super terram israhel ait dominus deus, ascendet indignatio mea in furore meo. & in zelo meo. In igne ire mee locutus sum quia in die illa erit commotio magna super terram israhel. & commovebuntur a facie mea pisces maris. & volucres celi & bestie agri & omne reptile quod movetur super humum. cunctique homines qui sunt super faciem terre. & subvertentur montes & cadent sepes. & omnis murus in terram corruet. & convocabo adversum eum in cunctis montibus meis gladium ait dominus deus. Gladius uniuscuiusque in fratrem suum dirigetur. & iudicabo eum peste & sanguine. & ymbre vehementi. & lapidibus inmensis. Ignem & sulphur pluam super eum. & super exercitum & super populos multos qui sunt cum eo. & magnificabor & sanctificabor & notus ero in oculis gentium multarum. & scient quia ego dominus. Tu autem fili hominis vaticinare adversum Gog & dices. Hec dicit dominus deus. Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch & Thubal. & circumagam te & reducam te. & ascendere te faciam de lateribus aquilonis. & adducam te super montes israhel. & percutiam arcum tuum in manu sinistra tua. & sagittas tuas de manu dextera tua deiciam. Super montes israhel cades tu. & omnia agmina tua. & populi qui tecum sunt feris. avibus: omnique volatili celi & bestiis terre dedi te devorandum. Super faciem agri cades. quia ego locutus sum ait dominus deus. Et inmittam ignem in Magog. & in his qui habitant in insulis confidenter. & scient quia ego dominus deus. & nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei israhel. & non polluam nomen sanctum meum amplius & scient gentes quia ego dominus sanctus israhel. Ecce venit & factum est ait dominus deus.

Hec est dies de qua locutus sum. Egredientur habitatores de civitatibus israhel. & succendent & comburent arma. clipeum & hastas. arcus & sagittas. & baculos manus & contos. & succendent ea igni septem annis. Et non portabunt ligna de regionibus: neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igne. Et depredabuntur eos quibus prede fuerant & diripient vastatores suos. ait dominus deus. Et erit in die illa dabo Gog locum nominatum sepulchrum in israhel. vallem viatorum ad orientem maris. que obstupescere faciet pretereuntes. Et sepelient ibi Gog & omnem multitudinem eius. & vocabitur vallis multitudinis Gog. & sepelient eos domus israhel. ut mundent terram septem mensibus. Sepeliet autem omnis populus terre. & erit eis nominata dies. in qua glorificatus sum ait dominus deus. Et viros iugiter constituent lustrantes terram qui sepeliant & requirant eos. qui remanserant super faciem terre. & emundent eam. Post menses autem septem querere incipient. & circuibunt peragrantes terram. Cumque viderint os hominis. statuent iuxta illud titulum donec sepeliant illud pollinctores in valle multitudinis Gog. nomen autem civitatis Amona & mundabunt terram.

Tu ergo fili hominis hec dicit dominus deus. dic omni volucri & universis volatilibus: cunctisque bestiis agri. Convenite properate currite undique ad victimam meam quam ego immolo vobis. victimam grandem super montes israhel. ut comedatis carnes. & bibatis sanguinem. Carnes fortium comedetis. & sanguinem principum terre bibetis. arietum agnorum & hyrcorum taurorumque altilium & pinguium omnium. & comedetis adipem in saturitate. & bibetis sanguinem in ebrietate. de victima quam ego immolabo vobis. & saturabimini super mensam meam de equo & de equite forti. & de universis viris bellatoribus ait dominus deus. Et ponam gloriam meam in gentibus & videbunt omnes gentes iudicium meum quod fecerim. & manum meam quam posuerim super eos. & scient domus israhel quia ego dominus deus eorum a die illa & deinceps. & scient gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus israhel. eo quod reliquerint me & absconderim faciem meam ab eis: & tradiderim eos in manus hostium. & ceciderint in gladio universi. Iuxta inmunditiam eorum & scelus feci eis. & abscondi faciem meam ab illis. Propterea hec dicit dominus deus. Nunc reducam captivitatem Iacob. & miserebor omnis domus israhel. & assumam zelum pro nomine sancto meo. & portabunt confusionem suam & omnem prevaricationem qua prevaricati sunt in me. cum habitaverint in terra sua confidenter neminem formidantes. & reduxero eos de populis & congregavero de terris inimicorum suorum. & sanctificatus fuero in eis in oculis gentium plurimarum. & scient quia ego dominus deus eorum eo quod transtulerim eos in nationes. & congregavero eos super terram suam. & non dereliquerim quemquam ex eis ibi. & non abscondam ultra faciem meam ab eis. eo quod effuderim spiritum meum super domum israhel ait dominus deus.

In vicesimo quinto anno transmigrationis nostre in exordio anni decima mensis. quarto decimo anno. postquam percussa est civitas in ipsa hac die. facta est super me manus domini. & adduxit me illuc in visione dei. Adduxit me in terram israhel. & dimisit me super montem excelsum nimis super quem erat quasi edificium civitatis vergentis ad austrum. & introduxit me illuc. Et ecce vir cuius erat species quasi species eris. & funiculus lineus in manu eius. & calamus mensure in manu eius. stabat autem in porta. Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis, vide oculis tuis. & auribus tuis audi. & pone cor tuum in omnia que ostendam tibi. quia ut ostendantur tibi adductus es huc. Annuncia omnia que tu vides domui israhel. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique: & in manu viri calamus mensure sex cubitorum & palmo. Et mensus est latitudinem edificii calamo uno. altitudinem quoque calamo uno. Et venit ad portam que respiciebat viam orientalem. & ascendit per gradus eius. & mensus est limen porte calamo uno latitudinem. id est limen unum calamo uno in latitudine. & thalamum uno calamo in longum. & uno calamo in latum. & inter thalamos quinque cubitos. & limen porte iuxta vestibulum porte intrinsecus calamo uno. Et mensus est vestibulum porte octo cubitorum & frontem eius duobus cubitis. Vestibulum autem porte intrinsecus erat. Porro thalami porte ad viam orientalem. tres hinc. & tres inde. Mensura una trium. & mensura una frontium ex utraque parte. Et mensus est latitudinem liminis porte decem cubitorum. & longitudinem porte tredecim cubitorum. & marginem ante thalamos cubiti unius. & cubitus unus finis utrimque. Thalami autem sex cubitorum erant hinc & inde. Et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum eius. latitudinem viginti & quinque cubitorum. ostium contra ostium. Et fecit frontes per sexaginta cubitos & ad frontem atrii porte undique per circuitum. & ante faciem porte que pertingebat usque ad faciem vestibuli porte interioris. quinquaginta cubitos & fenestras obliquas in thalamis & in frontibus eorum que erant intra portam undique per circuitum. Similiter autem erant & in vestibulis fenestre per girum intrinsecus. & ante frontes pictura palmarum celata. Et eduxit me ad atrium exterius & ecce gazophilacia & pavimentum stratum lapide in atrio per circuitum. triginta gazophilacia in circuitu pavimenti. & pavimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius. Et mensus est latitudinem a facie porte inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus centum cubitos ad orientem & ad aquilonem. Portam quoque que respiciebat viam aquilonis atrii exterioris mensus est tam in longitudine quam in latitudine. & thalamos eius tres hinc & tres inde. & frontem eius. & vestibulum eius secundum mensuram porte prioris quinquaginta cubitorum longitudinem eius. & latitudinem viginti quinque cubitorum. Fenestre autem eius & vestibulum & sculpture secundum mensuram porte que respiciebat ad orientem. Et septem graduum erat ascensus eius. & vestibulum ante eam. & porta atrii interioris contra portam aquilonis & orientalem. Et mensus est a porta usque ad portam centum cubitos. Et eduxit me ad viam australem. & ecce porta que respiciebat ad austrum. Et mensus est frontem eius & vestibulum eius iuxta mensuras superiores. & fenestras eius & vestibula in circuitu sicut fenestras ceteras. quinquaginta cubitorum longitudine. & latitudine viginti quinque cubitorum. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam. Et vestibulum ante fores eius & celate palme erant una hinc. & altera inde in fronte eius. Et porta atrii interioris in via australi & mensus est a porta usque ad portam in via australi centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam australem. & mensus est portam iuxta mensuras superiores. thalamum eius & frontem eius. & vestibulum eius eisdem mensuris & fenestras eius. & vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis & latitudinis viginti quinque cubitos & vestibulum per girum longitudine viginti quinque cubitorum. & latitudine quinque cubitorum. & vestibulum eius & atrium exterius. & palmas eius in fronte. Et octo gradus erant quibus ascendebatur per eam. Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem & mensus est portam secundum mensuras superiores. thalamum eius & frontem eius. & vestibulum eius sicut supra. & fenestras eius & vestibula eius in circuitu longitudine quinquaginta cubitorum. & latitudine viginti quinque cubitorum & vestibulum eius id est atrii exterioris & palme celate in fronte eius hinc & inde. & in octo gradibus ascensus eius. Et introduxit me ad portam que respiciebat ad aquilonem & mensus est secundum mensuras superiores thalamum eius. & frontem eius. & vestibulum eius. & fenestras eius per circuitum longitudine quinquaginta cubitorum. latitudine viginti quinque cubitorum. Et vestibulum eius respiciebat in atrium exterius. & celatura palmarum in fronte eius hinc & inde. In octo gradibus ascensus eius. Et per singula gazophilacia ostium in frontibus portarum & ibi lavabant sacerdotes holocaustum. Et in vestibulo porte due mense hinc. & due mense inde. ut immolaretur super eas holocaustum & pro peccato. & pro delicto. Et ad latus exterius quod ascendit ad ostium porte que pergit ad aquilonem due mense. & ad latus alterum ante vestibulum porte due mense. quattuor mense hinc. & quattuor mense inde per latera porte. Octo mense erant super quas immolabant. quattuor autem mense ad holocaustum de lapidibus quadris extructe longitudine cubiti unius & dimidii. & latitudine cubiti unius super quas ponant vasa in quibus immolatur holocaustum & victima. & labia earum palmi unius reflexa intrinsecus per circuitum. super mensas autem carnes oblationis. Et extra portam interiorem gazophilacia cantorum in atrio interiori quod erat in latere porte respicientis ad aquilonem & facies eorum contra viam australem una ex latere porte orientalis que respiciebat ad viam aquilonis. Hoc est gazophilacium quod respicit viam meridianam sacerdotum erit. qui excubant in custodiis templi. Porro gazophilacium quod respicit viam aquilonis sacerdotum erit qui excubant in ministerio altaris. Isti sunt filii Sadoch qui accedunt de filiis Levi ad dominum ut ministrent ei. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum. & latitudine centum cubitorum per quadrum. Et altare ante faciem templi. Et introduxit me in vestibulum templi. & mensus est vestibulum quinque cubitis. & latitudinem porte trium cubitorum hinc. & trium cubitorum inde. longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum. & latitudinem undecim cubitorum. Et octo gradibus ascendebatur ad eam. & columne erant in frontibus una hinc. & altera inde.

Et introduxit me in templum. & mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc. & sex cubitos latitudinis inde. latitudinem tabernaculi. Et latitudo porte decem cubitorum erat. & latera porte

quinque cubitis hinc et quinque cubitis inde. Et mensus est longitudinem eius xl cubitorum, et latitudinem xx cubitorum. Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte porte duos cubitos, et portam sex cubitorum, et latitudinem porte septem cubitorum. Et mensus est longitudinem eius xx cubitorum, et latitudinem eius xx cubitorum ante faciem templi. Et dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum. Et mensus est parietem domus sex cubitorum, et latitudinem lateris quattuor cubitorum undique per circuitum domus. Latera autem latus ad latus bis xxx tria, et erant eminentia que ingrederentur per parietem domus in lateribus per circuitum, ut continerent et non attingerent parietem templi. Et platea erat in rotundum ascendens sursum per cocleam, et in cenaculum templi deferebat per gyrum. Idcirco latius erat templum in superioribus, et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium. Et vidi in domo altitudinem per circuitum fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio, et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum, et erat interior domus in lateribus domus. Et inter gazophilacia latitudinem xx cubitorum in circuitu domus undique. Et ostium lateris ad orationem, ostium unum ad viam aquilonis, et ostium unum ad viam australem, et latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu. Et edificium quod erat separatum versumque ad viam respicientem ad mare latitudinis lxx cubitorum; paries autem edificii quinque cubitorum latitudinis per circuitum, et longitudo eius xc cubitorum. Et mensus est domus longitudinem c cubitorum, et quod separatum erat edificium et parietes eius longitudinis c cubitorum. Latitudo autem ante faciem domus et eius quod erat separatum contra orientem c cubitorum. Et mensus est longitudinem edificii contra faciem eius quod erat separatum ad dorsum, ethecas ex utraque parte c cubitorum, et templum interius et vestibula atrii. Limina et fenestras obliquas et ethecas in circuitu per tres partes contra uniuscuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu. Terra autem usque ad fenestras, et fenestre clause super ostia, et usque ad domum interiorem, et forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus et forinsecus ad mensuram. Et fabrefacta cherubim et palme, et palma inter cherub et cherub, duasque facies habebat cherub: faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, et faciem leonis iuxta palmam ex altera parte, expressam per omnem domum in circuitu. De terra usque ad superiora porte cherubim et palme celate erant in pariete templi. Limen quadrangulum, et facies sanctuarii aspectus contra aspectum. Altaris lignei trium cubitorum altitudo, et longitudo eius duorum cubitorum, et anguli eius et longitudo eius et parietes eius lignei. Et locutus est ad me: Hec est mensa coram domino. Et duo ostia erant in templo et in sanctuario. Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, que in se invicem plicabantur; bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum. Et celata erant in ipsis ostiis templi cherubim et sculpture palmarum, sicut in parietibus quoque expresse erant. Quam ob rem et grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus, super que fenestre oblique, et similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundum latera domus latitudinemque parietum.

Et eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad aquilonem, et introduxit me in gazophilacium quod erat contra separatum edificium, et contra edem vergentem ad aquilonem, in facie longitudinis c cubitos ostii aquilonis, et latitudinis l cubitos, contra xx cubitos atrii interioris, et contra pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus iuncta porticui triplici. Et ante gazophilacia deambulatio x cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens vie cubiti unius. Et ostia eorum ad aquilonem, ubi erant gazophilacia in superioribus humiliora, quia supportabant porticus que ex illis eminebant de inferioribus et de mediis edificii. Tristega enim erant, et non habebant columnas sicut erant columne atriorum; propterea eminebant de inferioribus et de mediis a terra cubitis l. Et peribolus exterior secundum gazophilacia que erant in via atrii exterioris ante gazophilacia, longitudo eius l cubitorum. Quia longitudo erat gazophilaciorum atrii exterioris l cubitorum, et longitudo ante faciem templi c cubitorum. Et erat subter gazophilacia hec introitus ab oriente ingredientium in ea de atrio exteriori. In latitudine periboli atrii quod erat contra viam orientalem in faciem edificii separati, et erant ante edificium gazophilacia. Et via ante faciem eorum iuxta similitudinem gazophilaciorum que erant in via aquilonis; secundum longitudinem eorum sic et latitudo eorum, et omnis introitus eorum et similitudines et ostia eorum. Secundum ostia gazophilaciorum que erant in via respiciente ad notum, ostium in capite vie, que via erat ante vestibulum separatum per viam orientalem ingredientibus. Et dixit ad me: Gazophilacia aquilonis et gazophilacia austri que sunt ante edificium separatum, hec sunt gazophilacia sancta in quibus vescuntur sacerdotes qui appropinquant ad dominum in sancta sanctorum; ibi ponent sancta sanctorum et oblationem pro peccato et pro delicto; locus enim sanctus est. Cum autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius, et ibi reponent vestimenta sua in quibus ministrant, quia sancta sunt, vestienturque vestimentis aliis, et sic procedent ad populum. Cumque complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam porte que respiciebat ad viam orientalem, et mensus est eam undique per circuitum. Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensure quingentos calamos in calamo mensure per circuitum. Et mensus est contra ventum aquilonis quingentos calamos in calamo mensure per gyrum. Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos in calamo mensure per circuitum. Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensure. Per iiii ventos mensus est murum eius undique per circuitum, longitudinem quingentorum et latitudinem quingentorum cubitorum, dividentem inter sanctuarium et vulgi locum.

Et duxit me ad portam que respiciebat ad viam orientalem. Et ecce gloria dei Israel ingrediebatur per viam orientalem, et vox erat ei quasi vox aquarum multarum, et terra splendebat a maiestate eius. Et vidi visionem secundum speciem quam videram quando venit ut disperderet civitatem, et species secundum aspectum quem videram iuxta fluvium Chobar. Et cecidi super faciem meam. Et maiestas domini ingressa est templum per viam porte que respiciebat ad orientem. Et elevavit me spiritus, et introduxit me in atrium interius, et ecce erat repleta gloria domus domini.

Et audivi loquentem ad me de domo, et vir qui stabat iuxta me dixit ad me: Fili hominis, locus solii mei et locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in eternum; et non polluent ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi et reges eorum in fornicationibus suis et in ruinis regum suorum et in excelsis. Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, et postes suos iuxta postes meos, et murus erat inter me et eos, et polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt; propter quod consumpsi eos in ira mea. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam et ruinas regum suorum a me, et habitabo in medio eorum semper. Tu autem fili hominis ostende domui Israel templum, et confundantur ab iniquitatibus suis, et metiantur fabricam, et erubescant ex omnibus que fecerunt. Figuram domus et fabrice eius, exitus et introitus, et omnem descriptionem eius, et universa precepta eius, cunctumque ordinem eius, et omnes leges eius ostende eis, et scribes in oculis eorum, ut custodiant omnes descriptiones eius et precepta illius, et faciant ea. Ista est lex domus in summitate montis: omnis finis eius in circuitu sanctum sanctorum est. Hec est ergo lex domus. Iste autem mensure altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum et palmum. In sinu eius erat cubitus, et cubitus in latitudine, et diffinitio eius usque ad labium eius et in circuitu palmus unus. Hec quoque erat fossa altaris. Et de sinu terre usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, et latitudo cubiti unius, et a crepidine minori usque ad crepidinem maiorem quattuor cubiti, et latitudo cubiti unius. Ipse autem ariel quattuor cubitorum, et ab ariel usque sursum cornua iiii. Et ariel xii cubitorum in longitudine, per xii cubitos latitudinis, quadrangulatum equis lateribus. Et crepido xiiii cubitorum longitudinis, per xiiii cubitos latitudinis in iiii angulis eius, et corona in circuitu eius dimidii cubiti, et sinus eius unius cubiti per circuitum. Gradus autem eius versi ad orientem. Et dixit ad me: Fili hominis, hec dicit dominus deus: Hii sunt ritus altaris in quacumque die fuerit fabricatum, ut offeratur super illud holocaustum, et effundatur sanguis. Et dabis sacerdotibus et levitis qui sunt de semine Sadoch, qui accedunt ad me, ait dominus deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato. Et assumens de sanguine eius pones super iiii cornua eius, et super iiii angulos crepidinis, et super coronam in circuitu, et mundabis illud et expiabis. Et tolles vitulum qui oblatus fuerit pro peccato, et combures illum in separato loco domus extra sanctuarium. Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato, et expiabunt altare sicut expiaverunt in vitulo. Cumque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, et arietem de grege immaculatum. Et offeres eos in conspectu domini, et mittent sacerdotes super eos sal, et offerent eos holocaustum domino. Septem diebus facies hircum pro peccato cotidie, et vitulum de armento et arietem de pecoribus immaculatos offerent. Septem diebus expiabunt altare et mundabunt illud, et implebunt manum eius. Expletis autem diebus, in die octava et ultra facient sacerdotes super altare holocausta vestra, et que pro pace offerunt, et placatus ero vobis, ait dominus deus.

Et convertit me ad viam porte sanctuarii exterioris, que respiciebat ad orientem, et erat clausa. Et dixit dominus ad me: Porta hec clausa erit; non aperietur, et vir non transibit per eam, quoniam dominus deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram domino. Per viam porte vestibuli ingredietur, et per viam eius egredietur. Et adduxit me per viam porte aquilonis in conspectu domus. Et vidi, et ecce implevit gloria domini domum domini, et cecidi in faciem meam. Et dixit ad me dominus: Fili hominis, pone cor tuum, et vide oculis tuis, et auribus tuis audi omnia que ego loquor ad te de universis cerimoniis domus domini et de cunctis legibus eius, et pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii. Et dices ad exasperantem me domum Israel: Hec dicit dominus deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra, domus Israel, eo quod inducitis filios alienos incircumcisos corde et incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo et polluant domum meam; et offertis panes meos, adipem et sanguinem, et dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris. Et non servastis precepta sanctuarii mei, et posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

Hec dicit dominus deus: Omnis alienigena incircumcisus corde et incircumcisus carne non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel. Sed et levite qui longe recesserunt a me in errore filiorum Israel, et erraverunt a me post ydola sua, et portaverunt iniquitatem suam, erunt in sanctuario meo editui et ianitores portarum domus et ministri domus. Ipsi mactabunt holocausta et victimas populi, et ipsi stabunt in conspectu eorum ut ministrent eis. Pro eo quod ministraverunt illis in conspectu ydolorum suorum, et facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis, idcirco levavi manum meam super eos, ait dominus deus, et portaverunt iniquitatem suam, et non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum, sed portabunt confusionem suam et scelera sua que fecerunt. Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius et in universis que fient in ea. Sacerdotes autem et levite filii Sadoch, qui custodierunt cerimonias sanctuarii mei cum errarent filii Israel a me, ipsi accedent ad me ut ministrent mihi, et stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem et sanguinem, ait dominus deus. Ipsi ingredientur sanctuarium meum, et ipsi accedent ad mensam meam ut ministrent mihi et custodiant cerimonias meas. Cumque ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur, nec ascendet super eos quicquam laneum quando ministrant in portis atrii interioris et intrinsecus. Vitte linee erunt in capitibus eorum, et feminalia linea erunt in lumbis eorum, et non accingentur in sudore. Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis in quibus ministraverant, et reponent ea in gazophilacio sanctuarii, et vestient se vestimentis aliis, et non sanctificabunt populum in vestibus suis. Caput autem suum non radent, neque comam nutrient, sed tondentes attondent capita sua. Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius. Et viduam et repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israel; sed et viduam que fuerit vidua a sacerdote accipient. Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum et pollutum, et inter mundum et immundum ostendent eis. Et cum fuerit controversia, stabunt in iudiciis meis et iudicabunt; leges meas et precepta mea in omnibus sollempnitatibus meis custodient, et sabbata mea sanctificabunt. Et ad mortuum hominem non ingredientur ne polluantur, nisi ad patrem et matrem et filium et filiam et fratrem et sororem que alterum virum non habuerit, in quibus contaminabuntur. Et postquam fuerit emundatus, septem

S1

dies enumerabuntur ei. Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius ut ministret mihi in sanctuario meo offeret pro peccato suo, ait dominus deus.

Non erit autem eis hereditas; ego hereditas eorum. Et possessionem non dabitis eis in israhel; ego enim sum possessio eorum. Victimam et pro peccato et pro delicto ipsi comedent, et omne votum in israhel ipsorum erit. Et primitiva omnium primogenitorum et omnia libamina ex omnibus que offeruntur sacerdotum erunt. Et primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut reponat benedictionem domui sue. Omne morticinum et captum a bestia de avibus et pecoribus non comedent sacerdotes. Cumque ceperitis terram dividere sortito, separate primitias domino, sanctificatum de terra longitudine viginti quinque milia et latitudine decem milia. Sanctificatum erit in omni termino eius per circuitum. Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos quadrifariam per circuitum, et quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum. Et a mensura ista mensurabis longitudinem viginti quinque milium et latitudinem decem milium, et in ipso erit templum sanctumque sanctorum. Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii qui accedunt ad ministerium domini, et erit eis locus in domos et in sanctuarium sanctitatis. Viginti autem quinque milia longitudinis et decem milia latitudinis erunt levitis qui ministrant domui. Ipsi possidebunt viginti gazophilacia. Et possessionem civitatis dabitis quinque milia latitudinis et longitudinis viginti quinque milia secundum separationem sanctuarii omni domui israhel. Principi quoque hinc et inde in separationem sanctuarii et in possessionem civitatis contra faciem separationis sanctuarii et contra faciem possessionis urbis a latere maris usque ad mare, et a latere orientis usque ad orientem. Longitudinem autem iuxta unamquamque partem a termino occidentali usque ad terminum orientalem. De terra erit possessio in israhel, et non depopulabuntur ultra principes populum meum, sed terram dabunt domui israhel secundum tribus eorum. Hec dicit dominus deus. Sufficiat vobis principes israhel. Iniquitatem et rapinas intermittite, et iudicium et iustitiam facite. Separate confinia vestra a populo meo, ait dominus deus. Statera iusta et ephi iustum et batus iustus erit vobis. Ephi et batus equalia et unius mensure erunt, ut capiat decimam partem chori batus, et decimam partem chori ephi. Iuxta mensuram chori erit equa libratio eorum. Siclus autem viginti obolos habeat. Porro viginti sicli et viginti quinque sicli et quindecim sicli mnam faciunt. Et hec sunt primitie quas tolletis. Sextam partem ephi de choro frumenti, et sextam partem ephi de choro hordei. Mensura quoque olei batus olei decima pars chori est, et decem bati chorum faciunt, quia decem bati implent chorum. Et arietem unum de grege ducentorum de his que nutriunt israhel in sacrificium et in holocaustum et pacifica ad expiandum pro eis, ait dominus deus. Omnis populus terre tenebitur primitiis his. Principi in israhel et super principem erunt holocausta et sacrificium et libamina in sollempnitatibus et in kalendis et in sabbatis et in universis sollempnitatibus domus israhel. Ipse faciet sacrificium pro peccato et holocaustum et pacifica ad expiandum pro domo israhel.

Hec dicit dominus deus israhel. In primo mense una mensis sumes vitulum de armento inmaculatum, et expiabis sanctuarium. Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato, et ponet in postibus domus et in quattuor angulis crepidinis altaris et in postibus porte atrii interioris. Et sic facies in septima mensis pro unoquoque qui ignoravit et errore deceptus est, et expiabis pro domo. In primo mense quarta decima mensis erit vobis pasche sollempnitas. Septem diebus azima comedentur. Et faciet princeps in die illa pro se et pro universo populo terre vitulum pro peccato. Et in septem dierum sollempnitate faciet holocaustum domino, septem vitulos et septem arietes inmaculatos cottidie septem diebus, et pro peccato hyrcum caprarum cottidie. Et sacrificium ephi per vitulum et ephi per arietem faciet, et olei hin per singula ephi. Septimo mense quinta decima die mensis in sollempnitate faciet sicut supradicta sunt per septem dies tam pro peccato quam pro holocausto et in sacrificio et in oleo.

Hec dicit dominus deus. Porta atrii interioris que respicit ad orientem erit clausa sex diebus in quibus opus fit. Die autem sabbati aperietur. Sed et in die kalendarum aperietur. Et intrabit princeps per viam vestibuli porte deforis, et stabit in limine porte. Et facient sacerdotes holocausta eius et pacifica eius. Et adorabit super limen porte et egredietur. Porta autem non claudetur usque ad vesperam. Et adorabit populus terre ad ostium porte illius in sabbatis et in kalendis coram domino. Holocaustum autem hoc offeret princeps domino in die sabbati sex agnos inmaculatos et arietem inmaculatum, et sacrificium ephi per arietem. Agnis autem sacrificium quod dederit manus eius, et olei hin per singula ephi. In die autem kalendarum vitulum de armento inmaculatum. Et sex agni et arietes inmaculati erunt. Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium. Agnis autem sicut invenerit manus eius, et olei hin per singula ephi. Cumque ingressurus est princeps per viam vestibuli porte ingrediatur, et per eandem viam exeat. Et cum intrabit populus terre in conspectu domini in sollempnitatibus, qui ingreditur per portam aquilonis ut adoret, egrediatur per viam porte meridiane. Porro qui ingreditur per viam porte meridiane, egrediatur per viam porte aquilonis. Non revertetur per viam porte per quam ingressus est, sed e regione illius egredietur. Princeps autem in medio eorum erit. Cum ingredientibus ingredietur, et cum egredientibus egredietur. Et in nundinis et in sollempnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum et ephi per arietem. Agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus eius, et olei per singula ephi. Cum autem fecerit princeps spontaneum sacrificium aut pacifica voluntaria domino, aperietur ei porta que respicit ad orientem, et faciet holocaustum suum et pacifica sua sicut fieri solet in die sabbati, et egredietur, claudeturque porta postquam exierit. Et agnum eiusdem anni inmaculatum faciet holocaustum cottidie domino. Semper mane faciet illud, et sacrificium faciet super eo cata mane mane sextam partem ephi, et de oleo tertiam partem hin ut misceatur simile. Sacrificium domino legitimum iuge atque perpetuum. Faciet agnum et sacrificium et oleum cata mane mane holocaustum sempiternum.

Hec dicit dominus deus. Si dederit princeps donum alicui de filiis suis, hereditas eius filiorum suorum erit. Possidebunt eam hereditarie. Si autem dederit legatum de hereditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, et revertetur ad principem. Hereditas autem eius filiis eius erit. Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam et de possessione eorum, sed de possessione sua hereditatem dabit filiis suis, ut non dispergatur

populus meus unusquisque a possessione sua.

Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere porte in gazophilacia sanctuarii ad sacerdotes que respiciebant ad aquilonem, et erat ibi locus vergens ad occidentem. Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato et pro delicto, ut non efferant in atrium exterius et sanctificetur populus. Et eduxit me in atrium exterius et circumduxit me per quattuor angulos atrii. Et ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii. In quattuor angulis atrii atriola disposita quadraginta cubitorum per longum et triginta per latum. Mensure unius quattuor erant. Et paries per circuitum ambiens quattuor atriola, et culine fabricate erant subter porticus per gyrum. Et dixit ad me: Hec est domus culinarum in qua coquent ministri domus domini victimas populi. Et convertit me ad portam domus, et ecce aque egrediebantur subter limen domus ad orientem. Facies enim domus respiciebat ad orientem. Aque autem descendebant in latus templi dextrum ad meridiem altaris. Et eduxit me per viam porte aquilonis, et convertit me ad viam foras portam exteriorem viam que respiciebat ad orientem, et ecce aque redundantes a latere dextro cum egrederetur vir ad orientem qui habebat funiculum in manu sua. Et mensus est mille cubitos et transduxit me per aquam usque ad talos. Rursumque mensus est mille cubitos et transduxit me per aquam usque ad genua. Et mensus est mille, et transduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille torrentem quem non potui transire, quoniam intumuerant aque profundi torrentis, qui non potest transvadari. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis. Et eduxit me et convertit me ad ripam torrentis. Cumque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna nimis ex utraque parte. Et ait ad me: Aque iste que egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis et descendunt ad plana deserti, intrabunt mare et exibunt, et sanabuntur aque. Et omnis anima vivens que serpit quocumque venerit torrens vivet. Et erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aque iste, et sanabuntur et vivent omnia ad que venerit torrens. Et stabunt super illa piscatores ab engaddi usque ad engallim. Siccatio sagenarum erunt. Plurime species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni multitudinis nimie. In litoribus autem eius et in paludibus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur. Et super torrentem orietur in ripis eius ex utraque parte omne lignum pomiferum. Non defluet folium ex eo, et non deficiet fructus eius. Per singulos menses afferet primitiva, quia aque eius de sanctuario egredientur, et erunt fructus eius in cibum et folia eius ad medicinam sanitatemque gentium.

Hec dicit dominus deus. Hic est terminus in quo possidebitis terram in duodecim tribubus israhel, quia ioseph duplicem funiculum habet. Possidebitis autem eam singuli eque ut frater suus, super quam levavi manum meam ut darem patribus vestris, et cadet terra hec vobis in possessionem. Hic est autem terminus terre ad plagam septentrionalem. A mari magno via bethalon venientibus sadada, emath, berotha, sabarim que est inter terminum damasci et confinium emath, domus atthicon que est iuxta terminos auran. Et erit terminus a mari usque ad atrium enon terminus damasci, et ab aquilone ad aquilonem terminus emath plaga autem septentrionalis. Porro plaga orientalis de medio auran et de medio damasci et de medio galaad et de medio terre israhel iordanis disterminans ad mare orientale. Metiemini etiam plagam orientalem. Plaga autem australis meridiana a thamar usque ad aquas contradictionis cades, et torrens usque ad mare magnum a confinio per directum donec venias emath. Hec est plaga maris. Et dividetis terram istam vobis per tribus israhel, et mittetis eam in hereditatem vobis et advenis qui accesserint ad vos qui genuerunt filios in medio vestrum, et erunt vobis sicut indigene inter filios israhel. Vobiscum divident possessionem in medio tribuum israhel. In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis possessionem illi, ait dominus deus. Et hec nomina tribuum a finibus aquilonis iuxta viam methalon pergentibus emath, atrium enon terminus damasci ad aquilonem iuxta emath. Et erit ei plaga orientalis mare dan una. Et ad terminum dan a plaga orientali usque ad plagam maris aser una. Et super terminum aser a plaga orientali usque ad plagam maris neptalim una. Et super terminum neptalim a plaga orientali usque ad plagam manasse una. Et super terminum manasse a plaga orientali usque ad plagam maris effraim una. Et super terminum effraim a plaga orientali usque ad plagam maris ruben una. Et super terminum ruben a plaga orientali usque ad plagam maris iuda una. Et super terminum iuda a plaga orientali usque ad plagam maris erunt primitie quas separabitis viginti quinque milibus latitudinis et longitudinis sicut singule partes a plaga orientali usque ad plagam maris. Et erit sanctuarium in medio eius. Primitie quas separabitis domino, longitudo viginti quinque milibus et latitudo decem milibus.

Hec autem erunt primitie sanctuarii sacerdotum ad aquilonem longitudinis viginti quinque milia, et ad mare latitudinis decem milia, sed et ad orientem latitudinis decem milia, et ad meridiem longitudinis viginti quinque milia. Et erit sanctuarium domini in medio eius. Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis sadoch qui custodierunt cerimonias meas et non erraverunt cum errarent filii israhel sicut erraverunt et levite. Et erunt eis primitie de primitiis terre sanctum sanctorum iuxta terminum levitarum. Sed et levitis similiter iuxta fines sacerdotum viginti quinque milia longitudinis et latitudinis decem milia. Omnis longitudo viginti quinque milium et latitudo decem milium. Et non venundabunt ex eo neque mutabunt, nec transferentur primitie terre, quia sanctificate sunt domino. Quinque milia autem que supersunt in latitudine per viginti quinque milia profana erunt urbis in habitaculum et in suburbana. Et erit civitas in medio eius. Et he mensure eius: Ad plagam septentrionalem quingenta et quattuor milia, et ad plagam meridianam quingenta et quattuor milia, ad plagam orientalem quingenta et quattuor milia, et ad plagam occidentalem quingenta et quattuor milia. Erunt autem suburbana civitatis ad aquilonem ducenta quinquaginta, et in meridie ducenta quinquaginta, et ad orientem ducenta quinquaginta, et ad mare ducenta quinquaginta. Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii, decem milia in orientem et decem milia ad occidentem erunt sicut primitie sanctuarii. Et erunt fruges eius in panes his qui serviunt civitati. Servientes autem civitati operabuntur ex omnibus tribubus israhel. Omnes primitie viginti quinque milium per viginti quinque milia in quadrum separabuntur in primitias sanctuarii et possessionem civitatis. Quod autem reliquum fuerit principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii et possessionis civitatis e regione viginti quinque milium primitiarum usque ad terminum orientalem. Sed et a mari e regione viginti quinque milium usque ad terminum maris similiter in partibus principis erit. Et erunt primitie sanctuarii et sanctuarium templi in medio

dio eius. De possessione autem leuitarum et de possessione ciuitatis in medio partium principis erit inter terminum iuda et inter terminum beniamin. et ad principem pertinebit. Et reliquis tribubus: a plaga orientali usque ad plagam occidentalem beniamin una. et contra terminum beniamin a plaga orientali usque ad plagam occidentalem symeon una. et super terminum symeonis a plaga orientali usque ad plagam occidentis ysachar una. et super terminum ysachar a plaga orientali usque ad plagam occidentalem zabulon una. et super terminum zabulon a plaga orientali usque ad plagam maris gad una. et super terminum gad a plaga austri in meridie et erit finis de thamar usque ad aquas contradictionis cades. hereditas contra mare magnum. Haec est terra quam mittetis in sortem tribubus israhel. et he partitiones earum ait dominus deus. Et hi egressus ciuitatis. A plaga septentrionali quingentos et iiii milia mensurabis. et porte ciuitatis omnibus tribubus israhel. Porte tres a septentrione. porta ruben una. porta iuda una. porta leui una. Et ad plagam orientalem quingentos et iiii milia. et porte tres. porta ioseph una. porta beniamin una. porta dan una. Et ad plagam meridianam quingentos et iiii milia metieris. Et porte tres. porta symeon una. porta ysachar una. porta zabulon una. Et ad plagam occidentalem quingentos et iiii milia et porte eorum tres. porta gad una. porta aser una. porta neptalim una. Per circuitum decem et octo milia. Et nomen ciuitatis ex illa die. Dominus ibidem. Amen. Explicit ezechiel

DANIHELEM PROPHETAM iuxta septuaginta interpretes domini saluatoris ecclesie non legunt utentes theodotionis editione. et hoc cur acciderit nescio. Siue enim quia sermo chaldaicus est. et quibusdam suis proprietatibus a nostro eloquio discrepat. noluerunt lxx interpretes easdem lineas in translatione seruare. siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis chaldeam linguam sciente editus liber est. siue aliud quid cause extiterit ignorans. hoc unum affirmare possum quod multum a ueritate discordet. et recto iudicio repudiatus est. Sciendum quippe est danielem maxime et esdram hebraicis quidem litteris. sed chaldaico sermone conscriptos. et unam ieremie pericopen. iob quoque cum arabica lingua plurimam habere societatem. Denique et ego adolescentulus post quintiliani et tullii lectionem ac flores rhetoricos cum me in lingue huius pistrinum inclusissem. et multo sudore multoque tempore uix cepissem anhelantia stridentiaque uerba resonare. et quasi per criptam ambulans rarum desuper lumen aspicere. et impegi nouissime in danihelem. et tanto tedio affectus sum. ut desperatione subita omnem ueterem laborem uoluerim contempnere. Verum adhortante me quodam hebreo. et illud mihi sua lingua crebrius ingerente labor omnia uincit improbus qui mihi uidebar sciolus inter hebreos cepi rursum discipulus esse chaldaicus. Et ut uerum fatear usque ad presentem diem magis possum sermonem chaldaicum legere et intellegere quam sonare. Hec ideo dixi ut difficultatem uobis danihelis ostenderem. qui apud hebreos nec susanne habet hystoriam. nec ymnum trium puerorum. nec belis draconisque fabulas quas nos quia in toto orbe dispersae sunt ueru anteposito. easque iugulante subiecimus. ne uideremur apud imperitos magnam partem uoluminis detruncasse. Audiui ergo quendam de preceptoribus iudeorum cum susanne derideret hystoriam. et a greco nescio quo diceret esse confictam. illud opponere quod origeni quoque opposuit ethymologias istas ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι de greco sermone descendere. Cuius rei nos intellegentiam nostris hanc possumus dare ut uerbi gratia dicamus continuo ab arbore ilice dixisse eum ilico pereas. et a lentisco in lentem comminuat te angelus uel non lente pereas aut lentus id est flexibilis ducaris ad mortem. siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantam non fuisse otii tribus pueris cauillabatur ut in camino estuantis incendii metro luderent. et per ordinem ad laudem dei elementa omnia prouocarent. aut quod miraculum diuine aspirationis indicium esset. uel draconem interfectum offa picis. uel sacerdotum belis machinas deprehensas que magis prudentia sollertis uiri. quam prophetali essent spiritu perpetrata. Cum uero abbacuc ueniret. et de iudea ad chaldeam raptum discoforum lectaret. querebat exemplum ubi legissemus in toto ueteri testamento quemquam sanctorum grauiuolasse corpore. et in puncto hore tanta terrarum spatia transisse. Cui cum quidam e nostris satis promptulus ad loquendum ezechielem adduxisset in medium. et diceret eum de chaldea in iudeam fuisse translatum. derisit hominem. et ex ipso uolumine demonstrauit in spiritu se uidisse transpositum. denique et apostolum nostrum utpote eruditum uirum. et qui legem ab hebreis didicisset. non fuisse ausum affirmare se in corpore raptum. sed dixisse siue in corpore siue extra corpus nescio deus scit. His et talibus argumentis apocrifas in libro fabulas arguebat. Super quare lectoris arbitrio iudicium relinquens illud ammoneo danihelem non haberi apud hebreos inter prophetas. sed inter eos qui agiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis scriptura diuiditur. in legem. in prophetas. in agiografa. id est in quinque et octo. et xi libros. De quo non est huius temporis disserere. Que autem ex hoc propheta immo contra hunc librum porfirius obiciat. testes sunt methodius. et eusebius. apollinaris qui multis uersuum milibus eius uesanie respondentes. nescio an curioso lectori satis fecerunt. Vnde obsecro uos o paula et eustochium ut fundatis pro me preces ad dominum quamdiu in hoc corpusculo sum. scribam gratum aliquid uobis utile ecclesie dignum posteris. Presentium quippe iudiciis non satis moueor. qui in utramque partem aut amore labuntur aut odio.

INCIPIT LIBER DANIELIS PROPHETE

ANNO TRICESIMO REGNI IOACHIM REGIS IUDA VENIT NABUCODONOSOR REX BABILONIS IN HIERUSALEM et obsedit eam. Et tradidit dominus in manus eius regem iuda. et partem uasorum domus domini. et asportauit ea in terram sennaar in domo dei sui. et uasa intulit in domum thesauri dei sui. Et ait rex asfanaz preposito eunuchorum suorum. ut introduceret de filiis israhel et de semine regio et tyrannorum pueros in quibus nulla esset macula. decoros forma. et eruditos omni sapientia. cautos scientia et doctos disciplina. et qui possent stare in palatio regis. ut doceret eos litteras et linguam chaldeorum. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis. et de uino unde bibebat ipse. ut enutriti tribus annis postea starent in conspectu regis. Fuerunt ergo inter eos de filiis iuda. daniel. ananias. misahel. et azarias. Et imposuit eis prepositus eunuchorum nomina. danieli balthasar. et ananie sydrac. misaheli misac. et azarie abdenago. Proposuit autem daniel in corde suo ne pollueretur de mensa regis. neque de uino potus eius. et rogauit eunuchorum prepositum ne contaminaretur. Dedit autem deus danieli gratiam et misericordiam in conspectu principis eunuchorum. Et ait princeps eunuchorum ad danielem. Timeo ego dominum meum regem. qui constituit uobis cibum et potum. qui si uiderit uultus uestros macilentiores pre ceteris adolescentibus coeuis uestris. condempnabitis caput meum regi. Et dixit daniel ad malasar quem constituerat princeps eunuchorum super daniel. ananiam. azariam. et misahel. Tempta nos obsecro seruos tuos. diebus decem. et dentur nobis legumina ad uescendum. et aqua ad bibendum. et contemplare uultus nostros. et uultus puerorum qui uescuntur cibo regio. et sicut uideris facies cum seruis tuis. Qui audito sermone huiuscemodi. temptauit eos diebus decem. Post dies autem decem apparuerunt uultus eorum meliores et corpulentiores pre omnibus pueris qui uescebantur cibo regio. Porro malasar tollebat cibaria et uinum potus eorum. dabatque eis legumina. Pueris autem his dedit deus scientiam et disciplinam in omni libro et sapientiam. danieli autem intelligentiam omnium uisionum et somniorum. Completis itaque diebus: post quos dixerat rex ut introducerentur. introduxit eos prepositus eunuchorum in conspectu nabugodonosor. Cumque locutus fuisset eis rex. non sunt inuenti de uniuersis tales ut daniel. ananias. misahel et azarias. Et steterunt in conspectu regis et omne uerbum sapientie et intellectus quod sciscitatus est ab eis rex inuenit in eis decuplum super cunctos ariolos et magos qui erant in uniuerso regno eius. Fuit autem daniel usque ad annum primum cyri regis.

In anno secundo regni nabugodonosor. uidit nabugodonosor somnium. et conterritus est spiritus eius. et somnium eius fugit ab eo. Precepit ergo rex ut conuocarentur arioli. et magi. et malefici. et chaldei. ut indicarent regi somnia sua. Qui cum uenissent. steterunt coram rege. Et dixit ad eos rex. Vidi somnium. et mente confusus ignoro quid uiderim. Responderuntque chaldei regi syriace. Rex in sempiternum uiue. Dic somnium seruis tuis. et interpretationem eius indicabimus. Et respondens rex ait chaldeis. Sermo recessit a me. Nisi indicaueritis michi somnium et coniecturam eius. peribitis uos. et domus uestre publicabuntur. Si autem somnium et coniecturam eius narraueritis. premia et dona et honorem multum accipietis a me. Somnium ergo et interpretationem eius indicate mihi. Responderunt secundo atque dixerunt. Rex dicat somnium seruis suis. et interpretationem illius indicabimus. Respondit rex et ait. Certe noui quia tempus redimitis. scientes quod recesserit a me sermo. Si ergo somnium non indicaueritis mihi. una est de uobis sententia. quod interpretationem quoque fallacem et deceptione plenam composueritis. ut loquamini mihi donec

tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi ut sciam quod interpretationem eius quoque veram loquamini. Respondentes ergo chaldei coram rege dixerunt: Non est homo super terram qui sermonem tuum rex possit implere. Sed neque regum quisquam magnus et potens verbum huiuscemodi sciscitatur ab omni ariolo et mago et chaldeo. Sermo enim quem tu rex queris gravis est, nec reperietur quisquam qui indicet illum in conspectu regis, exceptis diis quorum non est cum hominibus conversatio. Quo audito rex in furore et ira magna precepit ut perirent omnes sapientes babilonis. Et egressa sententia sapientes interficiebantur; querebanturque daniel et socii eius ut perirent.

Tunc daniel requisivit de lege atque sententia ab arioch principe militie regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes babilonis. Et interrogavit eum qui a rege acceperat potestatem, quam ob causam tam crudelis sententia a facie regis esset egressa. Cum ergo rem indicasset arioch danieli, daniel ingressus rogavit regem ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi. Et ingressus est domum suam, ananieque et misaheli et azarie sociis suis indicavit negotium, ut quererent misericordiam a facie dei celi super sacramento isto, et non perirent daniel et socii eius cum ceteris sapientibus babilonis. Tunc danieli per visionem nocte misterium revelatum est. Et daniel benedixit deo celi, et locutus est: Sit nomen domini benedictum a seculo et usque in seculum, quia sapientia et fortitudo eius sunt. Et ipse mutat tempora et etates; transfert regna atque constituit; dat sapientiam sapientibus, et scientiam intellegentibus disciplinam. Ipse revelat profunda et abscondita, et novit in tenebris constituta, et lux cum eo est. Tibi deus patrum meorum confiteor atque laudo, quia sapientiam et fortitudinem dedisti michi; et nunc ostendisti michi que rogavimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis. Post hec daniel ingressus ad arioch quem constituerat rex ut perderet sapientes babilonis, sic locutus est: Sapientes babilonis ne perdas. Introduc me in conspectu regis, et solutionem regi enarrabo.

Tunc arioch festinans introduxit danielem ad regem, et dixit ei: Inveni hominem de filiis transmigrationis iude, qui solutionem regi annuntiet. Respondit rex et dixit danieli cuius nomen erat baltasar: Putasne vere potes michi indicare somnium quod vidi, et interpretationem eius? Et respondens daniel coram rege ait: Misterium quod rex interrogat, sapientes, magi, et arioli, et aruspices non queunt indicare regi. Sed est deus in celo revelans misteria, qui indicavit tibi rex nabuchodonosor que ventura sunt novissimis temporibus. Somnium tuum, et visiones capitis tui in lectulo tuo huiuscemodi sunt. Tu rex cepisti cogitare in strato tuo quid esset futurum post hec; et qui revelat misteria, ostendit tibi que ventura sunt. Michi quoque non in sapientia que est in me plus quam in cunctis viventibus sacramentum hoc revelatum est, sed ut interpretatio regi manifesta fieret, et cogitationes mentis tue scires. Tu rex videbas, et ecce quasi statua una grandis. Statua illa magna, et statura sublimis stabat contra te, et intuitus eius erat terribilis. Huius statue caput ex auro optimo erat; pectus autem et brachia de argento, porro venter et femora ex ere; tibie autem ferree, pedum quedam pars erat ferrea, quedam autem fictilis. Videbas ita, donec abscisus est lapis sine manibus, et percussit statuam in pedibus eius ferreis et fictilibus, et comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, es, argentum, et aurum, et redacta quasi in favillam estive aree, que rapta sunt vento, nullusque locus inventus est eis. Lapis autem qui percusserat statuam, factus est mons magnus, et implevit universam terram. Hoc est somnium. Interpretationem quoque eius dicemus coram te rex. Tu rex regum es, et deus celi regnum et fortitudinem et imperium et gloriam dedit tibi, et omnia in quibus habitant filii hominum, et bestie agri, volucresque celi dedit in manu tua, et sub dicione tua universa constituit. Tu es ergo caput aureum. Et post te consurget regnum aliud minus te argenteum, et regnum tertium aliud ereum, quod imperabit universe terre. Et regnum quartum erit velut ferrum. Quomodo ferrum comminuit et domat omnia, sic comminuet et conteret omnia hec. Porro quia vidisti pedum et digitorum partem teste figuli, et partem ferream, regnum divisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mixtum teste ex luto. Et digitos pedum ex parte ferreos, et ex parte fictiles; ex parte regnum erit solidum, et ex parte contritum. Quod autem vidisti ferrum mixtum teste ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adherebunt sibi, sicut ferrum misceri non potest teste. In diebus autem regnorum illorum, suscitabit deus celi regnum quod in eternum non dissipabitur, et regnum eius populo alteri non tradetur. Comminuet autem et consumet universa regna hec, et ipsum stabit in eternum, secundum quod vidisti quod de monte abscisus est lapis sine manibus, et comminuit testam et ferrum, et es, et argentum, et aurum. Deus magnus ostendit regi que futura sunt postea. Et verum est somnium, et fidelis interpretatio eius. Tunc rex nabuchodonosor cecidit in faciem suam, et danielem adoravit, et hostias et incensum precepit ut sacrificarent ei. Loquens ergo rex, ait danieli: Vere deus vester deus deorum est, et dominus regum, et revelans misteria, quoniam potuisti aperire sacramentum hoc. Tunc rex danielem in sublime extulit, et munera multa et magna dedit ei, et constituit eum principem super omnes provincias babilonis, et prefectum magistratuum super omnes sapientes babilonis. Daniel autem postulavit a rege, et constituit super opera provincie babilonis sydrac, misac, et abdenago. Ipse autem daniel erat in foribus regis.

Nabuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, et statuit eam in campo duram provincie babilonis. Itaque nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, et iudices, duces et tyrannos, et prefectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statue quam erexerat nabuchodonosor rex. Tunc congregati sunt satrape, magistratus, et iudices, duces et tyranni, et optimates qui erant in potestatibus constituti, et universi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statue quam erexerat nabuchodonosor rex. Stabant autem in conspectu statue quam posuerat nabuchodonosor, et preco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, et linguis: In hora qua audieritis sonitum tube, et fistule, et cythare, sambuce, et psalterii, symphonie, et universi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream quam constituit nabuchodonosor rex. Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Post hec igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tube, fistule, et cythare, sambuce, et psalterii, symphonie, et omnis generis musicorum, cadentes omnes populi, tribus, et lingue, adoraverunt statuam auream quam constituerat nabuchodonosor rex. Statimque in ipso tempore accedentes viri chaldei accusaverunt iudeos, dixeruntque nabuchodonosor regi: Rex in eternum vive. Tu rex posuisti decretum ut omnis homo qui audierit sonitum tube, fistule, et cythare, sambuce, et psalterii, et symphonie, et universi generis musicorum, prosternat se et adoret statuam auream. Si quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis. Sunt ergo viri iudei quos constituisti super opera regionis babilonis, sydrac, misac, et abdenago. Viri isti contempserunt rex decretum tuum. Deos tuos non colunt, et statuam auream quam erexisti non adorant.

Tunc nabuchodonosor in furore et ira precepit ut adducerentur sydrac, misac, et abdenago. Qui confestim adducti sunt in conspectu regis. Pronuntiansque nabuchodonosor rex ait: Verene sydrac, misac, et abdenago deos meos non colitis, et statuam auream quam constitui non adoratis? Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitum tube, fistule, cythare, sambuce, et psalterii, symphonie, omnisque generis musicorum, prosternite vos et adorate statuam quam feci. Quod si non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis. Et quis est deus qui eripiet vos de manu mea? Respondentes sydrac, misac, et abdenago, dixerunt regi nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi. Ecce enim deus noster quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, et de manibus tuis o rex liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, et statuam auream quam erexisti non adoramus. Tunc nabuchodonosor repletus est furore, et aspectus faciei illius immutatus est super sydrac, misac, et abdenago, et precepit ut succenderetur fornax septuplum quam succendi consueverat. Et viris fortissimis de exercitu suo iussit ut ligatis pedibus sydrac, misac, et abdenago mitterent eos in fornacem ignis ardentis. Et confestim viri illi vincti cum bracis suis et tiaris, et calciamentis, et vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis. Nam iussio regis urgebat. Fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos qui miserant sydrac, misac, et abdenago, interfecit flamma ignis. Viri autem hi tres, id est sydrac, misac, et abdenago ceciderunt in medio camini ignis ardentis colligati.

Que secuntur in hebraicis voluminibus non repperi.

Et ambulabant in medio flamme laudantes deum, et benedicentes domino. Stans autem azarias oravit sic, aperiensque os suum in medio ignis ait: Benedictus es domine deus patrum nostrorum, et laudabilis, et gloriosum nomen tuum in secula, quia iustus es in omnibus que fecisti nobis, et universa opera tua vera, et vie tue recte, et omnia iudicia tua vera. Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia que induxisti super nos, et super civitatem sanctam patrum nostrorum hierusalem, quia in veritate et in iudicio induxisti omnia hec propter peccata nostra. Peccavimus enim, et inique egimus recedentes a te, et deliquimus in omnibus, et precepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus sicut preceperas nobis, ut bene nobis esset. Omnia ergo que induxisti super nos, et universa que fecisti nobis, in vero iudicio fecisti, et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, et pessimorum prevaricatorumque, et regi iniusto et pessimo ultra omnem terram. Et nunc non possumus aperire os. Confusio et obprobrium facti sumus servis tuis, et his qui colunt te. Ne queso tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, et ne dissipes testamentum tuum, neque auferas misericordiam tuam a nobis propter abraham dilectum tuum, et ysaac servum tuum, et israel sanctum tuum, quibus locutus es pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas celi, et sicut arenam que est in litore maris. Quia domine imminuti sumus plus quam omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra. Et non est in tempore hoc princeps et propheta, et dux, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te, ut possimus invenire misericordiam, sed in animo contrito et spiritu humilitatis suscipiamur. Sicut in holocausto arietum et taurorum, et sicut in milibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie ut placeat tibi, quoniam non est confusio confidentibus in te. Et nunc sequimur in toto corde, et timemus te, et querimus faciem tuam. Ne confundas nos, sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, et secundum multitudinem misericordie tue. Et erue nos in mirabilibus tuis, et da gloriam nomini tuo domine. Et confundantur omnes qui ostendunt servis tuis mala. Confundantur in omni potentia tua, et robur eorum conteratur, et sciant quia tu es dominus deus solus, et gloriosus super orbem terrarum. Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, napta et stuppa et pice et malleolis. Et effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta novem, et erupit, et incendit quos repperit iuxta fornacem de chaldeis. Angelus autem domini descendit cum azaria et sociis eius in fornacem, et excussit flammam ignis de fornace. Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. Flamma autem diffusa super fornacem cubitis quadraginta novem, et incendit quos repperit iuxta fornacem de chaldeis ministros regis qui eam incendebant. Et non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quicquam molestie intulit. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, et glorificabant, et benedicebant deum in fornace dicentes: Benedictus es domine deus patrum nostrorum, et laudabilis, et gloriosus, et superexaltatus in secula. Et benedictum nomen glorie tue sanctum, et laudabile, et superexaltatum in omnibus seculis. Benedictus es in templo sancto glorie tue, et super laudabilis et super exaltatus in secula. Benedictus es in throno regni tui, et super laudabilis et super exaltatus in secula. Benedictus es qui intueris abyssos, et sedes super cherubim, et laudabilis et superexaltatus in secula. Benedictus es in firmamento celi, et laudabilis et gloriosus in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite angeli domini domino, laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite celi domino, laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite aque omnes que super celos sunt domino, laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite omnes virtutes domini domino, laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite sol et luna domino, laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite stelle celi domino, laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite omnis ymber et

ros domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite omnis spiritus dei domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite ignis et estus domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite frigus et estas domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite rores et pruina domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite gelu et frigus domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite glacies et nives domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite noctes et dies domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite lux et tenebre domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite fulgura et nubes domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicat terra dominum. laudet et superexaltet eum in secula. Benedicite montes et colles domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite universa germinantia in terra domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite fontes domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite maria et flumina domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite cete et omnia que moventur in aquis domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite omnes volucres celi domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite omnes bestie et pecora domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite filii hominum domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite sacerdotes domini domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite servi domini domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite spiritus et anime iustorum domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite sancti et humiles corde domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite anania, azaria, misahel domino. laudate et superexaltate eum in secula. qui eripuit nos de medio ignis flammee et de medio ignis eruit nos. Confitemini domino quia bonus. quoniam in seculum misericordia eius. Benedicite omnes religiosi domino deo deorum. laudate et confitemini ei. quia in omnia secula misericordia eius.

Hucusque non habetur in hebreo et que posuimus de theodotionis editione ab eruditis translata sunt.

Tunc nabugodonosor rex obstupuit et surrexit propere: et ait optimatibus suis. Nonne tres viros misimus in medio ignis compeditos? Qui respondentes dixerunt. Vere rex. Respondit et ait. Ecce ego video viros quattuor solutos ambulantes in medio ignis. et nichil corruptionis in eis est: et species quarti similis filio dei. Tunc accessit nabug. ad ostium fornacis ignis ardentis. et ait. Sydrac. misac. et abdenago servi dei excelsi egredimini et venite. Statimque egressi sunt sydrac. misac et abdenago de medio ignis. et congregati satrape et magistratus et iudices et potentes regis contemplabantur viros illos quoniam nichil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum. et capillus capitis eorum non esset adustus. et sarabala eorum non fuissent immutata. et odor ignis non transisset per eos. Erumpens nabug. ait. Benedictus deus eorum sydrac misac et abdenago. qui misit angelum suum et eruit servos suos quia crediderunt in eum. et verbum regis immutaverunt. et tradiderunt corpora sua ne servirent et ne adorarent omnem deum excepto deo suo. A me ergo positum est hoc decretum. ut omnis populus. et tribus et lingua. quecumque locuta fuerit blasphemiam contra deum sydrac misac et abdenago dispereat: et domus eius vastetur. Neque enim est alius deus. qui possit ita salvare. Tunc rex promovit sydrac misac et abdenago in provincia babilonis.

Nabugodonosor rex omnibus populis. gentibus et linguis qui habitant in universa terra. pax vobis multiplicetur. Signa et mirabilia fecit apud me deus excelsus. Placuit ergo mihi predicare signa eius quia magna sunt: et mirabilia eius quia fortia. et regnum eius regnum sempiternum. et potestas eius in generationem et generationem. Ego nabug. quietus eram in domo mea. et florens in palatio meo. Somnium vidi quod perterruit me: et cogitationes mee in stratu meo. et visiones capitis mei conturbaverunt me. Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes babilonis. et ut solutionem somnii indicarent mihi. Tunc ingrediebantur magi. arioli. chaldei et aruspices. et somnium narravi in conspectu eorum. et solutionem eius non indicaverunt mihi. donec collega ingressus est in conspectu meo daniel cui nomen baldasar secundum nomen dei mei. qui habet spiritum deorum sanctorum in semet ipso. et somnium coram eo locutus sum. Baldasar princeps ariolorum quem ego scio quod spiritum deorum sanctorum habeas in te. et omne sacramentum non est impossibile tibi. visiones somniorum meorum quas vidi et solutionem earum narra. Visio capitis mei in cubili meo. Videbam et ecce arbor in medio terre. et altitudo eius nimia. arbor magna et fortis. et proceritas eius contingens celum. Aspectus illius erat usque ad terminos universe terre. Folia eius pulcherrima. et fructus eius nimius. et esca universorum in ea. Subter eam habitabant animalia et bestie. et in ramis eius conversabantur volucres celi. et ex ea vescebatur omnis caro. Videbam in visione capitis mei super stratum meum. et ecce vigil et sanctus de celo descendit. et clamavit fortiter et sic ait. Succidite arborem et precidite ramos eius. et excutite folia eius. et dispergite fructus eius. Fugiant bestie que subter eam sunt et volucres de ramis eius. Verumtamen germen radicum eius in terra sinite. Et alligetur vinculo ferreo et ereo in herbis que foris sunt. et rore celi tinguatur. et cum feris pars eius in herba terre. Cor eius ab humano commutetur. et cor fere detur ei. et septem tempora mutentur super eum. In sententia vigilum decretum est. et sermo sanctorum et petitio. donec cognoscant viventes quoniam dominatur excelsus in regno hominum. et cuicumque voluerit dabit illud. et humillimum hominem constituet super eum.

Hoc somnium vidi ego rex nabug. Tu ergo baltasar interpretationem narra festinus. quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem dicere michi. Tu autem potes quia spiritus deorum sanctorum in te est. Tunc daniel cuius nomen baltasar cepit intra semet ipsum tacitus cogitare quasi una hora. et cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem rex ait. Baltasar somnium et interpretatio eius non conturbet te. Respondit baltasar et dixit. Domine mi somnium his qui te oderunt et interpretatio eius hostibus tuis sit. Arborem quam vidisti sublimem atque robustam. cuius altitudo pertingit ad celum. et aspectus illius in omnem terram. et rami eius pulcherrimi. et fructus eius nimius. et esca omnium in ea. subter eam habitantes bestie agri. et in ramis eius commorantes aves celi. Tu es rex qui magnificatus es et invaluisti. et magnitudo tua crevit et pervenit usque ad celum. et potestas tua in terminos universe terre. Quod autem vidit rex vigilem et sanctum de celo descendere: et dicere succidite arborem et dissipate illam. attamen germen radicum eius in terra dimittite. et vinciatur ferro et ere in herbis foris. et rore celi conspergatur. et cum feris sit pabulum eius. donec septem tempora commutentur super eum. hec est interpretatio sententie altissimi que pervenit super dominum meum regem. Eicient te ab hominibus: et cum bestiis ferisque erit habitatio tua. et fenum ut bos comedes. et rore celi infunderis. septem quoque tempora mutabuntur super te. donec scias quod dominetur excelsus super regnum hominum. et cuicumque voluerit det illud. Quod autem precepit ut relinqueretur germen radicum eius. id est arboris. regnum tuum tibi manebit. postquam cognoveris potestatem esse celestem. Quamobrem rex consilium meum placeat tibi. et peccata tua elemosinis redime. et iniquitates tuas misericordiis pauperum. Forsitan ignoscet delictis tuis. Omnia venerunt super nabug. regem. Post finem mensium duodecim in aula babilonis deambulabat. Responditque rex et ait. Nonne hec est babilon magna quam ego edificavi in domum regni in robore fortitudinis mee. et in gloria decoris mei?

Cum adhuc sermo esset in ore regis. vox de celo ruit. Tibi dicitur nabug. rex. Regnum transiit a te. et ab hominibus te eicient. et cum bestiis ferisque erit habitatio tua. fenum quasi bos comedes. et septem tempora mutabuntur super te. donec scias quod dominetur excelsus in regno hominum. et cuicumque voluerit det illud. Eadem hora sermo completus est super nabug. Ex hominibus abiectus est. et fenum ut bos comedit. et rore celi corpus eius infectum est. donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent. et ungues eius quasi avium.

Igitur post finem dierum ego nabug. oculos meos ad celum levavi. et sensus meus redditus est mihi. et altissimo benedixi. et viventem in sempiternum laudavi et glorificavi. quia potestas eius potestas sempiterna. et regnum eius in generationem et generationem: et omnes habitatores terre apud eum in nichilum reputati sunt. Iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus celi. quam in habitatoribus terre. et non est qui resistat manui eius. et dicat ei. Quare fecisti? In ipso tempore sensus meus reversus est ad me: et ad honorem decoremque regni mei perveni. et figura reversa est ad me. et optimates mei et magistratus mei requisierunt me. et in regno meo constitutus sum. et magnificentia amplior addita est mihi. Nunc ergo ego nabug. laudo et magnifico et glorifico regem celi. quia omnia opera eius vera. et vie eius iudicia. et gradientes in superbia potest humiliare.

Baltasar rex fecit grande convivium optimatibus suis mille. et unusquisque secundum suam bibebat etatem. Precepit ergo iam temulentus ut afferrentur vasa aurea et argentea que asportaverat nabug. pater eius de templo quod fuerat in hierusalem ut biberent in eis rex et optimates eius. uxoresque eius et concubine. Tunc allata sunt vasa aurea que asportaverat de templo quod fuerat in hierusalem et biberunt in eis rex et optimates eius. et uxores et concubine. Bibebant vinum. et laudabant deos suos aureos et argenteos. et ereos. et ferreos. ligneosque et lapideos. In eadem hora apparuerunt digiti quasi hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aule regie: et rex aspiciebat articulos manus scribentis. Tunc regis facies commutata est. et cogitationes eius conturbaverunt eum. et compages renum eius solvebantur. et genua eius ad se invicem collidebantur. Clamavit itaque rex fortiter. ut introducerent magos. chaldeos et aruspices. Et proloquens rex ait sapientibus babilonis. Quicumque legerit scripturam hanc. et interpretationem eius manifestam michi fecerit: purpura vestietur et torquem auream habebit in collo. et tertius in regno meo erit. Tunc ingressi omnes sapientes regis. non potuerunt nec scripturam legere. nec interpretationem indicare regi. Unde rex baltasar satis conturbatus est. et vultus eius immutatus est. Sed et optimates eius conturbabantur. Regina autem pro re que acciderat et optimatibus suis domum convivii ingressa est et proloquens ait. Rex in eternum vive. Non te conturbent cogitationes tue: neque facies tua immutetur. Est vir in regno tuo qui spiritum deorum sanctorum habet in se. et in diebus patris tui scientia et sapientia inventa sunt in eo. Nam et rex nabug. pater tuus principem magorum. incantatorum. chaldeorum et aruspicum constituit eum pater inquam tuus o rex. quia spiritus amplior et prudentia intelligentiaque et interpretatio somniorum et ostensio secretorum et solutio ligatorum inventa sunt in eo. hoc est in daniele cui rex imposuit nomen baltasar. Nunc itaque daniel vocetur. et interpretationem narrabit.

Igitur introductus est daniel coram rege. Ad quem prefatus rex ait. Tu es daniel de filiis captivitatis iude. quem adduxit pater meus de iudea? Audivi de te quod spiritum deorum habeas. et scientia intelligentiaque ac sapientia ampliores invente sint in te. Et nunc ingressi sunt in conspectu meo sapientes magi ut scripturam hanc legerent. et interpretationem eius indicarent mihi. et nequiverunt sensum sermonis huius edicere michi. Porro ego audivi de te quod possis obscura interpretari. et ligata dissolvere. Si ergo vales scripturam legere. et interpretationem eius indicare michi. purpura vestieris. et torquem auream circa collum tuum habebis. et tertius in regno meo eris princeps. Ad que respondens daniel coram rege ait. Munera tua sint tibi. et dona domus tue alteri da. Scripturam autem legam tibi rex. et interpretationem eius ostendam tibi. O rex. deus altissimus regnum et magnificentiam. et gloriam et honorem dedit nabug. patri tuo. et propter magnificentiam quam dederat ei. universi populi tribus et lingue tremebant et metuebant eum. Quos volebat interficiebat. et quos volebat percutiebat. et quos volebat exaltabat. et quos volebat humiliabat. Quando autem elevatum est cor eius. et spiritus illius obfirmatus est ad superbiam. depositus est de solio regni sui. et gloria eius ablata est. et a filiis hominum eiectus est. sed et cor eius cum bestiis positum est. et cum onagris erat habitatio eius. fenum quoque ut bos comedebat. et rore celi corpus eius infectum est. donec cognosceret quod potestatem haberet altissimus in regno hominum. et quecumque voluerit suscitabit super illud.

Tu quoque filius eius baltasar non humiliasti cor tuum cum scires hec omnia. sed adversum dominatorem celi elevatus es. et vasa domus eius allata sunt coram te. et tu. et optimates tui. et uxores tue et concubine vinum bibistis in eis. deos quoque aureos

et argenteos et aereos, ferreos ligneosque et lapideos, qui non vident neque audiunt neque sentiunt laudasti. Porro deum qui habet flatum tuum in manu sua, et omnes vias tuas, non glorificasti. Idcirco ab eo missus est articulus manus qui scripsit hoc quod exaratum est. Haec est autem scriptura quae digesta est: Mane. Thecel. Phares. Et haec est interpretatio sermonis. Mane: numeravit deus regnum tuum, et complevit illud. Thecel: appensum est in statera, et inventum est minus habens. Phares: divisum est regnum tuum, et datum est Medis et Persis. Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, et circumdata est torques aurea collo eius, et praedicatum est de eo quod haberet potestatem tertius in regno eius.

Eadem nocte interfectus est Baltasar rex Chaldeus. Et Darius Medus successit in regnum, annos natus sexaginta duos. Placuit Dario et constituit supra regnum satrapas centum viginti, ut essent in toto regno. Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat, ut satrapae illis redderent rationem, et rex non sustineret molestiam. Igitur Daniel superabat omnes principes et satrapas, quia spiritus dei amplior erat in eo. Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum. Unde principes et satrapae quaerebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis, nullamque causam et suspicionem invenire potuerunt, eo quod fidelis esset, et omnis culpa et suspicio non inveniretur in eo. Dixerunt ergo viri illi: Non inveniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege dei sui. Tunc principes et satrapae surripuerunt regi, et sic locuti sunt ei: Dari rex, in aeternum vive. Consilium inierunt omnes principes regni, magistratus et satrapae, senatores et iudices, ut decretum imperatorium exeat et edictum, ut omnis qui petierit aliquam petitionem a quocumque deo et homine usque ad dies triginta, nisi a te rex, mittatur in lacum leonum. Nunc itaque rex confirma sententiam et scribe decretum, ut non immutetur quod statutum est a Medis et Persis, nec praevaricari cuiquam liceat. Porro rex Darius proposuit edictum et statuit.

xx. Quod cum Daniel comperisset, id est constitutam legem, ingressus est domum suam, et fenestris apertis in cenaculo suo contra Hierusalem, tribus temporibus in die flectebat genua sua, et adorabat confitebaturque coram deo suo, sicut et ante facere consueverat. Viri ergo illi curiosius inquirentes invenerunt Danielem orantem et obsecrantem deum suum. Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex, numquid non constituisti, ut omnis homo qui rogaret quemquam de diis et hominibus usque ad dies triginta, nisi a te rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos rex respondens ait: Verus sermo iuxta decretum Medorum atque Persarum, quod praevaricari non licet. Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Iudae non curavit de lege tua, et de edicto quod constituisti, sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua. Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est, et pro Daniele posuit cor ut liberaret eum, et usque ad occasum solis laborabat ut erueret eum. Viri autem illi intellegentes regem dixerunt ei: Scito rex quia lex Medorum est atque Persarum, ut omne decretum quod constituerit rex non liceat immutari. Tunc rex praecepit, et adduxerunt Danielem, et miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus quem colis semper, ipse liberabit te. Allatusque est lapis unus, et positus est super os laci. Quem obsignavit rex anulo suo et anulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem. Et abiit rex in domum suam, et dormivit incenatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper et somnus recessit ab eo. Tunc rex mane diluculo consurgens festinus perrexit ad lacum leonum, appropinquansque ad lacum voce lacrimabili inclamavit, et affatus est eum: Daniel, serve dei viventis, deus tuus cui tu servis semper, putasne valuit te liberare a leonibus? Et Daniel respondens regi ait: Rex, in aeternum vive. Deus meus misit angelum suum et conclusit ora leonum, et non nocuerunt mihi, quia coram eo iustitia inventa est in me. Sed et coram te rex delictum non feci. Tunc rex vehementer gavisus est super eo, et Danielem praecepit educi de lacu. Eductusque est Daniel de lacu, et nulla laesio inventa est in eo, quia credidit deo suo. Iubente autem rege adducti sunt viri illi qui accusaverant Danielem, et in lacum leonum missi sunt ipsi et filii eorum et uxores eorum. Et non pervenerunt usque ad pavimentum laci, donec arriperent eos leones, et omnia ossa eorum comminuerunt. Tunc Darius rex scripsit universis populis, tribubus et linguis habitantibus in universa terra: Pax vobis multiplicetur. A me constitutum est decretum, ut in universo imperio et regno meo contremiscant et paveant deum Danielis. Ipse est enim deus vivens et aeternus in saecula, et regnum eius non dissipabitur, et potestas eius usque in aeternum. Ipse liberator atque salvator, faciens signa et prodigia et mirabilia in caelo et in terra, qui liberavit Danielem de lacu leonum. Porro Daniel perseveravit usque ad regnum Darii, regnumque Cyri Persae.

Anno primo Baltasar regis Babylonis Daniel somnium vidit. Visio autem capitis eius in cubili suo. Et somnium scribens brevi sermone comprehendit, summatimque perstringens ait: Videbam in visione mea nocte, et ecce quattuor venti caeli pugnabant in mari magno. Et quattuor bestiae grandes ascendebant de mari, diversae inter se. Prima quasi leaena, et alas aquilae habebat. Aspiciebam donec evulsae sunt alae eius, et sublata est de terra, et super pedes quasi homo stetit, et cor eius datum est ei. Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit, et tres ordines erant in ore eius et in dentibus eius, et dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas. Post haec aspiciebam, et ecce alia quasi pardus, et alas habebat quattuor super se quasi avis, et quattuor capita erant in bestia, et potestas data est ei. Post haec aspiciebam in visu noctis, et ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis et fortis nimis. Dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, et reliqua pedibus suis conculcans. Dissimilis autem ceteris bestiis quas videram ante eam, et habebat cornua decem. Considerabam cornua, et ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum, et tria de cornibus primis evulsa sunt a facie eius. Et ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, et os loquens ingentia. Aspiciebam donec throni positi sunt, et antiquus dierum sedit. Vestimentum eius quasi nix candidum, et capilli capitis eius quasi lana munda. Thronus eius flammae ignis, rotae eius ignis accensus. Fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius. Milia milium ministrabant ei, et decies milies centena milia assistebant ei. Iudicium sedit, et libri aperti sunt. Aspiciebam propter vocem sermonum grandium quos cornu illud loquebatur, et vidi quoniam interfecta esset bestia, et perisset corpus eius, et traditum esset ad comburendum igni. Aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, et tempora vitae constituta essent eis usque ad tempus et tempus.

Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit, et in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem et honorem et regnum, et omnes populi, tribus et linguae ipsi servient. Potestas eius potestas aeterna quae non auferetur, et regnum eius quod non corrumpetur. Horruit spiritus meus. Ego Daniel territus sum in his, et visiones capitis mei conturbaverunt me. Accessi ad unum de assistentibus, et veritatem quaerebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, et edocuit me: Hae quattuor bestiae magnae quattuor regna consurgent de terra. Suscipient autem regnum sancti dei altissimi, et obtinebunt regnum usque in saeculum, et in saeculum saeculorum. Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quae erat dissimilis valde ab omnibus, et terribilis nimis. Dentes et ungues eius ferrei, comedebat et comminuebat, et reliqua pedibus suis conculcabat. Et de cornibus decem quae habebat in capite, et de alio quod ortum fuerat ante quod ceciderant tria cornua, et de cornu illo quod habebat oculos et os loquens grandia, et maius erat ceteris. Aspiciebam, et ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, et praevalebat eis, donec venit antiquus dierum, et iudicium dedit sanctis excelsi, et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti. Et sic ait: Bestia quarta regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, et devorabit universam terram, et conculcabit et comminuet eam. Porro cornua decem ipsius regni decem reges erunt, et alius consurget post eos, et ipse potentior erit prioribus, et tres reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, et sanctos altissimi conteret. Et putabit quod possit mutare tempora et leges, et tradentur in manu eius usque ad tempus et tempora et dimidium temporis. Et iudicium sedebit ut auferatur potentia, et conteratur et dispereat usque in finem. Regnum autem et potestas et magnitudo regni quae est subter omne caelum, detur populo sanctorum altissimi, cuius regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei et oboedient. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, et facies mea mutata est in me. Verbum autem in corde meo conservavi.

Anno tertio regni Baltasar regis visio apparuit mihi. Ego Daniel post id quod videram in principio, vidi in visione mea, cum essem in Susis castro quod est in Helam civitate. Vidi autem in visione esse me super portam Ulai. Et levavi oculos meos et vidi, et ecce aries unus stabat ante paludem habens cornua excelsa, et unum excelsius altero, atque succrescens. Postea vidi arietem cornibus ventilantem contra occidentem, et contra aquilonem, et contra meridiem, et omnes bestiae non poterant resistere ei, neque liberari de manu eius. Fecitque secundum voluntatem suam, et magnificatus est. Et ego intellegebam. Ecce autem hircus caprarum veniebat ab occidente super faciem totius terrae, et non tangebat terram. Porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. Et venit usque ad arietem illum cornutum quem videram stantem ante portam, et cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suae. Cumque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, et percussit arietem, et comminuit duo cornua eius, et non poterat aries resistere ei. Cumque eum misisset in terram, conculcavit, et nemo quibat liberare arietem de manu eius. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis. Cumque crevisset, fractum est cornu magnum, et orta sunt cornua quattuor subter illud per quattuor ventos caeli. De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum, et factum est grande contra meridiem, et contra orientem, et contra fortitudinem. Et magnificatum est usque ad fortitudinem caeli, et deiecit de fortitudine et de stellis, et conculcavit eas. Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est, et ab eo tulit iuge sacrificium, et deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est contra iuge sacrificium propter peccata, et prosternetur veritas in terra, et faciet et prosperabitur. Et audivi unum de sanctis loquentem, et dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequo visio, et iuge sacrificium, et peccatum desolationis quae facta est, et sanctuarium et fortitudo conculcabitur? Et dixit ei: Usque ad vesperam et mane, duo milia trecenti, et mundabitur sanctuarium.

Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, et quaererem intellegentiam, ecce stetit in conspectu meo quasi species viri. Et audivi vocem viri inter Ulai, et clamavit et ait: Gabriel, fac intellegere istum visionem. Et venit et stetit iuxta ubi ego stabam. Cumque venisset, pavens corrui in faciem meam. Et ait ad me: Intellege fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio. Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram. Et tetigit me, et statuit me in gradu meo, dixitque mihi: Ego ostendam tibi quae futura sunt in novissimo maledictionis, quoniam habet tempus finem suum. Aries quem vidisti habentem cornua, rex Medorum est atque Persarum. Porro hircus caprarum rex Graecorum est, et cornu grande quod erat inter oculos eius, ipse est rex primus. Quod autem fracto illo surrexerunt quattuor pro eo, quattuor reges de gente eius consurgent, sed non in fortitudine eius. Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie et intellegens propositiones. Et roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis. Et supra quam credi potest universa vastabit, et prosperabitur et faciet. Et interficiet robustos et populum sanctorum secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in manu eius. Et cor suum magnificabit, et in copia rerum omnium occidet plurimos. Et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur. Et visio vespere et mane quae dicta est vera est. Tu ergo signa visionem, quia post dies multos erit. Et ego Daniel langui et aegrotavi per dies. Cumque surrexissem, faciebam opera regis, et stupebam ad visionem, et non erat qui interpretaretur.

In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldaeorum, anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo domini ad Hieremiam prophetam, ut complerentur desolationis Hierusalem septuaginta anni. Et posui faciem meam ad dominum deum meum rogare et deprecari in ieiuniis, sacco et cinere. Et oravi dominum deum meum, et con

fessus sum et dixi. Obsecro domine deus meus magne et terribilis custodiens pactum et misericordiam diligentibus te et custodientibus mandata tua. Peccavimus iniquitatem fecimus impie egimus et recessimus et declinavimus a mandatis tuis ac iudiciis. Non obedivimus servis tuis prophetis qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris principibus nostris patribus nostris omnique populo terre. Tibi domine iusticia nobis autem confusio faciei sicut est hodie viro iuda et habitatoribus hierusalem et omni israel his qui prope sunt et his qui procul in universis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum in quibus peccaverunt in te. Domine nobis confusio faciei regibus nostris principibus nostris et patribus nostris qui peccaverunt. Tibi autem domino deo nostro misericordia et propitiatio quia recessimus a te et non audivimus vocem domini dei nostri ut ambularemus in lege eius quam posuit nobis per servos suos prophetas. Et omnis israel prevaricati sunt legem tuam et declinaverunt ne audirent vocem tuam et stillavit super nos maledictio et detestatio que scripta est in libro moysi servi dei quia peccavimus ei. Et statuit sermones suos quos locutus est super nos et super principes nostros qui iudicaverunt nos ut superduceret in nos malum magnum quale numquam fuit sub omni celo secundum quod factum est in hierusalem. Sicut scriptum est in lege moysi omne malum hoc venit super nos et non rogavimus faciem tuam domine deus noster ut reverteremur ab iniquitatibus nostris et cogitaremus veritatem tuam. Et vigilavit dominus super maliciam et adduxit eam super nos. Iustus dominus deus noster in omnibus operibus suis que fecit. Non enim audivimus vocem eius.

Et nunc domine deus noster qui eduxisti populum tuum de terra egypti in manu forti et fecisti tibi nomen secundum diem hanc peccavimus iniquitatem fecimus domine in omnem iusticiam tuam. Avertatur obsecro ira tua et furor tuus a civitate tua hierusalem et monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra et iniquitates patrum nostrorum hierusalem et populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Nunc ergo exaudi domine deus noster orationem servi tui et preces eius et ostende faciem tuam super sanctuarium tuum quod desertum est propter temetipsum. Inclina deus meus aurem tuam et audi. Aperi oculos tuos et vide desolationem nostram et civitatem super quam invocatum est nomen tuum. Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam sed in miserationibus tuis multis. Exaudi domine placare domine. Attende et fac. Ne moreris propter temetipsum deus meus quia nomen tuum invocatum est super civitatem et super populum tuum.

Cumque adhuc loquerer et orarem et confiterer peccata mea et peccata populi mei israel et prosternerem preces meas in conspectu dei mei pro monte sancto dei mei. Adhuc me loquente in oratione ecce vir gabriel quem videram in visione a principio cito volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini. Et docuit me et locutus est mihi dixitque. Daniel nunc egressus sum ut docerem te et intelligeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo. Ego autem veni ut indicarem tibi quia vir desideriorum es. Tu ergo animadverte sermonem et intellige visionem. Septuaginta ebdomade abbreviate sunt super populum tuum et super urbem sanctam tuam ut consummetur prevaricatio et finem accipiat peccatum et deleatur iniquitas et adducatur iusticia sempiterna et impleatur visio et prophetia et ungatur sanctus sanctorum. Scito ergo et animadverte. Ab exitu sermonis ut iterum edificetur hierusalem usque ad christum ducem ebdomade septem et ebdomade sexaginta due erunt. Et rursum edificabitur platea et muri in angustia temporum. Et post ebdomadas sexaginta duas occidetur christus et non erit eius populus qui eum negaturus est. Et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo. Et finis eius vastitas et post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis ebdomada una et in dimidio ebdomadis deficiet hostia et sacrificium. Et in templo erit abhominatio desolationis et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.

Anno tertio cyri regis persarum verbum revelatum est danieli cognomento balthasar et verum verbum et fortitudo magna. Intellexitque sermonem. Intelligentia enim opus est in visione. In diebus illis ego daniel lugebam trium ebdomadarum diebus. Panem desiderabilem non comedi et caro et vinum non introierunt in os meum. Sed neque unguento unctus sum donec complerentur trium ebdomadarum dies. Die autem vicesima et quarta mensis primi eram iuxta fluvium magnum qui est tygris. Et levavi oculos meos et vidi. Et ecce vir unus vestitus lineis et renes eius accincti auro obrizo et corpus eius quasi chrisolitus et facies eius velut species fulguris et oculi eius ut lampas ardens. Et brachia eius et que deorsum usque ad pedes quasi species eris candentis et vox sermonum eius ut vox multitudinis. Vidi autem ego daniel solus visionem. Porro viri qui erant mecum non viderunt sed terror nimius irruit super eos et fugerunt in absconditum. Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc et non remansit in me fortitudo sed et species mea immutata est in me et emarcui nec habui quicquam virium. Et audivi vocem sermonum eius et audiens iacebam consternatus super faciem meam et vultus meus herebat terre. Et ecce manus tetigit me et erexit me super genua mea et super articulos manuum mearum. Et dixit ad me. Daniel vir desideriorum intellige verba que ego loquor ad te et sta in gradu tuo. Nunc enim missus sum ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum steti tremens. Et ait ad me. Noli metuere daniel quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu dei tui exaudita sunt verba tua et ego veni propter sermones tuos. Princeps autem regni persarum restitit mihi viginti et uno diebus et ecce michael unus de principibus primis venit in adiutorium meum et ego remansi ibi iuxta regem persarum. Veni autem ut docerem te que ventura sunt populo tuo in novissimis diebus quia adhuc visio in dies.

Cumque loqueretur mihi huiuscemodi verbis deieci vultum meum ad terram et tacui. Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea. Et aperiens os meum locutus sum et dixi ad eum qui stabat contra me. Domine in visione tua dissolute sunt compages mee et nihil in me remansit virium. Et quomodo poterit servus domini mei loqui cum domino meo? Nihil enim in me remansit virium sed et halitus meus intercluditur. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis et confortavit me et dixit. Noli timere vir desideriorum. Pax tibi. Confortare et esto robustus. Cumque loqueretur mecum convalui et dixi. Loquere domine mi quia confortasti me. Et ait. Numquid scis quare venerim ad te? Et nunc revertar ut prelier adversum principem persarum. Cum ego egrederer apparuit princeps grecorum veniens. Verumtamen annunciabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis et nemo est adiutor meus in omnibus his nisi michael princeps vester. Ego autem ab anno primo darii medi stabam ut confortaretur et roboraretur. Et nunc veritatem annunciabo tibi.

Ecce adhuc tres reges stabunt in perside et quartus ditabitur opibus nimiis super omnes. Et cum invaluerit divitiis suis concitabit omnes adversum regnum grecie. Surget vero rex fortis et dominabitur potestate multa et faciet quod placuerit ei. Et cum steterit conteretur regnum eius et dividetur in quattuor ventos celi sed non in posteros eius neque secundum potentiam illius qua dominatus est. Lacerabitur enim regnum eius etiam in externos exceptis his. Et confortabitur rex austri et de principibus eius prevalebit super eum et dominabitur ditione. Multa enim dominatio eius. Et post finem annorum federabuntur. Filiaque regis austri veniet ad regem aquilonis facere amiciciam et non obtinebit fortitudinem brachii nec stabit semen eius. Et tradetur ipsa et qui adduxerunt eam adolescentes eius et qui confortabant eam in temporibus suis. Et stabit de germine radicum eius plantatio et veniet cum exercitu et ingredietur provinciam regis aquilonis et abutetur eis et obtinebit. Insuper et deos eorum et sculptilia vasa quoque preciosa argenti et auri captiva ducet in egyptum. Ipse prevalebit adversum regem aquilonis. Et intrabit in regnum rex austri et revertetur ad terram suam. Filii autem eius provocabuntur et congregabunt multitudinem exercituum plurimorum. Et veniet properans et inundans et revertetur et concitabitur et congredietur cum robore eius. Et provocatus rex austri egredietur et pugnabit adversum regem aquilonis et preparabit multitudinem nimiam. Et dabitur multitudo in manus eius et capiet multitudinem et exaltabitur cor eius et deiciet multa milia sed non prevalebit.

Convertetur enim rex aquilo et preparabit multitudinem multo maiorem quam prius et in fine temporum annorumque veniet properans cum exercitu magno et opibus nimiis. Et in temporibus illis multi consurgent adversus regem austri. Filii quoque prevaricatorum populi tui extollentur ut impleant visionem et corruent. Et veniet rex aquilonis et comportabit aggerem et capiet urbes munitissimas et brachia austri non sustinebunt. Et consurgent electi eius ad resistendum et non erit fortitudo. Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum et non erit qui stet contra faciem eius. Et stabit in terra inclita et consumetur in manu eius. Et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum eius et recta faciet cum eo. Et filiam feminarum dabit ei ut evertat illud. Et non stabit nec illius erit. Et convertet faciem suam ad insulas et capiet multas et cessare faciet principem opprobrii sui et opprobrium eius convertetur in eum. Et convertet faciem suam ad imperium terre sue et impinget et corruet et non invenietur. Et stabit in loco eius vilissimus et indignus decore regio. Et in paucis diebus conteretur non in furore nec in prelio. Et stabit in loco eius despectus et non tribuetur ei honor regius. Et veniet clam et obtinebit regnum in fraudulentia. Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius et conterentur insuper et dux federis. Et post amicicias cum eo faciet dolum et ascendet et superabit in modico populo. Et abundantes et uberes urbes ingredietur et faciet que non fecerunt patres eius et patres patrum eorum. Rapinas et predam et divitias eorum dissipabit et contra firmissimas cogitationes inibit et hoc usque ad tempus.

Et concitabitur fortitudo eius et cor eius adversus regem austri in exercitu magno et rex austri provocabitur ad bellum multis auxiliis et fortibus nimis. Et non stabunt quia inibunt adversus eum consilia. Et comedentes panem cum eo conterent eum. Exercitusque eius opprimetur et cadent interfecti plurimi. Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant et ad mensam unam mendacium loquentur et non proficient quia adhuc finis in aliud tempus. Et revertetur in terram suam cum opibus multis et cor eius adversus testamentum sanctum et faciet et revertetur in terram suam. Statuto tempore revertetur et veniet ad austrum et non erit priori simile novissimum. Et venient super eum trieres et romani et percutietur et revertetur et indignabitur contra testamentum sanctuarii et faciet reverteturque et cogitabit adversum eos qui dereliquerunt testamentum sanctuarii. Et brachia ex eo stabunt et polluent sanctuarium fortitudinis et auferent iuge sacrificium et dabunt abhominationem in desolationem. Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter.

Populus autem sciens deum suum obtinebit et faciet. Et docti in populo docebunt plurimos et ruent in gladio et in flamma et in captivitate et in rapina dierum. Cumque corruerint sublevabuntur auxilio parvulo et applicabuntur eis plurimi fraudulenter. Et de eruditis ruent ut conflentur et eligantur et dealbentur usque ad tempus prefinitum quia adhuc aliud tempus erit. Et faciet iuxta voluntatem suam rex et elevabitur et magnificabitur adversum omnem deum et adversus deum deorum loquetur magnifica et dirigetur donec compleatur iracundia. Perpetrata est quippe diffinitio. Et deum patrum suorum non reputabit et erit in concupiscentiis feminarum nec quemquam deorum curabit quia adversum universa consurget. Deum autem maozim in loco suo venerabitur et deum quem ignoraverunt patres eius colet auro et argento et lapide precioso rebusque preciosis. Et faciet ut muniat maozim cum deo alieno quem cognovit et multiplicabit gloriam et dabit eis potestatem in multis et terram dividet gratuito. Et in tempore prefinito preliabitur adversus eum rex austri et quasi tempestas veniet contra illum rex aquilonis in curribus et in equitibus et in classe magna et ingredietur terras et conteret et pertransiet et introibit in terram gloriosam et multe corruent. He autem sole salvabuntur de manu eius edom et moab et principium filiorum ammon. Et mittet manum suam in terras et terra egypti non effugiet. Et dominabitur thesaurorum auri et argenti et in omnibus preciosis egypti per libyas quoque et ethyopias transibit. Et fama turbabit eum ab oriente et ab aquilone et veniet in multitudine magna ut conterat et interficiat plurimos et figet tabernaculum suum apadno inter maria super montem inclitum et sanctum et veniet usque ad summitatem eius et nemo auxiliabitur ei.

In tempore autem illo consurget michael princeps magnus qui stat pro filiis populi tui et veniet tempus quale non fuit ex

ex quo gentes esse coeperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus: omnis qui inventus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terrae pulvere evigilabunt: alii in vitam aeternam, et alii in obprobrium ut videant semper. Qui autem docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. Tu autem daniel claude sermones et signa librum usque ad tempus statutum. Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia. Et vidi ego daniel, et ecce quasi alii duo stabant: unus hinc super ripam fluminis, et alius inde ex altera ripa fluminis. Et dixi viro qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis: Usque quo finis horum mirabilium? Et audivi virum qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum elevasset dexteram et sinistram suam in caelum, et iurasset per viventem in aeternum, quia in tempus et tempora et dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa haec. Et ego audivi et non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post haec? Et ait: Vade daniel, quia clausi signatique sunt sermones usque ad tempus praefinitum. Eligentur et dealbabuntur, et quasi ignis probabuntur multi, et impie agent impii, neque intellegent omnes impii. Porro docti intellegent. Et a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abhominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Beatus qui expectat et pervenit ad dies mille trecentos triginta quinque. Tu autem daniel vade ad praefinitum, et requiesces, et stabis in sorte tua in fine dierum.

Hucusque danielem de hebraeo volumine legimus. Cetera quae sequuntur usque in fine libri de theodotionis editione translata sunt.

Et erat vir habitans in babilone, et nomen eius ioachim. Et accepit uxorem nomine susannam, filiam elchiae, pulchram nimis et timentem dominum. Parentes autem illius cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundum legem moysi. Erat autem ioachim dives valde, et erat ei pomerium vicinum domui suae; et ad ipsum confluebant iudaei, eo quod esset honorabilior omnium. Et constituti sunt duo senes iudices in anno illo, de quibus locutus est dominus: quia egressa est iniquitas de babilone a senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum. Isti frequentabant domum ioachim, et veniebant ad eos omnes qui habebant iudicia. Cum autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur susanna et deambulabat in pomerio viri sui. Et videbant eam senes cotidie ingredientem et deambulantem, et exarserunt in concupiscentia eius. Et everterunt sensum suum, et declinaverunt oculos suos ut non viderent caelum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Erant ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum. Erubescebant enim indicare concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea. Et observabant cotidie sollicitius videre eam. Dixitque alter ad alterum: Eamus domum, quia hora prandii est. Et egressi recesserunt a se. Cumque revertissent, venerunt in unum; et sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam. Et tunc in commune statuerunt tempus quando eam possent invenire solam.

Factum est autem, cum observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri et nudius tertius cum duabus solis puellis, voluitque lavari in pomerio; aestus quippe erat. Et non erat ibi quisquam, praeter duos senes absconditos et contemplantes eam. Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum et smigmata, et ostia pomerii claudite, ut laver. Et fecerunt sicut praeceperat, clauseruntque ostia pomerii, et egressae sunt per posticium ut afferrent quae iusserat; nesciebantque senes intus esse absconditos. Cum autem egressae essent puellae, surrexerunt duo senes et accurrerunt ad eam, et dixerunt: Ecce ostia pomerii clausa sunt, et nemo nos videt, et in concupiscentia tui sumus; quam ob rem assentire nobis, et commiscere nobiscum. Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium quod fuerit tecum iuvenis, et ob hanc causam emiseris puellas a te. Ingemuit susanna et ait: Angustiae mihi sunt undique. Si enim hoc egero, mors mihi est; si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu domini. Et exclamavit voce magna susanna; exclamaverunt autem et senes adversus eam. Et cucurrit unus et aperuit ostia pomerii. Cum ergo audissent clamorem in pomerio famuli domus, irruerunt per posticium ut viderent quidnam esset. Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer, quia numquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de susanna. Et facta est dies crastina.

Cumque venisset populus ad virum eius ioachim, venerunt et duo presbiteri pleni iniqua cogitatione adversus susannam, ut interficerent eam. Et dixerunt coram populo: Mittite ad susannam filiam elchiae, uxorem ioachim. Et statim miserunt. Et venit cum parentibus et filiis et universis cognatis suis. Porro susanna erat delicata nimis et pulchra facie. At iniqui illi iusserunt ut discoperiretur (erat enim cooperta), ut vel sic satiarentur decore eius. Flebant igitur sui et omnes qui noverant eam. Consurgentes autem duo presbiteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius. Quae flens suspexit ad caelum; erat enim cor eius fiduciam habens in domino. Et dixerunt presbiteri: Cum deambularemus in pomerio soli, ingressa est haec cum duabus puellis, et clausit ostia pomerii, et dimisit puellas. Venitque ad eam adolescens qui erat absconditus, et concubuit cum ea. Porro nos cum essemus in angulo pomerii, videntes iniquitatem cucurrimus ad eos, et vidimus eos pariter commisceri. Et illum quidem non quivimus conprehendere, quia fortior nobis erat, et apertis ostiis exilivit. Hanc autem cum apprehendissemus, interrogavimus quisnam esset adolescens, et noluit indicare nobis. Huius rei testes sumus. Credidit eis multitudo quasi senibus populi et iudicibus, et condempnaverunt eam ad mortem. Exclamavit autem voce magna susanna et dixit: Deus aeterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum contra me tulerunt testimonium; et ecce morior, cum nihil horum fecerim quae isti malitiose conposuerunt adversum me. Exaudivit autem dominus vocem eius. Cumque duceretur ad mortem, suscitavit dominus spiritum sanctum pueri iunioris, cui nomen daniel. Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum a sanguine huius. Et conversus omnis populus ad eum dixit: Quis est iste sermo quem tu locutus es? Qui cum staret in medio eorum ait: Sic fatui filii israel, non iudicantes neque quod verum est cognoscentes, condempnastis filiam israel? Revertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam. Reversus est ergo populus cum festinatione. Et dixerunt ei senes: Veni et sede in medio nostrum, et indica nobis, quia tibi dedit deus honorem senectutis. Et dixit ad eos daniel: Separate eos ab invicem procul, et diiudicabo eos. Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis et dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua quae operabaris prius, iudicans iudicia iniusta, innocentes opprimens et dimittens noxios, dicente domino: Innocentem et iustum non interficies. Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos loquentes sibi. Qui ait: Sub scino. Dixit autem daniel: Recte mentitus es in caput tuum. Ecce enim angelus domini accepta sententia ab eo, scindet te medium. Et amoto eo, iussit venire alium, et dixit ei: Semen chanaan et non iuda, species decepit te, et concupiscentia subvertit cor tuum. Sic faciebatis filiabus israel, et illae timentes loquebantur vobis; sed non filia iuda sustinuit iniquitatem vestram. Nunc ergo dic mihi sub qua arbore conprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino. Dixit autem ei daniel: Recte mentitus es et tu in caput tuum. Manet enim angelus domini gladium habens, ut secet te medium et interficiat vos. Exclamavit itaque omnis coetus voce magna, et benedixerunt deo qui salvat sperantes in se. Et consurrexerunt adversus duos presbiteros; convicerat enim eos daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium. Feceruntque eis sicut male egerant adversus proximum, ut facerent secundum legem moysi, et interfecerunt eos. Et salvatus est sanguis innoxius in die illa. Helcias autem et uxor eius laudaverunt deum pro filia sua susanna cum ioachim marito eius et cognatis omnibus, quia non est inventa in ea res turpis. Daniel autem factus est magnus in conspectu populi in die illa et deinceps.

Et rex astyages appositus est ad patres suos, et suscepit cyrus perses regnum eius. Erat quoque daniel conviva regis, et honoratus super omnes amicos eius. Erat quoque idolum nomine bel apud babilonios, et inpendebantur in eo per dies singulos similae artabae duodecim, et oves quadraginta, vinique amforae sex. Rex quoque colebat eum, et ibat per singulos dies adorare eum. Porro daniel adorabat deum suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras bel? Qui respondens ait: Quia non colo idola manufacta, sed viventem deum qui creavit caelum et terram, et habet potestatem omnis carnis. Et dixit ad eum rex: Non videtur tibi esse bel vivens deus? An non vides quanta comedat et bibat cotidie? Et ait daniel arridens: Ne erres rex. Iste enim intrinsecus luteus est, et forinsecus aereus, neque comedit aliquando. Et iratus rex vocavit sacerdotes eius, et ait eis: Nisi dixeritis mihi quis sit qui comedat inpensas has, moriemini. Si autem ostenderitis quoniam bel comedit haec, morietur daniel, quia blasphemavit in bel. Et dixit daniel regi: Fiat iuxta verbum tuum. Erant autem sacerdotes bel septuaginta, exceptis uxoribus et parvulis et filiis. Et venit rex cum daniele in templum belis.

Et dixerunt sacerdotes bel: Ecce nos egredimur foras, et tu rex pone escas, et vinum misce, et claude ostium, et signa anulo tuo. Et cum ingressus fueris mane, nisi inveneris omnia comesta a bel, morte moriemur; vel daniel qui mentitus est adversum nos. Contempnebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introitum, et per illum ingrediebantur semper et devorabant ea. Factum est igitur postquam egressi sunt illi, et rex posuit cibos ante bel, praecepit daniel pueris suis, et attulerunt cinerem, et cribravit per totum templum coram rege. Et egressi clauserunt ostium, et signantes anulo regis abierunt. Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta consuetudinem suam, et uxores et filii eorum, et comederunt omnia et biberunt. Surrexit autem rex primo diluculo, et daniel cum eo. Et ait rex: Salvane sunt signacula, daniel? Qui respondit: Salva rex. Statimque cum aperuisset ostium, intuitus rex mensam, exclamavit voce magna: Magnus es bel, et non est apud te dolus quisquam. Et risit daniel, et tenuit regem ne ingrederetur intro, et dixit: Ecce pavimentum, animadverte cuius vestigia sint haec. Et dixit rex: Video vestigia virorum et mulierum et infantium. Et iratus est rex. Tunc adprehendit sacerdotes et uxores et filios eorum, et ostenderunt ei abscondita ostiola per quae ingrediebantur et consumebant quae erant super mensam. Occidit ergo illos rex, et tradidit bel in potestatem danielis; qui subvertit eum et templum eius. Et erat draco magnus in loco illo, et colebant eum babilonii. Et dixit rex danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste non sit deus vivens; adora ergo eum. Dixitque daniel: Dominum deum meum adoro, quia ipse est deus vivens. Tu autem rex da mihi potestatem, et interficiam draconem absque gladio et fuste. Et ait rex: Do tibi. Tulit ergo daniel picem et adipem et pilos, et coxit pariter, fecitque massas, et dedit in os draconis, et disruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis. Quod cum audissent babilonii, indignati sunt vehementer, et congregati adversum regem dixerunt: Iudaeus factus est rex. Bel destruxit, draconem interfecit, et sacerdotes occidit.

Et dixerunt cum venissent ad regem: Trade nobis danielem. Alioquin interficiemus te et domum tuam. Vidit ergo rex quod irruerent in eum vehementer, et necessitate conpulsus tradidit eis danielem. Qui miserunt eum in lacum leonum; et erat ibi diebus sex. Porro in lacu erant leones septem, et dabantur eis cotidie duo corpora et duae oves; et tunc non data sunt eis, ut devorarent danielem. Erat autem abbacuc propheta in iudaea, et ipse coxerat pulmentum, et intriverat panes in alveolo, et ibat in campum ut ferret messoribus. Dixitque angelus domini ad abbacuc: Fer prandium quod habes in babilonem danieli, qui est in lacu leonum. Et dixit abbacuc: Domine, babilonem non vidi, et lacum nescio. Et adprehendit eum angelus domini in vertice eius, et portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in babilonem supra lacum in impetu spiritus sui. Et clamavit abbacuc dicens: Daniel serve dei, tolle prandium quod misit tibi deus. Et ait daniel: Recordatus es mei deus, et non dereliquisti diligentes te. Surgensque daniel comedit. Porro angelus domini restituit abbacuc confestim in loco suo. Venit ergo rex die septimo ut lugeret danielem; et venit ad lacum, et introspexit, et ecce daniel sedens. Et exclamavit voce magna rex dicens: Magnus es domine deus danielis. Et extraxit eum de lacu leonum. Porro illos qui perditionis eius causa fuerant intromisit, et devorati sunt in momento coram eo. Explicit liber danielis.

NON IDEM ORDO EST DUODECIM PROPHETARUM apud hebreos qui et apud nos. unde secundum id quod ibi legitur. hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est. et quasi per sententias loquens. Iohel planus in principiis. in fine obscurior. et usque ad Malachiam habet singuli proprietates suas. quem esdram scribam legisque doctorem hebrei autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere. hoc tantum vos o paula et eustochium admonitas esse volo. unum librum esse xii. prophetarum. et Osee cynxronon ysaie. Malachiam vero aggei et zacharie fuisse temporibus. in quibus autem tempus non prefertur in titulo. sub illis eos regibus prophetasse sub quibus et hi qui ante eos habent titulos prophetarum. Duplex apud hebreos de his iiii. versibus qui a capite prolata sunt sententia est. Plerique enim dicunt quod ab esdra scriba in omnibus prophetis sic fuerit titulatum. ut per spacio cuiusque nomine propheta cuius sit sequens noscatur. Ipse autem esdras qui ultimus prophetarum scribit malachie nomine. Alii vero dicunt quod ab ipsis prophetis per spiritum sanctum ut cetera sint conscripta.

INCIPIT LIBER OSEE.

VERBUM QUOD FACTUM EST AD OSEE filium beeri. in diebus ozie ioathan. achaz. ezechie regum iuda. et in diebus hieroboam filii ioas regis israhel. Principium loquendi domino in osee. Et dixit dominus ad osee. Vade sume tibi uxorem fornicationum. et fac filios fornicationum. quia fornicans fornicabitur terra a domino. Et abiit et accepit gomer filiam debelaim. Et concepit et peperit filium. Et dixit dominus ad eum. Voca nomen eius iehrahel. quoniam adhuc modicum. et visitabo sanguinem iehrahel super domum hieu. et quiescere faciam regnum domus israhel. et in die illa conteram arcum israhel in valle iehrahel. Et concepit adhuc et peperit filiam. Et dixit ei. Voca nomen eius absque misericordia. quia non addam ultra misereri domui israhel. sed oblivione obliviscar eorum. et domui iuda miserebor. et salvabo eos in domino deo suo. et non salvabo eos in arcu et gladio. et in bello. et in equis. et in equitibus. Et ablactavit eam que erat absque misericordia. Et concepit et peperit filium. Et dixit. Voca nomen eius non populus meus. quia vos non populus meus. et ego non ero vester deus.

Et erit numerus filiorum israhel quasi arena maris. que sine mensura est et non numerabitur. et erit in loco ubi dicetur non populus meus vos. dicetur eis filii dei viventis. Et congregabuntur filii iuda et filii israhel pariter. et ponent sibimet caput unum, et ascendent super terram. quia magnus dies iehrahel. Dicite fratribus vestris populus meus. et sorori vestre misericordiam consecuta. Iudicate matrem vestram iudicate. quoniam ipsa non uxor mea. et ego non vir eius. Auferat fornicationes suas a facie sua. et adulteria sua de medio uberum suorum. ne forte expoliem eam nudam. et statuam eam secundum diem nativitatis sue. et ponam eam quasi solitudinem. et statuam eam quasi terram inviam. et interficiam eam siti. Et filiorum eius non miserebor. quoniam filii fornicationum sunt. quia fornicata est mater eorum. confusa est que concepit eos. quia dixit Vadam post amatores meos qui dant michi panes. et aquas meas. lanam meam. et linum meum. et oleum meum. et potum meum. Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis. et sepiam eam maceria. et semitas suas non inveniet. Et sequetur amatores suos et non apprehendet eos. et queret eos et non inveniet. Et dicet. Vadam et revertar ad virum meum priorem. quia michi bene erat tunc. magis quam nunc. Et hec nescivit quia ego dedi ei frumentum. et vinum. et oleum. et argentum multiplicavi ei. et aurum que fecerunt baal.

Ideirco convertar et sumam frumentum meum in tempore suo. et vinum meum in tempore suo. et liberabo lanam meam et linum meum que operiebant ignominiam eius. Et nunc revelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius. et vir non eruet eam de manu mea. Et cessare faciam omne gaudium eius. sollempnitates eius. et neomeniam eius. sabbatum eius. et omnia festa tempora eius. Et corrumpam vineam eius. et ficum eius de quibus dixit. mercedes hee mee sunt. quas dederunt michi amatores mei. Et ponam eam in saltum. et comedet illam bestia agri. Et visitabo super eam dies baalim. quibus accendebat incensum. et ornabatur inaure sua et monili suo. et ibat post amatores suos. et mei obliviscebatur dicit dominus. Propter hoc ecce ego lactabo eam. et ducam eam in solitudinem. et loquar ad cor eius. et dabo ei vinitores eius ex eodem loco. et vallem achor ad aperiendam spem. et canet ibi iuxta dies iuventutis sue. et iuxta dies ascensionis sue de terra egypti. Et erit in die illa ait dominus vocabit me vir meus. et non vocabit me ultra baalim. et auferam nomina baalim de ore eius. et non recordabitur ultra nominis eorum. Et percutiam eis fedus in die illa cum bestia agri. et cum volucre celi. et cum reptili terre. et arcum. et gladium. et bellum conteram de terra et dormire eos faciam fiducialiter.

Et sponsabo te michi in sempiternum. et sponsabo te michi in iusticia et iudicio et in misericordia. et miserationibus. sponsabo te michi in fide. et scies quia ego dominus. Et erit in die illa exaudiam dicit dominus. et exaudiam celos. et illi exaudient terram. et terra exaudiet triticum et vinum et oleum. et hec exaudient iehrahel. Et seminabo eam michi in terram et miserebor eius. que fuit absque misericordia. et dicam non populo meo populus meus es tu. et ipse dicet deus meus es tu.

Et dixit dominus ad me. Adhuc vade dilige mulierem dilectam amico et adulteram. sicut diligit dominus filios israhel. et ipsi respectant ad deos alienos et diligunt vinacia uvarum. Et fodi eam michi xv. argenteis et choro hordei. et dimidio choro hordei. et dixi ad eam. Dies multos expectabis me. Non fornicaberis. et non eris viro. sed et ego expectabo te. quia dies multos sedebunt filii israhel sine rege. et sine principe. et sine sacrificio. et sine altari. et sine ephod. et sine teraphim. Et post hec revertentur filii israhel et querent dominum deum suum. et david regem suum. et pavebunt ad dominum. et ad bonum eius in novissimo dierum. Audite verbum domini filii israhel. quia iudicium domino cum habitatoribus terre. Non est enim veritas. et non est misericordia. et non est scientia dei in terra. Maledictum. et mendacium et homicidium. et furtum. et adulterium inundaverunt. et sanguis sanguinem tetigit.

Propter hoc lugebit terra. et infirmabitur omnis qui habitat in ea in bestia agri et in volucre celi. Sed et pisces maris congregabuntur. Verumtamen unusquisque non iudicet. et non arguatur vir. Populus enim tuus sicut hii qui contradicunt sacerdoti. Et corrues hodie. et corruet etiam propheta tecum. Nocte tacere feci matrem tuam. Conticuit populus meus. eo quod non habuerit scientiam. Quia tu scientiam repulisti. repellam te. ne sacerdocio fungaris michi. Et oblita es legis dei tui. obliviscar filiorum tuorum et ego. Secundum multitudinem eorum. sic peccaverunt michi. Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Peccata populi mei comedent. et ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum. Et erit sic populus sic sacerdos. Et visitabo super eum vias eius. et cogitationes eius reddam ei. et comedent et non saturabuntur. Fornicati sunt et non cessaverunt quoniam dominum dereliquerunt in non custodiendo. Fornicatio et vinum et ebrietas aufert cor. Populus meus in ligno suo interrogavit. et baculus eius annunciavit ei. Spiritus enim fornicationum decepit eos. et fornicati sunt a deo suo. Super capita montium sacrificabant. et super colles accendebant thymiama. subtus quercum et populum. et terebintum. quia bona erat umbra eius.

Ideo fornicabuntur filie vestre. et sponse vestre adultere erunt. Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicate. et super sponsas vestras cum adulteraverint. quoniam ipsi cum meretricibus versabantur. et cum effeminatis sacrificabant. et populus non intelligens vapulabit. Si fornicaris tu israhel. non delinquat saltem iuda. Et nolite ingredi in galgala. et ne ascenderitis in bethauen. neque iuraveritis vivit dominus. quoniam sicut vacca lasciviens declinavit israhel. Nunc pascet eos dominus quasi agnum in latitudine. Particeps ydolorum effraim. dimitte eum. separatum est convivium eorum. Fornicatione fornicati sunt. dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. Ligavit spiritus eum in alis suis. et confundentur a sacrificiis suis. Audite hoc sacerdotes. et attendite domus israhel. et domus regis auscultate. quoniam vobis iudicium est. quoniam laqueus facti estis speculationi. et rete expansum super thabor. et victimas declinastis in profundum. et ego eruditor omnium eorum. Ego scio effraim. et israhel non est absconditus a me. quia nunc fornicatus est effraim. contaminatus est israhel.

Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad dominum deum suum. quia spiritus fornicationis in medio eorum. et dominum non cognoverunt. Et respondebit arrogantia israhel in faciem eius. et israhel et effraim ruent in iniquitate sua. Ruet etiam iudas cum eis. In gregibus suis et in armentis suis vadent ad querendum dominum et non invenient. Ablatus est ab eis. In domino prevaricati sunt. quia filios alienos genuerunt. Nunc devorabit eos mensis cum partibus suis. Clangite bucina in gabaa. tuba in rama. ululate in bethauen. post tergum tuum beniamin. Effraim in desolatione erit. In die correptionis in tribubus israhel ostendi fidem. Facti sunt principes iuda quasi assumentes terminum. super eos effundam quasi aquam iram meam. Calumniam patiens effraim. fractus iudicio quoniam cepit abire post sordes. Et ego quasi tinea effraim. et quasi putredo domui iuda. Et vidit effraim languorem suum. et iudas vinculum suum. Et abiit effraim ad assur. et misit ad regem ultorem. et ipse non poterit sanare vos. nec solvere poterit a vobis vinculum. quoniam ego quasi leena effraim et quasi catulus leonis domui iuda. Ego capiam. et vadam. tollam. et non est qui eruat. Vadens revertar ad locum meum. donec deficiatis et queratis faciem meam.

In tribulatione sua mane consurgent ad me. Venite et revertamur ad dominum. quoniam ipse cepit et sanabit nos. percutiet et curabit nos. Vivificabit nos post duos dies. in die tercia suscitabit nos. Sciemus sequemurque ut cognoscamus dominum. Quasi diluculum preparatus est egressus eius. et veniet nobis quasi ymber temporaneus et serotinus terre. Quid faciam tibi effraim. quid faciam tibi iuda. Misericordia vestra quasi nubes matutina. et quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolavi in prophetis. occidi eos in verbis oris mei. et iudicia mea quasi egredientur. quia misericordiam volui et non sacrificium. et scientiam dei plusquam holocausta. Ipsi autem sic adam transgressi sunt pactum. ibi prevaricati sunt in me. Galaad civitas operantium ydolum. supplantata sanguine et quasi fauces virorum latronum. particeps sacerdotum in via interficientium pergentes de sichem. quia scelus operati sunt. In domo israhel vidi horrendum. ibi fornicationes effraim. contaminatus est israhel. Sed et iuda pone messem tibi. cum convertero captivitatem populi mei. Cum sanare vellem israhel. revelata est iniquitas effraim et malicia samarie. quia operati sunt mendacium. nunc circumdederunt eos adinventiones sue. coram facie mea facte sunt.

In malicia sua letificaverunt regem. et in mendaciis suis principes. Omnes adulterantes quasi clibanus succensus a coquente. Quievit paululum civitas a commixtione fermenti. donec fermentaretur totum. Dies regis nostri. Ceperunt principes furere a vino. Extendit manum suam cum illusoribus. quia applicuerunt quasi clibanum

cor suum cum insidiaretur eis. Tota nocte dormivit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flamme. Omnes calefacti sunt quasi clibanus, et devoraverunt iudices suos. Omnes reges eorum ceciderunt; non est qui clamet in eis ad me. Effraim in populis ipse commiscebatur; effraim factus est subcinericius qui non reversatur. Comederunt alieni robur eius, et ipse nescivit; sed et cani effusi sunt in eo, et ipse ignoravit.

Et humiliabitur superbia Israhel in faciem eius. Nec reversi sunt ad dominum deum suum, et non quesierunt eum in omnibus his. Et facta est effraim quasi columba seducta non habens cor. Egyptum invocabant, ad Assyrios abierunt. Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meum; et quasi volucrem celi detraham eos. Cedam eos secundum auditionem cetus eorum. Ve eis, quoniam recesserunt a me. Vastabuntur, quia prevaricati sunt in me. Et ego redemi eos, et ipsi locuti sunt contra me mendacia. Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis. Super triticum et vinum ruminabant; recesserunt a me. Et ego erudivi eos, et confortavi brachia eorum, et in me cogitaverunt maliciam. Reversi sunt ut essent absque iugo; facti sunt quasi arcus dolosus. Cadent in gladio principes eorum, a furore lingue sue. Ista subsannatio eorum in terra Egypti. In gutture tuo sit tuba, quasi aquila super domum domini, pro eo quod transgressi sunt fedus meum, et legem meam prevaricati sunt. Me invocabunt: Deus meus, cognovimus te Israhel. Proiecit Israhel bonum; inimicus persequetur eum. Ipsi regnaverunt et non ex me; principes extiterunt et non cognovi. Argentum suum et aurum suum fecerunt sibi ydola, ut interirent.

Proiectus est vitulus tuus Samaria; iratus est furor meus in eis. Usquequo non poterunt emundari? Quia ex Israhel et ipse est; artifex fecit illum, et non est deus; quoniam in aranearum telas erit vitulus Samarie. Quia ventum seminabunt, et turbinem metent. Culmus stans non est in eis, germen non faciet farinam; quod et si fecerit, alieni comedent eam. Devoratus est Israhel. Nunc factus est in nationibus quasi vas inmundum, quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi. Effraim munera dederunt amatoribus. Sed et cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos; et quiescent paulisper ab onere regis et principum. Quia multiplicavit Effraim altaria ad peccandum, facte sunt ei are in delictum. Scribam ei multiplices leges meas, que velut aliene computate sunt. Hostias afferent, immolabunt carnes, et comedent, et dominus non suscipiet eas. Nunc recordabitur iniquitates eorum, et visitabit peccata eorum; ipsi in Egyptum revertentur. Et oblitus est Israhel factoris sui, et edificavit delubra; et Iudas multiplicavit urbes munitas. Et mittam ignem in civitates eius, et devorabit edes illius. Noli letari Israhel, noli exultare sicut populi, quia fornicatus es a deo tuo; dilexisti mercedem super omnes areas tritici. Area et torcular non pascet eos, et vinum mentietur eis. Non habitabunt in terra domini.

Reversus est Effraim in Egyptum, et in Assyriis pollutum comedit. Non libabunt domino vinum, et non placebunt ei. Sacrificia eorum quasi panis lugentium; omnes qui comedunt eum contaminabuntur, quia panis eorum anime ipsorum; non intrabit in domum domini. Quid facietis in die sollempni, in die festivitatis domini? Ecce enim profecti sunt a vastitate; Egyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos. Desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum. Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis. Scitote Israhel stultum, prophetam insanum virum spiritalem, propter multitudinem iniquitatis tue et multitudinem amentie. Speculator Effraim cum deo meo propheta; laqueus ruine factus est super omnes vias eius, insania in domo dei eius. Profunde peccaverunt sicut in diebus Gabaa. Recordabitur iniquitatis eorum, et visitabit peccata eorum. Quasi uvas in deserto inveni Israhel; quasi prima poma ficulnee in cacumine eius vidi patres eorum. Ipsi autem intraverunt ad Beelfegor, et abalienati sunt in confusione, et facti sunt abhominabiles sicut ea que dilexerunt. Effraim quasi avis avolavit; gloria eorum a partu, et ab utero, et a conceptu. Quod si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus. Sed et ve eis cum recessero ab eis. Effraim ut vidi Tyrus erat fundata in pulchritudine; et Effraim educet ad interfectionem filios suos. Da eis domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sterilem, sine liberis, et ubera arentia.

Omnes nequitie eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos. Propter maliciam adinventionum eorum de domo mea eiciam eos; non addam ut diligam eos. Omnes principes eorum recedentes. Percussus est Effraim, radix eorum exsiccata est; fructum nequaquam facient. Quod et si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum. Abiciet eos deus meus, quia non audierunt eum, et erunt vagi in nationibus. Vitis frondosa Israhel, fructus adequatus est ei; secundum multitudinem fructus sui multiplicavit altaria; iuxta ubertatem terre sue exuberavit simulachris. Divisum est cor eorum; nunc interibunt. Ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum. Quia nunc dicent: Non est rex nobis; non enim timemus dominum; et rex quid faciet nobis? Loquimini verba visionis inutilis, et ferietis fedus; et germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri. Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samarie; quia luxit super eum populus eius, et editui super eum exultaverunt in gloria eius, quia migravit ab eo. Siquidem et ipse in Assur delatus est, munus regi ultori. Confusio Effraim capiet, et confundetur Israhel in voluntate sua. Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aque. Et disperdentur excelsa ydoli, peccatum Israhel. Lappa et tribulus ascendent super aras eorum. Et dicent montibus: Operite nos; et collibus: Cadite super nos. Ex diebus Gabaa peccavit Israhel; ibi steterunt. Non comprehendet eos in Gabaa prelium super filios iniquitatis. Iuxta desiderium meum corripiam eos.

Congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas. Effraim vitula docta diligere trituram, et ego transivi super pulchritudinem colli eius. Ascendam super Effraim; arabit Iudas, confringet sibi sulcos Iacob. Seminate vobis in iusticia, et metite in ore misericordie; innovate vobis novale. Tempus autem requirendi dominum, cum venerit qui docebit vos iusticiam. Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii, quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum. Consurget tumultus in populo tuo, et omnes munitiones tue vastabuntur, sicut vastatus est Salmana a domo eius, Ierobaal qui vindicabit Baal in die prelii, matre super filios allisa. Sic fecit vobis Bethel a facie malicie iniquitatum vestrarum. Sicut mane transit, pertransiit rex Israhel. Quia puer Israhel, et dilexi eum; et ex Egypto vocavi filium meum. Vocaverunt eos, sic abierunt a facie eorum. Baalim immolabant, et simulachris sacrificabant. Et ego quasi nutricius Effraim portabam eos in brachiis meis; et nescierunt quod curarem eos. In funiculis Adam traham eos, in vinculis caritatis.

Et ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum; et declinavi ad eum ut vesceretur. Non revertetur in terram Egypti, et Assur ipse rex eius, quoniam noluerunt converti. Cepit gladius in civitatibus eius, et consumet electos eius, et comedet capita eorum. Et populus meus pendebit ad reditum meum; iugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur. Quomodo dabo te Effraim, expugnabo te Israhel? Quomodo dabo te sicut Adama, ponam te ut Seboim? Conversum est in me cor meum, pariter conturbata est penitudo mea. Non faciam furorem ire mee, non convertar ut disperdam Effraim; quoniam deus ego, et non homo; in medio tui sanctus, et non ingrediar civitatem. Post dominum ambulabunt; quasi leo rugiet, quia ipse rugiet, et formidabunt filii maris. Et avolabunt quasi avis ex Egypto, et quasi columba de terra Assyriorum; et collocabo eos in domibus suis, dicit dominus.

Circumdedit me in negociatione sua Effraim, et in dolo domus Israhel. Iudas autem testis descendit cum deo, et cum sanctis fidelis. Effraim pascit ventum, et sequitur estum. Tota die mendacium et vastitatem multiplicat; et fedus cum Assyriis iniit, et oleum in Egyptum ferebat. Iudicium ergo domini cum Iuda, et visitatio super Iacob; iuxta vias eius et iuxta adinventiones eius reddet ei. In utero supplantavit fratrem suum, et in fortitudine sua directus est cum angelo. Et invaluit ad angelum, et confortatus est; flevit et rogavit eum. In Bethel invenit eum, et ibi locutus est nobiscum. Et dominus deus exercituum, dominus memoriale eius. Et tu ad dominum deum tuum converteris; misericordiam et iudicium custodi, et spera in deo tuo semper. Chanaan, in manu eius statera dolosa, calumniam dilexit. Et dixit Effraim: Verumtamen dives effectus sum, inveni ydolum michi; omnes labores mei non invenient michi iniquitatem quam peccavi. Et ego dominus deus tuus ex terra Egypti; adhuc sedere te faciam in tabernaculis sicut in diebus festivitatis. Et locutus sum super prophetas, et ego visionem multiplicavi, et in manu prophetarum assimilatus sum. Si Galaad ydolum, tamen frustra erant in Galgal bubus immolantes. Nam et altaria eorum quasi acervi super sulcos agri. Fugit Iacob in regionem Syrie, et servivit Israhel in uxore, et in uxore servavit. In propheta autem eduxit dominus Israhel de Egypto, et in propheta servatus est. Ad iracundiam me provocavit Effraim in amaritudinibus suis; et sanguis eius super eum veniet, et obprobrium eius restituet ei dominus deus suus.

Loquente Effraim horror invasit Israhel; et deliquit in Baal, et mortuus est. Et nunc addiderunt ad peccandum, feceruntque sibi conflatile de argento suo, quasi similitudinem ydolorum; factura artificum totum est. His ipsi dicunt: Immolate homines, vitulos adorantes. Idcirco erunt quasi nubes matutina, et sicut ros matutinus preteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area, et sicut fumus de fumario. Ego autem dominus deus tuus qui eduxi te de terra Egypti; et deum absque me nescies, et salvator non est preter me. Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis. Iuxta pascua sua adimpleti sunt et saturati sunt, et levaverunt cor suum, et obliti sunt mei. Et ero eis quasi leena, sicut pardus in via Assyriorum. Occurram eis quasi ursa raptis catulis, et dirumpam interiora iecoris eorum, et consumam eos ibi quasi leo; bestia agri scindet eos. Perditio tua Israhel; tantummodo in me auxilium tuum. Ubi est rex tuus? Maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis; et iudices tui de quibus dixisti: Da michi regem et principes. Dabo tibi regem in furore meo, et auferam in indignatione mea. Colligata est iniquitas Effraim, absconditum peccatum eius. Dolores parturientis venient ei; ipse filius non sapiens. Nunc enim non stabit in contritione filiorum. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua, o mors; ero morsus tuus, inferne. Consolatio abscondita est ab oculis meis, quia ipse inter fratres dividet. Adducet urentem ventum dominus de deserto ascendentem; et siccabit venas eius, et desolabit fontem eius; et ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

Pereat Samaria, quia ad amaritudinem concitavit dominum suum. In gladio pereat, parvuli eius elidantur, et fete eius discindantur. Convertere Israhel ad dominum deum tuum, quoniam corruisti in iniquitate tua. Tollite verba, et convertimini ad dominum, et dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, et accipe bonum, et reddemus vitulos labiorum nostrorum. Assur non salvabit nos, super equos non ascendemus, nec dicemus ultra dii opera manuum nostrarum; quia eius qui in te est misereberis pupilli. Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontanee, quia aversus est furor meus ab eis. Ero quasi ros; Israhel germinabit sicut lilium, et erumpet radix eius ut Libani. Ibunt rami eius, et erit quasi oliva gloria eius, et odor eius ut Libani. Convertentur sedentes in umbra eius; vivent tritico, et germinabunt quasi vinea; memoriale eius sicut vinum Libani. Effraim quid michi ultra ydola? Ego exaudiam et dirigam eum; ego ut abietem virentem; ex me fructus tuus inventus est. Quis sapiens et intelliget ista? Intelligens et sciet hec? Quia recte vie domini, et iusti ambulabunt in eis; prevaricatores vero corruent in eis.

IOHEL FILIUS PHATUHEL DESCRIBIT terram duodecim tribuum, eruca, bruco, locusta, rubigine vastantibus consumptam; et post eversionem prioris populi effusum iri spiritum sanctum super servos dei et ancillas, id est centum viginti credentium nomina, et effusum iri in cenaculo Syon. Qui centum viginti ab uno usque ad quindecim paulatim et per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mystice continentur. Ex tribus quoque generibus rethorum hic sumuntur principia; et tres sunt argumentorum partes, ex quibus incipere solet omnis orator. Aut enim docibilis aut benivolus aut attentus auditor debet effici. Hic igitur propheta recte a magnitudinis clade sumens principium, eosque qui audirent terrere volens ad penitentiam provocare, reddit intentos, admirans futuri

malum, ut considerantes uenturae cladis asperitatem citius arripiant paenitentiam. In hoc propheta idcirco nec reges nec tempora sunt praenotata, quia hisdem temporibus ac regibus quibus et Osee prophetauit. Iohel interpretatur incipiens, aut domini dei sensus. Tropologice hoc est quod qui ostium dei et scientiam dei habuerit, aptum recte incipit prophetare. Iohel quod interpretatur dominus deus, siue incipiens deo, uel fuit dei. Hoc enim eius uocabulo resonat. Hic ad Iudam tantum et ad Hierusalem uaticinium profert, atque in principio sui uoluminis post uoluptuosa conuiuia Hierusalem ad luctum prouocat, excidiumque ei pronuntiat. Praedicat quoque uocationem gentium et super congregatos credentes super uenturum spiritum sanctum. Prophetauit autem sub Ioatham rege Iuda, quando et Micheas. Iohel de tribu Ruben natus in agro Bethoron, ubi etiam in pace mortuus est atque sepultus. Sanctus Iohel aput Hebreos post Osee ponitur. Et sicut ibi sub nomine Effraim ad decem tribus conferuntur uaticinia, quae uel Samaria, uel Israhel saepe memorantur. Sed in hoc propheta omne quod dicitur ad tribum Iuda et ad Hierusalem pertinere credendum est; et nulla omnino Israhelis id est decem tribuum in hoc fieri mentione. Tempora quoque quibus prophetauit eadem debemus accipere quae in Osee legimus, uidelicet Oziae, Ioatham, Achaz et Ezechiae regum Iuda, et in diebus Hieroboam filii Ioas regis Israhel. Porro factum esse sermonem domini ad mentem eius refert, ut sic non ad conditionem quae fieri dicitur, ut alibi legimus. Dominus factus est mihi salutem. Audimus autem in scripturis sanctis non est iste qui aure sonat, sed qui in corde percipitur, iuxta illud quod dominus loquitur in euangelio: Qui habet aures audiendi audiat. Quod autem dicit euangelista, et latine sonat auribus percipite, proprie non aurium, sed cordi percipitur. Qui senes sunt et caelestes audiunt spiritaliter; qui autem habitant in terra appellantur terreni, qui auribus percipiunt. Ubicumque autem haec duo uerba iuncta ponuntur, non ad simplicem tantum uerborum sonitum, sed ad recondita quoque dictorum intellegentiam pertinere. In genesi Lamech loquitur ad uxores suas Ada et Sella: Audite uerba mea uxores Lamech, auribus percipite sermones meos, quia occidi uirum in uulnus meum, et iuuenem in liuore meo. Et Ysaias: Audite caeli, et auribus percipe terra.

INCIPIT LIBER IOHEL

VERBUM DOMINI QUOD FACTUM EST AD IOHEL filium Phatuel. Audite hoc senes, et auribus percipite omnes habitatores terrae. Si factum est istud in diebus uestris, aut in diebus patrum uestrorum. Super hoc filiis uestris narrate, et filii uestri filiis suis, et filii eorum generationi alterae. Residuum erucae comedit locusta, et residuum brucii comedit rubigo. Expergiscimini ebrii et flete, et ululate omnes qui bibitis uinum in dulcedine, quoniam periit ab ore uestro. Gens enim ascendit super terram meam, fortis et innumerabilis. Dentes eius ut dentes leonis, et molares eius ut catuli leonis. Posuit uineam meam in desertum, et ficum meam decorticauit. Nudans spoliauit eam et proiecit, albi facti sunt rami eius. Plange quasi uirgo accincta sacco super uirum pubertatis suae. Periit sacrificium et libatio de domo domini. Luxerunt sacerdotes ministri domini. Depopulata est regio, luxit humus, quoniam deuastatum est triticum. Confusum est uinum et elanguit oleum. Confusi sunt agricolae, ululauerunt uinitores super frumento et hordeo, quia periit messis agri. Vinea confusa est, et ficus elanguit. Malogranatum et palma, et malum et omnia ligna agri aruerunt, quia confusum est gaudium a filiis hominum. Accingite uos, et plangite sacerdotes, ululate ministri altaris. Ingredimini, cubate in sacco ministri domini mei, quoniam interiit de domo dei uestri sacrificium et libatio. Sanctificate ieiunium, uocate coetum, congregate senes omnes habitatores terrae in domo domini dei uestri, et clamate ad dominum: A a a, diei, quia prope est dies domini, et quasi uastitas a potente ueniet. Numquid non coram oculis uestris alimenta perierunt, de domo dei nostri laetitia et exultatio? Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatae sunt apothecae, quoniam confusum est triticum. Quid ingemuerunt animalia? Mugierunt greges armenti, quia non est pascua eis; sed et greges pecorum disperierunt. Ad te domine clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti, et flamma succendit omnia ligna regionis. Sed et bestiae agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te, quoniam exsiccati sunt fontes aquarum, et ignis deuorauit speciosa deserti. Canite tuba in Syon, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terrae, quia uenit dies domini, quia prope est. Dies tenebrarum et caliginis, dies nubis et turbinis, quasi mane expansum super montes. Populus multus et fortis, similis ei non fuit a principio, et post eum non erit usque in annos generationis et generationis. Ante faciem eius ignis uorans, et post eum exurens flamma. Quasi hortus uoluptatis terra coram eo, et post eum solitudo deserti, nec est qui effugiat eum. Quasi aspectus equorum aspectus eorum, et quasi equites sic current. Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sic sonitus flammae ignis deuorantis stipulam, uel ut populus fortis praeparatus ad proelium. A facie eius cruciabuntur populi, omnes uultus redigentur in ollam. Sicut fortes current, et quasi uiri bellatores ascendent murum. Vir in uiis suis gradietur, et non declinabunt a semitis suis. Unusquisque fratrem suum non coartabit, singuli in calle suo ambulabunt, sed et per fenestras cadent et non demolientur. Urbem ingredientur, in muro current, domos conscendent, et per fenestras intrabunt quasi fur. A facie eius contremuit terra, moti sunt caeli, sol et luna obtenebrati sunt, et stellae retraxerunt splendorem suum. Et dominus dedit uocem suam ante faciem exercitus sui, quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia et facientia uerbum eius. Magnus enim dies domini et terribilis ualde, et quis sustinebit eum?

Nunc ergo dicit dominus: Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio et fletu et planctu, et scindite corda uestra et non uestimenta uestra, et conuertimini ad dominum deum uestrum, quia benignus et misericors est, patiens et multae misericordiae, et praestabilis super malitia. Quis scit si conuertatur et ignoscat, et relinquat post se benedictionem, sacrificium et libamen domino deo nostro? Canite tuba in Syon, sanctificate ieiunium, uocate coetum, congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate paruulos et sugentes ubera. Egrediatur sponsus de cubili suo, et sponsa de thalamo suo. Inter uestibulum et altare plorabunt sacerdotes ministri domini, et dicent: Parce domine, parce populo tuo, et ne des hereditatem tuam in obprobrium, ut dominentur eis nationes. Quare dicunt in populis: Ubi est deus eorum? Zelatus est dominus terram suam, et pepercit populo suo. Et respondit dominus et dixit populo suo: Ecce ego mittam uobis frumentum et uinum et oleum, et replebimini eis, et non dabo uos ultra obprobrium in gentibus. Et eum qui ab aquilone est procul faciam a uobis, et expellam eum in terram inuiam et desertam. Faciem eius contra mare orientale, et extremum eius ad mare nouissimum. Et ascendet foetor eius, et ascendet putredo eius, quia superbe egit. Noli timere terra, exulta et laetare, quoniam magnificauit dominus ut faceret. Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus et uinea dederunt uirtutem suam.

Et filii Syon exultate et laetamini in domino deo uestro, quia dedit uobis doctorem iustitiae, et descendere faciet ad uos imbrem matutinum et serotinum in principio. Et implebuntur areae frumento, et redundabunt torcularia uino et oleo. Et reddam uobis annos quos comedit locusta, bruchus et rubigo et eruca, fortitudo mea magna quam misi in uos. Et comedetis uescentes et saturabimini, et laudabitis nomen domini dei uestri qui fecit uobiscum mirabilia. Et non confundetur populus meus in sempiternum. Et scietis quia in medio Israhel ego sum. Et ego dominus deus uester, et non est amplius, et non confundetur populus meus in aeternum.

Et erit post haec: effundam spiritum meum super omnem carnem, et prophetabunt filii uestri et filiae uestrae. Senes uestri somnia somniabunt, et iuuenes uestri uisiones uidebunt. Sed et super seruos meos et super ancillas meas in diebus illis effundam spiritum meum. Et dabo prodigia in caelo et in terra, sanguinem et ignem et uaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam ueniat dies domini magnus et horribilis. Et erit omnis quicumque inuocauerit nomen domini saluus erit, quia in monte Syon et in Hierusalem erit saluatio, sicut dixit dominus, et in residuis quos dominus uocauerit. Quia ecce in diebus illis et in tempore illo cum conuertero captiuitatem Iuda et Hierusalem, congregabo omnes gentes et deducam eas in uallem Iosaphat, et disceptabo cum eis ibi super populo meo, et hereditate mea Israhel, quos disperserunt in nationibus, et terram meam diuiserunt. Et super populum meum miserunt sortem. Et posuerunt puerum in prostibulum, et puellam uendiderunt pro uino ut biberent. Verum quid uobis et mihi, Tyrus et Sydon et omnis terminus Palestinorum? Numquid ultionem uos reddetis mihi? Et si ulciscimini uos contra me, cito uelociter reddam uicissitudinem uobis super caput uestrum. Argentum enim meum et aurum tulistis, et desiderabilia mea et pulcherrima intulistis in delubra uestra. Et filios Iuda et filios Hierusalem uendidistis filiis Graecorum, ut longe faceretis eos de finibus suis. Ecce ego suscitabo eos de loco in quo uendidistis eos, et conuertam retributionem uestram in caput uestrum. Et uendam filios uestros et filias uestras in manibus filiorum Iuda, et uenundabunt eos Sabeis genti longinquae, quia dominus locutus est. Clamate hoc in gentibus, sanctificate bellum, suscitate robustos. Accedant, ascendant omnes uiri bellatores. Concidite aratra uestra in gladios, et ligones uestros in lanceas. Infirmus dicat quia fortis ego sum. Erumpite et uenite omnes gentes de circuitu et congregamini. Ibi occumbere faciet dominus robustos tuos. Consurgant et ascendant gentes in uallem Iosaphat, quia ibi sedebo ut iudicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturauit messis. Venite et descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum. Populi populi in ualle concisionis. Sol et luna obtenebrati sunt, et stellae retraxerunt lumen suum. Et dominus de Syon rugiet, et de Hierusalem dabit uocem suam. Et mouebuntur caeli et terra, et dominus spes populi sui, et fortitudo filiorum Israhel. Et scietis quia ego dominus deus uester habitans in Syon, in monte sancto meo. Et erit Hierusalem sancta, et alieni non transibunt per eam amplius. Et erit in die illa stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte. Et per omnes riuos Iuda ibunt aquae, et fons de domo domini egredietur, et inrigabit torrentem spinarum. Aegyptus in desolatione erit, et Ydumea in desertum perditionis, pro eo quod inique egerint in filios Iuda, et effuderint sanguinem innocentem in terra sua. Et Iudaea in aeternum habitabitur, et Hierusalem in generatione et generationem. Et mundabo sanguinem eorum quem non mundaueram, et dominus commorabitur in Syon.

EXPLICIT LIBER IOHEL.

AMOS PASTOR ET RUSTICUS ET RUBORUM, mora distringens paucis verbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat tria et quattuor scelera Damasci, Gaze, Tyri, Ydumee, filiorum Ammon et Moab et in septimo octavoque gradu Iude et Israhel? Hic loquitur ad vaccas pingues que erant in monte Samarie, et ruituram domum maiorem minoremque testatur. Ipse cernit factorem locuste, et stantem dominum super murum litum vel adamantinum, et uncinum pomorum attrahentem supplicia peccatoribus, et famem in terra, non famem panis neque sitim aque sed audiendi verbum Dei. Ozias rex cum religionem Dei sollicite emularetur, nimio religionis amore provocatus contra preceptum legis Moysi, arrepto thuribulo, ut hystoria libri secundi Paralipomenon ostendit, sacerdotale officium presumere conatus est. Ob eam rem terremotum in templo Dei exortum constat, cuius etiam Zacharias propheta meminit. Ante hunc itaque terremotum Amos propheta temporibus predicti regis et temporibus Hieroboam filii Ioas regis Israhel, eas gentes que lectione comprehense sunt ad eas causas quas memoravimus futura denuntiat. Et quia de prophanis sequentibus ait in tribus impietatibus et super quattuor non convertam eum, tertio peccatorum indulgentiam Deum dare posse significabat, que quarto eadem peccata admittentibus nec penitentiam nec indulgentiam daturum enuntiat. Nam pignus similitudinem que impredictas gentes inmittendum predixit, grave quamque inrevocabile, divina ad subversionem earundem civitatum processuram voluit demonstrare.

INCIPIT LIBER AMOS

VERBA AMOS QUI FUIT IN PASTORALIBUS de Thecue que vidit super Israhel in diebus Ozie regis Iuda et in diebus Hieroboam filii Ioas regis Israhel, ante duos annos terremotus. Et dixit: Dominus de Syon rugiet, et de Hierusalem dabit vocem suam. Et luxerunt speciosa pastorum, et exsiccatus est vertex Carmeli. Hec dicit dominus Deus: Super tribus sceleribus Damasci et super quattuor non convertam eum, eo quod trituraverint in plaustris ferreis Galaad. Et mittam ignem in domum Azahel, et devorabit domum Benadab. Et conteram vectem Damasci, et disperdam habitatores de campo ydoli, et tenentem sceptrum de domo voluptatis. Et transferetur populus Syrie Cyrenen, dicit dominus. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus Gaze et super quattuor non convertam eum, eo quod transtulerint captivitatem perfectam ut concluderent eam in Ydumea. Et mittam ignem in murum Gaze et devorabit edes eius. Et disperdam habitatorem de Azoto, et tenentem sceptrum de Ascalone. Et convertam manum meam super Accaron, et peribunt reliquie Philistinorum, dicit dominus Deus. Hec dicit dominus Deus: Super tribus sceleribus Tyri et super quattuor non convertam eum, eo quod concluserunt captivitatem perfectam in Ydumea, et non sunt recordati federis domini. Et mittam ignem in murum Tyri, et devorabit edes eius. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus Edom et super quattuor non convertam eum, eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum et violaverit misericordiam eius, et tenuerit ultra furorem suum et indignationem suam servaverit usque in finem. Mittam ignem in Theman, et devorabit edes Bosre. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon et super quattuor non convertam eum, eo quod dissecuerit pregnantes Galaad ad dilatandum terminum suum. Et succendam ignem in murum Rabbath, et devorabit edes eius in ululatu in die belli, et in turbine in die commotionis. Et ibit Melchom in captivitatem, ipse et principes eius simul, dicit dominus. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus Moab et super quattuor non convertam eum, eo quod incenderit ossa regis Ydumee usque ad cinerem. Et mittam ignem in Moab, et devorabit edes Carioth, et morietur in sonitu Moab, et in clangore tube. Et disperdam iudicem de medio eius, et omnes principes eius interficiam cum eo, dicit dominus. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus Iuda et super quattuor non convertam eum, eo quod abiecerint legem domini, et mandata eius non custodierint. Deceperunt enim eos ydola sua, post que abierant patres eorum. Et mittam ignem in Iudam, et devorabit edes Hierusalem. Hec dicit dominus: Super tribus sceleribus Israhel et super quattuor non convertam eum, pro eo quod vendiderit argento iustum, et pauperem pro calciamentis. Qui conterunt super pulverem terre capita pauperum, et viam humilium declinant. Et filius ac pater eius ierunt ad puellam ut violarent nomen sanctum meum. Et super vestimentis pigneratis accubuerunt iuxta omne altare, et vinum dampnatorum bibebant in domo domini.

Ego autem exterminavi amorreum a facie eorum, cuius altitudo cedrorum altitudo eius, et fortis ipse quasi quercus. Et contrivi fructum eius desuper, et radices eius subter. Ego sum qui ascendere vos feci de terra Egypti, et eduxi vos in deserto xl annis, ut possideretis terram amorrei. Et suscitavi de filiis vestris prophetas, et de iuvenibus vestris nazareos. Numquid non ita est filii Israhel, dicit dominus? Et propinabitis nazareis vinum, et prophetis mandabitis dicentes: ne prophetetis. Ecce ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum onustum feno, et peribit fuga a veloce, et fortis non obtinebit virtutem suam. Et robustus non salvabit animam suam, et tenens arcum non stabit. Et velox pedibus non salvabitur, et ascensor equi non salvabit animam suam. Et robustus corde inter fortes nudus effugiet in die illa, dicit dominus.

Audite verbum quod locutus est dominus super vos filii Israhel, super omni cognatione quam eduxi de terra Egypti, dicens: Tantummodo vos cognovi ex omnibus cognationibus terre. Idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras. Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis? Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit predam? Numquid dabit catulus leonis vocem suam de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? Numquid cadet avis in laqueum terre absque aucupe? Numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit? Si clanget tuba in civitate, et populus non expavescet? Si erit malum in civitate quod dominus non fecerit? Quia non faciet dominus Deus verbum nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? Auditum facite in edibus Azoti, et in edibus terre Egypti, et dicite: Congregamini super montes Samarie, et videte insanias multas in medio eius, et calumniam patientes in penetralibus eius. Et nescierunt facere rectum, dicit dominus Deus, thesaurizantes iniquitatem et rapinas in edibus suis. Propterea hec dicit dominus Deus: Tribulabitur et circuietur terra, et detrahetur ex te fortitudo tua, et diripientur edes tue.

Hec dicit dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auricule, sic eruentur filii Israhel qui habitant in Samaria in plaga lectuli, et in Damasci grabbato. Audite et contestamini domum Iacob, dicit dominus Deus exercituum, quia in die cum visitare cepero prevaricationes Israhel, super eum visitabo et super altaria Bethel, et amputabuntur cornua altaris et cadent in terram. Et percutiam domum hyemalem cum domo estiva, et peribunt domus eburnee, et dissipabuntur edes multe, dicit dominus. Audite verbum hoc vacce pingues que estis in monte Samarie, que calumniam facitis egenis et confringitis pauperes, que dicitis dominis vestris: afferte et bibemus. Iuravit dominus Deus in sancto suo, quia ecce dies venient super vos, et elevabunt vos in contis, et reliquias vestras in ollis ferventibus. Et per aperturas exibitis altera contra alteram, et proiciemini in Armon, dicit dominus. Venite ad Bethel et impie agite, ad Galgalam et multiplicate prevaricationem. Et afferte mane victimas vestras, tribus diebus decimas vestras. Et sacrificate de fermentato laudem, et vocate voluntarias oblationes et annuntiate. Sic enim voluistis filii Israhel, dicit dominus. Unde et ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, et indigentiam panum in omnibus locis vestris, et non estis reversi ad me, dicit dominus. Ego quoque prohibui a vobis ymbrem, cum adhuc tres menses superessent usque ad messem, et plui super civitatem unam, et super civitatem alteram non plui. Pars una conpluta est, et pars super quam non plui aruit. Et venerunt due et tres civitates ad civitatem unam ut biberent aquam, et non sunt satiate, et non redistis ad me, dicit dominus. Percussi vos in vento urente et in rubigine; multitudinem hortorum comedit eruca, et non redistis ad me, dicit dominus. Misi in vos mortem in via Egypti, percussi in gladio iuvenes vestros usque ad captivitatem equorum vestrorum, et ascendere feci putredinem castrorum in nares vestras, et non redistis ad me, dicit dominus. Subverti vos sicut subvertit Deus Sodomam et Gomorram, et facti estis quasi torris raptus de incendio, et non redistis ad me, dicit dominus. Quapropter hec faciam tibi Israhel. Postquam autem hec fecero tibi, preparare in occursum Dei tui Israhel, quia ecce formans montes et creans ventum, et annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, et gradiens super excelsa terre, dominus Deus exercituum nomen eius.

Audite verbum istud quod ego levo super vos planctum. Domus Israhel cecidit, et non adiciet ut resurgat. Virgo Israhel proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam. Quia hec dicit dominus Deus: Urbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum, et de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea x in domo Israhel. Quia hec dicit dominus Deus domui Israhel:

Querite me et vivetis. Et nolite querere Bethel, et in Galgala nolite intrare, et in Bersabee non transibitis, quia Galgala captiva ducetur, et Bethel erit inutilis. Querite dominum et vivite, ne forte comburatur ut ignis domus Ioseph, et devorabit, et non erit qui extinguat Bethel. Qui convertitis in absinthium iudicium, et iustitiam in terra relinquitis, facientem Arcturum et Orionem, et convertentem in mane tenebras, et diem nocte mutantem. Qui vocat aquas maris, et effundit eas super faciem terre, dominus nomen eius. Qui subridet vastitatem super robustum, et depopulationem super potentem affert. Odio habuerunt in porta corripientem, et loquentem perfecte abhominati sunt. Idcirco pro eo quod diripiebatis pauperem, et predam electam tollebatis ab eo, domos quadrato lapide edificabitis, et non habitabitis in eis. Vineas amantissimas plantabitis, et non bibetis vinum earum, quia cognovi multa scelera vestra, et fortia peccata vestra. Hostes iusti accipientes munus, et pauperes in porta deprimentes. Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est. Querite bonum et non malum ut vivatis, et erit dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis. Odite malum, et diligite bonum, et constituite in porta iudicium, si forte misereatur dominus Deus exercituum reliquiis Israhel et Ioseph.

Propterea hec dicit dominus exercituum dominator: In omnibus plateis planctus, et in cunctis que foris sunt ve ve, et vocabunt agricolam ad luctum, et ad planctum eos qui sciunt plangere, et in omnibus vineis erit planctus, quia pertransibo in medio tui, dicit dominus. Ve desiderantibus diem domini. Ad quid eam vobis? Dies domini ista tenebre et non lux. Quomodo si fugiat vir a facie leonis et occurrat ei ursus, et ingrediatur domum et innitatur manu sua super parietem, et mordeat eum coluber. Numquid non tenebre dies domini et non lux? Et caligo et non splendor in ea? Odi et

piam festiuitates uras. & nō capiam odorem cetuum uroꝝ.
Quod si attuleritis michi holocaustomata. & munera ura
n̄ suscipiam. & uota pinguium uroꝝ n̄ respiciā. Auferam a me
tumultum carminum tuoꝝ. & cantica lyre tue n̄ audiam. Et
reuelabit quasi aqua iudicium. & iusticia q̄si torrens fortis.
Numquid hostias & sacrificium obtulistis m̄ in deserto xl annis
domus isr̄l. Et portastis tabernaculum moloch ydolo uro. &
ymaginē ydoloꝝ uroꝝ. & sydus dī uri que fecistis uob. & mig
rare uos faciam trans damascum dixit dominus ds̄ exercituum.
nomē eius. Ve qui opulenti estis in syon. & confiditis in monte
samarię. Optimates capita bellatoꝝ ingredientes pompatice
domus isr̄l. Transite in chalanne & uidete. & ite inde in emath
magnā. & descendite in geth palestinoꝝ. & ad optima queq;
regna eoꝝ. Si latior terminus eoꝝ termino uro ē. qui separati estis
in die malum. & appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormi
tis in lectis eburneis. & lasciuitis in stratis uris. Qui comedi
tis agnum de grege. & uitulos de medio armenti. qui canitis
ad uocē psalterii sic dauid. putauerūt se habere uasa cantici
bibentes in fialis uinū. & optimo unguento delibuti. 7 nich
patiebant̄ sup contritione ioseph.

Q

uapropt nunc migrabunt in capite transmigrantium. & au
feretur factio lasciuientium. Iurauit dominus ds̄ in aīa sua.
dicit dominus ds̄ exercituum. detestor ego sup biam iacob.
& domus eius odi. & tradam ciuitatē cum habitatoribus suis.
Quod si reliqui fuerint x. uiri in domo unā. & ipsi morientur. &
tollet eum ppinquus suus & comburet eum. ut efferat ossa
de domo. Et dicet ei qui in penetralibus domus est. Numquid
adhuc est penes te? Et respondebit. Finis est. Et dicet
ei. Tace & n̄ recorderis nominis domini. quia ecce dominus
mandauit. & percutiet domum maiorē ruinis. & domum
minorē scissionibus. Numquid currere queunt in petris equi.
aut arari potest in bubalis? Qui conuertistis in amari
tudine iudicium. & fructum iusticię in absinthium. qui lę
tamini in nichili. qui dicitis numquid n̄ in fortitudine nra
assumpsimus nob cornua? Ecce ego suscitabo sup uos
domus isr̄l dicit dominus ds̄ exercituum gentem & con
teret uos ab introitu emath. usq; ad torrentē deserti. H
ostendit michi dominus ds̄. Et ecce fictor locustę in princi
pio germinantium serotini ymbris. & ecce serotinus post
tonsorē gregis. Et factum est cum consummasset comede
re herbam terrę. & dixit. Domine ds̄. ppitius esto obsecro.
Quis suscitabit iacob quia paruulus est? Misertus ē dominus sup
hoc. Non erit dixit dominus ds̄.

H

ec ostendit m̄ dominus ds̄. Et ecce uocabat iudicium ad ignem
dominus ds̄. & deuorabit abyssum multā. & comedet simul
partem. Et dixi. Domine ds̄ quiesce obsecro. Quis suscita
bit iacob quia paruulus est? Misertus est dominus sup hoc.
Sed & istud non erit dixit dominus ds̄. Hec ostendit m̄ dns̄.
Et ecce dominus stans sup murum litum. & in manu eius
trulla cementarii. Et dixit dominus ad me. Quid tu uides
amos? Et dixi. Trullam cementarii. Et dixit ad me.
Ecce ego ponam trullam in medio ppli mei isr̄l. & adiciā
ultra sup inducere eum. & demolientur excelsa ydoli. & sci
ficationes isr̄l desolabunt̄. & consurgam sup domum hie
roboam in gladio. Et misit amasias sacerdos bethel ad hie
roboam regem isr̄l dicens. Rebellauit contra te amos in
medio domus isr̄l. non poterat terra sustinere uniuersos ser
mones eius. Hec enim dicit amos. In gladio morietur hiero
boā. & isr̄l captiuus migrabit de terrā sua. Et dixit amasias
ad amos. Qui uides gradere fuge in terram iuda. & comede
ibi panem & ibi pphabis. & in bethel non adicies ultra ut p
phetes. quia sanctificatio regis est. & domus regni est. Et resp
amos & dixit ad amasiam. Non sum ppha. non sum filius p
phe. sed armentarius ego sum uellicans sychomoros. 7 tulit
me dominus cum sequerer gregē. Et dixit ad me dominus.
Vade ppha ad pplm meum isr̄l. Et nunc audi ūbum domini.

P

Tu dicis non pphabis sup isr̄l. & n̄ stillabis sup domum ydoli.
ppter hoc hec dicit dominus ds̄. Uxor tua in ciuitate fornica
bitur. & filii tui & filie in gladio cadent. & humus tua in fu
niculo metietur. & tu in terra polluta morieris. & isr̄l captiuus
migrabit de terra sua. Hec ostendit michi dominus ds̄. Et
ecce uncinus pomoꝝ. Et dixit dominus. Quid tu uides amos?
Et dixi. Uncinum pomoꝝ. Et dixit dominus ad me. Ve
nit finis sup pplm meum isr̄l. Non adiciam ultra ut pertrans
eam eum. & stridebunt cardines templi. In die illa dicit
dominus ds̄ multi morientur. in omni loco piciet̄ silentium.
Audite hec qui conteritis pauperem. & deficere facitis ege
nos dicentes. Quando transibit messis. & uenundabimus
merces? Et sabbatum. & aperiemus frumentum ut immi
nuamus mensuram. & augeamus siclum. & supponamus sta
teras dolosas. Et ut possideamus in argento egenos. &
paupes pro calciamentis? & quisquilias frumenti uendamus?
Iurauit dominus in supbia iacob. si oblitus fuero usq; ad finem
omnia opa eoꝝ. Numquid n̄ sup istos n̄ commouebitur terra. &
lugebit omnis habitator eius? Et ascendet quasi fluuius
uniuersus & eicietur. & defluet quasi riuus egypti. Et erit
in die illa dicit dominus. & occidet sol meridie. & tenebrescere
faciam terram in die luminis. Et conuertam festiuitates uras in luc
tum. & omnia cantica ura in planctum. Et inducam sup omne

E

dorsum urm̄ saccum. & sup omne caput caluicium. 7 ponā
eam quasi luctum unigeniti. & nouissima eius quasi diē amarū.
Ecce dies ueniunt dicit dominus. & mittam famem in terram. n̄
famem panis neq; sitim aque. sed audiendi uerbi domini.
Et commouebuntur a mari usq; ad mare. & ab aquilone usq;
ad orientem. circuibunt querentes uerbum domini & n̄ inue
nient. In die illa deficient uirgines pulchre & adolescentes
in siti. qui iurant in delicto samarię & dicunt. Viuit domin
ds̄ tuus dan. & uiuit uia bersabee. & cadent & n̄ resurgent
ultra. Vidi dominum stantē sup altare & dix. Percute cardi
nem. & commoueantur sup liminaria. Auaricia enim in capite
omnium. & nouissimum eoꝝ gladio interficiam. Non erit fuga
eis. fugiet & n̄ saluabitur ex eis qui fugerit. Si descenderint
usq; ad infernum. inde manus mea educet eos. Et si ascende
rint usq; ad celum. inde detraham eos. Et si absconsi fuerint
in uertice carmeli. inde scrutans auferam eos. Et si celauerint
se ab oculis meis in pfundo maris. ibi mandabo serpenti &
mordebit eos. Et si abierint in captiuitatem coram inimi
cis suis. ibi mandabo gladio & occidet eos. & ponā
oculos meos sup eos in malum & n̄ in bonum. Et dns̄
ds̄ exercituum qui tangit terram & tabescet. & lugebunt
omnes habitantes in eā. Et ascendet sicut riuus omnis.
& effluet sic fluuius egypti. Qui edificat in celo ascen
sionem suam. & fasciculum suum sup terram fundauit.
Qui uocat aquas maris. & effundit eas sup faciem terre
dominus nomen eius. Numquid n̄ ut filii ethyopum uos estis
m̄ filii isr̄l: ait dominus ds̄? Numquid n̄ isr̄l ascendere
feci de terra egypti. & palestinos de capadocia & syros
de cyrenen? Ecce oculi dn̄i dī sup regnum peccans.

C

& conteram illud a facie terre. Verumtamen conterens n̄ con
teram iacob dicit dominus.

E

cce enim ego mandabo & concutiam in omnibus gentibus
domum isr̄l. sic concutitur triticum in cribro. & n̄ cadet
lapillus sup terram. In gladio morientur omnes peccatores ppli
mei. qui dicunt n̄ appropinquabit. & n̄ ueniet sup nos
malum. In die illo suscitabo tabernaculum dauid quod ce
cidit. & reedificabo apturas murorum eius. & que corru
erant instaurabo. & n̄ reedificabo eum sic in diebus anti
quis. ut possideant reliquias ydumee & omnes nationes
eo qd inuocatum sit nomen meū sup eos dicit dominus
faciens hec. Ecce dies ueniunt dicit dominus. & com
phendet arator messorē. & calcator uue mittentem
semen. & stillabunt montes dulcedinem. & omnes colles
culti erunt. Et conuertam captiuitatē ppli mei isr̄l.
& edificabunt ciuitates desertas. & habitabunt in eis. &
plantabunt uineas. & bibent uinū earum. & facient
hortos. & comedent fructus eoꝝ. Et plantabo eos sup
humum suam. & n̄ euellā eos ultra de terra sua quam
dedi eis. dicit dominus ds̄ tuus. Explicit lib Amos

A

BDIAS QUI INTERPRETATUR SERUUS DNI
pronat contra edom & sanguineum terrenumq; fratrisq;
iacob semp emulum hasta percutit spiritali. Iacob patriar
cha fratrem habuit esau. qui ob ruborem corporis sui
edom hebrea lingua apellatus est. qd latine sanguineus
dr. Iste memoratum fratrem suum qui isr̄l nomen acceperat.
grauiori odio commotus interimere conatus est. Qua de causa
omnis qui pplm isr̄l id est filios patriarche iacob p dictum esau
odium imitati psecuti sunt edom appellantur. & quia po
pulus isr̄l de captiuitate chaldeoꝝ p cyrum regē p sarū
nutum dei reuocatus in hierlm. ab alio regno grauiter affli
ctus atq; oppssus est. ido hoc regnum qd more esau p
dictum pplm psecutus est. p denunciationē abdie pro
phete increpatur: quia de n̄ dei indignatione sed sua uir
tute pplm supatum gloriabatur. De quo regno olim p dauid
in psalmo centesimo xxxvi. sexto dictum est. Memento
domine filioꝝ edom in die hierlm. Quam reliqua lectio
ne comprehensa. futurum in gentes iudicium ob causas
lectione compphensas regnum di in pplm isr̄l significat.
Hebrei hunc ee dicunt qui sub rege samarie achab. 7
impiissima iezabel pauit centum pphas in specubus: qui
n̄ curuauerunt genua ante baal. & de septē milibus erat
quos helyas arguitur ignorasse. Sepulchrum quoq; eius
usq; hodie cum uatis oleo elysei pphē. & baptiste iohis
in sebastia ueneratione habetur. que olim samaria dice
batur. Hanc herodes antipatris filius in honore augusti
cesaris. greco nomine uocauit augustam. Hic quoq; quia c.
pphas saluauerat. accepit gratiam pphalem. & de duce
exercitus fuit dux ecclesię. Tunc in samaria pouit regē
pauerat. nunc in toto orbe xpi pascit ecclesiam. Et sic
stephanus coronam meruit passionis. ita hic seruus
domini est appellatus quia abdias seruus in nro sonat eloquio.

INCP. LIB. ABDIE.

V

ISIO
ABDIE.
HEC
DICIT
DNS ad
edom. Auditum audiuimus a domino. & legatum ad
gentes misit. Surgite & consurgamus aduersus eum in
prelium. Ecce paruulum te dedi in gentibus: contemptibilis
tu es ualde. Supbia cordis tui extulit te. habitantem in
scissuris petrarum exaltantem solium suum. Qui dicis in cor
de tuo. quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris
ut aquila. & si inter sydera posueris nidum tuum. inde de
traham te dicit dominus. Si fures introissent ad te: si latrones
p noctem quomodo conticuisses? Nonne furati essent suffi
cientia sibi? Si uindemiatores introissent ad te. numquid
saltem racemos reliquissent tibi? Quomodo scrutati sunt
esau. inuestigauerunt abscondita eius. usq; ad terminum emise
runt te. Omnes uiri federis tui illuserunt tibi. inualuerunt
aduersum te uiri pacis tue. Qui comedunt tecum. ponent
insidias subter te. n̄ est prudentia in eo. Numquid non in die
illa dicit dominus pdam sapientes de ydumea. & pruden
tes de monte esau? Et timebunt fortes tui a meri

die, ut intereat uir de monte esau. Propter interfectionem et propter iniquitatem in fratrem tuum iacob operiet te confusio, et peribis in aeternum. In die cum stares adversus eum, quando capiebant alieni exercitum eius, et extranei ingrediebantur portas eius, et super hierusalem mittebant sortem, tu quoque eras quasi unus ex eis. Et non despicies in die fratris tui, in die peregrinationis eius, et non laetaberis super filios iuda, in die perditionis eorum. Et non magnificabis os tuum in die angustiae, neque ingredieris portam populi mei in die ruinae eorum, neque despicias et tu in malis eius in die vastitatis illius. Et non emitteris adversus exercitum eius in die vastitatis illius, neque stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint, et non concludes reliquos eorum in die tribulationis. Quia iuxta est dies domini super omnes gentes. Sicut enim fecisti fiet tibi, retributionem tuam convertet in caput tuum. Quando enim bibistis super montem sanctum meum bibent omnes gentes iugiter, et bibent et absorbebunt, et erunt quasi non sint. Et in monte syon erit salvatio, et erit sanctus. Et possidebit domus iacob eos qui se possederant. Et erit domus iacob ignis, et domus ioseph flamma, et domus esau stipula, et succendentur in eis et devorabunt eos, et non erunt reliquiae domus esau, quia dominus locutus est. Et hereditabunt hii qui ad austrum montem esau, et qui in campestribus philisthiim, et possidebunt regionem effraim, et regionem samariae. Et beniamin possidebit galaad, et transmigratio exercitus eius filiorum israel, omnia regna chananeorum usque ad sarapham. Et transmigratio hierusalem quae in bosforo est, possidebit civitatem austri, et ascendent salvatores in montem syon iudicare montem esau, et erit domino regnum. Explicit liber Abdie.

IONAS COLUMBA PULCHERRIMA naufragio suo domini passionem praefigurans, mundum ad penitentiam revocat, et sub nomine ninive salutem gentibus nuntiat. Ionam sancti hebrei affirmant filium mulieris viduae sareptenae quem helyas propheta mortuum suscitavit, matre postea dicente ad eum: Nunc cognovi quia vir dei es tu, et verbum dei in ore tuo veritas, et ob hanc causam etiam ipsum puerum sic vocatum amathi. Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat, ex eo quod verum helyas locutus est, ille qui suscitatus est filius esse dicitur veritatis. Ideo de veritate columba nascitur, quia ionas columba sonat. In condempnatione autem israel ionas ad gentes mittitur, quod ninive agente penitentiam illi in malicia perseverent. Temporibus quippe ieroboe regis israel qui deo derelicto cum populo suo in samaria ydolis sacrificaverat ionam prophetam fuisse historia quarti libri regum indicat. Cum prophetia illuminante peccatores civitatis ninive dei misericordiam consecutos videret, ne falsa predicare videretur, ad denunciandum interitum eiusdem civitatis ire nolebat. Nam sic deus ad abraham de impietate sodomorum locutus est: Clamor sodomorum et gomorreorum pervenit ad me. Ita et de ninive dicitur, eo quod ascenderet clamor maliciae eius ad eum. Et quia sententia dei de sodomis facta ninive revocata est, ita et ionas adversum ninivem placatam revocari nolebat divinae dispensationis ignarus, qui salutem hominum ad se convertentium magis vult quam interitum. Hoc illi accidit quod sancto elyseo qui filium sunamitis mulieris mortuum ignorabat. Et ideo aspectum dei fugere se ionas putabat. Humanum aliquid passus, dicente david: Quo ibo a spiritu tuo, et a facie tua quo fugiam.

INCIPIT LIBER IONE

ET FACTUM EST VERBUM DOMINI AD IONAM filium amathi dicens: Surge et vade in niniven civitatem magnam, et predica in ea, quia ascendit clamor maliciae eius coram me. Et surrexit ionas ut fugeret in tharsis a facie domini. Et descendit ioppen, et invenit navem euntem in tharsis, et dedit naulum eius, et descendit in eam, ut iret cum eis in tharsis a facie domini. Dominus autem misit ventum magnum in mare, et facta est tempestas magna in mari, et navis periclitabatur. Et timuerunt nautae, et clamaverunt viri ad deum suum. Et miserunt vasa quae erant in navi in mare, ut alleviaretur ab eis. Et ionas descendit ad interiora navis, et dormiebat sopore gravi. Et accessit ad eum gubernator et dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? Surge, invoca deum tuum, si forte recogitet deus de nobis, et non pereamus. Et dixit vir ad collegam suum: Venite et mittamus sortes, et sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes, et cecidit sors super ionam. Et dixerunt ad eum: Indica nobis cuius causa malum istud sit nobis. Quod est opus tuum, et quae terra tua, et quo vadis, vel ex quo populo es tu? Et dixit ad eos: Hebreus ego sum, et dominum deum caeli ego timeo, qui fecit mare et aridam.

Et timuerunt viri timore magno, et dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? Cognoverunt enim viri quod a facie domini fugeret, quia indicaverat eis ionas. Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, et cessabit mare a nobis? Quia mare ibat et intumescebat. Et dixit ad eos: Tollite me et mittite in mare, et cessabit mare a vobis. Scio enim ego quoniam propter me tempestas grandis haec venit super vos. Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, et non valebant, quia mare ibat et intumescebat super eos. Et clamaverunt ad dominum et dixerunt: Quaesumus domine, ne pereamus in anima viri istius, et ne des super nos sanguinem innocentem, quia tu domine sicut voluisti fecisti. Et tulerunt ionam, et miserunt in mare, et stetit mare a fervore suo. Et timuerunt viri timore magno dominum, et immolaverunt hostias domino, et voverunt vota. Et praeparavit dominus piscem grandem ut deglutiret ionam. Et erat ionas in ventre piscis tribus diebus et tribus noctibus.

Et oravit ionas ad dominum deum suum de ventre piscis, et dixit: Clamavi de tribulatione mea ad dominum, et exaudivit me, de ventre inferi clamavi, et exaudisti vocem meam. Et proiecisti me in profundum in corde maris, et flumen circumdedit me. Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt, et ego dixi: Abiectus sum a conspectu oculorum tuorum. Veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum. Circumdederunt me aquae ad animam. Abyssus vallavit me, et pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descendi, terrae vectes concluserunt me in aeternum, et sublevabis de corruptione vitam meam domine deus meus. Cum angustiaretur in me anima mea, recordatus sum ut veniret ad te oratio mea, ad templum sanctum tuum. Qui custodiunt vanitates frustra misericordiam suam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi, quaecumque vovi reddam pro salute domino. Et dixit dominus pisci, et evomuit ionam in aridam.

Et factum est verbum domini ad ionam secundo dicens: Surge et vade in niniven civitatem magnam, et predica in ea predicationem quam ego loquor ad te. Et surrexit ionas, et abiit in niniven iuxta verbum domini. Et ninive erat civitas magna, itinere dierum trium. Et coepit ionas introire civitatem itinere diei unius, et clamavit et dixit: Adhuc XL dies, et ninive subvertetur. Et crediderunt viri ninivitae in deum, et predicaverunt ieiunium, et vestiti sunt saccis a maiore usque ad minorem. Et pervenit verbum ad regem ninive, et surrexit de solio suo, et abiecit vestimentum suum a se, et indutus est sacco, et sedit in cinere. Et clamavit et dixit: In ninive ex ore regis et principum eius dicens: Homines et iumenta et boves et pecora non gustent quicquam, nec pascantur, et aquam non bibant. Et operiantur saccis homines, et iumenta clament ad dominum in fortitudine, et convertatur vir a via sua mala, et ab iniquitate quae est in manibus eorum. Quis scit si convertatur et ignoscat deus, et revertatur a furore irae suae, et non peribimus?

Et vidit deus opera eorum quia conversi sunt de via sua mala, et misertus est deus super malitiam quam locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit. Et afflictus est ionas afflictione magna, et iratus est, et oravit ad dominum et dixit: Obsecro domine, numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? Propter hoc praeoccupavi ut fugerem in tharsis. Scio enim quia tu deus clemens et misericors es, patiens et multae miserationis, et ignoscens super malitiam. Et nunc domine tolle quaeso animam meam a me, quia melior est mihi mors quam vita. Et dixit dominus: Putasne bene irasceris tu? Et egressus est ionas de civitate, et sedit contra orientem civitatis, et fecit sibimet ibi umbraculum, et sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.

Et praeparavit dominus deus ederam, et ascendit super caput ionae, ut esset umbra super caput eius, et protegeret eum. Laboraverat enim. Et laetatus est ionas super edera laetitia magna. Et paravit deus vermem ascensu diluculi in crastinum, et percussit ederam et exaruit. Et cum ortus fuisset sol, praecepit dominus vento calido et urenti, et percussit sol super caput ionae, et aestuabat. Et petivit animae suae ut moreretur, et dixit: Melius est mihi mori quam vivere. Et dixit dominus ad ionam: Putasne bene irasceris tu super ederam? Et dixit: Bene irascor ego usque ad mortem. Et dixit dominus: Tu doles super ederam in qua non laborasti, ut cresceret, quae sub una nocte nata est, et sub una nocte periit. Et ego non parcam ninive civitati magnae, in qua sunt plus quam CXX milia hominum qui nesciunt quid sit inter dexteram et sinistram suam, et iumenta multa. Explicit liber Ione.

MICHEAS DE MORASTIM coheres christi vastationem annuntiat filiae latronis, et obsidionem posuit contra eam, quia maxillam percusserat iudicis israel. Temporibus ioatham, et achaz, et ezechiae regum iuda micheam ad hanc prophetiam spiritu sancto repletum fuisse lectio ipsa demonstrat. Sed et de supradicto numero regum ioatham et ezechiam deo ob religionem placuisse, historia libri IIII regum et secundi paralipomenon indicat. Achaz vero derelicto deo, ydola samariae et syriae quibus et filios suos in sacrificium igni comburendos obtulit consuluisse constat. Quam ob rem deus qui reges israel et iuda memoratorum symulachrorum superstitione fefellerat, increpans indignationem suam in eam processuram comminatus est, populo israel prevaricatori et principibus eius qui eundem populum in fallaci suasione ad colenda ydola impulerat, verbis insequentibus captivitatem et interitum affuturum denuntiat.

INCIPIT LIBER MICHEE

VERBUM DOMINI QUOD FACTUM EST AD MICHEAM

morasthiten in diebus ioatham achaz et ezechiae regum iuda quod vidit super samariam et hierusalem. Audite populi omnes et adtendat terra et plenitudo eius et sit dominus deus vobis in testem dominus de templo sancto suo. Quia ecce dominus egredietur de loco suo et descendet et calcabit super excelsa terrae et consumentur montes subtus eum et valles scindentur sicut cera a facie ignis et sicut aquae quae decurrunt in praeceps. In scelere iacob omne istud et in peccatis domus israhel. Quod scelus iacob nonne samaria? et quae excelsa iudae nonne hierusalem? Et ponam samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea et detraham in vallem lapides eius et fundamenta eius revelabo. Et omnia sculptilia eius concidentur et omnes mercedes eius comburentur igni et omnia idola eius ponam in perditionem quia de mercedibus meretricis congregata sunt et usque ad mercedem meretricis revertentur. Super hoc plangam et ululabo vadam spoliatus et nudus faciam planctum velut draconum et luctum quasi strutionum. Quia desperata est plaga eius quia venit usque ad iudam tetigit portam populi mei usque ad hierusalem. In geth nolite adnuntiare lacrimis ne ploretis in domo pulveris pulvere vos conspergite. Et transite vobis habitatio pulchra confusa ignominia non est egressa quae habitat in exitu planctum domus vicina accipiet ex vobis quae stetit sibimet. Quia infirmata est in bonum quae habitat in amaritudinibus quia descendit malum a domino in portam hierusalem. Tumultus quadrigae stuporis habitanti lachis principium peccati est filiae sion quia in te inventa sunt scelera israhel. Propterea dabit emissarios super hereditatem geth domus mendacii in deceptionem regibus israhel. Adhuc heredem adducam tibi quae habitas in maresa usque ad odollam veniet gloria israhel. Decalvare et tondere super filios deliciarum tuarum dilata calvitium tuum sicut aquila quoniam captivi ducti sunt ex te.

Ve qui cogitatis inutile et operamini malum in cubilibus vestris in luce matutina faciunt illud quoniam contra deum est manus eorum. Et concupierunt agros et violenter tulerunt et domos rapuerunt et calumniabantur virum et domum eius virum et hereditatem eius. Idcirco haec dicit dominus ecce ego cogito super familiam istam malum unde non auferetis colla vestra et non ambulabitis superbi quoniam tempus pessimum est. In die illa sumetur super vos parabola et lamentabitur lamentum cum suavitate dicentium depopulatione vastati sumus pars populi mei commutata est. Quomodo recedet a me cum revertatur qui regiones nostras dividat. Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in coetu domini. Ne loquamini loquentes non stillabit super istos non conprehendet confusio. Dicit domus iacob numquid adbreviatus est spiritus domini aut tales cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum eo qui recte graditur? Et contrario populus meus in adversarium consurrexit desuper tunica pallium sustulistis et eos qui transibant simpliciter convertistis in bellum. Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum a parvulis earum tulistis laudem meam in perpetuum. Surgite et ite quia non habetis hic requiem propter inmunditiam eius corrumpetur putredine pessima. Utinam non essem vir habens spiritum et mendacium potius loquerer. Stillabo tibi in vinum et in ebrietatem et erit super quem stillatur populus iste. Congregatione congregabo iacob totum te in unum conducam reliquias israhel pariter ponam illum quasi gregem in ovili quasi pecus in medio caularum tumultuabuntur a multitudine hominum. Ascendet enim pandens iter ante eos divident et transibunt portam et egredientur per eam et transibit rex eorum coram eis et dominus in capite eorum.

Et dixi audite principes iacob et duces domus israhel numquid non vestrum est scire iudicium? qui odio habetis bonum et diligitis malum qui violenter tollitis pelles eorum desuper eos et carnem eorum desuper ossibus eorum. Qui comederunt carnem populi mei et pellem eorum desuper excoriaverunt et ossa eorum confregerunt et conciderunt sicut in lebete et quasi carnem in medio ollae.

Tunc clamabunt ad dominum et non exaudiet eos et abscondet faciem suam ab eis in tempore illo sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis. Haec dicit dominus super prophetas qui seducunt populum meum qui mordent dentibus suis et praedicant pacem et si quis non dederit in ore eorum quippiam sanctificant super eum proelium. Propterea nox vobis pro visione erit et tenebrae vobis pro divinatione et occumbet sol super prophetas et obtenebrabitur super eos dies. Et confundentur qui vident visiones et confundentur divini et operient omnes vultus suos quia non est responsum dei. Verumtamen ego repletus sum fortitudine spiritus domini iudicio et virtute ut adnuntiem iacob scelus suum et israhel peccatum suum. Audite hoc principes domus iacob et iudices domus israhel qui abominamini iudicium et omnia recta pervertitis qui aedificatis sion in sanguinibus et hierusalem in iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabant et sacerdotes eius in mercede docebant et prophetae eius in pecunia divinabant et super dominum requiescebant dicentes numquid non dominus in medio nostrum? non venient super nos mala. Propter hoc causa vestri sion quasi ager arabitur et hierusalem quasi acervus lapidum erit

et mons templi in excelsa silvarum.

Et erit in novissimo dierum mons domus domini praeparatus in vertice montium et sublimis super colles et fluent ad eum populi. Et properabunt gentes multae et dicent venite ascendamus ad montem domini et ad domum dei iacob et docebit nos de viis suis et ibimus in semitis eius quia de sion egredietur lex et verbum domini de hierusalem. Et iudicabit inter populos multos et corripiet gentes fortes usque in longinquum et concident gladios suos in vomeres et hastas suas in ligones non sumet gens adversus gentem gladium et non discent ultra belligerare. Et sedebit vir subtus vineam suam et subtus ficum suam et non erit qui deterreat quia os domini exercituum locutum est. Quia omnes populi ambulabunt unusquisque in nomine dei sui nos autem ambulabimus in nomine domini dei nostri in aeternum et ultra.

In die illa dicit dominus congregabo claudicantem et eam quam eieceram colligam et quam adflixeram consolabor. Et ponam claudicantem in reliquias et eam quae laboraverat in gentem robustam et regnabit dominus super eos in monte sion ex hoc nunc et usque in aeternum. Et tu turris gregis nebulosa filiae sion usque ad te veniet et veniet potestas prima regnum filiae hierusalem. Nunc quare maerore contraheris numquid rex non est tibi aut consiliarius tuus periit quia conprehendit te dolor sicut parturientem? Dole et satage filia sion quasi parturiens quia nunc egredieris de civitate et habitabis in regione et venies usque ad babylonem ibi liberaberis ibi redimet te dominus de manu inimicorum tuorum. Et nunc congregatae sunt super te gentes multae quae dicunt lapidetur et aspiciat in sion oculus noster. Ipsi autem non cognoverunt cogitationes domini et non intellexerunt consilium eius quia congregavit eos quasi faenum areae. Surge et tritura filia sion quia cornu tuum ponam ferreum et ungulas tuas ponam aereas et comminues populos multos et interficies domino rapinas eorum et fortitudinem eorum domino universae terrae. Nunc vastaberis filia latronis obsidionem posuerunt super nos in virga percutient maxillam iudicis israhel. Et tu bethleem effrata parvulus es in milibus iuda ex te mihi egredietur qui sit dominator in israhel et egressus eius ab initio a diebus aeternitatis. Propter hoc dabit eos usque ad tempus in quo parturiens pariet et reliquiae fratrum eius convertentur ad filios israhel. Et stabit et pascet in fortitudine domini in sublimitate nominis domini dei sui et convertentur quia nunc magnificabitur usque ad terminos terrae. Et erit iste pax cum venerit assyrius in terram nostram et quando calcaverit in domibus nostris et suscitabimus super eum septem pastores et octo primates homines. Et pascent terram assur in gladio et terram nemrod in lanceis eius et liberabit ab assur cum venerit in terram nostram et cum calcaverit in finibus nostris. Et erunt reliquiae iacob in medio populorum multorum quasi ros a domino et quasi stillae super herbam quae non expectat virum et non praestolatur filios hominum. Et erunt reliquiae iacob in gentibus in medio populorum multorum quasi leo in iumentis silvarum et quasi catulus leonis in gregibus pecorum qui cum transierit et conculcaverit et ceperit non est qui eruat. Exaltabitur manus tua super hostes tuos et omnes inimici tui interibunt.

Et erit in die illa dicit dominus auferam equos tuos de medio tui et disperdam quadrigas tuas et perdam civitates terrae tuae et destruam omnes munitiones tuas. Et auferam maleficia de manu tua et divinationes non erunt in te. Et perire faciam sculptilia tua et statuas tuas de medio tui et non adorabis ultra opera manuum tuarum. Et evellam lucos tuos de medio tui et conteram civitates tuas. Et faciam in furore et in indignatione ultionem in omnibus gentibus quae non audierunt.

Audite quae dominus loquitur surge contende iudicio adversum montes et audiant colles vocem tuam. Audiant montes iudicium domini et fortia fundamenta terrae quia iudicium domini cum populo suo et cum israhel diiudicabitur. Popule meus quid feci tibi aut quid molestus fui tibi? responde mihi. Quia eduxi te de terra aegypti et de domo servientium liberavi te et misi ante faciem tuam moysen et aaron et mariam. Popule meus memento quaeso quid cogitaverit balac rex moab et quid responderit ei balaam filius beor de setthim usque ad galgalam ut cognosceret iustitias domini. Quid dignum offeram domino curvabo genu deo excelso? numquid offeram ei holocaustomata et vitulos anniculos? numquid placari potest dominus in milibus arietum aut in multis milibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo fructum ventris mei pro peccato animae meae? Indicabo tibi o homo quid sit bonum et quid dominus requirat a te utique facere iudicium et diligere misericordiam et sollicitum ambulare cum deo tuo. Vox domini ad civitatem clamat et salus erit timentibus nomen tuum.

Audite tribus et quis adprobabit illud? Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis et mensura minor irae plena. Numquid iustificabo stateram impiam et saccelli pondera dolosa? in quibus divites eius repleti sunt iniquitate et habitantes in ea loquebantur mendacium et lingua eorum fraudulenta in ore eorum. Et ego ergo coepi percutere te perditione super peccatis tuis. Tu comedes et non saturaberis et humiliatio tua in medio tui et adprehendes et non salvabis et quos salvaveris in gladium dabo. Tu seminabis et non metes tu calcabis olivam et non ungueris oleo et mustum et non bibes vinum. Et custodisti praecepta amri et omne opus domus achab et ambulasti in voluntatibus eorum ut darem te in perditionem et habitantes in ea in sibilum et obprobrium populi mei portabitis.

Ve mihi quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiae non est botrus ad comedendum praecoquas ficus desideravit anima mea. Periit sanctus de terra et rectus in hominibus non est omnes in sanguine insidiantur vir fratrem suum venatur ad mortem. Malum manuum suarum dicunt bonum princeps postulat et iudex in reddendo est et magnus locutus est desiderium animae suae et conturbaverunt eam. Qui optimus in eis est quasi paliurus et qui rectus quasi spina de saepe. Dies speculationis tuae visitatio tua venit nunc erit vastitas eorum. Nolite credere amico et nolite confidere in duce ab ea quae dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui. Quia filius contumeliam facit patri et filia consurgit adversum matrem suam nurus adversum socrum suam et inimici hominis domestici eius. Ego autem ad dominum aspiciam expectabo deum salvatorem meum audiet me deus meus. Ne laeteris inimica mea super me quia cecidi consurgam cum sedero in tenebris dominus lux mea est. Iram domini portabo quoniam peccavi ei donec causam meam iudicet et faciat iudicium meum educet me in lucem videbo iustitiam eius. Et aspiciet inimica mea et operietur confusione quae dicit ad me ubi est dominus deus tuus? oculi mei videbunt in eam nunc erit in conculcationem ut lutum platearum. Dies ut aedificentur maceriae tuae in die illa longe fiet lex.

In die illa et usque ad te veniet de assur et usque ad civitates munitas et a civitatibus munitis usque ad flumen et ad mare de mari et ad montem de monte. Et erit terra in desolationem propter habitatores suos et propter fructum cogitationum eorum. Pasce populum tuum in virga tua gregem hereditatis tuae

bitantes solos in saltu, in medio carmeli. Pascentur basan et galaad iuxta dies antiquos. Secundum dies egressionis tuae de terra egypti, ostendam ei mirabilia. Videbunt gentes et confundentur super omni fortitudine sua. Ponent manum super os, aures eorum surde erunt. Lingent pulverem sicut serpens, velut reptilia terrae perturbabuntur de aedibus suis. Dominum deum nostrum desiderabunt et timebunt te. Quis deus similis tui qui aufers iniquitatem et transis peccatum reliquiarum hereditatis tuae? Non inmittet ultra furorem suum quia volens misericordiam est. Revertetur et miserebitur nostri. Deponet iniquitates nostras et proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem iacob, misericordiam abraham, que iurasti patribus nostris a diebus antiquis.

NAUM CONSOLATOR ORBIS INCREPAT civitatem sanguinum, et post eversionem illius loquitur: Ecce super pedes evangelizantis, annunciantis pacem. Naum prophetam ante adventum regis assyriorum qui populum israhel captivum in suam regionem transtulerat fuisse hebreorum traditio confirmat. Siquidem in fine huius lectionis predicti regis adventum idem propheta annunciare monstratur. Sed cum habitatores ninive iona increpati civitatis perditionem predicante ne divina ira denunciatum interitum sustinerent peccatorum et impietatis penitentiam egissent, accepta dei misericordia gravioribus se criminibus implicare ceperunt. Qua de causa memoratus propheta spiritu sancto plenus iudicium dei annuncians ita est locutus. Deus zelans et ulciscens dominus. Iam enim x. tribus ab assyriis ducte fuerant in captivitatem sub ezechia rege iuda. Sub quo etiam nunc in consolatione populi transmigrantis adversum ninivem visio cernitur. Nec erat parva consolatio tam his qui assyriis serviebant, quam reliquis qui sub ezechia de tribu iuda et beniamin ab hisdem hostibus obsidebantur, ut audirent assyrios quoque a chaldeis esse capiendos, sic in consequentibus libri huius demonstrabitur. Sciendum autem quod ninive interpretata lingua de hebreo speciosa sonat. Speciosus autem hic mundus dicitur. Unde et aput grecos ΚΟΣΜΟΣ ab ornatu nomen accepit. Et quicquid nunc adversum ninive dicitur de mundo figuraliter predicatur. Qua ob causam et assumptio quam septuaginta interpretes ΛΗΜΜΑ, apud hebreos massa ponitur, id est grave onus. Et quod eam adversus quem prophetat premat nec sinat levare cervicem. Simulque hoc attendendum quod hec ipsa assumptio vel onus vel pondus prophete visio fuit. Non enim loquitur in extasi ut montanus et priscilla, maximilla que delirant, sed quod prophetat liber est visionis intelligentis. Universa que loquitur et pondus ostium faciens suo populo visionem. De consummatione usque mundi secundum anagogen in consolatione sanctorum prophetia texitur, ut quicumque in mundo vident quasi pretereuntia et caduca contempnant, et preparent se ad iudicii diem ubi ultor adversum viros assyrios futurus est dominus.

INCIP. LIB. NAUM.

ONUS NINIVE. LIBER VISIONIS naum helcesei. Deus emulator et ulciscens dominus, ulciscens dominus et habens furorem. Ulciscens dominus in hostes suos et irascens ipse inimicis suis. Dominus patiens et magnus in fortitudine et mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate et turbine via eius, et nebule pulvis pedum eius. Increpans mare et exsiccans illud, et omnia flumina ad desertum adducens. Infirmata est basan et carmelus et flos libani elanguit. Montes commoti sunt ab eo, et colles desolati sunt. Et contremuit terra a facie eius, et orbis et omnes habitantes in eo. Ante faciem indignationis eius quis stabit, et quis resistet in ira furoris eius? Indignatio eius effusa est ut ignis, et petre dissolute sunt ab eo. Bonus dominus et confortans in die tribulationis, et sciens sperantes in se. Et in diluvio pretereunte consummationem faciet loci eius, et inimicos eius persequentur tenebre. Quid cogitatis contra dominum? Consummationem ipse faciet. Non consurget duplex tribulatio, quia sicut spine se invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium, et consumentur quasi stipula ariditate plena. Ex te exibit cogitans contra dominum maliciam, mente pertractans prevaricationem.

Hec dicit dominus: Si perfecti fuerint et ita plures, sic quoque attondentur et pertransibit. Afflixi te, et non affligam te ultra. Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, et vincula tua disrumpam. Et precipiet super te dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius. De domo dei tui interficiam sculptile et conflatile, ponam sepulchrum tuum quia inhonorata es. Ecce super montes pedes evangelizantis et annunciantis pacem. Celebra iuda festivitates tuas et redde vota tua, quia non adiciet ultra ut pertranseat in te belial, universus interiit. Ascendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem. Contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde. Quia reddidit dominus superbiam iacob sicut superbiam israhel, quia vastatores dissipaverunt eos, et propagines eorum corruperunt. Clipeus fortium eius igneus, viri exercitus in coccineis. Igneae habenae currus in die preparationis eius, et agitatores consopiti sunt. In itineribus conturbati sunt, quadrigae eius collise sunt in plateis. Aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia. Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis. Velociter ascendent muros eius, et preparabitur umbraculum. Portae fluviorum apertae sunt, et templum usque ad solum dirutum. Et miles captivus abductus est, et ancillae eius minabantur gementes ut columbae murmurantes in cordibus suis. Et ninive quasi piscina aquarum aquae eius. Ipsi vero fugerunt. State, state, et non est qui revertatur. Diripite argentum, diripite aurum, et non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus. Dissipata et scissa et dilacerata, et cor tabescens et dissolutio geniculorum, et defectio in cunctis renibus, et facies omnium sicut nigredo ollae. Ubi est habitaculum leonum et pascua catulorum leonum, ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc catulus leonis, et non est qui exterreat? Leo cepit sufficienter catulis suis, et necavit leenis suis. Et implevit preda speluncas suas, et cubile suum rapina.

Ecce ego ad te, dicit dominus exercituum, et succendam usque ad fumum quadrigas tuas, et leunculos tuos comedet gladius. Et exterminabo de terra predam tuam, et non audietur ultra vox nunciorum tuorum. Ve civitas sanguinum, universa mendacii dilaceratione plena, non recedet a te rapina. Vox flagelli et vox impetus rotae, et equi frementis, et quadrigae ferventis, et equitis ascendentis, et micantis gladii, et fulgurantis hastae, et multitudinis interfectae, et gravis ruinae, nec est finis cadaverum. Et corruent in corporibus suis propter multitudinem fornicationum meretricis speciosae et gratae, et habentis maleficia, que vendidit gentes in fornicationibus suis, et familias in maleficiis suis. Ecce ego ad te, dicit dominus exercituum, et revelabo pudenda tua in facie tua, et ostendam gentibus nuditatem tuam, et regnis ignominiam tuam. Et proiciam super te abhominationes, et contumeliis te affligam, et ponam te in exemplum. Et erit omnis qui viderit te resiliet a te et dicet: Vastata est ninive. Quis commovebit super te caput? Unde queram consolatorem tibi? Numquid melior es alexandria populorum, que habitat in fluminibus? Aqua in circuitu eius, cuius divitiae mare, aque muri eius. Ethiopia fortitudo eius, et egyptus, et non est finis. Africa et libies fuerunt in auxilio tuo. Sed et ipsa in transmigratione ducta est in captivitatem. Parvuli eius elisi sunt in capite omnium viarum, et super inclitos eius miserunt sortem, et omnes optimates eius confixi sunt in compedibus. Et tu ergo inebriaberis et eris despecta, et tu queres auxilium ab inimico. Omnes munitiones tuae sicut ficus cum grossis suis, si concusse fuerint, cadent in os comedentis. Ecce populus tuus mulieres in medio tui inimicis tuis. Adapertione pandentur portae terrae tuae, devorabit ignis vectes tuos. Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas. Intra in lutum et calca subigens, tene laterem. Ibi comedet te ignis, peribis gladio, devorabit te ut bruchus. Congregare ut bruchus, multiplicare ut locusta. Plures fecisti negotiationes tuas quam stellae sint caeli. Bruchus expansus est et avolavit. Custodes tui quasi locustae, et parvuli tui quasi locustae locustarum que considunt in sepibus in die frigoris. Sol ortus est et avolaverunt, et non est cognitus locus earum ubi fuerint. Dormitaverunt pastores tui, rex assur, sepelientur principes tui. Latitavit populus tuus in montibus, et non est qui congreget. Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua. Omnes qui audierunt auditionem tuam compresserunt manum super te, quia super quem non transiit malicia tua semper. Explicit liber naum.

ABBACUC LUCTATOR FORTISSIMUS stat super custodiam suam, et gradum figit super munitionem, ut Christum meruit contemplari et dicat: Operuit celos gloria eius, et laudis eius plena est terra. Splendor eius ut lux erit, cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius. Abbacuc propheta amplexans quod vel ex eo quod amabilis domini fuit vocatur amplexatio, vel quod in certamen cum deo congreditur, amplexantis id est luctantis sortitur vocabulum. Nullus enim tam audaci voce ausus est dominum ad disceptationem iustitiae provocare, cur in rebus humanis et mundi istius tanta rerum versetur iniquitas. Hic in principio voluminis sui describit diabolum cum membris suis, in fine vero pronunciat adventum passionemque domini salvatoris. Nam de quo alio quam de Christi adventu qui futurus fuerat intelligitur dicere: Et respondit dominus ad me et dixit michi: Scribe visum in buxo aperte ut assequatur ea qui legit, quia adhuc visio ad tempus ostenditur in fine et non mentietur. Si tardaverit sustine eum, quia veniens veniet et non morabitur. De passione autem in cantico cum sic domino dicit: Domine audivi auditionem tuam et timui, domine consideravi opera tua et expavi. Quid enim hoc est nisi per cognita nove et repentine salutis hominum ineffabilis ammiratio. In medio duorum animalium cognosceris. Quid est nisi aut duorum testamentorum, aut in medio duorum latronum, aut in medio moysi et helye cum illo in monte sermocinantium. Dum appropinquaverint anni cognosceris, in adventu temporis ostenderis. Quod autem dixit cornua in manibus eius, quid est nisi tropheum crucis. Vocabulum autem salvatoris hic propheta proprie ponit dicens: Ego autem in domino exultabo, gaudebo in deo ihesu meo, quod est nobis amicum et dulce et annunciare et predicare.

INCIP. LIB. ABBACUC

ONUS QUOD VIDIT ABBACUC PROPHETA

Usque quo domine clamabo et non exaudies. Vociferabor ad te vim patiens et non salvabis. Quare ostendisti mihi iniquitatem et laborem videre praedam et iniustitiam contra me. Et factum est iudicium et contradictio potentior. Propter hoc lacerata est lex et non pervenit usque ad finem iudicium. quia impius praevalet adversus iustum, propterea egreditur iudicium perversum. Aspicite in gentibus et videte et admiramini et obstupescite quia opus factum est in diebus vestris quod nemo credet cum narrabitur. Quia ecce ego suscitabo chaldeos gentem amaram et velocem ambulantem super latitudinem terrae ut possideat tabernacula non sua. Horribilis et terribilis est, ex semet ipsa iudicium et onus eius egredietur. Leviores pardis equi eius et velociores lupis vespertinis. et diffundentur equites eius. Equites namque eius de longe venient. volabunt quasi aquila festinans ad comedendum. Omnes ad praedam venient. facies eorum ventus urens. Et congregabit quasi arenam captivitatem. et ipse de regibus triumphabit. et tyranni ridiculi eius erunt. Ipse super omnem munitionem ridebit. et comportabit aggerem et capiet eam. Tunc mutabitur spiritus et pertransibit et corruet. Haec est fortitudo eius dei sui. Numquid non tu a principio domine deus meus. sancte meus. et non moriemur. Domine in iudicium posuisti eum et fortem. ut corriperes fundasti eum. Mundi sunt oculi tui ne videant malum. et respicere ad iniquitatem non poteris. Quare non respicis super iniqua agentes. et taces devorante impio iustiorem se. Et facies homines quasi pisces maris. et quasi reptile non habens principem. Totum in hamo sublevavit. traxit illud in sagena sua. et congregavit in rete suum. Super hoc laetabitur et exultabit. propterea immolabit sagenae suae. et sacrificabit reti suo. quia in ipsis incrassata est pars eius. et cibus eius electus. Propter hoc ergo expandit sagenam suam. et semper interficere gentes non cessat.

Super custodiam meam stabo. et figam gradum super munitionem et contemplabor ut videam quid dicatur mihi. Et quid respondeam ad arguentem me. Et respondit mihi dominus et dixit. Scribe visum et explana eum super tabulas ut percurrat qui legerit eum. quia adhuc visus procul apparebit in finem et non mentietur. Si moram fecerit expecta eum. quia veniens veniet et non tardabit. Ecce qui incredulus est non erit recta anima eius in semet ipso. iustus autem ex fide vivit. Et quomodo vinum potantem decipit. sic erit vir superbus et non decorabitur. qui dilatavit quasi infernus animam suam. et ipse quasi mors et non adimpletur. Et congregabit ad se omnes gentes. et coacervabit ad se omnes populos. Numquid non omnes isti super eum parabolam sument. et loquela enigmatum eius. Et dicetur. Vae ei qui multiplicat non sua. Usque quo aggravat contra se densum lutum. Numquid non repente consurgent qui mordeant te. et suscitabuntur lacerantes te. et eris in rapinam eis. Quia tu spoliasti gentes multas. spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis. propter sanguinem hominis et iniquitatem terrae civitatis et omnium habitantium in ea. Vae qui congregat avaritiam malam domui suae. ut sit in excelso nidus eius. et liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionem domui tuae. concidisti populos multos. et peccavit anima tua. quia lapis de pariete clamabit. et lignum quod inter iuncturas aedificiorum est, respondebit. Vae qui aedificat civitatem in sanguinibus et praeparat urbem in iniquitate. Numquid non haec a domino sunt exercituum. Laborabunt enim populi in multo igni. et gentes in vacuum et deficient. quia replebitur terra ut cognoscant gloriam domini. quasi aquae operientes mare. Vae qui potum dat amico suo mittens fel suum et inebrians. ut aspiciat nuditatem eius. Repletus es ignominia pro gloria. Bibe tu quoque et consopire. circumdabit te calix dexterae domini. et vomitus ignominiae super gloriam tuam. quia iniquitas libani operiet te. et vastitas animalium deterrebit te. de sanguinibus hominum et iniquitate terrae et civitatis. et omnium habitantium in ea. Quid prodest sculptile quia sculpsit illud fictor suus. conflatile et imaginem falsam. quia speravit in figmento fictor eius. ut faceret simulacra muta. Vae qui dicit ligno expergiscere. surge lapidi tacenti. Numquid ipse docere poterit. Ecce iste coopertus est auro et argento. et omnis spiritus non est in visceribus eius. Dominus autem in templo sancto suo. sileat a facie eius omnis terra.

Domine audivi auditionem tuam et timui. Domine opus tuum. in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies. cum iratus fueris misericordiae recordaberis. Deus ab austro veniet. et sanctus de monte pharan. Operuit caelos gloria eius. et laudis eius plena est terra. Splendor eius ut lux erit. cornua in manibus eius. Ibi abscondita est fortitudo eius. ante faciem eius ibit mors. Egredietur diabolus ante pedes eius. Stetit et mensus est terram. Aspexit et dissolvit gentes. et contriti sunt montes saeculi. Incurvati sunt colles mundi. ab itineribus aeternitatis eius. Pro iniquitate vidi tentoria ethiopiae. turbabuntur pelles terrae madian. Numquid in fluminibus iratus es domine. aut in fluminibus furor tuus. vel in mari indignatio tua. Qui ascendes super equos tuos. et quadrigae tuae salvatio. Suscitans suscitabis arcum tuum. iuramenta tribubus quae locutus es. Fluvios scindes terrae. viderunt te et doluerunt montes. gurges aquarum transiit. Dedit abyssus vocem suam. altitudo manus suas levavit. Sol et luna steterunt in habitaculo suo. in luce sagittarum tuarum ibunt in splendore fulgurantis hastae tuae. In fremitu conculcabis terram. in furore obstupefacies gentes. Egressus es in salutem populi tui. in salutem cum christo tuo. Percussisti caput de domo impii. denudasti fundamentum usque ad collum. Maledixisti sceptris eius. capiti bellatorum eius. venientibus ut turbo ad dispergendum me. Exultatio eorum sicut eius. qui devorat pauperem in abscondito. Viam fecisti in mari equis tuis. in luto aquarum multarum. Audivi et conturbatus est venter meus. a voce contremuerunt labia mea. Ingrediatur putredo in ossibus meis. et subter me scateat. Ut requiescam in die tribulationis. ut ascendam ad populum accinctum nostrum. Ficus enim non florebit. et non erit germen in vineis. Mentietur opus olivae. et arva non afferent cibum. Abscidetur de ovili pecus. et non erit armentum in praesepibus. Ego autem in domino gaudebo. et exultabo in deo ihesu meo. Deus dominus fortitudo mea. et ponet pedes meos quasi cervorum. Et super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem. Explicit liber abbacuc.

Sophonias speculator et archanorum dei cognitor: audivit clamorem a porta piscium. et eiulatum a secunda. et contritionem a collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus pilae. quia conticuit omnis populus chanaan. dispersi sunt universi qui involuti sunt argento. Tradunt hebrei cuiuscumque prophetae pater aut avus ponatur in titulo. ipsos quoque prophetas fuisse. Unde et amos unus de XII. prophetis qui dixit non sum propheta nec filius prophetae sed pastor caprarum vellicans sicamina. patris nomen non habere. Hoc itaque verum est. sophonias propheta qui generatione ut ita dicam prophetica. et gloria maiorum suorum stirpe generatus est. et sub iosia rege iuda praedicavit. Habuit enim patrem chusi. avum godoliam. proavum amasiam. atavum ezechiam. Et talem auriga velut extremus auriga complevit. Nomen sophoniae alii speculam. alii archanum domini transtulerunt. Sive ergo specula. sive absconditum domini interpretetur. utrumque prophetae convenit. Dicitur quippe et ezechieli. Fili hominis. speculatorem te posui domui israel. Iste ergo est propheta qui erat in specula et in sublimibus constitutus. et noverat mysteria domini. filius erat chusi quod interpretatur humilitas. habebat avum godoliam qui dicitur magnitudo domini. et proavum amasiam quod et ipse vertitur in sermonem domini. atavum ezechiam quod sonat fortitudinem domini. De fortitudine namque nata est sermo domini. et de sermone domini nata est magnitudo domini. et de magnitudine domini nata est humilitas. ut cum venerit aliquis ad perfectum dicat quia non sum dignus vocari apostolus. et illud in psalmis. Domine non est exaltatum cor meum. neque elati sunt oculi mei. Iosiam regem iuda cuius temporibus sophonias prophetasse invenitur. deo prae omnibus regibus iude placuisse. hystoria quarti libri regum. et secundi paralipomenon demonstrat. Iste omnia simulachra quae pater suus ammon. et avus suus manasses in templo dei collocaverant deiecta comminuisse demonstratur. In quo etiam serpentem aeneum a moyse factum. cuius errore inducti populus superstitione ydolorum detinebatur adtriverat. idem pascha etiam in iniustissimis temporibus memorati regis quae perventura erant ostendens gentibus quidem lectione comprehensis affuturum iudicium. populo vero israel ad salutem. et civitatibus hierusalem restaurationem certe temporibus tribuendam textu lectionis denunciavit.

INCIPIT LIBER SOPHONIE

VERBUM DOMINI QUOD FACTUM EST AD sophoniam filium chusi. filii godoliae. filii amasiae. filii ezechiae in diebus iosiae filii ammon regis iudae. Congregans congregabo omnia a facie terrae. dicit dominus. congregans hominem et pecus. congregans volatilia caeli. et pisces maris. et ruinae impiorum erunt. et disperdam homines a facie terrae dicit dominus. et extendam manum meam super iudam. et super omnes habitatores hierusalem. Et disperdam de hoc loco reliquias baal et nomina aedituorum cum sacerdotibus. et eos qui adorant super tecta militiam caeli. et adorant et iurant in domino. et iurant in melchom. et qui avertuntur de post tergum domini. et qui non quaesierunt dominum, nec investigaverunt eum. Silete a facie domini dei. quia iuxta est dies domini. quia praeparavit dominus hostiam. et sanctificavit vocatos suos. Et erit in die hostiae domini. visitabo super principes et super filios regis. et super omnes qui induti sunt veste peregrina. et visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen in die illa. qui complent domum domini dei sui iniquitate et dolo. Et erit in die illa dicit dominus vox clamoris a porta piscium. et ululatus a secunda. et contritio magna a collibus. Ululate habitatores pilae. conticuit omnis populus chanaan. disperierunt omnes involuti argento. Et erit in tempore illo scrutabor hierusalem in lucernis. et visitabo super viros defixos in fecibus suis. qui dicunt in cordibus suis non faciet bene dominus. et non faciet male. Et erit fortitudo eorum in direptionem. et domus eorum in desertum. Et aedificabunt domos et non habitabunt in eis. et plantabunt vineas. et non bibent vinum earum. Iuxta est dies domini magnus. iuxta et velox nimis.

Vox diei domini amara. tribulabitur ibi fortis. Dies irae dies illa

dies tribulationis et angustie, dies calamitatis et miserie, dies tenebrarum et caliginis, dies nebule et turbinis, dies tube et clangoris super civitates munitas et super angulos excelsos. Et tribulabo homines et ambulabunt ut ceci, quia Domino peccaverunt; et effundetur sanguis eorum sicut humus et corpora eorum sicut stercora. Sed et argentum eorum et aurum eorum non poterit liberare eos in die ire furoris Domini; in igne zeli eius devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. Convenite, congregamini, gens non amabilis, priusquam pariat iussio quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis eius. Querite Dominum, omnes mansueti terre, qui iudicium eius estis operati; querite iustum, querite mansuetum, si quomodo abscondamini in die furoris Domini. Quia Gaza destructa erit, et Ascalon in desertum; Azotum in meridie eicient, et Accaron eradicabitur.

Ve qui habitatis funiculum maris, gens perditorum. Verbum Domini super vos, Chanaan, terra Philisthinorum: et disperdam te, ita ut non sit habitator. Et erit funiculus maris requies pastorum et caule pecorum; et erit funiculus eius qui remanserit de domo Iuda: ibi pascentur; in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent, quia visitabit eos Dominus Deus ipsorum et avertet captivitatem eorum. Audivi obprobrium Moab et blasphemias filiorum Ammon, que exprobraverunt populo meo et magnificati sunt super terminos eorum. Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israel, quia Moab ut Sodoma erit, et filii Ammon quasi Gomorra, siccitas spinarum et acervi salis et desertum usque in eternum. Reliquie populi mei diripient illos, et residui gentis mee possidebunt eos. Hoc eis eveniet pro superbia sua, quia blasphemaverunt et magnificati sunt super populum Domini exercituum. Horribilis Dominus super eos, et attenuabit omnes deos terre; et adorabunt eum viri de loco suo, omnes insule gentium. Sed et vos, Ethiopes, interfecti gladio meo eritis. Et extendet manum suam super aquilonem et perdet Assur, et ponet speciosam in solitudinem et in invium, et quasi desertum. Et accubabunt in medio eius greges, omnes bestie gentium, et onocrotalus et ericius in liminibus eius morabuntur; vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur eius.

Hec est civitas gloriosa habitans in confidentia, que dicebat in corde suo: Ego sum, et extra me non est amplius. Quomodo facta est in desertum cubile bestie! Omnis qui transit per eam sibilabit et movebit manum suam. Ve provocatrix et redempta civitas, columba! Non audivit vocem, et non suscepit disciplinam; in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit. Principes eius in medio eius quasi leones rugientes, iudices eius lupi vespere, non relinquebant in mane. Prophete eius vesani, viri infideles; sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniuste egerunt contra legem. Dominus iustus in medio eius non faciet iniquitatem; mane mane iudicium suum dabit in lucem, et non abscondetur; nescivit autem iniquus confusionem. Disperdidi gentes, et dissipati sunt anguli earum; desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat; desolate sunt civitates eorum, non remanente viro neque ullo habitatore. Dixi: Attamen timebis me, suscipies disciplinam, et non peribit habitaculum eius propter omnia in quibus visitavi eam; verumtamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.

Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis mee in futurum, quia iudicium meum ut congregem gentes et colligam regna, et effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei; in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra. Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini et serviant ei humero uno. Ultra flumina Ethiopie inde supplices mei, filii dispersorum meorum, deferent munus mihi. In die illa non confunderis super cunctis adinventionibus tuis, quibus prevaricata es in me, quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbie tue, et non adicies exaltari amplius in monte sancto meo. Et derelinquam in medio tui populum pauperem et egenum, et sperabunt in nomine Domini. Reliquie Israel non facient iniquitatem nec loquentur mendacium, et non invenietur in ore eorum lingua dolosa; quoniam ipsi pascentur et accubabunt, et non erit qui exterreat. Lauda, filia Sion; iubila, Israel; letare et exulta in omni corde, filia Hierusalem. Abstulit Dominus iudicium tuum, avertit inimicos tuos; rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra. In die illa dicetur Hierusalem: Noli timere; Sion, non dissolvantur manus tue. Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse salvabit; gaudebit super te in leticia, silebit in dilectione tua, exultabit super te in laude. Nugas qui a lege recesserant congregabo, quia ex te erant, ut non ultra habeas super eis obprobrium. Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo, et salvabo claudicantem, et eam que eiecta fuerat congregabo, et ponam eos in laudem et in nomen in omni terra confusionis eorum. In tempore illo quo adducam vos, et in tempore quo congregabo vos; dabo enim vos in nomen et in laudem omnibus populis terre, cum convertero captivitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus omnipotens. Explicit liber Sophonie.

AGGEUS FESTIVUS ET LETUS qui seminavit in lacrimis ut in gaudio meteret, destructum templum reedificat, Deumque Patrem inducit loquentem: Adhuc modicum, et ego commovebo celum et terram, mare et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus. Hieremias propheta ob causam periurii Sedechie regis, ut hystoria libri secundi Paralipomenon indicat, qui fidem promissam Nabuchodonosor regi Chaldeorum non servaverat, populum Israel refert, cum memorato rege, Hierusalem expugnata, captivum in Babiloniam fuisse perductum. Sed commemoratus populus multis temporibus ydolis serviendo etiam in effusione sanguinis innocentium se gravius implicasse; volens Deus generationem universam eiusdem populi ob causas memoratas penitus deperire, septuaginta annorum captivitatem eundem populum in regno Chaldeorum statuit sustinere, hac ratione ut completo numero annorum novus populus a memoratis peccatis ad renovationem Hierusalem pervenire. Sexagesimo itaque anno secundo rege Chaldeorum sub quo adhuc octo anni ad regnandum restabant, quod etiam sexta visio Danielis ostendit, propter causam sacrilegii que in eadem visione continetur fuisse extinctum Darium qui Medis imperabat, ut septima visio Danielis ostendit, memoratur regni successor, cuius primo anno regni, ut decima visio manifestat, Daniel supputatis annis videns appropinquare tempus reversionis que per Hieremiam fuerat promissa, oratione tam pro se quam pro populo, eandem promissionem a Deo postulat impleri; cui per Gabrielem angelum in eadem visione iuxta preces eiusdem universa completa Deus ostendit. Nam moriente Dario rege Medorum, et succedente in regno Cyro rege Persarum, promissione Dei completa, per eundem regem populum Israel Hierusalem reductum historia secundi libri Paralipomenon et initium Esdre prophete confirmant. Cumque a populo Israel et senioribus templum Dei edificari cepisset, mortuo Cyro rege ac regnante Dario rege Persarum qui memorato successerat, vicine gentes civitatis Hierusalem, ut idem Esdras refert, restaurationem templi et civitatis resistendo impedire ceperunt. Qua ratione detentus populus Israel reparationem supradicti templi Domini necdum iuxta promissionem concessam esse credebat. Propter quod in secundo anno regni memorati Darii regis Persarum Aggeus propheta a Deo missus, Zorobabel qui de tribu erat Iuda, qui potestatem regni susceperat Israel et Hierusalem, filiumque Iosedech summum sacerdotem admonet, et ut tradunt completo numero annorum tempus restaurationis Hierusalem advenisse. Hoc etiam addito ne incredulitatem populi vellent imitari, de quo Deus per eum dixerat populus hic dicit: Nondum venit tempus ut edificetur domus Dei. Omnia autem que in textu huius prophetie continentur, reversionem populi, edificationem templi, renovationem civitatis, observantiam sacerdotalem, et interitum regnorum et ceterarum significant.

INCIPIT LIBER AGGEI

IN ANNO SECUNDO DARII REGIS PERSARUM, in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum Domini in manu Aggei prophete ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda et ad Iesum filium Iosedech sacerdotem magnum dicens: Hec ait Dominus exercituum dicens: Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini edificande. Et factum est verbum Domini in manu Aggei prophete dicens: Numquid tempus vobis est ut habitetis in domibus laqueatis, et domus ista deserta? Et nunc hec dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras. Seminastis multum et intulistis parum; comedistis et non estis satiati; bibistis et non estis inebriati; operuistis vos et non estis calefacti; et qui mercedes congregavit misit eas in sacculum pertusum. Hec dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras. Ascendite in montem, portate ligna, et edificate domum, et acceptabilis mihi erit, et glorificabor, dicit Dominus. Respexistis ad amplius, et ecce factum est minus, et intulistis in domum, et exsufflavi illud. Quam ob causam? dicit Dominus exercituum; quia domus mea deserta est, et vos festinatis unusquisque in domum suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt celi ne darent rorem, et terra prohibita est ne daret germen suum. Et vocavi siccitatem super terram et super montes et super triticum et super vinum et super oleum et quecumque profert humus, et super homines et super iumenta et super omnem laborem manuum.

Et audivit Zorobabel filius Salathiel et Iesus filius Iosedech sacerdos magnus et omnes reliquie populi vocem Domini Dei sui, et verba Aggei prophete sicut misit eum Dominus Deus eorum ad ipsos; et timuit populus a facie Domini. Et dixit Aggeus nuntius Domini de nuntiis Domini populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus. Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel ducis Iuda et spiritum Iesu filii Iosedech sacerdotis magni et spiritum reliquorum de omni populo; et ingressi sunt et faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui. In die vicesima et quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darii regis. In septimo mense, vicesima et prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggei prophete dicens: Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda et ad Iesum filium Iosedech sacerdotem magnum et ad reliquos populi dicens: Quis in vobis est derelictus qui vidit domum istam in gloria sua prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita est quasi non sit in oculis vestris? Et nunc confortare, Zorobabel, dicit Dominus, et confortare, Iesu fili Iosedech sacerdos magne, et confortare, omnis populus terre, dicit Dominus exercituum; et facite, quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum. Verbum quod placui vobiscum cum egrederemini de terra Egypti, et spiritus meus erit in medio vestrum; nolite timere. Quia hec dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum est, et ego commovebo celum et terram, mare et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus, et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum est argentum et meum est aurum, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissime plus quam prime, dicit Dominus exercituum, et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

In vicesima et quarta noni mensis, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Aggeum prophetam dicens: Hec dicit Dominus exercituum: Interroga sacerdotes legem dicens: Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, et tetigerit de summitate eius panem aut pulmentum aut vinum aut oleum aut omnem cibum, numquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes dixerunt: Non. Et dixit Aggeus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes et dixerunt: Contaminabitur. Et respondit Aggeus et dixit: Sic populus iste et sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, et sic omne opus manuum eorum; et omnia que obtulerunt ibi contaminata erunt. Et nunc ponite corda vestra a die hac et supra, antequam poneretur lapis super lapidem in domo Domini. Cum accederetis ad acervum viginti modiorum, et fierent decem; intraretis ad torcular ut exprimeretis quinquaginta lagenas, et fiebant viginti. Percussi vos vento urente et aurugine et grandine omnia opera manuum vestrarum, et non fuit in vobis qui reverteretur ad me, dicit Dominus. Ponite corda vestra ex die ista et in futurum, a die vicesima et quarta noni mensis, a die qua fundamenta templi iacta sunt, ponite super cor vestrum. Numquid iam semen in germine est? Et adhuc vinea et ficus et malogranatum et lignum olive non floruit. Ex die ista benedicam. Et factum est verbum Domini

secundo ad Aggeum in xx. et quarta mensis dicens. Loquere ad Zorobabel regem iuda dicens. Ego movebo celos pariter et terram. et subvertam solium regnorum. et conteram fortitudinem regni gentium. et subvertam quadrigam et ascensorem eius. et descendent equi et ascensores eorum. vir in gladio fratris sui. In die illa dicit dominus exercituum assumam te Zorobabel fili salathiel serve mi dicit dominus. et ponam te quasi signaculum quia te elegi dicit dominus exercituum. Explicit liber Aggei.

ZACHARIAS MEMOR DOMINI SUI. MULTIPLEX IN PROPHETIA. Ihesum vestibus sordidis. et lapidem oculorum vii. candelabrum quoque aureum cum totidem lucernis quot oculis. Duas quoque olivas a sinistris lampadis cernit et dextris. Et post equos rufos. varios. albos. et nigros. et dissipatas quadrigas ex effraim. et equum de hierusalem. pauperem regem vaticinetur et predicit sedentem super pullum filium asine subiugalis. Secundo anno darii regis medorum Aggeum et Zachariam prophetasse lectiones eorum idem declarant. Sed hac de causa Aggeus Zacharie in ordine prophetarum prelatus videtur quod cum duobus mensibus ut predictorum lectiones ostendunt in prophetia precessisse invenitur. Ad restaurationem etiam templi per preceptum dei populum animasse esdras refert dicens. In secundo anno darii regis prophetaverunt Aggeus et Zacharias filius addo prophete super iudeos qui erant in iudea et in hierusalem in nomine israhel super eos. Et surrexerunt Zorobabel filius salathiel. et Ihesus filius iosedech et principes eius. et inchoaverunt edificare domum dei que est in hierusalem. Quibus cum adessent prophete ex hortatione sua adiuverunt eos. Nam et populum israhel ab imitatione patrum delictorum per suam commonitionem idem propheta cupiens revocare. verbis lectione comprehensus est. Vidi nocte et ecce vir ascenderat super equum rubeum et cetera. Vidit propheta virum equo rubeo sedentem et stantem in medio myrteti umbrosi. cuius visionis hec solutio est. Vir ascendens equum rubeum licet angelus intelligatur. tamen quia per dictum coloris equum ascendere visus est vindictam sanguinis in ea gente significat offerenda quoque populum israhel in captivitatem redigerunt. Stantem vero in medio myrteti umbrantis quod dixit. leticiam populo affuturam per myrteti significationem voluit designare. Cuiusdem ligni moyses in levitico cum faceret mentionem ait. Accipietis die prima fructum ligni speciosi ut leticiam populi de bene olentis ligni speciosi umbraculum demonstraret. sed hanc visionem et liberationem populi. et vindictam de adversarius futuram demonstrat. Ob hoc nocte se propheta vidisse memorat. quia populum israhel in prima liberatione de terra egypti nocte discessisse constabat. Cuius exempli presens populus aliquam partem in se retinere videbatur. Liberatio eiusdem ac reditus captivitatis de terra chaldeorum prophete est revelata.

INCIPIT LIBER ZACHARIE

IN MENSE OCTAVO IN ANNO SECUNDO

darii. factum est verbum domini ad Zachariam filium barachie filium addo prophetam dicens. Iratus est dominus super patres vestros iracundia magna. Et dices ad eos. Hec dicit dominus deus exercituum. Convertimini ad me ait dominus exercituum. et convertar ad vos. dicit dominus exercituum. Ne sitis sicut patres vestri. ad quos clamabant prophete priores dicentes. Hec dicit dominus exercituum. Convertimini de viis vestris malis. et de cogitationibus pessimis. Et non audierunt neque attenderunt ad me dicit dominus. Patres vestri ubi sunt et prophete. Numquid in sempiternum vivent. Verumtamen verba mea et legitima mea que mandavi servis meis prophetis. numquid non comprehenderunt patres vestros. Et conversi sunt et dixerunt. Sicut cogitavit dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras. et secundum adinventiones nostras. fecit nobis. In die xx. et iiii. undecimi mensis sabath in anno secundo darii regis. factum est verbum domini ad Zachariam filium barachie filium addo prophetam dicens. Vidi per noctem. et ecce vir ascendens super equum rufum. et ipse stabat inter myrteta que erant in profundo. et post eum equi rufi et albi. Et dixi. Quid sunt isti domine mi. Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me. Ego ostendam tibi quid sint hec. Et respondit vir qui stabat inter myrteta et dixit. Isti sunt quos misit dominus ut perambularent terram. Et responderunt angelo domini qui stabat inter myrteta et dixerunt. Perambulavimus terram. et ecce omnis terra habitatur et quiescit. Et respondit angelus domini et dixit. Domine exercituum usque quo tu non misereris hierusalem et urbium iuda quibus iratus es. Iste iam septuagesimus annus est. Et respondit dominus angelo qui loquebatur in me verba bona consolatoria. Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me. Clama dicens. Hec dicit dominus exercituum. Zelatus sum hierusalem et syon zelo magno. et ira magna. Ego irascor super gentes opulentas. quia ego iratus sum parum. ipsi vero adiuverunt in malum. Propterea hec dicit dominus. Revertar ad hierusalem in misericordiis. domus mea edificabitur in ea. dicit dominus exercituum. et perpendiculum extendetur super hierusalem. Adhuc clama dicens. Hec dicit dominus exercituum. Adhuc fluent civitates mee bonis. et consolabitur dominus adhuc syon. et eliget adhuc hierusalem. Et levavi oculos meos et vidi. et ecce iiii. cornua. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me. Quid sunt hec domine mi. Et dixit ad me. Hec sunt cornua que ventilaverunt iudam et israhel. et hierusalem. Et ostendit mihi dominus iiii. fabros. Et dixi. Quid isti veniunt facere. Qui ait. Hec sunt cornua que ventilaverunt iudam per singulos viros. et nemo eorum levavit caput suum. Et venerunt isti deterrere ea. ut deiciant cornua gentium que levaverunt cornu super terram iuda ut dispergerent eam. Et levavi oculos meos et vidi. et ecce vir et in manu eius funiculus mensorum. Et dixi. Quo tu vadis. Et dixit ad me. Ut metiar hierusalem. et videam quanta sit latitudo eius. et quanta longitudo eius. Et ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur. et alius angelus egrediebatur in occursum eius. et dixit ad eum. Curre et loquere ad puerum istum dicens. Absque muro habitabitur hierusalem pre multitudine hominum et iumentorum in medio eius. et ego ero ei ait dominus murus ignis in circuitu. et gloria eius in medio eius. O fugite de terra aquilonis dicit dominus. quoniam in iiii. ventos celi dispersi vos dicit dominus. ex iiii. ventis colligam vos. O syon fuge que habitas apud filiam babilonis. quia hec dicit dominus exercituum. Post gloriam misit me ad gentes que expoliaverunt vos. Qui enim tetigerit vos. tangit pupillam oculi mei. quia ecce ego levo manum meam super eos. et erunt preda his qui serviebant sibi. et cognoscetis quia dominus exercituum misit me.

Lauda et letare filia syon. quia ecce ego venio et habitabo in medio tui dicit dominus. Et applicabuntur gentes multe ad dominum in die illa. et erunt mihi in populum. Et habitabo in medio tui. et scies quia dominus exercituum misit me ad te. Et possidebit dominus iudam partem suam in terra sanctificata. et eliget adhuc hierusalem. Sileat omnis caro a facie domini. quia consurrexit de habitaculo sancto suo. Et ostendit mihi Ihesum sacerdotem magnum stantem coram angelo domini. et sathan stabat a dextris eius. ut adversaretur ei. Et dixit dominus ad sathan. Increpet in te dominus sathan. et increpet dominus in te qui elegit hierusalem. Numquid non iste torris est erutus de igne. Et Ihesus erat indutus vestibus sordidis. et stabat ante faciem angeli. Qui respondit et ait ad eos qui stabant coram se dicens. Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum. Ecce abstuli a te iniquitatem tuam. et indui te mutatoriis. Et dixit. Ponite cydarim mundam super caput eius. Et posuerunt cydarim mundam super caput eius. et induerunt eum vestibus. Et angelus domini stabat. Et contestabatur angelus domini Ihesum dicens. Hec dicit dominus exercituum. Si in viis meis ambulaveris. et custodiam meam custodieris. tu quoque iudicabis domum meam. et custodies atria mea. et dabo tibi ambulantes de his. qui nunc hic adsistunt. Audi Ihesu sacerdos magne tu. et amici tui qui habitant coram te. quia viri portendentes sunt. Ecce enim ego adducam servum meum orientem. quia ecce lapis quem dedi coram Ihesu super lapidem unum septem oculi sunt. Ecce ego celabo sculpturam eius. ait dominus exercituum. et auferam iniquitatem terre illius in die una. In die illa dicit dominus exercituum. vocabit amicum suum subter vineam et subter ficum. Et reversus est angelus qui loquebatur in me. et suscitavit me quasi virum qui suscitatur de somno suo. Et dixit ad me. Quid tu vides. Et dixi. Vidi et ecce candelabrum aureum totum. et lampas eius super caput ipsius. et septem lucerne eius super illud. et septem infusoria lucernis que erant super caput illius. et due olive super illud. una a dextris. et una a sinistris eius. Et respondi et aio ad angelum qui loquebatur in me dicens. Quid sunt hec domine mi. Et respondit angelus qui loquebatur in me. et dixit ad me. Numquid nescis quid sunt hec. Et dixi. Non domine mi. Et respondit et ait ad me dicens. Hoc est verbum domini ad Zorobabel dicens. Non in exercitu. nec in robore. sed in spiritu meo dicit dominus exercituum. Quis tu mons magne coram Zorobabel in planum. Et educet lapidem primarium. et exequabit gratiam gratie eius.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Manus Zorobabel fundaverunt domum istam. et manus eius perficient eam. et scietis quia dominus misit me ad vos. Quis enim despexit dies parvos. Et letabuntur et videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi domini qui discurrunt in universam terram. Et respondi. et dixi ad eum. Quid sunt due olive iste ad dexteram candelabri. et ad sinistram eius. Et respondi secundo et dixi ad eum. Quid sunt due spice olivarum. que sunt iuxta duo rostra aurea in quibus sunt suffusoria ex auro. Et ait ad me dicens. Numquid nescis quid sunt hec. Et dixi. Non domine mi. Et dixit ad me. Isti sunt duo filii olei splendoris. qui assistunt dominatori universe terre. Et conversus sum et levavi oculos meos et vidi. et ecce volumen. Et dixit ad me. Quid tu vides. Et dixi. Ecce ego video volumen volans. Longitudo eius xx. cubitorum. et latitudo eius x. cubitorum. Et dixit ad me. Hec est maledictio que egreditur super faciem omnis terre. quia omnis fur sicut ibi scriptum est iudicabitur. et omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud dicit dominus exercituum et veniet ad domum furis et ad domum iurantis in nomine meo mendaciter. et commorabitur in medio domus eius. et consumet eam et ligna eius. et lapides eius. Et egressus est angelus qui loquebatur in me. et dixit ad me. Leva oculos tuos et vide. Quid est hoc quod egreditur. Et dixi. Quidnam est. Et ait. Hec est amfora egrediens. Et dixit. Hec est oculus eorum in universa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur. et ecce mulier una sedens in medio amfore. Et dixit. Hec est impietas. Et proiecit eam in medio amfore. et misit massam plumbeam in os eius. Et levavi oculos meos et vidi. et ecce due mulieres egredientes. et spiritus in alis earum. Et habebant alas quasi alas milui. et levaverunt amforam inter terram et celum. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me. Quo iste deferunt amforam. Et dixit ad me. Ut edificetur ei domus in terra sennaar. et stabiliatur. et ponatur ibi super basim suam. Et conversus sum et levavi oculos meos et vidi. et ecce iiii. quadrige egredientes de medio duorum montium. et montes. montes erei. In quadriga prima equi rufi. et in quadriga secunda equi nigri. et in quadriga tercia equi albi. et in quadriga iiii. equi varii fortes. Et respondi et dixi ad angelum qui loquebatur in me. Quid sunt hec domine mi. Et respondit angelus et ait ad me. Isti sunt iiii. venti celi qui egrediuntur ut stent coram dominatore omnis terre. In quo erant equi nigri. egrediebantur in terram aquilonis. et albi egressi sunt post eos. varii et rufi egressi sunt ad terram austri. Qui autem erant robustissimi exierunt et querebant ire et discurrere per omnem terram. Et dixit. Ite et perambulate terram. Et perambulaverunt eam. Et vocavit me. et locutus est ad me dicens. Ecce qui egrediuntur in terram aquilonis. requiescere fecerunt spiritum meum in terra aquilonis.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Sume a transmigratione abaldai. et a tobia. et ab idaia. et venies tu in die illa. et intrabis in domum iosie filii sophonie qui venerunt de babilone. et sumes argentum et aurum. et facies coronas et pones in capite Ihesu filii iosedech sacerdotis magni. et loqueris ad eum dicens. Hec ait dominus exercituum dicens. Ecce vir oriens nomen eius. et subter eum orietur. Et edificabit templum domino. et ipse extruet templum domino. et ipse portabit gloriam. et sedebit et dominabitur super solio suo. Et erit sacerdos super solio suo. et consilium pacis erit inter duos illos. Et corone erunt celem. et tobie et idaie. et hen filio sophonie memoriale in templo domini. Et qui procul sunt venient et edificabunt in templo domini. et scietis quia dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc si auditu audieritis

60.

vocem domini dei viri. Et factum est in anno quarto darii regis. factum est verbum domini ad zachariam in quarta noni mensis qui est casleu. Et miserunt ad domum dei sarasar et rogomellech et viri qui erant cum eo ad deprecandam faciem domini. ut dicerent sacerdotibus domus domini exercituum et prophetis loquentes. Numquid flendum mihi est in mense quinto. vel sanctificari me debeo sicut feceram iam annis multis?

Et factum est verbum domini exercituum ad me dicens. Loquere ad omnem populum terrae. et ad sacerdotes dicens. Cum ieiunaretis et plangeretis in quinto et in septimo mense per hos lxx. annos. numquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cum comederetis et biberetis. numquid non vobis comedistis et bibistis? Numquid non sunt verba quae locutus est dominus in manu prophetarum priorum cum adhuc hierusalem habitaretur et opulenta esset et ipsa et urbes in circuitu eius. et ad austrum. et in campestribus habitaretur? Et factum est verbum domini ad zachariam dicens. Haec dicit dominus exercituum. Iudicium verum iudicate. et misericordiam et miserationes facite. unusquisque cum fratre suo. Et viduam et pupillum. et advenam. et pauperem nolite calumniari. et malum vir fratri suo non cogitet in corde suo. Et noluerunt attendere et averterunt scapulam recedentes. et aures suas adgravaverunt ne audirent et cor suum posuerunt ut adamantem ne audirent legem et verba quae misit dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum. Et facta est indignatio magna a domino exercituum. Et factum est sicut locutus sum et non audierunt. Sic clamabunt et non exaudiam dicit dominus exercituum. Et dispersi eos per omnia regna quae nesciunt. et terra desolata est ab eis. eo quod non esset transiens et revertens. et posuerunt terram desiderabilem in desertum. Et factum est verbum domini exercituum ad me dicens. Haec dicit dominus exercituum. Zelatus sum sion zelo magno. et indignatione magna zelatus sum eam. Haec dicit dominus exercituum. Reversus sum ad sion. et habitabo in medio hierusalem. Et vocabitur hierusalem civitas veritatis. et mons domini exercituum. mons sanctificatus. Haec dicit dominus exercituum. Adhuc habitabunt senes et anus in plateis hierusalem. et viri baculus in manu eius prae multitudine dierum. Et plateae civitatis complebuntur infantibus et puellis ludentibus in plateis eius. Haec dicit dominus exercituum. Si difficile videbitur in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis. numquid in oculis meis difficile erit dicit dominus exercituum? Haec dicit dominus exercituum. Ecce ego salvabo populum meum de terra orientis. et de terra occasus solis. et adducam eos. et habitabunt in medio hierusalem. et erunt mihi in populum. et ego ero eis in deum. in veritate et in iustitia.

Haec dicit dominus exercituum. Confortentur manus vestrae qui auditis in diebus his sermones istos per os prophetarum in die qua fundata est domus domini exercituum. ut templum aedificaretur. Siquidem ante dies illos merces hominum non erat. nec merces iumentorum erat. neque introeunti et exeunti pax prae tribulatione. et dimisi omnes homines unumquemque contra proximum suum. Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquiis populi huius dicit dominus exercituum. sed semen pacis erit. Vinea dabit fructum suum. et terra dabit germen suum. et caeli dabunt rorem suum. Et possidere faciam reliquias populi huius universa haec. Et erit sicut eratis maledictio in gentibus domus iuda et domus israhel. sic salvabo vos et eritis benedictio. Nolite timere confortentur manus vestrae. quia haec dicit dominus exercituum. Sicut cogitavi ut adfligerem vos cum ad iracundiam me provocassent patres vestri dicit dominus et non sum misertus. sic conversus cogitavi in diebus istis ut benefaciam hierusalem et domui iuda. Nolite timere. Haec sunt verba quae facietis. Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo. veritatem et iudicium pacis iudicate in portis vestris. et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris. et iuramentum mendax ne diligatis. Omnia enim haec sunt quae odi dicit dominus. Et factum est verbum domini exercituum ad me dicens. Haec dicit dominus exercituum. Ieiunium quarti. et ieiunium quinti. et ieiunium septimi. et ieiunium decimi. erit domui iuda in gaudium et laetitiam. et in sollemnitates praeclaras. Veritatem tantum et pacem diligite. Haec dicit dominus exercituum. Usque quo veniant populi et habitent in civitatibus multis. et vadant habitatores unus ad alterum dicentes. eamus et deprecemur faciem domini. et quaeramus dominum exercituum. Vadam etiam ego. et venient populi multi et gentes robustae ad quaerendum dominum exercituum in hierusalem. et deprecandam faciem domini. Haec dicit dominus exercituum. In diebus illis in quibus adprehendent x. homines ex omnibus linguis gentium. adprehendent fimbriam viri iudaei dicentes. Ibimus vobiscum. Audivimus enim quoniam deus vobiscum est. Onus verbi domini in terra adrach et damasci requiei eius. quia domini est oculus hominis. et omnium tribuum israhel. Emath quoque in terminis eius. et tyrus et sydon. Adsumpserunt quippe sibi sapientiam valde. Et aedificavit tyrus munitionem suam. et coacervavit argentum quasi humum. et aurum ut lutum platearum. Ecce dominus possidebit eam. et percutiet in mari fortitudinem eius. et haec igni devorabitur. Videbit ascalon et timebit. et gaza dolebit nimis. et accaron quoniam confusa est spes eius. Et peribit rex de gaza. et ascalon non habitabitur. et sedebit separator in azoto. Et disperdam superbiam philisthinorum. et auferam sanguinem eius de ore eius. et abominationes eius de ore eius. et abominationes eius de medio dentium eius. Et relinquetur etiam ipse deo nostro. et erit quasi dux in iuda. et accaron quasi iebuseus. Et circumdabo domum meam ex his qui militant mihi euntes. et revertentes. et non transibit super eos ultra exactor. quia nunc vidi in oculis meis. Exulta satis filia sion. iubila filia hierusalem. ecce rex tuus veniet tibi. iustus et salvator. Ipse pauper et ascendens super asinum. et super pullum filium asinae. Et disperdam quadrigam ex ephraim. et equum de hierusalem. et dissipabitur arcus belli. Et loquetur pacem gentibus. et potestas eius a mari usque ad mare. et a fluminibus usque ad fines terrae. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non erat aqua.

Convertimini ad munitionem vincti spei. hodie quoque adnuntians duplicia reddam tibi. quoniam extendi mihi iudam quasi arcum. implevi terram ephraim. Et suscitabo filios tuos sion super filios tuos graecia. et ponam te quasi gladium fortium. et dominus deus super eos videbitur. Et exibit ut fulgur iaculum eius. et dominus deus in tuba canet. et vadet in turbine austri. Dominus exercituum proteget eos. et devorabunt et subicient lapidibus fundae. Et bibentes inebriabuntur quasi vino. et replebuntur ut fialae. et quasi cornua altaris. Et salvabit eos dominus deus eorum in die illa. ut gregem populi sui. quia lapides sancti elevabuntur super terram eius. Quid enim bonum eius est. et quid pulchrum eius nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines? Petite a domino pluviam in tempore serotino. et dominus faciet nives et pluviam ymbris dabit eis singulis herbam in agro. quia simulacra locuta sunt inutile. et divini viderunt mendacium. et somniatores frustra locuti sunt. vane consolabantur. Idcirco adducti sunt quasi grex. adfligentur quia non est eis pastor. Super pastores iratus est furor meus. et super hyrcos visitabo. quia visitabit dominus exercituum gregem suum domum iuda. et posuit eos quasi equum gloriae suae in bello. Ex ipso angulus. ex ipso paxillus. et ex ipso arcus proelii. et ex ipso egredietur omnis exactor simul. Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in proelio. et bellabunt quia dominus cum eis. Et confundentur ascensores equorum. et confortabo domum iuda. et domum ioseph salvabo. Et convertam eos quia miserebor eorum. et erunt sicut fuerunt quando non proieceram eos. Ego enim dominus deus eorum. et exaudiam eos. et erunt quasi fortes ephraim. et laetabitur cor eorum quasi a vino. Et filii eorum videbunt et laetabuntur. et exultabit cor eorum in domino. Sibilabo eis et congregabo illos. quia redemi eos. Et multiplicabo eos sicut ante fuerant multiplicati. et seminabo eos in populis. et de longe recordabuntur mei. Et vivent cum filiis suis et revertentur. et reducam eos de terra aegypti. et de assyriis congregabo eos. et ad terram galaad et libani adducam eos. et non invenietur eis locus. Et transibit in maris freto. et percutiet in mari fluctus. et confundentur omnia profunda fluminis. et humiliabitur superbia assur. et sceptrum aegypti recedet. Confortabo eos in domino. et in nomine eius ambulabunt dicit dominus. Aperi libane portas tuas. et comedat ignis cedros tuas. Ulula abies quia cecidit cedrus. quoniam magnifici vastati sunt. Ululate quercus basan. quoniam succisus est saltus munitus. Vox ululatus pastorum. quia vastata est magnificentia eorum. Vox rugitus leonum. quoniam vastata est superbia iordanis.

Haec dicit dominus deus. Pasce pecora occisionis quae qui possederant occidebant et non dolebant. et vendebant ea dicentes. Benedictus dominus. divites facti sumus. Et pastores eorum non parcebant eis. et ego non parcam ultra super habitantes in terra dicit dominus. Ecce ego tradam homines unumquemque in manu proximi sui. et in manu regis sui. et concident terram. et non eruam de manu eorum. et pascam pecus occisionis propter hoc o pauperes gregis. Et adsumpsi mihi duas virgas. unam vocavi decorem. et alteram vocavi funiculum. et pavi gregem. Et succidi tres pastores in mense uno. et contracta est anima mea in eis. siquidem et anima eorum variavit in me. Et dixi. Non pascam vos. Quod moritur moriatur. et quod succiditur succidatur. et reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui. Et tuli virgam meam quae vocabatur decus. et abscidi eam ut irritum facerem foedus meum quod percussi cum omnibus populis. et in irritum deductum est in die illa. Et cognoverunt sic pauperes gregis qui custodiunt mihi quia verbum domini est. Et dixi ad eos. Si bonum est in oculis vestris adferte mercedem meam. et si non quiescite. Et adpenderunt mercedem meam xxx. argenteos. Et dixit dominus ad me. Proice illud ad statuarium decorum pretium quo adpretiatus sum ab eis. Et tuli xxx. argenteos et proieci eos in domo domini ad statuarium. Et praecidi virgam meam secundam quae appellabatur funiculus ut dissolverem germanitatem inter iudam et israhel. Et dixit dominus ad me. Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti. quia ecce suscitabo pastorem in terra qui derelicta non visitabit. et dispersum non quaeret. et contritum non sanabit. et id quod stat non enutriet. et carnes pinguium comedet. et ungulas eorum dissolvet. O pastor et idolum derelinquens gregem. gladius super brachium eius. et super oculum dextrum eius. Brachium eius ariditate siccabitur. et oculus eius dexter tenebrescens obscurabitur. Onus verbi domini super israhel. Et dixit dominus extendens caelum et fundans terram. et fingens spiritum hominis in eo. Ecce ego ponam hierusalem superliminare crapulae omnibus populis in circuitu. sed et iuda erit in obsidione contra hierusalem. Et erit in die illa ponam hierusalem lapidem oneris cunctis populis. Omnes qui levabunt eam. concisione lacerabuntur. et colligentur adversum eam omnia regna terrae. In die illa dicit dominus percutiam omnem equum in stuporem et ascensorem eius in amentiam. Et super domum iuda aperiam oculos meos. et omnem equum populorum percutiam caecitate. et dicent duces iuda in corde suo. Confortentur mihi habitatores hierusalem in domino exercituum deo eorum. In die illa ponam duces iuda sicut caminum ignis in lignis. et sicut facem ignis in faeno. et devorabunt ad dexteram et ad sinistram omnes populos in circuitu. Et habitabitur hierusalem rursum in loco suo in hierusalem. et salvabit dominus tabernacula iuda sicut in principio. ut non magnifice glorietur domus david. et gloria habitantium hierusalem contra iudam.

In die illa proteget dominus habitatores hierusalem. Et erit qui offenderit ex eis in die illa quasi david. et domus david quasi dei. sicut angelus domini in conspectu eius. Et erit in die illa quaeram conterere omnes gentes quae veniunt contra hierusalem. Et effundam super domum david et super habitatores hierusalem spiritum gratiae et precum. Et aspicient ad me quem confixerunt. et plangent eum planctu quasi super unigenitum. et dolebunt super eum ut doleri solet in morte primogeniti. In die illa magnus erit planctus in hierusalem. sicut planctus adadremmon in campo mageddon. et planget terra familiae et familiae seorsum. Familiae domus david seorsum. et mulieres eorum seorsum. Familiae domus nathan seorsum. et mulieres eorum seorsum. Familiae domus levi seorsum. et mulieres eorum seorsum. Familiae domus semei seorsum. et mulieres eorum seorsum. Omnes familiae reliquae familiae. et familiae seorsum. et mulieres eorum seorsum. In die illa erit fons patens domui david et habitantibus hierusalem in ablutionem peccatoris et menstruatae. Et erit in die illa dicit dominus exercituum disperdam idolorum nomina de terra. et non memorabuntur ultra. et pseudoprophetas. et spiritum inmundum auferam de terra. Et erit cum prophetaverit quispiam ultra. dicent ei pater eius et mater eius qui genuerunt eum. Non vives. quia mendacium locutus es in nomine domini. Et configent eum pater eius et mater eius qui genuerunt eum. cum prophetaverit. Et erit in die illa confundentur prophetae unusquisque ex visione sua cum prophetaverit. nec palliabuntur pallio saccino ut mentiantur sed dicet. Non sum propheta. homo agricola ego sum quoniam adam exemplum meum ab adulescentia mea. Et dicetur ei. Quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum? Et dicet. His plagatus sum in medio eorum qui diligebant me. Framea suscitare super pastorem meum. et super virum cohaerentem mihi. dicit dominus exercituum. Percute pastorem. et dispergentur oves. Et convertam manum meam ad parvulos. et erunt in omni terra dicit dominus. Partes duae in ea dispergentur et deficient. et tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam

partem per ignem. et uram eos sicut uritur argentum. et probabo eos sicut probatur aurum. Ipse uocabit nomen meum et ego exaudiam eum. Dicam populus meus es. et ipse dicet dominus deus meus. Ecce dies ueniunt dicit dominus. et diuidentur spolia tua in medio tui. Et congregabo omnes gentes ad hierusalem in prelium. et capietur ciuitas et uastabuntur domus. et mulieres uiolabuntur. Et egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem. et reliquum populi non auferetur ex urbe. Et egredietur dominus et preliabitur contra gentes illas. sicut preliatus est in die certaminis. Et stabunt pedes eius in die illa super montem oliuarum qui est contra hierusalem ad orientem. et scindetur mons oliuarum ex media parte sui ad orientem. et ad occidentem prerupto grandi ualde. Et separabitur medium ad aquilonem. et medium eius ad meridiem. et fugietis ad uallem montium eorum. quoniam coniungetur uallis montium usque ad proximum. et fugietis sicut fugistis a facie terremotus in diebus ozie regis iuda. Et ueniet dominus deus meus. omnesque sancti cum eo. Et erit in die illa non erit lux. sed frigus et gelu. et erit in die una que nota est domino. non dies neque nox. et in tempore uespere erit lux. Et erit in die illa exibunt aque uiue de hierusalem. medium earum ad mare orientale. et medium earum ad mare nouissimum. In estate et hyeme erunt. et erit dominus rex super omnem terram. In die illa erit dominus unus. et erit nomen eius unum. Et reuertetur omnis terra usque ad desertum de colle remon ad austrum hierusalem. et exaltabitur hec. habitabit in loco suo a porta beniamin usque ad locum porte prioris usque ad portam angulorum. et a turre ananehel usque ad torcularia regis. Et habitabunt in ea et anathema non erit amplius. sed sedebit hierusalem secura. Et hec erit plaga qua percutiet dominus omnes gentes que pugnauerunt aduersus hierusalem. Tabescet caro uniuscuiusque stantis super pedes suos. et oculi eius contabescent in foraminibus suis. et lingua eorum contabescet in ore ipsorum. In die illo erit tumultus domini magnus in eis. et apprehendet uir manum proximi sui. et conseretur manus eius super manum proximi sui. Sed et iudas pugnabit contra hierusalem. et congregabuntur diuitie omnium gentium in circuitu. aurum et argentum. et uestes multe satis. Et sic erit ruina equi et muli. et cameli et asini. et omnium iumentorum que fuerint in castris illis. sicut ruina hec. Et omnes qui reliqui fuerint de uniuersis gentibus que uenerunt contra hierusalem ascendent ab anno in annum ut adorent dominum exercituum regem. et celebrent festiuitatem tabernaculorum. Et erit quod non ascenderit de familiis terre ad hierusalem ut adoret dominum exercituum. non erit super eos ymber. Quod et si familia egypti non ascenderit et non uenerit. nec super eos erit. sed erit ruina qua percutiet dominus omnes gentes que non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. Hoc autem erit peccatum egypti. et hoc peccatum omnium gentium que non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. In die illa erit quod super frenum equi est sanctum domino. et erunt lebetes in domo domini quasi fiale coram altari. Et erit omnis lebes in hierusalem et in iuda sanctificatus domino exercituum. et uenient omnes immolantes et sument ex eis. et coquent in eis. et non erit mercator ultra in domo domini exercituum in die illo.

MALACHIAS LATINE INTERPRETATUR angelus domini id est nuncius. Quicquid enim loquebatur quasi a domino esset mandatum. ita credebatur. Et inde ita eius nomen lxx transtulerunt dicentes. Assumptio uerbi domini super israhel in manu angeli eius. Prophauit autem nouissimus in hierusalem. quando et aggeus. Malachias in fine omnium prophetarum de abiectione israhel et uocatione gentium. Non est mihi uoluntas in uobis dicit dominus exercituum. et munus non suscipiam de manu uestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus. et in omni loco sacrificatur. Deus per moysen populo israhel preceperat sacerdotes tabernaculi sui omni corporali uitio liberos hostias omni uitio uacuas sibi offerre. qui bi legem suam ad regendum populum ob hoc dederat. ut per sacrificiorum oblatione in timenti dei et hominum facti. populum preceptis celestibus facerent obedire. Unde sacerdotes angelos dei esse hoc loco scriptura testatur. Sed quia tanti muneris gratiam contempnentes. supradictus populus ac sacerdotes sacrificia uitio deturpata ipsi criminibus atque impietatibus maculati deo offerre ceperunt. Ideo per malachiam prophetam deus populum israhel increpans ait. Dilexi uos dicit dominus. Et dixistis. In quo dilexisti nos. Nonne frater erat esau iacob dicit dominus. et dilexi iacob. esau autem odio habui. Esau itaque frater iacob non iniquitate aut spontanea uoluntate odio habitum a deo. uel sine meritis gratia iacob dilectum manifestum est. cum secundum prescientiam suam esau quidem effusione fraterni sanguinis concupiscere. iacob autem sui cognitione obseruandam legem desiderare cognosceret. Cuius rei quam supra diximus usus exemplo est dicens deus. Iacob dilexi. esau autem odio habui. Quamuis ex operibus memoratorum quorum liber geneseos meminit. in quo unusquisque eorum futurus erat. postea manifeste constare cum scriptum est creuerunt pueri. et erat esau homo agrestis sciens uenari. iacob autem homo simplex manens in tabernaculo. Nam et reliqua que lectione comprehensa sunt. preuaricatione populi israhel in obseruandis sacrificiis dei increpationeque in eundem quod deos alienos coluerint significant.

INCIPIT LIBER MALACHIE.

ONUS VERBI DOMINI AD ISRAHEL IN MANU malachie prophete. Dilexi uos dicit dominus. Et dixistis. In quo dilexisti nos. Nonne frater erat esau iacob. dicit dominus. et dilexi iacob. esau autem odio habui. Et posui seyr montes eius in solitudinem. et hereditatem eius in dracones deserti. Quod si dixerit ydumea destructi sumus. sed reuertentes edificabimus que deserta sunt. Hec dicit dominus exercituum. Isti edificabunt et ego destruam. et uocabuntur termini impietatis. et populus cui iratus est dominus usque in eternum. Et oculi uestri uidebunt. et uos dicetis. Magnificetur dominus super terminum israhel. Filius honorat patrem. et seruus dominum suum timebit. Si ergo pater ego sum. ubi est honor meus. Et si dominus ego sum. ubi est timor meus. Dicit dominus exercituum ad uos o sacerdotes. qui despicitis nomen meum. Et dixistis. In quo despeximus nomen tuum. Offertis super altare meum panem pollutum. Et dicitis. In quo polluimus te. In eo quod dicitis mensa domini despecta est. Si offeratis cecum ad immolandum. nonne malum est. Offer illud duci tuo si placuerit ei. aut si susceperit faciem tuam. dicit dominus exercituum. Et nunc deprecamini uultum domini ut misereatur uestri. de manu enim uestra factum est hoc. si quomodo suscipiat facies uestras dicit dominus exercituum. Quis est in uobis qui claudat ostia. et incendat altare meum gratuito. Non est mihi uoluntas in uobis dicit dominus exercituum. et munus non suscipiam de manu uestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus. et in omni loco sacrificatur. et offertur nomini meo oblatio munda. quia magnum est nomen meum in gentibus. dicit dominus exercituum. Et uos polluistis illud. in eo quod dicitis. mensa domini contaminata est. et quod superponitur contemptibile est. cum igne qui illud deuorat. Et dixistis. Ecce de labore. Et exsufflastis illud dicit dominus exercituum. Et intulistis de rapinis claudum et languidum. et intulistis munus. Numquid suscipiam illud de manu uestra dicit dominus. Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculum. et uotum faciens immolat debile domino. quia rex magnus ego dicit dominus exercituum. et nomen meum horribile in gentibus.

Et nunc ad uos mandatum hoc o sacerdotes. Si nolueritis audire et si nolueritis ponere super cor. ut detis gloriam nomini meo ait dominus exercituum. mittam in uos egestatem et maledicam benedictionibus uestris. et maledicam illis. quoniam non posuistis super cor. Ecce ego proiciam uobis brachium. et dispergam super uultum uestrum stercus sollempnitatum uestrarum. Et assumet uos secum. et scietis quia misi ad uos mandatum istud ut esset pactum meum cum leui dicit dominus exercituum. Pactum meum fuit cum eo uite et pacis. et dedi ei timorem et timuit me. a facie nominis mei pauebat. Lex ueritatis fuit in ore eius. et iniquitas non est inuenta in labiis eius. In pace et in equitate ambulauit mecum. et multos auertit ab iniquitate. Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam. et legem requirent ex ore eius. quia angelus domini exercituum est. Uos autem recessistis de uia. et scandalizastis plurimos in lege. Irritum fecistis pactum leui dicit dominus exercituum. Propter quod et ego dedi uos contemptibiles et humiles omnibus populis. sicut non seruastis uias meas. et accepistis faciem in lege. Numquid non pater unus omnium nostrum. Numquid non deus unus creauit nos. Quare ergo despicit unusquisque uestrum fratrem suum uiolans pactum patrum nostrorum. Transgressus est iuda. et abhominatio facta est in israhel. et in hierusalem. quia contaminauit iuda sanctificationem domini. quam dilexit. et habuit filiam dei alieni. Disperdat dominus uirum qui fecerit hoc. magistrum et discipulum de tabernaculis iacob. et offerentem munus domino exercituum. Et hoc rursum fecistis. Operiebatis lacrimis altare domini. fletu et mugitu. ita ut ultra non respiciam ad sacrificium. nec accipiam placabile quid de manu uestra. Et dixistis. Quam ob causam. Quia dominus testificatus est inter te et uxorem pubertatis tue. quam tu despexisti. Et hec particeps tua. et uxor federis tui. Nonne unus fecit. et residuum spiritus eius est. Et quid unus querit nisi semen dei. Custodite ergo spiritum uestrum. et uxorem adolescentie tue noli despicere. Cum odio habueris dimitte dicit dominus deus israhel. Operiet autem iniquitas uestimentum eius. dicit dominus exercituum. Custodite spiritum uestrum. et nolite despicere. Laborare fecistis dominum in sermonibus uestris. Et dixistis. In quo eum fecimus laborare. In eo cum diceretis. omnis qui facit malum bonus est in conspectu domini. et tales ei placent. Aut certe ubi est deus iudicii.

Ecce ego mittam angelum meum. et preparabit uiam ante faciem meam. Et statim ueniet ad templum suum dominator quem uos queritis. et angelus testamenti quem uos uultis. Ecce uenit dicit dominus exercituum. Et quis poterit cogitare diem aduentus eius. Et quis stabit ad uidendum eum. Ipse enim quasi ignis conflans. et quasi herba fullonum. Et sedebit conflans et emundans argentum. et purgabit filios leui. Et colabit eos quasi aurum et quasi argentum. et erunt domino offerentes sacrificia in iustitia. Et placebit domino sacrificium iuda et hierusalem. sicut dies seculi. et sicut anni antiqui. Et accedam ad uos in iudicio. et ero testis uelox maleficis. et periuris et adulteris. et qui calumniantur mercedem mercennarii. et humiliant uiduas et pupillos. et opprimunt peregrinum. nec timuerunt me dicit dominus exercituum. Ego enim dominus et non mutor. et uos filii iacob non estis consumpti. A diebus enim patrum uestrorum recessistis a legitimis meis. et non custodistis. Reuertimini ad me et ego reuertar ad uos. dicit dominus exercituum. Et dixistis. In quo reuertemur. Si affiget homo deum. quia uos configitis me. Et dixistis. In quo configimus te. In decimis et in primitiis. et in penuria. Uos maledicti estis. et uos configitis gens tota. Inferte omnem decimam in horreum. et sit cibus in domo mea. et probate me super hoc dicit dominus. Si non aperuero uobis cataractas celi. et effudero uobis benedictionem usque ad habundantiam. et increpauero pro uobis deuorantem. et non corrumpet fructum terre uestre. nec erit sterilis uinea in agro dicit dominus exercituum. Et beatos uos dicent omnes gentes. eritis enim uos terra desiderabilis. dicit dominus exercituum. Inualuerunt super me uerba dicit dominus. Et dixistis. Quid locuti sumus contra te. Dixistis. Uanus est qui seruit deo. Et quod emolumentum quia custodiuimus precepta eius. et quia ambulauimus tristes coram domino exercituum. Ergo nunc beatos dicimus arrogantes. Siquidem edificati sunt facientes iniquitatem. et temptauerunt deum. et salui facti sunt. Et locuti sunt timentes dominum unusquisque cum proximo suo. Et attendit dominus et audiuit. et scriptus est liber monimenti coram eo timentibus dominum. et cogitantibus nomen eius. Et erunt mihi ait dominus exercituum in die qua ego facio in peculium. et parcam eis sicut parcit uir filio suo seruienti sibi. Et conuertimini. et uidebitis quid sit inter iustum et impium. et inter seruientem deo et non seruientem. Ecce enim dies ueniet succensa quasi caminus. et erunt omnes superbi et omnes facientes iniquitatem stipula. et inflammabit eos dies ueniens dicit dominus exercituum. que non relinquet eis radicem et germen. Et orietur uobis timentibus nomen meum sol iustitie. et sanitas in pennis eius. Et egrediemini et salietis sicut uituli de armento. et calcabitis impios cum fuerint cinis sub planta pedum uestrorum. in die quo ego facio dicit dominus exercituum. Mementote legis moysi serui mei. quam mandaui ei in oreb ad omnem israhel precepta et iudicia. Ecce ego mittam uobis helyam prophetam antequam ueniat dies domini magnus et horribilis. et conuertet cor patrum ad filios. et cor filiorum ad patres eorum. ne forte ueniam et percutiam terram anathemate. Explicit liber malachie.

COGOR PER SINGULOS SCRIPTURE divine libros adversariorum respondere maledictis, qui interpretationem meam reprehensionem LXX interpretum criminantur; quasi non et apud Grecos Aquila, Symmachus et Theodotio vel verbum e verbo, vel sensum de sensu, vel ex utroque commixtum et medie temperatum genus translationis expresserint. Et omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos vel additos vel de Theodotione sumptos translationi antique inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam errasse fateantur, precipue in Iob, cui si ea que sub asteriscis addita sunt subtraxeris, pars maxima voluminis detruncabitur, hoc dumtaxat et apud Grecos. Ceterum apud Latinos ante eam translationem quam sub asteriscis et obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus sunt, ut decurtatus et laceratus corrosusque liber feditatem sui publice legentibus prebeat. Hec autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem, sed ex ipso hebraico arabicoque sermone et interdum syro nunc verba, nunc sensum, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebreos liber fertur et lubricus, et quod Greci rhetores vocant ESXIMATISMENOC, dumque aliud loquitur aliud agat, ut si velis anguillam aut murenulam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intellegentiam huius voluminis Lyddeum quendam preceptorem, qui apud Hebreos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis; cuius doctrina an aliquid profecerim nescio; hoc unum scio, non potuisse me interpretari nisi quod antea intellexeram. A principio itaque voluminis usque ad verba Iob apud Hebreos prosa oratio est. Porro a verbis Iob in quibus ait: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo, usque ad eum locum ubi ante finem voluminis scriptum est: Idcirco ipse me reprehendo et ago penitentiam in favilla et cinere, exametri versus sunt, dactylo spondeoque currentes, et propter lingue idioma crebro recipientes et alios pedes non earundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoque rithmus ipse dulcis et tinnulus fertur numeris lege solutis, quod metrici magis quam simplex lector intellegit. A supradicto autem versu usque ad finem libri parvum comma quod remanet prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebreos, et in morem nostri Flacci et Greci Pindari et Alchei et Saffo vel Psalterium vel Lamentationes Hieremie vel omnia ferme scripturarum cantica conprehendi, legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cesariensem Eusebium, et eorum testimonio me verum dicere conprobabit. Audiant quapropter canes mei idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea que in illa aut obscura sunt aut omissa aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent; qui et hebreum sermonem ex parte didicimus et in latino pene ab ipsis incunabulis inter grammaticos et rhetores et philosophos detriti sumus. Quod si apud Grecos post LXX editionem, iam Christi evangelio coruscante, Iudeus Aquila et Symmachus ac Theodotion iudaizantes heretici sunt recepti, qui multa mysteria salvatoris subdola interpretatione celarunt, et tamen in exaplis habentur apud ecclesias et explanantur ab ecclesiasticis viris, quanto magis ego Christianus de parentibus christianis et vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omissa repetere, depravata corrigere et sacramenta ecclesie puro et fideli aperire sermone, vel a fastidiosis vel a malignis lectoribus non debeo reprobari. Habeant qui volunt veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus ut vulgo aiunt litteris onera magis exarata quam codices, dummodo mihi meisque permittant pauperes habere scedulas et non tam pulchros codices quam emendatos. Utraque autem editio, et LXX iuxta Grecos, et mea iuxta Hebreos, in latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult, et studiosum me magis quam malivolum probet.

INCIPIT LIBER IOB

VIR ERAT IN TERRA HUS NOMINE IOB ET ERAT VIR ILLE SIMPLEX ET RECTUS ac timens Deum et recedens a malo. Natique sunt ei septem filii et tres filie. Et fuit possessio eius septem milia ovium et tria milia camelorum, quingenta quoque iuga boum et quingente asine, ac familia multa nimis; eratque vir ille magnus inter omnes orientales. Et ibant filii eius et faciebant convivium per domos, unusquisque in die suo; et mittentes vocabant tres sorores suas ut comederent et biberent cum eis. Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob et sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccaverint filii mei et benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam autem die cum venissent filii Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Sathan. Cui dixit Dominus: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram et perambulavi eam. Dixitque Dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, homo simplex et rectus et timens Deum ac recedens a malo? Cui respondens Sathan ait: Numquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius universamque substantiam eius per circuitum, operibus manuum eius benedixisti, et possessio eius crevit in terra? Sed extende paululum manum tuam et tange cuncta que possidet, nisi in facie benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Sathan: Ecce universa que habet in manu tua sunt; tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Sathan a facie Domini. Cum autem quadam die filii et filie eius comederent et biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuntius venit ad Iob qui diceret: Boves arabant et asine pascebantur iuxta eos, et irruerunt Sabei tuleruntque omnia, et pueros percusserunt gladio; et evasi ego solus ut nuntiarem tibi. Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter et dixit: Ignis Dei cecidit de celo et tactas oves puerosque consumpsit; et effugi ego solus ut nuntiarem tibi. Sed et illo adhuc loquente, venit alius et dixit: Chaldei fecerunt tres turmas et invaserunt camelos et tulerunt eos, necnon et pueros percusserunt gladio; et ego fugi solus ut nuntiarem tibi. Adhuc loquebatur ille, et ecce alius intravit et dixit: Filiis tuis et filiabus vescentibus et bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti et concussit quattuor angulos domus, que corruens oppressit liberos tuos, et mortui sunt; et effugi ego solus ut nuntiarem tibi. Tunc surrexit Iob et scidit vestimenta sua, et tonso capite corruens in terram adoravit et dixit: Nudus egressus sum de utero matris mee, et nudus revertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit ita factum est: sit nomen Domini benedictum. In omnibus his non peccavit Iob labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

Factum est autem, cum quadam die venissent filii Dei et starent coram Domino, venisset quoque Sathan inter eos et staret in conspectu eius, ut diceret Dominus ad Sathan: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram et perambulavi eam. Et dixit Dominus ad Sathan: Numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, vir simplex et rectus ac timens Deum et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra. Cui respondens Sathan ait: Pellem pro pelle, et cuncta que habet homo dabit pro anima sua. Alioquin mitte manum tuam et tange os eius et carnem, et tunc videbis quod in facie benedicat tibi. Dixit ergo Dominus ad Sathan: Ecce in manu tua est; verumtamen animam illius serva. Egressus igitur Sathan a facie Domini percussit Iob ulcere pessimo a planta pedis usque ad verticem eius. Qui testa saniem radebat sedens in sterquilinio. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Benedic Deo et morere. Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccavit Iob labiis suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites et Baldad Suites et Sophar Naamathites; condixerant enim ut pariter venientes visitarent eum et consolarentur. Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum; et exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in celum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus et septem noctibus, et nemo loquebatur ei verbum; videbant enim dolorem esse vehementem.

Post hec aperuit Iob os suum et maledixit diei suo, et locutus est: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, et non illustretur lumine. Obscurent eum tenebre et umbra mortis, occupet eum caligo, et involvatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan. Obtenebrentur stelle caligine eius; expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis aurore; quia non conclusit ostia ventris qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii? Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem cum regibus et consulibus terre, qui edificant sibi solitudines; aut cum principibus qui possident aurum et replent domos suas argento; aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem. Ibi impii cessaverunt a tumultu, et ibi requieverunt fessi robore. Et quondam vincti pariter sine molestia non audierunt vocem exactoris. Parvus et magnus ibi sunt, et servus liber a domino suo. Quare misero data est lux, et vita his qui in amaritudine anime sunt? Qui expectant mortem, et non venit, quasi effodientes thesaurum, gaudentque vehementer cum invenerint sepulchrum? Viro cuius abscondita est via, et circumdedit eum Deus tenebris? Antequam comedam suspiro, et tamquam inundantes aque sic rugitus meus. Quia timor quem timebam evenit mihi, et quod verebar accidit. Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? Et venit super me indignatio.

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit: Si ceperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies; sed conceptum sermonem tenere quis poterit? Ecce docuisti multos, et manus lassas roborasti; vacillantes confirmaverunt sermones tui, et genua trementia confortasti. Nunc autem venit super te plaga, et defecisti; tetigit te, et conturbatus es. Timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, et perfectio viarum tuarum? Recordare, obsecro te, quis umquam innocens periit? aut quando recti deleti sunt? Quin potius

vidi eos qui operantur iniquitatem et seminant dolores et metunt eos, flante Deo perisse, et spiritu ire eius esse consumptos. Rugitus leonis et vox leene, et dentes catulorum leonum contriti sunt. Tigris periit eo quod non haberet predam, et catuli leonis dissipati sunt. Porro ad me dictum est verbum absconditum, et quasi furtive suscepit auris mea venas susurri eius. In horrore visionis nocturne, quando solet sopor occupare homines, pavor tenuit me et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt. Et cum spiritus me presente transiret, inhorruerunt pili carnis mee. Stetit quidam cuius non agnoscebam vultum, ymago coram oculis meis, et vocem quasi aure lenis audivi. Numquid homo Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, et in angelis suis repperit pravitatem: quanto magis hii qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut a tinea? De mane usque ad vesperam succidentur, et quia nullus intelligit, in eternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis; morientur, et non in sapientia. Voca ergo si est qui tibi respondeat, et ad aliquem sanctorum convertere. Virum stultum interficit iracundia, et parvulum occidit invidia. Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini eius statim. Longe fient filii eius a salute, et conterentur in porta, et non erit qui eruat. Cuius messem famelicus comedet, et ipsum rapiet armatus, et bibent sitientes divitias eius. Nichil in terra fit sine causa, et de humo non orietur dolor. Homo ad laborem nascitur, et avis ad volandum. Quam ob rem ego deprecabor Dominum, et ad Deum ponam eloquium meum, qui facit magna et inscrutabilia et mirabilia absque numero. Qui dat pluviam super faciem terre, et irrigat aquis universa. Qui ponit humiles in sublime, et merentes erigit sospitate. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint manus eorum implere quod ceperant. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, et consilium pravorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, et quasi in nocte sic palpabunt in meridie. Porro salvum faciet egenum a gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum. Beatus homo qui corripitur a Deo; increpationem ergo Domini ne reprobes. Quia ipse vulnerat et medetur; percutit, et manus eius sanabunt. In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum. In fame eruet te de morte, et in bello de manu gladii. A flagello lingue absconderis, et non timebis calamitatem cum supervenerit. In vastitate et fame ridebis, et bestias terre non formidabis. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, et bestie terre pacifice erunt tibi. Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, et visitans speciem tuam non peccabis. Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuum, et progenies tua quasi herba terre. Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur acervus in tempore suo. Ecce hoc ut investigavimus ita est; quod auditum mente pertracta.

Respondens autem Iob dixit: Utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, et calamitas quam patior in statera. Quasi arena maris hec gravior appareret; unde et verba mea dolore sunt plena. Quia sagitte Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, et terrores Domini militant contra me. Numquid rugiet onager cum habuerit herbam? aut mugiet bos cum ante presepe plenum steterit? Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? Aut potest aliquis gustare quod gustatum affert mortem? Anime enim esurienti etiam amara dulcia esse videntur. Que prius tangere nolebat anima mea, nunc pre angustia cibi mei sunt. Quis det ut veniat petitio mea, et quod expecto tribuat michi Deus? Et qui cepit ipse me conterat, solvat manum suam et succidat me? Et hec michi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti. Que est enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea enea est. Ecce non est auxilium michi in me, et necessarii quoque mei recesserunt a me. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit. Fratres mei preterierunt me sicut torrens qui raptim transit in convallibus. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Quo tempore fuerint dissipati, peribunt; et ut incaluerint, solventur de loco suo. Involute sunt semite gressuum eorum; ambulabunt in vacuum et peribunt. Considerate semitas Theman, itinera Saba, et expectate paulisper. Confusi sunt quia speravi; venerunt quoque usque ad me, et pudore cooperti sunt. Nunc venistis, et modo videntes plagam meam timetis. Numquid dixi: Afferte michi, et de substantia vestra donate michi? Liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me? Docete me, et ego tacebo; et si quid forte ignoravi, instruite me. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit qui possit arguere me? Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, et in ventum verba profertis. Super pupillum irruitis, et subvertere nitimini amicum vestrum. Verumtamen quod cogitastis explete; prebete aurem, et videte an mentiar. Respondete obsecro absque contentione, et loquentes id quod iustum est iudicate. Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit. Militia est vita hominis super terram, et sicut dies mercennarii dies eius. Sicut servus desiderat umbram, et sicut mercennarius prestolatur finem operis sui, sic et ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas enumeravi michi. Si dormiero dico: Quando consurgam? et rursus expectabo vesperam, et replebor doloribus usque ad tenebras. Induta est caro mea putredine et sordibus pulveris; cutis mea aruit et contracta est. Dies mei velocius transierunt quam a texente tela succiditur, et consumpti sunt absque ulla spe. Memento quia ventus est vita mea, et non revertetur oculus meus ut videat bona. Nec aspiciet me visus hominis; oculi tui in me, et non subsistam. Sicut consumitur nubes et pertransit, sic qui descenderit ad inferos non ascendet, nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius. Quapropter et ego non parcam ori meo; loquar in tribulatione spiritus mei; confabulabor cum amaritudine anime mee. Numquid mare sum ego aut cetus, quia circumdedisti me carcere? Si dixero: Consolabitur me lectulus meus, et relevabitur loquens mecum in stratu meo; terrebis me per somnia, et per visiones horrore concuties. Quam ob rem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea. Desperavi; nequaquam ultra iam vivam. Parce michi, nichil enim sunt dies mei. Quid est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, et subito probas illum. Usquequo non parcis michi, nec dimittis me ut glutiam salivam meam? Peccavi. Quid faciam tibi, o custos hominum? Quare posuisti me contrarium tibi, et factus sum michimetipsi gravis? Cur non tollis peccatum meum, et quare non aufers iniquitatem meam? Ecce nunc in pulvere dormiam, et si mane me quesieris, non subsistam.

Respondens autem Baldad Suites dixit: Usquequo loqueris talia, et spiritus multiplex sermones oris tui? Numquid Deus supplantat iudicium, et Omnipotens subvertit quod iustum est? Etiam si filii tui peccaverunt ei, et dimisit eos in manu iniquitatis sue; tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, et Omnipotentem fueris deprecatus; si mundus et rectus incesseris, statim evigilabit ad te, et pacatum reddet habitaculum iustitie tue, in tantum ut si priora tua fuerint parva, et novissima tua multiplicentur nimis. Interroga enim generationem pristinam, et diligenter investiga patrum memoriam. Hesterni quippe sumus, et ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram. Et ipsi docebunt te, loquentur tibi, et de corde suo proferent eloquia. Numquid vivere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua? Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit. Sic vie omnium qui obliviscuntur Deum, et spes ypocrite peribit. Non ei placebit vecordia sua, et sicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur super domum suam, et non stabit; fulciet eam, et non consurget. Humectus videtur antequam veniat sol, et in ortu suo germen eius egredietur. Super acervum petrarum radices eius densabuntur, et inter lapides commorabitur. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum et dicet: Non novi te. Hec est enim leticia vie eius, ut rursum de terra alii germinentur. Deus non proiciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, et labia tua iubilo. Qui oderunt te induentur confusione, et tabernaculum impiorum non subsistet.

Et respondens Iob ait: Vere scio quod ita sit, et quod non iustificetur homo comparatus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille. Sapiens corde est et fortis robore; quis restitit ei et pacem habuit? Qui transtulit montes, et nescierunt hii quos subvertit in furore suo. Qui commovet terram de loco suo, et columne eius concutiuntur. Qui precipit soli et non oritur, et stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit celos solus, et graditur super fluctus maris. Qui facit Arcturum et Oriona et Hyadas, et interiora austri. Qui facit magna et incomprehensibilia et mirabilia, quorum non est numerus. Si venerit ad me, non videbo; si abierit, non intelligam eum. Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis? Deus cuius ire resistere nemo potest, et sub quo curvantur qui portant orbem. Quantus ergo sum ego ut respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Et cum invocantem exaudierit me, non credo quod exaudierit vocem meam. In turbine enim conteret me, et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa. Non concedit requiescere spiritum meum, et implebit me amaritudinibus. Si fortitudo queritur, robustissimus est; si equitas iudicii, nemo pro me audet testimonium dicere. Si iustificare me voluero, os meum condempnabit me; si innocentem ostendero, pravum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, et tedebit me vite mee. Unum est quod locutus sum: et innocentem et impium ipse consumit. Si flagellat, occidat semel, et non de penis innocentum rideat. Terra data est in manus impii; vultum iudicum eius operit. Quod si non ille est, quis ergo est? Dies mei velociores fuerunt cursore; fugerunt et non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam. Cum dixero: Nequaquam ita loquar; commuto faciem meam, et dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Si autem et sic impius sum, quare frustra laboravi? Si lotus fuero quasi aquis nivis, et fulserint velut mundissime manus mee, tamen sordibus intingues me, et abhominabuntur me vestimenta mea. Neque enim viro qui similis mei est respondebo, nec qui mecum in iudicio ex equo possit audiri. Non est qui utrumque valeat arguere, et ponere manum suam in ambobus. Auferat a me virgam suam, et pavor eius non me terreat. Loquar et non timebo eum; neque enim possum metuens respondere. Tedet animam meam vite mee; dimittam adversum me eloquium meum; loquar in amaritudine anime mee. Dicam Deo: Noli me condempnare; indica michi cur me ita iudices. Numquid bonum tibi videtur si calumnieris et opprimas me, opus manuum tuarum, et consilium impiorum adiuves? Numquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut videt homo, et tu videbis? Numquid sicut dies hominis dies tui, et anni tui sicut humana sunt tempora, ut queras iniquitatem meam, et peccatum meum scruteris? Et scias quia nichil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere. Manus tue plasmaverunt me, et fecerunt me totum in circuitu; et sic repente precipitas me? Memento queso quod sicut lutum feceris me, et in pulverem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti? Pelle et carnibus vestisti me, ossibus et nervis compegisti me. Vitam et misericordiam tribuisti michi, et visitatio tua custodivit spiritum meum. Licet hec celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris. Si peccavi et ad horam pepercisti michi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, ve michi est; et si iustus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria. Et propter superbiam quasi leenam capies me, reversusque mirabiliter me crucias. Instauras testes tuos contra me, et multiplicas iram tuam adversum me, et pene militant in me. Quare de vulva eduxisti me? Qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret. Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum. Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? Dimitte ergo me ut plangam paululum dolorem meum, antequam vadam et non revertar, ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine, terram miserie et tenebrarum, ubi umbra mortis et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Respondens autem Sophar Naamathites dixit: Numquid qui multa loquitur non et audiet? aut vir verbosus iustificabitur? Tibi soli tacebunt homines, et cum ceteros irriseris, a nullo confutaberis? Dixisti enim: Purus est sermo meus, et mundus sum in conspectu tuo. Atque utinam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi, ut ostenderet tibi secreta sapientie, et quod multiplex esset lex eius, et intelligeres quod multo minora exigaris ab eo quam meretur iniquitas tua. Forsitan vestigia Dei comprehendes, et usque ad perfectum Omnipotentem repperies? Excelsior celo est, et quid facies? Profundior inferno, et unde cognosces? Longior terra mensura eius, et latior mari. Si subverterit omnia, vel in unum coartaverit, quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest: Cur ita facis? Ipse enim novit hominum vanitatem, et videns iniquitatem nonne considerat? Vir vanus in superbia erigitur, et tamquam pullum onagri se liberum natum putat. Tu autem firmasti cor tuum, et expandisti ad eum manus tuas. Si iniquitatem que est in manu tua abstuleris a te, et non remanserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc levare

poteris faciem tuam absque macula, et eris stabilis, et non timebis. Miseriae quoque oblivisceris, et quasi aquarum quae praeterierunt recordaberis. Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: et cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer. Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, et defensus securus dormies. Requiesces, et non erit qui te exterreat: et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient, et effugium peribit ab eis, et spes eorum abhominatio animae.

Respondens autem Iob dixit: Ergo vos estis soli homines, et vobiscum morietur sapientia? Et mihi est cor sicut et vobis, nec inferior vestri sum. Quis enim haec quae nostis ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum et exaudiet eum. Deridetur enim iusti simplicitas. Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum. Abundant tabernacula praedonum, et audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Nimirum interroga iumenta, et docebunt te: et volatilia caeli, et indicabunt tibi. Loquere terrae, et respondebit tibi, et narrabunt pisces maris. Quis ignorat quod omnia haec manus Domini fecerit? In cuius manu anima omnis viventis, et spiritus universae carnis hominis. Nonne auris verba diiudicabit, et faux comedentis saporem? In antiquis est sapientia, et in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia et fortitudo, ipse habet consilium et intelligentiam. Si destruxerit, nemo est qui aedificet: si incluserit hominem, nemo est qui aperiat. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: et si emiserit eas, subvertent terram. Apud ipsum est fortitudo et sapientia: ipse novit et decipientem, et eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, et iudices in stuporem. Balteum regum dissolvit, et praecingit fune renes eorum. Ducit sacerdotes inglorios, et optimates supplantat: commutans labium veracium, et doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super principes, eos qui oppressi fuerant relevans. Qui revelat profunda de tenebris, et producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gentes et perdit eas, et subversas in integrum restituit. Qui immutat cor principum populi terrae, et decipit eos ut frustra incedant per invium. Palpabunt quasi in tenebris et non in luce, et errare eos faciet quasi ebrios. Ecce omnia haec vidit oculus meus, et audivit auris mea, et intellexi singula. Secundum scientiam vestram et ego novi, nec inferior vestri sum. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, et disputare cum Deo cupio: prius vos ostendens fabricatores mendacii, et cultores perversorum dogmatum. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes. Audite ergo correptionem meam, et iudicium labiorum meorum attendite. Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Numquid faciem eius accipitis, et pro Deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quem celare nihil potest? aut decipietur ut homo vestris fraudulentiis? Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis. Statim ut se commoverit, turbabit vos, et terror eius irruet super vos. Memoria vestra comparabitur cineri, et redigentur in lutum cervices vestrae. Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, et animam meam porto in manibus meis? Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verumtamen vias meas in conspectu eius arguam. Et ipse erit salvator meus: non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Audite sermonem meum, et aenigmata percipite auribus vestris. Si fuero iudicatus, scio quod iustus inveniar. Quis est qui iudicetur mecum? Veniat: quare tacens consumor? Duo tantum ne facias mihi, et tunc a facie tua non abscondar: manum tuam longe fac a me, et formido tua non me terreat. Voca me, et ego respondebo tibi: aut certe loquar, et tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates et peccata? scelera mea et delicta ostende mihi. Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum? Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris. Scribis enim contra me amaritudines, et consumere me vis peccatis adolescentiae meae. Posuisti in nervo pedem meum, et observasti omnes semitas meas, et vestigia pedum meorum considerasti: qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum quod comeditur a tinea. Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et numquam in eodem statu permanet. Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in iudicium? Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? Breves dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius, qui praeteriri non poterunt. Recede paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercennarii, dies eius. Lignum habet spem: si praecisum fuerit, rursum virescit, et rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius, et in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquae germinabit, et faciet comam quasi cum primum plantatum est. Homo vero cum mortuus fuerit et nudatus atque consumptus, ubi quaeso est? Quomodo si recedant aquae de mari, et fluvius vacuefactus arescat, sic homo cum dormierit non resurget: donec atteratur caelum, non evigilabit, nec consurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me donec pertranseat furor tuus, et constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Putasne mortuus homo rursum vivat? Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Vocabis me, et ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo. Lapides excavant aquae, et alluvione paulatim terra consumitur: et hominem ergo similiter perdes. Roborasti eum paululum, ut in perpetuum transiret: immutabis faciem eius, et emittes eum. Sive nobiles fuerint filii eius, sive ignobiles, non intelliget. Attamen caro eius dum vivet dolebit, et anima illius super semetipso lugebit.

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit: Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, et implebit ardore stomachum suum? Arguis verbis eum qui non est aequalis tibi, et loqueris quod tibi non expedit. Quantum in te est, evacuasti timorem, et tulisti preces coram Deo. Docuit enim iniquitas tua os tuum, et imitaris linguam blasphemantium. Condemnabit te os tuum, et non ego: et labia tua respondebunt tibi. Numquid primus homo tu natus es, et ante colles formatus? Numquid consilium Dei audisti, et inferior te erit eius sapientia? Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus? Et senes et antiqui sunt in nobis, multo vetustiores quam patres tui. Numquid grande est ut consoletur te Deus? Sed verba tua prava hoc prohibent. Quid te elevat cor tuum, et quasi magna cogitans attonitos habes oculos? Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore huiuscemodi sermones? Quid est homo ut immaculatus sit, et ut iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, et caeli non sunt mundi in conspectu eius. Quanto magis abhominabilis et inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ostendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi. Sapientes confitentur, et non abscondunt patres suos. Quibus solis data est terra, et non transivit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, et numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius: et cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quod reverti possit de tenebris ad lucem, circumspectans undique gladium. Cum se moverit ad quaerendum panem, novit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies. Terrebit eum tribulatio, et angustia vallabit eum, sicut regem qui praeparatur ad bellum. Tetendit enim adversus Deum manum suam, et contra Omnipotentem roboratus est. Cucurrit adversus eum erecto collo, et pingui cervice armatus est. Operuit faciem eius crassitudo, et de lateribus eius arvina dependet. Habitabit in civitatibus desolatis, et in domibus desertis, quae in tumulos sunt redactae. Non ditabitur, nec perseverabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam. Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, et auferetur spiritu oris sui. Non credat frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit. Antequam dies eius impleantur peribit, et manus eius arescet. Laedetur quasi vinea in primo flore botrus eius, et quasi oliva proiciens florem suum. Congregatio enim hypocritae sterilis, et ignis devorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt. Concepit dolorem, et peperit iniquitatem, et uterus eius praeparat dolos.

Respondens autem Iob dixit: Audivi frequenter talia: consolatores onerosi omnes vos estis. Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris? Poteram et ego similia vestri loqui, atque utinam esset anima vestra pro anima mea. Consolarer et ego vos sermonibus, et moverem caput meum super vos. Roborarem vos ore meo, et moverem labia mea quasi parcens vobis. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: et si tacuero, non recedet a me. Nunc autem oppressit me dolor meus, et in nihilum redacti sunt omnes artus mei. Rugae meae testimonium dicunt contra me, et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam contradicens mihi. Collegit furorem suum in me, et comminans mihi infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerunt super me ora sua, exprobrantes percusserunt maxillam meam, saturati sunt poenis meis. Conclusit me Deus apud iniquum, et manibus impiorum me tradidit. Ego ille quondam opulentus repente contritus sum: tenuit cervicem meam, confregit me, et posuit me sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, et effudit in terra viscera mea. Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas. Saccum consui super cutem meam, et operui cinere carnem meam. Facies mea intumuit a fletu, et palpebrae meae caligaverunt. Haec passus sum absque iniquitate manus meae, cum haberem mundas ad Deum preces. Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus. Ecce enim in caelo testis meus, et conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus. Atque utinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Ecce enim breves anni transeunt, et semitam per quam non revertar ambulo. Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, et solum mihi superest sepulchrum. Non peccavi, et in amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me Domine, et pone me iuxta te, et cuiusvis manus pugnet contra me. Cor eorum longe fecisti a disciplina, propterea non exaltabuntur. Praedam pollicetur sociis, et oculi filiorum eius deficient. Posuit me quasi in proverbium vulgi, et exemplum sum coram eis. Caligavit ab indignatione oculus meus, et membra mea quasi in nihilum redacta sunt. Stupebunt iusti super hoc, et innocens contra hypocritam suscitabitur. Et tenebit iustus viam suam, et mundis manibus addet fortitudinem. Igitur vos omnes convertimini et venite, et non inveniam in vobis ullum sapientem. Dies mei transierunt, cogitationes meae dissipatae sunt, torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem, et rursum post tenebras spero lucem. Si sustinuero, infernus domus mea est, et in tenebris stravi lectulum meum. Putredini dixi: Pater meus es; mater mea et soror mea, vermibus. Ubi est ergo nunc praestolatio mea, et patientiam meam quis considerat? In profundissimum infernum descendent omnia mea: putasne saltem ibi erit requies mihi?

Respondens autem Baldad Suhites dixit: Usque ad quem finem verba iactabitis? Intelligite prius, et sic loquamur. Quare reputati sumus ut iumenta, et sorduimus coram vobis? Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, et transferentur rupes de loco suo? Nonne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, et lucerna quae super eum est extinguetur. Artabuntur gressus virtutis eius, et praecipitabit eum consilium suum. Inmisit enim in rete pedes suos, et in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, et exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, et decipula illius super semitam. Undique terrebunt eum formidines, et involvent pedes eius. Attenuetur fame robur eius, et inedia invadat costas illius. Devoret pulchritudinem cutis eius, consumat brachia illius primogenita mors. Avellatur de tabernaculo suo fiducia eius, et calcet super eum quasi rex interitus. Habitent in tabernaculo illius socii eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, et de orbe transferet eum. Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec ullae reliquiae in regionibus eius. In die eius stupebunt novissimi, et primos invadet horror. Haec sunt ergo tabernacula iniqui, et iste locus eius qui ignorat Deum.

Respondens autem Iob dixit: Usquequo affligitis animam meam, et atteritis me sermonibus? En decies confunditis me, et non erubescitis opprimentes me. Nempe et si ignoravi, mecum erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini, et arguitis me opprobriis meis. Saltem nunc intelligite, quia Deus non aequo iudicio afflixerit me, et flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo vim patiens, et nemo exaudiet: vociferabor, et non est qui iudicet. Semitam meam circumsepsit, et transire non possum, et in calle meo tenebras posuit. Expoliavit me gloria

mea. et abstulit coronam de capite meo. Destruxit me undique, et pereo: et quasi evulse arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius, et sic me habuit quasi hostem suum. Simul venerunt latrones eius, et fecerunt sibi viam per me, et obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longe fecit a me, et noti mei quasi alieni recesserunt a me. Dereliquerunt me propinqui mei, et qui me noverant obliti sunt mei. Inquilini domus mee, et ancille mee sicut alienum habuerunt me, et quasi peregrinus fui in oculis eorum. Servum meum vocavi, et non respondit: ore proprio deprecabar illum. Halitum meum exhorruit uxor mea, et orabam filios uteri mei. Stulti quoque despiciebant me: et cum ab eis recessissem, detrahebant mihi. Abhominati sunt me quondam consiliarii mei: et quem maxime diligebam, aversatus est me. Pelli mee consumptis carnibus adhesit os meum, et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Quare persequimini me sicut Deus, et carnibus meis saturamini? Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? Quis mihi det ut exarentur in libro stilo ferreo, et plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice? Scio enim quod redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum: et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum. Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius: reposita est hec spes mea in sinu meo. Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, et radicem verbi inveniamus contra eum? Fugite ergo a facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: et scitote esse iudicium.

Respondens autem Sophar Naamatites dixit: Idcirco cogitationes mee varie succedunt sibi, et mens in diversa rapitur. Doctrinam qua me arguis audiam, et spiritus intelligentie mee respondebit mihi. Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit, et gaudium ypocrite ad instar puncti. Si ascenderit usque ad celum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, et qui eum viderant dicent: Ubi est? Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus. Filii eius atterentur egestate, et manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur viciis adolescentie eius, et cum eo in pulvere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi, et non derelinquet illud, et celabit in gutture suo. Panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Divitias quas devoravit evomet, et de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidum suget, et occidet eum lingua vipere. Non videat rivulos fluminis torrentes mellis et butyri. Luet que fecit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinem adinventionum suarum, sic et sustinebit. Quoniam confringens nudavit pauperes: domum rapuit, et non edificavit eam. Nec est saciatus venter eius: et cum habuerit que cupierat, possidere non poterit. Non remansit de cibo eius, et propterea nichil permanebit de bonis eius. Cum saciatus fuerit, artabitur, estuabit, et omnis dolor irruet super eum. Utinam impleatur venter eius, ut emittat in eum iram furoris sui, et pluat super illum bellum suum. Fugiet arma ferrea, et irruet in arcum ereum. Eductus et egrediens de vagina sua, et fulgurans in amaritudine sua: vadent et venient super eum horribiles. Omnes tenebre abscondite sunt in occultis eius: devorabit eum ignis qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo. Revelabunt celi iniquitatem eius, et terra consurget adversus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Domini. Hec est pars hominis impii a Deo, et hereditas verborum eius a Domino.

Respondens autem Iob dixit: Audite quaeso sermones meos, et agite penitentiam. Sustinete me, et ego loquar, et post mea, si videbitur, verba ridete. Numquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari? Attendite me, et obstupescite, et superponite digitum ori vestro. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, et concutit carnem meam tremor. Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, et nepotum in conspectu eorum. Domus eorum secure sunt et pacate, et non est virga Dei super illos. Bos eorum concepit, et non abortivit: vacca peperit, et non est privata fetu suo. Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, et infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum et cytharam, et gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerunt Deo: Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est Omnipotens ut serviamus ei? Et quid nobis prodest si oraverimus illum? Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longe sit a me. Quotiens lucerna impiorum extinguetur, et superveniet eis inundatio, et dolores dividet furoris sui? Erunt sicut palee ante faciem venti, et sicut favilla quam turbo dispergit. Deus servabit filiis illius dolorem patris: et cum reddiderit, tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore Omnipotentis bibet. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se, et si numerus mensium eius dimidietur? Numquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus et sanus, dives et felix. Viscera eius plena sunt adipe, et medullis ossa illius irrigantur. Alius vero moritur in amaritudine anime absque ullis opibus: et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos. Certe novi cogitationes vestras, et sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Ubi est domus principis, et ubi sunt tabernacula impiorum? Interrogate quemlibet de viatoribus, et hec eadem illum intelligere cognoscetis, quia in diem perditionis servatur malus, et ad diem furoris ducetur. Quis arguet coram eo viam eius? Et que fecit, quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur, et in congerie mortuorum vigilabit. Dulcis fuit glaree Cocyti, et post se omnem hominem trahit, et ante se innumerabiles. Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit: Numquid Deo comparari potest homo, etiam cum perfecte fuerit scientie? Numquid prodest Deo si iustus fueris? Aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua? Numquid timens arguet te, et veniet tecum in iudicium, et non propter maliciam tuam plurimam, et infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, et nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso non dedisti, et esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachii tui possidebas terram, et potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti vacuas, et lacertos pupillorum comminuisti.

Propterea circumdatus es laqueis, et conturbat te formido subitanea. Et putabas te tenebras non visurum, et impetu aquarum inundantium non oppressurum? An cogitas quod Deus excelsior celo sit, et super stellarum verticem sublimetur? Et dicis: Quid enim novit Deus? Et quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, et circa cardines celi perambulat. Numquid semitam seculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui? Qui sublati sunt ante tempus suum, et fluvius subvertit fundamentum eorum. Qui dicebant Deo: Recede a nobis: et quasi nichil posset facere Omnipotens, estimabant eum: cum ille implesset domus eorum bonis: quorum sententia procul sit a me. Videbunt iusti et letabuntur, et innocens subsannabit eos. Nonne succisa est erectio eorum, et reliquias eorum devoravit ignis? Acquiesce igitur ei, et habeto pacem: et per hec habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, et pone sermones eius in corde tuo. Si reversus fueris ad Omnipotentem, edificaberis, et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos. Eritque Omnipotens contra hostes tuos, et argentum coacervabitur tibi. Tunc super Omnipotentem deliciis affluens, et elevabis ad Deum faciem tuam. Rogabis eum, et exaudiet te, et vota tua reddes. Decernes rem, et veniet tibi, et in viis tuis splendebit lumen. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: et qui inclinaverit oculos suos, ipse salvabitur. Salvabitur innocens, salvabitur autem in mundicia manuum suarum.

Respondens autem Iob dixit: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, et manus plage mee aggravata est super gemitum meum. Quis mihi tribuat ut cognoscam et inveniam illum, et veniam usque ad solium eius? Ponam coram eo iudicium, et os meum replebo increpationibus, ut sciam verba que mihi respondeat, et intelligam quid loquatur mihi. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis sue mole me premat. Proponat equitatem contra me, et perveniat ad victoriam iudicium meum. Si ad orientem iero, non apparet: si ad occidentem, non intelligam eum. Si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum. Ipse vero scit viam meam, et probavit me quasi aurum quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodivi, et non declinavi ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, et in sinu meo abscondi verba oris eius. Ipse enim solus est, et nemo avertere potest cogitationem eius: et anima eius quodcumque voluit, hoc fecit. Cum expleverit in me voluntatem suam, et alia multa similia presto sunt ei. Et ideo a facie eius turbatus sum, et considerans eum timore sollicitor. Deus mollivit cor meum, et Omnipotens conturbavit me. Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo. Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius. Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges, et paverunt eos. Asinum pupillorum abegerunt, et abstulerunt pro pignore bovem vidue. Subverterunt pauperum viam, et oppresserunt pariter mansuetos terre. Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilantesque ad predam, preparant panem liberis. Agrum non suum demetunt, et vineam eius quem vi oppresserint vindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore: quos imbres montium rigant, et non habentes velamen amplexantur lapides. Vim fecerunt depredantes pupillos, et vulgum pauperem spoliaverunt. Nudis et incedentibus absque vestitu, et esurientibus tulerunt spicas. Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. De civitatibus fecerunt viros gemere, et anima vulneratorum clamavit, et Deus inultum abire non patitur. Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reversi sunt per semitas illius. Mane primo consurgit homicida, interficit egenum et pauperem: per noctem vero erit quasi fur. Oculus adulteri observat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: et operiet vultum suum. Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, et ignoraverunt lucem. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Levis est super faciem aque: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum. Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, et usque ad inferos peccatum illius. Obliviscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum. Pavit enim sterilem et que non parit, et vidue bene non fecit. Detraxit fortes in fortitudine sua: et cum steterit, non credet vite sue. Dedit ei Deus locum penitentie, et ille abutitur eo in superbiam: oculi autem eius sunt in viis illius. Elevati sunt ad modicum, et non subsistent, et humiliabuntur sicut omnia, et auferentur, et sicut summitates spicarum conterentur. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, et ponere ante Deum verba mea?

Respondens autem Baldad Suites dixit: Potestas et terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum eius? Et super quem non surget lumen illius? Numquid iustificari potest homo comparatus Deo? Aut apparere mundus natus de muliere? Ecce etiam luna non splendet, et stelle non sunt munde in conspectu eius. Quanto magis homo putredo, et filius hominis vermis?

Respondens autem Iob dixit: Cuius adiutor es? Numquid imbecillis? Et sustentas brachium eius qui non est fortis? Cui dedisti consilium? Forsitan illi qui non habet sapientiam, et prudentiam tuam ostendisti plurimam. Quem docere voluisti? Nonne eum qui fecit spiramentum? Ecce gigantes gemunt sub aquis, et qui habitant cum eis. Nudus est infernus coram illo, et nullum est operimentum perditioni. Qui extendit aquilonem super vacuum, et appendit terram super nichilum. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Qui tenet vultum solii sui, et expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux et tenebre. Columne celi contremiscunt, et pavent ad nutum eius. In fortitudine illius repente maria congregata sunt, et prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornavit celos, et obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Ecce hec ex parte dicta sunt viarum eius: et cum vix parvam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

XX.

Addidit quoque Iob, assumens parabolam istam, et dixit: Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum, et Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam. Quia donec est anhelitus in me, et spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. Absit a me ut iustos vos esse iudicem. Donec deficiam, non recedam

abinnocentia mea. & iustificatione mea quā cepi non deserā.
Neq enim reprehendit me cor meum in omni uita mea. Sicut
impius inimicus mS. & aduersarius mS qsi iniquus. Que
enim spes est ypocrite. si auare rapiat. & n liberet ds aiam
ei. Numquid clamorē ei audiet ds. cum uenerit sup illū
angustia. Aut poterit in omnipotente dō delectari. & inuo
care dm in omni tempore. Docebo uos p manū di que omps
habeat. nec abscondā. Ecce uos omS nostis. & quid sine causa
uana loquimini. Hec est pars hominis impii apud dm. &
hereditas uiolentoꝝ quam ab omipotente suscipient. Si multi
plicati fuerint filii eius in gladio erunt. & nepotes eius n satu
rabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo sepelientr in interitu.
& uidue illius n plorabunt. Si comportauerit qsi tram argen
tum. & sic lutum pparauerit uestimenta. pparabit quidem.
sed iustus uestiet illis. & argentum innocens diuidet. Edifica
uit sic tinea domum suā. & sicut custos fecit umbraculū. Diues
cum dormierit nichl secum afferet. operiet oculos suos & nichl
inueniet. Apphendet eum quasi aqua inopia. nocte oppri
met eum tempestas. Tollet eum uentus urens. & auferet. 7
uelut turbo rapiet eum de loco suo. & mittet sup eū 7 n parcet.
De manu ei fugiens fugiet. stringet sup eum manus suas.
& sibilabit sup illum intuens locum ei. Habet argentū uena
rum suarū pncipia. & auro locus eius in quo conflatur. Ferrū
de tra tollitur. & lapis solutus calore in es uertitur. Tempus
posuit tenebris. & uniuersoꝝ finē ipse considerat. Lapidē
quoq; caliginis & umbram mortis diuidet. torrens a pplo
pegrinante eos qs oblitus est pes egentis hominis & inuios.
Terra de qua oriebatr panis in loco suo. igne subuersa est.
Locus saphiri lapides eius. & glebe illius aurū. Semitam
ignorauit auis. nec intuitus est eam oculus uulturis. Nō calca
uerunt eam filii institoꝝ. nec ptransibit p eam leena. Ad sili
cem extendit manum suā. subuertit a radicib; montes. In
petris riuos scidit. & omne p̃ciosum uidit oculus ei. Pfun
da queq; fluuioꝝ scrutatus est. & abscondita pduxit in lucē.
Sapientia u ubi inuenitr. Quis est locus intelligentie.
Nescit homo pcium ei. nec inuenitr in tra suauiter uiuentium.
Abyssus dicit n est in me. & mare loquitr non ē mecū. Non
dabitr aurum obrizum p ea. nec appendetr argentū in commu
tatione ei. Non conferetr tinctis indie colorib; nec lapide
sardonico p̃ciosissimo t saphyro. Non adequabitr ei aurū uel
uitrum. nec commutabuntur p ea uasa auri excelsa 7 eminen
tia. & n memorabuntr comparatione ei. Trahitr au sapien
tia de occultis. & n adequabitr ei topatium de ethyopia. nec
tincture mundissime componetr. Unde ḡ sapientia uenit.
Et quis est locus intelligentie. Abscondita est ab oculis
omnium uiuentium. Uolucres qq; celi latet. Perditio & mors
dixerunt. Aurib; nris audiuimus famā eius. Ds intelligē
tiam ei. & ipse nouit locum illius. Ipse enim fines mundi in
tuetr. & omnia que sub celo sunt respicit. Qui fecit uentis pondō.
& aquas appendit mensura. Quando ponebat pluuiis legē.
& uiam pcellis sonantib; tunc uidit illam & enarrauit. & p
parauit & inuestigauit. Et dixit homini. Ecce timor dnī
ipsa est sapientia. & recedere a malo intelligentia.

Addidit qq; iob assumens parabolam suā & dixit. Quis m tribuat
ut sim iuxta mses pristinos. sedm dies quib; ds custodiebat me.
Quando splendebat lucerna ei sup caput meū. & ad lumen ei
ambulabam in tenebris. sic fui in dieb; adolescentie mee. qndo
de secreto ds erat in tabnaculo meo. qndo erat omps mecū. &
in circuitu meo pueri mei. quando lauabam pedes meos butyro.
& petra fundebat m riuos olei. quando pcedeba ad portam
ciuitatis. & in platea parabant cathedram m. Uidebant me
iuuenes & abscondebantr. & senes exsurgentes stabant. Prin
cipes cessabant loqui. & digitum sup ponebant ori suo. Uocē
suam cohibebant duces. & lingua eoꝝ gutturi suo adherebat.
Auris audiens beatificabat me. oculus uidens testimonium
reddebat m. qd liberassem uociferantē & pupillum cui n erat
adiutor. Benedictio pituri sup me ueniebat. & cor uidue
consolatr sum. Iusticia indutr sum. & uestiui me sicut uestimto
& diademate iudicio meo. Oculus fui ceco. & pes claudo.
Pat eram paupū. & causam qua nesciebā diligentissime i ue
stigaba. Contereba molas iniqui. & de dentib; illius aufe
rebam p dam. Dicebamq; in nidulo meo moriar. & sic palm
multiplicabo dies. Radix mea apta est secus aqs. & ros
morabitr in messione mea. Gla mea semp innouabitr. & arcus
ms in manu mea instaurabitr. Qui me audiebant expectabat
sententiam meā. & intenti tacebant ad consilium meum. Ex
pectabant me sic pluuiā. & os suum aperiebant qsi ad ymbrē
serotinū. Si qndo rideba ad eos n credebant & lux uultus
mei n cadebat in tram. Si uoluissem ire ad eos. sedeba primus.
Cum sederē quasi rex circumstante exercitu. era tam merentiū
consolator. Nunc au derident me iuniores tempore. quoꝝ n
dignabar patres ponere cum canib; gregis mei. quoꝝ uirtus
manuū suarū erat m p nichilo. & uita ipsa putabantr indigni.
Egestate & fame steriles qui rodebant in solitudine squalentes
calamitate & miseria. & mandebant herbas & arboꝝ cor
tices. & radix iuniporꝝ erat cibus eoꝝ. Qui de conuallib; ista
rapientes cum singula repperissent cum clamore currebant.
In desertis habitabant torrentium. in cauernis tre uel sup
glaream. Qui int huiuscemodi latebant. & eē sub sentib; de
litias computabant. Filii stultoꝝ & ignobilium. & in tra penitr
n parentes. nunc i eoꝝ canticum uersus sū. & factus sum eis p
uerbium. Abhominantr me & longe fugiunt a me. & faciē
meā conspuere n uerentr. Pharetram enim suā apuit & afflix
me. & frenum posuit in os meū. Ad dexteram orientis cala
mitatis mee ilico surrexerunt. Pedes meos subuertere & op
presserunt. quasi fluctib; semitis suis. Dissipauerunt itinera
mea. insidiati sunt m & preualuerunt. & n fuit q ferret auxi
lium. Quasi rupto muro & apta ianua irruerunt sup me. 7
ad meas miserias deuoluti s. Redactus sum ad nichilum. abs
tulit quasi uentus desiderium meum. & uelut nubes ptransiit
salus mea. Nunc au in memet ipsa marcescit anima mea. &
possident me dies afflictionis. Nocte os meum pforatr dolo
rib; & qui me comedunt n dormiunt. In multitudine eoꝝ cō
sumitr uestimentū meū. & quasi capitio tunice succinxerunt me.
Comparatr sum luto. & assimilatr fauille & cineri. Clamo
ad te & n exaudis. sto. & n respicis me. Mutatr es m in cru

delem. & in duritia manus tue aduersaris m. Eleuasti me. 7
quasi sup uentum ponens elisisti me ualde. Scio q a morti tra
des me. ubi constituta est domus omni uiuenti. Uerum tam
n ad consumptione eoꝝ emittis manū tuā. & si corruerint
ipse saluabis. Flebam quondā sup eū qui afflictr erat. & com
patiebatr anima mea paupi. Expectaba bona. & uenerūt m
mala. Prestolabar lucem. & eruperūt tenebre. Interiora mea
efferbuerunt absq; ulla requie. puenerunt me dies afflictio
nis. Merens incedebam sine furore. consurgens in turba cla
mabā. Fratr fui draconum. & socius strucionum. Cutis mea
denigrata ē sup me. & ossa mea aruerunt p caumate.
Uersa ē in luctum cythara mea. & organum meū in uocem
flentiū. Pepigi fedus cum oculis meis. ut ne cogitarem qdē
de uirgine. Quam enī partē haberet in me ds desup. here
ditatem omps de excelsis. Numqd non pditio ē iniquo.
& alienatio opantib; iniusticiam. Nonne ipse considerat
uias meas. & cunctos gssus meos dinumerat. Si ambu
laui in uanitate & festinauit in dolo pes ms. appendat me
in statera iusta. & sciat ds simplicitatē meā. Si declina
uit gressus ms de uia. & si secutus ē oculus ms cor meum.
in manib; meis adhesit macula. seram & alius comedet.
& pgenies mea eradicetr. Si deceptum ē cor meū sup muli
ere. & si ad ostium amici mei insidiatr sum. scortum sit al
terius uxor mea. & sup illam incuruentr alii. Hoc enim nefas
ē & iniquitas maxima. Ignis ē usq; ad pfectione deuo
rans. omnia eradicans genimina. Si contempsi subire iudi
cium cū seruo meo & ancilla mea. cum disceptarent aduersū me.
Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandū ds. cū qsierit
quid respondebo ei. Numqd non in utero fecit me q 7 illū
opatus est. & formauit me in uulua unus. Si negaui qd
uolebant paupib; & oculos uidue expectare feci. si comedi
buccellam meam solus. & n comedit pupillus ex ea. qa ab
infantia mea creuit mecū miseratio. & de utero matris mee
egressa ē mecum. Si despexi pereuntē eo qd non haberet in
dumentum. & absq; opimento paupem. Si n benedixerūt
m latera ei. & de uellerib; ouium mearū calefactus ē. Si leuaui
sup pupillum manū meā etiam cum uiderē me in porta supio
rem. humerus ms a iunctura sua cadat. & brachium meū cū
ossib; suis confringatr. Semp enim quasi tumentes sup me
fluctus timui dm. & pondus ei ferre n potui. Si putaui aurū
robur meum. & obrizo dixi fiducia mea. Si letatr sū sup
multis diuiciis meis. & quia plurima repperit manus mea.
Si uidi solem cum fulgeret & lunā incedentē clare & letatū
in abscondito cor meum. & osculatus sum manū meā ore meo
que est iniquitas maxima & negatio contra dm altissimū. Si
gauisus sum ad ruinā ei qui me oderat. & exultaui qd inuenisset
eum malum. Non enim dedi ad peccatum guttur ut expeterem
maledicens animā ei. Si n dixerunt uiri tabnaculi mei. quis
det de carnib; ei ut saturemur. Foris non mansit pegrī.
ostium meū uiatori patuit. Si abscondi qsi homo peccatum
meum. & celaui in sinu meo iniquitatē meā. Si expaui ad
multitudinē nimiam. & despectio ppinquoꝝ terruit me. & n
magis tacui. nec egssus sum ostium. Quis m tribuat auditorē
ut desiderium meum omps audiat. & librum scribat ipse q
iudicat. ut in humero meo portē illum. & circumdē illū qsi
coronā michi. P singulos gradus meos pnunciabo illum.
& qsi principi offeram illum. Si aduersum me tra mea clamat.
& cum ipsa sulci eius deflent. si fructus ei comedi absq; pecunia
& animam agricolarū ei afflixi. p frumento oriatur michi
tribulus & p hordeo spina. Finita sunt uerba iob.

Omiserunt autē tres uiri isti respondere iob. eo qd iustus sibi ui
deretr. Et iratus indignatq; heliu filius barachel buzites
de cognatione ram. iratus ē au aduersum iob. eo qd iustū se eē
diceret coram deo. Porro aduersus amicos ei indignatr est eo qd
non inuenissent responsione rationabile. sed tantummō con
dempnassent iob. Igitr heliu expectauit iob loquentē. eo qd
seniores essent qui loquebantr. Cum au uidisset qd respon
dere n potuissent. iratus est uehementr.

Respondensq; heliu filius barachel buzites dixit. Iunior sum
tempore. uos au antiquiores. Ideirco demisso capite ueritus sū
uobis indicare meā sententiā. Spabam enim qd etas plixior
loqueretr. & annoꝝ multitudo doceret sapientiā. Sed ut u
deo spc est in hominib; & spiratio omnipotentis dat intelligen
tiā. Non sunt longeui sapientes. nec senes intelligunt iudiciū.
Ideo dicam. Audite me ostendam uobis etiā ego meā scientiā.
Expectaui enim sermones urōs. audiui prudentiam urām donec
disceptaremini sermonib; & donec putaba uos aliqd dicere con
siderabam. Sed ut uideo n est qui arguere possit iob. & res
pondere ex uobis sermonib; ei. ne forte dicatis inuenim sapien
tiam. Ds proiecit eum n homo. Nichil locutus ē m. & ego n
sedm sermones urōs respondebo ei. Extimuerunt & n respo
derūt ultra. abstuleruntq; a se eloquia. Qm ḡ expectaui &
non sunt locuti. steterunt. nec responderūt ultra. Respondebo
& ego partē meam. & ostendam scientiam meā. Plenus sū
enim sermonib; & coartat me spc uteri mei. En uentr ms qsi
mustum absq; spiraculo qd lagunculas nouas disrumpit. Lo
quar & respirabo paululum. apiam labia mea & respondebo.
Non accipiā psonā uiri. & deum homini n adequabo. Nescio
quā diu subsistam. & si post modicū tollat me factor ms. Audi
igitr iob eloquia mea. & omnes sermones meos ausculta. Ecce
apui os meum. loquatr lingua mea in faucib; meis. Simplici
corde meo sermones mei. & scientia labia mea pure loquentr.
Spc di fecit me. & spiraculum omnipotentis uiuificauit me. Si
potes responde m. & aduersus faciem meā consiste. Ecce 7 me
sic & te fecit ds. & de eodem quoq; luto ego formatr sum. ue
rumtam miraculum meū non te terreat. & eloquentia mea nō
sit tibi grauis. Dixisti ḡ in aurib; meis. & uocē uerboꝝ audiui.
Mundus sum absq; delicto & immaculatr. & n est iniqtas in
me. quia querelas in me repperit. ideo arbitratr est me inimicū s.
Posuit in neruo pedes meos. custodiuit omS semitas meas. Hoc
est ḡ in quo n es iustificatus. Respondebo tibi. qa maior sit ds
homine. Aduersus eum contendis. qd n ad omnia uerba respō
derit t. Semel loquitr ds. & scdo idipsum n repetit. P som
nium in uisione nocturna quando irruit sopor sup homines.
& dormiunt in lectulo. tunc apit aures uiroꝝ. & erudiens eos
instruit disciplina. ut auertat hominē ab his que facit. & liberet

eum de superbia, eruens animam eius de corruptione, et vitam illius ut non transeat in gladium. Increpat quoque per dolorem in lectulo, et omnia ossa eius marcescere facit. Abhominabilis ei fit in vita sua panis, et anime illius cibus ante desiderabilis. Tabescet caro eius, et ossa que tecta fuerant nudabuntur. Appropinquavit corruptioni anima eius, et vita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquens unus de milibus, ut annunciet hominis equitatem, miserebitur eius et dicet: Libera eum ut non descendat in corruptionem; inveni in quo ei propicier. Consumpta est caro eius a suppliciis; revertatur ad dies adolescentie sue. Deprecabitur Deum et placabilis ei erit, et videbit faciem eius in iubilo, et reddet homini iusticiam suam. Respiciet homines et dicet: Peccavi, et vere deliqui, et ut eram dignus non recepi. Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret. Ecce hec omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos, ut revocet animas eorum a corruptione, et illuminet luce viventium. Attende Iob et audi me, et tace dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris, responde michi. Loquere. Volo enim te apparere iustum. Quod si non habes, audi me. Tace et docebo te sapientiam.

Pronuncians itaque Heliu etiam hec locutus est: Audite sapientes verba mea, et eruditi auscultate me. Auris enim verba probat, et guttur escas gustu diiudicat. Iudicium eligamus nobis, et inter nos videamus quid sit melius. Quia dixit Iob: Iustus sum, et Deus subvertit iudicium meum. In iudicando enim me mendacium est; violenta sagitta mea absque ullo peccato. Quis est vir ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam? Qui graditur cum operantibus iniquitatem, et ambulat cum viris impiis? Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo. Ideo viri cordati audite me. Absit a Deo impietas, et ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, et iuxta vias singulorum restituet. Vere enim Deus non condempnabit frustra, nec omnipotens subvertet iudicium. Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius et flatum ad se trahet. Deficiet omnis caro simul, et homo in cinerem revertetur. Si ergo habes intellectum, audi quod dicitur, et ausculta vocem eloquii mei. Numquid qui non amat iudicium sanari potest? Et quomodo tu eum qui iustus est in tantum condempnas? Qui dicit regi apostata, qui vocat duces impios. Qui non accipit personas principum, nec cognovit tyrannum cum disceptaret contra pauperem. Opus enim manuum eius sunt universi. Subito morientur, et in media nocte turbabuntur populi, et pertransibunt, et auferent violentum absque manu. Oculi enim eius super vias hominum, et omnes gressus eorum considerat. Non sunt tenebre et non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Neque enim ultra in hominis potestate est ut veniat ad Deum in iudicio. Conteret multos innumerabiles, et stare faciet alios pro eis. Novit enim opera eorum, et idcirco inducet noctem et conterentur. Quasi impios percussit eos in loco videntium. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, et omnes vias eius intelligere noluerunt, ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, et audiret vocem pauperum. Ipso enim concedente pacem, quis est qui condempnet? Ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum? Et super gentem et super omnes homines, qui regnare facit hominem ypocritam propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibeo. Si erravi, tu doce me. Si iniquitatem locutus sum, ultra non addam. Numquid a te Deus expetit eam quia displicuit tibi? Tu enim cepisti loqui, et non ego. Quod si quid nosti melius, loquere. Viri intelligentes loquantur michi, et vir sapiens audiet me. Iob autem stulte locutus est, et verba illius non sonant disciplinam. Propterea prohibetur usque ad finem; ne desinas ab hominibus iniquitatis. Qui addit super peccata sua blasphemiam, inter nos interim constringatur, et tunc ad iudicium provocet sermonibus suis Deum.

Igitur Heliu hec rursum locutus est: Numquid equa tibi videtur tua cogitatio, ut diceres: Iustior Deo sum? Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est, vel quid tibi proderit si ego peccavero? Itaque ego respondebo sermonibus tuis, et amicis tuis tecum. Suspice celum et intuere, et contemplare ethera quod altior te sit. Si peccaveris, quid ei nocebis? Et si multiplicate fuerint iniquitates tue, quid facies contra eum? Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Hominem qui similis tui est nocebit impietas tua, et filium hominis adiuvabit iusticia tua. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, et eiulabunt propter vim brachii tyrannorum. Et non dixit: Ubi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? qui docet nos super iumenta terre, et super volucres celi erudit nos. Ibi clamabunt et non exaudiet propter superbiam malorum. Non ergo frustra audiet Deus, et omnipotens singulorum causas intuebitur. Etiam si dixeris: Non considerat, iudicare coram eo, et expecta eum. Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur scelus valde. Ergo frustra Iob aperit os suum, et absque scientia verba multiplicat.

Addens quoque Heliu hec locutus est: Sustine me paululum, et indicabo tibi. Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar. Repetam scientiam meam a principio, et operatorem meum probabo iustum. Vere enim absque mendacio sermones mei, et perfecta scientia probabitur tibi. Deus potentes non abicit, cum et ipse sit potens. Sed non salvat impios, et iudicium pauperibus tribuit. Non aufert a iusto oculos suos, et reges in solio collocat in perpetuum, et illi eriguntur. Et si fuerint in cathenis, et vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, et scelera eorum quia violenti fuerunt. Revelabit quoque aurem eorum ut corripiat, et loquetur ut revertantur ab iniquitate. Si audierint et observaverint, complebunt in bono dies suos, et annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, et consumentur in stulticia. Simulatores et callidi provocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint. Morietur in tempestate anima eorum, et vita eorum inter effeminatos. Eripiet pauperem de angustia sua, et revelabit in tribulatione aurem eius. Igitur salvabit te de ore angusto latissime, et non habentis fundamentum subter se. Requies autem mense tue erit plena pinguedine. Causa tua quasi impii iudicata est. Causam iudiciumque recipies. Non te ergo superet ira ut aliquem

64

opprimas, nec multitudo donorum inclinet te. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, et omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem ut ascendant populi pro eis. Cave ne declines ad iniquitatem; hanc enim cepisti sequi post miseriam. Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, et nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterit scrutari vias eius? Aut quis ei audet dicere: Operatus es iniquitatem? Memento quod ignores opus eius, de quo cecinerunt viri. Omnes homines vident eum; unusquisque intuetur procul. Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram; numerus annorum eius inestimabilis. Qui aufert stillas pluvie, et effundit ymbres ad instar gurgitum, qui de nubibus fluunt que pretexunt cuncta desuper. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet. Per hec enim iudicat populos, et dat escas multis mortalibus. In manibus abscondit lucem, et precipit ei ut rursus adveniat. Annunciat de ea amico suo quod possessio eius sit, et ad eam possit ascendere. Super hoc expavit cor meum, et emotum est de loco suo. Audite auditionem in terrore vocis eius, et sonum de ore illius procedentem. Subter omnes celos ipse considerat, et lumen illius super terminos terre. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis sue, et non investigabitur cum audita fuerit vox eius. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna et inscrutabilia. Qui precipit nivi ut descendat super terram, et hyemis pluviis et ymbri fortitudinis sue. Qui in manu omnium hominum signat ut noverit singuli opera sua. Ingredietur bestia latibulum, et in antro suo morabitur. Ab interioribus egredietur tempestas, et ab arcturo frigus. Flante Deo concrescit gelu, et rursum latissime funduntur aque. Frumentum desiderat nubes, et nubes spargunt lumen suum. Que lustrant per circuitum quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod preceperit illis super faciem orbis terrarum: sive in una tribu, sive in terra sua, sive in quocumque loco misericordie sue eas iusserit inveniri. Ausculta hec Iob; sta et considera mirabilia Dei. Numquid scis quando preceperit Deus pluviis ut ostenderent lucem nubium eius? Numquid nosti semitas nubium magnas et perfectas scientias? Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra austro? Tu forsitan cum eo fabricatus es celos, qui solidissimi quasi ere fusi sunt. Ostende nobis quid dicamus illi; nos quippe involvimur tenebris. Quis narrabit ei que loquor? Etiam si locutus fuerit homo, devorabitur. At nunc non vident lucem; subito aer cogetur in nubes, et ventus transiens fugabit eas. Ab aquilone aurum venit, et ad Deum formidolosa laudatio. Digne eum invenire non possumus; magnus fortitudine et iudicio et iusticia, et enarrari non potest. Ideo timebunt eum viri, et non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

Respondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis? Accinge sicut vir lumbos tuos; interrogabo te, et responde michi. Ubi eras quando ponebam fundamenta terre? Indica michi si habes intelligentiam. Quis posuit mensuras eius, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases eius solidate sunt? Aut quis dimisit lapidem angularem eius, cum me laudarent simul astra matutina, et iubilarent omnes filii Dei? Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens? Cum ponerem nubem vestimentum eius, et caligine illud quasi pannis infancie obvolverem. Circumdedi illud terminis meis, et posui vectem et ostia. Et dixi: Usque huc venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos. Numquid post ortum tuum precepisti diluculo, et ostendisti aurore locum suum? Et tenuisti concutiens extrema terre, et excussisti impios ex ea? Restituetur ut lutum signaculum, et stabit sicut vestimentum. Auferetur ab impiis lux sua, et brachium excelsum confringetur. Numquid ingressus es profunda maris, et in novissimis abyssi deambulasti? Numquid aperte sunt tibi porte mortis, et ostia tenebrosa vidisti? Numquid considerasti latitudinem terre? Indica michi, si nosti omnia, in qua via habitet lux, et tenebrarum quis locus sit, ut ducas unumquodque ad terminos suos, et intelligas semitas domus eius. Sciebas tunc quod nasciturus esses, et numerum dierum tuorum noveras? Numquid ingressus es thesauros nivis, et thesauros grandinis aspexisti? Que preparavi in tempus hostis, in diem pugne et belli. Per quam viam spargitur lux, dividitur estus super terram? Quis dedit vehementissimo ymbri cursum, et viam sonantis tonitrui, ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur; ut impleret inviam et desolatam, et produceret herbas virentes? Quis est pluvie pater? vel quis genuit stillas roris? De cuius utero egressa est glacies, et gelu de celo quis genuit? In similitudinem lapidis aque durantur, et superficies abyssi constringitur. Numquid coniungere valebis micantes stellas pliades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Numquid producis luciferum in tempore suo, et vesperum super filios hominum consurgere facis? Numquid nosti ordinem celi, et pones rationem eius in terra? Numquid elevabis in nebula vocem tuam, et impetus aquarum operiet te? Numquid mittes fulgura, et ibunt, et revertentia dicent tibi: Adsumus? Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarravit celorum rationem, et concentum celi quis dormire faciet? Quando fundebatur pulvis in terram, et glebe compingebantur? Numquid capies leene predam, et animam catulorum eius implebis, quando cubant in antris, et in specubus insidiantur? Quis preparat corvo escam suam, quando pulli eius ad Deum clamant, vagantes eo quod non habeant cibos? Numquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti? Dinumerasti menses conceptus earum, et scisti tempus partus earum? Incurvantur ad fetum, et pariunt, et rugitus emittunt. Separantur filii earum, et pergunt ad pastum; egrediuntur, et non revertuntur ad eas. Quis dimisit onagrum liberum, et vincula eius dissolvit? Cui dedi in solitudine domum, et tabernacula eius in terra salsuginis. Contempnit multitudinem civitatis; clamorem exactoris non audit. Circumspicit montes pascue sue, et virentia queque perquirit. Numquid volet rinocerus servire tibi, aut morabitur ad presepe tuum? Numquid alligabis rinocerota ad arandum loro tuo, aut confringet glebas vallium post te? Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, et derelinques ei labores tuos? Numquid credes ei quod reddat sementem tibi, et aream tuam congreget? Penna strucionis similis est pennis herodii et accipitris. Quando derelinquit in terra ova sua, tu forsitan

in pulvere calefacies ea? Obliviscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laboravit nullo timore cogente. Privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit ei intelligentiam. Cum tempus fuerit, alas suas erigit, deridet equum et ascensorem eius. Numquid praebebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Numquid suscitabis eum quasi locustam? Gloria narium eius terror. Terram ungula fodit, exultat audacter, in occursum pergit armatis. Contemnit pavorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta et clipeus. Fervens et fremens sorbet terram, nec reputat tubae sonare clangorem. Ubi audierit bucinam, dicit: Vah! Procul odoratur bellum, exhortationem ducum et ululatum exercitus. Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum? Aut ad praeceptum tuum elevabitur aquila, et in arduis ponet nidum suum? In petris manet, et in praeruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus. Inde contemplatur escam, et de longe oculi eius prospiciunt. Pulli eius lambent sanguinem, et ubicumque cadaver fuerit, statim adest.

Et adiecit dominus et locutus est ad Iob: Numquid qui contendit cum Deo tam facile conquiescit? Utique qui arguit Deum, debet respondere ei. Respondens autem Iob Domino dixit: Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? Manum meam ponam super os meum. Unum locutus sum quod utinam non dixissem, et alterum quibus ultra non addam.

Respondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos; interrogabo te, et indica mihi. Numquid irritum facies iudicium meum, et condemnabis me ut tu iustificeris? Et si habes brachium sicut Deus, et si voce simili tonas? Circumda tibi decorem, et in sublime erigere, et esto gloriosus, et speciosis induere vestibus. Disperge superbos in furore tuo, et respiciens omnem arrogantem humilia. Respice cunctos superbos et confunde eos, et contere impios in loco suo. Absconde eos in pulvere simul, et facies eorum demerge in foveam. Et ego confitebor quod salvare te possit dextera tua. Ecce behemoth quem feci tecum, fenum quasi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, et virtus illius in umbilico ventris eius. Constringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum eius perplexi sunt. Ossa eius velut fistula aeris, cartilago illius sicut laminae ferreae. Ipse principium est viarum Dei; qui fecit eum, applicabit gladium eius. Huic montes herbas ferunt, omnes bestiae agri ludunt ibi. Sub umbra dormit in secreto calami et locis humentibus. Protegunt umbrae umbram eius, circumdabunt eum salices torrentis. Ecce absorbebit fluvium, et non mirabitur; habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, et in sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris leviathan hamo, et fune ligabis linguam eius? Numquid pones circulum in naribus eius, et armilla perforabis maxillam eius? Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Numquid feriet tecum pactum, et accipies eum servum sempiternum? Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis? Concident eum amici, divident eum negotiatores? Numquid implebis sagenas pelle eius, et gurgustium piscium capite eius? Pone super eum manum tuam; et memento belli, nec ultra addas loqui. Ecce spes eius frustrabitur eum, et videntibus cunctis praecipitabitur. Non quasi crudelis suscitabo eum; quis enim potest resistere vultui meo? Quis ante dedit mihi, ut reddam ei? Omnia quae sub caelo sunt mea sunt. Non parcam ei, et verbis potentibus et ad deprecandum compositis. Quis revelavit faciem indumenti eius? Et in medium oris eius quis intrabit? Portas vultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido. Corpus illius quasi scuta fusilia, et compactum squamis se prementibus. Una uni coniungitur, et ne spiraculum quidem incedit per eas. Una alteri adhaerebunt, et tenentes se nequaquam separabuntur. Sternutatio illius splendor ignis, et oculi eius ut palpebrae diluculi. De ore eius lampades procedunt, sicut tedae ignis accensae. De naribus eius procedit fumus, sicut ollae succensae atque ferventis. Halitus eius prunas ardere facit, et flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, et faciem eius praecedit egestas. Membra carnium eius cohaerentia sibi; mittet contra eum fulmina, et ad locum alium non feretur. Cor eius indurabitur quasi lapis, et stringetur quasi malleatoris incus. Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, et territi purgabuntur. Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit, neque hasta neque thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, et quasi lignum putridum aes. Non fugabit eum vir sagittarius; in stipulam versi sunt ei lapides fundae. Quasi stipulam aestimabit malleum, et deridebit vibrantem hastam. Sub ipso erunt radii solis, sternet sibi aurum quasi lutum. Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, et ponet quasi cum unguenta bulliunt. Post eum lucebit semita, aestimabit abyssum quasi senescentem. Non est super terram potestas quae comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret. Omne sublime videt, ipse est rex super universos filios superbiae.

xxx c. Respondens autem Iob Domino dixit: Scio quia omnia potes, et nulla te latet cogitatio. Quis est iste qui celat consilium absque scientia? Ideo insipienter locutus sum, et quae ultra modum excederent scientiam meam. Audi, et ego loquar; interrogabo te, et responde mihi. Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipse me reprehendo, et ago paenitentiam in favilla et cinere. Postquam autem locutus est Dominus verba haec ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te et in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob. Sumite ergo vobis vii. tauros et vii. arietes, et ite ad servum meum Iob, et offerte holocaustum pro vobis. Iob autem servus meus orabit pro vobis; faciem eius suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia. Neque enim locuti estis coram me recta, sicut servus meus Iob. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, et Baldad Suhites, et Sophar Naamathites, et fecerunt sicut locutus fuerat ad eos Dominus, et suscepit Dominus faciem Iob. Dominus quoque conversus est ad paenitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quaecumque fuerant Iob duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, et universae sorores suae, et cuncti qui noverant eum prius, et comederunt cum eo panem in domo eius; et moverunt super eum caput, et consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum; et dederunt ei unusquisque ovem unam et inaurem auream unam. Dominus autem benedixit novissimis Iob magis quam principio eius. Et facta sunt ei xiiii. milia ovium, et sex milia camelorum, et mille iuga boum, et mille asinae. Et fuerunt ei vii. filii et tres filiae. Et vocavit nomen unius Diem, et nomen secundae Cassiam, et nomen tertiae Cornustibii. Non sunt autem inventae mulieres tam speciosae sicut filiae Iob in universa terra. Deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum. Vixit autem Iob post haec c. xl. annis, et vidit filios suos et filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, et mortuus est senex et plenus dierum. Explicit liber Iob.

VIGINTI DUAS ESSE LITTERAS apud Hebreos, Syrorum quoque lingua et Chaldeorum testatur, quae Hebreae magna ex parte confinis est. Nam et ipsi xxii. elementa habent eodem sono, sed diversis caracteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantum et apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam legisque doctorem post captam Hierosolimam et instaurationem templi sub Zorobabel alias litteras repperisse, quibus nunc utimur, cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum et Hebreorum caracteres fuerint. In libro Numerorum haec eadem supputatio sub Levitarum ac sacerdotum censu mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Grecis voluminibus usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed et psalmi xxxvi. et centesimus x. et xi. et centesimus octavus decimus et centesimus quadragesimus iiii., quamquam diverso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alfabeto. Et Hieremiae lamentationes et oratio eius, Salomonis quoque in fine Proverbia ab eo loco in quo ait: Mulierem fortem quis inveniet, eisdem alfabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque litterae duplices apud Hebreos sunt: caph, mem, nun, phe, sade. Aliter enim per has scribunt principia medietatesque verborum, aliter fines. Unde et quinque a plerisque libri duplices estimantur: Samuel, Malachim, Dabreiamin, Esdras, Hieremias cum Cynoth, id est Lamentationibus suis. Quomodo igitur xxii. elementa sunt per quae scribimus Hebraice omne quod loquimur, et eorum initiis vox humana comprehenditur, ita xxii. volumina supputantur, quibus quasi litteris et exordiis in Dei doctrina tenera adhuc et lactens viri iusti eruditur infantia. Primus apud eos liber vocatur Bresith, quem nos Genesim dicimus. Secundus Ellesmoth, qui Exodus appellatur. Tertius Vagecra, id est Leviticus. Quartus Vagedaber, quem Numeri vocamus. Quintus Helleabdarim, qui Deuteronomium praenotatur. Hii sunt quinque libri Moysi, quos Torath, id est Legem appellant. Secundum prophetarum ordinem faciunt, et incipiunt ab Iosue filio Nave, qui apud eos Iosue Bennum dicitur. Deinde subtexunt Sobthim, id est Iudicum librum; et in eundem compingunt Ruth, quia in diebus iudicum facta narratur historia. Tertius sequitur Samuel, quem nos Regnorum primum et secundum dicimus. Quartus Malachim, id est Regum, qui tertio et quarto Regnorum volumine continetur. Meliusque est multo Malachim, id est Regum, quam Malachoth, id est Regnorum dicere. Non enim multarum gentium regna describit, sed unius israhelitici populi, qui tribubus xii. continetur. Quintus est Ysaias, sextus Hieremias, septimus Hiezechiel, octavus liber xii. prophetarum, qui apud illos vocatur Thereasra. Tertius ordo Agiographa possidet, et primus liber incipit ab Iob. Secundus a David, quem quinque incisionibus et uno psalmorum volumine comprehendunt. Tertius Salomon tres libros habens, Proverbia, quae illi Parabolas, id est Masloth appellant; quartus Ecclesiasten, id est Coeleth; quintus Canticum canticorum, quem titulo Syrasirim praenotant. Sextus est Daniel, septimus Dabreiamin, id est Verba dierum, quod significantius chronicon totius divinae historiae possumus appellare, qui liber apud nos Paralipomenon primus et secundus inscribitur. Octavus Esdras, qui et ipse similiter apud Grecos et Latinos in duos libros divisus est. Nonus Hester. Atque ita fiunt pariter Veteris Legis libri xxii., id est Moysi v., prophetarum viii., agiografarum viiii. Quamquam nonnulli Ruth et Cynoth inter agiographa scriptitent, et libros hos in suo putent numero supputandos, ac per hoc esse priscae legis libros xxiiii., quos sub numero xxiiii. seniorum Apocalipsis Iohannis inducit adorantes Agnum et coronas suas prostratis vultibus offerentes, stantibus coram iiii. animalibus oculatis retro et ante, id est in praeteritum et in futurum respicientibus, et indefessa voce clamantibus: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat et qui est et qui venturus est. Hic prologus scripturarum quasi galeatum principium omnibus libris quos de Hebreo vertimus in Latinum convenire potest, ut scire valeamus quicquid extra hos est inter apocrifa esse ponendum. Igitur Sapientia, quae vulgo Salomonis inscribitur, et Iesu filii Syrach liber, et Iudith et Tobias et Pastor non sunt in canone. Machabeorum primum librum Hebraicum repperi; secundus Grecus est, quod ex ipsa quoque frasi probari potest. Quae cum ita se habeant, obsecro te, lector, ne laborem meum reprehensionem estimes antiquorum. In tabernaculo Dei offert unusquisque quod potest: alii aurum et argentum et lapides pretiosos, alii byssum et purpuram et coccum offerunt et iacinctum; nobiscum bene agetur, si obtulerimus pelles et caprarum pilos. Et tamen apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Unde et tota illa tabernaculi pulchritudo et per singulas species ecclesiae praesentis futuraeque distinctio pellibus tegitur et ciliciis, ardoremque solis et iniuriam ymbrium ea quae viliora sunt prohibent. Lege ergo primum Samuel et Malachim meum; meum, inquam, meum. Quicquid enim crebrius vertendo et emendando sollicitius et didicimus et tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me estimato si gratus es, vel ΠΑΡΑΦΡΑCΤΗΝ si ingratus, quamquam mihi omnino conscius non sim mutasse me quippiam de hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege Grecos codices et Latinos et confer cum his opusculis, et ubicumque inter se videris discrepare, interroga quemlibet Hebreorum cui magis accommodare debeas fidem; et si nostra firmaverit, puto quod eum non estimes coniectorem, ut in eodem loco similiter mecum divinaverit. Sed et vos famulas Christi rogo, quae Domini discumbentis pretiosissimo fidei myrro unguitis caput, quae nequaquam salvatorem quaeritis in sepulchro, quibus iam ad Patrem Christus ascendit, ut contra latrantes canes, qui adversus me rabido ore deseviunt, orationum vestrarum clipeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam illius sententiae semper recordabor: Dixi custodiam u. m. u. n. d. i. l. m. Posui ori m. c. cum c. p. a. m. Obmutui et humiliatus sum et silui a bonis.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER REGUM QUI DICITUR MALACHIM MALAC

FVIT·VIR·VNVS·
DE·RAMATHAI
SOPHIM·DE·MŌ
TE·EFFRAĪ·ET
NOM̄·EIVS·ELCH
ANA·FILIVS·HIE
ROBOĀ·FILII·HELV
FILII·THAV·FILII·
SVPH·EFFRATEVS
ET·HABVIT·DVAS
VXORES·NOMEN
VNI·ANNA·ET·NO
MEN·SCDE·FENENNA
FVERVNTQ·FENE
NNE·FILII·ANNE·
AVTEM·NON·ERANT
LIBERI·ET·ASCEN
DEBAT·VIR·ILLE·
DE·CIVITATE·
SVA·STATVTIS·
DIEBVS·VT·AD
ORARET·ET·SA
CRIFICARET·DO
MINO·EXERCITVVM
IN·SYLO·ERANT
AVTEM·IBI·DVO·FI
LII·HELI·OFNI·ET

Quatuor libri reg

fineés sacerdotes domini. Venit ergo dies et immolavit elchana. deditque fenennae uxori suae et cunctis filiis eius et filiabus partes. Annae autem dedit partem unam tristis. quia annam diligebat. Dominus autem concluserat vulvam eius. Affligebat quoque eam aemula eius. et vehementer angebat. in tantum ut exprobraret. quod conclusisset dominus vulvam eius. Sicque faciebat per singulos annos. Cumque redeunte tempore ascenderent templum domini. et sic provocabat eam. Porro illa flebat et non capiebat cibum. Dixit ergo ei elchana vir suus. Anna cur fles? et quare non comedis? et quam ob rem affligitur cor tuum? Numquid non ego melior sum tibi quam decem filii? Surrexit autem anna postquam comederat in sylo et biberat et heli sacerdote sedente super sellam ante postes templi domini. cum esset anna amaro animo. oravit dominum flens largiter. et votum vovit dicens. Domine exercituum si respiciens videris afflictionem famulae tuae. et recordatus mei fueris. nec oblitus ancillae tuae. dederisque servae tuae sexum virilem. dabo eum domino omnibus diebus vitae eius. et novacula non ascendet super caput eius. Factum est autem cum illa multiplicaret preces coram domino. ut heli observaret os eius. Porro anna loquebatur in corde suo. tantumque labia illius movebantur. et vox penitus non audiebatur. Aestimabat ergo eam heli temulentam. dixitque ei. Usquequo ebria eris? Digere paulisper vinum quo mades. Respondens anna dixit. Nequaquam domine mi. Nam mulier infelix nimis ego sum. vinumque et omne quod inebriare potest non bibi. sed effudi animam meam in conspectu domini. Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus belial. quia ex multitudine laboris mei et meroris locuta sum usque in praesens. Tunc heli ait ei. Vade in pace. et deus israhel det tibi petitionem quam rogasti eum. Et illa dixit. Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam et comedit. vultusque illius non sunt amplius in diversa mutati. Et surrexerunt mane. et adoraverunt coram domino. reversique sunt et venerunt in domum suam in ramatha. Cognovit autem elchana annam uxorem suam. et recordatus est eius dominus. Et factum est post circulum dierum. concepit anna et peperit filium. vocavitque nomen eius samuhel. eo quod a domino postulasset eum. Ascendit autem vir eius elchana et omnis domus eius. ut immolaret domino hostiam sollempnem et votum suum. Et anna non ascendit. Dixit enim viro suo. Non vadam donec ablactetur infans. et ducam eum. et appareat in conspectu domini. et maneat ibi iugiter. Et ait ei elchana vir suus. Fac quod bonum tibi videtur. et mane donec ablactes eum. precorque ut impleat dominus verbum suum. Mansit ergo mulier et lactavit filium suum. donec amoveret eum a lacte. Et adduxit eum secum postquam ablactaverat in vitulis tribus. et tribus modiis farinae et amphora vini. et adduxit eum ad domum domini in sylo. Puer autem erat adhuc infantulus. et immolaverunt vitulum. et obtulerunt puerum heli. Et ait anna. Obsecro mi domine. vivit anima tua. ego sum illa mulier quae steti coram te hic orans dominum. Pro puero isto oravi. et dedit mihi dominus petitionem meam quam postulavi eum. Idcirco et ego commodavi eum domino cunctis diebus quibus fuerit commodatus domino. Et adoraverunt ibi dominum. et oravit anna et ait.

Exultavit cor meum in domino. et exaltatum est cornu meum in domino. Dilatatum est os meum super inimicos meos. quia laetata sum in salutari tuo. Non est sanctus ut est dominus. neque enim est alius extra te. et non est fortis sicut deus noster. Nolite multiplicare loqui sublimia. gloriantes. Recedant vetera de ore vestro. quia deus scientiarum dominus est. et ipsi praeparantur cogitationes. Arcus fortium superatus est. et infirmi accincti sunt robore. Repleti prius. pro panibus se locaverunt. et famelici saturati sunt. Donec sterilis peperit plurimos. et quae multos habebat filios infirmata est. Dominus mortificat et vivificat. deducit ad inferos et reducit. Dominus pauperem facit et ditat. humiliat et sublimat. Suscitat de pulvere egenum. et de stercore erigit pauperem. Ut sedeat cum principibus. et solium gloriae teneat. Domini enim sunt cardines terrae. et posuit super eos orbem. Pedes sanctorum suorum servabit. et impii in tenebris conticescent. quia non in fortitudine sua roborabitur vir. Dominum formidabunt adversarii eius. et super ipsos in caelis tonabit. Dominus iudicabit fines terrae. et dabit imperium regi suo. et sublimabit cornu christi sui. Et abiit elchana ramatha in domum suam. Puer autem erat minister in conspectu domini ante faciem heli sacerdotis.

Porro filii heli filii belial nescientes dominum. neque officium sacerdotum ad populum. sed quicumque immolasset victimam. veniebat puer sacerdotis cum coquerentur carnes. et habebat fuscinulam tridentem in manu sua. et mittebat eam in lebetem vel in caldariam. aut in ollam sive in caccabum. et omne quod levabat fuscinula tollebat sacerdos sibi. Sic faciebant universo israheli venientium in sylo. Etiam antequam adolerent adipem. veniebat puer sacerdotis et dicebat immolanti. Da mihi carnem ut coquam sacerdoti. non enim accipiam a te carnem coctam sed crudam. Dicebatque illi immolans. Incendatur primum iuxta morem hodie adeps. et tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei. Nequaquam. Nunc enim dabis. alioquin tollam vi. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram domino. quia detrahebant homines sacrificio domini. Samuhel autem ministrabat ante faciem domini puer accinctus ephod lineo. Et tunicam parvam faciebat ei mater sua. quam afferebat statutis diebus ascendens cum viro suo ut immolaret hostiam sollempnem. Et benedixit heli elchanae et uxori eius. dixitque ei. Reddat tibi dominus semen de muliere hac pro fenore quod mutuasti domino. Et abierunt in locum suum. Visitavit ergo dominus annam. et concepit et peperit tres filios et duas filias. Et magnificatus est puer samuhel apud dominum.

Heli autem erat senex valde. et audivit omnia quae faciebant filii sui universo israheli. et quomodo dormiebant cum mulieribus quae observabant ad ostium tabernaculi. et dixit eis. Quare facitis huiuscemodi quas ego audio res pessimas ab omni populo? Nolite filii mei. Non est enim bona fama quam ego audio ut transgredi faciatis populum domini. Si peccaverit vir in virum placari ei potest deus. Si autem in dominum peccaverit vir. quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui. quia voluit dominus occidere eos. Puer autem samuhel proficiebat atque crescebat. et placebat tam domino quam hominibus. Venit autem vir dei ad heli et ait ad eum. Haec dicit dominus. Numquid non aperte revelatus sum domui patris tui. cum essent in egypto in domo pharaonis? et elegi eum ex omnibus tribubus israhel mihi in sacerdotem ut ascenderet ad altare meum. et adoleret mihi incensum. et portaret ephod coram me. et dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum israhel. Quare calce abicitis victimam meam. et munera mea quae praecepi ut offerrentur in templo. et honorasti filios tuos magis quam me. ut comederetis primitias omnis sacrificii israhel populi mei? Propterea ait dominus deus israhel. Loquens locutus sum ut domus tua et domus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum. Nunc autem dicit dominus. Absit hoc a me. sed quicumque glorificaverit me glorificabo eum. Qui autem contempnunt me. erunt ignobiles. Ecce dies veniunt. et praecidam brachium tuum. et brachium domus patris tui. ut non sit senex in domo tua. et videbis aemulum tuum in templo in universis prosperis israhel. et non erit senex in domo tua omnibus diebus. Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo. sed ut deficiant oculi tui. et tabescat anima tua. et pars magna domus tuae moriatur. cum ad virilem aetatem venerit. Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filiis tuis ofni et finees. in die uno morientur ambo. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem. qui iuxta cor meum et animam meam faciat. Et aedificabo ei domum fidelem. et ambulabit coram christo meo cunctis diebus. Futurum est autem ut quicumque remanserit in domo tua. veniat ut oretur pro eo. et offerat nummum argenteum et tortam panis. dicatque. Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem ut comedam buccellam panis.

Puer autem samuhel ministrabat domino coram heli. et sermo domini erat pretiosus in diebus illis. non erat visio manifesta. Factum est ergo in die quadam heli iacebat in loco suo. et oculi eius caligaverant. nec poterat videre lucernam dei antequam extingueretur. Samuhel autem dormiebat in templo domini. ubi erat archa dei. Et vocavit dominus samuhel. Qui respondens ait. Ecce ego. Et cucurrit ad heli et dixit. Ecce ego. vocasti enim me. Qui dixit. Non vocavi. Revertere et dormi. Et abiit et dormivit. Et adiecit dominus vocare rursum samuhelem. Consurgensque samuhel abiit ad heli. et dixit. Ecce ego. quia vocasti me. Qui respondit. Non vocavi te fili mi. revertere et dormi. Porro samuhel necdum sciebat dominum. neque revelatus fuerat ei sermo domini. Et adiecit dominus et vocavit adhuc samuhel tertio. Qui consurgens abiit ad heli. et ait. Ecce ego. quia vocasti me. Intellexit ergo heli quia dominus vocaret puerum. et ait ad samuhel. Vade et dormi. Et si deinceps vocaverit te. dices. Loquere domine. quia audit servus tuus. Abiit ergo samuhel et dormivit in loco suo. Et venit dominus et stetit. et vocavit sicut vocaverat secundo. Samuhel samuhel. Et ait samuhel. Loquere domine. quia audit servus tuus. Et dixit dominus ad samuhel. Ecce ego facio verbum in israhel. quod quicumque audierit tinnient ambae aures eius. In die illo suscitabo adversum heli omnia quae locutus sum super domum eius. incipiam et complebo. Praedixi enim ei quod iudicaturus essem domum eius in aeternum propter iniquitatem. eo quod noverat indigne agere filios suos et non corripuerit eos. Idcirco iuravi domui heli quod non expietur iniquitas domus eius victimis et muneribus usque in aeternum. Dormivit autem samuhel usque mane. aperuitque ostia domus domini. et samuhel timebat indicare visionem heli. Vocavit ergo heli samuhelem. et dixit. Samuhel fili mi. Qui respondens ait. Praesto sum. Et interrogavit eum. Quis est sermo quem locutus est dominus ad te? Oro te. ne celaveris me. Haec faciat tibi deus et haec addat. si absconderis a me sermonem ex omnibus verbis quae dicta sunt tibi. Indicavit itaque ei samuhel universos sermones. et non abscondit ab eo. Et ille respondit. Dominus est. quod bonum est in oculis suis faciat. Crevit autem samuhel. et dominus erat cum eo. et non cecidit ex omnibus verbis eius in terram. Et cognovit universus israhel a dan usque bersabee. quod fidelis samuhel propheta esset domini. Et addidit dominus ut appareret in sylo. quoniam revelatus fuerat dominus samuheli in sylo iuxta verbum domini. Et evenit sermo samuhelis universo israheli.

Et factum est in diebus illis. convenerunt philisthiim in pugnam. Egressus est enim israhel obviam philisthiim in praelium. et castrametatus est iuxta lapidem adiutorii. Porro philisthiim venerunt in afech. et instruxerunt aciem contra israhel. Inito autem certamine terga vertit israhel philisthiim. et caesa sunt in illo certamine passim per agros quasi quattuor milia virorum. Et reversus est populus ad castra. Dixeruntque maiores natu de israhel. Quare percussit nos dominus hodie coram philisthiim? Afferamus ad nos de sylo archam foederis domini. et veniat in medium nostri ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum. Misit ergo populus in sylo. et tulerunt inde archam foederis domini exercituum sedentis super cherubin. eruntque duo filii heli cum archa foederis dei ofni et finees. Cumque venisset archa foederis domini in castra. vociferatus est omnis israhel clamore grandi et personuit terra. Et audierunt philisthiim vocem clamoris. dixeruntque. Quaenam est haec vox clamoris magni in castris hebreorum? Et cognoverunt quod archa domini venisset in castra. Timueruntque philisthiim dicentes. Venit deus in castra. Et ingemuerunt dicentes. Vae nobis. non enim fuit tanta exultatio heri et nudius tertius. Vae nobis. Quis nos salvabit de manu deorum sublimium istorum? Hi sunt dii qui percusserunt egyptum omni plaga in deserto. Confortamini et estote viri philisthiim. ne serviatis hebreis sicut et illi servierunt vobis. Confortamini et bellate. Pugnaverunt ergo philisthiim et caesus est israhel. et fugit unusquisque in tabernaculum suum. Et facta est plaga magna nimis. et ceciderunt de israhel triginta milia peditum. et archa dei capta est. duo quoque filii heli mortui sunt ofni et finees.

Currens autem vir de beniamin ex acie venit in sylo in die illo scissa veste. et conspersus pulvere caput. Cumque ille venisset. heli sedebat super sellam contra viam expectans. Erat enim cor eius pavens pro archa domini. Vir autem ille postquam ingressus est nuntiavit urbi. et ululavit omnis civitas. Et audivit heli sonitum clamoris. dixitque. Quis est hic sonitus tumultus huius? At ille festinavit et venit. et nuntiavit heli. Heli autem erat nonaginta et octo annorum. et oculi eius caligaverant et videre non poterat. Et dixit ad heli. Ego sum qui veni de praelio. et ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait. Quid actum est fili mi? Respondens autem qui nuntiabat. Fugit inquit israhel coram philisthiim. et ruina magna facta est in populo. insuper et duo filii tui mortui sunt ofni et finees. et archa dei capta est.

Cumque ille nominasset archam dei. cecidit de sella retrorsum iuxta ostium. et fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir et grandaevus. et ipse iudicavit israhel quadraginta annis. Nurus autem eius uxor finees praegnans erat. vicinaque partui. Et audito nuntio quod capta esset archa dei. et mortuus esset socer eius. et vir suus. incurvavit se et peperit. Irruerant enim in eam dolores

subito. In ipso autem momento mortis eius dixerunt ei que stabant circa eam. Ne timeas, quia filium peperisti. Que non respondit eis, neque animadvertit. Et vocavit puerum hiccabod dicens. Translata est gloria dei de israhel, quia capta est archa dei, et pro socero suo et pro viro suo. Et ait. Translata est gloria dei ab israhel, eo quod capta esset archa dei.

Philistiim autem tulerunt archam dei, et asportaverunt eam a lapide adiutorii in azotum. Tuleruntque philistiim archam dei, et intulerunt eam in templum dagon, et statuerunt eam iuxta dagon. Cumque surrexissent diluculo azotii altera die, ecce dagon iacebat pronus in terra ante archam dei. Et tulerunt dagon, et restituerunt in locum suum. Rursumque mane die altero consurgentes invenerunt dagon iacentem super faciem suam in terra coram archa domini. Caput autem dagon et due palme manuum eius abscise erant super limen. Porro dagon truncus solus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes dagon et omnes qui ingrediuntur templum eius super limen dagon in azoto usque in hodiernum diem. Aggravata est autem manus domini super azotios, et demolitus est eos. Et ebullierunt ville et agri in medio regionis illius, et nati sunt mures, et facta est confusio mortis magne in civitate. Et percussit eos in secretiori parte natium azotum et fines eius. Et percussit eos passione quam greci [illegible] vocant. Videntes autem azotii huiuscemodi plagam, dixerunt. Non maneat archa dei israhel apud nos, quoniam dura est manus eius super nos, et super dagon deum nostrum. Et mittentes congregaverunt omnes satrapas philistinorum ad se et dixerunt. Quid faciemus de archa dei israhel? Responderuntque gethei. Circumducatur archa dei israhel. Et circumduxerunt archam dei israhel. Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus domini super singulas civitates interfectionis magne nimis, et percutiebat viros uniuscuiusque urbis a parvo usque ad maiorem, et computrescebant prominentes extales eorum. Inieruntque gethei consilium, et fecerunt sibi sedes pelliceas. Et miserunt archam dei in accaron. Cumque venisset archa dei in accaron, conclamaverunt accaronite dicentes. Adduxerunt ad nos archam dei israhel, ut interficiat nos et populum nostrum. Miserunt itaque et congregaverunt omnes satrapas philistinorum, qui dixerunt. Dimittite archam dei israhel et revertatur in locum suum, et non interficiat nos cum populo nostro. Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus, et gravissima valde manus dei. Viri quoque qui mortui non fuerant percutiebantur in secretiori parte natium, et ascendebat ululatus uniuscuiusque civitatis clamor in celum. Fuit ergo archa domini in regione philistinorum septem mensibus. Et vocaverunt philistiim sacerdotes et divinos dicentes. Quid faciemus de archa dei? Indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt. Si remittitis archam dei israhel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis reddite ei pro peccato, et tunc curabimini, et scietis quare non recedat manus eius a vobis. Qui dixerunt. Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque illi. Iuxta numerum civitatum philistinorum quinque anos aureos facietis, et quinque mures aureos, quia plaga una fuit omnibus vobis et satrapis vestris. Facietisque similitudinem anorum vestrorum et similitudinem murium qui demoliti sunt terram, et dabitis deo israhel gloriam, si forte relevet manum suam a vobis, et a diis vestris, et a terra vestra. Quare gravatis corda vestra, sicut gravavit egyptus et pharao cor suum? Nonne postquam percussus est, tunc dimisit eos, et abierunt? Nunc ergo arripite et facite plaustrum novum, et duas vaccas fetas, quibus non est impositum iugum, iungite in plaustro, et recludite vitulos earum domi. Tolletisque archam domini et ponetis in plaustro, et vasa aurea que exsolvistis ei pro delicto ponetis in capsella ad latus eius, et dimittite eam ut vadat. Et aspicietis. Et si quidem per viam finium suorum ascenderit contra bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande. Sin autem minime, sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit. Fecerunt ergo illi hoc modo. Et tollentes duas vaccas que lactabant vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulosque earum concluserunt domi. Et posuerunt archam dei super plaustrum novum, et capsellam que habebat mures aureos et similitudinem anorum. Ibant autem in directum vacce per viam que ducit bethsames, et itinere uno gradiebantur pergentes et mugientes, et non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram. Sed et satrape philistinorum sequebantur usque ad terminos bethsames. Porro bethsamite metebant triticum in valle. Et elevantes oculos viderunt archam dei, et gavisi sunt cum vidissent. Et plaustrum venit in agrum iosue bethsamitae, et stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, et conciderunt ligna plaustri, vaccasque imposuerunt super ea holocaustum domino. Levite autem deposuerunt archam dei, et capsellam que erat iuxta eam in qua erant vasa aurea, et posuerunt super lapidem grandem. Viri autem bethsamite obtulerunt holocausta et immolaverunt victimas in die illa domino. Et quinque satrape philistinorum viderunt, et reversi sunt in accaron in die illa. Hi sunt autem ani aurei quos reddiderunt philistei pro delicto domino. Azotus unum. Gaza unum. Ascalon unum. Geth unum. Accaron unum. Et mures aureos secundum numerum urbium philistiim quinque provinciarum. Ab urbe murata usque ad villam que erat absque muro, et usque ad abel magnum super quem posuerunt archam domini, que erat usque in illa die in agro iosue bethsamitis. Percussit autem de viris bethsamitibus, eo quod vidissent archam domini, et percussit de populo septuaginta viros et quinquaginta milia plebis. Luxitque populus quod percussisset dominus plebem plaga magna. Et dixerunt viri bethsamite. Quis poterit stare in conspectu domini dei sancti huius? Et ad quem ascendet a nobis? Miseruntque nuntios ad habitatores cariathiarim dicentes. Reduxerunt philistei archam domini, descendite et reducite eam ad vos. Venerunt ergo viri cariathiarim et reduxerunt archam domini, et intulerunt eam in domum aminadab in gabaa. Eleazarum autem filium eius sanctificaverunt ut custodiret archam domini.

Et factum est ex qua die mansit archa in cariathiarim, multiplicati sunt dies. Erat quippe iam annus vicesimus, et requievit omnis domus israhel post dominum. Ait autem samuel ad universam domum israhel dicens. Si in toto corde vestro revertimini ad dominum, auferte deos alienos de medio vestri, et astaroth, et preparate corda vestra domino, et servite illi soli, et eruet vos de manu philistinorum. Abstulerunt ergo filii israhel baalim et astaroth, et servierunt domino soli. Dixit autem samuel. Congregate universum israhel in masphat, ut orem pro vobis dominum. Et convenerunt in masphat, hauseruntque aquam et effuderunt in conspectu domini, et ieiunaverunt in die illa, atque dixerunt. Ibi peccavimus domino. Iudicavitque samuel filios israhel in masphat.

66.

Et audierunt philistiim quod congregati essent filii israhel in masphat, et ascenderunt satrape philistinorum ad israhel. Quod cum audissent filii israhel, timuerunt a facie philistinorum, dixeruntque ad samuel. Ne cesses pro nobis clamare ad dominum deum nostrum, ut salvet nos de manu philistinorum. Tulit autem samuel agnum unum lactentem, et obtulit eum holocaustum integrum domino. Et clamavit samuel ad dominum pro israhel, et exaudivit eum dominus. Factum est ergo cum samuel offerret holocaustum, philisteos inire prelium contra israhel. Intonuit autem dominus fragore magno in die illa super philisteos, et exterruit eos, et cesi sunt a filiis israhel. Egressique viri israhel de masphat persecuti sunt philisteos, et percusserunt eos usque ad locum qui erat subter bethchar. Tulit autem samuel lapidem unum, et posuit eum inter masphat et inter sen, et vocavit nomen loci illius lapis adiutorii. Dixitque. Hucusque auxiliatus est nobis dominus. Et humiliati sunt philistei, nec apposuerunt ultra ut venirent in terminos israhel. Facta est itaque manus domini cunctis diebus samuelis super philisteos. Et reddite sunt urbes quas tulerant philistiim ab israhel, ab accaron usque geth, et terminos suos. Liberavitque dominus israhel de manu philistinorum, eratque pax inter israhel et amorreum. Iudicabat quoque samuel israhel cunctis diebus vite sue, et ibat per singulos annos circuiens bethel et galgala et masphat, et iudicabat israhelem in supradictis locis. Revertebaturque in ramatha, ibi enim erat domus eius, et ibi iudicabat israhelem. Edificavit etiam ibi altare domino.

Factum est autem cum senuisset samuel, posuit filios suos iudices israhel. Fuitque nomen filii eius primogeniti iohel, et nomen secundi abia, iudicum in bersabee. Et non ambulaverunt filii illius in viis eius, sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, et perverterunt iudicium. Congregati ergo universi maiores natu israhel venerunt ad samuel in ramatha, dixeruntque ei. Ecce tu senuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis. Constitue nobis regem ut iudicet nos, sicut et universe habent nationes. Displicuitque sermo in oculis samuelis, eo quod dixissent. Da nobis regem ut iudicet nos. Et oravit samuel ad dominum. Dixit autem dominus ad samuelem. Audi vocem populi in omnibus que loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. Iuxta omnia opera sua que fecerunt a die qua eduxi eos de egypto usque ad diem hanc, sicut dereliquerunt me et servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi. Nunc ergo audi vocem eorum. Verumtamen contestare eos, et predic eis ius regis qui regnaturus est super eos. Dixit itaque samuel omnia verba domini ad populum qui petierant a se regem,

et ait. Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet, et ponet in curribus suis. Facietque sibi equites et precursores quadrigarum suarum, et constituet sibi tribunos et centuriones, et aratores agrorum suorum, et messores segetum, et fabros armorum et curruum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias et focarias et panificas. Agros quoque vestros et vineas et oliveta optima tollet, et dabit servis suis. Sed et segetes vestras et vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis et famulis suis. Servos etiam vestros et ancillas et iuvenes optimos et asinos auferet, et ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi. Et clamabitis in die illa a facie regis vestri quem elegistis vobis, et non exaudiet vos dominus in die illa, quia petistis vobis regem. Noluit autem populus audire vocem samuelis, sed dixerunt. Nequaquam. Rex enim erit super nos, et erimus nos quoque sicut omnes gentes, et iudicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis. Et audivit samuel omnia verba populi, et locutus est ea in auribus domini. Dixit autem dominus ad samuelem. Audi vocem eorum, et constitue super eos regem. Et ait samuel ad viros israhel. Vadat unusquisque in civitatem suam.

Et erat vir de beniamin nomine cis, filius abiel, filii seror, filii bechorath, filii aphia, filius viri iemini, fortis robore. Et erat ei filius vocabulo saul, electus et bonus, et non erat vir de filiis israhel melior illo. Ab humero et sursum eminebat super omnem populum. Perierant autem asine cis patris saul. Et dixit cis ad saul filium suum. Tolle tecum unum de pueris, et exurgens vade et quere asinas. Qui cum transissent per montem effraim et per terram salisa, et non invenissent, transierunt etiam per terram salim, et non erant. Sed et per terram iemini, et minime reppererunt. Cum autem venissent in terram suph, et non invenissent, dixit saul ad puerum qui erat cum eo. Veni et revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, et sollicitus sit pro nobis. Qui ait. Ecce est vir dei in civitate hac, vir nobilis. Omne quod loquitur absque ambiguitate venit. Nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus. Dixitque saul ad puerum suum. Ecce ibimus. Quid feremus ad virum? Panis defecit in sitarciis nostris, et sportulas non habemus ut demus homini dei, nec quicquam aliud. Rursum puer respondit sauli et ait. Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti. Demus homini dei ut indicet nobis viam nostram. Olim in israhel sic loquebatur unusquisque vadens consulere deum. Venite et eamus ad videntem. Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns. Et dixit saul ad puerum suum. Optimus sermo tuus. Veni, eamus. Et ierunt in civitatem in qua erat vir dei. Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, et dixerunt eis. Num hic est videns? Que respondentes dixerunt eis. Hic est. Ecce ante te. Festina nunc. Hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso. Ingredientes urbem statim invenietis eum, antequam ascendat excelsum ad vescendum. Neque enim comesturus est populus donec ille veniat, quia ille benedicit hostie, et deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie repperietis eum. Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit samuel egrediens obviam eis, ut ascenderet in excelsum. Dominus autem revelaverat auriculam samuelis ante unam diem quam veniret saul, dicens. Hac ipsa que nunc est hora cras mittam ad te virum de terra beniamin, et unges eum ducem super populum meum israhel, et salvabit populum meum de manu philistinorum, quia respexi populum meum. Venit enim clamor eorum ad me. Cumque aspexisset samuel saulem, dominus ait ei. Ecce vir quem dixeram tibi. Iste dominabitur populo meo. Accessit autem saul ad samuelem in medio porte et ait. Indica oro me ubi est domus videntis. Et respondit samuel sauli dicens. Ego sum videns. Ascende ante me in excelsum ut comedatis mecum hodie, et dimittam te mane, et omnia que sunt in corde tuo indicabo tibi. Et de asinis quas perdidisti nudius tertius ne sollicitus sis, quia invente sunt. Et cuius erunt optima queque israhel? Nonne tibi et domui patris tui? Respondens autem saul ait. Numquid non filius iemini ego sum, de minima tribu israhel, et cognatio mea novissima inter omnes cognationes de tribu beniamin? Quare ergo locutus es mihi sermonem istum?

Assumens itaque samuel saulem et puerum eius, introduxit eos in tri

clinium et dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati. Erant autem quasi .xxx. viri. Dixitque samuel coco. Da partem quam dedi tibi et precepi ut reponeres seorsum apud te. Levavit autem cocus armum et posuit ante saul. Dixitque samuel. Ecce quod remansit pone ante te et comede. quia de industria servatum est tibi. quando populum vocavi. Et comedit saul cum samuele in die illa. et descenderunt de excelso in oppidum, et locutus est cum saul in solario. Stravitque saul et dormivit. Cumque mane surrexissent et iam mane illucesceret. vocavit samuel saul in solarium dicens. Surge ut dimittam te. Et surrexit saul. egressique sunt ambo. ipse videlicet et samuel. Cumque descenderent in extrema parte civitatis. samuel dixit ad saul. Dic puero ut antecedat nos, et transeat. tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum domini.

[T]ulit autem samuel lenticulam olei et effudit super caput eius. et deosculatus eum ait. Ecce unxit te dominus super hereditatem suam in principem et liberabis populum eius de manibus inimicorum eius qui in circuitu eius sunt. quia unxit te deus in principem. Cumque abieris hodie a me. invenies duos viros iuxta sepulchrum rachel in finibus beniamin in meridie salientes magnas foveas dicentque tibi. Inventae sunt asine ad quas ieras perquirendas. et intermissis pater tuus asinis. sollicitus est pro vobis et dicit. Quid faciam de filio meo? Cumque abieris inde et ultra transieris. et veneris ad quercum thabor. invenient te ibi tres viri ascendentes ad deum in bethel. unus portans tres hedos. et alius tres tortas panis. et alius portans lagenam vini. Cumque te salutaverint. dabunt tibi duos panes. et accipies de manu eorum. Post hec venies in collem domini. ubi est statio philisthinorum. Et cum ingressus fueris ibi urbem. obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso et ante eos psalterium et tympanum et tybiam et cytharam. ipsosque prophetantes. Et insiliet in te spiritus domini et prophetabis cum eis. et mutaberis in virum alium. Quando ergo evenerint signa hec omnia tibi. fac quecumque invenerit manus tua. quia dominus tecum est. Et descendes ante me in galgala. Ego quippe descendam ad te ut offeras oblationem et immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis donec veniam ad te. et ostendam tibi quid facias. Itaque cum avertisset humerum suum ut abiret a samuele immutavit ei deus cor aliud. et venerunt omnia signa haec in die illa. Veneruntque ad predictum collem. et ecce cuneus prophetarum obvius ei. Et insilivit super eum spiritus dei. et prophetavit in medio eorum. Videntes autem qui noverant eum heri et nudiustertius quod esset cum prophetis et prophetaret. dixerunt ad invicem. Quenam res accidit filio cis? Numquid et saul inter prophetas? Responditque alius ad alium dicens. Et quis pater eius? Propterea versum est in proverbium. Num et saul inter prophetas? Cessavit autem prophetare. et venit ad excelsum. Dixit autem patruus saul ad eum. et ad puerum eius. Quo abistis? Qui responderunt. Querere asinas. Quas cum non repperissemus venimus ad samuelem. Et dixit ei patruus suus. Indica michi quid dixerit tibi samuel. Et ait saul ad patruum suum. Indicavit nobis quia inventae essent asine. De sermone autem regni non indicavit ei. quem locutus fuerat ei samuel. Et convocavit samuel populum in maspha. et ait ad filios israel. Haec dicit dominus deus israel. Ego eduxi israel de egypto. et erui vos de manu egyptiorum. et de manu omnium regum qui affligebant vos. vos autem hodie proiecistis dominum deum vestrum. qui solus salvavit vos de universis malis et tribulationibus vestris. et dixistis. Nequaquam. sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram domino per tribus vestras. et per familias. Et applicuit samuel omnes tribus israhel. et cecidit sors tribus beniamin. Et applicuit tribum beniamin et cognationes eius. et cecidit cognatio metri. et pervenit usque ad saul filium cis. Quesierunt ergo eum. et non est inventus. Et consuluerunt post hec dominum utrumnam venturus esset illuc. Responditque dominus. Ecce absconditus est domi. Cucurrerunt itaque et tulerunt eum inde. Stetitque in medio populi. et altior fuit universo populo ab humero et sursum. Et ait samuel ad omnem populum. Certe videtis quem elegit dominus. quia non sit similis ei in omni populo. Et clamavit cunctus populus et ait. Vivat rex. Locutus est autem samuel ad populum legem regni et scripsit in libro. et reposuit coram domino. Et dimisit samuel omnem populum singulos in domum suam. Sed et saul abiit in domum suam in gabaath. et abiit cum eo pars exercitus. quorum tetigerat deus corda. Filii vero belial dixerunt. Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum. et non attulerunt ei munera. Ille vero dissimulabat se audire.

[E]t factum est quasi post mensem, ascendit naas ammonites et pugnare cepit contra iabes galaad. Dixeruntque omnes viri iabes ad naas. Habeto nos federatos. et serviemus tibi. Et respondit ad eos naas ammonites. In hoc faciam vobiscum fedus. ut eruam omnium vestrum oculos dextros. ponamque vos obprobrium in universo israel. Et dixerunt ad eum seniores iabes. Concede nobis septem dies ut mittamus nuncios ad universos terminos israel. et si non fuerit qui defendat nos egrediemur ad te. Venerunt ergo nuncii in gabaath saulis et locuti sunt verba audiente populo. Et levavit omnis populus vocem suam et flevit. Et ecce saul veniebat sequens boves de agro et ait. Quid habet populus quod plorat? Et narraverunt ei verba virorum iabes. Et insilivit spiritus domini in saul cum audisset verba hec et iratus est furor eius nimis. Et assumens utrumque bovem concidit in frusta. misitque in omnes terminos israel per manus nunciorum dicens. Quicumque non exierit secutusque fuerit saul et samuelem. sic fiet bobus eius. Invasit ergo timor domini populum. et egressi sunt quasi vir unus. et recensuit eos in bezech. Fueruntque filiorum israel trecenta milia virorum. autem iuda .xxx. milia. Et dixerunt nunciis qui venerant. Sic dicetis viris qui sunt in iabes galaad. Cras erit vobis salus cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuncii. et annunciaverunt viris iabes. Qui letati sunt et dixerunt. Mane exibimus ad vos. et facietis nobis omne quod placuerit vobis. Et factum est cum venisset dies crastinus. constituit saul populum in tres partes. Et ingressus est media castra in vigilia matutina. et percussit ammon usque dum incalesceret dies. Reliqui autem dispersi sunt ita ut non relinquerentur in eis duo pariter. Et ait populus ad samuelem. Quis est iste qui dixit saul non regnabit super nos? Date viros. et interficiemus eos. Et ait saul. Non occidetur quisquam in die hac. quia hodie fecit dominus salutem in israel. Dixit autem samuel ad populum. Venite et eamus in galgala. et innovemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in galgala. et fecerunt ibi regem saul coram domino in galgala et immolaverunt ibi victimas pacificas coram domino. Et letatus est saul et cuncti viri israel nimis.

[D]ixit autem samuel ad universum israel. Ecce audivi vocem vestram iuxta omnia que locuti estis ad me. et constitui super vos regem. et nunc rex graditur ante vos. Ego autem senui et incanui. porro filii mei vobiscum sunt. Itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem ecce presto sum. loquimini de me coram domino et christo eius utrum bovem cuiusquam tulerim aut asinum. si quempiam calumniatus sum. si oppressi aliquem. si de manu cuiusquam munus accepi. et contempnam illud hodie restituamque vobis. Et dixerunt. Non es calumniatus nos. neque oppressisti. neque tulisti de manu alicuius quippiam. Dixitque ad eos. Testis dominus adversum vos. et testis christus eius in die hac quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt. Testis. Et ait samuel ad populum. Dominus qui fecit moysen et aaron et eduxit patres nostros de terra egypti adest. Nunc ergo state ut iudicio contendam adversum vos coram domino de omnibus misericordiis domini quas fecit vobiscum et cum patribus vestris. quomodo ingressus est iacob in egyptum. et clamaverunt patres nostri ad dominum. et misit dominus moysen et aaron et eduxit patres nostros ex egypto. et collocavit eos in loco hoc. Qui obliti sunt domini dei sui. et tradidit eos in manu sysare magistri militie assur. et in manu philistinorum. et in manu regis moab. et pugnaverunt adversus eos. Postea autem clamaverunt ad dominum. et dixerunt. Peccavimus quia dereliquimus dominum. et servivimus baalim et astaroth. Nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum et serviemus tibi. Et misit dominus hierobaal et badan et barach et iepte et eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum. et habitastis confidenter. Videntes autem quod naas rex filiorum ammon venisset adversum vos dixistis michi. Nequaquam sed rex imperabit nobis cum dominus deus noster regnaret in vobis. Nunc ergo presto est rex vester quem elegistis et petistis. ecce dominus dedit vobis regem. Si timueritis dominum et servieritis ei. et audieritis vocem eius. et non exasperaveritis os domini. eritis et vos et rex qui imperat vobis sequentes dominum deum vestrum. Si autem non audieritis vocem domini sed exasperaveritis sermonem domini. erit manus domini super vos. et super patres vestros. Sed et nunc state et videte rem istam grandem quam facturus est in conspectu vestro. Numquid non messis tritici est hodie? Invocabo dominum et dabit voces et pluvias et scietis et videbitis quia grande malum feceritis vobis in conspectu domini petentes super vos regem. Et clamavit samuel ad dominum. et dedit dominus voces et pluvias in die illa. Et timuit omnis populus nimis dominum. et samuelem. Dixitque universus populus ad samuelem. Ora pro servis tuis ad dominum deum tuum. ut non moriamur. Addidimus enim universis peccatis nostris malum. ut peteremus nobis regem. Dixit autem samuel ad populum. Nolite timere. Vos fecistis universum malum hoc. verumtamen nolite recedere a tergo domini. sed servite domino in omni corde vestro. et nolite declinare post vana que non proderunt vobis neque eruent vos quia vana sunt. et non derelinquet dominus populum suum propter nomen suum magnum. quia iuravit dominus vos facere sibi populum. Absit autem a me hoc peccatum in dominum ut cessem orare pro vobis. et docebo vos viam bonam et rectam. Igitur timete dominum et servite ei in veritate ex toto corde vestro. Vidistis enim magnifica que in vobis gesserit. Quod si perseveraveritis in malicia et vos et rex vester pariter peribitis. Filius unius anni erat saul cum regnare cepisset. duobus autem annis regnavit super israel. Et elegit sibi saul tria milia de israel. Et erant cum saule duo milia in

[E]machmas et in monte bethel. mille autem cum ionatha in gabaa beniamin. Porro ceterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua. Et percussit ionathas stationem philistinorum que erat in gabaa. Quod cum audissent philistim. saul cecinit bucina in omni terra dicens. Audiant hebrei. Et universus israel audivit huiuscemodi famam. Percussit saul stationem philistinorum. et erexit se israel adversus philistiim. Clamavit ergo populus post saul in galgala et philistiim congregati sunt ad preliandum contra israel .xxx. milia curruum. et sex milia equitum et reliquum vulgus sicut arena que est in litore maris plurimum. Et ascendentes castrametati sunt in machmas ad orientem bethaven. Quod cum vidissent viri israel se in arto positos. afflictus enim erat populus. absconderunt se in speluncis et in abditis. in petris quoque et in antris et in cisternis. Hebrei autem transierunt iordanem terram gad et galaad. Cumque adhuc esset saul in galgala. universus populus perterritus est qui sequebatur eum. Et expectavit septem diebus iuxta placitum samuelis et non venit samuel in galgala. dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo saul. Afferte michi holocausta et pacifica. Et obtulit holocaustum. Cumque complesset offerens holocaustum ecce samuel veniebat. Et egressus est saul obviam ei. ut salutaret eum. Locutusque est ad eum samuel. Quid fecisti? Respondit saul. Quia vidi quod dilaberetur populus a me et tu non veneras iuxta placitos dies. porro philistiim congregati fuerant in machmas. Dixi. Nunc descendent ad me philistiim in galgala. et faciem domini non placavi. necessitate compulsus, obtuli holocaustum. Dixitque samuel ad saul. Stulte egisti, nec custodisti mandata domini dei tui que precepit tibi. Quod si non fecisses. iam nunc preparasset dominus regnum tuum super israel in sempiternum. Sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quesivit dominus sibi virum iuxta cor suum, et precepit ei dominus ut esset dux super populum suum. eo quod non servaveris que precepit dominus. Surrexit autem samuel et ascendit de galgalis in gabaa beniamin. et reliqui populi ascenderunt post saul obviam populo qui expugnabant eos venientes de galgala in gabaa in colle beniamin. Et recensuit saul populum qui inventi fuerant cum eo. quasi sexcentos viros. Et saul et ionathan filius eius populusque qui inventus fuerat cum eis. castrametati sunt in gabaa beniamin. Porro philistiim consederant in machmas. Et egressi sunt ad predandum de castris philistiim tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam effraim ad terram saul. porro alius ingrediebatur per viam bethoron. tercius autem vertebat se ad iter termini imminentis valli seboim contra desertum. Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra israel. Caverant enim philistiim ne forte facerent hebrei gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis israel ad philistiim ut exacueret unusquisque vomerem suum et ligonem. et securim et sarculum. Retunse itaque erant acies vomerum et ligonum. et tridentum et securium usque ad stimulum corrigendum. Cumque venisset dies prelii non est inventus ensis et lancea in manu totius populi qui erat cum saul et ionatha excepto saul et ionatha filio eius. Egressa est autem statio philistiim ut transcenderet in machmas.

[E]t accidit quadam die ut diceret ionathas filius saul ad adoles-

ecce armigerum suum. Veni et transeamus ad stationem Philisthim que est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit. Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malo granato que erat in Agro, et erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum. Et Achimaas filius Achitob fratris Hicabod filii Finees qui ortus fuerat ex Heli sacerdote domini in Silo portabat ephod. Sed et populus ignorabat quo isset Ionathas. Erant autem inter ascensus per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philistinorum eminentes petre ex utraque parte, et quasi in modum dentium scopuli hinc et inde prerupti, nomen uni Boses, et nomen alteri Sene. Unus scopulus prominens ad aquilonem ex adverso Machmas, et alter ad meridiem contra Gabaa. Dixit autem Ionathas ad adolescentem armigerum suum. Veni transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si forte faciat dominus pro nobis, quia non est domino difficile salvare vel in multis vel in paucis. Dixitque ei armiger suus. Fac omnia que placent animo tuo. Perge quo cupis et ero tecum ubicumque volueris. Et ait Ionathas. Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos: Manete donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro nec ascendamus ad eos. Si autem dixerint: Ascendite ad nos, ascendamus quia tradidit eos dominus in manibus nostris. Hoc erit nobis signum. Apparuit igitur uterque stationi Philistinorum. Dixeruntque Philistim. En Hebrei egrediuntur de cavernis in quibus absconditi fuerant. Et locuti sunt viri de statione ad Ionathan et ad armigerum suum dixeruntque: Ascendite ad nos, et ostendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerum suum. Ascendamus. Sequere me, tradidit enim eos dominus in manus Israhel. Ascendit autem Ionathas reptans manibus et pedibus et armiger eius post eum. Et cum vidissent faciem Ionathe, alii cadebant ante Ionathan, alios interficiebat armiger eius sequens eum. Et facta est plaga prima qua percussit Ionathas et armiger eius quasi viginti virorum in media parte agri quam par boum in die arare consuevit. Et factum est miraculum in castris per agros. Sed et omnis populus stationis eorum qui ierant ad predandum obstupuit, et conturbata sunt castra. Et accidit quasi miraculum a deo. Et respexerunt speculatores Saul qui erant in Gabaa Beniamin, et ecce multitudo prostrata et huc illucque diffugiens. Et ait Saul populo qui erat cum eo. Requirite et videte quis abierit ex nobis. Cumque requisissent, repertum est non adesse Ionathan et armigerum eius. Et ait Saul ad Achiam. Applica archam dei. Erat enim ibi archa dei in die illa cum filiis Israhel. Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philistinorum. Crescebatque paulatim et clarius reboabat. Et ait Saul ad sacerdotem. Contrahe manum tuam. Conclamavit ergo Saul et omnis populus qui erat cum eo, et venerunt usque ad locum certaminis. Et ecce versus fuerat gladius uniuscuiusque ad proximum suum, et cedes magna nimis. Sed et Hebrei qui fuerant cum Philistim heri et nudius tertius ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt ut essent cum Israhel qui erant cum Saul et Ionatha. Omnes quoque Israhelite qui se absconderant in monte Effraim audientes quod fugissent Philistim, sociaverunt se cum suis in prelio. Et erant cum Saul quasi decem milia virorum. Et salvavit dominus in die illa Israhel. Pugna autem pervenit usque ad Bethaven. Et viri Israhel sociati sunt sibi in die illa. Adiuravit autem Saul populum dicens. Maledictus vir qui comederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar de inimicis meis. Et non manducavit universus populus panem. Omneque terre vulgus venit in saltum in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, et apparuit fluens mel. Nullusque applicuit manum ad os suum. Timebat enim populus iuramentum. Porro Ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum. Extenditque summitatem virgule quam habebat in manu, et intinxit in favum mellis, et convertit manum suam ad os suum, et illuminati sunt oculi eius. Respondensque unus de populo ait. Iureiurando constrinxit pater tuus populum dicens. Maledictus qui comederit panem hodie. Defecerat autem populus. Dixitque Ionathan. Turbavit pater meus terram. Vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum de melle isto. Quanto magis si comedisset populus de preda inimicorum suorum quam reperit? Nonne maior plaga facta fuisset in Philistim? Percusserunt ergo in die illa Philisteos a Machmas usque in Aialon. Defatigatus est autem populus nimis, et versus ad predam tulit oves et boves et vitulos et mactaverunt in terra, comeditque populus cum sanguine. Nuntiaverunt autem Saul dicentes quod populus peccasset domino comedens cum sanguine. Qui ait. Prevaricati estis. Volvite ad me iam nunc saxum grande. Et dixit Saul. Dispergimini in vulgus et dicite eis ut adducat ad me unusquisque bovem suum et arietem, et occidite super istud et vescimini, et non peccabitis domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem, et occiderunt ibi. Edificavit autem Saul altare domino, tuncque primum cepit edificare altare domino. Et dixit Saul. Irruamus super Philistim nocte et vastemus eos usque dum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus. Omne quod bonum videtur in oculis tuis fac. Et ait sacerdos. Accedamus huc ad deum. Et consuluit Saul dominum dicens. Num persequar Philistim? Si trades eos in manus Israhel? Et non respondit ei in die illa. Dixitque Saul. Applicate huc universos angulos populi, et scitote et videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Vivit dominus salvator Israhel, quia si per Ionathan filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. Et ait ad universum Israhel. Separamini vos in partem unam, et ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul. Quod bonum videtur in oculis tuis fac. Et dixit Saul ad dominum. Domine deus Israhel da indicium. Quid est quod non responderis servo tuo hodie? Si in me aut in Ionatha filio meo est hec iniquitas, da ostensionem; aut si ita est in populo tuo hec iniquitas, da sanctitatem. Et deprehensus est Ionathas et Saul, populus autem exivit. Et ait Saul. Mittite sortem inter me et Ionathan filium meum. Et captus est Ionathas. Dixit autem Saul ad Ionathan. Indica mihi quid feceris. Et indicavit ei Ionathas et ait. Gustans gustavi in summitate virge que erat in manu mea paululum mellis, et ecce ego morior. Et ait Saul. Hec faciat mihi deus et hec addat, quia morte morieris Ionatha. Dixitque populus ad Saul. Ergone Ionathas morietur qui fecit salutem hanc magnam in Israhel? Hoc nefas est. Vivit dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Ionathan ut non moreretur. Recessitque Saul nec persecutus est Philistim. Porro Philistim abierunt in loca sua.

Et Saul confirmato regno super Israhel pugnabat per circuitum adversus omnes inimicos eius contra Moab et filios Ammon et Edom, et reges Suba, et Philisteos, et quocumque se verterat superabat. Congregatoque exercitu percussit Amalech, et eruit Israhel de manu vastatorum eius. Fuerunt autem filii Saul Ionathas et Iesui et Melchisua. Nomina duarum filiarum eius, nomen primogenite Merob, et nomen minoris Michol. Et nomen uxoris Saul Achinoem filia Achimaas. Et nomen principis militie eius Abner filius Ner patruelis Saul. Porro Chis fuerat pater Saul, et Ner pater Abner filius Abiel. Erat autem bellum potens adversum Philisteos omnibus diebus vite Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem et aptum ad prelium, sociabat eum sibi. Et dixit Samuel ad Saul. Me misit dominus ut ungerem te in regem super populum eius Israhel. Nunc ergo audi vocem domini. Hec dicit dominus exercituum. Recensui quecumque fecit Amalech Israheli, quomodo restitit ei in via cum ascenderet de Egypto. Nunc ergo vade et percute Amalech, et demolire universa eius. Non parcas ei, et non concupiscas ex rebus ipsius aliquid, sed interfice a viro usque ad mulierem, et parvulum usque ad lactentem, bovem et ovem, camelum et asinum. Precepit itaque Saul populo et recensuit eos quasi agnos, ducenta milia peditum, et decem milia virorum Iuda. Cumque venisset Saul ad civitatem Amalech, tetendit insidias in torrente. Dixitque Saul Cyneo. Abite, recedite atque discedite ab Amalech ne forte involvam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israhel cum ascenderent de Egypto. Et recessit Cyneus de medio Amalech. Percussitque Saul Amalech ab Evila donec venires Assur que est e regione Egypti. Et apprehendit Agag regem Amalech vivum, omne autem vulgus interfecit in ore gladii. Et pepercit Saul et populus Agag et optimis gregibus ovium et armentorum et vestibus et arietibus et universis que pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. Quicquid vero vile fuit et reprobum, hoc demoliti sunt.

Factum est autem verbum domini ad Samuel dicens. Penitet me quod constituerim Saul regem, quia dereliquit me et verba mea opere non implevit. Contristatusque est Samuel, et clamavit ad dominum tota nocte. Cumque de nocte surrexisset Samuel ut iret ad Saul mane, nuntiatum est Samueli quod venisset Saul in Carmelum, et erexisset sibi fornicem triumphalem; et reversus transisset descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, et Saul offerebat holocaustum domino de initiis predarum quas attulerat ex Amalech. Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul. Benedictus tu domino, implevi verbum domini. Dixitque Samuel. Et que est hec vox gregum que resonat in auribus meis et armentorum quam ego audio? Et ait Saul. De Amalech adduxerunt ea. Pepercit enim populus melioribus ovibus et armentis ut immolarentur domino, reliqua vero occidimus. Ait autem Samuel ad Saul. Sine me et indicabo tibi que locutus sit dominus ad me nocte. Dixitque ei. Loquere. Et ait Samuel. Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israhel factus es? Unxitque te dominus in regem super Israhel, et misit te dominus in via et ait. Vade et interfice peccatores Amalech, et pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum. Quare ergo non audisti vocem domini, sed versus es ad predam, et fecisti malum in oculis domini? Et ait Saul ad Samuelem. Immo audivi vocem domini et ambulavi in via per quam misit me dominus, et adduxi Agag regem Amalech, et Amalech interfeci. Tulit autem populus de preda oves et boves primitias eorum que cesa sunt, ut immolarent domino deo suo in Galgalis. Et ait Samuel. Numquid vult dominus holocausta et victimas, et non potius ut obediatur voci domini? Melior est enim obedientia quam victime, et auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus ydolatrie nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiecisti sermonem domini, abiecit te dominus ne sis rex. Dixitque Saul ad Samuelem. Peccavi quia prevaricatus sum sermonem domini et verba tua, timens populum et obediens voci eorum. Sed nunc porta queso peccatum meum, et revertere mecum ut adorem dominum. Et ait Samuel ad Saul. Non revertar tecum, quia proiecisti sermonem domini, et proiecit te dominus ne sis rex super Israhel. Et conversus est Samuel ut abiret. Ille autem apprehendit summitatem pallii eius que scissa est. Et ait ad eum Samuel. Scidit dominus regnum Israhel a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te. Porro triumphator in Israhel non parcet, et penitudine non flectetur; neque enim est homo ut agat penitentiam. At ille ait. Peccavi, sed nunc honora me coram senioribus populi mei et coram Israhel, et revertere mecum ut adorem dominum deum tuum. Reversus ergo Samuel secutus est Saulem, et adoravit dominum. Dixitque Samuel. Adducite ad me Agag regem Amalech. Et oblatus est ei Agag pinguissimus et tremens. Et dixit Agag. Siccine separat amara mors? Et ait Samuel. Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eum Samuel coram domino in Galgalis.

Abiit autem Samuel in Ramatha, Saul vero ascendit in domum suam in Gabaath. Et non vidit ultra Samuel Saul usque ad diem mortis sue. Verumtamen lugebat Samuel Saul, quoniam dominum penitebat quod constituisset eum super Israhel. Dixitque dominus ad Samuel. Usquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum ne regnet super Israhel? Imple cornu tuum oleo et veni ut mittam te ad Ysai Bethleemitem; providi enim in filiis eius mihi regem. Et ait Samuel. Quomodo vadam? Audiet enim Saul et interficiet me. Et ait dominus. Vitulum de armento tolles in manu tua et dices. Ad immolandum domino veni. Et vocabis Ysai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias, et unges quemcumque monstravero tibi. Fecit ergo Samuel sicut locutus est ei dominus. Venitque in Bethleem, et ammirati sunt seniores civitatis occurrentesque ei dixerunt. Pacificusne est ingressus tuus? Et ait. Pacificus. Ad immolandum domino veni. Sanctificamini et venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Ysai et filios eius, et vocavit eos ad sacrificium. Cumque ingressi essent, vidit Heliab et ait. Num coram domino est christus eius? Et dixit dominus ad Samuel. Ne respicias vultum eius neque altitudinem stature eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis iudico. Homo enim videt ea que parent, dominus autem intuetur cor. Et vocavit Ysai Aminadab et adduxit eum coram Samuel. Qui dixit. Nec hunc elegit dominus. Adduxit autem Ysai Samma, de quo ait. Etiam hunc non elegit dominus. Adduxit itaque Ysai septem filios suos coram Samuel. Et ait Samuel ad Ysai. Non elegit dominus ex istis. Dixitque Samuel ad Ysai. Numquid completi sunt filii? Qui respondit. Adhuc reliquus est parvulus, et pascit oves. Et ait Samuel. Mitte et adduc eum. Neque enim discumbemus priusquam ille huc venerit ad immolandum domino. Misit ergo et adduxit eum.

Erat autem rufus et pulcher aspectu decoraque facie. Et ait dominus: Surge et unge eum, ipse est enim. Tulit ergo samuel cornu olei et unxit eum in medio fratrum eius, et directus est spiritus domini in david in die illa et in reliquum. Surgensque samuel abiit in ramatha. Spiritus autem domini recessit a saul, et exagitabat eum spiritus nequam a domino. Dixeruntque servi saul ad eum: Ecce spiritus dei malus exagitat te. Iubeat dominus noster et servi tui qui coram te sunt, ut quaerant hominem scientem psallere cythara, ut quando te arripuerit spiritus domini malus psallat manu sua et levius feras. Et ait saul ad servos suos: Providete ergo mihi aliquem bene psallentem, et adducite eum ad me. Et respondens unus de pueris ait: Ecce vidi filium ysai bethleemitem scientem psallere, et fortissimum robore, et virum bellicosum, et prudentem in verbis, et virum pulchrum, et dominus est cum eo. Misit ergo saul nuntios ad ysai dicens: Mitte ad me david filium tuum qui est in pascuis. Tulitque ysai asinum plenum panibus et lagenam vini et hedum de capris unum, et misit per manum david filii sui saul. Et venit david ad saul et stetit coram eo. At ille dilexit eum nimis, et factus est eius armiger. Misitque saul ad ysai dicens: Stet david in conspectu meo, invenit enim gratiam in oculis meis. Igitur quandocumque spiritus dei malignus arripiebat saul, tollebat david cytharam et percutiebat manu sua, et refocillabatur saul et levius habebat; recedebat enim spiritus malus ab eo.

C ongregantes vero philistiim agmina in praelium, convenerunt in sochot iudae, et castrametati sunt inter sochot et azecha in finibus dommim. Porro saul et viri israel congregati venerunt in vallem terebinthi, et direxerunt aciem ad pugnandum contra philistiim. Et philistiim stabant super montem ex parte hac, et israel stabat super montem ex altera parte, vallisque erat inter eos. Et egressus est vir spurius de castris philistinorum nomine goliath de geth, altitudinis sex cubitorum et palmo; et cassis aerea super caput eius, et lorica hamata induebatur. Porro pondus loricae eius quinque milia siclorum aeris erat; et ocreas aereas habebat in cruribus, et clipeus aereus tegebat humeros eius. Hastile autem hastae eius erat quasi liciatorium texentium; ipsum autem ferrum hastae eius sexcentos siclos habebat ferri; et armiger eius antecedebat eum. Stansque clamabat adversum phalangas israel, et dicebat eis: Quare venistis parati ad praelium? Numquid ego non sum philisteus, et vos servi saul? Eligite ex vobis virum, et descendat ad singulare certamen. Si quiverit pugnare mecum et percusserit me, erimus vobis servi; si autem ego praevaluero et percussero eum, vos servi eritis et servietis nobis. Et aiebat philisteus: Ego exprobravi agminibus israel hodie: Date mihi virum, et ineat mecum singulare certamen. Audiens autem saul et omnes viri israelitae sermones philistei huiuscemodi, stupebant et metuebant nimis. David autem erat filius viri ephratei, de quo supra dictum est, de bethleem iuda, cui nomen erat ysai, qui habebat octo filios, et erat vir in diebus saul senex et grandaevus inter viros. Abierunt autem tres filii eius maiores post saul in praelium; et nomina trium filiorum eius qui perrexerant ad bellum, eliab primogenitus, et secundus abinadab, tertiusque samma. David autem erat minimus. Tribus ergo maioribus secutis saulem, abiit david et reversus est a saul, ut pasceret gregem patris sui in bethleem. Procedebat vero philisteus mane et vespere, et stabat quadraginta diebus. Dixit autem ysai ad david filium suum: Accipe fratribus tuis ephi polentae, et decem panes istos, et curre in castra ad fratres tuos; et decem formellas casei has deferes ad tribunum, et fratres tuos visitabis si recte agant, et cum quibus ordinati sunt disce. Saul autem et illi et omnes filii israel in valle terebinthi pugnabant adversum philistiim. Surrexit itaque david mane, et commendavit gregem custodi, et onustus abiit sicut praeceperat ei ysai. Et venit ad locum magala, et ad exercitum qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine. Direxerat enim aciem israel, sed et philistiim ex adverso fuerant praeparati. Derelinquens ergo david vasa quae attulerat sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, et interrogabat si omnia recte agerentur erga fratres suos. Cumque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens, goliath nomine, philisteus de geth, ex castris philistinorum; et loquente eo haec eadem verba, audivit david. Omnes autem israelitae cum vidissent virum, fugerunt a facie eius, timentes eum valde. Et dixit unus quispiam de israel: Num vidistis virum hunc qui ascendit? Ad exprobrandum enim israeli ascendit. Virum ergo qui percusserit eum ditabit rex divitiis magnis, et filiam suam dabit ei, et domum patris eius faciet absque tributo in israel. Et ait david ad viros qui stabant secum dicens: Quid dabitur viro qui percusserit philisteum hunc, et tulerit opprobrium de israel? Quis enim est hic philisteus incircumcisus, qui exprobravit acies dei viventis? Referebat autem ei populus eundem sermonem dicens: Haec dabuntur viro qui percusserit eum. Quod cum audisset eliab frater eius maior, loquente eo cum aliis, iratus est contra david et ait: Quare venisti, et quare dereliquisti pauculas oves illas in deserto? Ego novi superbiam tuam et nequitiam cordis tui, quia ut videres praelium descendisti. Et dixit david: Quid feci? Numquid non verbum est? Et declinavit paululum ab eo ad alium, dixitque eundem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut et prius. Audita sunt autem verba quae locutus est david, et annuntiata in conspectu saul. Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo; ego servus tuus vadam et pugnabo adversus philisteum. Et ait saul ad david: Non vales resistere philisteo isti nec pugnare adversus eum, quia puer es, hic autem vir bellator ab adolescentia sua.

D ixitque david ad saul: Pascebat servus tuus patris sui gregem, et veniebat leo vel ursus, et tollebat arietem de medio gregis; et sequebar eos et percutiebam, eruebamque de ore eorum; et illi consurgebant adversum me, et apprehendebam mentum eorum, et suffocabam interficiebamque eos. Nam et leonem et ursum interfeci ego servus tuus; erit igitur et philisteus hic incircumcisus quasi unus ex eis, quia ausus est maledicere exercitui dei viventis. Et ait david: Dominus qui eruit me de manu leonis et de manu ursi, ipse liberabit me de manu philistei huius. Dixit autem saul ad david: Vade, et dominus tecum sit. Et induit saul david vestimentis suis, et imposuit galeam aeream super caput eius, et vestivit eum lorica. Accinctus ergo david gladio eius super vestem suam, coepit temptare si armatus posset incedere; non enim habebat consuetudinem. Dixitque david ad saul: Non possum sic incedere, quia nec usum habeo. Et deposuit ea, et tulit baculum suum quem semper habebat in manibus, et elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, et misit eos in peram pastoralem quam habebat secum, et fundam manu tulit, et processit adversus philisteum. Ibat autem philisteus incedens et appropinquans adversum david, et armiger eius ante eum. Cumque inspexisset philisteus et vidisset david, despexit eum. Erat enim adolescens rufus et pulcher aspectu. Et dixit philisteus ad david: Numquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit philisteus david in diis suis, dixitque ad david: Veni ad me, et dabo carnes tuas volatilibus caeli et bestiis terrae. Dixit autem david ad philisteum: Tu venis ad me cum gladio et hasta et clipeo; ego autem venio ad te in nomine domini exercituum, dei agminum israel, quibus exprobrasti hodie. Et dabit te dominus in manu mea, et percutiam te et auferam caput tuum a te. Et dabo cadavera philistinorum hodie volatilibus caeli et bestiis terrae, ut sciat omnis terra quia est dominus deus israel. Et noverit universa ecclesia quia non in gladio nec in hasta salvat dominus; ipsius est enim bellum, et tradet vos in manus nostras. Cum ergo surrexisset philisteus et veniret et appropinquaret contra david, festinavit david et cucurrit ad pugnam ex adverso philistei. Et misit manum suam ad peram, tulitque unum lapidem et funda iecit. Et circumducens percussit philisteum in fronte, et infixus est lapis in fronte eius, et cecidit in faciem suam super terram. Praevaluitque david adversus philisteum in funda et lapide, percussumque philisteum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu david, cucurrit et stetit super philisteum, et tulit gladium eius et eduxit de vagina sua, et interfecit eum, praeciditque caput eius. Videntes autem philistiim quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt. Et consurgentes viri israel et iuda vociferati sunt, et persecuti sunt philisteos usque dum venirent in vallem et usque dum venirent ad portas accaron. Cecideruntque vulnerati de philistiim in via saraim usque ad geth et usque accaron. Et revertentes filii israel postquam persecuti fuerant philisteos, invaserunt castra eorum. Assumens autem david caput philistei, attulit illud in hierusalem; arma vero eius posuit in tabernaculo suo. Eo autem tempore quo viderat saul david egredientem contra philisteum, ait ad abner principem militiae: De qua stirpe descendit hic adolescens, abner? Dixitque abner: Vivit anima tua rex, si novi. Et ait rex: Interroga tu cuius filius sit iste puer. Cumque regressus esset david percusso philisteo, tulit eum abner et introduxit coram saul, caput philistei habentem in manu. Et ait ad eum saul: De qua progenie es, o adolescens? Dixitque david: Filius servi tui ysai bethleemitae ego sum.

I Et factum est cum complesset loqui ad saul, anima ionathae colligata est animae david, et dilexit eum ionathas quasi animam suam. Tulitque eum saul in die illa, et non concessit ei ut reverteretur in domum patris sui. Inierunt autem ionathas et david foedus; diligebat enim eum quasi animam suam. Nam expoliavit se ionathas tunica qua erat indutus, et dedit eam david, et reliqua vestimenta sua usque ad gladium et arcum suum et usque ad balteum. Egrediebatur quoque david ad omnia quaecumque misisset eum saul, et prudenter se agebat. Posuitque eum saul super viros belli, et acceptus erat in oculis universi populi, maximeque in conspectu famulorum saul. Porro cum reverteretur percusso philisteo david, egressae sunt mulieres de universis urbibus israel, cantantes chorosque ducentes in occursum saul regis in tympanis laetitiae et in sistris. Et praecinebant mulieres ludentes atque dicentes: Percussit saul mille, et david decem milia. Iratus est autem saul nimis, et displicuit in oculis eius iste sermo. Dixitque: Dederunt david decem milia, et mihi dederunt mille; quid ei superest nisi solum regnum? Non rectis ergo oculis saul aspiciebat david a die illa et deinceps. Post diem autem alteram invasit spiritus dei malus saul, et prophetabat in medio domus suae. David autem psallebat manu sua sicut per singulos dies. Tenebatque saul lanceam, et misit eam putans quod configere posset david cum pariete; et declinavit david a facie eius secundo. Et timuit saul david, eo quod dominus esset cum eo et a se recessisset. Amovit ergo eum saul a se, et fecit eum tribunum super mille viros; et egrediebatur et intrabat in conspectu populi. In omnibus quoque viis suis david prudenter agebat, et dominus erat cum eo. Vidit itaque saul quod prudens esset nimis, et coepit cavere eum. Omnis autem israel et iuda diligebat david; ipse enim ingrediebatur et egrediebatur ante eos. Dixitque saul ad david: Ecce filia mea maior merob, ipsam dabo tibi uxorem; tantummodo esto vir fortis et proeliare bella domini. Saul autem reputabat dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit super eum manus philistinorum. Ait autem david ad saul: Quis ego sum, aut quae est vita mea, aut cognatio patris mei in israel, ut fiam gener regis?

F actum est autem tempus cum deberet dari merob filia saul david, data est hadrieli molathitae uxor. Dilexit autem michol filia saul altera david, et nuntiatum est saul, et placuit ei. Dixitque saul: Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, et sit super eum manus philistinorum. Dixit ergo saul ad david: In duabus rebus gener meus eris hodie. Et mandavit saul servis suis: Loquimini ad david clam me dicentes: Ecce places regi, et omnes servi eius diligunt te; nunc ergo esto gener regis. Et locuti sunt servi saul in auribus david omnia verba haec. Et ait david: Num parum vobis videtur generum esse regis? Ego autem sum vir pauper et tenuis. Et renuntiaverunt servi saul regi dicentes: Huiuscemodi verba locutus est david. Dixit autem saul: Sic loquimini ad david: Non habet rex necesse sponsalia, nisi tantum centum praeputia philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porro saul cogitabat tradere david in manibus philistinorum. Cumque renuntiassent servi eius david verba quae dixerat saul, placuit sermo in oculis david ut fieret gener regis. Et post dies paucos surgens david abiit cum viris qui cum eo erant, et percussit ex philistiim ducentos viros, et attulit praeputia eorum, et annumeravit ea regi ut esset gener regis. Dedit itaque ei saul michol filiam suam uxorem. Et vidit saul et intellexit quia dominus esset cum david. Michol autem filia saul diligebat eum. Et saul magis coepit timere david, factusque est saul inimicus david cunctis diebus. Et egressi sunt principes philistinorum. A principio autem egressionis eorum prudentius se agebat david quam omnes servi saul, et celebre factum est nomen eius nimis.

Locutus est autem saul ad ionathan filium suum et ad omnes servos suos ut occiderent david. Porro ionathas filius saul diligebat david valde. Et indicavit ionathas david dicens: Quaerit saul pater meus occidere te; quapropter observa te mane, et manebis clam et absconderis. Ego autem egrediens stabo iuxta patrem meum in agro ubicumque fueris, et ego loquar de te ad patrem meum.

et quodcumque videro nuntiabo tibi. Locutus est ergo Ionathas de David bona ad Saul patrem suum, dixitque ad eum: Ne pecces rex in servum tuum David, quia non peccavit tibi, et opera eius bona sunt tibi valde. Posuit animam suam in manu sua, et percussit philisteum, et fecit dominus salutem magnam universo Israheli. Vidisti et letatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque culpa? Quod cum audisset Saul, placatus voce Ionathe iuravit: Vivit dominus, quia non occidetur. Vocavit itaque Ionathas David, et indicavit ei omnia verba hec. Et introduxit Ionathas David ad Saul, et fuit ante eum sicut fuerat heri et nudius tertius.

Motum est autem rursum bellum, et egressus David pugnabat adversum philisteum, percussitque eos plaga magna, et fugerunt a facie eius. Et factus est spiritus dei malus in Saul. Sedebat autem in domo sua, et tenebat lanceam. Porro David psallebat in manu sua. Nisusque est Saul configere lancea David in pariete, et declinavit David a facie Saul. Lancea autem casso vulnere perlata est in parietem, et David fugit et salvatus est nocte illa. Misit ergo Saul satellites suos nocte in domum David ut custodirent eum, et interficeretur mane. Quod cum annunciasset David Michol uxor sua dicens: Nisi salvaveris te nocte hac, cras morieris: deposuit eum per fenestram. Porro ille aufugit atque salvatus est. Tulit autem Michol statuam et posuit eam super lectum, et pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius, et operuit eam vestimentis. Misit autem Saul apparitores qui raperent David, et responsum est quod egrotaret. Rursumque misit Saul nuncios ut viderent David dicens: Afferte eum ad me in lecto ut occidatur. Cumque venissent nuncii, inventum est simulachrum super lectum, et pelles caprarum ad caput eius. Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illusisti michi, et dimisisti inimicum meum ut fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est michi: Dimitte me, alioquin interficiam te. David autem fugiens salvatus est, et venit ad Samuel in Ramatha, et nunciavit ei omnia que fecerat sibi Saul. Et abierunt ipse et Samuel, et morati sunt in Naioth. Nunciatum est autem Saul a dicentibus: Ecce David in Naioth in Rama. Misit ergo Saul lictores ut raperent David. Qui cum vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, et Samuel stantem super eos, factus est etiam in illis spiritus domini, et prophetare ceperunt etiam ipsi. Quod cum nunciatum esset Sauli, misit alios nuncios. Prophetaverunt autem et illi. Et rursum Saul misit tertios nuncios, qui et ipsi prophetaverunt. Et iratus iracundia Saul, abiit etiam ipse in Ramatha, et venit usque ad cisternam magnam que est in Socoth, et interrogavit et dixit: In quo loco sunt Samuel et David? Dictumque est ei: Ecce in Naioth sunt in Ramatha. Et abiit in Naioth in Ramatha, et factus est etiam super eum spiritus domini, et ambulabat ingrediens et prophetabat usque dum veniret in Naioth in Rama. Et expoliavit se etiam vestimentis suis, et prophetavit cum ceteris coram Samuel. Et cecinit nudus tota die illa et nocte. Unde et exivit proverbium: Num et Saul inter prophetas?

Fugit autem David de Naioth que est in Rama, veniensque locutus est coram Ionathan: Quid feci? Que est iniquitas mea, et quod peccatum meum in patrem tuum, quia querit animam meam? Qui dixit ei: Absit, a te non morieris. Neque enim faciet pater meus quicquam grande vel parvum, nisi prius indicaverit michi. Hunc ergo celavit me sermonem pater meus tantummodo? Nequaquam erit istud. Et iuravit rursum David. Et ille ait: Scit profecto pater tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, et dicet: Nesciat hoc Ionathas, ne forte tristetur. Quin immo vivit dominus et vivit anima tua, quia uno tantum (ut ita dicam) gradu ego morsque dividimur. Et ait Ionathas ad David: Quodcumque dixerit michi anima tua faciam tibi. Dixit autem David ad Ionathan: Ecce kalende sunt crastino, et ego ex more sedere soleo iuxta regem ad vescendum. Dimitte ergo me ut abscondar in agro usque ad vesperam diei tertie. Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogavit me David ut iret celeriter in Bethleem civitatem suam, quia victime sollempnes ibi sunt universis contribulibus suis. Si dixerit: Bene, pax erit servo tuo. Si autem fuerit iratus, scito quia completa est malicia eius. Fac ergo misericordiam in servum tuum, quia fedus domini me famulum tuum tecum inire fecisti. Si autem est in me aliqua iniquitas, tu interfice me, et ad patrem tuum ne introducas me. Et ait Ionathas: Absit hoc a te. Neque enim fieri potest ut si certe cognovero completam esse patris mei maliciam contra te, non annunciem tibi. Respondit David ad Ionathan: Quis renunciabit michi si quid forte responderit tibi pater tuus dure de me? Et ait Ionathas ad David: Veni, et egrediamur in agrum. Cumque exissent ambo in agrum, ait Ionathas ad David: Domine deus Israel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie, et aliquid boni fuerit super David, et non statim misero ad te et notum tibi fecero, hec faciat dominus Ionathan et hec augeat. Si autem perseveraverit patris mei malicia adversum te, revelabo aurem tuam, et dimittam te ut vadas in pace, et sit dominus tecum sicut fuit cum patre meo. Et si vixero, facies michi misericordiam domini; si vero mortuus fuero, non auferes misericordiam tuam a domo mea usque in sempiternum. Aut si non fecero, quando eradicaverit dominus inimicos David unumquemque de terra, auferat Ionathan de domo sua, et requirat dominus de manu inimicorum David.

68

Pepigit ergo Ionathas fedus cum domo David. Et addidit Ionathas deierare David, eo quod diligeret illum; sicut animam enim suam, ita diligebat eum. Dixitque ad eum Ionathas: Cras kalende sunt, et requireris. Requiretur enim sessio tua usque perendie. Descendes ergo festinus, et venies in locum ubi celandus es, in die qua operari licet, et sedebis iuxta lapidem cui nomen est Ezel. Et ego tres sagittas mittam iuxta eum, et iaciam quasi exercens me ad signum. Mittam quoque et puerum dicens ei: Vade et affer michi sagittas. Si dixero puero: Ecce sagitte intra te sunt, tolle eas; tu veni ad me, quia pax tibi est et nichil mali, vivit dominus. Si autem sic locutus fuero: Ecce sagitte ultra te sunt; vade, quia dimisit te dominus. De verbo autem quod locuti sumus ego et tu, sit dominus inter me et te usque in sempiternum. Absconditus est ergo David in agro. Et venerunt kalende, et sedit rex ad comedendum panem. Cumque sedisset rex super cathedram suam secundum consuetudinem que erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, et sedit Abner ex latere Saul. Vacuusque apparuit locus David. Et non est locutus Saul quicquam in die illa. Cogitabat enim quod forte evenisset ei ut non esset mundus nec purificatus. Cumque illuxisset dies secunda post kalendas, rursum apparuit vacuus locus David. Dixitque Saul ad Ionathan filium suum: Cur non venit filius Ysai nec heri nec hodie ad vescendum? Et respondit Ionathas Sauli: Rogavit me obnixe ut iret in Bethleem, et ait: Dimitte me, quoniam sacrificium sollempne est in civitate; unus de fratribus accersivit me. Nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, vadam cito et videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis. Iratus autem Saul adversum Ionathan dixit ei: Fili mulieris ultro virum rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Ysai in confusionem tuam, et in confusionem ignominiose matris tue? Omnibus enim diebus quibus filius Ysai vixerit super terram, non stabilieris tu neque regnum tuum. Itaque iam nunc mitte et adduc eum ad me, quia filius mortis est. Respondens autem Ionathas Sauli patri suo ait: Quare moritur? Quid fecit? Et arripuit Saul lanceam ut percuteret eum. Et intellexit Ionathas quod diffinitum esset a patre suo ut interficeret David. Surrexit ergo Ionathas a mensa in ira furoris, et non comedit in die kalendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eo quod confudisset eum pater suus. Cumque illuxisset mane, venit Ionathas in agrum iuxta placitum David, et puer parvulus cum eo. Et ait ad puerum suum: Vade et affer michi sagittas quas iacio. Cumque puer cucurrisset, iecit aliam sagittam trans puerum. Venit itaque puer ad locum iaculi quod miserat Ionathas, et clamavit Ionathas post tergum pueri et ait: Ecce ibi sagitta porro ultra te est. Clamavitque iterum Ionathas post tergum pueri dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Ionathe sagittas, et attulit ad dominum suum, et quid ageretur penitus ignorabat; tantummodo enim Ionathas et David rem noverant. Dedit ergo Ionathas arma sua puero et dixit ei: Vade, defer in civitatem. Cumque abisset puer, surrexit David de loco qui vergebat ad austrum, et cadens pronus in terram adoravit tercio, et osculantes alterutrum fleverunt pariter, David autem amplius. Dixit ergo Ionathas ad David: Vade in pace. Quecumque iuravimus ambo in nomine domini dicentes: Dominus sit inter me et te, et inter semen meum et semen tuum usque in sempiternum. Et surrexit David et abiit; sed et Ionathas ingressus est civitatem.

Venit autem David in Nobe ad Achimelech sacerdotem. Et obstupuit Achimelech eo quod venisset David, et dixit ei: Quare tu solus, et nullus est tecum? Et ait David ad Achimelech sacerdotem: Rex precepit michi sermonem, et dixit: Nemo sciat rem propter quam a me missus es, et cuiusmodi tibi precepta dederim. Nam et pueris condixi in illum et illum locum. Nunc ergo si quid habes ad manum, vel quinque panes, da michi, aut quicquid inveneris. Et respondens sacerdos David ait ei: Non habeo panes laicos ad manum, sed tantum panem sanctum. Si mundi sunt pueri, maxime a mulieribus. Et respondit David sacerdoti et dixit ei: Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri et nudiustertius quando egrediebamur, et vasa puerorum fuerunt sancta. Porro via hec polluta est, sed et ipsa hodie sanctificabitur in vasis. Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. Neque enim erat ibi panis, nisi tantum panes propositionis qui sublati fuerant a facie domini, ut ponerentur panes calidi. Erat autem ibi vir quidam de servis Saul in die illa intus in tabernaculo domini, et nomen eius Doech ydumeus, potentissimus pastorum Saul. Dixit autem David ad Achimelech: Si habes hic ad manum hastam aut gladium? quia gladium meum et arma mea non tuli mecum; sermo enim regis urgebat. Et dixit sacerdos: Gladius Goliad philistei quem percussisti in valle Therebinti est involutus pallio post ephod. Si istum vis tollere, tolle; neque enim alius hic absque eo. Et ait David: Non est huic alter similis; da michi eum. Surrexit itaque David et fugit a facie Saul, et venit ad Achis regem Geth. Dixeruntque servi Achis ad eum cum vidissent David: Numquid non iste est David rex terre? Nonne huic cantabant per choros dicentes: Percussit Saul mille, et David decem milia? Posuit autem David sermones istos in corde suo, et extimuit valde a facie Achis regis Geth. Et immutavit os suum coram eis, et collabebatur inter manus eorum, et impingebat in ostia porte, defluebantque salive eius in barbam. Et ait Achis ad servos suos: Vidistis hominem insanum? Quare adduxistis eum ad me? An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum ut fureret me presente? Dimittite illum hinc, et ne ingrediatur domum meam. Abiit ergo inde David, et fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres eius et omnis domus patris eius, descenderunt ad eum illuc. Et convenerunt ad eum omnes qui erant in angustia constituti, et oppressi ere alieno, et amaro animo, et factus est eorum princeps. Fueruntque cum eo quasi quadringenti viri. Et profectus est David inde in Masphat, que est Moab, et dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus et mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat michi deus. Et reliquit eos ante faciem regis Moab, manseruntque apud eum cunctis diebus quibus David fuerat in presidio.

XXX

Dixitque Gad propheta ad David: Noli manere in presidio; proficiscere et vade in terram Iuda. Et profectus est David, et venit in saltum Areth. Et audivit Saul quod apparuisset David et viri qui erant cum eo. Saul autem cum maneret in Gabaa, et esset in nemore quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctique servi eius circumstarent eum, ait ad servos suos qui assistebant ei: Audite, filii Iemini: Numquid omnibus vobis dabit filius Ysai agros et vineas, et universos vos faciet tribunos et centuriones, quia coniurastis omnes adversum me, et non est qui michi renunciet, maxime cum filius meus iunxerit fedus cum filio Ysai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annunciet michi, eo quod suscitaverit filius meus servum meum adversum me insidiatorem michi usque hodie. Respondens autem Doech ydumeus qui assistebat et erat primus inter servos Saul: Vidi, inquit, filium Ysai in Nobe apud Achimelech filium Achitob sacerdotem, qui consuluit pro eo dominum, et cibaria dedit ei, sed et gladium Goliad philistei dedit ei. Misit ergo rex Saul ad accersiendum Achimelech filium Achitob sacerdotem, et omnem domum patris eius sacerdotum qui erant in Nobe. Qui venerunt universi ad regem. Et ait Saul ad Achimelech: Audi, fili Achitob. Qui respondit: Presto sum, domine. Dixitque ad eum Saul: Quare coniurastis adversum me tu et filius Ysai, et dedisti ei panes et gladium, et consuluisti pro eo dominum, ut consurgeret adversum me insidiator usque hodie permanens? Respondensque Achimelech regi ait: Et quis in omnibus servis tuis sicut David fidelis, et gener regis, et pergens ad imperium tuum, et gloriosus in domo tua? Num hodie cepi consulere pro eo dominum? Absit hoc a me. Non suspicetur rex adversum servum suum rem huiuscemodi, in universa domo patris mei. Non enim scivit servus tuus quicquam super hoc negocio vel modicum vel grande. Dixitque rex Saul: Morte morieris, Achimelech, tu et omnis domus patris tui. Et ait rex emissariis qui

circumstabant eum: Convertimini et interficite sacerdotes domini; nam manus eorum cum David est, scientes quod fugisset et non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes domini. Et ait rex ad Doech: Convertere tu, et irrue in sacerdotes domini. Conversusque Doech Ydumeus irruit in sacerdotes et trucidavit in die illa octoginta quinque viros vestitos ephod lineo. Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros et mulieres, parvulos et lactentes, bovem et asinum, et ovem in ore gladii. Evadens autem unus filius Achimelech filii Achitob, cuius nomen erat Abiathar, fugit ad David, et annuntiavit ei quod occidisset Saul sacerdotes domini. Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa quod cum ibi esset Doech Ydumeus, proculdubio annuntiaret Saul. Ego sum reus omnium animarum domus patris tui. Mane mecum, ne timeas. Si quis quesierit animam tuam, querat et animam meam, mecumque servaberis. Et annuntiaverunt David dicentes: Ecce Philistiim oppugnant Ceila, et diripiunt areas.

Consuluit ergo David dominum dicens: Num vadam et percutiam Philisteos istos? Et ait dominus ad David: Vade et percuties Philisteos, et salvabis Ceila. Et dixerunt viri qui erant cum David ad eum: Ecce nos hic in Iudea consistentes timemus; quanto magis si ierimus in Ceila adversus agmina Philistinorum? Rursum David consuluit dominum. Qui respondens ait: Surge et vade in Ceila; ego enim tradam Philisteos in manu tua. Abiit David et viri eius in Ceila, et pugnavit adversus Philisteos, et abegit iumenta eorum, et percussit eos plaga magna; et salvavit David habitatores Ceile. Porro eo tempore quo fugerat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceila, ephod secum habens descenderat. Nuntiatum est autem Saul quod venisset David in Ceila. Et ait Saul: Tradidit eum dominus in manus meas, conclususque est introgressus urbem, in qua porte et sere sunt. Et precepit Saul omni populo ad pugnam descendere in Ceila, et obsidere David et viros eius. Quod cum rescisset David quia preparasset ei Saul insidias, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod. Et ait David: Domine deus Israel, audivit famam servus tuus quod disponat Saul venire ad Ceila, ut evertat urbem propter me. Si tradent me viri Ceile in manus eius? et si descendet Saul sicut audivit servus tuus? Domine deus Israel, indica servo tuo. Et ait dominus: Descendet. Dixitque rursum David: Si tradent me viri Ceile et viros qui mecum sunt in manus Saul? Dixitque dominus: Tradent. Surrexit ergo David et viri eius quasi sexcenti, et egressi de Ceila huc atque illuc vagabantur incerti. Nuntiatumque est Saul quod fugisset David et salvatus esset; quam ob rem dissimulavit exire. Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph in monte opaco. Querebat tamen eum Saul cunctis diebus; et non tradidit eum dominus in manus eius. Et vidit David quod egressus esset Saul ut quereret animam eius. Porro David erat in deserto Ziph in silva. Et surrexit Ionathas filius Saul et abiit ad David in silva, et confortavit manus eius in deo. Dixitque ei: Ne timeas; neque enim inveniet te manus Saul patris mei, et tu regnabis super Israel, et ego ero tibi secundus. Sed et Saul pater meus scit hoc. Percussit ergo uterque foedus coram domino. Mansitque David in silva; Ionathas autem reversus est in domum suam. Ascenderunt autem Ziphei ad Saul in Gabaa dicentes: Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis in silva, in colle Achile, que est ad dexteram deserti? Nunc ergo sicut desideravit anima tua ut descenderes, descende; nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis. Dixitque Saul: Benedicti vos domino, quia doluistis vicem meam. Abite ergo et diligentius preparate, et curiosius agite, et considerate locum ubi sit pes eius, vel quis viderit eum ibi; recogitat enim de me quod callide insidier ei. Considerate et videte omnia latibula eius in quibus absconditur, et revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum. Quod si etiam se abstruserit, perscrutabor eum in cunctis milibus Iuda. At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul. David autem et viri eius erant in deserto Maon in campestribus, ad dexteram Hiesimuth. Iit ergo Saul et socii eius ad querendum eum. Et nuntiatum est David; statimque descendit ad petram, et versabatur in deserto Maon. Quod cum audisset Saul, persecutus est David in deserto Maon. Et ibat Saul ad latus montis ex parte una; David autem et viri eius erant in latere montis ex parte altera. Porro David desperabat se posse evadere a facie Saul. Itaque Saul et viri eius in modum corone cingebant David et viros eius ut caperent eos. Et nuntius venit ad Saul dicens: Festina et veni, quia infuderunt se Philistei super terram. Reversus est ergo Saul desistens persequi David, et perrexit in occursum Philistinorum; et fugerunt Philistiim. Propter hoc vocaverunt locum illum Petram dividentem. Ascendit ergo David inde, et habitavit in locis tutissimis Engaddi. Assumens ergo Saul tria milia virorum electorum ex omni Israel, perrexit ad investigandum David et viros eius etiam super abruptissimas petras que solis ibicibus pervie sunt. Et venit ad caulas ovium que se offerebant vianti. Eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul ut purgaret ventrem. Porro David et viri eius in interiori parte spelunce latebant. Et dixerunt servi David ad eum: Ecce dies de qua locutus est dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David et precidit oram clamidis Saul silenter. Post hec percussit cor suum David, eo quod abscidisset oram clamidis Saul. Dixitque ad viros suos: Propitius mihi sit dominus ne faciam hanc rem domino meo, christo domini, ut mittam manum meam in eum, quia christus domini est. Vivit dominus, quia nisi dominus percusserit eum, aut dies eius venerit ut moriatur, aut descendens in prelium perierit, propitius mihi sit dominus ut non mittam manum meam in christum domini. Et confregit David viros suos sermonibus, et non permisit eos ut consurgerent in Saul. Porro Saul surgens de spelunca pergebat cepto itinere. Surrexit autem et David post eum, et egressus de spelunca clamavit post tergum Saul dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se. Et inclinans se David pronus in terram adoravit, dixitque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium: David querit malum adversum te? Ecce hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te dominus in manu mea in spelunca, et cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. Dixi enim: Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus domini est. Quin potius pater mi vide et cognosce oram clamidis tue; nolui extendere manum meam in te. Animadverte et vide quia non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te; tu autem insidiaris anime mee ut auferas eam. Iudicet dominus inter me et te, et ulciscatur me dominus ex te; manus autem mea non sit in te. Sicut et in proverbio antiquo dicitur: Ab impiis egredietur impietas. Manus ergo mea non sit in te. Quem persequeris rex Israel? quem persequeris? Canem mortuum persequeris, et pulicem unum. Sit dominus iudex, et iudicet inter me et te; et videat et iudicet causam meam, et eruat me de manu tua. Cum autem complesset David loquens sermones huiuscemodi ad Saul, dixit Saul: Numquid vox tua hec est, fili mi David? Et elevavit Saul vocem suam et flevit. Dixitque ad David: Iustior tu es quam ego. Tu enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicasti mihi hodie que feceris mihi bona, quomodo tradiderit me dominus in manum tuam et non occideris me. Quis enim cum invenerit inimicum suum dimittet eum in via bona? Sed dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod operatus es in me. Et nunc scio quia certissime regnaturus sis, et habiturus in manu tua regnum Israel. Iura mihi in domino ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei. Et iuravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam, et David et viri eius ascenderunt ad tutiora loca.

Mortuus est Samuel, et congregatus est universus Israel et planxerunt eum, et sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgensque David descendit in desertum Pharan. Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, et possessio eius in Carmelo, et homo ille magnus nimis; erantque ei oves tria milia, et mille capre. Et accidit ut tonderetur grex eius in Carmelo. Nomen autem viri illius Nabal, et nomen uxoris eius Abigail. Eratque mulier illa prudentissima et speciosa; porro vir eius durus et pessimus et maliciosus. Erat autem de genere Caleph. Cum ergo audisset David in deserto quod tonderet Nabal gregem suum, misit decem iuvenes, et dixit eis: Ascendite in Carmelum, et venietis ad Nabal, et salutabitis eum ex nomine meo pacifice. Et dicetis: Sit fratribus meis et tibi pax, et domui tue, et omnibus quecumque habes sit pax. Et multis annis salvos facientes tuos et omnia tua. Audivi quod tonderent pastores tui oves qui erant nobiscum in deserto; numquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit eis quicquam de grege omni tempore quo fuerunt nobiscum in Carmelo. Interroga pueros tuos et indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis; in die enim bona venimus. Quodcumque invenerit manus tua da servis tuis et filio tuo David. Cumque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba hec ex nomine David, et siluerunt. Respondens autem Nabal pueris David ait: Quis est David? et quis est filius Ysai? Hodie increverunt servi qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos et aquas meas et carnes pecorum meorum que occidi tonsoribus meis, et dabo viris quos nescio unde sint? Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, et reversi venerunt et nuntiaverunt ei omnia verba Nabal que dixerat. Et ait David pueris suis: Accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est et David ense suo; et secuti sunt David quasi quadringenti viri; porro ducenti remanserunt ad sarcinas. Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris dicens: Ecce misit David de deserto ut benediceret domino nostro, et aversatus est eos. Homines isti boni satis fuere nobis, et non molesti; nec quicquam aliquando periit omni tempore quo fuimus conversati cum eis in deserto. Pro muro erant nobis tam in nocte quam in die omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges. Quam ob rem considera et recogita quid facias, quia completa est malicia adversus virum tuum et adversus domum tuam; et ipse filius est Belial, ita ut nemo possit ei loqui. Festinavit igitur Abigail et tulit ducentos panes et duos utres vini et quinque arietes coctos et tulit quinque sata polente et centum ligaturas uve passe et ducentas massas caricarum, et imposuit super asinos. Dixitque pueris suis: Precedite me; ecce ego post tergum sequar vos. Viro autem suo Nabal non indicavit. Cum ergo ascendisset asinum et descenderet ad radices montis, David et viri eius descendebant in occursum eius; quibus et illa occurrit. Et ait David: Vere frustra servavi omnia que huius erant in deserto, et non periit quicquam ex his que ad eum pertinebant; et reddidit mihi malum pro bono. Hec faciat deus inimicis David et hec addat, si reliquero de omnibus que ad eum pertinent usque mane mingentem ad parietem. Cum autem vidisset Abigail David, festinavit et descendit de asino, et procidit coram David super faciem suam, et adoravit super terram, et cecidit ad pedes eius et dixit: In me sit domine mi hec iniquitas. Loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis, et audi verba famule tue. Ne ponat obsecro dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal, quia secundum nomen suum stultus est, et est stulticia cum eo. Ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos domine mi quos misisti. Nunc ergo domine mi vivit dominus et vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem et salvavit manum tuam tibi; et nunc fiant sicut Nabal inimici tui et qui querunt domino meo malum. Quapropter suscipe benedictionem hanc quam attulit ancilla tua tibi domino meo, et da pueris tuis qui sequuntur te dominum meum. Aufer iniquitatem famule tue. Faciens enim faciet dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prelia domini domine mi tu preliaris. Malicia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vite tue. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te et querens animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium apud dominum deum tuum. Porro anima inimicorum tuorum rotabitur quasi in impetu et circulo funde. Cum ergo fecerit tibi dominus domino meo omnia que locutus est bona de te, et constituerit te ducem super Israel, non erit tibi hoc in singultum et in scrupulum cordis domino meo quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris. Et cum benefecerit dominus domino meo, recordaberis ancille tue. Et ait David ad Abigail: Benedictus dominus deus Israel qui misit te hodie in occursum meum, et benedictum eloquium tuum, et benedicta tu que prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem et ulciscerer me manu mea. Alioquin vivit dominus deus Israel qui prohibuit me malum facere tibi: nisi cito venisses in occursum mihi, non remansisset de Nabal usque ad lucem matutinam mingens ad parietem. Suscepit ergo David de manu eius omnia que attulerat ei. Dixitque ei: Vade pacifice in domum tuam; ecce audivi vocem tuam et honoravi faciem tuam. Venit autem Abigail ad Nabal; et ecce erat ei convivium in domo eius quasi convivium regis, et cor Nabal iocundum. Erat enim ebrius nimis. Et non indicavit ei verbum pusillum vel grande usque mane. Diluculo autem cum digessisset vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba hec, et emortuum est cor eius intrinsecus, et factus est quasi lapis. Cumque pertransissent decem dies, percussit dominus Nabal et mortuus est. Quod cum audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus dominus qui iudicavit causam

M olipbru mei de manu nabal. & seruum suum custodiuit a malo
& malicia nabal reddidit dominus in caput eius.
Misit ergo dd & locut est ad abigail ut sumere eam sibi in uxorem.
Et uenere pueri dd ad abigail in carmelum & locuti st ad ea dicen
tes. Dauid misit nos ad te ut accipiat te sibi in uxore. Que con
surgens adorauit pna in tram & ait. Ecce famula tua sit i an
cillam. ut lauet pedes seruor domini mei. Et festinauit & sur
rexit abigail & ascendit sup asinum. & quinq; puelle ierunt se
cum pedissequę eius. & secuta est nuncios dd. & facta e illi uxor.
Sed & achinoem accepit dd de iezrahel. & fuit utraq; uxor ei.
Saul au dedit michol filiam suam uxore dd falti filio lais
qui erat de gallim. Et uenerunt ziphei ad saul in gabaa dicentes:
Ecce dd absconditus est in colle achile. que e ex aduerso solitu
dinis. Et surrexit saul & descendit in desertum ziph. & cu
eo tria milia uiror de electis isrl. ut quereret dd in deserto ziph.
Et castrametatus est saul in gabaa achile. que est ex aduerso so
litudinis in uia. Dauid au habitabat in deserto. Videns au qd
uenisset saul post se in desertum. misit exploratores & didicit
qd uenisset certissime. Et surrexit dd clam. & uenit ad locu
ubi erat saul. Cumq; uidisset locum in quo dormiebat saul. &
abner pnceps militię ei. & saulem dormiente in tentorio. &
reliquum uulgus p circuitum ei. ait dd ad achimelech etheum
& ad abisay filium sarue fratre ioab dicens. Quis descendet
mecum ad saul in castra. Dixitq; abisay. Ego descenda tecu.
Venerunt ergo dd & abisay ad pplm nocte & inuenerunt saulia
centem & dormientem in tentorio. & hastam fixam in tram
ad caput ei. abner au & pplm dormientes in circuitu ei. Dixitq;
abisay ad dd. Conclusit ds hodie inimicum tuum in manus
tuas. Nunc ergo pfodiam eum lancea in tra semel. & secdo op
n erit. Et dixit dd ad abisay. Ne interficias eum. Quis enim
extendet manum suam in xpm domini & innocens erit.
Et dix dd. Viuit dominus qa nisi dns pcusserit eum. aut dies
ei uenerit ut moriat. aut in plio descendens pierit. ppici m
sit dominus ne extenda manu mea in xpm domini. Nc ergo
tolle hastam que e ad caput ei. & sciphum aque & abeamus.
Tulit ergo dd hasta & sciphum aque qui erat ad capud saul &
abierunt. Et n erat quisqm qui uideret & intelligeret & e
uigilaret sed omnes dormiebant quia sopor domini irruerat
sup eos. Cumq; transisset dd ex aduso. & stetisset i uertı
ce montis de longe. & esset grande interuallum int eos. clama
uit dauid ad pplm & ad abner filium ner dicens. Nonne re
spondebis abner. Et respondens abner ait. Quis es tu
qui clamas & inquietas regem. Et ait dd ad abner. Nuqd
non uir tues. Et quis alius similis tui in isrl. Qr ergo non
custodisti dnm tuum rege. Ingressus est enim unus de
turba. ut interficeret rege dnm tuum. Non est hoc bonu qd
fecisti. Viuit dominus quia filii mortis estis uos. quia n custo
distis dominum urm xpm domini. Nunc ergo uide ubi sit hasta
regis. & ubi sciphus aque qui erat ad capud eius. Cognouit au
saul uoce dd & dix. Numquid uox tua hec est fili mi dauid.
Et a dd. Vox mea domine mi rex. Et ait. Qua ob causam
psequit dominus seruum suum. Quid feci. Aut qd
est in manu mea malum. Nunc ergo audi oro domine mi rex
uerba serui tui. Si dominus incitat te ad usum me. odoretur
sacrificium. Si aute filii hominu maledicti st in conspectu domini
qui eiecerunt me hodie ut n habite in hereditate domini di
centes uade serui dnis alienis. Et nunc effundat sanguis m
in tra coram domino. quia egssus est rex isrl ut quereat pulice
unum. sic psequit pdix in montib: Et ait saul. Peccaui. re
uertere fili mi dauid. Nequaqm enim ultra male faciam t. eo qd
pciosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie. Apparet qd
stulte egerim. & ignorauerim multa nimis. Et respondens
dd ait. Ecce hasta regis. transeat unus de pueris & tollat
eam. Dominus au retribuet unicuiq; scdm iusticiam suam & fide.
Tradidit enim te dominus in manu mea. & nolui leuare manum
mea in xpm domini. Et sicut magnificata e anima tua hodie i
oculis meis. sic magnificabit anima mea in oculis domini. & libe
ret me de omni angustia. Ait ergo saul ad dd. Benedict tu
fili mi dd. Et quide faciens facies. & potens poteris. Abiit
au dd in uiam suam. & saul reuersus est in locum suum.
E t ait dauid in corde suo. Aliquando incidam uno die in man
saul. Nonne melius e ut fugia. & salue in tra philistinor. ut
desperet saul. cesset q; me querere in cunctis finib: isrl.
Fugiam ergo manus eius. Et surrexit dd & abiit ipse & sexcen
ti uiri cum eo. ad achis filium maoch rege geth. & habitauit
dd cum achis in geth & uiri ei & domus eius. & due uxores
ei achinoem iezrahelites. & abigail uxor nabal carmeli.
Et nunciatum est saul qd fugisset dd in geth. & n addi
dit ultra querere eum. Dixit autem dd ad achis. Si inueni
gratiam in oculis tuis. detur michi locus in una urbium regionis hui
ut habitem ibi. Cur enim manet seruus tuus in ciuitate regis
tecum. Dedit itaq; ei achis in die illa siceleg. Propt qua
causam facta est siceleg regum iuda usq; in die hanc. Fuit aute
numerus dierum quib: habitauit dd in regione philistinor. iiii
mensium. Et ascendit dd & uiri ei. & agebant pdas de iessuri.
& de gedri. & de amalechitis. Hi enim uagi habitabant in
tra antiquit euntib: sur usq; ad tram egypti. Et pcutiebat
dd omne tram. nec relinquebat uiuente. uirum ac muliere. Tol
lensq; oues & boues & asinos & camelos reuertebat & ue
niebat ad achis. Dicebat au ei achis. In quem irruisti hodie.
Respondebat dd. Contra meridie iude. & contra meridie
hieramel. & contra meridie ceni. Virum & muliere non uiuifi
cabat dd. nec adducebat in geth dicens. ne forte loquant aduusum
me. Hoc fecit dd & hoc erat decretum illi omnib: dieb: qb:
habitauit in regione philistinor. Credidit ergo ei achis dicens.
Multa mala opatt est contra pplm suum isrl. erit ergo m seru
sempiternus.
F actum est au in dieb: illis congregauert philistium agmina sua
ut ppararent ad bellum contra isrl. Dixitq; achis ad dd.
Sciens nc scito quia mecum egdieris i castris tu. & uiri tui.
Dixitq; dd ad achis. Nc scies que facturus est seruus tuus.
Et ait achis ad dd. Et ego custode capitis mei pona te
cunctis dieb: Samuel au mortuus e. planxitq; eum omnis
isrl. & sepelierunt eu in ramatha in urbe sua. & saul abstu
lit magos & ariolos de tra. Congregatiq; sunt philistium
& uenerunt & castrametati sunt in sunam. Congregauit
au & saul uniusum isrl. & uenit in gelboe. Et uidit saul
castra philistium & timuit. & expauit cor ei nimis. Consulu
itq; dominu & n respondit ei. neq; p somnia neq; p sacerdo
tes. neq; p prophas. Dixitq; saul seruis suis. Querite m
mulierem habentem pitone. & uadam ad eam & sciscitabor
p illam. Et dixerunt serui ei ad eum. Est mulier habens pito
nem in endor. Mutauit ergo habitum suum. uestitq; alis uestim
tis. & abiit ipse & duo uiri cum eo. Veneruntq; ad muliere nocte &
ait. Diuina m in pitone & suscita michi que dixero t. Et ait
mulier ad eum. Ecce tu nosti quanta fecerit saul. & quomodo
eraserit magos & ariolos de terra. Quare insidiaris anime me
ut occidar. Et iurauit ei saul in domino dicens. Viuit domin
quia n eueniet t qcqm mali ppt hanc rem. Dixitq; ei mulier.
Que suscitabo t. Qui ait. Samuele suscita michi. Cu au
uidisset mulier samuele. exclamauit uoce magna & dix ad
saul. Quare imposuisti m. Tu es enim saul. Dixitq; ei rex.
Noli timere. Quid uidisti. Et ait mulier ad saul. Deos
uidi ascendentes de tra. Dixitq; ei. Qualis est forma ei.
Que ait. Vir senex ascendit. & ipse amict est pallio. Et intel
lexit saul qd samuel esset. & inclinauit se sup faciem sua in
tra. & adorauit. Dix au samuel ad saul. Quare inquietasti
me ut suscitarer. Et ait saul. Coartor nimis. Siquide
philistium pugnant aduusum me. & ds recessit a me. & exau
dire me noluit neq; in manu pphtarum neq; p somnia. Voca
ui ergo te ut ostenderes m quid facia. Et ait samuel. Quid inte
rogas me cum dominus recesserit a te. & transierit ad emuli
tuum. Faciet t dns sic locut est in manu mea. & scindet
regnum de manu tua. & dabit illud pximo tuo dd. quia no
obedisti uoci domini. neq; fecisti iram furoris ei in amalech.
Idcirco qd pateris fecit tibi dominus hodie. & dabit dns
etia isrl tecum in manus philistium. Cras au tu & filii tui mecu
eritis. Sed & castra isrl tradet dominus in man philistium.
Statimq; saul cecidit porrect in tram. Extimuerat enim
uerba samuelis & robur n erat in eo. quia n comederat pa
ne tota die illa. Ingssa est itaq; mulier ad saul. Contur
bat enim erat ualde. Dixitq; ad eum. Ecce obediuit ancil
la tua uoci tue. & posui animam mea in manu tua. & au
diui sermones tuos quos locut es ad me. Nunc ergo & tu
audi uoce ancille tuę. ut ponam coram te buccellam panis
& comedens conualescas. & possis iter agere. Qui renuit
& ait. Non comeda. Coegerunt au eum serui sui & mulier.
& tandem audita uoce eor surrexit de tra & sedit sup le
ctum. Mulier au illa habebat uitulum pascuale in domo.
& festinauit & occidit eu. Tollensq; farina miscuit eam.
& coxit azimam & posuit ante saul & ante seruos ei.
Qui cum comedissent. surrexerunt & ambulauerunt per
totam noctem illam.
C ongregata sunt ergo philistium uniusa agmina in afech. sed &
israhel castrametatus est sup fonte qui erat in iezrahel. Sed
& satrape quidem philistium incedebant in centuriis & milib:
Dauid au & uiri eius erant in nouissimo agmine cum achis.
Dixeruntq; principes philistium ad achis. Quid sibi uolunt
hebrei isti. Et ait achis ad pncipes philistium. Nu ig
noratis dd qui fuit seruus saul regis isrl. & est apud me
multis dieb: t annis. & n inueni in eo quicqm ex die qua tns
fugit ad me usq; ad die hanc. Irati sunt au aduusus eum
principes philistium & dixerunt ei. Reuertat uir & sede
at in loco suo in quo constituisti eum. & n descendat nobiscum
in plium. & n sit consiliari nr. ne fiat nob aduusarius cu pre
liari ceperimus. Quomodo enim alit placare potest domınu
suum nisi in capitib: uiris. Nonne iste est dd cui cantabant
in choris dicentes pcussit saul in milib: suis. & dd in decem mi
lib: suis. Vocauit ergo achis dd & ait ei. Viuit dominus qa
rectus es tu & bonus in conspectu meo. & exit tuus & introit
tuus mecum est in castris & n inueni in te quicqm mali ex
die qua uenisti ad me usq; ad die hanc. sed satrapis n places.
Reuertere ergo & uade in pace. & n offendas oculos satrapa
rum philistium. Dixitq; dd ad achis. Quid enim feci aut qd in
uenisti in me seruo tuo a die qua fui in conspectu tuo usq; in die
hanc ut non ueniā & pugne contra inimicos domini mei regis.
Respondens au achis locut est ad dd. Scio quia bonus es
in oculis meis sic angls di. sed principes philistium dixert. non
ascendet nobiscum in plium. Igit consurge mane tu & serui
domini tui qui uenerunt tecum. & cum de nocte surrexeritis &
cepit dilucescere pgite. Surrexit itaq; de nocte dd ipse &
uiri ei ut pficiscerent mane & reuerterent ad tram philistium.
Philistium au ascendert in iezrahel. Cumq; uenisset dd &
uiri eius in siceleg die tcia. amalech impetum fecert ex parte
australi in siceleg & succenderunt eam igni. & captiuas duxe
rant mulieres ex ea a minimo usq; ad magnum & n interfecerat
quemqm sed secum duxerant. & pgebant itinere suo. Cum ergo
uenisset dd & uiri ei ad ciuitatem & inuenissent ea succen
sam igni. & uxores suas & filios suos & filias ductas esse
captiuas. leuauerunt dd & ppls qui erat cum eo uoces suas.
& planxerunt donec deficerent in eis lacrime. Siquide &
due uxores dd capte fuerant achinoem iezrahelites &
abigail uxor nabal carmeli. & contristat est dd ualde. Vo
lebat enim eum ppls lapidare: quia amara erat anima uniuscuiusq;
uiri sup filiis suis & filiab: Confortat est dd in domino. & ait
ad abiathar sacerdote filium achimelech. Applica ad me ephod.
Et applicuit abiathar ephod ad dd. Et consuluit dd dnm dicens.
Psequar an non latrunculos istos. & comphenda eos. Dixitq;
ei. Psequere. absq; dubio enim comphendes eos. & excuties
pdam. Abiit ergo dd ipse & sexcenti uiri q erant cu eo. & uene
runt usq; ad torrentem besor: & lassi quida substiterunt. Pse
cut e aute dd ipse & quadringenti uiri. Substiterant enim
ducenti qui lassi transire n poterant torrente besor. Et inue
nerunt uirum egyptium in agro. & adduxert eum ad dd. Dede
runtq; ei panem ut comederet & biberet aqm. sed & fragm
masse caricaru & duas ligaturas uue passe. Que cum come
disset reuersus est sps eius. & refocilat est. Non eni comede
rat pane neq; biberat aqm trib: dieb: & trib: noctib: Dixit
itaq: ei dd. Cuius es tu. t unde. & q pgis. Qui ait. Puer
egyptius ego sum. seruus uiri amalechite. Dereliquit au me dns
ms. quia egrotare cepi nudi tcia. Siquide nos erupimus ad au
stralem partem cerethi & contra iuda & ad meridie caleb &

siceleg succendimus igni. Dixitque ei David: Potes me ducere ad istum cuneum? Qui ait: Iura mihi per Deum quod non me occidas, et non tradas me in manus domini mei, et ducam te ad cuneum istum. Et iuravit ei David. Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem universae terrae comedentes et bibentes et quasi festum diem celebrantes pro cuncta praeda et spoliis quae ceperant de terra Philistiim et de terra Iuda. Et percussit eos David a vespere usque ad vesperam alterius diei, et non evasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes qui ascenderant camelos et fugerant. Eruit ergo David omnia quae tulerant Amalechitae, et duas uxores suas eruit. Nec defuit quisquam a parvo usque ad magnum tam de filiis quam de filiabus, et de spoliis et quaecumque rapuerant, omnia reduxit David. Et tulit universos greges et armenta, et minavit ante faciem suam. Dixeruntque: Haec est praeda David. Venit autem David ad ducentos viros qui lassi substiterant nec sequi potuerant David, et residere eos iusserat in torrente Besor. Qui egressi obviam David et populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum salutavit eos pacifice. Respondensque omnis vir pessimus et iniquus qui erat cum David dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quicquam de praeda quam eruimus, sed sufficiat unicuique uxor sua et filii, quos cum acceperint recedant. Dixit autem David: Non sic facietis fratres mei de his quae tradidit nobis Dominus, et custodivit nos, et dedit latrunculos qui eruperant adversum nos in manus nostras, nec audiet vos quisquam super sermone hoc. Aequa enim pars erit descendentis ad proelium et remanentis ad sarcinas, et similiter divident. Et factum est hoc ex illa die et deinceps constitutum et praefinitum et quasi lex in Israhel usque in hanc diem. Venit ergo David in Siceleg, et misit dona de praeda senioribus Iuda proximis suis dicens: Accipite benedictionem de praeda hostium Domini. His qui erant in Bethel, et qui in Ramoth ad meridiem, et qui in Iether, et qui in Aroer, et qui in Sephamoth, et qui in Esthamo, et qui in Rachala, et qui in urbibus Hieramehel, et qui in urbibus Ceni, et qui in Arama, et qui in Lacuasan, et qui in Athac, et qui in Ebron, et reliquis qui erant in his locis in quibus commoratus fuerat David ipse et viri eius.

Philistiim autem pugnabant adversus Israhel, et fugerunt viri Israhel ante faciem Philistiim, et ceciderunt interfecti in monte Gelboe. Irrueruntque Philistiim in Saul et filios eius, et percusserunt Ionathan et Abinadab et Melchisue filios Saul. Totumque pondus proelii versum est in Saul, et consecuti sunt eum sagittarii, et vulneratus est vehementer a sagittariis. Dixitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum et percute me, ne forte veniant incircumcisi isti et interficiant me illudentes mihi. Et noluit armiger eius; fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium et irruit super eum. Quod cum vidisset armiger eius, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum et mortuus est cum eo. Mortuus est ergo Saul et tres filii eius et armiger eius et universi viri eius in die illa pariter. Videntes autem filii Israhel qui erant trans vallem et trans Iordanem quod fugissent filii Israhelitae et quod mortuus esset Saul et filii eius, reliquerunt civitates suas et fugerunt, veneruntque Philistiim et habitaverunt ibi. Facta autem die altera venerunt Philistiim ut expoliarent interfectos, et invenerunt Saul et tres filios eius iacentes in monte Gelboe. Et praeciderunt caput Saul et expoliaverunt eum armis, et miserunt in terram Philistinorum per circuitum ut adnuntiaretur in templo idolorum et in populis. Et posuerunt arma eius in templo Astaroth, corpus vero eius suspenderunt in muro Bethsan. Quod cum audissent habitatores Iabes Galaad quaecumque fecerant Philistiim Saul, surrexerunt omnes viri fortissimi et ambulaverunt tota nocte, et tulerunt cadaver Saul et cadavera filiorum eius de muro Bethsan, veneruntque Iabes et combusserunt ea ibi. Et tulerunt ossa eorum et sepelierunt in nemore Iabes, et ieiunaverunt septem diebus.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

INCIPIT LIBER II.

FACTUM EST AUTEM POSTQUAM MORTUUS est Saul ut David reverteretur a caede Amalech et maneret in Siceleg duos dies, in die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste conscissa et pulvere aspersus caput. Et ut venit ad David, cecidit super faciem suam et adoravit. Dixitque ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De castris Israhel fugi. Et dixit ad eum David: Quod est verbum quod factum est? Indica mihi. Qui ait: Fugit populus de proelio, et multi corruentes e populo mortui sunt, sed et Saul et Ionathas filius eius interierunt. Dixitque David ad adolescentem qui nuntiabat ei: Unde scis quia mortuus est Saul et Ionathas filius eius? Et ait adolescens qui narrabat ei: Casu veni in monte Gelboe, et Saul incumbebat super hastam suam. Porro currus et equites adpropinquabant ei. Et conversus post tergum suum vidensque me vocavit. Cui cum respondissem: Adsum, dixit mihi: Quisnam es tu? Et aio ad eum: Amalechites sum. Et locutus est mihi: Sta super me et interfice me, quoniam tenent me angustiae et adhuc tota anima mea in me est. Stansque super eum occidi illum. Sciebam enim quia vivere non poterat post ruinam. Et tuli diadema quod erat in capite eius et armillam de brachio illius, et attuli ad te dominum meum huc. Adprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo. Et planxerunt et fleverunt et ieiunaverunt usque ad vesperam super Saul et super Ionathan filium eius et super populum Domini et super domum Israhel, quod corruissent gladio. Dixitque David ad iuvenem qui nuntiaverat ei: Unde es tu? Qui respondit: Filius hominis advenae Amalechites ego sum. Et ait ad eum David: Quare non timuisti mittere manum tuam ut occideres christum Domini? Vocansque David unum de pueris suis ait: Accedens irrue in eum. Qui percussit illum et mortuus est. Et ait ad eum David: Sanguis tuus super caput tuum; os enim tuum locutum est adversum te dicens: Ego interfeci christum Domini.

Planxit autem David planctum huiuscemodi super Saul et super Ionathan filium eius, et praecepit ut docerent filios Iudeorum planctum, sicut scriptum est in libro iustorum. Inclita Israhel super montes tuos interfecti sunt. Quomodo ceciderunt fortes? Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in compitis Ascalonis, ne forte laetentur filiae Philistiim, ne exultent filiae incircumcisorum. Montes Gelboe nec ros nec pluvia veniant super vos, nec sint agri primitiarum, quia ibi abiectus est clipeus fortium, clipeus Saul, quasi non esset unctus oleo. A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathae numquam rediit retrorsum, et gladius Saul non est reversus inanis. Saul et Ionathas amabiles et decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi. Aquilis velociores, leonibus fortiores. Filiae Israhel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui praebebat ornamenta aurea cultui vestro. Quomodo ceciderunt fortes in proelio? Ionathas in excelsis tuis occisus est. Doleo super te frater mi Ionatha, decore nimis et amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum, ita te diligebam. Quomodo ceciderunt robusti et perierunt arma bellica?

Igitur post haec consuluit David Dominum dicens: Num ascendam in unam de civitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque David: Quo ascendam? Et respondit ei: In Hebron. Ascendit ergo David et duae uxores eius, Achinoem Iezrahelites et Abigail uxor Nabal Carmeli. Sed et viros qui erant cum eo duxit David singulos cum domo sua, et manserunt in oppidis Hebron. Veneruntque viri Iuda et unxerunt ibi David ut regnaret super domum Iuda. Et nuntiatum est David quod viri Iabes Galaad sepelissent Saul. Misit ergo David nuntios ad viros Iabes Galaad dixitque ad eos: Benedicti vos Domino qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul et sepelistis eum. Et nunc retribuet quidem vobis Dominus misericordiam et veritatem, sed et ego reddam gratiam eo quod feceritis verbum istud. Confortentur manus vestrae et estote filii fortitudinis; licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me unxit domus Iuda in regem sibi.

Abner autem filius Ner princeps exercitus Saul tulit Isboseth filium Saul et circumduxit eum per castra, regemque constituit super Galaad et super Iessuri et super Iezrahel et super Effraim et super Beniamin et super Israhel universum. Quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul cum regnare coepisset super Israhel, et duobus annis regnavit super Israhel. Sola autem domus Iuda sequebatur David. Et fuit numerus dierum quos commoratus est David imperans in Hebron super domum Iuda septem annorum et sex mensium. Egressusque est Abner filius Ner et pueri Isboseth filii Saul de castris in Gabaon. Porro Ioab filius Sarviae et pueri David egressi sunt et occurrerunt eis iuxta piscinam in Gabaon. Et cum in unum convenissent e regione, sederunt hii ex una parte piscinae et illi ex altera. Dixitque Abner ad Ioab: Surgant pueri et ludant coram nobis. Et respondit Ioab: Surgant. Surrexerunt ergo et transierunt numero duodecim de Beniamin ex parte Isboseth filii Saul et duodecim de pueris David. Adprehensoque unusquisque capite comparis sui defixit gladium in latus contrarii, et ceciderunt simul. Vocatumque est nomen loci illius Ager robustorum in Gabaon. Et ortum est bellum durum satis in die illa, fugatusque est Abner et viri Israhel a pueris David. Erant autem ibi tres filii Sarviae, Ioab et Abisai et Asahel. Porro Asahel cursor velocissimus fuit quasi unus ex capreis quae morantur in silvis. Persequebatur autem Asahel Abner et non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner. Respexit itaque Abner post tergum suum et ait: Tu es Asahel? Qui respondit: Ego sum. Dixitque ei Abner: Vade ad dexteram sive ad sinistram, et adprehende unum de adolescentibus et tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asahel omittere quin urgeret eum. Rursumque locutus est Abner ad Asahel: Recede a me, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, et levare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum. Qui audire contempsit et noluit declinare. Percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine et transfodit, et mortuus est in eodem loco. Omnesque qui transibant per locum in quo ceciderat Asahel et mortuus erat subsistebant. Persequentibus autem Ioab et Abisai fugientem Abner, sol occubuit, et venerunt usque ad collem aquae ductus, qui est ex adverso vallis et itineris deserti in Gabaon. Congregatique sunt filii Beniamin ad Abner et conglobati in unum steterunt in summitate tumuli unius. Et exclamavit Abner ad Ioab et ait: Num usque ad internicionem tuus mucro desaeviet? An ignoras quod periculosa sit desperatio? Usquequo non dicis populo ut omittat persequi fratres suos? Et ait Ioab: Vivit Dominus, si locutus fuisses, mane recessisset populus persequens fratrem suum. Insonuit ergo Ioab bucina, et stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultra Israhel neque iniere certamen. Abner autem et viri eius abierunt per campestria tota nocte illa, et transierunt Iordanem, et lustrata omni Bethoron venerunt ad castra. Porro Ioab reversus omisso Abner congregavit omnem populum, et defuerunt de pueris David decem et novem viri excepto Asahel. Servi autem David percusserunt de Beniamin et de viris qui erant cum Abner trecentos sexaginta, qui et mortui sunt. Tuleruntque Asahel et sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethleem, et ambulaverunt tota nocte Ioab et viri qui erant cum eo, et in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

Facta est ergo longa concertatio inter domum Saul et inter domum David, David proficiens et semper se ipso robustior, domus autem Saul decrescens cotidie. Natique sunt filii David in Hebron, fuitque primogenitus eius Amnon de Achinoem Iezrahelitide, et post eum Cheldab de Abigail uxore Nabal Carmeli, porro tertius Absalon filius Maacha filiae Tholomai regis Gessur, quartus autem Adonias filius Aggith, et quintus Saphatias filius Abital, sextus quoque Iethraam de Egla uxore David. Hii nati sunt David in Hebron.

Cum ergo esset proelium inter domum Saul et domum David, Abner filius Ner regebat domum Saul. Fuerat autem Saul concubina nomine Respha filia Ahia. Dixitque Isboseth ad Abner: Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboseth ait: Numquid caput canis ego sum adversum Iuda hodie? [illegible]

qui fecerim misericordiam super domum saul patris tui, et super fratres et proximos eius, et non tradidi te in manu david. et tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie? Haec faciat deus abner et haec addat ei, nisi quomodo iuravit dominus david sic faciam cum eo, ut transferatur regnum de domo saul, et elevetur thronus david super israhel et super iudam a dan usque bersabee. Et non potuit ei respondere quicquam, quia metuebat illum. Misit ergo abner nuntios ad david pro se dicentes: Cuius est terra? Et ut loquerentur: Fac mecum amicitias, et erit manus mea tecum, et reducam ad te universum israhel. Qui ait: Optime, ego tecum amicitias. sed unam rem peto a te dicens: Non videbis faciem meam antequam adduxeris michol filiam saul. et sic venies et videbis me. Misit autem david nuntios ad isboseth filium saul dicens: Redde uxorem meam michol, quam despondi mihi centum praeputiis philisthiim. Misit ergo isboseth et tulit eam a viro suo faltiel filio lais. Sequebaturque eam vir suus plorans usque bahurim. Dixitque ad eum abner: Vade et revertere. Qui et reversus est.

Sermonem quoque intulit abner ad seniores israhel dicens: Tam heri quam nudius tertius quaerebatis david ut regnaret super vos. Nunc ergo facite, quoniam dominus locutus est ad david dicens: In manu servi mei david salvabo populum meum israhel de manu philisthiim et omnium inimicorum eius. Locutus est autem abner etiam ad beniamin, et abiit ut loqueretur ad david in hebron omnia quae placuerant israheli et universo beniamin. Venitque ad david in hebron cum viginti viris. Et fecit david abner et viris eius qui venerant cum eo convivium. Et dixit abner ad david: Surgam ut congregem ad te dominum meum regem omnem israhel, et ineam tecum foedus, et imperes omnibus sicut desiderat anima tua. Cum ergo deduxisset david abner et ille isset in pace, statim pueri david et ioab venerunt caesis latronibus cum praeda magna nimis. Abner autem non erat cum david in hebron, quia iam dimiserat eum et profectus fuerat in pace. et ioab et omnis exercitus qui erat cum eo postea venerant.

Nuntiatum est itaque ioab a narrantibus: Venit abner filius ner ad regem, et dimisit eum in pace. Et ingressus est ioab ad regem et ait: Quid fecisti? Ecce venit abner ad te; quare dimisisti eum, et abiit et recessit? Ignoras abner filium ner, quoniam ad hoc venit ut deciperet te, et sciret exitum tuum et introitum tuum, et nosset omnia quae agis? Egressus itaque ioab a david misit nuntios post abner, et reduxit eum a cisterna sira ignorante david. Cumque redisset abner in hebron, seorsum abduxit eum ioab ad medium portae ut loqueretur ei in dolo. et percussit illum ibi in inguine, et mortuus est in ultionem sanguinis asahel fratris eius. Quod cum audisset david rem iam gestam ait: Mundus ego sum et regnum meum apud dominum usque in sempiternum a sanguine abner filii ner. et veniat super caput ioab et super omnem domum patris eius. Nec deficiat de domo ioab fluxum seminis sustinens et leprosus et tenens fusum et cadens gladio et indigens pane. Igitur ioab et abisai frater eius interfecerunt abner, eo quod occidisset asahel fratrem eorum in gabaon in proelio.

Dixit autem david ad ioab et ad omnem populum qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra et accingimini saccis, et plangite ante exequias abner. Porro rex david sequebatur feretrum. Cumque sepelissent abner in hebron, levavit rex david vocem suam et flevit super tumulum abner. flevit autem et omnis populus. Plangensque rex abner ait: Nequaquam ut mori solent ignavi mortuus est abner. manus tuae non sunt ligatae, et pedes tui non sunt compedibus adgravati. sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus flevit super eum. Cumque venisset universa multitudo cibum capere cum david clara adhuc die, iuravit david dicens: Haec faciat mihi deus et haec addat, si ante occasum solis gustavero panem vel aliud quicquam. Omnisque populus audivit, et placuerunt eis cuncta quae fecit rex in conspectu totius populi. Et cognovit omne vulgus et universus israhel in die illa, quoniam non actum fuisset a rege ut occideretur abner filius ner. Dixit quoque rex ad servos suos: Num ignoratis quia princeps et maximus cecidit hodie in israhel? Ego autem adhuc delicatus et unctus rex. Porro viri isti filii sarviae duri mihi sunt. retribuat dominus facienti malum iuxta malitiam suam.

Audivit autem filius saul quod cecidisset abner in hebron, et dissolutae sunt manus eius, omnisque israhel perturbatus est. Duo autem viri principes latronum erant filio saul, nomen uni banaa et nomen alteri rechab, filii remmon berothitae de filiis beniamin. Siquidem et beroth reputata est in beniamin. Et fugerunt berothitae in getthaim, fueruntque ibi advenae usque ad tempus illud. Erat autem ionathae filio saul filius debilis pedibus. Quinquennis enim fuit quando venit nuntius de saul et ionathan ex iezrahel. tollensque eum nutrix sua fugit. Cumque festinaret ut fugeret, cecidit et claudus effectus est. habuitque vocabulum mifiboseth. Venientes igitur filii remmon berothitae rechab et banaa ingressi sunt fervente die domum isboseth, qui dormiebat super stratum suum meridie. et ostiaria domus purgans triticum obdormivit. Ingressi sunt autem domum, et assumentes spicas tritici latenter ingressi sunt et percusserunt eum in inguine rechab et banaa frater eius, et fugerunt. Cum autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum in conclavi, et percutientes interfecerunt eum. Sublatoque capite eius abierunt per viam deserti tota nocte. et adtulerunt caput isboseth ad david in hebron. Dixeruntque ad regem: Ecce caput isboseth filii saul inimici tui, qui quaerebat animam tuam. et dedit dominus domino nostro regi ultionem hodie de saul et de semine eius. Respondens autem david rechab et banaa fratri eius filiis remmon berothitae dixit ad eos: Vivit dominus qui eruit animam meam de omni angustia, quoniam eum qui adnuntiaverat mihi et dixerat Mortuus est saul, qui putabat se prospera nuntiare, tenui et occidi eum in sicelech, cui oportebat mercedem me dare pro nuntio. quanto magis nunc cum homines impii interfecerunt virum innoxium in domo sua super lectum suum, non quaeram sanguinem eius de manu vestra, et auferam vos de terra? Praecepit itaque david pueris, et interfecerunt eos. Praecidentesque manus et pedes eorum suspenderunt eos super piscinam in hebron. caput autem isboseth tulerunt et sepelierunt in sepulchro abner in hebron.

Et venerunt universae tribus israhel ad david in hebron dicentes: Ecce nos os tuum et caro tua sumus. Sed et heri et nudius tertius cum esset saul rex super nos, tu eras educens et reducens israhel. Dixit autem dominus ad te: Tu pasces populum meum israhel, et tu eris dux super israhel. Venerunt quoque et senes de israhel ad regem in hebron, et percussit cum eis rex david foedus in hebron coram domino, unxeruntque david in regem super israhel.

70

Filius triginta annorum erat david quando regnare coepisset, et quadraginta annis regnavit. In hebron regnavit super iudam septem annis et sex mensibus; in hierusalem autem regnavit triginta et tribus annis super omnem israhel et iudam. Et abiit rex et omnes viri qui erant cum eo in hierusalem ad iebuseum habitatorem terrae. Dictumque est ad david ab eis: Non ingredieris huc nisi abstuleris claudos et caecos dicentes: Non ingredietur david huc. Cepit autem david arcem sion; haec est civitas david. Proposuerat enim david in die illa praemium qui percussisset iebuseum et tetigisset domatum fistulas, et abstulisset claudos et caecos odientes animam david. Idcirco dicitur in proverbio: Caecus et claudus non intrabunt in templum. Habitavit autem david in arce, et vocavit eam civitatem david. et aedificavit per gyrum a mello et intrinsecus. Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, et dominus deus exercituum erat cum eo. Misit quoque hiram rex tyri nuntios ad david, et ligna cedrina et artifices lignorum artificesque lapidum ad parietes. et aedificaverunt domum david. Et cognovit david quoniam confirmasset eum dominus regem super israhel, et quoniam exaltasset regnum eius super populum suum israhel. Accepit ergo david adhuc concubinas et uxores de hierusalem, postquam venerat de hebron. Natique sunt david et alii filii et filiae. Et haec nomina eorum qui nati sunt ei in hierusalem: Samua et sobab et nathan et salomon et ibaar et helisua et nepheg et iafia et helisama et helida et helifeleth.

Audierunt ergo philisthiim quod unxissent david super israhel, et ascenderunt universi ut quaererent david. Quod cum audisset david descendit in praesidium. Philisthiim autem diffusi sunt in valle raphaim. Et consuluit david dominum dicens: Si ascendam ad philistheos? et si dabis eos in manu mea? Et dixit dominus ad david: Ascende, quia tradens tradam philisthiim in manu tua. Venit ergo david in baalpharasim, et percussit eos ibi et dixit: Divisit dominus inimicos meos coram me sicut dividuntur aquae. Propterea vocatum est nomen loci illius baalpharasim. Et reliquerunt ibi sculptilia sua, quae tulit david et viri eius. Et addiderunt adhuc philisthiim ut ascenderent, et diffusi sunt in valle raphaim. Consuluit autem david dominum dicens: Si ascendam contra philistheos, et si trades eos in manus meas? Qui respondit: Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, et venies ad eos ex adverso pirorum. Et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pirorum, tunc inibis proelium, quia tunc egredietur dominus ante faciem tuam ut percutiat castra philisthiim. Fecit itaque david sicut praeceperat ei dominus. et percussit philisthiim de gabaa usque dum venias gezer. Congregavit autem rursum david omnes electos ex israhel triginta milia. Surrexitque et abiit universus populus qui erat cum eo de viris iuda, ut adducerent arcam dei super quam invocatum est nomen domini exercituum sedentis super cherubin super eam. Et inposuerunt arcam dei super plaustrum novum, tuleruntque eam de domo aminadab qui erat in gabaa. Oza autem et ahio filii aminadab minabant plaustrum novum. Cumque tulissent eam de domo aminadab qui erat in gabaa, custodiens arcam dei ahio praecedebat arcam. David autem et omnis israhel ludebant coram domino in omnibus lignis fabrefactis, et citharis et lyris et tympanis et sistris et cymbalis.

Postquam autem venerunt ad aream nachor, extendit oza manum ad arcam domini et tenuit eam, quoniam calcitrabant boves et declinaverant eam. Iratusque est indignatione dominus contra ozam, et percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi iuxta arcam dei. Contristatus est autem david eo quod percussisset dominus ozam. et vocatum est nomen loci illius percussio ozae usque ad diem hanc.

Et extimuit david dominum in die illa dicens: Quomodo ingredietur ad me arca dei? Et noluit devertere ad se arcam domini in civitatem david, sed divertit eam in domo obededom gethei. Et habitavit arca domini in domo obededom gethei tribus mensibus. Et benedixit dominus obededom et omnem domum eius. Nuntiatumque est regi david quia benedixisset dominus obededom et omnia eius propter arcam domini. Dixitque david: Ibo et reducam arcam dei cum benedictione in domum meam.

Abiit ergo david et adduxit arcam dei de domo obededom gethei in civitatem david cum gaudio. Et erant cum david septem chori, et victima vituli. Cumque transcendissent qui portabant arcam domini sex passus, immolabant bovem et ovem et arietem. Et david percutiebat in organis et saltabat totis viribus ante dominum. Porro david accinctus erat ephod lineo. et david et omnis domus israhel ducebant arcam testamenti domini in iubilo, et in clangore bucinae. Cumque intrasset arca domini in civitatem david, michol filia saul prospiciens per fenestram vidit regem david subsilientem atque saltantem coram domino, et despexit eum in corde suo. Et introduxerunt arcam dei, et posuerunt eam in loco suo in medio tabernaculi quod tetenderat ei david. Et obtulit david holocausta coram domino et pacifica. Cumque complesset offerens holocausta et pacifica, benedixit populo in nomine domini exercituum. Et partitus est universae multitudini israhel tam viro quam mulieri singulis collyridam panis unam, et assaturam bubalae carnis unam, et similam frixam oleo. Et abiit omnis populus unusquisque in domum suam.

Reversusque est david ut benediceret domui suae. et egressa michol filia saul in occursum david dixit ei: Quam gloriosus fuit hodie rex israhel discooperiens se ante ancillas servorum suorum, et nudatus est quasi si nudetur unus de scurris. Dixitque david ad michol: Vivit dominus quia ludam ante dominum qui elegit me potius quam patrem tuum, et quam omnem domum eius, et praecepit mihi ut essem rex super populum domini israhel et iudam. et vilior fiam plus quam factus sum, et ero humilis in oculis meis. et cum ancillis de quibus locuta es gloriosior apparebo. Igitur michol filiae saul non est natus filius usque in diem mortis suae.

Factum est autem cum sedisset rex in domo sua, et dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis, dixitque ad nathan prophetam: Videsne quod ego habitem in domo cedrina, et arca dei posita sit in medio pellium? Dixitque nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo vade fac, quia dominus tecum est. Factum est autem in nocte illa, et ecce sermo domini ad nathan dicens: Vade et loquere ad servum meum david. Haec dicit dominus: Numquid tu aedificabis mihi domum ad habitandum? Neque enim habitavi in domo ex die qua eduxi filios israhel de terra aegypti usque in diem hanc, sed ambulabam in tabernaculo et in tentorio per cuncta loca quae transivi cum omnibus filiis israhel. Numquid loquens locutus sum ad unam de tribubus israhel, cui praecepi ut pasceret populum meum israhel dicens: quare non aedificastis mihi domum cedrinam? Et nunc haec dices servo meo david: Haec dicit dominus exercituum.

Ego te tuli de pascuis sequentem greges ut esses dux sup po
pulum meum isrl. & fui tecum in omnib; ubicumq; ambulasti.
& interfeci uniuersos inimicos tuos. a facie tua. Fecique ti nom
grande iuxta nomen magnorum qui st in tra. Et ponam locu pplo
meo isrl. & plantabo eum. & habitabo cum eo. & n turbabit
ampli. nec addent filii iniquitatis ut affligant eum sic prius
ex die quo constitui iudices sup populum meum isrl. Et requie
dabo tibi ab omnib; inimicis tuis. predicatq; ti dominus. quod
domum faciat ti dns. Cumq; completi fuerint dies tui. &
dormieris cum patrib; tuis. suscitabo semen tuum post te. qd
egredietur ex utero tuo. & firmabo regnum ei. Ipse edificabit
domum nomini meo. & stabiliam thronum regni ei usq; in sem
piternum. Ego ero ei in patrem. & ipse erit mi in filium. Qui
si inique aliquid gesserit arguam eum in uirga uirorum. & in pla
gis filiorum hominum. misericordiam aut meam n auferam ab eo. sic
abstuli a saul que amoui a facie mea. Et fidelis erit domus tua.
& regnum tuum usq; in eternum ante faciem mea. & tr thron
tuus firmus iugiter. Scdm omnia uerba hec. & iuxta omne
uisione ista. sic locutus e nathan ad dd. Ingressus e aut rex
dd. & sedit coram domino & dix. Quis ego sum domine ds.
& que domus mea. quia adduxisti me huc usq;. Sed & h
parum uisum est in conspectu tuo domine ds ms quia dilexisti
me. nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum.
Ista est lex adam domine ds. Quid g addere poterit ad
huc dd ut loquatur ad te. Tu enim scis seruum tuu dne
ds. ppt uerbum tuum. & scdm cor tuum fecisti oma magna
lia hec. ita ut notum faceres seruo tuo. Idcirco magnificatus
es domine ds. quia non est similis tui. neq; est ds extra te i
omnib; que audiuimus aurib; nris. Que est aut ut ppls tuus
isrl gens in tra. ppt qua iuit dominus ut redimeret ea sibi
in populum. & poneret sibi nom. faceretq; ei magnalia &
horribilia sup terra. a facie ppli tui quem redemisti tibi ex egy
pto gentem & dm eius. & firmasti tibi pplm isrl in pplm
sempiternum. Et tu domine factus es eis in dm. Nunc
g domine ds uerbum qd locutus es sup seruum tuu & super
domum ei. suscita in sempiternum. & fac sic locutus es. ut nom
tuum magnificetur in sempiternum atq; dicatur. Dominus ex
ercituum ds sup isrl. & domus serui tui dd erit stabilita
coram domino. quia tu domine exercituum ds isrl reuelasti
auriculam serui tui dicens. domum edificabo ti. Propterea in
uenit seruus tuus cor suum ut oraret te oratione hac. Nc
g domine ds tu es ds & uerba tua erunt uera. Locutus es eni
ad seruum tuum bona hec. Incipe g & benedic domui serui tui.
ut sit in sempiternum coram te: quia tu domine ds locutus es h.
& benedictione tua benedicetur domus serui tui in sempitnu.

Factum est aut post hec percussit dd philistiim. & humiliauit
eum. Et tulit dd frenum tributi de manu philistiim. et percussit
moab. & mensus est funiculo coequans tre. Mensus est au
duos funiculos. unum ad occidendum. & unum ad uiuificandu.
Factaq; est moab dd seruiens sub tributo. Et percussit dd ad
adiazer filium roab regem soba. quando pfectus est ut domina
retur sup flumen eufraten. Et captis dd ex parte ei mille sep
tingentis equitib; & xx milib; peditum. subneruauit os
ungulas curruum. Dereliquit aute ex eis centu currus. Ve
nit qq; syria damasci. ut presidium ferret adadiezer regi
soba. Et percussit dd de syria xx duo milia uiror. Et
posuit dd psidium in syria damasci. factaq; e syria dd ser
uiens sub tributo. Seruauitq dominus dd in omnib; ad que
cumq; pfectus e. Et tulit dd arma aurea & torques que
habebant serui adadiezer. & detulit ea in hierlm. & de bethe.
& de beroth. ciuitatib; adadiazer tulit rex dd es multu nimis.
de quo fecit salomon omnia uasa erea in templo.

Audiuit aut thou rex emath qd pcussisset dd omne robur adad
iezer. & misit thou ioram filium suum ad regem dd ut salutaret
eum congratulans & gras ageret. eo qd expugnasset adadiezer
& percussisset eum. Hostis quippe erat thou adadiezer & i
manu eius erant uasa argentea. & uasa aurea & erea. Que
ipsa sctificauit rex dd domino cu argento & auro. que scti
ficauerat de uniuersis gentib; quas subegerat de syria. et moab
& filiis ammon. & philistiim. & amalech. & de manib; ad
adiezer filii roab regis soba. Fecitq; sibi dd nom cum reuerte
retur capta syria in ualle salinarum cesis xviii. & i gebelemach
xx iiii milib; & posuit in ydumea custodes statuitq; psidium.
Et facta est uniuersa ydumea seruiens dd. Et seruauit dns
ds dd in omnib; ad quecumq; pfectus est. & regnauit dd sup
omne isrl. Faciebat qq; dd iudicium & iusticiam omni pplo suo.
Ioab aut filius saruie erat sup exercitum. Porro iosaphat fili
ahilud erat a commentariis. & sadoch filius achitob. & abime
lech filius abiathar sacerdotes. & saraia scriba. Banaias au
filius ioiade sup cerethi & felethi.

Filii aut dd sacerdotes erant. Et dixit dd. Putasne est aliquis
qui remanserit de domo saul. & faciam cum eo misericordiam ppt
ionathan. Erat au de domo saul seruus nomine siba. Que
cum aduocasset ad se rex dixit ei. Tune es siba. Et ille
resp. Ego sum seruus tuus. Et ait rex. Num sup est aliquis
de domo saul. ut faciam cum eo misericordiam di. Dixq; siba
regi. Sup est filius ionathe debilis pedib;. Ubi inquit est.
Et siba ad regem. Ecce ait in domo est machir filii amiheli
lodobar. Misit g rex dd & tulit eum de domo machir filii
amihel de lodobar. Cum aut uenisset misiboseth filius
ionathan filii saul ad dd. corruit in faciem suam. & adorauit.
Dixq; dd. Misiboseth. Qui resp. Adsum seruus tuus.
Et ait dd. Ne timeas. quia faciens faciam in te misericordiam
ppt ionathan patrem tuu & restituam tibi omis agros saul
patris tui. & tu comedes panem in mensa mea semp. Qui ado
rauit eu & ait. Quis ego sum seruus tuus. qm respexisti sup
cane mortuu simile mei. Vocauit itaq; rex siba pueru
saul & dixit ei. Omnia quecumq; fuerunt saul & uniusa
domus eius. dedi filio domini tui. Operare g ei tram tu & filii
tui. & serui tui. & inferes filio domini tui cibos ut alatur.
Misiboseth aut filius domini tui comedet panem semp
sup mensam mea. Erant au sibe quinq; filii & xx. serui.
Dixq; siba ad rege. Sic iussisti domine mi rex seruo tuo.
sic faciet seruus tuus. & misiboseth comedat sup mensam
tuam. quasi unus de filiis regis. Habebat au misiboseth
filium paruulum nomine micha. Omis g cognatio dom
siba seruiebat misiboseth. Porro misiboseth habitabat
in hierlm quia de mensa regis iugiter uescebatur. et erat claud utq; pede.

Factum e au post hec ut moreretur rex filiorum ammon. & reg
naret anon filius ei pro eo. Dixq; dd. Faciam misericordiam cu anon
filio naas. sic fecit pater eius mecu misericordiam. Misit g dd con
solans eum p seruos suos sup patris interitu. Cum au uenissent
serui dd in terra filiorum ammon. dixeruntq; principes filiorum
ammon ad anon dominu suu. Putas qd ppt dolore patris dd
miserit ad te consolatores & n ideo ut inuestigaret & explo
raret ciuitate & euerteret ea misit dd seruos suos ad te.
Tulit itaq; anon seruos dd. rasitq; dimidia parte barbe eorum
& pcidit uestes eorum medias usq; ad nates. & dimisit eos. Qd
cum nunciatum esset dd. misit in occursum eorum. Erant eni uiri
confusi turpiter ualde. & mandauit eis dd dicens. Manete i hie
richo donec crescant barbe ure. & tc reuertimini. Videntes
au filii ammon qd iniuria fecissent dd. miserunt & conduxert
mercede syrum roob. & syrum soba xx milia peditu. et a rege
maacha mille uiros. & ab istob xii milia uirorum. Qd cu audisset
dd. misit ioab & omne exercitum bellatorum. Egressi st g filii
ammon. & direxerunt acie an ipsum introitum porte. Syrus
au soba. & roob. & istob. & maacha seorsum erant i campo.
Videns g ioab qd pparatum eet aduersum se prelium. & ex aduso
& post tergum. elegit ex omnib; electis isrl. & instruxit acie
contra syrum. Reliqua au parte ppli tradidit abisay fri suo.
Qui direxit acie aduersum filios ammon. Et ait ioab. Si pua
luerint aduersum me syri. eris michi in adiutorium. Si au filii
ammon pualuerint aduersum te auxiliabor ti. Esto uir fortis
& pugnemus p pplo nro & ciuitate di nri. dominus au faciet
qd bonum est in conspectu suo. Iniit au ioab & ppls ei qui erat
cum eo certam cont syros. q statim fugerunt a facie ei. Filii
au ammon uidentes qd fugissent syri. fugerunt & ipsi a facie
abisay. & ingressi sunt ciuitate. Reuersusq; e ioab a filiis amon
& uenit in hierlm. Videntes g syri qd corruissent cora isrl.
congregati sunt pariter. Miseruntq; ad adiezer & eduxerunt
syros qui erant trans flumen. & adduxit exercitum eorum. Sobach
au magister milicie adadiezer erat princeps eorum. Qd cu nunci
atum esset dd. contraxit omne israhele & transiuit iordane.
uenitq; in helema. Et direxerunt acie syri ex aduso dd. &
pugnauert cont eum. fugeruntq; syri a facie isrl. & occidit
dd de syris septingentos currus. & xl milia equitu. et sobach
pncipem milicie pcussit. qui statim mortuus est. Videntes
au uniuersi reges qui erant in psidio adadiezer uictos se ab isrl.
expauerunt & fugerunt l octo milia cora isrl. feceruntq; pace
cum isrl. & seruierunt eis. Timueruntq; syri auxiliu pbere filiis ammon ultra.

Factum e au uertente anno. eo tempore quo solent reges ad bel
la pcedere. misit dd ioab & seruos suos cu eo & uniuersum
israhel. & uastauerunt filios ammon. & obsederunt rabath.
Dauid au remansit in hierlm. Dum hec agerentur accidit ut sur
geret dd de strato suo post meridie. & deambularet i solario
domus regie. Viditq; mulierem se lauantem ex aduso sup sola
rium suum. Erat au mulier pulchra ualde. Misit g rex &
requisiuit que eet mulier. Nunciatumq; e ei qd ipsa esset beth
sabee filia heliam uxor urie ethei. Missis itaq; nunciis dd
tulit eam. Que cum ingressa eet ad eum. dormiuit cu ea.
Statimq; sctificata est ab inmundicia sua. & reuersa est
domum sua concepto fetu. Mittensq; nunciauit dd &
ait. Concepi. Misit au dd ad ioab dicens. Mitte ad me
uria etheum. Misitq; ioab uria ad dd. Et uenit urias ad
dd. Quesiuitq; dd qua recte ageret ioab & ppls. & quom
administraretur bellum. Et dix dd ad uriam. Vade in do
mum tua. & laua pedes tuos. Egressus e urias de domo
regis. secutusq; e eum cibus regius. Dormiuit au urias ante
porta domus regis cum aliis seruis domini sui. & n descen
dit in domu suam. Nunciatumq e dd a dicentib; Non
iuit urias ad domum sua. Et ait dd ad uria. Numqd
n de uia longinqua uenisti. Quare n descendisti i domu
tuam. Et ait urias ad dd. Archa & isrl & iuda ha
bitant in papilionib; & dominus ms ioab & serui dni mei
sup faciem terre manent. & ego ingrediar domu mea. ut co
medam & biba & dormia cum uxore mea. P salute tua. et
p salutem anime tue. qd non facia hanc re. Ait g dd ad uria.
Mane hic etia hodie. & cras dimitta te. Mansit itaq; uria
in hierlm in die illa & altera. Et uocauit illum dd ut come
deret coram se & biberet. & inebriauit eum. Qui egressus
uespe dormiuit in stratu suo cum seruis domini sui. et
in domum sua n descendit. Factum e g mane. & scripsit dd
epistolam ad ioab misitq; p manum urie scribens in epla. Po
nite uria ex aduso belli ubi fortissimum prelium e. & dereli
quite eum. ut pcussus intereat. Igitur cum ioab obsideret
urbem. posuit uria in loco ubi sciebat ee uiros fortissimos.
Egressiq; uiri de ciuitate bellabant aduersum ioab. & ceciderunt
de pplo seruorum dd. & mortuus e etia urias etheus. Mi
sit itaq; ioab. & nunciauit regi omnia uerba prelii. Precepitq;
nuncio dicens. Cum compleueris uniuersos sermones belli ad
regem. si eum uideris indignari. & dixerit quare accessistis
ad murum ut pliaremini. an ignorabatis qd multa desup
ex muro tela mittantur. Quis pcussit abimelech filium
ierobaal. Nonne mulier misit sup eum fragmen mole de
muro & interfecit eum in thebes. Dices. Etia seru
tuus urias etheus occubuit. Abiit g nuncius & narrauit
dd omnia que preceperat ioab. Et dixit nuncius ad dd. Preua
luerunt aduersum nos uiri. & egressi sunt aduersum nos in agru.
Nos au facto impetu psecuti eos sumus usq; ad porta ciuita
tis. & direxerunt iacula sagittarii ad seruos tuos ex muro
desup. mortuiq; sunt de seruis regis. Quin etia seruus tuus
urias etheus mortuus est. Et dixit dd ad nunciu. Hec
dices ioab. Non te frangat ista res. Uarius enim est euentus
prelii. & nc hunc. nc illum consumit gladi. Conforta bella
tores tuos aduersum urbe ut destruas ea. & exhortare eos.
Audiuit au uxor urie qd mortuus eet urias uir suus. &
planxit eum. Transactoq; luctu. misit dd & introduxit
eam in domum sua. & facta e ei uxor peperitq; ei filium. Et
displicuit uerbum hoc qd fecerat dd coram domino.

Misit g dominus nathan ad dd. Qui cum uenisset ad eu dix
ei. Responde mi iudiciu. Duo uiri erant in ciuitate una. un
diues. & alter paup. Diues habebat oues & boues pluri

mos valde. pauper autem non habebat omnino praeter unam ovem parvulam, quam emerat et nutrierat, et quae creverat apud eum cum filiis eius simul, de pane illius comedens, et de calice illius bibens, et in sinu illius dormiens. eratque illi sicut filia. Cum autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus et de bubus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ovem pauperis, et praeparavit cibos homini qui venerat ad se. Iratus autem indignatione David adversus hominem illum nimis, dixit ad Nathan. Vivit dominus quia filius mortis est vir qui fecit hoc. Ovem reddet in quadruplum, eo quod fecerit verbum istud, et non pepercerit. Dixit autem Nathan ad David. Tu es ille vir qui fecisti hanc rem. Haec dicit dominus deus Israel. Ego unxi te in regem super Israel, et ego erui te de manu Saul. et dedi tibi domum domini tui, et uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel et Iuda. Et si parva sunt ista, adiciam tibi multo maiora. Quare ergo contempsisti verbum domini, ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Ettheum percussisti gladio, et uxorem illius accepisti in uxorem, et interfecisti eum gladio filiorum Ammon. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris me et tuleris uxorem Uriae Etthei ut esset uxor tua. Itaque haec dicit dominus. Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, et tollam uxores tuas in oculis tuis, et dabo proximo tuo, et dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis huius. Tu enim fecisti abscondite, ego vero faciam verbum istud in conspectu omnis Israel et in conspectu solis. Et dixit David ad Nathan. Peccavi domino. Dixitque Nathan ad David. Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris. Verumtamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen domini propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur. Et reversus est Nathan in domum suam. Percussitque dominus parvulum quem pepererat uxor Uriae David, et desperatus est. Deprecatusque est David dominum pro parvulo, et ieiunavit David ieiunio, et ingressus seorsum iacuit super terram. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum ut surgeret de terra. Qui noluit, neque comedit cum eis cibum. Accidit autem die septima ut moreretur infans, timueruntque servi David nuntiare ei quod mortuus esset parvulus. Dixerunt enim. Ecce cum parvulus adhuc viveret, loquebamur ei, et non audiebat vocem nostram, quanto magis si dixerimus mortuus est puer se affliget? Cum ergo audisset David servos suos mussitantes, intellexit quod mortuus esset infantulus, dixitque ad servos suos. Num mortuus est puer? Qui responderunt ei. Mortuus est. Surrexit ergo David de terra, et lotus unctusque est. Cumque mutasset vestem ingressus est domum domini, et adoravit, et venit in domum suam. Petivitque ut ponerent ei panem, et comedit. Dixeruntque ei servi sui. Quis est sermo quem fecisti? Propter infantem cum adhuc viveret ieiunabas et flebas, mortuo autem puero surrexisti et comedisti panem. Qui ait. Propter infantem cum adhuc viveret ieiunavi et flevi. Dicebam enim. Quis scit si forte donet eum mihi dominus et vivat infans? Nunc autem quia mortuus est quare ieiunem? Numquid potero revocare eum amplius? Ego vadam magis ad eum, ille vero non revertetur ad me. Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam, ingressusque ad eam dormivit cum ea, quae genuit filium, et vocavit nomen eius Salomon, et dominus dilexit eum. Misitque eum in manu Nathan prophetae, et vocavit nomen eius Amabilis domino, eo quod diligeret eum dominus. Igitur pugnabat Ioab contra Rabbath filiorum Ammon, et expugnabat urbem regiam. Misitque Ioab nuntios ad David dicens. Dimicavi adversum Rabbath, et capienda est urbs aquarum. Nunc ergo congrega reliquam partem populi, et obside civitatem, et cape eam, ne cum a me vastata fuerit urbs, nomini meo adscribatur victoria. Congregavit itaque David omnem populum, et profectus est adversus Rabbath. Cumque dimicasset, cepit eam. et tulit diadema regis eorum de capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, et impositum est super caput David. Sed et praedam civitatis asportavit multam valde. Populum quoque eius adducens serravit, et circumegit super eos ferrata carpenta, divisitque cultris, et transduxit in typo laterum. Sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon, et reversus est David et omnis exercitus in Hierusalem.

Factum est autem post haec ut Absalon filii David haberet sororem speciosissimam nomine Thamar, et adamaret eam Ammon filius David, et deperiret propter eam valde, ita ut aegrotaret propter amorem eius, quia cum esset virgo, difficile ei videbatur ut quippiam inhoneste ageret cum ea. Erat autem Ammon amicus nomine Ionadab filius Semmaa fratris David, vir prudens valde. Qui dixit ad eum. Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies? Cur non indicas mihi? Dixitque ei Ammon. Thamar sororem Absalon fratris mei amo. Cui respondit Ionadab. Cuba super lectum tuum, et languorem simula. Cumque venerit pater tuus ut visitet te, dic ei. Veniat oro Thamar soror mea ut det mihi cibum, et faciat pulmentum, et comedam de manu eius. Accubuit itaque Ammon, et quasi aegrotare coepit. Cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Ammon ad regem. Veniat obsecro Thamar soror mea ut det mihi cibum, et faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, et cibum capiam de manu eius. Misit ergo David ad Thamar domum dicens. Veni in domum fratris tui Ammon, et fac ei pulmentum. Venitque Thamar in domum Ammon fratris sui. Ille autem iacebat. Quae tollens farinam commiscuit, et liquefaciens in oculis eius coxit sorbitiunculas. Tollensque quod coxerat effudit et posuit coram eo, et noluit comedere. Dixitque Ammon. Eicite universos a me. Cumque eiecissent omnes, dixit Ammon ad Thamar. Infer cibum in conclave ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas quas fecerat, et intulit ad Ammon fratrem suum in conclavi. Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, et ait. Veni cuba mecum soror mea. Quae respondit ei. Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas est in Israel. Noli facere stultitiam hanc. Ego enim ferre non potero opprobrium meum, et tu eris quasi unus de insipientibus in Israel. Quin potius loquere ad regem, et non negabit me tibi. Noluit autem acquiescere precibus eius, sed praevalens viribus oppressit eam, et cubavit cum illa. Et exosam eam habuit Ammon magno odio nimis, ita ut maius esset odium quo oderat eam, amore quo ante dilexerat. Dixitque ei Ammon. Surge et vade. Quae respondit ei. Maius est hoc malum quod nunc agis adversum me, quam quod ante fecisti expellens me. Et noluit audire eam, sed vocato puero qui ministrabat ei, dixit. Eice hanc a me foras, et claude ostium post eam. Quae induta erat talari tunica. Huiuscemodi enim filiae regis virgines vestibus utebantur. Eiecit itaque eam minister illius foras, clausitque fores post eam. Quae aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens et clamans. Dixit autem ei Absalon frater suus. Numquid Ammon frater tuus concubuit tecum? Sed nunc soror tace, frater tuus est, neque affligas cor tuum propter rem hanc. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalon fratris sui. Cum autem audisset David rex verba haec, contristatus est valde, et noluit contristare spiritum Ammon filii sui, quia diligebat eum, quia primogenitus erat ei. Porro non est locutus Absalon ad Ammon nec bonum nec malum. Oderat enim Absalon Ammon, eo quod violasset Thamar sororem suam.

Factum est autem post tempus biennii ut tonderentur oves Absalon in Baalasor quae est iuxta Effraim, et vocavit Absalon omnes filios regis. Venitque ad regem et ait ad eum. Ecce tondentur oves servi tui, veniat oro rex cum servis suis ad servum suum. Dixitque rex ad Absalon. Noli fili mi, noli rogare ut veniamus omnes et gravemus te. Cum autem cogeret eum et noluisset ire, benedixit ei. Et ait Absalon. Si non vis venire, veni at obsecro saltem Ammon frater meus. Dixitque ad eum rex. Non est necesse ut vadat tecum. Coegit itaque eum Absalon, et dimisit cum eo Ammon, et universos filios regis. Feceratque Absalon convivium quasi convivium regis. Praeceperat autem Absalon pueris suis dicens. Observate cum temulentus fuerit Ammon vino, et dixero vobis percutite eum et interficite. Nolite timere. Ego enim sum qui praecipio vobis. Roboramini et estote viri fortes. Fecerunt ergo pueri Absalon adversum Ammon sicut praeceperat eis Absalon, et percusserunt Ammon qui et mortuus est. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas et fugerunt. Cumque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David dicens. Percussit Absalon omnes filios regis, et non remansit ex eis saltem unus. Surrexit itaque rex et scidit vestimenta sua, et cecidit super terram, et omnes servi ipsius qui assistebant ei sciderunt vestimenta sua. Respondens autem Ionadab filius Semmaa fratris David dixit. Ne aestimet dominus meus rex quod omnes pueri filii regis occisi sint. Ammon solus mortuus est, quoniam in ore Absalon erat positus ex die qua oppressit Thamar sororem eius. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud dicens. Omnes filii regis occisi sunt, quoniam Ammon solus mortuus est. Fugit autem Absalon. Elevavit autem puer speculator oculos suos, et aspexit, et ecce populus multus veniebat per iter devium ex latere montis. Dixit autem Ionadab ad regem. Ecce filii regis adsunt, iuxta verbum servi tui sic factum est. Cumque cessasset loqui, apparuerunt filii regis, et intrantes levaverunt vocem suam et fleverunt. Sed et rex et omnes servi eius fleverunt planctu magno nimis. Porro Absalon fugiens abiit ad Tholomai filium Ammiur regem Gessur. Luxit igitur David filium suum multis diebus. Absalon autem cum fugisset et venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis. Cessavitque rex David persequi Absalon, eo quod consolatus esset super Ammon interitu. Intellegens autem Ioab filius Sarviae quod cor regis versum esset ad Absalon, misit Thecuam, et tulit inde mulierem sapientem, dixitque ad eam. Lugere te simula, et induere veste lugubri, et ne unguaris oleo, ut sis quasi mulier plurimo iam tempore lugens mortuum. Et ingredieris ad regem, et loqueris ad eum sermones huiuscemodi. Posuit autem Ioab verba in ore eius. Itaque cum ingressa fuisset mulier Thecuites ad regem, cecidit coram eo super terram, et adoravit, et dixit. Salva me rex. Et ait ad eam rex. Quid causae habes? Quae respondit. Heu mulier vidua ego sum. Mortuus est enim vir meus. Et ancillae tuae erant duo filii, qui rixati sunt adversum se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset. Et percussit alter alterum, et interfecit eum. Et ecce consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam dicit. Trade eum qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit, et deleamus heredem. Et quaerunt extinguere scintillam meam quae relicta est, ut non sit viro meo nomen et reliquiae super terram. Et ait rex ad mulierem. Vade in domum tuam, et ego iubebo pro te. Dixitque mulier Thecuites ad regem. In me domine mi rex sit iniquitas, et in domum patris mei, rex autem et thronus eius sit innocens. Et ait rex. Qui contradixerit tibi adduc eum ad me, et ultra non addet ut tangat te. Quae ait. Recordetur dominus deus suus ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, et nequaquam interficient filium meum. Qui ait. Vivit dominus quia non cadet de capillis filii tui super terram. Dixit ergo mulier. Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait. Loquere. Dixitque mulier. Quare cogitasti huiuscemodi rem contra populum dei? Et locutus est rex verbum istud ut peccet, et non reducat eiectum suum. Omnes morimur, et quasi aquae dilabimur quae non revertuntur, nec vult deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. Nunc ergo veni ut loquar ad dominum meum regem verbum hoc praesente populo. Et dixit ancilla tua. Loquar ad regem si quomodo faciat verbum rex ancillae suae. Et audivit rex verba ut liberaret ancillam suam de manu omnium qui volebant simul de hereditate domini delere me et filium meum. Dicat ergo ancilla tua ut fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim angelus domini sic est dominus meus rex, ut nec benedictione nec maledictione moveatur. Unde et dominus deus tecum est. Et respondens rex dixit ad mulierem. Ne abscondas a me verbum quod te interrogo. Dixitque mulier. Loquere domine mi rex. Et ait rex. Numquid manus Ioab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier et ait. Per salutem animae tuae domine mi rex, nec ad dexteram nec ad sinistram est ex omnibus his quae locutus est dominus meus rex. Servus enim tuus Ioab ipse praecepit mihi, et ipse posuit in os ancillae tuae omnia verba haec, ut verterem figuram sermonis huius. Servus enim tuus Ioab praecepit istud. Tu autem domine mi rex sapiens es sicut habet sapientiam angelus dei, ut intellegas omnia super terram. Et ait rex ad Ioab. Ecce placatus feci verbum tuum, vade ergo et revoca puerum Absalon. Cadensque Ioab super faciem suam in terram, adoravit, et benedixit regi. Et dixit Ioab. Hodie intellexit servus tuus quia inveni gratiam in oculis tuis domine mi rex. Fecisti enim sermonem servi tui. Surrexit ergo Ioab et abiit in Gessur, et adduxit Absalon in Hierusalem. Dixit autem rex. Revertatur in domum suam, et faciem meam non videat. Reversus est itaque Absalon in domum suam, et faciem regis non vidit.

73.

Porro sicut erat Absalon, non erat vir pulchrior in omni Israel, et decorus nimis. A vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo ulla macula. Et quando tondebat capillos, semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum caesaries, ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico. Nati sunt autem Absalon filii tres, et filia una nomine Thamar elegantis formae. Mansitque Absalon in Hierusalem duobus annis, et faciem regis non vidit. Misit itaque ad Ioab

ut mitteret eum ad regem. qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset. et ille noluisset venire. dixit servis suis. Scitis agrum ioab iuxta agrum meum habentem messem hordei. Ite ergo et succendite eum igni. Succenderunt ergo servi absalon segetem igni. et venientes servi ioab scissis vestibus suis dixerunt. Succenderunt servi absalon partem agri igni. Surrexitque ioab et venit ad absalon in domum eius et dixit. Quare succenderunt servi tui segetem meam igni? Et respondit absalon ad ioab. Misi ad te obsecrans ut venires ad me. ut mitterem te ad regem et diceres ei. Quare veni de gessur? Melius michi erat ibi esse. Obsecro ergo ut videam faciem regis. Quod si memor est iniquitatis mee. interficiat me. Ingressus ioab ad regem nuntiavit ei. Vocatusque absalon intravit ad regem. et adoravit super faciem terre coram eo. Osculatusque est rex absalon.

Igitur post hec fecit sibi absalon currus et equites. et l. viros qui precederent eum. Et mane surgens absalon stabat iuxta introitum porte in via. et omnem virum qui habebat negotium ut veniret ad regis iudicium. vocabat ad se absalon et dicebat. De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat. Ex una tribu israhel ego sum servus tuus. Respondebatque ei absalon. Videntur michi sermones tui boni et iusti. sed non est qui te audiat constitutus a rege. Dicebatque absalon. Quis me constituat iudicem super terram. ut ad me veniant qui habent negotium et iuste iudicem? Sed et cum accederet homo ut salutaret illum. extendebat manum et apprehendens osculabatur eum. Faciebatque hoc omni israhel qui veniebat ad iudicium ut audiretur a rege. et sollicitabat corda virorum israhel. Post quattuor autem annos dixit absalon ad regem david. Vadam et reddam vota mea que vovi domino in ebron. Vovens enim vovit servus tuus. cum esset in gessur syrie dicens. Si reduxerit me dominus in hierusalem. sacrificabo domino. Dixitque ei rex david. Vade in pace. Et surrexit et abiit in ebron. Misit autem absalon exploratores in universas tribus israhel dicens. Statim ut audieritis clangorem bucine dicetis. Regnavit absalon in ebron. Porro cum absalon ierunt ducenti viri de hierusalem vocati. omnes simplici corde. causam penitus ignorantes. Accersivit quoque absalon achitofel gilonitem consiliarium david. de civitate sua gilon. Cumque immolaret victimas. facta est coniuratio valida. populusque concurrens augebatur cum absalon. Venit igitur nuntius ad david dicens. Toto corde universus israhel sequitur absalon. Et ait david servis suis qui erant cum eo in hierusalem. Surgite et fugiamus. neque enim erit nobis refugium a facie absalon. Festinate egredi. ne forte veniens occupet nos. et impellat super nos ruinam. et percutiat civitatem in ore gladii. Dixeruntque servi regis ad eum. Omnia quecumque preceperit dominus noster rex libenter exequimur servi tui. Egressus est ergo rex. et universa domus eius pedibus suis. Et dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum. Egressusque est rex et omnis israhel pedibus suis. stetit procul a domo. Et universi servi eius ambulabant iuxta eum. et legiones cerethi et felethi. et omnes gethei pugnatores validi sexcenti viri qui secuti eum fuerant de geth. precedebant regem. Dixit autem rex ad ethai etheum. Cur venis nobiscum? Revertere et habita cum rege quia peregrinus es. et egressus de loco tuo. Heri venisti. et hodie compelleris nobiscum egredi? Ego autem vadam quo iturus sum. Revertere et reduc fratres tuos tecum. et dominus faciat tecum misericordiam et veritatem. quia ostendisti gratiam et fidem. Et respondit ethai regi dicens. Vivit dominus et vivit dominus meus rex. quia in quocumque loco fueris domine mi rex sive in morte sive in vita. ibi erit servus tuus. Et ait david ethai. Veni et transi. Et transivit ethai etheus et rex. et omnes viri qui cum eo erant. et reliqua multitudo. Omnesque flebant voce magna. et universus populus transiebat. Rex quoque transgrediebatur torrentem cedron. et cunctus populus incedebat contra viam olive que respicit ad desertum. Venit autem et sadoch et universi levite cum eo portantes archam federis domini a bethleem. et deposuerunt archam dei. Et ascendit abiathar donec expletus est omnis populus qui egressus fuerat de civitate. Et dixit rex ad sadoch. Reporta archam dei in urbem. Si invenero gratiam in oculis domini. reducet me et ostendet eam michi. et tabernaculum suum. Si autem dixerit michi non places. presto sum. faciat quod bonum est coram se. Et dixit rex ad sadoch sacerdotem. O videns revertere in civitatem in pace. et achimaas filius tuus. et ionathas filius abiathar duo filii vestri sint vobiscum. Ecce ego abscondar in campestribus deserti. donec veniat sermo a vobis indicans michi. Reportaverunt ergo sadoch et abiathar archam dei in hierusalem. et manserunt ibi. Porro david ascendebat clivum olivarum. ascendens et flens. operto capite et nudis pedibus incedens. Sed et omnis populus qui erat cum eo. operto capite incedebat plorans. Nuntiatum est autem david quod et achitofel esset in coniuratione cum absalon. Dixitque david. Infatua domine queso consilium achitofel. Cumque ascenderet david summitatem montis in quo adoraturus erat dominum. ecce occurrit ei chusai arachites scissa veste et terra pleno capite. et dixit ei david. Si veneris mecum eris michi oneri. Si autem in civitatem reverteris et dixeris absalon servus tuus sum rex. sicut fui servus patris tui. sic ero servus tuus. dissipabis consilium achitofel. Habes autem tecum sadoch et abiathar sacerdotes. Et omne verbum quodcumque audieris de domo regis indicabis sadoch et abiathar sacerdotibus. Sunt autem cum eis duo filii eorum achimaas filius sadoch. et ionathas filius abiathar. et mittetis per eos ad me omne verbum quodcumque audieritis. Veniente ergo chusai amico david in civitatem. absalon quoque ingressus est in hierusalem.

Cumque david transisset paululum montis verticem. apparuit siba puer miphiboseth in occursum eius. cum duobus asinis qui onerati erant ducentis panibus. et centum alligaturis uve passe. et centum massis palmarum. et duobus utribus vini. Et dixit rex sibe. Quid sibi volunt hec? Respondit siba. Asini domestici regis ut sedeant. et palate ad vescendum pueris tuis. vinum autem ut bibat si quis defecerit in deserto. Et ait rex. Ubi est filius domini tui? Respondit siba regi. Remansit in hierusalem dicens. Hodie restituet michi domus israhel regnum patris mei. Et ait rex sibe. Tua sint omnia que fuerunt miphiboseth. Dixitque siba. Oro ut inveniam gratiam coram te domine mi rex. Venit ergo rex david usque bahurim. et ecce egrediebatur inde vir de cognatione saul nomine semei filius gera. procedebatque egrediens et maledicebat. mittebatque lapides contra david et contra universos servos regis david. Omnis autem populus et universi bellatores a dextro et sinistro latere regis incedebant. Ita autem loquebatur semei cum malediceret regi. Egredere egredere vir sanguinum et vir belial. Reddidit tibi dominus universum sanguinem domus saul. quoniam invasisti regnum pro eo. et dedit dominus regnum in manu absalon filii tui. Et ecce te premunt mala tua. quoniam vir sanguinum es. Dixit autem abisai filius sarvie regi. Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? Vadam et amputabo caput eius. Et ait rex. Quid michi et vobis est filii sarvie? Dimittite eum ut maledicat. dominus enim precepit ei ut malediceret david. Et quis est qui audeat dicere quare sic fecerit? Et ait rex ad abisai et universos servos suos. Ecce filius meus qui egressus est de utero meo querit animam meam. quanto magis nunc hic filius iemini? Dimittite eum ut maledicat iuxta preceptum domini. si forte respiciat dominus afflictionem meam et reddat michi benedictionem pro maledictione hac hodierna. Ambulabat itaque david et socii eius per viam cum eo. semei autem per iugum montis ex latere contra illum gradiebatur. maledicens et mittens lapides contra eum. terramque spargens. Venit itaque rex et universus populus cum eo lassus. et refocillati sunt ibi. Absalon autem et omnis populus eius ingressi sunt hierusalem. sed et achitofel cum eo. Cum autem venisset chusai arachites amicus david ad absalon. locutus est ad eum. Salve rex. salve rex. Ad quem absalon. Hec est inquit gratia tua ad amicum tuum? Quare non isti cum amico tuo? Respondit chusai ad absalon. Nequaquam quia illius ero quem elegit dominus et omnis populus israhel. et cum eo manebo. Sed ut et hoc inferam cui ego serviturus sum? Nonne filio regis? Sicut parui patri tuo. sic parebo et tibi. Dixit autem absalon ad achitofel. Inite consilium quid agere debeamus. Et ait achitofel ad absalon. Ingredere ad concubinas patris tui. ut cum audierit omnis israhel quod fedaveris patrem tuum. roborentur manus eorum tecum. Tetenderunt ergo tabernaculum absalon in solario. ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo israhel. Consilium autem achitofel quod dabat in diebus illis quasi si quis consuleret dominum. sic erat omne consilium achitofel. et cum esset cum david. et cum esset cum absalon.

Dixit ergo achitofel ad absalon. Eligam michi xii. milia virorum. et consurgens persequar david hac nocte. et irruens super eum quippe qui lassus est. et solutis manibus percutiam eum. Cumque fugerit omnis populus qui cum eo est. percutiam regem desolatum. et reducam universum populum. quomodo apes reverti solent. Unum enim virum tu queris. et omnis populus erit in pace. Placuitque sermo eius absalon. et cunctis maioribus natu israhel. Ait autem absalon. Vocate chusai arachiten. et audiamus quid etiam ipse dicat. Cumque venisset chusai ad absalon. ait absalon ad eum. Huiuscemodi sermonem locutus est achitofel. facere debemus annon? Quod das consilium? Et dixit chusai ad absalon. Non est bonum consilium quod dedit achitofel hac vice. Et rursum intulit chusai. Tu nosti patrem tuum et viros qui cum eo sunt esse fortissimos et amaro animo. veluti si ursa raptis catulis in saltu seviat. Sed et pater tuus vir bellator est. nec morabitur cum populo. Forsitan nunc latitat in foveis. aut in uno quo voluerit loco. et cum ceciderit unus quilibet in principio. audiet quicumque audierit et dicet. Facta est plaga in populo qui sequebatur absalon. et fortissimus quisque cuius cor est quasi leonis pavore solvetur. Scit enim omnis populus israhel fortem esse patrem tuum. et robustos omnes qui cum eo sunt. Sed hoc michi rectum videtur esse consilium. Congregetur ad te universus israhel a dan usque bersabee quasi arena maris innumerabilis. et tu eris in medio eorum. Et irruemus super eum in quocumque loco fuerit inventus. et operiemus eum sicut cadere solet ros super terram. et non relinquemus de viris qui cum eo sunt ne unum quidem. Quod si urbem aliquam fuerit ingressus. circumdabit omnis israhel civitati illi funes. et trahemus eam in torrentem. ut non reperiatur nec calculus quidem ex ea. Dixitque absalon et omnis vir israhel. Melius est consilium chusai arachite consilio achitofel. Domini autem nutu dissipatum est consilium achitofel utile. ut induceret dominus super absalon malum. Et ait chusai sadoch et abiathar sacerdotibus. Hoc et hoc consilium dedit achitofel absalon et senioribus israhel. et ego tale et tale dedi consilium. Nunc ergo mittite cito et nuntiate david dicentes. Ne moreris nocte hac in campestribus deserti. sed absque dilatione transgredere. ne forte absorbeatur rex. et omnis populus qui cum eo est. Ionathas autem et achimaas stabant iuxta fontem rogel. Abiit ancilla et nuntiavit eis. et illi profecti sunt ut referrent ad regem david nuntium. Non enim poterant videri aut introire civitatem. Vidit autem eos quidam puer. et indicavit absalon. Illi vero concito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri in bahurim qui habebat puteum in vestibulo suo. et descenderunt in eum. Tulit autem mulier et expandit velamen super os putei quasi siccans ptisanas. et sic latuit res. Cumque venissent servi absalon ad mulierem in domum dixerunt. Ubi est achimaas et ionathas? Respondit eis mulier. Transierunt festinanter gustata paululum aqua. At hi qui querebant cum non invenissent reversi sunt in hierusalem. Cumque abissent ascenderunt illi de puteo. et pergentes nuntiaverunt regi david et dixerunt. Surgite transite cito fluvium. quia huiuscemodi dedit consilium contra vos achitofel.

Surrexit ergo david et omnis populus qui erat cum eo et transierunt iordanem donec dilucesceret. et ne unus quidem residuus fuit qui non transisset fluvium. Porro achitofel videns quod non fuisset factum consilium suum. stravit asinum suum et surrexit et abiit in domum suam. et in civitatem suam. Et disposita domo sua suspendio interiit. et sepultus est in sepulchro patris sui. David autem venit in castra. et absalon transivit iordanem ipse et omnes viri israhel cum eo. Amasam vero constituit absalon pro ioab super exercitum. Amasa autem erat filius viri qui vocabatur iethra de iesreli. qui ingressus est ad abigail filiam naas sororem sarvie que fuit mater ioab. Et castrametatus est israhel cum absalon in terra galaad. Cumque venisset david in castra. sobi filius naas de rabbath filiorum ammon. et machir filius amihel de lodabar. et berzellai galaadites de rogelim. obtulerunt ei stratoria. et tapetia. et vasa fictilia. frumentum. et hordeum. et farinam. polentam et fabam. lentem et frixum cicer. et mel. et butyrum. oves et pingues vitulos. dederuntque david et populo qui cum eo erat ad vescendum. Suspicati enim sunt populum fame et siti fatigari in deserto. Igitur considerato david populo suo. constituit super eum tribunos et centuriones. et dedit tertiam partem populi sub manu ioab. et tertiam sub manu ethai qui erat de geth. Dixitque rex ad populum. Egrediar et ego vobiscum. Et respondit populus. Non exibis. Sive enim fugerimus. non magnopere ad eos de nobis pertinebit. sive media pars ceciderit e nobis non satis curabunt. quia tu unus pro decem milibus computaris. Melius est ergo

ut sis nobis in urbe presidio. Ad quos rex ait. Quod uobis rectum uidetur hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam. egrediebaturque populus per turmas suas. centeni et milleni. Et precepit rex ioab et abisai et ethai dicens. Seruate mihi puerum absalon. Et omnis populus audiebat precipientem regem cunctis principibus pro absalon. Itaque egressus est populus in campum contra israel. Et factum est prelium in saltu effraim. et cesus est ibi populus israel ab exercitu dauid. factaque est plaga magna in die illa xx. milium. Fuit autem ibi prelium dispersum super faciem omnis terre. et multo plures erant quos saltus consumpserat de populo quam hi quos uorauerat gladius in die illa. Accidit autem ut occurreret absalon seruis dauid sedens mulo. Cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum et magnam. adhesit caput eius querCui. Et illo suspenso inter celum et terram. mulus cui sederat pertransiit. Vidit autem hoc quispiam. et nunciauit ioab dicens. Vidi absalon pendere in quercu. Et ait ioab uiro qui nunciauerat ei. Si uidisti. quare non confodisti eum cum terra. et ego dedissem tibi decem argenti siclos. et unum balteum? Qui dixit ad ioab. Si appenderes in manibus meis mille argenteos. nequaquam mitterem manum meam in filium regis. Audientibus enim nobis precepit rex tibi et abisai et ethai dicens. Custodite mihi puerum absalon. Sed et si fecissem contra animam meam audacter. nequaquam hoc regem latere potuisset. et tu stares ex aduerso. Et ait ioab. Non sicut tu uis. sed ego aggrediar eum coram te. Tulit ergo ioab tres lanceas in manu sua. et infixit eas in corde absalon. Cumque adhuc palpitaret herens in quercu. cucurrerunt decem iuuenes armigeri ioab. et percutientes interfecerunt eum. Cecinit autem ioab bucina. et retinuit populum ne persequeretur fugientem israel. uolens parcere multitudini. Et tulerunt absalon et proiecerunt eum in saltu in foueam grandem. et comportauerunt super eum aceruum lapidum magnum nimis. Omnis autem israel fugit in tabernacula sua. Porro absalon erexerat sibi cum adhuc uiueret titulum qui est in ualle regis. Dixerat enim. Non habeo filium. et hoc erit monumentum nominis mei. Vocauitque titulum nomine suo. et appellatur manus absalon usque ad hanc diem. Achimaas autem filius sadoch ait. Curram et nunciabo regi quia iudicium fecerit ei dominus de manu inimicorum eius. Ad quem ioab dixit. Non eris nuncius in hac die. sed nunciabis in alia. Hodie nolo te nunciare. filius enim regis mortuus est. Et ait ioab chusi. Vade et nuncia regi que uidisti. Adorauit chusi ioab et cucurrit. Rursus autem achimaas filius sadoch dixit ad ioab. Quid impedit si etiam ego curram post chusi? Dixitque ei ioab. Quid uis currere fili mi? Veni huc. non eris boni nuncii baiulus. Qui respondit. Quid enim si cucurrero? Et ait ei. Curre. Currens ergo achimaas per uiam compendii transiuit chusi. Dauid autem sedebat inter duas portas. Speculator uero qui erat in fastigio porte super murum. eleuans oculos uidit hominem currentem solum. et exclamans indicauit regi. Dixitque rex. Si solus est bonus est nuncius in ore eius. Properante autem illo et accedente propius. uidit speculator hominem alterum currentem. et uociferans in culmine ait. Apparet mihi homo alter currens solus. Dixitque rex. Et iste bonus est nuncius. Speculator autem. Contemplor ait cursum prioris quasi cursum achimaas filii sadoch. Et ait rex. Vir bonus est. et nuncium bonum portans uenit. Clamans autem achimaas dixit ad regem. Salue rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram ait. Benedictus dominus deus tuus qui conclusit homines qui leuauerunt manus suas contra dominum meum regem. Et ait rex. Estne pax puero absalon? Dixitque achimaas. Vidi tumultum magnum cum mitteret seruus tuus ioab o rex me seruum tuum. nescio aliud. Ad quem rex. Transi ait et sta hic. Cumque ille transisset et staret. apparuit chusi. et ueniens ait. Bonum porto nuncium domine mi rex. Iudicauit enim pro te dominus hodie de manu omnium qui surrexerunt contra te. Dixit autem rex ad chusi. Estne pax puero absalon? Cui respondens chusi. Fiant inquit sicut puer inimici domini mei regis. et uniuersi qui consurgunt aduersum eum in malum. Contristatus itaque rex ascendit cenaculum porte et fleuit. et sic loquebatur uadens. Fili mi absalon. fili mi absalon. Quis mihi det ut ego moriar pro te. absalon fili mi. fili mi absalon. Nunciatum est autem ioab quod rex fleret et lugeret filium suum. et uersa est uictoria in luctum in die illa omni populo. Audiuit enim populus in die illa dici. Dolet rex super filio suo. Et declinabat populus in die illa ingredi ciuitatem. quomodo declinare solet populus uersus et fugiens de prelio. Porro rex operuit caput suum. et clamabat uoce magna dicens. Fili mi absalon. absalon fili mi. fili mi. Ingressus ergo ioab ad regem in domum dixit. Confudisti hodie uultus omnium seruorum tuorum qui saluam fecerunt animam tuam. et animam filiorum tuorum et filiarum tuarum. et animam uxorum tuarum. et animam concubinarum tuarum. Diligis odientes te. et odio habes diligentes te. et ostendisti hodie quia non curas de ducibus tuis. et de seruis tuis. Et uere cognoui modo quia si absalon uiueret. et nos omnes occubuissemus. tunc placeret tibi. Nunc igitur surge et procede. et alloquens satisfac seruis tuis. Iuro enim per dominum quod si non exieris. ne unus quidem remansurus sit tecum nocte hac. Et peius erit hoc tibi. quam omnia mala que uenerunt super te ab adolescentia tua usque in presens.

Surrexit igitur rex et sedit in porta. Et omni populo nunciatum est quod rex sederet in porta. uenitque uniuersa multitudo coram rege. Israel autem fugit in tabernacula sua. Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus israel dicens. Rex liberauit nos de manu inimicorum nostrorum. ipse saluauit nos de manu philistiim. et nunc fugit de terra pro absalon. Absalon autem quem unximus super nos. mortuus est in bello. Vsquequo siletis et non reducitis regem? Et consilium omnis israel uenit ad regem. Rex uero dauid misit ad sadoch et abiathar sacerdotes dicens. Loquimini ad maiores natu iuda dicentes. Cur uenitis nouissimi ad reducendum regem in domum suam? Sermo autem omnis israel peruenerat ad regem in domo eius. Fratres mei uos. os meum et caro mea uos. quare nouissimi reducitis regem? Et amase dicite. Nonne os meum es et caro mea? Hec faciat mihi deus et hec addat. si non magister militie fueris coram me omni tempore pro ioab. Et inclinauit cor omnium uirorum iuda quasi uiri unius. miseruntque ad regem dicentes. Reuertere tu et omnes serui tui. Et reuersus est rex. et uenit usque ad iordanem. Et omnis iuda uenit usque in galgala ut occurreret regi. et traduceret eum iordanem. Festinauit autem semei filius gera filii iemini de bahurim. et descendit cum uiris iuda in occursum regis dauid cum mille uiris de beniamin. Et siba puer de domo saul. et xv. filii eius. ac xx. serui erant cum eo. Et irrumpentes iordanem ante regem transierunt uada. ut traducerent domum regis. et facerent iuxta iussionem eius. Semei autem filius gera prostratus coram rege cum iam transisset iordanem. dixit ad eum. Ne reputes mihi domine iniquitatem. neque memineris iniuriarum serui tui in die qua egressus es domine mi rex de ierusalem. neque ponas rex in corde tuo. Agnosco enim seruus tuus peccatum meum. et idcirco hodie primus ueni de omni domo ioseph. descendique in occursum domini mei regis. Respondens uero abisai filius saruie dixit. Numquid pro his uerbis non occidetur semei qui maledixit christo domini? Et ait dauid. Quid mihi et uobis filii saruie? Cur efficimini mihi hodie in satan? Ergone hodie interficietur uir in israel? An ignoro hodie me factum regem super israel? Et ait rex semei. Non morieris. iurauitque ei. Miphiboseth quoque filius ionathe filii saul descendit in occursum regis non lotis pedibus. et intonsa barba. uestesque suas non lauerat. a die qua egressus fuerat rex usque ad diem reuersionis eius in pace. Cumque ierusalem occurrisset ei. dixit ei rex. Quare non uenisti mecum miphiboseth? Qui respondens ait. Domine mi rex. seruus meus contempsit me. Dixique ei ego famulus tuus ut sterneret mihi asinum. et ascendens abirem cum rege. Claudus enim sum seruus tuus. Insuper et accusauit me seruum tuum ad te dominum meum regem. Tu autem domine mi rex sicut angelus dei. fac quod placitum est tibi. Neque enim fuit domus patris mei nisi morti obnoxia domino meo regi. tu autem posuisti me seruum tuum inter conuiuas mense tue. Quid ergo habeo iuste querele. aut quid possum ultra uociferari ad regem? Ait ergo ei rex. Quid ultra loqueris? Fixum est quod locutus sum. Tu et siba diuidite possessiones. Responditque miphiboseth regi. Etiam cuncta accipiat. postquam reuersus est dominus meus rex pacifice in domum suam. Berzellai quoque galaadites descendens de rogelim traduxit regem iordanem. paratus etiam ultra fluuium prosequi eum. Erat autem berzellai galaadites senex ualde. id est octogenarius. et ipse prebuit alimenta regi cum moraretur in castris. Fuit quippe uir diues nimis. Dixit itaque rex ad berzellai. Veni mecum ut requiescas securus mecum in ierusalem. Et ait berzellai ad regem. Quot sunt dies annorum uite mee. ut ascendam cum rege in ierusalem? Octogenarius sum hodie. Numquid uigent sensus mei ad discernendum suaue aut amarum. aut delectare potest seruum tuum cibus et potus? uel audire ultra possum uocem cantorum atque cantatricum? Quare seruus tuus fit oneri domino meo regi? Paululum procedam famulus tuus ab iordane tecum. Nec indigeo hac uicissitudine. sed obsecro ut reuertar seruus tuus. et moriar in ciuitate mea. et sepeliar iuxta sepulchrum patris mei et matris mee. Est autem seruus tuus chamaam. ipse uadat tecum domine mi rex. et fac ei quod bonum tibi uidetur. Dixit itaque rex. Mecum transeat chamaam. et ego faciam ei quicquid tibi placuerit. et omne quod petieris a me impetrabis. Cumque transisset uniuersus populus et rex iordanem. osculatus est rex berzellai. et benedixit ei. et ille reuersus est in locum suum. Transiuit ergo rex in galgala. et chamaam cum eo. Omnis autem populus iuda traduxerunt regem. et media tantum pars affuerat de populo israel. Itaque omnes uiri israel concurrentes ad regem dixerunt ei. Quare te furati sunt fratres nostri uiri iuda. et traduxerunt regem et domum eius iordanem. omnesque uiros dauid cum eo? Et respondit omnis uir iuda ad uiros israel. Quia propior mihi est rex. Cur irasceris super hac re? Numquid comedimus aliquid ex rege. aut munera nobis data sunt? Et respondit uir israel ad uiros iuda. et ait. Decem partibus ego maior sum apud regem. et magis ad me pertinet dauid quam ad te. Cur mihi fecisti iniuriam. et non mihi nunciatum est priori ut reducerem regem meum? Durius autem responderunt uiri iuda uiris israel.

Accidit quoque ut ibi esset uir belial nomine siba filius bochri uir iemineus. et cecinit bucina. et ait. Non est nobis pars in dauid. neque hereditas in filio isai. Reuertere in tabernacula tua israel. Et separatus est omnis israel a dauid. secutusque est siba filium bochri. Viri autem iuda adheserunt regi suo. a iordane usque ierusalem. Cumque uenisset rex in domum suam in ierusalem. tulit decem mulieres concubinas quas dereliquerat ad custodiendam domum. et tradidit eas in custodiam. alimenta eis prebens. Et non est ingressus ad eas. sed erant clause usque ad diem mortis sue in uiduitate uiuentes. Dixit autem rex amase. Conuoca mihi omnes uiros iuda in diem tertium. et tu adesto presens. Abiit ergo amasa ut conuocaret iuda. et moratus est extra placitum quod ei constituerat rex. Ait autem dauid ad abisai. Nunc magis afflicturus est nos siba filius bochri quam absalon. Tolle ergo seruos domini tui. et persequere eum ne forte inueniat ciuitates munitas. et effugiat nos. Egressi sunt ergo cum eo uiri ioab. cerethique et phelethi. et omnes robusti exierunt de ierusalem ad persequendum siba filium bochri. Cumque illi essent iuxta lapidem grandem qui est in gabaon. amasa ueniens occurrit eis. Porro ioab uestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui. et desuper accinctus gladio dependente usque ad ilia in uagina. qui fabrefactus leui motu egredi poterat et percutere. Dixit itaque ioab ad amasa. Salue mi frater. Et tenuit manu dextera mentum amase quasi osculans eum. Porro amasa non obseruauit gladium quem habebat ioab. Qui percussit eum in latere. et effudit intestina eius in terram. nec secundum uulnus apposuit. Ioab autem et abisai frater eius persecuti sunt siba filium bochri. Interea quidam uiri cum stetissent iuxta cadauer amase de sociis ioab dixerunt. Ecce qui esse uoluit pro ioab comes dauid. Amasa autem conspersus sanguine iacebat in media uia. Vidit hoc quidam uir quod subsisteret omnis populus ad uidendum eum. et amouit amasam de uia in agrum. operuitque eum uestimento. ne subsisterent transeuntes propter eum. Amoto ergo illo de uia. transiebat omnis uir sequens ioab ad persequendum siba filium bochri. Porro ille transierat per omnes tribus israel in abela. et in bethmacha. omnesque electi congregati fuerant ad eum. Venerunt itaque. et obpugnabant eum in abela. et in bethmacha. et circumdederunt municionibus ciuitatem. et obsessa est urbs. Omnis autem turba que erat cum ioab. moliebatur destruere muros. Et exclamauit mulier sapiens de ciuitate. Audite audite. dicite ioab. Appropinqua huc et loquar tecum. Qui cum accessisset ad eam. ait illi. Tu es ioab? Et ille respondit. Ego. Ad quem locuta est. Audi sermones ancille tue. Et respondit. Audio. Rursumque illa. Sermo

dicebatur in veteri proverbio. Qui interrogant, interrogent in Abela, et sic perficiebant. Nonne ego sum quae respondeo veritatem Israel? Et tu quaeris subvertere civitatem, et evertere matrem in Israel? Quare praecipitas hereditatem Domini? Respondensque Ioab ait. Absit, absit hoc a me. Non praecipito neque demolior. Non sic se habet res. Sed homo de monte Ephraim Siba, filius Bochri, cognomine, levavit manum suam contra regem David. Tradite illum solum, et recedemus a civitate. Et ait mulier ad Ioab. Ecce caput eius mittetur ad te per murum. Ingressa est ergo ad omnem populum, et locuta est eis sapienter. Qui abscisum caput Siba filii Bochri proiecerunt ad Ioab. Et ille cecinit tuba, et recesserunt ab urbe unusquisque in tabernacula sua. Ioab autem reversus est in Hierusalem ad regem. Fuit autem Ioab super omnem exercitum Israel. Banaias autem filius Ioiade super Cerethaeos et Felethaeos. Aduram vero super tributa. Porro Iosaphat filius Ahilud a commentariis. Siva autem scriba. Sadoch vero et Abiathar sacerdotes. Hyra autem Hyagarites erat sacerdos David. Facta est quoque fames in diebus David tribus annis iugiter. Et consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus. Propter Saul et domum eius est, et sanguinem, quia occidit Gabaonitas. Vocatis autem Gabaonitis rex dixit ad eos. Porro Gabaonitae non sunt de filiis Israel, sed reliquiae Amorreorum. Filii quippe Israel iuraverunt eis ne perimerent eos. Et voluit Saul percutere eos zelo quasi pro filiis Israel et Iuda. Dixit ergo David ad Gabaonitas. Quid faciam vobis, et quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hereditati Domini? Dixeruntque ei Gabaonitae. Non est nobis super argento et auro quaestio, sed contra Saul et contra domum eius, neque volumus ut interficiatur homo de Israel. Ad quos rex ait. Quid ergo vultis ut faciam vobis? Qui dixerunt regi. Virum qui attrivit nos et oppressit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus Israel. Dentur nobis septem viri de filiis eius, ut crucifigamus eos Domino in Gabaath Saul, quondam electi Domini. Et ait rex. Ego dabo. Pepercitque rex Mifiboseth filio Ionathae filii Saul, propter iusiurandum Domini quod fuerat inter David et inter Ionathan filium Saul. Tulit itaque rex duos filios Respha filiae Achia quos peperit Sauli, Armoni et Mifiboseth, et quinque filios Michol filiae Saul quos genuerat Adrieli filio Berzellai qui fuit de Molathi, et dedit eos in manu Gabaonitarum, qui crucifixerunt eos in monte coram Domino. Et ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei. Tollens autem Respha filia Achia cilicium substravit sibi super petram ab initio messis, donec stillaret super eos aqua de caelo, et non dimisit aves lacerare eos per diem, neque bestias per noctem. Et nuntiata sunt David quae fecerat Respha filia Achia concubina Saul. Et abiit David et tulit ossa Saul et ossa Ionathan filii eius a viris Iabes Galaad, qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philistei cum interfecissent Saul in Gelboe. Et asportavit inde ossa Saul et ossa Ionathan filii eius. Et colligentes ossa eorum qui affixi fuerant, sepelierunt ea cum ossibus Saul et Ionathan filii eius in terra Beniamin in latere in sepulchro Cis patris sui. Feceruntque omnia quae praeceperat rex. Et repropitiatus est Dominus terrae post haec.

Factum est autem rursum proelium Philistinorum adversum Israel. Et descendit David et servi eius cum eo, et pugnabant contra Philisteum. Deficiente autem David, Iesbidenob, qui fuit de genere Arafa, cuius ferrum hastae trecentas uncias appendebat, et accinctus erat ense novo, nisus est percutere David. Praesidioque ei fuit Abisai filius Sarviae, et percussum Philisteum interfecit. Tunc iuraverunt viri David dicentes. Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam in Israel. Secundum quoque fuit bellum in Gob contra Philisteos. Tunc percussit Sobochai de Usathi Seph de stirpe Arafa de genere gygantum. Tertium quoque fuit in Gob contra Philisteos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polimitarius Bethleemites Goliad Getheum, cuius hastile hastae erat quasi licitatorium texentium. Quartum bellum fuit in Geth. Et fuit vir excelsus qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est viginti quattuor, et erat de origine Arafa, et blasphemavit Israel. Percussit autem eum Ionathas filius Semmaa fratris David. Hi quattuor nati sunt de Arafa in Geth, et ceciderunt in manu David et servorum eius.

Locutus est autem David Domino verba carminis huius in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum et de manu Saul, et ait. Dominus petra mea et robur meum et salvator meus. Deus meus fortis meus, et sperabo in eum. Scutum meum et cornu salutis meae, elevator meus et refugium meum. Salvator meus, de iniquitate liberabis me. Laudabilem invocabo Dominum, et ab inimicis salvus ero. Quia circumdederunt me contritiones mortis, torrentes Belial terruerunt me. Funes inferi circumdederunt me, praevenerunt me laquei mortis. In tribulatione mea invocabo Dominum, et ad Deum meum clamabo. Et exaudivit de templo suo vocem meam, et clamor meus veniet ad aures eius. Commota est et contremuit terra, et fundamenta montium concussa sunt et quassata, quoniam iratus est. Ascendit fumus de naribus eius, et ignis de ore eius vorabit. Carbones succensi sunt ab eo. Et inclinavit caelos et descendit, et caligo sub pedibus eius. Et ascendit super cherubim et volavit, et lapsus est super pennas venti. Posuit tenebras in circuitu eius latibulum suum, cribrans aquas de nubibus caelorum. Prae fulgore in conspectu eius accensi sunt carbones ignis. Tonabit de caelo Dominus, et excelsus dedit vocem suam. Misit sagittas suas et dissipavit eos, fulgura et consumpsit eos. Et apparuerunt effusiones maris, et revelata sunt fundamenta orbis ab increpatione Domini, ab inspiratione spiritus furoris eius. Misit de excelso et assumpsit me, et extraxit me de aquis multis. Liberavit me ab inimico meo potentissimo, et ab his qui oderant me, quia robustiores me erant. Praevenit me in die afflictionis meae, et factus est Dominus firmamentum meum. Et eduxit me in latitudinem, liberavit me quia complacui ei. Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, et secundum munditiam manuum mearum reddet mihi. Quia custodivi vias Domini, et non egi impie a Deo meo. Omnia enim iudicia eius in conspectu meo, et praecepta eius non amovi a me. Et ero perfectus cum eo, et custodiam me ab iniquitate mea. Et restituet mihi Dominus secundum iustitiam meam, et secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum eius. Cum sancto sanctus eris, et cum robusto robustus perfectus. Cum electo electus eris, et cum perverso perverteris. Et populum pauperem salvum facies, oculisque tuis excelsos humiliabis. Quia tu lucerna mea Domine, et tu Domine illuminabis tenebras meas. In te enim curram accinctus, in Deo meo transiliam murum. Deus meus impollutus via eius, eloquium Domini igne examinatum. Scutum est omnium sperantium in se. Quis est Deus praeter Dominum, aut quis fortis praeter Deum nostrum? Deus qui accinxit me fortitudine, et complanavit perfectam viam meam. Coaequans pedes meos cervis, et super excelsa statuens me. Docens manus meas ad proelium, et componens quasi arcum aereum brachia mea. Dedisti mihi clipeum salutis meae, et mansuetudo mea multiplicavit me. Dilatabis gressus meos subtus me, et non deficient tali mei. Persequar inimicos meos et conteram, et non convertar donec consumam eos. Consumam eos et confringam, ut non consurgant; cadent sub pedibus meis. Accinxisti me fortitudine ad proelium, incurvasti resistentes mihi subtus me. Inimicos meos dedisti mihi dorsum, odientes me et disperdam eos. Clamabunt et non erit qui salvet; ad Dominum, et non exaudiet eos. Delebo eos ut pulverem terrae, quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam. Salvabis me a contradictionibus populi mei, custodies in caput gentium. Populus quem ignoro serviet mihi. Filii alieni resistent mihi, auditu auris oboedient mihi. Filii alieni defluxerunt, et contrahentur in angustiis suis. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus, et exaltabitur Deus fortis salutis meae. Deus qui das vindictas mihi, et deicis populos sub me. Qui educis me ab inimicis meis, et a resistentibus mihi elevas me; a viro iniquo liberabis me. Propterea confitebor tibi in gentibus, et nomini tuo cantabo. Magnificans salutes regis sui, et faciens misericordiam christo suo David, et semini eius usque in sempiternum. Haec autem sunt verba novissima. Dixit David filius Isai. Dixit vir cui constitutum est de christo Dei Iacob, egregius psaltes Israel. Spiritus Domini locutus est per me, et sermo eius per linguam meam. Dixit Deus Israel mihi, locutus est Fortis Israel. Dominator hominum iustus, dominator in timore Dei. Sicut lux aurorae oriente sole mane absque nubibus rutilat, et sicut pluviis germinat herba de terra. Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum aeternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea et omnis voluntas, nec est quicquam ex ea quod non germinet. Praevaricatores autem quasi spinae evellentur universi, quae non tolluntur manibus. Et si quis tangere eas voluerit, armabitur ferro et ligno lanceato, igneque succensae comburentur usque ad nihilum. Haec nomina fortium.

Sedens David in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. Post hunc Eleazar filius patrui eius Ahohites inter tres fortes qui erant cum David quando exprobraverunt Philistiim, et congregati sunt illuc in proelium. Cumque ascendissent viri Israel, ipse stetit et percussit Philisteos donec deficeret manus eius et obrigesceret cum gladio. Fecitque Dominus salutem magnam in die illa, et populus qui fugerat reversus est ad caesorum spolia detrahenda. Et post hunc Semma filius Age de Arari. Et congregati sunt Philistiim in statione. Erat quippe ibi ager plenus lente. Cumque fugisset populus a facie Philistiim, stetit ille in medio agri, et tuitus est eum, percussitque Philisteos. Et fecit Dominus salutem magnam. Necnon et ante descenderant tres qui erant principes inter triginta, et venerant tempore messis ad David in speluncam Odollam. Castra autem Philistiim erant posita in valle gygantum. Et David erat in praesidio. Porro statio Philistinorum tunc erat in Bethleem. Desideravit ergo David aquam de lacu, et ait. Si quis mihi daret potum aquae de cisterna quae est in Bethleem iuxta portam. Irruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum, et hauserunt aquam de cisterna Bethleem quae erat iuxta portam, et attulerunt ad David. At ille noluit bibere, sed libavit eam Domino dicens. Propitius mihi sit Dominus ne faciam hoc. Num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, et animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Haec fecerunt tres robustissimi. Abisai quoque frater Ioab filius Sarviae princeps erat de tribus. Ipse est qui elevavit hastam suam contra trecentos quos interfecit, et nominatus inter tres et inter tres nobilior. Eratque eorum princeps, sed usque ad primos tres non pervenerat. Et Banaias filius Ioiade viri fortissimi magnorum operum de Capsahel, ipse percussit duos leones Moab. Et ipse descendit et percussit leonem in media cisterna in diebus nivis. Ipse quoque interfecit virum Egyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam. Itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Egyptii, et interfecit eum hasta sua. Haec fecit Banaias filius Ioiade. Et ipse nominatus inter tres robustos qui erant inter triginta nobiliores; verumtamen usque ad tres primos non pervenerat. Fecitque eum David sibi auricularium a secreto. Asael frater Ioab inter triginta. Eleanan filius patrui eius de Bethleem. Semma de Arari. Helysa de Arodi. Helas de Feldi. Hyra filius Achis de Thecua. Abiezer de Anathot. Maonnai de Usathi. Selmon Ahotites. Maharai Netophatites. Eled filius Banaa, et ipse Netophatites. Hurai filius Ribai de Gabaath filiorum Beniamin. Banai Aufratonites. Heldai de torrente Gaas. Abialbon Arabites. Azmaveth de Beromi. Eliaba de Salboni. Filii Asen Ionathan et Ara. Semma de Orodi. Haiam filius Sarar Arorites. Helifeleth filius Aasbai filii Maachati. Heliam filius Achitofel Gilonites. Esrai de Carmelo. Farai de Arabi. Ygaal filius Nathan de Soba. Bonni de Gaddi. Seleth de Ammoni. Naharai Berothites, armiger Ioab filii Sarviae. Hyrai Hieretites. Gareb et ipse Hieretites. Urias Ethei fuit Etheus. Omnes triginta septem.

Et addidit furor Domini irasci contra Israel, commovitque David in eis dicentem. Vade, numera Israel et Iudam. Dixitque rex ad Ioab principem exercitus sui. Perambula omnes tribus a Dan usque Bersabee, et numerate populum, ut sciam numerum eius. Dixitque Ioab regi. Adaugeat Dominus ad populum tuum quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis. Sed quid sibi dominus meus rex vult in re huiuscemodi? Obtinuit autem sermo regis verba Ioab et principum exercitus. Egressusque est Ioab et principes militum regis ut numerarent populum Israel. Cumque pertransissent Iordanem, venerunt in Aroer ad dexteram urbis quae est in valle Gad, et praeter eam transierunt in Galaad, et in terram inferiorem Hodsi, et venerunt in Dan silvestria. Circumeuntesque iuxta Sydonem transierunt prope moenia Tyri et omnem terram Evei et Chananei, veneruntque ad meridiem Iudae in Bersabee. Et lustrata universa terra, affuerunt post novem menses et viginti dies in Hierusalem. Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi, et inventa sunt de Israel octingenta milia virorum fortium qui educerent gladium

et de iuda quingenta milia pugnatorum. Percussit autem cor David eum postquam numeratus est populus. Et dixit David ad Dominum. Peccavi valde in hoc facto, sed precor Domine ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egi nimis. Surrexit itaque David mane, et sermo Domini factus est ad Gad prophetam et videntem David dicens. Vade et loquere ad David. Haec dicit Dominus. Trium tibi datur optio: elige unum quod volueris ex his ut faciam tibi. Cumque venisset Gad ad David, nuntiavit ei dicens. Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua, aut tribus mensibus fugies adversarios tuos et illi persequentur, aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera et vide quem respondeam ei qui me misit sermonem. Dixit autem David ad Gad. Arto undique nimis, sed melius est ut incidam in manus Domini, multae enim sunt misericordiae eius quam in manus hominum. Inmisitque Dominus pestilentiam in Israhel, de mane usque ad tempus constitutum. Et mortui sunt ex populo a Dan usque Bersabee septuaginta milia virorum. Cumque extendisset manum angelus Domini super Hierusalem ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictione. Et ait angelo percutienti. Sufficit nunc, contine manum tuam. Erat autem angelus Domini iuxta aream Areuna Iebusei. Dixitque David ad Dominum cum vidisset angelum caedentem populum. Ego sum qui peccavi, ego inique egi. Isti qui oves sunt quid fecerunt? Vertatur obsecro manus tua contra me et contra domum patris mei. Venit autem Gad ad David in die illa et dixit ei. Ascende et constitue Domino altare in area Areuna Iebusei. Et ascendit David iuxta sermonem Gad quem praeceperat ei Dominus. Conspiciensque Areuna animadvertit regem et servos eius transire ad se. Et egressus adoravit regem prono vultu in terram, et ait. Quid causae est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait. Ut emam a te aream et aedificem altare Domino, et cesset interfectio quae grassatur in populo. Et ait Areuna ad David. Accipiat et offerat dominus meus rex sicut ei placet. Habes boves in holocaustum, et plaustrum et iuga boum in usum lignorum. Omnia dedit Areuna regi. Dixitque Areuna ad regem. Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum. Cui respondens rex ait. Nequaquam ut vis, sed emam pretio a te, et offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream et boves argenti siclis quinquaginta, et aedificavit ibi altare Domino, et obtulit holocausta et pacifica. Et propitiatus est Dominus terrae, et cohibita est plaga ab Israhel.

INCIPIT LIBER III.

ET REX DAVID SENUERAT habebatque aetatis plurimos dies. Cumque operiretur vestibus non calefiebat. Dixerunt ergo servi sui. Quaeramus domino nostro regi adulescentulam virginem, et stet coram rege et foveat eum, dormiatque in sinu suo, et calefaciat dominum nostrum regem. Quaesierunt igitur adulescentulam speciosam in omnibus finibus Israhel, et invenerunt Abisag Sunamitin, et adduxerunt eam ad regem. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege et ministrabat ei. Rex vero non cognovit eam. Adonias autem filius Aggith elevabatur dicens. Ego regnabo. Fecitque sibi currum et equites, et quinquaginta viros qui ante eum currerent. Nec corripuit eum pater suus aliquando dicens. Quare hoc fecisti? Erat autem pulcher valde, secundus natu post Absalon. Et sermo ei cum Ioab filio Sarviae et cum Abiathar sacerdote, qui adiuvabant partes Adoniae. Sadoch vero sacerdos et Banaias filius Ioiadae et Nathan propheta et Semei et Cerethi et robur exercitus David non erat cum Adonia. Immolatis ergo Adonias arietibus et vitulis et universis pinguibus iuxta lapidem Zoelech qui erat vicinus fonti Rogel, vocavit universos fratres suos filios regis et viros Iuda servos regis. Nathan autem prophetam et Banaiam et robustos quosque et Salomonem fratrem suum non vocavit. Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis. Num audisti quod regnaverit Adonias filius Aggith, et dominus noster David hoc ignorat? Nunc ergo veni, accipe a me consilium, et salva animam tuam filiique tui Salomonis. Vade et ingredere ad regem David et dic ei. Nonne tu domine mi rex iurasti mihi ancillae tuae dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo? Quare ergo regnat Adonias? Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te et complebo sermones tuos. Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum. Rex autem senuerat nimis, et Abisag Sunamitis ministrabat ei. Inclinavit se Bethsabee et adoravit regem. Ad quam rex. Quid tibi inquit vis? Quae respondens ait. Domine mi, tu iurasti per Dominum Deum tuum ancillae tuae: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo. Et ecce nunc Adonias regnat, te domine mi rex ignorante. Mactavit boves et pinguia quaeque et arietes plurimos, et vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem et Ioab principem militiae, Salomonem autem servum tuum non vocavit. Verumtamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israhel ut indices eis quis sedere debeat in solio tuo domine mi rex post te. Eritque cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, ego et filius meus Salomon peccatores. Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit. Et nuntiaverunt regi dicentes. Adest Nathan propheta. Cumque introisset ante conspectum regis et adorasset eum pronus in terram, dixit Nathan. Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, et ipse sedebit super thronum meum? Quia descendit hodie et immolavit boves et pinguia et arietes plurimos, et vocavit universos filios regis et principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem. Illisque vescentibus et bibentibus coram eo et dicentibus: Vivat rex Adonias, me servum tuum et Sadoch sacerdotem et Banaiam filium Ioiadae et Salomonem servum tuum non vocavit. Numquid a domino meo exivit hoc verbum, et non indicasti servo tuo quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum? Et respondit rex David dicens. Vocate ad me Bethsabee. Quae cum fuisset ingressa coram rege et stetisset coram eo, iuravit rex et ait. Vivit Dominus qui eruit animam meam de omni angustia, quia sicut iuravi tibi per Dominum Deum Israhel dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit super solium meum pro me, sic faciam hodie. Submissoque Bethsabee in terram vultu, adoravit regem dicens. Vivat dominus meus rex in aeternum. Dixit quoque rex David. Vocate mihi Sadoch sacerdotem et Nathan prophetam et Banaiam filium Ioiadae. Qui cum ingressi fuissent coram rege, dixit ad eos rex. Tollite vobiscum servos domini vestri, et inponite Salomonem filium meum super mulam meam, et ducite eum in Gion, et unguat eum ibi Sadoch sacerdos et Nathan propheta in regem super Israhel, et canetis bucina atque dicetis: Vivat rex Salomon. Et ascendetis post eum, et veniet et sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me. Illique praecipiam ut sit dux super Israhel et super Iudam. Et respondit Banaias filius Ioiadae regi dicens. Amen. Sic loquatur Dominus Deus domini mei regis. Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, et sublimius faciat solium eius a solio domini mei regis David. Descendit ergo Sadoch sacerdos et Nathan propheta et Banaias filius Ioiadae et Cerethi et Felethi, et inposuerunt Salomonem super mulam regis David, et adduxerunt eum in Gion. Sumpsitque Sadoch sacerdos cornu olei de tabernaculo, et unxit Salomonem. Et cecinerunt bucina, et dixit omnis populus. Vivat rex Salomon. Et ascendit universa multitudo post eum, et populus canentium tibiis et laetantium gaudio magno, et insonuit terra a clamore eorum. Audivit autem Adonias et omnes qui invitati fuerant ab eo, iamque convivium finitum erat. Sed et Ioab audita voce tubae ait. Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis? Adhuc illo loquente, Ionathas filius Abiathar sacerdotis venit. Cui dixit Adonias. Ingredere, quia vir fortis es et bona nuntians. Responditque Ionathas Adoniae. Nequaquam, dominus enim noster rex David regem constituit Salomonem. Misitque cum eo Sadoch sacerdotem et Nathan prophetam et Banaiam filium Ioiadae et Cerethi et Felethi, et inposuerunt eum super mulam regis. Unxeruntque eum Sadoch sacerdos et Nathan propheta regem in Gion, et ascenderunt inde laetantes, et insonuit civitas. Haec est vox quam audistis. Sed et Salomon sedet super solium regni. Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David dicentes. Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, et magnificet thronum eius super thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo suo. Insuper et haec locutus est. Benedictus Dominus Deus Israhel qui dedit hodie sedentem in solio meo videntibus oculis meis. Territi sunt ergo et surrexerunt omnes qui invitati fuerant ab Adonia, et ivit unusquisque in viam suam. Adonias autem timens Salomonem surrexit et abiit in tabernaculum Domini, tenuitque cornu altaris. Et nuntiaverunt Salomoni dicentes. Ecce Adonias timens regem Salomonem tenuit cornu altaris dicens. Iuret mihi hodie rex Salomon quod non interficiat servum suum gladio. Dixitque Salomon. Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus eius in terram. Sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur. Misit ergo rex Salomon et eduxit eum ab altari, et ingressus adoravit regem Salomonem. Dixitque ei Salomon. Vade in domum tuam.

Adpropinquaverunt autem dies David ut moreretur, praecepitque Salomoni filio suo dicens. Ego ingredior viam universae terrae. Confortare et esto vir, et observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis eius, et custodias caerimonias eius et praecepta eius et iudicia et testimonia eius, sicut scriptum est in lege Moysi, ut intellegas omnia quae facis et quocumque te verteris, et confirmet Dominus sermones suos quos locutus est de me dicens. Si custodierint filii tui vias suas et ambulaverint coram me in veritate et in omni corde suo et in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israhel. Tu quoque nosti quae fecerit mihi Ioab filius Sarviae, quae fecerit duobus principibus exercitus Israhel, Abner filio Ner et Amasae filio Iether, quos occidit et effudit sanguinem belli in pace, et posuit cruorem proelii in balteo suo qui erat circa lumbos suos, et in calciamento suo quod erat in pedibus eius. Facies ergo iuxta sapientiam tuam, et non deduces canitiem eius pacifice ad inferos. Sed et filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua, occurrerunt enim mihi quando fugiebam a facie Absalon fratris tui. Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Iemini de Baurim, qui maledixit mihi maledictione pessima quando ibam ad castra. Sed quia descendit mihi in occursum cum transirem Iordanem, et iuravi ei per Dominum dicens: Non te interficiam gladio, tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, et scies quid facias ei, deducesque canos eius cum sanguine ad infernum. Dormivit igitur David cum patribus suis, et sepultus est in civitate David. Dies autem quibus regnavit David super Israhel quadraginta anni sunt. In Hebron regnavit septem annis, in Hierusalem triginta tribus. Salomon autem sedit super thronum David patris sui, et firmatum est regnum eius nimis.

Et ingressus est Adonias filius Aggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Quae dixit ei. Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit. Pacificus. Addiditque. Sermo mihi est ad te. Cui ait. Loquere. Et ille. Tu inquit nosti quia meum erat regnum, et me proposuerat omnis Israhel sibi in regem, sed translatum est regnum et factum est fratris mei, a Domino enim constitutum est ei. Nunc ergo petitionem unam deprecor a te, ne confundas faciem meam. Quae dixit ad eum. Loquere. Et ille ait. Precor ut dicas Salomoni regi, neque enim negare tibi quicquam potest, ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem. Et ait Bethsabee. Bene, ego loquar pro te regi. Venit ergo Bethsabee ad regem

salomonem ut loqueretur ei pro adonia. Et surrexit rex in occursum eius adoravitque eam. et sedit super thronum suum. Positusque est thronus matri regis. Que sedit ad dexteram eius. dixitque ei. Petitionem unam parvulam ego deprecor a te. ne confundas faciem meam. Dixitque ei rex. Pete mater mi. neque enim fas est ut avertam faciem tuam. Que ait. Detur abisag sunamitis adonie fratri tuo uxor. Responditque rex salomon. et dixit matri sue. Quare postulas abisag sunamitem adonie? Postula ei et regnum. Ipse enim est frater meus maior. et habet abiathar sacerdotem. et ioab filium sarvie. Iuravit itaque rex salomon per dominum dicens. Hec faciat mihi deus et hec addat. quia hodie occidetur adonias. Misitque rex salomon per manum banaie filii ioiade. qui interfecit eum et mortuus est. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex. Vade in anathot ad agrum tuum. Et quidem vir mortis es. sed hodie te non interficiam quia portasti archam domini dei coram david patre meo. et sustinuisti laborem in omnibus in quibus laboravit pater meus. Eiecit ergo salomon abiathar ut non esset sacerdos domini ut impleretur sermo domini. quem locutus est super domum hely in sylo. Venit autem nuntius ad salomonem quod ioab declinasset post adoniam. et post salomonem non declinasset. Fugit ergo ioab in tabernaculum domini. et apprehendit cornu altaris. Nuntiatumque est regi salomoni quod fugisset ioab in tabernaculum domini. et esset iuxta altare. Misitque salomon banaiam filium ioiade dicens. Vade interfice eum. Venit banaias ad tabernaculum domini et dixit ei. Hec dicit rex. Egredere. Qui ait. Non egrediar sed hic moriar. Renuntiavit banaias regi salomoni dicens. Hec locutus est ioab. et hec respondit mihi. Dixitque ei rex. Fac sicut locutus est. et interfice eum et sepeli. et amovebis sanguinem innocentem qui effusus est a ioab a me. et a domo patris mei. Et reddat dominus sanguinem super caput eius. quia interfecit duos viros iustos melioresque se. et occidit eos gladio david patre meo ignorante, abner filium ner principem militie. et amasam filium iethra principem exercitus iuda. Et revertetur sanguis illorum in caput ioab. et in caput seminis eius in sempiternum. David autem et semini eius. et domui eius. et throno illius sit pax usque in eternum a domino. Ascendit itaque banaias filius ioiade et aggressus eum interfecit. sepultusque est in domo sua in deserto. Et constituit rex banaiam filium ioiade pro eo super exercitum. et sadoch sacerdotem posuit pro abiathar. Misitque rex et vocavit semei dixitque ei. Edifica tibi domum in ierusalem et habita ibi. et non egredieris inde huc atque illuc. Quacumque autem die egressus fueris et transieris torrentem cedron. scito te interficiendum. sanguis tuus erit super caput tuum. Dixitque semei regi. Bonus est sermo regis. Sicut locutus est dominus meus rex. sic faciet servus tuus. Habitavit autem semei in ierusalem diebus multis.

[F]actum est autem post annos tres ut fugerent servi semei ad achis filium maacha regem geth. Et surrexit semei et stravit asinum suum. ivitque in geth ad achis ad requirendos servos suos. et adduxit eos de geth. Nuntiatum est autem salomoni quod isset semei in geth de ierusalem et redisset. Et mittens vocavit eum dixitque illi. Nonne testificatus sum tibi per dominum et predixi tibi quacumque die egressus fueris huc atque illuc scito te esse moriturum. Et respondisti michi bonus est sermo quem audivi. Quare ergo non custodisti iusiurandum domini et preceptum quod preceperam tibi? Dixitque rex ad semei. Tu nosti omne malum cuius est conscium cor tuum quod fecisti david patri meo. Reddidit dominus maliciam tuam in caput tuum. Et rex salomon benedictus. et thronus david erit fidelis coram domino usque in sempiternum. Iussit itaque rex banaie filio ioiade qui egressus percussit eum et mortuus est.

[C]onfirmatum est ergo regnum in manu salomonis. et affinitate coniunctus est pharaoni regi egypti. Accepit namque filiam eius et adduxit in civitatem david, donec compleret edificans domum suam et domum domini. et murum ierusalem per circuitum. Attamen populus immolabat in excelsis. non enim edificatum erat templum nomini domini usque in diem illum. Dilexit autem salomon dominum ambulans in preceptis david patris sui. excepto quod in excelsis immolabat. et accendebat thimiamata. Abiit itaque in gabaon ut immolaret ibi. illud quippe erat excelsum maximum. Mille hostias in holocaustum obtulit salomon super altare in gabaon. Apparuit autem dominus salomoni per somnium nocte dicens. Postula quod vis ut dem tibi. Et ait salomon. Tu fecisti cum servo tuo david patre meo misericordiam magnam sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate et iusticia. et recto corde tecum. Custodisti ei misericordiam tuam grandem. et dedisti ei filium sedentem super thronum eius. sic est hodie. Et nunc domine deus tu regnare fecisti servum tuum pro david patre meo. Ego autem sum puer parvulus et ignorans egressum et introitum meum. Et servus tuus in medio populi est quem elegisti. populi infiniti qui numerari et supputari non potest pre multitudine. Dabis ergo servo tuo cor docibile ut iudicare possit populum tuum. et discernere inter malum et bonum. Quis enim poterit iudicare populum istum. populum tuum hunc multum? Placuit ergo sermo coram domino quod salomon rem huiuscemodi postulasset. Et dixit dominus salomoni. Quia postulasti verbum hoc. et non petisti tibi dies multos. nec divitias. aut animas inimicorum tuorum. sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium. ecce feci tibi secundum sermones tuos. et dedi tibi cor sapiens et intelligens in tantum ut nullus ante te similis fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed et hec que non postulasti dedi tibi. divitias scilicet et gloriam ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus. Si autem ambulaveris in viis meis. et custodieris precepta mea et mandata mea. sicut ambulavit pater tuus. longos faciam dies tuos. Igitur evigilavit salomon. et intellexit quod esset somnium. Cumque venisset ierusalem. stetit coram archa federis domini et obtulit holocausta et fecit victimas pacificas et grande convivium universis famulis suis. Tunc venerunt due mulieres meretrices ad regem. steteruntque coram eo. Quarum una ait. Obsecro mi domine. Ego et mulier hec habitabam in domo una. et peperi apud eam in cubiculo. Tercia vero die postquam ego peperi. peperit et hec. et eramus simul. nullusque alius in domo nobiscum, exceptis nobis duabus. Mortuus est autem filius mulieris huius nocte. dormiens quippe oppressit eum. Et consurgens intempeste noctis silentio. tulit filium meum de latere meo ancille tue dormientis et collocavit in sinu suo. suum autem qui erat mortuus posuit in sinu meo. Cumque surrexissem mane ut darem lac filio meo. apparuit mortuus. Quem diligentius intuens clara luce deprehendi non esse meum quem genueram. Responditque alia mulier. Non est ita. sed filius tuus mortuus est; meus autem vivit. E contrario illa dicebat. Mentiris. filius quippe meus vivit. et filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege. Tunc rex ait. Hec dicit filius meus vivit. et filius tuus mortuus est. et ista respondet non. sed filius tuus mortuus est meus autem vivit. Dixit ergo rex. Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege. Dividite inquit infantem vivum in duas partes et date dimidiam partem uni. et dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier cuius filius erat vivus ad regem. commota sunt quippe viscera eius super filio suo. Obsecro domine. date illi infantem vivum. et nolite interficere eum. E contrario illa dicebat. Nec mihi nec tibi sit; sed dividatur. Respondens rex ait. Date huic infantem vivum. et non occidatur. Hec est enim mater eius. Audivit itaque omnis israhel iudicium quod iudicasset rex. et timuerunt regem. videntes sapientiam dei esse in eo ad faciendum iudicium.

[E]rat autem rex salomon regnans super omnem israhel. et hii principes quos habebat. Azarias filius sadoch sacerdotis. helyoreph et achia filius sisa scribe. iosaphat filius ahilud a commentariis. banaias filius ioiade super exercitum. sadoch autem et abiathar sacerdotes. Azarias filius nathan super eos qui assistebant regi. Zabud filius nathan sacerdos amicus regis. et ahiasar prepositus domus. et adoniram filius abda super tributa. Habebat autem salomon duodecim prefectos super omnem israhel. qui prebebant annonam regi et domui eius. Per singulos enim menses in anno. singuli necessaria ministrabant. Et hec nomina eorum. Benhur in monte effraym. bendechar in maccces. et in salebim. et in bethsames. et helon. et bethanan. benesed in araboth. ipsius erat socho. et omnis terra efer. Benabinadab cuius omnis nephtad. dor thafeth filiam salomonis habebat uxorem. Bena filius ahilud regebat thanac et mageddo. et universam bethsan. que est iuxta sarthana subter iezrahel a bethsan usque abelmaula e regione iecmaan. Bengaber in ramoth galaad habebat avothiair filii manasse in galaad. ipse preerat in omni regione argob que est in basan. sexaginta civitatibus magnis atque munitis que habebant seras ereas. Achinadab filius addo preerat in manaim. achimaas in nepthalim. sed et ipse habebat basmath filiam salomonis in coniugio. Baana filius husi in aser et in baloth. iosaphat filius pharue in ysachar. Semei filius hela in beniamin. gaber filius uri in terra galaad. in terra seon regis amorrei. et og regis basan super omnia que erant in illa terra. Iuda et israhel innumerabiles sicut arena maris in multitudine comedentes et bibentes atque letantes.

[S]alomon autem erat in dicione sua habens omnia regna a flumine terre philistiim usque ad terminum egypti offerentium sibi munera. et servientium cunctis diebus vite eius. Erat autem cibus salomonis per dies singulos triginta chori simile. et sexaginta chori farine, decem boves pingues. et viginti boves pascuales. et centum arietes excepta venatione cervorum. caprearum. atque bubalorum, et avium altilium. Ipse enim obtinebat omnem regionem que erat trans flumen quasi a thapsa usque gazam. et cunctos reges illarum regionum. et habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque iuda et israhel absque timore ullo. unusquisque sub vite sua. et sub ficu sua a dan usque bersabee cunctis diebus salomonis. Et habebat salomon quadraginta milia presepia equorum currilium. et duodecim milia equestrium. nutriebantque eos supradicti regis prefecti. Sed et necessaria mense regis salomonis cum ingenti cura prebebant in tempore suo. Hordeum quoque et paleas equorum et iumentorum deferebant in locum ubi erat rex iuxta constitutum sibi. Dedit quoque deus sapientiam salomoni et prudentiam multam nimis. et latitudinem cordis quasi arenam que est in litore maris. Et precedebat sapientia salomonis sapientiam omnium orientalium et egyptiorum et erat sapientior cunctis hominibus: sapientior ethan iezrahelite. et eman. et chalcal. et dorda filiis maol. et erat nominatus in universis gentibus per circuitum. Locutus est quoque salomon tria milia parabolarum. et fuerunt carmina eius quinque milia. Et disputavit super lignis a cedro que est in libano usque ad ysopum que egreditur de pariete, et disseruit de iumentis et volucribus et reptilibus et piscibus. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam salomonis. et ab universis regibus terre. qui audiebant sapientiam eius. Misit quoque hyram rex tyri servos suos ad salomonem. Audivit enim quod ipsum unxissent regem pro patre eius. quia amicus fuerat hyram david omni tempore. Misit autem et salomon ad hyram dicens. Tu scis voluntatem patris mei david. et quia non potuerit edificare domum nomini domini dei sui propter bella imminentia per circuitum. donec daret eos dominus sub vestigio pedum eius. Nunc autem requiem dedit dominus deus meus mihi per circuitum. et non est sathan neque occursus malus. Quam ob rem cogito edificare templum nomini domini dei mei sicut locutus est dominus deus david patri meo dicens. Filius tuus quem dabo pro te super solium tuum. ipse edificabit domum nomini meo. Precipe ergo ut precidant mihi cedros de libano. et servi mei sint cum servis tuis. mercedem autem servorum tuorum dabo quamcumque petieris. Scis enim quia non est in populo meo vir qui noverit ligna cedere sicut sydonii. Cum ergo audisset hyram verba salomonis. letatus est valde et ait. Benedictus dominus deus hodie qui dedit david filium sapientissimum super populum hunc plurimum. Et misit hyram ad salomonem dicens. Audivi quecumque mandasti mihi. ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis et abiegnis. Servi mei deponent ea de libano ad mare. et ego componam ea in ratibus in mari usque ad locum quem significaveris mihi. et applicabo ea ibi. et tu tolles ea. prebebisque necessaria mihi. ut detur cibus domui mee. Itaque hyram dabat salomoni ligna cedrina et ligna abiegna. iuxta omnem voluntatem eius. Salomon autem prebebat hyram viginti milia chororum tritici in cibum domui eius. et viginti choros purissimi olei. Hec tribuebat salomon hyram per singulos annos. Dedit quoque dominus sapientiam salomoni sicut locutus est ei. Et erat pax inter hyram et salomonem. et percusserunt fedus ambo. Elegitque rex salomon operarios de omni israhel. et erat indictio triginta milia virorum. mittebatque eos in libanum

x. milia per menses singulos vicissim. ita ut duobus mensibus essent in domibus suis. Et adoniram erat super huiuscemodi indictione. Fuerunt itaque salomoni lxx. milia eorum qui onera portabant & lxxx. milia latomorum in monte absque prepositis qui preerant singulis operibus trium milium numero. & trecentorum precipientium populo & his qui faciebant opus. Precepitque rex ut tollerent lapides grandes. lapides preciosos in fundamentum templi & quadrarent eos. quos dolaverunt cementarii salomonis. & cementarii hyram. Porro biblii preparaverunt ligna & lapides ad edificandam domum.

Factum est autem quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum israhel de terra egypti, in anno quarto mense zio, ipse est mensis secundus regis salomonis super israhel. edificare cepit domum domino. Domus autem quam edificabat rex salomon domino. habebat lx cubitos in longitudinem. & xx. cubitos in latitudine. & xxx cubitos in altitudine. Et porticus erat ante templum xx. cubitorum longitudinis. iuxta mensuram latitudinis templi. & habebat x. cubitos latitudinis ante faciem templi. Fecitque in templo fenestras obliquas. & edificavit super parietem templi tabulata per gyrum in parietibus domus per circuitum templi & oraculi. & fecit latera in circuitu. Tabulatum quod subter erat quinque cubitos habebat altitudinis. & medium tabulatum vi habens cubitos [illegible] latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus. ut non hererent muris templi. Domus autem cum edificaretur lapidibus dedolatis atque perfectis edificata est. & malleus & securis & omne ferramentum non sunt audita in domo cum edificaretur. Ostium lateris medii in pariete erat domus dextro. & per cocleam ascendebant in medium cenaculum. & a medio in tercium. Et edificavit domum. & consummavit eam. Texit quoque domum laquearibus cedrinis. & edificavit tabulatum super omnem domum. v. cubitis latitudinis. & operuit domum lignis cedrinis.

Et factus est sermo domini ad salomonem dicens. Domus hec quam edificas. si ambulaveris in preceptis meis. & iudicia mea feceris. & custodieris omnia mandata mea gradiens per ea. firmabo sermonem meum tibi quem locutus sum ad david patrem tuum. & habitabo in medio filiorum israhel. & non derelinquam populum meum israhel. Igitur edificavit salomon domum & consummavit eam. & edificavit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis. A pavimento domus usque ad summitatem parietum. & usque ad laquearia operuit lignis intrinsecus. & texit pavimentum domus tabulatis abiegnis. Edificavitque xx. cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina. a pavimento usque ad superiora. & fecit interiorem domum oraculi in sancta sanctorum. Porro xl. cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi. & cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur. habens tornaturas suas & iuncturas fabrefactas & celaturas eminentes. Omnia cedrinis tabulis vestiebantur. nec omnino lapis apparere poterat in pariete. Oraculum autem in medio domus in interiori parte fecerat. ut poneret ibi archam federis domini. Porro oraculum habebat xx. cubitos longitudinis. et xx. cubitos latitudinis. & xx. cubitos altitudinis. & operuit illud atque vestivit auro purissimo. Sed & altare vestivit cedro. Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo. & affixit laminas clavis aureis. Nichil erat in templo quod non auro tegeretur. Sed & totum altare oraculi texit auro. & fecit in oraculo duo cherubim de lignis olivarum x. cubitorum altitudinis. Quinque cubitorum ala cherub una. & v cubitorum ala cherub altera. id est x. cubitos habentes. a summitate ale usque ad ale alterius summitatem. Decem quoque cubitorum erat cherub. secundum mensuram parem. & opus unum erat in duobus cherubim. id est altitudinem habebat unus cherub x. cubitorum. & similiter cherub secundus. Posuitque cherubim in medio templi interioris. Extendebant autem alas suas cherubim. & tangebat ala una parietem. & ala cherubim secundi tangebat parietem alterum. ale autem altere in media parte templi se invicem contingebant. Texit quoque cherubim auro. & omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis celaturis & torno. & fecit in eis cherubim et palmas & picturas varias quasi prominentes de pariete & egredientes. Sed & pavimentum domus texit auro intrinsecus. & extrinsecus. Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum. postesque angulorum v. & duo ostia de lignis olivarum. & sculpsit in eis picturam cherubim & palmarum species. & anaglifa valde prominentia. & texit ea auro. & operuit tam cherubim quam palmas et cetera auro. Fecitque in introitu templi postes de lignis olivarum quadrangulatos. & duo ostiola de lignis abiegnis altrinsecus. Et utrumque ostium duplex erat. & se invicem tenens aperiebatur. Et sculpsit cherubim & palmas & celaturas valde eminentes. operuitque omnia laminis opere quadro ad regulam. Et edificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum. & uno ordine lignorum cedri. Anno iiii. fundata est domus domini in mense zio. in anno xi. mense bul. ipse est mensis octavus. perfecta est domus in omni opere suo. & in universis utensilibus. edificavitque eam annis vii. Domum autem suam edificavit salomon xiii. annis. & ad perfectum usque perduxit. Edificavit quoque domum saltus libani c. cubitorum longitudinis. & l. cubitorum latitudinis. & xxx. cubitorum altitudinis. & iiii. deambulatoria inter columnas cedrinas. Ligna quippe cedrina exciderat in columnas. & tabulatis cedrinis vestivit totam cameram. que xl.v. columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas xv. contra se invicem positas. & e regione se respicientes equali spacio inter columnas. & super columnas quadrangulata ligna in cunctis equalia. Et porticum columnarum fecit l. cubitorum longitudinis. & xxx. cubitorum latitudinis. & alteram porticum in facie maioris porticus. & columnas & epistilia super columnas fecit. Porticum quoque solii in qua tribunal est fecit. & texit lignis cedrinis a pavimento usque ad summitatem. & domuncula in qua sedebatur ad iudicandum. erat in media porticu simili opere. Domum quoque fecit filie pharaonis quam uxorem duxerat salomon tali opere quali et hanc porticum. omnia lapidibus preciosis que ad normam quandam atque mensuram tam intrinsecus quam extrinsecus serrata erant a fundamento usque ad summitatem parietum. & intrinsecus usque ad atrium maius. Fundamenta autem de lapidibus preciosis. lapidibus magnis x. sive viii cubitorum. & desuper lapides preciosi equalis mensure secti erant. similiterque de cedro. Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis. & unius ordinis dolata cedro. necnon & in atrio domus domini interiori & in porticu domus.

Misitque rex salomon & tulit hyram de tyro filium mulieris vidue de tribu neptalim de patre tyrio artificem erarium plenum sapientia & intelligentia & doctrina ad faciendum omne opus ex ere. Qui cum venisset ad regem salomonem. fecit omne opus eius. Et finxit duas columnas ereas x. & viii. cubitorum altitudinis columnam unam. & linea xii. cubitorum ambiebat columnam utramque. Duo quoque capitella fecit que ponerentur super capita columnarum fusilia ex ere. Quinque cubitorum altitudinis capitellum unum. & v. cubitorum altitudinis capitellum alterum. & quasi in modum retis & cathenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat. Septena versuum retiacula in capitello uno. & septena retiacula in capitello altero. Et perfecit columnas & duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum ut tegerent capitella que erant super summitatem malogranatorum. Eodem modo fecit & capitello secundo. Capitella autem que erant super capita columnarum quasi opere lilii fabrefacta erant in porticu iiii. cubitorum. Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper iuxta mensuram columne contra retiacula. Malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi. Et statuit duas columnas in porticu templi. Cumque statuisset columnam dexteram vocavit eam nomine iachim. id est firmitas. Similiter erexit columnam secundam. & vocavit nomen eius booz id est in robore. Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit. perfectumque est opus columnarum. Fecit quoque mare fusile x. cubitorum a labio usque ad labium rotundum in circuitu v. cubitorum altitudo eius. Et resticula xxx cubitorum cingebat illud per circuitum. & sculptura subter labium circuibat illud x. cubitis ambiens mare. Duo ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles. & stabant super xii. boves. E quibus tres respiciebant ad aquilonem. & tres ad occidentem. & tres ad meridiem. & tres ad orientem. & mare desuper eos desuper erat. quorum posteriora universa intrinsecus latitabant. Grossitudo autem luteris trium unciarum erat. labiumque eius quasi labium calicis. & folium repandi lilii duo milia batos capiebat. Et fecit bases x. ereas iiii. cubitorum longitudinis bases singulas. & iiii. cubitorum latitudinis. & trium cubitorum altitudinis. Et ipsum opus basium interrasile erat. & sculpture inter iuncturas & inter coronulas & plectas leones et boves & cherubim. & in iuncturis similiter desuper. & subter leones & boves quasi lora ex ere dependentia. Et iiii. rote per bases singulas. & axes erei. & per iiii. partes quasi humeruli subter luterem fusiles contra se invicem respectantes. Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate. & quod forinsecus apparebat unius cubiti erat totum rotundum. pariterque habebat unum cubitum & dimidium. In angulis autem columnarum varie celature erant. & media inter columnas quadrata non rotunda erat. Quatuor quoque rote que per iiii. angulos basis erant coherebant subter basim. Una rota habebat altitudinis cubitum & semis. Tales autem rote erant quales solent in curru fieri. & axes earum & radii. & canti. & modioli. omnia fusilia. Nam & humeruli illi iiii. per singulos angulos basis uni. ex ipsa basi fusiles & coniuncti erant. In summitate basis erat quedam rotunditas unius & dimidii cubiti. ita fabrefacta. ut luter desuper posset inponi. habens celaturas suas. & sculpturas varias ex se met ipsa. Sculpsit quoque in tabulatis illis que erant ex ere & in angulis cherubim. & leones & palmas quasi in similitudinem stantis hominis. ut non celata sed apposita per circuitum viderentur. In hunc modum fecit x. bases fusura una. & mensura sculpturaque consimili. Fecit quoque x. luteres ereos. Quadraginta batos capiebat luter unus. eratque iiii. cubitorum. singulosque luteres per singulas. id est x. bases posuit. Et constituit x. bases v. ad dexteram partem. & v. ad sinistram. mare autem posuit ad dexteram partem templi contra orientem ad meridiem. Fecit quoque hyram lebetes & scutras & hamulas & perfecit omne opus regis salomonis in templo domini columnas duas & funiculos capitellorum super capita columnarum duos. & retiacula duo ut operirent duos funiculos qui erant super capita columnarum. et malogranatorum quadringenta in duobus retiaculis. Duo versus malogranatorum in retiaculis singulis ad operiendos funiculos capitellorum qui erant super capita columnarum. & bases x. et luteres x. super bases. & mare unum. & boves xii. subter mare. et lebetes & scutras & hamulas. Omnia vasa que fecit hyram regi salomoni in domo domini de auricalco erant. & in campestri regione iordanis fudit ea rex in argillosa terra inter socoth & sarthan. Et posuit salomon omnia vasa in templo domini. Propter multitudinem autem nimiam non erat pondus eris. Fecitque salomon omnia vasa in domo domini. altare aureum & mensam super quam ponerentur panes propositionis auream. & candelabra aurea. quinque ad dexteram. & v. ad sinistram contra oraculum ex auro purissimo & quasi lilii flores. & lucernas desuper aureas. & forcipes aureos. & ydrias. & fuscinulas. & fialas et mortariola. & thuribula. de auro purissimo. Et cardines ostiorum domus interioris sancti sanctorum. & ostiorum domus templi ex auro erant. Et perfecit omne opus quod faciebat salomon in domo domini. & intulit que sanctificaverat david pater suus argentum & aurum. & vasa. reposuitque in thesauris domus domini.

74

Tunc congregati sunt omnes maiores natu israhel cum principibus tribuum. & duces familiarum filiorum israhel ad regem salomonem in hierusalem ut deferrent archam federis domini de civitate david id est de syon. Convenitque ad regem salomonem universus israhel in mense bethanim in sollempni die. ipse est mensis septimus. Veneruntque cuncti senes ex israhel. & tulerunt sacerdotes archam. & portaverunt archam domini & tabernaculum federis. & omnia vasa sanctuarii que erant in tabernaculo. & ferebant ea sacerdotes & levite. Rex autem salomon & omnis multitudo israhel que convenerat ad eum gradiebatur cum illo ante archam. & immolabant oves & boves absque estimatione & numero. Et intulerunt sacerdotes archam federis domini in locum suum in oraculum templi in sancta sanctorum subter alas cherubim. Siquidem cherubim expandebant alas suas super locum arche. & protegebant archam. & vectes eius desuper. Cumque eminerent vectes. & apparerent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum non apparebant ultra extrinsecus. qui & fuerunt ibi usque in presentem diem. In archa autem non est aliud nisi due tabule lapidee quas posuerat in ea moyses in oreb. quando pepigit fedus dominus cum filiis israhel. cum egrederentur de terra egypti. Factum est autem cum exissent sacerdotes de sanctuario. nebula implevit domum domini. & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam. impleverat enim gloria domini domum domini. Tunc ait salomon.

Dominus dixit ut habitaret in nebula. Edificans edificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum. Convertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesie israhel. Omnis enim ecclesia israhel stabat. Et ait salomon. Benedictus dominus deus israhel qui locutus est ore suo ad david patrem meum & in manibus eius perfecit dicens. A die qua eduxi populum meum israhel de egypto non elegi civitatem de universis tribubus israhel ut edificaretur domus & esset nomen meum ibi. sed elegi david ut esset super populum meum israhel. Voluitque pater meus edificare domum nomini domini dei israhel & ait dominus ad david patrem meum. Quod cogitasti in corde tuo edificare domum nomini meo bene fecisti. hoc ipsum mente pertractans. Verumtamen tu non edificabis mihi domum. sed filius tuus qui egredietur de renibus tuis. ipse edificabit domum nomini meo. Confirmavit autem dominus sermonem suum quem locutus est. Stetique pro david patre meo. & sedi super thronum israhel sicut locutus est dominus. Et edificavi domum nomini domini dei israhel. & constitui ibi locum arche in qua fedus est domini dei israhel quod percussit cum patribus nostris quando egressi sunt de terra egypti.

Stetit autem salomon ante altare domini in conspectu ecclesie israhel. & expandit manus suas ad celum & ait. Domine deus israhel non est similis tui deus in celo desuper. & super terram deorsum. qui custodis pactum & misericordiam servis tuis. qui ambulant coram te in toto corde suo. qui custodisti david servo tuo patri meo que locutus es ei. ore locutus es & manibus perfecisti ut hec dies probat. Nunc igitur domine deus israhel. conserva famulo tuo david patri meo que locutus es ei dicens. non auferetur vir de te coram me qui sedeat super thronum israhel. ita tamen si custodierint filii tui viam suam ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo. Et nunc domine deus israhel firmentur verba tua que locutus es servo tuo david patri meo. Ergone putandum est quod vere deus habitet super terram? Si enim celi & celi celorum te capere non possunt. quanto magis domus hec quam edificavi tibi? Sed respice ad orationem servi tui & ad preces eius. Domine deus meus audi ymnum & orationem quam servus tuus orat coram te hodie. ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte & die. super domum de qua dixisti erit nomen meum ibi. ut exaudias orationem quam orat ad te servus tuus in loco isto. ut exaudias deprecationem servi tui & populi tui israhel. quodcumque oraverint in loco isto. & exaudies in loco habitaculi tui in celo. & cum exaudieris propitius eris. Si peccaverit homo in proximum suum. & habuerit aliquod iuramentum quo teneatur astrictus. & venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam. tu exaudies in celo et facies & iudicabis servos tuos condemnans impium. & reddens viam suam super caput eius. iustificans iustum & retribuens ei secundum iusticiam suam. Si fugerit populus tuus israhel inimicos suos quia peccaturus est tibi. & agentes penitentiam & confitentes nomini tuo venerint & oraverint & deprecati fuerint in hac domo. exaudi eos in celo. & dimitte peccatum populi tui israhel. & reduces eos in terram quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit celum & non pluerit propter peccata eorum. & orantes in loco isto penitentiam egerint nomini tuo. & a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam. exaudi eos in celo & dimitte peccata servorum tuorum & populi tui israhel. & ostende eis viam bonam per quam ambulent. & da pluviam super terram tuam quam dedisti populo tuo in possessionem. Fames si oborta fuerit in terra. aut pestilentia. aut corruptus aer. aut erugo. locusta. rubigo. & afflixerit eum. & inimicus eius portas obsidens. omnis plaga. universa infirmitas. cuncta devotatio. & imprecatio que acciderit omni homini de populo tuo israhel. si quis cognoverit plagam cordis sui. & expanderit manus suas in domo hac. tu exaudies in celo in loco habitationis tue. & repropitiaberis & facies ut des unicuique secundum omnes vias suas. sicut videris cor eius. quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum. ut timeant te cunctis diebus quibus vivunt super faciem terre quam dedisti patribus nostris. Insuper & alienigena qui non est de populo tuo israhel. cum venerit ergo & oraverit in loco hoc. tu exaudies in celo in firmamento habitaculi tui. & facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena. ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere sicut populus tuus israhel. & probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc quam edificavi. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos per viam quocumque miseris eos. orabunt te contra viam civitatis quam elegisti & contra domum quam edificavi nomini tuo. tu exaudies in celo orationes eorum & preces. & facies iudicium eorum. Quod si peccaverint tibi. non est enim homo qui non peccet. & iratus tradideris eos inimicis suis. & capti ducti fuerint in terram inimicorum suorum longe vel prope & egerint penitentiam in corde suo in loco captivitatis. & conversi deprecati te fuerint in captivitate sua dicentes. peccavimus. inique egimus. impie gessimus. & reversi fuerint ad te in universo corde suo. & tota anima sua in terra inimicorum suorum ad quam captivi ducti fuerint & oraverint te contra viam terre sue quam dedisti patribus eorum. & civitatis quam elegisti & templi quod edificavi nomini tuo. exaudies in celo in firmamento solii tui orationem eorum & preces. & facies iudicium eorum. & propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi. & omnibus iniquitatibus eorum quibus prevaricati sunt in te. & dabis misericordiam coram eis qui eos captivos habuerint ut misereantur eis. Populus enim tuus est & hereditas tua quos eduxisti de terra egypti de medio fornacis ferree. ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui et populi tui israhel. & exaudies eos in universis pro quibus invocaverint te. Tu enim fecisti eos tibi in hereditatem de universis populis terre sicut locutus es per moysen servum tuum. quando eduxisti patres nostros de egypto domine deus.

Factum est autem cum complesset salomon orans dominum omnem orationem & deprecationem hanc. surrexit de conspectu altaris domini. Utrumque enim genu in terram fixerat. & manus expanderat ad celum. Stetit ergo & benedixit omni ecclesie israhel voce magna dicens. Benedictus dominus deus qui dedit requiem populo suo israhel. iuxta omnia que locutus est. Non cecidit nec unus quidem sermo de omnibus bonis que locutus est per moysen servum suum. Sit dominus deus noster nobiscum sicut fuit cum patribus nostris non derelinquens nos neque proiciens. sed inclinet corda nostra ad se ut ambulemus in viis eius. & custodiamus mandata eius & cerimonias & iudicia quecumque mandavit patribus nostris. & sint sermones mei isti quibus deprecatus sum coram domino appropinquantes domino deo nostro die ac nocte. ut faciat iudicium servo tuo & populo tuo israhel per singulos dies. & sciant omnes populi terre quia dominus ipse est deus. & non est ultra absque eo. Sit quoque cor nostrum perfectum cum domino deo nostro ut ambulemus in decretis eius & custodiamus mandata eius sicut hodie. Igitur rex & omnis israhel cum eo immolabant victimas coram domino. Mactavitque salomon hostias pacificas quas immolavit domino boum .xx. duo milia. & ovium c. xx. milia. & dedicaverunt templum domini rex & filii israhel. In die illa sanctificavit rex medium atrii quod erat ante domum domini. Fecit quippe ibi holocaustum & sacrificium et adipem pacificorum quia altare ereum quod erat coram domino minus erat et capere non poterat holocausta & sacrificium & adipem pacificorum. Fecit ergo salomon in tempore illo festivitatem celebrem. & omnis israhel cum eo multitudo magna. ab introitu emath usque ad rivum egypti coram domino deo nostro septem diebus & septem diebus id est .xiiii. diebus. & in die octava dimisit populos. Qui benedicentes regi. profecti sunt in tabernacula letantes & alacri corde. super omnibus bonis que fecerat dominus david servo suo. & israhel populo suo.

Factum est autem cum perfecisset salomon edificium domus domini. & edificium regis. & omne quod optaverat & voluerat facere. apparuit ei dominus secundo sicut apparuerat ei in gabaon. Dixitque dominus ad eum. Exaudivi orationem tuam & deprecationem tuam. qua deprecatus es coram me. Sanctificavi domum hanc quam edificasti ut ponerem ibi nomen meum in sempiternum. & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaveris coram me sicut ambulavit pater tuus in simplicitate cordis & equitate. & feceris omnia que precepi tibi. & legitima mea & iudicia mea servaveris ponam thronum regni tui super israhel in sempiternum. sicut locutus sum david patri tuo dicens. non auferetur de genere tuo vir de solio israhel. Si autem aversione aversi fueritis vos & filii vestri non sequentes me nec custodientes mandata mea & cerimonias quas proposui vobis. sed abieritis & colueritis deos alienos & adoraveritis eos. auferam israhel de superficie terre quam dedi eis. & templum quod sanctificavi nomini meo proiciam a conspectu meo. eritque israhel in proverbium & in fabulam cunctis populis. & domus hec erit in exemplum. Omnis qui transierit per eam stupebit. & sibilabit & dicet. Quare fecit sic dominus terre huic. & domui huic? Et respondebunt. Quia dereliquerunt dominum deum suum qui eduxit patres eorum de terra egypti. & secuti sunt deos alienos. & adoraverunt eos & coluerunt. idcirco induxit dominus super eos omne malum hoc. Expletis autem annis .xx. postquam edificaverat salomon duas domus. id est domum domini & domum regis. hyram rege tyri prebente salomoni ligna cedrina & abiegna & aurum iuxta omne quod opus habuerat. tunc dedit salomon hyram .xx. oppida in terra galilee. Egressusque est hyram de tyro ut videret oppida que dederat ei salomon. & non placuerunt ei & ait. Hecine sunt civitates quas dedisti mihi frater? Et appellavit eas terram chabul. usque in diem hanc. Misit quoque hyram ad regem centum .xx. talenta auri. Hec est summa expensarum quam obtulit rex salomon ad edificandam domum domini. & domum suam & mello & murum hierusalem. & eser. & mageddo & gazer. Pharao rex egypti ascendit & cepit gazer succenditque eam igni. Et chananeum qui habitabat in civitate interfecit. & dedit eam in dotem filie sue uxori salomonis. Edificavit ergo salomon gazer & bethoron inferiorem. & baalath & palmiram in terra solitudinis. & omnes vicos qui ad se pertinebant. & que erant absque muro munivit. & civitates curruum. & civitates equitum. & quodcumque ei placuit edificare in hierusalem & in libano. & in omni terra potestatis sue. Universum populum qui remanserat de amorreis. & etheis & ferezeis. & eveis. & iebuseis qui non sunt de filiis israhel. horum filios qui remanserant in terra. quos scilicet non potuerant filii israhel exterminare. fecit salomon tributarios usque in diem hanc. De filiis autem israhel non constituit salomon servire quemquam. sed erant viri bellatores & ministri eius. & principes et duces & prefecti curruum & equorum. Erant autem principes super omnia opera salomonis prepositi quingenti quinquaginta qui habebant subiectum populum. & statutis operibus imperabant.

Filia autem pharaonis ascendit de civitate david in domum suam quam edificaverat ei salomon. Tunc edificavit mello. Offerebat quoque salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta & pacificas victimas super altare quod edificaverat domino. & adolebat thymiama coram domino. perfectumque est templum. Classem quoque fecit rex salomon in asiongaber que est iuxta haylam in litore maris rubri in terra ydumee. Misitque hyram in classe illa servos suos nauticos & gnaros maris. cum servis salomonis. Qui cum venissent in ophir sumptum inde aurum quadringentorum .xx. talentorum detulerunt ad regem salomonem.

Sed & regina saba audita fama salomonis in nomine domini venit temptare eum in enigmatibus. Et ingressa hierusalem cum multo comitatu. & divitiis. camelis portantibus aromata & aurum infinitum nimis. & gemmas pretiosas. venit ad salomonem. & locuta est ei universa que habebat in corde suo. Et docuit eam salomon omnia verba que proposuerat. Non fuit sermo qui regem posset latere. & non responderet ei. Videns autem regina saba omnem sapientiam salomonis. & domum quam edificaverat & cibos mense eius & habitacula servorum. & ordines ministrantium. vestesque eorum. & pincernas. & holocausta que offerebat in domo domini. non habebat ultra spiritum. Dixitque ad regem. Verus est sermo quem audivi in terra mea super sermonibus tuis & super sapientia. & non credebam narrantibus mihi. donec ipsa venissem & vidissem oculis meis. et probassem quod media pars nunciata mihi non fuerit. Maior est sapientia tua quam rumor quem audivi. Beati viri tui. et beati servi tui qui stant coram te semper & audiunt sapientiam tuam. Sit dominus deus tuus benedictus cui complacuisti. & posuit te super thronum israhel. eo quod dilexerit dominus deus israhel in sempiternum & constituit te regem ut faceres iudicium & iusticiam. Dedit ergo regi c. xx. talenta auri & aromata multa nimis. & gemmas pretiosas. Non sunt allata ultra aromata tam multa quam ea que dedit regina saba regi salomoni. Sed & classis hyram que portabat de ophir aurum. attulit ex ophir ligna thymina multa nimis. & gemmas pretiosas. Fecitque rex de lignis thyinis fulchra domus domini. & domus regie & cytharas lyrasque cantoribus. Non sunt allata huiuscemodi ligna thymina neque visa usque in presentem diem. Rex autem salomon dedit regine saba omnia que voluit & expetivit ab eo exceptis his que ultro obtulerat ei munere regio. Que reversa est & abiit in terram suam cum servis suis.

Erat autem pondus auri quod afferebatur salomoni per annos singulos sescentorum .lx. sex talentorum auri. excepto eo quod afferebant viri qui super vectigalia erant. & negociatores universique scruta vendentes. & omnes reges arabie ducesque terre. Fecitque rex salomon ducenta scuta de auro puro. Sescentos auri siclos dedit in laminas scuti unius. & trecentas peltas ex auro probato.

Trecentę mine auri una parma uestiebantur. posuitque eas rex in domo saltus libani. Fecit etiam rex salomon thronum de ebore grandem et uestiuit eum auro fuluo nimis. qui habebat VI gradus. Et summitas throni rotunda erat in parte posteriori. et duę manus hinc atque inde tenentes sedile. et duo leones stabant iuxta manus singulas. et XII leunculi stantes super VI gradus hinc atque inde. Non est factum tale opus in uniuersis regnis. Sed et omnia uasa de quibus potabat rex salomon erant aurea. et uniuersa supellex domus saltus libani de auro purissimo. Non erat argentum nec alicuius precii putabatur in diebus salomonis quia classis regis per mare cum classe hyram semel per tres annos ibat in tharsis deferens inde aurum et argentum. dentes elefantorum et simias et pauos. Magnificatus est ergo rex salomon super reges terrę diuitiis et sapientia. Et uniuersa terra desiderabat uultum salomonis ut audiret sapientiam eius. quam dederat deus in corde eius. et singuli deferebant ei munera. uasa argentea et aurea. uestesque et arma bellica. aromata quoque et equos. et mulos per annos singulos. Congregauitque salomon currus. et XII milia equitum. et disposuit eos per ciuitates munitas et cum rege in hierusalem. Fecitque ut tanta habundantia esset argenti in hierusalem quanta lapidum et cedrorum prebuit multitudinem quasi sicomoros que nascuntur in campestribus. et educebantur equi salomonis de egypto. et de choa. Negociatores enim regis emebant de choa. et statuto precio perducebant. Egrediebatur autem quadriga ex egypto sexcentis siclis argenti. et equus CL. atque in hunc modum cuncti reges cetheorum et syrię equos uenundabant.

Rex autem salomon amauit mulieres alienigenas multas. filiam quoque pharaonis et moabitidas. et ammonitidas. ydumeas et sydonias. et ctheas de gentibus super quibus dixit dominus filiis israhel non ingrediemini ad eas. neque de illis ingredientur ad uestras. certissime enim auertent corda uestra ut sequamini deos earum. His itaque copulatus est salomon ardentissimo amore. fueruntque ei uxores quasi reginę septingentę. et concubinę trecentę. et auerterunt mulieres cor eius. Cumque iam esset senex deprauatum est per mulieres cor eius. ut sequeretur deos alienos. Nec erat cor eius perfectum cum domino deo suo sicut cor dauid patris eius. sed colebat salomon astarthen deam sydoniorum. et chamos deum moabitarum. et moloch ydolum ammonitarum. Fecitque salomon quod non placuerat coram domino. et non adimpleuit ut sequeretur dominum sicut dauid pater eius. Tunc ędificauit salomon fanum chamos ydolo moab in monte qui est contra hierusalem. et moloch ydolo filiorum ammon. Atque in hunc modum fecit uniuersis uxoribus suis alienigenis quę adolebant thura et immolabant diis suis.

Igitur iratus est dominus salomoni quod auersa esset mens eius a domino deo israhel qui apparuerat ei secundo et preceperat de uerbo hoc ne sequeretur deos alienos. et non custodiuit quę mandauerat ei dominus. Dixit itaque dominus salomoni. Quia habuisti hoc apud te. et non custodisti pactum meum et precepta mea quę mandaui tibi. dirrumpens scindam regnum tuum. et dabo illud seruo tuo. Uerumtamen in diebus tuis non faciam propter dauid patrem tuum. de manu filii tui scindam illud. nec totum regnum auferam. sed unam tribum dabo filio tuo. propter dauid seruum meum et hierusalem quam elegi. Suscitauit autem dominus aduersarium salomoni adad ydumeum de semine regio qui erat in edom. Cum enim esset dauid in ydumea et ascendisset ioab princeps milicię ad spoliandos eos qui fuerant interfecti et occidisset omne masculinum in ydumea. sex enim mensibus ibi moratus est ioab et omnis israhel donec interimeret omne masculinum in ydumea. fugit adad ipse et uiri ydumei de seruis patris eius cum eo. ut ingrederentur egyptum. Erat autem adad puer paruulus. Cumque surrexissent de madian. uenerunt in faran. Tuleruntque secum uiros de faran. et introierunt egyptum ad pharaonem regem egypti. Qui dedit ei domum et cibos constituit et terram delegauit. Et inuenit adad gratiam coram pharaone ualde. in tantum ut daret ei uxorem sororem uxoris suę germanam tafnes reginę. Genuitque ei soror tafnes genabath filium. et nutriuit eum tafnes in domo pharaonis. eratque genabath habitans apud pharaonem cum filiis eius. Cumque audisset adad in egypto dormisse dauid cum patribus suis et mortuum esse ioab principem milicię dixit pharaoni. Dimitte me ut uadam in terram meam. Dixitque ei pharao. Qua enim re apud me indiges. ut queras ire ad terram tuam? At ille respondit. Nulla. Sed obsecro te ut dimittas me. Suscitauit quoque ei deus aduersarium razon filium elyada qui fugerat adadezer regem soba dominum suum. et congregauit contra eos uiros. et factus est princeps latronum cum interficeret eos dauid. Abieruntque damascum et habitauerunt ibi. et constituerunt eum regem in damasco. eratque aduersarius israhel cunctis diebus salomonis. Et hoc est malum adad et odium contra israhel regnauitque in syria. Hieroboam quoque filius nabath effrateus de sareda seruus salomonis cuius mater erat nomine sarua mulier uidua. leuauit manum suam contra regem. Et hęc est causa rebellionis aduersum eum. quia salomon ędificauit mello. et coequauit uoraginem ciuitatis dauid patris sui. Erat autem hieroboam uir fortis et potens. Uidensque salomon adolescentem bone indolis et industrium. constituerat eum prefectum super tributa uniuerse domus ioseph.

Factum est ergo in tempore illo ut hieroboam egrederetur de hierusalem et inueniret eum ahias silonites propheta in uia opertus pallio nouo. Erant autem duo tantum in agro. Apprehendensque ahias pallium suum nouum quo opertus erat scidit in XII partes. et ait ad hieroboam. Tolle tibi X scissuras. Hęc enim dicit dominus deus israhel. Ecce ego scindam regnum de manu salomonis. et dabo tibi X tribus. Porro una tribus remanebit ei. propter seruum meum dauid. et hierusalem ciuitatem quam elegi ex omnibus tribubus israhel. eo quod dereliquerit me et adorauerit astarthen deam sydoniorum. et chamos deum moab. et moloch deum filiorum ammon. et non ambulauerit in uiis meis ut faceret iusticiam coram me. et precepta mea. et iudicia mea sicut dauid pater eius. Nec auferam omne regnum de manu eius. sed ducem ponam eum cunctis diebus uitę suę propter dauid seruum meum quem elegi qui custodiuit precepta et mandata mea. Auferam enim regnum de manu filii eius. et dabo tibi X tribus. Filio autem eius dabo tribum unam. ut remaneat lucerna dauid seruo meo. cunctis diebus coram me in hierusalem ciuitate quam elegi ut esset nomen meum ibi. Te autem assumam et regnabis super omnia quę desiderat anima tua. erisque rex super israhel. Si ergo audieris omnia quę precepero tibi. et ambulaueris in uiis meis. et feceris quod rectum est coram me. custodiens mandata mea et precepta mea sicut fecit dauid seruus meus. ero tecum et ędificabo tibi domum fidelem. quomodo ędificaui dauid. et tradam tibi israhel. et affligam semen dauid super hoc. uerumtamen non cunctis diebus. Uoluit ergo salomon interficere hieroboam. Qui surrexit et aufugit in egyptum ad susac regem egypti. et fuit in egypto usque ad mortem salomonis. Reliqua autem uerborum salomonis et omnia que fecit et sapientia eius. ecce uniuersa scripta sunt in libro uerborum dierum salomonis. Dies autem quos regnauit salomon in hierusalem super omnem israhel XL anni sunt. Dormiuitque salomon cum patribus suis et sepultus est in ciuitate dauid patris sui. regnauitque roboam filius eius pro eo. Uenit autem roboam in sichem. illuc enim congregatus erat omnis israhel ad constituendum eum regem.

At uero hieroboam filius nabath cum esset profugus in egypto a facie regis salomonis. audita morte eius reuersus est de egypto. miseruntque et uocauerunt eum. Uenit ergo hieroboam et omnis multitudo israhel. et locuti sunt ad roboam dicentes. Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis. tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo et de iugo grauissimo quod imposuit nobis. et seruiemus tibi. Qui ait eis. Ite usque ad diem tercium. et reuertimini ad me. Cumque abisset populus iniit consilium rex roboam cum senibus qui assistebant coram salomone patre eius dum adhuc uiueret et ait. Quod datis consilium ut respondeam populo huic? Qui dixerunt ei. Si obedieris hodie populo huic et seruieris petitionem eorum cesseris. locutusque fueris ad eos uerba lenia. erunt tibi serui cunctis diebus. Qui dereliquit consilium senum quod dederant ei. et adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo. et assistebant ei. dixitque ad eos. Quod mihi datis consilium ut respondeam populo huic qui dixerunt mihi leuius fac iugum quod imposuit pater tuus super nos? Et dixerunt ei iuuenes qui nutriti fuerant cum eo. Sic loquere populo huic qui locuti sunt ad te dicentes. pater tuus aggrauauit iugum nostrum tu releua nos. sic loqueris ad eos. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Et nunc pater meus posuit super uos iugum graue. ego addam super iugum uestrum. Pater meus cecidit uos flagellis. ego autem cedam uos scorpionibus. Uenit ergo hieroboam et omnis populus ad roboam die tercia sicut locutus fuerat rex dicens. reuertimini ad me die tercia. Respondit rex populo dura. derelicto consilio seniorum quod dederant ei. et locutus est eis secundum consilium iuuenum dicens. Pater meus aggrauauit iugum uestrum. ego autem addam iugo uestro. Pater meus cecidit uos flagellis. et ego cedam uos scorpionibus. Et non acquieuit rex populo. quoniam auersatus fuerat eum dominus. ut suscitaret uerbum suum quod locutus fuerat in manu ahie silonitis ad hieroboam filium nabath. Uidens itaque populus quod noluisset eos audire rex. respondit ei dicens. Quę nobis pars in dauid. uel quę hereditas in filio isai? Reuertere in tabernacula tua israhel. Nunc uide domum tuam dauid. Et abiit israhel in tabernacula sua. Super filios autem israhel quicumque habitabant in ciuitatibus iuda regnauit roboam. Misit ergo rex roboam aduram qui erat super tributa. et lapidauit eum omnis israhel et mortuus est. Porro rex roboam festinus ascendit currum et fugit in hierusalem. recessitque israhel a domo dauid usque in presentem diem.

Factum est autem cum audisset omnis israhel quod reuersus esset hieroboam miserunt et uocauerunt eum congregato cetu. et constituerunt eum regem super omnem israhel. nec secutus est quisquam domum dauid preter tribum iuda solam. Uenit autem roboam hierusalem et congregauit uniuersam domum iuda et tribum beniamin centum octoginta milia electorum uirorum et bellatorum ut pugnaret contra domum israhel. et reduceret regnum roboam filio salomonis.

Factus est autem sermo domini ad semeiam uirum dei dicens. Loquere ad roboam filium salomonis regem iuda. et ad omnem domum iuda et beniamin. et reliquos de populo dicens. Hęc dicit dominus. Non ascendetis nec bellabitis contra fratres uestros filios israhel. Reuertatur uir in domum suam. a me enim factum est uerbum hoc. Audierunt sermonem domini. et reuersi sunt de itinere. sicut eis preceperat dominus.

Ędificauit autem hieroboam sichem in monte effraim. et habitauit ibi. Et egressus inde. ędificauit fanuhel. Dixitque hieroboam in corde suo. Nunc reuertetur regnum ad domum dauid si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo domini in hierusalem. et conuertetur cor populi huius ad dominum suum roboam regem iuda. interficientque me et reuertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos uitulos aureos. et dixit eis. Nolite ultra ascendere hierusalem. ecce dii tui israhel qui eduxerunt te de terra egypti. Posuitque unum in bethel. et alterum in dan. Et factum est uerbum hoc in peccatum. Ibat enim populus ad adorandum uitulum usque in dan. Et fecit fana in excelsis. et sacerdotes de extremis populi. qui non erant de filiis leui. Constituitque diem sollempnem quinta decima die mensis. in similitudinem sollempnitatis quę celebrabatur in iuda. Et ascendens altare similiter fecit in bethel ut immolaret uitulis quos fabricatus erat. Constituitque in bethel sacerdotes excelsorum quę fecerat et ascendit super altare quod extruxerat in bethel quinta decima die mensis octaui. quem finxerat de corde suo. et fecit sollempnitatem filiis israhel. et ascendit super altare ut adoleret incensum. Et ecce uir dei uenit de iuda in sermone domini in bethel. et hieroboam stante super altare et thus iaciente. et exclamauit contra altare in sermone domini et ait. Altare altare. Hęc dicit dominus. Ecce filius nascetur domui dauid iosias nomine. et immolabit super te sacerdotes excelsorum qui nunc in te thura succendunt. et ossa hominum incendet super te. Deditque in die illa signum dicens. Hoc erit signum quod locutus est dominus. Ecce altare scindetur et effundetur cinis qui in eo est.

Cumque audisset rex sermonem hominis dei quem inclamauerat contra altare in bethel. extendit manum suam de altari dicens. Apprehendite eum. Et exaruit manus eius quam extenderat contra eum. nec ualuit contrahere eam ad se. Altare quoque scissum est. et effusus cinis de altari. iuxta signum quod predixerat uir dei in sermone domini. Et ait rex ad uirum dei. Deprecare faciem domini dei tui. et ora pro me ut restituatur manus mea mihi. Orauitque uir dei faciem domini et reuersa est manus eius ad eum. et facta est sicut prius fuerat. Locutus est autem rex ad uirum dei. Ueni mecum domum ut prandeas. et dabo tibi munera. Respondit uir dei ad regem. Si dederis mihi mediam partem domus tuę non ueniam tecum nec comedam tecum. neque bibam aquam in loco isto. Sic enim mandatum est mihi in sermone domini precipientis. Non comedes panem neque bibes aquam. neque reuerteris per uiam qua uenisti. Abiit ergo per aliam uiam. et non est reuersus per iter quo uenerat in bethel.

Prophetes autem quidam senex habitabat in bethel ad quem uenit filius suus et narrauit ei omnia opera quę fecerat uir dei in die illa in bethel et uerba quę locutus fuerat ad regem. et narrauit patri suo. Et dixit ei pater suus. Per quam uiam abiit? Ostenderunt ei filii sui uiam per quam abierat uir dei qui uenerat de iuda. Et ait filiis suis. Sternite

in asinum. Qui cum stravissent ascendit et abiit post virum dei, et invenit eum sedentem subter terebinthum et ait ei: Tune es vir dei qui venisti de Iuda? Respondit ille: Ego sum. Dixitque ad eum: Veni mecum domum ut comedas panem. Qui ait: Non possum reverti neque venire tecum, nec comedam panem neque bibam aquam in loco isto, quia locutus est dominus ad me in sermone domini dicens: Non comedes panem et non bibes aquam ibi, nec reverteris per viam qua ieris. Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui, et angelus domini locutus est mihi in sermone domini dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, et comedat panem et bibat aquam. Fefellit autem eum, et reduxit secum. Comedit ergo panem in domo eius et bibit aquam. Cumque sederent ad mensam factus est sermo domini ad prophetam qui reduxerat eum, et exclamavit ad virum dei qui venerat de Iuda dicens: Haec dicit dominus: Quia inoboediens fuisti ori domini, et non custodisti mandatum quod praecepit tibi dominus deus tuus, et reversus es et comedisti panem et bibisti aquam in loco isto in quo praeceperat tibi ne comederes panem neque biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum. Cumque comedisset et bibisset, stravit asinum suum prophetae quem reduxerat. Qui cum abisset, invenit eum leo in via et occidit. Et erat cadaver eius proiectum in itinere. Asinus autem stabat iuxta illum, et leo stabat iuxta cadaver. Et ecce viri transeuntes viderunt cadaver proiectum in via, et leonem stantem iuxta cadaver, et venerunt et divulgaverunt in civitate in qua propheta senex ille habitabat. Quod cum audisset propheta ille qui reduxerat eum de via, ait: Vir dei est qui inoboediens fuit ori domini, et tradidit eum dominus leoni et confregit eum et occidit iuxta verbum domini quod locutus est ei. Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, et ille abisset, invenit cadaver eius proiectum in via, et asinum et leonem stantes iuxta cadaver. Et non comedit leo de cadavere, nec laesit asinum. Tulit ergo propheta cadaver viri dei, et posuit illud super asinum, et reversus intulit in civitatem prophetae senis ut plangeret eum. Et posuit cadaver eius in sepulchro suo, et planxerunt eum: Heu heu frater. Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero sepelite me in sepulchro in quo vir dei sepultus est, iuxta ossa eius ponite ossa mea. Profecto enim veniet sermo quem praedixit in sermone domini contra altare quod est in Bethel, et contra omnia fana excelsorum quae sunt in urbibus Samariae.

Post haec verba non est reversus Hieroboam de via sua pessima, sed e contrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum. Quicumque volebat implebat manum suam, et fiebat sacerdos excelsorum. Et propter hanc causam peccavit domus Hieroboam, et eversa est et deleta de superficie terrae. In tempore illo aegrotavit Abia filius Hieroboam. Dixitque Hieroboam uxori suae: Surge et commuta habitum ne cognoscaris quod sis uxor Hieroboam, et vade in Silo ubi est Ahia propheta, qui locutus est mihi quod regnaturus essem super populum Israhel. Tolle quoque in manu tua decem panes et crustulam et vas mellis, et vade ad illum; ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit huic puero. Fecit ut dixerat uxor Hieroboam, et consurgens abiit in Silo, et venit in domum Ahiae. At ille non poterat videre, quia caligaverant oculi eius prae senectute. Dixit autem dominus ad Ahiam: Ecce uxor Hieroboam ingreditur ut consulat te super filio suo qui aegrotat. Haec et haec loqueris ei. Cum ergo illa intraret et dissimularet se esse quae erat, audivit Ahia sonitum pedum introeuntis per ostium et ait: Ingredere uxor Hieroboam. Quare aliam te esse simulas? Ego autem missus sum ad te durus nuntius. Vade et dic Hieroboam: Haec dicit dominus deus Israhel: Quia exaltavi te de medio populi, et dedi te ducem super populum meum Israhel, et scidi regnum domus David et dedi illud tibi, et non fuisti sicut servus meus David qui custodivit mandata mea et secutus est me in toto corde suo faciens quod placitum esset in conspectu meo, sed operatus es male super omnes qui fuerunt ante te, et fecisti tibi deos alienos et conflatiles ut me ad iracundiam provocares, et me proiecisti post corpus tuum, idcirco ecce ego inducam mala super domum Hieroboam, et percutiam de Hieroboam mingentem ad parietem, et clausum et novissimum in Israhel, et mundabo reliquias domus Hieroboam sicut mundari solet fimus usque ad purum. Qui mortui fuerint de Hieroboam in civitate comedent eos canes; qui autem mortui fuerint in agro vorabunt eos aves caeli, quia dominus locutus est. Tu igitur surge et vade in domum tuam, et in ipso introitu pedum tuorum in urbem morietur puer, et planget eum omnis Israhel et sepeliet. Iste enim solus inferetur de Hieroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus a domino deo Israhel in domo Hieroboam. Constituet autem sibi dominus regem qui percutiat domum Hieroboam in hac die et in hoc tempore. Et percutiet dominus deus Israhel sicut solet moveri harundo in aqua, et evellet Israhel de terra bona hac quam dedit patribus eorum, et ventilabit eos trans flumen quia fecerunt sibi lucos ut irritarent dominum. Et tradet dominus Israhel propter peccata Hieroboam qui peccavit et peccare fecit Israhel. Surrexit itaque uxor Hieroboam, et abiit et venit in Thersa. Cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est, et sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israhel iuxta sermonem domini quem locutus est in manu servi sui Ahiae prophetae. Reliqua autem verborum Hieroboam quomodo pugnaverit et quomodo regnaverit, ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum Israhel. Dies autem quibus regnavit Hieroboam viginti et duo anni sunt. Et dormivit Hieroboam cum patribus suis, regnavitque Nabath filius eius pro eo.

Porro Roboam filius Salomonis regnavit in Iuda. Quadraginta et unius anni erat Roboam cum regnare coepisset, et decem et septem annis regnavit in Hierusalem civitate quam elegit dominus ut poneret nomen suum ibi ex omnibus tribubus Israhel. Nomen autem matris eius Naama Ammanites. Et fecit Iuda malum coram domino, et irritaverunt eum in omnibus quae fecerant patres eorum, et in peccatis suis quae peccaverunt. Aedificaverunt enim et ipsi sibi aras et statuas et lucos super omnem collem excelsum, et subter omnem arborem frondosam. Sed et effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium quas attrivit dominus deus ante faciem filiorum Israhel. In quinto autem anno regni Roboam ascendit Susac rex Aegypti in Hierusalem, et tulit thesauros domus domini et thesauros regios, et universa diripuit, scuta quoque aurea quae fecerat Salomon. Pro quibus fecit rex Roboam scuta aerea, et tradidit ea in manu ducum scutariorum et eorum qui excubabant ad ostium domus regis. Cumque ingrederetur rex in domum domini, portabant ea qui praeeundi habebant officium, et postea reportabant ad armamentarium scutariorum. Reliqua autem sermonum Roboam et omnia quae fecit, ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda. Fuitque bellum inter Roboam et Hieroboam cunctis diebus. Dormivitque Roboam cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate David. Nomen autem matris eius Naama Ammanites. Et regnavit Abia filius eius pro eo.

Igitur in octavo decimo anno regni Hieroboam filii Nabath regnavit Abia super Iudam. Tribus annis regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Maacha filia Absalon. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui quae fecerat ante eum, nec erat cor eius perfectum coram domino deo suo sicut cor David patris eius. Sed propter David dedit ei dominus deus suus lucernam in Hierusalem, ut suscitaret filium eius post eum et statueret Hierusalem, eo quod fecisset David rectum in oculis domini, et non declinasset ab omnibus quae praeceperat ei cunctis diebus vitae suae, excepto sermone Uriae Hethei. Attamen bellum fuit inter Hieroboam et Abiam omni tempore vitae eius. Reliqua autem sermonum Abia et omnia quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Fuitque proelium inter Abiam et inter Hieroboam. Et dormivit Abia cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David, regnavitque Asa filius eius pro eo.

In anno ergo vicesimo Hieroboam regis Israhel regnavit Asa rex Iuda, et quadraginta et uno anno regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Maacha filia Absalon. Et fecit Asa rectum ante conspectum domini sicut David pater eius, et abstulit effeminatos de terra, purgavitque universas sordes idolorum quae fecerant patres eorum. Insuper et Maacham matrem suam amovit ne esset princeps in sacris Priapi, et in luco eius quem consecraverat. Subvertitque specum eius, et confregit simulacrum turpissimum, et combussit in torrente Cedron. Excelsa autem non abstulit. Verumtamen cor Asa perfectum erat cum domino deo suo cunctis diebus vitae suae. Et intulit ea quae sanctificaverat pater suus et voverat in domum domini, argentum et aurum et vasa. Bellum autem erat inter Asa et Baasa regem Israhel cunctis diebus vitae eorum. Ascendit quoque Baasa rex Israhel in Iudaeam et aedificavit Rama, ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Iudae. Tollens itaque Asa omne argentum et aurum quod remanserat in thesauris domus domini et in thesauris domus regiae, dedit illud in manus servorum suorum, et misit ad Benadab filium Tabremmon filii Ezion regem Syriae qui habitabat in Damasco dicens: Foedus est inter me et te, et inter patrem meum et patrem tuum. Ideo misi tibi munera argentum et aurum, et peto ut venias et irritum facias foedus quod habes cum Baasa rege Israhel, et recedat a me. Adquiescens Benadab regi Asa misit principes exercitus sui in civitates Israhel, et percusserunt Ahion et Dan et Abel domum Maacha, et universam Cenneroth, omnem scilicet terram Nepthalim. Quod cum audisset Baasa intermisit aedificare Rama, et reversus est in Thersa. Rex autem Asa nuntium misit in omnem Iudam dicens: Nemo sit excusatus. Et tulerunt lapides Rama et ligna eius quibus aedificaverat Baasa, et extruxit de eis rex Asa Gabaa Beniamin et Maspha. Reliqua autem omnium sermonum Asa et universae fortitudines eius, et cuncta quae fecit, et civitates quas extruxit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Verumtamen in tempore senectutis suae doluit pedes. Et dormivit cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate David patris sui, regnavitque Iosaphat filius eius pro eo.

Nadab vero filius Hieroboam regnavit super Israhel anno secundo Asa regis Iuda. Regnavitque super Israhel duobus annis, et fecit quod malum est in conspectu domini, et ambulavit in viis patris sui et in peccatis eius quibus peccare fecit Israhel. Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahia de domo Isachar, et percussit eum in Gebbethon quae est urbs Philisthinorum. Siquidem Nadab et omnis Israhel obsidebant Gebbethon. Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Iuda, et regnavit pro eo. Cumque regnasset, percussit omnem domum Hieroboam; non dimisit ne unam quidem animam de semine eius, donec deleret eum, iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu servi sui Ahiae Silonitis, propter peccata Hieroboam quae peccaverat et quibus peccare fecerat Israhel, et propter delictum quo irritaverat dominum deum Israhel. Reliqua autem sermonum Nadab et omnia quae operatus est, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Israhel? Fuitque bellum inter Asa et Baasa regem Israhel cunctis diebus vitae eorum.

Anno tertio Asa regis Iuda regnavit Baasa filius Ahia super omnem Israhel in Thersa viginti et quattuor annis. Et fecit malum coram domino, ambulavitque in via Hieroboam et in peccatis eius quibus peccare fecit Israhel. Factus est autem sermo domini ad Hieu filium Anani contra Baasa dicens: Pro eo quod exaltavi te de pulvere et posui ducem super populum meum Israhel, tu autem ambulasti in via Hieroboam et peccare fecisti populum meum Israhel ut me irritares in peccatis eorum, ecce demetam posteriora Baasa et posteriora domus eius, et faciam domum tuam sicut domum Hieroboam filii Nabath. Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate comedent eum canes, et qui mortuus fuerit in regione comedent eum volucres caeli. Reliqua autem sermonum Baasa et quaecumque fecit et proelia eius, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Israhel? Dormivit ergo Baasa cum patribus suis, sepultusque est in Thersa, et regnavit Hela filius eius pro eo.

Cum autem in manu Hieu filii Anani prophetae verbum domini factum esset contra Baasa et contra domum eius, et contra omne malum quod fecerat coram domino ad irritandum eum in operibus manuum suarum, ut fieret sicut domus Hieroboam, ob hanc causam occidit eum, hoc est Hieu filium Anani prophetam. Anno vicesimo sexto Asa regis Iuda regnavit Hela filius Baasa super Israhel in Thersa duobus annis. Et rebellavit contra eum servus suus Zamri dux mediae partis equitum. Erat autem Hela in Thersa bibens et temulentus in domo Arsa praefecti Thersa. Irruens ergo Zamri percussit et occidit eum anno vicesimo septimo Asa regis Iuda, et regnavit pro eo. Cumque regnasset et sedisset super solium eius, percussit omnem domum Baasa, et non dereliquit ex eo mingentem ad parietem, et propinquos et amicos eius. Delevitque Zamri omnem domum Baasa iuxta verbum domini quod locutus fuerat ad Baasa in manu Hieu prophetae, propter universa peccata Baasa et peccata Hela filii eius, qui peccaverunt et peccare fecerunt Israhel, provocantes dominum deum Israhel in vanitatibus suis. Reliqua autem sermonum Hela et omnia quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Israhel?

Anno vicesimo et septimo Asa regis Iuda regnavit Zamri septem diebus in Thersa. Porro exercitus obsidebat Gebbethon urbem Philisthinorum. Cumque audisset rebellasse Zamri et occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israhel Amri qui erat princeps militiae super Israhel in die illa in castris. Ascendit ergo Amri et omnis Israhel cum eo de Gebbethon, et obsidebant Thersa. Videns autem Zamri quod expugnanda esset civitas, ingressus est palatium et succendit se cum domo regia, et mortuus est in peccatis suis quae peccaverat fa

ciens malum coram domino ambulans in via hieroboam et in peccatis eius qui peccare fecit israel. Reliqua autem sermonum zamri et insidiarum et tyrannidis, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israel?

Tunc divisus est populus israel in duas partes. Media pars populi sequebatur thebni filium geneth, ut constitueret eum regem, et media pars amri. Praevaluit autem populus qui erat cum amri populo qui sequebatur thebni filium geneth. Mortuusque est thebni, et regnavit amri. Anno tricesimo primo asa regis iuda regnavit amri super israhel duodecim annis. In thersa regnavit sex annis, emitque montem samariae a somer duobus talentis argenti et aedificavit eum. Et vocavit nomen civitatis quam extruxerat nomine somer, id est montem domini vel montem samariae. Fecit autem amri malum in conspectu domini, et operatus est nequiter super omnes qui fuerunt ante eum, ambulavitque in omni via hieroboam filii nabath et in peccatis eius quibus peccare fecit israel, ut irritaret dominum deum israel in vanitatibus suis. Reliqua autem sermonum amri et proelia eius quae gessit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israel? Et dormivit amri cum patribus suis et sepultus est in samaria, regnavitque achab filius eius pro eo.

Achab vero filius amri regnavit super israel anno tricesimo octavo asa regis iuda. Et regnavit achab filius amri super israel in samaria viginti et duobus annis. Et fecit achab filius amri malum in conspectu domini super omnes qui fuerunt ante eum. Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis hieroboam filii nabath, insuper duxit uxorem iehabel filiam methbaal regis sydoniorum, et abiit et servivit baal et adoravit eum. Et posuit aram baal in templo baal quod aedificaverat in samaria, et plantavit lucum. Et addidit achab in opere suo irritare dominum deum israel super omnes reges qui fuerunt ante eum. In diebus eius aedificavit ahiel de bethel iericho. In abiram primitivo suo aedificavit eam, et in segub novissimo suo posuit portas eius, iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu iosue filii nun.

Et dixit helyas thesbites de habitatoribus galaad ad achab: Vivit dominus deus israel in cuius conspectu sto, si erit annis his ros et pluvia nisi iuxta oris mei verba. Et factum est verbum domini ad eum dicens: Recede hinc et vade contra orientem, et abscondere in torrente carith qui est contra iordanem. Et ibi de torrente bibes, corvisque praecepi ut pascant te. Abiit ergo et fecit iuxta verbum domini. Cumque abisset, sedit in torrente carith qui est contra iordanem. Corvi quoque deferebant ei panem et carnes mane, similiter panem et carnes vespere, et bibebat de torrente. Post dies autem siccatus est torrens, non enim pluerat super terram.

Factus est ergo sermo domini ad eum dicens: Surge et vade in sarepta sydoniorum et manebis ibi. Praecepi enim ibi mulieri viduae ut pascat te. Surrexit et abiit in sarepta. Cumque venisset ad portam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna. Et vocavit eam, dixitque ei: Da mihi paululum aquae in vase ut bibam. Cumque illa pergeret ut afferret, clamavit post tergum eius dicens: Affer michi obsecro et buccellam panis in manu tua. Quae respondit: Vivit dominus deus tuus quia non habeo panem nisi quantum pugillus potest capere farinae in ydria, et paululum olei in lechito. En colligo duo ligna ut ingrediar et faciam illud et filio meo ut comedamus et moriamur. Ad quam helyas ait: Noli timere, sed vade et fac sicut dixisti. Verumtamen michi primum fac de ipsa farinula subcinericium panem parvulum et affer ad me. Tibi autem et filio tuo facies postea. Haec autem dicit dominus deus israel: Ydria farinae non deficiet nec lechitus olei minuetur usque ad diem qua daturus est dominus pluviam super faciem terrae. Quae abiit et fecit iuxta verbum helyae, et comedit ipse et illa et domus eius. Et ex illa die ydria farinae non defecit et lechitus olei non est imminutus, iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu helyae.

xl.

Factum est autem post verba haec, aegrotavit filius mulieris matris familiae, et erat languor fortissimus ita ut non remaneret in eo halitus. Dixit ergo ad helyam: Quid mihi et tibi vir dei? Ingressus es ad me ut rememorarentur iniquitates meae et interficeres filium meum. Et ait ad eam helyas: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu illius, et portavit in cenaculum ubi ipse manebat, et posuit super lectum suum. Et clamavit ad dominum et dixit: Domine deus meus, etiam ne viduam apud quam ego utcumque sustentor afflixisti ut interficeres filium eius? Et expandit se atque mensus est super puerum tribus vicibus, clamavitque ad dominum et ait: Domine deus meus, revertatur oro anima pueri huius in viscera eius. Exaudivit dominus vocem helyae, et reversa est anima pueri intra eum, et revixit. Tulitque helyas puerum et deposuit eum de cenaculo in inferiorem domum, et tradidit matri suae et ait illi: En vivit filius tuus. Dixitque mulier ad helyam: Nunc in isto cognovi quoniam vir dei es tu, et verbum domini in ore tuo verum est.

76.

Post dies multos verbum domini factum est ad helyam in anno tertio dicens: Vade et ostende te achab ut dem pluviam super faciem terrae. Ivit ergo helyas ut ostenderet se achab. Erat autem fames vehemens in samaria. Vocavitque achab abdiam dispensatorem domus suae. Abdias autem timebat dominum valde. Nam cum interficeret iehabel prophetas domini, tulit ille centum prophetas et abscondit eos quinquagenos in speluncis, et pavit eos pane et aqua. Dixit ergo achab ad abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum et in cunctas valles, si forte invenire possimus herbam et salvare equos et mulos, et non penitus iumenta intereant. Diviseruntque sibi regiones ut circuirent eas. Achab ibat per viam unam, et abdias per viam alteram seorsum. Cumque esset abdias in via, helyas occurrit ei. Qui cum cognovisset eum, cecidit in faciem suam et ait: Num tu es domine mi helyas? Cui ille respondit: Ego. Et dixit: Vade, dic domino tuo: Adest helyas. Et ille: Quid peccavi quoniam tradis me servum tuum in manu achab ut interficiat me? Vivit dominus deus tuus, quia non est gens aut regnum quo non miserit dominus meus te requirens. Et respondentibus cunctis: Non est hic, adiuravit regna singula et gentes eo quod minime repperiretur. Et nunc dicis mihi: Vade et dic domino tuo: Adest helyas. Cumque recessero a te, spiritus domini asportabit te in locum quem ignoro, et ingressus nuntiabo achab, et non inveniens te interficiet me. Servus autem tuus timet dominum ab infantia sua. Numquid non indicatum est tibi domino meo quid fecerim cum interficeret iehabel prophetas domini, quod absconderim de prophetis domini centum viros quinquagenos et quinquagenos in speluncis, et paverim eos pane et aqua? Et nunc tu dicis: Vade et dic domino tuo: Adest helyas, ut interficiat me. Et dixit helyas: Vivit dominus exercituum ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei. Abiit ergo abdias in occursum achab et indicavit ei. Venitque achab in occursum helyae, et cum vidisset eum ait: Tune es ille qui conturbas israel? Et ille ait: Non ego turbavi israel, sed tu et domus patris tui, qui dereliquistis mandata domini et secuti estis baalim. Verumtamen nunc mitte et congrega ad me universum israel in monte carmeli, et prophetas baal quingentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos qui comedunt de mensa iehabel. Misit achab ad omnes filios israel et congregavit prophetas in monte carmeli. Accedens autem helyas ad omnem populum ait: Usquequo claudicatis in duas partes? Si dominus est deus, sequimini eum; si autem baal, sequimini eum. Et non respondit ei populus verbum. Et ait rursum helyas ad populum: Ego remansi propheta solus, prophetae autem baal quadringenti et quinquaginta viri sunt. Dentur nobis duo boves, et illi eligant bovem unum, et in frusta caedentes ponant super ligna, ignem autem non supponant; et ego faciam bovem alterum et imponam super ligna ignemque non supponam. Invocate nomina deorum vestrorum, et ego invocabo nomen domini mei; et deus qui exaudierit per ignem, ipse sit deus. Respondens omnis populus ait: Optima propositio quam locutus est helyas. Dixit ergo helyas prophetis baal: Eligite bovem unum vobis et facite primi, quia vos plures estis, et invocate nomina deorum vestrorum ignemque non supponatis. Qui cum tulissent bovem quem dederat eis, fecerunt et invocabant nomen baal de mane usque ad meridiem dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox nec qui responderet. Transiliebantque altare quod fecerant. Cumque iam esset meridies, illudebat eis helyas dicens: Clamate voce maiore; deus enim est, et forsitan loquitur aut in diversorio est aut in itinere, aut certe dormit ut excitetur. Clamabant ergo voce magna, et incidebant se iuxta ritum suum cultris et lanceolis donec perfunderentur sanguine. Postquam autem transiit meridies, et illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox neque aliquis respondebat neque attendebat orantes, dixit helyas omni populo: Venite ad me. Et accedente ad se populo, curavit altare domini quod destructum erat. Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum iacob, ad quem factus est sermo domini dicens: Israel erit nomen tuum. Et aedificavit ex lapidibus altare in nomine domini, fecitque aquaeductum quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris, et composuit ligna divisitque per membra bovem et posuit super ligna, et ait: Implete quattuor ydrias aqua et fundite super holocaustum et super ligna. Rursumque dixit: Etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent et secundo, ait: Etiam tertio id ipsum facite. Feceruntque et tertio. Et currebant aquae circa altare, et fossa aquaeductus repleta est.

Cumque iam tempus esset ut offerretur holocaustum, accedens helyas propheta ait: Domine deus abraham, ysaac et israel, hodie ostende quia tu es deus israel et ego servus tuus, et iuxta praeceptum tuum feci omnia verba haec. Exaudi me domine, exaudi me, ut discat populus iste quia tu es dominus deus, et tu convertisti cor eorum iterum. Cecidit autem ignis a domino de caelo et devoravit holocaustum et ligna et lapides, pulverem quoque et aquam quae erat in aquaeductu lambens. Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam et ait: Dominus ipse est deus, dominus ipse est deus. Dixitque helyas ad eos: Apprehendite prophetas baal, et ne unus quidem fugiat ex eis. Quos cum comprehendissent, duxit eos helyas ad torrentem cyson et interfecit eos ibi. Et ait helyas ad achab: Ascende, comede et bibe, quia sonus multae pluviae est. Ascendit achab ut comederet et biberet. Helyas autem ascendit in verticem carmeli, et pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua, et dixit ad puerum suum: Ascende et prospice contra mare. Qui cum ascendisset et contemplatus esset, ait: Non est quicquam. Et rursum ait illi: Revertere septem vicibus. In septima autem vice, ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende et dic achab: Iunge currum tuum et descende, ne occupet te pluvia. Cumque se verteret huc atque illuc, ecce caeli contenebrati sunt et nubes et ventus, et facta est pluvia grandis. Ascendens itaque achab abiit iehrahel. Et manus domini facta est super helyam, accinctisque lumbis currebat ante achab donec veniret in iehrahel. Nuntiavit autem achab iehabel omnia quae fecerat helyas, et quomodo occidisset universos prophetas gladio. Misitque iehabel nuntium ad helyam dicens: Haec faciant michi dii et haec addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis. Timuit ergo helyas et fugiens abiit quocumque eum ferebat voluntas. Venitque in bersabee iuda, et dimisit ibi puerum suum, et perrexit in desertum viam unius diei. Cumque venisset et sederet subter unam iuniperum, petivit animae suae ut moreretur et ait: Sufficit mihi domine, tolle quaeso animam meam; neque enim melior sum quam patres mei. Proiecitque se et obdormivit in umbra iuniperi. Et ecce angelus domini tetigit eum et dixit ei: Surge et comede. Respexit, et ecce ad caput suum subcinericius panis et vas aquae. Comedit ergo et bibit, et rursum obdormivit. Reversusque est angelus domini secundo, et tetigit eum dixitque illi: Surge, comede; grandis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, comedit et bibit, et ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus usque ad montem dei oreb. Cumque venisset illuc, mansit in spelunca.

Et ecce sermo domini ad eum dixitque illi: Quid hic agis helya? At ille respondit: Zelo zelatus sum pro domino deo exercituum, quia dereliquerunt pactum domini filii israel. Altaria tua destruxerunt et prophetas tuos occiderunt gladio, et derelictus sum ego solus, et quaerunt animam meam ut auferant eam. Et ait ei: Egredere et sta in monte coram domino. Et ecce dominus transit, et spiritus grandis et fortis subvertens montes et conterens petras ante dominum; non in spiritu dominus. Et post spiritum commotio; non in commotione dominus. Et post commotionem ignis; non in igne dominus. Et post ignem sibilus aurae tenuis. Quod cum audisset helyas, operuit vultum suum pallio, et egressus stetit in ostio speluncae. Et ecce vox ad eum dicens: Quid hic agis helya? Et ille respondit: Zelo zelatus sum pro domino deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii israel. Altaria tua destruxerunt et prophetas tuos occiderunt gladio, et derelictus sum ego solus, et quaerunt animam meam ut auferant eam. Et ait dominus ad eum: Vade et revertere in viam tuam per desertum in damascum. Cumque perveneris illuc, unges azahel regem super syriam, et hieu filium namsi unges regem super israel. Heliseum autem filium saphat, qui est de abelmaula, unges prophetam pro te. Et erit, quicumque fugerit gladium azahel, occidet eum hieu; et qui fugerit gladium hieu, interficiet eum heliseus. Et derelinquam mihi in israel septem milia virorum quorum genua non sunt incurvata ante baal, et omne os quod non adoravit eum osculans manum.

Profectus igitur inde Helias repperit Heliseum filium Saphat arantem in duodecim iugis boum, et ipse in duodecim iugis boum arantium unus erat. Cumque venisset Helias ad eum, misit pallium suum super illum. Qui statim relictis bubus cucurrit post Heliam et ait: Osculer oro patrem meum et matrem meam, et sic sequar te. Dixitque ei: Vade et revertere; quod enim meum erat feci tibi. Reversus autem ab eo tulit par boum et mactavit illud, et in aratro boum coxit carnes, et dedit populo et comederunt. Consurgensque abiit et secutus est Heliam et ministrabat ei.

Porro Benadad rex Syriae congregavit omnem exercitum suum, et triginta duos reges secum, et equos et currus. Et ascendens pugnabat contra Samariam, et obsidebat eam. Mittensque nuntios ad Achab regem Israhel in civitatem ait: Haec dicit Benadad: Argentum tuum et aurum tuum meum est, et uxores tuae et filii tui optimi mei sunt. Responditque rex Israhel: Iuxta verbum tuum domine mi rex, tuus sum ego et omnia mea. Revertentesque nuntii dixerunt: Haec dicit Benadad qui misit nos ad te: Argentum tuum et aurum tuum et uxores tuas et filios tuos dabis mihi. Cras igitur eadem hora mittam servos meos ad te, et scrutabuntur domum tuam et domum servorum tuorum, et omne quod eis placuerit ponent in manibus suis et auferent. Vocavit autem rex Israhel omnes seniores terrae et ait: Animadvertite et videte quoniam insidietur nobis. Misit enim ad me pro uxoribus meis et filiis et pro argento et auro, et non abnui. Dixeruntque omnes maiores natu et universus populus ad eum: Non audias, neque adquiescas illi. Respondit itaque nuntiis Benadad: Dicite domino meo regi: Omnia propter quae misisti ad me servum tuum in initio faciam; hanc autem rem facere non possum. Reversique nuntii retulerunt ei. Qui remisit et ait: Haec faciant mihi dii et haec addant, si suffecerit pulvis Samariae pugillis omnis populi qui sequitur me. Et respondens rex Israhel ait: Dicite ei: Non glorietur accinctus aeque ut discinctus. Factum est autem cum audisset verbum istud, bibebat ipse et reges in umbraculis, et ait servis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam. Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israhel ait: Haec dicit Dominus: Certe vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? Ecce ego tradam eam in manu tua hodie, ut scias quia ego sum Dominus. Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Haec dicit Dominus: Per pedisequos principum provinciarum. Et ait: Quis incipiet proeliari? Et ille dixit: Tu. Recensuit ergo pueros principum provinciarum, et repperit numerum ducentorum triginta duorum. Et post eos recensuit populum omnes filios Israhel septem milia. Et egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, et reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium eius venerant. Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nuntiaverunt ei dicentes: Viri egressi sunt de Samaria. At ille ait: Sive pro pace veniunt, adprehendite eos vivos; sive ut proelientur, vivos eos capite. Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, et reliquus exercitus sequebatur. Et percussit unusquisque virum qui contra se venerat; fugeruntque Syri, et persecutus est eos Israhel. Fugit quoque Benadad rex Syriae in equo cum equitibus. Necnon egressus rex Israhel percussit equos et currus, et percussit Syriam plaga magna.

Accedens autem propheta ad regem Israhel dixit ei: Vade et confortare, et scito et vide quid facias; sequenti enim anno rex Syriae ascendet contra te. Servi vero regis Syriae dixerunt ei: Dii montium sunt dii eorum, ideo superaverunt nos; sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, et obtinebimus eos. Tu ergo hoc fac: Amove reges singulos ab exercitu tuo, et pone principes pro eis, et instaura numerum militum qui ceciderunt de tuis, et equos secundum equos pristinos et currus secundum currus quos ante habuisti, et pugnabimus contra eos in campestribus, et videbis quod obtinebimus eos. Credidit consilio eorum et fecit ita. Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadad Syros, et ascendit in Afec ut pugnaret contra Israhel. Porro filii Israhel recensiti sunt, et accepti cibariis profecti sunt ex adverso, castraque metati sunt contra eos, quasi duo parvi greges caprarum; Syri autem repleverunt terram. Et accedens unus vir Dei dixit ad regem Israhel: Haec dicit Dominus: Quia dixerunt Syri: Deus montium est Dominus, et non est Deus vallium, dabo omnem multitudinem grandem hanc in manu tua, et scietis quia ego sum Dominus. Dirigebantque septem diebus ex adverso hi atque illi acies; septima autem die commissum est bellum, percusseruntque filii Israhel de Syris centum milia peditum in die una. Fugerunt autem qui remanserant in Afec in civitatem, et cecidit murus super viginti septem milia hominum qui remanserant. Porro Benadad fugiens ingressus est civitatem in cubiculum quod erat intra cubiculum. Dixeruntque ei servi sui: Ecce audivimus quod reges domus Israhel clementes sint; ponamus itaque saccos in lumbis nostris et funiculos in capitibus nostris, et egrediamur ad regem Israhel; forsitan salvabit animas nostras. Accinxerunt saccis lumbos suos, et posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israhel et dixerunt: Servus tuus Benadad dicit: Vivat oro te anima mea. Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est. Quod acceperunt viri pro omine, et festinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerunt: Frater tuus Benadad vivit. Et dixit eis: Ite et adducite eum. Egressus est ergo ad eum Benadad, et levavit eum in currum suum. Qui dixit ei: Civitates quas tulit pater meus a patre tuo reddam, et plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, et ego foederatus recedam a te. Pepigit ergo foedus et dimisit eum. Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere. Cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes a me, et percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo atque percussit. Sed et alterum inveniens virum dixit ei: Percute me. Qui percussit eum et vulneravit. Abiit ergo propheta et occurrit regi in via, et mutavit aspersione pulveris os et oculos suos. Cumque rex transisset, clamavit ad regem et ait: Servus tuus egressus est ad proeliandum comminus. Cumque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me et ait: Custodi virum istum; qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israhel ad eum: Hoc est iudicium tuum quod ipse decrevisti. At ille statim abstersit pulverem de facie sua, et cognovit eum rex Israhel quod esset de prophetis. Qui ait ad eum: Haec dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, et populus tuus pro populo eius. Reversus est igitur rex Israhel in domum suam, audire contemnens, et furibundus venit in Samariam.

Post verba autem haec, tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelitae, quae erat in Iezrahel iuxta palatium Achab regis Samariae. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens: Da mihi vineam tuam ut faciam mihi hortum holerum, quia vicina est et prope domum meam; daboque tibi pro ea vineam meliorem, aut si commodius tibi putas, argenti pretium quanto digna est. Cui respondit Naboth: Propitius mihi sit Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi. Venit ergo Achab in domum suam indignans et frendens super verbo quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites dicens: Non do tibi hereditatem patrum meorum. Et proiciens se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem et non comedit panem. Ingressa est autem ad eum Iezabel uxor sua, dixitque ei: Quid est hoc unde anima tua contristata est, et quare non comedis panem? Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Iezrahelitae et dixi ei: Da mihi vineam tuam accepta pecunia, aut si tibi placet dabo tibi vineam pro ea. Et ille ait: Non do tibi vineam meam. Dixit ergo ad eum Iezabel uxor eius: Grandis auctoritatis es, et bene regis regnum Israhel. Surge et comede panem, et aequo esto animo; ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelitae. Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, et signavit eas anulo eius, et misit ad maiores natu et optimates qui erant in civitate eius et habitabant cum Naboth. Litterarum autem erat ista sententia: Praedicate ieiunium, et sedere facite Naboth inter primos populi, et submittite duos viros filios Belial contra eum, et falsum testimonium dicant: Benedixit Deum et regem. Et educite eum et lapidate, sicque moriatur. Fecerunt ergo cives eius maiores natu et optimates qui habitabant cum eo in urbe, sicut praeceperat eis Iezabel, et sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos. Praedicaverunt ieiunium, et sedere fecerunt Naboth inter primos populi. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum. At illi, scilicet ut viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum et regem. Quam ob rem eduxerunt eum extra civitatem, et lapidibus interfecerunt. Miseruntque ad Iezabel dicentes: Lapidatus est Naboth et mortuus est. Factum est autem cum audisset Iezabel lapidatum Naboth et mortuum, locuta est ad Achab: Surge et posside vineam Naboth Iezrahelitae, qui noluit tibi adquiescere et dare eam accepta pecunia. Non enim vivit Naboth, sed mortuus est. Quod cum audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit et descendebat in vineam Naboth Iezrahelitae, ut possideret eam.

Factus est igitur sermo Domini ad Heliam Thesbiten dicens: Surge et descende in occursum Achab regis Israhel qui est in Samaria; ecce ad vineam Naboth descendit ut possideat eam. Et loqueris ad eum dicens: Haec dicit Dominus: Occidisti, insuper et possedisti. Et post haec addes: Haec dicit Dominus: In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque tuum sanguinem. Et ait Achab ad Heliam: Num invenisti me inimice mi? Qui dixit: Inveni, eo quod venundatus sis ut faceres malum in conspectu Domini. Ecce ego inducam super te malum, et demetam posteriora tua, et interficiam de Achab mingentem ad parietem, et clausum et ultimum in Israhel. Et dabo domum tuam sicut domum Hieroboam filii Nabath, et sicut domum Baasa filii Ahia, quia egisti ut me ad iracundiam provocares, et peccare fecisti Israhel. Sed et de Iezabel locutus est Dominus dicens: Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes; si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres caeli. Igitur non fuit alter talis ut Achab, qui venundatus est ut faceret malum in conspectu Domini; concitavit enim eum Iezabel uxor sua, et abominabilis factus est in tantum ut sequeretur idola quae fecerant Amorrei, quos consumpsit Dominus a facie filiorum Israhel. Itaque cum audisset sermones istos, scidit vestimenta sua et operuit cilicio carnem suam, ieiunavitque et dormivit in sacco, et ambulabat demisso capite. Factus est autem sermo Domini ad Heliam Thesbiten dicens: Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filii sui inferam malum domui eius. Transierunt igitur tres anni absque bello inter Syriam et Israhel. In anno autem tertio descendit Iosaphat rex Iuda ad regem Israhel. Dixitque rex Israhel ad servos suos: Ignoratis quod nostra sit Ramoth Galaad, et neglegimus tollere eam de manu regis Syriae? Et ait ad Iosaphat: Veniesne mecum ad proeliandum in Ramoth Galaad? Dixitque Iosaphat ad regem Israhel: Sicut ego sum, ita et tu; populus meus et populus tuus unum sunt, et equites mei et equites tui. Dixitque Iosaphat ad regem Israhel: Quaere oro te hodie sermonem Domini. Congregavit ergo rex Israhel prophetas quadringentos circiter viros, et ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt: Ascende, et dabit eam Dominus in manu regis. Dixit autem Iosaphat: Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum? Et ait rex Israhel ad Iosaphat: Remansit vir unus per quem possumus interrogare Dominum; sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum sed malum, Micheas filius Hiemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita rex. Vocavit ergo rex Israhel eunuchum quendam, et dixit ei: Festina adducere Micheam filium Hiemla. Rex autem Israhel et Iosaphat rex Iuda sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area iuxta ostium portae Samariae, et universi prophetae prophetabant in conspectu eorum. Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea et ait: Haec dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam. Omnesque prophetae similiter prophetabant dicentes: Ascende in Ramoth Galaad et vade prospere, et tradet Dominus in manus regis. Nuntius vero qui ierat ut vocaret Micheam, locutus est ad eum dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno bona regi praedicant; sit ergo sermo tuus similis eorum, et loquere bona. Cui Micheas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar. Venit itaque ad regem, et ait illi rex: Michea, ire debemus in Ramoth Galaad ad proeliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende et vade prospere, et tradet eam Dominus in manus regis. Dixit autem rex ad eum: Iterum atque iterum adiuro te ut non loquaris mihi nisi quod verum est in nomine Domini. Et ille ait: Vidi cunctum Israhel dispersum in montibus quasi oves non habentes pastorem, et ait Dominus: Non habent dominum isti; revertatur unusquisque in domum suam in pace. Dixit ergo rex Israhel ad Iosaphat: Numquid non dixi tibi quia non prophetat mihi bonum sed semper malum? Ille vero addens ait: Propterea audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solium suum, et omnem exercitum caeli adsistentem ei a dextris et a sinistris. Et ait Dominus: Quis decipiet Achab regem Israhel, ut ascendat et cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba huiuscemodi, et alius aliter.

Egressus est autem spiritus et stetit coram domino et ait: Ego decipiam eum. Cui locutus est dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit dominus: Decipies et praevalebis. Egredere et fac ita. Nunc igitur ecce dedit dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum qui hic sunt, et dominus locutus est contra te malum. Accessit autem sedechias filius chanaana et percussit micheam in maxillam et dixit: Mene ergo dimisit spiritus domini et locutus est tibi? Et ait micheas: Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum intra cubiculum ut abscondaris. Et ait rex israel: Tollite micheam et maneat apud ammon principem civitatis, et apud ioas filium amalech, et dicite eis: Haec dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, et sustentate eum pane tribulationis et aqua angustiae donec revertar in pace. Dixitque micheas: Si reversus fueris in pace, non est dominus locutus in me. Et ait: Audite populi omnes.

Ascendit itaque rex israel et iosaphat rex iuda in ramoth galaad. Dixitque rex israel ad iosaphat: Sume arma et ingredere proelium et induere vestibus tuis. Porro rex israel mutavit habitum suum et ingressus est bellum. Rex autem syriae praeceperat principibus curruum XXX duobus dicens: Non pugnabitis contra minorem et maiorem quempiam nisi contra regem israel solum. Cum ergo vidissent principes curruum iosaphat, suspicati sunt quod ipse esset rex israel, et impetu facto pugnabant contra eum. Et exclamavit iosaphat. Intellexeruntque principes curruum quod non esset rex israel, et cessaverunt ab eo. Unus autem quidam tetendit arcum in incertum sagittam dirigens, et casu percussit regem israel inter pulmonem et stomachum. At ille dixit aurigae suo: Verte manum tuam et eice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum. Commissum est ergo proelium in die illa, et rex israel stabat in curru suo contra syros, et mortuus est vespere. Fluebat autem sanguis plagae in sinum currus, et praeco personuit in universo exercitu antequam sol occumberet dicens: Unusquisque revertatur in civitatem et in terram suam. Mortuus est autem rex, et perlatus est in samariam. Sepelieruntque eum in samaria. Et laverunt currum in piscina samariae, et linxerunt canes sanguinem eius, et habenas laverunt iuxta verbum domini quod locutus fuerat. Reliqua vero sermonum achab et universa quae fecit et domus eburneae quas aedificavit cunctaeque urbes quas extruxit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israel? Dormivit ergo achab cum patribus suis, et regnavit ochozias filius eius pro eo.

Iosaphat filius asa regnare coeperat super iudam anno quarto achab regis israel. Triginta et V annorum erat cum regnare coepisset, et XXV annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius azuba filia salay. Et ambulavit in omni via asa patris sui, et non declinavit ex ea, et fecit quod rectum erat in conspectu domini. Verumtamen excelsa non abstulit. Adhuc enim populus sacrificabat et adolebat incensum in excelsis. Pacemque habuit iosaphat cum rege israel. Reliqua autem verborum iosaphat et opera eius quae gessit et proelia, nonne haec scripta sunt in libro dierum verborum regum iuda? Sed et reliquias effeminatorum qui remanserant in diebus asa patris eius abstulit de terra. Nec erat tunc rex constitutus in edom. Rex vero iosaphat fecerat classes in mari quae navigarent in ophir propter aurum, et ire non potuerunt quia confractae sunt in asiongaber. Tunc ait ochozias filius achab ad iosaphat: Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit iosaphat. Dormivitque cum patribus suis, et sepultus est in civitate david patris sui, regnavitque ioram filius eius pro eo. Ochozias autem filius achab regnare coeperat super israel in samaria anno XVII iosaphat regis iuda, regnavitque super israel duobus annis. Et fecit malum in conspectu domini, et ambulavit in via patris sui et matris suae, et in via hieroboam filii nabath qui peccare fecit israel. Servivit quoque baal et adoravit eum, et irritavit dominum deum israel iuxta omnia quae fecerat pater eius.

INCIPIT LIBER IIII.

PREVARICATUS EST AUTEM MOAB IN israhel postquam mortuus est achab. Ceciditque ochozias per cancellos cenaculi sui quod habebat in samaria, et aegrotavit, misitque nuntios dicens ad eos: Ite, consulite beelzebub deum accaron utrum vivere queam de infirmitate mea hac. Angelus autem domini locutus est ad helyam thesbiten dicens: Surge et ascende in occursum nuntiorum regis samariae et dices ad eos: Numquid non est deus in israel ut eatis ad consulendum beelzebub deum accaron? Quam ob rem haec dicit dominus: De lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Et abiit helyas. Reversique sunt nuntii ad ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis? At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis et dixit ad nos: Ite et revertimini ad regem qui misit vos, et dicetis ei: Haec dicit dominus: Numquid quia non erat deus in israel mittis ut consulatur beelzebub deus accaron? Ideo de lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Qui dixit eis: Cuius figurae et habitus est vir qui occurrit vobis et locutus est verba haec? At illi dixerunt: Vir pilosus et zona pellicia accinctus renibus. Qui ait: Helyas thesbites est. Misitque ad eum quinquagenarium principem et quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum, sedentique in vertice montis ait: Homo dei, rex praecepit ut descendas. Respondensque helyas dixit quinquagenario: Si homo dei sum, descendat ignis de caelo et devoret te et quinquagenos tuos. Descendit itaque ignis de caelo et devoravit eum et quinquaginta qui erant cum eo. Rursum misit ad eum principem quinquagenarium alterum, et quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo dei, haec dicit rex: Festina, descende. Respondens helyas ait: Si homo dei sum, descendat ignis de caelo et devoret te et quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de caelo et devoravit eum et L eius. Iterum misit principem quinquagenarium tertium, et L qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra helyam, et precatus est eum et ait: Homo dei, noli despicere animam meam et animas servorum tuorum qui mecum sunt. Ecce descendit ignis de caelo et devoravit duos principes quinquagenarios primos, et L viros qui erant cum eis. Sed nunc obsecro ut miserearis animae meae. Locutus est autem angelus domini ad helyam dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit ergo et descendit cum eo ad regem, et locutus est ei: Haec dicit dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum beelzebub deum accaron, quasi non esset deus in israel a quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Mortuus est ergo iuxta sermonem domini quem locutus est helyas, et regnavit ioram frater eius pro eo, anno secundo ioram filii iosaphat regis iuda. Non enim habebat filium. Reliqua autem sermonum ochoziae quae operatus est, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israel?

Factum est autem cum levare vellet dominus helyam per turbinem in caelum, ibant helyas et helyseus de galgalis. Dixitque helyas ad helyseum: Sede hic, quia dominus misit me usque in bethel. Et ait helyseus: Vivit dominus et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent bethel, egressi sunt filii prophetarum qui erant in bethel ad helyseum et dixerunt ei: Numquid nosti quia hodie dominus tollet dominum tuum a te? Qui respondit: Et ego novi. Silete. Dixit autem helyas ad helyseum: Sede hic, quia dominus misit me in iericho. Et ille ait: Vivit dominus et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt ergo ambo pariter, et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt, qui et steterunt contra longe. Illi autem ambo stabant super iordanem. Tulitque helyas pallium suum et involvit illud, et percussit aquas. Quae divisae sunt in utramque partem, et transierunt ambo per siccum. Cumque transissent, helyas dixit ad helyseum: Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar a te. Dixitque helyseus: Obsecro ut fiat duplex spiritus tuus in me. Qui respondit: Rem difficilem postulasti. Attamen si videris me quando tollar a te, erit quod petisti. Si autem non videris, non erit. Cumque pergerent et incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus et equi ignei diviserunt utrumque, et ascendit helyas per turbinem in caelum. Helyseus videbat et clamabat: Pater mi, pater mi, currus israel et auriga eius. Et non vidit eum amplius. Apprehenditque vestem suam et scidit illam in duas partes. Et levavit pallium helyae quod ciciderat ei, reversusque stetit super ripam iordanis, et pallio helyae quod ceciderat ei percussit aquas, et non sunt divisae. Et dixit: Ubi est deus helyae etiam nunc? Percussitque aquas, et divisae sunt huc atque illuc, et transiit helyseus. Videntes autem filii prophetarum qui erant in iericho de contra dixerunt: Requievit spiritus helyae super helyseum. Et venientes in occursum eius adoraverunt eum proni in terram, dixeruntque illi: Ecce cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes qui possunt ire et quaerere dominum tuum, ne forte tulerit eum spiritus domini et proiecerit eum in unum montium aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere. Coegeruntque eum donec acquiesceret eis, et diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros. Qui cum quaesissent tribus diebus, non invenerunt, et reversi sunt ad eum. At ille habitabat in iericho. Dixitque eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere? Dixerunt quoque viri civitatis ad helyseum: Ecce habitatio civitatis huius optima est, sicut tu ipse domine perspicis, sed aquae pessimae sunt et terra sterilis. At ille ait: Afferte mihi vas novum, et mittite in illud sal. Quod cum attulissent, egressus est ad fontem aquarum, misit in illum sal et ait: Haec dicit dominus: Sanavi aquas has, et non erit in eis ultra mors neque sterilitas. Sanatae sunt ergo aquae usque ad diem hanc, iuxta verbum helysei quod locutus est.

Ascendit autem inde bethel. Cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate et illudebant ei dicentes: Ascende calve, ascende calve. Qui cum respexisset, vidit eos et maledixit eis in nomine domini. Egressique sunt duo ursi de silva, et laceraverunt ex eis XL et duos pueros. Abiit autem inde in montem carmeli, et inde reversus est samariam.

77. Ioram vero filius achab regnavit super israel in samaria anno octavo decimo iosaphat regis iudae. Regnavitque XII annis, et fecit malum coram domino, sed non sicut pater suus et mater. Tulit enim statuas baal quas fecerat pater eius. Verumtamen in peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israel adhesit, nec recessit ab eis.

Porro mesa rex moab nutriebat pecora multa, et solvebat regi israel centum milia agnorum et centum milia arietum cum velleribus suis. Cumque mortuus fuisset achab, praevaricatus est foedus quod habebat cum rege israel. Egressus est ergo rex ioram in die illa de samaria et recensuit universum israel. Misitque ad iosaphat regem iuda dicens: Rex moab recessit a me; veni mecum contra eum ad proelium. Qui respondit: Ascendam. Qui meus est, tuus est; populus meus, populus tuus; et equites mei, equites tui. Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille respondit: Per desertum ydumeae. Perrexerunt igitur rex israel et rex iuda et rex edom, et circuierunt viam septem dierum, nec erat aqua exercitui et iumentis quae sequebantur eos. Dixitque rex israel: Heu heu heu, congregavit nos dominus tres reges ut traderet in manu moab. Et ait iosaphat: Estne hic propheta domini ut deprecemur dominum per eum? Et respondit unus de servis regis israel: Est helyseus filius saphat qui fundebat aquam super manus helyae. Et ait iosaphat: Est apud eum sermo domini. Descenditque ad eum rex israel et iosaphat rex iuda et rex edom. Dixit autem helyseus ad regem israel: Quid mihi et tibi est? Vade ad prophetas patris tui et matris tuae. Et ait illi rex israel: Quare congregavit dominus tres reges hos ut traderet eos in manu moab? Dixit autem helyseus: Vivit dominus exercituum in cuius conspectu sto, quod si non vultum iosaphat regis iudae erubescerem, nec attendissem quidem te nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalten. Cumque caneret psaltes, facta est super eum manus domini, et ait: Haec dicit dominus: Facite

alveum torrentis huius fossas et fossas. Haec enim dicit dominus: Non videbitis ventum neque pluviam, et alveus iste replebitur aquis, et bibetis vos et familiae vestrae et iumenta vestra. Parumque est hoc in conspectu domini. Insuper etiam tradet et Moab in manus vestras, et percutietis omnem civitatem munitam, et omnem urbem electam, et universum lignum fructiferum succidetis cunctosque fontes aquarum obturabitis, et omnem agrum egregium operietis lapidibus. Factum est igitur mane quando sacrificium offerri solet, et ecce aquae veniebant per viam Edom, et repleta est terra aquis. Universi autem Moabitae audientes quod ascendissent reges ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes qui accincti erant balteo desuper, et steterunt in terminis. Primoque mane surgentes, et orto iam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitae contra aquas rubras quasi sanguinem, dixeruntque: Sanguis est gladii. Pugnaverunt reges contra se, et caesi sunt mutuo. Nunc perge ad praedam Moab. Perrexeruntque in castra Israel. Porro consurgens Israel percussit Moab. At illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, et percusserunt Moab, et civitates destruxerunt, et omnem agrum optimum mittentes singuli lapides repleverunt, et universos fontes aquarum obturaverunt, et omnia ligna fructifera succiderunt: ita ut muri tantum fictiles remanerent, et circumdata est civitas a fundibulariis, et magna ex parte percussa. Quod cum vidisset rex Moab, praevaluisse videlicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium ut irrumperent ad regem Edom, et non potuerunt. Arripiensque filium suum primogenitum qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum. Et facta est indignatio magna in Israel. Statimque recesserunt ab eo et reversi sunt in terram suam.

Mulier autem quaedam de uxoribus prophetarum clamabat ad Helyseum dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, et tu nosti quia servus tuus fuit timens dominum, et ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi. Cui dixit Helyseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi quid habes in domo tua. At illa respondit: Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea nisi parum olei quo ungar. Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca, et ingredere et claude ostium cum intrinsecus fueris tu et filii tui, et mitte inde in omnia vasa haec, et cum plena fuerint tolles. Ivit itaque mulier, et clausit ostium super se et super filios suos. Illi afferebant vasa, et illa infundebat. Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Stetitque oleum. Venit autem illa, et indicavit homini dei. Et ille: Vade, inquit, vende oleum, et redde creditori tuo. Tu autem et filii tui vivite de reliquo.

Facta est autem quaedam dies, et transiebat Helyseus per Sunam. Erat autem ibi mulier magna, quae tenuit eum ut comederet panem. Cumque frequenter inde transiret, divertebat ad eam ut comederet panem. Quae dixit ad virum suum: Animadverto quod vir dei sanctus est iste qui transit per nos frequenter. Faciamus ergo cenaculum parvum, et ponamus ei in eo lectulum, et mensam, et sellam, et candelabrum, ut cum venerit ad nos maneat ibi. Facta est ergo dies quaedam, et veniens divertit in cenaculum, et requievit ibi. Dixitque ad Iezi puerum suum: Voca Sunamitem istam. Qui cum vocasset illam, et illa stetisset coram eo, dixit ad puerum: Loquere ad eam: Ecce sedule in omnibus ministrasti nobis. Quid vis ut faciam tibi? Numquid habes negotium, et vis ut loquar regi sive principi militiae? Quae respondit: In medio populi mei habito. Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Iezi: Ne quaeras, filium enim non habet, et vir eius senex est. Praecepit itaque ut vocaret eam. Quae cum vocata fuisset, et stetisset ad ostium, dixit ad eam: In tempore isto et in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit: Noli quaeso domine mi vir dei, noli mentiri ancillae tuae. Et concepit mulier, et peperit filium in tempore et in hora eadem qua dixerat Helyseus. Crevit autem puer. Et cum esset quaedam dies, et egressus esset ad patrem suum ad messores, ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle et duc eum ad matrem suam. Qui cum tulisset et duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua usque ad meridiem, et mortuus est. Ascendit autem et collocavit eum super lectum hominis dei, et clausit ostium, et egressa vocavit virum suum et ait: Mitte mecum obsecro unum de pueris et asinam, ut excurram usque ad hominem dei, et revertar. Et ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? Hodie non sunt kalendae neque sabbatum. Quae respondit: Vadam. Stravitque asinam, et praecepit puero: Mina et propera, ne mihi moram facias in eundo, et hoc age quod praecipio tibi. Profecta est igitur et venit ad virum dei in montem Carmeli. Cumque vidisset eam vir dei de contra, ait ad Iezi puerum suum: Ecce Sunamitis illa. Vade ergo in occursum eius, et dic ei: Recte ne agitur circa te, et circa virum tuum, et circa filium tuum? Quae respondit: Recte. Cumque venisset ad virum dei in montem, apprehendit pedes eius. Et accessit Iezi ut amoveret eam, et ait homo dei: Dimitte eam. Anima enim eius in amaritudine est, et dominus celavit a me et non indicavit mihi. Quae dixit illi: Numquid petivi filium a domino meo? Numquid non dixi tibi: Ne illudas me? [illegible] Et ille ait ad Iezi: Accinge lumbos tuos et [illegible] tolle baculum meum in manu tua, et vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum. Et si salutaverit te quispiam, non respondebis ei. Et pones baculum meum super faciem pueri. Porro mater pueri ait: Vivit dominus et vivit anima tua, non dimittam te. Perrexit ergo et secutus est eam. Iezi autem praecesserat eos, et posuerat baculum super faciem pueri, et non erat vox neque sensus. Reversusque est in occursum eius, et nuntiavit ei dicens: Non surrexit puer. Ingressus est ergo Helyseus domum, et ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius. Ingressusque clausit ostium super se et super puerum, et oravit ad dominum. Et ascendit et incubuit super puerum. Posuitque os suum super os eius, et oculos suos super oculos eius, et manus suas super manus eius, et incurvavit se super eum, et calefacta est caro pueri. At ille reversus deambulavit in domo semel huc atque illuc. Et ascendit et incubuit super eum, et oscitavit puer septies, aperuitque oculos. Et ille vocavit Iezi et dixit ei: Voca Sunamitem hanc. Quae vocata ingressa est ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum. Venit illa et corruit ad pedes eius, et adoravit super terram, tulitque filium suum et egressa est.

Et Helyseus reversus est in Galgala. Erat autem fames in terra, et filii prophetarum habitabant coram eo. Dixitque uni de pueris suis: Pone ollam grandem, et coque pulmentum filiis prophetarum. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes, invenitque quasi vitem silvestrem, et collegit ex ea colocynthidas agri, et implevit pallium suum, et reversus concidit in ollam pulmenti. Nesciebat enim quid esset. Infuderunt ergo sociis ut comederent. Cumque gustassent de coctione, exclamaverunt dicentes: Mors in olla vir dei. Et non potuerunt comedere. At ille: Afferte, inquit, farinam. Cumque tulissent, misit in ollam et ait: Infunde turbae et comedant. Et non fuit quicquam amplius amaritudinis in olla.

Vir autem quidam venerat de Balsalisa deferens viro dei panes primitiarum, et viginti panes hordeaceos, et frumentum novum in pera sua. At ille dixit: Da populo ut comedat. Responditque ei minister eius: Quantum est hoc ut apponam coram centum viris? Rursum ille: Da populo ut comedat. Haec enim dicit dominus: Comedent et supererit. Posuit itaque coram eis. Qui comederunt, et superfuit iuxta verbum domini.

Naaman princeps militiae regis Syriae erat vir magnus apud dominum suum et honoratus. Per illum enim dedit dominus salutem Syriae. Erat autem vir fortis et dives, sed leprosus. Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, et captivam duxerant de terra Israel puellam parvulam, quae erat in obsequio uxoris Naaman. Quae ait ad dominam suam: Utinam fuisset dominus meus ad prophetam qui est in Samaria, profecto curasset eum a lepra quam habet. Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, et nuntiavit ei dicens: Sic et sic locuta est puella de terra Israel. Dixitque ei rex Syriae: Vade et mittam litteras ad regem Israel. Qui cum profectus esset, et tulisset secum decem talenta argenti, et sex milia aureos, et decem mutatoria vestimentorum, detulit litteras ad regem Israel in haec verba: Cum acceperis epistolam hanc, scito quod miserim ad te Naaman servum meum, ut cures eum a lepra sua. Cumque legisset rex Israel litteras, scidit vestimenta sua et ait: Numquid deus sum ut occidere possim et vivificare, quia iste misit ad me ut curem hominem a lepra sua? Animadvertite et videte quod occasiones quaerat adversum me. Quod cum audisset Helyseus vir dei, scidisse videlicet regem Israel vestimenta sua, misit ad eum dicens: Quare scidisti vestimenta tua? Veniat ad me, et sciat prophetam esse in Israel. Venit ergo Naaman cum equis et curribus, et stetit ad ostium domus Helysei. Misitque ad eum Helyseus nuntium dicens: Vade et lavare septies in Iordane, et recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis. Iratus Naaman recedebat dicens: Putabam quod egrederetur ad me, et stans invocaret nomen domini dei sui, et tangeret manu sua locum leprae, et curaret me. Numquid non meliores sunt Abana et Farfar fluvii Damasci omnibus aquis Israel, ut laver in eis et munder? Cum ergo vertisset se et abiret indignans, accesserunt ad eum servi sui, et locuti sunt ei: Pater, et si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras; quanto magis quia nunc dixit tibi: Lavare et mundaberis? Descendit et lavit in Iordane septies iuxta sermonem viri dei, et restituta est caro eius sicut caro pueri parvuli, et mundatus est a lepra. Reversusque ad virum dei cum universo comitatu suo, venit et stetit coram eo et ait: Vere scio quod non sit deus in universa terra nisi tantum in Israel. Obsecro itaque ut accipias benedictionem servi tui. At ille respondit: Vivit dominus ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit. Dixitque Naaman: Ut vis. Sed obsecro concede mihi servo tuo ut tollam onus duorum burdonum de terra. Non enim faciet ultra servus tuus holocaustum aut victimas diis alienis nisi domino. Hoc autem solum est de quo depreceris dominum pro servo tuo. Quando ingredietur dominus meus templum Remmon ut adoraret, et illo innitente super manum meam si adoravero in templo Remmon adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi dominus servo tuo pro hac re. Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terrae tempore. Dixitque Iezi puer viri dei: Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo quae attulit. Vivit dominus, quia curram post eum, et accipiam ab eo aliquid. Et secutus est Iezi post tergum Naaman. Quem cum vidisset ille currentem ad se, desiluit de curru in occursum eius et ait: Rectene sunt omnia? Et ille: Recte. Dominus meus misit me ad te dicens: Modo venerunt ad me duo adolescentes de monte Effraim ex filiis prophetarum. Da eis talentum argenti, et vestes mutatorias duplices. Dixitque Naaman: Melius est ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, et duplicia vestimenta, et imposuit duobus pueris suis, qui et portaverunt coram eo. Cumque venisset iam vesperi, tulit de manu eorum, et reposuit in domo, dimisitque viros, et abierunt. Ipse autem ingressus stetit coram domino suo. Et dixit Helyseus: Unde venis Iezi? Qui respondit: Non ivit servus tuus quoquam. At ille ait: Nonne cor meum in praesenti erat quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, et accepisti vestes ut emas oliveta et vineas, et oves et boves, et servos et ancillas. Sed et lepra Naaman adhaerebit tibi et semini tuo usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

Dixerunt autem filii prophetarum ad Helyseum: Ecce locus in quo habitamus coram te angustus est nobis. Eamus usque ad Iordanem, et tollant singuli de silva materias singulas, ut aedificemus nobis ibi domum ad habitandum. Qui dixit: Ite. Et ait unus ex illis: Veni ergo et tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam. Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Iordanem, caedebant ligna. Accidit autem ut cum unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam. Exclamavitque ille et ait: Heu heu heu domine mi, et hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autem homo dei: Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum. Praecidit ergo lignum et misit illuc, natavitque ferrum. Et ait: Tolle. Qui extendit manum et tulit illud.

Rex autem Syriae pugnabat contra Israel, consiliumque iniit cum servis suis dicens: In loco illo et illo ponamus insidias. Misit itaque vir dei ad regem Israel dicens: Cave ne transeas in loco illo, quia ibi Syri in insidiis sunt. Misit rex Israel ad locum quem dixerat ei vir dei, et praeoccupavit eum, et observavit se ibi non semel neque bis. Conturbatumque est cor regis Syriae pro hac re, et convocatis servis suis ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israel? Dixitque unus servorum eius: Nequaquam domine mi rex, sed Helyseus propheta qui est in Israel indicat regi Israel omnia

uerba que locutus fueris in conclaui tuo. Dixit eis. Ite et uidete ubi sit, ut mittam et capiam eum. Annunciaueruntque ei dicentes. Ecce in dothaim. Misit ergo illuc equos et currus et robur exercitus. Qui cum uenissent nocte, circumdederunt ciuitatem. Consurgens autem diluculo minister uiri dei egressus est, uiditque exercitum in circuitu ciuitatis. et equos et currus. nunciauitque ei dicens. Heu heu heu domine mi quid faciemus? At ille respondit. Noli timere plures enim nobiscum sunt quam cum illis. Cumque orasset helyseus ait. Domine aperi oculos huius ut uideat. Et aperuit dominus oculos pueri. et uidit et ecce mons plenus equorum et curruum igneorum in circuitu helysei. Hostes uero descenderunt ad eum. Porro helyseus orauit dominum dicens. Percute obsecro te gentem hanc cecitate. Percussitque eos dominus ne uiderent iuxta uerba helysei. Dixit autem ad eos helyseus. Non est hec uia. nec est ista ciuitas. Sequimini me. et ostendam uobis uirum quem queritis. Duxit ergo eos in samariam. Cumque ingressi fuissent samariam, dixit helyseus. Domine aperi oculos istorum ut uideant. Aperuitque dominus oculos eorum. et uiderunt se esse in medio samarie. Dixitque rex ad helyseum cum uidisset eos. Numquid percutiam eos pater mi? At ille ait. Non percuties. Neque enim cepisti eos in gladio et arcu tuo ut percutias. sed pone panem et aquam coram eis. ut comedant et bibant et uadant ad dominum suum. Appositaque est eis ciborum magna preparatio. et comederunt et biberunt. et dimisit eos. Abieruntque ad dominum suum. et ultra non uenerunt latrunculi syrie in terram israel.

Factum est autem post hec congregauit benadap rex syrie uniuersum exercitum suum. et ascendit et obsidebat samariam. Factaque est fames magna in samaria. et tamdiu obsessa est donec uenundaretur caput asini octoginta argenteis. et quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis. Cumque rex israel transiret per murum. mulier exclamauit ad eum dicens. Salua me domine mi rex. Qui ait. Non te saluet dominus. Unde saluare te possum. de area. uel de torculari? Dixitque ad eam rex. Quid tibi uis? Que respondit. Mulier ista dixit michi. da filium tuum ut comedamus eum hodie. et filium meum comedemus cras. Coximus ergo filium meum et comedimus. Dixique ei die altera. Da filium tuum ut comedamus eum. Que abscondit filium suum. Quod cum audisset rex israel scidit uestimenta sua et transiebat per murum. uiditque omnis populus cilicium quo uestitus erat ad carnem intrinsecus. Et ait rex. Hec faciat michi deus et hec addat si steterit caput helysei filii saphat super eum hodie. Helyseus autem sedebat in domo sua. et senes israel sedebant cum eo. Premisit itaque uirum. et antequam ueniret nuncius. ille dixit ad senes. Numquid scitis quod miserit filius homicide iste ut precidatur caput meum? Uidete ergo cum uenerit nuncius claudite ostium. et non sinatis eum introire. Ecce enim sonitus pedum domini eius post eum est. Adhuc illo loquente eis. apparuit nuncius qui ueniebat ad eum et ait. Ecce tantum malum a domino est. quid amplius expectabo a domino? Dixit autem helyseus. Audite uerbum domini. Hec dicit dominus. In tempore hoc cras modius simile uno statere erit. et duo modii hordei statere uno in porta samarie. Respondens unus de ducibus super cuius manum rex incumbebat homini dei ait. Si dominus fecerit etiam cataractas in celo aperiri. numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait. Uidebis oculis tuis. et inde non comedes.

Quatuor ergo erant uiri leprosi iuxta introitum porte samarie. qui dixerunt ad inuicem. Quid hic esse uolumus donec moriamur? Siue ingredi uoluerimus ciuitatem fame moriemur. siue manserimus hic moriendum nobis est. Uenite ergo et transfugiamus ad castra syrie. Si pepercerint nobis uiuemus. si autem occidere uoluerint. nichilominus moriemur. Surrexerunt ergo uesperi ut uenirent ad castra syrie. Cumque uenissent ad principium castrorum syrie. nullum ibidem reppererunt. Siquidem dominus sonitum audire fecerat in castris syrie curruum et equorum et exercitus plurimi. Dixeruntque ad inuicem. Ecce mercede conduxit aduersum nos rex israel reges ethleorum et egyptiorum. et uenerunt super nos. Surrexerunt ergo et fugerunt in tenebris et dereliquerunt tentoria sua et equos. et mulos. et asinos in castris. fugeruntque animas suas tantum saluare cupientes. Igitur cum uenissent leprosi illi ad principium castrorum. ingressi sunt unum tabernaculum. et comederunt et biberunt. tuleruntque inde aurum et argentum. et uestes. et abierunt et absconderunt. Et rursum reuersi sunt ad aliud tabernaculum. et inde similiter auferentes absconderunt. Dixeruntque ad inuicem. Non recte facimus. hec enim dies boni nuncii est. Si tacuerimus et noluerimus nunciare usque mane sceleris arguemur. Uenite eamus et nunciemus in aula regis. Cumque uenissent ad portam ciuitatis. narrauerunt eis dicentes. Iuimus ad castra syrie. et nullum ibidem repperimus hominem. nisi equos et asinos alligatos. et fixa tentoria. Ierunt ergo portarii. et nunciauerunt in palatio regis intrinsecus. Qui surrexit nocte. et ait ad seruos suos. Dico uobis quid fecerint nobis syri. Sciunt quia fame laboramus. et idcirco egressi sunt de castris. et latitant in agris dicentes. Cum egressi fuerint de ciuitate capiemus eos uiuos. et tunc ciuitatem ingredi poterimus. Respondens autem unus seruorum eius ait. Tollamus quinque equos qui remanserunt in urbe quia ipsi sunt tantum in uniuersa multitudine israel. alii enim consumpti sunt. et mittentes explorare poterimus. Adduxerunt ergo duos equos. misitque rex ad castra syrorum dicens. Ite et uidete. Qui abierunt post eos usque ad iordanem. Ecce autem omnis uia plena erat uestibus et uasis que proiecerant syri cum turbarentur. Reuersique nuncii indicauerunt regi. Et egressus populus diripuit castra syrie. factusque est modius simile statere uno iuxta uerbum domini. Porro rex ducem illum in cuius manu incumbebat constituit ad portam. quem conculcauit turba in introitu porte et mortuus est iuxta quod locutus fuerat uir dei quando descenderat rex ad eum. Factumque est secundum sermonem uiri dei quem dixerat regi quando ait. Duo modii hordei statere uno erunt. et modius simile statere uno. hoc eodem tempore cras in porta samarie. quando responderat dux ille uiro dei et dixerat. Etiam si dominus fecerit cataractas in celo. numquid fieri poterit quod loqueris? et dixit ei. uidebis oculis tuis et inde non comedes. Euenit ergo ei sicut predictum fuerat. et conculcauerunt eum populus in porta. et mortuus est.

Helyseus autem locutus est ad mulierem cuius uiuere fecerat filium dicens. Surge et uade tu et domus tua. et peregrinare ubicumque repereris. uocauit enim dominus famem. et ueniet super terram septem annis. Que surrexit et fecit iuxta uerbum hominis dei. Et uadens cum domo sua peregrinata est in terra philistiim diebus multis. Cumque finiti essent septem anni reuersa est mulier de terra philistiim. et egressa est ut interpellaret regem pro domo sua. et agris suis. Rex autem loquebatur cum giezi puero uiri dei dicens. Narra michi omnia magnalia que fecit helyseus. Cumque narraret ille regi quomodo mortuum suscitasset. apparuit mulier cuius uiuificauerat filium. clamans ad regem pro domo sua et pro agris suis. Dixitque giezi. Domine mi rex. hec est mulier. et hic est filius eius quem suscitauit helyseus. Et interrogauit rex mulierem. que narrauit ei. Deditque ei rex eunuchum unum dicens. Restitue ei omnia que sua sunt. et uniuersos reditus agrorum a die qua dereliquit terram usque in presens.

Uenit quoque helyseus damascum. et benadap rex syrie egrotabat. Nunciaueruntque ei dicentes. Uenit uir dei huc. Et ait rex ad azahel. Tolle tecum munera et uade in occursum uiri dei. et consule dominum per eum dicens. si euadere potero de infirmitate mea hac. Dixitque ei helyseus. Uade et dic ei. Sanaberis. Porro ostendit michi dominus quia morte morietur. Stetitque cum eo et conturbatus est usque ad suffusionem uultus. Fleuitque uir dei. Cui azahel ait. Quare dominus meus flet? At ille respondit. Quia scio que facturus sis filiis israel mala. Ciuitates eorum munitas igni succendes. et iuuenes eorum interficies gladio. et paruulos eorum elides. et pregnantes diuides. Dixitque azahel. Quid enim sum seruus tuus canis. ut faciam rem istam magnam? Et ait helyseus. Ostendit michi dominus te regem syrie fore. Qui cum recessisset ab helyseo. uenit ad dominum suum. Qui ait ei. Quid tibi dixit helyseus? At ille respondit. Dixit michi. Recipies sanitatem. Cumque uenisset dies altera. tulit stragulum et infudit aquam. et expandit super faciem eius. Quo mortuo. regnauit azahel pro eo.

Anno quinto ioram filii achab regis israel. et iosaphat regis iuda. regnauit ioram filius iosaphat rex iuda. Triginta duorum annorum erat cum regnare cepisset. et octo annis regnauit in ierusalem. ambulauitque in uiis regum israel. sicut ambulauit domus achab. Filia enim achab erat uxor eius. et fecit quod malum est coram domino. Noluit autem dominus disperdere iudam propter dauid seruum suum sicut promiserat illi ut daret ei lucernam et filiis eius cunctis diebus. In diebus eius recessit edom ne esset sub iuda. et constituit sibi regem. Uenitque ioram seyra. et omnes currus cum eo. Et surrexit nocte percussitque ydumeos qui eum circumdederant et principes curruum. Populus autem fugit in tabernacula sua. Recessit ergo edom ne esset sub iuda usque ad diem hanc. Tunc recessit et lobna in tempore illo. Reliqua autem sermonum ioram et uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Et dormiuit ioram cum patribus suis. sepultusque est cum eis in ciuitate dauid. et regnauit ochozias filius eius pro eo.

Anno duodecimo ioram filii achab regis israel regnauit ochozias filius ioram regis iuda. Uiginti duorum annorum erat ochozias cum regnare cepisset. et anno uno regnauit in ierusalem. Nomen matris eius athalia filia amri regis israel. Et ambulauit in uiis domus achab. et fecit quod malum est coram domino. sicut domus achab. Gener enim domus achab fuit. Abiit quoque cum ioram filio achab ad preliandum contra azahel regem syrie in ramoth galaad. et uulnerauerunt syri ioram. Qui reuersus est ut curaretur in iezrahel. quia uulnerauerunt eum syri in rama preliantem contra azahel regem syrie. Porro ochozias filius ioram rex iuda descendit inuisere ioram filium achab in iezrahel quia egrotabat.

Helyseus autem propheta uocauit unum de filiis prophetarum et ait illi. Accinge lumbos tuos. et tolle lenticulam olei hanc in manu tua. et uade in ramoth galaad. Cumque ueneris illuc. uidebis hieu filium iosaphat filii namsi. et ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum. et introduces in interius cubiculum. tenensque lenticulam olei. fundes super caput eius et dices. Hec dicit dominus. Unxi te regem super israel. Aperiesque ostium et fugies. et non ibi subsistes. Abiit ergo adolescens puer prophete in ramoth galaad. et ingressus est illuc. Ecce autem principes exercitus sedebant et ait. Uerbum michi est ad te o princeps. Dixitque hieu. Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit. Ad te o princeps. Et surrexit. et ingressus est cubiculum. At ille effudit oleum super caput eius et ait. Hec dicit dominus deus israel. Unxi te regem super populum domini israel. et percuties domum achab domini tui. ut ulciscar sanguinem seruorum meorum prophetarum. et sanguinem omnium seruorum domini de manu iezabel. perdamque omnem domum achab. et interficiam de achab mingentem ad parietem. et clausum et nouissimum in israel. Et dabo domum achab sicut domum hieroboam filii nabath. et sicut domum baasa filii ahia. Iezabel quoque comedent canes in agro iezrahel. nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium et fugit. Hieu autem egressus est ad seruos domini sui. Qui dixerunt ei. Recte ne sunt omnia? Quid uenit insanus iste ad te? Qui ait eis. Nostis hominem et quid locutus sit. At illi responderunt. Falsum est. Sed magis narra nobis. Qui ait eis. Hec et hec locutus est michi. et ait. Hec dicit dominus. Unxi te regem super israel. Festinauerunt itaque et unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis. et cecinerunt tuba. atque dixerunt. Regnabit hieu. Coniurauit ergo hieu filius iosaphat filii namsi contra ioram. Porro ioram obsederat ramoth galaad ipse et omnis israel contra azahel regem syrie. et reuersus fuerat ut curaretur in iezrahel propter uulnera quia percusserant eum syri preliantem contra azahel regem syrie. Dixitque hieu. Si placet uobis nemo egrediatur profugus de ciuitate ne uadat et nunciet in iezrahel. Et ascendit et profectus est in iezrahel. Ioram enim egrotabat ibi. et ochozias rex iuda descenderat ad uisitandum ioram. Igitur speculator qui stabat super turrem iezrahel uidit globum hieu uenientis et ait. Uideo ego globum. Dixitque ioram. Tolle currum et mitte in occursum eorum. et dicat uadens. Recte ne sunt omnia? Abiit igitur qui ascenderat currum in occursum eius et ait. Hec dicit rex. Pacata sunt omnia? Dixitque ei hieu. Quid tibi et paci? Transi et sequere me. Nunciauit quoque speculator dicens. Uenit nuncius ad eos et non reuertitur. Misit etiam currum equorum secundum. uenitque ad eos et ait. Hec dicit rex. Num pax est? Et ait hieu. Quid tibi et paci? Transi et sequere me. Nunciauit autem speculator dicens. Uenit usque ad eos. et non reuertitur. Est autem incessus

quasi incessus hieu filii namsi. Praeceps enim graditur. Et ait ioram. Iunge currum. Iunxeruntque currum eius. Et egressus est ioram rex israhel. et ahazias rex iuda singuli in curribus suis. Egressique sunt in occursum hieu. et invenerunt eum in agro naboth iezrahelitae. Cumque vidisset ioram hieu dixit. Pax est hieu? At ille respondit. Quae pax? Adhuc fornicationes iezabel matris tuae. et veneficia eius multa vigent. Convertit autem ioram manum suam. et fugiens ait ad ahaziam. Insidiae ahazia. Porro hieu tetendit arcum manu. et percussit ioram inter scapulas. et egressa est sagitta per cor eius. Statimque corruit in curru suo. Dixitque hieu ad adacher ducem. Tolle, proice eum in agro naboth iezrahelitae. Memini enim quando ego et tu sedentes in curru sequebamur patrem huius quod dominus hoc onus levaverit super eum dicens. Si non pro sanguine naboth et pro sanguine filiorum eius quem vidi heri ait dominus. reddam tibi in agro isto dicit dominus. Nunc ergo tolle et proice eum in agro iuxta verbum domini. Ahazias autem rex iuda videns hoc fugit per viam domus horti. Persecutus est eum hieu et ait. Etiam hunc percutite in curru suo in ascensu gaber qui est iuxta ieblaam. Qui fugit in mageddo. et mortuus est ibi. Et imposuerunt eum servi eius super currum suum. et tulerunt in hierusalem. sepelieruntque in sepulchro cum patribus suis in civitate david.

xx. Anno xi. ioram filii achab regis israhel. achazias super iudam regnavit. Venitque hieu in iezrahel. Porro iezabel introitu eius audito. depinxit oculos suos stibio. et ornavit caput suum. et respexit per fenestram ingredientem hieu per portam et ait. Numquid pax esse potest zambri qui interfecit dominum suum? Levavitque hieu faciem suam ad fenestram et ait. Quae est ista? Et inclinaverunt se ad eum duo vel tres eunuchi et dixerunt. Haec est iezabel. At ille dixit. Praecipitate eam deorsum. Et praecipitaverunt eam. aspersusque est sanguine paries et equorum ungulis qui conculcaverunt eam. Cumque ingressus esset ut comederet biberetque ait. Ite videte maledictam illam et sepelite eam. quia filia regis est. Cumque issent ut sepelirent eam. non invenerunt nisi calvariam et pedes et summam manus. reversique nuntiaverunt ei. Et ait hieu. Sermo domini est quem locutus est per servum suum helyam thesbiten dicens. In agro iezrahel comedent canes carnes iezabel. Et erunt carnes iezabel sicut stercus super faciem terrae in agro iezrahel. ita ut praetereuntes dicant. Haeccine est illa iezabel?

Erant autem achab septuaginta filii in samaria. Scripsit ergo hieu litteras et misit in samariam ad optimates civitatis. et ad maiores natu. et ad nutricios achab dicens. Statim ut acceperitis litteras has qui habetis filios domini vestri. et currus et equos. et civitates firmas. et arma. eligite meliorem et eum qui vobis placuerit de filiis domini vestri. et ponite eum super solium patris sui. et pugnate pro domo domini vestri. Timuerunt illi vehementer et dixerunt. Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo. et quomodo nos valebimus resistere? Miserunt ergo praepositi domus. et praefecti civitatis. et maiores natu. et nutricii ad hieu dicentes. Servi tui sumus. quaecumque iusseris faciemus. nec constituemus regem. Quodcumque tibi placet fac. Scripsit autem eis secundo litteras dicens. Si mei estis. et oboeditis mihi. Tollite capita filiorum domini vestri. et venite ad me hac eadem hora in iezrahel. Porro filii regis septuaginta viri apud optimates civitatis nutriebantur. Cumque venissent litterae ad eos. tulerunt omnes filios regis. et occiderunt septuaginta viros. et posuerunt capita in cophinis. et miserunt ad eum in iezrahel. Venit autem nuntius ad eum. et indicavit ei dicens. Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit. Ponite ea ad duos acervos iuxta introitum portae usque mane. Cumque diluxisset. ingressus est et stans dixit ad omnem populum. Iusti estis. Si ego coniuravi contra dominum meum. quis percussit omnes hos? Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus domini in terram. quos locutus est dominus super domum achab. et dominus fecit quod locutus est in manu servi sui helye. Percussit igitur hieu omnes qui reliqui erant de domo achab in iezrahel. et universos optimates eius et notos. et sacerdotes. donec non remanerent ex eo reliquiae. Et surrexit. et venit in samariam. Cumque venisset ad camaram pastorum [illegible] fratres achazie regis iuda. Dixitque ad eos. Quinam estis vos? At illi responderunt. Fratres achazie sumus. et descendimus ad salutandos filios regis. et filios reginae. Qui ait. Comprehendite eos vivos. Quos cum comprehendissent vivos. iugulaverunt [illegible] in cisterna iuxta camaram xl. duos viros. et non reliquit ex eis quemquam. Cumque abisset inde invenit ionadap filium rechab [illegible] sibi et benedixit ei. et ait ad eum. Numquid est cor tuum rectum. sicut cor meum cum corde tuo? Et ait ionadap. Est. Si est inquit da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum. Dixitque ad eum. Veni mecum. et vide zelum meum pro domino. Et impositum curru suo duxit in samariam et percussit omnes qui reliqui fuerant de achab in samaria usque ad unum. iuxta verbum domini quod locutus est per helyam. Congregavit ergo hieu omnem populum dixitque ad eum. Achab coluit baal parum. ego autem colam eum amplius. Nunc igitur omnes prophetas baal et universos servos eius. et cunctos sacerdotes eius vocate ad me. nullus sit qui non veniat. sacrificium enim grande mihi est baal. Quicumque defuerit non vivet. Porro hieu faciebat hoc insidiose. ut disperderet cultores baal. Dixitque. Sanctificate diem sollemnem baal. Vocavitque et misit in omnes terminos israhel. et venerunt cuncti servi baal. Non fuit residuus ne unus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum baal. et repleta est domus baal a summo usque ad summum. Dixitque his qui erant super vestes. Proferte vestimenta universis servis baal. Et protulerunt eis vestes. Ingressusque hieu et ionadap filius rechab templum baal. ait cultoribus baal. Perquirite et videte ne quis forte sit vobiscum de servis domini sed ut sint soli servi baal. Ingressi sunt igitur ut facerent victimas et holocausta. Hieu autem praeparaverat sibi foris octoginta viros. et dixerat eis. Quicumque fugerit de hominibus istis quos ego adduxero in manus vestras. anima eius erit pro anima illius. Factum est autem cum completum esset holocaustum. praecepit hieu militibus et ducibus suis. Ingredimini et percutite eos. nullusque evadat.

Percusseruntque eos in ore gladii. et proiecerunt milites et duces et ierunt in civitatem templi baal. et protulerunt statuam de templo baal et combusserunt et comminuerunt eam. Destruxerunt etiam aedem baal. et fecerunt pro ea latrinas usque ad diem hanc. Delevit itaque hieu baal de israhel. Verumtamen a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel non recessit. nec dereliquit vitulos aureos qui erant in bethel et in dan.

Dixit autem dominus ad hieu. Quia studiose fecisti quod rectum erat et placebat in oculis meis. et omnia quae erant in corde meo fecisti contra domum achab. filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum israhel. Porro hieu non custodivit ut ambularet in lege domini dei israhel in toto corde suo. Non enim recessit a peccatis hieroboam qui peccare fecit israhel. In diebus illis coepit dominus taedere super israhel. Percussitque eos azahel in universis finibus israhel a iordane contra orientalem plagam. omnem terram galaad et gad. et ruben. et manasse. ab aroer quae est super torrentem arnon. et galaad et basan. Reliqua autem verborum hieu. et omnia quae fecit et fortitudo eius. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel? Et dormivit hieu cum patribus suis. sepelieruntque eum in samaria. et regnavit ioachaz filius eius pro eo. Dies autem quibus regnavit hieu super israhel. xx. et octo anni sunt in samaria.

Athalia vero mater achazie videns mortuum filium suum. surrexit et interfecit omne semen regium. Tollens autem iosaba filia regis ioram soror achazie ioas filium achazie. furata est de medio filiorum regis qui interficiebantur et nutricem eius de triclinio. et abscondit eum a facie athalie ut non interficeretur. Eratque cum ea in domo domini clam sex annis. Porro athalia regnavit super terram. Anno autem septimo misit ioiada.

et assumens centuriones et milites introduxit ad se in templum domini. Pepigitque cum eis foedus. et adiurans eos in domo domini. ostendit eis filium regis. Et praecepit illis dicens. Iste est sermo quem facere debetis. Tertia pars vestrum introeat sabbato. et observet excubias domus regis. tertia autem pars sit ad portam syris. et tertia pars ad portam quae est post habitaculum scutariorum. et custodietis excubias domus messa. Duae vero partes e vobis omnes egredientes sabbato custodiant excubias domus domini circa regem. et vallabitis eum habentes arma in manibus vestris. Si quis autem ingressus fuerit septum templi interficiatur. eritisque cum rege introeunte et egrediente. Et fecerunt centuriones iuxta omnia quae praeceperat eis ioiada sacerdos. Et assumentes singuli viros suos qui ingrediebantur sabbatum cum his qui egrediebantur e sabbato. venerunt ad ioiadam sacerdotem. Qui dedit eis hastas et arma regis david quae erant in domo domini. Et steterunt singuli habentes arma in manu sua. a parte templi dextra usque ad partem sinistram altaris et aedis circum regem. Produxitque filium regis. et posuit super eum diadema et testimonium. Feceruntque eum regem et unxerunt. et plaudentes manu dixerunt. Vivat rex.

Audivit autem athalia vocem concurrentis populi. et ingressa ad turbas in domum domini. vidit regem stantem super tribunal iuxta morem. et cantores et tubas prope eum. omnemque populum terrae laetantem et canentem tubis. et scidit athalia vestimenta sua. clamavitque. Coniuratio, coniuratio. Praecepit autem ioiada centurionibus qui erant super exercitum et ait eis. Educite eam extra consepta templi. et quicumque eam secutus fuerit gladio feriatur. Dixerat enim sacerdos. Non occidatur in templo domini. Imposueruntque ei manus et impegerunt eam per viam introitus equorum iuxta palatium. et interfecta est ibi.

Pepigit ergo ioiada foedus inter dominum et inter regem. et inter populum ut esset populus domini. et inter populum et regem. Ingressusque est omnis populus terrae templum baal. et destruxerunt aras eius et imagines contriverunt valide. Mathan quoque sacerdotem baal occiderunt coram altari. et posuit sacerdos custodias in domo domini. Tulitque centuriones. et cerethi et felethi legiones et omnem populum terrae. deduxeruntque regem de domo domini. et venerunt per viam portae scutariorum in palatium. et sedit super thronum regum. Laetatusque est omnis populus terrae. et civitas conquievit. Athalia autem occisa est gladio in domo regis. Septem annorum erat ioas cum regnare coepisset. Anno autem septimo hieu regnavit ioas. Quadraginta annis regnavit in hierusalem. nomen matris eius sebia de bersabee. Fecitque ioas rectum coram domino cunctis diebus quibus docuit eum ioiada sacerdos. verumtamen excelsa non abstulit. Adhuc populus immolabat et adolebat in excelsis incensum. Dixitque ioas ad sacerdotes. Omnem pecuniam sanctorum quae illata fuerit in templum domini a praetereuntibus quae offertur pro pretio animae. et quam sponte et arbitrio cordis sui inferunt in templum domini. accipiant illam sacerdotes iuxta ordinem suum. et instaurent sartatecta templi si quid necessarium viderint instauratione. Igitur usque ad vicesimum tertium annum regis ioas non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi. Vocavitque rex ioas ioiadam pontificem et sacerdotes dicens eis. Quare sartatecta non instauratis templi? Nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum. sed ad instaurationem templi reddite eam. Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam a populo. et instaurare sartatecta domus. Et tulit ioiada pontifex gazophilacium unum. aperuitque foramen desuper. et posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum domini. Mittebantque in eo sacerdotes qui custodiebant ostia omnem pecuniam quae deferebatur ad templum domini. Cumque viderent nimiam pecuniam in gazophilacio. ascendebat scriba regis et pontifex. effundebantque et numerabant pecuniam quae inveniebatur in domo domini. et dabant eam iuxta numerum atque mensuram in manus eorum qui praeerant caementariis domus domini. Qui impendebant eam in fabris lignorum et in caementariis his qui operabantur in domo domini et sartatecta faciebant. et in his qui caedebant saxa. et ut emerent ligna et lapides qui excidebantur. ita ut impleretur instauratio domus domini in universis quae indigebant expensa ad muniendam domum. Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriae templi domini. et fuscinulae. et turibula. et tubae omneque vas aureum et argenteum de pecunia quae inferebatur in templum domini. his enim qui faciebant opus dabatur ut instauraretur templum domini. Et non fiebat ratio his hominibus qui accipiebant pecuniam ut distribuerent eam artificibus. sed in fide tractabant eam. Pecuniam vero pro delicto et pecuniam pro peccatis non inferebant in templum domini. quia sacerdotum erat.

Tunc ascendit azahel rex syrie et pugnabat contra geth, cepitque eam. Et direxit faciem suam ut ascenderet in hierusalem. Quam ob rem tulit ioas rex iuda omnia sanctificata que consecrauerat iosaphat et ioram et achazias patres eius reges iuda, et que ipse obtulerat, et uniuersum argentum quod inueniri potuit in thesauris templi domini, et in palacio regis, misitque azaheli regi syrie, et recessit ab hierusalem. Reliqua autem sermonum ioas, et uniuersa que fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Surrexerunt autem serui eius, et coniurauerunt inter se, percusseruntque ioas in domo mello in descensu sela. Iozachar namque filius semaath, et iozabath filius somer serui eius percusserunt eum, et mortuus est. Et sepelierunt eum cum patribus suis in ciuitate dauid, regnauitque amasias filius eius pro eo.

Anno uicesimo tercio ioas filii achazie regis iude, regnauit ioachaz filius hieu super israhel in samaria decem et septem annis, et fecit malum coram domino. Secutusque est peccata hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel, et non declinauit ab eis. Iratusque est furor domini contra israhel, et tradidit eos in manu azahelis regis syrie, et in manu benadab filii azahel cunctis diebus. Deprecatus est autem ioachaz faciem domini, et audiuit eum dominus. Vidit enim angustiam israhel qua attriuerat eos rex syrie, et dedit dominus israheli saluatorem, et liberatus est de manu regis syrie. Habitaueruntque filii israhel in tabernaculis suis sicut heri et nudius tercius. Ueruntamen non recesserunt a peccatis hieroboam qui peccare fecit israhel, in ipsis ambulauerunt. Siquidem et lucus permansit in samaria. Et non derelicti sunt de populo ioachaz nisi quinquaginta equites, et decem currus, et decem milia peditum. Interfecerat enim eos rex syrie, et redegerat quasi puluerem in tritura aree. Reliqua autem sermonum ioachaz et uniuersa que fecit, sed et fortitudo eius, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Dormiuitque ioachaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in samaria, regnauitque ioas filius eius pro eo.

Anno tricesimo septimo ioas regis iude, regnauit ioas filius ioachaz super israhel in samaria sedecim annis, et fecit quod malum est in conspectu domini. Non declinauit ab omnibus peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel, in ipsis ambulauit. Reliqua autem sermonum ioas, et uniuersa que fecit, sed et fortitudo eius quomodo pugnauerit contra amasiam regem iuda, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Et dormiuit ioas cum patribus suis, hieroboam autem sedit super solium eius. Porro ioas sepultus est in samaria cum regibus israhel.

Helyseus autem infirmitate egrotabat qua et mortuus est. Descenditque ad eum ioas rex israhel, et flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi, currus israhel et auriga eius. Et ait illi helyseus: Affer arcum et sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum et sagittas, dixit ad regem israhel: Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit helyseus manus suas manibus regis et ait: Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset, dixit helyseus: Iace sagittam. Et iecit. Et ait helyseus: Sagitta salutis domini, et sagitta salutis contra syriam, percutiesque syriam in afech, donec consumas eam. Et ait: Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursum dixit ei: Percute iaculo terram. Et cum percussisset tribus uicibus, et stetisset, iratus est contra eum uir dei et ait: Si percussisses quinquies aut sexies, siue septies, percussisses syriam usque ad consummationem. Nunc autem tribus uicibus percuties eam.

Mortuus est ergo helyseus et sepelierunt eum. Latrunculique de moab uenerunt in terram in ipso anno. Quidam autem sepelientes hominem uiderunt latrunculos, et proiecerunt cadauer in sepulchrum helysei. Quod cum tetigisset ossa helysei reuixit homo, et stetit super pedes suos. Igitur azahel rex syrie afflixit israhel cunctis diebus ioachaz. Et misertus est dominus eorum, et reuersus est ad eos propter pactum suum quod habebat cum abraham, et ysaac, et iacob, et noluit disperdere eos, neque proicere penitus usque in presens tempus. Mortuus est autem azahel rex syrie, et regnauit benadap filius eius pro eo. Porro ioas filius ioachaz tulit urbes de manu benadap filii azahel quas tulerat de manu ioachaz patris sui iure prelii. Tribus uicibus percussit eum ioas, et reddidit ciuitates israheli.

79

Anno secundo ioas filii ioachaz regis israhel, regnauit amasias filius ioas regis iude. Uiginti quinque annorum erat cum regnare cepisset: uiginti autem et nouem annis regnauit in hierusalem, nomen matris eius ioaden de hierusalem. Et fecit rectum coram domino, ueruntamen non ut dauid pater eius. Iuxta omnia que fecit ioas pater suus fecit, nisi hoc tantum quod excelsa non abstulit. Adhuc enim populus immolabat et adolebat in excelsis. Cumque obtinuisset regnum, percussit seruos suos qui interfecerant regem patrem eius. Filios autem eorum qui occiderant non occidit, iuxta quod scriptum est in libro legis moysi, sicut precepit dominus dicens: Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur. Ipse percussit edom in ualle salinarum decem milia, et apprehendit petram in prelio, uocauitque nomen eius iecthehel usque in presentem diem.

Tunc misit amasias nuntios ad ioas filium ioachaz filii hieu regis israhel dicens: Ueni et uideamus nos. Remisitque ioas rex israhel ad amasiam regem iuda dicens: Carduus libani misit ad cedrum que est in libano dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bestie saltus que sunt in libano, et conculcauerunt carduum. Percutiens inualuisti super edom, et subleuauit te cor tuum. Contentus esto gloria, et sede in domo tua. Quare prouocas malum ut cadas tu, et iuda tecum? Et non acquieuit amasias. Ascenditque ioas rex israhel, et uiderunt se ipse et amasias rex iuda in bethsames oppido iude. Percussusque est iuda coram israhel, et fugerunt unusquisque in tabernacula sua. Amasiam uero regem iuda filium ioas filii ioachaz cepit ioas rex israhel in bethsames, et adduxit eum in hierusalem. Et interrupit murum hierusalem a porta effraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis, tulitque omne aurum et argentum, et uniuersa uasa que inuenta sunt in domo domini et in thesauris regis, et obsides, et reuersus est in samariam. Reliqua autem uerborum ioas que fecit, et fortitudo eius qua pugnauit contra amasiam regem iuda, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Dormiuitque ioas cum patribus suis, et sepultus est in samaria cum regibus israhel, et regnauit hieroboam filius eius pro eo.

Uixit autem amasias filius ioas rex iuda postquam mortuus est ioas filius ioachaz regis israhel uiginti quinque annis. Reliqua autem sermonum amasie, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Factaque est contra eum coniuratio in hierusalem. At ille fugit in lachis. Miseruntque post eum in lachis, et interfecerunt eum ibi, et asportauerunt eum in equis, sepultusque est in hierusalem cum patribus suis in ciuitate dauid. Tulit autem uniuersus populus iude azariam annos natum sedecim, et constituerunt eum regem pro patre eius amasia. Ipse edificauit ahilam, et restituit eam iude, postquam dormiuit rex cum patribus suis.

Anno quintodecimo amasie filii ioas regis iuda, regnauit hieroboam filius ioas regis israhel in samaria xl. et uno anno, et fecit quod malum est coram domino, et non recessit ab omnibus peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Ipse restituit terminos israhel ab introitu emath usque ad mare solitudinis iuxta sermonem domini dei israhel quem locutus est per seruum suum ionam filium amathi prophetam qui erat de geth que est in ophir. Uidit enim dominus afflictionem israhel amaram nimis, et quod consumpti essent usque ad clausos carceris, et extremos, et non esset qui auxiliaretur israhel. Nec locutus est dominus ut deleret nomen israhel sub celo, sed saluauit eos in manu hieroboam filii ioas. Reliqua autem sermonum hieroboam, et uniuersa que fecit, et fortitudo eius qua preliatus est, et quomodo restituit damascum et emath iude in israhel, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Dormiuitque hieroboam cum patribus suis regibus israhel, et regnauit azarias filius eius pro eo.

Anno uicesimo septimo hieroboam regis israhel regnauit azarias filius amasie regis iude. Sedecim annorum erat cum regnare cepisset, et quinquaginta duobus annis regnauit in hierusalem. Nomen matris eius iecelia de hierusalem. Fecitque quod placitum erat coram domino, iuxta omnia que fecit amasias pater eius. Ueruntamen non est demolitus excelsa. Adhuc enim populus sacrificabat et adolebat incensum in excelsis. Percussit autem dominus regem et fuit leprosus usque in diem mortis sue, et habitauit in domo libera seorsum. Ioatham uero filius regis gubernabat palacium, et iudicabat populum terre. Reliqua autem sermonum azarie et uniuersa que fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Et dormiuit azarias cum patribus suis, sepelieruntque eum cum maioribus suis in ciuitate dauid, et regnauit ioatham filius eius pro eo.

Anno xxx. octauo azarie regis iude regnauit zacharias filius hieroboam super israhel in samaria septem mensibus, et fecit quod malum est coram domino, sicut fecerant patres eius, et non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Coniurauit autem contra eum sellum filius iabes, percussitque eum palam et interfecit, regnauitque pro eo. Reliqua autem uerborum zacharie, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Iste est sermo domini quem locutus est ad hieu dicens: Filii tui usque ad quartam generationem sedebunt de te super thronum israhel. Factumque est ita.

Sellum filius iabes regnauit xxx. nono anno azarie regis iude, regnauit autem uno mense in samaria. Et ascendit manahen filius gaddi de thersa, uenitque in samariam et percussit sellum filium iabes in samaria et interfecit eum, regnauitque pro eo. Reliqua autem uerborum sellum et coniuratio eius per quam tetendit insidias, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Tunc percussit manahen capsam et omnes qui erant in ea, et terminos eius de thersa. Noluerant enim aperire ei, et interfecit omnes pregnantes eius, et scidit eas.

Anno xxx. nono azarie regis iude regnauit manahen filius gaddi super israhel decem annis in samaria. Fecitque quod erat malum coram domino, non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel cunctis diebus eius. Ueniebat phul rex assyriorum in thersa, et dabat manahen phul mille talenta argenti ut esset ei in auxilium, et firmaret regnum eius. Indixitque manahen argentum super israhel cunctis potentibus et diuitibus ut daret regi assyriorum quinquaginta siclos argenti per singulos. Reuersusque est rex assyriorum et non est moratus in thersa. Reliqua autem sermonum manahen et uniuersa que fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Et dormiuit manahen cum patribus suis, regnauitque faceia filius eius pro eo.

Anno quinquagesimo azarie regis iude regnauit faceia filius manahen super israhel in samaria biennio. Fecitque quod erat malum coram domino, non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Coniurauit autem aduersus eum facee filius romelie dux eius, et percussit eum in samaria in turre domus regie iuxta argob et iuxta arin, et cum eo quinquaginta uiros de filiis galaaditarum, et interfecit eum, regnauitque pro eo. Reliqua autem sermonum faceie et uniuersa que fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel?

xl.

Anno quinquagesimo secundo azarie regis iude regnauit facee filius romelie super israhel in samaria uiginti annis, et fecit quod malum erat coram domino, et non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. In diebus facee regis israhel uenit teglathfalasar rex assur, et cepit aiom et abel, et domum maacha et ianoe, et cedes, et asor, et galaad et galileam uniuersam terram neptalim, et transtulit eos in assyrios. Coniurauit autem et tetendit insidias osee filius hela contra facee filium romelie, et percussit eum et interfecit, regnauitque pro eo xx. anno ioatham filii ozie. Reliqua autem sermonum facee et uniuersa que fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel?

Anno secundo facee filii romelie regis israhel, regnauit ioatham filius ozie regis iuda. Uiginti quinque annorum erat cum regnare cepisset, et sedecim annis regnauit in hierusalem, nomen matris eius hierusa filia sadoch. Fecitque quod erat placitum coram domino. Iuxta omnia que fecerat ozias pater suus operatus est, ueruntamen excelsa non abstulit. Adhuc populus immolabat et adolebat incensum in excelsis. Ipse edificauit portam domus domini sublimissimam. Reliqua autem sermonum ioatham et uniuersa que fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? In diebus illis cepit

dominus mittere in iudam rasin regem syrie. et facee filium romelie. Et dormivit ioatham cum patribus suis. et sepultus est cum eis in civitate david. et regnavit achaz filius eius pro eo.

Anno septimodecimo facee filii romelie regnavit achaz filius ioatham super iudam. Viginti annorum erat achaz cum regnare coepisset. et sedecim annis regnavit in hierusalem. Non fecit quod erat placitum in conspectu domini dei sui. sicut david pater eius. sed ambulavit in via regum israhel. insuper et filium suum consecravit transferens per ignem secundum ydola gentium. que dissipavit dominus coram filiis israhel. Immolabat quoque victimas. et adolebat incensum in excelsis. et collibus. et sub omni ligno frondoso. Tunc ascendit rasin rex syrie. et facee filius romelie rex israhel in hierusalem ad proeliandum. Cumque obsiderent achaz. non valuerunt superare eum. In tempore illo restituit rasin rex syrie ahylam syrie. et eiecit iudeos de ahylam. et ydumei et syri venerunt in ahylam et habitaverunt ibi usque in hanc diem. Misit autem rex achaz nuntios ad teglathfalasar regem assyriorum dicens. Servus tuus. et filius tuus ego sum. Ascende et salvum me fac de manu regis syrie. et de manu regis israhel qui consurrexerunt adversum me. Et cum collegisset argentum et aurum quod inveniri potuit in domo domini. et in thesauris regis. misit regi assyriorum munera. Qui et adquievit voluntati eius. Ascendit autem rex assyriorum in damascum et vastavit eam. et transtulit habitatores eius cyrenen. rasin autem interfecit. Perrexitque rex achaz in occursum teglathfalasar regi assyriorum in damascum. Cumque vidisset altare damasci rex achaz. misit uriae sacerdoti exemplar eius et similitudinem iuxta omne opus eius. Extruxitque urias sacerdos altare iuxta omnia que preceperat rex achaz de damasco ita fecit urias sacerdos donec veniret rex achaz de damasco. Cumque venisset rex de damasco. vidit rex altare et veneratus est illud. Ascenditque et immolavit holocausta et sacrificium suum et libavit libamina. effudit sanguinem pacificorum que obtulerat super altare. Porro altare aereum quod erat coram domino transtulit de facie templi. et de loco altaris. et de loco templi domini. posuitque illud ex latere altaris ad aquilonem. Precepit quoque rex achaz uriae sacerdoti dicens. Super altare maius offer holocaustum matutinum. et sacrificium vespertinum. et holocaustum regis. et sacrificium eius. et holocaustum universi populi terre. et sacrificia eorum. et libamina eorum. et omnem sanguinem holocausti. et universum sanguinem victime super illum effundes. Altare vero aereum erit paratum ad voluntatem meam. Fecit igitur urias sacerdos iuxta omnia que preceperat ei achaz. Tulit autem rex achaz celatas bases et luterem qui erat desuper. et mare deposuit de bubus aereis qui sustentabant illud. et posuit super pavimentum stratum lapide. Musach quoque sabbati quod edificaverat in templo. et ingressum regis exterius. convertit in templum domini propter regem assyriorum. Reliqua autem verborum achaz. et omnia que fecit. nonne hec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Dormivitque achaz cum patribus suis. et sepultus est cum eis in civitate david. et regnavit ezechias filius eius pro eo.

Anno duodecimo achaz regis iuda regnavit osee filius hela in samaria super israhel novem annis. fecitque malum coram domino sed non sicut reges israhel qui ante eum fuerant. Contra hunc ascendit salmanasar rex assyriorum. et factus est ei osee servus. reddebatque ei tributa. Cumque deprehendisset rex assyriorum osee quod rebellare nisus velit. misisset que nuntios ad sua regem egypti ut prestaret tributa regi assyriorum sicut singulis annis solitus erat. obsedit eum. et vinctum misit in carcerem. Peragravitque omnem terram. et ascendens samariam obsedit eam tribus annis.

Anno autem nono osee cepit rex assyriorum samariam. et transtulit israhel in assyrios. posuitque eos in alae et in habor iuxta fluvium gozan in civitatibus medorum. Factum est autem cum peccassent filii israhel domino deo suo qui eduxerat eos de terra egypti de manu pharaonis regis egypti coluerunt deos alienos. et ambulaverunt iuxta ritum gentium quas consumpserat dominus in conspectu filiorum israhel. et regum israhel. quia similiter fecerant. et irritaverunt filii israhel verbis non rectis dominum deum suum. et edificaverunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis. a turre custodum. usque ad civitatem munitam. Feceruntque sibi statuas et lucos in omni colle sublimi. et subter omne lignum nemorosum. et adolebant ibi incensum super aras in morem gentium quas transtulerat dominus a facie eorum. Feceruntque verba pessima irritantes dominum. et coluerunt inmunditias de quibus preceperat dominus ne facerent verbum hoc. et testificatus est dominus in israhel et in iuda per manum omnium prophetarum et videntium dicens. Revertimini a viis vestris pessimis et custodite precepta mea et cerimonias iuxta omnem legem quam precepi patribus vestris et sicut misi ad vos in manu servorum meorum prophetarum. Qui non audierunt sed induraverunt cervicem suam iuxta cervicem patrum suorum qui noluerunt obedire domino deo suo. et abiecerunt legitima eius et pactum quod pepigit cum patribus eorum et testificationes quibus contestatus est eos dominus. secutique sunt vanitates et vane egerunt. et secuti sunt gentes que erant per circuitum eorum. super quibus preceperat dominus eis ut non facerent sicut et illi faciebant. Et dereliquerunt omnia precepta domini dei sui feceruntque sibi duos conflatiles vitulos et lucos et adoraverunt universam militiam celi. servieruntque baal. et consecrabant eis filios suos et filias suas per ignem et divinationibus inserviebant et auguriis. et tradiderunt se ut facerent malum coram domino et irritaverunt eum. Iratusque est dominus vehementer israheli et abstulit eos de conspectu suo et non remansit nisi tribus iuda tantummodo. Sed nec ipse iuda custodivit mandata domini dei sui. verumtamen ambulavit in erroribus israhel quos operatus fuerat. Proiecitque dominus omne semen israhel et afflixit eos. et tradidit in manu diripientium donec proiceret eos a facie sua ex eo iam tempore quo scissus est israhel a domo david. et constituerunt sibi regem hieroboam filium nabath. Separavit enim hieroboam israhel a domino. et peccare eos fecit peccatum magnum. Et ambulaverunt filii israhel in universis peccatis hieroboam que fecerat. non recesserunt ab eis usquequo auferret dominus israhel a facie sua. sicut locutus fuerat in manu omnium servorum suorum prophetarum. Translatusque est israhel de terra sua in assyrios usque in diem hanc. Adduxit autem rex assyriorum de babilone et de chuta. et de ahiar et de emath. et de sepharnaim. et collocavit eos in civitatibus samarie pro filiis israhel. Qui possederunt samariam. et habitaverunt in urbibus eius. Cumque ibi habitare cepissent. non timebant dominum. Et immisit in eos dominus leones qui interficiebant eos. Nuntiatumque est regi assyriorum et dictum. Gentes quas transtulisti et habitare fecisti in civitatibus samarie ignorant legitima dei terre. et immisit dominus in eos leones. et ecce interficiunt eos. eo quod ignorent ritum dei terre. Precepit autem rex assyriorum dicens. Ducite illuc unum de sacerdotibus quos inde captivos adduxistis. et vadat et habitet cum eis. et doceat eos legitima dei terre. Igitur cum venisset unus de sacerdotibus his qui captivi ducti fuerant de samaria habitavit in bethel. et docebat eos quomodo colerent dominum. Et unaquaeque gens fabricata est deum suum. Posueruntque eos in fanis excelsis que fecerant samaritae. gens et gens in urbibus suis in quibus habitabant. Viri autem babilonii fecerunt sochothbenoth, viri autem chuthei fecerunt nergel. et viri de emath fecerunt asima. Porro evei fecerunt nebaas et tharthac. Hii autem qui erant de sepharnaim comburebant filios suos igni adramelech et anamelech diis sepharnaim. et nihilominus colebant dominum. Fecerunt autem sibi de novissimis populi sacerdotes excelsorum. et ponebant eos in fanis sublimibus. Et cum dominum colerent. diis quoque suis serviebant iuxta consuetudinem gentium. de quibus translati fuerant samariam. Usque in presentem diem morem sequuntur antiquum non timent dominum. neque custodiunt cerimonias eius et iudicia. et legem. et mandatum quod preceperat dominus filiis iacob quem cognominavit israhel. et percusserat cum eis pactum et mandaverat eis dicens. Nolite timere deos alienos. et non adoretis eos neque colatis. et non immoletis eis. sed dominum deum vestrum qui eduxit vos de terra egypti in fortitudine magna et in brachio extento. ipsum timete. illum adorate. et illi immolate. Cerimonias quoque et iudicia. et legem. et mandatum quod scripsit vobis. custodite ut faciatis cunctis diebus. et non timeatis deos alienos. Et pactum quod pepigit vobiscum nolite oblivisci. nec colatis deos alienos sed dominum deum vestrum timete et ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum. Illi vero non audierunt. sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant. Fuerunt igitur gentes iste timentes quidem dominum. sed nihilominus ydolis suis servientes. Nam et filii eorum et nepotes sicut fecerunt patres sui. ita faciunt usque in presentem diem.

Anno tertio osee filii hela regis israhel regnavit ezechias filius achaz regis iuda. Viginti quinque annorum erat cum regnare cepisset. et viginti novem regnavit in hierusalem. nomen matris eius abra filia zacharie. Fecitque quod erat bonum in conspectu domini iuxta omnia que fecerat david pater suus. Ipse dissipavit excelsa et contrivit statuas. et succidit lucos. confregitque serpentem eneum quem fecerat moyses. Siquidem usque ad illud tempus filii israhel adolebant incensum. vocavitque eum naestham. In domino deo israhel speravit. Itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus iuda. sed neque in his qui ante eum fuerunt. Et adhesit domino. et non recessit a vestigiis eius. fecitque mandata eius. que preceperat dominus moysi. Unde et erat dominus cum eo. et in cunctis ad que procedebat sapienter se agebat. Rebellavit quoque contra regem assyriorum. et non servivit ei. Ipse percussit philisteos usque gazam. et omnes terminos eorum. a turre custodum usque ad civitatem munitam.

Anno quarto regis ezechie qui erat annus septimus osee filii hela regis israhel. ascendit salmanasar rex assyriorum samariam. et oppugnavit eam et cepit. Nam post annos tres. anno sexto ezechie id est nono anno osee regis israhel capta est samaria. Et transtulit rex assyriorum israhel in assyrios. Collocavitque eos in ala et in habor fluvius gozam in civitatibus medorum. quia non audierunt vocem domini dei sui. sed preterg ressi sunt pactum eius. Omnia que preceperat moyses servus domini non audierunt neque fecerunt.

Anno quartodecimo ezechie ascendit sennacherib rex assyriorum ad universas civitates iuda munitas. et cepit eas. Tunc misit ezechias rex iuda nuntios ad regem assyriorum lachis dicens. Peccavi recede a me. et omne quod imposueris mihi feram. Indixit itaque rex assyriorum ezechie regi iuda trecenta talenta argenti. et xxx talenta auri. Deditque ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo domini. et in thesauris regis. In tempore illo confregit ezechias valvas templi domini. et laminas auri quas ipse affixerat. et dedit eas regi assyriorum. Misit autem rex assyriorum tharthan et rabsarin. et rabsacen de lachis ad ezechiam regem cum manu valida in hierusalem. Qui cum ascendissent venerunt in hierusalem. et steterunt iuxta aqueductum piscine superioris que est in via agri fullonis vocaveruntque regem. Egressus est autem ad eos eliachim filius helchie prepositus domus et sobna scriba. et ioahe filius asaph a commentariis. Dixitque ad eos rabsaces. Loquimini ezechie. Hec dicit rex magnus rex assyriorum. Que est ista fiducia qua niteris? Forsitan inisti consilium ut prepararés te ad prelium. In quo confidis ut audeas rebellare? An speras in baculo harundineo atque confracto egypto? Super quem si incubuerit homo comminutus ingreditur manum eius et perforabit eam. sic est pharao rex egypti omnibus qui confidunt in eum. Quod si dixeritis mihi in domino deo nostro habemus fiduciam. nonne iste est cuius abstulit ezechias excelsa et altaria. et precepit iude et hierusalem. ante altare hoc adorabitis in hierusalem? Nunc igitur transite ad dominum meum regem assyriorum. et dabo vobis duo milia equorum. et videte an habere valeatis ascensores eorum. Et quomodo potestis resistere ante unum satrapam de servis domini mei minimis? An fiduciam habes in egypto propter currus et equites? Numquid sine domini voluntate ascendi ad locum istum ut demolirer eum? Dominus dixit mihi. Ascende ad terram hanc et demolire eam. Dixerunt autem eliachim filius helchie et sobna et ioahe rabsaci. Precamur ut loquaris nobis servis tuis syriace siquidem intellegimus hanc linguam. et non loquaris nobis iudaice audiente populo qui est super murum. Responditque eis rabsaces dicens. Numquid ad dominum tuum et ad te misit me dominus meus ut loquerer sermones hos. et non ad viros qui sedent super murum ut comedant stercora sua et bibant urinam suam vobiscum? Stetit itaque rabsaces et clamavit voce magna iudaice et ait. Audite verba regis magni regis assyriorum. Hec dicit rex. Non vos seducat ezechias. non enim poterit vos eruere de manu mea. neque fiduciam vobis tribuat super domino dicens. eruens liberabit nos dominus et non

d abit vos de manu regis assyriorum. Nolite audire ezechiam. Haec enim dicit rex assyriorum: Facite mecum quod vobis est utile, et egredimini ad me, et comedet unusquisque de vinea sua, et de ficu sua, et bibetis aquas de cisternis vestris, donec veniam, et transferam vos in terram quae similis terrae vestrae est, in terram fructiferam et fertilem vini, terram panis et vinearum, terram olivarum et olei ac mellis, et vivetis, et non moriemini. Nolite audire ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium terram suam de manu regis assyriorum? Ubi est deus emath et arphad? Ubi est deus sepharvaim, ana, et ava? Numquid liberaverunt samariam de manu mea? Quinam illi sunt in universis diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, ut possit dominus eruere hierusalem de manu mea? Tacuit itaque populus, et non respondit ei quicquam. Siquidem praeceptum regis acceperant ut non responderent ei. Venitque eliachim filius elchiae praepositus domus, et sobna scriba, et ioahe filius asaph a commentariis ad ezechiam, scissis vestibus: et nuntiaverunt ei verba rabsacis. Quae cum audisset rex ezechias, scidit vestimenta sua, et opertus est sacco, ingressusque est domum domini. Et misit eliachim praepositum domus, et sobnam scribam, et senes de sacerdotibus, opertos saccis, ad isaiam prophetam filium amos. Qui dixerunt: Haec dicit ezechias: Dies tribulationis et increpationis et blasphemiae dies iste. Venerunt filii usque ad partum, et vires non habet parturiens. Si forte audiat dominus deus tuus universa verba rabsacis, quem misit rex assyriorum dominus suus ut exprobraret deum viventem, et argueret verbis quae audivit dominus deus tuus: et fac orationem pro reliquiis quae reperte sunt. Venerunt ergo servi regis ezechiae ad isaiam. Dixitque eis isaias: Haec dicetis domino vestro: Haec dicit dominus: Noli timere a facie sermonum quos audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis assyriorum me. Ecce ego immittam ei spiritum, et audiet nuntium, et revertetur in terram suam, et deiciam eum gladio in terra sua. Reversus est igitur rabsaces, et invenit regem assyriorum expugnantem lobnam. Audierat enim quod recessisset de lachis. Cumque audisset de tharacha rege ethiopiae dicentes: Ecce egressus est ut pugnet adversum te: et iret contra eum, misit nuntios ad ezechiam, dicens: Haec dicite ezechiae regi iudae: Non te seducat deus tuus in quo habes fiduciam, neque dicas: Non tradetur hierusalem in manu regis assyriorum. Tu enim ipse audisti quae fecerint reges assyriorum universis terris, quomodo vastaverint eas: num ergo solus poteris liberari? Numquid liberaverunt dii gentium singulas quas vastaverunt patres mei, gozan videlicet et aran, et reseph, et filios eden qui erant in thalassar? Ubi est rex emath, et rex arphad, et rex civitatis sepharvaim, ana et ava? Itaque cum accepisset ezechias litteras de manu nuntiorum, et legisset eas, ascendit in domum domini, et expandit eas coram domino. Et oravit in conspectu eius, dicens: Domine deus israhel qui sedes super cherubim, tu es deus solus regum omnium terrae: tu fecisti caelum et terram. Inclina aurem tuam et audi: aperi domine oculos tuos et vide: et audi omnia verba sennacherib, qui misit ut exprobraret nobis deum viventem. Vere domine dissipaverunt reges assyriorum gentes et terras omnium. Et miserunt deos earum in ignem. Non enim erant dii, sed opera manuum hominum ex ligno et lapide: et perdiderunt eos. Nunc igitur domine deus noster salvos nos fac de manu eius: ut sciant omnia regna terrae quia tu es dominus deus solus. Misit autem isaias filius amos ad ezechiam, dicens: Haec dicit dominus deus israhel: Quae deprecatus es me super sennacherib regem assyriorum, audivi. Iste est sermo quem locutus est dominus de eo. Sprevit te et subsannavit te virgo filia syon: post tergum tuum caput movit filia hierusalem. Cui exprobrasti, et quem blasphemasti? Contra quem exaltasti vocem tuam, et elevasti in excelsum oculos tuos? Contra sanctum israhel. Per manum servorum tuorum exprobrasti dominum, et dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate libani: et succidi excelsas cedros eius, et electas abietes illius. Et ingressus sum usque ad terminos eius: saltum carmeli eius ego succidi. Et bibi aquas alienas, et siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas. Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud, et nunc adduxi: eruntque in ruinam collium pugnantium civitates munitae. Et qui sedent in eis humiles manu, contremuerunt, et confusi sunt: facti sunt quasi fenum agri, et virens herba tectorum, quae arefacta est antequam veniret ad maturitatem. Habitaculum tuum, et egressum tuum, et introitum tuum, et viam tuam ego praescivi, et furorem tuum contra me. Insanisti in me, et superbia tua ascendit in aures meas. Ponam itaque circulum in naribus tuis, et chamum in labiis tuis, et reducam te in viam per quam venisti. Tibi autem ezechia hoc erit signum: Comede hoc anno quae repereris, in secundo autem anno quae sponte nascuntur: porro in anno tercio seminate, et metite: plantate vineas, et comedite fructum earum. Et quodcumque reliquum fuerit de domo iuda, mittet radicem deorsum, et faciet fructum sursum. De hierusalem quippe egredientur reliquiae, et quod salvetur de monte syon. Zelus domini exercituum faciet hoc. Quam ob rem haec dicit dominus de rege assyriorum: Non ingredietur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eam munitio. Per viam qua venit, revertetur: et civitatem hanc non ingredietur, dicit dominus. Protegamque urbem hanc, et salvabo eam propter me, et propter david servum meum. Factum est igitur in nocte illa, venit angelus domini, et percussit castra assyriorum, centum octoginta quinque milia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: et recedens abiit. Et reversus est sennacherib rex assyriorum, et mansit in ninive. Cumque adoraret in templo nesrach deum suum, adramelech et sarasar filii eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram armeniorum. Et regnavit asaraddon filius eius pro eo.

In diebus illis egrotavit ezechias usque ad mortem: et venit ad eum isaias filius amos propheta, dixitque ei: Haec dicit dominus deus: Praecipe domui tuae: morieris enim tu, et non vives. Qui convertit faciem suam ad parietem, et oravit dominum dicens: Obsecro domine memento quaeso quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto, et quod placitum est coram te fecerim. Flevit itaque ezechias fletu magno. Et antequam egrederetur isaias mediam partem atrii, factus est sermo domini ad eum dicens: Revertere, et dic ezechiae duci populi mei: Haec dicit dominus deus david patris tui: Audivi orationem tuam, et vidi lacrimam tuam: et ecce sanavi te. Die tercio ascendes templum domini. Et addam diebus tuis quindecim annos: sed et de manu regis assyriorum liberabo te et civitatem hanc, et protegam urbem istam propter me et propter david servum meum. Dixitque isaias: Afferte massam ficorum. Quam cum attulissent, et posuissent super ulcus eius, curatus est. Dixerat autem ezechias ad isaiam: Quod erit signum quia dominus me sanabit, et quia ascensurus sum die tercio templum domini? Cui ait isaias: Hoc erit signum a domino quod facturus sit dominus sermonem quem locutus est: Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus? Et ait ezechias: Facile est umbram crescere decem lineis: nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus. Invocavit itaque isaias propheta dominum, et reduxit umbram per lineas quibus iam descenderat in horologio achaz retrorsum decem gradibus.

In tempore illo misit berodach baladan filius baladan rex babiloniorum litteras et munera ad ezechiam: audierat enim quod egrotasset ezechias. Laetatus est autem in adventu eorum ezechias, et ostendit eis domum aromatum, et aurum, et argentum, et pigmenta varia, unguenta quoque, et domum vasorum suorum, et omnia quae habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis ezechias in domo sua, et in omni potestate sua. Venit autem isaias propheta ad regem ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? Aut unde venerunt ad te? Cui ait ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de babilone. At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait ezechias: Omnia quaecumque sunt in domo mea viderunt: nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis. Dixit itaque isaias ezechiae: Audi sermonem domini. Ecce dies venient, et auferentur omnia quae sunt in domo tua, et quae condiderunt patres tui usque in diem hanc, in babilonem: non remanebit quicquam, ait dominus. Sed et de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, et erunt eunuchi in palatio regis babilonis. Dixit ezechias ad isaiam: Bonus sermo domini quem locutus est: fiat tantum pax et veritas in diebus meis. Reliqua autem sermonum ezechiae, et omnis fortitudo eius, et quomodo fecerit piscinam et aquaeductum, et introduxerit aquas in civitatem, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Dormivitque ezechias cum patribus suis, et regnavit manasses filius eius pro eo.

Duodecim annorum erat manasses cum regnare coepisset: et quinquaginta quinque annis regnavit in hierusalem: nomen matris eius aphsiba. Fecitque malum in conspectu domini iuxta ydola gentium quas delevit dominus a facie filiorum israhel. Conversusque est, et aedificavit excelsa quae dissipaverat ezechias pater eius: et erexit aras baal, et fecit lucos sicut fecerat achab rex israhel, et adoravit omnem militiam caeli, et coluit eam. Extruxitque aras in domo domini, de qua dixit dominus: In hierusalem ponam nomen meum. Et extruxit altaria universae militiae caeli in duobus atriis templi domini. Et traduxit filium suum per ignem, et ariolatus est, et observavit auguria, et fecit phitones, et aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram domino, et irritaret eum. Posuit quoque ydolum luci quem fecerat, in templo domini, super quo locutus est dominus ad david, et ad salomonem filium eius, dicens: In templo hoc, et in hierusalem quam elegi de cunctis tribubus israhel, ponam nomen meum in sempiternum. Et ultra non faciam commoveri pedem israhel de terra quam dedi patribus eorum: sic tamen si custodierint omnia opera quae praecepi eis, et universam legem quam mandavit eis servus meus moyses. Illi vero non audierunt: sed seducti sunt a manasse, ut facerent malum super gentes quas contrivit dominus a facie filiorum israhel. Locutusque est dominus in manu servorum suorum prophetarum, dicens: Quia fecit manasses rex iuda abominationes istas pessimas super omnia quae fecerunt amorrei ante eum, et peccare fecit etiam iudam in immunditiis suis: propterea haec dicit dominus deus israhel: Ecce ego inducam mala super hierusalem et iudam: ut quicumque audierit, tinniant ambae aures eius. Et extendam super hierusalem funiculum samariae, et pondus domus achab: et delebo hierusalem sicut deleri solent tabulae: et delens vertam, et ducam crebrius stilum super faciem eius. Dimittam vero reliquias hereditatis meae, et tradam eas in manus inimicorum eius: eruntque in vastitatem et in rapinam cunctis adversariis suis: eo quod fecerint malum coram me, et perseveraverint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex egypto, usque ad hanc diem. Insuper et sanguinem innoxium fudit manasses multum nimis, donec impleret hierusalem usque ad os: absque peccatis suis quibus peccare fecit iudam ut faceret malum coram domino. Reliqua autem verborum manasse, et universa quae fecit, et peccatum eius quod peccavit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Dormivitque manasses cum patribus suis, et sepultus est in horto domus suae, et regnavit amon filius eius pro eo.

Viginti et duorum annorum erat amon cum regnare coepisset: duobus quoque annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius mesalameth filia arus de iethba. Fecitque malum in conspectu domini, sicut fecerat manasses pater eius. Et ambulavit in omni via per quam ambulaverat pater eius: servivitque immunditiis quibus servierat pater suus, et adoravit eas, et dereliquit dominum deum patrum suorum, et non ambulavit in via domini. Tetenderuntque ei insidias servi sui, et interfecerunt regem in domo sua. Percussit autem populus terrae omnes qui coniuraverant contra regem amon.

Et constituerunt sibi regem iosiam filium eius pro eo. Reliqua autem sermonum ammon quos fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Dormiuitque cum patribus suis, et sepelierunt eum in sepulchro suo in horto aza, et regnauit iosias filius eius pro eo. Octo annorum erat iosias cum regnare cepisset; et xxx et uno anno regnauit in hierusalem. Nomen matris eius idida filia adaie de besecath. Fecitque quod placitum erat coram domino, et ambulauit per omnes uias dauid patris sui; non declinauit ad dexteram siue ad sinistram. Anno autem octauo decimo regis iosie misit rex saphan filium assia filii messulam scribam templi domini, dicens: Vade ad helciam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia que illata est in templum domini, quam collegerunt ianitores a populo, deturque fabris per prepositos domus domini; qui et distribuant eam his qui operantur in templo domini ad instauranda sartatecta templi, lignariis uidelicet et cementariis et his qui interrupta componunt, et ut emantur ligna et lapides de lapidicinis ad instaurandum templum domini. Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant et in fide. Dixit autem helcias pontifex ad saphan scribam: Librum legis repperi in domo domini. Deditque helcias uolumen saphan, qui et legit illud. Venit quoque saphan scriba ad regem et renuntiauit ei que preceperat, et ait: Conflauerunt serui tui pecuniam que reperta est in domo domini, et dederunt ut distribueretur fabris a prefectis operum templi domini. Narrauitque saphan scriba regi dicens: Librum dedit mihi helcias sacerdos. Quem cum legisset saphan coram rege, et audisset rex uerba libri legis domini, scidit uestimenta sua, et precepit helcie sacerdoti, et achicam filio saphan, et achobor filio micha, et saphan scribe, et asaie seruo regis, dicens: Ite et consulite dominum super me et super populo et super omni iuda de uerbis uoluminis istius quod inuentum est. Magna enim ira domini succensa est contra nos, quia non audierunt patres nostri uerba libri huius, ut facerent omne quod scriptum est nobis. Ierunt itaque helcias sacerdos, et achicam, et achobor, et saphan, et asaia ad oldam prophetissam uxorem sellum filii thecue filii araas custodis uestium, que habitabat in hierusalem in secunda, locutique sunt ad eam. Et illa respondit eis: Hec dicit dominus deus israhel: Dicite uiro qui misit uos ad me: Hec dicit dominus: Ecce ego adducam mala super locum istum et super habitatores eius, omnia uerba legis que legit rex iuda, quia dereliquerunt me et sacrificauerunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum; et succendetur indignatio mea in loco hoc, et non extinguetur. Regi autem iuda, qui misit uos ut consuleretis dominum, sic dicetis: Hec dicit dominus deus israhel: Pro eo quod audisti uerba uoluminis, et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram domino, auditis sermonibus contra locum istum et habitatores eius, quod uidelicet fierent in stuporem et in maledictum, et scidisti uestimenta tua et flesti coram me, et ego audiui, ait dominus. Idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non uideant oculi tui omnia mala que inducturus sum super locum istum.

Et renuntiauerunt regi quod dixerat. Qui misit, et congregati sunt ad eum omnes senes iuda et hierusalem. Ascenditque rex templum domini, et omnes uiri iuda uniuersique qui habitabant in hierusalem cum eo, sacerdotes et prophete et omnis populus a paruo usque ad magnum; legitque cunctis audientibus omnia uerba libri federis qui inuentus est in domo domini. Stetitque rex super gradum, et fedus percussit coram domino, ut ambularent post dominum, et custodirent precepta eius et testimonia et cerimonias in omni corde et in tota anima, et suscitarent uerba federis huius que scripta erant in libro illo; et adquieuit populus pacto. Et precepit rex helcie pontifici et sacerdotibus secundi ordinis et ianitoribus, ut proicerent de templo domini omnia uasa que facta fuerant baal et in luco et uniuerse militie celi; et combussit ea foris hierusalem in conualle cedron, et tulit puluerem eorum in bethel. Et deleuit aruspices quos posuerant reges iuda ad sacrificandum in excelsis per ciuitates iuda et in circuitu hierusalem, et eos qui adolebant incensum baal et soli et lune et xii signis et omni militie celi. Et efferri fecit lucum de domo domini foras hierusalem in conualle cedron, et combussit eum ibi, et redegit in puluerem, et proiecit super sepulchra uulgi. Destruxit quoque edículas effeminatorum que erant in domo domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci. Congregauitque omnes sacerdotes de ciuitatibus iuda, et contaminauit excelsa ubi sacrificabant sacerdotes, de gabaa usque bersabee; et destruxit aras portarum in introitu ostii iosue principis ciuitatis, quod erat ad sinistram porte ciuitatis. Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare domini in hierusalem, sed tantum comedebant azima in medio fratrum suorum. Contaminauit quoque thafeth, quod est in conualle filii ennom, ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem moloch. Abstulit quoque equos quos dederant reges iuda soli in introitu templi domini iuxta exedram nathanmelech eunuchi, qui erat in farurim; currus autem solis combussit igni. Altaria quoque que erant super tecta cenaculi achaz, que fecerant reges iuda, et altaria que fecerat manasses in duobus atriis templi domini, destruxit rex; et cucurrit inde, et dispersit cinerem eorum in torrentem cedron. Excelsa quoque que erant in hierusalem ad dexteram partem montis offensionis, que edificauerat salomon rex israhel astaroth idolo sidoniorum, et chamos offensioni moab, et melchom abominationi filiorum ammon, polluit rex; et contriuit statuas, et succidit lucos, repleuitque loca eorum ossibus mortuorum. Insuper et altare quod erat in bethel, et excelsum quod fecerat hieroboam filius nabath, qui peccare fecit israhel, et altare illud et excelsum destruxit, atque combussit, et comminuit in puluerem, succenditque etiam lucum. Et conuersus iosias uidit ibi sepulchra que erant in monte; misitque et tulit ossa de sepulchris, et combussit ea super altare, et polluit illud iuxta uerbum domini quod locutus est uir dei qui predixerat uerba hec. Et ait: Quis est titulus iste quem uideo? Responderuntque ei ciues illius urbis: Sepulchrum est hominis dei qui uenit de iuda, et predixit uerba hec que fecisti super altare bethel. Et ait: Dimittite eum; nemo commoueat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus prophete qui uenerat de samaria. Insuper et omnia fana excelsorum que erant in ciuitatibus samarie, que fecerant reges israhel ad irritandum dominum, abstulit iosias; et fecit eis secundum omnia opera que fecerat in bethel. Et occidit uniuersos sacerdotes excelsorum qui erant ibi super altaria, et combussit ossa humana super ea; reuersusque est in hierusalem. Et precepit omni populo dicens: Facite phase domino deo uestro, secundum quod scriptum est in libro federis huius. Nec enim factum est phase tale a diebus iudicum qui iudicauerunt israhel, et omnium dierum regum israhel et regum iuda, sicut in octauo decimo anno regis iosie factum est phase istud domino in hierusalem. Sed et phitones et ariolos et figuras idolorum et inmunditias et abominationes que fuerant in terra iuda et hierusalem abstulit iosias, ut statueret uerba legis que scripta sunt in libro quem inuenit helcias sacerdos in templo domini. Similis illi non fuit ante eum rex qui reuerteretur ad dominum in toto corde suo et in tota anima sua et in uniuersa uirtute sua, iuxta omnem legem moysi; neque post eum surrexit similis illi. Verumtamen non est auersus dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra iudam propter irritationes quibus prouocauerat eum manasses. Dixit itaque dominus: Etiam iudam auferam a facie mea, sicut abstuli israhel; et proiciam ciuitatem hanc quam elegi hierusalem, et domum de qua dixi: Erit nomen meum ibi. Reliqua autem uerborum iosie et uniuersa que fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? In diebus eius ascendit pharao nechao rex egypti contra regem assyriorum ad flumen eufraten; et abiit iosias rex in occursum eius, et occisus est in mageddo. Et portauerunt eum serui sui mortuum de mageddo, et pertulerunt in hierusalem, et sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terre ioachaz filium iosie, et unxerunt eum, et constituerunt eum regem pro patre suo. Viginti trium annorum erat ioachaz cum regnare cepisset, et tribus mensibus regnauit in hierusalem; nomen matris eius amithal filia hieremie de lobna. Et fecit malum coram domino iuxta omnia que fecerant patres eius. Vinxitque eum pharao nechao in rebla, que est in terra emath, ne regnaret in hierusalem; et imposuit mulctam terre centum talentis argenti et talento auri. Regemque constituit pharao nechao eliachim filium iosie pro iosia patre eius, uertitque nomen eius ioachim; porro ioachaz tulit et duxit in egyptum. Argentum autem et aurum dedit ioachim pharaoni, cum indixisset terre per singulos, ut conferretur iuxta preceptum pharaonis; et unumquemque iuxta uires suas exegit, tam argentum quam aurum, de populo terre, ut daret pharaoni nechao. Viginti quinque annorum erat ioachim cum regnare cepisset, et xi annis regnauit in hierusalem; nomen matris eius zebida filia phadaia de ruma. Et fecit malum coram domino iuxta omnia que fecerant patres eius.

In diebus eius ascendit nabuchodonosor rex babylonis, et factus est ei ioachim seruus tribus annis; et rursum rebellauit contra eum. Inmisitque ei dominus latrunculos chaldeorum, et latrunculos syrie, et latrunculos moab, et latrunculos filiorum ammon; et inmisit eos in iudam ut disperderent eum, iuxta uerbum domini quod locutus fuerat per seruos suos prophetas. Factum est autem hoc per uerbum domini contra iudam, ut auferret eum coram se propter peccata manasse uniuersa que fecit, et propter sanguinem innoxium quem effudit, et impleuit hierusalem cruore innocentium; et ob hanc rem noluit dominus propitiari. Reliqua autem sermonum ioachim et uniuersa que fecit, nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Et dormiuit ioachim cum patribus suis; et regnauit ioachin filius eius pro eo. Et ultra non addidit rex egypti ut egrederetur de terra sua; tulerat enim rex babylonis a riuo egypti usque ad fluuium eufraten omnia que fuerant regis egypti. Decem et octo annorum erat ioachin cum regnare cepisset, et tribus mensibus regnauit in hierusalem; nomen matris eius noestha filia elnathan de hierusalem. Et fecit malum coram domino iuxta omnia que fecerat pater eius. In tempore illo ascenderunt serui nabuchodonosor regis babylonis in hierusalem, et circumdata est urbs munitionibus. Venitque nabuchodonosor rex babylonis ad ciuitatem cum serui eius oppugnarent eam. Egressusque est ioachin rex iuda ad regem babylonis, ipse et mater eius, et serui eius, et principes eius, et eunuchi eius; et suscepit eum rex babylonis anno octauo regni sui. Et protulit inde omnes thesauros domus domini et thesauros domus regie, et concidit uniuersa uasa aurea que fecerat salomon rex israhel in templo domini, iuxta uerbum domini. Et transtulit omnem hierusalem, et uniuersos principes, et omnes fortes exercitus, decem milia, in captiuitatem, et omnem artificem et clusorem; nihilque relictum est exceptis pauperibus populi terre. Transtulit quoque ioachin in babylonem, et matrem regis, et uxores regis, et eunuchos eius; et iudices terre duxit in captiuitatem de hierusalem in babylonem; et omnes uiros robustos, septem milia, et artifices et clusores mille, omnes uiros fortes et bellatores; duxitque eos rex babylonis captiuos in babylonem. Et constituit mathaniam patruum eius pro eo, inposuitque nomen ei sedechiam. Vicesimum et primum annum etatis habebat sedechias cum regnare cepisset, et undecim annis regnauit in hierusalem; nomen matris eius amithal filia hieremie de lobna. Et fecit malum coram domino iuxta omnia que fecerat ioachim. Irascebatur enim dominus contra hierusalem et contra iudam, donec proiceret eos a facie sua; recessitque sedechias a rege babylonis.

Factum est autem anno nono regni eius, mense decimo, decima die mensis, uenit nabuchodonosor rex babylonis, ipse et omnis exercitus eius, in hierusalem, et circumdederunt eam, et extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est ciuitas atque uallata usque ad xi annum regis sedechie, nona die mensis. Preualuitque fames in ciuitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est ciuitas, et omnes uiri bellatores nocte fugerunt per uiam porte que est inter duplicem murum ad hortum regis; porro chaldei obsidebant in circuitu ciuitatem. Fugit itaque sedechias per uiam que ducit ad campestria solitudinis. Et persecutus est exercitus chaldeorum regem, comprehenditque eum in planitie hiericho; et omnes bellatores qui erant cum eo dispersi sunt et reliquerunt eum. Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem babylonis in reblatha, qui locutus est cum eo iudicium. Filios autem sedechie occidit coram eo, et oculos eius effodit, uinxitque eum catenis, et adduxit in babylonem. Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis babylonis, uenit nabuzardan princeps exercitus seruus regis babylonis in hierusalem. Et succendit domum domini et domum regis, et domos hierusalem; omnemque domum combussit igni. Et muros hierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus chaldeorum qui erat cum principe militum. Reliquam autem populi partem que remanserat in ciuitate, et perfugas qui transfugerant ad regem babylonis, et reliquum uulgus transtulit nabuzardan princeps militie. Et de pauperibus terre reliquit uinitores et agricolas. Columnas autem ereas que erant in templo domini, et bases, et mare ereum quod erat in domo domini, confregerunt chaldei, et transtulerunt es omne in babylonem. Ollas quoque ereas et trullas et tridentes et scyphos et mortariola et omnia uasa erea in quibus ministrabant tulerunt; necnon et turibula et phialas, que aurea aurea, et que argentea argentea, tulit princeps militie, id est columnas duas, mare unum, et bases quas fecerat salomon in templo domini. Non erat pondus eris omnium uasorum.

Reliquum require in uolumine hieremie ante uerba baruch.

INCIPIT PREFACIO EUSEBII HIERONIMI AD SOFRONIUM DISCIPULUM IN LIBRO PSALMORUM QUOD DICITUR NABLUM

SCIO QUOSDAM PUTARE PSALTERIUM in quinque libros esse divisum, ut ubicumque apud septuaginta scriptum est genoito genoito, id est fiat fiat, finis librorum sit; pro quo in hebreo legitur amen amen. Nos autem hebreorum auctoritatem secuti, et maxime apostolorum qui semper in novo testamento psalmorum librum nominant, unum volumen asserimus. Psalmos quoque omnes eorum testamur auctorum qui ponuntur in titulis, David scilicet et Asaph et Idithun, filiorum Chore, Eman Ezraite, Moysi et Salomonis et reliquorum quos Esdras uno volumine comprehendit. Si enim amen, fideliter pro quo Aquila transtulit pepistomenos, in fine tantum librorum ponitur, et non interdum aut in exordio aut in medio sermonis sive sententie, numquam et salvator in evangelio loqueretur: Amen amen dico vobis; et Pauli epistole in medio illud opere continerent; Moyses quoque et Hieremias et ceteri in hunc modum multos haberent libros, qui in mediis voluminibus suis amen frequenter interserant. Sed et numerus viginti duorum hebreorum librorum et misterium eiusdem numeri commutabitur. Nam et titulus ipse hebraicus sephar thalim, quod interpretatur volumen hymnorum, apostolice auctoritati congruens, non plures libros sed unum volumen ostendit. Quia igitur nuper cum hebreo disputans, quedam pro domino salvatore de psalmis testimonia protulisti, volensque ille eludere, per sermones pene singulos asserebat non ita haberi in hebreo ut tu de septuaginta interpretibus opponebas, studiosissime postulasti ut post Aquilam, Simachum et Theodotionem novam editionem latino sermone transferrem. Aiebas enim te magis interpretum varietate turbari, et amore quo laboras vel translatione vel iudicio meo esse contentum. Unde impulsus a te, cui et que non possum negare, rursum me obtrectatorum latratibus tradidi, maluique te vires potius meas quam voluntatem in amicicia querere. Certe confidenter dicam, et multos huius operis testes citabo, me nichil dumtaxat scientem de hebraica veritate mutasse. Sicubi ergo editio mea a veteribus discrepaverit, interroga quemlibet hebreorum, et liquido pervidebis me ab emulis frustra lacerari, qui malunt contempnere videri preclara quam discere, perversissimi homines. Nam cum semper novas expectant voluptates, et gule eorum vicina maria non sufficiunt, cur in solo studio scripturarum veteri sapore contenti sunt? Nec hoc dico quo precessores meos mordeam, aut quicquam de his arbitrer detrahendum quorum translationem diligentissime emendatam olim mee lingue hominibus dederim. Sed quod aliud sit in ecclesiis Christo credentium psalmos legere, aliud iudeis singula verba calumpniantibus respondere. Quod opusculum meum si in grecum, ut polliceris, transtuleris ΑΝΤΙ ΤΟΝ ΙΡΗΤΟΓΑΝΤΩΝ ΡΟΧΩΝ, et imperitie mee doctissimos quoque testes facere, dicam tibi illud oratianum: in silvam ne ligna feras. Nisi quod habeo solamen, si in labore communi intelligam mihi et laudem et vituperationem valere in domino Ihesu et in omnibus me. EXPLICIT PREFACIO.

IN hebreo libro psalmorum certo numeri adiecti sunt. PROLOGUS. Descripti sunt omnes et divisi, quidem quidam autem communicati, et quidam autem divisi. Quia propter primus et secundus coniuncti sunt iuxta hebreum. Et iterum septuagesimus septimus coniunctus est apud nos; in hebraico autem parati sunt in duos. In quinque vero libros diviserunt hebrei psalmorum libros. Quorum quidem primum a Beatus vir usque ad finem quadragesimi. Secundum autem Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum usque ad septuagesimi finem. Tercium vero Quam bonus deus usque ad octogesimum octavum. Quartum autem Domine refugium factus es usque ad centesimum quintum. Quintum vero Confitemini domino usque ad novissimum. Observandum autem quia non secundum historias que temporum psalmorum compositus sit ordo. Commixta est vero minus multorum temporibus, sicut liber regnorum declarat. Multa enim ydolorum cultura obprimente iudeorum gentem oblivione inserta est patriarcharum scripturarum, ut nec pareret liber Moysi legis, neque memoria patrum pietatis salva haberetur apud eos. Sic ergo et prophetas intersecerunt redarguentes illorum impietates, et horum causa primum Assyriorum tradita sunt captivitati. Nichil ergo mirabile sub huiusmodi constitutione, et que inlata sunt in libro psalmorum deciderunt oblivioni longis tradita temporibus. Post hec autem sive Esdram sive quendam virum prophetarum circa congregationem eorum festinasse cum ceteris et librum psalmorum coadunasse, non liquide invenientes omnes, sed per varia tempora. Taxare autem in primis qui priores inventi sunt, propter quod nec ipsi ut David in ordine iacere omnes. Deinde autem et filiorum Chore, et Asaph et Salomonis, et Moysi, et Ethan, et Eman, et Ydithun. Iterum vero ipsius David invenies mixtim in libro textos, non secundum quibus dicti sunt temporibus, sed quibus inventi. Hinc etiam provenit ut qui temporibus erant novissimi, et qui temporibus erant primi, postea inventi secundo ordinarentur loco. Ipsum autem invenies factum et in prophetis. Libri psalmorum hec est divisio, ipsorum sic certa scribentium diligentissima exempla priorum, et ipsum hebraicum continentem per sonet. Quorum sunt psalmi sine inscriptione .xvii. Supra scripti .c.xxx.iii. Supra scriptorum divisio. Ipsi David .lxxii. Filiis Chore .xi. Asaph .xii. Ethan .i. Eman .i. et Moysi .i. Salomonis .ii. Sine nomine .xvii. Alleluia .ci. .xvii. Pro torcularibus .iii. Graduum .xv. Sunt autem sine nomine qui tamen superscriptiones quidem habent, non tamen significant cuius sint .xvii. Simul .cl. Non sic accipiat quis, quia omnes sint psalmi David, sed aliorum prophetarum ad psallendum prophetantium. Propter quod hec omnis scriptura, quia apud hebreos psalterii nomen est ipsius David supra scribitur, sed individue liber psalmorum nominatur. Sicut dicebat quidam, quia exametro sicut scriptum est canticum deuteronomii apud hebreos, trimetro vero et tetrametro scripti sunt psalmi versu. Ergo qui apud hebreos alii sunt qui apud nos ipsi David .iii. .iiii. .v. .vii. .viii. .viiii. .x. .xi. .xii. .xiii. .xiiii. .xv. .xvi. .xvii. .xviii. .xviiii. .xx. .xxi. .xxii. .xxiii. .xxiiii. .xxv. .xxvi. .xxvii. .xxviii. .xxviiii. .xxx. .xxxi. .xxxii. .xxxiii. .xxxiiii. .xxxv. .xxxvi. .xxxvii. .xxxviii. .xxxviiii. .xl. .xli. .xlii. .xliii. .xliiii. .xlv. .xlvi. .xlvii. .xlviii. .xlviiii. .cii. .cvii. .cviii. .cxxi. .cxxii. .cxxx. .cxxxii. .cxxxvii. .cxxxviii. .cxxxviiii. .cxl. .cxli. .cxlii. .cxliii. .cxliiii. simul .lxxii. Non supra scripti primus vero .xxxii. .xlii. .lxx. .c. .cxii. .cxiii. .cxiiii. .cxv. .cxvi. .cxvii. .cxviii. .ciii. .cxv. .cxxxvi. .cxlvii. simul .xvii. Filiis Chore .xli. .xliii. .xliiii. .xlv. .xlvi. .xlvii. .xlviii. .xlviii. .lxxxiii. .lxxxiiii. .lxxxvi. .lxxxviii. simul .xi. Sine nomine qui tantum superscriptiones habent, non tamen significant cuius sint .lxv. .lxvi. .xli. .xcviii. .ci. .cxviii. .cxx. .cxxii. .cxxiii. .cxxv. .cxxvii. .cxxviii. .cxxxviii. .cxxxi. .cxxxiii. simul cum .xvii. Alleluia .ci. .ciiii. .cv. .cvi. .cx. .cxi. .cxii. .cxiii. .cxiiii. .cxvi. .cxvii. .cxxxiiii. .cxxxv. .cxlv. .cxlvi. .cxlvii. .cxlviii. .cl. simul .xvii. Ethan .lxxxviii. Salomonis .lxxi. .cxxvi. Asaph .xlviii. .lxxii. .lxxiii. .lxxiiii. .lxxv. .lxxvi. .lxxvii. .lxxviii. .lxxviiii. .lxxx. .lxxxi. .lxxxii. simul .xii. Moysi .lxxxviiii. Sunt omnes simul psalmi .cl. Pro torcularibus .iii. et graduum .xv. Pronominibus positi sunt extra .cl. non sunt. In quibus psalmis in superscriptionibus eorum obulus iacet, hec pene solos .lxx. inserunt. Neque vero apud ceteros inveniuntur. Asteriscis obulus quanta adiacentia in hebraico et apud ceteros non sunt inventa penes .lxx. et Theodotionem adiecimus cum asteriscis. Quanta vero apud memoratos .lxx. aut Theodotionem invenimus neque ante in hebraico neque apud ceteros obolos supposuimus. De supradictis vero quia secundum quandam dispensationem .lxx. interpretati sunt. De morte filii. Pro occultis filii. Sicut ergo eduxit prius terra quadrupedia, et que ex ea generata sunt, et sicut quedam parte locum primum, sic ante salvatoris adventum dispensata est interpretatio scripturarum propter Ptholomeum, et cum interpretate sunt sub apostolis, quoniam erat impossibile propter infidelitatem de Christo prophetari nomina. Confitebor tibi in toto corde meo, pro eo quod gratias ago. Narrabo omnia mirabilia tua. Moyses non omnia erat possibilis narrare, sed ex parte ea mirabilia que in Egypto. Christus autem et que super celestia. In avertendo inimicum meum retrorsum. Diabolus erat inimicus qui humanum genus obtinebat. Increpasti gentes, periit impius diabolus. Quomodo annuntiem laudes tuas in portis filie Syon. Civitati dividentes celesti Hierusalem filii Syon .lxxviii. Domine refugium factus es nobis in generatione et generationem. Refugium secundum generationem fuit Enoch in die Abrahe, et reliqua terra habens apud se absconditos montes, novissime quando sic ea demonstravit aquarum secundum tempora terrarum denudante, et demonstrati sunt montes. Et dixisti convertimini filii hominum, de gentium vocatione. Quia mille anni, que fecit Moysi. Mane sicut herba transeat, que secundum David et Salomonem vespere decidat. De consummationibus desolationum Hierusalem hec Moyses propheta in spiritu dixit. Principium psalmorum David secundum historiam que in libro regnorum continetur .cxliii. Adversus Goliath cum stetit .lviii. Cum misit Saul et custodivit domum eius ut interficeret eum .lvi. Cum fugeret a facie Saul in spelunca .xxxiii. Cum venit ad Achimelech sacerdotem et commutavit vultum suum coram Abimelech rege, et dimisit eum et abiit .cxli. Cum fugit de Geth et venit in speluncam Odollam .li. Cum venit Doech Ydumeus et annuntiavit Saul et dixit: venit David in domum Abimelech .lxii. Cum esset in deserto Iudee .liii. Cum venerunt Zifei et dixerunt Sauli: nonne ecce David absconditus est penes nos .lx. Quando tenuerunt eum allophili in Geth .xxvi. Post mortem Saul priusquam ungeretur in regem .xlv. Cum domus edificata est post captivitatem et archa domini reducta est .xxviii. In consummatione tabernaculi in quo archa posita est .xxviii. In dedicatione domus .lviii. Cum Ioab percussisset Mesopotamiam Syrie et Syriam Sobe et valle salinarum .xxl. Cum venit ad eum Nathan propheta et intravit ad Bethsabee .iii. Cum fugeret a facie Absalon filii sui .vii. Pro verbis Chusi filii Gemini .cxlii. Cum eum persequeretur Absalon filius suus .xvii. In die qua liberavit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum et de manu Saul. EXPLICIT PROLOGUS.

INCIPIT LIBER PSALMORUM

BEATUS VIR QUI NON ABIIT

in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra derisorum non sedit. Sed in lege domini voluntas eius, et in lege eius meditabitur die ac nocte. Et erit tamquam lignum quod transplantatum est iuxta rivos aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet, et omne quod fecerit prosperabitur. Non sic impii, sed tamquam pulvis quem proicit ventus. Propterea non resurgent impii in iudicio, neque peccatores in congregatione iustorum. Quoniam novit dominus viam iustorum, et via peccatorum peribit.

Quare turbabuntur gentes, et tribus meditabuntur inania. Consurgent reges terrae et principes tractabunt pariter adversus dominum et adversus christum eius. Disrumpamus vincula eorum, et proiciamus a nobis laqueos eorum. Habitator caeli deridebit, dominus subsannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos. Ego autem ordinavi regem meum super Sion montem sanctum meum. Annuntiabo de praecepto: dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae. Pasces eos in virga ferrea, et ut vas figuli confringes eos. Nunc ergo reges intellegite, erudimini iudices terrae. Servite domino in timore, et exultate in tremore. Adorate pure, ne forte irascatur et pereatis de via. Cum exarserit post paululum furor eius, beati omnes qui sperant in eo.

Psalmus David cum fugeret a facie Absalon filii sui.

Domine quare multiplicati sunt hostes mei, multi consurgunt adversum me. Multi dicunt animae meae, non est salus huic in deo semper. Tu domine clipeus circa me, gloria mea et exaltans caput meum. Voce mea ad dominum clamabo, et exaudivit me de monte sancto suo semper. Ego dormivi et soporatus sum et evigilavi, quia dominus sustentavit me. Non timebo milia populi quae circumdederunt me. Surge domine, salvum me fac deus meus, quia percussisti omnium inimicorum meorum maxillam, dentes impiorum confregisti. Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua semper.

Victori in psalmis canticum David.

Invocantem me exaudi me deus iustitiae meae, in tribulatione dilatasti me. Miserere mei, et exaudi orationem meam. Filii viri usque quo inclyti mei ignominiose diligitis vanitatem, quaerentes mendacium semper. Et cognoscite quoniam mirabilem reddidit dominus sanctum suum, dominus exaudiet me cum clamavero ad eum. Irascimini et nolite peccare, loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra, tacete semper. Sacrificate sacrificium iustitiae, et fidite in domino. Multi dicunt quis ostendit nobis bonum, leva super nos lumen vultus tui domine. Dedisti laetitiam in corde meo, in tempore frumenti et vini eorum multiplicati sunt. In pace simul dormiam et requiescam, quia tu domine specialiter securum habitare fecisti me.

Victori super hereditatibus canticum David.

Verba mea auribus percipe domine, intellege murmur meum. Adverte ad vocem clamoris mei, rex meus et deus meus, quia te deprecor. Domine mane audies vocem meam, mane praeparabor ad te et contemplabor. Quoniam non es deus volens iniquitatem, nec habitabit iuxta te malignus. Non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum. Odisti omnes operantes iniquitatem, perdes loquentes mendacium. Virum sanguinum et dolosum abominabitur dominus, ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam, adorabo in templo sancto tuo in timore tuo. Domine deduc me in iustitia tua propter insidiatores meos, dirige ante faciem tuam viam meam. Non est enim in ore eorum rectum, interiora eorum insidiae. Sepulchrum patens guttur eorum, lingua sua lenificant. Condemna eos deus, decidant a consiliis suis. Iuxta multitudinem scelerum eorum expelle eos, quoniam provocaverunt te. Et laetabuntur omnes qui sperant in te, in perpetuum laudabunt. Et proteges eos et laetabuntur in te qui diligunt nomen tuum, quia tu benedices iusto. Domine ut scuto placabilitatis coronabis eum.

Victori in psalmis super octava canticum David.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Miserere mei domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est valde, et tu domine usque quo. Convertere domine, eripe animam meam, salva me propter misericordiam tuam. Quoniam non est in morte recordatio tui, in inferno quis confitebitur tibi. Laboravi in gemitu meo, natare faciam tota nocte lectum meum, lacrimis meis stratum meum rigabo. Caligavit prae amaritudine oculus meus, consumptus sum ab universis hostibus meis. Recedite a me omnes qui operamini iniquitatem, quia exaudivit dominus vocem fletus mei. Audivit dominus deprecationem meam, dominus orationem meam suscepit. Confundantur et conturbentur vehementer omnes inimici mei, revertantur et confundantur subito.

Pro ignoratione David quod cecinit domino super verba Aethiopis filii Gemini.

Domine deus meus in te speravi, salva me ab omnibus persequentibus me et libera me. Ne forte capiat ut leo animam meam, lacerans et non sit qui eruat. Domine deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis. Si reddidi retribuentibus mihi malum, et dimisi hostes meos vacuos. Persequatur inimicus animam meam et apprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulvere conlocet semper. Surge domine in furore tuo, elevare in indignatione super hostes meos, et consurge ad me in iudicio quod mandasti. Et congregatio tribuum circumdabit te, et pro ea in altum revertere. Dominus iudicabit populos, iudica me domine secundum iustitiam meam, et secundum simplicitatem quae est in me. Consummetur malitia iniquorum et confirmetur iustus. Probator cordis et renum deus iustus. Clipeus meus in deo, qui salvat rectos corde. Deus iudex iustus et fortis, comminans tota die. Convertenti gladium suum acuet, arcum suum tetendit et paravit illum. Et in ipso paravit vasa mortis, sagittas suas ad comburendum operatus est. Ecce parturiit iniquitatem, et concepto dolore peperit mendacium. Lacum aperuit et effodit eum, et incidit in interitum quem operatus est. Revertetur dolor suus in caput eius, et super verticem eius iniquitas sua descendet. Confitebor domino secundum iustitiam eius, et psallam nomini domini altissimi.

Victori pro torcularibus psalmus David.

Domine dominator noster, quam magnificum est nomen tuum in universa terra, qui posuisti gloriam tuam super caelos. Ex ore infantium et lactantium fundasti laudem propter adversarios tuos, ut quiescat inimicus et ultor. Videbo caelos tuos opera digitorum tuorum, lunam et stellas quae tu fundasti. Quid est homo quod recordaris eius, vel filius hominis quoniam visitas eum. Minues eum paulo minus a deo, gloria et decore coronabis eum. Dabis ei potestatem super opera manuum tuarum, omnia posuisti sub pedibus eius. Oves et armenta omnia insuper et animalia agri. Aves caeli et pisces maris, qui perambulant semitas maris. Domine dominator noster, quam magnificum est nomen tuum in universa terra.

Victori super morte filii canticum David.

Confitebor domino in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua. Laetabor et exultabo in te, cantabo nomini tuo altissime. Cum ceciderint inimici mei retrorsum, et corruerint et perierint a facie tua. Fecisti enim iudicium meum et causam meam, sedisti super solium iudex iustitiae. Increpasti gentes et perdidisti impium, nomen eorum delesti in sempiternum iugiter. Inimici completi sunt solitudine in finem, et civitates subvertisti, periit memoria eorum cum ipsis. Dominus autem in sempiternum sedebit, stabilivit ad iudicandum solium suum. Et ipse iudicabit orbem in iustitia, iudicabit populos in aequitatibus. Et erit dominus elevatio oppresso, elevatio opportuna in angustia. Et confidant in te qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quaerentes te domine. Cantate domino habitatori Sion, annuntiate in populis cogitationes eius. Quoniam quaerens sanguinem eorum recordatus est, nec oblitus est clamoris pauperum. Miserere mei domine, vide afflictionem meam de inimicis meis, qui exaltat me de portis mortis. Ut narrem omnes laudes tuas in portis filiae Sion, exultabo in salutari tuo. Demersae sunt gentes in interitum quem fecerunt, in rete quod absconderunt capti sunt pedes eorum. Agnitus est dominus iudicium faciens, in opere manuum suarum corruit impius sonitu sempiterno. Convertantur impii in infernum, omnes gentes quae obliviscuntur dei. Quoniam non in aeternum oblivioni erit pauper, expectatio pauperum non peribit in perpetuum. Surge domine, non confortetur homo, iudicentur gentes ante faciem tuam. Pone domine terrorem eis, sciant gentes homines esse se. Quare domine stas a longe, despicis in temporibus angustiae. In superbia impii ardet pauper, capiantur in sceleribus quae cogitaverunt. Quia laudavit impius in desiderio animae suae, et avarus applaudens sibi blasphemavit dominum. Impius secundum altitudinem iracundiae suae non requiret, nec est deus in omnibus cogitationibus eius. Parturiunt viae eius in omni tempore, longe sunt iudicia tua a facie eius, omnes inimicos suos despicit. Loquitur in corde suo non movebor in generatione et generationem ero sine malo. Maledictione os eius plenum est et dolis et avaritia, sub lingua eius dolor et iniquitas. Sedet insidians iuxta vestibula, in absconditis ut interficiat innocentem, oculi eius robustos tuos circumspiciunt. Insidiatur in abscondito quasi leo in cubili, insidiatur ut rapiat pauperem, rapiet pauperem cum attraxerit eum ad rete suum. Et confractum subiciet, et irruet in viribus suis valentium. Dixit in corde suo oblitus est deus, abscondit faciem suam, non respiciet in perpetuum. Surge domine leva manum tuam, noli oblivisci pauperum. Quare blasphemat impius dominum, dicens in corde suo quod non requiras. Vides quoniam tu laborem et furorem respicis, ut detur in manu tua. Tibi relinquunt fortes tui, pupillo tu eris factus adiutor. Contere brachium impii et maligni, quaeres impietatem eius et non invenies. Dominus rex saeculi et aeternitatis, perierunt gentes de terra eius. Desiderium pauperum audivit dominus, praeparasti cor eorum ut audiat auris tua. Ut iudices pupillum et oppressum, et nequaquam ultra superbiat homo de terra.

Victori David.

In domino speravi, quomodo dicitis animae meae, transvola in montem sicut passer. Quia ecce inimici tetenderunt arcum, posuerunt sagittam suam super nervum, ut sagittent in abscondito rectos corde. Quia leges dissipatae sunt, iustus quid operatus est. Dominus in templo sancto suo, dominus in caelo thronus eius. Oculi eius vident, palpebrae eius probant filios hominum. Dominus iustum probat, impium autem et diligentem iniquitatem odit anima eius. Pluet super peccatores laqueos ignis, sulphur et spiritus tempestatis pars calicis eorum. Quoniam iustus dominus iustitias dilexit, rectum videbit facies eius.

Victori pro octava canticum David.

Salva me domine, quoniam defecit sanctus, quoniam imminuti sunt fideles a filiis hominum. Frustra locuntur unusquisque ad proximum suum, labium dolosum in corde et corde locuti sunt. Disperdat dominus omnia labia dolosa, linguam magniloquam. Qui dixerunt linguam nostram roborabimus, labia nostra nobiscum sunt, quis dominus noster est. Propter vastitatem inopum et gemitum pauperum nunc consurgam, dicit dominus, ponam in salutari, auxilium eorum. Eloquia domini eloquia munda, argentum igne probatum, separatum a terra, colatum septuplum. Tu domine custodies eos, servabis nos a generatione hac in aeternum. In circuitu impii ambulant, cum exaltati fuerint vilissimi filiorum hominum.

Victori canticum David.

Usque quo domine oblivisceris me penitus, usque quo abscondes faciem tuam a me. Usque quo ponam consilium in anima mea, dolorem in corde meo per diem. Usque quo exaltabitur inimicus meus super me. Convertere et exaudi me domine deus meus, illumina oculos meos ne umquam obdormiam in morte. Ne quando dicat inimicus meus praevalui adversus eum. Ego autem in misericordia tua confido, exultavit cor meum in salutari tuo, cantabo domino quod reddidit mihi.

Victori David.

Dixit stultus in corde suo non est deus. Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis, non est qui faciat bonum. Dominus de caelo prospexit super filios hominum, ut videat si est intellegens aut requirens deum. Omnes recesserunt simul, conglutinati sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant populum meum ut cibum panis, dominum non invocaverunt. Ibi trepidabunt formidine, quoniam dominus in generatione iusta est. Consilium pauperis confudistis, quoniam dominus spes eius est. Quis dabit ex Sion salutem Israhel, quando reduxerit dominus captivitatem populi sui, exultabit Iacob et laetabitur Israhel.

Canticum David.

Domine quis peregrinabitur in tabernaculo tuo, et quis habitabit in monte sancto tuo. Qui ingreditur sine macula et operatur iustitiam, loquitur veritatem in corde suo. Qui non est facilis in lingua sua, nec fecit amico suo malum, et obprobrium non sustinuit super vicinum suum. Despicitur oculis eius improbus, timentes autem dominum glorificat, iurat ut se affligat et non mutat. Pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera adversus innocentem non accepit, qui facit haec non movebitur in aeternum.

Humilis et simplicis.

Custodi me domine quoniam speravi in te. Dicens domino deus meus es tu, bene mihi non est sine te. Sanctis qui in terra sunt et magnificis, omnis voluntas mea in eis. Multiplicabuntur idola eorum post tergum sequentium. Non libabo libamina eorum de sanguine, neque assumam nomina eorum in labiis meis. Dominus pars hereditatis meae et calicis mei, tu possessor sortis meae. Lineae ceciderunt mihi in pulcherrimis, et tu hereditas speciosissima mea est. Benedicam domino qui dedit consilium mihi, insuper et noctibus erudierunt me renes mei. Proponebam dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear. Propterea laetatum est cor meum et exultavit gloria mea, et caro mea habitabit confidenter. Non enim derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ostendes mihi semitas vitae, plenitudinem laetitiarum ante vultum tuum, decores in dextera tua aeternos.

Oratio David.

Audi deus iustum, intende deprecationem meam, auribus percipe orationem meam absque labiis mendacii. De vultu tuo iudicium meum procedat, oculi tui videant aequitates. Probasti cor meum et visitasti nocte, conflasti me et non invenisti; cogitationes meae transire os meum. Opera hominum propter verbum labiorum tuorum ego observavi vias latronis. Sustenta gressus meos in callibus tuis, et non labentur vestigia mea. Ego invocabo te quoniam exaudisti me deus, inclina aurem tuam, audi eloquium meum. Mirabilem fac misericordiam tuam, salvator sperantium a resistentibus dexterae tuae. Custodi me quasi pupillam oculi, in umbra alarum tuarum protege me a facie impiorum vastantium me. Inimici mei animam meam circumdederunt, adipe suo concluserunt, et ore locuti sunt superbe. Incedentes adversum me nunc circumdederunt me, oculos suos posuerunt declinare in terram. Similitudo eius quasi leonis desiderantis

predam. et quasi catulus leonis sedens in absconditis. Surge domine preueni faciem eius. incurua eum. salua animam meam ab impio qui est gladius tuus. Viris manus tue domine qui mortui sunt in profundo quorum pars in uita. et quorum de absconditis tuis repleuisti uentrem. qui saturabuntur filiis et dimittent reliquias suas paruulis eorum. Ego in iusticia uidebo faciem tuam. replebor cum euigilauero similitudine tua. uictori seruo domini dauid qui locutus est domino uerba cantici huius in die qua liberauit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum et de manu saul. et ait.

Diligam te domine fortitudo mea. dominus petra mea et refugium meum et saluator meus. Deus meus fortis meus. sperabo in eum. scutum meum et cornu salutis mee et susceptor meus. Laudatum inuocabo dominum. et ab inimicis meis saluus ero. Circumdederunt me funes mortis. et torrentes diaboli terruerunt me. Funes inferni circumdederunt me. preuenerunt me laquei mortis. In tribulatione inuocabo dominum. et ad deum meum clamabo. et exaudiet de templo sancto suo uocem meam. et clamor meus ante faciem eius ueniet in aures eius. Commota est et contremuit terra. et fundamenta montium concussa sunt et conquassata sunt quoniam iratus est. Ascendit fumus de furore eius. et ignis de ore eius deuorans. carbones succensi sunt ab eo. Inclinauit celos et descendit. et caligo sub pedibus eius. Et ascendit super cherubin et uolauit. uolauit super pennas uentorum. Posuit tenebras latibulum suum in circuitu eius tabernaculum eius. tenebrosas aquas in nubibus aeris. Pre fulgore in conspectu eius nubes transierunt. grando et carbones ignis. Intonuit de celis dominus. et altissimus dedit uocem suam. grando et carbones ignis. Et emisit sagittas suas et dissipauit eos. fulgura multiplicauit et conturbauit eos. Et apparuerunt effusiones aquarum. et reuelata sunt fundamenta orbis terre. Ab increpatione tua domine. ab inspiratione spiritus furoris tui. Misit de alto et accepit me. et extraxit me de aquis multis. Liberauit me de inimicis meis potentissimis. et de his qui oderunt me. quoniam robustiores me erant. Preuenerunt me in die afflictionis mee. et factus est dominus firmamentum meum. Et eduxit me in latitudinem. liberauit me quoniam placui ei. Retribuet mihi dominus secundum iusticiam meam. et secundum munditiam manuum mearum reddet mihi. Quia custodiui uias domini. nec impie egi a deo meo. Omnia enim iudicia eius in conspectu meo. et precepta eius non amoui a me. Et fui immaculatus cum eo. et custodiui me ab iniquitate mea. Et retribuet mihi dominus secundum iusticiam meam. et secundum iusticiam manuum mearum in conspectu oculorum eius. Cum sancto sanctus eris. et cum uiro innocente innocenter ages. Cum electo electus eris. et cum peruerso peruerteris. Quia tu populum pauperem saluabis. et oculos excelsos humiliabis. Quia tu illuminas lucernam meam domine. deus meus illuminabis tenebras meas. In te enim curro accinctus. in deo meo transiliam murum. Deus immaculata uia eius. eloquium domini igne examinatum. scutum est omnium sperantium in se. Quis enim deus preter te domine. et quis fortis preter deum nostrum. Deus qui accingit me fortitudine. et posuit immaculatam uiam meam. Coequans pedes meos ceruis. et super excelsa stature faciens me. Docens manus meas ad prelium. et componens quasi arcum ereum brachia mea. Dedisti mihi clypeum salutis tue. et dextera tua confortauit me. et mansuetudo tua multiplicauit me. Dilatasti gressus meos subter me. et non defecerunt tali mei. Persequar inimicos meos et apprehendam. et non reuertar donec consumam eos. Cedam eos et non poterunt surgere. cadent sub pedibus meis. Accinxisti me fortitudine ad prelium. incuruabis resistentes mihi subter me. Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum. et odientes me dispersisti. Clamabunt et non erit qui saluet. ad dominum et non exaudiet eos. Delebo eos ut puluerem ante faciem uenti. ut lutum platearum proiciam eos. Saluabis me a contradictionibus populi. pones me in caput gentium. Populus quem ignoraui seruiet mihi. auditione auris obaudiet mihi. filii alieni mentientur mihi. filii alieni defluent et contrahentur in angustiis suis. Viuit dominus et benedictus deus meus. et exaltabitur deus salutis mee. Deus qui das ultiones mihi. et congregans populos subter me. Qui seruas me ab inimicis meis. et a resistentibus mihi. Eleuas me a uiro iniquo libera me. Propterea confitebor tibi in gentibus domine. et nomini tuo cantabo. Magnificanti salutes regis sui. et facienti misericordiam christo suo dauid. et semini eius usque in eternum. uictori canticum dauid.

Celi enarrant gloriam dei. et opus manuum eius annunciat firmamentum. Dies diei eructat uerbum. et nox nocti indicat scientiam. Non est sermo et non sunt uerba. quibus non audiantur uoces eorum. In omnem terram exiuit sonus eorum. et in fines orbis uerba eorum. Soli posuit tabernaculum in eis. Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo. exultauit ut fortis ad currendam uiam. A summitate celi egressus eius. et cursus eius usque ad summitatem illius. nec est qui se abscondat a calore eius. Lex domini immaculata conuertens animas. testimonium domini fidele sapientiam prestans paruulis. Precepta domini recta. letificantia corda. Mandatum domini lucidum illuminans oculos. Timor domini mundus perseuerans in seculum. iudicia domini uera iustificata in semet ipsis. Desiderabilia super aurum et lapidem preciosum multum. et dulciora super mel et fauum redundantem. Vnde et seruus tuus docebitur ea. in custodiendis eis fructus multus. Errores quis intelligit. ab occultis munda me. A superbis quoque libera seruum tuum. si non fuerint dominati mei. tunc immaculatus ero. et mundabor a delicto maximo. Sint placentes sermones oris mei. et meditatio cordis mei in conspectu tuo. domine fortitudo mea et redemptor meus. uictori canticum dauid.

Exaudiat te dominus in die tribulationis. protegat te nomen dei iacob. Mittat tibi auxilium de sancto. et de syon roboret te. Memor sit omnis sacrificii tui. et holocaustum tuum pingue fiat semper. Det tibi secundum cor tuum. et omnem uoluntatem tuam impleat. Laudabimus in salutari tuo. et in nomine dei nostri ducemus choros. impleat dominus omnes petitiones tuas. Nunc scio quoniam saluabit dominus christum suum. exaudiet eum de celo sancto suo. in fortitudine salutis dextere eius. Hi in curribus et hi in equis. nos autem in nomine domini dei nostri recordabimur. Ipsi incuruati sunt et ceciderunt. nos autem surreximus et erecti sumus. Domine saluum fac regem. exaudi nos in die qua inuocauerimus te. uictori canticum dauid.

Domine in fortitudine tua letabitur rex. et in salutari tuo exultabit uehementer. Desiderium cordis eius dedisti ei. et uoluntatem labiorum eius non fraudasti eum semper. Quoniam preuenies eum benedictionibus bonitatis. pones in capite eius coronam de lapide precioso. Vitam petiuit et dedisti ei. longitudinem dierum in seculum et in eternum. Magna gloria eius in salutari tuo. gloriam et decorem impones super eum. Pones eum in benedictione sempiternam. et exhilarabis leticia apud uultum tuum. Quia rex confidet in domino. et in misericordia excelsi non decipietur. Inueniet manus tua omnes inimicos tuos. et dextera tua inueniet odientes te. Pones eos ut clybanum ignis in tempore uultus tui. Dominus in furore suo precipitabit eos. et deuorabit eos ignis. Fructum eorum de terra perdes. et semen eorum a filiis hominum. Quia intenderunt aduersum te malum. cogitauerunt scelus quod non potuerunt. Quia pones eos humerum. funes tuos firmabis. firmabis contra facies eorum. Exaltare domine in fortitudine tua. cantabimus et psallemus uirtutes tuas. pro ceruo matutino canticum dauid.

Deus deus meus quare dereliquisti me. longe a salute mea uerba rugitus mei. Deus meus clamabo per diem et non exaudies. et nocte et non est silentium mihi. Et tu sanctus habitator laus israhel. In te confisi sunt patres nostri. confisi sunt et saluasti eos. Ad te clamauerunt et salui facti sunt. in te confisi sunt et non sunt confusi. Ego autem sum uermis et non homo. obprobrium hominum et despectio plebis. Omnes uidentes me subsannabant me. dimittebant labium mouebant caput. Confuge ad dominum saluet eum. liberet eum quoniam uult eum. Tu autem propugnator meus ex utero. fiducia mea ab uberibus matris mee. In te proiectus sum ex uulua. de uentre matris mee deus meus es tu. Ne longe facias a me. quoniam tribulatio proxima est. quoniam non est adiutor. Circumdederunt me uituli multi. tauri pingues uallauerunt me. Aperuerunt super me os suum. sicut leo capiens et rugiens. Sicut aqua effusus sum. et separata sunt omnia ossa mea. Factum est cor meum sicut cera liquescens. in medio uentris mei. Aruit uelut testa fortitudo mea. et lingua mea adhesit faucibus meis. et in puluerem mortis deduxisti me. Circumdederunt me uenatores. consilium pessimorum uallauit me. Vinxerunt manus meas et pedes meos. dinumeraui omnia ossa mea. que ipsi respicientes uiderunt me. Diuiserunt uestimenta sibi. et super uestimentum meum miserunt sortem. Tu autem domine ne longe facias. fortitudo mea in auxilium meum festina. Erue a gladio animam meam. et de manu canis solitariam meam. Salua me ex ore leonis. et de cornibus unicornium exaudi me. Narrabo nomen tuum fratribus meis. in medio ecclesie laudabo te. Qui timetis dominum laudate eum. omne semen iacob glorificate eum. et metuat eum uniuersum semen israhel. Quoniam non despexit neque contempsit modestiam pauperis. et cum clamaret ad eum exaudiuit. Comedent mites et saturabuntur. laudabunt dominum querentes eum. uiuet cor uestrum in sempiternum. Recordabuntur et conuertentur ad dominum. uniuersi fines terre. et adorabunt coram te uniuerse nationes gentium. Quia domini est regnum. et dominabitur gentium. Comederunt et adorauerunt omnes pingues terre. ante faciem eius curuabunt genu suum. omnes qui descendunt in puluerem. et anima eius non uiuet. Et semen seruiet ei. narrabitur domino generatio seculi. Venient et annunciabunt iusticiam eius populo qui nascetur quem fecit dominus. canticum dauid.

Dominus pascet me et nichil michi deerit. et in loco herbarum ibi me collocabit. super aquas refectionis enutriuit me. Animam meam refecit duxit me per semitas iusticie propter nomen suum. Sed et si ambulauero in ualle mortis. non timebo malum quoniam tu mecum es. uirga tua et baculus tuus ipsa consolabuntur me. Pones coram me mensam. ex aduerso hostium meorum. Impinguasti oleo caput meum. et calix meus inebrians. Sed et benignitas et misericordia subsequentur me. omnibus diebus uite mee. Et habitabo in domo domini in longitudine dierum. canticum dauid.

Domini est terra et plenitudo eius. orbis et habitatores eius. Quia ipse super maria fundauit eum. et super flumina stabiliuit eum. Quis ascendet in montem domini. et quis stabit in monte sancto eius. Innocens manibus et mundo corde. qui non exaltauit frustra animam suam. et non iurauit dolose. Accipiet benedictionem a domino. et iusticiam a deo salutari suo. Hec generatio querentium dominum. querentium faciem tuam iacob semper. Leuate porte capita uestra. et erigimini ianue sempiterne. et ingredietur rex glorie. Quis est iste rex glorie. dominus fortis et potens. dominus potens in prelio. Leuate porte capita uestra. et erigite ianue sempiterne. et ingredietur rex glorie. Quis est iste rex glorie. dominus exercituum ipse est rex glorie semper. canticum dauid.

Alef Ad te domine leuaui animam meam. Beth deus meus in te fisus sum. non confundar. nec letentur inimici mei. Sed et uniuersi qui sperant in te non confundentur. confundentur qui inique gerunt frustra. Vias tuas domine ostende mihi. et semitas tuas doce me. Gimel Deduc me in ueritate tua et doce me. Delech quia tu es deus saluator meus. te expectaui tota die. He Recordare miserationum tuarum domine. et misericordiarum tuarum que a sempiterno sunt. Vau Peccatorum adolescentie mee et scelerum meorum ne memineris. secundum misericordiam tuam recordare mei propter bonitatem tuam domine. Zayn Bonus et rectus dominus. propterea docebit peccatores in uia. Heth Deducet mansuetos in iudicio. et docebit modestos uiam suam. Thet Omnes semite domini misericordia et ueritas. his qui seruant pactum eius et testificationem eius. Iod Propter nomen tuum domine propiciare iniquitati mee. quia grandis est. Caph Quis est iste uir timens dominum. quem docebit in uia quam elegerit. Lamed Anima eius in bono morabitur. et semen eius hereditabit terram. Mem Secretum domini timentibus eum. et pactum suum ostendit eis. Nun Oculi mei semper ad dominum. quia ipse educet de rete pedes meos. Samech Respice in me et miserere mei. quia solus et pauper sum ego. Ayn Tribulationes cordis mei multiplicate sunt. de angustiis meis erue me. Res Vide afflictionem meam et laborem meum. et porta omnia peccata mea. Sin Vide inimicos meos quia multiplicati sunt. et odio iniquo oderunt me. Tau Custodi animam meam et libera me. non confundar quia speraui in te. Simplicitas et equitas seruabunt me. quia expectaui te. Redime deus israhel ex omnibus angustiis suis. canticum dauid.

Iudica me deus quoniam ego in simplicitate mea ambulaui. et in domino confidens non deficiam. Proba me domine et tempta me. ure renes meos et cor meum. Quia misericordia tua in conspectu oculorum meorum est. et ambulabo in ueritate tua. Non sedi cum uiris uanitatis. et cum superbis non ingrediar. Odiui ecclesiam pessimorum. et cum impiis non sedebo. Lauabo in innocentia manus meas. et circuibo altare tuum domine. Vt clara uoce predicem laudem. et narrem omnia mirabilia tua. Domine dilexi habitaculum domus tue. et locum tabernaculi glorie tue. Non auferas cum peccatoribus animam meam. cum uiris sanguinum uitam meam. In quorum manibus iniquitates sunt. dextera eorum repleta est muneribus. Ego autem in simplicitate mea gradiar. redime me et miserere mei. Pes meus stetit in recto. in ecclesiis benedicam domino. canticum dauid.

Dominus lux mea et salutare meum. quem timebo. Dominus fortitudo uite mee. quem formidabo. Dum appropinquarent michi maligni. ut comederent carnem meam. Hostes mei et inimici mei. ipsi impegerunt et ceciderunt. Si steterint aduersum me castra. non timebit cor meum. Si surrexerit contra me bellum. in hoc ego confidam. Vnum petii a domino hoc requiram. ut inhabitem in domo domini omnibus diebus uite mee. Vt uideam pulchritudinem domini. et attendam templum eius. Abscondet enim me in umbra sua. in die pessima. abscondet me in secreto tabernaculi sui. in petra exaltabit me. Tunc quoque exaltabit caput meum super inimicos meos qui sunt in circuitu meo. Et immolabo in tabernaculo eius hostias iubili. cantabo et psallam domino. Audi domine uocem meam inuocantis. miserere mei et exaudi me. Tibi dixit cor meum quesiuit uultus meus. faciem tuam domine requiram. Ne abscondas faciem tuam a me. ne declines a seruo tuo in furore tuo. Auxilium meum fuisti ne derelinquas me. et ne derelinquas me deus saluator meus. Pater enim meus et mater mea dereliquerunt. dominus autem collegit me. Ostende mihi domine uiam tuam. et deduc me in semita recta propter insidiatores meos. Ne tradas me domine anime tribulantium me. quoniam surrexerunt contra me testes falsi et apertum mendacium. Ego autem credo quod uideam bona domini. in terra uiuentium. Expecta dominum et confortare. et roboretur cor tuum et sustine dominum. canticum dauid.

Ad te domine fortis meus. ne obsurdescas mihi. Ne forte taceas a me et comparer his qui descendunt in lacum. Audi domine deprecationem meam dum clamauero ad te. cum leuauero manus meas ad oraculum sanctum tuum. Ne tradas me cum impiis et cum operantibus iniquitatem. qui loquuntur pacem cum amicis suis. et est malum in corde eorum. Da eis secundum opus suum. et secundum malam adinuentionem suarum. Iuxta opus manuum suarum da eis. redde retributionem suam illis. Quoniam non intellexerunt in opera domini et op

83.

manuum eius. destrues eos & non edificabis. Benedictus deus. quia audiuit
uocem deprecationis meę. Dominus fortitudo mea & scutum meum. in ipso
confisum est cor meum. & adiutus sum. Et refloruit caro mea. et ex uoluntate mea confitebor illi. Dominus fortitudo plebis suę, et protector salvationum christi sui est. Salvum fac populum tuum & benedic hereditati tuę, & rege eos. (sic: "habui adiutorium. Gauisum est cor meum. et in cantico")

manuum eius. destrues eos & non edificabis. Benedictus deus. quia audiuit
uocem deprecationis meę. Dominus fortitudo mea & scutum meum. in ipso
confisum est cor meum. & habui adiutorium. Gauisum est cor meum. et in cantico
meo confitebor illi. Dominus fortitudo mea & robur meum. salutarium christi
sui est. Salua populum tuum & benedic hereditati tuę. & pasce eos & salua
eos usque in sempiternum. canticum dauid.

Afferte domino filios arietum. afferte domino gloriam & imperium. Afferte
domino gloriam nomini eius. adorate dominum in decore sancto. Vox domini super
aquas deus glorię intonuit. dominus super aquas multas. Vox domini in for-
titudine. uox domini in decore. Vox domini confringentis cedros. & con-
fringet dominus cedros libani. Et dissipabit eos quasi uitulum libani. &
sarion quasi filius rinocerotis. Vox domini diuidens flammam ignis. uox
domini parturire faciens desertum. parturire faciet dominus desertum cades.
Vox domini obstetricans ceruis. & reuelans saltus. in templo eius omnis loquetur
gloriam. Dominus diluuium inhabitat. & sedebit dominus rex in ęternum. Dominus
fortitudinem populo suo dabit. dominus benedicet populum suum in pace. psalmus

Exaltabo te domine quoniam saluasti me. & non delectasti ... cantici pro dedicatione domus dauid.
(inimi)castis inimicos meos super me. Domine deus meus. clamaui ad te & sanasti me.
Domine eduxisti de inferno animam meam. uiuificasti me ne descenderem in
lacum. Cantate domino sancti eius. & confitemini memorię sanctitatis eius.
Quoniam ad momentum est ira eius. & uita in repropitiatione eius. Ad uesperum
commorabitur fletus. & in matutino laus. Ego autem dixi in habundantia mea.
non commouebor in ęternum. Domine in uoluntate tua statuisti. non timebo
fortitudine. abscondisti faciem tuam. & factus sum conturbatus. Ad te domine
clamabo. & ad dominum meum deprecabor. Quę est utilitas in sanguine meo.
dum descendo in corruptionem. Numquid confitebitur tibi puluis. aut ad-
nuntiabit ueritatem tuam. Audi domine & miserere mei. domine esto ad-
iutor meus. Conuertisti planctum meum in gaudium mihi. soluisti saccum meum et
accinxisti me letitia. Vt laudet te gloria mea & non taceat. domine deus meus in
sempiternum confitebor tibi. uictori canticum dauid.

xxx. In te domine speraui non confundar in ęternum. in iustitia tua salua me. Inclina
ad me aurem tuam & salua me. Esto mihi in lapidem fortissimum & in domum
munitam ut salues me. Quia petra mea & munitio mea tu es. & propter nomen
tuum dux mihi eris & enutries me. Et educes me de rete quod absconderunt mihi.
quia tu fortitudo mea es. In manu tua commendabo spiritum meum. redemisti
me domine deus ueritatis. Odisti custodientes uanitates frustra. ego autem in
domino confisus sum. Exultabo & letabor in misericordia tua. quia ui-
disti afflictionem meam. cognouisti tribulationes animę meę. Miserere mei
domine quoniam tribulor. caligauit in furore oculus meus. anima mea et uenter meus.
Quia consumpta est in merore uita mea. & anni mei in gemitu. Infirmata
est in iniquitate fortitudo mea. & ossa mea conturbata sunt. Apud omnes ho-
stes meos factus sum obprobrium & uicinis meis nimis. & timor notis
meis qui uidebant me in plateis fugiebant a me. Obliuioni traditus sum
quasi mortuus a corde. factus sum sicut uas perditum. Audiui enim obpro-
brium multorum congregationes in circuitu. Vt iniret consilium aduersum
me. & ut auferrent animam meam cogitauerunt. Ego autem in te speraui domine.
dixi deus meus es tu in manibus tuis tempora mea. libera me de manu inimicorum
meorum & persequentium me. Illumina faciem tuam super seruum tuum. salua me
in misericordia tua. Domine non confundar quoniam inuocaui te. confundantur impii
taceant in inferno. Muta fiant labia mendacii. quę loquuntur contra iustum
iniqua. in superbia & despectione. Quam multa est bonitas tua. quam abs-
condisti timentibus te. operatus es sperantibus in te in conspectu filiorum hominum.
Abscondes eos in protectione uultus tui a duritia uiri. abscondes eos in
umbra a contradictione linguarum. Benedictus deus. qui mirabilem fecit
misericordiam suam in ciuitate munita. Ego autem dixi in stupore meo. precisus
sum de conspectu oculorum eius. Ergo exaudisti uocem deprecationis
meę. cum clamarem ad te. Diligite dominum omnes sancti eius. fideles seruat
dominus & tribuit his qui satis operantur superbiam. Confortamini et robo-
retur cor uestrum omnes qui expectatis dominum. canticum dauid.

Beatus cui dimissa est impietas. & absconditum est peccatum. Beatus homo
cui non imputabit dominus iniquitatem. nec est in spiritu eius dolus. Quia
tacui adtriuerunt ossa mea. in rugitu meo tota die. Die enim et nocte
grauatur super me manus tua. uersatus sum in miseria mea cum exardes-
ceret estus grauiter. Peccatum meum notum facio tibi. & iniquitatem meam
non abscondi. Dixi confitebor scelus meum domino. & tu dimisisti iniqui-
tatem peccati mei semper. Pro hac orabit omnis sanctus ad te. in tempore quo inue-
neris. Et cum inundauerint aquę multę. ad illum non accedant. Tu es
protectio mea ab hoste custodies me. laus mea saluans circumdans me semper.
Docebo te & monstrabo tibi uiam per quam ambules. cogitabo de te
oculo meo. Nolite fieri sicut equus & mulus. in quibus non est intellegen-
tia. In chamo & freno maxillas eorum constringe. qui non accedunt ad te.
Multi dolores impii. confidentem in domino misericordia circumdabit.
Letamini in domino & exultate iusti. laudate omnes recti corde. psalmus dauid.

Laudate iusti dominum. rectos decet laudatio. Confitemini domino
in cythara. in psalterio decacordo cantate ei. Cantate ei canticum nouum.
bene psallite in iubilo. Quia rectum est uerbum domini. et omne opus eius
in fide. Diligit iustitiam & iudicium. misericordia domini plena est terra.
Verbo domini cęli firmati sunt. & spiritu oris eius omnis exercitus eorum.
Congregans quasi in utre aquas maris. ponens in thesauris abyssos.
Timeat dominum omnis terra. ipsum formident uniuersi habitatores orbis.
Quia ipse dixit & factus est. ipso precipiente stetit. Dominus soluit
consilium gentium. irritas facit cogitationes populorum. Consilium
domini in ęternum stetit. cogitationes cordis eius in generatione &
generationem. Beata gens cuius dominus deus eius. populus quem elegit in
hereditatem sibi. De cęlo prospexit dominus. uidit omnes filios hominum.
De firmissimo solio suo. prospexit super omnes habitatores terrę.
Fingens pariter corda eorum. intelligens omnia opera eorum. Non saluatur rex
in multitudine exercitus. nec fortis liberabitur in multiplicatione uir-
tutis. Fallax equus ad salutem. in multitudine roboris sui non saluabit.
Ecce oculi domini super timentes eum. & expectantes misericordiam eius.
Vt eruat de morte animas eorum. uiuificet eos in fame. Anima nostra
expectabit dominum. auxilium nostrum et clypeus noster est. In ipso enim le-
tabitur cor nostrum. quia in nomine sancto eius sperauimus. Sit misericordia
tua domine super nos. sicut expectauimus te. dauid quando
commutauit os suum coram abimelech. et eiecit eum & abiit.

Benedicam dominum in omni tempore. semper laus eius in ore meo. Alef
In domino laudabitur anima mea. audiant mites & letentur. Beth
Magnificate dominum mecum. et exaltemus nomen eius pariter. Gimel
Quesiui dominum & audiuit me. & ex omnibus angustiis liberauit me. deleth
Respicite ad eum & confluite. & uultus uestri non confundentur. he
Hic pauper clamauit & dominus exaudiuit. & de omnibus tribulationibus zay
saluabit eum. Circumdat angelus domini in gyro timentes eum. & heth
eruet eos. Gustate & uidete quoniam bonus dominus. beatus uir qui sperat in eo. Teth
Timete dominum sancti eius. quoniam non est inopia timentibus eum. ioth
Diuites indiguerunt & esurierunt. querentibus autem dominum non deerit omne caf
Lamech bonum. Venite filii audite me. timorem domini docebo uos. Quis est uir mem

qui uult uitam. diligens dies uidere bonos. Custodi linguam tuam a malo num
& labia tua ne loquantur dolum. Recede a malo & fac bonum. quere pa- Samech
cem & persequere eam. Oculi domini ad iustos. & aures eius ad clamorem eorum. am
Vultus autem domini super facientes mala. ut perdat de terra memoriam eorum. fe
Clamauerunt iusti & dominus exaudiuit. & ex omnibus tribulationibus Sade
eorum liberauit eos. Iuxta est dominus contritis corde. & confractos spiritu cof
saluabit. Multę tribulationes iusti. & ex omnibus illis liberauit eum Res
dominus. Custodit dominus omnia ossa eius. unum ex his non confrin- Sun
getur. Interficiet impium malitia. & odientes iustum culpabuntur. Redimet tau
dominus animas seruorum suorum. & non peccabunt sperantes in eo. canticum dauid.

Iudica domine aduersarios meos. pugna contra inpugnantes me. Appre-
hende scutum & clypeum. & surge in adiutorium mihi. Et euagina gladium
& preoccupa ex aduerso sequentes me. dic animę meę salus tua ego sum.
Confundantur & reuereantur qui querunt animam meam. conuertantur re-
trorsum & confundantur qui cogitant malum mihi. Fiant sicut puluis ante faciem
uenti. & angelus domini impellat. Fiat uia eorum tenebrę & lubricum. et angelus
domini persequatur eos. Quia frustra absconderunt mihi insidias retis sui. sine causa
foderunt foueam animę meę. Veniat ei calamitas quam ignorat. & rete suum
quod abscondit comprehendat eum. & cadat in laqueum. Anima autem mea ex-
ultabit in domino. & letabitur in salute sua. Omnia ossa mea dicent. domine quis
similis tui. eripiens inopem a ualidiore & pauperem ac mendicum a uiolento.
Surgentes testes iniqui. quę nesciebam interrogabant me. Sed dabant mihi
mala pro bonis. sterilitatem animę meę. Ego autem cum infirmarer. ab eis
induebar cilicio. humiliabam in ieiunio animam meam. & oratio mea in sinu
meo reuertebatur. Quasi ad amicum. quasi ad fratrem meum sic ambulabam. quasi
lugens matrem tristis sic incuruabar. Et in infirmitate mea letabantur & con-
gregabantur. collecti sunt aduersum me percutientes. & nesciebam scindentes &
non tacentes. In simulatione uerborum fictorum. frendebant contra me dentibus
suis. Domine quamdiu uidebis conuerte animam meam a calamitatibus suis a leonibus
solitariam meam. Confitebor tibi in ecclesia grandi. in populo forti laudabo te.
Non letentur super me inimici mei mendaces. odientes frustra conniuentes oculo.
Non enim pacem loquuntur. sed in rapina terrę uerba fraudulenta concinnant.
Et dilatauerunt super me os suum. dixerunt uah uah uidit oculus noster. Vidi-
sti domine ne taceas. domine ne elongeris a me. Consurge & uigila in iudi-
cio meo. deus meus & dominus in causa mea. Iudica me secundum iustitiam meam domine
deus meus. ne insultent mihi. Ne dicant in corde suo uah uah animę nostrę. nec dicant
absorbuimus eum. Confundantur & reuereantur pariter. qui letantur in afflic-
tione mea. Induantur confusione & uerecundia. qui magnificantur super me.
Laudent & letentur qui uolunt iustitiam meam. & dicant semper magnificetur do-
minus qui uolunt pacem serui eius. Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam
tota die laudem tuam. uictori sermo domini dauid.

Dixit scelus impii in medio cordis eius. non est timor dei ante oculos eius.
Quoniam dolose egit aduersus eum in oculis eius. ut inueniret iniquitatem
suam ad odiendum. Verba oris eius iniquitas & dolus. cessauit intelle-
gere ut bene faceret. Iniquitatem cogitat in cubili suo. stabit in uia non bona. ma-
lum non abiecit. Domine in cęlo misericordia tua. fides tua usque ad nubes. Iusti-
tia tua quasi montes. iudicium tuum abyssus multa. homines et iumenta
saluos facies domine. Quam preciosa misericordia tua deus. & filii adam in umbra
alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur de pinguedine domus tuę. & tor-
rente deliciarum tuarum potabis eos. Quoniam apud te est fons uitę. et in lumi-
ne tuo uidebimus lumen. Protrahe misericordiam tuam scientibus te. & iustitiam
tuam rectis corde. Non ueniat mihi pes superbię. & manus impiorum non me
moueat. Ibi ceciderunt operantes iniquitatem. expulsi sunt nec poterunt surgere.

Noli contendere cum malignis. canticum dauid. Alef
neque emuleris facientes iniquitatem. Quoniam sicut herba cito conte- Beth
rentur & sicut holus uiride marcescent. Spera in domino & fac bonum. per Gimel
regrinare in terra. & pascere fide. Delectare in domino. & dabit tibi pe- deleth
ticiones cordis tui. Solue super dominum uiam tuam. & confide in eo. et ipse he
faciet. Et educet sicut lumen iustitiam tuam. & iudicium tuum sicut meridie. uau
Tace domino expecta eum noli contendere aduersum eum qui prosperatur zay
in uia sua aduersum uirum qui facit quę cogitat. Dimitte iram & derelinque heth
furorem. noli contendere ut malum facias. Quoniam qui malefaciunt teth
interibunt. expectantes autem dominum ipsi hereditabunt terram. Adhuc enim modi- caf
cum & non erit impius. & cogitabis de loco eius & non subsistet. Mites Lamech
autem hereditabunt terram. & delectabuntur in multitudine pacis. Cogitat impius mem
de iusto. & frendet aduersus eum dentibus suis. Dominus deridebit eum. num
quia uidet quod ueniet dies eius. Gladium euaginauerunt impii. tetenderunt Samech
arcum suum ut deiciant egenum & pauperem. & interficiant rectos in uia.
Gladii eorum ingrediantur in corda eorum. & arcus eorum confringantur. Melius paruum am. fe
iusto. quam diuitię peccatorum multę. Quia brachia impiorum confringentur. Sade
sublentat autem iustos dominus. Nouit dominus dies immaculatorum. et hereditas cof
eorum ęterna erit. Non confundentur in tempore malo. & in diebus famis satura- Res
buntur. Quia impii peribunt. & inimici domini gloriantes ut monocerotes con-
sumentur. sicut fumus consumentur. Fenerat impius & non reddet. iustus
autem donat & tribuit. Quia qui benedicti fuerint a deo hereditabunt terram
& qui maledicti interibunt. A domino gressus uiri firmantur. et uiam eius uolet.
Cum ceciderit non allidetur. quia dominus sustentat manum eius. Puer fui et de-
senui. & non uidi iustum derelictum. nec semen eius querens panem.
Tota die donat & commodat. & semen eius in benedictione. Recede
a malo & fac bonum. & habitat in sempiternum. Quia dominus diligit iu-
dicium & non derelinquet sanctos suos in ęternum custoditi sunt. & semen im-
piorum peribit. Iusti hereditabunt terram. & inhabitabunt in seculum super eam. Os
iusti meditabitur sapientiam. & lingua eius loquetur iudicium. Lex dei eius
in corde ipsius. non deficient gressus eius. Considerat impius iustum. et querit
ut occidat eum. Dominus non derelinquet eum in manus eius. & non condem-
pnabit eum cum iudicatur. Expecta dominum & custodi uiam eius & exaltabit
te ut possideas terram cum interierint impii uidebis. Vidi impium robustum
& fortissimum sicut indigenam uirentem. Et transiui & ecce non erat. et quesiui
eum & non est inuentus. Custodi simplicitatem & uide rectum. quia erit noui-
ssimum uiro pax. Preuaricatores autem interibunt pariter. & nouissimum impiorum
peribit. Salus iustorum a domino. fortitudo eorum in tempore tribulationis.
Et auxiliabitur eis dominus. & saluabit eos. & eripiet eos ab impiis &
saluabit eos. quia sperauerunt in eo. canticum dauid in commemorationem.

Domine ne in ira tua arguas me. neque in furore tuo corripias me. Quia sa-
gittę tuę infixę sunt mihi. & descendit super me manus tua. Non est sanitas in carne
mea a facie indignationis tuę. non est pax ossibus meis. a facie peccati mei.
Quia iniquitates meę transierunt super caput meum. quasi onus graue ag-
grauatę sunt. Computruerunt & tabuerunt cicatrices meę. a facie insipien-
tię meę. Afflictus sum & curuatus sum nimis. tota die merens ambu-
labam. Quia lumbi mei repleti sunt ignominia. & non est sanitas in
carne mea. Et uigilaui & afflictus sum nimis. rugiebam a gemitu cordis
mei. Domine in conspectu tuo omne desiderium meum. & gemitus
meus a te non est absconditus. Cor meum fluctuans dereliquit me fortitudo
mea. & lux oculorum meorum. ipsa non est mecum. Karissimi mei et amici mei.
quasi contra lepram meam steterunt. & uicini mei longe steterunt.
Et irruebant querentes animam meam. & inuestigantes mala mihi loquebantur.

insidias & dolos tota die meditabantur. Ego autem quasi surdus non audiebam, & quasi mutus non aperiens os suum. Et eram quasi homo non audiens, nec habens in ore suo redargutiones. Te enim domine expectabam, tu exaudies domine deus meus. Quia dixi ne forte insultent mihi, & cum nutaverint pedes mei super me magnificentur. Quia ego ad plagas paratus sum, & dolor meus contra me est semper. Quia iniquitatem meam annuncio, et contristor pro peccato meo. Inimici autem mei viventes confortati sunt, & multiplicati sunt odientes me mendaciter. Et qui reddunt malum pro bono adversabantur mihi, quia sequebar bonum. Non derelinquas me domine deus meus, ne elongeris a me. Festina in auxilium meum, domine deus salutis meae. pro victoria

Idithun canticum david.

Dixi custodiam vias meas, ne peccem in lingua mea. Custodiam os meum silentio, donec est impius contra me. Obmutui silentio, tacui de bono, & dolor meus conturbatus est. Incaluit cor meum in medio mei, in meditatione mea incensus sum igne: locutus sum in lingua mea. Ostende mihi finem meum, & mensuram dierum meorum quae sit, ut sciam quid mihi desit. Ecce breves posuisti dies meos, & vita mea quasi non sit in conspectu tuo. omnia enim vanitas omnis homo subsistens. Tantum in ymagine ambulat homo, tantum frustra conturbatur. congregat & ignorat cui dimittat ea. Nunc ergo quid expecto domine? prestolatio mea tu es. Ab omnibus iniquitatibus meis libera me. obprobrium stulto ne ponas me. Obmutui & non aperui os meum quia tu fecisti. Tolle a me plagas tuas. a contentione manus tuae ego consumptus sum. In increpationibus pro iniquitate corripuisti virum, et posuisti quasi tineam desiderabilia eius. verumtamen vanitas omnis homo. Audi orationem meam domine, & clamorem meum. exaudi lacrimam; advena ego sum apud te & peregrinus sicut omnes patres mei. Parce mihi ut rideam antequam vadam & non subsistam.

Expectans expectavi dominum. pro victoria david canticum.

& inclinavit se ad me & audivit clamorem meum. Et eduxit me de lacu sonitus, de luto caeni, & statuit supra petram pedes meos. stabilivit gressus meos, et dedit in ore meo canticum novum. laudem deo nostro. videbunt multi et timebunt & sperabunt in domino. Beatus vir qui posuit dominum confidentiam suam & non est aversus ad superbias pompasque mendacii. Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua, & cogitationes tuas pro nobis. Non invenitur ordo tuus. coram te si narrare voluero & numerare plura sunt quam ut narrari queant. Victimam & oblationem non indigeres; aures fodisti mihi, holocaustum etiam pro peccato non petisti. Tunc dixi ecce venio in volumine libri scriptum est de me. Ut facerem tibi placitum tibi deus meus volui & legem tuam in medio ventris mei. Annunciavi iustitiam tuam in ecclesia multa, ecce labia mea non prohibebo domine tu nosti. Iustitiam tuam non abscondi in medio cordis mei. fidem tuam & salutare tuum dixi, non abscondi misericordiam tuam & veritatem tuam in ecclesia multa. Tu autem domine non prohibebis misericordias tuas a me. misericordia tua & veritas tua iugiter servabunt me. Circumdederunt enim me mala quorum non est numerus. comprehenderunt me iniquitates meae & non potui videre. Plures factae sunt quam capilli capitis mei, & cor meum dereliquit me. Placeat tibi domine ut liberes me: domine ad adiuvandum me festina. Confundantur & revereantur simul quaerentes animam meam ut auferant eam. Convertantur retrorsum & confundantur qui volunt mihi mala. Ferant post confusionem suam, qui dicunt mihi vah vah. Gaudeant & letentur in te qui quaerunt te. Dicant semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuum. Ego autem sum egenus & pauper. dominus sollicitus erit pro me. Auxilium meum & salutare meum, tu deus ne moreris. pro victoria canticum david.

Beatus qui cogitat de paupere. in die mala liberabit eum dominus. Dominus custodiet eum & vivificet eum, & beatus erit in terra. & non tradet eum animae inimicorum suorum. Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis. totum stratum eius vertisti in egrotatione sua. Ego dixi domine miserere mei. sana animam meam quia peccavi tibi. Inimici loquentur mala michi, quando morietur & peribit nomen eius. Et si venerit ut videat vana loquetur cor eius. congregavit iniquitatem sibi, & egrediens foras detrahet. Simul adversum me murmurabunt omnes odientes me. cogitabant contra me malum mihi. Verbum diaboli infundebatur sibi. qui dormit non addet ut resurgat. Sed homo pacificus meus, in quo habui fiduciam qui manducavit panem meum levavit contra me plantam. Tu autem domine miserere mei, & leva me, & reddam eis. In hoc cognovi quod velis me. quia non insultabit inimicus meus mihi. Ego autem in simplicitate mea adiuvisti me, & stare me fecisti ante faciem tuam in perpetuum. Benedictus dominus deus israhel a seculo & usque in seculum amen amen. pro victoria doctissimi filiorum chore.

Sicut areola praeparata ad irrigationes aquarum, sic anima mea praeparata est ad te deus. Sitivit anima mea ad deum fortem viventem: quando veniam et apparebo ante faciem dei. Fuerunt michi lacrimae meae panes per diem et noctem cum diceretur michi tota die ubi est deus tuus. Horum recordatus sum et effudi in me animam meam. quia veniam ad umbraculum. Tacebo usque ad domum dei in voce laudis & confessionis multitudinis festa celebrantis. Quare incurvaris anima mea, expecta dominum quia adhuc confitebor ei salutaribus vultus eius. Deus meus in me ipso anima mea incurvatur. propterea recordabor tui de terra iordanis & hermoniis de monte minimo. Abyssus abyssum invocat de voce cataractarum tuarum. omnes gurgites tui & fluctus tui super me transierunt. Per diem mandavit dominus misericordiam suam, & in nocte canticum eius. mecum oratio deo vitae meae. Dicam deo petra mea, quare oblitus es mei, quare tristis incedo affligente inimico. Dum me interficerent in ossibus meis exprobraverunt mihi hostes mei dicentes ad me tota die ubi est deus tuus. Quare incurvaris anima mea, aut quare conturbas me? expecta dominum quoniam adhuc confitebor ei. salutaribus vultus mei & deo meo. canticum david.

Iudica me deus & discerne causam meam de gente non sancta. a viro iniquo & doloso salva me. Tu enim deus fortitudo mea quare proiecisti me? quare tristis incedo affligente me inimico. Mitte lucem tuam & veritatem tuam, ipsa deducent me & introducent ad montem sanctum tuum & ad tabernacula tua. Et introibo ad altare dei, ad deum letitiae & exultationis meae, & confitebor tibi in cythara deus deus meus. Quare incurvaris anima mea, & quare conturbas me? expecta dominum quoniam adhuc confitebor ei salutaribus vultus mei & deo meo. pro victoria filiorum chore eruditionis.

Deus auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis, opus quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis. Tu manu tua gentes delesti & plantasti eos. afflixisti populos & emisisti eos. Non enim in gladio suo possederunt terram, neque brachium eorum salvabit eos. Sed dextera tua & brachium tuum & lux vultus tui, quia placuisti eis. Tu es ipse rex meus deus meus, praecipe pro salutibus iacob. In te hostes nostros ventilabimus, in nomine tuo conculcabimus adversarios nostros. Non enim in arcu meo confidam, neque gladius meus salvabit me. Quia salvasti nos de hostibus nostris, & eos qui oderunt nos confudisti. In deo laudabimur tota die, & in nomine tuo confitebimur in aeternum semper. Verumtamen tu confudisti & proiecisti nos, & non egredieris deus in exercitibus nostris. Vertisti terga nostra hosti, & qui oderunt nos diripiebant sibi. Dedisti nos tamquam gregem ad vorandum, & in gentibus dispersisti nos. Vendidisti populum tuum sine pretio, nec grandis fuit commutatio eorum. Posuisti nos obprobrium vicinis nostris, subsannationem & irrisum his qui sunt in circuitu nostro. Posuisti nos similitudinem gentibus, commotionem capitis in tribubus. Tota die confusio mea contra me: & ignominia faciei meae cooperuit me. A voce exprobrantis & blasphemantis, a facie inimici & ultoris. Omnia

haec venerunt super nos nec obliti sumus tui, nec mentiti sumus in pacto tuo. Non est reversum retro cor nostrum, nec declinaverunt gressus nostri a semita tua. Quoniam deiecisti nos in loco draconum, & operuisti nos umbra mortis. Si obliti sumus nominis dei nostri, & expandimus manus nostras ad deum alienum. Numquid non deus investigabit istud, ipse enim novit cogitationem cordis. Quoniam propter te mortificati sumus tota die, reputati sumus ut grex occisionis. Consurge quare dormitas domine, vigila quare proicis nos in sempiternum. Quare faciem tuam abscondis, oblivisceris afflictionis & tribulationis nostrae. Quoniam incurvata est in pulvere anima nostra, adhesit terrae venter noster. Surge auxiliare nobis, & redime nos propter misericordiam tuam. victoria pro liliis filiorum chore eruditionis canticum amantissimum.

Eructavit cor meum verbum bonum. dico ego opera mea regi. lingua mea stilus scribae velocis. Decore pulchrior es filiis hominum, effusa est gratia in labiis tuis. propterea benedixit te deus in aeternum. Accingere gladio tuo super femur potentissime gloria tua & decore tuo. Decore tuo ascende prospere propter verbum veritatis & mansuetudinem iustitiae. docebit te terribilia dextera tua. Sagittae tuae acutae. in corde inimicorum regis populi sub te cadent. Thronus tuus in seculum et in aeternum, sceptrum aequitatis sceptrum regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem. propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis prae participibus tuis. Myrra & stacten & cassia in cunctis vestimentis tuis. de domibus eburneis quibus laetificaverunt te. Filiae regum in honore tuo stetit coniunx in dextera tua in diademate auro. Audi filia et vide & inclina aurem tuam, & obliviscere populi tui, & domus patris tui. Et concupiscet rex decorem tuum, quia ipse est dominus deus tuus & adora eum. Et filia fortissimi in muneribus: faciem tuam deprecabuntur principes populi. Omnis gloria filiae regis intrinsecus. fasceis aureis vestita est. In scutulatis ducetur ad regem. virgines sequentur eam, amicae eius ducentur tibi. Ducentur in letitiis & exultatione. ingredientur thalamum regis. Pro patribus tuis erunt filii tibi. pones eos principes in universa terra. Propterea populi confitebuntur tibi, in seculum in aeternum. victoria filiorum chore pro iuventutibus canticum.

Deus noster spes & fortitudo. auxilium in tribulationibus invenitur valide. Ideo non timebimus cum fuerit translata terra, & concussi montes in corde maris. Sonantibus & intumescentibus gurgitibus eius, & agitatis in montibus in potentia eius semper. Fluminis divisiones eius laetificant civitatem dei, sanctum tabernaculum altissimi. Deus in medio eius non commovebitur. auxiliabitur ei deus in ipso ortu matutino. Conturbatae sunt gentes concussa sunt regna, dedit vocem suam prostrata est terra. Dominus exercituum nobiscum, protector noster deus iacob. Venite & videte opera domini, quantas posuerit solitudines in terra. Compescens bella usque ad extremum terrae: Arcum confringet & concidet hastam, plaustra comburet igni. Cessate & cognoscite quoniam ego sum deus. exaltabor in gentibus & exaltabor in terra. Dominus exercituum nobiscum, fortitudo nostra deus iacob semper. victoria filiorum chore

Omnes populi plaudite manibus: iubilate deo in voce laudis. canticum

Quoniam dominus altissimus terribilis, rex magnus super omnem terram. Subiecit populos subter nos, & tribus sub pedibus nostris. Elegit nobis hereditatem suam, gloriam iacob quam dilexit semper. Ascendit deus in iubilatione, dominus in voce bucinae. Canite deo canite, canite regi nostro canite. Quia rex omnis terrae deus, canite erudite. Regnavit deus super gentes, deus sedet super thronum sanctum suum. Principes populorum congregati sunt populus dei abraham, quia dei scuta terrae vehementer elevata sunt. canticum psalmi filiorum chore.

Magnus dominus & laudabilis nimis in civitate dei nostri in monte sancto eius. Speciosa germine gaudio universae terrae mons sion lateribus aquilonis civitatis regis magni. Deus in domibus eius agnitus est in auxiliando. Quia ecce reges congregati sunt venerunt simul. Ipsi videntes sic obstupuerunt conturbati sunt & admirati sunt. Horror possedit eos. ibi dolor quasi parturientis. In vento urente conteres naves tharsis. Sicut audivimus sic vidimus in civitate domini exercituum, in civitate dei nostri. deus fundavit eam usque in aeternum semper. Aestimavimus deus misericordiam tuam in medio templi tui. Secundum nomen tuum deus, sic & laus tua usque in extremum terrae. iustitia plena est dextera tua. Laetetur mons sion & exultent filiae iudae, propter iudicia tua. Circumdate sion & circuite eam. numerate turres eius. Ponite cor vestrum in moenibus; separate palacia eius. Ut narretis in generatione novissima. quia iste deus in seculum & in perpetuum deus noster: ipse erit dux noster in mortem. victoria filiorum chore canticum.

Audite hoc omnes populi, auribus percipite universi habitatores occidentis. Nunc filii adam cum filiis singulorum simul dives & pauper. Os meum loquetur sapientias, & meditatio cordis mei prudentias. Inclinabo ad parabolam aurem meam, aperiam in cythara enigma meum. Quare timebo in diebus malis, iniquitas calcanei mei circumdabit me. Qui confidunt in fortitudine sua, & in multitudine divitiarum suarum superbiunt. Fratrem non redimens redimet vir, nec dabit deo propitiationem pro eo. & pretium redemptionis animae eorum. Sed quiescet in seculum & vivet in aeternum. & non videbit interitum cum viderit sapientes morientes. Simul insipiens & stultus peribunt, & relinquent alienis divitias suas. Interiora sua domos suas in seculo, tabernacula sua in generatione & generatione. Et homo in honore non commorabitur, assimilabitur iumentis & conparatus est. Haec est via illorum insipientia eorum, & post eos in ore suo currentes semper. Quasi grex in inferno positi sunt mors depascet eos & subicient eos recti in matutino. & figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum. Verumtamen deus liberabit animam meam de manu inferi cum assumpserit me semper. Noli timere cum ditatus fuerit vir, cum multiplicata fuerit gloria domus eius. neque enim moriens tollet omnia, neque descendet post eum gloria eius. Quia animam suam in vita sua benedicet: laudabunt te cum bene feceris tibi. Introibit usque ad generationes patrum suorum, usque ad finem non videbunt lucem. Homo cum in honore esset non intellexit, conparatus est iumentis & silebit. canticum asaph.

Fortis deus dominus locutus est & vocavit terram, congregans a solis ortu usque ad occasum eius. De sion perfecta decore deus apparuit. Veniet deus noster & non tacebit. ignis ante eum vorabit & in circuitu eius tempestas valida. Vocavit caelum desursum, & terram ut iudicet populum suum. Congregate mihi sanctos meos, qui ferierunt pactum meum in sacrificio. Et annuntiabunt caeli iustitiam eius, quoniam deus iudex est ipse semper. Audi populus meus & loquar israhel & contestabor te deus deus tuus ego sum. Non propter victimas tuas arguam te, & holocausta tua coram me sunt semper. Non accipiam de domo tua vitulum, neque de gregibus tuis hyrcum. Mea sunt enim omnia animalia silvarum, pecudes in montibus milium. Scio omnes aves montium, & universitas agri mecum est. Si esuriero non dicam tibi: meus est enim orbis terrae & plenitudo eius. Numquid comedam carnes taurorum, aut sanguinem hyrcorum bibam? Immola deo laudem, et redde altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis, liberabo te & glorificabis me. Impio autem dixit deus quid tibi est cum narratione praeceptorum meorum, & assumis pactum meum in ore tuo. Qui odisti disciplinam & proiecisti verba mea post te. Si videbas furem consentiebas ei, & cum adulteris erat pars tua. Os tuum dimisisti ad malitiam, & lingua tua concinnavit dolum. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuae fabricabas obprobrium. Haec fecisti & tacui. existimasti fore me similem tui. arguam te & proponam ea ante oculos tuos. Intellegite hoc qui obliviscimini

83

dei, ne forte capiam et non sit qui liberet. Qui immolat confessionem glorificat me, et qui ordinat viam ostendam ei salutare dei. *Canticum david cum venisset ad eum nathan propheta quando ingressus est ad bethsabee.*

Miserere mei deus secundum misericordiam tuam, iuxta multitudinem miserationum tuarum dele iniquitates meas. Multum lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me. Quoniam iniquitates meas ego cognovi, et peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi et malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris. Ecce in iniquitate conceptus sum, et in peccato peperit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti, absconditum et archanum sapientie tue manifestasti michi. Asperges me ysopo et mundabor, lavabis me et super nivem dealbabor. Auditum michi facies gaudium et letitiam, et exultent ossa que confregisti. Absconde faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea michi deus, et spiritum stabilem renova in visceribus meis. Ne proicias me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Redde michi letitiam salutaris tui, et spiritu potenti confirma me. Docebo iniquos vias tuas, et peccatores ad te revertentur. Libera me de sanguinibus deus, deus salutis mee, laudabit lingua mea iustitiam tuam. Domine labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam. Non enim vis victimam ut feram, nec holocaustum tibi placet. Sacrificium dei spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum deus non despicies. Benefac domine in voluntate tua syon, et edificentur muri hierusalem. Tunc suscipies sacrificium iustitie oblationes et holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos. *Victori eruditio david cum venisset doec ydumeus et annuntiasset sauli dicens ei: venit david in domum achimelech.*

Quid gloriaris in malitia potens? misericordia dei tota est die. Insidias cogitat lingua tua, quasi novacula acuta faciens dolum. Dilexisti malitiam magis quam bonum, mendacium magis quam loqui iustitiam. Dilexisti omnia verba ad devorandum, lingua dolosa. Sed deus destruet te in sempiternum, terrebit et evellet te de tabernaculo tuo, et eradicabit te de terra viventium semper. Videbunt iusti et timebunt, et super eum ridebunt. Ecce vir qui non posuit deum fortitudinem suam, sed speravit in multitudine divitiarum suarum, confortatus est in insidiis suis. Ego autem sicut oliva virens in domo dei, speravi in misericordia dei in seculum et in eternum. Confitebor tibi domine in seculum quia fecisti, et expectabo nomen tuum quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum. *Victori per chorum eruditi david.*

Dixit stultus in corde suo non est deus. Corrupti sunt et abhominabiles facti sunt in iniquitate, non est qui faciat bonum. Dominus de celo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens requirens deum. Omnes aversi sunt pariter adheserunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Numquid non cognoverunt qui operantur iniquitatem, qui comedunt populum meum ut cibum panis? deum non invocaverunt. Ibi timuerunt timore ubi non erat timor. Quia deus dispersit ossa circumdantium te, confunderis quia deus proiecit eos. Quis dabit ex syon salutare israhel? cum reduxerit deus captivitatem populi sui, exultabit iacob et letabitur israhel. *Victori in psalmis eruditi david quando venerunt zifei et dixerunt saul: nonne david absconditus est apud nos.*

Deus in nomine tuo salvum me fac, et in fortitudine tua ulciscere me. Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei. Quia alieni insurrexerunt adversum me et fortes quesierunt animam meam, et non proposuerunt deum in conspectu suo semper. Ecce deus auxiliatur michi, dominus sustentans animam meam. Reddet malum insidiatoribus meis, in veritate tua disperde eos. Voluntarie sacrificabo tibi, confitebor nomini tuo domine quoniam bonum est. Quia ex omni tribulatione eripuisti me, et inimicos meos vidit oculus meus. *Victori in psalmis eruditi david.*

Exaudi deus orationem meam et ne despexeris deprecationem meam. Intende michi et exaudi me. Humiliatus sum in meditatione mea et conturbatus sum a voce inimici, a facie persequentis impii. Quoniam proiecerunt super me iniquitatem, et in furore adversabantur michi. Cor meum doluit in visceribus meis, et terrores mortis ceciderunt super me. Timor et tremor venerunt super me, et cooperuit me caligo. Et dixi: quis dabit michi pennas sicut columbe, ut volem et requiescam. Ecce procul abeam, et commorer in deserto semper. Festinabo ut salver a spiritu tempestatis et turbinis. Precipita domine divide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate. Die ac nocte circumeunt eam super muros eius. Scelus et dolor in medio eius, insidie in visceribus eius, et non recedet de plateis eius damnum et fraudulentia. Non enim inimicus exprobravit michi ut sustineam, neque is qui me oderat super me magnificatus est ut absconderer ab eo. Sed tu homo unanimis meus, dux meus et notus meus. Qui simul habuimus dulce secretum, in domo dei ambulavimus cum tremore. Veniat mors super illos et descendant in infernum viventes, quia nequitie in congregatione eorum et in medio eorum. Ego ad deum clamabo, et dominus salvabit me. Vespere mane et meridie loquar et resonabo, et exaudiet vocem meam. Redemit in pace animam meam ab appropinquantibus michi, in multitudine enim fuerunt adversum me. Exaudiet deus et humiliabit eos, qui iudex est ab initio. Non enim mutantur neque timent deum semper. Extendit manum suam ad pacifica sua, contaminavit pactum suum. Nitidius butyro os eius, pugnat autem cor illius. Molliores sermones eius oleo, cum sint lancee. Proice super dominum caritatem tuam et ipse enutriet te, non dabit in eternum fluctuationem iusto. Tu autem deus deduces eos in puteum interitus. Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos, ego autem fiduciam habebo in te. *Victori pro columba muta eo quod procul abierit david humilis et simplex quando tenuerunt eum palestini in geth.*

Miserere mei deus quia conculcavit me homo, tota die pugnans tribulavit me. Conculcaverunt me inimici mei tota die, quoniam multi pugnant contra me altissime. Quacumque die territus fuero, ego in te confidam. In deo laudabo verbum, in deo speravi, non timebo quid faciat michi caro. Tota die sermonibus me affligebant, contra me omnes cogitationes eorum in malum. Congregabantur absconditi, plantas meas observabant expectantes animam meam. Quia nullus est salus in eis, in furore populos detrahe deus. Secreta mea numerasti, pone lacrimam meam in conspectu tuo, sed non in narratione tua. Tunc convertentur inimici mei retrorsum in quacumque die invocavero te, hoc scio quia deus meus es. In deo laudabo verbum, in domino predicabo sermonem. In deo speravi non timebo quid faciat michi homo. In me sunt deus vota tua, reddam gratiarum actiones tibi. Quia liberasti animam meam de morte et pedes meos de lapsu, ut ambulem coram deo in lumine viventium. *Pro victoria ut non disperdas david humilem et simplicem quando fugit a facie saul in speluncam.*

Miserere mei deus miserere mei, quoniam in te speravit anima mea. Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeant insidie. Invocabo deum altissimum, deum ultorem meum. Mittet de celo et salvabit me, exprobravit conculcantes me iugiter. Mittet deus misericordiam suam et veritatem suam semper. Anima mea in medio leonum dormivit ferocientium. Filii hominum dentes eorum lancee et sagitte, et lingua eorum gladius acutus. Exaltare super celos deus, et in omni terra gloria tua. Rete paraverunt gressibus meis, ad incurvandam animam meam. Foderunt ante me foveam, et ceciderunt in medio eius. Paratum cor meum deus paratum cor meum, cantabo et psallam. Surge gloria mea, surge psalterium et cythara, surgam mane. Confitebor tibi in populis domine, cantabo tibi, cantabo tibi in gentibus. Quia magna usque ad celos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua. Exaltare super celos deus, et in omni terra gloria tua. *Victori ut non disperdas david humilem et simplicem.*

Si vere utique iustitiam loquimini, recta iudicate filii hominum. Etenim in corde iniquitates operamini in terra, iniquitates manus vestras appenditis. Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero, loquentes mendacium. Furor eorum sicut similitudo serpentis, sicut reguli surdi obturantis aures suas. Ut non audiat vocem murmurantium, nec incantatoris incantationes callidas. Deus excute dentes eorum ex ore ipsorum, molas leonum confringe domine. Dissolvantur quasi aque que defluunt, intendit arcum suum donec conterantur. Quasi vermis tabefactus pereant, quasi abortivum mulieris quod non vidit solem. Antequam crescant spine vestre in ramnum, quasi viventes quasi in ira tempestas rapiet eos. Letabitur iustus cum viderit ultionem, pedes suos lavabit in sanguine impii. Et dicet homo vere est fructus iusto, vere est deus iudicans in terra. *Victori ut non disperdas david humilem et simplicem quando misit saul et custodierunt domum ut occideret eum.*

Erue me de inimicis meis deus meus, et a resistentibus michi protege me. Libera me ab operantibus iniquitatem, et a viris sanguinum salva me. Quia ecce insidiati sunt anime mee, congregantur adversum me fortissimi absque iniquitate mea et absque peccato meo domine. Nequiquam et illi currunt et preparantur, surge ex adverso pro me et respice. Tu domine deus exercituum deus israhel evigila ut visites omnes gentes. Non miserearis universis qui operantur iniquitatem semper. Revertantur ad vesperam et latrent ut canes, et circumeant civitatem. Ecce loquentur in ore suo et gladius in labiis eorum, quasi nemo audiat. Tu autem domine deridebis eos, subsannabis omnes gentes. Fortitudinem meam ad te servabo, quia tu deus elevator meus. Deus misericordia mea preveniet me, deus ostendit michi per insidiatoribus meis. Ne occidas eos ne forte obliviscantur populi mei, disperge eos in fortitudine tua, et destrue eos protector meus domine. In peccato oris sui, in sermone labiorum suorum, et capiantur in superbia sua, maledictionem et mendacium narrantes. Consume in furore, consume ut non subsistant, et sciant quia deus dominabitur iacob in finibus terre semper. Et convertantur ad vesperam et latrent ut canes, et circumeant civitatem. Ipsi vagabuntur ut comedant, et cum saturati non fuerint murmurabunt. Ego autem cantabo imperium tuum, et laudabo mane misericordiam tuam. Quia factus es fortitudo mea et refugium meum in die tribulationis mee. Virtus mea tibi cantabo, quia deus adiutor meus es, fortitudo mea misericordia mea. *Victori pro liliis testimonium humilis et perfecti david ad docendum quando expugnavit syriam mesopotamie et syriam soba et reversus est ioab et percussit edom in valle salinarum xii milia.*

Deus proiecisti nos et scidisti, iratus es, convertisti nos. Commovisti terram et dirupisti eam, sana contritiones eius quoniam commota est. Ostendisti populo tuo duritiam, potasti nos vino meroris. Dedisti metuentibus te signum, ut fugerent a facie arcus. Ut liberentur amici tui, salva dextera tua et exaudi me. Deus locutus est in sancto suo, letabor et dividam sycimam, et convallem socoth dimetiar. Meus est galaad et meus est manasses, et effraym fortitudo capitis mei. Iuda legifer meus, moab olla spei mee. Super ydumeam incedam calciamento meo, in me palestina federata est. Quis deducet me ad civitatem munitam, quis deducet me usque in ydumeam? Nonne tu deus qui proiecisti nos, et non egrederis deus in exercitibus nostris? Da nobis auxilium de tribulatione, vana est salus ab homine. In deo faciemus virtutem, et ipse conculcabit tribulantes nos. *Victori in psalmis david.*

Exaudi deus laudem meam, intende orationem meam. De novissimo terre ad te clamabo, cum tristis fuerit cor meum. Dum fortis elevabitur adversum me, tu eris doctor meus. Fuisti spes mea, turris munitissima a facie inimici. Habitabo in tabernaculo tuo iugiter, sperabo in protectione alarum tuarum semper. Tu enim deus exaudisti orationem meam, dedisti hereditatem timentibus nomen tuum. Dies super dies regis adicies, annos eius donec est generatio et generatio. Sedebit semper ante faciem dei, misericordia et veritas servabunt eum. Sic cantabo nomini tuo iugiter, reddens vota mea per singulos dies. *Victori pro ydithun canticum.*

Attamen apud deum silebit anima mea, ex eo salus mea. Attamen ipse salutare meum et salus mea, fortitudo mea, non commovebor amplius. Usque quo insidiamini contra virum interficietis omnes, sicut murus inclinatus et maceria corruens. Partem enim eius cogitaverunt repellere, placuerit sibi mendacio; ore suo singuli benedicunt, et corde suo maledicunt semper. Verumtamen deo tacebit anima mea, ab ipso enim praestolatio mea. Ipse est fortitudo mea et salus mea, susceptor meus non timebo. In deo salutare meum et gloria mea, robur fortitudinis mee, salus mea in deo. Sperate in eo omni tempore populi, effundite coram eo corda vestra, deus spes nostra est semper. Verumtamen vanitas filii adam, mendacium filii viri, in stateris dolosis fraudulenter agunt simul. Nolite confidere in calumpnia et in rapina ne frustremini, divitie si fuerint ne apponatis cor. Unum locutus est deus, duo hec audivi, quia imperium dei est. Et tibi domine misericordia, tu reddes unicuique secundum opus suum. *Canticum david cum esset in deserto iuda.*

Deus fortitudo mea tu es, de luce consurgam ad te. Sitivit anima mea, desideravit te caro mea, in terra invia et consitiente absque aqua. Sic in sancto apparui tibi, ut viderem fortitudinem tuam et gloriam tuam. Melior enim est misericordia tua quam vita, labia mea laudabunt te. Sic benedicam te in vita mea, in nomine tuo levabo manus meas. Quasi adipe et pinguedine impleatur anima mea, et labiis laudantibus canet os meum. Recordans tui in cubili meo, per singulas vigilias meditabor tibi. Quia fuisti auxilium meum, et in umbra alarum tuarum laudabo. Adhesit anima mea post te, me suscepit dextera tua. Ipsi vero interficere querunt animam meam, ingrediantur in extrema terre. Congregentur in manus gladii, pars vulpium erunt. Rex autem letabitur in deo, laudabitur omnis qui iurat in eo, quia obstruetur os loquentium mendacium. *Victori canticum david.*

Audi deus vocem meam loquentis, a timore inimici serva animam meam. Absconde me a concilio malignantium, a tumultu operantium iniquitatem. Qui exacuerunt quasi gladium linguam suam, intenderunt sagittam suam verbum amarissimum. Ut sagittarent in absconditis simplicem, subito sagittabunt eum et non timebunt. Confortaverunt sibi sermonem pessimum, narraverunt ut absconderent laqueos, dixerunt quis videbit eos. Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio, cogitationibus singulorum et corde profundo. Sagittabit ergo deus iaculo repentino, inferentur plage eorum. Et corruent in semetipsos plagis suis, fugient omnes qui viderint eos. Et timebunt omnes homines, et annuntiabunt opus dei et opera eius intelligent. Letabitur iustus in domino et sperabit in eo, et exultabunt omnes recti corde. *Victori david canticum.*

Tibi silet laus deus in syon, et tibi reddetur votum. Exaudi orationem meam, donec ad te omnis caro veniat. Verba iniquitatum prevaluerunt adversum me, sceleribus nostris tu propitiaberis. Beatus quem elegeris et susceperis, habitabit in atriis tuis. Replebimur in bonis domus tue, sanctificatione templi tui. Terribilis in iustitia exaudi nos deus salutaris noster, confidentia omnium finium terre et maris longinqua. Preparans montes in virtute tua, accinctus fortitudine. Compescens sonitum maris, fremitum fluctuum eius et multitudinem eius. Et timebunt qui habitant in extremis a signis tuis, egressus matutini et vespere laudantes facies. Visita terram et irriga eam, ubertate ditata. Rivus dei plenus aqua, preparabis frumentum eorum quia sic fundasti eam. Sulcos eius inebria, multiplica fruges eius, stillis irrigata et germen eius benedic. Solvetur annus in bonitate tua, et vestigia tua rorabunt pinguedine. Pinguescent pascua deserti, et exultatione colles accingentur. Vestientur agni

[I]n greges, et valles plene erunt frumento; exultabunt et cantent.

Victori canticum David.

[I]ubilate deo omnis terra, cantate gloriam nomini eius. Date gloriam laudi eius, dicite deo quam terribile opus tuum. In multitudine fortitudinis tue mentientur tibi inimici tui. Omnis terra adoret te et cantet tibi, canat nomini tuo semper. Venite et videte opera domini, terribilia consilia super filios hominum. Convertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede, ibi letabimur in eo. Qui dominatur in fortitudine sua a seculo, oculi eius gentes aspiciunt; qui increduli sunt non exaltentur in semet ipsis semper. Benedicite populi deum, et auditam facite vocem laudis eius. Qui posuit animam nostram in vita, et non dedit in commotionem pedes nostros. Probasti enim nos deus, igne nos conflasti sicut conflatur argentum. Induxisti nos in obsidione, posuisti stridorem in dorso nostro. Imposuisti homines super capud nostrum, transivimus per ignem et aquam, et induxisti nos in refrigerium. Ingrediar domum tuam in holocaustis, reddam tibi vota mea que promiserunt labia mea, et locutum est os meum cum tribularer. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus; faciam boves cum hyrcis semper. Venite audite et narrabo omnis qui timetis deum, quanta fecit anime mee. Ipsum ore meo invocavi, et exaltavi in lingua mea. Iniquitatem si vidi in corde meo, non exaudiet dominus. Ideo exaudivit deus, et attendit vocem deprecationis mee. Benedictus deus, qui non abstulit orationem meam, et misericordiam suam a me.

Victori in psalmis canticum carminis.

[D]eus misereatur nostri et benedicat nos, illustret faciem suam super nos semper. Ut noscatur in terra via tua, in universis gentibus salus tua. Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes. Letentur et laudent gentes, quia iudicas populos in equitate, et gentium que in terra sunt ductor es semper. Confiteantur tibi populi omnes, confiteantur tibi populi omnes. Terra dedit germen suum; benedicat nobis dominus deus noster. Benedicat nobis deus, et metuant eum omnes fines terre.

Victori in psalmis David canticum.

[E]xurgat deus et dissipentur inimici eius, et fugiant qui oderunt eum a facie eius. Sicut deficit fumus deficiant; sicut tabescit cera a facie ignis, sic pereant impii a facie dei. Iusti autem letentur et exultent in conspectu dei, et delectentur in letitia. Cantate deo, canite nomini eius, preparate viam ascendenti per deserta. In domino nomen eius, et exultate coram eo, patri pupillorum et defensori viduarum. Deus in habitaculo sancto suo, deus habitare facit solitarios in domo. Educit vinctos in fortitudine, increduli autem habitaverunt in siccitatibus. Deus cum egredereris ante populum tuum, et ambulares per desertum, terra commota est, et celi stillaverunt a facie dei, et Synai a facie dei Israhel. Pluviam voluntariam elevasti deus hereditati tue, laborantem tu confortasti. Animalia tua habitaverunt in ea, preparasti in bonitate tua pauperi deus. Domine dabis sermonem annuntiatricibus fortitudinis plurime. Reges exercituum foederabuntur, et pulchritudo domus dividet spolia. Si dormieritis inter medios terminos, penne columbe deargentate et posteriora eius in virore auri. Cum divideret omnipotens reges in ea, nive dealbabuntur in Selmon. Mons dei mons pinguis, mons excelsus, mons pinguis. Quare contenditis montes excelsi adversum montem quem dilexit deus ut habitaret in eo, siquidem dominus commorabitur. Currus dei innumerabilis, milia annuntiantium; dominus in eis in Synay in sancto. Ascendisti in excelsum, captivam duxisti captivitatem, accepisti dona in hominibus; insuper et non credentes habitare dominum deum. Benedictus dominus per singulos dies, portabit nos deus salutis nostre semper. Deus noster deus salvans, et domini dei mortis egressus. Verumtamen confringet deus capita inimicorum suorum, verticem crinis ambulantis in delictis suis. Dixit dominus: ex Basan convertam, convertam de profundis maris. Ut calcet pes tuus in sanguine, lingua canum tuorum ex inimicis a temet ipso. Viderunt itinera tua deus, itinera dei mei regis in sancto. Precesserunt cantatores eos qui post tergum psallebant, in medio puellarum tympanistriarum. In ecclesiis benedicite deum, dominum de fontibus Israhel. Ibi Beniamin parvulus continens eos, principes Iuda in purpura sua, principes Zabulon, principes Neptalim. Precepit deus tuus de fortitudine tua; conforta deus hoc quod operatus es in nobis. De templo tuo quod est in Hierusalem, tibi offerent reges munera. Increpa bestiam calami, congregatio fortium in populis populorum calcantium rotas argenteas; dispergere populos qui bella volunt. Afferant velociter ex Egypto, Ethiopia festinet dare manus deo. Regna terre cantate deo, psallite domino semper. Qui ascendit super celum celi ab oriente, ecce dabit voci sue vocem fortitudinis. Date gloriam deo super Israhel, magnificentia eius et fortitudo eius in celis. Terribilis deus de sanctuario suo; deus Israhel ipse dabit fortitudinem et robur populo suo; benedictus deus.

Victori pro liliis David.

[S]alvum me fac deus, quoniam venerunt aque usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, et non possum subsistere; veni in profundum aquarum, et flumen operuit me. Laboravi clamans, exasperatum est guttur meum; defecerunt oculi mei expectantes deum meum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui oderunt me gratis. Confortati sunt qui persequebantur me iniuste; que non rapueram tunc reddebam. Deus tu scis stultitiam meam, et peccata mea a te non sunt abscondita. Non confundantur in me expectantes te domine deus exercituum. Non revereantur super me qui querunt te deus Israhel. Quia propter te portavi obprobrium, operuit confusio faciem meam. Alienus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris mee. Quia zelus domus tue comedit me, et obprobrium exprobrantium tibi cecidit super me. Et flevi in ieiunio animam meam, et factum est in obprobrium mihi. Et posui vestimentum meum saccum, et factus sum eis in parabolam. Contra me loquebantur qui sedebant in porta, et cantabant bibentes vinum. Mea autem oratio ad te domine, tempus reconciliationis est. Deus in multitudine misericordie tue exaudi me in veritate salutis tue. Erue me de luto ut non infigar; libera me ab his qui oderunt me et de profundis aquarum. Non operiat me fluctus aque, ne absorbeat me profundum, et non coronet super me puteus os suum. Exaudi me domine quia bona est misericordia tua; secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me. Et ne abscondas faciem tuam a servo tuo; quia tribulor cito exaudi me. Accede ad animam meam et redime eam, propter inimicos meos redime me. Tu scis obprobrium et confusionem et ignominiam meam; contra te sunt omnes hostes mei. Obprobrio contritum est cor meum et desperatus sum. Et expectavi qui contristaretur et non fuit, et consolatores et non inveni. Et dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto. Sit mensa eorum coram eis in laqueum, et in retributiones et ad corruendum. Contenebrentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva. Effunde super eos indignationem tuam, et ira furoris tui comprehendat eos. Fiat commoratio eorum deserta, et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Quia quem tu percussisti persecuti sunt, et ut affligerent vulneratos tuos narrabunt. Da iniquitatem super iniquitatem eorum, et non veniant in iustitia tua. Deleantur de libro viventium, et cum iustis non scribantur. Ego autem pauper et dolens; salus tua deus suscipiet me. Laudabo nomen dei cum cantico, et magnificabo eum in confessione. Et placebit deo super vitulum novellum, cornua producentem et ungulas. Videntes mansueti letabuntur; qui queritis deum, vivet anima vestra. Quoniam exaudivit pauperes dominus, et vinctos suos non despexit. Laudent eum celi et terra, et omne quod movetur in eis. Quia dominus salvabit Syon, et edificabuntur civitates Iuda, et habitabunt ibi et possidebunt eam. Et semen servorum eius possidebit eam, et qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

Victori David ad recordandum.

[D]eus ut liberes me, deus in auxilium meum festina. Confundantur et erubescant qui querunt animam meam. Convertantur retrorsum et erubescant qui volunt malum mihi. Revertantur confusionis sue ad vestigium, qui dicunt: vah vah. Gaudeant et letentur in te omnes qui querunt te, et dicant semper: magnificetur dominus, qui diligunt salutare tuum. Ego autem egenus et pauper, deus festina pro me. Auxilium meum et salvator meus tu, domine, ne moreris.

Psalmus David. lxx.

[I]n te domine speravi, non confundar in eternum. In iustitia tua erue me et libera me, inclina ad me aurem tuam et salva me. Esto mihi robustum habitaculum ut ingrediar iugiter; precepisti ut liberes me, quia petra et refugium meum es tu. Deus meus salva me de manu impii, et de manu iniqui et nocentis. Quia tu es expectatio mea domine deus, fiducia mea ab adolescentia mea. A te sustentatus sum ex utero, de ventre matris mee tu es protector meus; in te laus mea semper. Quasi portentum factus sum multis, et tu spes mea fortissima. Impleatur os meum laude tota die magnitudine tua. Ne proicias me in tempore senectutis; cum defecerit fortitudo mea ne derelinquas me. Quia dixerunt inimici mei mihi, et qui observabant animam meam inierunt consilium pariter, dicentes: deus dereliquit eum; persequimini et comprehendite eum, quia non est qui eripiat. Deus ne elongeris a me; deus meus ad auxilium meum festina. Confundantur et consumantur adversarii anime mee; operiantur obprobrio et confusione qui querunt malum mihi. Ego autem iugiter expectabo, et adiciam super omnes laudationes tuas. Os meum narrabit iustitiam tuam, tota die salutare tuum, quia non cognovi litteraturas. Ingrediar in fortitudine domini dei, recordabor iustitie tue solius. Deus docuisti me ab adolescentia mea, et usque nunc annuntiabo mirabilia tua. Insuper et usque ad senectutem et canos, deus ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum generationi, cunctisque venturis fortitudinem tuam. Et iustitiam tuam deus usque in excelsum, quanta fecisti magnalia; deus quis similis tui? Quia ostendisti nobis tribulationes plurimas et malas, et conversus vivificabis nos, et de abyssis terre rursus educes nos. Multiplicabis magnitudinem meam, et conversus consolaberis me. Ego autem confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam deus meus; cantabo tibi in cythara sancte Israhel. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi, et anima mea quam redemisti. Insuper et lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam, quia confusi et dehonestati querentes malum mihi.

Salomonis psalmus.

[D]eus iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis. Iudicabit populum tuum in iustitia, et pauperes tuos in iudicio. Assument montes pacem populo tuo, et colles iustitiam. Iudicabit pauperes populi, salvabit filios pauperum, et humiliabit calumpniatorem. Et timebunt te quamdiu erit sol, et ultra lunam in generatione generationum. Descendet ut pluvia super vellus, et ut stilla irrorans terram. Permanebit in diebus eius iustitia et multitudo pacis, donec non sit luna. Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terre. Ante eum procident Ethiopes, et inimici eius pulverem lingent. Reges Tharsis et insule munera offerent; reges Arabie et Saba tributum conferent. Et adorabunt eum omnes reges, omnes nationes servient ei. Quia eruet pauperem a potente, et inopem cui non est adiutor. Parcet inopi et pauperi, et animas pauperum salvabit. Ab usura et iniquitate redimet animas eorum, et preciosus erit sanguis eorum coram oculis eius. Et vivet, et dabitur ei de auro Saba, et orabit de eo, tota die benedicet ei. Et erit memorabile triticum in terra, in capite montium, et elevabitur sicut Lybanus fructus eius, et florebit de civitate sicut fenum terre. Et erit nomen eius in eternum, ultra solem perseverabit nomen eius. Et benedicentur in eo omnes gentes, et beatificabunt eum. Benedictus dominus deus Israhel, qui facit mirabilia solus. Et benedictum nomen glorie eius in sempiternum, et implebitur gloria eius universa terra. Amen amen.

Complete sunt orationes David filii Ysai.

Canticum Asaph.

[A]ttamen bonus est Israhel deus his qui mundo sunt corde. Mei autem pene vacillaverunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia emulatus sum contra iniquos, pacem impiorum videns. Quia non cogitaverunt de morte sua, et firma sunt vestibula eorum. In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur. Ideo nutriti sunt ad superbiam; circumdederunt iniquitates sibi. Processerunt a pinguedine oculi eorum, transierunt cogitationes cordis. Irriserunt et locuti sunt in malitia, calumpniam de excelso loquentes. Posuerunt in celum os suum, et lingua eorum deambulavit in terra. Propterea convertetur populus eius hic, et que plenus invenietur in eis. Et dixerunt: quomodo novit deus, et si est scientia in excelso? Ecce isti impii et habundantes in seculo multiplicaverunt divitias. Ergo ne frustra mundavi cor meum, et lavi in innocentia manus meas? Et fui flagellatus tota die, et increpatio mea in matutinis. Et dixi: si narravero sic, ecce generationem filiorum tuorum reliqui. Et cogitavi ut intellegerem, istud labor est in oculis meis. Donec venirem ad sanctuarium dei, et intellegerem in novissimo eorum. Verumtamen in lubrico posuisti eos, deiecisti eos ad interitum. Quomodo vastati sunt subito, defecerunt, consumpti sunt quasi non sint. Quasi somnium evigilantis, domine, in civitate ymaginem illorum ad nichilum rediges. Quia contractum est cor meum, et renes mei resoluti sunt. Et ego insipiens et nescius, quasi iumentum factus sum apud te. Et eram semper tecum, et tenebas manum dextere mee. In consilio tuo deduces me, et postea in gloria suscipies me. Quid mihi est in celo, et tecum nolui in terram? Consumpta est caro mea et cor meum, robur cordis mei et pars mea deus in eternum. Quia ecce qui elongant se a te peribunt; perdidisti omnem fornicantem abs te. Mihi autem appropinquare deo bonum est; posui in domino deo spem meam, ut narrem omnes annuntiationes tuas.

Psalmus.

[U]t quid deus repulisti in finem, fumavit furor tuus in grege pascue tue? Recordare congregationis tue quam possedisti ab initio; et redemisti virgam hereditatis tue, montem Syon in quo habitasti. Sublimitas pedum tuorum dissipata est usque ad finem; omnia male egit inimicus in sanctuario. Fremuerunt hostes tui in medio pacti tui, posuerunt signa sua signa. Manifesta in introitu desuper in saltu lignorum secures. Et nunc sculpturas eius pariter bipenne et dolabris deraserunt. Miserunt igne in sanctuarium tuum, in terra contaminaverunt tabernaculum nominis tui. Dixerunt in cordibus suis: posteri eorum simul incenderunt omnes sollempnitates dei in terra. Signa nostra non vidimus, non est ultra propheta, et non est nobiscum qui sciat usque quo. Usque quo deus exprobrabit adversarius, blasphemabit inimicus nomen tuum in finem? Quare convertis manum tuam, et dexteram tuam a medio sinu tuo consumens? Deus autem rex meus ab initio, operatur salutes in medio terre. Tu dissipasti in fortitudine tua mare, contrivisti capita draconum in aquis. Tu confregisti capita leviathan, et dedisti eum in escam populo Ethiopum. Tu disrupisti fontes et torrentes, tu siccasti flumina fortia. Tuus est dies et tua est nox, tu ordinasti luminaria et solem. Tu statuisti omnes terminos terre, estatem et hyemem tu plasmasti. Memor esto huius: inimicus exprobravit domino, et populus insipiens blasphemavit nomen tuum. Ne tradas bestiis animam eruditam lege tua; vitam pauperum tuorum ne obliviscaris in perpetuum. Respice ad pactum tuum, quia repleti sunt tenebris terre habitationes iniquitatis. Non revertatur confractus confusus; egenus et pauper laudabunt nomen tuum. Surge domine iudica causam tuam; memento obprobrii tui ab insipiente tota die. Ne obliviscaris vocis hostium tuorum, sonitus adversariorum tuorum ascendit iugiter.

Victori, ne disperdas. Psalmus Asaph.

[C]onfitebimur tibi deus, confitebimur, et iuxta nomen tuum narrabo mirabilia tua. Cum accepero tempus, ego recta iudicabo. Dissoluta est terra cum habitatoribus suis; ego appendi columnas eius semper. Dixi iniquis: nolite inique agere; et impiis: nolite exaltare cornu. Nolite exaltare cornu vestrum in excelso, loquentes in cervice veteri. Quia

neque ab oriente neque ab occidente, neque a solitudine montium. Sed deus iudex: hunc humiliabit et hunc exaltabit. Quia calix in manu domini est et vino mero quique ad plenum mixtus, et propinavit ex eo. Verumtamen feces eius potabunt omnes bibentes impii terre. Ego autem annuntiabo in sempiternum, cantabo deo iacob. Et omnia cornua impiorum confringam, et exaltabuntur cornua iusti.

Victori psalmus canticum asaph carminis.

Cognoscetur in iudea deus, et in israhel magnum nomen eius. Et fuit in salem tabernaculum eius, et habitaculum eius in syon. Ibi confregit volatilia arcus, scutum et gladium et bellum semper. Lumen tu es magnifice a montibus captivitatis. Expoliati sunt superbi corde, dormitaverunt somnum suum, et non invenerunt omnes viri exercitus manus suas. Ab increpatione tua deus iacob, consopitus est currus et equus. Terribilis es et quis stabit adversum te, ex tunc ira tua. De celo annuntiabis iudicium, terra timens tacebit. Cum surrexerit ad iudicandum deus, ut salvos faceret omnes mites terre semper. Quia meror hominis confitebitur tibi, reliquias merorum accingeris. Vovete et reddite domino deo vestro omnes qui in circuitu eius, offerte dona terribili. Qui aufert spiritum principum, terribili regibus terre.

Victori super idithun psalmus asaph.

Voce mea ad dominum clamavi, voce mea ad deum, et exaudivit me. In die tribulationis mee dominum requisivi, manus mea nocte extenditur et non quiescit. Noluit consolari anima mea, recordans dei conturbabar. Loquar in memet ipso, et deficiebat spiritus meus semper. Prohibebam oculorum meorum suspectum, et stupebam et non loquebar. Recogitabam dies antiquos, et annos seculi. Recordabar psalmorum meorum in nocte, cum corde meo loquebar, et scrutabar spiritum meum. Ergone in eternum proiciet deus, et non repropitiabitur ultra? Ergone complevit in finem misericordiam suam, consummabit verbum de generatione et generatione? Numquid oblitus est misereri deus, aut continuit in furore misericordias suas semper? Et dixi: imbecillitas mea est, hec commutatio dextere excelsi. Et meditabor in omni opere tuo, et adinventiones tuas loquar. Deus in sanctificatione via tua, quis deus magnus ut deus? Tu es deus faciens mirabilia, ostendes in populis potentiam tuam. Redemisti in brachio tuo populum tuum, filios iacob et ioseph semper. Viderunt te aque deus, viderunt te aque, parturierunt, et conturbate sunt abyssi. Excusserunt aquas nubila, vocem dederunt nubes, sagitte tue discurrebant. Vox tonitrui tui in rota, apparuerunt fulgura tua orbi, commota et commota est terra. In mari via tua, et semite tue in aquis multis, et vestigia tua non sunt agnita. Deduxisti quasi gregem populum tuum in manu moysi et aaron.

Eruditio asaph.

Ausculta populus meus legem meam, inclinate aurem vestram ad verba oris mei. Aperiam in parabola os meum, loquar enigmata antiqua. Que audivimus et cognovimus, et patres nostri narraverunt nobis. Non sunt abscondita a filiis eorum, a generatione sequenti. Narrantes laudes domini et potentiam eius, et mirabilia eius que fecit. Statuit contestationem iacob, et legem posuit in israhel, que mandavit patribus nostris ut docerent filios suos. Ut cognosceret generatio subsequens, filii nascituri surgent, et narrabunt filiis suis. Ut ponant in deo spem suam, et non obliviscantur cogitationum dei, et mandata eius custodiant. Et non fiant sicut patres eorum, generatio declinans et provocans, generatio que non preparavit cor suum, et non credidit deo spiritus eius. Filii effraim intendentes et mittentes arcum, terga verterunt in die belli. Non custodierunt pactum dei sui, et in lege eius noluerunt ingredi. Et obliti sunt cogitationum eius, et mirabilium eius que ostendit eis. Coram patribus eorum fecit mirabilia, in terra egypti, in regione thaneos. Divisit mare et transduxit eos, et stare fecit aquas quasi acervum. Et duxit eos in nube per diem, et tota nocte in lumine ignis. Scidit petram in deserto, et potum dedit quasi de abyssis magnis. Et eduxit rivos de petra, et elicuit quasi flumina aquas. Et addiderunt ultra peccare ei, et provocaverunt excelsum in invio. Et temptaverunt in cordibus suis, poscentes anime sue cibum. Et loquentes contra deum dicebant: numquid poterit deus ponere mensam in solitudine? Ecce percussit petram et fluxerunt aque, et torrentes inundaverunt. Numquid et panem poterit dare, aut parare carnem populo suo? Ideo audivit dominus et distulit, et ignis accensus est in iacob, et furor ascendit in israhel. Quia non crediderunt deo, nec habuerunt fiduciam in salutari eius. Et precepit nubibus desuper, et portas celi aperuit. Et pluit super eos manna ut comederent, et triticum celi dedit eis. Panem fortium comedit vir, cibaria misit illis in saturitate. Transtulit eurum de celo, et induxit in fortitudine sua africum. Et pluit super eos quasi pulverem carnes, et quasi arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eius, in circuitu tabernaculorum eius. Et comederunt et saturati sunt nimis, et desiderium eorum attulit eis. Non indiguerunt de concupiscentia sua, cum adhuc cibus esset in ore eorum. Furor quoque dei ascendit super eos, et occidit pingues eorum, et electos israhel incurvavit. In omnibus his peccaverunt ultra, et non crediderunt in mirabilibus eius. Et consumpsit in vanitate dies eorum, et annos eorum velociter. Si occidebat eos, tunc querebant eum, et convertebantur ad eum, et diluculo consurgebant. Et recordabantur quia deus fortitudo eorum, et deus excelsus redemptor eorum. Et lactaverunt eum in ore suo, et lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non erat firmum cum eo, nec permanserunt in pacto eius. Ipse autem misericors propitiabitur iniquitati, et non disperdet. Multumque avertit iram suam, et non suscitavit furorem suum. Recordatus est quia caro essent, spiritus vadens et non revertens. Quotiens provocaverunt eum in deserto, afflixerunt eum in solitudine. Et conversi sunt et temptaverunt deum, et sanctum israhel concitaverunt. Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de tribulatione. Qui fecit in egypto signa sua, et ostenta sua in regione thaneos. Qui convertit in sanguinem fluvios eorum, et rivos eorum ne biberent. Qui immisit in eis omne genus muscarum ut comederent eos, et ranas ut disperderent eos. Qui dedit bruco germen eorum, et labores eorum locuste. Qui occidit grandine vineas eorum, et sicomoros eorum frigore. Qui tradidit grandini pascua eorum, et iumenta eorum volucribus. Qui misit in eos iram furoris sui, indignationem et comminationem et angustiam, inmissionem angelorum malorum. Preparavit semitam furoris sui, non pepercit morti animę eorum, et animalia eorum morti tradidit. Et percussit omne primogenitum in egypto, principium partus in tabernaculis cham. Et tulit velut oves populum suum, et minavit eos sicut gregem in deserto. Et duxit eos cum fiducia absque timore, inimicos autem eorum operuit mare. Et adduxit eos ad terminum sanctificationis sue, montem illum quem possedit dextera eius. Et eiecit a facie eorum gentes, et possidere eos fecit funiculo hereditatis, et collocavit in tabernaculis eorum tribus israhel. Et temptaverunt et provocaverunt deum excelsum, et testimonia eius non custodierunt. Et aversi sunt et prevaricati sunt ut patres eorum, incurvati sunt quasi arcus inutilis. Et provocaverunt eum in excelsis suis, et in sculptilibus suis ad emulationem eum concitaverunt. Audivit dominus et distulit, et proiecit vehementer israhel. Et reliquit tabernaculum sylo, tentorium suum quod collocavit in hominibus. Et tradidit in captivitate virtutem eorum, et decorem suum in manu hostis. Et conclusit in gladio populum suum, et in hereditate sua distulit. Iuvenes eorum devoravit ignis, et virgines eorum [illegible]. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, et vidue eorum non sunt flete. Et evigilavit quasi dormiens dominus, tamquam fortis post crapulam vini. Et percussit hostes suos retrorsum, obprobrium sempiternum dedit eos. Et proiecit tabernaculum ioseph, et tribum effraim non elegit. Sed elegit tribum iuda, montem syon quem dilexit. Et edificavit in similitudine monocerotis sanctuarium suum, quasi terram quam fundavit illam in seculum. Et elegit david servum suum, et sustulit eum de gregibus ovium. Sequentem fetas adduxit eum, ut pasceret iacob populum eius, et israhel hereditatem eius. Qui pavit eos in simplicitate cordis sui, et prudentia manuum suarum deduxit eos.

Canticum asaph.

Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt hierusalem in acervum lapidum. Dederunt cadavera servorum tuorum escas avibus celi, carnes sanctorum tuorum bestiis terre. Effuderunt sanguinem eorum quasi aquam in circuitu hierusalem, et non erat qui sepeliret. Facti sumus obprobrium vicinis nostris, subsannatio et derisio his qui in circuitu nostro sunt. Usquequo domine irasceris in finem? ardebit quasi ignis zelus tuus. Effunde furorem tuum in gentes que te non cognoverunt, et super regna que nomen tuum non invocaverunt. Quia comederunt iacob, et decorem eius disperserunt. Ne recorderis iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipent nos misericordie tue, quia attenuati sumus nimis. Auxiliare nobis deus salvator noster, propter gloriam nominis tui, et libera nos, et propitiare peccatis nostris propter nomen tuum. Quare dicunt gentes: ubi est deus eorum? Nota fiat in gentibus ante oculos nostros ultio sanguinis servorum tuorum qui effusus est. Ingrediatur coram te gemitus vincti, in magnitudine brachii tui derelinque filios interitus. Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum, obprobrium suum quod exprobraverunt tibi domine. Nos autem populus tuus et oves pascue tue, confitebimur tibi in seculum, in generatione et generatione narrabimus laudes tuas.

Pro liliis testimonium asaph.

Qui pascis israhel ausculta, qui ducis quasi gregem ioseph, qui sedes super cherubin ostendere. Ante effraim et beniamin et manasse suscita fortitudinem tuam, et veni ut salvos facias nos. Deus converte nos, et ostende faciem tuam et salvi erimus. Domine deus exercituum, quousque fumabis ad orationem servi tui? Cibabis nos pane flebili, et potum dabis nobis in lacrimis triplici. Posuisti nos contentionem vicinis nostris, et inimici nostri subsannaverunt nos. Deus exercituum converte nos, et ostende faciem tuam et salvi erimus. Vineam de egypto tulisti, eiecisti gentes et plantasti eam. Preparasti ante faciem eius, et stabilisti radices eius, et implevit terram. Operti sunt montes umbra eius, et rami eius cedri dei. Extendit comas suas usque ad mare, et usque ad flumen germina sua. Quare dissipasti maceriam eius, et vindemiaverunt eam omnes qui transeunt per viam? Vastavit eam aper de silva, et omnes bestie agri depaste sunt eam. Deus exercituum convertere obsecro, respice de celo et vide, et visita vineam hanc. Et radicem quam plantavit dextera tua, et filium quem confirmasti tibi. Fiat manus tua super virum dextere tue, et super filium hominis quem confirmasti tibi. Et non recedemus a te, vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus. Domine deus exercituum converte nos, et ostende faciem tuam et salvi erimus.

lxxx

Victori in torcularibus.

Laudate dominum fortitudinem nostram, iubilate deo iacob. Assumite carmen et date tympanum, cytharam decoram cum psalterio. Clangite in neomenia bucina, in medio mense die sollempnitatis vestre. Quia legitimum israhel est, et testimonium dei iacob. Testimonium in ioseph posuit, cum egrederetur de terra egypti, labium quod nesciebam audivi. Amovi ab onere humerum eius, manus eius a cophino recesserunt. In tribulatione invocasti et erui te, exaudivi te in abscondito tonitrui, probavi te super aquam contradictionis semper. Audi populus meus et contestabor te, israhel si audieris me. Non sit in te deus alienus, et non adores deum peregrinum. Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra egypti, dilata os tuum et implebo illud. Et non audivit populus meus vocem meam, et israhel non credidit mihi. Et dimisi eum in pravitate cordis sui, et ambulabunt in consiliis suis. Utinam populus meus audisset me, et israhel in viis meis ambulasset. Quasi nihilum inimicos eius humiliassem, et super hostes eorum misissem manum meam. Qui oderunt dominum negabunt eum, et erit tempus eorum in seculum. Et cibavit eos ex adipe frumenti, et de petra melle saturavit eos.

Deus stetit in cetu dei, in medio deorum iudicat. Usquequo iudicatis iniquitatem, et facies impiorum sumitis semper? Iudicate pauperi et egeno, pupillo et inopi iustificate. Salvate inopem et pauperem, de manu impiorum liberate. Non cognoscunt nec intellegunt, in tenebris ambulant, moventur omnia fundamenta terre. Ego dixi dii estis, et filii excelsi omnes. Ergo quasi adam moriemini, et quasi unus de principibus cadetis. Surge deus iudica terram, quia tu hereditabis in omnibus gentibus.

Canticum psalmi asaph.

Deus ne taceas tibi, ne sileas et ne quiescas deus. Quia ecce inimici tui tumultuati sunt, et qui oderunt te levaverunt caput. Contra populum tuum inierunt consilium, et inierunt consilium adversum archanum tuum. Dixerunt: venite conteramus eos de gente, et non sit memoria nominis israhel ultra. Quia inierunt consilium corde pariter, contra te fedus pepigerunt. Tabernacula idumee et ismahelitarum, moab et agareni. Gebal et ammon et amalech, palestina cum habitatoribus tyri. Sed et assur venit cum eis, facti sunt brachium filiis loth semper. Fac eis sicut madian et sisare, et sicut iabin in torrente cyson. Conterantur in endor, facti sunt quasi sterquilinium terre. Pone duces eorum sicut oreb et zeb, et zebee et salmana omnes principes eorum. Qui dixerunt: hereditate possideamus nobis pulchritudinem dei. Deus meus pone eos ut rotam, quasi stipulam ante faciem venti. Quomodo ignis comburit silvam, et sicut flamma comburens montes. Sic persequeris eos in tempestate tua, et in turbine tuo conturbabis eos. Imple facies eorum ignominia, et querent nomen tuum domine. Confundantur et conturbentur usque in seculum, et erubescant et pereant. Et sciant quia nomen tibi dominus, tu solus excelsus super omnem terram.

Victori pro torcularibus filiorum chore canticum.

Quam dilecta tabernacula tua domine exercituum. Desiderat et deficit anima mea in atria domini, cor meum et caro mea laudabunt deum viventem. Siquidem passer invenit domum, et turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos. Altaria tua domine exercituum, rex meus et deus meus. Beati qui habitant in domo tua, adhuc laudabunt te semper. Beatus homo cuius fortitudo est in te, semite in corde eius. Transeuntes in valle fletus fontem ponent eam, benedictione quoque amicietur docens. Ibunt de fortitudine in fortitudinem, parebunt apud deum in syon. Domine deus exercituum exaudi orationem meam, ausculta deus iacob semper. Clypee noster vide deus, et respice faciem christi tui. Quia melior est dies una in atriis tuis super milia, elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quam habitare in tabernaculis impietatis. Quia sol et scutum dominus deus, gratiam et gloriam dabit dominus. Non prohibebit bonum his qui ambulant in perfectione. Domine exercituum, beatus homo qui confidit in te.

Victori filiorum chore canticum.

Placatus es domine terre tue, reduxisti captivitatem iacob. Remisisti iniquitatem populo tuo, operuisti omnia peccata eorum. Contraxisti omnem indignationem tuam, conversus es ab ira furoris tui. Converte nos deus salutaris noster, et solve iram tuam a nobis. Numquid in eternum irasceris nobis? extendes iram tuam in generatione et generatione? Nonne tu conversus vivificabis nos, et populus tuus letabitur in te? Ostende nobis domine misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis. Audiam quid loquatur dominus deus, loquetur enim pacem ad populum suum et ad sanctos suos, et non convertantur ad stultitiam. Verumtamen prope est his qui timent eum salutare eius, ut habitet gloria in terra nostra. Misericordia et veritas occurrerunt, iustitia et pax deosculate sunt. Veritas de terra orta est, et iustitia de celo prospexit. Sed et dominus dabit bonum, et terra nostra dabit fructum suum. Iustitia ante eum ambulabit, et ponet in via gressus suos.

Oratio david.

Inclina domine aurem tuam et exaudi me, quia egenus et pauper ego sum. Custodi animam meam quia sanctus sum, salvum fac servum tuum deus meus qui [illegible]

fidem tuam. Miserere mei domine quoniam ad te clamavi tota die. Letifica animam servi tui, quia ad te domine animam meam levavi. Quoniam tu domine suavis et mitis, et multe misericordie omnibus invocantibus te. Auribus percipe domine orationem meam, et intende voci deprecationis mee. In die tribulationis mee clamavi ad te, quia exaudisti me. Non est similis tui in diis domine, et non est secundum opera tua. Omnes gentes quascumque fecisti venient et adorabunt coram te domine, et glorificabunt nomen tuum. Quoniam magnus es tu et faciens mirabilia, tu es deus solus. Deduc me domine in via tua et ingrediar in veritate tua, letetur cor meum ut timeat nomen tuum. Confitebor tibi domine deus meus in toto corde meo, et glorificabo nomen tuum in eternum. Quia misericordia tua magna est super me, et eruisti animam meam ex inferno inferiori. Deus iniqui insurrexerunt super me, et synagoga potentium quesierunt animam meam, et non proposuerunt te in conspectu suo. Et tu domine deus miserator et misericors, patiens et multe misericordie et verax. Respice in me et miserere mei, da imperium tuum puero tuo, et salvum fac filium ancille tue. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me et confundantur, quoniam tu domine adiuvisti me et consolatus es me.

Filiis chore psalmus cantici.

Fundamenta eius in montibus sanctis, diligit dominus portas Syon super omnia tabernacula Iacob. Gloriosa dicta sunt de te civitas dei. Memor ero Raab et Babylonis scientium me. Ecce alienigene et Tyrus et populus Ethiopum, hii fuerunt illic. Numquid Syon dicet homo et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam altissimus. Dominus narrabit in scripturis populorum et principum, horum qui fuerunt in ea. Sicut letantium omnium habitatio est in te.

Canticum carminis filiis chore victori pro choro ad precinendum Eman Ezrahite.

Domine deus salutis mee, in die clamavi et nocte coram te. Intret in conspectu tuo oratio mea, inclina aurem tuam ad precem meam. Quia repleta est malis anima mea, et vita mea inferno appropinquavit. Estimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber. Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, et ipsi de manu tua repulsi sunt. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis et in umbra mortis. Super me confirmatus est furor tuus, et omnes fluctus tuos induxisti super me. Longe fecisti notos meos a me, posuerunt me abominationem sibi. Traditus sum et non egrediebar, oculi mei languerunt pre inopia. Clamavi ad te domine tota die, expandi ad te manus meas. Numquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt et confitebuntur tibi? Numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, et veritatem tuam in perditione? Numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, et iustitia tua in terra oblivionis? Et ego ad te domine clamavi, et mane oratio mea preveniet te. Ut quid domine repellis orationem meam, avertis faciem tuam a me? Pauper sum ego et in laboribus a iuventute mea, exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus. In me transierunt ire tue, et terrores tui conturbaverunt me. Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul. Elongasti a me amicum et proximum, et notos meos a miseria.

Eruditionis Ethan Ezrahite.

Misericordias domini in eternum cantabo. In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo. Quoniam dixisti in eternum misericordia edificabitur in celis, preparabitur veritas tua in eis. Disposui testamentum electis meis, iuravi David servo meo. Usque in eternum preparabo semen tuum, et edificabo in generationem et generationem sedem tuam. Confitebuntur celi mirabilia tua domine, etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum. Quoniam quis in nubibus equabitur domino, similis erit deo in filiis dei? Deus qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus et terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt. Domine deus virtutum quis similis tibi? potens es domine, et veritas tua in circuitu tuo. Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum, in brachio virtutis tue dispersisti inimicos tuos. Tui sunt celi et tua est terra, orbem terre et plenitudinem eius tu fundasti, aquilonem et mare tu creasti. Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt, tuum brachium cum potentia. Firmetur manus tua et exaltetur dextera tua, iustitia et iudicium preparatio sedis tue. Misericordia et veritas precedent faciem tuam, beatus populus qui scit iubilationem. Domine in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exultabunt tota die, et in iustitia tua exaltabuntur. Quoniam gloria virtutis eorum tu es, et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum. Quia domini est assumptio nostra, et sancti Israhel regis nostri. Tunc locutus es in visione sanctis tuis et dixisti, posui adiutorium in potente, et exaltavi electum de plebe mea. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum. Nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei. Et concidam a facie ipsius inimicos eius, et odientes eum in fugam convertam. Et veritas mea et misericordia mea cum ipso, et in nomine meo exaltabitur cornu eius. Et ponam in mari manum eius, et in fluminibus dexteram eius. Ipse invocabit me, pater meus es tu, deus meus et susceptor salutis mee. Et ego primogenitum ponam illum, excelsum pre regibus terre. In eternum servabo illi misericordiam meam, et testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in seculum seculi semen eius, et thronum eius sicut dies celi. Si autem dereliquerint filii eius legem meam, et in iudiciis meis non ambulaverint. Si iustitias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint. Visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea. Neque profanabo testamentum meum, et que procedunt de labiis meis non faciam irrita. Semel iuravi in sancto meo si David mentiar, semen eius in eternum manebit. Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in eternum, et testis in celo fidelis. Tu vero repulisti et despexisti, distulisti christum tuum. Evertisti testamentum servi tui, profanasti in terra sanctuarium eius. Destruxisti omnes sepes eius, posuisti firmamentum eius formidinem. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam, factus est opprobrium vicinis suis. Exaltasti dexteram deprimentium eum, letificasti omnes inimicos eius. Avertisti adiutorium gladii eius, et non es auxiliatus ei in bello. Destruxisti eum ab emundatione, et sedem eius in terram collisisti. Minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione. Usque quo domine avertis in finem, exardescet sicut ignis ira tua? Memorare que mea substantia, numquid enim vane constituisti filios hominum? Quis est homo qui vivet et non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi? Ubi sunt misericordie tue antique domine, sicut iurasti David in veritate tua? Memor esto domine opprobrii servorum tuorum, quod continui in sinu meo multarum gentium. Quod exprobraverunt inimici tui domine, quod exprobraverunt commutationem christi tui. Benedictus dominus in eternum, fiat fiat.

Oratio Moysi viri dei.

Domine refugium factus es nobis, a generatione in generationem. Priusquam montes fierent aut formaretur terra et orbis, a seculo et usque in seculum tu es deus. Ne avertas hominem in humilitatem, et dixisti convertimini filii hominum. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesterna que preteriit, et custodia in nocte. Que pro nihilo habentur eorum anni erunt. Mane sicut herba transeat, mane floreat et transeat, vespere decidat induret et arescat. Quia defecimus in ira tua, et in furore tuo turbati sumus. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione vultus tui. Quoniam omnes dies nostri defecerunt, et in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus octoginta anni, et amplius eorum labor et dolor. Quoniam supervenit mansuetudo et corripiemur. Quis novit potestatem ire tue, et pre timore tuo iram tuam dinumerare? Dexteram tuam sic notam fac, et eruditos corde in sapientia. Convertere domine usquequo, et deprecabilis esto super servos tuos. Repleti sumus mane misericordia tua, et exultavimus et delectati sumus omnibus diebus nostris. Letati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. Respice in servos tuos et in opera tua, et dirige filios eorum. Et sit splendor domini dei nostri super nos, et opera manuum nostrarum dirige super nos, et opus manuum nostrarum dirige.

Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei celi commorabitur. Dicet domino susceptor meus es tu et refugium meum, deus meus sperabo in eum. Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero. Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis eius sperabis. Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis a timore nocturno. A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et demonio meridiano. Cadent a latere tuo mille et decem milia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Verumtamen oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis. Quoniam tu es domine spes mea, altissimum posuisti refugium tuum. Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. Quoniam in me speravit liberabo eum, protegam eum quoniam cognovit nomen meum. Clamabit ad me et ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum. Longitudine dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.

Psalmus cantici in diem sabbati.

Bonum est confiteri domino, et psallere nomini tuo altissime. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, et veritatem tuam per noctem. In decacordo psalterio, cum cantico in cithara. Quia delectasti me domine in factura tua, et in operibus manuum tuarum exultabo. Quam magnificata sunt opera tua domine, nimis profunde facte sunt cogitationes tue. Vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hec. Cum exorti fuerint peccatores sicut fenum, et apparuerint omnes qui operantur iniquitatem, ut intereant in seculum seculi. Tu autem altissimus in eternum domine. Quoniam ecce inimici tui domine, quoniam ecce inimici tui peribunt, et dispergentur omnes qui operantur iniquitatem. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum, et senectus mea in misericordia uberi. Et despexit oculus meus inimicos meos, et in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea. Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Plantati in domo domini, in atriis domus dei nostri florebunt. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et bene patientes erunt ut annuntient. Quoniam rectus dominus deus noster, et non est iniquitas in eo.

Psalmus David.

Dominus regnavit decorem indutus est, indutus est dominus fortitudinem et precinxit se. Etenim firmavit orbem terre qui non commovebitur. Parata sedes tua ex tunc, a seculo tu es. Elevaverunt flumina domine, elevaverunt flumina vocem suam. Elevaverunt flumina fluctus suos, a vocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dominus. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitudo domine in longitudinem dierum.

Psalmus David.

Deus ultionum dominus, deus ultionum libere egit. Exaltare qui iudicas terram, redde retributionem superbis. Usquequo peccatores domine, usquequo peccatores gloriabuntur. Effabuntur et loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur iniustitiam. Populum tuum domine humiliaverunt, et hereditatem tuam vexaverunt. Viduam et advenam interfecerunt, et pupillos occiderunt. Et dixerunt non videbit dominus, nec intelliget deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, et stulti aliquando sapite. Qui plantavit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non considerat? Qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam? Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vane sunt. Beatus homo quem tu erudieris domine, et de lege tua docueris eum. Ut mitiges ei a diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea. Quia non repellet dominus plebem suam, et hereditatem suam non derelinquet. Quoadusque iustitia convertatur in iudicium, et qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde. Quis consurget mihi adversus malignantes, aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem? Nisi quia dominus adiuvit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Si dicebam motus est pes meus, misericordia tua domine adiuvabat me. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue letificaverunt animam meam. Numquid adheret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in precepto? Captabunt in animam iusti, et sanguinem innocentem condemnabunt. Et factus est mihi dominus in refugium, et deus meus in adiutorium spei mee. Et reddet illis iniquitatem ipsorum, et in malitia eorum disperdet eos, disperdet eos dominus deus noster.

Psalmus David.

Venite exultemus domino, iubilemus deo salutari nostro. Preoccupemus faciem eius in confessione, et in psalmis iubilemus ei. Quoniam deus magnus dominus, et rex magnus super omnes deos. Quia in manu eius sunt omnes fines terre, et altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare et ipse fecit illud, et aridam fundaverunt manus eius. Venite adoremus et procidamus, et ploremus ante dominum qui fecit nos. Quia ipse est dominus deus noster, et nos populus pascue eius et oves manus eius. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Sicut in irritatione secundum diem temptationis in deserto, ubi temptaverunt me patres vestri, probaverunt et viderunt opera mea. Quadraginta annis offensus fui generationi illi, et dixi semper hii errant corde. Et isti non cognoverunt vias meas, ut iuravi in ira mea si introibunt in requiem meam.

Psalmus David.

Cantate domino canticum novum, cantate domino omnis terra. Cantate domino et benedicite nomini eius, annuntiate de die in diem salutare eius. Annuntiate inter gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius. Quoniam magnus dominus et laudabilis nimis, terribilis est super omnes deos. Quoniam omnes dii gentium demonia, dominus autem celos fecit. Confessio et pulchritudo in conspectu eius, sanctimonia et magnificentia in sanctificatione eius. Afferte domino patrie gentium, afferte domino gloriam et honorem, afferte domino gloriam nomini eius. Tollite hostias et introite in atria eius, adorate dominum in atrio sancto eius. Commoveatur a facie eius universa terra, dicite in gentibus quia dominus regnavit. Etenim correxit orbem terre qui non commovebitur, iudicabit populos in equitate. Letentur celi et exultet terra, commoveatur mare et plenitudo eius, gaudebunt campi et omnia que in eis sunt. Tunc exultabunt omnia ligna silvarum a facie domini quia venit, quoniam venit iudicare terram. Iudicabit orbem terre in equitate, et populos in veritate sua.

Psalmus David.

Dominus regnavit exultet terra, letentur insule multe. Nubes et caligo in circuitu eius, iustitia et iudicium correctio sedis eius. Ignis ante ipsum precedet, et inflammabit in circuitu inimicos eius. Illuxerunt fulgura eius orbi terre, vidit et commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt a facie domini, a facie domini omnis terra. Annuntiaverunt celi iustitiam eius, et viderunt omnes populi gloriam eius. Confundantur omnes qui adorant sculptilia, et qui gloriantur in simulacris suis. Adorate eum omnes angeli eius, audivit et letata est Syon. Et exultaverunt filie Iude, propter iudicia tua domine. Quoniam tu dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes deos. Qui diligitis dominum odite malum, custodit dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos. Lux orta est iusto, et rectis corde letitia. Letamini iusti in domino, et confitemini memorie sanctificationis eius.

Psalmus David.

Cantate domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Salvabit sibi

dextera eius, & brachium sanctum eius. Notum fecit dominus salutare suum. in conspectu gentium revelavit iustitiam suam. Recordatus est misericordie sue & veritatis sue domui israel. Iubilate deo omnis terra. vociferamini & laudate & cantate. Cantate deo in cythara. in cythara carminis. In tubis & clangore bucine. iubilate coram rege domino. Donec mare & plenitudo eius. orbis & habitatores eius. Flumina plaudent manibus simul laudabunt. Ante dominum quia venit iudicare. iudicabit orbem in iustitia. & populos in equitate.

Dominus regnavit commoveantur populi. sessor cherubim concutiatur terra. *psalm.*

Dominus in syon magnus & excelsus super omnes populos. Confiteantur nomini tuo magno & terribili sanctumque imperium regis iudicium diligit. Tu fundasti equitatem. iudicium & iustitiam in iacob tu fecisti. Exaltate dominum deum nostrum. & adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est. Moyses & aaron in sacerdotibus eius. & samuel in his qui invocant nomen eius. Invocabant dominum & ipse exaudiebat eos. in columna nubis loquebatur ad eos. Custodiebant testimonia eius. & preceptum quod dedit illis. Domine deus noster tu exaudisti eos. domine propitius fuisti eis. & ultor in commutationibus eorum. Exaltate dominum deum nostrum & adorate in monte sancto eius. quoniam sanctus dominus deus noster.

Iubilate deo omnis terra. servite domino in letitia. *canticum in gratiarum actione.*

Ingredimini coram eo in laude scitote quoniam dominus ipse est deus. Ipse fecit nos & ipsius sumus. populus eius & grex pascue eius. Ingredimini portas eius in gratiarum actione. atria eius in laude. Confitemini benedicite nomini eius quia bonus dominus. in sempiternum misericordia eius. & usque in generationem & generationem fides eius. *canticum david.*

Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine psallam. Erudiar in via perfecta. quando venies ad me. Perambulabam in simplicitate cordis mei. in medio domus mee. Non proponebam coram oculis meis verba belial. Facientem declinationem odivi. non adhesit mihi. Cor pravum recedat a me. malum nesciam. Loquentem in abscondito contra proximum suum hunc interficiebam. Superbo oculis & alto corde. cum hoc esse non poteram. Oculi mei ad fideles terre ut habitent mecum. ambulans in via simplici hic ministrabat mihi. Non habitabit in medio domus mee faciens malum. loquens mendacium non placebit in conspectu oculorum meorum. Mane perdam omnes impios terre. ut interficiam domino universos qui operantur iniquitatem. *oratio pauperis qui sollicitus fuerit & coram domino fuderit precem suam.*

Domine exaudi orationem meam & clamor meus ad te veniat. Ne abscondas faciem tuam a me. In die tribulationis mee inclina ad me aurem tuam. in quacumque die invocavero te velociter exaudi me. Quoniam consumpti sunt sicut fumus dies mei. & ossa mea quasi frixa contabuerunt. Percussum est quasi fenum & arefactum est cor meum. quia oblitus sum comedere panem meum. A voce gemitus mei. adhesit os meum carni mee. Assimilatus sum pellicano deserti. factus sum quasi bubo solitudinum. Vigilavi & fui sicut avis solitaria super tectum. Tota die exprobrabant me inimici mei. exultantes per me iurabant. Quia cinerem sicut panem comedi. & potum meum cum fletu miscebam. A facie indignationis & ire tue. quia elevasti & allisisti me. Dies mei quasi umbra inclinati sunt. ego quasi fenum arui. Tu autem domine in eternum permanes. memoriale tuum in generatione & generationem. Tu exsurgens misereberis syon. quia tempus est ut miserearis eius. quoniam venit tempus. quoniam venit tempus. Quoniam placatos fecerunt servi tui lapides eius. & pulverem eius mitabilem. Et timebunt gentes nomen domini. & universi reges terre gloriam tuam. Quia edificavit dominus syon. apparuit in gloria sua. Respexit ad orationem vacuum. & non despexit orationem eorum. Scribantur hec in generationem novissimam. & populus qui creabitur laudabit dominum. Quoniam prospexit de excelso sanctuario suo. dominus de celo terram contemplatus est. Ut videret gemitum vincti. ut solveret filios mortis. Ut narraret in syon nomen domini. & laudationem eius in hierusalem. Dum congregati fuerint populi simul. & regna ut serviant domino. Afflixit in via fortitudinem meam. adbreviavit dies meos. Dicam deus meus ne rapias me in dimidio dierum meorum. in generatione generationum anni tui. In principio terram fundasti. & opus manuum tuarum sunt celi. Ipsi peribunt tu autem stabis. & omnes quasi vestimentum veterascent. & quasi pallium mutabis eos & mutabuntur. Tu autem ipse es. & anni tui non deficient. Filii servorum tuorum habitabunt. & semen eorum ante faciem tuam dirigetur.

Benedic anima mea domino. & omnia viscera mea nomini sancto eius. *psalm. david.*

Benedic anima mea domino. & noli oblivisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur cunctis iniquitatibus meis. & sanat omnes infirmitates meas. Qui redemit de corruptione vitam meam. & coronat me in misericordia & miserationibus. Qui replet bonis ornamentum tuum. innovabitur sicut aquile iuventus tua. Faciens iustitias dominus. & iudicium cunctis qui calumpniam sustinent. Notas fecit vias suas moysi. filiis israel cogitationes suas. Misericors & clemens dominus. patiens & multe miserationis. Non in sempiternum iudicabit. neque in sempiternum irascetur. Quantum enim excelsum est celum a terra. tantum confortata est misericordia eius super timentes eum. Quantum longe est oriens ab occidente. tantum longe fecit a nobis scelera nostra. Sicut miseretur pater filiorum. misertus est dominus timentibus se. Ipse enim novit plasmationem nostram. recordatus est quia pulvis sumus. Homo quasi herba dies eius. sicut flos agri florebit. Quia spiritus pertransibit in eo & non subsistet. & non cognoscet eum ultra locus eius. Misericordia autem domini ab eterno & usque in eternum super timentes eum. & iustitia eius in filios filiorum. His qui custodiunt pactum eius. & recordantur preceptorum eius. ad faciendum ea. Dominus in celo stabilivit thronum suum. & regnum eius omnium dominabitur. Benedicite domino omnes angeli eius. fortes robore facientes verbum eius. obedientes voci sermonum eius. Benedicite domino omnes exercitus eius. ministri eius qui facitis placitum illius. Benedicite domino universa opera eius. in omnibus locis potestatis eius. benedic anima mea domino. *ps.*

Benedic anima mea domino. domine deus meus magnificatus es nimis. Gloriam & decorem induisti. amictus lucem quasi vestimentum. Extendens celos ut pellem. qui tegit aquis cenacula eius. Qui ponit nubes currum suum. qui ambulat super pennas ventorum. Qui facit angelos suos spiritus. & ministros suos ignem urentem. Qui fundasti terram super basem suam. non commovebitur in seculum & seculi. Abysso quasi vestimento operuisti eam. super montes stabunt aque. Ab increpatione tua fugient. a voce tonitrui tui formidabunt. Ascendunt montes & descendunt campi. ad locum quem fundasti eis. Terminum posuisti quem non transibunt. neque revertentur operire terram. Qui emittis fontes in convallibus. inter medios montes ambulent. Et bibant animalia regionum. & reficient onagri sitim suam. Super ea volucres celi morabuntur. de medio nemorum dabunt vocem suam. Qui irrigas montes de cenaculis suis. de fructu operum tuorum implebitur terra. Germinans herbam iumentis. & fenum servituti hominum. Ut educat panem de terra. & vinum letificet cor hominis. Ad exhilarandum faciem in oleo. panis autem cor hominis roborat. Saturabuntur ligna domini. & cedri libani quas plantavit. Ibi aves nidificabunt. milvo abies domus est. Montes excelsi cervis. petra refugium cuniculi. Fecit lunam in tempora. sol cognovit occasum suum. Posuit tenebras & facta est nox. in ipsa movebuntur omnes bestie silve. Leones rugientes ad predam. & querentes a deo escam sibi. Oriente sole recedent. & in speluncis suis cubabunt. Egredietur homo ad opus suum. & ad servitutem suam usque ad vesperam. Quam magnificata sunt opera tua domine. omnia in sapientia fecisti. impleta est terra possessione tua. Hoc mare magnum & latum manibus. ibi reptilia innumerabilia. animalia parva cum grandibus. Ibi naves pertransient. leviathan istum quem plasmasti ut illuderet ei. Omnia a te sperant ut des illis escam in tempore suo. Dante te illis colligent. aperiente te manum tuam implebuntur bono. Abscondes vultum tuum & turbabuntur. auferes spiritum eorum & deficient & in pulverem suum revertentur. Emitte spiritum tuum & creabuntur. & instaurabis faciem terre. Sit gloria domini in sempiternum. letabitur dominus in operibus suis. Qui respicit terram & tremet. tangit montes & fumabunt. Cantabo domino in vita mea. psallam deo quamdiu sum. Placeat ei eloquium meum. ego autem letabor in domino. Deficiant peccatores de terra. & impii ultra non sint. benedic anima mea domino.

Confitemini domino & invocate nomen eius. notas facite populis *Alleluia.* cogitationes eius. Cantate ei & psallite ei. loquimini universa mirabilia eius. Exultate in nomine sancto eius. letetur cor querentium dominum. Querite dominum & virtutem eius. querite faciem eius semper. Recordamini mirabilium eius que fecit. signorum & iudiciorum eius. Semen abraham servi eius. filii iacob electi eius. Ipse dominus deus noster. in universa terra iudicia eius. Recordatus est in seculum pacti sui. verbi quod mandavit in mille generationes. Quod pepigit cum abraham. & iuramenti sui cum ysaac. Et firmavit illud cum iacob in legem. cum israel in pactum sempiternum. Dicens tibi dabo terram canahan. funiculum hereditatis vestre. Cum essent viri pauci. & advene in ea. Et transierunt de gente in gentem & de regno ad populum alterum. Non dimisit hominem nocere eis. & corripuit pro eis reges. Nolite tangere christos meos. & in prophetis meis nolite affligere. Et vocavit famem super terram. & omne firmamentum panis contrivit. Misit ante faciem eorum virum. in servum venundatus est ioseph. Afflixerunt in compede pedes eius. ferrum venit in anima eius. Usque ad tempus donec veniret verbum eius. eloquium domini probavit eum. Misit rex & solvit eum. princeps populorum & dimisit eum. Posuit eum dominum domus sue. & principem omnis possessionis sue. Ut erudiret principes eius secundum voluntatem suam. & seniores eius sapientiam doceret. Et intravit israel in egyptum. & iacob advena fuit in terra cham. Et crescere fecit populum suum nimis. & roboravit eum super hostes eius. Convertit cor eorum ut odio haberent populum eius. & dolos agerent contra servos illius. Misit moysen servum suum. aaron quem elegit sibi. Posuit in eis verba signorum suorum. & portentorum in terra cham. Misit tenebras & contenebravit. & non fuerunt increduli verbi eius. Commutavit aquas eorum in sanguinem. & occidit pisces eorum. Ebullivit terra eorum ranas. in cubilibus regum eorum. Dixit & venit musca omnimoda. & sciniphes in omnibus terminis eorum. Dedit pluvias eorum in grandinem. ignem flammantem in terra eorum. Percussit vineas eorum & ficus eorum. & confregit lignum finium eorum. Dixit & venit locusta & bruchus. cuius non erat numerus. Et comedit omne fenum terre eorum. & devoravit fructum terre eorum. Et percussit omne primogenitum in terra eorum. & primitias universas partus eorum. Et eduxit eos cum argento & auro. & non erat in tribubus eorum infirmus. Letata est egyptus cum egrederentur quia irruerat timor eorum super eos. Expandit nubem in tectorium. & ignem ut luceret eis per noctem. Petierunt & adduxit ortigometram. & pane celesti saturavit eos. Aperuit petram & fluxerunt aque. cucurrerunt in arido flumina. Quia memor fuit verbi sancti sui. cum abraham servo suo. Et eduxit populum suum in letitia. in laude electos suos. Et dedit illis terram gentium. & labores tribuum possederunt. Ut custodiant cerimonias eius. & legem eius inquirant.

Confitemini domino quoniam bonus. quoniam in seculum misericordia eius. *Alleluia.*

Quis loquetur potentias domini. auditas faciet omnes laudes eius. Beati qui custodiunt iudicium. & faciunt iustitiam in omni tempore. Recordare mei domine in beneplacito populi tui. Ut videam bona electorum tuorum & leter in letitia gentis tue. & exultem cum hereditate tua. Peccavimus cum patribus nostris. iniquitatem fecimus. impie egimus. Patres nostri non intellexerunt mirabilia tua. non fuerunt memores multitudinis misericordie tue. Et ad iracundiam provocaverunt super mare in mari rubro. Salvavit autem eos propter nomen suum. ut ostenderet fortitudinem suam. Et comminatus est mari rubro & aruit. & transduxit eos per abyssos quasi in deserto. Et salvavit eos de manu odientium. & redemit eos de manu inimici. Et operuit aqua hostes eorum. unus de ipsis non remansit. Et crediderunt verbis eius. & cantaverunt laudes eius. Cito obliti sunt operum illius. nec expectaverunt voluntatem illius. Et desideraverunt desiderium in deserto. & temptaverunt deum in solitudine. Dedit eis petitionem ipsorum. & misit saturitatem in anima eorum. Et zelati sunt moysen in castris. aaron sanctum domini. Aperta est terra & devoravit dathan. & operuit synagogam abyron. Et exarsit ignis in synagoga eorum. flamma exussit impios. Fecerunt vitulum in oreb. & adoraverunt conflatile. Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem bovis comedentis fenum. Obliti sunt deum salvatorem suum. qui fecit magnalia in egypto. Mirabilia in terra cham. terribilia super mare rubrum. Dixit ut contereret eos. nisi moyses electus eius stetisset in medio in conspectu eius. ut converteret indignationem & non interficeret. Et despexerunt terram desiderabilem. nec crediderunt sermonibus eius. Et murmuraverunt in tabernaculis suis. non audierunt vocem domini. Et elevavit manus suas super eos. ut deiceret eos in deserto. Ut deiceret semen eorum in gentibus. & dispergeret eos in terris. Et consecrati sunt beelfegor. & comederunt sacrificia mortuorum. Et concitaverunt eum in studiis eorum. & percussit eos plaga. Stetit autem finees & exoravit. & est retenta percussio. Et reputatum est ei in iustitiam in generatione & generationem usque in sempiternum. Et provocaverunt super aquam contradictionis. & afflictus est moyses propter eos. Quia provocaverunt spiritum eius. & precepit labiis suis. Non exterminaverunt populos quos dixit dominus eis. Et commixti sunt in gentibus & didicerunt opera eorum. Et servierunt sculptilibus eorum. & factum est eis in scandalum. Et immolaverunt filios suos & filias suas demoniis. Et effuderunt sanguinem innocentem. sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum quas immolaverunt sculptilibus canahan. Adulterata est terra per sanguinem. & polluerunt eam in operibus suis. & fornicati sunt in studiis ipsorum. Iratus est itaque furor domini in populum suum. & abhominatus est hereditatem suam. Et tradidit eos in manu gentium. & dominati sunt eorum qui oderunt eos. Et afflixerunt eos inimici eorum. & humiliati sunt sub manibus eorum. Multis vicibus liberavit eos. ipsi autem provocabant eum in consiliis suis. & humiliati sunt propter iniquitates suas. Et vidit tribulationem eorum. cum audivit eos rogantes. Et recordatus est pacti sui cum eis. & penituit eum secundum multitudinem misericordie sue. Et dedit eos miserabiles coram omnibus qui ceperant eos. Salva nos domine deus noster. & congrega nos de nationibus. Ut confiteamur nomini tuo sancto. & cantemus laudes tuas. Benedictus dominus deus israel a seculo usque in seculum. & dicet omnis populus amen amen.

Confitemini domino quoniam bonus. quoniam in eternum misericordia eius. *Alleluia.*

Dicant qui redempti sunt a domino. quos redemit de manu hostis. De terris congregavit eos a solis ortu & occasu. ab aquilone & mari. Erraverunt in solitudine in deserto [illegible]. civitatem quam habitarent non repperierunt. Esurientes & sitientes. anima eorum in ipsis defecit. Et clamaverunt ad dominum in tribulatione sua. & de afflictione eorum eripuit eos. Et deduxit illos per viam rectam. ut irent in civitatem habitabilem. Confiteantur domino misericordie eius & mirabilia eius filiis hominum. Quia saturavit animam vacuam. & animam esurientem implevit bonis. Habitantes in umbra

mortis, alligatos in inopia et ferro. Quia provocaverunt sermones domini, et consilium altissimi irritaverunt. Et humiliavit in labore cor eorum, ceciderunt et non erat qui adiuvaret. Et clamaverunt ad dominum in tribulatione sua, et de angustiis eorum liberavit eos. Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis, et vincula eorum disrupit. Confiteantur domino misericordie eius, et mirabilia eius filiis hominum. Quia contrivit portas ereas, et vectes ferreos confregit. Stultos propter viam sceleris eorum, et propter iniquitates afflictos. Omnem escam abhominata est anima eorum, et accesserunt ad portas mortis. Et clamaverunt ad dominum in tribulatione sua, et de angustiis eorum salvavit eos. Misit verbum suum et sanavit eos, et salvavit eos de interitu. Confiteantur domino misericordie eius, et mirabilia eius filiis hominum. Et immolent hostias gratiarum, et narrent opera eius in laude. Qui descendunt in mare in navibus, facientes opus in aquis multis. Ipsi viderunt opera domini, et mirabilia eius in profundo. Dixit et surrexit ventus tempestatis, et elevavit gurgites eius. Ascendunt in celum et descendunt in abyssos, anima eorum in afflictione consumpta est. Obstupuerunt et intremuerunt quasi ebrius, et universa sapientia eorum devorata est. Clamaverunt autem ad dominum in tribulatione sua, et de angustia eduxit eos. Statuit turbinem in tranquillitatem, et siluerunt fluctus eius. Letabuntur quia quieverunt, et deduxit eos ad portum quem voluerunt. Confiteantur domino misericordie eius, et mirabilia eius filiis hominum. Et exaltent eum in ecclesia populi, et in cathedra seniorum laudent eum. Posuit flumina in desertum, et fontes aquarum in sitim. Terram fructiferam in salsuginem, pre malicia habitatorum eius. Ponens desertum in paludes. Et collocabit esurientes, fundabuntque urbes ad habitandum. Et serent agros et plantabunt vineas, et facient fruges germina. Et benedicet eis et multiplicabuntur nimis, et pecora eorum non imminuentur. Imminuti sunt autem et afflicti, propter angustiam mali et doloris. Et effundet despectionem super principes, et errare eos faciet in solitudine. Et sublevabit pauperem de inopia, et ponet quasi gregem familias. Videbunt recti et letabuntur, et omnis iniquitas contrahet os suum. Quis sapiens et custodiet hec, et intelliget misericordias domini.

Canticum psalmi David.

Paratum cor meum deus, cantabo et psallam, sed et gloria mea. Consurge psalterium et cythara, consurgam mane. Confitebor tibi in populis domine, et cantabo te in nationibus. Quam magna super celos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua. Exaltare super celos deus, et super omnem terram gloria tua. Ut liberentur dilecti tui, salvum fac dextera tua et exaudi me. Deus locutus est in sanctuario suo, gaudebo et dividam Sicem. Meus est Galaad et meus est Manasses, et Effraim susceptio capitis mei. Iuda rex meus, Moab lebes spei mee. Super Ydumeam ponam calciamentum meum, cum Philistiim federabor. Quis deducet me in civitatem circumstantie, aut quis deducet me usque in Ydumeam. Nonne tu deus qui preceras nos, et non exieras deus in exercitibus nostris. Da nobis auxilium in tribulatione, vana est enim salus ab homine. In deo erimus fortes, et ipse conculcabit hostes nostros.

Pro victoria David canticum.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os impii et dolosi contra me apertum est. Locuti sunt de lingua mendacium, verbis odii circumdederunt me, et expugnaverunt me frustra. Pro eo quod eos diligebam adversabantur mihi, ego autem orabam. Et posuerunt contra me malum pro bono, et odium pro dilectione. Constitue super eum impium, et Sathan stet a dextris eius. Cum fuerit iudicatus exeat condempnatus, et oratio eius sit in peccatum. Fiant dies eius pauci, et episcopatum eius accipiat alter. Sint filii eius pupilli, et uxor eius vidua. Instabiles vagentur liberi eius et mendicent, et querantur in parietinis suis. Scrutetur exactor quidquid eius, et diripiant alieni laborem eius. Non sit qui misereatur, nec qui clemens sit in pupillis eius. Fiat novissimum eius in interitu, in generatione altera deleatur nomen eius. Recordetur iniquitas patrum eius in memoria apud dominum, et iniquitas matris eius non deleatur. Sint contra dominum semper, et intereat de terra memoria eorum. Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam, et persecutus est virum inopem et pauperem, et compunctum corde ut interficeret. Dilexit maledictionem que veniet ei, et noluit benedictionem que elongabitur ab eo. Et induit se maledictione quasi vestimento suo, et ingredietur quasi aqua in visceribus eius, et quasi oleum in ossibus eius. Sit ei quasi pallium quo circumdatur, et quasi cingulum quo semper cingitur. Hec est retributio qui adversantur domino, et qui loquuntur mala contra animam meam. Tu autem domine deus fac mecum propter nomen tuum, quoniam bona est misericordia tua. Libera me quia egenus et pauper sum, et cor meum vulneratum est intrinsecus. Quasi umbra cum inclinatur abductus sum, et excussus quasi locusta. Genua mea vacillaverunt a ieiunio, et caro mea mutata est absque oleo. Et ego opprobrium factus sum eis, viderunt me et moverunt caput suum. Adiuva me domine deus meus, salva me secundum misericordiam tuam. Et sciant quia manus tua hec, et tu domine fecisti eam. Maledicent illi et tu benedices, restiterunt et confundantur, servus autem tuus letabitur. Induantur adversarii mei confusione, et operiantur quasi pallio confusione sua. Confitebor domino vehementer in ore meo, et in medio populorum laudabo eum. Quoniam stabit a dextris pauperis, ut salvet a iudicibus animam meam.

Canticum David.

Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam fortitudinis tue emittet dominus ex Syon, dominare in medio inimicorum tuorum. Populi tui [illegible] erunt in die fortitudinis tue in montibus sanctis. Quasi de vulva orietur tibi ros adolescentie tue. Iuravit dominus et non penitebit eum, tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech. Dominus ad dexteram tuam, percussit in die furoris sui reges. Iudicabit in gentibus, implebit valles, percutiet caput in terra multa. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.

Alleluia.

Confitebor tibi domine in toto corde meo, in consilio iustorum et congregatione. Magna opera domini, exquirenda cunctis volentibus ea. Gloria et decor opus eius, et iusticia eius perseverans semper. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors et clemens dominus. Escam dedit timentibus se, memor erit in sempiternum pacti sui. Fortitudinem operum suorum annunciavit populo suo, ut daret eis hereditatem gentium. Opus manuum eius veritas et iudicium, fidelia omnia precepta eius. Firmata in sempiternum iugiter, facta in veritate et equitate. Redemptionem misit populo suo, mandavit in eternum pactum suum, sanctum et terribile nomen eius. Principium sapientie timor domini, doctrina bona omnibus facientibus ea, laus eius perseverans iugiter.

Alleluia.

Beatus vir qui timet dominum, in mandatis eius volet nimis. Potens in terra erit semen eius, generatio iustorum benedicetur. Substantia et divicie in domo eius, et iusticia eius perseverat semper. Ortum est in tenebris lumen rectis, clemens misericors et iustus. Bonus vir clemens et fenerans, dispensabit verba sua in iudicio. Quia in eternum non commovebitur, in memoria sempiterna erit iustus. Ab auditu malo non timebit, paratum cor eius confidens in domino. Firmatum cor eius non timebit, donec aspiciat in hostibus suis. Dispersit dedit pauperibus, iusticia eius permanet in eternum, cornu eius exaltabitur in gloria. Impius videbit et irascetur, dentibus frendet et tabescet, desiderium impiorum peribit.

Alleluia.

Laudate servi dominum, laudate nomen domini. Sit nomen domini benedictum, amodo et usque in sempiternum. A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen domini. Excelsus super gentes dominus, et super celos gloria eius. Quis ut dominus deus noster qui in excelsis habitans. Humilia respicit in celo et in terra. Suscitans de terra inopem, et de stercore elevat pauperem. Ut eum sedere faciat cum principibus populi sui. Qui collocat sterilem in domo, matrem filiorum letantem.

Alleluia.

Cum egrederetur Israhel de Egypto, domus Iacob de populo barbaro. Factus est Iudas in sanctificatione eius, Israhel potestas eius. Mare vidit et fugit, Iordanis conversus est retrorsum. Montes subsilierunt quasi arietes, et colles quasi filii gregis. Quid tibi est mare quod fugisti, Iordanis conversus es retrorsum. Montes subsilistis sicut arietes, et colles quasi filii gregis. A facie domini contremisce terra, a facie dei Iacob. Qui convertit petram in paludes aquarum, silicem in fontes aquarum. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, et veritatem tuam. Ne dicant gentes ubi est deus eorum. Deus autem noster in celo, universa que voluit fecit. Ydola gentium argentum et aurum, opus manuum hominum. Os habent et non loquentur, oculos habent et non videbunt. Aures habent et non audient, nasum habent et non odorabunt. Manus habent et non palpabunt, pedes habent et non ambulabunt, non sonabunt in gutture suo. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnis qui confidunt in eis. Israhel confisus est in domino, auxiliator et protector eorum est. Domus Aaron confisa est in domino, auxiliator et protector eorum est. Timentes dominum confisi sunt in domino, auxiliator et protector eorum est. Dominus recordatus est nostri et benedixit nobis. Benedixit domum Israhel, benedixit domum Aaron. Benedixit timentibus dominum, parvis et magnis. Addat dominus super vos, super vos et super filios vestros. Benedicti vos domino, qui fecit celum et terram. Celum celorum domino, terram autem dedit filiis hominum. Non mortui laudabunt dominum, nec omnes qui descendunt in silentium. Sed nos benedicimus domino, amodo et usque in eternum.

Alleluia.

Dilexi quoniam exaudivit dominus vocem deprecationis mee. Quia inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocabo te. Circumdederunt me funes mortis, et munitiones inferni invenerunt me. Angustiam et dolorem repperi, et nomen domini invocavi. Obsecro domine salva animam meam, clemens dominus et iustus, et deus misericors. Custodit parvulos dominus, attenuatus sum et salvavit me. Revertere anima mea in requiem tuam, quia dominus reddet tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrimis, pedes meos ab offensa. Deambulabo coram domino in terris viventium.

Alleluia.

Credidi propter quod locutus sum, ego afflictus sum nimis. Ego dixi in stupore meo, omnis homo mendax. Quid reddam domino pro omnibus que retribuit mihi. Calicem salutaris accipiam, et nomen domini invocabo. Vota mea domino reddam coram omni populo eius. Gloriosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Obsecro domine ego servus tuus, ego servus tuus et filius ancille tue, dirupisti vincula mea. Tibi immolabo hostiam laudis, et in nomine domini invocabo. Vota mea reddam in conspectu omnis populi eius. In atriis domus domini, in medio tui Ierusalem.

Alleluia.

Laudate dominum omnes gentes, collaudate eum universi populi. Quia confortata est super nos misericordia eius, et veritas domini manet in eternum.

Alleluia.

Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in eternum misericordia eius. Dicat nunc Israhel, quoniam in eternum misericordia eius. Dicat nunc domus Aaron, quoniam in eternum misericordia eius. Dicant nunc qui timent dominum, quoniam in eternum misericordia eius. Cum tribularer invocabo dominum, et exaudivit me in latitudine dominus. Dominus mecum est, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor, et ego despiciam odientes me. Melius est sperare in domino quam sperare in homine. Melius est sperare in domino quam sperare in principibus. Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine domini ultus sum eas. Circumdederunt me et obsederunt me, et in nomine domini ultus sum eas. Circumdederunt me quasi apes, et extincte sunt quasi ignis spinarum, in nomine domini quia ultus sum eas. Impulsus pellebar ut caderem, et dominus sustentavit me. Fortitudo mea et laus mea dominus, factus est mihi in salutem. Vox laudis et salutis in tabernaculis iustorum, dextera domini fecit fortitudinem. Dextera domini excelsa. Non moriar sed vivam, et narrabo opera domini. Corripiens arguit me dominus, et mor[...] [...]didit me. Aperite mihi portas iusticie, ingres[...]sus in eas confitebor domino. Hec porta domini, iusti intrabunt in eam. Confitebor tibi domine quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem. Lapidem quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud, et hoc est mirabile in oculis nostris. Hec est dies quam fecit dominus, exultemus et letemur in ea. Obsecro domine salva obsecro, prosperare obsecro. Benedictus qui venit in nomine domini, benediximus vobis de domo domini. Deus dominus et apparuit nobis. Frequentate sollempnitatem in frondosis usque ad cornua altaris. Deus meus es tu et confitebor tibi, deus meus et exaltabo te. Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in eternum misericordia eius.

Alef. Alef.

Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Beati qui custodiunt testimonia eius, in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem in viis eius ambulaverunt. Tu mandasti precepta tua custodiri nimis. Utinam dirigantur vie mee ad custodienda precepta tua. Tunc non confundar cum prospexero ad omnia mandata tua. Confitebor tibi in directione cordis mei, cum didicero iudicia iusticie tue. Precepta tua custodiam, non derelinquas me nimis.

Beth.

In quo corrigit iunior semitam suam, cum custodierit verba tua. In toto corde meo exquisivi te, ne errare me facias a mandatis tuis. Benedictus es domine, doce me precepta tua. In labiis meis narravi omnes iusticias oris tui. In via testimoniorum tuorum letatus sum, quasi in omnibus divitiis. In preceptis tuis meditabor, et contemplabor semitas tuas. In iusticiis tuis delectabor, non obliviscar verba tua.

Gimel.

Tribue servo tuo, vivam et custodiam verba tua. Revela oculos meos, et videam mirabilia de lege tua. Advena ego sum in terra, ne abscondas a me mandata tua. Desideravit anima mea desiderare iudicia tua in omni tempore. Increpasti superbos, maledicti qui declinant a mandatis tuis. Aufer a me opprobrium et contemptum, quia testimonia tua custodivi. Etenim sederunt principes adversum me loquebantur, servus autem tuus meditabitur precepta tua. Sed et testimonia tua voluntas mea, quasi viri amicissimi mei.

Deleth.

Adhesit pulveri anima mea, vivifica me iuxta verbum tuum. Vias meas exposui et exaudisti, doce me iusticias tuas. Viam preceptorum tuorum fac me intelligere, et loquar in mirabilibus tuis. Destillavit anima mea pre tristicia, serva me iuxta eloquium tuum. Viam mendacii aufer a me, et legem tuam dona mihi. Viam fidei elegi, iudicia tua proponebam. Adhesi testimoniis tuis domine, ne confundas me. Viam mandatorum tuorum cucurri, quoniam dilatasti cor meum.

He.

Ostende mihi domine viam preceptorum tuorum, et custodiam eam per vestigium. Doce me et observabo legem tuam, et custodiam in toto corde meo. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui. Inclina cor meum ad testimonia tua, et non ad avariciam. Averte oculos meos ne videant vanitatem, in via tua vivifica me. Suscita servo tuo eloquium tuum in timore tuo. Averte obprobrium quod reveritus sum, iudicia tua bona. Ecce desideravi precepta tua, in iusticia tua vivifica me.

Vau.

Et veniant mihi misericordie tue domine, salus tua iuxta eloquium tuum. Et respondebo exprobrantibus mihi sermonem, quia speravi in sermone tuo. Et ne auferas

de ore meo verbum veritatis usque nimis. quia iudicia tua expectavi. Et custodiam legem tuam semper iugiter. in sempiternum et ultra. Et ambulabo in spacioso. quia precepta tua quesivi. Et loquebar in testimoniis tuis coram regibus: et non confundebar. Et meditabar in mandatis tuis que dilexi. Et levabo manus meas ad mandata tua que dilexi, et loquebar in preceptis tuis. Zay.

Memento sermonis servo tuo. in quo mihi spem dedisti. Hec est consolatio mea in afflictione mea. quia eloquium tuum vivificavit me. Superbi deridebant me usquequaque, a lege autem tua non declinavi. Recordatus sum iudiciorum tuorum a seculo domine, et delectatus sum. Horror obtenuit me a peccatoribus. qui derelinquerunt legem tuam. Cantabiles erant mihi precepta tua. in domo peregrinationis mee. Recordatus sum in nocte nominis tui domine: et custodivi legem tuam. Hec facta est mihi. quia iustificationes tuas custodivi. Heth.

Pars mea domine, dixi custodire verbum tuum. Deprecatus sum vultum tuum in corde meo. miserere mei secundum eloquium tuum. Recogitavi vias meas. et converti pedes meos ad testimonia tua. Festinavi et non neglexi, custodire mandata tua. Funes impiorum implicuerunt me. legem tuam non sum oblitus. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. super iudicia iustificationis tue. Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium precepta tua. Misericordia domine plena est terra, precepta tua doce me. Teth.

Bene fecisti servo tuo domine, secundum verbum tuum. Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me. quia mandatis tuis credidi. Antequam audirem ego ignoravi. nunc autem eloquium tuum custodivi. Bonus es tu et beneficus, doce me precepta tua. Applicabantur mihi mendacium superbi. ego autem in toto corde servabam precepta tua. Incrassatum velut adeps cor eorum. ego in lege tua delectabor. Bonum michi quia afflictus sum, ut discerem precepta tua. Melior michi lex oris tui. super milia auri et argenti. Ioth.

Manus tue fecerunt me. et firmaverunt me. doce me et discam mandata tua. Qui timent te videbunt me et letabuntur. quia sermonem tuum expectavi. Scio domine quia iustum iudicium tuum. et vere afflixisti me. Sit obsecro misericordia tua in consolatione mea. sicut locutus es servo tuo. Veniant misericordie tue mihi. quia lex tua delectatio mea est. Confundantur superbi quoniam contriverunt me. ego autem loquar in preceptis tuis. Revertantur mihi qui timent te. et qui sciunt testimonium tuum. Fiat cor meum perfectum in preceptis tuis. ut non confundar. Caf.

Defecit in salutari tuo anima mea, verbum tuum expectavi. Consumpti sunt oculi mei in verbum tuum dicentes. quando consolaberis me. Et cum essem quasi uter in pruina, precepta tua non sum oblitus. Quot sunt dies servi tui. quando facies in persequentibus me iudicium. Foderunt mihi superbi foveas. que non erant secundum legem tuam. Omnia mandata tua veritas. falso persecuti sunt me adiuva me. Paulo minus consummaverunt me in terra. ego autem non dimisi precepta tua. Secundum misericordiam tuam vivifica me. et custodiam testimonia oris tui. Lamech.

In eternum domine, verbum tuum permanet in celo. In generatione et generationem veritas tua. fundasti terram et permanet. Ordinatione tua perseverat dies. quia omnia serviunt tibi. Nisi quod lex tua meditatio mea est: tunc forsitan perissem in humilitate mea. In eternum non obliviscar iustificationes tuas. quia in ipsis vivificasti me. Tuus sum ego salvum me fac. quoniam iustificationes tuas exquisivi. Me expectaverunt peccatores ut perderent me. testimonia tua intellexi. Omnis consummationis vidi finem. latum mandatum tuum nimis. Mem.

Quam dilexi legem tuam domine. tota die meditatio mea est. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo. quia in eternum mihi est. Super omnes docentes me intellexi. quia testimonia tua meditatio mea est. Super senes intellexi. quia mandata tua quesivi. Ab omni via mala prohibui pedes meos, ut custodiam verba tua. A iudiciis tuis non declinavi, quia tu legem posuisti mihi. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua. super mel ori meo. A mandatis tuis intellexi, propterea odivi omnem viam iniquitatis. Nun.

Lucerna pedibus meis verbum tuum. et lumen semitis meis. Iuravi et statui. custodire iudicia iustitie tue. Humiliatus sum usquequaque domine. vivifica me secundum verbum tuum. Voluntaria oris mei beneplacita fac domine. et iudicia tua doce me. Anima mea in manibus meis semper. et legis tue non sum oblitus. Posuerunt peccatores laqueum mihi. et de mandatis tuis non erravi. Hereditate acquisivi testimonia tua in eternum. quia exultatio cordis mei sunt. Inclinavi cor meum ad faciendas iustificationes tuas in eternum propter retributionem. Samech.

Iniquos odio habui. et legem tuam dilexi. Adiutor et susceptor meus es tu. et in verbum tuum supersperavi. Declinate a me maligni. et scrutabor mandata dei mei. Suscipe me secundum eloquium tuum et vivam. et non confundas me ab expectatione mea. Adiuva me et salvus ero. et meditabor in iustificationibus tuis semper. Sprevisti omnes discedentes a iudiciis tuis. quia iniusta cogitatio eorum. Prevaricantes reputavi omnes peccatores terre. ideo dilexi testimonia tua. Confige timore tuo carnes meas. a iudiciis enim tuis timui. Ayn.

Feci iudicium et iustitiam. non tradas me calumniantibus me. Suscipe servum tuum in bonum. non calumnientur me superbi. Oculi mei defecerunt in salutare tuum. et in eloquium iustitie tue. Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam. et iustificationes tuas doce me. Servus tuus sum ego. da mihi intellectum ut sciam testimonia tua. Tempus faciendi domine. dissipaverunt legem tuam. Ideo dilexi mandata tua. super aurum et topazion. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar. omnem viam iniquam odio habui. Fe.

Mirabilia testimonia tua. ideo scrutata est ea anima mea. Declaratio sermonum tuorum illuminat. et intellectum dat parvulis. Os meum aperui et attraxi spiritum. quia mandata tua desiderabam. Aspice in me et miserere mei. secundum iudicium diligentium nomen tuum. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum. et non dominetur mei omnis iniustitia. Redime me a calumniis hominum. ut custodiam mandata tua. Faciem tuam illumina super servum tuum. et doce me iustificationes tuas. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. quia non custodierunt legem tuam. Sade.

Iustus es domine. et rectum iudicium tuum. Mandasti iustitiam testimonia tua. et veritatem tuam nimis. Tabescere me fecit zelus meus. quia obliti sunt verba tua inimici mei. Ignitum eloquium tuum vehementer. et servus tuus dilexit illud. Adolescentulus sum ego et contemptus. iustificationes tuas non sum oblitus. Iustitia tua iustitia in eternum. et lex tua veritas. Tribulatio et angustia invenerunt me. mandata tua meditatio mea est. Equitas testimonia tua in eternum. intellectum da mihi et vivam. Cof.

Clamavi in toto corde meo exaudi me domine. iustificationes tuas requiram. Clamavi ad te salvum me fac. ut custodiam mandata tua. Preveni in maturitate et clamavi. quia in verba tua supersperavi. Prevenerunt oculi mei ad te diluculo. ut meditarer eloquia tua. Vocem meam audi secundum misericordiam tuam domine. et secundum iudicium tuum vivifica me. Appropinquaverunt persequentes me iniquitati. a lege autem tua longe facti sunt. Prope es tu domine. et omnes vie tue veritas. Initio cognovi de testimoniis tuis. quia in eternum fundasti ea. Res.

Vide humilitatem meam et eripe me. quia legem tuam non sum oblitus.

Iudica iudicium meum et redime me. propter eloquium tuum vivifica me. Longe a peccatoribus salus. quia iustificationes tuas non exquisierunt. Misericordie tue multe domine. secundum iudicium tuum vivifica me. Multi qui persequuntur me et tribulant me. a testimoniis tuis non declinavi. Vidi prevaricantes et tabescebam. quia eloquia tua non custodierunt. Vide quoniam mandata tua dilexi domine. in misericordia tua vivifica me. Principium verborum tuorum veritas. in eternum omnia iudicia iustitie tue. Syn.

Principes persecuti sunt me gratis. et a verbis tuis formidavit cor meum. Letabor ego super eloquia tua. sicut qui invenit spolia multa. Iniquitatem odio habui et abominatus sum. legem autem tuam dilexi. Septies in die laudem dixi tibi. super iudicia iustitie tue. Pax multa diligentibus legem tuam. et non est illis scandalum. Expectabam salutare tuum domine. et mandata tua dilexi. Custodivit anima mea testimonia tua. et dilexit ea vehementer. Servavi mandata tua et testimonia tua. quia omnes vie mee in conspectu tuo. Tau.

Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo domine. iuxta eloquium tuum da mihi intellectum. Intret postulatio mea in conspectu tuo. secundum eloquium tuum eripe me. Eructabunt labia mea hymnum. cum docueris me iustificationes tuas. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum. quia omnia mandata tua equitas. Fiat manus tua ut salvet me. quoniam mandata tua elegi. Concupivi salutare tuum domine. et lex tua meditatio mea est. Vivet anima mea et laudabit te. et iudicia tua adiuvabunt me. Erravi sicut ovis que periit. quere servum tuum. quia mandata tua non sum oblitus.

Ad dominum cum tribularer clamavi. et exaudivit me. canticum graduum.

Domine libera animam meam a labiis iniquis. et a lingua dolosa. Quid detur tibi aut quid apponatur tibi. ad linguam dolosam. Sagitte potentis acute. cum carbonibus desolatoriis. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. habitavi cum habitantibus Cedar. Multum incola fuit anima mea. cum his qui oderunt pacem. Eram pacificus. cum loquebar illis impugnabant me gratis.

Levavi oculos meos in montes. unde veniet auxilium mihi. canticum graduum.

Auxilium meum a domino. qui fecit celum et terram. Non det in commotionem pedem tuum. neque dormitet qui custodit te. Ecce non dormitabit neque dormiet. qui custodit Israel. Dominus custodit te dominus protectio tua. super manum dexteram tuam. Per diem sol non uret te. neque luna per noctem. Dominus custodit te ab omni malo. custodiat animam tuam dominus. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum. ex hoc nunc et usque in seculum.

Letatus sum in his que dicta sunt mihi. in domum domini ibimus. canticum graduum.

Stantes erant pedes nostri. in atriis tuis Hierusalem. Hierusalem que edificatur ut civitas. cuius participatio eius in idipsum. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus domini. testimonium Israel ad confitendum nomini domini. Quia illic sederunt sedes in iudicio. sedes super domum David. Rogate que ad pacem sunt Hierusalem. et abundantia diligentibus te. Fiat pax in virtute tua. et abundantia in turribus tuis. Propter fratres meos et proximos meos. loquebar pacem de te. Propter domum domini dei nostri. quesivi bona tibi. canticum graduum.

Ad te levavi oculos meos. qui habitas in celis. Ecce sicut oculi servorum. in manibus dominorum suorum. Sicut oculi ancille in manibus domine sue. ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Miserere nostri domine miserere nostri. quia multum repleti sumus despectione. Quia multum repleta est anima nostra. opprobrium abundantibus et despectio superbis. canticum graduum.

Nisi quia dominus erat in nobis dicat nunc Israel. Nisi quia dominus erat in nobis. cum exsurgerent homines in nos. forte vivos deglutissent nos. Cum irasceretur furor eorum in nos. forsitan aqua absorbuisset nos. Torrentem pertransivit anima nostra. forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem. Benedictus dominus. qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. laqueus contritus est et nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine domini. qui fecit celum et terram.

Qui confidunt in domino sicut mons Syon. non commovebitur in eternum qui habitat in Hierusalem. canticum graduum. Montes in circuitu eius. et dominus in circuitu populi sui. ex hoc nunc et usque in seculum. Quia non relinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum. ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Benefac domine bonis et rectis corde. Declinantes autem in obligationes adducet dominus cum operantibus iniquitatem. pax super Israel.

In convertendo dominus captivitatem Syon. facti sumus sicut consolati. canticum graduum. Tunc repletum est gaudio os nostrum. et lingua nostra exultatione. Tunc dicent inter gentes. magnificavit dominus facere cum eis. Magnificavit dominus facere nobiscum. facti sumus letantes. Converte domine captivitatem nostram. sicut torrens in austro. Qui seminant in lacrimis. in exultatione metent. Euntes ibant et flebant. mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione. portantes manipulos suos. canticum graduum.

Nisi dominus edificaverit domum. in vanum laboraverunt qui edificant eam. Nisi dominus custodierit civitatem. frustra vigilat qui custodit eam. Vanum est vobis ante lucem surgere. surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris. Cum dederit dilectis suis somnum. ecce hereditas domini filii merces fructus ventris. Sicut sagitte in manu potentis. ita filii excussorum. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis. non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta. canticum graduum.

Beati omnes qui timent dominum. qui ambulant in viis eius. Labores manuum tuarum quia manducabis. beatus es et bene tibi erit. Uxor tua sicut vitis abundans. in lateribus domus tue. Filii tui sicut novelle olivarum. in circuitu mense tue. Ecce sic benedicetur homo. qui timet dominum. Benedicat tibi dominus ex Syon. et videas bona Hierusalem. Et videas filios filiorum tuorum. pacem super Israel. canticum graduum.

Sepe expugnaverunt me a iuventute mea. dicat nunc Israel. Sepe expugnaverunt me a iuventute mea. etenim non potuerunt mihi. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores. prolongaverunt iniquitatem suam. Dominus iustus concidit cervices peccatorum. Confundantur et convertantur retrorsum omnes qui oderunt Syon. Fiant sicut fenum tectorum. quod priusquam evellatur exaruit. De quo non implevit manum suam qui metit. et sinum suum qui manipulos colligit. Et non dixerunt qui preteribant benedictio domini super vos. benediximus vobis in nomine domini. canticum graduum.

De profundis clamavi ad te domine. domine exaudi vocem meam. Fiant aures tue intendentes. in vocem deprecationis mee. Si iniquitates observaveris domine. domine quis sustinebit. Quia apud te propitiatio est. et propter legem tuam sustinui te domine. Sustinuit anima mea in verbo eius. speravit anima mea in domino. A custodia matutina usque ad noctem. speret Israel in domino. Quia apud dominum misericordia. et copiosa apud eum redemptio. Et ipse redimet Israel. ex omnibus iniquitatibus eius. canticum graduum.

Domine non est exaltatum cor meum. neque elati sunt oculi mei. Neque ambulavi in magnis. neque in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebam. sed exaltavi animam meam. Sicut ablactatus est super matre sua. ita retributio in anima mea. Speret Israel in domino. ex hoc nunc et usque in seculum. canticum graduum.

Memento domine David. et omnis mansuetudinis eius. Sicut iuravit domino. votum vovit deo Iacob. Si introiero in tabernaculum domus mee. si ascendero in lectum strati mei. Si dedero somnum oculis meis. et palpebris meis dormitationem. Et requiem temporibus meis donec inveniam locum domino. tabernaculum deo Iacob. Ecce audivimus eam in Eufrata. invenimus eam in campis silve. Introibimus in tabernaculum eius. adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius. Surge domine in requiem tuam. tu et archa sanctificationis tue. Sacerdotes tui induantur iustitiam. et sancti tui exultent. Propter David servum

…non avertas faciem christi tui. Iuravit dominus David veritatem et non avertetur ab ea: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Si custodierint filii tui legem meam et pactum meum, et testimonia mea haec quae docuero eos, et filii eorum super thronum tuum sedebunt usque in aeternum. Quia elegit dominus Sion, desideravit eam in habitaculum sibi. Haec est requies mea in sempiternum, hic habitabo quoniam desideravi eam. Venationem eius benedicens benedicam, pauperes eius saturabo pane. Sacerdotes eius induam salutari, et sancti eius laude laudabunt. Ibi oriri faciam cornu David, paravi lucernam christo meo. Inimicos eius induam confusione, super ipsum autem florebit diadema meum. *canticum graduum*

Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres in unum. Sicut unguentum optimum in capite quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit super oram vestimenti eius. Sicut ros Hermon qui descendit super montem Sion. Quia ibi mandavit dominus benedictionem et vitam usque in aeternum. *Canticum*

Ecce nunc benedicite dominum omnes servi domini, qui statis in domo domini in noctibus. Levate manus vestras ad sanctum et benedicite dominum. Benedicat tibi dominus ex Sion, factor caeli et terrae. *Alleluia.*

Laudate nomen domini, laudate servi dominum. Qui statis in domo domini, in atriis domus dei nostri. Laudate dominum quoniam bonus dominus, cantate nomini eius quoniam decens. Quia Iacob elegit sibi dominus, Israel in peculium sibi. Quia ego cognovi quod magnus dominus, et dominator noster prae omnibus diis. Omnia quae voluit dominus fecit in caelo et in terra, in mari et in abyssis. Levans nubes de summitatibus terrae, fulgura in pluviam fecit, educens ventum de thesauris suis. Qui percussit primitiva Aegypti ab homine usque ad pecus. Misit signa et portenta in medio tui Aegypte, in Pharaonem et in cunctos servos eius. Qui percussit gentes multas et occidit reges fortes. Seon regem Amorreorum et Og regem Basan, et omnia regna Chanaan. Et dedit terram eorum hereditatem, hereditatem Israel populo suo. Domine nomen tuum in aeternum, domine memoriale tuum in generatione et generatione. Quia iudicabit dominus populum suum, et in servis suis erit placabilis. Idola gentium argentum et aurum, opera manuum hominum. Os habent et non loquentur, oculos habent et non videbunt. Aures habent et non audient, sed nec est spiritus in ore eorum. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnis qui confidit in eis. Domus Israel benedicite domino, domus Aaron benedicite domino. Domus Levi benedicite domino, timentes dominum benedicite domino. Benedictus dominus ex Sion qui habitat in Hierusalem. *Alleluia.*

Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius. Confitemini deo deorum, quoniam. Confitemini domino dominorum, quoniam. Qui facit mirabilia magna solus, quoniam. Qui fecit caelos in sapientia, quoniam. Qui firmavit terram super aquas, quoniam. Qui fecit luminaria magna, quoniam. Solem in potestatem diei, quoniam. Lunam et stellas in potestatem noctis, quoniam. Qui percussit Aegyptum cum primitivis eorum, quoniam. Et eduxit Israel de medio eorum, quoniam. Et concussit Pharaonem et exercitum eius in mari rubro, quoniam. Qui traduxit populum suum per desertum, quoniam. Qui percussit reges magnos, quoniam. Et occidit reges potentes, quoniam. Seon regem Amorreorum, quoniam. Et Og regem Basan, quoniam. Et dedit terram eorum hereditatem, quoniam. Hereditatem Israel servo suo, quoniam. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri, quoniam. Qui eripuit nos de tribulationibus nostris, quoniam. Qui dat escam omni carni, quoniam. Confitemini deo caeli, quoniam in aeternum misericordia eius. *psalmus David.*

Super flumina Babylonis ibi sedimus et flevimus, cum recordaremur Sion. Super salices in medio eius suspendimus cytharas nostras. Quia ibi interrogabant nos qui captivos duxerunt nos verba canticorum, et qui affligebant nos laetitiam: cantate nobis de canticis Sion. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Si oblitus fuero tui Hierusalem, in oblivione sit dextera mea. Adhaereat lingua mea gutturi meo, si non recordatus fuero tui, si non praeposuero Hierusalem in principio laetitiae meae. Memento domine filiorum Edom in diem Hierusalem, dicentium: evacuate evacuate usque ad fundamentum. Filia Babylonis vastata, beatus qui retribuet tibi vicissitudinem quam retribuisti nobis. Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram. *psalmus David.*

Confitebor tibi domine in toto corde meo, in conspectu angelorum psallam tibi. Adorabo ad templum sanctum tuum et confitebor nomini tuo. Super misericordia tua et veritate tua, quia magnificasti super omne nomen sanctum tuum. In die qua invocabo exaudies me, dilatabis animae meae fortitudinem. Confiteantur tibi domine omnes reges terrae, quia audierunt eloquia oris tui. Et cantent in viis domini, quoniam magna est gloria domini. Qui excelsus dominus et humilia respicit, et excelsa longe cognoscit. Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis me, et super furorem inimicorum meorum mittes manum tuam, et salvabit me dextera tua. Dominus operabitur pro me. Domine misericordia tua in aeternum, opera manuum tuarum ne dimittas. *pro victoria David canticum.*

Domine investigasti me et cognovisti. Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam, intellexisti cogitationes meas de longe. Semitam meam et accubitum meum vestigasti, et omnes vias meas intellexisti. Quia non est eloquium in lingua mea, ecce domine nosti omnia retrorsum et antiqua. Tu formasti me et posuisti super me manum tuam. Mirabilior est scientia tua a me, excelsior est et non potero ad eam. Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in caelum ibi es, si iacuero in infernum ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in novissimo maris, etiam ibi manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua. Si dixero forte tenebrae operient me, et nox quoque erit lux circa me. Nec tenebrae habent tenebras apud te, et nox quasi dies lucet; similes sunt tenebrae et lux. Quoniam tu possedisti renes meos, orsus es me in utero matris meae. Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus sum, mirabilia opera tua et anima mea novit nimis. Non sunt operta ossa mea a te, quibus factus sum in occulto, et imaginatus sum in novissimis terrae. Informem me adhuc viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur: dies formati sunt et non est una in eis. Michi autem quam honorabiles facti sunt amici tui deus, quam fortes principes eorum. Dinumerabo eos, et arena plures erunt; evigilavi et adhuc tecum sum. Si occideris deus impium, viri sanguinum declinate a me. Qui contradicunt tibi scelerate, elati sunt frustra adversarii tui. Nonne odientes te domine odivi, et contra adversarios tuos distabui? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Scrutare me deus et cognosce cor meum, proba me et scito semitas meas. Et vide si via idoli in me est, et deduc me in via aeterna. *pro victoria canticum David.*

Eripe me domine ab homine malo, a viro iniquo serva me. Qui cogitaverunt malitias in corde, tota die versati sunt in proeliis. Exacuerunt linguam suam quasi serpens, venenum aspidum sub labiis eorum, semper. Custodi me domine de manibus impii, a viro iniquitatum serva me, qui cogitaverunt supplantare gressus meos. Absconderunt superbi laqueum mihi et funibus extenderunt rete iuxta semitam, offendiculum posuerunt mihi, semper. Dixi domino deus meus es tu, exaudi domine vocem deprecationis meae. Domine deus fortitudo salutis meae, protexisti caput meum in die belli. Ne des domine desiderium impii, scelera eius ne effundantur et eleventur, semper. Amaritudo convivarum meorum, labor labiorum eorum operiet eos. Cadent super eos carbones igne, deicies eos in foveas ut non consurgant. Vir linguosus non dirigetur in terra, virum iniquum mala capient in interitu. Scio quod dominus faciet causam inopis, iudicia pauperum. Sed et iusti confitebuntur nomini tuo, et habitabunt recti cum vultu tuo.

Domine clamavi ad te, festina mihi, exaudi vocem meam clamantis ad te. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Pone domine custodiam ori meo, serva ostium labiorum meorum. Non declines cor meum in verbum malum, volvere cogitationes impias cum viris operantibus iniquitatem, neque comedere in deliciis eorum. Corripiat me in misericordia et arguat me; oleum amaritudinis non impinguet caput meum. Quia adhuc et oratio mea pro malitiis eorum. Sublati sunt in petram iudices eorum, et audient verba mea quoniam decora sunt. Sicut agricola cum scindit terram, sic dissipata sunt ossa nostra in ore inferni. Quia ad te domine deus oculi mei, in te speravi, ne evacues animam meam. Custodi me de manibus laquei quem posuerunt michi, et de offendiculo operantium iniquitatem. Incident in rete eius impii simul, ante ego transibo. *eruditio David cum esset in spelunca oratio.*

Voce mea ad dominum clamavi, voce mea ad dominum deprecatus sum. Effundam in conspectu eius eloquium meum, tribulationem meam coram illo annuntiabo. Cum anxiatus fuerit in me spiritus meus, tu enim nosti semitam meam; in via hac qua ambulabo absconderunt laqueum mihi. Respice ad dexteram et vide, quod non sit qui cognoscat me. Periit fuga a me, non est qui quaerat animam meam. Clamavi ad te domine, dixi tu es spes mea, pars mea in terra viventium. Ausculta deprecationem meam, quia infirmatus sum. Libera me a persequentibus me, quia confortati sunt super me. Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo. In me coronabunt iusti, cum retribueris michi. *canticum David.*

Domine exaudi orationem meam, ausculta deprecationem meam, in veritate tua exaudi me, in tua iustitia. Et non venias in iudicium cum servo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Persecutus est enim inimicus animam meam, confregit in terra vitam meam, posuit me in obscuris quasi mortuos antiquos. Et anxius fuit in me spiritus meus, in medio mei sollicitum fuit cor meum. Recordator dierum antiquorum, meditabar omnia opera tua, facta manuum tuarum loquebar semper. Expandi manus meas ad te, anima mea quasi terra sine aqua ad te, semper. Cito exaudi me domine, defecit spiritus meus; ne abscondas faciem tuam a me, et comparabor descendentibus in lacum. Fac me audire mane misericordiam tuam, quia in te confido. Notam fac mihi viam in qua ambulo, quia ad te levavi animam meam. Libera me de inimicis meis domine, ad te protectus sum. Doce me ut faciam voluntatem tuam, quia deus meus es tu; spiritus tuus bonus deducet me in terra recta. Propter nomen tuum domine vivificabis me in iustitia tua; educes de angustiis animam meam. Et in misericordia tua dissipabis inimicos meos, et perdes omnes affligentes animam meam, ego enim sum servus tuus. *canticum David.*

Benedictus dominus fortis meus, qui docet manus meas ad proelium, digitos meos ad bellum. Misericordia mea et fortitudo mea, auxiliator meus et salvator meus. Scutum meum et in ipso speravi, qui subicit populos mihi. Domine quid est homo quia cognoscis eum, filius hominis quia computas eum? Homo vanitati assimilatus est, dies eius quasi umbra pertransiens. Domine inclina caelos tuos et descende, tange montes et fumigabunt. Mica fulmina et dissipa eos, mitte sagittas tuas et interfice eos. Extende manum tuam de excelso, libera me et erue me de aquis multis, de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera mendacii. Deus canticum novum cantabo tibi, in psalterio decachordo psallam tibi. Qui das salutem regibus, qui eruit David servum suum de gladio maligno. Libera me et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis. Et sunt filii nostri quasi plantatio crescens in adolescentia sua, filiae nostrae quasi anguli ornati ad similitudinem templi. Promptuaria nostra plena, et superfluentia ex hoc in illud. Pecora nostra in milibus innumerabilia in compitis nostris, tauri nostri pingues. Non est interruptio et non est egressus, et non est ululatus in plateis nostris. Beatus populus cuius talia sunt, beatus populus cuius dominus deus suus. *ymnus David.*

Exaltabo te deus meus rex, et benedicam nomini tuo in saeculum et ultra. In omni die benedicam tibi, et laudabo nomen tuum in sempiternum et ultra. Magnus dominus et laudabilis nimis, et magnificentiae eius non est investigatio. Generatio ad generationem laudabit opera tua, et fortitudines tuas narrabunt. Decorem gloriae magnitudinis tuae et verba mirabilium tuorum loquar. Et fortitudinem horribilium tuorum loquentur, et magnitudines tuas narrabo. Memoriam multae bonitatis tuae loquentur, et iustitias tuas narrabunt. Clemens et misericors dominus, patiens et multae miserationis. Bonus dominus omnibus, et misericordiae eius in universa opera eius. Confiteantur tibi domine omnia opera tua, et sancti tui benedicant tibi. Gloriam regni tui dicent, et fortitudines tuas loquentur. Ut notas faciant filiis Adam potentias tuas, et gloriam decoris regni tui. Regnum tuum regnum omnium saeculorum, et potestas tua in omni generatione et generatione. Sustentat dominus omnes corruentes, et erigit omnes iacentes. Oculi omnium in te sperant, et tu das escam eorum in tempore suo. Aperis manus tuas et imples omne animal benedictione. Iustus dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. Iuxta est dominus omnibus invocantibus se in veritate. Placitum timentium se faciet, et clamorem eorum audiet et salvabit eos. Custodit dominus omnes diligentes se, et universos impios conteret. Laudem domini loquetur os meum, et benedicat omnis caro nomini sancto eius. *Alleluia.*

Lauda anima mea dominum. Laudabo dominum in vita mea, cantabo deo meo quamdiu sum. Nolite confidere in principibus, nec in filiis hominum quibus non est salus. Egredietur spiritus eius et revertetur in humum suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eius. Beatus cuius deus Iacob auxiliator eius, spes eius in domino deo suo. Qui fecit caelos et terram, mare et omnia quae in eis sunt, et custodit veritatem in sempiternum. Qui facit iudicium calumniam sustinentibus, et dat panem esurientibus. Dominus solvit vinctos, dominus illuminat caecos. Dominus erigit allisos, dominus diligit iustos. Dominus custodit advenas, pupillum et viduam suscipiet, et vias peccatorum conteret. Regnabit dominus in aeternum, deus tuus Sion in generatione et generatione. *Alleluia.*

Laudate dominum quoniam bonus est, cantate deo nostro quoniam decorum est, pulchra laudatio. Aedificat Hierusalem dominus, et eiectos Israel congregabit. Qui sanat contritos corde et alligat plagas eorum. Qui numerat multitudines stellarum, et omnibus nominibus suis vocat. Magnus dominus noster et multae fortitudinis, et prudentiae eius non est numerus. Suscipit mansuetos dominus, humilians autem impios usque ad terram. Cantate domino in confessione, cantate deo nostro in cythara. Qui operit caelum nubibus, qui praeparat terrae pluviam, et oriri facit in montibus germen. Qui dat iumentis pabulum suum, filiis corvi clamantibus. Non est in fortitudine equi voluntas eius, nec in tibiis viri placet ei. Placet domino his qui timent eum, et expectant misericordiam eius. *Alleluia.*

Lauda Hierusalem dominum, lauda deum tuum Sion. Qui confortavit vectes portarum tuarum, benedixit filiis tuis in medio tui. Qui posuit terminos tuos pacem, adipe frumenti saturavit te. Qui emittit eloquium suum terrae, velociter currit verbum eius. Qui dat nivem sicut lanam, pruinam quasi cinerem spargit. Proicit glaciem suam quasi buccellas, ante faciem frigoris eius quis stabit? Mittet verbum suum et solvet illa, flabit spiritu suo et fluent aquae. Qui annuntiat verbum suum Iacob, praecepta sua et iudicia sua Israel. Non fecit similiter omni genti, et iudicia eius non cognoverunt. *Alleluia.*

Laudate dominum de caelis, laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius, laudate eum omnes exercitus eius. Laudate eum sol et luna, laudate eum omnes stellae luminis. Laudate eum caeli caelorum, et aquae quae super caelos sunt. Laudent nomen domini quoniam ipse mandavit et creata sunt. Et statuit ea in saeculum et in saeculum saeculi, praeceptum dedit et non praeteribit. Laudate

libri Sapie

dominum de terra dracones et omnes abyssi. Ignis grando nix glacies spiritus procellarum que faciunt verbum eius. Montes et omnes colles, ligna fructifera et universi cedri. Bestie et universa pecora, serpentes et volucres pennate. Reges terre et omnes populi, principes et omnes iudices terre. Iuvenes et virgines, senes cum iunioribus laudent nomen domini. Quia exaltatum est nomen solius. Gloria eius super celum et terram, et exaltavit cornu populi sui. Laus omnibus sanctis eius, filiis Israhel populo appropinquanti sibi. Alleluia.

Cantate domino canticum novum, laus eius in ecclesia sanctorum. Letetur Israhel in eo qui fecit eum, et filii Syon exultent in rege suo. Laudent nomen eius in choro, in tympano et psalterio psallant ei. Quia beneplacitum est domino in populo suo, et exaltabit mansuetos in salutem. Exultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis. Exultationes dei in gutture eorum, et gladii ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis. Ut faciant in eis iudicium conscriptum, gloria hec est omnibus sanctis eius. Alleluia.

Laudate dominum in sanctis eius, laudate eum in firmamento virtutis eius. Laudate eum in virtutibus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Laudate eum in sono tube, laudate eum in psalterio et cythara. Laudate eum in tympano et choro, laudate eum in cordis et organo. Laudate eum in cymbalis benesonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis: omnis spiritus laudet dominum.

PROLOGUS IN LIBRO PROVERBIORUM SALOMONIS QUI DICITUR MASLOTH

IUNGAT EPISTOLA QUOS IUNGIT SACERDOTIUM, immo carta non dividat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam quoque poscitis scripsissem, si licuisset pre valitudine. Mittitis solacia sumptuum, notarios nostros et librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium, quasi aut equum sit me vobis esurientibus aliis laborare, aut in ratione dati et accepti cuiquam preter vos obnoxius sim. Itaque longa egrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem et apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: masloth, quas Hebrei parabolas, vulgata editio proverbia vocat; coeleth, quem grece ecclesiasten, latine contionatorem possumus dicere; sirasirim, quod in nostra lingua vertitur canticum canticorum. Fertur et panaretos Iesu filii Sirach liber, et alius pseudographus qui sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem hebraicum repperi, non ecclesiasticum ut apud Latinos, sed parabolas prenotatum. Cui iuncti erant ecclesiastes et canticum canticorum, ut similitudinem Salomonis non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coequaret. Secundus apud Hebreos nusquam est, quia et ipse stilus grecam eloquentiam redolet; et nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudei Filonis affirmant. Sicut ergo Iudith et Tobi et Machabeorum libros legit quidem ecclesia, sed inter canonicas scripturas non recipit, sic et hec duo volumina legat ad edificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sane LXX interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim sic nova cudimus, ut vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra intellegi, que non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissime commendata teste suum saporem servaverint. EXPLICIT PROLOGUS.

HIC LIBER HABET CAPITULA LXI. VERSUS DCCXL.

PARABOLE SALOMONIS FILII DAVID REGIS ISRAHEL AD

sciendam sapientiam et disciplinam, ad intellegenda verba prudentie, et suscipiendam eruditionem doctrine, iustitiam et iudicium et equitatem, ut detur parvulis astutia, adolescenti scientia et intellectus. Audiens sapiens sapientior erit, et intellegens gubernacula possidebit. Animadvertet parabolam et interpretationem, verba sapientium et enigmata eorum. Timor domini principium sapientie. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Audi fili mi disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tue, ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo.

Fili mi si te lactaverint peccatores, ne adquiescas eis. Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra; deglutiamus eum sicut infernus viventem, et integrum quasi descendentem in lacum. Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis. Sortem mitte nobiscum, marsuppium unum sit omnium nostrum.

Fili mi ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum a semitis eorum. Pedes enim illorum ad malum currunt, et festinant ut effundant sanguinem. Frustra autem iacitur rete ante oculos pennatorum. Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, et moliuntur fraudes contra animas suas. Sic semite omnis avari animas possidentium rapiunt. Sapientia foris predicat, in plateis dat vocem suam. In capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua dicens: Usquequo parvuli diligitis infantiam, et stulti ea que sibi sunt noxia cupiunt, et imprudentes odibunt scientiam? Convertimini ad correptionem meam, en proferam vobis spiritum meum, et ostendam vobis verba mea. Quia vocavi et renuistis, extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit. Cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio et angustia. Tunc invocabunt me, et non exaudiam, mane consurgent et non invenient me. Eo quod exosam habuerint disciplinam, et timorem domini non susceperint, nec adquieverint consilio meo, et detraxerint universe correptioni mee. Comedent igitur fructus vie sue, suisque consiliis saturabuntur. Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos. Qui autem audierit me absque terrore requiescet, et habundantia perfruetur malorum timore sublato.

Fili mi si susceperis sermones meos, et mandata mea absconderis penes te, ut audiat sapientiam auris tua, inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam. Si enim sapientiam invocaveris, et inclinaveris cor tuum prudentie, si quesieris eam quasi pecuniam, et sicut thesauros effoderis illam, tunc intelleges timorem domini, et scientiam dei invenies. Quia dominus dat sapientiam, et ex ore eius scientia et prudentia. Custodiet rectorum salutem, et proteget gradientes simpliciter, servans semitas iustitie, et vias sanctorum custodiens. Tunc intelleges iustitiam et iudicium, et equitatem et omnem semitam bonam. Si intraverit sapientia cor tuum, et scientia anime tue placuerit, consilium custodiet te, et prudentia servabit te, ut eruaris de via mala, ab homine qui perversa loquitur, qui relinquunt iter rectum, et ambulant per vias tenebrosas, qui letantur cum malefecerint, et exultant in rebus pessimis, quorum vie perverse et infames gressus eorum. Ut eruaris a muliere aliena, et ab extranea que mollit sermones suos, et relinquit ducem pubertatis sue, et pacti dei sui oblita est. Inclinata est enim ad mortem domus eius, et ad inferos semite ipsius. Omnes qui ingrediuntur ad eam non revertentur, nec apprehendent semitas vite. Ut ambules in via bona, et calles iustorum custodias. Qui enim recti sunt habitabunt in terra, et simplices permanebunt in ea. Impii vero de terra perdentur, et qui inique agunt auferentur ex ea.

Fili mi ne obliviscaris legis mee, et precepta mea custodiat cor tuum. Longitudinem enim dierum, et annos vite, et pacem apponent tibi. Misericordia et veritas non te deserant. Circumda eas gutturi tuo, et describe in tabulis cordis tui, et invenies gratiam et disciplinam bonam coram deo et hominibus. Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, et ne innitaris prudentie tue. In omnibus viis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos. Ne sis sapiens apud temet ipsum, time deum et recede a malo. Sanitas quippe erit umbilico tuo, et irrigatio ossium tuorum. Honora dominum de tua substantia, et de primitiis omnium frugum tuarum, et implebuntur horrea tua saturitate, et vino torcularia redundabunt.

Disciplinam domini fili mi ne abicias, nec deficias cum ab eo corriperis. Quem enim diligit dominus corripit, et quasi pater in filio complacet sibi. Beatus homo qui invenit sapientiam, et qui affluit prudentia. Melior est adquisitio eius negotiatione argenti, et auri primi et purissimi fructus eius. Pretiosior est cunctis opibus, et omnia que desiderantur huic non valent comparari. Longitudo dierum in dextera eius, et in sinistra illius divitie et gloria. Vie eius vie pulchre, et omnes semite eius pacifice. Lignum vite est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerit eam beatus. Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit celos prudentia. Sapientia illius eruperunt abyssi, et nubes rore concrescunt.

Fili mi ne effluant hec ab oculis tuis. Custodi legem atque consilium, et erit vita anime tue, et gratia faucibus tuis. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, et pes tuus non impinget. Si dormieris non timebis, quiesces, et suavis erit somnus tuus. Ne paveas repentino terrore, et irruentes tibi potentias impiorum. Dominus enim erit in latere tuo, et custodiet pedem tuum ne capiaris. Noli prohibere benefacere eum qui potest; si vales, et ipse benefac. Ne dicas amico tuo: Vade et revertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare. Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam. Non contendas adversus hominem frustra, cum ipse tibi nihil mali fecerit. Ne emuleris hominem iniustum, nec imiteris vias eius, quia abhominatio domini est omnis illusor, et cum simplicibus sermocinatio eius. Egestas a domino in domo impii, habitacula autem iustorum benedicentur. Ipse deludet illusores, et mansuetis dabit gratiam. Gloriam sapientes possidebunt, stultorum exaltatio ignominia.

Audite filii disciplinam patris, et attendite ut sciatis prudentiam. Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis. Nam et ego filius fui patris mei tenellus, et unigenitus coram matre mea, et docebat me atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi precepta mea et vives. Posside sapientiam, posside prudentiam, ne obliviscaris neque declines a verbis oris mei. Ne dimittas eam, et custodiet te; dilige eam et servabit te. Principium sapientie, posside sapientiam, et in omni possessione tua adquire prudentiam. Arripe illam, et exaltabit te; glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, et corona inclita proteget te.

Audi fili mi et suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vite. Viam sapientie monstrabo tibi, ducam te per semitas equitatis. Quas cum ingressus fueris, non artabuntur gressus tui, et currens non habebis offendiculum. Tene disciplinam, ne dimittas eam, custodi illam, quia ipsa est vita tua. Ne delecteris semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec transeas per illam, declina et desere eam. Non enim dormiunt nisi malefecerint, et rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint. Comedunt panem impietatis, et vinum iniquitatis bibunt. Iustorum autem semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectam diem. Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant.

Fili mi ausculta sermones meos, et ad eloquia mea inclina aurem tuam.

Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui. Vita enim sunt invenientibus ea, et universae carnis sanitas. Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Remove a te os pravum, et detrahentia labia sint procul a te. Oculi tui recta videant, et palpebrae tuae praecedant gressus tuos. Dirige semitam pedibus tuis, et omnes viae tuae stabilientur. Ne declines ad dexteram neque ad sinistram. Averte pedem tuum a malo. Vias enim quae a dextris sunt novit dominus. Perversae vero sunt quae a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

Fili mi attende ad sapientiam meam, et prudentiae meae inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes, et disciplinam labia tua conservent. Favus enim distillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur eius. Novissima autem illius amara quasi absinthium, et acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortem, et ad inferos gressus illius penetrant. Per semitam vitae non ambulant. Vagi sunt gressus eius et investigabiles. Nunc ergo fili mi audi me, et ne recedas a verbis oris mei. Longe fac ab ea viam tuam, et ne appropinques foribus domus eius. Ne des alienis honorem tuum et annos tuos crudeli. Ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena, et gemas in novissimis quando consumpseris carnes et corpus tuum, et dicas: Cur detestatus sum disciplinam, et increpationibus non adquievit cor meum, nec audivi vocem docentium me, et magistris non inclinavi aurem meam? Paene fui in omni malo in medio ecclesiae et synagogae. Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Sit vena tua benedicta, et laetare cum muliere adolescentiae tuae. Cerva carissima et gratissimus hinnulus. Ubera eius inebrient te omni tempore, et in amore eius delectare iugiter. Quare seduceris fili mi ab aliena, et foveris in sinu alterius? Respicit dominus vias hominis, et omnes gressus illius considerat. Iniquitates suae capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringitur. Ipse morietur quia non habuit disciplinam, et in multitudine stultitiae suae decipietur.

Fili mi si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, et captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, et temet ipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebrae tuae. Eruere quasi dammula de manu, et quasi avis de insidiis aucupis. Vade ad formicam o piger, et considera vias eius, et disce sapientiam. Quae cum non habeat ducem nec praeceptorem nec principem, parat in aestate cibum sibi, et congregat in messe quod comedat. Usquequo piger dormies? Quando consurges de somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus ut dormias, et veniet tibi quasi viator egestas, et pauperies quasi vir armatus. Si vero impiger fueris, veniet tibi ut fons messis tua, et egestas longe fugiet a te. Homo apostata vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, et in omni tempore iurgia seminat. Huic extemplo veniet perditio sua, et subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

Sex sunt quae odit dominus, et septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia testem fallacem, et eum qui seminat inter fratres discordias.

Conserva fili mi praecepta patris tui, et ne dimittas legem matris tuae. Liga ea in corde tuo iugiter, et circumda gutturi tuo. Cum ambulaveris gradiantur tecum, cum dormieris custodiant te, et evigilans loquere cum eis. Quia mandatum lucerna est, et lex lux, et via vitae increpatio disciplinae, ut custodiant te a muliere mala, et a blanda lingua extraneae. Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius. Pretium enim scorti vix unius est panis. Mulier autem viri pretiosam animam capit. Numquid abscondere potest homo ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant? Aut ambulare super prunas et non comburentur plantae eius? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam. Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit. Furatur enim ut esurientem impleat animam. Deprehensus quoque reddet septuplum, et omnem substantiam domus suae tradet et liberabitur. Qui autem adulter est propter cordis inopiam, perdet animam suam. Turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et obprobrium eius non delebitur. Quia zelus et furor viri non parcet in die vindictae, nec adquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

Fili mi custodi sermones meos, et praecepta mea reconde tibi. Serva mandata mea et vives, et legem meam quasi pupillam oculi tui. Liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui. Dic sapientiae soror mea es, et prudentiam voca amicam tuam, ut custodiat te a muliere extranea, et ab aliena quae verba sua dulcia facit. De fenestra enim domus meae per cancellos prospexi, et video parvulos, considero vecordem iuvenem, qui transit per plateam iuxta angulum, et prope viam domus illius graditur in obscuro advesperascente die, in noctis tenebris et caligine. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio praeparata ad capiendas animas, garrula et vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Adprehensumque deosculatur iuvenem, et procaci vultu blanditur dicens: Victimas pro salute debui, hodie reddidi vota mea. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, et repperi. Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Aegypto. Aspersi cubile meum murra, aloe, et cynamomo. Veni inebriemur uberibus, et fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies. Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima. Sacculum pecuniae secum tulit, in die plenae lunae reversurus est domum suam. Irretivit eum multis sermonibus, et blanditiis labiorum protraxit illum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, et quasi agnus lasciviens, et ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius. Velut si avis festinet ad laqueum, et nescit quia de periculo animae illius agitur. Nunc ergo fili mi audi me, et attende verba oris mei. Ne abstrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. Multos enim vulneratos deiecit, et fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Viae inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis. Numquid non sapientia clamitat, et prudentia dat vocem suam? In summis excelsisque verticibus super viam in mediis semitis stans, iuxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur dicens: O viri ad vos clamito, et vox mea ad filios hominum. Intellegite parvuli astutiam, et insipientes animadvertite. Audite quia de rebus magnis locutura sum, et aperientur labia mea ut recta praedicent. Veritatem meditabitur guttur meum, et labia mea detestabuntur impium. Iusti sunt omnes sermones mei, et non est in eis pravum quid neque perversum. Recti sunt intellegentibus, et aequi invenientibus scientiam.

Accipite disciplinam meam et non pecuniam, doctrinam magis quam aurum eligite. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis, et omne desiderabile ei non potest comparari. Ego sapientia habito in consilio, et eruditis intersum cogitationibus. Timor domini odit malum. Arrogantiam et superbiam, et viam pravam et os bilingue detestor. Meum est consilium et aequitas, mea prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, et potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me diligo, et qui mane vigilant ad me invenient me. Mecum sunt divitiae et gloria, opes superbae et iustitia. Melior est fructus meus auro, et lapide pretioso, et genimina mea argento electo. In viis iustitiae ambulo, in medio semitarum iudicii, ut ditem diligentes me, et thesauros eorum repleam.

Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio. Ab aeterno ordinata sum, et ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyssi, et ego iam concepta eram, necdum fontes aquarum eruperant, necdum montes gravi mole constiterant. Ante colles ego parturiebar. Adhuc terram non fecerat et flumina, et cardines orbis terrae. Quando praeparabat caelos aderam, quando certa lege et gyro vallabat abyssos, quando aethera firmabat sursum, et librabat fontes aquarum, quando circumdabat mari terminum suum, et legem ponebat aquis ne transirent fines suos. Quando appendebat fundamenta terrae, cum eo eram cuncta componens, et delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, et deliciae meae esse cum filiis hominum. Nunc ergo filii audite me. Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam et estote sapientes, et nolite abicere eam. Beatus homo qui audit me, et qui vigilat ad fores meas cotidie, et observat ad postes ostii mei. Qui me invenerit inveniet vitam, et hauriet salutem a domino. Qui autem in me peccaverit laedet animam suam. Omnes qui me oderunt diligunt mortem.

Sapientia aedificavit sibi domum, excidit columnas septem. Immolavit victimas suas, miscuit vinum, et proposuit mensam suam. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, et ad moenia civitatis. Si quis est parvulus veniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis. Relinquite infantiam et vivite, et ambulate per vias prudentiae. Qui erudit derisorem ipse sibi iniuriam facit. Et qui arguit impium, generat malum sibi. Noli arguere derisorem ne oderit te. Argue sapientem et diliget te. Da sapienti occasionem et addetur ei sapientia. Doce iustum, et festinabit accipere.

Principium sapientiae timor domini, et scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, et addentur tibi anni vitae. Si sapiens fueris, tibimet ipsi eris, si autem illusor fueris, solus portabis malum. Mulier stulta et clamosa plenaque illecebris, et nichil omnino sciens, sedit in foribus domus suae super sellam in excelso urbis loco, ut vocaret transeuntes viam, et pergentes itinere suo. Qui est parvulus declinet ad me. Et vecordi locuta est: Aquae furtivae dulciores sunt, et panis absconditus suavior. Et ignoravit quod gigantes ibi sunt, et in profundis inferni convivae eius.

Filius sapiens laetificat patrem, filius vero stultus maestitia est matris suae. Non proderunt thesauri impietatis, iustitia vero liberabit a morte. Non affliget dominus fame animam iusti, et insidias impiorum subvertet. Egestatem operata est manus remissa, manus autem fortium divitias parat. Qui congregat in messe filius sapiens est, qui autem stertit aestate filius confusionis. Benedictio domini super caput iusti, os autem impiorum operit iniquitatem. Memoria iusti cum laudibus, et nomen impiorum putrescet. Sapiens corde praecepta suscipiet, stultus caeditur labiis. Qui ambulat simpliciter ambulat confidenter, qui autem depravat vias suas manifestus erit. Qui annuit oculo dabit dolorem, stultus labiis verberabitur. Vena vitae os iusti, et os impiorum operit iniquitatem. Odium suscitat rixas, et universa delicta operit caritas. In labiis sapientis invenitur sapientia, et virga in dorso eius qui indiget corde. Sapientes abscondunt scientiam, os autem stulti confusioni proximum est. Substantia divitis urbs fortitudinis eius, pavor pauperum egestas eorum. Opus iusti ad vitam, fructus autem impii ad peccatum. Via vitae custodienti disciplinam, qui autem increpationes relinquit errat. Abscondunt odium labia mendacia, qui profert contumeliam insipiens est. In multiloquio peccatum non deerit, qui autem moderatur labia sua prudentissimus est. Argentum electum lingua iusti, cor impiorum pro nichilo. Labia iusti erudiunt plurimos, qui autem indocti sunt in cordis egestate morientur. Benedictio domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio. Quasi per risum stultus operatur scelus, sapientia autem est viro prudentia. Quod timet impius veniet super eum, desiderium suum iustis dabitur. Quasi tempestas transiens non erit impius, iustus autem quasi fundamentum sempiternum. Sicut acetum dentibus et fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum. Timor domini apponet dies, et anni impiorum breviabuntur. Expectatio iustorum laetitia, spes autem impiorum peribit. Fortitudo simplicis via domini, et pavor his qui operantur malum. Iustus in aeternum non commovebitur, impii autem non habitabunt super terram. Os iusti parturiet sapientiam, lingua pravorum peribit. Labia iusti considerant placita, et os impiorum perversa.

Statera dolosa abominatio est apud dominum, et pondus aequum voluntas eius. Ubi fuerit superbia ibi erit et contumelia, ubi autem humilitas ibi et sapientia. Simplicitas iustorum diriget eos, et supplantatio perversorum vastabit illos. Non proderunt divitiae in die ultionis, iustitia autem liberabit a morte. Iustitia simplicis diriget viam eius, et in impietate sua corruet impius. Iustitia rectorum liberabit eos, et in insidiis suis capientur iniqui. Mortuo homine impio nulla erit ultra spes, et expectatio sollicitorum peribit. Iustus de angustia liberatus est, et tradetur impius pro eo. Simulator ore decipit amicum suum, iusti autem liberabuntur scientia. In bonis iustorum exultabit civitas, et in perditione impiorum erit laudatio. Benedictione iustorum exaltabitur civitas, et ore impiorum subvertetur. Qui despicit amicum suum indigens corde est, vir autem prudens tacebit. Qui ambulat fraudulenter revelat arcana, qui autem fidelis est celat amici commissum. Ubi non est gubernator populus corruet, salus autem ubi multa consilia. Affligetur malo qui fidem facit pro extraneo, qui autem cavet laqueos securus erit. Mulier gratiosa inveniet gloriam, et robusti habebunt divitias. Benefacit animae suae vir misericors, qui autem crudelis est et propinquos abicit. Impius facit opus instabile, seminanti autem iustitiam merces fidelis.

88.

Clementia praeparat vitam, et sectatio malorum mortem. Abominabile domino cor pravum, et voluntas eius in his qui simpliciter ambulant. Manus in manu non erit innocens malus, semen autem iustorum salvabitur. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra et fatua. Desiderium iustorum omne bonum est, praestolatio impiorum furor.

Alii dividunt propria et ditiores fiunt, alii rapiunt non sua et semper in egestate sunt. Anima quae benedicit inpinguabitur, et qui inebriat ipse quoque inebriabitur. Qui abscondit frumenta maledicetur in populis, benedictio autem super caput vendentium. Bene consurgit diluculo qui quaerit bona, qui autem investigator malorum est opprimetur ab eis. Qui confidit in divitiis suis corruet, iusti autem quasi virens folium gubernabunt. Qui conturbat domum suam possidebit ventos, et qui stultus est serviet sa

precium. Fructus iusti lignum vite, et qui suscipit animas sapiens est. Si iustus in terra recipit, quanto magis impius et peccator. Qui diligit disciplinam, diligit scientiam; qui autem odit increpationes insipiens est. Qui bonus est hauriet a domino gratiam; qui autem confidit in cogitationibus suis impie agit. Non roborabitur homo ex impietate, et radix iustorum non commovebitur. Mulier diligens corona est viro suo, et putredo in ossibus eius que confusione res dignas gerit. Cogitationes iustorum iudicia, et consilia impiorum fraudulenta. Verba impiorum insidiantur sanguini, os iustorum liberabit eos. Verte impios et non erunt, domus autem iustorum permanebit. Doctrina sua noscetur vir; qui autem vanus et excors est patebit contemptui. Melior est pauper et sufficiens sibi, quam gloriosus et indigens pane. Novit iustus animas iumentorum suorum, viscera autem impiorum crudelia. Qui operatur terram suam satiabitur pane, qui autem sectatur otium stultissimus est. Desiderium impii munimentum est pessimorum, radix autem iustorum proficiet.

Propter peccata labiorum ruina proximat malo, effugiet autem iustus de angustia. De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis, et iuxta opera manuum suarum retribuetur ei. Via stulti recta in oculis eius, qui autem sapiens est audit consilia. Fatuus statim indicat iram suam, qui autem dissimulat iniuriam callidus est. Qui quod novit loquitur index iustitie est, qui autem mentitur testis est fraudulentus. Est qui promittit et quasi gladio pungitur conscientie, lingua autem sapientium sanitas est. Labium veritatis firmum erit in perpetuum; qui autem testis est repentinus concinnat linguam mendacii. Dolus in corde cogitantium mala; qui autem ineunt pacis consilia sequitur eos gaudium. Non contristabit iustum quicquid ei acciderit, impii autem replebuntur malo. Abhominatio est domino labia mendacia; qui autem fideliter agunt placent ei. Homo versutus celat scientiam, et cor insipientium provocat stultitiam. Manus fortium dominabitur, que autem remissa est tributis serviet. Meror in corde viri humiliabit eum, et sermone bono letificabitur. Qui neglegit dampnum propter amicum iustus est, iter autem impiorum decipiet eos. Non inveniet fraudulentus lucrum, et substantia hominis erit auri pretium. In semita iustitie vita, iter autem devium ducit ad mortem. Filius sapiens doctrina patris; qui autem illusor est non audit cum arguitur. De fructu oris sui homo satiabitur bonis, anima autem prevaricatorum iniqua.

Qui custodit os suum custodit animam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum sentiet mala. Vult et non vult piger, anima autem operantium impinguabitur. Verbum mendax iustus detestabitur, impius autem confundit et confundetur. Iustitia custodit innocentis viam, impietas autem peccatorem supplantat. Est quasi dives cum nichil habeat, et est quasi pauper cum in multis divitiis sit. Redemptio anime viri divitie sue; qui autem pauper est increpationem non sustinet. Lux iustorum letificat, lucerna autem impiorum extinguetur. Inter superbos semper iurgia sunt; qui autem agunt cuncta consilio reguntur sapientia. Substantia festinata minuetur; que autem paulatim colligitur manu multiplicabitur. Spes que differtur affligit animam, lignum vite desiderium veniens. Qui detrahit alicui rei ipse se in futurum obligat; qui autem timet preceptum in pace versabitur. Lex sapientis fons vite, ut declinet a ruina mortis. Doctrina bona dabit gratiam, in itinere contemptorum vorago. Astutus omnia agit cum consilio, qui autem fatuus est aperit stultitiam. Nuntius impii cadet in malum, legatus fidelis sanitas. Egestas et ignominia ei qui deserit disciplinam; qui autem acquiescit arguenti glorificabitur. Desiderium si compleatur delectat animam; detestantur stulti eos qui fugiunt mala. Qui cum sapientibus graditur sapiens erit; amicus stultorum efficietur similis. Peccatores persequitur malum, et iustis retribuentur bona. Bonus relinquit heredes filios et nepotes, et custoditur iusto substantia peccatoris. Multi cibi in novalibus patrum, et aliis congregantur absque iudicio. Qui parcit virge odit filium suum; qui autem diligit illum instanter erudit. Iustus comedit et replet animam suam, venter autem impiorum insaturabilis.

Sapiens mulier edificat domum suam, insipiens extructam quoque destruet manibus suis. Ambulans recto itinere et timens deum despicitur ab eo qui infami graditur via. In ore stulti virga superbie, labia sapientium custodiunt eos. Ubi non sunt boves presepe vacuum est; ubi autem plurime segetes, ibi manifesta fortitudo bovis. Testis fidelis non mentitur, profert mendacium dolosus testis. Querit derisor sapientiam et non invenit, doctrina prudentium facilis. Vade contra virum stultum et nescit labia prudentie. Sapientia callidi est intelligere viam suam, et imprudentia stultorum errans. Stultus illudet peccatum, inter iustos morabitur gratia. Cor quod novit amaritudinem anime sue, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Domus impiorum delebitur, tabernacula vero iustorum germinabunt. Est via que videtur homini iusta, novissima autem eius deducunt ad mortem. Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat. Viis suis replebitur stultus, et super eum erit vir bonus. Innocens credit omni verbo, astutus considerat gressus suos. Sapiens timet et declinat a malo, stultus transilit et confidit. Inpatiens operabitur stultitiam, et vir versutus odiosus est. Possidebunt parvuli stultitiam, et expectabunt astuti scientiam. Iacebunt mali ante bonos, et impii ante portas iustorum. Etiam proximo suo pauper odiosus erit, amici vero divitum multi. Qui despicit proximum suum peccat, qui autem miseretur pauperis beatus erit. Errant qui operantur malum; misericordia et veritas preparant bona. In omni opere erit habundantia; ubi autem verba sunt plurima ibi frequenter egestas. Corona sapientium divitie eorum, fatuitas stultorum imprudentia. Liberat animas testis fidelis, et profert mendacia versipellis. In timore domini fiducia fortitudinis, et filiis eius erit spes. Timor domini fons vite, ut declinet a ruina mortis. In multitudine populi dignitas regis, et in paucitate plebis ignominia principis. Qui patiens est multa gubernatur prudentia, qui autem impatiens est exaltat stultitiam suam. Vita carnium sanitas cordis, putredo ossium invidia. Qui calumniatur egentem exprobrat factori eius, honorat autem eum qui miseretur pauperis. In malitia sua expellitur impius, sperat autem iustus in morte sua. In corde prudentis requiescit sapientia, et indoctos quosque erudiet.

Iustitia elevat gentem, miseros autem facit populos peccatum. Acceptus est regi minister intelligens, iracundiam eius inutilis sustinebit. Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. Lingua sapientium ornat scientiam, os fatuorum ebullit stultitiam. In omni loco oculi domini contemplantur bonos et malos. Lingua placabilis lignum vite, que autem immoderata est conteret spiritum. Stultus irridet disciplinam patris sui, qui autem custodit increpationes astutior fiet. Domus iusti plurima fortitudo, et in fructibus impii conturbatio. Labia sapientium disseminabunt scientiam, cor stultorum dissimile erit. Victime impiorum abhominabiles domino, vota iustorum placabilia. Abhominatio est domino via impii; qui sequitur iustitiam diligitur ab eo. Doctrina mala deserenti viam vite; qui increpationes odit morietur. Infernus et perditio coram domino, quanto magis corda filiorum hominum. Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur. Cor gaudens exhylarat faciem, in merore animi deicitur spiritus. Cor sapientis querit doctrinam, et os stultorum pascitur imperitia. Omnes dies pauperis mali, se-

curitas mentis quasi iuge convivium. Melius est parum cum timore domini quam thesauri magni et insatiabiles.

Melius est vocari ad holera cum caritate quam ad vitulum saginatum cum odio. Vir iracundus provocat rixas, qui patiens est mitigat suscitatas. Iter pigrorum quasi sepis spinarum, via iustorum absque offendiculo. Filius sapiens letificat patrem, et stultus homo despicit matrem. Stultitia gaudium stulto, et vir prudens dirigit gressus suos. Dissipantur cogitationes ubi non est consilium, ubi vero plures sunt consiliarii confirmantur. Letatur homo in sententia oris sui, et sermo oportunus est optimus. Semita vite super eruditum, ut declinet de inferno novissimo. Domum superborum demolietur dominus, et firmos facit terminos vidue.

Abhominatio domini cogitationes male, et purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo. Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam, qui autem odit munera vivet. Mens iusti meditabitur obedientiam, os impiorum redundat malis. Longe est dominus ab impiis, et orationes iustorum exaudiet. Lux oculorum letificat animam, fama bona impinguat ossa. Auris que audit increpationes vite, in medio sapientium commorabitur. Qui abicit disciplinam despicit animam suam, qui autem adquiescit increpationibus possessor est cordis. Timor domini disciplina sapientie, et gloriam precedit humilitas. Hominis est animum preparare, et domini gubernare linguam. Omnes vie hominum patent oculis eius, spirituum ponderator est dominus. Revela domino opera tua, et dirigentur cogitationes tue. Universa propter semet ipsum operatus est dominus, impium quoque ad diem malum. Abhominatio domini omnis arrogans, etiam si manus ad manum fuerit non erit innocens. Misericordia et veritate redimitur iniquitas, et in timore domini declinatur a malo. Cum placuerint domino vie hominis inimicos quoque eius convertet ad pacem. Melius est parum cum iustitia quam multi fructus cum iniquitate. Cor hominis disponit viam suam, sed domini est dirigere gressus eius. Divinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os eius. Pondus et statera iudicia domini sunt, et opera eius omnes lapides sacculi. Abhominabiles regi qui agunt impie, quoniam iustitia firmatur solium. Voluntas regum labia iusta, qui recta loquitur diligetur. Indignatio regis nuntius mortis, et vir sapiens placabit eam. In hylaritate vultus regis vita, et clementia eius quasi ymber serotinus. Posside sapientiam quia auro melior est, et adquire prudentiam quia pretiosior est argento. Semita iustorum declinat mala, custos anime sue servat viam suam. Contritionem precedit superbia, et ante ruinam exaltabitur spiritus. Melius est humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis. Eruditus in verbo reperiet bona, et qui in domino sperat beatus est. Qui sapiens corde est appellabitur prudens, et qui dulcis eloquio maiora reperiet. Fons vite eruditio possidentis, doctrina stultorum fatuitas. Cor sapientis erudiet os eius, et labiis illius addet gratiam. Favus mellis verba composita, dulcedo anime sanitas ossium. Est via que videtur homini recta, et novissimum eius ducit ad mortem.

Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum. Vir impius fodit malum, et in labiis eius ignis ardescit. Homo perversus suscitat lites, et verbosus separat principes. Vir iniquus lactat amicum suum, et ducit eum per viam non bonam. Qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia sua perficit malum. Corona dignitatis senectus, que in viis iustitie reperietur. Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo expugnatore urbium. Sortes mittuntur in sinum, sed a domino temperantur. Melior est buccella sicca cum gaudio quam domus plena victimis cum iurgio. Servus sapiens dominabitur filiis stultis, et inter fratres hereditatem dividet. Sicut igne probatur argentum et aurum camino, ita corda probat dominus. Malus obedit lingue inique, et fallax obtemperat labiis mendacibus. Qui despicit pauperem exprobrat factori eius, et qui ruina letatur alterius non erit inpunitus. Corona senum filii filiorum, et gloria filiorum patres eorum. Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens. Gemma gratissima expectatio prestolantis, quocumque se verterit prudenter intelligit. Qui celat delictum querit amicitias, qui altero sermone repetit separat federatos. Plus proficit correptio apud prudentem quam centum plage apud stultum. Semper iurgia querit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum. Expedit magis urse occurrere raptis fetibus quam fatuo confidenti in stultitia sua. Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius. Qui dimittit aquam caput est iurgiorum, et antequam patiatur contumeliam iudicium deserit. Qui iustificat impium et qui condempnat iustum abhominabilis est uterque apud deum. Quid prodest habere divitias stultum, cum sapientiam emere non possit? Qui altam facit domum suam querit ruinam, et qui evitat discere incidet in mala. Omni tempore diligit qui amicus est, et frater in angustiis comprobatur. Stultus homo plaudet manibus cum spoponderit pro amico suo. Qui meditatur discordias diligit rixas, et qui exaltat ostium querit ruinam. Qui perversi cordis est non inveniet bonum, et qui vertit linguam incidet in malum. Natus est stultus in ignominiam suam, sed nec pater in fatuo letabitur. Animus gaudens etatem floridam facit, spiritus tristis exsiccat ossa. Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii. In facie prudentis lucet sapientia, oculi stultorum in finibus terre. Ira patris filius stultus, et dolor matris que genuit eum. Non est bonum dampnum inferre iusto, nec percutere principem qui recta iudicat. Qui moderatur sermones suos doctus et prudens est, et pretiosi spiritus vir eruditus. Stultus quoque si tacuerit sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua intelligens.

Occasiones querit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis. Non recipit stultus verba prudentie, nisi ea dixeris que versantur in corde eius. Impius cum in profundum venerit peccatorum contempnit, sed sequitur eum ignominia et obprobrium. Aqua profunda verba ex ore viri, et torrens redundans fons sapientie. Accipere personam impii non est bonum, ut declines a veritate iudicii. Labia stulti inmiscent se rixis, et os eius iurgia provocat. Os stulti contritio eius, et labia ipsius ruina anime eius. Verba bilinguis quasi simplicia, et ipsa perveniunt usque ad interiora ventris. Qui mollis et dissolutus est in opere suo frater est sua opera dissipantis. Turris fortissima nomen domini, ad ipsum currit iustus et exaltabitur. Substantia divitis urbs roboris eius, et quasi murus validus circumdans eum. Antequam conteratur exaltatur cor hominis, et antequam glorificetur humiliatur. Qui prius respondet quam audiat stultum se esse demonstrat et confusione dignum. Spiritus viri sustentat inbecillitatem suam, spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere? Cor prudens possidebit scientiam, et auris sapientium querit doctrinam. Donum hominis dilatat viam eius, et ante principes spatium ei facit. Iustus prior est accusator sui, venit amicus eius et investigabit eum. Contradictiones comprimit sors, et inter potentes quoque diiudicat. Frater qui adiuvatur a fratre quasi civitas firma, et iudicia quasi vectes urbium. De fructu oris viri replebitur venter eius, et genimina labiorum illius saturabunt eum. Mors et vita in manu lingue, qui diligunt eam comedent fructus eius.

Qui invenit mulierem bonam invenit bonum, et hauriet iocunditatem a domino. Cum obsecrationibus loquitur pauper, et dives effabitur rigide. Vir amicabilis ad societatem magis amicus erit quam frater. Melior est pauper qui ambulat in simplicitate sua quam dives torquens labia sua [illegible]. Ubi non est scientia anime non est bonum, et qui festinus est pedibus offendit.

Stultitia hominis supplantat gressus eius. et contra deum fervet animo suo. Divitie addunt amicos plurimos. a paupere autem et hii quos habuit separantur. Testis falsus non erit inpunitus. et qui loquitur mendacia non effugiet. Multi colunt personam potentis. et amici sunt dona tribuentis. Fratres hominis pauperis oderunt eum. insuper et amici procul recesserunt ab eo. Qui tantum verba sectatur nichil habebit. qui autem possessor est mentis diligit animam suam. et custos prudentie inveniet bona. Testis falsus non erit inpunitus. et qui loquitur mendacia peribit. Non decent stultum delicie. nec servum dominari principibus. Doctrina viri per patientiam noscitur. et gloria eius est iniqua pretergredi. Sicut fremitus leonis. ita et regis ira. et sicut ros super herba. ita et hylaritas eius. Dolor patris filius stultus. et tecta iugiter perstillantia. litigiosa mulier. Domus et divitie dantur a parentibus; a domino autem proprie uxor prudens. Pigredo inmittit soporem. et anima dissoluta esuriet. Qui custodit mandatum. custodit animam suam. qui autem negligit vias suas mortificabitur.

Feneratur domino qui miseretur pauperis. et vicissitudinem suam reddet ei. Erudi filium tuum ne desperes. ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam. Qui inpatiens est sustinebit dampnum. et cum rapuerit aliud apponet. Audi consilium et suscipe disciplinam. ut sis sapiens in novissimis tuis. Multe autem cogitationes in corde viri. voluntas domini permanebit. Homo indigens misericors est. et melior est pauper quam vir mendax. Timor domini ad vitam. et in plenitudine morabitur absque visitatione pessima. Abscondit piger manum suam sub ascella. nec ad os suum applicat eam. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Si autem corripueris sapientem. intelliget disciplinam. Qui affligit patrem et fugit matrem. ignominiosus est et infelix. Non cesses fili audire doctrinam. nec ignores sermones scientie. Testis iniquus deridet iudicium. et os impiorum devorat iniquitatem. Parata sunt derisoribus iudicia. et mallei percutientes stultorum corporibus. Luxuriosa res vinum. et tumultuosa ebrietas. quicumque his delectatur non erit sapiens. Sicut rugitus leonis ita et terror regis. qui provocat eum. peccat in animam suam. Honor est homini qui separat se a contentionibus; omnes autem stulti miscentur contumeliis. Propter frigus piger arare noluit. mendicabit ergo estate et non dabitur ei. Sicut aqua profunda sic consilium in corde viri. sed homo sapiens exhauriet illud. Multi homines misericordes vocantur. virum autem fidelem quis inveniet? Iustus qui ambulat in simplicitate sua. beatos post se filios derelinquet. Rex qui sedet in solio iudicii. dissipat omne malum intuitu suo.

Quis potest dicere mundum est cor meum. purus sum a peccato? Pondus et pondus. mensura et mensura. utrumque abhominabile est ante deum. Ex studiis suis intelligitur puer. si munda et recta sint opera eius. Aurem audientem. et oculum videntem. dominus fecit utrumque. Noli diligere somnum. ne te egestas opprimat. aperi oculos tuos et saturare panibus. Malum est malum est. dicit omnis emptor. et cum recesserit tunc gloriabitur. Aurum et multitudo gemmarum. et vas preciosum labia scientie. Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni. et pro extraneis aufer pignus ab eo. Suavis est homini panis mendacii. et postea implebitur os eius calculo. Cogitationes consiliis roborabuntur. et gubernaculis tractanda sunt bella. Et qui revelat mysteria. et ambulat fraudulenter. et dilatat labia sua ne commiscearis. Qui maledicit patri suo et matri. extinguetur lucerna eius in mediis tenebris. Hereditas ad quam festinatur in principio. in novissimo benedictione carebit. Non dicas reddam malum pro malo. expecta dominum et liberabit te.

Abhominatio est apud deum pondus et pondus. statera dolosa non est bona. A domino diriguntur gressus viri. Quis autem hominum intelligere potest viam suam? Ruina est homini devotare sanctos. et post vota retractare. Dissipat impios rex sapiens. et incurvat super eos fornicem. Lucerna domini spiraculum hominis. que investigat omnia secreta ventris. Misericordia et veritas custodiunt regem. et roboratur clementia thronus eius. Exultatio iuvenum fortitudo eorum. et dignitas senum canicies. Livor vulneris absterget mala. et plage in secretioribus ventris. Sicut divisiones aquarum. ita cor regis in manu domini. quocumque voluerit inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi videtur. appendit autem corda dominus.

Facere misericordiam et iudicium. placent magis domino quam victime. Exultatio oculorum. et dilatatio cordis. lucerna impiorum peccatum. Cogitationes robusti semper in habundantia. omnis autem piger semper in egestate est. Qui congregat thesauros lingua mendacii. vanus et excors est. et inpingetur ad laqueos mortis. Rapine impiorum detrahent eos. qui noluerunt facere iudicium. Perversa via viri aliena est. qui autem mundus est. rectum opus eius. Melius est sedere in angulo domatis. quam cum muliere litigiosa. et in domo communi. Anima impii desiderat malum. non miserebitur proximo suo. Mulctato pestilente sapientior erit parvulus. et si sectetur sapientem sumet scientiam. Excogitat iustus de domo impii. et detrahet impios a malo. Qui obdurat aurem suam ad clamorem pauperis. et ipse clamabit et non exaudietur. Munus absconditum extinguet iras. et donum in sinu indignationem maximam. Gaudium iusto est facere iudicium. et pavor operantibus iniquitatem. Vir qui erraverit a via doctrine; in cetu gigantum commorabitur. Qui diligit epulas in egestate erit. et qui amat vinum et pinguia non ditabitur. Pro iusto datur impius. et pro rectis iniquus. Melius est habitare in terra deserta. quam cum muliere rixosa et iracunda. Thesaurus desiderabilis et oleum in habitaculo iusti. et inprudens homo dissipat illud. Qui sequitur iusticiam et misericordiam. inveniet vitam et gloriam. Civitatem fortium ascendet sapiens. et destruet robur fiducie eius. Qui custodit os suum et linguam suam. custodit ab angustiis animam suam.

Superbus et arrogans vocatur indoctus. qui in ira operatur superbiam. Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus eius operari. Tota die concupiscit et desiderat; qui autem iustus est tribuet et non cessabit. Hostie impiorum abhominabiles. que offeruntur ex scelere. Testis mendax peribit. vir obediens loquetur victoriam. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum. qui autem rectus est corrigit viam suam. Non est sapientia et non est prudentia. non est consilium contra dominum. Equus paratur ad diem belli. dominus autem salutem tribuet. Melius est nomen bonum quam divitie multe; aurum et argentum gratia bona. Dives et pauper obviaverunt sibi. utriusque operator est dominus. Callidus vidit malum et abscondit se. innocens pertransiit. et afflictus est dampno. Finis modestie timor domini. divitie et gloria et vita. Arma et gladii in via perversi. custos autem anime sue longe recedet ab eis. Proverbium est: Adolescens iuxta viam suam etiam cum senuerit non recedet ab ea. Dives pauperibus imperat. et qui accipit mutuum servus est fenerantis. Qui seminat iniquitatem metet mala. et virga ire sue consummabitur. Qui pronus est ad misericordiam benedicetur. de panibus enim suis dabit pauperibus. Eice derisorem. et exibit cum eo iurgium. cessabuntque cause et contumelie. Qui diligit cordis munditiam. propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem. Oculi domini custodiunt scientiam. et supplantantur verba iniqui. Dicit piger. Leo est foris. in medio platearum occidendus sum. Fovea profunda os aliene. cui iratus est dominus incidet in eam. Stultitia colligata est in corde pueri. et virga discipline fugabit eam. Qui calumniatur pauperem ut augeat divitias suas. dabit ipse ditiori et egebit. Inclina aurem tuam. et audi verba sapientie; appone autem cor ad doctrinam meam. que pulchra erit tibi cum servaveris eam in ventre tuo. et redundabit in labiis tuis. ut sit in domino fiducia tua. Unde et ostendi tibi eam hodie. Ecce descripsi eam tibi tripliciter in cogitationibus et scientia. ut ostenderem tibi firmitatem et eloquia veritatis. respondere ex his illis qui miserunt te. Non facias violentiam pauperi. quia pauper est. neque conteras egentem in porta. quia dominus iudicabit causam eius. et configet eos qui confixerunt animam eius.

Noli esse amicus homini iracundo. neque ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius. et sumas scandalum anime tue. Noli esse cum his qui defigunt manus suas. et qui vades se offerunt pro debitis. Si autem non habes unde restituas. quid cause est ut tollat operimentum de cubili tuo? Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. Vidisti virum velocem in opere suo. ante reges stabit. nec erit ante ignobiles. Quando sederis ut comedas cum principe. diligenter attende que posita sunt ante faciem tuam. et statue cultrum in gutture tuo. si tamen habes potestatem in animam tuam. Ne desideres de cibis eius. in quo est panis mendacii. Noli laborare ut diteris. sed prudentie tue pone modum. Ne erigas oculos tuos ad opes. quas habere non potes. quia facient sibi pennas quasi aquile. et avolabunt in celum. Ne comedas cum homine invido. et ne desideres cibos eius. quia in similitudinem arioli et coniectoris estimat quod ignorat. Comede et bibe dicet tibi. et mens eius non est tecum. Cibos quos comederas evomes. et perdes pulchros sermones tuos. In auribus insipientium ne loquaris. quia despicient doctrinam eloquii tui. Ne attingas terminos parvulorum. et agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim eorum fortis est; et ipse iudicabit contra te causam illorum. Ingrediatur ad doctrinam cor tuum. et aures tue ad verba scientie. Noli subtrahere a puero disciplinam. Si enim percusseris eum virga non morietur. Tu virga percuties eum. et animam eius de inferno liberabis.

Fili mi si sapiens fuerit animus tuus. gaudebit tecum cor meum. Et exultabunt renes mei cum locuta fuerint rectum labia tua. Non emuletur cor tuum peccatores. sed in timore domini esto tota die; quia habebis spem in novissimo. et prestolatio tua non auferetur. Audi fili mi et esto sapiens. et dirige in via animum tuum. Noli esse in conviviis potatorum. nec in comessationibus eorum. qui carnes ad vescendum conferunt. quia vacantes potibus et dantes symbola consumentur. et vestietur pannis dormitatio. Audi patrem tuum qui genuit te; et ne contempnas cum senuerit mater tua. Veritatem eme. et noli vendere sapientiam. et doctrinam. et intelligentiam. Exultat gaudio pater iusti. qui sapientem genuit letabitur in eo. Gaudeat pater tuus et mater tua. et exultet que genuit te. Prebe fili mi cor tuum michi. et oculi tui vias meas custodiant. Fovea enim profunda est meretrix. et puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro. et quos incautos viderit interficiet. Cui ve? cuius patri ve? Cui rixe? cui fovee? Cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his qui morantur in vino. et student calicibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flavescit cum splenduerit in vitro color eius. Ingreditur blande. sed in novissimo mordebit ut coluber. et sicut regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extraneas. et cor tuum loquetur perversa. Et eris sicut dormiens in medio mari. et quasi sopitus gubernator amisso clavo. Et dices. Verberaverunt me sed non dolui. traxerunt me; et ego non sensi. Quando evigilabo. et rursus vina reperiam?

Ne emuleris viros malos. nec desideres esse cum eis. quia rapinas meditatur mens eorum. et fraudes labia eorum loquuntur. Sapientia edificabitur domus. et prudentia roborabitur. In doctrina replebuntur cellaria. universa substantia preciosa et pulcherrima. Vir sapiens et fortis est. et vir doctus robustus et validus. Quia cum dispositione initur bellum. et erit salus ubi multa consilia sunt. Excelsa stulto sapientia. in porta non aperiet os suum. Qui cogitat mala facere. stultus vocabitur. Cogitatio stulti peccatum est. et abhominatio hominum detractor. Si desperaveris lassus in die angustie. imminuetur fortitudo tua. Erue eos qui ducuntur ad mortem. et qui trahuntur ad interitum. liberare ne cesses. Si dixeris vires non suppetunt. qui inspector est cordis ipse intelligit; et servatorem anime tue nichil fallit: reddetque homini iuxta opera sua. Comede fili mi mel quia bonum est. et favum dulcissimum gutturi tuo. Sic et doctrina sapientie anime tue; Quam cum inveneris habebis in novissimis spem. et spes tua non peribit. Ne insidieris et queras impietatem in domo iusti. neque vastes requiem eius. Septies enim cadet iustus et resurget. impii autem corruent in malum. Cum ceciderit inimicus tuus ne gaudeas. et in ruina eius ne exultet cor tuum, ne forte videat dominus et displiceat ei. et auferat ab eo iram suam. Ne contendas cum pessimis nec emuleris eos. quoniam non habent futurorum spem mali. et lucerna impiorum extinguetur. Time dominum fili mi et regem; et cum detractoribus ne commiscearis. quoniam repente consurget perditio eorum. et ruinam utriusque quis novit? Hec quoque sapientibus: Cognoscere personam in iudicio non est bonum. Qui dicunt impio iustus es. maledicent ei populi. et detestabuntur eum tribus. Qui arguunt laudabuntur. et super ipsos veniet benedictio. Labia deosculabitur qui recta verba respondet. Prepara foris opus tuum. et diligenter exerce agrum tuum. ut postea edifices domum tuam. Ne sis testis frustra contra proximum tuum. nec lactes quemquam labiis tuis. Ne dicas. quomodo fecit michi sic faciam ei. reddam unicuique secundum opus suum.

Per agrum hominis pigri transivi. et per vineam viri stulti. et ecce totum repleverant urtice; operuerant superficiem eius spine; et maceria lapidum destructa erat. Quod cum vidissem posui in corde meo. et exemplo didici disciplinam. Usquequo piger dormis? Usquequo de somno consurgis? Paululum dormies. paululum dormitabis. paululum manus conseres ut quiescas. et veniet quasi cursor egestas tua. et mendicitas quasi vir armatus. Hee quoque parabole salomonis quas transtulerunt viri ezechie regis iuda.

Gloria dei est celare verbum. et gloria regum investigare sermonem. Celum sursum. et terra deorsum. et cor regum inscrutabile. Aufer rubiginem de argento. et egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de vultu regis. et firmabitur iusticia thronus eius. Ne gloriosus appareas coram rege. et in loco magnatorum ne steteris. Melius est enim ut dicatur tibi ascende huc. quam ut humilieris coram principe. Que viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito. ne postea emendare non possis. cum dehonestaveris amicum tuum. Causam tuam tracta cum amico tuo. et secretum extraneo ne reveles. ne forte insultet tibi cum audierit. et exprobrare non cesset. Gratia et amicicia liberant quas tibi serva ne

eius apprehenderunt fusum. caph. Manum suam aperuit inopi. et palmas suas extendit ad pauperem. Lamech. Non timebit domui sue a frigore nivis. Omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus. mem. Stragulatam vestem fecit sibi. byssus et purpura indumentum eius. nun. Nobilis in portis vir eius. quando sederit cum senatoribus terre. Samech. Syndonem fecit et vendidit. et cingulum tradidit chananeo. Ayn. Fortitudo et decor indumentum eius. et ridebit in die novissimo. phe. Os suum aperuit sapientie. et lex clementie in lingua eius. Sadhy. Considerat semitas domus sue. et panem otiosa non comedit. cof. Surrexerunt filii eius et beatissimam predicaverunt. vir eius et laudavit eam. Res. Multe filie congregaverunt divitias. tu supergressa es universas. Syn. Fallax gratia et vana est pulchritudo. mulier timens dominum ipsa laudabitur. thau. Date ei de fructu manuum suarum. et laudent eam in portis opera eius.

EXPLICIT LIBER PROVERBIORUM SALOMONIS.

INCIPIT LIBER ECCLESIASTES QUOD DICITUR COELETH

HIC LIBER HABET XXX. CAPITULA. VERS. D. CCC

VERBA ECCLESIASTES FILII DAVID REGIS ISRAHEL.

Vanitas vanitatum dixit ecclesiastes. vanitas vanitatum. et omnia vanitas. Quid habet amplius homo de universo labore suo. quo laborat sub sole. Generatio preterit. et generatio advenit. terra autem in eternum stat.

Oritur sol et occidit. et ad locum suum revertitur. ibique renascens gyrat per meridiem. et flectitur ad aquilonem. Lustrans universa in circuitu pergit spiritus. et in circulos suos regreditur. Omnia flumina intrant in mare. et mare non redundat. Ad locum unde exeunt flumina revertuntur. ut iterum fluant. Cuncte res difficiles. non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu. nec auris auditu impletur. Quid est quod fuit. Ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est. Ipsum quod faciendum est. Nichil sub sole novum. nec valet quisquam dicere. ecce hoc recens est. Iam enim precessit in seculis. que fuerunt ante nos. Non est priorum memoria. sed nec eorum quidem que postea futura sunt. erit recordatio apud eos qui futuri sunt in novissimo. Ego ecclesiastes fui rex israhel in ierusalem. et proposui in animo meo querere et investigare sapienter de omnibus que fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit deus filiis hominum. ut occuparentur in ea. Vidi que fiunt cuncta sub sole. et ecce universa vanitas et afflictio spiritus. Perversi difficile corriguntur. et stultorum infinitus est numerus. Locutus sum in corde meo dicens. Ecce magnus effectus sum. et precessi sapientia omnes qui fuerunt ante me in ierusalem. et mens mea contemplata est multa sapienter et didici. Dedique cor meum ut scirem prudentiam atque doctrinam. erroresque et stultitiam. Et agnovi quod in his quoque esset labor et afflictio spiritus.

Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio. et qui addit scientiam addit et laborem. Dixi ego in corde meo. Vadam et affluam deliciis et fruar bonis. Et vidi quoque hoc esse vanitas. Risum reputavi errorem. et gaudio dixi. Quid frustra deciperis. Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam. ut animum meum transferrem ad sapientiam. devitaremque stultitiam. donec viderem quid esset utile filiis hominum. quo facto opus est sub sole. numero dierum vite sue. Magnificavi opera mea. edificavi michi domos. plantavi vineas. feci hortos et pomeria. et consevi ea cuncti generis arboribus. et extruxi michi piscinas aquarum. ut irrigarem silvam lignorum germinantium. possedi servos et ancillas. multamque familiam habui. armenta quoque et magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in ierusalem. Coacervavi michi argentum et aurum. et substantias regum ac provinciarum. feci michi cantores et cantatrices. et delicias filiorum hominum. scyphos et urceos in ministerio ad vina fundenda. et supergressus sum opibus meis omnes qui fuerunt ante me in ierusalem. Sapientia quoque perseveravit mecum. et omnia que desideraverunt oculi mei non negavi eis. Nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur. et oblectaret se in his que paraveram. et hanc ratus sum partem meam si uterer labore meo. Cumque convertissem me ad universa opera que fecerant manus mee. et ad labores in quibus

frustra desudaveram. vidi in omnibus vanitatem et afflictionem animi. et nichil permanere sub sole. Transivi ad contemplandam sapientiam. erroresque et stultitiam. Quid est inquam homo. ut sequi possit regem factorem suum. Et vidi quia tantum precederet sapientia stultitiam. quantum differt lux a tenebris. Sapientis oculi in capite eius. stultus in tenebris ambulat. Et didici quod unus utriusque esset interitus. et dixi in corde meo. Si unus et stulti et meus occasus erit. quid michi prodest quod maiorem sapientie dedi operam. Locutusque cum mente mea animadverti quod hoc quoque esset vanitas. Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum. et futura tempora oblivione cuncta pariter operient. Moritur doctus similiter ut indoctus. et idcirco tedium vite mee. Videns mala esse universa sub sole. et cuncta vanitatem. atque afflictionem spiritus. Rursum detestatus sum omnem industriam meam. qua sub sole studiosissime laboravi. habiturus heredem post me. quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit. et dominabitur in laboribus meis quibus desudavi et sollicitus fui. Et est quicquam tam vanum. Unde cessavi renuntiavitque cor meum ultra laborare sub sole. Nam cum alius laboret in sapientia et doctrina. et sollicitudine. homini otioso quesita dimittit. Et hoc ergo vanitas et magnum malum. Quid enim proderit homini de universo labore suo et afflictione spiritus qua sub sole cruciatus est. Cuncti dies eius doloribus et erumnis pleni sunt. nec per noctem mente requiescit. Nonne melius est comedere et bibere. et ostendere anime sue bona de laboribus suis. Et hoc de manu dei est. Quis ita devorabit et deliciis affluet ut ego. Homini bono in conspectu suo dedit deus sapientiam et scientiam et leticiam. Peccatori autem dedit afflictionem et curam superfluam. ut addat et congreget. et tradat ei qui placuit deo. Sed et hoc vanitas. et cassa sollicitudo mentis. Omnia tempus habent. et suis spaciis transeunt universa sub celo. Tempus nascendi. et tempus moriendi. tempus plantandi. et tempus evellendi quod plantatum est. Tempus occidendi et tempus sanandi. tempus destruendi. et tempus edificandi. tempus flendi et tempus ridendi. tempus plangendi et tempus saltandi. tempus spargendi lapides. et tempus colligendi. tempus amplexandi. et tempus longe fieri a complexibus. tempus acquirendi et tempus perdendi. tempus custodiendi. et tempus abiciendi. tempus scindendi. et tempus consuendi. tempus tacendi. et tempus loquendi. tempus dilectionis et tempus odii. tempus belli. et tempus pacis. Quid habet homo amplius de labore suo. Vidi afflictionem quam dedit deus filiis hominum ut distendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore suo. et mundum tradidit disputationi eorum. ut non inveniat homo opus quod operatus est deus ab initio usque in finem. Et cognovi quod non esset melius nisi letari et benefacere in vita sua. Omnis enim homo qui comedit et bibit et videt bonum de labore suo. hoc donum dei est. Didici quod omnia opera que fecit deus perseverent in eternum. Non possumus eis quicquam addere nec auferre que fecit deus ut timeatur. Quod factum est ipsum permanet. que futura sunt iam fuerunt. et deus instaurat quod abiit. Vidi sub sole in loco iudicii impietatem. et in loco iustitie iniquitatem. Et dixi in corde meo. Iustum et impium iudicabit deus. et tempus omnis rei tunc erit. Dixi in corde meo de filiis hominum ut probaret eos deus. et ostenderet similes esse bestiis.

Idcirco unus interitus est hominis et iumentorum. et equa utriusque conditio. Sicut moritur homo. sic et illa moriuntur. Similiter spirant omnia. et nichil habet homo iumento amplius. Cuncta subiacent vanitati. et omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt. et in terram pariter revertentur.

Quis novit si spiritus filiorum adam ascendat sursum. et si spiritus iumentorum descendat deorsum. Et deprehendi nichil esse melius quam letari hominem in opere suo. et hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet. ut post se futura cognoscat. Verti me ad alia. et vidi calumnias que sub sole geruntur. et lacrimas innocentium. et consolatorem neminem. nec posse resistere eorum violentie. cunctorum auxilio destitutos. Et laudavi magis mortuos quam viventes. et feliciorem utroque iudicavi. qui necdum natus est. nec vidit mala que sub sole fiunt. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum et industrias. animadverti patere invidie proximi. Et in hoc ergo vanitas et cura superflua est. Stultus complicat manus suas. et comedit carnes suas dicens. Melior est pugillus cum requie. quam plena utraque manus cum labore. et afflictione animi. Considerans repperi aliam vanitatem sub sole.

Unus est et secundum non habet. non filium non fratrem. et tamen laborare non cessat. nec satiantur oculi eius divitiis. nec recogitat dicens. Cui laboro et fraudo animam meam bonis. In hoc quoque vanitas est. et afflictio pessima. Melius est ergo duos simul esse quam unum. habent enim emolumentum societatis sue. Si unus ceciderit ab altero fulcietur. Ve soli quia cum ceciderit non habet sublevantem. Et si dormierint duo. fovebuntur mutuo. Unus quomodo calefiet. Et si quispiam prevaluerit contra unum. duo resistent ei.

Funiculus triplex difficile rumpitur. Melior est puer pauper et sapiens rege sene et stulto. qui nescit providere in posterum. quod et de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum. et alius natus in regno inopia consumatur. Vidi cunctos viventes qui ambulant sub sole cum adolescente secundo qui consurgit pro eo. Infinitus est numerus populi omnium qui fuerunt ante eum. et qui postea futuri sunt non letabuntur in eo. Sed et hoc vanitas et afflictio spiritus. Custodi pedem tuum ingrediens domum dei. et appropinqua ut audias. Multo enim melior est obedientia quam stultorum victime qui nesciunt quid faciunt mali. Ne temere quid loquaris neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram domino. Deus enim in celo et tu super terram. idcirco sint pauci sermones tui. Multas curas sequuntur somnia. et in multis sermonibus invenietur stultitia.

90.

Si quid vovisti domino ne moreris reddere. displicet enim infidelis et stulta promissio. sed quodcumque voveris redde. multoque melius est non vovere. quam post votum promissa non reddere. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam. neque dicas coram angelo non est providentia. ne forte iratus deus super sermones tuos. dissipet cuncta opera manuum tuarum. Ubi multa sunt somnia. plurime vanitates et sermones innumeri. Tu vero deum time. Si videris calumnias egenorum. et violenta iudicia et subverti iustitiam in provincia. non mireris super hoc negotio. quia excelso alius excelsior est. Et super hos quoque eminentiores sunt alii. et insuper universe terre rex imperat servienti.

Avarus non implebitur pecunia. et qui amat divitias fructum non capiet ex eis. Et hoc ergo vanitas. Ubi multe sunt opes. multi et qui comedunt eas. Et quid prodest possessori nisi quod cernit divitias oculis suis. Dulcis est somnus operanti. parum sive multum comedat. saturitas autem divitis non sinit dormire eum. Est et alia infirmitas pessima quam vidi sub sole. Divitie conservate in malum domini sui. Pereunt enim in afflictione pessima. Genuit filium qui in summa egestate erit. Sicut egressus est nudus de utero matris sue sic revertetur. et nichil aufferet secum de labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas. Quomodo venit sic revertetur. Quid ergo prodest ei. quod laboravit in ventum. Cunctis diebus vite sue comedit in tenebris. et in curis multis et in erumna atque tristicia. Hoc itaque visum est michi bonum ut comedat quis et bibat et fruatur leticia.

ba sapientium sicut stimuli. & quasi clavi in altum defixi. que per ma
gistrorum consilium. data sunt a pastore uno. His amplius fili mi
ne requiras. faciendi plures libros. nullus est finis frequensque me
ditatio. carnis afflictio est.
Finem loquendi omnes pariter audiamus. Deum time & mandata
eius observa. Hoc est enim omnis homo. & cuncta que fiunt
adducet deus in iudicium. pro omni errato sive bonum sive malum.

EXPLICIT LIBER ECCLESIASTES.

INCIPIUNT CANTICA CANTICORUM QUOD DICITUR SYRASYRIM

O SCULETUR ME OSCULO ORIS SUI QUIA MELIORA SUNT UBERA TUA VINO FRAGLANTIA

unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentule dilexerunt te. Vox ecclesie ad Christum. Trahe me post te, curremus simul in odorem unguentorum tuorum. Vox sponse ad adolescentulas. Introduxit me rex in cellaria sua. Exultabimus et letabimur in te, memores uberum tuorum super vinum. Recti diligunt te. Vox synagoge. Nigra sum sed formosa filie hierusalem sicut tabernacula cedar, sicut pelles salomonis. Vox sponse. Nolite me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol. Filii matris mee pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis. Vineam meam non custodivi. Vox ecclesie ad Christum. Indica mihi quem diligit anima mea ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Vox Christi ad ecclesiam. Si ignoras te o pulchra inter mulieres, egredere et abi post vestigia gregum, et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. Equitatui meo in curribus pharaonis assimilavi te amica mea. Pulchre sunt gene tue sicut turturis, collum tuum sicut monilia. Vox amicorum. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. Vox ecclesie de Christo. Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Fasciculus mirre dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis engaddi. Vox Christi. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. Vox ecclesie. Ecce tu pulcher es dilecte mi, et decorus. Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina. Vox Christi. Ego flos campi, et lilium convallium. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Vox ecclesie. Sicut malum inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius quem desideraveram sedi, et fructus illius dulcis gutturi meo. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me caritatem. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Leva eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. Vox Christi. Adiuro vos filie hierusalem per capreas cervosque camporum, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit. Vox dilecte. Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Similis est dilectus meus capree hinnuloque cervorum. En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Et dilectus meus loquitur mihi. Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea et veni. Iam enim hiemps transiit, imber abiit et recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit. Vox turturis audita est in terra nostra. Ficus protulit grossos suos, vinee florentes dederunt odorem. Vox Christi. Surge amica mea speciosa mea et veni, columba mea in foraminibus petre, in caverna macerie. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, et facies tua decora. Vox adversus hereticos. Capite nobis vulpes parvulas, que demoliuntur vineas, nam vinea nostra floruit. Vox ecclesie. Dilectus meus mihi et ego illi qui pascitur inter lilia donec aspiret dies et inclinentur umbre. Revertere similis esto dilecte mi capree aut hinnulo cervorum super montes bethel. Vox ecclesie de gentibus. In lectulo meo per noctes quesivi quem diligit anima mea, quesivi illum et non inveni. Surgam et circuibo civitatem per vicos et plateas, queram quem diligit anima mea. Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem. Ecclesia de Christo dicit. Num quem diligit anima mea vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea. Tenui eum nec dimittam, donec introducam illum in domum matris mee, et in cubiculum genetricis mee. Sponsus ad amicos. Adiuro vos filie hierusalem per capreas cervosque camporum, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Synagoga de ecclesia. Que est ista que ascendit per desertum sicut virgula fumi, ex aromatibus myrre et thuris, et universi pulveris pigmentarii? Vox ecclesie. En lectulum salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis israel omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi. Uniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Ferculum fecit sibi salomon de lignis libani. De Christo dicit. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media caritate constravit, propter filias hierusalem. Vox ecclesie de Christo. Egredimini et videte filie syon regem salomonem in diademate quo coronavit eum mater sua in die desponsationis illius, et in die letitie cordis eius. Christus de ecclesia dicit. Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum, que ascenderunt de monte galaad. Dentes tui sicut greges tonsarum, que ascenderunt de lavacro. Omnes gemellis fetibus, et sterilis non est inter eas. Sicut vitta coccinea labia tua, et eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali punici, ita gene tue, absque eo quod intrinsecus latet. Sicut turris david collum tuum, que edificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo ubera tua sicut duo hinnuli capree gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies et inclinentur umbre. Sponsus de sponsa dicit. Vadam ad montem myrre, et ad collem thuris. Sponsus ad sponsam. Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te. Veni de libano sponsa mea, veni de libano veni. Coronaberis de capite amana, de vertice sanir et hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui. Quam pulchre sunt mamme tue soror mea sponsa. Pulchriora ubera tua vino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Favus distillans labia tua sponsa, mel et lac sub lingua tua, et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus fons signatus. Emissiones tue paradysus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus et crocus, fistula et cinnamomum cum universis lignis libani, myrra et aloe cum universis primis unguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viventium, que fluunt impetu de libano. Christus gentes invocat. Surge aquilo et veni auster, perfla hortum meum, et fluent aromata illius. Ecclesia de Christo dicit. Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum. Christus dicit. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrram meam cum aromatibus meis. Comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Comedite amici mei, bibite et inebriamini karissimi. Ego dormio, et cor meum vigilat. Ecclesia dicit. Vox dilecti mei pulsantis. Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, et cincinni mei guttis noctium. Sponsa ad sponsum. Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illam? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Vox ecclesie ad Christum. Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum eius. Sponsa ad semet ipsa. Surrexi ut aperirem dilecto meo. Manus mee stillaverunt myrram, et digiti mei pleni myrra probatissima. Pessulum ostii mei aperui dilecto meo, at ille declinaverat atque transierat. Anima mea liquefacta est ut dilectus locutus est. Quesivi et non inveni illum, vocavi et non respondit mihi. Invenerunt me custodes qui circueunt civitatem, percusserunt me et vulneraverunt me, tulerunt pallium meum mihi custodes murorum. Adiuro vos filie hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut annuntietis ei quia amore langueo. Vox synagoge. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Vox ecclesie de Christo. Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex milibus. Caput eius aurum optimum, come eius sicut elate palmarum, nigre quasi corvus. Oculi eius sicut columbe super rivulos aquarum, que lacte sunt lote, et resident iuxta fluenta plenissima. Gene illius sicut areole aromatum, consite a pigmentariis. Labia eius lilia distillantia myrram primam. Manus illius tornatiles auree plene iacinctis, venter eius eburneus distinctus saphiris. Crura illius columne marmoree, que fundate sunt super bases aureas. Species eius ut libani, electus ut cedri. Guttur illius suavissimum, et totus desiderabilis. Talis est dilectus meus, et iste est amicus meus filie hierusalem. Vox synagoge ad ecclesiam. Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? Quo declinavit dilectus tuus, et queremus eum tecum? Vox ecclesie. Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis et lilia colligat. Ego dilecto meo et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. Vox Christi ad ecclesiam. Pulchra es amica mea, suavis et decora sicut hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut greges caprarum que apparuerunt de galaad. Dentes tui sicut greges ovium, que ascenderunt de lavacro. Omnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis. Sicut vitta coccinea labia tua, et eloquium tuum dulce. Sicut cortex mali punici, sic gene tue absque occultis tuis. Sexaginta sunt regine, et octoginta concubine, et adolescentularum non est numerus. Vox Christi ad ecclesiam. Una est columba mea perfecta mea, una est matris sue, electa genetricis sue. Viderunt illam filie et beatissimam predicaverunt, regine et concubine, et laudaverunt eam. Que est ista que progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Vox ecclesie ad synagogam. Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, et inspicerem si floruissent vinee et germinassent mala punica. Nescivi. Anima mea conturbavit me propter quadrigas aminadab. Synagoga dicit. Revertere revertere sunamitis, revertere revertere ut intueamur te. Vox synagoge. Quid videtis in sunamite nisi choros castrorum? Vox Christi ad ecclesiam. Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis. Iuncture feminum tuorum sicut monilia, que fabricata sunt manu artificis. Umbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis. Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis. Duo ubera tua sicut duo hinnuli gemelli capree. Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscine in esebon, que sunt in porta filie multitudinis. Nasus tuus sicut turris libani, que respicit contra damascum. Caput tuum ut carmelus, et come capitis tui sicut purpura regis vincta canalibus. Quam pulchra es et quam decora, carissima in deliciis. Statura tua assimilata est palme, et ubera tua botris. Dixi. Ascendam in palmam, et apprehendam fructus eius. Et erunt ubera tua sicut botri vinee, et odor oris tui sicut malorum. Guttur tuum sicut vinum optimum. Ecclesia de Christo dicit. Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque et dentibus illius ruminandum. Ego dilecto meo et ad me conversio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica, ibi dabo tibi ubera mea. Mandragore dederunt odorem in portis nostris. Omnia poma nova et vetera dilecte mi servavi tibi. Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris mee, ut inveniam te foris et deosculer, et iam me nemo despiciat? Apprehendam te et ducam te in domum matris mee et in cubiculum genetricis mee, ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino condito, et mustum malorum granatorum meorum. Leva eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. Ecclesia ad synagogam. Adiuro vos filie hierusalem, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam donec ipsa velit. Respondit synagoga ad ecclesiam. Que est ista que ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Ecclesia ad Christum. Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus emulatio. Lampades eius lampades ignis atque flammarum. Aque multe non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nichil despiciet eam. Soror nostra parvula, et ubera non habet. Quid faciemus sorori nostre in die qua alloquenda est? Si murus est, edificemus super eum propugnacula argentea. Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis. Respondit ecclesia. Ego murus et ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens. Synagoga ecclesie dicit. Vinea fuit pacifico in ea que habet populos. Tradidit eam custodibus. Vir affert pro fructu eius mille argenteos. Christus dicit. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, et ducenti his qui custodiunt fructus eius. Ecclesia Christo dicit. Que habitas in hortis amici auscultant, fac me audire vocem tuam. Fuge dilecte mi et assimilare capree hinnuloque cervorum super montes aromatum.

EXPLICIT SYRASYRIS.

INCIPIT LIBER SAPIENTIAE SALOMONIS

CAPITULA XL · VS. I DCCVIII

DILIGITE IUSTITIAM QUI IUDICATIS TERRAM. SENTITE DE DOMINO IN bonitate, et in simplicitate cordis quaerite illum. Quoniam invenitur ab his qui non temptant illum, apparet autem his qui fidem habent in illum. Perversae enim cogitationes separant a Deo, probata autem virtus corripit insipientes, quoniam in malivolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sanctus enim spiritus disciplinae effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quae sunt sine intellectu, et corripietur a superveniente iniquitate. Benignus est enim spiritus sapientiae, et non liberabit maledicum a labiis suis. Quoniam renum illius testis est Deus, et cordis eius scrutator est verus, et linguae eius auditor. Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum, et hoc quod continet omnia scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua non potest latere, nec praeteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impii interrogatio erit, sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, et tumultus murmurationum non abscondetur. Custodite ergo vos a murmuratione quae nihil prodest, et a detractione parcite linguae, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit. Os autem quod mentitur occidit animam. Nolite zelare mortem in errore vitae vestrae, neque adquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum, quoniam Deus mortem non fecit, nec laetatur in perditione vivorum. Creavit enim ut essent omnia, et sanabiles fecit nationes orbis terrarum. Non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra. Iustitia enim perpetua est et immortalis. Impii autem manibus et verbis accersierunt illam, et aestimantes illam amicam defluxerunt, et sponsiones posuerunt ad illam, quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

Dixerunt enim apud se cogitantes non recte: Exiguum et cum taedio est tempus vitae nostrae, et non est refrigerium in fine hominis, et non est qui agnitus sit reversus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, et post hoc erimus tamquam non fuerimus, quoniam fumus flatus est in naribus nostris, et sermo scintilla ad commovendum cor nostrum, qua extincta cinis erit corpus, et spiritus diffundetur tamquam mollis aer, et transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, et sicut nebula dissolvetur quae fugata est a radiis solis, et a calore illius adgravata. Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, et nemo memoriam habebit operum nostrorum. Umbrae enim transitus est tempus nostrum, et non est reversio finis nostri, quoniam consignata est, et nemo revertitur. Venite ergo et fruamur bonis quae sunt, et utamur creatura tamquam in iuventute celeriter. Vino pretioso et unguentis nos impleamus, et non praetereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis antequam marcescant; nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum exsors sit luxuriae nostrae; ubique relinquamus signa laetitiae, quoniam haec est pars nostra, et haec est sors. Opprimamus pauperem iustum, et non parcamus viduae, nec veterani revereamur canos multi temporis. Sit autem fortitudo nostra lex iniustitiae; quod enim infirmum est inutile invenitur. Circumveniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et inproperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata disciplinae nostrae. Promittit scientiam Dei se habere, et filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, et inmutatae sunt viae eius. Tamquam nugaces aestimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris tamquam ab inmunditiis, et praefert novissima iustorum, et gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, et temptemus quae ventura sunt illi, et sciemus quae erunt novissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, et liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam illius, et probemus patientiam eius.

Morte turpissima condemnemus eum; erit enim ei respectus ex sermonibus illius. Haec cogitaverunt, et erraverunt; excaecavit enim illos malitia eorum, et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt iustitiae, nec iudicaverunt honorem animarum sanctarum. Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, et ad imaginem similitudinis suae fecit illum. Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum; imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

Iustorum autem animae in manu Dei sunt, et non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori, et aestimata est adflictio exitus illorum, et a nobis iter exterminium; illi autem sunt in pace. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum inmortalitate plena est. In paucis vexati, in multis bene disponentur, quoniam Deus temptavit eos, et invenit illos dignos se. Tamquam aurum in fornace probavit illos, et quasi holocausti hostiam accepit illos, et in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti, et tamquam scintillae in harundineto discurrent. Iudicabunt nationes, et dominabuntur populis, et regnabit Dominus illorum in perpetuum. Qui confidunt in illo intellegent veritatem, et fideles in dilectione adquiescent illi, quoniam donum et pax est electis illius.

Impii autem secundum quae cogitaverunt correptionem habebunt, qui neglexerunt iustum, et a Domino recesserunt. Sapientiam enim et disciplinam qui abicit infelix est, et vacua est spes illorum, et labores sine fructu, et inhabitabilia opera illorum. Mulieres eorum insensatae sunt, et nequissimi filii eorum. Maledicta creatura illorum, quoniam felix sterilis, et incoinquinata quae nescivit thorum in delicto; habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Et spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus Deum nequissima; dabitur enim illi fidei donum electum, et sors in templo Dei acceptissima. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, et quae non concidat radix sapientiae. Filii autem adulterorum in consummatione erunt, et ab iniquo thoro semen exterminabitur. Et si quidem longae vitae erunt, in nihilum conputabuntur, et sine honore erit novissima senectus illorum. Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis adlocutionem. Nationis enim iniquae dirae sunt consummationes.

O quam pulchra est casta generatio cum caritate! Inmortalis est enim memoria illius, quoniam et apud Deum nota est, et apud homines. Cum praesens est, imitantur illam, et desiderant eam cum se eduxerit, et in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminum praemium vincens. Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, et spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum conlocabunt. Et si in ramis in tempore germinaverint, infirmiter posita a vento commovebuntur, et a nimietate ventorum eradicabuntur. Confringentur enim rami inconsummati, et fructus illorum inutiles, et acerbi ad manducandum, et ad nihilum apti. Ex iniquis enim omnes filii qui nascuntur testes sunt nequitiae adversus parentes in interrogatione sua.

Iustus autem si morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata; cani sunt autem sensus hominis, et aetas senectutis vita inmaculata. Placens Deo factus est dilectus, et vivens inter peccatores translatus est. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum illius, aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, et inconstantia concupiscentiae transvertit sensum sine malitia. Consummatus in brevi explevit tempora multa; placita enim erat Deo anima illius. Propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatis. Populi autem videntes et non intellegentes, nec ponentes in praecordiis talia, quoniam gratia Dei et misericordia in sanctos eius, et respectus in electos illius. Condemnat autem iustus mortuus vivos impios, et iuventus celerius consummata longam vitam iniusti. Videbunt enim finem sapientis, et non intellegent quid cogitaverit de illo Deus, et quare munierit illum Dominus. Videbunt et contemnent illum; illos autem Dominus inridebit, et erunt post haec decidentes sine honore, et in contumelia inter mortuos in perpetuum, quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, et commovebit illos a fundamentis, et usque ad supremum desolabuntur, et erunt gementes, et memoria illorum peribit. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, et traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

Tunc stabunt iusti in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores illorum. Videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitatione insperatae salutis, gementes prae angustia spiritus, et dicentes intra se, paenitentiam agentes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem inproperii. Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est. Ergo erravimus a via veritatis, et iustitiae lumen non luxit nobis, et sol intellegentiae non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis, et ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia? Aut divitiarum iactatio quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tamquam umbra, et tamquam nuntius percurrens, et tamquam navis quae pertransit fluctuantem aquam, cuius cum praeterierit non est vestigium invenire, neque semitam carinae illius in fluctibus; aut tamquam avis quae transvolat in aere, cuius nullum invenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum, et scindens per vim itineris aerem commotis alis transvolavit, et post hoc nullum signum invenitur itineris illius; aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius. Sic et nos nati continuo desivimus esse, et virtutis quidem signum nullum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccaverunt, quoniam spes impii tamquam lanugo est quae a vento tollitur, et tamquam spuma gracilis quae a procella dispergitur, et tamquam fumus qui a vento diffusus est, et tamquam memoria hospitis unius diei praetereuntis.

Iusti autem in perpetuum vivent, et apud Dominum est merces eorum, et cogitatio eorum apud Altissimum. Ideo accipient regnum decoris, et diadema speciei de manu Domini, quoniam dextera sua teget eos, et brachio sancto suo defendet illos. Et accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace iustitiam, et accipiet pro galea iudicium certum. Sumet scutum inexpugnabile aequitatem; acuet autem duram iram in lanceam, et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibunt directe emissiones fulgurum, et tamquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, et ad certum locum insilient. Et a petrosa ira plenae mittentur grandines; excandescet contra illos aqua maris, et flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis, et tamquam turbo venti dividet illos, et ad heremum perducet omnem terram iniquitas illorum, et malignitas evertet sedes potentium.

Melior est sapientia quam vires, et vir prudens magis quam fortis. Audite ergo, reges, et intellegite; discite, iudices finium terrae. Praebete aures, vos qui continetis multitudines, et placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est a Domino potestas vobis, et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, neque custodistis legem iustitiae, neque secundum voluntatem Dei am-

bulastis. Horrende et cito apparebit vobis. quoniam iudicium durissimum in his qui presunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia. potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam dominus. nec verebitur magnitudinem cuiusquam. quoniam pusillum et magnum ipse fecit. et equaliter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei. ut discatis sapientiam et non excidatis. Qui enim custodierint iustitiam iuste iustificabuntur. et qui didicerint ista. invenient quid respondeant.

Concupiscite ergo sermones meos. diligite illos et habebitis disciplinam. Clara est et que numquam marcescit sapientia. et facile videtur ab his qui diligunt eam. et invenitur ab his qui querunt illam. Preoccupat qui se concupiscunt. ut illis se prior ostendat. Qui de luce vigilaverit ad illam. non laborabit. Assidentem autem illam foribus suis inveniet. Cogitare ergo de illa sensus est consummatus. et qui vigilaverit propter illam cito erit securus. Quoniam dignos se ipsa circuit querens. et in viis suis ostendit se illis hylariter. et in omni providentia occurrit illis. Initium enim illius verissima est discipline concupiscentia. Cura ergo discipline dilectio est. et dilectio custodia legum illius est. Custoditio autem legum consummatio incorruptionis est.

Incorruptio autem facit proximum deo. Concupiscentia itaque sapientie deducet ad regnum perpetuum. Si ergo delectamini sedibus et sceptris. o reges populi. diligite sapientiam ut in perpetuum regnetis. Diligite lumen sapientie omnes qui preestis populis. Quid est autem sapientia et quemadmodum facta sit referam. et non abscondam a vobis sacramenta dei. sed ab initio nativitatis investigabo. et ponam in lucem scientiam illius. et non preteribo veritatem. neque cum invidia tabescente iter habebo. quoniam talis homo non erit particeps sapientie. Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum. et rex sapiens populi stabilimentum est. Ergo accipite disciplinam per sermones meos. et proderit vobis.

Sum quidem et ego mortalis homo similis omnibus. et ex genere terreno illius qui prior factus est. et in ventre matris figuratus sum caro. Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine. ex semine hominis. et delectamento somni conveniente. Et ego natus accepi communem aerem. et in similiter factam decidi terram. et primam vocem similem omnibus emisi plorans. In involumentis nutritus sum et curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium. Unus ergo est introitus omnibus ad vitam. et similis exitus.

Propter hoc optavi et datus est michi sensus. et invocavi et venit in me spiritus sapientie. et preposui illam regnis et sedibus. et divitias nichil esse duxi in comparatione illius. nec comparavi illi lapidem preciosum. quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua. et tamquam lutum estimabitur argentum in conspectu illius. Super salutem et speciem dilexi illam. et proposui pro luce habere illam. quoniam inextinguibile est lumen illius. Venerunt autem michi omnia bona pariter cum illa. et innumerabilis honestas per manus illius. Et letatus sum in omnibus. quoniam antecedebat me ista sapientia. et ignorabam quoniam omnium horum mater est. Quam sine fictione didici. et sine invidia communico. et honestatem illius non abscondo. Infinitus enim thesaurus est hominibus. quo qui usi sunt participes facti sunt amicitie dei. propter discipline dona commendati. Michi autem dedit deus dicere ex sententia. et presumere digna horum que michi dantur. quoniam ipse sapientie dux est. et sapientium emendator. In manu enim illius et nos et sermones nostri. et omnis sapientia. et operum scientia et disciplina. Ipse enim dedit michi horum que sunt scientiam veram. ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum. initium et consummationem et medietatem temporum. vicissitudinum permutationes. et consummationes omnium horarum mutationes. et divisiones temporum. anni cursus. et stellarum dispositiones. naturas animalium et iras bestiarum. vim ventorum et cogitationes hominum. differentias virgultorum et virtutes radicum. et quecumque sunt absconsa et improvisa didici. Omnium enim artifex docuit me sapientia. Est enim in illa spiritus intelligentie. sanctus. unicus. multiplex. subtilis. mobilis. disertus. incoinquinatus. certus. suavis. amans bonum. acutus. qui nichil vetat benefacere. humanus. benignus. stabilis. certus. securus. omnem habens virtutem. omnia prospiciens. et qui capiat omnes spiritus intelligibiles. mundus. subtilis. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia.

Attingit autem ubique propter suam munditiam. Vapor est enim virtutis dei. et emanatio quedam est claritatis omnipotentis dei sincera. et ideo nichil inquinatum in illam incurrit. Candor enim est lucis eterne. et speculum sine macula dei maiestatis. et ymago bonitatis illius. Et cum sit una omnia potest. et permanens in se omnia innovat. et per nationes in animas sanctas se transfert. amicos dei et prophetas constituit. Neminem enim diligit deus. nisi eum qui cum sapientia inhabitat. Est enim hec speciosior sole. et super omnem stellarum dispositionem. luci comparata invenitur prior. Illi enim succedit nox.

Sapientiam autem non vincit malitia. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter. et disponit omnia suaviter. Hanc amavi et exquisivi eam a iuventute mea. et quesivi sponsam michi eam assumere. et amator factus sum forme illius. Generositatem illius glorificat. contubernium habens dei. Sed et omnium dominus dilexit illam. Doctrix enim est discipline dei. et electrix operum illius. Et si divitie appetuntur in vita. quid sapientia locupletius. que omnia operatur. Si autem sensus operatur. quis horum que sunt magis quam illa est artifex. Et si iustitiam quis diligit. labores huius magnas habent virtutes. Sobrietatem enim et sapientiam docet. et iustitiam. et virtutem. quibus utilius nichil est in vita hominibus. Et si multitudinem scientie desiderat quis. scit preterita. et de futuris estimat. Scit versutias sermonum. et dissolutiones argumentorum. signa et monstra scit antequam fiant. et eventus temporum et seculorum. Proposui ergo hanc adducere michi ad convivendum. sciens quoniam communicabit mecum de bonis. et erit allocutio cogitationis et tedii mei. Habebo propter hanc claritatem ad turbas. et honorem apud seniores iuvenis. et acutus inveniar in iudicio. et in conspectu potentium admirabilis ero. et facies principum mirabuntur me. Tacentem me sustinebunt. et loquentem me respicient. et sermocinante me plura. manus ori suo imponent. Preterea habebo per hanc immortalitatem. et memoriam eternam his qui post me futuri sunt relinquam. Disponam populos. et nationes michi erunt subdite. Timebunt me audientes reges horrendi. In multitudine videbor bonus. et in bello fortis. Intrans in domum meam conquiescam cum illa. Non enim habet amaritudinem conversatio illius. nec tedium convictus illius. sed letitiam et gaudium. Hec cogitans apud me. et commemorans in corde meo. quoniam immortalitas est in cogitatione sapientie. et in amicitia illius delectatio bona. et in operibus manuum illius honestas sine defectione. et in certamine loquele illius sapientia. et preclaritas in communicatione sermonum ipsius. circuibam querens ut michi illam assumerem. Puer autem eram ingeniosus. et sortitus sum animam bonam.

Et cum essem magis bonus. veni ad corpus incoinquinatum. Et ut scivi quoniam aliter non possum esse continens. nisi deus det. et hoc ipsum erat summa scire cuius esset hoc donum.

Adii dominum et deprecatus sum illum. et dixi ex totis precordiis meis. Deus patrum meorum et domine misericordie qui fecisti omnia verbo tuo. et sapientia tua constituisti hominem ut dominaretur creature que a te facta est. ut disponat orbem terrarum in equitate et iustitia. et in directione cordis iudicium iudicet. da michi sedium tuarum assistricem sapientiam. et noli me reprobare a pueris tuis. quoniam ego servus tuus sum et filius ancille tue. homo infirmus et exigui temporis. et minor ad intellectum iudicii et legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum. si abfuerit ab illo sapientia tua. in nichilum computabitur. Tu autem me elegisti regem populo tuo. et iudicem filiorum tuorum et filiarum tuarum. et dixisti edificare templum in monte sancto tuo. et in civitate habitationis tue altare. similitudinem tabernaculi sancti tui. quod preparasti ab initio. et tecum sapientia que novit opera tua. que et affuit tunc cum orbem terrarum faceres. et sciebat quid placitum esset oculis tuis. et quid directum in preceptis tuis. Mitte illam de celis sanctis tuis. et de sede magnitudinis tue. ut mecum sit et mecum laboret. ut sciam quid acceptum sit apud te. Scit enim illa omnia et intelligit. et deducet me in operibus meis sobrie. et custodiet me in sua potentia. et erunt accepta opera mea. et disponam populum tuum iuste. et ero dignus sedium patris mei. Quis enim hominum poterit scire consilium dei. aut quis poterit cogitare quid velit dominus. Cogitationes enim mortalium timide. et incerte providentie nostre. Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam. et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. et difficile estimabimus que in terra sunt. et que in prospectu sunt invenimus cum labore. Que in celis sunt autem quis investigabit. Sensum autem tuum quis sciet nisi tu dederis sapientiam. et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis. Et sic correcte sunt semite eorum qui in terris sunt. et que tibi placent didicerunt homines.

Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi domine a principio. Hec illum qui primus formatus est a deo pater orbis terrarum cum solus esset creatus custodivit. et eduxit illum a delicto suo. et dedit illi virtutem continendi omnia. Ab hac ut recessit iniustus in ira sua. per iram homicidii fraternitatis deperiit. Propter quod cum aqua deleret terram. sanavit sapientia. per contemptibile lignum iustum gubernans. Hec et in consensu nequitie cum se nationes contulissent. scivit iustum. et conservavit sine querela deo. et in filii misericordia fortem custodivit. Hec iustum a pereuntibus impiis fugientem liberavit. descendente igne in pentapoli. quibus in testimonium nequitie fumigabunda constat terra. et incerto tempore fructus habentes arbores. et incredibilis anime memoria stans figmentum salis. Sapientiam enim pretereuntes non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona. sed et insipientie sue reliquerunt hominibus memoriam. ut in his que peccaverunt nec latere potuissent. Sapientia autem hos qui se observant a doloribus liberavit. Hec autem profugum ire fratris iustum deduxit dominus per vias rectas. et ostendit illi regnum dei. et dedit illi scientiam sanctorum. Honestavit illum in laboribus. et complevit labores illius. In fraude circumvenientium illum affuit illi. et honestum fecit illum. Custodivit eum ab inimicis. et a seductoribus tutavit eum. Et certamen forte dedit illi ut vinceret. et sciret quoniam omnium potentior est sapientia. Hec venditum iustum non dereliquit. sed a peccatoribus liberavit eum. Descenditque cum illo in foveam. et in vinculis non dereliquit eum. donec afferret illi sceptrum regni. et potentiam adversus eos qui eum deprimebant. Et mendaces ostendit qui maculaverunt eum. et dedit illi claritatem eternam.

Hec populum iustum et semen sine querela liberavit a nationibus que illum comprimebant. Intravit in animam servi domini. et stetit contra reges horrendos in portentis et signis. Et reddidit iustis mercedem laborum suorum. et deduxit illos in via mirabili. et fuit illis in velamento diei. et in luce stellarum per noctem. Et transtulit illos per mare rubrum. et transvexit eos per aquam nimiam. Inimicos autem illorum demersit in mare. Et ab altitudine inferorum eduxit eos. Ideo iusti tulerunt spolia impiorum. et decantaverunt domine nomen sanctum tuum. et victricem manum tuam laudaverunt pariter. quia sapientia aperuit os mutorum. et linguas infantium fecit disertas.

Direxit opera illorum in manibus prophete sancti. Iter fecerunt per deserta que non habitabantur. et in locis desertis fixerunt casas. Steterunt contra hostes. et de inimicis se vindicaverunt. Sitierunt et invocaverunt te domine. et data est illis de petra altissima aqua. et requies sitis de lapide duro. Per que enim pene passi sunt inimici eorum. a defectione potus sui. et cum abundarent filii israel letati sunt. per hec cum illis deessent bene cum illis actum est. Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis humanum sanguinem dedisti iniustis. Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum. dedisti illis abundantem aquam insperate. ostendens per sitim que tunc fuit quemadmodum tuos exaltares. et adversarios illorum necares. Cum enim temptati sunt. et quidem cum misericordia disciplinam accipientes. scierunt quemadmodum cum ira iudicati impii tormenta paterentur. Hos quidem tamquam pater ammonens probasti. illos autem tamquam durus rex interrogans condempnasti. Absentes enim et presentes similiter torquebantur. duplex enim illos acceperat tedium. et gemitus cum memoria preteritorum. Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi. commemorati sunt dominum. et mirantes in finem exitus. Quem enim in expositione prava proiectum deriserant. in finem eventus mirati sunt. Non similiter iustis sitientes. Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum.

Quod quidam errantes colebant mutos serpentes et bestias supervacuas. inmisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam. ut scirent quia per que peccat quis. per hec et torquetur. Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua. que creavit orbem terrarum ex materia invisa. inmittere illis multitudinem ursorum. aut audaces leones. aut novi generis ira plenas et ignotas bestias. aut vaporem igneum spirantes. aut odorem fumi proferentes. aut horrendas ab oculis scintillas emittentes. quarum non solum lesura poterat illos exterminare. sed et aspectus per timorem occidere. Sed et sine his uno spiritu occidi poterant. persecutionem ab ipsis passi factis suis. et dispersi per spiritum virtutis tue. sed et omnia in mensura et numero et pondere disposuisti. Multum enim valere tibi soli superat semper. et virtuti brachii tui quis resistet.

Quoniam tamquam momentum stratere sic ante te est orbis terrarum. et tamquam gutta roris antelucani que descendit in terram. sed misereris omnium quoniam omnia potes. et dissimulans peccata hominum propter penitentiam. Diligis enim omnia que sunt. et nichil odisti eorum que fecisti. Nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti. Quomodo autem posset aliquid permanere. nisi tu voluisses. aut quod a te vocatum non esset conservaretur.

Parcis autem omnibus. quoniam tua sunt domine qui animas amas. O quam bonus et suavis est domine spiritus tuus in nobis. Ideoque hos qui exerrant partibus corripis. et de quibus peccant ammones et alloqueris.

ut relicta malitia credant in te Domine. Illos enim antiquos inhabitatores sanctae terrae tuae, quos exhorruisti, quoniam odibilia tibi opera faciebant per medicamina et sacrificia iniusta, filiorum suorum necatores sine misericordia, et comestores viscerum hominum, et devoratores sanguinis a medio sacramento tuo, et auctores parentes animarum inauxiliatarum, voluisti perdere per manus parentum nostrorum, ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quae tibi omnium carior est terra. Sed et his tamquam hominibus pepercisti, et misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent. Non quia impotens eras in bello subicere impios iustis, aut bestiis saevis, aut verbo duro simul exterminare; sed partibus iudicans dabas locum paenitentiae, non ignorans quoniam iniqua est natio eorum, et naturalis malitia ipsorum, et quia non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. Semen enim erat maledictum ab initio; nec timens aliquem, veniam dabas peccatis eorum. Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? Aut quis stabit contra iudicium tuum? Aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? Aut quis tibi imputabit si nationes perierint quas tu fecisti? Non enim est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non iniuste iudicas iudicium. Neque rex neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti. Cum sis ergo iustus, iuste omnia disponis. Ipsum quoque qui non debet puniri condemnas, et exterum aestimas a tua virtute. Virtus enim tua iustitiae initium est, et ob hoc quod omnium dominus es, omnibus te parcere facis. Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, et hos qui te nesciunt audacia traducis. Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, et cum magna reverentia disponis nos. Subest enim tibi cum volueris posse. Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse et humanum. Et bonae spei fecisti filios tuos.

Quoniam iudicans das locum in peccatis paenitentiae. Si enim inimicos servorum tuorum et debitos morti cum tanta cruciasti attentione, et liberasti, dans tempus et locum per quae possint mutari a malitia, cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta et conventiones dedisti bonarum promissionum? Cum ergo nobis disciplinam das, inimicos nostros multipliciter flagellas,

Ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes, et cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam. Unde et illis qui in vita sua insensate et iniuste vixerunt, per haec quae coluerunt dedisti summa tormenta. Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos aestimantes haec quae in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes. Propter hoc tamquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti. Qui autem ludibriis et increpationibus non correcti sunt, dignum Dei iudicium experti sunt. In his enim quae patiebantur moleste ferebant, in quibus patientes indignabantur. Per haec quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur, videntes illum quem olim negabant se nosse, Deum verum agnoverunt. Propter quod et finis condemnationis eorum veniet super illos.

Vani sunt autem omnes homines in quibus non subest scientia Dei, et de his quae videntur bona non potuerunt intellegere eum qui est, neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex; sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem, aut lunam rectores orbis terrarum deos putaverunt. Quorum si specie delectati deos putaverunt, sciant quanto his dominator eorum speciosior est. Speciei enim generator haec omnia constituit. Aut si virtutem et opera eorum mirati sunt, intellegant ab illis quoniam qui haec constituit fortior est illis. A magnitudine enim speciei et creaturae cognoscibiliter poterit horum creator videri. Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortassis errant, cum quaerentes et volentes invenire. Etenim cum in operibus illius conversentur, inquirunt, et persuasum habent quoniam bona sunt quae videntur. Iterum autem nec his debet ignosci. Si enim tantum potuerunt scire ut possent aestimare saeculum, quomodo huius dominum non facilius invenerunt?

Infelices autem sunt, et inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum et argentum artis inventionem, et similitudines animalium, aut lapidem inutilem, opus manus antiquae. Aut si quis artifex faber de silva lignum rectum secaverit, et huius docte eradat omnem corticem, et arte sua usus diligenter fabricet vas utile in conversationem vitae, reliquiis autem eius operis ad praeparationem escae abutatur, et reliquum horum quod ad nullum usum facit, lignum curvum et verticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, et per scientiam artis suae figuret illud, et assimilet illud imagini hominis, aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica et rubicundum faciens fuco colorem illius, et omnem maculam quae in illo est perliniens, et faciat ei dignam habitationem in pariete ponens illud, et confirmans ferro, ne forte cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest se adiuvare: imago enim est, et opus est illi adiutorium. Et de substantia sua et de filiis suis et de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo qui sine anima est. Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, et pro vita mortuum rogat, et in adiutorium inutilem invocat. Et pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest. Et de acquirendo, et de operando, et de omnium rerum eventu petit ab eo qui in omnibus est inutilis. Item alius navigare cogitans, et per feroces fluctus iter facere incipiens, ligno portante se fragilius lignum invocat. Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, et artifex sapientia fabricavit sua. Tua autem, Pater, gubernat providentia, quoniam dedisti et in mari viam, et inter fluctus semitam firmissimam, ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine rate aliquis adeat mare. Sed ut non essent vacua sapientiae tuae opera, propter hoc etiam et exiguo ligno credunt homines animas suas, et transeuntes mare per ratem liberati sunt. Ab initio enim cum perirent superbi gigantes, remisit saeculo semen nativitatis, quae manu tua erat gubernata. Benedictum est enim lignum per quod fit iustitia. Per manus autem quod fit idolum, maledictum est et ipsum, et qui fecit illud. Quia ille quidem operatus est, illud autem cum esset fragile, deus cognominatus est. Similiter autem odio sunt Deo impius et impietas eius. Etenim quod factum est, cum illo qui fecit tormenta patietur. Propter hoc et in idolis nationum non erit respectus, quoniam creaturae Dei in odium factae sunt, et in temptationem animis hominum, et in muscipulam pedibus insipientium. Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum, et adinventio illorum corruptio vitae est. Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. Supervacuitas enim hominum haec advenit in orbem terrarum, et ideo brevis illorum finis inventus est. Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem. Et illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc quasi deum colere coepit, et constituit inter servos suos sacra et sacrificia. Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, et tyrannorum imperio colebantur figmenta. Hos quos in palam honorare non poterant homines, propter quod longe essent, e longinquo figura illorum allata, evidentem imaginem regis quem honorare volebant fecerunt, ut illum qui aberat tamquam praesentem colerent sua sollicitudine. Provexit autem ad horum culturam et hos qui ignorabant artificis eximia diligentia. Ille enim volens placere illi qui se assumpsit, elaboravit arte sua ut similitudinem in melius figuraret. Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum existimaverunt. Et haec fuit vitae humanae deceptio, quoniam aut affectui aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt. Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed et in magno viventes inscientiae bello, tot et tam magna mala pacem appellant. Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniae plenas vigilias agentes, neque nuptias iam mundas custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat. Et omnia commixta sunt, sanguis, homicidium, furtum et fictio, corruptio, infidelitas, turbatio et periurium, tumultus bonorum, Domini immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio moechiae et impudicitiae. Infandorum enim idolorum cultura omnis mali causa est, et initium et finis. Aut enim dum laetantur insaniunt, aut vaticinantur falsa, aut vivunt iniuste, aut peierant cito. Dum enim confidunt in idolis quae sine anima sunt, male iurantes noceri se non sperant. Utraque ergo illis evenient digne, quoniam male senserunt de Deo, attendentes idolis, et iniuste iuraverunt in dolo, contemnentes iustitiam. Non enim iuratorum est virtus, sed peccantium poena perambulat semper iniustorum praevaricationem.

Tu autem Deus noster suavis et verus es, patiens et in misericordia disponens omnia. Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam. Et si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati. Nosse te consummata iustitia est, et scire iustitiam et virtutem tuam radix est immortalitatis.

Non enim in errorem induxit nos hominum malae artis excogitatio, nec umbra picturae labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores, cuius aspectus insensato dat concupiscentiam, et diligit mortuae imaginis effigiem sine anima. Malorum amatores digni qui spem in talibus habent, et qui faciunt illos, et qui diligunt, et qui colunt. Sed et figulus mollem terram premens laboriose fingit ad usus nostros unumquodque vas, et de eodem luto fingit quae munda sunt in usum vasa, similiter et quae his sunt contraria. Horum autem vasorum quod sit ad usum, iudex est figulus. Et cum labore vano deum fingit de eodem luto, ille qui paulo ante de terra factus fuerat, et post pusillum se reducit unde acceptus est, repetitus animae debitum quam habebat. Sed illi est cura non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus et argentariis, sed et aerarios imitatur, et gloriam praefert, quoniam res supervacuas fingit. Cinis est cor eius, et terra supervacua spes illius, et luto vilior vita illius, quoniam ignoravit qui se finxit, et qui inspiravit illi animam quae operatur, et qui insufflavit ei spiritum vitalem. Sed existimaverunt lusum esse vitam nostram, et conversationem vitae compositam ad lucrum, et oportere undecumque etiam ex malo acquirere. Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terrae materia vasa et sculptilia fingit. Omnes enim insipientes et infelices supra modum animo superbi sunt, inimici populi tui et imperantes illi, quoniam omnia idola nationum existimaverunt deos, quibus neque oculorum usus est ad videndum, nec nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed et pedes eorum pigri ad ambulandum. Homo enim fecit illos, et qui spiritum mutuatus est finxit illum. Nemo enim sibi similem homo poterit deum fingere. Cum sit enim mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior est enim ipse his quos colit, quia ipse quidem vixit cum esset mortalis, illi autem numquam. Sed et animalia miserrima colunt. Insensata enim comparata his sunt aliis deteriora. Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspicere. Effugerunt autem Dei laudes et benedictionem eius. Propter hoc per similia passi sunt digne tormenta, et per multitudinem bestiarum exterminati sunt. Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui, novum saporem, escam parans eis ortygometram, ut illi quidem concupiscentes escam propter ea quae illis ostensa et missa sunt, etiam a necessaria concupiscentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam gustaverunt escam. Oportebat enim illis quidem sine excusatione supervenire interitum exercentibus tyrannidem, his autem tantum ostendere quemadmodum inimici illorum exterminabantur. Etenim cum supervenit illis saeva bestiarum ira, morsibus perversorum colubrorum exterminabantur. Sed non in perpetuum permansit ira tua, sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuae. Qui enim conversus est, non per hoc quod videbat sanabatur, sed per te omnium salvatorem. Et in hoc autem ostendisti inimicis nostris quia tu es qui liberas ab omni malo. Illos enim locustarum et muscarum morsus occiderunt, et non est inventa sanitas animae illorum, quia digni erant ab huiusmodi exterminari. Filios autem tuos nec draconum venenatorum vicerunt dentes.

Misericordia enim tua adveniens sanabat illos. In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, et salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem non possent tuo uti adiutorio. Etenim neque herba neque malagma sanavit illos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.

Tu enim Domine qui vitae et mortis habes potestatem, et deducis usque ad portas mortis, et reducis. Homo autem occidit quidem per malitiam animam suam, et cum exierit spiritus non revertetur, nec revocabit animam quae recepta est. Sed tuam manum effugere impossibile est.

Negantes enim nosse te impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt, novis aquis et grandinibus et pluviis persecutionem passi sunt, et per ignem consumpti. Quod enim mirabile erat, in aqua quae omnia extinguit plus ignis valebat. Vindex est enim orbis iustorum. Quodam enim tempore mansuetabatur ignis, ne comburerentur quae ad impios missa erant animalia, sed ut ipsi videntes scirent quoniam Dei iudicio patiuntur persecutionem. Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis exardebat undique, ut iniquae terrae nationem exterminaret. Pro quibus angelorum esca nutrivisti populum tuum,

Et paratum panem de caelo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, et omnis saporis suavitatem. Substantiam enim tuam et dulcedinem tuam quam in filios habes ostendebas, et deserviens uniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat convertebatur. Nix autem et glacies sustinebant vim ignis et non tabescebant, ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine et pluvia coruscans. Hoc autem iterum ut nutrirentur iusti, etiam suae virtutis oblitus est.

Creatura enim tibi factori deserviens, exardescit in tormentum adversus iniustos, et lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt. Propter hoc et tunc in omnia transfigurata, omnium nutrici gratiae tuae deserviebant, ad voluntatem horum qui a te desiderabant,

Ut scirent filii tui quos dilexisti, Domine, quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos qui in te crediderint conservat. Quod ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat, ut notum omnibus esset quoniam oportet praevenire solem ad bene

dictionem tuam. et ad orientem lucis adorare. Ingrati enim fides tamquam hyber glacies tabescit. et disperiet tamquam aqua supervacua.

Magna enim sunt iudicia tua domine. et inenarrabilia verba tua. Propter hoc indisciplinate animae erraverunt. Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctae: vinculis tenebrarum et longae noctis compediti. inclusi sub tectis fugitivi, perpetuae providentiae iacuerunt. qui dum putant se latere in obscuris peccatis. tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt. paventes horrende: et cum admiratione nimia perturbati. Neque enim quae continebat illos spelunca. sine timore custodiebat. quoniam sonitus descendens perturbabat illos. et personae tristes apparentes. pavorem illis praestabant. Et ignis quidem nulla vi poterat illis lumen praebere; nec syderum limpidae flammae illuminare poterant illam noctem horrendam.

Apparebat autem illis subitaneus ignis. timore plenus. et timore perculsi illius quae non videbatur faciei. aestimabant deteriora esse quae videbant. et magicae artis appositi erant derisus. et sapientiae gloriae correptio cum contumelia. Illi enim qui promittebant timores et turbationes expellere se ab anima languente. hi cum derisu pleni timore languebant. Nam et si nihil illos ex monstris perturbabat. transitu animalium et serpentium sibilatione commoti tremebundi peribant. et aerem quem nulla ratione quis effugere posset. negantes se videre. Cum sit enim timida nequitia. dat testimonium condempnationem. Semper enim praesumit saeva conturbata conscientia. Nichil enim est timor. nisi proditio cogitationis auxiliorum. et dum ab intus minor est expectatio. maiorem computat scientiam eius causae de qua tormentum praestat. Illi autem qui impotentem vere noctem. et ab infimis et ab altissimis inferis supervenientem eundem somnum dormientes. aliquando monstrorum exagitabantur timore. aliquando animae deficiebant traductione. Subitaneus enim illis et insperatus timor supervenerat. Deinde si quisquam ex illis decidisset. custodiebatur in carcere sine ferro reclusus. Si enim rusticus quis erat aut pastor aut agricola. horum operarius praeoccupatus esset. ineffugabilem sustinebat necessitatem. Una enim cathena tenebrarum omnes erant colligati. sive spiritus sibilans. aut inter spissos ramos avium sonus suavis. aut vis aquae decurrentis nimium. aut sonus validus praecipitatarum petrarum. aut ludentium animalium cursus invisus. aut mugientium valida bestiarum vox. aut resonans de altissimis montibus echo. deficientes faciebant illos prae timore. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine. et non impeditis operibus continebatur. Solis autem illis superposita erat gravis nox. ymago tenebrarum quae superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviores tenebris.

Sanctis autem tuis maxima erat lux. et horum quidem vocem audiebant. sed figuram non videbant. Et quia non et ipsi eadem passi erant magnificabant. et qui ante laesi erant non laedebantur gratias agebant. et ut esset differentia. te domini petebant. Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotae viae. et solem sine laesura boni hospitii praestitisti. Digni quidem illi carere luce et pati carcerem tenebrarum. qui inclusos custodiebant filios tuos. per quos incipiebat incorruptum legis lumen saeculo dari. Cogitarent iustorum occidere infantes et uno exposito filio et liberato in traductione illorum multitudinem filiorum abstulisti. et pariter illos perdidisti in aqua valida. Illa enim nox ante cognita est a patribus nostris. ut vere scientes quibus iuramentis crediderunt animaequiores essent. Suscepta est autem a populo tuo sanitas quidem iustorum.

Iniustorum autem exterminatio. Sicut enim laesisti adversarios. sic nos provocans magnificasti. Absconse enim sacrificabant iusti pueri bonorum. et iustitiae legem in concordiam disposuere. Similiter bona et mala percepturos iustos patrias decantantes laudes. Resonabat autem inconveniens inimicorum vox. et flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium. Simili autem poena servus cum domino afflictus. et popularis homo regi est similia passus. Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant. quoniam uno momento quae erat praeclarior natio illorum exterminata est. De omnibus enim non credentes propter beneficia. tunc cum primum fuit exterminium primogenitorum. spoponderunt populum dei se esse. Cum enim quietum silentium contineret omnia. et nox in suo cursu medium iter haberet: omnipotens sermo tuus exiliens de caelo a regalibus sedibus durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit gladius acutus insimulatum imperium tuum portans. et stans replevit omnia morte: et usque ad caelum attingebat stans in terra. Tunc continuo visus somniorum malorum turbaverunt illos. et timores supervenerunt insperati. et alius alibi proiectus semivivus. propter quam moriebatur causam demonstrabat mortis. Visiones enim quae illos turbaverunt. haec praemonebant. ne inscii quare mala patiebantur perirent.

Tetigit autem tunc et iustos temptatio mortis. et commotio in heremo facta est multitudinis. Sed non diu permansit ira tua. Properans enim homo sine querela. deprecari pro populis. proferens servitutis suae scutum. orationem. et per incensum deprecationem allegans. restitit irae: et finem imposuit necessitati. ostendens quoniam tuus esset famulus. Vicit autem turbas non in virtute corporis. nec armaturae potentia; sed verbo illum qui se vexabat subiecit iuramenta parentum. et testamentum commemorans.

Cum enim iam acervatim cecidissent super alterutrum mortui. interstitit et amputavit impetum. et divisit illam quae ad vivos ducebat viam. In veste enim poderis quam habebat totus erat orbis terrarum. et parentum magnalia in quattuor ordinibus lapidum erant sculpta. et magnificentia tua in diademate capitis illius erat scripta. His autem cessit qui exterminabat et haec extimuit. Erat enim sola temptatio irae sufficiens. Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit. Praesciebat enim et futura illorum. quoniam ipsi cum permisissent ut se ducerent. et cum magna sollicitudine praemisissent illos. consequebantur illos paenitentia acti. Adhuc enim inter manus habentes luctum. et deplorantes ad monumenta mortuorum. aliam sibi rursus sumpserunt cogitationem inscientiae: et quos rogantes proiecerant. hos tamquam fugitivos persequebantur. Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas. et horum quae acciderant commemorationem amittebant. ut quae deerant tormentis repleret punitio. Et populus quidem tuus mirabiliter transiret: illi autem novam mortem invenirent. Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur. deserviens tuis praeceptis. ut pueri tui custodirentur illaesi. Nam nubes castra eorum obumbrabat. et ex aqua quae erat ante arida terra apparuit. et in mari rubro via sine impedimento. et campus germinans de profundo nimio. per quem omnis natio transivit. quae tegebatur tua manu. videntes tua mirabilia et monstra. Tamquam equi enim depaverunt. et tamquam agni exultaverunt magnificantes te domine. qui liberasti illos. Memores enim erant adhuc eorum quae in incolatu illorum facta fuerant. quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas. et pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum. Novissime autem viderunt novam creaturam avium. cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.

In allocutione enim desiderii ascendit illis de mari ortigometra. et vexationes peccatoribus supervenerunt non sine illis quae ante facta erant argumentis per vim fluminum. Iuste enim patiebantur. secundum suas nequitias. Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt. Alii quidem ignotos non recipiebant advenas. alii autem bonos hospites in servitutem accipiebant. Et non solum hoc sed alius quidam respectus erat illorum. quoniam inviti recipiebant extraneos. Qui autem cum laetitia receperunt hos qui eisdem usi erant iustitiis. saevissimis afflixerunt doloribus. Percussi sunt autem caecitate sic illi in foribus iusti. cum subitaneis cooperti essent tenebris. unusquisque ostii sui transitum quaerebat. In se enim elementa convertuntur. sicut in organo qualitatis sonus immutatur. et omnia sonum suum custodiunt. Unde et aestimari ex ipso certo visu potest. Agrestia enim in aquatica convertebantur. et quaecumque erant natantia in terra transiebant. Ignis in aqua valebat supra suam virtutem: et aqua extinguentis naturae obliviscebatur. Flammae e contrario corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium. nec dissolvebant illam quae facile dissolvebatur sicut glacies bonam escam. In omnibus enim domine magnificasti populum tuum et honorasti. et non despexisti in omni tempore in omni loco assistens eis.

PROLOGUS IN LIBRUM IHESU FILII SYRACH

Multorum nobis et magnorum per legem et prophetas aliosque qui secuti sunt illos sapientia demonstratam. in quibus oportet laudare Israhel. doctrinae et sapientiae causa. quia non solum ipsos loquentes necesse est peritos. sed etiam extraneos posse et dicentes et scribentes doctissimos fieri. Avus meus Ihesus postquam se amplius ad diligentiam lectionis legis et prophetarum. et aliorum librorum qui nobis a parentibus nostris traditi sunt. voluit et ipse scribere aliquid horum quae ad doctrinam et sapientiam pertinent. ut desiderantes discere. et illorum periti facti magis magisque adtendant animo ad legitimam vitam. et confirmentur. Hortor itaque venire vos cum benivolentia et attentione et studio. lectionem facere. et veniam habere in illis in quibus videmur sequentes ymaginem sapientiae; et deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba hebraica. quando translata fuerint ad alteram linguam. Non solum autem haec. sed et ipsa lex et prophetae ceteraque librorum non parvam habent differentiam. quando inter se dicuntur. Nam in octavo et tricesimo anno temporibus Ptholomei et Evergetis regis. postquam perveni in Egyptum. et cum multum temporis ibi fecissem. inveni libros ibi relictos. non parvae neque contempnendae doctrinae. Itaque bonum et necessarium putavi. et ipse aliquam addere diligentiam et laborem interpretandi. Istum librum et multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis. ad illa quae ad finem ducunt. librum dare et illis qui volunt animum intendere et discere quemadmodum oporteat instruere mores. qui secundum legem domini proposuerunt vitam agere.

HIC LIBER HABET C.XX CAPITULA. VERSUS DUO MILIA OCTINGENTOS.

OMNIS SAPIENTIA A DOMINO DEO EST ET CUM ILLO FUIT SEMPER ET EST ANTE AEVUM.

Arenam maris. et pluviae guttas. et dies saeculi quis dinumeravit? Altitudinem caeli. et latitudinem terrae. et profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam dei praecedentem omnia quis investigavit? Prior omnium

creata est sapientia, et intellectus prudentiae ab aevo. Fons sapientiae verbum dei in excelsis, et ingressus illius mandata aeterna. Radix sapientiae cui revelata est, et astutias illius quis agnovit? Disciplina sapientiae cui revelata est et manifestata, et multiplicationem ingressus illius quis intellexit? Unus est creator altissimus omnipotens, rex potens et metuendus nimis, sedens super thronum illius, et dominans deus. Ipse creavit illam spiritu sancto, et vidit et dinumeravit, et mensus est. Et effudit illam super omnia opera sua, et super omnem carnem secundum datum suum, et praebet illam diligentibus se. Timor domini gloria et gloriatio, et laetitia, et corona exultationis. Timor domini delectabit cor, et dabit laetitiam et gaudium in longitudine dierum. Timenti dominum bene erit in extremis, et in die defunctionis suae benedicetur. Dilectio dei honorabilis sapientia. Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, et in agnitione magnalium suorum.

Initium sapientiae timor domini, et cum fidelibus in vulva concreatus est, et cum electis feminis graditur, et cum iustis et fidelibus agnoscitur. Timor domini scientiae religiositas. Religiositas custodiet et iustificabit cor, iocunditatem atque gaudium dabit. Timenti deum bene erit, et in diebus consummationis illius benedicetur. Plenitudo sapientiae timere dominum, et plenitudo a fructibus illius. Omnem domum illius implebit a generationibus, et receptacula a thesauris illius. Corona sapientiae timor domini, replens pacem et salutis fructum, et vidit et dinumeravit eam. Utraque autem sunt dona dei. Scientiam et intellectum prudentiae sapientia compartietur, et gloriam tenentium se exaltat. Radix sapientiae est timere dominum, rami enim illius longevi. In thesauris sapientiae intellectus, et scientiae religiositas, execratio autem peccatoribus sapientia. Timor domini expellit peccatum, nam qui sine timore est non poterit iustificari. Iracundia enim animositatis illius subversio illius est. Usque in tempus sustinebit patiens, et postea redditio iocunditatis. Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius, et labia multorum enarrabunt sensum illius. In thesauris sapientiae significatio disciplinae, execratio autem peccatori cultura dei.

Fili concupiscens sapientiam, conserva iustitiam, et deus praebebit illam tibi. Sapientia enim et disciplina timor domini, et quod beneplacitum est illi fides et mansuetudo, et adimplebit thesauros illius. Ne fueris incredibilis timori domini, et ne accesseris ad illum duplici corde. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, et non scandalizeris labiis tuis. Attende in illis ne forte cadas, et adducas animae tuae inhonorationem, et revelet deus absconsa tua, et in medio synagogae elidat te. Quoniam accessisti maligne ad dominum, et cor tuum plenum est dolo et fallacia.

Fili accedens ad servitutem dei sta in iustitia et timore, et praepara animam tuam ad temptationem. Deprime cor tuum et sustine, inclina aurem tuam et excipe verba intellectus, et ne festines in tempore obductionis. Sustine sustentationes dei, coniungere deo et sustine, ut crescat in novissimo vita tua. Omne quod tibi applicitum fuerit accipe, et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe. Quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines vero receptabiles in camino humiliationis. Crede deo et recuperabit te, et dirige viam tuam, et spera in eum. Serva timorem illius, et in illo veterasce.

Metuentes dominum sustinete misericordiam eius, et non deflectatis ab illo ne cadatis. Qui timetis dominum credite illi, et non evacuabitur merces vestra. Qui timetis dominum sperate in illum, et in oblectationem veniet vobis misericordia. Qui timetis dominum diligite illum, et illuminabuntur corda vestra. Respicite filii nationes hominum, et scitote quia nullus speravit in domino et confusus est. Et permansit in mandatis eius, et derelictus est. Aut quis invocavit illum, et despexit eum? Quoniam pius et misericors est deus, et remittet in tempore tribulationis peccata, et protector est omnibus exquirentibus se in veritate. Ve duplici corde, et labiis scelestis, et manibus malefacientibus, et peccatori terram ingredienti duabus viis.

Ve dissolutis corde qui non credunt deo, ideo non protegentur ab eo. Ve his qui perdiderunt substantiam, qui dereliquerunt vias rectas, et diverterunt in vias pravas. Et quid facient cum inspicere coeperit dominus? Qui timent dominum non erunt incredibiles verbo illius, et qui diligunt eum conservabunt viam illius. Qui timent dominum inquirent quae beneplacita sunt illi, et qui diligunt eum replebuntur lege ipsius. Qui timent dominum praeparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent dominum custodiunt mandata illius, et patientiam habebunt usque ad inspectionem illius, dicentes: Si paenitentiam non egerimus incidemus in manus dei, et non in manus hominum. Secundum magnitudinem illius, sic et misericordia ipsius cum ipso est. Filii sapientiae ecclesia iustorum, et natio illorum obedientia et dilectio. Iudicium patris audite filii dilecti, et sic facite ut salvi sitis. Deus enim honoravit patrem in filiis, et iudicium matris exquirens firmavit in filios. Qui diligit deum exorabit pro peccatis, et continebit se ab illis, et in oratione dierum exaudietur. Et sicut qui thesaurizat, ita et qui honorificat matrem suam.

Qui honorat patrem iocundabitur in filiis, et in die orationis suae exaudietur. Qui honorat patrem suum vita vivet longiore, et qui obedit patri refrigerabit matrem. Qui timet dominum honorat parentes, et quasi dominis serviet his qui se genuerunt, in opere et sermone et omni patientia. Honora patrem tuum, ut superveniat tibi benedictio a deo, et benedictio illius in novissimo maneat.

Benedictio patris firmat domus filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Ne glorieris in contumelia patris tui, non est enim tibi gloria sed confusio. Gloria enim hominis ex honore patris sui, et dedecus filii pater sine honore. Fili suscipe senectam patris tui, et ne contristes eum in vita illius. Et si defecerit sensu, veniam da, et ne spernas eum in tua virtute. Elemosina enim patris non erit in oblivione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, et in iustitia aedificabitur tibi. Et in die tribulationis commemorabitur tui, et sicut in sereno glacies solventur tua peccata. Quam malae famae est qui relinquit patrem, et est maledictus a deo qui exasperat matrem.

Fili in mansuetudine opera tua perfice, et super hominum gloriam diligeris. Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram deo invenies gratiam. Quoniam magna potentia dei solius, et ab humilibus honoratur. Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris. Sed quae praecepit tibi deus, illa cogita semper, et in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Non est enim tibi necessarium ea quae abscondita sunt videre oculis tuis. In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, et in pluribus operibus eius non eris curiosus. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantavit suspicio illorum, et in vanitate detinuit sensus illorum. Cor durum male habebit in novissimo, et qui amat periculum in illo peribit. Cor ingrediens duas vias non habebit requiem, et pravicordius in illis scandalizabitur. Cor nequam gravabitur in doloribus, et peccator adiciet ad peccandum. Synagogae superborum non est sanitas. Frutex enim peccati eradicabitur in illis, et non intellegetur. Cor sapientis intellegitur in sapientia, et auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam. Sapiens cor et intellegibile abstinebit se a peccatis, et in operibus iustitiae successus habebit. Ignem ardentem extinguit aqua, et elemosina resistit peccatis. Et deus prospector est eius qui reddit gratiam, meminit in posterum, et in tempore casus sui inveniet firmamentum.

Fili elemosinam pauperis ne defraudes, et oculos tuos ne transvertas a paupere. Animam esurientem ne despexeris, et non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis ne afflixeris, et non protrahas datum angustianti. Rogationem tribulati ne abicias, et non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne avertas oculos propter iram, et non relinquas quaerentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine animae exaudietur precatio illius. Exaudiet autem illum qui fecit eum. Congregationi pauperum affabilem te facito, et presbitero humilia animam tuam, et magnato humilia caput tuum. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, et redde debitum tuum, et responde pacifice in mansuetudine. Libera eum qui iniuriam patitur de manu superbi, et non acide feras in anima tua.

In iudicando esto pupillis misericors ut pater, et pro viro matri illorum. Et eris tu velut filius altissimi obediens, et miserebitur tui magis quam mater.

Sapientia filiis suis vitam inspirat, et suscipit exquirentes se, et praeibit in via iustitiae. Et qui illam diligit diligit vitam, et qui vigilaverint ad illam complectentur placorem eius. Qui tenuerint illam vitam hereditabunt, et quo introibit benedicet deus. Qui serviunt ei obsequentes erunt sancto, et eos qui diligunt illam diligit deus. Qui audit illam iudicat gentes, et qui intuetur illam permanebit confidens. Si crediderit ei hereditabit illam, et erunt in confirmatione creaturae illorum. Quoniam in temptatione ambulat cum eo, et in primis eligit eum. Timorem et metum et probationem inducet super illum, et cruciabit illum in tribulatione doctrinae suae, donec temptet illum in cogitationibus illius, et credat animae illius. Et firmabit illum, et iter adducet directum ad illum, et laetificabit illum. Et denudabit absconsa sua illi, et thesaurizabit super illum scientiam et intellectum iustitiae. Si autem oberraverit derelinquet eum, et tradet eum in manus inimici sui.

Fili conserva tempus, et devita a malo. Pro anima tua non confundaris dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum, et est confusio adducens gloriam et gratiam. Ne accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium. Non reverearis proximum tuum in casu suo, nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore eius. In lingua enim agnoscitur sapientia, et sensus et scientia et doctrina in verbo sensati, et firmamentum in operibus iustitiae. Non contradicas verbo veritatis ullo modo, et de mendacio ineruditionis tuae noli confundere. Non confundaris confiteri peccata tua, et ne subicias te omni homini pro peccato. Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluvii. Pro iustitia agonizare pro anima tua, et usque ad mortem certa pro iustitia, et deus expugnabit pro te inimicos tuos. Noli citatus esse in lingua tua, et inutilis et remissus in operibus tuis. Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, et opprimens subiectos tibi. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, et ad dandum collecta.

Noli attendere ad possessiones iniquas, et ne dixeris: Est mihi sufficiens vita. Nichil enim proderit in tempore vindictae et obductionis. Non sequaris concupiscentiam cordis tui, et ne dixeris: Quomodo potui? aut quis me subiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit. Ne dixeris: Peccavi, et quid accidit mihi triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum. Et dicas: Miseratio domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim et ira ab illo cito proximant, et in peccatores respicit ira illius.

Non tardes converti ad dominum, et ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictae disperdet te. Noli anxius esse in divitiis iniustis, nichil enim proderunt tibi in die obductionis et vindictae. Non ventiles te in omnem ventum, et non eas in omni via. Sic enim peccator probatur duplici lingua. Esto firmus in via domini, et in veritate sensus tui, et scientia, et prosequatur te verbum pacis et iustitiae. Esto mansuetus ad audiendum verbum dei ut intellegas, et cum sapientia proferas responsum verum. Si est tibi intellectus responde proximo tuo, sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato et confundaris. Honor et gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subversio est ipsius. Non appelleris susurro, et lingua tua capiaris et confundaris. Super furem enim est confusio et paenitentia, et denotatio pessima super bilinguem. Susurratori autem odium et inimicitia et contumelia. Iustifica pusillum et magnum similiter. Noli fieri pro amico inimicus proximo. Improperium enim et contumeliam malus hereditabit, et omnis peccator invidus et bilinguis. Non te extollas in cogitatione animae tuae velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per stultitiam tuam, et folia tua comedat, et fructus tuos perdat, et relinqueris velut lignum aridum in heremo. Anima enim nequam disperdet qui se habet, et in gaudium inimicis dat illum, et deducet in sortem impiorum.

Verbum dulce multiplicat amicos, et mitigat inimicos, et lingua eucharis gratiosa in bono homine habundabit. Multi pacifici sint tibi, et consiliarius tibi sit unus de mille. Si possides amicum in temptatione posside eum, et non facile credas illi. Est enim amicus secundum tempus suum, et non permanebit in die tribulationis. Et est amicus qui convertitur ad inimicitiam, et est amicus qui odium et rixam et convicia denudabit.

Est autem amicus socius mensae, et non permanebit in die necessitatis. Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coequalis, et in domesticis tuis fiducialiter aget. Si humiliaverit se contra te, et a facie tua absconderit se, unanimem habebis amicitiam bonam. Ab inimicis tuis attende, separare ab inimicis tuis. Amicus fidelis protectio fortis; qui autem invenit illum, invenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio, et non est digna ponderatio auri et argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentum vitae et immortalitatis, et qui metuunt dominum invenient illum. Qui timet dominum aeque habebit amicitiam bonam, quoniam secundum eum erit amicus illius.

Fili a iuventute tua excipe doctrinam, et usque ad canos invenies sapientiam. Quasi is qui arat et seminat accede ad illam, et sustine bonos fructus illius. In opere enim ipsius exiguum laborabis, et cito edes de generationibus illius. Quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, et non permanebit in illa excors. Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, et non demorabuntur proicere illam. Sapientia enim doctrinae secundum nomen est eius, et non est multis manifestata. Quibus autem agnita est, permanet usque ad conspectum dei.

Audi fili et accipe consilium intellectus, et ne abicias consilium meum. Inice pedem tuum in compedes illius, et in torques illius collum tuum.

Subice humerum tuum et porta illam, et ne acedieris vinculis illius. In omni animo tuo accede ad illam, et in omni virtute tua serva vias eius. Investiga illam, et manifestabitur tibi, et continens factus ne derelinquas eam. In novissimis enim invenies requiem in ea, et convertetur tibi in oblectationem. Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, et in bases virtutis, et torques illius in stolam glorie. Decor enim vite est in illa, et vincula illius alligatura salutaris. Stolam glorie indues eam, et coronam gratulationis superpones tibi. Fili, si attenderis michi, disces eam, et si accommodaveris animum tuum, sapiens eris. Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam, et si dilexeris audire, sapiens eris. In multitudine presbiterorum prudentium sta, et sapientie illorum ex corde coniungere, et omnem narrationem dei possis audire, et proverbia laudis non effugiant a te. Et si audieris sensatum, evigila ad illum, et gradus ostiorum illius exterat pes tuus. Cogitatum tuum in preceptis habe dei, et in mandatis illius maxime assiduus esto, et ipse dabit tibi cor, et concupiscentia sapientie dabitur tibi.

Noli facere mala, et non te apprehendent. Discede ab iniquo, et deficient mala abs te. Non semines mala in sulcis iniusticie, et non metes ea in septuplum. Noli querere ab homine ducatum, neque a rege cathedram honoris.

Non te iustifices ante dominum, quoniam agnitor cordis ipse est, et penes regem noli velle videri sapiens. Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, et ponas scandalum in agilitate tua. Non pecces in multitudine civitatis, nec te immittas in populum, neque alliges duplicia peccata; nec enim in uno eris immunis. Noli esse pusillanimis in anima tua. Exorare et facere elemosinam non despicias. Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet deus, et offerente me deo altissimo suscipiet munera mea. Non irrideas hominem in amaritudine anime; est enim qui humiliat et exaltat circumspector deus.

Noli amare mendacium adversus fratrem tuum, neque in amicum similiter facias. Noli velle mentiri omne mendacium; assiduitas enim illius non est bona. Noli verbosus esse in multitudine presbiterorum, et non iteres verbum in oratione tua. Non oderis laboriosa opera, et rusticationem ab altissimo creatam. Non te reputes in multitudine indisciplinatorum. Memento ire, quoniam non dabit. Humilia valde spiritum tuum, quoniam vindicta carnis impii ignis et vermis. Noli prevaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem carissimum auro spreveris. Noli discedere a muliere sensata et bona, quam sortitus es in timore dei; gratia enim verecundie illius super aurum.

Non ledas servum in veritate operantem, neque mercennarium dantem animam suam. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua; non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum. Pecora tibi sunt? attende illis, et si sunt utilia, perseverent apud te.

Filii tibi sunt? erudi illos, et curva illos a pueritia illorum. Filie tibi sunt? serva corpus illarum, et non ostendas hylarem faciem tuam ad illas. Trade filiam, et grande opus perfeceris, et homini sensato da illam. Mulier si est tibi secundum animam tuam, ne proicias illam, et odibili non credas te in toto corde.

Honora patrem tuum, et gemitus matris tue ne obliviscaris. Memento quoniam nisi per illos non fuisses, et retribue illis quomodo et illi tibi.

In tota anima tua time dominum, et sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui fecit te, et ministros eius non derelinquas. Honora dominum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes, et propurga te cum brachiis. Da illis partem sicut mandatum est tibi primitiarum et purgationis, et de negligentia tua purga te cum paucis. Datum brachiorum tuorum et sacrificium sanctificationis offeres domino, initia sanctorum; et pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propiciatio et benedictio tua. Gratia datus in conspectu omnis viventis.

Et mortuo non prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in consolatione, et cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum; ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in eternum non peccabis.

Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra constituat litem tibi. Multos enim perdidit aurum et argentum, et usque cor regum extendit et convertit. Non litiges cum homine linguato, et non strues in ignem eius ligna. Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur. Ne despicias hominem avertentem se a peccato, neque improperes ei. Memento quoniam in correptione omnes sumus. Ne spernas hominem in sua senectute, etenim ex nobis senescunt.

Noli de morte inimici tui gaudere, sciens quoniam omnes morimur, et in gaudium nolumus venire. Ne despicias narrationem presbiterorum sapientium, et in proverbiis illorum conversare. Ab ipsis enim disces doctrinam intellectus, et servire magnatis sine querela. Non te pretereat narratio seniorum; ipsi enim didicerunt a patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectum, et in tempore necessitatis dabis responsum. Non incendas carbones peccatorum arguens eos, et ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo. Noli fenerare homini fortiori te; quod si feneraveris, quasi perditum habe. Non spondeas super virtutem tuam; quod si spoponderis, quasi restituens cogita. Non iudices contra iudicem, quoniam secundum quod dignum est iudicat. Cum audace non eas in via, ne forte gravet mala sua in te; ipse enim secundum voluntatem suam vadit, et simul cum stulticia illius peribis. Cum iracundo non facies rixam, et cum audace non eas in desertum, quoniam quasi nichil est ante illum sanguis, et ubi non est adiutorium, elidet te. Cum fatuis ne consilium habeas; non enim poterunt diligere nisi que ipsis placent. Coram extraneo ne facias consilium; nescis enim quid pariat. Non omni homini cor tuum manifestes, ne forte inferat tibi gratiam falsam, et convicietur tibi.

Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te maliciam doctrine nequam. Non des mulieri potestatem anime tue, ne ingrediatur in virtute tua et confundaris. Ne respicias mulierem malivolam, ne forte incidas in laqueos illius. Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius. Virginem ne concupiscas, ne forte scandalizeris in decore illius. Non des fornicariis animam tuam in ullo, ne perdas te et hereditatem tuam. Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius. Averte faciem tuam a muliere compta, et non circumspicias speciem alienam. Propter enim speciem mulieris multi perierunt, et hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Omnis mulier que est fornicaria quasi stercus in via conculcabitur. Speciem mulieris aliene multi admirati reprobi facti sunt; colloquium enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum. Et non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, et in sanguine tuo labaris in perditionem.

Ne derelinquas amicum antiquum; novus enim non erit similis illi. Vinum novum amicus novus, et veterascet, et cum suavitate bibes illud. Non zeles gloriam et opes peccatoris; non enim scis que futura sit illius subversio.

Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius. Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi, et non suspicaberis timorem mortis. Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne forte auferat vitam tuam. Communionem mortis scito, quoniam in medio laqueorum ingredieris, et super dolentium arma ambulabis. Secundum virtutem tuam cave te a proximo tuo, et cum sapientibus et prudentibus tracta.

Viri iusti sint tibi convive, et in timore dei sit tibi gloriatio. Et in sensu sit tibi cogitatus dei, et omnis narratio tua in preceptis altissimi. In manibus artificum opera laudabuntur, et princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu vero seniorum verbum. Terribilis est in civitate sua homo linguosus, et temerarius in verbo suo odibilis erit.

Iudex sapiens iudicabit populum suum, et principatus sensati stabilis erit. Secundum iudicem populi sic et ministri eius, et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea. Rex insipiens perdet populum suum, et civitates inhabitabuntur per sensum prudentium. In manu dei potestas terre, et execrabilis omnis iniquitas gentium, et utilem rectorem in tempus suscitabit super illam. In manu dei potestas hominis, et super faciem scribe imponet os suum. Omnis iniurie proximi ne memineris, et nichil agas in operibus iniurie. Odibilis coram deo est et abhominabilis superbia, et execrabilis omnis iniquitas gentium. Regnum a gente in gentem transfertur propter iniusticias et iniurias et contumelias et diversos dolos.

Avaro autem nichil est scelestius. Quid superbit terra et cinis? Nichil est iniquius quam amare pecuniam; hic enim animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum; brevem languorem precidit medicus. Sic et rex hodie est et cras morietur. Cum enim morietur homo, hereditabit serpentes et bestias et vermes.

Initium superbie hominis apostatare a deo, quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius. Quoniam initium peccati est omnis superbia; qui tenuerit illam adimplebitur maledictis, et subvertet eos in finem. Propterea exhonoravit dominus conventus malorum, et destruxit eos usque in finem. Sedes ducum superborum destruxit dominus, et sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit deus, et plantavit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium evertit dominus, et perdidit eas usque ad fundamentum. Arefecit ex ipsis et disperdidit illos, et cessare fecit memoriam eorum a terra. Perdidit deus memoriam superborum, et reliquit memoriam humilium sensu. Non est creata hominibus superbia, neque iracundia nationi mulierum. Semen hominum honorabitur hoc quod timet deum; semen autem hoc exhonorabitur quod preterit mandata domini. In medio fratrum rector illorum in honore, et qui timent dominum erunt in oculis suis. Gloria divitum honoratorum et pauperum timor domini est.

Noli despicere hominem iustum pauperem, et noli magnificare virum peccatorem divitem. Magnus est iudex et potens est in honore, et non est maior illo qui timet dominum. Servo sensato liberi servient, et vir prudens et disciplinatus non murmurabit correptus, et inscius non honorabitur. Noli te extollere in faciendo opere tuo, et noli cunctari in tempore angustie. Melior est qui operatur et habundat in omnibus, quam qui gloriatur et eget pane.

Fili, in mansuetudine serva animam tuam, et da illi honorem secundum meritum suum. Peccantem in animam suam quis iustificabit? et quis honorificabit exhonorantem animam suam? Pauper gloriatur per disciplinam et timorem suum. Et est homo qui honorificatur propter substantiam suam. Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? Et qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

Sapientia humiliati exaltabit caput illius, et in medio magnatorum considere illum faciet. Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius. In vestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris, quoniam mirabilia opera altissimi solius, et gloriosa et absconsa et invisa opera illius. Multi tyranni sederunt in throno, et insuspicabilis portavit diadema. Multi potentes oppressi sunt valide, et gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Priusquam interroges, ne vituperes quemquam, et cum interrogaveris, corripe iuste. Priusquam audias, ne respondeas verbum, et in medio sermonum ne adicias loqui. De ea re que te non molestat ne certeris, et in iudicio peccantium ne consistas. Fili, ne in multis sint actus tui, et si dives fueris, non eris immunis a delicto. Si enim secutus fueris, non apprehendes, et non effugies si precucurreris. Est homo laborans et festinans et dolens impius, et tanto magis non habundat. Est homo marcidus et egens recuperatione, plus deficiens virtute et habundans paupertate; et oculus dei respexit illum in bono, et erexit illum ab humilitate ipsius, et exaltavit caput eius, et mirati sunt in illo multi, et honoraverunt deum. Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas a deo sunt. Datio dei permanet iustis, et profectus illius successus habebit in eternum. Est qui locupletatur parce agendo, et hec pars mercedis illius in eo quod dicit: Inveni requiem michi, et nunc manducabo de bonis meis solus; et nescit quod tempus preteriet, et relinquet omnia aliis. Sta in testamento tuo, et in illo colloquere, et in opere mandatorum tuorum veterasce. Ne manseris in operibus peccatorum; confide autem in deo et mane in loco tuo. Facile est enim in oculis dei subito honestare pauperem. Benedictio dei in mercedem iusti festinat, et in hora veloci processus illius fructificat. Ne dicas: Quid est michi opus? et que michi erunt ex hoc bona? Ne dicas: Sufficiens sum, et quid ex hoc pessimabor?

In die bonorum ne immemor sis malorum, et in die malorum ne immemor sis bonorum; quoniam facile est coram deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. Malicia hore oblivionem facit luxurie magne, et in fine hominis denudatio operum illius. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir.

94.

Non omnem hominem inducas in domum tuam; multe enim insidie sunt dolosi. Sicut enim eructant precordia fetentium, et sicut perdix inducitur in caveam, et ut caprea in laqueum, sic et cor superborum, et sicut prospector videns casum proximi sui. Bona enim in mala convertens insidiatur, et in electis imponet maculam. A scintilla una augetur ignis, et ab uno doloso augetur sanguis; homo vero peccator sanguini insidiatur. Attende tibi a pestifero; fabricat enim mala, ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum. Admitte ad te alienigenam, et subvertet te in turbine, et abalienabit te a tuis propriis.

Si benefeceris, scito cui feceris, et erit gratia bonis tuis multa. Benefac iusto, et invenies retributionem magnam, et si non ab ipso, certe a domino. Non enim est ei bene qui assiduus est in malis, et elemosinam non danti, quoniam et altissimus odio habet peccatores, et misertus est penitentibus. Da misericordi, et ne suscipias peccatorem; et impiis et peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindicte. Da bono, et non receperis peccatorem. Benefac humili, et non dederis impio; prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te fiat. Nam duplicia mala invenies in omnibus malis, quoniam et altissimus odio habet peccatores, et impiis reddet vindictam.

Non agnoscetur in bonis amicus, et non abscondetur in malis inimicus. In bonis viri inimici illius in tristicia, et in malicia illius amicus agnitus est. Non credas inimico tuo in eternum; sicut enim eramentum eruginat nequitia illius. Et si humiliatus vadat curvus, adice animum tuum et custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conversus stet in loco tuo, ne forte conversus in locum tuum inquirat cathedram tuam, et in novissimo cognoscas verba mea, et in sermonibus meis stimuleris.

Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, et omnibus qui adpropiant bestiis? Sic et qui comitatur cum viro iniquo, et obvolutus est in peccatis eius. Una hora tecum permanebit; si autem declinaveris, non subportabit. In labiis suis indulcat inimicus, et in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam. In oculis suis lacrimatur inimicus, et si invenerit tempus non satiabitur sanguine; et si occurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem. In oculis suis lacrimatur inimicus, et quasi adiuvans suffodiet plantas tuas. Caput suum movebit, et plaudebit manu, et multa susurrans commutabit vultum suum.

Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; et qui communicat superbo, induet superbiam. Pondus super se tollit qui honestiori se communicat; et ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam? Quando enim colliserint, confringetur. Dives iniuste egit, et fremebit; pauper autem lesus tacebit. Si largitus ei fueris, assumet te; et si non habueris, derelinquet te. Si habes, convivabitur tecum, et evacuabit te; et ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, subplantabit te, et subridens spem dabit, narrans tibi bona. Et dicet: Quid opus est tibi? Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis et ter; et in novissimo deridebit te. Postea videns derelinquet te, et caput suum movebit ad te. Humiliare Deo, et expecta manus eius. Attende ne seductus in stultitia humilieris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Advocatus a potentiore discede; ex hoc enim magis te advocabit. Ne inprobus sis, ne inpingaris; et ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem. Ne retineas ex equo loqui cum eo, nec credas multis verbis illius; ex multa enim loquela temptabit te, et subridens interrogabit te de absconditis tuis. Inmitis animus illius conservabit verba tua; et non parcet de malitia et de vinculis. Cave tibi, et attende diligenter auditui tuo, quoniam cum subversione tua ambulas. Audiens vero illa, quasi in somnis vide, et vigilabis. Omni vita tua dilige Deum, et invoca eum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi; sic et omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi coniungetur, et omnis homo simili sibi sociabitur. Si communicabit lupus cum agno aliquando, sic peccator iusto. Que communicatio sancto homini ad canem? aut que pax bona diviti ad pauperem? Venatio leonis onager in heremo; sic pascua sunt divitum pauperes. Et sicut abhominatio est superbo humilitas, sic execratio divitis pauper. Dives commotus confirmatur ab inimicis; humilis autem cum ceciderit, expelletur et a notis. Diviti decepto multi recuperatores; locutus est superbe, et iustificaverunt illum. Humilis deceptus est, insuper arguitur; locutus est sensate, et non est ei locus datus. Dives locutus est, et omnes tacuerunt, et verbum illius usque ad nubes perducent. Pauper locutus est, et dicunt: Quis est hic? Et si offenderit, subvertent illum.

Bona est substantia cui non est peccatum in conscientia; et nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis inmutat faciem illius, sive bona sive mala. Vestigium cordis boni et faciem bonam difficile invenies, et cum labore. Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, et non est stimulatus in tristitia delicti. Felix qui non habuit animi sui tristitiam, et non excidit a spe sua. Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia; et homini livido ad quid aurum? Qui acervat ex animo suo iniuste, aliis congregat, et in bonis illius alius luxuriabitur. Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? Et non iocundabitur in bonis suis. Qui sibi invidet, nichil est illo nequius; et hec redditio malicie illius. Et si benefecerit, ignoranter et non volens facit; et in novissimo manifestat maliciam suam. Nequam est oculus lividi, et avertens faciem, et despiciens animam suam. Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis; non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam. Oculus malus ad mala, et non satiabitur pane, et indigens in tristitia erit super mensam suam.

Fili, si habes, benefac tecum, et Deo dignas oblationes offer. Memor esto quoniam mors non tardat, et testamentum inferorum quia demonstratum est tibi. Testamentum enim huius mundi morte morietur. Ante mortem benefac amico tuo, et secundum vires tuas exporrigens da pauperi. Non fraudaris a die bona, et particula boni doni non te pretereat. Nonne aliis relinques dolores et labores tuos in divisione sortis? Da et accipe, et iustifica animam tuam. Ante obitum tuum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos invenire cibum. Omnis caro sicut fenum veterascet, et sicut folium fructificans in arbore viridi. Alia generantur, et alia deiciuntur; sic generatio carnis et sanguinis: alia finitur, et alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet, et qui illud operatur ibit cum ipso. Et omne opus electum iustificabitur, et qui operatur illud honorabitur in illo. Beatus vir qui in sapientia morabitur, et qui in iustitia sua meditabitur, et in sensu cogitabit circumspectionem Dei. Qui excogitat vias illius in suo corde, et in absconsis illius intelligens, vadens post illum quasi vestigator, et in viis illius consistens. Qui respicit per fenestras eius, et in ianuis illius audiens. Qui requiescit iuxta domum illius, et in parietibus illius figens palum, statuet casulam suam ad manus illius, et requiescent in casula illius bona per evum. Statuet filios suos sub tegmine illius, et sub ramis illius morabitur. Protegetur sub tegmine illius a fervore, et in gloria eius requiescet.

Qui timet Deum faciet illud; et qui continens est iustitie apprehendet illam, et obviabit illi quasi mater honorificata; et quasi mulier a virginitate suscipiet illum. Cibabit illum pane vite et intellectus, et aqua sapientie salutaris potabit illum. Et firmabitur in illo, et non flectetur; et continebit illum, et non confundetur; et exaltabit illum apud proximos suos. Et in medio ecclesie aperiet os eius, et implebit eum spiritu sapientie et intellectus, et stola glorie vestiet eum. Iocunditatem et exultationem thesaurizavit super illum, et nomine eterno hereditavit illum. Homines stulti non apprehendent illam, et homines sensati obviabunt illi. Homines stulti non videbunt illam; longe enim abest a superbia et dolo. Viri mendaces non erunt illius memores; et viri veraces invenientur in illa, et successum habebunt usque ad aspectionem Dei. Non est speciosa laus in ore peccatoris, quoniam a Deo profecta est sapientia. Sapientie enim Dei astabit laus, et in ore fideli habundabit, et dominator dabit eam illi. Non dixeris: Per Deum abest; que enim odit ne feceris. Non dicas: Ille me inplanavit; non enim necessarii sunt illi homines impii. Omne execramentum erroris odit Dominus, et non erit amabile timentibus illum.

Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adiecit mandata et precepta sua. Si volueris mandata conservare, conservabunt te, et in perpetuum fidem placitam facient. Apposuit tibi aquam et ignem; ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum; quod placuerit ei dabitur illi. Quoniam multa sapientia Dei, et fortis in potentia, videns omnes sine intermissione. Oculi Domini ad timentes eum, et ipse agnoscit omnem operam hominis. Nemini mandavit impie agere, et nemini dedit spacium peccandi. Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium et inutilium.

Ne iocunderis in filiis impiis, si multiplicentur; non oblecteris super ipsis, si non est timor Dei cum illis. Non credas vite illorum, et ne respexeris in labores illorum. Melior est enim unus timens Deum quam mille filii impii. Et utile est mori sine filiis, quam relinquere filios impios. Ab uno sensato inhabitabitur patria; a tribu impiorum deseretur. Multa alia vidi in oculis meis, et fortiora horum audivit auris mea. In synagoga peccantium exardebit ignis, et in gente incredibili exardescet ira. Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes sue virtuti. Et non pepercit peregrinationi illorum, et execratus est illos pre superbia verbi illorum. Non misertus est illis, gentem totam perdens, et extollentem se in suis peccatis. Et sicut sexcenta milia peditum qui congregati sunt in duritia cordis sui. Et si unus fuisset cervicatus, mirum si fuisset inmunis. Misericordia enim et ira est cum illo; potens exoratio, et effundens iram. Secundum misericordiam suam, sic correptio illius; hominem secundum opera sua iudicat. Non effugiet in rapina peccator, et non retardabit sufferentia misericordiam facientis. Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum, et secundum intellectum peregrinationis ipsius. Non dicas: A Deo abscondar, et ex summo quis mei memorabitur? In populo magno non agnoscar; que enim est anima mea in tam inmensa creatura? Ecce celum et celi celorum, abyssus, et universa terra, et que in eis sunt, in conspectu illius commovebuntur; montes simul et colles et fundamenta terre; cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur. Et in omnibus his insensatum est cor; et omne cor intelligitur ab illo. Et vias illius quis intelligit, et procellam quam nec oculus videbit hominis? Nam plurima opera illius sunt in absconsis; sed opera iustitie eius quis annunciabit? aut quis sustinebit? Longe enim est testamentum a quibusdam, et interrogatio hominum in consummatione est. Qui minoratur corde cogitat inania; et vir inprudens et errans cogitat stulta.

Audi me, fili, et disce disciplinam sensus, et in verbis meis attende in corde tuo, et dicam in equitate disciplinam, et scrutabor enarrare sapientiam. Et in verbis meis attende in corde tuo, et dico in equitate spiritus virtutes quas Deus posuit in opere suo ab initio, et in veritate annuncio scientiam eius. In iudicio Dei opera ipsius ab initio, et ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, et initia ipsorum in gentibus suis. Ornavit in eternum opera illorum; nec esurierunt nec laboraverunt, et non destiterunt ab operibus suis. Unusquisque proximum sibi non angustiabit usque in evum. Non sis incredibilis verbo illius. Post hec Deus in terram respexit, et implevit illam bonis suis. Anima omnis vitalis denunciavit ante faciem illius, et in ipsam iterum reversio illorum.

Deus creavit de terra hominem, et secundum ymaginem suam fecit illum, et iterum convertit illum in ipsam; et secundum se vestivit illum virtute. Numerum dierum et tempus dedit illi, et potestatem dedit illi eorum que sunt super terram. Posuit timorem illius super omnem carnem, et dominatus est bestiarum et volatilium. Creavit ex ipso adiutorium simile ipsi; consilium, et linguam, et oculos, et aures, et cor dedit illi excogitandi; et disciplina intellectus replevit eos. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit corda illorum, et mala et bona ostendit illis. Posuit oculum ipsorum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, et gloriari in mirabilibus ipsius, ut magnalia enarrent operum eius. Addidit illis disciplinam, et legem vite hereditavit illos. Testamentum eternum constituit cum illis, et iustitiam et iudicia sua ostendit illis. Et magnalia honoris eius vidit oculus illorum, et honorem vocis audierunt aures illorum. Et dixit illis: Attendite ab omni iniquo. Et mandavit illis unicuique de proximo. Vie illorum coram ipso sunt semper; non sunt absconse ab oculis ipsius. In unamquamque gentem preposuit rectorem; et pars Dei Israel facta est manifesta. Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei; et oculi eius sine intermissione inspicientes in viis eorum. Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem eorum, et omnes iniquitates eorum in conspectu Dei. Elemosina viri quasi signaculum cum ipso, et gratiam hominis quasi pupillam conservabit. Et postea resurget, et retribuet illis retributionem unicuique in caput ipsorum, et convertet in inferiores partes terre. Penitentibus autem dedit viam iustitie, et confirmavit deficientes sustinere, et destinavit illis sortem veritatis.

Convertere ad Dominum, et relinque peccata tua. Precare ante faciem Domini, et minue offendicula. Revertere ad Dominum, et avertere ab iniustitia tua, et nimis odito execrationem; et cognosce iustitias et iudicia Dei, et sta in sorte propositionis et orationis altissimi Dei. In partes vade seculi sancti cum vivis et dantibus confessionem Deo.

Non demoreris in errore impiorum; ante mortem confitere. A mortuo quasi nichil perit confessio. Confiteberis vivens; vivus et sanus confiteberis, et laudabis Deum, et gloriaberis in miserationibus illius. Quam magna misericordia Dei, et propitiatio illius convertentibus ad se! Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est inmortalis filius hominis, et in vanitate malicie placuerunt. Quid lucidius sole? et hic deficiet. Aut quid nequius quam quod excogitavit caro et sanguis? et hoc arguetur. Virtutem autem altitudinis celi ipse conspicit; et omnes homines terra et cinis. Qui vivit in eternum creavit omnia simul. Deus solus iustificabitur, et manet invictus rex in eternum. Quis sufficiet enarrare opera illius? Quis enim investigabit magnalia eius? Virtutem autem magnitudinis eius quis enunciabit? aut quis adiciet enarrare misericordiam eius? Non est minuere neque adicere, nec est invenire magnalia Dei. Cum consummaverit homo, tunc incipiet; et cum quieverit, operabitur. Quid est homo, et que est gratia illius? et quid bonum aut quid nequam illius? Numerus dierum hominum ut multum centum anni; quasi gutta aque maris deputati sunt, et sicut calculus arene; sic exigui anni in die evi. Propter hoc patiens est Deus in illis, et effundit super eos misericordiam suam. Vidit presumptionem cordis illorum, quoniam mala est; et cognovit subversionem illorum, quoniam nequam est. Ideo adimplevit propitiationem suam in illis, et ostendit illis viam equitatis. Miseratio hominis circa proximum suum; misericordia autem Dei super omnem carnem. Qui misericordiam habet, docet et erudit quasi pastor gregem suum. Miseretur excipientis doctrinam miserationis, et qui festinat in iudiciis eius.

Fili, in bonis non des querelam, et in omni datione des tristitiam verbi mali. Nonne arborem refrigerabit ros? Sic et verbum melius quam datum. Nonne ecce verbum super datum bonum? sed utraque cum homine iustificato. Stultus acriter inproperabit, et datus indisciplinati tabescere facit oculos. Ante iudicium para iustitiam tibi, et antequam loquaris disce. Ante languorem adhibe medicinam, et ante iudicium interroga teipsum, et in conspectu Dei invenies propitiationem. Ante languorem humilia te, et in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.

Non impediaris orare semper, et ne verearis usque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in eternum. Ante orationem prepara animam tuam, et noli esse quasi homo qui temptat Deum. Memento ire in die consummationis, et tempus retributionis in conversatione faciei. Memento paupertatis in die habundantie, et necessitatis paupertatis in die divitiarum. A mane usque ad vesperum inmutabitur tempus, et hec omnia citata in oculis Dei. Homo sapiens in omnibus metuet, et in diebus delictorum attendet ab inertia. Omnis astutus agnoscit sapientiam, et invenienti eam dabit confessionem. Sensati in verbis et ipsi sapienter egerunt, et intellexerunt veritatem et iustitiam, et imploraverunt proverbia et iudicia.

Post concupiscentias tuas non eas, et a voluntate tua avertere. Si prestes anime tue concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Ne oblecteris in turbis nec in modicis; assidua est enim commissio illorum. Non fueris mediocris in contione ex fenore, et non est tibi nichil in sacculo; eris enim invidus vite tue.

Operarius ebriosus non locupletabitur, et qui spernit modica paulatim decidet.

Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes, et arguent sensatos. Et qui se iungit fornicariis erit nequam. Putredo et vermes hereditabunt illum, et extolletur in exemplum maius, et tolletur de numero anima eius. Qui credit cito levis corde, et minorabitur. Et qui delinquit in animam suam insuper habebitur. Et qui gaudet iniquitate denotabitur, et qui odit correptionem minuetur vita, et qui odit loquacitatem extinguit malitiam. Qui peccat in animam suam penitebit, et qui iocundatur malitia denotabitur. Ne iteres verbum nequam et durum, et non minoraberis. Amico et inimico noli narrare sensum tuum, et si est tibi delictum noli denudare. Audiet enim te et custodiet te, et quasi defendens peccatum odiet te, et sic aderit tibi semper. Audisti verbum adversus proximum tuum, commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti. Corripe amicum ne forte non intellexerit, et dicat non feci, aut si fecerit ne iterum addat facere. Corripe proximum ne forte non dixerit, et si dixerit ne forte iteret. Corripe amicum, saepe enim fit commissio, et non omni verbo credas. Est qui labitur lingua sua, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam comminaris, et da locum timori Altissimi. Quia omnis sapientia timor Domini, et in illa timere Deum. Et in omni sapientia dispositio legis, et non est sapientia nequitiae disciplina, et non est cogitatus peccatorum prudentia. Est nequitia et in ipsa execratio, et est insipiens qui minuitur sapientia. Melior est homo qui deficit sapientia, et deficiens sensu in timore, quam qui habundat sensu et transgreditur legem Altissimi. Est sollertia certa et ipsa iniqua, et est qui emittit verbum certum, enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, et interiora eius plena sunt dolo, et est iustus qui se nimium summittit a multa humilitate. Et est iustus qui inclinat faciem et fingit non videre se, quod ignoratum est, et si ab inbecillitate virium peccare vetetur, si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis et risus dentium, et ingressus hominis enuntiant de illo. Est correptio mendax in ira contumeliosi, et est iudicium quod non probatur esse bonum, et est tacens et ipse est prudens.

Quam bonum est arguere quam irasci, et confitentem in oratione non prohibere. Concupiscentia spadonis devirginabit iuvenculam, sic qui facit per vim iudicium iniquum. Quam bonum est correptum manifestare penitentiam, sic enim effugies voluntarium peccatum. Est tacens qui invenitur sapiens, et est odibilis qui procax est ad loquendum. Est autem tacens non habens sensum loquelae, et est tacens sciens tempus apti temporis. Homo sapiens tacebit usque ad tempus, lascivus autem et inprudens non servabit tempus. Qui multis utitur verbis laedet animam suam, et qui potestatem sibi assumit iniuste odietur. Est processio in malis viro indisciplinato, et est inventio in detrimentum. Est datum quod non est bonum, et est datum cuius retributio duplex est. Est propter gloriam minoratio, et est qui ab humilitate levabit caput. Est qui multa redimat modico pretio, et restituens ea in septuplum. Sapiens in verbis se ipsum amabilem facit, gratiae autem fatuorum effundentur. Datus insipientis non erit utilis tibi, oculi enim illius septemplices sunt. Exigua dabit et multa inproperabit, et apertio oris illius inflammatio est. Hodie feneratur quis et cras expetit, et odibilis homo huiusmodi. Fatuo non erit amicus, et non erit gratia bonis illius. Qui enim edunt panem illius, falsae linguae sunt. Quotiens et quanti inridebunt eum, neque enim quod habendum erat directo sensu distribuit, similiter et quod non erat habendum. Lapsus falsae linguae quasi in pavimento cadens, sic casus malorum festinanter veniet. Homo ingratus quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim dicit illam in tempore suo. Est qui vetatur peccare ab inopia, et in requie sua stimulabitur. Est qui perdit animam suam prae confusione, et ab inprudenti persona perdet eam, personae autem acceptione perdet se.

Est qui prae confusione promittit amico, et lucratus est eum inimicum gratis. Obprobrium nequam in homine mendacium, et in ore indisciplinatorum assidue erit. Potior fur est quam assiduitas viri mendacis, perditionem autem ambo hereditabunt. Mores hominum mendacium sine honore, et confusio illius cum ipso sine intermissione.

Sapiens in verbis producet se ipsum, et homo prudens placebit magnatis. Qui operatur terram suam, exaltabit acervum frugum, et qui operatur iustitiam ipse exaltabitur, qui vero placet magnatis effugiet iniquitatem. Xenia et dona excaecant oculos iudicum, et quasi mutus in ore avertit correptiones eorum. Sapientia absconsa et thesaurus invisus, quae utilitas in utrisque? Melior est qui celat insipientiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam.

Fili, peccasti, non adicias iterum, sed et de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur. Quasi a facie colubri fuge peccata, et si accesseris ad illa suscipient te. Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum. Quasi romphea bis acuta omnis iniquitas, plagae illius non est sanitas. Obiurgatio et iniuriae adnullabunt substantiam, et domus quae nimis locuplex est adnullabitur superbia, sic substantia superbi eradicabitur. Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures eius perveniet, et iudicium festinato adveniet illi. Qui odit correptionem vestigium est peccatoris, et qui timet Deum convertetur ad cor suum. Notus a longe potens lingua audaci, et sensatus scit labi se ab illo. Qui aedificat domum suam inpendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme.

95.

Stuppa collecta synagoga peccantium, et consummatio illorum flamma ignis. Via peccantium conplanata lapidibus, et in fine illorum inferi et tenebrae et poenae. Qui custodit iustitiam continebit sensum eius, consummatio timoris Dei sapientia et sensus. Non erudietur qui non est sapiens in bono. Est autem insipientia quae habundat in malo, et non est sensus ubi est amaritudo. Sapientia sapientis tamquam inundatio habundabit, et consilium illius sicut fons vitae permanet. Cor fatui quasi vas confractum, et omnem sapientiam non tenebit. Verbum sapiens quodcumque audierit scius laudabit et ad se adiciet. Audivit luxuriosus et displicebit ei, et proiciet illud post dorsum suum. Narratio fatui quasi sarcina in via, nam in labiis sensati invenietur gratia. Os prudentis quaeritur in ecclesia, et verba illius cogitabit in cordibus suis. Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia. Et scientia inenarrabilia verba. Compedes in pedibus stulto doctrina, et quasi vincula manuum super manum dextram.

Fatuus in risu exaltat vocem suam, vir autem sapiens vix tacite ridebit. Ornamentum aureum prudenti doctrina, et quasi brachiale in brachio dextro. Pes fatui facilis in domum proximi, et homo peritus confundetur a persona potentis. Stultus a fenestra respiciet in domum, vir autem eruditus foris stabit. Stultitia est hominis auscultare per ostium, et prudens gravabitur contumelia. Labia inprudentium stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur. In ore fatuorum cor illorum, et in corde sapientium os illorum. Dum maledicit inpius diabolum, maledicit ipse animam suam. Susurro coinquinabit animam suam, et in omnibus odietur, et qui manserit odiosus erit, tacitus et sensatus honorabitur.

In lapide luteo lapidatus est piger, et omnes loquentur super aspernationem illius. De stercore boum lapidatus est piger, et omnis qui tetigerit eum excutiet manus. Confusio patris est de filio indisciplinato, filia autem fatua in deminoratione fiet. Filia prudens hereditas viro suo, nam quae confundit in contumeliam fit genitoris. Patrem et virum confundit audax, et ab impiis non minorabitur, ab utrisque autem inhonorabitur. Musica in luctu inportuna narratio, flagella et doctrina in omni tempore sapientiae. Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.

Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno. Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam, et in fine narrationis dicit quis est hic? Supra mortuum plora, defecit enim lux eius, et super fatuum plora, defecit enim sensus. Modicum plora super mortuum, quoniam requievit. Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui. Luctus mortui septem dies, fatui autem et impii omnes dies vitae illorum. Cum stulto ne multum loquaris, et cum insensato ne abieris. Serva te ab illo ut non molestiam habeas, et non coinquinaberis in peccato illius. Deflecte ab illo et invenies requiem, et non acediaberis in stultitiam illius. Super plumbum quid gravabitur, et quod illi aliud nomen quam fatuus? Arenam et salem et massam ferri facilius est portare quam hominem inprudentem et fatuum et impium. Loramentum ligneum colligatum in fundamento aedificii non dissolvetur, sic et cor confirmatum in cogitatione consilii. Cogitatus sensati in omni tempore nec metu depravabitur. Sicut pali in excelsis et cementa sine inpensa posita contra faciem venti non permanebunt, sic et cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet. Sic et cor trepidum in cogitatione fatui omni tempore non metuet, sic et qui in praeceptis Dei permanet semper. Pungens oculum deducet lacrimas, et qui pungit cor profert sensum.

Mittens lapidem in volatilia deiciet illa, sic et qui conviciatur amico, dissolvit amicitiam. Ad amicum et si produxeris gladium non desperes, est enim regressus ad amicum. Si aperueris os triste non timeas, est enim concordatio excepto convicio, et inproperio, et superbia, et mysterii revelatione, et plaga dolosa, in his omnibus effugiet amicus. Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut et in bonis illius laeteris. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut et in hereditate illius coheres sis. Ante ignem camini vapor et fumus ignis inaltatur, sic et ante sanguinem maledicta et contumeliae et minae. Amicum salutare non confundar, et a facie illius non abscondam, et si mala mihi obvenerint per illum sustinebo. Omnis qui audiet cavebit se ab eo. Quis dabit ori meo custodiam, et super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, et lingua mea perdat me?

Domine pater et dominator vitae meae, ne derelinquas me in consilio illorum, nec sinas me cadere in illa exprobratione. Quis superponet in cogitatu meo flagella, et in corde meo doctrinam sapientiae, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, et non appareant delicta illorum, ne adincrescant ignorantiae meae, et multiplicentur delicta mea, et peccata mea habundent, et incidam in conspectu adversariorum, et gaudeat inimicus meus. Domine pater et Deus vitae meae, ne derelinquas me in cogitatu illorum. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, et omne desiderium averte a me. Aufer a me ventris concupiscentias, et concubitus concupiscentiae ne adprehendant me, et animae inreverenti et infrunitae ne tradas me. Doctrinam oris audite filii, et qui custodierit illam non periet labiis suis, nec scandalizabitur in operibus nequissimis. In vanitate sua adprehenditur peccator, et superbi et maledici scandalizabuntur in illis. Iurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa. Nominatio vero Dei non sit assidua in ore tuo, et nominibus sanctorum non admiscearis, quoniam non eris inmunis ab eis.

Sicut enim servus interrogatus assidue a livore non minuitur, sic omnis iurans et nominans in toto a peccato non purgabitur. Vir multum iurans implebitur iniquitate, et non discedet a domo illius plaga. Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit, et si dissimulaverit, delinquet dupliciter, et si in vacuum iuraverit, non iustificabitur, replebitur enim retributione pessima domus illius. Est et alia loquela contraria morti, non inveniatur in hereditate Iacob. Etenim a misericordibus omnia haec auferentur, et in delictis non volutabuntur. Indisciplinatae loquelae non assuescat os tuum, est enim in illa verbum peccati. Memento patris et matris tuae, in medio enim magnatorum consistis. Ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum, et assiduitate tua infatuatus inproperium patiaris, et malueris non nasci, et diem nativitatis tuae maledicas. Homo assuetus in verbis inproperii in omnibus diebus suis non erudietur. Duo genera habundant in peccatis, et tertium adducit iram et perditionem. Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur donec aliquid deglutiat. Et homo nequam in ore carnis suae non desinet donec incendat ignem. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem.

Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam et dicens: quis me videt? Tenebrae circumdant me, et parietes cooperiunt me, et nemo circumspicit me, quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Et non intellegit quoniam omnia videt oculus eius, quoniam expellit a se timorem Dei, huiusmodi hominis timor et oculi hominum timentes illum, et non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, et profundum abyssi et hominum corda intuentes in absconditas partes. Domino enim Deo antequam crearentur omnia sunt agnita, sic et post perfectum respicit omnia. Hic in plateis civitatis vindicabitur, et quasi pullus equinus fugabitur, et ubi non speravit adprehendetur. Et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini. Sic et mulier omnis relinquens virum suum et statuens hereditatem ex alieno matrimonio. Primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit, et secundo virum suum dereliquit, tertio in adulterio fornicata est, et ex alio viro filios statuit sibi. Haec in ecclesiam adducetur, et in filios eius respicietur. Non tradent filii eius radices, et rami eius non dabunt fructum. Derelinquet in maledictum memoriam illius, et dedecus illius non delebitur. Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam nihil melius quam timor Domini, et nihil dulcius quam respicere in mandatis Dei. Gloria magna est sequi Dominum, longitudo enim dierum assumetur ab eo.

Sapientia laudabit animam suam, et in Deo honorabitur, et in medio populi sui gloriabitur, et in ecclesiis Altissimi aperiet os suum, et in conspectu virtutis illius gloriabitur. In medio populi sui exaltabitur, et in plenitudine sancta admirabitur. Et in multitudine electorum habebit laudem, et inter benedictos benedicetur, dicens: Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam. Ego feci in caelis ut oriretur lumen indeficiens, et sicut nebula texi omnem terram. Ego in altissimis habitavi, et thronus meus in columna nubis. Gyrum caeli circuivi sola, et in profundum abyssi penetravi, et in fluctibus maris ambulavi, et in omni terra steti, et in omni populo, et in omni gente primatum habui, et omnium excellentium et humilium corda virtute calcavi. Et in his omnibus requiem quaesivi, et in hereditate Domini morabor. Tunc praecepit et dixit mihi creator omnium, et qui creavit me requievit in tabernaculo meo, et dixit mihi: In Iacob inhabita, et in Israhel hereditare, et in electis meis mitte radices. Ab initio et ante saecula creata sum, et usque ad futurum saeculum non desinam, et in habitatione sancta coram ipso ministravi.

Et sic in syon firmata sum. et in civitate sanctificata similiter requievi. et in hierusalem potestas mea. Et radicavi in populo honorificato. et in partes dei mei hereditas illius. et in plenitudine sanctorum detentio mea. Quasi cedrus exaltata sum in lybano. et quasi cypressus in monte syon. et quasi palma exaltata sum in cades. et quasi plantatio rose in iericho. Quasi oliva speciosa in campis. et quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis. Sicut cynamomum et balsamum aromatizans odorem dedi. Quasi myrra electa dedi suavitatem odoris. et quasi storax et galbanus. et ungula et gutta. et quasi lybanus non incisus vaporavi habitationem meam. et quasi balsamum non mixtum odor meus. Ego quasi terebintus extendi ramos meos. et rami mei honoris et gratie. Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris. et flores mei fructus honoris et honestatis. Ego mater pulchre dilectionis et timoris et agnitionis et sancte spei. In me gratia omnis vie et veritatis. in me omnis spes vite et virtutis. Transite ad me omnes qui concupiscitis me. et a generationibus meis implemini. Spiritus enim meus super mel dulcis. et hereditas mea super mel et favum. Memoria mea in generatione seculorum. Qui edunt me adhuc esurient. et qui bibunt me adhuc sitient. Qui audit me non confundetur. et qui operantur in me non peccabunt. et qui elucidant me vitam eternam habebunt. Hec omnia liber vite et testamentum altissimi. et agnitio veritatis. Legem mandavit moyses in preceptis iusticiarum. et hereditatem domui iacob et israel. Promissionem posuit david puero suo. excitare regem ex ipso fortissimum in throno honoris sedentem in sempiternum. Qui implet quasi phison sapientiam. et quasi tygris in diebus novorum. qui adimplet quasi eufrates sensum. qui multiplicat quasi iordanis in tempore messis. qui mittit disciplinam sicut lucem. et assistens quasi geon in die vindemie. qui perfecit primus scire ipsam. et infirmior non investigabit eam. A mari enim habundabit cogitatio eius. et consilium eius in abysso magna. Ego sapientia effudi flumina. ego quasi trames aque immense defluo. Ego quasi fluvii dorix. et sicut aqueductus exivi de paradyso. Dixi. Rigabo hortum meum plantationum. et inebriabo partus mei fructum. Et ecce factus est mihi trames habundans. et fluvius meus propinquavit ad mare. quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus. et enarrabo illam usque in longinquum. Penetrabo inferiores partes terre. et inspiciam omnes dormientes. et illuminabo omnes sperantes in domino. Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam. et relinquam illam querentibus sapientiam. et non desinam in progenies illorum usque in evum sanctum. Videte quoniam non soli mihi laboravi. sed omnibus exquirentibus veritatem.

In tribus placitum est spiritui meo. que sunt probata coram deo et hominibus. Concordia fratrum et amor proximorum. et vir et mulier sibi consentientes. Tres species odivit anima mea. et aggravor valde anime illorum. pauperem superbum. et divitem mendacem. et senem fatuum et insensatum. Que in iuventute tua non congregasti. quomodo invenies ea in senectute tua? Quam speciosum canicie iudicium. et presbiteris cognoscere consilium. Quam speciosa veteranis sapientia. et gloriosis intellectus et consilium. Corona senum multa peritia. et gloria illorum timor dei. Novem insuspicabilia cordis magnificavi. et decimum dicam in lingua hominibus. Homo qui iocundatur in filiis vivens et videns subversionem inimicorum. Beatus qui habitat cum muliere sensata. et qui lingua sua non est lapsus. et qui non servivit indignis se. Beatus qui invenit amicum verum. et qui enarrat iusticiam auri audienti. Quam magnus qui invenit sapientiam et scientiam. sed non est super timentem dominum. Timor dei super omnia super posuit. Beatus cui donatum est habere timorem dei. qui tenet illum cui assimilabitur. Timor dei initium dilectionis eius. fidei autem initium adglutinandum est ei.

Omnis plaga tristicia cordis est. et omnis malicia nequitia mulieris est. et omnem plagam et non plagam videbit cordis. et omnem nequitiam. et non nequitiam mulieris. et omnem obductum et non obductum odientium. et omnem vindictam et non vindictam inimicorum. Non est caput nequius super caput colubri. et non est ira super iram mulieris. Commorari leoni et draconi placebit. quam habitare cum muliere nequam. Nequitia mulieris immutat faciem eius. et obcecat vultum suum tamquam ursus. et quasi saccum ostendit se in medio proximorum eius. et audiens suspiravit modicum. Brevis omnis malicia super malicia mulieris. sors peccatorum cadet super illam. ascensus arenosus in pedibus veterani. sic mulier linguata homini quieto. Ne respicias in mulieris speciem. et non concupiscas mulierem in specie. Mulieris ira et irreverentia. confusio magna. Mulier si primatum habeat. contraria est viro suo. Cor humile et facies tristis. et plaga mortis mulier nequam. Manus debiles et genua dissoluta. mulier que non beatificat virum suum. A muliere initium factum est peccati. et per illam omnes morimur. Non des aque tue exitum nec modicum. nec mulieri nequam veniam prodeundi. Si non ambulaverit ad manum tuam. confundet te in conspectu inimicorum. A carnibus tuis abscide illam. ne semper te abutatur.

Mulieris bone beatus vir. numerus enim annorum illorum duplex. Mulier fortis oblectat virum suum. et annos vite illius in pace implebit. Pars bona mulier bona. in parte bona timentium deum. dabitur viro pro factis bonis. Divitis autem et pauperis cor bonum in omni tempore. vultus illorum hylaris. A tribus timuit cor meum. et in quarto facies mea metuit. delaturam civitatis. et collectionem populi. et calumniam mendacem. super mortem omnia gravia. Dolor cordis et luctus. mulier zelotipa. In muliere zelotipa flagellum lingue. omnibus communicans. Sicut boum iugum quod movetur. ita et mulier nequam. qui tenet illam quasi qui apprehendit scorpionem. Mulier ebriosa ira magna. et contumelia et turpitudo illius non tegetur. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum. et in palpebris illius agnoscetur. In filia non avertente se firma custodiam. ne inventa occasione utatur se. Ab omni irreverentia oculorum eius cave. et ne mireris si te neglexerit. Sicut viator sitiens ad fontem os aperiet. et ab omni aqua proxima bibet. et contra omnem palum sedebit. et contra omnem sagittam aperiet pharetram donec deficiat. Gratia mulieris sedule delectabit virum suum. et ossa illius impinguabit. Disciplina illius datum dei. Mulier sensata et tacita. non est immutatio erudite anime. Gratia super gratiam. mulier sancta et pudorata. Omnis autem ponderatio non est digna continentis anime. Sicut sol oriens mundo in altissimis dei. sic mulieris bone species in ornamentum domus eius. Lucerna splendens super candelabrum sanctum. et species faciei super etatem stabilem. Columne auree super bases argenteas. et pedes firmi super plantas stabilis mulieris. Fundamenta eterna supra petram solidam. et mandata dei in corde mulieris sancte. In duobus contristatum est cor meum. et in tertio iracundia mihi advenit. vir bellator deficiens per inopiam. et vir sensatus contemptus. et qui transgreditur de iusticia ad peccatum. Deus paravit eum ad romphéam. Due species difficiles et periculose mihi apparuerunt. Difficile exuitur negocians a negligentia. et non iustificabitur caupo a peccatis labiorum.

Propter inopiam multi deliquerunt. et qui querit locupletari avertit oculum suum. Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur. sic et inter medium venditionis et emptionis angustiabitur peccatum. Conteretur cum delinquente delictum. Si non in timore domini tenueris te instanter. cito subvertetur domus tua. Sicut in percussura cribri remanebit pulvis. et stercus. sic aporia hominis in cogitatu illius. Vasa figuli probat fornax. et homines iustos temptatio tribulationis. Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius. sic verbum ex cogitatu cordis hominis. Ante sermonem non laudes virum. hec enim temptatio est hominum. Si queris iusticiam apprehendes illam. et indues quasi poderem honoris. et inhabitabis cum ea. et proteget te in sempiternum. et in die agnitionis invenies firmamentum. Volatilia ad sibi similia conveniunt. et veritas ad eos qui operantur illam revertetur. Leo venationi insidiatur semper. sic peccata operantibus iniquitates. Homo sanctus in sapientia manet sicut sol. nam stultus sicut luna mutatur. In medio insensatorum serva verbum tempori. in medio autem cogitantium assiduus esto. Narratio peccantium odiosa. et risus illorum in delictis peccati. Loquela multum iurans horripilationem capiti statuet. et irreverentia ipsius obturatio aurium. Effusio sanguinis in rixa superborum. et maledictio illorum auditus gravis.

Qui denudat archana amici fidem perdit. et non inveniet amicum ad animum suum. Dilige proximum. et coniungere cum illo fide. Quod si denudaveris absconsa illius. non persequeris post eum. Sicut enim homo qui perdit amicum suum. sic qui perdit amicitiam proximi sui. Et sicut qui dimittit avem de manu sua. sic dereliquisti proximum tuum. et non eum capies. Non illum sequeris quoniam longe abest. effugit enim quasi caprea de laqueo. quoniam vulnerata est anima eius. Ultra enim non poteris colligare. Maledicti est concordatio. denudare autem amici mysteria desperatio est anime infelicis. Annuens oculo fabricat iniqua. et nemo eum abiciet. In conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum. Super sermones tuos admirabitur. novissime autem pervertet os suum. et in verbis tuis dabit scandalum. Multa audivi et non coequavi ei. et dominus odiet illum. Qui in altum mittit lapidem. super caput eius cadet. et plaga dolosa dolosi dividet vulnera. et qui foveam fodit incidet in illam. et qui statuit lapidem proximo. offendet in eo. Qui laqueum alii ponit. peribit in illo. Facienti nequissimum consilium. super ipsum devolvetur. et non agnoscet unde adveniet illi. Illusio et improperium superborum. et vindicta sicut leo insidiabitur illi. Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum. dolor autem consumet illos. antequam moriantur. Ira et furor utraque execrabilia. et vir peccator continens erit illorum.

Qui vindicari vult a deo inveniet vindictam. et peccata illius servans servabit. Relinque proximo tuo nocenti te. et tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini servat iram. et a deo querit medelam. In hominem similem sibi non habet misericordiam. et de peccatis suis deprecatur. Ipse dum caro sit reservat iram. et propiciationem petit a deo. quis exorabit pro delictis illius? Memento novissimorum. et desine inimicari. Tabitudo enim et mors imminet in mandatis. Memorare timorem dei. et non irascaris proximo. Memorare testamentum altissimi. et despice ignorantiam proximi. Abstine te a lite. et minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem. et vir peccator turbabit amicos. et in medio pace habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna silve. sic ignis exardescit. et secundum virtutem hominis. sic iracundia illius erit. et secundum substantiam suam. exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendit ignem. et lis festinans effundit sanguinem. et lingua testificans adducit mortem. Si sufflaveris quasi ignis exardebit. et si expueris super illam extinguetur. Utraque ex ore proficiscuntur.

Susurro et bilinguis maledictus. Multos enim turbabit pacem habentes. Lingua tertia multos commovit. et dispersit illos a gente in gentem. Civitates muratas divitum destruxit. et domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit. et gentes fortes dissolvit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit. et privavit illas laboribus suis. Qui respicit illam non habebit requiem. nec habebit amicum in quo requiescat. Flagelli plaga livorem facit. plaga autem lingue comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii. sed non sic quasi qui ceciderunt per linguam suam. Beatus qui tectus est a lingua nequam. qui in iracundiam illius non transivit. et qui non adtraxit iugum eius. et vinculis illius non est ligatus. Iugum enim illius iugum ferreum est. et vinculum illius vinculum ereum est. Mors illius mors nequissima est. et utilis potius infernus quam illa. Perseverantia illius non permanebit. sed obtinebit vias iniustorum. et in flamma sua non comburet iustos. Qui derelinquunt deum incident in illam. et exardebit in illis et non extinguetur. et immittetur in illos quasi leo. et quasi pardus ledet illos. Sepi aures tuas spinis. et noli audire linguam nequam. et ori tuo facito ostia. et seras auribus tuis. Aurum tuum et argentum tuum confla. et verbis tuis facito stateram. et frenos ori tuo rectos. et attende ne forte labaris in lingua. et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi. et sit casus tuus insanabilis in mortem.

Qui facit misericordiam fenerat proximo suo. et qui prevalet manu mandata servat. Fenerare proximo tuo in tempore necessitatis illius. et iterum redde proximo in tempore suo. Confirma verbum et fideliter age cum illo. et in omni tempore invenies quod tibi necessarium est. Multi quasi inventionem estimaverunt fenus. et prestiterunt molestiam his qui se adiuverunt. Donec accipiant osculantur manus dantis. et in promissionibus humiliant vocem suam. et in tempore redditionis postulabit tempus. et loquetur verba tedii. et murmurationum. et tempus causabitur. Si autem potuerit reddere adversabitur sodalem vix reddet dimidium. et computabit illud quasi inventionem. Sin autem fraudabit illum pecunia sua. et possidebit illum inimicum gratis. Convicia et maledicta reddet illi. et pro honore et beneficio reddet illi contumeliam. Multi non causa nequitie non fenerati sunt. sed fraudari gratis timuerunt. Verumtamen super humilem animo fortior esto. et pro elemosina non trahas illum. Propter mandatum assume pauperem. et propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem et amicum. et non abscondas illam sub lapide in perditionem. Pone thesaurum tuum in preceptis altissimi. et proderit tibi magis quam aurum.

Conclude elemosinam in corde pauperis. et hec pro te exorabit ab omni malo. Elemosina viri quasi sacculum cum ipso. et gratiam hominis quasi pupillam conservabit. et postea resurget. et retribuet illis retributionem unicuique in caput illorum. Super scutum potentis et super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit. Vir bonus fidem facit pro proximo suo. et qui perdiderit confusionem derelinquet sibi. Gratiam fideiussoris ne obliviscaris. dedit enim pro te animam suam. Repromissorem fugit peccator et immundus. Bona repromissoris sibi adscribit peccator. et ingratus sensu derelinquet liberantem se. Vir repromittit de proximo suo. et cum perdiderit reverentiam derelinquetur ab eo. Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes. et commovit illos quasi fluctus maris. Viros potentes gyrans migrare fecit. et vagati sunt in gentibus alienis. Peccator transgrediens mandata domini incidet in promissionem nequam. et qui conatur multa agere incidet in iudicium. Recupera proximum secundum virtutem tuam. et attende tibi ne incidas.

Initium vite hominis aqua et panis et vestimentum, et domus protegens turpitudinem. Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quam epule splendide in peregre sine domicilio. Minimum pro magno placeat tibi, et improperium peregrinationis non audies. Vita nequam hospitandi de domo in domum; et ubi hospitabitur non fiducialiter aget, nec aperiet os. Hospitabitur et pascet, et potabit ingratos, et ad hec amara audiet. Transi hospes et orna mensam, et que in manu habes ciba ceteros. Exi a facie honoris amicorum meorum, necessitudine domus mee hospitio mihi factus est frater. Gravia hec homini habenti sensum, correptio domus et improperium feneratoris.

Qui diligit filium suum assiduat illi flagella, ut letetur in novissimo suo, et non palpet proximorum ostia. Qui docet filium suum laudabitur in illo, et in medio domesticorum in illo gloriabitur. Qui docet filium suum in zelo mittit inimicum, et in medio amicorum gloriabitur in illo. Mortuus est pater illius, et quasi non est mortuus; similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit et letatus est in illo, in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, et amicis reddentem gratiam. Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, et super omnem vocem turbabuntur viscera eius. Equus indomitus evadit durus, et filius remissus evadit preceps. Lacta filium et paventem te faciet, lude cum eo et contristabit te. Non corrideas illi ne doleas, et in novissimo obstupescent dentes tui. Non des illi potestatem in iuventute, et ne despicias cogitatus illius. Curva cervicem eius in iuventute, et tunde latera illius dum infans est, ne forte induret et non credat tibi, et erit tibi dolor anime. Doce filium tuum et operare in illo, ne in turpitudine illius offendaris.

Melior est pauper sanus et fortis viribus, quam dives imbecillis et flagellatus malicia. Salus anime in sanctitate iusticie, et melior omni auro et argento, et corpus validum quam census inmensus. Non est census super censum salutis corporis, et non est oblectatio super cordis gaudium. Melior est mors quam vita amara, et requies eterna quam languor perseverans. Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumposite sepulchro. Quid proderit libatio ydolo? nam nec manducabit nec odorabit. Sic qui effugatur a domino, portans mercedes iniquitatis, videns oculis et ingemiscens, sicut spado complectens virginem et suspirans. Tristiciam non des anime tue, et non affligas temet ipsum in consilio tuo. Iocunditas cordis, hec est vita hominis, et thesaurus sine defectione sanctitatis, et exultatio viri est longevitas. Miserere anime tue placens deo, et contine et congrega cor tuum in sanctitate eius, et tristiciam longe expelle a te. Multos enim occidit tristicia, et non est utilitas in illa. Zelus et iracundia minuent dies, et ante tempus senectam adducet cogitatus. Splendidum cor bonum in epulis, epule enim illius diligenter fiunt.

Vigilia honestatis tabefaciet carnes, et cogitatus illius auferet somnum. Cogitatus presciencie avertit sensum, et infirmitas gravis sobriam facit animam. Laboravit dives in congregatione substantie, et in requie sua replebitur bonis suis. Laboravit pauper in diminutione victus, et in fine inops fit. Qui aurum diligit non iustificabitur, et qui insequitur consumptionem replebitur ex ea. Multi dati sunt in auri casus, et facta est in specie ipsius perditio illorum. Lignum offensionis est aurum sacrificantium. Ve illis qui sectantur illud, et omnis imprudens deperiet in illo. Beatus vir dives qui inventus est sine macula, et qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia thesauris. Quis est hic? et laudabimus eum; fecit enim mirabilia in vita sua. Qui probatus est in illo et perfectus est, et erit illi gloria eterna. Qui potuit transgredi et non est transgressus, et facere mala et non fecit. Ideo stabilita sunt bona illius in domino, et elemosinas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum.

Supra mensam magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior. Non dicas sic: Multa sunt que super illam sunt. Memento quoniam malus oculus nequam. Nequius oculo quid creatum est? Ideo ab omni facie sua lacrimabitur cum viderit. Ne extendas manum tuam prior, et invidia contaminatus erubescas. Ne comprimaris in convivio. Intellige que sunt proximi tui ex te ipso. Utere quasi homo frugi his que tibi apponuntur, et ne cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior causa discipline, et noli nimius esse, ne forte offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis non extendas manum tuam, nec prior poscas bibere. Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, et in dormiendo non laborabis ab illo, et non senties dolorem. Vigilia et colera et tortura viro infrunito, somnus sanitatis in homine parco; dormiet usque mane, et anima illius cum ipso delectabitur. Et si coactus fueris in edendo multum, surge e medio et vome, et refrigerabit te, et non adduces corpori tuo infirmitatem. Audi me fili et ne spernas me, et in novissimo invenies verba mea. In omnibus operibus tuis esto velox, et omnis infirmitas non occurret tibi. Splendidum in panibus benedicent labia multorum, et testimonium veritatis illius fidele. In nequissimo pane murmurabit civitas, et testimonium nequicie illius verum est. Diligentes in vino noli provocare, multos enim exterminavit vinum. Ignis probat ferrum durum, sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum. Equa vita hominibus vinum in sobrietate; si bibas illud moderate, eris sobrius. Que est vita que minuitur vino? Quid defraudat vitam? mors.

Vinum in iocunditate creatum est, non in ebrietate, ab initio. Exultatio anime et cordis vinum moderate potatum. Sanitas est et corpori et anime sobrius potus. Vinum multum potatum irritationem et iram et ruinas multas facit. Amaritudo anime vinum multum potatum. Ebrietatis animositas imprudentis offensio, minorans virtutem et faciens vulnera. In convivio vini non arguas proximum, et non despicias illum in iocunditate illius. Verbum improperii non dicas illi, et non premas illum in repetendo.

Rectorem te posuerunt? noli extolli; esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe et sic considera, et omni cura tua explicata recumbe, ut leteris propter eos, et ornamentum gratie accipias coronam, et dignationem consequaris corrogationis. Loquere maior natu; decet enim te primum verbum diligenti sciencia, et non impedias musicam. Ubi auditus non est, non effundas sermonem, et importune noli extolli in sapiencia tua. Gemmula carbunculi in ornamento auri, et comparatio musicorum in convivio vini. Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in iocundo et moderato vino. Audi tacens, et pro reverencia accedet tibi bona gratia. Adolescens loquere in tua causa vix. Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, et audi tacens simul et querens. In medio magnatorum non presumas, et ubi sunt senes non multum loquaris. Ante grandinem preibit coruscatio, et ante verecundiam preibit gratia, et pro reverencia accedet tibi bona gratia. Et hora surgendi non te trices. Precurre autem in domum tuam, et illic avocare, et illic lude, et age conceptiones tuas, et non in delictis et verbo superbo. Super his omnibus benedicito dominum qui fecit te, et inebriantem te ab omnibus bonis suis. Qui timet dominum excipiet doctrinam eius, et qui vigilaverint ad illum invenient benedictionem. Qui querit legem replebitur ab ea, et qui insidiose agit scandalizabitur in ea. Qui timent dominum invenient iudicium iustum, et iusticias quasi lumen accendent. Peccator homo vitabit correptionem, et secundum voluntatem suam inveniet comparationem. Vir consilii non disperdet intelligentiam, alienus et superbus non pertimescet timorem, etiam postquam fecit cum eo sine consilio, et suis insectationibus arguetur.

Fili, sine consilio nichil facias, et post factum non penitebis. In via ruine non eas, et non offendas in lapides. Nec credas te vie laboriose, ne ponas anime tue scandalum. A filiis tuis cave, et a domesticis tuis attende. In omni opere crede ex fide anime tue; hoc est enim conservatio mandatorum. Qui credit deo attendit mandatis, et qui confidit in illo non minorabitur.

Timenti dominum non occurrent mala, sed in temptatione deus illum conservat, et liberabit a malis. Sapiens non odit mandata et iusticias, et non illidetur quasi in procella navis. Homo sensatus credit legi dei, et lex illi fidelis. Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, et sic deprecatus exaudietur, et conservabit disciplinam, et tunc respondebit. Precordia fatui quasi rota carri, et quasi axis versatilis cogitatus illius. Equus admissarius sicut amicus subsannator, sub omni supra sedente hinnit. Quare dies diem superat, et iterum lux lucem, et annus annum a sole? A domini sciencia separati sunt, facto sole et preceptum custodiente. Et immutavit tempora et dies festos ipsorum, et in illis dies festos celebraverunt ad horam. Ex ipsis exaltavit et magnificavit deus, et ex ipsis posuit in numerum dierum, et homines omnes de solo et ex terra, unde creatus est Adam. In multitudine discipline dominus separavit eos, et immutavit vias eorum. Ex ipsis benedixit et exaltavit, et ex his sanctificavit et ad se applicavit. Ex ipsis maledixit et humiliavit, et convertit ad separationem ipsorum. Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud et disponere. Omnes vie eius secundum dispositionem eius; sic homo in manu illius qui se fecit, et reddet illi secundum iudicium suum. Contra malum bonum est, et contra mortem vita, sic et contra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera altissimi: duo et duo, unum contra unum. Et ego novissimus evigilavi, et quasi qui colligit acinos post vindemiatores. In benedictione dei et ipse speravi, et quasi qui vindemiat replevi torcular. Respicite quoniam non mihi soli laboravi, sed omnibus exquirentibus disciplinam. Audite me magnati et omnes populi, et rectores ecclesiarum auribus percipite. Filio et mulieri, fratri et amico non des potestatem super te in vita tua, et non dederis alii possessionem tuam, ne forte peniteat te et depreceris pro illis. Dum adhuc superes et aspiras, non immutabit te omnis caro. Melius est enim ut filii tui te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum.

In omnibus operibus tuis precellens esto. Ne dederis maculam in gloriam tuam. In die consummationis vite tue et in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam.

Cibaria et virga et onus asino, panis et disciplina et opus servo. Operatur in disciplina et querit requiescere; laxa manus illi, et querit libertatem. Iugum et lorum curvant collum durum, et servum inclinant operationes assidue. Servo malivolo tortura et compedes; mitte illum in operationem, ne vacet. Multam enim maliciam docuit ociositas. In opere constitue eum, sic enim condecet illi. Quod si non obaudierit, curva illum compedibus, et non amplifices super omnem carnem; verum sine iudicio nichil facias grave. Si est tibi servus bonus, sit tibi quasi anima tua; quasi fratrem sic eum tracta, quoniam in sanguine anime comparasti eum. Si leseris eum iniuste, in fugam convertetur; et extollens se discesserit, quem queris et in qua via illum queras nescias.

Vana spes et mendacium insensato viro, et somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit umbram et persequitur ventum, sic et qui attendit ad visa mendacia. Hoc secundum hoc visio somniorum; ante faciem hominis similitudo alterius hominis. Ab inmundo quid mundabitur? Et a mendace quid verum dicetur?

Divinatio erroris et auguria mendacia et somnia malefacientium vanitas est. Et sicut parturientis cor tuum fantasias patitur; nisi ab altissimo missa fuerit visitatio, ne dederis illis cor tuum. Multos enim errare fecerunt somnia, et exciderunt sperantes in illis. Sine mendacio consummabitur verbum, et sapiencia in ore fidelis complanabitur. Qui non temptatus est quid scit? Vir in multis expertus cogitabit multa, et qui multa didicit enarrabit intellectum. Qui non est expertus pauca recognoscit; qui autem in multis factus est multiplicabit maliciam. Qui temptatus non est, qualia scit? Qui implanatus est habundabit nequicia. Multa vidi narrando et plurimas consuetudines. Aliquando usque ad mortem periclitatus sum horum causa, et liberatus sum gratia dei.

Spiritus timentium deum queretur, et in respectu illius benedicetur. Spes enim illorum in salvantem eos, et oculi dei in diligentes se. Qui timet dominum nichil trepidabit, et non pavebit, quoniam ipse est spes eius. Timentis dominum beata est anima. Ad quem respicit, et quis est fortitudo eius? Oculi domini super timentes eum; protector potentie, firmamentum virtutis, tegimen ardoris et umbraculum meridiani, deprecatio offensionis et adiutorium casus, exaltans animam et illuminans oculos, dans sanitatem et vitam et benedictionem.

Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, et non sunt beneplacite subsannationes iniustorum. Dominus solus sustinentibus se in via veritatis et iusticie. Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine sacrificiorum eorum propiciabitur peccatis. Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi qui victimat filium

90.

in conspectu patris sui. Panis egentium vita pauperis est; qui defraudat illum homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Qui effundit sanguinem et qui fraudem facit mercede mercennarii fratres sunt. Unus edificans et unus destruens, quid prodest illis nisi labor? Unus orans et unus maledicens, cuius vocem exaudiet deus? Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio illius? Sic homo qui ieiunat in peccatis suis et iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

Qui conservat verbum multiplicat orationem. Sacrificium salutare attendere mandatis et discedere ab omni iniquitate, et propiciatio litare sacrificium super iniusticias, et deprecatio pro peccatis recedere ab iniusticia. Retribuet gratiam qui offert similaginem, et qui facit misericordiam offert sacrificium. Beneplacitum est domino recedere ab iniquitate, et deprecatio abstinere ab iniusticia. Non apparebis ante conspectum dei vacuus. Hec enim omnia propter mandatum dei fiunt. Oblatio iusti impinguat altare, et odor suavitatis est in conspectu altissimi. Sacrificium iusti acceptum est, et memoriam eius non obliviscetur dominus. Bono animo gloriam redde deo, et non minuas primicias manuum tuarum. In omni dato hylarem fac vultum tuum, et in exultatione sanctifica decimas tuas. Da altissimo secundum datum eius, et in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum, quoniam dominus retribuens est, et septies tantum reddet tibi. Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa; et noli inspicere sacrificium iniustum, quoniam

dominus iudex est, & non est apud illum gloria personae. Non accipiet dominus personam pauperum, & precationem laesi exaudiet. Non despiciet preces pupilli nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrimae viduae ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt usque ad caelum, & dominus exauditor non delectabitur in illis. Qui adorat deum in oblectatione excipietur, & precatio illius usque ad nubes propinquabit.

Oratio humiliantis se nubes penetrabit, & donec propinquet non consolabitur, & donec altissimus aspiciat non discedet. & dominus non elongabit sed iudicabit iustos, & faciet iudicium, & fortissimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorsum ipsorum. & gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum, & sceptra iniquorum contribulet: donec reddat hominibus secundum actus suos, & secundum opera Adae, & secundum praesumptionem illius. donec iudicet iudicium plebis suae, & oblectabit iustos misericordia sua. Speciosa misericordia dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluviae in tempore siccitatis. Miserere nostri deus omnium & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum. & inmitte timorem tuum super gentes quae non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est deus nisi tu, ut enarrent magnalia tua. Alleva manum tuam super gentes alienas, ut videant potentiam tuam. Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in illis, ut cognoscant te sicut & nos agnovimus quia non est deus praeter te domine. Innova signa & inmuta mirabilia. glorifica manum, & brachium dextrum. Excita furorem & effunde iram. Extolle adversarium, & afflige inimicum. Festina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia tua. In ira flammae devoretur qui salvatur, & qui pessimant plebem tuam, inveniant perditionem. Contere caput principum inimicorum dicentium. non est alius praeter nos. Congrega omnes tribus Iacob, & cognoscant quia non est deus nisi tu, ut enarrent magnalia tua. & hereditabis eos sicut ab initio.

Miserere plebi tuae super quam invocatum est nomen tuum, & Israhel quem coequasti primogenito tuo. Miserere civitati sanctificationis tuae Hierusalem, civitati requiei tuae. Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloria tua populum tuum. Da testimonium quia ab initio creaturae tuae sunt & suscita precationes quas locuti sunt in nomine tuo prophetae priores. Da mercedem domine sustinentibus te ut prophetae tui fideles inveniantur. & exaudi orationem servorum tuorum. Secundum benedictionem Aaron de populo tuo, & dirige nos in viam iustitiae, & sciant omnes qui habitant terram, quia tu es deus conspector saeculorum. Omnem escam manducabit venter, & est cibus cibo melior. Fauces degustant cibum, & cor insensatum verba mendacia. Cor pravum dabit tristitiam, & homo peritus resistet illi. Omnem masculum excipiet mulier, & est filia melior filio. Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducet desiderium. Si est lingua curationis & mitigationis & misericordiae: Non est vir illius secundum filios hominum. Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem. Adiutorium secundum illum est: & columna ut requies. Ubi non est sepis diripietur possessio, & ubi non est mulier, gemiscit egens. Cui credit qui non habet nidum, & deflectens ubicumque obscuraverit, quasi succinctus latro exiliens de civitate in civitatem.

Omnis amicus dicet: & ego amicitiam copulavi, sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest usque ad mortem? Sodalis autem & amicus ad inimicitiam convertentur. O praesumptio nequissima, unde creata es, cooperire aridam malitia & dolositate illius. Sodalis amico coniucundatur in oblectatione, & in tempore tribulationis adversarius erit. Sodalis amico condolet: causa ventris, & contra hostem accipiet scutum. Non obliviscaris amici tui in animo tuo, & non inmemor sis illius in opibus tuis. Noli consiliari cum socero tuo, & a zelantibus te absconde consilium. Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semet ipso. A consiliario serva animam tuam. Prius scito quae sit illius necessitas, & ipse enim animo suo cogitabit, ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi bona est via tua, & stet e contrario videre quid tibi eveniat.

Cum viro religioso tracta de sanctitate, & cum iusto de iustitia, & cum muliere de his quae aemulatur, cum timido de bello, & cum negotiatore de traiectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis, cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agri de omni opere, cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione. Non attendas his in omni consilio.

Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris observantem timorem domini, cuius anima est secundum animam tuam. Quicumque titubaverit in tenebris non condolebit tibi. & cor boni consilii statue tecum. Non est enim tibi aliud plus illo.

Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum. Et in his omnibus deprecare altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam. Initium omnis operis verbum & ante omnia opera verbum verax praecedat te, & ante omnem actum consilium stabile. Verbum nequam inmutabit cor: Quattuor partes oriuntur. bonum & malum, vita & mors, & dominatrix est illorum assidua lingua. Vir peritus multos erudivit, & animae suae suavis est.

Qui sophistice loquitur odibilis est: omni re defraudabitur. Non enim data est illi a domino gratia. omni enim sapientia defraudatus est. Est sapiens animae suae sapiens, & fructus sensus illius laudabilis. Vir sapiens plebem suam erudit & fructus sensus illius fideles sunt. Sapiens in populo hereditabit honorem, & nomen illius erit vivens in aeternum. Vir sapiens implebitur benedictionibus & videntes illum laudabunt. Vita viri in numero dierum, dies autem Israhel innumerabiles sunt. Sapiens in populo hereditabit honorem, & nomen illius erit vivens in aeternum. Fili in vita tua tempta animam tuam, & si fuerit nequam, non des illi potestatem. Non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animae omne genus placet. Noli avidus esse in omni epulatione, & non effundas te super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & aviditas appropinquabit usque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est adiciet vitam.

Honora medicum propter necessitatem, & enim illum creavit altissimus. A deo est enim omnis medela, & a rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatorum collaudabitur. Altissimus creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illis. Nonne de ligno indulcata est aqua amara? Ad agnitionem hominum virtus illorum. Et dedit hominibus scientiam altissimus, honorari in mirabilibus suis. In his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis, & non consummabuntur opera eius. Pax enim dei super faciem terrae. Fili in tua infirmitate non despicias te ipsum, sed ora dominum & ipse curabit te. Averte a delicto & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum. Da suavitatem & memoriam similaginis, & inpingua oblationem, & da locum medico, & enim illum dominus creavit: & non discedat a te, quia opera eius sunt necessaria. Est enim tempus quando in manus eorum incurras. Ipsi vero dominum deprecabuntur ut dirigat requiem eorum, & sanitatem propter conversationem eorum. Qui delinquit in conspectu eius qui fecit eum, incidet in manus medici.

Fili, in mortuum produc lacrimas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundum iudicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius. Propter delaturam autem amare fer luctum illius uno die, & consolare propter tristitiam. Et fac luctum secundum meritum eius uno die vel duobus propter detractionem. A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia cordis flectet cervicem. In abductione permanet tristitia, & substantia inopis secundum cor eius. Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eam a te, & memento novissimorum. Noli oblivisci, neque enim est conversio, & huic nihil proderis, & te ipsum pessimabis. Memor esto iudicii mei, sic enim erit & tuum. Mihi heri, & tibi hodie. In requie mortui requiescere fac memoriam eius, & consolare illum in exitu spiritus sui. Sapientia scribae in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu, sapientiam percipiet. Qua sapientia replebitur qui tenet aratrum, & qui gloriatur in iaculo, stimulo boves agitat. Conversatur in operibus eorum, & enarratio eius in filiis taurorum. Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia eius in sagina vaccarum.

Sic omnis faber & architectus qui noctem tamquam diem transigit, qui sculpit signacula sculptilia, & assiduitas eius variat picturam. Cor suum dabit in similitudinem picturae, & vigilia sua perficit opus. Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, & considerans opus ferri. Vapor ignis uret carnes eius, & in calore fornacis concertatur. Vox mallei innovat aurem eius, & contra similitudinem vasis oculi eius. Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ornabit in perfectionem. Sic figulus sedens ad opus suum, convertens pedibus suis rotam, qui in sollicitudine positus est semper propter opus suum, & innumera est omnis operatio eius. In brachio suo formabit lutum, & ante pedes eius curvabit virtutem suam, cor suum dabit ut consummet linitionem, & vigilia sua mundabit fornacem. Omnes hi in manibus suis speraverunt, & unusquisque in arte sua sapiens est. Sine his omnibus non aedificatur civitas, & non inhabitabunt nec inambulabunt: & in ecclesiam non transilient. Super sellam iudicis non sedebunt & testamentum iudicii non intellegent, neque palam facient disciplinam & iudicium, & in parabolis non invenientur: sed creaturam aevi confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis, accommodantes animam suam, & conquirentes in lege altissimi.

Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in prophetis vacabit. Narrationem virorum nominatorum conservabit, & in versutias parabolarum simul introibit. Occulta proverbiorum exquiret, & in absconditis parabolarum conversabitur. In medio magnatorum ministrabit, & in conspectu praesidis apparebit. In terram alienarum gentium pertransiet. Bona enim & mala in hominibus temptabit. Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad dominum qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecabitur. Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur. Si enim dominus magnus voluerit spiritu intellegentiae replebit illum, & ipse tamquam imbres mittet eloquia sapientiae suae, & in oratione confitebitur domino. Et ipse diriget consilium eius & disciplinam, & in absconditis suis consiliabitur. Ipse palam faciet disciplinam doctrinae suae, & in lege testamenti domini gloriabitur. Collaudabunt multi sapientiam eius, & usque in saeculum non delebitur. Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur a generatione in generationem. Sapientiam eius enarrabunt gentes, & laudem eius enuntiabit ecclesia. Si permanserit nomen eius derelinquet plusquam mille, & si requieverit proderit illi. Adhuc consiliabor ut enarrem, ut furore enim repletus sum. In voce dicit: obaudite me divini fructus, & quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate. & quasi Libanus odorem suavitatis habete. Florete flores quasi lilium, date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum. Et benedicite dominum in operibus suis. Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, in canticis labiorum & citharis, & sic dicetis in confessione. Opera domini universa bona valde. In verbo eius stetit aqua sicut congeries, & in sermone oris illius sicut exceptoria aquarum, quoniam in praecepto illius placor fit, & non est minoratio in salute illius. Opera omnis carnis coram illo, & non est quicquam absconditum ab oculis eius. A saeculo usque in saeculum respicit, & nihil est mirabile in conspectu eius. Non est dicere quid est hoc, aut quid est illud. Omnia enim in tempore suo quaerentur. Benedictio illius quasi fluvius inundavit, & quomodo cataclysmus aridam inebriavit, sic ira ipsius gentes quae non exquisierunt eum hereditabit. Quomodo convertit aquas in siccitatem, & siccata est terra, & viae illius illorum directae sunt, sic peccatoribus offensiones in ira eius. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala.

Initium necessariae rei vitae hominum, aqua, ignis & ferrum, lac & panis similagineus, & mel, & botrus uvae & oleum & vestimentum. Haec omnia sanctis in bonis, sic & impiis & peccatoribus in mala convertentur. Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt tormenta sua, in tempore consummationis effundent virtutem, & furorem eius qui fecit illos confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia haec ad vindictam creata sunt. Bestiarum dentes & scorpii & serpentes & romphea vindicans in exterminium impios. In mandatis eius epulabuntur, & super terram in necessitate praeparabuntur, & in temporibus suis non praeterient verbum. Propterea ab initio confirmatus & consiliatus sum & cogitavi, & scripta dimisi. Omnia opera domini bona, & omne opus hora sua subministrabit. Non est dicere hoc illo nequius est, omnia enim in tempore suo comprobabuntur. Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen domini.

Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum grave super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturae in matrem omnium. Cogitationes eorum & timores cordis, adinventio expectationis, & dies finitionis, residentes super sedem gloriosam usque ad humiliatum in terra & cinere. Ab eo qui utitur iacintho & portat coronam, usque ad eum qui operitur lino crudo. Furor, zelus, tumultus, fluctuatio & timor mortis, iracundia perseverans & contentio, & in tempore refectionis in cubili somnus noctis inmutat scientiam eius. Modicum tamquam nihil in requie, & ab eo in somnis quasi in die respectus, conturbatus est in visu cordis sui, tamquam qui evaserit in die belli. In tempore salutis suae exsurrexit, & admirans ad nullum timorem, cum omni carne ab homine usque ad pecus, & super peccatores septuplum. Ad haec mors, sanguis, contentio & romphea, oppressiones, fames, & contritio & flagella. Super iniquos creata sunt haec omnia, & propter illos factus est cataclysmus. Omnia enim quae de terra sunt in terram convertentur, & aquae omnes in mare convertentur. Omne munus & iniquitas delebitur, & fides in saeculum stabit. Substantiae iniustorum sicut fluvius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluvia personabit. In aperiendo manus suas laetabitur, sic praevaricatores in consummatione tabescent. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & radices inmundae super cacumen petrae sonant. Super omnem aquam viriditas & ad horam fluminis ante omne faenum evelletur.

Gratia sicut paradisus in benedictionibus, et misericordia in saeculum permanet. Vita sibi sufficientis operarii condulcabitur, et in ea invenies thesaurum. Filii, aedificatio civitatis confirmabit nomen, et super hanc mulier immaculata computabitur. Vinum et musica laetificant cor, et super utraque dilectio sapientiae. Tibiae et psalterium suavem faciunt melodiam, et super utraque lingua suavis. Gratiam et speciem desiderabit oculus tuus, et super hoc virides sationes. Amicus et sodalis in tempore convenientes, et super utrosque mulier cum viro. Fratres in adiutorium in tempore tribulationis, et super eos misericordia liberabit. Aurum et argentum est constitutio pedum, et super utrumque consilium beneplacitum. Facultates et virtutes exaltant cor, et super haec timor domini. Non est in timore domini minoratio, et non est in eo quaerere adiutorium. Timor domini sicut paradysus benedictionis, et super omnem gloriam operuerunt illum.

Fili, in tempore vitae tuae ne indigeas, melius est enim mori quam indigere. Vir respiciens in mensam alienam, non est vita eius in cogitatione victus. Alit enim animam suam cibis alienis. Vir autem disciplinatus et eruditus custodiet se. In ore imprudentis condulcabitur inopia, et in ventre eius ignis ardebit.

O mors, quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis. Viro quieto et cuius viae directae sunt in omnibus, et adhuc valenti accipere cibum. O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti, et qui minoratur viribus, defecto aetate, et cui de omnibus cura est, et incredibili qui perdit sapientiam. Noli metuere iudicium mortis. Memento quae ante te fuerunt, et quae super ventura sunt tibi. Hoc iudicium a domino omni carni, et quid superveniet in beneplacito altissimi, sive decem, sive centum, sive mille anni. Non est enim in inferno accusatio vitae. Filii abominationum fiunt filii peccatorum, et qui conversantur secus domos impiorum. Filiorum peccatorum periet hereditas, et cum semine illorum assiduitas opprobrii. De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio. Vae vobis viri impii, qui dereliquistis legem domini altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini, et si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Omnia quae de terra sunt in terram convertentur, sic impii a maledicto in perditionem. Luctus hominum in corpore ipsorum, nomen autem impiorum delebitur. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri magni et pretiosi. Bonae vitae numerus dierum, bonum autem nomen permanebit in aevo. Disciplinam in pace conservate filii. Sapientia enim abscondita et thesaurus invisus, quae utilitas in utrisque? Melior est homo qui abscondit stultitiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam. Verumtamen revereamini in his quae procedunt de ore meo. Non est enim bonum omnem reverentiam observare, et non omnia omnibus beneplacent in fide.

Erubescite a matre et patre de fornicatione, et a praeside et potente de mendacio, a principe et iudice de delicto, a synagoga et plebe de iniquitate, a socio et amico de iniustitia, de loco in quo habitas de furto, de veritate dei et testamento, de discubitu in panibus, de obfuscatione dati et accepti, a salutantibus de silentio, a respectu mulieris fornicariae, et ab aversione vultus cognati. Ne avertas faciem a proximo tuo, ab auferendo partem et non restituendo. Ne respicias mulierem alieni viri, et ne scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius. Ab amicis de sermonibus improperii, et cum dederis ne improperes.

Non duplices sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi, et eris vere sine confusione, et invenies gratiam in conspectu omnium hominum, ne pro his omnibus confundaris, et ne accipias personam ut delinquas. De lege altissimi et testamento, et de iudicio iustificare impium, de verbo sociorum et viatorum, et de datione hereditatis amicorum, de aequalitate staterae et ponderum, de acquisitione multorum et paucorum, de corruptione emptionis et negotiatorum, et de multa disciplina filiorum, et servo pessimo latus sanguinare. Super mulierem nequam bonum est signum. Ubi manus multae sunt, claude, et quodcumque trades numera et appende, datum vero et acceptum omne describe.

De disciplina insensati et fatui, et de senioribus qui iudicantur ab adolescentibus, et eris eruditus in omnibus, et probabilis in conspectu omnium virorum. Filia patris abscondita est vigilia, et sollicitudo eius aufert somnum, ne forte in adolescentia sua adultera efficiatur, et commorata cum viro odibilis fiat, ne quando polluatur in virginitate sua, et in paternis suis gravida inveniatur, ne forte cum viro commorata transgrediatur, aut certe sterilis efficiatur. Super filiam luxuriosam confirma custodiam, nequando faciat te in opprobrium venire inimicis, a detractione in civitate et abiectione plebis, et confundat te in multitudine populi. Omni homini noli intendere in specie, et in medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri. Melior est iniquitas viri quam benefaciens mulier, et mulier confundens in opprobrium. Memor ero igitur operum domini, et quae vidi adnuntiabo. In sermonibus domini opera eius. Sol illuminans per omnia respexit, et gloria domini plenum est opus eius.

Nonne dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia eius, quae confirmavit dominus omnipotens stabiliri in gloria sua? Abyssum et cor hominum investigavit, et in astutia eorum excogitavit. Cognovit enim dominus omnem scientiam, et inspexit in signum aevi, annuntians quae praeterierunt et quae superventura sunt, revelans vestigia occultorum. Non praeterit illum omnis cogitatus, et non abscondit se ab eo ullus sermo. Magnalia sapientiae suae decoravit, qui est ante saeculum et usque in saeculum, neque adiectum est neque minuitur, et non eget alicuius consilio. Quam desiderabilia omnia opera eius, et tamquam scintilla quae est considerare. Omnia haec vivunt et manent in saeculum, et in omni necessitate omnia obaudiunt ei. Omnia duplicia, unum contra unum, et non fecit quicquam deesse. Uniuscuiusque confirmabit bona, et quis satiabitur videns gloriam eius?

Altitudinis firmamentum pulchritudo eius. **Laus creaturae.** Species caeli in visione gloriae. Sol in aspectu annuntians in exitu, vas ammirabile, opus excelsi. In meridiano exurit terram, et in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris, tripliciter sol exurens montes, radios igneos exsufflans, et refulgens radiis suis obcaecat oculos. Magnus dominus qui fecit illum, et in sermonibus eius festinavit iter. Et luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis et signum aevi. A luna signum diei festi, luminare quod minuitur in consummatione. Mensis secundum nomen eius est, crescens ammirabiliter in consummatione. Vas castrorum in excelsis, in firmamento caeli resplendens gloriose. Species caeli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis dominus. In verbis sancti stabunt ad iudicium, et non deficient in vigiliis suis. Vide arcum et benedic qui fecit illum, valde speciosus est in splendore suo. Gyravit caelum in circuitu gloriae suae, manus excelsi aperuerunt illum. Imperio suo acceleravit nivem, et accelerat coruscationes emittere iudicii sui. Propterea aperti sunt thesauri, et evolaverunt nebulae sicut aves. In magnitudine sua posuit nubes, et confracti sunt lapides grandinis. In conspectu eius commovebuntur montes, et in voluntate eius aspirabit notus. Vox tonitrui eius verberabit terram, tempestas aquilonis et congregatio spiritus. Et sicut avis deponens ad sedendum aspergit nivem, et sicut locusta demergens descensus eius. Pulchritudinem coloris eius ammirabitur oculus, et super imbrem eius expavescet cor. Gelu sicut salem effundet super terram, et dum gelaverit fiet tamquam cacumina tribuli. Frigidus ventus aquilo flavit, et gelavit cristallus ab aqua. Super omnem congregationem aquarum requiescet, et sicut lorica induet se aquis. Et devorabit montes et exuret desertum, et extinguet viride sicut igne. Medicina omnium in festinatione nebulae, ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum. In sermone eius siluit ventus, cogitatione sua placabit abyssum, et plantavit illum dominus Iesus. Qui navigant mare enarrant pericula eius, et audientes auribus nostris ammirabimur. Illic praeclara et mirabilia opera, varia genera bestiarum, et omnium pecorum, et creatura beluarum. Propter ipsum confirmatus est itineris finis, et in sermone eius composita sunt omnia. Multa dicemus et deficiemus in verbis. Consummatio autem sermonum ipse est. In omnibus gloriantes ad quid valebimus? Ipse enim omnipotens super omnia opera sua. Terribilis dominus et magnus vehementer, et mirabilis potentia ipsius. Glorificantes dominum quantumcumque potueritis, supervalebit adhuc, et ammirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum exaltate illum quantum potestis, maior est enim omni laude. Exaltantes eum replemini virtute. Ne laboretis, non enim pervenietis. Quis videbit eum et enarrabit? Et quis magnificabit eum sicut est ab initio? Multa abscondita sunt maiora his, pauca enim vidimus operum eius. Omnia autem dominus fecit, et pie agentibus dedit sapientiam.

Laudemus viros gloriosos et parentes nostros in generatione sua. **Laus patrum.** Multam gloriam fecit dominus magnificentia sua a saeculo, dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute et prudentia sua praediti, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum, et imperantes in praesenti populo, et virtute prudentiae populis sanctissima verba. In peritia sua requirentes modos musicos, et narrantes carmina scripturarum. Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis. Omnes isti in generationibus gentis suae gloriam adepti sunt, et in diebus suis habentur in laudibus. Qui de illis nati sunt reliquerunt nomen narrandi laudes eorum. Et sunt quorum non est memoria. Perierunt quasi qui non fuerint, et nati sunt quasi non nati, et filii ipsorum cum illis. Sed illi viri misericordiae sunt, quorum pietates non defuerunt, et cum semine ipsorum perseverat bona hereditas. Nepotum illorum semen in testamentis stetit, et filii eorum propter illos. Usque in aeternum manet semen eorum, et gloria eorum non derelinquetur. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, et nomina eorum vivent in generationes et generationes. Sapientiam ipsorum narrent populi, et laudem eorum nuntiet ecclesia.

Enoch placuit deo, et translatus est in paradysum, ut det gentibus paenitentiam.

Noe inventus est perfectus et iustus, et in tempore iracundiae factus est reconciliatio. Ideo dimissum est reliquum terrae, cum factum est diluvium. Testamenta saeculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluvio omnis caro.

Abraham magnus pater multitudinis gentium, et non est inventus similis illi in gloria, qui conservavit legem excelsi, et fuit in testamento cum illo. In carne eius stare fecit testamentum, et in temptatione inventus est fidelis. Ideo iureiurando dedit illi semen in gente sua, crescere illum quasi terrae cumulum, et ut stellas exaltare semen eius, et hereditare illos a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos terrae.

Et in Isaac eodem fecit modo, propter Abraham patrem ipsius. Benedictionem omnium gentium dedit illi, et testamentum suum confirmavit super caput Iacob. Agnovit eum in benedictionibus suis, et dedit illi hereditatem, et divisit ei partem in tribubus duodecim. Et conservavit illi homines misericordiae invenientes gratiam in oculis omnis carnis.

Dilectus deo et hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria sanctorum, et magnificavit eum in timore inimicorum, et in verbis suis monstra placavit. Glorificavit eum in conspectu regum, et iussit illi coram populo, et ostendit illi gloriam suam. In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum, et elegit illum de omni carne. Audivit enim eum et vocem ipsius, et induxit illum in nube, et dedit illi coram praecepta et legem vitae et disciplinae, docere Iacob testamentum et iudicia sua Israhel.

Excelsum fecit Aaron fratrem eius et similem sibi de tribu Levi. Statuit ei testamentum aeternum, et dedit illi sacerdotium gentis, et beatificavit illum in gloria, et circumcinxit illum zona iustitiae. Induit eum stolam gloriae, et coronavit illum in vasis virtutis. Circumpedes et femoralia et humerale posuit ei, et cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo, in memoriam filiis gentis suae. Stolam sanctam auro et iacincto et purpura, opus textile viri sapientis, iudicio et veritate praediti, torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, et opere lapidarii sculptis, in memoriam secundum numerum tribuum Israhel. Coronam auream super mitram eius expressam signo sanctitatis, gloria honoris, et opus virtutis, desideria oculorum ornata. Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem. Non indutus est alienigena illis, sed tantum filii ipsius soli et nepotes eius per omne tempus. Sacrificia ipsius consumpta sunt igni cottidie. Complevit Moyses manus eius, et unxit illum oleo sancto. Factum est illi in testamentum aeternum, et semini eius sicut dies caeli, fungi sacerdotio et habere laudem, et glorificare populum suum in nomine suo. Ipsum elegit ab omni vivente offerre sacrificium deo, incensum et bonum odorem in memoriam placere pro populo suo. Et dedit illi in praeceptis suis potestatem in testamentis iudiciorum, docere Iacob testimonia, et in lege sua lucem dare Israhel. Quia contra illum steterunt alieni, et propter invidiam circumdederunt illum in deserto homines qui erant circa Dathan et Abiron, et congregatio Chore in iracundia. Vidit dominus deus et non placuit illi, et consumpti sunt in impetu iracundiae. Fecit illis monstra, et consumpsit illos in flamma ignis. Et addidit Aaron gloriam, et dedit illi hereditatem, et primitias frugum terrae divisit illi. Panem ipsis in primis paravit in satietatem, nam et sacrificia domini edent, quae dedit ipsi et semini eius. Ceterum in terra gentium non hereditabit, et pars non est illi in gente, ipse enim pars eius est et hereditas.

Phinees filius Eleazari tertius est in gloria, imitando ipsum in timore domini, et stare in reverentia gentis, in bonitate et alacritate animae suae placuit deo Israhel. Ideo statuit ad illum testamentum pacis, principem sanctorum et gentis suae, ut sit illi et semini eius sacerdotii dignitas in aeternum. Et testamentum David regi filio Iesse de tribu Iuda, hereditas ipsi et semini eius, ut daret sapientiam in cor nostrum, iudicare gentem suam in iustitia, ne abolerentur bona ipsorum, et gloriam ipsorum in gentem eorum aeternam fecit.

Fortis in bello Iesus Nave, successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, maximus in salute electorum dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israhel. Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, et iactando contra civitates rhomphaeas! Quis ante illum sic restitit? Nam hostes dominus ipse perducebat. An non in iracundia eius impeditus est sol, et una dies facta est quasi duo?

Invocavit altissimum potentem in obpugnando inimicos undique. & audivit illum magnus & sanctus deus. in saxis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra gentem hostilem. & in descensu perdidit contrarios. ut cognoscant gentes potentiam eius. quia contra dominum pugnare non est facile. & secutus est a tergo potentes. & in diebus moysi misericordiam fecit ipse & caleph filius iephone stare contra hostem & prohibere gentem a peccatis. & perfringere murmur malitie. & ipsi duo constituti a periculo liberati sunt. a numero sexcentorum milium peditum. inducere illos in hereditatem in terram que manat lacte & melle. Et dedit dominus ipsi caleph fortitudinem & usque ad senectutem permansit illi virtus. ut ascenderet in excelsum terre locum. & semen ipsius obtinuit hereditatem. ut viderent omnes filii israhel quia bonum est obsequi sancto deo. Et iudices singuli suo nomine quorum non est corruptum cor qui non aversi sunt a domino. ut sit memoria illorum in benedictione. & ossa eorum pullulent de loco suo. & nomen eorum permaneat in eternum. permanens ad filios illorum sanctorum virorum gloria.

[D]ilectus a deo samuel propheta domini renovavit imperium. & unxit principes in gente sua. in lege domini iudicavit congregationem. Et vidit dominus iacob. & in fide sua probatus est propheta. & cognitus est in verbis suis fidelis. quia vidit deum lucis. & invocavit dominum omnipotentem in pugnando hostes circumstantes undique in oblatione agni inviolati. Et intonuit de celo dominus in sonitu magno auditam fecit vocem suam. & contrivit principes tyriorum. & omnes duces philistim. & ante tempus finis vite sue & seculi. testimonium perhibuit in conspectu domini & christi. pecunias & usque ad calciamenta ab omni carne non accepit. & non accusavit illum homo. Et post hoc dormivit & notum fecit regi. & ostendit illi finem vite sue. & exaltavit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis.

[P]ost hec surrexit nathan propheta. in diebus david. & quasi adeps separatus a carne.

[S]ic david a filiis israhel. Cum leonibus lusit quasi cum agnis. & in ursis similiter fecit sicut cum agnis ovium. in iuventute sua. Numquid non occidit gygantem. & abstulit obprobrium de gente? In tollendo manum in saxo funde deiecit exultationem golie. ubi invocavit dominum omnipotentem. & dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello. & exaltare cornu gentis sue. sic in decem milibus glorificavit eum. & laudavit eum in benedictionibus domini. in offerendo illi coronam glorie. Contrivit enim inimicos undique. & extirpavit philistim contrarios. usque in hodiernum diem. Contrivit cornu ipsorum usque in eternum. In omni opere dedit confessionem sancto. excelso in verbo glorie. De omni corde suo laudavit dominum. & dilexit deum qui fecit illum. & dedit illi contra inimicos potentiam. & stare fecit cantores contra altare. & in sono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus. & ornavit tempora usque ad consummationem vite. ut laudarent nomen domini sanctum. & amplificarent mane dei sanctitatem. Christus purgavit peccata ipsius. & exaltavit in eternum cornu eius. & dedit illi testamentum regum. & sedem glorie in israhel. Post illum surrexit filius sensatus. & propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum.

[S]alomon imperavit in diebus pacis. cui subiecit deus omnes hostes ut conderet domum in nomine suo. & pararet sanctitatem in sempiternum. quemadmodum eruditus est in iuventute sua. & impletus est quasi flumen sapientia. & terram retexit anima sua. & replesti in comparationibus enigmata. Ad insulas longe divulgatum est nomen tuum. & dilectus es in pace tua. In cantilenis & proverbiis & comparationibus & interpretationibus miratae sunt terrae. & in nomine domini dei. cui est cognomen deus israhel. Collegisti quasi auricalcum aurum. & ut plumbum implesti argentum. & inclinasti femora tua mulieribus. Potestatem habuisti in corpore tuo. & dedisti maculam in gloria tua. & profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos. & incitari stultitiam tuam ut faceres imperium bipertitum. & ex effraim imperare imperium durum. Deus autem non derelinquet misericordiam suam & non corrumpet. neque delebit opera sua. neque perdet a stirpe nepotes electi sui. & semen eius qui diligit dominum non corrumpet. Dedit autem reliquum iacob. & david de ipsa stirpe. & finem habuit salomon cum patribus suis. & reliquit post se de semine suo gentis stultitiam.

[E]t minutum prudentia roboam qui avertit gentem consilio suo.

[E]t hieroboam filium nabath qui peccare fecit israhel. & dedit effraim viam peccandi. & plurima redundaverunt peccata ipsorum. Valde enim averterunt eos a terra sua. & quesivit omnes nequitias. usque dum perveniret ad illos defensio. & ab omnibus peccatis liberavit eos.

[E]t surrexit helyas propheta quasi ignis. & verbum ipsius quasi facula ardebat. Qui induxit in illos famem. & irritantes illum invidia sua pauci facti sunt. Non poterant enim sustinere precepta domini. Verbo domini continuit celum. & deiecit a se igne terre. Sic amplificatus est helyas in mirabilibus suis. Et quis potest similiter gloriari tibi? qui sustulisti mortuum ab inferis. de sorte mortis in verbo domini dei tui. Qui deiecisti reges ad perniciem. & confregisti facile potentiam ipsorum. & gloriosos de lecto suo. qui audis in syna iudicium in oreb iudicia defensionis. qui ungis reges ad penitentiam. & prophetas facis successores post te. qui receptus es in turbine ignis. & in curru equorum igneorum. qui scriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam domini. conciliare cor patris ad filium. & restituere tribus iacob. Beati sunt qui te viderunt. & in amicitia tua decorati sunt. Nam nos vita vivimus tantum. post mortem autem non erit tale nomen nostrum. Helyas quidem in turbine tectus est. & in helyseo completus est spiritus eius. in diebus suis non pertimuit principem. & in potentia nemo vicit illum. nec superavit illum verbum aliquod. & mortuum prophetavit corpus eius. In vita sua fecit monstra. & in morte mirabilia operatus est. In omnibus istis non penituit populus. & non recesserunt a peccatis suis usque dum abiecti sunt de terra sua. & dispersi sunt in omnem terram. & relicta est gens perpauca. & princeps in domo david. Quidam ipsorum fecerunt quod placeret deo. alii autem multa commiserunt peccata.

[E]zechias munivit civitatem suam. & induxit in medium ipsius aquam. & fodit ferro rupem. & edificavit ad aquam puteum. In diebus suis ascendit sennacherib. & misit rabsacen. & abstulit manum suam contra illos. & extulit manum suam in syon. & superbus factus est potentia sua. Tunc mota sunt corda & manus ipsorum. & doluerunt quasi parturientes mulieres. & invocaverunt dominum misericordem. Expandentes manus ad celum extulerunt. & sanctus dominus deus audivit cito vocem ipsorum. non est commemoratus peccatorum illorum. neque dedit illos inimicis suis. sed purgavit illos in manu ysaie sancti prophete. Subiecit castra assyriorum. & contrivit illos angelus dei. Nam fecit ezechias quod placuit deo. & fortiter ivit in via david patris sui. quam mandaverat illi ysaias propheta magnus & fidelis in conspectu dei. In diebus suis retro redit sol. & addidit regi vitam. Spiritu magno vidit ultima. & consolatus est lugentes in syon. usque in sempiternum ostendit futura. & abscondita antequam evenirent.

Memoria iosie

[I]n compositionem odoris facta opus pigmentarii. In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria. & ut musica in convivio vini.

Ipse est directus divinitus in penitentiam gentis. & tulit abhominationes impietatis. & gubernavit ad dominum cor ipsius. & in diebus suis peccatorum corroboravit pietatem.

[P]reter david & ezechiam & iosiam omnes peccatum commiserunt. nam dereliquerunt legem potentes reges iude. & contempserunt timorem dei. Dederunt enim regnum suum aliis. & gloriam suam alienigene genti. incenderunt electam sanctitatis civitatem.

[E]t desertas fecerunt vias ipsius in manu hieremie. Nam male tractaverunt illum qui a ventre matris consecratus est propheta. evertere & eruere & perdere. & iterum reedificare & renovare. Ezechiel qui vidit conspectum glorie. quam ostendit illi in curru cherubin. nam commemoratus est inimicorum in imbre. benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. & duodecim prophetarum ossa pullulant de loco suo. Nam corroboraverunt iacob. & redimerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus zorobabel? Nam & ipse quasi signum in dextera manu in israhel & ihesum iosedech. qui in diebus suis edificaverunt domum. & exaltaverunt templum sanctum domino paratum in gloriam sempiternam. & neemias in memoria multi temporis. qui erexit nobis muros eversos. & stare fecit portas & seras. qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis enoch. nam & ipse receptus est a terra & ioseph qui natus est homo princeps fratrum. firmamentum gentis. rector fratrum. stabilimentum populi. & ossa ipsius visitata sunt. & post mortem prophetaverunt. Seth & sem apud homines gloriam adepti sunt. & super omnem animam in origine adam.

[S]ymon onye filius sacerdos magnus qui in vita sua suffulsit domum. & in diebus suis corroboravit templum. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est. duplex edificatio. & excelsi parietes templi. In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum. & quasi mare adimpleti sunt supra modum. Qui curavit gentem suam. & liberavit eam a perditione. qui prevaluit amplificare civitatem. qui adeptus est gloriam in conversatione gentis. & ingressum domus & atrii amplificavit. quasi stella matutina in medio nebule. & quasi luna plena in diebus suis lucet. & quasi sol refulgens. sic ille effulsit in templo dei. quasi arcus refulgens inter nebulas glorie. & quasi flos rosarum in diebus vernis. quasi lilia que sunt in transitu aque. & quasi thus redolens in diebus estatis. Quasi ignis effulgens. & thus ardens in igne. quasi vas auri solidum ornatum omni lapide precioso. quasi oliva pullulans & cypressus in altitudinem se extollens. in accipiendo ipsum stolam glorie & vestiri eum in consummatione virtutis. In ascensu altaris sancti gloriam dedit sanctitatis amictum. in accipiendo autem partes de manu sacerdotum. & ipse stans iuxta aram. Circa illum corona fratrum quasi plantatio cedri in monte lybano. sic circa illum steterunt quasi rami palme. & omnes filii aaron in gloria sua. Oblatio autem domini in manibus ipsorum coram omni synagoga israhel. & consummationem fungens in ara. amplificare oblationem excelsi regis. Porrexit manum suam in libatione & libavit de sanguine uve. effudit in fundamento altaris odorem divinum excelso principi. Tunc exclamaverunt filii aaron in tubis productilibus sonaverunt. & auditam fecerunt magnam vocem in memoriam coram deo. Tunc omnis populus simul properaverunt & ceciderunt in faciem super terram adorare dominum deum suum. & dare preces deo omnipotenti excelso. & amplificaverunt psallentes in vocibus suis. & in magna domo auctus est sonus suavitatis plenus. Et rogavit populus dominum excelsum in prece usque dum perfectus est honor domini. & munus suum perfecerunt. Tunc descendens extulit manus suas in omnem congregationem filiorum israhel. dare gloriam deo a labiis suis. & in nomine ipsius gloriari. Et iteravit orationem suam. volens ostendere virtutem dei. & nunc orate deum omnium. qui magna fecit in omni terra. qui auxit dies nostros a ventre matris nostre. & fecit nobiscum secundum suam misericordiam. Det nobis iocunditatem cordis. & fieri pacem in diebus nostris in israhel per dies sempiternos. credere israhel nobiscum esse misericordiam dei. ut liberet eos in diebus suis. Duas gentes odit anima mea. tertia autem non est gens quam oderim qui sedent in monte seyr. & philistim & stultus populus qui habitabat in sychimis. Doctrinam sapientie & discipline scripsit in codice isto ihesus filius syrak hierosolimita. qui renovavit sapientiam de corde suo. Beatus qui in istis versatur bonis. qui ponit illa in corde suo. sapiens erit semper. Si enim hec fecerit ad omnia valebit. quia lux dei vestigium est eius.

Oratio ihesu filii syrak.

[C]onfitebor tibi domine rex & collaudabo te deum salvatorem meum. Confitebor nomini tuo magno. quoniam adiutor & protector factus es mihi. & liberasti corpus meum a perditione. a laqueo lingue inique & a labiis operantium mendacium. & in conspectu astantium factus es mihi adiutor. & liberasti me secundum multitudinem misericordie nominis tui. a rugientibus preparatis ad escam. de manibus querentium animam meam. & de portis tribulationum que circumdederunt me. & a pressura flamme que circumdedit me. & in medio ignis non sum estuatus. de altitudine ventris inferi. & a lingua coinquinata. & a verbo mendacii. a rege iniquo. & a lingua iniusta. Laudabit usque ad mortem anima mea dominum. & vita mea appropinquans erat in inferno deorsum. Circumdederunt me undique & non erat qui adiuvaret. Respiciens eram ad adiutorium hominum. & non erat. Memoratus sum misericordie tue domine. & operationis que a seculo est. quoniam eruis sustinentes te & liberas eos de manibus gentium. Exaltasti super terram habitationem meam. & pro morte defluente deprecatus sum. Invocavi dominum patrem domini mei. ut non derelinquat me in die tribulationis mee. & in tempore superborum sine adiutorio. Laudabo nomen tuum assidue. & collaudabo illud in confessione & exaudita est oratio mea. Liberasti me de perditione. & eripuisti me de tempore iniquo. Propterea confitebor & laudem dicam tibi. & benedicam nomini domini. Cum adhuc iunior sum. priusquam oberrarem quesivi sapientiam palam in oratione mea. Ante templum postulabam pro illa. & usque in novissimis inquiram illam. & florebit tamquam precox uva. Letatum est cor meum in ea. ambulavit pes meus iter rectum. A iuventute mea investigabam eam. inclinavi modice aurem meam & excepi illam. Multam inveni in me ipso sapientiam. & multum profeci in ea. Danti mihi sapientiam dabo gloriam. consiliatus sum enim ut facerem illam. zelatus sum bonum. & non confundar. Colluctata est anima mea in illa. & faciendo eam confirmatus sum. Manus meas extendi in altum. & insipientiam eius luxit anima mea. Direxi ad illam. & in agnitione inveni eam. Possedi cum ipsis cor ab initio. propter hoc non derelinquar. Venter meus conturbatus est querendo illam. propterea possidebo bonam possessionem. Dedit enim mihi dominus linguam mercedem meam. & in ipsa laudabo eum. Appropiate ad me indocti. & congregate vos in domo disciplinae. Quid adhuc retardatis? & quid dicitis in his? Anime vestre sitiunt vehementer. Aperui os meum & locutus sum. Comparate vobis sine argento. & collum vestrum subicite iugo. & suscipiat anima vestra disciplinam. In proximo est enim invenire eam. Videte oculis vestris quia modicum laboravi. & inveni mihi multam requiem. Assumite disciplinam in multo numero argenti. & copiosum aurum possidete in ea. Letetur anima vestra in misericordia eius. & non confundemini in laude ipsius. Operamini opus vestrum ante tempus. & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

Et inclinavit salomon genua sua in conspectu totius ecclesie israel. et expandit ad celum manus suas et dixit. Domine deus israel non est similis tibi deus in celo sursum. neque in terra deorsum. qui custodis testamentum tuum et misericordiam pueris tuis euntibus in conspectu tuo in toto corde. servans puero tuo david que locutus es illi. Locutus es ore tuo. et manu tua implesti. quasi dies iste. Et nunc domine deus israhel custodi puero tuo david patri meo. que locutus es illi dicens. Non deerit tibi vir a facie mea sedens in throno israel. verumtamen si custodierint filii tui legem meam ut in preceptis meis ambulent: sicut ambulaverunt in conspectu meo fideles. Et nunc domine deus credatur mihi verbum quod locutus es puero tuo david. quia si vere habitabit deus cum hominibus in terra. si celum celi non sufficiunt tibi. quanto magis domus hec quam tibi edificavi. Sed respicias ad orationem servi tui. et precationem exaudias. domine placatione orationis quam puer tuus orat coram te hodie ut sint oculi tui super domum hanc die ac nocte. in locum quem dixisti invocari nomen tuum. et exaudias orationem quam puer tuus orat in hoc loco. et exaudias precationem pueri tui. et populi tui israel. Si oraverit quis in loco isto. et exaudies in loco habitationis tue de celo. ut exaudias et propitius sis si peccaverit vir tibi.

ORATIO SALOMONIS REGIS.

EXPLICIT LIBER IHESU FILII SYRAK.

INCIPIT PREFATIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRO PARALIPOMENON ID EST VERBA DIERUM QUOD DICITUR DABREIAMIN.

SI SEPTUAGINTA INTERPRETUM PURA ET UT ab eis in grecum versa est editio permaneret. et superflue me chromati episcoporum sanctissime atque doctissime impelleres ut hebrea volumina latino sermone transferre. Quod enim semel aures hominum occupaverat. et nascentis ecclesie roboraverat fidem. iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria. et germana illa antiqua que translatio corrupta sit atque violata. nostri arbitrii putas. aut e pluribus iudicare quod verum sit. aut novum opus in veteri opere condere. illudentibusque iudeis cornicum ut dicitur oculos configere. Alexandria et egyptus in septuaginta suis esichium laudat auctorem. Constantinopolis usque ad antiochiam. luciani martyris exemplaria probat. medie inter has provincie palestinos codices legunt. quos ab origene elaboratos eusebius et pamphilus vulgaverunt. totusque orbis hac inter se trifaria varietate conpugnat. Et certe origenis non solum exempla composuit quattuor editionum e regione singula verba describens ut unus dissentiens statim ceteris inter se consentientibus arguatur. sed quod maioris audacie est in editione lxx. theodotionis editionem miscuit asteriscis designans que minus fuerint et virgulis que ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant. et post lxx. cellulas que vulgo sine auctore iactantur singulas cellulas aperire. hocque in ecclesiis legitur quod lxx. nescierunt. cur me non suscipiant latini mei. qui inviolata editione veteri ita novam condidi. ut laborem meum hebreis. et quod his maius est apostolis auctoribus probem. Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi ostendens illa de evangelio. ex egypto vocavi filium meum. et quoniam nazareus vocabitur. et videbunt in quem conpunxerunt. et illud apostoli. que oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascenderunt que preparavit deus diligentibus se. ceteraque his similia in hebreorum libris inveniri. Certe apostoli et evangeliste lxx. interpretes noverant. et unde eis hoc dicere que in lxx. non habentur. Christus deus noster utriusque testamenti conditor in evangelio secundum iohannem. qui credit inquit in me sicut dicit scriptura. flumina de ventre eius fluent aque vive. Utique scriptum est quod salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est lxx. non habent apocrifa nescit ecclesia. Ad hebreos igitur revertendum est. unde et dominus loquitur. et discipuli exempla presumunt. Hec pace veterum loquor. et obtrectatoribus meis tantum respondeo. qui canino dente me rodunt. in publico detrahentes. legentes in angulis. idem et accusatores et defensores. cum in aliis probent quod in me reprobant. quasi virtus et vitium non in rebus sit sed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem lxx. translatorum olim de greco emendatam tribuisse me nostris. nec inimicum debere estimari eorum quos in conventu fratrum semper edissero. et quod nunc dabreiamin id est verba dierum interpretatus sum. idcirco feci ut inextricabiles nodos et silvam nominum que scriptorum confusa sunt vitio. sensumque barbariem apertius. et per versuum cola digererem mihimet ipsi. et meis iuxta hismenium canens. si aures surde sunt ceterorum.

ADAM SETH ENOS CAINAN malalehel. iared. enoch. Mathusalam. lamech. Noe. sem. cham. et iafeth. Filii iafeth gomer. magog. maday. et iavan. tubal. mosoch. et thiras. Porro filii gomer. ascenez. et riphat. et togorma. Filii autem iavan helysa. et tharsis. cethim. et dodanim. Filii cham. chus. et mesraym. phut. et canaan. Filii autem chus saba. et evila. sabatha. et regma et sabathaca. Porro filii regma. saba et dadan. Chus autem genuit nemroth. Iste cepit esse potens in terra. Mesraym vero genuit ludym et anamyn et laabim et nepthoym. Phetrusim quoque et casluym. de quibus egressi sunt philistiim et capthurim. Chanaan vero genuit sydonem primogenitum suum. etheum. iebuseumque. amorreum et gergeseum. eveumque et araceum et asineum. aradium quoque et samareum. et emathevm. Filii sem. elam et assur. et arfaxat. et lud. et aram. et hus et hul et gether et mosoch. Arfaxat autem genuit sala. qui et ipse genuit heber. Porro heber nati sunt duo filii. nomen uni faleg. quia in diebus eius divisa est terra. et nomen fratris eius iectan. Iectan autem genuit helmodad. et saleph. et asermoth et iare. adoram quoque. et uzal et decla. et ebal. et abimahel. et saba. necnon et ophir et evila. et iobab. Omnes isti filii iectan. sem. et arfaxat. sale. heber. faleg. ragau. serug. nachor. thare. abram. Iste est abraham.

Filii autem abraham ysaac et ysmahel. et he generationes eorum. Primogenitus ysmahelis nabaioth. et cedar. et abdeel. et mabsam. et masma. et duma. et massa. adad et thema. iathur. naphis et cedma. Hi sunt filii ysmahelis. Filii autem cethure concubine abraham quos genuit. zamram. iecsan. madan et madian. iesboch. sue. Porro filii iecsan. saba. et dadan. Filii autem madian. effa. et apher. et enoch. et abida. et heldaa. Omnes hi filii cethure. Genuit autem abraham ysaac. cuius fuerunt filii esau et israel. Filii esau. elifaz. rahuel. iehus. ialan. chore. Filii elifaz. theman. omar. sephu. gethem. cenez. thamna. amalech. Filii rahuel. naad. zara. samma. meza. Filii seyr. lothan. sobal. sebeon. ana. dyson. eser. dysan. Filii lothan. horri. humam. Soror autem lothan fuit thamna. Filii sobal. alian et manaath et hebal. et sephi. et onam. Filii sebeon. aia et ana. Filii ana. dyson. Filii dyson. amaram. et esebon. et ietran et charan. Filii eser. balaan. et zavan. et iechan. Filii dysan. us et aram. Isti sunt reges qui imperaverunt in terra edom. antequam esset rex super filios israhel. Bale filius beor. et nomen civitatis eius denaba. Mortuus est autem bale. et regnavit pro eo iobab filius zare de bosra. Cumque iobab fuisset mortuus. regnavit pro eo husan de terra themanorum. Obiit quoque et husam. et regnavit pro eo adad filius badach qui percussit madian in terra moab. et nomen civitatis eius avith. Cumque et adad fuisset mortuus. regnavit pro eo semla de masreca. Sed et semla mortuus est. et regnavit pro eo saul de rooboth. que iuxta amnem sita est. Mortuo quoque saul regnavit pro eo balaanan filius achobor. Sed et hic mortuus est. et regnavit pro eo adad. cuius urbis nomen phou. Et appellata est uxor eius meetabel filia matred filie mezaab. Adad autem mortuo. duces pro regibus in edom esse ceperunt.

Dux thamna. dux alva. dux ietheth. dux oolibama. dux hela. dux phinon. dux cenez. dux theman. dux mabsar. dux medihel. dux hiram. Hi duces edom. Filii autem israel ruben. symeon. levi. iuda. ysachar et zabulon. dan. ioseph. beniamin. neptalim. gad. et aser. Filii iuda her et onan. sela. tres nati sunt de filia sue chananitidis. Fuit autem her primogenitus iuda malus coram domino. et occidit eum. Thamar autem nurus eius peperit ei fares et zara. Omnes ergo filii iuda quinque. Filii autem fares esrom et hamul. Filii quoque zare zambri et ethan et eman. chalcal quoque et dara. simul quinque. Filii charmi achar qui conturbavit israhel et peccavit in furto anathematis. Filii ethan azarias. Filii autem esrom qui nati sunt ei ieramahel et aram. et chalubi. Porro aram genuit amminadab. Amminadab autem genuit naason principem filiorum iuda. Naason quoque genuit salmon de quo ortus est booz. Booz vero genuit obeth. qui et ipse genuit ysai. Ysai autem genuit primogenitum heliab. secundum amminadab. tertium semaa. quartum nathanael. quintum raddai. sextum asom. septimum david. quorum sorores fuerunt sarvia. et abigail. Abigail autem genuit amasa cuius pater fuit iether ysmahelites. Chalubi vero filius esrom accepit uxorem nomine azuba de qua genuit ierioth. Fuerunt quoque filii eius iesar et sobab et ardon. Cumque mortua esset azuba accepit uxorem chalubi efrata. que peperit ei hur. Porro hur genuit uri. et uri genuit beseleel.

Post hec ingressus est esrom ad filiam machir patris galaad. et accepit eam cum esset annorum lx. que peperit ei segub. Sed et segub genuit iair. et possedit xxiii. tres civitates in terra galaad. cepitque iesur et aram. oppida iair et chanath. et viculos eius lx. civitatum. Omnes isti filii machir patris galaad. Cum autem mortuus esset esrom. ingressus est chalubi ad efrata. habuit quoque esrom uxorem abia. que peperit ei assur patrem thecue. Nati sunt autem filii ieramehel primogeniti esrom. ram primogenitus eius. et buna. et aram. et asom. et achia. Duxit quoque uxorem alteram ieramehel nomine athara. que fuit mater onam. Sed et filii ram primogeniti ieramehel fuerunt mos et iamin et achar. Onam autem habuit filios semei et iuda. Filii autem semei nadab et abisur. Nomen vero uxoris abisur abiail que peperit ei ahobban et molid. Filii autem nadab fuerunt saled et apphaim. Mortuus est autem saled absque liberis. Filius vero apphaim iesi. qui iesi genuit sesan. Porro sesan genuit oolai. Filii autem iuda fratris semei iether et ionathan. Sed et iether mortuus est absque liberis. Porro ionathan genuit phaleth et ziza. Isti fuerunt filii ieramehel. Sesan autem non habuit filios sed filias et servum egyptium nomine iera. Dedit que ei filiam suam uxorem. que peperit ei ethei. Ethei autem genuit nathan. et nathan genuit zabath. Zabath quoque genuit ophlal. et ophlal genuit obed. et obed genuit iehu. iehu genuit azariam. azarias genuit helles. helles genuit elasa. elasa genuit sesamoi. Sesamoi genuit sellum. sellum genuit icamiam. icamiam genuit elisama. Filii autem caleph fratris ieramehel mosa primogenitus eius. ipse est pater ziph. et filii maresa patris ebron. Porro filii ebron chore et taphu. et recem et samma. Samma autem genuit raam patrem iercaam. et recem genuit semei. Filius semei maon. et maon pater bethsur. Effa autem concubina caleph peperit aram et mosa et gezez. Porro aram genuit gezez. Filii addai regom. et ioathan et iesem. et phalet. et epha. et saaph. Concubina autem caleph macha peperit saber et tharana. Genuit autem saaph patrem madmena sue patrem machbena et patrem gabaa. Filia vero caleph fuit achsa. hii erant filii caleph filius hur primogeniti ephrata. sobal pater cariathiarim. salma pater bethlehem. arib pater bethgader. Fuerunt autem filii sobal patris cariathiarim qui videbat dimidium requietionum. et de cognatione cariathiarim iethrei et aphutei et semathei et maserei. Ex his egressi sunt saraite et esthaolite. Filii salma bethlehem et netophati coronę domus ioab. et dimidium requietionis sarai. cognationes quoque scribarum habitantium in iabes. quoque canentes atque resonantes. et in tabernaculis commorantes. Hi sunt cinei qui venerunt de calore patris domus rechab. David vero hos habuit filios qui ei nati sunt in ebron. primogenitum amnon ex achinoem iezrahelitide. secundum daniel de abigail carmelitide. Tertium absalom filium maacha filie tholomei regis gessur. Quartum adoniam filium

98.

libri paralipomenon I

aggith. quintum saphatia ex abital. sextu iethraa de egla uxore
sua. Sex ergo nati sunt ei in hebron ubi regnauit septe annis. & sex mensib;
Triginta aute & trib; annis regnauit in hierlm. Porro in hierlm nati
sunt ei filii samaa & sobab. & nathan & salomon. Quatuor de bethsa
bee filia amihel. gebar quoq; & elisama. & elifaleth & noge & iafeg
& iaphie necn & elisama & eliade & elifaleth nouem. Omnes hii filii
dauid absq; filiis concubinar. habueruntq; sorore thamar. Filius aute
salomonis roboam cui abia filius gen asa. De hoc quoq; natus e iosafat
pat ioram. Qui ioram gen ochoziam ex quo ortus e ioas. & huius amasi
as filius gen azariam. Porro azarie filius ioatham pcreauit achaz
patre ezechie. de quo nat est manasses. Sed & manasses gen ammon
patre iosie. Filii aut iosie fuerunt primogenit iohannan. secund ioachi.
tertius sedechias. quart sellum. De ioachi nat e iechonias & sedec
hias. Filii iechonie fuere asir. salathiel. malchira. fadaia. semaser &
iecemia. sama & nadabia. De fadaia orti sunt zorobabel & semei.
Zorobabel gen mosollam. ananiam. & salomith sorore eorum. asabal
quoq; & ochol. & barachia & asadia iosabesed quinq;. Filius aut anane
phaltias pat ieseie cui filius raphaia. huius quoq; filius arnan de quo
nat abdia. cui filius fuit sechenia. Filius sechenie semeia. cuius fi
lius atthus. & iegal. & baria. & naaria & saphat & seza sex numero.
Filii naarie helionai. ezechias ezricham tres. Filii helionai oduia & heli
asub & pheleia. & accub & iohanna. & dalaia & anani vii. Filii
iuda phares & esrom. & charmi & hur & sobal. Reaia uero filius sobal
gen geth de quo nati sunt achumai & laad.

Hec quoq; cognationes sarathi. Ista quoq; stirps ethram. iezrahel iesema
& iedebos. nomenq; sororis eorum asahel. Fuit phunuel aut pat gedor.
& eser pat osa. Isti sunt filii hur primogeniti effrata patris bethleem.
Assur uero patri thecue erant due uxores alaa & naara. Peperit aut ei
naara oozam & epher & temani & astari. Isti sunt filii naara. Porro filii
alaa sereth & isaar & ethan. Quos aut gen anob & soboba & cognatio
ne arul filii aran. Fuit aut iabes inclit p fratrib; suis. & mat eius uoca
uit nomen eius iabes dicens. quia in dolore peperi eum. Inuocauit uero iabes
dm isrl dicens. Si benedicens benedixeris michi & dilataueris terminos
meos. & fuerit manus tua mecum. & feceris me a malicia non opprimi. &
pstitit deus que pcatus est. Caleb aut fr sue gen machir qui fuit pat esthon.
Porro esthon gen bethrafa. & phese. & thema patrem urbis naas.
Hii sunt uiri recha. Filii aute cenez othoniel & saraia. Porro filii
othoniel athat & maon. Athat gen ophra. Saraias aut gen ioab
patre uallis artificum. Ibi quippe artifices erant. Filii uero caleb filii ie
fone hir & hala & nahem. Filii hala mech & cenez. Filii quoq; ia
lelehel ziph & zipha. thiria & asrahel. Et filii ezra iether & mered
& epher & ialon. Genuitq; mariam & sammai & iesba patre estha.
Uxor quoq; eius iudaia peperit iared patre gedor. & heber patre socho &
iecuthiel patre zanon. Hii aut filii bethie filie pharaonis quam
accepit mered. & filii uxoris adie sororis nachan patris ceila garmi
& esthamo qui fuit de machati. Filii quoq; symeon amnon & rena. Filius
anan & thilon. & filii iesi zoheth & benzoheth. Filii sela filii iuda
her pat lecha & laada pat maresa & cognationes domum domus
operantium byssum in domo iuramenti. & qui stare fecit sole. uiriq;
mendacii & securus incedens qui principes fuerunt in moab. & qui
reuersi sunt lehem. Hec autem uetera uerba.

Hii sunt figuli habitantes in plantationib; & in sepib; apud rege in opib;
eius. commoratiq; sunt ibi. Filii symeon namuhel & iamin. iarib
zara. saul. sellum filius eius mabsam filius eius. massa filius ei. Filii mas
sa. amuhel filius eius. zacchur filius ei. semei filius eius. Filii semei se
decim. & filie sex. Fratres aut eius non habuerunt filios multos & uniuersa
cognatio non potuit adequare summa filiorum iuda. Habitauerunt
aute in bersabee & molada. & asarsuhal & in balaa. & in asom & in th
olad & in bathuel & in orma & in siceleg. & in bethmarcha
boc. & masar & susym & in bethbarai. & in saarim. Hee ciuita
tes eorum usq; ad rege dauid. Uille quoq; eorum etham. ethen & remon
& thocen. & asam ciuitates quinq;. & uniuersi uiculi eorum per circuitum
ciuitatum istarum usq; ad baal. Hec est habitatio eorum & sedium dis
tributio. Masob quoq; & iemlech. & iosa filius amasie & iohel
& iehu filius iosabie filii sarie filii asihel & helioenai & iacoba &
sebaia & asaia & adihel & ysmael & banaia & ziza filius sephei
filii allon. filii daia filii seri. filii samma. Isti sunt nominati principes
in cognationib; suis. & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt
uehementer. & pfecti sunt ut ingrederentur in gador usq; ad orientem
uallis. & ut quererent pascua gregib; suis. & inuenerunt pascuas ube
res. & ualde bonas. & terram latissimam & quietam & fertilem. in qua
ante habitauerant de stirpe cham. Hii ergo uenerunt quos supra de
scripsimus nominatim in dieb; ezechie regis iuda. & pcusserunt tab
nacula eorum. & habitatores qui inuenti fuerant ibi. & deleuerunt eos
usq; in psentem diem. habitaueruntq; pro eis quoniam uberrimas ibidem pas
cuas reppererunt. De filiis quoq; symeon abierunt in monte seyr
uiri quingenti habentes principes phaltia & naaria & raphaia.
& oziel. filios iesi. & pcusserunt reliquias que euadere potuerant
amalechitarum & habitauerunt ibi pro eis usq; in diem hanc.

Filii quoq; ruben primogeniti isrl. ipse quippe fuit primogenitus eius.
Sed cum uiolasset thorum patris sui. data sunt primogenita eius filiis
ioseph filii isrl & non est ille reputatus in primogenitum. Porro iudas qui
erat fortissimus inter fratres suos. de stirpe eius principes germinati sunt.
Primogenita aut reputata sunt ioseph. Filii ergo ruben primogeniti isrl
enoch & phallu. esrom & charmi. Filii iohel samaia. filius ei gog.
filius eius semei. filius eius baal. filius ei beera. que captiuum duxit the
glatfallasar rex assirior. & fuit princeps in tribu ruben. Fratres
aut eius & uniuersa cognatio quando dinumerabantur p familias suas
habueruntq; principes iehiel & zachariam. Porro baal filius azaz
filii samma filii iohel ipse habitauit in aroher usq; ad nebo & bo
elmeon. contra orientalem quoq; plagam habitauit usq; ad introitum
heremi & flumen eufraten. Multum quippe numerum iumentorum
possidebant in terra galaad. In dieb; aut saul preliati sunt contra aga
renos & interfecerunt illos. habitaueruntq; pro eis in tabernaculis eorum
in omni plaga que respicit ad orientem galaad. Filii uero gad e regione
eorum habitauerunt in terra basan usq; selcha. Iohel in capite & safan
secundus. ianai aut & sapha in basan. Fratres uero eorum secundum domus cog
nationum suarum michael & mosollam. & sebe. & iorai. & iachan
& zee. & heber. vii. Hii filii abihahel filii huri. filii iaro. filii galaad
filii michael. filii iesesi. filii iedo. filii buz. Fratres quoq; filii abdiel filii
guni principes domus in familiis suis. & habitauerunt in galaad
& in basan & in uiculis eius. & in cunctis suburbanis usq; ad ter
minos saron. Omnes hii numerati sunt in dieb; ioatham regis
iuda. & in dieb; hieroboam regis isrl.

Filii ruben & gad & dimidie trib; manasse uiri bellatores scuta
portantes & gladios & tendentes arcum eruditiq; ad prelia quadra
ginta quatuor milia. & septingenti lx. pcedentes ad pugnam dimicauerunt
contra agarenos. ituret uero & naphes pbuerunt eis auxilium. traditiq; sunt
in manus eorum agareni & uniuersi qui fuerant cum eis quia dnm inuocauerunt
cum preliarentur & exaudiuit eos eo quod credidissent in eum. ceperuntq; omnia
que possederant camelorum quinquaginta milia. asinos duo milia. & animas
hominum centum milia. uulnerati enim multi corruerunt. fuit enim bellu
domini. habitaueruntq; pro eis usq; ad transmigratione. Filii quoq; dimidie
trib; manasse possederunt terram a finib; basan usq; baal hermon sanir
& montem hermon. Ingens quippe eorum numerus erat. & hii fuerunt principes
domus cognationis eorum epher. & iesi. & elihel. & ezrihel. & hieremia.
& oduia. & iedihel uiri fortissimi & potentes. & nominati duces in
familiis suis. Reliquerunt aut dnm patrum suorum & fornicati sunt post
deos pplorum terre quos abstulit dominus coram eis. & suscitauit dns isrl spm
ful regis assiriorum & spm teglathfallasar regis assur & transtulit ruben
& gad. & dimidium trib; manasse & adduxit eos in lahela & abor & ara
& flumium gozan usq; ad diem hanc.

Filii leui gerson. caath merari. Filii caath amram. ysaar ebron & oziel.
Filii amram aaron moyses & maria. Filii aaron nadab & abiu. eleazar
& ithamar. Eleazar gen finees. finees gen abisue. Abisue uero gen bocci
& bocci gen ozi. ozi gen zaraia. zaraias gen maraioth. Porro maraioth
gen amariam. & amarias gen achitob. achitob gen sadoch. & sadoch gen
achimaas. Achimaas gen azariam. azarias gen iohanna. Iohannas gen
azariam. Ipse e qui sacerdotio functus e in domo quam edificauit salomon in
hierlm. Genuit aut azarias amariam. & amarias gen achitob. achitob
gen sadoch. & sadoch gen sellum. Sellum gen elchia. helcias gen azaria.
Azarias gen saraia. & saraias gen iosedech. Porro iosedech egressus e
quando transtulit dns iuda & hierlm p manus nabuchodonosor. Filii ergo
leui gerson. caath. & merari. Et hec nomina filiorum gerson. lobni & semei.
Filii caath amram. & ysaar. & ebron. & oziel. Filii merari mooli & musi.
He aut cognationes leui secundum familias eorum. Gerson lobni filius ei iaar
filius ei addo. filius ei zara. filius ei iethrai filius ei. Filii caath aminadab
filius ei chore filius ei asir. filius ei elchana. filius ei abiasar. filius
ei asir. filius ei taath. filius ei uriel. filius ei ozias. filius ei saul filius eius.
Filii elchana amasai. & achimoth & helcana. Filii elchana sophai.
filius ei naath. filius ei heliab filius ei. ieroham filius ei. elchana filius ei.
Filii samuel primogenitus nasseni & abia. Filii aute merari mooli. lo
beni filius ei. semei filius ei. Oza filius eius. sama filius eius. aggia filius ei.
asaia filius ei. Isti sunt quos constituit dauid sup cantores domus domini
ex quo collocata est archa. & ministrabant coram tabernaculo testimonii canen
tes donec edificaret salomon domum dni in hierlm. Stabant aut iuxta
ordinem suum in ministerio. Hii uero sunt qui assistebant cum filiis suis de filiis
caath eman cantor filius iohel. filii samuel. filii elchana. filii hieroam. filii
heli. filii thau. filii suph. filii elchana. filii mahath. filii amasai. filii elchana
filii iohel. filii azarie. filii sophonie filii taath. filii asir. filii abiasaph. filii
chore filii isaar. filii caath. filii leui. filii isrl & fratres eius. Asaph qui sta
bat a dextris ei. Asaph filius barachie filii samaa. filii michael. filii baa
sie. filii melchie. filii athanai. filii zara. filii adaia. filii ethan. filii zamma.
filii semei. filii geth. filii gerson. filii leui. Filii aut merari fratres eorum ad sini
stram. ethan filius chusi. filii abdi. filii maloch. filii asabie. filii amasie. filii helchie.
filii amasai. filii bonni. filii somer. filii mooli. filii musi. filii merari. filii
leui. Fratres quoq; eorum leuite qui ordinati sunt in cunctum ministerium taber
naculi domus dni. Aaron uero & filii eius adolebant incensum sup al
tare holocausti. & sup altare thymiamatis. in omne opus sci scorum &
ut pcarent pro isrl iuxta omnia que pcepit moyses seruus dei.

Hii aute sunt filii aaron eleazar filius eius finees. filius ei abisue. filius
ei bocci. filius ei ozi. filius ei zaraia. filius ei maraioth. filius ei ama
ria. filius ei achitob. filius ei sadoch. filius eius achimaas filius eius.
Et hec habitacula eorum per uicos atq; confinia filiorum aaron iuxta
cognationes caathitarum. Ipsis enim sorte contigerant. Dederunt
ergo eis ebron in terra iuda & suburbana eius per circuitum. agros aut ciui
tatis & uillas caleb filio iephone. Porro filiis aaron dederunt ciuita
tes ad confugiendum ebron & lobna. & suburbana eius. iether quoq;
& esthamo cum suburbanis suis. sed & helon & dabir cum suburba
nis suis. asan quoq; & bethsames & suburbana eorum. De tribu aute
beniamin gabee & suburbana eius. & almath cum suburbanis suis
anathot quoq; cum suburbanis suis. Omnes ciuitates tredecim p
cognationes suas. Filiis aut caath residuis de cognatione sua dederunt
ex media tribu manasse in possessione urbes x. Porro filiis gerson
p cognationes suas de tribu ysachar & de tribu aser. & de tribu
neptalim. & de tribu manasse in basan dederunt urbes quatuordecim.
Filiis aut merari p cognationes suas de tribu ruben. & de tribu gad.
& de tribu zabulon dederunt sorte ciuitates xii. Dederunt quoq;
filii isrl leuitis ciuitates & suburbana earum. dederuntq; p sorte
ex tribu filiorum iuda. & ex tribu filiorum beniamin urbes has quas
uocauerunt nominib; & ex his qui erant ex cognatione filiorum
caath. fueruntq; ciuitates in terminis eorum de tribu effraim. Dederunt
ergo eis urbes ad confugiendum sichem cum suburbanis suis in monte
effraim. & gazer cum suburbanis suis. Hiemaam quoq; cum suburba
nis suis. & bethoron similiter necnon & elon cum suburbanis suis &
gethremmon in eundem modum. Porro ex dimidia tribu manasse aner
& suburbana eius. baalam & suburbana illius. his uidelicet qui de cog
natione filiorum caath reliqui erant. Filiis aut gerson de cognatione di
midie trib; manasse gaulon in basan. & astaroth cum suburbanis
suis. De tribu ysachar cedes & suburbana eius. & daberet cum sub
urbanis suis. Ramoth quoq; & suburbana illius. & anem cum subur
banis suis. De tribu uero aser masal cum suburbanis suis & abdon
similiter. asac quoq; & suburbana ei. & roob cum suburbanis suis.
Porro de tribu neptalim cedes in galilea. & suburbana eius. amon
cum suburbanis suis. & cariathaim & suburbana ei. Filiis aut merari
residuis de tribu zabulon remon & suburbana ei. & thabor cum
suburbanis suis. Transiordanem quoq; ex aduerso iericho contra ori
entem iordanis. De tribu ruben bosor in solitudine cum suburbanis suis.
cadmoth quoq; & suburbana ei. & miphaat cum suburbanis suis.
Necnon & de tribu gad ramoth in galaad & suburbana eius. mainaim
cum suburbanis suis. sed & esebon cum suburbanis suis. iezer cum sub
urbanis suis. Porro filii ysachar thola & phua. iasub & samaron
iiii. Filii thola ozi. & raphaia & ieriel. & iemai & iepsem. & samu
el principes p domos cognationum suarum. De stirpe thola uiri for
tissimi numerati sunt in dieb; dauid xxii. duo milia sexcenti. Filii ozi
ezraia de quo nati sunt michael & obadia. & iohel & ysaia quinq;
omnes principes. cumq; eis p familias & pplos suos accincti ad prelium uiri
fortissimi xxxvi. sex milia. Multas enim habuere uxores & filios. fratresq;
eorum p omnem cognationem ysachar robustissimi ad pugnandum octin
genti sex milia numerati sunt. Filii beniamin bale & bochor & adiel.
tres. Filii bale esbone & ozi & oziel & ierimoth & uraia quinq;
principes familiarum & ad pugnandum robustissimi. Numerus aute eorum

uiginti duo milia et ducenti quattuor. Porro filii Bochor: Zamira et Ioas et Eliezer et Elioenai et Amri et Ierimoth et Abia et Anathoth et Almatha: omnes hii filii Bochor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum ad bella fortissimi uiginti milia ducenti. Porro filii Iedihel: Balan. Filii autem Balan: Hieus et Beniamin et Aoth et Chanana et Iothan et Tharsis et Ahisaar. Omnes hii filii Adihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem et septem milia ducenti ad proelium procedentes. Sephan quoque et Apphan filii Hir, et Hasim filii Aser.

Filii autem Nepthalim: Iasihel et Guni et Asar et Sellum filii Bale. Porro filii Manasse: Esrihel. Concubinaque eius Syra peperit Machir patrem Galaad. Machir autem accepit uxores filiis suis Apphan et Sephan; et habuerit sororem nomine Maacha. Nomen autem secundi Salphaad; natæque sunt Salphaad filiæ. Peperit Maacha uxor Machir filium, uocauitque nomen eius Phares. Porro nomen fratris eius Sares; et filii eius Ulam et Recem. Filius autem Ulam Badan. Hii sunt filii Galaad filii Machir filii Manasse. Soror autem eius Regina peperit Virum decorum et Abiezer et Moolla. Erant autem filii Semida: Ahin et Sichem et Leci et Aniam. Filii autem Effraim: Suthala, Bared filius eius, Thaath filius eius, Elada filius eius, Thaath filius eius, Zabad filius huius, et Suthala filius huius, et Eser et Elead. Occiderunt autem eos uiri Geth indigenæ, quia descenderant ut inuaderent possessiones eorum. Luxit igitur Effraim pater eorum multis diebus, et uenerunt fratres eius ut consolarentur eum. Ingressusque est ad uxorem suam; quæ concepit et peperit filium, et uocauit nomen eius Beria, eo quod in malis domus eius ortus esset. Filia autem eius fuit Sara, quæ ædificauit Bethoron inferiorem et superiorem, et Ozensara. Porro filius eius Rapha et Reseph, et Thale de quo ortus est Thaan, qui genuit Laodon. Huius quoque filius Ammiud genuit Elisama, de quo ortus est Nun, qui habuit filium Iosue. Possessio autem eorum et habitatio Bethel cum filiabus suis, contra orientem Noran, ad occidentalem plagam Gazer et filiæ eius, Sichem quoque cum filiabus suis, usque Aza et filiabus eius. Iuxta quoque filios Manasse Bethsan et filias eius, Thanach et filias eius, Mageddo et filias eius, Dor et filias eius. In his habitauerunt filii Ioseph filii Israhel. Thamad et filias eius, Mageddo et filias eius. Filii Aser: Iomna et Isua et Isui et Baria, et Sara soror eorum. Filii autem Baria: Heber et Melchiel; ipse est pater Barzaith. Heber autem genuit Iephlath et Semer et Hotham, et Suaa sororem eorum. Filii autem Iephlat: Phosech et Chamaal et Sophla; hii filii Iephlat. Porro filius Somer: Ahi et Roaga et Iobba et Aram. Filii autem Helem fratris eius: Sapha et Iemna et Selles et Amal. Filii Sapha: Sue, Arnapher, et Sual et Beri et Iamra, Bosor et Odor et Sama et Salusa et Iethran et Bera. Filii Iether: Iephone et Phaspha et Ara. Filii autem Olla: Areeh et Haniel et Resia. Omnes hii filii Aser, principes cognationum electi atque fortissimi duces ducum. Numerus autem eorum ætatis quæ apta esset ad bellum uiginti sex milia. Beniamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbaal secundum, et Ohora tertium, Nauma quartum, et Rapha quintum. Fueruntque filii Bale: Addoar et Gera et Abiud, Abisue quoque et Neman et Ahoe, sed et Gera et Sephuphan et Huram. Hii sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manath. Noom autem et Achia et Gera ipse transtulit eos, et genuit Oza et Ahiud. Porro Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Usim et Bara uxores suas. Genuit autem de Edes uxore sua Iobab et Sebia et Mosa et Molchom, Iehus quoque et Sechia et Marma. Hii sunt filii eius, principes in familiis eius. Mehusim uero genuit Abitob et Elphaal. Porro filii Elphaal: Heber et Misaam et Samad. Hic ædificauit Ono et Loth et filias eius. Baria autem et Samma principes cognationum habitantium in Ailon.

Hii fugauerunt habitatores Geth. Et Haio et Sesac et Ierimoth et Zabadia et Arod et Heder. Michael quoque et Iespha et Ioha filii Baria. Et Zabadia et Mosollam et Hezeci et Heber et Iesamari et Iezlia et Iobab filii Elphaal. Et Iachim et Zechri et Zabdi et Elioenai et Salethi et Elihel et Adaia et Baraia et Samarath filii Semei. Et Iesphan et Heber et Elihel et Abdon et Zechri et Canan et Anania et Helam et Anathothia et Iesdaia et Phanuhel filii Sesac. Et Samari et Sooria et Otholia et Iersia et Helia et Zechri filii Ieroam. Hii patriarchæ et cognationum principes qui habitauerunt in Hierusalem. In Gabaon autem habitauerunt Abigaon, et nomen uxoris eius Maacha. Filiusque eius primogenitus Abdon et Sur et Cis et Baal et Nadab. Gedur quoque et Ahio et Zacher et Macelloth genuit Samaa. Habitaueruntque ex aduerso fratrum suorum in Hierusalem cum fratribus suis. Ner autem genuit Cis, et Cis genuit Saul. Porro Saul genuit Ionathan et Melchisue et Aminadab et Esbaal. Filius autem Ionathan Merribbaal, et Meribbaal genuit Micha. Filii Micha: Phiton et Melech et Tharaa et Ahaz. Et Ahaz genuit Ioiada, et Ioiada genuit Almoth et Azmoth et Zamri. Porro Zamri genuit Moosa, et Moosa genuit Baana, cuius filius fuit Rapha, de quo ortus est Elisa, qui genuit Esel. Porro Esel sex filii fuerunt his nominibus: Ezricam, Bochru, Ismahel, Saria, Abdia, Anan. Omnes hii filii Esel. Filii autem Asech fratris eius: Ulam primogenitus, et Hus secundus, et Eliphales tertius. Fueruntque filii Ulam uiri robustissimi et magno robore tendentes arcum, et multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta milia. Omnes hii filii Beniamin. Uniuersus ergo Israhel dinumeratus est, et summa eorum scripta est in libro regum Israhel et Iuda; translatique sunt in Babilonem propter delictum suum. Qui autem habitauerunt primi in possessionibus et in urbibus suis, Israhel et sacerdotes et leuitæ et Nathinnei. Commorati sunt in Hierusalem de filiis Iuda et de filiis Beniamin, de filiis quoque Effraim et Manasse. Othei filius Ammiud filius Amri filius Omrai filius Boni de filiis Phares filii Iuda. Et de Siloni Asaia primogenitus, et filii eius. De filiis autem Zara Iehuel, et fratres eorum sescenti nonaginta. Porro de filiis Beniamin: Salo filius Mosollam filii Oduia filii Asana, et Iobnia filius Hieroam, et Hela filius Ozi filii Mochori, et Mosollam filius Saphatiæ filii Rahuhel filii Iebaniæ, et fratres eorum per familias suas nongenti quinquaginta sex. Omnes hii principes cognationum suarum per domos patrum suorum.

De sacerdotibus autem Ioiada, Ioarib et Iachim, Azarias quoque filius Elchiæ filii Mosollam filii Sadoch filii Maraioth filii Achitob, pontifex domus Dei. Porro Adaias filius Ieroam filii Phasor filii Melchia, et Masaia filius Abdihel filii Zera filii Mosollam filii Mosollamoth filii Emmer. Fratres quoque eorum principes per familias suas mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei. De leuitis autem Semeia filius Asub filii Ezricam filii Asebia de filiis Merari. Bachachar quoque carpentarius, et Galal, et Mathania filius Micha filii Zechri filii Asaph, et Abdias filius Semeiæ filii Galaal filii Idithun, et Barachia filius Asa filii Elchana, qui habitauit in atriis Netophati. Ianitores autem Sellum et Accub et Thelmon et Ahiman, et fratres eorum. Sellum princeps usque ad illud tempus in porta regis ad orientem. Obseruabant per uices suas de filiis Leui. Sellum uero filius Chore filii Abiasaph cum fratribus suis et domo patris sui. Hii sunt Chorita super opera ministerii custodes uestibulorum tabernaculi, et familiæ eorum per uices castrorum Domini custodientes introitum. Finees autem filius Eleazari erat dux eorum coram Domino. Porro Zacharias filius Mosollam ianitor portæ tabernaculi testimonii. Omnes hii electi in ostiarios per portas ducenti duodecim, et descripti in uillis propriis; quos constituerunt Dauid et Samuhel uidens in fide sua tam ipsos quam filios eorum in ostiis domus Domini et in tabernaculo uicibus suis. Per quattuor uentos erant ostiarii, id est ad orientem et ad occidentem et ad aquilonem et ad austrum. Fratres autem eorum in uiculis morabantur et ueniebant in sabbatis suis de tempore usque ad tempus. His quattuor leuitis creditus erat omnis numerus ianitorum, et erant super exedras et thesauros domus Domini. Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodiis suis, ut cum tempus fuisset, ipsi mane aperirent fores. De horum genere erant et super uasa ministerii. Ad numerum enim et inferebantur uasa et efferebantur. De ipsis et qui credita habebant utensilia sanctuarii præerant similæ et uino et oleo et thuri et aromatibus. Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

Et Mathathias leuites primogenitus Sellum Chorite præfectus erat eorum quæ in sartagine frigebantur. Porro de filiis Caath fratribus eorum super panes erant propositionis, ut semper nouos per singula sabbata prepararent. Hii sunt principes cantorum per familias leuitarum, qui in exedris morabantur ita ut die ac nocte iugiter suo ministerio deseruirent. Capita leuitarum per familias suas principes manserunt in Hierusalem. In Gabaon autem commorati sunt pater Gabaon Iaihel, et nomen uxoris eius Maacha. Filius primogenitus eius Abdon, et Sur et Cis et Baal et Ner et Nadab, Gedor quoque et Ahio et Zacharias et Macelloth. Porro Macelloth genuit Samaan. Isti habitauerunt e regione fratrum suorum in Hierusalem cum fratribus suis. Ner autem genuit Cis, et Cis genuit Saul, et Saul genuit Ionathan et Melchisue et Aminadab et Isbaal. Filius autem Ionathan Mifibaal, et Mifibaal genuit Micha. Porro filii Micha: Fiton et Melech et Tharaa. Ahaz autem genuit Iara, et Iara genuit Alamath et Azmoth et Zamri. Zamri genuit Moosa. Moosa autem genuit Baana, cuius filius Raphaia genuit Elasa, de quo ortus est Esel. Porro Esel sex filios habuit his nominibus: Ezricam, Bocru, Ismahel, Saria, Abadia, Anan. Hii filii Esel.

Philistiim autem pugnabant contra Israhel. Fugeruntque uiri Israhel Palestinos et ceciderunt uulnerati in monte Gelboe. Cumque appropinquassent Philistei persequentes Saul et filios eius, percusserunt Ionathan et Aminadab et Melchisue filios Saul. Et aggrauatum est prælium contra Saul. Inueneruntque eum sagittarii, et uulnerauerunt iaculis. Et dixit Saul ad armigerum suum: Euagina gladium tuum et interfice me, ne forte ueniant incircumcisi isti et illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere, timore perterritus. Arripuit ergo Saul ensem et irruit in eum. Quod cum uidisset armiger eius, uidelicet esse mortuum Saul, irruit etiam ipse in gladium suum et mortuus est. Interiit ergo Saul et tres filii eius, et omnis domus illius pariter concidit. Quod cum uidissent uiri Israhel qui habitabant in campestribus, fugerunt; et Saul ac filiis eius mortuis dereliquerunt urbes suas et huc illucque dispersi sunt, ueneruntque Philistiim et habitauerunt in eis. Die igitur altero detrahentes Philistiim spolia cæsorum inuenerunt Saul et filios eius iacentes in monte Gelboe. Cumque spoliassent eum et amputassent caput armisque nudassent, miserunt in terram suam ut circumferretur et ostenderetur idolorum templis et populis. Arma autem eius consecrauerunt in fano dei sui, et caput affixerunt in templo Dagon. Hoc cum audissent uiri Iabes Galaad, omnia scilicet quæ Philistiim fecerant super Saul, consurrexerunt singuli uirorum fortium et tulerunt cadauera Saul et filiorum eius, attuleruntque ea in Iabes et sepelierunt ossa eorum subter quercum quæ erat in Iabes, et ieiunauerunt septem diebus. Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quod præuaricatus sit mandatum Domini quod præceperat, et non custodierit illud, sed insuper etiam pythonissam consuluerit, nec sperauerit in Domino; propter quod et interfecit eum, et transtulit regnum eius ad Dauid filium Ysai. Congregatus est igitur omnis Israhel ad Dauid in Hebron, dicens: Os tuum sumus et caro tua. Heri quoque et nudius tertius cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas Israhel et introducebas. Tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israhel, et tu eris princeps super eum. Uenerunt ergo omnes maiores natu Israhel ad regem in Hebron, et iniit Dauid cum eis fœdus coram Domino. Unxeruntque eum regem super Israhel iuxta sermonem Domini quem locutus est in manu Samuhel. Abiit quoque Dauid et omnis Israhel in Hierusalem; hæc est Iebus, ubi erant Iebusei habitatores terræ. Dixeruntque qui habitabant in Iebus ad Dauid: Non ingredieris huc. Porro Dauid cepit arcem Syon, quæ est ciuitas Dauid, dixitque: Omnis qui percusserit Iebuseum in primis, erit princeps et dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Saruiæ, et factus est princeps.

Habitauit autem Dauid in arce, et idcirco appellata est ciuitas Dauid. Ædificauitque urbem in circuitu a Mello usque ad gyrum; Ioab autem reliqua urbis extruxit. Proficiebatque Dauid uadens et crescens, et Dominus exercituum erat cum eo. Hii principes uirorum fortium Dauid, qui adiuuerunt eum ut rex fieret super omnem Israhel, iuxta uerbum Domini quod locutus est ad Israhel. Et iste numerus robustorum Dauid: Iesbaam filius Achamoni princeps inter triginta. Iste leuauit hastam suam super trecentos uulneratos una uice. Et post eum Eleazar filius patrui eius Ahohites, qui erat inter tres potentes. Iste fuit cum Dauid in Afesdomim quando Philistiim congregati sunt ad locum illum in prælium, et erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus a facie Philistinorum. Hii steterunt in medio agri et defenderunt eum. Cumque percussissent Philisteos, dedit Dominus salutem magnam populo suo. Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram in qua erat Dauid, ad speluncam Odollam, quando Philistiim castra metati sunt in ualle Raphaim. Porro Dauid erat in præsidio, et statio Philistinorum in Bethleem. Desiderauit igitur Dauid et dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethleem quæ est in porta. Tres ergo isti per media castra Philistinorum perrexerunt et hauserunt aquam de cisterna Bethleem quæ erat in porta, et attulerunt ad Dauid ut biberet. Qui noluit, sed magis libauit illam Domino, dicens: Absit ut in conspectu Dei mei hoc faciam, ut sanguinem uirorum istorum bibam, quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere. Hæc fecerunt tres robustissimi. Abisai quoque frater Ioab ipse erat princeps trium, et iste leuauit hastam suam contra trecentos uulneratos, et ipse erat inter tres nominatissimus, inter tres secundos inclitus et princeps eorum; uerumtamen usque ad tres primos non peruenerat. Banaias filius Ioiadæ uiri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Capsehel. Ipse percussit duos Arihel Moab, et ipse descendit et interfecit leonem in media cisterna tempore niuis. Et ipse percussit uirum Egyptium cuius statura erat quinque cubitorum, et habebat lanceam ut liciatorium texentium. Descendit ergo ad eum in uirga, et rapuit hastam quam tenebat manu, et interfecit eum hasta sua. Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, qui erat inter robustos nominatissimus, et inter triginta primus; uerumtamen ad tres usque non peruenerat. Posuit autem eum Dauid ad auriculam suam. Porro fortissimi uiri in exercitu Asahel frater Ioab, et Eleanan filius patrui eius de Bethleem, Semmoth Arorites, Helles Phallonites, Hiras filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites, Sobbochai Sothites, Ilai Achoites, Maharai Nethophatites, Heled filius Baana Netophatites, Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Beniamin, Banaia Pharatonites, Urai de torrente Gaas, Abihel Arabathites, Azmoth Baramites, Heliaba Salabonites, filii Asem Gezonites, Ionathan filius Sage Ararites, Achiam filius Sachar Ararites, Elifal filius Hur, Epher Mecherathites, Ahia Phellonites, Asrai Carmelites, Noorai filius Azbai, Iohel frater Nathan, Mabar filius Agarai, Selech Ammonites, Noorai Berothites armiger Ioab filius Saruiæ, Iras Iethreus, Gareb Iethreus, Urias Etheus, Zabad filius Oholi, Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, et cum eo triginta, Hanan filius Maacha, et Iosaphat Mathanites.

99

ozi astarothites. semma & iahiel filii othan aroerites. iedihel fili[us]
zamri & ioha fr[ater] ei[us] thesaites. elihel mauuites. & ieribai & iosia filii
elnaem. & iethma moabites. elihel & obed & iasihel de masabia. Hi
q[uo]q[ue] uenerunt ad dauid i[n] siceleg cum adhuc fugeret saul filium cis. q[ui]
erant fortissimi & egregii pugnatores tendentes arcum utraq[ue] ma
nu & fundis saxa iacientes & dirigentes sagittas de fr[atri]b[us] saul 7 beniamin.
Princeps ahiezer & ioas filii samaa gabaathites & iaziel & phalech fi
lii azmoth & baracha & hieu anathothites. samaias q[uo]q[ue] gabaonites.
fortissimus int[er] xxx & sup[er] xxx. Hieremias & iezihel & iohanan
& iezbad gaderothites & eluzai & ierimuth & baalia & samaria &
saphatia & araphites elchana & iesia & azrahel & ioezer 7 iesbaa
& de caram iogdam q[uo]q[ue] & zabadia filii hieroam de gedor. Sed 7 de ga
di transfugerunt ad dauid cum lateret in deserto uiri robustissimi
& pugnatores optimi tenentes clipeum & hastam. Facies eor[um] q[ua]si facies
leonis. & ueloces quasi capreȩ in montib[us]. Ezer princeps & primus
& obdias s[e]c[un]d[u]s. eliab tercius. masmana q[ua]rt[us]. hieremias quint[us]. ethi sext[us].
elihel septim[us]. iohannan octauus. heldad non[us]. hieremias decim[us]. bacha
nai undecim[us]. Hi de filiis gad principes exercit[us]. Nouissimus centum
militib[us] p[rae]erat & maximus mille.

Isti sunt qui transierunt iordanem mense p[r]imo quando inundare consue
uit sup[er] ripas suas. & omnes fugauer[unt] q[ui] morabant[ur] in conuallib[us] ad
orientalem plagam & ad occidentalem. Venerunt aut[em] & de beniamin 7
de iuda ad p[rae]sidium in quo morabat[ur] dauid. Egressusq[ue] e[st] dauid obuia[m]
eis & ait. Si pacifice uenistis ad me ut auxiliemini michi. cor meum
iungatur uobis. si aut[em] insidiamini m[ihi] p[ro] aduersariis meis cum ego iniqui
tatem in manib[us] non habeam. uideat deus patrum n[ost]ror[um] & iudicet. Sp[iritu]s u[er]o
induit abisai principem int[er] xxx & ait. Tui sumus o dauid. & tecum
fili ysai. Pax pax t[ibi]. & pax adiutorib[us] tuis. Te enim adiuuat d[eu]s tuus.
Suscepit ergo eos dauid. & constituit eos principes turmę. Porro de ma
nasse transfugerunt ad dauid quando ueniebat cum philistiim ut ad
uersum saul pugnaret & non dimicauit cum eis. quia inito consilio remise
runt eum principes philistinor[um] dicentes p[er]iculo capitis n[ost]ri reuertetur ad
d[omi]n[u]m suum saul. quando ergo reuersus e[st] in siceleg. transfugerunt ad eum
de manasse & nas & iozabaath & gedihel. elech. michael & nas.
& iozabach & heliu & lasadai principes milium in manasse. Hi
p[rae]buerunt auxilium dauid aduersum latrunculos. Omnes enim erant
uiri fortissimi. & facti sunt principes in exercitu. Sed & p[er] singulos
dies ueniebant ad dauid ad auxiliandum ei. usq[ue] dum fieret gran
dis numerus. quasi exercit[us] d[e]i. Iste e[st] q[uo]q[ue] numerus p[r]incipu[m] q[ui] uene
runt ad dauid cu[m] eet in chebron ut transferrent regnum saul ad eum
iuxta uerbum domini. Filii iuda portantes clipeum & hastam sex
milia octigenta expediti ad p[ro]elium. De filiis symeon fortissimor[um]
ad pugnandu[m] septem milia centu[m]. De filiis leui. iiii milia sexcenta.
Ioiada q[uo]q[ue] princeps de stirpe aaron. & cum eo tria milia septigenti.
Sadoch etia[m] puer egregie indolis & domus patris ei[us] principes xx
& duo. De filiis aute[m] beniamin fr[atri]b[us] saul tria milia. Magna eni[m]
pars eor[um] adhuc sequebat[ur] domum saul. Porro de filiis effraim xx
milia octingenti fortissimi robore uiri nominati i[n] cognationib[us] s[uis].
Ex dimidia parte trib[us] manasse x & viii mil[ia] singuli p[er] nomina sua ue
nerunt ut constituerent rege[m] d[aui]d. De filiis q[uo]q[ue] ysachar uiri erudi
ti qui nouerant singula tempora ad p[rae]cipiendu[m] q[ui]d facere deberet
isr[ahe]l principes cc. Omnis aut[em] reliqua trib[us] eor[um] consilia sequebatur.
Porro de zabulon qui egrediebant[ur] ad p[ro]elium. & stabant i[n] acie i[n]
structi armis bellicis l milia. uenerunt aut[em] in auxilium n[on] i[n] corde du
plici. & de neptalim principes mille & cu[m] eis instructa clipeo &
hasta xxx & vii milia. De dan etia[m] p[rae]parati ad p[ro]elium xx 7 viii
milia sexcentor[um]. Et de aser egredientes ad pugna[m] & i[n] acie p[ro]uo
cantes xl milia. Trans iordanen aut[em] de filiis ruben. & de gad & di
midia parte trib[us] manasse instructa armis bellicis c xx milia. O
mnes isti uiri bellatores & expediti ad pugna[m] cu[m] corde p[er]fecto uene
runt in ebron. ut constituerent rege[m] dauid sup[er] uniu[er]sum isr[ahe]l. Sed
& omnes reliqui isr[ahe]l uno corde erant ut rex fieret dauid sup[er] uniu[er]
sum isr[ahe]l. Fueruntq[ue] ibi apud dauid. trib[us] dieb[us] comedentes & biben
tes. Prȩparauerant enim eis fr[atre]s eor[um]. Sed & qui iuxta eos erant
usq[ue] ad ysachar & zabulon & neptalim. afferebant panes in asinis
& camelis & mulis & bub[us] ad uescendum farinam palatas. uuam passa[m]
oleum & uinu[m]. boues. arietes ad omnem copiam. Gaudium q[ui]ppe erat
in isr[ahe]l. Iniit aut[em] consilium dauid cum tribunis & centurionib[us] & uni
u[er]sis p[r]incipib[us] & ait ad omne[m] cȩtum isr[ahe]l. Si placet uob[is] & a d[omi]no
deo n[ost]ro egredit[ur] sermo quem loquor. mittam ad fr[atre]s n[ost]ros reliq[uo]s in uniu[er]
sas regiones isr[ahe]l. & ad sacerdotes & leuitas qui habitant in subur
banis urbium ut congregent[ur] ad nos. & reducam[us] archa[m] d[e]i n[ost]ri ad n[o]s.
Non enim requisiuimus eam in dieb[us] saul. Et respondit uniu[er]sa mul
titudo ut ita fieret. Placuerat enim sermo omni p[o]p[u]lo. Congregauit
ergo dauid cunctum isr[ahe]l a syor ȩgypti usq[ue] du[m] ingrediaris emath ut addu
cerent archa[m] domini d[e]i de cariathiarim. Et ascendit dauid & om[ni]s
uir isr[ahe]l ad colle[m] cariathiarim quȩ e[st] in iuda. ut afferret inde archa[m]
domini d[e]i sedentis sup[er] cherubin. ubi inuocatum e[st] nom[en] ei[us]. Imposuer[un]t
q[ue] archa[m] domini sup[er] plaustru[m] nouum de domo aminadab. Oza
aut[em] & fr[atre]s eius minabant plaustru[m]. Porro dauid & uniu[er]sus p[o]p[u]l[u]s
ludebant cora[m] domino omni uirtute in canticis & cytharis & psalte
riis & tympanis & cymbalis & tubis. Cum aut[em] p[er]uenissent ad area[m]
chidon. tetendit manum sua[m] oza ut sustentaret archa[m]. Bos q[ui]ppe
lasciuiens paululum inclinauerat ea[m]. Iratus est itaq[ue] d[omi]n[u]s contra ozam
& p[er]cussit eum. eo q[uo]d tetigisset archam. & mortuus e[st] ibi coram d[omi]no.
Contristatusq[ue] dauid eo q[uo]d diuisisset d[omi]n[u]s ozam. & uocauit locu[m] illu[m]
diuisio oza usq[ue] in p[rae]sentem die[m]. Et timuit dominu[m] tunc temporis dic[en]s.
Quom[odo] possum ad me introducere archa[m] d[omi]ni. Et ob hanc causa[m]
n[on] eam adduxit ad se. hoc est in ciuitate[m] dauid. sed auertit in domu[m]
obethedom iethei. Mansit ergo archa d[e]i in domo obethedom trib[us]
mensib[us]. Et benedixit dominus domui ei[us]. & omnib[us] quȩ habebat.
Misit q[uo]q[ue] hyram rex tyri nuncios ad dauid & ligna cedrina. & ar
tifices parietu[m] lignor[um]q[ue] ut ȩdificarent ei domum. Cognouitq[ue]
dauid eo q[uo]d confirmasset eu[m] d[omi]n[u]s in rege[m] sup[er] isr[ahe]l & sublleuatum e[st]
regnum suum sup[er] p[o]p[u]l[u]m eius isr[ahe]l.

Accepit q[uo]q[ue] dauid alias uxores in hierl[e]m. genuitq[ue] filios ac filias. Et h[ae]c
nomina eor[um] qui nati sunt ei in hierl[e]m. Samma & sobal. nathan
& salomon. gebaar & helisu. & eliphalech noga q[uo]q[ue] & nafech &
iaphie elisama. & baliada & eliphalech. Audientes aut[em] philistiim
eo q[uo]d unct[us] eet dauid in regem sup[er] uniu[er]sum isr[ahe]l. ascenderunt om[ne]s ut q[uae]
rerent eu[m]. Quod cum audisset dauid. egressus e[st] obuia[m] eis. Porro
philistiim uenientes diffusi sunt in ualle raphaim. Consuluitq[ue] d[aui]d
d[omi]n[u]m dicens. Si ascendam ad philisteos. & si trades eos in manu mea.
Et dixit ei dominus. Ascende. & tradam eos in manu tua. Cumq[ue] illi ascen
dissent i[n] baalpharasim. p[er]cussit eos ibi dauid. Et dixit. Diuisit d[eu]s
inimicos meos p[er] manu[m] mea[m] sicut diuiduntur aquȩ. & idcirco uocatu[m]
est nom[en] loci illius baalpharasim. Dereliqueruntq[ue] ibi deos suos. q[uo]s d[aui]d
iussit exuri. Alia etia[m] uice philistiim irruerunt & diffusi s[un]t in ualle. Con
suluitq[ue] rursum d[aui]d d[omi]n[u]m. & dixit ei d[eu]s. Non ascendes post eos. recede
ab eis. & uenies contra eos ex aduerso pirorum. Cumq[ue] audieris sonitu[m]
gradientis in cacumine pirorum. tunc egredieris ad bellum. Egressus est
enim d[eu]s ante te ut p[er]cutiat castra philistiim. Fecit ergo dauid sicut p[rae]cepe
rat d[eu]s. & p[er]cussit castra philistinor[um] de gabaon usq[ue] ad gazera. Diuulgatu[m]
q[ue] est nom[en] dauid in uniu[er]sis regionib[us] & d[omi]n[u]s dedit pauore[m] ei[us] sup[er] om[ne]s g[en]tes.
Fecit q[uo]q[ue] sibi domos in ciuitate d[aui]d. & ȩdificauit locum archȩ d[e]i. tetenditq[ue]
ei tabernaculum. Tunc dixit d[aui]d. Illicitum est ut a quoq[ue] portet[ur] archa
d[e]i nisi a leuitis q[uo]s elegerit d[omi]n[u]s ad portandum ea[m] & ad ministrandu[m] sibi usq[ue]
in ȩt[er]num. Congregauitq[ue] uniu[er]sum isr[ahe]l in hierl[e]m ut afferret[ur] archa d[e]i in locu[m]
suum que[m] p[rae]parauerat ei. necn[on] & filios aaron & leuitas. De filiis caath
huriel p[r]inceps fuit & fr[atre]s ei[us] cc & xx. De filiis merari asaias p[r]inceps &
fr[atre]s ei[us] c xxx. De filiis gerson iohel p[r]inceps & fr[atre]s ei[us] c xx. De filiis ely
saphan semeias p[r]inceps. & fr[atre]s ei[us] cc. De filiis ebron elihel p[r]inceps & fr[atre]s ei[us]
octoginta. De filiis ozihel aminadab princeps & fr[atre]s ei[us] c xii.

Uocauitq[ue] d[aui]d sadoch & abiathar sacerdotes & leuitas. huriel. asaia. iohel
semeiam. elihel. & aminadab. & dixit ad eos. Vos qui estis principes fa
miliarum leuiticaru[m] s[an]c[t]ificamini cum fr[atri]b[us] u[est]ris. & afferte archa[m] d[omi]ni d[e]i
isr[ahe]l ad locum qui ei p[rae]parat[us] est. ne ut a p[r]incipio quia n[on] eratis p[rae]sentes p[er]cussit
nos d[omi]n[u]s. sic & nunc fiat illicitum quid nob[is] agentib[us]. S[an]c[t]ificati sunt ergo sacerdotes
& leuitȩ ut portarent archa[m] domini d[e]i isr[ahe]l. Et tulerunt filii leui archa[m] d[e]i
sicut p[rae]ceperat moyses iuxta uerbu[m] d[omi]ni i[n] humeris suis in uectib[us]. Dixitq[ue]
d[aui]d principib[us] leuitarum ut constituerent de fr[atri]b[us] suis cantores i[n] organis
musicor[um]. nablis uidelicet & lyris & cymbalis ut resonaret in excelsum
sonitus lȩtitię. Constitueruntq[ue] leuitas eman filium iohel. & de fr[atri]b[us] ei[us]
asaph filium barachie. De filiis u[er]o merari fr[atri]b[us] eor[um] ethan filium casie
& cum eis fr[atre]s eor[um] in s[e]c[un]do ordine. zachariam & ben. & iaziel. & semi
ramoth. & iahiel. & aniel. eliab. & banaiam. & maasiam. & mathathiam.
& eliphalu. & macenia. & obethedon & iehiel ianitores. Porro can
tores eman. asaph & ethan i[n] cymbalis ȩneis concrepantes. Zacharias
aut[em] & oziel. & semiramoth & iahiel. & ham. & eliab. & maasias & ba
naias in nablis archana canebant. Porro mathathias & eliphalu. & ma
cenias. & obethedom & iehiel. & ozaziu in cytharis p[ro] octaua canebant
& sinchion. chonenias aut[em] princeps leuitaru[m] p[ro]phetiȩ p[rae]erat ad p[rae]cin
dam melodiam. Erat quippe ualde sapiens. & barachias & elchana iani
tores archȩ. Porro sebenias & iosaphat & nathanael & amasai & za
charias & banaias & eliezer sacerdotes clangebant tubis cora[m] archa
d[e]i. & obethedom & achias erant ianitores archȩ. Igitur d[aui]d &
omnes maiores natu isr[ahe]l & tribuni ierunt ad deportandum archam
federis domini de domo obethedom cum lȩtitia. Cumq[ue] adiuuisset
d[eu]s leuitas q[ui] portabant archa[m] federis d[omi]ni. immolabant septe[m] tauros
& septe[m] arietes. Porro dauid erat indut[us] stola byssina. & uniu[er]si le
uitȩ qui portabant archa[m] cantoresq[ue] & chonenias princeps p[ro]phetiȩ
int[er] cantores. Dauid aut[em] indut[us] erat ephod lineo. Uniuersusq[ue] isr[ahe]l de
ducebant archa[m] federis domini in iubilo & sonitu bucine & tubis &
cymbalis & nablis & cytharis concrepantes. Cumq[ue] p[er]uenisset archa
federis domini usq[ue] ad ciuitate[m] dauid. michol filia saul p[ro]spiciens p[er] fene
stram uidit rege[m] d[aui]d saltante[m] atq[ue] ludente[m]. & despexit eum in corde suo.
Attulerunt igit[ur] archa[m] d[e]i. & constituerunt ea[m] in medio tab[er]naculi q[uo]d
tetenderat ei dauid. & obtulerunt holocausta & pacifica cora[m] d[omi]no.
Cumq[ue] complesset d[aui]d offerens holocausta & pacifica. benedixit po
pulum in nomine d[omi]ni. & diuisit uniu[er]sis p[er] singulos a uiro usq[ue] ad mulierem
tortam panis. & partem assȩ carnis bubalȩ. & frixam oleo similam. Con
stituitq[ue] coram archa d[e]i de leuitis qui ministrarent & recordarent[ur] op[er]u[m]
ei[us]. & glorificarent atq[ue] laudarent dominu[m] d[eu]m isr[ahe]l. asaph p[r]incipe[m] & se
cundu[m] zacharia[m]. Porro iahiel & semiramoth. & iahiel 7 mathathia[m]
& eliab. & banaiam. & obethedom & iehiel sup[er] organa psalterii &
lyras. asaph aut[em] ut cymbalis p[er]sonaret. banaias u[er]o & iazihel sacerdotes
canere tuba iugiter. coram archa federis domini. In illo die fec[it] d[aui]d p[r]inci
pe[m] ad confitendum d[omi]no asaph & fr[atre]s eius. & ut p[ro]canerent d[omi]no dicentes.
Confitemini d[omi]no & inuocate nom[en] eius. notas facite in p[o]p[u]lis adinuentiones ei[us].
Cantate ei & psallite. narrate omnia mirabilia ei[us]. Laudate nom[en] s[an]c[tu]m ei[us].
Lȩtetur cor quȩrentiu[m] d[omi]n[u]m. Quȩrite d[omi]n[u]m & uirtute[m] ei[us]. quȩrite facie[m] ei[us] s[em]p[er].
Recordamini mirabilium eius quȩ fecit. signor[um] illius. & iudicior[um] oris ei[us].
Semen isr[ahe]l serui ei[us]. filii iacob electi ei[us]. Ipse dominus d[eu]s n[oste]r. in uniu[er]sa t[er]ra
iudicia eius. Recordamini in sempiternu[m] pacti ei[us]. sermonis q[ue]m p[rae]cepit in mille
generationes. q[uo]d pepigit cu[m] abraham. & iuramenti illi[us] cu[m] ysaac. & statuit
illud iacob in p[rae]ceptu[m]. & isr[ahe]l in pactu[m] sempiternum. Dicens. t[ibi] dabo t[er]ram
chanaan. funiculu[m] hereditatis u[est]rȩ. Cum essent numero pauci. parui
& coloni eius. Et transierunt de gente in gentem. & de regno ad p[o]p[u]l[u]m
alterum. Non dimisit que[m]q[ua]m calumniari eos. sed increpauit p[ro] eis re
ges. Nolite tangere xp[ist]os meos. & in p[ro]phetis meis nolite malignari.
Cantate d[omi]no omnis terra. annuntiate de die in diem salutare ei[us]. Narra
te in gentib[us] gl[ori]am ei[us]. in cunctis p[o]p[u]lis mirabilia ei[us]. Quia magn[us] d[omi]n[u]s
& laudabilis nimis. & horribilis sup[er] om[ne]s deos. Om[ne]s enim dii p[o]p[u]lor[um]
ydola. d[omi]n[u]s aut[em] celos fecit. Confessio & magnificentia cora[m] illo. forti
tudo & gaudium i[n] loco eius. Afferte domino familię p[o]p[u]lor[um]. afferte
d[omi]no gl[ori]am & imperium. date d[omi]no gl[ori]am nomi[ni] ei[us]. Leuate sacrificium & ue
nite in conspectu ei[us]. & adorate dominu[m] in decore s[an]c[t]o. Commoueat[ur] a
facie illius omnis t[er]ra. ipse enim fundauit orbe[m] inmobile[m]. Letentur cȩli
& exultet t[er]ra. & dicant i[n] nationib[us] dominus regnauit. Tonet mare
& plenitudo ei[us]. exultent agri & omnia quȩ in eis sunt. Tunc lauda
bunt ligna salt[us] cora[m] domino. quia uenit iudicare t[er]ram. Confitemini
d[omi]no q[uonia]m bonus. q[uonia]m in ȩt[er]num m[isericordi]a eius. & dicite. Salua nos d[eu]s sal
uator n[oste]r & congrega nos. & erue nos de gentib[us] ut confiteam[ur] nom[ini]
s[an]c[t]o tuo. & exultemus in carminib[us] tuis. Benedict[us] dominus d[eu]s isr[ahe]l
ab ȩt[er]no & usq[ue] in ȩt[er]num. & dicat omnis p[o]p[u]l[u]s am[en]. & ymnum d[e]o.

Dereliquit itaq[ue] ibi cora[m] archa federis domini asaph & fr[atre]s eius ut mi
nistrarent in conspectu archȩ iugit[er] p[er] singulos dies. & uices suas. Por
ro obethedom & fr[atre]s ei[us] sexaginta octo. & obethedom filium idithun
& osa constituit ianitores. Sadoch aut[em] sacerdote[m] & fr[atre]s ei[us] sacerdotes
coram tabernaculo d[omi]ni in excelso q[uo]d erat i[n] gabaon ut offerrent holo
causta d[omi]no sup[er] altare holocaustomatis iugit[er] mane & uespe[re] iuxta
omnia quȩ scripta sunt in lege domini q[ua]m p[rae]cepit israheli. Et post
eum eman & ydithun & reliquos electos unumq[ue]mq[ue] uocabulo suo ad
confitendum domino. q[uonia]m in ȩt[er]nu[m] m[isericord]ia ei[us]. Eman q[uo]q[ue] & ydithun
canentes tubis. & quatientes cymbala. & omnia musicor[um] organa.
ad cantandum d[e]o. filios aut[em] ydithun fecit esse portarios. Reuersusq[ue]
e[st] omnis p[o]p[u]l[u]s in domum suam & d[aui]d ut benediceret etiam domui suę.
Cum aut[em] habitaret d[aui]d in domo sua. dix[it] ad nathan p[ro]pheta[m]. Ecce
ego habito in domo cedrina. archa aute[m] federis domini sub pellib[us]
est. Et ait nathan ad d[aui]d. Omnia q[uae] in corde tuo sunt fac. D[eu]s
enim tecum est. Igitur nocte illa fact[us] est sermo d[omi]ni ad nathan dicens.
Vade & loq[ue]re d[aui]d seruo meo. Hȩc dic[it] d[omi]n[u]s. Non ȩdificabis tu m[ihi]

domum ad habitandum? Neque enim mansi in domo ex eo tempore quo eduxi Israhel de Aegypto usque ad diem hanc. Sed fui semper mutans loca tabernaculi et in tentorio manens cum omni Israhel. Numquid locutus sum saltem uni iudicum Israhel quibus praeceperam ut pascerent populum meum et dixi: Quare non aedificastis mihi domum cedrinam? Nunc itaque sic loqueris ad servum meum David: Haec dicit Dominus exercituum: Ego tuli te cum in pascuis sequereris gregem ut esses dux populi mei Israhel. Et fui tecum quocumque perrexisti et interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomen quasi unius magnorum qui celebrantur in terra. Et dedi locum populo meo Israhel. Plantabitur et habitabit in eo, et ultra non commovebitur nec filii iniquitatis atterent eos sicut a principio ex diebus quibus dedi iudices populo meo Israhel, et humiliavi universos inimicos tuos. Adnuntio ergo tibi quod aedificaturus sit domum tibi Dominus. Cumque impleveris dies tuos ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum eius. Ipse aedificabit mihi domum et firmabo solium eius usque in aeternum. Ego ero ei in patrem et ipse erit mihi in filium. Et misericordiam meam non auferam ab eo sicut abstuli ab eo qui ante te fuit. Et statuam eum in domo mea et in regno meo usque in sempiternum, et thronus eius erit firmissimus usque in perpetuum. Iuxta omnia verba haec et iuxta universam visionem istam sic locutus est Nathan ad David. Cumque venisset rex David et sedisset coram Domino dixit: Quis ego sum Domine Deus, et quae domus mea ut praestares mihi talia? Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum servi tui etiam in futurum et fecisti me spectabilem super omnes homines. Quid ultra addere potest David cum ita glorificaveris servum tuum et cognoveris eum? Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc et nota esse voluisti universa magnalia haec. Domine non est similis tui et non est alius absque te ex omnibus quos audivimus auribus nostris. Quis autem est alius ut populus tuus Israhel gens una in terra ad quam perrexit Deus ut liberaret et faceret sibi populum et magnitudine sua atque terroribus eiceret nationes a facie eius quem de Aegypto liberaverat? Et posuisti populum tuum Israhel tibi in populum usque in aeternum, et tu Domine factus es Deus eius. Nunc ergo Domine sermo quem locutus es famulo tuo et super domum eius confirmetur in perpetuum et fac sicut locutus es, permaneatque et magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, et dicatur: Dominus exercituum Deus Israhel, et domus David servi eius permanens coram eo. Tu enim Domine Deus meus revelasti auriculam servi tui ut aedificares ei domum, et idcirco invenit servus tuus fiduciam ut oret coram te. Nunc ergo Domine tu es Deus et locutus es ad servum tuum tanta beneficia. Et coepisti benedicere domui servi tui ut sit semper coram te. Te enim Domine benedicente benedicta erit in perpetuum. Factum est autem post haec ut percuteret David Philisthim et humiliaret eos et tolleret Geth et filias eius de manu Philisthim, percuteretque Moab et fierent Moabitae servi David offerentes ei munera.

Eo tempore percussit David etiam Adadezer regem Soba regionis Emath, quando perrexit ut dilataret imperium suum usque ad flumen Eufraten. Cepit ergo David mille quadrigas eius et septem milia equites ac xx milia virorum peditum. Subnervavitque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis quas reservavit sibi. Supervenit autem et Syrus Damascenus ut auxilium praeberet Adadezer regi Soba. Sed et huius percussit David xx duo milia virorum. Et posuit milites in Damasco ut Syria quoque serviret sibi et offerret munera. Adiuvitque eum Dominus in cunctis ad quae perrexerat. Tulit quoque David pharetras aureas quas habuerant servi Adadezer, et attulit eas in Hierusalem. Necnon de Thebath et Chun urbibus Adadezer aeris plurimum, de quo fecit Salomon mare aeneum et columnas et vasa aenea. Quod cum audisset Thou rex Emath, percussisse videlicet David omnem exercitum Adadezer regis Soba, misit Aduram filium suum ad regem David ut postularet ab eo pacem et congratularetur ei eo quod expugnasset et percussisset Adadezer. Adversarius quippe Thou erat Adadezer. Sed et omnia vasa aurea et argentea et aenea consecravit rex David Domino cum argento et auro quod tulerat ex universis gentibus tam de Idumea et Moab et filiis Ammon quam de Philisthim et Amalech. Abisai vero filius Sarviae percussit Edom in valle Salinarum x et viii milia, et constituit in Edom praesidium ut serviret Idumea David. Salvavitque Dominus David in cunctis ad quae perrexerat. Regnavit ergo David super universum Israhel et faciebat iudicium atque iustitiam cuncto populo suo. Porro Ioab filius Sarviae erat super exercitum, et Iosaphat filius Ahilud a commentariis. Sadoch autem filius Achitob et Abimelech filius Abiathar sacerdotes, et Susa scriba. Banaias quoque filius Ioiadae super legiones Cerethi et Phelethi, porro filii David primi ad manum regis.

Accidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon et regnaret filius eius pro eo. Dixitque David: Faciam misericordiam cum Anon filio Naas, praestitit enim pater eius mihi gratiam. Misitque David nuntios ad consolandum eum super morte patris sui. Qui cum pervenissent in terram filiorum Ammon ut consolarentur Anon, dixerunt principes ad Anon: Tu forsitan putas quod David honoris causa in patrem tuum miserit qui consolarentur te; nec animadvertis quod ut explorarent et investigarent et scrutarentur terram tuam venerunt ad te servi eius. Igitur Anon pueros David decalvavit et rasit et praecidit tunicas eorum a natibus usque ad pedes et dimisit eos. Qui cum abissent et hoc mandassent David, misit in occursum eorum, grandem enim contumeliam sustinuerant, et praecepit ut manerent in Hiericho donec cresceret barba eorum et tunc reverterentur. Videntes autem filii Ammon quod iniuriam fecissent David, tam Anon quam reliquus populus miserunt mille talenta argenti ut conducerent sibi de Mesopotamia et de Syria Maacha et de Soba currus et equites. Conduxeruntque xxxii milia curruum et regem Maacha cum populo eius. Qui cum venissent castrametati sunt e regione Medaba. Filii quoque Ammon congregati de urbibus suis venerunt ad bellum. Quod cum audisset David misit Ioab et omnem exercitum virorum fortium. Egressique filii Ammon direxerunt aciem iuxta portam civitatis. Reges autem qui ad auxilium eius venerant separatim in agro steterunt. Igitur Ioab intellegens bellum ex adverso et post tergum contra se fieri elegit viros fortissimos de universo Israhel et perrexit contra Syrum. Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui, et perrexerunt contra filios Ammon. Dixitque: Si vicerit me Syrus auxilio eris mihi. Si autem superaverint te filii Ammon, ero tibi in praesidium. Confortare et agamus viriliter pro populo nostro et pro urbibus Dei nostri. Dominus autem quod in conspectu suo bonum est faciat. Perrexit ergo Ioab et populus qui cum eo erat contra Syrum ad proelium et fugavit eos. Porro filii Ammon videntes quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius et ingressi sunt civitatem. Reversusque est etiam Ioab in Hierusalem.

Videns autem Syrus quod cecidisset coram Israhel misit nuntios et adduxit Syrum qui erat trans fluvium. Sophach autem princeps militiae Adadezer erat dux eorum. Quod cum nuntiatum esset David, congregavit universum Israhel et transivit Iordanem, irruitque in eos et direxit ex adverso aciem illis contra pugnantes. Fugitque Syrus Israhel, et interfecit David de Syris septem milia curruum et xl milia peditum et Sophach exercitus principem. Videntes autem servi Adadezer se ab Israhel esse superatos, transfugerunt ad David et servierunt ei. Noluitque ultra Syria auxilium praebere filiis Ammon. Factum est autem post anni circulum eo tempore quo solent reges ad bella procedere, congregavit Ioab exercitum et robur militiae et vastavit terram filiorum Ammon, perrexitque et obsedit Rabba. Porro David manebat in Hierusalem quando Ioab percussit Rabba et destruxit eam. Tulit autem David coronam Melchom de capite eius et invenit in ea auri pondo talentum et pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema. Manubias quoque urbis plurimas tulit. Populum autem qui erat in ea eduxit et fecit super eos tribulos et trahas et ferrata carpenta transire, ita ut secarentur et contererentur. Sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon, et reversus est cum omni populo in Hierusalem.

Post haec initum est bellum in Gazer adversum Philistheos, in quo percussit Sobochai Usathites Saphai de genere Raphaim et humiliavit eos. Aliud quoque bellum gestum est adversum Philistheos in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethleemites fratrem Goliath Gethei cuius hastae lignum erat quasi liciatorium texentium. Sed et aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus habens digitos senos, id est simul xxiiii, qui et ipse de Rapha fuerat stirpe generatus. Hic blasphemavit Israhel, et percussit eum Ionathan filius Samaa fratris David. Hii sunt filii Rapha in Geth qui ceciderunt in manu David et servorum eius. Consurrexit autem Satan contra Israhel et incitavit David ut numeraret Israhel. Dixitque David ad Ioab et ad principes populi: Ite et numerate Israhel a Bersabee usque ad Dan, et afferte mihi numerum ut sciam. Dixitque Ioab: Augeat Dominus populum suum centuplum quam sunt. Nonne domine mi rex omnes servi tui sunt? Quare hoc quaerit dominus meus quod in peccatum reputetur Israheli? Sed sermo regis magis praevaluit. Egressusque est Ioab et circuivit universum Israhel, et reversus est in Hierusalem. Deditque David numerum eorum quos circuierat, et inventus est omnis Israhel numerus mille milia et centum milia virorum educentium gladium, de Iuda autem cccclxx milia bellatorum. Nam Levi et Beniamin non numeravit, eo quod invitus exequeretur regis imperium. Displicuit autem Deo quod iussum erat, et percussit Israhel. Dixitque David ad Deum: Peccavi nimis ut hoc facerem. Obsecro aufer iniquitatem servi tui, quia insipienter egi. Et locutus est Dominus ad Gad videntem David dicens: Vade et loquere ad David et dic ei: Haec dicit Dominus: Trium tibi optionem do. Unum elige quod volueris et faciam tibi. Cumque venisset Gad ad David dixit ei: Haec dicit Dominus: Elige quod volueris: aut tribus annis famem, aut tribus mensibus fugere hostes tuos et gladium eorum non posse evadere, aut tribus diebus gladium Domini et pestilentiam versari in terra et angelum Domini interficere in universis finibus Israhel. Nunc igitur vide quid respondeam ei qui me misit. Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me angustiae premunt. Sed melius mihi est ut incidam in manus Domini quia multae sunt miserationes eius, quam in manus hominum. Misitque Dominus pestilentiam in Israhel, et ceciderunt de Israhel lxx milia virorum. Misit quoque angelum in Hierusalem ut percuteret eam. Cumque percuteretur, vidit Dominus et misertus est super magnitudine mali, et imperavit angelo qui percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Porro angelus Domini stabat iuxta aream Ornan Iebusei. Levansque David oculos suos vidit angelum Domini stantem inter caelum et terram, et evaginatum gladium in manu eius et versum contra Hierusalem. Et ceciderunt tam ipse quam maiores natu vestiti ciliciis proni in terram. Dixitque David ad Dominum: Nonne ego sum qui iussi ut numeraretur populus? Ego qui peccavi, ego qui malum feci. Iste grex quid commeruit? Domine Deus meus, vertatur obsecro manus tua in me et in domum patris mei. Populus autem tuus non percutiatur. Angelus autem Domini praecepit Gad ut diceret David ut ascenderet extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Iebusei. Ascendit ergo David iuxta sermonem Gad quem locutus ei fuerat ex nomine Domini. Porro Ornan cum suspexisset et vidisset angelum, quattuorque filii eius cum eo absconderunt se. Nam eo tempore terebat in area triticum. Igitur cum veniret David ad Ornan, conspexit eum Ornan et processit ei obviam de area et adoravit eum pronus in terram. Dixitque ei David: Da mihi locum areae tuae ut aedificem in ea altare Domino, ita ut quantum valet argenti accipias, et cesset plaga a populo. Dixit autem Ornan ad David: Tolle et faciat dominus meus rex quodcumque ei placet. Sed et boves do in holocaustum et tribulas in ligna et triticum in sacrificium. Omnia libens praebeo. Dixitque ei rex David: Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet. Neque enim tibi auferre debeo et sic offerre holocausta gratuita. Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri iustissimi ponderis sexcentos. Et aedificavit ibi altare Domino, obtulitque holocausta et pacifica, et invocavit Dominum, et exaudivit eum in igne de caelo super altare holocausti. Praecepitque Dominus angelo et convertit gladium suum in vaginam. Protinus ergo David videns quod exaudisset eum Dominus in area Ornan Iebusei, immolavit ibi victimas. Tabernaculum autem Domini quod fecerat Moyses in deserto et altare holocaustorum ea tempestate erat in excelso Gabaon. Et non praevaluit David ire ad altare ut ibi obsecraret Deum. Nimio enim fuerat timore perterritus videns gladium angeli Domini. Dixitque David: Haec est domus Domini et hoc altare in holocaustum Israhel. Et praecepit ut congregarentur omnes proselyti de terra Israhel, et constituit ex eis latomos ut aedificaretur domus Dei. Ferrum quoque plurimum ad clavos ianuarum et ad commissuras et ad iuncturas praeparavit David, et aeris pondus innumerabile. Ligna quoque cedrina non poterant aestimari, quae Sidonii et Tyrii deportaverant ad David. Et dixit David: Salomon filius meus puer parvulus est et delicatus; domus autem quam aedificari volo Domino talis esse debet ut in cunctis regionibus nominetur. Praeparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes praeparavit impensas. Vocavitque Salomonem filium suum et praecepit ut aedificaret domum Domino Deo Israhel. Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meae fuit ut aedificarem domum nomini Domini Dei mei. Sed factus est ad me sermo Domini dicens: Multum sanguinem effudisti et plurima bella bellasti. Non poteris aedificare domum nomini meo tanto effuso sanguine coram me. Filius qui nascetur tibi erit vir quietissimus. Faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum, et ob hanc causam Pacificus vocabitur, et pacem et otium dabo in Israhel cunctis diebus eius. Ipse aedificabit domum nomini meo, et ipse erit mihi in filium, et ego ero ei in patrem. Firmaboque solium regni eius super Israhel in aeternum. Nunc ergo fili mi sit Dominus tecum, et prosperare et aedifica domum Domino Deo tuo sicut locutus est de te. Det quoque tibi Dominus prudentiam et sensum ut regere possis Israhel et custodias legem Domini Dei tui. Tunc enim proficere poteris si custodieris mandata et iudicia quae praecepit Dominus Moysi ut doceret Israhel. Confortare et viriliter age, ne timeas neque paveas. Ecce ego in paupertatecula mea praeparavi impensas domus Domini: auri talenta c milia et argenti mille milia talentorum. Aeris vero et ferri non est pondus; vincitur enim numerus magnitudine. Ligna et lapides praeparavi ad universa impendia. Habes quoque plurimos artifices, latomos et caementarios, artificesque lignorum et omnium artium ad faciendum opus prudentissimos in auro et argento et aere et ferro, cuius non est numerus. Surge igitur et fac, et erit Dominus tecum. Praecepitque David cunctis principibus Israhel ut adiuvarent Salomonem filium suum: Cernitis, inquiens, quod Dominus Deus noster vobiscum sit et dederit vobis requiem per circuitum, et tradiderit omnes inimicos vestros in manu vestra, et subiecta sit terra coram Domino et coram populo eius. Praebete igitur corda vestra et animas vestras ut quaeratis Dominum Deum vestrum, et consurgite et aedificate sanctuarium Domino Deo ut introducatur arca foederis Domini et vasa Domino consecrata in domum quae aedificatur nomini Domini. Igitur David senex et plenus dierum regem constituit Salomonem filium suum super Israhel. Et congregavit omnes principes Israhel et sacerdotes atque Levitas. Numeratique sunt Levitae a xxx annis et supra, et inventa sunt xxxviii milia virorum. Ex his electi sunt et distributi in ministerium domus Domini xxiiii milia. Praepositorum autem et iudicum vi milia. Porro iiii milia ianitores, et totidem psaltae canentes Domino in organis quae fecerat ad canendum.

100

Et distribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerson videlicet et Caath et Merari. Gersonni: Leedan et Semei. Filii Leedan: princeps Iehiel et Zethan et Iohel tres. Isti principes familiarum Leedan. Porro filii Semei Leeth et Ziza

et Iaus et Baria. isti filii Semei quattuor. Erat autem Leeth prior, Ziza secundus. Porro Iaus et Baria non habuerunt plures filios, et idcirco in una familia unaque domo computati sunt.

Filii Caath: Amram et Ysaar, Hebron et Ozihel quattuor. Filii Amram: Aaron et Moyses. Separatusque est Aaron ut ministraret in sancta sanctorum ipse et filii eius in sempiternum, et adoleret incensum Domino secundum ritum suum ac benediceret nomini eius in perpetuum. Moysi quoque hominis Dei filii adnumerati sunt in tribu Levi. Filii Moysi: Gersom et Elieer. Filii Gersom: Subuhel primus. Fuerunt autem filii Elieer Roboia primus, et non erant Elieer filii alii. Filii Roboia multiplicati sunt nimis. Filii Ysaar: Salumith primus. Filii Hebron: Ieriau primus, Amarias secundus, Iahihel tertius, Iecmaan quartus. Filii Ozihel: Micha primus, Iesia secundus. Filii Merari: Mooli et Musi. Filii Mooli: Eleazar et Cis. Mortuus est autem Eleazar et non habuit filios sed filias, acceperuntque eas filii Cis fratres earum. Filii Musi: Mooli et Eder et Ierimuth tres. Filii Levi in cognationibus et familiis suis, principes et numeri capitum singulorum qui faciebant opera ministerii domus Domini a viginti annis et supra.

Dixit enim David: Requiem dedit Dominus Deus Israhel populo suo, et habitationem Hierusalem usque in sempiternum. Nec erat officii Levitarum ut ultra portarent tabernaculum et omnia vasa eius ad ministrandum. Iuxta praecepta quoque David novissima supputabitur numerus filiorum Levi a viginti annis et supra. Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini in vestibulis et in exedris et in loco purificationis et sanctuario et universis operibus ministerii templi Domini. Sacerdotes autem super panes propositionis et ad simile sacrificium ad laganum et azima et sartaginem et ad torrendum similam et super omne pondus atque mensuram. Levitae vero ut stent mane ad confitendum et canendum Domino similiterque ad vesperam, tam in oblatione holocaustorum Domini quam in sabbatis et in kalendis et sollempnitatibus reliquis, iuxta numerum et cerimonias uniuscuiusque rei iugiter coram Domino. Et custodiebant observationes tabernaculi foederis et ritum sanctuarii et observationem filiorum Aaron fratrum suorum ut ministrarent in domo Domini. Porro filiis Aaron hae portiones erant. Filii Aaron: Nadab et Abiud et Eleazar et Ithamar.

Mortui sunt autem Nadab et Abiud ante patrem suum absque liberis, sacerdotioque functus est Eleazar et Ithamar. Et divisit eos David, id est Sadoch de filiis Eleazar et Abimelech de filiis Ithamar, secundum vices suas et ministerium. Inventique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris quam filii Ithamar. Divisit autem eis, hoc est filiis Eleazar principes per familias sedecim, et filiis Ithamar per familias et domos suas octo. Porro divisit utrasque inter se familias sortibus. Erant enim principes sanctuarii et principes Dei tam de filiis Eleazar quam de filiis Ithamar. Descripsitque eos Semeias filius Nathanahel scriba Levites coram rege et principibus, et Sadoch sacerdote et Abimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium et Leviticarum, unam domum quae ceteris praeerat Eleazar, et alteram domum quae sub se habebat ceteros Ithamar. Exivit autem sors prima Ioiarib, secunda Iedeie, tertia Arim, quarta Seorim, V Melchia, VI Maiman, VII Acchos, VIII Abia, VIIII Iesu, X Sechenia, XI Eliasib, XII Ioachim, XIII Oppha, XIIII Isbaal, XV Abelga, XVI Emer, XVII Phecera, XVIII Agabses, XVIIII Afecia, XX Zesel, XXI Iachim, XXII Gamul, XXIII Dalaiau, XXIIII Maziau.

Hae vices eorum secundum ministeria sua ut ingrediantur domum Domini et iuxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum, sicut praeceperat Dominus Deus Israhel. Porro filiorum qui reliqui fuerunt de filiis Amram erat Subahel, et filius Subahel Iadeia. De filiis quoque Roboie princeps Iesias. Iesie vero filius Salemoth. Filius quoque Salemoth Iaadiath, filiusque eius Ieriau primus, Amarias secundus, Iazihel tertius, Iecmaan quartus. Filius Ozihel Melcha, filius Micha Samir. Frater Micha Iesiae, filiusque Iesiae Zacharias. Filii Merari Mooli et Musi. Filius Musi Oziau et Beunon. Filii quoque Merari Oziau et Soem et Zacchur et Hebri. Porro Mooli filius Eleazar qui non habebat liberos. Filius vero Cis Ieramel. Filii Musi Mooli, Eder et Ierimuth. Isti filii secundum domos familiarum suarum. Miseruntque et ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram David rege et Sadoch et Abimelech et principibus familiarum sacerdotalium et Leviticarum, tam maiores quam minores, omnes sors aequaliter dividebat. Igitur David et magistratus exercitus segregaverunt in ministerio filios Asaph et Heman et Ydithun qui prophetarent in psalteriis et cytharis et cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes. De filiis Asaph Zacchur et Ioseph et Nathania et Asarela filii Asaph sub manu Asaph prophetantes iuxta regem. Porro Ydithun filii Ydithun Godolias, Sorori, Iesaias et Sabias et Mathathias sex sub manu patris sui Ydithun qui in cythara prophetabat super confitentes et laudantes Dominum. Eman quoque filii Eman Bocciau, Mathania, Ozihel et Subahel et Ierimuth, Ananias, Annani, Eliatha, Geddelthi et Romenthi, Eser et Iesbacasa, Mellothi, Othir, Machioth.

Omnes isti filii Eman videntis regis in sermonibus Dei ut exaltaret cornu. Deditque Deus Eman filios XIIII et filias tres. Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant in cymbalis et psalteriis et cytharis in ministerio domus Domini iuxta regem, Asaph videlicet et Ydithun et Eman. Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis qui erudiebant canticum Domini cuncti doctores CC et LXXX VIII. Miseruntque sortes per vices suas ex aequo tam maior quam minor, doctus pariter et indoctus. Egressaque est sors prima Ioseph qui erat de Asaph, secunda Godoliae ipsi et filiis eius et fratribus eius XII. Tertia Zacchur filiis et fratribus eius XII. Quarta Isari filiis et fratribus eius XII. Quinta Nathaniae filiis et fratribus eius XII. Sexta Bocciau filiis et fratribus eius XII. Septima Isreela filiis et fratribus eius XII. Octava Ysaie filiis et fratribus eius XII. Nona Mathaniae filiis et fratribus eius XII. Decima Semeie filiis et fratribus eius XII. XI Azarahel filiis et fratribus eius XII. XII Asabie filiis et fratribus eius XII. XIII Subahel filiis et fratribus eius XII. XIIII Mathathie filiis et fratribus eius XII. XV Ierimuth filiis et fratribus eius XII. XVI Ananie filiis et fratribus eius XII. XVII Iesbocase filiis et fratribus eius XII. XVIII Anani filiis et fratribus eius XII. XVIIII Mellothi filiis et fratribus eius XII. XX Eliatha filiis et fratribus eius XII. XXI Othir filiis et fratribus eius XII. XXII Godolthi filiis et fratribus eius XII. XXIII Machiud filiis et fratribus eius XII. XXIIII Romemthiezer filiis et fratribus eius XII.

Divisiones autem ianitorum de Chorites Mesellemia filius Chore de filiis Asaph. Filii Mesellemie Zacharias primogenitus, Iadihel secundus, Zabadias tertius, Iathanael quartus, Ahilam quintus, Iohanan sextus, Elionai septimus. Filii autem Obededom Semeias primogenitus, Iosabath secundus, Ioaa tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus, Amihel sextus, Ysachar septimus, Folthai octavus, quia benedixit illi Dominus. Semei autem filio eius nati sunt filii praefecti familiarum suarum. Erant enim viri fortissimi. Filii ergo Semei Othni et Rafahel et Obedihel, Zabad et fratres eius viri fortissimi, Heliu quoque et Samachias. Omnes hi de filiis Obededom ipsi et filii et fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obededom. Porro Mesellamie filii et fratres robustissimi decem et octo. De Oza autem id est de filiis Merari Semri princeps. Non enim habuerat primogenitum et idcirco posuerat eum pater eius in principem. Helchias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus. Omnes hi filii et fratres Osa tredecim. Hi divisi sunt ianitores ut semper principes custodiarum sicut et fratres eorum ministrarent in domo Domini.

Missae sunt autem sortes ex aequo et parvis et magnis per familias suas in unamquamque portarum. Cecidit ergo sors orientalis Selemiae. Porro Zachariae filio eius viro prudentissimo et erudito sorte contigit plaga septentrionalis. Obededom vero et filiis eius ad austrum, in qua parte domus erat seniorum concilium. Sephima et Chosa ad occidentem iuxta portam quae ducit ad viam ascensionis, custodia contra custodiam. Ad orientem vero Levitae sex, et ad aquilonem quattuor per diem, atque ad meridiem similiter in die quattuor. Et ubi erat concilium bini et bini. In cellulis quoque ianitorum ad occidentem quattuor in via, binique per cellulas.

Hae sunt divisiones ianitorum filiorum Chore et Merari. Porro Achias erat super thesauros domus Dei ac vasa sanctorum. Filii Ledan filii Gerson. De Ledan principes familiarum Ledan et Gersoni, et Iehihel. Filii Iehihel Zathan et Iohel fratres eius super thesauros domus Domini per Amramitas et Isaaritas et Hebronitas et Ozihelitas. Subahel autem filius Gerson filii Moysi praepositus thesauris. Fratres quoque eius Elyezer, cuius filius Raabia, et huius filius Asaias, et huius filius Ioram, sed et huius filius Zechri, sed et huius filius Semelech. Ipse Semelech et fratres eius super thesauros sanctorum erant quae sanctificavit David rex et principes familiarum et tribuni et centuriones et duces exercitus de bellis et manubiis proeliorum, quae consecraverant ad instaurationem et supellectilem templi Domini.

Haec autem omnia sanctificavit Samuel videns et Saul filius Cis et Abner filius Ner et Ioab filius Sarvie. Omnes quicumque sanctificaverant ea per manum Semelech et fratrum eius. Saaritis vero praeerat Chonenias et filii eius ad opera forinsecus super Israhel ad docendum et ad iudicandum eos. Porro de Hebronitis Asabias et fratres eius fortissimi viri mille septingenti praeerant Israheli trans Iordanem contra occidentem in cunctis operibus Domini et in ministerium regis. Hebronitarum autem princeps fuit Ierias secundum familias et cognationes eorum. Quadragesimo anno regni David recensiti sunt et inventi viri fortissimi in Iazer Galaad, fratresque eius robustioris aetatis duo milia septingenti principes familiarum. Praeposuit autem eos David rex Rubenitis et Gadditis et dimidiae tribui Manasse in omne ministerium Dei et regis. Filii autem Israhel secundum numerum suum principes familiarum, tribuni et centuriones et praefecti qui ministrabant regi iuxta turmas suas ingredientes et egredientes per singulos menses in anno XXIIII milibus singuli praeerant. Primae turmae in primo mense Isboam praeerat filius Zabadiel, et sub eo XXIIII milia.

De filiis Phares princeps cunctorum principum in exercitu mense primo. Secundi mensis habebat turmam Dudia Chorites et post se alterum nomine Macelloth qui regebat partem exercitus XXIIII milium. Dux quoque turmae tertiae in mense tertio erat Banaias filius Ioiade sacerdos, et in divisione sua XXIIII milia. Ipse est Banaias fortissimus inter XXX et super XXX. Praeerat autem turmae ipsius Amizabath filius eius. Quartus mense quarto Asahel frater Ioab et Zabadias filius eius post eum, et in turma eius XXIIII milia. Quintus mense V princeps Samaoth Iezerites, et in turma eius XXIIII milia. Sextus mense sexto Hira filius Acces Thecuites, et in turma eius XXIIII milia. Septimus mense VII Helles Phallonites de filiis Effraim, et in turma eius XXIIII milia. Octavus mense octavo Sobochai Asothites de stirpe Zarai, et in turma eius XXIIII milia. Nonus mense nono Abiezer Anathothites de stirpe Gemini, et in turma eius XXIIII milia. Decimus mense decimo Marai et ipse Netophatites de stirpe Zarai, et in turma eius XXIIII milia. XI mense XI Banaias Pharatonites de filiis Effraim, et in turma eius XXIIII milia. XII mense XII Oldai Netophatites de stirpe Gothonihel, et in turma eius XXIIII milia.

Porro tribubus praeerant Israhel: Rubenitis dux Eliezer filius Zechri. Symeonitis dux Saphatias filius Macha. Levitis Asabias filius Camuhel. Aaronitis Sadoch. Iuda Heliu frater David. Ysachar Amri filius Michael. Zabulonitis Iesmaias filius Abdie. Neptalitibus Ierimuth filius Ozrihel. Filiis Effraim Osee filius Ozaziu. Et dimidiae tribui Manasse Iohel filius Phadaie. Et dimidiae tribui Manasse in Galaad Addo filius Zacharie. Beniamin autem Iasiel filius Abner. Dan vero Ezrihel filius Ioram. Hi principes filiorum Israhel. Noluit autem David numerare eos a XX annis inferius, quia dixerat Dominus ut multiplicaret Israhel quasi stellas caeli. Ioab filius Sarvie coeperat numerare nec compleverat, quia super hoc ira irruerat in Israhel. Et idcirco numerus eorum qui fuerunt recensiti non est relatus in fastos regis David. Super thesauros autem fuit Azmoth filius Abdihel. His autem thesauris qui erant in urbibus et vicis et in turribus praesidebat Ionathan filius Oziae. Operi autem rustico et agricolis qui exercebant terram praeerat Ezri filius Chelub. Vinearumque cultoribus Semeias Ramathites. Cellis autem vinariis Zabadias Aphonites. Nam super oliveta et ficeta quae erant in campestribus Balanan Gaderites. Super apothecas autem olei Ioas. Porro armentis quae pascebantur in Saron praepositus fuit Sethrai Saronites. Et super boves in vallibus Saphat filius Addi. Super camelos vero Ubil Ysmahelites. Et super asinos Iadias Meronathites. Super oves quoque Iaziz Agarenus. Omnes hi principes substantiae regis David. Ionathan autem patruus David consiliarius, vir prudens et litteratus. Ipse et Iahihel filius Achamoni erant cum filiis regis. Achitofel etiam consiliarius regis, et Chusai Arachites amicus regis. Post Achitofel fuit Ioiada filius Banaie et Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

Convocavit igitur David omnes principes Israhel, duces tribuum et praepositos turmarum qui ministrabant regi, tribunos quoque et centuriones qui praeerant substantiae et possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis et potentes et robustissimos quosque in exercitu Hierusalem. Cumque surrexisset rex et stetisset ait: Audite me fratres mei et populus meus. Cogitavi ut aedificarem domum in qua requiesceret archa foederis Domini et scabellum pedum Dei nostri, et ad aedificandum omnia praeparavi. Deus autem dixit mihi: Non aedificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator et sanguinem fuderis. Sed elegit Dominus Deus Israhel me de universa domo patris mei ut essem rex super Israhel in sempiternum. De Iuda enim elegit principes. Porro de domo Iuda domum patris mei, et de filiis patris mei placuit ei ut me eligeret regem super cunctum Israhel. Sed et de filiis meis, filios enim multos dedit mihi Dominus, elegit Salomonem filium meum ut sederet in throno regni Domini super Israhel. Dixitque mihi: Salomon filius tuus aedificabit domum meam et atria mea. Ipsum enim elegi mihi in filium, et ego ero ei in patrem, et firmabo regnum eius usque in aeternum, si perseveraverit facere praecepta mea et iudicia mea sicut et hodie. Nunc ergo coram universo coetu Israhel audiente Domino Deo nostro custodite et perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri, ut possideatis terram bonam et relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum. Tu autem Salomon fili mi scito Deum patris tui et servi ei corde perfecto et animo voluntario.

Omnia enim corda scrutatur Dominus, et universas mentium cogitationes intellegit. Si quaesieris eum invenies, si autem dereliqueris illum proiciet te in aeternum. Nunc ergo quia elegit te Dominus ut aedificares domum sanctuarii, confortare et perfice. Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus et templi et cellariorum et cenaculi, cubiculorum in adytis et domus propitiationis, necnon et omnium quae cogitaverat atriorum et exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini et in thesauros sanctorum, divisionumque sacerdotalium et Leviticarum in omnia opera domus Domini, et in universa vasa ministerii templi Domini. Aurum in pondere per singula vasa ministerii, argenti quoque pondus pro vasorum et operum diversitate. Sed et ad candelabra aurea et ad lucernas eorum aurum pro mensura uniuscuiusque candelabri et lucernarum. Similiter et in candelabris argenteis et lucernis eorum pro diversitate mensurae pondus argenti tradidit. Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensurae, similiter et argentum in alias mensas argenteas. Ad fuscinulas quoque et fialas et thuribula ex auro purissimo, et leunculos aureos pro qualitate mensurae pondus distribuit in leunculum et in leunculum.

Similiter et lennes argenteos diversum argenti pondus separavit. Altario

altari autem in quo adolebatur incensum aurum purissimum dedit ut ex ipso fieret similitudo quadrige cherubin extendentium alas et velantium archam federis Domini. Omnia inquit venerunt scripta manu Domini ad me ut intelligerem universa opera exemplaris.

Dixitque David Salomoni filio suo: Viriliter age et confortare et fac. Ne timeas et ne paveas. Dominus enim Deus meus tecum erit et non dimittet te nec derelinquet te donec perficias omne opus ministerii domus Domini. Ecce divisiones sacerdotum et levitarum in omne opus ministerii domus Domini assistunt tibi, et parati sunt et noverunt tam principes quam populus facere omnia precepta tua. Locutusque est David rex ad omnem ecclesiam: Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum et tenellum; opus enim grande est, neque enim homini preparatur habitatio sed Deo. Ego autem totis viribus meis preparavi impensas domus Dei mei: aurum ad vasa aurea, et argentum in argentea, es in enea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea, lapides onichinos et quasi stibinos et diversorum colorum, omnemque preciosum lapidem, et marmor parium habundantissime. Et super hec que obtuli in domum Dei mei de peculio meo, aurum et argentum do in templum Dei mei, exceptis his que preparavi in edem sanctam: tria milia talenta auri de auro Ophir et vii milia talentorum argenti probatissimi ad deaurandos parietes templi, ut ubicumque opus est aurum de auro, et ubicumque opus est argentum argentea opera fiant per manus artificum. Et si quis sponte offert, impleat manum suam hodie et offerat quod voluerit Domino. Polliciti sunt itaque principes familiarum et proceres tribuum Israhel, tribuni quoque et centuriones et principes possessionis regis.

Dederunt autem in opera domus Domini auri talenta et solidos x milia, argenti talenta x milia, et eris talenta x et viii milia, ferri quoque c milia talentorum. Et apud quemcumque inventi sunt lapides dederunt in thesaurum domus Domini per manum Iehiel Gersonitis. Letatusque est populus cum vota sponte promitterent, quia corde toto offerebant ea Domino. Sed et David rex letatus est gaudio magno et benedixit Domino coram universa multitudine et ait: Benedictus es Domine Deus Israhel patris nostri ab eterno in eternum. Tua est Domine magnificentia et potentia et gloria atque victoria, et tibi laus. Cuncta enim que in celo sunt et in terra tua sunt. Tuum Domine regnum, et tu es super omnes principes. Tue divitie et tua est gloria; tu dominaris omnium. In manu tua virtus et potentia, in manu tua magnitudo et imperium omnium. Nunc igitur Deus noster confitemur tibi et laudamus nomen tuum inclitum. Quis ego et quis populus meus ut possimus tibi hec universa promittere? Tua sunt omnia, et que de manu tua accepimus dedimus tibi. Peregrini enim sumus coram te et advene sicut omnes patres nostri. Dies nostri quasi umbra super terram et nulla est mora. Domine Deus noster, omnis hec copia quam paravimus ut edificaretur domus nomini sancto tuo de manu tua est, et tua sunt omnia. Scio Deus meus quod probes corda et simplicitatem diligas. Unde et ego in simplicitate cordis mei letus obtuli universa hec, et populum tuum qui hic repertus est vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Domine Deus Abraham, Ysaac et Israhel patrum nostrorum, custodi in eternum hanc voluntatem cordis eorum, et semper in venerationem tui mens ista permaneat. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum ut custodiat mandata tua, testimonia tua et cerimonias tuas, et faciat universa et edificet edem cuius impensas paravi.

Precepit autem David universe ecclesie: Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrum suorum, et inclinaverunt se et adoraverunt Deum et deinde regem. Immolaveruntque victimas Domino, et obtulerunt holocausta die sequenti tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, et universo ritu habundantissime in omnem Israhel. Et comederunt et biberunt coram Domino in die illa cum grandi leticia. Et unxerunt secundo Salomonem filium David. Unxerunt autem Domino in principem et Sadoch in pontificem. Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, et cunctis placuit, et paruit illi omnis Israhel. Sed et universi principes et potentes et cuncti filii regis David dederunt manum et subiecti fuerunt Salomoni regi. Magnificavit ergo Dominus Salomonem super omnem Israhel, et dedit illi gloriam regni qualem nullus habuit ante eum rex Israhel. Igitur David filius Ysai regnavit super universum Israhel, et dies quibus regnavit super Israhel fuerunt xl anni: in Hebron regnavit septem annis, et in Hierusalem annis xxx tribus. Et mortuus est in senectute bona plenus dierum et divitiis et gloria. Regnavitque Salomon filius eius pro eo. Gesta autem regis David priora et novissima scripta sunt in libro Samuelis videntis et in libro Nathan prophete atque in volumine Gad videntis, universique regni eius et fortitudinis et temporum que transierunt sub eo sive in Israhel sive in cunctis regnis terrarum.

INCIPIT LIBER II PARALIPOMENON

101.

CONFORTATUS EST

ergo Salomon filius David in regno suo, et Dominus erat cum eo et magnificavit eum in excelsum. Precepitque Salomon universo Israheli, tribunis et centurionibus et ducibus et iudicibus omnis Israhel et principibus familiarum, et abiit cum universa multitudine in excelsum Gabaon, ubi erat tabernaculum federis Domini quod fecit Moyses famulus Dei in solitudine. Archam autem Dei adduxerat David de Cariathiarim in locum quem preparaverat ei et ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est in Hierusalem. Altare quoque eneum quod fabricaverat Beseleel filius Uri filii Ur ibi erat coram tabernaculo Domini, quod et requisivit Salomon et omnis ecclesia. Ascenditque Salomon ad altare eneum coram tabernaculo federis Domini, et obtulit in eo mille hostias. Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus dicens: Postula a me quod vis ut dem tibi. Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam, et constituisti me regem pro eo. Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus quem pollicitus es David patri meo. Tu enim fecisti me regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est quam pulvis terre. Da mihi sapientiam et intelligentiam ut ingrediar coram populo tuo et egrediar. Quis enim potest hunc populum tuum digne, qui tam grandis est, iudicare? Dixit autem Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, et non postulasti divitias et substantias et gloriam neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vite plurimos, postulasti autem sapientiam et scientiam ut iudicare possis populum meum super quem constitui te regem, sapientia et scientia data sunt tibi. Divitias autem et substantiam et gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus nec ante te nec post te fuerit similis tui. Venit ergo Salomon ab excelso Gabaon in Hierusalem coram tabernaculo federis, et regnavit super Israhel. Congregavitque sibi currus et equites, et facti sunt ei mille quadringenti currus et xii milia equitum, et fecit eos esse in urbibus quadrigarum et cum rege in Hierusalem. Prebuitque rex argentum et aurum in Hierusalem quasi lapides, et cedros quasi sycomoros que nascuntur in campestribus multitudine magna. Adducebantur autem ei equi de Egypto et de Thecua a negociatoribus regis, qui ibant et emebant pretio quadrigam equorum sexcentis argenteis, et equum c l. Similiter de universis regnis Hetheorum et a regibus Syrie emptio celebrabatur.

Decrevit autem Salomon edificare domum nomini Domini et palatium sibi. Et numeravit lxx milia virorum portantium humeris, et lxxx milia qui cederent lapides in montibus, prepositosque eorum tria milia sexcentos. Misit quoque ad Hyram regem Tyri dicens: Sicut egisti cum David patre meo et misisti ei ligna cedrina ut edificaret sibi domum in qua et habitavit, sic fac mecum ut edificem domum nomini Domini Dei mei, et consecrem eam ad adolendum incensum coram illo et fumiganda aromata et ad propositionem panum sempiternam et holocaustomata mane et vespere, sabbatis quoque et neomeniis et sollempnitatibus Domini nostri in sempiternum, que mandata sunt Israheli. Domus enim quam edificare cupio magna est. Magnus enim Deus noster super omnes deos. Quis ergo poterit prevalere ut edificet ei dignam domum? Si celum et celi celorum capere eum nequeunt, quantus ego sum ut possim ei edificare domum? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incensum coram illo. Mitte ergo mihi virum eruditum qui noverit operari in auro et argento et ere et ferro, purpura et coccino et iacincto, et qui sciat sculpere celaturas cum his artificibus quos mecum habeo in Iudea et Hierusalem, quos preparavit David pater meus. Sed et ligna cedrina mitte mihi et arceuthina et pinea de Libano. Scio enim quod servi tui noverint cedere ligna de Libano, et erunt servi mei cum servis tuis ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio edificare magna est nimis et inclita. Preterea operariis qui cesuri sunt ligna servis tuis dabo in cibaria tritici choros xx milia, et hordei choros totidem, olei quoque sata xx milia. Dixit autem Hyram rex Tyri per litteras quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum. Et addidit dicens: Benedictus Dominus Deus Israhel qui fecit celum et terram, qui dedit David regi filium sapientem et eruditum et sensatum atque prudentem, ut edificaret domum Domino et palatium sibi. Misi ergo tibi virum prudentem et scientissimum Hyram patrem meum, filium mulieris de filiabus Dan, cuius pater Tyrius fuit, qui novit operari in auro et argento et ere et ferro et marmore et lignis, in purpura quoque et iacincto et bysso et coccino, et qui scit celare omnem sculpturam et adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est cum artificibus tuis et cum artificibus domini mei David patris tui. Triticum autem et hordeum et vinum et oleum que pollicitus es, domine mi, mitte servis tuis. Nos autem cedemus ligna de Libano quot necessaria habueris, et applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe. Tui erit ea transferre in Hierusalem. Numeravit igitur Salomon omnes viros proselitos qui erant in terra Israhel post dinumerationem quam dinumeravit David pater eius, et inventi sunt c l milia et tria milia sexcenti. Fecitque ex eis lxx milia qui humeris onera portarent, et lxxx milia qui lapides in montibus ciderent, tria autem milia et sexcentos prepositos operum populi.

Et cepit Salomon edificare domum Domini in Hierusalem in monte Moria qui demonstratus fuerat David patri eius, in loco quem paraverat David in area Ornan Iebusei. Cepit autem edificare mense secundo anno iiii regni sui. Et hec sunt fundamenta que iecit Salomon ut edificaret domum Domini: longitudinis cubitos in mensura prima lx, latitudinis cubitos xx. Porticum vero ante frontem que tendebatur in longum iuxta mensuram latitudinis domus cubitorum xx; porro altitudo c xx cubitorum erat, et deauravit eam intrinsecus auro purissimo. Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, et laminas auri obrizi affixit per totum, sculpsitque in ea palmas et quasi catenulas se invicem complectentes. Stravitque pavimentum templi preciosissimo marmore decore multo. Porro aurum erat probatissimum, de cuius laminis texit domum et trabes eius et postes et parietes et ostia, et celavit cherubim in parietibus. Fecitque domum sancti sanctorum, longitudinem iuxta latitudinem domus cubitorum xx, et latitudinem similiter xx cubitorum, et laminis aureis texit eam quasi talentis sexcentis. Sed et clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi singulos siclos quinquagenos appenderent. Cenacula quoque texit auro. Fecit etiam in domo sancti sanctorum cherubin duo opere statuario, et texit ea auro. Ale cherubin xx cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque et tangeret parietem domus, et altera quinque cubitos habens alam tangeret alterius cherub. Similiter cherub alterius ala quinque habebat cubitos et tangebat parietem, et ala eius altera quinque cubitorum alam cherub alterius contingebat. Igitur ale utriusque cherubin expanse erant et extendebantur per cubitos xx. Ipsi autem stabant erectis pedibus, et facies eorum erant verse ad exteriorem domum. Fecitque velum ex iacincto, purpura, cocco et bysso, et intexuit ei cherubin. Ante fores etiam templi duas columnas fecit que xxx et quinque cubitos habebant altitudinis. Porro capita earum quinque cubitorum. Necnon et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum, mala quoque granata centum que catenulis interposuit. Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam a dextris et alteram a sinistris. Eam que a dextris erat vocavit Iachin, hoc est firmitas, et que ad levam Booz, hoc est in robore. Fecitque altare eneum xx cubitorum longitudinis et xx cubitorum latitudinis et x cubitorum altitudinis. Mare etiam fusile x cubitis a labio usque ad labium rotundum per circuitum; quinque cubitos habebat altitudinis, et funiculus xxx cubitorum ambiebat gyrum eius. Similitudo quoque boum erat subter illud, et x cubitis quedam extrinsecus celature quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles, et ipsum mare super xii

boves, super quos mare erat positum, quorum tres respiciebant ad aquilonem, et alii tres ad occidentem, porro tres alii meridiem, et tres qui reliqui erant orientem, mare habentes superpositum. Posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari. Porro vastitas eius habebat mensuram palmi, et labium illius erat quasi labium calicis vel repandi lilii, capiebatque mensuras tria milia metretarum. Fecit quoque concas decem, et posuit quinque a dextris, et quinque a sinistris, ut lavarent in eis omnia quae in holocaustum oblaturi erant. Porro in mari sacerdotes lavabantur. Fecit autem et candelabra aurea decem, secundum speciem qua iussa erant fieri, et posuit ea in templo quinque a dextris, et quinque a sinistris. Necnon et mensas decem, posuitque eas in templo quinque a dextris et quinque a sinistris; fialas quoque aureas centum. Fecit autem atrium sacerdotum, et basilicam grandem, et ostia in basilica quae texit aere. Porro mare posuit in latere dextro contra orientem ad meridiem. Fecit autem Hiram lebetes, et creagras, et fialas, et complevit omne opus regis in domo Dei. Hoc est columnas duas, et epistylia, et capita, et quasi quaedam retiacula, quae capita tegerent super epistylia; mala granata quoque quadraginta, et retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quae protegerent epistylia, et capita columnarum. Bases etiam fecit, et concas quas superposuit basibus; mare unum, bovesque duodecim sub mari; et lebetes, et creagras, et fialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini, ex aere mundissimo. In regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Socoth et Saredatha. Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus aeris. Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, et altare aureum, et mensas, et super eas panes propositionis; candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum iuxta ritum, ex auro purissimo; et florentia quaedam, et lucernas, et forcipes aureos. Omnia de auro mundissimo facta sunt. Thymiamateria quoque, et thuribula, et fialas, et mortariola ex auro purissimo; et ostia caelavit templi interioris, id est in sancta sanctorum, et ostia templi forinsecus. Sicque completum est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini. Intulit ergo Salomon omnia quae voverat David pater suus, argentum, et aurum, et universa vasa posuit in thesauris domus Domini.

Post quae congregavit maiores natu Israel, et cunctos principes tribuum, et capita familiarum de filiis Israel in Ierusalem, ut adducerent archam foederis Domini de civitate David, quae est in Sion. Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel in die sollemni mensis septimi. Cumque venissent cuncti seniores Israel, portaverunt Levitae archam, et intulerunt eam, et omnem paraturam tabernaculi. Porro vasa sanctuarii quae erant in tabernaculo, portaverunt sacerdotes cum Levitis. Rex autem Salomon et universus coetus Israel, et omnes qui fuerant congregati ante archam, immolabant arietes et boves absque ullo numero. Tanta enim erat multitudo victimarum. Et intulerunt sacerdotes archam foederis Domini in locum suum, id est ad oraculum templi in sancta sanctorum subter alas cherubim, ita ut cherubim expanderent alas suas super locum in quo posita erat archa, et ipsam archam tegerent cum vectibus suis. Vectium autem quibus portabatur archa, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum. Si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque archa ibi usque in praesentem diem. Nihilque aliud erat in archa, nisi duae tabulae quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Aegypto.

Egressis autem sacerdotibus de sanctuario, omnes enim sacerdotes qui ibi potuerant inveniri sanctificati sunt, nec adhuc in illo tempore vices et ministeriorum ordo inter eos divisus erat, tam Levitae quam cantores, id est et qui sub Asaph erant, et qui sub Eman, et qui sub Idithun, filii et fratres eorum, vestiti byssinis, et cymbalis, et psalteriis, et citharis concrepabant, stantes ad orientalem plagam altaris, cum eis sacerdotes centum viginti, canentes tubis. Igitur cunctis pariter et tubis et voce, et cymbalis, et organis, et diversi generis musicorum concinentibus, et vocem in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur, ita ut cum Dominum laudare coepissent et dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius, impleretur domus Dei nube, nec possent sacerdotes Dei stare et ministrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei. Tunc Salomon ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine. Ego autem aedificavi domum nomini eius, ut habitaret ibi in perpetuum. Et convertit faciem suam, et benedixit universae multitudini Israel, nam omnis turba stabat intenta, et ait: Benedictus Dominus Deus Israel, quia quod locutus est David patri meo, opere complevit, dicens: A die qua eduxi populum meum de terra Aegypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Israel, ut aedificaretur in ea domus nomini meo, neque elegi alium quemquam virum, ut esset dux super populum meum Israel. Sed elegi Ierusalem, ut sit nomen meum in ea, et elegi David, ut constituerem eum super populum meum Israel. Cumque fuisset voluntatis David patris mei ut aedificaret domum nomini Domini Dei Israel, dixit Dominus ad eum: Quia haec fuit voluntas tua, ut aedificares domum nomini meo, bene quidem fecisti, habens huiuscemodi voluntatem. Sed non tu aedificabis domum, verum filius tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipse aedificabit domum nomini meo. Complevit ergo Dominus sermonem suum quem locutus fuerat, et ego surrexi pro David patre meo, et sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus, et aedificavi domum nomini Domini Dei Israel. Et posui in ea archam, in qua est pactum Domini quod pepigit cum filiis Israel. Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universae multitudinis Israel, et extendit manus suas. Siquidem fecerat Salomon basim aeneam, et posuerat eam in medio basilicae, habentem quinque cubitos longitudinis, et quinque latitudinis, et tres cubitos in altum, stetitque super eam, et deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israel, et palmis in caelum levatis, ait: Domine Deus Israel, non est similis tui deus in caelo et in terra, qui custodis pactum et misericordiam cum servis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo, qui praestitisti servo tuo David patri meo quaecumque locutus fueras ei, et quae ore promiseras, opere complesti, sicut et praesens tempus probat. Nunc ergo Domine Deus Israel imple servo tuo patri meo David quaecumque locutus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me qui sedeat super thronum Israel, ita tamen si custodierint filii tui vias suas, et ambulaverint in lege mea, sicut tu ambulasti coram me.

Et nunc Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus quem locutus es servo tuo David. Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si caelum et caeli caelorum non te capiunt, quanto magis domus ista quam aedificavi? Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servi tui, et obsecrationem eius, Domine Deus meus, et audias preces quas fundit famulus tuus coram te, ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum, et exaudires orationem quam servus tuus orat in eo. Exaudi preces famuli tui et populi tui Israel. Quicumque oraverit in loco isto, et exaudi de habitaculo tuo, id est de caelis, et propitiare. Si peccaverit quispiam in proximum suum, et iurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari in domo ista, tu exaudies de caelo, et facies iudicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, et ulciscaris iustum, retribuens ei secundum iustitiam suam. Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis, peccabunt enim tibi, et conversi egerint paenitentiam, et obsecraverint nomen tuum, et fuerint deprecati in loco isto, tu exaudies de caelo, et propitiare peccato populi tui Israel, et reduces eos in terram quam dedisti eis et patribus eorum. Si clauso caelo et pluvia non fluxerit propter peccata populi, et deprecati fuerint te in loco isto, et confessi nomini tuo, et conversi a peccatis suis cum eos afflixeris, exaudi de caelo Domine, et dimitte peccata servis tuis, et populo tuo Israel, et doce eos viam bonam per quam ingrediantur, et da pluviam terrae quam dedisti populo tuo ad possidendum. Fames si orta fuerit in terra, et pestilentia, et aerugo, et aurugo, et locusta, et bruchus, et hostes vastatis regionibus portas obsederint civitatis, omnisque plaga et infirmitas presserit, si quis de populo tuo Israel deprecatus fuerit, cognoscens plagam et infirmitatem suam, et expanderit manus suas in domo hac, tu exaudies de caelo de sublimi scilicet habitaculo tuo, et propitiare, et redde unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo. Tu enim solus nosti corda filiorum hominum, ut timeant te et ambulent in viis tuis cunctis diebus quibus vivunt super faciem terrae quam dedisti patribus nostris. Externum quoque qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua propter nomen tuum magnum, et propter manum tuam robustam, et brachium tuum extentum, et adoraverit in loco isto, tu exaudies de caelo firmissimo habitaculo tuo, et facies cuncta pro quibus invocaverit te ille peregrinus, ut sciant omnes populi terrae nomen tuum, et timeant te sicut populus tuus Israel, et cognoscant quia nomen tuum invocatum est super domum hanc quam aedificavi.

Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam in qua civitas haec est quam elegisti, et domus quam aedificavi nomini tuo, ut exaudias de caelo preces eorum et obsecrationem, et ulciscaris. Si autem peccaverint tibi, neque enim est homo qui non peccet, et iratus fueris eis, et tradideris eos hostibus, et captivos eos duxerint in terram longinquam, vel certe quae iuxta est, et conversi toto corde suo in terra ad quam captivi ducti fuerint, egerint paenitentiam, et deprecati te fuerint in terra captivitatis suae, dicentes: Peccavimus, inique fecimus, et iniuste egimus, et reversi fuerint ad te in toto corde suo, et in tota anima sua, in terra captivitatis suae ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terrae suae quam dedisti patribus eorum, et urbis quam elegisti, et domus quam aedificavi nomini tuo, ut exaudias de caelo, hoc est de firmissimo habitaculo tuo, preces eorum, et facias iudicium, et dimittas populo tuo quamvis peccatori. Tu es enim Deus meus. Aperiantur quaeso oculi tui, et aures tuae intentae sint ad orationem quae fit in loco isto. Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu et archa fortitudinis tuae. Sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, et sancti tui laetentur in bonis. Domine Deus, ne averteris faciem christi tui. Memento misericordiarum David servi tui. Cumque complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de caelo, et devoravit holocausta et victimas, et maiestas Domini implevit domum. Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod implesset maiestas Domini templum Domini. Sed et omnes filii Israel videbant descendentem ignem, et gloriam Domini super domum, et corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt, et laudaverunt Dominum, quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius. Rex autem et omnis populus immolabant victimas coram Domino. Mactavit igitur Salomon rex hostias, boum viginti duo milia, arietum centum viginti milia, et dedicavit domum Dei rex et universus populus. Sacerdotes autem stabant in officiis suis, et Levitae in organis carminum Domini quae fecit David rex ad laudandum Dominum: Quoniam in aeternum misericordia eius, hymnos David canentes per manus suas. Porro sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusque Israel stabat.

Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini. Obtulerat enim ibi holocausta, et adipes pacificorum, quia altare aeneum quod fecerat non poterat sustinere holocausta, et sacrificia, et adipes. Fecit ergo Salomon sollemnitatem in tempore illo septem diebus, et omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath usque ad torrentem Aegypti. Fecitque die octavo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus, et sollemnitatem celebrasset septem diebus. Igitur in die vigesimo tertio mensis septimi dimisit populum ad tabernacula sua, laetantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus David et Salomoni, et Israeli populo suo. Complevitque Salomon domum Domini, et domum regis, et omnia quae disposuerat in corde suo ut faceret in domo Domini et in domo sua, et prosperatus est. Apparuit autem ei Dominus nocte, et ait: Audivi orationem tuam, et elegi locum istum mihi in domum sacrificii. Si clausero caelum, et pluvia non fluxerit, et mandavero et praecepero locustae ut devoret terram, et misero pestilentiam in populum meum, conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, et exquisierit faciem meam, et egerit paenitentiam a viis suis pessimis, et ego exaudiam de caelo, et propitius ero peccatis eorum, et sanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti, et aures meae erectae ad orationem eius qui in loco isto oraverit. Elegi enim et sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, et permaneant oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaveris coram me sicut ambulavit pater tuus David, et feceris iuxta omnia quae praecepi tibi, et iustitias meas iudiciaque servaveris, suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur de stirpe tua vir qui sit princeps in Israel. Si autem aversi fueritis, et dereliqueritis leges meas, et praecepta mea quae proposui vobis, et abeuntes servieritis diis alienis, et adoraveritis eos, evellam vos de terra mea quam dedi vobis, et domum hanc quam aedificavi nomini meo proiciam a facie mea, et tradam eam in parabolam, et in exemplum cunctis populis. Et domus ista erit in proverbium universis transeuntibus, et dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terrae huic, et domui huic? Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de terra Aegypti, et apprehenderunt deos alienos, et adoraverunt eos, et coluerunt; idcirco venerunt super eos universa mala haec.

Expletis autem viginti annis postquam aedificavit Salomon domum Domini et domum suam, civitates quas dederat Hiram Salomoni, aedificavit, et habitare ibi fecit filios Israhel. Abiit quoque in Emath Soba, et obtinuit eam. Et aedificavit Palmyram in deserto, et alias civitates munitissimas aedificavit in Emath. Exstruxitque Bethoron superiorem, et Bethoron inferiorem, civitates muratas, habentes portas et vectes et seras; Baalath etiam, et omnes urbes firmissimas quae fuerunt Salomonis, cunctasque urbes quadrigarum, et urbes equitum. Omnia quaecumque voluit Salomon atque disposuit aedificavit in Ierusalem, et in Libano, et in universa terra potestatis suae. Omnem populum qui derelictus fuerat de Chetheis, et Amorreis, et Ferezeis, et Eveis, et Iebuseis, qui non erant de stirpe Israel, de filiis eorum, et de posteris quos non interfecerant, subiugavit Salomon in tributarios usque in diem hanc. Porro de filiis Israel non posuit ut servirent operibus regis. Ipsi enim erant viri bellatores, et duces primi, et principes quadrigarum et equitum eius. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum. Filiam vero Pharaonis transtulit de civitate David in domum quam aedificaverat ei. Dixit enim rex: Non habitabit uxor mea in domo David regis Israel, eo quod sanctificata sit, quia ingressa est in eam archa Domini. Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini quod exstruxerat ante porticum, ut per singulos dies offerretur in eo iuxta praeceptum Moysi in sabbatis, et in calendis, et in festis diebus ter per annum, id est in sollemnitate azymorum, et in sollemnitate ebdomadarum, et in sollemnitate tabernaculorum. Et con-

stituit iuxta dispositionem David patris sui officia sacerdotum in ministeriis suis, et levitas in ordine suo, ut laudarent et ministrarent coram sacerdotibus iuxta ritum uniuscuiusque diei, et ianitores in divisionibus suis per portam et portam. Sic enim preceperat David homo dei. Nec pretergressi sunt de mandatis regis, tam sacerdotes quam levite, ex omnibus que preceperat.

Et in custodiis thesaurorum omnes impensas preparatas habuit Salomon ex eo die quo fundavit domum domini, usque in diem quo perfecit eam. Tunc abiit Salomon in Asiongaber et in Aylath ad oram maris rubri, que est in terra Edom. Misit autem ei Hyram per manus servorum suorum naves et nautas gnaros maris, et abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta talenta auri, et attulerunt ad regem Salomonem. Regina quoque Saba cum audisset famam Salomonis, venit ut temptaret eum in enigmatibus in Hierusalem cum magnis opibus et camelis qui portabant aromata et auri plurimum, gemmasque preciosas. Cumque venisset ad Salomonem, locuta est ei quecumque erant in corde suo. Et exposuit ei Salomon omnia que proposuerat, nec quicquam fuit quod non perspicuum ei fecerit. Que postquam vidit sapientiam scilicet Salomonis, et domum quam edificaverat, necnon et cibaria mense eius, et habitacula servorum, et officia ministrorum eius, et vestimenta eorum, pincernas quoque et vestes eorum, et victimas quas immolabat in domo domini, non erat pre stupore in ea ultra spiritus. Dixitque ad regem: Verus sermo quem audieram in terra mea de virtutibus et sapientia tua. Non credebam narrantibus donec ipsa venissem et vidissent oculi mei, et probassem vix medietatem michi sapientie tue fuisse narratam. Vicisti famam virtutibus tuis. Beati viri tui et beati servi tui, hii qui assistunt coram te omni tempore et audiunt sapientiam tuam. Sit dominus deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum regem domini dei tui. Quia diligit deus Israhel et vult servare eum in eternum, idcirco posuit te super eum regem, ut facias iudicium atque iustitiam.

Dedit autem regi c.xx. talenta auri, et aromata multa nimis, et gemmas preciosissimas. Non fuerunt aromata talia ut hec que dedit regina Saba regi Salomoni. Sed et servi Hyram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, et ligna thina, et gemmas preciosissimas, de quibus fecit rex, lignis scilicet thinis, gradus in domo domini et in domo regia, citharas quoque et psalteria cantoribus. Numquam visa sunt in terra Iuda ligna talia. Rex autem Salomon dedit regine Saba cuncta que voluit et que postulavit, multo plura quam attulerat ad eum. Que reversa abiit in terram suam cum servis suis. Erat autem pondus auri quod afferebatur Salomoni per annos singulos sexcenta lx.vi. talenta auri, excepta ea summa quam legati diversarum gentium et negociatores afferre consueverant, omnesque reges Arabie et satrape terrarum, qui comportabant aurum et argentum Salomoni. Fecit igitur Salomon rex ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in hastis singulis expendebantur. ccc. quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur scuta singula. Posuitque ea rex in armamentario quod erat consitum nemore. Fecit quoque rex solium eburneum grande, et vestivit illud auro mundissimo. Sex quoque gradus quibus ascendebatur ad solium, et scabellum aureum, et brachiola duo altrinsecus, et duos leones stantes iuxta brachiola, sed et alios xii. leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte. Non fuit tale solium in universis regnis. Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, et vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nichilo reputabatur. Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Hyram semel in annis tribus, et deferebant inde aurum et argentum et ebur et simias et pavos. Magnificatus est igitur Salomon super reges terre pre divitiis et gloria. Omnesque reges terrarum desiderabant faciem Salomonis videre, ut audirent sapientiam quam dederat deus in corde eius. Et deferebant ei munera, vasa argentea et aurea, et vestes et arma et aromata, equos et mulos per singulos annos.

Habuit autem Salomon xl. milia equorum in stabulis, et curruum equitum xii. milia, constituitque eos in urbibus quadrigarum et ubi erat rex in Hierusalem. Exercuit etiam potestatem super cunctos reges a flumine Eufraten usque ad terram Philistinorum, id est usque ad terminos Egypti. Tantamque copiam prebuit argenti in Hierusalem quasi lapidum, et cedrorum tantam multitudinem velut sychomorum que gignuntur in campestribus. Adducebantur autem ei equi de Egypto et de cunctis regionibus. Reliqua opera Salomonis priorum et novissimorum scripta sunt in verbis Nathan prophete, et in libro Ahie Silonitis, in visione quoque Addo videntis contra Hieroboam filium Nabath. Regnavit autem Salomon in Hierusalem super omnem Israhel xl. annis. Dormivitque cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David. Regnavitque Roboam filius eius pro eo. Profectusque est Roboam in Sichem. Illuc enim cuncti Israhel convenerant, ut constituerent eum regem. Quod cum audisset Hieroboam filius Nabath, qui erat in Egypto — fugerat quippe illuc ante Salomonem — statim reversus est. Vocaveruntque eum, et venit cum universo Israhel, et locuti sunt ad Roboam dicentes: Pater tuus durissimo iugo nos compressit; tu leviora impera patre tuo, qui nobis gravem imposuit servitutem, et paululum de onere sublevia, ut serviamus tibi. Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cumque abisset populus, iniit consilium cum senibus qui steterant coram patre eius Salomone dum adhuc viveret, dicens: Quid datis consilii ut respondeam populo? Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic et leniveris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

At ille reliquit consilium senum, et cum iuvenibus tractare cepit qui cum eo nutriti fuerant in comitatu illius. Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? Vel quid respondere populo huic debeo, qui dixit: Sublevia iugum quod imposuit nobis pater tuus. At illi responderunt ut iuvenes et nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt: Sic loqueris populo qui dixit tibi: Pater tuus aggravavit iugum nostrum, tu sublevia. Et sic respondebis eis: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei. Pater meus imposuit vobis iugum grave, et ego maius pondus apponam. Pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cedam vos scorpionibus. Venit ergo Hieroboam et universus populus ad Roboam die tercio, sicut preceperat eis. Responditque rex populo dura, derelicto consilio seniorum, locutusque est iuxta iuvenum voluntatem: Pater meus grave vobis imposuit iugum, quod ego gravius faciam. Pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cedam vos scorpionibus. Et non acquievit populi precibus. Erat enim voluntatis dei ut compleretur sermo eius quem locutus fuerat per manum Ahie Silonitis ad Hieroboam filium Nabath. Populus autem universus rege duriora dicente sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in David, neque hereditas in filio Ysai. Revertere in tabernacula tua Israhel, tu autem pasce domum tuam David. Et abiit Israhel in tabernacula sua. Super filios autem Israhel qui habitabant in civitatibus Iuda regnavit Roboam. Misitque rex Roboam Aduram, qui preerat tributis, et lapidaverunt eum filii Israhel, et mortuus est. Porro Roboam currum festinavit ascendere, et fugit in Hierusalem. Recessitque Israhel a domo David usque ad diem hanc. Venit autem Roboam in Hierusalem, et convocavit universam domum Iuda et Beniamin, centum lxxx. milibus electorum atque bellantium, ut dimicaret contra Israhel et converteret ad se regnum suum. Factumque est verbum domini ad Semeiam hominem dei dicens: Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, et ad universum Israhel qui est in Iuda et Beniamin: Hec dicit dominus: Non ascendetis neque pugnabitis contra fratres vestros. Revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cum audissent sermonem domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Hieroboam.

Habitavit autem Roboam in Hierusalem, et edificavit civitates muratas in Iuda. Extruxitque Bethleem et Ethan et Thecue, Bethsur quoque et Socho, et Odollam, necnon et Geth et Maresa et Ziph, sed et Aduram et Lachis et Azecha, Saraa quoque et Ailon et Ebron, que erant in Iuda et Beniamin, civitates munitissimas. Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes ciborumque horrea, hoc est olei et vini. Sed et in singulis urbibus fecit armamentaria scutorum et hastarum, firmavitque eas multa diligentia, et imperavit super Iudam et Beniamin. Sacerdotes autem et levite qui erant in universo Israhel venerunt ad eum de cunctis sedibus suis, relinquentes suburbana et possessiones suas, et transeuntes ad Iudam et Hierusalem, eo quod abiecisset eos Hieroboam et posteri eius, ne sacerdotio domini fungerentur. Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum et demoniorum vitulorumque quos fecerat. Sed et de cunctis tribubus Israhel quicumque dederant cor suum ut quererent dominum deum Israhel, venerunt in Hierusalem ad immolandas victimas domino deo patrum suorum. Et roboraverunt regnum Iuda, et confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos. Ambulaverunt enim in viis David et Salomonis annis tantum tribus. Duxit autem Roboam uxorem Malaath filiam Hierimuth filii David, Abiahil quoque filiam Eliab filii Ysai, que peperit ei filios Ieus et Somoria et Zoom. Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalon, que peperit ei Abiam et Ethai et Ziza et Salumith. Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalon super omnes uxores suas et concubinas. Nam uxores x. et viii. duxerat, concubinasque lx., et genuit xx. et viii. filios ac lx. filias. Constituit vero in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos. Ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapientior fuit et potentior super omnes filios suos, et in cunctis finibus Iuda et Beniamin et in universis civitatibus muratis. Prebuitque eis escas plurimas, et multas petivit uxores.

Cumque roboratum esset regnum Roboam et confortatum, dereliquit legem domini, et omnis Israhel cum eo. Anno autem quinto regni Roboam ascendit Sesach rex Egypti in Hierusalem, quia peccaverunt domino, cum mille ducentis curribus et lx. milibus equitum. Nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Egypto, Libies scilicet et Trogodite et Ethiopes. Cepitque civitates munitissimas in Iuda, et venit usque ad Hierusalem. Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam et principes Iuda qui congregati fuerant in Hierusalem fugientes Sesach, dixitque ad eos: Hec dicit dominus: Vos reliquistis me, et ego reliqui vos in manu Sesach. Consternatique principes Israhel et rex dixerunt: Iustus est dominus. Cumque vidisset dominus quod humiliati essent, factus est sermo domini ad Semeiam dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis pauxillum auxilii, et non stillabit furor meus super Hierusalem per manum Sesach. Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis mee et servitutis regni terrarum. Recessit itaque Sesach rex Egypti ab Hierusalem, sublatis thesauris domus domini et domus regis, omniaque secum tulit, et clypeos aureos quos fecerat Salomon, pro quibus fecit rex eneos, et tradidit illos principibus scutariorum qui custodiebant vestibulum palacii. Cumque introiret domum domini rex, veniebant scutarii et tollebant eos, iterumque referebant ad armamentarium suum. Verumtamen quia humiliati sunt, aversa est ab eis ira domini, nec deleti sunt penitus. Siquidem et in Iuda inventa sunt opera bona.

Confortatus est ergo rex Roboam in Hierusalem atque regnavit. Quadraginta autem et unius anni erat cum regnare cepisset, et decem septemque annis regnavit in Hierusalem, urbe quam elegit dominus ut confirmaret nomen suum ibi de cunctis tribubus Israhel. Nomenque matris eius Naama Amanites. Fecitque malum, et non preparavit cor suum ut quereret dominum. Opera vero Roboam prima et novissima scripta sunt in libro Semeie prophete et Addo videntis, et diligenter exposita. Pugnaveruntque adversum se Roboam et Hieroboam cunctis diebus. Et dormivit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in civitate David, et regnavit Abia filius eius pro eo.

In anno octavo decimo regis Hieroboam regnavit Abia super Iudam. Tribus annis regnavit in Hierusalem. Nomenque matris eius Maacha filia Huriel de Gabaa. Et erat bellum inter Abiam et Hieroboam. Cumque inisset Abia certamen, et haberet bellicosissimos viros, et electorum xl. milia, Hieroboam instruxit e contra aciem octingenta milia virorum, qui et ipsi electi erant et ad bella fortissimi. Stetit ergo Abias super montem Semeron, qui erat in Effraim, et ait: Audi Hieroboam et omnis Israhel. Num ignoratis quod dominus deus Israhel dederit regnum David super Israhel in sempiternum, ipsi et filiis eius in pactum salis? Et surrexit Hieroboam filius Nabath servus Salomonis filii David, et rebellavit contra dominum suum. Congregatique sunt ad eum viri vanissimi et filii Belial, et prevaluerunt contra Roboam filium Salomonis. Porro Roboam erat rudis et corde pavido, nec potuit resistere eis. Nunc ergo vos dicitis quod resistere possitis regno domini, quod possidet per filios David. Habetisque grandem populi multitudinem atque vitulos aureos quos fecit vobis Hieroboam in deos. Et eiecistis sacerdotes domini filios Aaron atque levitas, et fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum. Quicumque venerit et initiaverit manum suam in tauro et in bubus et in arietibus septem, fit sacerdos eorum qui non sunt dii. Noster autem dominus deus est, quem non relinquimus, sacerdotesque ministrant domino de filiis Aaron, et levite sunt in ordine suo. Holocausta quoque offerunt domino per singulos dies mane et vespere, et thimiamata iuxta legis precepta conficiuntur, et proponuntur panes in mensa mundissima. Estque apud nos candelabrum aureum et lucerna eius, ut accendatur semper ad vesperam. Nos quippe custodimus precepta domini dei nostri, que vos reliquistis. Ergo in exercitu nostro dux deus est et sacerdotes eius, qui clangunt tubis et resonant contra vos. Filii Israhel, nolite pugnare contra dominum deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

Hec illo loquente, Hieroboam retro moliebatur insidias. Cumque ex adverso hostium staret, ignorantem Iudam suo ambiebat exercitu. Respiciensque Iuda vidit instare bellum ex adverso et post tergum, et clamavit ad dominum, ac sacerdotes tubis canere ceperunt. Omnesque viri Iuda vociferati sunt, et ecce illis clamantibus perterruit deus Hieroboam et omnem Israhel, qui stabat ex adverso Abia et Iuda. Fugeruntque filii Israhel Iudam, et tradidit eos dominus in manu eorum. Percussit ergo eos Abia et populus eius plaga magna, et corruerunt vulnerati ex Israhel l. milia virorum fortium. Humiliatique sunt filii Israhel in tempore illo, et vehementissime confortati filii Iuda, eo quod sperassent in domino deo patrum suorum. Persecutus est autem Abia fugientem Hieroboam, et cepit civitates eius, Bethel et filias eius, et Iesena cum filiabus suis, Efron quoque et filias eius. Nec valuit ultra resistere Hieroboam in diebus Abia. Quem percussit dominus et mortuus est.

Igitur Abia confortato imperio suo accepit uxores xiiii., procreavitque xx. duos filios et xvi. filias. Reliqua autem sermonum Abia viarumque et operum eius scripta sunt diligentissime in libro Addo prophete.

Dormivit autem Abia cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David. Regnavitque Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quievit terra annis X. 2.

Fecit autem Asa quod bonum et placitum erat in conspectu Domini Dei sui, et subvertit altaria peregrini cultus, et excelsa, et confregit statuas lucosque succidit. Ac praecepit Iudae ut quaereret Dominum Deum patrum suorum, et faceret legem et universa mandata. Et abstulit ex cunctis urbibus Iuda aras et fana, et regnavit in pace. Aedificavit quoque urbes munitas in Iuda, quia quietus erat et nulla temporibus eius bella surrexerant pace Domino largiente. Dixit autem Iudae: Aedificemus civitates istas, et vallemus muris, et roboremus turribus et portis et seris donec a bellis quieta sunt omnia, eo quod quaesierimus Dominum Deum patrum nostrorum, et dederit nobis pacem per gyrum. Aedificaverunt igitur, et nullum in extruendo impedimentum fuit. Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta et hastas de Iuda trecenta milia, de Beniamin vero scutariorum et sagittariorum CC et LXXX milia. Omnes isti viri fortissimi. 2.

Egressus est autem contra eos Zara Aethiops cum exercitu suo decies centenis milibus et curribus trecentis, et venit usque Maresa. Porro Asa perrexit ei obviam, et instruxit aciem ad bellum in valle Sephata, quae est iuxta Maresa, et invocavit Dominum Deum et ait: Domine non est apud te ulla distantia, utrum in paucis auxilieris an in pluribus: adiuva nos Domine Deus noster. In te enim et in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noster tu es, non praevaleat contra te homo. Exterruit itaque Dominus Aethiopes coram Asa et Iuda, fugeruntque Aethiopes. Et persecutus est eos Asa et populus qui cum eo erat usque Gerara, et ruerunt Aethiopes usque ad internicionem, quia Domino caedente contriti sunt et exercitu illius proeliante. Tulerunt ergo spolia multa, et percusserunt omnes civitates per circuitum Gerare, grandis quippe cunctos terror invaserat, et diripuerunt urbes, et praedam multam asportaverunt. Sed et caulas ovium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem et camelorum, reversique sunt Hierusalem. Azarias autem filius Oded, facto in se spiritu Dei, egressus est in occursum Asa, et dixit ei: Audite me Asa et omnis Iuda et Beniamin. Dominus vobiscum quia fuistis cum eo. Si quaesieritis eum invenietis, si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Transibunt autem multi dies in Israhel absque Deo vero, et absque sacerdote doctore et absque lege. Cumque reversi fuerint in angustia sua, clamaverintque ad Dominum Deum Israhel, et quaesierint eum, repperient eum. 2.

In tempore illo non erit pax egredienti et ingredienti, sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrae. Pugnabit enim gens contra gentem, et civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni angustia. Vos ergo confortamini, et non dissolvantur manus vestrae, erit enim merces operi vestro. Quod cum audisset Asa verba scilicet et prophetiam Azariae filii Oded prophetae, confortatus est, et abstulit idola de omni terra Iuda et de Beniamin, et ex urbibus quas ceperat montis Effraim, et dedicavit altare Domini, quod erat ante porticum Domini, congregavitque universum Iudam et Beniamin et advenas cum eis, de Effraim et de Manasse, et de Symeon. Plures enim ad eum confugerant ex Israhel, videntes quod Dominus Deus illius esset cum eo. Cumque venissent in Hierusalem mense tertio, anno XV regni Asa, immolaverunt Domino in die illa de manubiis et praeda quam adduxerant boves septingentos et arietes VII milia. Et intravit ex more ad corroborandum foedus, ut quaererent Dominum Deum patrum suorum in toto corde et in tota anima sua. Si quis autem inquit non quaesierit Dominum Deum Israhel, moriatur, a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem. Iuraveruntque Domino voce magna in iubilo, et in clangore tubae, et in sonitu bucinarum, omnes qui erant in Iuda cum execratione: in omni enim corde suo iuraverunt, et in tota voluntate quaesierunt eum et invenerunt. Praestititque eis Dominus requiem per circuitum. Sed et Maacham matrem Asa regis ex augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in luco simulacrum Priapi, quod omne contrivit et in frusta comminuens combussitque in torrente Cedron. Excelsa autem derelicta sunt in Israhel. Attamen cor Asa erat perfectum cunctis diebus eius. Eaque quae voverat pater suus, et ipse intulit in domum Domini argentum et aurum, vasorumque diversam suppellectilem. Bellum vero non fuit usque ad tricesimum annum regni Asa. 2.

Anno autem tricesimo sexto regni eius, ascendit Baasa rex Israhel in Iudam, et muro circumdabat Rama, ut nullus tute posset egredi et ingredi de regno Asa. Protulit ergo Asa argentum et aurum de thesauris domus Domini, et de thesauris regis, misitque ad Benadab regem Syriae, qui habitabat in Damasco dicens: Foedus inter me et te est, pater quoque meus et pater tuus habuere concordiam. Quam ob rem misi tibi argentum et aurum, ut rupto foedere quod habes cum Baasa rege Israhel, facias eum a me recedere. Quo comperto Benadab misit principes exercituum suorum ad urbes Israhel, qui percusserunt Ahion et Dan, et Abelmaim, et universas urbes muratas Neptalim. Quod cum audisset Baasa, desiit aedificare Rama, et intermisit opus suum. Porro Asa rex assumpsit universum Iuda, et tulerunt lapides de Rama et ligna quae aedificationi praeparaverat rex Baasa, aedificavitque ex eis Gabaa et Maspha. In tempore illo venit Anani propheta ad Asa regem Iuda, et dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriae, et non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriae regis exercitus de manu tua. Nonne Aethiopes et Libies multo plures erant quadrigis, et equitibus et multitudine nimia? Quos cum Domino credidisses, tradidit in manu tua. Oculi enim eius contemplantur universam terram, et praebent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti, et propter hoc etiam ex praesenti tempore contra te bella consurgent. 2.

Iratusque Asa adversus videntem, iussit eum mitti in nervum. Valde quippe super hoc erat indignatus, et interfecit de populo in tempore illo plurimos. Opera autem Asa prima et novissima scripta sunt in libro regum Iuda et Israhel. Aegrotavit autem Asa anno XXX nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, et nec in infirmitate sua quaesivit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est. Dormivitque cum patribus suis, et mortuus est anno XL primo regni sui. Et sepelierunt eum in sepulchro suo, quod foderat sibi in civitate David, posueruntque eum super lectulum suum plenum aromatibus et unguentis meretriciis, quae erant pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eo ambitione nimia.

Regnavit autem Iosaphat filius eius pro eo, et invaluit contra Israhel. Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Iuda quae erant vallatae muris. Praesidiaque disposuit in terra Iuda, et in civitatibus Effraim quas ceperat Asa pater eius. Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulavit in viis patris sui David primis, et non speravit in Baalim, sed in Deo patris sui, et perrexit in praeceptis illius, et non iuxta peccata Israhel. Confirmavitque Dominus regnum in manu eius, et dedit omnis Iuda munera Iosaphat, factaeque sunt ei infinitae divitiae et multa gloria. Cumque sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini, etiam excelsa et lucos de Iuda abstulit. Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis Benayl, et Obdiam, et Zachariam, et Nathanahel, et Micheam, ut docerent in civitatibus Iuda, et cum eis Levitas Semeiam, et Nathaniam, et Zabadiam, Asahel quoque et Semiramoth et Ionathan, et Adoniam, et Tobiam, et Thobadoniam Levitas, et cum eis Elisama et Ioram sacerdotes, et docebantque populum in Iuda habentes librum legis Domini. Et circuibant cunctas urbes Iuda, atque erudiebant populum. Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum quae erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Iosaphat. Sed et Philistei Iosaphat munera deferebant, et vectigal argenti. Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem milia septingentos, et hircos totidem. 2.

Crevit ergo Iosaphat et magnificatus est usque in sublime, et aedificavit in Iuda domos ad instar turrium, urbesque muratas. Et multa opera paravit in urbibus Iuda. Viri quoque bellatores et robusti erant in Hierusalem, quorum iste est numerus per domos atque familias singulorum. In Iuda principes exercitus, Ednas dux, et cum eo robustissimi viri CCC milia. Post hunc Iohanan princeps, et cum eo CC LXXX milia. Post illum quoque Amazias filius Zechri, consecratus Domino, et cum eo CC milia virorum fortium. Hunc sequebatur robustus ad proelia Eliada, et cum eo tenentium arcum et clypeum CC milia. Post istum etiam Iozabach, et cum eo C LXXX milia expeditorum militum. Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis quos posuerat in urbibus muratis, et in universo Iuda. Fuit ergo Iosaphat dives et inclitus multum, et affinitate coniunctus est Ahab. Descenditque ad eum post annos in Samaria. Ad cuius adventum mactavit Ahab arietes et boves plurimos, et populo qui venerat cum eo, persuasitque illi ut ascenderet in Ramoth Galaad. Dixitque Ahab rex Israhel ad Iosaphat regem Iuda: Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Ut ego et tu, sic populus tuus sic populus meus, tecumque erimus in bello. Dixitque Iosaphat ad regem Israhel: Consule obsecro impraesentiarum sermonem Domini. Congregavit ergo rex Israhel prophetarum Baalim quadringentos viros, et dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus an quiescere? At illi: Ascendite inquiunt, et tradet eos Dominus in manus regis. Dixitque Iosaphat: Numquid non est hic propheta Domini, ut ab illo etiam inquiramus? Et ait rex Israhel ad Iosaphat: Est vir unus a quo possumus quaerere Domini voluntatem, sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore. Est autem Micheas filius Iemla. Dixitque ei Iosaphat: Ne loquaris rex hoc modo. Vocavit ergo rex Israhel unum de eunuchis, et dixit ei: Voca cito Micheam filium Iemla. Porro rex Israhel et Iosaphat rex Iuda utique sedebant in solio suo, vestiti cultu regio. Sedebant autem in area iuxta portam Samariae, omnesque prophetae vaticinabantur coram eis. Sedechias vero filius Chanana fecit sibi cornua ferrea, et ait: Haec dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam. Omnesque prophetae similiter prophetabant atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad et prosperaberis, et tradet eos Dominus in manu regis. Nuntius autem qui ierat ad vocandum Micheam ait illi: En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant, quaeso ergo te ut et sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera. Cui respondit Micheas: Vivit Dominus quia quodcumque dixerit mihi Deus meus hoc loquar. 2.

Venit ergo Micheas ad regem. Cui rex ait: Michea, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite, cuncta enim prospera evenient, et tradentur hostes in manus vestras. Dixitque rex: Iterum atque iterum adiuro te, ut non mihi loquaris nisi quod verum est in nomine Domini. At ille ait: Vidi universum Israhel dispersum in montibus sicut oves absque pastore. Et dixit Dominus: Non habent isti dominos. Revertatur unusquisque in domum suam in pace. Et ait rex Israhel ad Iosaphat: Nonne dixi tibi quod non prophetaret iste mihi quicquam boni, sed ea quae mala sunt? At ille idcirco ait: Audite verbum Domini. Vidi Dominum sedentem in solio suo, et omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris et a sinistris. Et dixit Dominus: Quis decipiet Ahab regem Israhel ut ascendat et corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc modo, et alter alio, processit spiritus et stetit coram Domino et ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus: In quo inquit decipies? At ille respondit: Egrediar et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Dixitque Dominus: Decipies et praevalebis. Egredere et fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, et Dominus locutus est de te mala. Accessit autem Sedechias filius Chanana, et percussit Micheae maxillam et ait: Per quam viam transivit spiritus Domini a me ut loqueretur tibi? Dixitque Micheas: Tu ipse videbis in die illo quando ingressus fueris cubiculum in cubiculum ut abscondaris. Praecepit autem rex Israhel dicens: Tollite Micheam et ducite eum ad Amon principem civitatis, et ad Ioas filium Amalech, et dicetis: Haec dicit rex: Mittite hunc in carcerem, et date ei panis modicum, et aquae pauxillum, donec revertar in pace. Dixitque Micheas: Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite populi omnes. 2.

Igitur ascenderunt rex Israhel et Iosaphat rex Iuda in Ramoth Galaad. Dixitque rex Israhel ad Iosaphat: Mutabo habitum meum, et sic ad pugnandum vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israhel habitu, venit ad bellum. Rex autem Syriae praeceperat ducibus equitatus sui dicens: Non pugnetis contra minimum aut contra maximum, nisi contra solum regem Israhel. Itaque cum vidissent principes equitatus Iosaphat, dixerunt: Rex Israhel iste est. Et circumdederunt eum dimicantes. At ille clamavit ad Dominum, et auxiliatus est ei atque avertit eos ab illo. Cum enim vidissent duces equitatus quod non esset rex Israhel, reliquerunt eum. Accidit autem ut unus e populo sagittam in incertum iaceret, et percuteret regem Israhel inter cervicem et scapulas. At ille aurigae suo ait: Converte manum tuam, et educ me de acie, quia vulneratus sum. Et finita est pugna in die illo. Porro rex Israhel stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam, et mortuus est occidente sole. Reversus est autem Iosaphat rex Iuda in domum suam pacifice in Hierusalem. Cui occurrit Hieu filius Anani videns, et ait ad eum: Impio praebes auxilium, et his qui oderunt Dominum amicitia iungeris. Et idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Iuda, et praeparaveris cor tuum ut quaereres Dominum Deum patrum tuorum. Habitavit ergo Iosaphat in Hierusalem. Rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Effraim, et revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum. Constituitque iudices terrae in cunctis civitatibus Iuda munitis per singula loca. Et praecipiens iudicibus: Videte ait quid faciatis. Non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini, et quodcumque iudicaveritis in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, et cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum. 2.

In Hierusalem quoque constituit Iosaphat Levitas et sacerdotes et principes familiarum ex Israhel, ut iudicium et causam Domini iudicarent habitatoribus eius. Praecepitque eis dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter et corde perfecto. Omnem causam quae venerit ad vos fratrum vestrorum qui habitant in urbibus suis, inter cognationem et cognationem, ubicumque quaestio est de lege, de mandato, de caerimoniis, de iustificationibus, ostendite eis, ut non peccent in Dominum, et ne veniat ira super vos et super fratres vestros. Sic ergo agentes non peccabitis. Azarias autem sacerdos et pontifex vester in his quae ad Dominum pertinent praesidebit. Porro Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit quae ad regis officium pertinent. Habetisque magistros Levitas coram vobis. Confortamini et agite diligenter, et erit Dominus vobiscum. 2.

Post haec congregati sunt filii Moab, et filii Amon, et cum eis de Idumaeis ad Iosaphat ut pugnarent contra eum. Veneruntque nuntii et indicaverunt Iosaphat dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis quae trans mare sunt, et de Syria, et ecce consistunt in Asasonthamar

que est engaddi. Iosaphat autem timore perterritus totum se contulit ad rogandum dominum, et predicavit ieiunium universo iuda. Congregatusque est iudas ad deprecandum dominum, sed et omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. Cumque stetisset iosaphat in medio cetus iude et hierusalem in domo domini, ante atrium novum ait: Domine deus patrum nostrorum, tu es deus in celo, et dominaris cunctis regnis gentium. In manu tua est fortitudo et potentia, nec quisquam tibi potest resistere. Nonne tu deus noster interfecisti omnes habitatores terre huius coram populo israel, et dedisti eam semini abraham amici tui in sempiternum? Habitaveruntque in ea, et extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo dicentes: Si irruerint super nos mala, gladius iudicii pestilentia aut fames, stabimus coram domino in domo hac in conspectu tuo in qua invocatum est nomen tuum, et clamabimus ad te in tribulationibus nostris, et exaudies salvosque facies. 2.

Nunc igitur ecce filii amon et moab et mons seyr per quos non concessisti filiis israel ut transirent quando egrediebantur de egypto, sed declinaverunt ab eis et non interfecerunt illos, et e contrario agunt et nituntur eicere nos de possessione quam tradidisti nobis, deus noster. Ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non tanta est fortitudo ut possimus huic multitudini resistere que irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Omnis vero iuda stabat coram domino, cum parvulis et uxoribus et liberis suis. Erat autem iaziel filius zacharie filii banaie filii iehiel filii mathanie levites de filiis asaph, super quem factus est spiritus domini in medio turbe et ait: Attendite omnis iuda, et qui habitatis hierusalem, et tu o rex iosaphat. Hec dicit dominus vobis: Nolite timere nec paveatis hanc multitudinem. Non est enim vestra pugna, sed dei. Cras descendetis contra eos. Ascensuri enim sunt per clivum montis nomine sis, et invenietis illos in summitate torrentis qui est contra solitudinem hieruel. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, et videbitis auxilium domini super vos. O iuda et hierusalem, nolite timere nec paveatis. Cras egrediemini contra eos, et dominus erit vobiscum. Iosaphat ergo et iuda et omnes habitatores hierusalem ceciderunt proni in terram coram domino et adoraverunt eum. Porro levite de filiis caath et de filiis chore laudabant dominum deum israel voce magna in excelsum. Cumque mane surrexissent, egressi sunt per desertum thecue. Profectisque eis, stans iosaphat in medio eorum dixit: Audite me iuda et omnes habitatores hierusalem. Credite in domino deo vestro et securi eritis. Credite prophetis eius, et cuncta evenient vobis prospera. 2.

Dedit autem consilium populo, et statuit cantores domini ut laudarent eum in turmis suis, et antecederent exercitum, ac voce consona dicerent: Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Cumque cepissent laudes canere, vertit dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet amon et moab et montis seyr, qui egressi fuerant ut pugnarent contra iudam, et percussi sunt filii amon. Namque filii amon et moab consurrexerunt adversum habitatores montis seyr ut interficerent et delerent eos. Cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi mutuis conciderunt vulneribus. Porro iudas cum venisset ad speluncam que respicit solitudinem, vidit procul omnem late regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam qui necem potuisset evadere. Venit ergo iosaphat et omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum, inveneruntque inter cadavera varia supellectilem, vestes quoque et vasa pretiosissima, et diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre pre magnitudine. Die autem quarto congregati sunt in valle benedictionis. Etenim quia ibi benedixerunt domino, vocaverunt locum illum vallis benedictionis usque in presentem diem. Reversusque est omnis vir iuda et habitatores hierusalem, et iosaphat ante eos in hierusalem cum magna letitia, eo quod dedisset eis dominus gaudium de inimicis suis. Ingressique sunt in hierusalem cum psalteriis et cytharis et tubis in domum domini. Irruit autem pavor domini super universa regna terrarum cum audissent quod pugnasset dominus contra inimicos israel. Quievitque regnum iosaphat, et prebuit ei dominus pacem per circuitum. 2.

Regnavit ergo iosaphat super iudam, et erat xxx v. annorum cum regnare cepisset, xx autem et quinque annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius azuba filia sellaha. Et ambulavit in via patris sui asa, nec declinavit ab ea, faciens que placita erant coram domino. Verumtamen excelsa non abstulit, et adhuc populus non direxerat cor suum ad deum patrum suorum. Reliqua autem gestorum iosaphat priorum et novissimorum scripta sunt in libro hieu filii anani, que digessit in libro regum israel. Post hec iniit amicitias iosaphat rex iuda cum ochozia rege israel, cuius opera fuerunt pessima, et particeps fuit ut facerent naves que irent in tharsis. Feceruntque classem in asion gaber. Prophetavit autem elyezer filius dodau de maresa ad iosaphat dicens: Quia habuisti fedus cum ochozia, percussit dominus opera tua. Contriteque sunt naves, nec potuerunt ire in tharsis. Dormivit autem iosaphat cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate david, regnavitque ioram filius eius pro eo. Qui habuit fratres filios iosaphat azariam et iahiel et zachariam et azariam et michael et saphatiam. Omnes hi filii iosaphat regis iuda. Deditque eis pater suus multa munera argenti et auri et possessiones cum civitatibus munitissimis in iuda. Regnum autem tradidit ioram eo quod esset primogenitus. Surrexit ergo ioram super regnum patris sui. Cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, et quosdam de principibus israel. Triginta duorum annorum erat ioram cum regnare cepisset, et octo annis regnavit in hierusalem. Ambulavitque in viis regum israel sicut egerat domus ahab. Filia quippe ahab erat uxor eius. Et fecit malum in conspectu domini. Noluit autem dominus disperdere domum david propter pactum quod inierat cum eo, et quia promiserat ut daret illi lucernam et filiis eius omni tempore. 2.

In diebus illius rebellavit edom ne esset subditus iude, et constituit sibi regem. Cumque transisset ioram cum principibus suis et cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte et percussit edom qui se circumdederat et omnes duces equitatus eius. Attamen rebellavit edom ne esset sub ditione iuda usque ad hanc diem. Eo tempore edlon et lobna recessit ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim dominum deum patrum suorum. Insuper et excelsa fabricatus est in urbibus iuda, et fornicari fecit habitatores hierusalem, et prevaricari iudam. Allate sunt autem ei littere ab helya propheta in quibus scriptum erat: Hec dicit dominus deus david patris tui: Quia non ambulasti in viis iosaphat patris tui et in viis asa regis iuda, sed incessisti per iter regum israel, et fornicari fecisti iudam et habitatores hierusalem imitatus fornicationem domus ahab, insuper et fratres tuos domum patris tui meliores te interfecisti, ecce dominus percutiet te plaga magna cum populo et filiis et uxoribus tuis universaque substantia tua. Tu autem egrotabis pessimo languore uteri, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies. Suscitavit ergo dominus contra ioram spiritum philistum et arabum qui confines sunt ethiopibus. Et ascenderunt in terram iuda, et vastaverunt eam, diripueruntque cunctam substantiam que inventa est in domo regis, insuper et filios eius et uxores, nec remansit ei filius nisi ioachaz qui minimus natu erat. Et super hec omnia percussit eum dominus alvi languore insanabili. 2.

Cumque diei succederent dies, et temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus, et sic longa consumptus tabe ita ut egereret etiam viscera sua, languore pariter et vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, et non fecit ei populus secundum morem combustionis exequias, sicut fecerat maioribus eius. Triginta duum annorum fuit cum regnare cepisset, et octo annis regnavit in hierusalem. Ambulavit non recte, et sepelierunt eum in civitate david, verumtamen non in sepulchro regum. Constituerunt autem habitatores hierusalem ochoziam filium eius minimum pro eo. Omnes enim maiores natu qui ante eum fuerant interfecerant latrones arabum qui irruerant in castra. Regnavitque ochozias filius ioram regis iuda. Quadraginta duorum annorum erat ochozias cum regnare cepisset, et uno anno regnavit in hierusalem. Nomen matris eius otholia filia amri. Sed et ipse ingressus est per vias domus ahab. Mater enim eius impulit eum ut impie ageret. Fecit ergo malum in conspectu domini sicut domus ahab. Ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui in interitum eius. Ambulavitque in consiliis eorum, et perrexit cum ioram filio ahab rege israel in bellum contra azahel regem syrie in ramoth galaad. Vulneraveruntque syri ioram, qui reversus est ut curaretur in iezrahel, multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. 2.

Igitur ochozias filius ioram rex iuda descendit ut inviseret ioram filium ahab in iezrahel egrotantem. Voluntatis quippe fuit dei adversum ochoziam ut veniret ad ioram. Et cum venisset, et egrederetur cum eo adversum hieu filium namsi quem unxit dominus ut deleret domum ahab. Cumque subverteret hieu domum ahab, invenit principes iuda et filios fratrum ochozie qui ministrabant ei, et interfecit illos. Ipsum quoque perquirens ochoziam comprehendit latentem in samaria, adductumque ad se occidit. Et sepelierunt eum eo quod esset filius iosaphat qui quesierat dominum in toto corde suo. Nec erat ultra spes aliqua ut de stirpe regnaret ochozie. Siquidem otholia mater eius videns quod mortuus esset filius suus, surrexit et interfecit omnem stirpem regiam domus ioram. Porro iozabeth filia regis tulit ioas filium ochozie, et furata est eum de medio filiorum regis cum interficerentur. Abscondit eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum. Iozabeth autem que absconderat eum, erat filia regis ioram, uxor ioiade pontificis, soror ochozie. Et idcirco otholia non interfecit eum. Fuit ergo cum eis in domo dei absconditus sex annis, quibus regnavit otholia super terram. Anno autem septimo confortatus ioiada assumpsit centuriones, azariam videlicet filium ioram, et ismahel filium iohannan, azariam quoque filium obed, et maasiam filium adaie, et elisaphat filium zechri, et iniit cum eis fedus. Qui circumeuntes iudam congregaverunt levitas de cunctis urbibus iuda, et principes familiarum israhel, veneruntque in hierusalem. 2.

Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo domini cum rege. Dixitque ad eos ioiada: Ecce filius regis regnabit sicut locutus est dominus super filios david. Iste est ergo sermo quem facietis. Tertia pars vestrum qui veniunt ad sabbatum, sacerdotum et levitarum et ianitorum, erit in portis. Tertia vero pars ad domum regis. Et tertia ad portam que appellatur fundamenti. Omne vero reliquum vulgus sit in atriis domus domini. Nec quispiam alius ingrediatur domum domini nisi sacerdotes et qui ministrant de levitis. Ipsi tantummodo ingrediantur quia sanctificati sunt, et omne reliquum vulgus observet custodias domini. Levite autem circumdent regem, habentes singuli arma sua. Et si quis alius ingressus fuerit templum domini, interficiatur. Sintque cum rege et intrante et egrediente. Feceruntque levite et universus iuda iuxta omnia que preceperat ioiada pontifex, et assumpserunt singuli viros qui sub se erant, et veniebant per ordinem sabbati, cum his qui iam impleverant sabbatum et egressi erant. Siquidem ioiada pontifex non dimiserat abire turmas que sibi per singulas ebdomadas succedere consueverant. Deditque ioiada pontifex centurionibus lanceas clypeosque et peltas regis david, quas consecraverat in domo domini. Constituitque omnem populum tenentium pugiones a parte templi dextera usque ad partem templi sinistram, coram altari et templo per circuitum regis. Et eduxerunt filium regis, et imposuerunt ei diadema, dederuntque ei in manu eius, et constituerunt eum regem. 2.

Unxitque illum ioiada pontifex et filii eius, imprecatique sunt atque dixerunt: Vivat rex. Quod cum audisset otholia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum domini. Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu, et principes turmasque circa eum, omnemque populum terre gaudentem atque clangentem tubis et diversi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua et ait: Insidie insidie. Egressus autem ioiadas pontifex ad centuriones et principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, et interficiatur foris gladio. Precepitque sacerdos ne occideretur in domo domini. Et imposuerunt cervicibus eius manus. Cumque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi. Pepigit autem ioiada fedus inter se universumque populum et regem ut esset populus domini. Itaque ingressus est omnis populus domum baal, et destruxerunt eam, et altaria ac simulachra illius confregerunt. Mathan quoque sacerdotem baal interfecerunt ante aras. Constituit autem ioiada prepositos in domo domini sub manibus sacerdotum ac levitarum quos distribuit david in domo domini ut offerrent holocausta domino, sicut scriptum est in lege moysi in gaudio et canticis iuxta dispositionem david. Constituit quoque ianitores in portis domus domini, ut non ingrederetur eam inmundus in omni re. Assumpsitque centuriones et fortissimos viros ac principes populi et omne vulgus terre, et fecerunt descendere regem de domo domini, et introire per medium porte superioris in domum regis, et collocaverunt eum in solio regali. Letatusque est omnis populus terre, et urbs quievit. Porro otholia interfecta est gladio. Septem annorum erat ioas cum regnare cepisset, et xl. annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius sebya de bersabee. Fecitque quod bonum est coram domino cunctis diebus ioiade sacerdotis. Accepit autem ei ioas uxores duas, de quibus genuit filios et filias. Post que placuit ioas ut instauraret templum domini. Congregavitque sacerdotes et levitas et dixit eis: Egredimini ad civitates iuda, et colligite de universo israel pecuniam ad sarta tecta templi dei vestri per singulos annos, festinatoque hoc facite. Porro levite egere negligentius. 2.

103.

Vocavitque rex ioiadam pontificem et dixit ei: Quare non fuit tibi cure ut cogeres levitas inferre de iuda et hierusalem pecuniam que constituta est a moyse servo domini ut inferret eam omnis multitudo israel in tabernaculum testimonii? Otholia enim impiissima et filii eius destruxerunt domum dei, et de universis que sanctificata erant templo domini ornaverunt fanum baalim. Precepit ergo rex et fecerunt archam, posueruntque eam iuxta portam domus domini forinsecus. Et predicatum est in iuda et hierusalem ut deferrent singuli pretium domino quod constituit moyses servus domini super omnem israel in deserto. Letatique sunt cuncti principes et omnis populus, et ingressi contulerunt in archam domini atque miserunt ita ut impleretur. Cumque tempus esset ut deferrent archam coram rege per manus levitarum, videbant enim multam pecuniam, ingrediebatur scriba regis et quem primus sacerdos constituerat, effundebantque pecuniam que erat in archa. Porro archam reportabant ad locum suum. Sicque faciebant per singulos dies. Et congregata est infinita pecunia, quam dederunt rex et ioiada his qui preerant operibus domus domini. At illi conducebant ex ea cesores lapidum et artifices operum singulorum ut instaurarent domum domini, fabros quoque ferri et eris ut quod cadere ceperat fulciretur. Egeruntque hi qui operabantur industrie et obducebatur parietum

et ad integrum per manus eorum, ac suscitaverunt domum domini in statum pristinum et firmiter eam stare fecerunt. Cumque omnia complessent opera, detulerunt coram rege et ioiada reliquam partem pecuniae, de qua facta sunt vasa templi in ministerium et ad holocaustum, fialae quoque et cetera vasa aurea et argentea. Et offerebantur holocausta in domo domini iugiter cunctis diebus ioiadae.

Senuit autem ioiada plenus dierum, et mortuus est cum esset centum triginta annorum. Sepelieruntque eum in civitate david cum regibus, eo quod fecisset bonum cum israhel et cum domo eius. Postquam autem obiit ioiada, ingressi sunt principes iuda et adoraverunt regem. Qui delinitus obsequiis eorum, adquievit eis. Et dereliquerunt templum domini dei patrum suorum, servieruntque lucis et sculptilibus; et facta est ira contra iudam et hierusalem propter hoc peccatum. Mittebatque eis prophetas ut reverterentur ad dominum, quos protestantes illi audire nolebant. Spiritus itaque domini induit zachariam filium ioiadae sacerdotis, et stetit in conspectu populi et dixit eis: Haec dicit dominus: Quare transgredimini mandatum domini, quod vobis non proderit, et dereliquistis dominum ut derelinqueret vos? Qui congregati adversus eum miserunt lapides iuxta regis imperium in atrio domus domini. Et non est recordatus ioas rex misericordiae quam fecerat ioiada pater illius secum, sed interfecit filium eius. Qui cum moreretur ait: Videat dominus et requirat. Cumque evolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus syriae, venitque in iudam et hierusalem, et interfecit cunctos principes populi, atque universam praedam miserunt regi damascum. Et certe cum permodici venissent viri syriae, tradidit dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eo quod reliquissent dominum deum patrum suorum. In ioas quoque ignominiosa exercuere iudicia, et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis.

Surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filii ioiadae sacerdotis, et occiderunt eum in lectulo suo, et mortuus est; sepelieruntque illum in civitate david, sed non in sepulchris regum. Insidiati vero sunt ei zabed filius semaath ammonitidis et iozabad filius semarith moabitidis. Porro filii eius ac summa pecuniae quae adunata fuerat sub eo, et instauratio domus dei, scripta sunt diligentius in libro regum. Regnavitque amasias filius eius pro eo. Viginti quinque annorum erat amasias cum regnare coepisset, et viginti novem annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius ioaden de hierusalem. Fecitque bonum in conspectu domini, verumtamen non in corde perfecto. Cumque roboratum sibi videret imperium, iugulavit servos qui occiderant regem patrem suum, sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in libro legis moysi, ubi praecepit dominus dicens: Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in peccato suo morietur. Congregavit igitur amasias iudam, et constituit eos per familias tribunosque et centuriones in universo iuda et beniamin, et recensuit a viginti annis et supra, invenitque trecenta milia iuvenum qui egrederentur ad pugnam et tenerent hastam et clypeum. Mercede quoque conduxit de israhel centum milia robustorum centum talentis argenti. Venit autem ad illum homo dei et ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus israhel. Non enim est dominus cum israhel et cunctis filiis effraim. Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet deus ab hostibus; dei quippe est adiuvare et in fugam vertere. Dixitque amasias ad hominem dei: Quid ergo fiet de centum talentis quae dedi militibus israhel? Et respondit ei homo dei: Habet dominus unde tibi dare possit multo his plura. Separavit itaque amasias exercitum qui venerat ad eum ex effraim, ut reverterentur in locum suum. At illi contra iudam vehementer irati, reversi sunt in regionem suam. Porro amasias confidenter eduxit populum suum, et abiit in vallem salinarum, percussitque filios seir decem milia. Et alia decem milia virorum ceperunt filii iuda, et adduxerunt ad praeruptum cuiusdam petrae, praecipitaveruntque eos de summo in praeceps, qui universi crepuerunt. At ille exercitus quem remiserat amasias ne secum iret ad proelium, diffusus est in civitatibus iuda a samaria usque in bethoron, et interfectis tribus milibus diripuit praedam magnam. Amasias vero post caedem idumeorum, et allatos deos filiorum seir, statuit illos in deos sibi et adorabat eos, et illis adolebat incensum. Quam ob rem iratus dominus contra amasiam, misit ad illum prophetam qui diceret ei: Cur adorasti deos qui non liberaverunt populum suum de manu tua? Cumque haec loqueretur, respondit ei rex: Num consiliarius regis es? Quiesce, ne forte interficiam te. Discedensque propheta: Scio, inquit, quod cogitaverit dominus occidere te, quia et fecisti hoc malum, et insuper non adquievisti consilio meo. Igitur amasias rex iuda inito pessimo consilio, misit ad ioas filium ioachaz filii hieu regem israhel dicens: Veni, videamus nos mutuo. At ille remisit nuntios dicens: Carduus qui est in lybano misit ad cedrum lybani dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Et ecce bestiae quae erant in silva lybani, transierunt et conculcaverunt carduum. Dixisti: Percussi edom, et idcirco erigitur cor tuum in superbiam. Sede in domo tua; cur malum adversum te provocas, ut cadas tu et iuda tecum? Noluit audire amasias, eo quod domini esset voluntas ut traderetur in manibus hostium propter deos edom. Ascendit igitur ioas rex israhel, et mutuos sibi praebuere conspectus. Amasias autem rex iuda erat in bethsames iudae, corruitque iudas coram israhel et fugit in tabernacula sua. Porro amasiam regem iuda filium ioas filii ioachaz cepit ioas rex israhel in bethsames, et adduxit in hierusalem, destruxitque murum eius a porta effraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis.

Omne quoque aurum et argentum et universa vasa quae repperit in domo domini et apud obededom in thesauris etiam domus regiae, necnon et filios obsidum reduxit in samariam. Vixit autem amasias filius ioas rex iuda postquam mortuus est ioas filius ioachaz rex israhel quindecim annis. Reliqua vero sermonum amasiae priorum et novissimorum scripta sunt in libro regum iuda et israhel. Qui postquam recessit a domino, tetenderunt ei insidias in hierusalem. Cumque fugisset lachis, miserunt et interfecerunt eum ibi, reportantesque super equos sepelierunt eum cum patribus suis in civitate david. Omnis autem populus iudae filium eius oziam annorum sedecim constituit regem pro patre suo amasia. Ipse aedificavit ahilath, et restituit eam dicioni iudae, postquam dormivit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat ozias cum regnare coepisset, et quinquaginta duobus annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius iechelia de hierusalem. Fecitque quod erat rectum in oculis domini, iuxta omnia quae fecerat amasias pater eius. Et exquisivit dominum in diebus zachariae intellegentis et videntis deum; cumque requireret dominum, direxit eum in omnibus. Denique egressus est et pugnavit contra philisthim, et destruxit murum geth et murum iamniae murumque azoti. Aedificavit quoque oppida in azoto et philisthim. Et adiuvit eum deus contra philisthim et contra arabas qui habitabant in gurbaal, et contra ammanitas. Adprehendebantque ammanitae munera oziae, et divulgatum est nomen eius usque ad introitum aegypti propter crebras victorias. Aedificavitque ozias turres in hierusalem super portam anguli, et super portam vallis, et reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas. Extruxit etiam turres in solitudine, et fodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora tam in campestribus quam in heremi vastitate. Vineas quoque habuit et vinitores in montibus et in carmelo; erat quippe homo agriculturae deditus.

Fuit autem exercitus bellatorum eius qui procedebant ad proelia sub manu iehiel scribae maasiaeque doctoris, et sub manu ananiae qui erat de ducibus regis. Omnisque numerus principum per familias virorum fortium duo milia sescentorum. Et sub eis universus exercitus trecentorum et septem milium quingentorum, qui erant apti ad bella et pro rege contra adversarios dimicabant. Praeparavit quoque eis ozias, id est cuncto exercitui, clypeos et hastas et galeas et loricas arcusque et fundas ad iaciendos lapides. Et fecit in hierusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit et in angulis murorum, ut mitterent sagittas et saxa grandia. Egressumque est nomen eius procul, eo quod auxiliaretur ei dominus et corroborasset illum. Sed cum roboratus esset, elevatum est cor eius ad interitum suum, et neglexit dominum deum suum, ingressusque est templum domini adolere voluit incensum super altare thymiamatis. Statimque ingressus post eum azarias sacerdos, et cum eo sacerdotes domini octoginta viri fortissimi, restiterunt regi atque dixerunt: Non est tui officii, ozia, ut adoleas incensum domino, sed sacerdotum est, filiorum aaron, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium. Egredere de sanctuario, ne contempseris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a domino deo.

Iratusque est ozias, et tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus in domo domini super altare thymiamatis. Cumque respexisset eum azarias pontifex et omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, et festinato expulerunt eum. Sed et ipse perterritus acceleravit egredi, eo quod sensisset ilico plagam domini. Fuit igitur ozias rex leprosus usque ad diem mortis suae, et habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam et eiectus fuerat de domo domini. Porro ioatham filius eius rexit domum regis et iudicabat populum terrae. Reliqua autem sermonum oziae priorum et novissimorum scripsit ysaias filius amos propheta.

Dormivitque ozias cum patribus suis, et sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eo quod esset leprosus. Regnavitque ioatham filius eius pro eo. Viginti quinque annorum erat ioatham cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius hierusa filia sadoch. Fecitque quod rectum erat coram domino, iuxta omnia quae fecerat ozias pater eius, excepto quod ingressus templum domini, et adhuc populus delinquebat. Ipse aedificavit portam domus domini excelsam, et in muro ophel multa construxit. Urbes quoque aedificavit in montibus iuda, et in saltibus castella et turres. Ipse pugnavit contra regem filiorum ammon et vicit eum. Dederuntque ei filii ammon in tempore illo centum talenta argenti, et decem milia choros tritici, ac totidem choros hordei. Haec ei praebuerunt filii ammon in anno secundo et tertio. Corroboratusque est ioatham, eo quod direxisset vias suas coram domino deo suo. Reliqua autem sermonum ioatham et omnes pugnae eius et opera scripta sunt in libro regum israhel et iuda. Viginti quinque annorum erat cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in hierusalem.

Dormivitque ioatham cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate david. Et regnavit achaz filius eius pro eo. Viginti annorum erat achaz cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in hierusalem. Non fecit rectum in conspectu domini sicut david pater eius, sed ambulavit in viis regum israhel, insuper et statuas fudit baalim. Ipse est qui adolevit incensum in valle benennon, et lustravit filios suos in igne iuxta ritum gentium quas interfecit dominus in adventu filiorum israhel. Sacrificabatque et thymiama succendebat in excelsis et in collibus et sub omni ligno frondoso. Tradiditque eum dominus deus eius in manu regis syriae, qui percussit eum, magnamque praedam cepit de eius imperio, et adduxit in damascum. Manibus quoque regis israhel traditus est, et percussus plaga grandi. Occiditque facee filius romeliae de iuda centum viginti milia in una die, omnes viros bellatores, eo quod reliquissent dominum deum patrum suorum.

Eodem tempore occidit zechri vir potens ex effraim maasiam filium regis, et ezricam ducem domus eius, helcanam quoque secundum a rege. Ceperuntque filii israhel de fratribus suis ducenta milia mulierum, puerorum et puellarum, et infinitam praedam, pertuleruntque eam in samariam. Ea tempestate erat ibi propheta domini nomine oded, qui egressus obviam exercitui venienti in samariam dixit eis: Ecce iratus dominus patrum vestrorum contra iudam tradidit eos in manibus vestris, et occidistis illos atrociter, ita ut ad caelum pertingeret vestra crudelitas. Insuper filios iuda et hierusalem vultis vobis subicere in servos et ancillas, quod nequaquam facto opus est. Peccastis enim super hoc domino deo vestro. Sed audite consilium meum, et reducite captivos quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor domini imminet vobis. Steterunt itaque viri de principibus filiorum effraim, azarias filius iohanan, barachias filius mosollamoth, ezechias filius sellum, et amasias filius adali, contra eos qui veniebant de proelio, et dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus domino. Quare vultis adicere super peccata nostra et vetera cumulare delicta? Grande quippe peccatum est, et ira furoris domini imminet super israhel. Dimiseruntque viri bellatores praedam et universa quae ceperant coram principibus et omni multitudine. Steteruntque viri quos supra memoravimus, et adprehendentes captivos, omnesque qui nudi erant vestierunt de spoliis. Cumque vestissent eos et calciassent et refecissent cibo ac potu, unxissentque propter laborem, et adhibuissent eis curam, quicumque ambulare non poterant et erant imbecillo corpore, imposuerunt iumentis et adduxerunt iericho civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in samariam. Tempore illo misit rex achaz ad regem assyriorum auxilium postulans. Veneruntque idumei et percusserunt multos ex iuda, et ceperunt praedam magnam. Philisthim quoque diffusi sunt per urbes campestres et ad meridiem iuda, ceperuntque bethsames et ailon et gaderoth, socho quoque et thamnan et gamzo cum viculis suis, et habitaverunt in eis. Humiliaverat enim dominus iudam propter achaz regem iuda, eo quod nudasset eum auxilio et contemptui habuisset dominum. Adduxitque contra eum theglathfalasar regem assyriorum, qui et adflixit eum et nullo resistente vastavit. Igitur achaz spoliata domo domini et domo regum et principum, dedit regi assyriorum munera, et tamen nihil ei profuit. Insuper et in tempore angustiae suae auxit contemptum in dominum. Ipse per se rex achaz immolavit diis damasci victimas percussoribus suis, et dixit: Dii regum syriae auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis et aderunt mihi, cum e contrario ipsi fuerint causa ruinae eius et universo israheli.

Direptis itaque achaz omnibus vasis domus dei atque confractis, clausit ianuas templi dei, et fecit sibi altaria in universis angulis hierusalem. In omnibus quoque urbibus iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit dominum patrum suorum. Reliqua autem sermonum eius et omnium operum eius priorum et novissimorum scripta sunt in libro regum iuda et israhel. Dormivitque achaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate hierusalem, neque enim receperunt eum in sepulchris regum israhel. Regnavitque ezechias filius eius pro eo. Igitur ezechias coepit regnare cum viginti quinque esset annorum, et viginti novem annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius abia filia zachariae. Fecitque quod erat placitum in conspectu domini, iuxta omnia quae fecerat david pater eius. Ipse anno et mense primo regni sui aperuit valvas domus domini, et instauravit eas. Adduxitque sacerdotes atque levitas et congregavit eos in plateam orientalem. Dixitque ad eos: Audite me, levitae, et sanctificamini; mundate domum domini dei patrum vestrorum, auferte omnem inmunditiam de sanctuario. Peccaverunt patres nostri et fecerunt malum in conspectu domini dei nostri derelinquentes eum; averterunt facies suas a tabernaculo domini, et praebuerunt dorsum. Clauserunt ostia quae erant in porticu, et extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt, et holocausta non obtulerunt in sanctuario deo israhel. Concitatus est itaque furor domini super iudam et hierusalem, tra

didit que eos in commotionem et in interitum et in sibilum sicut cernitis oculis uestris. En corruerunt patres uestri gladiis. filii uestri et filiae uestrae et coniuges captiuae ductae sunt propter hoc scelus. Nunc ergo placet mihi ut ineamus foedus cum domino deo israhel. et auertat a nobis dominus furorem irae suae. Filii mei nolite neglegere. uos elegit dominus ut stetis coram eo et ministretis ei. colatisque eum et cremetis ei incensum. Surrexerunt ergo leuitae mahath filius amasai. et iohel filius azariae de filiis caath. porro de filiis merari cis filius abdai. et azarias filius ialelel. de filiis autem gerson ioha filius zemma. et heden filius ioaa. At uero de filiis elisaphan samri et iahihel. de filiis quoque asaph zacharias et mathanias. necnon de filiis eman. iahiel et semei. sed et de filiis idithun semeias et ozihel.

Congregaueruntque fratres suos et sanctificati sunt. et ingressi iuxta mandatum regis et imperium domini ut expiarent domum dei. Sacerdotes quoque ingressi templum domini ut sanctificarent illud. extulerunt omnem inmunditiam quam intro repperrerant in uestibulo domus domini. Quam tulerunt leuitae et asportauerunt ad torrentem cedron foras. Coeperunt autem prima die mensis primi mundare. et in die octauo eiusdem mensis ingressi sunt porticum templi domini. Expiaueruntque templum diebus octo. et in die sexta decima mensis eiusdem quod coeperant impleuerunt. Ingressique sunt ad ezechiam regem et dixerunt ei. Sanctificauimus omnem domum domini et altare holocausti eius uasaque eius. necnon et mensam propositionis cum omnibus uasis suis. cunctamque templi suppellectilem. quam polluerat rex achaz in regno suo postquam praeuaricatus est. et ecce exposita sunt omnia coram altari domini. Consurgensque diluculo ezechias rex. adunauit omnes principes ciuitatis. et ascendit in domum domini. obtuleruntque simul tauros septem. arietes septem. agnos septem. hircos septem pro peccato. pro regno. pro sanctuario. Dixitque sacerdotibus filiis aaron ut offerrent super altare domini. Mactauerunt ergo tauros et sumpserunt sacerdotes sanguinem et fuderunt illum super altare. Mactauerunt etiam arietes. et illorum sanguinem super altare fuderunt. Immolaueruntque agnos. et fuderunt super altare sanguinem. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege et uniuersa multitudine. inposueruntque manus suas super eos. et immolauerunt illos sacerdotes et asperserunt sanguinem eorum coram altari pro piaculo uniuersi israhelis. Pro omni quippe israhel praeceperat rex ut holocaustum fieret. et pro peccato.

Constituit quoque leuitas in domo domini cum cymbalis et psalteriis. et citharis secundum dispositionem dauid et gad uidentis regis. et nathan prophetae. Siquidem domini praeceptum fuit per manum prophetarum eius. Steteruntque leuitae tenentes organa dauid. et sacerdotes tubas. et iussit ezechias ut offerrent holocaustum super altare. Cumque offerrentur holocausta. coeperunt laudes canere domino. et clangere tubis atque in diuersis organis quae dauid rex israhel praeparauerat concrepare. Omni autem turba adorante. cantores et hi qui tenebant tubas. erant in officio suo. donec compleretur holocaustum. Cumque finita esset oblatio. incuruatus est rex et omnes qui erant cum eo. et adorauerunt. Praecepitque ezechias et principes leuitis ut laudarent dominum sermonibus dauid et asaph uidentis. Qui laudauerunt eum magna laetitia. et incuruato genu adorauerunt. Ezechias autem etiam haec addidit. Impleuistis manus uestras domino. accedite et offerte uictimas et laudes in domo domini. Obtulit ergo uniuersa multitudo hostias. et laudes. et holocausta mente deuota. Porro numerus holocaustorum quae obtulit multitudo. hic fuit. Tauros lxx. arietes c. agnos cc. Sanctificaueruntque domino boues sescentos. et oues tria milia. Sacerdotes uero pauci erant. nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent. Unde et leuitae fratres eorum adiuuerunt eos. donec impleretur opus. et sanctificarentur antistites. Leuitae quippe faciliori ritu sanctificantur quam sacerdotes. Fuerunt ergo holocausta plurima. adipes pacificorum. et libamina holocaustorum. et completus est cultus domus domini.

Laetatusque est ezechias et omnis populus. eo quod ministerium domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat. Misitque ezechias ad omnem israhel et iuda. scripsitque epistolas ad effraim et manassen ut uenirent ad domum domini in hierusalem. et facerent phase domino deo israhel. Inito ergo consilio regis et principum. et uniuersi coetus hierusalem. decreuerunt ut facerent phase mense secundo. Non enim occurrerant facere in tempore suo. quia sacerdotes qui possent sufficere sanctificati non fuerant. et populus necdum congregatus fuerat in hierusalem. Placuitque sermo regi et omni multitudini. et decreuerunt ut mitterent nuntios in uniuersum israhel. de bersabee usque dan. ut uenirent et facerent phase domino deo israhel in hierusalem. Multi enim non fecerant sicut in lege praescriptum est. Perrexeruntque cursores cum epistulis ex regis imperio et principum eius in uniuersum israhel et iudam iuxta id quod iusserat praedicantes. Filii israhel reuertimini ad dominum deum abraham. et ysaac et israhel. et reuertetur ad reliquias quae effugerunt manum assyriorum. Nolite fieri sicut patres uestri et fratres qui recesserunt a domino deo patrum suorum. et tradidit eos in interitum ut ipsi cernitis. Nolite indurare ceruices uestras. sicut patres uestri. Tradite manus domino et uenite ad sanctuarium eius. quod sanctificauit in aeternum. Seruite domino deo patrum uestrorum et auertetur a uobis ira furoris eius. Si enim uos reuersi fueritis ad dominum. fratres uestri et filii habebunt misericordiam coram dominis suis. qui illos duxere captiuos. et reuertentur in terram hanc. Pius enim et clemens est dominus deus uester. et non auertet faciem suam a uobis. si reuersi fueritis ad eum. Igitur cursores pergebant uelociter de ciuitate in ciuitatem. per terram effraim et manasse usque ad zabulon. illis irridentibus et subsannantibus eos. Attamen quidam uiri ex aser et manasse et zabulon. adquiescentes consilio uenerunt in hierusalem.

In iuda uero facta est manus domini. ut daret eis cor unum. et facerent iuxta praeceptum regis. et principum uerbum domini. Congregatique sunt in hierusalem populi multi. ut facerent sollemnitatem azimorum mense secundo. Et surgentes destruxerunt altaria quae erant in hierusalem atque uniuersa in quibus idolis adolebatur incensum subuertentes. proiecerunt in torrentem cedron. Immolauerunt autem phase xiiii. die mensis secundi. Sacerdotes autem atque leuitae tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo domini. Steteruntque in ordine suo iuxta dispositionem et legem moysi hominis dei. Sacerdotes uero suscipiebant effundendum sanguinem de manibus leuitarum eo quod multa turba sanctificata non esset. et idcirco leuitae immolarent phase his qui non occurrerant sanctificari domino. Magna etiam pars populi de effraim. et manasse. et ysachar. et zabulon. quae sanctificata non fuerat comedit phase. non iuxta quod scriptum est. Et orauit pro eis ezechias dicens. Dominus bonus propitiabitur cunctis. qui in toto corde requirunt dominum deum patrum suorum. et non inputabit eis quod minus sanctificati sunt. Quem exaudiuit dominus. et placatus est populo. Feceruntque filii israhel qui inuenti sunt in hierusalem sollemnitatem azimorum septem diebus in laetitia magna laudantes dominum per singulos dies. leuitae quoque et sacerdotes per organa quae suo officio congruebant. Et locutus est ezechias ad cor omnium leuitarum qui habebant intellegentiam bonam super domino. et comederunt azima septem diebus sollempnitatis. immolantes uictimas pacificorum et laudantes dominum deum patrum suorum.

Placuitque autem uniuersae multitudini. ut celebrarent etiam alios dies septem. quod et fecerunt cum ingenti gaudio. Ezechias enim rex iuda praebuerat uniuersae multitudini mille tauros. et septem milia ouium. Principes uero dederunt populis tauros mille. et oues x. milia. Sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo. et hylaritate perfusa omnis turba iuda. tam sacerdotum et leuitarum quam uniuersae frequentiae quae uenerat ex israhel. Proselytorum quoque de terra israhel. habitantium in iuda. Factaque est grandis celebritas in hierusalem qualis a diebus salomonis filii dauid regis israhel in ea urbe non fuerat. Surrexerunt autem sacerdotes et leuitae benedicentes populo et exaudita est uox eorum peruenitque oratio in habitaculum sanctum caeli. Cumque haec fuissent rite celebrata. egressus est omnis israhel qui inuentus fuerat in urbibus iuda. et fregerunt simulachra. succideruntque lucos. demolitique sunt excelsa. et altaria destruxerunt non solum de uniuersa iuda et beniamin sed et de effraim quoque et manasse. donec penitus euerterent. Reuersique sunt omnes filii israhel in possessiones et ciuitates suas. Ezechias uero constituit turmas sacerdotales et leuiticas per diuisiones suas unumquemque in officio proprio. ad holocausta et pacifica. ut ministrarent et confiterentur. canerentque in portis castrorum domini. Pars autem regis erat ut de propria eius substantia offerretur holocaustum. mane semper et uespere. Sabbatis quoque et kalendis. et sollemnitatibus ceteris. sicut scriptum est in lege moysi.

Praecepit etiam populo habitantium hierusalem ut darent partes sacerdotibus et leuitis. et possent uacare legi domini. Quod cum percrebruisset in auribus multitudinis. plurimas obtulere primitias filii israhel frumenti. uini et olei. mellis quoque et omnium quae gignit humus. decimas obtulerunt. Sed et filii israhel et iuda qui habitabant in urbibus iuda. obtulerunt decimas boum et ouium. decimasque sanctorum quae uouerant domino deo suo. atque uniuersa conportantes. fecerunt aceruos plurimos. Mense tertio coeperunt aceruorum iacere fundamenta. et mense septimo impleuerunt eos. Cumque ingressi fuissent ezechias et principes eius. uiderunt aceruos et benedixerunt domino. ac populo israhel. Interrogauitque ezechias sacerdotes et leuitas. cur ita iacerent aceruí. Respondit illi azarias sacerdos primus de stirpe sadoch dicens. Ex quo coeperunt offerri primitiae in domo domini. comedimus et saturati sumus. remanseruntque plurima eo quod benedixerit dominus populo suo. Reliquiarum autem copia est quam cernitis. Praecepit autem ezechias ut praepararent horrea in domo domini. Quod cum fecissent intulerunt tam primitias quam decimas. et quaecumque uouerant fideliter. Fuit autem praefectus eorum chonenias leuita. et semei frater eius secundus. Post quem iehiel et azarias. et naath. et asahel. et ierimuth. iozabad quoque et elihel et iesmachias. et mahath. et banaias praepositi sub manibus chonenie et semei fratris eius. ex imperio ezechie regis. et azarie pontificis domus dei ad quos omnia pertinebant. Chore uero filius iemna leuites. et ianitor orientalis portae praepositus erat his quae sponte offerebantur domino. primitiisque et consecratis in sancta sanctorum. et sub cura eius eden beniamin iesue et semeia. amarias quoque et sechenias. in ciuitatibus sacerdotum. ut fideliter distribuerent fratribus suis partes minoribus atque maioribus. exceptis maribus ab annis tribus et supra. cunctis qui ingrediebantur templum domini. et quicquid per singulos dies conducebat in ministerio. atque obseruationibus iuxta diuisiones suas. sacerdotibus per familias et leuitis.

A uicesimo anno et supra per ordines et turmas suas. uniuersaeque multitudini tam uxoribus quam liberis eorum utriusque sexus fideliter cibi de his quae sanctificata fuerant praebebantur. Sed et filiorum aaron per agros et suburbana urbium singularum dispositi erant uiri qui partes distribuerent uniuerso sexui masculino de sacerdotibus et leuitis. Fecit ergo ezechias uniuersa quae diximus in omni iuda. operatusque est bonum et rectum et uerum coram domino deo suo in uniuersa cultura ministerii domus domini. iuxta legem et caerimonias uolens requirere deum suum in toto corde suo. fecitque et prosperatus est. Post quae et huiuscemodi ueritatem uenit sennacherib rex assyriorum et ingressus iudam obsedit ciuitates munitas. uolens eas capere. Quod cum uidisset ezechias uenisse uidelicet sennacherib. et totum belli impetum uerti contra hierusalem. inito cum principibus consilio uirisque fortissimis ut obturarent capita fontium quae erant extra urbem. et hoc omnium decernente sententia. congregauit plurimam multitudinem. et obturauerunt cunctos fontes. et riuum qui fluebat in medio terrae dicentes. Ne forte ueniant reges assyriorum. et inueniant aquarum habundantiam.

Aedificauit quoque agens industrie omnem murum qui fuerat dissipatus. et extruxit turres desuper. et forinsecus alterum murum. Instaurauitque mello in ciuitate dauid. et fecit uniuersi generis armaturam et clipeos. constituitque principes bellatorum in exercitu. et conuocauit uniuersos in platea portae ciuitatis. ac locutus est ad cor eorum dicens. Viriliter agite et confortamini. nolite timere nec paueatis regem assyriorum. et uniuersam multitudinem quae est cum eo. Multo enim plures nobiscum sunt quam cum illo. Cum illo est brachium carneum. nobiscum dominus deus noster. qui pugnat pro nobis auxiliator noster. Confortatusque est populus huiuscemodi uerbis ezechie regis iuda. Quae postquam gesta sunt. misit sennacherib rex assyriorum seruos suos in hierusalem. ipse enim cum uniuerso exercitu obsidebat lachis ad ezechiam regem iuda. et ad omnem populum qui erat in urbe dicens. Haec dicit sennacherib rex assyriorum. In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in ciuitate hierusalem. Num ezechias decipit uos. ut tradat morti et fami et siti. affirmans quod dominus deus uester liberet uos de manu regis assyriorum? Numquid non ipse est ezechias qui destruxit excelsa illius et altaria. et praecepit iude et hierusalem dicens. coram altari uno adorabitis. et in ipso comburetis incensum? An ignoratis quae ego fecerim et patres mei cunctis terrarum populis? Numquid praeualuerunt dii gentium. omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea? Quis est de uniuersis diis gentium quas uastauerunt patres mei qui potuerit eruere populum suum de manu mea. ut possit etiam deus uester eruere uos de hac manu? Non uos ergo decipiat ezechias. nec uana persuasione deludat. neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea. et de manu patrum meorum. consequenter nec deus uester poterit eruere uos de hac manu.

Sed et alia multa locuti sunt serui eius contra dominum deum. et contra ezechiam. Epistolas quoque scripsit plenas blasphemiae in dominum deum israhel. et locutus est aduersus eum. Sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populos suos de manu mea. sic et deus ezechie non poterit eruere populum suum de manu mea. Insuper et clamore magno lingua iudaica contra populum qui sedebat in muris hierusalem personabat ut terreret eos. et caperet ciuitatem. Locutusque est contra deum hierusalem sicut aduersus deos populorum terrae. opera manuum hominum. Orauerunt ergo ezechias rex. et ysaias filius amos propheta aduersum hanc blasphemiam. ac uociferati sunt usque ad caelum. Et misit dominus angelum qui percussit omnem uirum robustum. et bellatorem. et principem exercitus regis assyriorum. reuersusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum dei sui. filii qui egressi fuerant de utero eius. interfecerunt eum gladio. Saluauitque dominus ezechiam et habitatores hierusalem de manu sennacherib regis assyriorum. et de manu omnium inimicorum. et posuit eis quietem per circuitum. Multi etiam deferebant hostias et sacrificia domino in hierusalem et munera ezechie regi iuda. qui exaltatus est post haec coram cunctis gentibus.

In diebus illis. aegrotauit ezechias usque ad mortem. et orauit dominum. exaudiuitque eum. et dedit ei signum. Sed non iuxta beneficia quae acceperat retribuit quia eleuatum est cor eius. et facta est contra eum ira dei. et contra iudam ac hierusalem. Humiliatusque est postea. eo quod exaltatum fuisset cor eius tam ipse quam habitatores hierusalem. et idcirco non uenit super eos ira domini in diebus ezechie. Fuit autem ezechias diues et inclitus ualde. et thesauros sibi multos congregauit argenti. auri. et lapidis pretiosi. aromatum et armorum uniuersi generis. et uasorum magni pretii. apothecas quoque frumenti. uini. et olei. et praesepia omnium iumentorum. caulasque pecoribus. et urbes sex aedificauit. Habebat quippe greges ouium. et armentorum innumerabiles. eo quod dedisset ei dominus substantiam multam nimis. Ipse est ezechias qui obturauit superiorem fontem aquarum gion. et auertit eas subter ad occidentem urbis dauid. In omnibus operibus suis fecit prospere quae uoluit.

104.

Attamen in legatione principum Babylonis qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut temptaretur, et nota fierent omnia quae erant in corde eius. Reliqua autem sermonum Ezechiae et misericordiarum eius scripta sunt in visione Isaiae filii Amos prophetae, et in libro regum Iuda et Israhel.

Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et sepelierunt eum super sepulchra filiorum David, et celebravit eius exequias universus Iuda, et omnes habitatores Hierusalem. Regnavitque Manasses filius eius pro eo. Duodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset, et quinquaginta quinque annis regnavit in Hierusalem. Fecit autem malum coram Domino iuxta abhominationes gentium quas subvertit Dominus coram filiis Israhel. Et conversus instauravit excelsa quae demolitus fuerat Ezechias pater eius. Construxitque aras Baalim, et fecit lucos, et adoravit omnem militiam caeli, et coluit eam. Aedificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: In Hierusalem erit nomen meum in aeternum. Aedificavit autem ea cuncto exercitui caeli in duobus atriis domus Domini. Transireque fecit filios suos per ignem in valle Benennon. Observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat. Habebat secum magos et incantatores, multaque mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum. Sculptile quoque et conflatile signum posuit in domo Dei, de qua locutus est Deus ad David et ad Salomonem filium eius dicens: In domo hac et in Hierusalem quam elegi de cunctis tribubus Israhel ponam nomen meum in sempiternum. Et moveri non faciam pedem Israhel de terra quam tradidi patribus eorum, ita dumtaxat si custodierint facere quae praecepi eis, cunctamque legem et caerimonias atque iudicia per manum Mosi.

Igitur Manasses seduxit Iudam et habitatores Hierusalem, ut facerent malum super omnes gentes quas subverterat Dominus a facie filiorum Israhel. Locutusque est Dominus ad eum et ad populum illius, et attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum, ceperuntque Manassen et vinctum catenis atque compedibus duxerunt Babylonem. Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum, et egit paenitentiam valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusque eum, et obsecravit intente, et exaudivit orationem eius, reduxitque eum in Hierusalem in regnum suum. Et cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus. Post haec aedificavit murum extra civitatem David, ad occidentem Gion in convalle, ab introitu portae Piscium per circuitum usque ad Ophel, et exaltavit illud vehementer. Constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Iuda munitis. Et abstulit deos alienos, et simulacrum de domo Domini, aras quoque quas fecerat in monte domus Domini et in Hierusalem, et proiecit omnia extra urbem. Porro instauravit altare Domini, et immolavit super illud victimas et pacificas hostias et laudem. Praecepitque Iudae ut serviret Domino Deo Israhel. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo. Reliqua autem gestorum Manasse, et obsecratio eius ad Dominum suum, verba quoque videntium qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israhel, continentur in sermonibus regum Israhel.

Oratio quoque eius et exauditio, et cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus aedificavit excelsa, et fecit lucos et statuas antequam ageret paenitentiam, scripta sunt in sermonibus Ozai. Dormivit autem Manasses cum patribus suis, et sepelierunt eum in domo sua. Regnavitque pro eo filius eius Amon. Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare coepisset, et duobus annis regnavit in Hierusalem. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius, et cunctis idolis quae Manasses fuerat fabricatus immolavit atque servivit. Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater eius, et multo maiora deliquit. Cumque coniurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua. Porro reliqua populi multitudo caesis his qui Amon percusserant, constituerunt regem Iosiam filium eius pro eo. Octo annorum erat Iosias cum regnare coepisset, et triginta et uno anno regnavit in Hierusalem. Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, et ambulavit in viis David patris sui. Non declinavit neque ad dexteram neque ad sinistram. Octavo autem regni sui anno, cum adhuc esset puer, coepit quaerere Dominum Deum patris sui David; et duodecimo anno postquam coeperat, mundavit Iudam et Hierusalem ab excelsis et lucis, simulacrisque et sculptilibus. Destruxeruntque coram eo aras Baalim, et simulacra quae superposita fuerant demoliti sunt. Lucos etiam et sculptilia succiderunt atque comminuerunt, et super tumulos eorum qui eis immolare consueverant fragmenta dispersit. Ossa praeterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundavitque Iudam et Hierusalem.

Sed et in urbibus Manasse et Effraim et Symeon usque Nepthalim cuncta subvertit. Cumque altaria dissipasset, et lucos et sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa terra Israhel, reversus est in Hierusalem. Igitur anno octavo decimo regni sui, mundata terra et templo Domini, misit Saphan filium Eseliae, et Maasiam principem civitatis, et Ioha filium Ioachaz a commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui. Qui venerunt ad Helchiam sacerdotem magnum, acceptamque ab eo pecuniam quae illata fuerat in domum Domini, et quam congregaverant Levitae et ianitores de Manasse et Effraim et universis reliquiis Israhel, ab omni quoque Iuda et Beniamin et habitatoribus Hierusalem, tradiderunt in manibus eorum qui praeerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum et infirma quaeque sarcirent. At illi dederunt eam artificibus et caementariis ut emerent lapides de lapidicinis, et ligna ad commissuras aedificii, et ad contignationem domorum quas destruxerant reges Iuda. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem praepositi operantium Iaath et Abdias de filiis Merari, Zacharias et Mosollam, omnes Levitae scientes organis canere. Super eos vero qui ad diversos usus onera portabant, erant scribae et magistri de Levitis ianitores. Cumque efferrent pecuniam quae illata fuerat in domo Domini, repperit Helchias sacerdos librum legis Domini per manum Mosi. Et ait ad Saphan scribam: Librum legis Domini inveni in domo Domini. Et tradidit ei. At ille intulit volumen ad regem, et nuntiavit ei dicens: Omnia quae dedisti in manu servorum tuorum ecce complentur.

Argentum quod repertum est in domo Domini conflaverunt, datumque est praefectis artificum et diversa opera fabricantium. Praeterea tradidit mihi Helchias sacerdos hunc librum. Quem cum rege praesente recitasset, audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua, et praecepit Helciae et Aicham filio Saphan, et Abdon filio Micha, Saphan quoque scribae, et Asiae servo regis dicens: Ite et orate Dominum pro me et pro reliquiis Israhel et Iuda super sermonibus libri istius qui repertus est. Magnus enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia quae scripta sunt in isto volumine. Abiit ergo Helchias et hi qui simul a rege missi fuerant ad Oldam prophetem uxorem Sellum filii Thecuath filii Asra, custodis vestium, quae habitabat in Hierusalem in secunda, et locuti sunt ei verba quae supra narravimus. At illa respondit eis: Haec dicit Dominus Deus Israhel: Dicite viro qui misit vos ad me: Haec dicit Dominus: Ecce ego adducam mala super locum istum et super habitatores eius, cunctaque maledicta quae scripta sunt in libro hoc quem legerunt coram rege Iuda. Quia dereliquerunt me et sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum. Idcirco stillabit furor meus super locum istum, et non extinguetur. Ad regem autem Iuda qui misit vos pro Domino deprecando sic loquimini:

Haec dicit Dominus Deus Israhel: Quia audisti verba voluminis, atque emollitum est cor tuum, et humiliatus es in conspectu Dei super his quae dicta sunt contra locum hunc et habitatores Hierusalem, reveritusque faciem meam scidisti vestimenta tua, et flevisti coram me, ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.

Iam enim colligam te ad patres tuos, et infereris in sepulchrum tuum in pace, nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum et super habitatores eius. Rettulerunt itaque regi cuncta quae dixerat. At ille convocatis universis maioribus natu Iuda et Hierusalem, ascendit in domum Domini, unaque omnis vir Iuda et habitatores Hierusalem, sacerdotes et Levitae, et cunctus populus a minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini legit rex omnia verba voluminis, et stans in tribunali suo percussit foedus coram Domino, ut ambularet post eum, et custodiret praecepta et testimonia et iustificationes eius in toto corde suo et in tota anima sua, faceretque quae scripta sunt in volumine illo quod legerat. Adiuravit quoque super hoc omnes qui reperti fuerant in Hierusalem et Beniamin, et fecerunt habitatores Hierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum. Abstulit ergo Iosias cunctas abhominationes de universis regionibus filiorum Israhel, et fecit omnes qui residui erant in Israhel servire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum. Fecit autem Iosias in Hierusalem phase Domino, quod immolatum est quarta decima die mensis primi. Et constituit sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini. Levitis quoque ad quorum eruditionem omnis Israhel sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi quod aedificavit Salomon filius David rex Israhel. Nequaquam enim eam ultra portabitis.

Nunc autem ministrate Domino Deo vestro et populo eius Israhel, et praeparate vos per domos et cognationes vestras in divisionibus singulorum, sicut praecepit David rex Israhel et descripsit Salomon filius eius. Ministrate in sanctuario per familias turmasque Leviticas, et sanctificati immolate phase. Fratres etiam vestros ut possint iuxta verba quae locutus est Dominus in manu Mosi facere praeparate. Dedit praeterea Iosias omni populo qui ibi fuerat inventus in sollemnitate phase agnos et hedos de gregibus et reliqui pecoris triginta milia, boumque tria milia. Haec de regis universa substantia. Duces quoque eius sponte quod voverant obtulerunt tam populo quam sacerdotibus et Levitis. Porro Helchias et Zacharias et Iehiel principes domus Domini dederunt sacerdotibus ad faciendum phase pecora commixtim duo milia sescenta, et boves trecentos. Chonenias autem et Semeias etiam et Nathanael fratres eius, necnon et Asabias et Iahiel et Iosabad principes Levitarum dederunt ceteris Levitis ad celebrandum phase quinque milia pecorum et boves quingentos. Praeparatumque est ministerium, et steterunt sacerdotes in officio suo, Levitae quoque in turmis iuxta regis imperium. Et immolatum est phase, asperseruntque sacerdotes manu sua sanguinem, et Levitae detraxerunt pelles holocaustorum. Et separaverunt ea ut darent per domos et familias singulorum, et offerrentur Domino sicut scriptum est in libro Mosi.

De bubus quoque fecerunt similiter, et assaverunt phase super ignem iuxta quod in lege praeceptum est. Pacificas vero hostias coxerunt in lebetis et caccabis et ollis, et festinato distribuerunt universae plebi. Sibi autem et sacerdotibus postea paraverunt. Nam in oblatione holocaustorum et adipum usque ad noctem sacerdotes fuerant occupati. Unde Levitae et sibi et sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis. Porro cantores filii Asaph stabant in ordine suo iuxta praeceptum David et Asaph et Eman et Idithun prophetarum regis. Ianitores vero per portas singulas observabant, ita ut nec puncto quidem discederent a ministerio. Quam ob rem et fratres eorum Levitae paraverunt eis cibos. Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa, ut facerent phase et offerrent holocausta super altare Domini, iuxta praeceptum regis Iosiae. Feceruntque filii Israhel qui reperti fuerant ibi phase in tempore illo, et sollemnitatem azymorum septem diebus. Non fuit phase simile huic in Israhel a diebus Samuhelis prophetae, sed nec quisquam de cunctis regibus Israhel fecit phase sicut Iosias, sacerdotibus et Levitis et omni Iuda et Israhel qui repertus fuerat, et habitatoribus Hierusalem. Octavo decimo anno regni Iosiae hoc phase celebratum est. Postquam instauraverat Iosias templum, ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Eufraten, et processit in occursum eius Iosias. At ille missis ad eum nuntiis ait: Quid mihi et tibi, rex Iuda? Non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam Deus me festinato ire praecepit. Desine adversum Deum facere qui mecum est, ne interficiat te.

Noluit Iosias reverti, sed praeparavit contra eum bellum, nec adquievit sermonibus Nechao ex ore Dei. Verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo. Ibique vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de proelio, quia oppido vulneratus sum. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum qui sequebatur eum more regio, et asportaverunt in Hierusalem. Mortuusque est et sepultus in mausoleo patrum suorum, et universus Iuda et Hierusalem planxerunt eum, Hieremias maxime, cuius omnes cantores et cantatrices usque in praesentem diem lamentationes super Iosiam replicant, et quasi lex obtinuit in Israhel. Ecce scriptum fertur in Lamentationibus. Reliqua autem sermonum Iosiae et misericordiarum eius, quae legis praecepta sunt Domini, opera quoque illius prima et novissima scripta sunt in libro regum Israhel et Iuda. Tulit ergo populus terrae Ioachaz filium Iosiae et constituit eum regem pro patre suo in Hierusalem. Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Hierusalem. Amovit autem eum rex Aegypti cum venisset in Hierusalem, et condempnavit terram centum talentis argenti et talento auri. Constituitque regem pro eo Eliachim fratrem eius super Iudam et Hierusalem, et vertit nomen eius Ioachim. Ipsum vero Ioachaz tulit secum et adduxit in Aegyptum. Viginti quinque annorum erat Ioachim cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Hierusalem. Fecitque malum coram Domino Deo suo. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldeorum, et vinctum catenis duxit in Babylonem, ad quam et vasa Domini transtulit, et posuit ea in templo suo.

Reliqua autem verborum Ioachim et abhominationum eius quas operatus est, et quae inventa sunt in eo, continentur in libro regum Israhel et Iuda.

Regnavit autem Ioachin filius eius pro eo. Octo annorum erat Ioachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus ac decem diebus regnavit in Hierusalem. Fecitque malum in conspectu Domini. Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex qui et adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. Regem vero constituit Sedechiam patruum eius super Iudam et Hierusalem. Viginti et unius anni erat Sedechias cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Hierusalem. Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Hieremiae prophetae loquentis ad se ex ore Domini. A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiuraverat eum per Deum, et induravit cervicem suam et cor ut non reverteretur ad Dominum Deum Israhel. Sed et universi principes sacerdotum et populus praevaricati sunt inique iuxta universas abhominationes gentium, et polluerunt domum Domini quam sanctificaverat sibi in Hierusalem. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum de nocte consurgens et cotidie commonens, eo quod parceret populo et habitaculo suo. At illi subsannabant nuntios Dei, et parvipendebant sermones eius, illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum eius, et esset nulla curatio. Adduxit enim super eos regem Chaldeorum, et interfecit iuvenes eorum gladio in domo sanctuarii

Non est misertus adolescentis et virginis et senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit manibus eius. Universaque vasa domus domini tam maiora quam minora, et thesauros templi et regis et principum transtulit in Babilonem. Incenderunt hostes domum domini, destruxerunt murum Hierusalem, universas turres combusserunt, et quicquid pretiosum fuerat demoliti sunt. Si quis evaserat gladium, ductus in Babilonem servivit regi et filiis eius, donec imperaret rex Persarum, et compleretur sermo domini ex ore Hieremie, et celebraret terra sabbata sua. Cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni. ∴

Anno autem primo Cyri regis Persarum ad complendum sermonem domini quem locutus fuerat per os Hieremie, suscitavit dominus spiritum Cyri regis Persarum. Qui iussit predicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens: Hec dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terre dedit michi dominus deus celi, et ipse precepit michi ut edificarem ei domum in Hierusalem que est in Iudea. Quis ex vobis est in omni populo eius? Sit dominus deus suus cum eo, et ascendat.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS PARALIPOMENON.

INCIPIT PREFATIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRUM ESDRE

UTRUM DIFFICILIUS SIT FACERE QUOD POSCITIS an negare, necdum statui. Nam neque vobis imperantibus abnuere sententie est, et magnitudo oneris impositi ita cervices premit, ut ante sub fasce ruendum sit quam levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia, qui omne quod scribimus reprehendendum putant, et interdum contra se conscientia repugnante publice lacerant que occulte legunt, in tantum ut clamare compellar et dicere: Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa. Tercius annus est quod semper scribitis atque rescribitis, ut Esdre librum vobis de hebreo transferam, quasi non habeatis greca et latina volumina, aut quodcumque illud est quod a vobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti neque aliud fatigando nisi odium querere extreme dementie est. Itaque obsecro vos, mi Domnion et Rogatiane karissimi, ut privata lectione contenti librum non efferatis in publicum, nec fastidiosis ingeratis cibos, vitetisque eorum supercilium qui iudicare tantum de aliis et ipsi facere nichil noverunt. Si qui autem fratrum sunt quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar, ammonentes ut hebrea nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte et per intervalla transscribant. Nichil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio librariorum diligentia conservetur. Nec quemquam moveat quod unus a nobis editus liber est, nec apocriforum tercii et quarti libri somniis delectetur, quia et apud Hebreos Esdre Neemieque sermones in unum volumen coartantur, et que non habentur apud illos nec de viginti quattuor senioribus sunt, procul abicienda. Si quis autem septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata et eversa demonstrat, nec potest utique verum asseri quod diversum est, mittite eum ad evangelia, in quibus multa ponuntur de veteri testamento que apud septuaginta interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Nazareus vocabitur, et: Ex Egypto vocavi filium meum, et: Videbunt in quem compunxerunt, multaque alia que latiori operi servamus, et querite ab eo ubi scripta sunt. Cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus que nuper a nobis edita maledicorum cotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certe quod in latinis sum equissimum est: Edidi aliquid quod non habetur in greco, vel aliter habetur quam a me versum est. Quid interpretem laniant? Interrogent Hebreos, et ipsis auctoribus translationi mee vel arrogent vel derogent fidem. Porro aliud est si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, et non imitantur grecorum studium et benivolentiam, qui post septuaginta translatores, iam Christi evangelio coruscante, Iudeos et Ebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet et Simachum et Theodotionem curiose legunt, et per Origenis laborem in exapolis ecclesiis dedicarunt. Quanto magis latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Greciam a se aliquid mutuari. 105 Primum enim magnorum sumptuum est et infinite difficultatis exemplaria posse habere omnia. Deinde etiam qui habuerint et hebrei sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis e multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud grecos accidit, ut interdum scripture sensum relinquens, uniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem, qui hebree lingue saltem parvam habemus scientiam, et latinus nobis utcumque non deest sermo, et de aliis magis possumus iudicare, et ea que ipsi intelligimus in nostram linguam exprimere. Itaque licet excetra sibilet, victorque Sinon incendia iactet, numquam meum iuvante Christo silebit eloquium; etiam precisa lingua balbutiet. Legant qui volunt, qui nolunt abiciant; eventilent apices, litteras calumpnientur. Magis vestra caritate provocabor ad studium, quam illorum detractione et odio deterrebor.

IN ANNO PRIMO REGIS PERSARUM UT COMPLERETUR VERBUM DOMINI

ex ore Hieremie, suscitavit dominus spiritum Cyri regis Persarum, et traduxit vocem in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens: Hec dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terre dedit michi dominus deus celi, et ipse precepit michi ut edificarem ei domum in Hierusalem, que est in Iudea. Quis est in vobis de universo populo eius? Sit deus illius cum ipso. Ascendat in Hierusalem que est in Iudea, et edificet domum domini dei Israel; ipse est deus qui est in Hierusalem. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adiuvent eum viri de loco suo, argento et auro et substantia et pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt templo dei, quod est in Hierusalem. Et surrexerunt principes patrum de Iuda et Beniamin, et sacerdotes et levite, omnis cuius suscitavit deus spiritum ut ascenderet ad edificandum templum domini quod erat in Hierusalem. Universique qui erant in circuitu adiuverunt manus eorum in vasis argenteis et aureis, in substantia et iumentis, in supellectili, exceptis his que sponte obtulerunt. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi domini que tulerat Nabugodonosor de Hierusalem et posuerat ea in templo dei sui. Protulit autem Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filii Gazabar, et annumeravit ea Sasabasar principi Iude. Et hic est numerus eorum: fiale auree xxx, fiale argentee mille, cultri xxviiii, sciphi aurei xxx, sciphi argentei secundi cccc x, vasa alia mille. Omnia vasa aurea et argentea quinque milia cccc. Universa tulit Sasabasar cum his qui ascendebant de transmigratione Babilonis in Hierusalem. ∴

Hii sunt autem filii provincie qui ascenderunt de captivitate quam transtulerat Nabugodonosor rex Babilonis in Babilonem, et reversi sunt in Hierusalem et Iudam, unusquisque in civitatem suam. Qui venerunt cum Zorobabel, Iesua, Neemias, Saraia, Rehelaia, Mardochai, Belsan, Melphar, Beguai, Reum, Baana. Numerus virorum populi Israel: filii Phares duo milia c lxx duo. Filii Area septingenti lxx quinque. Filii Iesphetea ccc lxx v. Filii Phaeth Moab, filiorum Iosue Ioab, duo milia septingenti xii. Filii Helam mille cc l iiii. Filii Zethua dcccc xl v. Filii Zachai dcc lx. Filii Banai dc xlii. Filii Bebai dc xxiii. Filii Azgad mille cc xx ii. Filii Adonica dc lxvi. Filii Beguai duo milia l vi. Filii Adin quadringenti liiii. Filii Aher, qui erant ex Ezechia, xc viii. Filii Besai ccc xxiii. Filii Iora cxii. Filii Asom cc xxiii. Filii Zebar xc v. Filii Bethleem cxxiii. Filii Netupha lvi. Filii Anathoth cxxviii. Filii Azmaveth xlii. Filii Cariathiarim, Cephira et Beroth, septingenti xliii. Filii Arama et Gaba sexcenti xxi. Viri Magmas cxxii. Viri Bethel et Gai cc xxiii. Filii Nebo lii. Filii Magbis clvi. Filii Helam alterius mille cc liiii. Filii Arim ccc xx. Filii Lodadid et Ono septingenti xxv. Filii Iericho ccc xlv. Filii Senaa sexcenti xxx. Sacerdotes: filii Idaia in domo Iosue nongenti lxxiii. Filii Emmer mille lii. Filii Phessur mille cc xlvii. Filii Arim mille xvii. Levite: filii Iosue et Cedmihel filiorum Odevie lxxiiii. Cantores: filii Asaph cxxviii. Filii ianitorum: filii Sellum, filii Azar, filii Telmon, filii Accub, filii Atita, filii Sobai, universi cxxxviii. Nathinei: filii Sisai, filii Tasupha, filii Tebbaoth, filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon, filii Lebana, filii Agaba, filii Accub, filii Agab, filii Selmai, filii Anan, filii Gadel, filii Gaer, filii Raaia, filii Rasin, filii Nechoda, filii Gazem, filii Asa, filii Fasea, filii Besee, filii Asennaa, filii Munim, filii Nesuim, filii Becbu, filii Acupha, filii Asur, filii Besluth, filii Maida, filii Arsa, filii Bercos, filii Sisara, filii Thema, filii Nasia, filii Atipha. Filii servorum Salomonis: filii Sotei, filii Sufereth, filii Faruda, filii Iala, filii Dercon, filii Iedel, filii Saphatia, filii Athil, filii Phochereth, qui erant de Asebaim, filii Amai. Omnes Nathinei et filii servorum Salomonis ccc xc ii. Et hii qui ascenderunt de Thelmela, Thelarsa, Cherub et Don et Mer, et non potuerunt indicare domum patrum suorum et semen suum, utrum ex Israel essent: filii Delaia, filii Tobia, filii Necoda, dc lii. Et de filiis sacerdotum: filii Obia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem et vocatus est nomine eorum. Hii quesierunt scripturam genealogie sue et non invenerunt, et eiecti sunt de sacerdotio. Et dixit Athersatha eis ut non comederent de sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus. Omnis multitudo quasi unus xl duo milia ccc lx, exceptis servis eorum et ancillis, qui erant vii milia ccc xxxvii, et in ipsis cantores atque cantatrices ducente. Equi eorum septingenti xxxvi, muli eorum cc xlv, cameli eorum quadringenti xxx quinque, asini eorum nongenti xx. ∴

Et de principibus patrum, cum ingrederentur templum domini quod est in Hierusalem, sponte obtulerunt in domo dei ad extruendam eam in loco suo. Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos xl milia et mille, argenti minas quinque milia, et vestes sacerdotales c. Habitaverunt ergo sacerdotes et levite de populo, et cantores et ianitores et Nathinei in urbibus suis, universusque Israel in civitatibus suis. Iamque venerat mensis septimus, et erant filii Israel in civitatibus suis. Congregatus est ergo populus quasi vir unus in Hierusalem, et surrexit Iosue filius Iosedech et fratres eius sacerdotes, et Zorobabel filius Salathiel et fratres eius, et edificaverunt altare dei Israel, ut offerrent in eo holocaustomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri dei. Collocaverunt autem altare super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, et obtulerunt super illud holocaustomata domino mane et vespere. Feceruntque sollemnitatem tabernaculorum sicut scriptum est, et holocaustum diebus singulis per ordinem secundum preceptum, opus diei in die suo, et post hec holocaustum iuge tam in kalendis quam in universis sollemnitatibus domini que erant consecrate, et in omnibus in quibus ultro offerebatur munus domino. A prima die mensis septimi ceperunt offerre holocaustum domino. Porro templum domini fundatum necdum erat. Dederunt autem pecunias latomis et cementariis, cibum quoque et potum et oleum Sydoniis Tyriisque, ut deferrent ligna cedrina de Lybano ad mare Ioppe, iuxta quod preceperat Cyrus rex Persarum eis. ∴

Anno autem secundo adventus eorum ad templum dei in Hierusalem, mense secundo, ceperunt Zorobabel filius Salathiel et Iosue filius Iosedech et reliqui de fratribus eorum, sacerdotes et levite, et omnes qui venerant de captivitate in Hierusalem, et constituerunt levitas a xx annis et supra ut urgerent opus domini. Stetitque Iosue et filii eius et fratres eius, Cedmihel et filii eius, et filii Iuda quasi vir unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in templo dei, filii Enadad, filii eorum et fratres eorum levite. Fundato igitur a cementariis templo domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis, et levite filii Asaph in cymbalis, ut laudarent deum per manus David regis Israel. Et concinebant in hymnis et confessionibus domino, quoniam bonus, quoniam in eternum misericordia eius super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando dominum, eo quod fundatum esset templum domini. Plurimi autem de sacerdotibus et levitis et principes patrum seniores, qui viderant templum prius cum fundatum esset, et hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna, et multi vociferantes in leticia elevabant vocem. Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris letantium et vocem fletus populi; commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, et vox audiebatur procul. Audierunt autem hostes Iude et Beniamin quia filii captivitatis edificarent templum domino deo Israel, et accedentes ad Zorobabel et ad principes patrum dixerunt eis: Edificemus vobiscum, quia ita ut vos querimus deum vestrum. Ecce nos immolavimus victimas a diebus Asor Haddan regis Assur, qui adduxit nos huc. Et dixit eis Zorobabel et Iosue

libri esdre thol

et reliqui principes patrum israhel. Non est vobis et nobis ut aedificetis domum domino deo nostro. sed nos ipsi soli aedificabimus domino deo nostro sicut praecepit nobis cyrus rex persarum.

Factum est igitur ut populus terrae impediret manus populi iudae. et turbaret eos in aedificando. Conduxerunt quoque adversum eos consiliatores ut destruerent consilium eorum omnibus diebus cyri regis persarum. et usque ad regnum darii regis persarum. In regno autem assueri ipse est qui et artaxersis in principio regni eius scripserunt accusationem adversus habitatores iudae et hierusalem. et in diebus artaxersis scripsit besellam mitridates et thabel et reliqui qui erant in consilio eorum. ad artaxersen regem persarum. Epistola autem accusationis scripta erat syriace. et legebatur sermone syro. Reumbeltehem et samsai scriba scripserunt epistolam unam de hierusalem artaxersi regi huiuscemodi. Reumbeltehem et samsai scriba et reliqui consiliatores eorum. dinaei. et pharsarcathei. therphalei. apharsei. erchuei. babilonii susannechaei. daevi. helamitae. et ceteri de gentibus quas transtulit asenaphar magnus et gloriosus. et habitare eas fecit in civitatibus samariae. et in reliquis regionibus trans flumen in pace. Hoc est exemplar epistolae quam miserunt ad eum. Artaxersi regi servi tui viri qui sunt trans fluvium salutem dicunt. Notum sit regi quia iudaei qui ascenderunt a te ad nos venerunt in hierusalem civitatem rebellem et pessimam quam aedificant. extruentes muros eius. et parietes componentes. Nunc igitur notum sit regi quia si civitas illa aedificata fuerit et muri eius instaurati. tributum et vectigal et annuos reditus non dabunt. et usque ad reges haec noxa perveniet.

Nos igitur memores salis quod in palatio comedimus. et quia lesiones regis nefas ducimus. idcirco misimus et nuntiavimus regi ut recenseas in libro hystoriarum patrum tuorum. et invenies scriptum in commentariis et scies quia urbs illa rebellis est. et nocens regibus et provinciis. et bella concitantur in ea ex diebus antiquis. quam ob rem et civitas ipsa destructa est. Nuntiamus nos regi. quoniam si civitas illa aedificata fuerit et muri ipsius instaurati. possessionem trans fluvium non habebis. Verbum misit rex ad reumbeltehem et samsai scriba. et ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores samariae et ceteris trans fluvium salutem dicens et pacem. Accusatio quam misistis ad nos. manifeste lecta est coram me. et a me praeceptum est. et recensuerunt. inveneruntque quoniam civitas illa a diebus antiquis et adversum reges rebellat. et seditiones et proelia concitantur in ea. Nam et reges fortissimi fuerunt in hierusalem qui et dominati sunt omni regioni quae trans fluvium est. Tributum quoque et vectigal. et reditus accipiebant. Nunc ergo audite sententiam. ut prohibeatis viros illos. et urbs illa non aedificetur. donec si forte a me iussum fuerit. Videte ne neglegenter hoc impleatis. et paulatim crescat malum contra reges. Itaque exemplum edicti artaxersis regis lectum est coram reumbeltehem et samsai scriba. et consiliariis eorum. et abierunt festinanter in hierusalem ad iudaeos et prohibuerunt eos in brachio et robore. Tunc intermissum est opus domus dei in hierusalem. et non fiebat usque ad annum secundum darii regis persarum.

Prophetaverunt autem aggeus propheta. et zacharias filius addo prophetantes ad iudaeos qui erant in iudaea et hierusalem in nomine dei israhel. Tunc surrexerunt zorobabel filius salathihel et iosue filius iosedech. et coeperunt aedificare templum dei in hierusalem. et cum eis prophetae domini adiuvantes eos. In ipso autem tempore venit ad eos tatannai qui erat dux trans flumen et starbuzannai. et consiliarii eorum. sicque dixerunt eis. Quis dedit vobis consilium ut domum hanc aedificaretis. et muros hos instauraretis? Ad quod respondimus eis. quae essent nomina hominum auctorum illius aedificationis. Oculus autem dei eorum factus est super senes iudaeorum. et non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad darium referretur. et tunc satisfacerent adversus accusationem illam. Exemplar epistolae quam misit tatannai dux regionis trans flumen et starbuzannai et consiliatores eius afarsacei. qui erant trans flumen ad darium regem. Sermo quem miserant ei. sic scriptus erat. Dario regi pax omnis. Notum sit regi isse nos ad iudaeam provinciam ad domum dei magni quae aedificatur lapide inpolito. et ligna ponuntur in parietibus. opusque illud diligenter extruitur et crescit in manibus eorum. Interrogavimus ergo senes illos. et ita diximus eis. Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc aedificaretis. et muros instauraretis? Sed et nomina eorum quaesivimus ab eis ut nuntiaremus tibi quae scripsimus nomina virorum qui sunt principes in eis. Huiuscemodi autem sermonem responderunt nobis dicentes. Nos sumus servi dei caeli et terrae. et aedificamus templum quod erat extructum ante hos annos multos. quodque rex israhel magnus aedificaverat et extruxerat.

Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri dominum caeli. et tradidit eos in manu nabuchodonosor regis babilonis et chaldei. domum quoque hanc destruxit. et populum eius transtulit babilonem. Anno autem primo cyri regis babilonis. cyrus rex proposuit edictum ut domus dei aedificaretur. Nam et vasa templi dei aurea et argentea quae nabuchodonosor tulerat de templo quod erat in hierusalem. et asportaverat in templo babilonis. protulit cyrus rex de templo babilonis. et data sunt sasabasar vocabulo. quem et principem constituit dixitque ei. Haec vasa tolle et vade et pone ea in templo quod est in hierusalem. et domus dei aedificetur in loco suo. Tunc itaque sasabasar ille venit. et posuit fundamenta templi dei in hierusalem. et ex eo tempore aedificatur usque nunc. et necdum completum est. Nunc ergo si videtur regi bonum recenseat in bibliotheca regis quae est in babilone. utrumnam a cyro rege iussum sit ut aedificaretur domus dei in hierusalem. et voluntatem regis super hoc remittat ad nos. Tunc darius rex praecepit et recensuerunt in bibliotheca librorum qui erant repositi in babilone. et inventum est in ecbathanis quod est castrum in madena provincia volumen unum. talisque scriptus erat in eo commentarius. Anno primo cyri regis. cyrus rex decrevit ut domus dei quae est in hierusalem aedificaretur in loco ubi immolent hostias. et ut inponant fundamenta subportantia. Altitudine cubitorum lx. et latitudine cubitorum lx. ordines de lapidibus inpolitis tres. et sic ordines de lignis novis. Sumptus autem de domo regis dabuntur. sed et vasa templi dei aurea et argentea quae nabuchodonosor de templo tulerat hierusalem. et adtulerat ea in babilonem. reddantur et referantur in templo hierusalem in locum suum. quae et posita sunt in templo dei.

Nunc ergo tatannai dux regionis quae est trans flumen et starbuzannai et consiliarii vestri apharsachei. qui estis trans flumen procul recedite ab illis et dimittite fieri templum domini illud a duce iudaeorum et a senioribus eorum. Domum dei illam aedificent in loco suo. sed et a me praeceptum est. quid oporteat fieri a presbyteris iudaeorum illis ut aedificetur domus dei. scilicet ut de arca regis id est de tributis quae dantur de regione trans flumen studiose sumptus dentur viris illis. ne impediatur opus. Quod si necesse fuerit. et vitulos et agnos. et hedos in holocaustum deo caeli. frumentum. sal. vinum et oleum. secundum ritum sacerdotum qui sunt in hierusalem detur eis per dies singulos ne sit in aliquo querimonia. et offerant oblationes deo caeli. orentque pro vita regis. et filiorum eius. A me ergo propositum est decretum. ut omnis homo qui hanc mutaverit iussionem tollatur lignum de domo ipsius et erigatur et configatur in eo. Domus autem eius publicetur. Deus autem qui habitare fecit nomen suum ibi dissipet omnia regna et populum qui extenderit manum suam ut repugnet et dissipet domum dei illam quae est in hierusalem. Ego darius statui decretum. quod studiose impleri volo.

Igitur tatannai dux regionis trans flumen et starbuzannai et consiliarii eius secundum quod praeceperat darius rex. sic diligenter executi sunt. Seniores autem iudaeorum aedificabant et prosperabantur iuxta prophetiam aggei prophetae et zachariae filii addo. et aedificaverunt et construxerunt iubente deo israhel et iubente cyro et dario et artaxerse regibus persarum. et conpleverunt domum dei istam usque ad diem tertium mensis adar qui est annus sextus regni darii regis. Fecerunt autem filii israhel sacerdotes et levitae et reliqui filiorum transmigrationis dedicationem domus dei in gaudio et obtulerunt in dedicatione domus dei vitulos c. arietes cc. agnos cccc. hircos caprarum pro peccato totius israhel xii. iuxta numerum tribuum israhel. Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis. et levitas in vicibus suis. super opera dei in hierusalem. sicut scriptum est in libro moysi. Fecerunt autem filii israhel filii transmigrationis pascha xiiii die mensis primi. Purificati enim fuerant sacerdotes et levitae quasi unus. omnes mundi ad immolandum pascha. universis filiis transmigrationis et fratribus suis sacerdotibus et sibi. et comederunt filii israhel. qui reversi fuerant de transmigratione et omnis qui se separaverat a coinquinatione gentium terrae ad eos ut quaererent dominum deum israhel. Et fecerunt sollemnitatem azimorum septem diebus in laetitia. quia laetificaverat eos dominus et converterat cor regis assur ad eos. ut adiuvaret manus eorum in opere domus domini dei israhel.

Post haec autem verba in regno artaxersis regis persarum esdras filius saraiae filii azariae. filii helciae. filii sellum. filii sadoch. filii achitob. filii amariae. filii azariae. filii maraioth. filii zariae. filii ozi. filii bocci. filii abisue. filii finees. filii eleazar filii aaron sacerdotis ab initio. Ipse esdras ascendit de babilone. et ipse scriba velox in lege moysi quam dedit dominus deus israhel. Et dedit ei rex secundum manum domini dei eius super eum omnem petitionem eius. et ascenderunt de filiis israhel et de filiis sacerdotum et de filiis levitarum. et de cantoribus. et de ianitoribus. et de nathinneis in hierusalem. Anno septimo artaxersis regis et venerunt in hierusalem mense quinto. ipse est annus septimus regis. quia in primo die mensis primi coepit ascendere de babilone. et in primo die mensis quinti venit in hierusalem iuxta manum dei sui bonam super se. Esdras enim paraverat cor suum ut investigaret legem domini. et faceret. et doceret in israhel praeceptum et iudicium. Hoc autem exemplar epistolae edicti. quod dedit rex artaxersis esdrae sacerdoti scribae erudito in sermonibus et praeceptis domini. et caerimoniis eius in israhel. Artaxersis rex regum esdrae sacerdoti scribae legis dei caeli doctissimo salutem. Nunc decretum est ut cuicumque placuerit in regno meo de populo israhel et de sacerdotibus eius. et de levitis ire in hierusalem. tecum vadat. A facie enim regis et septem consiliatorum eius missus es ut visites iudaeam et hierusalem in lege dei tui quae est in manu tua. et ut feras argentum et aurum quod rex et consiliatores eius sponte obtulerunt deo israhel cuius in hierusalem tabernaculum est. et omne argentum et aurum quodcumque inveneris in universa provincia babilonis et populus offerre voluerit et de sacerdotibus qui sponte obtulerint domui dei sui quae est in hierusalem libere accipe et studiose eme de hac pecunia vitulos. arietes. agnos. et sacrificia et libamina eorum. et offer ea super altare templi dei vestri quod est in hierusalem.

Sed et si quid tibi et fratribus tuis placuerit de reliquo argento et auro ut faciatis iuxta voluntatem dei vestri facite. Vasa quoque quae dantur tibi in ministerium domus dei tui. trade in conspectu dei in hierusalem. Sed et cetera quibus opus fuerit in domo dei tui quantumcumque necesse est ut expendas dabitur de thesauro et de fisco regis et a me. Ego artaxersis rex statui atque decrevi omnibus custodibus arcae publicae qui sunt trans flumen. ut quodcumque petierit a vobis esdras sacerdos scriba legis dei caeli absque mora detis. usque ad argenti talenta centum. et usque ad frumenti choros centum. et usque ad vini batos c. et usque ad batos olei c. sal vero absque mensura. Omne quod ad ritum dei caeli pertinet. tribuatur diligenter in domum dei caeli. ne forte irascatur contra regnum regis. et filiorum eius. Vobis quoque notum facimus de universis sacerdotibus et levitis. cantoribus ianitoribus nathinneis. et ministris domus dei huius. ut vectigal et tributum et annonas non habeatis potestatem inponendi super eos. Tu autem esdra secundum sapientiam dei tui quae est in manu tua. constitue iudices et praesides ut iudicent omni populo qui est trans flumen. his videlicet qui noverunt legem dei tui.

Sed et inperitos docete libere. et omnis qui non fecerit legem dei tui et legem regis diligenter. iudicium erit de eo sive in mortem. sive in exilium. sive in condempnationem substantiae eius. vel certe in carcerem. Benedictus dominus deus patrum nostrorum. qui dedit hoc in corde regis ut glorificaret domum domini quae est in hierusalem. et in me inclinavit misericordiam suam coram rege et consiliatoribus eius. et universis principibus regis potentibus. Et ego confortatus manu dei mei quae erat in me. congregavi de israhel principes qui ascenderent mecum. Hii sunt ergo principes familiarum et genealogia eorum qui ascenderunt mecum in regno artaxersis regis de babilone. De filiis finees gersom. De filiis ithamar daniel. De filiis david acthus. De filiis sechemiae et de filiis pharos zacharias et cum eo numerati sunt viri cl. De filiis phaet moab. elioenai filius zareae et cum eo cc viri. De filiis sechemiae filius iezehel. et cum eo ccc viri. De filiis adden abed filius ionathan. et cum eo l viri. De filiis helam ysaias filius athaliae. et cum eo lxx viri. De filiis saphatiae zebedia filius michael. et cum eo lxxx viri. De filiis ioab obedia filius iehihel et cum eo ccxviii viri. De filiis sellomith filius iosphiae. et cum eo clx viri. De filiis bebai zacharias filius bebai. et cum eo xxviii viri. De filiis ezead iohanan filius eccetan. et cum eo cx viri. De filiis adonicam qui erant novissimi. et haec nomina eorum. Elipheleth et iehihel. et samaias. et cum eis lx viri. De filiis beguui uthai et zacchur. et cum eo lxx viri. Congregavi autem eos ad fluvium qui decurrit ad ahavva. et mansimus ibi diebus tribus. Et quaesivi in populo et in sacerdotibus de filiis levi. et non inveni ibi. Itaque misi eliezer et arihel. et semeiam. et elnathan. et iarib. et alterum elnathan et nathan. et zachariam. et mesollam principes. et ioarib et elnathan sapientes. et misi eos ad eddo qui est primus in casphiae loco. et posui in ore eorum verba quae loquerentur ad eddo. et ad fratres eius nathinneos in loco casphiae ut adducerent nobis ministros domus dei nostri.

Et adduxerunt nobis per manum dei nostri bonam super nos virum doctissimum de filiis mooli. filii levi. filii israhel. et sarabiam et filios eius. et fratres eius xviii. Et asabiam et cum eo ysaiam de filiis merari fratresque eius. et filios eius xx. Et de nathinneis quos dederat david et principes ad ministeria levitarum et nathinneos ccxx. Omnes hii suis nominibus vocabantur. Et praedicavi ibi ieiunium iuxta fluvium ahavva ut adfligeremur coram domino deo nostro. et peteremus ab eo viam rectam nobis et filiis nostris. universaeque substantiae nostrae. Erubui enim petere auxilium a rege. et equites.

qui defenderent nos ab inimico in via. quia dixeramus regi: Manus dei nostri est super omnes qui querunt eum in bonitate. et imperium eius et fortitudo eius et furor super omnes qui derelinquunt eum.

Ieiunavimus autem et rogavimus deum nostrum per hoc. et evenit nobis prospere. Et separavi de principibus sacerdotum xii. Sarabiam et Asabiam. et cum eis de fratribus eorum x. appendique eis argentum et aurum. et vasa consecrata domus dei nostri. que obtulerat rex. et consiliatores eius et principes eius universusque israhel eorum qui inventi fuerant. Et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta l. et vasa argentea c. et auri c. talenta. et crateras aureas xx. que habebant solidos millenos. et vasa eris fulgentis optimi duo pulchra ut aurum. et dixi eis. Vos sancti domini et vasa sancta. et argentum et aurum quod sponte oblatum est domino deo patrum nostrorum. vigilate et custodite donec appendatis coram principibus sacerdotum et levitarum. et ducibus familiarum israhel in hierusalem. in thesaurum domus domini. Susceperunt autem sacerdotes et levite pondus argenti et auri. et vasorum ut deferrent in hierusalem in domum domini dei nostri. Promovimus ergo a flumine Haava xii die mensis primi ut pergeremus in hierusalem. et manus dei nostri fuit super nos. et liberavit nos de manu inimici et insidiatoris in via. Et venimus in hierusalem. et mansimus ibi diebus tribus. Die autem quarta appensum est argentum et aurum et vasa in domo dei nostri per manum Remoth filii Urie sacerdotis. et cum eo Eleazar filius Finees. cumque eis Iozabed filius Iosue. et Noadaia filius Bennoi levite iuxta numerum et pondus omnium. descriptumque est omne pondus in tempore illo. Sed et qui venerant de captivitate transmigrationis obtulerunt holocausta deo israhel. vitulos xii pro omni israhel. Arietes lxxxxvi. agnos lxxvii. hircos pro peccato xii. omnia in holocaustum domino. Dederunt autem edicta regis satrapis qui erant de conspectu regis et ducibus trans flumen. et elevaverunt populum et domum dei.

Postquam autem hec completa sunt. accesserunt ad me principes dicentes. Non est separatus populus israhel et sacerdotes et levite a populis terrarum et de abhominationibus eorum. chananei videlicet et ethei et pherezei et iebusei. et ammonitarum. et moabitarum et egyptiorum et amorreorum. Tulerunt enim de filiabus eorum sibi et filiis suis uxores et commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum. Manus etiam principum et magistratuum fuit in transgressione hac prima. Cumque audissem sermonem istum. scidi pallium meum et tunicam. et evelli capillos capitis mei et barbe. et sedi merens. Convenerunt autem ad me omnes qui timebant verbum dei israhel pro transgressione eorum qui venerant de captivitate. et ego sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum. Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea. et scisso pallio et tunica. curvavi genua mea. et expandi manus meas ad dominum deum meum et dixi. Deus meus confundor et erubesco levare faciem meam ad te. quoniam iniquitates nostre multiplicate sunt super caput. et delicta nostra creverunt usque ad celum a diebus patrum nostrorum. Sed et nos ipsi peccavimus graviter usque ad diem hanc. Per iniquitates nostras traditi sumus ipsi et reges nostri. et sacerdotes nostri in manum regum terrarum et in gladium in captivitatem in rapinam et in confusionem vultus sicut et die hac. Et nunc quasi parum et ad momentum facta est deprecatio nostra apud dominum deum nostrum ut dimitterentur nobis reliquie. et daretur nobis paxillus in loco sancto eius. et illuminaret oculos nostros deus noster. et daret nobis vitam modicam in servitute nostra. quia servi sumus et in servitute nostra non dereliquit nos deus noster. et inclinavit super nos misericordiam coram rege persarum ut daret nobis vitam et sublimaret domum dei nostri et extrueret solitudines eius. et daret nobis sepem in iuda et in hierusalem.

Et nunc quid dicemus deus noster post hec. quia dereliquimus mandata tua. que precepisti in manu servorum tuorum prophetarum dicens. Terram ad quam vos ingredimini ut possideatis eam. terra inmunda est iuxta inmunditiam populorum ceterarumque terrarum. abhominationibus eorum qui repleverunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione sua. Nunc ergo filias vestras ne detis filiis eorum. et filias eorum non accipiatis filiis vestris. et non queratis pacem eorum. et prosperitatem eorum usque in eternum. ut confortemini et comedatis que bona sunt terre. et heredes habeatis filios vestros usque in seculum. Et post omnia que venerunt super nos in operibus nostris pessimis. et in delicto nostro magno. quia tu deus noster liberasti nos de iniquitate nostra et dedisti nobis salutem sicut est hodie. ut non converteremur et irrita faceremus mandata tua. neque matrimonia iungeremus cum populis abhominationum istarum. Numquid iratus es nobis usque ad consummationem. ne dimitteres nobis reliquias ad salutem? Domine deus israhel iustus es tu. quoniam derelicti sumus qui salvaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro. non enim stari potest coram te super hoc. Sic ergo orante esdra. et implorante deum flente et iacente ante templum dei collectus est ad eum de israhel cetus grandis nimis virorum et mulierum puerorumque. et flevit populus multo fletu. Et respondit Sechenias filius Iehiel de filiis Helam et dixit esdre. Nos prevaricati sumus in deum nostrum. et duximus uxores alienigenas de populis terre. et nunc si est penitentia in israhel super hoc. percutiamus fedus cum domino deo nostro et proiciamus universas uxores. et eos qui de his nati sunt iuxta voluntatem domini. et eorum qui timent preceptum dei nostri. secundum legem fiat. Surge. tuum est decernere. nosque erimus tecum. confortare et fac.

Surrexit ergo esdras et adiuravit principes sacerdotum et levitarum. et omnem israhel ut facerent secundum verbum hoc. et iuraverunt. Et surrexit esdras ante domum dei. et abiit ad cubiculum Iohannan filii Eliasib. et ingressus est illuc. Panem non comedit. et aquam non bibit. lugebat enim transgressionem eorum qui de captivitate venerant. Et missa est vox in iuda et in hierusalem omnibus filiis transmigrationis ut congregarentur in hierusalem. et omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta consilium principum et seniorum auferetur universa substantia eius. et ipse abicietur de cetu transmigrationis. Convenerunt ergo omnes viri iuda et beniamin in hierusalem tribus diebus. ipse est mensis nonus. xx die mensis. et sedit omnis populus in platea domus dei trementes pro peccato et pluviis. Et surrexit esdras sacerdos. et dixit ad eos. Vos transgressi estis et duxistis uxores alienigenas ut adderetis super delictum israhel. Et nunc date confessionem domino deo patrum vestrorum et facite placitum eius. et separamini a populis terre. et ab uxoribus alienigenis. Et respondit universa multitudo dixitque voce magna. Iuxta verbum tuum ad nos sic fiat. Verumtamen quia populus multus est et tempus pluvie et non sustinemus stare foris. et opus non est diei unius vel duorum. vehementer quippe peccavimus in sermone isto. Constituantur principes in universa multitudine et omnes in civitatibus nostris qui duxerunt uxores alienigenas veniant in temporibus statutis. et cum his seniores per civitatem et civitatem et iudices eius. donec avertatur ira dei nostri a nobis super peccato hoc.

Igitur Ionathan filius Azahel et Iaazia filius Thecue steterunt super hoc. et Mosollam et Sebethai levites adiuverunt eos. Feceruntque sic filii transmigrationis. et abierunt esdras sacerdos et viri principes familiarum in domos patrum suorum. et omnes per nomina sua et sederunt in die primo mensis decimi ut quererent rem. Et consummati sunt omnes viri qui duxerant uxores alienigenas usque ad diem primam mensis primi. Et inventi

106

sunt de filiis sacerdotum qui duxerunt uxores alienigenas. de filiis Iosue filii Iosedech. et fratres eius Maasia. et Eliezer. et Iarib. et Godolia. et dederunt manus suas ut eicerent uxores suas. et pro delicto suo arietem de ovibus offerrent. Et de filiis Emmer Anani et Zebedia. et de filiis Yrerim Maasia et Helya. et Semeia. et Iehiel et Ozias. Et de filiis Phessur Helionai Maasia. Ismahel. Nathanael. Iozabed. et Elasa. Et de filiis levitarum Iozabed. et Semei. et Celaia. ipse est Calita. et Phataia Iuda. et Eliezer. Et de cantoribus Eliasib. Et de ianitoribus Sellum. et Thelem. et Huri. Et ex israhel de filiis Pharos Remia et Ezia. et Melchia et Miamin. et Eliezer et Melchia. et Banea. Et de filiis Helam Mathania. et Zacharias et Iehiel et Abdi. et Yrimoth et Helia. Et de filiis Zechua Elionai. Eliasib. Mathania. et Ierimuth. et Iabzeth et Azaria. Et de filiis Babai Iohannan Anania. Zabbai. Athalai. Et de filiis Bani Mosollam et Melluc et Adaia. Iasub et Saal. et Ramoth. Et de filiis Phaethmoab Edna et Calal. Banaias. Maasias. Mathanias. Beseleel. et Bennui et Manasse. Et de filiis Herem Eliezer. Iesue. Melchias. Semeias. Symeon. Beniamin. Maloch. Samarias. De filiis Asom Mathanai. Mathetha. Zabeth. Elyphelech. Germai. Manasse. Semei. De filiis Bani Maaddi. Amram et Huel. Baneas. et Badadias. Cheliau. Annania. Marimuth. et Heliasib. Mathanias. Mathanai. et Iasisarai. et Bani. et Bennui. Semei. et Salmias. et Nathan. et Adadias. Mechnedebai. Sisai. Sarai. et Ezrel. et Selemau. Semeria. Sellum. Amaria. Ioseph. De filiis Nebo Iehihel. Mathathias. Zabed. Zabina. Iedu. et Iohel. Banaia. Omnes hi acceperunt uxores alienigenas. et fuerunt ex eis mulieres que pepererant filios.

Verba Neemie filii Elchie.

Et factum est in mense Casleu anno xx. et ego eram in susis castro. et venit Anani unus de fratribus meis ipse et viri ex iuda. et interrogavi eos de iudeis qui remanserant. et supererant de captivitate et de hierusalem. Et dixerunt mihi. Qui remanserunt et relicti sunt de captivitate ibi in provincia. in afflictione magna sunt et in obprobrio. et murus hierusalem dissipatus est et porte eius combuste sunt igni. Cumque audissem verba huiuscemodi. sedi et flevi. et luxi diebus multis. et ieiunabam. et orabam ante faciem dei celi et dixi. Queso domine deus celi. fortis. magne atque terribilis qui custodis pactum et misericordiam cum his qui te diligunt et custodiunt mandata tua. Fiant aures tue auscultantes et oculi tui aperti ut audias orationem servi tui. quam ego oro coram te hodie nocte et die pro filiis israhel servis tuis. et confiteor pro peccatis filiorum israhel quibus peccaverunt tibi. Et ego et domus patris mei peccavimus. vanitate seducti sumus. et non custodivimus mandatum et cerimonias et iudicia que precepisti moysi servo tuo. Memento verbi quod mandasti moysi famulo tuo dicens. Cum transgressi fueritis. ego dispergam vos in populis. et si revertamini ad me et custodiatis mandata mea et faciatis ea. etiam si abducti fueritis ad extrema celi. inde congregabo vos et adducam vos in locum quem elegi ut habitaret nomen meum ibi. et ipsi servi tui et populus tuus quos redemisti in fortitudine tua magna. et in manu valida. Obsecro domine sit auris tua attendens ad orationem servi tui. et ad orationem servorum tuorum qui volunt timere nomen tuum. et dirige servum tuum hodie. et da ei misericordiam ante virum hunc. Ego enim eram pincerna regis.

Factum est autem in mense nisan anno xx artaxersis regis. et vinum erat ante eum. Et levavi vinum et dedi regi. et eram quasi languidus ante faciem eius. Dixitque mihi rex. Quare vultus tuus tristis est. cum te egrotum non videam? Non est hoc frustra. sed malum nescio quid in corde tuo est. Et timui valde ac nimis. et dixi regi. Rex in eternum vive. Quare non meret vultus meus. quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est. et porte eius combuste sunt igni? Et ait mihi rex. Pro qua re postulas? Et oravi deum celi. et dixi ad regem. Si videtur regi bonum. et si placet servus tuus ante faciem tuam. ut mittas me in iudeam ad civitatem sepulchri patris mei. et edificabo eam. Dixitque mihi rex et regina que sedebat iuxta eum. Usque ad quod tempus erit iter tuum. et quando reverteris? Et placuit ante vultum regis. et misit me. et constitui ei tempus. et dixi regi. Si regi videtur bonum. epistolas det mihi ad duces regionis trans flumen. ut traducant me donec veniam in iudeam. et epistolam ad Asaph custodem saltus regis ut det mihi ligna et tegere possim portas templi domus. et muros civitatis. et domum quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum dei mei bonam mecum. et veni ad duces regionis trans flumen. dedique eis epistolas regis. Miserat autem mecum rex principes militum et equites. Et audierunt Sanaballach. et Thobias servus Ammanites. et contristati sunt afflictione magna quod venisset homo qui quereret prosperitatem filiorum israhel. Et veni in hierusalem. et eram ibi diebus tribus.

Et surrexi nocte ego et viri pauci mecum. et non indicavi cuiquam quid deus dedisset in corde meo ut facerem in hierusalem. Et iumentum non erat mecum nisi animal cui ego insidebam. Et egressus sum per portam vallis nocte et ante fontem draconis. et ad portam stercoris. et considerabam murum hierusalem dissipatum. et portas eius consumptas igni. Et transivi ad portam fontis. et ad aqueductum regis. et non erat locus iumento cui sedebam ut transiret. Et ascendi per torrentem nocte. et considerabam murum. et reversus veni ad portam vallis et redii. Magistratus autem nesciebant quo abissem. aut quid ego facerem. Sed et iudeis et sacerdotibus et optimatibus et magistratibus et reliquis qui faciebant opus usque ad id locorum nichil indicaveram. Et dixi eis. Vos nostis afflictionem in qua sumus. quia hierusalem deserta est et porte eius consumpte sunt igni. Venite edificemus muros hierusalem et non simus ultra obprobrium. Et indicavi eis manum dei mei quod esset bona mecum. et verba regis que locutus est mihi. et aio. Surgamus et edificemus. Et confortate sunt manus eorum in bono. Audierunt autem Sanaballath Horonites et Thobias servus Ammanites. et Gosem Arabs et subsannaverunt nos. et despexerunt. dixeruntque. Que est hec res quam facitis? Numquid contra regem vos rebellatis? Et reddidi eis sermonem. dixique ad eos. Deus celi ipse nos iuvat. et nos servi eius sumus. Surgamus et edificemus. Vobis autem non est pars et iustitia et memoria in hierusalem. Et surrexit Eliasib sacerdos magnus et fratres eius sacerdotes et edificaverunt portam gregis. ipsi sanctificaverunt eam. et statuerunt valvas eius. et usque ad turrem centum cubitorum sanctificaverunt eam usque ad turrem Ananehel. Et iuxta eum edificaverunt viri Iericho. et iuxta eum edificavit Zachur filius Amri. Portam autem piscium edificaverunt filii Asnaa. ipsi texerunt eam. et statuerunt valvas eius et seras et vectes. Et iuxta eum edificavit Marimuth filius Urie filii Accus. Et iuxta eum edificavit Mosollam filius Barachie filii Mesezebel. Et iuxta eos edificavit Sadoch filius Baana. et iuxta eos edificaverunt Thecueni. Optimates autem eorum non subposuerunt colla sua in opere domini sui. Et portam veterem edificaverunt Ioiada filius Phasea et Mosollam filius Phasea. Ipsi texerunt eam. et statuerunt valvas eius. et seras et vectes. Et iuxta eos edificavit Meltias Gabaonites et Iadon Meronathites. viri de Gabaon et Maspha pro duce qui erat in regione trans flumen. et iuxta eum edificavit Ezihel filius Araia aurifex

et iuxta eum edificavit anania filius pigmentarii, et dimiserunt hierusalem usque ad murum platee latioris. Et iuxta eum edificavit rafaia filius hur princeps vici hierusalem. Et iuxta eum edificavit ieiada filius aromaph contra domum suam, et iuxta eum edificavit acchus filius asebonie mediam partem vici. edificavit melchias filius herem, et asub filius phaeth moab et turrem furnorum. et iuxta eum edificavit sellum filius aloes princeps medie partis vici hierusalem, ipse et filie eius. Et portam vallis edificavit anum et habitatores zanoe. ipsi edificaverunt eam et statuerunt valvas eius et seras et vectes. et mille cubitos in muro usque ad portam sterquilinii. Et portam sterquilinii edificavit melchias filius rechab princeps vici bethacarem. ipse edificavit eam et statuit valvas eius et seras et vectes. Et portam fontis edificavit sellum filius colozai princeps pagi maspha. Ipse edificavit eam et texit et statuit valvas eius et seras et vectes, et muros piscine syloe in hortum regis et usque ad gradus qui descendunt de civitate David. Post eum edificavit neemias filius azboch princeps dimidie partis vici bessur usque contra sepulchrum David et usque ad piscinam que grandi opere constructa est et usque ad domum fortium. Post eum edificaverunt levite, reum filius beni. post eum edificavit asebias princeps dimidie partis vici ceile in vico suo. Post eum edificaverunt fratres eorum bebui filius enadad, princeps dimidie partis ceile. Et edificavit iuxta eam azer filius iesue princeps maspha mensuram secundam contra ascensum firmissimi anguli. Post eum in monte edificavit baruch filius zacchai mensuram secundam ab angulo usque ad portam domus eliasib sacerdotis magni. Post eum edificavit merimuth filius hurie filii acchus mensuram secundam a porta domus eliasib, donec extenderetur domus eliasib. Et post eum edificaverunt sacerdotes viri de campestribus iordanis. Post eum edificavit beniamin et asub contra domum suam. Post eum edificavit azarias filius maasie filii ananie iuxta domum suam. Post eum edificavit bennui filius enadad mensuram secundam a domo azarie usque ad flexuram et usque ad angulum. Falel filius ozi contra flexuram et turrem que eminet de domo regis excelsa, id est in atrio carceris. Post eum phadaia filius pheros. Nathinei autem habitabant in ophel usque contra portam aquarum ad orientem et turrem que prominebat. Post hec edificaverunt thecueni mensuram secundam e regione et a turre magna eminente usque ad murum templi. Sursum autem a porta equorum edificaverunt sacerdotes unusquisque contra domum suam. Post eos edificavit seddo filius emer contra domum suam. et post eum edificavit semeia filius sechenie custos porte orientalis. Post eum edificaverunt anania filius selemie et anon filius selop sextus mensuram secundam. Post eum edificavit mosollam filius barachie contra gazofilacium suum. Post eum edificavit melchias filius aurificis usque ad domum nathineorum et scruta vendentium contra portam iudicialem et usque ad cenaculum anguli. et inter cenaculum anguli in porta regis edificaverunt artifices et negociatores.

Factum est autem cum audisset sanaballach quod edificaremus murum, iratus est valde. et motus nimis subsannavit iudeos. et dixit coram fratribus suis et frequentia samaritanorum. Quid iudei imbecilles faciunt? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt et complebunt in una die? Numquid edificare poterunt lapides de acervis pulveris qui combusti sunt? Sed et thobias ammanites proximus eius ait. Edificent. Si ascenderit vulpes transiliet murum eorum lapideum. Audi deus noster quia facti sumus despectui. Converte obprobrium super caput eorum. et da eos in despectionem in terra captivitatis. Ne operias iniquitatem eorum. et peccatum eorum coram facie tua non deleatur quia irriserunt edificantes. Itaque edificavimus murum et coniunximus totum usque ad partem dimidiam. et provocatum est cor populi ad operandum. Factum est autem cum audisset sanaballach et thobias. et arabes et ammanite. et azotii quod obducta esset cicatrix muri hierusalem, et quod cepissent interrupta concludi, irati sunt nimis. et congregati sunt omnes pariter ut venirent et pugnarent contra hierusalem, et molirentur insidias. Et oravimus deum nostrum. et posuimus custodes super murum die et nocte contra eos. Dixit autem iudas. Debilitata est fortitudo portantis, et humus nimia est. et nos non poterimus edificare murum. Et dixerunt hostes nostri. Nesciant et ignorent donec veniamus in medio eorum. et interficiamus eos. et cessare faciamus opus. Factum est autem venientibus iudeis qui habitabant iuxta eos et dicentibus nobis per decem vices ex omnibus locis quibus venerant ad nos statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis. et lanceis. et arcubus. Et perspexi atque surrexi. et aio ad optimates et ad magistratus et ad reliquam partem vulgi. Nolite timere a facie eorum. domini magni et terribilis mementote. et pugnate pro fratribus vestris. filiis vestris et filiabus vestris. et uxoribus vestris et domibus.

Factum est autem cum audissent inimici nostri nunciatum esse nobis. dissipavit deus consilium eorum. et reversi sumus omnes ad muros. unusquisque ad opus suum. Et factum est in die illa media pars iuvenum eorum faciebat opus, et media pars parata erat ad bellum, et lancee et scuta et arcus et lorice, et principes post eos in omni domo iuda edificantium in muro et portantium onera, et imponentium. Una manu sua faciebat opus, et altera tenebat gladium. Edificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes, et edificabant et clangebant bucina iuxta me. Et dixi ad optimates et ad magistratus et ad reliquam partem vulgi. Opus grande est et latum, et nos separati sumus in muro procul alter ab altero. In loco quocumque audieritis clangorem tube, illuc concurrite ad nos. Deus noster pugnabit pro nobis et nos ipsi faciemus opus. et media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu aurore, donec egrediantur astra.

In tempore quoque illo dixi populo. Unusquisque cum puero suo maneat in medio hierusalem, et sint vobis vices per noctem et diem ad operandum. Ego autem et fratres mei et pueri mei et custodes qui erant post me non deponamus vestimenta nostra. Unusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

Et factus est clamor populi et uxorum eius magnus adversus fratres suos iudeos. et erant qui dicerent. Filii nostri et filie nostre multe sunt nimis. accipiamus pro pretio eorum frumentum et comedamus et vivamus. Et erant qui dicerent. Agros nostros et vineas et domos nostras apponamus et accipiamus frumentum in fame. Et alii dicebant. Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros et vineas. et nunc sicut carnes fratrum nostrorum sic carnes nostre sunt et sicut filii eorum, ita et filii nostri. Ecce nos subiugamus filios nostros et filias nostras in servitutem. et de filiabus nostris sunt famule, nec habemus unde possint redimi, et agros nostros et vineas alii possident. Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum verba hec. cogitavitque cor meum mecum, et increpavi magistratus et optimates et dixi eis. Usurasne singuli a fratribus vestris exigitis? Et congregavi adversus eos contionem magnam et dixi eis. Nos ut scitis redemimus fratres nostros qui venditi fuerant gentibus secundum possibilitatem nostram, et vos igitur vendetis fratres vestros, et redimemus eos. Et siluerunt nec invenerunt quid responderent. Dixique ad eos. Non est bona res quam vos facitis. Quare non in timore dei nostri ambulatis ne exprobretur nobis a gentibus inimicis nostris. Et ego et fratres mei et pueri mei commodavimus plurimis pecuniam et frumentum. Non repetamus in commune istud es alienum, et concedamus quod debetur nobis. Reddite eis hodie agros suos. et vineas suas. oliveta sua et domos suas. quin potius et centesimam pecunie frumenti vini et olei quam exigere soletis ab eis. date pro illis. Et dixerunt. Reddemus. et ab eis nichil queremus. sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi sacerdotes et adiuravi eos. ut facerent iuxta quod dixeram, insuper et sinum meum excussi et dixi. Sic excutiat deus omnem virum qui non compleverit verbum istud de domo sua. et de laboribus suis. sic excutiatur et vacuus fiat. Et dixit universa multitudo amen. et laudaverunt deum. Fecit ergo populus sicut dictum erat. A die autem illa qua preceperat mihi ut essem dux in terra iuda, ab anno xx usque ad annum xxx secundum preceptum artaxersis regis per annos xii. ego et fratres mei annonas que ducibus debebantur non comedimus. Duces autem primi qui fuerunt ante me, gravaverunt populum. et acceperunt ab eis in pane. vino et pecunia cottidie siclos xl. sed et ministri eorum depresserant populum. Ego autem non feci ita propter timorem dei. quin potius in opere muri edificavi, et agrum non emi. et omnes pueri mei congregati ad opus erant. Iudei quoque et magistratus et liberi cl. viri et qui veniebant ad nos de gentibus que in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant. Parabatur autem mihi per singulos dies bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus et inter dies x vina diversa, et alia multa tribuebant. insuper et annonas ducatus mei non quesivi. Valde enim erat attenuatus populus. Memento mei deus meus in bonum secundum omnia que feci populo huic.

Factum est autem cum audisset sanaballach et thobias et gosem arabs et ceteri inimici nostri quod edificassem ego murum, et non esset in eo residua interruptio, usque ad tempus autem illud valvas non posueram in portis. Miserunt autem sanaballach et gosem ad me dicentes. Veni et percutiamus fedus pariter in viculis in campo uno. Ipsi autem cogitabant ut facerent mihi malum. Misi ergo ad eos nuncios dicens. Opus grande ego facio, et non possum descendere ne forte neglegatur cum venero et descendero ad vos. Miserunt autem ad me secundum verbum hoc per quattuor vices, et respondi eis iuxta sermonem priorem. Et misit ad me sanaballach iuxta verbum prius quinta vice puerum suum, et epistolam habebat in manu scriptam hoc modo. In gentibus auditum est et gosem dixit. quod tu et iudei cogitetis rebellare et propterea edifices murum, et levare te velis super eos regem, propter quam causam et prophetas posueris, qui predicent de te in hierusalem dicentes. Rex iudee est. Auditurus est rex verba hec. Idcirco nunc veni ut ineamus consilium pariter. Et misi ad eos dicens. Non est factum secundum verba hec que tu loqueris. De corde enim tuo componis hec. Omnes autem hi terrebant nos, cogitantes quod cessarent manus nostre ab opere et quiesceremus. Quam ob causam confortavi magis manus meas. et ingressus sum domum samaie filii dalaie filii metabahel secreto. Qui ait. Tractemus nobiscum in domo dei in medio templi. et claudamus portas edis. quia venturi sunt ut interficiant te. et nocte venturi sunt ad occidendum te. Et dixi. Num quisquam similis mei fugit? Et quis ut ego ingredietur templum et vivet? Non ingrediar. Et intellexi quod deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me. et thobias et sanaballach conduxissent eum. Acceperat enim pretium ut territus facerem. et peccarem. et haberent malum quod exprobrarent mihi. Memento mei domine pro thobia et sanaballach iuxta opera eorum talia. sed et noadie prophete et ceterorum prophetarum qui terrebant me.

Completus est autem murus xxv die mensis elul. lii diebus. Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri, ut timerent universe gentes que erant in circuitu nostro. et conciderent intra semet ipsos et scirent quod a deo factum esset opus hoc. Sed et in diebus illis multe optimatum iudeorum epistole mittebantur ad thobiam. et a thobia veniebant ad eos. Multi enim erant in iudea habentes iuramentum eius, quia gener erat sechenie filii orie. et ionam filius eius acceperat filiam mosollam filii barachie. Sed et laudabant eum coram me. et verba mea nunciabant ei. et thobias mittebat epistolas ut terreret me.

Postquam autem edificatus est murus. et posui valvas et recensui ianitores et cantores. et levitas. precepi anani fratri meo. et ananie principi domus de hierusalem. ipse enim erat quasi vir verax et timens deum plus ceteris videbatur. Et dixi eis. Non aperiantur porte hierusalem usque ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent. clause porte sunt et oppilate. Et posui custodes de habitatoribus hierusalem singulos per vices suas. et unumquemque contra domum suam. Civitas autem erat lata nimis. et grandis. et populus parvus in medio eius. et non erant domus edificate. Deus autem dedit in corde meo. et congregavi optimates et magistratus et vulgum ut recenserem eos. et inveni librum census eorum qui ascenderant primum, et inventum est scriptum in eo.

Isti filii provincie qui ascenderunt de captivitate transmigrantium quos transtulerat nabugodonosor rex babilonis. et reversi sunt in hierusalem et in iudeam. unusquisque in civitatem suam. qui venerunt cum zorobabel. Iesue. neemias. azarias. raamaias. naan. mardocheus. belsan. mesfarath. beggoai. naum. baana. Numerus virorum populi israel.

Filii pharos duo milia c lxx duo. Filii saphatie ccc lxx duo. Filii area septingenti l duo. Filii phaeth moab filiorum iesue et ioab duo milia octingenti x viii. Filii helam mille octingenti l iiii. Filii zethua octingenti xl quinque. Filii zachai septingenti lx. Filii bennui sescenti xl viii. Filii bebai sescenti xx viii. Filii azgad duo milia ccc xx ii. Filii adonicam sescenti lx vii. Filii bagoaim duo milia lx vii. Filii adin sescenti l v. Filii ather filii ezechie lxxx viii. Filii asem ccc xx viii. Filii besai ccc xx iiii. Filii areph c xii. Filii gabaon lxxxx v. Viri bethleem et nephuta c lxxx viii. Viri anathoth c xx viii. Viri bethamoth xl ii. Viri cariathiarim cephira et beroth septingenti xl iii. Viri rama et geba sescenti xx i. Viri magmas c xx ii. Viri bethel et hai c xx iii. Viri nebo alterius quinquaginta duo. Viri helam alterius mille cc l iiii. Filii arem ccc xx. Filii iericho ccc xl v. Filii lodadid et ono septingenti xx i. Filii senaa tria milia nongenti xxx.

Sacerdotes filii idaia in domo iosue nongenti lx iii. Filii emmer mille l ii. Filii phassur mille cc xl vii. Filii arem mille xvii. Levite filii iosue et cedmihel filiorum oduia lxx iiii. Cantores filii asaph c xl viii. Ianitores filii sellum. filii ater. filii telmon. filii accub. filii atita. filii sobai. c xxx viii. Nathinei filii siha. filii asupha. filii tebbaoth. filii ceros. filii sia. filii phadon. filii lebana. filii agaba. filii selmon. filii anan. filii geddel. filii gaer. filii raaia. filii rasin. filii necoda. filii gezem. filii aza. filii phasea. filii besai. filii munim. filii nephusim. filii bebuc. filii acupha. filii assur. filii besloth. filii mida. filii arsa. filii bercos. filii sisara. filii thema. filii nesia. filii atipha. filii servorum salomonis. filii sothai. filii soforeth. filii pherida. filii iahala. filii darcon. filii gedel. filii saphatia. filii athil. filii phocereth qui erat ortus ex sabaim filio amon. Omnes nathinei et filii servorum salomonis ccc xc ii. Hi sunt autem qui ascenderunt de thelmela thelarsa cherub addon et emmer et non potuerunt indicare domum patrum suorum et semen suum

narum ex isrl essent. filii dalaia. filii tholna. filii neroda sexcen
genta xl. ii. Et de sacerdotib: filii abia. filii accos. filii berzellay q
accepit de filiab: berzellai filii galaaditis uxore. & uocatus e nomine
eor. Hi quesierunt scriptura sua in censu & n inuenerunt & eiecti st de
sacerdotio. Dixitq: athersata eis. ut n manducarent de scis scor. donec
staret sacerdos doctus & eruditus. Omnis multitudo quasi unus. xl^a
duo milia sexcenti lx. absq: seruis & ancillis eor qui erant septem
milia ccc. xxx vii. & inter eos cantores & cantatrices ducenti xl v.
Cameli cccc xxx quinq: Asini sex milia septingenti xx. ii. Storia textus.
Huc usq: refertur quid in commentario scriptum fuerit. Exin neemie hystoria.

Nonnulli aut de principib: familiarum dederunt in opus athersata
dedit in thesaurum auri dragmas mille. fialas l. tunicas sacerdotales
quingentas xxx. & de principib: familiaru dederunt i thesaurum
opis auri dragmas xx. milia. & argenti mnas duo milia cc. & qd dedit
reliquus ppls auri dragmas xx milia. & argenti mnas duo milia. &
tunicas sacerdotales lx. vii. Habitauerunt aut sacerdotes & leuite
& ianitores & cantores. & reliqui uulgus & nathinei. & omnis isrl
in ciuitatib: suis. & uenerat mensis septimus scenophegie sub esdra
& neemia. filii aut isrl erant in ciuitatib: suis. ii.

Congregatusq: e omnis ppls quasi uir unus ad platea que est ant porta
aquarum. & dixerunt esdre scribe ut afferret librum legis moysi
que pcepit dominus isrl. Attulit g esdras sacerdos lege cora multi
tudine uiror & mulieru cunctisq: qui poterant intelligere i die prima
mensis septimi. & legit in eo aperte in platea. que e ante porta aquarum
de mane usq: ad mediam diem in conspectu uiror & mulieru 7 sapi
entium. Et aures omnis ppli erant erecte ad librum. Stetit aute
esdras scriba sup gradum ligneu que fecerat ad loquendu. Steteruntq:
iuxta eum mathathia. & semia. & anania. & huria. & helcia. 7 maa
sia ad dexteram eius. & ad sinistra phadaia. misahel. & melchia. 7 asu
& asephdana. zacharia. & mosolla. Et aperuit esdras libru coram
omni pplo. sup uniuersum quippe pplm eminebat. Et cum aperuisset eu.
stetit omnis ppls. & benedixit esdras domino do. uoce magna. Et
resp omnis ppls amen amen. Et eleuantes manus suas. & incuruati sunt
& adorauerunt dnm pni in terram. Porro iesue. & baani. & serebia.
iamin. accub. sephatia. odia. maasia. celita. azarias. iozabeth.
anan. phalaia. & leuite silentium faciebant in pplo ad audienda lege.
ppls aut stabat in gradu suo. Et legerunt in libro legis di distincte.
& apposite ad intelligendu. & intellexerunt cu legeret. Dixit aute
neemias ipse e athersata. & esdras sacerdos scriba. & leuite interpre
tantes uniuso pplo. Dies scificationis e domino do nro. nolite lugere
& nolite flere. Flebat enim omnis ppls cum audiret uerba legis.
Et dixit eis. Ite comedite pinguia & bibite mulsum. & mittite par
tes eis qui n pparauerunt sibi. quia scs dies domini e. & nolite cont
stari. Gaudium enim domini est fortitudo ura. Leuite aut silentiu facie
bant in omni pplo dicentes. Tacete. quia dies scs est. & nolite flere.
Abiit itaq: omnis ppls ut comederet & biberet. & mitteret partes. &
faceret leticia magna. quia intellexerat uerba que docuerat eos.

Et in die scdo congregati sunt principes familiarum uniuersi ppli sa
cerdotes & leuite ad esdram scriba. ut interpretaretur eis uerba legis.
Et inuenerunt scriptum in lege pcepisse dnm in manu moysi. ut habi
tarent filii isrl in tabernaculis suis in die sollemni mense septimo. Et ut
pdicent & diuulgent uoce in uniuersis urbib: suis. & in hierlm dicentes.
Egredimini in montem & afferte frondes oliue. & frondes ligni pul
cherrimi. frondes myrti & ramos palmaru. & frondes ligni nemo
rosi. ut fiant tabernacula sic scriptum est. Et egressus e ppls & attu
lerunt. fecerunt q: sibi tabnacula unusqsq: in domate suo & atriis
suis. & in atriis domus di. & in platea porte aquaru. & i platea por
te effraim. Fecit g uniusa ecclia eor qui redierunt de captiuitate tab
nacula. & habitauert in tabnaculis. Non enim fecerant a dieb: iosue
filii nun taliter filii isrl. usq: ad diem illum. Et fuit leticia magna nimis.
Legit aut in libro legis di p dies singulos. a die primo. usq: ad die nouis
simum. Et fecerunt sollemnitate septe dieb: & in die octauo collecta
iuxta ritum. ii.

In die aut xx iiii. mensis huius. conuenerunt filii isrl in ieiunio & i sac
cis. & humus sup eos. & separatum e semen filior isrl ab omni filio
alienigena. & steterunt & confitebantur peccata sua. & iniquitates
patrum suor. & consurrexerunt ad standum. Et legerunt in uolumi
ne legis domini di sui quater in die. & quater confitebantur & adorabat
dominu dnm suum. Surrexerunt aut sup gradum leuitaru iosue 7 bani.
chemiel. remmi. abani. sarabias. bani. chanani. & i clamauert dnm dm
suum. Et dixerunt leuite chemiel. iosue. & bonnia. sebias. serebias.
arabias. odaia. sebna fataia. Surgite benedicite domino do uro. ab
eterno usq: in eternum. Et benedicant nomini glorie tue excelso. in omni be
nedictione & laude. Tu ipse domine solus. tu fecisti celum celor & om
nem exercitum eor. terram & uniusa que in ea sunt. maria & omnia que
in eis sunt. & tu uiuificas omnia hec. & exercitus celi te adorat. Tu ipse
domine ds qui elegisti abram. & eduxisti eum de igne chaldeor. &
posuisti nom eius abraham. & inuenisti cor eius fidele cora te. &
pcussisti cum eo fedus ut dares ei terram chananei. ethei. amorrei. &
ferezei. & iebusei. & gersei. ut dares semini eius. & implesti uerba
tua qm iustus es. & uidisti afflictione patrum nror in egypto. cla
moremq: eor audisti sup mare rubrum. & dedisti signa & portenta in
pharaone & in uniusis seruis suis. & in omni pplo terre illius. cognouisti
enim quia supbe egerant cont eos. & fecisti tibi nomen sic 7 i hac die.
& mare diuisisti ante eos. & transierunt p medium maris in sicca. Pse
cutores aut eor pieciisti in pfundum quasi lapide in aquas ualidas. & i
columna nubis ductor eor fuisti p diem. & in columna ignis p nocte
ut appareret eis uia p quam ingrediebantur. ii.

Ad monte quoq: synai descendisti. & locutus es cum eis de celo. & dedisti eis
iudicia recta. & lege ueritatis. cerimonias & pcepta bona. & sabbatu
scificatum ostendisti eis. & mandata & cerimonias & lege pcepisti eis
in manu moysi serui tui. pane quoq: de celo dedisti in fame eor. & aqua
de petra eduxisti eis sitientib: & dixisti eis ut ingrederentur 7 possiderent
terram sup qua leuasti manum tua ut traderes eis. ipsi u & patres nri
supbe egerunt. & indurauert ceruices suas. & n audierunt mandata
tua. & noluert audire. & n sunt recordati mirabilium tuor que feceras
eis. & indurauert ceruices suas. & dederunt caput ut reuerterentur ad
seruitutem sua quasi p contentione. Tu aut ds ppicius. clemens. 7 miseri
cors. longanimis. & multe miserationis n dereliquisti eos. & quide cu
fecissent sibi uitulum conflatile. & dixissent. iste e ds tuus isrl qui eduxit
te de egypto. Feceruntq: blasphemias magnas. tu aut in misericordiis tuis
multis non dimisisti eos in deserto. columna nubis n recessit ab eis p die
ut duceret eos in uia. & columna ignis p nocte. ut ostenderet eis iter
p quod ingrederentur. & spm tuu bonum dedisti. qui doceret eos. ii.

Manna tuu non phibuisti ab ore eor. & aqua dedisti eis in siti. xl^a annis
pauisti eos in deserto. nichilq: eis defuit. uestimenta eor n inueterauert

& pedes eor non sunt attriti. & dedisti eis regna & pplos. & partitus
es eis sortes. & possederunt terram seon. & terram regis esebon. & terram og re
gis basan. & filios eor multiplicasti sic stellas celi. & adduxisti eos ad
terra de qua dixeras patrib: eor ut ingrederentur & possiderent. Et
uenerunt filii & possederunt terram. & humiliasti coram eis habitatores
terre chanaan. & dedisti eos in manib: eor. & reges eor. & pplos terre.
ut facerent eis sic placebat illis. ceperunt itaq: urbes munitas. 7 humu
pinguem. & possederunt domos plenas cunctis bonis. cisternas ab aliis
fabricatas. uineas & olueta. & ligna pomifera multa. & comederunt
& saturati sunt. & impinguati sunt. & habundauerunt deliciis i bo
nitate tua magna. puocauerunt aut te ad iracundia & recesserunt
a te. & proiecerunt lege tua post terga sua. & pphas tuos occiderunt
qui contestabantur eos ut reuerterentur ad te. Feceruntq: blasphemias
grandes. & dedisti eos in manu hostium suor. & afflixerunt eos. &
in tempore tribulationis sue clamauerunt ad te. & tu de celo exaudi
sti eos. & scdm miserationes tuas multas dedisti eis saluatores qui
saluauerunt eos de manu hostium suor. cumq: requieuissent reuer
si sunt ut facerent malum in conspectu tuo. & dereliquisti eos in
manu inimicor suor. & possederunt eos. ii.

Conuersiq: sunt & clamauerunt ad te. tu aut de celo exaudisti. &
liberasti eos in misericordiis tuis multis temporib: & contestatus
es eos. ut reuerterentur ad lege tua. Ipsi u supbe egerunt & n audi
erunt uoce tua. & in iudiciis tuis peccauerunt que faciet homo. &
uiuet in eis. Et dederunt humerum recedentem. & ceruice sua
indurauerunt nec audierunt. & ptraxisti sup eos annos multos.
& contestatus es eos in spu tuo p manu pphatarum tuor. & n audierunt
& tradidisti eos in manu pplor terrarum. in misericordiis aut tuis
plurimis n fecisti eos in consummatione. nec dereliquisti eos. quia ds
miserationum & clemens tu es. Nunc itaq: ds nr ds magne. fortis
& terribilis. custodiens pactum & misericordiam. ne auertas a facie tua
omne labore qui inuenit nos. reges nros. principes nros. & sacerdo
tes nros. & pphas nros. & patres nros. & omne pplm tuu a dieb:
regis assur. usq: ad die hanc. Et tu iustus in omnib: que uenerunt sup
nos. quia ueritate fecisti. nos aut impie egimus. Reges nri. principes
nri. sacerdotes nri. & patres nri n fecerunt lege tua. & n atten
derunt mandata tua. & testimonia tua que testificatus es in eis.
Et ipsi in regnis suis bonis. & in bonitate tua multa quam dederas
eis. & in terra latissima & pingui qua tradideras in conspectu eor.
n seruierunt tibi nec reuersi sunt a studiis suis pessimis. Ecce nos ip
si hodie serui sumus. & terra qua dedisti patrib: nris ut comederent
panem eius. & que bona sunt eius. & nos ipsi serui sumus in ea.
& fruges ei multiplicantur regib: quos posuisti sup nos ppt pecca
ta nra. & corporib: nris dominantur. & iumentis nris scdm uolun
tatem suam. & in tribulatione magna nos sumus. ii.

Sup omnib: g his. nos ipsi percutimus fedus & scribimus. & signant
principes nri. leuite nri. & sacerdotes nri. Signatores aut fuerunt
neemias athersata filius chelai. & sedechias. saraias. azarias.
melchia. phessur. amaria. hieremias. atthus. sechenia. melluch.
arem. merimuth. obdias. daniel. iecton. baruch. mosolla. abia.
miamin. masia. belga. semaia. Hii sacerdotes. Porro leuite iosue
filius azanie. bennui de filiis enaddad. cedmihel & frs eor. seche
nia. odenia. chelita. phalaia. annam. micha. roob. asebia. zacchur
serebia. sabania. odia. bani. bannu. Capita ppli ferossa. fs mo
ab. helamy. zau. ybani. azgad. bebay. odonya. beggoai. addin.
ather. ezechia. azur. odenia. assum. besay. aresanath. nebay. nes
phia. mosolla. azir. mesizabel. sadoch. ieddua. pheltia. anan.
annania. osee. anania. asub. aloes. phaleam. sobeth. reum. asem
na. machsia. & gay. & anan. melluch. arem. baana. & reliqui de pplo.
sacerdotes & leuite ianitores & cantores. nathinei & omis q se sepa
rauerunt de pplis terrarum ad lege di. uxores eor. filii eor. & filie eor.
omis qui poterant sape spondentes p frib: suis optimates eor. & qui
ueniebant ad pollicendum & iurandum. ut ambularent in lege di qua
dederat in manu moysi serui di. ut facerent & custodirent uniusa man
data domini di nri. & iudicia eius. & cerimonias eius. & ut n daremus
filias nras pplo terre. & filias eor n acciperemus filiis nris. ii.

Populi quoq: terre qui inportant uenalia. & omnia ad usum p die sabba
ti. ut uendant. Non accipiemus ab eis in sabbato. & in die scificata.
& dimittemus annum septimu. & exactione uniuse manus. & statuemus
sup nos pcepta. ut demus tertiam parte sicli p annu ad opus domus di
nri. ad panes ppositionis. & ad sacrificium uespertinum. & i holocaustu
sempiternum. In sabbatis. in kalendis. in sollempnitatib: & in scificatis
& p peccato ut exoretur p isrl. & in omne usum domus di nri. Sortes
g misimus sup oblatione lignor. int sacerdotes & leuitas & pplos
ut inferrentur in domo di nri p domos patrum nror. tempora a tem
porib: anni usq: ad annum ut arderent sup altare domini di nri. sicut
scriptum e in lege moysi. & ut afferremus primogenita terre nostre. & primi
tiua uniusa fructus omnis ligni ab anno in annu in domo dni. & primi
tiua filior nror. & pecor nror. sicut scriptum e in lege. & primitiua
boum nror. & ouium nrarum ut offerrentur in domo di nri sacerdotib:
qui ministrant in domo di nri. & primitias cibor nror & libaminum nror.
& poma omnis ligni. uindemie quoq: & olei afferremus sacerdotib:
ad gazofilacium dei nri. & decimam parte terre nre leuitis. Ipsi enim
leuite decimas accipient ex omnib: ciuitatib: operum nror. Erit aut
sacerdos filius aaron. & cum leuitis in decimis leuitaru. & leuite of
ferrent decima parte decime sue in domo di nri. ad gazofilacium i
domo thesauri. Ad gazofilacium enim deportabit filii isrl 7 filii
leui. primitias frumenti. & uini. & olei. & ibi erunt uasa scificata. &
sacerdotes. & cantores. & ianitores. & ministri. & n dimittemus do
mum domini di nri. ii.

Habitauerunt aut principes ppli in hierlm. reliqua u plebs misit sorte
ut tollerent una parte de decem qui habitaturi essent in hierlm i ciuita
te sca. noue u partes in ciuitatib: Benedixit aut ppls omnib: uiris
qui se sponte obtulerunt ut habitarent in hierlm. Hii sunt itaq: princi
pes prouincie qui habitauerunt in hierlm. & i ciuitatib: iuda. Habita
uit unusqsq: in possessione sua in urbib: suis isrl. sacerdotes. leuite.
nathinei. & filii seruor salomonis. Et in hierlm habitauert de filiis
iuda. & de filiis beniamin. De filiis iuda atharas. filius aziam. filii
zacharie. filii amarie. filii saphatie. filii malalehel. De filiis phares
maasia filius baruch. filius colozai. filius azia. filius adaia. filii ioiarib.
filius zacharie. filius philonites. Omis filii phares qui habitauert in
hierlm quadringenti lx viii. uiri fortes. Hii sunt aut filii beniamin
sellum filius mosolla. filius iohel. filius phadaia. filius colaya. filius
masia. filius ethel. filius isaia. & post eum gebbassalai. nongenti
xx viii. & iohel filius zechri ppositus eor. & iudas filius senua. sup
ciuitate scds. Et de sacerdotib: adaia filius ioiarib. iachim. saraia filius
elchie filius mosolla. filii saddo. filii meraioth. filii achitob. principes

107

domus dei. & fratres eorum facientes opera templi. nongenti xxii. Et adaias filius hieroam. filius phaleam. filius amsi. filius zacharie. filius phesshur. filius melchie & fratres eius. principes patrum cc. xlii. & amassai filius azrihel. filius aazi. filius mosollamoth. filius emmer & fratres eorum potentissimi c xxviii. & prepositus eorum zabdihel filius potentium. Et de leuitis sebenia filius asor. filius azarica. filius asabia. filius bonni. & sabadtha. & iosadech super opera que erant forinsecus in domo dei a principibus leuitarum. Et mathanias filius macha. filius zebedei. filius asaph princeps ad laudandum & confitendum in oratione. & becbecias secundus de fratribus eius. & abda filius sammua. filius galal. filius idithun.

Omnes leuite in ciuitate sancta cc. lxxxiiii. Et ianitores accub. thelmon & fratres eorum. qui custodiebant ostia. c lxxii. Et reliqui ex israhel sacerdotes & leuite in uniuersis ciuitatibus iuda. unusquisque in possessione sua. Et nathinei qui habitabant in ophel. & siaba. & gapha de nathineis. & episcopus leuitarum in hierusalem azi. filius benni. filius asabie. filius mathanie. filius miche. De filiis asaph cantores in ministerio domus dei. preceptum quippe regis super eos erat. & ordo in cantoribus per dies singulos. & phataia filius mesezebel de filiis zara filii iuda in manu regis iuxta omne uerbum populi. & in domibus per omnes regiones eorum. De filiis iuda habitauerunt in cariatharbe & in filiabus eius. & in dibon & in filiabus eius. & in cabsehel & in uillis eius. & in iesue. & in molada. & in bethfaleth. & in asersual. & in bersabee & in filiabus eius. & in sicelech. & in mochona & in filiabus eius. & in remmon. & in saraa. & in ierimuth. zanoa adolla & in uillis earum. Lachis in regionibus eius azeca & filiabus eius. & manserunt in bersabee usque ad uallem ennon. Filii autem beniamin a geba. mechmas & hai. & bethel & filiabus eius. anathoth. nob. ananía. asor. rama. gethaim. adid seboym. neballath. loth. & ono ualle artificum. & de leuitis portiones iuda & beniamin.

Hii autem sacerdotes & leuite qui ascenderunt cum zorobabel filio salathiel & iosue. saraia. hieremia. esdra. amaria. melluch. atthus. sechenia. reum. merimuth. addo. gethon. abia. miamin. madia. belga. semeia. ioiarib. idaia. sellum. amoch. elchia. idaia. Isti principes sacerdotum. & fratres eorum in diebus iosue. Leuite iosua. bennui. cedmihel. sarabia. iuda. mathanias. super hymnos ipse & fratres eorum. & becbecia & hanni fratres eorum. unusquisque in officio suo. Iosue autem genuit ioachim. & ioachim genuit eliasib. & eliasib genuit ioiada. & ioiada genuit ionathan. & ionathan genuit ieddua. In diebus autem ioachim erant sacerdotes & principes familiarum saraie. amarie. hieremie. ananie. esdre. mosollam. amarie. iohanna. miliccho. ionathan. sebenie. ioseph. aremeda. maioroth. helci. eddai. zacharia. miamin. & moadie. feltabelge. sammua. semme. ionathan. ioiarib. mathania. ioiade. azi. sellai. & celai. amoc. heber. helcie. asebia. idaie. nathanael. Leuite in diebus eliasib. & ioiada. & iona. & ieddo. scripti principes familiarum. & sacerdotes in regno darii persi. Filii leui principes familiarum scripti in libro uerborum dierum. & usque ad dies ionathan filii eliasib. & principes leuitarum. asebia. serebia. & iosue filius cedmihel. & fratres eorum per uices suas. ut laudarent & confiterentur iuxta preceptum dauid uiri dei. & obseruarent eque per ordinem. Mathania & becbecia. obedia. mosollam. thelmon. accub custodes portarum. & uestibulorum ante portas.

Hii in diebus ioachim filii iosue filii iosedech. & in diebus neemie ducis & esdre sacerdotis scribeque. In dedicatione autem muri hierusalem requisierunt leuitas de omnibus locis suis ut adducerent eos in hierusalem. & facerent dedicationem & leticiam in actione gratiarum & in cantico. in cymbalis psalteriis & cytharis. Congregati sunt autem filii cantorum. & de campestribus circa hierusalem. & de uillis netuphati. & de domo galgal & de regionibus gebae & azmauet. quia uillas edificauerunt sibi cantores in circuitu hierusalem. & mundati sunt sacerdotes & leuite. & mundauerunt populum. & portas & murum. Ascendere autem feci principes iuda super murum. & statui duos choros laudantium magnos. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilinii. Et iuit post eos osaias & media pars principum iuda. & azarias. esdras. & mosollam. iudas. & beniamin & semeia. & hieremia. & de filiis sacerdotum in tubis. zacharias filius ionathan. filius semeie. filius mathanie. filius miche. filius zacchur. filius asaph & fratres eius. semeia & azahel. malalai. galalai. maai. nathanel & iuda & anani in uasis cantici dauid uiri dei. & esdras scriba ante eos in porta fontis. Et contra eos ascenderunt in gradibus ciuitatis dauid. in ascensu muri super domum dauid. & usque ad portam aquarum ad orientem. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex aduerso. & ego post eum. & media pars populi super murum & super turrem furnorum. & usque ad murum latissimum. & super portam effraim. & super portam antiquam. & super portam piscium. & super turrem ananehel. & turrem emath. & usque ad portam gregis. & steterunt in porta custodie. Steteruntque duo chori laudantium in domo dei. & ego. & dimidia pars magistratuum mecum. Et sacerdotes eliachim. & maasia. miamin. michea. elioenai. zacharia & anania. in tubis. & maasia. & semeia. & eleazar. & azi. & iohanan. & melchia. & helam. & ezer. & clare cecinerunt cantores. & iezraia prepositus. Et immolauerunt in die illa uictimas magnas. & letati sunt. Deus enim letificauerat eos leticia magna. Sed & uxores eorum & liberi gauisi sunt. & audita est leticia hierusalem procul. Recensuerunt quoque in die illa uiros super gazophilacia thesauri ad libamina. & ad primitias. & ad decimas. ut introferrent per eos principes ciuitatis in decore gratiarum actionis. sacerdotes & leuitas. quia letificatus est iuda in sacerdotibus & leuitis astantibus. & custodierunt obseruationem dei sui. & obseruationem expiationis. & cantores & ianitores iuxta preceptum dauid & salomonis filii eius. quia in diebus dauid & asaph ab exordio erant principes constituti cantorum in carmine laudantium & confitentium deo. & omnis israhel in diebus zorobabel & in diebus neemie dabant partes cantoribus & ianitoribus per dies singulos. & sanctificabant leuitas. & leuite sanctificabant filios aaron.

In die autem illa lectum est in uolumine moysi audiente populo. & inuentum est scriptum in eo quod non debeant introire ammonithe & moabite in ecclesiam dei usque in eternum. eo quod non occurrerint filiis israhel cum pane & aqua. & conduxerunt aduersus eos balaam ad maledicendum eis. Et conuertit deus noster maledictionem in benedictionem.

Factum est autem cum audissent legem. separauerunt omnem alienigenam ab israhel. & super hoc erat eliasib sacerdos qui fuerat positus in gazophilacio domus dei nostri. & proximus tobie. Fecit ergo sibi gazophilacium grande. & ibi erant ante eum reponentes munera & thus. & uasa. & decimam frumenti. uini & olei. partes leuitarum & cantorum. & ianitorum. & primitias sacerdotales. In omnibus autem his non fui in hierusalem quia anno xxxii artaxersis regis babilonis ueni ad regem. & in fine dierum rogaui regem & ueni in hierusalem. & intellexi malum quod fecerat eliasib tobie. ut faceret ei thesaurum in uestibulo domus dei. & malum nimium est ualde. Et proieci uasa domus tobie foras de gazophilacio. precepique & mundauerunt gazophilacia. & retuli ibi uasa domus dei sacrificium & thus. Et cognoui quod partes leuitarum non fuissent date. & fugissent unusquisque in regionem suam. de leuitis & de cantoribus & de his qui ministrabant. & egi causam aduersus magistratus & dixi. Quare dereliquimus domum dei. Et congregaui eos. & feci stare in stationibus suis. & omnis iuda apportabat decimam frumenti. & uini. & olei in horrea. Et constituimus super horrea selemiam sacerdotem. & sadoch scribam. & phadaiam de leuitis & iuxta eos anan filium zachur. filium mathanie. quoniam fideles comprobati sunt. & ipsis credite sunt partes fratrum suorum. Memento mei deus meus pro hoc. & ne deleas miserationes meas quas feci in domo dei mei & in ceremoniis eius.

In diebus illis uidi in iuda calcantes torcularia in sabbato & portantes aceruos. & onerantes super asinos uinum & uuas & ficus & omne onus. & inferentes in hierusalem in die sabbati. & contestatus sum eos ut in die qua uendere liceret uenderent. & tyrii habitauerunt in ea inferentes pisces & omnia uenalia & uendebant in sabbatis filiis iuda. & in hierusalem. & obiurgaui optimates iuda & dixi eis. Que est hec res mala quam uos facitis. & profanatis diem sabbati. Numquid non hec fecerunt patres nostri. & adduxit deus noster super nos omne malum hoc & super ciuitatem hanc. Et uos additis iracundiam super israhel uiolando sabbatum. Factum est autem cum quieuissent porte hierusalem die sabbati dixi. & clauserunt ianuas & precepi ut non aperirent eas usque post sabbatum. Et de pueris meis constitui super portas. ut nullus inferret onus in die sabbati. Et manserunt negociatores & uendentes uniuersa uenalia foris hierusalem semel & bis. & contestatus sum eos. & dixi eis. Quare manetis ex aduerso muri. Si secundo hoc feceritis. manum mittam in uos. Itaque ex tempore illo non uenerunt in sabbato. Dixi quoque leuitis ut mundarentur & uenirent ad custodiendas portas. & sanctificandum diem sabbati. Et pro hoc ergo memento mei deus meus. & parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum.

Sed & in diebus illis uidi iudeos ducentes uxores azotidas. ammonitidas & moabitidas. & filii eorum ex media parte loquebantur azotice. & nesciebant loqui iudaice. & loquebantur iuxta linguam populi & populi. Et obiurgaui eos & maledixi. & cecidi ex ipsis uiros & decaluaui eos. & adiuraui in deo. ut non darent filias suas filiis eorum. & sibi non acciperent de filiabus eorum. Numquid non in huiuscemodi re peccauit salomon rex israhel. Et certe in gentibus multis non erat rex similis ei. & dilectus deo suo erat & posuit eum deus regem super omnem israhel. Et ipsum ergo ad peccatum adduxerunt mulieres alienigene. Numquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc ut preuaricemur in deo nostro ut ducamus uxores peregrinas. De filiis autem ioiada filii eliasib sacerdotis magni gener erat sanaballath horonites quem fugaui a me. Recordare domine deus meus aduersum eos qui polluunt sacerdotium. ius que sacerdotale & leuiticum. Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis. & constitui ordines sacerdotum & leuitarum unumquemque in ministerio suo. & in oblatione lignorum in temporibus constitutis & in primitiis. Memento mei deus meus in bonum.

EXPLICIT LIBER ESDRE.

INCIPIT PREFACIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRO TOBIE.

CHROMATIO ET HELIODORO EPISCOPIS HIERONIMUS PRESBITER IN DOMINO SALUTEM. Mirari non desino exactionis uestre instantiam. Exigitis enim ut librum chaldeo sermone conscriptum, ad latinum stilum traham. librum utique tobie quem hebrei de catalogo diuinarum scripturarum secantes. his que agiografa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio uestro. non tamen meo studio. Arguunt enim nos hebreorum studia. & imputant nobis contra suum canonem latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans phariseorum displicere iudicio & episcoporum iussionibus deseruire; institi ut potui. Et quia uicina est chaldeorum lingua sermoni hebraico. utriusque lingue peritissimum loquacem repperiens. unius diei laborem arripui. & quicquid ille hebraicis uerbis expressit; hec ego accito notario. sermonibus latinis exposui. Orationibus uestris mercedem huius operis compensabo. cum gratum uobis didicero me quod iubere estis dignati complexisse.

TOBIAS EX TRIBU

et civitate Neptalim, que est in superioribus Galilee supra Naason, post viam que ducit ad occidentem, in sinistro habens civitatem Sephet. Cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus viam veritatis non deseruit, ita ut omnia que habere poterat cotidie concaptivis fratribus qui erant ex genere suo impertiret. Cumque esset iunior omnibus in tribu Neptalim, nichil tamen puerile gessit in opere. Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, quos Hieroboam fecerat rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium, et pergebat ad Hierusalem in templum Domini, et ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiva sua et decimas suas fideliter offerens, ita ut in tercio anno proselitis et advenis ministraret omnem decimationem. Hec et his similia secundum legem Dei puerulus observabat.

Cum vero factus fuisset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei. Quem ab infantia timere Deum docuit et abstinere ab omni peccato. Igitur cum per captivitatem devenisset cum uxore sua et filio in civitatem Nineven cum omni tribu sua, et omnes ederent ex cibis gentilium, iste custodivit animam suam et numquam contaminatus est in escis eorum. Et quia memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Dominus gratiam in conspectu Salmanasar regis, et dedit ei potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quecumque facere voluisset.

Pergebat ergo per omnes qui erant in captivitate, et monita salutis dabat eis. Cum autem venisset in Rages civitatem Medorum, et ex his quibus honoratus fuerat a rege habuisset decem talenta argenti, et cum multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius, sub cirographo dedit illi memoratum pondus argenti. Post multum vero temporis, mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, et filios Israel exosos haberet in conspectu suo, Tobias pergebat per omnem cognationem suam, et consolabatur eos, dividebatque unicuique prout poterat de facultatibus suis. Esurientes alebat, nudisque vestimenta prebebat, et mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat.

Denique cum reversus esset rex Sennacherib fugiens a Iudea plagam quam circa eum Deus fecerat propter blasphemiam suam, et iratus multos occideret ex filiis Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum. At ubi nuntiatum est regi, iussit eum occidi, et tulit omnem substantiam eius. Tobias vero cum filio suo et cum uxore fugiens nudus latuit, quia multi diligebant eum. Post dies vero xlv occiderunt regem filii ipsius, et reversus est Tobias ad domum suam, omnisque facultas eius restituta est ei. Post hec vero cum esset dies festus Domini, et factum esset prandium in domo Tobie, dixit filio suo: Vade et adduc aliquos de tribu nostra timentes Deum, ut epulentur nobiscum. Cumque abisset, reversus nuntiavit unum ex filiis Israel iugulatum iacere in platea.

Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, ieiunus pervenit ad corpus, tollensque illud portavit ad domum suam occulte, ut dum sol occubuisset, caute sepeliret eum. Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu et tremore, memorans illum sermonem quem dixit Dominus per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem et luctum. Cum vero sol occubuisset, abiit et sepelivit eum. Arguebant autem illum omnes proximi sui dicentes: Iam huius rei causa interfici iussus es, et vix effugisti mortis imperium, et iterum sepelis mortuos?

Sed Tobias plus timens Deum quam regem, rapiebat corpora occisorum et occultabat in domo sua, et mediis noctibus sepeliebat ea. Contigit autem ut quadam die fatigatus a sepultura veniens domum iactasset se iuxta parietem et obdormisset, et ex nido hyrundinum dormienti illi calida stercora insiderent super oculos eius, fieretque cecus. Hanc autem temptationem ideirco permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientie eius, sicut et sancti Iob. Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit et mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum quod plaga cecitatis evenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vite sue.

Nam sicut beato Iob insultabant reges, ita isti parentes et cognati eius irridebant vitam eius dicentes: Ubi est spes tua pro qua elemosinas et sepulturas faciebas? Tobias autem increpabat eos dicens: Nolite ita loqui, quoniam filii sanctorum sumus, et vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam numquam mutant ab eo. Anna vero uxor eius ibat ad textrinum opus cotidie, et de labore manuum suarum victum quem consequi poterat deferebat. Unde factum est ut hedum caprarum accipiens detulisset domi. Cuius vocem balantis cum vir eius audisset, dixit: Videte ne forte furtivus sit. Reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid aut contingere.

Ad hec uxor eius irata respondit: Manifeste vana facta est spes tua, et elemosine tue modo paruerunt. Atque his et aliis huiusmodi verbis exprobrabat ei. Tunc Tobias ingemuit et cepit orare Deum cum lacrimis dicens: Iustus es Domine, et omnia iudicia tua iusta sunt, et omnes vie tue misericordia et veritas et iudicium. Et nunc Domine memor esto mei, ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea vel parentum meorum. Quoniam non obedivimus preceptis tuis, et traditi sumus in direptionem et captivitatem et mortem, et in fabulam et in improperium omnibus nationibus in quibus dispersisti nos. Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum precepta tua, et non ambulavimus sinceriter coram te. Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, et precipe in pace recipi spiritum meum. Expedit enim michi mori magis quam vivere.

Eadem itaque die contigit ut Sara filia Raguel in civitate Medorum, ut et ipsa audiret improperium ab una ex ancillis patris sui, quoniam tradita fuerat septem viris, et demonium nomine Asmodeus occiderat eos mox ut ingressi fuissent ad eam. Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei dicens: Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum. Numquid et me occidere vis, sicut occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superiori cubiculo domus sue, et tribus diebus et tribus noctibus non manducavit neque bibit, sed in oratione persistens cum lacrimis deprecabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.

Factum est autem tercia die, cum compleret orationem, benedicens Dominum dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum, qui cum iratus fueris misericordiam facies, et in tempore tribulationis peccata dimittis his qui invocant te. Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos converto. Peto Domine ut de vinculo improperii huius absolvas me, aut certe desuper terram eripias me. Tu scis Domine quia numquam concupivi virum, et mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia. Numquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in levitate ambulant participem me prebui. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere. Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me digni non fuerunt, quia forsitan viro alio conservasti me. Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quia vita eius si in probatione fuerit coronabitur, si autem in tribulatione fuerit liberabitur, et si in correptione fuerit, ad misericordiam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, et post lacrimationem et fletum exultationem infundis. Sit nomen tuum Deus benedictum in secula. In illo tempore exaudite sunt preces amborum in conspectu glorie summi Dei, et missus est angelus Domini sanctus Raphael ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitate.

Igitur cum Tobias putaret orationem suam exaudiri ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum, dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, et ea in corde tuo quasi fundamentum construe. Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli, et honorem habebis matri tue omnibus diebus vite eius. Memor enim esse debes que et quanta pericula passa sit propter te in utero suo. Cum autem et ipsa compleverit tempus vite sue, sepelias eam circa me. Omnibus autem diebus vite tue in mente habeto Deum, et cave ne aliquando peccato consentias, et pretermittas precepta Dei nostri. Ex substantia tua fac elemosinam, et noli avertere manum tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, habundanter tribue; si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Premium enim tibi bonum thesaurizas in die necessitatis, quoniam elemosina ab omni peccato et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras.

Fiducia magna erit coram summo Deo elemosina omnibus facientibus eam. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, et preter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire. Superbiam numquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Quicumque aliquid tibi operatus fuerit, statim mercedem ei restitue, et merces mercennarii tui apud te omnino non maneat. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Panem tuum cum esurientibus et egenis comede, et de vestimentis tuis nudos tege. Panem tuum et vinum tuum super sepulturam iusti constitue, et noli ex eo manducare et bibere cum peccatoribus. Consilium semper a sapiente perquire.

Omni tempore benedic Deum, et pete ab eo ut vias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneant. Indico etiam tibi fili mi dedisse me decem talenta argenti, dum infantulus esses, Gabelo in Rages civitate Medorum, et cyrographum eius apud me habeo. Et ideo perquire quomodo ad eum pervenias, et recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, et restituas ei cyrographum suum. Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, et recesserimus ab omni peccato, et fecerimus bene.

Tunc Tobias respondit patri suo et dixit: Omnia quecumque precepisti michi faciam, pater. Quomodo autem hanc pecuniam inquiram, ignoro. Ille me nescit, et ego eum ignoro. Quod signum dabo ei? Sed neque viam per quam pergatur illuc aliquando cognovi. Tunc pater suus respondit illi et dixit: Cyrographum quidem illius penes me habeo, quod dum illi ostenderis, statim restituet argentum. Sed perge nunc et inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salva mercede sua, dum adhuc vivo, ut recipias eam. Tunc egressus Tobias invenit iuvenem splendidum stantem precinctum et quasi paratum ad ambulandum, et ignorans quod angelus Dei esset, salutavit eum et dixit: Unde te habemus, bone iuvenis?

At ille respondit: Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei: Nosti viam que ducit in regionem Medorum? Cui respondit: Novi, et omnia itinera eius frequenter ambulavi, et mansi apud Gabelum fratrem nostrum, qui moratur in Rages civitate Medorum, que posita est in monte Egbatanis. Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hec ipsa nuntiem patri meo. Tunc ingressus Tobias indicavit universa hec patri suo. Super que admirans pater rogavit ut introiret ad eum. Ingressus itaque salutavit eum et dixit: Gaudium tibi semper sit. Et Tobias ait: Quale michi gaudium erit, qui in tenebris sedeo, et lumen celi non video? Cui ait iuvenis: Forti animo esto, in proximo est ut a Deo cureris.

Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? Et cum redieris, restituam tibi mercedem tuam. Et dixit ei angelus: Ego ducam, et reducam eum ad te. Cui Tobias respondit: Rogo te, indica michi de qua domo aut de qua tribu es tu. Cui Raphael angelus dixit: Genus queris mercennarii, an ipsum mercennarium qui cum filio tuo eat? Sed ne forte sollicitum te reddam, ego sum Azarias Ananie magni filius. Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quod voluerim cognoscere genus tuum. Dixit autem illi angelus: Ego sanum ducam, et sanum reducam tibi filium tuum.

Respondens autem Tobias dixit: Bene ambuletis, et sit Deus in itinere vestro, et angelus eius comitetur vobiscum. Tunc paratis omnibus que erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo et matri sue, et ambulaverunt ambo simul. Cumque profecti essent, cepit flere mater eius et dicere: Baculum senectutis nostre tulisti et transmisisti a nobis. Numquam esset ipsa pecunia pro qua misisti eum. Sufficiebat nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc quod videbamus filium nostrum. Dixitque Tobias: Noli flere, salvus perveniet filius noster, et salvus revertetur ad nos, et oculi tui videbunt eum. Credo enim quod angelus Dei bonus comitetur ei, et bene disponat omnia que circa ipsum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

Ad hanc vocem cessavit mater eius flere et tacuit. Profectus est autem Tobias, et canis secutus est eum, et mansit prima mansione iuxta fluvium Tigris. Et exivit ut lavaret pedes suos, et ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum. Quem expavescens Tobias clamavit voce magna dicens: Domine, invadit me. Et dixit ei angelus: Apprehende branchiam eius et trahe eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccum, et palpitare cepit ante pedes eius. Tunc dixit ei angelus: Exentera hunc piscem, et cor eius et fel et iecur repone tibi; sunt enim hec necessaria ad medicamenta utilia. Quod cum fecisset, assavit carnes eius, et secum sustulerunt in via. Cetera salierunt que sufficerent eis quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

Tunc interrogavit Tobias angelum et dixit ei: Obsecro te Azaria frater, ut dicas michi quod remedium habebunt ista, que de pisce servare iussisti. Respondensque dixit ei: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus demoniorum, sive a viro sive a muliere, ita ut ultra non accedat ad eos. Et dixit ei: Ubi vis ut maneamus? Respondensque angelus dixit ei: Est hic Raguel nomine propinquus vir de tribu tua, et hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum neque feminam ullum habet alium preter eam. Tibi debetur omnis substantia eius, et oportet eam te accipere coniugem. Pete ergo eam a patre eius, et dabit tibi eam uxorem.

Tunc respondit Tobias et dixit: Audio quia tradita est viris septem, et mortui sunt. Sed et hoc audivi, quia demonium illos occidit. Timeo ergo ne forte et michi hoc eveniat, et cum sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristicia ad inferos. Tunc angelus Raphael dixit ei: Audi me, et ostendam tibi qui sunt quibus prevalere potest demonium. Hi namque qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum a se et a sua mente excludant, et sue libidini ita vacent sicut equus et mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem demonium super eos. Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, et nichil aliud nisi orationibus vacabis cum ea. Ipsa autem nocte incenso iecore piscis fugabitur demonium. Secunda vero nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admitteris. Tercia autem nocte benedic-

...tione consequeris, ut filii ex vobis incolumes procreentur. Transacta autem tertia nocte accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidinis ductus, ut in semine Abrahae benedictionem in filiis consequaris.

Ingressi sunt autem ad Raguelem, et suscepit eos Raguel cum gaudio. Intuensque Tobiam Raguel, dixit Annae uxori suae: Quam similis est iuvenis iste consobrino meo! Et cum haec dixisset, ait: Unde estis iuvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nepthalim sumus, ex captivitate Ninive. Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus. Cumque bona multa loqueretur de eo, dixit angelus ad Raguel: Tobias de quo interrogas pater huius est. Et misit se Raguel, et cum lacrimis osculatus est eum, et plorans super collum eius dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni et optimi viri filius es. Et Anna uxor eius, et Sara filia ipsorum lacrimatae sunt. Postquam autem locuti sunt, praecepit Raguel occidere arietem, et parare convivium. Cumque hortaretur eos discumbere ad prandium, Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, et promittas mihi dare filiam tuam. Quo audito Raguel expavit, sciens quid evenerit illis septem viris, et timere coepit ne forte huic similiter accideret.

Et cum nutaret, et non daret ullum petenti responsum, dixit ei angelus: Noli timere dare illam isti, quoniam huic timenti Dominum debetur coniux filia tua. Propterea alius non potuit habere illam. Tunc dixit Raguel: Non dubito quod Deus preces et lacrimas meas in conspectu suo admiserit. Et credo quoniam ideo vos fecit ad me venire, ut ista coniungeretur cognationi suae secundum legem Moysi. Et nunc noli dubium gerere quod tibi eam tradam. Et apprehendens dexteram filiae suae, dexterae Tobiae tradidit dicens: Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob sit vobiscum, et ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. Et accepta carta, fecerunt conscriptionem coniugii. Et post haec epulati sunt benedicentes Dominum. Vocavitque ad se Raguel Annam uxorem suam, et praecepit ei ut praepararet alterum cubiculum. Et introduxit in illud Saram filiam suam, et lacrimata est. Dixitque ei: Forti animo esto filia mi. Dominus caeli det tibi gaudium pro taedio quod perpessa es. Postquam cenaverunt, introduxerunt iuvenem ad eam.

Recordatus itaque Tobias sermonum angeli, protulit de cassidili suo partem iecoris, posuitque eam super carbones vivos. Tunc Raphael angelus apprehendit daemonium, et religavit eum in deserto superioris Aegypti. Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, surge, deprecemur Dominum hodie et cras, et secundum cras, quia istis tribus noctibus Deo iungimur. Tertia autem transacta nocte in nostro erimus coniugio. Filii sanctorum quippe sumus, et non possumus ita coniungi sicut gentes quae ignorant Deum. Surgentes autem pariter instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis. Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te caeli et terra, et mare, et fontes et flumina, et omnis creatura quae in eis est. Tu fecisti Adam de limo terrae, dedistique ei adiutorium Evam. Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriae causa accipio sororem meam, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in saecula saeculorum. Dixit itaque Sara: Miserere nobis Domine, miserere nobis, et consenescamus ambo pariter sani.

Et factum est circa pullorum cantum, accersiri iussit Raguel servos suos, et abierunt cum eo ut foderent sepulchrum. Dicebat enim: Ne simili modo evenerit ei, quo et ceteris illis septem qui sunt ingressi ad eam. Cumque parassent fossam, reversus Raguel ad uxorem suam dixit ei: Mitte unam ex ancillis tuis, et videat si mortuus est, ut sepeliamus eum antequam illucescat. At illa unam ex ancillis misit, quae ingressa cubiculum, repperit illos salvos et incolumes, secum pariter dormientes. Et reversa nuntiavit bonum nuntium. Et benedixerunt Dominum Raguel videlicet et Anna uxor eius, et dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Israel, quia non contigit nobis quemadmodum putabamus. Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, et exclusisti a nobis inimicum persequentem nos. Misertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine plenius benedicere te, et sacrificium tibi laudis tuae et suae sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium quia tu es Deus solus in universa terra. Statimque praecepit servis suis Raguel, ut replerent fossam quam fecerant, priusquam lucesceret. Uxori autem suae dixit ut instrueret convivium, et praepararet omnia quae in cibos erant iter agentibus necessaria. Duas quoque vaccas pingues, et quattuor arietes occidi fecit, et parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

Et adiuravit Raguel Tobiam, ut duas ebdomadas moraretur apud eum. De omnibus autem quae possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiae, et fecit hanc scripturam, ut pars dimidia quae supererat post obitum eorum, Tobiae dominio deveniret.

Tunc vocavit ad se Tobias angelum, quem quidem hominem aestimabat, dixitque ei: Azaria frater, peto ut auscultes verba mea. Si me ipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiae tuae. Tamen obsecro te, ut assumas tibi animalia sive servitia, et vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum, reddasque ei cyrographum suum, et recipias ab eo pecuniam, et roges eum venire ad nuptias meas. Scis enim ipse quoniam numerat dies pater meus, et si tardavero una die plus, contristatur anima eius. Et certe vides quomodo Raguel coniuraverit me, cuius adiuramentum spernere non possum. Tunc Raphael assumens quattuor ex servis Raguelis, et duos camelos, in Rages civitatem Medorum perrexit. Et inveniens Gabelum, dedit ei cyrographum suum, et recepit omnem pecuniam. Indicavitque ei de Tobia filio Tobiae omnia quae gesta sunt, fecitque eum secum venire ad nuptias.

Cumque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem. Et exiliens, osculati sunt se invicem. Et flevit Gabelus, benedixitque Dominum, et dixit: Benedicat te Dominus Deus Israel, quia filius es viri optimi et iusti, et timentis Deum, et elemosinas facientis. Et dicatur benedictio super uxorem tuam, et super parentes vestros. Et videatis filios vestros, et filios filiorum vestrorum usque in tertiam et quartam generationem. Et sit semen vestrum benedictum a Deo Israel, qui regnat in saecula saeculorum. Cumque omnes dixissent Amen, accesserunt ad convivium. Sed et cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant. Cum vero moras faceret Tobias causa nuptiarum, sollicitus erat pater eius Tobias dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi? Putasne Gabelus mortuus est, et nemo illi reddit pecuniam? Coepit autem contristari nimis et ipse, et uxor eius Anna cum eo, et coeperunt ambo simul flere eo quod die statuto minime reverteretur filius eorum ad eos. Flebat igitur mater eius irremediabilibus lacrimis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostrae, et solatium vitae nostrae, spem posteritatis nostrae? Omnia simul in te uno habentes, non te debuimus dimittere a nobis. Cui dicebat Tobias: Tace et noli turbari, sanus est filius noster. Satis fidelis est vir ille cum quo misimus eum. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed cotidie exiliens circumspiciebat, et circuibat vias omnes per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.

At vero Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, et ego mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum. Cui Tobias dixit: Ego novi quia pater meus et mater mea modo dies computant, et cruciatur spiritus eorum in ipsis. Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, et ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit Saram ei, et dimidiam partem omnis substantiae suae, in pueris et in puellis, in pecudibus, in camelis, et in vaccis, et in pecunia multa, et salvum atque gaudentem dimisit eum a se dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatque vos incolumes, et inveniatis omnia recte circa parentes vestros, et videant oculi mei filios vestros priusquam moriar. Et apprehendentes parentes filiam suam osculati sunt eam, et dimiserunt ire, monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, et seipsam irreprehensibilem exhibere.

Cumque reverterentur, pervenerunt ad Charram quae est in medio itinere contra Ninive, undecimo die. Dixitque angelus: Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum. Si placet itaque tibi, praecedamus, et lento gradu sequantur iter nostrum familiae simul cum coniuge tua, et cum animalibus. Cumque hoc placuisset ut irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis, erit enim necessarium. Tulit itaque ex felle illo, et abierunt. Anna vero sedebat secus viam cotidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo. Et dum ex eodem loco specularetur adventum eius, vidit a longe, et illico cognovit venientem filium suum, et currens nuntiavit viro suo dicens: Ecce filius tuus venit. Dixitque Raphael ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum, et gratias agens ei accede ad patrem tuum, et osculare eum. Statimque lini super oculos eius ex felle isto piscis quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, et videbit pater tuus lumen caeli, et in aspectu tuo gaudebit.

Tunc praecurrens canis qui simul fuerat in via, et quasi nuntius adveniens blandimento suae caudae gaudebat. Et exurgens caecus pater eius coepit offendens pedibus currere, et data manu puero, occurrit obviam filio suo. Et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, et coeperunt ambo flere prae gaudio. Cumque adorassent Deum, et gratias egissent, consederunt. Tunc sumens Tobias de felle piscis, linivit oculos patris sui. Et sustinuit quasi dimidiam fere horam, coepitque albugo ex oculis eius quasi membrana ovi egredi. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, statimque visum recepit. Et glorificabant Deum, ipse videlicet et uxor eius, et omnes qui sciebant eum. Dicebatque Tobias: Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, et tu salvasti me. Et ecce video Tobiam filium meum. Ingressa est etiam post septem dies Sara uxor eius, et omnis familia, et pecora sana, et cameli, et pecunia multa uxoris, sed et pecunia illa quam receperat a Gabelo. Et narravit parentibus suis omnia beneficia Dei, quae fecisset circa eum per hominem qui eum duxerat.

Veneruntque Achior et Nabath consobrini Tobiae, gaudentes ad Tobiam, congratulantes ei de omnibus quae circa illum ostenderat Deus. Et per septem dies epulantes cum gaudio magno gavisi sunt. Tunc vocavit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto qui venit tecum? Respondens Tobias dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? Aut quid dignum poterit esse beneficiis eius? Me duxit et reduxit sanum, pecuniam a Gabelo ipse suscepit, uxorem ipse habere me fecit, et daemonium ab ea compescuit, gaudium parentibus eius fecit, me ipsum a devoratione piscis eripuit, te quoque fecit videre lumen caeli, et bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad haec dignum poterimus dare? Sed peto te pater ut roges eum, si forte dignabitur medietatem de omnibus quae allata sunt sibi assumere. Et vocantes eum pater et filius, tulerunt eum in partem, et rogare coeperunt ut dignaretur dimidiam partem omnium quae attulerunt acceptam habere. Tunc dixit eis occulte: Benedicite Deum caeli, et coram omnibus viventibus confitemini ei, quoniam fecit vobiscum misericordiam suam.

Etenim sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare et confiteri honorificum est. Bona est oratio cum ieiunio, et elemosina magis quam thesauros auri condere. Quoniam elemosina a morte liberat, et ipsa est quae purgat peccata, et facit invenire vitam aeternam. Qui autem faciunt peccatum et iniquitatem, hostes sunt animae suae. Manifesto ergo vobis veritatem, et non abscondam a vobis sermonem occultum. Quando orabas cum lacrimis, et sepeliebas mortuos, et derelinquebas prandium tuum, et mortuos abscondebas per diem in domo tua, et nocte sepeliebas, ego obtuli orationem tuam Domino. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut temptatio probaret te. Et nunc misit me Dominus ut curarem te, et Saram uxorem filii tui a daemonio liberarem. Ego enim sum Raphael angelus, unus ex septem qui astamus ante Dominum. Cumque haec audissent, turbati sunt, et trementes ceciderunt super faciem suam. Dixitque eis angelus: Pax vobis, nolite timere. Etenim cum essem vobiscum, per voluntatem Dei eram, ipsum benedicite et cantate ei. Videbar quidem vobiscum manducare et bibere, sed ego cibo invisibili et potu qui ab hominibus videri non potest utor. Tempus est ergo ut revertar ad eum qui me misit. Vos autem benedicite Deum, et enarrate omnia mirabilia eius.

Et cum haec dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, et ultra eum videre non potuerunt. Tunc prostrati per horas tres in faciem benedixerunt Deum, et exurgentes narraverunt omnia mirabilia eius. Aperiens autem Tobias senior os suum, benedixit Dominum et dixit: Magnus es Domine in aeternum, et in omnia saecula regnum tuum, quoniam tu flagellas et salvas, deducis ad inferos et reducis, et non est qui effugiat manum tuam. Confitemini Domino filii Israel, et in conspectu gentium laudate eum. Quoniam ideo dispersit vos inter gentes quae ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia eius, et faciatis scire eos quia non est alius Deus omnipotens praeter eum. Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras, et ipse salvabit nos propter misericordiam suam. Aspicite ergo quae fecit nobiscum, et cum timore et tremore confitemini illi. Ego autem in terra captivitatis meae confitebor illi, quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatricem. Convertimini itaque peccatores, et facite iustitiam coram Deo, credentes quod faciat vobiscum misericordiam suam. Ego autem et anima mea in eo laetabimur. Benedicite Dominum omnes electi eius, agite dies laetitiae, et confitemini illi. Hierusalem civitas Dei, castigavit te Dominus in operibus manuum tuarum. Confitere Domino in bonis, et benedic Deum saeculorum, ut reaedificet in te tabernaculum suum, et revocet ad te omnes captivos, et gaudeas in omnia saecula saeculorum. Luce splendida fulgebis, et omnes fines terrae adorabunt te. Nationes ex longinquo ad te venient, et munera deferentes adorabunt Dominum in te, et terram tuam in sanctificationem habebunt. Nomen enim magnum invocabunt in te. Maledicti erunt qui contempserint te, et condemnati erunt qui blasphemaverint te, benedictique erunt qui aedificaverint te. Tu autem laetaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, et congregabuntur ad Dominum. Beati omnes qui diligunt te, et qui gaudent super pace tua.

Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Hierusalem civitatem suam. Beatus ero si fuerint reliquiae seminis mei ad videndam claritatem Hierusalem. Portae Hierusalem ex saphiro et smaragdo aedificabuntur, et ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius. Ex lapide candido et mundo omnes plateae eius sternentur, et per vicos eius alleluia cantabitur. Benedictus Dominus qui exaltavit eam, ut sit regnum eius in saecula saeculorum super eam. Amen. Et consummati sunt sermones Tobiae. Et postea quam illuminatus est Tobias, vixit annis l. duobus, et vidit filios nepotum suorum. Completis itaque annis c.xii., sepultus est ho...

nor restituetur lumine. Quinquaginta namque sex annorum oculorum lumen amisit, sexagenarius vero recepit. Reliquum vero vite sue in gaudio fuit: et cum bono profectu timoris dei perrexit in pace. In hora autem mortis sue vocavit tobiam filium suum, et septem iuvenes filios eius, nepotes suos, dixitque eis. Prope erit interitus ninive; Non enim excidit verbum domini. et fratres nostri qui dispersi sunt a terra israhel revertentur ad eam. Omnis autem deserta terra eius replebitur. et domus dei que in ea incensa est iterum reedificabitur: ibique revertentur omnes timentes deum. Et relinquent gentes ydola sua. et venient in hierusalem et habitabunt in ea omnesque reges terre adorantes regem israhel. Audite ergo filii mei patrem vestrum. Servite domino in veritate, et inquirite ut faciatis que placita sunt illi. et filiis vestris mandate ut faciant iustitias et elemosinas, ut sint memores dei, et benedicant eum in omni tempore in veritate, et in tota virtute sua. Nunc ergo filii audite me. et nolite manere hic. sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in uno sepulchro ex eo dirigite gressus vestros, ut exeatis hinc. Video enim quia iniquitas eius finem dabit illi. Factum est autem post obitum matris sue, tobias abscessit ex ninive cum uxore sua et filiis, et filiorum filiis. et reversus est ad soceros suos. Invenitque eos incolumes in senectute bona. et curam eorum gessit, et ipse clausit oculos eorum. et omnem hereditatem domus raguel ipse percepit. viditque quintam generationem filios filiorum suorum. et completis annis nonaginta novem in timore domini cum gaudio sepelierunt eum. Omnis autem cognatio eius. et omnis generatio eius in bona vita, et in sancta conversatione permansit: ita ut accepti essent tam deo quam hominibus: et cunctis habitatoribus terre.

EXPLICIT LIBER TOBIE. HABET VERSUS NONGENTOS.

INCIPIT PROLOGUS IN LIBRUM IUDITH

APUD HEBREOS LIBER IUDITH INTER AGIOGRAPHA legitur. cuius auctoritas ad roboranda illa que in contentionem veniunt, minus ydonea iudicatur. Chaldeo tamen sermone conscriptus, inter hystorias computatur. Sed quia hunc librum synodus nicena in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestre immo exactioni. et sepositis occupationibus quibus vehementer arctabar, huic unam lucubratiunculam dedi magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi. sola ea que intelligentia integra in verbis chaldeis invenire potui. latinis expressi. Accipite itaque iudith viduam castitatis exemplum et triumphali laude perpetuis eam preconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed et viris imitabilem dedit qui castitatis eius remunerator virtutem talem tribuit: ut invictam omnibus hominibus vinceret, et insuperabilem superaret.

ARFAXAT ITAQUE REX MEDORUM subiugaverat multas gentes imperio suo. et ipse edificavit civitatem potentissimam quam appellavit egbathanis. ex lapidibus quadratis et sectis. Fecit muros eius in altitudine cubitorum septuaginta. et in latitudine cubitorum xxx. Turres vero eius posuit in altitudine cubitorum centum. per quadrum vero eorum latus utrumque vicenorum pedum spatio tendebatur. Posuitque portas eius in altitudine turrium. et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui. et in gloria quadrigarum suarum. Anno igitur xii regni sui, nabugodonosor rex assyriorum qui regnabat in ninive civitate magna pugnavit contra arfaxat. et obtinuit eum in campo magno qui appellatur ragau. circa eufraten. et tygrin. et iadasan. in campo erioch regis helycorum. Tunc exaltatum est regnum nabugodonosor. et cor eius elevatum est. Et misit ad omnes qui habitabant in cilicia. et damasco et lybano. et ad gentes que sunt in carmelo. et cedar. et inhabitantes galileam in campo magno hesdrahelon. et ad omnes qui erant in samaria. et trans flumen iordanem usque in hierusalem. et omnem terram gessen. quousque perveniatur usque ad montes ethiopie. Ad hos omnes misit nuntios. nabugodonosor rex assyriorum. Qui omnes uno animo contradixerunt. et remiserunt eos vacuos. ac sine honore abiecerunt. Tunc indignatus est nabugodonosor rex. ad omnem terram illam. et iuravit per regnum et thronum suum quod defenderet se ab omnibus his. Anno xiii nabugodonosor regis. xxii. die mensis primi. factum est verbum in domo nabugodonosor regis assyriorum ut defenderet se. Vocavitque omnes maiores omnesque duces et bellatores suos. et habuit cum eis mysterium consilii sui. dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram subiugaret suo imperio. Quod dictum cum placuisset omnibus: vocavit nabugodonosor rex holofernem principem militie sue: et dixit ei. Egredere ad omne regnum occidentis. et contra eos precipue qui contempserunt imperium meum. Non parcet oculus tuus ulli regno. omnemque urbem munitam subiugabis michi. Tunc holofernes vocavit duces et magistratus virtutis assyriorum. et dinumeravit viros in expeditione sicut precepit ei rex. c.xx. milia peditum pugnatorum. et equites sagittarios xii. milia. Omnemque expeditionem suam fecit preire in multitudine innumerabilium camelorum, cum his que exercitibus sufficerent copiose, boum quoque armenta gregesque ovium quorum non erat numerus. Frumentum ex omni syria in transitu suo parari constituit. Aurum vero et argentum de domo regis assumpsit multum nimis. et profectus est ipse et omnis exercitus cum quadrigis et equitibus et sagittariis. Qui cooperuerunt superficiem terre sicut locuste.

Cumque pertransisset fines assyriorum venit ad montes magnos ange, qui sunt a sinistro cilicie: ascenditque omnia castella eorum. et obtinuit omnem munitionem. Effregit autem civitatem opinatissimam melothi. predavitque omnes filios tharsis. et filios israhel qui erant contra faciem deserti et ad austrum terre celeon. Et transivit eufraten et venit ad mesopotamiam. et fregit omnes civitates excelsas que erant ibi. a torrente mambre usque quo perveniatur ad mare. et occupavit terminos eius. a cilicia usque ad fines iapheth qui sunt ad austrum. Adduxitque omnes filios madian ac predavit omnem locupletationem: omnesque resistentes sibi occidit in ore gladii. Et post hec descendit in campos damasci. in diebus messis. et succendit omnia sata. omnesque arbores ac vineas fecit incidi. Et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram. Tunc miserunt legatos suos universarum urbium et provinciarum reges ac principes syrie. scilicet mesopotamie et syrie sobal et libie. atque cilicie. qui venientes ad holofernem dixerunt. Desinat indignatio tua circa nos. Melius est ut viventes serviamus nabugodonosor regi magno. et subditi simus tibi quam morientes cum interitu nostro. ipsi servitutis nostre dampna patiamur. Omnis civitas nostra. omnisque possessio. omnes montes et colles et campi. armenta boum. greges ovium caprarumque; equorum camelorumque. et universe facultates nostre atque familie in conspectu tuo sunt. sint omnia sub lege tua. Nos etiam et filii nostri servi tui sumus. Veni nobis pacificus dominus. et utere servitio nostro sicut placuerit tibi.

Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna. et obtinuit omnem civitatem; et omnem inhabitantem terram. De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes et electos ad bellum. Tantusque metus provinciis illis incubuit. ut universarum urbium habitatores. principes et honorati simul cum populis exirent obviam venienti. excipientes eum cum coronis et lampadibus; ducentes choros in tybiis. et tympanis et organis. Nec ista tamen facientes ferocitatem eius pectoris mitigare potuerunt. Nam et civitates eorum destruxit. et lucos eorum excidit. Preceperat enim illi nabugodonosor rex ut omnes deos exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur deus. ab his nationibus que potuissent holofernis potentia subiugari. Pertransiens autem syriam sobal. et omnem apamiam. omnemque mesopotamiam. venit ad ydumeos in terra gabaa. accepitque civitates eorum. et sedit ibi per xxx dies. In quibus diebus adunari precepit universum exercitum virtutis sue.

Tunc audientes hec filii israhel qui inhabitabant terram iudee; timuerunt valde a facie eius. Tremor etiam et horror invasit sensus eorum. ne hoc faceret hierusalem et templo domini quod fecerat ceteris civitatibus et templis earum. Et miserunt in omnem samariam per circuitum usque iericho. et preoccupaverunt omnes vertices montium. et muris circumdederunt vicos suos. et congregaverunt frumenta in preparatione pugne. Sacerdos etiam eliachim scripsit ad universos qui erant contra hesdrelon. que est contra faciem campi magni iuxta dothaym. et universis per quos transitus esse poterat. ut obtinerent ascensus montium per quos via esse poterat ad hierusalem. ut illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes.

Et fecerunt filii israhel secundum quod constituerat eis sacerdos domini eliachim. Et clamavit omnis populus ad dominum instantia magna. et humiliaverunt animas suas in ieiuniis. ipsi et mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes ciliciis et infantes prostraverunt contra faciem templi domini. et altare domini operuerunt cilicio. et clamaverunt ad dominum deum israhel unanimiter. ne darentur in predam infantes eorum. et uxores eorum in divisionem; et civitates eorum in exterminium. et sancta eorum in pollutionem. Tunc eliachim sacerdos domini magnus circuivit omnem israhel. allocutusque est eos dicens. Scitote quoniam exaudiet dominus preces vestras. si manentes permanseritis in ieiuniis et orationibus in conspectu domini. Memores estote moysi servi domini. qui amalech confidentem in virtute sua. et in potentia sua. et in exercitu suo. et in clippeis suis. et in curribus suis. et in equitibus suis. non in ferro pugnando. sed precibus sanctis orando deiecit. Sic erunt universi hostes israhel. si perseveraveritis in hoc opere quo cepistis. Ad hanc ergo exhortationem eius deprecantes dominum. permanebant in conspectu domini. ita ut etiam hi qui holocausta domino offerebant precincti ciliciis offerrent sacrificia domino. et erat cinis super capita eorum. et ex toto corde suo orabant deum. ut visitaret populum suum israhel. Nuntiatumque est holoferni principi militie assyriorum quod filii israhel prepararent se ad resistendum. ac montium itinera conclusissent; et furore nimio exarsit in iracundia magna. vocavitque omnes principes moab. et duces amon et dixit eis. Dicite michi quis sit populus iste qui montana obsidet. aut que et quales sint. et quante civitates eorum. que etiam sit virtus eorum. aut que sit multitudo eorum. vel quis rex militie eorum. quare pre omnibus qui habitant in oriente isti contempserunt me. et non exierunt obviam nobis. ut susciperent nos cum pace.

Tunc achior dux filiorum amon respondens ait. Si digneris audire domine mi. dicam veritatem in conspectu tuo. de populo isto. qui in montanis habitat. et non egredietur verbum falsum ex ore meo. Populus iste ex progenie chaldeorum est. Hic primum in mesopotamia habitavit. quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum. qui erant in terra chaldeorum. Deserentes itaque cerimonias patrum suorum que in multitudine deorum erant. unum deum celi coluerunt. Qui et precepit eis ut exirent inde. et habitarent in charran. Cumque operuisset omnem terram fames descenderunt in egyptum. illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt. ut dinumerari eorum non posset exercitus. Cumque gravasset eos rex egypti. atque in edificationibus urbium suarum in luto et latere subiugasset eos. clamaverunt ad dominum suum et percussit totam terram egypti plagis variis. Cumque eiecissent eos egyptii a se. et cessasset plaga ab eis. et iterum vellent eos capere. et ad suum servitium revocare; fugientibus his deus celi mare aperuit. ita ut hinc inde aque quasi murus solidarentur. et isti pede sicco fundum maris perambulando transirent. In quo loco dum innumerabilis exercitus egyptiorum eos persequeretur; ita aquis coopertus est. ut non remaneret vel unus. qui factum posteris nuntiaret. Egressi etiam mare rubrum deserta syna montis occupaverunt in quibus numquam homo habitare potuit. vel filius hominis requievit. Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum. et per annos xl annona de celo consecuti sunt. Ubicumque ingressi sunt sine arcu et sagitta. et absque scuto et gladio. deus eorum pro eis pugnavit et vicit.

Et non fuit qui insultaret populo isti. nisi quando recessit a cultura domini dei sui. Quotiensque autem preter ipsum deum suum alterum coluerunt. dati sunt in predam. et in gladium. et in obprobrium. Quotiensque autem penituerunt se recessisse a cultura dei sui. dedit eis deus celi virtutem resistendi. Denique

chananeum regem, et iebuseum, et ferezeum, et etheum, et eveum, et amorreum, et omnes potentes in esebon prostraverunt, et terras eorum et civitates eorum ipsi possederunt. Et usque dum non peccarent in conspectu dei sui erant cum illis bona. Deus enim illorum odit iniquitatem. Nam et ante hos annos cum recessissent a via quam dederat illis deus ut ambularent in ea, exterminati sunt preliis a multis nationibus, et plurimi eorum captivi ducti sunt in terram non suam. Nuper autem reversi sunt ad dominum deum suum ex dispersione qua dispersi fuerant adunati sunt, et ascenderunt montana hec omnia, et iterum possident iherusalem, ubi sunt sancta eorum.

Nunc ergo mi domine perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu dei eorum, ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos deus eorum tibi, et subiugati erunt sub iugo potentie tue. Si autem non est offensio populi huius coram deo suo, non poterimus resistere illis, quoniam deus illorum defendet illos, et erimus in obprobrium universe terre. Et factum est cum cessasset loqui achior verba hec, irati sunt omnes magnates holofernis, et cogitabant interficere eum dicentes ad alterutrum. Quis iste est qui filios israhel posse dicat resistere regi nabuchodonosor et exercitibus eius homines inermes et sine virtute, et sine peritia artis pugne? Ut ergo agnoscat achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana, et cum capti fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gladio transverberabitur. Ut sciat omnis gens quoniam nabuchodonosor deus terre est, et preter ipsum alius non est.

Factum est autem cum cessassent loqui, indignatus holofernes vehementer dixit ad achior. Quoniam prophetasti nobis dicens, quod gens israhel defendatur a deo suo, ut ostendam tibi quia non est deus nisi nabuchodonosor, cum percusserimus eos omnes sicut hominem unum, tunc et ipse cum illis assyriorum gladio interibis. Et omnis israhel tecum perditione disperiet. Et probabis quoniam nabuchodonosor dominus sit universe terre. Tuncque gladius militie mee transiet per latera tua, et confixus cades inter vulneratos israhel, et non respirabis ultra donec exterminetis cum illis. Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, et pallor qui faciem tuam obtinuit abscedat a te, si verba mea hec putas impleri non posse. Ut autem noveris quia simul cum illis hec experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, ut dum dignas mei poenas exceperint, ipse simul ultioni subiaceas.

Tunc holofernes precepit servis suis ut comprehenderent achior et ducerent eum in bethuliam, et traderent eum in manus filiorum israhel. Et accipientes eum servi holofernis profecti sunt per campestria. Et cum appropinquassent ad bethuliam, exierunt contra eos fundibularii. Illi autem divertentes a latere montis, ligaverunt achior ad arborem manibus et pedibus, et sic vinctum de restibus dimiserunt eum, et reversi sunt ad dominum suum. Porro filii israhel descendentes de bethulia venerunt ad eum. Quem solventes duxerunt ad bethuliam, atque in medio populi illum statuentes, percontati sunt quid rerum esset quod illum vinctum assyrii reliquissent. In diebus illis erant illic principes ozias filius micha de tribu symeon, et charmi qui et gothoniel. In medio itaque seniorum et in conspectu omnium achior dixit omnia que locutus ipse fuerat ab holoferne interrogatus, et qualiter populus holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum, quemadmodum holofernes ipse iratus iusserit eum israhelitis hac de causa tradi, ut dum vicerit filios israhel tunc et ipsum achior diversis iubeat suppliciis interire, propter hoc quod dixisset, deus celi defensor eorum est. Cumque universa achior exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, dominum adorantes, et communi lamentatione ac fletu unanimes preces suas deo effuderunt dicentes. Domine deus celi et terre, intuere superbiam illorum, et respice ad nostram humilitatem, et faciem sanctorum tuorum attende, et ostende quia non derelinquis presumentes de te, et presumentes de se et de sua virtute gloriantes humilias. Finito itaque fletu, et per totum diem populorum oratione completa, consolati sunt achior dicentes. Deus patrum nostrorum cuius tu virtutem predicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas. Cum vero dominus deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit et tecum deus in medio nostri, ut sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus converseris.

Tunc ozias finito concilio suscepit eum in domum suam, et fecit ei cenam magnam, et vocatis omnibus presbiteris simul expleto ieiunio refecerunt. Postea vero convocatus omnis populus per totam noctem intra ecclesiam oraverunt petentes auxilium a deo israhel. Holofernes autem altera die precepit exercitibus suis ut ascenderent contra bethuliam. Erant autem pedites bellatorum centum viginti milia, et equites viginti duo milia, preter preparationes virorum illorum quos occupaverat captivitas, et adducti fuerant de provinciis et urbibus universe iuventutis. Omnes pariter paraverunt se ad pugnam contra filios israhel, et venerunt per crepidinem montis usque ad apicem qui respicit contra dothaym, a loco qui dicitur belma usque ad chelmon qui est contra hesdrelon. Filii autem israhel ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes, ut deus israhel misericordiam suam ostenderet super populum suum israhel. Et assumentes arma sua bellica sederunt per loca que angusti itineris tramitem dirigunt inter montuosa, et erant custodientes ea tota nocte et die. Porro holofernes dum circuit per gyrum, repperit quod fons qui influebat aqueductum a parte australi extra civitatem dirigeret, et incidi precepit aqueductum eorum. Erant tamen non longe a muris fontes ex quibus furtim videbantur haurire aquam, ad refocillandum potius quam ad potandum. Sed filii amon et moab accesserunt ad holofernem dicentes. Filii israhel non in lancea nec in sagittis confidunt, sed montes defendunt illos, et muniunt illos colles in precipitio constituti. Ut ergo sine congressione pugne possis superare eos, pone custodes fontium ut non hauriant aquas ex eis, et sine gladio interficies eos, vel certe fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

Et placuerunt verba hec coram holoferne et coram omnibus satellitibus eius, et constituit per gyrum centenarios per singulos fontes. Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisterne et collectiones aquarum omnibus habitantibus in bethulia, ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua cotidie. Tunc ad oziam congregati omnes viri ac femine, iuvenes et senes et parvuli, simul omnes una voce dixerunt. Iudicet deus inter nos et te, quoniam fecisti in nos mala nolens loqui pacifice cum assyriis, et propter hoc vendidit nos deus in manibus eorum. Et ideo non est qui adiuvet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti et perditione magna. Et nunc congregate universos qui in civitate sunt, ut sponte nos tradamus omnes populo holofernis. Melius est enim ut captivi benedicamus dominum viventes, quam moriamur et simus obprobrium omni carni, cum viderimus uxores nostras et infantes nostros mori ante oculos nostros. Contestamur hodie celum et terram et deum patrum nostrorum, qui ulciscatur nos secundum peccata nostra, ut iam tradatis civitatem in manu militie holofernis, ut sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis. Et cum hec dixissent, factus est fletus et ululatus magnus in ecclesia magna omnibus, et per multas horas una voce clamaverunt ad deum dicentes. Peccavimus cum patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatem fecimus. Tu quia pius es miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, et noli tradere confidentes in te populo qui ignorat te, ut non dicant inter gentes. Ubi est deus eorum? Et cum fatigati his clamoribus et his fletibus lassati fuissent, exsurgens ozias infusus lacrimis dixit. Equo animo estote fratres, et hos quinque dies expectemus a domino misericordiam. Forsitan enim indignationem suam abscidet, et dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hec verba que locuti estis.

Et factum est cum audisset hec verba iudith vidua, que erat filia merari, filii ydoch, filii ioseph, filii ozie, filii elay, filii iamnor, filii gedeon, filii rafaim, filii achitob, filii melchie, filii enam, filii nathanie, filii salathiel, filii symeon, filii ruben. Et vir eius fuit manasses, qui mortuus est in diebus messis hordearie. Instabat enim super alligantes manipulos in campo, et venit estus super caput eius, et mortuus est in bethulia civitate sua, et sepultus est illic cum patribus suis. Erat autem iudith relicta eius vidua iam annis tribus et mensibus sex. Et in superioribus domus sue fecit sibi secretum cubiculum in quo cum puellis suis clausa morabatur, et habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vite sue, preter sabbata et neomenias et festa domus israhel. Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas, et familiam copiosam, ac possessiones armentis boum et gregibus ovium plenas. Et erat hec in omnibus famosissima, quoniam timebat dominum valde, nec erat qui loqueretur de ea verbum malum. Hec itaque cum audisset quoniam ozias promisisset quod transacto quinto die traderet civitatem, misit ad presbiteros chabri et carmyn, et venerunt ad illam. Et dixit illis. Quod est verbum in quo consensit ozias ut tradat civitatem assyriis, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui estis vos qui temptatis dominum? Non est iste sermo qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet et furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis domini, et in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Sed quia patiens dominus est, in hoc ipso peniteamus et indulgentiam eius lacrimis postulemus. Non enim quasi homo deus sic comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideo humiliemus illi animas nostras, et in spiritu constituti humiliato servamus illi. Dicamus flentes domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam, et sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur. Quoniam non secuti sumus peccata patrum nostrorum qui dereliquerunt deum suum, et adoraverunt deos alienos, pro quo scelere dati sunt in gladium et in rapinam et in confusionem inimicis suis. Nos autem alterum deum nescimus preter ipsum. Expectemus humiles consolationem eius, et exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, et humiliabit omnes gentes quecumque insurgunt contra nos, et faciet illas sine honore dominus deus noster.

Et nunc fratres mei quoniam vos qui estis presbiteri in populo dei, et ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint quia temptati sunt patres nostri ut probarentur si vere colerent deum suum. Memores esse debent quomodo pater noster abraham temptatus est, et per multas tribulationes probatus dei amicus effectus est. Sic ysaac, sic iacob, sic moyses et omnes qui placuerunt deo, per multas tribulationes transierunt fideles. Illi autem qui temptationes non susceperunt cum timore domini, et patientiam suam et inproperium murmurationis sue contra dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, et a serpentibus perierunt. Et nos ergo non ulciscamur nos pro his que patimur, sed reputantes peccatis nostris hec ipsa minora esse supplicia flagella domini quasi servi qui corripimur ad emendationem non ad perditionem nostram evenisse credamus. Et dixerunt illi ozias et presbiteri. Omnia que locuta es vera sunt, et non est in sermonibus tuis ulla reprehensio. Nunc ergo ora pro nobis quoniam mulier sancta es, et timens deum. Et dixit illis iudith. Sicut quod loqui potui dei esse cognoscitis, ita quod facere disposui probate si ex deo est, et orate ut firmum faciat consilium meum deus. Stabitis vos ad portam nocte ista, et ego exeam cum abra mea, et orate ut sicut dixistis in diebus quinque respiciat dominus populum suum israhel. Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, et usque dum renuntiem vobis nichil aliud fiat nisi oratio pro me ad dominum deum nostrum. Et dixit ad eam ozias princeps iude. Vade in pace, et dominus tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt. Quibus abscedentibus ingressa est iudith oratorium suum, et induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum, et prosternens se domino, clamavit ad dominum dicens. Domine deus patris mei symeon qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, et denudaverunt femur virginis in confusionem, et dedisti mulieres eorum in predam, et filias eorum in captivitatem, et omnem predam in divisionem servis tuis qui zelaverunt zelum tuum, subveni queso te domine deus meus michi vidue. Tu enim fecisti priora, et illa post illa cogitasti, et hoc factum est quod ipse voluisti.

Omnes enim vie tue parate sunt, et tua iudicia in tua providentia posuisti. Respice castra assyriorum nunc, sicut tunc castra egyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis et in equitatu suo, et in multitudine bellatorum. Sed aspexisti super castra eorum, et tenebre fatigaverunt eos. Tenuit pedes eorum abyssus, et aque operuerunt eos. Sic fiant et isti domine, qui confidunt in multitudine sua, et in curribus suis, et in contis et in sagittis suis, et in lanceis gloriantur, et nesciunt quia tu es deus noster, qui conteris bella ab initio, et dominus nomen est tibi. Erige brachium tuum sicut ab initio, et allide virtutem eorum in virtute tua. Cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, et polluere tabernaculum nominis tui, et deicere gladio suo cornu altaris tui. Fac domine ut gladio proprio eius superbia amputetur. Capiatur laqueo oculorum suorum in me, et percuties eum ex labiis caritatis mee. Da michi in animo constantiam ut contemnam illum, et virtutem ut evertam illum. Erit enim memoriale nominis tui, cum manus femine deiecerit eum. Non enim in multitudine est virtus tua domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium et mansuetorum tibi semper placuit deprecatio. Deus celorum creator aquarum et dominus totius creature, exaudi me miseram deprecantem, et de tua misericordia presumentem. Memento domine testamenti tui, et da verbum in ore meo, et in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione permaneat, et omnes gentes agnoscant quia tu es deus, et non est alius preter te.

Factum est autem cum cessasset clamare ad dominum, surrexit de loco quo iacuerat prostrata coram domino, vocavitque abram suam, et descendens in domum suam abstulit a se cilicium, et exuit se vestimentis viduitatis sue, et lavit corpus suum, et unxit se myrro optimo, et discriminavit crinem capitis sui, et imposuit mitram super caput suum, et induit se vestimentis iocunditatis sue. Induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola et lilia, et inaures et anulos, et omnibus ornamentis suis ornavit se. Cui etiam dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio non ex libidine sed ex virtute pendebat. Et ideo dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret. Imposuit itaque abre sue ascopam vini, et vas olei et polentam, et palathas et panes et caseum et profecta est. Cumque venisset ad portam civitatis, invenit expectantem

oziam et presbiteros civitatis. Qui cum vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem eius. Nichil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, et omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, et glorietur super te Hierusalem, et sit nomen tuum in numero sanctorum et iustorum. Dixeruntque hi qui illic erant omnes una voce: Fiat, fiat.

Iudith vero orans Dominum transivit portas, ipsa et abra eius. Factum est autem cum descenderet montem circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, et tenuerunt eam dicentes: Unde venis, aut quo vadis? Que respondit: Filia sum Hebreorum, ideo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnovi quod detur vobis in depredationem, pro eo quod contempnentes vos noluerunt ultro tradere seipsos, ut invenirent misericordiam in conspectu vestro. Hac de causa cogitavi mecum dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum, et ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat unus vir de exercitu eius. Et cum audissent viri illi verba eius, considerabant faciem eius, et erat in oculis eorum stupor, quoniam mirabantur pulchritudinem eius nimis. Et dixerunt ad eam: Conservasti animam tuam, eo quod tale repperisti consilium, ut descenderes ad dominum nostrum. Hoc autem scias, quoniam cum steteris in conspectu eius, bene tibi faciet, et eris gratissima in corde eius. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, nunciantes eam. Cumque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes. Dixeruntque ad eum satellites eius: Quis contempnat populum Hebreorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his merito pugnare contra eos debeamus? Vidit itaque Iudith Holofernem sedentem in conopeo quod erat ex purpura, et auro, et smaragdo, et lapidibus preciosis intextum. Cumque in faciem eius intendisset, adoravit eum, prosternens se super terram. Et levaverunt eam servi Holofernis, iubente domino suo. Tunc Holofernes dixit ei: Equo animo esto, et noli pavere in corde tuo, quoniam ego numquam nocui virum qui voluit servire Nabugodonosor regi. Populus autem tuus si non contempsisset me, non levassem lanceam meam super illum. Nunc autem dic michi qua ex causa recessisti ab illis, et placuit tibi ut venisses ad nos. Et dixit Iudith:

Sume verba ancille tue, quoniam si secutus fueris verba ancille tue, perfectam rem faciet dominus tecum. Vivit enim Nabugodonosor rex terre, et vivit virtus eius que est in te ad correctionem omnium animarum errantium, quoniam non solum homines servient illi per te, sed et bestie agri obtemperant illi. Nunciatur enim industria animi tui universis gentibus, et indicatum est omni seculo quoniam tu solus bonus et potens es in omni regno eius, et disciplina tua omnibus provinciis predicatur. Nec hoc latet quod locutus est Achior, nec illud ignoratur quod ei iusseris evenire. Constat enim Deum nostrum sic peccatis offensum, ut mandaverit per prophetas suos ad populum quod tradat eum pro peccatis suis. Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israhel, tremor tuus super ipsos est. Insuper etiam fames invasit eos, et ab ariditate aque iam inter mortuos computantur. Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, et sanguinem eorum bibant, et sancta Domini sui que precepit Dominus non contingi, in frumento, vino, et oleo, hec cogitaverunt impendere, et volunt consumere que nec manibus deberent contingere. Ergo quoniam hec faciunt, certum est quod in perditione dabuntur. Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, et misit me Dominus hec ipsa nunciare tibi. Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te, et exiet ancilla tua, et adorabo Deum, et dicet michi quando eis reddat peccatum suum, et veniens nunciabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Hierusalem, et habebis omnem populum Israhel sicut oves quibus non est pastor, et non latrabit vel unus contra te, quoniam hec dicta sunt michi per providentiam Dei. Et quoniam iratus est illis Deus, hoc ipsa sum missa nunciare tibi. Placuerunt autem omnia verba hec coram Holoferne et coram pueris eius, et mirabantur ad sapientiam eius, et dicebant alter ad alterum: Non est talis mulier super terram in aspectu et pulchritudine et in sensu verborum. Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris. Et quoniam bona est promissio tua, si fecerit michi hoc Deus tuus, erit et meus Deus, et tu in domo Nabugodonosor magna eris, et nomen tuum nominabitur in universa terra.

Tunc iussit eam introire ubi repositi erant thesauri eius, et iussit illic manere eam, et constituit quid daretur illi de convivio suo. Cui respondit Iudith et dixit: Nunc non potero manducare ex his que michi precipis tribui, ne veniat super me offensio. Ex his autem que michi detuli manducabo. Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista que tecum detulisti, quid faciemus tibi? Et dixit Iudith: Vivit anima tua, domine meus, quoniam non expendet hec omnia ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hec que cogitavi. Et induxerunt illam servi eius in tabernaculum quod preceperat. Et petiit dum introiret ut daretur ei copia nocte et ante lucem egrediendi foras ad orationem et deprecandi Dominum. Et precepit cubiculariis suis ut sicut placeret illi exiret et introiret ad adorandum Deum suum per triduum. Et exiebat noctibus in vallem Bethulie, et baptizabat se in fonte aque. Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israhel ut dirigeret viam eius ad liberationem populi sui. Et introiens munda manebat in tabernaculo, usque dum acciperet escam suam in vespere.

110.

Et factum est in quarto die, Holofernes fecit cenam servis suis, et dixit ad Vagao eunuchum: Vade et suade Hebream illam, ut sponte consentiat habitare mecum. Fedum est enim apud Assyrios si femina irrideat virum agendo ut immunis transeat ab eo. Tunc introivit Vagao ad Iudith, et dixit ei: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem eius, et manducet cum eo et bibat vinum in iocunditate. Cui Iudith respondit: Que ego sum, ut contradicam domino meo? Omne quod erit ante oculos eius bonum et optimum faciam. Quicquid autem illi placuerit, hoc michi erit optimum omnibus diebus vite mee. Et surrexit, et ornavit se vestimento suo, et ingressa stetit ante faciem eius. Cor autem Holofernis concussum est; erat enim ardens in concupiscentia eius. Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc et accumbe in iocunditate, quoniam gratiam invenisti coram me. Et dixit Iudith: Bibam, domine, quoniam magnificata est anima mea hodie pre omnibus diebus meis. Et accepit et manducavit et bibit coram ipso ea que preparaverat illi ancilla eius. Et iocundus factus est Holofernes ad illam, bibitque vinum multum nimis, quantum numquam biberat in vita sua. Ut autem sero factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia sua, et conclusit Vagao ostia cubiculi, et abiit. Erant autem omnes fatigati a vino. Eratque Iudith sola in cubiculo. Porro Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus. Dixitque Iudith puelle sue ut staret foris ante cubiculum et observaret. Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lacrimis et labiorum motu in silentio dicens: Confirma me, Domine Deus Israhel, et respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut sicut promisisti Hierusalem civitatem tuam erigas, et hoc quod credens per te fieri posse cogitavi perficiam. Et cum hec dixisset, accessit ad columpnam que erat ad caput lectuli eius, et pugionem eius qui in ea ligatus pendebat exsolvit. Cumque evaginasset illum, apprehendit comam capitis eius, et ait: Confirma me, Domine Deus, in hac hora. Et percussit bis in cervicem eius, et abscidit caput eius, et abstulit conopeum eius a columpnis, et evolvit corpus eius truncum. Et post pusillum exivit, et tradidit caput Holofernis ancille sue, et iussit ut mitteret illud in peram suam. Et exierunt due secundum consuetudinem suam quasi ad orationem, et transierunt castra, et gyrantes vallem venerunt ad portam civitatis. Et dixit Iudith a longe custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem magnam in Israhel. Et factum est cum audissent viri vocem eius, vocaverunt presbiteros civitatis, et concurrerunt ad eam omnes a minimo usque ad maximum, quoniam speraverunt eam iam non esse venturam. Et accendentes luminaria, congiraverunt circa eam universi. Illa autem ascendens in eminentiori loco, iussit fieri silentium. Cumque omnes tacuissent, dixit Iudith:

Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se, et in me ancilla sua adimplevit misericordiam suam quam promisit domui Israhel, et interfecit in manu mea hostem populi sui in hac nocte. Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis dicens: Ecce caput Holofernis principis milicie Assyriorum, et ecce conopeum illius in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi et per manum femine percussit illum Dominus Deus noster. Vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me angelus eius, et hinc euntem, et ibi commorantem, et inde huc revertentem, et non permisit Deus me ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis gaudentem in victoria sua, in evasione mea, in liberatione vestra. Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Universi autem adorantes Dominum dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nichilum redegit inimicos nostros. Porro Ozias princeps populi Israhel dixit ad eam: Benedicta es tu, filia, a Domino Deo excelso pre omnibus mulieribus super terram. Benedictus Dominus qui creavit celum et terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum. Quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in eternum, pro quibus non pepercisti anime tue propter angustias et tribulationem generis tui, sed subvenisti ruine ante conspectum Dei nostri. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. Porro Achior vocatus venit, et dixit ei: Deus Israhel, cui tu testimonium dedisti quod ulciscatur de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit in hac nocte in manu mea. Et ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbie sue Deum Israhel contempsit, et tibi interitum minabatur dicens: Cum captus fuerit populus Israhel, gladio perforari precipiam latera tua. Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus est pre pavore, cecidit in faciem suam super terram, et estuavit anima eius. Postea vero quam resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes eius, et adoravit eam, et dixit: Benedicta tu a Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gente que audierit nomen tuum magnificabitur Deus Israhel super te. Dixit autem Iudith ad omnem populum: Audite me, fratres. Suspendite caput hoc super muros nostros, et erit cum exierit sol, accipiat unusquisque arma sua, et exite cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes. Tunc exploratores necesse erit ut fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam. Cumque duces eorum occurrerint ad tabernaculum Holofernis, et invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor. Cumque cognoveritis fugere illos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

Tunc Achior videns virtutem quam fecit Deus Israhel, relicto gentilitatis ritu credidit Deo, et circumcidit carnem preputii sui, et appositus est ad populum Israhel, et omnis successio generis eius usque in hodiernum diem. Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, et egressi sunt cum grandi strepitu et ululatu. Quod videntes exploratores, ad tabernaculum cucurrerunt. Porro hi qui in tabernaculo erant venientes, et ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed a sonantibus Holofernes evigilaret. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut aperiendo intrare. Sed cum venissent duces eius et tribuni, et universi maiores exercitus Assyriorum, dixerunt cubiculariis: Intrate et excitate illum, quoniam egressi sunt mures de cavernis suis, ausi sunt provocare ad prelium. Tunc ingressus Vagao cubiculum eius, stetit ante cortinam, et plausum fecit manibus suis. Suspicabatur enim illum cum Iudith dormire. Sed cum nullum motum iacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, et elevans eam, videns cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine madefactum iacere super terram, exclamavit voce magna cum fletu, et scidit vestimenta sua. Et ingressus tabernaculum Iudith non invenit eam, et exilivit foras ad populum, et dixit: Una mulier Hebrea fecit confusionem in domo regis Nabugodonosor. Ecce enim Holofernes iacet in terra, et caput illius non est in illo. Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt vestimenta sua, et intolerabilis timor et tremor cecidit super eos, et turbati sunt animi eorum valde, et clamor factus est incomparabilis in medio castrorum eorum. Cumque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens et consilium ab eis, et solo tremore et metu agitati, fuge presidium sumunt, ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, cupiebant evadere Hebreos, quos armatos super se venire audierant, querebant fugientes per vias camporum et semitas collium.

Videntes itaque filii Israhel fugientes illos, descenderunt, clangentesque tubis et ululantes post illos. Et quoniam Assyrii non adunati in fugam ibant precipites, filii autem Israhel uno agmine persequentes debilitabant omnes quos invenire potuissent. Misitque Ozias nuncios per omnes civitates et regiones Israhel. Omnis itaque regio omnisque urbs electam iuventutem misit armatam post eos, et persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum. Reliqui autem qui erant in Bethulia ingressi sunt castra Assyriorum, et predam quam fugientes Assyrii reliquerant abstulerunt, et onustati sunt valde. Hi vero qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quecumque illorum erant abstulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus et iumentis et universis mobilibus eorum, ut a minimo usque ad magnum omnes divites fierent de predationibus eorum. Ioachim autem summus pontifex de Hierusalem venit in Bethuliam cum universis presbiteris suis, ut videret Iudith. Que cum exisset ad illum, benedixerunt omnes illam una voce dicentes: Tu gloria Hierusalem, tu leticia Israhel, tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter, et confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris, et post virum tuum alterum nescieris. Ideo et manus Domini confortavit te, et ideo eris benedicta in eternum. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. Per dies autem triginta vix collecta sunt spolia Assyriorum a populo Israhel. Porro autem universa Holofernis peculiaria que fuisse probata sunt, dederunt Iudith in auro et argento, et vestibus et gemmis, et omni supellectili. Et tradita sunt illi omnia a populo. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus et virginibus et iuvenibus in organis et citharis. Tunc cantavit canticum hoc Domino Iudith dicens:

Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi

psalmum novum, et exultate et invocate nomen eius. Dominus conterens bella, dominus nomen est illi. Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum. Venit assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis sue, cuius multitudo obturavit torrentes, et equi eorum cooperuerunt valles. Dixit se incensurum fines meos, et iuvenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in predam, et virgines in captivitatem. Dominus autem omnipotens nocuit eum, et tradidit illum in manus femine, et confudit eum. Non enim cecidit potens eorum a iuvenibus; nec filii titan percusserunt eum, nec excelsi gygantes imposuerunt se illi, sed iudith filia merari in specie faciei sue dissolvit eum. Exuit enim se vestimento viduitatis, et induit se vestimento leticie in exultatione filiorum israel. Unxit faciem suam unguento, et colligavit cincinnos suos mitra, ad decipiendum illum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captivam fecit animam eius. Amputavit pugione cervicem eius. Horruerunt perse constantiam eius, et medi audaciam eius. Tunc ululaverunt castra assyriorum, quando apparuerunt humiles mei arescentes in siti. Filii puellarum compunxerunt eos, et sicut pueros fugientes occiderunt eos. Ymnum cantemus domino, ymnum cantemus deo nostro. Adonay domine magnus es tu, et preclarus in virtute; et quem superare nemo potest. Tibi serviat omnis creatura tua, quia dixisti et facta sunt. Misisti spiritum tuum et creata sunt, et non est qui resistat voci tue. Montes a fundamentis movebuntur cum aquis, petre sicut cera liquescent ante faciem tuam. Qui autem timent te magni erunt apud te per omnia. Ve genti insurgenti super genus meum. Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicii visitabit illos. Dabit enim ignem et vermes in carnes eorum, ut urantur et sentiant usque in sempiternum.

Et factum est post hec, omnis populus post victoriam venit ad hierusalem adorare dominum. Et mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, et vota, et repromissiones suas. Porro iudith obtulit universa vasa belli holofernis que dedit illi populus, et conopeum quod ipsa sustulerat in anathema oblivionis. Erat autem populus iocundus secundum faciem sanctorum, et per tres menses gaudium huius victorie celebratum est cum iudith. Post dies autem illos, unusquisque rediit in sua, et iudith magna facta est in bethulia, et preclarior erat universe terre israel. Erat etiam virtuti castitas adiuncta, ita ut non cognosceret virum omnibus diebus vite sue, ex quo defunctus est manasses vir eius. Erat autem diebus festis procedens cum gloria magna. Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, et dimisit abram suam liberam, et defuncta est ac sepulta cum viro suo in bethulia. Luxitque illam omnis populus diebus septem. In omni autem spacio vite eius non fuit qui perturbaret israel, et post mortem eius annis multis. Dies autem victorie huius festivitatis ab hebreis in numero dierum sanctorum accipitur, et colitur a iudeis ex illo tempore usque in presentem diem.

EXPLICIT LIBER IUDITH.

INCIPIT PREFACIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRUM HESTER.

LIBRUM HESTER VARIIS TRANSLATORIBUS constat esse viciatum. Quem ego de archivis hebreorum relevans verbum e verbo pressius transtuli. Quem librum editio vulgata laciniosis hinc inde verborum funibus trahit. Addens ea que ex tempore dici poterant, et audiri sicut solitum est scolaribus disciplinis, sumpto themate excogitare quibus verbis uti potuit, qui iniuriam passus est, vel ille qui iniuriam fecit. Vos autem o paula et eustochium, quia et bibliothecas hebreorum studuistis intrare, et interpretum certamina comprobastis, tenentes hester hebraicum librum per singula verba, nostram translationem aspicite, ut possitis agnoscere me nichil etiam augmentasse addendo sed fideli testimonio simpliciter sicut in hebreo habetur historiam hebraicam latine lingue tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus, quia deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placere desiderant. Et secundum apostolum, qui huiusmodi sunt, servi christi esse non possunt. Rursum in libro hester alfabetum ex minio usque ad teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet hec in interpretum ordine per hec insinuare studioso lectori. Non enim iuxta morem hebreorum ordinem prosequi etiam in septuaginta editione maluimus.

IN DIEBUS ASSUERI REGIS QUI REGNAVIT ab india usque ad ethiopiam super centum viginti septem provincias, quando sedit in solio regni sui, susa civitas regni eius exordium fuit. Tertio igitur anno imperii sui fecit grande convivium cunctis principibus et pueris suis. Fortissimis persarum et medorum inclitis et prefectis provinciarum coram se, ut ostenderet divitias glorie sue ac magnitudinem atque iactantiam potentie sue multo tempore centum videlicet et octoginta diebus. Cumque implerentur dies convivii, invitavit omnem populum qui inventus est in susis, a maximo usque ad minimum. Et septem diebus iussit convivium preparari in vestibulo horti, et nemoris quod regio cultu et manu consitum erat. Et pendebant ex omni parte tentoria aerii coloris, et carbasini ac iacinctini sustentacula funibus byssinis atque purpureis qui eburneis circulis inserti erant, et columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei et argentei super pavimentum smaragdino et pario strato lapide dispositi erant, quod mira varietate pictura decorabat. Bibebant autem qui invitati erant aureis poculis, et aliis atque aliis vasis cibi inferebantur. Vinum quoque ut magnificentia regia dignum erat habundans, et precipuum ponebatur. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sic rex statuerat preponens mensis singulos de principibus suis, ut sumeret unusquisque quod vellet.

Vasthi quoque regina fecit convivium feminarum in palacio ubi rex assuerus manere consueverat. Itaque die septimo cum rex esset hylarior, et post nimiam potationem incaluisset mero, precepit maumam, et bazatha, et arbona, et bagatha, et abgatha, et zarath, et carchas, septem eunuchis qui in conspectu eius ministrabant, ut introducerent reginam vasthi coram rege, posito super caput eius diademate, ut ostenderet cunctis populis et principibus illius pulchritudinem. Erat enim pulchra valde. Que renuit, et ad regis imperium quod per eunuchos mandaverat venire contempsit. Unde iratus rex et nimio furore succensus, interrogavit sapientes qui ex more regio semper ei aderant et illorum faciebat cuncta consilio scientium leges ac iura maiorum. Erant autem primi et proximi carsena, et sethar, et admatha, et tharsis, et mares, et marsana, et mamucha, septem duces persarum atque medorum qui videbant faciem regis, et primi post eum sedere soliti erant, cui sententie vasthi regina subiaceret, que assueri regis imperium quod per eunuchos mandaverat facere noluisset. Responditque mamucha audiente rege atque principibus: Non solum regem lesit regina vasthi, sed et omnes principes et populos qui sunt in cunctis provinciis regis assueri. Egredietur enim sermo regine ad omnes mulieres ut contempnant viros suos et dicant: Rex assuerus iussit ut regina vasthi intraret ad eum, et illa noluit. Atque hoc exemplo omnes principum coniuges persarum atque medorum parvipendent imperia maritorum. Unde regis iusta est indignatio. Si tibi placet egrediatur edictum a facie tua, et scribatur iuxta legem persarum atque medorum quam preteriri illicitum est, ut nequaquam ultra vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius que melior illa est accipiat. Et hoc in omnem quod latissimum est provinciarum tuarum divulgetur imperium, et cuncte uxores tam maiorum quam minorum deferant maritis suis honorem. Placuit consilium eius regi et principibus; fecitque rex iuxta consilium mamucha, et misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quequeque gens audire et legere poterat diversis linguis et litteris, ut essent viros esse principes ac maiores in domibus suis, et hoc per cunctos populos divulgari.

His ita gestis postquam regis assueri deferbuerat indignatio, recordatus est vasthi et que fecisset vel que passa esset. Dixeruntque pueri regis ac ministri eius: Querantur regi puelle ac virgines speciose; et mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas et virgines, et adducant eas ad civitatem susan, et tradant in domum feminarum sub manu egei eunuchi, qui est prepositus et custos mulierum regiarum, et accipiant mundum muliebrem, et cetera ad usus necessaria. Et quecumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro vasthi. Placuit sermo regi, et ita ut suggesserant iussit fieri. Erat vir iudeus in susis civitate vocabulo mardocheus filius iayr, filii semei, filii cis de stirpe gemini qui translatus fuerat de hierusalem eo tempore quo iechoniam regem iuda nabuchodonosor rex babilonis transtulerat, qui fuit nutricius filie fratris sui edesse, que altero nomine hester vocabatur, et utrumque parentem amiserat, pulchra nimis et decora facie. Mortuoque patre eius ac matre mardocheus sibi eam adoptavit in filiam. Cumque percrebruisset regis imperium, et iuxta mandata illius multe virgines pulchre adducerentur susan, et egeo traderentur eunucho, hester quoque inter ceteras puellas ei tradita est, ut servaretur in numero feminarum. Que placuit ei, et invenit gratiam in conspectu eius, ut acceleraret mundum muliebrem, et traderet ei partes suas, et septem puellas speciosissimas de domo regis, et tam ipsam quam pedissequas ornaret atque excoleret. Que noluit ei indicare populum et patriam suam. Mardocheus enim preceperat ut de hac re omnino taceret. Qui deambulabat cotidie ante vestibulum domus in qua electe virgines servabantur, curam agens salutis hester, et scire volens quid ei accideret. Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum ut intrarent ad regem expletis omnibus que ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur, ita dumtaxat ut sex menses oleo ungerentur myrtino, et aliis sex quibusdam pigmentis et aromatibus uterentur. Ingredientesque ad regem quicquid postulassent ad ornatum pertinens accipiebant, et ut eis placuerat composite de triclinio feminarum ad regis cubiculum transiebant, et que intraverat vespere egrediebatur mane. Atque inde in secundas edes deducebantur que sub manu sysagazi eunuchi erant qui concubinis regis presidebat. Nec habebat potestatem ad regem ultra redeundi, nisi voluisset rex et eam venire iussisset ex nomine. Evoluto autem tempore instabat dies quo hester filia abihel fratris mardochei quam sibi adoptaverat in filiam intrare deberet ad regem, que non quesivit muliebrem cultum, sed quecumque voluit egeus eunuchus custos virginum, hec ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, et incredibili pulchritudine omnium oculis graciosa, et amabilis videbatur. Ducta est itaque ad cubiculum regis assueri mense decimo qui vocatur thebeth septimo anno regni eius, et amavit eam rex plusquam omnes mulieres. Habuitque gratiam et misericordiam coram eo super omnes mulieres, et posuit diadema regni in capite eius. Fecitque eam regnare in loco vasthi. Et iussit convivium preparari permagnificum, cunctis principibus et servis suis pro coniunctione et nuptiis hester. Et dedit requiem in universis provinciis, ac dona largitus est iuxta magnificentiam principalem. Cumque et secundo quererentur virgines et congregarentur, mardocheus manebat ad regis ianuam, necdumque prodiderat hester patriam et populum suum, iuxta mandatum eius. Quicquid enim ille precipiebat observabat hester, et ita cuncta faciebat ut eo tempore solita erat quo eam parvulam nutriebat. Eo igitur tempore quo mardocheus ad regis ianuam morabatur, irati sunt bagathan et thares duo eunuchi regis qui ianitores erant et in primo palacii limine presidebant, volueruntque insurgere in regem et occidere eum. Quod mardocheum non latuit. Statimque nunciavit regine hester, et illa regi ex nomine mardochei, qui ad se rem detulerat. Quesitum est et inventum, et appensus est uterque eorum in patibulo, mandatumque hystoriis et annalibus traditum coram rege.

Post hec rex assuerus exaltavit aman filium amadathi qui erat de stirpe agag, et posuit solium eius super omnes principes quos habebat. Cunctique servi regis qui in foribus palacii versabantur flectebant genua et adorabant aman. Sic enim eis preceperat imperator. Solus mardocheus non flectebat genua, neque adorabat eum. Cui dixerunt regis pueri, qui ad fores palacii presidebant: Cur preter ceteros non observas mandatum regis? Cumque hoc crebrius dicerent, et ille nollet audire, nunciaverunt aman scire cupientes utrum perseveraret in sententia. Dixerat enim eis se esse iudeum. Quod cum aman audisset, et experimento probasset quod mardocheus non sibi flecteret genua nec se adoraret, iratus est valde, et pro nichilo duxit in unum mardocheum mittere manus suas. Audierat enim quod esset gentis iudee, magisque voluit omnem iudeorum qui erant in regno assueri perdere nationem.

Mense primo cuius vocabulum est nisan anno duodecimo regni assueri, missa est

sors in urnam quae hebraice dicitur phur coram aman quo die et quo mense gens iudeorum deberet interfici. Et exivit mensis xii qui vocatur adar. Dixitque aman regi assuero. Est populus per omnes provincias regni tui dispersus, et a se mutuo separatus novis utens legibus et cerimoniis, insuper et regis scita contempnens. Et optime nosti quod non expediat regno tuo ut insolescat per licentiam. Si tibi placet decerne ut pereat, et x. milia talentorum appendam archariis gazae tuae.

Tulit ergo rex anulum quo utebatur de manu sua, et dedit eum aman filio amadathi de progenie agag hosti iudeorum. Dixitque ad eum. Argentum quod polliceris tuum sit. De populo age quod tibi placet. Vocatique sunt scribe regis mense primo nisan, xiii. die eiusdem mensis. Et scriptum est ut iusserat aman ad omnes satrapas regis, et iudices provinciarum diversarumque gentium, ut quaeque gens legere poterat et audire pro varietate linguarum ex nomine assueri regis. Et litterae signatae ipsius anulo, missae sunt per cursores regis ad universas provincias, ut occiderent atque delerent omnes iudeos a puero usque ad senem, parvulos et mulieres uno die, hoc est xiii. die mensis xii. qui vocatur adar, et bona eorum diriperent. Summa autem epistolarum haec fuit, ut omnes provinciae scirent et parati essent ad praedictam diem. Festinabant cursores qui missi erant explere regis imperium. Statimque in susis pependit edictum, rege et aman celebrante convivium, et cunctis qui in urbe erant iudeis flentibus. Quae cum audisset mardocheus, scidit vestimenta sua, et indutus est sacco, spargens cinerem capiti. Et in platea mediae civitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, et hoc eiulatu usque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare. In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad quae crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud iudeos, ieiunium, ululatus et fletus, et sacco, et cinere multis pro strato utentibus. Ingressae sunt autem puellae hester et eunuchi, nuntiaveruntque ei. Quod audiens consternata est, et misit vestem, ut ablato sacco induerent eum. Quam accipere noluit. Accitoque athac eunucho, quem rex ministrum ei dederat, praecepit ut iret ad mardocheum, et disceret ab eo cur hoc faceret. Egressusque athac ivit ad mardocheum stantem in platea civitatis, ante ostium palatii. Qui indicavit ei omnia quae acciderant, quomodo aman promisisset ut in thesauros regis pro iudeorum nece inferret argentum. Exemplarque edicti quod pendebat in susis dedit ei, ut reginae ostenderet, et moneret eam ut intraret ad regem, et deprecaretur eum pro populo suo. Regressusque athac nuntiavit hester omnia quae mardocheus dixerat. Quae respondit ei et iussit ut diceret mardocheo. Omnes servi regis, et cunctae quae sub dicione eius sunt norunt provinciae, quod sive vir sive mulier non vocatus interius atrium regis intraverit, absque ulla cunctatione statim interficiatur, nisi forte rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiae, atque ita possit vivere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero, quae xxx. iam diebus non sum vocata ad eum? Quod cum audisset mardocheus, rursum mandavit hester dicens. Ne putes quod animam tuam tantum liberes quia in domo regis es prae cunctis iudeis. Si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur iudei, et tu et domus patris tui peribitis. Rursumque hester haec mardocheo verba mandavit. Vade et congrega omnes iudeos quos in susis repereris, et orate pro me. Non comedatis et non bibatis tribus diebus ac noctibus, et ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, et tunc ingrediar ad regem contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti et periculo. Ivit itaque mardocheus et fecit omnia quae ei hester praeceperat. Die autem tercio induta est hester regalibus vestimentis, et stetit in atrio domus regiae, quod erat interius contra basilicam regis. At ille sedebat super solium suum in consistorio palatii, contra ostium domus. Cumque vidisset hester reginam stantem, placuit oculis eius, et extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quae accedens osculata est summitatem virgae eius. Dixitque ad eam rex. Quid vis hester regina? Quae est petitio tua? Etiam si dimidiam regni mei partem petieris dabitur tibi. At illa respondit. Si regi placet, obsecro ut venias ad me hodie et aman tecum ad convivium quod paravi. Statimque rex. Vocate inquit aman cito, ut hester obediat voluntati. Venerunt itaque rex et aman ad convivium quod eis regina paraverat. Dixitque ei rex postquam vinum biberat habundanter. Quid petis ut detur tibi? Et pro qua re postulas? Etiam si dimidiam partem regni mei petieris impetrabis. Cui respondit hester. Petitio mea et preces istae sunt. Si inveni gratiam in conspectu regis, et si regi placet ut det mihi quod postulo, et meam impleat petitionem, veniat rex et aman ad convivium quod paravi eis, et cras regi aperiam voluntatem meam. Egressus est itaque illo die aman laetus et alacer. Cumque vidisset mardocheum sedentem ante fores palatii, et non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suae, iratus est valde, et dissimulata ira, reversus est in domum suam, convocavit ad se amicos et zares uxorem suam, et exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorumque turbam, et quanta eum gloria super omnes principes et servos suos rex elevasset. Et post haec ait. Regina quoque hester nullum alium vocavit cum rege ad convivium praeter me, apud quam etiam cras cum rege pransurus sum. Et cum haec omnia habeam, nichil me habere puto, quamdiu video mardocheum iudeum sedentem ante fores regias. Responderuntque ei zares uxor eius et ceteri amici. Iube parari excelsam trabem habentem altitudinis l. cubitos, et dic mane regi ut appendatur super eam mardocheus, et sic ibis cum rege laetus ad convivium. Placuit ei consilium, et iussit excelsam parari crucem. Noctem illam rex duxit insomnem, iussitque afferri sibi hystorias et annales priorum temporum. Quae cum illo praesente legerentur, ventum est ad eum locum ubi scriptum erat, quomodo nuntiasset mardocheus insidias bagathan et thares eunuchorum, regem assuerum iugulare cupientium. Quod cum audisset rex ait. Quid pro hac fide honoris ac praemii mardocheus consecutus est? Dixeruntque servi illius ac ministri. Nichil omnino mercedis accepit. Statimque rex. Quis est inquit in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiae intraverat, ut suggereret regi ut iuberet mardocheum affigi patibulo, quod ei fuerat praeparatum. Responderuntque pueri. Aman stat in atrio. Dixitque rex. Ingrediatur. Cumque esset ingressus ait illi. Quid debet fieri viro quem rex honorare desiderat? Cogitans autem aman in corde suo, et reputans quod nullum alium rex nisi se vellet honorare, respondit. Hominem quem rex honorare cupit, debet indui vestibus regiis, et imponi super equum qui de sella regis est, et accipere regium diadema super caput suum, et primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum eius, et per plateam civitatis incedens clamet et dicat. Sic honorabitur quemcumque voluerit rex honorare. Dixitque ei rex. Festina et sumpta stola et equo fac ut locutus es mardocheo iudeo, qui sedet ante fores palatii. Cave ne quicquam de his quae locutus es praetermittas. Tulit itaque aman stolam et equum, indutumque mardocheum in platea civitatis, et impositum equo praecedebat atque clamabat. Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare. Reversus est mardocheus ad ianuam palatii, et aman festinavit ire in domum suam, lugens et operto capite. Narravitque zares uxori suae, et amicis omnia quae evenissent sibi. Cui responderunt sapientes quos habebat in consilio, et uxor eius. Si de semine iudeorum est mardocheus, ante quem cadere coepisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius. Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, et cito eum ad convivium quod regina paraverat pergere compulerunt. Intravit itaque rex et aman ut biberent cum regina. Dixitque ei rex etiam in secunda die postquam vino incaluerat. Quae est petitio tua hester ut detur tibi, et quid vis fieri? Etiam si dimidiam regni mei partem petieris impetrabis. Ad quem illa respondit. Si inveni gratiam in oculis tuis o rex, et si tibi placet dona mihi animam meam pro qua rogo, et populum meum pro quo obsecro. Traditi enim sumus ego et populus meus ut conteramur, iugulemur, et pereamus. Atque utinam in servos et in famulas venderemur, esset tolerabile malum, et gemens tacerem. Nunc autem hostis noster est, cuius crudelitas redundat in regem. Respondensque rex assuerus ait. Quis est iste, et cuius potentiae, ut haec audeat facere? Dixitque hester. Hostis et inimicus noster pessimus iste est aman. Quod ille audiens illico obstupuit, vultum regis ac reginae ferre non sustinens. Rex autem surrexit iratus, et de loco convivii intravit in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit ut rogaret hester reginam pro anima sua, intellexit enim a rege paratum sibi malum. Qui cum reversus esset de horto nemoribus consito, et intrasset convivii locum, repperit aman super lectulum corruisse, in quo iacebat hester, et ait. Etiam reginam vult opprimere me praesente in domo mea. Necdum verbum ex ore regis exierat, et statim operuerunt faciem eius. Dixitque arbona unus de eunuchis qui stabant in ministerio regis. En lignum quod paraverat mardocheo qui locutus est pro rege, stat in domo aman, habens altitudinis l. cubitos. Cui dixit rex. Appendite eum in eo. Suspensus itaque est aman in patibulo quod paraverat mardocheo, et regis ira quievit. Die illo dedit rex assuerus hester reginae domum aman, adversarii iudeorum, et mardocheus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim hester quod esset patruus eius. Tulitque rex anulum quem ab aman recipi iusserat, et tradidit mardocheo. Hester autem constituit mardocheum super domum suam. Nec his contenta procidit ad pedes regis, flevitque et locuta ad eum, oravit ut malitiam aman agagitae et machinationes eius pessimas quas excogitaverat contra iudeos, iuberet irritas fieri. At ille ex more sceptrum aureum protendit manu, quo signum clementiae monstrabatur. Illaque consurgens, stetit ante eum et ait. Si placet regi et si inveni gratiam coram oculis eius, et deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro ut novis epistolis veteres aman litterae insidiatoris et hostis iudeorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire praeceperat, corrigantur. Quomodo enim potero sustinere necem et interfectionem populi mei? Responditque rex assuerus hester reginae et mardocheo iudeo. Domum aman concessi hester, et ipsum iussi affigi cruci, qui ausus est manum in iudeos mittere. Scribite ergo iudeis sicut vobis placet ex regis nomine, signantes litteras anulo meo. Haec enim consuetudo erat, ut epistolis quae ex regis nomine mittebantur, et illius anulo signatae erant, nemo auderet contradicere. Accitisque scribis et librariis regis, erat autem tempus tercii mensis qui appellatur siban, xxiii. die illius scriptae sunt epistolae ut mardocheus voluerat ad iudeos et ad principes procuratoresque et iudices qui c.xxvii. provinciis ab india usque ethiopiam praesidebant, provinciae atque provinciae, populo et populo iuxta linguas et litteras suas, iudeis ut legere poterant et audire. Ipsaeque epistolae quae ex regis nomine mittebantur, anulo illius obsignatae sunt, et missae per veredarios qui per omnes provincias discurrentes, veteres litteras novis nuntiis praevenirent. Quibus imperavit rex ut convenirent iudeos per singulas civitates, et in unum praeciperent congregari, ut starent pro animabus suis, et omnes inimicos suos cum coniugibus ac liberis et universis domibus interficerent atque delerent. Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies, id est xiii. dies mensis xii. adar. Summaque epistolae fuit, ut in omnibus terris ac populis qui regis assueri imperio subiacebant, notum fieret paratos esse iudeos ad capiendam vindictam de hostibus suis. Egressique sunt veredarii celeres nuntium perferentes, et edictum regis pependit in susis. Mardocheus autem de palatio et de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regiis, iacinctinis videlicet et aerinis, coronam auream portans capite, et amictus pallio serico atque purpureo. Omnisque civitas exultavit atque laetata est. Iudeis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor, et tripudium. Apud omnes populos atque provincias, quocumque regis iussa veniebant, mira exultatio, epulae atque convivia, et festus dies. In tantum ut plures alterius gentis et sectae eorum religioni et cerimoniis eorum iungerentur. Grandis enim cunctos iudaici nominis terror invaserat. Igitur duodecimi mensis quem adar vocari ante diximus, xiii. die, quando cunctis iudeis interfectio parabatur, et hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice iudei superiores esse coeperunt, et se de adversariis vindicarent. Congregatique sunt per singulas civitates, oppida et loca, ut extenderent manum contra inimicos, et persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eo quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetraret. Nam et provinciarum iudices, duces et procuratores omnisque dignitas quae singulis locis et operibus praeerat, extollebant iudeos timore mardochei, quem principem esse palatii, et plurimum posse cognoverant. Fama quoque nominis eius crescebat cotidie, et per cunctorum ora volitabat. Itaque percusserunt iudei inimicos suos plaga magna, et occiderunt eos, reddentes eis quod sibi paraverant facere. In tantum ut etiam in susis quingentos viros interficerent, et extra decem filios aman agagitae hostis iudeorum, quorum ista sunt nomina. Farsandatha, et delfon, et esfata, et phorata, et adalya, et aridatha, et ephermestha, et arisay, et aridai, et vaiezatha. Quos cum occidissent, praedas eorum de substantiis tangere noluerunt. Statimque numerus eorum qui occisi erant in susis, ad regem delatus est. Qui dixit reginae. In urbe susis interfecere iudei quingentos viros, et alios decem filios aman. Quantam putas eos exercere caedem in universis provinciis? Quid ultra postulas, et quid vis ut fieri iubeam? Cui illa respondit. Si regi placet, ut detur potestas iudeis, ut sicut hodie fecerunt in susis, sic et cras faciant, et x. filii aman in patibulis suspendantur. Praecepitque rex ut ita fieret. Statimque in susis pependit edictum, et decem aman filii suspensi sunt. Congregatis itaque iudeis xiiii. adar mensis die, interfecti sunt in susis ccc. viri, nec eorum ab illis direpta substantia est. Sed et per omnes provincias quae dicioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt iudei interfectis hostibus ac persecutoribus suis, in tantum ut lxx quinque milia occisorum implerentur, et nullus de substantiis eorum quicquam contingeret. Dies autem xiii. mensis adar, unus apud omnes interfectionis fuit, et xiiii. die caedere desierunt.

Quem constituerunt esse sollempnem, ut in eo omni deinceps tempore vacarent epulis, gaudio atque conviviis. At hi qui in urbe Susis caedem exercuerant, xiii. et xiiii. eiusdem mensis die in caede versati sunt. Quinto decimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituere sollempnem epularum atque laetitiae.

Hii vero Iudei qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, xiiii. diem mensis adar conviviorum et gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, et mittant sibi mutuo partes epularum et ciborum. Scripsit autem Mardocheus omnia haec, et litteris comprehensa misit ad Iudeos qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis quam procul, ut xiiii. et xv. diem mensis adar pro festis susciperent, et revertente semper anno sollempni honore celebrarent, quia in ipsis diebus se ulti sunt Iudei de inimicis suis, et luctus atque tristitia in hylaritatem atque gaudium conversa sunt, essentque isti dies epularum atque laetitiae, et mitterent sibi invicem ciborum partes, et pauperibus munuscula largirentur. Susceperuntque Iudei in sollempnem ritum cuncta quae eo tempore facere ceperant, et quae Mardocheus litteris facienda mandaverat. Aman enim filius Amadathi stirpis Agag hostis et adversarius Iudeorum cogitavit contra eos malum, ut occideret illos atque deleret, et misit phur quod nostra lingua vertitur in sortem. Et postea ingressa est Hester ad regem obsecrans ut conatus eius litteris regis irriti fierent, et malum quod contra Iudeos cogitaverat reverteretur in caput eius. Denique et ipsum et filios eius affixere cruci. Itaque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est sortium, eo quod phur id est sors in urnam missa fuerat. Et cuncta quae gesta sunt epistolis et libri huius volumine continentur, quaeque sustinuerunt, et quae deinceps inmutata sunt, suscepere Iudei super se et semen suum, et super cunctos qui religioni eorum voluerant copulari, ut nulli liceat duos hos dies absque sollempnitate transigere, quos scriptura testatur et certa expetunt tempora, annis sibi iugiter succedentibus. Isti sunt dies quos nulla umquam delebit oblivio, et per singulas generationes cunctae in toto orbe provinciae celebrabunt. Nec est ulla civitas in qua dies phurim id est sortium non observentur a Iudeis, et ab eorum progenie quae his cerimoniis obligata est. Scripseruntque Hester regina filia Abihel et Mardocheus Iudeus etiam secundam epistolam, ut omni studio dies ista sollempnis sanciretur in posterum. Et miserunt ad omnes Iudeos qui in c. xx vii regis Assueri provinciis versabantur, ut haberent pacem et susciperent veritatem, observantes dies sortium, et suo tempore cum gaudio celebrarent, sic(ut) constituerant Mardocheus et Hester, et illi observanda susceperant a se et semine suo ieiunia atque clamores et sortium dies, et omnia quae libri huius qui vocatur Hester hystoria continentur. Rex vero Assuerus omnem terram et cunctas maris insulas fecit tributarias. Cuius fortitudo et imperium et dignitas atque sublimitas qua exaltavit Mardocheum scripta sunt in libris Medorum atque Persarum. Et quomodo Mardocheus Iudaici generis secundus a rege Assuero fuerit, et magnus apud Iudeos et acceptabilis plebi fratrum suorum, querens bona populo suo, et loquens ea quae ad pacem sui seminis pertinerent.

Hier. Quae habentur in hebreo plena fide expressi. Haec autem quae secuntur scripta repperi in editione vulgata, quae Grecorum lingua et litteris continentur. Et interim post finem libri hoc capitulum ferebatur, quod iuxta consuetudinem nostram obelo id est veru praenotavimus.

Dixitque Mardocheus: A Deo facta sunt ista. Recordatus sum somnii quod videram, haec eadem significantis, nec eorum quicquam irritum fuit. Parvus fons qui crevit in fluvium, et in lucem solemque conversus est, et in aquas plurimas redundavit, Hester est quam rex accepit uxorem et voluit esse reginam. Duo autem dracones ego sum et Aman. Gentes autem quae convenerant, hi sunt qui delere nomen conati sunt Iudeorum. Gens autem mea Israhel est, quae clamavit ad Dominum, et salvum fecit Dominus populum suum, liberavitque nos de omnibus malis, et fecit signa magna atque portenta inter gentes, et duas sortes esse praecepit, unam populi Dei et alteram cunctarum gentium. Venitque utraque sors in statutum diem ex illo iam tempore coram Deo universis gentibus, et recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est hereditatis suae. Et observabuntur dies isti in mense adar, xiiii. et xv. die eiusdem mensis, cum omni studio et gaudio in unum coetum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israhel. Anno quarto regnantibus Ptholomeo et Cleopatra, attulerunt Dositheus qui se sacerdotem et levitici generis ferebat, et Ptholomeus filius eius hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptholomei filium in Hierusalem.

Hieron. Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in hebreo nec apud ullum fertur interpretum.

Anno secundo regnante Artaxerse maximo prima die mensis nisan, vidit somnium Mardocheus filius Iairi, filii Semei, filii Cis, de tribu Beniamin, homo Iudeus qui habitabat in urbe Susis, vir magnus et inter primos aulae regiae. Erat autem de eo numero captivorum quos transtulerat Nabug(odonosor) rex Babylonis de Hierusalem cum Iechonia rege Iudae. Et hoc eius somnium fuit. Apparuerunt voces et tumultus et tonitrua et terrae motus et conturbatio super terram. Et ecce dracones duo magni paratique contra se in proelium. Ad quorum clamorem cunctae concitatae sunt nationes, ut pugnarent contra gentem iustorum. Fuitque dies illa tenebrarum et discriminis, tribulationis et angustiae, et ingens formido super terram. Conturbataque est gens iustorum timentium mala sua, et praeparata ad mortem. Clamaveruntque ad Dominum. Et illis vociferantibus fons parvus crevit in fluvium maximum, et in aquas plurimas redundavit. Lux et sol ortus est, et humiles exaltati sunt, et devoraverunt inclitos. Quod cum vidisset Mardocheus et surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet, et fixum habebat in animo, scire cupiens quid significaret somnium. Morabatur autem eo tempore in aula regis cum Gabach et Chara eunuchis regis, qui ianitores erant palatii. Cumque intellexisset cogitationes eorum, et curas diligentius pervidisset, didicit quod conarentur in regem Artaxersen manus mittere, et nuntiavit super eo regi. Qui de utroque habita quaestione confessos iussit duci ad mortem. Rex autem quod gestum erat scripsit in commentariis, sed et Mardocheus rei memoriam litteris tradidit. Praecepitque ei rex ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus. Aman vero filius Amadathi Buggeus erat gloriosissimus coram rege, et voluit nocere Mardocheo et populo eius pro duobus eunuchis regis qui fuerant interfecti.

Hier. Huc usque prohemium. Quae secuntur in eo loco posita erant ubi scriptum est in volumine: ut diriperent bona vel substantias eorum. Quae in sola vulgata editione repperimus. Epistolae autem hoc exemplar fuit.

Rex maximus Artaxerses ab India usque Aethiopiam c. xx vii provinciarum principibus et ducibus qui eius imperio subiecti sunt salutem dicit. Cum plurimis gentibus imperarem, et universum orbem meae dicioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiae magnitudine, sed clementia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Quaerente autem me a consiliariis meis quomodo hoc posset impleri, unus qui sapientia et fide ceteros praecellebat, et erat post regem secundus, Aman nomine, indicavit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum qui novis uteretur legibus, et contra omnium gentium faciens consuetudinem, regum iussa contempneret, et universarum concordiam nationum sua dissensione violaret. Quod cum didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversum omne hominum genus perversis uti legibus, nostrisque iussionibus contraire, et turbare subiectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam, iussimus ut quoscumque Aman, qui omnibus provinciis praepositus est et secundus a rege, et quem patris loco colimus, monstraverit, cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, xiiii. die xii. mensis adar anni praesentis, ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes reddant imperio nostro pacem quam turbaverant.

Hier. Huc usque exemplar epistolae. Quae secuntur post eum locum scripta repperi ubi legitur: Pergensque Mardocheus fecit omnia quae ei mandaverat Hester. Nec tamen habentur in hebraeo, et apud nullum penitus feruntur interpretum.

Mardocheus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum eius, et dixit: Domine Domine rex omnipotens, in dicione tua cuncta sunt posita, et non est qui possit tuae resistere voluntati, si decreveris salvare nos, continuo liberabimur. Tu fecisti caelum et terram, et quicquid caeli ambitu continetur. Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuae. Cuncta nosti, et scis quia non pro superbia et contumelia et aliqua gloriae cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum. Libenter enim pro salute Israhel etiam vestigia pedum eius deosculari paratus essem, sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, et ne quemquam adorarem excepto Deo meo. Et nunc Domine rex Deus Abraham miserere populo tuo, quia volunt nos inimici perdere et hereditatem tuam delere. Ne despicias partem tuam quam redemisti de Aegypto. Exaudi deprecationem meam, et propitius esto sorti et funiculo tuo, et converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum Domine, et ne claudas ora canentium te.

Omnis quoque Israhel pari mente et obsecratione clamavit ad Dominum, eo quod eis certa mors inpenderet. Hester quoque regina confugit ad Dominum, pavens periculum quod inminebat. Cumque deposuisset vestes regias, fletibus et luctui apta indumenta suscepit, et pro unguentis variis cinere et stercore implevit caput, et corpus suum humiliavit ieiuniis. Omniaque loca in quibus ante laetari consueverat, crinium laceratione complevit. Et deprecabatur Dominum Deum Israhel dicens: Domine mi qui rex noster es solus, adiuva me solitariam, et cuius praeter te nullus auxiliator est alius. Periculum meum in manibus meis est. Audivi a patre meo quod tu Domine tulisses Israhel de cunctis gentibus, et patres nostros ex omnibus retro maioribus suis ut possideres hereditatem sempiternam, fecistique eis sicut locutus es. Peccavimus in conspectu tuo, et idcirco tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum; coluimus enim deos eorum. Iustus es Domine. Et nunc non eis sufficit quod durissima nos opprimunt servitute, sed robur manuum suarum ydolorum potentiae deputantes, volunt tua mutare promissa, et delere hereditatem tuam, et claudere ora te laudantium, atque extinguere gloriam templi et altaris tui, ut aperiant ora gentium et laudent ydolorum fortitudinem, et praedicent carnalem regem in sempiternum. Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram, sed converte consilium eorum super eos, et eum qui in nos coepit saevire disperde. Memento Domine et ostende te nobis in tempore tribulationis nostrae, et mihi da fiduciam rex deorum et universae potestatis. Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, et transfer cor illius in odium hostis nostri, ut et ipse pereat et ceteri qui ei consentiunt. Nos autem libera in manu tua, et adiuva me nullum alium habentem auxiliatorem nisi te Domine, qui habes omnium scientiam, et nosti quia oderim gloriam iniquorum, et detester cubile incircumcisorum et omnis alienigenae. Tu scis necessitatem meam, quod abominer signum superbiae et gloriae meae quod est super caput meum in diebus ostentationis meae, et detester illud quasi pannum menstruatae, et non portem in diebus silentii mei, et quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit convivium regis, et non biberim vinum libaminum, et numquam laetata sit ancilla tua ex quo huc translata sum usque in praesentem diem nisi in te Domine Deus Abraham. Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum qui nullam aliam spem habent, et libera nos de manu iniquorum, et erue me a timore meo.

Haec quoque addita repperi in editione vulgata.

Et mandavit ei haud dubium quin Hester Mardocheus, ut ingrederetur ad regem et rogaret pro populo suo et pro patria sua. Memor, inquit, dierum humilitatis tuae, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus a rege locutus est contra nos in mortem. Et tu invoca Dominum, et loquere regi pro nobis, et libera nos de morte.

Nec non et ista quae subdita sunt.

Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, et circumdata est gloria sua. Cumque regio fulgeret habitu, et invocasset omnium rectorem et salvatorem Deum, assumpsit duas famulas, et super unam quidem innitebatur quasi prae deliciis et nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens. Altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans. Ipsa autem roseo vultu colore perfusa, et gratis ac nitentibus oculis tristem celabat animum, et nimio timore contractum. Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis auroque fulgens et pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu. Cumque elevasset faciem, et ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, et in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput. Convertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, et festinus ac metuens exilivit de solio, et sustentans eam ulnis suis donec rediret ad se, his verbis blandiebatur: Quid habes Hester? Ego sum frater tuus. Noli metuere, non morieris. Non enim pro te sed pro omnibus haec lex constituta est. Accede igitur et tange sceptrum. Cumque illa reticeret, tulit auream virgam, et posuit super collum eius, et osculatus est eam et ait: Cur mihi non loqueris? Quae respondit: Vidi te domine quasi angelum Dei, et conturbatum est cor meum prae timore gloriae tuae. Valde enim mirabilis es domine, et facies tua plena est gratiarum. Cumque loqueretur, rursus corruit et pene exanimata est. Rex autem turbabatur, et omnes ministri eius consolabantur eam. [illegible]

Exemplar epistolae regis Artaxersis quam pro Iudaeis ad totas regni sui provincias misit, quod et ipsum in hebraico volumine non habetur.

Rex magnus Artaxerses ab India usque Aethiopiam c. xx vii provinciarum ducibus ac principibus qui nostrae iussioni oboediunt salutem dicit. Multi bonitate principum et honore qui in eos collatus est abusi sunt in superbia, et non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed et datam sibi gloriam non ferentes in ipsos qui dederunt moliuntur insidias. Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis et humanitatis in se iura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se fugere posse sententiam. Et in tantum vesaniae proruperunt, ut eos qui credita sibi officia diligenter observant, et ita cuncta agunt ut omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subvertere, dum aures principum simplices et ex sua natura alios aestimantes callida fraude decipiunt.

Que res et exercitibus probatur hystoriis. et ex his que geruntur cottidie. quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur. Unde providendum est paci omnium provinciarum. nec putare debetis si diversa iubeamus ex animi nostri venire levitate. sed pro qualitate et necessitate temporum ut rei publice poscit utilitas ferre sententiam. Et ut manifestius quod dicimus intellegatis. Aman filius Amadathi et animo et gente Macedo. alienusque a Persarum sanguine et pietatem nostram sua crudelitate commaculans. peregrinus est a nobis susceptus. et tantam in se expertus humanitatem ut pater noster vocaretur. et adoraretur ab omnibus post regem secundus. Qui in tantum arrogantie tumore sublatus est ut regno nos privare niteretur et spiritu. Nam Mardocheum cuius fide et beneficiis vivimus. et consortem regni nostri Hester cum omni gente sua novis quibusdam atque inauditis machinis expetivit in mortem. hoc cogitans ut illis interfectis insidiaretur nostre solitudini. et regnum Persarum transferret in Macedonas. Nos autem a pessimo mortalium Iudeos neci destinatos. in nulla penitus culpa repperimus. sed econtrario iustis utentes legibus et filios altissimi et maximi semperque viventis dei cuius beneficio et patribus nostris et nobis regnum est traditum. et usque hodie custoditur. Unde eas litteras quas sub nomine nostro ille direxerat. sciatis esse irritas. pro quo scelere ante portas huius urbis id est Susis. et ipse qui machinatus est. et omnis cognatio eius pendet in patibulis. non nobis sed deo ei reddente quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus. in cunctis urbibus proponatur ut liceat Iudeis uti legibus suis. Quibus debetis esse adminiculo. ut eos qui se ad necem eorum paraverant. possint interficere XIII die mensis duodecimi qui vocatur Adar. Hunc enim diem omnipotens deus meroris et luctus vertit in gaudium. Unde et vos inter ceteros dies hanc habetote diem. et celebrate eam cum omni letitia. ut et in posterum agnoscatur omnes qui fideliter Persis obediunt dignam pro fide recipere mercedem. Qui autem insidiantur regno eorum. perire pro scelere. Omnis autem provincia et civitas que noluerit sollempnitatis huius esse particeps. gladio et igne pereat. et sic deleatur ut non solum hominibus sed etiam bestiis invia sit in sempiternum. pro exemplo contemptus et inobedientie.

EXPLICIT LIBER HESTER.

INCIPIT PROLOGUS IN LIBRUM MACHABEORUM

MACHABEORUM LIBRI DUO PRENOTANT prelia inter Hebreorum duces gentemque Persarum pugnamque sabbatorum. et nobiles Machabei ducis triumphos. ex cuius nomine et libri idem sunt nuncupati. Hec quoque hystoria continet etiam inclita illa gesta Machabeorum fratrum qui sub Antiocho rege pro sacris legibus dira tormenta perpessi sunt. quos mater pia cum diversis suppliciis urgerentur non solum non flevit. sed et gaudens hortabatur ad gloriam passionis.

ET FACTUM EST POSTQUAM PERCUSSIT ALEXANDER PHILIPPI

Macedo qui primus regnavit in Grecia egressus de terra Cethim Darium regem Persarum et Medorum constituit prelia multa. et omnium obtinuit munitiones. et interfecit reges terre. et pertransiit usque ad fines terre. et accepit spolia multitudinis gentium. et siluit terra in conspectu eius. Et congregavit virtutem et exercitum fortem nimis. et exaltatum est et elevatum cor eius. Et obtinuit regiones gentium. et tyrannos. et facti sunt illi in tributum. Et post hec decidit in lectum. et cognovit quia moreretur. Et vocavit pueros suos nobiles qui secum erant nutriti a iuventute sua. et divisit illis regnum suum cum adhuc viveret. Et regnavit Alexander annis XII. et mortuus est. Et obtinuerunt pueri eius regnum unusquisque in loco suo. et imposuerunt sibi omnes diademata post mortem eius. et filii eorum post eos annis multis. et multiplicata sunt mala in terra. Et exiit ex eis radix peccati. Antiochus illustris filius Antiochi regis qui fuerat Rome obses. et regnavit in anno centesimo XXX et VII regni Grecorum. In diebus illis exierunt ex Israhel filii iniqui. et suaserunt multis dicentes. Eamus et disponamus testamentum cum gentibus que circa nos sunt. quia ex quo recessimus ab eis. invenerunt nos multa mala. Et bonus visus est sermo in oculis eorum. Et destinaverunt aliqui de populo. et abierunt ad regem. et dedit illis potestatem ut facerent iustitias gentium. Et edificaverunt in Hierosolimis gymnasium secundum leges nationum. et fecerunt sibi preputia et recesserunt a testamento sancto. et iuncti sunt nationibus: et venundati sunt ut facerent malum. Et paratum est regnum in conspectu Antiochi. et cepit regnare in terra Egypti. ut regnaret super duo regna. Et intravit in Egyptum in multitudine gravi. in curribus et in elefantis et in equitibus et copiosa navium multitudine: et constituit bellum adversus Ptholomeum regem. Et veritus est Ptholomeus a facie eius. et fugit et ceciderunt vulnerati multi. Et comprehendit civitates munitas in terra Egypti. et accepit spolia terre Egypti. Et convertit Antiochus postquam percussit Egyptum in centesimo et XL et III anno. et ascendit ad Israhel. Et ascendit Hierosolimis in multitudine gravi. et intravit in sanctificationem cum superbia. et accepit altare aureum. et candelabrum luminis. et universa vasa eius. mensam propositionis et libatoria. et fialas. et mortariola aurea. et velum. et coronas. et ornamentum aureum quod in facie templi erat. et comminuit omnia. et accepit argentum et aurum et vasa concupiscibilia. et accepit thesauros occultos quos invenit. et sublatis omnibus abiit in terram suam. et fecit cedem hominum. et locutus est in superbia magna. Et factus est planctus magnus in Israhel. et in omni loco eorum. et ingemuerunt principes et seniores. virgines et iuvenes infirmati sunt et speciositas mulierum inmutata est. Omnis maritus sumpsit lamentum. et que sedebant in thoro maritali lugebant. Et commota est terra super inhabitantes in ea. et universa domus Iacob induit confusionem.

Et post duos annos dierum. misit rex principem tributorum in civitates Iuda. Et venit Hierusalem cum turba magna. et locutus est ad eos verba pacifica in dolo. et crediderunt ei. Et irruit super civitatem repente et percussit eam plaga. et perdidit populum multum ex Israhel. et accepit spolia civitatis et succendit eam igni. et destruxit domos eius et muros eius in circuitu. et captivas duxerunt mulieres et natos. et pecora possederunt. Et edificaverunt civitatem David muro magno et firmo. et turribus firmis et facta est illis in arcem. Et posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos. et convaluerunt in ea. Et posuerunt arma et escas. et congregaverunt spolia Hierusalem et reposuerunt illic. et facti sunt in laqueum magnum. Et factum est hoc ad insidias sanctificationi. et in diabolum magnum in Israhel. Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis. et contaminaverunt sanctificationem. Et fugerunt habitatores Hierusalem propter eos. et facta est habitatio exterorum. et facta est extera semini suo. et nati eius reliquerunt eam. Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo. dies festi eius conversi sunt in luctum. sabbata eius in obprobrium. honores eius in nichilum. Secundum gloriam eius. multiplicata est ignominia eius. et sublimitas eius conversa est in luctum.

Et scripsit Antiochus rex omni regno suo. ut esset populus unus omnis. Et relinqueret unusquisque legem suam. et consenserunt omnes gentes secundum verbum regis Antiochi. et multi ex Israhel consenserunt ei. et sacrificaverunt ydolis. et coinquinaverunt sabbatum. Et misit rex Antiochus libros per manus nuntiorum in Hierusalem. et in omnes civitates Iude. ut sequerentur leges gentium terre. et prohiberent holocausta et sacrificia et placationes fieri in templo dei. et prohiberent [illegible] celebrari sabbatum et dies sollempnes. et coinquinari sancta. et sanctum populum Israhel. Et iussit edificari aras et templa et ydola. et immolari carnes suillas. et pecora communia. et relinquere filios suos incircumcisos. et coinquinari animas eorum in omnibus inmunditiis et in abhominationibus. ita ut oblivíscerentur legem. et immutarent omnes iustificationes dei. et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi morerentur. Secundum omnia verba hec scripsit omni regno suo et preposuit principes populo. qui hec fieri cogerent. Et iusserunt civitatibus Iude sacrificare. Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem domini. et fecerunt mala super terram. et effugaverunt populum Israhel in abditis et in absconsis fugitivorum locis.

Die quintadecima mensis Casleu quinto et XL anno edificavit rex Antiochus abhominandum ydolum desolationis super altare dei. et per universas civitates Iude in circuitu edificaverunt aras et ante ianuas domorum et in plateis incendebant thura. et sacrificabant. et libros legis dei combusserunt igni. scindentes eos. et apud quemcumque inveniebantur libri testamenti domini. et quicumque observabant legem domini. secundum edictum regis trucidabant eos. In virtute sua faciebat hoc populo Israhel qui inveniebatur in omni mense in civitatibus: et quinta et XX die mensis sacrificabant super aram que erat contra altare. et mulieres que circumcidebant filios suos trucidabantur secundum iussum regis Antiochi. et suspendebant pueros a cervicibus per universas domos eorum. et eos qui circumciderant eos trucidabant. Et multi de populo Israhel definierunt apud se ut non manducarent inmunda. et elegerunt magis mori quam cibis coinquinari inmundis. et noluerunt infringere legem dei sanctam. et trucidati sunt. et facta est ira magna super populum valde.

In diebus illis surrexit Mathathias filius Iohannis filii Symeonis sacerdos ex filiis Ioarim ab Hierusalem et consedit in monte Modin. et habebat filios quinque. Iohannan qui cognominabatur Gaddis. et Symeon qui cognominabatur Thasi. et Iudas qui cognominabatur Machabeus. et Eleazarus qui cognominabatur Abaron. et Ionathas qui cognominabatur Apphus. Hi viderunt mala que fiebant in populo Iuda et in Hierusalem. Et dixit Mathathias. Ve mihi ut quid natus sum videre contritionem populi mei. et contritionem civitatis sancte. et sedere illic cum datur in manibus inimicorum. Sancta in manu extraneorum facta sunt. templum eius sicut homo ignobilis. vasa glorie eius captiva abducta sunt. trucidati sunt senes eius in plateis. et iuvenes eius ceciderunt in gladio inimicorum. Que gens non hereditavit regnum eius. et non obtinuit spolia eius. Omnis compositio eius ablata est. Que erat libera. facta est ancilla. Et ecce sancta nostra et pulchritudo nostra. et claritas nostra desolata est. et coinquinaverunt ea gentes. Quo ergo nobis adhuc vivere. Et scidit Mathathias et filii eius vestimenta sua. et operuerunt se ciliciis. et planxerunt valde.

Et venerunt illuc qui missi erant a rege Antiocho ut cogerent eos qui confugerant in civitatem Modin immolare et thura accendere. et a lege dei discedere. Et multi de populo Israhel consentientes accesserunt ad eos. sed Mathathias et filii eius constanter steterunt. Et respondentes qui missi erant ab

antiocho dixerunt mathathie: Princeps et clarissimus et magnus es in hac civitate: et ornatus filiis et fratribus. Ergo accede prior et fac iussum regis antiochi. sicut fecerunt omnes gentes et viri iuda et qui remanserunt in hierusalem. et eris tu et filii tui inter amicos regis. et amplificatus argento et auro. et muneribus multis. Et respondit mathathias et dixit magna voce. Et si omnes gentes regi antiocho obediunt ut discedat unusquisque a servitute patrum suorum. et consentiat mandatis eius. ego et filii mei et parentes mei. obediemus legi patrum nostrorum. Propitius sit nobis deus. Non est nobis utile relinquere legem et iustitias dei. Non audiemus verba antiochi regis. nec sacrificabimus transgredientes legis nostre mandata. ut eamus altera via. Et ut cessavit loqui verba hec accessit quidam iudeus in omnium oculis sacrificare ydolis super aram in civitate modin. secundum iussum regis. Et vidit mathathias et doluit et contremuerunt renes eius. et accensus est furor eius secundum iudicium legis. et insiliens trucidavit eum super aram. Sed et virum quem miserat rex antiochus qui cogebat immolari in ipso tempore. et aram destruxit. Et zelatus est legem sic fecit finees zambri filio salomi. Et exclamavit mathathias voce magna dicens. Omnis qui zelum habet legis statuens testamentum exeat post me. Et fugit ipse et filii eius in montes et reliquerunt quecumque habebant in civitate.

Tunc descenderunt multi querentes iudicium et iustitiam in desertum. et sederunt ibi ipsi et filii eorum. et mulieres eorum. et pecora eorum quoniam induraverunt super eos mala. Et renuntiatum est viris regis. et exercitui regis qui erant in hierusalem civitate david. quoniam discessissent viri quidam qui dissipaverunt mandatum regis in loca occulta in deserto. et abissent post illos multi. Et statim perrexerunt adversus eos. et constituerunt adversus eos prelium in die sabbatorum. et dixerunt ad eos. Resistitis et nunc adhuc? Exite. et facite secundum verbum regis et vivetis. Et dixerunt. Non exibimus. neque faciemus verbum regis: ut polluamus diem sabbatorum. Et concitaverunt adversus eos prelium. Et non responderunt eis. nec lapidem miserunt. nec oppilaverunt loca occulta dicentes. Moriamur omnes in simplicitate nostra. et testes erunt super nos celum et terra. quod iniuste perditis nos. Et intulerunt eis bellum. et mortui sunt ipsi et uxores eorum. et filii eorum et pecora eorum usque ad mille animas hominum. Et cognovit mathathias et amici eius. et luctum habuerunt super eos valde.

Et dixit vir proximo suo. Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt. et non pugnaverimus adversus gentes pro animabus nostris et iustificationibus nostris. citius disperdent nos a terra. Et cogitaverunt die illa dicentes. Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello in die sabbatorum. pugnemus adversus eum. et non moriemur omnes sicut mortui sunt fratres nostri in occultis. Tunc congregata est ad eos synagoga iudeorum fortis viribus: ex israhel omnis voluntarius in lege. et omnes qui fugiebant a malis additi sunt ad eos. et facti sunt illis ad firmamentum. Et collegerunt exercitum. et percusserunt peccatores in ira sua. et viros iniquos in indignatione sua. et ceteri fugerunt ad nationes ut evaderent. Et circuivit mathathias et amici eius. et destruxerunt aras. et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus israhel in fortitudine et persecuti sunt filios superbie. Et prosperatum est opus in manibus eorum. et obtinuerunt legem de manibus gentium. et de manibus regum. et non dederunt cornu peccatori.

Et appropinquaverunt dies mathathie moriendi. et dixit filiis suis. Nunc confortata est superbia. et castigatio. et tempus eversionis. et ira indignationis. Nunc ergo filii emulatores estote legis. et date animas vestras pro testamento patrum. et mementote operum patrum. que fecerunt in generationibus suis. et accipietis gloriam magnam. et nomen eternum. Abraham nonne in temptatione fidelis inventus est. et reputatum est ei ad iustitiam? Ioseph in tempore angustie sue custodivit mandatum. et factus est dux egypti. Finees pater noster zelando zelum dei. accepit testamentum sacerdotii eternum. Iesus dum implevit verbum. factus est dux in israhel. Caleb dum testificatur in ecclesia. accepit hereditatem. David in sua misericordia consecutus est sedem regni in secula. Helyas dum zelat zelum legis. receptus est in celum. Ananias. azarias. misahel credentes liberati sunt de flamma ignis. Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. Et ita cogitate per generationem et generationem. quia omnes qui sperant in eum non infirmantur. et a verbis viri peccatoris ne timueritis. quia gloria eius stercus. et vermis est. Hodie extollitur. et cras non invenietur. quia conversus est in terram suam. et cogitatio eius periit. Vos ergo filii confortamini et viriliter agite in lege. quia in ipsa gloriosi eritis. Et ecce symeon frater vester scio quia vir consilii est. ipsum audite semper. et ipse erit vobis pater. Et iudas machabeus fortis viribus a iuventute sua. sit vobis princeps milicie. et ipse aget bellum populi. Et vos adducetis omnes factores legis. et vindicate vindictam populi vestri. Et retribuite retributionem gentibus et intendite in preceptum legis. Et benedixit eos. et appositus est ad patres suos. et defunctus est centesimo et quadragesimo sexto anno. et sepultus est a filiis suis in sepulchro patrum suorum in modin. et planxit eum omnis israhel planctu magno.

Et surrexit iudas qui vocabatur machabeus filius eius pro eo. et adiuvabant eum omnes fratres eius. et universi qui se coniunxerant patri eius. et preliabantur prelium israhel cum letitia. Et dilatavit gloriam populo suo. et induit se loricam sicut gygas. et succinxit se arma bellica sua in preliis. et protegebat gladio suo castra. Similis factus est leoni in operibus suis. et sicut catulus leonis rugiens in venatione. et persecutus est iniquos perscrutans eos. et qui conturbabant populum suum. eos succendit flammis. Et repulsi sunt inimici pre timore eius. et omnes operarii iniquitatis conturbati sunt. Et directa est salus in manu eius. et exacerbabat reges multos. et letificabat iacob in operibus suis. et in seculum memoria eius in benedictione. Et perambulavit civitates iuda. et perdidit impios ex eis. et avertit iram ab israhel. Et nominatus est usque ad novissimum terre. et congregavit pereuntes.

Et congregavit apollonius gentes. et a samaria virtutem multam et magnam ad bellandum contra israhel. Et cognovit iudas et exiit obviam illi. et percussit et occidit illum. Et ceciderunt vulnerati multi. et reliqui fugerunt. et accepit spolia eorum. et gladium apollonii abstulit iudas. et erat pugnans in eo omnibus diebus. Et audivit seron princeps exercitus syrie quod congregavit iudas congregationem. et ecclesiam fidelium secum. et ait. Faciam mihi nomen et glorificabor in regno. et debellabo iudam et omnes qui cum ipso sunt. qui spernebant verbum regis. Et preparaverunt se et ascenderunt cum eo castra impiorum. fortes auxiliarii. ut facerent vindictam in filios israhel. Et appropinquaverunt usque bethoron. et exivit iudas obviam illi cum paucis. Ut viderunt autem exercitum venientem sibi obviam. dixerunt iude. Quomodo poterimus pauci pugnare adversus multitudinem tantam tam fortem. Et nos fatigati sumus ieiunio hodie. Et ait iudas. Facile est concludi multos in manus paucorum. et non est differentia in conspectu dei celi. liberare in multis et in paucis. Quia non in multitudine exercitus victoria belli. sed de celo fortitudo est. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci. et superbia. ut disperdant nos et uxores nostras et filios nostros. et ut spolient nos. Nos vero pugnabimus pro animabus nostris et legibus nostris. et ipse dominus conteret eos ante faciem nostram. Vos autem ne timueritis eos. Ut cessavit autem loqui. insiliit in eos subito. et contritus est seron et exercitus eius in conspectu ipsius. et persequebatur eum in descensu bethoron. usque in campum. Et ceciderunt ex eis octingenti viri. reliqui autem fugerunt in terram philistiim. Et cecidit timor iude ac fratrum eius. et formido super gentes in circuitu eorum. et pervenit ad regem nomen eius. et de preliis iude narrabant omnes gentes.

Ut audivit autem antiochus rex sermones istos. iratus est animo. et misit et congregavit exercitum universi regni sui castra fortia valde. et aperuit erarium suum. et dedit stipendia exercitui in annum. et mandavit illis ut essent parati ad omnia. Et vidit quod defecit pecunia de thesauris et tributa regionis modica propter dissensionem et plagam quam fecit in terra ut tolleret legitima que erant a primis diebus. et timuit ne non haberet et semel et bis in sumptus et donativa que dederat ante larga manu. et habundaverat super reges qui ante eum fuerant: consternatus erat animo valde. et cogitavit ire in persidem ut acciperet tributa regionum. et congregaret argentum multum. Et reliquit lysiam hominem nobilem de genere regali super negotia regia. a flumine eufraten usque ad flumen egypti. et ut nutriret antiochum filium suum. donec rediret. Et tradidit ei medium exercitum. et elefantos. et mandavit ei de omnibus que volebat. et de inhabitantibus iudeam et hierusalem. ut mitteret ad eos exercitum ad conterendam. et extirpandam virtutem israhel. et reliquias hierusalem. et auferendam memoriam eorum de loco. et ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum. et sorte distribueret terram eorum. Et rex assumpsit partem exercitus residui et exiit ab antiochia civitate regni sui. anno centesimo et quadragesimo et septimo. et transfretavit eufraten flumen. et perambulabat superiores regiones. Et elegit lysias ptholomeum filium dorimini. et nicanorem. et gorgiam viros potentes ex amicis regis. et misit cum eis xl milia virorum. et vii milia equitum. ut venirent in terram iuda. et disperderent eam secundum verbum regis. Et processerunt cum universa virtute sua. et venerunt et applicuerunt emmaum in terra campestri. Et audierunt mercatores regionum nomen eorum. et acceperunt argentum et aurum multum valde. et pueros. et venerunt in castra. ut acciperent filios israhel in servos. Et addita sunt ad eos exercitus syrie. et terre alienigenarum. et vidit iudas et fratres eius quia multiplicata sunt mala. et exercitus applicabat ad fines eorum. et cognoverunt verba regis que mandavit populo facere in interitum et consummationem. Et dixerunt unusquisque ad proximum suum. Erigamus deiectionem populi nostri. et pugnemus pro populo nostro et sanctis nostris. Et congregatus est conventus ut essent parati in prelium. et ut orarent et peterent misericordiam et miserationes. Et hierusalem non habitabatur sed erat sicut desertum. Non erat qui ingrederetur et egrederetur de natis eius. et sanctum conculcabatur et filii alienigenarum erant in arce: ibi erat habitatio gentium. Et ablata est voluptas ab iacob. et defecit ibi tybia et cythara. Et congregati sunt et venerunt in masephat contra hierusalem quia locus orationis erat in masephat ante israhel. Et ieiunaverunt illa die: et induerunt se ciliciis. et cinerem in capite suo. et disciderunt vestimenta sua. Et expanderunt libros legis de quibus scrutabantur gentes similitudinem simulachrorum suorum. et attulerunt ornamenta sacerdotalia. et primitias et decimas. et suscitaverunt nazareos qui impleverant dies. et clamaverunt voce magna in celum dicentes. Quid faciemus istis. et quo eos ducemus? Et sancta tua conculcata sunt et contaminata sunt et sacerdotes facti sunt in luctum. et humilitatem. et ecce nationes convenerunt adversum nos. ut nos disperdant. Tu scis que cogitant in nos. Quomodo poterimus subsistere ante faciem illorum. nisi tu deus adiuves nos? Et tubis exclamaverunt voce magna. Et post hoc constituit iudas duces populi et tribunos. et centuriones. et pentacontarchos. et decuriones. et dixit his qui edificabant domos. et sponsabant uxores. et plantabant vineas. et formidolosis. ut redirent unusquisque in domum suam secundum legem. Et moverunt castra. et collocaverunt ad austrum emmaum. Et ait iudas. Accingimini. et estote filii potentes. estote parati in mane: ut pugnetis adversus nationes has. que convenerunt disperdere nos. et sancta nostra. quoniam melius est mori nos in bello. quam videre mala gentis nostre et sanctorum. Sicut autem fuerit voluntas in celo. sic fiat. Et assumpsit gorgias quinque milia virorum. et mille equites electos. et moverunt castra nocte: ut applicarent ad castra iudeorum. et percuterent eos subito. Et filii qui erant ex arce: erant illis duces. Et audivit iudas et surrexit ipse et potentes percutere virtutem exercituum qui aderant in ammaum. Adhuc enim dispersus erat exercitus a castris. Et venit gorgias in castra iude noctu. et neminem invenit. Et querebant eos in montibus: quia dixit fugiunt hii a nobis. Et cum dies factus esset. apparuit iudas in campo cum tribus milibus virorum tantum. qui tegumenta et gladios non habebant. Et viderunt castra gentium valida. et loricatos. et equitatum in circuitu eorum. et hii docti ad prelium. Et ait iudas viris qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum. et impetum eorum ne formidetis. Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro. cum sequeretur eos pharao. cum exercitu multo. Et nunc clamemus in celum. et miserebitur nobis dominus et memor erit testamenti patrum nostrorum. et conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie. et scient omnes gentes quia est qui redimat et liberet israhel. Et elevaverunt alienigene oculos suos. et viderunt eos venientes ex adverso. et exierunt de castris in prelium. Et tuba cecinerunt hii qui erant cum iuda. et congressi sunt. et contrite sunt gentes et fugerunt in campum. novissimi autem ceciderunt in gladio. Et persecuti sunt eos usque gazeron. et usque in campos ydumee: et azoti et iamnie: et ceciderunt ex illis tria milia virorum. Et reversus est iudas et exercitus eius sequens eum. et dixit ad populum. Non concupiscatis spolia. quia bellum contra nos est. et gorgias et exercitus eius in monte prope nos. sed state nunc contra inimicos nostros. et expugnate eos. et post hec sumetis spolia. Et adhuc loquente iuda verba hec. ecce apparuit pars quedam prospiciens de monte. Et vidit gorgias quod in fugam conversi sunt sui. et succensa sunt castra. fumus enim qui videbatur declarabat quod factum est. Quibus illi conspectis. timuerunt valde. aspicientes simul et iudam et exercitum in campo paratum ad prelium. Et fugerunt omnes in campo alienigenarum. et iudas reversus est ad spolia castrorum. Et acceperunt aurum multum et argentum. et iacinctum et purpuram maximam. et opes magnas. et conversi ymnum canebant. et benedicebant in celum quoniam bonus est. quoniam in seculum misericordia eius. Et facta est salus magna in israhel in die illa. Quicumque autem alienigenarum evaserunt venerunt et nuntiaverunt lysie universa que acciderant. Quibus auditis ille consternatus animo deficiebat quod non qualia voluit talia contigerunt in israhel. et qualia mandaverat rex.

Et sequenti anno congregavit lysias electorum virorum lx milia. et equitum quinque milia. ut debellaret eos. Et venerunt in iudeam. et castra posuerunt in bethoron. Et occurrit illis iudas cum decem milibus viris.

I mach.

Et uiderunt exercitum fortem. et orauit et dixit. Benedictus es saluator israhel qui contriuisti impetum potentis in manu serui tui dauid. et tradidisti castra alienigenarum in manus ionathe filii saul. et armigeri eius. Conclude exercitum istum in manu populi tui israhel et confundantur in exercitu suo. et in equitibus. Da illis formidinem et tabefac audaciam uirtutis eorum. et commoueantur contritione sua. Deice eos gladio diligentium te. et collaudent te omnes qui nouerunt nomen tuum in hymnis. Et commiserunt et ceciderunt de exercitu lysie quinque milia uirorum. Videns autem lysias suorum fugam. et iudeorum audaciam. et quod parati sunt aut uiuere aut mori fortiter. abiit ad antiochum et elegit milites ut multiplicati rursus uenirent in iudeam. Dixit autem iudas et fratres eius. Ecce contriti sunt inimici nostri. ascendamus nunc mundare sancta et renouare. Et congregatus est omnis exercitus. et ascenderunt in montem syon. Et uiderunt sanctificationem desertam. et altare profanatum. et portas exustas. et in atriis uirgulta nata sicut in saltu uel in montibus. et pastoforia diruta. Et sciderunt uestimenta sua. et planxerunt planctu magno. et imposuerunt cinerem super caput suum. et ceciderunt in faciem super terram. et exclamauerunt tubis signorum. et clamauerunt in celum. Tunc ordinauit iudas uiros ut pugnarent aduersus eos qui erant in arce. donec emundarent sancta. Et elegit sacerdotes sine macula uoluntatem habentes in lege domini. et emundauerunt sancta. et tulerunt lapides contaminationis in locum inmundum. Et cogitauit de altari holocaustorum quod profanatum erat quid de eo faceret. et incidit illi consilium ut destrueret illud. ne forte esset illis in obprobrium quia contaminauerunt illud gentes. Et demoliti sunt illud. et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto. quoadusque ueniret propheta et responderet de eis. Et acceperunt lapides integros secundum legem. et edificauerunt altare nouum secundum illud quod fuit prius. Et edificauerunt sancta et que intra domum erant intrinsecus. et edem et atria sanctificauerunt. et fecerunt uasa sancta noua. Et intulerunt candelabrum et altare incensorum et mensam in templum. et incensum posuerunt super altare. et accenderunt lucernas que super candelabrum erant. et lucebant in templo. Et posuerunt super mensam panes. et appenderunt uela. et consummauerunt omnia opera que fecerant. Et ante matutinum surrexerunt quinta et uicesima die mensis noni. hic est mensis casleu centesimi quadragesimi octaui anni. et obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum nouum quod fecerunt. Secundum tempus et secundum diem in qua contaminauerunt illud gentes in ipsa renouatum est. cum canticis et cytharis et organis et cymbalis. Et cecidit omnis populus in faciem suam. et adorauerunt et benedixerunt in celum eum qui prosperauit eis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo. et obtulerunt holocausta cum leticia. et salutaria laudis. Et ornauerunt faciem templi coronis aureis. et scutulis. et dedicauerunt portas et pastoforia. et imposuerunt eis ianuas. et facta est leticia magna in populo ualde. et auersum est obprobrium gentium. Et statuit iudas et fratres eius et uniuersa ecclesia israhel. ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis. ab anno in annum per dies octo. a quinta et uicesima mensis casleu cum leticia et gaudio. Et edificauerunt in tempore illo montem syon. et per circuitum muros altos. et turres firmas. ne quando uenirent gentes. et conculcarent eum sicut antea fecerunt. Et collocauit illic exercitum ut seruarent eum. et muniuit eum ad custodiendam bethsuram. ut haberet populus munitionem contra faciem ydumee.

Et factum est ut audierunt gentes in circuitu quia edificatum est altare et sanctuarium sicut prius. irate sunt ualde. Et cogitabant tollere genus iacob. qui erant inter eos. et ceperunt occidere de populo et persequi. Et debellabat iudas filios esau in ydumea. et eos qui erant in acrabathane. quia circumsedebant israhelitas. et percussit eos plaga magna. Et recordatus est maliciam filiorum bean. qui erant populo in laqueum. et in scandalum. et insidiantes ei in uia. et conclusi sunt ab eo in turribus. et applicuit ad eos. et anathematizauit eos. et incendit turres eorum igni cum omnibus que in eis erant. Et transiit ad filios amon. et inuenit manum fortem et populum copiosum. et tymotheum ducem ipsorum. Et commisit cum eis prelia multa. et contriti sunt in conspectu eorum. et percussit eos. et cepit iazer ciuitatem et filias eius. et reuersus est in iudeam. Et congregate sunt gentes que sunt in galaad. aduersus israhelitas qui erant in finibus eorum ut tollerent eos. Et fugerunt in datheman munitionem. et miserunt litteras ad iudam et ad fratres eius dicentes. Congregate sunt aduersum nos gentes per circuitum ut auferant nos. et parant uenire et occupare munitionem in quam confugimus. et tymotheus dux est exercitus eorum. Nunc ergo ueni eripe nos de manibus eorum. quia cecidit multitudo de nobis. et omnes fratres nostri qui erant in locis tubin interfecti sunt. Et captiuas duxerunt uxores eorum. et natos. et spolia. et peremerunt illic ferme mille uiros. Et adhuc epistole legebantur. et ecce alii nuncii uenerunt de galilea conscissis tunicis nunciantes secundum uerba hec dicentes. conuenisse aduersum se a ptholomaida. et tyro. et sydone. Et repleta est omnis galilea alienigenis ut nos consummarent. Vt audiuit autem iudas et populus sermones istos. conuenit ecclesia magna cogitare quid facerent de fratribus suis qui in tribulatione erant. et expugnabantur ab eis.

Dixitque iudas symoni fratri suo. Elige tibi uiros. et uade libera fratres tuos in galileam. Ego autem et frater meus ionathas ibimus in galaaditidim. Et reliquit iosephum filium zacharie. et azariam duces populi cum residuo exercitu in iudea ad custodiendam. et precepit illis dicens. Prestote populo huic. et nolite bellum committere aduersus gentes donec reuertamur. Et data sunt symoni tria milia uirorum ut iret in galileam. iude autem octo milia in galaaditidim. Et abiit symon in galileam. et commisit prelia multa cum gentibus. et contrite sunt gentes a facie eius. et persecutus est eos usque ad portam ptholomaidis. Et ceciderunt de gentibus fere tria milia uirorum. et accepit spolia eorum. Et assumpsit eos qui erant in galilea et in arbatis cum uxoribus et natis et omnibus que erant illis. et adduxit in iudeam cum leticia magna.

Et iudas machabeus et ionathas frater eius transierunt iordanem et abierunt uiam trium dierum per desertum. Et occurrerunt eis nabutheri et susceperunt eos pacifice. et narrauerunt eis omnia que acciderant fratribus eorum in galaaditide. et quia multi ex eis comprehensi sunt in barasa et bosor. et in alimis. et in casphor. et mageth. et carnaym. Hee omnes ciuitates munite et magne. Sed et in ceteris ciuitatibus galaaditidis tenentur comprehensi. Et in crastinum constituerunt admouere exercitum ciuitatibus his. et comprehendere et tollere eos in una die. Et conuertit iudas et exercitus eius uiam in desertum bosor repente et occupauit ciuitatem. et occidit omnem masculum in ore gladii. Et accepit omnia spolia eorum. et succendit eam igni. Et surrexerunt inde nocte. et ibant usque ad munitionem. Et factum est diluculo cum eleuassent oculos suos. ecce populus multus cuius non erat numerus. portantes scalas et machinas ut comprehenderent munitionem. et expugnarent eos. Et uidit iudas quia cepit bellum. et clamor belli ascendit in celum sicut tuba. et clamor magnus de ciuitate. et dixit exercitui suo. Pugnate hodie pro fratribus uestris.

Et uenit tribus ordinibus post eos. et clamauerunt tubis. et clamauerunt in oratione. Et cognouerunt castra tymothei quia machabeus est. et refugerunt a facie eius. et percusserunt eos plaga magna. et ceciderunt ex eis in illa die fere octo milia uirorum. Et diuertit iudas in maspha. et expugnauit et cepit eam. et occidit omnem masculum eius. et sumpsit spolia eius. et succendit eam igni. Inde perrexit et cepit casbon. et mageth. et bosor. et reliquas ciuitates galaaditidis. Post hec autem uerba congregauit tymotheus exercitum alium. et castra posuit contra rafon trans torrentem. Et misit iudas speculari exercitum et renunciauerunt ei dicentes. Quia conuenerunt ad eum omnes gentes que in circuitu nostro sunt. exercitus multus nimis. et arabas conduxerunt in auxilium sibi. et castra posuerunt trans torrentem parati ad te uenire in prelium. Et abiit iudas obuiam illis. Et ait tymotheus principibus exercitus sui. Cum appropinquauerit iudas et exercitus eius ad torrentem aque si transierit ad nos prior non poterimus sustinere eum. quia potens poterit aduersum nos. Si uero timuerit transire et posuerit castra extra flumen transfretemus ad eos. et poterimus aduersum illum.

Vt autem appropinquauit iudas ad torrentem aque. statuit scribas populi secus torrentem. et mandauit eis dicens. Neminem hominum reliqueritis. sed ueniant omnes in prelium. Et transfretauit ad illos prior. et omnis populus post eum. Et contrite sunt ante faciem eorum omnes gentes. et proiecerunt arma sua. et fugerunt ad fanum quod erat in carnaym. Et occupauit ipsam ciuitatem et fanum succendit igni. cum omnibus qui erant in ipso. Et oppressa est carnaym. et non potuit sustinere contra faciem iude. Et congregauit iudas uniuersos israhelitas qui erant in galaaditide a minimo usque ad maximum. et uxores eorum et natos. et exercitum magnum ualde. ut uenirent in terram iude. Et uenerunt usque efron. Et hec ciuitas magna in ingressu posita. munita ualde. et non erat declinare ab ea dextra uel sinistra. sed per mediam iter erat. Et incluserunt se qui erant in ciuitate. et obstruxerunt portas lapidibus. Et misit ad eos iudas uerbis pacificis dicens. Transeamus per terram uestram. ut eamus in terram nostram. et nemo nocebit uobis. tantum pedibus transibimus. et nolebant eis aperire. Et precepit iudas predicare in castris. ut applicarent unusquisque in quo erant loco. Et applicuerunt se uiri uirtutis. et oppugnauit ciuitatem illam tota die et tota nocte. Et tradita est ciuitas in manus eius. et peremerunt omnem masculum in ore gladii. Et eradicauit eam. et accepit spolia eius. et transiit per totam ciuitatem super interfectos. Et transgressi sunt iordanem in campo magno contra faciem bethsan. et erat iudas congregans extremos. et exhortabatur populum per totam uiam. donec uenirent in terram iuda. Et ascenderunt in montem syon cum leticia et gaudio et obtulerunt holocausta quod nemo ex eis cecidisset donec reuerterentur in pace.

Et in diebus quibus erat iudas et ionathas in terra galaad. et symon frater eius in galilea contra faciem ptholomaidis. audiuit iosephus zacharie filius et azarias princeps uirtutis. res bene gestas. et prelia que facta sunt et dixit. Faciamus et ipsi nobis nomen. et eamus pugnare aduersum gentes que in circuitu nostro sunt. Et precepit his qui erant in exercitu suo. et abierunt iamniam. Et exiuit gorgias de ciuitate et uiri eius obuiam illis in pugnam. et fugati sunt iosephus et azarias usque ad fines iudee. Et ceciderunt illa die de populo israhel ad duo milia uiri. et facta est fuga magna in populo. quia non audierunt iudam et fratres eius. existimantes se fortiter facturos. Ipsi autem non erant de semine uirorum illorum. per quos salus facta est in israhel. Et uiri iuda magnificati sunt ualde in conspectu omnium israhel. et gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum. et conuenerunt ad eos fausta clamantes. Et exiuit iudas et fratres eius. et expugnabant filios esau in terra que ad austrum est. et percussit chebron et filias eius. et muros eius. et turres eius succendit in circuitu. Et mouit castra ut iret in terram alienigenarum. et perambulabat samariam. In illa die ceciderunt sacerdotes in bello. dum uult fortiter facere dum sine consilio exit in prelium. Et declinauit iudas in azotum in terram alienigenarum. et diruit aras eorum. et sculptilia deorum ipsorum succendit igni. et cepit spolia ciuitatum. et reuersus est in terram iuda.

Et rex antiochus perambulabat superiores regiones. et audiuit esse ciuitatem elymaidem in perside nobilissimam. et copiosam in argento et auro. templumque in ea locuplex ualde. et illic uelamina aurea. et lorice et scuta que reliquit alexander philippi macedo qui regnauit primus in grecia. Et uenit et querebat ciuitatem capere et predari eam. et non potuit quoniam innotuit sermo his qui erant in ciuitate. et insurrexerunt in prelium. Et fugit inde. et abiit cum tristicia magna. et reuersus est in babiloniam. Et uenit qui nunciaret ei in perside. quia fugata sunt castra que erant in terra iuda. et quia abiit lysias cum uirtute forti in primis. et fugatus est a facie iudeorum. et inualuerunt armis et uiribus et spoliis multis quas ceperunt. et quia diruerunt abhominationem quam edificauerat super altare quod erat in hierusalem. et sanctificationem sicut prius circumdederunt muris excelsis. sed et bethsuram ciuitatem suam. Et factum est ut audiuit rex sermones istos. expauit et commotus est ualde. et decidit in lectum. et incidit in languorem pre tristicia. quoniam non est factum sicut cogitabat. Et erat illic dies multos. quia renouata est in eo tristicia magna. et arbitratus est se mori. et uocauit omnes amicos suos et dixit illis. Recessit sompnus ab oculis meis. et concidi et corrui corde pre sollicitudine et dixi in corde meo. In quantam tribulationem deueni. et in quos fluctus tristicie in qua nunc sum. qui iocundus eram et dilectus in potestate mea. Nunc uero reminiscor malorum que feci in hierusalem unde abstuli spolia omnia argentea et aurea que erant in ea. et misi auferre habitantes iudeam sine causa. Cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala ista. et ecce pereo tristicia magna in terra aliena. Et uocauit philippum unum de amicis suis. et preposuit eum super uniuersum regnum suum. et dedit ei diadema. et stolam suam. et anulum ut adduceret antiochum filium suum. et nutriret eum et regnaret. Et mortuus est illic antiochus rex. anno centesimo quadragesimo et nono.

Et cognouit lysias quoniam mortuus est rex. et constituit regnare antiochum filium eius. quem nutriuit adolescentem. et uocauit nomen eius eupator. Et hii qui erant in arce concluserant israhel in circuitu sanctorum. et querebant eis mala semper ad firmamentum gentium. Et cogitauit iudas disperdere eos. et conuocauit uniuersum populum ut obsiderent eos. Et congregauerunt simul et obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo. et fecerunt balistas et machinas. et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur. et adiunxerunt se illis aliqui ex impiis israhel et abierunt ad regem. et dixerunt. Quousque non facies iudicium. et uindicas fratres nostros. Nos decreuimus seruire patri tuo. et ambulare in preceptis eius. et obsequi edictis eius. Et filii populi nostri propter hoc alienabant se a nobis. Et quicumque inueniebantur ex nobis interficiebantur. et hereditates nostre diripiebantur. Et non ad nos tantum extenderunt manum. sed in omnes fines nostros. Et ecce applicuerunt hodie ad arcem in hierusalem occupare eam. et munitionem in bethsuram muniere. Et nisi pre-

113.

Et uenerit eos uelocius. maiora qui hec facient. nec poterit obtinere eos.

Et iratus est rex ut audiuit. & conuocauit omnes amicos suos & principes exercitus sui. & eos qui super equites erant. Sed & de regnis aliis. & de insulis. & de maritimis. uenerunt ad eum exercitus conducticii. & erat numerus exercitus eius centum milia peditum. & xx. milia equitum. & elefanti xxx duo docti ad prelium. Et uenerunt per ydumeam. & applicuerunt ad bethsura. & pugnauerunt dies multos. & fecerunt machinas. & exierunt & succenderunt eas igni. & pugnauerunt uiriliter. Et recessit iudas ab arce. & mouit castra. ad bethzacara contra castra regis. Et surrexit autem luce. & concitauit exercitus impetum facere contra uiam bethzacara. Et comparauerunt se exercitus in prelium. & tubis cecinerunt. & elefantis ostenderunt sanguinem uue & mori ad acuendos eos in prelium. & diuiserunt bestias per legiones & astiterunt singulos elefantes mille uiri in loricis catenatis & galee eree in capitibus eorum. & quingenti ordinati equites unicuique bestie electi erant. Hi ante tempus ubicumque erat bestia ibi erant. & quocumque ibat ibant. & non discedebant ab ea. Sed & turres lignee super eos firme, protegentes super singulas bestias. & super eas machine. & super singulas uiri uirtutis xxx duo. qui pugnabant desuper & intus magister bestie. Et residuum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commouere. & perurgere constipatos in legionibus eius.

Et ut refulsit sol in clippeos aureos & ereos. resplenduerunt montes ab eis, resplenduerunt sicut lampades ignis. Et distincta pars exercitus regis per montes excelsos. & alii per loca humilia. & ibant caute & ordinate. & commouebantur omnes inhabitantes terram. a uoce multitudinis eorum. & incessu turbe & collisionis armorum. Erat enim exercitus magnus ualde & fortis. Et appropinquauit iudas & exercitus eius in prelium. & ceciderunt de exercitu eius sexcenti uiri. Et uidit eleazar filius saura unam de bestiis loricatam loriciis regis. & erat eminentior super ceteras bestias. & uisum est ei quod in ea esset rex. & dedit se ut liberaret populum suum. & adquireret sibi nomen eternum. & cucurrit ad eam audacter. in medio legionis interficiens ad dextris & ad sinistris. & cadebant ab eo huc & illuc. & iuit sub pedes elefanti. & supposuit se ei. & occidit eum. & cecidit in terra super ipsum. & mortuus est illic. Et uidentes uirtutem regis & impetum exercitus eius. diuerterunt ab eo.

Castra autem regis ascenderunt contra eos in hierlm. Et applicuerunt castra regis ad iudeam & montem syon. & fecit pacem cum his qui erant in bethsura. Et exierunt de ciuitate quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terre. Et comprehendit rex bethsuram. & constituit illic custodiam seruare eam. Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos. & statuit illic balistas & machinas. & ignes iacula. & tormenta ad lapides iactandos. & spicula. & scorpios ad mittendas sagittas & fundibula. Fecerunt autem & ipsi machinas aduersus machinas eorum. & pugnauerunt dies multos. Esce autem non erant in ciuitate eo quod septimus annus esset. & qui remanserant in iudea de gentibus consumpserant reliquias eorum. que reposita fuerant. Et remanserunt in sanctis uiri pauci, quoniam obtinuerat eos fames. & dispersi sunt unusquisque in locum suum. Et audiuit lysias quod philippus quem constituerat rex antiochus cum adhuc uiueret: ut nutriret antiochum filium suum ut regnaret: & reuersus esset a perside & media. & exercitus qui abierat cum ipso. & quia querit suscipere regni negocia. festinauit ire & dicere ad regem & duces exercitus. Deficimus cottidie. & esca nobis modica est. & locus quem obsidemus est munitus. & incumbit nobis ordinare de regno. Nunc itaque demus dextras hominibus istis. & faciamus cum illis pacem. & cum omni gente eorum. & constituamus illis ut ambulent in legitimis suis. sicut & prius. Propter legitima enim ipsorum. que despeximus irati sunt. & fecerunt omnia hec. Et placuit sermo in conspectu regis & principum. & misit ad eos pacem facere. & receperunt illam. Et iurauit illis rex & principes. & exierunt de munitione: & intrauit rex in montem syon. & uidit munitionem loci. & rupit cito iusiurandum quod iurauit. & mandauit murum destruere in gyro. & discessit festinanter. Et reuersus est antiochiam. & inuenit philippum dominantem ciuitati. & pugnauit aduersus eos. & ui occupauit ciuitatem.

Anno centesimo quadragesimo & primo exiit demetrius seleuci filius ab urbe roma. & ascendit cum paucis uiris in ciuitatem maritimam. & regnauit illic. Et factum est ut ingressus est domum regni patrum suorum comprehendit exercitus antiochum & lysiam, ut adducerent eos ad eum. Et res ei innotuit & ait. Nolite ostendere michi faciem eorum. Et occidit eos exercitus. Et sedit demetrius super sedem regni sui. & uenerunt ad eum uiri impii. & iniqui ex isrl. & alchimus dux eorum. qui uolebat fieri sacerdos. & accusauerunt populum apud regem dicentes. Perdidit iudas & fratres eius amicos tuos. & nos dispersit de terra nostra. Nunc ergo mitte uirum cui credis, ut eat & uideat exterminium omne quod fecit nobis & regionibus regis. & puniat omnes amicos eius. & omnes adiutores eorum. Et elegit rex ex amicis suis bacchidem qui dominabatur trans flumen magnum in regno. & fidelem regi. & misit eum & alchimum impium constituit in sacerdotium. & mandauit ei facere ultionem in filios isrl. Et surrexerunt & uenerunt cum exercitu magno in terram iuda. Et miserunt nuncios & locuti sunt ad iudam & ad fratres eius uerbis pacificis in dolo. & non intenderunt sermonibus eorum. Uiderunt enim, quia uenerant cum exercitu magno. Et conuenerunt ad alchimum & bacchidem congregatio scribarum requirere que iusta sunt & primi assidei qui erant ex filiis isrl. exquirebant ab eis pacem. Dixerunt enim. Homo sacerdos de semine aaron uenit non decipiet nos. Et locutus est cum eis uerba pacifica. & iurauit illis dicens. Non inferimus uobis malum, neque amicis uestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis lx. uiros. & occidit eos in una die. secundum uerbum quod scriptum est. Carnes sanctorum tuorum & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu hierlm. & non erat qui sepeliret. Et incubuit timor & tremor in omnem populum. quia dixerunt non est in eis ueritas & iudicium. Transgressi enim sunt constitutum. & iusiurandum quod iurauerunt. Et mouit bacchides castra ab hierlm. & applicuit in bethzeca. & misit & comprehendit multos ex eis qui a se refugerant. Et quosdam ex populo mactauit. & in puteum magnum proiecit. Et commisit regionem alchimo. & reliquit cum eo auxilia in adiutorium ipsi. Et abiit bacchides ad regem. & satis agebat alchimus pro principatu sacerdotii sui. & conuenerunt ad eum omnes qui perturbabant populum suum. & obtinuerunt terram iuda. & fecerunt plagam magnam in isrl. Et uidit iudas omnia mala que fecit alchimus. & qui cum eo erant filiis isrl. plus multo quam gentes. & exiit in omnes fines iudee in circuitu. & fecit uindictam in uiros desertores. & cessauerunt exire ultra in regionem. Uidit autem alchimus quod preualuit iudas & qui cum eo sunt. & cognouit quia non potest sustinere eos. & regressus est ad regem. & accusauit eos multis criminibus.

Et misit rex nichanorem unum de principibus suis nobilioribus: qui exercebat inimicicias contra iudeos. & mandauit ei euertere populum. Et uenit nichanor in hierlm cum exercitu magno. & misit ad iudam & ad fratres eius. uerbis pacificis cum dolo dicens. Non sit pugna inter me & uos. ueniam cum uiris paucis & uideam facies uestras cum pace. Et uenit ad iudam. & salutauerunt se inuicem pacifice. & hostes parati erant rapere iudam. Et innotuit sermo iude. quoniam cum dolo uenerat ad eum. & conterritus est ab eo. & amplius noluit uidere faciem eius. Et cognouit nichanor quoniam denudatum est consilium eius. & exiit obuiam iude in pugnam. contra capharsalama. Et ceciderunt de nichanoris exercitu fere quinque milia uiri. & fugerunt in ciuitatem dd. Et post hec uerba ascendit nichanor in montem syon. & exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace. & demonstrare ei holocaustomata que offerebantur pro rege. Et irridens spreuit eos. & polluit. & locutus est superbe. & iurauit cum ira dicens. nisi traditus fuerit iudas & exercitus eius in manus meas continuo cum regressus fuero in pace. succendam domum istam. Et exiit cum ira magna. Et intrauerunt sacerdotes & steterunt ante faciem altaris & templi. & flentes dixerunt. Tu elegisti domum istam domine ad inuocandum nomen tuum in ea. ut esset domus orationis & obsecrationis populo tuo. Fac uindictam in homine isto. & in exercitu eius. & cadant gladio. Memento blasphemias eorum. & ne dederis eis ut permaneant. Et exiit nichanor ab hierlm. & castra applicuit ad bethoron. & occurrit illi exercitus syrie. Et iudas applicuit in adarsa cum tribus milibus uiris. & orauit iudas & dixit. Qui missi erant a rege sennacherib. domine qui blasphemauerunt te: exiit angelus & percussit ex eis c. lxxx quinque milia. Sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie. & sciant ceteri quia male locutus est super sancta tua. & iudica illum secundum maliciam illius. Et commiserunt exercitus prelium tertiadecima die mensis adar. & contrita sunt castra nichanoris. & cecidit ipse primus in prelio. Ut uidit autem exercitus eius quia cecidit nichanor. proiecerunt arma sua & fugerunt. Et persecuti sunt eos uia diei unius ab adasor usque quo ueniatur gazara. & tubis cecinerunt post eos. cum significationibus. Et exierunt de omnibus castellis iudee in circuitu. & uentilabant eos cornibus: & conuertebantur iterum ad eos. Et ceciderunt omnes gladio. & non est relictus ex eis nec unus. Et acceperunt spolia eorum & predam. & caput nichanoris amputauerunt & dexteram suam quam extenderat superbe. & attulerunt & suspenderunt contra hierlm. Et letatus est omnis populus ualde: & egerunt diem illam in leticia magna. Et constituit agi omnibus annis diem istum. tertiadecima die mensis adar. Et siluit terra iuda dies paucos.

Et audiuit iudas nomen romanorum. quia sunt potentes uiribus: & acquiescunt ad omnia que postulantur ab eis. & quicumque accesserunt ad eos. statuerunt cum eis amicicias. & quia sunt potentes uiribus: audierunt prelia eorum & uirtutes bonas quas fecerunt in galathia. & quia obtinuerunt eos. & duxerunt eos sub tributum. & quanta fecerunt in regione hyspanie. & quod in potestatem redegerunt metalla argenti & auri. que illic sunt. & possederunt omnem locum consilio suo & potentia. loca que longe erant ualde ab eis. & reges qui superuenerant illis ab extremis terre contriuerunt. & percusserunt eos plaga magna. ceteri autem dant eis tributum singulis annis. & philippum & persen cetheorum regem. & ceteros qui aduersus eos arma tulerunt contriuerunt in bello. & obtinuerunt eos. & antiochum magnum regem asye. qui eis pugnam intulerat habens c. xx elefantos & exercitum magnum ualde. contritum ab eis. & quia ceperunt eum uiuum. & statuerunt ei ut daret ipse. & qui regnauerunt post eum tributum magnum. & daret obsides, & constitutum. & regionem medorum. & lidios & medos. de optimis regionibus eorum. & acceptas eas ab illis dederunt eumeni regi. & quia qui erant apud elladam. uoluerunt ire & tollere eos. & innotuit sermo his. & miserunt ad eos ducem unum. & pugnauerunt contra illos. & ceciderunt ex eis multi. & captiuas duxerunt uxores eorum & filios. & diripuerunt eos. & terram eorum possederunt. & destruxerunt muros eorum. & in seruitutem illos redegerunt usque ad hunc diem. Et residua regna & insulas que aliquando restiterant illis exterminauerunt. & in potestatem redegerunt. cum amicis autem suis. & qui in ipsis requiem habebant conseruauerunt amiciciam. & obtinuerunt regna que erant proxima. & que longe. quia quicumque audiebant nomen eorum. timebant eos. Quibus uero uellent auxilio esse ut regnarent regnabant. & exaltati sunt ualde. & in omnibus istis nemo portabat quo autem uellent regno deturbabant diadema. nec induebatur purpura ut magnificaretur in ea. & quia curiam fecerunt sibi. & cottidie consulebant ccc. xx. consilium agentes semper de multitudine. ut que digna sunt gerant. & committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari uniuerse terre sue: & omnes obediunt uni. & non est inuidia neque zelus inter eos.

Et elegit iudas eupolemum filium iohannis. filii iacob. & iasonem filium eleazari. & misit eos romam constituere cum illis amiciciam & societatem. & ut auferrent ab eis iugum grecorum. quia uiderunt quod in seruitute premerent regnum israhel. Et abierunt romam uiam multam ualde. Et introierunt in curiam & dixerunt. Iudas machabeus & fratres eius. & populus iudeorum miserunt nos ad uos. statuere uobiscum societatem & pacem. & conscribere nos socios & amicos uestros. Et placuit sermo in conspectu eorum. Et hoc rescriptum quod rescripserunt in tabulis ereis. & miserunt in hierlm. ut esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.

Bene sit romanis & genti iudeorum in mari & in terra in eternum. gladiusque & hostis procul sit ab eis. Quod si institerit bellum romanis prius aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum. auxilium feret gens iudeorum prout tempus dictauerit corde pleno. & preliantibus non dabunt neque subministrabunt triticum. arma. pecuniam. naues. sic placuit romanis. & custodient mandata eorum. nichil ab eis accipientes. Similiter autem & si genti iudeorum prius acciderit bellum. adiuuabunt romani ex animo prout eis tempus permiserit. Et adiuuantibus non dabitur triticum. arma. pecunia. naues. sic placuit romanis. & custodiunt mandata eorum absque dolo. Secundum hec uerba constituerunt romani populo iudeorum. Quod si post hec hi aut illi addere ad hec uoluerint. facient ex proposito suo. Et quecumque addiderint uel dempserint rata erunt. Sed & de malis que fecit demetrius rex in eos. scripsimus ei dicentes. Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros. & socios iudeos? Si ergo iterum adierint nos. aduersum te faciemus illis iudicium. & pugnabimus tecum mari terraque.

Interea ubi audiuit demetrius quia cecidit nichanor & exercitus eius in prelio. apposuit bacchidem & alchimum rursum mittere in iudeam. & dextrum cornu cum illis. Et abierunt uiam que ducit in galgala. & castra posuerunt in mesaloth que est in arbellis & occupauerunt eam. & peremerunt animas hominum multas. Et mense primo anni centesimi & quinquagesimi & secundi applicuerunt exercitum ad hierlm. Et surrexerunt & abierunt in berea xx milia uirorum. & duo milia equitum. & iudas castra posuerat in laysa. & tria milia uiri cum eo electi. Et uiderunt multitudinem exercitus quia multi sunt. & timuerunt ualde. & multi subtraxerunt se de castris. & non remanserunt ex eis nisi octingenti uiri. Et uidit iudas quod defluxit exercitus suus. & bellum perurgebat eum. confractus est corde. quia non habebat tempus congregandi eos. & dissolutus est. & dixit his qui residui erant. Surgamus & eamus ad aduersarios nostros. si poterimus pugnare aduersus eos. Et auertebant eum dicentes. Non poterimus

sed liberemus animas nostras modo et revertamur ad fratres nostros et tunc pugnabimus adversus eos. Nos autem pauci sumus. Et ait Iudas. Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis. Et si adpropiavit tempus nostrum moriamur in virtute propter fratres nostros, et non inferamus crimen gloriae nostrae.

Et movit exercitus de castris, et steterunt illis obviam. Et divisi sunt equites in duas partes, et fundibularii et sagittarii praeibant exercitum, et primi certaminis omnes potentes. Bacchides autem erat in dextro cornu. Et proximavit legio ex duabus partibus et clamabant tubis. Exclamaverunt autem et hi qui erant ex parte Iudae etiam ipsi. Et commota est terra a voce exercituum, et commissum est proelium a mane usque ad vesperam. Et vidit Iudas quia firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, et convenerunt cum ipso omnes constantes corde. Et contrita est dextera pars ab eis, et persecutus est eos usque ad montem Azoti. Et qui in sinistro cornu erant viderunt quod contritum esset dextrum cornu, et secuti sunt post Iudam, et qui cum ipso erant a tergo. Et ingravatum est bellum, et ceciderunt vulnerati multi ex his et illis. Et Iudas cecidit, et ceteri fugerunt. Et Ionathas et Symon tulerunt Iudam fratrem suum, et sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin. Et fleverunt eum omnis populus Israhel planctu magno, et lugebant dies multos et dixerunt. Quomodo cecidit potens, qui salvum faciebat Israhel. Et cetera verba Iudae bellorum et virtutum quas fecit non sunt descripta, multa enim erant valde.

Et factum est post obitum Iudae, emerserunt viri iniqui in omnibus finibus Israhel, et exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem. In diebus illis facta est fames magna valde, et tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis. Et elegit Bacchides impios viros, et constituit eos dominos regionis, et exquirebant et perscrutabantur amicos Iudae, et adducebant eos ad Bacchidem, et vindicabat in illos et inludebat. Et facta est tribulatio magna in Israhel, qualis non fuit ex qua die non est visus propheta in Israhel. Et congregati sunt omnes amici Iudae, et dixerunt Ionathae: Ex quo frater tuus Iudas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos Bacchidem, et eos qui sunt inimici gentis nostrae. Nunc itaque te eligimus hodie pro eo esse nobis principem et ducem ad bellandum bellum nostrum. Et suscepit Ionathas tempore illo principatum, et surrexit loco Iudae fratris sui. Et cognovit Bacchides, et quaerebat eum occidere. Et cognovit Ionathas et Symon frater eius, et omnes qui cum eo erant, et fugerunt in desertum Thecue, et consederunt ad aquam lacus Asphar. Et cognovit Bacchides, et in die sabbatorum venit, ipse et omnis exercitus eius trans Iordanem. Et misit fratrem suum ducem populi, et rogavit Nabutheos amicos suos, ut commodarent illis apparatum suum qui erat copiosus. Et exierunt filii Iambri ex Madaba, et conprehenderunt Iohannem et omnia quae habebat, et abierunt habentes ea. Post haec verba renuntiatum est Ionathae et Symoni fratri eius quia filii Iambri faciunt nuptias magnas, et ducunt sponsam ex Madaba filiam unius de magnis principibus Chanaan cum ambitione magna. Et recordati sunt sanguinis Iohannis fratris sui, et ascenderunt et absconderunt se sub tegumento montis, et levaverunt oculos suos et viderunt, et ecce tumultus, et apparatus multus. Et sponsus processit et amici eius et fratres eius obviam illis cum tympanis et musicis, et armis multis. Et surrexerunt adversus eos ex insidiis, et occiderunt eos, et ceciderunt multi vulnerati, et residui fugerunt in montem, et acceperunt omnia spolia eorum, et conversae sunt nuptiae in luctum, et vox musicorum ipsorum in lamentum, et vindicaverunt vindictam fratris sui, et reversi sunt ad ripam Iordanis. Et audivit Bacchides et venit die sabbatorum usque ad oram Iordanis in virtute multa. Et dixit ad suos Ionathas: Surgamus et pugnemus contra inimicos nostros, non est enim hodie sicut heri et nudius tertius. Ecce enim bellum ex adverso. Aqua enim Iordanis hinc et inde, et ripae, et paludes, et saltus, et non est locus divertendi. Nunc ergo clamate in caelum, ut liberemini de manu inimicorum vestrorum, et commissum est bellum. Et extendit Ionathas manum suam percutere Bacchidem, et divertit ab eo retro. Et desilivit Ionathan et qui cum eo erant in Iordanem, et transnataverunt ad eos Iordanem. Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri. Et reversi sunt Hierusalem. Et aedificaverunt civitates munitas in Iudea, munitionem quae erat in Hiericho, et in Ammaum, et in Bethoron, et Bethel, et Tamnatha, et Phara, et Thobo, muris excelsis et portis et seris, et posuit custodias in eis, ut inimicitias exercerent in Israhel. Et munivit civitatem Bethsuram, et Gazaram et arcem, et posuit in eis auxilia, et apparatum escarum. Et accepit filios principum regionis obsides, et posuit eos in arce in Hierusalem in custodia.

Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, praecepit Alchimus destrui muros domus sanctae interioris, et destrui opera prophetarum, et coepit destruere. In illo tempore percussus est Alchimus, et impedita sunt opera illius, et occlusum est os eius, et dissolutus est paralysi, nec ultra loqui potuit verbum, et mandare de domo sua. Et mortuus est Alchimus in illo tempore, cum tormento magno. Et vidit Bacchides quia mortuus est Alchimus, et reversus est ad regem, et siluit terra duobus annis. Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes. Ecce Ionathas et qui cum eo sunt in silentio habitant confidenter. Nunc ergo adducamus Bacchidem, et comprehendet eos omnes una nocte. Et abierunt et consilium ei dederunt. Et surrexit ut veniret cum exercitu magno, et misit occulte epistolas sociis suis qui erant in Iudea, ut conprehenderent Ionathan et eos qui cum eo erant, sed non potuerunt quia innotuit eis consilium eorum. Et apprehendit de viris regionis qui principes erant militiae quinquaginta viros et occidit eos. Et secessit Ionathas et Symon et qui cum eo erant in Bethbessen, quae est in deserto, et exstruxit diruta eius, et firmaverunt eam.

Et cognovit Bacchides et congregavit universam multitudinem suam, et his qui de Iudea erant denuntiavit et venit et posuit castra desuper a Bethbese, et obpugnavit eam dies multos, et fecit machinas.

Et reliquit Ionathas Symonem fratrem suum in civitate, et exiit in regionem, et venit cum numero. Et percussit Odaren et fratres eius et filios Faseron, in tabernaculis ipsorum, et coepit caedere et crescere in virtutibus. Symon vero et qui cum ipso erant exierunt de civitate et succenderunt machinas, et pugnaverunt contra Bacchidem, et contritus est ab eis, et adflixerunt eum valde, quia consilium eius et congressus eius erat inanis. Et iratus contra viros iniquos qui ei consilium dederunt ut veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit. Ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam. Et cognovit Ionathas et misit ad eum legatos componere cum ipso pacem, et reddere ei captivitatem. Et libenter accepit et fecit secundum verba eius, et iuravit nihil se ei facturum mali omnibus diebus vitae suae, et reddidit ei captivitatem quam prius erat praedatus de terra Iuda. Et conversus abiit in terram suam, et non adposuit amplius venire in fines eius.

Et cessavit gladius ex Israhel. Et habitavit Ionathas in Machmas, et coepit Ionathas ibi iudicare populum, et exterminavit impios ex Israhel.

Et anno centesimo sexagesimo, ascendit Alexander Antiochi filius qui cognominatus est Nobilis, et occupavit Pholomaidam, et receperunt eum, et regnavit illic. Et audivit Demetrius rex, et congregavit exercitum valde copiosum, et exivit obviam illi in proelium. Et misit Demetrius ad Ionathan epistolam verbis pacificis ut magnificaret eum. Dixit enim. Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro adversum nos. Recordabitur enim omnium malorum quae fecimus in eum, et in fratrem eius, et in gentem eius.

Et dedit ei potestatem congregandi exercitum et fabricare arma, et esse ipsum socium eius, et obsides qui erant in arce iussit tradi ei.

Et venit Ionathas in Hierusalem, et legit epistolas in audientia omnis populi, et eorum qui in arce erant. Et timuerunt timore magno, quia audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum. Et traditi sunt Ionathae obsides, et reddidit eos parentibus suis. Et habitavit Ionathas in Hierusalem, et coepit aedificare et innovare civitatem, et dixit facientibus opera ut exstruerent muros et montem Syon in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem. Et ita fecerunt. Et fugerunt alienigenae qui erant in munitionibus quas Bacchides aedificaverat, et reliquit unusquisque locum suum, et abiit in terram suam. Tantum in Bethsura remanserunt aliqui ex his qui reliquerant legem et praecepta Dei. Erat enim haec eis ad refugium.

Et audivit Alexander rex promissa quae promisit Demetrius Ionathae, et narraverunt ei proelia et virtutes quas ipse fecit et fratres eius, et labores quos laboraverunt, et ait. Numquid inveniemus aliquem virum talem? Et nunc faciemus eum amicum et socium nostrum. Et scripsit epistolam et misit ei secundum haec verba dicens. Rex Alexander fratri Ionathae salutem. Audivimus de te quod vir potens viribus, et aptus es, ut sis amicus noster. Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuae, et ut amicus regis voceris. Et misimus tibi purpuram et coronam auream, ut quae nostra sunt sentias, et conserves amicitias ad nos. Et induit se Ionathas stolam sanctam septimo mense anno centesimo sexagesimo in die sollemni scenophegiae, et congregavit exercitum et fecit arma copiosa.

Et audivit Demetrius verba ista, et contristatus est nimis et ait. Quid hoc fecimus quia praeoccupavit nos Alexander adprehendere amicitiam Iudaeorum ad munimen suum? Scribam et ego illis verba deprecatoria, et dignitates et dona, ut sint mecum in adiutorium. Et scripsit in haec verba. Rex Demetrius genti Iudaeorum salutem. Quoniam servastis ad nos pactum et mansistis in amicitia nostra, et non accessistis ad inimicos nostros, audivimus et gavisi sumus. Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem, et retribuemus vobis bona pro his quae fecistis nobiscum, et remittemus vobis praestationes multas, et dabimus vobis donationes. Et nunc absolvo vos et omnes Iudaeos a tributis, et pretia salis indulgeo, et coronas remitto, et tertias seminis, et dimidiam partem fructus ligni quod est portionis meae, et relinquo vobis ex hodierno et deinceps, ne accipiatur a terra Iuda et a tribus civitatibus quae additae sunt illi, et Samaria, et Galilea ex hodierna die et in totum tempus. Et Hierusalem sit sancta et libera cum finibus suis, et decimae, et tributa ipsius sint. Remitto etiam potestatem arcis quae est in Hierusalem, et do eam summo sacerdoti ut constituat in ea viros, quoscumque ipse elegerit ut custodiant eam, et omnem animam Iudaeorum quae captiva est a terra Iuda in omni regno meo relinquo liberam gratis, et omnes a tributis solvantur, etiam pecorum suorum. Et omnes dies sollemnes et sabbata, et neomeniae, et dies decreti, et tres dies ante diem sollemnem et tres dies post diem sollemnem sint omnes inmunitatis et remissionis omnibus Iudaeis qui sunt in regno meo. Et nemo habebit potestatem agere aliquid et movere negotia adversus aliquem eorum in omni causa, et ut adscribantur ex Iudaeis in exercitu regis ad triginta milia virorum, et dabuntur illis copiae ut oportet omnibus exercitibus regis, et ex ipsis ordinabuntur qui sint in munitionibus magni regis, et ex his constituentur super negotia regni quae aguntur ex fide, et principes sint ex eis, et ambulent in legibus suis sicut praecepit rex in terra Iuda. Et tres civitates quae additae sunt Iudaeae ex regione Samariae cum Iudea reputentur ut sint sub uno et non oboediant aliae potestati, nisi summi sacerdotis. Pholomaida et confines eius quas dedi donum sanctis qui sunt in Hierusalem ad necessarios sumptus sanctorum, et ego singulis annis dabo quindecim milia siclorum argenti de rationibus regis quae me contingunt, et omne quod reliquum fuit quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus ex hoc dabunt in opera domus, et super haec quinque milia siclorum argenti quae accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos, et haec ad sacerdotes pertineat qui ministerio funguntur, et quicumque fugerint in templum quod est Hierosolimis, et in omnibus finibus eius obnoxii regi in omni negotio dimittantur, et universa quae sunt eis in regno meo libera habeant, et ad aedificanda vel restauranda opera sanctorum sumptus dabuntur de ratione regis, et ad exstruendos muros Hierusalem et communiendos in circuitu, in Iudea. Ut audivit autem Ionathas et populus sermones istos, non crediderunt eis nec receperunt eos quia recordati sunt malitiae magnae quam fecerat in Israhel, et tribulaverat eos valde. Et conplacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps pacis, et ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

Et congregavit Alexander rex exercitum magnum, et admovit castra contra Demetrium. Et commiserunt proelium duo reges. Et fugit exercitus Alexandri, et secutus est eum Demetrius, et incubuit super eos. Et invaluit proelium nimis, donec occidit sol. Et cecidit Demetrius in illa die. Et misit Alexander ad Pholomeum regem Aegypti secundum legatos haec verba dicens. Quoniam regressus sum in regnum meum, et sedi in sede patrum meorum, et obtinui principatum, et contrivi Demetrium, et possedi regionem nostram, et commisi cum eo pugnam, et contritus est ipse et castra eius a nobis, et sedimus in sede regni eius, et nunc statuamus ad invicem amicitiam, et da mihi filiam tuam uxorem, et ero gener tuus, et dabo tibi dona et dignitatem. Et respondit Pholomeus rex dicens. Felix dies in qua reversus es ad terram patrum tuorum, et sedisti in sede regni eorum. Et nunc faciam tibi quae scripsisti. Sed occurre Pholomaide ut videamus nos ad invicem, et spondeam tibi sicut dixisti. Et exiit Pholomeus de Aegypto ipse et Cleopatra filia eius, et venit Pholomaide anno centesimo sexagesimo secundo, et occurrit ei Alexander rex, et dedit ei Cleopatram filiam suam, et fecit nuptias eius Pholomaide sicut reges in magna gloria. Et scripsit rex Alexander Ionathae ut veniret obviam sibi. Et abiit cum gloria Pholomaide, et occurrit ibi duobus regibus, et dedit illis argentum multum et aurum, et dona, et invenit gratiam in conspectu eorum. Et convenerunt adversus eum viri pestilentes ex Israhel, viri iniqui interpellantes adversus eum, et non intendit ad eos rex. Et iussit Ionathan spoliari vestimentis suis, et indui eum purpura, et ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum, dixitque principibus: Exite cum eo in medio civitatis, et praedicate ut nemo interpellet adversus eum de ullo negotio, nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione. Et factum est ut viderunt qui interpellabant gloriam eius quae praedicabatur et opertum eum purpura, fugerunt omnes. Et magnificavit eum rex et scripsit eum inter primos amicos, et posuit eum ducem, et participem principatus. Et reversus est Ionathas in Hierusalem in pace et laetitia.

In anno centesimo sexagesimo quinto venit Demetrius filius Demetrii a Creta in terram patrum suorum. Et audivit Alexander rex et contristatus est valde, et reversus est Antiochiam. Et constituit Demetrius Apollonium qui praeerat Coelessyriae, et congregavit exercitum magnum, et accessit ad

iamniam. Et misit ad Ionathan summum sacerdotem dicens: Tu solus resistis nobis. Ego autem factus sum in derisum et in obprobrium, propterea quia potestatem exerces adversum nos in montibus. Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, et comparemus illic invicem, quia mecum est virtus bellorum. Interroga et disce quis sim ego, et ceteri qui auxilio sunt michi, qui et dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua. Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum et exercitum tantum in campo, ubi non est lapis neque saxum, nec locus fugiendi? Ut audivit autem Ionathas sermones Apollonii, motus est animo, et elegit decem milia virorum, et exiit ab Hierusalem, et occurrit ei Symon frater eius in adiutorium. Et applicuerunt castra in Ioppen, et exclusit eum a civitate, quia custodia Apollonii Ioppe erat, et obpugnavit eam. Et exterriti sunt qui erant intra civitatem, et aperuerunt ei, et obtinuit Ionathas Ioppen. Et audivit Apollonius, et admovit tria milia equitum, et exercitum multum. Et abiit Azotum tamquam iter faciens. Et statim exiit in campum, eo quod haberet multitudinem equitum, et confideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azotum, et prelium commiserunt. Et reliquit Apollonius mille equites in castris post eos occulte. Et cognovit Ionathas quia sunt insidie post se, et circuierunt castra eius, et iaciebant iacula in populum a mane usque ad vesperam. Populus autem stabat sicut preceperat Ionathas. Et laboraverunt equi eorum. Et eiecit Symon exercitum suum, et commisit contra legionem; equites enim fatigati erant; et contriti sunt ab eo, et fugerunt. Et qui dispersi sunt in campum, fugerunt in Azotum, et intraverunt Bethdagon ydolum suum ut se liberarent. Et succendit Ionathas Azotum, et civitates que erant in circuitu eius, et accepit spolia eorum, et templum Dagon et eos omnes qui fugerunt in illud succendit igni. Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui succensi sunt fere viii. milia virorum. ¶

Et movit inde Ionathas castra, et applicuit ea Ascalonam, et exierunt de civitate obviam illi in magna gloria. Et reversus est Ionathas in Hierusalem cum suis, habentibus spolia multa. Et factum est ut audivit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc magnificare Ionathan. Et misit ei fibulam auream, sicut est consuetudo dari cognatis regis. Et dedit ei Accaron et omnes fines eius in possessionem. ¶

Et rex Egypti congregavit exercitum sicut arenam que est circa oram maris, et naves multas, et querebat obtinere regnum Alexandri dolo, et addere illud regno suo. Et exiit in Syriam verbis pacificis, et aperiebant ei civitates, et occurrebant ei, quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eo quod socer suus esset. Cum autem introiret civitatem Ptholomeus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus. Et ut appropiavit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum, et Azotum, et cetera eius demolita, et corpora proiecta eorum qui cesi erant in bello, tumulos quos fecerant secus viam. Et narraverunt regi quia hec fecit Ionathas, ut invidiam facerent ei. Et tacuit rex. Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, et invicem se salutaverunt. Et dormierunt illic. Et abiit Ionathas cum rege usque ad flumen qui vocatur Eleutherus, et reversus est in Hierusalem. Rex autem Ptholomeus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, et cogitabat in Alexandrum consilia mala. Et misit legatos ad Demetrium dicens: Veni, componamus inter nos pactum, et dabo tibi filiam meam quam habuit Alexander, et regnabis in regno patris tui. Penitet enim me quod dederim illi filiam meam. Quesivit enim me occidere. Et vituperavit eum propterea quod concupierat regnum eius. Et abstulit filiam suam, et dedit eam Demetrio, et abalienavit se ab Alexandro, et manifeste facte sunt inimicitie eius. Et intravit Ptholomeus Antiochiam, et imposuit duo diademata capiti suo, Egypti et Asye. Ptholomeus autem rex erat in Cilicia illis temporibus, quia rebellabant qui erant in locis suis. Et audivit Alexander rex, et venit ad eum in bello. Et produxit Ptholomeus rex exercitum, et occurrit ei in manu valida, et fugavit eum. Et fugit Alexander in Arabiam ut ibi protegeretur. Rex autem Ptholomeus exaltatus est. Et abstulit Gaddiel Arabs caput Alexandri, et misit Ptholomeo. Et rex Ptholomeus mortuus est in die tertia, et qui erant in munitionibus perierunt ab his qui erant in castris. Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo. ¶

In diebus illis congregavit Ionathas eos qui erant in Iudea, ut expugnarent arcem que est in Hierusalem. Et fecerunt contra eam machinas multas. Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem, et renuntiaverunt ei quod Ionathas obsideret arcem. Et ut audivit, iratus est. Et statim venit Ptholomaidam, et scripsit Ionathe ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinato. Ut audivit autem Ionathas, iussit obsidere, et elegit de senioribus Israel et de sacerdotibus, et dedit se periculo. Et accepit aurum et argentum, et vestem, et alia xenia multa, et abiit ad regem Ptholomaidam. Et invenit gratiam in conspectu eius. Et interpellabant quidam adversus eum iniqui ex gente sua. Et fecit ei rex sicut fecerant ei qui ante ipsum fuerant, et exaltavit eum in conspectu omnium amicorum eius. Et statuit ei principatum sacerdotii, et quecumque alia habuit prius preciosa, et fecit eum principem amicorum suorum. Et postulavit Ionathas a rege ut immunem faceret Iudeam et tres toparchias, id est et Samariam, et promisit ei talenta trecenta. Et consensit rex, et scripsit Ionathe epistolas de his omnibus hunc modum continentes: Rex Demetrius Ionathe fratri salutem et genti Iudeorum. Exemplum epistole quam scripsimus Lasthenii parenti nostro de vobis misimus ad vos, ut sciretis. Rex Demetrius Lasthenii parenti salutem. Genti Iudeorum amicis nostris, et conservantibus que iusta sunt apud nos, decrevimus benefacere propter benignitatem ipsorum quam erga nos habent. Statuimus ergo illis omnes fines Iudee, et tres civitates Liddam et Ramathem que addite sunt Iudee ex Samaria, et omnes confines earum sequestrare omnibus sacrificantibus in Hierosolimis. Pro his que ab eis rex accipiebat per singulos annos, et pro fructibus terre et pomorum, et alia que ad nos pertinebant decimarum et tributorum ex hoc tempore remittimus eis, et areas salinarum et coronas quas nobis deferebant, omnia ipsis concedimus. Et nichil horum irritum erit ex hoc et in omne tempus. Nunc ergo curate facere horum exemplum, et detur Ionathe, et ponatur in monte sancto in loco celebri. Et videns Demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo, et nichil ei resistit, dimisit ergo totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu quem contraxit ab insulis gentium. Et inimici erant ei omnis exercitus patrum eius.

Tryphon autem quidam erat partium Alexandri prius, et vidit quoniam omnis exercitus murmurat contra Demetrium, et ivit ad Emachuel Arabem qui nutriebat Antiochum filium Alexandri, et assidebat ei ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui. Et nuntiavit ei quanta fecisset Demetrius, et inimicitias exercitus eius adversum illum, et mansit ibi diebus multis. Et misit Ionathas ad Demetrium regem ut eiceret eos qui in arce erant in Hierusalem, et qui in presidiis erant, quia inpugnabant Israel. Et misit Demetrius ad Ionathan dicens: Non hec tantum faciam tibi et genti tue, sed gloria illustrabo te et gentem tuam, cum fuerit oportunum.

Nunc ergo recte feceris si miseris michi viros in auxilium, quia discessit omnis exercitus meus. Et misit ei Ionathas tria milia virorum Antiochiam, et venerunt ad regem, et delectatus est rex in adventu eorum. Et convenerunt qui erant de civitate centum xx milia virorum, et volebant interficere regem. Et fugit rex in aulam. Et occupaverunt qui erant de civitate itinera civitatis, et ceperunt pugnare. Et vocavit rex Iudeos in auxilium, et convenerunt omnes simul ad eum. Et dispersi sunt omnes per civitatem, et occiderunt in illa die centum xx milia hominum, et succenderunt civitatem, et ceperunt spolia multa in illa die, et liberaverunt regem. Et viderunt qui erant de civitate quod obtinuissent Iudei civitatem sicut volebant, et infirmati sunt mente sua, et clamaverunt ad regem cum precibus dicentes: Da nobis dextras, et cessent Iudei obpugnare nos et civitatem. Et proiecerunt arma sua, et fecerunt pacem. Et glorificati sunt Iudei in conspectu regis, et in conspectu omnium qui erant in regno eius, et nominati sunt in regno, et regressi sunt in Hierusalem habentes spolia multa. Et sedit Demetrius rex in sede regni sui, et siluit terra in conspectu eius. Et mentitus est omnia quecumque dixit, et alienavit se a Ionatha, et non retribuit secundum beneficia que sibi tribuerat, et vexabat eum valde. ¶

Post hec autem reversus est Tryphon, et Antiochus cum eo puer adolescens, et regnavit, et imposuit sibi diadema. Et congregati sunt ad eum omnes exercitus quos disperserat Demetrius, et pugnaverunt contra eum, et fugit et terga vertit. Et accepit Tryphon bestias, et obtinuit Antiochiam. Et scripsit Antiochus adolescens Ionathe dicens: Constituo tibi sacerdotium, et constituo te super quattuor civitates, ut sis de amicis regis. Et misit illi vasa aurea in ministerium, et dedit ei potestatem bibendi in auro, et esse in purpura, et habere fibulam auream. Et Symonem fratrem eius constituit ducem a terminis Tyri usque ad fines Egypti. Et exiit Ionathas, et perambulabat trans flumen civitates, et congregatus est ad eum omnis exercitus Syrie in auxilium. Et venit ad Ascalonem, et occurrerunt ei de civitate honorifice. Et abiit inde Gazam. Et concluserunt se qui erant in Gaza, et obsedit eam, et succendit que in circuitu erant civitatis, et predatus est eas. Et rogaverunt Gazenses Ionathan, et dedit illis dextras. Et accepit filios eorum obsides, et misit eos in Hierusalem, et perambulavit regionem usque Damascum. ¶

Et audivit Ionathas quia prevaricati sunt principes Demetrii in Cades que est in Galilea cum exercitu magno, volentes eum removere a negotio regni. Et occurrit illis. Fratrem autem suum Symonem reliquit intra provinciam. Et applicuit Symon ad Bethsuram, et expugnabat eam diebus multis, et conclusit eos. Et postulaverunt ab eo dextras accipere, et dedit illis. Et eiecit eos inde, et cepit civitatem, et posuit in ea presidium. Et Ionathas et castra eius applicuerunt ad aquam Gennesar, et ante lucem vigilaverunt in campum Asor. Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, et tendebant ei insidias in montibus. Ipse autem occurrit ex adverso. Insidie vero exsurrexerunt de locis suis, et commiserunt prelium. Et fugerunt qui erant ex parte Ionathe omnes, et nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absalomi, et Iudas filius Calphi, princeps militie exercitus. Et scidit Ionathas vestimenta sua, et posuit terram in capite suo, et oravit. Et reversus est ad eos in prelium, et convertit illos, et pugnaverunt. Et videbant qui fugiebant partis illius, et reversi sunt ad eum, et insequebantur cum eo usque Cades ad castra sua, et pervenerunt usque illuc. Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria milia virorum. Et reversus est Ionathas in Hierusalem. ¶

Et vidit Ionathas quia tempus eum iuvat, et elegit viros, et misit Romam statuere et renovare cum eis amicitiam. Et ad Spartiatas et ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam. Et abierunt Romam, et intraverunt curiam, et dixerunt: Ionathas summus sacerdos et gens Iudeorum miserunt nos, ut renovaretis amicitiam et societatem secundum pristinum. Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Iuda cum pace. Et hoc exemplum epistolarum quas scripsit Ionathas Spartiatis: Ionathas summus sacerdos et seniores gentis et sacerdotes et reliquus populus Iudeorum Spartiatis fratribus salutem. Iam pridem misse erant epistole ad Oniam summum sacerdotem a Dario qui regnabat apud vos, quia estis fratres nostri, sicut rescriptum continet quod subiectum est. Et suscepit Onias virum qui fuerat missus cum honore, et accepit epistolas in quibus significabatur de societate et amicitia. Nos cum nullo horum indigeremus, habentes solacio sanctos libros qui sunt in manibus nostris, maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem et amicitiam, ne forte alieni efficiamur a vobis. Multa enim tempora transierunt ex quo misistis ad nos. Nos ergo in omni tempore sine intermissione et in diebus sollemnibus et ceteris quibus oportet memores sumus vestri in sacrificiis que offerimus, et observationibus, sicut fas est et decet meminisse fratrum. Letamur itaque de gloria vestra. Nos autem circumdederunt multe tribulationes et multa prelia, et inpugnaverunt nos reges qui sunt in circuitu nostro. Noluimus ergo vobis molesti esse, neque ceteris sociis et amicis nostris in his preliis. Habuimus enim de celo auxilium, et liberati sumus nos, et humiliati sunt inimici nostri. Elegimus itaque Numenium Antiochi, et Antipatrum Iasonis filium, et misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam et societatem pristinam. Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, et salutent vos, et reddant vobis epistolas nostras de renovatione fraternitatis nostre. Et nunc benefacietis nobis respondentes ad hec. Et hoc rescriptum epistolarum quod miserat Onias rex Spartiatarum: Onias Ionathe sacerdoti magno salutem. Inventum est in scriptura de Spartiatis et Iudeis, qui sunt fratres, et quia sunt de genere Abraham. Et nunc ex quo hec cognovimus, benefacietis scribentes nobis de pace vestra. Sed et nos rescripsimus vobis: Pecora nostra et possessiones nostre vestre sunt, et vestre nostre. Mandavimus itaque hec nuntiari vobis. ¶

Et audivit Ionathas quoniam egressi sunt principes Demetrii cum exercitu magno, supra quam prius, pugnare adversus eum. Et exiit ab Hierusalem, et occurrit eis in Amathite regione. Non enim dederat eis spacium ut ingrederentur regionem eius. Et misit speculatores in castra eorum, et reversi renuntiaverunt quia constituunt supervenire illis nocte. Cum occidisset autem sol, precepit Ionathas suis vigilare et esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, et posuit custodes per circuitum castrorum. Et audierunt adversarii quia paratus est Ionathas cum suis in bello, et timuerunt et formidaverunt corde suo, et accenderunt focos in castris suis. Ionathas autem et qui cum eo erant non cognoverunt usque mane. Videbant enim luminaria ardentia. Et secutus est Ionathas eos, et non comprehendit eos. Transierant enim flumen Eleutherum. Et divertit Ionathas ad Arabas qui vocantur Zabadei, et percussit eos, et accepit spolia eorum. Et iunxit et venit Damascum, et perambulavit omnem regionem illam. Symon autem exiit et venit usque ad Ascalonam, et ad proxima presidia, et declinavit in Ioppen, et occupavit eam. Audierat enim quod vellent presidium tradere partibus Demetrii. Et posuit ibi custodes ut custodirent eam. Et reversus est Ionathas, et convocavit seniores populi, et cogitavit cum eis edificare presidia in Iudea, et edificare muros in Hierusalem, et exaltare magnam altitudinem inter medium arcis et civitatis, ut separaret eam a civitate, ut esset ipsa singularis, et neque vendant neque emant. Et convenerunt ut edi-

ficarent civitatem. Et cecidit murus qui erat super torrentem qui erat ab ortu solis et reparavit eum qui vocatur caphetetha. Et symon edificavit adiada in sephela et munivit eam, et imposuit portas et seras.

Et cum cogitasset triphon regnare asye et assumere diadema et extendere manum in antiochum regem, timens ne forte non permitteret eum ionathas sed pugnaret adversus eum, querebat comprehendere eum et occidere. Et exsurgens abiit in bethsan. Et exivit ionathas obviam illi cum quadraginta milibus virorum electorum in prelium. Et venit bethsan. Et vidit triphon quia venit ionathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, et timuit. Et excepit eum cum honore, et commendavit eum omnibus amicis suis. Et dedit ei munera, et precepit exercitibus suis ut obedirent ei sicut sibi. Et dixit ionathe. Ut quid vexasti universum populum cum bellum nobis non sit? Et nunc remitte eos in domos suas. Elige autem tibi viros paucos qui tecum sint, et veni mecum ptholomaida et tradam illam tibi, et reliqua presidia et exercitum, et universos prepositos negocii, et conversus abibo. Propterea enim veni. Et credidit ei, et fecit sicut dixit. Et dimisit exercitum, et abierunt in terram iuda. Retinuit autem secum tria milia virorum, ex quibus remisit in galileam duo milia, mille autem cum eo venerunt. Ut intravit autem ionathas ptholomaidam, clauserunt portas ptholomenses, et comprehenderunt eum, et omnes qui cum eo venerunt gladio interfecerunt. Et misit triphon exercitum et equites in galileam, et in campum magnum, ut perderet omnes socios ionathe. At illi cum cognovissent quia comprehensus est et periit et omnes qui cum eo erant, hortati sunt semet ipsos, et exierunt parati in prelium. Et videntes hi qui insecuti fuerant quia pro anima res est illis, reversi sunt. Illi autem venerunt cum pace in terram iuda, et planxerunt ionathan et eos qui cum eo fuerant valde, et luxit israhel luctu magno. Et quesierunt omnes gentes que erant in circuitu eorum perdere eos. Dixerunt enim. Non habent principem et adiuvantem. Nunc ergo expugnemus eos, et tollamus de hominibus memoriam eorum.

Et audivit symon quod congregavit triphon exercitum copiosum ut veniret in terram iuda, et attereret eam. Videns quia in tremore populus est et in timore, ascendit hierusalem, et congregavit populum, et adhortans dixit. Vos scitis quanta ego et fratres mei et domus patris mei fecimus pro legibus et pro sanctis prelia et angustias quales vidimus. Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter israhel, et relictus sum ego solus. Et nunc non michi contingat parcere anime mee in omni tempore tribulationis. Non enim melior sum fratribus meis. Vindicabo itaque gentem meam et sancta, natosque vestros et uxores, quia congregate sunt universe gentes conterere nos inimicitie gratia. Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos, et responderunt voce magna dicentes. Tu es dux noster loco iude et ionathe fratris tui. Pugna prelium nostrum, et omnia quecumque dixeris nobis faciemus. Et congregans omnes viros bellatores acceleravit consummare omnes muros hierusalem, et munivit eam in gyro. Et misit ionathan filium absalomi et cum eo exercitum novum in ioppen. Et eiectis his qui erant in ea, mansit illic ipse. Et movit triphon a ptholomaida cum exercitu multo ut veniret in terram iuda, et ionathan cum eo in custodia. Symon autem applicuit in addus contra faciem campi. Et ut cognovit triphon quia surrexit symon in loco ionathe fratris sui, et quia commissurus esset cum eo prelium, misit ad eum legatos dicens. Pro argento quod debebat frater tuus ionathas in ratione regis detinuimus eum. Et nunc mitte argenti talenta centum, et duos filios eius obsides, ut non dimissus fugiat a nobis, et remittemus eum. Et cognovit symon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum et pueros, ne inimicitiam magnam sumeret ad israhel populum dicentem. Quia non misit argentum et pueros propterea periit. Et misit pueros et centum talenta, et mentitus est, et non dimisit ionathan. Et post hec venit triphon intra regionem ut contereret eam, et gyraverunt per viam que ducit ador. Et symon et castra eius ambulabant in omnem locum quocumque ibant. Qui autem in arce erant miserunt ad triphonem legatos ut festinaret venire per desertum, et mitteret illis alimonias. Et paravit triphon omnem equitatum ut veniret illa nocte. Erat autem nix multa valde, et non venit in galaditidem. Et cum appropinquasset bascama, occidit ionathan et filios eius illic. Et convertit triphon, et abiit in terram suam. Et misit symon et accepit ossa ionathe fratris sui et sepelivit ea in modin, civitate patrum eius. Et planxerunt eum omnis israhel planctu magno, et luxerunt eum dies multos. Et edificavit symon super sepulchrum patris sui et fratrum suorum edificium altum visu lapide polito retro et ante. Et statuit septem piramidas unam contra unam, patri et matri, et quattuor fratribus. Et his circumposuit columnas magnas, et super columnas arma ad memoriam eternam, et iuxta arma naves sculptas que viderentur ab omnibus navigantibus mare. Hoc est sepulchrum quod fecit in modin, usque in hunc diem.

Triphon autem cum iter faceret cum antiocho rege adolescente, dolo occidit eum, et regnavit in loco eius, et imposuit sibi diadema asye, et fecit plagam magnam in terra. Et edificavit symon presidia iudee muniens ea turribus excelsis, et muris magnis, et portis et seris, et posuit alimenta in munitionibus. Et elegit symon viros et misit ad demetrium regem ut faceret remissionem regioni, quia actus omnes triphonis per direptionem fuerant gesti. Et demetrius rex ad verba ista respondit, et scripsit epistolam talem.

Rex demetrius symoni summo sacerdoti et amico regum, et senioribus et genti iudeorum salutem. Coronam auream et bein quam misistis suscepimus, et parati sumus vobiscum facere pacem magnam, et scribere prepositis regis remittere vobis que indulsimus. Quecumque enim constituimus vobis constant. Munitiones quas edificastis sint vobis. Remittimus quoque ignorantias et peccata usque in hodiernum diem, et coronam quam debebatis. Et si quid aliud erat tributarium hierusalem, iam non sit tributarium. Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nos conscribantur, et sit inter nos pax. Anno centesimo sexagesimo ablatum est iugum gentium ab israhel, et cepit populus israhel scribere in tabulis et in gestis publicis, anno primo sub symone summo sacerdote magno duce et principe iudeorum.

115

In illis diebus symon applicuit ad gazam, et circumdedit eam castris, et fecit machinas, et applicuit ad civitatem, et percussit turrim unam, et comprehendit. Et qui erupuerunt erant intra machinam in civitate. Et factus est motus magnus in civitate. Et ascenderunt qui erant in civitate cum uxoribus et filiis supra murum scissis tunicis suis, et clamaverunt voce magna postulantes a symone dextras sibi dari. Et dixerunt. Non nobis reddas secundum malicias nostras, sed secundum misericordias tuas. Et flexus symon non debellavit eos, eiecit tamen eos de civitate, et emundavit edes in quibus fuerant symulachra, et tunc intravit in eam cum ymnis benedicens dominum. Et eiecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros qui legem facerent, et munivit eam, et fecit sibi habitationem. Qui autem erant in arce in hierusalem prohibebantur egredi et ingredi in regionem, et emere ac vendere, et esurierunt valde, et multi ex eis fame perierunt. Et clamaverunt ad symonem ut dextras acciperent, et dedit illis. Et eiecit eos inde, et emundavit arcem a contaminationibus. Et intraverunt in eam tertia et vicesima die secundi mensis anno centesimo septuagesimo primo cum laude et ramis palmarum, et cytharis, et cymbalis, et nablis, et ymnis, et canticis, quia contritus est inimicus magnus ex israhel. Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum leticia. Et munivit montem templi qui erat secus arcem, et habitavit ibi ipse, et qui cum eo erant. Et vidit symon iohannem filium suum quod vir esset prelii, et posuit eum ducem virtutum universarum, et habitavit in gazaris.

Anno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex demetrius exercitum suum, et abiit in mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret triphonem. Et audivit arsaces rex persidis et medie quia intravit demetrius confines suos, et misit unum de principibus suis ut comprehenderent eum vivum, et adducerent eum ad se. Et abiit et percussit castra demetrii, et comprehendit eum, et duxit eum ad arsacen, et posuit eum in custodiam.

Et siluit terra iuda omnibus diebus symonis, et quesivit bona genti sue, et placuit illis potestas eius, et gloria eius omnibus diebus. Et cum omni gloria sua accepit ioppen in portum, et fecit introitum in insulis maris. Et dilatavit fines gentis sue, et obtinuit regionem, et congregavit captivitatem multam, et dominatus est gazare, et bethsure, et arcis, et abstulit immunditias ex ea, et non erat qui resisteret ei. Et unusquisque colebat terram suam cum pace, et terra iuda dabat fructus suos, et ligna camporum fructum suum. Seniores in plateis sedebant omnes, et de bonis terre tractabant, et iuvenes induebant se gloriam, et stolas belli. Et civitatibus tribuebat alimonias, et constituebat eas ut essent vasa munitionis, quoadusque nominatum est nomen glorie eius usque ad extremum terre. Fecit pacem super terram, et letatus est israhel leticia magna. Et sedit unusquisque sub vite sua, et sub ficulnea sua, nec erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos super terram. Reges contriti sunt in diebus illis, et confirmavit omnes humiles populi sui, et legem exquisivit, et abstulit omnem iniquum et malum. Sancta glorificavit, et multiplicavit vasa sanctorum.

Et auditum est rome quia defunctus est ionathas et usque in sparciatas, et contristati sunt valde. Ut audierunt autem quod symon frater eius factus esset summus sacerdos loco eius, et ipse obtineret regionem et civitates in ea, scripserunt ad eum tabulis ereis ut renovarent amicitias et societatem quam fecerant cum iuda et ionatha fratribus suis. Et lecte sunt in conspectu ecclesie in hierusalem. Et hoc exemplum epistolarum quas miserunt sparciate. Sparciatarum principes et civitates symoni sacerdoti magno, et senioribus et sacerdotibus et reliquo populo iudeorum fratribus salutem. Legati qui missi sunt ad populum nostrum nuntiaverunt nobis de vestra gloria et honore ac leticia, et gavisi sumus in introitu eorum. Et scripsimus que ab ipsis erant dicta in conciliis populi sic. Numenius antiochi et antipater iasonis filius legati iudeorum venerunt ad nos renovantes amicitiam nobiscum pristinam. Et placuit populo excipere viros gloriose, et ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo sparciatarum. Exemplum autem horum scripsimus symoni magno sacerdoti.

Post hec autem misit symon numenium romam habentem clipeum aureum magnum pondus mnarum mille ad statuendum cum eis societatem. Cum audisset autem populus romanus sermones istos dixerunt. Quam gratiarum actionem reddemus symoni et filiis eius? Restituit enim ipse fratres suos, et expugnavit inimicos israhel ab eis. Et statuerunt ei libertatem, et descripserunt in tabulis ereis, et posuerunt in titulis in monte syon. Octava decima die mensis ebul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tercio sub symone sacerdote magno in asaramel in conventu magno sacerdotum et populi, et principum gentis et seniorum regionis, nota facta sunt hec. Quoniam frequenter facta sunt prelia in regione nostra. Symon autem mathathie filius ex filiis iarib et fratres eius dederunt se periculo et restiterunt adversariis gentis sue, ut starent sancta ipsorum et lex, et gloria magna glorificaverunt gentem suam. Et congregavit ionathas gentem suam, et factus est illis sacerdos magnus, et appositus est ad populum suum. Et voluerunt inimici eorum calcare et atterere regionem ipsorum, et extendere manus in sancta eorum. Tunc restitit symon et pugnavit pro gente sua, et erogavit multas pecunias, et armavit viros virtutis gentis sue et dedit eis stipendia. Et munivit civitates iudee, et bethsuram que erat in finibus iudee, ubi erant arma hostium antea, et posuit illic presidium viros iudeos. Et ioppen munivit que erat in mari, et gazaram que est in finibus azoti, in qua hostes ante habitabant, et collocavit illic iudeos, et quecumque apta erant ad correptionem eorum posuit in eis. Et vidit populus actum symonis et gloriam quam cogitabat facere genti sue, et posuerunt eum ducem suum et principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat hec omnia et iusticiam et fidem quam conservavit genti sue, et exquisivit omnimodo exaltare populum suum. Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius ut tollerentur gentes de regione ipsorum, qui in civitate david erant in hierusalem in arce, de qua procedebant et contaminabant omnia que in circuitu sanctorum sunt, et inferebant plagam magnam castitati. Et collocavit in ea viros iudeos ad tutamentum regionis et civitatis, et exaltavit muros hierusalem. Et rex demetrius statuit illi summum sacerdotium. Secundum hec fecit eum amicum suum, et glorificavit eum gloria magna. Audivit enim quod appellati sunt iudei a romanis amici et socii, et fratres, et quia susceperunt legatos symonis gloriose. Et quia iudei et sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum et summum sacerdotem in eternum, donec surgat propheta fidelis, et ut sit super eos dux, et ut cura illi esset pro sanctis, et ut constitueret prepositos super opera eorum et super regionem et super arma, et super presidia, et cura sit illi de sanctis, et ut audiatur ab omnibus. Et ut scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione, et ut operiatur purpura et auro, et ne liceat ulli ex populo et ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, et contradicere his que ab eo dicuntur, aut convocare conventum sine ipso, et vestiri purpura, et uti fibula aurea. Qui autem fecerit extra hec aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit. Et complacuit omni populo statuere symonem, et facere secundum verba ista. Et suscepit symon et placuit ut summo sacerdotio fungeretur, et esset dux et princeps gentis iudeorum et sacerdotum, et preesset omnibus. Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis ereis, et ponere eas in peribulo sanctorum in loco celebri, exemplum autem eorum ponere in erario, ut habeat symon et filii eius.

Et misit rex antiochus filius demetrii epistolas ab insulis maris symoni sacerdoti et principi gentis iudeorum, et universe genti, et erant continentes hunc modum. Rex antiochus symoni sacerdoti magno, et genti iudeorum salutem. Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vindicare regnum, et restituere illud sicut erat antea, electam feci multitudinem exercitus et feci naves bellicas. Volo autem procedere per regiones, ut ulciscar in eos qui corruperunt regionem nostram, et qui desolaverunt civitates multas in reg

nomeo. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi ante me reges, et quecumque alia dona remiserunt tibi. Et permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua. Hierusalem autem sanctam esse et liberam. Et omnia arma que fabricata sunt, et presidia que exstruxisti, et que tenes, maneant tibi. Et omne debitum regium, et que futura sunt regia, ex hoc et in totum tempus remittuntur tibi. Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te et gentem tuam et templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria uestra in uniuersa terra. Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, et conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum Triphone. Et insecutus est eum Antiochus rex, et uenit Doram fugiens per maritimam. Sciebat enim quod congregata sunt in eum mala, et reliquit eum exercitus. Et applicuit Antiochus super Doram cum centum uiginti milibus uirorum belligeratorum et octo milibus equitum. Et circuiuit ciuitatem. Et naues a mari accesserunt, et uexabant ciuitatem a terra et a mari, et neminem sinebant egredi.

Uenit autem Numenius, et qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistulas regibus et regionibus scriptas, in quibus continebantur hec. Lucius consul Romanorum Ptholomeo regi salutem. Legati Iudeorum uenerunt ad nos amici nostri, renouantes pristinam amicitiam et societatem, missi a Symone principe sacerdotum et populo Iudeorum. Attulerunt autem et clipeum aureum mnarum mille. Placuit itaque nobis scribere regibus et regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos et ciuitates eorum et regiones eorum, et ut non ferant auxilium pugnantibus aduersus eos. Uisum est autem nobis accipere ab eis clipeum. Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad uos, tradite eos Symoni principi sacerdotum, ut uindicet in eos secundum legem suam. Hec eadem scripta sunt Demetrio regi, et Attalo, et Arabe, et Arsaci, et in omnes regiones, et Samsame, et Spartanis, et Delo, et Myndo, et Sicioni, et Carie, et Samum, et Pamphiliam, et Lyciam, et Alicarnasum, et Rhodum, et Faselyda, et Choo, et Syden, et Arado, et Gortinam, et Gnydum, et Cyprum, et Cyrenen. Exemplum autem eorum scripserunt Symoni principi sacerdotum, et populo Iudeorum.

Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundo, admouens ei semper manus et machinas faciens, et conclusit Triphonem ne procederet. Et misit ei Symon duo milia uirorum electorum in auxilium, et argentum, et aurum, et uasa copiosa. Et noluit ea accipere, sed rupit omnia que pactus est cum eo antea, et alienauit se ab eo. Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso dicens: Uos tenetis Ioppen et Gazaram et arcem que est in Hierusalem, ciuitates regni mei. Fines earum desolastis, et fecistis plagam magnam super terram, et dominati estis per loca multa in regno meo. Nunc ergo tradite ciuitates quas occupastis, et tributa locorum quibus dominati estis extra fines Iudee. Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, et exterminii quod exterminastis, et tributorum ciuitatum alia talenta quingenta. Sin autem, ueniemus et expugnabimus uos. Et uenit Athenobius amicus regis in Hierusalem, et uidit gloriam Symonis, et claritatem in auro et argento, et apparatum copiosum, et obstupuit, et retulit ei uerba regis. Et respondit Symon et dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus, sed hereditatem patrum nostrorum, que ab inimicis nostris iniuste aliquo tempore possessa est. Nos uero tempus habentes uindicamus hereditatem patrum nostrorum. Nam de Ioppe et Gazara que expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam et in regione nostra; horum damus talenta centum. Et non respondit ei uerbum. Reuersus autem cum ira ad regem, renuntiauit ei uerba ista, et gloriam Symonis, et uniuersa que uidit. Et iratus est rex ira magna. Triphon autem fugit naui in Orthosyada. Et constituit rex Cendebeum ducem maritimum, et exercitum equitum et peditum dedit illi. Et mandauit illi mouere castra contra faciem Iudee. Et mandauit ei edificare Cedronem, et obstruere portas ciuitatis, et debellare populum. Rex autem persequebatur Triphonem. Et peruenit Cendebeus Iamniam, et cepit irritare plebem, et conculcare Iudeam, et captiuare populum, et interficere, et edificare Cedronem. Et collocauit illic equites et exercitum, ut egressi perambularent uiam Iudee, sicut constituit ei rex.

Et ascendit Iohannes de Gazaris et nuntiauit Symoni patri suo que fecit Cendebeus in populo ipsorum. Et uocauit Symon duos filios suos seniores, Iudam et Iohannem, et ait illis: Ego et fratres mei et domus patris mei expugnauimus hostes Israel ab adolescentia usque in hunc diem, et prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquotiens. Nunc autem senui, sed estote loco meo et fratris mei, et egressi pugnate pro gente nostra. Auxilium uero de celo uobiscum sit. Et elegit de regione uiginti milia uirorum belligeratorum et equites, et profecti sunt ad Cendebeum, et dormierunt in Modin. Et surrexerunt mane, et abierunt in campum. Et ecce exercitus copiosus in obuiam illis peditum et equitum, et fluuius torrens erat inter medium ipsorum.

Et admouit castra contra faciem eorum, et ipse et populus eius. Et uidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, et transfretauit primus. Et uiderunt eum uiri, et transfretauerunt post eum. Et diuisit populum, et equites in medio peditum. Erat autem equitatus aduersariorum copiosus nimis. Et exclamauerunt sacris tubis, et in fugam conuersus est Cendebeus et castra eius. Et ceciderunt ex eis multi uulnerati, residui autem fugerunt in munitionem. Tunc uulneratus est Iudas frater Iohannis. Iohannes autem insecutus est eos donec uenit Cedronem, quam edificauit. Et fugerunt usque ad turres que erant in agris Azoti, et succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo milia uirorum, et reuersus est in Iudeam cum pace.

Et Ptholomeus filius Abobi constitutus erat dux in campo Iericho, et habebat argentum et aurum multum. Erat enim gener summi sacerdotis. Et exaltatum est cor eius, et uolebat obtinere regionem, et cogitabat dolum aduersus Symonem et filios eius, ut tolleret eos. Symon autem perambulans ciuitates que erant in regione Iudee, et sollicitudinem gerens earum, descendit Iericho ipse et Matathias filius eius et Iudas. Anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo, hic est mensis Sabath. Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam que uocatur Doch cum dolo, quam edificauit, et fecit eis conuiuium magnum, et abscondit illic uiros. Et cum inebriatus esset Symon et filii eius, surrexit Ptholomeus cum suis, et sumpserunt arma sua, et intrauerunt in conuiuium, et occiderunt eum et duos filios eius, et quosdam pueros eius. Et fecit deceptionem magnam in Israel, et reddidit mala pro bonis. Et scripsit hec Ptholomeus, et misit regi, ut mitteret ei exercitum in auxilium, et traderet regionem et ciuitates eorum et tributa. Et misit alios in Gazara tollere Iohannem, et tribunis misit epistulas ut uenirent ad se, et daret eis argentum et aurum et dona multa. Et alios misit occupare ciuitatem Hierusalem et montem templi. Et precurrens quidam nuntiauit Iohanni in Gazara quia periit pater eius et fratres eius, et quia misit te quoque interfici. Ut audiuit autem, uehementer expauit, et comprehendit uiros qui uenerant perdere eum, et occidit eos. Cognouit enim quia querebant eum perdere. Et cetera sermonum Iohannis, et bellorum eius, et bonarum uirtutum quibus fortiter gessit, et edificia murorum quos struxit, et rerum gestarum eius, ecce hec scripta sunt in libro dierum sacerdotii eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

EXPLICIT LIBER PRIMUS MACHABEORUM.

INCIPIT LIBER SECUNDUS MACHABEORUM

FRATRIBUS QUI SUNT PER EGYPTUM IUDEIS SALUTEM DICUNT

fratres qui sunt in Hierosolimis Iudei, et qui in Iudee regione, et pacem bonam. Benefaciat uobis Deus, et meminerit testamenti sui quod ad Abraham et Ysaac et Iacob locutus est, seruorum suorum fidelium. Et det uobis cor omnibus ut colatis eum, et faciatis eius uoluntatem corde magno et animo uolenti. Adaperiat cor uestrum in lege sua et in preceptis suis, et faciat pacem. Exaudiat dominus orationes uestras, et reconcilietur uobis, nec uos deserat in tempore malo. Et nunc hic sumus orantes pro uobis. Regnante Demetrio anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudei scripsimus uobis in tribulatione et impetu qui superuenit nobis in istis annis ex quo recessit Iason a sancta terra et a regno. Portam succenderunt et effuderunt sanguinem innocentem. Et orauimus ad dominum et exauditi sumus, et obtulimus sacrificium et similaginem, et accendimus lucernas, et proposuimus panes. Et nunc frequentate dies scenophegie mensis casleu.

Anno centesimo octogesimo octauo, populus qui est in Hierosolimis et in Iudea, senatusque et Iudas Aristobolo magistro Ptholomei regis, qui est de genere christorum sacerdotum, et his qui in Egypto sunt Iudeis salutem et sanitatem. De magnis periculis a deo liberati, magnifice gratias ipsi agimus, utpote qui aduersus talem regem dimicauimus. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos qui pugnauerunt contra nos et sanctam ciuitatem. Nam cum in Perside esset dux ipse, et cum eo inmensus exercitus, cecidit in templo Nanee, consilio deceptus sacerdotum Nanee. Etenim cum ea habiturus nuptias uenit Antiochus ad locum, et amici eius, ut acciperent pecunias multas dotis nomine. Cumque proposuissent eas sacerdotes Nanee, et ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt templum cum intrasset Antiochus. Apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem et qui cum eo erant, et diuiserunt membratim, et capitibus amputatis foras proiecerunt. Per omnia benedictus deus qui tradidit impios.

Facturi ergo quinta et uicesima die mensis casleu purificationem templi, necessarium duximus significare uobis, ut et uos quoque agatis diem scenophegie et diem ignis qui datus est quando Neemias, edificato templo et altari, obtulit sacrificia. Nam cum in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc dei cultores erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in ualle ubi erat puteus altus et siccus, et in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus. Cum autem preterissent anni multi, et placuit deo ut mitteretur Neemias a rege Persidis, nepotes sacerdotum illorum qui absconderant misit ad requirendum ignem. Et sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit haurire eos et afferri sibi, et sacrificia que imposita erant iussit sacerdos Neemias aspergi aqua ipsa, et ligna que erant supposita. Utque hoc factum est, et tempus affuit quo sol refulsit qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. Orationem autem faciebant omnes sacerdotes dum consummaretur sacrificium, Ionatha inchoante, ceteris autem respondentibus. Et Neemie erat oratio hunc habens modum.

Domine domine deus omnium creator, terribilis et fortis, iustus et misericors, qui solus es bonus rex, solus prestans, solus iustus et omnipotens et eternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres nostros electos, et sanctificasti eos, accipe sacrificium pro uniuerso populo tuo Israel, et custodi partem tuam et sanctifica. Congrega dispersionem nostram, et libera eos qui seruiunt gentibus, contemptos et abominatos respice, ut sciant gentes quia tu es deus noster. Afflige opprimentes et contumeliam facientes in superbiam. Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses. Sacerdotes autem psallebant ymnos usque quo consumptum esset sacrificium. Ex residua aqua Neemias iussit lapides maiores perfundi. Quod ut factum est, flamma ex eis accensa est, sed ex lumine quod refulsit ab altari consumpta est. Ut uero manifestata res est, renuntiatum est regi Persarum quod in loco in quo ignem absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes aqua apparuit, de qua Neemias et qui cum eo erant purificauerunt sacrificia. Considerans autem rex et rem diligenter examinans, fecit ei templum. Et si quibus donauerat rex multa bona accipiebat ex hoc et tribuebat. Appellauit autem Neemias hunc locum Nepthar, quod interpretatur purificatio. Uocatur autem apud plures Nepthi.

Inuenitur autem in descriptionibus Hieremie prophete, quod iussit accipere ignem eos qui transmigrabant, ut significatum est. Et ut mandauit transmigratis, et dedit illis legem ne obliuiscerentur precepta domini, et ut non exerrarent mentibus uidentes simulachra aurea et argentea et ornamenta eorum, et alia huiuscemodi dicens. Hortabatur ne legem amouerent a corde suo. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum et archam iussit propheta diuino responso ad se facto comitari secum, usque quo exiit in montem in quo Moyses ascendit et uidit dei hereditatem. Et ueniens ibi Hieremias inuenit locum spelunce, et tabernaculum et archam et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit. Et accesserunt quidam simul qui sequebantur ut notarent sibi locum, et non potuerunt inuenire. Ut autem cognouit Hieremias, culpans illos dixit quod

ignotus erit locus donec congreget deus congregationem populi et propitius fiat. Et tunc dominus ostendet haec, et apparebit maiestas domini, et nubes erit sicut Moysi manifestabatur, et sicut cum Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno deo manifestabat haec. Et ut sapientiam habens obtulit sacrificium dedicationis et consummationis templi, sicut et Moyses orabat ad dominum, et descendit ignis de caelo, et consumpsit holocaustum. Dixit Moyses eo quod non sit manducatum quod erat pro peccato, et consumptum est. Similiter et Salomon octo diebus celebravit dedicationem. Inferebantur autem in descriptionibus et commentariis Neemiae haec eadem. Et ut construens bibliothecam, et congregavit de regionibus libros et prophetarum, et David, et epistolas regum, et de donariis. Similiter autem et Iudas ea quae dideciderat per bellum quod nobis acciderat congregavit omnia, et sunt apud nos. Si ergo desideratis haec, mittite qui perferant vobis. Acturi itaque purificationem scripsimus vobis. Bene ergo facietis si egeritis hos dies. Deus autem qui liberavit populum suum et reddidit hereditatem omnibus, et regnum et sacerdotium et sanctificationem, sicut promisit in lege: speramus quod cito nostri miserebitur, et congregabit de sub caelo in locum sanctum. Eripuit enim nos de magnis periculis, et locum purgavit. De Iuda vero Machabeo et fratribus eius, et de templi magni purificatione, et arae dedicatione, sed et de proeliis quae pertinent ad Antiochum nobilem et filium eius Eupatorem, et de illuminationibus quae de caelo factae sunt ad eos qui pro Iudaeis fortiter fecerunt, ita ut universam regionem cum pauci essent vindicarent, et barbaram multitudinem fugarent, et famosissimum toto orbe templum reciperarent, et civitatem liberarent, ut leges quae abolendae erant restituerentur, domino cum omni tranquillitate propitio facto illis; itemque ab Iasone Cyrenaeo quinque libris comprehensa, temptavimus nos uno volumine breviare. Considerantes enim multitudinem librorum, et difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum, curavimus volentibus quidem legere ut esset animi oblectatio, studiosis vero ut facile possent memoriae commendare, omnibus autem legentibus utilitas conferatur. Et nobis quidem ipsis qui hoc opus breviandi causa suscepimus non facilem laborem, immo vero negotium plenum vigiliarum et sudoris assumpsimus. Sicut hi qui praeparant convivium, et quaerunt aliorum voluntati parere, propter multorum gratiam libenter laborem sustinemus. Veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes. Sicut enim novae domus architecto de universa structura curandum est, ei vero qui pingere curat quae apta sunt ad ornatum exquirenda sunt, ita aestimandum est et in nobis. Etenim intellectum colligere, et ordinare sermonem, et curiosius partes singulas quasque inquirere, historiae congruit auctori. Brevitatem vero dictionis sectari, et executiones rerum vitare, brevitati concedendum est. Hinc ergo narrationem incipiemus de praefatione tantum dixisse sufficiat. Stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

Igitur cum sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur, propter Oniae pontificis pietatem et animos odio habentes mala, fiebat ut et ipsi reges et principes locum summo honore dignum ducerent, et templum maximis muneribus illustrarent, ita ut Seleucus Asiae rex de redditibus suis praestaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Simon autem de tribu Beniamin praepositus templi constitutus contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in civitate moliri. Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharseae filium, qui illo tempore erat dux Coelesyriae et Foenicis, et nuntiavit ei pecuniis innumerabilibus plenum esse aerarium Hierosolymis, et communes copias immensas esse, quae non pertinent ad rationem sacrificiorum. Esse autem possibile sub potestate regis cadere universa. Cumque rettulisset Apollonius ad regem de pecuniis quae delatae erant, ille accitum Heliodorum qui erat super negotia eius misit cum mandatis ut praedictam pecuniam transportaret. Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Coelesyriam et Foenicen civitates esset peragraturus, re autem vera regis propositum perfecturus. Sed cum venisset Hierosolymam, et benigne a summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum, et cuius rei gratia adesset aperuit. Interrogabat autem si vere haec ita essent. Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse haec et victualia viduarum et pupillorum, quaedam vero esse Hyrcani Tobiae viri valde eminentis in his quae detulerat impius Simon. Universa autem argenti talenta esse quadringenta, et auri ducenta. Decipi vero eos qui credidissent loco et templo quod per universum mundum honoratur pro sui veneratione et sanctitate, impossibile omnino esse. At ille pro his quae habebat in mandatis a rege dicebat omni genere regi ea deferenda. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus.

Non modica vero per universam civitatem erat trepidatio. Sacerdotes autem ante altare cum sacerdotalibus stolis iactaverunt se, et invocabant de caelo eum qui de depositis legem posuit, ut his qui deposuerant ea salva custodiret. Iam vero qui videret summi sacerdotis vultum mente vulnerabatur; facies enim et color immutatus declarabat internum animi dolorem. Circumfusa enim erat viro maestitia quaedam, et horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur. Alii etiam congregati de domibus confluebant publica supplicatione obsecrantes, pro eo quod in contemptum locus esset venturus. Accinctaeque mulieres ciliciis pectus per plateas confluebant; sed et virgines quae conclusae erant procurrebant ad Oniam, aliae autem ad muros, quaedam vero per fenestras aspiciebant. Universae autem protendentes manus in caelum deprecabantur. Erat enim misera commixtae multitudinis, et magni sacerdotis in agone constituti exspectatio. Et hi quidem invocabant omnipotentem dominum, ut credita sibi his qui crediderant cum omni integritate conservarentur.

Heliodorus autem quod decreverat perficiebat. Eodem loco ipse cum satellitibus circa aerarium praesens. Sed spiritus omnipotentis dei magnam fecit suae ostensionis evidentiam, ita ut omnes qui ausi fuerant parere ei, ruentes dei virtute in dissolutionem et formidinem converterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus, isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit; qui autem ei sedebat videbatur arma habere aurea. Alii etiam apparuerunt duo iuvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu, qui circumsteterunt eum, et ex utraque parte flagellabant sine intermissione multis plagis verberantes. Subito autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria impositum eiecerunt. Et his qui cum multis cursoribus et satellitibus praedictum ingressus est aerarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifeste cognita dei virtute. Et ille quidem per divinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe et salute privatus. Hi autem dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum, et templum quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente domino gaudio et laetitia plenum est.

Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam ut invocaret altissimum, et vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus. Considerans autem summus sacerdos ne forte rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudaeis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem. Cumque summus sacerdos exoraret, iidem iuvenes eisdem vestibus amicti astantes Heliodoro dixerunt: Oniae sacerdoti gratias age; nam propter eum tibi dominus vitam donavit. Tu autem a deo flagellatus nuntia omnibus magnalia dei et potestatem. Et his dictis non comparuerunt. Heliodorus autem hostia deo oblata, et votis magnis promissis ei qui vivere illi concessit, et Oniae gratias agens, recepto exercitu repedabat ad regem. Testabatur autem omnibus ea quae sub oculis suis viderat opera magni dei. Cum autem rex interrogasset Heliodorum quis esset aptus adhuc semel Hierosolymam mitti, ait: Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, et flagellatum eum recipies, si tamen evaserit, eo quod in loco vere sit dei quaedam virtus. Nam ipse qui habet in caelis habitationem visitator et adiutor est loci illius, et venientes ad malefaciendum percutit ac perdit. Igitur de Heliodoro et de aerarii custodia ita res habet.

Simon autem praedictus pecuniarum et patriae delator male loquebatur de Onia, tamquam ipse Heliodorum instigasset ad haec, et ipse fuisset incentor malorum, provisoremque civitatis, ac defensorem gentis suae et aemulatorem legis dei, audebat insidiatorem regni dicere. Sed cum inimicitiae in tantum procederent ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent, considerans Onias periculum contentionis, et Apollonium insanire, utpote ducem Coelesyriae et Foenicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem se contulit, non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semet ipsum universae multitudinis considerans. Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare a stultitia sua.

Sed post Seleuci vitae excessum cum suscepisset regnum Antiochus qui Nobilis appellabatur, ambiebat Iason frater Oniae summum sacerdotium, adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, et ex reditibus aliis talenta octoginta. Super haec promittebat et alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium et ephebiam sibi constituere, et eos qui in Hierosolymis erant Antiochenos scribere. Quod cum rex annuisset, et obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre coepit. Et amotis his quae humanitatis causa Iudaeis a regibus fuerant constituta per Iohannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia et societate functus est legatione, legitima civium iura destituens prava instituta sanciebat. Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, et optimos quosque epheborum in lupanaribus ponere. Erat autem hoc non initium sed incrementum quoddam et profectus gentilis et alienigenae conversationis, propter impii et non sacerdotis Iasonis nefarium et inauditum scelus, ita ut sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo et sacrificiis neglectis festinarent participes fieri palaestrae et praebitionis eius iniustae et in exercitiis disci. Et patrios quidem honores nihil habentes, Graecas glorias optimas arbitrabantur, quarum gratia periculosa eos contentio habebat, et eorum instituta aemulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes et peremptores habuerant. In leges enim divinas impie agere impune non cedit, sed hoc sequens tempus declarabit.

Cum autem quinquennalis agon Tyro celebraretur, et rex praesens esset, misit Iason facinorosus ab Hierosolymis viros peccatores portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis, quas etiam postulaverunt hi qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari. Sed haec oblata sunt quidem ab eo qui miserat in sacrificium Herculis, propter praesentes autem datae sunt in fabricam navium triremium. Misso autem in Aegyptum Apollonio Nesthei filio propter primates Ptolomei Filometoris regis, cum cognovisset Antiochus alienum se a negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Ioppen, et inde Hierosolymam. Et magnifice ab Iasone et civitate susceptus, cum facularum luminibus et laudibus ingressus est, et inde in Foenicen exercitum convertit.

Et post triennii tempus misit Iason Menelaum supradicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, et de negotiis necessariis responsa perlaturum. At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis eius, in semet ipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Iasoni talenta argenti trecenta. Acceptisque a rege mandatis venit, nihil quidem dignum habens sacerdotio, animos vero crudelis tyranni et ferae beluae iram gerens. Et Iason quidem qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem. Menelaus autem principatum quidem obtinuit; de pecuniis vero regi promissis nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus qui arci erat praepositus. Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat. Qua de causa utrique ad regem sunt evocati. Et Menelaus amotus est a sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo; Sostratus autem praelatus est Cypriis.

Et cum haec agerentur, contigit Tharsenses et Mallotas seditionem movere, eo quod Antiochidi concubinae regis dono essent dati. Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico. Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quaedam vasa e templo furatus donavit Andronico, et alia vendiderat Tyro et per vicinas civitates. Quod cum certissime cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiae secus Dafnen. Unde Menelaus accedens ad Andronicum rogabat ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, et datis dextris cum iureiurando, quamvis esset ei suspectus, suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus iustitiam. Ob quam causam non solum Iudaei, sed et aliae quoque nationes indignabantur, et moleste ferebant de nece tanti viri iniusta.

116.

Sed regressum regem de Ciliciae locis adierunt Iudaei apud Antiochiam, simul et Graeci, conquerentes de iniqua nece Oniae. Contristatus itaque animo Antiochus, et flexus ad misericordiam, lacrimas fudit, recordatus defuncti sobrietatem et modestiam. Accensisque animis, Andronicum purpura exutum circumduci per totam civitatem iubet, et in eodem loco quo in Oniam impietatem commiserat sacrilegum vita privari, domino illi dignam retribuente poenam.

Multis autem sacrilegiis in templo a Lysimacho commissis Menelai consilio, et divulgata fama, congregata est multitudo adversus Lysimachum multo iam auro exportato. Turbis autem insurgentibus, et animis ira repletis, Lysimachus armatis fere tribus milibus iniquis manibus uti coepit, duce quodam tyranno aetate pariter et dementia provecto. Sed ut intellexerunt conatum Lysimachi, alii lapides, alii fustes validos arripere, quidam vero cinerem in Lysimachum iacere festinabant. Et multi quidem vulnerati, quidam autem prostrati, omnes vero in fugam conversi sunt; ipsum etiam sacrilegum secus aerarium interfecerunt. De his ergo coepit iudicium adversus Menelaum agitari. Et cum venissent rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi viri tres a senioribus. Et cum superaretur Menelaus, promisit Ptolomeo multas pecunias dare ad suadendum regi. Itaque

Itaque ptholomeus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia regem adiit, et a sententia deduxit. Et menelaum quidem universe malicie reum criminibus absolvit. Miseros autem qui etiam si apud scitas causam dixissent innocentes iudicarentur, morte dampnavit. Cito igitur iniustam penam dederunt, qui pro civitate et populo et sacris vasis causam prosecuti sunt. Quam ob rem tyrii quoque indignati erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt. Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant avariciam, permanebat in potestate, crescens in malicia et ad insidias civium.

Eodem tempore antiochus secundam profectionem paravit in egyptum. Contigit autem per universam hierosolimorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, et hastas quasi cohortes armatas, et cursus equorum per ordines digestos, et congressiones fieri comminus, et scutorum motus, et galeatorum multitudinem, gladiis districtis, et telorum iactus, et aureorum armorum splendorem omnisque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti. Sed cum falsus rumor exisset, tamquam vita excessisset antiochus, assumptis iason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem. Et civibus ad murum convolantibus, ad ultimum apprehensa civitate menelaus fugit in arcem. Iason vero non parcebat in cede civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversus cognatos malum esse maximum arbitrans, hostium et non civium se tropheum capturum. Et principatum quidem non obtinuit, finem vero insidiarum suarum confusionem cepit. Et profugus iterum abiit in ammanitem. Ad ultimum in exitium sui conclusus ab areta arabum tyranno fugiens de civitate in civitatem omnibus odiosus ut refuga legum, et execrabilis ut patrie et civium hostis in egyptum extrusus est. Et qui multos de patria sua expulerat peregre periit, lacedemonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus. Qui insepultos abiecerat multos, ipse inlamentatus et insepultus abiicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

His itaque gestis suspicatus est rex societatem deserturos iudeos, et ob hoc profectus ex egypto efferatus animis civitatem quidem armis cepit. Iussit autem militibus interficere nec parcere occursantibus, et per domos ascendentes trucidare. Fiebant ergo cedes iuvenum, ac seniorum, mulierum et natorum exterminia, virginumque et parvulorum neces. Erant autem toto triduo octoginta milia interfecti, quadraginta milia vincti, non minus autem venundati. Sed nec ista sufficiunt. Ausus est etiam intrare templum universe terre sanctius, menelao ductore qui legum et patrie fuit proditor. Et scelestis manibus sumens sancta vasa, que ab aliis regibus et civibus erant posita ad ornatum loci et gloriam, contrectabat indigne et contaminabat. Ita alienatus mente antiochus, non considerabat quod propter peccata habitantium civitatem modicum dominus fuerat iratus, propter quod et accidit circa locum despectio. Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, sic hic sicut heliodorus qui missus est a seleuco rege ad expoliandum erarium, etiam hic statim adveniens flagellatus et repulsus utique fuisset ab audacia. Verum non propter locum gentem, sed propter gentem dominus elegit. Ideoque et ipse locus particeps factus est populi malorum. Postea autem fiet socius et bonorum, et qui derelictus est in ira dei omnipotentis, iterum in magni domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

Igitur antiochus mille octingentis ablatis de templo talentis, velociter antiochiam regressus est. Existimans se pre superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum propter mentis elationem. Reliquit autem et prepositos ad affligendam gentem: hierosolimis quidem philippum genere frigem moribus crudeliorem eo ipso a quo constitutus est. In garizim autem andronicum et menelaum qui gravius quam ceteri imminebant civibus. Cumque appositus esset contra iudeos, misit odiosum principem apollonium cum exercitu viginti et duorum milium, precipiens ei omnes perfecte etatis interficere, mulieres ac iuvenes vendere. Qui cum venisset hierosolimam pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati. Et tunc feriatis iudeis arma capere suis precepit. Omnesque qui ad spectaculum processerant trucidavit, et civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

Iudas autem machabeus qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat. Et feni cibo vescentes demorabantur ne participes essent coinquinationis.

Sed non post multum temporis misit rex quendam antiochenum senem qui compelleret iudeos ut se transferrent a patriis et dei legibus. Contaminare etiam quod in hierosolimis erat templum et cognominare iovis olimpii, et in garizim prout erant hi qui locum inhabitabant iovis hospitalis. Pessima autem et universis gravis malorum erat incursio. Nam templum luxuria et comessationibus erat plenum, et scortantium cum meretricibus sacratisque edibus se mulieres ultro ingerebant, intro ferentes ea que non licebat. Altare etiam plenum erat illicitis, que legibus prohibebantur. Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies sollempnes patrii servabantur, nec simpliciter se quisquam iudeum esse confitebatur. Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia. Et cum liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati libero circuire. Decretum autem exiit in proximas gentilium civitates suggerentibus ptholomeis, ut pari modo et ipsi adversus iudeos agerent ut sacrificarent. Eos autem qui nollent transire ad instituta gentilium interficerent. Erat ergo videre miseriam. Due enim mulieres delate sunt natos suos circumcidisse, quas infantibus ad ubera suspensis cum publice per civitatem circumduxissent, per muros precipitaverunt. Alii vero ad proximas coeuntes speluncas, et latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur propter religionem et observantiam manu sibimet auxilium ferre. Obsecro autem eos qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent ea que acciderunt non ad interitum sed ad correptionem generis esse nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere magni beneficii est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus dominus patienter expectat, ut eas cum iudicii dies advenerit in plenitudine peccatorum puniat, ita et in nobis statuit ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod numquam quidem a nobis misericordiam suam amovet. Corripiens vero in adversis populum suum non derelinquit. Sed hec nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationem.

Igitur eleazarus unus de prioribus scribarum, vir etate provectus et vultu decorus aperto ore hians, compellebatur carnem porcinam manducare. At ille gloriosam mortem magis quam odibilem vitam amplectens, voluntarie preibat ad supplicium. Intuens autem quemadmodum oporteret accidere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vite amorem. Hii autem qui astabant iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amiciciam, tollentes eum secreto, rogabant afferri carnes quibus vesci ei licebat, et simularetur manducasse sicut rex imperaverat de carnibus sacrificii, ut hoc facto a morte liberaretur, et propter veterem amiciciam hanc in eo facerent humanitatem. At ille cogitare cepit etatis ac senectutis sue eminentiam dignam et ingenuitate nobilitatis caniciei, atque a puero optime conversationis et sancte et a deo condite legis constituta. Respondit cito dicens, premitti se velle in infernum. Non enim etati nostre dignum est inquit fingere, ut multi adolescentium arbitrantes eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, et ipsi propter meam simulationem et propter modicum corruptibilis vite tempus decipiantur, et per hoc maculam atque execrationem mee senectuti conquiram. Nam et si in presenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manus omnipotentis neque vivens neque defunctus effugiam. Quam ob rem fortiter vita excedendo senectute quidem dignus apparebo. Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro gravissimis et sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis confestim ad supplicium trahebatur. Hii autem qui eum ducebant et paulo ante fuerant mitiores in iram versi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur. Sed cum plagis perimeretur, ingemuit et dixit. Domine qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia cum a morte possim liberari, duros corporis sustineo dolores. Secundum animam vero propter timorem tuum libenter hec patior. Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum iuvenibus sed et universe genti memoriam mortis sue ad exemplum virtutis et fortitudinis derelinquens.

Contigit autem et septem fratres cum matre apprehensos compelli a rege contra fas contingere carnes porcinas, flagris et taureis cruciatos. Unus autem ex illis qui erat primus, sic ait. Quid queris, et quid vis discere a nobis? Parati sumus mori, magis quam patrias dei leges prevaricari. Iratus itaque rex, iussit sartagines et ollas eneas succendi. Quibus statim succensis, iussit ei qui prior fuerat locutus amputari linguam, et cute capitis abstracta, summas quoque ei manus et pedes precidi, ceteris eius fratribus et matre inspicientibus. Et cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoveri, et adhuc spirantem torreri in sartagine. In qua cum diu cruciaretur, ceteri una cum matre invicem se hortabantur mori fortiter dicentes. Dominus deus aspiciat veritatem et consolabitur in nobis quemadmodum protestatione cantici declaravit moyses, et in servis suis consolabitur. Mortuo itaque primo illo hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum. Et cute capitis eius cum capillis detracta, interrogabant si manducaret, priusquam toto corpore per membra singula puniretur. At ille respondens patria voce dixit. Non faciam. Propter quod et iste sequenti loco primi tormenta suscepit. Et in ultimo spiritu constitutus sic ait. Tu quidem scelestissime in presenti vita nos perdis, sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in eterne vite resurrectione suscitabit. Post hunc tertius illuditur, et linguam postulatus cito protulit, et manus constanter extendit, et cum fiducia ait. E celo ista possideo, sed propter dei leges nunc hec ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Ita ut rex et qui cum ipso erant mirarentur adolescentis animum, quod tamquam nichilum duceret cruciatus. Et hoc ita defuncto, quartum similiter vexabant torquentes. Et cum iam proximus esset ad mortem sic ait. Potius est ab hominibus morti datos spem expectare a deo, iterum ab ipso resuscitandos. Tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Et cum admovissent quintum vexabant eum. At ille respiciens in eum dixit. Potestatem inter homines habens cum sis corruptibilis facis quod vis. Noli autem putare genus nostrum a deo esse derelictum. Patienter sustine, et videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te et semen tuum torquebit. Post hunc ducebant et sextum, et is mori incipiens sic ait. Noli frustra errare. Nos enim propter nosmet ipsos hec patimur peccantes in deum nostrum, et digna admiratione facta sunt in nobis. Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra deum pugnare temptaveris. Supra modum autem mater mirabilis, et bonorum memoria digna, que pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem quam in deum habebat. Singulos illorum hortabatur patria voce fortiter repleta sapientia, et femineae cogitationi masculinum animum inserens dixit ad eos. Nescio qualiter in utero meo apparuistis, neque enim ego spiritum et animam donavi vobis et vitam, et singulorum membra non ego ipsa compegi. Sed enim mundi creator, qui formavit hominis nativitatem, et spiritum vobis iterum cum misericordia reddet et vitam, sicut nunc vosmet ipsos despicitis propter leges eius. Antiochus autem contemptum se arbitratus simul et exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset non solum verbis hortabatur, sed et cum iuramento affirmabat divitem se et beatum facturum, et translatum a patriis legibus amicum habiturum. Sed ad ista cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem et suadebat ut adolescenti fieret in salutem. Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo. Itaque inclinata ad illum irridens crudelem tyrannum, ait patria voce. Fili mi miserere mei, que te in utero decem mensibus portavi, et lac triennio dedi et alui, et in etatem istam perduxi. Peto nate ut aspicias in celum et terram et ad omnia que in eis sunt, et intelligas quia ex nichilo fecit illa deus et hominum genus. Ita fiet ut non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus, suscipe mortem ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam. Cum hec illa adhuc diceret, ait adolescens. Quem sustinetis? Non obedio precepto regis, sed precepto legis que data est nobis per moysen. Tu vero qui inventor omnis malicie factus es in hebreos, non effugies manum dei. Nos enim pro peccatis nostris hec patimur. Sed si nobis propter increpationem et correptionem dominus noster modicum iratus est, sed iterum reconciliabitur servis suis. Tu autem o scelestissime et omnium hominum flagiciosissime noli frustra extolli, vanis spebus in servos eius inflammatus. Nondum enim omnipotentis dei et omnia inspicientis iudicium effugisti. Nam et fratres mei modico nunc dolore sustentato sub testamento eterne vite effecti sunt. Tu vero iudicio dei iustas superbie penas solves. Ego autem sicut et fratres mei, et animam et corpus meum trado pro patriis legibus, invocans deum maturius genti nostre propicium fieri, teque cum tormentis et verberibus confiteri quod ipse est deus solus. In me vero et in fratribus meis desinet omnipotentis ira, que super omne genus nostrum iuste superducta est. Tunc rex accensus ira in hunc super omnes crudelius deseuit, indigne ferens derisum se. Et hic itaque mundus obiit per omnia in domino confidens. Novissime autem post filios et mater consumpta est. Igitur de sacrificiis et de nimiis crudelitatibus satis dictum est.

Iudas vero machabeus et qui cum illo erant introibant latenter in castella, et convocantes cognatos, et eos qui permanserant in iudaismo assumentes, eduxerunt ad sex milia viros. Et invocabant dominum ut respiceret in populum qui ab omnibus conculcabatur. Misereretur templo quod contaminabatur ab impiis. Misereretur etiam exterminio civitatis que esset illico complananda, et vocem sanguinis ad se clamantis audiret. Memoraretur quoque iniquissimas mortes innocentium parvulorum, et blasphemias nomini suo illatas, et indignaretur super his. At machabeus congregata multitudine intolerabilis gentibus efficiebatur. Ira enim domini in misericordiam conversa est. Et superveniens castellis et civitatibus improvisus succendebat eas. Et oportuna loca occupans non paucas hostium strages dabat, maxime autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur. Et fama virtutis eius ubique diffundebatur.

Videns autem philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei prospere recedere ad ptholomeum ducem celesyrie et fenicis scripsit

ut auxilium ferret regis negotiis. At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei permixtis gentibus armatis non minus xx milibus, ut universum Iudeorum genus deleret, adiuncto ei Gorgia viro militari et in bellicis rebus experientissimo. Constituit autem Nicanor ut regi tributum quod Romanis erat dandum duo milia talentorum de captivitate Iudeorum suppleret. Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Iudaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam que eum ab omnipotente esset consecutura. Iudas autem ubi comperit, indicavit his qui secum erant Iudeis Nicanoris adventum. Ex quibus quidam formidantes et non credentes Dei iustitie, in fugam vertebantur. Alii vero si qua eis supererant vendebant, simulque Dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos priusquam comminus veniret vendiderat, et si non propter eos, sed propter testamentum quod erat ad patres eorum, et propter invocationem sancti et magnifici nominis eius super ipsos. Convocatis autem Machabeus septem milibus qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent inique venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent, ante oculos habentes contumeliam que in locum sanctum ab his iniuste esset illata, itemque et ludibrio habite civitatis iniuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa. Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul et audacia; nos autem in omnipotente Domino, qui potest et venientes adversum nos et universum mundum uno nutu delere, confidimus. Admonuit autem eos et de auxiliis Dei que facta sunt erga parentes, ut sub Sennacherib c. lxxx quinque milia perierunt; et de prelio quod eis adversus Galatas fuit in Babilonia, ut omnes ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hesitantibus, ipsi sex milia propter auxilium illis datum e celo, et beneficia pro his plurima consecuta sunt. His verbis constantes effecti sunt et pro legibus et patria mori parati. Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Symonem et Iosephum et Ionathan, subiectis unicuique millenis et quingentenis. Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, et dato signo adiutorio Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore. Et facto sibi adiutore omnipotente, interfecerunt super novem milia hominum, maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt. Pecuniis vero eorum qui ad emptionem ipsorum venerant sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt; sed reversi sunt hora conclusi. Nam erat ante sabbatum, quam ob causam non perseveraverunt insequentes. Arma autem ipsorum et spolia congregantes, sabbatum agebant, benedicentes Dominum qui liberavit eos in isto die, misericordie initium stillans in eos. Post sabbatum vero debilibus et orphanis et viduis diviserunt spolia, et residua ipsi cum suis habuere.

His itaque gestis, et communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant ut in finem servis suis reconciliaretur. Et ex his qui cum Tymotheo et Bachide erant contra se contendentes, super xx milia interfecerunt, et munitiones excelsas obtinuerunt, et plures predas diviserunt, equam portionem debilibus, pupillis et viduis, sed et senioribus facientes. Et cum arma eorum collegissent, diligenter omnia composuerunt in locis oportunis, residua vero spolia Hierosolimam detulerunt. Et Philarchem qui cum Tymotheo erat interfecerunt, virum scelestum, qui multis modis Iudeos afflixerat. Et cum epinicia agerent in Hierosolimis, eos qui sacras ianuas incenderant, id est Calixtenen, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna eis mercede pro impietatibus suis reddita. Facinorosissimus autem Nichanor, qui mille negotiatores ad Iudeorum venditionem adduxerat, humiliatus auxilio Domini ab his quos nullos existimaverat, deposita veste glorie per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus. Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Hierosolimorum, predicabat nunc protectorem Dominum habere Iudeos, et ob ipsum invulnerabiles esse, eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

Eodem tempore Antiochus inhoneste revertebatur de Perside. Intraverat enim eam que dicitur Persipolis, et temptavit spoliare templa et civitatem opprimere. Sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt. Et ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret. Et cum venisset circa Ecbathan, recognovit que erga Nichanorem et Tymotheum gesta sunt. Elatus autem in ira arbitrabatur se iniuriam illorum qui se fugaverant posse in Iudeos retorquere; ideoque iussit agitari currum sine intermissione agens iter, celesti eum iudicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est venturum se Hierosolimam et congeriem sepulchri Iudeorum facturum eam. Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israhel percussit eum insanabili et invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum et amara internorum tormenta. Et quidem satis iuste, quippe qui multis et novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo a sua malitia cessaret. Super hec autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudeos, et precipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, et gravi corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, et montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans, ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius et fetore exercitus gravaretur. Et qui paulo ante sydera celi contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fetoris portare.

Hinc ergo cepit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus. Et cum nec ipse iam fetorem suum ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, et mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus. Et civitatem ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere; et Iudeos quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum, et cum parvulis exterminaturum dixerat, equales nunc Atheniensibus facturum pollicetur; templum etiam sanctum quod prius expoliaverat optimis donis ornaturum, et sancta vasa multiplicaturum, et pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis prestaturum; super hec et Iudeum futurum, et omnem locum terre perambulaturum et predicaturum Dei potestatem. Sed non cessantibus doloribus, supervenerat enim in eum iustum iudicium Dei, desperans scripsit ad Iudeos in modum deprecationis epistolam hec continentem: Optimis civibus Iudeis plurimam salutem et bene valere et esse felices, rex et princeps Antiochus. Si bene valetis et filii vestri, et ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias. Et ego in infirmitatibus constitutus, vestri autem benigne memor, reversus de Persidis locis et infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere, non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem. Respiciens autem quod et pater meus quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum, ut si quid contrarium accideret aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur. Ad hec considerans de proximo potentes quosque et vicinos temporibus insidiantes et eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sepe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam, et scripsi ad eum que subiecta sunt. Oro itaque vos et peto, memores beneficiorum publice et privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me et ad filium meum. Confido enim eum modeste et humane acturum, et sequentem propositum meum communem vobis fore.

Igitur homicida et blasphemus pessime percussus, et ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita defunctus est. Transferebat autem corpus Philippus collactaneus eius, qui metuens filium Antiochi, ad Ptholomeum Philometorem in Egyptum abiit.

Machabeus autem et qui cum illo erant, Domino se protegente, templum quidem et civitatem recepit. Aras autem quas alienigene per plateas struxerant, itemque delubra demolitus est. Et purgato templo, aliud altare fecerunt. Et de ignitis lapidibus igne concepto obtulerunt sacrificia post biennium, et incensum et lucernas et panes propositionis posuerunt. Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram ne amplius malis talibus inciderent; sed et si quando peccassent, ut ab ipso mitius corriperentur, et non blasphemis ac barbaris hominibus traderentur. Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purgationem fieri, xx et quinta mensis qui fuit Casleu. Et cum leticia egerunt diebus viii in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis diem sollempnem tabernaculorum in montibus et in speluncis more bestiarum egerant. Propter quod tyrsos et ramos virides et palmas preferebant ei qui prosperavit mundari locum suum. Et decreverunt communi precepto et decreto universe genti Iudeorum omnibus annis agere dies istos.

Et Antiochi quidem qui appellatus est Nobilis vite excessus ita se habuit. Nunc autem de Eupatore Antiochi filio impii que gesta sunt narrabimus, breviantes mala que in bellis gesta sunt. Hic enim suscepto regno constituit super negotia regni Lysiam quendam, Fenicis et Syrie militie principem. Nam Ptholomeus qui dicebatur Macer, iusti tenax erga Iudeos esse instituit, et precipue propter iniquitatem que facta erat in eos, et pacifice agere cum eis. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quod Cyprum creditam a Filometore, Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

Gorgias autem cum esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Iudeos debellabat. Iudei vero qui tenebant oportunas munitiones, fugatos ab Hierosolimis suscipiebant et debellare temptabant. Hi vero qui erant cum Machabeo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Ydumeorum, multaque insistentes loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, et omnes simul non minus a xx milibus trucidaverunt. Quidam autem cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes, Machabeus ad eorum expugnationem relicto Symone ac Iosepho itemque Machabeus eisque qui cum ipso erant satis multis, ipse ad eas que amplius perurgebant pugnas conversus est. Hi vero qui cum Symone erant, cupiditate ducti, a quibusdam qui in turribus erant suasi sunt pecunia, et lxx milibus didragmis acceptis dimiserunt quosdam effugere. Cum autem Machabeo nuntiatum esset quod factum est, congregatis principibus populi accusavit quod accepta pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis. Hos igitur proditores factos interfecit, et confestim duas turres occupavit. Armis autem et manibus omnia prospere agendo, in duabus munitionibus plusquam xx milia peremit.

At Antiochus qui prius a Iudeis fuerat superatus, convocato exercitu peregrine multitudinis et congregato exercitu Asiano, advenit quasi Iudeam armis capturus. Machabeus autem et qui cum ipso erant, appropinquante illo deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis precincti, ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, et adversariis adversaretur, sicut lex dicit. Et ita post orationem sumptis armis longius de civitate procedentes, et proximi hostibus effecti resederunt. Primo autem solis ortu utrique commiserunt, isti quidem victorie et prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes, illi autem ducem belli animum habebant. Sed cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de celo viri quinque in equis frenis aureis decori, ducatum Iudeis prestantes. Ex quibus duo Machabeum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant; in adversarios autem tela et fulmina iaciebant, ex quo et cecitate confusi et repleti perturbatione cadebant. Interfecti sunt autem xx milia quingenti, et equites sexcenti. Tymotheus autem confugit in Gazara presidium munitum, cui preerat Cereas. Machabeus autem et qui cum eo erant letantes obsederunt presidium diebus iiii. At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant et sermones nefandos iactabant. Sed cum dies quinta illucesceret, xx iuvenes ex his qui cum Machabeo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, et feroci animo incedentes ascendebant; sed et alii similiter ascendentes turres portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremare. Per continuum autem biduum presidio vastato, Tymotheum occultantem se in quodam repertum loco peremerunt, et fratrem eius Ceream et Apollofanem occiderunt. Quibus gestis, in hymnis et confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit cum Israhel et victoriam illis dedit.

Sed parvo post tempore Lysias procurator regis et propinquus ac negotiorum prepositus, graviter ferens de his que acciderant, congregatis lxxx milibus et equitatu universo, veniebat adversus Iudeos, existimans se civitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum, templum vero in pecunie questu sicut cetera delubra gentium habiturum, et per singulos annos venale sacerdotium; nunquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum et in milibus equitum et in octingentis elefantis confidebat. Ingressus autem Iudeam et appropians Bethsure, quod erat in angusto loco ab Hierosolima intervallo quinque stadiorum, illud presidium expugnabat. Ut autem Machabeus et qui cum eo erant cognoverunt expugnari presidia, cum fletu et lacrimis rogabant Dominum, et omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israhel. Et cum ipse primus Machabeus sumptis armis ceteros adhortatus est simul secum periculum subire et ferre auxilium fratribus suis. Cumque pariter prompto animo procederent de Hierosolimis, apparuit precedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, et convaluerunt animis, non solum homines sed et bestias ferocissimas et muros ferreos parati penetrare. Ibant igitur prompti, de celo habentes adiutorem et miserantem eos Dominum. Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis sex milia peditum et equites mille sexcentos. Universos autem in fugam verterunt; plures vero ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed et ipse Lysias turpiter fugiens evasit. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se deminutionem, et intelligens invictos esse Hebreos Dei omnipotentis auxilio innitentes, misit ad eos, promisitque se consensurum omnibus que iusta sunt, et regem compulsurum amicum fieri. Annuit autem Machabeus precibus Lysie, in omnibus utilitati consulens. Et quecumque

machabeus scripsit lysie de iudeis. ea rex concessit. Nam erant iudeis scripte epistole a lysia quidem hunc modum continentes. Lysias populo iudeorum salutem. Iohannes et abessalon qui missi sunt a uobis tradentes scripta postulabant ut ea que per illos significabantur implerem. Quecumque igitur regi potuerunt perferri exposui. et que res permittebant concessi. Si igitur in negotiis fidem conseruaueritis. etiam deinceps uobis bonorum causa esse temptabo. De ceteris autem per singula uerba mandaui et istis qui a me missi sunt colloqui uobiscum. Bene ualete. Anno centesimo quadragesimo octauo dioscondi mensis xx et iiii. Regis autem epistola ita continebat. Rex antiochus lysie fratri salutem. Patre nostro inter deos translato. nos uolentes eos qui sunt in regno nostro sine tumultu agere. et rebus suis adhibere diligentiam. audiuimus iudeos non consensisse patri meo transferri ad ritum grecorum. sed tenere uelle suum institutum. ac propterea postulare concedi sibi legitima sua. Uolentes igitur hanc quoque gentem quietam esse. statuentes iudicauimus templum restitui illis. ut agerent secundum maiorum suorum consuetudinem. Bene igitur feceris si miseris ad eos. et dextram dederis. ut cognita nostra uoluntate bono animo sint. et utilitatibus propriis deseruiant. Ad iudeos autem regis epistola talis erat. Rex antiochus senatui iudeorum. et ceteris iudeis salutem. Si ualetis. sic est ut uolumus. sed et ipsi bene ualemus. Adiit nos menelaus dicens. uelle uos descendere ad uestros qui sunt apud nos. His igitur qui commeant usque ad diem tricesimum mensis xandici. damus dextras securitatis. ut iudei utantur cibis et legibus suis sicut et prius. et nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his que per ignorantiam gesta sunt. Misimus autem et menelaum qui uos alloquatur. Ualete. Anno centesimo quadragesimo octauo xandici mensis xv. Miserunt autem etiam romani epistolam ita se habentem. Quintus memmius et tytus manlius legati romanorum iudeorum populo salutem. De his que lysias cognatus regis concessit uobis. et nos concessimus. De quibus autem iudicauit ad regem referendum. confestim aliquem mittite diligentius inter uos conferentes. ut decernamus sicut congruit uobis. Nos autem antiochiam accedimus. Ideoque festinate rescribere. ut nos quoque sciamus cuius estis uoluntatis. Bene ualete. Anno centesimo quadragesimo viii. xv. die mensis xandici. His factis pactionibus lysias pergebat ad regem. Iudei autem agriculture operam dabant. sed hi qui resederant tymotheus et apollonius gennei filius. sed et hieronimus et demofon sinebant eos in silentio agere et quiete.

Ioppite uero tale quoddam flagitium perpetrarunt. Rogauerunt iudeos cum quibus habitabant ascendere scaphas quas parauerant cum uxoribus et filiis quasi nullis inimicitiis inter eos subiacentibus. Secundum commune itaque decretum ciuitatis. et ipsis adquiescentibus. pacisque causa nichil suspectum habentibus. cum in altum processissent submerserunt non minus ducentos. Quam crudelitatem iudas in sue gentis homines factam ut cognouit. precepit uiris qui erant cum ipso. et inuocato iusto iudice deo. uenit aduersus interfectores fratrum. Et portum quidem nocte succendit. scaphas exussit. eos autem qui a bigne refugerant. gladio peremit. Et cum hec ita peregisset. discessit quasi iterum reuersurus. et uniuersos ioppitas eradicaturus. Sed cum cognouisset et eos qui erant iamnie uelle pari modo facere habitantibus secum iudeis. iamnitis quoque nocte superuenit.

Et portum cum nauibus succendit. ita ut lumen ignis appareret hierosolimis a stadiis ducentis quadraginta.

Inde cum iam abissent nouem stadiis. et iter facerent ad tymotheum. commiserunt cum eo arabes. quinque milia uiri. et equites quingenti. Cumque pugna ualida fieret. et auxilio dei prospere cessisset. residui uicti arabes. petebant a iuda dextras sibi dari. promittentes pascua daturos. et in ceteris profuturos. Iudas autem arbitratus uere in multis eos utiles. promisit pacem. dextrisque acceptis discessere ad tabernacula sua. Aggressus est autem et ciuitatem quandam firmam pontibus murisque circumseptam. que a turbis habitabatur gentium promiscuarum. cui nomen caspin. Hi uero qui intus erant. confidentes in stabilitate murorum et apparatu alimoniarum. remissius agebant. maledictis lacessentes iudam. ac blasphemantes mundi principem. et loquentes que fas non est. Machabeus autem inuocato magno mundi principe. qui sine arietibus et machinis temporibus ihesu precipitauit iericho. irruit ferociter muris. et capta ciuitate per domini uoluntatem inenarrabiles cedes fecit. ita ut adiacens stagnum stadiorum duorum latitudine sanguinis interfectorum fluere uideretur.

Inde discesserunt stadia septingenta l. et uenerunt in characa. ad eos qui dicuntur tubianei iudeos. Et tymotheum quidem in illis locis comprehenderunt. nulloque negotio perfecto regressus est. relicto in quodam loco firmissimo presidio. Dositheus autem et sosipater qui erant duces cum machabeo peremerunt a tymotheo relictos in presidio decem milia uiros.

Et machabeus ordinatis circum se sex milibus. et constitutis per cohortes aduersus tymotheum processit. habentem secum c. xx. milia peditum. equitumque duo milia quingentos. Cognito autem iude aduentu. tymotheus premisit mulieres et filios. et reliquum apparatum in presidium quod carnion dicitur. Erat enim inexpugnabile. et accessu difficile. propter locorum angustias. Cumque cohors iude prima apparuisset. timor hostibus incussus est. ex presentia dei qui uniuersa conspicit. et in fugam uersi sunt alius ab alio. ita ut magis a suis deicerentur. et gladiorum suorum ictibus debilitarentur. Iudas autem uehementer instabat puniens profanos. et prostrauit ex eis xxx milia uirorum. Ipse uero tymotheus incidit in partes dosithei et sosipatris et multis precibus postulabat ut uiuus dimitteretur. eo quod multorum ex iudeis parentes haberet. ac fratres quos morte eius decipi eueniret.

Et cum fidem dedisset restituturum se eos secundum constitutum. illesum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

Iudas autem egressus est ad carnion interfectis xx. quinque milibus. Post horum fugam et necem. mouit exercitum ad efron. ciuitatem munitam in qua multitudo diuersarum gentium habitabat. et robusti iuuenes pro muris consistentes fortiter repugnabant. In hac autem machine multe et telorum erat apparatus. Sed cum omnipotentem inuocassent qui potestate uires hostium confringit. ceperunt ciuitatem. et ex eis qui intus erant xx milia prostrauerunt. Inde ad ciuitatem scitarum abierunt que ab hierosolimis sexcentis stadiis aberat. Contestantibus autem his qui apud scitopolitas erant iudeis quod benigne ab eis haberentur. etiam temporibus infelicitatis. et quod modeste secum egerint. gratias agentes eis et exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse. uenerunt hierosolimam die sollempni septimanarum instante.

Et post pentecosten abierunt contra gorgiam prepositum ydumee. Exiuit autem cum peditibus tribus milibus et equitibus quadringentis. Quibus congressis. contigit paucos ruere iudeorum. Dositheus uero quidam de bachinoris eques uir fortis gorgiam tenebat. et cum uellet illum capere uiuum. eques quidam de tracibus irruit in eum. humerumque eius amputauit. atque ita gorgias effugit in maresa. At illi qui cum esdrin erant diutius pugnantibus et fatigatis inuocauit dominum iudas. adiutorem et ducem belli fieri. Incipiens uoce patria. et cum ymnis clamore extollens fugam gorgie militibus incussit. Iudas autem collecto exercitu uenit in ciuitatem odollam. Et cum septima dies superueniret. secundum consuetudinem purificati. in eodem loco sabbatum egerunt. Et sequenti die

ebiarnon

uenit cum suis iudas. ut corpora prostratorum tolleret. et cum parentibus poneret in sepulchris paternis. Inuenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis ydolorum que apud iamniam fuerunt. a quibus lex prohibet iudeos. Omnibus igitur manifestum factum est ob hanc causam eos corruisse. Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium domini. qui occulta fecerat manifesta. Atque itaque ad preces conuersi rogauerunt. ut id quod factum erat delictum obliuioni traderetur. At uero fortissimus iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato. sub oculis habentes et uidentes que facta sunt pro peccato eorum qui prostrati sunt. Et facta collatione xii milia dragmas argenti misit hierosolimam offerre pro peccato sacrificium. bene et religiose de resurrectione cogitans. Nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret. superfluum uideretur et uanum orare pro mortuis. Sed quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant. optimam haberent repositam gratiam. Sancta igitur et salubris est cogitatio pro defunctis exorare. ut a peccatis soluerentur.

Anno centesimo xl nono cognouit iudas antiochum eupatorem uenire cum multitudine aduersus iudeam. et cum eo lysiam procuratorem et prepositum negotiorum. secum habentem peditum nonaginta milia. et equitum v milia. et elefantos xxii. currus cum falcibus trecentos. Commiscuit autem se illis et menelaus et cum multa fallacia deprecabatur antiochum non pro patrie salute. sed sperans se constitui in principatum. Sed rex regum suscitauit animos antiochi in peccatorem. et suggerente lysia hunc esse causam omnium malorum. iussit ut eis est consuetudo comprehensum in eodem loco necari. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum aggestum undique habens cineris. hec prospectum habebat in preceps. Inde in cinerem deici iussit sacrilegum. omnibus eum propellentibus ad interitum. et tali lege preuaricatorem legis contigit mori. nec terre dari menelaum. et quidem satis iuste. Nam quia multa erga aram dei delicta commisit. cuius ignis et cinis erat sanctus. ipse in cineris morte damnatus est.

Sed rex mente effrenatus ueniebat nequiorem se iudeis ostensurus. Quibus iudas cognitis. precepit populo. ut die ac nocte dominum inuocarent. quo sicut semper et nunc adiuuaret eos. quippe qui lege et patria sanctoque templo priuari uererentur. ac populum qui nuper paululum respirasset non sineret blasphemis rursus nationibus subdi. Omnibus itaque id simul facientibus et petentibus a domino misericordiam cum fletu. et ieiuniis per triduum continuum prostratis. hortatus est eos iudas ut se prepararent. Ipse uero cum senioribus cogitauit priusquam rex admoueret exercitum ad iudeam et obtineret ciuitatem ut exiret. et domini iudicio committeret exitum rei. Dans itaque potestatem omnium deo mundi creatori. et hortatus suos ut fortiter dimicarent et usque ad mortem pro legibus templo. ciuitate. patria. et ciuibus starent. circa modin exercitum constituit. et dato signo suis dei uictoria iuuenibus fortissimis electis nocte aggressus aulam regiam in castris interfecit uiros iiii milia. et maximum elefantorum cum his qui superpositi fuerant. Summoque metu ac perturbatione hostium castra replentes rebus prospere gestis abierunt. Hoc autem factum est die illucescente. adiuuante eum domini protectione. Sed rex accepto gustu audacie iudeorum et bethsuram que erat presidium iudeorum maximum castra admouebat. sed fugabatur. impingebatur. minuebatur. His autem qui intus erant iudas necessaria mittebat. Et nuntiauit autem mysteria hostibus rhodocus quidam de iudaico exercitu. qui requisitus comprehensus conclusus est.

Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in bethsuris. dextram dedit. accepit. abiit. commisit cum iuda. superatus est. Ut autem cognouit rebellasse philippum antiochie qui relictus erat super negotia. mente consternatus iudeos deprecans subditusque eis. iurauit de omnibus quibus iustum uisum est. Et reconciliatus obtulit sacrificium. honorificauit templum. et munera posuit. machabeum amplexus est. et fecit eum a ptholomaida usque ad gerrenos ducem et principem. Ut autem uenit ptholomaida. grauiter ferebant ptholomenses amicitie conuentionem. indignantes ne forte fedus irrumperent. Tunc ascendit lysias tribunal et exposuit rationem. et populum sedauit. Regressusque est antiochiam. et hoc modo regis profectio et reditus processit.

Sed post triennium temporis cognouit iudas et qui cum eo erant demetrium seleuci cum multitudine ualida. et nauibus per portum tripolis ascendisse ad loca oportuna ut tenuisse regiones aduersus antiochum. et eius ducem lysiam. Alchimus autem quidam qui summus sacerdos fuerat. sed uoluntarie coinquinatus est temporibus commixtionis. considerans nullo modo sibi esse salutem. neque accessum ad altare. uenit ad regem demetrium centesimo et l. anno. offerens ei coronam auream et palmam super hec et thallos qui templi esse uidebantur. Et ipsa quidem die siluit. Tempus autem oportunum dementie sue nactus. conuocatus a demetrio ad consilium. et interrogatus quibus rebus et consiliis iudei niterentur respondit. Ipsi qui dicuntur assidei iudeorum. quibus preest iudas machabeus bella nutriunt. et seditiones mouent. nec patiuntur regnum esse quietum. Nam et ego defraudatus parentum gloria. dico autem summo sacerdotio huc ueni. primo quidem utilitatibus fidem regis seruans. secundo autem etiam ciuibus consulens. Nam illorum prauitate uniuersum genus nostrum non minime uexatur. sed his singulis oro rex cognitis. et regioni et generi secundum peruulgatam omnibus humanitatem tuam prospice. Nam quamdiu superest iudas. impossibile est pacem esse negotiis. Talibus autem ab hoc dictis. et ceteri amici hostiliter agentes aduersus iudam inflammauerunt demetrium. Qui statim nichanorem prepositum elefantorum ducem misit in iudeam datis mandatis ut ipsum quidem iudam caperet. eos uero qui cum illo erant disperderet. et constitueret alchimum maximi templi summum sacerdotem. Tunc gentes que de ea fugerant segregatim se nichanori miscebant. miserias et clades iudeorum prosperitates rerum suarum existimantes. Audita itaque iudei nichanoris aduentu. et conuentu nationum. conspersi terra rogabant eum qui populum suum constituit ut eum in euum custodiret. quique suam portionem signis euidentibus protegit. Imperante autem duce statim inde mouerunt et conuenerunt ad castellum desau. Symon uero frater iude commiserat cum nichanore. sed conterritus est repentino aduentu aduersariorum.

Nichanor tamen audiens uirtutem comitum iude. et animi magnitudinem quam pro patrie certaminibus habebant. sanguine iudicium facere metuebat. Quam obrem misit posidonium et theodotium. et matathiam. ut darent dextras atque acciperent. Et cum diu de his consilium ageretur. et ipse dux ad multitudinem retulisset. omnium una fuit sententia. amicitiis annuere. Itaque diem constituerunt. qua secreto inter se agerent. et singulis selle prelate sunt et posite. Precepit autem iudas armatos esse locis oportunis. ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur. et congruum colloquium fecerunt. Morabatur autem nichanor hierosolimis. et nichil inique agebat. gregesque turbarum que congregate fuerant dimisit. Habebat autem iudam semper carum ex animo. et erat uiro inclinatus. rogauitque eum ducere uxorem filiosque procreare. nuptias fecit. quiete egit. communiterque uiuebant.

Alchimus autem uidens caritatem illorum ad inuicem et conuentiones uenit ad demetrium et dicebat nichanorem rebus alienis assentire. iudamque

insidias eorum sibi destinasse. Itaque rex exasperatus et pessimis huius criminationibus irritatus scripsit Nichanori dicens: graviter quidem se ferre de amicitie conventione, iubere tamen Machabeum vinctum mittere Antiochiam. Quibus cognitis Nichanor consternabatur et graviter ferebat si ea que convenerant irrita faceret, nichil lesus a viro. Sed quia regi resistere non poterat, oportunitatem observabat qua preceptum perficeret.

Et Machabeus videns austerius secum agere Nichanorem et consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se a Nichanore. Quod cum ille cognovit fortiter se a viro preventum, venit ad maximum et sanctissimum templum, et sacerdotibus solitas hostias offerentibus iussit sibi tradi virum. Quibus cum iuramento dicentibus nescire se ubi esset qui querebatur, extendens manum ad templum iuravit: Nisi michi Iudam vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, et altare effodiam, et templum hoc Libero patri consecrabo. Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in celum invocabant eum qui semper est propugnator gentis ipsorum, hec dicentes: Tu Domine universorum, qui nullius indigens, voluisti templum habitationis tue fieri in nobis. Et nunc, sancte sanctorum omnium Domine, conserva in eternum impollutam domum istam que nuper mundata est.

Razias autem quidam de senioribus ab Hierosolimis delatus est Nichanori, vir amator civitatis et bene audiens, qui pro affectu pater Iudeorum appellabatur. Hic multis temporibus continentie propositum tenuit in Iudaismo, corpusque et animam tradere contentus pro perseverantia. Volens autem Nichanor manifestare odium quod habebat in Iudeos, misit milites quingentos ut eum comprehenderent. Putabat enim si illum decepisset, non se cladem maximam illaturum Iudeis. Turbis autem irruere in domum eius et ianuam dirrumpere atque ignem admovere cupientibus, cum iam comprehenderetur, gladio se percussit, eligens nobiliter mori potius quam subditus fieri peccatoribus et contra natales suos indignis iniuriis agi. Sed cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, et turbe intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum precipitavit semet ipsum viriliter in turbas. Quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam cervicem. Et cum adhuc spiraret, accensus animis surrexit, cum et sanguis eius magno fluxu deflueret, saucius cursu turbam pertransiit. Et stans supra petram quandam preruptam, et iam exsanguis effectus, complexus intestina sua utrisque manibus, proiecit se super turbas, invocans dominatorem vite ac spiritus ut hec illi iterum redderet, atque ita vita defunctus est.

Nichanor autem ut comperit Iudam esse in locis Samarie, cogitavit die sabbati cum omni impetu committere. Iudeis vero qui illum per necessitatem sequebantur dicentibus: Ne ita ferociter ac barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, et honora eum qui universa conspicit. At ille infelix interrogavit si est potens in celo qui imperavit agi diem sabbatorum. Et respondentibus illis: Est Dominus vivus ipse in celo potens, qui iussit agi septimam diem. At ille ait: Et ego potens sum super terram qui impero sumi arma et negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret. Et Nichanor quidem cum summa superbia erectus cogitaverat commune tropheum statuere de Iuda. Machabeus autem confidebat semper cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum, et hortabatur suos ne formidarent adventum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de celo, et nunc sperarent ab Omnipotente affuturam sibi victoriam. Et allocutus illos de lege et prophetis, admonens etiam certamina que fecerant prius, promptiores eos constituit. Et ita animis eorum erectis, simul ostendens gentium fallaciam et iuramentorum prevaricationem, singulos autem illorum armavit non clipei et haste munitione, sed sermonibus optimis et exhortationibus, exposito digno fide somnium, per quod universos letificavit. Erat autem huiusmodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum et benignum, verecundum visu, modestum moribus, et eloquio decorum, et qui a puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem orare pro omni populo Iudeorum. Post hoc et alium virum apparuisse etate et gloria mirabilem, et magni decoris habitudine circa illum. Respondentem vero Oniam dixisse: Hic est fratrum amator et populi Israel. Hic est qui multum orat pro populo et universa sancta civitate, Hieremias propheta Dei. Extendisse autem Hieremiam dexteram et dedisse Iude gladium aureum dicentem: Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo deicies adversarios populi mei Israel.

Exhortati itaque Iude sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus et animi iuvenum confortari, statuerunt dimicare et confligere fortiter, ut virtus de negotiis iudicaret, eo quod civitas sancta et templum periclitaretur. Erat enim pro uxoribus et filiis, itemque pro fratribus et cognatis minor sollicitudo, maximus vero et primus pro sanctitate timor erat templi. Sed et eos qui in civitate erant non minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant. Et cum iam omnes sperarent iudicium futurum, hostisque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestie equitesque in loco oportuno compositi, considerans Machabeus adventum multitudinis et apparatum varium armorum ac ferocitatem bestiarum, extendens manus in celum prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem invocans hoc modo: Tu Domine qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iuda, et interfecisti de castris Sennacherib c. l. xxx. v milia. Et nunc dominator celorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore et tremore magnitudinis brachii tui, ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit. Nichanor autem et qui cum ipso erant cum tubis et canticis admovebantur. Iudas vero et qui cum ipso erant invocato Deo per orationes congressi sunt. Et manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus xxx. v milia, presentia Dei magnifice delectati. Cumque cessassent et cum gaudio redirent, cognoverunt Nichanorem ruisse cum armis suis. Facto itaque clamore et perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

Precepit autem Iudas qui per omnia corpore et animo mori pro civibus paratus erat, caput Nichanoris et manum cum humero abscisam Hierosolimam perferri. Quo cum venisset, convocatis contribulibus et sacerdotibus ad altare, accersivit et eos qui in arce erant. Et ostenso capite Nichanoris et manu nefaria quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei magnifice gloriatus est, manum autem dementis contra templum iussit suspendi. Omnes ergo celi Dominum benedixerunt dicentes: Benedictus Dominus qui locum suum incontaminatum conservavit. Suspendit autem Nichanoris caput in summa arce, ut evidens esset et manifestum signum auxilii Dei. Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istam absque celebritate preterire, habere autem celebritatem xiii die mensis Adar quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochei diei. Igitur his erga Nichanorem gestis, ex illis temporibus ab Hebreis civitas est possessa.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS MACHABEORUM

HYSTORIAM SCRIBERE DISPONENTIBUS

non unam nec eandem video eius de studii causam, sed multas existere, et ab alterutro plurimum differentes. Nam quidam eorum sui sermonis pandere volentes ornatum, et ex hoc gloriam aucupantes, ad partem huius discipline accedunt. Alii vero illis gratiam referentes de quibus ipsam descriptionem esse contigerit, in eodem opere ultra virtutem coacti sunt laborare. Quidam autem ipsa rerum necessitate vim passi sunt, ut ea quibus interfuere cum agerentur scripture declaratione colligerent. Multos autem magnitudo rerum utilium in occulto iacentium invitavit, ut hystoriam ex his ad utilitatem deberent proferre communem. Harum itaque quas predixi causarum due novissime michi etiam provenerunt. Bellum namque quod inter Romanos et nos Iudeos fuit, et qui actus eius quique finis fuerit, experimento ipse cognoscens, narrare coactus sum propter eos qui veritatem in ipsa conscriptione corrumpunt. Presens autem opus assumpsi, credens etiam dignum studium Grecis omnibus apparere. Continebit itaque omnem antiquitatem nostram et conversationis ordinem ex Hebraicis litteris interpretatum. Dudum siquidem cum bella conscribere proposueram, declarare qui fuerint initio Iudei, et quibus usi sint fortunis, et per quem legis latorem sint eruditi, hoc quod ad pietatem aliamque virtutis continentiam noscitur attingere, et quam longis pugnantes temporibus inviti novissime venerint ad certamina Romanorum. Sed quia ingens erat operis eius ordo et valde perplexus, in ipso libro dividens disponensque principia atque finem, conscriptionem ipsam abbreviare temptavi. Tempore namque procedente, secundum illud quod solet accidere, grandia cogitantibus michi quoque segnities tarditasque cessit tantam arripiendi materiam, in usu quippe extranee lingue et aliena consuetudine peregrine. Erant autem qui me hystorie desiderio prebitis causis invitarent, et precipue omnium Epafroditus, vir qui universas quidem diligeret disciplinas, maxime autem rerum gestarum cognitione gauderet, utique cum et ipse magnis rebus et multimodis causis interfuisset, et in omnibus mirabilem nature fortitudinem et immutabilem voluntatem sue virtutis ostenderet. Huic enim viro semper obediens, qui valide et bene agentium cooperator existeret, ne viderer desidia potius quam optimo labore gaudere, ad limen prius armavi, illud quoque preter ea que iam dicta sunt non iniuste cogitans, quia et patres et de mea prosapia aliquid tradere nostris voluerunt, et de Grecis qui eorum scire que sunt nostra voluerint. Primus siquidem qui Ptholomeus secundus rex, maxime circa disciplinam et librorum collectionem studium habens, in nostra precipue lege opus sue largitatis ostendit, et constitutam eam festinavit Greca voce transferri. Pontifex vero noster Eleazarus, nulli virtute secundus, non invidit ut predictum regem hac utilitate privaret, cum omnino forsitan restitisset, nisi patrio nostro congrueret ut nichil bonorum remaneret occultum. Ideoque utile et ipse convenire putavi, ut magnitudinem quidem pontificis imitarer, et item regis largitati similiter responderem, absque quod doctrine amatores esse noscuntur. Neque enim ille omnem descriptionem a translatoribus accepit, qui eam tantum que legis sunt, hi qui ad explanationem missi fuerant Alexandria tradiderunt, cum sint alia innumera que per sacras litteras indicantur, utpote quinque milium annorum hystoria in his exposita, et diverse quidem in his continentie sunt, multe vero civitates, fortune et fortia facta ducum et mutabilitates conversationum. Quod totum ex ipsa hystoria precipue poterit quilibet agnoscere, si ea voluerit lectitare, in qua repperiet quia eis qui voluntatem propriam non secuntur, et ea que bene sancita sunt transcendere non presumunt, omnia ad terminum fidei tendentia prospere peraguntur, et honoris felicitas prebetur a Deo. Quando vero recesserint aliqui ab huius diligentie veritate, fiunt eis omnia sub inopia, que videbantur in habundantia constituta, et in calamitatem inportabilem eis convertuntur quecumque quasi bonum agere festinabunt. Iam itaque vos qui lecturi estis hos libros exoro, ut voluntatem suam Deo summittant, et legis latorem nostrum probent si naturam eius digne consideravit, et semper decentes actus virtutis eius exposuit, puram rationem de illo custodiens ab omni que refertur ab aliis turpitudine fabularum, licet ex longitudine temporis et etate vetustiore potuisset multam figmentorum fallacium habere licentiam. Fuit enim ante annos duo milia, in qua longitudine seculi neque ipsorum deorum generationes poete, nisi forte hominum actus aut leges dicere presumpserunt. Integritatem videlicet eorum que ante conscripta sunt procedens sermo ordine proprio declarabit. Hoc facturum me in negocio isto proposui, ut nichil adiciam nec iterum pretermittam. Quia vero pene omnia ex Moysi legis latoris sapientia apud nos pendere noscuntur, necesse michi est pauca de illo predicere, ne qui legerint querant cur noster sermo studium descriptionis habens de dictis et factis in tantam nature rationem processerit. Sciendum itaque quia legis lator ille omnium rerum necessarium iudicavit, ut quisquis suam vitam bene gubernaturus et legem aliis positurus esset, Dei primitus naturam operamque eius mente contemplaretur, et eius exemplum imitaretur, et quantum virtus esset hunc sequi temptaret. Neque enim vel ipsi legis latori fuit sufficiens mens, dum ipsius itaque contemplatione deficeret, nec eis qui conscripturi sunt pro causa virtutis aliquid prosper eventus erit, nisi pre omnibus doceantur quia pater omnium et dominus Deus existens, et universa respiciens

sequentibus se vitam felicissimam probet, a virtute vero degredientes maximis calamitatibus subdit. Hoc igitur docere desiderans Moyses suos cives populis legis constitutione non aliter communivit, nec a propriis placitis inchoavit, sed ad deum et mundi fabricam eorum mentes erigens et persuadens quia creaturarum terrenarum opus dei precipuum homines sumus. Dum habuisset eos iam ad pietatem obedientes, de reliquis eis facillime persuasit. Alii namque legislatores fabulas sequentes humanorum delictorum confusionem potius in deos suos sacrilego sermone verterunt, et multam malignis peccandi licentiam prebuerunt. Noster vero legislator summam virtutem deum pronuntians, infudit ea hominibus participari, et eos qui taliter non saperent nec crederent iussit inevitabiliter castigari. Secundum hoc igitur argumentum facere examinationem lecturos exoro. Sic enim considerantibus nichil irrationabile dictum, nichil ad maiestatem dei atque clementiam videtur incongruum. Cuncta namque circa naturam rerum affectionem consonam habere noscuntur, alia quidem apto vel simplici modo legislatore tangente, alia vero cum sua honestate allegorice proferente, quia que clare dici poterant, hec manifesto declaravit. Volentibus autem etiam causas rerum singulas considerare contemplatio multa nimis et valde philosophica invenitur. Quod ego quidem nunc dicere sperno, sed deo nobis tempus prebente, post hoc opus temptabo conscribere. Convertar autem ad rerum narrationem, reminiscens primitus eorum que de mundi fabrica Moyses dixit. Hec autem in sacris libris comperi ita conscripta.

IN PRINCIPIO

creavit deus celum et terram. Sed dum terra ad aspectum nondum veniret, et profunditate tenebris celaretur, et spiritus dei desuper portaretur, deus lumen fieri iussit. Quo facto, considerans omnem materiam separavit lumen a tenebris. Et alii quidem rei nomen imposuit noctem, alteram vero vocavit diem, vesperum et mane appellans et requiem. Et hic quidem est primus dies; Moyses autem eum unum dixit. Et licet sufficiam causam huius rei et nunc dicere, tamen quia pollicitus sum rationem causarum singulariter seorsum tradere, et illud tempus ad huius rei interpretationem necessarium est differre. Post hec secundo die celum super omnia collocavit, ipsumque ab aliis distinguens in semet ipso constitutum esse precepit, et ei cristallum circumfigens, humidum eum et pluviale ad utilitatem que fit ex ymbribus terre congrue fabricatus est. Tertio vero die statuit terram, circa eam mare diffundens. Ipsa namque die repente virens herba et semen de terra exorta. Quarto autem die ornavit celum sole et luna aliisque syderibus, motus eis tribuens atque cursus quibus horarum distinctiones manifesto designarentur. Quinto die animalia natatilia et volatilia, alia quidem in profundo, alia vero in aere constituit, copulans ea ad communionem atque permixtionem causa prolis proferre, et ut eorum natura multiplicari potuisset et crescere. Sexto vero die creavit quadrupedes genus masculinum faciens atque femininum, in qua et hominem finxit. Ita igitur mundum et cuncta sex diebus et omnia que in eo sunt facta Moyses ait. Septimo die dominum ab operibus manuum suarum requievisse dicens, unde et nos eo die laboribus propriis vacare dinoscimur, eum sabbatum appellantes, quod nomen hebraica lingua requiem significat. Post septimum vero diem cepit de hominis natura Moyses reddere rationem ita dicens: Finxit deus hominem pulverem de terra sumens, et in eum spiritum inspiravit et animam. Hic autem homo Adam vocatus est, quod nomen hebraica lingua significat rubeus, quia conspersa rubea terra factus est. Talis est enim virgo tellus et vera. Presentavit autem deus Ade animalia secundum genus femininum masculinumque demonstrans, et his nomina imposuit quibus etiam nunc vocantur. Videns autem deus Adam non habentem societatem ad feminam neque cohabitationem, cum itaque non esset delectatus aut in aliis animalibus que copulata videbantur, una die eo dormiente auferens costam eius finxit ex ea mulierem. Et Adam sibi iunctam cognovit de se fuisse plasmatam. Issa autem hebraica lingua mulier appellatur. Nomen vero mulieris illius erat Eva, quod significat omnium viventium matrem. Dicit autem dominum ad orientem plantasse paradysum omni germinatione florentem. In hoc enim esse et vite plantationem et aliam prudentie qua cognosceretur quid esset bonum quidve malum. Et in hunc hortum introduxisse Adam et eius uxorem, precipiens plantationum eos habere sollicitudinem. Rigatur autem hic hortus ab uno flumine circa omnem terram undique profluente. Hic in IIII partes dividitur. Et Fison quidem nomen est uni, quod inundationem significat; educitur in India in pelago late diffunditur, quod Ganges nuncupatur a Grecis. Eufrates autem et Tigris in mare rubrum feruntur. Vocatur autem Eufrates Foras, quod significat dispersiones sive flos. Tygris autem Diglath vocatur, quod indicat acutum aliquid et angustum. Geon autem per Egyptum fluens ostenditur eum qui nobis ab oriente redditur, quem Greci appellant Nilum. Cuius igitur Adam et mulierem ex aliis quidem plantationibus gustare precepit, de prudentie vero plantatione voluit eos abstinere, predicens contingentibus ex ea perditionem esse venturam. Et dum illo tempore cuncta animalia concordarent, serpens cohabitans cum Adam atque muliere invidiam habuit, in quibus eos arbitrabatur esse felices, obedientes itaque preceptis dei. Quos putans pro obedientia calamitati succumbere, persuasit mala voluntate mulieri ut de prudentie plantatione gustaret, dicens inesse boni malique cognitionem. Quo facto, beata eis vita et similis divine cognitionis deesse dicebat accedere. Et seduxit quidem mulierem ut dei mandata contempneret. Que cum ex illa plantatione gustasset et epulatione gauderet, et Adam ut vesceretur persuasit. Quo facto, cognoverunt semet ipsos esse nudos, confusioneque manifesta habentes, tegumen sibimet requirebant. Illa namque plantatio causa acuminis erat et intellectus. Foliis igitur fici semet ipsos operuerunt et hec genitalibus opponentes, videbantur sibi his magis esse felices quam prius reputabant se difficili invenire. Deo autem in hortum veniente, Adam qui de prius ad eum veniens colloquebatur, conscius iniquitatis discessit. Deus autem intendens quod egerat, causam requirebat propter quam ei prius alloquio delectaretur, postea vero refugeret atque confunderetur. Illo vero nichil loquente eo quod se cognoverat dei transgressum esse mandatum, deus ait: Michi quidem de vobis notum est quemadmodum felicem vitam extra omnium malorum passionem habueritis, nulla sollicitudine animum vestrum conterente, cum vobis sponte ad fruendum et ad voluptates habundantia oriretur divina providentia sine vestro labore et miseria, sed neque malis prementibus senectus velociter vobis adveniret et non longa vita succederet. Quam michi contumeliam tali voluntate fecistis, mea mandata prevaricando. Neque enim virtutis causa taciturnitate constringeris, sed mala conscientia retineris. Adam vero peccati veniam postulabat, rogabatque dominum ne eum nimis affligeret, et de facto coniugem accusabat, dicens se ab ea seductum fuisse. Et illa rursus de serpente quod eam seduxerat querebatur. Deus autem Adam victum consilio mulieris pene subiecit, precipiens terram ne ei ultra sponte proferret, sed la-

borantibus et operatione conteretur, alia quidem fruges redderet, alia denegaret. Evam vero fetuum et conceptionum doloribus castigavit, quia Adam in quibus ipsa fuerat a serpente decepta seducens calamitatibus implicavit. Abstulit autem et serpenti vocem, iratus ei malignitatem quam gessit circa Adam, et venenum eius sub lingua ponens quod esset hominibus inimicum, precepitque ut mulier ei capiti plagas inferret; ille vero iacens hominibus esset adversus, et in terram fixus eius pudenda portaret. Quem etiam pedibus privavit ut volutatus in pulvere traheretur. Et deus quidem eos hec pati precipiens, transmigravit Adam et Evam ex horto paradysi in aliam regionem. Facti sunt autem eis filii duo masculi, quorum unus quidem prior appellabatur Cayn, quod nomen interpretatum significat possessionem. Abel autem secundus, quod significat nichil hoc. Quibus nascuntur et filie. Germani quidem diversis studiis letabantur. Abel quidem iunior iustitiam colebat et in omnibus quecumque gerebat dominum putabat esse presentem, virtutemque perspiciebat, cui erat conversatio pastoralis. Cayn autem erat circa alia malignissimus, et ad lucra solummodo semper intentus. Terram arare primus cepit, et fratrem huiusmodi causa peremit. Dum enim eis placuisset sacrificare deo, Cayn obtulit fructum de culture germinationibus, Abel autem lac et primogenita gregum agnum obtulit. Deus autem potius hoc sacrificio delectatus est, quod spontaneis et naturaliter ortis frugibus fuerat honoratus, et non illis que ex inventione hominis avari nata videbantur. Quapropter Cayn indignatus eo quod sibi Abel fuisset prepositus, eumque statim interemit. Quem cum necasset et mortuum occultaret, credidit latere commissum. Deus autem sciens quod erat factum, venit ad Cayn perquirens de fratre ubi esset, tamquam si ignoraret factum, dicens quod eum diebus pluribus non videret, dum prius tempore illum cum eo conversari respiceret. Cum autem Cayn hesitaret, non habens quod deo potuisset dicere, et cogitans ad hoc respondere quod et ipse miraretur quod fratrem suum non videret, et cum dominus perquirendo vehementer ei instaret, demum indignatus ille dixit non se pedagogum esse fratris sui, nec custodem eius neque actuum eius. Deus autem Cayn increpavit et interfectorem fratris factum dixit ad eum: Admiror si de fratre nescis dicere quid factum sit, quem ipse peremisti. Cum tamen sacrificium celebravit atque poscentem, ne ob homicidium iram eius sustineret, severiore pena homicidium relaxavit, maledictumque esse constituit et eius sobolem usque ad generationem septimam minatus est esse puniendam. Et ex illa terra eum cum uxore precepit. Quo formidante ne a bestiis capiendo interiret, et cum talibus periret, iussit ut nichil triste de tali cogitatione metueret, nec propterea mali quicquam eveniret per bestias, ac per omnem terram eum sine formidine signo ei imposito quo notus esset omnibus eum abire precepit. Multa vero peragrans terram Cayn cum uxore sua collocatus in loco qui Naida nuncupatur, ibi commoratus est, quo etiam ei filii nati sunt. At vero pena illa quam sibi deus imposuit habuit per emundationem, sed ad crementum mali. Libidine quoque pocius in suo corpore nutriuit, licet cum iniuria sibi commorantium, hic suum habebat augens domum multitudine pecuniarum ex rapinis et violentia congestarum. Ad luxuriam quoque et latrocinia suos familiares invitans magister doctor in scelestis studiis erat, et simplicitatem cum qua vivebant homines et adinventiones mensurarum et ponderum permutavit, integritatemque eorum vitam ex earum rerum ignorantia atque unanimitate ad calliditatem corruptionemque perduxit. Et terminos terre primus posuit, civitatesque construxit murisque munivit, illucque coegit suos convenire domesticos. Hanc vero civitatem ab Enoch filio suo seniore Enocham appellavit. Enoch vero fuit filius Irath, ex quo ortus est Maviael, cuius fuit filius Matusahel, qui habuit filium Lamech, cui fuerunt filii et filie ex duabus uxoribus Sela et Ada LXXVII. De quibus filius Iobal qui fuit de Ada natus tabernacula fecit et greges amavit. Tubal consanguineus eius existens musica coluit et psalterium cytharamque laudavit. Tubalcayn quoque ex Sela ortus est, fortitudine cunctos excellens, res bellicas decenter exercuit. Ex his et quoque ad libidinem proventum sui corporis erudivit, et ferraria arte primum invenit. Habuit et sororem nomine Noema. Et quoniam Lamech divinas res sapienter sciens videbat se subiacere pene quam Cayn ob necem fratris, hoc suis uxoribus indicavit. Adhuc autem vivente Adam, contigit sobolem eius per successiones tempore fieri nequissimam, et alium alio peiore existere, ita ad bella intentiones erant et latrocinia exercebant. Si quis autem eorum segnis esset ad effundendum sanguinem, aliis vivens tamen pessimis imminebat, avarus existens et contumeliosus. Adam vero qui primus de terra factus est, et de quo nos exigit ratio adhuc habere sermonem, Abel filio suo extincto et Cayn propter necem eius effugato, de filiorum procreatione cogitabat, et vehementer eum generationis amor habebat. Agens quoque annos ducentos et XXX, super quos adhuc annis DCC vivens defunctus est. Fuerunt autem ei et alii plurimi filii et filie, inter quos et Seth erat natus. Et de aliis quidem longum est dicere, conabor tamen de Seth dicere tantum. Iste enim Seth nutritus et perveniens ad eam etatem in qua posset ea que sunt bona discernere, virtuti insistebat. Et cum esset factus vir egregius, imitatores sui filios dereliquit. Illi autem cum boni fuissent omnes, in eadem terra sine vexatione viventes feliciter commorati sunt, nichil eis usque ad vite terminum crudele proveniente. Disciplina vero rerum celestium et ornamentum earum primitus invenerunt. Et ne dilaberentur hominibus a memoria que ab eis inventa fuerant, aut antequam venirent ad cognitionem futurorum hominum deperirent, hanc artem excogitaverunt. Cum predixisset Adam exterminationem omnium rerum futuram, unam exiguis virtute, alteram vero in aque multitudine fore venturam, duas facientes columnas, unam ex lateribus, aliam vero ex lapidibus, in ambabus que invenerant conscripserunt, ut si constructa ex lateribus diluvio exterminaretur, lapidea permanens preberet hominibus futuris scripta recognoscere, simul et quia lateralem aliam posuissent. Que tamen lapidea permanet hactenus in terra Syrida. Et in multis quidem VII generationibus homines isti permansere, deum iudicantes esse dominum omnium, et virtute semper erant exercentes. Deinde tempore procedente a paternis exercitationibus ad mala progressi sunt, neque legitimos honores ulterius deo prebentes, neque circa homines verba iustitie facientes, sed zelum quem prius habuere pro virtute, in duplum per ea in malitia permutaverunt, per ea que gerebant. Ob hoc itaque contra se dominum irritaverunt. Nam multi filii dei mulieribus coeuntes iniuriosos filios genuerunt, qui omne bonum despicientes propter confidentiam fortitudinis, similia his que et a Grecis gygantes perpetrasse traduntur. Noe autem graviter ferens eorum actus et habens eorum consilia nimis ingrata, agebat ut ad meliora mentem eorum actusque transferret. Cum autem videret non eos converti ad sua monita, sed vehementer eos malorum libidine detineri, metuensque ne ipsum quoque cum uxore et filiis et suis omnibus interficerent, discessit ab ea terra. Deus itaque Noe iustitiam dilexit, condempnavit autem non solum illorum maliciam, sed omne genus humanum. Quod cum deo disperdere placuisset et aliud genus hominum construere malignitate privatum, et minuere hominum vitam, annisque non quantos tunc temporis vivebant, sed deinceps usque ad centum XX annos esse mansuram, terminum deus hominum malicia dans, et durare arida convertit in maria, et sic universi inundatione perirent. Noe vero liberatus est solus, dicente ei domino ut sibi fabricam ad salutem huiusmodi faceret, id est archam IIII cameras habentem, longitudine CCC cubitorum, latitudine vero quinquaginta cubitorum, et altitudine XXX cubitorum, in qua cum uxore sua et filiis et uxoribus introivit. Et alia quidem secum assumpsit que sibi pro solatio vite et securi commorantium forent necessaria, cunctorumque animalium ad servationem generum

na masculos simul ac feminas pari modo iniecit. aliorum uero animalium numerum septuplum. Erat autem archa parietibus atque camera fortis. ut ex nulla parte fluctuaret. nec aquarum uiolentia uinceretur. Et noe quidem cum suis ita saluatus est. Erat autem ipse noe ab adam decimus. Lamech uero filius eius pater fuit matusale. hic autem enoch qui fuit iared. hic autem malaleel qui de cayna natus est. qui fuit enos cum sororibus plurimis. Enos seth hic filius fuit qui natus est ex adam. Contigit autem hec passio sexcentesimo anno natiuitatis noe. mense secundo. qui mensis a macedonibus dyos uocatur. Ab hebreis autem marachauan nuncupatur. nam etiam et mar suane primum in egypto annum construxerunt. Moyses autem nysan mensem qui est xanticus. primum in festiuitatibus definiuit. in quo mense ex egypto hebreos eduxit. Hic autem apud eos et in cunctis muneribus diuinis ualde pollebat. In uenditionibus autem et emptionibus. et alia gubernatione prioris seculi decreta seruauit. Pluuiam uero idem moyses inchoasse dicit uii. et xx. die prefati mensis. Ab illo namque tempore quo adam creatus est. usque ad hoc tempus. anni fuerunt duo milia sexcenti. l. vi. Adam siquidem cum esset ducentorum et xxx. annorum seth hic natus est. Qui adam nongentos et xxx annos agens defunctus est. Seth hic autem centesimo et v. anno genuit enos. Seth hic autem cum nongentis v. annis uixisset mortuus est. Enos autem nonagesimo anno genuit caynan. Viuens autem enos annis nongentis. et xii. mortuus est. cayna filio suo diligentia rerum tradens. Caynan cum uixisset annis nongentis et x. malaleel filium dereliquens quem genuerat lxx. anno etatis sue. Iste malaleel cum uixisset lxxx. octingentis et v. annis mortuus est. iared hic filium derelinquens quem genuit cum lx. et c. esset annorum. Iared hic autem cum uixisset nongentis lx. et uii. annis. defunctus est. enoch filium relinquens quem genuerat cum esset annorum c. lx. et duorum. Qui enoch uiuens trecentis lx. quinque annis discessit ad dominum. unde nec finis eius inuenitur descriptus. filium relinquens matusalam. qui ei centesimo et v. anno natus est. Iste autem matusala lamech filium habuit cum esset annorum c. lxx. vii. cui etiam principatum suum tradidit quem ipse tenuit annis nongentis lx. et xi. Lamech autem cum habuisset principatum annis septingentis et vii. noe filium suum preceptore rerum designauit. quem genuit cum esset lxxx. duorum annorum. Iste autem noe nongentis l. annis rerum extitit presul. Istos uero annos quis colligat sit tempus quod supra scriptum est ita plenius colligitur. Nullus itaque perscrutetur priscorum fines. quando cum suis filiis eorumque annis. aut etatibus suam quisque extendebat etatem. sed tamen ortum generationis intendat.

Igitur decernente deo et incipiente pluere aqua cunctis diebus xl. ferebatur ita ut usque ad xv. cubitos transcenderet montes. quod propterea factum est. ne plurimos fugae occasio liberaret. Quiescente autem pluuia aque uix c. et l. diebus defecere. qui mense septimo quo iste instante paulatim inchoauit latens herba apparere. Deinde cum archa circa summitatem cuiusdam montis in armenia constituta requieuisset. sentiens hoc noe aperuit fenestram. et respiciens modicam terram apparere in spe meliore constitutus est quidem silens. Post paucos uero dies respiciens terram indicto tamen medio aquis cessasse. et emisit coruum uolens agnoscere si quid et aliud terre fuisset ab aqua derelictum. et si ita ei ad egrediendum tutum esse uideretur. Qui cum terram repperiens mundatam. regressus est ad noe. Post uii. uero dies columbam quam emiserat ut aliquid de terra cognosceret. lutulentam reuertentem simul et ramum oliue portantem. cognoscens terram diluuio liberatam. manensque adhuc alius vii. diebus animalia ex archa dimisit. et ipse cum generatione sua egressus. sacrificansque deo cum suis epulabatur. Hunc autem locum armenii egressionum uocant. illic enim reliquie arche saluate. nunc usque prouinciales ostendunt. Huius uero diluuii et arche memoriam faciunt omnes qui hystorias barbaricas conscripserunt. quorum unus est berosus chaldeus. Narrans enim de diluuio taliter scribit. Dicitur autem et nauis eius que in armeniam uenit circa montem chordieum aliqua pars esse. et quosdam bitumen exinde tollere. quo maxime homines ad expiationes utuntur. Meminit autem horum et hieronimus egyptius qui antiquitatem phenicum noscitur descripsisse. Sed et manaseas damascenus in xvi. hystoriarum libro. ita dicens dicit. Est et super minyadam excelsus mons in armenia qui paris appellatur in quo multos confugientes sermo est diluuii tempore liberatos. et quendam simul in archa deuectum in montis eiusdem summitate. lignorumque reliquias multo tempore conseruatas. Fuit autem iste quem et moyses legislator iudeorum scripsit. Noe uero metuens ne per annos singulos diluuium deus induceret terre. et decerneret genus humanum omnino delere. omnia sacra incendens supplicabat deo pro priore statu ut nulla huiusmodi exterminatione amplius super terram induceret. quo periret omne genus animalium. sed puniens malis parceret hominibus. qui propter bonitatem fuerant derelicti. et quia decreuerit mala uitare. Nam infeliciores essent ab illis qui fuerant diluuio dampnati. et peiori afflictione dampnarentur si non saluarentur ad integrum. sed magis alteri diluuio seruarentur. cum priore terrore expirauerint indicassent. ipsi uero posteri perditione nouissima sustinerent. Rogabat ergo noe dominum ut suas hostias propicius suscipere dignaretur. et nullam iracundiam similem ulterius terra susciperet. ut de bonis ei impugnatum. et ciuitates construentes uitam possent habere feliciorem. et nullo bonorum quibus ante diluuium usi fuerant frauda-

rentur. et similiter ad longam senectutem. et uite longitudinem peruenirent. Deus uero has effundentem preces deus propter iusticiam uiri diligens. annuit precibus eius ut eius uota ad finem usque perduceret. neque defunctos diluuio se perdidisse dicens. sed penam pro malicia propria eos pertulisse. neque tales a se fuisse factos homines ut ita perderentur. alioquin ipse nosset eis cautum fuisse principium. neque donasse uitam quam corruptioni dedicaret. sed per que contumelia in quantum pietati et uirtuti fecerit. peccata quoque compulere me ut hac pena eis inferre. Cessabo itaque deinceps per hoc iram mea eis presumens iniquitatibus inducere. et multo potius te rogante. Et si aliquo amplius peccauerint. iam non operiet ymbrium magnitudo. neque enim ulterius terram tota rigabit. Moneo tamen ut ab humana nece omnes abstineant. et sint ab homicidio puri. facientes quippe tale aliquid luituri sunt. Vtimini uero cunctis animalibus. aliis ut uultis. et ut desiderium quisque habuerit. dominos enim uos omnium feci esse terrenorum. et omnium natatilium. et quecumque uolandi habent modum. et quecumque in aere uegetantur. Hoc tamen ante omnia custodite. ut abstineatis a sanguine in quo est anima. Designabo autem posteris uestris futura requie cum arcu meo. Arcus enim dei apud illos yris nuncupatur. Et deus quidem hec omnia noe promittens. deinde siluit. Noe uero tum uixisset post diluuium ccc. et l. annis. omne tempus feliciter agens. mortuus est anno uite sue nongentesimo quinquagesimo. Nullus autem ad uitam modernam et annorum breuitate quibus nunc uiuimus uitam comparans antiquorum putet falsa esse que de illis sunt dicta. ex eo quod nunc uita nostra et etas tam longo spacio non ducatur. et ideo non credat illos ad uite illius longitudinem peruenisse. Erant namque enim uiuentes religiosi. et ab ipso deo facti. cum eis existerent pabula preparata. et opportuna ad longum tempus. ideo poterant tantorum annorum circulis recte uiuere. Deinde et propter uirtutes et gloriosas uirtutis utilitates. quas illi tunc perscrutabantur. idest astrologia. et geometria. deus eis ampliora uiuendi spatia condonauit que numquam potuissent nisi sexcentis uiuerent annis. Post sexcentorum enim annorum circula magnus annus impletur. Testes autem istorum librorum sunt omnes qui antiquitate apud grecos et barbaros conscribere maluerunt manethon qui descriptione fecit egyptiorum. berosus qui chaldaica desflorauit. et mochus et estius conscriptores. ad hoc hieronimus

egyptius quique phenica disposuere. his omnes cum dictis meis concordant. Ysiodus quoque et egatheus. et hellanicus. et acusylaces. et inter hos ephorus et nicolaus in hystoriis suis memoriam faciunt antiquorum mille annis peruenientium. De his namque omnibus sicut singulis complacuerit. ita considerentur.

Filii autem noe tres erant. sem. cham. et iafeth. qui ante c. annos diluuium fuerant generati. Hi primum de montibus ad campestria descenderunt habitaculum illic haberent. et aliis ualde metuentibus propter diluuium ad campos descendere. et sequi habitantes ab excelsis locis ad inferiora descendere coegerunt eos in spe fiducie imitatores existerent. et campus ubi primum habitauerunt sennaar appellatur. Deo autem iubente ad incrementum hominum eos pergere dispersi sunt ut ne inuicem habitantes dissensiones facerent. sed ut cultiuarent spacia in habitantes. habundantia fructuum potirentur. Cum autem essent ineruditi. et ideo inobedientes existerent. in calamitatibus incidentes fragilitatem peccati senserunt. Etenim quia iuuentutis multitudine feruebant. rursus eos deus a sententia sua migrare fecit. quoniam illi propria cura putabant se bona temporalia habere. et ideo per sua fortitudine putabant causam suarum diuitiarum. Vt et inuicem inimici staterent ut uoluntati dei inobedientes existerent putantes quod per inuidiam dei ab alterutris disiungerentur. ut diuisi facilius possent subiugari ei. Fecit autem eos esse elatos. et incitauit ad iniuriam dei atque contemptum. nemrroth filius cham. filii noe. qui cum esset audacior omnibus et manu fortissimus. suadebat eis ut non deo ascriberent. gratia hominibus propria illis felicitas eueniret. sed hoc eis propria uirtute afferret. et cognatos quidem generis sui ad causam tyrannidis adduxit. Ergo solus ipse presumpsit homines a dei amore reuocare. et spem suam in propria uirtute ponere. et omnino deum esse ulcisci se putabant in dominum. si iterum eis minaretur diluuium inferre. Ob quam causam turrim altiore edificandam suadebat. ubi aquarum presidere et ascendere. Multitudo autem prompta erat ut nemrroth preceptionibus obediret. graue putantes seruitium obsequi deo. et turrim edificabant in nullo sua studia deserentes. Sumebat ergo altitudo facilitatem ut plus quam sperare quis posset. et multis manibus fabricata crescebat turris. Latitudo tamen ita erat fortissima. ut propterea intuentibus et sursum aspicientibus longitudo eius uideretur imminui. Edificabatur autem ex latere cocto. colligato bitumine. ne forte penetraret ac dissolueret aquis. Sic illos insanientes intendens deus. exterminare omnes non decreuit. quoniam nec aliis dudum perditis formidabant. sed discordiam illis inmisit diuersarum linguarum. ut post multas absonas uoces intellectu carere possent. Locus autem in quo turrim edificabant nunc babilon uocatur. dicta propter confusione quam circa locutionem suam ante habuerunt. Hebrei namque babel confusione appellant. De hac uero turri et diuersis linguis meminit et sibilla dicens. Cum omnes homines unius uocis existerent. quidam turrim edificauerunt excelsam. tamquam ascensuri per eam in celum. deus uero immittentes uentos euerterunt turrim. et uocem propriam unicuique partitus est. et propterea uocari contigit ciuitatem babiloniam. Hec quidem de sibilla scribit. De campo uero qui uocatur sennaar in regione babilonis. meminit estius ita dicens. Qui uero de sacerdotibus sunt erepti. iouis sacra sumentes. in sennaar babilonis uenerunt. Hec autem figmenta pretermittentes. ad rerum narratione redeamus.

Diuisi sunt itaque post hoc diuersitate linguarum. migrationes agentes ubique. et terram apprehendentes unusquisque feliciter. et ad quam eos deus educeret. ut terram omnis terra per eos compleretur. mediterranea simul atque maritima. Quidam autem et nauibus transeuntes insulas habitauerunt. unde et aliquas gentes ab institutoribus positas appellationes seruant. Quidam uero placita sibi nomina mutauerunt. alii autem

Hi uero habitatoribus clari esse uisum est. conuersatione nominum fecerunt. Greci siquidem rei huius auctores. qui posteris temporibus confortati. etiam antiquorum gloriam propriam effecerunt. et gentes nominibus aliis exornarunt. ut eis sapientum esse uidebatur. ornatum itaque ponentes rei publice. uelut a se constitute. Verumtamen filius noe filiorum. quorum nomina propter honorem gentibus imposuerunt homines. qui quacumque terram apprehendere potuerunt. Iafeth hic autem noe filius habuit filios uii. Isti habitauerunt regionem a tauro et aman montibus incipientes et pergentes in asiam usque ad flumen tanaym. In europa autem terra gadiriorum nullus eorum qui supra dicti sunt ibidem habitator extiterit. gentes eius diuisis sermonibus appellabant. qui nunc a grecis galathe nuncupantur. olim uero dicti sunt gamarite. quos gomer instituit. Magog uero magogas a se nominatas instituit. et isti a grecis scythe sunt appellati. Tres filiorum iafeth hic madeus et ianus fuerunt. ex madeo sunt gentes orte que a grecis medi uocantur. de iano uero omnes ionii. helladicique descendunt. Condidit autem iobel iobelos. qui in istis temporibus hibere synagoga primum dicebatur. qui nunc cesarea est. Capadocia a romanis hec fortitia est uocabulo. idest a cesare ita greci appellant. Moschum uero amorochum plantata sunt. qui nunc capadoces nuncupantur. quorum antiquitatis appellationis signum ostenditur. Nam ciuitas est apud eos que hactenus modicha dicitur. ostendens intelligere ualentibus. eo quod aliquando omnis gentes regionis ipsius ita uocate sunt. Phiras autem thyrenses appellauit suos. quorum princeps fuit quibus greci etiam nomen commutauerunt. Tantesique de gentes prafeth hic filios instituto sunt. Gomer autem habente tres filios. astenegas quidem astinegos instituit. qui nunc regini uocantur a grecis. Riphat autem ripheos. qui nunc dicuntur paflagones. Tygran uero tygrameros. qui a grecis friges sunt nuncupati. Atiano autem iafeth hic filio. et ipso tres filios habente. helysas autem helyseos uocauit eos. quorum princeps fuit qui nunc sunt eoli. Thasis uero tharsas. sic enim antiquitus cilicia uocabatur. Tharsis enim apud eos maxima ciuitatum metropolis appellatur. thau litera per theta mutata. Cethim autem cethima insula habuit. que nunc dicitur cyprus. et alia omnis insule et maritima loca cethim hebraice appellantur. Testis enim est sermonis mei una in cypro ciuitatum que appellatione ualuit retinere. Cythis enim ab his qui ei grecum nomen imposuerunt uocatur. neque sic fugiens cythim nomen. Iafeth hic itaque filii seu nepotes has habuerunt gentes. que forsitan ignorantur a grecis. Hoc ergo predicens. ad narrationem reuertar eorum unde digressus sum. Nomina siquidem greci propter scripture decorem. et ad delectationem legentium mutauerunt. Neque enim prudentia nostra est horum formis uti. sed aliorum unius quidem scema. et finis nominum sicut unus. ultimas tamen nominum sillabas aliter pertas declinant. Noe namque nochus. et abram abramus. et sic hec forma in omni scemate custodit. Filii autem cham a phenicia syria. et aman. et libano monte cunctas terras obtinuerunt. quecumque ad mare sunt posite apprehendentes et a quousque ad oceanum sunt. et propria facientes appellationes. tamen aliorum quidem omnino perierunt. in aliis uero aliorum est inmutate et transformate uix [illegible] Quatuor enim filiis existentibus cham. chuso quidem nichil nocuit [illegible] ethyopes quorum princeps fuit hactenus et a semet ipsis et ab omnibus asiam chusei uocitantur. Seruata uero est et mersei sedem appellatione prisca memoria. Egyptii namque mersin. et merseos omnes uocant egyptios. Instituit autem [illegible] lybia phutiosos uocans puniciales. Est autem et flumen [illegible] tinera qui isto noe uocatur. unde et plurimos grecorum hystoriographorum [illegible] huius fluminis memoriam facientes. et ex ad [illegible] punicia que ph[illegible] ei nomen impositum. Mutatum est autem ei nomen. quod nunc uocatum [illegible] sam. quo lybius dictus est. Post paululum uero dicemus et causam. propter quam et regio africa nominari. Chananeus uero quartus existens filius cham. que nunc iudea uocatur in habitans regionem a se chananea nominauit. Fuerunt autem filii existentes chuso quidem sabas. ex quo sabei. Euilas autem a quo euilei. qui nunc getuli appellantur. Sabath uero ex quo sabatheni. qui nominantur a grecis ustabarri. Condidit et sabach sabacheos. Ramma uero rameos instituit. et duos filios habuit quorum

iudas qui de egypto recedens gente hesmeorum habitavit, iudeis cognatis suum reliquit. Mesrahim autem filius chus permanens in babilonios tyrannidem exercuit sicut iam et prius declaratum est. Porro mesraim cum essent octo filii omnes terram a gaza usque in egyptum tenuerunt. Solius autem philistinum cognomen patria custodivit, cuius partem greci palestinam appellant. Ex aliis autem ledeim et enemiam et labim, solus labim, qui in libia nomen mansit.
Nedim autem et phetrosim et chesluim et cephtorim, ultra nomina nichil scimus. Bello enim ethiopico de quo postea declarabimus, eorum civitates everse sunt. Chananei autem et chananei filii sydon, qui et civitatem sui nominis edificavit in phenice. Sydon autem a grecis appellata est. Amath amatheos instituit, que et nunc est, et a provincia amathi vocatur; macedones vero eam ephaniam ab uno posterorum suorum nominaverunt. Aradeus autem aradum insulam habuit. Arucheus autem archem, que in libano posita est. De aliis vero vii, id est eveo, chetheo, iebuseo, amorreo, gergeseo, eudeo, sineo, samareo, preter nomina in sacris libris nichil habemus. Hebrei itaque eorum destruxere civitates, hac itaque causa calamitatibus apprehensas.
Noe itaque post inundationem terra ad pristinam revertente naturam, ipse quoque veniens ad opera, et vineam plantasset, videns vineam fructum perfectum vindemiavit, et ad usum vino deducto sacrificans cepit epulari. Inebriatus autem in sopore resolutus est, nudatusque inhoneste iacebat. Quem cum vidisset iunior filiorum eius, fratribus irridendum ostendit. Illi vero operuere patrem. Quod dum noe sensisset, aliis quidem filiis felicitatem optavit, cham vero pro cognatione sua non quidem maledixit, sed eius prole. Et aliis effugientibus maledictum, deus chananei filios emigravit. Et de his quidem dicemus in reliquis. Semi vero tertio noe filio quinque nati fuerunt, qui usque oceanum seorsum habitabant asiam, ab eufrate facientes initium. Helam siquidem helamites qui persarum sunt principes dereliquit. Assur autem niniven construxit civitatem. Arfaxat autem quos nunc chaldeos vocant arfaxateos appellavit, cum princeps eorum esset. Aram vero aramenos instituit, quos greci syros appellant. Quos autem nunc lydos vocant ludim ab eo lydos nominavit. Aram vero filius iiii extitit, quibus us quidem instituit traconitidem et damascum, que media palestine syrieque coniuncta est. Armeniam vero otrus, gether bactrianos, mes autem mesameos qui nunc vocantur ab omnibus. Arfaxat autem filius fuit sela, de quo natus est heber, a quo iudeos hebreos initio vocaverunt. Heber autem iectan genuit et falec. Dictus est autem falek quia secundum divisionem habitationum natus est; falec autem divisionem hebrei vocant. Iectan autem qui filius fuit heber habuit filios helmodach, saleth, asor, mohiare, adora, ligal, debela, sebal, abimabel, sapha, ophir, evila, iubal. Isti a flumine cophino indie et posite circa syrie loca quedam inhabitant. Hec itaque de filiis sem dicta sufficiant. Faciam vero de hebreis quoque sermonem. Falek enim filio heber fuit filius seruus. Huius autem sarug de quo natus est nachor. Nachor filius generatus est, cuius filius fuit thares, qui fuit pater abrahe. Hic autem didicimus decimum esse a noe. Anno enim ducentesimo et nonagesimo secundo post diluvium iste abraham natus est. Thares autem septuagesimo anno genuit abraham. Nachor autem cum esset xx et c annorum genuit thare. De saruc autem nachor nascitur circa annum centesimum et tricesimum. Reu vero sarug habuit cum esset annorum c.xxx. His denique annis habuit falek reu. Heber autem annorum iiii et xxx et centesimo anno genuit falek. Natus ipse de sala centesimum et tricesimum annum habente, quem arfaxat genuit centesimum et tricesimum et quintum annum natus. Sem autem natus est filius arfaxat post annos xii facti diluvii. Abraham autem habuit fratres nachor et aram, quorum aram quidem derelicto filio loth et sara et melcha filiabus inter chaldeos mortuus est in civitate chaldeorum que dicitur ur, et hactenus sepultura eius ostenditur. Duxerunt autem uxores fratris sui filias, melcham quidem nachor, saram vero abraham. Porro thares dum odio habuisset terram chaldeorum propter luctum aram, migraverunt omnes in carran mesopotamie civitatem, ubi etiam tharem morientem sepeliunt, cum vixisset annis ducentis quinque. Recidebatur enim tam vita hominum, fiebatque paulatim brevior usque ad generationem moysi, post quem terminus vite centum et xx positus est annorum, hos annos statuente deo, quantos et moysi contigit pervenire vixisse. Nachor quoque de melcha octo fuerunt filii: uxin, bauh, chamuel, hachanta, hauf, hadesaus, batuel. Isti quoque nachor fuerunt legitimi. Thabeus autem et gadam et thaus et mauhas de concubina eius nati sunt. Batuel autem filio nachor nata est rebecca filia et filius laban. Abraham vero loth filium fratris sui aram uxoris sue sare germanum adoptavit, filium legitimum non habens, dimisitque chaldeam cum lxx et v esset annorum, deo iubente ut migraret in chananeam, ibique et habitavit, eamque posteris suis reliquit, prudens existens et nimis intelligens in omnibus rebus, et sapiens in his que audiebat et de quibus libet aliquid cogitaret. Propterea itaque sapientia maior aliis fuit, et opinionem quam cuncti de deo habebant et innovare et immutare prevaluit. Primus itaque presumpsit pronuntiare deum creatorem unum esse cunctorum. Reliqua vero licet ad felicitatem tenderent, per preceptum preberet singula queque dare, et non propria subsistere virtute confessus est. Hoc vero conicienbat per terre passionem et maris, et ea que contingunt circa solem et lunam, et ex omnibus que circa celum semper eveniunt. Virtute enim eius presente et providentia ordinationis eorum, cuncta disponi dicebat, quibus cum privarentur manifesti fierent, quod neque ea que ad utilitatem nobis necessaria sunt sua potestate potuerunt possidere, que secundum iuventutis fortitudinem ministrantur, cui hominum est solummodo honorem et gratiarum actionem tribuere. Propter ista sapientie verba chaldeis et aliis mesopotamitis in abraham insurgentibus, migrationem eligens, sicque per voluntatem dei et adiutorium terram chananeorum late possedit, ubi collocatus altare edificavit et immolavit deo. Meminit autem patris nostri abrahe berosus, non quidem nominans eum sed ita dicens: Post diluvium decima generatione apud chaldeos fuit quidam vir iustus et magnus in celestibus rebus expertus. Hecateus etiam memoriam eius plus aliquid fecit. Librum enim de eo conficiens dereliquit. Nicolaus et damascenus in iiii historiarum libro sic ait: Abraham regnavit in damasco veniens advena cum exercitu de terra que super babilonem dicitur chaldeorum. Igitur post non multum tempus exsurgens et de hac regione cum populo suo terram que est chananea nunc vero iudea dicitur habitavit, et hi qui multiplicati de illo sunt per generationem, de quibus in alio libro que dicenda sunt explanabo. Abrahe vero usque nunc in damascena civitate nomen habetur inglorium, et vicus ostenditur qui habitatio dicitur abrahe. Fame vero posterioribus temporibus apprehendente chananeam, abraham egyptios vivere feliciter audiens ad eos proficisci tendebat, ut eorum habundantia participaret, et sacerdotum eorum auditor esset, et audiret quod de singulis rebus exponerent, et aut meliores eos inveniens sequeretur, aut eos sua prudentia in cognitionem meliorem poneret, deducens pariter et saram uxorem suam. Metuens autem insaniam egyptiorum circa mulieres, et ne rex eum propter mulieris speciem trucidaret, hanc excogitavit artem ut fratrem se eius assimularet, sed et illam hoc respondere docens, eo quod sibi hoc prodesse confideret. Qui cum venisset in egyptum, dixit sara de abraham quod ipse preceperat. Tunc enim pulchritudo uxoris innotuit, unde et pharao non sufficiebat de his que de ipsa dicebantur, etiam ipsam inspicere festinavit, arbitratus se sare coniungere posse. Sed deus impedivit desiderium eius iniusti egritudine scilicet et tumultu causarum. Cumque pro liberatione sacrificaret, propria dei peste sacerdotes advenisse significabant, et quod in uxorem peregrini iniuriam voluisset inferre. Ille vero pertimescens interrogavit saram, ut diceret ipsa que esset et ille quam eam adduxerat. Qui cum veritatem audisset, excusabat se apud abraham, dicens putasse sororem eius esse et non uxorem, et se festinasse cognationem sibi circa eam facere, et non iniurie causa sui desiderium perpetrare. Cum multa quoque munera condonavit,

et ut esset inter sapientissimos egyptiorum instituit, virtutemque eius et gloriam eo hic contigit esse clariorem. Nam cum essent egyptii diversis moribus complacentes et ad invicem leges proprias reprobantes, et a se propterea dissidentes, sibimet cum eis comparans et unumquemque despiciens, verba eorum inania nichilque habentia demonstrabat. Erat quoque in annunciatione cunctorum quasi vir sapiens atque paratus non solum ad intelligendum, sed et ad satisfaciendum et ad loquendum quecunque dicere niteretur. Arithmeticam quoque egyptiis contulit, et que de astrologia sunt ipse quoque eis contradidit. Nam ante adventum abrahe hec egyptii penitus ignorabant. A chaldeis enim hec plantata noscuntur in egypto, unde et pervenisse noscuntur ad grecos. Et cum redisset in chananeam, partitus est terram cum loth. Quia pastores eorum iurgia inter se facerent propter loca pasture, electionem terre atque conditionem concessit loth. Sumens itaque ipse abraham partem ab eo relictam, habitavit in civitate hebron, que est antiquior annis vii civitate egyptia thanide. Loth quoque terram que est posita in campo circa iordanem fluvium habitavit, non longe a civitate sodomorum, que etiam erat bona, nunc autem probatur exterminata voluntate dei, quod loco proprio designabo. Illo namque tempore assyriis asiam obtinentibus, rex sodomitarum valde florebat divitiis et iuventute multa. Quibus erant quinque reges eorum provinciam gubernantes: ballas, baleas, sumabarus, synoborus et ballinorum rex. Singuli namque eorum habebant proprium principatum. Adversum quos assyrii congregati et in iiii partes sui exercitus facientes, obsidebant eos. Dux enim erat unicuique sibi donatos ordinans. Commisso quoque prelio, vincentes assyrii tributum imposuerunt regibus sodomorum. Duodecim siquidem annis isti servientes, tributum sibimet impositum solvere passi sunt, et tertiodecimo anno abstinuerunt. Qua propter exercitus assyriorum super eos advenit, ducentibus simul eorum exercitum rabsido, ariocho, chordolaomor, thadallo. Illi namque et universam diripuere asiam, et gigantum sobolem subverterunt. Qui cum venissent contra sodomis castra posuerunt in valle que dicitur bituminis. Illo namque tempore putei erant in eo loco. Nunc enim exterminata civitate sodomorum vallis illa palus effecta est, que nunc dicitur asfaltidis, id est bituminalis, de qua multumque referemus. Sodomitis quoque cum assyriis obsessis et prelio commisso multi quidem moriuntur, reliqui vero captivi sunt ducti, cum quibus et loth ductus est captivus, qui sodomitis ad auxilium venerat. Abraham quoque cum audisset calamitatem eius, timor simul de loth cognato suo et misericordia mentem ingressa est propter sodomitas atque vicinos. Et cum festinaret eis ferre solacium, non tardavit, sed accessit et quinta nocte irruens super assyrios circa dan, sic enim alter iordanis fons appellatur, et inveniens eos antequam armarentur, alios quidem in lectulis constitutos occidit, qui nec suspectionem cladis haberent. Alii vero non dum in sopore constituti pre ebrietate pugnare non valentes effugerunt. Abraham autem persequens eos expugnavit ad terram damascenorum fugientes, ostendens victoriam non in multitudine nec in plurimis manibus esse, confidentiam pugnatorum et fortitudinem prevaleri contra totius numeri quantitatem. Cum trecentis namque decem et octo et tribus amicis tantum exercitum superavit. Quicunque quoque effugerunt hostium inglorii sunt reversi. Abraham autem captivos eripiens sodomitarum, qui capti fuerant ab assyriis, cum pace reversus est. Occurrit autem ei rex sodomorum ad illum quendam locum qui vocatur vallis regia. Suscepitque eum melchisedech, quod significat rex iustus, et ipse erat utique talis, et sine dubio ita ut et propter hanc causam solus eorum iustitia sacerdos dei esset. Solimam etiam civitatem postea hierusolimam vocaverunt. Ministravit autem iste melchisedech exercitui abrahe xenia, et multam habundantiam rerum oportunarum simul exhibuit, et inter epulas collaudare cepit ac benedicere deum, qui ei subdiderit inimicos. Abraham vero dante ei decimas spoliorum munus accepit. Rex autem sodomorum predam quidem de abraham non poscebat, homines vero qui ei erant recuperare precabatur, quos ab assyriis eripuerat. Abraham vero ait non hoc solum se facere, sed nec alia utilitate se ex illa habiturum preda testatus est, non quicquam preter victum servorum eius impensa videbantur. Partem vero quandam amicis suis fore preberdam, qui cum eo ad pugnam ierant, quorum primus escol vocabatur, iterum alius mambre, etiam laudans quoque virtutem eius deus ait: Non perdes mercedes tuas, dignus es premiis actibus tuis propter gratiam. Et que putas fuit heres bonorum mercedis, cum non dum haberet qui ei succederet. Erat enim adhuc sine filio. Deus autem et filium ei promisit generandum esse, et multam ex illo sobolem et similem numero stellarum plurimam. Et ille quidem hec audiens deo sacrificium obtulit, ab eo iussus hoc facere. Erat enim huiusmodi sacrificium: vitula trimus et capra trimus, et turtur et columba, et animalia dividi iusserat, aves vero nichil divisum est. Et antequam construeret aram, alitibus supervolantibus, propter concupiscentiam sanguinis vox astitit divina, significans malignos populorum infestos fore annis quadringentis in egypto, in quibus annis afflicti fortiores essent inimicis, et vincentes bello chananeos habituri essent terras et civitates. Abraham quoque habitavit quidem circa ilicem que vocatur ogyges. Est autem regio chananeorum non longe ab hebron civitate. Et cum gravius haberet super non pariente uxore, deprecatus est dominum ut ei sobolem masculinam donaret. Deo quoque iubente ut confideret pro aliis omnibus bonis in quibus a mesopotamia ductus fuisset, sed et filius ei esset futurus, et sara precipiente deo unam ancillarum cui nomen erat agar, egyptiam genere, in thorum abrahe collocavit, et tamquam ex ea filios habiturum. Et cum concepisset ancilla, iniuriam facere sare presumpsit, quasi regnum foret filius qui ex ea fuerat procreatus. Hanc dum abraham affligendam pro iniuria sare tradidisset, fugam meditata est, et afflictiones non sustinens deprecata est dominum ut eius misereretur. Occurritque per desertum eunti divinus angelus, iubens eam ad dominos remeare, et vitam habituram potiorem caste vivente. Tunc namque ei dixit: Ego contra dominam superba ingrataque fuerat, mala talia pertulisse. Que si inobediens esset deo et longius abscedere vellet ea precedicebat, si vero rediret fieret mater pueri in illa terra postea regnaturi. His obediens illa venia a dominis reversa impetravit, et post non multa peperit ysmahel, quod significat deo nobilitate, eo quod exaudierit preces abrahe. Itaque cum lxxx sex annorum esset abraham, natus est ei ysmahel, quem prediximus. In nonagesimo autem nono anno eodem abrahe constituto apparuit deus promittens quod filius ei de sara nasceretur, iussitque eum vocari ysaac, significans magnas gentes ex eo futuras et reges, et quia pugnantes omnem chananeam a sydone usque ad egypti terminos obtinerent. Precepit et ut genus quod ei nasceretur et suum genitalia circumcideret, et hoc octava die post partum. Causa vero circumcisionis in aliis locis indicabo. Consuluit autem abraham utrum ysmahel viveret longevus, significavit ei deus et patrem gentium fore magnarum. Et abraham quidem gratias agens deo reperitur circumcisus et omnis qui apud illum erat, et puer pariter ysmahel, qui tunc illa xiii annorum erat, ipse vero nonaginta et novem annos habebat etatis. Et consilium tempore sodomite divitiis et habundantia prestantes elati, hominibus contumeliam faciebant, et erant impii circa deum, ut nequaquam recordarentur beneficiorum eius, antiqui sunt in susceptione peregrinorum, et circa eos affectum habere destiterunt. Exasperatus quoque in his deus disposuit eorum punire superbiam, et civitatem eorum subvertere, regionemque eorum circa simul exterminare, ita ut neque plantatio neque fructus aliquis ex ea consurgeret. Cum hec de sodomis deus decrevisset explere, abraham

respiciens tres angelos dum sederet ad ilicem in umbre circa ianuas domus sue, putaretque esse peregrinos, consurgens amplexatus est, et ibidem eos retinens, rogabat quatinus xenia eis impertirentur. Quibus annuentibus panem repente de simila precepit fieri, et occidens vitulum et assans, eis obtulit sub quercu iacentibus. At illi eum gloriam prebuerunt. Et cum adhuc comederent de sara uxore eius requirebant ubi esset. Quo dicente intus eam esse, futurum esse dixerunt se iterum venturos esse, et inventuros saram iam matrem filii extitisse. Illi vero subridente muliere, et impossibile fore filium habere cum ipsa quidem nonaginta esset annorum, vir autem eius centum, iam illi non celare potuerunt. Sed pronunciaverunt semet ipsos angelos dei esse, et quod unus missus sit ut eis significaret de filio nascituro, duo vero sodomitas debere evertere. Hec audiens abraham doluit super sodomitas. exsurgensque dominum deprecatur, rogans ne iustos et bonos perderet cum malignis. Deo vero dicente nullum sodomitarum esse bonum. Nam si inveniret decem bonos iustos, omnibus peccata remitteret et supplicium. Et abraham quidem cessavit interrogare. angeli vero in civitatem sodomam pervenerunt, quos loth persuasit et rogabat, cum esset circa peregrinos valde humanus, et quasi discipulus abrahe in benignitate. Sodomite vero respicientes iuvenculos nimio vultu decore precipuos, et apud loth eos hospitio successisse cognoscentes, ad vim et iniuriam eorum pulchritudinis se gesserunt. Loth autem monente ut castitatem tenerent, et nequaquam ad peregrinorum confusionem accederent, sed reverentiam in eorum ingressu haberent. quod si ita intemperantes essent, velle filias suas pro illis corrumpi ... se prebiturum dicebat. Sicque illi se quieverunt. Deus autem eorum presumptionibus indignatus, ita quidem eos excecavit, ut non possent ingressum domus invenire, et omne sodomitarum populum pestifere morti dampnavit. Loth autem deo dicente de futura perditione sodomorum, ipse cepit exire cum coniuge et filias duas assumens, que adhuc virgines erant. Sponsi autem filiarum eius egressionem prevenientes, consuetudine habuerunt loth esse delirum. Deus autem immisit gladium in civitatem, eamque cum habitatoribus concremavit. Uxor autem loth cum descenderet, respiciens semper civitatem, et eventum habere in contemplatione, nec ipsi fas respicere erat, in statuam salis conversa est. Vidi siquidem eam, nam adhuc manet. Fugit autem loth cum duabus filiabus in parvum quendam agro se continens, ab igne liberato. Qui locus segor hactenus appellatur; sic enim hebrei modicum vocant. Illic igitur desolatione hominum affluxit habitabat. Filie autem eius virgines omne genus humanum extinctum esse existimantes, cum eo coniungi ... ne deficeret genus humanum. Fueruntque filii, de seniore filia quidem moab, ac si quis dicat ex patre constitutum. minor autem filia genuit ammon, quod nomen significat filius generis, et instituerunt alter quidem moabitas, quorum hactenus magna gens est, alter vero ammonitas, utique eum gens est in valle syrie. Et loth quidem huiusmodi circa sodomitas contigit excidium. Abraham vero migravit in gerara palestine terra simulandos habens saram in loco sororis, similia prioribus simulans pro timore, ut in egypto fecerat. Metuebat enim abimelech locorum regem, qui et ipse etiam adamavit sara, credens eam se posse corrumpere propter concupiscentiam, et statim in egritudine incidit ex dei voluntate. Et medicis eum desperantibus, soporatus per somnium iubetur illi ne uxori peregrini contumeliam faceret. Et aliquantulum levigatus ex egritudine amicis exposuit quod deus hanc egritudinem ei intulerat pro tuitione peregrini, ut ei uxorem sine iniuria conservasset; eo quod non sororem eam haberet idem peregrinus, sed lege iunctam uxorem, et promisisset prebituri sibi deo cedere sospitatem, si pro uxore ille sua ambre consisteret. Et cum hec dixisset, amicis suadentibus abraham vocavit, nichilque vereri eum de coniuge quasi aliquid turpe passa formidare precepit. deum ei habere curam dicens, cum ... uxorem suam permanentem sine iniuria reputaret. Deo enim sibi attestante et conscientia mulieris dicebat, neque se eam adhuc appetisse uxorem, et eam tamquam sororem eius estimasse, et rogabat ut etiam circa eum esset et deum sibi propitium faceret. Sed et si apud eum manere vellet, omnem ubertatem ei ferret; volenti vero discedere promisit danda munera rerum omnium quibus ad eum indigens advenisset. Hec abimelech dicente, abraham non se de cognatione mulieris mentitum esse dicebat, fratris sui filiam eam referens, et preter hoc figmentum adventum suum illuc non fuisse quorum arbitraretur, nec esse sua culpa nulli egritudine predicabat, et debere regem habere de salute fiduciam, paratumque se manere apud eum dicebat. Abimelech autem et terram ei distribuit et pecunias, conveneruntque inter se ut sine dolo conversarentur, facientes fedus ad quendam puteum quem bersabee vocant, quod fedus putei poterit dici. sic enim hactenus a provincialibus nominatur.

Post non multum vero temporis natus est filius abraham de sara, sicut fuerat ei a deo predictum, quem nominavit ysaac, quod significat risum. Nam eo quod sara risisset dicente ei domino quod pareret, et ipsa iam per senectutem non speraret partum, ideo filium ysaac nominavit. Nam ipsa iam tunc habebat annos nonaginta, abraham vero centum. Natus est quidem utroque sine spe, et repente post dies octo circumcisus est. Et ex illo tempore usque nunc post totidem dies mos est iudeorum circumcisiones efficere. Arabes vero post annos XIII solent pueros suos circumcidere, eo quod ysmahel qui gentis eorum institutor de concubina natus abrahe, hoc tempore etatis circumcisus est. De quo ysmahel certissime omne tempus exponam. Sara natum de ancilla agar ysmahel primitus diligebat, nichil in eo favoris imminuens, que utique quasi proprii filii et heredis principatus abrahe nutriebat. Ysaac autem filio procreato, dedignabatur iam eum cum proprio filio nutrire, cum ysmahel senior esset, et metuens et ne ysaac in opprimeret abraham moriente. Suadebat ergo abrahe ut ysmahel cum matre in aliam regionem transmitteret. Ille vero in initio voluntate sua non apposuit ad ea que sara fieri postulabat, crudelissimus arbitratus parvulum suum cum matre et necessariis indigentes abicere. Postea vero precipiente sibi domino ut ad ea que sara precipiebat consentiret, tradidit ysmahelem matri, quia nondum a se ipso poterat gubernari, et aquam in utre et panes conferens eis iussit eos abire quocumque necessitas itineris imperaret. Deinde vero ab eunctibus in solitudine necessaria deficerent, erant in malis posita, cum vero et aqua in solitudine, et proiciens puerum sub arbore quadam iam animam prohibentem procul abscessit, ne eam presente deficeret. Ad quam veniens divinus angelus ostendens ei adesse fontem, et monuit ut curreret et puerum recrearet, predicens ei grandia esse conferenda de pueri sospitate. Illa vero confidens de promissionibus et studens alere puerum, ad hibendo ei curam declinavit erumnas. Cum vero puer adultam pervenisset etatem, uxor illi iuncta est egyptia genere, unde erat et mater ipsius. Amque enim ea de qua filii nati sunt ysmaheli XII, quorum ista sunt nomina: Nabaioth, darus, abdeelus, marsamus, masmarus, ydumas, masmisus, quodam, chemasus, iecurus, namflesus, cadomas. Isti namque omne etiam ab eufrate usque ad mare rubrum positi tenuere, nabathea nominantes provinciam. Sunt autem qui gentem arabicam et ipsi tribum abeis vocant ... virtute eorum et propter dignitatem abraham.

Abraham autem diligebat ysaac filium suum, cum esset unigenitus, eumque pro munere a deo in senectute esse donatum. Provocabat eum ipse puer ysaac ad favorem amoremque suum parentes suos, eo quod omni virtute studebat et parentum habere sollicitudinem et affectum circa religionem dei. Abraham autem gaudebat quod felicitate sua legitimo filio relicturus esset moriens incolumis, et hoc benignitate dei promeruisset. Deus itaque temptare volens religionem eius apparuit ei, et cuncta que sibi prestitisset dinumerans, quomodo hostium victor fuisset effectus et ysaac filium habuisset, eundemque filium sacra immolatione sibi precepit offerri in montem nomine morium, et terra arabie collocari. Sic enim apparituram religionem eius, si et morte filii preponeret quod ab hoc magis deo placeret. Abraham autem recogitans in omnibus iustum esse obedire deo, et cunctos illi ministrare debere, tamquam eius providentia regantur omnes qui ipse quem preciperet celabat coniugem saram dei preceptum, et quam ipse habebat de nece filii voluntatem. Sed neque servorum suorum cuiquam hoc palam faciens, ne forte deo parere prohiberetur. Sumens ergo ysaac cum duobus servis et que erant ad sacrificium necessaria imponens asino ibat ad montem. Et duobus quidem diebus iter cum eo servi fecere, tertia vero die cum iam circa locum montem cernit, relinquens in campo servos qui cum eo erant, cum solo filio venit ad montem. In quo monte postea rex david templum collocavit. Portabat autem secum omnia sacrificio necessaria preter victimam. Ysaac autem cum esset viginti et quinque annorum, et presente felicitate patris eius studio prospexisset altare constructum, interrogabat patrem quid esset sacrificaturus cum victima deesset. Ille autem dicebat dominum ydoneum esse ad prebendum sacrificium, qui et necessaria habundanter hominibus largiretur, et ea et quidem ultra ab hominibus aufert, dum putant quod hec omnia a semet ipsis habeant. Dominum ergo me illi victimam spondeo, si tamen ipse propicius dignabitur ad meum sacrificium aspicere. Deinde vero quam altare fuisset constructum, et ligna super imposita, et omnia preparata, dixit ad filium. O puer quem innumeris votis a deo optavimus donari, et dum pervenisset ad vitam, nichil fuit quod ad tuam provisionem pertinerit, neque me feliciorem per id tempore arbitratus sum, nunc quando te videre ad virilem etatem pervenisse, et gaudebam te successorem mei honoris et principatus relinquere cogitabam, quia ex dei voluntate tuus pater sum factus. Nunc demum te secundum eius preceptum ipsi victimam offerre curabo. Et tu in hac re moneo forti animo sufferre hanc dicationem. Deo namque te offero, qui hanc victimam a nobis dignatur accipere, eo quod usque in hanc horam nos placatus extitit ac per omnia suffragator. Existimo enim fili quia ipse dignum iudicaverit nec egritudine nec bello nec aliqua qualibet passione que solent hominibus accidere te taliter ex hac vita liberare, sed cum orationibus et sacrificiis inter animam tuam suscipere. Deo eo tu autem erit ipse deus mei curam habens senectuteque regens, sic et antea quam nascereris, quia et ea gratia te maxime nutriebam. Hic mihi deo felicior prebituro. Ysaac autem videns patrem valde fortissimum et sapientissimum, sapientiaque eius delectatus, et sermones eius libentissime accipiens ait: Quia iustum non erat ut etiam a deo donatus fidei et patris ne iudicium refutare, aut me non monstrare preparatum amborum voluntatibus, scilicet dei et patris. licet refutare si hoc ex propria voluntate faceres, sed et hoc nimis esset iniustum. Hoc dicens, accessit pariter ad altare. Sed obedientia amborum impedita est, faciente deo impedimentum. Clamavit enim nominatim deus vocans abraham, suspendens eum a nece filii, et dicebat non se eum impassse nece filii quasi sanguine desiderasset humanum, neque hunc auferre ei cum tanta impietate voluisset, cuius pater eum fecerat, sed tantum voluisse mentem eius probare, si et talia iussus ei obediret. Cognoscens ergo deus obedientiam abrahe et excellentiam religionis eius incendens, promisit et genus eius fore honorandum, filiumque eius longevum futurum, feliceque futurum, omnibus bonis habundaturum, et se prebiturum magnum principatum soboli eius, atque genus eius multis gentibus et divitiis constituendum, et memoria sempiterna generis eius principibus affuturum, et terram chananeorum armis possessuros, et exemplum bonum futuros cunctis hominibus. Hec cum dixisset deus, arietem ad sacrificium produxit ex improviso. Illi vero preter spem semet ipsos amplexantes, quippe qui talium bonorum promissiones audierant, in gaudio se invicem osculabantur. Altero vero die sacrificio celebrato, reversi sunt ad saram feliciterque vivebant, cuncta eis prestante deo que vellent. Et cum multum post tempore sara defuncta est cum vixisset annis c XX et VII, sepultaque est in civitate hebron, provincialibus chananeis. Sepulchrum autem eius publice factum est, emente abraham agrum siclis quadringentis a quodam effron de hebron, ubique sepulchra sibi et sue soboli abraham constituit.

Post hec autem abraham duxit uxorem nomine cethuram, ex qua ei filii sex nati sunt, in laboribus validi et sapientia cauti: Zambran, iesar, madan, madian, iesbo, et sue. Nati sunt autem et his filii. Et ex sue quidem sabachim ortus est et dadam, et opher et enoch et abida et helda. His omnibus filiis et filiorum natis abraham ex propriis pecuniis dona prebuit, quoniam et trogoditen provinciam apprehenderent et felicem arabiam inquantum ad mare rubrum pertingit possederent. Dicitur autem quia opher filius abrahe castra fixisset in libia, et filiorum eius filii eam habitassent, et etiam illa ex illius nomine affrica vocaverunt. Testatur et hoc modo sermone alexander qui dicitur polyystor, id est multarum hystoriarum scientiis. Cledemus et propheta qui et malchus scribens hystoriam iudeorum, sicut et moyses legislator iudeorum retulit, quia de cethura abrahe fuere filii multi. Dicit autem de his tres apheram, surim et iafan, et de surim assyriam nuncupatam, ex duobus autem reliquis iafan et apheram civitatem abran et provinciam affricam nuncupatam. Dicit et his auxilium prebuisse in lybia et eundem herculem duxisse uxorem filiam apheran nomine echea, et genuisse ex ea dodorum filium, cuius filius fuit phoron, ex quo barbari phorofaci nominantur. Ysaac autem iam circa XL annos constitutus a patre abraham ut uxorem duceret continebat rebeccam filiam bathuel, que fuit neptis fratris eius nachor, misitque servum suum seniorem ad sponsandam eam, magnis fidei facramentis obstrictum, quod hoc more antiqui faciebant, sub femore manum mittentes, et deum invocantes dominum in testimonium futurorum. Misit et abraham munera per servum ibidem commorantibus, que apud illos rariora essent, aut omnino numquam repperirentur in illa regione. Quo tempore multo idem servus iter peragens, eo quod sit eadem provincia mesopotamia iter agentibus dura, hyeme quidem propter luti profunditatem, estate vero propter aque defectionem, insuper et latronibus ibidem commorantibus, quos effugere non est facile nisi providentia viatoribus adhereat. Pervenit ergo servus abrahe in civitatem carrenorum, et cum esset in suburbanis vidit plures virgines euntes ad aquam, oravitque ut rebecca, ob quam desponsandam ysaac eum misit abraham, secundum voluntatem eius esset nuptias celebrandas inter alias virgines, hoc signo cognosceret, ut se aquam ab illis poscentibus et illis dare nolentibus, illa sola preberet. Et ille servus hanc orationem ad dominum fundens, venit ad puteum, rogavitque virgines ut potum ei preberent. Illis autem avertentibus, se potius indigentibus aquam domum portare debere quam illi prebere, que utique difficile possit hauriri, una ex illis omnibus increpans eas pro peregrino, quasi numquam prius fuisset eis aliquando cum hominibus aliqua communio, que neque aquam vellent participare egeno, et ipsa sola ei prebuit aquam ad potum habundanter. Ille autem in spe omnium rerum veniens et volens cognoscere veritatem, lauda-

bat eius nobilitate atque benignitate; quia et cum suo labore egentem atque sitientem sufficientia minime denegasset. Interrogabatque eam de quibus parentibus esset optabatque quod illa gratissimum foret ut in domum boni uiri ueniret. Illa uero neque hec inuidit uolenti cognoscere: sed statim generis sui ei per ordinem indicauit. Rebecca inquit ego dicor; pater autem meus bathuel fuit qui iam defunctus est; laban uero frater meus est; qui etiam simul prospicit et matri, et mee uirginitatis et sollicitudinem gerit. Ille autem magis gaudebat de his que facta fuerant atque dicta, deum uidens suo itineri clare prospicere; Proferens quoque redimicula et alia parte ornamenta quibus uirgines decet uti, dedit ei dicere ut hec ornamenta ei retributio forent et honoris causa poculi quod prebuerat iustum esse dicens, ut talia mereretur que sibi fuissent bona pre aliis uirginibus uniuersis. Poscebat autem ut manere posset apud eos quoniam ad eam integri alterius peruenire nequiret, cum iam nox adesset. Portabat namque isdem seruus et alia ornamenta muliebria ualde preciosissima. estimans ergo nullos sibi esse cautius manere quam cum illis quibus iam uidebatur expertus, et conicere ex eam matris fratrisque clementiam erga se, et quod nichil eorum uirtuti esset difficile neque se in nullo grauaturum; sed mercedem peregrinationis eis se prebiturum et propriis expensis usurum se esse dicebat. Rebecca uero cum de parentum suorum clementia recte asseruit arbitratum, culpauit autem eum de mercedis uerbo, cum ibi ipse omnia sine mercede esset habiturus. Dicebat tamen prius esse nunciandum laban, et ipso permittente sic tandem eum ibi mansurum. Quod cum factum fuisset, per eorum ... adductus est. Et camelos sumentes hi qui erant famuli laban, diligentiam eis exhibebant. ipse uero cenaturus cum eo ingrediebatur. Et post cenam ad laban matremque puelle locutus est dicens. Abraham qui est filius thare, uir uester cognatus. nachor enim horum puerorum auus fuit ex eodem patre et matre; is ergo misit me ad uos petens ut hanc puellam filio suo ysaac in uxorem detis iungendam qui solus est ei legitimus. et in omnibus bonis enutritus. Cum quidem possibile fuit ex illa terra felicissima muliere ei copulare, sed noluit. Honorans autem genus suum et cognatos nuptias a uobis postulat. cuius studium et uoluntatem nolite contempnere. Dei enim uoluntate talia [illegible] preter prospera contigerunt; nam puellam et [illegible] et uestram inueni domum. Dum enim proximus essem ciuitati, uirgines uidens plurimas uenientes ad puteum, oraui ut istam uiderem, quod et factum est. Nuptias ergo diuina prouidentia dispositas, uos quoque firmate. Illi autem prea que fuerant prospere facta, dispositione diuine uoluntatis intellexerunt, miseruntque sicut petebatur uirginem rebeccam. quam duxit ysaac potitor omnium rerum abrahe. Nam qui fuerunt de cethura nati, exinde in arabiam terram migrauerunt.

Post paululum uero tempus mortuus est abraham uir omni uirtute summus. et digne a deo pro studio quod circa eum habuerat honoratus. Vixit autem omne tempus suum annis c.lxx.v. et in hebron cum sara coniuge a suis filiis ysaac et ysmahele sepultus est. Post mortem autem abraham concepit rebecca uxor ysaac. Cuius uentre nimis intumescente hesitans ysaac consuluit deum. Qui respondit geminos parituram fore rebeccam. et ipsos in gentibus esse nominandos. maioris autem primatum esse minuendum. Peperit ergo rebecca paulatim secundum diuinum eloquium geminos filios. quorum senior ut credimus a capite usque ad pedes erat uehementer hyrsutus. quem etiam iunior precedentem tenebat a planta. Diligebat autem pater seniorem qui dicebatur esau, secundum ethymologiam pilorum. Hebrei namque capillaturam seyron uocant. Iacob autem iunior carus erat genitrici. Fame uero superueniente cum placuisset ysaac ut iret in egyptum ubertatem ualde pollicentem, precipiente deo pergebat in geraris. Hunc suscepit rex abimelech pro muneribus et amicitiis patris eius abraham. Et cum multo fauore circa eum usus fuisset in initio, in hac amicitia permanere inuidia faciente est prohibitus. Videns namque deum in ysaac esse presentem et tanto eum studio fouentem; expulit eum de geraris. Ille uero huius inuidia conspiciens per abimelech discessit in agrum qui dicitur phara, id est uallis non longe a geraris. Ubi cum foderet puteum, irruentes pastores in litem congressi sunt, prohibentes illud opus impleri. Quam uolens tamen eis contendere; preualuisse uidebantur. Discedens autem in alium puteum fodiebat. quem et alius quibusdam pastoribus abimelech facientibus rixam relinquens abscessit expectans bone uoluntatis rationem et licentiam. Quod dum ei fuisset sponte concessum ut puteum sine prohibitione foderet, puteum roboth appellauit quod nomen significat spaciosum. Priorum uero puteorum alius quidem escon appellatur quod potest dici litigium. alius uero fuennan. quod nomen designat inimicitias. Ysaac itaque rerum magnitudine pullulabat. Abimelech autem contra crescere putans ysaac metuensque ne priorum amicitia qua cum eo habuerat nichil sibi prodesset propter hoc quod cum eo litigans ex incertis inimicus fecerat; sed primo modum conuerteret ysaac ad ultionem eorum que uidebatur perpessus ab eo. rursus cum eo amicitias firmauit, et ad eum unum amicorum suorum et ducem philochum nomine destinauit. Et cum omnia que poposcerat abimelech promeruisset propter benignitatem ysaac que iracundiam priscam quam habebat ad abimelech obliuiscebatur propter gratiam quam patri suo exhibuerat; tunc abimelech reduxit eum in propria. Esau uero filius ysaac circa quem pater maximum habebat affectum, cum esset annorum xl. duxit uxorem agamidam filiam echonis et alibamam eusebonis uirorum inter chananeos ualde potentum. faciens seipsum dominum in potestate nuptiarum. Denique nec patris sui consilium in hoc acquisierat. quia nec permisisset has nuptias fieri, si ei uoluntatem aceret. Non enim uolebat ad compunctionales suam copulare cognationem. Nolens autem molestus esse filio ut iuberet eum a mulieribus abstinere, tacere decreuit. Cum autem esset senex ysaac et aspectum oculorum penitus non haberet, uocans ad se esau, et ei senectutem suam indicans, et quod per cecitatem et passionem uisus iam esset impeditus deo seruire. iussit eum egredi ad uenandum ut caperet quodcumque potuisset et ei pararet cenam. et postea deo supplicaret pro ipso, ut ei auxiliator existeret et cooperator in omni uita sua. incertum esse dicens quando moreretur, ut per mortem suam deum propitium habere mereretur. Esau itaque ad uenationem egressus est. Rebecca uero deum pro honore iacob filii sui rogabat. et preter ysaac uoluntatem iussit hedos occidere cenamque preparare. Iacob ergo ministrabat matri sue in omnibus obediens. Cum uero fuisset cena parata, hedi pelle brachia iacob circumuoluit, ut pater eum propter pilos esse crederet esau. Nam cum in omnibus alius facies simularent, eo quod essent gemini, in uoce tantum non differebant. Timens ergo iacob ne ante reperiretur in hac calliditate quam fierent orationes, patrem ut contra faceret irritauit, et preferebat patri cenam. Ysaac uero sentiens uocem iacob, proprio eum nomine uociferabat. Illo autem brachio porrigente quod pelle circumdederat, contingens eum ysaac ait. Uox quidem iacob proxima. secundum pellis uero profunditatem esau uideris esse. nichilque suspicans mali, cum cenasset conuersus est ad orationes et deum precis; Domine inquit omnium seculorum et creator uniuerse substantie: tu patri meo concessisti magnam fortitudinem bonorum, et me dignum rebus presentibus effecisti, et ex me procedentibus;

promisisti te adiutorem esse et propicium datorem semper esse meliorum. Hec ergo confirma, et noli me despicere propter presentem senectutem. propter quam precipue te deprecor ut hunc filium meum propicius serues. et ab omni malo sine passione custodi. dans ei felicem uitam possessionemque bonorum quorumcumque tibi potestas est prebere. Fac eum metuendum equidem inimicis. amicis uero honorandum atque gratissimum. Ysaac ergo ita rogabat deum arbitrans se pro esau orationes effundere. Mox autem ut cessauit ab oratione, affuit esau de uenatione cibos inferens patri. Ysaac autem sentiens quod egerat iacob. tacuit. esau uero petebat similia impetrari. qualia iam fratri fuerant collata. Patre uero negante eo quod omnes in iacob fuissent orationes expense. luctum habebat esau. eo quod esset oratione frustratus. Cuius uero lacrimis afflictus pater eo quod esset in uenatione et fortitudine corporis aptus et armis et in omnibus operibus probabilis. dixit eum fructum terre et omnium regionum sempiternam. et genus quod ab eo descenderet habiturum, fratri uero seruiturum. Esau ergo se uolente ulcisci in fratre suo iacob, mater eius ei precum [illegible] persuasit ut iacob daret uxorem de mesopotamia cognatam suam. eo quod esau iam se uxoris patrui sui filiam basamin coniuge accepisset ob odium patris. Non enim erant deuoti chananei circa ysaac in prioribus et bellis ualde grauati cum baremmachim cepisset circa quam propter laborabat. Iacob ergo in mesopotamiam missus a matre, propter nuptias filie laban eius germani permittente ysaac cum nuptias celebrare, eo quod iussisset et hoc matris consilio persuasum. Per chananea ergo iacob pergebat et propter odium prouincialium apud nullum quidem succedere uoluit, sed subdiuo iacebat caput suum lapidibus suppositis supponens. Sed inquit per somnium uidit huiuscemodi uisione astitisse sibi scalam a terra pergentem ad celum et per eam descendentes et ascendentes figuras honestiorem natura habentes quam homines. et ad ultimum super eam deum manifeste sibimet apparentem. nominatimque uocantem et huiusmodi uerba facientem: Iacob cum sis boni patris filius et aui. qui gloriam magne uirtutis inuenit; fatigari te in presentibus non oportet, sed sperare meliora. Erit enim opulentissima terra maximorum bonorum meo solatio erit ubique presentia. Abraham enim ex mesopotamia huc deduxi, a cognatis expulsum. et patrem tuum [illegible] felicem ostendi. quorum bonorum non minore parte in te quoque reponam. Confidens ergo ex hiis tenere; proficiscere me preeunte securus. Impetrabis enim nuptias ad quas ualde festinas. eruntque tibi filii boni quorum multitudo numero maior erit. et potiores filios derelinquet, quibus ego huius terre dominatum condonabo. eorumque filius qui replebit omnem terram quam sol respicit simul et maria. Sed neque ullum periculum timeas, nec laborum magnitudine metuas, me prouidente omnia que tibi conferenda sunt, et in presentibus et multo magis in posteris. Hec itaque deus iacob [illegible] dixit. Ille uero letificatus in his que uiderat. et que fuerant promissa, clarificauit ipsos lapides propter quod cum tantorum bonorum mihi factum ei fuisset alloquium, uotumque se immolaturum se super eos. si acquirens uitam impassibilem remearet, deoque exsoluturum promissum denuo remeans. Nam et ipsum agrum honorandum esse decreuit eique bethel nomen imposuit. quod diuinas diuitias latina lingua significat. Procedens ergo ad mesopotamiam longo tempore uenit in carram. pastoresque in suburbanis inueniens. et pueros adolescentulos ad puteum, et uirgines aquam haurituras morabatur cum eis potum querens. et uerba cum eis faciens percunctabaturque ab eis si nossent quendam laban. et si adhuc super esset. Illi uero omnia se nosse dixerunt. taleque uirum illum esse dixerunt qui ignorari non posset. eiusque filiam rachel una cum eis pascere. quam mirarentur non esse presentem dicentes ei. ab ipsa integrius agnoscere omnia poteris. quecumque de tali uiro audire desideras. Hec itaque illis dicentibus, aduenit puella cum pastoribus qui una descenderant; eique iacob ostenderunt dicentes. peregrinus iste uenit de patre tuo consulens. Illa uero leta [illegible] infantiam propter iacob presentiam. requirebat quis esset et unde uenisset ad eos. et qua causa aduenit fuisset. orabatque simul ut sibi esset possibile prestandi omnia quibus ipse uenisset egens. Iacob autem non propter cognationis causam neque propter presentem fauorem sed amore puelle uictus obstupescebat. pulchritudinem eius talem esse conspiciens. ut pauce mulierum ita florerent. Ait ergo ad eam. Michi ad te et ad patrem tuum si tamen tu filia es laban familiaritas magna est. et antiqua mea namque generatio consistens de thare cum abraham et aran, et nachor filii sunt per quos [illegible]. Bathuel autem auus tuus filius fuit nachor. De abraham autem et sara que nata de aran, ysaac pater meus ortus est. Quoniam autem et nouum cognationis pignus inuicem possidemus. Rebecca autem mater mea soror est laban patris tui, ex eodem patre simul et matre progenita. Consobrini siquidem sumus ego et tu. Nunc autem ueniens amplector uos. antiquaque nobilitate renouata(?) assisto. Illa uero recordata sicut iuuenibus accidere solet que post audisset a patre de rebecca et parentes sciens nomen eius desiderans audire propter patrium fauorem ad lacrimas adducta est, et amplexata est iacob. Quem cum osculata fuisset, perducere maxima delectatione optabat ad patrem. omnibusque domesticis se dicebat eum commendare ob memoriam matris eius impendique ei totius boni retributionem, utique iam ad patrem uenire poscebat et se ipsa se precedente, nec etiam eius delectatione fraudari amplius illo tardare poterat. Hec dicens, ducebat eum ad laban. Cognitus ergo iacob ab auunculo. et ipse sine formidine inter amicos conuersabatur: et illis delectatione materna conferebat inopinabiliter eis ostensus. Post non paucos itaque dies. dicebat laban ad eum, gaudere se quod esset maxime eius presentia. et ultra quam indicare posset sermone. causam uero per quam uenisset patre matreque senes derelinquens, et in presentie solatiis indigentes ab eo querebat. prebiturumque ei se omnia quibus opus haberet si manere apud illos. Iacob autem omnem causam enarrabat dicens. Ysaac fuisse geminos filios se et esau. quem per patris orationibus matris sapientia supplantasset. et ob hoc se illum interficere uoluisse. tamquam ablato sibi a deo regno et bonis que pater optasset; et hanc fuisse causam sui aduentus et presentie, ex matris mandato factam. Omnibus enim nobis et fratribus, sed mater amplius illi cognationi metuens ita impetrauit(?) quod unique solum mee puerilitatis munimen indicauit. Uideo deum solum respiciens in presentibus sum securus. Laban autem et propter parentes eius promisit omnem se ei participare clementiam. et propter matrem cum fauore hoc absentis studium suum circa eum se dicebat ostendere. Gregis ergo sui curam eum habiturum constituere se dicebat. et pro ponendum his ex optabat uolensque ad proprios remeare parentes; cum talibus donis et honoribus dimittendum, qualibus talis cognatus iuste promeritus esset. Iacob autem libenter hec audiens donec esset apud eos, hunc laborem ferre gratissime se respondit. Mercede uero pro tali labore rachel nuptias postulauit, cum et propter alia honore digno haberet. et maxime quod ipsa ministra fuisset aduentus eius. Amor namque puelle eum huiusmodi uerba facere compellebat. Laban uero gauisus in his. annuit ei puelle nuptias. nec alium generum meliorem sibi optare. si tamen apud eum aliquantum tempus maneret. Ad chananeos enim non se missurum dixit filiam suam. quando etiam de sorore sua rebecca penitentiam se agere dicebat. quod eam illuc direxisset. Cum uero iacob hoc fieri consentiret; septem annos permisit secum commansurum. Tamen enim tempus socero indicauit ministrandum. ut uirtutis sue probens experimentum. ut quis esset magis agnosceret. Laban uero suscipiens eius sermones. in facto tempore constituit epulas nuptiarum. Nocte uero superueniente te ignorante iacob collocauit ei alteram filiarum sororem rachel et non decoram aspectu.

Ille uero per ebrietatem circumuentus. die facto apud laban de iniusticia sibi facta querebatur. dans ueniam necessitati poscebat. ubi quem talia gesserat. Non iniquitate eum lyam dedisse. sed alia maiore causa. seniorem hic fecit. se tamen impedire non posse. sed amatam daturum se ei post vii. annos promittebat. Consensit ergo iacob. nam nichil aliud ei amor permittebat. et peractis aliis septem annis. rachel accepit uxorem. ambabus ministre quas dederat pater. zelpha quidem lye. bala uero rachel. non quidem ancille sed subdite. Et lye magna erat sollicitudo amore uiri quem habebat circa sororem suam. sperabatque se maritum amandam existentibus filiis. exorabatque continue deum. natoque filio masculo conuerso ad eam uiro ruben filium nominauit. eo quia dei misericordia conceptus. hoc enim significat istud nomen. Habuit et post aliquos tres filios symeon quod nomen significat exaudibilem esse deum. deinde leui quasi firmator societatis. post hunc iudas quod gratiarum significat actionem. Rachel autem metuens ne propter copiam partus minorem apud uirum partem haberet. collocauit cum iacob famulam balam. ex qua nascitur dan. quod adeo iudicatum lingua significat. Et post hec neptalim tamquam ex machinationibus: eo quod copia partus sororis arte fuerat usa. Hoc autem erat contra opus sororis demo machinata. Collocauit autem et lya sua famula cum iacob. et natus est de helfa filius gad. quod est appellare fortuitum. et post hunc aser quod beatificum poterat lye gloriam cumulauit. Cum autem ruben senior filiorum lye mandragore mala portaret. rachel aspiciens dari sibi postulauit. cupierat cibum. Illa uero non consentiente sed sufficere ei ipso eam uiri honore priuasset. rachel mitigans sororis iracundiam se ei dicebat uicem eam uiro concella dormiret. Qua hoc promittens. iacob cum lya dormiuit. Rursus ergo nati sunt ei filii ysachar quidem. quod significat mercede factum. et zabulon quod significatorius pignus a deo. Nata autem est filia dina. Post hec uero nata est et rachel filius ioseph. quod significat augmentum alicuius futurum. Hoc ergo omne tempus quod sunt anni xx. pascebat soceri greges.

Post hec rogabat iacob labanum suum. ut sumptis uxoribus ab eo discederet. Socero autem non consentiente hoc latenter hoc facere cogitabat. uxoresque requirebat quod precatione tractarent. Illis autem discedere uolentibus: rachel simulacra deorum quos colere patria lex fuerat. pariter furata cum lya effugiebat. et utrarumque filii. et pueri et puelle. et quecumque per eas erat. Ducebat autem gregum medietatem. non respiciente laban. rachel autem deorum simulachra portabat. licet docuisset iacob huiusmodi deorum honorem spernendum. ut si comprehenderentur sequente parente illi ad hec confugiens impetraret. Laban autem post primum cognoscens discessum iacob simul et filiarum multum malo animo ferebat. maxima uirtute concitatus. et septima die in quodam colle pariter collocantes inuenit. et tunc quidem quia erat uespera requieuit. Visio apparuit monens quatenus inueniens generum atque filias contineret. et nichil meo per furore presumeret. sed ut pacem faceret cum eo. Quod si contempnens eius paucitatem aggrederetur cum eo pugnaturum se auxilium dicebat illa uisio prebiturum. Laban autem post huiusmodi ei factam ad colloquium orto die conuocans iacob et manifestans ei uisionem tum credens ad talia declinasse cepit culpare eum. quem cum paupere uenientem ad se et omnium indigentem suscepisset: cuncta possessionis sue prebuerit ubertate. Nam et filias meas in tibi fauore tui circa nos per hec agendum esse confidens. tu uero neque matris tue aut communionis quam circa me per cognationem habes. neque quas duxisti pudorem gerens. neque filiorum quorum sum auus. lege apud eos belli. possessionem quidem meam auferens. filiabus autem genitorem fugere persuadens. sacra quoque patria diripiens deorum uniuersorum: que et a meis parentibus honorata sunt. et a me ipsa religione coluntur. Et hec quidem omnia que nec expugnantes inimici nunc eum perpetrasti cognatus. et sororis mee quidem filius. filiarum uero uir. peregrinus et copulator meus. domui mee talia ingerere non cohibuisti. Cum hec dixisset laban satisfaciebat iacob dicens. Non solum deum patrie desiderium. sed et omnes uita cognatos meos desiderare. et post tantum tempus dignum est me ad propria remeare. non per dolum quia dicis alio iudicante inuenieris iniuste. cum te debere gratias nobis soluere pro his que a me custodita sunt. et facta maiora. Quomodo ergo in hoc iuste non priuaris. cum in ingratus extitisti. Cur furtiuam partiam sumentes abscessimus. Filias uero meas non me aliquid iniquitatis fecisse sciatis. sed iusta deuotione qua sumus uxoribus: lecius circa uiros posse competere: Secuntur itaque non tantum me. quam filios. Et hec itaque ipse iacob dicebat. ne aliquid gereret in cognatum. Querebatur autem cum accusatione quam faciebat aduersus laban dicens. quia cum matris eius uideret esse germanus. et filias suas sibi iunxisse iniquus eum uulnerasset. asperis xx. annis eum detinens. et alia que nuper uaria occasione fecisset que licet crudelia forent leuiter sustinuisse. peiora tamen facta post nuptias que quilibet et inimicus effugeret. Reuera enim ualde crudeliter laban usus est iacob. Videns enim ei deum quodcumque uoluisset esse prestabilem. promittebat ut quod grex nasceretur ei preberet. medium quidem quod procederet album. aliquando uero quod nigrum nasceretur. Crescente autem sub nomine iacob gregum parte. aliquando quidem laban fidem de presenti non custodiebat. aliquando autem in alterum annum per futurum differebat. eo quod multitudine gregum uideret eum habundare. eam in futuro anno tamen fore potius desperet. fallebatque rursus eum in hiis que natura conspiceret. Deos autem furtiuos iussit iacob inquisitionem fieri. Cum accepisset autem perscrutandi potestatem. rachel hoc audiens posuit ydola in stratorio cameli quo portabatur. et sedens naturalem sibi in me purgationem dicebat imminere. Et laban quidem cessauit amplius perscrutari non credens filiam quod cum tali passione ad ydola accederet. Fecit ergo cum iacob fedus. in nullo eorum que facta fuerant memoriam habiturus. sed et iacob promisit filias eius se dilecturum. Et has pollicitationes fecerunt super montes quosdam. in quibus columnam statuerunt sub dimittere are. unde collis ipse dicitur galaad ex quo hactenus terram galaditen appellant. Et cum factis pactionibus immolassent. laban quidem reuersus est. Iacob autem in chananeam procedente. subinde uisiones ei apparebant. de futuro ei spem optimam pollicentes. Et locum quidem illum appellauit dei castra. Volens autem nosse quid cogitaret frater suus esau. et singula cognituros cum integritate premisit propter presentem suspicionem. precepitque his quos mittebat ut dicerent esau. Quia iacob putans iniustum esse uicinum cum eo uiuere(?) te uidisse: de prouincia sponte discessisse. et nunc sufficiens tempus esse reconciliationis putans reuersus est. ducens uxores et filios cum diuitiis acquisitis. et cum preciosis rebus seipsum tibi cum his traditurus. quod maximum bonum fore iudicat. ut cum fratre fruatur his que ei a deo a diuinitate collata. Et nuncii quidem hec indicauerunt esau. Esau uero letissimus fratri cum quadringentis occurrit. Iacob ergo audiens uenire eum in occursum sibi cum tantis armatis. expauit. deo tamen spem salutis sue commisit. et prudentia rerum presentium uti eo posuit: quatenus et seipsum sine passione seruaret. et inimicis suis preualeret. si aliquid iniustum facere uoluissent. Distribuens ergo eos qui secum erant. alios equidem premittebat. alios autem post eum proxime sequi iubebat. ut si in precedentes qui premissi fuerant insisteret frater. refugium sequentes haberent. et omnes qui cum eo erant hoc modo disponens. misit quosdam fratri munera deportantes. Erant autem iumenta que mittebantur et quadrupedum uariorum multitudo que grata suscipientibus forent. eo quod illi rarius hec haberent. Mittebantur autem diuisis uicibus ut frequenter aduenientes. multi esse putarentur. Placabatur autem per dona ira eius. uel si adhuc aliqua indignatio remansisset: illos blandis sermonibus iubebat uti. quos mittebat ad eum. Hec disponens per totum diem. nocte ueniente admouebat suos. Cumque transissent fluuium quendam nomine iabot. remanente ibi iacob uisio quedam apparuit ei cum qua luctabatur. Illa autem uisione uincebat. certaminis faciente que etiam uoce usa est simul et uerbis. letarique monebat eum in hiis que faciens uidebatur. nec modico se preualuisse crederet. sed grandem esse cum angelum dei uicisse. sed et hoc signum arbitraretur magnorum sibi fore bonorum. et quia numquam deficeret eius genus nec fortitudine hominum quequam illi esse uirtutis. Precepitque eum uocari israel. quod hebraica lingua significat reluctantem angelo sacro. Hec ergo uisio postulante iacob precedebat. Qui sentiens angelum dei esse. rogabat ut indicaret que futurus esset ei significare. Et uisio quidem cum ei ista dixisset disparuit. Letatus autem iacob in hiis. phanuel locum denominauit. Cumque ei propter certamen dolor fuisset factus circa neruum lateris. et ipse abstinuit eo cibo. et propter illum neque nobis est comestibilis. Proximum uero audiens esse fratrem. iussit precedere uxores singulas seorsum cum suis ancillis ut de longe conspicerent opera uirorum pugnantium. si hoc uoluisset esau. Fratre autem sibi proxime ueniente ipse salutauit nichil de eo dolose cogitante. Et esau amplexus eum. requirebat de multitudine filiorum et mulierum. Et cum cognouisset: ipse quidem uenire eum secum rogabat ad patrem. Iacob autem excusante eos de iumentorum labore. esau discessit in seyr. illic enim commorabatur. appellaueratque eam uillam de sua scabie hyrsuta capillatura. Iacob autem uenit ad scenas. id est ad tabernacula. que hactenus sic uocant. Vnde in sycima quoque profectus est que ciuitas est chananeorum. Sycimitis autem sollempnitatem agentibus: dina que fuit filia iacob sola transiuit ad ciuitatem emptura ornamentum prouincialium mulierum. Videns autem sychem filius regis emor. eam corrupit ea abrepta. et amore correptus et consentiens deprecatur patrem ut eam puellam acciperet in uxorem. Ille uero consentiens uenit ad iacob. supplicans ut filio suo sychem dinam lege iungeret. Iacob autem neque contradicere ualens propter dignitatem supplicantis. neque legitimum iudicans alienigene filiam copulare. petit concedendum sibi ut deliberaret de quibus poscebat. Abscessit ergo rex sperans iacob nuptias filio suo concessurum. Iacob autem indicans filiis corruptionem sororis et supplicationem emor: petebat cogitandum esse quid fieri deberet. Et plurimi quidem tacebant consilii non inuenientes. Symeon autem et leui fratres puelle ex eadem matre nati. huiusmodi sunt constituerunt pactionem ad inuicem. ut cum esset festiuitas. et sycimite regi et epulis uacarent. incircumcisi primos custodiis assistentes occiderent. et uenientes in ciuitatem interfecerunt omnem masculum et regem cum eis et filium eius. solisque pepercerunt mulieribus. Hec autem facientes preter conscientiam patris. reuocauerunt dinam. Iacob autem factorum magnitudinem ammirante et filiis irascente. deus assistens iussit eum confidere. et tabernacula purificare. et sibi sacrificia celebrare que prius cum iret in mesopotamiam per somnium apparitione deo uouerat. Cum ergo iacob suos purgaret deos laban inuenit. neque enim sciebat eos rachel furatam esse. et quia eos celasset in terra sub arbore quadam. Hos ergo inde tollens sacrificabat domini bethel ubi somnium uiderat cum in mesopotamiam iret. Hinc autem proficiscens uenit in effrata. ubi rachel ex partu mortuam sepeliuit: que sola inter cognatos in hebron honorem sepulture non meruit habere. Et ualde fleuit. filium ex ea natum beniamin appellauit propter dolorem quem ab eo mater peruenerat. Isti sunt ergo filii iacob omnes masculi quidem xii. femina uero una. Horum octo legitimi. de lya quidem sex. duo uero de rachel. iiii autem de famulabus: bini ex utraque: quorum nomina dixi superius. Venit ergo hinc in ciuitatem hebron positam inter chananeos. Illic autem ysaac commorabatur. et paululum quidem temporis pariter uixerunt. Rebeccam autem matrem suam iacob uiuam non inuenit. Mortuus autem ysaac non post multum tempus quam filius ei aduenit. et sepultus est a filiis cum uxore sua rebecca in hebron. ubi erat sepultura eius parentum. Fuit autem ysaac uir deo carus. et multa eius prudentia dignus. post abraham patrem suum ualde longeuus. Cumque uixisset c. lxxx. duobus annis. cum uirtute defunctus est.

Explicit liber primus iosephi antiquitatis iudaice.

121.

INCIPIT LIBER II

POST MORtem ysaac filii eius mutuo diuiserunt tabernacula non ea que acceperant ut tenuerant. Sed esau hebron ciuitatem fratri dans. ipse habitabat in seyr: et in ydumea regnabat. quam et regionem a semetipso ita uocauit. Edom enim nominatus est. quam nuncupationem hinc uenationis causa sortitus est. Aliquando labore uenationis esuriens. rediebat. dum adhuc puer esset etate; inueniensque fratrem lentem sibi preparantem ad prandium rubeum colorem nimis habentem. et propterea potius incitatus. rogabat fratrem ut sibi preberet cibum. Qui uendere sibi primatum et primogenita pro cibo precio esurientem compulit. Ille fame compulsus cessit eum iuramento primatum. Quapropter propter ruborem cibi coetanei sui infantie tempore edom uocatus est. Hebrei namque edom rubeum dicunt. Et ipse ideo regionem sic appellauit quam greci honestius ydumeam denominauerunt. Fuit autem pater filiorum numero v. Quorum iehus quidem. et ielon. et chore. ex una muliere nomine olibama. Reliqui uero elifaz quidem ex ada. raguhel autem de basemath sunt nati. Iehus autem filii fuerunt. elifaz uero fuerunt legitimi quinque: omar. sephu. gatham. cenez. amalech. Amalech autem naturalis non erat. sed de concubina nomine tamna procreatus. Isti siquidem habitauerunt in ydumea que gobolitis dicta. et ab amalech amalechitis est appellata. Cum enim aliquando magna fuisset ydumea et in tota regione nomen integrum retinere a partibus appellatione ab habitationibus conseruabat. Iacob autem constitutus ad tanta felicitatis magnitudinem peruenit. que facile ab aliis apprehendi non possit. Diuitiis enim cunctis prouincialibus eminebat. et filiorum uirtutibus inuidabilis et conspicuus erat. nec ulli rei penitus indigebat. quando illi ad opus manuum et laborum tolerantia erant prompti. et ad intelligentiam parati. In tantum uero eius felicitatis causa habuit diuinitas. ut

tem ex his que extra videbantur esse bonorum ei preberet sublimitas. Se-cerunt ei et qui ex eo portati sunt auctores reversionis ex egypto. quoniam patres nostri huius rei causa morati sunt. Iacob filium ex rachel susceptum nomine ioseph: propter honestatem corporis et animi virtutem; cum ceteris aliis sapientia precelleret, eum amplius aliis filiis diligebat. Hunc quoque ioseph patris dilectio, odium generavit sibi fratrum. Unde et somnia que videns patri et fratribus propriis indicavit. cognoscendo prosperitatem ei annuntiaverunt. cum sepe helevarent homines et filiorum felicitates. Visiones autem que apparuere ioseph huiusmodi erant. Missus quoque cum fratribus ut colligerent messes et maturas fruges. vidit multo preclara visione; et ultra ea que solent per somnia provenire. Quam visionem dum surgeret fratribus suis tamquam sibi somnium discernentibus enarravit, dicens se vidisse transacta nocte manipulum suum de tritico constantem in loco quo eum posuerat. illorum vero concurrentes adorare eum sicut dominum servi. Illi vero intelligentes ei virtute et rerum magnitudinem predicere visionem, et quod se potestate ei futuram. ipsi quidem tamquam ignorantes somnia nichil inde explanavere. Consilium vero fecere ne ad profectum ea que arbitrabantur accederent. et circa eum graves amplius extiterant. Divinitas autem impugnantes eorum invidiam. secundam ioseph ostendit visionem, multo mirabiliorem quam prima. Vidit enim solem sumentem lunam et ceteras stellas in terram descendere et se adorare. Quam visionem patri nichil de fratribus malum formidans et etiam his presentibus indicavit, et ut [illegible] sibi quid hoc significare velit poscebat. Ille vero gaudens de somnio. cum expositione mente conspiceret: et cum sapientia in sua coniectione coniectare letabatur. magnisque significationibus felicitatem filio suo ioseph iacob nunciabat. tempusque largiente deo futurum quo a parentibus et fratribus esset honorandus et adorari dignus. lunam quidem et solem patri et matri comparans. quoniam illa augeat et nutriat universa. ille vero formet et aliis fortitudinem prestet; stellas vero fratribus. cum et ipsi XI. essent sic et stelle vigorem a sole et luna percipientes. Et iacob quidem ioseph filio non insipiente discretione predicte visionis. fratres vero eius vehementer ea que sunt predicta contristavere. et intantum adversus eum velut extraneo bona que significata fuerant illis somniis habitura. et non quasi de fratre gaudentes. dum et cum eo potuissent his adipisci bonis. nempe quia cognatione communicarent. et felicitatis socii forent. in mortem adolescentulum sunt aggressi. Cumque hoc consilium statuissent, ad perficiendum illud tendebant in sychimis abeuntes. Hec autem provincia est optima pastoribus ovium. et gregum alimentis valde copiosa. Quodam gregum curam haberent. patrem scire non fecerunt. quia ibi derelinquissent. Ille autem ignorans hec cognoscendo nullus ad eum de gregibus adveniret qui quid verum esset de filiis nunciaret. certe pro illis animum gerens et in formidine constitutus: misit ioseph ad greges ut de fratribus suis agnosceret et quid agerent indicaret. Illi autem fratrem videntes ad se venire gavisi sunt quidem. sed non quasi familiaris sui presentia. et a patre ad eos missi. sed quasi super inimico gaudebant. et manibus eorum divina voluntate concredito. Ad interitionem quoque eum presens tempus nolentes differre, paratum accessere. Quos dum ruben senior eorum inspiceret ita conspirare; et ad caedem et necem fratris iam videret unanimes. eos retinere temptabat. magnitudinem presumptionis et sceleris eis ostendens, quia malignum quidem esset apud deum et hominibus abhominabile et non consanguineum hominem perimere, multo magis autem scelestum cedem in fratrem ita perficere. quo scilicet innocentem pater una perimeret; et mater in luctu de filii perditione consumeret. Sed et hec ruben eis dicebat [illegible] animo [illegible] quid ipsi paterentur mortuo sibi bono filio et iuvenculo. et recederent a tali presumptione, deum timentes. qui inspector simul et testis esset. et ut ab huiusmodi actione recedentes penitentiam diligerent. et pro temperantie deservirent. Nam accedentes ad hoc opus omnem penam pro fratris nece persolverent. violantes utique dei providentiam ubique presentem cui neque quod in deserto. neque quod in civitatibus agitur est absconsum. Ubicumque enim homo est. oportet eum scire illic esse deum. Sed et conscientiam suam eos habituros inimicam in his presumptionibus edicebat. quam nec bona habentes aliquid. neque tale qualem in eis te habitatio. per mortem fratris effugerent. Adiciebat autem dictis suis et hoc ruben. quia fratrem neque iniustum aliquid facientem [illegible] occidere. bonum non esse. et [illegible] obliviscens. si quid forte peccaverint. Ioseph autem dicebat in nullo malignum circa eos exercuisse ut eum occiderent. cum et etatis infirmitatem miserari deberent. quod ut se eorum tutela potius expectaret. Causam autem ei invenit multo peiorem eorum facere actionem. eo quod per invidiam futurorum bonorum eum interficere properarent, cum possent simul cum eo illis bonis uti. et communionum pariter participantes. cum non extraneus sed domesticus et frater existeret. unde et debebant sua putare que ioseph divina largitas conferret: sed et [illegible] signa [illegible] sibimet [illegible] a deo indicat fuerat futurorum bonorum dignus [illegible] et auferrent deo eum. cui esset talia bona donaturus. Et ruben quidem hec dicens et super hec potiora supplicans eos a fratricidio conabatur avertere. Cum vero in nullo eos mitiores videret. sed festinantes ad necem suadebat ut malum sceleris aliquantum levigarent. [illegible] se volentes prius credebat sermonibus flectere. Cum vero prevaluissent ut fratrem occiderent. dicebat eis non esse eos valde futuros malos. si eo obedirent. [illegible] in his que nunc hortaretur. [illegible] consilio esset et opus quod festinarent facere. non tam huiusmodi sed aliquid levius in comparatione mali. Petebat autem eos manus quidem suas in fratrem non mittere ad interficiendum eum. sed proicere eum in lacum vicinum. et illic eum fame interire mori. et solis manum [illegible]. Illis autem eum his consentientibus: sumens ruben adolescentulum ioseph. et caute ligans eum in lacum leniter deposuit. Erat enim sine aqua. Et ille quidem cum hoc fecisset abscessit. querens loca oportuna pasture. Iudas autem qui et ipse erat filius iacob. videns negotiatores arabes ex ysmaelitarum genere. aromata et onera syriaca portantes egyptum de galaad. post discessum fratribus persuasit ut extrahentes ioseph venderent arabis. ut longius ab eis constitutus moreretur apud peregrinos. ipsi forent a scelere liberi. Hoc dum placuisset: extrahentes eum vendiderunt negotiatoribus pretio minarum XX. cum X et VII esset annorum. Ruben autem nocte ad lacum veniens. ut liberaret ioseph latentem. dum clamante eo non responderet metuens ne post eius abscessum interemptus esset a fratribus. et ob hoc culpabat eos. Illis autem quod gestum fuerat edicentibus: cessavit a luctu ruben. Cumque hec circa ioseph gesta viderentur a fratribus: postea quid agerent ut extra suspicionem patris fierent inter se exquirebant. tunicamque qua veniat indutus ad eos ioseph. et quam ei abstulerant. dum eum in lacum deponerent placuit eis discerpere et hirci sanguine maculatam portare. patrique monstrare. ut ei videretur quasi a bestiis devoratus. Quod facientes. venerunt ad patrem. Et cum a[illegible] de filii cognitione requireret. dicebant se quidem ioseph neque vidisse. neque si qua ei calamitas accidisset novisse. illam vero tunicam se invenisse sanguine maculatam atque disruptam et arbitrari se quod incidens in bestias interisset: si tamen ex tunica agnosceret [illegible] si hac indutus fuisset de domo profectus. Iacob autem cum prius in levioris spe fuisset tamquam [illegible] tunc hanc spem deseruit cum tunica ei mortis indicium fa[illegible]festum. Cognoverat enim ipsa tunica vestitum eum prope[illegible] et velut super mortuum decem videbatur affligi adolescentem [illegible] quamquam filiorum pater esset et aliorum consolationem probaret. sic [illegible] ipsum male se habens. pri[illegible] estimans eum a fratribus comparari [illegible] credebat consumptus. Sedebat autem iacob vestitus [illegible] ita ut neque a filiis consolatione sumens levior fuisset [illegible] doloribus mediocre prevaleret.

Ioseph autem venditum a negotiatoribus [illegible] putifar ex [illegible] egyptia qui erat super cocos pharaonis regis [illegible] eum omni honore et doctrina liberalium edocebat eum. commisit [illegible] cura. Ille vero cum his frueretur virtute humilitatis que circa [illegible] neque hac mutatione dereliquit. sed ostendit prudentia sua [illegible] posse prevalere rebus difficillimis. nec solum temporali[illegible] inherere. Itaque dum uxor eius domini propter pulchritudinem [illegible] actionum ei illi amore esset confecta. et putaret quod [illegible] manifestum faceret, facile ei suaderet ad suum venire concubitum. quod [illegible] iudicaret magnam hanc esse felicitatem. quod ei domina supplicaret [illegible] figura illi servienti. et admodum respiceret castitatis desiderium [illegible]. et verba de prevaricatione cum eo faceret. Cuius preces ioseph [illegible] dicens non esse iustum huiusmodi sibi imponi negotium. ne dum age[illegible] tanta dignitate honoratum iniquitatis coniungeret iniuria [illegible]. Rogabatque eam opprimere desperationem ei huius desiderii propria [illegible] non esset spes hoc scelus ei facile persuaderi. seu vero omnia potius [illegible] quam in[illegible] quidam scelus consentire. Nam si servum in quo [illegible] omnia sua nichil facile oportere adversi. contra hec precepta ma[illegible] venire resultare. Contra hec igitur verba domine illius amor procedebat. eo quod non speraret omnino declinare ioseph. Et dum vehementius ureretur a passione: secundum rursus fecit experimentum. Nam dum festivitas publice celebranda instaret. in qua ad cerimonias et mulieres erant. egritudinem marito simulavit captans ob hoc solitudinem atque vacationem ut exoraret ioseph. Atque eum accessisset. uberioribus obvolvit ei sermones. quod bonum quidem fuisset ut precibus prioribus flecteretur aliquid contradicere. propter reverentiam domine poscentis. et excessum passionis qua urgeretur domina de sua benignitate descenderet [illegible] agere si que prius contempserat. emendaret. Nam si ipsis preces expectaret illa [illegible] studio maiore se fecisse referebat [illegible] marito [illegible] festivitati et cerimoniis [illegible]. Sed [illegible] prius sermonibus non credendo resultavit [illegible] fuisse malicia [illegible] sed signum [illegible] presentiam [illegible] voluntatem persisteret. que bona [illegible] amore [illegible] maioribus bonis frueretur ei obediendo [illegible] domina [illegible] servus susceptura [illegible] domine [illegible] re videretur. neque autem hoc illum posse [illegible] accusatione illius accederet. et tempus se ab illo marito [illegible] magisque marito credituram fore verbis uxoris quam illius [illegible] preferret. Hec dicente muliere et flente. ioseph in nullo est flexus. neque [illegible] misericordia eum a castitate deflexit [illegible] preces respuit. et minis non cessit [illegible] sustinere magis pati quibus [illegible] servus elegit [illegible]. Commemorabat nuptias et viri societatem [illegible] potius contenta esset. quam temporalibus libidinis [illegible] peccatis quam penitentia [illegible] dolorem sumeret [illegible] quod deliquerat emendaret. et timorem [illegible] esset habitura. quando [illegible] huius mali nullatenus posse abscondi. [illegible] magnam viri sui societatis [illegible] habitura esset [illegible] magna [illegible] fiducia apud dominum [illegible] amplexibus immunde [illegible] et apud eum domini [illegible] habitura esset confusione. multoque [illegible] habere fiduciam in bonis que cognoscuntur quam in malis que [illegible] celantur. Hec dicens ioseph. et his multo maiora addens. ardorem mulieris retinere [illegible] nitebatur. Illa vero studio suo vehementius [illegible] his desperasset eis suadere eum corripere temptabat. Cumque ioseph fugisset illa ei tenente veste qua se exuerat [illegible] exiit. Illa vero domini formidine constituta. ne ioseph [illegible] diffamaret [illegible] volens pervenire: quatinus adversus ioseph [illegible] ut his ulcisceretur iniuria. que ab ipso fuerat [illegible] accepta. Precedere vero in accusatione sapientissimum iudicavit fore. sedebatque deiecta atque confusa [illegible] et quia fuerat sua cupiditate decepta. temptationem corruptionis sue cum ira fingebat. Veniente autem viro [illegible] marito que causa consulenti. fecit de ioseph accusationis initium. et velut mortua dicit marito. Servum nequissimum ioseph cubile tuum violare volentem castiga. qui neque qualis in domum nostram venerit recordatus est. neque quantum ex tua bonitate promeruit [illegible]. sed pro his rebus omnia bona nobis reddere debuisset, insidiatus est nobis. ut lectum tuum contumelia afficeret. Et hoc in festivitate facere voluit. captans absentiam tuam. quia hec humilis prius videretur tam propter timorem quiescebat mentem non quia esset natura benignus. Hoc autem factum est eo quod indignus et preter spem ad honorem accessit. Quidem opes tue possessionis eius et dispensatione omnes obtinere prevaluisset. et senioribus famulis prepositus esset. tuam quoque violare temptavit uxorem. Quam vero in his quievisset verbis ostendebat ei et veste quasi dum temptasset eum fugere nudus reliquisset eam. Putifar autem [illegible] ex lacrimis et ex his que dicebat illa. et ex veste quam ostenderat in nullo erat incredulus. et ei amori cuncta distribuens. non permisit aliam examinationem fieri. de uxoris castitate confidens. ioseph vero nequam esse decernens. illum quidem misit in carcere malignorum. uxori autem castitatis ornamentum esse testatus est. Ioseph itaque sua omnia deo committens. neque ad satisfactionem. neque ad integram factorum manifestationem conversus est. sed vinculis et necessitatibus tacite mansuetque sustinuit. confidens deum veritate scientem meliore causam esse calamitatis quam illos qui eum iniuste pene contraderent. cuius providentie experimenta repente suscepit. Custos namque carceris diligentiam eius fideque considerans et videns dignitate ei forme subtraxit ei vincula. et quod erat pessimum aliis vinculatis in cibo. ipsi eum levius fecit. ciboque eum meliore quam vinctis conveniebat [illegible]. Aliis vero qui in eisdem calamitatibus erant. dum ab erumnarum onere cessarent. ad colloquium ut assolet communionis et similis calamitatibus venientibus; et ad invicem causas per quibus vincti fuerant requirentibus: pincerna regis et ab eo vehementer honoratus. eique affectu devinctus. et cum ioseph habens prius compedes et familiarior ei ob hoc factus. exposuit ei somnium suum petens ut ei insinuaret quid significaret. dicens quia ad huc ei divinitas sollicitudinem apponere vellet somniorum supra mala que a rege toleraret. Dicebatque se vidisse trium palmitum vitem [illegible] ex una quaque uve pendere: grandes iam et ad vindemiandum speciosos. eosque se comprimente in poculum regis multumque se offerre bibituro. et illum grate suscipere. Quo ergo videretur hec esse dicebat: poscebatque ut quicquid ioseph in his sortiretur intellectum. ei suo manifestare dogmate. Ille vero exhortabatur eum confidere et sperare in diebus tribus se a vinculo hoc absolvendum. rege desiderante ministerium eius. et rursum in eo esse constituendum

Frumentum autem significare in bonum deum hominibus perhibuisse, quod et ipsi libavit, et fidem hominibus amicitiamque pacisceretur. Solvit lites et passiones, et tristitiam aufert ab his quibus offertur ad bibendum, et ad delectationes saepe convertit. Hoc ergo quod dicis ex tribus botris compressum suscepisse regem ex manibus tuis, bonam visionem scito tibi futuram, et pro tantis necessitatibus indulgentiam intra tot dies tibi pronuntiantem, de quot palmitibus fructum usus es pro omnium vindemiis. Sed memor esto mei cum fueris hoc expertus, quae tibi pronuntiavi bona, et in prosperitate restitutus non obliviscaris in quibus nos derelinquis angustiis. Nec enim pro aliquibus peccatis adiudicatus vinculis, sed pro causa virtutis et castitatis et quaestoris [?] res sustinere damnatus sum, quando nec in propria voluntate cum fuerit nobis haec vincula talis iniuriam sustinere voluimus. Et pincerna quidem gaudium erat [?] huiusmodi expositionem somnii audiente, expectabatque interpretationis finem. Servus autem quidam super pistores regis constitutus cum pincerna vinctus erat in carcere. Cum tale Ioseph protulisset de pincernae visione sententiam, in spe bona constitutus et ipse somnium vidisse, petebat Ioseph ut illi quae praeterita nocte viderat somnia, quid vellent significare promitteret. Erat enim huiusmodi. Canistra tria me super caput ferre vidi, duo quidem panibus plena, tertium vero obsoniis variisque cibis et qualia solent regibus ministrari; supervolantes autem alites omnia consumpsisse. Et hic et credebat Ioseph dicturum similem expositionem futuram qualem pincernae dixerat. Ioseph autem concipiens animo somnium, dixit ad eum: Velle se quidem interpretem ei fore bonorum, et non talium qualium visio ei demonstraret. Duas itaque ei vitae superesse dies haec canistra significare dicens, tertium vero signare eum crucifigendum, cibumque volatilium esse futurum, nichilque fore quod ei auxilium possit ferre. Haec ergo in ambobus similem eventum ut Ioseph dixerat fuisse perceperunt. Praedicto namque die cum natalis esset regis, non sic rex optimus agens, pistorem suum crucifixit, pincernam vero vinculis absolvens in proprium ministerium revocavit.

Ioseph vero cum duobus annis vinculorum mala sustineret, nichilque eum pincerna praedictus memoria iuvaret, deus eum eripere volens de carcere, huiusmodi eum machinatus est libertate. Rex Pharao eadem nocte visiones somniorum duas videns, et cum his utrisque expositiones et interpretationes oblitus, visiones tamen retinuit; affligebaturque in his quae viderat, tempestive [?] illa videret. Die facto convocavit sapientes Aegyptiorum, volens cognoscere somniorum discretionem. Haesitantibus autem illis, rex plurimum turbabatur. Pincerna vero videns confusionem regis, in memoriam reduxit Ioseph et eius sapientiam in interpretatione somnii. Et accedens ad regem indicavit ei de Ioseph, et de visione quam ipse viderat in carcere, pariter et eventum, et quia ipse dixerit crucifigendum pistorem eadem die, et sibi omnia bona secundum interpretationem somnii evenisse, praedicente eodem Ioseph. Vinctumque eum asserens a principe [illegible] ut servum, cum diceret se et ipsum Hebraeorum non humilis generis, nec gloriae patris. Hunc ergo in carcere vivere, nec propter modernam culpam, cum calumniis, et quae significent ea somnia agnoscere. Iubente ergo rege Ioseph ad suum vultum adduci, obedientes famuli diligentia et praecepto regis adhibita. Rex ergo Ioseph dextra apprehendens: O iuvenis, inquit, [illegible] mei nec opinione et prudentia dignissimus, testimonio mei famuli nuntiatus es. His ergo bonis quibus iste pincerna participatus est, facito esse consortem, pandens mihi quaecumque somniorum pronuntiant visiones. Nolo autem te ullo timore constrictum fallaci sermone blandire, nec delectationem facere, sed veritatem sicut est quod vidi. Putabam enim circa flumen ambulans videre me boves pinguissimas simul et magnitudine praecipuas numero VII gradere de pascuis ad paludem, alias vero tantas numero perspexi maximas de palude occurrere valde tenuissimas et ad videndum deformes. Quae dum devorassent pingues et magnas, nichil adiutae sunt, crudeli fame deficientes. Et post hanc visionem de somnis surgens et turbatus quidnam esset haec visio apud me considerans, rursus in soporem solutus sum, et vidi secundum somnium multo mirabilius priori, quod somnia et me potius terret atque conturbat. Spicas VII vidi ex una radice natas, capite gravatas et inclinatas a fructu, et aptas ad messem, et post has alias VII spicas inanes et infirmas nimia siccitate, quae [illegible] consumerent et comederent spicas speciosas. Stupore [illegible]. Ioseph autem respondens ait: Visio quidem ista, rex, licet duabus formis apparuerit, unum tamen eundemque significat futurorum eventum. Quod enim boves vidisti animalia laborare in aratro fortissima, a peioribus et macilentis devoratas, et spicas a minoribus consumptas, famem et sterilitatem in Aegypto eisdem annis futuram pronuntiat, septem annis ubertatem et felicitatem ferentibus, quorum ubertas eodem annorum sterilitate consumetur. Erit enim magna difficultas rerum necessariarum, quae in vitalibus vehementer existat. Signum autem hoc est quod exhaustae boves meliores consumpserunt, satiarique minime valuerunt. Deus tamen non ut res ista tantum cognoscatur futura praedicit hominibus, sed ut praescientibus leniora faciat experimenta praenuntiatarum rerum. Tu ergo o Pharao congregari facias futura bona in septem annis fertilitatis, ut calamitatem futuram Aegyptiorum non sentiat. Mirante ergo rege prudentiam sapientiamque Ioseph, et consulente quemadmodum ubertatis tempora dispensaret ut posterior sterilitas levior esse videretur, huiusmodi consilium dedit, ut frugum parcitas haberetur, et non affluenter Aegyptios his uti permitteret, sed quantum sufficeret ad pabulum erogaret eis; quae vero superessent in tempore sterilitatis servari et recondi; monebatque tritici ab agricolis perceptum, ut ad satias tantummodo ministrarent expensa alimentorum.

Pharao itaque utrique in Ioseph miratus est, et interpretationem somnii pariter et consilium. Dispensationem ergo ei dederit Pharao Ioseph commisit, quatenus ageret quod ipse Aegyptiorum et regi sciret esse utilia, inventorem scilicet huius bonitatis et dispensatorem optimum esse confidens. Ille vero potestate sibi a rege collata, tantum ut fruerentur signaculo et purpura vestiretur, per universam etiam ducebatur in curru, frumentumque agricolis sufficiens ad semen et ad pabulum singulis mittens, nulli significabat causam pro qua talia peragebat. Triginta siquidem Ioseph aetatis annos attigerat, et omni honore fruebatur sibi a rege collato, quem et rex appellavit Psonthomphanechos, videns eius intellectum inopinabilem. Significat autem nomen hoc inventorem absconditorum. Duxit autem Ioseph uxorem valde dignissimam, filiam Petefre, qui fuit unus Heliopolitanorum sacerdos, adhuc virginem, nomine Aseneth, cooperante sibi rege. Ex hac ergo fuerunt ei filii duo ante sterilitatis tempus: Manasses quidem senior, quod nomen significat oblivionem, eo quod per felicitatem oblivio eius infelicitatis accesserit; iunior vero Effraim, quod restitutionem significat, eo quod esset redditus libertati maiorum in Aegypto. Siquidem secundum somniorum expositionem Ioseph VII annis beatissime transeuntibus, fames annum iam tangebat octavum, et ex eo quod iam praesens esset fames super malum laborantes, et crudeliter omnis populus ad regias ianuas confluebant. Ille vero Ioseph vocabat, quia eis frumentum vendidit, factus salvator multitudinis sine dubitatione, et mercede omnium [illegible] cum provincialibus tantummodo faciens, sed et paratus vendere peregrinis, omnesque homines secundum cogitationes suas solatium mercabantur Ioseph, felicitatem eius intuentes.

His ita gestis, dum Chananea fame crudeliter vexaretur, omnem denique terram haec pestis invaserat, misit Iacob universos filios suos in Aegyptum comparaturos frumentum, confidens licere peregrinis commercium tritici facere; Beniamin tantummodo secum retinens, qui ei ex Rachel generatus fuerat et erat consanguineus Ioseph. Illi siquidem in Aegyptum venientes, adierunt Ioseph,

122.

frumentum se emere supplicantes. Necesse enim erat quod nullius consilio sine Ioseph administraretur, ita et ministratio regia utilis erat hominibus, quando Ioseph honor exhibebatur. Qui dum cognovisset fratres suos nichil de se cogitantes, eo quod adolescens esset quando ab eis discesserat, ad hanc autem aetatem a puero venit ut ex figura sua eis ignotus esse videretur, et magnitudine quoque dignitatis, neque suspectum aliquid de eo pervenirent. Temptabat ergo fratres suos ut ei dicerent quid voluntatis haberent de rebus omnibus, et frumenta quidem eis non vendebat, sed exploratores rerum et principum eos esse dicebat, et ex multis locis congregatos. Et excusationis causa se fratres invicem esse asserere, impossibile esse dicens [illegible] tales filios et forma ita clarissimos enutrire. Cum regibus vero talium filiorum esse copia valde difficilis. Ut per haec verba et quae pervenissent de patre latenter et callide agnosceret, et similiter de fratre suo Beniamin audiret. Metuebat enim ne forsitan et illum, ut in se peccaverunt, aliquid mali circa se deliquissent. Illi igitur erant in tumultu pariter et timore constituti, maximo periculum sibimet putantes imminere; nichil de fratre mente perspicientes, asstabant de singulis causis rationem reddentes. Ruben itaque pronuntiante pro omnibus, quia eorum senior existebat: Nos, inquit, non pro lesione venimus, neque regis negotiis aliqua mala facturi, sed egentes salute et negotio, et malorum refugio quem in regione obtinere nos [illegible], et iam [illegible] scientes clementiam, quod non solum vos subvenire civibus propriis, sed et peregrinis audivimus mercimonium frumenti proposuisse, et omnibus indigentibus salutem maximam praestitisse. Quia vero sumus fratres, et communis est nobis sanguis, clarum quidem est et manifestum facit formae familiaritas non valde mutatae. Pater autem nobis est Iacob, vir Hebraeus, cui sunt XII filii ex mulieribus IIII, quibus omnibus viventibus felices eramus, et uno fratre nostro Ioseph moriente res nostrae ad peiora conversae sunt. Nam et pater [illegible], et nos ex calamitate defuncti fratris et aerumna patris nostri semper affligimur. Venimus ergo ad comparationem frumenti, curamque patris et nostram providentiam Beniamin autem iuniorem fratrem domi reliquimus. Poteris autem mittendo ad domum nostram agnoscere si quid nos dicamus mentientes. Et Ruben quidem huiusmodi verbis temptabat persuadere Ioseph ut de eis meliora decerneret. Ioseph vero Iacob vivere cognoscens, fratremque Beniamin minime deperisse, tunc omnes in carcere iniecit quasi de vacantia discuteret eos. Tertia vero die deducens eos de carcere, dixit ad eos: Quia asseritis vos neque pro malignitate terrae, nec principum huc venisse, et esse vos fratres et unius patris filios, de quo dixistis, et haec ita esse veraciter manifestabitis, si relinquentes quidem unum apud me, nichil iniuriabile passurum, portantesque pabula genitori, deinde revertamini ad me, et fratrem quem reliquisse vos apud patrem dixistis, vobiscum pariter adducentes veneritis, et hoc erit signum veritatis eorum quae dixistis. Illi vero in maioribus malis adducti flebant inter alterutros de calamitate Ioseph frequenter ingemiscentes, talia propterea quod in illum peccaverant, deo hoc in eis ulciscente, talia sustinerent. Ruben autem eos in medio [illegible] poenitentiae verbis increpabat, ex qua nulla iam generaretur poenitentiae utilitas de Ioseph, sed autem omnes quaecumque mali sustinerent, faciente deo pro vindicta illius, fortiter tolerare poscebat. Haec autem loquebantur ad invicem, non credentes Ioseph linguam suam intelligere. Eos autem Ruben increpante, omnes detinebat defectio et poenitentia rerum gestarum, cum licet non cognovissent illo tempore pro quibus eum puniret, iudicabant deum esse iustissimum. Videns autem eos Ioseph sic aestuantes prae compassione effusus est in lacrimis, nolensque fratribus apparere discessit. Et postquam reliquit eos, iterum venit ad eos. Retinens obsidem Symeon, provisione frumenti illos abire praecepit, suis mercibus et mercimonium tritici, iubens ministro ut pecuniam quam pro emptione tritici detulerant, oneribus eorum latenter immittens dimitteret eos, illa pecunia pariter reportaturos. Et ille quidem imperata perfecit. Filii Iacob venientes in Chananea nuntiaverunt patri quae eis in Aegypto contigerant, et quia quasi exploratores regis illuc venisse essent credita, dicentibusque se fratres esse et undecimum apud patrem domi reliquisse, credita eis non sit, et quomodo Symeon reliquerunt apud principem militiae donec Beniamin veniret, et fidem de his quae apud eum de se dicta fuerant perficeret, rogabantque patrem nichil metuentem ut eis iuvenculum destinaret. Iacob autem nichil placebat ex his quae a filiis suis gesta fuerant. Et dum de Symeon detentione graviter fleret, stultissimum videbatur Beniamin quoque his malis adicere, et neque Ruben sermonibus supplicantis flexus est, qui duos filios suos tradere volebat, ut si quid Beniamin in itinere pateretur, illos ipse occideret. Iacob autem haesitabat in his malis, sed et filios potius conturbabat argentum quod in saccis inmissum invenerant. Tritici vero quod delatum fuerat deficiente, et fame magis invalescente, coactus necessitate Iacob Beniamin deliberavit cum fratribus destinare. Non enim poterant in Aegyptum nisi cum sua missione pergerent, et non sine Beniamin venire. Cumque Iacob fame cottidie augescente compateretur, filiis supplicantibus quid aliud de praesenti faceret non habebat. Iudas autem, cum esset in aliis vir audax, tunc apud patrem fiducialiter usus est dicens non debere eum de filio metuere, nec aliquid suspiciosum et adversum cogitare, quia nichil mali circa eum agendum foret ubi deus adesset, et hi crederet, quia quicquid ei tribui mali imminere, et apud eum manentem omnino contingere. Vos autem sic parata in suspicione pueri sibi mala adicere non debere, nec alimentorum exuberantiam Pharaonis permissu propter pueri irrationabilitatem auferendum. Cogitandum et esse de salute Symeonis, ne dum parceret profectui Beniamin, Symeon periret. Deo totum credendum, hocque ego cum esse exhortabatur dicebatque: pater, aut se salvum revocare filium Beniamin, aut ibi remansurum cum eo atque moriturum. Credens ergo Iacob tradidit eis Beniamin, et duplex tritici pretium, et simul quae apud Chananeos nascuntur, scilicet unguenta balsami et stacten et terebinthum et mel, munera Ioseph misit a filiis portanda. Multae vero a patre in egressione filiorum effundebantur lacrimae, pariter et ab illis. Ille namque optabat ut filios salvos denuo reciperet, illi autem optabant ut fratrem Symeon incolumem reperirent, nichil pro eorum afflictione mali perpessum, et contradictis meror angebat. Et senior quidem Iacob hoc fessus tolerabat, illi vero ibant in Aegyptum spe meliori rebus praesentibus illa curaturos. Cum vero Aegyptum pervenissent, successerunt quidem apud Ioseph. Timor autem eos non fortiter perturbabat, ne propter tritici pretium crimini subiacerent, et velut ipsi furti sub calliditate egissent, et apud praepositum domus Ioseph multis satisfactionibus uterentur, dicentes se domi in saccis invenisse pecuniam, eamque nunc revocasse. Illo itaque respondente se ignorare quod dicerent, relevati sunt a timore. Solvensque repente Symeon cum fratribus esse permisit. Veniente autem Ioseph a ministerio regis, ei fratres munera proferebant. Sciscitantique de patre, dicebant quod eum incolumem reliquissent. Ille vero cognoscens super esse Beniamin, interrogabat si is esset iunior frater suus quem in praesentia tenebat. Quibus respondentibus eum esse, ait deum omnium bonorum semper ei suffragatorem esse. Ipse vero passione motus ad lacrimas discedebat, nolens se fratribus demonstrare; sumptosque eos ad cenam secum fecit accumbere, sic tamen sicut solita apud patrem. Qui dum circa cunctos tribueret benignus existeret, Beniamin duplicibus partibus honorabat. Qui vero postquam cenam fuissent in sopore [illegible], iussit praeposito domus suae ut eis tritici

mensuratum in saccis traderet. post que rursum eorum in saccis absconde
ret: in sacculo uero beniamin poculum argenteum quo ipse bibere consue
uerat inmitteret. Hec itaque faciebat ioseph experimentum fratrum sume
re uolens, utrum aliquod auxilium ferrent beniamin in furto detento.
et pacientem periculum, an certe relinquentes eum tamquam ipsi innocentes gerentes
mali, ad paternam limina remearent. Cum uero famulus mandata perfecisset.
die facto filii iacob nichil horum scientes discedebant recepto et sy
meon. et duplici gaudio congaudentes tam propter eum quam et beniamin secu
rum ducentes. sic promiserant patri. Quos dum abirent, insequebantur eos equites
secum ducentes famulum atque in sacco beniamin poculum indebat inmissum.
Illos ergo inopinabili equestrium inuasione turbatos. causaque sciscitantes propter quam
ita sic post eos uenissent. illi maliuolos eos appellabant. qui dum honore et
cum sic post eos uenissent, neque munerum neque hospitalitatis
muneribus potiti a domino suo fuissent, neque [illegible] iniqua committere. et
eius ioseph memoria retinentes. presumpserunt [illegible] et
saphum quod ille in conuiuio congaudere auferentes. iniusta sententia portaret
suumque periculi sceleris loco ponentes. fuit inuentum in fraude. Minabanturque
eis supplicium uenturum. quia nec dominum latuerunt. nec eum furto fugientes euaserunt
licet minister uel famulum latuissent. Cognoscere ergo dicebant quid ignoran
tes de poculo passi fuerunt. scientes tam repente et uos esse puniendos. Hec
et his maiora in eos dicens famulus increpabat. Illi uero nescientes factum
eius uerba deridebant. leuitatemque uerborum illius famuli mirabantur. quod talem
causam presumeret et uiris inferre. Qui dum poculum in suis saccis inuentum
neque quam accepissent. sed quod gestum fuerat nullo sciente potuerunt
secum reuocassent. multo potius ab huius maleficii uoluntate discede
re. et quia rei perscrutatione negatione iudicabant esse fideliore mini
strare famulum increpabant. et si quisquam repperiretur omnes
esse puniendos. Nichil enim sibi conscii fiduciam habebant. ut putabant
omnium periculo carituram. et inquisitionem fieri exigebant. unum forte suppli
cium qui in furto fuisset inuentus. Et dum quererent omnesque ita certe
ros pertransissent secundum inquisitionis modum. ad beniamin nouissime per
uenerunt. non ignorantes quia in illius sacculo poculum absconditum fuisset. et subti
lem inquisitionem se facere simulantes. Alii siquidem de suo timore libe
rati. de beniamin uidebantur esse solliciti. Confidebant tamen quia nec illo
possent maleficium inuenire. increpabantque eos qui fuerant persecuti.
possent maleficium inuenire. increpabantque eos qui fuerant persecuti. Cum uero
uelut eis multum percussuri impedimentum itineris attulissent. Cum uero
scrutantes onus de sacculo beniamin inuentum poculum protulissent. illic
cum et gemitu omnes repente conuersi sunt. et induuia rumpentes. fle
bant pariter super futura criminis puniendum. sequentes noctem patri salute
beniamin. Crescebat autem eis hoc malum. cum quod credentes iam se cetera
deuitasse. rursus in fratris sui manu inciderent. et patri nunc causas in illo
causas se fore dicentes. qui uiam patri fecissent. ut eum cum eis mandarent
Equites uero sumentes beniamin. ad ioseph adducebant, fratresque pariter seque
bantur. Ille autem dum illum uenire in custodia posuit. illos autem luctuosos se
mandaret laceratos. quid autem maligni aut dementia. aut de prudencia
deo deum cogitantes contra in peregrinum et benefactorem facere presumpsistis.
Illis autem in supplicium se tradentibus pro salute beniamin. et rursus recor
dantibus. dicentibus quia beatiorem esse ioseph. qui siquidem mortuus esset. et
a uita ista liber existeret, si uiueret. quia pro illo super eos deus uindictam
inferret. afferentibus autem se fecisse amaritudine patris. quia cetera quamquam pro
ioseph tacitus habebat. et de beniamin ipsi rursus ei adducerent.
ruben uero in his omnibus increpantes. Ioseph ergo dicente illos quidem a se absolu
tos quibus in nullo fuerat lesus. solamque eis sufficere penam propriam. neque enim
iustum esse. illum propter eos dimitti qui in nullo deliquerat. neque illos cum fuere
puniendos. sed et abeuntibus se prebere securitatem. Omnis quidem tenuit
stupor. et dolore huiusmodi passionis obmutuere. Iudas autem qui et patri
persuaserat. ut cum adolescentulum duceret. et ex malis erat efficax. pro fratris
salute decreuit opponere dicens ad ioseph. Licet crudelia commise
rimus inter et supplicio digna. iustitiaque nos omnes subtrahere corri
[illegible] licet non sit iniquitas omnium sed unius iunioris. tamen nobis desperan
tibus detur salute spes relicta est nobis de tua benignitate pollicentibus nobis
euadendi periculum. Et nunc tu ad nos respiciens. neque malefacta consi
derans. sed ad tua natura conuersus misericordiam proprie exercere iam. quam
uirtute aliorum in fortitudinem parua sine, ut in magnis solum. sed et in
fortunis rebus sumentes iuuantur. Ingo magnanimis neque uincatur abiecti
uos nostras quod neque potuerit sua opinione salutem. sed accessum recipere po
posuerunt. Non enim ea nunc primum nobis donas salutem. sed et dum frumentum
uenissem emptione uelociter et opulentiam donasti ciborum. et nostris famula
tibus uberrime deferente praebuisti. et periculum famis sustinentes appelle
eripuisti. Et nunc ne despicias pereuntes egestate rerum necessariarum.
nec quidem uidentur deliquisse erga beneficium quod a te nobis splendidissime colla
tum est. neminem de calamitate dampnetur. Saluabis enim quos ob hoc et nu
tristi. animasque nostras quas fame laborare non passus es. et a morte eius
muneribus liberabis. quam hoc mirabile fit et magnum. ut et animas
nobis dones. preberes unde possint indigentibus permanere. Recordan
dum ob hoc hanc causam preparasse. ut uirtutem tuam circa nos cunctis
uelis ostendere. nosque in hac erumna constituisse. ut iniquitatibus
peccantium inter uideantur ignoscere. et non ob aliam causam indigentibus
ut clementie adminicula condonares. quia hoc magnum bonum esse si bene
fiat in opibus principale tamen bonum existit. saluare eos qui pro delicto ire
debeant penas exsoluere. Nam si paruas lesiones dimittere delinquentibus
laude attollitur et augetur. multas iracundias cohibere pro his ut uitam pec
cantium sic elongent. diuine cognoscitur esse nature. Et si scires quem ad
modum pater noster in amissione filiorum affligitur propter mortem ioseph. non quam
quam a nos attendi tu uerba salutis proferre. quia non solum nos in tempore
statu subdidissemus. cum donatum est adeo nos saluare sed et pre
berem nos passuros quecumque uelles. Nunc autem licet non nostri miserearis.
licet iuuenes simus. ut non dum fruentes uite huius bonis moriamur. tamen
de patre nostro cogitantes. et senectute illius miserantes. has tibi preces offe
rimus. et commendamus tibi animas nostras. quas tu malignitas nostra tra
dit. ad supplicia perferenda. Nam neque pater noster malignus est. neque nos
tales futuros genuit. sed cum sit benignus. non est iustum ut talia mala exci
piat. cum et nunc nobis absentibus suspectus affligitur. Cum autem nos audierit per
ditos. et causa mortis amarissime sustinebit. et ob hoc multo citius uitam
suam derelinquet. ut non uetus conuersationis nostre temporibus corrumpat pessimus.
faciat eum exitum de presenti luce. In hac igitur ratione constitutus. licet te mala
nostra commoueant, tua iustitia in dona patri nostro. ut propter illum misericordia ma
iora facias. quam priora malicia commisimus facere. ut senectus eius in desolatione
consistat. aut eam perditione deficiat. In his itaque factoris in honorabis gen
itore eius honorem prestabis. cum et hac appellatione pater tuus. et in ea
sine passione seruauerit a deo patre cunctorum. in quo pro communione in hoc
nomine pietatem comprobaueris. nostri patris habendo misericordiam. ne fraudatus
filiis aliquid patiatur. Tua ergo sint omnia que nobis prebuit deus. habentemque
potestatem et auferre et dare. nichil ab eius gratia differentes. Nam dum
quilibet in utrumque habuerit potestatem, optimum est ut hic in bonis utatur.
in potestate quam in malo est. tamquam sit in sic obliuiscatur quasi hoc solum concessa sic
ut de salute sit cogitandum. Tu uero omnes nos saluabis ignoscendo fratri tribus:

in felicitatem quia neque uita nobis est illo perempto. et hoc defuncto non licet nobis
ad patrem remeare. Supplicamus ergo domine. ut si decreueris fratrem nostrum occidi.
cum eo nos pariter punias. tamquam delicti participes. non enim patiamur nos ipsos qui
propter mortem tribulatione afficere. sed tamquam similes eius malicie existentes. ita
omnes habeamus interitum. Ego quidem ut iuuenis deliquit. et non deprecer ut a te bonitate
humanitatis talibus uenia tribuam. Omnia ergo tibi reliquimus. et conuertimus
uerba proferre cessabo. et si quidem nos condempnare uolueris. ea querimonia dicta
non uideatur nos ad extrema deducere. Si uero absolueris illa et tuae benigni
tatis conscientia reuoluens. non solum nos saluabis. sed et uita donabis per
quod potius iustiores appareamus. quod duplum a nobis ipsis pro aliis de nostra salute sol
licite. Si autem culpa castigare malis. me magis pro illo castigans. hic pater remitte.
Si uero aliquem esse retinendum iudicas seruum. ego utilitatibus tuis potior ero
minister, quem aptior ad utrasque passiones existo. Iudas itaque omnia suis
tenere pro fratris salute libenter habens. prostrauit se ante pedes ioseph. si quo modo
eum ita flectere potuisset. Prostrati sunt etiam fratres uniuersi flebiliter gemen
tes et ipsos pro anima beniamin tradentes neci. Ioseph autem animi sui
passionibus uictus. et nequaquam ualens iram tolerare figmentum iussit ab
ire presentes. ut fratribus tantummodo demonstraret. Discedentibus autem ab
sente et ipsum fratribus demonstrauit dicens. Ego sum ioseph. Virtutem quidem
uestram atque fauorem circa fratrem uestrum collaudo. et meliores quam sperabam
ex his que in me cogitastis inuenio. Hec autem omnia feci. ex periculo uestri
amore uestre fraternitatis. Naturaliter autem neque circa me malignos uos arbi
tror extitisse. sed ex dei uoluntate factum. ut bonorum adoptio et in
presenti nobis conferenda sit. et in futuro si propitius nobis fuerit deus. Patris
ergo inopinatam salutem cognoscens. et tales uos circa fratrem nostrum beniamin
inueniens. neque illorum que in me commisistis peccatorum [illegible] recordabor.
Cessabo autem et ab odio malignitatis, quod super uos habebam. et tamquam
omnia in me fuerint de uoluntate [illegible] complectamur rebus presentibus: quia uos
in iustitias occasio geritis. et hoc [illegible] presertim socios gaudii uos quippe
uolo obliuione sumere illorum factorum que in me [illegible] dum
adhuc animi qualitate causam non peruenit. quam confusione grauati esse
non debetis propter hec que patrauimus deliquisse. Non ergo uideatur uos contristari quod
ad usum me maligna protulistis sententiam. nec penitentia eius nos affli
ciat. que ideo impleri non potuerit [illegible] erant de me cogitata. Gratulan
tes ergo in his que a deo facta sunt, ite et nunciate hec patri nostro iacob. ne pro mea
consumpte sollicitudine. splendorem mee felicitatis obscuret. sed ante
[illegible] uultum ueniat. et presentium rerum bonis potiatur antequam habeat
perire. Ipsum ergo patrem uestrum. uxoresque coniuges et liberos. et omnem
cognationem uiam sumentes. huc ad me migrate. Non enim oportet
carissimos meos absentes esse bonorum meorum. insuper et fame adhuc
quinque annis manente. Hec cum dixisset ioseph. amplexatus est
fratres suos. Illi uero in lacrimis et tristitia constituti super his que olim cogi
tauerant contra illum. et uidebatur eis parum esse supplicium bona uolun
tas fratris. Igitur cum ioseph fratres sui erant in conuiuiis et gaudio. Rex autem
audiens uenisse fratres ioseph letatus est eximie. tamquam in propriis bonis
exultauit. et prebenda eis uehicula tritico plena. aurumque simul
et [illegible] portandum patri eorum direxit. Sumentes igitur fratres ioseph
dona regis. alia quidem patri ferenda. alia uero sibi singulis dona
gaudebant maioribus muneribus donato beniamin. excultantes ab
ibant. Cum uero uenientibus filiis iacob de ioseph agnouisset. quia non
solum euasisset mortem. pro qua ipse degebat in luctu. sed et uiuere
clara felicitate. et cum rege totam egyptum sua prudentia gubernare.
nichil quidem horum que ei nunciata fuerant incredibile iudicabat. cogi
tans de maximis opibus dei. et ipsius equitate. Et licet multo tem
pore afflictione defecisset. repente tamen surgens properat ad ioseph.
Et cum uenisset ad puteum iuramenti. sacrificauit ibi deo. et extimesce
bat ne propter felicitatem egypti et habundantiam filii sui
amantibus habitationem prouincie, neque ad chananea soboles eorum
uerterentur. et nolebat in egyptum preter uoluntatem dei uenire. et uali
pariter formidabat ne prius uita recederet quam ad faciem ioseph peruenire
ret. Deumque cum has haberet cogitationes in sopore resolutus est. cui
astitit deus secundo. eum nomine proprio uocans. Interrogauitque iacob quis esset.
et ait deus. Non est iustum te ignorare deum. qui semper presidio fuit tuis
parentibus. et post eos et tibi. Nam cum te et pater tuus ysaac primatum priua
uellet. hoc ego restitui. et meo fauore in mesopotamia missus es sol
et bonas nuptias adeptus es. et filiorum multitudine pecuniarumque plurimum
ad propria remeasti. permansitque tecum omne [illegible] prudentie mee salubriter.
insuper filium tuum quem te perdidisse putabas ad maiore bono adoptio
ne cuiusque perduxi. et in egypto [illegible] monstraui. tamen paululum uidetur
a rege differre. Assumigitur nec te dux futurus in hac uia. uitamque
etiam in manibus ioseph finiendam nunciaturus. longum semen tua sobolem
in principatum et gloriam fore pronuncians. eamque etiam quam primus constituenda.
In hac ergo uisione confidens. prior in egyptum cum filiis. et totis omnibus properabat.
Erant ergo omnes hi. Nomina autem eorum significare non uidetur innecessarium.
et precipue propter difficultatem eorum. Ac tamen ostendam eis qui non arbitrantur
nos de mesopotamia esse. sed ex egypto. necessarium iudicaui nomina
quoque ferre memoriam.

Iacob quidem filii erant xii. quorum ioseph iam prius abierat in egyptum.
Eos autem qui post eum profecti sunt eorum sobolem demonstrabo. Rubenique
fuerunt filii iiii. enoch. falech. esrom. carmi. Symeon autem habuit sex fi
lios. iamuhel. iamin. aoth. iachim. falic. et hic saul. Leui uero fuerunt filii
tres. gerson. cahat. et merari. Iude autem fuerunt filii tres. sylom. phares.
zare. Duo autem nati sunt de phares. esrom. et amin. Ysachar autem ha
buit iiii filios. cholas. furas. iob. semrom. Tres zabulon habuit
filios. farad. ylon. iachili. Hoc ergo genus de lya descendit. cui et
ascenderat filia eius dina. Sunt ergo ista omnis xxxiii. Rachel autem
fuerunt filii duo. quorum ioseph quidem fuerunt filii duo. manasses
et effraim. Beniamin autem x fuerunt filii. bela. bechor. asbolus.
iera. naaman. ysar. mobim. ofim. areth. ros. Isti ex supradictis addi
ti fuerunt numero xl. vii. Legitimi quidem iacob generis hi fuerunt.
De bala uero famula rachel fuerunt filii duo. dan. et neptalim.
Neptalim sequebantur filii iiii. eol. gunis. saris. et silim. Dan
autem unigenitum habuit usin. His itaque addentes superillos quos pre
diximus. quinquaginta iiii adimpletur numerus. Gad autem et aser
nati sunt de zelfa. que fuit famula lye. Fuerunt autem filii gad vii.
goforon. iasim. uinim. habron. aurim. rochim. ariel. Aser autem
filia fuit ara. et masculi numero sex. quorum nomina sunt iomnis. ysus.
iose. ubbares. abar. et melchel. Isti autem sunt xvi. adiectis aliis pre
dictis memoratus numerus completur cum ipso iacob. Cogno
scens autem ioseph aduenire patrem suum iacob. iam iudas precedens eius
nunciauerat aduentum. occursurus ei processit [illegible] memoratam que
erumna uocatur appropinquauit. Iacob autem ex inopinata magna [illegible]
letitia pene ad defectum mortis peruenit. sed ioseph eum recreauit. licet nec
ipse se retinere potuerit. ut propter nimiam letitiam talia minime sustineret
non tamen illa quam pater passione detentus est. Et quidem deinceps patre suo praece
uenire cum quiete iubens. ipse cumque fratribus suis sumens properauit

regem, dicturus ei advenisse genitorem suum Iacob. Rex vero cum hoc audivit, iussitque ut diceret ei qua vita et quas artes operaretur, et ut sibi ipsi placeret in quacumque parte Egypti eos vellet manere eos habitare decerneret. Ille vero optimos eos pastores esse respondit, nichilque eos aliud opus preter hoc solummodo velle exercere, ut et separatim sint et non pariter habitarent, atque providentia facerent partis quatinus et Egyptiis gratus esset, et nichil quod illorum esset illis imponeretur. Egyptiis enim erat abhominabilis conversatio pastoralis. Veniente vero Iacob ad regem, et salutante patrem et pro regno eius orante, Pharao sciscitabatur quanto tempore iam vixisset. Ille vero se centum xxx annorum esse dicebat, et quia pauciores annos vixerit quam eius maiores. Pharao itaque longinquitatem vite Iacob miratus est, iussitque ei ut cum filiis suis in heliopolitana urbe conversaretur. Illic enim pascua multa etiam pastores regis habebant. Fames vero Egyptios augebatur, et pestis magna eos inopes faciebat, cum neque fluvius terram irrigaret, non enim ut mos erat crescebat, neque enim pluebat deus, cumque per ignorantiam futuri providere nequirent. Populi autem a Ioseph cum pecuniis emerunt frumenta, cum eis et pecunia defecisset, de suis mancipiis et iumentis triticum comparabant, et postquam quibuscumque esset pars aliqua terre, hanc pro alimentis vendebant. Sic itaque rege per Ioseph omnium possessionum in Egypto domino facto, alii alibi migraverunt, ut eius regiones eorum fierent firma possessio, preter terram sacerdotum solummodo. Hiis enim regio sua servata est. Non solum vero Egyptiorum corpora ad servitutem penuria illa adduxit, sed et mentes, ita ut deinceps ad turpe egestate alimentorum venire cogerentur. Deficiente vero fame, fluvius secundum morem terram inundabat, fructusque terra habundanter ferente, Ioseph ad unamquamque veniens civitatem eique multitudine congregata, eandem terram quam ipsis vendentibus rex habere poterat, solusque fructu in toto redonabat; et velut possessionis proprie labore amare poscebat, et quintam partem frugum solummodo regi solverent propterea quod illis dabat. Illos vero inopinate terre dominos leticia comprehendit. Observaverunt et preceptum est constituta. Hoc vero modo dignitas Ioseph apud Egyptios potior habebatur, maiorque favor ab Egyptiis regi collatus est, et ut quintam partem frugum persolvere deberent et apud reges posteros lex ista permansit.

Iacob autem x et vii annis in Egypto commoratus, et languore confectus, presentibus ibi filiis, cum optasset aliis possessionem bonorum, predixit post prophetiam quemadmodum ex eorum generatione posteri possessuri et habitaturi essent terram chananeorum, quod et post multis temporibus est completum. Cumque Ioseph magnis preconiis pertulisset et laudasset, quia malorum memoriam circa fratres non habuerit, sed potius in eos benignus fuerit et donaverit donis innumeris, que nec benefactoribus solent retributione pensari, precepitque filiis suis Iacob ut filios Ioseph Effraim et Manasse in suum numerum reciperent, dividentes eis Chananeam, de quibus post hec loquemur, poposcitque simul ut sibi sepultura fieret in Hebron. Mortuus est vero Iacob cum vixisset annis c. xl. et vii. in nullo maiorum suorum claritudine pietatis inferior, retributionemque promeruit quam iustum erat tantam benignitatem accipere. Ioseph autem concedente sibi et rege patris corpus suum in Hebron reducens, multa largitate sepelivit. Fratribus autem eius contra nolentibus cum eos terror haberet, ne iam patre mortuo eos castigaret propter nequitiam quam ei fecerant, nec ulterius circa eos mitis existeret, facies fecit eis Ioseph ut nichil metuerent, neque talium habere deberent suspicionem. Multa vero bona que secum detulerat donavit eis, nichilque quod circa eos benigne debuisset impendere dereliquit. Mortuus est autem et ipse cum vixisset annis c. et x. virtute mirabilis, et omnia ratione disponens, potestateque humiliter agens, quod utique huiusmodi felicitatis causa ei fuit apud Egyptios, et aliunde salientem nulla iam venienti et tale qualem audivimus diximus passum calumniam. Mortui sunt et fratres eius in Egypto feliciter conviventes, quorum corpora in Hebron per mortem posteri eorum reportantes sepelierunt. Ossa autem Ioseph novissime quando hebrei egressi sunt ex Egypto in Chananeam reportaverunt, sic enim coniuraverat eos Ioseph. Horum vero unusquisque qualiter se habuerit, quibusque laboribus obtinuerit Chananeam significabo, causasque primitus narrabo, pro quibus Egyptum deseruisse videantur. Egyptii siquidem delicatis et desidiosis in labore existentibus et aliis libidinibus subiectis, valde propter amorem lucri coegit eos ut pessime circa hebreos invidia eorum felicitatis afficerentur. Videntes vero israhelitarum genus augeri, et propter virtutem et laboris ingenium divitiarum affluentia valde nobilitatos, contra se eos augeri suspicabantur. Obliti quoque sunt bonorum que meruerant per Ioseph propter longinquitatem temporum. Regno vero in Egypto translato ad aliam domum, crudeliter opprimentes israhelitas studebant eis varias inferre miserias. Fluvium namque per multas derivationes eos dividere faciebant, murosque civitatibus edificare precipiebant, et fossata circumducere, ut eas fluvius inundare non valuisset; sed et pyramidas edificare eos precipiebant, ut in nostrum genus delerent.

Omnes vero artes efficientes, et in laboribus assueti, quadringentorum annorum tempus in hiis miseriis exercuerunt; certatque inter eos hec pugna, ut Egyptii quidem laboribus vellent israhelitas expendere, illi vero se meliores semper eorum preceptionibus exhiberent. Dum vero utrique in hiis essent rebus, que potius studerent in extinctione generis nostri, causa nostre respirationis ab Egyptiis deo opitulante huiusmodi fuit.

Quidam sacrorum scriba cum sint ex prophetia de futuris per dicere veritate, enuntiavit regi pariendum quendam illo tempore inter israhelitas, qui humiliaret quidem Egyptiorum principatum, augeret autem suo tempore israhelitarum genus, virtuteque transcenderet universos, et gloriam memorabilem in perpetuum possideret. Cuius consilio saluti scribe rex iussit ut omne masculinum quod ex israhelitis nasceretur, iactantes in fluvio consumerent, custodirentque conceptum mulierum hebrearum, et partum earum observare precipiens Egyptias obstetrices, et ab hiis hoc officium iubebat rex expleri, que propter cognationem regis non credebat transcendere iussionem; eos autem qui contempnerent hoc preceptum, et parvulum earum occulte servarent, perimi cum sua generatione precepit. Hebrei vero hanc sustinebant crudelitatis passionem, ut non tantum dolentes quod filiis privarentur, aut quia ipsi parentes essent ad perditionem filiorum sibi nascentium ministrarent, sed et ex illa cognatione que eorum deleret et genus, quando natique de eorum necabantur, ipsi vero paulatim saltus Egyptii redigebant ad nichilum, et cruciaverunt et machinantes omnia in malum contra genus nostrum. Contra voluntatem vero dei nemo poterat prevalere, et si innumeris artibus hoc exercerent. Puer itaque que predixerat sacer ille scriba, latens regiam cautelam nutritus est, et veraces in eis que per eum facta sunt ille qui predixit inventus est. Quod hoc modo gestum est.

Amramus unus hebreorum nobilis, cum metueret penuria sua pro generatione defectio in iuvenda iuventute proveniret, et ex alta prece gravius timebat ne uxor eius pareret, diuque in hac hesitatione consisteret, ad deum supplicationem conversus est, rogans ut aliquam miseratione hominum haberet, qui in nullo eius religione prevaricasse viderentur, dansque eis liberationem rerum per quibus in tempore illo affligebantur. Deus autem miserationem habens, et ad supplicationem eius aures inclinans, astitit ei per somnium, et monuit eum ne desperaret de spe futura ex

hortabatur, pietatisque eorum se habere memoriam dicebat et propter eam retributionem esse prebiturum. Et dudum quidem eorum donasse maioribus ut ex tam paucis tanta multitudo. Et Abraham quidem solum de Mesopotamia Chananeam venisse, factumque locupletem. Et in alia dum uxor eius de [illegible] ad generandum primitus fuisset sterilis, deinde eius voluntate ad hoc habilis facta, cum genuisset filium, et reliquisset Ismahel quidem qui genus natum fuerant Arabia regionibus tenentur. Autem filius Cethure, et Ysaac vero Chananeam. Quantum vero feci in pugnas se auxilio semper meo. Iacob et contribulibus fuit ignotus quod deinceps magnitudine felicitatis cum qua vixit, et suis posteris dereliquit, qui cum lxx hominibus solummodo in Egyptum venit et ultra sexcenta milia iam esse constat. Nunc autem me facturum utilitatis vestre et vestre gloria providentiam communem habitam. Iste enim puer generatione metuentes Egyptii prohiberent cuncta occiderentur que ex israhelitico semine generantur, tuus erit filius, et disperdet quidem eos qui ei interitum intendunt, mirabiliterque hebreorum genus ab Egyptiorum necessitate liberabit, eritque eius memoria quamdiu tempus temporibus vixerit universa, non solum apud omnes hebreos, sed et apud alienigenas. Gignentemque omnia hec prebentem et his qui deinceps nascituri sunt. Erit autem ei et frater huius qui meum habeat sacerdotium, et ipse et qui deinceps fuerint omni tempore perfecti. Dum vero Amrami hec visio fuisset ostensa, surgens statim indicavit hoc Iocabel uxori sue, maiorque timor eis alloquio huius visionis instabat. Non enim solummodo de filio suo timebant ut formidarent, sed et pro magnitudine future felicitatis. Huius tamen veritas que prenunciata fuerat a deo fidem partus probavit, mulieresque custodes latuit per continentiam silentium, ex eo quod non vehementer eis insisterent dolores. Et tribus quidem mensibus apud semet ipsos occulte nutrierunt infantem. Deinceps autem metuens Amramus ne captus regie ire succumberet, et ipse cum puero periret, et dei providentiam irritaret, deliberavit potius hoc modo consulere pueri saluti, providentiaque latendi hanc esse indicavit. Nam illud erat incertum cum periculi immineret non solum puero qui nutriebatur occulte, sed et patri qui nutriebat, deumque indicavit omnium habiturum cautelam, quatenus in nullo que promiserat esset mendax. Hec cogitantes, vas rotundum ex vimine complicatum velut alveolum magnitudine preparaverunt, quod sufficeret ut infans spaciose ibi iaceret, et deinde unxerunt illud bitumine. Natura enim est bituminis, ut in vimmalibus vasculis accessum possit aque coercere. Illic vero infantem mittentes, et circa fluvium ponentes, eius salutem deo commiserunt. Et fluvius quidem suscipiens eum deportabat, Maria vero soror pueri iussione matris custodiebat, videns quo illud vasculum deportaretur. Et ita itaque deus ostendit non humanam prudentiam, sed omnia que ipse vult ipse ferri, effectum optimum per eam adipiscentes, nec prevalere qui de eis qui per sua cautela alios condempnare intendunt in interitum, multorumque studio hoc implere conantur, cum inopinabiliter illi salventur, et pene in medio malorum inveniant periculorum ereptionem dei soli voluntate. Tale vero aliquid circa hunc infantem gestum est, apta dei virtute probatum. Thermuth vero filia regis dum luderet circa litus fluminis, portari a flumine illud vas conspiciens, precepit ut ad se ille alveus portaretur. Venientibus autem qui ad hoc fuerant destinati cum alveo, videns infantem Thermuth valde gavisa est propter magnitudinem et pulchritudinem speciei eius. Tantum enim studio deus circa Moysen usus est, ut ab hiis qui propter nativitatem eius decreverant interimere genus hebreorum, alimento et cura hunc dignum iudicaret. Iussitque mulierem Egyptiam adduci Thermuth filia regis, que daret infanti mamillam. Quo non accedente ad ubera eius sed evitante, et hoc multis mulieribus Egyptiis faciente, Maria soror pueri assistens his que fiebant quasi inscia, et visa ex operibus eius tanta alios astare dixit: Frustra vero o regina has mulieres ad nutrimenta infantis vocas, qui nullam cognationem ad eum habent. Si vero quandam hebraicam mulierum adduci preceperis, prius contiguam contribulem sue poterit ubera excipere. Cumque bene putaret eam dixisse, iussit ipsam ire ut aliquam que lactare posset infantem adduceret. Maria vero soror pueri huiusmodi potestate accepta, reversa est adducens matrem pueri nulli cognitam. Statimque infans gratanter quodammodo accessit ad eius ubera, et supplicante regina commissum est ei cum omni diligentia nutrimentum pueri. Cui secundum eventum rei nomen impositum est, eo quod de flumine sit salvatus. Aquam enim Egyptii moy vocant, yses vero salvatum. Componentes itaque hec duo verba, ex ambobus ei nomen Moyses imposuerunt, id est ex aqua salvatum. Erat vero et indubitanter secundum dei promissum prudentie magnitudo et laborum et sapientia hebreorum nimium industrius. Huius vero Abraham pater septimus erat. Erat enim Moyses filius Amrami, qui natus est de patre Caath, qui natus est de Levi, Levi vero de Iacob, qui fuit ex Ysaac filio Abrahe. Erat autem ei sapientia non per etatem concessa, sed sua mensura multo superior, et seniorem huius rei facultatem in infantia demonstrabat, maioreque spem actio eius iam tunc animi perfecta gerebat. Et cum extremus fuisset effectus, deus mirabiliter eius future elevavit spatium. Ita quantum ad speciem nullus erat severus, ut videns Moysen pulchritudine non horreret, multosque contingebat dum eum cernerent per plateas ferri, ut converterentur quidem ad aspectum pueri, et ea in quibus videbantur studium habere deservierint, delectati potius eius visione. Erat enim in eo multa infantilis gratia, et excellentiam decentiamque circa se retinebat inspicientes. Hunc vero cum talis esset, Thermuth filia regis in filium adoptavit, dum sobolem legitimam non haberet. Et dum aliquando eum portasset ad regem patrem suum, ostendit ei ipsi, ut de successione regni non cogitaret, si ex voluntate dei proprium filium non haberet, dicebatque: Nutrivi infantem forma divinum et prudentia valde fortissimum, mirabiliterque de fluminis gratia condonatum, quem meum quidem esse filium decrevi, tui vero imperii successorem. Hec dicens, posuit in manibus patris infantem. Ille vero sumens eum et ad pectus applicans, per amorem pro filie gratia imposuit ei diadema. Moyses autem convolvens illud proiecit in terram, conculcavitque suis pedibus, quod regi augurium ferre videbatur. Contemplatus autem ille sacer scriba qui eius nativitatem predixerat et futurum ad humiliandum principatum Egyptiorum imperii, ferit ut eum occideret, et terribiliter clamans ait: Hic est puer ille, o rex, quem deus nobis occidendum ostendit, ut de cetero timore careamus. Iste testimonium eum ostendit quia minatus sit principatui. Iste namque per presentem Egyptiis quidem eius amor tollitur, hebrei autem spes confidentie quam propter eum habere credunt aufferetur. Quod cum dixisset, extra prevaluerat eum abripere [illegible] cum et rex segnior esset ad eius necem, deo hoc faciente propter providentiam salutis Moysi. Alebatur itaque multa sollicitudine et hebrei quidem erant in eo spe suspensi circa eum, suspicionis vero inerant tamen generaliter Egyptiis. Et cum nullus esset certus ut vel si occideret rex [illegible] et cognationem propter adoptionem quam filia eius fecerat aut aliquis [illegible] quod amplius ad Egyptiorum utilitatem perdidisset, qui iam non [illegible] et ita eos abstinebant ab eius nece. Moyses itaque [illegible] natus et [illegible] veniens ad etatem perfectam, Egyptiis formam suam [illegible] ostendit [illegible] lavatione quidem Egyptiorum, augmentum vero hebreorum talem ipso facto invenit. Ut huius occasio proveniret, Ethyopes autem [illegible] Egyptiis negocia sua in eorum regionem portabant, et non empta negocia Egyptiorum referebant. Egyptii vero iram castra contra Ethyopes moverunt sed vindicatur contemptum suum. Prelio vero commisso devicti sunt Egyptii, et alii occiderunt, alii vero [illegible] domum fugientes evadere potuerunt. Secuti sunt autem Ethyopes et arbitrantes illos defecisse, presumptione sua omnem Egyptum provinciam obtinere [illegible]

123.

exarserunt. gustantesque eorum bona. a bello ferri abstinebant. Cumque mediterraneas partes adeuntibus non presumerent repugnare egyptii. accesserat usque ad memphis & mare. nulla ciuitate resistere preualente. His quoque malis obstricti. ad responsa & diuinationes egyptii conuersi. et deo prebente consilium. ut auxiliatorem & ducem sumerent secum hebreum. iussit rex filiae suae ut daret moysen ducem ad se constituendum. Illa uero iuramentis sibi prebitis. ut nichil omnino ei fieret mali. tradidit moysen. pro magno quidem beneficium ei indicans auxilium. & admirabilis sacerdotes qui eum uelut morte dignum predixerant occidendum. quoniam nescientes quod aliquid utile foret ei auxilium. Moyses uero a thermuth exoratus & a rege. diligenter suscepit hoc opus. Gaudebant autem sacerdotes utriusque gentis egyptiorum quidem tamquam eius uirtute hostes deuincerent. & moysen hoc modo cum dolo opprimerent. hebreorum autem plebs gaudebat tamquam eis hac occasio fieret egyptios omnino diffugere quo moyses eorum dux esset. Moyses uero antequam hostes cognoscerent eius inuasionem. sumens exercitum ducebat contra ethyopes. & ducebat eos non per flumina sed per terram. ubi quoque sapientie sue mirabile fecit indicium. Nam cum terra ethyopum ualde sit fera iter agentibus propter reptilium multitudinem quia illic hec omnia nascuntur ita ut & que apud alios non sunt illa terra nutriat uirtute atque malitia. & aspectu solito differentia. quorum sunt aliqua & uolatilia. ita ut etiam de terra nocere negant. superuolando non prouidentes occidant. Moyses itaque pro cautela exercitus & de prouidentia itineris eorum. tale mirabile factum excogitauit. Plectas ex papyro fecit in modum archarum. easque de hybibus completas secum portabat. Hoc enim serpentibus est inimicum. Fugiunt enim serpentes eis aduenientibus: & cum se celare uoluerint. uelut flatu ceruorum abrepte deuorantur. Hybes autem ualde sunt mansuete. & generi tantum serpentino feroces. Et de his quidem pretereo nunc scribere. non ignorantibus grecis quale sit genus hybis. Dum uero moyses ad terram nutricem bestiarum cum exercitu uenisset. cum hybibus ut prediximus naturam serpentium expugnabat. eisque uelut adiutoribus hostes uincebat. Hoc quoque modo iter agens. antequam ethyopes agnoscerent superuenit. & congressus cum eis pugna deuicit eos. & spem quam habebant contra egyptios. & eorum ciuitates abstulit. ibatque subuertens omnia. & terram ethyopum maxima uirtute uastabat. Tunc pro felicitate moysi. cum post laborem gustasset egyptiorum exercitus fatigationem pugne immune sentiebant. tamquam propter moysen seruitute. & nouissimum subuersionis periculum potuissent egyptii euadere. Post hec autem insequentibus egyptiis. cuncti ethyopes obsidebantur in saba ciuitate regia ethyopie. quam postea cambyses meroyde nominauit a sororis sue nomine. Erat enim ualde inexpugnabilis locus ille. Cumque nylus circumdaret ciuitatem. & circumcluderet & alia flumina astabus & astabustas. fluctus difficiles obiciunt eis qui illuc temptant accedere. Ciuitas enim interior existens habitatur ut insula. muro circumdata ualde firmissimo. & contra hostes quidem habens propositos fluuios. & fossata grandia inter terminos & flumina sunt. quatinus inundari non possit ciuitas. aqua ille uiolentia deportante. Hec quoque res. et illa flumina transeuntibus difficilem faciebant ciuitatis inuasionem. Cum quoque grauiter ferret moyses segniter exercitum. quando hostis neque presumeret uenire ad manum. tunc aliquid tale prouenit. Tharbis filia regis ethyopum fuit: que dum uideret moysen circa muros exercitum applicantem: fortique cerneret pugnantem. eius efficacia experientiaque mirata est. & desperantibus iam egyptiis moysen libertatis sue auctorem existere: bona sue felicitatis existimans. & ethyopibus iam exultantibus: in his que prudenter contra eos gesserant. moysenque illa tunc uidens periculis inherere. in amore eius lapsa est crudeliter. Et cum amoris passio preualeret. misit ad eum fidelissimos seruorum suorum. ut ei de nuptiis loquerentur. Moyse uero suscipiente sermonem eius. & ut ipsa ei traderet ciuitatem. prebitisque federibus uxorem eam duceret. & ciuitatem obtinens neque pacta transcenderet. Effecta autem uerba peruenit. & post necem ethyopum gratias deo agens. moyses cum filia regis nuptias celebrauit. & post hec egyptios in terram propriam reduxit. Egyptii uero ex his operibus quibus saluati erant a moyse. ex his odium aduersus eum habebant. & feruentioribus consiliis ad usus eius utebantur. arbitrantes non propter bonos actus in egypto ita creuisse. Innotuerat & regi eodem quando fecerat in egypto quoddam qui rixatus fuerat cum hebreo. & quem ille occiderat. & absconderat sub sabulo. Rex uero a primis industria uiri conuincitur. inuidiaque ducatum moysi oppressionisque sue fortitudine tractans. compulsusque a sacris scribis nitebatur inmoysi necem grassari. Qui dum cognouisset eius insidias. latenter aufugit. & itineribus obsessis per desertum fuga lapsus est. Cumque ei in deserto ciborum esset inopia. uirtute tolerantie preualebat. Veniensque ad ciuitatem madian circa mare rubrum positam. cognomen habentem ab uno filiorum abraham de cethura progenito. sedens super quendam puteum ex laboreque miseria quiescebat existente meridie non procul a ciuitate. quo ei actus prouenit huiusmodi ex usu perpetuali. cumulum eius uirtutis ostendens. & occasionem ad meliora prebens. Nam cum sint loca inaquosa. preoccedebant pastores ne forte a puteis aquam ab aliis exhaurirent. & oues potu necessario priuarent. Astiterunt itaque ad puteum tunc uirgines sorores filie raguelis sacerdotis. qui multo honore apud prouinciales habebatur. & filie eius gregum patris curam agentes. eo quod ministerium & mulieribus regionum sit trogodytarum. sufficientem aquam de puteo hauserunt. expectantes ut greges suos habundanti irrigatione satiarent. Superuenientibus uero pastoribus: & uirgines expellentibus ut aquam ipsi occuparent. moyses crudele iudicans puellas despicere iniustitiam patientes. uiolentiam uirorum uim facere uirginibus: tunc quidem pastores prohibuit uiolentos esse uirginibus autem oportunum prebuit adiutorium. Que beneficio impetrato. uenerunt ad patrem raguel. iniuriamque pastorum narrantes. & solatium sibi prebitum peregrini. rogabantque patrem ne ei beneficium esset uacuum. & ne retributione debita priuaretur. Ille autem & filias laudauit circa benefactorem ita studentes. & moysen ad uultum suum iussit adduci iustissime gratie premia mercaturum. Cumque moyses aduenisset ad raguel. & filiarum testimonium et de suo solatio declarabat. eiusque uirtutem admiratus est. non fore eius auxilium bonum sine repensatione dicebat. sed ydoneum se ad reddendam gratiam. ut magnitudine repensationis mensuram possit transcendere beneficii. Fecitque eum filium. & unam filiarum suarum dedit ei uxorem. gregumque suorum in quibus omnis erat antiquis barbaris possessio. eum uoluit habere curam & dominium. Et moyses quidem dum hec impetrasset a gethegle. hoc enim cognomen erat raguelis. degebat illic eius pascendo greges.

Post hec autem tempora dum pasceret in monte synai. ducebat oues qui mons est excelsus. & ad pasturas egregius. optimas herbas habens. Hic scilicet in monte dum esset opinio habitare deum. primitus nemo ibi pascebat. quia pastores illic minime ambulare presumebant. Quidam in loco prodigium et mirabile nimis apparuit. ignis namque depascens rubi uiriditatem. eiusque florem transiuit innoxius. fructuososque ramos nullo incendio dissipauit. Cumque flamma uehemens esset & uelocissima. illo & ipsa uisione inopinabiliter formidante obstupuit. & diuinam uocem ignis emitteret: & nomine eum uocaret. uerbaque faceret ubi deret: quibus ei fiduciam redarguit presumentis ad illa loca accedere. ubi nullus hominum prius ambulasset: eo quod illa diuina loca essent. eique suasit ut ab igne procul recederet. & ut sufficerent ei que uidisset. nichilque amplius indagaret. Predicebat quoque deus moysi. eum esse uirum bonum. et magnorum uirorum prolem. futuram eius gloriam & honorem apud homines. iussitque ut cum fiducia abiret in egyptum dux & princeps futurus multitudinis hebreorum. & cognatos proprios ab egyptiorum iniuria liberaret. Nam & habitabitis hanc terram felicem quam habitauerat pater uester abraham. cum omnibus bonis adepturi estis. & ad hec utique bona eos tua sapientia deducet. Iussit & moysi deus ut educens hebreos ex egypto. & ad ipsum locum ueniens. sacrificium gratiarum actionum ibi sacrificaret. Hec uerba ex rubo & igne quod uiderat moyses diuina uoce probata sunt. Moyses uero obstupescens in his que uidebat. & multo potius in his que audierat. ex tua uirtute inquit quam & ipse colo. me omnia credere oportet que audiui. & a patre maioribus meis te apparuisse non dubito. & qui hoc non credunt. uesanissimos secundum meam insipientiam puto. Veruntamen hesito domine. quemadmodum ego uir ignarus. & nullis uiribus ydoneus. ut suadeam uerbis contribulis cognatis derelinquentes terram quam nunc habitant. me sequantur ad aliam terram ad quam eos deducam. aut si ipsis hoc satisfiat. quomodo tamen potero exigere a pharaone ut dimittat hebreos. quorum laboribus & opibus uirtus facultatis eorum augetur. Deus autem ei in omnibus confidere iussit. seque ei adesse promittens. & ubi opus esset uerba suasoria preberet. ubi autem operibus opus esset. uirtutes & signa ministrare. Iussit quoque ut baculum quem teneret in terram iaceret. et fieret serpens. & hoc signo uiso crederet se promissa percepturum. Hoc dum fecisset moyses. uirga conuersa in draconem conuolutionibus spiris ingentibus: & tamquam contra se persequentes suum caput sensim erigebat. & deinceps statim factus est uirga. Post hec immittere eum dexteram manum in sinum precepit. Videns igitur eam candidam factam. et educens coloris niuei protulit. post quod eam ad solitum est reuersa. Iussitque eum aquam de proximo sumere. eamque in terram fundere. uiditque colore sanguineo mutatam. mirantique moysen in his factis. confidere eum precipiebat deus. & adiutorem se ei nosse maximum. & his signis credibilibus apud omnes usurum. dicebatque ei. A me missus secundum mea mandata facere uniuersa. Iubeo quoque te in nullo tardante ad egyptum festinare: die noctuque laborare. ne tua tarditas maius tempus faciat hebreos in seruitute consistere. Moyses autem non diffidens in his que diuinitas promittebat. inspector utique talium iudiciorum factus. orabat ut hanc uirtutem eodem modo exprimeret in egypto. Supplicabatque deum moyses ne nominis sui notitiam ei celaret. ut dum uocem eius participatus fuisset. pariter & aspectum. & uocabulum ipsius agnosceret. quatinus ei sacrificans nominatim eum adesse hostiis supplicaret. Deus igitur ei suam significauit appellationem: quam prius homines neque uiderant audisse. de qua appellatione non est mihi fas dicere. Moyses itaque illa signa non solum fecit tunc. sed semper & ubicumque opus congruebat faciebat. Ex quibus omnibus plus maiore credulitate concipiens. deumque propitium & suffragatorem se habiturum credens. & domesticos se saluare sperabat: & egyptios malis afficere. Audiens quoque moyses regem egyptiorum pharaonem fuisse defunctum. sub quo ipse diffugerat. petiit a raguel ut eum permissu pro utilitate cognatorum iret in egyptum. sumensque sephoram uxorem suam filiam raguelis & filios quos habebat ex ea gersan & elyezer. contendit ad egyptum. Nomina uero filiorum hebrea lingua significant gersan in terra peregrina interpretatur. elyezer autem significat quia adiutore patrio deo usus. egyptios effugisset. Cum uero uenisset iuxta montem. frater aaron domino iubente occurrit illi. Cui moyses significauit omnia que in monte contigerunt. pariterque omnia mandata. Procedentibus autem eis occurrebant nobiles hebreorum. ei presentiam agnoscentes. Quibus moyses qui uerbis suadere non poterat. signa sibi in monte percepta monstrabat. Illi uero stupore eorum que inopinabiliter inspiciebant omnino credebant. & ex omnibus iam erant in spe maxima constituti. de salute eorum prudenter securitate. Dum uero iam obedientes haberet hebreos moyses. promittentes secuturos se quocumque iuberet. libertatemque libenter aspicere. uenit ad regem illum qui nuper fuerat in principatum constitutus. & declarauit ei quemadmodum obtinuerat egyptios ab ethyopibus oppressos. cum fuisset eorum prouincia direpta ab eis. & quanta malicia & laboribus magnis pro eis usus esset tamquam pro suis. & post diuersa pericula non digna retributione accepit inimicitiam. Indicauit & pariter regi. que sibi in monte synai contigerant. dicitque uoces & signa singula ab eo monstrata. propter fideret dei quem exposuit. rogauitque ne discredens in his. impedimentum faceret dei uoluntati. Deridente uero rege. moyses opere fecit conspiceret signa que fuerant in monte synai monstrata. Rex uero dedignatus illum quidem malignissimum appellauit. & prius egyptiorum fugisse seruitutem. & nunc per seditionem remeasse. & in amore factum prodigiorum & magicarum artium apparuisse remedia. Cumque hec dixisset rex. iussit sacerdotes easdem uisiones facere: quas moyses fecerat. tamquam egyptii in hac disciplina sapientes existerent. & non quasi solus moyses prius expertus. quas ipse per doctrinam possit explere: ut quod erat ualde mirabile & ab aliis ostenderetur: qui & hec & humana doctrina nossent. Proiectis quoque sacerdotibus uirgas suas. dracones facti sunt. Moyses autem nichil expauit sedatus. Non ego quidem o rex egyptiorum despicio sapientiam. sed tamen hec que a me sunt facta. meliora fieri quam horum artes in magica. quantum humanis diuina esse constat meliora. Ostendam uero non artibus magicis. nec errore sed ueritate subsistere que a me facta sunt dei prouidentia & uirtute patefacta. Cumque hec dixisset moyses. proiecit in terram uirgam suam. iussitque ut in colubrum uerteretur. Illaque obediens. & egyptiorum uirgas que uidebantur dracones esse deuorauit. circuiens & insidians donec sumeret uniuersas. Iterum in suo schemate reuertente resumpsit eam moyses. Rex autem nichil magnum in hac actione iudicauit. sed iratus & in nullo eum proferri se dicens egyptiorum sapientie & in omni arte: Rex quoque iussit ei qui super hebreos uidebatur constitutus. ut nullam hebreis preberet requiem. sed maioribus eos malis affligeret: quam prius. Ille uero cum prius eis paleas preberet ad lateres. nichil ulterius eis dedit. sed die quidem operibus eos faciebat affligi. nocte uero paleas congregare. cum duplex eis hoc malum existeret. & erumna crudelem pellium instruisse. Moyses uero neque minis regis fatigatus. neque increpationibus hebreorum cessit. sed animam suam constituit ad utraque. ut & laboraret. & libertatem cognatis acquireret. Veniensque rursus ad regem. suadebat ei ut dimitteret hebreos ad montem synai sacrificaturos deo. Hoc enim deum precepisse dicebat. & in nullo contradicere iussioni illius exorabat. deumque propitium fore cunctis. si eos dimitteret egredi. & ne prohibendo illos sibimet reportaret iudicium quod patiuntur qui preceptionibus dei contradicunt. quia ita eis quicumque non se commouerint diuinitatem. ex omnibus oboriuntur aduersa. nec eis utique terra. neque aer suauis existit. nec soboles eorum naturali more progreditur. Hec ergo et alia multa aduersa secutura egyptios edicebat moyses. & hebreorum populum ex illorum prouincia abire & illis nolentibus affirmabat. Rege uero moysi sermones

despiciente, nullaque reverentia ad talia verba exhibente, passiones pessime egyptios invaserunt, quas singulas explanabo. quia nec prius fleverunt quam earum passionum experimenta pertulerunt. et quia simul volo deus in nullo eorum que predixerat monstrari mendacem; et quia prodest hominibus ut discerent observare et facere ea in quibus non possit offendi divinitas, ne ad iracundiam commotus in eorum iniquitatibus se ulciscatur. Fluvius enim sanguineus egyptiis dei voluntate et moysi iussione factus est. Et non poterant egyptii bibere aquam, cum alibi numquam fontem haberent. Non solum enim fluvius colore mutatus erat, sed et se gustantibus doloris amari gemitum inferebat. Eratque talis egyptiis. hebreis autem dulcis et potabilis existebat, hec naturaliter videretur esse mutata. In hoc miraculo rex timens atque hesitans propter egyptios, abire permisit hebreos. Cumque malum fuisset aliquantulum relaxatum, rursus sententiam permutavit, nec eos abire permisit. Deus autem illum contempnentem post calamitatis ablationem et nolentem a sua malicia temperare, aliam egyptiis intulit plagam. Ranarum namque infinita multitudo eorum terram late depasta est, plenusque his erat et fluvius, et polluebatur eorum potus. Ranis enim putrescentibus fetor cunctis noxius exalabatur ex aqua. Eratque cuncta regio huiusmodi malo plena, ebullientibus ranis et morientibus; que et domestica eorum habitacula valde vexabant, dum in cibis sepius et poculis invenirentur et in cubiculis eorum ambulantes; fetorque crudelis erat et abhominabilis, morientibus ranis et putrescentibus. Dumque in his malis premerentur egyptii, iussit rex moysi ut tollens hebreos abscederet. Cumque rex hoc dixisset, repente ranarum exterminata est multitudo, et terra simul et fluvius in suam reversi sunt naturam. Pharao vero mox ut passionibus terra privata est, oblitus talitatis illius, retinuit hebreos; et tamquam si plurimas passiones experiri vellet, nequaquam dimisit moysen cum populo discedere, quem prius timore potius quam prudenti animo abire preceperat. Rursus ergo alterius mali percussione eius fallaciam divinitas vulneravit. Pediculorum namque nimia eorum infinita multitudo in egypto pullulavit, et in interioribus ebullientes, quibus male male consumebantur; et neque lavachris neque medicamentis unguentorum genera eorum exterminare prevalentes. Ob hanc ergo pestem egypti rex turbatus metuensque simul pestem populi sui, hoc patienter facile iracundie animum habere, cogebatur tamen se a malo temperare, hebreisque concessit egressionem. Cumque hoc tum levigaretur, filios et uxores obsides reversionis sue eos relinquere sanciebat, unde et irritavit potius dominum credens se eius quoque fallere prudentiam sicut moysen. Sed dominus hoc latere non potuit, puniente egyptios propter hebreos. Bestiis namque multigenis et multimodis quorum aspectibus nullus occurrere poterat, eorum implevit regionem, a quibus et ipsi consumebantur, et terra agricolarum cultura nudabatur. Siquis enim primarum passionum porcionem evasisset, hoc languore et interitu talia sustinentium succumbebat. Cumque pharao neque sic dei iussionibus obediret, uxores quidem cum viris abire precepit, et filios in egypto obsides relinquendos. Unde non defuit deo cum quo calamitate et calliditate eius diversis malis et maioribus denuo supervenientibus castigaret. Crudeliter namque eorum corpora a predictis bestiis vulnerabantur, interius et corrupta, et ita passim egyptiorum multitudo consumebatur. Rege vero neque ex hac plaga se revertente, statim grando vehemens, qualis neque prius in egypto aer tale aliquid protulerit, neque similis apud eos hyemis tempore descenderet, maiorque quam apud habitatores boree partis et septentrionis aeris rigore differtur, grando effluxit, et fluctus egyptiorum usque quoque confregit. Deinde genus locustarum germen quod non fuerat vexatum a grandine totum devoravit, ita ut in eis generaliter spes terrenorum fructuum deperiret. Sufficiebat namque quemlibet sine calliditate et ea que predicta mala ad intellectum et cogitationem utilitatis adducere. Pharao namque imprudens, quantum mali sentiens causam, deo iterum contradicebat, iussitque moysi cum uxoribus et filiis hebreos adducere, facultates vero relinquere in egypto, ne egyptiorum depopularentur domus. Moyse vero non acquiescente ita eos dimitti, quos oporteret deo sacrificium de propriis rebus offerre, cumque ergo propter hanc causam multo tempore moraretur, tenebre profundissime et partem luminis non habentes per egyptum sunt diffuse, per quas visus aeris crassitudine clausi sunt, eosque mirabiliter undique impellebant, metuebant enim ne caligine absorberentur. Deinde his excussis post tres dies totidemque noctes, dum nullatenus penitentiam ageret pharao propter egressum hebreorum, accedens ad eum moyses ait. Quousque inobediens eris voluntati dei? Iubet enim dimitti hebreos, non enim poteris ab his malis eripi, nisi hoc volueris implere. Rex autem iratus in his que fuerant dicta minatus est ei se caput eius auferre, si ad eum ob hanc oportunitatem denuo remearet. Tunc moyses nequaquam se de his ultra verba facturum dixit, neque illum ulterius cum proceribus egyptiorum deprecaturum fore ut hebrei discederent. Et moyses quidem cum hec dixisset abscessit. Deus autem ostendit moysi adhuc una plaga feriendos egyptios ut dimitterent hebreos. Iussit ergo moysi ut preciperet populo ut sacrificium paratum haberent. Erant preterea decima die xanthici mensis, qui apud egyptios farmuthi vocatur, apud hebreos autem nisan, macedones vero xanticum eum appellant, et egressuros hebreos omnia atque paratos asseruit. Et ita quidem iam paratos habens ad egressionem hebreos et constitutos per tribus ibidem expectabant. Cum autem instaret xiiii. dies, omnes ad egressionem tendentes et immolantes agnum, eiusque sanguine domos purificantes cum ysopi frondibus emundabant. Cumque cenassent reliquias carnium tamquam egressuri concremaverunt, quod significat transcensionem. Ergo quod illa nocte deus transcendere et stabilitas voluit cum illa plaga, cum qua egyptios vastavit. Mors enim primogenitorum ita magna egyptiis facta est, ut multi procerum congregati circa regalia pharaoni persuaderent, quatinus hebreos sub velocitate dimitteret. Tunc pharao vocatum moysen abire precepit, arbitratus ut si de provincia recederent, statim imminens egyptiis plaga cessaret. Muneribus ergo egyptii hebreos honoraverunt, alii quidem ut citius egrederentur, alii vero propter vicinitatis eorum consuetudinem. Sed ita ergo videntes egrediebantur flentibus egyptiis et penitentiam agentibus eo quod eis sic fuerant crudeles. Tendebant ergo hebrei ad civitatem nomine litus, que tunc erat deserta, ubi babilon quedam civitas postea fabricata est, dum cambyses rex egyptum devastaret. Celeriter ergo facientes iter beelsephon, tercia die ad mare rubrum devenerunt. Et cum per desertum nichil possent habere ciborum, farina fermentata absque fermentis panibus modico tantum tempore coagulatis vescebantur. Et hoc cibo sunt usi xxx. diebus. Longiori enim tempore eis non sufficeret azima que tulerant ex egypto, cum et in cibis sub necessitate custodirent, nec ad satietatem eodem uterentur. Unde et ad memoriam illius inopie festivitatem octo dierum agunt, que dicitur azimorum. Omnibus ergo considerantibus multitudine hebreorum innumerabilis exercitus videbatur, virorum, et mulierum, et infantum. Qui ergo etate habebant apta ad bellum procedentium, sexcenta milia fuerunt. Reliqueruntque egyptum mense xanthico, luna xv. post annos quadringentos et xxx. quam pater noster abraham venisset in chananeam, post iacob autem adventum in egyptum anno ducentesimo et xv. Moyses autem annorum erat lxxx. frater autem eius aaron tribus annis maior extabat. Portabat et secum ossa ioseph, dum hec ille suos filios facere precepisset. Porro cum egyptios hebreorum peniteret egressus, rexque graviter ferret, tamquam ex veneficiis moysi signa facta fuissent, deliberaveruntque super eos irruere. Sumentes ergo arma persequebantur eos, tamquam reducere eos possent, ne ulterius dimitterent eos sequi moysen, dicebantque se facillime prevalere posse contra eos, cum illi essent inermes et fatigati ex itinere. et a singulis interrogantibus sibi occurrentibus requirebant per quam viam abissent hebrei, persequentes cum summo studio festinabant. Hec molesta sicut illa via magis agentibus non solum in expeditis, sed et singulariter ambulantibus. Moyses autem per alia loca producebat hebreos, ut si quidem penitere egyptios et persequi vellent hebreos, supplicium malicie sue et transgressionis indubitanter exsolverent. Per palestinam namque gravaret ferebatur transire propter antiquam molestiam, volebatque quolibet modo per ... latere. Confinis est enim hec provincia egyptiorum, et propterea non eduxit populum per viam ad palestinos. Per desertum vero multum iter agens, mala perpessus innumera, ad chananeam studuit pervenire. Insuper et propter mandata dei iubentis adduci populum ad montem syna sacrificium oblaturos. Persequentes ergo egyptii hebreos ad prelium parabantur, et multa virtute persecuti concluserant eos in parvulo quodam loco. Sexcenti enim currus persequebantur hebreos, et equites quinquaginta milia, et ducenta milia peditum armatorum. Et itinera quidem prestruxerunt quibus hebreos fugere iudicabant, inter rupes inaccessibiles et mare eos claudentes ubi terminatur mons ex asperitate marium nimis immensus. Et fugam eis penitus amputantes a mari et montibus congressione hebreos militibus obsederunt, os ipsum fuge claudentes, egressum eis ad campestria denegaverunt. Hebrei ergo non tolerantes talem obsidionis modum, propter egestatem necessariorum, et neque fuge facultatem habentes, armisque privati, quamvis licet et si pugnare vellent, eis spes omnium rerum amissa videretur, nisi semet ipsos traderent voluntati egyptiorum. His irati moysen in omnibus culpabant, obliti signorum que eis fuerant a deo pro sua libertate monstrata, usque ad hoc venerunt ut et prophetam qui eis salutis dona promiserat, pro incredulitate lapidibus niterentur obruere, seque tradere cogitarent egyptiis. Eratque luctus et gemitus mulierum et infantum, ante oculos habentium mortem, montibus que se et mari claudentibus simul et hostibus, et fuge nullatenus exitus invenientibus. Moyses autem licet esset in eum exasperata multitudo, ipse tamen non cessabat circa prudentiam eorum, et hec omnia commisit deo. Quod eis et alia que predixerat pro sua libertate contulisset; et neque nunc relinquendos eos esse inimicis dicebat, neque perituros, nec servituros egyptiis. Stansque moyses in medio eorum ait. Hominibus quidem bene circa nos conversantibus iustum non erat credere, deo autem prudentia vos desperare opus non est, a quo vobis omnia bona pervenere, quecumque promisit ad salutem et libertatem servitutis vestre, cum potius in hesitatione venientes oporteret nos dei adiutorium sustinere, cum operis et ne in tali difficultate conclusos, ex desperatione habituros salutem; et ex hostibus libertatem; et fortitudinem suam circa nos est ostensurus. et prudentiam facturus. Non enim in parvis solet divinitas auxilium sui favoris accommodare, sed potius in his in quibus humanam spem non videt accedere. Unde tali auxiliatori credere est et parva grandia facere, et tantam infirmitatem rerum suo munimine [illegible] maris [illegible] liberare. Nolite timere egyptiorum arma, et quamvis hec [illegible] dubiles [illegible] re et montes viam fuge prohibent, ideo salutis spatium [illegible] desperare. Fient enim vobis montes quasi campus ex dei prudentia. et pelagus convertetur in viam. Cumque hec dixisset moyses, ducebat eos ad mare egyptiis intuentibus. Ipsi enim e diverso exercitu posito, et labore persecutionis affecti, in crastinum differre [illegible] prelium utile fore iudicabant. Dum vero moyses pervenisset ad litus [illegible] maris, sumens virgam rogabat dominum, et auxiliatorem atque adiutorem eum invocabat dicens. Neque tu deus quidem ignoras quia effugere nobis mala presentia nec fortitudine, nec auxilio humano, sed tu prebe aliquod salutare exercitui, tua voluntate egyptum relinquenti. Tuum est nos eripere. quia non omni spe et consilio desolati, ad tua solius subsidia convolamus. et quicquid extra prudentiam nobis accesserit, quod nos ab egyptiorum ira liberare nunc possit inspiciamus, velociterque tua nobis ostende virtute. et populum desperatione ruentem impera, ad securitatem dignare, et ad fiduciam precatus producere. Non enim in extraneis sumus, sed tuum est mare, tuus et mons est, quod nos ita circumdat, ita ut et mons amoveri te precipiente et mare concreta possit arida. Valebimus et effugere per deserta, si tue placeat virtuti hac et nos parte salvare. Talia siquidem cum orasset moyses, percussit virga mare. Quod repente divisum percussione, et in se meipsum terram reliquit nudam, ut hebreis via esset et fuga. Moyses autem ad destinationem dei pelagus cessisse eis, primus ipse intravit, et hebreos sequi precepit divino itinere facto, et declinare periculum sequentium hostium. Qui delectabantur in hoc, agebantque deo gratias propter salutem que preter ullum modum rationis accesserat. Quos iam nequaquam tardantes, sed cum festinatione pergentes velut suo prebente deo vesanos eos egyptii primitus iudicabant, et tamquam ad imminutionem manifeste mortis intentos. Cum vero vidissent eos illesos abire, nullumque impedimentum eis, nec difficultatem aliquam obviare; persequi eos aggressi sunt tamquam et illis pelagus quietum existeret. Preordinantes ergo equos ingrediebatur totus exercitus pharaonis in mare. Hebrei vero se illis armantibus atque tardantibus ad terram contra positam pervenerunt sine aliqua passione egyptios effugientes. Qua propter illi audaciores effecti, persequebantur hebreos, tamquam nec ipsi aliquid essent passuri. Cum nescirent hebreis hanc viam proprie a deo factam, et non esse communem hanc viam, que iamque pro salute periculum patientium fuisset ostensa, et non propter eos qui ad perditionem eorum accedere festinabant. Dum vero egyptiorum exercitus omnis in mare transisset, rursus effusum est, et descendens ventorum procella omnes egyptios comprehendit; ymbresque simul et tonitrua valde gravissima de celo descenderunt, choruscationesque labentes concluserunt eos in mari. Hec ergo quoque vindicta ultima fuit egyptiis, terrorem [illegible] per iram dei advenientium ad perditionem hominum. Quod eis nimie te accessit noxia mors, et caliginose et fluctuose eos apprehendit. Et egyptii quidem ita sunt perditi, ut nullus ex eis omnino relinqueretur; hebrei vero neque retinere poterant de gaudio inopinabili sue salutis et hostium perditione, et firmissime sue libertatis quod deo defecerant qui eos servire cogebant deumque sic aperte suum dominatorem inspiciebant. Et hebrei quidem ita periculum effugientes, insuper et inimicos suos punitos sic coram respicientes, [illegible] nulli umquam priorum hominum tale aliquid miraculum potuisset reminisci, ymnum deo tota nocte cecinerunt. Moyses autem [illegible] dei canticum et laudem gratiarumque actione per preciationis eius in exametro composuit.

Ego quidem singula que inveni in sacris libris, ita hec singula quoque tradidi. Nullus vero dubitet [illegible] ubi miraculo si antiquis hominibus et malicia pravitatis via salutis per mare sit facta, sive voluntate dei, sive evoluntate revelata. Dum et eis qui cum magno alexandro rege macedonie erant olim antiquitus resistentibus per suis. paphylium mare divisum sic. et cum aliud non esset iter, [illegible] prelium prebuerit. volente deo per alexandrum destruere principatum persarum. et hoc confitentur omnes qui actus alexandri conscripserunt. De hiis namque sicut cuilibet placuerit estimet. Postea vero armis egyptiorum ex fluctibus maris violentia ventorum appulsis ad litus, moyses arbitratus hoc dei iussione factum, ut hebrei neque armis egerent, valde letatus est. Deinde exercitum eis colligens egyptiorum arma, dudensque [illegible] ad munimenta corpora eorum, duxit eos per desertum illuc immolaturos deo, et pro salute multitudinis hebreorum, ut sicut iussi fuerat munera redderent in pace.

Explicit liber secundus iosephi antiquitatis iudaice.

I

INCIPIT LIBER III

INCIPIT. I OPINABILITER

hebreos talis salute donatos. grauiter iterum contristauit. dum in monte
syna ducerentur. quod erat regio ualde deserta. et necessariis alimentis
egena. et aqua difficilis que non solum ut preberet aliquid hominibus
indigebat. sed et nec aliqua animalia ut aleret erat ydonea. Erat
enim terra sterilis. nullusque nouus fructus ex ea natus est oriri. Per hunc
siquidem regionem necessarie hebrei properabant. quando non habebant
unde ad aliam uiam diuertere possent. Portabatur autem ab ipsis aqua
ex locis iam transactis moyse iubente. et ea hausta ad effodiendos
puteos iuuenes ex multitudine cum labore propter terre duritiam accede
bant. Et cum inuenirent aqua non erat potabilis. sed amara simul
et parua. Hoc itaque iter facientes. circa meridianam uespere ue
nerunt ad locum. quem propter aque amaritudinem mar nominauerant.
Amaritudo enim hebraica lingua sic dicitur. Ibique fatigati itineris
uiolentia. indigentiaque ciborum que eis defecerant. omnino desperaue
runt. Erat enim illic puteus ualde dirus. qui nec sufficere quidem tan
to exercitui poterat. et tamen aliquam eis consolationem prebebat. quod
in illis locis fuisset inuentus. Audierant enim ab exploratoribus: quia
ambulantes per desertum. nichil uberius inuenirent. Illa siquidem aqua
amara grauiter existebat. non solum hominibus sed et animalibus. Vides
itaque moyses populum in angustia constitutum. et simul causa tunc resultare
non poterat. neque enim inimicus erat hostis. quem uirtute inferre dene
cessitate potuisset. et fortitudo resisteret. Sed dum istorum deficeret
corum uirtus. infantiumque et mulierum multitudo debilior foret. nichilque
proderet doctrina uerborum. calamitatem omnium suam moyses propriam
faciebat. Ad nullum autem alium concurrebant nisi ad moysen. eumque
cuncti postulabant. mulieres quidem pro paruulis. uiri autem pro semet ip
sis. ne eorum utilitatem spernerent. sed eorum salutem quamque non prouideret.
Moyses uero ad hec conuersus est. ut solummodo deo supplicaret. ut aquam ex
malicia presenti commutaret. eamque illis potabilem condonaret. Con
cedente ergo deo tantam gratiam. sumens moyses summitatem uirge qua in
presenti gerebat. diuisit atque amaras per medium. et in longitudine
ipsa incisione faciens. deinde iactauit ipsum lignum in puteum. satisfa
ciens hebreis. eo quod deus orationes eius exaudisset. et promisisset aquam se
eis qualem concupiscerent prebiturum. si tamen iussis eius non segniter sed promptissi
me obedirent. Illis uero dicentibus: quod uellent cuncta que iuberet facere.
si aqua conuerteretur in melius. iussit eos quanti inuenti ualebant aquam sup
haurire. dicens quia primum effusa plurima aqua. que remaneret ul
tima. posset esse eis potabilis. Illi quidem laudantes ... uerunt
dictum. et aqua frequenti concussione exercitata ... ta purga
taque facta est potabilis. Hinc itaque castrametati ... uenerunt
in helym qui procul locus quidem bonus uidebatur aspicientibus. eo quod
palmarum haberet arbores. de proximo autem aspicientibus: locus malignus
comprobatur. Nam palme ille non amplius quam lxx. erant. increscibiles nec
multum eminentes propter terram propter inopiam aque. quia dum esset omnis locus ibi
arenosus. ipsis arboribus palmarum ex xii. fontibus ad ... stantibus:
nec humectatio quedam. nec ad hauriendum spes ualis habebatur.
Et quia germinare non poterant. steriles erant in dubitanter et pauce.
Cumque hebrei per uniuersam et immensam arenam discurrerent. nichil inueni
ebant uel si paululum aque manibus sumerent. sed et illa quam inueniebant
inutilis erat atque cenosa. Fructum uero ferre ille arbores nimis erant in
ualide. propter aque ut dixi sterilitatem. Pro hac ergo causa culpabant moy
sen. clamabantque sua esse miseria. experimentumque malorum per eum se pati
dicebant. iam xxx dierum ambulantes uia. Quecumque enim secum
portabant iam consumpserant. et nichil penitus inuenientes. erant in de
sperationem rerum cunctarum posita. In presenti et malo animum habentes
et non recordantes quanta eis fuissent a deo. et a moysi uirtute sapi
entiaque collata. irascebantur aduersus eum. et lapidare eum omnes simul
aggressi sunt. quasi ipse tante calamitatis existeret. Moyses uero
iam multitudine prouocata. et contra se amare commota. de deo confidens
et conscientia puram habens. contra conturbules suos. semet ipsum dedit
in medium eorum. et illis conclamantibus: atque lapides iam in manu ha
bentibus: cum esset moyses aspectu gratissimus. et ad loquendum
suadibilis. mitigare cepit iras eorum. et neque priorum benefactorum obli
uione eos habere poscebat. propter retributionem malorum presentium.
et quia nunc laborarent. ideo non deberent propterea dimunera donaque preterire;
que iam magna et inopinabilia meruissent. Promittebat et eis dei
prudentia eos de presenti anxietate liberandos. qui eorum uirtutem probare
uoluisset: si haberent tolerantiam. et animo bono se continerent
in aduersis. et non quasi ad priora bona respicerent. cum nec exercerentur in ma
lis et arguerentur a deo non esse grati. neque beniuoli existerent circa
priorum bonorum memoriam. cum ita dominum eique uoluntatem contempnerent
per quam ab egypto liberati essent. et ita circa ministerium eius maligni
esse uiderentur: cum eis in nullo fuisset mentitus. in his de quibus faciendum
aliquid aut dicendum dei mandato iussus esset. Enumerabat ergo eis omnia
moyses. quemadmodum afflicti fuissent egyptii. qui eos contra uolun
tatem dei oppresserant. et quomodo fluuius isdem egyptiis sanguinem esset.
ipsis uero potabilis atque dulcis. et quomodo per rubrum mare fugientes ipsi per
medium mare transissent. et nouam uiam aggressi essent. inimici autem eorum
prorsus absorpti. et quia dum arma non haberent. hec et deus eis habunde
prebuerit. et alia quecumque ad perdendos inimicos. ipsosque saluandos
necessaria fuissent. ultra spem uirtutis sue more contulerit. Non ergo
debeatis nunc et in presenti dei prudentia desperare; sed sine iracundia
sustinere eius auxilium. et dominum non quidem tardum esse. sed ideo ne differre
uenos hac difficultate probet: credentes dominum non per defectum esse sequentem.
sed per experimentum uirtutis uestre. ut desideria libertatis uestre cognoscat. utrum
ciborum inopia et sterilitate aque pro eo fortitudinem ferre possitis. an seruu
re potius eligatis sicut iumenta. et eis qui propter ministerium suum habunde
sine nutrire consueuerit. Super hec autem omnia adiciens dicebat. non se tantum
de sua salute metuere. quando itaque nichil pateretur in morte iniusta.
sed potius pro illis cogitare. ne per lapides quos super eum mitterent dominum uide
rentur condempnare. Sic itaque moyses uerbis illos mitigauit. et ab
impetu lapidationis abstinere fecit. et ad penitentiam sceleris
conuertit. dicens eos in hoc rationabiliter sed per necessitatem fecisse.
monuitque omnes ut ad diuinam supplicationem procederent. Et
ascendens ipse quendam scopulum exorabat dominum. ut querelam a populo auferr
et; et eos ab inopia liberaret. In ipso enim esse salutem suam et in nullo
alio. atque ut condonaret ueniam. his que in presenti fuerant necessitate
a populo gesta. cum humano generi res oportuno prudentes et dif
ficile placeant. et eis accusatio sit amica. Deus autem et indulsu
rum se culpam promisit. et occasiones eorum. desiderium prebiturum. Mo

yses uero hoc audiens a deo. descendit ad plebem. Illi uero cum uiderent eum p
... ... ad hylaritatem conuersi sunt. Statimque mo
yses in medio eorum dicens se uenisse a deo. et portare eis pro hesitationibus
libertatem. Et post paululum multitudo ortigometrarum que superat
... sinus arabicus. transcenso medio mari superuolauit.
et post laborem uolatus quasi ad requiem descendit inter hebreos. Illi
uero tamquam alimentum sibi a deo collatum esse: comprehenderunt eas. Et
moyses ad orationem repente conuersus est. qui eis promissionis suum
... auxilium. Mox autem post comessationem ciborum istorum et secundum
cibum eis deus emisit. Extendente namque moyse manum ad orationem
ros descendit ex aere. Cumque fuisset eius manibus illinitus. moyses
arbitratus est et hunc ad cibum eorum a deo fuisse collatum. Gustauit ergo ipse
primum. et letus effectus ignorantes ymbremque esse credentes. et tempus
esse pluuiarum. quod agebatur credebant. Ille ergo docebat eos non quod secundum
opinionem illorum ros de celo descenderet: sed ad salutem eorum cibus ue
nisset a deo. Et cum gustarent. fidem credendi prebebat eis. Tunc
imitantes ducem. delectabantur in cibo. Habebat enim mellis dulce
dinem. et delectatione ualde suaue. Simile autem erat aromatibus pi
peris. et magnitudo eius similis semini coriandri. Festinabantque sin
guli colligere uehementer. et precipiebatur eis a moyse ut omnis equaliter
per dies singulos assarium mensura colligerent. propter hoc ne debilibus fie
ret colligendi difficultas ex uirtute ualentium. et ne forte per hoc
ad noctem et lucem accederent. Qui uero plus a precepta mensura collegis
sent. nichil amplius quam laborem habebant. cum per modum illi nichil
amplius quam assarium inuenirent. et quod remaneret in crastinum. nulli
utilitati proficeret. quando uermes illud et amaritudo consumeret.
Sic ergo erat ille cibus diuinus. et inopinabilis. et huius erat ultio cibi
ipsius prouocationes seruantibus: Post hec autem sicut irrigabatur ymbribus
locus ille. sic et moysi prestando diuinitas hunc cibum misit. Manna
itaque in nostra lingua interrogatio dicitur. Quid est hoc? Hebrei si
quidem tamen in his gaudium celebrabant. que eis fuerant celitus missa.
Hoc ergo cibo xl. annis usi sunt. quanto tempore in deserto fuerunt. Cum de
helym migrassent. uenerunt in rafidim. passi ibi nouissimas per intolerabili
siti miserias. Nam cum precedentibus diebus: parua aque difficultate susti
nuissent. tunc omnino comperientes terram inaquosam iterum ualis erant posita.
et rursus irascebantur in moysen. Ille uero paululum multitudinis impe
tum declinans. ad deum conuertebatur preces. rogans ut sicut cibum eis indigentibus
prebuit. sic et potum daret; cum prius ab eo cibi gratiam percepissent. et non
existente potu. Deus ergo non diu sustulit preces moysi. sed promisit se prebiturum
eis tantam aque multitudinem. qualem non possent sperare. Iussitque ei
ut uirga percuteret petram que ibidem erat apposita. et ex ea sumerent
habundantiam aque qua egerent. Curabat namque deus ut neque sine la
bore potus eis adesset. Hanc ergo moyses a deo consolationem sumens.
ueniebat ad populum sustinentem eum. et in eum iam respicientem: uidebant
namque eum de monte descendere. Cum uero uenisset ad eos. dicebat dominum
liberaturum et eos de hac necessitate. et promisisse de petra eis flu
uium manare. Quibus obstupescentibus: et dicentibus: eos siti iam ta
ntere fatigatos non posse hac tribulatione sustinere. ut tantam diu peterent
inciderent quod aqua exiret. tunc moyses uirga percussit petram. illaque
scissa aqua manauit copiosa. et ualde perspicua. Illi uero inopina
bile factum mirati sunt. et uidendo aquam et ipsa cupiditas sitis
ablata est. bibentibusque dulcis et suauissimus erat potus. et qualem do
num esset deo donante uideretur. Tunc omnis moysen laudauerunt. quasi
a deo fuisset honoratus. et ipse moyses sacrificia obtulit pro dei pruden
tia sibi munere copiose collata. Declarat et hoc scriptura in templo
reposita. eo quod deus predixerit moysi aquam manaturam hoc modo.
Cum uero hebreorum nomen iam ualde ubique diuulgaretur. et de eis sermo
cresceret. timorem non paruum prouinciales erant. et mittentes legatos ad
inuicem solatia deposcebant. ut simul uiros illos in timere uiderentur.
Erant autem hi qui inhabitabant petram goboch. qui uocantur amalechite:
et pugnatores ualidissimi illarum gentium existebant. Ex quibus quoque
reges circumhabitantes. inuicem semet ipsos ad bella rogabant. et tunc
mandauerunt dicentes alienum exercitum aduenire. et egyptiorum seruitia
fugiente sibi inuasiones mittentes. nec bonum sibi fore. si ualefaciendi
desperarent: ideoque antequam eorum fortitudo ad maiorem crederetur po
testatem eos ipsi magis pugnare inciperent. dicentes quod illis nullus re
sisteret: si inuicem conuenientes cautissime atque sapientissime se com
munirent. et penam eis de actibus quos in deserto gesserant inferre
rent. an quam ipsi ciuitatibus eorum et bonis manum inicerent. Alii
inchoantem uirtutem inimicorum mollire. et dicere optimum esse magis
quam iam proficiscente prohibere credebant. alii uero hoc superfluum
putabant. alii nullam occasionem eis aduersus se fieri credebant. Hi
autem et his similia per multas prouincias ad inuicem legationibus agitan
tes. deliberauerunt omnes aduersus hebreos bella suscipere. Moyses
itaque cum nichil de bello speraret. tumultum et turbam magnam prouincialium
repente audiuit congregatam. et ad aggressionem et inspirata parata hebreorum
multitudine prouocabant. quia cum ipsi omnium rerum haberent inopiam.
maxima necessitate putabant cum illis hominibus pugnare qui ha
bundarent omnibus bonis. et bene armis essent muniti. Moyses
autem consolari eos cepit. et confidere deposcebat. et decreto dei credere:
quo sepe fuissent liberati. et quia et nunc debellaret eos. qui eorum hostes
existerent. Apud dominum autem nichil preualere posse exercitum multum.
omnibus armis instructum pecuniis habundantem et alimentis. aliisque
rebus in quibus solent homines confisi pugnare. sed in auxilio diuino
constare euentum belli. et sibi per dominum illa omnia satis adesse; inimicorum
uero manum paruam. inertem; debilem. et tamquam non fruantur bonis quibus
habundant. deo uolente eos facile a uobis superari. Sic tamen eos opor
tere dicebat. quales eorum auxiliator deus fuisset in multis iam experimentis
et grauioribus periculis. et tunc de presenti quidem bello haberent timorem
aduersus homines. cum prius eis fuisset inopia magna sitis et famis
et in montibus ac in mari periculum ubi fugam inuenire non potuissent. nisi hoc
omnia diuino solatio deuicissent. Ergo rogabat eos esse promptiores
et tamquam omnium rerum facultas eis esset. et tam hostibus preualerent. Et
moyses quidem populum huiusmodi uerbis exacuens ad prelium. conuocauit tribuum
principes. et postea singulos inuicem iuuenes cohortabatur senioribus
suis obedire. seniores autem ut uerba ducis audirent. Erant autem eorum animi
in periculo constantes. et ad presentia bella parati; sperabantque in deo ut ab
his malis liberarentur. Rogabant ergo moysen ut ad bella perduceret. neque
tardaret. ne dilatio eorum fiduciam impediret. Moyses uero pugnacem iuuen
tutem eligens ex multitudine; constituit super eos ihesum naue filium de tribu
fraym ualde robustum. et ad labores tolerandos ualde fortissimum. et
ad cogitandum simul et loquendum ydoneum. et quod iussisset docentem colere dominum.
et obedire in omnibus moysi. et quietam hebreis in omnibus placens. Paucos
autem iuuenes et fortes circa aquam constituit. que de petra profluxerat plu
rimos autem de exercitu circa infancium mulierumque custodiam adhibuit reli
quum autem exercitum qui tota nocte erant preparati iussit arma sumere. et omnes

proprios intendere. ut statim prelium inciperet: quando eis preciperet. Invigilabat autem et Moyses ipsum docendo. qualiter admodum exercitum collocaret. Incipiente vero die illucescere. rursus Moyses monebat Iosue ne tardius inveniretur in labore. quia circa eum spes esset universorum. gloriamque presentis milicie in futuris nationibus possessurus esset. Hebreorum vero nobilissimos seorsum rogabat et monebat. nec omnem partem multitudinem armatam exhortabatur. Et cum omnino exercitum ammonuisset sermonibus et armorum preparationibus: discessit in montem deoque commendabat Iosue cum omni simul exercitu. Miscebantur itaque hostes. et in manibus erat bellum. fiduciaque simul et viribus utebantur invicem. Denique donec Moyses manus extendebat in celum. hebrei comprimebant amalechitas. Cumque labore ex defectu manuum Moyses ferre non posset. quia quotiens manus deponebat. totiens hebreos contingebat premi. iussit fratrem suum Aaron. et virum sororis sue nomine Ur. sibi assistere. eique manus utroque latere sustentare. et ita adiuvantes eum non permitterent laborare: eo quod manus illius essent graves. Quo facto. hebrei fortiter amalechitas devicere. et omnes utique interemissent nisi nocte superveniente populus recessisset a cede. victoriamque optimam atque perfectam nostri habuere maiores. Colligentesque sibi que bello acquierunt. habundantia potiti sunt magnorum bonorum que suis laboribus obtinuere. et insuper circumhabitantes nationes deterruerunt. Devincentes itaque exercitum hostium. maximas divitias publice et privatim possederunt omnes. et privatis et alimentis necessariis indigerent. Fuit autem eis non solum in presenti. sed et in futuro bonorum causa huiusmodi quam perduximus pugne perfectio. Non tantum enim corpora hostium servicio subdiderunt sed et mentes. et cunctis circumhabitantibus: post illorum devictionem fuere terribiles. eisque divitiarum maximum cumulum adiectum est. Nam fugientes inimici magna copia argenti simul et auri reliquerunt in castris. et vasa erea quibus ad vescendum utebantur multaque insigne habundantia utrarumque rerum idest ornamentorum texilium pariter et armorum. et aliorum que parata fuerant ad prelium. diversaque iumenta. et quecumque moris est sequi exercitum iter agentem. Hebrei ergo prudentia repleti sunt. et opere fortitudinis. et multum desiderium virtutis erat in eis. Semper enim volebant laboribus insistere. omnia se capere posse iudicantes. Huius ergo belli hic extitit finis. Postea Moyses exuebat hostium corpora. et arma fugientium colligebat. et his viris pugnatoribus tradebat. ducemque milicie Iosue preconiis attollebat. exercitu testificante cuncta que gesserat. Nemo ergo hebreorum mortuus est. hostium vero tanti. quantos neque numero comprehendi possibile sit. Pro gratiarum vero actione Moyses sacrificans altare construxit. quod dei victoria nominavit. prophetavit statim omnes amalechitas fore periturus futuro tempore. nichilque ex eis omnino relinquendum. eo quod eo tempore hebreos premi dimicassent. et nequaquam positos in calamitatibus prepessent. Tunc exercitum hebreorum valde fessum. convivorum opulentia reparavit. Hoc ergo bello hebrei contra hostes suos post egressum ex egypto primitus pugnavere. Cum vero pacificas post victoriam Moyses hostias obtulisset: fecissetque paucis diebus hebreos requiescere post pugnam. postea perduxit ordinatum exercitum. Multa namque armorum copia iam erat hebreis. Paulisper ergo Moyses procedens cum exercitu hebreorum post tres menses postquam egressus est ex egypto pervenit ad montem Syna. ubi ei sicut supra diximus circa rubum multe visiones ostense sunt.

Ubi Raguel socer eius statim occurrit. audierat enim de felicitate eius et prosperitate. adducens secum et Sephoram uxorem eius et duos filios. Et Moyses excipiens eum cum gaudio. et simul uxorem suam ac filios propriis delectatus est in adventu eorum. et facto sacrificio iuxta rubum qui quondam flammas evaserat. epulas copiosissimas populo ministravit. et multitudo quidem per cognationes epulis vescebatur. Aaron autem sumens Raguel et qui cum eo erant ymnos canebant deo. qui eis salutis et libertatis et egressionis ex egypto auctor extiterat. simulque ducem suum Moysen. quasi eius virtute cuncta ei prospera contigissent. Et Raguel indicavit Moysi. quanta per eum plebs de eius fortitudine sibi narrasset: et quia fortiter ubique laborasset: pro universorum salute.

Deinde videns Raguel Moysen in rerum multarum gravitate cottidie occupatum. cunctis ad eum euntibus propter iudicia. et velut desideret iurgantium. tunc quidem tacuit ad presens nolens impedire volentes Moysi uti iudicio eius. Omnes namque qui vincebant videbantur levius esse perdere per iusticiam Moysi. quam per aliorum iudicum sententiam cui libet avaricia sustinere. Cum ergo Moyses quievisset a turba. sumens eum Raguel solum seorsum docebat eum que oportere facere: consiliumque dabat ei. quatenus minoratum dicta aliis committenda committeret. de maioribus autem negociis et salute plebis ipse tantummodo provideret: Ita adiudicandum et alios ex hebreis dignos viros eum congregare monebat. cogitare vero per tantorum virorum salute. non posse umquam alium nisi Moysen solummodo. Sciens inquit ego virtutem tuam. et qualis fueris in ministerio dei ad salvandum populum. rerum negocia committe senioribus populi examinanda. et te ad solum dei ministerium retine in cogitando et requirendo a deo quemadmodum populum ab hac possis inopia liberare. Meis autem consiliis utere in rebus humanis. et exercitum perfecte dispone: scilicet per decem milia viros. deinde per mille. ita post hec divides eos per quingentos. et rursus in centum. deinde in quinquagenos. et iudices constitues super eos. qui per XXX. rursum divisi preceptos et denos propriis habebit iudices. eorum negocia examinantes. Sit autem super istos unus ex unaquaque sumptus tribu. et hi iudices sint ex omni plebe: approbati. et electi et iusti. et boni. et qui de diversis rebus iudicent eos. et siquid est maius ad maiores et potentiores referatur dignitates. Quod vero et apud eos diffiniri non poterit. hoc deducatur ad te.

Si enim sic fiet utrique quaterus et hebrei iusticiam impetrare mererentur. et tu soli deo ministrando facias eum propitium exercitui. Hec autem omnia monente et docente Raguel. Moyses dux hebreorum. omnia libenter audivit. et secundum eius dictum omnia perfecit. preterea tamen non celavit eius consilium populum sed manifestavit eis illius suasionem. et inventorem eum esse huius rei pronunciavit. Nam et in libris suis Moyses conscripsit Raguel esse primum inventorem horum iudicum in plebe hebreorum. oportunum esse credens ut omnibus nota faceret et veritate. licet sibi soli potuisset proferre gloriam. cum hoc consilium ab alio sit inventum. Factum est autem hoc quatenus virtutem Moysi potuisset et in hac voluntate cognosci. Sed de his quidem oportune in separata alia declarabimus. Moyses ergo convocata multitudine. dicebat se esse iturum in montem Syna. tamquam cum deo mansurus. et aliquid ab eo utile percepturus. et ita ad eos post hec remeaturus. Precepitque illos iuxta montem tabernacula sua construere. et vicinitatem dei tenere.

Ascendit ergo Moyses in montem Syna qui excelsissimus est in illis regionibus: et propter altitudinem magnitudinis sue. et scopulorum preruptione non solum erat hominibus inaccessibilis. sed et intueri ab aspicientibus sine labore non poterat. Sermo etiam erat apud cunctos in hoc monte deum habitare. et ideo omnibus erat terribilis. et inadibilis et invisus hebreis. Siquidem secundum Moysi mandata tabernacula mutavere. et radicem montis appre-

henderent. et elevabant manus suas ad deum. postulantes ut ipse Moyses cum promissione bonorum que eis promiserat reverteretur a deo. Post hec festivitatem celebrantes expectabant ducem. purgantes et semetipsos alia purgatione. scilicet a commixtione mulierum tribus diebus abstinentes sicut eis Moyses preceperat. rogabantque dominum ut Moysen placide susciperet: et ei ostenderet bona cum quibus ipsi decenter vivere possent. utebanturque conviviis opulentis. et ab decentia ornamento abstinebant cum coniugibus et filiis. Et duobus quidem diebus transierunt in populis constitutis. Tertia vero die antequam sol oriretur. nubes operuit cunctum exercitum hebreorum. et locum ubi tabernacula fixerant omnem circum dedit. et fulgura facta sunt ventique vehementes imbresque ferebantur. pluvia nimia concitantes. et choruscationes erant valde terribiles. et fulgura crebro dimissa dei presentiam omnibus indicabant. Et de his quidem unusquisque legentium sapiat ut voluerit. [illegible] non necessitas est hec referre sic in sacris libris inveni. Hebreos itaque ea que visa fuerant. et clangor bucine auribus audituris crescebat quod deus habitaret in monte. concludebanturque semet ipsos in tabernaculis suis afflicti. et Moysen putabant ab ira dei perisse: et de se ipsis similia timebant. Cum vero ita timerent. apparuit eis Moyses letus et nimis exultans. et formidine ab eis abstulit. et de futuro meliora promisit. et repente aer factus est purus. et serenus. qui antea fuerat conturbatus. et Moyse adveniente mutatus est. Igitur Moyses convocavit populum in ecclesiam. ut audirent que dixisset deus. Quibus collectis. stans in excelsiori loco. unde eum omnes audire poterant. ait ad hebreos. Deus propitius benigne me audivit. vitamque vobis promisit felicem. et conversationis modum et ornatum. Iam et nunc ipse deus apparebit in vestro exercitu. et vos eum considerantes et opera bona que per illum vobis sunt ostensa. ne despiciatis ea que ab ipso vobis dicuntur. nec in me respicientes qui hec verba vobis dico. nec quia per me lingua humana deus vobis loquitur attendatis. sed virtutem dei consideretis. et cognoscatis quoque magnitudinem eius excellentie: et quia pro utilitate vestra ad me loqui dignatus est. Neque me respicientes Moysen filium Amrami. et Iochabel. sed eum intendite qui nilum propter vos converti fecit in sanguinem: variisque plagis domuit egyptiorum astuciam. et qui per mare vobis iter prebuit. quique cibum vobis hesitantibus de celo fecit venire. qui potum de petra estuantibus manare fecit. qui primum hominem scilicet Adam de fructibus terre et maris comedere precepit. per quem et Noe ex ymbribus diluvii ereptus est. per quem Abraham progenitor noster obtinuit terram chananeorum. per quem Ysaac de senioribus parentibus est editus. per quem Iacob XII filiorum virtutibus ornatus. per quem Ioseph terre egyptiorum dominus est factus. Deus ergo me interprete vobis dignatus est hec verba proferre. Fiant itaque vobis hec dei verba amabiliora. quam uxores vestre et filii. Felicem namque habebitis vitam eius verba servantes. terramque possidebitis fructiferam. sine fluctibus maris. et naturaliter crescendo prole filiorum. eritis et hostibus valde terribiles. Ad deum itaque veni ego intuens. incorrupte vocis auditor sum effectus. ita ille pro vestra salute est sollicitus. Cumque hec dixisset Moyses. eduxit populum cum mulieribus et infantibus: ut ipsum deum loquentem sibi audirent de rebus agendis. ne vilior videretur dictorum virtus ex humana lingua ad eorum aures veniens. Omnes ergo audiebant vocem ex alto venientem ad universos. ita ut nullus effugeret sonum verborum. Et verba que Moyses in duabus tabulis scripta dereliquit. fas nobis non est secundum unumquemque sermonem aperte depromere. Virtutes autem eorum insinuabimus.

Docet itaque primus sermo quia deus est unus. et hic solummodo sic colendus. Secundus autem iubet: nulli animalis factam ymaginem adorandam. Tercius vero iubet: ut per deum in nulla re debeat aliquis frustra iurare. Quartus quoque iussit servandum sine septimanam: et ab omni opere cessandum. Quintus autem iubet parentes honorandos. Sextus vero iubet abstinendum a nece. Septimus quoque iubet non adulterandum. Octavus autem iubet furtum non faciendum. Nonus vero iubet falsum testimonium non dicendum. Decimus quoque iubet non habendam esse concupiscentiam ulli aliene rei. Et plebs quidem cum hec dixisset deus. et audisset eum ista precipientem. de rebus quibus Moyses fuerat locutus. gaudens in his plebs discessit unusquisque pergit ad domicilia. Succedentibus autem diebus: advenientes ad tabernaculum poscebant a Moyse leges sibi datas a deo. iterum debere recitari. Ille vero eis statim exposuit. et de omnibus quecumque modo gerenda forent reliquis temporibus singula designavit. quorum memoriam tempore oportuno ero facturus. Plurimas autem leges in alia scriptura disponam. postea de ipsis expositurus. Igitur cum circa eos talres agerentur. Moyses iterum in montem Syna conscendit. predicens prius hoc hebreis. eisque videntibus ascendebat. Cumque illic in monte tardaret. quia XL diebus ibi mansit. timor invasit hebreos. ne Moyses aliquid pertulisset mali. et in tanta mala diversa nichil eos sic affligebat. quam quod putabant se perdidisse ducem. Erat enim ammiratio inter eos. aliis quidem dicentibus eum perisse: in bestias incidentem. et maxime illi hec dicebant qui circa eum odium habebant. alii vero eum ad deum secessisse dicebant. Prudentes autem nichil horum que dicebant apud populum pro sua delectatione suscipientes. sed et bestias incidentem et rapuisse humanum putantes. aut certe adeo translatum propter virtutem propriam verisimile iudicantes. mitius hec ferre populum ratione suadebant. Sed illi arbitrantes se pupillo desolatos atque tutore qualem alium habere non possent. vehementer affligebantur. et neque opinari poterant in tanta mora quantum viro bono aliquid accidisset. neque sine tristicia aut detectione degere prevalebant. Exercitum vero promovere neque audebant. cum Moyses eos precepisset sustinere. Cumque iam XL transissent dies. totidemque noctes. astitit eis nullo consueto cibo hominum in istis diebus participatus. et gaudio totum complevit exercitum. prudentiamque dei quam circa vos habere exposuit. et ordinem legis secundum quam viventes tenent habitaturi feliciter. Dixit et sibi ostensum per hos dies a deo tabernaculum. quale sibi deus velle fieri. unde descendens ad eos. cunctis in hoc tabernaculo maneret: et ut de loco ad locum migrantes illud secum portarent. et neque ad montem Syna ulterius ascenderent. sed ad eos ipse descenderet deus. ut eorum adesset orationibus: Faciemque tabernaculum de mensuris et operibus: sicut ipse ei monstravit. vobis itaque ad hoc opus insigniter accedentibus: et donaria offerentibus: Et cum hoc dixisset. ostendit eis duas tabulas habentes in se scripta illa X precepta. in utraque tabula quina. et erant scripta digito dei. Illi vero gaudentes in his que videbant et audiebant a principe. non cessabant quantum possent laudare ducis studium sui muniminis. Deferebantque ei aurum et argentum. es. et ligna et valde magna materia. que neque possit putredine violari. caprarumque pilos et ovium pelles. alias quidem iacincto. alias vero coccino. alias purpureo flore tinctas. alias album colorem perhibentes. lanas quoque predictis coloribus fucatas. et linum byssinum lapidesque inserto auro. quibus homines ornamenta gratia solent uti. pecudumque multitudinem offerebant pariter. Ex tali namque materia tabernaculum factum est. Quod postea mensuram et ordinem diviso constructum. nichil differebat a templo. Oblatis itaque a singulis

cum magno studio donaret super modum, et uirtute unusquisque ex mandato dei eligunt architecti ad facienda opera, quibus ipsis elegit potestates collata, quorum nomina haec sunt, quae sacris libris inscripta inueniuntur. Beselehel uri filius et mariae sororis moysi, de tribu iuda, et eliasaph filius samach de tribu dan. Coepit siquidem tanta studio ui donarius obediebat, ut et moyses eos suspenderet dicens sufficere ea que oblata fuissent. Hoc et artifices dicebant ita habundare. Accedebant ergo ad opus tabernaculi faciendum, et moyses eos edocebat unamquamque mensuram secundum ostensiones dei, et simul magnitudinem, et quanta oporteret eis fieri uasa sacrificiis ministratura diuinis. Mulieres autem largitate sua circa sacra uelamina ostendebant, et circa alia quaeque huiusmodi operibus erant necessaria, ipse deum in ornamento et preciosis [illegible]. Omnibus itaque in preparatione iam structuris, auro argento et [illegible] libus rebus pro diuersis festiuitate moyses et sacrificiis [illegible] ad instruendum opus tabernaculi aggressus est. Metitusque est primum atrium in latitudine l. cubitorum, in longitudine uero c. cubitorum, tabulasque statuit ad instar columnarum, ereas quinque cubitorum habentes altitudinem, et in utroque latere tabernaculi in longum xx. cubitorum, per latum uero x. cubitorum.

Anuli autem tabulis singulis inerant, et capita tabularum argentea, bases autem deaurate et celate per circuitum et intra confixe, pertingebantque funes ab anulis ducti usque ad capita clauorum eneorum, qui erant magnitudine unius cubiti, et per singulas tabulas in terram ualde infossi, ita ut ex uiolentia uentorum tabernaculum immobile custodirent. Cortina uero mollissima ex bysso per omnia undique pendebat a capite tabularum descendens ad basem usque conclusa et diffusa, et concludens omnem per circuitum locum, ita ut a pariete nichil differre uideretur. Habuit ergo atrium tria latera per circuitum, quorum uero latus fuit l. cubitorum, quod frons et caput erat totius operis, ubi xx. quidem cubiti erant aperti. Ianuae habentes tabulas in modum portarum, omnesque ex opere argenteo facte preter bases que erant enee. Ex utroque enim latere ternae erant tabulae constitutae, in quibus portarum fortitudine introitum defixe, et eas cortina byssina circuibat. Erat enim et porta xx. cubitorum in longitudine, in latitudine uero v. cubitorum. Uelum in eis pendebat ex purpura et cocco, iacincto et bysso factum multis floribus et uariis, exceptis animalium figuris ornatum. Intra ianuas autem foris uas pendebat eneum simile habens basem, ex quo sacerdotibus manus diluere pedesque perfundere mos erat. Hoc ergo in ornatu et ambitu atrii erat constitutum. Tabernaculum autem statuit in medio eius loco, ita ut conuersum ad orientem, ut cum sol oriretur, mox in tabernaculum radios suos emitteret. Cuius longitudo xxx. cubitorum erat, latitudo uero x. cubitorum habebat spatium. Et unus paries erat australis, alter uero contrarius ad aquilonem, post tergum uero eius relinquebatur occidens. Cuius altitudinem tantam oportebat esse, quanta latitudine eius constabat. Erantque tabulae ex ligno ex utroque latere xx. formatae quadrangulo facte, latitudine quidem unius et dimidii cubiti, grossitudine uero iiii. digitorum. Lamine autem facte erant ex auro per interiorem et exteriorem partem. Quibus singulis tabulis erant cardines bini inmissi per duas bases que erant argenteae, et suis foraminibus tabularum cardines suscipiebant. Parietis uero occidentalis sex tabulae erant ad alterutrum unius perfectissime copulatae, et ita aptissime conpaginatae ut unus paries esse uideretur, et intrinsecus et extrinsecus erant tabulae deauratae. Ex lateribus autem erant tabulae numero xx., quarum latitudo habebat mensura unius et dimidii cubiti, altitudo tertiam partem palmi, et ita xxx. cubitos adimplebat. Posteriores uero parietes nouem cubitos sex tabulae faciebant, quibus coniuncte sunt aliae duae tabulae ex medio cubito factae, quas angulares posuerunt ad instar maiorum tabularum. Singulae uero tabulae anulos habebant aureos per exteriores partes eminentes, uelut quibusdam radicibus confixos per ordinem ad inuicem per circuitum respicientes, et per eos deaurati uectes inmissi, uno quoque habente magnitudine cubitorum quinque, erantque ad iunctionem tabularum, intrabatque capitum uectis unicuique in alio uectis capite, uelut in modum thoci, et post tergum parietum in longitudine positorum. Unus erat ordo per tabulas omnis uadens, quo per utrosque utrique parietes latera coniungebant in coaptationibus factis et inmissis ad inuicem. Quod propterea factum est quatenus, ut neque a uentis moueretur neque alia causa tabernaculum conturbaretur, sed immobile secura quiete seruaretur. Intrinsecus autem longitudinem eius tripertite diuisit, id est x. cubitos ad interiorem partem per quattuor distribuit. Quibus dimensis in medio iiii. tabulas similiter operatas statuit, paululum ad inuicem disiunctas alterutrisque separauit x. cubitos a reliquis xx., et quod interius erat sancta sanctorum uocabatur, reliquum uero tabernaculi sacerdotum erat. Hanc itaque tabernaculi diuisionem ad instar rerum naturae constituit. Tertia siquidem pars tabernaculi que erat intra iiii. tabulas sacerdotibus intransgressibilis erat et uelut caelum dei erat. Reliqui uero xx. cubiti sicut terra et mare gressibilis est hominibus, ita solis sacerdotibus [illegible]abatur. Per frontem uero ubi ingressus erat facti columnae stabant ex auro factae et eneis basibus suppositae numero v. Tegebatur autem tabernaculum cortina facta ex colore byssino et purpureo, iacinctino et coccineo. Et cortina primae decem cubitorum erat x., et undique tabulas obtegebat quae diuidentes templum interiorum interius habebant, et hi erat quod faciebat ut a nullo uideretur. Hoc quidem templum sanctum uocabatur, quod uero erat interius et inaccessibile ultra iiii. tabulas sancta sanctorum. Cortina autem erat speciosa, quasi ex floribus undique de terra germinantibus uariata, aliisque omnibus intexta, quaecumque preter animalium formas poterant exornare picturis. Alia uero huic et magnitudine et textu et colore consimilis quinque columnas in ingressu positas obtegebat ab angulo summitatis unicuique columnae cortina anulis continentibus usque ad medietatem columnae dispositam. Preliquum uero ingressus erat sacerdotibus accedentibus, super quam linea erat cortina eiusque magnitudinis, funibus ea per anulos ducentibus ac reducentibus ut tegeret omnia et impediret aspectum populi intuendi sacrificia, et maxime in diebus sollempnibus. Nam in reliquis diebus et precipue quando ueniebat nubes super tabernaculum, textus eius tegminis foris erat, et labores facile sustinebat. Unde et permansit ista consuetudo et edificantibus nobis templum, quatenus uelum huiusmodi in ingressu appenderetur. Decem uero aliae cortinae singulae erant latitudine cubitorum iiii., longitudine uero xxviii. cubitorum, et xx. aureos habebant uncinos ad copulandum alterutras uncinis et anulis, ut coniunctae simul una uiderentur efficere cortinam, et quae extensae totum templum et quod erat desuper obtegebant et parietes a lateribus et a tergo stantes a terra uno pede suspensae erant. Eiusdem uero latitudinis et aliae cortinae xi. erant, longitudine tamen erant excellentiores. Erant enim istae xxx. pedum. Textae uero erant de pellibus sicut illae de lana et simul mira et sigillata uarietate contextae, erantque usque ad terram tegmine suo diffusa ad instar thalami culmen uelaminis exhibentes, una cortina ante frontem pendente. Undecima namque cortina ad hoc erat assumpta. Aliae uero super has ex pellibus suis factae protegmine et adiutorio desuper erant posite propter estum et ymbrium diffusione. Multos itaque stupor habebat inspicientes a longe. Nam colore eius in nullo differre putabant celo. Cum cortinae ex pilis et pellibus factae penderent sic illud uelum portantium estuum partem et ymbrium iniurias repugnantes. Hoc ergo modo tabernaculum constructum est.

Facta est autem et archa deo ex lignis natura fortissimis et que nequaquam putredine sustinerent, que hebraica lingua uocantur heron. Constructio autem archae erat huiusmodi. Longitudo eius erat v. palmarum, latitudo eius palmarum trium, ex auro purissimo. Intrinsecus autem et extrinsecus sic tegebatur auro, ut eius ligna celarentur, et aureis cardinibus tegmen conpaginatum ualde mirabile habebat et undique simul equale, nullaque pars eius conpaginationem poterat uiolare. Per utrumque uero latus longitudinis archae erant anuli aurei bini totum lignum penetrantes, et per eos uectes deaurati inmissi per utrumque latus, ut quotiens opus esset per eos archa portaretur, non autem in uehiculo, sed a sacerdotibus portabatur. Super tegmen uero eius erant figurationes duae, quas hebrei cherubin appellant. Sed erant animalia uolantia et habentia figuram quae a nullo hominum est inspecta, excepto prophetis. Has dixit moyses se uidisse in dei sede figuratas. In hac ergo archa duas tabulas moyses recondidit, in quibus fuerant x. uerba legis conscripta digito dei, quinta quidem per singulas tabulas, bina semis autem per unam quamque paginula, et has in adito collocauit. In templo uero mensam posuit proximo uelut delficam, habentem in longitudine duos cubitos, in latitudine uero unum, et altitudine palmarum trium. Erant autem pedes eius de mensae ex medietate inferioris partis facti, per totum rotundi et tornatiles. Quod uero ad superiora tendebatur, quadrangulo opere erat, habebatque per circuitum uniuscuiusque lateris labium exornatum uelut iiii. digitis, alto limo circuiente superiorem et inferiorem partem eius corporis, et per singulos eius pedes superius labio erant anuli, per quos uectes deaurati mittebantur in ligno quod eminebat. Simul enim habebant ubi anuli erant inmissi, et his per uiam portabatur. Ponebatur enim haec mensa in templo ad aquilonem contra non longe ab adito, et xii. panes azimos in ea ponebant, senos per partes, mundos ualde et farina duorum assariorum, quae mensura est hebraica, id est vii. cotulas atticas. Super panes autem ponebantur duae fialae aureae thure plenae. Post dies autem vii. item panes alii ponebantur in die quam a nobis sabbatum appellatur [illegible] siquidem nos sabbata uocant. Causa uero huius rei in aliis edicetur. Contra faciem uero mensae respicientem ad parietem meridianum constructum erat candelabrum fusile ex auro factum, pondus habens hoc emnas c., quod hebrei dicunt cyncharis, greca autem lingua interpretatum talentum nuncupatur. Fecit autem et sperulas et lilia cum calamis et saphis, erantque haec omnia simul numero lxx., ex quibus in una base conpositum erat unum candelabrum in altitudine et in tantas uariarum partes, in quantas partes diuiditur uariam planetas et solem. Consummatur quoque idem candelabrum in vii. capita, et unumquodque caput per ordinem constitutum, in quibus lucernae ponebantur vii. imitantes singulas planetarum, respiciuntque ad orientem et meridiem in candelabro oblique positae. Inter quod candelabrum et mensam superiorem de qua supra diximus thuribulum erat, et altare de ligno inputribili et forti. Ex uno quoque autem latere habens in latitudine cubitum, in altitudine uero duos cubitos, eratque craticula aurea in eo facta, habebatque per angulos singulos coronas aureas purissimas sex, et in eis erant anuli et uectes, quibus per itinera a sacerdotibus portabatur. Erat autem et aliud altare ante tabernaculum constructum, de ligno inputribili factum, habens mensuram cubitorum v. et in uno quoque latere in altitudine uero cubitorum trium, similiter exornatum et laminis ereis adopertum, cui suberat craticula in modum retiaris facta. Suscipiebat enim terra ignem qui de craticula ferebatur, quia bases ei non erant subiectae. E diuerso autem ponebantur fuscinulae et fialae, forcipes et saphi, et quaecumque alia uasa ad sacrificium fuerant facta, omnia erea erant. Tabernaculum quidem necnon et omnia eius uasa huiusmodi erant.

Factae sunt autem et sacerdotibus omnibus uestes, partim et principi sacerdotum, quem hebrei arabarchin appellant, quod significat principem sacerdotum. Quotiens autem sacerdos sacrificia adibat, prius purificabatur, qualem lex purificationem fieri iussit. Minorum quidem sacerdotum uestes erant huiusmodi. Primum quidem induebatur manachasin, quod constrictorium dicebatur. Constrictorium latini dicunt femoralia. Est enim cinctorium circa femora subtile ex bysso et cocco contextum, ingredientibus per eum pedibus uelut de uastrapis. Scinditur autem ultra medietatem deorsum et usque ad lumbos astringitur. Super hoc autem lineo induitur duplicis syndonis byssinae ueste, quod cethomone uocatur hebraica lingua, et significat lineum, nos enim lineum cethon appellamus. Est autem haec uestis tunica usque ad talos corpus omne conplectens, et manicis brachia ualde astringens, et accingitur circa pectus modice super mamillas. Zona circuiducens lata quasi digitis iiii., et ita uarie contextam ut uideatur pellis esse uipera, in qua flores intexti sunt coccinei, purpurei cum iacincto et bysso commixti. Stamen autem eius zonae est solum in bysso, et summitatem cingendi a pectore et circumducitur iterum ante pectus et usque ad crura dimittitur, donec sacerdos totum operatur. Pro decore namque uidentium est ita conpositum. Cum uero ad studia sacrificiorum et ministerium preparatur, ne impediatur in sacrificio, in leuo humero eam portat. Quam uestem quidem moyses arrabanech appellauit, nos autem a babiloniis discentes heinsamea uocamus, sicut enim apud eos haec tunica uocatur. Sinu uero nusquam habet haec uestis, sed larga est ad collum eius apertura, et uestalis ex utraque parte astringuntur ora eiusdem uestimenti a parte pectoris et scapularum. Hoc et uestimentum massabazan nuncupatur. Super caput autem gestat pilleum in modum paruulae lamini aut cassidis, quod extenditur super summitatem capitis et modico uerticis medietatem excedit, uocaturque masnephthas, et tale est ut uideatur ex linis factum textura habens uittas quae inuolutae sepius conectuntur, ut pilleum facile dilabatur. Deinde aliud unum uelamen desuper circumdatur descendens usque ad inferiora barbae, celans pillei ligaturas et totam capitis superficiem, aptaturque perfecte ad caput ne laborante sacerdote circa sacrificia de capite corruat. Nunc declarauimus quales sint minorum sacerdotum uestes, nunc de uestitu principis sacerdotum disseramus. Princeps namque sacerdotum ornatur cum per dictas uestibus nichil eorum omnino derelinquens. Super induit autem tunicam de iacincto factam, que et ipsa talaris est, id est usque ad talos descendens, uocaturque meeir secundum hebraicam linguam, quae zona constringitur coloribus predictis et floribus exornata et auro contexto uariata. Ornaturque in simbriis eius in extremitate ueluti malagranatorum et tintinabulorum aureorum multo decore factorum, ita ut inter duo tintinabula malogranatum haberet et inter duo malagranata tintinabulum. Est autem haec tunica ex duobus locis incisa, ita ut consuta sic super humeros et per latera et uncuelo in longum circumtexta, unde et ad collum tantum hic scis

omnino non latere, sed in binas fissa a pectore usque ad medias scapulas. Vitta autem consuta est, ne possit eius apertio turpiter apparere. Similiter et in [illegible] manus cogi duntaxat apertum est. Super hanc autem tertio induitur vestimentum quod dicitur ephod. Simile est autem ephod superhumerali grecorum. Fit autem hoc non ut sit textus ei magnitudine cubiti, de cunctis coloribus aurique varietate amplectens omnem pectoris locum, et ad manus extendas aptum est, et tunicae [illegible] simile est. Huic vestimento locus vacuus in medio pectore magnitudine palmi dimittitur, ubi inseritur essen, quod greca lingua logion, et latina rationale significat, et complet totum ephod. Hic est illum locum quem texentes propterea reliquerunt vacuum in medio pectore. Unitur ephod cum rationale anulis aureis per singulos angulos sub equalitate compositis per unam iacentiam, et connectuntur cum ligaturis et sertionibus alterutris anulorum. Ne autem vacua essent media tam anulorum et rationalis filis iacentibus interim nexum, ut ea loca supplerent. Superhumerali vero id est ephod duo sardonici lapides in fibulatura sunt, per utrosque numeros in auro clausi, habentes per extremitates orculos aureos quibus suscipiunt ligaturas rationalis. His lapidibus inscripta sunt nomina filiorum Iacob litteris punicalibus lingua nostra, senis in utroque lapide. Seniores autem in humero dextro. Nolo autem malignitati detrahentium legi nostre relinquere occasionem, nec ipse detractiones eorum veritate reticere. Si qui autem tales sunt ut contemptu [illegible] dignitate dei cognoscere, omnipotentem dominum delinquunt, sive ad sacra veniant sive a deo nolint. Hoc autem de quo sermo factus est, hic non sobrii [illegible] voluit esse manifestum, sed et peregrinis ista legentibus. Lapides enim quos ferre super humeros pontificem prediximus, erant sardonices. Horum lapidum naturam puto omnibus lapidibus preferri fulgere, quod ad humanam notitiam potuerit pervenire. Dumque sacrificium os ad dextrum ille lapis qui in dextero humero portabatur et in quo nomina seniorum filiorum Iacob scripta continebantur, et ex eo tanta splendor exiliebat ut et procul positis appareret, cum prius hoc lapidi ex natura non inesset. Et hoc itaque mirabile est his tamen qui sapientiam non per abiectionem divinorum appetunt mancipati. Inserti et erant in essen, id est in rationali, XII lapides, magnitudine et decore precipui. Isti siquidem lapides per IIII ordines ternati iacent in per singulos ordines, habentes aureas coronas per circuitum in quibus clausi erant, ne possent quoquo modo in ex textura defluere. In primo quidem ordine trium lapidum inchoat sardonyx, topazius, smaragdus. In secundo autem ordine est carbunculus, iaspides, saphirum. In tertio autem ordine inchoat ligurius, deinde amethistus, tertius est achates, qui post alios est nonus. In quarto ordine tenet principatum crisolitus, post quem onyx, deinde berillus, qui est ultimus omnium. In istis autem lapidibus sculpta erant nomina XII filiorum Iacob, quos tribuum principes arbitramur, singulis lapidibus eorum nomina ferentibus secundum ordinem quo nati esse noscuntur. Quod est autem mirabilius dicam, per istos XII lapides et quos super pectus pontifex consuetos in essen, id est in rationali portabat, victoria pugnantibus ubique hebreis ita prenuntiare consueverat. Tantus enim splendor ex illis lapidibus fulgebat, cum deberent movere exercitum, ut omni multitudini [illegible] fieret manifestum eorum auxilium adesse deum. Unde et greci qui [illegible] nostras sollempnitates honorant, eo quod in his contradicere valeant, [illegible] id est essen rationale vocant. Cessavit autem et essen id est [illegible] rationale et sardonyx quem in dextro humero portabat pontifex splendescere annis ducentis antequam ego hunc librum scribere inciperem, eo quod deus moleste ferret transgressiones legum de quibus sub oportunitate perdicam. Nunc autem ad consequentia verba revertar. Cum ergo in rationali illo sicut supra narravimus anuli non possent sustentare pondus lapidum, alii duo maiores facti sunt anuli qui susciperent cathenas aureas opere plectili, venientes per fistulas quasdam ab extremitatibus humerorum et in extremitate rationalis que respicit ad collum, et eminentem ipsam texturam faciunt. Quarum et cathenarum summitas ascendens producitur post tergum, et in circulo qui est ad dorsum in superhumerali ceteri. Et hic est rationalis munimen eximium, ne possit aliqua parte dirrumpi. Hoc ornamentum ipse eminentia honoris ab aliis hominibus portari non potest, nisi a solo principe sacerdotum. Zona autem rationalis consuitur de coloribus predictis auro consersa, que ex utroque latere circumdata, et iterum revoluta ante pectus ex ambabus summitatibus pendere dimittitur, et habet quasdam fimbrias ex aureis fistulis miro decore compositas, et in utraque zone summitate pendentes. Pilleum autem portat opere simulato operatum hic pontifex sicut reliqui sacerdotes, et aliud singulariter consutum, et ex iacincto variatum. Circumdatur autem et caput eius corona aurea tribus in sibi facta, supra quam surgit in media fronte quasi caliculus quidem aureus similis herbe que apud nos acchoranum dicitur, quam greci hyosciamos vocant. Ne quis autem cum non videat hanc herbam per ignorantiam naturam eius ignoret, aut vocabulum eidem herbe sciens ipsam ignoret, significabo hominibus huiusmodi eius modum. Hec enim herba frequenter ultra tres palmos oboritur, radicem vero rotundam habet et quasi rape similem, folia vero eius menthe propinqua sunt. De ramis autem eius oriuntur caliculi rotundi, et in circuitu habent oculos, unde fructus egreditur. Calicem ergo quem diximus super coronam auream positum, habet magnitudinem digiti minoris, cuius cautio rotunda est et quasi crateris quem tamen latius condiscipulis meis explanabo. Est enim quasi spera divisa, et circa fundum alia habet incisione a radice rotundata. Deinde paulatim cavata colligitur, et ad superiora denuo decenter aperitur, et in labio etiam colligitur, ut propter videatur cuspidum mira rotunditate tornata. Super hanc autem iterum oriuntur incisiones quasi extremitates malagranatorum spinose et in acutissimum desinentes cacumen sicut illa herba que servat fructum; sic hic suppositio facta est similis semini eiusdem herbe. Habet et herba florem similem plantagini, et ideo tota corona per circuitum his floribus est celata ab occipitio usque ad utrumque timpus. A fronte vero hic non habet quidem sed lamina aurea sacrisque litteris nomen dei habet inscriptum. Hoc est ergo pontificis ornamentum. Mirari siquidem quilibet hominum poterit quod odium circa nos alii homines habere non desinunt dicentes quod nos hic non divinitatem derideamus, cum ipsi non quiescant suo modo divinitatem colere. Si quis enim tabernaculi nostri in positione consideret, et sacerdotalem inspiciat vestem, et vasa quibus utimur ad sacrificia celebranda, legis nostre latorem Moysen virum sacrum agnoscet, et frustra nos ab aliis blasphemari perspiciet. Nam singula queque horum ad similitudinem et formam rerum facta reperiet, si absque invidia me scribente hec sapienter velit considerare.

Tabernaculum namque erat XXX cubitorum, et in tria erat divisum, in quo due partes cunctis sacerdotibus erant distributae, et hoc significat quasi profanum quendam communemque locum, scilicet terram et mare, quia cunctis commune est ad gradiendum terra et mare. Tertia vero parte soli dicata deo quod significat celum, eo quod celum invisibile hic sit hominibus. Super mensam vero XII panes positi significant annum mensium quantitate divisum. Per candelabrum de partibus LXX compositum septem planetarum cantica designat. Super candelabrum autem VII lucerne ipsarum planetarum cursum ostendunt. Tapete namque sunt numero quattuor tentorii ex IIII coloribus texta, et hec elementorum designant naturam. Byssus enim terram declarat, eo quod de linum oriatur ex ea. Purpura vero mare, eo quod piscium sanguine per [illegible] coloratur. Aer autem significatur per iacinctum. Per coccum vero ignis indicatur. Significat autem et pontificis linea tunica totam terram, vestis vero iacinctina polum. Per malagranata notantur chorusca[ti]ones, per tintinnabulum sonitus tonitruorum indicari dinoscitur. Superhumerale et ad similitudinem totius nature factum est, quod ideo illud precepit deus ex IIII coloribus fieri, et auro decorari propter splendorem per quod in mundo diffunditur. Rationale vero in medio superhumeralis in modum terre constituitur. Zona autem que undique tenet medium locum circulo significat oceanum, qui utique cuncta suo limbo circumdat. Indicat autem solem et lunam utique sardonyx, quos pontifex in humeris portat. Duodecim vero lapides XII quis intelligere poterit seu numerum stellarum, quem zodiacum circulum greci vocant. Pilleum vero videtur mihi et significare celum, cum sit ex iacincto, nec enim aliter poterat superponi ei nomen dei, et in corona salicet et in lamina aurea propter splendorem quo divinitas perpetue gaudet.

Et hec quidem tantummodo declarata significant, cum sepius et in multis legislatoris Moysi possit oportune exponi.

[I]gitur cum predictarum rerum terminus completus esset, nondum ministris sacris et muneribus dedicatis, astitit deus Moysi et sacerdotium Aaron fratri suo eum dare precepit, qui propter opus virtutis omnibus honore iustiori haberetur. Tunc ille colligens in ecclesiam multitudinem virtutem eorum et studium laudabat, et propter eos se passum esse pericula, et tantum perfecisse opus. Cumque in omnibus cum populus testaretur et eius studium valde laudaret, Moyses ait: Viri israhelite, fabrica quidem iam perfecta est, sicut ipsi deo gratum fuit nobisque possibile. Quia vero oportet iam ipsum tabernaculum dedicari, decet prius constituere sacerdotem sacrificiis ministraturum, et pro vobis orationes facturum. Et ego quidem hac deliberatione michi concessa meipsum dignum hoc honore iudicabam, eo quod natura omnes sui potius amatores existant quam aliorum, et quia non multum conscius sum pro vestra salute laborasse. Nunc autem ipse deus Aaron dignum hoc honore decrevit, et hunc iustiorem me credidit sacerdotem, quia dignum induet stola deo devota, et curam habebit altaris, et ad hostias offerendas, et orationes faciendas pro vobis adeo libenter audiet, qui curam habebit generis nostri, quia hunc virum deus elegisse dinoscitur. Hebreis itaque placuere que dicta sunt, et ordinationi dei prebuere consensum. Erat enim Aaron propter genus et prophetiam et virtutem fratris hoc honore dignior universis. Habebatque filios illo tempore IIII, Nadab, Abiuth, Eleazar, Ithamar. Quecumque vero de fabrica tabernaculi preparata superaverant, hec Moyses ad tegmen cortine ipsius tabernaculi et lucerne et thuribuli aliorumque vasorum expendit, quatenus hec pariter neque pluvia neque pulvere vexarentur. Deinde populum denuo colligens, singulos ad oblationem iussit afferre dimidium sicli. Siclus autem et hebreorum numisma IIII dragmas atticas habet. Illi vero libenter implebant que iusserat Moyses, eratque offerentium multitudo dinumerata sexcenta V milia et quingenti viri, offerebantque argenti libras [illegible] qui erant etate usque ad annos L constituti, oblatumque munus circa tabernaculi opus expendebatur. Purificatum est autem tabernaculum et sacerdotes hoc modo. Sumpsit Moyses myrra electa siclos quingentos, et eiusdem hircos cynamomi et calami. Sed autem hic suavi odoris et hec cum mensura et mediatate sumpta iussit contundi, oleique olivarum pondus mensure illius pervenit parte assumpsit duas coas atticas capiens. Quibus permixtis et coctis facta est arte unguentariorum unctio suavissima. Deinde sumens ipsos sacerdotes et omne tabernaculum unguens purificavit; offerens hostias multas et varias in tabernaculo. Deinde in aureo thuribulo quod magni erat honoris et reliqua quorum precedens narrare natura ne multiloquium fiat legentibus, secundum diem id est ante solis ortum et occasum incensum fieri oportebat omnino in predicto thuribulo. Oleum et pigmentis ad luminaria conservabant quarum tres ex eisdem lucerne super sacrum candelabrum deo tota nocte lucebant, reliqua vero accendebantur ad vesperam. Omnium ergo operum que facta sunt optimi opifices Beselehel et Heliab fuere. Nam et prioribus artificibus ipsi propositi fuerant ad meliorem operationem invigilare exercendam et intelligentia nova que ante instructionem priorum prorsus ignorabant. Horum ergo opum contigit Beselehel magistrum deinceps vocari.

[I]gitur omne tempus ad opus faciendum transiit mensibus VII, et post hec ex quo Egyptum reliquerant primus eis annus impletus est. Inchoante vero anno secundo mense xantico secundum Macedones, nisan vero secundum hebreos, in novilunio tabernaculum constituerunt et omnia vasa que iam declarata sunt. Ostendit autem deus se gavisum in operibus hebreorum, et non frustra eos laborasse in pulchritudine edificii, sed accessit et habitavit in tabernaculo. Presentiam autem monstravit hoc modo. Celum siquidem cum serenum esset, super tabernaculum vero soli non caligo facta est, non alta nube sicut tamen densa circumdans illud ut putaretur esse tempestas, neque rursus ita subtilis sicut ut valeret per eam aspectus aliquid conteri, gratusque ros inde defluebat et pandebat dei presentiam his qui et volebant et credebant hec. Moyses autem artifices qui talia faciant capaci dignis muneribus honoravit et sacrificavit in tabernaculi vestibulo secundum mandatum dei taurum et arietem et hedum pro peccatis. Dicturus autem de his que ad sacrificia pertinent et de his que circa sacrificia celebrantur indicaturus sum, et simul et de quibus iussit deus holocausta fieri, et que lex iusserit comedere in cibos. Mactatis ergo ariete et tauro et hedo pro peccatis [illegible] ut prediximus, eorumque sanguine vestem Aaron ipsumque cum filiis aspersit purgans eos fontanis aquis et unguento, ut dei fierent sacerdotes. Septem itaque diebus hoc modo ipsos et eorum vestes sacrificavit, tabernaculum et similiter vasa eius ex oleo prelibato sicut iam dixi, et sanguine hyrcorum et taurorum immolata eorum per singulos dies, id est unoquoque die secundum genus. Octava vero festivitatem denuntiavit populo, et unicuique secundum virtutem immolare precepit. Illi vero alterutros emulati, et sacrificiis superare semetipsos singuli certantes festinanter dictis obediebant. Impositis autem hostiis super altare, repente ex eis spontaneus ignis accensus est, et flamma similis fulguri chorusationis emicuit, et omnia que erant super altare consumpsit. Contigit autem post hec et Aaron calamitas quedam, quam tamen ipse fortiter tolerauit, qui circa casus animo fortis erat, et hoc voluntate dei pervenisse iudicabat, ut tamquam homo simul et pater de hoc facto cogitaret. Ex IIII namque filiis eius quos iam dixi seniores Nadab et Abiuth portantes super aram hostias non quas preceperat Moyses, sed quibus prius utebantur, subito crematique sunt, et super eos igne magno impetu vehementer pectora et facies eorum inflammavit, ut nullus valeret extinguere. Et illi quidem ita defuncti sunt. Moyses autem iussit patrem eorum et fratribus ut portantes corpora eorum extra castra honore congruo sepelirent. Luxitque eos nimis amare plebs, propter mortem que sic eis inopinabiliter accessisset. Moyses vero fratrem eorum et patrem exoravit non contristari ex hac tribulatione, cum deberent propter honorem dei

honore sue tribulationi. Cum igitur Aaron stola sacerdotii uideretur indutus, et Moyses omnem hominem respuens et quem sibi uidebat omnem multitudinem offerre, soli deo ministerium celebrabat, et aliquando ad montem Synai ibat, aliquando autem tabernaculum ingrediens responsa accipiebat, de quibus seorsum poposcisset dominum, et scola priuate aliis se in publico demonstrabat, et in nullo ab aliis differre studebat, nisi uictorum contentione prouidere uideretur. Insuper et scribebat leges, secundum quas uiuentes deo grati essent, et in nullo a ceteris accusari possent, quas tamen dei precepto statuit. Nunc ergo de constitutione hebreorum et legibus exponere uolo. Tabernaculo siquidem iam dicato, et bene extructis sacerdotum uestibus, presens apparuit deus eo in tabernaculo indicans, ad sacrificia simul et requiem esse conuersus, quia iam omnem molestiam respuissent, et de futuris meliora desiderarent. Offerebant deo munera, alia quidem communiter, alia uero seorsum de singulis tribubus offerebantur. Principes enim tribuum bini et bini conuenientes uehiculum et duos boues offerebant, eruntque uehicula vi, et in his tabernaculum in itineribus deuehebant. Ad hec autem unusquisque eorum fialam thuribulumque offerebat, et capsam capientem daricos x plenam thymiamatis. Thuribula uero et fiale argentee erant habentia utraque siclos ducentos, in fiala tamen lxx sicli solummodo erant expensi. Hec et uasa plena erant farina oleo conspersa, quibus utebantur ad sacrificia. Super has autem oblationes offerebant singuli principum uitulum unum et arietes v cum agno anniculo ad holocaustum, id est totum incendium, et cum his hyrcum pro oblatione peccatorum, et alia sacrificia que salutares appellantur per singulos dies, boues duos et arietes v cum agnis anniculis et hedis. Hec autem omnia sacrificabant per xii dies, unusquisque per singulos dies. Moyses autem ascendebat in montem Syna aliquando, sepius tamen ingrediebatur tabernaculum et consulebat deum de actu legumque dispositione, quas humana sapientia precellentes oportere et perpetuo omni tempore custodire, et donum dei cunctis ostendi, talesque ab eo debere dari leges, ut eas hebrei nec in pace per speculas nec in bellica necessitate transcendere possent. De his ergo nec suppono aliqua scribere, aliam scriptionem facturus de purgatione et sacrificiis legum positarum. De aliis autem legibus cum ad manum uenerit sermonem faciam, quia nunc mihi sermo de sacrificiis faciendus est. Duo sunt enim sacrificia, quorum aliud ab uno quoque uiro, aliud uero celebratur a plebe. Et hec quidem sacrificia duobus modis celebrantur: primum quando totum quod immolatur incenditur, et propterea hoc sacrificium nomen habet holocausti, id est totum incensum; secundum uero sacrificium quod pro gratiarum actione immolatur cum epularum immolatione consummatur. De priori autem quod holocaustum dicitur narrabo. Vir priuatus holocaustum faciens immolat bouem et agnum et hedum, et hec quidem annicula. Boues autem permittitur immolare et maiores quam anniculos, sed omnia masculini generis sunt animalia que immolantur ad holocaustum. His autem cesis, limbum altaris sanguine perfundunt sacerdotes. Deinde purgantes ea membratim incidunt, et omnia super altare imponunt, et lignis undique instructum subiecto igne concremantur. Pedes autem cum interiore purgantes interiori pinguedinem una cum aliis offerunt, pelles autem sacerdotes accipiunt. Et holocausti quidem iste est modus. Pro gratiarum uero actione hostias celebrantes sacrificant animalia natura quidem et anniculis grandiora, et mascula tamen feminis coniuncta, immolantesque hec fundunt quidem sanguinem super aram, renes autem et adipes et omnem pinguedinem cum reticulis iecoris, et cum his caudam agni supponunt are. Pectora autem et crura dextra sacerdotibus prebent, et duobus diebus de reliquis carnibus epulantur. Quecumque uero remanserint super illos dies igni concremantur. Similiter autem pro delictis hostie sacrificii pro peccatis celebrantur. Qui uero maiora sacrificia non habent, offerunt columbas aut turtures duos, quorum alia quidem fit in holocaustum deo, alia sacerdotibus datur in cibum. Certius autem de sacrificiis horum animalium in sacrificiorum sermone diceremus. Qui ergo per ignorantiam in peccatum inciderit, agnam et hedam feminas eorundem annorum offert, et sanguinem quidem fundit sacerdos in aram, non sicut prius, sed angulorum tangit extremitate, et renes aliamque adipem cum reticulo iecoris super altare imponit, et sacerdotes tollunt pelles et adipes et carnes ea die consumendas in templo, quia lex eas in crastinum relinqui non sinit. Qui enim peccat sibique conscius est, et nullum habet qui possit eum arguere, arietem immolet lege precipiente, cuius carnes in templo sacerdotes similiter comedunt ea die. Principes autem quando peccant et sacrificantes offerunt ea que et alii priuati offerunt. Placant autem dominum offerendo ad sacrificia taurum et hedum masculos. Lex et precepto in priuatis publicisque sacrificiis et farinam mundissimam adici, in agno quidem assarii mensuram, in ariete uero duas assariorum mensuras, in tauro uero tres mensuras, et hec sacrificant sacerdotes super altare oleo mixtam. Oleum autem et offertur ab immolantibus, in boue quidem medietas hin, in ariete huius mensure tertia parte, et in agno quarta partem mensure. Hin autem mensura est antiqua hebreorum, fere coas atticos duos habens. Secundum mensuram ergo olei offerebant et uinum, et uinum circa aram libant. Si quis autem sacrificium non celebrans, sed pro uoto similam prouinciam offerat, et unam dragmam super altare ponat, reliquam uero similam ad uescendum sacerdotes accipiant, aut ad coquendum, nam et oleo fermentatur, aut certe ad faciendos panes sacerdoti collecti ex ea quodcumque ad holocaustum necessarium est. Prohibet et lex immolari una die natum cum genitrice, et omnino immolari non permittit nisi cum octaua dies partum transierit. Fiunt et alia sacrificia pro languoribus curandis aut pro aliis causis, et equalia libamina cum aliis hostiis expenduntur, de quibus in crastinum aliquid remanere lex prohibet, sacerdotibus propria sumentibus parte. Ex publico autem sumptu lex iubet agnum anniculum occidi inchoante die et terminante. Septima uero que sabbatum uocatur duo agni occiduntur, et eodem sacrificantur modo. In initio autem mensis cottidiana sacrificia et duos boues cum agnis anniculis vii et arietem unum mactant, et hedum pro declinatione peccatorum, si forte per casum obliuionis euenerint. Septimo uero mense quem macedones hyperbereteum uocant, adicientes his que predicta sunt, taurum et arietem et agnas vii immolant, et hedum pro peccatis. Offerunt autem super hec duos hedos, quorum unus quidem uiuus ultra terminos deserti dimittitur, futurus pro toto populo expiatio et declinatio peccatorum; alterum uero hedum in suburbanis deducentes in locum purissimum cum ipsa pelle totum incendunt, nichil omnino purgantes. Concrematur autem simul taurus non oblatus a populo, sed ex proprio sumptu pontificis preparatus. Quo interfecto et oblato in templum eius sanguine simul et hyrci asperget tabernaculum digito uniuerso septies. Eodem autem numero et pauimentum et templum [illegible] et auream aram, et reliquum quod est circa [illegible] uestibulum portant super [illegible] ponunt super altare. Pro his autem et arietem deo pontifex ad holocaustum [illegible] uero die [illegible] eodem [illegible] tempore ab hyeme uergente tabernacula fieri iussit singulos per familias [illegible] frigus [illegible] custodia. Lex et precepit ut [illegible]

cate qua prope templum metropolim haberent eodem tempore festiuitatem septem diebus agere, et holocausta facere et sacrificare deo, et pacificas offerre precepit, et ut in manibus portarent ramos myrte et salicis, summitatesque palmarum et uirgulas mali persici. Prima itaque harum dierum fit holocaustum hostiarum ex sedecim bouibus et agnorum ac pluribus et arietibus duobus, adiecto hyrco pro declinatione peccatorum. Sexta autem diebus ipse numerus agnorum et arietum cum hyrco sacrificatur, et subtrahitur singulis diebus unus bos donec ad septimum diem ueniatur, et ab omni opere die octaua requiescunt, et deo sicut predixi uitulum immolant et arietem et agnas vii, et hyrcum pro declinatione peccatorum. Hec quidem hebreis in festiuitate tabernaculorum celebrare patria moris est. Mense uero xanthico qui apud nos nisan appellatur, id est anni principium, xiiii luna sole apposito in ariete, quo mense liberati sumus a seruitute egyptiorum, sacrificium quod tunc egredientes ex egypto fecerunt immolare nos precepit lex annis singulis, quod pascha dicitur, celebrare sanciuit, et usque celebramus illud per tribus [illegible] nichil immolatorum in crastinum seruantes. Quintadecima autem successit festiuitas azimorum que septem diebus celebratur, in qua azimis uescuntur, et singulis diebus tauri occiduntur duo, et aries unus, agni uero vii, et ex his holocausta fiunt. Hyrcus uero pro peccato adicitur per dies singulos ad epulas sacerdotum. Secunda uero azimorum dies que est sexta decima frugum primicias quas metunt antequam ex eis uescantur deum uenerantes iustum esse primum honorari, ex cuius bonitate hac ubertate sunt completi. Offerunt autem isto modo siccantes spicarum manipulum et grandientes, et munda ad conterendum deum hordea facientes, ac decimum assaronem offerunt, et unam dragmam ex eo mittentes, reliquum sacerdotum usui derelinquunt. Ceteram licebit omnibus pro sua metere uoluntate. Immolant autem in primitiis frugum agnum ad holocaustum deo. Septima uero septimana transacta post hec sacrificium, quorum vii ebdomade dies sunt xl et nouem, pentecosten celebrant, quam hebrei asartha uocant, quod significat pentecosten, id est quinquagesima, in qua offerunt deo panes de albo tritico siccata factos, et auferunt assariorum duorum, et admactandum agnas duas. Hec ergo quidem deo offeruntur solum, ita tamen sacerdotibus preparantur, nichilque ex his in crastinum relinqui permittitur. Immolant autem ad holocaustum uitulos tres et arietes duos et agnas xiiii, duosque pro peccato hyrcos. Nulla uero festiuitas in qua holocaustum non fiat, aut unquam ex laborum operibus requie non habeant, sed in omnibus et legitima immolationis species, et reuocationis est modus, et eorum que ad epulandum immolantur. Et ex communi simila cocta fermento carens dantur mensure assariorum xxiiii, et ad panes faciendos expenduntur. Coquuntur enim duo panes diuisim ante sabbatum, et sabbato mane oblato ponuntur super sacram mensam, et ponuntur sibi ab alterutris conuersi, duabus pateris aureis super positis et thure plenis, que permanent usque ad aliud sabbatum, et tunc pro illis panibus alii deportantur; illi uero potius sacerdotibus exhibentur, et in illo thure [illegible] in ignem sacrum proiecto et incenso, et ex quo igne uitam holocausta fiunt, aliud thus nouum [illegible] super nouos adicitur. Immolat autem sacerdos de propriis expensis per sedem diem farinam oleo mixtam, et modica [illegible] coctione duratam, cum frusta unius assarii, cuius medietatem posuit [illegible] quidem mane, aliam uero medietatem meridie igne solent offerre. De his itaque uberiore denuo declarabo sermone, nam sufficienter nunc et ne de his uideor enarrasse.

Moyses itaque tribum leui a communione populi segregauit, et sanctam plebe itaque futura sanctificauit fontanis aquis ualde purissimis, et sacrificia legitima pers deo obtulit, et tabernacula eis et sacrata uasa, et reliqua quecumque ad tegmen tabernaculi uidebantur facta contradidit, quatenus presidentibus et dicatis iam deo sacerdotibus ministrarent. De animalibus et discreuit singula que comederent, et a quibus semper abstinerent. De quibus cum nobis occasio huius scripture peruenerit dicemus, adicientes et causas per quibus mortalia quidem nobis ad cibum esse precepit usitata, ab aliis autem abstinere imperauit. Sanguinis autem totius usum ad uescendum nobis omnibus interdixit, animam illud et spiritum esse putans. Carnes et sponte mortui animalis ab esu omnino prohibuit, et ab adipe et reticulo caprino et ouino et bubalino abstinendum esse precepit. Expulit autem a ciuitate leprosos corpore maculatos et semine defluentes, sed et mulieres quibus fit purgatio natalis remoueri iussit ad septimam diem. Postquam dies quasi purgatas remeare precepit. Similiter autem et mortuo exequias facientes post tredecim dies legitimum redire. Eos autem qui super numerum horum dierum in pollutione consistunt sacrificare legitimum est duas agnas, quarum una sacrificari conuenit, altera uero sacerdotes accipiunt. Similiter autem immolant pro eo cui defluit semen, quotiens per somnium hoc patitur, descendens eo prius in aquam frigidam. Idem facit qui cum legitima uxore concumbit. Leprosos autem omnino expulit de ciuitate, cum nullo penitus conuenientes, et nichil a mortuis differentes. Si uero quilibet supplicando hac egritudine a deo liberatur, et sanam hominis colore aliquando recepit, diuersa deo sacrificia recompensabit, de quibus post hec dicemus. Unde et quislibet sanum sapiens irridebit eos qui dicunt moysen hac lepra fatigatum, et propter hanc causam simul cum hominum pectore [illegible] ducem factum in chananea uenisse cum eis. Si enim hoc fuisset uerum, neque moyses hanc legem ad iniuriam suam sanxisset, cum magis rationabiliter et aliis hoc introducentibus contradicere posset, quando et apud gentiles leprosi multa sunt, et fruantur honore perpetuo, et non solum iniuria et expulsione puniuntur, sed et militias merentur insignes, et multa eis cingula committantur, et in sacris et in templis ingrediendi habeant potestatem. Quis ergo prohibebat in nullo moyses si aliquam passionem haberet in corpore, unde multitudo que cum eo tractu exiuit, de lepris meliore lege sanxisse posset, nullum decernens huius passionis [illegible] inferre. Palam [illegible] hec de moyse [illegible] Moyses enim ab his minime [illegible] hoc decreuit. Sed [illegible]

tione moriet. mense decimo et puer generatur. Periuria uero in nomine dei nomen diluens e membrano in fila exprimit. sumensque terram de templo iuxta parietem iacentem, et super aspergens mulieri dat bibendum. Illa uero si iuste accusata est capitur. et partus mortuus ei nutritur. Si autem de thoro maritali mentitur hominibus et deo, cum confusione uitam reliquam sustinebit. Nam et femur ei putrescet. et uenter uertetur in ydropem. Et de sacrificiis et purgationibus moyses constitutionibus suis ita perfecit. et eis tales leges exposuit. Adulterium omnino prohibuit. felicissimum esse credens. uiros circa thorum suum esse sanos. et ciuitatibus simul et domibus expedire. filios esse ueraces. Matribus et commisceri tamquam malum maximum lex interdixit. similiter uxori patris. et nutricibus et uxoribus et sororibus et coniugum filiorum. tamquam praua iniusticia lex nimis odiuit. Prohibuit et lex mulieri naturaliter polluta misceri. et iumentis. et masculis. eo quod hec libido nequissima uideatur. et aduersus eos qui hec facere presumunt. mortis supplicium prouenire decreuit. Sacerdotum quoque moyses duplicem fecit purgationem. Nam et a prioribus commissis eos similiter abstinere iussit. et super hec neque meretrices neque concubinas eos habere permisit. et neque ancillam neque captiuam eis nubere uoluit. Sed et eas que de cauponibus et pandocibus uitam agunt. et que priores maritos habuerunt. et per causas quaslibet eos dimiserunt ab sacerdotum coniunctione prohibuit. Summum uero pontificem neque mortui uiri permisit uxorem habere: licet hec aliis sacerdotibus concessisset. sed huic soli dedit nubere uirginem eamque seruare. Unde nec ad mortuum summus sacerdos aliquando accedit. cum reliqui sacerdotes non prohibeantur sollempnes exequias fratribus suis et parentibus et omnibus suis mortuis exhibere. Quicumque uero non est integer inter sacerdotes in quaque parte corporis. hunc moyses prohibuit pasci de sacerdotalibus oblationibus. neque ascendere ad altare. neque in templum introire. Hos itaque sacerdotes precipit non solum ad sacrificia esse mundos. sed et ad [illegible] uictum suum studiosos. et inculpabiles esse precepit. Stola et sacerdotali uestitos eos esse precepit immaculatos. et circa omnia mundos. et sapientes existere. bibere eos et uinum prohibuit. donec stola uestiti erunt. et insuper oues integras immolare. et in nullo pollutas. Hanc quoque legem tradidit moyses hebreis in tempore uite sue: quam ad huc in deserto degens a deo accepit obseruandam. quatenus dum chananea perciperent in septimo anno semper requiescere prohiberent ab arando et plantatione. sic et ipsos septima die ab operibus cessare sanciuit. et ut ipso anno que sponte oriretur de terra esset communia in unum. et contribulibus et extraneis. nichilque ex eis reseruarent. Hoc autem fieri iussit post septimana annorum septimana que sunt anni quinquaginta. uocaturque hic annus ab hebreis quinquagesimus iubeleus. in quo et debitores a creditore laxantur. et serui liberi dimittuntur. eo quod decet contribulibus suis per quandam transgressionem legum seruitii secundum tamen castigata. mortemque eius sustinere prohibetur. Instante siquidem iubeleo quod nomine significat libertatem. restituuntur et agros antiquis dominis istorum. Conueniunt uenditor agri simul et emptor. et reputantes fructus et expensas in agro factas. si numerum non transcendunt expense. uenditor rec[ipit] pretio agrum suum. Si autem expense transcendunt numerum. hoc quod deest recipiens emptor a uenditore descendit a possessione connumeratus scilicet ex equo fructibus et expensis. et ita possessoribus reddit agrum. Eandem legem uoluit et in domibus obseruari. que per uicos quasque uenduntur. Nam de his domibus que in ciuitatibus uenundantur. aliam legem constituit. Nam si antequam impleatur annus ei displicuerit uenundatio domus sue quam fecit. et simul recepta pecunia reddere sibi cogit emptorem. Si uero completus fuerit annus: iam non potest mutari uenundatio sed certa lege confirmabit domum emptori. Hanc quoque legum constitutionem exercitus hebreorum agnouit per moysen. dum sub monte syna morarentur. et a deo placatam illis scriptam contradidit. Cum uero circa legis lationem iam putaret ista sufficere. ad curam militaris exercitus conuersus est: habens in animo bellicas causas ordinare. Precepitque principibus tribuum. ut numerum pugnare ualentium perfecte cognoscerent: preter numerum et tribum leui. Leuite enim sacrati erant. et ministerio alio fungi non poterant. Examinatione itaque facta. inuenta sunt milia sexcenta et tria. et sexcenti et l. qui potuissent arma portare: a xx. anno usque ad quinquagesimum. Pro leui autem elegit inter principes tribuum manasse filium ioseph. et effraim pro ipso ioseph. Sicut enim petiit iacob a ioseph. dum fecisset filios eius sibi preberi sic prediximus. Figentes autem castra hebrei. tabernaculum dimittebant in medio statuere et tres tribus per singula latera tabernaculi commanebant. et plateas per medium sui diuidebant. eratque ornatus ipsi fori rerumque uenalium singulis in ordine constitutis. et artifices artium singularum in stationibus erant. nullique alio loco similis erat. quam ciuitati competenter edificate et collocate. Et siquidem loca que circa tabernaculum erant sacerdotes tenebant. deinde cuncti leuite. Ex quibus cum sint leuite masculi qui ultra xxx. annorum erant. inuentique sunt xx. duo milia octingenti octoginta. Quotiens enim contingebat ut nebula supra tabernaculum staret. tamquam deo ibidem commorante: quiescebant. cum uero conuerteretur procedebant.

Adinuenit et moyses modum tube ex argento facte: que in longitudine quidem pene cubitum habuit. Est angusta fistula cantatoria calamo capacior. prebens latitudinem que conueniat ad susceptionem spiritus. et est clausa sono uicina. que hebraica lingua uocatur asosra. Facte sunt autem tales due. et una tuba utebantur ad uisionem et collectionem populi in ecclesiis celebranda. altera uero cum oporteret ad tractandum de rebus necessariis principes conuenire; ambabus autem multitudo colligebatur. Cum uero tabernaculum moueri debuisset: sonante priore tuba hi qui ad orientalem tabernaculi partem habitabant statim surgebant. Cum uero secunda sonuisset. hi qui ad austrum residebant parabantur. et ita integra et inuoluta tabernaculi medietas precedentibus vi. tribubus portabatur. et alia media pars sequentibus aliis vi. tribubus. Leuite uero omnes circa tabernaculum uersabantur. Tercia uero tuba sonante pars que conuersa erat ad occidentem mouebatur. et simul iiii. que morabatur ad septentrionem. Utebantur et tribus tubis in sacrificiis hostias offerentes in sabbatis. et in ceteris diebus festis. Sacrificauit autem ibi moyses primum pro discessu ex egypto quod pascha dicitur in deserto syna. Post hec procedens cum exercitu hebreorum a monte syna. et loca quedam commutans de quibus dicemus. ad locum quendam qui dicitur eseroth uenit. ubi multitudo rursus seditionem fecit accusando moysen. et necessitates perfectas sui inculpando. et dicendo quia de terra bona eos suasisset exire. et illa felicitate perdidissent quam eis promiserat se prebiturum. et diuersis malis tenerentur astricti. et aqua priuati erant. et si contingeret ut eis manna deficeret. iam omnino essent sine consolatione perituri. Cumque multa seuiora contra moysen dicerent. ille quidem monebat eos ut neque laborum suorum peractorum salute exhibita immemores esse deberent. neque de dei adiutorio desperare. Plebs autem ad hoc potius commota contra moysen uehementior turba consurgebat. Moyses itaque iterum confortabat eos. tali desperatione deiectos. licet ab eis ipse esset contumelia passus. et promisit se eis prebiturum carnium multitudinem non una die sed pluribus. Illis autem non credentibus. et quodam maligno uiro pro omnibus respondente et dicente. un

127.

de posset carnium multitudo tantis milibus in deserto ministrari. respondit moyses. Deus licet audiat uos etiam in desperatione mala loquentes. tamen non recedet a uobis sed miserebitur uestri. sed et illud quod uobis promisi de carnibus non tarde uobis proueniet. Cumque hoc dixisset moyses. coturnicibus repletus est omnis exercitus. colligebantque eas circumstantes. Deus autem iniuriam et maledictum quod hebrei contra se et moysen commiserant. non tarde eis retribuit. Non parua siquidem multitudo eorum mortua est. et hactenus locus ipse cognominatur cabrothaba. quod interpretatur per concupiscentie desideria sepulture. Deducens autem eos exinde moyses in locum qui uocatur conuallis. iuxta chananeorum terminos existentem. et ad habitandum difficilem. congregauit populum in ecclesiam. eisque in concione locutus est dicens. Cum deus nobis duo bona promiserit: scilicet libertatem et felicis terre possessionem. et unum donum iam possidetis. aliud estis percepturi celeriter. In finibus namque sedemus chananeorum. et non arcebit nos de cetero procedentes. neque rex neque ciuitas. sed neque omnis gens. Exercitum ergo preparemus ad bellum. quia non sine labore nobis hec terra cedet. sed maximis eam preliis obtinebimus. Mittamus ergo exploratores qui bona queque huius terre considerent. et quibus uiribus sit hominum in ea habitantium. Ante omnia autem unanimes simus. et deum pro omnibus honoremus. qui in omnibus nobis est adiutor. et pugnandi indiuiduus socius aderit. Hec cum dixisset moyses. multitudo ei honorem exhibuit. elegitque exploratores xii. nobilissimos uiros: unum de unaquaque tribu. qui circuientes omnem terram chananeorum a partibus circa egyptum iacentibus; usque ad ciuitatem emathin. et ad montem lybanum peruenere. naturamque terre et incolarum hominum considerantes ualida. et reuersi sunt xl. diebus: omne opus hoc explentes insuper et fructus quos proferebat illa terra portantes. eorumque habundantiam et multitudinem bonorum quam terra illam habere narrabant. A uoluntate et bellandi populum suspendebant metuentes sue paupertatis inopiam. et dicentes uos flumina intransibilia esse transituros. et esse montes insuperabiles iter agentibus. et ciuitates muris ualde firmissimis munitas. et ambitus earum grandi munimine roboratas. in hebron autem et gygantum plenam se inuenisse dicebant. quos cunctis chananeis maiores esse quos uiderant narrabant. et ipsis egyptiis a quibus egressi fuerant. et multitudinem hoc credere compulerunt. Hebrei autem ex his que audierant possessionem terre illius difficilem iudicabant. solutoque concilio cum uxoribus et filiis lugentes dicebant. tamquam eis deus nichil opere. sed tantum uerbo promitteret. Rursumque moysen increpabant. et culpabant eum. eiusque fratrem aaron pontificem. et pessimam quidem cum blasphemiis illam habuerunt noctem. Mane uero concurrere ad ecclesiam. deliberationem habentes. ut interfecto moyse et aaron ad egyptum denuo remearent. Iesus autem explorator iam filius naue. de tribu effrem. et caleph de tribu iuda metuentes seditionem in medium processerunt. et suadebant multitudini. et confidere eos supplicabant. et neque deum falsitatis arguere debere. neque credere his que ab exploratoribus dicebantur per terrorem non uere de chananeis. sed se potius ad felicitatem et possessionem bonorum debere docentes imitare. quando nec montium altitudo. nec fluminum magnitudo eorum uirtute et effectu impedire preualeret. maxime cum deus eis securitatem promisisset. et eorum propugnator in omnibus extitisset. Pergamus ergo inquiunt simul ad hostes. nulla suspitione timoris gerentes in animo. sed deo duce creduli estote. et sequimini moysen seruum eius. in terram quam nobis pollicitus est. Et iosue quidem et caleph hec dicentes. nitebantur iram populi mitigare. Moyses autem et aaron in terram prostrati rogabant deum non pro salute sua tantum. sed ut quiescere faceret ignorantem plebem a tumultu suo. eorumque sedaret animos presentis [illegible] passione turbatos. Statim igitur astitit nubes et instans super tabernaculum. significauit illis presentiam dei adesse. Moyses autem iam deo confidens. et eius responsa percipiens. in medium astitit multitudine. et indicauit eis deum commotum pro eorum iniuria et blasphemia. paraturosque eos fore supplicium ab ipso. non quidem delicto dignum. sed quale patres pro correctione inferunt filiis. Post hec moyses et aaron ascenderunt in tabernaculum et deflebant coram domino perfidiam hebreorum et perditionem. commemorabantque ipso que bona percepissent a deo et quantis beneficiis participati ingrati circa eum extiterint. quando et exploratorum terrore sunt decepti. sermonesque illorum potius quam promissiones dei iudicarent esse ueriores. et ob hanc causam ipse deus non equidem perderet omnes. neque eorum exterminaret genus quod pre omnibus hominibus elegisset. et honorare decreuisset: non tamen eos terram chananeis esse possessuros. neque in terra fluente lac et mel felicitate esse usuros. sed omnes in deserto esse morituros preter ihesum filium naue. et caleph filium iephone. et filios eorum sine domibus et ciuitatibus in deserto xl. annis conuersaturos et uicturos. et hanc penam esse quam eis deus imponere uellet. et hac eos pro iniquitate sua quam gesserunt soluturos esse. Filiis itaque uiris promisit deus se daturum terram fluentem lacte et melle. illosque esse participaturos illis bonis. et dominos eorum factos fore: que uos ipsi nobis inuidistis accipere et possidere. Cum hec itaque uerba moyses ex dei uoluntate et iussione dixisset. in tristitiam et erumnam conuersa est multitudo. planxeruntque uniuersi. et rogabant moysen ut propitium eis faceret deum. et a deserto eis liberatis preberet urbes et terram quam promiserat. Moyses autem dicebat deum huiusmodi consilium non habere instabile. neque solitum qualitate et leuitate humana deum esse commotum circa indignationem et iniquitatem eorum. sed habita deliberatione sententiam in eos protulisse. Non itaque credendum est moysen habuisse a se ipso hanc mensuram discretionis. cum ipse uir unus esset ut tanta milia hominum irascentium et insanientium potuisset mitigare. et ad mansuetudinem eorum iram reducere. Deus enim assistebat ei. et sermonibus eius uincere multitudinis tumultuationem faciebat sua potestate: quippe cum sepius essent inobedientes et inutilem sibimet inobedientiam commouerent. et in calamitates uarias ob hoc itaque sepius inciderent. Mirabilis itaque in hac uirtute et fortitudine fuit moyses. ut facile posset suadere populum ad credendum super de quibuscumque necesse erat siue ad operandum siue ad loquendum. et hoc non solummodo fecit tempore quo hic inter homines uixit. sed et nunc est. Nullus est enim inter hebreos et qui leges mosaicas obseruare mittatur. qui non tamquam presente eo et castigante si forte sit moribus incompositus obediat sanctionibus eius. licet et hec alios latere possit. Sed et alia quidem multa indicia uirtutis eius. et ultra humana uirtute extiterunt. de quibus unum hic subinferre me non pigebit. Olim enim quidam transeufraten fluuium habitantes. et per iiii. menses iter facientes. uenerunt ad sollempnitatem in templo propter honorem nostri sacrificii. cum multis periculis simul et sumptibus sacrificantesque apud nos non ualuerunt immolationi participari. interdicente hoc moyse. ut quilibet qui non est nostris legibus eruditus. neque nobis ex patria traditione coniunctus. immolationibus non participet sacrificii. Igitur alii quidem nec sacrificauerunt pre timore. cum eis ista lex indicata fuisset. alii uero cum iam incepissent sacrificare semiplene illud reliquerunt.

Alii namque neque initium ingrediendi in templum pre pavore valentes facere discesserunt obedientes moysi sicut preceptus. et illius legem preponentes sue voluntati. cum et prohibentes se de talibus non possent metuere. et solam conscientiam formidantes: ne transgrederentur leges moysi. Sicque legislatio que per deum videbatur demonstrata. fecit moysen meliorem et terribilem visui ac natura putari. Sed et ante tempus modicum huius belli claudio imperante romanis. ysmahele apud nos existente pontifice. cum fames in nostra regione talis obtinuisset: ut iiii. dragmis venderetur assarium allata farina ad festivitatem azimorum in choris lxx. qui sunt modii quidem singuli. uni et xxx. attici autem xl. et unus. et hec quidem nullus sacerdotum presumpsit comedere. cum scilicet tantam magna detineret inopia. et metuerent legem moysi et iram dei. quam et super iniquitates hominum occultas solet divinitas inferre. Igitur non oportet nos ammirari de his que tunc gesta sunt. quando et nunc littere legis a moyse derelicte tantam virtutem habeant ut et inimici nostri fateantur quia eis qui constituere publicam nostram et legem per moysen. legisque virtutem et observationem ipse deus est. Sed de his quidem ut placuerit unicuique consideret.

Explicit liber tercius iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER IIII.

HEBREOS ITAQUE molestia deserti atque difficultas et prohibente deo cogebat ad chananeos accedere. quia nolebant moysi obedire. estimantes se posse superare hostes sine auxilio eius. ipsumque moysen culpabant eo quod eorum paupertatem libenter videret: ut ipsi eius semper viderentur egere solatio. dicentes deum non propter moysen eis auxiliari. sed munitatem gentis sue ferre solatium propter abraham et alios patres. ideoque se posse solos prevalere hostibus. licet nollet moyses deum a bellis alienare. omnibusque iam hoc expediret. ut ipsi sui rectores essent. nec moysi tyrannidem iam sustinerent. sed deo credentes iam irent et obtinerent terram quam eis deus promiserat. Igitur cogitantes hebrei inopiam atque deserti. ad chananeorum bella sunt profecti. deum ducem existimantes. et non ad moysen legislatorem respicientes. putantes se meliora decernere posse. Statim ergo chananeos aggressi sunt. sed illi non expavescentes eorum invasionem seu tumultum fortiter eos susceperunt. et interfecta est hebreorum multitudo. Reliqua vero militia cohortis eorum soluta est. confugeruntque turpiter in tabernaculum. et omnino preter spem deiecti sunt. et nichil utile de cetero sperabant. cogitantes quod propterea iram dei incidissent. eo quod ad bellum sine voluntate eius accessissent. Moyses autem videns eos in perditione compressos. et metuens ne victorie inimici exaltarentur. deo monente duxit exercitum hebreorum procul a chananeis in desertum. Cumque tota ei multitudo in omnibus obediret. que utique cognoverat quod absque preceptionibus eius nichil prevalere posset. tenuit in heremo eos requiescere faciens. volens eos ad chananeos ducere. donec responsum de hoc a domino acciperet. Non multo post iterum seditio inter eos orta est. et talis qualem nec apud grecos nec apud barbaros factam audivimus. et propter quam omnes in periculo erant a deo. et perditionis periculum suscepturi. nisi eos iterum moyses eripuisset. oblitus malorum licet ab eis paulominus in ista seditione fuisset occisus. et propter eius preces nichil mali deus eos sustinere permisit. licet eum et moysen contumeliis affecissent. et despexissent mandata que ipse per moysen dederat. Seditionem vero istam. et quemadmodum post eam moyses conversatus est narrabo. prius dicens causam propter quam talia sunt commissa.

Chore nobilis ex hebreorum genere et habundans divitiis. et lingua facilis et ydoneus ad persuadendum plurimis. videns moysen in honore maximo constitutum. pre invidia graviter hoc ferebat. Nam et ipse erat ex tribu moysi. et eius cognatus erat. mordebatur invidia quasi iustius esset ut eius gloriam et honorem ipse obtineret qui esset ditior illo. et genere aput levitas non videretur esse deterior. Clamabat ergo dicens. crudele esse moysen. et gloriam sibimet usurpasse et honorem ab hebreis sub ea calliditate quesisse. quasi ipse solus videret deum. et contra leges aaron fratri sacerdotium dedit. non communi placito plebis sed sua voluntate. et insuper more tyrannico honores quibus vellet impenderet. Peius autem hoc modo esse dicebat. quod cum violentia lesionem inimicis suis inferret latenter et dolose. et maxime his qui ei negligunt honores. quia cum sciret se cum violentia non posse aperte nocere. dolosa arte machinatur. quatinus desideratum perveniret ad effectum. His et similibus ... suadebat plebi. ut simul convenientes tractarent de re publica. nec sinerent moysen et aaron ad maiorem accedere cumulum. ne manifeste fierent inimici. adiciebatque dicens. Qua ratione reddere poterit moyses. ut aaron fratri suo et filiis eius iuste daret sacerdotium? Si enim ex tribu levi honorem alicui prebendum esse decrevit. nullus me iustior fuit accipere: genere enim ipso ortus quo et moyses. et divitiis et forma et ... eos precellens. Si vero de tribu questio agitur. dignum est ut tribus ruben que maior est potius honoretur. et hunc honorem accipiant dathan et abiron. et falas qui seniores sunt in illa tribu. et potentes facultate pecuniarum. Hec quidem chore dicens: volebat in publicum honorem in se populi suffragatione transferre. et hoc ita malivole plebi suo ex ingenio colloquebatur. Procedente vero hoc sermone paulatim ad multos. et crescentibus auditoribus: contra derogatione aaron omnis pene exercitus est agitatus. Erant enim concordantes chore ducenti et .L. priores viri. studentes quatinus fratrem moysi sacerdotio privarent. et per hoc moysen exhonorarent. Itaque populus in seditionem inordinate et turbulente conveniebant et ut moysen lapidarent aggressi sunt. et ante tabernaculum dei clamabant. Exeat tyrannus moyses. et populus ab eius servitio liberetur. qui sub occasione dei mandata violenta nobis precipit. Dicebant enim quod si ipse deus sacerdotem elegisset. dignissimum et ad hunc honorem non prohiberet. et non cunctis inferiorem et viliorem. aut si decrevisset hunc honorem aaron dari. coram populo hoc fecisset: et non fratri eius moysi potestatem reliquisset. Moyses autem cum talem derogationem chore iam percepisset. et ab eo irritatum populum. non expavit. sed confidens in domino per quem cuncta fideli devotione tractaverat. et sciens fratrem suum dei voluntate sacerdotium et non suo munere meruisse. ad concilium venit. et multitudini omnino nichil locutus est. Ad chore autem loqui cepit. et facto silentio dixit. O chore et vos ducenti et .L. viri. michi videmini multo honore esse digni. sed et totum exercitum huiusmodi honore non puto. licet non habeant que vos ex divitiis et culmine aliarum dignitatis existitis. Igitur tu chore, propter hoc contulit sacerdotium aaron fratri meo quod divitiis precellat. cum tu ambos nos pecuniarum magnitudine videaris superare: neque propter genus cum deus hoc fecerit unum progenitorem dans nobis. neque propter fraternum amorem quod iustius alter habere potuisset. Nam si in cogitare dedi legibus hunc honorem non potius prebuissem. quando plus michi ego familiaris quam alter. et non magis quam alteri familiaris existo. Nam neque sapiens consilium erat me ipsum periculis subdere. et alio causa felicitatis dona cumulare. sed michi his omnibus a malicia fui remotus. Deus ergo se contemptum non despexit. neque vos ignorare voluit quod ipse sibi elegerit sacerdotem. ideoque ab huiusmodi querela parum quiescite. Non enim a gratia mea sacerdotium. sed divino iudicio sortitus est. Verum et ponatur deus in medio questione ad disceptandum. ut si alius dignus invenietur ad hoc sacerdotium hic accedat. Quod enim dedit deus non relinquam. sed prius volentes accepisse iudicamus. cum sit tempus honorem quem prebet deus non adire. et nimis irrationabile deo securitate promittente omni tempore contempnere. Nunc ergo probemus et queramus alium qui pro vobis hostias deo immolet. et presul pietatis existat. Ingratum namque est o chore ut quilibet appetens honorem deo auferret potestatem hoc honore prebendi cui voluerit. Igitur a seditione et ab huiusmodi tumultu quiescite. et summo mane tu chore et omnes qui sacerdotium queritis thuribulum cum thimiamate et igne singuli portantes ab omnibus viris venite ad tabernaculum. Sed et tibi chore suadeo ut reddas deo iudicium et nihil ei expectes sententiam. et non te ipsum velis facere iustiorem. sed potius presens adesto quam hoc longum incepisti. Sed et abiron pariter venire iudicandum cum eis de genere sit. et in nullo possideret sacerdotium iuste culpari. Convenientes ergo pariter coram omni populo incensum facite: et cuiuscumque vestrum sacrificium suave iudicaverit deus. hunc vobis ordinabit sacerdotem. et ita derogatione fraterna tamquam ei honorem sacerdotii condonaverim liberabor. Hec moyse dicente. a tumultu suo multitudo cessavit. et laudaverunt cuncti que dicta sunt. Erat enim moyses utilis opinans. et loqui utilia videbatur. Et siquidem concilium solverunt. Altera autem die cuncti congregati sunt in ecclesia ut adessent sacrificio, et electioni de sacerdotio certantium. eratque populus divisus et suspensus pre futurorum. et alii delectabantur videre si moyses malignus ostenderetur. sapientes vero ut hec seditio sedaretur. Metuebant enim ne procedente seditione ordinatio eorum discipline potius deperiret. Omne siquidem vulgus cum naturaliter conqueri gaudeat de eis qui in potestate sunt constituti. ad ea tamen que sibi forte placuerint summovere sententiam et tumultum facere solet. Moyses ergo misit nuncios ad dathan et abiron. ut secundum constitutum venire iussit. et sacerdotium eos expectare dicebat. Cum vero nuncii retulissent nec obedire eos velle nec succumbere malignitati moysi contra omne crescentem populum. tunc moyses seque se maiores natu precepit. et ibat ad dathan et abiron. nec indignum iudicavit per se ipsum ad superbos accedere. Maiores autem natu nichil dicentes secuti sunt eum. Dathan autem et abiron et qui cum eis erant cognoscentes moysen cum nobilibus populi adventare: prodierunt cum uxoribus et filiis ante tabernacula sua respiciebantque quid moyses esset acturus. erantque circa eos famuli constituti ut si vellet aliquam violentiam facere moyses ipsi vindicarent. Moyses vero cum venisset in proximo. manus ad celum extendens. alteque clamans ita ut populus cunctus audiret ait. Domine deus celi et terre et maris. tu omnium actuum meorum fidelissimus testis existis. qui omnia tua voluntate feci. et malivolis hebreis tribuisti obviam misericordiam in omnibus necessitatibus eorum. esto mis in his verbis auditor. Tibi namque nec quod agitur nec quod cogitatur absconditum est. et ideo neque comprimis veritatem. et horum contra me velis defensare ingratitudinem. Antiquitatem vero generationis tu nostri certissime. non auditu cognoscens sed visu his que tunc facta sunt assistens. In his que de me isti licet veritate aperte scientes suspicantur testem te mihi peto existere. Nam ego primo tempore vitam simpliciter agens. mea quidem virtute tua vero voluntate cum socero meo raguel ex tuo precepto deserens mea omnia tradidi me ipsum pro istorum criminibus primo quidem pro eorum libertate. nunc vero pro salute maximos labores tolleravi. omnique periculo me persubieci. Nunc ergo quam malignus in suspicione sum viris istis quorum vita meo labore consistit: tunc o deus qui locutus es michi in monte syna. et omnia signa et portenta pro me pharaoni et egyptiis ostendisti. et bona innumerabilia et inaudita prebuisti ex nullis eorum meritis. sed sola gratia tua. tunc domine index omnium et testis mis. et que suffragia ulla non redimunt. tu nosti quod nullum munus contra iusticiam ab hebreis accepi. nec contempsi propter divitias paupertatem. nec in vindictam eorum lesionem conversus sum. qui nunc in te extraneas suspitiones incurri tamquam te non iubente sed mea potius voluntate sacerdotium aaron dederim. ostende nunc quia omnia tua providentia gubernantur. et nichil fortuitu sed tue voluntatis impositione perveniunt ad effectum. Et qui geris sollicitudinem generis hebreorum. vindica in abiron et dathan qui me de insensibilitate condempnunt. quasi videantur arte mea decepti. Facitaque super eos aptum iudicium pervenire: ita ut qui gloriam tuam sentientes. non eos communi morte facias transire de vita. nec humana lege morientes de presenti seculo facias recedere. sed deglutiat eos terra quam calcant. simul et generatione et substantia eorum. Hec enim erit tue virtutis ostensio. atque doctrina cunctorum. et sic eos castigabis qui talia de te non bene suspicantur. et ego minister preceptorum fidelibus omnibus apparebo. Si autem veraciter contra me derogasse videntur illos quidem innoxios ab omni lesione servato. necem vero quam illis optavi in me inducito. sic tamen volui turbare plebem. ut de cetero pax et concordia succedat. et hanc multitudinem tuis preceptis obedientem illesam custodi. et qui insontes sunt in hoc peccato. Tu siquidem nosti quia iniustum est supplicium communiter sustinere hebreos pro paucorum malicia. Hec moyse dicente. simul et flente repente terra commota est. et velut in violentia venti turbatis fluctibus agitata. Populus autem tunc expavit. gravique et durissimo strepitu prope eorum tabernacula concutiens. terra scissa est. et omnia que erant dathan et abiron gravissima et ipsos pariter absorbuit. Quibus sic exterminatis. mox apertio terre super eos inducta est et iterum redintegrata. quasi nichil horum que prius dicta sunt factum esse videretur. Probatione vero divine virtutis facta. cognati illorum dolebant non solum calamitate que digna gentium videretur. sed et derogationis affectum. Sapientes autem qui erant inter hebreos. eventus iudicii certos fore dicentes quod velut errantes in ire depississent. Igitur moyses evocavit eos qui de sacerdotio contendebant ad similem probationem. ut fierent cum sacrificium deus susciperet. et illum ordinarent sacerdotem. Convenerunt autem illi ducenti. et .L. viri qui propter patrum virtutem honorabantur a populo. et propter divitias cunctos transcendebant. Processeruntque aaron et chore. et ante tabernaculum omnes sacrificaverunt cum thuribulis que ferebant. Ignis vero repente emicuit. et tantus quantum nullus opifex vidit. nec talis umquam de terra est platus vel commissione fluctuum ac violentia spiritus ... perussa sponte aliquando usus est exilire. sed qualis prius dei potestate ... clarus et flammeus. Quo veniente super eos iam illi ducenti et .L. viri extincti. et chore simul. ... videretur. Solus autem liberatus est aaron nichil ex igne lesus. quia utique ... Moyses autem his peremptis volens hoc signum reservare memorie

et futuros homines agnoscere. iussit eleazaro filio aaron thuribula eorum collocare iuxta altare eneum. ut posteri scirent quod erant passi qui uolebant uirtute dei illudere. Aaron autem tamen non munere moysi sacerdotium se habere credidit. sed dei iudicio prefacto. et iam cum filiis firme ipso honore fruebatur. Seditio tamen non ita quiescebat. sed multo magis augebatur et crescebat. eratque tumultus ualde deterior. Multi namque hec minime absque dei gratia circa moysen facta iudicantes. culpabant moysen quod tanta ira dei super homines iustos propter fauorem moysi peruenerit. Illos enim perisse dicebant nichil delinquentes. nisi quod circa dei religionem studium haberent. et moysen propter eos deleuisse. insuper et fratri sacerdotium dedisse. quod deinceps ab eo auferri nequiret. et nullum iam querere sacerdotium. cum priores uiderint ita perisse. Super hec et cognatis extinctorum supplicatio multa fiebat ad populum. ut gratia moysi minueretur. hii enim ad eorum cautelam accedere iudicabant. Moyses uero diu in tumultu populum constitutum patienter audiebat. metuens ne quid iterum seditionis emergeret. et malum aliquid postueniret. congregauit in ecclesiam multitudinem et sustinens audiebat. nec ad suas factiones ueniebat. ne magis uulgus exacuaret audita. Principibus autem tribuum precepit ut singuli nomina tribuum xii. in uirgis singulis scripta ad se portarent. Portauerunt ergo singuli uirgas suas. et aaron scribens in uirga sua tribum leui. easque moyses in tabernaculo collocauit. Altera uero die protulit eas. erant enim notate. Cum uero singuli suas recepissent, et a multitudine deportassent, alie quidem in eo statu adhuc erant. sicut eas moyses prius acceperat. de aaron autem uirga germina et ramos ortos. et fructum speciosum amigdale ex eo ligno processisse mirabantur. Tunc obstupescentes huius uisione. et odium quod habebant contra moysen et aaron deserentes. et timuo mirari ceperunt in illis iudicium dei. et de cetero placito diuino fauentes. sinebant aaron pontificatum tenere. Ita aaron iam tercio deo ordinante hunc honorem firmissime possidebat. et hebreorum seditio licet multo uiguerit. hoc tamen modo quieuit.

Itaque moyses tribum leuitarum deo seruituram a populo et militia segregauit. ne propter inopiam et questum necessarium ad uitam presentem essent circa sacrificia negligentes. Precepit et hebreis. ut dum secundum dei uoluntatem chananeam obtinerent. leuitis unam et xl. ciuitates bonas et preparatas distribuerent. sed et terram ante muros ciuitatis duorum milium cubitorum ad unamquamque ciuitatem ponere descripsit. Super hec et constituit. ut populus decimas leuitis et sacerdotibus preberet. de fructibus qui per singulos annos nascuntur. et hec leuite a plebe acciperent. Necessarium autem iudicaui declarare. que sint propria sacerdotum. Ex quadraginta et nouem ciuitatibus: que leuitis segregate sunt tredecim sacerdotibus dare precepit. et decimarum decimas quas leuite a populo sumunt. eis diuidi. insuper et primitias omnium frugum de terra nascentium. eis tradi iussit. Quadrupedum uero que sacrificiis offeruntur. et que primum nascuntur. si masculus sit ad immolandum dari iussit sacerdotibus. ut ipsi ex hec cum tota domo epularentur in ciuitate. Sacratorum uero que comedi non possunt ab eis secundum patrias leges. unum siclum et dimidium eis preberi iussit. pro homine uero primogenito quinque siclos. Sunt et apud nos primitie tonsiones ouium et messium. unde panes facti eis sollempniter ministrantur. Si qui uero eorum se uouerint quos naharcos appellant. comam nutrire debent. et uinum non [illegible]. et isti dum capillos suos dicant propter sacrificia uenientes ad sacerdotes eorum offerunt deo. quod significat munus. mulier quidem xxx. siclos. uir autem l. De his uero qui cum sacerdote sunt egeni in pecuniis. sacerdotibus liceat ut uoluerit iudicare. et hii qui in domibus immolant epulationis causa non religionis. debent sacerdotibus offerre pectus et brachium dextrum pecoris. Sacerdotibus et moyses ex his que pro peccatis populus sacrificat. dari constituit. Ex omnibus uero que sacerdotibus offeruntur participari constituit seruos eorum. et filios eorum. et mulieres absque hostiis que offeruntur pro peccatis. Illa enim in templo soli masculi sacerdotes eadem die consumunt. Cum hec moyses construxisset. surgens cum omni exercitu uenit ad terminos ydumeos. et misit legatos ad regem ydumeorum poscens sibi uiam concedi. cum ipse nichil inde lederetur. et hanc licentiam ab eo sperare adipisci. Necessariam enim exercitum habere dicebat. et aque precium eos iubebat accipere. Rex uero ydumeorum his que moyses petebat non consentiens. neque uiam concedens. sed castrametatus eis occurrit. prohibiturus eos. Moyses autem cum pugnam uideret concitari. recedebat per desertum iter facturus. Tunc et soror moysi maria defuncta est. cum quadragesimum explesset annum. ex quo egyptum dereliquit. decimo xantici mensis initio secundum lunam. sepelieruntque eam publice. et nimis splendide super quendam montem qui uocatur syn. Et post xxx. dies purgauit moyses populum a fletu isto modo. Accepit namque uitulam feminam aratro et cultura inexpertam. totamque rubram et duxit parum ab exercitu. et hanc pontifex immolauit in loco mundissimo. et eius sanguine aspersit tabernaculum dei septies digito. deinde incendit uitulam totam cum pelle et uisceribus: et lignum cedrinum in medium igne inserit. et ysopum. et lanam coccineam. colligensque omnem cinerem uitule uir mundus posuit in loco purissimo. Hii ergo qui morte marie polluti erant. paululum in fontem de ipsis cineribus mittentes et ysopum baptizantes. et hoc cinere se spargentes. tercia et septima die: reliquo erant mundi. Hac et lege cum uenirent ad promissam terram. eos obseruare precepit. Postquam ergo propter luctum sororis in exercitu huiusmodi purgatio facta est: duxit populum per desertum parabiam. ueniensque ad locum quem arabes metropolim suam uocant. et prius quidem arcem nominatam quem nunc petra uocitatur. Hic itaque cum esset excelsus mons nomine or: ascendit in eo aaron moyse sibi precipiente et manifestante quia moriturus esset coram populo. Erat enim e diuerso montis planicies quedam. ubi populus constitutus erat. Exuit ergo aaron pontificali stola. tradiditque eam eleazaro filio suo. ad quem propter etatem pontificatus ueniebat. Mortuus est ergo aaron uidente populo. ipso quidem anno quo soror eius uidebatur defuncta. cum uixisset annis c. et xxx. et iii. Defunctus est autem sexta luna in initio mensis qui uocatur apud athenienses ecatonbeon. apud macedones autem lochis. apud hebreos uero sedebach. apud romanos autem nuncupatur augustus. luxitque eum populus xxx. diebus.

128.

Post hec moyses sumens exercitum uenit ad fluuium harnon. qui de montibus arabie descendens. et per totum desertum fluens. in stagnum asfaltiden descendit. diuidensque moabitidem et amorream. Hec terra est fructifera. et ubera de bonis ibi ad alendam hominum multitudinem. Ad seon itaque regem regionis illius moyses nuncios misit petens populo uiam federibus: factis ad inuicem quibus ille crederet quod in nullo lederetur. neque terra eius. neque populus eius. sed uenalia populo sub precio forent uendenda. sic illorum procuraret utilitas. et aquam peregrinus ut uellent eos uenundare deposcens. Seon autem rex hoc negans. preparauit armauitque exercitum. ut hebreos harnon fluuium transire prohiberet. Tunc moyses uidens hostilitatem amorreum insistere. non passus ut hebreis post iniuriam perueniret inopia. pariter accessit ad eos. et cum non sperauit preualere aduersus seon. consuluit deum. sicut pugnare permitteret. Cumque deus uictoriam promitteret. et fiducialiter ipse ad certamen uenit. et exercitum totum exacuit. dicens eos bellandi desiderio obtinere quod diuinitas iubebat. Hebrei uero ita desiderabant potestate percepta. sumentes arma ad pha repente profecti sunt. Amorreus itaque insistentibus hebreis cum non esset equalis uiribus: impetum et audaciam eorum expauit. nec pugnare ausus est cum eis. Nam primam congressionem non tolerantes hebreorum in fugam conuersi sunt. hii salutem potius uidelicet iudicantes quam cum eis pugnare. Confidebant enim in ciuitatibus: ualde munitas in quibus cum confugissent nichil profuerunt. Hebrei namque dum eos fugere conspicerent. insistebant. et irrumpentes eorum acies eos insecutione perterruerunt. Illi autem disrupti fugiebant ad ciuitates. hebrei uero persequentes nequaquam fatigabantur quando ad labores erant prompti. et uti fundibulatores armati. et cominus iaculis propter facilitatem armorum ad persequendum erant aptissimi. ita ut eorum hostes longius essent. fundibulis et iaculis sternerent ut perimerent. Multa ergo cedes facta est. quando et fugientes uulnerabantur. laborabantque plus propter sitim. quam propter pugnam. Erat enim tempus estatis. scilicet in augusto mense. Et cum multi propter sitim ad fluuium concurrentes fugerent. circumdantes eos hebrei perimebant. omnesque illos iaculatores sagittis peremerunt. et regem eorum seon simul extinxerunt. Hebrei uero prius mortuos spoliabant. predamque sumebant. multamque copiam habuerunt ex illa terra. qua adhuc fructibus illius anni erat plena. Et hebreorum exercitus sine terrore iam captis hostibus consederunt ad epulas. Nullus enim amor pugne in eis erat. cum hostes pariter deiecissent. Amorreos ergo taliter precipitio apprehendit. qui nec prudentia uidebantur astuti. nec inopes necessariis largi. quorum terram hebrei late possederunt. Est autem hec terra in medio trium fluminum sita. quasi quedam insula. quam harnon fluuius a meridiana parte circumdat. iaboc autem a septentrione. qui et fluuius in iordane descendens. eius quoque nomen tradidit. Occidentalem autem partem huius regionis iordanis ripa concludit. Cum ergo hii uero istam possedissent. statim og rex galaadine et galanitidis regionis produxit contra eos exercitum copiosum. festinauerat enim ut amico suo seon regi solacium contra hebreos preberet. Cum uero cognouisset eum extinctum cum suo exercitu. deliberauit pugnare cum hebreis ut amici uindicaret et eorum uirtutem experimento cognosceret. Cum incepisset bellare cum eis. spe sua deceptus est. et in bello mortuus est. et omnis exercitus eius peremptus est. Moyses autem iaboch fluuium transiens cum exercitu regnum og regis perambulabat. ciuitates destruens. et habitatores occidens. qui diuitiis magnis in illa terra. et uirtutibus et opulentia precellebant. Og autem regis magnitudo et pulchritudo uehemens erat. qualis nunc est paucorum. Erat enim manu fortis. in opere uirtutis magnanimus. et pulchritudo corporis eius uidebatur equalis. Fortitudinem uero eius et magnitudinem eius nouerunt qui lectum eius tulerunt in ciuitate rabbatha regni ammanitidis. factum quidem ex ferro. nouem uero cubitos in latitudine habentem: in longitudine uero nouem cubitos habebat. Hoc ergo tam magno rege cadente. hebreis rerum fiducia est concessa. et causa maiorum bonorum eis collata est. Nam xl. urbes clare nimis munitas. bellando obtinuerunt. predamque copiosam et seorsum singuli. et communiter omnes adepti sunt. Moyses autem post hec castrametatus duxit exercitum ad iordanem circa campestria contra iericho ciuitatem opulentissimam. palmas atque balsamum ferre copiosam. Ceperunt autem primi esse [illegible] et desiderium habere bellandi. Porro moyses cum pacificas hostias deo immolasset. et populum epulari fecisset: partem quandam armatorum misit. que terram madianitarum exploraret. et eorum patrias obsideret. Causa enim bellandi aduersus eos huiusmodi fuit. Balach rex moabitarum cum amicitias et societatem haberet cum madianitis. et uideret hebreos tantum proficere. et de suo regno in formidine erat constitutus. Denique credebat hebreos nullam aliam terram querere nisi suam. uelocitatique studuit amicos de hac re suis temperare sermonibus. et pugnare quidem ipse et fortitudine constituit contra hebreos noluit. sed prohibere eos magis ne ingrederentur terram suam. deliberauitque legationem primis ad madianitas prius destinare. At madianite. dum esset iuxta fluuium eufraten quidam illo tempore propheta preclarus. eisque nimis amicus nomine balaam. miserunt ad eum legatos fide dignissimos. rogantes ut ueniret ad eos ille propheta. quatinus per predictionem hebreorum maledictiones efficeret. Venientes uero legati ad balaam. benigne sunt ab eo recepti. quibus et largitatem hospitalitatis exhibuit. Cumque cenasset. dei uoluntatem consuluit de quibus madianite rogabant. Cumque deus impedimentum uoluntati eorum fecisset: ipse ad legatos rediit. desiderium quidem suum et studium eis ostendens circa ea que ab eo requirebant. sed deum resistere sue uoluntati dicebat. et se monuisse quod eum ad tantam gloriam propter ueritatis eloquium perduxisset: precepitque non uelut in exercitum sibi amabilem non maledicerem sed benedicerem. Ideo hortor uos et moneo. ut inimicicias uestras ab israhelitarum gente suspendatis. Cumque hec dixisset. legatos dimisit. Madianite uero balach uehementer insistente. et preces maximas offerente. miserunt iterum ad balaam. Tunc ille uolens aliquid uiris prestare. denuo consuluit deum. Qui uolens eius uirtutem experimento probare. iussit ne legatis in aliquo contradiceret. sed cum eis abiret. Arbitratus autem balaam hec uerba deum ei non pro deceptione iussisse. mox cum legatis ibat. Angelus uero occurrit ei peruiam in quodam loco angustissimo. et erat accinctus gladio bis acuto. Asinus autem in quo balaam sedebat intelligens spiritum esse diuinum. declinauit ad unam maceriam non sentiens plagas quas ei balaam inferebat. et percussus in maceria uexabatur. Cum uero angelus insisteret et balaam asinam cum gladio uellet occidere: tunc asina dei uoluntate uocem loquentis emisit. accusans balaam uelut iniustum quia dum prioribus ministeriis nichil quod de ea quereretur haberet. nunc plagas inferret: non intelligens quia uoluntate dei prohiberetur ab his que festinaret implere. Cumque balaam expauesceret. quod audiret asinam humana uoce loquentem. tunc et ei angelus apparuit. cumque increpare cepit de plagis asine. tamquam non esset hec culpa iumenti. sed quod eius iter contra dei uoluntatem fieri prohiberet. Metuens autem balaam uoluit remeare: Sed deus eum confortauit ut iret. precipiens ut quicquid in mente eius poneret. hoc ille manifestaret. Et ille quidem cum hec deus iussisset. uenit ad balach regem. Ille uero eum ualde decenter suscepit. et petebat ut duceret ad quendam montium considerare qualiter hebreorum exercitus esset constitutus. Balach ergo prespicuum deduxit prophetam cum regis ministerio. in monte qui super eorum caput uidebatur existere. et aberat ab exercitu stadiis lx. Uidens ergo balaam exercitum hebreorum. precepit regi ut vii. aras sibi construi faceret. et totidem tauros et arietes adduci iuberet. Cumque rex celerrime ministraret: balaam immolauit hec holocausta. Quo facto. cepit e diuerso benedicere dicens. Hic populus est felix. cui deus dabit multorum bonorum possessionem. eritque eius auxiliator in omnibus. et presulem eius sua prudentia concedit. ita ut nullum sit genus humanum. quod non uirtute eius et studia uideret optima. et ab omni malicia segregata. Hec itaque et uos uigenter habebitis. et melioribus filiis relinquetis deo uos qui solos homines intendente. et ubicumque fueritis in omni terra sub sole posita. felices eritis. Terram uero in quam uos deus misit. obtinebitis. et seruitura semper filiis uestris quorum

gesta complebitur omnis terra simul et mare, et sic habundabitis in orbe terrarum, ut omni terre prebeatis habitatores ex uno genere. O te admirandum atque beatum exercitum, qui tantus ex uno patre es auctus. Sed nec quidem vos adhuc paucos sola chananeorum terra suscipiet, sed totus orbis terrarum vester erit habitaculum in eternum, si obsequi volueritis deo. Iam multitudo vestra in insulas dilatabitur, et in omnis terras, sicut in celo est numerus stellarum. Et cum tanti fueritis, sufficientiam vobis non negabit deus, in pace omnia bona ministrando, et victoriam atque potentiam in bello largietur, et filios inimicorum qui contra vos aliqua presumptione contenderint vobis subiugabit. Non enim ultra adversarius vester victor reverte(tur), qui filios suos ... faciat aut uxores. Tanta siquidem vobis fortitudo prestabitur ex providentia dei, cui grandia minime vestra est, et latitudo augeri quis parva sit. Talia siquidem balaam non sua sacratione proferebat, cum non esset in semet ipso, sed divino potius spiritu vinciebatur. Balach autem rege contristato, et proclamante eo quod pacta transcenderet, quibus iussis a suis amicis magnis muneribus invitatus, et quod cum debuisset maledicere hebreis, eos potius ditasset, et beatiores omnibus hominibus ostendisset, respondit ei balaam: O balach, putas nos de cunctis rebus cogitare, et dicere posse sicut nobis placet, et non potius consideras quando nos spiritus dei invaserit, quod voces et verba que ipse vult nobis facientibus ex nobis emittit? Ego vero recordor quomodo tu et madianite me supplicantes huc me desiderabiliter adduxistis, sed et ego cum tali voluntate veni ut vobis satisfacerem, et in nullo vestrum desiderium violarem. Sed deus hebreorum meliora eis per me verba prestitit, quam que ego tibi prestare credebam. Nimis enim insani sunt qui prescientiam humanarum rerum ita a se sciri debere, quin non ea que divinitas dictat edicant, et magis voluntati ipsos suscipiunt, quam que ... divinitas dictat edicant, et magis voluntati dei violentiam faciant. Ego siquidem hic exercitui neque laudare proposui, nec in quibus bonis genus eorum deus habiturus esset volui monstrare, sed ille prosperans eis existens, et festinans eis felicem vitam et gloriam tribuere, sic eis protectionem. Hec mihi verba pronuntiationis prosuum spiritum ministravit. Nunc autem quoniam te et regem votum primum, et madianitarum preces repellere nimis inconveniens est, veniam adhuc semel et alias erigam aras, et sacrificia similia prioribus celebrem, si forte flectere potuero deum ut me permittat hebreos maledictionibus obligare. Cumque hec balach fieri permisisset, et balaam secundo sacrificante nequaquam divinitas annuisset ut hebreis malediceret, cecidens in faciem dicebat chananeis regibus futuras clades, atque earum que quecumque possiderent, et alia multa de gentium preda? predixit que ego magis tacere decrevi, ne aliquibus de elatione generis mei reprehenderer. Sed tamen in sacris codicibus inscripta sunt, que et posteris temporibus completa sunt usque ad memoriam meam. Et cum hec omnia que ille hic gentilis predixit, talem finem suscepere, quale ille designavit, quilibet conicere potest quomodo que adhuc non sunt completa, taliter evenient, quemadmodum prefatus est. Balach autem indignatus eo quod non maledicti essent hebrei, dimisit balaam nullo honore remuneratum. Ille vero iam descendens, et circa transitum eufrate veniens, et balach principibusque madianitarum valedicens ait: O balach et madianite presentes, oportet me preter dei voluntatem iam obedire vestre voluntati. Hebreorum quidem genus nulla pestis penitus apprehendit, nec bella, nec aliqua necessitas, nec sterilitas fructuum terrenorum, nec aliqua eos vesania corrumpit. Est enim eis cum deo libertate eos ab omni malo, nullamque permittit super eos venire humanam passionem, qua valeant omnes perire. Evenient autem eis pauca mala ad modicum tempus, ex quibus humiliari videbuntur, sed deinde intelligent quod pro timore eis accesserit illa vexatio. Vos autem o madianite et tu balach desideratis quidam victorias ad breve tempus adversus hebreos, quas et impetrabitis, si hec que moneo feceritis. Ex filiabus vestris eligite speciosas virgines, quibus subdi et domina castitas inspicientium possit pre pulchritudinis honestate, circa exercitum eorum destinate, et supplicantibus hebreorum iuvenibus ut earum amplexibus misceantur, precipite eis, quatenus dum eos concupiscentia obligatos viderint, deserant, rogantibusque remanere eas non prius audiant, quam eos patrias leges relinquere cogant, et simul honorem dei qui eas posuit et constituit, et madianitarum atque moabitarum ritum colere rogent. Sic enim illis indignabitur deus. Cumque hec dixisset balaam, valedicens balach abscessit. Madianite vero dum misissent filias suas ad hebreos sicut balaam monuerat, hebreorum iuvenes decepti sunt pulchritudine puellarum, et ad earum colloquia venientes rogabant, quatenus earum pulchritudine frui mererentur, nec consuetudine copulationes eorum respuerent. Virgines autem ille hec verba libenter accipientes consenserunt eis, obligantes iuvenes amore suo. Quibus dum concupiscentia crevisset, eos ille ceperunt deserere. Cumque illos angustia de mulierum discessione crudeliter invasisset, uberrimis fletibus exorabant ne se deserent, sed futuras fore uxores et dominas omnium possessionum vel substantiarum suarum manere poscebant, et hec cum iurisiurandi religione firmabant, deumque mediatorem in promissione faciebant. Flentes et undique semet ipsos misericordia dignos ostendebant mulieribus. Ille vero dum eos servitute iam captos esse cognoscerent, et dimicatio fidei consuetudinis obligatos, ceperunt eis talia dicere: Nobis quidem o fortissimi iuvenes domus paterne sunt, et bonorum magna possessio, parentum atque domesticorum favor et dilectio, nichilque horum egentes venimus ad vestrum colloquium, nec quasi tantum speciosi corporis relinquentes, vestram nobilitatem audivimus, sed iustos et bonos vos existimantes, honorare vos xeniis quibus indigetis venimus. Nunc quoniam dicitis nos circa nos habere dilectionem, et nostro contristari discessu, nos preces vestras non abicimus, sed tantum fidem volumus vestri favoris experiri, per quam nos credere dignissimum iudicamus, ut vestram contubernio usitato videntes, uxores esse possimus. Formidamus enim ne dum fueritis facietate vestre dilectionis adimpleti, deinceps nos contumeliis affectas ad parentes proprios remittatis. Rogantibus autem illis obnixe, et ut ipse vellent fidem dare pollicentibus, et ob amorem in nullo contradicentibus, dixerunt eis ille: Quoniam hec quidem vobis placent, debetis aliis moribus et alia vita uti, quam vestri socii, quibus nostrum coniugium non placet, et alios cibos proprios habeatis, et pocula cum nullo communia. Necesse est enim vobis deos colere nostros, quia nec aliter favorem vestrum circa nos firmum experiemur, nisi deos nostros adoraveritis, cum diuturni communes sint; vester autem deus in nullo sit talis. Iuvenes ergo illi amore earum devincti, et optimum iudicantes illas ducere uxores, et semet ipsos tradere voluptatibus earum, transgressi sunt patria iura, et deos plurimos eligentes, immolabant eis secundum legem principie (?), cibis et extraneis congaudebant, et omnes ad libidinem mulierum contra leges proprias insurgebant, et ut in exercitu fieret seditio multo peior priore, cum omnino sollempnitates proprie deperirent. Nam dum iuvenes istos mores attigissent, multi cum eis qui prius patrum virtutes nobiles et potentes erant, eodem vicio subiacebant. Denique hamarias princeps tribus symeon dum duxisset uxorem madianitidem nomine choram, cuiusdam filiam virorum (?) inter illos potentium, eadem uxore rogante, non immolavit secundum leges moysicas ad quandam sollempnitatem, sed magis eius pulchritudine delectatus mansit cum illa. Et cum hec ita gererentur, moyses metuens ne quid peius accideret,

congregavit populum in ecclesiam, et sermonem ad eos faciens, nullum nominatim culpavit, nolens quemquam desperatione detinere, quia latenter possent penitere si vellent. Dicebat autem quod non bene agerent contra se et leges patrias, quod libidinem deo preponerent; et ideo dum adhuc in securitate peccarent, reverterentur ad leges patrias, scientes non ad iniuriam inferendam leges esse positas, sed ad concupiscentiam restringendam. Super hec et adiciebat non esse rationabile, ut qui casti fuissent in heremo, nunc in tanta bonitate constituti peccarent, et rerum quas adepti fuerant pro indigentia tempore ubertatis amitterent. Et moyses quidem hec dicens conabatur corrigere iuvenculos, et ad penitentiam eorum que gesserant revocare. Tunc surgens hamarias ait: Tu quidem moyses utere legibus quas posuisti, ex ipsa consuetudine eis firmitatem attribuens, et quomodo frequenter castigasti hebreos, quia a te seducuntur, me in his que tyrannice imperas non habebis obedientem. Neque enim aliud quicquam hactenus subfigmentu (?) lecum et deo quam iugum servitutis nobis inferre conaris, et tibimet defendere principatum, auferendo nobis desiderium et proprium arbitrium iuventutis, quod est eorum qui sunt liberi et dominum non habentium; et more quodam egyptiorum nos castigare vis, et secundum leges tuas placitas singulorum voluntates restringere. Multo potius iustum est ut tu puniaris, quando ea que indubitanter bene constare videntur, solus exterminare contendis, et contra omnium placita tua vis prevalere sententia. Mulierem namque madianitidem duxisse me fateor, a me enim debes meos actus audire; non enim propositi latere sicut alii, nec pro me alius tibi delator erit quam ego. Sacrificamus et diis quibus non sacrificandum iudicas, iustum existimans me per multos acquirere veritatem, et non velut sub tyranno vivere, totam spem sub unius semper constitutione pendere. Cumque hec hamarias de his que ipse et alii male gesserant dixisset, populus eidem quiescebat formidine futurorum, legislatorem intendentes, volentem superbiam hamarie ex adverso iurgio provocare. Metuebat enim moyses ne multi propter luxuriam verborum eius imitatores facti multitudinem perturbarent, et statim dimisit conventum. Sed malitia libido potius augebatur. Cumque hamarias in malitia perseveraret, et perseverare se in tali malo posse crederet, finees eleazari sacerdotis, et maliis quidem bonis actibus melior existens, multis iuvenibus et dignitate et fortitudine transcendens coetaneos universos, et nepos moysi existens, valde dolebat in his que gesserat hamarias. Volens ergo ei ultionem inferre, antequam complicentia fortior efficeretur in tali libidine, simul et volens audaciam eorum comprimere, quos eius hec ope communicabant, et dum adhuc a domino minime punirentur, ipse zelo iustitie accensus, animo simul et corpore sic confortatus est, ut non prius quiesceret quam omnes qui hoc scelus egerunt interficeret. Tunc congregans ad se multos iuvenes, et sibi similes in zelo iustitie, descendit ad tabernaculum hamarie, ipsumque etiam in macro gladio medium divisit simul cum uxore choram, et per hoc discurrens cum iuvenibus sociis suis puniebat omnes qui in culpa hamarie similes existebant. Similiter et cognatos eorum qui prohibuisse eos debuerant a tali flagitio, simul interfecerunt cunctos. Inmisit et illis deus pestilentiam languoris valde magnam et horribilem, et multa turba ex hoc languore interiit. Fuit itaque numerus eorum qui a finee et eius sociis interfecti sunt, et qui a pestilentia languoris quam eis deus inmisit corrupti sunt, non minus quam xiiii milia virorum. Hac itaque de causa exasperatus moyses ad interitum madianitarum misit exercitum, de quo prelio dicemus post paululum, narrantes prius quod reliquimus. Iustum namque est legis latoris volun(ta)tate neque in hoc sine laude transire. Balaam enim qui petitu fuerat a madianitis ut malediceret hebreis, licet quidem complere divinam providentiam non prevalens, consilium dedit, quo hostes iuvenes hebreorum populum pene consumpserunt. Moyses enim magnifice nimis honoravit eius divinationis verba, dum mendacium arguere et illis constaret, illi namque testimonium reddidit, et eum dignum memoria fecit. Et hec quidem sic voluerint quique considerent. Moyses itaque, ut prius predixi, propter hec que acciderant, ad terram madianitarum misit exercitum ex omni tribu hebreorum xii milia eligens virorum, quorum ducem statuit finees, cuius memoriam paulo ante fecimus, qui leges hebraicas custodivit, et hamariam eas transcendentem ipse percussit. Madianite vero videntes exercitum contendere, quantus numquam adversus eos accesserat, congregantes et ipsi pugnantes multitudine expectabant eos, et undique munientes expediebant se. Supervenientibus autem hebreis et congressione facta, madianitarum occidit multitudo tanta que computari non posset, numerumque transcenderet, et reges eorum quinque pariter perempti sunt, quorum nomina erant ochi, sur, obech, et hur. Quintus vero rege de cuius cognomine civitas in terra arabum est constructa, et hactenus ab omnibus de nomine regis conditi sunt, arachem vocatur; simul occiderunt.

ostibus quoque madianitis effugatis, hebrei eorum terrenere (?) provinciam, multaque sumentes predam, et possessores cum mulieribus perimentes, solas virgines reliquerunt. Hoc enim moyses preceperat duci finees. Qui et reversus incolumem reduxit exercitum, et predam valde copiosam, id est boves quingentos duo milia, et lxx vii asinos autem lx milia, auri vero et argenti innumera multitudine, quibus utebantur madianite. Nam propter longam felicitatem quam habuerant, erant valde locupletes. Deducte sunt autem et virgines quasi xxx duo milia. Moyses itaque hec omnia divisit in duas partes, et unius partis quinquagesimam partem dedit eleazaro et sacerdotibus, alterius autem partis quinquagesimam partem dedit levitis, reliquam vero partem universo populo distribuit. Vivebatque de cetero valde feliciter, eratque eis prosperitatem omnium bonorum copia, nullaque discordia eorum voluptates impediebat. Moyses ergo cum esset senex, iosue sibi successorem constituit, precepitque ei ut ad prophetias et ad militie principatum sicubi necessarium foret, adiuvante deo firmissime teneret imperium. Iosue autem omni doctrina legum, divinisque ministeriis moyse docente erat instructus. Inter hec due tribus gad et ruben et manasse dimidia, quadrupedum multitudine et aliis omnibus bonis valde divites, habentes commune consilium rogabant moysen ut eis concederet amorream terram, que pascuis optima videbatur. Moyses vero existimans eos timere pugnam chananeorum, et idcirco occasione honesta quasi pro pascuarum diligentia restitisse, et malignos eos appellabat, et turpe occasione amoris adinvenisse, ipsosque velle sine labore vivere, dum omnes adhuc in erumna consisterent, et terram ideo quam peterent obtinere, ne de cetero cum fratribus laborarent, quibus terram traditurum se deus promiserat transiordanem et adversus gentes prius intemptatam. Illi vero conspicientes iratum moysen, et contra se iustissime provocatum, respondentes satisfaciebant non pro timore periculorum, neque propter defectum laboris hec petere, sed ut predam in opportunis convenienter locis, an fines ex predicto certamine et bella venire possent, dicebantque se paratos, ut dum possiderent civitates ad custodias filiorum et uxorum et facultatis sue, ubique animos suos cum suo exercitu operarentur. Porro moysi dum placuisset iste sermo, vocans eleazarum sacerdotem et iosue et adulantium universos, ait omnem populum concessit illi terram amorreorum, ita ut auxilia ferrent cognatis suis, donec omnia complerent. Accipientes itaque illi hac conditione provinciam, et civitates fortissimas possidentes, filios et coniuges et alia quecumque poterant

Hic fuit F. Petrus ... D. C. S.

habere in civitatibus: cum liceret exceptis circuitu muris facere possessionem impedimentum. Constituit et moyses tres civitates ex xl. octo civitatibus: quas istis duabus tribubus in se retinere dederat: ut ad eas confugerent qui nolentes fecerant homicidium. et tempus fugae constituit habentium potestatem scilicet exemplo cognati occidere homicidam. si eum extra terminos civitatis ad quam fugerat invenerit; quod in nullo alio loco praesumit perpetrari. He siquidem civitates fugacibus distributae sunt in decem tribubus et dimidia. Bosor marabitis finibus: arimmam autem intra galaditorum. galalum vero in bataniti de regione; Praecepit et ut cum terram chananeorum obtinerent; tres alias civitates inter urbes levitarum delegarent ad fugacium salutem. Post haec venere ad moysen maiores natu de tribu manasse et dixere cum virum insignem in tribu sua fuisse defunctum nomine zelophatum. et filios quidem masculos non reliquisse sed filias. et ob hoc consuluerunt moysen. si deberent hereditatem possidere; Quibus moyses respondit: si aliquos de sua tribu ducerent viros. eas posse hereditatem obtinere: sin vero ex alia tribu alterum nuberent. tunc hereditatem in paterna tribu relinquerent. et manere unicuique hereditatem in sua tribu constituit.

Post haec congregavit moyses omnem populum ad iordanem: ubi nunc est civitas abilal. locusque palmarum innixus populo ita locutus est dicens: O viri commilitones. et sic deo placitae calamitatis longe participes. iam cum cxx. annis senectute confectum oportet me ab hac vita discedere. et in his quae agenda sunt trans iordanem. tamen ero vobis adiutor. neque pugnabo vobiscum a deo prohibitus. Ius tamen credidi neque nunc mea deponere pro vestra felicitate cura. sed propria iudicare mihi libertatis adoptione. et memoriam meam in habundantia bonorum vestrorum referre. Nunc ergo explanans quemadmodum vos felices eritis. vestrisque filiis bonorum vestrorum relinquetis possessionem. et quia ab hac vita discedo. dignum est ut vobis verbis meis fides adhibeatur. et ipse praestitas virtutes et eos qui ante homines ad meum ingenium venerunt: cum omni integritate loquutus. Nunc ergo oportet vos scire cunctis hominibus: quod bonae possessionis deus propitius est. Ipse enim solus potest haec dignis distribuere. et auferre in se delinquentibus: potest et nos exhibentes in bonis operibus: sic vos ipse per legem docuit. sed et ego voluntatem eius sciens apud vos moneo. Non enim eritis beatissimi et omnibus imitabiles et felices. si aliquando ex illius mandatis declinaveritis. Si enim mandata illius servaveritis. possessio illa quam adepturi eritis firma vobis manebit: et praesentium rerum domini manebitis. si solummodo haec quae deus vult sapitis. et neque legum alienarum mores vobis proponatis. neque pietatem quam nunc circa deum geritis spernentes ad alium deum convertamini. et haec custodientes fortissimi eritis ad bella. et inimicorum nulli subiacebitis. Deo enim vobis auxiliatore magnas virtutes possidebitis. nam bonarum causarum primum praemium est virtus. deinde ipsa virtus aliarum rerum praestat augmentum. Quibus inter vos si usi fueritis: faciet vos deus gloriosos inter alienigenas. et apud posteros eminentes ostendet. Nunc ergo leges a deo praeceptas placatas custodite et observate. et eius sapientiam meditemini. Ego autem discedo a vobis in viris bonis commendans vos castitati legis. et ornatum bonae conversationis virtutibus: quae ducentes vos providentiam vestrae utilitati exhibebunt. Dei autem auxilium tanto tempore experietis: quanto ipsi volueritis mandata eius sequi. Cumpsius enim praeceptor vobis hucusque consiliator adsum. post mortem quoque mea consilia vobis praebebunt optima. quae sequentes felices eritis. Pontifex namque eleazar et iosue necnon et seniores et principes tribuum obaudire vos convenit scientes quia omnis quilibet. et subiecti sub potestate consistunt. praemoda praeceptum tenere. et libertati prodesse possunt. Non enim in alios iratos esse debetis mihi qui vos agere duces vestri poposcerunt. et bene vobis facientibus: iniuriam non faciatis. nec huiusmodi unquam eis aliquam faciatis qualiter circa meam saepius praesumpsistis. Nostis enim quod frequenter peiora a vobis quam ab hostibus mortis periculo sustinui. Et haec quidem non propterea improperium vobis dico. quia nolo vos merentes relinquere in exitu meo. sed et eo tempore quando haec patiebar. non multum erga vos commovebar; Videte ergo ne in nullo vestris praesulibus iniuriam faciatis propter divitias quae vobis chananea obtinentibus affluent advenient. Nam si pravi fueritis et contemptores et virtutem devotionis perdideritis. quam circa dominum geritis. eum et pro vobis habebitis inimicum. et terram quam armis obtinuistis cum magnis obprobriis amittetis. et pravorum dispersi orbem complebitis terram et mare vestro servitio. eritque vobis inutilis tam paenitentia. ex memoria legum non servatarum. Ut similes exhis erunt malis. dum hostibus praevalueritis. nullum de habitatoribus relinquatis. sed omnes interficite: ne illorum studia degustantes. a conversatione patria recedatis. Sed et aras et lucos et templa quaecumque habuerint destruite. et genus et memoriam eorum igne consumite; Sic enim erit vobis bonorum vestrorum firma securitas. Ne vero per ignorantiam possitis ad peiora declinare. leges vobis a deo dictante composui. et ordinem bonae conversationis institui. et eius servantes ornatum felicissimi eritis omnibus hominibus: Haec dicens moyses dedit eis in libro scriptas leges. et conversationis modum ibi conscriptum. Illi vero flebant et multum querebant adhuc habere moysen. memoria periculorum eius recordantes. et quanta pro eorum salute gessisset: et desperabant iam de futuro. quasi nullus eis princeps similis foret. minusque iam deum de illis curare. eo quod saepius ipsum moysen iniuriassent. Et plebs quae in deserto fuerant cum eo praeteritam locuti paenitentiam agebant. et amare ingemiscebant: ita ut omnis populus in lacrimas prorumperet: Moyses autem consolabatur eos. et licet ipse multas lacrimas dignus videretur; tamen amovebat eos a fletu. et ut post mortem eius optima conversatione uterentur deposcebat. Tunc quoque conventum totum dimisit. Volo autem primitus dicere conversatione nostri. eiusque dignitatis virtutes exponere. ut quicumque haec legerint agnoscant qualia initia nostri habuere maiores. et sic ad aliarum rerum veniam narratione. Scripta sunt namque haec omnia sic ille reliquit nobis adicientibus: ad ornatum quae ille reliquit. Hoc tamen nobis placuit ut secundum genus singula disponantur. et ideo necessarium iudicavi haec praedicere. ne aliquis nobis aggredientibus hanc scripturam legentibus quaestio generetur. Hic autem ordo est legum in nostra conversatione competentium. quas autem communiter nobis adulterinas dereliquit. has autem de moribus et causis explanare referre distuli. quod adiuvante deo post vobis insinuare propositum est. Aitque lex. Dum chananeorum terram possideritis. et adsumbanorum perveneritis. et civitates aedificare coeperitis. et facientes ea quae deo sunt placita. fortissimum pignus felicitatis habebitis. sit vobis omnibus una civitas sacra in terra chananeorum in loco optimo et virtute praeclaro. quamcumque deus sibi propriam elegerit. et templum unum in civitate ipsa sit. et altare unum ex lapidibus non manu dolatis. sed passim iacentibus: quod dealbatum sit. et ad decorem valde pulcherrimum. Accessus autem ad ipsum altare non fiat per gradus. In aliis autem civitatibus nec altare nec templum sit. Deus enim unus est et genus hebreorum est unum. Quicumque blasphemaverit deum lapidetur suspendatur per diem. et sine honore turpiter sepeliatur. Conveniant autem omnes israelitae ter in anno a finibus suis. in civitate in qua templum est. quatinus deo et pro illis quae possident gratias referant.

129.

et pro futuris preces offerant. Convenientes autem ad invicem; epulentur simul sicut amici. non sicut extranei. Bonum est enim ut simul convenientes mutuo se invicem agnoscant. et maxime quia procul sunt positi. et negotia singulorum ordinent. Hoc autem eis bonum ex hac societate proveniet. ut aspectum. et memoriam et loquelam invicemque apud se obtineant. Si enim anno non convenirent, velut ignoti et extranei sibimet permanerent. Sit autem et decima exceptio frugum quam vobis praecepit dominus sacerdotibus et levitis dare. congregetur per provincias et ad epulas ministretur et hostias. quae in sacra urbe sunt celebrandae. Iustum est enim ex his quae de terra nascuntur. et quae nos deus possidere fecerit. ut ad honorem eius qui haec tribuit ministrentur. Ex mercede mulieris fornicariae non sunt sacrificia celebranda. Numquam enim ex his quae de contumelia acquiruntur corporis divinitas delectatur. Nichil enim confusione corporum peius est. Similiter autem si quis pro coitu canis aut venatu. aut ex custodiis gregum mercedem accipit. numquam exinde deo sacrificandum est. Nullus blasphemet homines. qui de alia civitate venerint; et sacra peregrina non sunt furanda. nec alieni deo absumenda. Nullus vestrum tunicam contextam ex lana et lino vestiatur. quia haec vestis solummodo sacerdotibus est concessa. Conveniente multitudine in urbe sacra ad immolandum post vii. annos instante festivitate quae vocatur scenophegia. id est tabernaculorum defixio. summus sacerdos stans in excelso tribunali ut possit audiri. legat coram omnibus legem moysi. et neque uxor neque filii audire prohibeantur. sed neque servi. Bonum est enim ut animabus inscriptae leges et in memoria conserventur. quae numquam deleri possint. Leges enim multa habent audaciam contra peccantes. unde praedicentes eis quae sint passuri cum peccaverint. et animabus eorum inscribentes quae praecipiunt. quamvis per audientiam corporis omnino minoribus eorum constat voluntas legum. in qua lege cum deliquerint: ipsi sui laesionis auctores existant. Debent et pueri primum discere leges. quae est doctrina optima et eximia. secundo autem per singulos dies mane et vespere testificanda sunt eis dona dei. quae eis ex egypto liberatis concessit. Iustum est enim ut gratiarum actio referatur et pro compensatione praeteritorum fiat et pro invitatione futurorum. Inscribenda sunt et in manibus et in frontibus ea quae deus bona fecit. et digito pueris singula quaeque declaranda. ut virtutem dei postea valeant honorare. et favorem eius praedicare. quem undique circa se sollicitudinis favor. Principes sint in unaquaque civitate viri vii. qui in virtute et iustitiae studio sint probati. unicuique vero principi duo viri ministri praebeantur ex tribu levitarum. Optimo autem inter eos ipsis honore custodiantur. qui in civitatibus iudices constituti fuerint. ita ut illis praesentibus nullus audeat blasphemare. neque aspere agere licentia alicui. nec despicere aliquis audeat pudore dignorum iudicium. quia dominum illis contemptum videbitur. Iudices autem ipsi habeant potestatem pronuntiandi quodcumque eis videtur. nisi forte aliquis convincat eos pecunia accepisse. pravitatem damnare. aut alia causam praeferat: propter quam eos non bene iudicasse convincat. Non enim iudices convenit attendere personas aut pecunias. sed iustitiam omnibus rebus praeponere. Nam haec quilibet non agens. deum contemnere putatur. eumque infirmiorem credere. quam illos quibus contra iustitiam quae deus ipse est. pecunias pro iniusto iudicio largitus est. Si vero iudices non possunt de rebus sibi credidis iudicare. aut discernere. quod multa talia solent hominibus provenire. tunc integram causam annuntient in sacra urbe in nomine dei. Et convenientes pontifex et propheta et seniores quae eis iusta videbuntur de hac causa pronuntient. Unius testi non credatur. sed tribus. sin possit haberi ad ultimum duobus credatur. quorum testimonium verum faciat vita prior. Mulieris testimonium neque recipiendum propter levitatem et castitatem generis earum. sed neque servi testimonium prohibeant propter ignobilitatem animi. quia aut propter lucrum. aut propter timorem verissime credi non potest invenire testari posse. Si quis autem false testatur et convincitur. ea patiatur quae passurus erat contra quem testimonium dixit. Si homicidium factum aliquod in loco invenitur. haec quis fecit ita ut nec in suspicione sit aliquis quod per odium perpetraverit. quaeratur equidem homicida cum omni studio. et de denuntiando proponatur edictum. Cum vero nullus eum annuntiaverit. principes civitatis vicinae regionis illius in qua caedes facta est. et seniores convenientes. mensurentur a loco ubi iacet mortuus regionem. et ipsi qui fuerit vicinior civitati. ipsi eius emant iuvencam. et deferentes ad vallem et in locum inutilem aratro et plantationibus: et incidant cervices bovis. et sumentes aquam lavent manus suas super caput bovis sacerdotes et levitae simul. et seniores illius civitatis. exclament ab homicidio mundas se manus habere. et neque gessisse. neque facto communicasse: et invocant dominum sibi propitium fore. et numquam tam mala passione nulla eis contingere. Optima est quidem huiusmodi aristocratia. ita possum et conversatio talis. Nec alterius vobis sit appetitus. sed has leges diligite. et secundum eas facite. satis enim est ut deus sit vester princeps. Si adhaeserit vobis in animo ut regem vobis constituatis. postea si iste enim fuerit. sit equidem consobrinus sibi subditus. semper et iustitiae prudentia semper et virtutis alterius magnitudo. Si etiam iste rex his legibus atque deo plurima in se sapientia. nichilque geratur praeter pontificis seniorumque sententiam. nec multas nuptias usurpet. neque habundantia pecuniarum ferretur. nec ornatu equorum. et de rebus sibi collatis non ultra leges superbiat. Prohibeatur et quia hunc honore amplius fortior ultra modum vestris iussis potenter: Terminos et terre commovere non liceat. nec alienae nec propriae: per quos vobis servabitur pax. et habeant firmum in perpetuum. sic ex omnia semetipsos unicuique sunt positi. quia mundus plus et semetipsis contemptuosi. dum possidere singuli nituntur aliena praedia. et omnino agrorum. Si quis autem in vobis vult terminos permutare. procul dubio contemnit leges. Qui in terra plantaverit arbores. vel vindemiam. si autem quarto anno fructum acceperit. neque ex his deo primitias offerat. nec ipse comedat. Non enim secundum tempus haec natum est. quando natura per tempus vim fecisse videatur. ut nec deo. nec propriae domino competit ad vivendum. Quarto vero anno vindemia et omne quod nascitur tunc enim maturum est colligens ad sacram deferat urbem. et cum decimis aliarum frugum expendat circa amicos epulando. et cum pupillis et viduis. Quinto autem anno secundum sui quae fuerint erata. Quin etiam vineis plantatis non seminet tam aliis generibus: satis enim est haec sibi enutrire germina. ideoque laboribus aratur debet esse purata. Cum bubus terra arandae. et nulla cum eis alia animalia iungenda sunt. sed propriis generibus sit adaratio. Semina vero sint munda et inpermixta. et non duobus aut tribus generibus seminentur. Non enim coniunctione dissimilium terra et natura laetatur; Sed neque iumenta permisceantur quaecumque cognata non sunt. Meminerat enim legis lator: ne per haec iniuria transiret: in homines. ideoque vitavit amatoribus et turpibus primo sumens initium. hunc in terram ex volunt. ex quo per negligentiam de rebus vilibus legem contemnere non auderent. volens omnibus providere. ne in aliquo viderentur esse culpabiles. Metentes et manipulos colligentes. non debetis omnem messem exsecare: sed relinquere aliquos manipulos. qui sint egentibus alimenta. Similiter

[illegible] parvulis relinquebat. et olivarum fructum reservandum est egenis: et escam propriam non habentibus. Nec minus etiam abundantia et primitie colligende diligenter damnum [illegible] propria qua [illegible] indigentium saturitate provenit. Et et [illegible] in collatione fructuum preterire [illegible] quantitatem [illegible] prosperitate. Sed et palmes (?) et botri [illegible] Sed et bovem triturantem non esse ligandum. dum frumenta terit in area. Iniustum enim est quod simul laboraverit in fructu et area [illegible] et fatigatur, si participare de fructu prohibeantur. Poma et maturas [illegible] contingere nec agros [illegible] sive peregrini debent prohibere, [illegible] sive peregrini. et eis [illegible] ad comedendum. Portare vero eis [illegible] non liceat: neque vindemiatores [illegible] que ad torcular portant gustare prohibeant si forte occurrerint. Iniustum est enim bona que deus voluntate abundanti data sunt invidere desiderantibus ea comedere. dum poma in maturitate sunt vindemie. Sed et aliqui qui verecundia contingere non presumunt eis sine quadam [illegible] et socii [illegible] cogitatione si tamen ex alio loco venientes. Hi tales deprecandi sunt ut munera suscipiant, et quas [illegible] videre concessit. Dampna siquidem iudicanda sunt [illegible] benignitate [illegible] liberalitate bonorum [illegible] hominibus: ut ipsi solum [illegible] sed et aliis largiantur et [illegible] ipsi [illegible] favore felicitatis super alios administrare, [illegible] eis habundantia frugum suarum aliis et ignotis participare hominibus. Qui vero hoc preceptum custodierit, XL minus una plaga cum [illegible] publica debet accipere. Precepit et lex liberum hanc penam [illegible] sustinere quam libero inseruit. et facit iniuriam dignitati. Bene enim vobis erit si viventes recordemini et misereamini qui in Egypto et in deserto sustinuistis. et divitias postea adepti, miserorum et indigentium curam habeatis. De duabus autem decimis quas annis singulis preceperit celebrandas, alia quidem debet dari levitis, altera vero ad epulationes. tertia vero post annum tertium dari debet ad distributionem inopum. mulierumque viduarum et infantium pupillorum. Germinatum quecumque prius nascantur, ad templum deferant et patria hec deferentes qua eis deus prestitit possidere ipsum benedicentes. et sacrificia que leges iubent offerre celebrantes, horum primitias sacerdotibus templi distribuunt. Cum vero hec quilibet impleverit et omnes decimas una cum primitiis que levitis et ad epulandum dari mos est obtulerit discessurus domum. stans e diverso templi gratias agat deo. qui eos ab Egyptiorum iniuria liberavit, terramque eis magnam fructiferam multamque concesserit, testimoniumque perhibeat quod et decimas secundum legem Moysi obtulerit. et exoret deum sibi propter hec propitium et placidum semper esse, et communiter cum hebreis omnibus permanere, atque servet bona que parta dedit eis. et addat quecumque donare potest. Nobiles qui inter vos sunt, uxores ducant nobilium tempore constituto. virgines liberas bonis parentibus procreatas. Qui vero virginem noluerit ducere, ei non iungatur qui discedere suasit ab altero viro. neque constituto tempore maritum ei. Liberi non ducant uxores ancillas. nec pro amore hoc facere aliquis compellant. Concupiscentia namque decorum est continere, et congruum dignitati. Nuptias fornicarie non sunt sequende. pro quibus corporis mercis nuptias non computat summa divinitas. Decentes enim nuptias prudentia filiorum erit libera, et ad virtute verecundiis preparata. et non fuerint de turpibus nuptiis, neque de concupiscentia non legitime convenientium procreati. Si quis vult virginem sibi desponsare et postea putaverit eam violatam. dicturus ipsa causa, accedat et accuset illam, utens approbatione documentis suis. et respondeat pater puelle aut frater aut quicumque post eos genere vicinior esse monstratur. Et cum iudicatum fuerit puellam non esse culpabilem, tunc cum accusatore permaneat: nullam habente viro ulterius potestatem dimittendi eam, nisi magne cause processerint. et contra quas respondere non possit. Si quis autem audacter aut petulanter puellam vitiaverit. et post hec derogationes intulerit contumelias. condempnetur XL minus una plaga. et L siclos patri puelle dare cogatur. Si autem puella convicta fuerit corrupta fuisse, si de plebe sit, et que caste virginitatem usque ad legitimas nuptias non servavit statim lapidetur. Si vero de sacerdote sit nata. viva penitus concremetur. Si quis duas uxores habuerit. et una quidem in honore magno et favore apud eum fuerit aut propter amorem aut pulchritudinem aut ob aliam causam. altera autem apud eum in minore honore consistat, si ex dilecta natus fuerit filius qui et iunior sit illo qui ex non dilecta natus est, et petierit pater propter favorem quem habet erga matrem suam, quatinus sibi det duplicem partem substantie sue, et exheredet illum qui de non dilecta natus est, sic in legibus diffinitum est ut non concedatur ei. Iniustum namque est, ut qui nativitate senior est, quia minus mater eius a patre diligatur, debita parte fraudetur. Qui puellam corrupit alii desponsatam, suadens ei ut ad corruptionem consentiat, et illa consenserit, cum ea moriatur. Maligni enim sunt utrique: ille quidem eo quod persuasione suaserit sustinere voluntarie puellam, et nuptias legitimas hec mala proferre cogerit, illa vero que se tradidit ipsa propter libidinem propriam aut lucrum ad tale contumelia prebuerit. Si vero alicubi solam eam invenerit nullo adiutorio presente oppresserit eam, sola ipse moriatur. Qui virginem corrupit non dum alteri desponsatam, ipse eam ducat uxorem. Si vero puelle non placuerit ut habeat eam, solvat patri eius L siclos pro pretio iniurie. Si quis vult ab uxore copulata disiungi propter causas quaslibet que multimode hominibus provenire noscuntur, conscripto propria manu promittat quod numquam postea cum ea conveniat. et hec scriptura liber repudii vocatur. Nam sic ille vir habebit potestatem alii uxori copulari. cum prius hoc ei non licuerit: et illa et tunc se ad alterum conferre valeat virum. Quod si illo moriente noluerit eam recipere, tunc non licebit, quia cum scripto hoc prius abiuravit. Mulier vero que sine filiis fuerit a marito derelicta, frater defuncti eam accipiat. et natum filium mortui nomine vocans, successorem hereditatis nutriat. Hoc enim et publicis utilitatibus poterit, domibus minime destitutis, sed et cognatis presentium substantie conservari. et mulieribus relatio calamitatis auferri, quando priorum maritorum proximis coniungentur. Si vero noluerit eam ducere frater, veniens mulier ad seniores civitatis testimonium huius rei perhibeat quod voluerit et domi manere, et filium ex ea habere eum noluisse ducere. iniuriam faciens memorie defuncti fratris. Requirentibus vero senioribus per quam causam nuptiis eius abstineat, sive parvam sive maximam causam dixerit, ad hoc veniendum est, ut uxor defuncti solvat calciamentum illius viri. et exspuat in faciem eius. et dicat hoc obprobrium eum dignum esse ab ea pati faciente iniuriam defuncti memorie. Et ille a conspectu seniorum abscedat, sustinens hoc obprobrium omni tempore vite sue. Illa vero si voluerit alio cuilibet competentium nubat. Si quis ceperit virginem in bello, sive etiam nuptam volens ei copulari, non prius ei liceat ei cubile communionemque coniungere, antequam radat caput suum, et lugubre vestem induens parentes defleat et amicos qui in bello perdidit. quatinus de eorum tristitia saturata, sic deinceps ad epulas convertatur et nuptias. Bonum est enim ut accepturus eam. de qua et filios vult habere, ut eius moribus satisfaciat voluntati. et non tantum libidine propria contempnens quod uxori future carum esse possit sequens. Triginta vero diebus in luctu expletis, sufficiunt enim isti dies ad lacrimas amatorum, tunc procedat ad nuptias. Si vero postea cupiditate plenus eam contempserit habere uxorem, tamen non habeat eam ad servitutem, nec compellere potestate, sed ubicumque voluerit mulier ire, discedat habens hanc libertatem. Quicumque de iuvenibus contempnunt parentes suos. et eis honorem non prebent, aut propter verecundiam aut propter insipientiam iniuriam facientes eis, primum quidem occultis sermonibus moneant eos parentes ipsi, scilicet pater et mater. Si vero non eam correxerint, adducant eos ante iudices. et ita autem eos ploquantur. O filii inquiunt: non pro delectatione libidinis sumus nos vestri parentes permixti, neque pro augmento pecuniarum. dum esset et nostra parentes facultate ditati. sed propter hoc invicem commixti sumus ut vos filios haberemus, et nos in senectute gubernaretis. et quibus egeremus prius habere possemus. quod quantum recusatis si vultis facere, et fortasse dedicarum esset. Audiant et hec verba parentes et dicant: Ipsi scire poteritis si vultis. qualiter nos foventes vos cum magno studio nutrivimus: nullique rei pepercimus que ad salutem vestram proveniret et que utilitate vobis optime eruditionis afferret. Nunc autem quia dicet venia omnium iuvenum delictis, monemus vos corrigere ut quamquam vero honore minores et sequens inveniretis. et illum decet levitate mentis vestram, scientes deum ea que contra parentes presumuntur minus ingrate ferre: qui ipse totius humani generis pater est, et una cum illis exhonorari videtur qui eandem appellatione habere noscuntur. et iniustum est patres iniuriam a filiis suis sustinere: cum lex calumpniam malorum ulta est, et sic sine illa misericordia qua ultione vos a filiis sustinere non oportet. Et si hiis verbis parentum iuvenum postea convictus invenietur iniustitia, liberantur et a pena legis que talibus debet inferri. Si enim legislator bonus invenietur, et patres felices erunt, non videntes nec filios puniri nec filias secundum legem. Cum vero parentis sermones atque doctrina propter intemperantiam suam pro nichilo esse videbunt, inimicas sibi faciet leges sine federe pacis et hic tunc extra urbem sequente multitudine, in lignoque suspensus, et permanens tota die in ligno, in nocte sepeliatur: sic et alii quicumque in primis legibus decreverunt. Sepeliant autem et hostes. et nullus mortuus mox propter sepulture careat, solvens penam ultra iustitiam. Nulli hebreorum ad usuras liceat fenerare, neque cibum nec potum. Hoc enim iustum est a contribulibus reditus sustinere, sed solacium utilitatis eorum lucrum esse decernere: et gratiarum actione a deo reddita, pro benignitate sufficere. Qui vero mutuo accepit, sive pecuniam sive quecumque fructus, siccos vel humidos, reminiscens legis dei, hec cum dilectione restituant, tamquam reponentes in propriis loculis, et cum opus fuerit hec tollentes. Qui vero circa redditionem impudentes extiterint, non domos eorum incursandum est, et tamen pignus tollendum, antequam ex hoc eadem dicatur. Pignus enim a foris petendum est, et debitor per se portare debet, nichil resistens ei qui cum iustitia legis advenerit. Si quidem ydoneus sit et dives, cum pignus ablatum est, teneat illud creditor quousque restituat quod debet. Si autem pauper est restituat pignus antequam sol occidat, et maxime si sic vestis in pignore constituta, ut ea habeat ad soporem, quia naturaliter deus pauperi miseretur. Mola vero et vasa ei congrua non sunt accipienda pro pignore, ne instrumentis necessariis ad ciborum alimenta priventur, et pro egestate aliquod pessimum patiantur. In furto hominis pena sit mortis. qui vero aurum aut argentum abstulerit, condempnetur in duplum. Qui iumentum rapuerit, dampno quadrupli condempnetur, propter bovem parvum hic enim quintuplum solvat. Qui vero ad solvendam multam erit inops, sit servus eorum quibus est condempnatus. Si quis fuerit a proximo suo venditus, sex annis serviat et VII autem liber abscedat. Si vero filio ei nato ex ancilla apud emptorem propter affectum eius et ex familiaritatis dilectione servire voluerit, instante anno iubeleo quem quinquagesimum vocant, liber efficiatur simul cum uxore et filiis. Si quis aurum vel argentum per via invenerit, quaerat cuius fuerit, et preconemque mittens, cum eum invenerit restituat. et existimans dampno sua utilitate non querat. Similiter autem et de pecudibus, quecumque in deserto errare ceperit, non invento repente domino apud se reservet, teste in his habens deum, quod noluit aliena lucrari. Nulli liceat pertransire cum iumentum alicuius tempestate fatigatum in luto viderit cecidisse, sed allevet illud, et cum proprio labore adiuvando adiutor existat. Vias ignorantibus demonstrandum est, et non risum aucupantes de eorum errore alienis utilitatibus liceat impedire. Nemo quemquam blasphemet absentem. Percussus et moriens quis in lite ubi non est ferrum, repente occidatur is de quo eum percussit. Si vero portatus fuerit ad propria quo percussus est, et egrotet diebus multis, deinde moriatur, sit innocens qui percussit. Sanato autem illo et multas expensas in egritudine faciente, restituat universa percussor quecumque in vulneris sanandi tempus expendit, et quecumque medicis erogavit. Qui mulierem pregnantem calce percusserit, siquidem et abortivum fecerit mulier, ille a iudicibus pecuniis condempnetur, tamquam per corruptionem ventris plebis faciens detrimentum. Detur autem et viro mulieris ab eo pecunie. Moriente autem muliere et ipse moriatur, animamque pro anima reddat. Venenum neque mortiferum neque aliud quod utique sit lesionum nullus hebreorum habeat. Si vero inveniatur hoc quisquam habere moriatur patiens hoc quod ille toleravit cui venenum fuerat factum. Qui excecaverit similiter cecabitur, nisi forte pecuniam accipere voluerit qui cecatus est, habens ex lege licentiam estimare sue cecitatis casum. et quicquid placuerit sibi hoc ille debet dare. Bove cornu percutiente dominus suus interficiat. Si vero aliquem interfecerit ille quidem lapidatus moriatur, et neque ad cibum ullus habeatur. Si vero dominus presciens fuerit eius naturam nec cavens, ipse et moriatur tamquam ipse ei qui a bove periit presens est, auctor mortis extiterit. Si vero servum aut ancillam bos perimat, ipse lapidetur, XXX vero siclos eius domino dominus bovis dare debet. Bos si a bove percussus fuerit, vendatur et qui mortuus est, et qui percussit, et pretium ambo domini dividant. Qui puteum sive lacum effodiunt, tabulare illic faciant tegumentum, ut non haurire prohibeant, sed ut nullum ibi sit periculum. Et si in hunc lacum vel puteum iumentum alicuius incidens moriatur, eius pretium domino persolvat. Circumdanda est quoque maceria in puteis vel lacis quasi per murum sit, quatinus non sinat aliquos illic devolutos extingui. Mutuum si quis acceperit tamquam rem sacram atque divina ita custodiat. nullus fraudare creditorem studeat, neque vir neque mulier, nec in mensura aliquid grande lucraturus sit, quantitate illa spernat, quasi nullus sit qui eum possit arguere. Generaliter namque commoneat unumquemque sua conscientia in omnibus bene

agere. & testimonio sufficienti universa agere. que ab aliis pos
sint laudis premia promereri. & ingenue unusquisque respiciat ad deum.
quem nullus malignorum latere potest. Sin vero ut supradictum est nichil dolose
agens mutuum perdiderit. tunc certum est. veniens ante septem iudices iuret
in domino. quod neque eius consilio nec malicia perierit mutuum. nec aliqua pars
rei perdite in suos cesserit usus. & sic inculpabilis abscedat. Sin vero in aliqua
parte usus fuerit rem sibi creditam perdet universa que habet. & quecumque
mutuo acceperit reddere compelletur. Sicut autem de rebus mutuo acceptis
talis lex sancita est. ita et si quis mercede defraudet operantem. inter ho
mines habebitur odibilis. Ideo non est fraudanda merces viri pauperis. fa
cientibus universis quod etiam aliis possidentibus eis deus hic pretium eis dari iussit
servitii. Ideoque non est differenda merces pauperis. sed sub die eodem prebenda.
tamquam volenti deo fraudari quemquam usu laboris sui. Pro iniusticia patris
non debent filii puniri. sed propter suam potius virtutem. eis misericordia prebenda
est. non lesio. quam filii pessimorum fuere patrum. neque odio habendi sunt
ab iniquis nati. Sed neque patribus filiorum sunt repensanda peccata. cum
multa ut pote iuvenes extra naturam doctrinam sibi arrogent per superbiam
volentes ea que sunt utilia doceri. & alium iure religionis non bene ob
servant. propter quod una secum & masculi utantur. & fructum filiorum pro
creationis amittunt. quem nobis deus prebuit ad augmentum hominibus ge
neris eorum. quando hi velut in nece filiorum agantur furiis. & pro his eorum
extinnatur initium. Nam sic anime illorum debilitantur. ita et que sunt
corporis permutantur. Quicquid et in mundo putatur esse videntibus
monstruosum. non liceat vobis fieri. neque de hominibus neque de ceteris
animalibus. Hec siquidem sit vobis legum pacifica constitutio vestre rei pu
blice. & deus propicius erit vobis. si huius legis decorem inviolabilem conser
vaveritis. In nullo itaque tempore sit aliquis qui audeat hec precep
ta innovare. & in contrarium mutare. quod vero necesse est humanum genus
inconsiderata pericula. aut involuntarias turbas incidere. & de
his breviter alloquamur. quatenus presentes [illegible] que oportet fieri
ad tempus salutis satis idonei. & non tunc [illegible] requirentes que
vos conveniat facere. & minus instructi [illegible] temporalibus & pro
lis succumbatis iniuria. quam vobis deus sine labore vestro prebuit. & sine
virtutis exercitatione concessit. Prestitit quidem vobis deus ut
ea sine bello fruamini. neque aliis inter contra vos preliantibus. neque
intestina seditione concussis. per quam contraria vestris patribus ge
rentes. que ab aliis sunt custodita perdatis. sed utentes legibus bo
nis. quas vobis deus prebuit persistatis. Sin vero casus belli aut vobis
aut vestris filiis postea forte pervenerit. extra terminos hoc agatur.
Belli vero tempore imminente. legationis precones mittite ad volun
tarios hostes. Ante arma namque bonum est uti sermonibus decla
rantibus. quoniam et militiam copiosam habentes illi & equos & arma.
vos autem propicium habentes deum. & vobiscum pariter dimicantem. &
sine cuius auxilio nequaquam pugnare cum hostibus debetis.

Explicit liber quartus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER V.

MOYSE ISTO modo ab hominibus abeunte. & luctu quiescen
te & omnibus hebreis spem quam habebant in
iosue collocantibus. precepit idem iosue uti esset
populus preparatus ad expeditionem. misitque explo
ratores ad iericho. qui & virtutem eorum & quam
voluntatem haberent agnoscerent. Ipse vero
disponebat exercitum tamquam iordanem oppor
tuno tempore transiturus. & convocans prin
cipes tribuum ruben & gad. & dimidie tribus
manasse. quibus moyses hereditatem iam
dederat in terra amorreorum. commemorabat eis quecumque moysi
promisissent. atque monebat eos ut secundum promissionem suam ante
fratres suos armati pergerent. atque primi pugnarent. Illis autem obtem
perantibus iussionibus eius. primi castra sua movere. equites L milia
armati. a loco qui dicitur abela ad iordanem. & post eos iosue cum omni
israel castra posuerunt in stadiis LX. Cumque ibi maneret cum exercitu
repente exploratores venerunt. nichil horum que agebant apud chana
neos ignorantes. Nam latenter omnem urbem iericho & libere con
sideraverant simul & muros qua parte essent fortes. & ubi non
tuta esse viderentur. sed & portas consideraverant que dum essent agi
les. oportunum introitum preberent in castris. Nam attentes non custo
dierant quoscumque videbant eos ista considerare. & putantes eos pe
regrinos esse cum ambularent sicut mendici solent. estimabant eos
visionis gratia proxima sibi loca ad habitandum perscrutari non mente
hostili. Sed quidam suspiciosi non credentes eis cum ipsi exploratores
quandam domum intrassent quasi cenaturi. et eis cum discedentibus nun
tiaverunt regi tamquam cenanti. eo quod exploratores quidam ab exercitu
hebreorum venientes. essentque in raab habitaculo cum multa latendi
prudentia constituti. Rex vero repente precepit eos comprehensos
adduci. ut eos puniens agnosceret quid agere vellent. Cumque
invasionem eorum raab agnovisset. supra murum stipulam lini siccantis
exploratores illic abscondit. His autem qui fuerant missi a rege di
cebat raab. quod peregrini quidam & ignoti fuissent apud eam. ante quam
sol occumberet. & ab ea secedentes abscessissent. quos putarent
timore civitati & periculum ferentes venisse. itaque eos persequen
tes sine labore possent eos comprehendere. Nuntii vero hec
audientes. nullumque dolum raab sentientes. abierunt post eos. neque per
scrutantes habitaculum eius. Cumque perrexissent per vias per quas eos posse capere
credebant. & que ducerent ad vada iordanis. & nullum signum agnosce
rent. a labore quieverunt. Tumultu autem cessato. raab deducens viros. &
periculum suum pro eorum salute faciens. quod si capta fuisset in eorum occultatione
nequaquam supplicia regis evasisset. & cum eis domo sua perisset. rogavit eos
ut cum haberent [illegible] chananeorum [illegible]. huius salu
tis recompensationem eos sibi conferre poscebat. Qui [illegible] dimisit eos
abire ad propria [illegible] liberarent dum venientes in civitatem
misisset eam [illegible] habitationis sue. Hec eum [illegible] a perturbare dice
bat. si quis ex domo eius [illegible] monstraret. At illi & de presentibus gratias
referentes. & de futuris iurabant se operam pensaturos fore. &
suadebant ei. ut dum [illegible] esset capienda civitate. omnem possessi
onem suam atque domesticos in illo habitaculo recondere. & ante ianuam
coccineam funem appenderet. quatenus sciret domum eius princeps nostri
ne quod eum mali sic custodiat. Nuntiabimus enim ei [illegible] fuerimus
solatio liberati. Si quis vero eorum nobiscum pugnando ceciderit. non nobis
hic assertas. quia ipse deum quem invocavimus nunc in promptu ut in nullo
debeas quicquam de iuris iurandi transgressione dubitare. Et illi quidem

hi persequentes. abibant dimissi per murum. & ad suos pervenientes
nuntiaverunt que in urbe gesta sunt. Iosue autem pontifici eleazaro & se
nioribus dixit. quecumque ab exploratoribus iurata fuerant raab. qui
iusiurandum suaque sententia firmaverunt. Metuens vero iosue transi
tum fluminis cum esset grandis. & neque pontibus consuetum. nam prius non erat
iunctus. quia & si vellent eum pontem facere nequaquam arbitrabantur se propter ho
stes habere permissionem. Interea hic deus & transibilem flumen fieri ei promisit
magnitudinem eius minuens. & duobus transactis diebus iosue transpo
suit cunctum exercitum totaque multitudine hoc modo. Precedebant
enim sacerdotes portantes archam. deinde levite portantes tabernaculum
& vasa que ad sacrificiorum ministeria pertinent. Sequebatur autem levitas
per tribus suas omnis exercitus deducentes in medio infantes & mulieres.
metuentes ne cum in flumine paterentur. Cumque sacerdotibus primis
introeuntibus meabilis iam flumen videretur. altitudine eius imminuta.
alveo vero eo quod multum non esset fluxus sed quasi ad siccum pavimenti instar expo
sito. Omnes ergo iam confidenter flumen transmeabant. & qualem eum deus
iosue futurum esse predixerat. talem esse conspiciebant. Stetere autem
in medio sacerdotes. donec turba transiret. & securitate terre attin
geret. Omnibus itaque transeuntibus egressi sunt sacerdotes liberum iam
flumen relinquentes. ut more suo decurreret. & flumen statim crevit
& magnitudinem suam recepit. Illis vero L stadiis procedentibus arma
tis sicut superius diximus. reliquus exercitus usque ad decem stadia iericho ante
accessit. Iosue autem altare de lapidibus quos singuli principes tribuum tulerant
de profundo iordanis iubente domino construens. pro futuro signo inter
rupti fluminis. & super eum sacrificans domino. & festivitate pasche in
illo loco cunctus populus celebravit. & omnium que eis primitus deerant. co
piose tunc habundabant. Nam & messem iam maturam chananeorum
metebant. & cetera opulentissima possidebant. Tunc & eis cibus manna
defecit. ex quo alti sunt XL annis. Cum hec vero israelite facerent. & chana
nei nequaquam contra eos exirent. sed clausi muro quiescerent. iosue eos obsidere
deliberavit. Prima ergo die festivitatis ferebant archam sacerdotes. & pre
cedebant VII bucinis clangentes. rogabatque iosue cunctum exercitum
ut viriliter circuirent murum. senioribus sequentibus. Quo gesto. ea die
nichil amplius facientes ad castra sunt reversi. Cumque hec sex diebus fecis
sent. septima die omnem populum colligens armatorum iosue. destructio
nem annunciabat urbis. & quia die illa deus eam sine eorum labore conce
deret. muris eius sponte prostratis. & omnia occidenda quecumque eis devota
sunt precepit. & nullo labore ab hostium nece quiescendum. neque ulla misericordia
movendos. neque circa predam vacantes inimicos contempnerent fugi
entes. & animantia cuncta perimerent. & nichil ad usum proprie volup
tatis auferrent. argentum vero & aurum quodcumque inveniretur iussit
auferri. ut deo precipue gestorum primitias servarent. eo quod in prima civita
te sit subacta inveniretur. Solam raab liberandam esse decrevit. & gene
rationem eius. eo quod ei exploratores prebuerant iusiurandum. Hoc dixit
iosue & disponens exercitum. deduxit ad civitatem. Circuibant autem
iterum urbem archa precedente & sacerdotibus ad pugnam populum commonentibus.
Cumque septies circuissent. & paulatim quievissent. repente cecidit
murus. neque machinis neque alia violentia muro ab hebreis illata.
Illi vero ingredientes urbem iericho. omnia in ea peremerunt. civibus inopina
bili murorum ruina obstupefactis. & ad eorum defensionem inutilibus
subito constitutis. Necabantur autem per vias [illegible] & in domibus appre
hensi nullique penitus parcebatur. sed omnes pariter occidebantur mulieres
& infantes. eratque civitas plena mortuorum cadaveribus. & nullus effu
gerat necis incursum. Civitatem vero cunctam incenderunt simul & regionem.
Raab autem cum suis ad cenaculum confugientem exploratores eripuerunt.
Quam dum iosue ad se venire fecisset. gratias pro exploratorum salute & pro tali
beneficio dixit non se retributione fore minorem. donavitque eam repente
multis agris. & rebus maximis honorabat. Tunc omnem locum civita
tis per incendium consumpsit ignis. & super omnes habitatores descendebat. Tunc
maledixit maledictione iosue illum qui iericho destructam a se rursum edi
ficaret. quatinus quando fundamenta murorum iaceret. primogenito careret. qui vero per
ficeret. novissimum filium amitteret. Hoc ergo maledictum non neglexit di
vinitas. sed in posterius dicturus sum passionem que per talem effectum
evenit. Congregata est ergo innumera multitudo argenti simul & auri.
necnon & eris. cum nullus auderet exinde tollere. nec adulterare precepta
ex illo direpte. Hec autem omnia iosue sacerdotibus thesauris reservanda
tradidit. Hec ergo in primis circa iericho. Achar vero filius carmi [illegible] tribu iuda
[illegible] clamidem regiam [illegible] auro contextam. habentem auri
milia [illegible] massa. hic est pondus siclorum ducentorum. nimis crudele iudicans
sibi deo offerri & non egenti talibus rebus. & non magis sibi retineret. qui periculum
belli sustinuisset. faciensque foveam aliquam profundam in suo tabernacu
lo & in fodiens ibi latere putabat deum. sic potuit [illegible]. Vo
catus est autem locus in quo castrametatus est iosue galgala. quod nomen significat
libertatem quia ab egypti partis & erumnis deserti videbant se liberatos.
Post paucos vero dies destructionis iericho. misit iosue XXX milia armi
torum in civitatem hai. positam super iericho. quam [illegible] civitatem
& caperent. Sed congressi [illegible] hostes. ceciderunt ex hebreorum exerci
tu XXXVI. Cumque hi nuntiati essent israelitis. magna tristicia & cu
[illegible] habuerunt non tam propter cognatos amissos licet
omnes bonum fuissent & [illegible] exercitati. quam vero desperatione sua
[illegible] a deo alii pro
mittente. & non inopinabile videre hostes [illegible]. Sed omnes ergo
super [illegible] lacrimis erant constituti.
nichil gustantes [illegible] quod gesserat. gravissime videbant affli
ctum. Videns autem iosue exercitum [illegible] passionem. & [illegible] omnibus rebus pessima
desperatione detentum. audacter accessit ad dominum & ait. Non nos petu
lantia venimus. ut hanc terram armis subiceremus. sed moyse famulo
tuo ad hoc nos hortante [illegible]. dum multis signis possessionem
huius terre prebituram te nobis esse promiseras. exercitum nostrum armis ho
stium facere meliorem. Que sunt ergo que nobis repente pervenerunt.
Nunc autem propter spem decepti videmur. & tamquam non firma sint ea promis
sa que moyses porrexit efficimur & deteriores nunc. & de futuris
metuimus nos desperabilis tenet primum ex primo talia sustinentes. Nec
[illegible] quod tibi est vere his malis adhibere medicinam. & presentem nobis efficie
prebere victoriam. precantem tua & de futura desperatione tuo favore nos libera.
Sic quidem iosue in terram pronus iacens. deprecabatur dominum. Cui responsio a deo
data est ut surgeret. & exercitum a sua pollutione purgaret. quia propter furtum
rerum sibi dicatarum hanc molestiam super eos venisse dicebat. Sorte vero re
quirere quis hoc fecisset & puniretur. ac victoria semper de hostibus perveniret. Hoc ergo
iosue populo enarrante. & vocans eleazarum pontificem & principes tri
buum. sorte perquirere iubebat. Cumque hic delectus in tribu iuda factus esset. declararet
sors super generationem [illegible] & veritas [illegible] circa cognationem achar illum
te demonstravit. quique vero inquisitione facta. apprehensus achar. Cumque non
potuisset negare deo. dum eum ita invenisse putabat. furtum confessus est. &
publice in medium misit. Et ille quidem repente periit. & ora que ad illum
pertinebant. post pena sustinuere. & in [illegible]

130.

promeruit sepultura. Iosue autem per gratiam exercitum deduxit ad hai urbem, et nocte insidias construens, diluculo cum hostibus est congressus. Illis autem confidentia propter priorem victoriam super eos euntibus: simulabat se fugere populus hebreorum, ut hos in longinquum eos qui persequuntur traxit a civitate, et tamquam de victoria confidentes. Cum vero resilisset hebreorum exercitus, contra faciem eorum fortitudinem dedisset, quique signum quod constituerat eis qui insidiis collocaverat, eosque incitasset ad pugnam, tunc illi ingressi civitatem dum certe cives circa muros inveniunt, et aliqui circa aspectum eorum qui egressi fuerant ad prelium mentibus occupati, illi statim civitatem ceperunt: et omnes occurrentes sibimet extinxerunt. Iosue autem procedentibus sociis post tergum hostium ad prelium, ipse occurrens medios hostium ferire ceperunt, et omnis convertitur in fugam. Cumque declinare vellent quasi ad integram adhuc urbem, et ipsam captam inspicerent, et incensam cum mulieribus et filiis agnovissent, per agros dispersi sunt, defendere se per se in solitudine non valentes. Cum talis siquidem calamitas hostes apprehendisset; infantium turba quoque capta est et mulierum, et aliarum rerum vasorumque innumera multitudo. Necnon et greges pecudum hebrei ceperunt multasque pecunias. Tractem locum ydoneus, et hora iosue in galgalis positus militibus est partitus. Gabaonitae vero habitantes iuxta hierosolimam audientes passiones quae pervenerunt iericho et hai, et ad semetipsos venire hanc vastationem existimantes iosue quidem aperte rogare noluerunt. Neque enim hoc impetrare se quasi aliquid mediocre putabant dum interitum potius chananeorum gentis eum pugnare cognoscerent. Chefiritas quoque et chateriminas qui vicini eis erant ad consilium poposcerunt, dicentes neque illos periculum declinare, si ipsos infestare devincerent, nec adunati possent magnitudinem eorum virtutis evadere. Cum dum hoc ubi placuissent, misere legatos ad iosue amicicias postulantes, viros prudentes in lingua, et quos precipue iudicabant ydoneos, ut agerent quod illis omnibus expediret. Illi vero abeuntes confiteri se chananeos incautum esse existimantes, effugere se hunc modo periculum crediderunt, si dicerent nichil sibi cum chananeis esse commune, sed longissime ab his habitare: et venisse per fidem virtutis eorum, ambulantes itinere multo et per continuata sermonis huius vestimenta sua monstrabant. Vestes enim cum nove fuissent quando egrediebantur: longo itineris tempore attritas se iam asserebant. Calciamentis enim vestibus utebantur, ut eorum verbis crederetur. Stantes quoque in medio populi dicebant se missos a gabaonitis et vicinis civitatibus: multum ab ea terra remotis. Facturi cum eis pacem more federis patrie sue. Agnoscentes dei gratiam atque dono chananeorum terram eos possessuros, eisque tributarios fore gratantes et cives eorum posce bant. Hec itaque illi dicentes, et indicia itineris ostendentes: rogabant hebreos ad pacta amicicias descendere. Iosue autem dictis eorum credens quod non essent de gente chananeorum, amicicias cum eis fecit, et eleazar pontifex cum senioribus: pollicentes iusiurandum habituros eos amicos et socios, nichilque cogitare adversus eos iniuste, populo sententia consentiente in iusiurando. Et gabaonitae ita que voluerant callido consilio promerentes ad suos redibant. Iosue autem castrametatus contra chananeos in confinio gabaonitarum et agnoscens gabaonitas non procul ab hierosolimis inhabitare, et ex genere chananeorum esse, vocans priores eorum de falsitate culpabat. Illis autem dicentibus non aliam preter hanc salutis occasionem se habuisse, convocavit eleazarum pontificem et seniores. Eisque iudicantibus publicos eos famulos constituit, ne iusiurandum transcenderent. Et illi quidem pro calamitate quae eos comprehenderat hanc sibi cautelam atque custodiam invenerunt. Cumque rex hierosolimorum graviter ferret, eo quod gabaonite cum iosue pacta fecissent, vicinarum gentium reges ut contra eos pugnarent et ad solacia rogabat. Quibus auxilium prebentibus: iv. enim erant reges contra gabaonitas castrametati sunt non procul a civitate: et cum pararent obsidionem gabaonitae auxiliatorem advocaverunt iosue. Ad hoc enim venerat ut a suis quidem se perimi putarent, et ab eis qui ad interitum chananeorum castrametabantur salvari se per amicicias existimabant. Iosue autem cum omni exercitu ad eorum solacia properare festinavit. Die noctuque perambulans diluculo venit ad hostes, et fugientes persequebatur in descensu beth horon, ubi dei quoque operationem cognovit significantem sibi tonitruis et fulminibus: grandinis quoque demissione maiorem quam solitum est, insuper et diei crescente, ne nox superveniens hebreorum impetum refrenaret. Iosue autem reges in quadam spelunca celatos circa maheda invenit, omnisque in patibulis suspendit. Quod vero longitudine tunc dies extensus est, et plus solito crevit, palam est per scripturas quae sunt in templo reposite. Sic ergo exterminatis regibus qui duxerant contra gabaonitas exercitum, reversus est rursus iosue ad chananeam montana, et multa cede facta, sumens predam venit ad reliquum exercitum galgalis constitutum. Et cum de hebreorum virtute per circuitum habitantes fermo discurreret, stupor habebat omnis audientes multitudinem peremptorum. Convenere autem contra hebreos reges chananei qui circa libanum montem habitabant, et chananei qui in campestribus erant, palestinos secum ducentes, veneruntque ad civitatem berothi galilee superioris et desese qui locus procul a galilea est. Tocius autem exercitus armatorum erant trecenta milia, et duo milia equitum. Turbabat quoque hos multitudo et ipsum iosue et israhelitas, et propter timoris excellentia dubitabant. Deus autem arguens eorum timorem promisit eis victoriam, ita tamen ut cum vicissent inimicos equos eorum subnervarent, et currus incenderent. Iosue autem promissionibus dei confortatus perrexit ad inimicos, et quinta die veniens circa eos congressus est cum eis. Pugnaque fortis effecta est, et cedes tam magna, ut nec dici nec credi possit. Persequens autem eos multum pertransiebat omnem exercitum hostium, et preter paucos omnis extinxit, regesque ceciderunt universi. Deficientibus autem hominibus ad interficiendos equos, iosue eos occidit, et currus incendit. Quo facto, provinciam licenter possidebat nullo presumente ei bellum inferre: et civitates obsidione capiebat, et quicquid sumere potuisset: devastabat. Quintus iam annus transierat, et nullus remanserat chananeorum, nisi qui in munitione murorum effugerat. Iosue autem de galgalis denuo castrametatus, sacrum tabernaculum constituit circa civitatem sylo. Locus enim oportunus videbatur pulchritudine, donec edificare templum deus eis permitteret. Et inde procedens cum omni populo venit in sycima, et altare ibi construxit, sicut moyses precepit, et distribuens exercitum in monte garizi constituit medium, et in habel dimidium, in quo et altare edificantur. Levitas et et sacerdotes divisit sacrificantes et maledicta facientes, et eas in ara conscriptas relinquentes, ad sylo denuo sunt reversi. Iosue autem cum esset senex, et chananeorum civitates non facile capi posse cerneret: tam propter locorum munitione in quibus erant, quam propter fortitudine murorum quos per naturalem civitatum custodiam circumdederant, et credebat hostes cum confusione ab obsidione recedere sine suo interitu. Nam chananei cognoscentes israhelitas egressuros ab egypto, omni illo tempore erant occupati ad faciendas civitates fortissimas. Congregari ergo iosue totum universum populum in iordanem in sylo precepit. Quibus cum summo studio convenientibus: commemorans eis bona quibus perfruerant potiti, et actus quos gesserant quam esset optimum et deo dignum. Et quod virtute legum quas sequebantur xxxi viri reges, presumentes cum eis bellare devicissent cum omni exercitu, ita ut neque generationem eorum linquerent. Nam civitates quidem aliquae capte sunt, ad alias autem adhuc pertinet magna obsidionis difficultas propter murorum munitionem, et habitantium in eis audaciam. Petebatque

eos qui transiordanen sorte acceperant, ut laborantes cum fratribus et in periculo eos adiuvantes, postea sorte propria fruerentur, gratias ab eis accipientes. Et precepit eligendos de singulis tribubus viros quibus testimonium daretur eo quod virtute precellerent, quos misit ut terram metientes fideliter et nullo malignantes ei magnitudinem sine dolo renunciarent. Et iosue quidem hoc verba faciens, populum sibi habuit faventem, et viros qui terram eorum deberent metiri direxit, dans eis aliquos terre mensores doctos, quibus propter artem veritas non lateret, mandans eis ut terram mensurarent fertilem terram et bonam, et quae minus bona esset. Natura namque terre chananeorum huiusmodi est, ut et planicie magnam habeat, et fructiferosit copiosa. Que comparata quidem aliis terris, creditur esse felix, cum autem nullis locis iericho et hierosolimorum terra aliis comparata terra aliis comparata vilissima putatur. Licet omnino hec spacia terrarum sint parva, et eorum multa montana sint, magnitudine vero fructuum et adeptos aptitudine et pulchritudine aliene terre similis non est. Propterea iosue iussit metiri terram bona simul et mala, dum septimum unumquodque iugerum comparatum mille denariis sit dignum. Viri igitur qui missi fuerant cum esset numero decem, circueuntes et mensurantes terram, septimo mense ad eum sunt reversi in civitatem sylo, ubi tabernaculum erat constitutum. Et iosue eleazarum et seniores cum principibus tribuum sumens, divisit terram novem tribubus et dimidie manasse, secundum magnitudinem tribuum singularum mensura efficiens. Cumque misisset sortem tribui iude, sorte cadente tribui iuda elegit superiorem ydumea, que in longitudine quidem extenditur usque ad hierosolimam, et latitudine usque ad paludem que sodomitica vocata est, et in hac et sorte civitates erant ascalon et gaza et alie multe. Symeon vero in secunda sorte pervenit ydumea quae circa egyptum est, et arabie montem. Beniamite vero sortiti sunt terram a iordane flumine in longitudine usque ad mare: in latitudine vero usque hierosolimam et bethleem. Hec autem sors angustissima fuit, propter terre felicitatem, et in hac sorte civitates fuerunt [...] hierosolima et iericho, et alie multe. Effreem autem tribui [...] habuit in longitudine sorte a iordane flumine usque gaba[...] in latitudine vero quidem habuit bethel, et usque ad campum maximum terminatur. Manasse vero medietas a iordane que devenit ad civitatem doron hoc est in longitudine: in latitudine vero bethsanium usque sannim que nunc scitopolis appellatur. Post hos autem ysachar carmelon montem et flumen in longitudine habuit, tabiriumque montem in latitudine. Zabulonite vero usque genesareth tendentem circa carmelum et mare sortita sunt, et convalle que a carmelo nuncupatur. Nepthalim vero omnem terram quae ad sydonem coniuncta est habuerunt. Civitas autem arce ibi hoc sorte fuit, que et nunc actipos nuncupatur. Parte vero ad orientem conversam usque damascum civitatem, et galileam superiorem nepthalite sumpserunt, usque ad montem libanum, fontesque iordanis qui de montibus est collectus. Danite autem loca convallis ad occasum solis posita tenuerunt, azotum et dorim determinatione iamnia simul et geth, ab et horon usque ad montem ex qua tribui iuda pendebat. Sic itaque iosue divisit terram novem tribubus et dimidie, et tradidit eam illis possidendam. Nam amorream moyses dudum capiens, duabus tribubus dimidieque distribuit, sicut prius indicavi. Loca vero circa sydonem et archeos et amatheos et archeos inculta esse erant. Iosue autem cum etate iam senectutis impediretur, ut possit ea que cogitabat perficere, et dum timeret ut hi qui postea principatum sumpturi erant, negligerent communi utilitati populi consulere, precepit singulis principibus tribuum, ut nullum de chananeorum gente in terram quam sunt sortiti relinquerent. Hanc enim cautelam eis atque custodiam patriarum sollempnitatum fore. Hoc et moysen precepisse memorans, ut levitis xxx et octo civitates traderent, ex quibus x in amorrea iam accepissent. Fugacibus et tres civitates distribuit habitandas, id est in tribu iuda hebron, sychem vero in effrem, et cades de nepthalim, et hic locus est super galileam. Divisit et populo cunctas predas reliquas. Erant namque terram amplam, et magnas divitias obtinebant. Habundabant enim communiter omnes eorum singuli auro et vestibus et aliis vasis, et quadrupedum copia, quorum numerus comprehendi non poterat. Post hoc iosue convocavit in ecclesiam duas tribus et dimidiam, quia transiordanen sorte acceperant, quorum exercitus l milia armatorum esse videbatur, et ita eis locutus est. Quoniam deus pater et dominus generis hebreorum hanc terram nos possidere fecit, et possessam semper se nobis servare promisit, per eum mandato cognatis nostris promissime in omnibus obedistis, ideoque de voluntate vestra bona confidimus, quod nulla difficultate impediente sicut nos opus fuerit vos ad labores fratrum vestrorum insignito esse iustas, neque post hos labores vestras aliquando tardiores. Gratias igitur agimus vobis pro periculis in quibus nobis affuistis, non solum vero sed et semper acturi erimus, et memoria habebimus omnium et vestre retinebimus quicquid per vos nobis pervenerit bona, qui usum bonorum vestrorum propter nos distulistis, et laborantes pervenit nobis. Donec nos sortem nunc favente deo obtineremus, postea sortem vestram fruimini unde iudicastis. Adquesiverunt autem super bona nostra ex laboribus quos nobiscum habuistis multe divitie predamque plurimorum augentes, aurum et argentum super bona quod maius est vestri favor, obsequium et ipsi nos ad quodcumque volueritis in recompensatione paratos habebitis, eo quod neque hoc que moyses vobis precepit obliti, et illo mortuo, nec est quisquam in quo vobis gratiarum debita non soluam. Gaudentes ergo vos ad sortes vestras dimittimus, et rogamus ut nullum esse terminum vestre cognationis existimetis, neque quod inter nos iste fluvius est alienos et non hebreos nos esse credatis. Omnes enim sumus ex abraham qui hic et illic habitamus, unus et deus et nostros maiores et vestros ad illorum perduxit vitam. Cuius religionis habere curam et conservationis quam per moysen instituit, providentes enim in his, fautorem et solacium semper habebitis. Conversis vero vobis ad imitationem gentium exterarum avertet a vobis vestrum genus. Hec autem dixisset iosue singulos maiores et communiter eorum multitudine salutans, ipse quidem mansit in eo loco. Deduxit autem eos populus non tamen sine lacrimis, et vix tenentes ipsos ab invicem dimiserunt. Transiens autem tribus ruben et gad et dimidia flumen iordanem, altare super ripam iordanis collocare decreverunt, ut memorabile signum generationis fuisse cognationi eorum qui extra iordanem habitare videntur existant. Audientes autem qui iuxta iordanem erant quia dimissi ab eis altare construxissent, et nescientes qua voluntate hoc fecissent, sed pro novitate altare deorum exterorum hoc celebratum credentes, contra religionem, armabantur unanimiter ad ultionem eorum transire flumen et punituri eos quasi per preparatam destructionem sollempnitatum. Non enim eis iustum videbatur ut cognatione aut dignitate eorum respicerent, qui auctores fuerant huius rerum, sed dei potius amplecterentur mandata et arma sumerent adversus eos. Retinuit autem eos iosue et pontifex eleazar et seniores, suadentes ut prius experimenta eorum voluntatis agnoscerent, et si mala eorum esset voluntas, tunc armis super eos irruerent. Misere autem legatos ad eos, finees filium eleazari, et x alios viros apud hebreos honoratos, agnituros sapienter per quare construxissent altare super ripam fluminis. Cumque ad eos venissent congregata multitudine, stans finees hoc dicebat. Maius esse quidem delictum vestrum quam possitis corripi

de futurorum sermonibus emendare. Veruntamen non secundum magnitudinem iniquitatis nostrae nos vobis reddidimus ad arma repente, ulcionemque descendimus: volentes prius ex verbis vestris agnoscere, pro qua causa accessistis ut altare fabricaretis, ne petulanter videremini armis vos adire: qui nescimus utrum bona animi voluntate hoc feceritis. Non enim credimus vos dei voluntatem semper agnoscentes, et adiutores legum quas ipse nobis contulit existentes, divisos a nobis et in propria sorte venientes, quam ex dei gratia meruistis, oblivionem eius habere: et tabernaculum archamque deserentes, et altare quod nobis est proprium, peregrinos introducere deos chananeorum. Sed potius optamus inculpabiles vos esse, et neque vecordiam legum patiar pudorem memoriamque transgressos sperantes (?). Si vero delictum hoc perpetrastis, neque pro legibus labore refutamus, sed transeuntes iordanem defendimus eas et deum, nichil vos a chananeis differre credentes, sed sicut ipsos vos interimentes. Non enim putare debetis quod quia transistis fluvium, a dei voluntate sitis extranei. Ubique enim in his que sunt ipsius estis, et fugere potestatem eius atque iudicium nullo modo poteritis. Si vero creditis hunc locum, ubi nunc estis positi, impedimentum esse correptionis, nichil prohibet denuo terram dividere, eamque ad pecudum pascua deputare. Sed agite temperanter et a novo delicto recedite. Rogamus ergo per filios et uxores, ne nobis faciatis necessitatem huius defensionis, quod nec salutem ipsorum aut causis expedit. Et sic cogitare veniat vobis pacem timete (?), quam experimentum velitis sumere per illorum. Hec fante phinee: presules illius ecclesie et omnis multitudo ceperunt de querimoniis satisfacere et profiteri neque ab eorum se cognatione recessisse, neque pro novitate altare condidisse: sed et deum unum nosse qui hebreis omnibus est communis, et illud altare venerari quod est positum ante tabernaculum ad sacrificia facienda. Hoc autem altare propter quod suspecti facti estis non pro alia causa factum quam ut signum fieret et indicium in futuro nostre familiaritatis, et necesse nobis esset in patriis legibus perseverare. Non autem ad transgressionis initium est factum sicut suspicamini. Testis autem nobis sit deus, quia istud altare non pro alia causa construximus. Vos vero meliorem de his habentes opinionem nichil culpetis ulterius, neque nos extra sortem veniam iudicetis, sed eorum similes quicumque generis sunt abraham. Hec illos dicentes laudans phinees eorum verba reversus est ad iosue, et eorum verba populo nuntiabat. Iosue vero gaudens quod neque ulla foret pugnandi necessitas, nec ad sanguinem bellumque duceret contra cognatos, pacificas deo immolavit hostias, et dimisit populi multitudinem in proprias sortes. Ipse in sychem commoratus est. Post hec anno xx. senior iam effectus, convocavit honoratos civitatum, et principes et seniores, et multitudinem quantamcumque congregari potuit. Quibus in unum convenientibus cuncta dei beneficia commemorabat, per que ab humili forma ad hanc gloriam et substantiam pervenissent, et orabat eos observare dei voluntatem, et poscebat eos pie agere, ut eis grata divinitas permaneret. Hoc enim amicabile esse dicebat ut transiturus a vita huiusmodi eis monita derelinqueret, et poscebat ut que ille diceret, in memoria retinerent. Et ille quidem talia presentibus loquens defunctus est, cum vixisset annis c. et x. quarum cum moyse pro doctrina utilium rerum commoratus est annis xl. Dux autem populi post illius mortem xx. et vi. annis fuit, vir nec sapientia indigus, nec earum que cogitabat ut multa sapienter diceret inexpertus, sed ubique sufficiens, et ad opera periculaque magnanimus, audaxque bella disponere, et in pace dexter, et in omni tempore propria virtute conveniens. Sepultus est autem in civitate thamna in tribu effraim. Eodem vero tempore mortuus est et eleazarus pontifex, filio phinee sacerdotium derelinquens, cui sepultura facta est in civitate gabatha.

Post horum itaque transitum phinees prophetavit secundum dei voluntatem ad delendum genus chananeorum, tribui iude principatum esse prebendum. Erat enim adhuc studium populo cognoscere quid et placeret deo. Tunc tribus iuda assumpsit secum tribum symeon ad pugnandum, quatenus exterminatis hostibus subditione sua eos qui in ipsa sorte consistebant subicerent. Convenientibus autem chananeis illo tempore cum magno exercitu, expectabant hebreos cum rege bezechinorum nomine adonibezech, quod nomen significat dominus bezechinorum. Adoni enim hebrea lingua interpretatur (?). Et sperabant se vincere posse israhelitas. Cumque congressi due tribus quas predixi magnifice pugnavere, et occiderunt ex eis decem milia. Fugantes autem reliquos et insequentes adonibezech vivum ceperunt. Cuius dum manuum ac pedum summitates preciderent, dixit: Non potest deum latere que contra vos et lxx. reges facere non erubui, qui precisis manibus et pedibus colligebant sub mensa mea reliquias fragmentorum, et quod illis ingessi hoc ipse nunc sustineo. Et eum viventem tulerunt ad hierosolimam, morientemque vero sepelierunt. Et egrediebantur vastantes, et plurimas civitates capientes. Inter hec obsederunt hierosolimam, sed hanc longo tempore capientes omnes in ea habitantes interemerunt. Erat enim valde gravis in munitione murorum, et loci natura firma ad resistendum. Inde castra metati sunt in hebron, et hanc capientes omnes interfecerunt. Relictum autem adhuc erat genus gygantum, qui propter magnitudines atque formas in nullo aliis hominibus proximabant, ultra modum mirabiles, ut hactenus eorum ossa monstrantur, in nullo his de quibus fides habetur equalia. Dederunt autem caleph ex mandato moysi hebron, et etiam duorum milium cubitorum. Hic enim fuerat unus exploratorum quos moyses misit in chananea. Dederunt autem et filiis ietro madianite, qui fuit gener moysi, terram ad possidendum. Nam patriam relinquentes secuti sunt eos, et fuerunt in deserto cum eis. Itaque tribus iuda et symeon civitates multas in montanis ceperunt, in campestribus autem et ad mare positas ascalonem et azotum ceperunt. Evasit autem eos gaza et accaron, quia dum starent in campestribus et copiam haberent curruum et habundantiam, irruentibus semet fortiter resistebant. Hee ergo iste tribus multum bellando locupletate, ad civitates proprias redierunt, et arma deposuerunt. Beniamite vero quorum erat hierosolima, habitatores suos concesserunt sibi tributa persolvere: et hoc facere nolentes omnes interficere, et ad culturam terre se penitus converterunt. Hoc autem factum relique tribus imitantes ita faciebant, et chananeorum tributa percipientes dimittebant eos sine plus esse. Tribus autem effraim cum obsideret bethela, post magnum laborem obsidione capere non valuit, tamen illi obduratio animo perseveraverunt in civitate. Deinde effraimite sapientem quendam in civitate commorantem, et necessaria eis deferentem tenuerunt, et fidem ei dederunt ut si civitatem traderet salvarent eum et cognationem eius. Et ille et in hac fide iurabat se civitatem traditurum. Quo facto, ipse cum suis omnibus salvatus est. Illi autem interimentes cunctos habitatores, decreto tenuerunt civitatem. Igitur post hec israhelite ceperunt molliores esse circa hostes, et circa terre labore non erant occupati, sed ad divitias se tradentes, per epulas et libidinem iam in virtute deficiebant, et in custodia legum non erant integri. In his quidem indignata divinitas suscitavit contra eos chananeos, qui multa crudelitate contra eos usi sunt. Hebrei namque circa ea que dei erant neglegentes facti circa bella erant imbecilles, et multa bona eis chananei auferebant, cum illi essent in epulis constituti, et ita agebatur ut eorum optima gustatio depiret (?), cum senioribus non obedirent, nec priorum sollempnia observarent. Erant autem magis libidine lucrorum intenti, et propter multa rursum seditio eos crudelis apprehendit, et ad hoc usque perducti sunt ut admittentes pugnantes pene unam tribum delevissent. Causam autem narrabo pro qua hec gesta sunt (?). Vir levita de populo qui erat sortis effrem, et inde habitabat, de bethleem duxit uxorem, et hic locus est in tribu iuda. Cumque vehementer

131.

amaret, et eius pulchritudine victus esset, vehementer affligebatur quia ab illa non similiter amabatur. Et tamen propterea passionis amore ureretur, lites inter eos frequenter inter eos fiebant. Adulanti (?) mulier his gravata relinquens virum abiit ad parentes suos mense iiii. Vir autem eius vehementer hoc ferens, pro amore venit ad soceros, solutusque fletibus placatus est circa eam. Et ibidem iiii. diebus commoratus est, prebentibus ei hospitalitatem puelle parentibus. Quinta autem die cepit proficisci, et circa meridiem sunt egressi. Tarde enim dimittebant parentes filiam, et diei iam tarditas accedebat. Unus autem famulus sequebatur eos, et asinus erat eis in quo mulier vehebatur. Cumque venissent circa hierosolimam, et iam ambulassent xxx. stadia, persuasit eis famulus ut ibi manerent, ne protractam ambulantes difficultas aliqua comprehenderet, dum nec procul hostes existerent, et tempus frequenter incautum faciat suspectum. Illis autem non placuit apud alienigenas viros succedere, nec in civitatem chananeorum intrare, sed abscederent adhuc xx. stadiis, et ad propria descenderent civitate. Cumque hoc non potuisset fieri, diverterunt in gabaa beniaminitarum vespere. Et cum nullus civium eos in mansione susciperet, senior quidam ex agro descendens qui de tribu erat effrem, in gabaa vero beniaminitarum morabatur, interrogavit eos unde essent, et cur cum iam tenebre essent necessaria cene non requirerent. Ille vero levitam se esse dixit, et mulierem a parentibus reductam ad propria remeare, habitationem vero se habere dixit in sorte effraim. Quem senex et pro cognatione, et quod ex eadem tribu esset, ad suum duxit hospicium. Quidam vero iuvenculi gabaonitarum mulierem in plateis videntes, et pulchritudine eius obstupescentes, dum apud illum secessisse eam cognoscerent, contempnentes eorum infirmitatem et paucitatem, venerunt ad ianuas eius. Et cum eis senior supplicaret ut abscederent, et non inferrent violentiam hospiti nec iniuriam, illi petebant ut data sibi muliere a rerum eius invasione recederent. Seniore vero dicente quod sua cognata esset, et uxor levite, et pro libidine in legem eius delinquerent, deridentes illi iusticiam eius, minabantur se eum interficere eo quod concupiscentiam eorum impediret. Cumque in necessitatem venisset senior, nolens hospites in contumelia magna relinquere, suam eis filiam concessit, dicens minus esse peccatum si concupiscentiam suam in ea complerent quam si iniuriam peregrinis inferrent quos ipse susceperat. Cum vero illi nequaquam a suo fervore recederent, sed imminerent ut mulierem acciperent, ille eis supplicabat ut talia non facerent. At illi rapientes et adicientes per libidinem violentiam ad semet ipsos mulierem deduxerunt, et per totam noctem usque ad principium diei in eius corpore ludibria sunt operati. Illa vero defecta in his que pervenerant ad hospitem rediit, et contristata in his que pertulerat, pre verecundia ad faciem mariti minime presumebat accedere, eumque pro his que circa se gesserant incurabile reputabat, lectuloque decumbens animam exalavit. Vir autem eius arbitratus sopore eam gravi detineri, nichil mali metuens, excitare eam temptabat et consolari, quia raptoribus non voluntarie se prebuisset iniuriis. Cum vero certe defunctam cognovisset a malorum turpitudine, imponens iumento mortuam portabat uxorem, et dividens eam per membra in partes xii. per singulas tribus misit, mandatum dans portantibus ut predicerent auctores mortis eius, et eorum crudelitatem cunctis tribubus indicarent. Israhelite autem et aspectu et auditu gravium horum malorum effecti, nullum prius huiusmodi sumentes exemplum, congregati sunt et in arma repente procedere temptabant, et punire gabaonitas ut hostes. Retinuerunt autem eos seniores, suadentes non oportere sic cito contribulibus inferre bellum antequam verbis agerent de criminibus, quando lex nec circa extraneos permitteret sine legatione israhelitas bella tractare, si forte penitentiam agerent qui iniuste aliquid presumpsissent. Bonum est ergo ut legi obedientes ad gabaonitas mittamus, et mali auctores expetamus, et per ipsos eos puniamus, contempnentes autem armis adeamus. Miserunt autem ad gabaonitas accusantes iuvenes de muliere, et eos dari ad supplicia deposcentes, quia legem non egissent, quod iniustum esset ut pro omnibus illi punirentur. Gabaonite vero neque iuvenes tradiderunt, et crudele iudicaverunt pro timore belli aliensis obedire preceptis, ut nullo se putantes minores armis, nec multitudine, nec bellandi presumptione. Erant enim beniamite nimis instructi ad bellum, et super alias tribus industrii, et ideo despexerunt precepta eorum. Cumque talia fuissent israhelitis nunciata, iusiurandum fecerunt quod nulla de filiabus suis ulterius beniamitis daretur in uxorem, et arma super eos accipere quasi contra chananeos. Repente ergo eduxerunt contra eos exercitum xl. milia virorum. Beniamite vero habuerunt xx. v. milia virorum electorum, et alios sexcentos viros qui sinistra manu utebantur ut dextera, et arte sagittandi videbantur experti. Et cum congressi fuissent circa gabaa, fugaverunt beniamite israhelitas, cecideruntque ex eis xx. duo milia, fuissentque plurimi forte necati nisi nox eos retinuisset, et pugnam solvisset. Beniamite ergo gaudentes abibant in civitate, israhelite vero obstupescentes se ita victos ad exercitum remeabant. Altera vero die rursum congressi, iterum vicerunt beniamite, et mortui sunt ex israhelitis x. et viii. milia, fugeruntque alii ad exercitum. Convenientes autem omnes israhelite in civitatem bethleem proxime ibi sitam, illa die ieiunantes, altera die deprecabantur deum per phinee sacerdotem ut eius ira in ipsis quiesceret, et satis ei esset quod duabus victoriis se vindicasset, daretque eis iam in tercia vice victoriam contra hostes. Deus autem hoc fieri phinee prophetante promisit. Duabus ergo partibus dividentes exercitum, mediam quidem in insidiis circa urbem nocte collocaverunt. Medium vero beniamitis congressi, paulatim eis irruentibus recedebant, et beniamite persequebantur hebreos fugam simulantibus, ut eos ab urbe protraherent, itaut et minores in civitate propter infirmitatem relicti discurrerent, volentes adire hostes. Cum vero a civitate multum recessissent, fugere quidem hebrei cessaverunt, et revertentes steterunt ad pugnam, et illis qui in insidiis erant dederunt signum. Qui surgentes cum clamore hostes a tergo aggressi sunt. Beniamite vero ut sensere se esse deceptos, in angustia constituti, et in valle quadam coacti et concavo loco collecti sunt, et ibi iaculis sauciati, ita ut omnes interirent preter illos sexcentos viros, qui cuneo admixti et constipati, et dextra et leva manu se defendentes, per medios hostes cum impetu transeuntes, et aliquos eorum occidentes, effugerunt ad vicinos montes, et ibidem commorati sunt. Illi vero circa xx. v. milia sunt extincti. Igitur post hoc israhelite gabaa civitatem igne concremaverunt, et mulieres et infantulos masculos peremerunt. Aliis et civitatibus similia facientes. Sic erant contra eos commoti, ut et iabitas qui erant cives galaaditis regionis, eo quod non venissent secum ad pugnam, mittentes xii. milia armatos de suis, iuberent eos interimi. Occiderunt ergo hii qui missi fuerant omnes viros pugnatores civitatis cum filiis et uxoribus, preter quadringentas virgines. Et tantam iram succensi sunt propter passionem corrupte mulieris, et virorum qui ab eis occisi fuerant. Post hoc autem israhelite pro calamitate beniamitarum penitentia ducti sunt, et super hoc ieiunare proposuerunt, licet illi iusta passi essent, eo quod in lege peccaverunt. Tunc sexcentos viros qui fugerant vocaverunt. Erant enim supra quandam petram que siras appellatur. Legati vero cum venissent ad eos, dicebant non tantum illi calamitatem pervenisse, sed et sibi cognatis pereuntibus:

et ingemiscentes suadebant eis ut patienter ferrent. et ad illorum cetum convenirent. nec omnino tribum beniamitarum sinerent exterminari. et promittebant etiam eis reddendam et de praeda quaecumque tollere vellent. Illi vero his contenti se dei iudicio gestis. et iniquitatem suam cognoscentes, obedientes legatis cum eis ascenderunt. Israhelitae vero uxores eis quadringentas illas virgines iabitidas dederunt. et convenientes tractabant de reliquis qui non acceperant uxores. cum utique iurassent ante bellum ne suas filias nulli beniamitae coniungerent. Aliqui ergo dicebant illud iusiurandum non debere servari quod per iram non voluntate nec iudicio protulissent. nichil quoque fore deo molestum si tribum periturum salvare possent. adicientes et hoc quod periurium quando non fit ex necessitate pessimum esse, et quando fuerit ex malignitate commissum. Cumque seniores periurii nomen valde timerent, quidam ex eis dixit. Si consilium meum vultis sequi, et isti uxores acquirent, et religio iurisiurandi servabitur. Ter enim in anno in Silo nostris festis ad mercimonium fit conventus. et diversae quoque ibi mulieres et virgines. Suadeatur ergo beniamitis ut rapiant sibi ex eis quas voluerint et ducant uxores, nobis neque invitantibus neque prohibentibus. Et dum parentes earum questi fuerint, iudiciaque poposcerint, dicemus eos potius esse culpabiles qui custodiam non habuerint filiarum. Oportet enim beniamitas ira etiam cedere, quia ira circa eos usi sumus immensa. His itaque consentientes, decreverunt beniamitas rapta nuptias celebrare. Instante vero festivitate illi ducenti viri qui non acceperant uxores. ante civitatem pervenientes et loca in quibus se latere credebant positi, insidiabantur virginibus venientibus. Cumque sine custodia apparerent, illique surgentes tenuerunt eas. et abducentes duxerunt eas uxores. et ad opera se terrae dederunt. studentes ut ad secundam festivitatem denuo remearent. Hoc itaque modo tribus beniamin cum paene tota deperisset. israhelitarum sapientia reparata est. Hoc ergo bellum ita sedatum esse dinoscitur. Horum vero similia et tribum dan ex huiusmodi causa contigit sustinere. Cum israhelitae bellorum studium reliquissent, et ad opera mala se convertissent, chananaei contempnentes eos, nec aliquid propterea eos facientes. collegerunt suum exercitum firmam habentes spem quod si hebraeos affligerent. et de cetero civitates licenter inhabitabant, currusque faciebant et exercebant remisse. et undique ad invicem conveniebant. Et de tribu quidem iuda civitates ascalon et accaron abstulerunt. et multas alias in campestribus constitutas. et ipsos danitas in montana fugere compulerunt. nec paululum eis locum in campestribus relinquentes. Et dum danitae ad bellandum essent idonei, nec etiam terram sufficientem haberent, miserunt de suis quinque viros ad loca mediterranea quatenus considerarent in qua habitare de cetero potuissent. Illi autem non procul a monte libano et minoris iordanis fontes circa maximum campum sydonis civitatis. itinere unius diei perambulantes. contemplantesque terram bonam nimis et uberrimam, significaverunt eis. Qui toto exercitu procedentes, aedificaverunt illic urbem cognominatam dan, sicut ipsa appellabatur tribus. Israhelitae ergo cum essent in labore difficiles. et quoniam legis cultum deseruerant. et quod a sua conversatione transgressi ferebantur ad libidinem. et pro sua voluntate viverent, chananaeis imminentibus omnibus malis implebantur. Iratus est eis ergo deus et felicitatem quam innumeris laboribus acquisierant propter epulas amiserunt. Castra siquidem movente contra eos cusarthon rege assyriorum. multi hebraeorum pugnantes perierunt. et oppressi fortiter capti sunt. quidam vero propter timorem sponte se illi contradiderunt. et maiora quam possent tributa imposita sibimet exsolverant. et diversas iniurias perferebant per annos octo. post quos hoc modo liberati sunt. Ceneth quidam de tribu iuda vir industria prudentiaque fortissimus. responso sibi dato noluit despicere hebraeos in necessitate huiusmodi constitutos. sed ut potius reducere eos ad suam libertatem audere. Tunc ille adhibens sibi quibus tunc nullis rebus potius aut pudor esset aut timor. et cum ipsis castra assyriorum diripuit. Tunc plurimi hebraeorum ad certamen accesserunt. et cum assyriis congressi sunt fiduciam habentes victoriae. eosque valde persecuti coegerunt eufraten magnum flumen transmeare. Ceneth autem cum per ipsos opere fortitudinis suae probavisset effectum. principatum accepit honore ut populum iudicaret. in quo scilicet annis xl. conversatus est. Hoc autem moriente, denuo res israhelitarum sine principe vexabantur. et dum honorem deo non ferrent nec legibus obedirent. magis ac magis afflictionibus subiciebantur. ita ut eglon rex moabitarum despiciens eos. bellum eis inferre praesumeret. et multis eos proeliis obtineret. et subderet. et omnem potestatem eorum prorsus humiliaret. eosque iuberet tributa persolvere. Construens autem sibimet regiam in iericho nichil mali reliquit quod populo non imposuit. eosque ad inopiam perduxit annis x. et octo. Misertus autem est deus in his quae patiebantur. et eorum supplicationibus inclinatus. ab iniuria moabitarum hoc modo eos eripuit.

Quidam iuvenculus nomine aoth de tribu beniamin ex patre gera. audaciaque fortissimus. et corpore ad opera exercenda robustus. in leva manu maximam fortitudinem habens. cum in iericho habitaret. eglon regi factus est notus muneribus eum placans. ita ut per hoc et ceteris qui erant circa regem carus existeret. Aliquando autem cum duobus famulis munera regi ferens. latenter gladio in dextro femore ligato intravit ad eum. Erat autem aestatis tempus cum iam media dies esset. et rege quiescente custodiae et propter aestum et cunctis ad prandium recedentibus. Cum ergo iuvenculus regi eglon munera praebuisset. commoranti in quodam loco temporibus caloris oportuno. eius secretum petiit. Abierunt autem soli famuli regis. Cum rex famulos abire iussisset. ut cum aoth loqueretur. et sederet super solium suum. et aoth terror ingressus fuisset. ne cum fortissime inficeret non valeret. relaturum se ei ex dei praecepto somnium dixit. Cumque ille laetus pro somnii recitatione de solio surrexisset. aoth eum in ventre percussit. et gladium in cadavere linquens egressus est. clausam ianuam derelinquens. Ministri vero quiescebant. credentes regem in soporem conversum. Aoth vero iericho nuntius (?) latenter profectus. exhortabatur socios ut suam defenderent libertatem. At illi gratissime haec audientes tubis utebantur. mos enim est patriae his populum convocari. Ministri quidem eglon diu quod contigerat ignorantes cum advesperasceret. metuentes ne quid ei inopinabiliter accidisset. in eius cubiculum sunt ingressi. cumque mortuum repperissent in stupore conversi sunt. et antequam sua castra colligerent. israhelitarum irruit super eos multitudo. et alii quidem repente perempti sunt. alii in fugam versi tamquam iter ad moabitidam liberandi. Erant autem perempti ultra decem milia. Qui vero israhelitae praeoccupantes transitum iordanis. eorum multos interfecerunt. et nullus eorum manus evasit. et hebraei hoc modo ab eorum servitute liberati sunt. Aoth vero ob hanc causam principatus honorem a plebe. defunctus est dum tenuisset hanc potestatem annis lxxx. vir et praeter hanc causam maxima laude dignus existens. Post hunc extitit sangar filius anath electus ad principatum. et primo anno vitam explevit. Igitur israhelitae calamitates quas passi fuerant non colendo dominum nec legibus eius obediendo. non assignantes correptioni dei. antequam a moabitarum servitio respirarent. a rege chananaeorum iabin nomine subiugati sunt. Hic autem iabin ortus quidem videbatur de civitate asorte quae posita est super paludem samachonitidem. habebatque armatorum trecenta milia. equitum decem milia. et curruum tria milia possidebat. Super hanc militiam dux erat sysara. apud regem honore primus. Qui veniens adversus israhelitas vehementer eos afflixit. ita ut tributa eis imponeret. quae xx. annis ea dederunt. eo quod deus eos maiore tempore domare vellet. propter eorum iniurias et iniquitates maximas. De cetero autem commoniti a malis suis. et agnoscentes has calamitates sibi pro legum contemptu venisse. quandam prophetissam nomine debbora. quod nomen significat hebraica lingua apem. rogaverunt ut deprecaretur dominum quatenus misereretur eorum. nec despiceret a chananaeis oppressos. Deus autem annuit saluti eorum. et praecepit ducem eligi de tribu neptalim barach. quod nomen significat hebraica lingua choruscationem. Evocans ergo debbora barach iussit eum eligere x. milia virorum et adversus hostes procedere. promittente deo victoriam. Cumque barach dixisset non se exercitum ducturum. nisi et illa quoque una secum procederet. tunc illa irata dixit. Tu quidem tradis mulieri hanc dignitatem quam [illegible], ego autem non recusabo. Et congregantes x. milia virorum. castra metati sunt apud montem thabor. Quibus sysara rege praecipiente obviam venit. et non procul ab eis castra fixit. Barach autem et israhelitae obstupescentes multitudinem hostium. cum de fuga iam cogitarent. debbora retinebat eos. et ipsa die dimicare praecipiebat. et victoriam deo auxiliante pollicebatur. Congressis ergo eis atque pluribus ymber magnus profluxit et grando contra faciem chananaeorum versa. et ventus pluviam aspectibus eorum immittebat. ita ut arcus eorum et fundibulae inutiles fierent. et armati propter frigus uti gladiis non valebant. israhelitas vero tempestas immissa post tergum minus nocebat. Qui maius auxilio dei sumebant fiduciam. et hostes in medium accedentes multos eorum interfecerunt. et aliqui quidem ab israhelitis exterriti sunt. alii vero equis excussi prius ceciderunt. ita ut et multi eorum conculcantibus morerentur. Sysara vero exiliens de curru. cum videret fugientes suos fugiens et ipse venit ad quandam mulierem cinideam nomine ialis. Quae cum rogaret ut se celaret suscepit eum. et petenti dedit lactis poculum. Erat enim fatigatus. et cum nimium bibisset, conversus est in somnum. Illa vero dormienti ferreum clavum ad tympus posuit. et cum malleo percussum ad terram usque defixit. et veniente barach post paululum ostendit eum terrae confossum et mortuum. Sic ergo victoria contigit secundum quae a debbora dicta sunt. ut per mulierem hic tumultus accideret. Barach autem ducens exercitum super assur. et obviam venientem sibi interemit iabin. et cadente principe civitatem usque ad fundamenta deiciens. princeps fuit hebraeorum per xl. annos. Eodem autem tempore moriente barach et debbora. madianitae rogantes amalechitas. et arabas. castrametati sunt super israhelitas. et congressis sibimet viros pugnaces interemerunt. eosque manibus alligantes. cuncta depraedabantur. Hoc autem facientibus illis per vii. annos israhelitarum populus per montana collectus est. et campestria dereliquit. fodientes quasdam et speluncas ut fugientes ab illis potuissent quodammodo liberari. Nam madianitae aestatis tempore ducentes exercitum per hyemem israhelitas terram colere permittebant. ut laborantes comprimere facillime possent. Erat ergo fames. et ciborum maxima difficultas. Tunc ergo conversi ad dominum precibus exorabant ut eos eriperet. Gedeon autem iasi filius de tribu manasse paucos manipulos spicarum ferens. latenter conterebat in torculari. cum metueret hoc publice in area facere propter hostes. Tunc visio apparuit ei in forma iuvenculi. dixitque eum felicem et carum deo esse. monebatque eum ut fiduciam haberet in domino. et festinaret quatenus hebraeorum defenderet libertatem. Ille autem hoc impossibile esse dicebat. quando et tribus ex qua esset multitudine privaretur. sed et ipse puer esset et ad tantum opus infirmus. Deus autem quod dixerat se impleturum esse dicebat. et ducibus israhelitis se victoriam praebiturum. Et cum hoc gedeon quibusdam iuvenibus enarrasset. credidissentque ei. repente convenientes congregati sunt quasi x. milia virorum. Astitit autem deus gedeoni per somnium et indicavit ei imbecillem esse naturam hominum. et quia cum esset fortitudine praecipua. victoriam deo non sibi reputarent. tamquam si multo hoc dignoque gereret exercitu. praecepitque ut circa medium diem exercitum ad flumen faceret venire. et eos qui inclinati biberent. sine formidine et magnanimos aestimaret. qui vero cum festinatione manibus aquam biberent. eos crederet hostium formidine detineri. Et cum gedeon secundum dei iussionem hoc adimplesset. trecenti viri reperti sunt. qui aquam manibus cum timore et turba lamberent. et istos secum ducens. ceteros abire iussit. Posuerunt itaque castra super iordanem. die altera transituri. Et cum gedeon cum timore consisteret. quoniam ei praeceptum fuerat ut nocte hostes invaderet. volensque eum deus a formidine revocare. praecepit ut sumens unum militem ascenderet ad tabernacula madianitarum. sumpturus ex verbis eorum confidentiam belli. Obediens autem gedeon sumpsit secum proprium famulum nomine phara. et accedens ad quoddam tabernaculum hostium invenit eos vigilantes. et iuvenculum aliquem suo commilitoni somnium recitantem. ita ut gedeon audiret. Erat enim huiusmodi visio quam dicebat quasi vidisset hordeaceum panem qui pro vilitate inconmestibilis esset hominibus. per exercitum revolutum. regis apprehendisse tabernaculum. et terra via deiecisse. Ille vero cui narrabat visionem interitum exercitus eorum significare pronuntiavit dicens. unde et videretur ei omne semen quod vocatur hordeaceum constat esse vilissimum. et inter omne populum israhelitae videntur abiectius viliusque genus hordei. et apud israhelitas nunc gedeon exultat et eius exercitus. Quod dum panem te videre dixisti. quod tabernacula nostra vastaret, metuo ne deus contra nos gedeon victoriam condonet. Gedeon autem somnium audiens. spem magnam habuit. pariter et fiduciam. reversus est ad suos. iussitque eos armari. narrans eis hostium sermonem. Illi vero in his quae dicta fuerant parati sunt. et circa primam vigiliam suum gedeon ducebat exercitum in tres partes divisum. portabantque cuncti vacuas pharetras et lampades ardentes. quatenus graves hostibus viderentur invasis. et in dextera manu habebant cornua quibus pro tubis utebantur. Multum itaque locum hostium occupaverat exercitus. habebatque multitudinem camelorum. et secundum gentium morem pascentes in uno circuitu erant omnes. Gedeon autem hebraeis praecepit ut cum venissent circa hostium castra. signo dato tubis canerent. pharetrasque contundentes cum lampadibus impetum facerent. ululantes quod victoriam deus gedeoni conferret. Quod dum cum fecissent. timor comprehendit hostes adhuc dormientes. erat enim nox. et hoc deus fieri praecepit. Igitur pauci perempti sunt hostium ab hebraeis. plurimi vero a semetipsis occidebantur. eo quod linguis propriis discordarent. Nam dum fuissent in fugam redacti. unusquisque perimebat proximum dum eum crederet inimicum. et facta est magna caedes. Fama vero victoriae gedeonis ad israhelitas perveniente. cuncti simul armati sunt persequentes hostes. et comprehenderunt eos in quadam convalle scopulis valde circumdata quam transire non possent. et circumstantes occiderunt omnes. duosque simul reges oreb et zeph. Nam reliqui duces colligentes relictos milites qui erant quasi viii. et x. milia. castrametati fuerant longe ab israhelitis. Gedeon autem laborem fessus. sed persequens cum omni exercitu eisque congrediens omnes interemit. et reliquos duces zebin et zarmon apprehendens captivos duxit. Mortui sunt in ea pugna madianitarum et arabum qui eis solacia praebuerunt quasi cxx. milia. multaque praeda auri et argenti et vestium. et camelorum et subiugalium est.

e hebrei collata uictoria. Gedeon autem uadens in essiata propria regione, occidit ibi madianitarum reges. Tribus autem effrem ex qua erat gedeon cum grauiter ferret quod eum eo minime duxisset. exercitum super eum festinabat inducere. cur eis non indicasset: quando hostes inuasisset. Gedeon autem cum esset humilis animo. & omni uirtute summus. dicebat non se auctoritate sue consilio preter eos pugnasse contra hostes. sed deo iubente. uictoriam uero non minus eorum quam sui laboris esse fatebatur. His ergo sermonibus mitigans eorum iram eos a periculo intestine seditionis eripuit. Iniurie tamen huius penam illa tribus postea accepit. quam oportuno tempore declarabimus. Gedeon itaque principatum deponere uolens. coactus a populo tenuit illum annis xl. populis iura disponens. & cunctis ad eius iudicia concurrentibus: quecumque dixisset. firmissime omnia seruabantur. Qui cum senex defunctus fuisset. in regione effrem sepultus est. Iste habuit filios liberos lxx. plures enim habebat uxores naturales. unum autem filium habuit ex concubina druma. nomine abimelech portas. Qui post mortem patris pergens in sychem ad cognatos suos matris unde fuerat orta. & sumens ab eis pecunias. iniquitatis multitudine erat insignis. Reuersus ergo ad patria prediola. occidit omnes fratres suos. super unum lapidem lxx. uiros absque solo ionatha. hic enim fugit bene fiducia liberatus. Abimelech autem assumpta tyrannide. cum prius hoc non auderet usurpare quod et pro sulibus iniusticie erat acerbum. Igitur dum quodam tempore publica festiuitas esset in sychem. cunctaque illic multitudo consisteret. frater eius ionathan quem fugisse prediximus. ascendens in montem garizim. qui sycimorum super eminet ciuitati. exclamauit. Multitudinem ergo prebente silentium precatur. ut quod diceret libenter audiret. Factoque silentio dixit. quod arbores facto consilio humana uoce petissent ficum ut super eos regnaret. Qua negante eo quod proprio honore fungeretur. nec alium honore extraneum querere deberet. arbores tamen suam cogitationem regni non reliquerunt. uisumque est eis ut hunc honorem uiti preberent. Sed et uitis electa. hisdem uerbis usa quibus ficus. respuit regnum. Hoc facientibus & oliuis. ramnum arbores petierunt ut regnum super eas sumeret. hoc enim genus inter ligna habet natura ignem proferendi. quibus promisit se regnum suscipere & insigniter imperare: ita tamen ut sub eius umbra requiescerent. Si uero sibi contrarii fierent. eos igne concremaret. Hoc autem non risus dico. quia multa bona ex patre per gedeon. abimelech filium concubine eius uexistis in principe. & filios gedeonis interfecistis. Cumque talia dixisset abscessit. & habitabat latenter in montanis: annis tribus timens abimelech. Hinc non post multum tempus sycimite penitentiam agentes pro nece filiorum gedeon. expulerunt abimelech ab urbe pariter & a tribu. Ille uero cogitabat affligere ciuitatem. Tempore autem superueniente uindemie metuebant colligere fructum. ne quid eis abimelech faceret mali. Ueniente autem ad eos quodam principe gaal nomine cum armatis cognatis suis. sycimite rogabant eum ut eos defenderet donec uindemias congregarent. Quo eorum faciente petitionem procedebant ad opus uindemie: & cum eis gaal suos ducebat armatos. Cumque fructus fuisset cum securitate collectus. tam aperte blasphemabant abimelech. & loca insidiarum facientes circa ciuitatem. multos principes abimelech latenter occidere. Zebul autem quidam princeps sycimitarum misit nuntios ad abimelech. & indicauit ei quibus uerbis populus gaal contra eum exacerbaret. monuitque eum ut insidias poneret ante urbem. seque suasurum gaal ut egrederetur de ciuitate. Quo facto irrueret in eum. & se uindicaret. & deinceps sibi populi amicitias collocaret. Cumque abimelech in insidiis resedisset: & gaal incaute commoraretur in suburbio. & cum eo zebul uidens gaal pauitauit quasi uiros uarios ordinatos ad urbem accedere. ait ad zebul. Ordinati uideo uenire uiros armatos. Quo respondente umbras culium esse peccatum: cum magis appropinquarent ueri habitu aspectu considerans non umbras sed uirorum dixit esse insidias. Tunc dixit ad eum zebul. Nonne tu accusabis maliciam abimelech? Cur itaque tue uirtutis magnitudinem non ostendis. ut cum eo pugnam congrediaris? Gaal uero turbatus congressus est cum abimelech. & occidere aliqui de eius armatis. ipse uero fugit in ciuitatem ut alios euitaret. & denuo zebul egit ut expelleret gaal ex urbe accusans eius ignauiam quod non bene pugnasset contra abimelech. Abimelech uero cognoscens egressuros sycimitas ad uindemiam loca circa insidiis occupauit. & illis procedentibus ad bellum una pars exercitus abimelech apprehendit portas. ut eis ingressum auferret. reliqui dispersos interemerunt. & ubique cedes effecta est. & ciuitatem ad fundamentum usque subuertens. sal super eius ruinas spargens. uictor abscessit. Omnes itaque sycimite hoc modo perempti sunt. Quicumque uero per prouinciam dispersi fugerunt. super quandam petram munitissimam congregati morabantur. Cumque hoc abimelech agnouisset. uenit super eos cum exercitu. & colligens de silua ligna iussit ut hoc uniuersus faceret exercitus. Uelociter autem saxo circumdato lignis. subiectus est ignis. & flamma surgente nullus ex eo saxo fugit. sed una cum uxoribus & filiis sunt extincti uiri: quinde circa mille & quingentos & qui effugerant huiusmodi calamitas occupauit. Quibus hec afflictio nata est secundum maledictionem ionathe eo quod iniqui gesserunt contra domum gedeon. Abimelech autem nolens ultra sua mala inferre populis uiros sychem. neque malicie sue uolens imponere modum. donec perderet uniuersos. ueniebatque ad thebes ciuitatem & facto discursu cepit eam. Cumque esset in ea maxima turris in qua uniuersi confugerant. obsidere hanc uolens: dum proxime uenisset ad murum. sumens mulier quedam fragmentum mole capiti eius repente percussit. Qui dum cecidisset saucius. armigerum rogauit ut eum occideret. ne mors eius opus mulieris esse uideretur. Ille autem preceptum perfecit. Abimelech autem huiusmodi penam pro fratrum morte & his que in sycimitas presumpsit exsoluit. Hec & calamitas secundum diuinationem ionathe uidetur completa. Exercitus uero cum abimelech fuit eo moriente dispersus discessit ad propria. Israhelitarum uero principatum post eum percepit iamer galaatinus ex tribu manasse: uir maliis felix. & filios bonos habens numero xxx. meliores pelatores. & principatum ciuitatum galaaditarum habentes. Hic duobus & xx. annis obtinens principatum senex defunctus est. & sepulturam in gamon galaaditarum ciuitate promeruit. Igitur israhelite ex inhonesta sua uita ad iniuriam dei legumque transgressiones ferebantur. Quos statim ammanite & palestini cum magno exercitu deuastabant. omnemque regionem transiordane detinentes. reliquum comprimere festinabant. Hebrei uero malis afflicti ad supplicationes dei conuersi sunt. & sacrificia celebrabant. rogantes eum ut placatus eorum precibus ab ira quiesceret. Deus uero placatus eorum precibus: eis misit adiutorem. Iactis ammanitis castra metantibus: intra galaaditarum prouinciales uero tenebant habentes ducem poscebantque galaaditas ut sub mercede ducem eis darent iepte. Erat autem iepte uir uirtute patiens. sapiens ad dispensandum exercitum. Ad hunc ergo galaadite mittentes rogabant ut esset eorum dux. promittentes ei si uictor ab hostibus rediret. et cuncto tempore principatus exercitus sui concederent. Ille uero nequaquam precibus obediuit. culpans eos quod eum prohibuissent auxilium. dum iniusticiam fuisset aperte perpessus a fratribus. Non enim

132.

consanguineus eis erat. sed de aliena matre generatus. & hunc pater super omnes amabat. Ob hoc ergo expulerunt eum fratres. despicientes eius animi probitatem. & ob hoc in prouincia galaaditica morabatur. & omnes de longe ad se uenientes sub mercede propria tenebat. Illis uero supplicantibus: iurantes se principatum eidem fore prebituros: tandem aliquando consensit. & uelociter diligentia rerum adhibita. in urbe masphat exercitum constituit. legatione missa ad regem ammonitarum. causam eius inuasionis accusans. Ille uero remisit. & israhelitarum culpabat egressum ex egypto. petebatque ut ab amorrea terra recederet. quia patrum eius quondam fuisset. Cui respondens iepte ait. quod irrationabiliter culparet israhelitas de amorrea. sed potius eis gratias agere deberet pro amonitide terra sibi concessa. & dum possent secundum moysi iussionem ut eam tollerent. illos eam eligere permisisset: quam post annos trecentos dei auxilio reparauerant. ob quam rem pugnaturum se fore dixit. Et hec quidem iepte effatus. legatos abire permisit. Ipse uero deum pro uictoria deprecatus. & sacrificium promittens ut si uiuus reuerteretur. quicquid ei primum de domo sua occurreret immolaret. congressus cum hostibus copiose uicit. & occidens eos persecutus est eos usque ad minnaitidam ciuitatem. & inde digressus in ammanitidam regionem. multas uastauit urbes. predamque collegit. & a seruitute domesticos liberauit. quam in x. & octo annis sustinuerant. Reuersus autem calamitate incidit nullo modo prosperitati equalem. Nam eius unigenita filia tunc ei primitus cum rediret occurrit: Qui grauiter ingemiscens. magnitudine tanti doloris eo quod filia sua obuiasset: indicauit ei quod deuouisset eam sacrificare deo. Que de illo casu non doluit pro patris uictoria cum libertate moritura. Petebat autem duos menses sibi concedi. ut iuuentutem suam cum ciuibus lamentaret. & post hec uota perferret. Quo tempore transeunte filiam pater immolauit. nec legitimum faciens holocaustum. nec deo carum. nec premeditans apud semetipsum. qualiter apud posteros huius facti causa notaretur. Igitur tribus effrem super iepte uolens exercitum ducere. eo quod bellum ammonitarum eis non indicasset. sed uoluisset solus predam habere & gloriam. huiusmodi iepte satisfaciebat eis dicens. eo quod eos non latuisset cognatorum oppressio. sed & uocati ad auxilium non uenissent. cum oporteret eos ante preces occurrisse. Deinde culpabat eos. quod hostibus iniuste pugnantibus non ausi fuissent resistere: postea uero cognatis inferrent bella. & comminatus est eis si non temperarent se a talibus: deo auxiliante contra eos pugnare. Quibus dum satisfieri non potuisset. sed contra eum exercitum a galaadita traduxissent. amplum eis dilatauit interitum. & persequens fugientes & preoccupans exercitu premisso uada iordanis. xl. duo milia uirorum ex effraim occidit. Ipse uero cum principatum tenuisset sex annis defunctus est: & sepultus in sebethi patria sua intra galaaditida. Moriente uero iepte tenuit principatum absanis de tribu iuda ciuitatis bethleem. Hic filios habuit lx. xxx. masculos & reliquas uirgines. quos omnes dimisit uiuos. filias uiris tradens. & filiis dans uxores. Qui dum nichil bellorum gessisset in septem annis. sermone & memoria dignus in senectute defunctus est. & sepulturam in patria sua promeruit. Igitur absani mortuo te chilon de tribu zabulon post eum tenuit principatum x. annis. & nec ipse aliquam uirtutem egit precipuam. Post hunc abdon ylonis filius de tribu effraim de ciuitate pharatonitorum principatum habuit. qui pro sola eruditione possedit memoriam. nullumque bellum propter pacem quam habuit exercuit. Hic filios habuit xl. & alios ex eorum semine descendentes xxx. qui simul omnes lxx. exercitati equis erant. quos omnes superstites derelinquens defunctus est. & in pharatum sepulturam promeruit. Hoc autem mortuo. israhelitas palestini preualuerunt. tenuitque ab his per xl. annos tributa perceperunt. a qua seruitute hi modo liberati sunt. Quidam manue de tribu dan. & princeps egregius patrie sue habuit uxorem pulcherrimam. que inter ceteras comprouinciales feminas electa erat. Et cum filios non haberet grauiter hoc ferebat. & deum pro filio rogare cepit. & in suburbano suo in campo maximo frequenter morabatur cum uxore. Erat autem ei nimius amor in uxoris pulchritudine. & inde sine temptatione erat zelus ipsius. Et dum quodam die mulier esset sola. apparuit ei angelus dei. similis pulchro iuueni. eique nuntiauit filium masculum generandum dei prouidentia qui fore optimus. & fortitudine precipua clarus. atque palestinos comprimendos asseruit. precepitque ut eius comam minime tonderent. nullumque potum nisi aquam deo precipiente biberet. Et cum hoc dixisset abscessit. Illa marito ueniente indicauit angeli uisionem. & pulchritudinem & proceritatem. ita ut ille obstupesceret. & ex uerbis eius amore zelo caperetur. At illa uolens insipientiam eius mitigare rogauit dominum ut angelum dei denuo destinaret: quatenus maritus eius eum inspiceret. Iterum ergo uenit angelus dei in suburbano illorum. & apparuit mulieri uiro remoto. illaque rogabat ut sustineret donec maritum adduceret. Quo annuente: uocauit maritum. Qui cum uidisset angelum. rogauit eum ut quecumque uxori eius dixisset. illi pariter declararet. Cumque dixisset angelus omnia que mulieri preceperat custodiret si masculus nasceretur. te rogante eum manue ut expectaret donec ei aliquid offerret. Occidens autem manue hedum. eumque coquendum uxori prebens. tollensque carnem & panes posuit super saxum absque uasis. Quo facto. angelus uirga quam manu tenebat tetigit carnes. & igne prorsus emicante. carnes cum panibus sunt absumpte. Tunc angelus super fumum quasi in curru eis celum ascendere uidebatur. Cumque manue metueret ne quid ei propter uisionem dei proueniret aduersi. eum uxor ut confideret hortabatur. & pro sua utilitate deum uidisse fatebatur. Cumque genuisset filium custodiam habuit mandatorum. natumque puerum uocauerunt samson. quod nomen significat robustum. Crescebat ergo puer uelociter. & tam per abstinentiam ciborum. quam capillorum remissione propheta tam futurus agnoscebatur. Ueniens ergo cum parentibus in tamnam ciuitatem palestinorum dum celebraretur ibi festiuitas. uirginem ibi conspiciens concupiuit. rogauitque parentes. ut ei puellam peterent uxorem. Quibus negantibus eo quod esset de aliena gente progenita. cedentibusque quod ei nuptias preberent hebreas congruas. uicit eius petitio ut ei uirgo desponsaretur. Dumque samson frequenter ad eius iret parentes occurrit leoni. & cum esset inermis tenens eum manibus suffocauit. & in silua interiore exanimem proiecit. Rursumque dum iret ad puellam. inuenit agmen apum fauum mellis in leonis ore comportasse. & tollens ex intus tres fauos mellis cum aliis donis que portabat puelle dedit. Cumque tamnite omnes essent in epulis nuptiarum. metuentes fortitudinem iuuenis. xxx. iuuenes pubertate procellos constituerunt iuxta eum. uelut sodales eius factos. ope uero custodes ne quid forte committere posset mali. Conuiuiorum facietate crescente. Cumque in ludo consisteret. qualia solent in nuptiis fieri. te samson ait. Proponam uobis parabolam. & si solueritis vii. diebus propositam questionem. lineas singulas & totidem stolas propter honorem uestre sapientie percipietis. & his dimissis gloriam quoque & lucrum. Est autem ista parabola. Cibum genuit de semetipso suauem. licet ipse nimis sit insuauis. Illis autem per tres dies questionem non ualentibus inuenire. dixerunt puelle ut a uiro suo hoc inuestigaret. cum & minati sunt incendium. nisi hoc studeret implere. Samson autem puella rogante ut diceret. primum quidem negauit. Cumque illa nimis

instaret & ad lacrimas peruenisset. & diceret quod eum non amaret. te samson indicauit ei quemadmodum leonem interemisset. & quia apes intro ei inueniens. tres fauos mellis inde tulisset. Et ille quidem dolosum metuens, omnia declarauit. Illa uero rursus sermone requirentibus exposuit. Septima uero die cum tempus esset ut propositam soluerent questionem. antequam sol occumberet conuenientes dixerunt ad samson. Leone comprehensis nichil insuauius est. neque nichil dulcius est uentribus melle. Quibus samson respondit. Nichil est quod in hoc mundo muliere dolosius et peius. quae uobis hoc uerbum exposuit. Dedit ergo illis quae promiserat. facta cede de ascalonitis. nam & isti palestini sunt. Post haec nuptias refutauit. & puella quae eum ad iracundiam prouocauit. duxit eam amicus.

Propter quam iniuriam exasperatus samson. deliberauit apud se ut omnes cum ea palestinos affligeret. Cumque tempus estatis & fructus messium ad perfectionem peruenisset: comprehendens trecentas uulpes. & caudis earum ligans ardentes faces. dimisit in messes palestinorum. & omnes eorum incendit fructus. Palestini uero scientes hoc opus esse samson. propter iniuriam quam ei fecerant. mulierem statim incantatam. uxoremque eius cum parentibus incenderunt. tamquam qui mali huius auctores extiterant. Samson autem multos palestinorum in campestribus occidit. & descendens habitabat in ethan secessum ualde munitum. in tribu dan. Et palestini commoti contra tribum dan castrametati sunt. Illis uero dicentibus se iniuste inferri supplicium propter delicta samson. dum utique tributa imposita persoluerent. dixerunt eis palestini. ut si nollent hoc pati. samson traderent ligatum. Qui uolentes tradere. uenerunt ad secessum ubi habitabat samson cum tribus milibus armatorum. & culpantes eum pro his quae contra palestinos uiros egerat. qui dominarentur omni generi hebreorum. rogabant eum ut descenderet quatinus eum potestati illorum traderet. poscebantque ut hoc uoluntarie perferret. Quem iusiurandum accepisset. eo quod nichil eis plus fieret quam ut hostibus traderetur. descendens de secessu semet ipsum eorum potestati tradidit. & illi cum duobus funibus alligantes ducebant ut traderent palestinis. Et cum in quendam locum uenissent. qui non longe erat a palestinis. & illis occurrentibus cum gaudio & clamore. tamquam ea quae cupiebant desiderabiliter adimplessent. dirrumpens uincula samson. & arripiens asini maxillam quae ibi ipsi iacebat in hostes irruens. percussit ex eis quasi mille uiros. & alios turbatos in fugam uertit. Samson ergo plus quam oportebat exultans non dei cooperationi reddebat. sed suis uirtutibus ascribebat. quod per maxillam asini hostes ceciderint. alii in fuga uersi sunt. Quem dum ob hoc sitis ualidissima inuasisset; considerans quod nichil esset uirtus humana. rogabat dominum ne propter hoc irascens eum traderet palestinis. sed ut potius illi auxilium in necessitate conferret. & a malis eriperet. Cuius precibus misertus deus. fontem circa quandam petram de asine maxilla suauem copiosumque produxit. Inde samson bibens. ipsum locum uocauit maxilla. & hactenus hoc nomine nuncupatur. Postquam pugnam samson despiciens palestinos. uenit in gazam. & in quodam diuersorio morabatur. Agnoscentes uero gaze principes eius introitum. statuerunt insidias ante portam. ut egrediens comprehenderetur. Samson autem dum hoc cognouisset; circa mediam noctem surgens arripuit portas. ipsasque simul clausuras & uectes. & alia eorum ligna super humeros tollens. super montem hebron deferens collocauit. His itaque gestis transcendebat & leges patrias. & dieta propria relinquebat. imitando mores peregrinorum. Concupiscens enim mulierem meretricem nomine dalila apud palestinos habitantem. cum ea degebat. Ad quam principes palestinorum uenientes. pecuniarum promissionibus astrinxerunt. ut a samson disceret quae causa fortitudinis ei esset. per quam uinci non posset. Illa uero dum circa potum. & huiusmodi consuetudinem esset constituta. & miraretur eius actus. arte usa agebat ut agnosceret quemadmodum tanta uirtute precelleret. Samson autem dum adhuc sapientia fortis esset. fallebat eam dicens. Si septem uimen palmitibus quae adhuc flecti possunt fuero uinctus. cunctis infirmior ero. Illa uero tacuit. postea uero indicans hoc principibus palestinorum. celabat aliquos militum intra domum. & dormientem samson artissime palmitibus alligauit. Deinde excitans eum. dixit insistere aliquos super eum. Ille autem ruptis palmitibus tamquam contra inimicos uidebatur insurgere. Tunc mulier grauiter se ferre dicebat si propter incredulitatem fauoris sui & tamquam non celaret quod ei proderet. nollet edicere ueritatem. Quam rursus rogantem delusit dicens. quod si vii. funibus alligaretur. perderet fortitudinem. Cumque & hoc illa faciens nichil ueri habere cerneret. uerum ei supplicabat. Ille autem tercio eam seduxit. dicens alligari debere comas suas. & in tela clauo defigi. Cumque nec in hoc facto uerax inueniretur. ad ultimum nimium supplicanti. cum etiam calamitas immineret. uolens prestare dalile ait. Me deus curam habet. & eius prudentia natus. hanc nutrio comam iubente domino ne tondear. & hoc argumentum est fortitudinis mee. Hoc illa cognoscens. abrasis ei vii. crinibus: eum tradidit philisteis. cum iam non ualeret ab eorum se inuasione defendere. Qui eruentes ei oculos ligatum circumducere fecerunt. & molere fecerunt. Procedente uero tempore coma samson creuit. & dum esset festiuitas publica. & principes palestinorum atque nobiles epulabantur simul in fano. cuius edificium due columne portabant. iusserunt adduci samson ad conuiuium. ut ei omnes illuderent. eo quod iam se non ualeret defendere ab iniuriis eorum. Puero uero qui se ducebat supplicabat. ut diceret principibus: ut dimitterent eum exire. & paululum requiesceret. Cumque exisset petit a puero ut eum duceret ad columnas duas supra quas domus stabat. ut se ibi reclinaret. Quo dum aduenisset. & ambas columnas complexisset inuocans dominum commouit eas. simul subuersis cum fano columnis. tria milia hominum sunt extincta. in quibus & samson ita defunctus est. cum tenuisset principatum israhelitarum annis xx. Dignum est ergo laudare uirtutem & fortitudinem & magnitudinem huius uiri. & circa mortem. & iram quam usque in finem contra hostes exercuit. Nam quod a muliere deceptus est. humane nature oportet ascribi. que est ad uicia facilis. uirtutis uero ei coronam necesse est habere memorabilia eius per omnia. Cuius cognati sumentes corpus sepelierunt in sara regione cum cognatis eius.

Post mortem uero samson prefuit israhelitis heli sacerdos dei. Sub huius tempore fame hebreorum prouincias apprehendente. elimelech quidam de bethleem ciuitate tribus iude famem ferre non ualens. uxorem suam noemi. & filios ex ea natos chelion & mallion sumens migrauit in terram moabitarum. Cumque ei cuncta bene procederent. filii sui moabitidas duxere uxores. chelion quidem orpha. mallion autem ruth. Transactis autem x. & octo annis. elimelech & eius filii pariter defuncti sunt. Noemi autem amare ferens quod ei peruenerat & desolationem carorum non sustinens filiorum propter quos & de patria in desolatione egressa. rursum reuertebatur ad patriam suam. Audierat enim prospera de ipsa regione nunciari. Cuius ambe nurus deseri ab ea nolebant. sed nec ipsas retinendo eas secum proficisci potuit euitare. Et cum insisterent. optans eis noemi feliciores nuptias quam quibus iam fuerant priuate. & filios bonos. & alia bona eas remeare ad patriam poscebat. nec secum debere proficisci ad rem incertam. Nam ipsa deserendo. Igitur orpha quidem remansit. ruth autem cum nollet recedere hanc noemi sociam secum duxit. uolentem cum ea omnia pati. Uenientes siquidem noemi cum ruth socru sua in bethleem. booz cognatus elimelech suscepit eas. Et cum ciues noemi nomine suo uocarent. illa dicebat. Nolite me uocare noemi. quod significat felicitatem. sed mara me uocate quia amaritudine repleuit me dominus. Ruth itaque tempore messis egressa est colligere spicas post messores booz. ut alimentum posset habere. Ueniens autem post paululum booz. & uidens puellam interrogabat messores quae esset. Illa autem accedens declarauit ei quod ipsa esset quae cum noemi uenisset. Booz autem de fauore socrus atque memoria mariti sui eam copulatam gratias agens. & ei experimentum rerum bonarum exoptans. & spicas eam colligere noluit. sed iussit eam metere quantum portare posset. precipiens uillico ne nichil eam tollere prohiberet. prandiumque ei & cibum iussit dari dum messores hora competenti comederent. Ruth autem tollens ab eo prandium alphera id est reliquias ciborum socrui conseruauit. & uespere cum spicis ad eam uenit. portans partes ciborum quas ei messores prebuerant. narrauitque omnia quae sibi dixisset booz. Cumque indicasset illa quod cognatus esset & propter hoc ei pietatis sue prudentiam exhibuisset: rursus sequentibus diebus egressa est ad colligendas spicas cum ancillis booz. Ueniens autem non post multos dies booz cum iam esset messis hordearia maturata. in area propria dormiebat. Hoc cum audisset noemi. cogitabat quemadmodum cum eo ruth collocaret. Iudicabat enim utile. si booz duceret ruth uxorem. Iussit ergo puelle. ut circa pedes eius dormiret. Illa uero dum hoc nefas esse iudicaret. ut socrus iussionibus resisteret: festinans ad aream; prostrauit se ad pedes booz profundissime dormientis. Excitatus uero circa mediam noctem. interrogabat que esset. Illa uero nomen suum dicente. & petente ut tamquam dominus eam secum copulare permitteret. tunc ille quidem quieuit. Diluculo uero antequam ad opus famuli mouerentur. excitans eam iussit ut tolleret hordeum quantum posset. & pararet ad socrum. antequam ibi dormisse uideretur ab aliquibus; dicens. Castitas in talibus rebus a derogatione est seruanda. & maxime quando nichil perpetratur aduersi. De cognatis uero meis est unus proximior genere. qui te debet ducere in uxorem. & si te repudiauerit. ego te secundum legem ducam uxorem. Hec illa socrui referente: securitas eas tenuit. quod pro earum salute booz cogitaret. Ueniens ergo booz iam media die in ciuitatem & seniores colligens. misit & uocauit ruth atque cognatum. Qui cum uenissent. dixit booz filiorum elimelech hereditatem sibi iure propinquitatis obuenisse ad possidendum. Cumque ille annuisset. dixit booz. Ergo legem non ex media parte obseruare debes. & ex alia parte destruere. sed uniuersam legem oportet seruari. Mallion enim hic aduenit. cuius dum partem agri eius possederis. & uxorem eius secundum legem debes accipere. At ille statim cessit hereditate & uxore. booz tradens ut uxorem ducens nomen defuncti suscitaret. Booz itaque testificans hoc cum senioribus iussit mulieri ut ei calciamentum solueret secundum legem. & in faciem eius expueret. Quo facto. booz ruth duxit uxorem. eique post annum natus est filius masculus. quem noemi sumens consilio mulierum uocauit obeth. eo quod in eius senectute nutriretur. obeth enim hebraica lingua significat seruiens. Porro obeth habuit filium yesse ex quo natus est dauid. qui regnauit & principatum filiis suis per xx. & una uirorum generationes longo tempore dereliquit. Hec quidem necessaria que de ruth gesta sunt explanaui. ostendere uolens dei potentiam quod ei possibile est ad dignitatis culmen euehere quoscumque uoluerit. ad qualem dauid perduxit. ex humilibus mysteria ortum. Inimicus siquidem hebrei iebuseorum afflictione pergrauati. rursum bellum cum palestinis habuerunt ob huiuscemodi causas.

Heli sacerdoti qui post samson rexit populum erant duo filii ofni & finees circa homines iniuriosi. & circa diuinitatem impii. & nullem quod tam parcebant. & alia quidem munera ab oblaturis propter honorem suum sequestrabant. alia uero rapinae modo tollebant. & mulieribus eam religionis uenientibus contumelias inferebant. & aliis quidem uiolentias ingerebant alias domus mulcebant. nichilque eorum uita a tyrannide differebat. Quorum pater heli hoc grauiter ferebat. non tamen eos increpabat. populus autem quanto sperabat uenturum super eos iudicium dei. tanto uehementius ingemiscebant. Cumque futuram cladem filiorum heli deus prophetasset & per samuelem qui illo tempore erat puer. et heli super filios habuit luctum. Uolo siquidem primum de ortu samuel loqui. & postea de heli narrare. necnon & infelicitatis casum quem habuit populus hebreorum.

Helchana uir leuita in medio suis ciues effrem sortis existens. & ramatha ciuitatem inhabitans. duas duxit uxores. annam & fenennam. Ex fenenna ergo sunt filii procreati. ipse tamen annam diligebat cum esset sterilis. Ueniente ergo helcana cum suis coniugibus in ciuitatem sylo ubi erat tabernaculum dei. ad immolandum. dum prepulas uxoribus & filiis distribueret partes. respiciens anna fenenne filios iuxta eam currentes & ludentes. pre dolore descendit ad lacrimas. & quod non haberet filios ingemiscebat. Cumque consolatione uiri contestari prohiberetur. uenit ad tabernaculum dei. rogans ut ei sobolem concederet deus. filiumque faceret esse matrem. uotum uouens ut primogenitum suum domino ministraturum dicaret. nec cum simile cum prauis hominibus uictum habere permitteret. Et dum orationibus multo tempore moraretur: heli sacerdos sedens ante tabernaculum uelut ebriam abire precepit. At illa dum nusquam se bibisse fateretur. nec ebriam se esse sed propter sterilitatem filiorum rogare dominum. tunc ille eam fiducia habere hortabatur. & dominum ei filium donaturum esse promisit. Igitur anna cum bona spe ueniens domum ad maritum. cibum lassa percepit. Postea concepit filium. quem appellauit samuel quasi a deo postulatum. Uenientes ergo ad sylo ut pro natiuitate filii hostias immolarent. & decimas offerrent. recordata anna orationis sue & promissionis quam de filio uouerat deo. obtulit puerum & futurum dei prophetam. crescebatque ei coma. & potus ei tamen erat aqua. Et samuel quidem nutriebatur in templo. helcane autem alii filii ex anna & tres filie progeniti sunt. Porro samuel plenorum annorum xii prophetauit. Quem quodam tempore dormientem nominatim deus uocauit. Ille uero putans se a sacerdote uocatum. uenit ad eum. Heli uero dicente se eum non uocasse: reuersus est. Deus autem eum usque tercio uocauit. Quod dum heli cognouisset. dixit ad samuel. Primo quidem o fili silui. nunc autem dico tibi dominum esse qui te uocat. ut narra omnia que dicatur. Cumque deus iterum locutus fuisset. audiens samuel precatur ut quod uellet preciperet. in nullo ei mysterium celaturus. Cui deus dixit. Qui inquit ades. agnosce cladem futuram hebreis omni narratione & crudelitate maiorem. & heli filios una die morituros. & sacerdotium a domo heli esse migrandum. Heli itaque plus filios suos elegit diligere. & contra utilitatem quam mihi placere. Cumque iureiurando heli cogeret samuel. ut hec ei indicaret. ille nolebat eum contristare de tali sermone. Et cum negare eum posset; iudicauit ei omnia. Heli autem magis ac magis certior fiebat. dum utique quecumque prophetabat samuel. probarentur esse uera.

Eodem tempore palestini mouerunt castra super hebreos circa ciuitatem amilentas. Hoc israhelite cognoscentes congressi sunt cum eis. uiceruntque palestini hebreos. & occiderunt usque ad iiii milia. reliquam uero multitudinem usque ad

ipsa castra prosecuti sunt. De summa vero perditione formidantes hebrei, miserunt ad seniores et pontifices ut archam domini deferrent, ignorantes quia maior esset ab archa quam sub calamitate inferre decreverat. Venitque archa pariter et filii pontificis, quibus preceperat pater ut si archam captam videre voluissent, ad eius aspectum non venissent ulterius. Finees enim sacerdotii fungebatur officio, patre hoc propter senectutem sibi permittente. Securitas quoque facta est hebreis, tamquam per adventum arche possent hostibus prevalere. Inimici autem videntes archam timebant. Sed non sic putabant evenire. Facta autem congressione, victoria quam hebrei sperabant palestinis collata est; et perditione quam illi metuebant sustinentes hebrei, cognoverunt se frustra habuisse in archa fiduciam. Repente namque in manibus hostium ceciderunt, et amiserunt usque ad XXX milia virorum, inter quos ceciderunt et filii heli sacerdotis, et archa ab hostibus capta est. Nuntiata vero perditione hebreorum et arche captivitate per quendam iuvenculum beniamite qui bello interfuit, cuncta civitas luctu repleta est. Porro heli sacerdos sedebat ad portas in altiore sede, et audiens civitatis luctum, evocavit ad se iuvenem et requirebat causam. Et dum audisset ea que in bello fuerant gesta, et de filiis late doluit tamquam per samuelem prescius futurorum, que valde eum mala confundunt, que preter spem repente provenerunt. Cum audisset archam ab hostibus captam, dolore turbatus eo quod preter spem tantum vitium accidisset, ruens de sede defunctus est, dum octo et nonaginta vixisset annos, quorum XL annos tenuerat principatum. Eadem die defuncta est uxor finees et eius filii, cum ei nuntiata est mors viri sui, neque vivere valens, in ipsa morte peperit filium, quem iechabod appellavit; quod significat inglorium, eo quod illo tempore hebreis huiusmodi deformitas contigit. Habuit autem principatum primus heli ex domo ithamar qui fuit filius aaron. Nam primitus de domo eleazari sacerdotes extiterunt, ex quo hunc honorem filius eius finees possedit, et finees filio suo heli sacerdotium tradidit, post quem abiezer hunc honorem accepit, quem ochi filio suo reliquit, cui rursum ochi filius eius successit, et post hunc heli tenuit sacerdotium de quo nunc nobis sermo est habitus. Cuius genus usque ad tempora imperii salomonis hunc honorem habuit; tunc enim sacerdotium ad domum eleazari rediit.

Explicit liber quintus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT·LIBER·VI·

CIT·PALESTINI·

archam in civitatem suam azotum portaverunt, et aput deum suum qui vocatur dagon quasi tropheum aliquod posuerunt. Sequenti vero die ingressi templum, ut deum suum sollempniter adorarent, invenerunt deum suum circa archam prostratum. Iacebat enim evulsus de base sua, in qua stare consueverat. Quem elevantes statuerunt, graviter de eius casu dolentes. Cumque frequenter venientes dagon invenirent iacentem, et quasi archam adorantem, in angustia et confusione gravissima constituti sunt. Novissime vero azotiorum civitatem atque provinciam divinitus pestis invasit. Moriebantur enim crudeli passione dissinterie, et antequam velox eis interitus proveniret, antequam iuvante bona morte resolverentur a corpore, intestina eorum corrupta corporis putredine egerebant. Provinciam vero consurgens multitudo murium devastabat, ita ut neque arboribus neque fructibus parceret. Dumque in his malis azotii viverent, et resistere calamitati non possent, intellexerunt hanc cladem sibi propter archam domini provenisse, victoriamque eis non sibi pro bono fuisse. Miserunt ergo ad ascalonitas petentes ut archam ad se transferrent. Ascalonitis vero hec supplicatio non erat ingrata, sed eis gratias retulerunt. Archa vero suscepta, in mala in quibus azotii fuerant, ipsi per archam incurrerunt. Ascalonite ergo archam ad vicinas civitates miserunt. Sed neque apud illos mansit: quia cum ipsi hisdem passionibus tererentur, eam aliis civitatibus miserunt. Itaque omnes quinque civitates palestinorum circuivit, quasi per eam quoddam exigens et passionibus singulas civitates quassans. Desperantes vero ex his malis, nam diu audientibus nota fuerunt, nec archam ulterius aliqui suscipere vellent, convenientes cogitabant quemadmodum ea carere possent. Quinque principes urbium geth et accaron et ascalon et gaze et azoti tractabant quid fieri conveniret. Sacerdotes ergo dicebant hoc fieri non debere, et cladem harum passionum leviter tolerandam esse, nec arche eas passiones ascriberent, cui potestas aut fortitudo huiusmodi non sit. Quia si habuisset eam curam deus, neque nobis tradita fuisset. Sed hanc cladem solummodo reputari natura, que corporibus et terre et arboribus et omnibus que ex ea consistunt, per tempora casus huiusmodi passiones generant. Hoc autem convenientes, nec remittendam esse archam, neque retinendam aput nos suadent. Ita iustum nobis videtur ut principes singularum urbium convenientes faciant symulachra aurea pro una quaque civitate, pro solvenda gratiarum actione deo quod nos vivere fecit et passionibus quibus prevalere non potuistis liberavit. Faciatis quoque totidem anulos aureos et mures qui regionem nostram depasti sunt, et currum novum, et hec omnia in loculum mittentes super archam ponenda, et vehiculum novum iungite vaccas que nuper genuerunt, et earum vitulos domi retinebitis, ne sequentes matres impediant, et ut eorum desiderio celerrimum iter perficiatur. Comminentur itaque vaccas et portantes in vehiculo constitute, et dimittite eas ut quamvis velint pergant viam. Et si quidem ad hebreos viam diverterint, tunc archa nobis causa fuit passionum; si vero aliam viam peragraverint, revocate eam, scientes quod nulla virtute habeat archa. Hec itaque principes recte se habere iudicantes, repente fieri decreverunt. Perficientes autem omnia que predicta sunt, vehiculum cum bubus deduxere in trivium, eamque relinquentes ibidem secesserunt. Bubus autem recta via veluti quodam ductore precedente pergentes, sequentibus palestinorum principibus, volentes quo veniret agnoscere. Est autem quidam vicus in tribu iuda nomine bethsamys, in quo venerunt boves. Cumque in campum maximum venissent, ulterius non processere principes, statuentes illic vehiculum, et gratum miraculum habitatoribus vici illius prebuerunt. Estatis namque tempus erat, et omnes in agris pro colligendis fructibus erant. Cum autem vidissent archam, pre amore opus manuum relinquentes, repente cucurrerunt ad eam, et deponentes archam et vas in quo erant symulachra reposita, simul et mures, posuerunt super quandam petram que erat in campo, et mox immolantes deo vehiculum simul et boves holocaustum offerentes, pariter epulati sunt. Hec videntes palestinorum principes, ad propria sunt reversi. Ira vero dei atque indignatio hominis bethsamitas et L milia plebis occidit, eo quod non fuissent digni archam tangere, et quod nec sacerdotes erant qui ad eam accesserunt. Quos talia patientes fleverunt sui provinciales, et luctum magnum super eos habuerunt, nam unusquisque mortuum suum lugebat. Indignum ergo iudicantes ut aput se archa consisteret, mittentes ad omnes hebreos indicaverunt a palestinis archam fuisse reductam. Qui cognoscentes hoc reportaverunt eam in cariathiarim proximam civitatem bethsamitarum, ubi in domo cuiusdam levite aminadab nomine qui iustus videbatur et vita religiosus archam induxerunt, velut in loco deo digno in quo habitaretur iustus. Ministrabant enim arche filii eius, et huic cure annis XX prefuerunt. Tantis enim temporibus fuit in cariathiarim, dum aput palestinos

133.

septem mensibus habitasset. Cumque omnis populus hebreorum illo tempore quo in cariathiarim erat archa orationibus et sacrificiis intenti essent, et maximum circa eam religionis exhiberet officium, samuel propheta fiduciam eorum collaudans, et oportunum iudicans ut loqueretur eis de libertate et donis dei, fecit allocutionem quam credebat eorum mentibus esse gratam, et ait: O israhelite, quibus adhuc palestini hostes gravissimi sunt, et deo iam incipiente esse propitio, non solum concupiscenda est libertas, sed et facienda sunt opera per que ei misericordia minor distillet. Nolite iam peccare, neutra gentibus serviatis (?). Sed estote iusti et maliciam depellite ab animabus vestris, easque purgantes totis mentibus invocate dominum, eumque bonis operibus honorate. Hec enim vobis facientibus bona provenient: servitusque fugabitur, et de hostibus repente triumphus afferetur, que provenire non poterit vis armis nec robore corporum nec multitudine populorum. Non enim talis deus promittit se talia prebiturum, sed bonis et iustis. Sed et ego vobis digna gerentibus horum promissorum astipulator adero. Cum hec dixisset samuel, universus ei populus favit, et de eius exhortatione gavisus est, et omnes annuerunt se velle obedire deo. Quo facto congregavit eos samuel in quandam civitatem que vocatur masphat, quod nomen significat hebraica lingua deorsum respicere. Hic haurientes aquam immolaverunt deo, et tota die ieiunantes in orationibus conversati sunt. Qui tamen ibidem congregati palestinos minime latuerunt. Namque cum magno exercitu atque virtute aggressi sunt eos, ut non suspicantibus neque preparatis inferrent bellum. Hebreos autem valde hoc terruit, et ad tumultum formidineque perduxit, et currentes ad samuel animas suas corruisse et morte proximas iam esse dicebant: Propterea quiescendum nobis est, nec virtutes hostium provocande, cum nobis adorationes et sacrificia, et inimica venientibus super nudos et inermes castra mota sunt. Nulla ergo nobis alia spes est salutis, nisi per te exoretur deus, ut evadere possimus palestinos. At ille et fiduciam dixit habendam, et dominum eis adiutorio futurum promisit. Sumens ergo lactentem agnum sacrificavit pro populo, rogavitque dominum ut eos in bello palestinorum sua dextera tueretur, nec eos preteriros despiceret, quos sedere iam videbant afflicti. Exaudivit ergo deus orationes et hostias placitas, et auxiliatrici mente promisit eis victoriam et potentiam conferendam. Dumque adhuc esset sacrificium super altare positum, et dum non dum sacra flamma fuisset consumptum, processit de castris hostium multitudo, et aciem direxit ad pugnandum cum multa spe victorie, cum videret hebreos in angustia conclusos et arma non habentes, cum nec ad bellandum ibi concurrisset, inopinate de talibus prebati esse (?). Deus ergo terram movit sub palestinis, eamque tremere fecit, et eis timorem incussit, ita ut eis lorice subtrahi viderentur, et scinderentur in diversis aperitionibus. Deinde tonitruis concrepantibus et igneis coruscationibus longe micantibus, velut incendens eorum vultus nimis eos affecit, et ex eorum manibus arma diripiens nudos in fugam vertit. Quo facto samuel eos cum multitudine persecutus est, et plurimos interfecit, persequens usque ad locum quendam qui vocatur correon. Ibique lapidem fixit velut terminum victorie hostium, eumque lapidem fortitudinis appellavit, eo quod divinum solacium contra hostes habuerunt. Palestini vero nequaquam post istam plagam super eos egressi sunt, sed timore et merore rerum que super eos acciderant quiescebant. Cum fiducia quam dudum habuerant palestini contra hebreos, post hanc victoriam facta est hebreorum. Nam samuel super eos castra ducens superbiam eorum ad nichilum deduxit, et abstulit eis illam regionem quam ipsi primitus victis hebreis rapuerunt.

Igitur illo tempore inter hebreos et reliquos chananeos pax erat. Samuel vero disposito populo eos in unum convenire precepit, et de diversitate legum disceptare. Ipse vero semel in anno circuiens civitates iudicabat plebem, et multo tempore sub equitate multa explevit. Deinde cum senectute gravaretur et agere sollempnia prepediretur, filiis suis tradidit populi principatum, quorum senior dicebatur iohel, iunior autem abia. Preposuit autem unum in bethlee civitate, ut illic sederet et iudicaret, alium autem in bersabee, dividens populum qui eorum iudiciis obediret. Sed sicut sepe contingit ut boni et iusti ex malis oriantur parentibus, et pravi et impii ex bonis patribus, filii samuel patris studium non imitantes, sed viam contrariam ambulantes, et muneribus turpibusque lucris iusticiam comprimebant, et iudicia secundum personas et pretia proferebant, et ad epulas precipuaque convivia festinabant, et primum que erant inimica deo gerebant, sed et que patri videbantur ingrata, qui multo studio revocaverat plebem ut scirent servare iusticiam. Populus itaque dum videret quod iniuste filii samuel viverent, graviter hoc ferens ad samuel reversus est in ramatha civitate, eique iniusticias filiorum exposuit. Supplicabat autem ei omnis populus et rogabat eum ut aliquem ex eis regem eligeret, qui principatum gentis eorum teneret et palestinos affligeret, qui eis erant poenis iniusticie debitores, quia ipse iam senex esset, et eorum rebus preesse non posset. Hec ergo verba graviter contristaverunt samuelem propter insertam ei iusticiam et circa odium regis. Optima enim illi conversationis electione valde diligebat, que deum sic sanctificatos beatos et cives viventes se facit. Nimia ergo cogitatione ex his verbis samuel afflictus, neque cibi memoriam habuit neque somnii, et tota nocte rerum cogitationes evolvens, sine sopore permansit. Cumque talia cogitaret, apparuit ei deus, eumque consolatus est dicens quod de petitione populi non deberet affligi, quia non contra eum fuerint superbi, sed magis contra se, ne solus ipse super eos regnaret. Et hec talia opera eorum fuerunt, ex quo egressi sunt ex egypto. Tamen post multum tempus eos esse gravissimam penitentiam habituros, quod talem petitionem presumpserunt initiare, et esse quasi contemptores arguerentur qui me contempserunt ne super eos regnarem, et tuam prophetiam spreverunt. Precipio autem tibi ut eis ordines quemcumque monstravero regem, predices tamen eis quales erunt reges, et que sub lege mala patientur, ut experiantur qualem commutationem habere festinant. Hec samuel cum audisset, mox die facta convocatis hebreis aiebat daturum se eis regem, sed primitus eis narrare deberet que illis essent futura per reges et quibus forent afflictionibus atterendi. Primum quidem filios vestros auferent et curruum agitatores esse iubent, alios vero equites et armigeros et precursores et millenarios, alios quoque facient armorum artifices et opifices curruum et fabros instrumentorum, et agrorum suorum cultores et vinearum fossores, et nichil erit in quo non obediant eis, servientes ad similitudinem eorum qui pretio comparantur in plebe. Sed et filias vestras unguentarias facient et coquistrias et molarias, efficientque omne opus sub necessitate quasi famule plagas metuentes et verbera. Sed et possessiones vestras auferent, et eunuchis suis armigeris condonabunt, et iumentorum greges eis distribuent. Et ut breviter sit dicendum, similes eritis servis, servientes cum omnibus bonis vestris regibus. Et horum sermonum memoriam tunc recordabimini, quando hec passi fueritis, et penitentia ducti rogabitis dominum ut vestri misereatur, et ut a regali honore velocissima libertate vos liberet. Et non suscipiet preces vestras, et contempnens vos sinet ut malorum consiliorum tormenta sustineatis. Erat autem populus hebreorum futurarum rerum valde fatuus et difficilis sensu, ita ut consilium quod semel in mente collocasset non expelleret. Nam sermone samuelis audientes non sunt conversi, nec a voto suo cessaverunt, sed magis vehementer instabant et regem sibi ordinari postulabant, nec cogitandum de futuro censebant, sed necessarium existimabant habere regem pugnaturum contra inimicos, cum nulla vicina gens sine rege consisteret. Videns autem samuel nec in his que fuerant predicta conversos, sed potius

inminentes ait. Nunc ergo deo adsistentes singuli recedite, oportune uos uocabo dum quod nobis daturus sit regem a deo cognouero. Erat quidam uir de tribu beniamin nobilis moribus: nomine cis. Huius erat filius iam iuuenculus: formaque pulcherrimus. & corpore ualde procerus. qui quidem multos mente ac prudentia precellebat, uocabaturque saul. Dum ergo patris eius asini per campum de grege errassent, in quibus plusquam in alio iumento delectabatur, filium suum ad requirendos eos cum uno famulo destinauit. Qui dum patriam requirendo asinos circuisset: uenit ad alias tribus: & dum neque in his inuenisset, discedere cogitabat, ne pater de se molestiam cogitationis inferret. Cumque in amathi ciuitatem uenisset: & puer qui cum eo erat dixisset ei esse in hac ciuitate prophetam ueracem ad eum. & fortasse de asinis quos querebant agnoscerent. respondit saul nichil se habere de muneribus quod offerre deberent prophete illi. quia in uia pecunia tota fuisset expensa. Tunc famulus dixit esse sibi quandam partem sicli, & hanc ei dari posse sufficere. Errabant enim ignorantes eo quod non acciperet propheta mercedem. Cumque uenissent ante portas. uirgines inuenientes ad aquam euntes. interrogauerunt eas de domo prophete. Que cum indicassent. adiciebant ut festinarent antequam ad comedendum accederet. Multos enim ea die samuel ad conuiuium inuitauerat. & in his quicumque sibi deus regem futurum ostendisset: uolebat in his conuiuis primum discumbere. Nam dum precedenti die deprecaretur dominum ut ei prediceret quem uellet constituere regem. indicauit ei deus ea hora altera die missurum se aliquem iuuenem de tribu beniamin. Idcirco samuel in domo sedens. tempus quod ei promissum fuerat expectabat. Cumque predicta hora adimpleretur. descendens ibat ad mensas: occurritque ei saul. Cui penitus indicauit deus hunc regnaturum esse hebreis. Saul autem accessit ad samuel, eumque salutans supplicauit ut ei domum prophete monstraret. quam scilicet ut peregrinum se ignorare dicebat. Cumque samuel prophetam se esse dixisset. duxit eum ad conuiuium & indicauit ei inuentas esse asinas pro quibus querendis missus fuisset: & omnia bona regni hebreorum ei conferenda esse predixit. Cui saul minimum inquit sum. & de tribu minima que regibus apta non est. & inferiore patria urbium ceterarum. sed hec loquendo me de hac spe magis illudis. & periculo me fatigare contendis. qui aliis magnis tribubus maioribus conueniunt quam mihi. Quem samuel deducens ad conuiuium recumbere fecit super omnes qui inuitati fuerant: & puerum qui cum eo uenerat. Erant autem uiri inuitati numero lxx. Precepit ergo samuel ut ante saul regalis pars poneretur. Cumque comedissent saul cum famulo suo apud samuel illa nocte dormiuit. Die uero facto, samuel excitans eum duxit foras. Et cum extra ciuitatem uenissent, samuel famulum precedere iussit. illum uero remanere. quasi aliquid nullo alio presente dicturus. Cumque saul puerum premisisset: sumens propheta uas olei effudit super caput iuuenis. eumque complexus est & ait. Esto rex a deo constitutus. & de palestinis uindicaturus hebreos. Hoc autem tibi signum erit. Cum a me profectus fueris. inuenies tres uiros in uia euntes in bethel adorare dominum. quorum unum tres panes portare uidebis. secundum uero hedum. & tercium ferre uinum. Isti tibi libenter suscipient. & dabunt tibi duos panes. Tu autem accipiens. inde ueniens ad sepulchrum rachel. ibi cognosces quod inuente sunt asine patris tui. Post hec uenies in gabatha. & inuenies cetum prophetarum & diuinitus inspiratus prophetabis cum eis. ita ut omnis qui uiderint obstupescant. atque mirentur dicentes. unde ad tantam felicitatem peruenit filius cis. ut possit & prophetare. Cumque hec omnia fuerint facta, scito dominum esse tecum. & post hec salutabis patrem tuum & cognatos. Venies post hec uocatus a me in galgala. ut pro his deo hostias offeram pacificas. Hec autem predicens samuel sauli, dimisit eum. Porro saul euenerunt omnia secundum prophetiam samuel. Cumque uenisset domum, cognato suo abner quem pre omnibus parentibus diligebat interrogante de profectione eius & quid accidisset. aliarum quidem rerum nichil abscondit. neque quod apud samuelem prophetam fuisset. & quod ei asinos inuentos esse dixisset. de regno autem & eius ceteris que si audirent inuidia & incredulitate parerent. tacendum esse decreuit. quia hec nec amico nec sanguinis unitate coniuncto tacitum aut sapiens credidit indicare. quia ut puto humane nature non plene credebat. Nemo quippe est tam perfecte deuotus. neque tam amicus. neque cognatus. qui non et in his que plerumque hominibus ex dei dono conferuntur. purum ac beniuolum seruet affectum. sed circa profectum sublimium & honorum maliuoli & inuidiosi esse noscuntur. Samuel autem conuocauit populum ad ciuitatem masphat. & coram eis diuino mandato uerba protulit dicens. Quoniam cum deus uobis prestiterit libertatem. & subdiderit uobis hostes. beneficiorum eius fuistis inmemores. & regem uobis ordinari poposcistis. nescientes quam utilissimum est ab omnium rerum domino iuuari. cum ipse super omnes sit excelsus & elegistis uobis hominem mortalem in regem. qui uobis uelut iumentis subditis consilio & desiderio suo. aliisque uoluntatibus sit usurus. & potestate sua sine aliqua parcitate in uos collaturus. quamquam non ita sicut deus proprium opus atque facturam tueri festinat. quod dominum solum constat facere. Igitur quoniam uobis placet rex. & hec iniuria preualuit contra dominum, ordinamini omnes per tribus: & sceptra, & mittite sortes super uos. Quod dum hebrei fecissent, sors cecidit in tribu beniamin. Et dum patuisset denuo sors missa per genus. exiuit per genus metri. Cumque per uiros ipsius generis sors missa fuisset. ad saul filium cis sors regni perducta est. Quod dum iuuenis agnouisset. semet ipsum abscondit uolens ut arbitror uideri sponte suscipere preparatum sibi quasi coactus. & tantam sui abstinentiam & temperantiam demonstrauit. Multi sunt enim qui nec in parua felicitate ualent gaudium cordis retinere. sed omnino conspicui esse desiderant. Ille autem non solum semet ipsum pro tali honore, & tantarum gentium dominus futurus non ostendit. sed etiam se a conspectu eorum quibus erat regnaturus abscondit, ita ut eum querendo cum fatigatione sustinerent. Quibus difficultate patientibus eo quod non adesset. rogauit samuel deum ut eum ubi esset ostenderet & manifestaret. Cumque cognouisset a deo locum in quo erat celatus. misit eum adduci. Et dum uenisset, in medio populi eum collocauit. Eminebat autem omnibus ab humero & sursum, & ex ipsa proceritate dignus tali honore ab omnibus clamabatur. Tunc dixit samuel. Cum uideatis quem deus uobis hunc regem dederit. quia melior cunctis sit. & imperio dignus. Cumque optasset populus regi salutem. ea que illis futura erant conscribens samuel audiente rege legit. & librum in tabernaculo dei posuit. ob testimonium eorum que predixerat uenientibus generationibus sciendum. Dum uero hec samuel complesset, dimisit omnem populum. & ipsi cum rege suo in armathin ciuitatem uenientes. ei regium honorem exhibuerunt. Plurimi uero maligni illum contempnebant & deridebant & neque munera ei offerebant. neque studio aut sermone eum sibi placare demonstrabant.

Postea uero contigit eum honore augeri causa belli contra naas regem ammanitarum. Hic enim naas multa mala iudeis habitantibus trans iordanem intulit. & cum multo ac pugnaci exercitu eos afflixit. urbesque eorum seruitio subegit. & eorum fortitudine ui propria sue subdidit dicioni. & eos quos lege bellica cepisset. aut qui ad eum fide data uenissent. dextros oculos eruebat. Quod ideo faciebat ut sinistra parte oculi scutis celantes, cum dextrum oculum non haberent ad bellandum minime essent utiles. Et hec quidem rex ammanitarum cum fecisset habitantibus trans iordanem super galaaditas, exercitum perduxit circa iabes ciuitatem. & misit ad eos legatos precipiens eis ut se ei traderent: quatinus eorum oculos dextros erueret. Quod si nollent, per obsidionem eorum ciuitatem se interminabatur euertere. electionem uero eis concessit utrum uellent oculum dextrum amittere; an certe omnes perire. Galaaditi uero metuentes in talibus neutrum horum promittere presumpserunt. neque semet ipsos tradere, nec repugnare. Septem uero dierum inducias poposcerunt. ut ad contribules mittentes legationes. solacium ab eis poposcerent. & si quidem auxilium eis ueniret pugnarent. sin minus, tunc tradere semet ipsos dixerunt passuri quodcumque placeret hosti. Naas autem spernens multitudinem galaaditarum, eorumque responsis, dedit eis inducias & solacia a quibus uellent postularent. Illi uero repente per ciuitates israhelitarum miserunt indicantes que eis minatus esset naas. & in qua essent angustia. Qui statim ad lacrimas magnamque tristiciam hec audito uenerunt. & dolorem super his habuerunt. Cumque legati in ciuitatem saul regis uenissent, & in quibus periculis iabite essent nunciassent. populus flebat super eorum calamitates. Saul autem ab opere agriculture reuersus in oppidum uenit. & ciues suos flentes inuenit. Et dum causam eorum tristicie & confusionis inquireret, agnouit causam lucius. Diuinitus uero inspiratus legatos remisit ad iabitas, promittens se in auxilium eorum uenturum die tercia. & ante solis ascensum portas eorum uenturum ita ut uictores eos ortus solis inspiceret. Constituit uero principes ut conuocarent populum ad bellum ammanitarum. & timorem eis faciens incidit boum suorum neruos. & hec eis comminatus est. si non armati alia die occurrerent ad iordanem, cumque sequerentur & samuelem ubicumque eos duceret. Hebreis autem propter timorem imminentis dampni diffinito tempore concurrentibus in ciuitate balam, dinumerata multitudine inuenit eorum numerum preter tribum iuda lxx. milia fuisse collectos, de iuda autem lxx. milia uirorum fuerunt. Transiens uero iordanem. & x. fines, tota die uersatus oriente sole, exercitu in tribus partibus distributo, repente & inopinabiliter ruit super hostes. factaque pugna multos ammanitarum peremit saul. simul & regem eorum. & non solum iabessenos eripuit. sed & cunctam studuit pugnando ammanitarum subuertere regionem. & predam grandem copiosam sumens. clarus ad propria remeauit. Hoc ergo opus clarum fecit ualde saul & apud omnes hebreos eum laudabilem demonstrauit. magnamque fecit gloriam fortitudinis adipisci. Nam si primitus spreuerant eum, tunc conuersi sunt ut honorarent eum. tamquam cunctorum principem. Populus autem pro his que gesta fuerant a saul. magna delectatione gaudebat. & quod regem talem ordinauerat exultabant. & contra illos qui eum prius irriserant exclamabant. & decreuerunt eos omnes puniri. Saul autem populi fauorem circa se laudabat. & iurabat nulli se nocere uelle contribulorum. nec illa die necari quemquam. quia hoc minus incongruum esset. si data a deo uictoria proprii generis sanguine fedaretur. sed potius ad inuicem conuenientes festiuitatem celebrent. Cumque samuel dixisset secundam ordinationem in confirmatione regni saul fieri oportere, omnes congregati sunt in galgala ciuitate. illic enim eos conuenire preceperat. Et congregatis eis. rursus samuel uidente populo unxit saul oleo sancto secundo. & confirmauit eum regem. Postea uero sumens exordium loquendi a moyse & iosue qui eorum duces fuerunt. & commemorans bona que eis fecissent & quomodo post eorum mortem iudicibus seducti fuissent usque ad illud tempus. exsurgens coram eis ait. Coniuro uos o hebrei per maximum dominum. qui fratres illos optimos moysen & aaron deduxit ad uitam. & patres uestros per eos ex egypto de domo seruitutis eripuit. ut neque propter uerecundiam. neque timore alicuius perterriti. neque alia qualibet passione detenti reticeatis: si quid a me prauum. aut iniustum. aut lucri gratia. aut auaricie causa gestum sit. hic in presentia regis me arguatis: si cuius uestrum aliquid accepi. aut uitulum. aut ouem. aut cibum recepi. aut si cuius iumentum ad utilitatem meam tollens aliquem contristaui. ex his ergo omnibus si quid abstuli dicite coram rege. Illi uero clamabant nichil horum ab eo factum esse. sed iuste eum conuersatum cum populo hebreorum. Samuel autem cum audisset cunctorum huiusmodi testimonium fuisse prolatum de se. ait. Quoniam indicastis me quod nichil iniquum de me dicere ualeatis coram rege, nunc audite me cum fiducia loquentem. quam premagnum egistis nimis contra dominum petentes uobis regem. cum uos oportuisset meminere quod cum lxx animabus nostri generis auus iacob propter famem uenit in egyptum. & illic multis milibus procreatis quos ad pessimum seruitium egyptiorum comprimebant. & secundum prophetiam patrum tanta multitudine ex hoc seruitio deus eripuit mittens eis moysen & aaron fratres qui eos eduxerunt in terram hanc quam nunc usque possidetis. Et hec bona a deo percepta didicistis pietate atque religione dei. qui uos ab hostibus liberauit: primum quidem fortitudini assyriorum uos potiores effecit. deinde prebuit uictoriam de ammanitis. nouissime uero de palestinis. Hec ergo uobis concessa sunt non habentibus regem. sed cum iepte & gedeon & samson duces uestri existerent. Que uos ergo tenuit stulticia ut fugientes a deo, uelitis esse sub regno hominis. Ego autem hunc uobis regem constitui, quem deus elegit. Verum uobis manifestum sit deum irasci. & ingrate ferre petitionem uestram apud se indicium hoc uobis demonstrabit. Tempore enim dominus ymbrem effundere in tempore messis. quod nullus uestrum aliquando uidit factum in tempore messis. Cumque hec samuel dixisset ad populum, subito tonitrua & chorruscationes & grandinis impetus ex iussione diuinitatis prorupit. ueritatem prophete apud cunctos ostendens. ita ut obstupescentes & in amore constricti, cuncti profiterentur hec per ignorantiam fecisse. & ut ipse uelut optimus pater & propheta rogaret deum quatinus eis propicius esset qui hoc peccatum quod per iniuriam & ignorantiam commiserant dimitteret exorabant. At ille promisit se dominum rogaturum ut eis ueniam concederet. & monuit eos ut iusti forent & boni. & haberent semper memoriam eorum in quibus preuaricatione iniuritas inciderant. & signorum dei & legis moysi. & ut felicitatem regi optarent. & essent ei subditi. si uero hec negligerent, uenturam eis & eorum regi plagam maximam prophetauit. Igitur samuel dum hec dixisset hebreis, confirmato regno saul secundo, populum dimisit remeare ad propria. Saul uero eligens tria milia uirorum ex omni plebe, & secum duo milia habens morabatur in ciuitate bethleem. ionathe autem filio suo mille dedit electos. cumque misit in gabaa. ille autem destruebat castra palestinorum non procul a galgalis.

Palestini uero qui habitabant in gabaa. arma omnia iudeis abstulerant. & munitissima loca suisque castris oportuna detinebant. interdicentes hebreis non uti ferro. Ob quam causam agricole si quod instrumentum eis esset necessarium ad culturam, uenientes ad palestinos fabricabant illud. Cum ergo palestini cognouissent castra sua ab hebreis obsessa, indignati & contemptum hebreorum magnam iniuriam iudicantes, hebreis prelium inferre ducentes in exercitu suo pedestrium quidem trecenta milia. curruum uero xxx. milia & equitum lx. milia. castraque sua posuerunt circa quandam ciuitatem magnam. Quod cum uidisset saul rex hebreorum, descendit in galgala. & in omnem regionem misit nuncios. inuitans eos ad bellum contra palestinos. eorumque potentiam uilissimam & indignam declarans esse, sed uiriliter pericula sustinerent. Cumque turba que erat cum saul multitudinem palestinorum inspicerent: ualde sunt territi. & aliqui quidem in speluncis & cauernis & cloacis semet ipsos celauerunt.

plurimi uero circa iordanem iugulati sunt, aliqui fugerunt, maxime qui erant de tribu gad et ruben. Misit ergo saul ad samuelem uocans eum, ut cum eo de bello et rebus presentibus tractaret. Ille autem mandauit ei sibi expectare debere, et ut hostias prepararet, septima uero die dixit se uenturum ad eum, ut cum sacrificantes ita congrederentur ad bellum. Saul uero expectauit quidem ut propheta mandauerat, mandatum uero nequaquam cum perfectione seruauit, quia cum uideret samuelem tamdiu morari, se autem a militibus derelinqui, ipse immolauit hostias. Cumque immolasset, statim audiens samuel uenire, in eius occursum festinans egressus est. Ille uero non recte eum fecisse dixit, eo quod orationes et sacrificia que uoluntate dei erant facienda pro populo, ipse petulanter offerre presumpserit. Saul uero satisfaciente et dicente expectasse se quidem prefinitos dies, sed pro necessitate et discessu militum, et propter aduentum inimicorum in magno fuisse metu, eo quod audisset hostes ascendisse in galgala, et ad offerendum se fuisse compulsum. Respondens samuel ait. Si iustus esses, et precepto dei obedisses, ipsius auxilio nunquam deficeres, aut quemadmodum in hostibus taliter iudicasses, ut tibi neque soboli regnum longo tempore parasses. Et samuel grauiter ferens ea que facta fuerant, discessit ad propria. Saul autem cum filio suo ionatha uenit in galgala ciuitate, habens secum solummodo sexcentos uiros, quorum plurimi armaturam non habebant, dum ferrum in prouincia minus inueniretur, et fabri qui arma facere scirent. Non enim sinebant eos palestini hec habere, sicut iam dudum declarauimus.

Igitur palestini diuidentes tribus agminibus exercitum suum, et per tota itinera discurrentes, hebreorum prouinciam uastabant. Videntes hec saul et ionathas filius eius et sexcenti qui cum eis erant, et sacerdos achias qui erat de prole heli sacerdotis, cum residerent omnes super collem excelsum, et terram depopulari respicerent, et defendere eam non auderent, in maxima angustia constituti, tunc ionathas consilium iniit cum armigero suo, ut latenter ad hostium tabernacula pergeret, et terroris eis modum commotionis inferret. Dumque armiger ei se secuturum assereret, et si mors immineret, sumens solacium iuuenis de colle descendit ad hostes peruenire. Cumque castra hostium super scopulum haberent subtilissima longitudine, et tribus uerticibus acutissimis prominente scopulo per circuitum cunctis, et quasi propugnaculis inuasione pugnantium prohibentibus, unde contingebat ut custodes minore haberent sollicitudine castrorum, quod natura locus ille omnibus uidebatur esse munitus, et ad capiendum ualde difficilis, eo quod non solum ascendere illuc, sed et accedere difficile uideretur. Dum ergo uenisset ad castra ionathas, armigerum confortabat et exhortabatur ut uiriliter ad hostes accederent, signumque hoc inter se posuerunt. Si nos uocauerint hostes ad se, uiriliter ad eos accedamus, si uero nichil eloquuntur, tamquam non uocantibus reuerti debemus. Accedentes ergo ad exercitum hostium apparente iam die, uidentes eos hostes palestini alterutrum dicebant. Ecce de cauernis et speluncis egrediuntur hebrei. Et dicebant ad ionathan, eiusque armigerum. Venite ascendite ad nos, ut uos digne pro uestris presumptionibus puniam. Quam uocem grate suscipiens ionathas tamquam ei uictorie signum designaret, tunc ab illo loco in quo hostibus fuerunt uisi recessere, mutantes locum uenere ad petram que erat propter munitionis locum desolata custodibus, et exinde quasi reptando trahentes semetipsos manibus cum multo labore natura loci uincente, ut ad inimicorum castra conscenderent. Inuenientes ergo eis dormientibus occiderunt quasi uiginti homines. Hostes uero uehementer turbati, ita ut alii quidem effugerent arma omnia relinquentes, alii uero semetipsos non agnoscentes, eo quod ex multis gentibus erant congregati, credentes inimicos suos sic (?) super se irruisse, et non hoc duorum hominum presumptione commissum, et ideo ad alterna bella conuersi sunt. Quorum alii quidem perempti moriebantur, alii uero fugientes per saxa precipites collidebantur. Dumque exploratores dicerent sauli regi castra palestinorum ualde turbari, requirens saul ne quis forte suorum deesset, audiuit filium suum deesse, et armigerum eius. Iussitque ut pontifex sumpta sacerdotali ueste, de futuris rebus ei prophetaret. Cumque ille dixisset se posse uincere et hostibus preualere, tunc saul hostes inuasit et turbatos aggressus est, cum et illi se inuicem perimerent. Hebrei autem qui in petris et cauernis se celauerant, audientes saul esse uictorem, congregati sunt quasi ad decem milia, et persecuti sunt inimicos tota regione dispersos. Igitur siue opinate uictorie gaudio, dum sepe felices contingat extolli, siue ignorantia, decus illius uictorie pessima lamentatione fedatum est. Nam cum uoluisset saul funditus interimere palestinos et penitus inimicos exsoluere, maledixit hebreis ut si quis se a cede inimicorum retineret antequam nox superueniret, aut aliquid comederet maledictus esset. Cumque uenissent ad quandam quercum in sorte effrem constitutam, ionathas filius saul dum apum cubilia eum contigisset inuenire, et maledictum patris ignorans, nec populi super eo professione agnoscens, expresso mellis fauo comedit. Interea hoc autem cognoscens, quod cum nimio maledicto eius pater interdixisset aliquem gustare cibum ante solis occasum, tunc comedere cessauit. Non autem recte patrem prohibuisse dixit, quando pocius cibo sumpto maiori fortitudine atque fiducia persequentes plurimos inimicorum capere et interficere potuissent. Multa ergo milia palestinorum interficientes, circa uesperam ad spolia hostium se conuertunt, magnam predam et pecora sumentes occidebant. Hoc autem a scriba nunciatum est regi, quia populus in deum peccaret, et de occisis pecudibus antequam sanguinem bene diluerent pro angustia famisque non dum purgatis carnibus uescerentur. Iussitque saul uolui lapidem magnum in medio et predicari in populo ut super eum interficerent, et carnem cum sanguine non comederent, quia hoc nequaquam deo placeret. Cunctis autem iuxta regis preceptum facientibus statuit illic altare saul, et holocaustum super illud domino celebrauit. Hoc autem altare constituit saul primum.

134.

Postea saul uolens ad hostium castra procedere ante diem, ut quoniam uidebantur diriperet, et cum fiducia multa militibus ei obedientibus uocauit rex achitob sacerdotem, et iussit ut consuleret si deus annueret, ut euntes ad inimicorum castra hostibus denuo preualerent. Dicente uero sacerdote deum responsa non dare, saul dixit non sine causa esse, quod deus consultus non responderet, qui prius etiam antequam interrogaret omnia nunciauit. Scio autem quia hec taciturnitas causa alicuius peccati latentis est. Vnde iuro per eundem ipsum dominum, licet filius meus ionathas peccasse reperiatur, interficio eum, et deum ita placabo. Quanto magis si extraneo et nichil michi coniuncto persone supplicium inferre conabor. Cumque hec populus fieri exclamasset, repente cunctos in uno loco constituit. Stetit ipse in alia parte cum filio, et cumque designaret sortem requirebat. Et inuentus est ionathas peccasse. Et interrogatus est a patre quid fecisset, et quod in uita sua peccasset. Ille respondit. Pater, nichil aliud scio, nisi quod ignorans hesterno die maledictum ac iusiurandum a te placitum, persequens inimicos fauum gustaui mellis. Quem saul occidere se repente iurauit, quem et generi et nature simul et amori preponeret iusiurandum. Qui ionathas nequaquam mortis comminatione perterritus, sed animam nimis ingenue magnanimiterque componens, ait ad patrem. Non supplico me parcendum, quia illa mors mihi suauis est, que pro tua geritur et populi magna uictoria. Maxima siquidem mihi consolatio est hebreos de palestinis esse uictores. Ex hiis uerbis omnis populus ingemuit et doluit, iurauitque non se permittere mori ionatham uictorie huius auctorem. Et abripuit eum a maledicto patris omnis populus, faciens pro eo orationes ut ei hoc peccatum dimitteret deus. Saul autem cum interfecisset de hostibus sexaginta milia, ad propria ciuitate reuersus est, regnauitque feliciter, et ui-cinas ciuitates iure belli subiecit, id est ammonitas, moabitas, palestinos, et ydumeos, et reges eorum tributarios fecit. Fuerunt autem ei filii masculi tres, ionathas, et ibe (?), et melchis, filie uero due merob et michol. Habuit et principem militie abner filium ner patrui sui. Namque pater saul et ner fratres fuerunt filii abiel. Habebat autem curruum multitudinem, et equestrium, et cum quibuscumque pugnaret, cum uictoria remeabat, et hebreos ad magnam felicitatem euexerat, et aliarum gentium potentiores demonstrabat. Quoscumque autem uidebat saul pulchritudine et proceritate et fortitudine precellentes, eos armigeros suos faciebat.

Igitur ueniens samuel propheta ad saul, dixit se missum a deo ad eum, ut moneret obedientem sibi esse, qui ab ipso habere principatum regni, deum uero et ipsius et omnium rerum esse dominatorem. Aiebat et dominum ei mandasse, quia multa mala amalechite hebreis in deserto fecerint, cum egrederentur ex egypto. Ideo deus decreuit per bellum perimendas amalechitarum gentes, et subditis eis nullum eorum deberet uiuum penitus relinquere, sed omnem etatem necandam, mulierum parte et infantium. Et hoc supplicium eos ideo sustinere quod maiores nostros afflixerunt, et neque iumentis neque pecoribus parcendum esse decreuit, ob utilitatem propriamque possessionem, sed cuncta deo dicanda, et nomen amalech secundum moysi mandata delendum. Saul uero promisit se precepta complere, et obedientiam non solum in hoc, ut contra amalechitas pugnaret, sed ut et uelocitate properatum esse monstraret. Congregans ergo cunctum exercitum, cumque dinumerans in galgala, inuenit israhelitarum absque tribu iuda circa quadringenta milia uirorum. Illa namque tribus sola triginta milia habebat armatos. Tunc amalechitarum regionem ingressus, insidias occultas circa torrentem fecit, ut non solum aperte pugnans eos affligeret, sed et inopinate super eos proruens inuaderet, et circumdatos trucidaret. Igitur congressus in pugna fugauit hostes, multosque peremit, et reliquos persecutus est fugientes. Cumque illud opus prospera diuinitate complesset, amalechitarum urbes obsedit, et alias quidem molitionibus cepit, alias uero suffossionibus, et aggeribus (?) e diuerso extrinsecus edificatis, alias autem fame et siti, alias uero modis aliis obsidens, et fortiter capiens, ad necem cunctorum infantium et mulierum armatus est, nichil crudele nec ultra humanam naturam se facere credens, primo quod in hostes hoc agebat, deinde precepto diuino, cui si non obedisset grande periculum iudicaret. Cepit et regem amalechitarum nomine agag uiuum, cuius corporis pulchritudinem miratus decreuit esse saluandum, non hoc diuina uoluntate, sed proprium iudicium sequens, et sine causa eum constituta (?) quasi misericordia, unde illi potestas sine suo periculo miserendi non erat. Deus enim sic odiuit amalechitarum genus, ut neque infantibus parceret, quibus misereri natura est. Saul autem auctorem eorum malorum que contra hebreos gesta uidebantur a morte seruauit, et hostis pulchritudinem precepto dei preposuit.

Peccauit quoque cum eo populus, nam et illi iumentis et pecoribus pepercerunt, eaque sibi diripuerunt, et iubente deo non esse seruanda, et alias res diuitiasque collegerunt, si quid uero non erat dignum possidere, consumpserunt. Cumque uicisset saul uniuersos a pelusio egypti usque ad rubrum mare resistentes hostes, sicimarum gentem solummodo dereliquit. Isti namque in regione madian in medio habitabant, quibus ante pugnam denunciauit ut abscederent, ne forte amalechitarum calamitati subiacerent, quia erant cognati raguel soceri moysi, et idcirco credidit eos esse saluandos. Saul ergo tamquam in nullo prophete mandata preuaricasset que acceperat, et uelut omnibus integre conseruatis, deuictis hostibus cum leticia reuertebatur ad propria. Deus autem rapinam pecudum quam populus gesserat contristatus est, quia hec fuerant eo prohibente commissa, et durum iudicabat ut cuius fortitudine adepti essent uictoriam, eum spernerent, et humani regis preceptionibus magis obedirent. Dixit itaque deus ad samuel penitere se eo quod saul ordinasset regem, quia nec ei iussa non faceret, sed uiueret propria uoluntate. Hec audiens samuel ualde doluit, et deinde cepit tota nocte rogare ut ei propicius saul sequi ab indignatione suspenderet. Deus ergo noluit ueniam dare saul propheta poscente, indignum esse dicens, se tantis peccatis indulgentiam condonare non ob aliam causam asserens mala generari, nisi cum aliqui iniusticia passi a uindicta neglegentiores existerent. Putant enim hii gloriam benignitatis mee esse et pacientie. Dum ergo deus samuelis precibus denegasset, nec uellet parcere saul, die facta uenit samuel ad saul in galgala. Vidensque eum rex cucurrit et osculatus est eum dicens. Gratias ago deo qui dedit mihi uictoriam, et quia omnia per eius uoluntatem sunt gesta. Cui respondens samuel ait. Vnde ergo audio clamorem iumentorum et ouium in exercitu? Cui dixit saul populum hec ad sacrificia reseruasse, genus autem amalechitarum precepto dei totum deleuisse, nullumque relictum nisi solum regem, de quo quid oporteat fieri tecum dicturum (?) esse. Cui propheta dixit. Deum non per sacrificia delectari, sed illos bonos et iustos esse, qui eius mandata compleant, et nichil aliud bene se agere iudicant, nisi quod per dei fecerint uoluntatem. Deus enim hoc sacrificium contempnit, ubi inobedientie spiritus adhibetur. Ab hiis enim qui eius uoluntatem non faciunt, neque uera religione colunt, hii deum multas hostias obtulerint, et ornamenta ex auro argentoque facta deo dicauerint, non suscipit eorum munera, sed potius auersatur, et studium eorum nequitiam iudicat esse, non pietatem. Ad illos enim conuertitur deus, qui quod ipse preceperit recordantur, et mori potius eligunt quam preuaricari, et neque sacrificium ab eis exquirit deus. Sed et si sacrificauerint, siue simplex aliquid siue uilissimum, gratanter suscipiet eorum parua munera, quam ditissimorum maximam opulentiam. Tu ergo o saul scito te dominum iratum. Spreuisti namque et neglexisti ea que tibi mandauit. Quomodo ergo arbitraris sacrificia respicere ex hiis rebus que ille iusserat perire? Scito ergo tibi regnum auferendum, et potentiam qua in adeo neglexisti, tibi fuisse collatam. Porro saul fatebatur se inique fecisse, et peccatum negare non posse, transgressumque mandata dicebat, et non potuisse retinere exercitum predam diripientem. Sed ne grauis ignoscere mihi, et esto mitis; de cetero obseruabo ne peccem. Rogabat ergo samuelem, ut cum eo hostias deo pacificas immolaret. Propheta ergo cum deum illi placari non uideret, remeauit ad propria. Saul autem uolens retinere samuel, apprehendit eius pallium, uiolenterque traxit. Cum samuel impetu facto discedere uellet, uestem eius dirupit. Cui samuel dixit. Sic tuum scindetur imperium, et accipiet uir bonus et iustus imperium tuum, quia deus permanet in suo decreto, nec mutatur nec conuertitur. Nam mutabile esse in singulis rebus passionis humane est, non fortitudinis diuine. Saul impie se egisse fatebatur, mutare uero ea que fecerat non potuit. Rogauit ergo samuelem ut se coram multitudine honoraret, et cum eo ueniens adoraret. Quod dum fecisset samuel, deductus est ante eum agag rex amalechitarum. Et dum diceret agag, Ve quam amara est mors, ait samuel. Sicut tu multas hebreorum matres pro filiis ingemiscere fecisti et lugere, sic ingemiscet et in tua morte genitrix tua. Iussitque eum interimendum, et mortuus est ibi in galgalis. Et samuel abiit in patriam suam in ramatha. Saul autem sentiens deum iratum, eo quod non obedisset eius iussioni, ascendit in gabaa, quod nomen interpretatum significat collem. Et post diem illam non uidit ultra saul samuelem. Verumtamen samuel dolebat super eo, et cogitationibus stabat. Recepit ergo deus samuelem, ut sumens uas olei in ciuitatem bethlee iret ad yesse filium obeth filii booz, et eius ungeret unum in regem, quem ipse

sibi demonstraret. Cumque ueniret et uideret, ne forte cognosceret Saul aut palam audiret eum occideret, deo dante securitatem predicta uenit ad ciuitatem. Quem cuncti salutauere et inquirentes causam eius aduentus. Quibus dicebat se uenisse ut deo sacrificaret. Et sacrificio celebrato, uocauit ad se Yesse cum filiis ad altare, prius sanctificatos. Et inspiciens filium seniorem procerum statura, credidit propter pulchritudinem hunc regem futurum esse; sed prudentia diuina eum reprobauit. Orantem enim consulentemque dominum Samuel si hunc ungere deberet, quem ipse admiratus fuerat et imperio dignum iudicauerat, respondit deus: Non ego ea intendo que hominibus placent, sicut tu respiciens pulchritudinem iuuenis arbitraris eum mihi placere, cum ego non corporis pulchritudine ac specie facio esse regalem apicem, sed animi sine dubio uirtute. Ille enim perfecte pulcher est qui pietate et iustitia et fortitudine necnon et obedientia est splendidus, et omnibus actibus ex quibus anime pulchritudo consistit. Cumque deus hec dixisset ad Samuel, iussit Samuel Yesse ut eos et suos filios adduceret. At ille alios quinque uenire fecit, quorum senior Heliab uocabatur, secundus Aminadab, tertius Semma, quartus Nathan, quintus Ragel, sextus Asam. Uidens autem istos Samuel in nullo minores pulchritudine seniori filio, consuluit dominum quem horum eligeret fore regem. Quo respondente nullum, denuo requirebat a Yesse si alios haberet filios. Qui dixit esse alium nomine Dauid pastorem, ouium curam habentem. Iussitque eum Samuel uelociter uocari, impossibile esse dicens eos aliquid comessuros antequam ille ueniret. Cumque uenisset Dauid uocatus a patre, puer colore rubens et pulcher aspectu, tunc tacite dixit Samuel ad Yesse: Hic est quem deo placet ad regnandum. Et ipse discubuit, fecitque puerum Dauid sub se discumbere, et Yesse cum reliquis filiis. Deinde uidente Dauid sumens oleum unxit eum, eique adhuc tacite dixit atque significauit quod eum regnare deus eligeret, monuitque eum iustum esse debere et eius obedire preceptis. Sic enim regnum multo tempore ei fore mansurum, domumque claram ac famosissimam habiturum, uastaturumque Palestinos, et cum quibuscumque gentibus congrederetur in bello uinceret, et in gente gloriam possideret, et hanc posteris relinquere permittebat. Et Samuel dum hec dixisset, abscessit ad propria. Diuinitas autem ad Dauid Saule relicto commigrauit. Cepitque Dauid prophetare sancto super se spiritu ueniente. Saul uero quedam passiones et demonia repente comprehenderunt, suffocationes ei et angustias inferentes, ita ut medici ei nullum salutis remedium inuenire potuissent, nisi quis tamen esset cantare peritus et in cythara psallere doctus. Hunc adduci iussit, ut cum eum demonia inuaderent et turbarent, super caput eius astans psalleret et ymnos diceret. Ille uero hoc dissimulabat et queri hominem huiusmodi iussit. Cumque ei quidam suorum dixisset se uidisse in ciuitate Bethleem quendam filium Yesse adhuc iuuenculum etate, pulchrum atque decorum, et aliis studiis ualde dignum, necnon psallere et ymnos cantare doctum, insuper eximium pugnatorem, mittens Saul ad Yesse sublatum Dauid a gregibus ad se uenire precepit, mandans ei se uelle iuuenculum uidere, de cuius pulchritudine et fortitudine eum narrant. Yesse uero misit filium, dans ei munera Saul deportanda. Quo ueniente gauisus est Saul, fecitque eum armigerum suum et bonis omnibus honorauit. Delectabatur enim in eo maxime in inuasione demoniorum, quia cum ad eum accederent, Dauid ymnos psallendo et canendo in cythara, rursus Saul a mentis oppressione reuocabat. Misitque Saul ad Yesse petens ut apud eum Dauid maneret, eo quod eius presentia delectaretur. Cui Yesse nihil contradicendo consensit.

Post non multa quoque tempora Palestini denuo congregati et magnum super hebreos colligentes exercitum inter Sochot et Azecha castra metati sunt. Contra quos Saul perduxit exercitum, et super quendam montem castra ponens, coegit Palestinos priora castra relinquere, ex aduerso montis quem Saul apprehenderat aduenientes. Diuisitque exercitum eorum mons qui erat positus inter eos. Igitur surgens quidam de exercitu Palestinorum nomine Goliad de ciuitate Geth, uir ualde procerus, cuius altitudo erat quattuor cubitorum et palmi unius, accinctus armis que magnitudine sua natura eius corporis exigebat, induebatur lorica cuius erat pondus quinque milium siclorum eris; galeam uero habebat eream, que talis uiri et magnitudinem et inopinabilia membra potuisset protegere; et hasta eius non leuis erat in dextera portanda, sed gestabat eam in humeris, cuius ferrum sexcentorum siclorum fuit, sequebanturque eum multi arma portantes. Hic ergo Goliad stans inter medias acies uocem emisit nimis grandem et terribilem, contra Saul et hebreos dicens: A pugnante et periculo uos absoluo. Que enim necessitas est utrique exercitum periclitari? Date aliquem ex uobis contra me pugnaturum, et totum bellum uni uictoria eminet, seruiatque pars altera illis quorum fuerat ille qui uicerit. Est enim multo melius et temperantius uni periculo promereri id quod potestate ad est multorum. Hec cum dixisset, ad suos remeauit. Altera uero die rursum uenit ad eadem uerba, et ita usque ad diem quadragesimum hostes ad predictas conditiones prouocabat. Itaque contra Saul et exercitus eius constituebantur quidem acies quasi pugnaturi, sed ad congressionem minime ueniebant. Bello siquidem consistente inter hebreos et Palestinos, Saul remisit Dauid ad patrem suum, quia ei tres alii filii eius ad solatium et periculum pugne sufficerent. Dauid ergo ad ouilia et pasturas pecudum remeauit. Non multo post ad castra reuersus hebreorum missus est a patre ut necessaria fratribus deportaret, et quid agerent agnosceret. Cumque Goliad denuo ueniens et exprobrans prouocaret, quasi nullus inter eos uir esset qui contra eum pugnare presumeret, interim Dauid cum fratribus loquebatur ea que illis mandauerat pater. Audiens autem illum exercitum prouocantem, indignatus fratribus ait paratum se esse solum cum hoste pugnare. Cui senior fratrum suorum Aminadab interminatus est presumptionem eum habere preter etatem non debere, ideoque remearet ad patrem et oues pasceret. Qui timens fratrem abscessit, et apud quosdam multa locutus est, quod uellet cum Palestino prouocante pugnare. Illis autem repente indicantibus uoluntatem Dauid regi Saul, uocauit rex Dauid ut ante quod uellet ediceret. Qui ait: Non deficiat mens tua, o rex, nec metuas. Ego superbiam huius hostis pugnando subdam, et sic iste sublimis et procerus irridebitur, cuius uero exercitus gloriosus inuenietur, ut non a uiro bellatore deiciatur, sed prouocatus a puero illegitime moriatur. Saul autem eius presumptionem atque magnanimitatem ualde mirans, non tamen habens in eo fiduciam propter etatem infirmam, ut contra preparatum hostem dimicaret, tunc ait Dauid: Polliceor hec confidens in deo qui mecum est, cuius et adiutorio hoc fungor experimento. Nam dum aliquando leo oniculas meas inuasisset et arripuisset agnum, ego sequens apprehendi eum, et agnum ex ore eius eripui. Ipsum uero dum contra me impetum fecisset, a cauda comprehensum et percussum interemi, et idem urso michi faciente uero ultus sum. Sic fiet et hic hostis similis illis bestiis, diu exprobrans exercitum nostrum et blasphemans dominum, qui et eum mihi subiciet. Saul ergo uoluntatem iuuenis et presumptioni orans dominum tribui dare dixit: Deo adiuuante uade ad pugnam. Accinxitque eum Saul sua lorica et gladio, et imposuit ei galeam. Dauid uero onerabatur his armis, cum non esset exercitatus in eis, ait: Ista quidem, o rex, tua sint ornamenta, qui habes uires hec portandi; michi uero tamquam seruo tuo concede sicut michi placet pugnare. Igitur depositis armis sumens baculum et quinque lapides de torrente, et fundam in dextera manu portans, ibat ad Goliad. Uidens autem eum Goliad sic uenientem, spreuit eum, quasi non arma portaret hominum, sed quibus canes repelli solent, dicens: Numquid canem me existimasti? Dauid autem respondit: Non te canem reputaui esse, sed aliquid deterius cane. Commouitque Dauid Goliad ad iracundiam, et ille maledixit ei ex uocabulo dei, et minatus est daturum se carnes eius bestiis et uolatilibus deuorandas. Cui respondit Dauid: Tu quidem uenis contra me cum gladio et hasta et lorica, ego autem aduenio deo armatus, qui et te et omnem uirum in exercitu nostris manibus traditurus est. Hodie tuum caput abscidam, et reliquum corpus canibus tradam, scientque cuncti quod deus presul est hebreorum, et armatura ipse est semper et fortitudo, et omnis exercitus et apparatus inutilis est sine deo. Goliad autem armorum pondere grauatus currere non ualeret, paulatim incedebat ad Dauid confidens se nudum puerum simplicem adhuc etate sine labore perimere. Occurrit autem ei Dauid ex aduerso cum deo auxiliatore, circuiens quasi ludendo, et sumens de pera unum lapidem quos de torrente collegerat, et mittens unum de fundibulo, et quasi alium mittere uellet, repente percussit Goliad in fronte, et usque ad cerebrum pertransiuit, ut mox confracto capite Goliad caderet pronus in terram. Tunc Dauid currens super eum abstulit gladium eius, et caput eius abscidit. Cadente ergo Goliad facta est Palestinis occasio maxime fuge. Nam dum fortissimum suorum cecidisse conspexerunt, et de rebus omnibus desperantes fugierunt, ut per fugam seipsos liberarent. Saul autem et cunctus exercitus hebreorum clamore facto super eos exilierunt, et multos interemerunt, et persecuti sunt eos usque ad terminos Geth, et portas Ascalonis. Mortui sunt ergo ex Palestinis XXX milia, et totidem uulnerati. Porro Saul reuersus a cede hostium castra eorum diripuit et incendit. Dauid autem caput Golie ad tabernaculum proprium deportauit, et arma eius deo dicauit. Post hec uirgines et mulieres prouocauerunt obuiam ac inuidiam Saul regis circa Dauid hac ex causa. Occurrentes enim uictoribus cum cymbalis et tympanis, delectationem maximam mulieribus faciebant, dicentes quod multa milia Saul interemisset ex Palestinis, Dauid autem multa dena milia exterminans interfecisset. Audiens autem hec Saul quod ipse millenarium numerum perciperet, et multa dena milia iuuenculo Dauid uouerent, cogitans apud se quod post hec fauore nichil minus haberet Dauid preter regnum, cepit eum timere, et nimis habere suspectum cepit. Amouit igitur eum a priori officio quo eum armigerum suum fecerat, ne dum nimis proximus esset posset eum occidere. Igitur constituit eum esse millenarium, locum ei meliorem dans, sibi autem cautiorem, mittebatque eum ad hostes et prelia, ut in his periculis sustinendo periret. Dauid autem dominum habens ducem, quocumque se uertisset preualebat, et optime agere uidebatur, ita ut propter excellentiam fortitudinis et propriis eum amaret et filia regis uirgo concupisceret, amore eius nimis detenta, ita ut et patri eius hoc manifestaret. Saul uero quasi preceptum occasione in morte eius libenter hoc audiuit, daturumque se filiam eius nuptiis spopondit, tali pacto ut ducenta ei capita hostium necatorum apportaret, uelud proposito ex opere periculoso periret, et sic decenter uota sua compleret, si per alios et non eo faciente moreretur. Iussitque suis famulis suis ut uoluntatem Dauid exquirerent, qualiter erga puelle nuptias esset. Illi uero ceperunt cum eo loqui quod diligeret eum rex Saul una cum populo, et ideo uellet ei filiam suam copulare. Qui dixit eis: Num modicum putatis esse me generum regis fieri? Michi uero talis honor non decet, precipue cum sim abiectus et gloria et honore segregatus. Saul autem dum famuli Dauid responsa dixissent, ait: Dicite ei non me pecuniis egere nec honoribus quibus uellet nuptias collocare, sed eligere uelle generum habentem fortitudinem aliasque uirtutes quas te habere manifestum est, et neque aurum et argentum me desiderare, sed pro spoliis duplicium hostium deferat michi sexcenta capita Palestinorum; nullum enim munus magis quam hoc excepto, sed et filie mee hoc honore michi est sollemnius tali uiro et tanto testimonio de hostium triumphis decorato posse coniungi. Dauid autem his uerbis ad se delatis gauisus est quod Saul studeret eum sibi cognatione coniungere, et neque consilium expectauit, neque si possibile aut difficile esset in animo cogitauit, sed repente cum sociis ad hostes properans, nuptiarum pollicitationem properauit. Deus enim cuncta solatia Dauid et possibilia faciebat. Cumque multos Palestinorum interemisset, abscidens sexcenta capita uenit ad regem et nuptias exigebat. Saul autem cum non posset promissa refugere, et mentiri pessimum iudicaret, cum neque per insidias eum occidere suo consilio posset, dedit ei suam filiam nomine Michol. Cumque Saul non recte uoluntatis esset circa Dauid, uidens eum apud deum et homines prosperari, expauit eum, et metum celare non ualens timore magnarum rerum, id est regni simul atque uite, et cogitauit eum perimere crudeli calamitate, et mortem eius filio suo Ionathe et aliis familiaribus intimauit. Ionathas autem miratus est mutationem patris erga Dauid, quod post multam eius deuotionem non mediocrem in eum, sed ad mortem usque seuiret; et cum nimis diligeret Dauid, et eius animi uirtutem, indicauit ei secretoque uoluntatem patris sui, et ut interim crastinum se custodiret; ipse uero iret ad patrem et ei tempore opportuno loqueretur, et exprobraret ei quod occidere uellet uirum iniuste qui tanta bona fuerat operatus, quem et si ualde peccasset, deberet ueniam promereri, et post hec sui patris indicaret sententiam. Dauid autem consilio benigno obediens, egressus est a domo regis. Altera uero die Ionathas uenit ad Saul, et dum uideret eum letum et exultantem, cepit de Dauid proferre sermonem dicens: O dilecte pater, ualde peccasti si inueniens Dauid culpabile aliquid minori uel maiori iniquitate precepisti eum pati interitum, uirum qui tanta magne salutis fuisse probatus est, eripiens populum hebreorum ab iniuriis et illusione Palestinorum, quas diebus XL sustinuit, nullo ex nobis presumente prouocationis contumelia sustinere; et qui postea iussionem tuam complens attulit de hostibus sexcenta capita, et sororem meam primo accepit uxorem, cuius mors ipsi sorori mee nimis grauior foret, non propter sola eius uirtute, sed et propter ipsam cognationem, cum filiam tuam eius morte uexares, et pene ante gaudium coniugii ueniret ad uiduitatis obprobrium. Hec ergo cogitans, pater, ad clementiam conuertere, nichil mali faciens uiro, primumque de quo tam magnum beneficium prestitit tue saluti, quando malo spiritu et demonibus inte seuientibus ille eos expulit, et pacem tue anime condonauit, secundo autem quod de hostibus nostris ultionem fecit. Hec enim obliuisci turpissimum est. His ergo sermonibus Saul mitigatus, iurauit filio nichil Dauid iniuste fore passurum, atque ita Ionathas sermone iusto et iracundia regis mitigauit, et Dauid metum ademit. Ionathas autem uocans ad se Dauid, et indicauit ei de salute quam impetrauerat a patre, deduxitque eum ad regem, et erat in conspectu eius sicut fuerat prius.

Eodem tempore Palestinis bella gerentibus super hebreos, Saul contra hostes destinauit Dauid cum exercitu. Qui congressus cum eis multos eorum prostrauit, et uictor reuersus est ad regem. Quem Saul non sicut sperabat post bella

suscepit. sed potius dei iudicio contractum est, tamquam illius bonis actibus invide-
ret ipse deceptus. Cumque rege pueris astantibus demon agitaret et malus
spiritus turbaret; vocavit ad se david et eum psallere et ymnos cantare
precepit. Quo iussa faciente, insurgens in eum saul iaculatus est cum lancea
quam tenebat in manu. Sed david eam previdens declinavit fugitque in
domum suam. et in ea tota die permansit. Nocte vero misit saul nuncios
clanculo ad michol uxorem eius precipiens eisque diluculo custodi-
re donec latenter effugeret. quatenus mane deductus ad publicum tra-
heretur ad mortem. Michol autem cognita voluntate patris statim hoc indi-
cavit david. dubiam eius vitam conspiciens. et de anima sua diffidens.
neque enim se credebat pro amore illius habere posse vitam. si fu-
isset ei morte viduata. Dixitque ad david. Ne te hic mane solis ortus
inveniat. nam te ceterum non videbo. sed fuge contra dum tempus hoc fu-
ga prestat fiduciam. deus quippe te donabit adhuc vitam longiorem. Si vero enim
te a patre meo invenerit fugis occidendum. Quo dicto, eum per fene-
stram deposuit et dimisit. Deinde ipsa composuit lectulum quasi egro-
tantis. et sub saga pelle capre aridam supposuit. Die autem facto mi-
sit saul ut david deducerent ad eum. Illa autem dixit quod nocte fuisset factus in-
firmus. et ostendit eis lectulum coopertum. Et dum manibus in tenebris
palparent. et truncum qui pelle erat coopertus palpitantem volvi puta-
rent in lectulo huc et illuc egrotum david vere esse credentes. et pro sopo-
re quasi truncum in lecto volvi. reversi nunciaverunt ad saul dixerunt david in-
firmum fuisse nocte. Iussitque eum adduci in lectulo ut occideretur.
Qui redeuntes ad lectulum et discooperientes et deceptionem ab eius
uxore factam invenientes. renunciaverunt regi. Quam dum culparet
pater. eo quod eius inimicum liberaverit. et se deceperit. saul fecit illa dolo
se loquens. quasi eam david occidere voluisset. si non eum citius dimisisset. et
ideo hoc pro salute sue timore fecisse. ideoque ei deberet ignoscere.
quia hoc necessitatis causa non voluntarie fecisset. adiciens hoc atque dicens.
Arbitror enim quod tu libenter cum pueris sic me liberares. His
verbis dictis. pater puelle veniam dedit. David autem periculum devitans.
venit ad samuel prophetam in ramatha. eique indicavit insidias saul. et
quod iaculo ei pene fuisset extinctus. dum neque circa eum extiterit infi-
delis. neque circa hostium certamen infirmus. sed in omnibus prius et obe-
diens. que sibi magis causam invidie generavit. Audiens itaque propheta regis
maliciam. ramatha civitatem reliquit. et deducens secum david venit
ad quendam locum nomine galboa. commorabaturque illic cum eo. Et cum nuncia-
tum fuisset quod david esset apud prophetam samuel. misit armatos. eique com-
prehendendum ad se iussit adduci. Qui cum venissent ad samuel. in-
venientes ecclesiam prophetarum. participari sancto spiritu ceperunt. Saul
autem hoc audiens. super david alios destinavit. Illis autem idem facientibus:
denuo misit alios. Prophetantibus autem et illis qui tercio fuerant missi.
ad ultimum iratus saul ipse perrexit. Cum vero iam esset in proximo antequam
videret eum samuel prophetare cepit. et amens factus est. et exutus veste
tota die iacebat et nocte. david et samuele inspicientibus. Ionathas
vero filius saul occurrentes sibi david et ingemiscentem atque dicentem. quia dum
nichil unquam egisset neque peccasset. eum pater eius occidere festinaret. ro-
gabatque eum ionathas ut nichil tale suspicaretur. neque talia derogan-
tibus crederet. sed ut securus esset nichil quod tale de eo patre suo cogitante.
Nam si cogitasset. ei sine dubio pandisset. dum ei nullum consilium cela-
ret. Porro david iurabat ita esse. et rogabat ionathan ut potius ei provi-
dentiam haberet. et non eum sperneret. et veritatem ei renunciaret quecumque quod
a patre cognosceret vel audiret. et michi sciret eum erga se certum habere
amicitie affectum. Constat quod ionathas. eo quod patris sui animum talis
esset circa david. interrogavit eum quod vellet ut sibi faceret. David autem inquit
scio te omnia que volo libenti animo michi prestare velle. Crastina quidem die
mensis initium est. et ut ipse nostre consuetudine habeo cum rege sedere
ad comedendum. Si videtur a civitate egredior et maneo in campo
latenter. si vero quesierit me pater tuus dicens quod tu me ire permiseris in pa-
triam meam. Et si quidem ut assolet dici de amicis proficiscentibus: cum bono
vadat. aut aliquid simile dixerit. scito nichil circa me fore dolosum
aut inimicum. Si vero aliter responderit. hoc erit iudicium quia adversum
me mala cogitat. et remunerabis in voluntate patris. misericordiam et fidem
in hac re ostendens. quam fidem a me accepisti. hanc et tu domine famulo
tuo dare digneris. Si vero inveneris in me aliquid iniquitatis. ipse me
perime. et non ducas me ad patrem tuum. Que verba novissima ionathas
david suscipiens. promisit atque spopondit se omnia facturum. et renuncia-
ret ei omnia que a patre suo audiret. et eum securum redderet. Celeste
vero huius promissionis deum habebo qui nos in commune videt. quia non
cessabo frequenter temptans patris mei animum. donec michi eius animum
secreta pandat. Et cum cognovero non celabo. sed etiam pronunciabo
sive mitis circa te sit. sive valde crudelis. Novit autem hoc deus quale
eum circa te semper exoro. faciatque te deus inimicorum tuorum potentio-
rem. Tu tamen malorum que tibi facit pater meus esto mitior. et licet me vita
contingat finire. tu filios meos commendatos serva. et pro presenti ami-
citia retribue illis tuam benignitatem. Cumque hec iurassent ad invicem
ionathas dimisit david. et ad quendam campi locum abire precepit. in quo
erat solitus se exercere ad [illegible]. quatenus cum vero cognovisset a patre
nunciaturum se ei promisit hoc signo. scilicet ut deduceret puerum et ia-
ceret sagittas tres. et si iuberet puero sagittas afferre que ante eum
iacerent. sciret nichil malicie esse apud patrem eius. si vero aliter puero preci-
peret sagittas. te sciret non rectum esse patris eius animum. te et cum in eodem loco
expectaret. per biduum se ei securitatem neque sustineret congruum.
et ut presentis amicitie memor bona filiis eius retribueret. David autem
a ionatha hac fide accipiens. ad locum predictum secessit. Altera vero die
cum esset mensis initium. purificatus rex sollempniter ad prandium venit. et
sedentibus circa eum ionatha filio eius a dextris. et abner principe milicie
a sinistris. videns saul locum david vacuum esse tacuit. suspicatus eum non esse
a coitu mundum. Cumque et secunda die novi mensis non adesset. requisivit a
filio ionatha ubi fuerit quod tam in sacro et presenti convivio yesse filius
non affuisset. Ille vero ait secum promisisse ut iret in propria regione ad
sollempnitatem quam tribus eius festive celebraret. et me et pater eius roga-
vit ut cum eo illuc ad sacrificia celebranda concederem. Et si precipis inquit
pater. ego per eum vado. nosti enim quam illi sim devotus. Et ionathas iniqui-
tatem patris circa david agnovit. et aperte voluntatem eius aspexit. Nam
statim iratus saul blasphemavit ionathan. eumque natum de muliere dixit
virum ultro appetente. et hostem proprium patris. et socium david et cooperatorem
eius. et nec ipsum. nec matrem eius talia erubescere. nec velle intelligere
quod quo tempore viveret david. regnum eorum non esset in tuto. Precepit ergo
ionathe ut adduceret david. quatenus penas exsolveret. Respondit ionathas.
Et quid inquit fecit quia punitur? Saul iam non ira ad verba et blasphemia
tantumque saul accessit. sed arrepta lancea insiluit super eum ut talia sibi respon-
dere audentem interficeret. et hoc implere non potuit ab amicis prohibitus.
Manifestum autem apparuit saul esse inimicum david. et quod eum vellet occidere.
ita ut propter illum pene manu propria filium interfecisset. Et ionathas decli-
nato periculo. et nichil aliud pre tristicia facere valens. deflens quod ipse pene

135.

fuisset mortuus. et necem david definitam esse cognoverat. matutino
facto quasi se exercitaturus exivit in campum. ut amico david sic prius
sciret regis perdere voluntatem. Fecit ergo ionathas cum sagittis secundum
signum quod inter se constituerant. et puerum qui secum venerat remisit in
civitatem. et perrexit ad david in desertum. ut cum eo facie ad faciem loqueretur.
Quo viso david cecidit ad pedes ionathe. eumque adorans salvatorem
anime sue vocabat. Quem ionathas elevavit a terra. et alterutros
amplexantes semet ipsos osculabantur et flebant vehementissime.
et iuvenilem etatem suam invidie malignitate consumi deflebant.
et separationem eorum ab invicem: que nichil omnino differret a
morte. Cumque diu flentes cessassent a gemitu. memoria ius-
iurandi apud alterutros statuerunt. Tunc surgentes osculati sunt
invicem. et cum multis lacrimis dimissi sunt ab invicem. David
ergo fugiens saulem. et iniquitate ab eo mortem declinare volens.
venit in civitatem nobe ad achimelech sacerdotem. Qui dum eum so-
lum venisse videret. et nec amicum nec servum cum eo esse. miratus val-
de quesivit cur nullus ei convenisset. Ille vero ait causam se secretam
iussu regis initam ad quam eum non multos comitatos habere oporte-
ret. et constituisse ad quendam locum famulos occursuros. petebatque
ut ei itineris necessaria non negaret. per quem opus amici faceret.
et ei in tali necessitate subveniret. Accepit igitur panibus sanctis.
arma sibi dari si qua esset ad manus postulabat. Aderat autem illic
servus saul genere syrus nomine doech. qui pascebat mulas regis.
Et sacerdos ait ad david. Nichil tale hic habetur nisi lancea golie.
quam tu ipso perempto deo dicasti. Hanc ergo sumens david fugit ex regi-
one hebreorum in geth que est una palestinorum. ubi regnabat achis.
Cumque cognitus esset a famulis regis. indicatum est achis quia hic esset
david qui multa milia palestinorum peremisset. Metuens ergo david ne ab
achis necaretur et periculum quod declinaverat a saul. ab illo susciperet.
subito simulavit se esse furiosum et rabidum. ita ut spumas ab
ore in barbam fluere sineret. et alia signa furiosi faciens fide
regi vere furiosi ostendebat. Tunc achis famulis indignatus.
eo quod vesanum hominem ad se introduxissent. velociter iussit eum ex-
pelli. Ita liberatus david de civitate geth venit in tribum iuda. et habitavit
in spelunca iuxta civitatem odolla. Misitque david ad fratres suos. eisque
ubi maneret indicavit. Illi vero ad eum cum omni cognatione venerunt.
sed et multi alii quibus odium aut timor erat regis saul. ad eum pariter
concurrerunt dicentes se facturos quecumque illi placerent. Fuerunt
autem omnes simul quasi quadringenti viri. Surgens ergo david venit cum
eis ad regem moabitarum. rogavitque eum ut parentes eius in sua regi-
one susceptos haberet. donec ipse de suo fine aliquid cognosceret.
Quo annuente. parentes eius omni tempore quo apud eum fuerunt.
dignis muneribus honorati sunt. Precepitque samuel propheta david.
ut desertum relinquens pergeret in tribum iuda. et ibi habita-
ret. Reversus ergo david de moab venit in civitatem samarich. et in ea
moratus est. Saul autem audiens david apparuisse cum multitudine.
velut in timore mortis positus. metuebat viri prudentiam. simul
cum atque presumptione. et quod non parva fama de eo ubique exsur-
geret. et ne sibi ruinam inferret. Convocans ergo amicos et principes
tribuum ex qua ipse erat in colle ubi regnum acceperat. et consedit
in segete. sic enim locus vocabatur. Et dum circa eum starent. ordo
cuius patre et armigerorum. tunc cunctis ait. Viri contribules. novi
quidem quod meorum beneficiorum non estis immemores. quia et agrorum vos
dominos feci. et honores prelatos. et officia vobis prebui. Interro-
go ergo vos si maiora horum dona et ampliora filium yesse vobis dare
confiditis. Non enim quam illi omnes potius consentiatis. quando et filius
meus ionathas talia sapiat. et vos ad talia persuasit. Non enim igno-
ro quod ionathas iusiurandum cum david et federa celebravit. et ei in omnibus
favet. et hoc nulli vestrum cure est. sed tacentes rei exitum sustinetis. Cumque
rex tacuisset. nullus ei astantium respondit. nisi doech syrus pastor mu-
larum saul. qui dixit se vidisse david in nobe civitate ad achimelech
sacerdotem. ut futura sibi eo prophetante cognosceret. et percepisse ab eo panibus
et hasta golie quo volebat descendisse. Tunc saul vocans achime-
lech sacerdotem et cunctam generationem eius ait. Quid a me mali passus
es. ut servum inutilem filium yesse susciperes. eique dares sumptus
et arma. cum mei regni grandis inimicus existat. Cur et
futurorum responsa prebuisti. Non enim te latuit quod a me fuge-
ret. et odio meam domum haberet. Sacerdos autem que facta fuerant
non negavit. et hoc cum fiducia prebuisse confessus est. non david. sed regi. Non
enim inquit novi david inimicum regis esse. sed fidelem socium et precipuum
servum. et millenarium. et quod hiis maius est. generum patris et cog-
natum. et ideo hec non inimico prebui. sed ei qui circa te opus sue devoti-
onis exhibuit. Prophetavi autem ei non solum nunc sed sepius. Ipsi namque
david ad me dicente quod a te cum magna festinatione fuisset directus.
si ea quibus egebat non prebuissem. caput meum forsitan tibi condempnasset.
Quapropter nichil dolosum adversum me cogitare debes. neque in his que
nec primum audivi a te o rex. meam esse fuisse voluntatem. Amico
namque et regis genero. et millenario hoc impendi. non hosti. Hec
dicens sacerdos nequaquam satisfecit saul. et erat in magno timore cum
saul eius verba non crederet. Iussitque rex armatis. ut eum cum sua cog-
natione perimerent. Cumque illi non presumerent contingere sacerdo-
tem: divinitatem potius formidantes. quam vellent regi parere. tunc
doech syro rex sacerdotes imperavit mactandum. Qui sumens sue mali-
tie milites. occidit achimelech eiusque progeniem. Erant autem omnes
simul quadringenti quinque. Quo facto. misit saul in civitatem sacerdotum
nobam. et omnes eius habitatores occidit. non mulieri. non infanti. non alie
etati parcens. et civitatem igne succendit. Unus autem filius achime-
lech nomine abiathar fuga liberatus est. Hec omnia sicut deus
heli sacerdoti prophetavit. propter iniquitates duorum filiorum eius. dicens
prolem eius radicitus evellendam. Porro saul rex nimis crudeliter operatus
est. tota generatione sacerdotali interimens. et neque infantibus mise-
ricordiam. nec senibus reverentiam prebens. sed et civitatem disperdens quam
in habitare videbatur. Hunc ergo saul multi imitantur in humana vita.
dum nulla potestate in mundo habentes. hominibus videntur simpli-
ces et humiles. nec abutuntur natura. nec voluntatem suam implere
presumunt in malo. sed sunt mansueti et mites. sectanturque solam
iusticiam. et circa omnes homines student habere devotionem: divi-
nitati et confidunt quoniam omnibus que in hac vita fiunt presens est. et non
solum opera sed et mentem unde cogitationes oriuntur. Hec omnia antequam
fiant divinitatem prenoscere credunt. et considerare videntur ab ho-
minibus. Cum vero multi talium ad potestatem veniunt. statim superbie cumulo
dilatantur. et omnibus virtutibus prioribus que ad speciem hominum exer-
cere videbantur abiectis. velut in scena vultus et mores et moderatio-
nes actuum mutantes suscipiunt audaciam. et superbiam. et contemptum
rerum humanarum et divinarum. et precipue pietatem et iusticiam spernunt.
et in omnibus que cogitant aut agunt arrogantiam gerunt. et quasi non videat

eos dei. aut certe potestatem eorum non habeant: pessimus incrassantur actibus: et quicquid aut audire metuunt, aut odio habent, respuunt. quae autem irrationabiliter diligunt, haec rata. firma. vera. et hominibus placita. simul et deo credunt. De futuris vero rebus: nullus eis fit sermo sed et eos qui sermonem inde proferunt multis laborum miseriis exhonorant. et odio eos habentes invidia eis constante. deducentesque eos ad medium. non solum adeptos honores eis auferunt. sed et pro aliis propria vita eos privare nituntur. puniuntque eos non propter opera digna supplicio. sed propter derogationes et accusationes nequiciae examinatas extinguunt, non quod oporteat eos haec pati. sed quod inimicos iniuste videantur ulcisci. Sic saul filius cis. qui primus rem publicam hebreorum rexit. prius existens laudabilis. post ad regnum evectus contra deum rebellavit. et occidit sacerdotes et prophetas pro suspicione quam habuit achimelech. et deiciens eorum civitatem. studebat quodammodo deum sacerdotibus prophetisque privare. dum tantos simul occideret. et neque patriam eorum manere permitteret. ut post illos possent alii generari. Abiathar itaque filius achimelech fugiens venit ad david. et erumnam suorum omnium. et patris interitum declaravit. Qui ait non se hoc ignorasse futurum. cum vidisset ibi doech. qui profecto haec saul annunciavit. se autem dolere debere dicebat. quia ipse huius auctor calamitatis esset. postulabatque eum ut secum deinceps maneret. tamquam qui in alio loco latere non posset. Quo igitur tempore audiens david palestinos ceilanorum provinciam devastare. consuluit deum per sacerdotem. si eum pugnare praeciperet. Quo dicente quod divinitas victoriam promisisset: statim cum sociis invasit palestinos. et caedem multam in eis fecit. et praedam tulit. Cumque apud ceilanos esset donec areas suas fructusque sine timore colligerent. nunciatum est regi saul quod david apud ceilanos habitaret. Caedes enim magna quam david et viri eius fecerant non potuit celari. sed fama ad extraneorum aures perveniens: ad regem usque delata est. Gavisusque est saul cum audisset david in ceila commorari. dicens deum illum eius manibus tradidisse. cum venisset in civitatem muros et portas et seras habentem. Iussit ergo omni populo ut ad ceila unanimiter convenirent. et obsidentes eam capientesque david interimerent. Hoc itaque sentiens david et agnoscens a deo. quia si ibi maneret ceilitae eum traderent in manu saul. sumens quadringentos viros qui secum erant de civitate profectus est in desertum ziph. Saul autem cum audisset eum fugisse de ceila. ab eius persecutione cessabat. David autem manens in deserto ziph quod vocatur nova. ionathas filius saul veniens ad eum osculatus est eum. et securum esse monuit. et spem bonam habere futurorum. nec in praesenti tam malo eum debere deficere. quia regnaturus foret. et habiturus sub se omnem hebreorum potestatem. et se primum post eum in toto eius regno principatum. Rursus ergo iusiurandum invicem alterutros confirmaverunt pro devotione vitae et totius fidei. et testem deum invocans ionathas maledixit se si umquam transcenderet iusiurandum et in contrarium mutaret. Et ionathas david ibidem relinquens paululum a timore et a sollicitudine relevatum. ad saul ipse reversus est. At ziphei volentes gratiam saul habere. indicaverunt ei apud se commorari david. promiseruntque ut si veniret eis illum traderent. eo quod eum angustia loci teneret. et non posset eos effugere. Quos laudavit rex et gratias egit indicantibus inimicum eius. eisque pollicitus est non tarde se remunerare eorum devotionem. misitque qui quererent david et omne desertum scrutarentur. dicens se continuo secuturum. Et illi quidem qui directi fuerant pro investigando et capiendo david. praecedebant regem. studentes inimicum regis tradere in regia potestate. Igitur iniusta et maligna voluntate frustrati sunt. quia cum nichil mali sustinere potuissent si david non indicassent. propter blandimenta regia. virum religiosum et iustum qui latere apud eos poterat prodiderunt. et manui regis tradere promiserunt. Cognoscens autem david malicia ziphaeorum. et regis invasionem. angustias loci illius dereliquit. et fugit ad petram maximam in deserto. maon constitutam. Et cum saul ibi eum persequeretur. audivit a quibusdam discessisse david. ab illis angustiis. ad aliam petrae partem. Et cum saul eum statim cum exercitu cinxisset: ut eum pene iam capere potuisset. subito nuncius adveniens indicavit palestinos hebreorum regionem totam vastare. Et saul a persecutione david cessavit. et contra eos qui naturaliter erant hostes dimicandum magis necessarium iudicavit. quam inimicum proprium persequendum. et vastationem suae terrae despicere. Sic ergo david inopinabiliter declinato periculo venit in angustias engaddi. Et cum vero saul expulisset alienigenas. venerunt qui nunciarent ei david in engaddi montibus latitare. Qui sumens tria milia armatorum persecutus est eum. et cum non esset procul vidit circa iter speluncam profundam atque rotundam. multa longitudine et latitudine nimis apertam. in qua david cum suis viris erat absconsus. Et dum saul naturali necessitate cogeretur ventrem purgare. ingressus est in speluncam solus. Quem dum vidisset quidam de sociis david. et dixisset ei suum inimicum sibi a deo datum. et suaderet ei ut ultionis causa caput saul abscideret. quam gratiam persecutione et miseria privaret. respondit david. Non est iustum ut dominum meum occidam. quia a deo est regnare praeceptus. nam licet ipse circa nos malignus existat: me erga eum non decet esse invidum. qui hanc potestatem a deo accepit. Surgens ergo david latenter abscidit summitatem vestis solummodo qua saul erat indutus. et statim rediit ad suos. Cumque saul de spelunca fuisset egressus. surgens david exclamavit a longe petens ut saul audiret. Converso autem rege. adoravit eum secundum morem prostratus in terram. ait. O rex non te oportet malignas et falsas derogationes ab inimicorum auribus audire. nec eos verum dicere in suspicionem te ducentes. sed magis ex operibus cunctorum considerare affectum. Derogatio namque est multorum. devotio vero clara in actuum veritate consistit. nam sermo cuiuslibet potest utroque habitu ostendere similitudinem falsitatis et veritatis. opera vero nudum habebunt veritatis intuitum. Considera ergo opera quae circa salutem feci. qualis circa te utique domum fueri. et tunc perpendes quod non magis oportet credi quam accusantibus et deinde referentibus: ea quae numquam animo concepi. nec facere potui. Cur ergo apponis persequi animam meam. et nichil die noctuque cogitare nisi animae meae interitum iniuste persequendo. Et quomodo falsam opinionem quasi te occidere voluerim. Aut quomodo non impie agis contra omnia occidere volens hominem qui potestatem habuit hodie te punire et penas a te exigere. sed noluit cum tempus ad hoc haberet oportunum. Quando enim tuae vestis incidi partem, potui et caput tuum auferre. Quod si contra me tale tempus tibi deus dedisset, neque memor praeterisses. Et ostendens panni quem inciderat, huius rei fidem exhibuit. Ego namque iustam ultionem contra te habui. tu autem iniustum odium contra me habere noveris. sed hoc iudicet deus inter nos. et in eos qui meam arguunt voluntatem. Saul ergo inopinabiliter ammirans sua fuisse vitam servare obstupescens humilitatem iuvenis. et naturam ingemuit. Cumque econtra david ingemuisset. accedens saul ad david dixit. Tu hodie mei causa bonorum factus. ego vero tibi calamitatum. et ostendisti te hodie habere priscorum iusticiam. et me multo meliorem te esse: Qui si eum inimicos suos in deserto comprehensos salvandos esse decernat. Scio namque quia deus tibi regnum paravit. et omnium hebreorum te potestas expectat. Da ergo michi iusiurandi fidem. ne meum genus extinguas. et quod habes malorum memoriam germen meum studeas eradicare. et reverteris domum tuam cum servis tuis. Iuravit ergo david ut saul poposcerat. saul ad propria reversus est impium. et david cum suis abscessit in angustias masphā. non credens ad plenum verbis saul. Hoc itaque tempore et samuel propheta defunctus est. vir qui non fortuito honore apud hebreos habuerat. Cuius et virtus inde apparuit. quod populus devotione propter eius multo tempore luxit et circa sepulturam eius sollempne largitatis studium et magnum cultum competentem exhibuit. Sepelierunt autem eum in patria sua in ramatha. multoque flevere diebus. non in communione hoc facientes velut in morte extranei. sed tamquam proprium patrem singuli quique lugentes. Fuit enim vir bonus et natura benignus. et propterea magis amicus deo. Hic ergo samuel praefuit populo hebreorum solus. post mortem quidem heli sacerdotis annis xii. cum saul vero rexit populum annis x. et octo. samuel ergo huiusmodi habuit finem.

Erat ergo quidam ziphaeorum de civitate maon dives valde et multa pecora possidens. trium namque milium ovium gregem habuit in pascuis. et mille capras. Has ergo david cum maneret apud eundem virum in deserto. illesas et sine vexatione suos viros custodire praecepit. ut neque desiderio neque necessitate famis de eius grege aliquid usurparent. neque latenter aliquis de pastoribus vexarent. ne forte in hoc deum offenderent. Hoc autem putabat david se homini bono praestare. credens illum esse dignum huiusmodi beneficium promereri. Erat autem nomen illi nabal vir durus. et studiis malignissimus habens vitam detestabilem. cui erat uxor bona simul et casta. et specie nimis eximia. Ad hunc nabal tempore quo tondebat oves misit david viros x. ut eum salutarent. et optabat ut hoc multis annis efficeret. Animos et ut necessaria sibi mitteret rogavit. cognoscens a suis pastoribus quod nichil eos aliquid nocuerit. sed etiam custodes eorum gregumque fuerint dum in deserto multo tempore pariter habitarent. et quod non eum penitere deberet. sed et aliquid ciborum de sua largitate praeberet. Nabal ergo his qui missi fuerant inhumaniter nimis et dure respondit. Qui cum interrogasset eos quis esset david. et respondissent filius yesse. ait. Nunc inde quia valde insaniunt ipsi superbiunt fugitivi. et gloriantur suos dominos relinquentes. Quod dum fuisset david renunciatum. iratus valde iussit quadringentos viros arma sua sumere. et se sequi procedentem. et ducentis viris ad rerum custodiam derelictis. ibat ipse primus in fronte armatus. et post eum socii incedebant. quasi more leonum frementium. paratus david omnem laborem sustinere. et domum nabal et omnem possessionem eius exterminare. Non solum enim oblitus nabal est quod quanta michi dedissent eis qui multa benignitate circa eum habuerant. sed et quod blasphemasset et maledixisset eis a quibus in nullo fuerat contristatus. Interea quidam servus et custos ovium nabal dominae suae indicavit. quod miserat david ad virum eius. et non solum nec aliquid ille eis misit. sed et iniurias et pessimas insuper dixit blasphemias. dum omni prudentia et custodia ea nos usi fuerint in gregibus: affirmans hoc in malo domini sui et ipsi profuturum dum sit ipse david et viri eius animo leonibus fortiores. Quo dicto. abigail uxor nabal producens x. asinos et onerans eos cunctis ut necessariis nichilque marito dicens. cum ipse prae ebrietate sensu careret: profecta est ad david. Et iam ascendenti montis angustias. david occurrit armatus. cum quadringentis viris veniens super nabal. Quem cum vidisset abigail de asina exiliit. et prostrata in faciem adoravit supplicans ut nequaquam verba nabal attenderet. cum ebrietate plenum. qui utique nabal vocatur caret quod nomen significat dementem lingua hebraica. Se autem dicebat non vidisse eos qui ab ipso missi fuerant. et ideo se debere veniam promereri. utque magis ipse ageret deo gratias exorabat. qui eum a sanguinis humani pollucione prohibuit. Nam utique esto patiens et benignus. in deus te vindicabit in malignis. quae enim utique nabal mala sustinebit. haec eveniant super capita omnium inimicorum tuorum. Esto ergo michi propicius. et iudica me dignam per quam haec dona suscipias: ira vero atque furore quem super maritum meum habuisti. et eius domum iam remitte. Haec enim te decent. cum sis placitus atque dulcis. et quod maius est regnaturus. Susceptis autem muneribus david ait. O mulier. propicius deus te ad nos hodie adduxit. cum utique iurasse domum nabal hac nocte iam disperdere. ne ullum vestrum penitus remaneret. cum vir ille ingratus et callidus esset circa me et socios meos. nunc autem tu praevenisti. et meum curante deo mitigasti furorem. Nabal ergo licet modo propter te relinquatur inultus. sed tamen ut sponte effugiat penas. et alia causa quae illi competit eveniet. Haec dicens david dimisit mulierem. Illa autem domum reversa. et inveniens virum cum multis in ebrietate iacentem, tunc quidem nichil horum quae fuerant gesta indicavit. Cum altera die cuncta significavit. et sic eum tristem reddidit. ut pene ad solutionem membrorum et mortem deduceret. et non amplius quam x. dies post ea vivens nabal defunctus est. David autem audiens mortem eius. ultum se quidem gaudebat. et nabal ex propria malignitate defunctum deo illi dante penas. et se ab eius sanguine custodisse. deo eum sua potestate ulciscente. qui dat quidem bonis bona. malis vero refert digna supplicia. Mittens post haec david ad uxorem nabal petiit. quatenus eam sibi in matrimonio copularet. Illa vero his qui missi fuerant dixit. non se fore dignam ut illius pedes tangeret. Tamen surgens cum omni apparatu venit ad david. eique coniuncta est. et ad hunc honorem venire promeruit. tam propter virtutem et castitatem. quam propter speciositatem suae formae. Habuit et david et aliam uxorem quam primum duxerat de civitate ezlisar. Michol autem filia saul regis quae fuit uxor david coniunxit pater eius falti filio lais. qui erat de civitate gallim. Et cum haec fuissent gesta. quidam ziphaeorum venientes indicaverunt saul quod david esset in eorum regione. et quod possent eum comprehendere si vellet eis sua solatia praebere. At saul statim cum tribus milibus armatorum super eum egressus est. Cumque nox supervenisset. castra posuit in quodam loco. qui dicitur ceila. Audiens vero david contra se venisse saul. missis exploratoribus iussit scrutari veritatem et sibi renunciari ubi castra posuisset. Quibus explorantibus et renunciantibus eum in ceila esse: surgens nocte ita ut suos lateret venit ad castra saul. ducens secum abysai filium sororis suae sarvie et abimelech gethaeum qui erant ambo viri suos fortissimi robore. Saul itaque dormiente: et circa eum exercitu armatis. et abner principe militiae david ingressus castra saul. nec ipse percepit eum. inveniens ad stratum eius lanceam quae erat fixa in terra ad caput eius. nec alios permisit eum volentes occidere. et in hoc vehementer instantes. dicens ordinatum a deo regem occidere nimis esse iniquum. licet ille sit malus. et iram quae ei tempore oportuno parata est expectare debeat ab eo qui ei praebuit regnum. R[illegible] ergo eos volentes eum occidere et pro signo quod potuisset eum occidere. et se abstinuerit. sumpsit inde lanceam. et urceolum aquae appositum. dormiente saul et nullo sentiente in exercitu ipse latenter egressus est. cum omnia facere potuisset quaecumque vellet et ipsum tempus oberat. et contra regem digna praesumptio suaderet. Transiens ergo david torrentem et in vertice montis ascendens. unde potuisset audiri. clamans voce magna militibus saul. et abner principi militiae excitavit eos a somno. Audiens ergo abner. et requirens quis eum vocaret

et respondit David. Ego sum quidem filius Iesse, meum fugiens. Tu magister o Abner cum sis magnus et apud regem honore precipuus, corpus eius ita custodis, ut somnus tibi iocundior et suavior videatur quam salutis illius affectus? Hoc itaque dignum est morte atque supplicio. Ingressus enim quidam nostrum exercitum super regem et super alios universos, et non sensistis. Querite quoque lanceam regis, et urceum aque, et cognoscetis quantum malum vos latuit intrinsecus constitutum. Saul autem cognoscens vocem David et videns quoniam eum sopore confectum custodibus neglegentes non occidit, sed magis pepercit ei quem iuste perimere potuisset, gratias egit illi pro sua salute, et rogavit ut confidens nichil quidem mali metuens, iret ad propria, affirmans quod nec semetipsum aliquis ita diligeret, sicut David Saul amaret, accusans seipsum qui eum quidem qui eum custodire posset, et multa indicia circa eum sui favoris ostenderet, persequeretur iniuste, et tanto tempore dubitantem de anima sua degere in fuga compelleret, ab amicis et cognatis propriis desolato, et ipse ab eo sepius liberatus non quiesceret, cuius animam desideraret auferre. Igitur David clamavit, ut aliquis audiens tolleret lanceam et urceum aque, dicens. Deus utrisque nostrum et actuum iudex sit, qui novit quod et presenti die cum occidere potuissem, sed ei misertus abstinui. Saul ergo iam secundo manus David effugiens, ad regnum proprium remeavit. Metuens autem David, ne sibi permanens aliquando inmanus Saul incideret, decrevit in palestina descendere, et illic habitare. Tunc cum sexcentis viris qui erant cum eo, venit ad Achis regem Geth. Erat autem hec una urbium palestinorum. Cumque eum rex suscepisset cum viris eius, et habitaculum prebuisset, habens simul secum duas uxores Achinoem et Abigail morabatur in Geth. Postmodum David non placuit ut in civitate Geth habitaret, et idcirco rogavit regem qui eum clementer exceperat, ut ei aliquem locum in provincia donaret, ubi cum suis degere potuisset, pudori sibi esse dicens ut in civitate maneret, et ei onerosus existeret. Dedit ergo ei rex quandam vicum Siceleg nuncupatum. Quem in tantum dilexit David, ut cum regnasset, postea cum ipse et eius pueri quasi possessione propria honorarent. De his quoque in alio loco dicemus. Tempus itaque quod commoratus est David in Siceleg palestinorum, fuit mensium iiii. et xx. dierum. Insurgebat et latenter contra palestinos in vicina regione constitutos, Serritas et amalechitas, et eorum provincia devastabat, multaque preda iumentorum et camelorum sumens, revertebatur ad propria. Ab hominum autem cede se abstinebat, metuens ne eum regi indicarent, et semper precipue de rege mittebat. Cum vero Achis requireret quos vastasset et predam tulisset, dicebat quod iudeos qui ad austrum conversabantur et in campestribus habitabant, se esse depopulatum. Sicque David faciens fallebat regem. Sperabat enim quod David odio haberet propriam gentem, et ideo rogabat eum, ut apud eum omni tempore maneret.

Eo tempore palestini contra israelitas pugnare volentibus et mittentibus ad omnes amicos suos ut eis adessent in bello, et congregati pariter venerunt in Sela, exituri super hebreos. Tunc et Achis rogavit David ut eum cum suis armatis solatium contra hebreos preberet. David autem gratissime promittente, et dicente se invenisse tempus quo beneficia que sibi suisque prestitisset, rependeret, et remuneraretur, et Achis promisit se eum custodem sui capitis omni tempore habiturum, honore et fidei promissione volens eius voluntatem augere. Saul autem rex hebreorum omnes divinos et ventriloquos, et omnem huiusmodi artem de sua expulerat regione absque prophetis. Audiens autem palestinos iam esse presentes, et iuxta Summam civitatem in campo posita castra inimicos fixisse, ad eos cum omni exercitu profectus est. Cumque venisset ad quendam montem nomine Gelboe, et vidisset eductam hostium multitudinem timoris fortuito conturbatus est, quod esset eorum exercitus potior et multo melior, deumque consuluit per prophetas ut ei de prelio et eius fine prediceret. Deo autem non respondente, Saul magis expavit, et animo corruit, malum sibi aperte imminere prospiciens cum videret deum sibi non esse propicium. Iussit ergo sibi querere mulierem ventriloquam habentem spiritum, et evocantem animas, que per eas sole poscentibus futura predicere. Cumque a quodam famulo fuisset nunciatum esse huiusmodi mulierem in civitate Endor, latenter dimittens exercitum, et exutus veste regali sumpsit duos famulos quos noverat esse fidelissimos, venit in Endor ad mulierem, rogavitque eam ut divinaret, et sibi animam suscitaret. Tunc illa respondens dixit, quod ipse hac arte exterminata a Saul audisset, et ideo non posset hoc que petebat fieri. Ignorabat enim mulier quod esset Saul qui cum ea loquebatur. Repugnabat ergo mulier et dicebat non se audere in eo dicitur usurpare a rege Saul usurpare, qui genus divinantium expulisset, sed nec illum bene facere qui dum nichil pecam fuisset lesus ei parare insidias ut prohibita faciente, pene et tormentis contraderet. Saul autem a cepto desistere nollet, iuravit illi ne cuiquam eius divinationem proderet, nec periculum sibi ullum faceret. Cumque Saul iureiurando ei satisfecisset non eam debere metuere, rogavit eam ut animam Samuel ei suscitaret. Illa vero nesciens quis esset Samuel, animam ex inferno evocabat. Cumque apparuisset, videns mulier virum senem et deo docibilem conturbata est et nimis obstupescens, dixit ad Saul. Nonne tu es Saul? Hoc enim ei Samuel indicaverat. Quo confitente et perturbatione eius querente, illa ait se vidisse virum senem formosum et gloriosum, et sacerdotali pallio circumamictum. Cognoscens autem Saul hunc talem virum Samuelem esse, procidens in terra salutavit eum et adoravit. Anima vero Samuel inquirente cur eam evocasset, Saul ingemiscebat se necessitate incumbere, et hostes graviter imminere, et se esse in hesitatione rerum presentium constitutum, et a deo derelictum, et neque responsum a deo promerere non posse, neque per prophetas neque per somnia, et propterea ad te confugi, qui mei plus semper excitasti. Samuel autem videns eum finem vite iam proximum, ait ad eum. Superfluo aliquid a me vis cognoscere, cum a deo sis derelictus. Regnum ergo tuum transiet ad David, et bello vincemini a palestinis, tu vero cumque principatum cum vita esse finiendum, quoniam inobediens fuisti deo in amalechitarum bello, et ei mandata neque servasti, sicut tibi vivens prophetavi. Igitur scito plebem hebreorum inimicis suis subdendum, et te cum filiis tuis die crastina in bello cadentes mecum esse mansuros. Hec audiens Saul cum illa sic faciente amisit loquentis officium, et cecidit exanimis in terram magis propter dolorem que ei futura indicata, potius quam propter abstinentiam. Non enim precedenti die aut nocte cibum sumpserat cum facere volebat. Igitur mulier accurrens relevavit eum, et nec spiritum recipiente coegit ut gustaret, hoc sibi munus ab eo petens recompensare pro divinatione quam cum sub periculo fecisset, cum ei propter interdictum ei non licuisset, et tamen voluntati eius paruisset. Pro his ergo omnibus rogavit eum ut cibum appositum sumeret, quatinus recepta virtute ad castra propria remearet. Cumque ille resistaret, et nec adiisset cibum in angustia constitutus, tandem mulier compulit eum, et persuasit eum gustaret et habens vitulum unum mansuetum domi nutritum, et in quo tantum spem habebat, occidit eum, et carnibus preparans apposuit ei eiusque servis ut comederent. Quo facto, Saul cum illis qui secum venerant noctanter ad castra reversus est. Iustum est ergo laudare huius mulieris largitatem circa regem, qui ei arte propria exterminata

bat quod in eo talem exercuit humanitatem, que disciplinae eius artem prohibebat ac persequebatur. Nec enim cum vidisset eum ex iniuria non despexit sed condoluit et consolata est eum dum agnovisset esse regem, et tantaque potuerat animo integrata consistere, eum potius invitabat, et quod solum in paupertate possidebat, hoc libenter et hylariter conferebat, non spectans ab eo aliquid retributionis, quem sciebat in proximo moriturum, cum plerumque natura hominum soleat hominibus in necessitate constitutis, et ubi nulla retributione sperant, nec saltem illa que sibi habundant impartiri, non tantum vero sibi illud rependi noverunt tribuunt. Bonum est ergo illam imitari mulierem, et hylariter tribuere, et benefacere cunctis egentibus, et nichil melius arbitror esse quam necessitate patientibus in omnibus adiuvare, ut ex hoc deum propicium, et semper nobis bona largiturum habeamus. Igitur de illa muliere dixisse sufficiat. Sermonem vero faciamus cunctis et populis et gentibus profuturum, et bonis omnibus congruum, et ex quo sermone provocentur universi habere studium universe glorie, et de quo sapientes et reges gentium, et principes populorum multum desiderium et studium bonarum rerum concipiant, et pro salute patrie ad pericula se libenter exhibeant. Huius ergo rei habeant auctorem et sumant exemplum a Saul rege hebreorum. Hic enim Saul licet iam futura nosset, et mortem sibi imminere prophetia predicente cognosceret, nec amore vite suum exercitum prodidit inimicis, nec regie dignitati intulit contumeliam, sed potius semetipsum cum caris filiis et cum omni domo tradidit et optimum iudicavit, una cum filiis pugnando perire pro subiecto populo. Nam licet ei cari fuissent filii, et post eum putaret eius regni successionem habere, et genus proprium dilatare, tamen eos Saul volebat post se relinquere quasi in incerto. Igitur iste Saul iustus et castus et fortissimus, omnium solus mihi esse videtur. Et si quis alius talis fuit vel fuerit, ille pro certo cunctorum testimonio et virtutis ad opinionem est dignissimus. Nam illi qui sub spe victorie proficiscuntur ad bellum, et incolumes se redire confidunt, si aliquid gesserunt clarum, non videntur mihi illi benefacere, qui eos fortes voluerunt appellare, quod alibi in hystoriis et aliis conscriptionibus invenitur. Illi autem dicendi sunt magnanimes, et grandia presumentes, et terribilium rerum contemptores, omnes qui Saul in sua fortitudine imitantur. Illi namque qui nescientes quid in bello futurum est, neque animo deficiunt, et in incertum semetipsos committunt, et licet aliquid grande faciant, non ex inde valde laudandi sunt. Cum vero nichil victorie in bello provenire sciunt, sed et mortem suam prenoscunt, et solummodo se mortem gustaturos sciunt, et neque ex inde tremunt in animo, neque propter presens periculum mortis obstupescunt, huiusmodi homines perfecte fortitudinis esse decerno. Hoc ergo fecit Saul, ostendens cunctis exemplum sue fortitudinis qui desiderant habere glorie palmam post mortem, et talem fortitudinem animi garunt habere maxime reges, quos propter cumulum principatus non solum non licet esse malos circa subiectos, sed neque mediocriter esse bonos. Plurima quidem possem de magnitudine Saul dicere, maximam materiam michi hoc argumento preberet, sed ne diu videar inherere, denuo ad ea revertor, unde digressus esse videor.

Palestinis ergo castra metantibus per singulas generationes, et tribus et satrapas exercitum disponentibus, ibat cum suo exercitu Achis rex et post eum David cum suis armatis sequebatur. Ex eo cum vidissent duces palestinorum hebreos inter exercitum Achis, evocantes palestini Achis percunctabantur cur hebreos illuc adduxisset. Qui dixit hunc esse David qui fugisset Saul dominum suum, et ad se venientem cum suscepisset, et nunc eum sibi velle beneficia repensare, et Saul inficiare, et propterea eum in solatium ipsius advenisse. Cumque hec Achis dixisset, culpatus est a ducibus palestinorum, eo quod virum inimicum ad solatium adduxerit, eumque redire suadebant, ne forte latenter aliquid mali circa eos faceret, habens tempus et causam per quam dominum suum placare posset, et suadebant eis prospicere, remitteret eum cum suis ad locum quem dederat eis ad habitandum. Adiciebant et dicentes, nonne hic est David de quo cantabant virgines hebreorum quod multa decem milia peremisset. Et cum hoc audisset rex Achis, valide dicta cognoscens, vocavit ad se David et ait. Ego quidem de tuo sum testis studio cum circa me atque devotionis propterea te ad solatium mei adduxi, sed principibus non places. Facto ergo mane perge ad locum quem dedi tibi, et ibi meam custodi provinciam, ne quis hostium ad eam accedat, est enim in animo meo pars magni solatii. David ergo iubente Achis, rediit ad Siceleg. Eo autem tempore quo egressus fuerat David cum suis ad solatium palestinorum, gens amalechitarum Siceleg ceperat et vastaverat, et incenso oppido multaque preda ex palestinorum regionibus sumpta discesserat. Inveniens ergo David vastatam omnem provinciam, et omnia sua fuisse direpta, et duas uxores suas, et eorum qui cum eo erant una cum filiis in captivitatem ductas, continuo vestem scindens flens et gemens cum sociis et amicis adhuc usque pervenit plorando, ut lacrime ei eis deficerent. Ipse enim David pene periculum sustinuit a populo, ita unusquisque eum auctorem malorum suorum esse dicebat. Igitur David consternatus est mente sua ad dominum convertens rogavit ut Abiathar pontifice, ut induto veste sacerdotali consuleret dominum et prophetaret, si persequens amalechitas comprehenderet et liberaret uxores ac filios, et ulcisceretur in hostibus. Sacerdote vero iubente ut eos persequeretur, surgens cum sociis persecutus est hostes armatos. Cumque venisset ad torrentem Bosor, invenit virum egyptium errantem ethyope genere et fame defectum quattuor diebus in deserto sine cibo permanserat. Primo ergo eum cibo confortans et refici faciens, inquirebat quis esset, aut unde venisset. Tunc ille se egyptium genere dixit, et propter infirmitatem a suo domino derelictum, eo quod non valuerit sequi, et prae indicavit se ex eis esse, qui incendissent et vastassent iudeam simul et Siceleg. Hunc sumens David ducem super amalechitas, invenit eos iacentes in terra, alios quidem prandentes, alios autem ebrios et vino solutos, et utentes preda quam ceperant. Irruens ergo statim in eos cum sociis, dolentibus de captivitate uxorum et filiorum, repente leros frustravit. Nudi itaque et nichil huiusmodi suspicantes, ad potum et epulas conversi omnes remissiores erant. Alii quidem mensis adhuc suppositi, super mensam occisi sunt, et sanguis eorum cibo permixtus est, alios vero invicem ad pocula tendentes occidit, multos et in sopore conversos extinxit. Quicumque vero vestiebantur armati, et ex adverso resistere volebant, hos facilius quam illi qui nudi iacebant peremptus sit. Quos ab hora prima incipientes usque ad vesperam permanserunt, ita ut amalechitarum non remanerent amplius quam quadringenti viri qui non longe ab exercitu iacebant et in camelis currentibus ascendentes, vix evadere potuere. Eripuit ergo David omnia que tulerant hostes de Siceleg, sed et uxores suas et sociorum. Cumque revertentes venissent ad locum ubi ducentos viros reliquerant ad castra custodienda, et qui sequi eos non poterant, illi quadringenti viri qui de bello venerant

136.

partem pro de eis accipere non censebant, sed magis uxores suas et filios recipientes abirent ad propria. Dauid autem hoc audiens, malignos et iniustos dixit hanc esse sententiam. Postquam deus hanc legem, uictum deo adiuuante ulciscerentur in hostibus, omnem predam quam caperent ex equo diuiderent cum his qui ad diuisorum custodiam remansissent. Ex illo quidem die apud dauid lex ista permansit, ut tantum acciperent qui custodiunt castra, quantum illi qui pugnant. Reuertens autem dauid in sicelech, senioribus in iuda et necessariis amicis ex hac preda munera direxit. Et ita uastatio sicelech et amalechitarum interitus huiusmodi fuit.

Palestinis igitur cum hebreis dimicantibus et pugna grauiter commissa, palestini quidem se ulciscebantur et multos hebreorum occidebant. Saul autem rex israelitarum et eius filii fortiter decertantes, et uidentes omnem fiduciam glorie sue in bello consistere, et in hostium dimicatione nichil preciosius quam pro patria mori iudicantes, omnem cohortem inuicem conseruantes et undique hostibus circumdati, multos palestinorum forti animo ac feroci dimicatione trucidantes, ad ultimum ui hostium super eos ingruente extincti sunt. Erant autem filii saul qui ibi ceciderunt ionathas et melchuris et aminadab. His igitur cadentibus populus hebreorum in fugam conuersus est, et contritio et confusio magna facta est grauissimis hostibus post eos insequentibus. Saul autem dum adhuc cum armigero suo pugnans palestinis crebro super eum iacula dirigentibus et omnibus pene prostratis qui secum erant, paucis exinde fugientibus, cum uideret filios suos ante se uiriliter pugnando extinctos, et nullam uite spem habens, clarissime in hostes decertatus est, et multa uulnera in corpore suo gerens, ita ut neque posset tolerare nec ferre mortales plagas, cecidit semiuiuus in terram. Armiger quoque multis uulneribus confossus et pene exanimis iuxta eum corruit, et ita hostes eos mortuos putantes, ad reliquos persequendos conuersi sunt. Cumque saul adhuc spiraret, resumpto spiritu iussit armigero ut se educto gladio perimeret, ut neque eum uiuum inuenirent hostes. Armiger autem eius non ualens hoc pre nimiis uulneribus facere, nec saltem se ei erigere ualens, tunc saul resumptis paululum uiribus gladium suum sumens et in terram configens uolebat in mucrone irruere, et sic sibi ultimam mortem inferre, sed pre nimia inualitudine corporis hoc non potuit perficere. Conuersus igitur et uidens quendam iuuenem, requisiuit quis esset. Quod cum cognouisset amalechitam esse, rogauit ut educto gladio eum morte quali uellet occideret. Quod cum amalechita ille fecisset, sublato auro ex eius brachiis et corona a capite fugit. Uidens autem armiger dominum suum saul extinctum, surgere non ualens, gladium iuxta se positum sumens et uix in iugulo suo infigens semet ipsum occidit, nullusque de custodibus corporis est relictus, sed omnes ceciderunt in monte qui uocatur gelboe. Audientes autem hebrei qui habitabant in conuallibus trans iordanem et qui in campestribus ciuitates habebant quod saul occidisset et eius filii, et omnis eius copiosus exercitus, relinquentes proprias ciuitates ad loca occultissima fugerunt. Palestini uero cum uenissent hostes exuere, inuenerunt corpus saul et filiorum eius. Quos expoliantes eorum capita truncauerunt, et in omnem prouinciam diuulgauerunt hostes suos occidisse. Quorum arma quidem consecrata sunt in templum astaroth, corpora uero eorum suspenderunt super murum ciuitatis bethsan, que nunc scythopolis appellatur. Cum autem audissent habitatores ciuitatis iabes galaad die tertio quod palestini occidissent saul et eius filios, crudele iudicantes eum insepultum permanere, egressi sunt de ciuitate uiri fortissimi et presumptione precipui, cum ipsa ciuitas haberet uiros in corpore et animo ualde robustos, et tota nocte iter agentes uenerunt ad ciuitatem bethsan, et uiriliter ad muros accedentes, deposuerunt corpus saul et filiorum eius et detulerunt in iabes, palestinis eos neque prohibere ualentibus aut presumentibus. Uiri autem iabes cum omni populo flentes sepelierunt corpora eorum in optimo loco prouincie, qui [illegible] appellatur, et ieiunia septem dierum cum mulieribus et infantibus suis super eos celebrauerunt, tundentes pectora ac lugentes regem et filios eius, non gustantes cibum et potum. Talem igitur finem habuit saul prophetante samuel, quia non obediuit deo in mandatis que contra amalechitas acceperat, et quod achimelech sacerdotis generationem et ipsum achimelech et ciuitatem sacerdotum una deleuit. Regnauit autem saul uiuente quidem samuel annis x et octo, moriente autem samuel alios duos, et huiusmodi conuersatione habita defunctus est.

Explicit liber sextus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER VII

PREDICTUM ITAQUE prelium ea die gestum est, qua dauid uictis amalechitis reuersus est in sicelech. Et cum iam duos dies habitasset, tertia die uenit quidam liberatus a pugna que contra palestinos fuerat gesta, et qui saul interemerat, scissa ueste et capite asperso cinere. Qui cum adorasset dauid, interrogatus unde tali modo ueniret ait: Ab israelitarum pugna uenio, quibus infelicem terminum prouenisse narro, et multa milia hebreorum fuisse necata, et regem eorum saul cum filiis pariter interemptum. Significabatque se uidisse et hebreorum fugam, et cadenti regi fuisse presentem, qui et ne ab hostibus uiuus caperetur, ipse se rogatus ab eo iugulasse fatebatur, quia dum gladium suum in manu habuisset, propter uulnerum magnitudinem non ualebat se ipsum occidere. Cumque hec dixisset, signa mortis eius ostendit, scilicet aurum brachiale regis et coronam quam detulerat secum. Dauid itaque cum iam non dubitaret, sed aperta signa mortis saul inspiceret, uestem quidem repente dirupit, deflens et lugens cum suis tota die in luctu et lamentatione permansit. Maior autem tristitia inuasit eius mentem pro morte ionathe, qui fidelissimus ei fuerat amicus, et ei causa salutis extiterat, et pene exanimis effectus est. Tanta autem uirtutis deuotione dauid circa saul ostendit, non solum quod fine eius luctuosa sauis habuerit, licet sepius per eum mortis pericula passus esset, sed et eius interfectorem puniuit. Nam cum sursus admittere eum dixisset ei quod ipse sui accusator esset, quod regem occidisset, cum esset alienigena, id est amalechita, repente iussit eum interfici. Conscripsit autem dauid epitaphia sicut sepulchris que lamentationes continebat et laudes saul et ionathe, que et usque ad meum permansit tempus. Cum uero dauid hec perfecisset, facto luctu consuluit dominum per prophetam que ei ciuitatem daret ad habitandum de tribu iuda. Cumque dixisset daturum se ei hebron, derelicta sicelech uenit in hebron, deducens secum duabus uxoribus suis et qui cum eo erant cunctis armatis. Atque tota conuenientes omnis populus iuda

constituerunt ibi dauid regem. Dauid autem cum audisset quod habitatores iabes galaad sepelissent saul et filios eius, misit ad eos laudans et approbans eorum uirtute et agens gratias pro studio quod circa defunctos habuerant, mandans et eis quod tribus iuda constituisset eum regem. Abner autem princeps militie saul filius ner, uir efficax et optimus ualde in sua natura, cum uidisset cecidisse saul regem et ionathan et alios duos filios eius, ueniens ad castra, filium saul qui relictus fuerat nomine isbosech arripiens regem ordinauit super eos qui trans iordanem erant, et super cunctum populum preter tribum iuda. Statimque regni eius initia que secundum patriam linguam uocatur manaim, secundum grecos autem dicitur castra. Statimque post hoc abner congregauit exercitum magnum ut congrederetur cum tribu iuda, nam irascebatur aduersus eos quod ordinassent dauid in regem. Occurrit autem ei ioab filius saruie sororis dauid, [illegible] de patre sar. Hic autem ioab constitutus erat princeps militie aduersus abner, et cum eo uenerant ad prelium fratres sui abysai et asael et omnes armati dauid uiri animo leonum more frementes. Itaque ueniens ioab ad quendam fontem in ciuitate galaad, prius aciem instituit ad pugnandum contra abner. Dicente uero abner ad eum se uelle probare quis eorum robustiorem haberet exercitum, uenientes ad inuicem et sedentes uterque cum suo exercitu, consilium fecerunt ut ex utraque parte xii uiros inuicem pugnatores eligerent. Cumque hoc factum fuisset, procedentes ex utraque parte xii uiri steterunt in medio. Uiri igitur parati dauid proiectis proprius gladiis, ut accedentes abriperent uiros abner gladios suos, et per capillos eorum capita fortiter tenentes, eorum latera et lumbos cum propriis eorum gladiis perforarunt, donec omnes quasi ex uno consensu perierunt. His autem cadentibus reliquus exercitus consurrexit et dimicatione fortissima procedente, populus abner uictus fugit. Ioab autem fugientes persequens nec stabat, proponens armatis ut post eorum uestigia festinarent et neque occidendo cessarent. Fratres ergo ioab ibi pugnauerunt uiriliter, inter quos clarior precipue fuit iunior asael, qui tantam gloriam habuit in pedum uelocitate, ut non solum homines sed et equos ad currendi certamina superaret. Iste igitur asael persequebatur principem abner recto cursu in neutram partem declinans. Cumque respexisset abner post tergum et considerasset impetum sequentis, et dixisset ad asael ut unius militis arma sumens ab eius persecutione quiesceret, et ille neque a suo conamine ponere abstineret, et abner deinde eum monente ut recederet, nec tamen eum occideret, et autem fratri eius ioab ipse ultra frontem non haberet, et illo despiciente fugiens post tergum lancea coactus misit, eumque repente mortali uulnere penetrauit. Hi igitur qui cum asael persequebantur abner, cum uenissent ad locum ubi accidit mortuum asael, circumstantes neque persecuti sunt hostes. Ioab autem et abysai fratres eius persequentes uiderunt cadauer illius, maiorem iracundiam contra abner habentes pro mortuo fratris, magna usi uelocitate usque ad locum quendam nomine gabaon persecuti sunt abner. Et cum sol occumberet, ascendens in quendam collem cum tribu beniamin clamauit ad ioab et dixit: Non oportet uiros contribules tanto certamine plus inuicem exacuere, sed et fratrem eius asael diligendum cum monerem ut a persecutione cessaret, et quia non acquieuit, ideo percussus occubuit. Sapienter autem faciens ioab et hoc ut satis factoria dolosa ... clangens tuba reuocauit exercitum, et a uehementi persecutione retinuit. Ioab autem in illo loco moratus est. Abner autem tota nocte iter faciens et transiens flumen iordanem uenit in castra ad isbosech filium saul.

Altera uero die ioab dinumerans corpora defunctorum sepeliuit uniuersos. Ceciderunt autem de exercitu abner milites trecenti et lx, de dauid uero x et nouem et asael. Cuius corpus reportantes ioab et abysai et in bethleem in monumento patrum sepelientes regressi sunt ad dauid in hebron. Cepit igitur ex illo tempore bellum intestinum inter hebreos fieri et multo tempore permansit, proficientibus eis semper qui cum dauid erant, et amplius ad bella crescentibus; filii saul uero exercitus pene cotidie defluxit. Eo tempore nati sunt dauid filii numero sex ex totidem mulieribus: quorum senior, quem de achinoe matre progenuit, ammon uocabatur; secundus autem de uxore abigail nomine chilab; tertius absalon natus de maacha filia tholomai regis gessur; quartum uero habuit de muliere aggith quem uocauit adoniam; quintum saphatia de muliere abithal; sextum iethraam de muliere egla natum. Cumque intestina bella consurgerent, et sepius ad opera belli uenisset uterque exercitus, abner princeps militie filii saul cum esset sapiens et ualde a populo ueneratus, regebat deinde domum saul, et populus israel cum eo magna deuotione constrictus multo tempore permansere. Post hec autem abner quodam crimine comprehensus, cum causa fuit quod cum concubina saul concumberet nomine ressa filia achia, et ob hoc increpatus est a rege suo. Ex qua re dolens et grauiter indignatus quod non iusta retributione meretur recipere ab eo, pro quo tanta instantia laborasset ut regnum patrium possideret, intimauit quod est regnum se translaturum ad dauid, et ostensurum se filio saul quod non sua fortitudine sapientiaque regnaret super israel, sed illius potius opibus ac fide. Tunc mittens nuntios in hebron ad dauid petiit ut fidem iusiurandum ab eo acciperet, et tunc socium et amicum haberet, promittens ei se suasurum populo ut a filio saul recederent et ipsum regem totius prouincie constituerent. Dauid autem que abner poscebat impleuit, letus enim fuit in his que ab eo postulabat, et primum indicium fecerit hoc petiit, ut ei uxorem suam michol reduceret, quam magnis bellorum periculis comparasset, sexcenta capita palestinorum offerens patri eius saul. Abner igitur michol dauid uxorem sublatam a falti cui tunc erat copulata, remisit ad dauid ut uxorem suam iuste reciperet. Conuocatis post hec abner senioribus plebis et tribunis et millenariis, hec habuit ad eos dicens: Sepius quidem paratus fui ut ab isbosech recederem et pergerem ad dauid, quod nunc opere complere uolo. Nunc autem similiter mecum implere debetis, scientes quod deus per samuel prophetam dauid regnare super omne regnum hebreorum, et quod hostes eorum palestinos ipse uastaret et subiectos faceret. Hec audientes seniores et principes quod abner princeps militie uoluntatem haberet ad dauid congregare populum, et diuersarum rerum euentui uacantes, unanimiter consenserunt ut regno dauid cum abner se subderent. Conuocauit abner tribum beniamin, nam hi erant custodes corporis isbosech, et eis similia uerba locutus est. Cumque nullum uideret qui resisteret, sed magis ad omnia que uellet paratos haberet, sumens secum xx uiros uenit ad dauid, ut promissam iurandi religione firmaret, nam fideliora speramus ea que per nos ipsos gerimus quam que per alios proponuntur. Ita et abner nullum firmiorem nuntium reputabat quam se ipsum, quia pacem quod cum dauid facere uolebat, per nullum alium quam per se referre uolebat ad ipsum. Quem cum dauid splendide suscepisset, et per multos dies opulentis et preciosis conuiuiis refecisset, propriumab

cunctum convocaret ad se omnem populum, et ipso presente ei traderet principatum. Cumque David dimisisset Abner, et eo non procul ab Hebron abeunte, venit Ioab princeps militie. Et agnoscens quia Abner venisset ad David, et benigne dimissus esset, federibusque celebratis, pro eo quod David metuens ne eum David in honore primi ordinis constitueret, aut regni faceret participem, cum esset vir industrius et prudens, et ille ceteris preficeretur temporibus, ipse vero decresceret, et forsitan militia privaretur, et hec omnia metuens Ioab viam pessimam et maliciosissimam excogitavit. Primum quidem temptans ut eum apud regem detraheret, adiciensque statim David monuit ut se custodiret, et Abner promissiones non respiceret, quoniam magis filio Saul faveret, et quia in fallaciis et dolo venisset ad eum, et vellet spe et dispensationem regni eius agnoscere, et sic ad propria remeasset. Cum vero his verbis Ioab non potuisset persuadere regi, nec vellet eum audire, deteriorem viam Ioab excogitavit. Nam cum deliberasset Ioab ut Abner interimeret, misit nuntios qui eum sequerentur, et ex David nomine preceptione revocarent, tamquam aliqua esset ei dicturus que ipso presente videbatur oblitus. Abner autem dum hec audisset a nuntiis, apprehendit eum cum quodam loco nomine Sira, qui aberat ab Hebron stadiis XX, reversus est nichil metuens futurum. Cui occurrens Ioab ante portam, suscepit eum quasi maxime devotus et quasi fidus amicus. Sepe enim illi homines se fingunt vere esse bonos et maligne suspicionis extraneos, qui iniquum aliquid temptare presumunt. Ioab quidem cum Abysai segregaverunt Abner ab aliis hominibus, tamquam ipse Ioab ei esset aliquid in secreto locuturus, et in secretiorem porte locum duxerunt illum. Cumque Ioab cum solo Abner quasi susurrando loqueretur, Abysai frater eius evaginato gladio uno ictu latus eius fodit. Et Abner hoc modo dolo Ioab peremptus est. Populum autem dicebat sic et ipse Ioab referebat, quod in ultione fratris sui Asael quem insequentem interemerat Abner, in fuga facta in Gabaon. Sed ut clarius veritas patet, pro suo principatu et honoris quem habere poterat apud regem. Ex his itaque operibus considerare quilibet sapiens potest quanta et qualia presumunt homines propter avaritiam, et principatus honore cum aliis invident habere. Nam cupientes honoris et principatus gradum adipisci, per multa mala adeo perveniunt. Adepti autem honoris cumulum, et metuentes illud amittere, multo deterioribus criminibus utentes implicantur, tamquam non sic tantum adipisci velle magnitudinem potestatis, et metuant ne aliquis eos de hac potestate deponat, et talem potestatem in excelsiori constituunt erumna, et cotidie crudeliora moliuntur, et graviora facinora presumunt ne amittant que adepti sunt. Sed de his breviter indicasse sufficiat. Igitur David audiens interitum Abner in animo gravissime doluit, et coram omnibus testificatus est, extendens ad Deum dexteram suam, et clamans quod non fuisset consentiens interitui Abner, nec eius mandato aut consilio fuisset extinctus. Maledictio et imprecatio est valde gravissima contra eum qui occiderat Abner et domum eius universam, et eos qui hec egerant subiectos esse penis omni tempore vite sue. Curavit enim sollicite David ne contra fidem et iusiurandum ageret quod exhibuerat Abner. Precepit autem conscribi lamentationes super Abner, et eius corpus sollempnibus honorare obsequiis. Ipse autem super morte ingemiscens, scidit vestem et sacco indutus est, et similiter facere precepit precedentes loculum. Ipse autem flens et lugens sequebatur cum senioribus atque proceribus, ostendens devotionem circa vivos et culturam circa defunctum, et quod non eius consilio fuisset extinctus. Stans autem ipse David primus super monumentum flevit et cum eo cuncti seniores, et ita sepelierunt eum in Hebron, et iussit conscribi lamentationes super eius sepulchrum. Sic autem mors Abner afflixit, ut neque cibum vel potum cogentibus amicis sumeret, sed iuravit nichil se gustaturum usque ad solis occasum. Ex hoc facto devotio populi ei accrescebat. Nam amici et cognati Abner honorem ab eo mortuo impensum libentissime laudaverunt, et David fidelem fore crediderunt, eo quod Abner cum omni dignitate et rebus sollempnibus tamquam parentem et amicum sepelisset, nec eum ut inimicum contumelia fecisset, ut cum corpore et neglecta sepultura tradiderit. Omnis quoque populus et mitissimam regis naturam letabantur, unoquoque credente talem in se futuram regis prudentiam, qualem eum in morte Abner videbant. David autem ergo ex his gestis precipuam gloriam habere videbatur, ita ut nullus suspicaretur Abner eius voluntate occisum. Convocans itaque omnem populum loquebatur et conquerebatur quod ipsis estimari non [illegible] fortuna pervenisset ex morte optimi viri, nec parva detrimenta fore Hebreis illius virtute privatis, qui eos consiliis optimis et virtutis manu contra hostium fortitudinem defendere potuisset. Deus quidem cui omnium rerum causa nota est, non dimittat sanguinem Abner inultum. Illis vero facere Ioab et Abysai nichil valeo facere cum sint me ipso potentiores et fortiores, sed vicem eis Dominus reddat pro hac presumptione. Igitur Abner hoc modo defunctus est.

Audiens autem Isboseth filius Saul mortem Abner vehementer est afflictus, cum fuisset cognatus propinquus, et quod ei causam regnandi prebuerat, et multum contristatus est ex morte eius. Sed nec ipse Isboseth multo tempore super eum vixit, sed a filiis Remmon Bana et Rechab passus insidias interemptus est. Isti enim cum essent genere Beniamite, et in priore ordine constituti, cogitaverunt quod si perimerent Isboseth maxima dona a David vel principatum milicie aut aliud quoddam munus accipere mererentur. Reperientes igitur eum solum meridie dormientem, et neque presentes esse custodes, neque puellam que sola erat ianuas observare vigilantem, sed ex labore et opere consueto simul et estu in sopore fuisse conversam, ingressi domum in qua filius Saul dormiebat, occiderunt eum, eiusque caput abscidentes tota die et nocte egerunt velut fugientes eos quos leserant, et festinantes ad David quasi ei sua beneficia prebituri et regni securitatem. Venientes igitur in Hebron ostendentesque David caput Isboseth commendabant semet ipsos quasi devotos et interfectores inimici eius impii. David autem non sicut sperabant eorum scelere delectatus ait ad eos: O pessimi viri et ultionem repente suscepturi, nescitis quod ego interfectorem Saul peremi qui ei coronam auream deportavit, licet ille rogatus hoc fecisset ne eum vivum comprehenderent hostes? An certe mutatum me et neque eiusdem me animi esse credidistis? Aut quoniam letarer cum malignis hominibus et munus darem interfectoribus proprii domini, et necantibus eum in suo lectulo virum iustum, qui nichil operatus est mali, sed et nos multa prudentia et honore glorificavit? Quapropter autem debetis digna excipere supplicia, quia putastis me libenter eius mortem auditurum. Non enim gloriam meam aliter fedare potuistis quam ut me talia credidistis velle. Cumque hoc dixisset, omnibus tormentis eos punire iussit, caput vero Isboseth in tumulo Abner honore maximo sepelivit. His igitur finitis, venerunt omnes maiores natu Hebreorum ad David in Hebron, et millenarii et duces eorum tradideruntque se regi, devotionem quam circa eum adhuc vivente Saul habuerant recordantes, et honorem quem ei prebuerant cum esset millenarius recordantes, et quia a propheta Samuele per populum a Deo fuerat rex ordinatus, et quia Hebreorum provinciam eius dimicatione contra Palestinos habita Deus liberari concesserit. David autem hunc favorem gentis suscipiens, rogavit ut in hac voluntate persisterent, nec eos huius rei peniteret. Se moribus quoque Hebreorum convivio opulentissimo saginatis, iussit eos David et omnem populum undique convocarent. Congregati sunt igitur ex tribu Iuda quasi sex milia octingenti, ferentes arma et scuta et lanceas, et illi dominum Saul prius sequebantur. Nam reliqui ex eadem tribu regem David olim ordinaverant. Ex tribu autem Symeon septem milia et C. Et ex tribu Levi IIII milia septingenti, habentes principes cum quibus et erat princeps sacerdotum Sadoch cum XXII cognatis et ducibus. De tribu autem Beniamin armati IIII milia, nam hec tribus adhuc sustinebat credens aliquem de genere Saul regnaturum. De tribu autem Effraim XX milia et octingenti potentissimi et summo labore precellentes. De dimidia vero tribu Manasse XVIII milia. De tribu autem Ysachar ducenti viri futura prenoscentes, armatorum vero XX milia. De tribu Zabulon armati et electi L milia. Hec enim tribus sola tota convenit ad David, nam isti siquidem eadem arma habuerant que et tribus Gad. De tribu autem Neptalim viri insignes et principes mille armis utentes scutis simul et lanceis, quos sequebatur tribus sua que numero comprehendi non poterat. De tribu autem Dan electi XX milia sexcenti. De tribu Aser XL milia. De duabus autem tribubus et dimidia Manasse que trans Iordanem habitabat, armati scutis et lanceis et cassidibus et loricis et gladiis C XX milia, et reliquae tribus gladiis utebantur. Hec itaque omnis multitudo congregata est ad David in Hebron cum multo apparatu et vini et omnium que ad cibum pertinere noscuntur, et uno decreto confirmaverunt David in regno, communi voto eum laudantes. Cumque tribus diebus festivitatem populus celebrasset et in Hebron epulas habuisset, exinde surgens David cum omni exercitu venit ad Hierusolimam civitatem.

Iebusei autem qui habitabant Hierusalem, et erant de genere Chananeorum, cum vidissent tantum exercitum, clauserunt portas civitatis, et cecos et claudos et leprosos ad derisionem David constituerunt ad portas et super murum, et clamaverunt ad David et ad cunctum exercitum quod prohiberent eos ceci et claudi et leprosi ingredi civitatem. Despiciebantque David et fidentes de fortitudine munitionis murorum et dicebant quod non ingrederetur civitatem nisi prius auferret cecos et claudos et leprosos qui eum irridebant stantes super murum. Iratus igitur rex Hierosolimam obsidere cepit, et multo studio et labore conatus est ut eam caperet, quatinus in ipso principatus initio suam fortitudinem demonstraret, volens hiis resistere qui haberent audaciam resistendi conatum. Inferiorem autem civitatem David cum magna virtute cepit. Cumque adhuc arcem obtinere non posset, cepit honores et munera promittendo ad opera bellica commilitones provocare, ut quicumque per subiectos colles arcem conscenderet, eamque caperet, ei principatum milicie totius populi traderet. Cunctis itaque in arcem conscendere festinantibus et nullo labore tardantibus, pre cunctis prevenit Ioab filius Sarvie, preveniens universos, et ascendens in summitatem fortitudinis sue, clamavit ad regem David, exigens militie principatum. Expellens itaque David de summa arce Iebuseos, et reedificans civitatem eam Hierosolimam nuncupavit, et omni tempore sui imperii in ea habitavit. Tempus autem quo regnavit David in Hebron super Iudam fuerunt septem anni et menses sex. Cumque regnum suum confirmasset in Hierosolimis, [illegible] utebatur Deo semper meliora providente, et gloriam eius late ampliante. Interea autem misit ad eum Hyram rex Tyri, et amicitias ac societatem firmavit, misitque ei dona, id est artifices viros fabros lignarios et instructores qui ei regiam domum in Hierosolimis construerent. David autem superiore muniens civitate, eique copulans arcem, unum undique corpus effecit, et cunctis muro uno circumdedit, et super opus murorum constituit Ioab. Primus itaque David Iebuseis expulsis hanc civitatem Hierosolimam nuncupavit, nam sub Abraham parente nostro Solima nuncupabatur. Quidam et volunt quod et Homerus poeta eam Hierosolimam vocaverit, nam Hieron Hebraica lingua munitionem sonat. David itaque contra inimicas gentes pugnans magna victoria usus est, easque imperio suo subiecit.

Audiens autem rex Damasci et Syrie Adad quod David expugnasset Adraharum, cum magno exercitu venit contra David tamquam ei solacia prebiturus, et eum sic sperabat ab oppressione quam a David sustinebat liberaturus. Et congressus contra eum apud Eufraten bello devictus est. Ceciderunt enim de exercitu Adad ferientibus eos Hebreis quasi XX milia, reliqui vero in fugam conversi sunt. Meminit et huius regis et belli Nicolaus in quarto historiarum libro sic dicens: Tantum autem post hoc multo tempore quidam provincialis nomine Adad valde fortissimus imperavit in Damasco et alia Syria preter Feniciam, et habuit bellum contra David Iudee regem. Cumque multis prelibus cum eo dimicasset, novissime circa Eufraten victus est Adad, cum esset idem Adad et temporis potentissimus regum in robore et fortitudine. Inde et Adad liberi vocabantur et eius nepotes, quia post illius mortem eius filii regnum et nomen ab alterutro suscipiebant. Siquidem illo moriente eius nepotes usque ad decimam generationem regnaverunt, singuli in ipso principio nomen a patre accipientes, sicut in Egypto omnes reges Ptolomei vocantur. Quorum nepotum tertius valde potens fuit, qui et volens reparare avi sui devictionem quam a David sustinuerat, sicut supra diximus, bello illato Iudeis vastavit provinciam que nunc Samaria dicitur. Iste autem historiographus quod hic narratur non est veritate privatus. Hic enim Adad est qui pugnavit in Samaria adversus Hebreos regnante Achab, quod post hoc suo loco narrabimus. Et necavit eos circa eundem, et quod David castrametatus est in Damascum, et omnem reliquam Syrie regionem sue dicioni subiecit, et munitiones in universa provincia constituit et tributa eos sibi ferre decrevit. Reversus ergo Hierosolimam aureas pharetras et arma diversa que milites Adad gestaverant Deo dicavit, que postea rex Egyptiorum Sesach dum pugnasset contra Roboam cepit, et multas alias divitias ut postea narrabimus secum ad propria reportabat. Rex autem David Deo sibi cooperante et omnes hostes subdente, amovit castra contra alias Adrahazari regis civitates, id est Bacham et Machoneas, capiensque eas magna virtute vastavit. Invenit et ibi aurum multum et argentum, et es preciosum, quod auro melius esse dicebant, ex quo et postea Salomon illud mare magnum fusile fecit et optimos cantharos cum templum Deo edificaret. Audiens autem Chou rex Amathene fractum fuisse exercitum Adrazar, metuens ne David super eum duceret exercitum, volens eum amicitiis et fide obligare misit ad eum Adoram filium suum, egitque ei

137.

gratias quod expugnasset eius inimicum Adrazar, ut quos societatem cum eo et amicitias faceret exoravit. Cum et magna munera direxit, id est vasa antiqua operatione facta aurea et argentea simul et erea. David autem facto foedere cum Thou rege Amathe-no, ceteris donis suscipiens filium ipsius cum honore competenti dimisit. Cum autem que ab illo fuerant transmissa, et aliud aurum et argentum quod de civitatibus diversis et gentibus collegerat subiugatis, sed et coronas (?) dicavit deo. Non solum autem ipsi David dimicanti et exercitui providebat deus, sed et cum victoria gaudet (?) deus. Sed et Abysai cum pugnasset cum Ydumeis et octo milia virorum ex eis pugnando perimit. Ex eo tempore David omnem Ydumeam in sua potestate (?) possidens tributa eis imposuit. Erat enim David naturaliter et iustus et prudentia et promptus (?) capite (?) iudiciorum contemplatione veritatis (?). Habuitque David Ioab principem militie, rerum gestarum scriptorem (?) instituit Iosaphat filium Abilud, et ... Sadoc autem Abiathar qui erat amicus eius, Sarama vero scribam fecit. Banaiam vero filium Ioiade custodem sui corporis fecit. Et tunc et filios suos seniores circa regis custodiam corporis fecit, et octo legiones Celethi et Phelethi sub manu Banaia instituit, et eos iussit ut cum eo regis caput custodirent. Recordatus quoque tunc est David fidei et iusiurandi quod habuerat cum Ionatha filio Saul, et amicitiarum quas eius et studium non oblitus. Nam inter cetera bona hac virtute habebat David, ut esset memor eorum qui ei tempore necessitatis beneficium aliquod prebuissent. Precepitque requiri si aliquis de genere Saul superesset, cui debitum retributionis pro Ionathe amicitiis repensaret. Et cum quidam fuisset adductus de domo Saul qui potuisset scire si aliquis ex genere Saul superesset, interrogavit eum David si aliquem nosset vivere de cognatione Ionathe, ut pro beneficiis illius ei gratiam repensaret. Qui respondit ei filium relictum Memfibos vestigiis claudicantem. Is enim dum pater eius Ionathas et avus nuntiati fuissent in bello cecidisse, a nutrice sua raptus et ea fugiente lapsus et ex humeris pedes valde contrivit. Cumque David cognovisset ubi et apud quem nutriebatur, misit repente in civitatem Lodoban ad Machir, apud quem idem filius Ionathe manebat. Quo facto, veniens Memfibos ad regem, et procidit in faciem adorans eum. David autem statim erigens eum, iussit habere fiduciam et sperare meliora. Deditque ei domum paternam, et omnem substantiam quam Saul avus eius habuerat, fecitque eum convivam suum, ut nullo die ab eius mensa recederet. Cumque puer adorasset regem et obtulisset gratias pro verbis patris et domus, vocavit David Syba dicens: paternam se domum et omnem substantiam Saul filio Ionathe condonasse. Illum vero precepit ut operaretur terram, et collectos redditus universos in Hierosolima deportaret, ac cotidie ad mensam regis deducere puerum; ipsumque Syba et filios eius numero quindecim et famulos viginti Memfibos filio Ionathe donavit. Hec itaque constituente rege, Syba eum adoravit, et cuncta se facturum esse promittens discessit. Igitur Ionathe filius habitavit in Hierosolima, habens cum rege convivium, et ei omnis diligentia velut filio regis exhibebatur. Habuit et filium quem appellavit Micha. Ergo qui relicti fuerant de genere Saul et Ionathe, hunc honorem apud David habuisse noscuntur.

Illo siquidem tempore Naas rege Ammanitarum defuncto qui fuit amicus David, eique filio in regnum succedente, misit David ut eum consolaretur, et mortem patris leviter ferret, ac ut amicitia quam cum patre eius habuit permaneret. Quod principes Ammanitarum mala voluntate suscepere, et odientes David suggessere regi suo dicentes: exploratores misisse David qui eorum provinciam et exercitum occasione clementie cognoscerent, et de eorum colloquio suasere ne incaute periculum alicuius calamitatis mererentur. Ammanitarum itaque rex credens bene tractasse suos iudices, legatos qui a David missi fuerant, gravissimis affecit iniuriis. Rasit enim medietatem barbe eorum, et vestium medietatem abscidit, et monstraturus ex operibus et non verbis dura responsa dimisit eos. David autem hoc cognoscens indignatus est, et iniuriam factam neque despiciens contra Ammanitas paravit bellum, ut contumeliam que fuerat legatis suis imposita vindicaret. Porro necessarii regis Ammanitarum et principes videntes quia foedera disrupissent, et penam pro tali presumptione meruissent, se ad bella quoque preparabant. Nam mittentes Syro regi Mesopotamie mille talenta, socium eum ad bellandum sub hac mercede fieri poposcere. Adduxit autem eis iste rex pedestrium viginti milia. Conduxere autem et rege provincie Maacha et quartum nomine Abistob. Sed et isti habebant duodecim milia armatorum. David autem non expavit horum solatium, neque Ammanitarum exercitum, securus de deo quia iuste contra eos erat pro hac iniuria pugnaturus. Et cum direxisset Ioab principem militie, florem totius exercitus misit cum eo contra illos ad prelium. Qui circa metropolim Ammanitarum venientes Charan, Bachan (?), castra posuere contra hostes. Igitur hostes egredientes et acie non simul sed in duas partes disponentes, auxiliatorum manus in campo tutioris constituta erat, Ammanitarum autem exercitus circa portas erat adversus Hebreos. Videns autem hoc Ioab contra molitionem eorum tractavit, et fortissimos quidem viros eligens se opposuit Syro et regibus qui cum eo erant, reliquam vero partem tradidit fratri suo Abysai, ut contra Ammanitarum aciem dimicaret, petens ut si videret Syros se prevalere et fortiores esse, acie conversa ferret ei solacia; si autem illum Ammanite comprimerent, ipse eum similiter adiuvaret. Cumque talia monuisset fratrem atque rogasset, ut magnanimiter et fiducialiter ageret, in mixtam (?) et gravem verecundiam metuens fortiter decertaret, illum quidem cum Ammanitis pugnaturum dimisit, ipse autem Syros aggressus est. Qui primo quidem fortiter restitere, ad ultimum autem multos eorum occidit Ioab, et omnes in fugam convertit. Quod videntes Ammanite metuentesque Abysai et eius exercitum non restiterunt, ac socios imitati in civitatem repente fugere. Hostibus ergo ita devictis, Ioab ad regem cum claro triumpho in Hierosolima remeavit. Nec ergo devictio persuasit Ammanitas ut a bello quiescerent, neque devicti amplius abstinuerunt; sed mittentes ad regem Syrorum Adadiezer trans Eufraten eum ad solacium conduxerunt, qui habebat quidem principem militie Sobach, pedestrium vero habebat octoginta milia, et equites mille. Cognoscens autem David quod Ammonitas tantum super se congregasse exercitum, non decrevit adversus eos per duces suos pugnare, sed cum omni robore exercitus transiens Iordanem flumen eis occurrit. Congressus ergo cum eis in pugna vicit egregie, et interfecit quadraginta milia pedestrium, et equites septingentos, et prostravit in acie principem militie Sobach, qui etiam vulnere mortuus esse dinoscitur. Mesopotamie vero dum pugna fuisset hoc modo terminata, tradiderunt se David, et dona miserunt ei. David autem cum exercitu reversus est Hierosolimam. Cum autem tempus veris inchoasset, misit David principem militie Ioab, ut cum Ammanitarum gente pugnaret. Ioab autem sumpto exercitu proficiscens, et omnem eorum depopulat regionem, ipsos in metropoli civitate Rabath clausos obsedit. Contigit ergo ea tempesta-

te David pessimum vitium incurrere, cum esset natura iustus et religiosus, et patrias leges magno studio conservaret. Nam dum hora meridiana iam ad vesperam declinaret, et David in superiora regalia solito more deambularet, vidit mulierculam specie valde pulcherrimam, et cunctas feminas precedentem, in domo propria nomine Bethsabee aqua frigida se lavantem. Cuius mulieris pulchritudine inspirata concupiscentia retinere non potuit. Quam dum vocari fecisset, concubuit cum ea. Que concipiens misit ad regem mandans ut cogitaret quemadmodum commissum scelus posset abscondi, ne secundum leges patrias moreretur adultera. David autem virum eius nomine Uriam qui erat armiger Ioab de bello fecit revocari. Cumque venisset, requirebat de exercitu ac de obsessione. Illo autem referente omnia ei prospera provenire, tollens epulas David de suo convivio dedit Urie, et iussit ut pergeret ad suam coniugem, et in eius recubaret amplexibus. Urias autem hoc non fecit, sed dormivit inter alios armigeros regis. Quod dum cognovisset rex, requisivit eum cur post tantum tempus ad propriam domum non venisset, nec ad uxorem, dum omnes de peregrinatione venientes hanc habeant voluntatem. Cui Urias respondit non esse iustum ut dum commilitones eius et dux in terra castra et in hostium regione dormitarent, ipse cum uxore propria requiesceret et epulis indulgeret. Et cum hec dixisset Urias, precepit ei rex in illo die ibi manere, et alio die pergere ad ducem. Vocatusque rursus a rege ad cenam, et ad ebrietatem usque perductus, monente eum frequenter rege ut iret ad amplexus uxoris, nec hominus (?) tamen dormivit ad ianuam regis, nullo desiderio uxoris stimulatus. Quo facto rex nimie contristatus scripsit litteras ad Ioab precipiens ei Uriam puniri, quasi contra eum deliquisset. Significavit et ei ultionis modum ne fieret ipse in suo scelere manifestus: iubens ei ut in parte qua esset hostium manus gravior et posset pugnando periculum sustinere ibi Uriam poneret, et commisso prelio iuberet cunctos ab eo recedere, ut solus in mortis periculo remaneret. Et cum hec scripsisset et suo signaculo munisset epistolam, dedit eam Urie deferendam Ioab. Suscipiens autem litteras Ioab et voluntatem regis agnoscens, ad locum ubi noverat hostes fortiter imminere, ibi Uriam statuit, adiunxitque ei quosdam militum optimorum, et promisit se cum omni exercitu solatia prebiturum, si forte possent partem muri deicere, et ad intima civitatis intrare. Quem et monuit ut cum esset miles fortissimus et haberet gloriam apud regem et omnem exercitum, ad hoc non dedignaretur accedere, sed potius fortes res agere congauderet. Cumque Urias fiducialiter accessisset ad murum, Ioab seorsum cum eo pugnaturis precepit ut eum solum facta hostium incursione desererent. Hebreis ergo ad civitatem accedentibus Ammanite metuentes ne illo loco ubi Urias constitutus erat venientes muros civitatis ascenderent, eligentes fortissimos viros et repente portas civitatis aperientes, magno cursu et impetu inimicos aggressi sunt. Quod dum vidissent omnes qui erant cum Uria, sicut eis preceperat Ioab, reliquerunt eum solum, et mortuus est ibi. Ioab ergo misit nuntios ad regem precipiens eis ut dicerent quia studuissent quidem capere civitatem, sed cum accessissent ad murum multis ibi cadentibus abscessissent; et si quidem irasceretur, statim mortem Urie pariter indicarent. Venientes ergo nuntii nuntiaverunt verba Ioab regi. Audiens autem hec David graviter ferens dixit eos incaute fecisse quod ad murum urbis accessissent, cum magis deberent per cuniculos et alias machinationes capere civitatem, dum utique in exemplum haberent Abimelech filium Gedeon qui dum turrim Thebes expugnare vellet, molentis mulieris vecula percussus, probaretur mortuus cum esset vir fortissimus, et propter difficultatem turpiter est peremptus. Quo exemplo non oportuit vos muros hostium adire, cum scriptum (?) sit apud omnes ut ea que in precedentibus plus gesta sunt seu bene seu male in memoria teneantur, quatenus alia quidem imitanda sint, alia fugienda. Cumque hesitaret rex et de casu belli cogitaret, Urie morte a nuntiis indicata, repente ab indignatione cessavit, iussitque ut revertentes dicerent Ioab humanum esse quod contigit, et bella semper habere naturam mutabilem, ut aliquando inimici superiores sint, aliquando subiecti sint. Decet vero in obsidione providendum ne devicti in aliqua parte delinquerent, sed vallis et diversis molitionibus obsiderent, et prevalentes civitatem quidem subverterent, et habitatores omnes trucidarent. Nuntii ergo Ioab ea que fuerant a rege dicta reportabant. Uxor autem Urie Bethsabee morte viri sui cognoscens, multis eum diebus flevit. Quiescentibus vero tristitia et lacrimis, mox eam David accepit uxorem, et filius ex ea masculus processit. Quas nuptias deus non libenter inspexit, sed iratus contra David apparuit in somnis prophete Nathan, culpans regem ex his que commiserat. Nathan autem cum esset vir urbanus et sapiens et cogitaret quia dum reges in iram mittantur, amplius iram quam iustitie viam desiderant (?), comminationes dei esse quidem tacere decrevit, et alia verba intalia locutus disposuit. Veniensque ad regem rogabat eum ut audiret quod sibi proferret, quod de eo scire et ei manifestaret. Duo inquit viri in una civitate degebant, quorum unus ydoneus erat et multos greges iumentorum boum et ovium possidebat, alter erat pauperculus qui unam tantum agnam habebat quam cum suis filiis nutriebat, et cum qua cibis propriis vescebatur et velut filiam diligebat. Cum quidam hospes venisset ad divitem, nichil de suis pecoribus voluit occidere, ut quibus hospiti preberet, sed misit et agnam pauperis illius accepit, et eam peregrino ad convivium paravit. Hic itaque sermo vehementer commovit regem, malignumque pronuntiavit illum hominem contra Nathan qui talia perpetrasset, et quadruplum dixit pro agna iustum reddi tutum (?), et super hoc morte multandum. Nathan autem respondens ait ipsum esse virum quem pati talia diceret, quia opus valde malum commiserit, revelavitque ei statim aperte iram dei, qui eum regem fecerat cunctorum Hebreorum, et omnium in circuitu gentium multarum et magnarum statuerat dominum, et a manibus Saul liberaverat, dederatque ei coniuges quibus iuste et legaliter fuerat copulatus. Et quia dominum sprevisset et impie contempsisset, dum uxorem Urie tulisset et eius virum necandum hostibus tradidisset, dominum oblitus penas velle exsolvere, et uxores eius ab uno filiorum suorum dicebat violentias sustinere, seipsum vero fore eius insidiis a regno expellendum; et quia ipse occulte peccasset, illud cunctis videntibus ageret, moriturumque fore puerum qui de ea esset procreatus. In his ergo verbis rex turbatus est, et valde confusus, et cum lacrimis et tristitia impie se gessisse confessus est. Erat enim vir diligens (?) qui nil omnino in sua vita preter in casu uxoris Urie deliquit. Misertusque est ei deus, et reconciliatus ei servaturum se eius vitam regnumque pollicitus est, agente penitentiam de his que male gesserat. Cumque hec Nathan regi prophetasset, domum reversus est. Puerum vero qui de uxore Urie fuerat genitus, gravis divinitus languor invasit. Pro quo rex nimis afflictus cum a cibo septem diebus abstinuisset, adhortantibus sepe famulis non comedit, sed vestibus atris indutus atque prostratus in cilicio iacebat in pavimento, et deo pro salute pueri supplicabat, quia valde eius amabat matrem. Septima vero die puero mortuo non presumebant hec regi famuli nuntiare

cogitantes: quasi cognosceret. et a cibo et ab alia sua indigen
tia poti abstineret. tamquam in luctu mortui filii constitutus. cui cola
quente talia pestilentia perculisset. Sentiens autem rex quia multos probari
et eamque preceptis solent aliquid celare uolentibus; peruenire. intelligens
puerum mortuum. uocauit unum de famulis et ueritate audiens re
pente surrexit. et sumens candidam uestem uenit ad tabernaculum dei.
iussitque sibi cibos apponi. Quo facto. magnus stupor et cognatos
et famulos apprehendit. quia nichil horum puero languente fecisset.
et eo mortuo simul haec omnia celebraret. Cumque de eo sibi facti
causam inquirerent. asserens eos minus indoctos dicebat quia adhuc
uiuente puero dum spem salutis eius haberet omnia faciebat cre
dens in hoc placare dominum. eo autem mortuo nichil esse iam profuit.
Quod cum dixisset: regis sententiam laudauerunt. Post haec autem ingressus
est ad mulierem bethsabee. Quae concipiens masculum filium pepe
rit. quem iubente nathan propheta salomon appellauit. Porro ioab
ammanitas obsessione fortiter affligebat. aquam eis auferens. et ce
terarum ubertatem. multumque eos cogebat cibi et potus inopia
laborare. Ex modico namque puteo habebant omnes. et licet minime
paruum haberent solatium. ne tamen deficeret ex puteo aqua. non
ea ad satietatem utebantur. Scripsit itaque ioab litteras regi dauid
significans et rogans ut ueniret ad ciuitatem. quatinus eius nomini
uictoriam designaret. Quod cum audisset dauid laudans uoluntatem
eius et deuotionis fidem cum sumptuoso exercitu uenit. ut rabath
urbem depopularet. Quam dum belli lege cepisset. milites eam
uastare iussit. ipse uero tulit coronam regis ammanitarum habentem
pondus auri talentum. et lapides preciosos. et in medio coronae erat
lapis sardonyx. quem semper rex gestabat in capite. Multa siquidem
et preciosa spolia in ea comperit ciuitate; uiros autem eius tormentis afficiens.
Hoc itaque modo et alias ammanitarum urbes quas cepit euertens
reuertente quoque dauid in hierosolimam. domus eius turpi uitio maculata est.
Erat enim illi filia nomine thamar uirgo pulchritudine ualde
precipua. ita ut omnes feminas speciosas excederet. Huius erat
frater absalon ex una genitrice procreatus. Hanc amnon senior
filiorum dauid concupiuit. et cum neque propter uirginitatem eius. neque propter custo
diam suo desiderio potiri posset: crudeli percussus uulnere lan
guebat. Dumque eius corpus meroris languore tabesceret. et colo
rem faciei permutaret. innotuit hoc ionathe qui et nathan dicebatur
cognato suo parenti et amico. Erat enim iste ionathan qui et nathan
uir sapiens. et intellectu nimis acutus. Is ergo uidens amnon cotidie
non naturale corporis habentem. interrogauit ut ei causam huius redderet.
dicebatque arbitrari se hunc illum amoris occasione tolerare. Cumque confessus
fuisset amnon passionem suam qua sororem consanguineam concupisset:
filium [illegible] desperationi desiderium hoc non deberet. monens
ut [illegible] ad se peteret ut ei so
rorem exhiberet [illegible] repetens egrotanti ministerium facere et sibi
ferret [illegible]. Amnon uero [illegible] potens semetipsum in
lectulo [illegible] simulabat infirmitatem. Et dum ad
uisitandum [illegible] pater uenisset: poposcit ab eo ut ei sororem suam thamar
faceret [illegible]. Quam pater statim iussit [illegible] ad eum ue
nire. Veniente quoque thamar rogauit eam amnon ut ei manu sua faceret
panes frixos. ut suauius de manu eius comederet. Illa uero uidente
fratre conspersam farinam faciens [illegible] eas [illegible] obtulit
fratri. Ille autem noluit gustare. et iussit ut omnes a domo illa recederent:
ut quasi quiete facta dormiret. Cumque famuli quod iusserat imple
uissent, iussit sorori ut ei cibum ad interiorem locum domus afferret. Quod
dum illa fecisset: apprehendens eam ut secum concumberet suadere
temptabat. Puella autem dicebat ad eum. Noli frater uiolentiam michi
facere, nec impietatem inferre: noli leges transcendere. et te ipsum
in magna confusione mittere: sed quiesce a tam iniusto [illegible] sceleratissi
mo desiderio. ex quo opprobrium et turpitudo perpetua sit domui con
ferat, adiciens si de hac re loqueretur patri, coniugium eius non denega
ret. Et illa quidem haec dicebat. uolens ad presens eius impetum decli
nare. Ille autem non acquieuit. sed nimietate amoris illius ualde in
flammatus surgens statim uim intulit ei. Quam repente post stuprum
sororis odium inuasit. et iniuria perpetrata. eam surgere et ab
ire precepit. Cumque illa in hoc eum deteriorem proclamaret. iniuria
sibi irrogata. rogauitque eum ut usque ad noctem eam ibi manere
permitteret; Ille autem repente eam discedere inde iussit. ut et in
testimonium sue confusionis incurreret. Resistente autem ea. ius
sit famulo ut eam expelleret. Illa uero iniuria simul et uiolentia
perpressa. dirrupto colobio quo antiquae uirgines utebantur ha
bente manicas. et ad talos usque profuse ne facile uiderentur. et ci
nere asperso capite ibat per mediam ciuitatem clamans et ingemis
cens de uiolentia sibi irrogata. Quam cum uidisset frater eius absalon
requisiuit propter quod eam hoc faceret. Et dum sibi factam dixisset iniuriam. monuit
germanam quiescere et mediocriter ferre. et iniuriam non putare quod
corrupta fuisset a fratre. Cum dum satis factum fuisset: cessauit clama
re. et iniuriam suam multis indicare; et multo tempore apud fratrem uidua
permansit. Quod dum cognouisset dauid. doluit quidem. sed cum amnon senio
rem filium suum ualde diligeret. noluit eum contristare. Quem absalon
ualde abhorrebat. et latenter oportunum tempus ultionis delicti
illius expectabat. Igitur secundus iam annus corruptionis sororis eius
excesserat et cum greges suos tonsurus ascenderet in ciuitatem baal
sor: quae est in sorte tribus effraim. rogauit patrem ut cum fratribus ad eius
conuiuium ueniret; Quo recusante ne illi grauis uideretur existere.
ut ille saltem uel fratres suos secum uenire postulauit. Quibus [illegible]
precepit absalon famulis suis ut cum uiderent amnon ebrietate disso
lutum. illo eis oculis innuente surgerent et interficerent eum. nullumque
metuerent. Hoc ergo consilio mox peracto. et amnon occiso, fratres eius cun
ctos grauis terror et tumultus inuasit. et de se singuli formidantes
ascendentesque in equos reuertebantur ad patrem. Quidam uero precedens
nunciauit regi. quod absalon cunctos eius filios interfecisset. Tunc
dauid quasi omnes uere extincti essent a fratre tristitia quasi usque ad mortem tremen
dae inuasit. et lamentationibus nimis amara. et ex hoc dolore neque causam
requisiuit nec aliud quicquam post haec factum cognoscere uoluit. nec expe
ctauit sed repente ueste dirupta et prostratus in terram lugebat filios
uniuersos quasi mortui nunciati fuerant. et eum qui illos occiderat. Ionathas
uero filius semmaa fratris dauid consolabatur eum ut a tanta tristitia recede
ret: nec crederet filios alios interemptos: nec talem eam euenisse ut
putaret. sed esse credibile quia hoc absalon fecisset in solum amnon
propter thamar sororis suae iniuriam. Inter haec uerba sonitus equorum et
tumultus quorundam uenientium eos attentos fecit. Erant autem filii regis
qui a conuiuio fugiebant. His lugentibus tristis pater occurrit. et
preter spem uidens filios quos iam paululum perisse crediderat. ample
xatus est eos. Erat autem cunctis luctus et gemitus. illis quidem super mor
tuum fratrem. regi uero super filium interemptum. Absalon autem fugiens uenit

138.

ad auum maternum uirum prouincialem. petens illius auxilium. apud
quem trium annorum tempore commoratus est. Post haec ioab princeps
militiae rogauit regem dauid. ut ad reuocandum absalon nuncios mit
teret: et iram quam contra eum habebat remitteret. et [illegible] circa
uenit regem. Preparauit enim quandam mulierem etate prouectam. ut regem
subsequentem lucem interpellaret. posuitque uerba in ore eius. Quae ingressa
ad regem ait. Duo mihi filii o rex erant. qui in agro in contentione quasi
nullo presente qui eos placare potuisset: ab altero uero alter percussus
interiit. Cognati autem interfectorem uolentes eum occidere: unde supplico
uitam praepares salutem unius filii qui remansit conseruari. ne reliquias spe
i meae et senectutis suae auferri. prohibeas cunctos qui filium meum
interficere uoluerint. Non enim ullus aliquid aliud faciet: nisi quod tu do
mine mihi imperaueris. Rege quoque dauid mulieris precibus annuente. res
pondens deinde mulier regi. gratias inquit ago tue benignitati quae me
miserere senectutis. et pene sine filiis desolatam. filium habere fe
cisti. Sed ut firmiter sint tue clementie precor esto tuo filio
absalon propitius. eique remitte debitum. Quoniam enim credita sum te
in securitatis mihi prebuisse beneficium. cum te uideam o rex in simi
li eum cum tuo filio manere semper iratum. Quid namque necesse est
utrum unus contra uoluntatem patris mortuus sit hac ex causa occidatur
et alius. et sicutque orberis filiis? Intellexit itaque rex haec
uerba studio ioab composita. et interrogauit de hoc mulierem. Et
dum cognouisset hoc esse uerum. uocans ioab rex ait. Ecce hoc
et feci uotum tuum. eumque absalon reuocare precepit. Non enim
ultra circa eum sum crudelis. et iram et indignationem remisi.
Ioab uero cum adorasset regem: et eius sermonibus gratias retulisset.
repente profectus est in gessur. et assumpto absalon in hierosoli
mam remeauit. Rex autem dauid dum uenire filium cognouisset:
transmisit nuncios et precepit ut absalon ad domum propriam reme
aret; non enim iustum credidit ut eum rex ueniente susciperet. aut ui
deret. Ille uero patre iubente eius declinauit aspectum. et tamen ei a
familiaribus regis debitum exhibebat officium. Huius itaque ab
salonis pulchritudo licet in tristitia positi et non habentis diligen
tiam competentem filio regis nequaquam immutata est. sed erat speciosus
et splendebat omni decore. et corpus eius magne proceritatis erat.
ita ut eos qui erant in populis constitutos transcenderet. Cuius capi
tis erat tanta cesaries. ut uix octo diebus tondi potuisset. cum
semel in anno tonderet cesariem: eratque tonsure eius pondus siclorum
ducentorum qui faciunt quinque mnas. Habitauit quoque in hierosoli
mis annis duobus post reuersionem. habuitque tres filios masculos
et filiam unam nimis speciosam. quam postea rex roboam filius
salomonis accepit uxorem. ex qua natus est puer nomine abias.
Igitur mittens absalon ad ioab poposcit ab eo ut proficiscens sibi
placaret patrem. et peteret quatinus eum ad suum aspectum et collo
quium reuocaret. Negligente autem hoc ioab. mittens absalon
aliquos de famulis suis. incendit eius confinem segetem. Quod dum ioab
cognouisset. uenit ad absalon culpans eum. et causam huius rei inqui
rens. Cui absalon respondit. Hoc consilium comperi. ut te ad nos perdu
cerem. negligentem uerba mea. quae tibi pro patria reconciliatione manda
bam. Quapropter nunc presentem deprecor: ut mitiges genitorem meum.
Ego namque a fuga reuersus peius me hic uideo esse. patre mihi adhuc
irascente. Ioab autem necessitatem eius cognoscens et misertus. medi
ator extitit apud regem eique locutus de filio egit ut libenter eum susciperet.
Quo ueniente. et in terram prostrato. ac supplicante ut peccatum rela
xaret. porrexit rex dexteram et alleuauit eum. et gestorum eius
obliuionem se habere pollicitus est. Absalon autem dum a patre benig
ne fuisset dimissus. in paruo tempore multos equos et currus sibi
instituit. et armigeros l. et diebus singulis surgens diluculo ueni
ebat ad regalia. et qui aput patrem eius pro delictis suis diiudicati erant
cum eis delectabiliter loquebatur. quasi non haberet bonos consiliatores rex.
sed multos iniudicium existentes. eorum iudicio ipsi grauarentur.
Per quos sermone fauorem sibi eorum collocabat. adiciebatque dicens. quia si ha
beret hanc potestatem: ipse cuncta sub legum equitate disponeret.
Hoc itaque eo agente. et populo sibi placato. cum iam deuotionem cunc
torum se habere confideret; post reconciliationem patris annis iiii.
transactis. ueniens ad patrem rogauit ut eum ire permitteret
in hebron. quatinus promissa deo sacrificia celebraret. quae fugiens
deuouisset. Dauid autem concedente profectus est. et cum eo [illegible]
comitante confluxit. Aderat autem et consiliarius dauid achitofel
gelmoneus. et ducenti uiri ex hierosolimis. nescientes quidem
conatum huius. sed uelut ad sacrificium euocati. Hoc itaque consilio
rex ab omnibus est ordinatus. Quod dum fuisset dauid nunciatum. et
inopinabiliter hoc filium fecisse cognouisset. metuens impietatem
eius. ac presumptionem miratus. quia nec ueniam priorum peccatorum recor
datus est. sed insuper scelera priora et maiora committere uellet; primum
quidem ut regnum patris a deo datum uellet auferre. secundum ut patrem
uita priuaret deliberauit ut fugeret trans iordanem. Conuocatis quoque
amicis necessariis. et de filii superbia cum eis sermonem faciens.
cunctaque deo committens. et decem concubinas custodes regalium
derelinquens: discessit ex hierosolimis. Itaque omnis multitudo
cum eo simul fiducialiter egressa est. sexcenti quoque uiri cum eo armati. qui
saul uiuente fuerant ei participes in fuga priore. abiathar etiam
et sadoch sacerdotes. et omnes leuitae simul uolebant egredi cum archa
dei. quibus dauid suasit ut magis in ciuitate consisterent. cum eum posset
deus et sine archa liberare. precepitque ut ei latenter quaeque gesta nunci
arentur per pueros suos fideles ad omnia achimaas filium sadoch. et
ionathan filium abiathar. Ethai etiam etheus cum dauid profectus
est. licet dauid eum manere in ciuitate uoluisset. Cui ille non acquieuit.
sed ei potius puritatem sue deuotionis ostendit. Ascendente autem dauid per
montem oliueti nudis pedibus et cunctis qui eum sequebantur flentibus; nunciatum
est dauid achitofel esse cum absalon. et ei parti fauere. Quod dum audiuit
tristitia eius magis accreuit. deumque rogabat et suppliciter orabat
ut alienaret mentem absalon a consiliis achitofel. Formidabat enim
ne contra se ei dando consilia preualeret. Erat enim achitofel astutus et
ad prospiciendam utilitatem nimis argutus. Cumque in montis uerticem
peruenisset: ciuitatem respiciens cum multis lacrimis quasi amisso reg
no domino supplicabat. Occurrit et ei uir quidam fidelis et amicus
nomine chusi. Quem cum uidisset dauid scissa ueste et asperso capite cinere
flentem ac lugentem consolatus est eum. et a tristitia cessare poscebat.
Dauid autem rogauit eum ut iret ad absalon quasi eius consentiens: et eius
secreta consideraret. consiliisque achitofel resisteret. et hoc sibi magis
prodesset quam si secum pergeret. Obediens quoque chusi precepto dauid. eo relic
to uenit hierosolimam. quo et non post multum tempus uenit absa
lon. Paululum itaque eum procedente dauid. occurrit ei siba famulus mem
phiboseth quem procuratorem instituerat possessionum quas donauerat filio
ionathe cum duobus asinis oneratis rebus in itinere necessariis.

ex quibus ipse et qui cum eo erant refici debuissent. Rex autem quesivit ubi Miphiboseth reliquisset. Et ille respondit: In Hierosolimis, et putat se ordinari regem in tali seditione, propter memoriam beneficiorum Saul. David quasi indignatus omnia quecumque donaverat Miphiboseth Sybe donavit, multo iustius esse credens ut Siba haberet quam ille. Semei autem vir de cognatione Saul nomine Semei procedens blasphemabat David, et lapides iaciebat, ac pessimis sermonibus accusabat. Contradicentibus autem et prohibentibus ille amplius blasphemabat, et sanguinarium multorumque malorum dicebat auctorem, et super [illegible] pollutum et immundus incederet, Deo gratias referens quod eum regno privasset, et per proprium filium iuste ab eo penas exigeret pro eo quod peccasset in dominum suum. Omnibus autem super modum iracundia inflammatis, et presertim Abysai volente interficere Semei, David eos retinuit dicens: Ne malis presentibus opus nove occasionis augmentetis. Non enim mihi est respectus ad hunc rabidum canem, sed pudor mihi est [illegible] propter quem iste super nos insurgit, nec est ammiratio ab isto me talia sustinere, cum et filii mei expertus sum impietatem. Sed forsan nobis aderit misericordia Dei, et per [illegible] valebimus inimicis [illegible] itinere [illegible]. Semei autem palam in montis parte currebat, et crebrius ei iaciebat iniurias. Cumque venisset David ad Iordanem, refecit ibidem suos itinere fatigatos. Igitur Absalon et Achitofel cum omni populo venere in Hierosolimam, venitque ad Absalon Chusi amicus David. Et cum adorasset eum, optabat permanere regnum ei in seculo et longo tempore. Absalon autem dicente cur cum perpetuus amicus esset David, et ad omnia fidelis videretur, non cum eo esset, sed relicto eo [illegible], ille respondit: Omni populo mecum manente recte et cum te sequente, regnum cui a Deo collatum est, et ideo eandem fidem et devotionem tibi prebebo quam et patri. Non enim presentibus quemquam indignari fas est, quando non extranee domui translatum est regnum, sed [illegible] a filio patri succedente. Hec dicens Chusi fautorem fecit Absalon, nam prius ei videbatur suspectus. Absalon quoque vocato Achitofel quid oporteret agere tractabat. Qui dedit ei consilium ut ad concubinas patris sui ingrederetur, quia per hoc facinus populus sciret quod nulla ei reconciliatio circa patrem superesset, et eo adversus patrem cum multa fiducia omnis multitudo pugnaret. Iam enim credunt te apertam inimicitiam cum patre habere, putantes posse patrem cum filio quandoque reconciliari. Hoc consilio fretus Absalon precepit famulis suis tentoria in solario regio figere, et vidente cuncto populo accessit ad concubinas patris sui, et violavit eas. Hoc autem factum est secundum prophetiam Nathan, quam olim David de [illegible] predixerat. Cumque Absalon consilium quod dederat Achitofel opere complesset, rursus secundum consilium de prelio contra patrem eum proferre poscebat. Et ille decem milia electorum sibi dari petiit, ut et patrem eius interimeret, et eos qui cum eo pergerent incolumes revocaret, quia tunc firmum haberet imperium, cum pater eius extinctus fuisset. Dum hec sententia Absalon placuisset, vocari iussit et Chusi, amicum [illegible] sicut vocabatur. Cui dum sententiam Achitofel indicasset, requirebat quid et ipse de eadem re sentiret. Ille autem cognoscens quia si fierent que suadebat Achitofel, pro certo in mortis periculum David veniret, nitebatur contrariam sententiam proferre. Non ignoras inquit o rex Absalon fortitudinem patris tui, et eorum qui cum eo sunt, et quia pater tuus multa prelia [illegible] et semper victor exstitit. Nam nec hodie credo illum in exercitu consistere; est enim sicut nosti bellicosus et ydoneus omnia providere, et astutissime scit declinare dolos supervenientium hostium. Circa vesperam autem solet suos relinquere, et in aliqua valle se celat aut circa petras insidias facit. Dumque [illegible] ad prelium, illi [illegible] se subducunt, et dum securi fuerint [illegible] resistunt. Inter hec illis pugnantibus repente cum alio exercitu tuus pater apparebit, et prebebit illis fortitudinem ad bellum, tuos in [illegible] belli prosternet. Fac ergo comparationem mei consilii, et cognosces eius utilitatem. Achitofel consilium hac vice reproba. Mitte in omnem provinciam Hebreorum [illegible] antequam congreget exercitum, et sume ipse multitudinem plebis universam, et esto dux, et nulli alio committas hoc bellum. Facillime enim [illegible] invenire, nam cum paucis eum apprehendes, cum tu multa milia pugnantium habeas devotione sua [illegible]. Quod si pater tuus fuerit obsidione circumdatus, et machinationibus [illegible] civitatem illam facillime capiemus. Hoc consilium cum dixisset Chusi, probabilior fuit eius ratio quam Achitofel. Nam et Absalon magis huius consilium elegit quam Achitofel. Deus enim [illegible] consilium Chusi [illegible] faciebat. Festinavit ergo Chusi venit ad Sadoch et Abiathar sacerdotes, et consilium Achitofel necnon et suum eis indicavit, et quia suum consilium magis Absalon placuerit quam Achitofel. Precepit et Chusi ut repente nuncios mitterent qui hoc renunciarent David, et [illegible], et ut studeret velociter transire Iordanem, quia cum filius suus persequi studeret, et festinaret antequam illi se de [illegible] removerent, ne posset a filio comprehendi. Sacerdotes vero opportune filios suos ad hoc officium extra urbem celatos habebant. Quibus per fidelem ancillam mandantes quicquid Absalon preceperat, hec David cum festinatione nunciarent. Illi vero nulla festinatione tardantes, sed mandata servantes, studebant pro fideli ministerio et officii velocitate et necessitatis instantia iter perficere, festinabantque ad David. Cumque duobus stadiis a civitate processissent, videntes quidam de militibus detulerunt ad Absalon. Ille autem misit qui eos comprehenderent. Quod cognoscentes filii sacerdotum, ab itinere declinaverunt in vicum quendam, et rogaverunt mulierem quandam ut eos celaret, et munimen suis metuentibus exhiberet. Illa vero eos repente in puteum deposuit, et expansis desuper pellibus os putei operuit. Cumque persequentes eos venissent, et de eis mulierem requisissent, illa quidem eos se vidisse non negavit, et apud se sumpsisse potum, et continuo discessisse, et si cum velocitate sequerentur, facile eos comprehenderent. Cumque diu secuti non comprehendissent, reversi sunt. Mulier autem videns eos remeantes, et nullum iam periculum iuvenibus imminere conspiciens, abstractos de lacu dimisit ad propositum itineris opus. Qui multo studio festinantes venere ad David, et cuncta que tractabat Absalon subtiliter indicaverunt. Et David licet iam nox esset, precepit tamen suos Iordanem cum festinatione transire. Achitofel autem videns suam sententiam fuisse reprobatam, ascendens iumentum suum venit in regionem Gilon, et convocatis amicis suis exposuit eis consilium quod dederat Absalon [illegible] indicavit. Arguebat et quod [illegible] David post victoriam in regnum rediturum, et melius se fore ut libere et magnanime abrumperet vitam, quam se David reservare ad penam,

eo quod Absalon contra David talia consilia prebuisset. Cumque hec dixisset, accedens in locum secretiorem domus sue, laqueo se suspendit. Propinqui autem eius tradiderunt eum sepulture. David vero sicut predictum est transiens [illegible] in civitate optima et munitissima que vocatur Castra. Susceperuntque eum liberalissime cuncti proceres provincie, et [illegible] illius temporis non respicientes, honorem et pristine felicitatis ei [illegible] ferebant. Erant autem Berzellaus Galaadites et [illegible] potentissimus, et Amendras et Machir principes terre Galaaditis. Hi itaque rerum omnium copiam David et qui cum eo erant opulentissime tribuerunt, ita ut neque lectisternia deessent nec panes et vinum, sed et ubertatem pecudum ministrarent, quam laborantibus ciborum victuum copiam exhiberent, et habunde eis servirent. Absalon itaque congregato magno exercitu Hebreorum super patrem, et transiens flumen Iordanem non longe a Castris venit in Galaaditide regione, constituitque principem totius exercitus Amasam in loco Ioab, consobrinum suum, quem [illegible] et matre Abigea genuit; nam Abigea mater Amasie et Sarvia mater Ioab sorores fuere. David autem cum eos qui secum erant recensuisset, invenit [illegible] milia armatorum, et noluit expectare quousque super eum Absalon veniret, sed constituit super suos millenarios et centenarios, et divisit exercitum in tres, et unam partem Ioab principi militie dedit, aliam vero fratri eius Abysai, tertiam vero partem commisit [illegible] qui erat de Geth, et ei erat amicus. Cumque et ipse vellet ad bellum cum eis exire, amici non permiserunt, consilio eum sapientissimo retinentes. Credebant enim quia si ille vinceretur, magna spe [illegible] amitterent. Sed si una parte victa, relique partes ad eum recurrerent, possent denuo prelium reparare, quando hostes arbitrarentur alium exercitum adhuc manere cum rege. Hoc consilium David libenter accepit. Ipse ergo in castris manere decrevit, et duces et amicos ad prelium destinavit, et monuit ut fortitudinem [illegible] et fidem et memoriam exhiberent, et ut puero Absalon iuveni parcerent, ne illo moriente aliquid in se mali committerent. Optans quoque cunctis victoriam, dimisit exercitum. Ioab vero acie constituta contra hostes in campo, habens silvam post tergum. Contra eum autem constituit et Amasa dux militie Absalon suum exercitum, et facta commissione belli [illegible] manuum, et maxime presumptionis bella ex utraque parte gerebantur. Hii quidem ex parte David erant, elaborabantque omni studio ut regnum David reciperet, et summa magnanimitate [illegible] dabant. Alii vero ne Absalon regno privaretur, et ut timerent [illegible] supplicium in nullo segnes erant aut facere vel pati quod [illegible] casus belli, et insuper nitebantur ut [illegible] patri militibus tanta multitudo subiugaret. Igitur exercitus David [illegible] fortitudinis et exercitatione bellorum [illegible] exercitum Absalon, fugeretque per silvas et colles. Vivos autem de persecutis [illegible] quidem ceperunt, alios autem interfecerunt, ita ut plures [illegible] quam in acie repugnantes. Nulla siquidem [illegible]. Exercitus autem David persequebatur Absalon, qui [illegible] et pulchritudine manifestus. Quem metuens ne eum apprehenderent hostes, velociter in mula regia fugiebat. Cumque nimis velociter veheretur, et ipse nimis levis existeret, arboris maxime et rami extense eius inflexa cesaries [illegible] est appensus, et sursum raptus, et mulus [illegible] velocitate sua quasi eum adhuc portaret abscessit. Ille autem in nimis amara alligatione tenebatur astrictus. Quem cum vidisset quidam militum David, indicavit hoc Ioab. Quo dicente [illegible] siclos ei dedisse, si peremisset eum, et ille respondit: Nec si mille siclos mihi dares, non occiderem eum, David omnibus audientibus precipiente ut parceretur. Ioab autem metuens si viveret [illegible] quod adhuc eos inquietaret, et multo peiora faceret quam fecisset, iussit se ostendi ubi penderet. Veniens ergo ad locum, et videns eum palpitantem, tres valide sagittas misit in cor eius. Armigeri autem circumstantes occiderunt eum, et cadaver eius deposuerunt, et in foveam proiecerunt, et acervum lapidum super eum posuerunt. Nam [illegible] figuram sepulchri [illegible] tumulum locus ille servavit. Ioab autem postea signo dato a persecutione revocavit exercitum, parcens contribulibus suis. Igitur Absalon cum adhuc viveret, construxerat sibi statuam marmoream in valle regia que duobus stadiis ab Ierusalem aberat, quam appellavit manum [illegible] dicens, quia et si filii morerentur, nomen eius in statua permaneret. Erant autem ei filii masculi tres, et una filia Thamar, que coniuncta Roboam filio Salomonis peperit filium Abiam, qui post successit in regnum, de quibus postea narrabimus. Post mortem autem Absalon populus ad propria loca dispersus est. Achimaas autem filius Sadoch sacerdotis rogabat Ioab ut permitteret nunciare David victoriam factam, et quia Dei solatium et adiutorium habuisset. Cui hoc non concessit Ioab dicens, quia semper bonorum nuntiorum nuntius fuisset, et modo non deberet regi mortem filii nunciare. Vocans quoque Chusi [illegible] ut quod ipse vidisset, hoc regi nunciaret. Cumque iterum Achimaas rogaret ut eum nunciare permitteret, dicens quia de sola victoria regi nunciaret, et nequaquam de Absalon mortem narraret, concessit ei Ioab ut pergeret. Ille autem currens compendiosa via, qua ipse solus noverat, precucurrit Chusi. Cumque sederet David inter portas expectans quando ei aliquis gesta belli nunciaret, quidam explorator videns Achimaas currentem, et nondum agnoscens quis esset, dixit ad David se videre quendam currentem. Cumque David respondisset bonum esse nuncium, post paululum explorator ait se et alium videre currentem. Cumque et ipsum bonum nuncium esse optaret, videns explorator primum precurrere, indicavit David hunc esse Achimaas Sadoch sacerdotis filium. Quo audito cum bonorum nuncium esse dixit, et aliquid optabile de prelio narraturum. Cum hec diceretur a rege, veniens Achimaas ingressus est, et interrogatus de pugna regi victoriam nunciavit. Querente autem rege de filio et quid agnovisset, respondit: Nihil aliud scio, nisi quia cucurrissem ad Ioab rogans ut me dimitteret festinare, audivi magnas voces persequentium Absalon, et nihil amplius potui cognoscere, eo quod cogeret me missus a Ioab victoriam nunciare. Veniente autem Chusi et adorante regem et victoriam nunciante, David eum de filio continuo requisivit. Et Chusi: Sic inquit pereant inimici tui quemadmodum Absalon. Et quoniam hoc David continuo contristatus nec ibi sedere nec expectare exercitum voluit, sed ascendens in locum civitatis eminentissimum flebat filium, tundens crebro pectus, et capillos capitis sui dilacerans, et omni se afflictione castigans, clamabat dicens: [illegible] fili mi, [illegible] advenisset moriens. Nam eum per naturam diligebat, et de moribus eius [illegible] dolebat. Exercitus autem et Ioab audientes quia rex ita filium lugeret, [illegible] non triumphali [illegible] ingredi civitatem, sed dolentes et flentes et quasi devicti potius intraverunt. Cumque rex velato capite resideret

et de filii interitu ingemisceret. intravit ad eum ioab. et consolatus est eum dicens. O domine rex aperte demonstras ex his que agis quia diligentes te. et pro te pericula sustinentes. et te ipsum. tuamque generationem abhorres. et diligis inimicos. et illos potius concupiscis qui iuste penas solventes obierunt. Nam si et absalon vicisset. et imperium firmissime teneret. et nullus nostrum caput remansisset. et omnes a tuo filio fuissemus occisi. nullus hostium super nos fleret: sed potius gauderent, insuper punientes si qui forte remansissent. Tu vero hec agere super maximo tuo desinis inimico. quia tuus filius esset. neque formidavit nefanda in te impia committere. Ergo recede recede ab hac iniusta tristicia. et procedens militibus te ipsum ostende. eisque pro victoria et labore certaminis gratias age. Ego namque per dominum novi quia si in hac tristicia permanseris. hodie universus populus a te abscedet. et alio regnum tradet; et tunc amariorem habebis luctum. Hec dicens ioab regem a tristicia revocavit, et ad causas rei publice utilitatis perduxit. Transformatus enim a fletu david. et oportune compositus. pro aspectu populi sedit ad portas. ita ut audientes universus populus concurreret, et eum libentissime salutarent. Hec itaque taliter pervenerunt. Porro qui cum absalon fuerant. et de prelio fugerant. revertentes ad semet ipsos singuli. mittebant ad invicem nuncios per civitates commemorantes beneficia david. et libertatem quam cunctis hebreis prebuerat hostibus resistendo. culpantes semetipsos, quia david expulissent a regno. et alium ordinassent. Eo autem defuncto rogare deberent david ut ab indignatione quiesceret. eisque faveret. et recepto regno. eis sua providentia non negaret. Hec verba nunciabantur crebro david. Precepit ergo david sadoch et abiathar sacerdotibus: ut principibus tribus iude loquerentur. quia turpe foret ut alie tribus ante illam reducerent regem. cum illi cognatione et sanguinis comparticipatione propinquiores essent. Hec eadem et verba david precepit sacerdotibus: ut dicerent amase. eo quod male faceret quod non suaderet populo. cum filius sororis sue esset ut rediret in imperium. pro quo beneficio non solum reconciliari posset ei david. sed et totius milicie principatum obtineret, sicut prebuerat ei absalon. Igitur sadoch et abiathar sacerdotes hec verba locuti sunt ad principes tribus iuda. et amasam deflexerunt dicentes promissiones regias. ut in david parte faveret. Hoc ergo facto. tribus iuda misit ad regem legatos rogantes ut ad proprium remearet imperium. Hoc autem et israhelite fecerunt. adhortante eos amasa. Cumque legati pervenirent ad david, rogantes ut rediret hierosolimis. tribus iuda pervenit alias tribus: ut occurrerent regi ad flumen iordanis. et semei filius gera cum mille viris quos de tribu beniamin ducebat et syba libertus saul cum xv. filiis. et xx. servis. Iste omnes cum tribu iuda pontem super iordanem effecerunt, ut eum rex facile cum suo transiret exercitu. Cumque rex venisset ad iordanem, tribus iuda eum honorifice suscepit. Cumque iordanem transisset; semei autem eum prostratus tenuit pedes eius. et veniam postulabat de his que peccaverat. rogans ut non esset acerbus circa eum. nec potestate recepta eum iuberet dari supplicio, sed potius consideraret quia gesta penitentia in his que deliquisset primus ei occurrere festinasset. Cumque semei ita regi supplicaret. tunc abysai frater ioab ait, Numquid propter hanc magis non morieris qui constitutum a deo regem blasphemare non metuisti? Tunc david conversus ad abysai dixit. Vos numquam filii sarvie et priori tempore adversum me pene tumultum commoveratis. cum tu et frater tuus interfecistis virum iustum abner, et hec non recordantes iterum vultis movere seditionem. An ignoratis quia hodie incipio regnare super israhel. Quapropter omnibus in me peccantibus hodie iuro eis dimittere supplicia. et nulli sua delicta servari. Et conversus rex ad semei. tu inquit securus esto. et nullum metum habe mortis. Qui mox adorans regem, cum ceteris peribat. Inter hec autem occurrit et memfiboseth nepos regi de domo saul. sordida veste indutus. comam capitis gerens profusa. et barba hispida. Nam post fugam david neque tonsus fuerat pro tristicia. nec vestem deposuerat. sed in hac afflictione devoverat permanere donec calamitatem david videret conversam in bonum. Hunc autem accusaverat syba servus apud david iniuste: Qui cum adorasset regem et salutasset. interrogavit eum david cur secum non fuisset egressus. et ei fuge particeps. Iste autem dicebat scelus syba fuisse contemptum. et dum eum rogaret ut ei necessaria itineris prepararet. ille eum neglexit et velut quendam inutilem servum blasphemavit. cum sciret me gressus non habere incolumes: nec posse pedibus uti ad fugam. Et non solum domine rex in his nocuit michi. sed et apud tuam pietatem me accusavit. et de me mentiri maligna voluntate presumpsit. Ego autem novi quia nichil horum tua mens recipit. cum sit iusta. et veritatem diligat. quam vult semper ubique valere divinitas. Nam cum ab avo meo saul passus fuisses magna pericula. et omnis mea generatio debuisset pro illius sceleribus deperire, tu humilis et benignus existens. et quod precipuum est, illorum malorum oblivionem que in te pater meus gesserat habens. cum primum potestate sumpta vindicare te debueras. amicum tuum me esse iudicasti. et cotidie in mensa regia posuisti, michique nichil defuit, quod honorato parente debuit exhiberi. Cumque hec memfiboseth dixisset; rex david noluit eum plus castigare: neque syba tamquam fallacem abicere. sed cum prius omnia iam donasset sybe cum memfiboseth secum de hierosolimis non isset; et tunc precepit ut dividerent ambo substantiam. Tunc memfiboseth et omnia inquit accipiat. nam michi sufficit te tuum recepisse imperium. Beregelleum autem virum galaaditen virum precipuum atque bonum. et qui in castris exercitui david multa bona fecerat. et regem usque ad iordanem deduxerat, rogavit rex david ut secum veniret in hierosolima, promittens ei quod eius senectutem omnino decoraret. et eam diligentiam quasi proprio patri adhiberet. Qui pro desiderio proprie patrie se posse cum eo manere refutabat, dicens se sic senectutem imminere, ut in rebus suavibus iam delectari non posset: cum esset iam lxxx. annorum. et de sepulchri tantummodo cogitaret. Rogavit ergo regem, ut si aliquid sibi prestare vellet, concederet ei ad propria remeare, cum iam pre temporis longevitate nec conviviorum epulas discerneret. et auditus eius obturatus esset. nec sonum calamorum aut modulationum aut talium instrumentorum que reges solent in conviviis audire sentiret. Quo nimirum supplicante: tunc ait rex. Te quidem dimitto, tuum vero filium chamaam mecum volo habere, ut omnium rerum bonarum debeam munus impendere. Tunc beregel dimisso filio adorans regem. et optans ei utilia pervenire, sicut desiderabat domum reversus est. David autem venit in galgala habens secum iam mediam partem populi. et tribum iuda. Pariter veneruntque ad eum in galgala priores nacti exercitus cum grandi multitudine et culpabant tribum iuda eo quod latenter ei occurrissent cum omnes debuissent una voluntate concurrisse: Principes autem tribus iude hii insultus faciebant dicentes, ne graviter ferrent eo quod illi prevenissent quia ipsi erant cognati et propterea eos prevenissent [?] occurrendo. Non autem hoc fecimus ut munera a rege acciperemus, ne eos qui postea venirent moveremus. Hec dicentibus principibus tribus iude; neque aliarum tribuum principes cessaverunt. sed eum ita dixerunt. Sumus quidem nos esse fratres. sed animum [?] quasi superbia nos solvere qui dicitis tantum vestrum cognatum. Nam quicumque nostrorum potestatem accepit a deo, omnium nostrorum videatur esse cognatus. Quapropter populus vester undecim partes habet. et seniores nos sumus. vos autem unam partem habentes inferiores natu estis. Non ergo bene fecistis qui nocte et latenter reduxistis regem. Cumque hec ergo inter se tribuum principes loquerentur, vir quidam iniquus. et in seditione precipuus. cui nomen erat seba filius bochri. de tribu beniamin stans in medio populi cum magno clamore dixit. Non habemus aliquis nostrum partem apud david, nec sortem in filio iesse. Et post hec verba clangens buccina. significavit se contrarium esse regi. omnesque secuti sunt eum. relinquentes david. Sola tantum modo tribus iuda sequebatur david. eumque in hierosolimis constituerunt regem. David ergo concubinas suas ad quas filius eius absalon ingressus fuerat. in domum aliam transmigravit. eisque omnia necessaria precepit ministrari, ipse vero neque ulterius copulatus est illis. Constituit quoque david amasam principem milicie in loco ioab. eique iussit ut congregaret exercitum ex tribu iuda. et post tres dies veniret. quatenus daret universam miliciam. eumque pugnaturum contra seba filium bochri destinaret. Egrediente vero amasa. et circa congregationem exercitus remorante dum die tertia non rediret, dixit rex ad ioab. Non est utile dilationem dare seba. ne in longo tempore possit exercitum congregare. et maioris cladis auctor existat quam absalon. Noli ergo tardare, sed presentem sumens exercitum et sexcentos viros pariter cum abysai germano tuo hostes persequere festina. et ubicumque reppereris cum eo congredere. et festina eum comprehendere. ne capiens munitissimas civitates; certamina nobis possit inferre. et multos sudores. Igitur ioab nullam moratus sed sumens fratrem et sexcentos viros pariter. et omnem exercitum qui erat in hierosolimis. persecutus est seba cum omni festinatione. Cumque venisset ad lucabao vicum distantem ab hierosolimis xl stadiis: occurrit ei amasa cum multo exercitu congregato. Ioab autem accinctus gladio parvulo. et lorica vestitus veniente ad se amasa. ut salutaret eum. arte quadam finxit quasi ei nolenti gladium de vagina sua inclinans quasi eum dextra levare vellet: et altera manu proxime amasam a barba comprehendens quasi ei osculum daturus. et repente amasam nil mali suspicantem in preruso gladio fecit interfici, eumque peremit. impium nimis et scelestissimum opus faciens in domino. iuvenculo pariter et cognato. et qui nichil ei nocuerat. habens invidiam pro principatu milicie: et equalitate honoris. Nam et pro hac causa abner interfecerat. Nisi autem sceleris quod in abner patraverat, potuit occasionem habere, quasi pro vindicta fratris asael eum occiderit. pro interemptione autem amase nullam formam excusationis potuit invenire. Ioab autem post interemptionem amase cito persequebatur seba. derelinquens unum virum ad corpus amase, qui preteriens exercitui indicaret, quia amasa iuste peremptus esset, quod cum absalon regno pepulisset regem david, qui vero partibus david faverent sequerentur ducem ioab. et abysai fratrem eius. Cumque cadaver amase iaceret in via, et omnis populus super eum confluerent, et quadam compassione defuncti moverentur; et ioab sequi tardarent, tollens custos qui ibi relictus fuerat illius cadaver portavit in quandam loci ab itinere segregatam. et illic eum positum veste cooperuit. Quo facto, universus populus secutus est ioab. Cumque persequeretur seba per omnem provinciam israhelitarum. quidam iuvenis indicavit eum in civitate munitissima abelmacha nomine residere. Quo dum venisset ioab obsidebat urbem vallis undique circumductis. suis militibus iussit ut muros civitatis omni virtute deponerent. Et dum cives urbis ioab intromittere noluissent: et ipse contra crudeliter insisteret, tunc mulier quedam in civitate casta simul et sapiens. videns patriam in novissimo periculo constitutam. ascendens in murum. vocavit inter armatos ioab. Quo veniente: cepit ad eum huiusmodi verba proferre. Quia reges et principes constituere ut hebreorum hostibus resisterent. et israhelitis pacis iura preberent, tu quare festinas metropolim israhelitarum que nichil deliquit evertere atque vastare? Tunc ioab rogavit se dominum propicium fore quia non haberet huiusmodi voluntatem. nec ullum de populo vellet occidere; quanto magis tantam perdere civitatem; Si ergo acciperet aberis rebellem regis ad penam id est seba filium bochri ab obsessione exercitum continuo revocaret. Quod dum audisset mulier; postulavit a ioab parvulas indutias: ut ei caput seba de civitate repente proiceret. Quo facto, descendit ad cives eisque locuta est dicens, cur vellent pessime cum filiis et uxoribus deperire propter malignum hominem. nec cognitum vobis esse. quem vellent regem habere pro david qui eis tanta beneficia contulisset: et in una civitate studerent tanto exercitui resultare; Hoc dicto suasit eis ut caput seba abscisum in exercitum ioab proicerent. Quo facto, ioab clangens tuba obsessionem repente soluit. et reversus hierosolima princeps milicie totius populi est constitutus. Ordinavit autem rex banaiam super custodes sui corporis. et super sexcentos viros fortes. et adoram super tributa. et sibacha et bachilla super gesta conscripturos. susam vero scribam. sadoch autem et abiathar sacerdotes constituit.

139

Igitur postea cum fames provinciam invaderet: rogavit dominum david templi ut misereretur. et ei causam pariter et medelam illius pestis indicaret. Cum prophete dicebant, ut gabaonite vindicarentur quos rex saul impie interfecerat, et conculcaverat iusiurandum quod eis iosue princeps milicie prebuerat, senioresque israhel firmaverunt. et ut vocarentur gabaonite: et quodcumque peterent a rege pro defunctis exhiberet eis. et ita posse propiciari deus. et populum a peste liberare. David autem audiens a prophetis hec velle dominum. evocavit gabaonitas eosque quid vellent fieri requisivit. Illi autem postulaverunt sibi dari septem viros de filiis saul ut eos crucifigerent. Rex vero requirens eos tradidit gabaonitis parcens tantum memfiboseth filio ionathe. Sumentes ergo gabaonite viros quos voluerunt. punierunt eos. Quo facto, cepit deus repente pluere. et terram germina ad fructum revocare. liberavitque terram a priore peste. et ad ubertatem eam restituit. Igitur non multo post tempore rex david castra metatus est. contra palestinos. et commisso prelio cum hostes fortiter resisterent, david a suis omnibus derelictus in tali necessitate: solus viriliter a dextris et a sinistris feriendo hostes immobiliter stetit. Cumque iam fatigari cepisset quidam hostium nomine achimon filius arafach qui erat de prole gygantum. et habebat hastam cuius pondus erat trecentorum siclorum et loricam concathenatam et gladium fecit impetum quasi regem david perempturus. Erat enim iam labore dissolutus. Tunc abysai respiciens. vidensque regem solum cum illo gygante viriliter

pugnare. metuens ne dauid fatigato accideret aliquid, resumpta audacia accurrens, regem a morte repentina liberauit, et eo ex parte hostem trucidauit. Quo facto, periculum regis omnis exercitus grauiter tulit, et principes iurauerunt ut nequaquam cum eis ultra exiret ad bellum, ne propter fortitudinem suam atque fiduciam aliquid mali passus, et bonis quae per eum eis fuerant separatis per illa priuaret, et quae eo uiuente adhuc poterant eis percipi. Conuenientibus itaque palestinis in gazam ciuitatem: audiens hoc rex dauid, misit contra eos exercitum. Inter quos debellator optimus enituit, nomine saboch ethetis, qui erat unus fortissimorum dauid. Hic enim multos hostium et ex progenie gygantium in quodam loco interclusos, et iniuriis in audacia sua fortitudinis gloriantes interemit, fuitque auctor huius uictorię apud hebreos. Post hanc uero compressionem palestini denuo pugnare uenerunt, contra quos dauid exercitum misit. In quo bello ephan cognatus dauid uirtutem suam ostendit. Nam contra singulos palestinorum fortissimos solus pugnans eos perimit, alios conuertit in fugam, quorum et multi in prelio ceciderunt. Paruo post tempore palestini quiescentes, denuo castra posuerunt circa ciuitatem quae non longe erat a finibus hebreorum. et erat inter eos quidam uir proceritate sex cubitorum habens et digitos in utraque manu, necnon et in pedibus uno plusquam solet natura concedere, habens senos. Contra quem de exercitu dauid ionathas filius semmaa fratris dauid pugnans, eo deuicto ipsius belli uictorię auctor effectus, maximumque glorię culmen accepit. Nam et ille palestinus gloriabatur se de progenie gygantum existere. Postquam pugna neque ultra palestini contra israhelitas habuere certamina. Expeditus itaque dauid a pluribus et periculis cum pace iam altissima frueretur, cantica in deum ymnosque uario metro composuit, alios quidem trimetros, alios autem quinquemetros. Et diuersa fecit organa, docuitque in eis leuitas ut secundum ea deo ymnos edicerent, per sabbatorum dierum aliisque festiuitatibus. Organorum autem species est canora, nam cynira ex decem chordis est coaptata, et cum plectro percutitur. nabla uero xii sonos habens digitis tangitur. Fecit autem et cymbala erea grandia et lata. Hec ergo de his dicta sufficiant, ne omnino horum organorum natura nesciatur. Igitur circa regem dauid erant uiri ualde fortissimi, ex quibus insigniores et actionibus clari octo et .xxx. fuerunt. Horum quinque tantum opera narrabo, per quos uirtutes aliorum possint confirmari.

Primus itaque eusebius fuit filius achimeę qui in bello contra palestinos facto, aciem hostium frequenter irrumpens, neque pugnando cessauit, donec ex eis nongentos occideret. Post hunc erat eleazar filius dodi, qui aliquando israhelitis formidantibus exercitum solus restitit, et irruens super hostes multos eorum occidit, ita ut sanguine occisorum gladius eius hereret dexterę. Et cum hebrei uidissent palestinos fugientes, descendentes de montibus persecuti sunt eos. Mirabilis ac famosissima uictoria tunc prouenit, cum eleazar tantos interficeret hostes, eosque hebrei persecuti sunt et sumpserunt spolia eorum. Tertius fuit semeias filius heli. Hic dum palestini castra proposuissent in loco qui dicitur maxilla, et rursum hebrei metuentes eorum exercitum refugerent, solus castra eorum exercitumque conturbauit, et alios quidem prostrauit, alios eius uim et fortitudinem non ferentes persecutus est eos conuersos in fuga. Hec itaque tres prenominati uiri opera ac prelia singillatim monstrauerunt; de quibus adhuc unam fortitudinem quam communiter fecerunt narrabimus. Quodam tempore cum rex dauid esset in hierosolimis, superuenit exercitus palestinorum ad bellandum. Tunc dauid descendit in arcem ciuitatis, ut de bello consuleret dominum. Castra uero inimicorum erant in ualle fixa usque ad ciuitatem bethleem, quę distat ab hierosolimis stadiis xx. Dauid ergo dixit ad eos qui secum erant: Bonam aquam habemus in regione mea bethleem, et maxime eam aquam laudabat quę erat in puteo iuxta portam. Dicebat autem quod magis optaret unum ex illo puteo poculum sumere, quam si quis ei magnam pecuniam ad tempus offerret. Hoc cum audissent isti tres uiri prenominati, mox currentes et per medium hostium iter facientes uenerunt ad bethleem, et haurientes aquam de puteo, denuo ad regem per hostium castra reuersi sunt. Palestini uero eorum audaciam et magnanimitatem obstupescentes, dicebant ad inuicem: Si isti tres uiri nos tam contempserunt, quanto magis plurimi. Et inito consilio fugerunt. Oblata autem aqua noluit eam bibere rex, quasi de periculo et sanguine hominum sibi fuisset adducta, et propterea non bibit eam sed libauit deo, et de salute uirorum qui eam apportauerant gratias egit. Post istos fuit abysai frater ioab, iste enim una die hostium nongentos occidit. Quintus fuit banaias genere sacerdos, qui prouocatus a quibusdam uiris insignibus in moabitide regione, uirtute accedens interfecit eos. Rursus cum quidam uir egyptius genere, et proceritate mirabilis, eum prouocasset, accedens et nudus ei baculum ex manu auferens, peremit ipsum, interemptum sub se, et uiuum adhuc pugnantemque spolians armis eum proprio interfecit. Adnumeretur autem et hic predictis eius actionibus et magnanimis eius operibus, aut tamquam primum, aut quasi non dispar. Quadam tempestate cum nix multa cecidisset, leo magnus non uidens puteum pre niue, cecidit lapsus in puteum quendam. Et cum os putei esset angustum, non ualebat facile egredi. Erat enim ipse puteus niue dampnatus, et nullum egressum leo uidens, nec salutis exitum, seuus rugiebat. Banaias autem audiens bestiam crudeliter rugientem, dum iter ageret, descendit in puteum ad leonem, et in se eum uolentem insurgere, baculo quem portabat manu leonem repente prostrauit. Tales ergo in uirtute fuerunt et reliqui .xxx. tres.

Dauid ergo uolens agnoscere quot essent milia totius populi, et oblitus monita mosaici quod deus precepit, ut si dinumeraretur populus, pro unoquoque capite deo siclus offerretur, precepit ioab principi militię, ut pergens uniuersum dinumeraret populum. Quo dicente non est necesse, rex non adquieuit, sed iussit numerum hebreorum sibi assignari. Ioab ergo sumens tribunos et scribas, et perambulans israhelitarum prouinciam, considerataque multitudine quanta esset, hierosolimam reuertitur ad regem post menses nouem et .xx. dies, obtulitque numerum regi absque tribu beniamin et leui, quos dinumerare non poterat. Fuit ergo aliorum israhelitarum numerus nongenta milia uirorum arma ferentium, et militiam exercere ualentium. Iudę uero tribus per se solam habuit .xl. milia. Penituit ergo dauid quod dinumerasset populum, cognoscens quod deliquisset in dominum. Prophetis et declarantibus deo quia ei deus irasceretur, supplicare cepit dominumque rogare ut sibi propicius esset, et ueniam peccato concederet. Deus ergo misit ad eum gad prophetam, tres simplices conditiones portantem, ut earum quam probaret eligeret: utrum uellet famem in prouincia generari annis vii, an tribus mensibus pugnando uinceretur ab hostibus, an certe mortis et languor accideret tribus diebus in uita hebreorum. Dauid ergo in anxietate huius electionis merens, omnium rerum pessimarum tribulabatur, et uehementer in animo uidebatur confusus. Cumque propheta immineret et omnimodis responsum uelociter exigeret, ut electam ab eo conditionem deo renuntiaret, et rex ait: Si famem elegero, contra alios hoc facere uideor, quando ipse quidem multa habens frumenta non patior inopiam, aliis uero maxima aderit angustia. Iterum si elegero trium mensium uictoriam aduersariorum meorum, ipse quidem habens circa me uiros fortissimos et custodes mei capitis nichil metuo, necnon uero meus exercitus subiacebit. Interim hoc omnium eligo communem passionem et regum et subiectorum, in qua timor est omnibus equalis; quia multo melius est in manus dei incidere quam in hostium furorem. Hec audiens gad renuntiauit domino sermonem eius. Deus ergo immisit morbum et interitum in exercitum hebreorum. Moriebantur ergo populi non uno modo, ne facile posset languor agnosci, et mors sine dilatione aderat. Multi ergo ex diuersis languorum occasionibus, et qui non poterant discerni, facile peribant. Alius enim super alium moriebatur, et latenter imminens malum uelociter ferebat in interitum, et alii repente cum uehementibus doloribus et amaro gemitu animam exalabant. Alii uero ipsis passionibus dum marcescebant, ita ut neque curam exhibere corporibus preualerent, et ita in labore deficiebant. Alii autem repentinis tenebris abripientibus suffocati, primum expirabant. Alii uero super mortuos quos sepeliebant ipsi quoque moriebantur, imperfectas relinquentes sepulturas. Incipiente itaque pestifero languore ab hora matutina primitus usque ad horam prandii, consummata est depopulatio milia lxx. Extendit et angelus domini manum ad hierusalem, ut illic quoque pestem languoris inferret. Rex autem dauid sedebat sacco amictus rogans dominum et supplicans, ut morientium leuigaret interitus. Respiciens autem et uidens angelum euaginato gladio in hierosolima properantem, clamauit ad dominum dicens, iustum esse ut ipse qui pastor esset puniretur, et greges qui nichil deliquerant seruarentur, et poscebat parcendi conuertisse et in generationem propriam conuerti hoc supplicium, ut innoxio populo parceretur. Exaudiens deus eius preces, cessare fecit interitum, et mittens gad prophetam ad dauid precepit ut ad aream ornan iebusei conscendens, repente ibi altare edificaret, et hostias immolaret. Audiens hoc dauid, mox in locum ubi preceptum fuerat peruenit. Ornan uero terebat frumentum in area. Cumque uidisset regem et pueros eius aduenientes, cucurrit in occursum et adorauit. Erat enim genere de iebuseis, dauid autem perpulus amicus, et propterea nichil ei mali fecit quando ciuitatem hierosolimam prius deuastauit. Cumque ornan interrogaret cur dominus uenisset ad famulum suum, respondens dauid dixit: Ut aream hanc a te emam, quatinus in ea altare construens, domino hostias immolem. Qui ut dixit et aream et aratra et boues se ad holocausta prebiturum, et deum oraturum ut eius sacrificium grate susciperet. Rex autem simplicitatem et magnanimitatem laudans, postulabat suscipere precium omnium rerum, dicens non esse iustum gratis sacrificia celebrare. Dicente autem ornan ad regem ut sicut uellet faceret, l. siclis ab eo rex omnia comparauit, et edificato altari sacrificia fecit, et holocausta celebrauit, et hostias pacificas immolans placauit deum, et denuo propicius est effectus. Uidens autem dauid orationem suam exauditam a deo, et sacrificium grate susceptum, decreuit ut ille locus non amplius area ornan uocaretur, sed ara totius populi nuncuparetur. In hoc enim loco aliquando abraham pater noster cum filium suum ysaac in holocaustum offerre uellet, altare statuerat, ubi ex improuiso aries apparuit, quem abraham pro filio sicut in anterioribus prediximus immolauit. Deus ergo post hoc statim misit prophetam ad dauid, precipiens ut in eodem loco filio suo ostenderet qui ei esset successurus in regno, ut illic templum domino edificare deberet. Post hanc prophetiam iussit rex numerare colonos, et inuenta sunt c. lxxx. milia. Aliam uero multitudinem ut lapides ueherent deputauit, ex quibus tria milia quingentos laborantibus preposuit. Preparauit et ferrum et es ad edificium templi, et ligna cedrina ualde procera mittentibus sydoniis, quibus mandauerat ut hanc materiam ei ministrarent. Amicis uero eius dicebat cur faceret, quod regnaturo post se filio preparatam materiam ad opus fabricę relinqueret, quia filius eius salomon adhuc puerulus esset inexpertus circa talia laborare, sed habens hoc omnia preparata, cito opus impleret. Uocans autem dauid salomonem precepit ei ut succedens in regnum templum deo edificaret, quia hoc eum uolentem facere prohibuisset deus, bellis et humano sanguine sordidatum; et predixit quod salomon filius eius iunior edificaret ei templum. Et quia et hoc nomine uocaretur, non ego tamquam pater prepeci sed deus, et permisit prouinciam hebreorum tempore tui imperii fore felicem in omnibus bonis, et in pace quod est aliis bonis ualde precipuum, et bellorum ac seditionum intestinarum futuram maximam libertatem. Tu ergo fili salomon, qui et ante diem natiuitatis a deo rex fore monstratus es, stude bonus diuinę prudentię dignus esse, et esto pius simul et iustus et fortis. Mandata quoque dei et leges quas nobis per moysen tradidit et tu conserua, et alios neque preuaricare permittas. Templum autem quod te regnante deus sibi precepit fabricari, perficere festinato, nec pauescas magnitudinem operis, nec labore terrearis. Cuncta namque tibi ante obitum meum preparabo. Sed ecce iam collecta sunt auri talenta x. milia, argenti uero talenta c. milia, ferri quoque et eris pondus numerum excedens preparaui, lignorum uero et lapidum maxima copia. Habes autem super hoc qui lapides possint cedere, et fabricas instruere multa milia uirorum, et si quid his defuerit adicere tu memineris. Esto ergo optimus gubernator, deum habendo patronum. Precepit et dauid principibus quos fabricare preceperat ut filium adiuuarent, et ut bonis omnibus habundantes uacarent circa dei religionem, dicens eos pro his fruituros pace simul et equitate, quę deus iustis et piis hominibus consueuit rependere. Edificato autem templo precepit illic recondi archam et sancta uasa dicens, eo quod ante multum tempus hoc habere debuerant, nisi quod patres nostri deo inobedientes fuissent, ideoque deus hoc templum non edificari precepit. Hec itaque dauid ad filium et ad principes locutus est, et eos abire domum permisit.

Dauid ergo cum esset iam senex et corpore frigidus, ita ut propterea sic algeret ut multis palliis adopertus calefieri non posset, congregati medici consilium facientes tractauerunt, ut ex omni regione speciosa uirgo eligeretur, quę cum rege dormiret. Hoc enim ei esset contra frigus remedium, ut eum uirgo puella foueret. Ad hanc ergo rem inuenta adolescentula in ciuitate reperta est, quę mulieres cunctas pulchritudine precelleret, abisag nomine, quę cum rege solummodo dormiens calefaciebat eum. Rex autem iam non ualebat ad causas ueneris, quia iam senectute defecerat ad coitum mulieris. Quartus ergo filius dauid nomine adonias fuit iuuenis speciosus ac procerus, et post absalonem natus. Hic habens in mente regnandi superbiam, et amicis suis dicebat ipsum debere patri in regno succedere. Fecit ergo sibi currus multos et equites, et l. uiros precurrentes instituit. Quod cum uideret pater eius, non corripuit eum, neque impetum uoluntatis eius impediuit, donec agnosceret pro qua causa talia cogitaret. Habuit autem adonias huius rei cooperatores principem militię ioab et abiathar sacerdotem

et ei consentiebant sadoch sacerdos et nathan propheta et banaias custos corporis regis et semeias amicus dauid et omnes uiri fortissimi. Cumque preparasset adonias cenam extra ciuitatem circa fontem qui erat in horto regali, omnes fratres suos preter salomonem illuc inuitauit et ioab principem militie et abiathar et principes tribus iuda. Sadoch autem et nathan et omnes aduerse uoluntatis ad conuiuium non uocauit. Hec autem nathan propheta matri salomonis bethsabee nuntiauit dicens. Adonias uult regnare et dauid hoc ignorat. Dedit que ei consilium ut saluaret se et filium suum salomonem, ut ingressa sola ad regem diceret ei, quia ipse iurasset post se regnaturum salomonem, et quia adonias iam teneret imperium. Qua ad regem loquente propheta se asseruit ingressurum postea et eius uerba suo testimonio firmaturum. Credens ergo bethsabee uerbis nathan prophete intrauit ad regem, et cum sollempniter adorasset silentio petito, omnia que ei monuerat propheta explicauit, et conuiuium adonie et uocatos ab eo ioab ducem et abiathar et omnes fratres absque salomone et necessarios amicos eius, adhuc sustinere quem ipse uellet ordinare regem rogans ut haberet in animo, quia post mortem eius adonias regnans eam et eius filium inimica perimeret. Cumque adhuc mulier cum rege loqueretur, nuntiauerunt quia nathan ingredi uellet ad regem. Rege uero iubente ut ingrederetur, ingressus interrogauit regem si adoniam fecisset regem et principatum tradidisset, dicens eum splendidum ualde fecisse conuiuium et omnes filios regis preter salomonem illuc uocasse, et ioab et abiathar, et cum nimio plausu epularentur et ludo, optantes imperium adonie in eternum firmari, et neque me neque sadoch neque banaiam neque alios amicos uocauit. Iustum est ergo ut omnes agnoscant si cum tua hoc sit uoluntate gestum. Hec dicente nathan, precepit rex reuocari bethsabee; paululum namque e cubiculo discesserat ingrediente propheta. Cumque uenisset presente nathan, dixit rex ad eam. Iuro tibi per deum magnum excelsum filium tuum salomonem post me regnaturum, sicut et primitus hoc iuraui, eum sessurum fore super solium meum, et hoc hodie perficiam. Cumque mulier eum adorasset et longeuam uitam ei optasset, precepit rex sibi uocari sadoch et banaiam. Quibus uenientibus iussit ut sumpto nathan propheta et armatis qui circa regiam aulam erant imponerent eius filium salomonem in regio mulo et foras ciuitatem conducerent ad fontem geon, et ungerent eum oleo sancto et constituerent regem. Et hoc sacerdotem sadoch et nathan prophetam celebrare iussit, et ut armati eos sequerentur per mediam ciuitatem et tubarum [?] clamantes in eternum uiuere salomonem et in solio regni sedere, et ut agnosceret omnis populus ei traditum a patre esse imperium. Vocantes ergo salomonem adduxerunt et statuerunt ante patrem eius, et pater ait. Video fili ut iuste et pie circa hebream gentem conuerseris, et maxime circa tribum iuda. Cumque banaias optasset ut esset deus propitius salomoni, repente nulla mora facientes imposuerunt salomonem in mula regia, et eduxerunt eum extra urbem ad fontem geon, et oleo eum unxit sadoch sacerdos, et introduxerunt eum rursus in ciuitatem clamantes et regnum eius longeuum fieri deprecantes. Deinde uenientes ad domum regiam sedere eum fecerunt in solio regis. Omnis itaque populus mox conuersus est ad epulas et festiuitatem, et in calamis aliisque musicis organis delectabatur, ita ut diuersitate organorum et melodia musicarum omnis terra personaret. Cumque adonias audisset clamorem, et qui in conuiuio eius presentes erant turbati sunt. Ioab autem dicebat non placere sibi sonum tube quem audiebat. Cumque cuncti in conuiuio constituti nullum gustarent cibum, sed omnes diuersis cogitationibus inhererent, occurrit ad eos puer sacerdotis abiathar nomine ionathas. Cumque adonias uidisset iuuenem et dixisset eum boni nuntii fore portitorem, ille accedens narrauit omnia de salomone et uoluntatem regis aperuit. Et exiliens mox adonias de conuiuio, et omnes qui uocati fuerant singuli fugierunt. Metuens autem adonias regem pro his que gesserat, supplex factus est. Et cum cornua altaris teneret, nuntiatum est hoc salomoni, et quia rogaret ut ab eo acciperet iusiurandum quod non haberet circa eum huius facti memoriam, ne aliquod malum inde sustineret. Salomon uero misit mansuete agens, quia ante [?] nichil mali metuens, et hoc precepto [?] si inciperet aliquod denuo nouitatis proferre, ipse sue punitionis auctor existeret. Iusiurando ergo prebito, uocauit eum. Qui dum uenisset et adorasset regem salomonem, iussit eum ad domum propriam redire nichil metuentem, et ut bono studeret pro sua maxime utilitate. Volens autem dauid ostendere se filium coram populo regem fecisse, conuocauit principes uniuersos in hierosolima, et dinumerans sacerdotes et leuitas ab anno xxx. usque in quinquagesimum, inuenit xxx. et viii. milia. Ex quibus instituit curatores fabrice templi xx. et iiii. milia, iudices autem populi et scribas eorum vi. milia. Constituit et ianitores domus dei iiii. milia, et laudes qui ymnos canerent deo, cantantes in organis, que dauid sic per eum instituit. Diuisit et dauid sacerdotes per generationes, et segregans eos ex tribu, inuenit eorum generationes xx. iiii., idest ex domo eleazar sedecim, et de domo ithamar octo. Precepit ergo dauid ut unaqueque generatio ministraret deo per dies octo, a sabbato usque ad sabbatum. Et ita omnium generationes sortem acceperunt presente dauid, et sadoch et abiathar sacerdotibus et principibus uniuersis. Et prima generatio conscendens scripta est prima, et secunda pariter et tertia, et ita per ordinem usque ad xx. et iiii. Et hec diuisio permansit usque ad presentem diem. Fecit et dauid et de tribu leuitarum partes xx. et [illegible] iiii., et sortiti eodem modo conscenderunt ut secundum sacerdotium [illegible] octo diebus ipsi quoque ministrarent. Hos autem qui erant ex [illegible] ac ex [illegible] germine moysi eminentia honorauit. Fecit enim eos [illegible] custodes thesaurorum atque uasorum que reges deo dicauerant [illegible]. Monuit ergo omnis de tribu leui et sacerdo[illegible] constitute[illegible] ut die noctuque deo seruirent, sicut eis [illegible] moyses. Post hoc diuisit dauid exercitum in [illegible] domum cohortes xii. cum ducibus suis, et centenarios [illegible] eas et tribunos. Habebat autem unaquaque cohors xx. et [illegible] iiii. milia uirorum, quos obseruare precepit salomonem longissimus [illegible] dies, a prima hora usque ad nouissimam [illegible] cum millenariis et centurionibus. Constituit [illegible] et iudicem unicuique cohorti quem quemque iudicauit bonum [illegible] et iustum, et alios constituit curatores thesaurorum [illegible] et agrorum et iumentorum, quorum non credidi necessarium conscribi. Cumque dauid hec singula per dictum modum distribuisset, conuocans in ecclesiam iudices hebreorum et principes tribuum et duces cohortium, et qui in unoquoque actu aut qui pro possessione regia fuerant constitutos, stansque ipse dauid in excelso solio ait ad omnes. Fratres et socios uos esse uolo qui templum deo edificare deliberans aurum multum preparaui et argenti c. milia talentorum. Sed deus prohibuit me per nathan prophetam propter bella que pro uobis gessi et inimicorum cedibus habens pollutam dexteram, ne ei templum construerem, sed filium meum successurum in regno hoc implere precepit. Nostis itaque cum pater noster iacob xii. filios habuisset, nostis ex illis iudam, uobis me ordinauit regem. Nostis et me sex fratres habentem, eis fore in regno prepositum, et nullum eorum hoc grauiter tulisse. Ita et ego rogo filios meos ut non excitent in alterutros seditiones, sed agnoscentes quod deus salomonem elegerit in regem, obediant ei ut domino. Non enim filiis meis grauis est deo et dei uoluntas, et maxime quando non extraneo seruiunt, sed magis letentur in fratre imperii honore predito, eique in omnibus participent. Oro igitur deum et postulo ut promissiones eius producant ad finem, et felicitas et pax crescat in cunctas urbes per uniuersa omni tempore sub filio meo salomone, sicut pollicitus est se prebiturum. Erunt autem hec firma et continuum bonum habitura, si tu o fili prebueris pium et iustum et custodem patriarum legum. Si uero hec non feceris, scito te mala passurum. Rex autem dauid cum hec uerba complesset cessauit. Descriptionem uero templi et constitutionem et formam omnibus [?] tradidit, quemadmodum fundamenta domus et superiora eius, et quanta et qualis altitudo fieret, uel et quanta uasa aurea et argentea, quorum pondus ipse disposuit. Monuit itaque salomonem sermonibus ut omni instantia [?] in opere, et ut principes et tribus leuitarum cum eo pariter laborarent propter etatem, quia cum deus illum elegisset in fabrica templi et presidisset in regno, non ualde laboriosum edificium fore dicebat, et maxime cum omnia a se preparata essent, plurima talenta auri et argenti, et ligna, et fabrorum multitudinem, et lapides [?], et lapides smaragdinos et alios lapides preciosos. Sed et nunc oblationis primicias uolo facere, et offero deo alia tria milia talenta auri purissimi ad adytum et currum dei faciendum, ex quo et cherubin faceret, sub quo constituerent archam. Cumque hec dauid dixisset et oblationem suam obtulisset, principes et sacerdotes et leuite similiter oblationes magnificas obtulerunt, quinque milia talenta auri, et stateras x. milia, argenti x. milia talenta, et ferri multa milia. Sed et quicunque lapides preciosos habuit obtulit et in thesauros dei dedit, que omnia obseruabat prepositus moysi nomine ialus [?]. In his ergo omnis populus exultabat. Sed et dauid uidens studium et munificentiam procerum ac sacerdotum et aliorum benedicebat dominum uoce magna, patrem eum et genitorem omnium esse proclamans, et opificem rerum humanarum et diuinarum, quibus eum ipse preposuisset presulem, et curatorem fecisset generis hebreorum et felicitatis eorum, quorum ei prebuerat principatum. Inter hec autem orans et omni populo bona optans, et salomoni filio meo [mentem] sanam et iustam et omni tempore incolumem, precepit ut et populus benediceret dominum. Illi uero prostrati adorauerunt, et gratias egerunt dauid pro omnibus bonis que eo regnante potiti sunt. Altera uero die deo hostias immolauit, uitulos mille, arietes mille, agnos mille, et hostias pacificas obtulerunt multa milia [?] occidentes. Expleto autem sacrificio, tota die rex dauid festiuitate et leticia cum omni populo habuit. Sed et salomonem rogante dauid secundo unxerunt oleo sancto regemque fecerunt, et sadoch constituerunt pontificem uniuerse plebis, deducentesque ad regalia salomonem sedere eum fecerunt in solio patris. Ab illo itaque die salomoni cunctus populus obtemperabat. Post paululum uero tempus dauid egritudine et senectute confectus, et sciens se moriturum, uocauit salomonem filium suum, et hec elocutus est. Ego quidem o fili pergo ad uniuersorum debitum, ad patres meos gradiens commune iter omnium, quod illuc [?] et ultra non licet ulterius remeare, nec cognoscere que in hac uita geruntur. Nunc ergo adhuc uiuens et iuxta mortem constitutus, ea te nunc moneo que dudum predixi, et suadeo tibi ut sis quidem iustus circa subditos, pius autem circa deum, qui tibi dedit imperium. Mandataque dei obserua et leges, quas ad nos per moysen ipse transmisit, et neque gratia neque inimicitiis neque concupiscentia neque alia passione deuictus has forte contempnas, ne forte ex hoc dei fauorem amittas, si leges eius preuaricatus fueris. Custodito autem dei prudentiam in te conuertas, si talis fueris quale esse decet rectorem imperii. Exoro ergo deum ut genus nostrum uniuerso tempore regnum possideat, nec in alteram tribum mutetur principatus imperii, sed genus nostrum per cuncta secula regnet. Esto ergo memor iniquitatis ioab, qui per zelum occidit duos militie principes, iustos et bonos et meliores se, abner filium ner, et amasa filium iettra. Quorum mortem ut tibi uidetur uindica, quoniam ioab potior atque potentior super me semper fuit, et ideo penam hactenus declinauit. Commendo et tibi et filios berzellai galaaditis, quos in omni honore et prudentia conseruabis, prestando mihi hoc munus. Non enim eis initium benefaciendi conferimus, sed potius rependimus, quia pater eorum in paupertate mihi ministrauit, quando fugiebam a facie absalon. Sed et semei filius gera de tribu beniamin, qui multa mihi in fuga posito blasphemauit proiciens, et postea mihi remeanti occurrit ad fluuium iordanis ueniam postulans, et fidem meam accepit quod nichil mali ei pateretur, tunc ex ea causa rationabiliter requirens decreuit ulcisci.

Cum hec dauid omnia filio suo salomoni predixisset, de omnibus amicis eius et de his quos nouerat pena dignos, defunctus est cum uixisset annis lxx. Ex quibus in hierosolimis regnauit super uniuersam prouinciam annis xxx. et tribus, et prius in hebron regnauerat super iudam annis vii. Hic autem dauid fuit optimus et omni uirtute plenus quas oportet esse in regibus, quibus tantarum gentium commissa est [?]. Fuit et tam fortis qualis non illo tempore aliquis fuit. Nam in certaminibus que pro subiecto populo sustinebat semper primus in acie ante alios procurrebat, laborare et pugnare milites inuitans, et ipse non sic dominando uacabat, sed quasi fratres et amicos in periculis eis adherebat. Ad intelligenda autem et consideranda futura et dispensationem presentium nimis ydoneus erat, mansuetus quoque et castus, et benignus circa eos qui in calamitatibus constituti erant, iustus quoque et nimis humanus erat, que regibus maxime conueniunt. In nullo autem peccauit nisi circa uxorem urie, et in hoc a deo castigatus est. Reliquit autem et innumeras diuitias, quantas nullus alius regum, neque hebreorum neque aliarum gentium. Sepeliuit autem eum filius suus salomon in hierosolimis decenter et cum omni honore, et uniuersis rebus que solent circa regias ministrari, et multas diuitias auri et argenti cum eo recondidit. Nam magnitudinem diuitiarum quas cum eo recondidit, patet cuilibet ex his uerbis que dicuntur sic cognoscere. Post tempus enim annorum circiter mille trecentorum hyrcanus, qui et iohannes, filius symonis fratris iude machabei pontifex, dum ciuitas obsideretur ab antiocho rege, qui pius cognominatus est, filio demetrii, uolens ei dare pecunias ut ab obsessione recederet et exercitum ab urbe reduceret, non preualens autem [?] pecunias congregare;

140.

locum sepulchri david. Hircanus quoque inde tria milia talenta rursus sepulchrum cum omni diligentia claudens, dimidia parte dedit antiocho ut ab urbe recederet, et tanta importunitate obsessionis amoveret. sicut postea in consequentibus declarabimus. Postea vero multo annorum tempore iam transacto, rursus herodes rex aperiens idem sepulchrum alium loculum aperiens, plurimas exinde pecunias tulit. Nullus autem quaerentium regum ad locum corporis invenit. Erat enim abre subterranea sepultus, et cum aromatibus conditus, ita ut ingredientibus monumentum aromata odorentur, sed nullatenus corporis locus possit inveniri. De his quae haec nobis indicasse sufficiat.

Explicit liber septimus iosephi antiquitatis iudaicae.

INCIPIT LIBER VIII.

DAVID ITAQUE QUOT virtutum quantorumque bonorum auctor exstiterit contribulibus suis, quantaque mala pugnans gesserit, et quam longaevus sit mortuus, in praecedenti declaravimus libro. Salomone vero eius filio adhuc iuvenculo suscipiente regnum a patre, et sedente in solio, omnis eum populus sollempniter favit, ita ut sollempniter iucundo regni, quatenus res eius optime regerentur, et usque ad senectutem feliciter permaneret in regno. Adonias autem qui et patre vivente temptaverat regni culmen invadere, ingressus ad bethsabee matrem salomonis, requisitus est ab ea si per aliquam petitionem venisset, adiciens si aliquid peteret se hoc tota voluntate facere. Adonias autem dixit. Nosti bene quia a proprio aetate, et propter populi voluntatem regnum fuisse meum. sed decreto dei ad salomonem filium tuum pervenisse. me autem profiteor ei gratus servire. et libenter agere quae instas. His dictis postulavit eam, ut apud filium suum intercederet eique suaderet dari sibi abisag uxorem quae cum david dormierat. dicens quia per senectutem eam non agnovisset, sed adhuc virgo consisteret. Bethsabee vero promisit se studiose laborare velle pro hoc negotio, et regem precari pro eius voluntate. Adonias autem spe nuptiarum laetus abscessit. Bethsabee autem perrexit ad filium, locutura ei quae adoniae supplicanti promiserat. Et occurrit ei filius salomon rex, eamque complexus, duxit eam ad locum ubi solium regni erat constitutum, iussitque matri aliud solium ad dexteris poni. Cumque sedisset bethsabee dixit ad filium. Fili, munus quoddam impetranti concede, et ne velis quasi diffidentem negare, et tamquam deserere. Cum salomon autem se implere velle quod peteret, eo quod esset semper matri cuncta praebere, et maxime in initio petitionis; et cum quasi quam sunt negare metueret. Te illa rogabat ut virginem abisag adoniae fratri daret uxorem. Hoc verbum rex iracunde suscipiens, dimisit matrem dicens, quia adonias res eminentes appeteret; et mirari se quomodo non posceret ei et regnum quoque quasi seniori abisag danda posceret uxorem, quippe potentes haberet amicos ioab principem militiae, et abiathar sacerdotem. Mittens quoque salomon banaiam qui erat super custodes regis, adoniam iussit occidi. Vocans post haec salomon rex abiathar sacerdotem dixit ei. Mori quidem debueras. sed quia cum patre meo semper laborasti, et archam cum eo in hanc regionem vexisti, hoc tibi propono supplicium, eo quod fueris cum adonia in coniuratione adversum me. ut hic non moreris nec ad faciem meam ulterius ingrediaris, sed pergens ad patriam ad agros tuos hanc conversationem donec vivas exerceto, quia peccasti et non est iustum te habere sacerdotium. Sicque domus ithamar filii aaron sacerdotis, honore sacerdotii privata est, propter praedictam causam sicut samuel propheta heli praedixerat. Transivitque ad domum finees, de qua erat sadoch. Tempore autem quo ad domum ithamar sacerdotium de genere finees transmigravit heli primo pontificatum accipiente; isti descendisse noscuntur qui a sacerdotio privati erant. Vochar enim filius ioseph summus sacerdos fuit. huius filius ioatham. ioatham autem maroth. maroth arophi. arophi vero achitob. achitob autem sadoch. qui primum a rege salomone sacerdos est factus. Ioab autem audiens adoniae peremptionem, valde perterritus est. Erat enim plus favens partibus adoniae, quam salomonis. et hoc periculum propter illius non irrationabiliter suspicatus, fugit ad altare. credens sibi cautelam religionis per fiduciam regiam praestare. Quod dum fuisset regi nuntiatum, mittens banaiam iussit eum adduci, ut veniret in iudicio satisfacere. Ioab autem iuravit non se relicturum esse sacrarium, sed ibi potius quam in alio loco esse moriturum. Quod dum banaias renuntiasset regi, iussit salomon ibi caput eius abscidi, et recipere eum poenam pro duobus militiae principibus quos indecenter occidit, et iussit eius cadaver sepeliri, et ut peccata eius quae gessit numquam genus eius desererent, et ipse a morte ioab et patris eius david esset innoxius. Quod dum banaias fecisset, ipse princeps militiae totius exercitus constitutus est. Sadoch vero solum fecit sacerdotem in loco abiathar quem removit. Semei quoque praecepit rex salomon ut domum sibi aedificaret in hierosolymis ibique maneret, et torrentem cedron transgredi non auderet. Quod si transcenderet, ultionem mortis incurreret. et super hoc iusiurandi eum religione constrinxit. Semei autem in praecepto salomonis gavisus est. Faciens iusiurandum, quod relicta patria in hierosolymis habitaret. Transactis autem tribus annis audiens duos servos quos fugientes in geth commorari, perrexit ut quaereret eos. Quod cum eo revertente cognovisset rex, et quia mandatum eius et iusiurandum respuisset, graviter hoc tulit. Et vocato eo, numquid iurasti non te me esse relicturum, neque ab hac civitate ad aliam aliquatenus egressurum. Non ergo iusiurandi effugies ultionem, sed et pro verbis quibus patrem meum fugientem iniuriis affecisti, solves nunc poenas. Agnosce ergo quia hi homines iniqui lucrantur qui non repente pro sua malitia puniuntur, sed omni tempore quo se inultos putant pavendos per scelera crescere eorum poena, et causa maiore proficit quam peccasse noscuntur. Tunc banaia iussu regis semei occidit. Cumque salomon iam regnum haberet firmum, punitis omnibus inimicis, duxit uxorem filiam pharaonis regis aegyptiorum. et aedificavit muros hierosolymorum multum potiores atque munitiores quam primitus erant constructi. De cetero maxima pace gubernavit imperium, in nullo per iuventutem circa iustitiam legumque custodiam aut patrum mandatorum memoriam minor existens, sed cuncta quae aetate provecti sapientiaque perfecti faciunt cum integritate perpetua celebrabat. Placuit et ei ut veniens in hebron in altare aereo quod fecerat moyses sacrificaret deo, et mille oves obtulit in holocaustum. Quod dum fecisset, praecipue deum visus est honorare. Apparuitque illi eadem nocte deus per somnium, praecipiens ut quaecumque vellet sibi peteret, pollicitus dona conferret. Salomon autem optima et eximia postulabat, quae et deus gratanter praeberet, et utiliter homo perciperet. Et non aurum, non argentum, nec alias divitias ut homo et iuvenis dari deprecatus est, quae apud multos putantur magna, et dei esse dona perpetua. Petivit enim deum dicens, redde mihi domine et concede mentem sanam et prudentiam bonam, ut circa populum istum possim verum proferre iudicium. His petitionibus placata est divinitas. et promisit ei gloriam et victoriam de inimicis suis, et intellectum ac sapientiam quam nullus hominum habuit nec regum, nec privatorum. servaturumque se promisit et nepotibus eius imperium multo tempore si ipse iustus permaneret, et ei oboediret, et patris sui david in optimis actionibus existeret. Hoc audiens salomon repente exiliit de somno. adoransque eum ad hierosolymam remeavit, et ante tabernaculum sacrificia celebravit, et epulas universis exhibuit. His itaque diebus iudicium ante eum deductum est, cuius terminum invenire erat difficile. Causam vero iam huius iudicii pervenerit necessarium iudicavi referre, ut intellegentibus notatu haec difficultas, et siquidem contingerent talia, quasi ex imagine egregii decreti, cito possent huius proferre sententiam. Duae ad eum mulieres socia conversatione convenerunt, quarum quae laesa videbatur prima coepit verba proferre. Habitabamus inquit o rex ego et haec mulier in una domo. et contigit nobis ut quadam die una hora ambae pareremus. Transacta autem tertia die dormiens haec supra filium suum incubuit et eum violenter oppressit. tollensque eum a se contulit et in ulnas meas dormientis apposuit. Mane autem facto dum ubera porrigere filio, meum quidem non repperi. huius autem mortuum adiacere cognovi. et misera certius turbataque considerans, factum sceleris inspexi. Unde repetens filium meum ablatum et non recipiens, ad tuum domine remedium convolavi. Nam dum sole maneamus et nullum metuam qui nos arguat, contemptis haec denegare persistit. His dictis, requisivit rex quid allegare vellet et altera. Quae negante quod haec fecisset, et dicente vivere suum filium, et adversariae suae fuisse defunctum. et cum nullus posset huius rei iudicium invenire, et in hac re omnium mens haereret, solus rex huius quaestionem inopinabiliter exsolvit. iussitque deferri et mortuum et vivum infantem; vocavitque quendam armigerum praecipiens ut evaginato gladio ambo divideret infantes utraque eorum acciperet medietatem. et qui mortuus erat, et qui vivebat. Sub autem iudicio omnis populus ignorans sententiam deridebat quasi ab adolescente rege prolatam. Inter haec autem vera mater proclamante ne hoc fieret. sed potius ut infantulus eius sociae traderetur. sibi sufficere dicens ut tantum viveret, cumque videret, licet alteri esse putaret. Et diverso altera praeparata erat ut divisum videret infantem, et insuper veram matrem cruciatu affici postulabat. Cognoscens vero utriusque voces de vero cordis fonte prolatas, et reclamanti quidem ne periret infantulus iussit filium redonari, veram matrem eam esse cognoscens. alterius vero malitiam accusavit quae necato proprio filio et suae amicae natum videre cupiebat exstinctum. Hoc itaque magnum exemplum et experimentum sapientiae eius in initium populus laudavit universus. et ex illo die tamquam divinum habentem sensum omnis honorabant.

Isti siquidem principes militiae, et duces erant in omni provincia. In tribu effraim erat urias, in regione autem bethleem erat duchis. Dorensem autem et maritimorum regione abian. adab. habuit sub potestate sua. ducens filiam salomonis uxorem. Campus autem maximus erat sub anania filio bachi. cum adiecta terra ad iordanem usque protensa. galaditen vero et gauladiten usque ad montem libanum et sexaginta civitates maximas atque munitas sub se habens. Gabiar gubernabat tasachima. David autem totius galilaeae usque ad syriae fines curam habebat, habens et ipse uxorem filiam salomonis nomine basima. Maritima vero quae circa archae civitatem sunt posita habuit banach. Sabach autem montem thabirium et carmelum et inferiorem galilaeam. regionem autem usque ad iordanem fluvium constitutam basan disponebat. Semei autem sors beniamitidis erat iuncta. Gabar autem habuit regionem positam trans iordanem. et super hos unus praepositus erat princeps. Mirabile siquidem incrementum habuit et populus hebraeorum et tribus iuda conversi ad terrae culturam. Nam pace potiti, et ad bella atque tumultum ulterius non intenti, insuper et desideratam libertatem adepti, intemperantes erant circa substantias congregandas, et eas semper extendentes. Erant autem regi et alii duces, qui syrorum terras et alienigenarum a flumine eufrate distantes usque ad aegyptum gubernabant, tributa colligentes ex gentibus. Inferebant etiam cibi ei mensae cottidie ad regale convivium simile chori xxx. farinae expensae ad salomonis mensam chori lx. boves saginatos x. et depascuos xx. agnos saginatos c. Haec omnia dabant praeter illa quae de venationibus capiebant, id est cervos et bubalos et volatilia, sed et pisces cottidie ab alienigenis portabant. Tantam vero multitudinem curruum habuit ut xl milia praesepia equorum subiugalium essent, et praeter illa erant xii milia equestrium, quorum medietas quidem regem in hierosolymis observabat, reliqui vero per vicos regios dispersi manebant. Ille vero dux cui commissae erant expensae regalis mensae et equis ministrabat necessaria, deferens haec ad locum ubi rex ipse morabatur. Tantam itaque deus praebuit salomoni prudentiam ac sapientiam, ut et homines antiquos excelleret, et nec aegyptiis qui sapientia omnes praecellere dicuntur comparatus in modico minus esset. nam cunctos multa nimis sapientia praecellebat. Transcendit enim sapientia sua et eos qui apud hebraeos tunc sapientia clarere videbantur quos non praeteribo. Erant autem [illegible] ethan et heman, et chalgal, et dardan filii mardanis [illegible] qui tunc temporis sapientia clarebant. Composuit et libros [illegible] de canticis et modulationibus quinque et mille, et para[illegible]bolarum atque similitudinum fecit libros tria milia. Per unum[illegible]quodque arboris genus parabolam dixit, ab ysopo usque ad [illegible] cedrum. [illegible] Eodem modo et de iumentis et reliquis terrenis, nec[illegible] et de aquatilibus et aeriis animalibus disputavit. [illegible] nulla namque natura ignorabat inexaminataque [illegible] praeteriit, sed de omnibus philosophatus est, et discipli[nas] [illegible] ipse aetate eorum eminenter exposuit. Praestitit autem [illegible] ei deus ut et contra demones ad utilitatem hominum [illegible] eorum curas disceret, et incantationes instituit quibus [illegible] eaedem aegritudines soleant mitigari. Modum et coniura[illegible]tionum quibus obstricti demones ne denuo redeant effugan[tur] invenit. et haec cura hactenus apud nos multum praevalere dinoscitur. Vidi enim oculis meis quendam eleazarum de gente mea praesente vespasiano et eius filiis et tribunis, aliisque simul exercitu curantem eos qui a demonibus vexabantur. Modus autem medicinae huiusmodi: In naribus eius qui a demonio vexabatur anulum habentem sub sigillo radicem quandam a salomone monstratam. Deinde demonium

[su]perares odorantes abstraxit. et repente cecidit homo. Postea coniurauit eum, obiciens ei nomen Salomonis, ne ad eum denuo remearet, id est cantica que ille composuit super eum dicenda. Volens autem idem Eleazarus satisfacere atque probare presentibus hanc eum habere uirtutem, ponebat ante eos aut calicem aqua plenum, aut peluim, et demoni imperabat, ut hoc ab homine egressus euerteret, et uidentibus preberet indicium quod hominem reliquisset. Quo facto, sapientia Salomonis cunctis innotuit, et ut omnis magnitudinis eius naturam cognoscerent atque religionem, et ut nullum regis uirtus de omni genere sub sole lateret. Hec dicere sum compulsus.

Audiens autem Hyram rex Tyri quod Salomon patri successisset in regno, ualde letatus est, quia fuerat amicus Dauid, misitque ad eum salutans, et pro presentia bona gaudens. Destinauit ergo ad eum Salomon litteras hec habentes. Rex Salomon Hyram regi. Scito patrem meum uoluisse deo edificare templum, et bellis frequentibus fuisse prohibitum. non enim prius desiit inimicos extinguere, donec eos tributarios sibimet subiugaret. Ego uero gratias ago deo pro pace presenti, propter cuius donationem non dubito edificare templum. ipse enim patri meo dixit a me hoc opus faciendum. Quapropter rogo ut aliquos uiros cum seruis meis mittere digneris ad montem Libanum, qui ligna secare possint. Ad sectionem namque siluarum Sydonii sunt doctiores nostris, mercedem uero quam decreueris ego incidentibus ligna prebebo. Legens autem Hyram hanc epistolam, et in his que scripta fuerant delectatus, Salomoni ita rescripsit. Rex Hyram regi Salomoni. Dignum est quidem ut benedicatur deus, quod tibi paternum prebuit principatum, sapienti uiro et omni uirtute pollenti. ego autem in his omnibus delectatus, quecumque mandasti libentissime ministrabo. Incidens enim ligna plurima et multa, cedrina et cypressina, per meos seruos ad mare destinabo, precipiens eis ut factis ratibus nauigantes ad locum quemcumque uolueris ea deponant, ut tu hec ad Hierosolima deferas. et tu pro his prebe nobis frumenta, eo quod horum nobis esse uideatur inopia. et ob hoc supplicamus pro his te esse sollicitum. Harum epistolarum hactenus rescripta seruantur, non in nostris solummodo libris, sed et apud Tyros. et siquis hec uoluerit integre cognoscere, rogans custodem monimentorum publicorum Tyri ciuitatis inueniet ea consonare his que a nobis edita sunt. Hec itaque dixi uolens lectores agnoscere quod nichil extra proferimus, neque ex ueri similibus quibusdam fallacibus aut delectabilibus rebus hanc hystoriam ponentes examinationem quidem fieri declinamus, et ut nobis credatur exigimus. immo in nullo potius hec recipi deprecamur, nisi adhibita probatione, et manifestis indiciis ueritatem ipsius ueritatis habeamus. Rex itaque Salomon, dum ei fuissent littere Tyri regis allate, ueritatem et fauorem ualde laudabat, et ei que poposcerat repensauit. Misit ergo Salomon Hyram regi singulis annis tritici xx. milia choros, et totidem olei batos. Batus autem capit sextarios lxx duos. Eandem quoque mensuram uini prebebat. Amicicie siquidem Hyram et Salomonis hac potius largitate creuere, et iurauere has esse iugiter permansuras. Rex igitur Salomon indixit omni populo tributa xxx. milium operariorum, quatinus opus per multitudinem sine labore constaret. diuisitque eos ualde prudenter. Decem enim milia fecit incidere ligna uno mense in Libano monte, ut duobus mensibus remeantes ad propria requiescerent, donec iterum xx. milia definito tempore suum opus implerent. Ita contingebat iiii. mense, ut priores denuo ad laborem remearent. Super hos autem laboratores structor institutus est Adoram. Erant autem ex his quos reliquerat Dauid ad portandos lapides aliamque materiam lxx. milia uiri. et eorum qui lapides incidebant lxxx. milia. et eorum prepositi tria milia ccc. uelociterque secabant lapides eximios ad fundamenta templi, quos primitus poliebant et copulabant in montibus: et ad ciuitatem deferebant. fiebantque hec non solum a prouincialibus structoribus: sed et ab artificibus quos miserat rex Hyram.

Cepit autem Salomon edificare templum anno iiii. regni sui, mense secundo quem Macedones Artemesia uocant, Hebrei autem hiaro, anno quingentesimo secundo profectionis filiorum Israhel ex Egypto, post mille autem et xx. annos aduentus Abrahe ad Chananeam de Mesopotamia, a tempore uero diluuii anno millesimo quadringentesimo. Ab Adam autem prothoplasto usque ad edificationem templi Salomonis preterierunt anni simul tria milia c. et duo, qua tempestate cepit edificare templum. Eo tempore Hyram rex undecimum iam annum in regno Tyri habebat. A Tyri uero conditione usque ad edificium templi fuit tempus annorum xl. et ducentorum. Deposuit ergo rex Salomon in imam terre profunditatem de lapidibus ualde fortissimis, et qui possent longo tempore permanere, qui et eque conspirati sibi forent, et inuicem conserta quasi pauimentum, ut fortitudo super edificati templi esset, et propter inferiorem sui fortitudinem sine defectu imposita magnitudine et preciosa una pulcritudine sustinerent. Que itaque fundamenta non minus ponderis erant habitura, quam alia que erant tanta celsitudine et fastigia quasi ad instar mundi, et ad magnificentiam fabricanda. Eleuauit itaque templum usque ad cameram, ex lapide albo constructum. Altitudo fuit xxx. cubitorum, et longitudo lx. tantum, latitudo autem xx. cubitorum. Super hoc aliud edificium erat edificatum equa mensura, ita ut esset omnis altitudo templi cubitorum c. xx. et erat contra ad orientem. cuius uestibulum habebat longitudinem cubitorum xx. et altitudinem uero surgens cubitis c. xx. Edificauit autem in circuitu templi paruulas domos xxx. que sua frequentatione totius templi spatium extrinsecus ambiebant. Nam et ingressus earum ita fecit adinuicem, ut ex alia intraretur in aliam. Harum namque singule domus latitudinem quidem habebant v. cubitorum, et tantidem longitudinis, altitudinis uero xx. cubitorum erant. Erant autem supra edificate his alie domus, et rursus alie super eas equales et mensuris et numero, ita ut omnem altitudinem haberent proxime sic domus inferior. nam superior circum edificata non erat. operiebatque eas camera, et hec singulis domibus erat proprium et inpenetrabile tegumentum. Altitudo uero erat tectum continue longissimis trabibus adopertum, et cuncta tegentibus: ita ut eiusmodi parietes ab eis trabibus constipati firmiores existerent. Cameris uero que sub trabibus erant de lignis eisdem fecit celatas opere laqueario auro uestitas. Parietes autem cedrinis tabulis exornauit, easque parietibus decorauit, ut omne templum intrinsecus effulgeret, et intus ingredientium faceret auri lumine resplendere. Fabrica uero tota domus multa arte confecta est de lapidibus politis arteque compositis, et minus limpide constructis, ita ut neque mallei neque alterius instrumenti fabrilis aliquod constructionibus appareret indicium. ... per hec usum omnium materia congruente, plicata in aere, ut naturali armonia potius quam ferramentis

crederet necessitate confecta. Excogitauit autem rex ascensum superioris domus platitudine parietis efficere. non enim habuit grandem ad orientem sicut domus inferior. sed a lateribus erant ingressus ianuarum grande patentium. Vestiuit autem templum intrinsecus de lignis cedrinis fortibus colligatis, quatinus hoc per munitionem et fortitudinem magna constaret. Diuisit et templum in duas partes, ut interior quidem domus xx. cubitorum longitudinis esset, alta uero xl. cubitis mensurata constabat. In pariete uero qui diuidebat inferiorem domum archique templo ianuas edificauit ex auro multo, et in eis diuersarum hystoriarum celaturas ornatas. suspenditque ante ianuas uela ex magnis colorum floribus: id est iacincti et purpure, et cocci et byssi mollissimi splendidissimique contexta. Recondidit autem in adito quod erat in latitudine cubitorum xx. et totidem in longitudine duas cherubin totas ex auro purissimo. habebatque uterque cherub altitudinem cubitorum v. et due ale in cherubin quinis cubitis erant extense. et idcirco non procul a semetipsis aberant, ita ut alis suis unus tangeret parietem australem, alius uero posite ad aquilonem. alie uero ale semetipsas contingentes archam que in medio earum posita erat operiebant. Has ergo cherubin nullus quales fuerint dicere, neque conicere potest. Strauit autem pauimentum templi peculis aureis. posuitque in porta templi ianuas secundum altitudinem parietis habentes latitudinem cubitorum xx. easque pulcherrime decorauit, et ut breuiter dicam nulla parte templi reliquit extrinsecus et intrinsecus que non esset aurata. Operuit et similiter has ianuas sicut interiores uelis uarie decoratis. Porta uero uestibuli nichil horum habuit. Misit quoque rex Salomon ad Hyram regem Tyri, et accepit ab eo artificem nomine Chiram habentem matrem ex genere Neptalim et patrem Uriam generis Israhelitici, qui totius operis erat edoctus. precipue tamen erat artifex in operando auro et argento et ere. per quem sunt uniuersa pro uoluntate regis in templo diuersis machinationibus adimpleta. Fecit et is artifex Chiram duas columnas ereas cum canalibus: cantione iiii. digitorum quarum erat proceritas x. et octo cubitorum, et ambitus in circuitu xii. cubitorum. et super posuit utrique columne capitella fusilia liliata altitudine cubitorum v. super quas erant erea recia facta que operiebant lilia capitum columnarum. de quibus recte pendebant mala granata ducenta. Harum siquidem columnarum unam statuit in parte dextera ante portam in uestibulo templi, uocauitque Chalamum Tachim. aliam uero in parte sinistra quam nominauit Booz.

Fudit et mare eneum in formam semispherii. quod opus ereum propter sui magnitudinem mare uocatum est. Erat enim uelut cantharus ingens. habebatque diametrum id est ab angulo usque ad alium angulum cubitorum x. et grossitudo eius erat fusilis digitorum iiii. habebatque fundum in medio aluei sui loco operis rotundum x. coronis explicatum. Huius diametrum erat cubiti unius. Circumstabant et in eo mare uituli xii. per unamquamque regionem, quorum terga intus respiciebant, et super eos semispherium incumbebat. et huius semispherii rotunditas ad interiora tendebat. Capiebat hoc mare tria milia batos. Fecit quoque x. bases cantharis ereas quadrangulas. et uniuscuiusque latitudo fuit cubitorum v. altitudo iiii. longitudo vi. cubitorum. Conclusum est opus particulariter, et columnelli ita ornati erant quadrangule stantes per angulos, ut latera basis ex utraque parte in se haberent inserta. eratque trine diuisa. et singula eorum loca habebant celaturas suas. id est alibi erat leo incisus, alibi taurus, alibi aquila. et in columnellis similiter per latera erant hominum celature, quasi crispantibus plectulis facte: quarum altitudo fuit cubiti unius et dimidii. eratque mirum uidere orbes rotarum quemadmodum erant celate et basium iuncte lateribus. Angulos uero superiores concludebant humeris expansis undique manibus animalium. super quos sedebat fundus canthari ordinate, id est incumbens super manus aquile et leonis, quod erat sibimet ita coaptatum, ut naturaliter insertum quodammodo putaretur. Inter hec quoque ibi inserte erant et arbores celate palmarum. Huiusmodi ergo operis erant x. bases effecte.

Fecit et x. cantharos rotundos ereos, quorum singuli ferebant quadragenos choros. eratque altitudo eorum iiii. cubitorum. et tantidem ab alterutris eorum labia recedebant. Posuit ergo hos cantharos super x. bases que uocabantur melchonicum. et statuit quinque in sinistra parte templi que erat ad aquilonem: et totidem in latere dextero ad austri partem, respicientes ad orientem: et constituit ut mare eneum plenum esset aqua, ut ingredientes sacerdotes templum in eo lauarent manus et pedes ascensuri ad altare. et cantharos similiter impleuit aqua ad animalium intestina diluenda simul et pedes eorum que erant holocaustis imponenda. Fecit autem et altare ereum cubitorum xx. in longitudine, et totidem in latitudine, altitudine uero x. ad holocausta celebranda. fecitque uasa erea insuper et ollas et chaldarias, et trullas, et arpagiones, et omnia opera erant ex ere, cuius splendor et pulchritudo similis erat auro. Fecit et rex multitudinem mensarum, et unam quidem ualde precipuam auream, super quam ponebantur panes dei. et huic proximas paruulas numero x. milia aliorum modo factas super quas uasa iacebant. id est fiale et patere. aurea quidem uasa x. milia, argentea uero xl. milia. Fecit et candelabra x. milia secundum precepta Moysi, ex quibus unum in templo condidit, ut per diem luceret secundum legem. et mensam unam super quam posita erant panes ad templi partem respicientem ad aquilonem e diuerso positam candelabri quod ad australem partem constituit. Aureum uero altare inter hec in medio iam erat. Hec omnia domus illa habuit que xl. erat cubitorum. et iuxta inferiorem domum erat preuelum ubi erat archa recondita. Fecit itaque rex uini fusilia lxxx. milia, et fialas aureas x. milia, argenteas uero duplici numero. Patenas et aureas ad offerenda in eis simila conspersa ad altare lxxx. milia, et argenteas duplici numero. Crateras autem in quibus simila cum oleo fermentabant aureas quidem l. milia, argenteas uero duplices. mensuras autem similes secundum Mosaicam legem offerri statuit. Fecit et assarones aureas in quibus offerretur incensum xx. similiter et alia thuribula in quibus portabant a maiori altari ignem ad minus altare quod erat in templo l. milia. Stolas autem sacerdotales pontificibus cum his que pendebant ad pedes, et superhumerales et rationales cum gemmis mille. Corona uero in qua deum Moyses inscripserat una fuit, que ad hunc diem usque permansit. Sacerdotales autem stolas ex bysso contextas et zonas purpureas singulis x. milia. et tubas secundum preceptum Moysi ducenta milia. Item stolas leuitarum ymnos dicentium fecit ex bysso ducenta milia. et instrumenta musica ad ymnos dicendos et nabla et cynera ex electro constituit xl. milia. Hec omnia que diximus ad honorem dei Salomon copiose et magnifice fabricare, in nullo parcus existens: sed circa ornamenta templi usus est precipua

largitate que et in thesauris dei recondidit. Circumdedit autem templum per ambitum universum quoddam edificio quod hebraice quidem geson, latine autem maceria seu cancellus nuncupatur; tribus cubitis eius erigens altitudinem. ut ab ingressu templi ceteros prohiberet. et solis sacerdotibus hoc significaret licere. Extrinsecus autem a templo aliam edificavit aulam quadranguli formatam factam. erigens maximas porticus atque latas. et portas excelsas et amplas per quattuor mundi partes in eo construens. quarum singule ad unumquemque ventum celi. quattuor angulis prospiciebant. ubi et ianuas aureas collocavit. In hoc sacrario omnis populus qui bene purgatione et observatione legitimorum merito intrabant. Siquidem hec aula mirabilis operis erat. et omnino precipua fuit. ita ut nec ratio possit contemplationem visionis ipsius excedere. Aliam et aulam foris fabricavit. Magnas et effodiens profunditates quas propter infinitam altitudinem non poterat aliquis sine terrore conspicere; erexit fabricam quadringentorum cubitorum. et huius aule staturam effecit equalem vertici montis in quo templum edificatum erat. et propter aula illa que erat extrinsecus sub divo facta erat equalis cum templo. Circumdedit autem porticibus exteriorem aulam et duplicibus columnis ex lapide naturali eas portantibus; quarum camere erant de cedro. et laquearia erant exsculpta. Bases autem ianuis omnibus fecit argenteas. Cum ergo Salomon rex hec opera et magnitudine et decore edificiorum atque sacrorum templi ministeriorum vii. annis explesset; magnam opulentiam divitiarum ostendens et magni operis velocitatem. ita ut quilibet omnia hec inspiciens. putaret longo tempore ista vix potuisse explere. quod sic breviter visus est terminasse. Tunc scripsit rex Salomon principibus et senioribus hebreorum iubens omnem populum ad hierosolimam convenire visurum templum quod fecerat. et ut illuc archam dei apportarent. Cumque nuntiatum fuisset omnibus; ut ad hierosolimam convenirent. vix tandem congregati sunt septimo mense. qui lingua hebrea vocatur thesri, a macedonibus autem yperbereteus appellatur. Eodem namque tempore occurrit etiam festivitas scenophegie id est positionis tabernaculorum. que sacra apud hebreos excelsa est. atque precipua. Portantes ergo levite archam et tabernaculum quod fecerat moyses et omnia vasa ad ministerium sacrificiorum dei constructa. introduxerunt in templum. et ipse rex salomon precedebat. et populus universus cum hostiis. et levite libaminibus et multo sacrificiorum sanguine totam implentes: et incensum infinitum. et hostiarum multitudine portantes. ita ut omnis undique aer impleretur. et etiam longe consistentibus odor suavitatis occurreret; et ut agnoscerent adventum dei. et templum hoc habitaculum dei esse crederent secundum humanam opinionem nuper ei dicandum. Nam non quieverunt ymnos dicentes. et choros agentes donec pervenirent ad templum. Hoc ergo modo archa portata est in templum. Cumque eam in interiore aditum deberent inducere. tunc vulgaris plebs recessit. Soli ergo sacerdotes qui eam prius portaverant collocaverunt eam inter duos cherubin qui eam alis suis amplexati sunt. Sic enim erant facti ab artifice, ut archam velut quoddam tabernaculum aut cameratione protegerent. Habuit autem archa nichil aliud quam duas tabulas lapideas que x. verba a deo moysi dicta in monte synai retinebant inscripta. Candelabrum autem et mensam. et altare aureum statuerunt in templo ante aditum in hisdem locis in quibus et olim in tabernaculo posita erant. et cotidiana sacrificia ministrabant. Altare vero ereum statuit ante templum contra ianuas. ita ut ianuis apertis intueri liceret videntibus sacrificia. et hostiarum maximas opulentias. Reliqua autem vasa congregans intus in templo recondidit. Cumque sacerdotes omnia circa archam constituissent, egressi sunt. Repente ergo advenit nubes non quidem tenuis. nec qualis hyemali tempore solet imbribus plena. sed diffusa est et temperate effluxit. et templum omne complevit. et facies sacerdotum ita obumbravit. ut se invicem videre non possent. Mentibus autem omnium quedam phantasia et opinionem prebuit quasi deus descendisset in templum. et libenter in eo habitaret. Talem opinionem omnes habuerunt.

Rex autem salomon surgens de loco ubi sedebat. fecit ad deum verba. que divine nature credidit esse dicenda. Tibi inquit domine preparatam domum quam ipse fabricatus es novimus esse celum et terram simul et mare. et cum etiam hec universa neque sufficiant. hanc tuo nomini construxi domum. ut in ea hostias sacrificantes et immolantes mittamus in aera. Confidimus enim quia tu nobis presens sis. nequaquam a tuis sedibus procul absis. Ut enim omnia videas et audias universa. a loco ubi nunc habitas non recedis. sed omnibus vicinus unicuique cogitationi noctu et die semper assistis. Cumque hec verba salomon ad deum dixisset; convertit se ad populum manifestans eis dei prudentiam et potentiam eius. quod david patri eius predixisset omnia ventura. sicut iam multa pervenissent. et adhuc reliqua forent futura. et quod ipsi quoque nomen dum natus non esset imposuisset. et quod ipse templum edificaturus esset. et primus post obitum patris regnaturus. Et cum hec omnia secundum illius prophetiam completa sint, rogo ut deum universi benedicatis. et in nullo de eius promissionibus desperetis. quas pro vestra felicitate predixit. sed credite hec adhuc implenda. que non sunt infacta [?]. Cumque hec dixisset ad populum. expansis manibus oravit ad deum dicens. Impossibile est quidem ut valeant homines pro his que meruerunt deo debita munera recompensare. Divinitas enim nullius eget. et omnium rerum compensatione superior est. In quo enim ab aliis animalibus per te domine meliores sumus effecti. in eo tuam benedicimus maiestatem. et pro his bonis que stirpi hebreorum prius prebuisti. necessarium est nos gratias agere: nullum enim magis optamus habere propitium quam te dominum. et laudamus tuam devotionem circa nos per vocem quam ex aere habemus. et quoniam aures tue maiestatis intrare novimus. per hanc gratias tibi referimus primum de hoc templo quod ex invisibili [?] ad tantam gloriam provexisti. Deinde pro ipso te laudo cui omnia usque ad presentem diem sic a te predicta sunt condonasti. Supplico ergo de cetero ut michi ministres quecumque a te hominibus honoratis prebere soles. et nostram domum omnibus bonis adaugeas sicut david patri meo viventi et circa obitum promisisti. ut apud nos maneat regnum et genus nostrum infinitis regum successionibus polleat in honore tuo. Hec ergo nobis domine largire sufficienter. meisque filiis virtutem que et sic gratia concede. Super hec autem oro ut aliqua pars tui spiritus hoc templum inhabitet. quatenus et in terra circa nos esse videaris. Tibi siquidem habitatio parvula est et omne celum. et alveus qui sub celo est. et ideo precor ut omnium inimicorum consistentium hoc parvissimum templum custodias ab omni vastatione bellorum. et tamquam possessioni proprie feras auxilium. Supplico pariter ut si peccaverit populus aliquando et eis deinde plaga quedam pessima pro peccatis eorum aut domine terris eorum illata. aut sterilitas. aut corruptio. aut fames. aut huiusmodi passio quam iniustis transgressoribus soles inferre pervenerit. et populus congregatus ad hoc templum confugerit te rogando ut ab ipsis te salvet. fias eis exaudibilis. et velut intus in hoc templo habitans misericordiam prebeas. et eos a malo sue calamitatis evellas. Hoc autem non solum hebreis a te rogo conferri. et aliis peccantibus: in totius terre finibus qui ad hoc templum venerint, aut de quibuslibet locis. aut pro aliquo bono preces effuderint. exaudi clemens et postulata concede. ut sic omnes cognoscant quod tu a nobis domum fieri voluisti. Nos autem non sic inhumani natura sumus. ut eos qui tribules nostri non sunt extraneos iudicemus. sed communiter omnibus tuum adiutorium et bonorum effectum adesse supplicantes exoramus. Hec dicens. prostratus in terra. et devotius adorans dominum. postea surrexit et obtulit in templo hostias. et replens illud sacrificiis. manifeste vidit dominum suum sacrificium grate suscipere. ignis enim ex aere descendens omnibus videntibus ab altari hostias totas abripuit. et absumpsit. Hac ergo apparitione monstrata. populus hanc manifestationem esse divine habitationis in templo conitiens. procidens adoravit in terra. Rex autem salomon cepit populum benedicere. et ceteros adhortari ut deum laudarent. habentes circa se divini favoris iudicium. et ut orarent semper sibi a deo talia provenire. et ut de cetero sua mente pura ab omni malicia conservarent ad iustitiam divinamque culturam. et ut servarent mandata que per moysen eis clementia divina contulerat. et ita foret beatior gens hebreorum et toto genere humano felicior: monebatque pariter ut memoria haberent quemadmodum bona presentia conquisissent eaque firmiter obtinerent. et maiora et ampliora bona de cetero expectarent. Non enim hec percepta solummodo curarent observare propter pietatem et iustitiam. sed ut et pre ceteris gentibus precipui haberentur. et ita lege studerent observare ut nichil in ea delinquerent vel negligerent.

Hec verba salomon ad populum loquitur, dimisit ecclesiam cum sacrificia celebrasset. ipse et universis hebreis id est vitulos xx. duo milia. oves c. xx. milia. Tunc enim primum in templo sacrificia celebrata sunt. et in eo epulati sunt omnes hebrei cum uxoribus suis et filiis. et insuper et festivitatem que vocatur scenophegia fecit rex cum omni populo ante templum clare nimis et magnifice diebus xiiii. et pariter epulati sunt. Cumque hec fuissent sufficienter exhibita. nichilque deesset circa pietatis divine culturam. dimittente rege singuli ad propria remearunt; agentes gratias regi propter prudentiam quam eis exhibuisset: et opera que fecisset. et orantes dominum poscebant ut eis longevo tempore preberet regem salomonem. Revertentes ergo cum gaudio sublimes et cum delectatione ymnos decantabant. ita ut iter cum iocunditate sine labore ad propria remearent. Ergo dum archam duxissent in templum. et cum dei honore vidissent. maximis sacrificiis et festivitatibus expletis. ad suas civitates singuli reversi. Apparuit ergo ei deus per somnium. significans quod eius orationem exaudisset. et quia conservaret templum. et in eo semper habitaret. Nepotibus autem eius et omni multitudini facientes iustitiam. et ipsum primum. si in patris sui monitis permaneret: ad excellentiam infinite felicitatis amplissimam securitatem vehendum. et regnatores semper in ea provincia ex eius genere principes. et de tribu iuda. Si vero mandata eius contempneret. oblivionique mandaret. et peregrinos coleret deos. esse radicitus abscidendos. et neque reliquias ex eius genere mansuras. ymmo et istis deinceps afflictionibus esse multandum. multisque bellis et malis exterminandum, et terra quam eorum patribus prebuit eiciendos. et incolas aliene terre faceret. templum quoque edificatum incendendum diripiendumque traderet inimicis. et civitatem hostium manibus subvertendam. sic et erumnas eorum faceret fabularum relatione dignissimas. propter multitudinem nimie infelicitatis et incredulitatis. ita ut vicinorum audientes mirentur calamitates et causas inquirant pro quibus ita hebrei odio habeantur a deo. qui primum ab eo fuerant ad tantam gloriam atque divitiarum culmen erecti. et audiant ab his quos interrogant. quia pro peccatis et prevaricationibus legum patriarum talia patiantur. Hec ita dominum dixisse per somnium salomoni conscriptum est. Post templi vero fabricam. quam a salomone vii. annis perdiximus fuisse perfectam, cepit construere edificium domuum regalium. quod xiii. annis implevit. Non enim in hoc opere tam habens studium erat sicut in templo. nam illud quidem licet esset grande et operatione mirabile. et cunctis simul inopinabile. cooperante deo cui fiebat. consummationem in vii. annis accepit. structure vero domuum regalium multum a templi dignitate minores erant. cum neque materia aut largitatis opulentia fuisset tanto tempore preparata. et eo quod regium esset habitaculum et non dei. tardius est effecta. Hec ergo opera secundum proprietatem hebraice religionis ac merito regis edificata sunt. quorum totam positionem et ordinem dicere necessarium est; ut ex hoc omnes conitiant magnitudinem cum legentes viderint huius rei descriptionem. Erat magna basilica et nimis pulchra. et hec innumera columnarum multitudine portabatur. quam ad iudicia rerumque cognitiones distribuit. ut posset capere populi multitudinem ad iudicia venientem. Cuius longitudinis magnitudo erat cubitorum c. latitudinis l. altitudinis xxx. columnasque omnes quadrangulatas habebat. texitque eam cedro opere corinthio. fratis [?] equalibus et ianuis arte trina celatis. eratque domus robusta. et variis decoribus exornata. Item erat alia basilica in medio porticus basilice amplitudine constructa. habens latitudinem cubitorum xxx. et contra templum validis columnis excelsum. eratque in ea solium valde decorum in quo sedens rex iudicia proferebat. Huic basilice iuncta erat alia basilica que erat regine. et reliqua habitacula et sedilia. ubi post causas et iudicia ordinata residebant. strata omnia tabulis cedrinis. et alia que de edificavit ex marmoribus x. cubitorum. alia vero tabulis vestita sectilibus et preciosissimis exornavit secundum decus mirabile fecit habitationem regalium. quarum pulchritudo ordinibus intexta erat opere [illegible]. et alia pars celatura ornata. miraculum subtilitatis videntibus offerebat. Erant enim illic sculpte arbores et universa poma que sub ramis excelsis pendentibus foliis obumbrata. ita ut propter miraculum subtilitatis agitari quodammodo putarentur. alia vero pars dealbata erat. et variis picta coloribus. Edificavit super alias domos. et fecit eas omnino preclaras et necessarias ad regum convivia undique deauratas. nec non et alia vasa queque erant epulis oportuna, omnia fecit ex auro. Difficile namque est enumerare magnitudinem et varietatem domuum et aulas regalium. quomodo decenter fabricate erant. et quanta horum inferiora. et quanta edificia erant subterra que videri non poterant. necnon et pulchritudinem solariorum et viridariorum que transfixa delectabiliter ad aspectum. ut exusta corpora ibi possent ab estus ardore refrigerari. et ut breviter dicam totam regiam domum ex albo lapide et cedro. et auro. et argento splendidissimus et opulentissime construxerat. et cameras et parietes vestivit auro. velut in templo resplendentes exhibuit. Fecit et ex ebore solium magnitudine nimis eximium, atque celatum forma tribunalis.

habebatque sex gradus. et in singulis gradibus ex utraque parte duo leones stabant. et in superioribus gradibus alii eodem. In reclinatione autem manus eius faciebat sustentationem sedenti regi. Cumque ipsa reclinatio facta in uitulo respiciente post tergum. et tribunal ex omni parte auro circumdatum erat. Hec omnia salomon xx annis edificauit. Cum multum aurum et argentum hyram rex tyri ad edificia contulit. insuper ligna cedrina et cypressina. Que salomon quoque magnis recompensationibus redonauit. mittens ei per annos singulos triticum. et uinum et oleum. quibus rebus maxime indigebat. eo quod habitaret insulam sicut predixiimus. Super hec autem et ciuitates xx in galilea regione non procul a tyro positas ei donauit. Quas dum hyram circuisset. atque considerasset displicuissentque ei. mittens ad salomonem dixit se ciuitatibus non egere. et ex hoc ciuitates appellate sunt terra gabalon. quod interpretatum lingua phenica displicere significat. Misit post hec prudentie rex hyram ad regem salomonem rogans eum ut quedam sophismata et uerba parabolarum que ei dixerat aperiret. et questionum difficultates absolueret. Salomon autem cum esset acutus et intelligens. nichil horum ignorans. et in omnibus ratione preualens. et eorum causas agnoscens. omnes obscuritates eorum perduxit ad lumen.

Meminit horum duorum regum et hyram menander scriptor antiquorum. qui ex phenica lingua sydoniorum hystoriam in lingua helladica transtulit dicens. Moriente abibalo rege tyrorum et sydoniorum. successit in regnum filius eius hyram qui uixit annis l. tribus et regnauit xxx. iiii. Hic hyram effodit amplum terre spacium. et auream columnam que est in iouis templo edificauit. insuper et lignorum materiam a monte libano incidit ad tecta templorum. et destruens antiqua sacraria templum edificauit herculi et astarthe. et primus templum herculis erexit in mense perytio. Hic et hyram contra eucos (?) tributa sibi non reddentes duxit exercitum. eisque subditis denuo remeauit. Huius hyram regis temporibus floruit abdemonis filius iuuenculus qui maxime sapientia pollebat. sed cum salomon rex hierosolimorum euincebat.

Meminit et huius regis hyram dion hystoriographus ita dicens. Abibalo rege moriente filius eius hyram regnauit. Hic partem ciuitatis ad orientem positam duxit. et urbem maiorem effecit. et olimpii iouis templum construens medium locum templi in ciuitate statuit. et aureis anathematibus exornauit. ascendensque in montem libanum siluam maximam ad sacrorum tecta edificia. Idem autem dion scriptor antiquorum hec in libris suis scripsit dicens. Rex hierosolimorum salomon misit ad hyram tyri figuras quasdam. et petiit ut has solueret. et si posset soluere ei multas pecunias daret. et si non posset eas soluere. ipse e contra multas pecunias mitteret. Cumque hyram diceret se illa non posse soluere. et existimaret quod multa detrimenta pecuniarum esset passurus si non solueret. conducens quendam nomine abdemonem tyrium genere: proposuit ei questionem. Qua ille statim soluta. et aliam questionem adinuenit quam rursum hyram salomoni remisit. mandans ut si non solueret. conductas e pecunias transmitteret. Salomon autem statim questionem soluit. et sic uterque rex a pecuniarum datione solutus est. Hec dion in libris suis scripsit. Cumque rex salomon uideret muros per ... circuitu indigere. aliaque cautione. nam secundum ciuitatis ambitum oportebat magna firmitate esse murorum. Turribus quoque ualde precipuis ciuitatem circumdedit. construxitque ciuitates inter precipuas urbes annumerandas. asor et magedon. Tertiam quoque condidit que uocatur lazarum. que cum sita esset in regione palestinorum. priori tempore pharao rex egypti castrametatus et obsidens eam cepit et omnes habitatores occidit. eamque subuertit. deditque eam postea dono filie sue quam habuit salomon. et postea eam reedificauit salomon cum esset natura munita. et ad bella temporumque motus ualde oportuna. Non procul ab hac alias duas edificauit urbes. quarum unam bitcora uocauit. alteram baleth. Ultra has autem et alias ciuitates fecit ad uoluptatem et epulas oportunas. et temperiem (?) pomorumque fertilitate; nam aquarum frigidissimarum poculis habundabant. Pergens et in desertum superioris syrie eamque capiens construxit ibi maximam ciuitatem distantem a syria inferiore itinere duorum dierum. ab eufrate uero itinere diei unius. a maxima uero babilonia sex mansionibus distabat. Quare autem hec ciuitas a partibus habitabilibus syrie tantum distaret. hec causa est eo quod in inferiori terra aqua nusquam inuenitur. in illo autem loco solummodo fontes et putei nimis habundarent. Hanc itaque ciuitatem edificans. et muris eminentibus eam circumtegens thadamur appellauit. et hactenus apud syros ita dicitur. quam greci palmiram uocant. Hec autem rex salomon illo tempore omnia operabatur. Necessarium autem iudicaui explanare quare reges egyptiorum pharaones uocentur. ut et caliginem ignorationis auferam. et causam huius nominis declarare contendam. Minneo cum qui memphis edificauit, et ante multos annos fuit quam progenitor noster abraham. diuinitus hec usque ad salomonem mille et xxx anni transierunt. omnes reges egyptiorum pharaones uocati sunt. a rege quodam pharaone qui post priores his temporibus imperauit. pharaonis uocabulum habentes. Pharao nomen secundum egyptios significat regem. Reor autem eos ab infantia aliis nominibus appellari. uenientes autem ad regnum hoc quod lingua patria significat imperium. eos fuisse participatos. Nam alexandrie reges cum primitus aliis nominibus uocarentur. uenientes ad regnum nuncupati sunt ptholomei. et romanorum imperatores a natiuitate aliis uocati nominibus: cesares appellantur. cum potestas et principatus eis nomen imponat. et non in eisdem permaneant appellationibus: quas a genitoribus susceperunt. Ideo et herodotus carnaseus. dixit post mineum qui memphin edificauit trecentos xxx fuisse reges egyptiorum quorum nomina nequaquam declarauit. quia omnes pharaones uocabantur. Et post horum obitum posuit uocabulum regnantis mulieris nomine nicaulam. declarans quia masculi quidem reges pharaonis nomen habere poterant. femine uero nequaquam. et propterea naturale huius nominis edixit. Ego autem et in libris nostre prouincie repperi scriptum. quia post pharaonem socerum salomonis nullus rex egyptiorum hoc uocabulo nuncupatus est. et quia postea uenit ad salomonem mulier nomine nicaula quam prodixi egyptia ethyopieque regina. de qua non multum denuo referemus. Hoc uero ideo nec memini. ut ostenderem quia nostri libri et egyptiorum de multis rebus concordare noscuntur.

Rex itaque salomon chananeos qui in monte libano morabantur usque ad ciuitatem amath non obedientes subdidit: et tributa eis imposuit ut sibi et ministrarent, ac seruile opus efficerent. et agriculturam exercerent, et ex eis quosdam elegit singulis annis ad seruitium eiusdem. quia tunc nullus hebreorum seruiebat. Non enim erat iam rationabile. ut cum deus eis multa milia gentium subdidisset. et ex his oporteret eos habere seruitia. ipsi in seruili statu permanerent. sed omnes erant armati equis et curribus, et militabant potius quam seruirent. Chananeos autem quos ad sua ministeria tulerat constituit principes quingentos et l. qui super eos omnem potestatem exercerent et opera docerent seu negocia que necessaria esse uiderent. Fecit et rex multas naues in sinu egyptiaco maris rubri in quodam loco qui asiongaber appellatur. non procul a ciuitate hellana. que nunc beronice uocatur. Hec enim regio fuit primitus hebreorum. Habuit autem ad edificandas naues beneficia regis hyram. Ipse enim multos uiros gubernatores et in marinis rebus edoctos misit. quos iussit nauigare cum dispensatoribus salomonis ad locum qui olim quidem ophira. nunc autem terra aurea nuncupatur. et est in india. ut aurum inde deferrent. Et colligentes quadringenta talenta auri. ad regem salomonem sunt reuersi.

Igitur regina egypti et ethyopie nicaula nomine. sapientie plena et aliis ualde miranda audiens crebro salomonis uirtutem atque prudentiam. et habens multum desiderium eum uidendi ex his que illi cotidie de eo dicebantur in semetipsa cogitauit. quia hec sub experimento et non potius auditu satisfacere potuisset. quia opinio sepius mendax inuenitur. et in uerum proferentis narratione suscipitur. Cum ergo ad eum uenire uoluisset. ut in presentia sapientie eius experimenta perciperet. studuit et questiones adinuenire. ut earum solutiones ab eo exigeret. Uenit ergo hierosolima cum magna gloria et apparatu multarum diuitiarum. cum auro et argento et aromatibus et lapidibus preciosis. eamque rex grate suscepit. et circa eam in omnibus extitit ualde largissimus. et propositiones sophismatum eius intellectu suo cito concipiens. uelocius quam sperari poterat exsoluebat. Cuius sapientiam ita illa se transcendentem et potiorem quam audierat agnoscens. uehementer obstupescebat. et maxime culmina regalium domuum mirabatur. earumque pulcritudine et magnitudine egregia. nichilominus et de dispositione uaria fabricarum in qua regis multam prudentiam astutiamque cernebat. plus tamen eam obstupescere faciebat domus que silua libani uocabatur. et cottidianarum cenarum opulentiam. et apparatum eius. et ministerium. uestesque ministrantium. et decentem disciplinam circa suum officium. et precipua sacrificia que cottidie offerebantur. et sacerdotum curam circa hec. et maximam diligentiam leuitarum. Hec omnia uidens diebus singulis nimis mirabatur. et cum non posset tacere miracula que uidebat. uerbis uoluntatem sui cordis aperuit. dicens ad regem. et sua mente uictam se monstrabat. Cuncta inquit o rex que per auditum ueniunt ad noticiam. cum quadam incredulitate suscipiuntur. tuorum uero bonorum que et ipse in te possides hoc est sapientiam et prudentiam et que tibi prestantur ex regno. non est mendax fama sed uera. licet multo minor fuerit quam in presentia conspicio. Nam opinio auribus quidem suadere nititur aliquid. dignitas uero rerum nullo modo nota fieri potest sic aspectu. et ipsa presentia comprobatur. Ego siquidem neque his que nunciabantur propter multitudinem et magnitudinem credens multa potiora conspexi. et beatum dico populum hebreorum. seruosque tuos pariter et amicos. qui cottidie tuo uultu fruuntur. et sapientiam audire merentur. Quis et non benedicat deo sic hanc diligentem prouinciam et eius habitatores. ut te ad regni culmen ueheret?

Ut ostenderet autem post uerba quantum affectum habuisset eum uidendi. et muneribus aperuit fuementis (?) indicium. Centum xx. namque auri talenta regi dedit. et aromatum innumeram multitudinem. et lapides preciosos. Dicunt autem quia et radicem balsami quam hactenus fert nostra prouincia ipsa dederit regi. Cui et e diuerso salomon multa bona donauit. et maxime que ipsa desiderans eligeret. nichilque fuit quod postulanti non preberet. priusque dabat que illa petebat quam ipse magis offerret. eaque munere sue largitatis percurrebat. Regina uero egyptiorum et ethyopie donans regi munera. et multo maiora ab eo recipiens. ad propria remeauit. Eodem tempore allata sunt regi a terra que uocatur aurea. lapides preciosi et ligna pinea quibus usus est ad fortitudinem templi domumque regalem. et ad instrumenta musicorum. fecitque ex eis cytharas et nablas. in quibus dicerent ymnos leuite. Omnium uero rerum que fuerant regi salomoni priori tempore a quacumque etiam delata. ea que illo die deuecta sunt magnitudine et pulchritudine omnia precellebat. Nullus ergo arbitretur quod ligna pinea que nunc propter precia uendentium sic appellantur uero pineo similia sunt. cum sint similitudine uisione rotunda. Nam uerum pineum lignum multum candidum est. et ualde fulgens. Hoc autem dixi. ut nullus natura uero pinus ignoret: nec decipiatur in emendo. Quia uero propter utilitatem regis eius memoriam fecimus. oportunum et iudicamus indicare quantitatem auri illo tempore regi allatam. quod fuit pondere talentorum sexcentorum lx. vi. absque his que negociatores emerant et absque donis que reges arabie et toparche mittebant. Conflauit ergo rex aurum. ut ducentas lanceas faceret que siclos sexcentos haberent. Fecit et scuta trecenta. unoquoque habente mnas tres. posuitque ea in domum que silua libani uocatur. nec non et coopercula ex auro et lapidibus preciosis. ad conuiuia necessaria preparauit. Cumque hec omnia cum uno precipuo artifice fecisset: et alia uasorum opera ex habundantia auri ut faceret excogitauit. Non enim argentum et aurum uendebatur aut emebatur. sed multe fuere naues quas rex in mare tharsico constituerat ut interiora gentium penetrantes omnia compararent. et comparatum aurum argentumque regi deferrent. nec non et elefantos. et pauos et simias. Nauigium uero euntes et redeuntes tribus annis implebant. Tunc etiam illustris regis opinio omnes in circuitu prouincias circuibat. uirtutem sapientiamque eius diuulgans. ita ut omnes undique reges eius aspectum desiderarent. propter magnitudinem rerum que de eo referebantur magnisque muneribus suum affectum circa eum demonstrabant. Mittebant ergo ei uasa aurea et argentea uestesque purpureas. et aromatum genera multa. et currus. et equos. et onagros. mulasque que uirtute et pulcritudine regi placerent. ita ut curribus et equis plurimis ex his quos dirigebant accresceret curruum numerus quadringentorum. Erant enim primitus mille. Item equorum numerus creuit ad duo milia. cum primitus fuissent ad x. milia. Nectebantur quoque regi salomoni equi pulchri pariter et curraces. et comparatione facta nec decentiores. nec uelociores in uniuerso inueniebantur. Exornabantur quoque ascensores eorum primum decora iuuentute

florentes, habentes magna proceritate corporis et pulchritudine alios excedentes, longasque diffundentes in equorum sessione cesariem, et purpurea et tyria ueste circumamicti, aurique tinctura cottidie infusis comis adiacentes, ita ut eorum capita orto sole auro radiante fulgerent. His circa eum armatis existentibus arcusque in manu ferentibus, ipse rex uectus in curru et pretiosa ueste circumamictus solitus erat exire ad quendam locum qui ab hierosolimis duobus stadiis abest, qui hortis et irrigationibus aquarum gratus erat et locuplex. Hic ergo rex causa delectationis egrediebatur, maximam semper prudentiam et studio circa res omnes utens, et ubique cultus et decorus existens. Desidiam quoque uiarum non habuit, sed regias uias que ad hierosolima ducebant lapide nigro strauit, ut et ambulantibus non possent esse difficiles, et ostenderet diuitiarum et imperii dignitatem. Diuidens autem currus et disponens ut in singulis ciuitatibus certus eorum numerus esset, et paucos circa se retinuit. Vrbes autem in quibus dispositi erant, ciuitates curruum nominauit. Argenti uero tanta multitudine fecit in hierosolimis habundare, quanti erant et lapides, sed et lignis cedrinis que prius ibi non fuerant sic arboribus mori campos iudee ita compleuit. Iussit autem et negotiatoribus commercia ex egypto deferentibus ut uenderent ei currum cum duobus equis sexcentis dragmis argenti. Quos ipse regibus syrie et eis qui trans eufraten habitant destinabat.

Salomon ergo cum fuisset omnium rerum gloriosissimus atque religiosissimus et prudentia et diuitiis excelleret cunctos qui ante eum hebreorum tenuerunt principatum, non in his usque ad finem uite sue permansit, sed relinquens custodiam legum patriarum non tali fine sicut dictum est consummatus est. Nam circa mulieres et circa uenerea intemperantia captus est, exardescens non solum prouincialium feminarum delectatione habuit, sed et multas ex alienigenis gentibus duxit uxores, sydonias et amanitidas et syrias et ydumeas, et leges mosaicas preuaricatus est, que precepit alienis gentis mulieribus hebreos non debere misceri. Deos et illarum cepit colere ut mulieribus earumque amori placeret, cum hoc legislator predixisset, si earum sollempnitatibus miscerentur, et eos deos illarum colerent, et ueneratione proprii dei recederent. Sed hec uerba despexit salomon irrationabili amori consentiens, et ducens uxores principum et insignium uirorum filias numero dcc, et trecentas concubinas. Super has autem et filia regis egyptiorum, et repente est captatus, ita ut earum quoque cultus sectaretur, et cogebatur eis prebere indicia sui fauoris et delectationis, ut more patrie earum uiuerent, et que illis essent grata compleret. Etate ergo procedente et corpore pariter propter senectutem infirmante, cum iam non posset studia patria retinere, deos uxorum magis adorabat. Sed et antea hoc peccauerat salomon et circa custodia legum erat deceptus, quando boum eneorum similitudines fecit qui mare subiecti, et leonum quos in suo solio regali circa disposuit. Non enim hec facere fas erat, dum optimum et familiare patrem gloriosum et uirtutis habuisset exemplum quod ei propter dei pietatem fuerat relictum. Hoc ergo non imitatus cum sedo cum deus per somnium monuisset sequi patrem suum dictum, sed ille ex prosperitate huius rei effectus est. Venit ergo ad eum propheta missus a deo dicens, quia neque iniquitates ei lateret eum, neque omnibus his esset letaturus, minitatus simul quia ei quidem non auferret imperium quin deo patri fuerat promissum, moriente uero eo ei et hoc filium eius amissurum, non tamen omnem populum ab eo recessurum, quin x tribus ei traderet seruo, duas autem eius filio propter deo reseruaret, qui dilexit deum, et propter hierusalem urbem in qua templum habere decreuit. Hec audiens salomon contremuit, et ualde turbatus est, et ex malis in quibus conuersabatur repente mutatus est. Et non multo tempore transeunte ex quo hoc ei peruenire predictum fuerat per prophetam, suscitauit super eum deus inimicum adach nomine, quarum inimicitiarum causa fuit huiusmodi. Hic adach puer genere erat ydumeus, de semine regio natus. Qui dum ioab princeps militie dauid ydumeam uastaret, fugiens uenit ad pharaonem regem egypti. Qui eum magna largitate suscipiens, dedit ei domum et prouinciam ad habitandum. Et cum creuisset, dilexit eum, ita ut ei uxoris sue sororem nomine talphin daret uxorem, ex qua natus est ei filius, qui inter filios regis est nutritus. Audiens autem in egypto mortem dauid et ioab, accedens ad pharaonem rogabat ut eum ad patriam remeare permitteret. Cumque rex inquireret cur hoc peteret, aut quid mali passus eum relinquere festinaret: Cum autem sepius nimis importune instaret atque rogaret, dimissus non est. Tempore autem quo iam salomon in malis erat propter preuaricationes predictas et dei pariter iram, dimissus adach a pharaone uenit in ydumeam. Et cum non potuisset exercitum colligere, eo quod salomon presidium haberet in ydumea, surgens inde uenit in syriam. Coniunctus autem cuidam raath nomine qui regem sophene raaharum dominum suum fugerat, prouinciam latrociniis deuastabat, eique amicitia copulatus, cum haberet ille circa se latronum maximam multitudinem, ascendens et tenens syriam, rex eius est effectus. Tunc statim discurrens israelitarum prouinciam sub salomone affligebat et uastabat, et hec mala hebreis peruenerunt per adach. Interea autem et hieroboam filius nabath surrexit contra salomonem secundum prophetiam olim dictam. Is autem hieroboam cum esset puer a patre derelictus et eum erudiret mater, uidens eum salomon robustum nimis et strenuum, constituit eum super edificium murorum, quando munitione propugnaculorum in hierosolimis fecit, quin tam in hoc opere laborauit ut eum rex laudaret, eique principatum militie super tribum ioseph conferret. Illo siquidem tempore, cum hierosolima uenisset hieroboam, occurrit ei propheta de ciuitate sylo nomine achias. Qui cum eum salutasset, deflexit eum paululum extra iter ad quendam locum ubi nullus alius inter esset, et diuidens suum pallium quo erat indutus in xii partes, iussit ut hieroboam x partes ex his sumeret, predicens pariter quod deus uellet scisso principatu salomonis filio eius propter dictum duas relinquere tribus, et illi x dare, quia salomon in deum peccasset, et mulieribus earumque diis se impudice subdidisset, et hec est causa per quam deus suam dilectionem a salomone subtraxit. Esto igitur iustus, et eius custodi precepta, propositam habens palmam de pietate et honore dei, et talis eris futurus qualem nosti fuisse dauid. Elatus itaque hieroboam prophete sermonibus, cum esset natura iuuenis feruentissimus, et rerum grandium appetitu incitatus non quiescebat, sed cum uenisset ad exercitum habens memoriam eorum que ei dixerat achias, repente uisus est populo suadere ut a salomone recederet, et regnum sibi contraderet. Cognoscens autem salomon eius uoluntatem et dolum, querebat ut eum comprehendens uelociter interimeret. Quod dum cognouisset hieroboam, fugit ad sesach egyptiorum regem, et

usque ad salomonis obitum ibi moratus est, postea tempore suo ciuitatis seruandus in populo. Mortuus est itaque salomon ualde longeuus, qui regnauit annis lxxx, uixit autem lxxxxiiii, et sepultus est in hierosolimis, cunctos felicitate et prudentia et diuitiis reges excellens, preter illa in quibus circa senectutem deceptus amore mulierum preuaricatus est: de quibus malis que peruenerunt propter hoc hebreis oportunius explanabo.

Post mortem salomonis succedente filio eius roboam in regnum, ex muliere ammanitida nomine naama procreato, repente miserunt principes populi in egyptum et euocauerunt hieroboam. Qui dum uenisset ad eos in ciuitatem sicimorum, statim et roboam uenit in eam. Placuerat enim ut illic uenientes israelite eum in loco patris ordinarent regem. Adeuntes ergo roboam principes populi cum hieroboam rogabant dicentes ut aliquid eis de seruitio relaxaret, et melior esset patre suo cui fuerant pregrauati iugo, ut ipsi deuotiores essent, et propter mansuetudinem potius quam propter timorem ei seruire diligerent. Qui dum post tres dies responsurum se petitionibus eorum dixisset, suspectos eos reddidit, quia non repente que petebat annuit, cum rem bonam et humanam iudicaret in tali iuuene. Qui tamen [illegible] quod cogitare se diceret [illegible] et non repente negauerat, spem aliquam eis dedit. Qui conuocatis patris amicis tractabat cum eis quale deberet populo prebere responsum. Illi uero scientes facere naturam uulgi deuotam, monebant ut mansuete loqueretur ad populum et communium quam regius exigeret fastus, et ita fauore populi sibi imminere obligaret, dum subiecti naturaliter diligant mansuetudinem regum quam comminationem. Tunc ille optimo consilio seniorum relicto, a iuuenibus quid oporteret fieri exquisiuit. Illi autem cum neque iuuenes, neque deus meliora eos cogitare permitteret, suaserunt ei ut populo asperius responderet, et minimum suum digitum lumbis patris diceret uastiorem, et seueritatem quam passi sunt in salomone experti, in se multo potiorem agnoscerent. In his uerbis delectatus roboam, et credens hoc responsum dignitati regio conuenire, dum die tertia plebs audita conuenisset, et omnis populus uideretur suspensus esse ut uerba regis audiret, credens forsitan quod clementius, tunc ille consilio seniorum relicto, respondit sermone adolescentium. Hec autem dei uoluntate gerebantur, ut que propheta dixerat achias perducerentur ad terminum. Tunc cuncti eius sermonibus ueluti opere perculsi, et dolentes de sua iniuria ualde indignati sunt, et omnes pariter uoce magna clamauerunt: nichil sibi posthac esse commune ad genus dauid, uel quod ex illo essent progeniti, si soli templum ei sufficere quod pater eius edificasset, eumque relicturos interminati sunt. Ita enim amari iracundia seruauerunt, ut dum misisset rex roboam quendam nomine adoram super tributa constitutum, quatenus eos aliquomodo mitigaret, et sermones quin petulanter aberrare uiderentur placati fuerant, ad concordia reuocari passi non sunt, sed lapidantes eum interemerunt. Quod cum audisset roboam, credens se quoque lapidandum, et metuens ne aliquid mali sustineret, ascendens in currum fugiens mox uenit in hierosolima, et tribus iuda simul et beniamin eum constituere regem, reliqua uero plebs ab illa die recedens a domo dauid, regem constituit hieroboam. Roboam autem filius salomonis faciens conuentum duarum tribuum super quos regnabat, elegit ex eis electos milites c lxxx milia uirorum contra hieroboam, ut cum eius populo dimicaret, quatenus eos sub bello subderet seruituros. Prohibitus est autem a deo per prophetam samea, ne bellum eis inferret, dicens non esse iustum ut aduersus contribules dimicaret, cum ab eo populus dei uoluntate recessisset. Quo audito, roboam neque est egressus ad prelium. Diuersos ergo in regno opera narrabo quecumque hieroboam israelitarum rex egit, deinde que ad roboam duarum tribuum regem gesta sunt explanabo, et sic totius hystorie ordo seruabitur.

Igitur hieroboam constructis in sycimorum ciuitate [et] post multum diu scenophegie festiuitas immineret, metuens quia si permitteret populum pergere ut deum in hierosolimis adoraret, et festiuitatem illic sollempniter agens, penitentia duceretur, et propter templum et religionem dei eum forsitan relinquerent, et ad roboam remearent, et ob hoc mortis pericula sustineret, imminentem opus quoddam malignum in sua cogitatione molitus est. Fecit duas uitulas aureas, et totidem templa construxit, unum quidem in ciuitate bethel, aliud uero circa dan, que ad fontes iordanis minoris uidetur existere, posuitque has uitulas in templis ciuitatum quas prediximus. Deinde uocans x tribus quibus ipse regnabat, his uerbis ammonitionem fecit ad populum. Viri contribules nosse uos puto, quod in omni loco habitet deus, et non ostendatur locus in quo ipse presens sit, sed ubique semper exaudit, et cultores suos intendit. Vnde non mihi uidetur necessitate uos pati ad hierosolimam pergendi ad hostium nostrorum ciuitatem, ut adoretis deum longo itinere fatigati. Homo enim mei similis illud templum edificauit, et ego feci duas uitulas aureas domini eque inuocantis, quarum una quidem in bethel ciuitate dedicaui, aliam in urbe dan constitui, quatenus quicumque uestrum eis urbibus uicini sunt, adorent ibi deum. Constituam et ex uobis ipsis sacerdotes atque leuitas, ut neque egeatis tribu leui, nec filiorum aaron, sed qui uoluerit uestrum esse sacerdos offerat uitulum deo et arietem unum, quod et primum pontificem aaron fecisse dicunt. Quod cum dixisset, seduxit populum, ut a patria religione recedens preuaricaretur leges. Hoc ergo hebreis initium malorum fuit, et quin primus cuncta uicerant prelius, in aliena ditionem sunt coacti, sed hoc oportune post narrabimus.

Igitur dum instaret septimo mense festiuitas scenophegie, uolens hieroboam ita eam celebrare sicut due tribus in hierosolimis celebrant, edificauit altare ante uitulum, et ipse pontifex factus, cum sacerdotibus ad altare conscendit. Cumque esset hostias et holocausta coram omni populo oblaturus, uenit ad eum ex hierosolimis propheta nomine iadan missus a deo, qui stans in media multitudine, stante et rege, fecit sermonem ad altare predicens quendam esse futurum ex genere dauid nomine iosiam, qui tempore illo super te falsos perimat sacerdotes, et ossa hominum populorum seductorum et impiorum super te exurat simul tecum. Vt tamen credant isti hoc esse futurum, signum eis predico in presenti complendum. Subito enim rumpetur hoc altare, et omnis pinguedo sacrificiorum super eum posita fundetur in terram. Hoc dicente propheta, indignatus hieroboam, extendit manum precipiens eum iam comprehendi. Cuius mox manus arefacta est, nec ualuit eam ad se reuocare, sed habuit eam marcidam et solutam. Rupitque est repente sacrarium, et sic propheta predixerat cuncta diffusa sunt. Cumque hieroboam uideret ueracem hominem, et prescientiam diuinam habentem, rogauit ut supplicaret deo, quatenus dextera ei curaretur.

Quo orante dn̄a manū s̄ naturalic̄ restituta gaudebat. ꝓpham q; rogabat cū eo, ut ei cōuiuus int̄ eēt. Iadan u° dix non se uelle ad eum ingredi. nec pane aut aqm̄ in ciuitate gustare. h' s̄ a deo p̄ceptum dic̄s. ut & alia uia qm̄ illuc uenisse remearet. Cui' g̊ abstinentia rex miser̄. erat in amore po sit. & p mutatione rei quę p̄dicta fuerant ꝑ ꝓpha s̄ nc̄ in mitiere credebat. Erat autem in ciuitate quidā senior ma lignus falsusq; ꝓpha. quē hieroboam magnus studijs hono rabat. eū eo dicente quę illi grata forent crebro eum decipere. Isteq. q; te erat in lectulo. ꝓp̄t senectutis infirmitatē. Filijs aū ei indicantib; ꝓphām uenisse de hierosolimis. & de signū effectū. & qm̄ arefacta manus dextera hieroboam illo orante fuerat re stituta. metuens ne ꝑegrinus fieret honoratior ap̄ regē 7 po tior; p̄cepit filijs ut ei repente ad iter asinum ꝑpararent. Q b; p̄ceptum festinant implentib; ascendens ꝓsecutus ē ꝓphām & inueniens eū sub alta & umbrosa ilicis arbore quiescentem salutauit p̄mū. dein culpauit cur ad eum n̄ intrasset. & eius hospitalitati participatus eēt. Quo dicente se a deo ꝓhibitū ne ap̄ quemq; in ciuitate illa gustaret. ille resp. Non p̄hibuit te diuinitas, ut mea mensula deuitares. Nam & ego ꝓphā sum. & mea religione tecū cōmunis. & assum nc̄ missus a deo. quatin' te comessuru ad me reducā. Ille u° credens mētienti reuersus ē. Quib; adhuc prandentib; & parit̄ epulantib; ds̄ apparuit iadan. eiq; mandata p̄uaricantē p̄dixit supplicia su stinere. & qualitatē pene statim indicauit dicens leone ei occ̄ surū in itinere q° laceraret. & q° paterna sepultura p̄uaret. Hec aū facta reor; diuina uoluntate. ut hieroboā neq; q; uerba mentie tis q̄si fallacis q̄ta male moreret. Remeante g° iadan ꝓpha i hierosolimā. occurrit ei leo. & deiciens eum de asino p̄emit. & asinū in nullo nocuit. s; ibi sedens. & asinum & corpus ꝓphē magna tuitione seruabat. donec aliqui iter agentium h' uidentes & uenientes in ciuitate falsō ꝓphē denunciarent. Qui missis filijs filijs. eius corpus deuexit in ciuitatē. ac splendida pompa ei celebrauit exequias. p̄cipiens filijs ut ipsum mortuū cū illo sepelirent. dicens q° omnia uera eēnt quęcūq; ille ꝓphasset. ad͡u'sus illam urbē & altare & sacerdotes. nec nō 7 falsos ꝓphas. Adiecit & h' dicens. q° ipse post mortē n̄ pateret iniuriam si iuxta eum fuisset sepult'. & ei ossib; copulat' ꝓp̄t societatē ossium ꝓphē. Sepeliens g° ꝓphām. & filijs ista p̄cipiens. cū eēt malignus & impius. accessit ad hieroboā eiq; dixit. Quare turbat' in uerbis uiri fatui. Cumq; illi rex de sacrario & manu sua narraret sem̄ eum. & ꝓphām egregium uocās. tunc ille cepit blasphemare ei opinionem. & uerbis ueri si milib; utens. nitebat' minuere ueritatē. Dicebat enim quia p labore portandi sacrificia multa ei manū obstupuisset. & dein cum requieuisset ad naturā ꝓpriā denuo remeasse. Altare u° cum pri' fuisset uacuū. susceptis multis hostijs & ingentib; ꝓp̄t onus impositū. fuisse ruptū & cecidisse dicebat. Indicauit qq; mortem ei' qui h' signa p̄dixerat. eo quod fuisset a leone decept'. & nich' eēt quod ꝓphasset. Hec g° dicens. regi satis fecit. & ei mentē penit' auertit a deo. 7 asci opib; & ad actus impios euocauit. in tantū ut diuinitati contumelia faceret. & cont' leges atrocit' insaniret. & nich aliud cotidie quereret qm̄ ut aliquid noui sup ea que iā ꝑpetrauerat scelera cumularet. Igitur de hieroboā h' in p̄senti dixisse sufficiant.

Filius aū salomonis roboā q' sic̄ p̄dixim' sup duas regnauit trib; edificauit munitissimas ciuitates & magnas. bethleem. & ethan. & thecos. & bethsura. & socho. & odollam. & eyppam. & maresa. & apha. & adoram. & lachis. & azecham. & helum & hebron. Has quidē in sorte iuda p̄mas edificauit. fecitq; & alias p̄cipuas in sorte beniamin. murisq; circundans custodes instituit uniu'sis. & p̄ncipes multumq; frumentum simul & uinū & oleum. & alia que singulis ciuitatib; p̄babat' eēnt necessaria largissima ubertate recondidit. i sup aū & scuta & iacula innumera. Conuenere aū ex oīb; isrl̄itis ad eum sacerdotes & leuite in hierosolimā. & q cūq; alij erant de ꝑplo iusti t boni. relinquentes ꝑprias ciuitates. ut cultum dei in hierosolimis colerent. quia n' libent' uidebant q° compellerent' uitulas adorare q's fecit hieroboā. Auxerūt g° imperium roboā p tres annos. Roboā g° dum cognatā quādā duxisset uxorē. & tres ex ea filios suscepisset. postea quoq; duxit uxorē quādā nomine machan natam de thamar filia absalon. que & ipsa uidebat' cognata. de qua nat' est ei filius masculus quem abiam appellauit. Habuit & alios filios ex alijs cōiugib; s; sup omīs uxores diligebat machan. Habuit enim legē s̄ cōiunctas uxores decē & octo. cōcubinas xxx. ex quib; ei filij nati st̄ xx vii. & filie lx. Successorem u° regni sui cōstituit abiā ex macha p̄creatum. cui & thesaurū 7 munitissimas tradidit ciuitates. Videns aū roboā regnum suum his crementis augeri. ad iniustas & impias cōu'sus ē actiones. & spreuit dī religionē. ita ut ꝑpls cum maiorib; sequeret' ei iniq̄tatē. Reor enim quia sepi° cā malorū iniq̄tatis magnitudo existat hominib; & maxime earum rer' in quib; ad pe iora cōuerti possunt. Nā cum p̄ncipū corrumpit' cōu'satio. ledit' deuotio subiector. Et cum subiecti uiderint illorū luxurias. sue castitatis inertia respuentes. q̄si quādā uirtutem illorum illecebras imitari nitunt'. Non enī possunt alit' suos laudare p̄ncipes. n' eis similia uideant' agere. Hoc g° accidit subiectis roboam. nam cum ille impie ageret & inique. studebant & illi n' eē iusti. ne rex uideret' offendi. Qua ꝓp̄t ds̄ uindicē sup hebreos misit regē egyptiorū nomine sesach. Cui' act' narrans herodot'. postremo sic narrans deceo dic.

Hic sesach quīto anno regni roboā. cum multis milib; exercitui uenit sup eum. Sequebant' aū illum currus mille ducenti. & equitum lx milia. & xl' milia peditum. quorū plurimos habebat lybias & ethyopes. Inuadens itaq; regionē hebreorū munitissimas ciuitates. roboā sine dimicatione cepit. 7 nouissime armat' ad hierosolima uenit. ubi roboā & eius exercit' ꝓp̄t milicia sesach tenebat' inclusus. dnm̄q; rogabant ut conferret eis uictoriā & salutē. Quos tamen n' exaudiuit ds̄. nec eis pugnaturis spē uictorię p̄misit. Propha enī semeias ꝓphauit ei dm̄ eē relicturum. sicut ipsi ei uidebant' spreuisse culturā. Hec audientes animo sunt soluti. & dum nullam uiderent se habere salutē cōfitebant' omīs q° deos iuste affligeret. cum ipsi circa eum impie crudelitq; gessissent. & ei legi cultura spreuissent. Quos uidens ds̄ ita deiectos & ad penitentiam su isse p̄ductos; p̄misit eis p ꝓphām ne se eos p̄diturū. egyptijs tamē eos fore subdendos. ut agnoscerent utrum hominib; seruire eēt in fatigabilius an deo. Capiens g° sesach n' lege bellica ciuitatē. sed pacto inito cum roboam eam ꝓp̄t timorem suscepisset. ingressus federa n' seruauit. s; templum expoliauit. & thesauros dominicos & regis exhauriuit. auri & argenti multa & innumerabilia milia secū deuehens ornamenta. & nich omnino illic derelinquens. Abstulit aū & aureas lanceas & scuta q' fecerat salomon. s; neq; pharetras aureas dimisit quas dd' ad sumptū dedicauerat. Quo cum sesach fecisset. ad ꝑpria remeauit. Meminit aū & huius p̄lij herodot' scriptor antiquari'. Dicit enī q° idē sesach alias multas gentes inuaserit. & palestina & syria s̄ subiugauerit. capiens sine p̄lio cunctas ciuitates. 7 & iam ciuitatē hierosolimā subiugatā ab ipso narrat. Statuas qq; eorū q' sine p̄lio ei subdiderunt reliquit. & mulierum genitaliā in eis celauerit. Dicit & ethyopes ab egyptijs didicisse circumcisionē; Nam phenices & syri in palestina habitantes h' fatent' ab egyptijs didicisse. & palam est qm̄ nulli alij circumcidunt' syrorū in palestina habitantium p̄ter nr̄os. De his g° sentiat quis q° uoluerit. Igit' discedenti sesach. roboā rex p aureis lanceis & clipeis erea eiusdē numeri fec. & custodib; regalium seruanda tradidit. Et cum q° cū splendenti principatu & honore & claritate rer' debuerat imperare; sub multo silentio & timore regnauit. fuitq; inimicus hieroboā omī tempore; Mortuus est aū cum uixisset l. 7 vii. annis. ex quib; regnauit x. 7 vii. uir sup b; & fatuus. q' nolens amicis paternis credere p̄diderat p̄ncipatum. Sepultus ē aū in hierosolimis in tumulis regum. Roboā itaq; successit i regnum filius suus abia. cum hieroboā octauū decimū annū haberet in regno. Roboā g° h' fine cōsumpt' ē. Consequens ē nc̄ ut de hieroboā dicamus. qm̄admodū 7 ipse fuerit cōu'sat'.

Is enim hieroboā n' quieuit iniquitates facere corā dō. sed cotidie in excelsis montib; erigebat aras. & sacerdotes de ꝑplo eligebat. Contra q's impietates n' post longū tempus supplicia in eius caput & toti generationis ipsius. erat relatā diuinitas. Illa siquidē tempestate cum filius ei' nomine abimen egrotaret. dixit uxori sue ut mutata ueste p̄uatū scema induens iret ad achiam ꝓphām. asserens eum uirū bonum & futura p̄scientē qui s̄ de regno p̄dixerat. & ab eo q̄si peregrina requireret. si puer languorē posset euadere. Que mutata ueste sic' marit' ei p̄ceperat uenit in sylo ciuitatē ubi morabat' achias. Cumq; domū illi' foret ingressura cū cecitā ꝓphē uisus senectute grauat'. apparuit ei ds̄ & utrūq; denunciauit. q° uxor hieroboā ad eum ueniret. & q° deberet ei p quib; aduenit respondere. & quia mei domū uelut p̄uata & pegrina ueniret. Et achias exclamauit. Ingredere uxor hieroboā. Quare celas. Dm̄ enī latere non potes; q' m' & te uenturam eē p̄nunciauit. & iniūxit q' abi dicā. Reuertere ad maritum tuum. & narra ei h' dixisse dm̄. Quia te magnū ex paruulo. & ex seruo cōstitui regem. 7 scindens regnum a genere dd' ē cōtradidi. s; tu horū n' recordat' meaq; religione deserens. fusibilesq; deos faciens illos potius honorasti. Deiciamq; te de regno. & omne tuum genus exterminabo. & canum uoracitati & uolatilium p̄bebo. & quidā amē suscitabit' rex toti ꝑpli qui de genere hieroboā nullū penit' remanere p̄mittat. Participabit' aū isto supplicio & ꝑpls. & hac copiosa t̄ra p̄uabit'. & trans eufraten ulteri' disꝑget. quia cuncti reges impietate secuti. deos ab eo factos adorauerunt. & mea religione uenerabile reliquerunt. Tu u° hinc marito festina renunciare. filium aū tuum inuenies eē defunctū. Te nāq; ingrediente ciuitatē. sp̄m mox amittet. sepelietq; planctu populi cōmunit' honorat'. Hic nāq; solus ex genere hieroboā bon' eē dinoscit'. Hec ꝓpha dicente exiliens turbata mulier de morte filij lamentans p̄ uiā festinanter ibat lugens & ingemiscens filium itaq; quem i spe reliquerat uiuū ulteri' n' uisura. qm̄ cōtinuo moriturum eē sciebat. Que dū uenisset i ciuitatem. filium quidē sic' ꝓpha p̄dixerat inuenit extinctum. regi u° cuncta narrauit. Hieroboā itaq; nich' horū cogitans. multo exercitu congregato contra abiā filiū roboā uenit. Quo cum audisset abia obstupefact' ē. s; tamen ultra prudentiam inuentutis in spē bellandi roborat'. electo ex duab; tribub; exercitu uenit hieroboā in quādā loco q' uocat' mons amorreorū. & castra circumfigens bello necessaria ꝑparabat. Erant aū in exercitu ei' xl. milia uirorū. manus aū hieroboā duplex erat. Et cū utriq; exercit' ad op' bellicū & certamina committenda eēt iā in acie constitut'. stans in loco excelso rex abias manu silentium imposuit. & petiuit a hieroboā ut eum quiete pri' audiret. Et facto silentio cepit h' dicere. Numquid ignoratis q° ds̄ p̄ncipatum dd' & ei soboli in tempore uniu'so cōcesserit. Miror aū quomō recedentes a meo patre. seruo salomonis aui mei indecent' adheretis. & cū eo ne pugnatū uenistis cont' eos quia dō regnare decreti st̄. An ideirco aduenistis. ut regnum a domo dd' his p̄ plus auferatis. Hac tenus aūt hieroboā regnū iniuste detinuit. q° spero eum n' longo tempore possessurum. qui neq; abiniq̄tatib; iniurijsq; cessauit. quas dō hac ten' inferre p̄sumpsit. s; & uos talia ꝑpetrare cogit. qui nullam a meo patre passus contumeliā. quia malignis hominib; credens. ea in cetu nr̄o locut' est. que uob non placuerūt. & uos putantes q° h' p̄ ꝑpria malicia fecisset ira faciente eum reliq̄stis. s; q° uerū ē a deo uos & abei' legib; abstraxistis. quippe cū ignoscendum fuisset uiro iuuenculo & cōtentionis ignaro. q° in duris uib solummō peccasset. q' neq; ad aliq̄m difficultatē laboris ad huc p iuuentute uenerat. & maxime cū ꝓp̄ patrē illi' salomonē multa nob beneficia collata eēnt. quia p̄ beneficijs & affectu parentum danda ē uenia peccatis filiorū. Vos aū nichil horū cogitantes neq; te neq; m̄. uenistis sup nos cum tanto exercitu. In q° igit' confiditis. An spem habetis i uitulis aureis & aris innumeris cōstitutis. q's seruus ms̄ hieroboā fec̄ que indicia st̄ uīe impietatis & n' religionis. An ut p̄ certo spē uob' tribuit multitudo que castra excedit. S; nulla ibi uirt' ē. ubi licet cū multis milib; aliq's pugnet iniuste. nā solū m̄ spes uictorię i iusticia & diuina pietate cōsistit. cū in sup nos patrias leges a principio custodiamus. & dm̄ ꝓpium habeamus. q' est finis cunctorū. Vn̄ suadeo ne uob' in tercio penitentia p̄terire

143.

habeatis & meliora cogitantes dimicare cesseatis. patriasque
leges recolatis. & quod uos ad magnitudinem tante felicitatis
euexit. Hec quidem abias locutus est ad populum. Adhuc autem eo loquente
hieroboam quosdam militum latenter immisit. ut abiam ex aliqua parte
circumdarent. ubi exercitum non uideret. Quem cum inter hostes appa
ruissent. exercitus eius conturbatus expauit. Abias autem confortauit
eos. & in domino spem habere poscebat. Tunc illi pariter inuoca
tes dei solatium. sacerdotibus tubis clangentibus; cum clamore hoste
aggressi sunt. Et exercitus hieroboam confidentiam & audacia ac
iuuentute dissoluit deus. exercitum autem abie fecit excelsiore. Nam
quanta in nullo bello referuntur cedis fuisse commissum. neque grecorum
nec barbarorum inciderunt de exercitu hieroboam. & mirabilem
ac famosissimam perceperunt deo eis conferente uictoriam. Quinque
gienta enim milia hostium bello prostrata sunt. eorumque munitissimas
ciuitates diripuerunt. & insuper bethelam eiusque regionem for
ti dimicatione tenuerunt. Hieroboam quidem hac perditione fatigatus.
neque ulla uirtute ultra habuit resistendi. quantocius tempo
re post abias uixit. Qui tamen post hanc uictoriam paruo tempore
superuiuens obiit. cum regnasset annis tribus; & sepultus est in
hierosolimis in patriis monumentis. Reliquit autem filios XXII.
duos. filias autem septem & X. quos omnes de uxoribus XIIII. pro
creauit. Huic successit in regno filius eius asa. cuius mater uocabatur
maacha. Quo regnante. omnis prouincia israelitarum pace potita
est annis X. Hieroboam quidem rex decem tribuum cum XXII. duobus
annis tenuisset imperium. successitque ei filius eius nadab. secundo
iam anno regis asa transacto. Regnauit quidem nadab filius hie
roboam annis duobus patris impietati malicieque consimilis. In
his duobus annis castrametatus est contra gebethon ciuitatem pale
stinorum. Cumque eam capturus obsidione circumfoderet. dolo
passus a quodam amico nomine baasa filio michili mortuus est. Qui
post eius obitum potitus imperio. decem tribuum omne genus hiero
boam interemit. ita ut secundum prophetiam dei aliqui de cognatorum eius
in ciuitate lacerarentur a canibus; atque consumerentur. alii uero in agris
a uolatilibus deuorarentur. Domus quidem hieroboam propter eius impieta
te & iniquitate hac morte deleta est. Rex autem hierosoli
morum asa dum moribus esset egregius. semper ad diuinitatem respexit.
nichilque gessit nec cogitauit quod non esset pietati conueniens. aut
ad legum custodiam pertineret. & suum bene composuit regnum.
ab eo cuncta nequitia abscidens. & ab omni macula emundans.
Habuit autem in exercitu suo electorum uirorum arma gerentium. scuta
& lanceas de tribu iuda trecenta milia. de beniamin uero scuta
arcusque portantium ducenta L. milia. Cumque iam X. annis
regnasset. mouit contra eum castra cum magno nimis exercitu
zara rex ethyopie. ducens pedestrium DCCCC. milia. equestrium
uero X. milia. & currus CCC. Qui dum usque ad ciuitatem que est
in tribu iuda cum suo exercitu aduenisset. occurrit ei asa. &
castris contra eum positis in quadam conualle nomine sabatha. non
procul a ciuitate. cum uidisset ethyopum multitudinem. posce
bat a deo cum clamore uictoriam. & ut multa milia hostium
ipse prosterneret. nec enim in alio confidendum esse dicebat: quam in eo
qui posset & paucos fortiores ostendere & facere infirmos
fortissimis preualere. Hec orante asa signum uictorie ostendit.
& cum gaudio diuinitatisque auxilio bello congressus. multos ethy
opum peremit. & conuersos in fugam persecutus est eos usque ad
gerariticam regionem. Relinquentes autem occisione hostium. ad
direptionem gentium ciuitatis gerariticae conuersi sunt. Quam capi
entes. ad eorum castra pariter accesserunt. ita ut tollerent aurum
multum & argentum & predam deueherent ualde magnam. came
los & subiugalia & pecudum greges innumeros. Asa quidem
& eius exercitus sumpta a deo huiusmodi uictoria atque preda
hierosolimis remeauit. Quibus uenientibus occurrit azarias
propheta nomine. & precipiens ut paululum a gressu itineris abstine
rent. cepit ad eos dicere quod illa uictoria fuisset eis a deo concessa
eo quod iustos se seque seruassent. & omnia dei uoluntate fe
cissent. Quos in eis mandatis permanentes dixit semper hostibus
preualere. & habituros diuina uirtute felicitatem; relinquentes
autem eius religionem in contraria deuenire. Futurum est enim tempus in quo
inueniatur nullus uerax propheta in eo populo. neque sacerdos qui iuste aliquid
respondeat. ubi quoniam etiam ciuitates esse subuertendas. & gentem in
omnem terram disseminandam. & uitam miserabilem & inopem habi
turos. suasitque eis ut dum hi bonum haberent bene agerent. &
nequaquam a diuina deuotione recederent. Hec audiens rex & populus
gauisi sunt. multumque studium omnes in commune singuli circa iusti
ciam exhibebant. Misit etiam rex in omnem prouinciam. preparies
ut legitima ubique obseruarent diligenter. Sic quidem asa regis
duarum tribuum actio ferebatur. Reuertar nunc ad regem ba
asa qui occidit nadab filium hieroboam. qui X. tribubus preerat.
Hic enim in tersaul ciuitate degens. & habitaculum ibi construens;
regnauit super israel annis XXIIII. & factus est malignus ultra hie
roboam. & filium eius. & populum multis malis afflixit. & deo fecit
iniuria. Quem mittens ad eum gymon prophetam dixit. & eum & omne
genus eius exterminandum. & hisdem malis quibus domum hieroboam
perdiderat perditurum. eo quod rex ab eo constitutus eius beneficium non re
pensauit. iuste & pie populo presideret. cum hi primum ipsi perdendi
deinde deo gratissima fuerint. sed magis imitatus est pessimum hie
roboam. qui dum depisset. eius malignitas esset successor. dicebatque
supplicium malorum illius hec habiturum. quia et similis esse uideretur.
Baasa autem quamuis per prophetam audisset futura sibi suoque generi pro
commissis sceleribus ultionem. tamen dereliquendum quietem neque respexit
quod male agendo deperiret. & quod posset pro malis preteritis a deo
ueniam mereri. sed tamquam illi quibus premium promittitur laborare
non cessant donec ad proposita dona ueniant. sic & baasa propheta sibi
dicente futura pernicie sui generis. & totius domus interitum. tamquam
si ad magna bona concurreret. peior fieri cotidie non cessabat.
Namque in malicia uelud bonus athleta exercebatur. nouissime uero
exercitu sumpto. ramam ciuitatem obsedit. que XL. stadiis ab hiero
solimis aberat. eamque capiens cogitauit ibi tuta exercitum relinqueret
quatenus inde procedens terram asa regis inuaderet. Metuens autem asa
conatum hostis. & cogitans quia exercitus quo ramam cepit. possit eius
uiolare prouinciam. misit ad regem damascenorum legatos & aurum &
argentum petens ab eo solacium. & commemorans quia amicitiam eius
antique habuisset. Rex uero damasci & pecuniarum opulentiam
grate suscepit. & solacia prebuit. amicitiam soluens quam habuerat
cum baasa. Misitque statim ad ciuitates que sub baasa imperio
uidebantur esse milites suos. ut eas subuerterent. Qui alias incende
runt. alias depopulati sunt. id est elon. & abela. & alias multas. H

audiens baasa rex israelitarum edificare ramam atque munire cessauit
reuersusque uero cum studio festinauit. ut suis ferret auxilium. Igitur asa rex
apparatum edificiorum quem baasa congregauerat construxit in eodem loco
duas munitissimas ciuitates. quarum una gabaa. alia uero masfa
uocabatur. Post hec quidem tempus non habuit baasa pugnandi aduer
cia aduersus asa. Preuentus est enim a morte. & sepultus est in ciui
tate thersa. cui successit filius eius helan. Hic etiam cum regnasset
duobus annis interfectus est. quem occidit zambrias equitum eius
dimidii princeps. Nam dum epularetur apud dispensatorem suum neo
osa. suasit quibusdam equitibus ut subito descendentibus eum armigeris
& principibus desolatum repperientes occiderent. Nam milites
eius cuncti circa obsidionem gabathene ciuitatis in palestina posi
te occupati uidebantur. Perimens itaque regem zambrias princeps
equorum. ipse in eius loco regnauit. & omne genus baasa secundum
prophetiam gymon interemit. Eodem namque modo domus baasa propter
impietatem radicitus est euulsa. sicut domus hieroboam. Exercitus
qui gabathon obsidebat audiens quod de rege contigerat & quod
zambrias occidens eum inuasisset imperium. te ipsi principem
suum amarin constituere regem. Qui de gabathena urbe mouens
exercitum uenit in thersa. & accedens ad ciuitatem manu belli
ca eam cepit. Zambrias autem uidens ciuitatem suffocatam fugit
in locum secretiorem aule regie. & succendens eam semet ipsum pariter
concremauit. cum regnasset diebus VII. Mox israelitarum populus
est diuisus. & alii quidem thamnan regnare uolebant. alii autem amarin.
Cumque uicisset pars amarin. interemptus est thamnan. & toto
exercitu regnauit amarin. Tricesimo autem anno regis asa suscepit
amarin imperium. & tenuit annis XII. quorum VI. annos in thersa
fecit. reliquos autem in ea quam mareon appellatur greci samaria. Hic
autem nominauit eam someron a somaro quidam qui ei montem uen
diderat. in quo construxerat ciuitatem. In nullo autem differebat a prioribus
regibus; nisi quod peior erat. omnes enim israelitarum reges querebant quomodo
suis impietatibus cotidie populum facerent a deo recedere. & idcirco
deus nullum permisit ex eorum genere super esse. Amarin quidem defunctus
est in ciuitate samaria. successitque ei filius suus achab. Ex his
namque cognoscitur quantam prudentiam humanarum rerum diuinitas
probatur habere. quoniam bonos quidem diligat. malos autem ab
horreat. & radicitus disperdat. Israelitarum enim reges propter suam
iniquitatem & iniusticiam alter super alterum irruentes multi paruo
tempore perierunt. & eorum genus exterminatum est. Asa autem rex
hierosolimorum. qui duabus tribubus presidebat. propter pietatem ac iu
sticiam ad longam feliceque a deo perductus est senectutem. & cum regnas
set XL. duobus annis. bona morte defunctus est. Quo moriente
successit ei filius suus iosaphat de abida matre procreatus. Hunc autem
imitatorem patris sui deo pietate atque fortitudine cunctis operibus
decreuerunt. De hoc rege non est nunc referendi necessitas.

Igitur achab rex israelitarum habitauit in samaria. tenuitque prin
cipatum annis XXII. & duobus mensibus; nichil amplius innouans
quam priores fecerant reges. nisi quod mali magnitudine plus omnibus
tenderet ad peiora. & omnem eorum nequitiam. & quod ad diuina
pertinet iniuria. imitatus est. & precipue constructas ab hie
roboam adorauit aras. & super hec multa alia peiora molitus est.
Duxit autem uxorem filiam ionabal regis tyri & sydonis nomine
iezabel per quam eius didicit adorare deum. Erat autem mulier nimis
acerrima simul & audax. que ad tanta uenit luxuria atque in
saniam ut et deo tyri quem baal appellabant templum edificaret.
& plantaret omnium arborum lucos. constituitque sacerdotes & fal
sos prophetas eidem deo seruituros. Ipse autem rex achab multos huiusmodi
circa se fouebat. stulticia atque nequicia omnes priores suos excel
lens. Quidam quidem propheta summi dei de ciuitate thesbites galaa
ditis regionis nomine helyas ueniens ad achab dixit ei.
quia deus iurauerit neque ymbrem neque ros illis annis in eam prouin
ciam se missurum. nisi ipse rursus apparuisset. Et cum hec dixis
set. accessit ad partes australes. & habitauit circa torrentem
quendam unde poculi habebat auxilium. nam corui ei cibum cot
tidie deferebant. Cumque flumen siccitate nimia defecisset.
in ciuitatem sarreptena non procul a sydone tyroque deuenit. que
ciuitas in harum medio constructa est. Deus enim precepit illic cuidam
mulieri uidue. ut cibum ei preberet. Et cum non procul esset a porta
uidit mulierem uiduam sibi manus colligentem ligna. Cum autem deus sig
nificasset. hanc esse que ei cibum ministratura foret. accedens sa
lutauit eam. & ad bibendum aquam sibi tribui postulabat. Que cum iret
denuo uocans eam. & panem sibi preposuit afferri. Illa autem iurasset
nichil se in domo habere nisi modicum farine & paululum
olei. & propterea processisse ad colligenda ligna. ut conspersa farina
sibi filioque suo panes faceret. cum aliud nichil super esset. & fame
morerentur. ait helyas propheta. Confidens perge. & in spe melio
ri consiste. faciens mihi primum paruum panem. Predico namque quod non
deficiet ydria farine nec uas olei. donec deus gratiam ymbrem
fundat in terras. Hec eo dicente propheta ueniens illa ministrauit.
& sibi & helye nichil horum defuit. donec siccitas defecit. Meminit
huius siccitatis & menander in gestis regis uelithiorum ita
dicens. Et siccitas super eos facta est a mense yperitheon usque ad
alium annum yperithei. usque dum quidam deo supplicaret. &
multa flumina sunt emissa. siccitatem factam significans sub re
ge achab. Mulier itaque quam paulo ante diximus pabulum prebu
isse prophete cum decidisset filius eius in languore ita ut anima eum
ceteret. & mortuus esse uideretur. defleus & manibus semet ipsam
ualde decerpens. uocesque luctuosas emittens. accusabat apud se
factam iniuriam helye prophete. & quasi ipse peccata eius arguens. ideo
puer fuisset extinctus. Ille uero tam eque animo esse precipiens. et
sibi filium dare iubens. se eum illi restituere promisit. Quem tradi
tum portans eum helyas ad locum in quo ipse degebat. & in lectulo col
locans clamabat ad dominum dicens. quod non fuisset bene repensatum muli
eri que eum susceperat & nutrierat. eo quod filius eius fuisset mortuus.
rogabatque ut denuo animam puer reciperet. atque uiuendi copiam pro
beret. Cumque deus & matris pueri habuisset misericordiam. & uelle
precibus prophete rogantis annuere. nec uideretur ad eam pro lesione uenis
se. contra omnem opinionem reuixit puer. Illa uero gratias prophete
referens. tunc aperte se cognouisse dicebat. quod loqueretur ei uere
diuinitas. Transacto autem paruo tempore helyas propheta uoluntate
dei pergebat ad regem. futurum ei denuncians ymbrem. Tunc nam
enim & necessariorum inopia prouinciam nimis inuaserat. ita ut non
solum homines propter siccitatem. sed & cetera animalia fame deffi
cerent. Igitur rex achab euocans quendam abdiam qui erat super eius
iumenta. precepit ei ut ad fontes aquarum & torrentes pergeret. quatenus
pascua animalibus inueniret. Indicauit & ei quia iam in cunctis

urbem ciuitatum misisset ad perquirendum helyam nec inuenisset: percepit enim et ipse quoque requireret. Quod dum fieri placuisset, rex achab et abdias per singula ratione perrexerunt. Inueniens abdias tempore quo iezabel regina prophetas domini occideret: ipse centum prophetas in spelunca abscondit, et eos pane et aqua nutriuit. Cumque igitur abdias recessisset a rege, helyas propheta occurrit. Atque requisit quis esset, et agnoscens esse helyam stratum adorauit. Cui helyas: Perge inquit ad achab, et dic quia assum. Cui ille respondit: Quid mali passus a me ille meminit qui possim indubitanter occidi? An ignoras quia rex nullum locum reliquit quem non direxerit ut te repertum ad casum necis adducat? Timebat enim ne dum regi nuntiaret, helyas alibi discedens: ipse regi mentitus uideretur ac morte subiret. Commemorabat quoque helyae quemadmodum cum iezabel prophetas occideret: ipse centum absconsos in spelunca liberasset. Cui helyas nihil inquit metuens ad regem festinus ascende. Promittens ei iusiurandi religione quod illa die ipse quoque uenire ad achab. Cumque abdias regi nuntiasset quod inuenisset helyam, achab mox uenit ad eum, requirens cum iracundia si ipse esset qui in populo hebreorum impietatis auctor foret. Tunc helyas in nullo formidans ait eum potius omnia mala perpetrasse eiusque genus qui in illam prouinciam deos alienos introduxisset: ac deum uerum reliquisset. Nunc inquit precipe omnem populum congregari in monte carmelo et omnes prophetas tuos et uxoris tuae prophetasque lucorum quadringentos. Qui dum omnes ad predictum montem achab uocante uenissent, stans in medio eorum helyas ait: Quousque diuisam mentem habetis et in praua conuersatione consistitis? Si igitur putatis nostre prouincie deum esse uerum, solum eum sequimini, eiusque mandata seruate. Si uero hunc non creditis, sed peregrinos deos exhibenda esse putatis ueneratione: eis nihilominus obedite. Cumque populus ad talia non responderet, petiuit helyas ad probandam fortitudinem dei sui et aliorum deorum sumere ipse bouem unum, et occisum super altare poneret: neque tamen igne supposito, et illi similiter facientes proprios deos inuocarent, quatenus eorum hostias concremarent. Hoc autem facto cognoscemus ueri dei preualere naturam. Quod cum omnibus placuisset, precepit helyas ut illi prius eligentes iuuencum occiderent, et deos proprios inuocarent. Quorum dum non audiretur oratio, deridens helyas monebat eos maiori uoce ad deos suos clamare, dicens eos forsitan in itinere esse, aut in aliquo loco dormire. Illis autem a matutino usque ad mediam diem hoc facientibus, et semet ipsos more patrio cultris et gladiis incidentibus, et nihil agentibus uel proficientibus: cum ipse esset iam hostias oblaturus, illos quidem abire precepit. Populum uero in proximo iussit accedere ut uiderent et custodirent eum, ne aliquis ignem latenter immitteret. Cumque populus accessisset: sumens xii. lapides secundum tribus hebraici populi, constituit ex eis altare, et circa illud fecit foueam ualde profundam. Et imposuit ligna super altare, et eis superposuit hostias. Precepit quoque ut iiii. ydrie de fonte complete deferrentur super altare, donec fouea illa que aquam ipsam ex altari suscipiebat impleta manaret. Quo facto, cepit orare dominum, ut erranti populo sua potestate manifestam faceret. Cumque hoc dixisset, repente ignis de celo uidente populo cecidit super aram, et consumpsit hostias uniuersas ita ut et ipsa aqua concremaretur, et locus hactenus ita usque nunc perdurat. Hoc uidentes israhelite ceciderunt in faciem, et adorauerunt unum deum, solum maximum et uerum, dicentes se alienos deos praua opinione coluisse. Et comprehendentes falsos prophetas, cunctos helya precipiente peremerunt. Dixit helyas ad achab: Perge ad conuiuium nihil de reliquo cogitans. Iam post paululum uidebis a deo ymbrem largissimum effundi. Achab uero post hec uerba discessit. Helyas autem ascendens in uerticem carmeli montis positus in terra genibus et capite orauit. Quo facto, iussit ministro ut pergens in quendam scopulum ad mare respiceret, si alicunde nubem suscitari uideret. Nam aer erat ualde purissimus, et serenitate perspicuus. Quo ascendente, nihil quoque se uidere dicente, dum septies hoc fecisset, ait se uidere nubem non tam amplius quam unius hominis uestigio crescentem. Quod cum audisset helyas, misit ad achab iubens ut ad ciuitatem cito iret, antequam ymber prorumperet. Qui mox in urbem iezrahel festinus ibat. Repente namque aere obducto caligine et nubibus ad opertum, spiritus uehemens ortus est, et uberrimus ymber effusus. Helyas autem diuine inspiratus ante currum regis in ciuitatem iezrahel usque peruenit. Audiens autem iezabel signa que fuerant ab helya patrata, et quod prophetas suos interemisset, indignata misit ad eum nuntios, et per eos minauit se ita eum interfecturam, sicut ille peremerat eius prophetas. Tunc helyas formidans fugit in ciuitatem bersabee que est in ultimo fortis iude, in terra ydumeorum. Et ibi relinquens suum ministrum abscessit in heremum et orauit ut moreretur. Non enim se meliorem patribus esse dicebat, ut illis mortuis ipse uiuere aliquatenus exoptaret. Quo dicto, circa quandam arborem obdormiuit. Et cum aliquis eum excitasset, surrexit inueniens cibum et aquam. Comedens autem et percipiens ex illo cibo uirtutem, ambulauit xl. diebus et totidem noctibus ad montem syna ubi moyses leges a deo dicitur percepisse. Et inueniens in eo speluncam quandam ingressus in eam ibi morabatur. Cumque eum uox quedam ex incerto requireret, quid illic adesset, et cur reliquisset ciuitatem, respondit eo quod occidisset falsorum deorum prophetas, et populo ostendisset quia unus sit deus quem ab initio coluissent: et ob hoc ad supplicium quereretur a iezabel. Rursus autem audiens ut in speluncam rediret, ut quod oporteret fieri altera die cognosceret. Altera die de spelunca egressus est: et facto subito terremotu, splendorem fulgentis ignis inspexit. Factoque silentio uox diuina neque eum timere precepit, quia nullus eum inimicus nocere posset. Iussitque ut domum reuertens ungeret regem populi hieu filium namsi, in damasco uero syrie azahel, ipse autem constitueret prophetam helyseum de ciuitate abela, et uniuersos impios perimeret, alios azahel, alios autem hieu. Hec audiens helyas ad regionem reuersus est hebreorum. Et inueniens helyseum filium saphat arantem et cum eo alios usque ad iuga xii. accedens proiecit super eum pallium suum. Helyseus autem cepit statim prophetare, et relictis bubus secutus est eum, rogans ut eum permitteret [illegible] parentes prius salutaret. Quo iubente cum fecisset, ualedicens eis secutus est helyam. Fuitque cuncto tempore eius uite discipulus et minister. De hoc propheta hactenus dicta sufficiant. Quidam igitur nabuth de azari ciuitate regio agro uicino rogante rege achab, ut ei uineam agri sui libens pretio uenderet [illegible]

144

eo commutato potiore faceret possessione, et si uellet pecunias acciperet, ex regis agris quem uellet eligeret. Nabuth autem dicente se hoc facere nolle, sed paternam sortem se possidere [illegible] rex [illegible] alienum agrum non posset accipere, neque lauacro usus est neque cibo. Iezabel autem uxor sua requisiuit [illegible] consolaretur quatenus [illegible] cum neque [illegible] narrauitque ei achab simpliciter [illegible] nabuth, quia [illegible] mansueto sermone regem [illegible] pro agro [illegible] contumeliam. Illa uero rogabat [illegible] recederet, et suo corpori [illegible] prouideret [illegible] dicens de nabuth supplicio [illegible]. Misit repente litteras [illegible] iudices israhelitarum nomine achab iubens ut ieiunarent omnes et habito conuentu nabuth facerent presidere [illegible] esset insignis genere. Et instruerent quosdam tres uiros audaces, qui contra eum testimonium dicerent quasi deum blasphemasset et regem, et hoc modo perimeretur. Nabuth igitur secundum scripta regine testimonio contra se prohibito quasi deum blasphemasset et regem, lapidatus et mortuus est. Audiens autem hoc iezabel mox ingressa est ad regem, eique dixit ut uineam nabuth iam gratis possideret. Achab autem in his letatus que acta sunt, exiliens e lecto pergebat uineam nabuth inspecturus. In hoc indignatus deus, misit prophetam helyam ad agrum nabuth, quatenus ad achab loqueretur de his que fuerant gesta, eo quod occidisset uerum dominum agri, et ipse eum iniuste possideret. Helyas autem cum uenisset ad regem, dixit ei quod peccato magno se polluisset, et in illo loco quo nabuth mortuus a canibus uidebatur fuisse deuoratus, ibi eius sanguinem et uxoris eius fundendum, et omne genus eius esse periturum, eo quod huiusmodi impietates effecerit, et contra leges patrias ciuem iniuste perimeret. Contristatus autem achab et penitentiam agens induit se sacco, et nudis pedibus ambulabat, non sumens penitus cibum, peccata sua plangebat, dominum hoc modo placare contendens. Deus autem per prophetam dixit helye quod achab quidem uiuente eius generis supplicium esset differendum, sed eius filii temporibus inferendum. Hec cuncta dixit helyas regi. His itaque temporibus adadus filius adadi regis syrie et damasci collecto prouincie toto exercitu, et solatia xxx. duorum regum habitantium trans eufraten contra achab castrametatus est. Ille uero cum par non esset in exercitu ad dimicandum, non presumpsit accedere, sed omnia necessaria in ciuitatibus munitis includens, ipse mansit in samaria. Habebat enim hec muros ualde fortissimos, et erat inexpugnabilis obsidentibus. Rex igitur syrorum sumpto exercitu uenit ad samariam, et obsidens eam misit [illegible] ad achab petens ut eius legatos susciperet, et quod uellent agnosceret. Quod dum achab fieri promisisset, uenientes legati autem eum dixerunt: Mandauit rex adadus diuitias, filios et uxores tuas sibi dandas, et si permitteres hoc ita faciendum, ut tolleret ex his quecumque uellet: castra solueret, et ab obsidione cessaret. Achab autem legatis dixit, ut euntes suo dicerent regi, quia ipse et sua omnia eius possessio forent. Iterum rex syrorum alios nuntios misit ad eum. Achab autem de secunda legatione permotus, collecto populo in medium, dixit quia ipse quidem paratus fuerit pro salute et pace cunctorum uxores suas et filios et omnem possessionem dare, quia hec prima legatio regis syrie fuit. Et nunc denuo missa legatione petit perscrutari domus uestras, ut quicquid in eis optimum inuenire possit auferat, uolens occasionem facere pugne, et sciens quia meis rebus non pepercit, ad uestras accessit. Ego autem quod uobis placuerit exhibeo. Populus autem respondit non esse obediendum, sed potius contempnendum, et ad pugnandum se paratos existere. Legatis igitur respondit ut abeuntes dicerent regi quia prime quidem petitioni esset paratus obedire, secundam autem petitionem non posset implere quia manere cupit populi securitate sollicitus. Adadus autem rex audiens hoc indignatus est, et tertia legatione misit ad achab minando dicens, quod tumulum terre altiorem erigeret muris de quibus ille sperabat, et faceret quod puluis samarie non sufficeret suo exercitui ad portandum in manibus: et his minis uolebat eum terrere. Achab autem remandauit ei, quia non deberet eque gloriari discinctus ut accinctus, id est non solum ita discinctus uel auxilio nudatus quantum quia es accinctus id est multo exercitu uallatus, ubi cuius locorum tam bene attingat in nullo recuse tecum pugnare. Legati autem uenientes ad regem suum iam in epulis constitutum, nuntiauerunt ei responsum. Ac ille repente precepit circumdari ciuitatem, et aggeres circa eam extolli, et nullo modo obsidionem relinqui. Achab autem his gestis cum omni populo erat in angustia constitutus. Accedente autem ad eum quodam propheta et dicente dominum promisisse ut tanta milia eius ditioni subderet, tunc securior est factus, et a formidine releuatus. Requirebat autem prophetam per quos hec uictoria peruenire deberet. Per filios inquit principum, te eorum imperium precedente. Conuocans autem achab filios principum, inuenit quasi cc.xxx. duos uiros. Agnoscens autem syrum ad conuiuia conuersum, aperiens portas filios principum mox emisit. Exploratoribus autem renuntiantibus regi syrie quid ageretur, destinauit qui eis occurrerent, et ad se ligatos deducerent siue pro bello siue pro pace uenirent. Achab autem alium exercitum habuit intra muros in subsidiis. Porro filii principum congressi cum syrorum custodibus: multos eorum interemerunt, et alios usque ad castra persecuti sunt. Uidens igitur achab eos uincentes, et alium exercitum dimisit exire. Qui repente in syros irruentes preualuerunt eis. Non enim syri sperabant eos super se sic inopinabiliter fuisse uenturos. Quos inuenientes nudos et ebrios ita persecuti sunt, ut et arma relinquerent fugientes, et uix in equo rex potuisset euadere. Achab autem multos interimere persecutus interfecit syrorum, et eorum castra diripuit. Et inueniens in eis diuitias non paruas auri et argenti, et currum et equorum, in ciuitatem denuo remeauit. Propheta autem monuit eum ut prepararet exercitum, quia futuro anno denuo super eum syri reuerterentur. Adad autem rex syrie cum paruo exercitu de prelio liberatus, cum amicis proprius cogitabat quemadmodum denuo cum israhelitis dimicaret. Et in planis [illegible] in montanis: quia dii eorum in montibus preualerent, et propterea ab illis esse uictos, et si in campo cum eis pugnarent uincerent. Super hoc autem consilium habuit, ut reges qui uenerant ad solatium ad propria redire permitteret, et eorum exercitui ad plurimum retinens satrapas ordinaret, et in loco occisorum exercitum de prouincia eligeret, et equos et currus suppleret. Rex autem syrorum credens sibi hec bene fuisse dicta, congregauit exercitum, uerisque tempore castra mouens, uenit ad ciuitatem afeka, et in campo magno castra composuit. Achab autem occurrit ei cum sua

uirtute. & eduxit castra et sua fixit. & tunc eius exercitus ualde paruus. Tunc rursus accessit ad eum propheta. & uictoriam ei promisit in domini uirtute. qui non solum in montibus sed & in campis etiam auxilium contra syros ferret. Igitur vii. diebus castris positis quiescebant. septima uero die diluculo procedentibus hostibus aciem contra eos construentibus ad bellum. eduxit & achab suum mouit exercitum. Tunc congressi robustissima dimicatione commissa. hostes conuersi in fugam. & ad eorum interitum persequens imminebat. Illi uero curribus suis impediti. ab inuicem sunt extincti. & pauci fugiere in urbem afeka. Sed & ipsi sunt mortui. muris enim cadentibus super eos xx. vii. milia defecere. In prelio autem c. milia sunt occisa. Rex autem adad fugiens cum quibusdam fidelissimis seruis suis in loco subterraneo celabatur. Cui dum dixissent serui quia israhelite clementes essent & misericordes & possent consueto more rogantibus salutem conferre: si cinctos(?) rogarent achab. Ille autem permisit eos abire. Tunc illi induti saccis & restis sua capita alligantes. sic enim olim captiui rogabant. uenerunt ad achab petentes eum, ut adad rex mereretur salutem. quia eius esset proprius seruus. Ille uero dixit se libenter uidere si uiueret. nec in bello defecisset. honorem se ei ac deuotionem exhibiturum. ut frater hec debita dimissurum. Tunc illi accipientes iusiurandum. ut nichil pateretur aduersi. eduxerunt eum de loco in quo uidebatur esse celatus. & ante achab duxerunt. Qui cum adorasset dans ei dexteram. leuauit eum in currum & osculatus eum iussit esse securum. dicens ut nichil mali deberet de cetero formidare. Adad autem gratias egit. & nullo se tempore obliuisci hec beneficia promisit. & etiam ciuitates israhelitarum quas abstulerant reges ante eum redditurum se dixit & damascum. ut ita rex hebreorum egrederetur ad suam ciuitatem. sicut maiores eorum in samariam. Celebrauit itaque federibus interpositis achab multis muneribus donatum adadum. ad proprium dimisit regnum. Igitur bellum adadi regis syrorum quod habuit aduersus israhelitas hoc modo terminatum est. Interea quidam propheta nomine micheas accedens ad unum israhelitarum. petiuit ut eum in capite pro uoluntate dei percuteret. Quo nolente. dixit ei quod quia inobediens esset deo. eique(?) obuio leone sibi occurrente periret. Quod dum contigisset: accessit propheta rursus ad alium. & illi idem facere imperauit. Qui dum percussisset eum. & eius uerticem cruentasset. alligato capite accessit ad regem dicens. quia dum esset in exercitu constitutus accepisset a quodam tribuno seruandum captiuum sub ea conditione ne ut si captiuus fugeret: ipse moreretur. Quo fugiente. is qui eum tradiderat mortem ei minabatur inferre. Respondente autem achab mortem eum mereri iustissimam. soluens caput agnitus est esse micheas propheta. Hac enim parabola utebatur propter sermones quos ei erat dicturus. Ait namque: quia cum deus ei concessisset ut supplicium hostis inferret(?), ipse inimicum eius adadum qui deum blasphemauerat dimisisset: & propterea deus decreuisset ipsum quidem ab illo perimi. populum uero ab eius exercitus inuasione confundi. Iratus uero achab prophetam clausum seruari iussit. & confusus michee sermonibus: ad propriam domum remeauit. Igitur de achab hec dixisse sufficiat. & reuertar ad regem duarum tribuum.

Igitur iosaphat rex hierosolimorum tenens imperium & exercitum in ciuitatibus non minorem pacem habuit in regno quam pater auus(?) eius. & munitiones in ciuitatibus collocauit. Habuit etiam propicia & cooperante se diuinitate eum esse iustus & pius. & quid bonum coram deo fieret inquireret. Honorabant eum reges in circuitu constituti conferentes pecunias. ita ut diuitias haberet amplissimas. & gloriam magnam. Anno ergo tertio regni sui conuocans prouincie principes & sacerdotes iussit ut peragrantes ubique omnem populum sub eo constitutum. docerent per singulas ciuitates mosaicas leges. ut eas sine preuaricatione seruarent. & circa eius religionem deuoti semper existerent. In his cuncta multitudo leta facta est: ut nichil amplius amplecteretur neque diligeret. nisi seruare leges. Confines & omnes nimis amabant iosaphat. Cumque in summa pace regnaret. palestini ei soluta tributa reddebant. & arabes singulis annis dabant ei agnos ccc. lx. & totidem arietes. Muniuit & ciuitates maximas atque fortissimas. & exercitum eis contra hostes: & arma disposuit. Erat enim ex iuda armatorum exercitus ccc. milia uirorum quorum principatum edrous(?) tenebat. Iohannes uero ducentorum milium princeps erat. De tribu beniamin cc. milia regebat archari. Alius uero princeps milicie nomine ioathan(?) armatorum sub se habebat centum milia. qui regi famulabantur. quos direxit ad munitissimas ciuitates. Accepit & filio suo ioram filiam achab regis nomine athaliam. Et cum die quadam iosaphat uenisset in samariam. suscepit eum achab. & ipsum & populum eius magna largitate hospitalitatis exhibuit cibo & potu. & rogauit eum ut contra regem syrorum adadum ei solacia non negaret: quatenus ramoth urbem in galaad sitam auferret. quia eius patris primo fuisset. & ei a rege syrorum fuisset ablata. Iosaphat ergo promisit se ei solacia daturum. & statim suum exercitum uocauit ab hierosolimis. Egressi autem foris ciuitatem ambo reges. & in soliis propriis uterque residentes. suum exercitum ordinabant. Iosaphat uero iussit ut si aliqui prophetarum adessent consideret(?). si esset eo tempore prelium contra syrum agendum. Nam pax permanserat inter achab & adadum regem syrie tribus annis. ex quo eum post captiuitatem dimiserat ad propria remeare usque ad illum diem. Vocans ergo achab prophetas suos numero quadringentos. iussit consulere si deberet pugnare contra adadum & ciuitatem posset recipere. Prophete autem dixerunt. quia pugnaret & uinceret. & syrum captiuaret sicut & prius. Iosaphat autem intellexit in eorum sermonibus: quia falsi prophete erant. & requirebat si ibi esset aliquis propheta dei ut certius futura cognoscerent. Achab autem dixit ibi esse quendam nomine micheam inuisum sibimet hominem. qui sibi prophetasset quod a rege syrorum in bello uincendus esset. & ob hoc ipse prophetam in custodia teneret. Cumque peteret iosaphat eum uocari. misit quendam eunuchum ut educeret illum. Et cum uenisset ad micheam indicauit ei. quia omnes prophete uictoriam regi predixissent. Ille autem dixit se nichil aliud fore dicturum. nisi quod deus in ore posuisset. Cumque uenisset ante achab. coniurauit eum. ut secundum ueritatem diceret. Tunc respondit micheas ostendisse sibi dominum fugientes israhelitas. & esse in persecutione syrorum. & ab eis cunctos dispergi in montibus: sicut greges sine pastore. & ad extremum se uidisse dixit quod omnes reuerterentur ad propria. ipsum uero solum in prelio occubuisse. Cumque micheas hec dixisset. ait achab ad iosaphat. Nonne dixi tibi qualis sit erga me huius hominis affectus

qui semper michi mala prophetat. Micheas autem respondit quia cognouerat uerbum dei spreuisset: & quod falsis prophetis crederet qui ei dixissent ut cum spe uictorie egrederetur ad bellum. ideo immineret casus(?) ei in prelio. Achab tamen ex eius uerbis in tristicia constituebatur. Sedechias autem quidam falsus propheta accedens ad regem ait. non esse audiendum micheam. quia nichil uerum diceret. nam & helyas quidam propheta prophetauit. in iezrahel ciuitate sanguinem tuum a canibus esse lambendum. sicut & sanguinem naboth. qui sicut per te o rex fuisset occisus. Quibus ab helya sic prophetatis: apertum est micheam mendacem esse. qui meliori prophete contraria dicit. eo quod tertia die debeas mori rex in ramoth & non in iezrahel. Cognosces igitur rex si uera sunt que iste dicit. aut si hic spiritu dei in se loquente. Cesus a me palmis in facie sua non nocebit manum meam. sicut iadan propheta dexteram regis hieroboam aridam fecit dum eum capere uoluisset: hoc omnibus notum est. Cumque sedechias percussisset micheam in faciem & nichil fuisset passus. confortatus achab in semet ipso mouit exercitum contra regem syrie. Plus enim uincebant uerba falsi prophete quam michee. ut ex occasione perueniret ad finem. Tunc sedechias faciens cornua ferrea. dixit ad achab quod unum(?) ei manifestasset deus. in illis omnem syriam subiciendam. Michea uero dicente quod sedechias post paucos dies in cubiculo se celaret pre timore sui mendacii. iussit rex micheam duci in custodiam. amon & ioas principum ciuitatis. & nichil aliud preter panem & aquam cibi dari. Igitur achab & iosaphat reges sumentes exercitum uenerunt ad ramoth ciuitatem. Rex autem syrorum audiens eorum aduentum. suum eis obiecit exercitum. & non procul a ramoth fixit castra. Constituerunt inter se achab & iosaphat. ut achab regium scema deponeret & iosaphat suis armis indutus astaret in acie. Achab ergo quia(?) michee dicta uoluit declinare priuato regio habitu. et tamen quod predictum fuerat euenit. Rex namque syrie exercitum precepit uniuerso. ut nullum alium perimerent nisi regem israhel. Syri igitur facta congressione uidentes ante aciem iosaphat regem astantem: putantes esse regem achab. impetum fecerunt. eumque circumdederunt. Et dum cognouissent ipsum non esse: recessere post tergum. Ab ortu namque diei usque ad uesperam pugnantes. preualente mandato regis neminem perimere occiderunt. querentes achab solum interficere. & inuenire nequiuerunt. Quidam uero miles de syris nomine adan cum sagittasset inter hostes. achab per loricam in pulmone percussit. Achab autem suum casum exercitui manifestare noluit. ne timore solueretur. sed aurige precepit ut conuerso curru a prelio declinaret. quia mortaliter fuisset sagittatus. & usque ad occasum solis ex sanguinis fluxu(?) mortuus est. Igitur exercitus syrorum nocte superueniente precone signum dante a castris. mortuum esse scientes achab. ad propria sunt reuersi. Corpus ergo achab sui referentes ad samariam sepelierunt. & currum eius abluerunt in iahara fonte samarie achab sanguine cruentatum. & tunc cognouerunt helye prophetiam fuisse ueram. Canes namque eius linxerunt sanguinem: & meretrices ad fontem quod erat reliquum diluerunt. Mortuus est ergo achab in ramoth. michea propheta hec predicente. Cum ergo hec achab regi a duobus prophetis predicta uideantur oportet semper diuinitatem coli & honorari. & predicari. & que uera sunt semper credere plusquam ea que per nequam(?) libertatem dicuntur complecti. & arbitrandum quod nichil sit utilius quam bonorum uirorum prescientia. deo nos per eos docente. quid unusquisque debeat obseruare. Cogitandum est ergo ex his que achab regi peruenerunt quod debet hominem peruenire quamquam prescitur non potest euitari. sed ipsa passio mundi spe seducit homines blandiendo. donec a deo debita passio compleatur. Hoc ergo michi uidetur achab deceptum. ut predicentibus predicatione sua non crederet prophetis. quibus autem ea quo delectabantur illa plus credendo moreretur. Mortuo autem achab. ochozias eius filius ei successit in regno.

Explicit liber octauus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT · LIB · VIIII

IOSAPHAT · ITAQUE ad hierosolima remeans post bellum quo solatium prebuerat achab contra regem syrie sicut prediximus. occurrit ei hieu propheta & culpabat eum cur achab solacia prebuisset homini impio & maligno. dominum dicens hec moleste pertulisse. sed tamen licet ualde peccasset: propter naturam eius optimam eum ab incursu hostium in bello liberasset. Tunc rex iosaphat ad gratiarum actiones & ad sacrificia dei conuersus est. & post hec cepit omnem suam prouinciam circuire & populum edocere ut leges mosaicas omnino seruarent. & pietatis opus circa deum exhiberent. Constituit & iudices in unaquaque ciuitate sui imperii. & precepit eis ut preuaricare non cogitarent. quam ut iustitiam populis exhiberent. & neque munera. nec cuiusque dignitatem in iudiciali facto. aut diuitias. aut genus considerarent. sed omnibus equa iura tribuerent. scientes quia & que occulte gerunt. a deo non ignorantur. Hec cum docuisset in unaquaque ciuitate duarum tribuum. in hierosolimam denuo remeauit. Constituit & iudices a sacerdotibus & leuitis atque primatibus: monens ut diligenter iusta iudicia disponerent. Sin autem de rebus maioribus quidam consilium ex aliis ciuitatibus eos consulerent. cum maximo studio & iustissime responderent. quia rectum iudicium deberet esse in ea ciuitate ubi templum dei esset & habitaculum regis. Horum autem principes constituit amasiam sacerdotem & zabadiam qui erat de tribu iuda. & hec modo in regno suo cuncta disposuit. Eo tempore castra metati sunt aduersus eum ammanite & moabite. sumentes secum arabum maximam legionem. & castra posuerunt apud gaddi ciuitatem que est circa paludem asfaltidem trecentis stadiis ab hierosolimis. in qua nascitur palma simul & opobalsamum. Audiens autem iosaphat quod hostes transeuntes paludem in eius prouinciam uenissent. metuens conuocauit populum in regia hierosolimis in ammo(?) sacrario & stans contra faciem templi orabat. & inuocabat dominum ut ei auxilium preberet & robur quatinus hostibus preualeret. quia hec ipse promisisset salomoni cum templum edificasset: ut ipse contra hostes dimicaret. & presumentes contra eos manus inferre opprimeret: & hostes qui in terram eorum uenissent. sua uirtute prosterneret. Hec autem iosaphat orante. & in hunc modum populus uniuersus cum uxoribus & filiis supplicarent. Quidam ergo propheta ehachiel progressus in medio

dum cetum clamauit ad populum dicens. quia deus eorum preces audisset. et contra hostes sine dubio uellet dimicare. precepit; ut altera die electo exercitu occurrerent hostibus; eosque inuenirent in ascensu gaddi. qui locus dicitur culmen. et contra eos non dimicarent. sed tantum instare uiderentur quia dominus pro eis pugnaret. Hec dicente propheta. rex et populus in terram prostratus. deo gratias reddere. et leuite organis sollempnibus; incessanter dicebant hymnos. Die siquidem facto. procedens rex in desertum sub ciuitate thecua. dixit ad populum quia oporteret obedire uerbis prophete et ad bella non congredi. sed sacerdotes deberent stare cum tubis. et leuitas ut hymnum deo dicentes sic deo gratias agerent. quod hebreorum prouinciam ab hostibus liberaret; Placuitque sententia regis et que precepit agebant. Deus igitur terrorem maximum et tumultum super ammanitas immisit; et putantes inter se stare hostes. mutuis se uulneribus occiderunt. ita ut ex tantis milibus; nullus pene superesset. Iosaphat autem respiciens in conuallem. ubi hostium erat exercitus. et uidens eam repletam corporibus mortuorum. letatus est in dei solatio inopinabiliter allato. quod eis non laborantibus; ipse uictoriam contulisset. et iussit exercitum ut hostium castra diriperent. et mortuos expoliarent. Tanta autem erat multitudo peremptorum. ut tribus diebus exuentes corpora mortuorum pene uiribus defecissent. Quarta uero die congregatus est omnis populus in quadam conualle. decurrente et solatii benedicens deum. Pro qua re ipse locus uocatus est conuallis benedictionis. Deinde ducens exercitum ad hierosolimam. multis diebus ad hostias et epulas conuersus est. Igitur postquam hanc eius hostium uastationem. alienigene gentes audierunt. omnes ualde sunt territi. dominum eius auxiliatorem aperte uidentes. Iosaphat itaque ex illo tempore cum magna gloria et iustitia. et amore diuine pietatis florebat. Fuerat autem amicus achab regis. et priori tempore communione cum eo facta naues preparauerat que irent in ophir tractaturi pro auro. Sed ambo nisum suum implere non ualuerunt. quia naues pre magnitudine confracte sunt. et propterea alias naues non fecerunt. Igitur circa iosaphat hec sunt gesta. Ochozias ergo filius achab regnauit super israel in samaria. homo malignus et per omnia similis patri achab et matri iezabel. et adhuc peior quam hieroboam qui peccare populum docuit. Cumque iam in regno secundum haberet annum. rex moabitarum rebellauit ei. et tributa que achab eius pater dare debebat ministrare cessabat. Contigit autem ut quadam die idem ochozias cum descenderet de superioribus domus sue minus caderet. Et cum infirmaretur misit ad consulendum deum accaron muscam. hoc enim nomen erat illi deo de salute sua. Apparuitque deus helye prophete precipiens ut missis a rege nuntiis occurreret, et eos requireret si populus israel proprium deum non haberet, eo quod rex misisset ad consulendum alienum deum. Facque reuerti eos ad regem. et dic ei ab ore meo quod non euadat hunc languorem. Helyas uero fecit secundum preceptum domini. et obuians nuntiis narrauit eis uerbum domini. Nuntii ergo reuersi continuo ad regem. admirante rege reuersionis uelocitatem. et requirente causam. dixerunt illi occurrisse sibi quendam hominem. et prohibuisse eos ultra procedere. et precepisse nos tibi dicere ex mandato dei israelitarum quod non possis ab hac egritudine liberari. Rex autem quesiuit de forma illius prophete. et dixerunt esse uirum hyrsutum et pellicea zona circumdatum. Ille autem statim cognouit esse helyam. et misit ad eum tribunum et l. armatos ut eum adducerent. Tribunus autem qui missus fuerat. inueniens helyam in montis uertice residentem. precipiebat ut descendens ueniret ad regem; quia ille iussisset. qui si nollet. duceret inuitum. Cui helyas ait. Vt agnoscas me prophetam uerum existere. descendens ignis de celo consumat te et milites tuos. Continuo ueniens flamma ignis consumpsit tribunum et qui cum illo erant. Hac perditione regi nuntiata. nimis iratus ad helyam alium tribunum misit cum totidem armatis. Qui ueniens ad prophetam uoluit eum uiolenter adducere si noluisset sponte uenire. Orante itaque helya. hic sicut prior fuit igne consumptus. Agnoscens hoc rex. et tertium quinquagenarium destinauit. Hic autem cum esset sapientia et moribus ualde mitissimus. ueniens ad locum ubi erat helyas. nimis blande locutus est dicens. quod inuite regis iussioni parens ueniret ad eum. et quod priores quinquagenarii non uoluntarie sed coacti uenissent ad eum. rogabatque ut haberet misericordiam in armatis qui cum eo uenerant et descendens ueniret ad regem. Helyas ergo suscipiens eius mansuetudinem. et uerborum eius urbanitatem. descendens secutus est eum. Cumque uenisset ad regem prophetauit ei dicens. hoc sibi indicasse dominum. quia quasi eum spreuisset quasi non esset deus ac misisset ad deum accaron consulere de languore suo. ob quam rem nunquam te agnosce moriturum. Ochozias ergo tempore transacto. sicut predixerat helyas mortuus est. Cui successit in regno frater ioram. nam sine filio mortuus est. Hic uero ioram par fuit achab malignitate; et regnauit annis xii. homo circa deum iniquitate et impietate plenus. Nam relinquens cultum iam sui dei. extraneos uenerabatur deos et erat malus rebus omnibus acerbus et pessimus. Illo autem tempore helyas ab hominibus est ablatus et usque ad hodiernum diem nullus finem eius cognouit. discipulum uero sicut predixi reliquit helyseum. De helya et enoch qui fuerant ante diluuium in libris sacris scriptum est, quia sublati sunt de terra. et eorum mortem nemo cognouit. Suscipiens itaque regnum ioram. contra regem moabitarum mouit exercitum. qui a fratre suo ochozia recesserat. nam patri eorum achab idem rex moabitarum dabat omni anno cc. milia ouium cum lanis suis. Congregans ergo ioram exercitum. misit ad iosaphat monens quod patris sui achab antiquus amicus esset. ut ei solatium contra moabitas pugnaturo et ammanitas preberet. qui ab eius regno recessissent. Tunc iosaphat non solum se adiutorem ei esse compromisit. sed et regem ydumee qui sub se esset compulsurum, ut eisque ad pugnandum subueniret. Ioram autem rex talibus promissionibus a iosaphat receptis. sumpto exercitu uenit in hierosolimam. et nimis clare a rege iosaphat susceptus est. Placuitque eis ut iter ad hostes per deserta ydumee facerent. inimicis non credentibus quia ex uia eis fieri posset inuasio. Tres ergo reges ab hierosolimis properabant. hii est rex hierosolimorum. et rex israel. et rex ydumee. Et cum vii diebus iter fecissent; exercitus et iumenta ad inopiam uenerunt. nam duces ignoratione itineris oberrauerant. Omnes ergo in angustia erant constituti. precipue tamen ioram. Tristicia ergo faciente. clamauit ioram ad dominum dicens. Quid mali facientes deduxisti tres reges. ut sine bello traderentur regi moabitarum. Quem iosaphat confortabat cum esset iustus. et mittens in omnem exercitum requirebat si quis in eo esset dei propheta. ut per

145.

eum uoluntatem dei cognosceret. et quid faciendum esset audiret. Quidam autem de famulis ioram dixit ibi esse helyseum filium saphat discipulum helye. Reges autem surgentes uenerunt ad eum. in tabernaculum eius. et consuluerunt eum de futura militia. precipue tamen ioram. Helyseus autem dicebat ut illi molestus non esset. sed potius iret ad prophetas patris sui matrisque quos ueneraretur. Ioram ergo rogabat et supplicabat ut ei prophetaret. et in certo laboraret. Illo uero iurante per dominum quia ei non responderet nisi propter iosaphat sanctum et iustum. deducto ad medium quodam homine sciente psallere diuinitus inspiratus propheta iussit regibus ut in torrente multos lacus effoderent. et neque nube. neque spiritu aliquo flante. neque ymbre diffuso uidebitis flumen aqua plenum. ita ut homines et iumenta a periculo sitis saciet. et non solum id uobis donabit. sed et hostes superabitis. et urbes moabitarum munitissimas capietis. et arbores pomiferas incidetis. et uastabitis prouinciam. et fontes et fluuios obturabitis. Hec propheta dicente. altera die priusquam sol oriretur. torrens uehementer influxit. Contigit autem ut in ydumea tribus diebus uehemens ymber effunderetur. ita ut exercitus et iumenta in ea habundantia rigarentur. Cumque moabite audissent reges per desertum contra se uenientes. collecto exercitu rex eorum iussit ut montana exercitus eius aggrederetur, ne latenter reges prouinciam inuaderent. Et cum hebreorum exercitus non esset procul a moabitide regione, respicientes moabite orto sole aquam in torrente similem sanguine. suspicati sunt quod tres reges se inuicem peremissent. et fluuius eorum sanguine redundaret. Quod cum uiderent, petierunt a rege suo ut eos ad spolia hostium destinaret; Et impetu facto quasi ad diuitias preparatas ad inimicorum castra uenerunt. et spe sua decepti sunt; Nam subito surgentes israelite circumdederunt eos. et aliqui de peremptis sunt. alii per uniuersam prouinciam dispersi. Tres ergo reges ingredientes moabitarum ciuitates subuerterunt eas. et agros populati sunt. et uehementer exterminauerunt. replentes eos lapidibus torrentium. et arbores optimas absciderunt. et fontes aquarum obstruxerunt. et muros urbium usque ad fundamenta deposuerunt. Rex autem moabitarum dum persecutione et obsidione nimium uiribus pateretur. et uideret ciuitatem capi posse. impetum fecit cum septingentis uiris. ut inter hostium castra quacumque non possent effugeret. quod tamen implere non potuit. Nam ad quendam locum ueniens ualde munitum. dum fugere non ualuisset; reuersus in ciuitate opus desperationis et crudelis necessitatis impleuit. Filium enim suum seniorem qui erat ei successurus in regno eleuans super murum ut a cunctis hostibus uideretur. deo immolauit holocaustum. Reges autem uidentes hoc facinus eius necessitatis. ab urbe et humana compassione et misericordia intentionem presumptionis soluerunt et ad propria remeauerunt.

Iosaphat ergo reuersus hierosolimam in pace degebat. et cum pauco tempore post illud prelium uixisset. defunctus est. Qui uixit annis lx. regnauit autem xxv. magnificeque meruit in hierosolimis habere sepulturam. cum similis fuisset operibus dauid. Reliquit autem filios multos. successorem uero habuit seniorem filium nomine ioram. is enim nomen habebat fratris matris sue regis israel. Reuersus autem de regione moabitide ioram rex israelitarum in samaria. honorabat helyseum sicut prophetam. Huius helysei actus uolo narrare. Sunt enim ualde precipui. et hystoria digni. sicut ex sacris libris datur agnosci. Ad hunc enim helyseum cum accessisset uxor abdie qui fuerat quondam dispensator domus achab regis eique dixisset. quia si meminere dignaretur non ignoraret quod uirum suum liberasset a morte prophetas dum uellet eos iezabel uxor achab occidere. et absconsos c. diebus pauisset. et post mortem eius urgeretur a creditoribus ut filii eius ad seruitium ducerentur. ob quam rem rogabat ut eius meritis misereretur sui et filiis suis. et aliquod solacium necessitatis preberet. Et dum helyseus requisisset quid haberet in domo sua. illa respondit se nichil aliud habere nisi paruum uas olei. Tunc propheta precepit ut multa uasa uacua sibi mox amicis accommodaret. et clausis ianuis domus sue ex illo paruo oleo in omnia uasa diffunderet. Que cum impleta fuissent omnia. et nullum uacuum remansisset, ueniens ad helyseum nuntiauit ei. Ille uero ei consilium dedit. ut oleum uenderet. et pretium creditoribus daret. ut ex ipso olei pretio quod remaneret alimenta suis filiis seruaret. Hoc modo helyseus mulierem a debito et creditorum iniuria liberauit. Misit quoque helyseus nuntios ad ioram regem israel ammonens ut uitaret quendam locum in quo esset multitudo syrorum in insidiis. ut cum exisset ad uenandum occiderent eum. Tunc ioram rex ad uenationem preparatam non est egressus. obediens prophete. Adad autem rex syrorum dum se uidisset deceptum quasi aliquis suorum regi ioram sua consilia prodidisset. indignatus si inuenti fuissent minabatur uelut proditores secretorum regis eos occidere. cum utique hi consilium eius solum credidissent. Quidam autem presentium dixit ad regem. ne falsa opinione seduceretur. nec crederet quod aliquis eius consilium prodidisset sed helyseum prophetam omnes insidias regi indicasse. Tunc rex syrie misit inquirens in qua ciuitate helyseus habitaret. Illi uero qui missi fuerant reuersi indicauerunt eum in dothaym ciuitate morari. Tunc rex syrie adad qui et adezer misit ad ciuitatem magnum exercitum equestrium et curruum. ut caperent helyseum. Qui tota nocte circumeuntes urbem nichil egerunt. Orto autem facta. cognoscens hoc minister helysei quia hostes eum comprehendere niterentur. helyseo quod agebatur indicauit. Ille uero securus de auxilio dei. contempnebat hostes. ministroque metuente crebro fiduciam habere precipiebat. sperans quod ostenderet deus uirtutis et potestatis sue presentiam. Tunc deus prophete orationes exaudiens quibus rogabat. ut minister non uideret multitudinem curruum et armatorum. ut remoto timore confortatus assisteret. Post hoc helyseus rogabat dominum. ut aspectum hostium obcecaret. et nebulam eis inferret. per quam eum respicere non ualerent. Quo facto. ueniens ad hostes requisiuit quem quererent. Illis autem prophetam helyseum sequentem respondentibus: promisit se eis illum traditurum si ad ciuitatem in qua esset illum sequerentur. Qui propter dicente propheta deo scilicet mentes eorum obcecante: cum festinatione sequebantur. Tunc helyseus duxit eos in samariam ad regem ioram. et precepit ut portas clauderent. et exercitum ioram circa syros astare. Quo facto. rursus orauit ut hostium oculos aperiret. et caliginem ab eis auferret. Tunc repente ab illa cecitate reuocati. uiderunt se stare inter medios inimicos. et obstupescentes syri in nimia angustia sunt constituti. et cogitabant qualiter possent ab hoc periculo liberari. Tunc rege ioram consulente

eos occidi preciperet, sed hic Helyseus prohibuit dicens iniustum esse eos occidi qui lege bellica non capiuntur. Illos autem nichil mali in se fecisse puniendos, sed ascendendo ad eum venisse virtute divina. Obedit autem consilium, ut hospitalitatem eis preberet, et mensa eius sine lesione fruerentur. Ioram vero obediens prophete, dum convivia opulentissima prebuisset Syris, dimisit eos ad proprium remeare regem. Redeuntes ergo et indicantes que provenerant, ammiratus est Adadezer inopinabilem dei presentiam atque virtutem, et quod aperte divinitas adesset Helyseo. Neque iam latenter voluit aliquid attemptare contra regem israhelitarum, metuens Helyseum, et palam iam pugnare contra Ioram disposuit, credens ei se prevalere multitudine militie exercitus sui. Castra igitur metata est cum magna virtute contra Ioram. Ille autem credens non se posse ei resistere, semet ipsum in Samaria clausit, de murorum munitione confidens. Adadezer autem quasi ... cogitans quia si non posset machinationibus capere civitatem, tamen inopia ciborum eos obstringeret. Itaque ad obsidionem civitatis accessit. Tanta igitur fuit apud Ioram necessariorum inopia, ut propter magnitudinem famis in Samaria lxxx argenteis nummismatis caput asini venderetur, quinque vero argenteis nummismatis fimum columbarum pro sale compararetur. Hebreos autem timebat Ioram, ne propter famem traderetur civitas inimicis. Et muros cotidie circuibat atque custodes, ne quis ab eis hostium intus occultaretur, et actus civitatis hostibus indicaret. Quod dum faceret, quadam die clamante ad eum aliqua muliere: domine miserere mei, putans eam aliquid cibi vel potus petere, iratus maledixit ei, iurans per deum nec aream se esse nec torcular, unde aliquid ei prebere posset. Cumque illa nichil horum se diceret postulare, nec pro cibo poscere, sed ut eius causam dignaretur audire, iussit ut loqueretur atque diceret quecumque vellet. Tunc illa fecisse se dixit cum altera muliere vicina et amica sua hanc pactionem, ut quoniam famis inopia talis esset, interficerent filios suos utreque masculos, et diebus singulis comederent eos. Ego autem primum meum occidi filium, et preterito die ambe eum comedimus, et illa hunc pactum transcendit, et filium suum ne comedatur abscondit. Hec cum audisset Ioram vehementer afflictus, scissa veste crudeli voce ploravit. Deinde iratus Helyseum prophetam interficere voluit, quia non supplicaret deo, cum potuisset precibus suis omne malum auferre. Repente igitur misit qui ei caput auferret. Nuntius itaque pergebat ut occideret prophetam, sed Helyseum minime latebat. Sedebat autem in domo sua cum discipulis suis, et indicavit eis quia Ioram filius homicide misisset qui caput eius auferret. Sed vos inquit, dum venerit qui missus est, et intraverit, observantes ianuas claudite, eumque paululum retinete. Secuturus est namque rex Ioram veniens ad me, eo quod eum penituerit quia me iussit occidi. Tunc discipuli eius dicta compleverunt. Ioram enim penitentia ductus ob iram suam circa prophetam, et metuens ne eum is qui missus fuerat occideret, festinavit ut necem prohiberet, et prophetam a morte reduceret. Veniens igitur ad Helyseum culpabat eum cur a deo absolutionem malorum presentium minime postularet, sed sic eos fame perire despiceret. Helyseus autem statim prophetavit dicens, ea hora qua ad eum venerat rex, altera die multa copia ciborum affutura, ita ut venderetur in publico duobus siclis satum hordei, et uno siclo satum simile. Satum autem fere modium unum et semis italicum. Hoc dicto et Ioram et quicumque cum eo erant conversi sunt in gaudium. Nam Helyseo in omnibus credebant propter rerum precedentium confirmationem, et inopiam illius diei spes future habundantie levigavit. Princeps autem partis tercie cum regis amicus esset, supra quem etiam tunc incumbebat, respondit: Incredibile est o propheta quod dicis. Et sicut impossibile est ut de cataractis celi hordeum pluat deus aut similam, ita non potest credi quod a te nunc dictum est adimplere. Ad quem propheta: Hec inquit videbis hic modo fieri, sed non gustabis ex eis. Que taliter sicut ab Helyseo predicta sunt, omnia completa sunt. Lex igitur talis erat in Samaria, ut habentes lepram et a tali passione non essent mundi corpore, extra civitatem manerent. Quatuor ergo viri propter hanc causam manentes ante portam, cum nullus eis aliquid cibi pro famis nimietate daret, et in civitatem ingredi propter legis mandata non auderent, nam si ingressi fuissent per famis magnitudinem ibi necarentur, cogitaverunt inter se dicentes, quia si ibi manerent propter inopiam deperirent, et ideo se tradere hostibus magis eligerent, qui aut parcendo aut necando liberarent eos a fame. Hoc ergo apud se consilium tractantes, nocte ad castra hostium devenerunt. Incipiebat autem iam terrere et conturbare Syros, et sonum curruum et armorum eis inferre, tamquam grandis exercitus super eos accederet, et paulatim turbarum fragorem eorum auribus ingerebat. Quin etiam repente turbati sunt, ut relinquentes castra propria, et concurrentes ad regem dicerent, quia Ioram ex conducto solatio regis Egypti et insularum super eos ascenderet, et eis venientibus sonum curruum vehementius audirent. Hec eis dicentibus et Adadezer cum ad eius aures similis sonus adveniret, cum multa turba et confusione relinquentes in castris equos ac iumenta innumerasque divitias repente omnes fugerunt. Leprosi ergo qui discesserant a Samaria ad castra Syrorum venientes, et in eorum tabernaculis multum silentium tacitumque repperientes, in unum tabernaculum ingressi, dum nullum prorsus inspicerent, comedentes et bibentes portantesque multas vestes et aurum, et extra castra celantes, deinde in aliud tabernaculum accedentes et similiter exinde res plurimas tollentes, dum hec quater fecissent et nullus eos omnino videret, arbitrati hostes abscessisse, culpabant semetipsos cur hec Ioram regi et civibus minime nuntiarent. Tunc venientes ante civitatis murum et custodes vocantes, indicaverunt eis quod fugissent. Illi autem hec regis custodibus indicaverunt. A quibus hec audiens Ioram vocavit amicos suos et principes, quibus ait regem Syrorum insidiis arte callidissima discessisse, eo quod desperaret fame capi posse civitatem, ut quasi fugientibus illis, et nobis ad castrorum direptionem digressis, latentes in nos irruant, et interficiant, et civitatem pariter devastarent. Unde nos moneo ut custodiatis urbem, et nusquam abire temptetis, hostes abisse credentes. Tunc dicente quodam optimatum regi, et consilium dante ut duos equites usque ad Iordanem fluvium mitterent, qui cuncta perquirerent, et si illi capti ab hostibus non reverterentur, securitas exercitui fieret ne egrederentur de civitate, et illos captos annumeraret his quos vastaverat fames. Hoc dictum dum regi placuisset, misit duos exploratores. Qui iter quidem invenerunt ab hostibus vacuum, plenum vero cibis et armis que Syri reliquerant, ut leves essent ad fugam. Hec cum audisset rex, ad direptionem castrorum misit exercitum.

Qui nichil tulerunt vile vel parvulum, sed aurum multum et argentum, greges armentorum iumentorum, et hordei multa milia, quanti nec in somno se videre credebant, cum prius esurirent. Quo facto, a malis presentibus liberati maxima copia habuerunt, ita ut emerent duo sata hordei siclo uno, et satum simile duobus siclis, secundum prophetiam Helysei. Horum namque bonorum solus ille princeps particeps non est. Nam a constitutus a rege ut staret ad portam, quatenus turba moderate ab egressu civitatis emitteret, ne alterutros comprimentes ad pericula pervenirent, et ille ibi oppressus est, ne gustaret ex illis que fuerant prophetata, quia ille solus hec non credidit. Adadezer autem rex Syrie cum pervenisset ad Damascum, et agnovisset quia divinitas ei et eius exercitui timorem incussisset et fugam, et hoc non ex invasione hostium contigisset, nimis afflictus ex hoc corruit in languorem. Illo siquidem tempore venit Helyseus in Damascum. Hoc cognoscens Adadezer misit ad eum suum fidelissimum servum Azahel nomine, ut ei dona portaret, et requireret si posset evadere languorem. Azahel itaque cum xl camelis quecumque erant optima ac preciosa in Damasco et provincia et in domo regia dona portabat, et veniens ad Helyseum decenter salutavit, et dixit se missum a rege Adadezer domino suo, ut ei dona portaret, et de languore consuleret, si posset evadere. Helyseus ergo precepit Azahel ut sileret et nichil mali nuntiare domino suo, quia pro certo moreretur. Azahel autem hec audiens contristabatur. Helyseus autem flebat et multas lacrimas effundebat, previdens mala que passurus esset Israhel ab Azahel. Et dum causam luctus Helysei Azahel inquireret, de fletu inquit propter plebem Israhel, sciens mala que passurus est a te. Interficies enim optimates eorum, et munitissimas civitates incendes, et parvulos lapidibus allisos crudeliter trucidabis, et parturientes mulieres seva morte dirrumpes. Azahel autem dicente: que mihi virtus est ut per me possint talia provenire? Helyseus ait deum sibi indicasse, quia esset regnaturus in Samaria. Azahel itaque veniens ad regem, illi quidem omnia bona renuntiavit, altera vero die in lecto lagueo nitens eum strangulavit illico, et ipse apicem regie potestatis obtinuit. Erat enim vir efficax, et multa devotione Syrorum et Damascenorum florebat, ita ut hactenus ipse Adadezer et Azahel qui post eum regnabat quasi dii a Syris colerentur, propter beneficia et templorum edificia quibus Damascenorum exornavere civitatem. Isti namque soli in pompa cotidie quasi pro honore regio deferuntur, et Syri de eorum antiquitate gloriantur, et ut deos adorant. Ioram ergo rex israhelitarum audiens regem Syrie Adadezer esse defunctum, a timore et formidine quam habebat aliquomodo respiravit, et pacem gratanter accepit.

Igitur Ioram rex hierosolimorum filius Iosaphat equivocus regis israhel suscepto regno, mox conversus est ad necem fratrum suorum, et paternorum amicorum et principum, et malicie sue hoc fecit initium, differens a regibus qui ante eum fuerant, et primis in sollempnitatibus hebreorum et in religione divina, docuit vulgus extraneos adorare deos per Athaliam coniugem suam filiam Achab. Deus ergo propter promissionem regis David genus eorum noluit exterminare, sed tamen Ioram nichil pretermittebat quo minus aliquid novi impietatis efficeret, non imitans patrem suum Iosaphat. Illo tempore recedentibus ab eo ydumeis, et interficientibus regem quem eis pater Iosaphat fecit subiectum, et alium qui eis placebat constituentibus, Ioram cum suis equitibus noctanter in Ydumeam venit, et eos quidem qui vicini ei regno videbantur occidit. Longius autem non abiit, nam nichil diu hoc fecisse utilitatis exhibuit. Nam omnes ab eo recesserunt simul et qui provinciam Labonam habitabant. Erat autem Ioram ita vesanus, ut et populum doceret in excellentissimos montes ascendere et ibi deos alienos adorare. Cumque hec ageret et omnino leges patrias prevaricaretur, delata est ei ab Helyseo propheta epistola, in qua pandebatur magna pena eum fore passurum, quoniam patrum suorum non esset imitator, sed israhelitarum regum impietatem sequeretur, insuper et tribum Iuda cogeret et cives hierosolimitas relinquere sanctam dei culturam et ad ydola convenire, quemadmodum Achab rex israhelitarum in suo regno fecisset, et quia fratres interemisset, et bonos viros et iustos pariter occidisset. Suppliciumque quod pro his suscepturus erat propheta in litteris declarabat, id est cladem populi et corruptionem uxorum regis et filiorum, et quia ipse quoque moreretur egritudine longa nimis afflictus, visceribus propter nimietatem interioris corruptionis effusis, ita ut videret suam calamitatem, nec sibi posset ullatenus subvenire. Hec scripta continebat epistola Helysei. Post breve tempus exercitus Arabum iuxta Ethyopum habitantium, et alienigene gentes Ioram regnum ingressi, provinciam vastaverunt, et regis domum. Insuper et filios eius occiderunt et uxores, et unus solummodo filiorum eius nomine Ochozias hostes effugiens derelictus est. Qui post hanc calamitatem predictam sibi a propheta languorem incurrens, multo tempore fatigatus, divino nutu ei visceribus imminente miserabiliter supra indignationem defunctus est, cum viscera sua diffusa vidisset. Quem mortuum populus multa contumelia affecit, credentes eum ita a deo mortuum, ut nec exequiis regalibus dignus esset, et ideo non sepelierunt eum in patris monumentis, nec ullum exhibuerunt honorem, sed veluti privatum in tumulum presserunt. Vixit autem idem Ioram xl annis, ex quibus regnavit octo, tradiditque populus eius principatum filio eius Ochozie. Ioram autem rex israhelitarum post mortem Adadezer regis Syrie, sperans se posse capere Ramoth civitatem et eam Assyriis auferre, cum magno apparatu castrametatus est super eos. In qua obsidione a quodam Syro in mora ferrea sagittatus est, et delatus est in civitatem Iezrahel ut ibi eam maneret usque dum curaretur, relicto omni exercitu in Ramoth, et duce simul nomine Hieu filio Namsi, quem preerat rex esse fecit, et post cum vulneris demum reverteretur ad pugnam. Interea Helyseus propheta misit unum discipulorum suorum, dato ei oleo sancto in Ramoth civitatem, ut ungueret Hieu in regem, eique diceret quia eum divinitas in regem elegisset, et cetera pariter indicaret. Precepitque ei ut in modum fuge faceret iter, quatenus illic cunctos fugiendo lateret. Qui dum venisset in civitatem Ramoth, invenit Hieu cum principibus militum obsidentes Ramoth, et accedens ad Hieu dixit se ei aliquid dicturum. Qui dum surrexisset et cum in cubiculum secutus fuisset, sumens eum seorsum iuvenis oleo caput eius infudit, dicens eum venturum ad regem ad peremptionem generis Achab, et ad vindicandum sanguinem prophetarum quem a Iezabel nequiter fuisset effusus, ut domus Achab sic domus Hieroboam et Baasa radicitus depereat, et nullum semen de genere eius remaneat. Et ille quidem cum hec dixisset, de cubiculo protinus exiliuit, ne ab aliquo in exercitu videretur. Hieu autem venit ad locum ubi surrexerat, et cum aliis principibus residebat. Quibus petentibus ut eis diceret cur ad eum iuvenculus advenisset, et insuper vesanum eum

appellantibus: respondit hieu. Recte eum uesanum iudicastis. nam uerba uesani locutus est. Quibus imminentibus ut ea audirent, atque rogantibus: ait. Dixit mihi quia sim a deo electus rex. Hoc eo dicente unusquisque principum exuens se uestes proprias substernebant et intonantes tubas hieu regem esse clamabant. Hieu autem colligens secum exercitum et obsidione ramoth relinquens pergebat ad ioram in ciuitate hiezrael. in qua sicut praediximus pro uulnere curandus iacebat. Contigit autem eodem tempore hierosolimorum regem achaziam uenisse ad ioram. erat enim filius sororis eius. ut uisitaret eum propter uulnus quod in obsidione acceperat. Hieu uero subito uolens super ioram irruere, rogauit ut nullus militum discedens regi ioram quae gesta fuerant nuntiaret. dicens hanc esse maximam eorum circa se deuotionem. si eum hoc ordine regem demonstrarent. Illi uero in his quae fuerant dicta gratanter iniuncta obseruabant. ne quis latenter pergens quod gestum fuerat indicaret. Hieu ergo sumptis equitibus electis sedens in curru ibat in hiezrael. Et cum proximus fuisset ciuitati. explorator quem rex constituerat ut ad ciuitatem uenientes inspiceret, uidens eum multitudine uenientem hieu, nuntiauit iorami regi uidere se equites uenientes. Ioram uero repente nuntium misit qui ei occurreret. et quis esset agnosceret. Qui dum uenisset requisiuit ab hieu si pacifica essent. dicens se missum a rege. Hieu autem nihil respondens requirenti sequi se iussit. Quod dum explorator uidisset; indicauit ioram quod qui missus fuisset equestri mixtus multitudini ueniret cum eis. Igitur rege mittente alium. et hieu et hunc se sequi imperauit. Quod cum explorator ioram indicasset; ipse in curru conscendens cum achazia rege hierosolimorum in eius occursum egressus est. Hieu autem cum multa moderatione et disciplina agebat iter. Cumque ioram uenisset in agrum naboth. requirebat ab hieu si in exercitu recte omnia gererentur. Et cum hieu amarissime maledicens matrem eius ueneficam meretricemque clamaret. metuens ioram et credens eum nihil cogitare quod esset salubre; conuerso curru ut poterat fugiebat dicens ad achaziam quod insidiis et dolo fuisset captus. Hieu autem post eum sagittam mittens. cor eius suo iaculo penetrauit. et ioram repente cadens. flexo poplite animam exalauit. Hieu autem continuo iussit uadacro principi tertiae partis ut corpus ioram proiceret in agro naboth. recordans prophetiam helye quam patri eius achab praedixerat. quod ipse et genus eius in illo perirent. Haec enim se audisse dicebat cum quodam tempore sederet in curru cum achab prophetante helya. quod et secundum dictum illius euenit. Igitur cadente ioram metuens achazias de sua salute conuertit currum in aliam itineris partem. cogitans qualiter effugeret hieu. Ille uero persecutus est eum ad quendam ascensum. et comprehendens eum sagitta eum percussit. Qui relicto curru ascendens in equum fugit in maceddon. ibique curandus post paruum tempus illius uulneris et ipse defunctus est. portatusque in hierosolimam illic sepultus est. cum regnasset uno anno. Fuitque malignus plus ualde quam pater eius. Cum autem intrasset hieu in urbem hiezrael. iezabel ornata stans super turrim. bonus inquit seruus qui occidit dominum suum. Hieu uero respiciens ad eam interrogauit quae esset. et descendere ad se uenire praecepit. Nouissime uero eunuchis imperauit, ut eam de turre deicerent. Quae dum praecipitata fuisset; murum suo sanguine aspersit. et conculcata equorum pedibus expirauit. His itaque gestis hieu ingressus palatium cum suis amicis conuiuabatur. praecepitque famulis qui iezabel occiderant ut eam propter decus generis sepelirent. erat enim ex regibus. Illi quoque quibus hoc praeceptum fuerat nihil de eius corpore inuenerunt. nisi tantummodo summitates manuum. Aliud enim corpus a canibus est absumptum. Haec audiens hieu helye prophetiam nimis obstupuit. quia eam praedixerat hoc patituram. Interea dum filii achab lxx in samaria nutrirentur. misit hieu duas epistolas unam pedagogis eorum. aliam principibus samaritanorum iubens ut fortissimum filiorum achab constituerent regem. cum et currus haberet multos. et equos. et arma ad militiam. et ciuitates munitas. et bona repensarent domino suo achab. Haec autem scribebat uolens samaritanorum mentes agnoscere. Relegentes uero litteras principes ac pedagogi timuerunt. cogitantes quod nihil possent contra eum facere. qui magnus duobus regibus praeualuisset. Rescripserunt ergo ei profitentes se eum habere uelle regem. et facere quaecumque praeciperet. Hieu uero ad haec rescripsit praecipiens ut si ei oboedirent. capita filiorum achab abscidentes ei destinarent. Tunc principes uocantes nutritores infantium. iusserunt ut abscidentes capita eorum mitterent ad hieu. Illi autem resistentes egerunt. et componentes in quibusdam uasculis de uimine factis eorum capita destinauerunt hieu. His autem allatis cum hieu cum amicis cenaret. nuntiatum est quod capita filiorum achab delata essent. Qui iussit ante portam ex utraque parte ex eis capitibus aggeres fieri. factoque die ad ea uidenda processit. et inspiciens coepit dicere ad populum quia ipse coniurasset contra dominum suum. et illum peremisset. sed hos ipse non occidisset. eosque cognoscere poscebat de generatione achab. quia omnia secundum prophetiam fuerant gesta. et domus eius sicut helyas praedixerat decidisset. Cumque necasset eos qui apud hiezraelitas ex achab genere fuerant inuenti. cum equis ad samariam properabat. et parte inueniens fratres achazie hierosolimitarum regis interrogabat eos qui essent. aut quo irent. Illi uero dixerunt quia irent ut ioram salutarent. et regem suum achaziam. nescientes quod ambo interfecti essent ab eo. Hieu autem comprehensos eos praecepit occidi. Erant enim numero xl. duo. Post hoc occurrit ei uir quidam bonus et iustus nomine ionadab. olim amicus eius. Qui cum salutasset eum coepit laudare eo quod omnia cum uoluntate dei fecisset. et genus achab exterminasset. Hieu autem rogabat ut ascendens in currum. ad samariam cum eo ueniret. ei se demonstraturum dicens quod nulli parceret malignantium. sed falsos prophetas et sacerdotes qui suasissent plebi ut magni dei religionem desererent. et externos adorarent. uellet punire. et ipse cum esset bonus et iustus gratissimum fore cum uideret malos torturis affligi. His consentiens ionadab ascendens in currum uenit in samariam pariter. ubi hieu requirens omnes cognatos achab interfecit. Volens autem nullum de falsis et sacerdotibus ydolorum achab supplicium declinare. deceptione quadam et dolo comprehendit uniuersos. Congregans autem populum dixit se uelle duplicius deos quam achab adorare. rogans ut eorum sacerdotes et prophetae et serui pariter aduenirent. quatenus copiosa sacrificia et praecipua dona achab immolaret. et esse moriturum sacerdotem qui non adesse praesumpsisset. Deus autem achab baal appellabatur. Baal autem tyriorum deus erat. et achab uolens parere iobal regi tyriorum cuius filiam acceperat in coniugium. fecit ei templum in samaria. sacerdotesque instituit. et omni cultura religionis baal honorabat. Constituens itaque dicit hieu quod uellet sacrificia celebrare. misit nuntios in omnem regionem israel qui adducerent ei sacerdotes baal. Quibus pariter congregatis. iussit hieu pontificibus ut darent omnibus uestes. Quibus uestitis ingressus cum ionadab amico suo templum. praecepit ut cum diligentia quaererent ne quis inter eos alienigena aut peregrinus inueniretur. et nullus inter esset dominum colentium. Illis uero dicentibus nullum peregrinum inter esse. et inchoantibus sacrificia celebrare. constituit aforis lxxx milites armatos quos nouerat fidelissimos. iussitque eis ut falsos prophetas occiderent. et ipsi in patria sollempnitate permanerent. quam multo iam tempore reliquissent. minatus est simul. ut si quis effugeret. pro illis animas eorum auferret. Illi ergo omnes interfecerunt. et domum baal igne cremauerunt. et hoc modo a peregrinis sollempnitatibus per hieu samaria liberata est. Tamen cum hos deos exterminasset; aureos uitulos israelitas adorare permittebat. Cum autem omnia supradicta hieu complesset. deus ei per prophetam praedixit quod filii eius in iiii generationibus super israel essent regnaturi. Igitur circa hieu talia geruntur. Athalia uero filia achab audiens ioram fratris sui mortem; et achazie filii totius generis una perditione. studuit ut nullum de domo dauid relinqueret. et omne genus exterminaret. ut nullus ex eis ad regnum ulterius perueniret. et hoc quidem sic putauit fieri. Euasit autem unus filius achazie mortem. hoc modo effugiens. Achazias ex uno patre habuit sororem nomine iosabeeth. cui copulatus erat pontifex ioiada. Haec ingressa domum regiam. domum ubi erat interfectorum regum semen ab athalia. et inueniens ibi infantulum nomine ioas anniculum celatum cum nutrice. et portans in cubiculum clausit. et latenter aluit ipsa et uir eius ioiada pontifex in templo sex annis. quibus in hierosolimis super duas tribus athalia regnauit. Septimo uero anno ioiada pontifex hoc sermone pandidit quinque uiris centurionibus. eisque suasit ut ei consentirent contra ea quae athalia fuerat perpetrata. et regnum infanti traderent. percepturus ab eis iusiurandum quod securitas talia gerentibus prepararet. prodiditque eis quae gerenda forent atque complenda. Tunc uiri quibus ioiada sacerdos suum consilium commiserat. circumeuntes omnem prouinciam sacerdotes et leuitas congregantes simul et principes tribuum. omnes hierosolimis ad pontificem deduxerunt. Qui mox fidem ab eis cum iusiurando petiit. ut quod ab eo audirent in corde seruarent. donec nisus eius imitationis potuisset impleri. Quibus iurantibus securus effectus deduxit ioas in medium. iste inquit nobis rex ex domo dauid erit. cui deus iurauit semper ei omni tempore super uos regnaturum. Moneo ergo ut tertiam partem ex uobis eum custodire faciatis in templo. quartam uero omnibus ianuis templi statuatis. reliqua uero pars teneat portam quae ducit ad tecta regalia. alia multitudo in armis consistat in templo. nullumque armatum permittatis intrare. nisi tantummodo sacerdotes. Praecepitque quoque eis ut aliqua pars ex eis sacerdotum et leuitarum circa ipsum regem assisteret. cum euaginatis gladiis circumdantes. ut si quis armatus templum intrare praesumeret repente perimeretur. et nihil metuentes regem custodirent. Illi uero consilio pontificis obedientes sua uoluntate opere declararunt. Interea ioiada aperiens armamentarium quod erat in templo a dauid constitutum. diuisit centurionibus et sacerdotibus et leuitis arma quaecumque illic inueniret. lanceas et pharetras et quodcumque aliud apprehendit genus armorum. et armatos circa templum statuit. ut manu sertatim constiparent uiderent ingressum. et quasi murum habita testudine molirentur. Statuentes ergo puerum in medio. regium ei diadema posuerunt. et unguens eum ioiada regem sollempniter ordinauit. populusque clamabat uiuat rex. Porro athalia tumultum et laudes inopinabiles audiens. uehementer conturbata cum suo exercitu de regalibus prosiluit. et cum uenisset ad templum sacerdotes eam primus intus receperunt. armatos uero qui sequebantur introire prohibuerunt. Erant enim milites constituti. qui templi aditum obseruarent. Athalia uero uidens puerum stantem super tribunal regium. eique diadema regale impositum. scissa ueste fortiter exclamans iubebat eum occidi qui has fecerat insidias. et principatum sibi auferre temptauerat. Ioiada uero uocans centuriones iussit ut educentes athaliam in ualle cedron. eam ibi perimerent. nec templum in uenefica uiolarent. et hoc praecipiens ut si quis ei ferret auxilium. similiter occideretur. Tunc qui fuerant iniuncti eius peremptioni. sumentes athaliam deduxerunt eam ad portam mularum regis et illic interfecerunt. Et cum fuisset perempta. conuocans ioiada populum et armatos in templum coniurauit omnes ut regi fauerent et eius saluti prospicerent cum in deuotione regia deum potius honorarent. et ut leges moysaicas custodirent, iusiurandum eos compulit exhibere. Post hoc currentes ad domum baal quam athalia et uir eius ioram construxerant ad iniuriam patrii dei. et honorem achab. eam funditus subuerterunt. et sacerdotem eius mathan nomine peremerunt. Templi quoque diligentiam sacerdotes et leuitas ioiada habere permisit. et secundum dauid praeceptum iussit eos secundo in die holocausta et sacrificia sollempniter immolare. et ut secundum legem incensum offerrent. Fecit et quosdam leuitas portarios ad templi munimen. ne illic aliquod sordidum intraret. Haec itaque uniuersa disponens ioiada cum centurionibus et omni populo. sumens puerum de templo cum uniuersis ad regalia perduxit. et in regio solio ioas residente cunctus populus cum fauore sollempniter acclamauit. et ad epulas conuersi. festiuitatem multis diebus egerunt. Ciuitas ergo habebat pacem mortua athalia. Ioas itaque adeptus regnum. erat annorum vii. cuius mater fuit nomine iosabeeh. ex regione bersabee. multamque custodiam habuit legum. et colebat deum omni tempore quo uixit ioiada pontifex. Etate autem congrua duxit uxores duas. dante se ioiada. ex quibus ei filii et filiae nati sunt. Haec de rege ioas dicta sufficiant.

Azael autem rex syriae dum pugnaret contra israelitas. et contra regem eorum hieu. uastauit prouinciam trans iordanem quae erat ad orientem tribu ruben et gad. et manasse et galaad. et bataneam percurrens. ubique cuncta diripiebat. et in resistentes crudeliter ulciscebatur. Hieu autem dum uideret suam prouinciam uastari. contra diuinitatem superbus et contemptor exstiterit. et legitima dei contempneret. mortuus est cum regnasset super israel xxvii annis. et sepultus est in samaria. filium successorem relinquens nomine ioachaz. Regem uero hierosolimorum ioas quoddam desiderium apprehendit. ut templum renouaret. Quadam uero die conuocans pontificem ioiada ut in omnem regionem mitteret et leuitas et sacerdotes exigeret per unumquemque capite dimidium sicli argenti ad fabricam et renouationem templi. quod ioram et athalia et eorum filii uidebatur destructum. Ioiada uero hoc dictum non laudauit. sci

eis quod nullus conferret argentum. Tertio igitur et vicesimo anno regni sui convocans Ioas rex Ioiadam pontificem et levitas et quasi inobedientes praecepti sui culpavit, et ut sufficienter in futuro anno pro reparatione templi cogitarent. Pontifex igitur Ioiada laboravit pro congregatione pecuniarum, populusque gratanter hoc adimplevit. Fecit igitur Ioiada ligneam archam, et undique muniens eam, unum foramen aperuit. Quam ponens in templo iuxta sacrarium, iussit singulos quantum vellent in eam mittere per foramen pro templi reparatione. Ad hoc igitur opus omnis populus libenter obtulit, et multum auri et argenti largitus est. Quo facto, evacuantes archam gazofilacii, praesente rege, scriba et sacerdos dinumeraverunt quod fuerat congregatum. Deinde archam reposuerunt, et hoc singulis diebus faciebant. Cumque iam populus multa obtulisset, miserunt Ioiada et rex Ioas ut cesores lapidum instructoresque conducerent, et ligna maxima de opaca silva inciderent. Templo igitur reparato aurum quod remanserat et argentum non parvum ad pateras et vini fusoria et coopercula et vasa reliqua deputaverunt, sacrificiisque cottidie adolendis degebant. Et haec quidem tempore quo advixit Ioiada competenti studio gerebantur. Cum vero vixisset annis centum triginta, defunctus est iustus et per omnia venerandus. Cumque sepultus fuisset in monumentis regum, eo quod templum domus Dei reparasset, statim rex Ioas curam reliquit divinae religionis, et cum optimates populi consenserunt ut circa sollempnitates et legitima iura errarent. Deus autem indue ferens transgressionem eorum, misit prophetas qui contestarentur eos ut ab hac iniquitate recederent. Illi vero in tali more permanserunt, ut neque propter illos qui ante se propter legum transgressiones fuerant castigati, neque per prophetas qui eis dicebant ut penitentiam agerent, converterentur ad Dominum. Nam et Zachariam filium Ioiadae pontificis iussit rex Ioas inter templum et aram lapidibus occidi, beneficiorum patris eius oblitus. Quem cum Deus prophetam constituisset, stans in media multitudine suadebat regi et populo ut iustitiam facerent, et quam magna sustinerent supplicia si nollent Dei praeceptionibus obedire. Qui cum pro his verbis lapidaretur, testem invocavit Dominum qui sua passione videret: quia Ioas rex pro bono consilio et pro his quae pater suus Ioiadas illi praestitisset, amare et violenter moreretur. Rex autem Ioas non post multum temporis spatium iustissimas poenas pro morte Zachariae exsolvit. Veniens namque Azael rex Syriae in eius provinciam, devastabat eam. Et cum iam etiam ad Hierosolymam ducturus esset exercitum, metuens rex Ioas obsessionem, evacuatis omnibus Dei thesauris et regiis donis, misit regi Syrorum munera ne civitatem obsideret et exinde periculum sustineret. Rex autem Syrorum cum ei satisfactum fuisset ingenti multitudine pecuniarum, neque castra movit ad Hierusalem. Ioas autem rex cum pessimum languorem incurrisset, amici qui mortem Zachariae Ioiadae filii defendebant insidias ei facientes interfecerunt eum. Et sepultus est in Hierosolymis, et non in monumentis regum, quia fuit inimicus divinae religionis, qui vixit annis quadraginta septem. Cui successit Amasias filius eius. Ioachaz autem filius Hieu vicesimo et primo anno regni Ioas principatum accepit in Samaria, quem tenuit decem et septem annis, impie vivens sicut et primi reges, qui Dominum sprevisse videbantur. Hunc autem humiliavit Azael rex Syriae. Nam cum multo exercitu super eum veniens, abstulit ei plurimas civitates et munitas, et milites eius trucidavit. Haec omnia passus est populus Israhelitarum secundum prophetiam Helysei, cum Azaeli praedixit regnaturum super Syros et Damascenos. Cumque Ioachaz in his anxietatibus teneretur, ad preces et supplicationes Dei conversus est, rogans ut eum de manu Azael liberaret, nec pateretur ut sub illius ditione veniret. Deus autem eius penitentiam suscipiens, et corripere magis quam perdere volens homines, concessit ei quatenus belli pericula declinaret. Pace itaque potita provincia, rursus ad statum pristinum copiaque revocata est. Post mortem vero Ioachaz filius eius suscepit regnum nomine Ioas, quod idem habebat nomen quod rex Hierosolymorum. Hic igitur Ioas qui regnavit super Israhel tenuit principatum annis sedecim, fuitque bonus, in nullo malignum patrem secutus. Illo tempore dum Helyseus propheta per senectutem in egritudinem decidisset, venit ad eum Ioas rex Israhelitarum visitaturus eum. Et dum eum ad mortem infirmari vidisset, flere coepit eo vidente et ingemiscere, patrem eum vocans, et quod regnum semper sine armis defendisset. Qui si moreretur, Hebreos Syris relinqueret captivandos et aliis inimicis. Quapropter nec sibi vitam permanentem securam esse dicebat, sed gratum sibi esse ut cum eo moreretur. Haec dicente rege simul et flente, Helyseus consolabatur eum, iussitque allatum sibi arcum extendere. Et cum extendisset arcum, contingens manus eius propheta iussit ut sagittaret. Cumque Ioas tres sagittas dimisisset atque cessasset, ait Helyseus: Si plures dimisisses, eradicasses Syrorum regnum. Quoniam vero in tribus solum contentus es, totiens congressus Syris pugnando praevalebis, et regionem quam abstulerunt a patre tuo rursus obtinebis. Quod cum rex Ioas audisset, abscessit. Post non multum vero tempus Helyseus propheta defunctus est, vir iustitia famosissimus, et in Dei studiis valde praeclarus. Miracula namque et inopinabilia opera per Dominum ostendit, et ideo apud Hebreos claram memoriam et magnificam sepulturam habere promeruit, et qualem tali viro religioso decebat impendi. Illo namque tempore contigit ut quidam latrones in Helysei sepulchrum effossa terra puerum quendam quem ipsi interfecerant proicerent. Cuius cadaver dum eius fuisset corpori sociatum, continuo puer revixit. Haec de Helyseo propheta quaecumque praedixit, et quae vivus et post mortem virtute divina habuit, haec declarata sufficiant. Defuncto itaque rege Syrorum Azael, ad filium eius Adad pervenit regnum. Contra quem cum Ioas rex Israhel dimicaret, tribus congressionibus eum vincens, omnem provinciam ab eo retraxit, et quascumque civitates et vicos pater eius Azael Israhelitarum regno subtraxerat, liberavit, secundum prophetiam Helysei. Moriens autem Ioas rex Israhel sepultus est in Samaria, et regnum filio suo Hieroboam nomine dereliquit.

Anno secundo Ioas regis Israhelitarum regnavit super tribum Iuda in Hierosolymis Amasias filius Ioas, cuius mater erat nomine Ioad(an), vir ingenuus et iustitiae provisione mirabilis. Qui cum venisset ad regnum, cogitavit ut illos qui patrem suum occiderant puniret; quos et omnes comprehensos occidit. Filiis autem eorum pepercit sequens legem Moysi, quae non sancit propter peccata parentum filios occidendos. Deinde eligens exercitum de tribu Iuda et Beniamin qui in flore iuventutis circa triginta annos existerent, quasi trecenta milia constituit super eos centuriones. Mittensque ad regem conduxit centum talentis argenti centum milia armatorum, ut Amalechitis et Ydumeis et Gabaonitis inferret bellum. Cumque praepararet ad bellum, et iam videret in procinctu positos, suasit ei propheta ut dimitteret Israhelitarum exercitum quia erant impii, et suorum solatio uteretur, cum quibus praevaleret hostibus Deo pro eis pugnante. Cumque rex graviter ferret quod mercedes Israhelitis ingentes praebuisset, monebat eum propheta ut quod Deo placeret ageret, qui posset ei has pecunias reddere. Tunc dimisit exercitum cum mercede quam in bello suscipere dederat, et ipse cum suo exercitu ad praedictas gentes accessit. Et proelio gesto vincens decem milia occidit, et totidem vivos cepit, eosque deducens ad magnam petram quae est in Arabia constituta, omnes ex ea praecipitavit. Praedam vero et divitias ex his gentibus abstulit infinitas. Et dum ex hac victoria Amasias laetaretur, Israhelitae illi qui cum mercede dimissi erant indignati, quod quasi cum iniuria fuissent remissi, regnum Amasiae ingressi sunt, et usque ad Bethoron procedentes diripuere provinciam, et multa abstulerunt iumenta, et tria milia hominum occiderunt. Amasias igitur elatus, Dominum qui omnium bonorum auctor extiterat coepit spernere, ac deos illos quos de Amalech provincia vexerat adorare. Tunc accedens propheta mirari se dixit quod eos deos arbitraretur adorandos, qui suos a quibus honorabantur iuvare non potuissent, et ab inimicorum manibus liberare contempsissent, et insuper more captivorum victi deducti fuissent. Haec verba provocaverunt regem ad iram, et comminatus est se eum puniturum si amplius loqueretur. Propheta igitur se quidem dixit velle tacere, scire tamen Dominum non praeteriturum ea quae ipse facere moliretur. Amasias vero abstinere non potuit, et in rebus facilibus constitutus quas a Deo perceperat, eisque faciebat iniurias. Scripsit igitur ad regem Israhelitarum Ioas, iubens ut et ipse et populus universus sicut prius obaudiebant parentibus eius David et Salomoni. Qui si ei parere nollent, scirent quod bello eos appeteret. Cui rex Ioas ita rescripsit: Rex Ioas regi Amasiae. Erat in monte Libano cypressus omnino potens, et carduus misit ad cypressum petens ut filiam eius filio suo daret uxorem. Et dum haec agerentur, bestia quaedam transiens carduum conculcavit. Hoc igitur tene exemplum, ut maiora non appetas, nec quia Amalechitas vicisti, mihi exultans te et tuo regno videaris inferre pericula. Haec relegens Amasias ad bellum incitatus est, Deo ut arbitror ad hoc eum impellente, ut pro his quae ab eo fuerant commissa poenas exsolveret. Cumque produxisset exercitum contra Ioas, et eo iam proelium commissuris militibus Amasiae repentinus terror et stupor immissus a Deo, et antequam venirent in comminus, in fugam per pavorem conversi sunt. Militibus igitur terrore dispersis, contigit ut Amasias desolatus ab hostibus caperetur; cuique Ioas mortem interminatus est, si Hierosolymitis non suaderet ut aperientes portas eum cum exercitu suo in civitatem susciperent. Amasias igitur mortis terrore compulsus praecepit eum suscipi in civitate. Qui destruens partem muri quasi quadringentis cubitis, curru ingressus est Hierosolymam, Amasiam captivum ducens. Et hoc modo dominus civitatis Hierusalem effectus, thesauros Dei abstulit, et aurum et argentum quod in Amasiae regalibus erat exhausit, et tandem eum a captivitate solvens, reversus est in Samariam. Haec gesta sunt circa Hierosolymitas anno quarto decimo regis Amasiae. Qui postea passus insidias ab amicis fugit in civitatem Lachis. Sed illi quosdam post eum miserunt qui eum ibi occiderent, et corpus eius referentes in Hierusalem regaliter tumulaverunt. Amasias igitur hunc vitae finem habuit propter superbiam et contemptum quem habuit circa Dominum, cum vixisset annis quinquaginta quattuor, ex quibus regnavit viginti novem. Huic successit filius eius nomine Ozias.

Anno quinto decimo regni Amasiae regnavit Hieroboam filius Ioas super Israhel in Samaria annis quadraginta, et circa Deum extitit iniuriosus et magis ydola colendo, et multa incongrua opera faciendo, et populo Israhel multorum malorum occasio fuit. Huic Ionas propheta praedixit quod oporteret eum Syros vincere, et regnum proprium dilatare in partibus aquilonis usque ad Emath civitatem, a meridie usque ad Asphaltiden. Antiquitus enim termini Chananeorum isti fuerunt, sicut Iosue princeps ea loca terminavit. Hieroboam igitur rex Israhel castra metatus contra Syros, et omnem eorum provinciam sicut Ionas propheta ediderat devastavit. Necessarium autem iudicavi integritatem rerum contradere, studens quaecumque de isto propheta in sacris libris inveni omnia scribere. Hic enim propheta iussus a Deo ut iret in Ninive civitatem, et ibidem praedicaret quod esset amissura civitas principatum, metuens non perrexit illuc, sed fugiebat Dominum in Ioppe, et inventa navi ingressus Tharsum Ciliciae civitatem navigabat. Cumque tempestas asperrima immineret, et navis pericula submersionis sustineret, nautae et gubernator et ipse nauclerus fundebant orationes, quatenus periculum maris evaderent. Ionas autem operiens semetipsum iacebat, nihil metuebat horum quae fiebant. Cumque tempestas magis augeretur, et violentia ventorum immanitate mare attolleretur in cumulum, cogitantes quia aliquis navigantium huius tempestatis auctor existeret, constituerunt ut sortes mitterent. Quibus hoc facientibus sors cecidit in prophetam. Interrogantibus autem illis unde esset et quid ageret, dixit se esse quidem Hebreum, prophetam vero summi Dei, eisque suasit ut si vellent praesens periculum declinare, eum in pelagus proicerent, eo quod huius tempestatis auctor existeret. Et illi quidem non hoc facere praesumpserunt, impium iudicantes si peregrinum hominem et qui eis commiserat suam salutem mortificarent. Et cum tempestas cresceret, a propheta compulsi et timore suae salutis abstracti, eum in pelagus proiecerunt, et tempestas sedata est. Unde quidam dicunt quod a ceto devoratus post tres dies totidemque noctes in portum vivus eiectus sit, et in nulla corporis parte maculatus. Qui supplicans Deo ut veniam concederet pro delicto, ad Ninive civitatem profectus est, et astans in medio praedicavit quod post quadraginta dies Ninive ab hostibus subverteretur. Haec cum dixisset illis in penitentia conversis, egressus abiit inde. Igitur Hieroboam cum quadraginta annis regnasset super Israhel, defunctus et sepultus est in Samaria, cui successit in regnum filius eius Zacharias. Eodem modo et Ozias Amasiae filius quarto decimo anno regni Hieroboam duabus tribubus in Hierosolymis imperavit, cuius mater fuit Achelamas nomine, genere civis. Erat autem idem Ozias bonus et naturaliter iustus atque magnanimus, et ad rerum providentiam nimis industrius. Castra vero metatus contra Palestinos, eosque bello devincens, civitates eorum cepit Geth et Iamniam, et muros eorum destruxit. Post hanc militiam aggressus est Arabas vicinos Egyptiis, et aedificans civitatem iuxta mare Rubrum constituit in ea custodiam. Deinde Ammanitas subdens et tributa eis imponens, et omnia usque ad terminos Egyptiorum suae ditioni subiciens, coepit de reliquo Hierosolymorum habere curam. Nam muros qui erant longo tempore et regum priorum desidia destructi, rursus edificavit et reparavit, necnon et illam muri partem quam destruxerat Ioas rex Israhel, quando patre suo Amasiam captivum tenens

ingressus fuerat civitatem. Edificavitque turres multas habentes in altitudine cubitos c. et l. et in desertis fecit magnas valde munitiones. et multos aque ductus instituens. Habebat autem iumentorum et aliorum animalium innumeram multitudinem, quia provincia eius erat fertilis ad pascua. et erat peritus terre cultor, et curam habebat circa plantationes et seminationes diversorum fructuum. Exercitum vero habebat circa se electorum virorum trecenta et lxxx. milia, quorum duces et tribuni et millenarii erant valde fortissimi. et qui suo robore possent regere duo milia. Constituit autem per cohortes totum exercitum et omnes armavit. dans unicuique iacula et scutum. et loricas ereas. et arcus et fundas. Super hec autem et multa machinamenta et impulsiones instruxit quibus petre dimitterentur, et iacula et arpagiones. et multa his similia preparavit. Et dum hec ita instituisset. mentis elatione corruptus. et substantia mortali detentus. contra inmortalem substantiam omni tempore agere nitebatur. Est autem inmortalis substantia pietas circa deum. et custodia mandatorum eius. Circa quam ozias rex elapsus est felicitatis eventu. et ad patria peccata descendit. quo et illum post eum claritatis livorum et rerum magnitudine derelictum apprehenderunt. Nam instante insigni die. et generali festivitate. indutus stola sacerdotali intravit templum oblaturus deo incensum in altari aureo. Pontifice vero azaria cum aliis lxxx. sacerdotibus eum prohibente ne hoc faceret. quia hoc solis modo filiis aaron liceret. et precipientibus ut de templo exiret et non ageret contra dei leges. iratus rex minabatur eis mortem nisi tacerent. Interim vero terremotus factus est magnus. et stupescente populo claritas solis nimis effulsit. et splendor in faciem regis cecidit. et continuo illi lepra adhesit. Ante civitatem vero in loco qui dicitur eroge scissa est media pars montis ad occidentem. et sua volubilitate per iiii. stadia procedens ad orientalem restitit montem, ita ut et vias clauderet. et regios hortos opprimeret. Cumque sacerdotes conspicerent lepra faciem regis maculasse, pandebant ei calamitatem suam. insuper precipientes ut tamquam pollutus exiret a civitate. Ille vero confusione huius lepre nimis afflictus. dum nullam iam haberet fiduciam. quod iubebatur implevit. Qui cum fuisset prius ultra humanas mentes elatus. et impie nimis vixisset. miserabilem hanc et inutilem adeo pertulit passionem. et tempus aliquod extra civitatem in vita privata degens. filio suo ioatham regentem regnum. Deinde tristicia faciente defunctus est. cum vixisset annis lx. viii. ex quibus regnavit l. duobus annis. et sepultus est solus in hortis.

Zacharias autem filius hieroboam dum vi. mensibus regnasset super israel in samaria. dolum passus occisus est a quodam amico suo nomine sellum filio iobaus. qui post eum regno suscepto non amplius quam diebus xxx. tenuit regnum israel. Princeps autem milicie manahen cum esset illo tempore in civitate tharso cum audisset quod de zacharia fuerat gestum. surgens inde cum omni milicia venit in samariam. et commisso prelio sellum occidit. et seipsum constituit regem. Quem samaritae suscipere noluerunt. Ille vero ulciscens in eis que foris civitatem erant depopulatus. civitatem samariam obsessione fortissima cepit. et graviter ferens quod eum prius non suscepissent cives omnes civitatis occidit, neque parvulis parcens. et quicquid ad culmen ferocitatis pertinebat non reliquit. et tanta mala civibus suis fecit que nec alienigene fecissent. si civitatem cepissent. Iste itaque manahen regnavit annis x. in samaria. fuitque perversus. et in cunctis rebus valde sevissimus. Et dum contra eum castra movisset foralus assyriorum rex ad certamina pugne contra assyrios non accessit. sed tribuens ei mille argenti talenta. egit ut a bello discederet. Ad hanc itaque causam persolvit populus regi manahen. nam unusquisque de populo pro capite suo l. persolvit dragmas. Post hec manahen defunctus sepultus est in samaria. et faceiam filium dereliquit successorem regni. Qui secutus patriam crudelitatem. duobus tantum regnavit annis. et post ea in convivio dolo cum amicis peremptus est. Faceas enim millenarius fuit romelie et fecit insidias. Postea ipse faceas tenuit principatum annis xx. fuitque impius et iniquus. Rex autem assyriorum theglatfalassar nomine castra metatus adversus israel. vastabat cunctam regionem galaad trans iordanem. et cunctam galileam. et crasa. et arasan. quorum habitatores captivos ducens. in regnum suum migravit. Ioatham autem filius ozie regnavit in hierosolimis super tribum iuda cuius mater erat ierusis genere civis. Iste autem rex circa divina fuit pius. et apud homines fuit rectus. habuitque curam civitatis. et quecumque indigebant reparatione et ornatu. hec largissime preparabat. fecitque porticus in templo. et ingressum earum ornavit. muros quoque qui ceciderant erexit. turresque preciosas et cunctas in eis edificavit. et in omnibus que in regno neglecta videbantur. opus fabricationis exhibuit. Qui dum ammanitas invasisset bello atque vicisset. precepit eos singulis annis tributa solvere auri talenta c. et tritici x. milia choros. et totidem hordei. Sic autem populum auxit regni. ut hostibus quidem esset valde terribilis. amicis autem familiaris esset. Eodem tempore fuit propheta quidam nomine naum. qui de assyriorum et ninive urbis subversione prophetans hec dicebat. Ninive quasi piscina aque commota. sic et populus omnis turbatur et fluctuans commovebitur fugiens. quibus dicentibus ad alterutros state et manete. aurumque vobis et argentum diripite. et nullus hanc voluntatem habebit. cum animas suas omnis magis quam facultates salvare festinent. Crudelis enim ad alterutros decertatio habebitur et luctus. et solutio magna membrorum. et vultus eorum terrore pallescunt. ibi certe erit habitaculum leonum. Dicit autem tibi deus ninive. quoniam exterminabo te ut nequaquam leones procedentes ex te imperent mundo. Super hec autem et alia multa predixit iste propheta de ninive que dicere necessarium non putavi. Hec autem omnia provenerunt ninive post annos c.xv. Ioatham ergo defunctus est cum vixisset annis xl. et uno. ex quibus regnavit xvi. et sepultus est in hierosolimis. venitque regnum ad eius filium achaz. Qui impius circa deum existens. et paternas prevaricatus leges et reges israel imitatus in hierosolimis ydolorum aras instituit. et super eas sacrificavit et obtulit filium suum in holocaustum more chananeorum. et super hec alia multa scelera perpetravit. Et dum ita vesanus existeret. castra metatus est adversus eum rasin rex syrorum et damascenorum et faceas rex israel. Recedentes ergo cum in hierosolimis multis eam temporibus obsiderent, propter murorum munitionem eam capere non valentes. Rasin ergo rex syrorum capiens civitatem aylach ad mare rubrum positam et habitatores eius occidens alios viros in ea statuit. et aliis in circuitu civitatibus ita fecit perimens ubique hebreos. et multam ducens predam in damascum cum suo remeavit exercitu. Achaz autem rex hierosolimorum cognoscens syros ad propria remeasse. et credens se prevalere contra regem israel. exercitum suum adversus eum armavit. et congressus in bello faciente ira dei devictus est propter impietates suas multas. Nam ea die c. et xx. milia eius militum ab israelitis occisa sunt. Amasias quoque princeps milicie israel zachariam filium regis achaz in bello peremit. et victorem totius regni hericam. et principem militie tribus iude nomine helyam captivum duxit. et ex tribu beniamin mulieres et infantes multaque diripientes predam in samariam retraxit. Quidam vero odidas propheta cum esset in samaria, exercitui ante muros occurrens. magna voce clamavit dicens victoriam eis non propria virtute collatam. sed propter iram quam deus habuit super achaz regem. culpavitque eos cur eis non sufficeret sua felicitas. sed et presumpserint ex tribu iuda et beniamin cognatos suos abducere. suasitque illis ut eos continuo sinerent ad propria remeare. Qui si nollent, subderentur et ipsi alienis. Populus ergo israelitarum in cetum conveniens. quod de his faceret tractabat. Et quidam barachias nomine cum esset in re publica probatissimus. surgens in medio. et cum eo tres alii dixerunt. Non est permittendum ut captivi in urbem introducantur, ne omnes pariter a deo pereamus. Sufficiant nobis prima peccata. et non novas impietates adiciamus. Hec milites audientes. permiserunt eis ut facerent quodcumque scirent expedire. Sumentes ergo predictos captivos lavantesque et diligentiam exhibentes. et itineris expensas dantes incolumes ad propria remiserunt. et iiii. viri venerunt cum eis usque ad iericho deducentes eos. qui non procul ab hierosolimis reversi sunt in samariam. Rex autem achaz dum hec passus fuisset ab israelitis. mittens ad regem assyriorum theglatfalassar. poposcit ab eo belli solacium adversus israelitas. et syros. et damascenos. multasque ei pecunias se daturum promittens. misitque ei munera valde preclara. Ille vero legatis ad se venientibus venit in auxilium regis achaz. et castra metatus est adversus syros et regionem eorum depopulatus est. et damascum bello intercepit. insuper et regem rasin occidit. et damascenos in superiorem mediam destinavit. et quosdam assyriorum in damasco constituit. et israelitarum terram nimis affligens. multos ex ea captivos abduxit. Dum ergo rex assyriorum ita vicisset achaz. tollens ille aurum quod erat in regalibus thesauris pariter et argentum quod erat in templo dei. et quod fuit optimum ornamentum. et deveniens hoc venit in damascum. et dedit hec assyriorum regi. et gratias ei pro omnibus referens. in hierosolimam remeavit. Hic autem rex fuit stultus. et circa modum sue utilitatis alienus a ratione. quia neque cum bello comprimeretur ab assyriis. deos eorum adorare cessabat. sed in eorum veneratione permansit. quasi ei possent conferre victoriam. et deos eorum videbatur plurimus honorare quam patrium verumque deum. Qui et ad tantam insaniam contemptumque dei pervenit. ut omnino clauderet templum. et offerre sollempnes hostias prohiberet. et ornamenta eius auferret. His ergo rebus iniuria faciens deo, mortuus est cum vixisset annis xxx. vi. ex quibus regnavit xvi. Cuius filius ezechias successit in regno. Eodem et tempore mortuus est faceas rex israelitarum dolo cuiusdam amici sui nomine osie. qui postea regnavit annis novem. fuitque malignus dei contemptor. Contra hunc castra metatus est rex assyriorum salmanasar. et cum deum non haberet propicium. nec adiutorem. sed nec bello subditum. et tributa definita precepit solvere.

Anno quarto osie regis israel. regnavit in hierosolimis ezechias filius achaz et abiel que fuit genere civis. Erat autem huic natura benigna. et iusta. et valde religiosa. Nichil enim aliud veniens ad regnum utilius sibi et necessarium putavit. quam ut deum coleret. Convocans itaque omnem populum et sacerdotes et levitas. contione habita dixit eis. Non ignoratis quoniam patris mei peccata imitantes quod transgressus est sanctam dei culturam, maxima mala estis experti. et a deo mens vestra corrupta est. cum suasit vos deos alienos adorare. Hortor itaque vos, postquam ope cognovistis quam pessimum est impie agere. ut illorum operum oblivionem habentes. purgetis vos a priori pollutione. et cum sacerdotibus ac levitis convenientes aperiatis templum. et purgantes illud. sollempnibus sacrificiis ad morem antiquum revocetis. Sic enim deus propicius erit nobis. et ira super peccata vestra cessabit. Hec dicente rege ezechia. sacerdotes aperuerunt templum. et vasa immunda et pollutiones eicientes. sacrificia dei super altare imposuerunt. Mittens autem rex ezechias in provinciam sibi subiectam. populum ad hierosolimam convocavit. ut festivitatem azimorum celebraret. Multum namque preterierat tempus propter iniquitatem predictorum regum. quod non fuerat celebrata. Misit et nuncios in universum israel monens ut relinquentes mala conversatione et consuetudine reverterentur ad pristinam dei culturam dicens. Concedo vobis quamvis sub alio rege degatis. ut hierosolimam conveniatis. et azimorum festivitatem agatis. et nobiscum pariter epulas exerceatis. Hec autem dicebat non tam eos sibi subiectos facere studens. si tamen nollent. nam si voluissent. utique beati fuissent. Israelite vero venientibus legatis et eis propria regis mandata nunciantibus non solum non acquieverunt. sed etiam legatos tamquam fatuos deriserunt. Prophetas et spreverunt qui eos monebant et predicabant que passuri erant. si ad pietatem dei converti nollent. et ad novissimum comprehendentes interemerunt. et non solum in his peccatis persisterunt. sed peiora faciebant. nec prius quieverunt. donec deus vindicans in eis hostium eos subderet dicioni. quod postea narrabimus. Multi tamen de tribu manasse. et zabulon. et ysachar obedientes monitis prophetarum ad pietatis viam conversi sunt. et ad ezechiam in hierusalem concurrerunt. ut adorarent dominum. His autem venientibus rex ezechias ascendens in templum cum principibus et omni populo. sacrificavit pro se tauros vii. et totidem arietes. et agnos vii. et totidem hyrcos. et imponentes manus super capita pecudum rex et principes. sacerdotibus sollempnia sacrificare iusserunt. Sacerdotes ergo sacrificabant. et holocausta faciebant. levite vero circumstantes cum musicis et organis cantabant. et ymnos in domino psallebant. sic docti fuerant a david. Reliqui vero sacerdotes tubis cum ymnis dicentibus concrepabant. His ergo factis prostratus in facie ipse rex et populus universus adoraverunt deum. Deinde sacrificaverunt boves lxx. tauros c. agnos cc.

populo uero ad epulas donauit boues sexcentos. reliqua uero pecora tria milia. et sacerdotes omnia secundum consuetudinem legis conpleuerunt. Iulius quoque delectatus rex epulabatur cum populo gratias agens deo. Postea uero instante die azimorum festiuitatem celebrantes quod dicitur pascha. alia sacrificia diebus .vii. immolauerunt. populo uero preter illa que oblata sunt donauit rex .ii. milia tauros. pecudum uero diuersorum .vii. milia. Idem autem fecerunt et principes. mille namque tauros dederunt et pecora mille et .xl. Et quia a salomonis tempore non fuerat talis festiuitas celebrata. tunc primum splendide et largissime probatur exhibita. Cumque festiuitas fuisset expleta. excessim prouinciam purgauerunt eam. et ciuitates ab omni ydolorum pollutione mundauerunt. Constituit rex ezechias cotidiana sacrificia. ut ex eius prius celebrarentur impensis secundum legem. et sacerdotibus et leuitis dicatas primitias frugum dari a plebe decreuit. ut semper circa religionem obseruarent. et a diuina cultura separari neglegerent. Populus quoque offerebat omnis fructus ut moris erat. Domus etiam et cubilia rex edificans. singulis sacerdotibus et leuitis distribuit. et filiis et uxoribus. et ita ad antiquam culturam eos reduxit. Post hec rex ezechias pugnans cum palestinis deuicit eos. et obtinuit omnes ciuitates eorum a gaza usque in geth. Rex autem assyriorum mittens ad eum. minatus est omnem se ei subuertere prouinciam. nisi tributa que pater eius prius dabat exsolueret. Ezechias autem hec uerba non timebat securus de pietate et de prophetia ysaie a quo futura omnia cognoscebat. Hec de ezechia dicta sufficiant.

Salmanasar quoque rex assyriorum cum ei nuntiatum fuisset quod osias rex israhel latenter misisset ad suam regem egypti. petens contra eum solacia. iratus cum suis castra metatus est in samaria. Et cum osias eum suscipere noluisset. annis tribus obsidens samariam. cepit eam anno nono regni osie. et israhelitarum gentem uehementer extinxit. et omnem populum transmigrauit ad mediam et persidam. et regem osiam uiuum capiens secum duxit. aliasque gentes ex loco quodam nomine authi quod ex flumine persico uocatur. in samaria et in israhelitica regione constituit. Migrauerunt quoque .x. tribus de iudea post annos nongentos .xl.iiii. ex quo egressi ex egypto maiores eorum. hanc tenuere prouinciam sub iosue. Ex quo autem recesserunt a domo dauid et regnum hieroboam tradiderunt. anni recitantur .cc.xl. et menses .vii. et dies .vii. Hec ergo finis apprehendit israhelitas transgredientes leges. et prophetis non obedientes qui eis hanc calamitatem predicebant. et a tempore quo seruitium salomonis fecerunt rege semper ad peiora tendentes. ultione qua digni erant perceperunt. Rex autem assyriorum salmanasar inuasit pugnando cunctam syriam. et feniciam uniuersam. Pugnauit et aduersus tyrum. cum in ea regnaret helyseus. De quibus rebus loquitur et menander scriptor antiquorum. qui tyrorum linguam in grecam conuertens significat. Helyseus quidam regnauit in tyro annis .xxx.vii. Hic helyseus rex recedentibus ab eo ethicis. nauigans cum exercitu suo reduxit eos. et sue iterum subdidit potestati. Contra hunc autem ascendit salmanasar rex assyriorum. et omnem prouinciam tyrorum et fenicis inuasit. et statuens ibi presidia sua. reuersus est cum uictoria. Eo tempore recessit a rege tyri sydon et multe alie ciuitates. Salmanasar autem cum audisset regem tyri se uelle repugnare. castra metatus est contra eos. fenicis ei exhibentibus naues .lx. et remiges .lxxx. Contra que rex tyri helyseus nauigans in .xii. nauibus. dispersit hostium naues. et cepit de militibus salmanasar uiros quingentos. ceteros fugauit. et ex hoc honor tyrorum creuit eximie. Reuertens autem rex assyriorum. disposuit custodias super fluuium et aqueductum. ut tyros haurire aquam prohiberent. Et dum hoc quinque annis fecisset. tyrorum populus necessitate conpulsus fodit puteos in insula. et aquam bonam inuenit. Hec menander de rege salmanasar scribit. Igitur dum fuissent in samariam transmigrati guthei. singuli eorum secundum gentem propriam deos in samaria portauerunt. Erant autem gentes quinque. Et cum deos proprios colerent. et ad iracundiam maximum dominum prouocarent. uenit pestilentia super eos magna. Per quam corrupti cum nulla malorum medicinam inuenire possent. deum maximum pro salute colere ceperunt. Mittentes itaque ad regem assyriorum legatos supplicauerunt ut eis sacerdotes ex captiuis israhelitarum quos pugnando tenuerat destinaret. Quo mittente sacerdotes. leges et culturam dei eos edocuerunt. Et cum cepissent dominum summa deuotione uenerari. pestilentia repente cessauit. et hactenus illas sollempnitates celebrare dinoscuntur. Hi siquidem quoque secundum eloquium hebreorum guthei uocantur. a terra qua prius inhabitabant. grece autem samaritę uocantur. Hanc autem habent consuetudinem. ut quando uiderint iudeos esse felices et in certis rebus habere prosperitatem. cognatos suos eos appellant. et quasi de ioseph nati uideantur. habent cum hebreis societatem magnam. quando uero eos decidentes uiderint et belli habere necessitatem. neque eis deuotione aut genere communicare uolunt. sed transmigratos et alienigenas semet ipsos dicunt. De his quoque oportunius dicemus.

Explicit liber nonus iosephi antiquitatis iudaice.

Continet hic liber tempus annorum .c. et .lxxx.ii. mensium .vi. dierum .x.

INCIPIT LIBER X.

CUM EZECHIAS duarum tribuum rex quartum decimum haberet in regno. assyriorum rex nomine sennacherib. cum maxima manu adonis cum castra metatus. forti brachio omnes ciuitates iuda et beniamin tenuit. Cumque hierosolimam tenderet. preuenit eum missis legatis ezechias. promittens se ei obedire. et tributa que imperaret exsoluere. Sennacherib uero audiens que legati dicebant. dignum iudicauit a bello cessare. et pactionum suscipere dignitatem. Proposuit autem se dari argenti .ccc. talenta. et auri .xxx. talenta. ne ei obsideret urbem. dans legatis iusiurandi fidem. quia nichil offendendo noceret. Ezechias autem euacuans thesauros. misit ei pecunias. sperans se a procinctu belli. et regni amissione liberari. Sennacherib uero hec accipiens. ex his que promiserat nichil cogitauit. sed ipse perfectus ad egyptios et ethyopes. principem militie sue rabsacen cum multo exercitus robore. et duobus aliis uiris. quorum nomina erant taratha et arachiris ad uastandam hierosolimam reliquit. Conuenientes autem muros castra fixerunt. miseruntque ad ezechiam petentes ut cum eo possent habere colloquium. Ille autem propter metum noluit cum eis habere colloquium. et misit ad eos suos amicos heliachim curatorem regni et sobnam et ioan qui supra scribas erant. Isti procedentes e diuerso principum militie assyriorum steterunt. Quos dum uidisset rabsaces. precepit ut euntes dicerent ezechie. Rex magnus sennacherib requirit ab eo de quo presumens atque confidens refugit dominum suum. et non uult obedire nec suscipere eius exercitum. An forte propter egyptios sperat suum exercitum subleuari. Si autem hoc expectat fatuus est. et similis homini incumbenti in calamo fracto. qui cum ceciderit super manum uexata sentiet plagam. Sciat autem quod cum uoluntate dei contra eum castra metatus sum. qui concessit in regnum israhel uastare. et hoc modo subiectum disperdere regnum. Dum hec rabsaces hebraica lingua diceret. sciebat enim optime hanc linguam. metuens eliachim ne populus hec uerba audiens metu corrueret. poscebat rabsacen ut magis syro loqueretur eloquio. Ille uero intelligens suspicionem eius et metum. maiore amplius uoce clamans respondit hebraice dicens. Audiant omnes precepta regis et quod uale est eligant et se nobis tradant. Palam enim est quia uos et rex populum spe uana decipitis. et pugnare suadetis. Si uero presumitis. et exercitum nostrum uos repellere dicitis. ecce ego statuo de exercitu mihi commisso duo milia equorum. et uos totidem ascensores prebentes uestrum exercitum nobis ostendite. sed scio quia totidem uiros non habetis. Quid ergo tardatis tradere uosmet ipsos nobis qui uos capturi sumus inuitos. dum spontanea traditio securior uobis fiat. inuita uero periculosa existat. Hec uerba audientes populus et legati renuntiauerunt ezechie. Ille uero hec audiens exuit ueste regali. et induit saccum miserando habitu lege patria prostratus in facie rogabat dominum ut se adiuuaret. nullam aliam spem salutis habente. Mittens quoque quosdam amicos ad ysaiam prophetam poposcit ut oraret. et sacrificia faciens pro communi salute rogaret dominum. quatenus spem hostium frangeret. et populo suam misericordiam donaret. Ysaias uero hec faciens. monitu a deo confortauit regem. et eius amicos predicens. quod sine manuali bello deuicti hostes eius ab urbe recederent. et cum fortitudine quam se habere credebant fugarentur. et ipsum sennacherib non posse preualere egyptios ad quos isset expoliandos. sed inhoneste reuersurum. et in proprio regno a filiis occidendum predixit. Illo tempore misit ezechie rex assyrius epistolas in quibus eum fatuum esse dicebat. credentem quod eius seruitium posset euadere. qui multas gentes maximas subdidisset. et minatus est se eum disperdere cum ceperit urbem. nisi portas aperiens sponte in hierosolimis eius exciperet exercitum. Quas cum legisset ezechias. spreuit propter spem quam habebat in deo. Epistolam uero plicans. in templo reposuit. Et cum deo uota et orationes effunderet pro ciuitate et salute cunctorum. ysaias propheta eum dixit exauditum. et quod non obsideretur ab assyriis. et in futuro anno omnes qui ab assyriis capti fuerant reuersuros. et in tercio anno cum pace opus suum facturos. et propriarum possessionum sine timore habitaturos. Interea hec rex assyriorum in bello quod egyptiis intulerat frustratus. ob hunc intentum causa sine effectu reuertebatur. Nam cum multo exercitu obsideret pelusium ciuitatem egypti. et dum aggeres contra muros eleuasset. quibus ciuitatem uolebat capere. audiuit tarachen regem ethyopie cum multo exercitu ad egyptiorum uenire solacium. et per desertum iter facere. ut subito in eius castra irrueret. Orante namque rege egyptiorum ad dominum. qui in pelusio obsessus erat. deus eius preces exaudiens. plagam quandam misit in exercitum sennacherib. et turbatus ab obsessione pelusium statim recederet. cum multi de populo perirent. Herodotus autem scribit quod in castra regis assyriorum. dum pelusium obsideret. una nocte cunctis dormientibus multitudo suricum uenerit. et cuncta arma et arcus comederit assyriorum. et propterea rex cum non haberet exercitus arma et arcus exercitum a pelusio reuocasset. quod fabulosum est. Hec herodotus scribit. Reuersus autem sennacherib a plagis egyptiis. cum uenisset ad hierosolimam. exercitum quem rabsaci dimiserat in periculo inuenit. Ipsa autem nocte cum inchoatione uellet ciuitatem obsidere hierusalem. inmisit deus maximum morbum in populum. ut ipsa nocte perirent .c.lxxx.v. milia cum ducibus et tribunis. Rex autem sennacherib mane surgens propter hanc calamitatem in nimio timore positus. fugit cum parua manu ad proprium regnum in ciuitate niniue. Post hec a filiis suis adramelech et seleusaro est peremptus. in templo quod dicitur arasci. et fugerunt in armeniam. et suscepit regnum eius asaraddo. Ezechias autem inopinabiliter a timore liberatus gratificas hostias cum omni populo celebrauit deo. et cognoscens quia nullis suis uiribus hostes fugasset. omni studio et largitate usus est circa dei cultum. Non post multum graui languore detentus a medicis desperatus est. et iam nulla spe eius amici in eo habebant. Obiciebant autem ei amici sui. eo quod filios non haberet. et moriturus desolatam relinqueret domum. cum successorem nullum haberet. Et dum ex his uerbis ualde fatigaretur. rogauit dominum ut ei paruo tempore concederet. donec filios habere posset. et non prius anima priuaret. antequam fieret pater. Cuius miseretur deus petitionemque eius suscepit. quia non dolebat pro eo quod priuandus esset bonis imperii. sed quod filios non haberet. qui in eius principatu succederent. Mittens ergo deus ysaiam prophetam ei iussit dicere quia post tria die languore euaderet. et post hec .xv. annis super uiueret. et filios generaret. Et dum hec propheta ezechie ex mandato dixisset. pro nimietate languoris ea que sibi promittebantur non credidit. et signum aliquod petiit ut faceret ysaias. quatenus hic sibi crederet et a deo eum missum uere cognosceret. Nam ea opera que ultra rationem sunt et super fortiora uidentur huiusmodi motibus probant hominibus incredulis esse uera. Et dum ysaias propheta interrogaret eum quod signum uellet fieri. petiit ut umbra solis .x. gradibus ab eo loco in quo descenderat reuerteretur. Et dum ysaias rogasset dominum ut fieret. uidens rex quod factum fuisset quod uoluit. repente dissolutus a languore ascendit in templum. et adorans dominum uota et ymnos celebrauit. Eo tempore contigit assyriorum regnum a medis solui. quod postea referemus. Rex itaque babiloniorum baladas misit legatos ad ezechiam portantes munera. et ab eo poposcit ut ei esset socius et amicus. Ille uero legatos suscipiens. et thesauros eis ostendens et armorum instructionem. et aliam copiam quam in auro et gemmis habebat. et prebens eis munera regi balado deferenda. dimisit eos. Ysaias autem propheta uenit ad regem. et requisiuit unde essent qui ad eum uenissent. Qui dixit de babilonia eos a suo rege uenisse. et ostendisse se eis uniuersa. ut uidentes diuitias et uirtutem regni cognoscerent. et suo regi nuntiarent. Cui ysaias respondens. scito inquit non post multum tempus ad babiloniam filios tuos et diu

tras transmigrandos, et filios et nepotes tuos eunuchos esse faciendos, et amissuros uirilitatem, et regi babiloniae seruituros. Haec praedixit ysaias ezechie. Ille autem contristatus est in his quae dicta fuerant, aut non se quidem uelle suam gentem in tali[?]: cum prius iude[?]; sed quia impossibile est quae apud dominum deliberata sunt posse mutari, rogabat ut uita ipsius pax permaneret. Cum ergo propheta ysaias indubitanter et mirabiliter de ueritate confideret, et nichil falsi penitus loqueretur, omnia quaecumque prophetauit scribens dereliquit in libris, ut postea uolentibus legere appareret. Et non solum iste propheta, sed et alii numero xii idem fecerunt. Et omne siue bonum siue contrarium fit apud nos secundum illorum dictum peruenire dinoscitur. Sed horum singula denuo declarabimus. Ezechias autem rex dum superuixisset tempus quod praediximus, et illud spatium in pace degisset, mortuus est anno uite sue l. et iiii., ex quibus regnauit xxviiii. Cui successit in regno filius eius proprius nomine manasses, natus de matre nomine apsiba. Qui a patriis uoluntatibus abscisus, et ad diuersa conuersus, omne genus malignitatis ostendit, et nichil impium dereliquit, sed iniquitates israhelitarum imitatus est, quibus in deum deliquerunt. Presumpsit et templum polluere, similiter et ciuitatem, omnemque patrie regionem. Nam spernendo dominum adhuc usque peruenit, ut omnes hebreorum iustos occideret, et neque prophetis parcebat, quorum cotidie singulos perimebat, et eorum sanguine plateas irrigabat. Iratus autem deus misit prophetas ad regem et populum, intimans easdem et futuras calamitates, in quas incurrerant fratres eorum israhelite cum similia fecissent. Illi uero eorum non credidere uerbis, ut et nichil mali paterentur. Quibus autem postea cognouere fuisse uera quae a prophetis dicta sunt. Igitur dum manasses in his malis perseueraret, bellum contra eum mouit rex babiloniorum et chaldeorum. Is enim misso exercitu in iudeam regionem eorum depopulatus est, et regem manassen dolo capiens et ad se deductum tormentis et uinculis quibus uoluit subdidit. Manasses autem tunc intelligens in quibus malis esset, et horum malorum se arbitratus auctorem, supplicabat deo ut et hostem suum clementem faceret ac misericordem. Cuius orationes deus exaudiens, hoc ei concessit, et remissus a rege babiloniorum ad sua regna reuersus est. Cumque uenisset ad hierosolimam, priorum delicta quae contra deum gesserat studebat ab animo repellere, et ad seruicium et culturam diuine religionis accendere, templumque et ciuitatem purgauit, et ad hoc solum erat de cetero constitutus, ut gratias deo pro dono sue salutis exsolueret, quatenus in omni uita ei propitius foret. Haec autem omnia populum agere docuit, recolens in quas calamitates incidisset propter ritum qui sibi contra conuersationem contrarius erat. Et edificans altare sollempnes hostias immolabat sicut constituit moyses, diuinam custodiens culturam. Edificauit et castella per circuitum hierusalem, et muros antiquos cum multo studio reparauit, ita ut altiores ultra eos erigeret; et turres eminentissimas exaltaret, custodias uero quae ante ciuitatem erant multa munitione firmauit. Et sic omnibus a priori conuersatione mutatus est, et egit uitam beatissimam, ita ut multi imitatores eius essent, ex quo cepit colere dei pietatem. Qui cum uixisset annis lxvii. et regnasset l. et v., defunctus est et sepultus in suis hortis. Cuius regnum peruenit ad eius filium ammon, cuius mater fuit massalemis de ciuitate iechabat. Qui dum imitaretur opera priora patris sui, dolum passus a suis in domo sua peremptus est, cum uixisset annos iiii. et xx., ex quibus regnauit tres. Populus autem eius peremptores interfecit, eumque cum patre sepeliuit, et regnum eius filio iosie tradidit, qui erat octo annorum, cuius mater erat nomine ethi de ciuitate nopheth. Hic erat natura benignus, et ad uirtutem natiuitate praeparatus, et studiosus dauid regis intentione, et regulam totius dispensationis eius secutus. Cum ad duodecimum etatis uenisset annum, pietatem et iustitiam in se esse monstrauit. Cunctum namque populum correxit, et monuit ut derelicta ydolorum secta patrium colerent deum, et opera priorum regum in quibus deliquerant non imitarentur. Ipse autem se moribus bene obseruabat, et pro sapientia et intellectu naturali opera bona celebrabat, consiliis bonis et traditionibus tradens sensum, et sequens leges et pietatem circa deum gerens omnia prospere gubernabat. Omnem et ciuitatem et prouinciam purgabat, et lucos uniuersos abstulit, et ornamenta quae eis a regibus ad iniuriam dei fuerant oblata depulit, et tali modo populum ab huiusmodi secta retractum ad religionis diuine iura conuertit, et legitima holocaustorum sacrificia in altari sollempniter rursus exhibuit, et in unaquaque causa iusticiam non minus quam anime sue coluit medicinam. Misit ergo in totam prouinciam, iubens ut aurum et argentum offerrent ad reparationem templi pro sua uoluntate et uirtute. Quod ergo pecunie allate fuissent ad reparationem templi, et eius expensas, et praeposuit ad opus templi amasiam qui erat super ciuitatem, et scriptorem saphan, et scribam monimentorum ioacham, et pontificem eliachim, qui dilatione nulla in opere fecerunt, sed instructores omnia necessaria praepararent. Hoc igitur modo in reparatione templi celebrata pietas regis ostensa est. Qui dum octauum decimum imperii haberet annum, misit ad eliachim sacerdotem, iubens ut pecunie quae remanserant conflarentur, ut fierent inde crateres, et libatoria, et fiale ad ministerium dei, insuper et ad uasa sacrificiorum dei. Proferens autem eliachim pontifex aurum, inuenit librum sacrum moysi in templo positum, quem accipiens dedit saphan scribe. Qui cum eundem relegisset, uenit ad regem, et legit ante illum. Tunc iosias cum audisset uerba libri huius, scissa ueste sua uocauit pontificem eliachim, et necessarios amicos, et ipsum scribam, et misit eos ad quandam mulierem prophetissam nomine holda uxorem salomi cuiusdam insignis uiri et nobilitate clari, iussitque ut euntes consulerent eam, si propitius fieret deus, quia metuerent ne praeuaricando legem moysi et mandata, periculum transmigrationis incurrerent, et ad extraneas terras deuenientes uitam agerent miserabilem. Audiens autem prophetissa quae fuerant a rege mandata, iussit ut remeantes dicerent regi, quia diuinitas quod decreuit infirmari non potest, id est ut populus non pereat, aut de prouincia non pelleretur, aut bonis presentibus minime priuarentur, dum transgressi fuissent leges, et penitentiam non egissent prophetis monentibus, ut sobrie uiuerent, et impietatis supplicia deuitarent. Deus ergo neque est mitis in uerbis prophetarum, sed faciet quae pronuntiauit. Vos ergo redeuntes dicite regi propter eius iusticiam istas calamitates retinendas, et post eius obitum destinata supplicia populis inferenda. Illi ergo qui missi fuerant ad mulierem prophetantem, remeantes nuntiauerunt regi. Tunc rex iosias mittens iussit populum ad hierosolimam conuenire,

et sacerdotes et leuitas, et omnem etatem simul adesse praecepit. Quibus congregatis, primum quidem eis sacros libros legit, et stans in tribunali in medio multitudinis, coegit cunctos fidem et iuramenta praebere, ut moysi leges custodirent. Illi uero promptissime et iurauerunt, et praecepta legis implere promiserunt, et sacrificia celebrantes deum sibi poscebant esse propitium. Rex autem sacerdotibus praecepit ut si aliquid uasorum apparerent eius oblatum ydolis, aut diis extraneis inuentum esset in templo, proferrent. Et dum multa fuissent collecta, comburens eorum cinerem dispersit per fluuium. Et sacerdotes qui non erant de genere aaron interfecit. Qui hec fecisset hierosolimis, processit in uniuersam prouinciam, et lucos et deos qui a hieroboam rege in excelsis facti fuerant exterminauit, et ossa falsorum prophetarum super altare quod idem hieroboam fecerat concremauit, et impleta est prophetia que dicta ad hieroboam facta fuerat, et hoc modo tunc praecepit, cum eum iosias ex domo dauid natus compleuit, cum ante ccc. annos et lx. et unum annum dictum fuisset.

Post haec iosias rex profectus est ad cunctos israhelitas, qui captiuitatem et seruitium assyriorum effugerant, et suasit eis ut impios actus et honores extraneorum deorum relinquerent, et patrium deum colerent, eique dicarent domos et uicos. Perscrutatus autem ciuitates ne quis forte ydolum haberet intra domum, nec non et currus quos edificatos fuerant a prioribus regibus; et quecumque alia erant quae uelut deos adorabant, cuncta pariter amputauit. Et hoc modo purgata omni prouincia, ad hierosolimam omnem populum conuocauit, et ad azimorum festiuitatem quae pascha dicitur adduxit. Donauit ergo rex populo in pascha nouellos hedos et agnos xxx. milia, et ad holocaustum tria milia. Prebuerunt et primi leuitarum praeter pascha sacerdotibus agnos v. milia, et leuitis agnos duo milia sexcentos, et eorum praesules obtulerunt boues quingentos. Et dum esset hec habundantia quadrupedum, sacrificia faciebant secundum legem moysi, cum multo gaudio, nec fuit alia similis festiuitas apud hebreos a samuelis prophete temporibus. Causa autem eius festiuitatis hec erat, ut omnia secundum legis antiquam traditionem patrie sollempnitates efficerent. Iosias autem post hec in pace uiuens, diuitiis et gloria omnes praecellebat. Nechao autem rex egypti castra posuit ad eufraten fluuium, ut contra medos et babilonios dimicaret, qui assyriorum soluerunt principatum. Habebat autem desiderium ut regnaret in asia. Et cum uenisset cum exercitu suo ad ciuitatem medon quae erat in regno iosie, prohibebat eum rex iosias ne per suam prouinciam contra medos et babilonios iter faceret. Tunc mittens legatos ad eum nechao dixit non se contra eum exercitum duxisse, sed ad eufraten fluuium properare, monebatque ne prouocaret eum ut secum pugnaret, dum ad aliena bella uenisset. Iosias autem non acquiescebat uerbis nechao, sed instabat ne iter faceret per regionem eius. Fatum urgebat eum ut accideret quod ei imminebat. Nam dum aciem sui exercitus componeret, et in curru uectus ad proelium uenisset, quidam egyptiorum iaculatus eum a bello impetum suspendit. Ex quo uulnere nimis afflictus, iussit exercitum redire in hierosolimam. Et mox defunctus sepultus est in patriis monumentis, qui uixit annis xxx. et viii., et regnauit ex eis xx. et uno. Omnis itaque populus eum multis diebus magno luctu gemituque defleuit, et hieremias propheta mortis eius carmen lamentabili modulatione composuit, quod hactenus apud nos manere dinoscitur. Hic et hieremias propheta futuram cladem ciuitatis praedixit, et scripsit captiuitatem nunc apud nos habitam, et babiloniorum in eadem migratione. Non solum iste propheta hieremias praedixit populo esse uentura, sed et propheta ezechiel de his duos libros conscribens nobis reliquit. Erant autem ambo isti prophete genere sacerdotes, et hieremias in hierosolimis est commoratus, a xiii. anno regis iosie usque dum ciuitas uastaretur et templum, de quo propheta proprio loco narrabimus. Mortuo siquidem iosia, successit ei in regnum filius ioachaz, cum esset trium et xx. annorum, habens matrem nomine habital, de ciuitate abana, et fuit scelestus et impius. Rex ergo egypti nechao, dum a pugna fuisset reuersus, uocauit ad se ioachaz de ciuitate syrie que dicitur amath. Quem dum uenisset, repente eum uinxit, et fratri eius eliachim tradidit regnum, et prouincie tributa imposuit, c. talenta argenti, et unum auri. Has autem pecunias eliachim dabat singulis annis. Ioachaz autem ductus est in egyptum, cum regnasset in hierusalem tres menses et dies x., et mortuus est in egypto. Mater autem eius uocabatur zabud, de ciuitate abuma. Hic eliachim autem erat natura iniustus et ualde nequissimus, neque circa deum bonus, neque circa homines mansuetus. Cum ergo iiii. annis regnasset, regnum babilonie quidam nomine nabugodonosor accepit. Qui statim in initio regni sui cum maximo exercitu ad carcamin ciuitatem uenit, que est iuxta eufraten, pugnaturus contra regem egypti nechao. Nam rex egypti subiugauerat syriam uniuersam. Nechao autem rex egypti cum hoc audisset, penitus non expauit, sed cum magno brachio contra nabugodonosor ad eufraten uenit. Facta autem congressione rex egypti deuictus est, et multa milia uariis rebus belli amisit. Transiens autem nabugodonosor eufraten, omnem syriam usque pelusium cepit praeter iudeam. Post hoc iiii. anno ueniens nabugodonosor rex babilonie contra iudeos, et cum magno exercitu super eos castra metatus est, tributa exacturus ab eliachim, aut certe dimicaturus. Eliachim uero metuens eius minas, et pacem habere desiderans, praebuit ei tributa quae praecepit tribus annis. Et statim reuersus est. Tercio uero audiens eliachim egyptios uelle contra babilonios pugnare, tributa non reddidit spe egyptiaci belli deceptus. Nam egyptii minime praesumpserunt pugnare contra nabugodonosor. Nam hieremias cotidie praedicebat quia frustra egyptiorum spem tenerent, quia futurum esset ut a rege babilonie ciuitas uastaretur, et rex eliachim subderetur ei. Haec autem nulla utilitate dicebat, quia nullus erat qui crederet. Nam populus et principes hoc audientes negligebant, et indignantes quasi augurium aduersus regem diceret propheta accusabant eum, et multi decreuerunt aduersus eum dari sententiam, ut ad supplicium traderetur. Seniores autem hieremiam eripere a malis cupientes, suadebant aliis ne quid mali fieret hieremie, dicentes quod non solum iste ciuitati futura praediceret, sed et micheas ante eum olim talia praedixisset, sed quasi propheta dei fuisset honoratus. His uerbis seniores mitigantes turbas, eripuerunt hieremiam a definito supplicio. Hieremias autem scribens omnes prophetias suas, ieiunante populo nono mense et in ecclesiam congregato quinto anno regis eliachim, relegit librum quem de futuris rebus ciuitati et populo conscripsisse uidebatur. Audientes itaque principes abstulerunt ab eo librum, iusseruntque hieremie et

baruch ut se absconderent. et ipsi librum portantes regi dederunt. Rex autem presentibus amicis iussit scribam suum relegere. et audiens que scripta erant in libro irate disrupit librum. et igne concremavit, et iussit hieremiam et baruch ad se puniendos adduci. Illi autem iram eius declinaverunt. Non post multum tempus. venit contra eum nabuchodonosor cum magno exercitu. et federe facto suscepit eum eliachim propter metum eorum que a propheta fuerant dicta, credens se multa passurum, si non eum susciperet. Cum autem nabuchodonosor invasisset civitatem: fidem neque servavit. sed iuvenes fortissimos et pulchritudine decoros occidit, una cum rege eliachim. quem et ante muros insepultum proiecit. et filium eius ioachim constituit regem. Captivos autem qui erant in dignitatibus: constitutos numero tria milia captivos duxit in babiloniam, inter quos erat propheta ezechiel cum esset adhuc puer. Hunc finem habuit eliachim rex. qui vixit annis xxxvi. regnavit autem xi. Successor vero eius habuit matrem nomine honos(?). et regnavit mensibus tribus et diebus x. Nam a rege nabuchodonosor qui ei concesserat principatum repente timor invasit. et formidans ne ipse mali memoriam haberet propter patris. et provinciam ei invaderet. mittens exercitum ad hierosolimam iussit regem ioachim comprehendi. Ioachim quoque cum esset natura benignus et iustus. et nolens civitatem propter se videre pericula sustinere. sumens matrem et cognatos tradidit obsides ducibus qui fuerant a babilonio rege directi, et accipiens ab eis iusiurandum quod nichil paterentur mali. nec ipse nec civitas. aperuit eis urbem. Ipsi autem fidem violaverunt. et omnes iuvenes qui erant in civitate. et cunctos artifices quorum numerus fuit x. milia et octingenti xxx et duo, ligatos captivos secum duxerunt cum ioachim et matre eius et amicis ad regem babilonis. quos ille reclusit in custodiam. Patruum vero ioachim nomine sedechiam constituit regem, accipiens ab eo iusiurandum ut ei provinciam custodiret. et nichil hostile ageret, nec faveret egyptiis. Hic quoque sedechias erat annorum xx. duorum quando accepit regnum. fraternum matris ei amicias(?). Fuit autem contemptor iustitie et superbus(?). circa quem impii maximum locum habere videbantur. Unde hieremias propheta ad eum crebro veniens contestabatur dicens. ut iniquitates et impietates desereret: et iustitie studeret, nec attenderet malignos duces. nec falsis prophetis crederet eum seducentibus: quasi neque contra eum rex babilonie dimicaret, eo quod egyptii contra eum bellare vellent et vincerent. quoniam hec verba nichil essent, nec hec in ventura forent. Sedechias autem dum audiret hieremiam hec dicentem consentiebat ei per omnia tamquam vera loquenti. et ei credebat verbis. sed rursus amici subvertebant eius mentem a verbis prophete: et ad ea que volebant emolliebant. Prophetavit autem et ezechiel circa paucitate(?) de futura calamitate populi. et hec misit hierosolimam. sed sedechias eius verbis non credidit, eo quod non concordarent verbis hieremie. Dicebat enim ezechiel quia sedechias babiloniam non videret. hieremias autem dicebat quia vinctum duceretur in babilonem. Licet autem omnia secundum eorum dictum evenerint, tamen has prophetias in sequentibus oportunius explanabimus cum in manus venerit.

Interea dum cognovisset nabuchodonosor quia sedechias quem regem statuerat in hierusalem amicitias misisset cum rege egypti movit contra eum castra. et afflicta provincia munitiones diripiens. ad ipsam hierusalem obsidendam cum magno veniebat exercitu. Rex autem egyptiorum audiens quia sedechias amicus eius esset obsessus. sumpta maxima virtute bellatorum venit in iudeam quasi obsessi civitatem soluturus. Nabuchodonosor abscessit ab hierosolimis: et occurrit egyptiis eisque congressis prelio eos superavit. et in fugam versos de syria eiecit omnes. Interea falsi prophete seducebant sedechiam dicentes. quia nabuchodonosor ad civitatem denuo non reverteretur. sed in proprium regnum rediret. et illi qui captivi ducti fuerant de babilone cum dextrariis(?) ad hoc templum reverterentur. Hieremias autem in medium transiens his contraria prophetavit dicens. quia male facerent hi qui regi talia suaderent, quando per egyptios nichil iuvari posset quominus devinceret nabuchodonosor. et in hierosolimam denuo remearet. eamque fortiter obsideret. et populum fame corrumperet. et reliquos captivos duceret. et templi divitias exhauriret: et insuper concremaret, civitatemque subverteret. et esset servitura regi babilonico. eiusque nepotibus annis lxx. A quorum servitio nos te liberabunt persi et medi destruentes babiloniorum imperium. et remissi denuo hierosolimam edificabimus. Hec dicenti hieremie plurimi crediderunt. sed principes et impii excessisse eum a sua mente dicebant, eumque deridebant. Hieremias autem cum voluisset in patriam suam ire que dicitur anatoth. xx. stadiis ab hierosolima distans, inveniens eum in itinere quidam principum comprehensum detinuit. calumniam ei faciebat. quasi ad babilonios iret. Ille autem dicebat falsum eum dicere. sed in patria sua operari vellet. Princeps autem ad hec verba non flexus, vinctum deduxit ad iudices magistratuum, a quibus verbera et tormenta passus: ad necis supplicium servabatur. quamvis iniuste hec sustineret;

Anno igitur nono sedechie regis. x. die mensis decimi, xxii. nabuchodonosor rex reversus a pugna quam ab egyptiis inutiliter intulerat. denuo hierosolimam obsedit cum magno studio x. et nove menses. Hierosolimitas vero duo pessima mala. et alia maxima deprimebant, scilicet languor morbi pessimus. et fames vehementer insistens. Hieremias vero cum esset in custodia. monebat aperte populum. ut regem babiloniorum exciperent portas aperientes. Hoc enim facto dicebat eos posse salvari, alioquin radicitus disperderentur si manerent in civitate: aut fame consumpti, aut gladio hostium. Si vero ad chaldeos exirent, inimicos et mortem quodammodo declinarent. Principes autem hec audientes. et inter ipsa mala consistentes. non ferentes eius verba. sed cum ira venientes poscebant eum quasi vesanum occidendum non tamquam prophetam eo quod animos eorum frangeret: et malis promissionibus audaciam populi valde molliret: cum omnes parati essent pro patrie salute pugnare, ille autem moneret ut ad hostes fugerent, quia civitas capienda foret. et omnes in ea perirent. Rex vero propter hieremie verbis non erat iratus. sed ne principibus in tali tempore videretur esse contrarius. permisit eis ut facerent prophete que vellent. Qui mox ingredientes in carcere. et sumentes hieremiam precipitaverunt eum in quodam lacu ceno plenum. ut morte propria suffocatus moreretur. Hieremias vero usque ad guttur et labia in ceno dimersus, in magnis degebat angustiis. Quidam quoque servorum regis honoribus decoratus, genere ethyops eunuchus prophete regi nuntiavit: dicens non recte amicos eius et principes fecisse. quod prophetam in ceno dimersissent. quod supplicium omni morte et vinculis esset amarius. Hoc cum audisset rex penitentia ductus quod eum principibus tradidisset. iussit ethyopi ut sumptis xxx. servis et funibus: et quicquid … ret ad salutis eius utilitatem: hieremiam cum festinatione extraheret. Ethyops autem sumens quod preceperat rex. prophetam extraxit de lacu. et sine custodia esse permisit. Evocans quoque rex latenter requirebat si aliquid divinum in rebus presentibus ei indicare posset. Ille vero se habere quod diceret asserebat. sed sciret non se esse credendum. et nec se aliquid velle indicare. quem eum in humano supplicio pene mortificasset. Ubi sunt inquit nunc qui regem babilonis neque ad hierusalem reversurum esse dicebant. et his verbis vos fallebant. Si autem veritatem nunc tibi dixero. mortem me condempnas. Cumque ei rex iusiurandum prebuisset: ne eum puniret. nec principibus traderet. data fide suasit ei ut chaldeis aperiret civitatem si liberari vellet a presenti periculo. neque civitatem ad fundamenta dirui, nec templum ab hostibus concremari. et ipse huius mali auctor existeret. Hec audiens rex dicebat se quidem libenter facere que moneret et sibi expediret. sed metueret contribules qui ad regem babilonie perrexissent. ne accusantibus eum periculo subiaceret. Quem propheta confortabat. et frustra supplicium suspicari dicebat. et nil mali passurum. si babiloniis traderet civitatem. et ipsum et filios et uxores. insuper et templum maneret illesum. Hieremiam quoque cum hec dixisset dimisit rex. precipiens ut nulli civium que locuti fuerant proderet. et si a principibus interrogatus fuisset quid cum eo locutus esset. diceret quia postulasset ne vinculis aut in carcere denuo traderetur. Principibus quoque interrogantibus quid locutus fuisset cum rege. iuxta preceptum regis eis respondit. Babilonii quoque obsessionem hierosolimitis gravem inferebant, castella facientes turres cum magnis edificiis. et aggeres ingentes exaltabant. in quibus resistebant de muris pugnare volentibus: multasque machinationes erigebant equantes eas muris per circuitum civitatis. Illi autem qui erant intra urbem forti et impetuosissime resistebant. quamvis fame et labore fatigarentur. Licet autem inter his passionibus multarentur, animo tamen fortes videbantur ad prelium, in nullo expavescentes adinventiones et machinamenta babiloniorum. sed contrarias machinationes inventis que hostes fecerant, illi alia apponere cogitabant. ita ut magnum esset certamen babiloniis et hierosolimitis. babiloniis existimantibus nichil esse virtutis quominus caperent civitatem. hierosolimitis autem suam salutem non in alia causa ponentibus nisi ut magno studio laborarent. et non desperarent excogitare quibus modis hostium machinamenta destruerent. Multa igitur mala perpessi sunt hierosolimite mensibus x. et viii. dum fame vastarentur. et lapidibus quos de turribus iactabant adversus eos hostes. Capta est quoque civitas xi. anno sedechie regis. iiii. mense die nono, ceperuntque eam principes babiloniorum quibus obsessio a rege nabuchodonosor erat commissa. ipse autem in reblata civitate morabatur. Nomina vero principum qui civitatem ceperunt hec sunt: ergelasar. rerem. macussem. egarus. nabuzardan et sarus. Capta siquidem civitate circa mediam noctem a principibus et ingressis in templum. agnoscens hoc sedechias. sumptis uxoribus et filiis. et principibus et amicis fugit de civitate per desertum valde tutissimum. Quod dum principibus babiloniorum indicatum fuisset: egressi diluculo persecuti sunt eos. Quos dum circa iherichontem apprehendissent: circumdederunt eos. Amici vero et principes qui cum sedechia fugiebant. dum hostes proximos esse conspicerent, dispersi sunt in diversa loca fugiendo. et unusquisque se liberare contendebat. Hostes autem comprehensum sedechiam cum paucis et uxoribus et filiis. duxerunt ad nabuchodonosor regem in reblata. Quem nabuchodonosor cepit vocare impium. et infelicem. et iusiurandi immemorem quod promiserat ut ei provinciam custodiret. Super hec autem eum obiurgavit ingratum, quia dum ab eo percepisset imperium. quod a ioachim fratris ei tulerat. et sibi tribuerat, contra eum egisset hostiliter. Magnus quoque deus qui nequitiam tuam habuit odio, meo te subiugavit imperio. Hec dicens ad sedechiam, iussit statim filios eius et amicos occidi, ipso et captivis inspicientibus: Deinde oculos sedechie eruens, eumque vinciens secum duxit in babiloniam. Hec sicut quoque hieremias et ezechiel prophetaverunt, quia comprehensus duceretur ad babilonium regem. et loqueretur ei ex suo ore. et videret suis oculis eius oculos, sicut hieremias dixit. cecatus autem et ductus ad babiloniam eam non vidit sicut ezechiel predixit. Hec autem sufficienter possunt dei manifestare potentiam que multimoda et universa conspiciens et que congruant agi providens ignorantiam et infidelitate hominum redarguit. per que curari nequiverit ab his que erant passuri. Nam cum ea que predicebant custodire nollent calamitatibus noscuntur esse contraditi, ita ut impossibile esset ut ab his declinarent. Omnes quoque qui de genere david regnaverunt hanc conversatione habuerunt. et fuerunt xx. et unusquisque ad ultimum regem a saul qui primus regnavit non tamen ex eadem tribu consistens. Regnaverunt autem annis nongentis(?) et xiiii. mensibus vi. diebusque x. Nabuchodonosor autem misit principem militie sue nabuzardan in hierusalem ut expoliaret templum et incenderet. et regalia pariter et civitatem usque ad pavimentum subverteret et populum in babiloniam transferret: Qui dum venisset in hierusalem. xi. anno sedechie regis templum subvertit. et vasa dei aurea et argentea. et maximum cantharum quem fecerat salomon. et columnas ereas et capitella earum aureasque mensas et candelabra. Hec auferens templum incendit quinto mense inicio mensis. xviii. anno regis nabuchodonosor. et regalia civitatemque subvertit. Templum quoque concrematum est post ccc. et lxx. annos et menses sex diesque x. ex quo factum est a salomone. Ab egressu autem populi ex egypto tunc erant anni mille lx. duo. et menses sex. et dies x. A diluvio vero usque ad vastationem templi fuit tempus annorum mille nongentorum lvii. mensium vi. dierum x. A prothoplasto autem adam usque ad vastationem templi fuerunt anni tria milia quingenta xiii. menses sex. dies x. Tantus quoque numerus erat annorum et quecumque gesta sunt ut pervenirent manifestavimus. Nabuzardan quoque postquam hierusalem subvertit et templum. sumens captivos migravit eos. et pontificem saraiam et iosedech sacerdotem secundarium eius. et custodes templi. et tres eunuchos qui erant super armatos. et vii. amicos sedechie et scriba eius. et alios principes lx. quos omnes cum vasis que depredatus est deduxit ad regem in reblata civitate. Rex autem iussit pontificis caput et omnium principum capita abscidi. et regem sedechiam posuit in carcere in babilone.

Igitur quia genus regum explanavimus, necessarium iudicavi referare nomina pontificum, qui pontificatum regum temporibus habuerunt. Primus fuit sadoch pontifex templi quod salomon edificavit. post eum achimaas. post achimaa azarias. cui successit iora. post ioram anxiora. post eum fideas. post hunc iudeas. post eum hilo. cui successit

Ioacham, et post eum Urias. inde Neerias. post eum Odeas. et post eum Sallum. deinde Helchias. post hunc Zaroch. deinde Iosedech qui captivus ductus est, et occisus. Isti omnes in pontificatu per ordinem id est filius patri successere. Veniens autem rex in Babyloniam. vasa que in templo domini fuerat depredatus. diis suis dicavit. et populum in Babylonica regione constituit. Nabuzardan autem dum captivasset populum hebreorum pauperes qui in Iudea remanserant dereliquit. constituens eis principem nomine Godoliam filium Achiam de nobilibus natum. mansuetum et iustum. iussitque ut opus in vineis et terra facientes regi de fructibus tributa persolverent. Hieremiam vero prophetam solvit a carcere. eique suasit ut in Babylonem cum eo veniret. namque rex sibi iusserat ut illi per omnia placide ministraret. et si nollet secum ire. indicaret tamen ei ubi manere vellet. quatenus hoc regi mandaret. Hieremias vero nec eum sequi voluit nec alibi commorari. sed libenter se dixit habitare in deserta patria cum miserrimis reliquiis. Audiens hoc Nabuzardan precepit Godolie. ut ei providentiam omnibus haberet. eique ministraret in quibus egeret. Donans et Nabuzardan Hieremie multa et preciosa munera. dimisit ad propria. Hieremias ergo mansit apud Godoliam in civitate Masphat. rogavitque Nabuzardan ut dimitteret discipulum suum nomine Baruch filium Neri ex magna valde familia. et qui in lingua patria precipue erat eruditus. Hoc cum fecisset. Nabuzardan in Babyloniam profectus est. Et illi qui obsessa Hierosolimorum urbe diffugerant dispersi per certa loca dum Babylonios cognovissent recessisse. et quasdam reliquias in Hierosolimorum terra reliquisse. qui ea incolerent. undique collecti venerunt ad Godoliam in Masphat. Erant principes eorum Ioad filius Carie. et Zareas. et Iohonias simul et alii. Porro de genere regio erat quidam Ysmahel vir magnus et callidus. qui dum obsideretur Hierosolima. evasit ad regem Ammanitarum nomine Bachalim. et illo tempore ibi moratus est. Quos dum ad Hierosolima reversi sunt. Godolias eos fecit ibi manere. neque Babylonios metuentes. colentesque terram nichil mali passuros esse dicebat. et hoc iuramento firmavit. adiciens quia solacium cunctis preberet. et si quis ab aliquo gravaretur illius foveret auxilium. suasitque ut singuli in qua vellent civitate morarentur. et habitacula repararent et cum tempus esset, triticum. et vinum. et oleum reconderent. quatinus hyemis tempore pabulo non egerent. Hec cum dixisset. dimisit eos in provinciam ire. quo unusquisque volebat. Fama ergo discurrente quod Godolias ad se venientes de fuga clementissime suscepisset. et terram ad colendum dedisset. ut regi Babylonis tributa persolverent. venerunt omnes ad Godoliam. et in provincia degebant. Considerantes ergo providentiam. et Godolie benignitatem atque clementiam, Iohannes et principes qui cum eo erant valde dilexerunt eum. dicebantque mittendum esse ad regem Ammanitarum Bachalim. ut Ysmahel latenter occideret. quatenus ipse posset esse securus. quia dum solus ille remansisset de semine regio. eius dolum timerent, ne ipsum occideret. et reliquie israelitarum funditus deperirent. Godolias autem acquiescere noluit verbis eorum dicens. Non est rectum contra virum qui nichil adhuc gessit malignitatis insidias exercere. qui neque in tali desolatione huiusmodi malicia exerceret. et quem in tanta necessitate fovebat. et ab aliis inimicis eripuerat. ipse non punire nollet. sed et si ille infidelitatem agere vellet. carius sibi esset. ut ipse puniretur ab illo. quam nequaquam ipse vellet violare fidem suam in illo homine qui ad se salutis gratia confugisset. ut dolo eum occideret. Principes autem cum non potuissent Godolie persuadere ut Ysmahel occideret, protinus recesserunt. Transactis autem xxx diebus venit Ysmahel cum x viris ad Godoliam in Masphat. quos ille splendidis epulis muneribusque susceptos recepit. Godolias vero in convivio vino inebriatus est. Quem Ysmahel videns vino repletum. et velut insensatum pre ebrietate. surgens cum x amicis occidit eum. et qui cum eo recumbebant. Et post horum peremptionem Ysmahel egressus per noctem. cunctos parte in civitate iudeos et milites trucidavit. qui a Babyloniis fuerant relicti. Altera autem die veniebant cum muneribus ad Godoliam lxxx viri. nichil scientes de morte Godolie. Quos cum vidisset Ysmahel quasi ad Godoliam accessuros interius evocavit. Quibus ingressis. aula clausa cunctos occidit. eorumque corpora in lacum profundissimum ne viderentur proiecit. Ex his lxxx viris inventi sunt. qui rogaverunt non se prius occidi. quam occultas in agris divitias. et pallia simul et vestes reconditas. et frumenta monstrarent. Hec audiens Ysmahel pepercit eis. Post hoc populum qui erat in Masphat cum uxoribus et filiis captivum duxit. et filias Sedechie regis quas Nabuzardan Godolie conservandas reliquerat. captivas duxit fugiens ad regem Ammanitarum. Audiens hoc Iohannes et principes qui cum eo erant nimis exasperati sunt. et assumentes singuli arma sua. egressi sunt ut Ysmahel viriliter expugnarent. Quem cum apprehendissent circa fontem Chebron. illi qui ab Ysmahel captivi ducebantur, videntes Iohannem et principes ad solacium suum venisse. relinquentes Ysmahel. contulerunt se ad Iohannem. Ysmahel autem cum viris viii. fugit ad regem Ammanitarum. Iohannes autem sumens captivos venit ad quendam locum quem Caulas appellant et illo die ibi mansit. Deliberaverunt autem ut inde surgentes abirent in Egyptum. metuentes ne eos Babylonii perimerent propter mortem Godolie. qui ab eis dux fuerat constitutus. Et dum in tali consilio permanerent, pecierunt Hieremiam prophetam ut dominum consuleret quatenus eis in angustia constitutis. quid facere deberent monstraret. Cumque propheta oraturum se pro eis apud dominum promisisset. post x dies apparuit ei deus precipiens ut indicaret Iohanni. et principibus et universo populo. quoniam remanentibus eis in illa provincia. solacium eis ferret divina providentia. et a Babyloniis quos timerent servaret illesos. proficiscentes autem in Egyptum peribunt. et illa passuri essent ab Egyptiis. que olim fratres vestros constat esse passos. Hec cum Hieremias populo dixisset. non ei credebant dicentes quia magis secundum voluntatem Baruch discipuli sui eis loqueretur quam secundum divinum mandatum. scientes quia si ibi remanerent omnino a Babyloniis interirent. Principes ergo et populus non obedientes consilio dei. quod eos monuerat per prophetam. surgentes abierunt in Egyptum. ducentes secum Hieremiam et Baruch. Et dum in Egypto essent. indicavit deus Hieremie venturum esse regem Babyloniorum ad Egyptum. iussitque eum predicere populo Egypti venturam captivitatem. et quia alios occideret. alios captivos in Babyloniam duceret. Et hec ita completa sunt. Quinto enim anno captivitatis Hierosolimorum. qui erat iii. et xx regni Nabug. castra metatus est idem Nabug in inferiore Syria. eamque de-

149.

tinens expugnavit. et simul Ammanitas et Moabitas. Cumque subdidisset has gentes. perrexit ad Egyptum. eamque subiuit. et regem. et populum. et hebreos qui illuc fugerant captivos traxit in Babyloniam dux. Igitur per Salmanasar regem Assyriorum populus x tribuum de Samaria captivus ductus est, et in eorum regione alie gentes sunt posite. que Samaritas vocant. Babylonii vero regem cum duas tribus captivassent, nulla gente in eorum regione constituit. et propterea desolata est omnis Iudea. et Hierosolima lxx annis. Tempus autem a captivitate israelitarum usque ad duarum tribuum migratione fuit annorum c.xxx. mensium sex. dierum x.

Nabug ergo rex Babylonis sumens omnes iudeorum nobiliores. et cognatos Sedechie. et qui pre etate corporum. et aspectus pulchritudine resplendebant. tradidit eos pedagogis. prohibenda diligentia. eosque castravit. quod et aliis quos ex gentibus captivaverat fecisse dinoscitur. iussitque eis ministrari de mensa sua cibos. et erudiri principalibus litteris. partim et chaldeis. Erant autem isti sapientia ydonei. habentes exercitium splendidum. Inter quos erant aliqui de genere Sedechie iiii. optimi natura. et benigni. Daniel. Ananias. Azarias. Misahel. Horum nomina rex Babylonis commutavit. et aliis nominibus vocavit. Danielem Balthasar. Ananiam Sydrach. Misahel Mysac. Azariam Abdenago. Hos et rex cum essent nimis ingeniosi. et circa litterarum doctrinas assidui. habebat in honore et dilectione precipua. Cogitavit ergo Daniel cum cognatis suis. ut se a cibo regio abstinerent. et ab omnibus animatis generaliter abstinerent. Et accedentes ad Aschan eunuchum cui eorum diligentia fuerat a rege commissa. rogaverunt eum ut ea que rex iusserat eis expendi ipse comederet. et eis legumina comedenda daret. et que ergo inanimata essent. dicentes se ad istos cibos esse deditos. et alios sibi valde contrarios. Ille vero paratum se esse dicebat. eorum voluntati obedire. sed metuere regem. ne per corporis eorum maciem vultusque mutatione proderentur regi. eo quod ab epulis abstinerent dicens esse consequens ut per qualitatem ciborum eorum corpora mutarentur. et dum alii pueri bene refecti a rege viderentur: ipsi sibi supplicii auctores existerent. Et dum Aschanis proposito eorum hoc dixisset: persuaserunt ei ut per experimentum x dierum hec ministraret illis. et si habitum corporis eorum non mutaret imperius. in his sine dubio permanerent. si ex his cibis non lederentur. Si vero mutatos videret in aliquo. ad priora convivia revocaret. Quibus dum inanimatos cibos daret. eorum corpora pinguiora ac decentiora erant magis quam aliorum. ita ut illi quibus regalia convivia parabantur inferiores essent. ita ut alii putarent Danielem in magna copia epularum convivari. Ex illo tempore audacter Aschanis ea que de mensa regis illis pueris mittebantur ipse sumebat. et illis que dicta sunt ministrabat. Daniel autem et socii eius dum eorum anime essent limpide. et ad doctrinas vivere. et corpora eorum ad laborem apta consisterent. nam animas hebrees non habebant per ciborum varietate. aut corpora per asde epulas molliora. omnes velociter didicere doctrinas que erant apud barbaros et chaldeos. Daniel autem erat sapientia ydoneus. et ad somniorum interpretationes expertus. que ei revelabat divinitas. Igitur per annum secundum egypciace vastationis rex Nabug vidit somnium valde mirabile, cuius explanationem ipse ei post somnium aperuit. Vigilans autem et oblitus somnii. mox chaldeos vocavit et magos atque divinos sequens dixit vidisse somnium et expositionem eius. et hec simul oblitum. iussitque ut dicerent sibi somnium. et quid significaret. Illis vero dicentibus hoc impossibile esse hominibus invenire. nam si ipse somnium diceret. explanationem eius audiret. rex minatus est eis mortem ni somnium dicerent. Et dum faterentur non posse fieri quod iubebat. iratus iussit omnes occidi. Daniel autem audiens quia omnes sapientes rex iussisset interimi. inter quos et ipse cum suis sociis numeratus erat. accessit ad Arioch qui erat princeps super armigeros regis. et rogabat ut ei causam ediceret. pro qua rex iussisset omnes sapientes Babylonis occidi. Et cum cognovisset quare factum esset. rogavit Arioch ut ingressus ad regem peteret inducias una nocte. et ut a sapientum nece se cohiberet. dicens se sperare quod ea nocte supplicans deo. somnium regis agnosceret. Arioch ergo nunciavit regi sermonem Danielis. et concessit ei rex. Ingressus autem Daniel cum sociis ad habitaculum proprium rogavit dominum tota nocte. ut ei somnium indicaret. ut et ipsi inter sapientes perirent. sed ut eos posset ab ira regis eripere. et ostenderet visionem, quam rex esset oblitus. Deus autem misericordiam habens illorum qui periculo subiacebant. Danieli simul et somnium et explanationem innotuit regis. Daniel autem a deo sibi revelata cognoscens. gavisus surrexit. et hec fratribus indicans. illos qui iam de vita desperaverant. et parati videbantur ad mortem. ad securitatem et spem vite reduxit. Daniel autem deo gratias agens qui eorum misertus esset. facto die venit ad Arioch petens ut eum introduceret ad regem narraturus ei somnium. quod transacta nocte viderat. Daniel ergo ingressus ad regem. hoc primum poposcit ne sapientior putaretur ab aliis chaldeis. et magis quia dum illi somnium neque invenire potuissent. ipse indicaturus accederet. et hoc non experimento humano, nec quia maiori studio in cogitando laborasset. ut hoc sciret. sed deus magnus misertus omnium qui mortis periculo videbantur constituti. et mei simul. explanationem cum somnium aperuit. Non enim minus pro illis quam pro me ipso in morte deputatus sollicitus eram. dum iniquitate inviti viros bonos et optimos mori preceperas. quod nichil humanum facere precepisti. sed quod dei solius est. ab eis exegisti. Tibi sollicite o rex cogitanti. qui possent toti mundi tenere principatum. volens deus regnatores ostendere. huiusmodi somnium revelavit. Vidisti enim statuam valde preceram. cuius caput erat aureum. humeri et brachia argentea. venter autem et femora erea. crura pedesque ferrea. Deinde vidisti lapidem de monte sponte abruptum cecidisse super statuam. eam prostratam contrivisse totam. et nullam ei partem integram reliquisse. Post hec vidisti aurum et argentum et es in modum farine contritum. et spiritu vehementi flante direptum. atque dispersum. lapidem vero crevisse tantum. ut omnis terra ab eo videretur impleta. Somnium itaque quod vidisti hoc est. cuius interpretatio hunc habet modum. Caput quidem aureum te significat. et qui ante te in Babylonia regnaverunt. Due autem manus et humeri indicant quod a duobus regibus Babyloniorum destruatur principatus. eorum denuo alter qui ab occidente erit destructus imperii simul et eramento. cuius regnum cessare faciet qui ferro videbitur equalis domabitque omnia. quia ferri natura robustior est auro et argento et ere. Significavit et regi Daniel de lapide qui abruptus est

de mente quod ei in uisu placuit indicare, sed que facta iam facta describere, non de futuris tractare. Si quis autem desiderans eorum integritatem perscrutari, et de incertis rerum statum studeat agnoscere, legat librum danielis quem inter diuinas computatur litteras. Rex ergo nabuchodonosor hec audiens, et somnium suum agnoscens, obstupuit ingenium danielis, et procidens in faciem adorauit eum, et quasi deo sacrificari iussit, et curatorem totius regni constituit, et cognatos suos. Et hi quidem honore inuidiam et dolum et pericula sustinuerunt, et apud regem ex huiusmodi causa accusati sunt.

Nabuchodonosor rex fecit statuam auream altitudine lx cubitorum, latitudine vi, et statuit eam in maximo campo babilonis. Dedicaturus ergo eam conuocauit ex omni prouincia principes uniuersos et omnem populum, eisque precepit dum audirent sonum tube, prostrati statuam eius adorarent, qui uero hoc non facerent, eos in caminum mitterent. Omnibus ergo post sonum tube adorantibus simulachrum, tres illi iuuenes non adorauerunt, nolentes preuaricari leges patrias. Qui repente uincti et ex precepto regis in igne missi, inopinabiliter diuina prudentia liberati, mortis pericula euaserunt, nam eos omnino non contigit ignis. Reor enim ego quod nichil iniuste fecissent, in caminum missi, ab igne non sunt tacti, et facta est flamma natura debilior habens istos intra se ministros, qui eos custodiunt ne consumerentur ab igne. Hoc enim miraculum probauit eos apud regem iustos et religiosos, et habebantur apud eum in honore perpetuo. Post paululum autem tempus denuo rex uidit somnium, per quod significabatur ei quia casurus esset de regno, et cum bestiis in deserto habitaturus vii annis, et iterum recepturus principatum. Hoc somnium cum uidisset, magos denuo uocauit, eisque referens quod uiderat interpretationem congruam exigebat, et nullus potuit uirtutem somnii comprehendere nec manifestare. Daniel ergo solus hoc ei exposuit, et sicut ei predixit omnia in eo completa sunt. Nam cum habitasset predictum tempus in heremo, nullusque presumpsisset vii annis regnum inuadere, supplicans deo ut regnum reciperet, denuo est reuersus ad imperium. Nullus ergo me culpet quod ita singula narrauerim, cum in ipso historie mee principio premiserim me transferre libros hebraicos in eloquium grecum, et hos uolentibus aperire, neque adicere ipse aliquid secretorum, neque subtrahere me promittens. Nunc autem parum ad preterita tempora stilum uertam. Post mortem enim baladan sub quo ezechias regnauerat in hierosolimis, non post multum tempus regnauit in babilonia quidam nabuchodonosor, qui erat pater huius nabuchodonosor, de quo supra diximus. Hic subiugans sibi egyptum et syriam et fenicem, constituit super has prouincias satrapam qui eas regeret. Et post multum tempus cum audisset hunc satrapam sibi uelle resistere, cum ipse iam his fatigari nollet, committens filio suo equiuoco nabuchodonosor quandam partem exercitus, misit eum contra satrapam qui a se recesserat. Cum quo congressus facta dimicatione uicit eum, et prouinciam ex isto principio belli subiugauit imperio. Et dum in itinere hic moraretur, contigit ut pater eius nabuchodonosor egrotaret in babilone, et uita recederet, cum regnasset annis xx et uno. Nabuchodonosor autem filius eius, mortem patris agnoscens, disponens causas egypti et reliquas prouincias, et captiuos cunctarum gentium quos ducebat, et thesauros multos committens quibusdam amicis suis, ut cum omni fidelitate ea ad babilonem deferrent, ipse cum paucis per desertum uenit ad babiloniam, et adeptus principatum a patre sibi relictum, et a quodam potentiore uiro sibi reseruatum, totius paterni regni dominus est effectus. Captiuos autem uenientibus et thesauris quos in itinere reliquerat, captiuos constituit in locis oportunissimis babilonie ciuitatis. Hic est ille magnus nabuchodonosor qui hierosolima destruxit, et duas tribus captiuauit, et illa omnia gessit que supra prelibauimus. Idem ipse nabuchodonosor construxit templum beli, et largissime donis ornauit, et in antiqua ciuitate noua edificia fecit, et prisca reparauit, ita ut ciuitatem obsidentes nequaquam ualerent aquam ciuibus auferre, nec ciuitati aliquid preualere. Erexit quoque tres portas intrinsecus et extrinsecus de latere cocto, et decenter muniuit eas, et ornauit magnifice. Patrio quoque palatio alia prope eius regalia fabricata sunt, quorum spacia et reliquam pulchritudinem dicere credo superuacuum. Verumtamen hoc sciendum est, quia dum essent hec opera magna et nimis eximia, diebus tamen xv consummata sunt. In istis autem regalibus lapides posuit, quorum similitudo erat ad instar montis, et plantauit diuersas arbores, fecitque hortum quod suspensibilem dicebant, eo quod uxor eius possessionem regionis proprie uidere desideraret, que nutrita erat in locis medie. In istis autem regalibus post apparitionem facti somnii quod ei daniel explanauerat, quia cum bestiis mansurus esset vii annis in heremo, quadam die deambulans et opus suarum manuum laudans, et quod propriis uiribus cuncta fecisset, uox quedam a superioribus delata, eum dixit ab hominibus eiciendum, et auferri vii annis mansurum, et post hec principatum recepturum. Et hec omnia in eo completa sunt. Reuersus ergo in regnum denuo, deum in omnibus operibus suis laudabat, et cum regnasset annis xl iiii defunctus est uir industrius, et omnium regum felicior. Huius nabuchodonosor meminit megasthenes in quarto libro hystoriarum suarum, dicens hunc regem fortitudine et actuum magnitudine herculem transcendisse.

Igitur post mortem nabuchodonosor amulmadapatus qui et euilmerodach filius eius suscepit regnum, et regem iechoniam soluit a uinculis, et inter amicos suos constituit, et in babilone inter reges morari fecit in multo honore. Moriente uero amulmadapato per annos x et viii regni sui, egressarius filius eius tenuit regnum xl annis. Eoque mortuo ad filium eius labosordachum peruenit imperium. Qui dum nouem mensibus regnasset mortuus est, et post eum regnauit balthasar qui naboarch nuncupatur. Contra hunc regem castra metati sunt cyrus rex persarum, et darius rex medorum. Qui dum obsiderent eum in babilonia, mirabile quoddam prodigium contigisse dinoscitur. Iacebat namque cenans in domo maxima, et conuiuiis regalibus cum concubinis suis et amicis, precepitque ut de ipso templo deportarentur uasa dei que nabuchodonosor de hierosolimis auferens diis suis dedicauerat, et bibens in eis hic blasphemauit dominum. Statim uidit de muro uenientem manum, et in pariete quasdam sillabas scribentem. Qua uisione turbatus conuocauit magos et chaldeos, et illos qui inter barbaros somnia et horum signa discernere ualebant, ut ei que fuerant scripta manifestarent. Et cum omnes nichil penitus se intelligere dicerent, in angustia rex et tristitia positus propter hanc causam, in omni prouincia predicari iussit, ut qui litteras illas legeret et interpretaretur, daret ei torquem auream et uestem purpuream sicut chaldeorum regibus mos erat, et insuper etiam partem regni ei offerret. Quo facto, dum multi sapientes concurrerent ut predictam bonitatem consequerentur, neque tamen inuenire ualuerunt significationem harum litterarum. Et dum regem uideret auia eius in anxietate positum, cepit eum confortare, dicens quia esset quidam de iudea captiuus de eorum genere quos nabuchodonosor de hierusalem transtulerat, nomine daniel, uir sapiens et argutus, qui inueniret res difficiles, et que soli deo uidentur nota, qui et nabuchodonosor regi cum nullus potuisset dicere que querebat, ad agnitionem eius ueniens quod querebat aperuit. Hunc ergo uocans precipe ut hanc scripturam et legat et interpretetur. His audientis balthasar iussit danielem aduocari, rogauitque eum ut que scripta fuerant legeret et interpretaretur ei, quia ipse diuino spiritu plenus esset, et solus ista inuenire posset. Quod si faceret, purpura uestiendum, et torquem auream circa collum eius dandam esse promisit, et etiam partem regni conferendam, ut ex his insignis appareret. Daniel autem dixit, hec dona sibi ipsi conseruet; sapientiam namque et diuinitatem nullius suffragio egere, sed gratis prodesse querentibus, tamen que scripta erant significaturum ei promisit dicens: Hec diuina uindicatur uicinitate subuersione, quia ex his in quibus nabuchodonosor iniurias dei fuerat castigatus, tu non didicisti esse pius, cum ipse nabuchodonosor in bestiam mutatus, post multas preces et supplicationes misericordiam potuit promereri, et ad humanam redire conuersationem, et post hec deum solum omnes habere uoluit donec aduixit asserunt. Tu autem horum obliuionem habens multumque diuinitatem blasphemans in eis uasis una cum tuis concubinis ministrasti. Et hec deus uidens et irascens, per ea que scripta sunt pronuntiauit quem tu finem sortiturus es. Hec uero littere significant hec. Mane quod latina lingua significat numerum, quia uite tue tempus et regni dinumerauit deus, et parum est super quod decreuit. Thechel hoc significat pondus, quia deus appenderans uite tue tempus, iam illud declinare pronunciat. Phares hoc romana lingua fragmentum significat, quia frangetur regnum tuum et medis illud persisque distribuit. Cumque hec daniel ita interpretasset, balthasar quamuis sibi mala prophetata fuissent, tamen dona que promiserat statim iussit danieli conferri, et eum uirum bonum et iustum esse dicebat. Igitur ipsa nocte cyro rege persarum et dario rege medorum aduersus ciuitatem fortiter dimicantibus, capta ciuitate balthasar rex interfectus est, cum regnasset x et vii annis, et erat nepos nabuchodonosor regis. Darius ergo astyagis filius, qui babiloniorum principatum cum auxilio cyri regis cognati sui destruxit, annum etatis habebat sexagesimum et secundum. Hic sumens danielem prophetam ad se in mediam duxit, et omni modo eum honorabat. Erat enim daniel inter tres satrapas, quos darius sub ccc et lx satrapas instituerat. Dum ergo daniel esset apud darium in honore perpetuo, et cuncta ei essent commissa, inuidiam apud ceteros ex hoc habuit. Mordentur enim inuidia quidam mortalium, cum quisquam apud principes plusquam se ualere conspiciunt. Principes autem illi dum quererent occasionem inuenire accusationis de daniele circa uxorem regis, nullam probabilem causam inuenire potuerunt, quia ut prediximus castissimus erat. Multas et pecunias regi offerebant, sed ille has non recipiebat, et ideo accusatores nullam criminis causam inuenire faciebat. Illi et quesiuere modum quo eum in maiorem apud gratiam regis facerent. Videntes namque eum ter in die orantem deum suum, inuenere consilium per quod perderent eum. Et uenientes ad darium nuntiauerunt ei quia satrapis et principibus placuisset, ut xxx diebus populus requiesceret, et nullum ex diis adiret nec exoraret, et si quis hanc sententiam transcenderet, in lacum leonum mitteretur. Rex autem eorum nequitiam non intelligens, neque hec contra danielem arbitratus facta molimina, dixit placere sibi que ab eis decreta uidebantur, et eorum sententiam confirmauit, et precepit a populo custodiri decretum. Ceteri ergo custodientes iussa regis quiescebant, danieli uero nulla iussionis cura fuit, sed ut solitus erat stans deum cunctis inspicientibus adorabat. Satrape ergo occasione sumpta qua contra danielem inuenire querebant, mox uenerunt ad regem accusantes danielem, qui solus eius precepta transcenderet, quia dum nullus apud eos orare presumeret, quod non quidem propter impietatem, sed propter custodiam fieret preceptorum, ille contempnens precepta suum orabat deum. Credentes quia propter magnum fauorem quo eum darius diligebat, illorum decreta contempnens danieli ueniam daret, et multa habentes inuidia nimis instabant, et ad nullam mansuetudinem flectebantur, sed eum secundum dataram legem in lacum leonum proiciendum esse dicebant. Sperans autem darius quia deus eum eriperet, ut nichil a bestiis sustineret aduersi, consolabatur danielem ut fortiter ferret euentum. Rex ergo dum daniel missus fuisset in lacum leonum, signato lapide qui pro ianuis more laci positus erat discessit, et intentatam eam noctem duxit insomnem mestus, et pro daniele nimis afflictus. Die uero facto surgens, clamauit uoce magna requirens si saluus esset. Quo respondente quia nichil mali passus fuisset, iussit eum repente protrahi de lacu leonum. Inimici uero uidentes nichil mali pertulisse danielem, dicebant regi non esse diuinam prouidentiam in hunc saluatum, sed saciatos leones eum tangere noluisse. Rex autem eorum nequitiam uidens, iussit leonibus multas carnes apponi, eisque saciatis inimicos danielis in lacum precepit immitti, ut si per saturitatem ad eos minime leones accederent, ita apte ueritatem cognosceret. Quo facto, et satrapis in lacum depositis, dario manifestatum est quia diuinitas saluauerit danielem. Leones ergo nulli pepercerunt eorum penitus, sed omni parte discerpserunt, quasi rabida fame pleni, et nulla cibi copia recreati. Arbitror enim quia leones non fuerunt ante hoc fame prouocati, qui utique paulo ante uidebantur carnium habundantia saciati, ut hominum nequitia irrationabilibus animalibus esset manifesta, sed quia dei uoluntate incitabantur ad penam. Peremptis ergo inimicis danielis hoc modo, rex darius quod actum fuerat diuulgauit in omni prouincia, laudans deum quem daniel colebat, eumque uerum esse deum et omnipotentem asserebat. Habuit autem post hec danielem in honore precelso, faciens eum principem amicorum.

Daniel ergo cum esset insignis et clarus, et religiosus crederetur, edificauit in ecbathanis medie mausoleum ualde preclarum, et nimis mirabiliter instructum, quod hactenus manet, et uidentibus creditur nuper edificatum, ita ut ea die qua conspicitur putetur esse constructum, sic ei pulchritudo noua uidetur et solida, nullaque senectute nec longeuitate magni temporis conficitur, cum edificia que homines

faciunt ad vetustatem veniant et sua fortitudine longevitate careant, et propria decoris amissione careant. Hactenus autem in eodem mausoleo sepeliuntur reges medorum atque persarum et parthorum. et cui haec cura committitur sacerdos est iudeorum. et hoc fit usque ad presens tempus. Dignum est ergo de daniele dicere. quod quilibet audiens debet ammirari. Nam divinitus mirabiliter in uno maximo loco posito omnia prophetasset. omne tempus vite sue mansit in multo honore, apud reges et populos. et gloriam et memoriam possedit sempiternam. Omnes namque libri quos conscribens reliquit. leguntur hactenus apud nos. et ex his credimus quia deus ei loquebatur. Non solum enim futura sicut alii prophete predixit. sed et tempus definivit. quo haec necesse sit adimplere. Prophete namque priores. mala futura predicentes. et propterea a regibus et populo non sunt honorati. daniel autem bona et mala predicens. cunctorum favorem habere videbatur. et per eventum causarum veraci acquirebat fidem dictorum. et opinionem divinitatis habebat in populo. Reliquit enim nobis ex his que conscripsit. unde incognitas eius prophetie. et nulla mutatio possit agnosci. Ait enim quia cum esset in susis metropoli persidis cum suis sodalibus exivit in campum. et repente terremotu facto relictus sit solus. amicis eius per diversa diffugientibus. et ipse conturbatus in faciem super ambas cecidit manus. Interim eum quidam tangente et ut surgeret imperante: quatenus ea que erant post multas generationes civibus suis ventura conspiceret. Et cum surrexisset. ostensum sibi dixit arietem magnum et multa habentem cornua novissimum vero eorum precelsum. Deinde respexisse se ad occidentem. et vidisse hyrcum exinde ferri per aerem. congressumque ariete et cum secundo cornuum impetu prostravisse in terra, et undique conculcasse. Deinde vidisse dixit hyrcum de fronte cornu maximum produxisse. et illo fracto orta ex eo loco cornua iiii. et ad singulos ventos conversa. Inter que aliud parvulum ortum fuisse conscripsit. Quod dum cresceret: dicebat ille qui haec monstrabat hunc expugnaturum fore eius gentem et civitatem fortiter capturum. templumque concrematurum. et sacrificia fieri prohibiturum. diebus mille et lx vi. Haec omnia in campo qui est in susis daniel se vidisse conscripsit. et tali ei angelum sibi hanc aperuisse visionem expositum. Arietem quidem regnum persarum et medorum significare dixit. cornua vero eius reges illa gente regnaturos. Novissimum vero cornu significare dixit ultimum regem. et hunc divitiis et gloria priorum esse precipuum. Hyrcum autem significare narrabat aliquem de grecis regnaturum esse qui secundo congressus adversus regem persarum eum bello devinceret: et omnem gloriam eius principatus auferret. et maximum cornu quod erat in fronte hyrci. primum significare regem. et illo cadente ortum iiii. cornuorum. quia ad iiii. partes terre videbantur aspicere. successionem vero utriusque post obitum primi regis dixit annuntiare. et divisionem inter eos esse facienda. dum ille prior nec filios. nec cognatos habiturus esset. multisque annis in totum orbe esse regnaturum. et ex eis quendam oriri regem expugnaturum gentem eius. et leges atque conversationem eius pariter ablaturum. et templum depredaturum. et sacrificia celebrari tribus annis esse prohibiturum. Et haec utique gens nostra sustinuit per antiochum qui appellatur epiphanes. hoc est preclarus. sicut vidit daniel et ante multos conscripsit annos. que omnia danieli deo sibi monstrante conscribens reliquit. Haec quicumque legentes. et provenire considerantes. credant in honore divino fuisse daniele. et per haec que sunt verissima cognoscat quilibet errare epicureos. qui providentiam vite negant. et deum res humanas curare non estimant. neque a beata incorruptibilique substantia gubernari universa. sed hunc mundum sine rectore. et sine cura aliqua ferri sponte confirmant. Quem si ita esset. sicut naves gubernatoribus desolatas ventorum violentia conspicimus, vel currum sine agitatore constringi. ita et mundus sine regimine dei olim potuisset deici. et perire quassatus. Ego namque danielis dicta respiciens. valde puto a vera opinione eos recedere. qui nullam providentiam humanarum rerum dicunt habere deum. Non enim si haec sponte gererentur. secundum illius prophetiam omnia provenire conspiceremus. Ego siquidem de his ut inveni et legi. ita conscripsi. si quis autem voluerit opinione alia sequi. crimen per diversa sententia habebit. Explicit lib. x. iosephi antiquitatis iud.

INCIPIT LIBER XI.

PRIMO IMPERII anno cyri regis persarum lxx. annus concurrebat ex die quo populum iudeorum contigit a propriis finibus ad babilonia migrare. et misertus deus captivitatis et calamitatis infelicium iudeorum. sicut per hieremiam ante predixerat quam civitas everteretur. postquam servirent nabug. et nepotibus eius per annos lxx. rursus eos ad propriam restituit terram. templum reedificare. et propterea frui felicitate decrevit. Concitans ergo deus animum cyri regis. fecit eum per omnem asiam ita scribere. Cyrus rex haec dicit. Quoniam me maximus deus orbis terrarum regem constituit. credo hunc esse quem gens israel adorat. Ipse enim et meum predixit nomen per prophetas quia templum eius edificaturus essem in hierosolimis in terra iudea. Haec autem cognoverat cyrus legens librum ysaie. qui ille scripserat ante annos c. et xl. Sic enim predicaverat dixisse dominum. quia volo cyrum quem multarum et magnarum gentium regem constitui, remittere populum meum ad propriam terram. et templum reedificare. Convocans ergo cyrus clarissimos iudeorum qui in babilonia habitabant. dixit se eis concedere ad patriam remeare provinciam. et civitatem hierosolimam. et templum dei reconstruere. se eos adiuvante. Scripsit et ducibus suis illi terre manentibus. ut aurum et argentum conferrent ad templi renovationem. et ad holocausta. Haec cum cyrus dixisset. egressi duarum tribuum principes iude et beniamin. una cum levitis et sacerdotibus ad hierosolimam pervenerunt. Multi et residere in babilonia minime passi possessiones suas relinquere. Et dum in hierusalem venissent. omnes amici regis adiuvabant eos. et conferebant ad reedificationem alii aurum. alii argentum. quidam equos et iumentorum multitudinem

150.

et vota deo reddebant. et secundum antiquam legem hostias celebrabant. et immolabant. Transmisit et cyrus vasa dei que nabug. illuc captivaverat. que revehenda commisit mitridati custodi suorum thesaurorum. precipiens ea dari servanda abassaro donec templum reedificaretur. Perfecto autem templo traderet ea sacerdotibus et levitis reponenda in templo. Direxit et cyrus epistolam satrapis syrie haec continentem. Rex cyrus sisinno et syrabasne salutem. Iudeos terram meam inhabitantes qui voluerint ad suam patriam redire permisi. et civitatem renovare. et templum edificare in eo loco in quo prius fuerat constitutum. Ad haec misi mitridatem pecuniarum mearum custodem. et zorobabel principem iudeorum ut fundamenta restituant. templumque recondant. cuius altitudo sit cubitorum lx. et latitudo eorundem. et faciant tres parietes lapideos. ex lapide polito. et unum parietem ligneum ex materie ipsius provincie. Similiter faciant et altare super quod immolent deo. sumptus vero de meis omnibus volo fieri. Transmisi et vasa que de templo dei nabug. abstulerat tradens ea mitridati custodi pecuniarum. et zorobabel principi iudeorum ut ea ad hierusalem reportarent. et templo dei restituant. quorum numerus est tantus. Refrigeratoria aurea l. argentea lx. fiale auree l. argentee quingente. libatoria aurea xxx. argentea duo milia. pateras aureas xl. argenteas quadringentas. et vasa alia maxima mille. Concedo et iudeis honorem quo potiebantur patres eorum. Do et pecunias et venditionem olei dragmas v. milia quingentas. et ad similam tritici xx. v. milia et quingentas dragmas. satrapasque iubeo prebere de tributis samarie. ut sacerdotes possint hostias offerre in hierosolimis secundum legem moysi. et ut supplicent deo pro salute regis et generis eius. ut regnum persarum permaneat. Eos ergo qui haec contempserint et irritaverint iubeo crucifigi. et substantias eorum esse regales. Epistola ergo cyri regis haec continebat. Hi autem qui ex captivitate ad hierosolimam convenerunt. fuerunt xl. et duo milia. et quadringenti lx. Et cum mitterent fundamenta templi. et nimis in edificando festinarent. gentes in circuitu posite petebant satrapas qui edificia curabant. et pecunias promittebant. ut impedirent iudeos. ne templum et civitatem restaurarent. Illi ergo pecuniis corrupti. negligentiam operis habuerunt. Haec autem cyrus rex ad bella occupatus ignorabat. nam exercitum ducens contra massagetas. bellando vita privatus est. Cambyse autem filio cyri suscipiente principatum regni. gentes que in syria et fenice. et ammonitide. et moabitide ac samaria morabantur. miserunt epistolam ad regem cambysen haec continentem. Domine. servus tuus rathimus et semelius scriba. et satrape syrie et fenicis. Cognoscere te rex oportet iudeos qui in babilonia ducti fuerant ad nos redisse et civitatem rebellem ac malivolam. et muros et templum reconstruere. Scito autem his perfectis. neque tributa eos reddere. nec obaudire. et eos resistere regibus et magis imperare quam obsequi festinare. Et dum student in operando. oportunum nobis visum est tibi rescribere. quatenus monumenta patrum tuorum inquiras. in quibus invenies rebelles iudeos semper fuisse regibus: et ideo civitatem eorum fuisse destructam. Visum est ergo nobis haec vobis certum fore quod forsitan nescitis. quia si civitas renovata muris undique munita fuerit. via nobis clauderetur ad inferiorem syriam et fenicem. Postquam rex cambyses hanc legit epistolam. natura malivolus existens movetur. et haec rescripsit dicens. Rex cambyses rathimo. et bellesemo. et semelio scribe. et reliquis satrapis. Legens missos a vobis apices. iussi parentum meorum inquiri volumina. et inventa est haec civitas regibus inimica fuisse. et seditiones ac bella commovisse. et reges eorum cognovimus potentes tributa inferioris syrie et fenicis exegisse. Precipio ergo minime concedi iudeos civitatem edificare. ne plus eorum crescat malitia qua semper fuit usi contra reges. Cum has litteras legissent rathimus et semelius et satrape: statim equis devecti properabant ad hierosolimam cum multitudine. et civitatem. et templum edificari vetabant: et ita haec opera per annos novem impedita sunt usque ad secundum annum darii regis persarum. Nam cambyses cum vi. annis regnasset. subiectis egyptiis reversus defunctus est in damasco.

Post mortem cambysi magi tenuerunt principatum regni persarum tribus annis. Postea hi principes qui vii. domini nuncupabantur. apud persas filium astupastis nomine darium regem ordinaverunt. Hic autem darius cum prius sine honore regali degeret: promisit deo ut si fieret rex. omnia vasa dei que in babilone remansissent ad templum hierosolimorum remitteret. Et cum rex factus esset. contigit eo tempore proficisci ab hierosolimis zorobabel ducem captivorum ad eum. eo quod ei amicus existeret. Unum et ista darius cum fecit cum aliis duobus viris custodem sui corporis. et hunc honorem apud eum potitus est. Primo vero imperii sui anno darius rex summo apparatu cenam exhibuit suis amicis. et vernaculis. et satrapis persarum. et prefectis indie. ethyopie et magistratibus c. xx vii. provinciarum. Completis autem dapibus: cum ad dormiendum unusquisque isset. rex darius ad cubiculum veniens. et paucum noctis requiescens experrecto quod noctis restabat reliquum insomnem duxit. fecitque sermonem ad tres sui corporis custodes quorum princeps erat zorobabel. promisitque summo honore fulciendum. qui ei interrogationi sapienter et vere respondisset. et vestem purpuream indui. et in poculis aureis bibere. et super aurum dormire. et curru frenis aureis ornato vehi. et cydarim byssinam ac torquem auream. et post regem primum residere: affinemque sui vocari propter sapientiam. Cumque rex haec dona promisisset. primum eos consuluit utrum fortius esset vinum. secundum vero rex. tertium vero mulieres. an his omnibus fortior esset veritas. Has autem questiones cum illis proposuisset: requievit. Lucescente autem die convocavit rex omnes magistratus. et satrapas. et prefectos. persarum et medorum. sedens in throno unumquemque custodem sui corporis coram omnibus iussit pronuntiare quid ei de propositis videretur questionibus. Tunc primus excellentem vini fortitudinem volens ostendere ait. Cum fortitudinem vini conicio. omnia eum vincentem invenio. Nam mutat et decipit bibentium mentes et animos. Reges et pupillo et infanti similes facit. servoque ut

libero audaciam concitat. pauperes similes diuitibus facit. contristatos et informatos animos calamitatibus oppressos reficit. mesticiam extinguit. alieno debitores pecunie ad obliuionem perducit. et ita eos immutat ut se omnino ditiores putent. et nichil uile noti loquantur. sed memores diuitiarum felicibus utantur uocabulis. et reges magistratusque contempnent. amicorum quoque solita expellit memoria. et armat homines contra amicissimas societates. et cum ad sobrietatem peruenerint. uino relinquente peruenerint. exercitati nichil penitent de his que per ebrietatem commisere cogitantes. Hec ergo considerans omnibus fortitudine uini comperio potiorem. et uiolenter omnia uincentem. Postquam hec primus de fortitudine uini differuit. secundus dicere cepit de regis fortitudine. ostendens eum his potentiorem que in mundo ualida dicuntur. et modum probationis hinc assumpsit et dixit. Dum omnia sub hominum potestate cohercentur. et dum maria ac terras sequuntur compelluntur seruire. et ipsi homines sub manu regum ac potestate deguntur. Quis ergo super tam potens et ualidum animal sic est homo dominatur. certe illi insuperabiles uirtute ac fortitudine iudicentur. Reges enim bella et pericula subiectis imponentes audiuntur. et eos contra inimicos suos dirigunt. et propter sua fortitudine eos habent obedientes. montes quoque dirui. et muros ac turres deponi iubent. preterea occidi ac interfici faciunt. et ita in omnibus regum precepta seruantur. Subiecti autem regis uincentes hostem. per damna que abstulerint in bello regi reportant. Hi quoque qui non militant. sed arando terram colunt. cum per labora uerint et omnem operum miseriam tolerauerint messem facientes. ac fructus colligentes tributa regibus offerunt. et quod dixerint uel iusserint sine dilatione complent. Et cum omni luxuria uel libidine saturati dormierint. aliis uigilantibus custodiuntur. ipso enim amore tenti minime eum audent dormientem relinquere. uel descendere ac sua prouidere. sed unum hoc opus existimant necessarium. ut permanentes custodiant regem. Certe itaque non uidetur rex cunctos fortitudine superare. cui tot populi obediunt.

Isto quoque tacente. tertius Zorobabel cepit disputare de mulieribus et ueritate dicens. Equidem sic uos diuersis. fortem esse uinum. fortis est et rex cui omnes obediunt. sed his omnibus potentior est pulchritudo mulieris. Regem enim concepit mulier. et eos qui uites plantant unde uinum profluit. mulieres genuerunt et aluerunt. Nichil est autem quod a mulieribus non habeamus. Nam uestes nobis ab his texuntur. et domus nostre per has curantur. atque seruantur. et ideo non possumus a mulieribus segregari. Nos et si possideamus aurum multum et argentum. et quicquid aliud sit preciosum. et tamen cum uidemus decorem mulierum. omnia bona obliuioni tradentes. specie earum obstupescimus. et paratum omnia relinquere que possidemus. tantum ut desiderata mulieris pulchritudine perfruamur. Sepe et patres et altrices terram et amicos obliuiscimur propter uxores. et animas una cum ipsis perdere non timemus. Sic precipue considerate mulierum pulchritudinem. Nonne nos ipsi laborantes. et omnem tolerantes miseriam. cum aliquid per multos sudores acquirimus. tamquam dominis tradimus. Uidemus aliquando regem potentissimum a concubina sua uoce parua alapis percuti. et diadem a capitis eius tollentem. et sibi imponentem. et illum hec omnia tolerantem. et cum illa risisset. ille ridebat. et cum irata fuisset. ille mesticia confusus. blanditiis placabat mulierem rogans eam. et se nimis humilians. si quando illa contemtui dixisset. Post hec inuicem respicientibus satrapis et ducibus: idem Zorobabel cepit disputare de ueritate. euidenter quidem ostendens quoniam mulieres fortes existant. debiles tamen uinum et rex et mulieres ad comparationem ueritatis apparent. Nam si terra maxima est. et celum altum et uelox. tamen hec omnia uoluntate dei qui est ueritas reguntur. Uerus autem deus et iustus est. et ex eadem causa oportet ueritatem fortissimam iudicari. et quia nichil contra ueritatem iniquitas ualet. nec cetera mortalia que fortia uidentur. nichil contra ueritatem ualent. Ueritas autem immortalis est. et sempiterna. non pulchritudine nec tempore tabescens. neque substantiam accommodat casibus auferendam. sed discernit iusta et regalia ab his que iniusta uel iniqua monstrantur. Et cum finisset Zorobabel de ueritate sermonem. laudante multitudine eum optime dixisse quoniam ueritas sola possideret fortitudinem immutabilem et non senescentem. imperauit ei rex dari petere preter promissa quod uellet. et se ei omnia prestaturum dixit. eo quod sapientior et prudentior apparuisset. et iussit eum secum sedere. et affinem uocari. Et Zorobabel ammonuit eum. ut uotum quod deuouerat si regnum acciperet adimpleret. Uotum autem quod promiserat erat. reedificare Hierosolimam et templum. et uasa remittere que Nabuchodonosor ad Babiloniam portauerat. Hec ergo mea petitio quam me iubes poscere. quia iudicatus sum a te sapiens et prudens. Rex autem Darius in hoc letatus surrexit. et osculatus eum scripsit toparchis et satrapis precipiens ut deducerent Zorobabel et eos qui cum eo ad renouationem templi proficiscerentur. et mandauit magistratibus Syrie et Fenicis ligna cedrina a Libano decisa Hierosolime transmittere. et cum eis … edificare ciuitatem. Scripsit et omnes iudeos liberos … qui a captiuitate redierint in Iudeam. et prohibuit … satrapas et curatores suos imparare iudeis opera regalia. et ut omnem terram quam colere ualuissent. iudei sine tributo possiderent. Iussit et Ydumeos et Samaritas et eos qui in humile Syria habitabant. reddere uicos iudeorum quos tenebant. et insuper ad templi edificationem dari l. talenta mandauit. et sacrificare eos legitimas immolationes permisit. Omnem autem impensam. et sacram uestem in qua seruiunt in templo principes sacerdotum et reliqui sacerdotes. et leuitis instrumenta in quibus domino canerent. de suo sumptu fieri precepit. et custodibus ciuitatis et templi iugera terre per singulos annos. et pecunias constitutas ad necessaria impendari precepit. Transmisit et uasa omnia. que Cyrus ante ipsum non plene restituit. et hec omnia Darius definiuit implere. His omnibus a rege donatis. Zorobabel exiens de domo regia. sursum respiciens ad celum. et cepit deo gratias agere pro sapientia per qua uictoria Dario presente perceperat dicens.

Nequaquam domine his dignus fuissem. nisi te propicium. Itaque deo gratias agens de presentibus precabat ut ei in futuris adiutor existeret. Ueniens autem ad contribules suos. eis mandata regis patefecit. Audientes autem deo gratias referebant. et per uii. dies leticia fruebantur. et confessione patris festiua gratulatione celebrabant. Postea omnes principes tribuum peterunt se monstratores uie Darii ad Hierosolimam. Quos cum eis rex statim destinauit. et cum leticia ac iocunditate cum cantibus tybrisque ac cymbalis ibant. et reliqua multitudo iudeorum preibat cum ludis et ascendebant ad Hierusalem. ab unaquaque tribu certus numerus. serui cantores et cantatrices ducente xl.v. et cameli quadringenti xxx. Summa autem multitudinis eunctium. qui duodecimum annum etatis habebant ex tribu Iuda et Beniamin fuerunt sexcenta milia. et xxx. duo milia. Leuitarum fuerunt iiii. milia lxx. Mulierum autem et infantum commixtum fuerunt xl. milia et septigenta xl. duo. Leuite cantores fuerunt c. xxviii. Ianitores lxxx. serui templi quadringenti lxxx duo. insuper quingenti duo. dicentes se israelitas. et tamen non ualentes genus suum ostendere. Repulsi autem sunt quidam a sacerdotali honore qui uxores sibi copulauerunt alienigenas. qui genus suum dicere non ualebant. nec in generatione leuitarum uel sacerdotum. et horum numerus fuit vii. milia. ccc. xxx. Subiugalia eorum fuerunt v. milia. quingenti xcv. Hic omnium fuit dux Zorobabel filius Salathiel ex styrpe dauid. et iohannes filius iosedech pontifex. et Mardocheus. et Isrebeus principes. qui dederunt ad renouationem templi auri mnas c. argenti autem v. milia. Sacerdotes ergo et leuite resederunt in Hierosolimis. reliqua autem multitudo ad suas discessit patrias. Cumque uenisset septimus mensis. ex quo uenerunt de Babilone. iuuenes ihesus pontifex et dux Zorobabel congregauit populum in Hierusalem. Qui statim sine dilatione construxerunt altare in loco quo prius edificatum fuerat. et legitimas hostias obtulerunt secundum legem moysi. Hec autem inuidebant uicine gentes. Celebrauerunt et illo tempore diem tabernaculorum legalem. et oblationes quas dicunt endelechismos. et hostias sabbatorum et omnium dierum sanctorum uota reddebant. et a primo die septimi mensis ceperunt renouare templum multas pecunias dantes cesoribus lapidum et edificatoribus. et alimenta eis ministrabant. Sydonii quoque ligna cedrina de monte Libano cedentes. et in modum ratium ligantes ad portum ioppe transmittebant. secundum preceptum Darii. Opilationi preerant leuite. xx. annum etatis habentes. et ihesus et filii et fratres eius. et Obdodas frater iude ex Aminadap et fratres eius. Edificatio ergo templi studio edificantium properere quam sperabatur consummabatur. Perfecto autem templo. sacerdotes cum tubis sollempni habitu ornati. et leuite. et filii asaph surgentes laudauerunt dominum laudibus dauid regis. Sacerdotes enim et seniores recordantes pulchritudinem prioris templi. et noui templi paruitatem uidentes. et tristicia minime retinere ualentes. ad lacrimas prorumperunt. Populus autem de presenti edificatione templi letabatur. nec memorabat priorum pulchritudinem. Uincebat ergo tubarum sonus leticiam populi. et sacerdotum. et seniorum lamentationes. Cumque clangores tubarum Samarite audissent. odium in populum habentes. cucurrerunt causam tube uolentes agnoscere. Uidentes autem quod captiui iudei templum edificassent. petierunt Zorobabel et ihesum et principes tribuum. ut ipsis quoque permitteret una cum eis templum renouare. et in commune deum adorare. Nam nos minus a nobis colimus dominum. ab illo tempore ex quo nos hic Salmanasar rex assyriorum a Guthia et Media migrauit. Zorobabel autem et ihesus et principes tribuum responderunt impossibile eos esse sibi communicare. quoniam illis esset commissa templi renouatio primo quidem a Cyro. nunc autem a Dario. Adorare autem dominum nobiscum non solum uobis licet. sed et omnibus hominibus uenientibus in hoc templum. Postquam hec audierunt Samarite. indignati persuaserunt gentibus Syrie. ut eodem modo quo prius templi renouationem prohiberent. Iudei autem nullam moram habebant in operando. Per idem tempus ascenderunt ad Hierosolimam Sisinnus Syrie et Fenicis prefectus. et Sarabazanes cum aliis. et interrogabant iudeos quis eis concessisset templum edificare quod magis castrum uideretur esse quam templum. uel cur porticus et ciuitatem tam munito circumdedissent muro. Zorobabel autem et ihesus responderunt eis. Hoc templum prius constructum est a quodam nostro potentissimo rege. multisque temporibus permansit. et cum patres nostri deo peccassent. Nabuchodonosor rex chaldeorum superans ciuitatem euertit templum. et incendit. et populum captiuum in Babiloniam migrauit. Post hec Cyrus successor eius primo. iussit ut templum reedificaret. et remisit ornamenta. que Nabuchodonosor inde tulerat. cum Zorobabel et Mitridate precipiens ut edificato templo omnia reponerent. Et cum secundum iussionem Cyri regis cepissemus edificare. ex maliuolentia [?] sub rege Cambyse opus hoc impeditum est. Et simul scribite Dario ut inquirat regum monimenta. et probetis nos nichil fuisse mentitos. Hec dicente Zorobabel et ihesu pontifice. Sisinni et qui cum eo erant non interceperunt edificationem templi donec Dario regi de his scriberent. Statim ergo iudei territi timebant ne a rege prohiberentur operari. sed tamen fiduciam a nobilibus prophetis Aggeo et Zacharia acceperunt. dicentibus nichil mali eos passuros a persis in renouatione templi. Quorum uerbis credentes. nullum diem pretermittebant in edificando. Samarite uero accusantes per litteras iudeos. quia ciuitatem muniunt. et quod magis castellum quam templum construerent. dicebant hoc in malum posse uenire. et ostenderunt insuper epistolas per quas Cambyses eos opus fieri uetuisset. timens eos sibi rebellare. Darius autem cum legisset litteras a Samaritis directas. iussit in monimentis regalibus inquiri. et inuentus est codex in quo hec scripta erant in Ecbathanis in mausoleo quod fecerat Daniel. Relegens autem Darius rex inuenit omnia. quoniam Cyrus rex remisit iudeos ut templum edificarent secundum mensuram sibi datam. et ut eos adiuuarent uicine gentes offerendo cuncta necessaria tam ad opus quam ad hostias immolandas. tauros et arietes. agnos et hedos. similam et oleum. et uinum. et quecumque peterent sacerdotes. et ut orarent pro salute regis persarum. et eos qui hec mandata contempnerent crucifigi precepit. et eorum substantias regi asscribi. Inuenit quoque in eodem codice rex Darii quoniam Cyrus rex deprecatus sit dominum. ut si quis auderet edificationem templi ue-

tare. Hunc talem perciperet, et a sua iniquitate suspenderet. Cum haec darius in monumentis cyri legisset, rescripsit sisinnio et collegis eius dicens. Rex darius sisinnio prefecto equitum et collegis eius salutem. Exemplar epistole quam in monumentis cyri inuenimus, transmisimus uobis, et iubeo omnia fieri que in ea continentur. Valete. Igitur sisinnius et qui cum eo erant cognoscentes regis uoluntatem per epistolam, de reliquo adiuuabant et dictabant seniores iudeorum, et procedebat summo studio templi constructio. Et cum auxilio darii regis templum edificatum est vii. annis. Nono autem anno regni darii, xxiii. die mensis xi. que hebrei uocant adar, macedones autem distrios, conuenerunt sacerdotes et leuite et reliqua multitudo, pro renouatione ueterum bonorum in dedicatione obtulerunt hostias, tauros c. arietes cc. agnos quadringentos. et hyrcos xii. pro xii. tribubus pro peccato. Et cum edificassent porticus templi in circuitu interioris sacrarii, ordinauerunt secundum legem ianitores per singulas ianuas. Veniente autem die festo azimorum primo mense quem macedones xanticum, nos autem nisan appellamus, omnis populus ab agris in ciuitatem confluxit, ut dies festos sanctificati cum uxoribus et filiis secundum legem celebrarent. Sacrificium autem quod pascha dicitur xiiii. die mensis eiusdem immolauerunt. Et post .vii. dies nullis abstinuere deliciis. Et sacrificabant deo gratias agentes, quod eos iterum in paternis legibus restituisset. Et ut eis mentem regis persarum omni tempore mitem faceret, deo munifice immolabant. Iudei igitur post captiuitatem optimatum gubernatione regebantur, et sacerdotes eorum tractabant negotia, usque quo contigit regnare nepotes asamonei. Samaritae igitur iudeis multa mala iudeis fecerunt, diuitiis confidentes, et cognatione persarum, ex quibus fuerant progressi. Nam que iussi fuerant prebere iudeis de uectigalibus ad immolandum nullatenus dabant. Et ad hoc cooperatores habebant prefectos equitum. et quecumque eis facere poterant mala, non eos pigebat efficere. Placuit igitur iudeis mittere legationem ad darium regem, ut accusarent samaritas. Legatus itaque missus est zorobabel et alii quatuor de magistratibus: mardocheus et ananias et alii duo. Et cum rex darius ab eis audisset que mala eis samaritae facerent, dedit eis epistolam reportandam ad prefectos equitum et satrapis samarie. hec uerba continentem. Rex darius tanganis et sambale prefectis equitum, et sadrace et uelteni et reliquis in samaria constitutis. Legati iudeorum uos accusant, tamquam molestos et impedientes templi constructionem, et nullatenus sumptum uelle dare ad hostias quas precepimus. Volo igitur ut legentes hanc epistolam prebeatis eis ex regalibus thesauris et tributis samarie omnia que sunt necessaria ad immolationem, quemadmodum uobis indixerint sacerdotes, ut non pretermittant diurnis sacrificiis supplicare deo pro regno meo. Epistola igitur darii haec continebat. Dario igitur defuncto filius eius xerxes regnum suscipiens uoluntatis paterne colendi dominum et honorandi heres apparuit, et implebat omnia que erant religionis patreque: secutus iudeis erat propitius. Per idem tempus fuit in hierusalem princeps sacerdotum filius ihesu nomine ioachim. Erat autem tunc in babilone uir iustus et gloria magna potitus apud multitudinem, et summus populi sacerdos nomine esdras. Qui cum legum moysi integram haberet experientiam, xersi regi factus est amicus. Volens autem in hierusalem ascendere, et secum quosdam iudeos ducere de babilone, poposcit a rege sibi epistolam dari ad satrapas syrie, per quam noticie eorum quis esset intimaret. Rex igitur ad satrapas syrie huiusmodi direxit epistolam. Rex regum xerxes esdre sacerdoti et lectori legis dei salutem. Opus esse mee putans apud eos quicumque uoluerint ex gente iudea et sacerdotes et leuitas sub nostro regno constitutos pergere ad hierosolima, precipio si desiderant ut eant, quod michi bonum uisum est et vii. meis consiliariis, ut uisitent iudeam, et portent dona deo israel que ego deuoui et mei amici. Aurum et argentum quantumcumque inuentum fuerit in babilone deo dicatum omne ad hierusalem referatur pro sacrificiis dei. licet et quodcumque uolueris ex auro et argento construere liceat tibi facere cum fratribus tuis. Vasa et trado. Et quicquid aliud tibi cogitaueris ut fiat, impendi tibi iussimus ex regalibus thesauris. Scripsi et custodibus pecuniarum syrie et fenicis, ut diligentiam habeant circa ea que per esdram geruntur sacerdotem, et ut ne ego uel mei nepotes iram dei incurram. Tritici modios c. do et ei ministris. Et ut sacerdotibus et leuitis et cantoribus et ianitoribus et sacris scribis nullum tributum imponatis, aut aliquid captiuosum, aut onerosum. Sed tu esdra secundum dei sapientiam ordina, qui omni syrie et fenicie tuam legem scientibus indicent, eamque discendam ignorantibus tradent. Si quis autem ex gente tua dei sui legem uel regis transgressus fuerit puniatur, ut non tamquam ignorans uideatur transgredi, sed cognoscens audacter negligere comprobetur. Ergo hii uel contemptores aut morte, aut pecuniis condempnentur. Valete. Tunc esdras letatus accepit epistolam et adorauit dominum et regis beniuolentie ipsum confitebatur auctorem. et ipsi gratias referebat. Epistolam igitur iudeis in babilone constitutis transmisit. et exemplar epistole ad omnes israelitas quos salmanasar captiuos in media posuit per nuncios misit. Hii autem cognoscentes pietatem regis circa dominum, et fauorem quem in esdra habebat, omnes eum dilexerunt. Multi etiam eorum facultates suas deportantes ad babiloniam uenerunt, uolentes ad hierosolima ascendere. Decem igitur tribus hactenus transeufraten remanserunt. Due autem tribus constituere pasiam et ethyopiam primum persis subdite erant, postea autem romanis. Ex decem autem tribubus quorum multitudo comprehendi non poterat ut supra diximus multi uenerunt ad esdram sacerdotem. quos congregans minimum tribus diebus eis ieiunium imposuit, et ut deo uota persoluerent, ne quid in uia aduersi per hostes paterentur uel aliquam difficultatem. Nam esdras in deo confisus, noluit regem petere precedentes equites. Postquam igitur uota perfecerunt, surgentes cum esdra die xii. primi mensis. vii. anno regni xersis, uenerunt ad hierosolima v. mense eiusdem anni. Tunc esdras custodibus pecuniarum de sacerdotali genere existentibus restituit sacras pecunias argenti talenta sexcenta l. uasa argentea talentorum c. uasa aurea talentorum xx. et uasa erea auro meliora talentorum xii. Hec dona rex xerxes et consiliarii eius et omnes israelite in babilonia habitantes donauerunt. Et cum esdras tradidisset eas sacerdotibus, obtulit deo legitimas hostias in holocaustum. tauros xii. et pro communi salute populi. arietes lxxxx. agnos lxx. duos. hedos pro delicto xii.

151.

Prefectis quoque syrie et fenicis regias obtulit litteras. in quibus iubebantur iudeos honorare et omni ope cum eis laborare. Omnia igitur esdre sacerdoti ut uolebat prospere peruenerant domino in omnibus eum adiuuante propter iusticiam et benignitatem eius. Pauco autem tempore transacto, adierunt eum quidam accusantes. quod quidam sacerdotum et leuitarum transgressi essent patrias leges ducendo alienigenas uxores. et genus sacerdotale confundentes. petebantque esdram ut legibus subueniret, ne super omnes ueniret ira dei, et eos perderet. Que cum audisset esdras. mox pre merore uestem dirrupit. et caput et barbam contumeliose dilacerans, prostratus in terra talem factum deflebat. Cogitabat enim quia si preciperet eis uxores illicitas cum filiis abicere, nemo eorum obediret. Et in hoc ualde dolebat. Concurrebant autem ad eum quidam seniores. et cum eo de his que facta erant dolebant. Cum autem esdras a terra surrexisset, extendens manus ad celum dicebat. Confundor quidem ad deum propter populi delicta ueniam supplicare. qui et a sua memoria remisit iniquitatem parentum nostrorum. Rogabat igitur dominum esdras. qui reliquias israel a captiuitate in propriam terram reduxerat. et reges persarum eis propicios fecisset, ut solita pietate eis ueniam concederet. et in se omnia hec mala retorqueret. et illos a malis futuris erueret. Hec cum orando dixisset, cuncti qui peccauerant in luctum conuersi sunt. Quidam autem ex eis achanonus nomine princeps unus ex eis qui peccauerant, accedens ad esdram confessus est peccasse cum alienigenis uxoribus. persuasitque omnes iurare, quatenus illicitas uxores cum earum filiis amoueret. et hos puniret qui ei obedire contempnerent. Flexus igitur esdras fecit eos iurare qui peccauerunt. quod uxores suas et filios secundum achanoni consilium incunctanter abdicarent. Suscipiens uero sacramenta statim egressus est templum. et ingressus habitaculum iohis filii heliab. nichil penitus illo die propter merorem comedit. Facta autem predicatione iussit omnes qui ex captiuitate redierant, in hierusalem colligi. et qui ante biduum aut tres dies non occurrissent eos decreuit alienari a multitudine. et substantias eorum auferri, secundum iudicia seniorum. Conuenerunt igitur omnes intra tertiam diem ex tribu iuda et beniamin in xx. die noni mensis quem apud nos casleu, secundum macedones appelleos uocant. Et cum conuenissent in superiori loco templi. presentibus senioribus: surgens esdras culpabat illos qui illicitas duxerant uxores. et nunc eos rem deo gratam facturos. si easdem uxores relinquerent. Cumque omnes id se facturos clamarent, dicebant seniores magnam esse eorum multitudinem et tempus hyemale et hoc opus non esse unius diei, aut duorum. sed oportet ex senioribus quosdam circuire et querere eorum domos qui peccauerunt. et eos ab illicitis uxoribus segregare. Cum hoc decreuissent, ceperunt querere a primo die mensis decimi, usque ad primum diem sequentis mensis. Inuenerunt autem multos ex nepotibus summi sacerdotis qui peccauerant. qui statim omnes abicientes illicitas uxores penitentiam agebant. quorum nomina non est necesse scribere. Post hec immolantes arietes in holocaustum. placauerunt dominum. Esdras igitur sacerdos ita predictarum nuptiarum peccatum purgauit. ut de cetero hec consuetudo non permaneret. Septimo uero mense scenophegia celebrantes, congregato populo ascendentes ad superiora templi ad orientalem portam, rogabant esdram ut eis legem moysi legeret. Qui stans in medio populi. a solis ortu usque ad medium diem legebat. Et cum audirent recensitas leges. iusticiam ad presentia docebantur. de preteritis autem gemebant. lacrimasque fundebant. dicentes quia si legem custodissent. nichil de predictis malis perpessi essent. Cumque uideret eos esdras nimis afflictos. cepit eos consolari dicens. quia in festis diebus minime liceret affligi. sed magis ad epulationes conuiuari. et facere conuenientia presenti festo. et ut obseruarent ne de cetero talia presumerent. Et postquam eos consolatus est, ceperunt habere leticiam. et cum per octo dies in tabernaculis degissent. ad propria discesserunt laudantes dominum. et esdre sacerdoti gratias referebant. Esdras autem post gloriam quam apud dominum habuit in senectute uenerabili finiuit uitam. et in hierusalem cum multa liberalitate sepultus est. Defuncto et ioachim principe sacerdotum filius eius eliasib ei successit in principatu. Quidam igitur ex captiuis iudeis pincerna regis persarum, xersis nomine neemias occurrens quibusdam peregrinis ante metropolim persarum susi. ex longo itinere uenientibus. et audiens eos adinuicem hebraice loquentes. consulebat unde essent. Illis autem respondentibus se a iudea uenisse, rursus interrogauit qualiter se haberent iudei. et ciuitas hierosolima. Illi autem dixerunt male se habere ciuitatem. et destructis muris. gentes uicinas multa mala iudeis inferre. et multos ex eis captiuos ducere. et omnis uie singulis diebus plene cadaueribus iudeorum inueniuntur. Neemias hoc audiens fleuit. et extendens palmas ad celum dixit. Vsquequo domine despicis que nostra patitur generatio. que ita preda omnibus sumus effecti. Remoranti autem neemie in porta et flenti. quidam nunciauit regem sedere iam ad mensam. Qui statim sicut erat illotus intrans regi propinauit. Vt autem rex cenauit, respiciens ad iuuenem uidit eum mestum. et quesiuit quare tristis esset. Tunc neemias respiciens in deum dixit ad regem. Quomodo non possum o rex cordis mei merorem ostendere. dum audierim hierosolimorum muros in terra iacere. et portas incensas. et patriam uastari. in qua sepulchra sunt parentum meorum. Presta igitur michi proficiscenti muros hierusalem renouare. et templi partem reconstruere. Tunc rex annuit se ei dare donationem quam uellet. et ad satrapas litteras missurum. quatenus eum honorarent. et omnia que opus haberet ei preberent dicens. Repelle tristitiam et gaudens nobis ministra. Neemias igitur dominum adorans. et regi gratias agens. mesticiam uultus promissione regis mutauit. Postera die uocans eum. prebuit ei epistolam deferendam ad addo prefectum syrie: in qua epistola de honore iuuenis. et de impendiis edificationis exhibendis mandauerat. Exiens igitur in babiloniam et multis cum iudeis sponte secutis. peruenit ad hierusalem xxv. anno regni xersis. et porrexit addo prefecto syrie litteras regis. Congregans autem iudeos in hierusalem. stans in medio templi. talem ad eos effundens orationem: Vos scitis o iudei dominum quidem in memoria patrum abraham et ysaac et iacob permanere, et pro illorum iusticia non derelinquere prouidentiam uestri.

Unde et adiuvit me, ut acciperem a rege potestatem muros urbis refabricare et templi partem perficere. Vos autem satis vicinarum gentium inimicitias, quia si cognoverint nos edificia velle reparare, multa molientur ut nos impediant. Confidamus ergo in domino qui illorum inimicitias potest dissolvere, et die et nocte studium edificandi non relinquamus, dum tempus oportunum existit. Cumque hec dixisset, iussit magistratibus muros metiri, et opera populo dividere, per vicos et civitates secundum uniuscuiusque possibilitatem. Pollicitus est et se ipsum cum suis servis adiuvare. Soluta ergo contione, multa statim opera aggressi sunt. Vicine autem gentes audientes accelerare murorum edificatione moleste ferebant et moliebantur insidias, quatenus voluntatem eorum impedirent, multosque infestabant iudeos. Ipsum etiam neemiam dilacerare querebant, conducentes quosdam alienigenas qui eum perimerent. In timorem etiam eos sepe mittebant, tamquam super eos multe gentes armate irruerent, ita ut his rumoribus territi, opus pene relinquerent. Neemias autem nullomodo his turbatus, studium operis non relinquebat, sed custodiente eum armis satellitum circumseptus, sine vulnere permanebat, operis desiderio tribulatione non sentiens. Cogitans autem post suum obitum minime civibus concedi muros edificare, precepit ut ex illa die armati fabricarent, et edificatores et importatores gladios accinti erant, et clipeos iuxta se ponerent. Bucinatores autem quingentis pedibus abesse statuit, precipiens ut si hostes apparerent, significarent populo quatenus armati resisterent, ne eos nudos et inermes oppugnarent. Ipse autem noctu circuiens civitatem, minime operibus aut somno fatigabatur. Nichil autem cibi suavitatis sub necessitate sumebat. Et hos labores sustinuit per annos XII. et menses IIII. In tanto namque tempore muri hierusalem sunt perfecti, XX. et VIII. anno regis xersis in mense nono. Et postquam murum perfecerunt, neemias cum omni populo sacrificaverunt deo pro murorum edificatione; ac per octo dies epulati sunt. Vicinis gentibus nimis indignantibus. Neemias autem videns in civitate paucos homines habitare, rogavit sacerdotes et levitas ut vicos relinquentes in civitate manerent. Et fabricans eis domos ex propriis impensis, iussit populo terram colenti decimas fructuum ad hierosolimam afferre, ut sacerdotes et levite alimenta habentes legem integre servarent. Et ex hac occasione contigit civitatem hominum multitudine compleri. Neemias ergo cum multa bona opera et laude digna fecisset, ad senectutem veniens defunctus est, vir benignus natura, et iustus et devotus erga propriam gentem; qui in memoriam sui eternam, muros hierosolimitanos reliquit. Hec acta sunt XXVIII. anno regni xersis mense nono.

Defuncto xerse contigit regnum transferri ad filium eius assuerum, quem artaxersen vocant. Quo regnante periclitata est tota gens iudeorum et pene deleta est cum uxoribus et filiis sicut hic declarabitur. Nam cum artaxerses regnum accepisset, et ordinasset ab india usque ethyopiam C.XXVII. satrapas tertio anno regni sui, amicos et gentes sibi subditas cum ducibus earum, pavit magnifice sicut regem decebat potentissimum per C. et LXXX. dies. Postea omnem populum susis per VII. dies deliciis saginavit, que convivia talia erant facta. Tabernaculum enim fuerat ex aureis et argenteis columnis, et vela purpurea super eas extenderat, ut multa milia discumbendum operirent. Ministrabatur et in vasis aureis et lapidibus preciosis, ad delectationem simul et spectaculum preparatis. Precepit et rex ministris ne cogerent eos bibere, offerentes eis potum, quia consuetudo est persarum ut invitatos ad convivium plus cogant bibere quam rogent, sed concedere cuique discumbentium ut quemadmodum vellet epularetur. Precepit et ut per omnem provinciam opera relinquerentur, et multis diebus per nuptias letarentur. Regina quoque vasthen similiter fecit convivium feminarum in palatio. Quam rex volens ostendere prandentibus iussit eam vocare convivium, que pulchritudine cunctas mulieres vincebat. Que respondit nuntiis. Num ignoratis legem persarum que prohibet uxores regum ab extraneis videri? Et noluit venire. Cumque sepius ad eam eunuchi mitterentur, nichilominus nolebat venire. Unde rex ira permotus solvit convivium. Et vocans ad se VII. persas qui cuncta regebant accusabat uxorem, quod sepe eam vocasset, et nec semel paruisset. Et precepit ut pronuntiarent contra eam legis diffinitionem. Tunc unus ex eis nomine nochedoeus dixit. Non est soli regi ex facta iniuria, sed omnibus persis confusio facta est, quia regine sequentes suos maritos cuncte uxores spernent. Nullo enim iam pudore tenebitur regina, quam contra te sentiat. Et ideo hortamur ut eam que te sic irritavit maximis dampnis afficias, et honorem eius alteri tradas, et hoc decretum cunctis gentibus mittas tibi subditis. Rex autem amore vasthi detentus, graviter dissentionem eius ferebat, sed reconciliari per legem placata non poterat, et ideo nimis tristis apparebat. Quem videntes amici nimio merore confectum, persuadebant ut memoriam vasthi ab animo pelleret, tamen nichil proficiebant. Et quereret per universam terram virgines decoras, ex quibus pulchriorem haberet uxorem, quia alia accepta uxore cupidinem prioris extingueret. Hoc consilio rex flexus, iussit statim querere per regnum suum virgines pulchritudine precellentes, et ad palatium adduci. Cum vero multe virgines congregate fuissent, inventa est quedam puella in babilonia bonis orbata parentibus, que apud avunculum suum nomine mardocheum nutriebatur, et erat ex tribu beniamin. Vocabatur autem hester, et pulchritudine omnes superabat, et gratia vultus sui respicientes delectabat. Omnes autem virgines tradite sunt cuidam eunucho, et per diligentiam affluebant cunctis rebus, aromatum odore et largitate unguentorum, corpora earum irrigabantur per VI. menses. Virgines autem erant numero XL. Eunuchus autem cum putasset virginibus illis satis factum esse in corporali diligentia, et tam dignas esse regio cubiculo, per singulos dies unam regi ad cubiculum mittebat. Rex autem post concubitum statim eam ad eunuchum remittebat. Veniente autem ad regem hester delectatus in amore eius incidit, et legitimam eam duxit uxorem, et nuptias celebravit XII. anno regni sui, et precepit omni regno per suis nuptiis festa celebrare. Ipse autem primos persarum

pavit per totum mensem pro nuptiis suis. Post hec introduxit hester in aulam, et coronam super caput eius posuit. Hester autem non indicavit ex qua natione esset. Avunculus autem eius mardocheus migravit ex babilone in persidam, et habitans illic in palatio morabatur, requirens qualiter puella conversaretur, quia eam tamquam filiam diligebat. Rex autem illo tempore talem legem posuit ut nemo familiarium ad eum non vocatus accederet, cum super solium suum sederet, et virgam auream teneret in manu. Qui autem non vocati venirent, si rex eos liberare vellet, porrigebat contra eos sceptrum, et illi statim accedentes osculabantur illud, et ita mortem evitabant. Quibus autem rex sceptrum non porrigebat, moriebantur occisi. In interiecto ergo tempore insidiantibus regi bagatha et theodesto, barganu quidam eunuchus servus alterius eunuchi genere hebreus cum audisset eorum insidias indicavit mardocheo, et mardocheus per hester insidias regi prodidit. Rex autem exquirens veritatem, iussit eos crucifigi. Mardocheo autem nichil boni ex hiis largitus est, nomen tamen eius annalibus monimentis inscribi precepit, et in palatio eum ut amicos suos morari iussit. Eo tempore venit ad regem aman filius amathi genere amalechita, et precepit eum rex ab omnibus venerari et adorari. Mardocheus autem non adoravit eum propter patrias leges. Aman ergo interrogavit ex quo genere esset. Audiens autem eum iudeum esse, indignatus dixit. Omnes persarum nobiles me adorant, hic autem servus existens hoc facere dedignatur. Punire autem mardocheum volens, vile putabat ipsum solum perimere, sed et totam gentem decrevit delere. Nam iudeos odio habebat, quia genus amalechitarum deleverunt, de quibus ipse erat natus. Adiens ergo regem, dicebat quandam gentem per eius regnum dispersam, nec invicem mixtam, nec aliis gentibus coadunatam, nec eorum religione colentem, sed inimica professionibus eius populi existit. Si vis ergo aliquod beneficium subiectis impendere, vel pacem in regno habere, iube eam radicitus delere. Et ut nullum inde patiaris dampnum, tributa que ipsi debent dare, hoc est XL. milia talenta, de mea substantia ipse me dare polliceor, tantum ut regnum tuum ab eis liberetur. Postquam aman hec dixit, rex ei et pecunias et iudeos donavit, ut de eis que vellet faceret. Statim ergo aman scripsit a rege ad omnes gentes preceptum hunc modum habentem. Rex maximus artaxerses ab india usque ethyopiam principibus C.XXVII. provinciarum sibi subiectis dicit. Cum pluribus gentibus imperassem, et universum orbem meo dominio subiugassem, nolui nequaquam abuti potentie magnitudine, sed clementia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo timore vitam ducentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Querente autem me a consiliariis meis quomodo hoc posset impleri, unus qui sapientia et fide ceteros precellebat, et erat secundus post regem, indicavit in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui novis non uteretur legibus et regum iussa contempneret, et concordiam universarum nationum sua dissensione violarent. Quod cum didicissemus, sancimus illa gente perversis uti legibus et turbare subiectarum nobis provinciarum pacem, iussimus sicut aman qui omnibus provinciis est prepositus et secundus nos est pater, precepit, ut cum coniugibus et liberis deleantur ab inimicis suis, et nulli eorum misereatur XIIII. die mensis adar presentis anni, ut nefarii homines una die ad inferos descendentes, reddant pacem imperio nostro quod turbaverant. Vale.

Hiis litteris per provincias et civitates ab aman missis, omnes se parabant ad necem iudeorum, et cuncta susis turbabatur. Mardocheus autem cognoscens, vestem dirupit, et saccum induit, cinereque perfusus, circuibat civitatem plorans et ante aulam stans clamabat, interfici gentem innocentem. Et cum regina vidisset mardocheum in tam misero habitu ante aulam stantem et plorantem, turbata misit quosdam qui ei vestem mutarent. Quo nolente saccum exuere, quia malum nondum finitum erat propter quod saccum induerat, vocans regina achratheum eunuchum misit ad mardocheum interrogans quid ei esset tristicie contigisset, quod hunc habitum non ea rogante deponeret. Tunc mardocheus indicavit eunucho causam et litteras contra iudeos per omnem provinciam transmissas, et promissione pecuniarum per quam aman a rege comparaverat perditionem gentis. Mandavit et regine quatenus de his regi supplicaret, nec recusaret pro salute gentis sue habitum humilem accipere, per quem regi ostenderet iudeos mortis periculum imminere. Hec cum regina cognovisset remisit ad mardocheum dicens, quia non auderet intrare ad regem non vocata, alioquin moreretur. Mardocheus autem mandavit ei, ut non tantum sue saluti provideret, sed toti genti periculum amoveret. Hec enim sciat, quia si nunc contempserit nos adiuvare, sperno ideo quod sua pietate per aliquam occasionem nos liberabit, et tu et domus patris tui a nobis quod non vis adiuvare tempore peribis. Hester autem denuntiavit mardocheo ut pergens in susis constitutos illic iudeos invicem congregaret, et cunctos per ipsa triduo ieiunare preciperet, seque quoque idem cum ancillis facere promisit, et regem postea adire vellet, et si mori deberet, non recusaret. Mardocheus autem secundum mandata hester populum fecit ieiunare, et ipse orabat dominum, ut populum suum periturum non contempneret, sed saluti eius provideret, et peccatum si fecissent prius indulgeret, et ab imminenti periculo liberaret. Nam propter nichil aliud traditi sumus in mortem, nisi quod ego honorem quem tibi domine deus impendo, aman nolui impendere. Et ideo iratus contra eos qui tuam custodiunt legem, talia machinatus est. Precamur ergo te domine ut liberare digneris cunctos israhelitas a calamitate et morte quam pre oculis habemus. Hester quoque prostrata in terra, et lugubri veste circumamicta, et nullum suavem cibum vel potum in tribus diebus percipiens, rogabat dominum patrum suorum, ut adiuvaret eam quando regi videretur suavis in eloquio, et specie pulcherrima, ut ex utroque sustentata, et ipsa mortem evaderet, et genti sue salutem acquireret, et aman in odium regis adduceret. Sic ergo per tres dies deprecans, tandem lugubrem deposuit vestem, et habitu mutato sicut oportebat reginam, ibat cum duabus ancillis, quarum una eam leviter super se incumbentem sustentabat, altera vero sequens longitudinem vestis que in terram diffluebat summis digitis deportabat. Hester ergo facie rubore plena, et verecundiam, et modestum habens vultum, adibat regem cum magno timore. Et cum ad faciem regis in solio sedentis venisset, et vidisset eum circumdatum et ornatum ex varia veste, ita ut aurum et argentum et lapides preciosi vultum eius terribilem aspicientibus facierent.

stabat regem intuens. Cumque et ille eam aspiceret, et vultu iracundo aspiceret, membris debilitatis eam apprehendit, et super ancillas que prope latera eius stabant, repente collapsa est. Rex autem uxoris voluntate dei mutatam mentem, et timens ne quid mali uxor eius pateretur, surrexit de throno, et in suo eam gremio colligens, fovebat et osculabatur, blandeque loquebatur, confidere eam petens ne aliquid metueret, quod ad eum non vocata venisset. Legem autem istam dixit positam propter subiectos, ipsam autem cum eo regnantem omnem habere licentiam. Hec dicens, sceptrum quod in manu habebat super caput eius extendit propter legem, liberans eam a morte. Illa vero respirans, domine inquit non habeo facultatem explanandi ea que michi subito contigerunt. Nam te vidi maximum et pulchrum atque terribilem. Statim spiritus meus recessit pre pavore. Cum hec verba Hester vix pre pavore dixisset, et regem anxietas invasit. Deinde eam confidere iussit, dicens quod si vellet dimidium regni daret. Hester autem cum eo Aman ad convivium suum vocavit. Cumque rex altera die cum Aman ad eam venisset, inter convivia et poculorum licentiam, iussit rex Hester aperire sibi quid vellet. Se autem ei nichil negaturum spopondit. Tunc illa crastina die promisit se ei explanaturam sui voti, si rursus ad suum convivium cum Aman veniret. Cumque rex promisisset, Aman egressus est gaudens quod solus apud Hester cum rege meruit epulari, dum nullus alius hunc honorem potuisset adipisci. Videns vero in aula Mardocheum sibi nullum honorem exhibentem, indignatus nimis veniens domum uxorem suam Zarasan cum amicis vocavit, et exposuit eis quo honore frueretur apud regem, et quia solus a regina cum rege invitatus erat ad convivium, et in posterum die rursus invitaretur, et super hec bona non libenter Mardocheum iudeum videret in aula morari. Cui Zarasa uxor eius respondit. Iube lignum l. cubitorum secari, et mane pete a rege Mardocheum in hoc crucifigi. Cuius consilium laudans precepit famulis lignum parare in atrio ad penam Mardochei. Deus autem malignam spem Aman deridebat, et accidentia providens futura ita disponebat. Nam regi somnum in illa nocte abstulit. Qui nolens in otio vigilias perdere, vocans scribam iussit predecessorum suorum factorum monumenta relegere. Cumque legeretur, inventus est quidam qui pro virtute sua precium et agros acceperat, quorum nomen etiam signatum erat, et alter pro fide sua aliqua donatione sua impetraverat. Post hec legendo ventum est ad Bagathan et Theodestum insidiatores regis quos Mardocheus indicaverat. Et cum hoc scriba legisset, et ad alterum transisset actum, rex eum detinuit, consulens si ibi esset scriptum quid pro remuneratione tante fidei ei datum fuisset. Scriba respondit. Nichil. Tunc rex iussit eum tacere et interrogavit eos quibus hoc commissum fuerat, que sit hora noctis. Audiens autem iam dilucescere, precepit ut quemcumque invenirent amicorum in aula, ei nunciarent. Evenit autem Aman inveniri. Nam preter solitam horam maturius processerat, mortem Mardochei petiturus. Cumque servi renunciassent Aman ante ianuam stare, precepit eum ingredi. Cumque intrasset, dixit ad eum. Sciens te solum fideliter pre ceteris michi consilium impertire, queso quemadmodum debeam secundum meam magnificentiam honorare quendam valde karissimum. Aman vero putans se solum amari, dixit ad regem. Si vis quem dicis hominem dilectum, et quem meritum honorari, facito eum super equum tuum procedere, tua veste indutum, et torque aurea habere, et precedere eum unum ex tuis necessariis amicis clamantem per totam civitatem quod tale beneficium promeretur, quem rex honorare voluerit. Aman quidem talia persuadebat, putans hec sibi omnia concedi. Rex vero letatus in hoc consilio, vade inquit ad Aman, habes equum, et stolam et torquem, require Mardocheum iudeum, et his ornamentis eum induens, antecede equum eius. Tu es enim michi pre ceteris amicis, quia pro ipso consilium cuius bonus suasor extitisti, quia Mardocheus animam meam a morte liberavit. Postquam hec Aman preter spem audivit, mente confusus et mesticia percussus exiit. equum ducens purpureum et reperiens Mardocheum ante aulam sacco indutum, iussit eum purpuram induere. Dum autem ille se deludi crederet, pessime inquit omnium hominum, ita calamitatem meam derides. Ut autem cognovit quod rex ei hunc honorem donaverit pro fide qua insidiatores eius prodiderat, purpuram induit, et torque aurea circumdatus super equum sedens totam circuibat civitatem, precedente Aman et clamante: quod huiusmodi fruitur donis, quem rex amaverit. Cumque totam circuisset civitatem, Mardocheus ad regem ingreditur. Aman autem pre nimia confusione cum lacrimis uxori et amicis que facta erant indicavit. Illi autem dixerunt neque eum posse prevalere Mardocheo, quia deus cum illo esset. Dum hec ad invicem loquerentur, venerunt nuncii invitantes eum ad convivium regine. Sabuchadas autem eunuchus unus ex nunciis videns crucem fixam in atrio Aman, interrogavit quendam servorum, ad quid deberet. Et audiens quod Mardocheo parasset eam, tunc quidem tacuit. Cum autem rex cum Aman epulans interrogaret reginam, quam vellet ab eo donationem accipere, cum promptus esset desiderium eius implere, tunc regina dixit quod tradita esset in mortis periculum cum sua gente, et hec esset eius querela. Neque enim sibi molestum foret, si venundaretur in ancillam, cum tunc vivens deo supplicaret. Interrogavit autem regem: quis hoc facere auderet, iam manifeste accusabat Aman malivolum hec contra eam machinatum. Rex autem iratus a convivio surgens, hortum ingreditur. Aman autem reginam petere cepit, ut veniam pro delictis exposceret, nam videbat sibi mala imminere. Cumque ad lectum regine venisset, et eam petere, ac vestimento tenere, supervenit rex, et hoc visu iratus dixit. Pessime omnium, et uxorem meam vim inferre conaris? Ad quod Aman obstupuit, et nichil valuit respondere. Tunc Sabuchadas eunuchus narravit regi, quia vidisset in atrio eius paratam crucem Mardocheo cubitorum l. Quod rex audiens, in illa pena eum tradidit, quam ipse Mardocheo paraverat, et iussit eum crucifixum interimi. Unde quilibet mirari potest dei potentiam et prudentiam, quod non solum malivolentiam Aman punivit, sed etiam excogitata ab eo tormenta in alium, in eum retorsit, quia nulla dum aliis mala parturiunt, nesciunt quod sibi ipsis hec nutriunt. Aman igitur crucifixo, rex eius substantiam regine donavit, et vocans Mardocheum dedit ei anulum quem ab Aman receperat. Hester enim tunc primum innotuit, quod suus avunculus esset. Donavitque regina Mardocheo possessionem Aman. et rogavit regem ut scripta Aman pro necem iudeorum mutaret. nam gente sua deleta, nullatenus se posse vivere dicebat. Tunc rex statim precepit ut que vellet scriberet nomine regio, et signaret eius sigillo, et mitteret per omne eius imperium, in quibus nullus contra dicere auderet, eius sigillo signatis. Vocans igitur regales scribas, iussit gentibus et primatibus et magistratibus scribere prudens, ab India usque Ethyopiam c.xxvii. provinciarum ita. Rex magnus Artaxerses ab India usque Ethyopiam c.xxvii. provinciarum ducibus ac principibus qui nostre obediunt dictioni salutem dicit. Multi bonitate principum et honore qui in eos collatus est, abusi in superbia non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed et datam sibi gloriam abutentes in ipsos qui dederunt moliuntur insidias. nolentes gratias agere pro beneficiis et violantes iura humanitatis, et dei cuncta cernentis arbitrantur se infirmare posse sententiam. et in tantum insaniunt ut eos qui credita officia diligenter observant in fide, ita ut omnium laude sint digni, funiculis mendaciorum subvertere conantur. et auribus principum adulantur, ut innocentes suffodiant, et malis suggestionibus regum studia depravant. Unde non notari debet quod tam diversa pro qualitate rerum accidentium apud nos vobis scribimus. quia hoc necessitas rei publice postulat. Et ut manifestius quod dicimus intelligatis. Aman filius Amachi. animo et mente macedo, pietatem persarum sua crudelitate commaculans, peregrinus a nobis susceptus. tanta humanitate in se expertus est, ut pater noster vocaretur. et adoraretur ab omnibus post regem secundus. Qui in tantum in arrogantie tumore sublatus est, ut regno nos privare niteretur et spiritu. Nam Mardocheum cuius fide et beneficiis vivimus. et reginam Hester cum omni gente sua novis quibusdam et novis machinationibus expetivit ad mortem, cogitans ut illis interfectis insidiaretur nostre solitudini. et regnum persarum transferret in macedoniam. Nos autem invenimus iudeos nulla culpa habentes. et iustis legibus utentes. et filios altissimi. semperque viventis dei esse, cuius beneficio nobis et patribus nostris regnum traditum usque hodie custoditur. Unde scitis eas litteras quas sub nomine nostro Aman vobis direxit esse irritas. quia pro scelere quod machinatus est ante portas susis ipse et omnis eius cognatio pendet in patibulis. non nobis sed deo ei reddente quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus. in cunctis urbibus proponatur. ut liceat iudeis suis uti legibus: quibus debeatis esse adiutorio. ut eos qui se ad necem eorum paraverant possint interficere xiii. die mensis xii. qui vocatur Adar. Hunc enim diem omnipotens deus meroris et luctus eis convertit in gaudium. Unde et vos inter ceteros festos dies hanc habete diem et celebrate eam cum omni leticia. ut et omnes in posterum cognoscant eos qui fideliter persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem. qui autem insidiantur regno eos perire pro scelere. Omnis autem provincia et civitas que noluerit sollempnitatis huius esse particeps. gladio et igne depereat. et sic deleatur ut non solum hominibus sed et bestiis invia sit in sempiternum pro exemplo inobedientie. Valete.

Igitur equites epistolas deportantes exierunt. et via proposita pergebant. Mardocheus vero regia stola induitur. et corona aurea. et torque preciosa ornatur. Quem videntes ita honorificatum a rege iudei in susis habitantes commune habuere felicitatem et gaudium. et salus eos per omnes civitates circumdedit. ita ut multe gentes pro his perterrerentur. Nam portitores litterarum regalium nunciabant quemadmodum deberent ipsa die qua ipsis periculum imminebat inimicos consumere. Tunc satrape presides et tyranni. et scribe regis. summum reddebant iudeis honorem. quos timor Mardochei coactos habebat. Postquam edictum regis per omnes provincias lectum est. iudei in susis de inimicis quingentos viros interemerunt. Cumque rex peremptorum in civitate numerum Hester nunciasset, interrogavit si quid amplius vellet. Illa petivit ut preciperet iudeis in postero die similiter facere: et ut x. filii Aman crucifigerentur. Quod rex concessit. nolens resistere regine. Iudei igitur parati xiiii. die mensis Adar. occiderunt de adversariis ccc. viros. nichil de substantiis eorum tangentes. Interfecti sunt igitur per provinciam in aliis civitatibus a iudeis lxx. vi. milia inimicorum xiii. die mensis Adar. quem festum celebraverunt. Similiter et iudei in susis ipsa die collecti epulati sunt. et hactenus omnes iudei hos celebrant dies. particulas de convivis sibi invicem mittentes. Scripsit et Mardocheus omnibus iudeis sub imperio Artaxersis degentibus: quatenus hos observarent dies semper eos celebrantes. et nepotibus suis traderent observandos. quia iustum esset cum his diebus periculum mortis evasissent. et inimicos suos punissent. honorarent deum his diebus. Predictos igitur dies iudei appellant conversatores. Mardocheus igitur magnus et clarissimus erat apud regem. principatumque eius regebat. potiebaturque communi conversatione cum regina. et iudei multa libertatis licentia fruebantur. Hec sub imperio Artaxersis sunt gesta.

Defuncto autem Artaxerse qui et Assuerus vocatur. suscepit regnum Darius. quem sexto anno regni sui Alexander magnus devicit. et regnum persarum in macedoniam transtulit. Defuncto autem Eliasib principe sacerdotum in hierosolimis. Iudas filius eius suscepit principatum. Et hoc defuncto. Iohannes filius eius suscepit hunc honorem. Huius tempore dux Darii nomine Vagosus templum violavit. et tributa iudeis imposuit. nec prius dimisit cotidianas offerri hostias. quam pro uno quoque anno vectigal exigeret dragmas l. Hoc autem ex huiusmodi causa provenit. Iohannes qui tunc erat princeps sacerdotum habebat fratrem nomine Ihesum. cui Vagosus dux amicus erat. promisitque ei principatum sacerdotii quem frater eius habebat. Qua confidentia idem Ihesus altercatus in templo contra fratrem suum Iohannem. ita cum ira concitavit, ut in ipso templo fratrem occideret. magnum et inauditum facinus in sacro templo committeret. Unde nec deus hoc impunitum dimisit. sed iterum populum in servitutem redegit. et templum violari a persis dimisit. Dixit enim Vagosus dicebat ad iudeos. Quia ausi estis homicidium in templo vestro committere, ego quidem mundior sum illo qui in templo peremptus est. Hec dicens ingressus est in templum. et hac occasione preceptum anniversarium per vii. annos templum violavit cum

psis. & immultis iudeos afflixit. Moriente autem iohe successit ei in principatu sacerdotii filius eius iaddus. qui habebat fratrem nomine manassen. Defuncto quoque uagoso duce qui multa mala iudeis fecerat. successor ei missus est a dario sanaballath ut regeret samariam. Audiens autem a samaritis quanta mala cives hierosolimorum regibus uicinis fecissent. copulauit filiam suam nomine isacha manasse fratri principis sacerdotum. ut hac affinitate iudeis iungeretur.

Per idem tempus philippus rex macedonum a pausania filio cerastis insidias passus perimitur. Succedens quoque ei filius alexander. transiuit cum paucis hellespontum. & duces darii deuicit. super granicum flumen confligens cum eis. Post hec autem lidiam ionamque capit et cariam: frigiamque: pedassum: peruenit ad loca pamphilie. sicut ueteres hystorie tradunt. Seniores autem & principes hierosolimorum indigne ferebant quod manasses frater principis sacerdotum filiam sanaballath alienigene accepisset uxorem. & concilio facto iusserunt ei aut abiurare aut disiungi. aut ut non intrare facrarium. Manasses autem prohibitus a senioribus & principibus accedere ad altare. uenit ad socerum suum sanaballath dicens. quamuis magnus honor sit sacerdotii apud iudeos. tamen se nolle propter hoc sacerdotium a filia eius disiungi. quam ualde amaret. Sanaballath autem audiens hec non solum ei sacerdotium. sed & principatum sacerdotii. & potentiam. & honorem omnium locorum sibi subiectorum ei dare promisit. tantum ut filiam suam non dimitteret. Edificabo etiam tibi inquiens templum ad instar hierosolimorum super montem garizim. qui est altior omnibus montibus samarie cum permissu darii regis. ubi principatu sacerdotii fungaris. Hec promissa audiens manasses. permansit apud socerum suum sanaballath. Iaddus autem princeps sacerdotum in hierosolimis audiens alexandrum magnum uenire ad ciuitatem. precepit populo supplicare domino. quatinus mentem alexandri eis mitem faceret. Obdormiente uero sacerdote iaddo post sacrificium. apparens ei deus iussit ut confideret. & sertis ornaret ciuitatem. & portas aduenienti alexandro aperiret. & ipsum cum reliquis sacerdotibus cum legitimis stolis iussit obuiam ire. nichil mali passuros. Cumque euigilasset iaddus ualde gauisus nocturnum somnium omnibus indicauit. & preparatus regis presentiam expectabat. Que audiens non longe a ciuitate. cum sacerdotibus stolatis. & cum omni multitudine processit ad quendam locum qui uocatur saphin. latine autem dicitur scopulum. ex quo loco hierosolima & templum posset uidere. Fenices autem & samarite accesserant ad alexandrum. & iudeos accusauerant cum principibus eorum & rogauerunt eum. quatinus ciuitatem sibi rebellem subuerteret. Aliter enim euenit. Nam alexander rex uidens principem sacerdotum uestitum iacintina & aurea stola. & super caput habentem cydarim. & laminam auream in qua nomen dei erat scriptum. & alios sacerdotes cum byssinis stolis. accedens alexander solus. nomen dei in lamina scriptum adorauit. & post hec principem sacerdotum ueneratus est. & omnes iudei eum una uoce salutabant. Reges autem syrie qui cum alexandro aduenerant obstupuerunt. & corruptam esse regis mentem dicebant. Parmenius autem dux exercitus interrogauit alexandrum dicens. Cur nobis cum non adorasti principem sacerdotum gentis iudeorum? Cui alexander. Non hunc oportet adorari sed dominum cui sacerdotii princeps existit. Nam dum essem in macedonia constitutus. nocturno tempore in somnis quidam mihi in simili habitu apparuit. Quem cum interrogassem si possem asiam uincere. incitauit me ne uellem negligere. sed confidenter transire. se autem dicebat meum ducturum exercitum. & persarum potentiam mihi traditurum. Ideo ne somnium hoc in memoriam mihi ueniens. in hoc uiro dominum adoraui. & credo eum me adiuuare. quatinus uincam persarum dissoluam. & omnia que corde retineo. ipsius adiutorio peruentura confido. Postquam hec alexander rex locutus est. honorans principem sacerdotum ac currentibus reliquis sacerdotibus ad ciuitatem cum ymnis & laudibus perductus est. & in templum ascendens sacrificauit deo secundum sacerdotis ostensionem. Ipse autem alexander rex principem sacerdotum & reliquis sacerdotibus magnifice multa dona obtulit. Post hec sacerdotes dederunt ei uolumen danielis. In quo legens uenit ad locum in quo scriptum erat quendam de grecis dissoluturum persarum potentiam. & se hunc esse arbitratus quem scriptura significabat. gauisus est. & sic multitudinem dimisit. Postero die uocans eos. iussit petere quodcumque uellent. Princeps ergo sacerdotum petiit. ut liceret eis patriis legibus uti. & ut septimum annum sine tributo manerent. & ut consimiliter concederet iudeis qui in babilone & in media erant suis uti legibus. Que omnia libenter concessit. Dicebat etiam si quis ex eis secum uellet militiam uenire. libenter eum secum duceret. Igitur alexander ita disponens hierosolima. ad reliquas ciuitates duxit exercitum. & ubicumque pergebat honorifice pre timore suscipiebatur. Videntes autem samarite quod accusatio eorum super hierosolimitas apud alexandrum non ualeret. sed magnifice eos honorasset. fateri ceperunt se quoque esse iudeos. Nam idem samarite ut superius diximus hanc habent consuetudinem. cum uiderint iudeos calamitatem aliquam habere iudeos se esse negant. & cum uiderint iudeis aliquam prosperitatem habuerint. iudeos sese fatentur. & ex stirpe ioseph effraim & manasse descendere. Eodem tempore darius rex audiens alexandrum hellespontum transisse. & satrapas suos in pugna uicisse. & in regnum suum intrasse. colligens exercitum equitum & peditum occurrere statuit alexandro & macedonibus. priusquam cunctam asiam deuastaret. & transiens flumen eufraten. & taurum montem cilicie. alexandrum cilicia expectabat. ut cum eo pugnaret. Sanaballath quoque post discessum alexandri minitabat hierosolimis quod uellet eos accusare apud darium. quod alexandrum super ipsum uellent regem habere. Aliter autem res euenit. Nam darius congressus cum alexandro deuictus est. & multam partem exercitus perdidit. & alexander cepit matrem & uxorem. & filios darii regis. Ipse autem uix euasit. Alexander autem ad syriam ueniens. damascum cepit. & subiugata sydone. tyrum obsidebat. Misit & alexander litteras ad iaddum principem sacerdotum in hierosolimis petens eum quatinus auxilia & uenalia suo exercitui mitteret. & ut haberet amicitiam & fidem ad macedones ne in posterum peniteret. Princeps autem sacerdotum respondit litterarum portitoribus: sacramento se iurasse dario ut nequaquam contra eum arma portaret. nec posse adhuc uiuente dario sacramenta transcendere. Alexander autem hoc a legatis audiens. iratus est. minabatur capta quoque tyro se uelle iterum cum exercitu hierosolima uenire. & hec in eis facere. ut omnes discant sua decreta seruare. Sanaballath autem has audiens minas. & desperans de dario quod non possit alexandrum effugere. eligens de suis uii. milia uenit ad alexandrum obsidentem tyrum. & dicebat se magis illum uelle habere dominum quam darium. Et cum uidisset sanaballath se ab alexandro grate susceptum. accusabat hierosolimitas inmultis. Indicauit autem regi se quendam generum habere nomine manassen. qui uoluntatem haberet construendi templum in monte garizim. Concedente uero hec alexandro sanaballath rediens summo studio edificauit templum in monte predicto. & generum suum manassen constituit sacerdotem. Post paucum uero tempus idem sanaballath defunctus est. Alexander autem capiens tyrum & gazam ad hierusalem cum exercitu properabat uolens iniurias iudeorum uindicare. quas sibi per legatos iaddus sacerdos eorum mandauerat. Quod audiens iaddus congregata pecunia multa ueniens ad eum satisfecit ei in omnibus. Alexander quoque exercitum conuertit contra egyptum. Samarite autem uenientes ad eum. rogabant ut eis similiter sic hierosolimitis remitteret tributa uii. annorum. Alexander autem consuluit de qua gente essent. Qui dixerunt se esse iudeos. & a samaria metropoli eorum ciuitate samaritas uocari. Alexander autem dicebat eos non esse uere iudeos. & iterum interrogabat de qua gente essent. Illi autem non ualentes pro confusione fateri quod iudei essent. tacebant. alexander surgens dixit. Ego hierosolimitis tributum vii. annorum remisi. uos autem qui de iudeis non estis. uolo ut tributa secundum consuetudinem detis. & ita samarite petitione sua frustrati sunt. Alexander quoque uniuersum orbem in xii annis domans defunctus est. & unum principatum multis successoribus diuidendum reliquit. Defuncto & principe sacerdotum addo. onias filius eius ei successit. De hierosolimitis autem siquis culpam incurrisset. de cibo illicito. aut in transgressione sabbati. aut in huiusmodi peccato. statim se iungebat samaritis.

Explicit liber undecimus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT·LIBER·XII·

ALEXANDER rex macedonum ubi regnum persarum destruxit. & iudea disposuit. a uita discessit. & multos successores reliquit. Antigonus enim asia apprehendit. seleucus autem babilone & interius gentes inuasit. lysimachus uero tenuit hellespontum. cassander uero obtinuit macedoniam. ptholomeus uero filius lagi possedit egyptum. Et cum inter hi omnes inter se seditiones haberent. & unusquisque suum dilatare contenderet principatum. ex diuturnis bellis ciuitates concusse sunt. multis ciuibus in certamine pereuntibus. Omnis enim syria sub ptholomeo filio lagi. qui saluator nuncupabatur. contraria hec nomini est perpessa. Hic & ptholomeus cum egypti in sorte regni peruenerat. ciuitatem hierosolima fraudibus & dolis expugnauit. Nam die sabbatorum urbem ingressus sub specie sacrificandi. iudeis nil mali suspicantibus & requiescentibus: subito ciuitatem apprehendens crudeliter in eos grassabatur. Huius rei testis est ouidius sabatarcides. qui successiones alexandri acta conscribens superstitionem nostram per quam libertatem amisimus exprobrante dicens. Est gens que iudea dicitur ciuitatem munitam & magnam hierusalem detinens. que dum contempsisset sub ptholomeo arma sumere. propter superfluam superstitionem. seuissimum dominum incurrit. Hec ouidius de gente nostra scripsit. Ptholomeus quoque capta ciuitate sine armis. multos captiuos a montanis iudee & a samaria ducens ad egyptum remeauit. & captiuis in egypto loca singula deputauit. ut regi & amicis seruirent. Igitur post quadragesimum annum imperii ptholomei qui saluator uocatur. regnum egypti ptholomeus filius eius qui filadelphus uocatur optinuit per annos xxx. nouem. Hic autem ptholomeus legem iudeorum suo tempore fecit transferri in grecum. & iudeos quos pater suus captiuos duxerat in egyptum. a seruitutis uinculo resoluit. usque ad c. xx. milia ex hac causa. Demetrius quidam falareus super bibliotheca ptholomei regis egypti constitutus. dum studeret per uniuersam terram inuenta uolumina congregare & conscribere si quod audisset dignum memoria. & in collectione codicum cum rege nimis studeret. quadam die interrogatus a rege ptholomeo. quot milia librorum haberet. respondit. Viginti milia libros habeo modo. sed paruo tempore si nimis consilium parteretis. ad l. milia numerum possunt peruenire. Nunciatum autem est enim mihi multa apud iudeos legum uolumina esse conscripta. & regie bibliothece digna. que sermone hebraico composita non paruum laborem preberent. si in grecum mutarentur eloquium. quia hebreorum lingua syrorum litteris similis est & in pronunciatione uocis. Non ergo inquit te pigeat pecuniam tuam semper dare: ut in greca lingua mutentur. dum in bibliotheca tua illorum que leges habeantur. Rex ergo ptholomeus optima sententia demetrii delectatus. & uolens studium suum demonstrare in colligendis codicibus: dic constituit ut de his tractarent. Aristeus autem quidam necessarius amicus regis. & propter humilitatem morum ab eo dilectus. cum sepius antea cogitasset petere ptholomeum quatenus captiuos iudeos quos pater eius in egyptum a iudea transtulerat quorum numerus erat c. xx. milia. a captiuitate absolueret. & in iudeam remitteret. tempus oportunum se habere arbitratus. affatus est custodes regis. sosibium. & tarentinum. & andream. & postulauit eos ut se adiuuarent in negocio pro quo ad regem supplicaturus accederet. Quibus hec ei promittentibus: surgens cum eis uenit ad regem. & locutus est dicens. Minime nos o rex oportet uana ac negligenti spe decipi. sed ubique ueritatem intimare. Nam si iussis leges iudeorum & eorum libros non tantum conscribere. sed & interpretari. qua ratione poterit hoc fieri cum iudei in regno tuo seruitute depressi sint. Ideo illos tua benignitate a seruitutis iugo decet absolui. ac deo quoque leges eorum exposuit p

ad regni tutelam remittere. Nam cum multa sepius indagasse cognovi eos deum factorem omnium colere, quem nos Zena id est iouem nominamus, quod omnibus indulget; Zen id est uiuere. Quem ipsi ad honorem dei quem maxima ueneratione colunt, restitue eos terre et legibus propriis. Cognosce tamen o rex me nec affinitate eorum esse, nec ab eadem natione oriundum. Quod peto hec pro eis; sed dominum omnium hominum factorem deum scire suauit uos benefactores ... ad hanc petitionem puerum. Postquam hec aristeus locutus est, ptholomeus rex intuens hylari ac ridenti uultu aspexit, et dixit ad eum. Et quanta milia iudeorum arbitraris posse dimitti. Tunc andreas unus de custodibus regis dixit. Plus quam centum milia possunt dimitti. Respondit rex. Non paruam o aristee a nobis donationem petisti. Custodes autem regis dixerunt. Dignum est o rex munificentia tue, ut deo qui tibi regnum donauit has gratiarum uices offeras. Tunc rex nutu dei ammonitus iussit ut in militia quam plures se iudeum captiuum haberet centum .xx. dragme pro annona darentur, et ita ab unoquoque redimerentur. Pro quorum omnium redemptione dedit rex ptholomeus quadringenta talenta. Scripsit et per omnem egyptum ut peticione aristei confirmaret litteras hoc modo. Ego rex ptholomeus precipio ut quicumque sub patre meo in templo cum eo iudeam uastauerunt, et captiuos adductos ad nostram prouinciam uendiderunt, et nunc sub regno meo consistunt, siquis eos in suo seruicio haberet, accipientes pro singulo corpore .c.xx. dragmas, eos liberos dimittant, et has pecunias a regali mensa accipiant. Arbitror enim eos sine uoluntate patris mei contra iusticiam depredatos et captiuatos. Iustum ergo conspiciens eis auferri, iubeo omnes iudeos in seruitute constitutos dominis eorum predictum censum accipientibus absolui, nec aliquam fraudem eis facere, sed mihi regi obedire. Has autem litteras precipio ex quo misse sunt per tres dies ante populum legi. Quoniam qui aliquos captiuum habent ad iudices conueniant. Ueneritas ubique seruetur. Qui uero hoc noluerit facere, substantia sua priuentur. Hec autem littere per uniuersam egyptum lecte, uniuersus populus edicto regis obediebat. Rex autem ptholomeus misit unum de fidelibus suis, qui predictas pecunias pro unoquoque captiuo dominis daret. Quo facto, intra septimum diem regis precepta impleta sunt, et insuper .xl. talenta pro paruulorum redemptione dedit. Erat ergo numerus captiuorum quos ptholomeus rex egypti liberos dimisit .c.xx. milia uirorum et mulierum.

P

Postea rex ptholomeus conuentum fecit et tractauit de iudaicis codicibus interpretandis, et iussit demetrium qui erat super bibliothecam regis pronunciare in conuentu quid sibi de hiis placeret. Tunc demetrius proloquens ait. Precipiente te o rex quatenus debitis que ad consummationem regie bibliothece desunt, ut undique colligantur, et ut ea que sunt incorrecta emendentur, notum uobis facio iudaica uolumina nobis etiam deesse, que hebraica et uoce gentili conscripta inexplicabilia nobis existunt. Tu uero o rex nequaquam propriis peccuniis parcens debes elaborare ut ex gentili lingua in grecam interpretentur. Nam iustissima et integra legis latio a deo uidetur data, quam non oportet per sanis linguis exponi. Si ergo tibi placet o rex scribe principi sacerdotum gentis iudee, quatenus tibi transmittat seniores ab unaquaque tribu legum peritos, ut cum eadem explanatione et interpretatione composuerint, dignos codices in tua bibliotheca reponas. Cum hec demetrius protulisset, omnes sententiam eius laudabant. Eligens ergo rex ptholomeus artificiosos operarios, iussit ad se uenire. Scripsitque rex epistolam ad eleazarum principem sacerdotum de hierosolimis mittens ei cum epistola .c. talenta ad immolandum domino, andream sui corporis custodem, et aristeum sibi fidelem cum predictis artificibus. Defunct autem tunc erat onias princeps sacerdotum, et successerat ei symon qui iustus uocabatur. Et hic moriens duos filios reliquit unum infantulum nomine oniam, alterum nomine eleazarum in principatum sibi succedentem. Hic est eleazarus ad quem ptholomeus rex huiusmodi scripta sic per dictos cum pecuniis transmisit. Rex ptholomeus eleazaro sacerdoti et principi salutem. Multos iudeos habitantibus sub imperio meo, quos aliquis pacis mis captiuauerat, et in egypto seruituti mancipauerat, cum ego post patrem regnum suscepissem hos omnes clementer tractaui, et eis plus quam .c. milia a seruitute absolui persoluens pecunias eorum possessoribus pro unoquoque .c.xx. dragmas. Volens autem hec bona et multo potiora uobis prebere, innotescam tibi me nuper subito intentasse, ut legem uestram grecis litteris ab hebraicis translatas in mea bibliotheca dederunt reponere. Bene ergo facis eligendo optimos seniores ex unaquaque tribu qui per etatem legis sint periti, et ualeant earum interpretationem caute nobis exponere. Nam pro hiis perfectis maxima nobis gloriam preparari. Transmisi igitur ad te qui debeant tecum de hiis disputare, andream primum custodem corporis mei, et aristeum mihi dilectissimum. Et cum eis transmisi ad immolandas hostias talenta .c. Misi et artifices cum eis qui debeant inspicere uniuersa utensilia templi uestri, quia animum habeo construendi similia in honorem dei. Cuius leges uolo interpretari, ut dum lege in christo lederunt ea eis hec dona deo transmittam. Tu ergo remanda nobis quid de hiis uelis fieri, quod nobis ualde gratum est. Ualete. Cum ergo regis epistola eleazaro iussisset porrecta, legens ea nimium liberaliter regi ita rescripsit. Princeps sacerdotum eleazarus ptholomeo regi salutem. Ualente te cum arsinoe regina et filiis, bene nobis omnia constant. Cum epistolam tuam suscepissemus, satis de tua uoluntate gauisi sumus, et congregantes multitudinem ea legimus, quatenus pietatem quam erga deum habes ostenderemus. Cognosce ergo uos prius nuditatibus et preter naturam uelle aliquid pati, ut redimamus tuis beneficiis que benigne in nostros ciues operatus es. Statimque pro te et pro regina et filiis et cognatis hostias obtulimus, et rogauimus deum ut uobis prosperitatem eueniant que desideratis, et principatum in pace custodiat. Ad interpretandam ergo legem quam pro tuo honore accipere postulas elegi uiros seniores ab unaquaque tribu .lxx. qui directi sunt tibi legem ferentes. Erit ergo opus ut pietatis et iusticie ut per legem dispositione ad nos uiros caute remittatis. Ostendimus et artificibus nostris utensilia templi nostri, que omnia diligenter mensurauerunt. Ualete. Hec quidem princeps sacerdotum eleazarus regi rescripsit. Non est autem necessarium michi ponere nomina .lxx. seniorum. Primum ergo uolo indicare magnificentiam operum que rex ptholomeus in honore dei ad tem-

plum hierosolimorum per artifices suos effecit, et quam largus fuit ad dandos sumptus in hec opera, quatenus omnibus munificentia regis erga deum declarata fuerit. Postea de bonorum precibus narrabimus. In primis enim fecit mensam magnam fabricari, que quincuplum maior esset illa que hierosolimis erat. Timebat autem ne eadem mensa per magnitudinem ad ministerium inutilis fieret, nam non solum ad spectaculum ea fiebat, sed ut et ministeriis habilis esset. Quapropter nolebat istam mensam magnitudine illam superare, sed tamen clariorem et pulchriorem ex auro et argento istam mensam fecit. Sagax enim erat idem rex ptholomeus ad discernenda uariarum rerum naturam, et inuenire nouas et ammirandas necnon. Hoc effectu ipse prudentia inueniebat et ostendebat artificibus iuxta eos sedens, et tunc eos operari precipiebat. Excepit illis operibus quorum similitudines de templo hierosolimorum assumpserat. Mensamque in longitudine duorum semis cubitorum, in latitudine unius semis construxerit, formatque eam totam de auro. Corona uero submissa in modum palme fecerunt; frontispicia uero mense uersatilia sculpturam habebant, ut quasi ornata spectantes quasi singulam induxit. Mensa enim triangula erat, et unicuique frontispicii angulus eandem forme dispositionem habebat. Que dum uerteretur, unam et non diuersam speciem demonstrabat. Corone uero pars que submissa erat, inclusa pulchre constructa fulgebat. Illa pars corone que super mensa eminebat artificii decore plus ornata splendebat, quia usus ibi spectaculo patebat. Ut uero peritiam ambarum partium coniungebat, ut nullus uel predictam de illis tribus angulis in transductione minor uideretur. Opposita autem erant in modum funium tornos facte, preciosissimis lapidibus, aureis speculis per foramina conclusi. Partes autem que per latera corone cernebantur in specie ouorum optimo lapide facte, figurationem uicebant sculpture imitatione, que spisse circa mensam uoluebantur. Ouorum autem dispositione circumdederunt opifi ces, ornata omnium fructuum natura, uuas pendentes, aristas surgentes, malagranata conclusa, et lapides secundum genus predictorum fructuum ad proprium unicuique colore formatos. Circa totam mensam ex auro ligauerunt. Sub corona quoque similis ordo ouorum seu uirgarum erat, ut ex ambabus partibus eandem opibus uarietate mensa ...ry uidentibus preferret, ne spinamentum uel corone positio in altera parte conuersa fieret diuersa, sed usque ad pedes facies operis extenderet. Nam artifices fecerunt ducale aurum .iiii. digitis latum secundum latitudinem mense super quod pedes eius ponerent. Deinde paruulis conclusuris eos cum corona mense construxerunt, ut eandem artificii usum preberent in quacumque parte mensa conuerteretur. Supra mensam autem meandrum fluuium sculpserunt, et in medio eius lapides preciosissimos, ponentes eos uario colore quasi stellas. Nam carbunculus et smaragdus ibi inserti iocundum aspectum intuentibus prestabant, et aliorum genera lapidum diuersis fulgentes inspicientes omnino letificabant. Post meandrum autem plectum fune. Funis quidam circumferebatur in medio, figura sublonga et rotundam habens, super quod cristallinus lapis erat electro impositus, qui delectationem miram intuentibus prestabat. Capita autem pedum supra que mensa stabat similia aliis fabricauerant, curuationem brachiorum habentia submissa reflexa. Inde uero crescentem instar lilii germinare uidebatur, quos lapis carbunculus in modum palmi factus et figura crepidinis ostendens et latitudine octo cubitorum habens sustentabat. Nam super hunc lapidem omne pedum pondus innitebatur. Sculpserunt etiam tenuissimo et laboriosissimo torno in utroque pede hederas et palmites uitis cum uuis eminentibus, ut nichil intuentibus a ueritate discrepare putaretur. Nam ad uentum flatum prominentiam et extensione summitatis sue commote et magnificentia naturalium arte preb ebant, agitari quidam uidebantur. Figuram autem toti mense tribus tabulis construxerunt, compaginem partium in inuicem ita colligatam, ut nullus posset uidere compaginationem. Grossitudo uero mense non minus dimidio cubito fuisse dinoscitur. Talis ergo erat uotiua mensa multa munificentia regis uel preciositate ac uarietate pulchritudinis perfecta. Magnitudine autem illi mense similis erat, artificio autem et nouitate facture ualde melior et splendidior fulgebat. Crateras etiam fecerunt duos aureos, sculpturam imperfectam ab inferiore parte usque ad cingulum habentes, lapidibus uariis in squama conclusis, et super eos meandrum cubito altum compositione lapidum diuersorum specie magna fulgentium, mirique ut uirgarum ordo instabat, et his complexionibus usque ad labrum protrahebantur. Per medium uero .iiii. cubitorum scuta pulchris lapidibus inserta decore craterum ostendebant, quorum labra liliorum foliis et uuarum floribus in orbe producta corona complectebantur. Aureique crateres ita erant facti, et capiebant utroque amforas una. Argentei uero splendore eodem crateres clarum inspicientibus speculum emittebant, ut etiam uultus facies hominum uiderent. Iussit et rex fieri pateras .xxx. ex auro et lapide precioso, et circumdare foliis hedere uel aureis bracteis quas uitis celata artificiose obumbrabant. Ad hec opera a rege incessanter et large impendia prestabant, et ipse rex ptholomeus publicorum negociorum regimine relicto operantibus semper instabat, et frequenter eos uisitabat, et ideo hec opera fertur ... industria complecta sunt. Cumque hec opera completa essent, sumpsit rex iterum andream sui corporis custodem, et aristeum sibi fidelem cum electis militibus transmisit hec dona regalia que fecerat cum eis in hierosolima eleazaro sacerdoti, ut ea in templo ad honorem dei et sui memoria reponeret. Precepit et eis ut cum omni honore ad se ducerent .lxx. seniores. Nam interdum rex predicta opera faciebat, illi se preparabant in hierosolimis, ut quando nuncii post eos uenirent parati forent. Missi ergo a rege hierosolima uenientes, et munera regalia eleazaro dantes, petierunt secundum iussum regis ut hec in templo ob sui memoria reponeret. Erat enim eleazarus princeps sacerdotum deo dicatus, et honorans missos regis dona eis largitus est, et .lxx. seniores cum eis ad regem misit. Rex autem ptholomeus alexandrie positus, audiens aduentum eorum letatus est. Andreas ergo cum aliis nunciis obtulit epistolas regi principis sacerdotum eleazari cum .lxx. senioribus. Rex ergo gauisus in aduentu eorum, omnes qui pro diuersis causis dampnandi assistabant, liberos dimisit. Legatos autem

quem eos adduxerant, ipso die epulis refecit, et post epulas sedens colloquebatur senioribus illis. Illi autem extrahentes volumina sua, in quibus leges aureis litteris erant scripte, ostenderunt eas regi. Rex autem mirabatur tenuitatem membranarum et incomprehensibilem compaginem, quod ita gracile erat coniunctura. Tunc dixit ad eos rex: Gratias vobis ago quod advenistis, maiores autem illi gratias ago qui vos huc destinavit, et autem omnium illum veneror, cuius hee leges venerande esse probantur. Cumque seniores illi et omnes qui aderant clamarent prosperare regi divinitus ministrari, rex nimium in senioribus delectatus prorupit ad lacrimas.

Nō Nam sepius natura hominum huiusmodi in summo gaudio patitur quod etiam dolentibus solet accidere, id est ut facile lacriment. Et iussit rex codices eorum cuidam fideli suo tradi ad servandum. Et omnes osculatus promisit se illum diem quo ad eum venissent clare singulis annis celebraturum. Et epulari eos secum rogavit. Iussit et eis hospitia in arce preparari honorifice, ubi dormirent. Nicanor autem quidam qui super suscipiendos peregrinos erat constitutus, vocans Dorotheum ministrum suum, iussit singulis senioribus necessaria preparare. Nam ita dispositum erat a rege ut peregrinis undecumque advenientibus unicuique secundum morem patrie sue alimenta pararentur, ne forsitan extraneis cibis corrupti gravarentur, sed magis solitis cibis delectarentur. Senioribus ergo illis Dorotheus cui hec cura erat commissa, convivia instruxit secundum morem patrie eorum, quibus illis vesci licebat. Et cum convivium paratum esset, rex seniores illos in duas partes discumbere iussit, et partem unam ad dexteram suam sedere fecit et secundam partem post suum accubitum, et nichil pretermittens quod ad eorum honorem pertineret. Postquam autem discubuerunt, rex iussit Dorotheo ministrare solita quibus iudei ad eum venientes utebantur. Spernens et rex sacros preones et immolatores qui et vota ante cibum faciebant, unum de senioribus illis nomine Helyseum petiit ut orationem faceret. Qui surgens in medium, regi bona et subiectis ei optavit. Et post plausus et clamorem omnium resedit. Et ita rex cum omnibus ad delicias et epulas conversus est. Post convivium autem sedens cepit philosophari cum senioribus illis, et unumquemque eorum naturales peritie sermones et ad contemplationem questionis accedere. Illis autem caute ad omnia respondentibus et explanantibus que eis obiecta erant, rex letatus per xii dies cum eis continuabat. Admirans autem ... sapientiam eorum sepe solebat dicere amicis suis semel ... tam ab eis sapientiam didicisse, et quemadmodum deberet regere regnum. Post xii ergo dies vocavit rex Demetrium qui erat super bibliothecam, commisit illi seniores ut eos perduceret ad preparata diversoria. Donans et unicuique seniori tria talenta argenti dimisit eos. Demetrius autem cum senioribus venit ad stadium maris, et transiens cum eis pontem venit ad quandam parvulam insulam in parte aquilonis, ubi prius domunculas lxx fecerat, et unicuique aptas ad cogitationem secretam negotiorum prope litus stantes. Et ibi eos singulariter inducens, petebat ut omnia que opus haberent ad legis interpretationem ipso presente dicerent, ut incessanter opus implerent. Illi ergo singulariter sedentes cotidie munificenter et laboriose et caute interpretationem faciebant usque ad horam nonam, et tunc Demetrio eos in unum convocante, alimenta corporis percipiebant ex his que eis rex destinabat. Mane autem surgentes et ad aulam venientes regem salutabant, et rursus ad eundem locum redeuntes et manus suas in mari lavantes, et seipsos purificantes, ita interpretationi vacabant. Igitur postquam omnem legem et prophetas interpretati sunt per dies lxx duos, Demetrius congregans illos lxx interpretes in unum, legit ante eos leges interpretatas, et invenit omnes equaliter scripsisse, quamvis disiuncti ab invicem sedissent. Tunc assumens eos venit ad regem, et legit ante ipsum et omnes principes legem in grecum translatam. Rogaverunt ergo lxx interpretes regem Ptholomeum et prepositos gentis, ut si quid in his superfluum aut minus scriptum viderent, manifestum facientes emendarent, et quod iudicarent se bene habere, permaneret immobile in sempiternum. Gavisus ergo rex et videns voluntatem suam ad utilitatem esse perfectam, et sensum et sapientiam et legis labores obstupescens cepit laudare Demetrium, quia eius consilio hec opera perfecisset. Interrogavit ergo Demetrium cur nullus ante eum, nec de regibus nec de poetis nec de hystoriografis hanc legem transtulisset. Respondit Demetrius: Nemo ausus fuit priorum harum legum tangere conscriptionem, quoniam venerabilis esset, et quia lesi sunt quidam hoc presumentes. Quidam enim Theopompus volens in hystoria aliquid de his conscribere, factus est vesanus plusquam xxx diebus. Quadam ergo nocte in somnis vidit hoc ideo sibi accidisse, quia divina scrutatus esset, et proferre ea immundis hominibus vellet. Ad sensum autem reversus et clementiam sibi factam conspiciens, scribere de his cessavit, postquam accepit sensum. Quidam quoque Theodectes nomine tragediarum poeta cum vellet aliquid in tragedia scribere quod in divino volumine continetur, oculis cecatus recognovit causam cecitatis, et scribere cessans liberatus est a passione deo veniam indulgente. Vocans ergo lxx interpretes dicebat eos se velle dimittere ad propria, sed frequenter eos debere ad se de iudea venire causa sui honoris et munerum eis dandorum, que sepe eis pro sua sapientia dare vellet. Dimittens ergo eos dedit unicuique eorum duas stolas optimas et duo talenta auri, et calicem unius talenti aureum, et unum lectum in quo sedentes convivarentur. Principi autem sacerdotum Eleazaro destinavit per eos lectos x cum aureis pedibus et convenientem eis supellectilem, et calicem aureum xxx talentorum, et stolas x, et purpuram, et coronam decoram, et lineas de bysso, et libatoria, et crulla, et crateras duas aureas deo vovendas. Misit et epistolam ad Eleazarum cum eis petens, ut si quis de his viris ad se venire vellet, reverti eum permitteret, quia nimium delectaretur cum tam eruditis habere sermonem, et divitias suas eis libenter impertiret. Hic honor et gloria iudeis contigit sub Ptholomeo cognomine Philadelfo rege egyptiorum. Nunc autem referam qualia iudeis contigerit ab aliis regibus asie successoribus magni alexandri.

Seleucus qui et Nicanor qui post mortem magni alexandri babiloniam et vicinas gentes intravit in civitatibus quas in regno suo construxerat, et in ipsa metropoli sua civitate Antiochia nimis clementer iudeos tractavit, et re publica eos dignos iudicavit et equalem honore cum habitatoribus macedonie deputavit, et omnes iudeos quos in suo regno invenit in propria lege manere permisit. Unde et eos nolentes alienigenarum oleo uti, precepit idem rex antiocheno populo, ut eis omni anno pecuniam pro emptione olei darent. Unde postea antiocheni nullo modo potuerunt se absolvere per multos annos ab hac pecuniarum datione. Nam tempore Vespasiani et Titi cum iudei multa contra romanos mala fecissent, adierunt eos precantes ut eis remitterent has pecunias ad obprobrium eorum. Qui responderunt: Illi qui nobis resistunt pro suis sceleribus fortassis penas assumunt. Qui autem nil contra nos gerunt, cur debent his bonis privari? Et noluerunt eos absolvere a datione harum pecuniarum. Iudei ergo constituti sub imperio magni Antiochi multa mala toleraverunt, propter que reges inter se committebant. Nam Antiochus magnus cum pugnaret contra Ptholomeum Eupatorem regem egypti et eius filium, contigit ut victus exercitum perderet. Et dum Antiochus inter felicitatem et calamitatem hesitaret, subito suos exhortans milites Ptholomei in fugam vertit, et regnum eius ingressus omnia dissipavit. Ptholomeus autem rex misit ducem suum nomine Scopam, et cum eo magna virtute militum misit, ut pugnaret contra Antiochum. Quod audiens Antiochus congregans milites obviavit ei iuxta fontem iordanis, et confligens cum eis multos de eius exercitu prostravit. Postea intrans omnes syrie civitates Ptholomei cepit, et ipsum fugavit, et regnum eius invasit. Veniens autem hierosolimam, obsequiosissime eum iudei susceperunt, et exercitui eius et elefantis habundanter alimenta prebuerunt. Antiochus autem videns benivolentiam iudeorum erga se, et quod ab eis benigne tractaretur, volens eos remunerare, scripsit hanc epistolam magistratibus et amicis suis.

Rex magnus Antiochus magistratibus et amicis suis salutem. Iudei mox ut provinciam eorum ingressi sumus, liberalitatem suam circa nos ostenderunt, et clare nos susceperunt occurrentes cum senioribus et principibus, et habunde ministraverunt militibus et victualia elefantis, et inimicos nostros expulerunt de arce. Dignum ergo iudicavimus eos remunerare, et constituimus eis prestari ad immolationes victimarum vini et olei et similiter xx dragmas argenti, et tritici modios mille quadringentos lxx v, et salis modios trecentos lxx v. Precipio et eis preberi materiam lignorum ex aliis gentibus et a monte libano nullo ab eis exigente vectigal, ad construendos porticus et ad edificationem clarissimam templi, et ut conversetur eorum genus secundum leges patrias, et ut relaxentur sacerdotes et levite et scribe templi et cantores a tributis que pro suo capite dabant et regio vectigali, et aliis oneribus et operibus, ut eorum civitas habitationibus hominum apta reddatur. His autem qui nunc in civitate hierosolima degunt donamus tributa usque ad mensem hyperbereteum, et liberavimus per tres annos a parte fiscalium, quatenus eorum lesio relevetur. Quicumque autem de iudeis in servitute degunt, libertati donamus, et substantias reddi precipimus. Per omne et regnum proponimus ut nullus alienigena intra muros templi hierosolimorum ingrediendi habeat licentiam, nec inferre in civitatem carnes equinas, neque mularum, neque ferarum mansuetarum, vulpium aut luporum aut pardorum aut porcorum, et omnium que iudeis in lege interdicta sunt. Qui autem hec precepta transgressus fuerit, correptus a sacerdote det dragmas tria milia. Epistola ergo magni Antiochi hec continebat. Scripsit et aliam epistolam idem Antiochus prefecto babilonis nomine Zeusido in hunc modum. Rex magnus Antiochus Zeusido prefecto salutem. Placuit nobis tibi mandare ut assumas duo milia iudeorum qui in babilone morantur, et eos cum suo apparatu deducas in iudeam. Testes enim habemus nobis utiles existere et promptum habere animum in his que precepta fuerint. Volo ergo ut cum eos ad iudeam deduxeris, unicuique locum designes ad edificandas domos, et terram colendam des, et ad vineam plantandam, et eis tributum de fructibus terre remittas per annos x. Et ut accipiant triticum ad servorum cibum usque dum fructus suos colligant. Et ita nostram sentientes clementiam promptiores se erga nos prebeant. Vale. Hec omnia ex precepto magni Antiochi erga iudeos illo tempore complebantur.

Postea rex Antiochus fedus et amicitias cum rege Ptholomeo componens, et egyptum ei restituens, dedit ei filiam suam Cleopatram ad nuptium, et dedit ei dotis nomine Celem syriam et Samariam et Iudeam et Feniceem. Eo tempore samaritani multa mala iudeis faciebant, terram eorum depopulantes, et captivos multos ex eis ducebant sub Onia principe sacerdotum. Nam Eleazaro defuncto successerat ei Manasses. Quo et defuncto Onias succedens in principatu vixit sine honore. Erat enim nimis avarus in pecuniis, ita ut tributum quod reges egyptiorum Ptholomeo debuit dare xx talenta non daret. Unde Ptholomeus ad iram commotus misit legatum ad Oniam principem sacerdotum in hierusolimam, culpans eum quare sibi non redderet tributa, et minatus est si non daret tributa, iudeam militibus suis habitandam dividere. Iudei ergo audientes hec verba timebant. Onias autem nichil de his curabat. Iosippus autem filius sororis Onie audiens verba legati regis egyptiorum, increpabat suum avunculum quod nullam prudentiam civium suorum haberet, et in periculum vellet eos mittere propter paucas pecunias quas pro avaritia sua vellet retinere. Suadebat ergo eum ut iret ad regem, et cum eius consensu retineret has pecunias, aut ei daret. Tunc Onias respondens dixit se principatum deponere velle quam ad regem iret, quia nichil de his ad se pertineret. Iosippus autem interrogavit eum si sibi concederet gerere legationem ad regem pro iudeis. Cumque concessisset ei Onias, Iosippus ascendens in templum, convocata multitudine ad contionem, suadebat eos nichil timere propter negligentiam avunculi sui circa eos. Commonebat ut deponerent mesticiam quam pro verbis regis egypti habebant. Se enim velle dicebat facere legationem ad regem Ptholomeum, ut eos de his excusaret. Multitudo autem hec audiens Iosippo gratias egit. Descendens autem de templo Iosippus suscepit legatum regis egyptiorum nomine Athenionem, qui venerat pro tributo ad Oniam, et ducens eum in domum suam dedit ei magnifica munera, et largissime eum refecit, et ad regem suum redire permisit, promittens ei quod se sequeretur. Legatus autem promisit ei quod si veniret post se ad regem, omnia que desideraret secum adiuvante a rege impetraret. Hec ei legatus promittens discessit, et veniens ad dominum suum regem egypti, et nuntiavit ei indignationem Onie et magnanimi

tatem et probitatem iosippi que et uentura nunciabat pro
legatione gentis sue. et laudabat ualde eum coram rege ptholomeo
et regina cleopatra. et rogabat eos ut benigne eum tractarent
cum ueniret. Interea iosippus circuiens amicos. et mutua ab
eis accipiens pecunia parabat conuenientia profectioni, uestes
et uasa et subiugalia que omnia ualerent .xx. milia dragmas
et cum eis ad alexandriam profectus est. Contigit per illud tempus omnes
primates et magistratus syrie ciuitatum. et fenicis ascendisse ad
ptholomeum. ut susciperent uectigalium actionem. Videntes autem iosip
pum per uiam euntem deridebant eius paupertatem et inopiam. Cumque
alexandriam peruenisset: cognouit ptholomeum esse in memphis.
Cui occurrere festinans. adpropians uidit eum in curru sedentem.
cum cleopatra uxore sua. et amico athenione qui fuerat ad hierosoli
ma missus. et ab eo hospitio est receptus. Videns autem athenion
iosippum. mox regi innotuit hunc esse de quo superius intimasset: quia
esset bonus iuuenis et liberalis. Rex ergo ptholomeus eum primum
salutans. fecit eum sedere secum in curru. Et postquam sedit.
cepit rex accusare oniam auunculum eius pro tributo quod non debebat.
Tunc iosippus ait. Veniam ei prebe quaeso o rex propter senectutem.
Non enim uos latere oportet quod senes et infantes una et
simile mentem solent habere. A me autem seruo tuo tibi pro eo red
ditur ratio. ut ei penitus irasci non debeas. Gauisus ergo rex de pru
dentia atque beniuolentia iuuenis. plus eum diligere cepit. ius
sitque eum in aula sua manere. et cotidie mense sue esse conuiuam
precepit. Cumque rex uenisset ad alexandriam. uidentes prin
cipes syrie iosippum consedentem regi. nimis indigne ferebant.
Altera ergo die sedens rex suscipiebat uectigalia a principibus pro
uinciarum sibi subiectarum et fiscalia que data pecunia nobiles
patrie conducebant. Collecta est ergo pecunia quam attulerant prin
cipes syrie et fenicis. et samarie octo milia talenta. Iosippus
ergo consedens iuxta regem dicebat hanc paruam esse pecuniam.
a cunctis prouinciis. et promittebat se dupla pecunia uelle dare.
si sibi uectigalia illarum prouinciarum a rege committerentur. Rex
ergo libenter hoc audiuit. quod erarium suum uectigalium pecuniis
posset augere. Petente ergo iosippo commendari sibi uectigalium
conductionem. interrogauit eum rex si posset habere ydoneos testes
qui hoc quod dixisset. Habeo inquit iosippus optimos et bonos ui
ros. et quibus tu ut spero bene confidis quos tibi in uadimonium dabo.
quousque promissa compleam. Cumque rex dixisset ubi essent. respondit io
sippus. Te primum o rex. et tuam uxorem cleopatram pro utraque
parte esse sponsores prebeo. Cuius uerba laudans rex ptholo
meus. commisit ei uectigalia. Quod factum nimis contristauit
eos qui prius uectigalia dabant. et quod non simili erant benig
nitate tractati. Vnde cum magna confusione unusquisque ad suas
prouincias recessere. Iosippus uero timens ne aliqui sibi resiste
rent. et uectigalia non darent. petiuit a rege auxilia militum.
Accipiens ergo a rege duo milia peditum. et mutuo accipi
ens ab amicis regis quingenta talenta. de alexandria in syriam
est profectus. Veniens autem ascalonam. exigebat uectigalia. As
calonite autem quia nichil dare uolebant. sed et contumeliis eum
grauibus afficiebant. capiens de principibus eorum .xx. uiros trunca
uit. et substantias eorum usque ad mille talenta collecta regis
utilitatibus applicauit. et intimauit regi per litteras que gesserit.
Miratus autem rex ptholomeus prudentiam eius. et laudans que
facta fuerant. permisit ei agere que uellet. Hec audientes prin
cipes syrie. quia tam ascalonitas domuisset iosippus. metuen
tibus ciuitatibus suis. foribus ciuitatum reseratis. deuotis ani
mis aduentum iosippi sustinebant. Scytopolitani uero tempta
bant iosippum contumeliis afficere. et uectigalia denegare que
prius sine dilatione reddebant. horum quoque potiores interfecit.
et substantias eorum regi applicauit. Taliter ergo iosippus colligens
infinitas pecunias. et maximum faciens lucrum. uectigalia re
gi promissa omni anno persoluebat. et ex his que ei super erant
munera regi et cleopatre regine mittebat. et amicis eorum
dona dirigebat. ut amicitiam eorum habens posset in hac po
testate permanere. Hac ergo felicitate iosippus potitus est per annos
.xx. duos. et pater factus est .vii. filiorum ab una uxore. Habuit
et unum ex filia fratris sui nomine hyrcanum. quem accepit ex tali
causa. Cum fratre suo quondam alexandriam ad regem pergens. ducentem
secum filiam suam nuptiis iam maturam nomine pantomimia. dum
apud regem ptholomeum cenaret cum fratre. et intrasset pantomima
pulcherrima ad conuiuium. uidens eam iosippus concupiuit eam.
fratrique nunciauit desiderium suum. petens eum celare peccatum
et uetitum permitteret cum filia sua dormire. et fidelem causam
cupiditatis ei expleret. Frater ergo eius fecit eum inebriari. et
ornans filiam suam nocte iuxta fratrem iosippum collocauit. et
ille per ebrietatem statim cum filia fratris concubuit. quo sepius nupsa
nocte facto, ualde dilexit eam. Mane autem facto dixit ad fratrem quia
uita eius periclitaretur si pantomimiam non sibi daret in uxorem.
Frater autem dicebat non debere eum diffidere quin uideret ei frater
filiam suam. et uxorem habere. quia libentius uideret filiam suam
hanc iniuriam sustinere. quam uitam illius per eius amorem pericli
tari. Iosippus ergo laudans fratrem de concordia fraternitatis. filiam
eius duxit uxorem. et filium ex ea genuit nomine hyrcanum.
ut prediximus. Qui cum .xiii. annorum esset. demonstrabat natu
ralem fortitudinem. et prudentiam. ita ut fratribus suis acerbam
emulatione excitaret. Iosippus uero uolens cognoscere quis de
filiis suis uirtute melior existeret. unumquemque ad studia
sublimium doctorum destinauit. et omnes preter hyrcanum indocti
et fatui a disciplina studiorum redierunt. Tunc iosippus hyrcanum
super omnes filios suos diligens. et dans ei .ccc. iuga boum cum
misit eum itinere duorum dierum ad solitudinem seminare terram. Cumque
in solitudinem cum seruis uenisset: oblitus est lora quibus boues
debebat colligare. Tunc aratores suadebant ei ut quosdam ex
eis ad patrem destinaret. qui lora afferrent. Quorum consilium
reprobans dicebat se nolle tantum tempus perdere. dum expecta
re haberet eos qui mitterentur. et statim excogitauit quoddam uirile
opus et maius etate sua. Occidens enim .x. iuga boum. carnes
operariis suis distribuit. pelles uero eorum incidens retinacula fecit
per que iuga cetera ligauit. et hoc modo seminans terram quam ei
pater suus iosippus dederat. reuersus est ad eum. Quem pater susci
piens nimis dilexit propter prudentiam et argutiam mentis. et fidu
ciam eius laudans pre omnibus eum diligebat. propter quod fratres eius contrista
bantur. Quidam uero ueniens nunciauit iosippo per illud tempus filium
ptholomeo regi egyptiorum genitum a cleopatra. et omnes potiores syrie
et subiectarum prouinciarum celebrarent natale pueri die appa

ratu maximo. Iosippus uero pre senio ad hoc conuiuium ire non ualens.
conuocans filios suos interrogauit eos quis eorum uellet adire
regis conuiuium. quia ipse pre senio illuc ire non posset. Omnibus
ergo recusantibus. et ad tales conuentus indoctos se esse dicentibus:
fratremque suum hyrcanum illuc ire posse confirmantibus: interrogauit
eum pater si uellet proficisci. Qui cum promisisset se iturum. dixit
se inuitatum non opus habere multas pecunias dum soleret modeste
uiuere. et ideo ei .x. milia dragme habunde sufficerent. Ga
uisus ergo iosippus de sobrietate filii. suadebat ei ut se prepararet.
Dedit ergo filio epistolam ad dispensatorem suum arionem in alexan
driam. quatenus filio suo hyrcano preberet pecunias ad compa
rationem eorum que optima uel preciosa posset inuenire .x. talenta.
que possent sufficere ad sumptum regii muneris. et ut eum di
rigeret ad regem. Idem enim arion sub iosippo tributis samaria
rie preerat et colligebat. et secundum iussum iosippi ea regi di
rigebat. Hyrcanus ergo accipiens hanc epistolam. perrexit in alex
andriam. Egresso ergo eo fratres eius ei inuidentes scripserunt occul
te omnibus regis amicis ut eum occiderent. Hyrcanus ergo ut per
uenit alexandriam. porrexit arioni epistolam. Hyrcanus
autem ignorabat quid esset scriptum in epistola. Arion autem legens
epistolam interrogabat hyrcanum quantum pecunie accipere uellet:
Hyrcanus autem respondit mille talentis se opus habere. Arion autem
irate increpabat eum quia cum his uellet luxuriose uiuere. nec
uellet genitorem suum imitari. Dare ergo se ei non plus quam .x. talen
ta promisit. sicut pater eius sibi mandasset per epistolam. Hyrcanus autem
iratus. misit arionem in uincula. Cuius uxor misit ad cleo
patram. nam idem arion apud eam honoribus precellebat. ut iube
ret uirum suum absolui. Rex autem ptholomeus audiens huius
cemodi factum a regina. misit nuncium ad hyrcanum dicens.
cur cum ad eum a patre suo missus fuisset. tam diu moraretur.
et insuper dispensatorem patris sui in uincula misisset. ueniret
ergo quantocius ad regem. et indicaret ei hec omnia. Hyrcanus ergo
nuncio regis ita respondit. Lex est apud iudeos que prohibet conui
nes epulas prius attingere. quam in templo dei hostias immo
lare. et ideo distuli ne sine donis regias tuas epulas attin
gere. Propter hanc causam ad te non ueni. et seruum patris mei
arionem qui pecunias non dare debuit non obsequentem iussionibus
meis in uincula misi. dum nichil distaret inter magnum et minorem
dominum. Si enim talium seruorum contumacia non emendabitur. et tu
quoque ipsa similiter a seruis tuis contempni. Nuncius ergo reuersus
retulit regi hec uerba. Audiens autem rex ad risum conuersus est.
magnanimitatem iuuenis miratus. Arion autem cum audisset
uerba hyrcani que nuncio regis dixerat. et quod rex et regina
nullum sibi auxilium ferre uellent. permisit hyrcano mille ta
lenta. ut eum a uinculis solueret. Qui soluens eum. accepit
ab eo mille talenta. Post tres autem dies ueniens. regem. regi
namque salutauit. Quem illi libenter suscipientes uiderunt.
et amicabiliter pauerunt. propter honorem patris sui iosippi. Hyr
canus ergo latenter accedens ad negociatores comparauit ab
eis pueros .c. litteras scientes. unumquemque talento uno. et .c.
uirgines singulas simili precio. Quadam autem die cum inuitatus
ad regis conuiuium discubuisset. eum ad mensam ultimum omnium
tamquam puerum a principibus contempnerent: tacite omnia fere
bat. Et cum conuiue regis ossa carnium quas manducaue
rant ante hyrcanum in mensa proicerent. ipso dissimulante
triphon qui ad conuiuia et ad risus conuiuarum erat aptus.
inuitantibus conuiuis iuxta mensam assistens ait ad regem.
Vides domine quanta posita ossa hyrcano. Ex hoc conice
quod et pater eius iosippus sic omnem syriam denudauit pecuniis.
quemadmodum hic ossa ista carnibus expoliauit. Ridente uero
rege ad uerba triphonis. et interrogante hyrcanum cur tanta
ante eum ossa iacerent. respondit. Recte o domine: nam quidam canes
sic inueniuntur qui semper ossa cum carnibus deuorant. sicut isti fecerunt.
hoc dicens de accumbentibus conuiuis quasi carnes cum ossibus
deuorassent. quoniam ossa ante eos non iacebant. homines uero sic ego
sum. carnes comedentes ossa autem se iactant. quod et ego hodie
feci. Rex autem miratus est responsum tam sapientem et astute
dictum. omnes iussit plaudere uerba eius laudantes. Hyr
canus autem pergebat ad unumquemque regis amicum. et ad potentes
aule et salutabat eos. Fratres autem eius singuli munera occul
te miserant regi. ut eum interficeret. Accedens autem hyrcanus ad
quosdam. interrogabat quantum unusquisque fratrum suorum regi munera mi
sisset: Qui dixerunt alium .x. talenta. alium .xx. Ille autem con
tristari se simulans. quasi talem donationem non posset offer
re. dixit se non plus habere quam quinque talenta. Quod audien
tes ministri fratrum eius. gauisi sunt. Altera die sedente rege et
regina et cunctis principibus: accedens produxit quos compa
rauerat pueros .c. et uirgines totidem. et unicuique puero et
uirgini dans talentum in manu portare: obtulit pueros regi
ptholomeo. uirgines autem cleopatre regine. Omnes ergo lau
dabant et ammirabantur muneris magnificentiam. et ipse
rex et amici eius. et [illegible]. quia dona digniora multis
talentis obtulisset: Hyrcanus ergo taliter mortis periculum de
clinauit. quod ei fratres eius zelo ducti parauerant. Rex ergo precepit
hyrcano ut peteret ab eo quod uellet. Ille autem nichil plus peti
uit ab eo. nisi ut patri eius de eo scripta dirigeret. Rex autem eum
honorans. et multa ei munera donans. transmisit scripta de
eo patri et fratribus et magistratibus. Audientes ergo fratres eius hyr
canum a rege talia meruisse. et magno cum honore redeun
te, noluerunt ei occurrere: et decreuerunt eum occidere et pa
tre sciente. Irascebatur et pater suus iosippus propter multas
pecunias. quas regi obtulerat. et ideo non curabat salutem
eius. Committentes autem cum eo pugnam fratres eius. hyrcanus mul
tos eorum occidit cum duobus fratribus suis. et ceteros in hieroso
limam fugauit. Hyrcanus autem ad ciuitatem ueniens. patre
prohibente nullus eum suscepit. Tunc descendens trans iordanem
fluuium. uectigal a barbaris exigebat. Per idem tempus reg
nabat in asia seleucus qui sother nominabatur. et erat filius
magni antiochi. Mortuus est eo tempore iosippus pater hyrcani
uir bonus et magnanimus. qui populum iudeorum a paupertate et ca
lamitate ad clarissimas rerum causas perduxerat et .xx. duobus
annis tributa syrie et fenicis et samarie dispensauit. De
functus est et auunculus eius onias. et principatum sacerdotii sy
moni filio relinquens. Mortuo quoque et isto. filius eius onias
ei successit. ad quem arius rex lacedemoniorum direxit epistolas
quarum huiusmodi erat exemplar. Rex lacedemoniorum arius onie

sacerdoti salutem. Legentes aliquam scripturam invenimus ex uno genere iudeos et lacedemones extitisse, et familiaritatem cum abraham habuisse. Iustum est ergo ut vos fratres existimantes debeatis insinuare ad nos que vobis necessaria putatis. Faciemus enim et nos idem, et vestra propria simul et nostra communia reputamus. Portitor litterarum dimotilis epistolam vobis offert quadrangulo scriptam habentem signaculum in medio, aquila dracone in unguibus portantem. Epistola ergo a lacedemoniorum rege destinata, textum huiusmodi habebat. Hyrcanus ergo post mortem patris sui iosippi, dum eum fratres sui recipere nollent, sedens trans iordanem debellabat arabas. Edificavit quoque castrum fortissimum ex lapide albo construens eam, et tota usque ad summitatem sculpsit animalibus diversis. Et in circuitu eius fecit magnum et altum euripum, id est piscinam. Excavata autem contra posita montis incidit finestra extensione, et speluncas multorum spaciorum in longitudine ibi instruxit. Et domos intra fecit ad convivia, et ad somnum, et ad conversationem fecit aptissimam multitudinem, et cameras currentium aquarum delectatione gratissimas adornavit totius aule. Ostium vero speluncarum ita fecit, ut non plusquam unus per ea possit intrare, et hoc custodie gratia fecit, ut obsessus a fratribus nimio periculo subtraheretur. Edificavit quoque ibi atria magnitudine excellentia, et paradysis ornavit egregiis. Et talem perficiens locum, tyrum eum nominavit. Qui locus est inter arabiam et iudeam positus trans iordanem non longe a sebonitide regione. Prefuit ergo partibus illis hyrcanus per annos vii, eo tempore quo seleucus in syria regnabat. Seleuco autem defuncto, frater eius antiochus qui epiphanes vocabatur regnum obtinuit. Moritur et ptholomeus rex egyptiorum qui similiter epiphanes nuncupabatur, relinquens duos filios parvulos, quorum senior filometor, alter dicebatur fiscon. Hyrcanus autem videns antiochum regem syrie magnam virtutem ubique habentem, et timens ne occasione fratrum suorum ab eo tormentis afficeretur propter mala que contra arabas fecerat, vitam sibi propria manu ademit. Cuius omnem substantiam et habitationem antiochus rex sibi applicavit. Per idem tempus defuncto onia principe sacerdotum, antiochus rex fratri eius iesu tradidit principatum. Nam filius quem onias reliquerat adhuc infans erat, de quo postea narrabimus singula in suo loco. Antiochus ergo iratus contra ihesum abstulit ei sacerdotium, et dedit illud iuniori fratri eorum nomine onie. Hi enim fratres tres erant, qui ita ad sacerdotium sicut prediximus pervenerunt. Ihesus ergo qui expulsus erat a sacerdotio, iasonem se nominavit. Onias autem qui principatum acceperat ab antiocho, menelaum se nominavit. Seditione ergo hi duo fratres de sacerdotio inter se habuerunt, et maior pars populi iasonem adiuvabat. Hoc videns menelaus cum suis fautoribus venit ad antiochum regem, dicens quod vellet patrias relinquere leges, et observare conversationem et ritum grecorum. Rogaverunt et regem ut concederet eis edificare gymnasium in hierosolimis. Cumque eis rex concessisset, circumcisionem suam velaverunt, ut in nullo essent dissimiles grecis. Relinquentes ergo patriam legem, aliarum gentium ritus sequebantur.

A

Antiochus ergo rex deliberavit exercitum ducere ad egyptum ut illic quoque regnaret, contempnens filios ptholomei quasi debiles et nequaquam tanta negocia regere valentes. Cogitavit ergo veniens rex cum magna virtute ad pelusium civitatem, et dolo ptholomeum filometorem circumveniens egyptum occuparet. Capiens ergo civitatem memphis, duxit exercitum contra alexandriam ut obsidendo caperet ptholomeum regem egypti filium cleopatre. Romanis autem sibi denunciantibus ut discederet a provincia, expulsus est non solum ab alexandria sed et a tota egypto. Discedens ergo ab egypto propter romanorum timorem, duxit exercitum ad hierosolimorum civitatem. Quo perveniens anno centesimo xl iii post regnum primi seleuci, centesima vero et quinquagesima iii olimpiade, xx et v die mensis casleu, quem greci apelleon nominant, cepit eam sine conflictione cum preda, aperientibus ei portas his qui voluntati eius consentiebant. Ingressus ergo civitatem hierosolimorum, multos interemit contraria sapientes, et eos qui ei civitatem tradiderunt propter templi divitias interfecit. Et tota ornamenta templi abstulit: vasa et lucernas aureas, et aram auream, et mensam, et sacrarium, et vela que de bysso et cocco facta erant, et nichil de thesauris dei relinquens, ad maximum luctum omnes iudeos perduxit. Nam et cotidianas immolationes quas deo offerebant celebrare prohibuit. Depredans autem totam civitatem quosdam interfecit, alios duxit captivos cum uxoribus et filiis, ita ut numerus captivorum usque ad x milia existere videretur. Incendit et optima loca, et deponens muros, arcem edificavit in inferiori parte civitatis, que alta et eminentior erat a templo, et muniens eam muris altis et turribus, custodiam macedonum intra posuit, qui erant homines impii et moribus maligni, a quibus cives multa et acerba mala patiebantur. Edificans et in sacrario aram, super eam porcos immolavit, et hostias non legitimas nec congruas iudeis. Coegit et eos relinquere religionem patriam, et ydola venerari, et edificare in unaquaque civitate et vico templa deorum, et aras collocare et immolare super eas porcos omni die precepit, et ut nullus circumcideret masculorum, comminatus est tormento gravissimo. Constituit et eis prepositos qui cogerent eos impia illa mandata perficere. Multi ergo iudeorum sponte, alii vero propter timorem regis precepta sequebantur. Quidam autem nobilium detestabile facinus execrantes, patriis legibus adheserunt. Propter quod diebus singulis penis afflicti, et amara passi tormenta, cruciabantur. Nam et verbera, et diversis cruciatibus fatigati, viventes crucis patibulo figebantur. Filios vero quos circumciderant laqueis suffocabant, et parentum eos cervicibus quos crucifixerant alligabant. Et si apud aliquem volumen sacrum inventum fuisset, aut lex, crudeli morte occidebantur. Samarite ergo secundum antiquam consuetudinem videntes iudeos his malis affligi, negaverunt se esse iudeos, et dicebant se de medorum et persarum prosapia ortos. Miserunt et epistolam ad antiochum regem hec continentem: Regi deo antiocho epiphani relatio a samaritis. Nostri maiores propter crebras provincie pestilentias secuti quandam priscam superstitionem que apud iudeos dicitur dies sabbatorum, edificaverunt sine numine in garizim monte templum, et offerebant in eo decretas immolationes. Iudices autem vestri et arbitri venerunt ad nos putantes nos esse iudeos, et cogere nos volebant ad ritum vestrum, quem libenter adcolimus, cum simus de genere persarum et medorum. Petimus ergo beneficium vestrum, ut denuncietis apollonio et nicanori iudicibus vestris ne nos debeant molestare quasi iudeos, cum simus ab eis moribus et genere divisi. Templum vero quod edificatum est in monte garizin, quod adhuc nulli deo constat dicatum, petimus dicari appellatione greci iovis. Hoc autem facto, vacabimus ubique iudeos, operibusque sedulo vacantes, solvemus tibi quantitatem tributorum. Hec petentibus samaritis, scripsit rex antiochus apollonio et nicanori ita: Samarite porrexerunt in publica relatione quod cogerent eos secundum iussum nostrum iudaismum deserere, cum in nullo iudeis participarent, sed magis gravitatem retinerent. Absolvimus ergo eos a pena iudeorum, et templum eorum quemadmodum petierunt greci iovis appellatione dedicari.

E

Eo tempore erat vir habitans in modin vico iudee nomine matathias filius iohannis, filii symonis, filii asamonii, de numero sacerdotum hierosolimitanus. Erant autem ei filii quinque: iohannes qui vocatur gaddis, et symon qui dicitur thasi, et iudas qui vocatur machabeus, et eleazarus qui dicitur aphius, et ionathas qui vocatur abaron. Iste ergo matathias et filii eius plangebant statum rerum, et civitatis rapinam, et templi nuditatem, et plebis calamitatem, et dicebat melius illi esse pro patriis mori legibus quam ita sine gloria vivere. Venientibus autem a rege directis ad villam modin ut cogerent iudeos facere que precepta videbantur a rege, et iubentibus illic constitutis ydolis immolare secundum regis iussionem, et primum matathiam compellentibus sacrificare, ille renisus est dicens: Licet alii omnes iussionibus antiochi pro timore obtemperent, ego tamen et mei filii tale scelus nullatenus impleamus. Tunc accessit quidam ex iudeis et immolavit in medio sicut precepit antiochus. Iratus autem matathias irruit super eum cum filiis, et eius sanguinem super aram effudit, et nuncium regis apellem eum cum aliis interemit, et aram deponens clamavit: Siquis emulator patrias leges et religionem dei, sequatur me. Et hec dicens cum filiis ad solitudinem exivit, relinquens possessionem suam, et multi eum secuti sunt cum uxoribus et filiis. Audientes hec iudices regis, convocantes regia auxilia que intra arcem hierosolimorum erant, persecuti sunt eos, et primum verbis eos conabantur flectere ut penitentiam agerent et eligerent potius bona quam mala. Cumque non audirentur ab eis, confluxerunt cum eis die sabbatorum, et sic erant in speluncis ibi eos atroci incendio concremaverunt, dum repugnare in sabbato noluissent, nec in malis suis honore sabbati transgredi viderentur. Nam vacare in eo nobis legitimum est. Mortui ergo sunt cum uxoribus et filiis in speluncis, globis fumiferis suffocati, numero mille. Qui autem evaserunt, iudicem sibi matathiam ordinaverunt. Qui precepit eos sabbatis pugnare, quia si hoc non facerent, sine mora ipsis existerent hostes, pugnantibus contra eos inimicis. Hoc dicens matathias persuasit eis ut die sabbatorum contra inimicos pugnarent, et hactenus permanet nobis consuetudo pugnandi et in sabbato, si ipsa die contra nos bella surgant. Colligens ergo matathias armata multitudine, aras deposuit ydolorum, et inimicos quoscumque manu capere potuit interemit. Nam multi ei timore dispersi sunt ad gentes vicinas, et pueros incircumcisos iussit circumcidi, expellens eos qui hoc prohibebant. Defendens autem populum uno animo dum morbo gravissimo premeretur, convocavit filios suos et circumstantibus dixit: Ego o filii decretam proficiscor viam, commendo autem vobis patrias leges ostentans ne earum transgressores sed potius custodes esse debeatis. Patrie vero memores voluntatis, ritus patrios custodite, et prelicante antiquam consuetudinem restaurate, non seducti ab his qui eam sponte aut timore relinquunt, sed meo instituto omnem violentiam et necessitatem tolerando superate; ita vos preparantes, ut si oporteat pro legibus grata morte moriamini, scientes hoc quia deus tales non despiciet, sed virtutem vestram inspiciens reddet vobis libertatem ut quandoque cum securitate vestris moribus perfruamini. Nam corpora vestra sunt mortalia, monumenta autem factorum immortalitatis ordinem habent. Quod considerantes invicem vos adiuvate substantiis et virtutibus. Symonem ergo fratrem vestrum sapientia vos antecedentem, patrem vobis deputate, et que ego et ille iusserit custodite; iudam autem ducem militie habebitis propter virtutem et fortitudinem, et gentem suam defendens hostes viriliter expugnet. Suscipite ergo viros iustos et religiosos, et veritatem eorum fovete. Matathias ergo ita filiis locutus, et deum orans adiutorem eis fieri, ut sue leges confortarentur, fideli corde supplicans, vivendi fine communi sorte suscepit, et sepelitur in modin luctu magno filiorum et iudeorum. Successit ergo gubernationi rerum filius eius iudas machabeus adiuvantibus eum pro animo fratribus ceterisque religiosis, et inimicos a provincia expulit, et transgressores legum iudeos occidit, purificans ab omni macula suam terram et gentem.

h

Hec cum audisset apollonius dux samarie, colligens exercitum egressus est contra iudam. Ille autem occurrit ei, et committens cum eo pugnam vicit, et multos eorum interfecit, et ducem apollonium armis exuens interemit, et multam predam ab exercitu hostium auferens abscessit. Seron autem dux inferioris syrie audiens quod multi convenirent ad iudam, et magna iam virtute circumseptus ad bellum accederet, statuit contra eum dimicare. Et colligens milites sub se constitutos, et transgressores iudeos, contra iudam perduxit exercitum. Perveniens autem bethoron, ibi exercitum locavit. Iudas autem occurrens ei, et confligere disponens, cum vidisset suos propter paucitatem et ieiunium desidere, hortabatur dicens: Non in multitudine inimicos expugnandos esse credatis, sed pietate, et in hoc evidentissimum habemus exemplum, maiores nostros qui propter iusticiam et dei leges certantes multa milia sepius devicerunt. Nam quolibet nullum lesisse maxima virtus existit. Hec dicens suasit eis contempnere multitudinem, et confligens cum eis duce eorum interfecto, cunctos ad fugam vertit, et secutus eos usque in campum occidit viii milia. Reliqui autem fugati ad maritima loca discesserunt. Quod audiens rex antiochus maximo furore commotus, congregavit omnem virtutem et multos ab insulis mercede conduces parabat circa veris initium dimicare contra iudeam. Stipendia vero militibus distribuens, vidit thesauros deficere. Non enim ei omnia vectigalia reddebantur propter seditiones gentium. Nam cum esset magnanimus, et minime sufficiebant que dudum collegerat, et deliberavit primum ad persidam ire et tributa provincie congregare. Reliquit autem pro regni gubernatione quendam lysiam apud se maximam gloriam possidentem, ut regeret

a flumine Eufrate usque ad fines Egypti, omnes provincias inferioris Asye, et tradens ei partem exercitus et elefantos, precepit ei filium suum Antiochum diligenter nutrire et vastare Iudeam, et habitantes in ea adducere captivos, et evertere Ierosolimam, et genus eorum omnino delere. Hec Antiochus precipiens Lysie, abiit ad Persida anno centesimo et quadragesimo septimo, et transiens Eufraten ascendit ad superiores provincias Persidis.

Lysias ergo eligens Ptholomeum Dorimenis, et Nicanorem et Gorgiam viros potentes amicos regis, et tradens eis peditum quadraginta milia, et equitum septem milia, transmisit contra Iudeos. Qui venientes usque ad Emaus civitatem, in campo exercitum locaverunt. Supervenerunt vero eis auxilia de Syria et alienigenis locis, et multi transfuge Iudei, et negociatores quidam sperantes se emere Iudeos captivos, deportantes aurum et argentum pro eorum emptione. Exercitum ergo et multitudinem adversariorum Iudas intuendo, suadebat suos confidere, hortabaturque spem victorie in Deo habere, et faciens indutos saccis supplicarent Deo, quatenus preberet eis contra inimicos auxilium. Quo facto, disponens eos per millenarios, dimisit illos qui paulo ante uxores duxerant, et eos qui possessiones emerant. Residuos vero ut pugnarent, talibus hortabatur verbis: Tempus quidem nobis, inquit, non aliud necessarium est o socii, ut forte pericula sustineatis. Nunc enim viriliter certando, non solum patrie libertatem, sed et pro diligentia colendi Deum plus desiderabile esse confido. Tamquam ergo in hoc certamine, felicem et beatam renovetis vitam, agite ne forte per negligentiam vestram Iudaice gentis semen intereat. Ita et pugnate, mortem pro maximo lucro portantes, ut si moriemini, cum libertate et patriis legibus eternam gloriam consequamini. Parate ergo vos crastina die audacibus animis bellare pro patria lege. Iudas ergo suos hortabatur. Hostes vero transmisere Gorgiam cum quingentis peditibus et mille equitibus, quatenus per noctem irruerent super Iudam, et adhuc primos eis dederant aliquos de fugacibus Iudeorum. Sentiens hoc Iudas, cogitavit et ipse ut latenter castra hostium invaderet. Cumque cenasset Iudas cum suis, focos plurimos derelinquens in castris, et tota die proficiscens adversariorum castra, venit ad locum Emmaus. Gorgias autem veniens ad castra Iudeorum, nec eos inveniens, arbitratus eos in montes discessisse, decrevit querere ubi essent. Lucescente ergo die apparuit Iudas hostibus cum tribus milibus plus minus, armatis propter paupertatem. Respiciens autem adversarios optime septos, et studio militari dispositos, invitavit socios suos dicens: Etiam nudis corporibus pugnare debemus, et Deum invocare, qui sepe nos inermes contra plures armatos victoriam concessit acquirere. Sermone ergo hoc finito, iussit tubicines clangore significare militibus suis, quatenus subito hostes invaderent. Quorum multos sibi resistentes occidit, reliquos persecutus est usque Gazara, et campos Ydumee et Azoti et Iamnie, et prostravit ex eis tria milia virorum. Iudas autem iussit suis contempnere predam hostium, dum adhuc certamen eis super esset cum Gorgia, quibus expugnatis haberent predam cum licentia. Adhuc eo loquente, respicientes hii qui erant cum Gorgia exercitum quem in castris reliquerant esse devictum, et castra incensa, nam fumus eis a longe que acciderant indicabat, et socios inde ad pugnam contra se paratos, repente ad fugam conversi sunt. Iudas ergo sine pugna victis Gorgie militibus, reversus tulit hostium spolia, multum aurum et argentum, et purpuram, et iacinctum auferens ad propria remeavit cum leticia, laudans Deum pro concessa victoria quam obtinuerant. Lysias autem confusus de perditione exercitus quem amiserat, statim congregans alia sexaginta milia peditum, et quinque milia equitum, venit primus ad Iudeam, et ascendens super montana Bethsuro, ibi castrametatus est. Occurrit autem ei Iudas cum decem milibus, et videns multitudinem hostium, Deum sibi adiutorem fieri postulavit. Confligens autem cum precursoribus adversariorum prostravit ex eis quinque milia, et reliquos in fugam vertit. Lysias ergo videns audaciam Iudeorum, et quia parati sunt mori, si non eis vivere cum libertate licuisset, rediens Antiochiam congregabat per Sidiam peregrinos ut cum maiori apparatu contra Iudeos veniret. Iudas autem interim suadebat suis, ut propter donatas divina dispensatione victorias, ascenderent ad Ierosolimam et templum ab ydolis expiarent et legitimas hostias immolarent. Qui cum tota multitudine ad Ierosolimam pervenisset, templum desertum inveniens, et incensas portas, et silvas in templo pro longa solitudine pullulasse, lugere cepit cum sociis pro templi vastatione. Eligens autem quosdam milites, precepit eis expugnare eos qui arcem custodiebant, dum ipse templum a ruinis et feditate purgaret. Quod diligenter emundans, introduxit nova vasa, candelabrum et mensam, et aram ex auro factam, et reposuit vela in ingressu, et ianuas ipsas restruxit. Deponens quoque altare, de lapidibus novis aliud edificavit quinto et vicesimo die mensis Casleu, quem Macedones Appelleon vocant. Accenderunt et lumina super candelabrum et adoleverunt holocausta in novo altari. Hec autem facta sunt post tres annos eodem die quo mutata est eorum religio ad profana ydolorum consuetudine. Renovatum est ergo templum eodem die quinto et vicesimo mensis Appellei, octavo et quadragesimo et centesimo anno, olimpiade vero centesima quinquagesima tercia anno. Hac ergo desolatione contigit fieri secundum Danielis prophetiam, quod a Macedonibus destrueretur hoc templum, et ex illo tempore quo hoc Daniel predixit usque nunc fuerunt anni quadringenti octo. Celebravit autem Iudas cum civibus suis pro renovatione templi sacrificia per dies octo, nullum genus deliciarum relinquens, sed preciosissimis dapibus eos pascens, et Deum laudibus et psalmis glorificabant, et sese mutuo cantibus delectabant. Pro renovatione autem templi legem posuerunt, ut posteri eorum per dies octo hanc renovationem templi celebrarent. Unde et ab illo tempore hactenus hanc festivitatem celebrant vocantes eam lumina, eo quod preter spem hec nobis splendidum lumen colende religionis apparuit. Murum autem in circuitu civitatis construxit, et adversus incursiones hostium turres edificavit altissimas, custodes in eis deputans. Bethsuram et civitatem munivit, quatenus pro castello ea adversus necessitates hostium uteretur. Hec ita facta gentes finitime nimis hoc indigne ferebant. Quapropter per incursiones et insidias multos Iudeorum opprimebant. Iudas autem frequenter adversus eos bellans, ab incursionibus et malis que iu-

155

deis inferebant, eos arcere temptabat. Super Ydumeos quoque irruens, civitates eorum incendit, virosque prostravit. Deinde contra Ammanitas perrexit exercitum magnum habentes, quorum dux erat Tymotheus. Subiciens autem eos Azotum civitatem eorum cepit, et uxores eorum et filios duxit captivos, et civitatem incendens, reversus est ad Iudeam. Audientes autem vicine gentes Iudam reverti, congregati sunt contra Iudeos qui sibi finitimi. Qui fugientes ad Chemam castellum, miserunt ad Iudam mandantes ei, quod Tymotheus festinaret capere locum in quo confugerant. Cumque legerentur epistole, a Galilea nuntii quoque supervenerunt indicantes eos congregari, qui in Ptholomaide, et Tyro, et Sydone erant, adversus eos. Ergo ex utraque parte hostibus nunciatis, cogitans Iudas quid deberet fieri, Symonem fratrem suum precepit tria milia electos accipere, et in solacium Galileorum exire. Ipse vero cum Ionatha et octo milibus equitum exiens in Galaaditidem, reliquit in Iudea super ceteros Iosephum filium Zacharie et Azariam, precipiens eis servare diligenter Iudeam, et cum nullo hostium bellum committere donec ipse reverteretur in Iudeam.

Symon ergo perveniens ad Galileam, et confligens cum inimicis ad fugam eos convertit, et usque ad portas Ptholomaidis eos persequens occidit tria milia virorum, et tollens spolia perimptorum, et captivos Iudeos, et sarcinulas eorum reducens, ad propria remeavit. Iuda vero et Ionatha fratre eius transeuntibus Iordanem, et via trium dierum ambulantibus occurrerunt eis Nabuthei, et narraverunt eis quomodo Symon triumphasset de alienigenis, et quod adhuc ex eis multi tribularentur per castella et civitates Galaaditidis, et petierunt Iudam ut iret contra alienigenas, et a periculis Iudeos liberaret. Flexus ergo Iudas revertitur ad solitudinem et irruens primum super habitantes Bethsuram cepit eam, et omnem masculum etate validum trucidavit, et civitatem incendit. Facta autem nocte, nec sic abstinuit, sed profectus in castellum quo Tymotheus Iudeos obsidebat, mane illuc pervenit. Et inveniens adversarios iam ad muros ascendentes, et quosdam scalas ut ascenderent apponentes, et alios alia machinantia, iussit tubicine signum dare, adhortatusque milites pro fratribus suis pro animo laborare, in tres partes dividens exercitum, hostes a tergo invasit. Hii autem qui erant cum Tymotheo, scientes quod Iudas esset, experti prius per bella virtutes eius, ad fugam conversi sunt. Secutus autem eos Iudas, interfecit ex eis octo milia. Veniens ad Modollam civitatem cepit eam, et omnes masculos interfecit, civitatem vero incendit. Exiens inde Bosor et multas alias civitates Galaaditidis evertit. In eodem vero tempore Tymotheus maximum preparans exercitum, aliaque presidia colligens, et Arabas mercede conducens, venit ad torrentem contra Raphon civitatem, exhortabaturque milites dicens: Si pugnam cum Iudeis commiseritis, pro animo certate, et torrentem ne transeatis. Nam si transieritis, perditionem nobis imminere cognoscite. Iudas autem audiens preparatum ad pugnam, cum universis militibus suis pergebat contra eum. Et transiens torrentem, irruit super inimicos, et quosdam eorum accurrentes occidit, aliis autem timorem incutiens, arma sua proicere coegit. Quorum quidam ad locum qui dicitur Carnaim fugientes, speraverunt salutem. Iudas autem ipsum locum capiens eos interfecit et locum incendit, varia usus specie ad hostium necem.

Post hec colligens eos qui in Galaaditide erant cum uxoribus et filiis et omni suppellectili, decrevit ad Iudeam reduci. Cumque venisset ad civitatem Effron in via positam, dum aliud iter peragere non posset, et nec redire vellet, misit ad cives Effron rogans eos quatenus licentiam darent ei per suam civitatem transire. Illi autem portas lapidibus obstruentes, exitum itineris occupaverunt. Iudas autem adhortatus suos, circumdedit obsidione civitatem. Quam una die vel nocte expugnans, cepit, et omnem masculum in ea occidit, et incendit eam. Quo facto, viam sibi fecit per mediam civitatem. Tanta enim erat multitudo peremptorum, ut super mortuos ambularent. Transeuntes autem Iordanem, venerunt ad magnum campum in quo iacet civitas Bethsan, que grece dicitur Scytopolis. Et inde ad Iudeam perrexerunt laudantes et cantantes, et solitos pro victoriis ludos agentes, immolaverunt sacrificia gratias agentes pro salute exercitus. Nam nullus Iudeorum in his preliis est defunctus. Iosephus vero Zacharie filius et Azarias quos Iudas reliquerat ad custodiendam Iudeam, volentes sibi gloriam acquirere, omnem exercitum sub se constitutum colligentes, ad Iamniam venerunt. Et cum Gorgia prelio facto, duo milia suorum militum amittentes, ad Iudeam refugerunt. Evenit ergo eis calamitas hec quod non obedierunt precepto Iude dicentis ut contra neminem pugnam committerent ante sui adventum. Nam super bellicos tractatus in prophetia Iudas mirandus erat; quod Iosepho et Azarie peccatum futurum predixerat, si ingrederentur contra precepta, confusioni subiacerent.

Iudas ergo et fratres eius pugnare non cessabant contra Ydumeos, sed undique eis imminebant, et Chebron civitatem capientes munimina eius deposuerunt, et turres incenderunt, et depredabantur omnem terram alienigenarum. Ad Maresan autem civitatem et Azotum venientes ceperunt eas, et multa spolia exinde ducentes ad Iudeam reversi sunt.

Eo tempore rex Antiochus superiorem provinciam percurrens audivit de una civitate Persarum quod divitiis excelleret, et in ea preciosissimum templum Diane omni specie ornamentorum plenum, insuper et arma et loricas, quas reliquerat magnus Alexander. Veniens ergo ad hanc civitatem que Helymaida vocabatur, obsidebat eam. Hii vero qui intus erant, minime territi sunt impetu eius, neque obsessione, sed perniciter repugnantibus, penitus deceptus discessit. Nam exeuntes de civitate fugaverunt eum, et persecuti sunt eum usque ad Babiloniam, multosque de eius exercitu prostrantes. Quidam autem veniens nuntiavit ei perditionem quos pugnare contra Iudeos iusserat, et crevisse fortitudinem Iudeorum. Itaque ad priorem curam hoc malo crescente, incurrit in egritudinem. Qua diu se tenente, crescentibus passionibus intellexit quod moreretur. Convocans autem amicos morbum suum atrocem eis indicavit, et fessus est hec se ideo pati, quod Iudeos affligens templum expoliasset, et Deum contempsisset. Quo dicto, ibi expiravit. Unde miror Polybium hysto-

riographum qd iu. bonus existens dic ideo piisse antiochum. quia voluit diane templum insidia devastare. Nam qui intellectum eqte peccatum. s: tantu cogitan. nullo reatu tenet. Sz au polybio videt ido antiochum ita fuisse multo plus veri simile credit. ppt templi hierosolimitani vastatione sacrilegum rege pisse. & ideo resisto polybio cu nra opinio vera credat. Antiochus au priusqm moreret. convocans philippu unu ex sociis suis. tutorem eu regni statuit. & dans ei diadema & stola & anulum. filio suo antiocho iussit deportare. & pcepit ut videret eius educatione. & custodiret ei imperium.

Defunct e g antiochus nono & xl. & c. anno. Lysias au morte eius multitudini annuncians. filium ei antiochum que nutriebat constituit rege. vocans eu eupatore. Eo tempore hi q erant i arce hierosolimo. & transfuge iudeo. multa iudeis mala faciebant. eos eni q ascedebant i templu immolare repente invadentes hostilit opprimebant. Na arcis cultu templi altitudine supabat. His g accidentib: iudas deliberavit devastare arcem. Et colligens omne pplm. arce instant obsidebat. & machinamenta struens. & aggeres accumulans cape arce laborabat. Multa g ex transfugis egssi. & alios impios congregantes ad antiochum venerunt petentes n se debere despici dum a contribulib: suis atrocia paterent. que ideo sustinerent qm religione sua relicta. patris ei impio obedissent. & ne picula sustinerent p iudam & viros ei. necn & custodes a rege deputati. nisi aliqd ab eo solaciu mitteret. Hec audiens adolescens antiochus valde irat. duces & amicos cvocans. pcepit colligi exercitum & pegrina solacia. congregatq: est exercitus peditu quide c. milia. equitu u xx. milia. & elefantor xx. duo. Et pducens exercitum egssus e ab antiochia. cum lysia habente gubnatore toti exercit. & pveniens ad ydumea. exinde bethsura ascendit civitate nimis forte & munita. qm circudans obsidebat instant. Resistentib: au bethsurens & machinatione ppa rata incendentib: multu temporis in obsidione csupstu e. Iudas g audiens adventu regis. destitit ab obsidione arcis. Occurrens au regi castrametat est in angustu qda loco qui bethzacarith dicit. qui distabat ab hostib: x. milium stadia. Rex au egssus a bethsura pangust duxit exercitu ad castra machabei. factoq: diluculo milites ordinavit i acie. & elefantos seq seipsos invice fecipt locor angustias n valentes in latitudine collocari & i utraq: parte m cuiusq: elefanti ppetabant pedites mille & equites quingenti. Gegabant au elefanti tres excelsas. & arcarios i eis. Reliqm au exercitu i utraq: montis latere ascendere amicos exercitui pponens. iubet clangores fieri. accessit ad hostes. & auros et nudantes clipeos & ereos. ut minimum fulgore sue claritatis emitterent. & montes eis frementib: resultabant. Hec iuda inspiciens territus non e. s: fortit excipiens inimicos ex eor. p cursorib: sexcentos viros occidit. Eleazar au fr iude que maurone vocabant. videns supiore elefantor ornatu loricis regalib: & putans i eo sedere rege. accessit ad eum i unimi virtute. & multos circa elefantu pimens. alios dispsit & fugere copulit. Ingdiens aute subte ventrem elefanti. vulneravit eu gladio. Elefans au mortali plaga pcussus i ventre moriens cecidit. & eleazarum n valentem effugere suis cpressum ponderib: interimit. & ita magnanimit multos inimicor prosternens. vita privat e. Iudas au hostium fortitudine cemplat discessit ad hierosolima. & obsidionis necessaria ppara bat. Antiochus au parte exercit in bethsura misit. ut ea vastaret; ipse au cum reliqua multitudine ad hierosolima pfect est. Bethsurite g certa fortitudine adversarior. & videntes sua necessaria defecisse. seipsos data fide tradidert. Antiochus au capiens civitate. omnes cives nudatos abire. & suos ibi custodes reliquit.

Multo u tempore hierosolima obsidebat, pavacit ine repugnantib: civib: Nam singula contra eos rex fecerat machinamenta. & illi e contrario sua defensione p instrumenta bellica repellebant. Quib: & alimta defecerunt. fructib: priorib: omnib: csumptis. & terra illo anno n erat culta. quia vii. annus instabat. in q sedm legalia instituta relinquebant vacua terram. Multi g obsessor fugerunt ppt inopie necessitate. ita ut paucissimi remanerent i templo quib: h pvenerit. Antiocho regi & lysie nunciatu est qd philippus a psida veniens commendatu s dicere regnu. & ideo re publica velle usurpare. Antiochus g pretermittens obsidione. ad usus philippi decrevit. & h ceteris ducib: manifestare noluit. Iussitq g rex lysia ducib: dicere. diutina obsessione nich eis posse pficere. quod loca adversarior constare e munita. & victualia csumerent. & ideo expediret pace cu iudeis facere. eosq: relinquere ppriis cerimoniis uti. du ab his phibiti existere videntur nob hostes. Hec verba simulando iussit rex dici ad pplm. & de philippi tyrannide tacendu e decrevit. ne exercit dubia corda pciperet. Hec lysia dicente; exercitui & ducib: sententia placuit. Et mittens rex ad iuda pace pmisit obsessis. & patriis legib: eos vivere pollicet; Illi vero suscipientes verba & confirmantes sacramentis & fide: exierunt a templo. Intrans au antiochus. & aspiciens munitu locu impudent sacramta cu gressus est. iussitq: exercitu muros deponere, usq: i solum. Capiens & omnia. pncipe sacdoti qui se menelau nominaverat. reversus e antiochia. Lysias au psuasit regi menelaum occidere. si vellet iudeos e pacatos. dicens hc ee initiu omniu malor. qui flexit patre suu cogere iudeos religione patria relinquere: Mittens g rex menelau adversa syrie civitate interfecit eu p x. annos pncipat sacdocii ei. virum q immultis iudeos afflixerat. & successit ei i pncipatu alchim qui & ioachim dicte e. Rex au antioch inveniens philippu i a reb: impante. debellabat eum. Que sub sua redigens potestate: occidit. Onias au filius ei pnceps sacdotum de q p diximus adhuc puerulus de-

functo patre relict. videns qd avunculu suum menelau rex interfecisset. & pncipatum sacdoti alchimo dedisset. n existenti de genere sacdotali. fugit ad ptholomeum regem egypti. cognomine filometorem. Volens au ide onias memoria & glam etiam sui relinquere. qrens templum edificare i egypto simile hierosolimor. levitasq: & sacdotes de genere suo ordinare. confidens in pphetia ysaie. q an sexcentos annos p dixerat. qd oporteret in egypto templum edificari maximo do pvirili iudei. Deinde hac pphia confisus onias. destinavit tale eplam ptholomio regi. & cleopatre regine; Cum multa & maxima bella in mea regione iudea pullularent. cum dei auxilio pveniens ad humile syria. & fenice. & in helyopolim civitate leonum. n inveni in omni uro dominatu templu simile hierosolimor. cum multa sint templa i egypto ppt variarum religionu multitudine. Inveni au oportunum locu in egypto qui dr agrestis bibaste castrum plenu varia materia. & sacris animalib: Que locum peto m concedi segregari ciim uro domino. quaten possim purgare templum sibi dirutum. & edificare aliud maximo deo mensura eade & simile hierosolimor ptt. vitaq: cuige & filius. qten iudei egypti habitantes locum habeant q conveniens sedm lege eius voluntatib: ministrarent. Na & ysaias ppha predixit ee in egypto dno do sacrificandum & multa alia de ipso pphavit. Hec talia scripta onias regi ptholomeo direxit. Considerer au quilibet peccatum regis ptholomei. & cleopatre matris ei. exempla qm omne rescripsere. Na peccatum & legis transgressione sup caput onie posuerunt. scribentes ita. Rex ptholomeus & regina cleopatra onie salute; Legimus tua peticione in qua suggerebas pmitti t in leontum civitate templu helyopolitanum dirutum purgare qd appellat agrestis bibaste. Que ppt miram si do gratum sit templu qd edificaturus es i ita luxurioso loco plenoq: sacris animalib: Sed qui dixisti pphetam ysaiam dudu h pphasse. concedim h t si grata utram n e. ut nich nos in deum peccasse videam. Accipiens g onias licentiam edificavit templu & aram do simile hierosolimor. minus tam & paupriorem. Mensura n hui templi & vasa eius. minime in visum e describere: Invenit enim onias qsda s similes iudeos sacdotes & levitas. ibi religione colentes. De h g templo sicut narrant. In alexandria g samarite qui templum in monte garizim constructum venerabant. sedicione commoverunt contra iudeos cora ptholomeo rege egypti. qd eor templu sanctu ee templo hierosolimor. Iudei au e contra templu hierosolimor antiquius & sanctius ee asserebant. Rogabant au rege iudei. ut amicos convocans ante se: altercatione de his fieri pmitteret. & q vincerent. morte multaret. Rex g multos amicor cvocans in concilium. sedit paratus audire; Pro samaritis g certabant sabbeus & theodosius. pro iudeis au & hierosolimitis certabat andronicus mesalani. Iudei g timebant ne vincerent in concilio. & eor templum antiquissimum adnichilaret. Cumq: in concilio venisset: sabbeus & theodosius concesserunt ut andronic i primis disputaret. Andronic g cepit approbatione sua incipere & differere ex lege & de pcessorib: pncipu sacdotum quis ex quo genere sacdotum & de patre suscepisset. & qm oms reges asye templu hierosolimor variis oblationib: & clarissimis donis honoraverunt. de templo vero garizim nullus sermone aliquando fecit. nec regu nec pphetarum. nec ulla scriptura de h templo hc aliqd s cepit. Hec dicente andronico. rex & oms ei laudavere sententiam. Sabbeus g & theodosius n valentes n valentes ulla approbationem opponere andronico de suo templo sedm cdictum interfecti sunt. Hec g contigerunt iudeis in alexandria sub ptholomeo filometore rege egypti. Repeta au unde digressus sum.

Eodem tempore fugiens demetri seleuci filius ab urbe roma & pveniens ad tyrum. imposuit s diadema. & colligens quosda mercede cductos satellites. ingssus est i aulam. & oms libenter eu suscepere. Exercitus au comphendens antiochu rege & lysiam viventes ad eu pduxit. Quos statim iubente demetrio interfecti sunt. cum regnasset antiochus duob: annis. Congregati s au ad demetrium multi iudeor maligni & transfuge. cum quib: & alchim pnceps sacdotum. & accusabant universam gente: & iuda. & fres eius. dicentes qd oms amicos regis interfecissent. & fautores regis a ppria terra expellerent. & rogabant aliquem mitti ex amicis ei. qui facinorib: iude resisteret. Rex au demetri commot. misit baccide amicu suu. cu omnis mesopotamia credita erat. dans ei exercitum. & pncipe sacdotum alchimum comendans pcepit p imere iuda & eos q cum illo erant. Egressus g baccides ab antiochia. pvenit hierosolima. direxitq: nuncios ad iuda & fres ei de amicicia loquens dolo volens eos cape. Iudas u minime credidit. videns eu cum exercitu venisse. Quida au ex pplo existimantes se nich sevi pati ab alchimo csanguineo eor existente. transientes ad eos sacramentum ab utrisq: accepert qd nich mali paterent. Baccides au transgress sacramentum. lx. ex eis interfecit. & ex h facto alios quia ad eum transire cogitabant removere fecit. qd porib: fide n custodivit. Descendens au ab hierosolimis baccides cu venisset ad villa que dr birzetho multos transfugas cepit qs omis interfecit. & pvincialib: denunciavit ut alchimo obedirent. Cum & aliqm parte militum relinquens ad pvincia custodienda. ad rege demetriu antiochia reversus e. Alchimus g pncipatum suu volens defendere & cfirmare, cducebat s multitudine magistratuu qs seducebat verbis. & ad libitu unicuiq: loquens. Immo ut de valida turba cgregavit. Cu his ergo circuiens pvincia. quoscumq: iudeos inveniebat s non csentientes occidebat. Videns au iudas alchimu crescere & multos interficere viros bonos & venerabiles. ipse qq: circuiens pvincia occidebat partium ei fautores. Quod cum vidisset alchim & sentiret se minime contra iuda valere. ad auxilia demetrii regis cfugit i antiochia civitate. & accusabat iuda qd multa mala ab eo ee ppessus. & maiora adhuc toleraret; n eici inde

caret. Demetrius autem rex putans suis rebus esse noxium sine congerere tanta facinora iude, nicanorem fidelissimum amicum qui secum a roma fugerat cum exercitu destinauit, precipiens et nullatenus parcere genti iudeorum. Nicanor uero perueniens hierosolimam, pugnare cum iuda noluit, sed dolo eum capere uolens, misit ei uerba pacifica dicens, se nulla uoluntate pugnandi uenisse, sed sacramento iurare quod nichil mali a se pateretur. Hec dicente nicanore, iudas et fratres eius flexi, nullaque fraudem suspicati, data fide suscipiunt nicanorem cum exercitu. Qui salutans iudam, dum adinuicem sermocinantur, dedit nicanor suis militibus signum ut iudam comprehenderent. Qui cum insidias intellexisset, statim exiluit, et ad suos confugit. Patefactis autem insidiis, nicanor contra iudam bellare decreuit, et statim cum eo conflixit in uico cafarsalama. Nicanor autem uictus, fugit in arcem hierosolimorum. Cum descendisset ab arce in templum, occurrentes aliqui sacerdotum salutabant eum, et ostendebant immolationes quas pro rege se offerre dicebant. Ille autem comminatus est se templum deponere, nisi sibi traderent iudam. Et hec comminatus discessit ab hierosolimis. Sacerdotes autem propter minas dicentis, in lacrimas proruperunt, et deo supplicabant, ut eos ab inimicis liberaret periculis. Cumque nicanor ab hierosolimis egressus fuisset, et in uicum qui bethoron dicitur peruenisset, ibi castra constituit. Ubi et alia presidia de syria sibi destinata suscepit. Iudas autem in adasis alio uico xxx stadiis distante a bethoron castra metatus est, mille tantum socios habens. Quos hortatur ne pertimescerent multitudinem aduersariorum, sed quid sint et de quibus primus periculis pararent cogitantes unanimiter hostes inuaderent. Procedit ergo iudas inpugnaturus, et committens fortissimum prelium cum nicanore, aduersarios ualde contriuit. Nicanor autem dum acriter decertaret, occisus est. Quo cadente, exercitus perdens ducem terga uertit ad fugam. Quos persequens iudas interficiebat, et sono tubarum uicinitati positis significabat quod hostes prelio superati discederent. Quod audientes arma arripiebant, et fugientibus occurrentes occidebant eos. Ex quo prelio nullus aduersariorum euasit, dum essent eorum nouem milia. Que uictoria contigit xiii die mensis qui dicitur apud iudeos adar, apud macedones distri. Hec iudei celebrant semel in anno, diem festum colentes. Ex illo autem bello breui temporis spacio gens iudeorum ab illis calamitatibus requieuit, et postea ad certamina et pericula rursus rediit. Alchimum autem qui et iachim princeps sacerdotii uolentem deponere murum sanctuarii ueterem, et constructum ab antiquis prophetis, plaga quedam diuinitus repentina percussit, ex qua mutus in terra cecidit, et per multos dies tortus detestabiliter exspirauit, cum principatum sacerdotii tenuisset annis iiii. Quo defuncto, populus principatum iude contradidit.

Audiens autem iudas romanorum uirtutem quod expugnassent gallias, et hyberniam, et cartaginem lybie necnon et greciam, et reges subegissent perseum et philippum, et magnum antiochum, deliberauit cum eis amicicias copulare, mittens romam amicos suos, eupolemum filium iohannis, et iasonem eleazari, rogabat romanos auxiliatores sibi fieri, et amicos esse, et ut demetrio regi scriberent, quatenus cum iudeis non confligeret. Cumque uenissent romam legati iude, senatus eos libenter suscepit, et ea que petierant celeriter annuit. Senatus autem consultum faciens, exemplum quidem ad iudeam transmisit, et aliud in tabulis ereis scriptum in capitolio collocauit. Erat autem huiusmodi senatus consultum. De auxiliis et fide circa gentem iudeorum neminem subiectorum nostrorum bellare contra gentem prohibitum iudeorum, nec aliquem contra eos bellanti prebendum esse auxilium censemus, nec triticum, nec naues, nec pecunias. Et si quis contra iudeos uoluerit bellare, sciat romanos iudeis auxilia prestaturos. Et rursus si romanorum quilibet inuaserit terram, iudeos eis omnibus modis obstaturos. Et si quid de hoc pacto gens iudeorum uoluerit addere uel auferre, communi sententia populi romani faciendum esse conuenit. Scriptum est autem hoc senatus consultum per eupolemum iohannis filium, et iasonem eleazari sub principe sacerdotum iuda, et symone duce fratre ipsius. Hec prima inter romanos et iudeos amicicia cognoscitur contigisse. Rex autem demetrius nunciata sibi morte nicanoris et perditione milicie, rursus ad iudeam bacchidem cum exercitu destinauit. Qui egressus ab antiochia peruenit ad iudeam, et in arbellis ciuitate galilee castra constituit, et eos qui in speluncis ibi latitabant cum multi ad eas confugissent captos suis partibus aggregauit, et exinde mouens exercitum ad hierosolimam properabat. Qui audiens iudam in uilla nomine berzeto castra collocasse, contra eum alacriter festinabat cum xx milibus peditum, et xii milibus equitum. Iudas autem habuit duo milia. Qui timentes multitudinem bacchidis, castra relinquentes fugere omnes preter octingentos. Iudas autem a propriis militibus destitutus, et hostibus imminentibus, non habens tempus congregandi exercitum, dubitabat cum octingentis pugnam contra bacchidem committere. Hortatur ergo suos ut hostes uiriliter inuaderent, illi dicebant se non esse ydoneos ad tantam multitudinem exercitus, et ideo nunc se a periculis liberare, postea uero collectis uiribus inimicis obuiare. Iudas autem non hoc uideat sol his aspectibus ut terga mea hostibus uertam, sed licet mors immineat pre repugnante, fortiter stabo, uiribus omnia perferens futura pericula. Bacchides ergo producens de castris exercitum ad prelium preparabat, et equites utrique cornu disponens, et fundibularios leuiores et arcarios statuens ante aciem, ipse in dextro cornu consistit. Qui cum sic aciem ordinasset, iussit tubicine signum dare. Hoc idem faciens et iudas, commisit cum hostibus pugnam, et constanter ambobus certantibus, prelium usque ad solis occasum extensum est. Videns autem iudas bacchidem cum electis suis in dextero cornu ordinatum, congregans animosos uiros inuasit illam partem exercitus, et confligens ibi ordinem dirrupit, et medios ad fugam conuertit, secutus eos usque ad gazara. Uidentes ergo dextere partis qui in sinistro cornu erant, circumdederunt iudam sequentem, et in medio eum obsederunt. Qui fugere non ualens, circumseptus ab hostibus, stans cum suis uiriliter pugnabat, et multos interficiens aduersariorum percussus interiit. Iuda uero interfecto, socii eius terga uerterunt. Ionathas autem et symon corpus eius redimentes ab hostibus, perduxerunt ad uillam modin, et sepelierunt cum patre suo, lugente eum populo hebreorum per multos dies. Talis ergo finis iudam comprehendit, uirum fortem et magnum et bellicosum, et omnia pro libertate ciuium et facere et pati paratum. Tali ergo uirtute plenus, magnam sibi gloriam et monumenta seruauit, liberans gentem a macedonibus; et principatum sacerdotii tenuit tribus annis.

Explicit liber duodecimus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER XIII

QUIBUS MODIS gens iudeorum macedonibus inseruiente tam tenentibus libertatem recepit, et quod pro tanta certamina dux eorum iudas defunctus est, in priori uolumine monstrauimus. Post interitum ergo iude, iterum impii et transgressores patrie legis uenerunt contra iudeos, et undique eos pessime dehonestabant. Adiuuabat autem eorum maliciam fames, que totam prouinciam occupauerat, ita ut multi propter inopiam necessariorum non tolerantes ambas calamitates famis et inimicos transfugerent ad macedones. Bacchides autem iudeos qui patriam legem spreuerant congregans, custodiam eis prouincie tradidit. Qui tenentes amicos iude, bacchidi eos perducebant, quos ille crudeliter torquens occidebat. Tantis ergo iudei calamitatibus oppressi, adeuntes ionathan fratrem iude, rogabant eum ut prouideret genti sue, et non despiceret populum pereuntem. Ionatha uero permittente paratum se esse mori pro eis, illi statuerunt eum ducem iudeorum. Quod audiens bacchides et timens ne regi uel macedonibus bella concitaret, sicut olim iudas, dolo eum interficere statuit. Cuius uoluntas non latuit ionathan, et fratrem eius symonem. Colligentes enim socios omnes uenerunt ad agrum qui dicitur lacus asfar, et ibidem morabantur. Bacchides autem sentiens eos discessisse, et nullo loco conuersari, contra eos cum omni sua uirtute uenit, et trans iordanem castra ponens refouebat exercitum. Ionathas autem cognoscens bacchidem contra se uenisse, misit fratrem suum iohannem ad nabutheos, ut apud eos supellectilem suam deponerent, usque quo cum bacchide pugnarent. Iohannem ergo euntem ad nabutheos in abach ciuitate filii amri capiunt cum omnibus que deferebat, et occiderunt ipsum, et omnes socios eius. Uindictam uero quam pro his receperunt a fratribus eius, postea narrabo. Bacchides autem audiens ionathan in nemoribus iordanis castra posuisse, die sabbatorum contra eos uenit, tamquam in ea die non pugnaturum. Ionathas uero socios hortatur periculo parum, dixit se comprehensos dum iordanis fluuius esset a tergo, et hostes ante faciem, et quia nusquam possent effugere, orarent deum, quatenus eis uictoriam prestaret. Committens ergo cum hostibus multos eorum occidit. Et cum uideret ionathas bacchidem temerarie dexteram erigentem, et ad se feriendum extendentem, preuidendo declinans plagam cum sociis in fluuium exiluit, et transnatans trans iordanem periculum mortis euasit. Bacchides autem amittens de exercitu suo duo milia, cum reliquis ad arcem hierosolimorum reuersus est. Post hec capiens multas ciuitates iudeorum, muniuit iericho, et amacunte, et bethoron, et bethela, et etham, nathan, faratone, tochoa, et gazara, et turres in unaquaque ciuitate constituens, et muros eius circumdans, statuit ut exinde iudeos affligeret. Arcem uero hierosolimorum cautius muniuit, et tollens filios nobilium iudeorum obsides in arce conclusit. Eo tempore ueniens quidam ad ionathan nunciauit filios amri celebrare nuptias in madaba ciuitate, et arabas cum maxima pompa ibi esse. Ionathas ergo et symon uidentes aptum tempus adesse ad uindictam iohannis fratris sui, cum multa potentia sociorum uenientes ad madaba, insidias inter montes collocantes, inimicos prestolabantur. Ut autem uiderunt uirginem et sponsum, et multitudinem amicorum cum eis, ab insidiis statim in nuptias in silentio omnes occiderunt, et ornatum eorum cum omni preda tollentes reuersi sunt. Interfecerunt autem ibi xl uiros in ultione fratris sui iohannis, et ad iordanem reuersi ibi manebant. Bacchides autem omnem iudeam muniens, ad regem reuersus est, et iudei duobus annis a bellorum tumultu quieuerunt. Post hec transfuge iudeorum, uidentes ionathan cum suis multa licentiam libertatis habere, rogauerunt demetrium regem mittere bacchidem ut ionathan debellaret, quod facilius eueniret, si una nocte inopinantem eum inuaderet. Bacchides ergo destinatus a rege uenit ad iudeam, et scripsit omnibus amicis, quatinus ionathan comprehenderent. Illi autem non ualentes capere ionathan quia nimis caute se tractabat, bacchides ira commotus, eorum qui consilium regi dederant l uiros occidit. Ionathas autem timens bacchidem abscessit ad bethalaga uillam, edificans in ea turres et muro circumdans, fecit eam ualde munitam. Quod audiens bacchides congregans milites uenit contra ionathan. Ad eam munitionem accedens, per dies multos obsidebat eum. Qui obsidioni fortiter resistens, symonem fratrem suum bacchidem expugnaturum in ciuitate dimisit, ipse uero furtim egrediens in prouinciam. Et congregans manum multam nocte bacchidis inuasit exercitum, et multos occidens symoni fratri suo fecit hoc cognoscere. Qui sentiens hostes interimi, egreditur et machinamenta eorum obsidioni preparata suppositis flammis incendit, et multos eorum uiriliter interfecit. Uidens autem bacchides ab inimicis se circumseptum, et alios ante se, alios autem retro conspiciens, repente fugit. Et nimis iratus in eos qui se deceperant, suum furorem conuertit. Uolebat autem si posset obsidione soluta sine dedecore ad propria remeare. Cuius uoluntate cognoscens ionathas, legatum ad eum pro amicicia destinauit, quatinus redderent sibi inuicem captiuos quos ceperant. Bacchides autem eligens honesta discessione pacem cum ionatha fecit, et iurauerunt utrique numquam contra inuicem arma presumere. Captiuos autem utrique reddentes, bacchides in antiochiam rediit, et numquam ad iudeam deinceps peruenit. Ionathas autem post hec libertatem in magna ciuitate populorum negocia disponebat, et maliuolis et impiis cruciatis iudeorum gentem regebat.

Anno uero sexagesimo et centesimo contigit alexandrum antiochi filium

in syriam ascendere, et cape ptholomaida ciuitatem per proditionem militum mecum commorantium. Erant enim ingrati circa demetrium propter superbiam eius, quia manebat in quadam turre regali quam non longe ab antiochia construxerat, et aneminem uidebatur. Et ideo rem publicam ut desidiosus regebat, et uolebat a subiectis. Audiens autem alexandrum uenisse in ptholomaida, produxit contra eum omnem exercitum. Cogitauitque precedere alexandrum, timens ne ipse prior auxilia postularet a ionatha. At ionathas memor malorum que a se facta sunt cum inimicis iungeretur, direxit ad ionathan legatos, per auxilius. Concessitque et multitudinem congregare et obsides iudeorum recipere quos baccides in arce hierosolimorum incluserat. Talibus igitur nuntiis a demetrio uenientibus ad ionathan, ueniens hierosolimam legit epistolam regis audiente populo et arcis custodibus. Qui audientes timuerunt, et statim obsides tradiderunt ionathe. Quos cum accepisset, reddidit eos parentibus. Ionathas autem mansionem in hierosolimis faciebat renouans ciuitatem, suaque uoluntate singula construens. Et edificauit muros ciuitatis lapidibus quadratis, ut forent aduersus hostes munitissimi. Quod uidentes custodes in iudea relinquentes omnes in antiochiam fugierunt preter illos qui in bethsura ciuitate et in arce hierosolimorum erant. quorum plurima pars fuit iudeorum transfugarum. et ideo castra sua non reliquerunt.

Cognoscens autem alexander promissiones quas demetrius ionathe fecerat, et audiens fortitudinem eius qualiter contra macedones pugnasset; et quanta mala pertulisset a demetrio et duce eius baccide, conuocans amicos suos, dicebat nichil utilius esse quam ut societatem faceret cum ionatha, qui contra hostes fortis existeret: et maxime cum a demetrio multa mala perpessus esset. Cumque hoc amicis placuisset, scribens epistolam misit ad ionathan. Rex alexander fratri ionathe salutem. Fortitudinem quidem tuam et fidem iam dudum audiuimus. et ideo transmisimus ad te pro auxilio. et ordinamus te hodie principem sacerdotum iudeorum et amicum nostrum uocari precipimus. Idcirco destinauimus tibi pro munere purpuream stolam et auream coronam. et petimus honoratum te a nobis similiter erga nos fieri. Vale. Suscipiens ionathas epistolam, induit stolam sacerdotalem, celebratione tabernaculorum instante, post quartum annum mortis iude fratris sui. nam nemo per illud tempus princeps fuit sacerdotum. Collegit et exercitum multum, et armorum copiam quam ipse construxerat. Quod factum ut audiuit demetrius nimis eum contristauit. et cepit suam accusare tarditatem, eo quod non esset clementior erga ionathan. Veruntamen nichil differens scripsit ionathe talem epistolam. Rex demetrius ionathe gentique iudeorum salutem. Quia nostram seruastis amicitiam, et inimicis non consensistis, hanc uestram laudo fidem. et in his uos permanere quesumus, recipientes a nobis uicem et gratiam, per quam mereamini uectigalium uestrorum absolutionem. et quicquid predecessoribus meis regibus uel michi prebebatis. Omnia nouercitas nostra uobis largitate concessa. Super hec et pretium salis et coronarum que nobis offerebatis. et tertiam partem frugum et medietatem fructuum lignorum quod partem meam competebat uobis ab hodierna die remitto. Sed et censum singulorum habitantium in iudea. quod nostro erario proficiebat. necnon et trium finitimarum uobis prouinciarum samarie, et galilee, et transiordane uniuersa uobis concedo a nunc per omnia tempora. et ciuitatem hierosolimorum esse sacram et inuiolabilem. priuilegia sua possidere: liberamque cum finibus suis a decima parte uectigalium esse precipio. Arcem autem committo sacerdoti uestro ionathe ut quos ipse probauerit fideles amicos custodes in ea deputet; nobis seruandam. captiuosque iudeorum et seruientes apud nos liberos esse concedo, ne post hanc sanctionem iudeorum iumenta uiolentiis angariorum subiaceant. Sabbata autem uel omnes festos dies. et tres ante eos dies sine uectigalibus esse denuntio. et iudeos esse liberos et licentiam in militare uolentibus; usque ad xxx. milia prestamus. eadem accepturi que et mei exercitus quocumque ierint. Ordinabo autem quosdam eorum in castris. quosdam mei corporis custodes. et duces in aula mea ponam. et leges uestras ut uestras custodiri. et tribus legibus in iudea obedire principem sacerdotum diligentiam uolo habere, ne quis iudeorum aliud templum nisi hierosolimorum ueneretur. Pro eo et ad sumptum immolationum per singulos annos. l. milia dragmas. et quecumque super fuerint pecunias uestras esse uolo. Decem milia autem dragmas. quas reges a templo suscipiunt uobis do, quia sacerdotibus in templo ministrantibus competunt. Quicumque autem ad templum hierosolimorum uel intra fines eius confugerit, debetur regalium pecuniarum. siue qualibet causa faciente. licentiam eis indempnitatis concedo. Renouari et templum ex meis impendiis et muros ciuitatis splendide fabricari, et turres alias construere, et quicquid ad munimen uestrum fuerit, meis stipendiis restaurare polliceor: tantum ut quas cepistis amicitias nobiscum, et sedes sine simulatione seruetis. Vale. Hec demetrius promittens et blandiens iudeis scripsit. Sed illi non credebant ad uerba eius adiuuantes alexandrum. Igitur rex alexander colligens magnum exercitum conductum, et milites qui de syria transfierunt ad eum, exiit contra demetrium. Et pugna commissa, hii in sinistro cornu demetrii erant, fugauerunt milites alexandri. et insecutione diuturna multi occisi sunt. Tamdiu ergo pugnatum est. donec dextrum cornu ubi ergo demetrius preliabatur deuictum est. et ceteri omnes fugierunt. Demetrius autem fortiter stans et pugnans non paucos hostium prostrauit. Cumque ab eo fugientes persequeretur: equus eius tenui baratro inhesit. et minime surgere ualens occidit. Nam hostes uidentes quod ei contigisset. reuersi circumdederunt eum. et iaculabant eum sagittis. Demetrius autem pedestris fortiter resistebat. et multis perfossus uulneribus, nec ualens sustentare corpus suum. cecidit et mortuus est. Talis ergo finis fuit demetrii. qui regnauit per xi. annos. Itaque demetrio impugnato perempto, alexander accipiens regnum syrie. scripsit ptholomeo regi egypti. ut daret sibi filiam suam in matrimonium. iustumque esse dicebat eum patrium obtinuisse principatum per dei prouidentiam, cognatione et familiaritate se ei coniungere. Ptholomeus ergo rex egypti libenter sponsalia accipiens. rescripsit dicens gauisum se esse quod patrium suscepisset principatum. daturumque se filiam suam promisit. et occurrere eum iussit ad ptholomaida. in qua eterniter

ei filiam suam iure nuptiali traderet. Ptholomeus ergo hec alexandro rescribens uenit ad ptholomaida, adducens secum filiam suam cleopatram. que nomen matris habebat. ubi solum constitutum alexandrum repperit; et filiam suam ei coniunxit, et dote argento secundum regiam dignitatem complens. Cumque nuptie celebrarentur, mandans alexander ionathe principi sacerdotum, iussit eum ad ptholomaida uenire. Ionathas autem ueniens ad reges, et munificentie eis dona afferens, claro apud eos honore potiebatur. Tunc alexander rex compulit eum propria ueste exutum purpura indui, simulque super tribunal secum sedere, iussitque duces cum eo procedere per mediam ciuitatem. et clamare, nemini gentium eum quemquam dicere, uel causas licere contendere: Quod cum duces fecissent, inuidentes hec illi qui cum parati erant accusare, simul cum inimicis eius fugierunt uerita, ne quid pessimum paterentur. Tanto namque studio rex alexander ionathan dilexit, ut eum primum describeret suorum amicorum.

Anno autem .c. et lxv. demetrius demetrii filius cum multis militibus quos ei lasthenes cretensis prestiterat. a creta ad ciliciam nauigauit. Quod audiens alexander in pauore constitutus, continuo de fenice ad antiochiam festinauit. ut priusquam demetrius ad eam ueniret, tutam eam disponeret. Reliquit autem humilis syrie ducem apollonium cognomento tytum. Qui cum multo exercitu profectus ad iamniam, ionathe mandauit dicens, iniustum esse solum cum licentia et potestate uiuere non obedientem regi, sibique dicebat magnum obprobrium ab omnibus irrogari, quod eum non subderet regi. Nec ergo in quo te absconderas te in montibus arbitrareris esse forte, sed si confidis tue uirtuti descende in campum, quo nostri milites tecum confligant. et uerum euentum belli demonstrent. Scito autem non iunctos sed optimos ciuitatum conuiuentes abunaque ciuitate. qui semper tuos patres uicerunt. In talique loco certandum est, non lapidibus sed armis oportet fortissime preliari, ne sit tibi locus quo ualeas effugere. His uerbis apollonii ionathas incitatus. eligens x. milia militum egreditur ab hierosolimis cum fratre symone ueniensque ad ioppen castra foris ciuitatem posuit. Ioppite autem clauserant portas. habentes intus custodias apollonii. Et cum ionathas ciuitatem cape uellet: timentes ne ciuitatem deuastaret. portas ei aperiunt. Apollonius uero audiens ioppen captam a ionatha, sumens tria milia equitum. et viii. milia peditum. peruenit ad azotum. et exinde tacite paulatimque iter fecit. Cumque uenisset in ioppe, tamquam recedere uolens ionathan post se retraxit in campum ab urbe, confidens et spem uictorie habens in equitibus: Ionathas autem sequebatur apollonium usque ad azotum. Et cum in campum uenissent, conuersi hostes pugnam cum ionatha commiserunt. Apollonius autem mille equites ad insidias in aliquo torrente disposuerat. qui retro inimicis insisterent. Quod sentiens ionathas non est turbatus. sed ordinans in quadro exercitum, ut per ambas partes inimicos exciperet. hortabatur eos ut fortiter ante et retro pugnantibus ubique resisterent. Prelio autem usque ad uesperam procedente, dans symoni fratri partem exercitus iussit aduersariorum aciem inuadere, ipse autem suis precepit testudine facta sagittas equitum exciperent. Qui cum precepta fecissent, nichil ledebantur quamuis hostes super eos frequentia tela uibrarent, usque quo suas etiam assent pharetras. Sagitte enim corpora clipeis minime contingebant, cum constipatione testudinis tela uementia refugarentur. Cumque a primo mane usque uespere iaculantes aduersarii defecissent, uidens symon eos lassos. inuadit aciem. fortiterque cum suis militibus dimicans fugauit inimicos. Videntes autem equites ad fugam pedites conuersos, et spe eorum decepti turpiter per omnem campum dispersi fugierunt. Quos secutus ionathas usque ad azotum, multos eorum occidit. Qui uero de sua salute desperantes. ad templum dagonis confugierunt. quod erat in azoto. Capiens autem ionathas in incursione sua ciuitatem, incendit eam. et omnes uicos circa eam. Nec pepercit et templo dagonis. sed incendens illud eos quoque qui ibi confugerant interfecit. Multitudo uero que in bello concidit una cum illis qui in templum confugerant fuerunt viii. milia. Ionathas ergo tantum uincens exercitum, uenit ad ascalonam. et foras ciuitatem castra posuit. Territi autem ascalonite, exierunt ad eum. dona ei offerentes: Qui laudans eorum uoluntatem. reuersus est ad hierosolimam. multam predam ferens quam hostibus abstulerat. Alexander autem rex audiens ducem suum apollonium deuictum, simulauit gaudium quod preter suam sententiam cum ionatha pugnasset. qui ei amicus erat. Misitque ionathe testimonium. et premium. et honores. et torquem auream sicut solet cognatis regis dari. et commisit ei magistratum prouincie accaronitum.

Eo tempore rex ptholomeus filometor dictus. ducens naualem exercitum. et pedites. ueniebat ad syriam. alexandro genero suo solacia prebiturus contra demetrium. Quem in omnes ciuitates precipiente alexandro studiose suscipiebant. et deducebant eum usque ad azotum. et ibi omnes accusabant ionathan quod templum dagon incendisset. et prouinciam uastasset; et multos eorum interemisset. Quod audiens ptholomeus tacuit. Ionathas autem occurrens regi ptholomeo, obtulit ei clarissima dona. et honoratus ab eo perduxit eum usque ad fluuium eleutherum. et remeauit ad hierosolimam. Ptholomeus autem rex ueniens in ciuitatem ptholomaida, pene interfectus est preter spem insidiis alexandri quas ei per ammonium amicum parauerat. Manifestatis autem insidiis. ptholomeus rex scripsit alexandro quasi has insidias ignoranti. ut puniret ammonium. eo quod sibi insidias fecisset. Alexandro autem non concedente, statim ptholomeus rex intellexit. quod ipsius consensu ammonius sibi insidias parasset: et statim eum odio cepit habere. Antiocheni et odio habebant alexandrum propter ammonium quia multa mala perpassi fuerant. et consilium inierunt ut eundem ammonium occiderent. Qui hoc agnoscens. abscondit se. Illi autem eum inuenientes induentes eum femineo habitu, eo quod quasi femina se abscondisset ita eum occiderunt. Rex autem ptholomeus accusans alexandrum ut insidiatorem sui. et transgressorem nuptiarum filie sue. et quia ei auxilia noluisset ferre contra demetrium. et ipse sibi insidias parasset. soluit affinitatem. Nam auferens ei filiam suam. direxit legationem ad demetrium. amicitiam cum eo componens. filiamque suam daturum se illi in uxorem. et restituere eum in patrium regnum promittens. Demetrius autem gaudens suscepit legationem. et laudauit nuptias. Ptholomeus autem laborabat ut flecteret antiochenos. quatinus demetrio regnum traderent. Nam inimici ei fuerant. eo quod a patre eius demetrio multa mala

passi fuissent. & alexandrum & odio habebant. ppt ut sup diximus. Alexander g discedens ab antiochia. uenit in ciliciam. Rex au ptholomeus ueniens antiochiam. sup uoluntate sua ordinat rex ab antiocensib: & coact duos dia demata sup posuit. unu asye. alteru egypti. Benignus enim & iustus existens. nec aliena concupiscens. futuraq; puidens. recusare regnum decreuit. ne romanos offenderet. Antiocenos g in concione conuocans. suasit eis ut demetrium in regnum susciperent. dicens eum neqq p patre dolore seruaturum. si ab eis benigne tractaretur. Doctor au & suasor ego ero illi in bonum. ut n audeat fallacib: negociis se immiscere. nam m sufficeret regnum egypti. Cum h ptholomeus dixiss&. flexit antiocenos ut demetrium susciperent. Alexandro u cum magna milicia uel apparatu ad syriam a cilicia pfecto. & tam antiocenor p dante. ptholomeus cu genero suo contra eum duxit exercitum. Nam filiam suam alexandro auferens. ia demetrio coniunxerat. Conting au in bello ut equus sup que ptholomeus sedebat. uocem elefanti audiens: ptholomeum a se iactaret in terram. Qd cum uidissent socii alexandri. impetu sup eu fecerc. multisq; uulnerib: caput ei pforantes ad piculum mortis eu adduxerc. Custodes au capitis ei rapientes eu liberauerc ab hostib: & iam p iiii. dies defect iacuit. ut nec loqui. nec intelligere potuiss&. Alexandri u caput de uictoria elati abscidens zabilus arabum potentissimus transmisit ptholomeo. Qui iacens in lecto cum uidiss& caput alexandri inimici sui. paululu a dolore uulnerum releuatus. summu gaudium habuit quam p dolore potuit. Qui & statim uita finiuit. p morte alexandri gaudio replet. Regnauerat au idem alexander qui dict est balans. v. annis. Suscipiens u pncipatum demetri qui nicanor appellat. fraudib: corrumpe cepit ptholomei miliciam. oblit quod socer & auxiliator ei fuiss&. & affinis p conubium cleopatre. Qua ppt milites ptholomei ad alexandriam confugierc. & defunctos demetri comphendit. Ionathas au congregans ex omni iudea milites obsidebat arcem hierosolimor. ubi custodia macedonu & transfugarum multitudo locata erat. Illi au contempnebant machinam a qua ionathas faciebat. confidentes loca munitionibus. Nocte u quida maliuoli iudei exeuntes uenerc ad demetrium. nunciantes arcis obsidione. Demetri au statim contra ionathan exercitum pduxit. Cumq; ad ptholomaida ueniss&. scripsit ionathe pcipiens ad ptholomaida ei citi occurrere. Ionathas au obsidione quide minime soluere decreuit. seniores u ppli & sacdotes congregans. & multu aurum & argentu & uestem p donis deportans. ad demetriu usq; puenit. Que cum obtuliss&: iram eius molliuit. & ab eo honorat. firmu pncipatum sacdotii suscepit. qm a regib: an ipsum donatu possidebat. Accusatorib: au eu transfugis. demetri eis n credidit. Petenti etia quatuor pumni iudea & ptrib; puinciis. samaria & ioppe & galilea ccc. talenta dare & talenta. p his omnib: scpsit ei eplam h continente: Rex demetri ionathe fri. gentiq; iudeor salute. Exemplum eple qm lasthen cognato nro scpsimus. uob transmisimus. que huiusm e. Rex demetri lasthen pat salute. Iudeor gente nob amice. & nra iussa seruanti. p fide decreuimus dona prebere. & tres possessiones afferema beselida. & ramathe. que addite sunt eis de samaria. & his attinentia qcumq; ab immolantib: hierosolimor reges accipiebant an me. & quecumq; de fructu tre t plantarum omnia alia q nro competunt iuri. & paludes salis. & coronas q nob offerebant eis concedo & nich extorqueat ab eis amodo & imposterum. Volumus g ut h exemplar a ionathan in nobili templo reponat. Videns g demetrius pace undiq; factam. nullumq; piculum sup ee. nec belli amore. soluit exercitum stipendiaq; eor imminuit. & solis illis sumptus pbebat. qui secum a creta insula uenerant. Unde odium & inimicicie contra eum militu conflate sunt. eo qd eis sumpt n dabat. cum reges an ipsum eis annonas & in pace subministrabant. ut eos incertaminib: apud se fideles & pnos haberent. 2.

Intelligens itaq; militu odium contra demetriu rege quidam dux alexandri nomine diodot qui & triphon dicebat. uenit ad malchum arabum q filium alexandri noie antiochum nutriebat. manifestansq; ei inimicicias exercit qs contra demetrium habebant. dari sibi petebat antiochum. na rege eum facere. & patruum pncipatum ei restituere se dicebat. Qui pmum quidem resistebat minime ei credens & postea triphone petente uincit malchus. flexusq; est ad ea que triphon petebat. Ionathas au cape uolens arce hierosolimor. & transfugas de puincia expellere. misit ad demetrium legatos cum donis rogans ut de castellis iudee custodes eiceret. Cui rex n h tantu se ei pbere dicebat. s: & his maiora post futura compli qd p manib: haberet. Petebat u eum auxilia transmittere; quia exercitu ab eo recessiss&. Tunc ionathas eligens iii milia militum ei destinauit. Antioceni enim demetriu ppt hec que passi ab eo fuerant abhorrentes & ppt patrem ei qui multa mala contra eos comiserat. tempus aptu obseruabant quo eu possent inuadere. Videntes au qd p auxilia a ionathan misiss&. arbitratiq; qd multa auxilia congregar& n pcederent eum. arma subito arripuerunt & circumstantes aula obsidionis modo coacto exercitu rege conabant opprimere. Videns au demetrius pplm hostilit se cum armis inuadere. colligens conductos & iudeos a ionatha transmissos. cu antiocenis conflixit. qrum n potuit uincere. Iudei au uidentes antiocenos acrit pugnare. ascenderc sup palacii culmen. unde eos uulnerare possent. Ipsi enim ppt altitudine tector minime ledebant. & antiocenses telis psternebant que de supriorib: ad inferiora iactabant. & sic eos de pximis domib: repulere. Qui eciam igne supposito flamma totam ciuitate ex lignis constructa tector spissitudine deuorauit. Antioceni u neqq ualentes ignem extinguere ad fuga conusi st. cum iudei de tecto ad tectum desilirent. & ita eos psequerent fugientes. Rex au uidit antiocenos filios & uxores suas

157

uelle saluare. & ido pugna reliquisse. p angustias uias eos inuasit. & confligens cum eis multos interfecit. ita ut cogerent armis piectis tradere se demetrio. Quenia eis p facinorib: concessit. seditioneq; compescuit. Donauit ergo iudeis parte p de gras agens p uictoria. & eos ad ionatham remisit. laudans eum p auxiliis destinatis. Postea maliuolus contra eum extitit. p missionesq; fraudauit. Bellum qq; ei minat est. n cunctaretur dare tributa. que pre regib: syrie p soluebat. Et h eo fecisset. n triphon imperiu eius phibuiss&. & apparatum ei contra ionathan erga sua uertiss& curas. Reuersus enim triphon ex arabia cum antiocho puero imponit ei qmuis adolescenti diadema. Ei cu omis milites ad eum transirent. deserentes demetrium. commouent bellum pugnauit cu demetrio. uictoriaq; obtinuit & elefantes cum antiocensium ciuitate subiecit. Demetri au uict fugit i ciliciam. Antiochus au destinat ad ionathan litteras. amicu eu s parauit. & pncipatum sacdotii confirmauit. & iiii. puincias que tre iudeor addite fuerant. insup & aurea uasa & pocula. & purpuream ueste ei transmisit. & his uti pmisit. & fibulam aurea ei donauit. & pmum amicum suum uocauit. symone au frem eius sup omne milicia duce constituit. a tyro usq; ad egyptum. Ionathas au de donationib: antiochi gauisus. mittens ad eum & ad triphone legatos amicu se eis pfessus e. & pugnare cum eo contra demetrium q s p bonis multa mala fecisse. Concedente g antiocho ut congregaret exercitum. quatenus cum ducib: demetrii confligeret. statim ionathas exiit ad ciuitates. Qui cu eum honorifice suscepissent. exercitum ei dare n distulerunt. Veniens qq; ionatha ad ascalona ciuitate. & munifice ascalonitas cum donis s occurrentib: petebat eos. ut partib: antiochi fauerent & demetrio resisterent. & insup auxilia militu sibi darent ad debellandu eum. recordantes que eis mala feciss&. qd modo i eo ulcisci possent. Cumq; flexiss& ascalonitas auxiliu antiocho mittere; uenit ad gazam. sperans se & hor fide ad antiochu flectere. s: aliter gazeos qm spauerat inuenit. Duritissima enim obiectione n eum susceperunt. nec demetriu relinquere decreuerc. Qd dum ionathas uidiss&. ad obsidionem eor. & afflictione p uincie parauit. Na partem milicie circa gazam disponens. cum reliqua ipse pcurrens cuncta p dabat & incendebat. Que cum uidissent gazei & nullum s auxilium a demetrio uenire conspicerent ad psens piculum. & incertum haberent ei adiutorium. optimu ee decreuerunt ut demetrium relinquentes ionathe obedirent. Facientes g amicicias cu ionatha. auxilia pmisere partib: antiochi. Homines enim stulti ante malor picia uoluntates suas n intelligunt. & cu in malis fuerint constituti. te intra pcipiunt & agunt. que nich lesi facere debuerc. Ionathas ergo consentiens amicitiis. tollensq; obsides ad hierosolimam eos misit. ipse u totam puincia pcurrit usq; ad damascum. Et cu audiss& duces demetrii uenisse ad cedessam cum multa manu. cedessa au int tyrum & galilea consistit. symone frem suu duce in iudea reliquit. ipse au hostib: occurrit. Na duces demetrii hoc tractauerant. ut eum de syria ad galileam traherent. & qd galileos s subiectos n libent affligere: Symon au congregans interea milites obsedebat beth sura. Nam custodia demetrii in ea ciuitate erat. Beth surite u uidentes symone aggere composuisse. & machinamenta construxisse. & multa industria uti ad obsidione. timentes ne capto loco interirent. mittentes ad symone petebant fidem accipe. ne quid ab eo pessimum paterentur. Qui cum fidem dediss&. illos statim de ciuitate expellens: suam custodia ibi posuit. Ionathas au exiens a galilea ab aqs que genesaron dicunt. puenit ad campu qui dicit asor. nesciens ibi ee hostes. Duces enim demetrii cu ante uno die cognouissent contra se ionathan uenire. insidias ei p monte collocauerunt. ipsiq: cu electis militib: i campo ei occurrerc. Quos cu uidiss& ionathas ad pugna paratos. hortabatur suos. Illi u qui aducti demetrii p insidias erant locati. a tergo iudeos inuadunt. Timentes g socii ionathe ne in medio hostium capti pirent. fugientes reliquerunt ionathan. Remanserunt au cu eo numo l. & mathathias fili ei. & iudas chalfi dux exercit. Hi audact cum ionatha & insperate hostib: au & rect resistentes atrocit eos fugauerunt. Illi au q in parte ionathe fugerant. ut uiderunt hostes ad fuga conuisos. reuisi psequebant eos usq; ad cedessam. Victor g ionathas in illa pugna refulsit. duo milia inimicor psternens. & sic ad hierosolima reuersus e in pace. 2.

Videns g ionathas qd di puidentia omnia s pspe accide rent. legatos romam destinauit. renouare cupiens antiqm amiciciam. Precepit & legatis ut redeuntes ab italia p sparciatas transirent. qs deberent ad memoria amicicie uel cognationis reducere. Legati g cum romam uenissent & ingssi ad senatum mandata ionathe dixissent qd eos misiss& amicicias renouare q pri p senatum de iudeor amicicus fuissent statuta. te senatus dedit eis eplas reportandas ad omis asye reges. & magistrat ciuitatum. quen p eos illesi ad ppa remearent. Reuertentes au ab italia uenerunt ad sparciatas. & eplas eis ionathe porrexerc. cui exemplar erat huiusm. Ionathas pnceps sacdotum gentis iudeor t curia & collegium sacdotum. psidib: & senatui. & pplo lacedemoniorum salute. Si salui uob publica t priuata bene pcedat. sic est ut uolumus. Salui au sumus & nos. In priorib: temporib: epla nro pncipi sacdotii onie a uro rege ario. & ab omi pplo missa est. de uira simul & nra cognatione. cuius exemplum subiacet eple. qm qdem libenter suscepimus. & fautores facti sumus. n egentes huius rei approbatione. qm in sacris libris inuenim. Inicium u re cognationis n credidim nos pmi facere. ne p arripe uideremur gliam uram. Multo u tempore transacto ex quo nob familiaritas communis exstitit. in sacris & sollempnitatib: dieb: dm pura salute t uictoria i sacrificiis depcam. & cu multa nos inuasissent bella p auaricia uicinor. nec uob nec aliis ppinquis molestos nos ee duximus. Postqm au hostes expugnauim. legatos ad roma misim antiochu

antipatrum et iasonem, quibus et dedimus ad vos epistolam quatenus renovemus cognationem. Bene igitur facietis si rescripseritis et mandaveritis si quid forsan indigetis; minime dubitantes nos erga vestrum affectum in aliquo pigros existere. Valete. Lacedemonii igitur libenter legatos susceperunt et componentes cum eis pacta de amicitiis dimiserunt eos.

No. Eodem tempore fuerunt tres hereses iudeorum, que de rebus humanis diversa credebant. Quarum una pharisea dicebatur, altera saducea, tertia esseorum. Pharisei dicebant fata non omnia gubernare sed aliqua, aliaque per se consistere. Esseni autem omnia sub fato esse confirmant, et nichil esse quod non illius decreto hominibus proveniat. Saducei enim dicunt nichil esse fatum, neque per eum humana concludi, sed omnia hominum subponunt potestati, bonorumque nos ipsos auctores fatentur, et mala per nostram eligi dementiam. De his igitur certius in sequentibus aliquid declarabimus. Demetrii igitur duces cum vellent pugnam in qua victi fuerunt restaurare, maiorem exercitum congregantes venerunt contra ionathan. Qui cum hoc cognovisset, citius eis occurrit, nec tardare voluit usque quo ingrederentur iudeam. Castra igitur ponens non longe ab hostibus .L. stadiis, misit speculatores qui castra hostium perscrutarentur. Cumque reversi omnia nunciassent et aliquos de custodibus hostium nocte cepissent, ionathas iussit exercitum suum esse armatis et monuit ut forti animo essent et si oporteret et nocte pugnarent, nec repentino impetu turbarentur. Hostes igitur cum audissent ionathan cognovisse suum consilium, perturbati sunt, quod non potuissent exercitum ionathe per insidias invadere. Facientes igitur multos focos in castris ut hi videntes iudei putarent eos ibi esse mansuros et omnes statim fugerunt. Ionathas autem cum ad eorum castra mane venisset, invenit ea deserta. Cumque vidisset eos fugisse, persequebatur, quos nullatenus valuit comprehendere, nam fluvium eleutherum transierant. Unde ionathas reversus nabutheos expugnabat, et multa preda et captivos ducens pervenit damascum, et ea ibi posuit. Symon autem frater eius peragrans iudeam et palestinam usque ad ascalonem, muniebat castella. Que cum edificiis et custodiis tuta fecisset, ad ioppen pervenit, et occupans eam, posuit ibi custodiam. Nam audierat eos velle ducibus demetrii tradere civitatem. Igitur postquam ionathas et symon hec omnia perfecerunt, ad hierosolimam sunt reversi. Cumque omnem populum ad templum congregassent, suadebant muros hierosolimorum dirutamque partem templi reconstruere, altisque turribus munire, et in media civitate alium murum edificare, ut custodibus arcis alimentorum copia negaretur, et castella per vicos facerent tutiora. Quibus cum populus consensisset, ionathas menia civitatis edificabat, symon autem per vicos castella muniebat. Demetrius autem transiens pervenit ad mesopotamiam. Quam cum vellet cum babilonia et superioribus provinciis obtinere, ut exinde occasiones de toto suscipere regno, tunc greci et macedonia habitantes legationem ad eum miserunt, promittentes secum adiuvare, si primum cum eis expugnaret regem parthorum arsacen. Qua spe subito egreditur ad eos, ut si parthos cum eis devinceret, viresque resumeret, triphonem postea debellaret, longeque a syria pelleret. Et cum hoc greci laudassent, et multos viros congregassent, et bellum adversus arsacen produxissent, demetrius primus in bello vivus capitur, et ceteri sunt fugati et occisi.

Triphon autem cum captionem demetrii audisset, perfidus antiocho cepit existere. Insidiabatur enim qualiter eum interficiens ipse regnum teneret, sed impediebant voluntatem eius amicitie ionathe quas cum antiocho habebat. Unde primum statuit ionathan occidere, et tunc contra antiochum accedere. Fraudibus igitur et dolo cogitans ionathan consumere, ad bethsuram abiit antiochia venit, quam greci scythopolim vocant. Ubi cum electis .XL. milibus ei ionathas occurrit, putans eum ad bellum venisse. Triphon autem cum ionathan vidisset ad pugnam paratum, donis eum pacavit, suisque ducibus precepit ut ionathe obedirent, volens per hoc fidem suam confirmare, cunctaque suspicione depellere, quatenus incautum nichilque providentem caperet; persuasitque ei ut exercitum frustra fatigatum dimitteret, bello non existente, et cum paucis cum ptholomaidam venire supplicabat, ut traderet ei civitatem, et cetera per vicos moderationem. Ionathas igitur nichil suspicatus, et vera fide triphonem hec suadere credens, exercitum dimisit, tria milia sola secum retinens. Ex quibus in galilea duo milia relinquens, cum mille tantum militibus ad ptholomaidam cum triphone venit. Ut autem intravit ptholomaidam, portas statim cives secundum triphonis preceptum clauserunt, et ionathan vivum capientes, omnes qui cum eo intraverant occiderunt. Triphon autem illico misit ad galileam, qui relicta duo milia interficerent. Sed illi cum fama prevenientem captionem ionathe audissent, antequam venirent missi a triphone, armis circumdati processerunt eis obviam. Tunc satellites triphonis cum vidissent eos pro anima decertare, nulla eis molestia inferentes ad triphonem revertuntur. Hierosolimite autem cum audissent ionathan captum, et cum eo milites perisse, flebant interitum illius, et summa de ipso questio apud omnes fiebat, et magnum timorem habebant, ne post mortem ionathe eos vicine gentes invaderent. Quod et evenit. Nam gentes cum mortem ionathe audissent, contra iudeos bellare ceperunt, tamquam duce indigentes. Triphon autem exercitum multum congregans ad iudeam venire statuit, ut hierosolimam debellaret. Symon igitur frater ionathe videns hierosolimitas metuentes, cepit eos alloquio suo confirmare, quatenus forti animo essent, nec pertimescerent triphone superveniente. Convocans igitur populum in templum, sumpsit hinc locutionis initium. Pro vestra inquit libertate o viri iudei me dudum cum patre et fratribus mori paratum quis ignorat?

No. Siquidem exempla plurima non desunt mori pro legibus et patria religione nostra atque familia. Nos igitur nullus timor invadat qui hanc voluntatem ab animo nostro possit evertere, sed introducat magis desiderium vite et glorie. Quapropter non quasi indigentes duce qui laborare pro vobis recuset, sed sequimini me pro animo ubicumque precessero. Neque enim melior meis fratribus existo, neque peior ut parcam anime mee; neque quod illis optimum visum est pro patriis mori legibus, ego devitem, sed in quibus me oportet proprium illis fratrem ostendere, in his me demonstrabo esse consimilem. Confido enim in dei ultione ab inimicis expetere, vosque omnes cum uxoribus et filiis ab eis liberare, et templum incolume custodire auxilio reservare. Nam gentes video vos contempsisse, tamquam non ducem habentes bella preparasse contra vos. Cum hec symon ad plebem verba fecisset, confestim populus depulso ab animis metu audaciam sumpsit et ad spem bonam repente mutatus est, et unanimiter exclamaverunt eum esse dignum tenere principatum fratrum suorum, et se cum omnibus obsecuturos, statimque ei dignitatem ducis contulerunt. Tunc symon congregans omnes sui exercitus bellatores, festinavit muros civitatis reconstruere, turribusque altis et fortibus eam munire. Misit et ionathan quendam suum amicum filium absalomi cum militibus ad ioppen, imperans habitatores eius eicere. Nam timebat ne civitatem traderent triphoni, ipse vero hierosolimam tuebatur. Triphon autem exiens a ptholomaide cum multo exercitu ad iudeam venit, ionathan ligatum ducens. Cui symon cum suis occurrit ad adida civitatem, que super montem iacet, unde etiam iudee campi patent. Cum vero triphon audisset a iudeis symonem ducem constitutum, direxit ad eum capiens dolo et fraudibus hunc quoque circumvenire; iussitque si vellet fratrem ionathan redimere, mitteret ei .C. talenta argenti duosque filios ionathe, quatenus illi fides habeatur post dimissionem, ne iudeam in sua ditione redigat, et ne eum pro nulla alia causa ligavimus nisi pro debito vectigalium. Symon autem intelligens artem triphonis, et sciens quia si argentum mitteret, tamen fratrem ei minime laxaret, timens ne a populo accusaretur se causam fratris necis extitisse, si pecunias et filios pro ipso non traderet, colligens populum mandata triphonis indicavit, dicens quod verba eius dolo et insidiis plena essent, tamen optabilius esse pecunias et eius filios transmittere, quam verbis triphonis non obediens putaretur noluisse fratrem absolvi. Initoque cum suis tractatu, filios ionathe et pecunias transmisit. Quas cum triphon accepisset, nec fidem servavit, nec ionathan absolvit. Oportunitatique iter ire cupiens per ydumeam ad hierosolimam ascendere, venit ad adoram civitatem ydumee, et symon cum suo exercitu contra eum castra disponebat. Hii autem qui in arce hierosolimorum erant miserunt ad triphonem rogantes eum ut cum properaret, quatenus eis alimenta preberet. Ille autem per noctem illam equitatu parato, quasi hierosolimis ascensurus, sed nive ea nocte vehementer cadente, iter minime repperit equis et peditibus suis. Qua causa obstante nequivit ea nocte ad hierosolimam ascendere, sed revertens ad cirien, et prope galaad ad eum ingressus, ibi ionathan perimi et sepeliri iussit, et ita ad antiochiam pervenit. Symon autem a basca civitate transferens ossa ionathe, sepelivit in patria sua luctum maximum omni populo super eum faciente. Tunc symon ingens mausoleum fabricans patri suo fratribusque sepulturam ex albo et polito lapide construxit, opus mirabile conspicuumque faciens. Circuitus et porticus ubique columnis sustentantibus ex uno lapide visu mirabile statuit, insuper pyramidas .VII. patri et matri et quattuor germanorum singulas superponens magnitudine et decore lucentes, que hactenus servantur. De sepultura igitur ionathe et de ornatu monumentorum hoc studium symonis agnovimus. Defunctus est igitur ionathas tenens principatum per annos .IIII. et gentem propriam regens. De labore autem mortis eius in omnibus documentis publicisque monimentis primus annus symonis benefactoris et iudeorum principis scriptum est. Symon igitur cum iudeis gazaram civitatem et ioppen, et iamniam devastans, inimicos adversarios fugavit. Post hec custodes arcis hierosolimorum cum alimenta non haberent data fide tradiderunt arcem symoni, quam nullus antea ipsum destruere potuit nec capi a regibus macedonie. Congregans igitur populum arcem destruxit, ne foret post hec inimicis refugium, et ut inde non possent ledere populum. Quod cum fecissent, optimum et utile iudicavit et montem super quem ipsa arx constructa erat destruere. Multitudo igitur populi aggressi opus destruebant montem, et nec die nec nocte cessantes, per tres annos deposuere montem usque ad solum, campumque planissimum fecerunt, ut excelleret eminentia templum arce et monte depositis.

Post captivitatem autem demetrii, qui a parthis captus est, ea que temporibus symonis gesta sunt hunc continent modum. Non multo post triphon interemit antiochum filium alexandri qui theos vocabatur, .IIII. anno imperii, et familiares suos et amicos ad milites misit, et pollicebatur eis multas pecunias si se regem ordinarent, dum demetrius a parthis captus esset, frater autem eius antiochus si principatum obtineret, multa mala eis facturus esset. Milites igitur cum sperarent affluentiam pecuniarum frui sub regno triphonis, regem eum constituunt. Triphon igitur ut regni insignia suscepit, continuo nequitiam suam patefecit, et invisus omnibus, quia quod privatus humilitatem audiendi obsequebatur, non hoc voluntate bona, sed impossibilitate faciebat. Postquam igitur regnum adeptus est, exuens se simulatione verus triphon apparuit, cepitque potius extraneos quam proprios clientes diligere. Pro qua re exercitus omnis ab eo recedens, ad cleopatram demetrii uxorem se contulit, que tunc erat in seleucia cum filiis conclusa. Antiochum autem qui sother dicebatur fratrem demetrii cum nullus auderet timore triphonis suscipere, nec favere, misit cleopatra invitans eum ut maritus eius fieret, et regnum fratris invaderet. Amicis autem suadentibus ei ut hoc faceret, consentiens accepit eam in uxorem.

Cum intrasset autem seleuciam antiochus, nuptiis celebratis exivit pugnaturus contra triphonem. Quem vincens repulit a superiori syria ad fenicem, et in doram castello munito conclusum obsidebat. Misitque antiochus ad symonem principem iudeorum legatos pro amicitiis et auxiliis. Quorum libenter petitionem suscepisset, pecunias multas cum alimentis militibus eius ad doram misit. Triphon autem cum ad apamiam fugeret, captus in ea conclusione periit est tertio anno regni sui. Antiochus autem avaritia depravatus, oblitusque beneficii quod ei symon impenderat, vires militares cuidam cendebeo amico tradens ad depredationem iudee captivitatemque symonis misit. Et cum symon audisset antiochi prevaricationem, licet iam senex esset, tamen ad audaciam concitatus est supra etatem suam, et iuvenili fortitudine recepit, et disponens suos cum bellicosissima parte militum, ipse cum reliqua militia prexit ad bellum, et multos in vallibus montium ad insidias ponens committens cum hostibus, nullus ei conatus evasit, sed omnem hostium vincens multitudinem in pace reliquum vitam degebat.

Symon igitur octo annis principatum iudeorum regens, mortis in[...]

muro p insidias ptholomei. qui & capiens uxore eius cum
duob; filiis. misit armatos ut tercium quoq; filium ei iohin
q & hyrcan uocabat comphenderent. Q d cu sensiss&
iohs. euasit piculum. & ad ciuitate festinauit: confidens
de p plo ppt beneficia pat s sui. Ptholomeu au uolente
intrare ciuitate. p aliam porta p pls expulit. iohin recepit;
Hinc ptholomeus ad aliquod nomine dagon in iericho dis
cessit. Accipiens au patrium pncipatum hyrcan q 7 iohs
filius symonis. dm hostias placauit. & ita cont ptholom
milicia p duxit exercitum. Et cum ad locum uenisset. ob
sidebat castellu. & hostib; p ualebat. uincebat tamen ma
tris & fr m amore. quos sup muru ptholomeus trahens i
conspectu ei torquebat & p cipitare minabat. nisi ab
obsidione discederet. Hyrcanus au qntum remitteret de
obsidionis industria. tantum karissimis putabat afferre
subsidia. ne dum male paterent. ei crudelitati reputaret.
Mat au ei p tendens man. petebat ne ppt eos differet&:
s; multo mag impetu castellum inuaderet. inimico q; sue po
testati subiecto. p karissimoz tormtis redderet retribuci
one. s qq; estimans hoc ee ualimu. si p suam mortem
hostes atroci deperirent. Hyrcanum u peticionib; ma
tris incensum. castelli capiendi furor tenebat. Rursusq;
cu uidiss& matre cedi. p mgestus mater tormtis. impetu
deponebat obsidionis. taliq; necessitate obsidionis ptte
annum expleuit. in quo semp iudei uacant. Na p vii. annos
hunc obseruabant. sic in septimis dieb; Quappt ptholo
meus a bello solut. occidit matre & frs hyrcani. Fugit ad
Zenone qui cotylas uocabat. in philadelfia tyrannidem ex
ercente. Antiochus g congregans exercitum. accessit gt
iudea. iiii. anno regni sui. primo au hyrcani. olimpiade u
centesima. lx. secda. Cumq; deuastass& p uincia hyrcanu
i ciuitate inclusit. qm vii. acieb; circumdedit. nich cum
p ficiebat ppt munimina. & obsessoz uirtute. Propt
aque au inopia. siccitate m habitantes domabantur.
Antiochus au statuit turres in parte planissima celsiores
numero c. iii. cetta una quaq; habente. Sup quas milita
res ordines disposuit. multos q; cotidie laboris 9gressus
inferebat. fossamq; lata & altissima 9struens. muros
ciuitatis deposuit. Iudei au multas incsiones cont antio
chum moliebant. & siquide aduersarios inuenissent. pes
sime eos conterebant. si u sensisse eos cognoscerent. inno
cui redibant. Hyrcanus au ingentem multitudine i ciuita
te attendens. in consumendis necessariis. inutile parte po
puli secernens. foras ciuitate emisit. que u bellicosa &
fortis erat. int retinuit. Antiochus au p ectos egredi ue
tabat. Qui dum int muros errarent. ex fessissimis tormi
nis miserabilit exspirabant. Cum u festa dies tabnacu
loz uenisset. miserat eoz hyrcan in ciuitate. denuo eos re
cepit. Hyrcanus au ad antiochu legatos direxit. petens
inducias vii. dieb; ppt festiuitate. dieiq; supplicatione.
Qui cum audisset. resp legatis. Immolate: & statim
sacrificium magnificentissimu hyrcano p legatos destina
uit. taurum cornib; inauratis. & pocula plena omnibus
aromatib; aurea & argentea. Q d sacrificium adductu
susceperut qui an portas stabant. & ad templu duxert.
Antiochus g iste iudeis melior antiocho epiphane extitit.
Na ille capiens ciuitate. porcos sup aram immolauerat.
& ius carniu p templum sparserat. & lege iudeoz. par
namq; religione 9fuderat. Hunc au antiochu ppt pieta
te religionis omis pium uocauert. Hyrcanus g laudans
benignitate antiochi. misit ad eum legatos de ciuitate pe
tens eum. ut patria eis conusatione restitueret. Antio
chus u refutans pessimu 9silium s suadentium. ut ciuita
tem belli iure capt : ad omnem pietate flexus. legatis
hyrcani ita resp. Si tradideritis m arma. parteq; tribu
toz ioppe. & aliarum ciuitatu circa iudea existentium sol
ueritis. & mea custodia in ciuitate receptis. finia statim
bellum. Iudei g omnia h consentiebant pter custodiam.
qm n ob aliud nisi p dissimili 9usatione recusabant. P
custodia tam obsides dare pfitebant. & qngenta talen
ta argenti. ex quib; stati ccc. cum obsidib; obtulerunt. int q s
erat fr hyrcani. Que cum suscepisset rex antiochus. &
corona ciuitatis deposuiss&: obsidionem soluens discessit
cum amicicia hyrcani. 7

158.

Hyrcanus sepulchrum dd aperiens. qui qnda ditior ceteris re
gib; fuit. tria milia talenta pecuniarum exinde p tulit. ex qb;
primus p egrinos iudeoz alere cepit. Componens & amici
cias cu antiocho. suscipiensq; eum intra ciuitate. munifice eu
& habunde militib; omnia necessaria ministrabat. Cumq;
antiochus exercitum 9g gass& ut 9t parthos pugnaret. qui
frem suum demetrium ceperat. cum eo hyrcan egressus e. Hui
rei testis e nicolaus damascen. sic in hystoria sua loqns. Tro
pheu au sistens antiochus iuxta fluuiu lycu. ubi uicerat
indathum parthoz ducem. duob; dieb; ibi moratus est. petentí
te hyrcano iudeo ppt aliqm patria celebratione iudeoz. i q
n erat legitimum eos pficisci. Et h nicolaus scribens n est
mentit. Nam qnquagesima festiuitas post instabat sabba
tum. in qua minime licet nob in die sabbati festo. uel i sabbis
iter conficere. Antioch g cum arsace rege parthoz 9fli
gens. & multu p dens exercitu interiit. In regno au fr eius
demetri succedit. arsace eu a captiuitate soluente. q ex q
in bello ab eo capt fuerat. usq; ad illud tempus in uinculis erat.
Hyrcan au q & iohs antiochi morte cognita. statim ad sy
rie ciuitates expeditione parauit. arbitrat eas inuenire i
paratas & desertas pugnatorib; qd & euenit. Na ciuitate
medabam cum multu exercit ei laborass&: sexto mse capit.
post & samaga. & illa q uicine erant. Cepit & sycima 7 mo
te garizim. & templum in monte 9structum p cc. annos p q
9structum fuerat destruxit. Post h cepit ciuitates ydumee
aboracu. marissam. & cunctos ydumeos domuisset. pmisit
eos p uincia habitare si circuciderent legib; iudaicis uterent.
Qui p desiderio patrie tre circumcisionem & alia conusatio
ne iudeoz ptulerunt. ideoq; ex illo tempore cepert ee iudei.
Quo facto. hyrcanus societate romanoz renouare cupiens.
legatione ad ipsos direx. Cumq; senat scpta ei suscepiss&:
composuit amicicias h m. Fanniu marci filius consul senatum

omne viii. id februarii in campu iussit 9uenire p sente
lucio manlio lucii mentini filio. & gaio semprnio falerne
filio. Propt h qd legati iudeoz peterent symon fili dosi
thei. & apollonius alexandri. & diodorus iasonis uiri
optimi. a p plo iudeoz destinati. de societate t auxiliis
exhibendis. qua cum romanis de publicis reb; habuerunt.
ut ioppe. & port. & zora t fontes & ciuitates & uillas
qs antiochus pugnans cont senat consultum tenuit resti
tuant. & nec regum milites p terram eoz cum subiecti sint
transeant. ut & illa que p antiochu gesta st. ut legatos
mittant qui recipiant que ab antiocho ablata st. & p
uincia estiment uastatam. ut q eis ad reges & p plos li
beros licere darent. qui ad p priam domum illesi reuer
terent. Placuit g amicicias cum hominib; bonis 7 a p plo
bono transmissis ee renouandas. De reb; au eis ablatis
responderet consulares. cum a suis negociis consulat uaca
uerit festinabit in posterum nullam in eos iniquitate ab alio
fieri decernentes dare consule fannium publicas pecuni
as expendendas dum ad patria remearent. Fanniu g le
gatos iudeoz remisit. pecunias eis publicas p stans. &
senat consultu p qd debuissent cum tutela ad sua pa
tria redire. In his g hyrcanus princeps sacdotii degebat. 7
In terea rex demetrius a captiuitate solut. exercitum ad
usus hyrcanum collegit. s; nec tempus nec occasio ei bel
landi data e. cum milites regni malicia ei ab horrerent.
& p legatione peterent ptholomeu fiscone cognomina
tum. quaten de genere seleuci eis instituerent qui regnu
sup eos acciperet. Ptholomeus au misit eis alexandrum
nomine zebenna cu exercitu. Pugnaq; comissa. demetri
supat. Qui dum fugeret ad cleopatram. quida uxore
suam i ptholomaida. ab ea n susceptus. tyrum recedens cont
multa q; passus ab inimicis intiit. Alexander au regnu
accipiens. & amicicia cum hyrcano pncipe sacdotii co
ponens. in breui pauco tempore expugnatus ab antiocho
filio demetrii crispi nomine occiditur. Et cum antiochus
impium suscepiss&. exercitum cont iudea destinare ti
muit. Audierat enim germanu sui. & ipsum uocatu anti
ochum ex eade matre p genitum. multas uires cont se
ab cyzico congg asse; eumq; statuit intra p uincia expe
ctare. quaten incursionib; fris sui resisteret. q fili erat an
tiochi qui uita parthico bello amiserat. & fr demetrii
fuerat. Ambo enim scilicet demetri & antiochus una
uxore cleopatra duxerunt. & utq; sui filium ex ea ge
nitu antiochu uocauit. Cizicen aute antiochus ad syria
p ueniens. diu cum fre bella comisit. Int h hyrcanus
omni tempore illo pace fruebat. Nam a macedonib; se
separauerat. & nec amicus. nec subiectus eis aliqd p bebat.
Res au ei habunde creuerunt. temporib; alexandri
zebennei. & mag tc qndo hi duo frs cont se pugnabant.
Na du illi bello occupati fuissent. hyrcan cum licentia
iudea possidebat. multaq; pecunia collegit. ambosq; frs
int se dimicantes contempnens. expeditione cont sama
ria ciuitate ualde munita p duxit. de qua ciuitate suo loco
referam. qualit ab herode sit condita. & sebaste nominata.
Accedens g ad ea studiose obsidebat. memor maloz q
samarite contra mariseos colonos & auxiliatores iudeoz
comisert. & obedientes syroz regib; Cum g menia ciuita
tis undiq; circumdediss& : duplici muro cincta stadiis lxxx.
filios suos aristobolu & antigonu obsidioni p posuit. Q b;
imminentib; in tanta necessitate famis samarite inciderent.
ut & illicita tangerent. & uocarent adiutore antiochum
cizicenu. Qui statim ueniens ad defensione uincit ab aristo
bolo & antigono. fugatq; ab eis usq; ad scytopoli uix eua
sit piculum. Illi au rursus ad samaritas reuersi. 9cludi
eos int murum. ita ut scdo samarite uocarent ad iutore an
tiochum. Qui dum a ptholomeo latiro vi. milia uiros p cepiss
s&. quos ptholomeus inuita matre direxit. na nec du eu
a p ncipatu expulerat. Antiochus g p dacorio m p inu inua
dit hyrcani p uinciam cu egyptiis. non audens apte pugna
comittere. cum sciret se uires impares habere. & spabat p
datione tre cogere hyrcanu a samarie obsidione recedere:
Cumq; multos milites insidiis circuuentos p deret. discessit
ad tripolim callimandro & epicrati bellum iudaicu comittens.
Callimander g pugnans cum hyrcano. iudeis fuga simu
lantib; & p reuersis statim cum suis occiditur. epicrates
au pecuniis seduct scytopolim cum uicinis locis iudeis p
didit. & ido obsidione samarie soluere n potuit. Hyr
canus g sub anni conclusione capiens ciuitate. n h solo
contentus est. s; tota samaria deleuit. Na sicca euertit.
ut uallum mag qm ciuitas ee uideret. Mirabile tam aliqd
de pncipe sacerdotum hyrcano dr. qd ds ei locut sit. Na
referunt illo die q filii ei cum antiocho cizicено 9flixerant.
dum ipse in templo solus sacdos adoleret thura. audisse
uoce qd filii ei uincerent antiochu. Qui cu a templo p
cessiss& : h omi p plo indicauit. qd etia ita ut supi diximus
euenit. P idem u tempus n solum iudei. s; & p uinciales
& alexandria habitantes. & egypti & cyprum felicit
agebant. Na cleopatra regina cont filium ptholomei
latiri seditione mouens. ordinauit s duces chelchia &
anania filios onie. que supi recolim templu edificasse
in tra helyopolitana ad similitudine templi hierosolimoz.
Cleopatra g cum tradidiss& his exercitu. sine eoz sen
tentia nich tractabat. Hyrcan au p magna felicitate qm
habuit. inuidia incurrit iudeoz. ita ut eum aliqd mali pati
uellent. Pharisei au multu ap p plm ualebant. ita ut si qd
cont regem & pncipe sacdotum dixissent. facile crederet.
Discipulus enim eoz prius hyrcanus fuerat & nimis ab eis
diligebat. Quada g die cum eos hyrcan ad 9uiuiu uocas
s& & amicabilit pasceret. nimisq; eos letari uidiss&.
dix ad eos. Scitis me uelle iuste omnia agere. p que do 7
uob placeam. Rogo g uos. ut siquid me peccante uide
ritis. & a recta uia deuiante; reuocate atq; corrigite.
Qui dum testimoniu p hiberent omi uirtute eum ee or
natu. letat e. Et e unus ex accumbentib; eleazarus nomine
maliuolus. & seditionib; gaudens. dix ad eu. Qm iustum
dixisti te ueritate cognoscere. scito ee ius iustu ut de

ponat principatum sacerdotii. et tantum sufficiat ei populi regere magistratum. Hyrcano vero causam consulente per qua eum deponere deberet principatum. eleazar ita respondit. Quia audiuimus a senioribus: captiuam fuisse matrem tuam sub rege antiocho. quod falsum fuerat. Contra quem irati hyrcanus et omnes pharisei valde indignabantur. Iunc ionathas quidam de saduceis amicus hyrcani dicebat eleazarum blasphemiam fecisse. et hoc manifestum illi posse fieri. si requireret illos quam dignus esset pena pro verbo suę blasphemię. Cumque hyrcanus phariseos interrogasset. qua pena eum iudicarent dignum. non enim inquit credo eum vestra uoluntate facta in iniuria. Et illi cum eum honorare vellent dicebant ad mensuram pene plagas et uincula sufficere. cum non esset digna contumelia morte multari. Hoc pharisei dicebant. quia naturaliter modesti erant ad tormenta irroganda. Hyrcanus autem per ira surrexit: putans illorum consensu eleazarum has maledictiones fecisse; cum eum morte dignum non iudicassent. Ionathas autem suasit hyrcano ut relictis phariseis saduceorum secte consentiret. et leges a phariseis prolatas dissiparet. et custodes earum puniret. Quod cum fecisset hyrcanus. summum ei et filiis odium a phariseis concitatum est. cum sicut supra diximus multum apud plebem ualerent.

Hyrcanus ergo qui et iohannes filius symonis feliciter uixit. et principatum optime rexit. xxx. et uno anno. defunctusque reliquit filios v. Qui ergo hyrcanus maximis his tribus rebus dignus adeo iudicatus est. magistratu populi. et principatu sacerdotii. et predicatione prophetię. Nam deus cum eo erat. et futurorum prescientia ei donauit. ita enim cognoscebat et predicabat. ut et de duobus filiis prediceret. quod rerum domini non diutius permanerent. Quorum interitum oportet per eum enarrare. quatenus sentiam quantum indigni felicitate patris fuissent.

Defuncto ergo hyrcano. filius eius maior aristobolus magistratum ad regiam dignitatem transferre decreuit. primusque sibi diadema imposuit. post annos quadringentos octoginta et tres mensem. ex quo de captiuitate babilonica populus libertatem ad propria remeauit. Aristobolus ergo amans fratrem suum antigonum. simili eum dignitate coronauit. alios uero tres fratres uinculis astrictos tenebat. Matrem quoque suam de magistratu altercantem inclusit custodię; nam illam hyrcanus esse dominam rerum constituerat. Aristobolus ergo ad tantam crudelitatem productus est. ut uinculis eam penuria que consumeret. Ab antigono et fratre quem consortem regni sui fecerat. quorundam accusationibus alienatus est. quibus primum quidem non credebat. sed postea accusatione crescente suspicionem de eo habuit ex tali causa. Cum iste antigonus ab quadam expeditione clarus redisset. tempore quo iudei festiuitatem tabernaculorum deo celebrant. contigit aristobolum morbo teneri. Cum hoc antigonus audisset: ascendens templum die festo ualde splendide ornatus cum armatis. orauit multum pro salute fratris. Hoc uidentes maliuoli. et concordiam eorum separare cupientes uenerunt ad aristobolum ubi infirmabatur. et narrauerunt ei uictoriam antigoni. et pompam ei maliuole dilatabant. quomodo in festo tabernaculorum sublimis apparuerit quasi hoc non a priuato fieri uiderent. sed regię munificentię de honestatio uideretur irrogari. Addiderunt et nunciantes eum cum multitudine militum ad eius interitum uenire. Aristobolus ergo his accusationibus non ut credidit. timens ne in fratris suspitione incideret. simulque sua custodiam curans. disponit custodes sui corporis in subterraneo et tenebroso loco. Iacens autem in turre quę antonia dicebatur. precepit suis militibus ut quando post fratrem suum mitteret. et uenientis intrare. si armatus esset interficerent eum. et nullum eum eo intrantium inermem occiderent. Aristobolus ergo mandauit antigono ut sine armis ueniret ad eum. Regina autem odiens antigonum occurrit nuncius aristoboli mariti sui. et persuasit eis contraria antigono dicere ita. Quia frater tuus audiens construxisse te arma uernatumque bellicum petit ut in grediaris ad eum cum armis. quatenus uideat eorum facturam. Quo nuntio antigonus nichil dolosum arbitratus. sed confidens de fratris affectu. ignoransque insidias quas sibi in medio construxerant. sicut erat armatus ad fratrem aristobolum ingreditur. Cumque ad turrem que stratonis dicitur peruenisset; ab eis qui in tenebroso loco fuerant statim occiditur. Cuius mors ostendit nichil inuidia. nichil accusatione esse ualidius. neque nichil aliud magis secernit fidem. seu naturalem familiaritatem quam iste passiones. Aristobolum ergo fratricidii penitentia fletusque possedit. nec non et egritudo mentem eius celeri dolore peruasit. et intolerabile passione corruptus in uisceribus sustinebat. copiamque sanguinis euomebat. Quod dum puer aliquis deportaret. lapsus est in loco in quo maculę sanguinis antigoni aspersę erant et subito exclamauit diuina prouidentia ac arbitrio disponente. ut mors innocentis ipso nesciente patefieret. Populus ergo accurrens ad clamorem pueri. uidensque antigonum interfectum. ululatum magnum emisit. Et cum aristobolus in interioribus iacens clamorem populi audisset causamque requisisset. tacentibus minabatur discere uolens clamoris causam.

Nota. Nam homines mala suspicantur in his que tacentur. et semper peiora putant. Vt autem cogerentur minanti ueritate aperuerunt. confunditur mens eius percussa conscientia sua. geni[...]sque cum lacrimis ex alto pectore dixit. Numquid deum latere potui in tam impiis et crudelibus operibus: ut non scelere fratricidii sub uelocitate pena consumerer; Usque quo impium corpus prohibes animam ad tenebras mittis. et fratris quas innocentes necaui accedere. Cur non eam celeriter reddis. Sed paulatim libo sanguine animę interemptus. Quę cum dixisset. moritur anno primo regni sui. qui et felellin id est amator grecorum dictus est. Multum autem dum aduixit pacem profuit. Nam subegit ytureos. plurimamque eorum prouincie iudeis adiecit. et compulit habitantes in ea. ut si uellent in prouincia permanere circumciderentur secundum leges mosaicas. Erat enim natura ualde moderatę et pudoris ingenui. sicut ei testimonium perhibet strabon chimagenis dicens. Modestus fuerat hic uir. et nimium iudeis utilis. nam prouinciam iudeis adquisiuit. et partem gentis ytureorum sub circumcisionis uinculo constrinxit.

Defuncto autem aristobolo salomi uxor eius quę apud grecos alexandra nominatur. soluens fratres aristoboli quos ille ligatos tenuerat. unum ex eis alexandrum qui et ianneus dicebatur etate maiore regem ordinauit. Hic autem alexander numquam ad faciem patris sui hyrcani uenerat. et causa huius odii talis dicitur fuisse. Cum hyrcanus priores filios suos aristobolum et antigonum diligeret. et apparuisset ei deus in somnis. et interrogasset eum hyrcanus quis successor filiorum eius existere deberet. demonstrauit ei deus hunc alexandrum heredem eius fieri. Unde contristatus hyrcanus quod hic eius heres deberet fieri. genitum in galilea nutriri iussit. Deus autem neque mentitus est hyrcano. Nam post aristobolum finem iste suscepit regnum. et unum de fratribus suis nitentem se regno priuare interfecit. alium uero uolentem innocentem uiuere honorabiliter tractabat. Cum ergo principatui suo firmiter disposuisset. expeditionem contra ptholomaidam fecit; pugnaque commissa uictor in ciuitate hostes concludens obsidebat eos. Nam ex ciuitatibus maritimis ptholomaida et gaza sole ut subicerentur restabant. Antiocho ergo filometore fratreque eius antiocho ciziceno inuicem decertantibus: suasque uires perdentibus; neque quam ptholomaite sperabant ab illis auxilium. Quibus obsidione conclusis. Zoilus qui turrem stratonis et doram tenebat. agmina militare nutriens tyrannide meditatus est; dum duos fratres inter se pugnarent. et uolebat adiuuare ptholomaitas. Spem et habebant ptholomaite in rege egyptio ptholomeo lauro. Ad quem mittentes. petebant eum sibi auxilio uenire; quatenus a manibus alexandri eos periclitantes eriperet. Spes et eum minima ei legati excitauerunt dicentes quia multa solacia haberet in syris. et gazeis. et zoilo tyranno. Quibus ubi ptholomeus incitatus. uenit in syriam. Audiens autem ptholomaitarum uoluntatem mutatam. nominum tamen nauigauit et applicuit in sycamina. ibique uires suas deposuit. Omnis uero exercitus eius erat cum equitibus et peditibus xxx. milia. Alexander ergo ptholomei timore soluit obsidionem, reuersusque in iudeam preparabat se ad bellandum contra ptholomeum. Misit et latenter ad cleopatram matrem ptholomei incitans eam aduersus filium. Aperte autem simulans se amicicias cum eo facere. promisit iiii. milia talenta argenti. si zoilum tyrannum depelleret.

Ptholomeus ergo libenter amicicias alexandri suscipiens. zoilum subegit. Deinde audiens quia latenter ad matrem suam cleopatram misisset nuncios. soluit pacta quę cum eo fecerat et fidem. et accedens ad ptholomaidam obsidebat eos. eo quod propter eum mittentes uenientem non suscepissent. Relinquens ergo ibi duces et partem exercitus ut obsessos custodirent, cum reliquis iudeam depopulaturus inuadit. Veniens autem ad asacron ciuitatem galilee die sabbatorum. uiriliter eam cepit; et extinxit x. milia corporum. et multa predam abstulit. Cumque temptasset capere seforim ciuitatem. multos de suo exercitu amisit. Alexander autem audiens preuaricatione ptholomei. et quia contra se ueniret ad pugnam. congregauit prouincialium iudeorum l. milia. ut autem alii hystoriarum dicunt lxxx. milia. et occurrit ptholomeo iuxta iordanem in loco qui asofon dicitur. Habuit et in exercitu suo alexander viii. milia pugnatorum. quos ecatontamachos uocant. id est contra c. pugnantes. quorum scuta erea fuerant. Fuerunt autem ptholomeo pugnatores fortes. sed minus iudeis ornati. et ideo timide ad bellum accesserunt. Non parua autem audacia eis immittebat philostephanus stratigimatorum peritus. qui eos flumen transire prohibebat, super quem castra posuerat. Alexander autem non uetabat eos flumen transire. dum putaret quia si post dorsum flumen haberent neque quaquam possent fugere. In principio ergo pugnę ex utraque parte pari animositate et studio pugnatum est. ita ut ab utroque exercitu multi prosternerentur. Et cum alexandri exercitum fortiorem philostephanus uidisset, milites diuisit. et suos deficientes fortiter adiuuans. nulloque subueniente iudeis. parte illa quę propter eum eis stabat. ad fugam conuertit. Quod cum uidissent milites ptholomei. secuti iudeos interficiebant. Post hec reliquos iudeorum ad fugam uerterunt. et tamdiu prostrauerunt eos usquequo et ferrum et manus eorum defecissent. Triginta ergo milia uirorum occisa fuisse dicuntur. Timagenes uero scriptor dicit l. milia fuisse occisorum. reliquos uero captos. paucos autem ad suam fugisse prouinciam.

Ptholomeus autem post uictoriam prouinciam pagrans. uespere facto. in quibusdam iudeorum uillis ingressus est. Quas plenas mulieribus et infantibus inueniens; iussit militibus suis ut occiderent et lauarent eos. et membra eorum incarabis ad coquendum mitterent. Hoc autem ideo fecit ut hi qui a pugna fugerant putarent hostes suos carnibus uesci humanis. et ob hoc eos ualde metuerent. Cepit et ptholomaidam. sicut supra diximus.

Cleopatra autem mater eius cum audisset eum iudeam licenter uastare. et ciuitates capere. negligere recusans. et timens ne ab egypto pelleretur propter uirtute amaretur. statim cum nauali et pedestri exercitu contra filium egreditur. Duces autem totius milicię chelchiam et ananiam iudeos preposuit. pecunias multas. nepotesque suos. et testamenta apud eos commendans. Et cum audisset filium suum cum magna classe nauium ad fenice nauigasse: omnem expeditionem suam cleopatra in ptholomaide preposuit. Cumque eam ptholomaite non suscepissent. obsedit ciuitatem. Ptholomeus autem audiens matrem contra se uenisse ad ptholomaidam. festinauit ad egyptum putans eam subito sine militibus existentem occupare. sed spe sua deceptus est. Per idem tempus chelchias unus ex ducibus cleopatrę circa inferiorem syriam ptholomeum persequens moritur. Cleopatra ergo cum audisset filium suum in egyptum uenisse; et ab egyptiis non susceptum. eis misit statim militię partem. quę filium ptholomei de egypto expelleret. Qui expulsus de egypto. iterum in gaza hyemabat. Interim autem cleopatra custodiam ptholomaidis cum ciuitate obsidione cepit. Ad quam cum alexander summa dona deportans uenisset. dixissetque se mala a ptholomeo passum. refugiumque non alibi nisi apud eam habiturum. quidam de assidentibus suadebant cleopatrę. ut prouinciam iudeorum preueniens obtineret. neque contempneret tantam opimam plebem iudeorum sibi subiectam. Ananias autem dux milicię genere iudeus dicebat eos contraria reginę suadere. ut hominem post auxiliatorem futurum priuaret propria potestate; cum et cognatus ei esset. Preditionem namque contra genus nostrum si eis consenseris. omnes iudeos inimicos habebis. Hęc ananias dicebat. uolens adiuuare alexandrum. Cleopatra autem suadente anania flectitur. ut alexandrum non lederet. et societatem cum eo composuit in scytopoli syrię. Alexander autem hac fiducia roboratus. exercitum statim contra humilem syriam produxit. et expugnauit gadara x. mensibus oppressam. et amathuntha magnum propugnaculum habitantium super iordanem. Theodorus

autem qui zenonis presidebat in superiore parte iudeos inuasit, et decem milia interfecit, farcinasque alexandri diripuit. Alexander autem nequaquam deiectus perturbabatur, sed mox iuxta maritima loca direxit exercitum, et rafiam et alchidonam expugnauit, quam postea herodes agrippiadem nominauit. Cum autem audisset ptholomeum a gaza ad cyprum redisse, matremque eius cleopatram ad egyptum reuersam, gazeis irascens quod priori tempore ptholomeum auxiliatorem uocassent, ciuitatem eorum possedit, et prouinciam uastauit. Apollodotus autem dux gazeorum cum duobus milibus peregrinis et x. milibus ciuium in exercitum iudeorum irruens, quamdiu nox erat gazei uincebant, arbitrantibus iudeis rursum ptholomeum superuenisse. Die autem facto cognoscentes iudei ueritatem, gazeos inuadunt, et perimuntur de eis mille homines. Gazeis autem adhuc resistentibus, et neque suis paruis uiris cadentibus, potius gessere plurimum communem cum iudeis, et quicquid aduersi accidisset tolerare passi sunt, ne iudeis subicerentur. Spem etiam habebant gazei in rege arabum aretha, quem et sperabant in auxilium suum uenire. Sed contigit antequam ueniret in auxilium eorum, apollodoro duce eorum perempto ciuitatem capi. Lisimachus enim frater eius interfecit eum, militesque conuocans, ciuitatem alexandro et iudeis prodidit. In qua ingressi cum fuissent quieuerunt. Post hec alexander milites gazeis immisit ut eos cruciarent, et per diuersa loca prosternerent. Gazei autem non animas debiles sed paratas habentes, uenientibus iudeis resistebant, sed et paucos eorum dilaniabant. Alii uero desolati domos suas incendebant, ne aliqua spolia ibi iudei possent inuenire. Alii liberos suos cum uxoribus propriis manibus interficiebant, quatinus seruitutem inimicorum tali euitarent. Cumque quingenti uiri ex primatibus eorum in templum apollinis confugissent, quorum consensu proditio erat facta, hos abstrahens alexander occidit, et ciuitatem post annum obsidione deponens hierosolimam remeauit. Eodem tempore antiochus qui cyzicenus dicebatur moritur insidiis heracliani anno uite sue xl. nono. Post hunc philippus frater eius cum imposuisset sibi diadema, in parte aliqua syrie regnabat. Ptholomeus uero lathirus filius cleopatre quartum fratrem eorum demetrium qui eucerus dicebatur a gnido deducens in damasco regem ordinauit. Antiochus ergo pugnans contra hos duos fratres citius occidit. Alexander igitur ueniens hierosolimam, seditionem incurrit iudeorum. Nam in die qua festiuitas tabernaculorum agebatur, cum super aram staret immolaturus, uirgis cedrinis iaculabantur eum. Nam legitimum est apud iudeos in scenophegiis unumquemque portare uirgam ex palmis cedrinis. Contumeliose etiam eum aggressi sunt, cum ingressi fuissent templum, dicentes eum de captiua matre genitum, et honore sacrificii indignum. Alexander autem irascens vi milia de eis occidit, et parietem lignorum circa aram et sacrarium construens usque ad altare ingressus solis sacerdotibus licet ingredi, multitudinis introitum prohibebat. Post hec arabas et moabitas et galaaditas uincens, tributa eis imposuit, et amathunta expugnauit, non audente theodoro confligere cum eo. Et cum et expugnasset contra obidam regem arabum, occidit ex insidiis in altissima ualle iuxta galaaditidem. Et cum inde surgeret ad hierosolimam, super infelicitate sua habuit et propriam gentem iudeorum inimicam. Contra quos vi. annis litigans, occidit ex eis l. milia. Rogans autem eos ad ultimum ut odium quod in eum haberent soluerent, illi magis horrebant eum propter ea que sibi fecerat mala. Cumque interrogasset eos quid uellent de se fieri, exclamauerunt omnes. Mori debes. Iudei ergo ab alexandro nimis afflicti, euocauerunt demetrium eucerum, ut eis auxiliaretur. Qui dum cum maximo exercitu peruenisset ad eos qui eum uocauerant, circa sycimam castrametatus est. Alexander conductis militibus vi. milibus ducentis, et iudeis xx. milibus qui ei fauebant contra demetrium perrexit. Fuerunt autem demetrio equites tria milia, et pedites xl.ta milia. Multa ergo ex utraque parte gerebantur, et demetrius uolebat seducere conductos milites alexandri, et ille e contra demetrio sociatos studebat auellere. Cumque neuter ualeret persuadere, et pugnam commisissent, uicit demetrius, et omnes alexandri conductos milites occidit. Et cum per montana fugeret alexander, misericordia ratione ei flexi colliguntur ad eum sex milia iudeorum, et tunc quiescebat timore demetrius. Post discessum autem eius, perduxit exercitum contra iudeos. Quos superans multos eorum occidit in bello, et quosdam eorum obsedit in quadam ciuitate conclusos. Quos capta ciuitate tenens duxit in hierosolimam, et crudelissima pena in eos exercuit. Nam dum cenaret cum concubinis suis in excellenti loco, crucifigi ex ipsis octingentos iussit, et filios eorum et uxores coram ipsis adhuc uiuentibus occidi. Hec ergo omnia alexander pro ultione gerens ipse faciebat, pro his que fecerant ei mala, et quod demetrium alienigenam in auxilium contra se euocauerant. Iudei ergo propter nimiam crudelitatis exaggerationem quam in eos exercuerat alexander, uocauerunt eum tracida. Aduersarii autem eius viii. milia eo territo noctu fugauerunt, et quamdiu uixit alexander exulabant. Ita ergo alexander liberatus a seditione iudeorum, cum omni quiete in posterum regnauit. Demetrius autem qui iudeos adiuuerat, cum a iudea in beroa descendisset, obsidebat philippum fratrem suum, cui x. milia peditum erant et mille equites. Straton ergo beroe tyrannus philippo auxilium prebebat, et zizus rex arabum, et mitridatis rex parthorum. Qui cum uenissent cum multa expeditione et obsedissent demetrium intra castra, et sagittis et siti eum angustassent, compulerunt milites eius ut eum traderent. Et cum eum cepissent, et prouinciam depredassent, demetrium quidem mitridati regi parthorum dederunt, captiuos uero antiocenos gratis antiocenis reddiderunt. Mitridatis ergo rex parthorum accipiens demetrium in magno honore seruauit usque ad uite eius terminum, et statim cum exercitu ad antiochiam perrexit, eamque tenens syrie regno potitus est.

Post hec antiochus frater demetrii qui nuncupabatur liber pater sibi uendicans principatum uenit ad damascum, ibique regnauit. Cumque contra arabas exercitum duceret, philippus frater eius ad damascum perrexit. Milesius autem qui custos arcis relictus fuerat in damasco, ciuitatem aperiens philippo tradidit. Ingratus autem erat philippus milesio, et ideo nullas gratias referebat pro traditione ciuitatis. Quapropter milesius cum philippus quadam die exisset ad circum, claudens ciuitatem non permisit eum rursus intrare, et ciuitatem antiocho seruauit. Qui cum ueniens audisset quod gestum erat, exercitum perduxit contra philippum. Aretas autem rex arabum adiuuabat philippum. Cumque inuicem pugnarent, rex arabum primum cedens, deinde ex impulso cum x. milibus equitum adueniens occasione antiochi forte debellans, ipsum occidit, et milites eius fugauit ad canan uillam, ubi plurimi fame necati sunt. Ipse autem aretas regnauit in syria exceptus a damascenis.

Per idem tempus alexander cum iudeis inuasit diam ciuitatem, et essamon tribus aggeribus circumdans pugnando cepit. Exin pergens contra gaulam et seleuciam cum cepisset eas, subegit etiam uallem que antiochi dicitur, et castellum gamala. Et cum indigene demetrium ducem illorum locorum accusarent apud alexandrum, nimius indignatus dampnis eum affecit. Alexander autem tercio anno soluens expeditionem, ad hierosolimam reuersus est. Quem iudei grato animo susceperunt propter felicitatem eius, cum tamen in animo priora mala que eis fecerat recordarentur. Nam per felicitatem eius iudei syrorum et ydumeorum et fenicum ciuitates possidebant, et iuxta mare stratonis turrem, apolloniam, ioppen, iamniam, azotum, gazam, anthedonem, rafiam, rinocoruram, aboram, marissam, omnemque ydumeam, et samariam, et carmelum, et tabrium montem, scytopolim, gadaram, gaulanitidem, seleuciam, gabala, moabitidem, sebon, midabatem, bagronem, magam, et onzoram, ciliciam, aulonem, pellantem. Has omnes ciuitates alexander pugnando iudeis subiecit. Post hec autem idem alexander crapule multum indulgens infirmitatem incidit, et tribus annis quartano typo laborans, nec sic tamen ab expeditione quiescebat, donec in laboribus expiraret, dum castellum ragaba trans iordanem obsideret. Quem cum uidisset regina alexandra quam et frater eius aristobolus prius habuerat morti esse uicinum, et nulla spe salutis habita, deplorans futuram desolationem suam et filiorum aiebat. Cui me et ita relinquis cum filiis egentem auxiliis alterius, dum sic scias aduersariam tibi gentem existere pro malis que eis olim irrogasti? Tunc alexander persuasit ei mandata sua custodire, quatinus certius cum filiis teneret regnum, et ut mortem suam militibus celaret, usque quo castellum caperet, et ut ad hierosolimam uictrix et splendidissima rediret. Post hec phariseis da potestatem, ut quicquid uelint agant, quatinus illi te laudantes propter honorem sibi a te illatum, fidam tibi gentem constituant. Nam illi multum apud iudeos ualent, et ledunt si quem abhominantur, et prosunt cui amicantur, cum nimium eis a populo credatur quecumque uolunt de aliquo seuissimum inferre. Nam et ego offendisse multitudinem aiebat, quod phariseos aliquando contristasset. Tu ergo inquit cum ad hierosolimam perueneris, conuocatis militibus eis meum corpus ostende, et permitte eis qualiter uelint in meo cadauere, siue contumeliose, siue insepultum relinquere, eo quod ante mala perpessi sint, et quicquid in meo regno uelint decernere. Quod si hec ad eos dixeris, ego quidem clariore dignior ab eis funere quam a te habebor, cum in post mortem mali quid non seruetur, et tibi firmum conficies principatum. Hec cum alexander sue uxori alexandre persuasisset, mortuus est imperii sui xx. et vii. anno, etatis uero xl. nono. Alexandra autem uxor eius cum castellum milites cepissent, secundum mariti mandata phariseos alloquitur, et illorum potestati mariti corpus et regni gubernationem commendat, et iram phariseorum quam in alexandrum habuerant extinxit, et eos amicos fideles sibi parauit. Pharisei ergo conuocantes populum, res gestas alexandri explanauerunt, dicentes se iustum et magnum regem perdidisse, et populo magnum luctum et mestitiam ex laudibus regis intulerunt, et exequias ei meliores quam ceteris regibus exhibuerunt.

159.

Alexander autem moriens duos filios reliquit hyrcanum et aristobolum, uxori uero alexandre regni curam reliquit. Ex filiis autem eius hyrcanus rerum gubernationem ignorans, ociosam uitam elegerat, nouissimus uero aristobolus efficax et audax erat. Alexandra autem mater eorum a populo diligebatur, eo quod uidebatur contristari de quibus maritus eius peccasset. Ipsa ergo assumens hyrcanum filium suum, ordinauit eum principem sacerdotum propter etatem, magis autem propter innocentiam. Et phariseos omnia que uellent facere permisit, et eis obedire multitudinem precepit, et leges secundum eorum uoluntatem seruari iussit. Regium autem nomen tantum ipsa ferebat, et omnem potestatem regni pharisei possidebant. Nam et eius fugas reducebant, et ligatos soluebant, et nichil a dominis differebant. Regina autem secum conductos milites habens, et suas uires duplas ostendens, reges in circuitu positos capiebat uel obsides ab eis missos. Pace autem omnis prouincia habebat. Pharisei ergo alexandram reginam flectere moliebantur, quatinus occideret consiliarios quondam alexandri mariti sui. Ex quibus statim ipsi occiderunt eum nomine diogenem, et alios multos, usque quo potentissimi eorum aulam intrarent cum aristobolo, cui molesta erant facta phariseorum. Cogitabat etiam quemadmodum occasione accepta matrem a regno deponeret. Audiens ergo aristobolus cum suis amicis matrem alexandram monebat eam de fide qua ipsis suo patri impendisset, et petebant eam ne omnino spe populi euerteret. Nam cur fugimus aduersariorum pericula, si domi ab inimicis ultione tamquam pecora sustinemus? Nam sciat nos in hac crudelitate pharisei si permanserint, uoluntatem habere discedendi a prouincia, et te solam cum phariseis relinquere. Alexandra autem regina audiens hec uerba a filio prolata, ad misericordiam mota est. Recte autem illis contigit, dum ambitiosi furerent, mulieri preter constitutam commiserunt regni habere moderamina, que insensata nesciebat quod ageret. Phariseis et custodiam castellorum commisit, preter hyrcaniam et alexandrium et macheruntam, ubi preciosissime res eius reposite erant. Non multo post filium suum aristobolum cum exercitu destinauit ad damascum, contra ptholomeum qui mineus dicebatur. Qui nichil studio dignum agere ualentes, ad hierosolimam reuersi sunt. Eodem tempore nunciatur quod tygranes rex armenie cum trecentis milibus armatorum contra iudeam ueniret. Quod nimis reginam et gentem iudeorum perterruit, tamen dona multa et preciosissima ei per legatos destinauit, quem ptholomaida obsidentem inuenerunt. Cui cum dona regine obtulissent, rogabant eum pro regina et pro gente iudeorum. Tygranes autem laudauit eam, quod ex longinquo ei legationem cum donis misisset, et spem bonam eis permisit.

Captam a ptholomaide nunciatum est tygrani quod mitridatis rex parthorum suam prouinciam inuasisset. Quod cum audisset tygranis reuersus est. Post hec cum regina alexandra inualitudine incidisset; placuit iuniori eius filio aristobolo rem publicam inuadere. et fratrem hyrcanum de regno pellere. Per noctem ergo cum uno famulo egressus perrexit ad castella ubi patris sui amici degebant. Timebat enim idem aristobolus. ne matre defuncta et pharisei dominantibus; omne genus suum periret. Uxor autem eius conscia erat huius consilii. quam domi cum sua generatione dimisit. Cumque primum uenisset in castellum gabatha ubi potentissimus galestis ei amicus erat. benigne ab eo susceptus. Mane autem regina dum fugam eius audisset. et putaret eius rebellionem non contra se fieri. uenerunt qui nunciarent eum omnia castella cepisse. Tunc cuncta gens iudeorum cum regina in magnis cepit esse terroribus. Nam audiebant non longe abesse aristobolum quin principatum inuaderet. et timebant ne ultione exigeret de illatis sibi contumeliis. Capientes autem uxorem eius. et amicos eius. statuerunt eos in superiori custodia templi. Et cum multi frequenter nunciarent aristobolum regio circumdatum amictu. intra xv. dies. xx duo loca occupasse. et multam miliciam congregasse a libano et traconitide. tunc seniores iudeorum cum hyrcano ad reginam intrantes petebant ut consilium ferret de rebus instantibus. Inhonestum enim putabant quamuis regina in egritudine laboraret. sine ea aliquod consilium capere; et clamitabant imminere sibi periculum. Cumque illa dixisset eos agere que sibi existimarent prodesse. cum haberent gentem ualidam. exercitum potentissimum. et pecuniarum copiam. sibi autem deficiente corpore. uanum esse pro talibus laborare. Hec cum dixisset regina alexandra. non multo post mortua est. anno nono regni sui. etatis uero lxx. tercio. mulier que debilitate sui sexus numquam succubuit. et callida circa regni detentionem. Et cum precelleret potentia principali. et nec bonum nec iustum attenderet. ad summam calamitatem negocia regni eius perduxit. ut post multa pericula et labores potestatem quam possedit nonmulto tempore tractam cupiditate perderet. Per transuersum enim iuniuersis sui generis potestatem quam habuit tradidit. et principatum gubernatione potentium amicorum priuauit. et multis miseriis regnum post mortem suam compleuit. per malas dispositiones. Sed quamuis hoc fecisset. gentem tamen quamdiu uixit in pace rexit.

INCIPIT LIB. XIIII.

ALEXANDRE regine morte in superiori uolumine demonstrata. sequentia referamus. nichil festinantes aliud nisi minime quicquam de rebus gestis memorie prudendo pretire. Nam qui conscribunt hystorias. et res ueteres indicant. oportet eos propter antiquitatem narrationi decus imponere. et explanationi rerum studere propter legentes. quatinus cum aliqua gratia uel delectatione experientiam rerum possint concipere. Super omnia uero conscriptores debent et ueritate dicere; ut rerum ignari possint credere lectioni. Centesima octogesima tercia olimpiade quinto ortensio. et quinto metello cretico consulibus; bellum contra hyrcanum aristobolus preparauit; pugnaque facta prope ierichontam. multi milites hyrcani ad fratrem eius aristobolum confugerunt. Quo facto. hyrcanus ad arcem ubi uxor aristoboli et filii eius a matre quondam erant inclusi confugit. Cum aristobolus de reconciliatione uerba fecit ea conditione. ut ipse regnum teneret. ille autem priuatus uiueret possessione sua contentus. Cumque hec disposuissent. et in templo iusiurandum et dextras dedissent omni populo uidente discesserunt. aristobolus in aulam regiam. hyrcanus uero ut priuatus in aristoboli domum. Antipater igitur quidam genere ydumeus. amicus hyrcani. multas possidens pecunias. et uir efficax. aristobolo suspectus erat. propter hyrcanum. Nicolaus tamen damascenus ait. hunc genere nobilissimum iudeorum fuisse. ex illis qui ad iudeam de babilone reuersi sunt. Hec autem refert ob gratiam herodis filii eius. qui in regem iudeorum postea contigit fieri. de quo apto tempore dicemus. Hic ergo antipater cum eum alexander rex et regina alexandra ducem totius ydumee ordinassent. amicicias iniit cum finitimis arabis. et gazeis. et ascalonitis. maximis donis eos sibi coniungens. Et cum aristoboli potentiam formidaret; timens ne quid ab eo pateretur propter inimicicias. latenter excitat contra eum ualidissimos uiros. iniustum esse dicens negligere dum uiderent aristobolum iniuste principatum habere. fratremque eius priorem eiectum. cum magis propter etatem imperium debebat. Dicebat autem et ad hyrcanum frequenter uitam eius periclitari. nisi prudendo fugeret; cum amici fratris eius nullum tempus pretermitterent in quo non persuaderent eum interfici. quatinus firmum deinceps gereret principatum. His uerbis hyrcanus minime credebat. dum natura bonus esset. et accusationem facile non admitteret. Faciebat autem eum innocentia et mentis remissio. indebilis et inualidus putaretur. Aristobolus autem frater eius nature contrarie erat; actiuus facinorosus et arrogans. Antipater autem cum uideret hyrcanum non admittere sua uerba. nullatenus parcebat singulis diebus accusationes de aristobolo fratre illi ingerere; tamquam eum interficere uellet. Quem uix tandem impulit ad aretham arabum regem confugere; quem promittebat ei auxiliatorem fore uenturum. Igitur cum hec audisset hyrcanus arbitratus prodesse sibi ad finitimam iudee arabiam discedere. premittit antipatrum ad regem arabum. ut fidem ab eo acciperet. quod refugientem ad se non traderet inimicis. Et cum accepisset fidem antipater. ad hyrcanum hierosolimam remeauit. Post hec hyrcanus cum antipatro noctu de ciuitate egreditur. Cumque multa itinera fecissent ad petram ciuitatem peruenerunt. ubi palacium erat arethe regis. Antipater autem rogabat aretham regem arabum. ut hyrcanum ad iudeam reduceret. et hoc singulis diebus sine ulla intermissione faciebat. Dona et promittens flexit aretham. Hyrcanus quoque pollicebatur arethe. si eum restitueret eum patrie et regno. omnem terram et xii. ciuitates quas suus pater alexander ab arabis acceperat redderet. Fuerunt autem medaba. labias. nabalota. arabata. galathone. razara. mons

lungon. edissa. rubdalusa. oriblo. Cumque rex arabum has promissiones audisset. contra aristobolum perduxit l. milia equitum et peditum. Et cum uicisset aristobolum in bello. et multi post uictoriam ad hyrcanum refugissent. desolatus aristobolus ad hierosolimam recessit. Rex autem arabum sumens exercitum et applicans ad templum. aristobolum obsidebat. Soli enim sacerdotes cum aristobolo permansere. Aretha autem rex arabum cum exercitu suo fortiter obsidionem imminebat. Adueniebat celebritas azimorum que pascha dicitur. et probatissimi iudeorum patriam relinquentes in egyptum recesserunt. Onias uero quidam uir iustus deoque amabilis. qui quondam deum non pluente orauit deum quatinus solueret siccitatem. et deus eum exaudiens pluit. hic dum in hac seditione se celaret. iudei extrahentes eum in exercitu statuerunt. petentes ut similiter contra aristobolum et ciues eius solueret sicut soluta est siccitas. Cumque diu resisteret excusans. a populo compulsus in medio stans. ita orauit dicens. Deus omnium rex. quoniam hi qui mecum hic consistunt. tuus populus est. et qui obsidentur. a[bes]/ab eis tui sacerdotes sunt. peto ut neque istos exaudias contra illos petentes. neque illos contra hos orantes. Cumque hec dixisset. iudei nequam interfecerunt eum. Deus autem statim ab eis ultionem crudelitatis exegit. pro morte oniae; Nam obsessis sacerdotibus et aristobolo celebratio pasche peruenit. in qua solemnius multitudines deo immolationes offerre. Cumque indigerent uictimis in manu tenentes socii aristoboli. et petissent iudeos ut pecuniis acciperent quantas uellent pecunias. tunc illi mille dragmas dari pro singulo capite sibi dixerunt. Cumque libenter aristobolus et sacerdotes promisissent. per muros pecunias deposuerunt. Quas illi cum cepissent. neque tamen uictimas reddiderunt. sed maliuolentia tracti. fidei transgressores et impietatem contra deum pro fraudatione hostiarum exercuerunt. Sacerdotes autem orauerunt adeum. quatinus hi illis non impune cederent. Deus autem non remoratus penam. procellam uehementem et acerrimam in suam regionem puniens mittens consumpsit eos. ita ut modius tritici xi. dragmis emeretur.

Interea pompeius dum in armenia tygranem debellaret. scaurum ad syriam cum exercitu destinauit. Qui cum lolium et metellum cepisset; et in ciuitatem damascum uenisset; exinde in iudeam perrexit. Quo cum uenisset; uenerunt legati hyrcani et aristoboli petentes auxilia. Et dum aristobolus promisisset et quadringenta talenta. et nichominus hec eadem hyrcanus offerret; scaurus magis aristoboli promissa suscepit. Nam aristobolus ei uidebatur diues et magnanimus. hyrcanus autem pauper et tenax. et de pecuniis perfidam promissione portendebat. Scaurus ergo flexus pecuniis aristoboli. soluit obsidionem. precipiens arethe arabum regi recedere. ne romanis hostis appareret. Scaurus autem ad damascum rediit. Aristobolus autem cum multis uiribus contra aretham et hyrcanum parauit exercitum. Cum quibus confligens circa locum qui capiton dicitur. uicit eos. et multa milia hostium prostrauit. inter quos et celafon dicitur antipatri occidisse. Sed non multo post cum pompeius in damascum uenisset; et inferiorem syriam peragrasset; uenerunt ad eum legati ab egypto. et syria. et iudea deportantes ei dona maxima. Aristobolus autem miserat ei coronam auream quingentorum talentorum. in qua facte erant uites et hortus aureus. quem nominabant terpnon. id est delectabile. Hoc donum ego quoque uidi in templo rome capitolini iouis sacratum fuisse; titulum habens aristoboli filii alexandri quod estimatum est quingentis talentis. Interiecto uero tempore uenerunt ad pompeium legati. idem antipater pro hyrcano. et nicomedes pro aristobolo. qui accusabat gabinium et scaurum quod pecunias ab hyrcano suscepissent. unus ccc. talenta. alter quadringenta. Tunc pompeius iussit duos fratres certantes uenire ad damascum. instante tempore ueris. Congregans autem pompeius apameum exercitum de locis hiemalibus; ad damascum properauit. Qui transitu suo mox apameam arcem euertit. quam antiochus cizicenus muniuerat. Post hec considerauit prouinciam ptholomei minei uiri maliuoli. et pene deteriori dionisio tripolitano. quem tamen securi feriat percussus. Et dum eum morte dignum pompeius inuenisset. accepit ab eo mille talentas. quod ad stipendium suis militibus donauit. absoluitque eum a morte. Post hec lysiadem oppidum cepit: ubi silas iudeus tyrannus erat. Cumque ciuitates helyopolim et chalcidem transisset: in medio positum montem ascendit. et sic ad damascum peruenit. ubi autem eum duo fratres hyrcanus et aristobolus necnon cum suis adiutoribus; uenerunt. Hyrcanus ergo accusabat fratrem suum aristobolum quod secundum etatem maiorem regno priuasset et partem paruam prouincie ab eo sibi datam teneret. et alia illum uiolentia cepisse confirmans. necnon et incursione contra finitimos. et latrocinia illum perpetrare criminabatur. et neque gentem iudeorum a se nisi per illius uiolentiam discessisse. Cuius dicentis testimonium plus mille optimates iudei perhibebant antipatro suadente. Aristobolus autem dicebat se ideo illum regno priuasse propter naturalem et inefficacem segnitiem; per quam contemptibilis omnibus uidebatur. et se non tantum pro regni ambitione suscepisse principatum. quantum metu. ne forte ad alios migraret. et se appellari regem patris sui nuncupatione. Testes autem habebat iuuenes pompatissimos. quorum cultus purpure. uel come. et falere. aliquique ornatus sic stupebat. ut non ad iudicium intrare; sed ad pompam procedere putaretur. Pompeius autem cum hec omnia audisset. culpatis aristobolum de uiolentia. dimisit eos. leniter allocutus. Nam dixit ad prouinciam eorum se uenturum. quo certa singula posset agnoscere. cum nabatheorum prouinciam primum perdidisset. Interim autem eos pacem habere precepit. et aristobolo blandiebatur; ne prouinciam sibi rebellare faceret. Aristobolus ergo a pompeio regressus nec aliquid eorum que ille monuerat curans. in delon ciuitatem peruenit. et exinde in iudeam perrexit. Qua propter iratus pompeius. expeditionem quam contra nabatheos parauerat in damasco. cum legionibus romanorum contra aristobolum perduxit. Cumque pellam et scytopolim transisset: in coreas peruenit. que est initium iudee mediteranee. Ubi munitissimum oppidum super montem positum iudei alexandrium nomine in quod aristobolus confugerat. Tunc pompeius destinans ad eum iussit descendere. et ad se uenire. Cumque ueniens disputasset contra fratrem de principatu. rursus in oppidum pompeio concedente discessit. et hoc bis et tercio fecit. Sperans sic et regnum obtinere. ad omnia que pompeius precipiebat obedire se simulabat.

donec recederet ad munitiones sua. timens ne regnu ꝑdat.
hyrcan hi possideret. Pompei au cum iussisset ei ut
castella traderet. & custodib; ipsoꝶ ꝓpa manu scriberet.
qui eum susceperant. noluit ei aristobolus ī hac re obedire.
Descendens au aristobolus ad hierosolimā bellum cont pom
peiu parauit. Et cum cont eum & pompei exercitu duce
ret. quidā ex ponto ueniens nunciauit mitridatē hanstoue
neatum defunctu. qd illi farnaces filius suus confecerat.
Cumq; ī iericho castra posuisset. ubi maxime nascit opo
balsamum cui flos cum acuto lapide incisus fuerit distil
lat. mane ad hierosolimā ascendit. Hac uidens aristobo
lus. peniteus ad eu descendit. pecunias ꝓmittens. & roga
bat ut a bello desinens. que uellet cum pace disponeret. Pom
peius au ueniam ei peccati tribuit. & eo recepto misit stat
gabinium cu militib; in ciuitate ut pecunias ꝓmissas acciperet.
Illi au q in ciuitate erant. negatis pecuniis gabinium deci
uitate expulerunt. Quapp̄t pompei iratus. aristobolum
redusit in carcere. & ciuitate hierosolimā undiq; munitam
pręt septentrionale parte obsedit. Circuiebat eum ex ual
lis latissima. & altissima. int templu concludens lapideo
muro firmissime constructu. Seditio tamen int hominum de
reb; ꝑsentib; erat. quib; dā suadentib; pompeio tradi
ciuitatē. socius u aristoboli excludere eum. & repugnare
suadebant. Et cum pompeius forat instans ciuitatem
cepisset. socii aristoboli in templum fugiert. & alii pompeiu
susceperunt. & aulam ei tradidert. Pompeius au pisone
cu exercitu destinauit. ipse au templum obsidebat. & pa
cifica uba in templo conclusis offerebat. Et cum n atten
derent uerba ei. loca iuxta templum posita circumdedit.
hyrcano se monitib; adiuuante. Pompei au mane circa te
plum a parte aquilonis. unde eos expugnare poterat. mi
lites collocauit. fuerant itaq; ꝑ illam parte turres altissi
mę. & fosse altissime. que ualle circūdabant. Ponte itaq;
decisa. munitior locus uidebat. In qua pompei cu agge
re in circuitu romanis silua incidentib; imponeret. & in
deret satis fossam coequata. machinamīta t instrumentā
bellica supimposuit. Sed si nob patrium n fuisset vii. die
uacare. nulla ten romani aggere construere iudeis repug
nantib; potuissent. Nam bellantib; & occidentib; resi
stere nob lex ꝑcipit. si quid u aliud contra nos adusarii
uelint facere. nulla nob dat licentia sabbatis eos ꝓhi
bere. Quapp̄t n certantib; iudeis. nec man armantib; ro
manis licuit machinamīta fabricare. quib; postero die
urbant. Vn potest nri erga dm pietas legisq; custo
dia cognosci. qd nullo timore obsidionis ad immolandu
impedita fuissent. s; in die sedo mane & circa nonā sup
aram immolabant. & neq; in afflictione belli sacrificium
remittebant. Nam cu capta fuisset ciuitas. tertio mense
ieiunioꝶ centesima septuagesima olimpiade. gaio. antonio
& marco. tullio. cicerone ɔsulib; hostes templu ingressi.
cunctos peremert. Qui sacrificiis occupati. nullatenus sac
rupert. ⁊ nec timore animę continebant. nec dolore mori tenuit
se expulsi. s; omnia uoluerunt circa ipsas aras pati. pu
tantes meli ee mori. qm sacrificia imꝑfecta relinquere.
Hanc au n ee laudem mendacii. ꝑ qui inspiciens apparet.
s; ueru exstasse cunctı testant. qui pompei gesta ɔscribut.
At cu machinamentu ꝑmum motum a pompeio ciuita
ta fuisset. maxima tris commota cecidit. & aptum parte
templi ꝑ quam hostes irrupert. quoꝶ prim cornelius fau
stus sylle filius cum suis militib; sup muru ascendit. Post
eum & ꝑ alteram parte furi centurio cu suis inuasit. in
medio uero flauiu & ipse centurio cum tba fortissima.
Tunc omnia iudeoꝶ cede complebant. quidam u a roma
nis. alii u semet ipsos occidebat. alii sese ꝑcipites flam
mis int domos inicebant. n ualentes molestiam sustinere.
Cumq; iudeoꝶ ꝑstrati fuissent xii. duo milia. romanoꝶ
u pauci. capit etiā absalom patruus aristoboli. Non
parua te in templo comissa sc. dum ea que ꝑori tempore
inuisibilia & inaccessibilia erant adisset pompei. & cu
comulti uidissent. que n liceret n sacdotib; inueneri. In
uenerit au mensa aurea. & candelabra. & libatoria n
pauca & aromata. & ī thesauris sacras pecunias duo
milia talenta. Quas pompei contingere noluit ꝓpt pi
etate. & hi dignum sua uirtute opus fecit. Nam inmuistis
templi ꝑcepit illud purgare. & legitimas hostias dño of
ferre. Hyrcano qq; fratri aristoboli principatū sacdo
tii donauit. eo qd illi ualis apparuisset. & ꝓuinciales
ꝓhibuit aristobolo auxilium ferre. & auctores belli
securi ꝑcussit. Faustum u cum aliis q uirilit ciuitatem
ceperant. ꝑmiis dignis honorauit. Hierosolimā qq; sub
conditione fiscalium romanis subdidit. Ciuitates etiam
qs prius iudei de inferiori syria ablatas subegerant. sub
suo principatu ee ɔstituit. & gentem iudeam p̄r nimis exten
sam. intra suos fines ɔstrinxit. Gadara au ciuitatē di
ruta reedificauit. dans eam demetrio suo libto. reliqs au
ioppen & scythopolim. & hella. & dion. & samariam. &
marissam. & azotum. & iamniā. & arethusam. habi
tatorib; priorib; reddidit. Gaza u maritima. & doram.
& stratonis turre. cu pompei liberas reliquisset. a ꝓuincia
discessit. Hoꝶ g omniu maloꝶ in hierosolimis auctores ex
titerunt hyrcanus & aristobolus cum inuice pugnarent.
Nā & te libtate deposuert. & subiecti facti sum roma
nis. & ꝓuinciā qm a syris ablatā armis possidebam.
hanc syris copulsi sumus denuo restituere. & insup plus
x. milia talenta in pauco tempore romani a nob exigert.
& regnum qd antiqt sedm generationē principib; dabat.
populare factu ē. De his igit postea dicem. Pompei
au cum inferiore syria usq; ad eufraten & egypti scauro
tradidisset. & duas legiones romanas. ꝑ ciliciam romam
ꝑrexit. Ducebat au secum aristobolum cum duab; filiab;
& totide filiis. Quoꝶ unus alexander euasit. alii au antigon
cum patre & sororib; deportat est.
Scaurus g cum exercitu ꝑduxisset contra petram arabię
ciuitatem. ꝓpt difficultate itineris ꝓuincia uastabat.
Exercitu au romano fame fatigato. antipat ⁊ hyrcan
triticu & quecumq; erant necessaria eis destinabant. Scaur

autē mittens legatos ad regē arabum fec cum eo amici
cias. & ita sedauit bellum. Post h alexander filius ari
stoboli a romanis fugiens. iudeam inuasit. Hyrcan aute
nulla ten ualebat uirib; suis resistere. cum & muru hie
rosolimoꝶ erigere festinaret. Circuiens & ꝓuinciam.
multos iudeoꝶ armauit. & iniciu qm sperabat collegit
x. milia peditesq; & mille quingentos equites. & alexan
drium castellum & macherunta cepit. Cont que gabi
nius dux exercit romanoꝶ cum militib; ueniebat. cum
ia marcum. antoniu cum romanis ꝑmisisset. Quib; hyr
can & antipat amicus ei cu iudeoꝶ unus associat est.
Alexander au ipe hierosolimā accessit. ubi cum hostib;
ꝑlio facto romani peremert circa milia iudeoꝶ. Gabini aute
cu ad alexandriu castellum uenisset. inuitabat ɔclusos ad
pace. & uenia de ꝑorib; suis delictis pollicebat eis. Vbi
cum plures hostium foras ualloꝶ starent. marcus antoni
fortit decertans multos ꝑstrauit. Gabini u relinquens
ibi exercit partem. ipse reliqua iudea circuibat. ⁊ quan
tas inuenisset dirutas ciuitates renouari ꝑcepit. &
ita omis gabinii ꝑceptis ꝑ ciuitates obediebant. Reu
tens au ad alexandrium castellum. obsidebat illud. Ad
qm alexander legatos destinauit ueniā s de ꝑriorib;
comissis postulans. & tradere castella hyrcania ⁊ mac
heruntam. & alexandrium pollicet. Que gabini accepta
statī euertit. Post h hyrcanum ad hierosolima redux
habiturū templi diligentia. Gabini qq; quinq; curias
constituit. equalib; termis gente iudeoꝶ diuisit. quar
una in hierosolimis degebat. alia in gadaris. tcia in
amathunte. quarta ī iericho. quinta in sefforis gali
lee. qui a regia potestate liberi. sub optimatium gub
natione uiuebant. Eo tempore cu aristobolus de roma
ad iudeā ɔfugisset. & alexandrium castellu nup dirutu
reuouare desideraret. gabini milites cu ducib; sisinnio
& antonio & seruilio misit. qui eu ꝓhiberent reconstru
ere castellum. & ipsum simul capent. Multi tamen iude
oru ad aristobolum ɔfluebant ꝓpt uetere ei gtam nouis
reb; studentes. nec n & pitholaus dux hierosolimoꝶ
cu mille uiris ad eu uenit. Qui tamen inermes erant. quos
decreuit in macherunte ponere. Aristobolus g q armis
ī opes erant dimisit. armatoꝶ au octo milia habens. ꝑ
rexit ad bellum. Quos romani fortit inuadentes ꝓlio
facto uicerunt. & licet iudei ꝓpensius decertarent. tam
atrocitate hostium. ad fugam conuertunt. & quinq; milia
ex eis ꝑstrauerunt. reliq dispsi ucumq; sq; ualuit ꝑfuga
sibi salute qsiuit. Aristobolus au cum plus mille uiris
in macherunte munitissimu oppidu recessit. Cumq; ita
male pugnasset. tam adhuc spē habens ꝑ duos dies
obsidioni resistebat. & multis ꝑfossus uulnerib; cu
antigono filio qui secu de roma fugerat. ad gabinium ducit
ur. Aristobolus g his casib; usus. rursus ad romam
mittit. & ibi ligatus tenebat. cum regnu & principatum
sacdotii. trib; annis & sex mensib; gessisset. clarus &
magnanim. Gabinio au scribente. filios ei senatus mat
remisit. eo qd fauerat romanis. Gabini au cum contra
parthos exercitum duxisset. & eufraten flumiu transi
isset. placuit ei ad egyptum uenire. Cui militib; antip
pat amicus hyrcani triticu. arma. & pecunias mini
strauit. & iudeos ipe pelusium auxiliatores ei effecit.
Cumq; ex egypto remeasset. & ad syria ꝑuenisset.
seditione iudeoꝶ inualescente inuenit. Siquidem alex
ander aristoboli filius. recipiens rursus ꝑ uiolentiam
principatu. multos iudeoꝶ ab hyrcano subtrahens. omis
romanos qs inueniebat occidebat. Gabini au h audi
ens. misit antipatru ad illos q talia faciebant ut eoꝶ ami
tiam sedaret. & ad meliora conuerteret. Qui cu uenisset.
multos eos castigauit. & ad competentia restituit. alex
andrum au comprehendere n potuit. dum haberet sec
xxx. milia iudeoꝶ. Cum hic igit alexander cont gabiniu
& romanos confligens uincitur. x. milib; de suis iux
160.
tabrium montē ꝑstratis. Post h gabini cum dispo
suisset hierosolimoꝶ ciuitatē. antipat obediens uo
luntati. contra nabatheos expeditione parauit. Quos
cum inpugnauisset. parthoꝶ tres fugas mitridatem
& orsanem dimisit. qui fide n seruata. ad ipos remeare.
Gabini g cum opa maxima t clarissima in multis ex
peditionib; fecisset. roma rediit. crasso tradens ducatū.
Crassus au cum contra parthos pugnasset. ad iudeā ꝑuenit.
& pecunias templi quas pompeius n tetigerat. duo milia
talenta abstulit. & totum reliquū auri usq; ad octo mil
talenta. Tulit & trabem aurea uersauto ccc. minas pen
sante. Mina u apud nos due & semis libre estimant.
Tradidit u ei hanc trabem custos pecuniaru eleazarus
nomine. sacdos n maliuolo animo. ita bonus & iust erat.
Nam dum ei comissa fuisset custodia uelorum templi. que
mira pulchritudine & constructione ꝑciosissima resple
debant in hac trabe pendentia. & crassum uidisset au
ferre uelle cunctu ornamentu templi. auream ei trabem
ꝑ omnium redemptione ornamentoꝶ ꝑstitit. dum & iusiu
randu ab eo accepisset. nich aliud a templo tollendu.
s; solo auro contentum ee uelle ab eo sibi in trabe dato. in
quo multu pondus auri posset in ue niri. Nam
eande trabe alia lignea circūdabat. & ideo latebat.
Crassus g licet iurasset. nich aliud de templo tollere.
tam post accepta trabe cuncta gessit. iusiurandum. de auru
templi abstulit. Nullus g miret qd tante diuitie in nro
templo fuissent. dum has omis ꝑ diuersam terram iudei
dm colentes ibi obtulissent. Nam egypt & cyrenea dum
unum haberent regnum. omne conuersatione nram imi
tate st. ita ut sepatura nra uterent. & ideo pecunias cong
gantes in hierosolimā mittebant. Crassus au cu iniu
dea omnia disposuisset. quemadmodu uellet. cont parthos
egredit. Vbi cum toto suo defecit exercitu. & cassi ei a
romanis successor dat. Qui cum ad syria uenisset. &
uindicasset eam ex incursionib; parthicis. qui ꝑ crassi de
uictione audaciores fuerant. rursus ad tyram ꝑuenit. ⁊
exinde ad iudea ascendit. Tharicheam uero ciuitate in

uadens statim perdatus est. Et xxx. milia iudeorum captiuauit. Pitholaum & fautorem aristobuli cepit, interficiens eum pater. Idem enim antipater multum apud cassium ualebat. Vir autem mitis & amicus existens coniunxit sibi uxorem nobilissimam nomine cyprin. ex qua .iiii. filios procreauit: fasehelum & herodem, qui postea rex fuit, & iosippum & ferora. & filiam salomem. Antipater igitur cum aliis potentissimis amicicias copulasset, arabo etiam se copulauit. Cui & filios suos dum debellaret commendauit.

In eodem uero tempore cum cesar romam teneret, post pompeium & senatus fugam. soluens a uinculis aristobolum misit eum ad syriam duas ei legationes tradens. quatinus parata illic faceret in iudea. Aristobolus autem potentia a cesare donata, minime potitus est; Nam pompeiani preoccupantes ueneno eum corruperunt: & sepelierunt eum socii cesaris. Multo autem tempore ibi iacuit, usque quo antonius eius corpus ad iudeam remitteret: & in regiis monumentis poni preciperet. Scipio autem mandauit pompeio, ut alexandrum quoque filium aristoboli occideret. Quem pompeius statim securi percussit. Quo in antiochia defuncto, ptholomeus mennei tyrannus chalcidis direxit filium suum philippionem ad uxorem aristoboli in ascalonem. & iussit eam sibi destinare filium suum antigonum cum eius sororibus. E quibus philippion cum unam dilexisset, uxorem eam duxit. Quem postea pater suus occidens. duxit uxorem filii in alienationali iure. & fratribus eius prudentiam impendebat. Post mortem uero pompeii dum cesar contra egyptum pugnaret, antipater iudeorum potentissimus. & hyrcanus multum utiles romanis fuerunt. Nam mitridates pergamenus dux cesaris. dum per eorum transiret. & minime potuisset per pelusium uiam facere, & in ascalone moraretur. hyrcanus & antipater tria milia iudeorum armatos ei addiderunt: & arabas & syros rogauerunt; ut partes cesaris adiuuarent. Mitridates autem surgens cum hac multitudine. ad pelusium ciuitatem egypti peruenit. Et cum eum non suscepissent. ciuitatem obsedit. Cuius parte muri antipater maxima uirtute primus deiecit: & reliquis uiam parauit; & ingrediendi ciuitatem: & pelusium ita uastatur. Mitridates autem surgens cum antipatro & hyrcano. & reliquo exercitu, egyptum deuastabat. Egyptii autem hi audientes. congregato exercitu occurrerunt ei. Mitridates autem castra contra eos posuit in loco qui dicitur delta. & confligit cum hostibus: Habebat autem dexterum cornu mitridates. leuum autem antipater. Prelio igitur commisso inclinatur cornu quo mitridates pugnabat. Qui tum in periclitatus esset: nisi antipater per ripam fluminis cum suis militibus currens, deuictis iam aduersariis. a morte eum periculo liberasset. Nam uictores egyptios ad fugam conuertens. & persequens castra eorum deuastauit. & mitridatem fugiente reuocans; cum multos octingentos occiderit. antipater uero [illegible]. Post hec cum mitridates cesari demandasset uictoriam. simul & salutem quam per antipatrum meruisset. cesar tunc antipatrum dilexit. ut uteretur eo primum in bellorum periculis. in quibus uulneratus antipater fortissime contingebat. Cesar igitur bello finito cum in syriam nauigasset: suadente antipatro hyrcanum in principatu confirmauit; ipsum uero antipatrum ciuem romanum sine censu constituit. Eodem tempore ueniens antigonus aristoboli filius ad cesarem. patris sui calamitatem deflens. qualiter propter ipsum ueneno fuerit extinctus. & frater suus securi a scipione percussus. & petebat sui misereri a regno depulso. Accusabat enim hyrcanum & antipatrum quod male gentem regerent. & in se crudeliter egissent. Antipater autem cum affuisset. satisfaciebat de illatis sibi criminibus; & dicebat antigonum cum suis romanis rebellem existere. & iuste aristobolum mortuum esse. fratrem uero eius latrocinii causa. meritam tamen iam a scipione sumpsisse. Et cum hec antipater coram cesare dixisset: cesar antipatro omnem potestatem quam uellet eligere donauit; & tunc eum totius iudee constituit. Hyrcano quoque concessit patrie ciuitatis muros reconstruere. ita adhuc diruti iacebant: ex quo eos pompeius deposuerat. Cesar autem cum iudeam disposuisset: in syriam nauigauit. Antipater autem cum cesare ad syriam deduxit. ad iudeam reuertitur. & statim muros cum hyrcano a pompeio dirutos reconstruxit. seditioneque prouincialium sedauit comminationibus; simul & suasionibus dicens. Si quis hyrcano consenserit. feliciter uitam suam poterit peragere: qui uero bellare uoluerit. lucro priuabitur. & me & hyrcanum tyrannos pro dominis senciet. romanos uero & cesarem preceptoribus amaros hostes. nam minime patiuntur amouere quem ipsi principem constituerint.

Et cum antipater uidisset hyrcanum tardum & segnem. priorem filium suum fasehelum ducem in iherosolimis ordinauit. Secundum uero herodem galilee uiribus constituit. omnino adhuc iuuenem. nam xv annorum erat. Cui nichil obfuit iuuentus. dum prudentiam super etatem haberet. ita eum occasionem inuenisse statim ad uirtutis ostentationem perhibet. Nam chechiam principem latronum qui syriam cum magna turba uexabat comprehensum fecit interimi cum multis latronibus; Quo facto. animum syrorum amplectitur. & in amore eius exarserunt. quod a latronibus eorum eos liberasset. & laudabant eum per [illegible] uillas & uicos. Unde & sexto cesari cognato magni illius cesaris. qui tunc tota regebat syriam amicus factus est. Et cum ex his factis herodis inuidia fratrem eius fasehelum apprehendisset. studuit & ipse non minor in talibus reperiri. & ideo hierosolimitas fauore sibi parabat. & negotia eorum benigne tractabat. & ita ab omni gente tamquam dominus honorabatur. Potentissimi uero iudeorum antipatrum uidentes cum filiis ita extolli per fauorem gentis & reditus iudee. & pecunias hyrcani. nimis inuidebant ei. Unde & manifeste antipatrum accusabant dicentes ad hyrcanum. Usque quo istos patieris nomen regni possidere. Sed nec estimes sine tuo periculo terminari quod antipater & filii eius tota auctoritate gubernant. & hec sine tuis iussionibus disponant. Nam herodes filius eius nostram legem transgressus est. qui prohibet hominem occidi licet malignus sit. nisi prius in concilio condempnatus sit. Ille autem dum nullam a te suscepisset potestatem. occidit chechiam & eius fautores. Quod cum hyrcanus audisset. ad iram flectitur. Plus autem iram incendebant fletus eorum. quos herodes occiderat. qui per singulos dies in templo eum peterent. ut herodes ad concilium de actis suis redderet rationem. Commotus igitur hyrcanus herodem mouet satisfacturum de criminibus sibi illatis. Herodes autem suasionibus patris impulsus uenit. Nam sicut poterat uenio primatus. sed cum uicela & custodia corporis armatus. Herodes autem galileam disponens. & parua milicia maiore circumdatus. uenit in iudeam. ita ut nec terribilis uideretur hyrcano cum tanta turba ueniens. nec nudus & inermis coram iudicibus astaret. Sextus & syrie rector scripsit hyrcano supplicans ut liberaret a iudicio herodem. Concilio autem facto herodes in medio una cum suis militibus astitisset: omnis periculum necessario ausus est aliquis ex his eum accusare. qui primum contra eum clamabant. sed omnis subquieuit & silentio reticens [illegible]. Qui cum ita sederent tacentes. unus quidam nomine sameas uir iustus surgens ita locutus est. Viri iudices & rex. nunc hic uideo ad iudicium a uobis uocatum ita astare sicut lex nostra docet. Omnis enim quicumque in hoc iudicium discernendus uenerit humiliter assistit misericordiam a uobis expectans capillis plexis & ueste nigra indutus. hic autem herodes meus inimicus reus. & phonucidii satisfacturus astat purpura indutus. & caput ornatum habens in compositione crinium. & septus armis ut si secundum legem condempnatus fuerit. nos occidere mereatur. ipse uero nimium faciens nec taceat liberetur. Et herodem quidem non culpabo. siquidem commodum suum plusquam legem facit. sed uos & regem accuso. qui tanta ei [illegible] dedisis. Scitote tamen maiorem esse deum quam hunc. Qui [illegible] timore sed recti rectoris syrie & amore hyrcani [illegible] uos & ipsum regem torquebit. Nichil autem h [illegible]. Nam herodes cum regnum accepisset: omnes occidit [illegible] inuentos cum ipso hyrcano preter sameam quem [illegible] habebat. propter iusticiam eius. Concilium igitur ita finitum est. Nam hyrcanus cum uidisset iudices propensiores ad necem herodis. iudicium in posterum diem distulit. Et mittens ad herodem furtim persuasit ei ciuitatem relinquere. & periculum deuitans; Herodes autem fugiens in damascum ad sextum cesarem peruenit. & ita apud se detinuit. ut si uocaretur ad iudicium non obediret. Indignabantur autem iudices hyrcano dicentes. quia hoc omnia ex sua sequentia peruenerunt.

Et cum sextus cesar herodem ducem inferioris syrie ordinasset: nam hic ei pecuniis uendidit. hyrcanus timebat ne quando contra se exercitum duceret. Non multis autem diebus in facti hi euenerunt. Herodes enim aduersus eum expeditione deducens irascebatur eo quod ad iudicium eius uocatus fuisset: Prohibuerunt tamen eum obuiam uenientes pater antipater & frater faselus impetumque eius retinuerunt rogantes ne accederet prope hierosolimam. nec aliquid malum contra eos faceret; quo consessere ad talem dignitatem peruenire: Deprecabantur eum ut eundem [illegible] deponeret. nec ita dolore considerarent. ut sue salutis [illegible] existeret; animaduertendo quod bellorum casus deus disponat. Quapropter uictoria non omnino sperare expugnando amicum qui nutritor ei prefuisset: cum nichil [illegible] concedit eum commisisse aduersum. sed per maliuolos suasores accusatum fuisset. Flexus his uerbis herodes & arbitratus satis sibi factum quod suam fortitudinem genti monstrasset: reuersus est. Proinde igitur taliter se res habebat. Cesar autem cum romam uenisset. parabat ad affricam nauigare; quatinus scipionem & catonem expugnaret. Eodem quoque sedicione per syriam hac occasione contigit fieri. Bassus cecilius pompeianorum partium fautor. insidias sexto cesari faciens interfecit eum. ipse uero cum suis militibus rerum gubernacula tenuit. Et maximum bellum circa apamiam commissum est cum ducibus cesarinis. Quibus & antipater auxilia cum filiis destinauit. memoria habens beneficiorum cesaris. quapropter punire peremptores eius iustum putauit. Bellum autem cum traheretur. marcus uenit a roma ad sexti successionem. Cesar autem interficitur a cassio & bruto in senatu. cum principatum tenuisset tribus annis & mensibus sex. quod per alios scriptores scriptum est. Post cesaris autem interitionem cum bellum conflatum fuisset principibus romanorum per exercitum congregando dispersis. cassius ad syriam peruenit. Qui cum apamenum exercitum accepisset obsidionem soluens ambos sibi coniungit bassum & marcum. & ciuitates circumeundo. milites cum armis conglomerabat & fiscalia grauia eis imponebat. a iudea uero plusquam septingenta talenta pecuniarum exegit. Antipater autem cum uidisset in maximo timore & turba negocia constituta. diuidit pecuniarum exactiones numque filio eas tradens. & herodi quos difficilius putabat. reliquas uero aliis precepit colligere. Cumque in primis herodes a galilea collegisset: quia ei preiussum fuerat statuta. inter necessarios amicos a cassio recipitur. Nam astimauerat idem herodes romanis obsequi. & fauorem eorum sibi laboribus alienis parare. Alii autem peccatores ipsas ciuitates cum habitatoribus uendebant. Quarum cassius .iiii. maximas captiuauit. id est gofna & amatuntem. & libdam. & thamna. & etiam malichum tyrannum pene occiderat. nisi hyrcanus per antipatrum centum talenta de suo ei misisset: & ita impetum eius fregisset. Sed cum cassius cum multis pecuniis a iudea discessisset: malichus insidias antipatro parabat. Quod uero antipater intelligens discessit trans iordanem. ubi exercitum prouinciale congregauit. Malichus autem callidus existens. iureiurando dicebat se insidias ipsi uel filiis eius non fecisse. sed nec in animo cogitasse. Unde reconciliatus est cum antipatro. Et cum marcus syriam peruaderet: audiuit nouis rebus per iudeam malichum studere. ueniens quatinus eum interficeret. Quod pene contigisset. nisi antipater petendo eum liberasset: nesciens miser quod interfectorem suum per ea liberaret. Igitur cassius & marcus exercitu congregato. herodem totius syrie ducem ordinauerunt. & naues ei cum toto exercitu commendantes. promiserunt ei etiam regem iudee eum post bellum ordinare quod contra antonium & iuuenem cesarem octouianum imminere: Malichus aptum tempus se habere putans. antipatrum extinguere cogitabat. Et cum pincernam eius pecuniis redemisset: ueneno eum interfecit. & multos sarmatos habens ciuitatem obtinuit. Antipater igitur uita summis laboribus & calliditate patriam regens. fuit ita inuentus. iiii. filios relinquens. faselum. herodem. iosippum. ferora. & filiam unam salomen. Filii igitur eius cum ultionem patris malico inimicitiam in se cogitassent; malichus nimium callidus eis iureiurando iurauit: quod

antipatrum interfecisset. Herodes autem his incredulus, ulcisci patrem cogitauit, et cum exercitu contra malichum uenire statuit. Faselo autem fratri eius potius placuit dolo malichum superare, ne belli ciuilis initium facere putaretur. Satisfactione quoque malichi suscepta, credere se simulabant nichil eum mali in suo patre commisisse. Post hec sepulchrum ornatissimum patri construxerant. Herodes quoque cum ad samariam tamen uenisset: inuenit eam afflictam, quam statim bella [illegible] resoluebat. 2.

Interiecto deinde breui tempore celebratione quadam instante: herodes cum militibus suis in hierosolima uenit. Quod cum malichus cognouisset, accedens ad hyrcanum flexit eum ut nequaquam permitteret herodem ingredi ciuitatem. Hyrcanus ergo mandauit per nuncios herodi quod non deberet multitudinem alienigenarum in ciuitatem populo superinducere. Herodes autem negligens hec precepta, noctu ciuitatem ingreditur. Tunc malichus licet metueret, dissimulationem tamen non refinauit, et antipatrum patrem herodis tamquam antiqui amici multum simulando plangebat. Placuit et herodi quamuis hec notaret non redarguere dissimulationem eius, sed et muneribus eum blandiebatur. Cassius tamen de patris interitu herodi mandauit, quatinus malichi crudelitatem uindicaret. Millenariis quoque cassius mandauit herodis monitibus se equi uoluntate. Eo tempore cassius laodiciam cepit, et [illegible] erunt ad eum coronas et pecunias ei offerentes. Herodes quoque uolens ulcisci patrem, iniungit famulum suum quasi hospicia paraturum [illegible] ueritatem patuit, quatinus millenarios commoneret, ut eum gladiis subito contra malichum [illegible]. Qui cum exissent et iuxta ciuitatem malichum conuenissent, pluribus eum uulneribus confoderunt. Et ita malichus penam exsoluit pro iniquitate in antipatrum commissa. Hyrcanus ergo cum factum intellexisset obstupuit, consulitque herodem quare malichum interfecisset. Cumque herodes responderet cassium hec iussisse, et hyrcanus laudauit factum. Nam malicolum et nimis eum esse peruasorem patrie criminabantur. Cassio ergo discedente de syria maxima turbatio contigit in hierosolimis. Felix enim frater malichi una cum militibus contra faselum fratrem herodis armabatur. Herodes autem ad fabium tunc damasci prefectum cum hec audisset, et fratris solacium festinare cuperet, egritudine prohibetur. Faselus tamen felicem superans in quadam turre conclusit, quem postea sub pactionis federe dimisit. Hyrcanum quoque accusabat quod inimicis suis fauorem impenderet. Felix autem frater malichi dimissus fedus dirrupit, et multa occupauit loca. Masada munitissimum locum cepit. Contra quem herodes ex inualitudine liberatus exercitum duxit, et auferens omnia loca que ceperat, sub pactionis lege eum dimisit. Eo tempore antigonus aristoboli filius miliciam congregauit, et fabium damasci rectorem pecuniis redemit, et ptholomeum et mennei pro cognatione secum ad iudeam ducebat, et marion quoque tyrannus tyriorum. Marion autem galileam inuadens, tria castella eius occupauit. Contra quem herodes cum uenisset, cum adulatione et humilitate omnia cum eo componens, eum sibi coniunxit. Post hec obuiauit antigono, et prelio commisso uicit eum, et fortiter a iudea expulit. Victoria ergo herodes potitus uenit ad hierosolima. ubi eum tam hyrcanus quam ipsi coronis obuiantes primum offerebant. Nam cognatus hyrcani per affinitatem credebatur. ideoque eum magis amabat, et defendebat. uenturus neptem suam filiam fratris sui aristoboli. ex qua idem herodes genuit tres filios et duas filias. Habuerat et prius uxorem popularem nomine dosim. ex qua habuit primum filium nomine antipatrum. Antonius autem et octauianus cesar cum cassium in philippensi campo uicissent, sicut et ab aliis demonstratum est, post uictoriam cesar ad italiam rediit, antonius autem ad asiam regressus est. Cumque uenisset in bithiniam legationes undique occurrerent. Tunc et iudeorum nobilissimi accusabant faselum et herodem fratres, dicentes hyrcanum habitu tantum regem exstare; illos uero omnem potestatem possidere. Antonius tamen herodem nimis honorauit, cum ad eum uenisset satisfacturus pro accusationibus. Unde accidit aduersarios eius nec sermone aliquid impetrasse. Herodes enim antonium pecuniis placauerat. Et cum post hec antonius ad effesum uenisset, hyrcanus princeps sacerdotum et nostra gens legationem ad eum misere, et auream coronam supplicantes quatinus iudeos a cassio abductos non existante bello, scriberet ad prouinciam liberos relaxari, et terram eis subreptam restitui. Antonius ergo iustas iudeorum postulationes considerans, rescripsit iudeis et hyrcano decretum huiusmodi. Marcus antonius imperator hyrcano principi sacerdotum rectori gentis iudeorum salutem. Si ualeatis bene est; ualeo et ego cum exercitu meo. Lysimachus pausanie, et iosippus mennei, et alexander theodori, legati uestri effesum ad me uenerunt priorem rome confectam amiciciam renouantes, et insuper demonstrantes uestrum fauorem circa nos. Quod cum intellexissem, et ex decretis audientes familiaritatem uos ad nos seruare, moresque uiros optimos, et religionem considerassem, communes uos nobiscum iudicamus. Cum enim totam asiam aduersarii nostri et populi romani percurrissent, et nec ciuitatibus nec templis parcerent, nec iusiurandum quod statuerunt seruarent, nos non tantum pro nobis sed et pro communi re publica in auctores iudicauimus. Ex quorum et facinore solem auersum existimauimus, quod talia nefaria commiserunt. Impietas uero eorum insidias macedoniam quasi in nefandissimo suo receptaculo suscepit cum sceleratissimas malignitates eorum philippenses campi obtinuerunt cum et in illis locis multos [illegible] conatibus deuicimus. Sed et brutus cum philippis confugisset circumseptus a nobis eidem perditionis merito cum et cassius particeps factus est. Quibus oppressis in posterum pace frui licebit, et asiam respirare a bellorum tumultibus. Itaque pacem nobis a deo donatam, et tamquam de maxima peste asiam releuatam, per nostram refouemus uictoriam. Memores ergo uestri gentis iudaice curauimus reddere leuiore. Volo itaque [illegible] pro proposito quatinus si qui liberi uel serui uenundati sunt sub gaio cassio, et ponces ei absoluantur. Super hec et donationibus a me et publio dolobella clementer oblatis uos uti cupio. Nec non et tyrios uiolentos uobis esse prohibeo, et quecumque possident iudeorum [illegible] restitui

precipio. Coronam uero quam donastis accepi. Vale. Marcus antonius imperator tyriorum magistratibus curie et plebi salutem. Cum mihi occurrissent effesi legati hyrcani principis sacerdotum, dixerunt prouinciam eorum uos tenere quam inuasistis sub aduersariorum tyrannide. Nos autem pro imperio bellum suscipientes, iusta et pia prudentia uindicauimus ab iniuriosis gentibus et transgressoribus iurisiurandi punientes. Quapropter pacem uobiscum habebitis, donec ea que abstulistis restitueritis. Nam neque prouincias, nec exercitum obtinere potuerunt qui aduersarius rei publice auxilium ferebant, sed uiolenter eas senatus subripuit. Quapropter cum illi penam dedissent, nos auxiliatores precipimus sine mora recipere, que prius possedisse noscuntur. Vos ergo si qua pro dicta hyrcani rectoris iudeorum paulo ante quo cassio bellum illicitum porrecto contra nostram prudentiam ablata possidetis reddite; nec aliquam uiolentiam eis ingeratis, unde ledi possint. Si quid uero iustum contra eos habeatis, cum ad locum uenerimus licebit allegationibus uti. Nos autem auxiliatoribus singula iusta conditione seruamus. Edictum autem istud precipio uobis quatinus in tabulis publicis scribatur litteris latinis et grecis, et in loco eminentissimo descriptum ponatur, unde ab omnibus relegi possit. Si quis autem his nostris edictis non obedierit, ulcisci in eos satisfacientes cause procurauimus. 7

Post hec antonius dum ad syriam pergeret, cleopatra ei pro cilicia obuiauit, et amore suo eum detinuit. Illuc iterum ad antonium peruenerunt c. potentissimi iudeorum accusantes herodem cum faselo presente hyrcano qui socer iam herodis erat. Antonius ergo consuluit hyrcanum quis magis de illis duobus fratribus gentem iudeorum melius gubernaret. Cum hyrcanus respondisset, antonius ergo cum herode amicicias componens commisit ei iudeorum negocia. Quindecim autem uiros ex accusatoribus eius ligauit, ut eos occideret. Quod et fecisset nisi herodes recusasset. Rursus autem cum in tyro antonio occurrissent accusantes herodem multas iam pecuniis corrupto antonio ab herode et fratre eius. presidibus locorum precepit legatos iudeorum nouis rebus studentes torquere, et herodi prebere principatum. Mox autem sedentes eos inueniens ante ciuitatem cum hyrcano. missis nunciis petiit hyrcanum recedere, ne certamini inuolueretur, et malum aliquod pateretur. Quidam autem eorum dum non consentirent recedere, et quasi contemnentes restitissent, mox romani milites decurrentes cum armis eos inuadunt, et quibusdam peremptis, multos uulneribus laniabant, reliqui uero fugientes cum ignominia ad propria redierunt. Clamante uero populo contra herodem incitatus antonius uinctos interfecit. 7

Antigonus ergo filius aristoboli accedens ad parthos promisit eis mille talenta et quingentas mulieres, si hyrcanum principatu priuarent, et ipsi traderent, et herodem cum suis interficerent. Quod non euenit. licet parthi contra iudeam expeditionem parassent, ducente eos antigono. Nam pacorus filius regis parthorum ibat per maritima, dux autem exercitus barzafranes per mediterranea contra iudeam ingreditur. Tyrii autem excludunt pacorum. sydonii autem et ptholomenses susceperunt. turmam equitum. quam idem pacorus in iudeam destinauerat, uexaturam prouinciam, et antigonum adiuturam. Et cum quidam iudeorum a carmelo monte ad antigonum uenissent, parati ad auxilia, antigonus sperans per eos aliquam partem regionis capere: uenit ad locum qui drimum nuncupatur. et exinde cum eis hierosolima ascendit. Ubi et multis congregatis contra regiam aulam peruenire statuit. et hanc expugnasset nisi faselus et herodes prelio pro foro commisso eos uicissent. et ita antigonus ad parthos qui intra prouinciam erant confugit. Consilium autem iniit antigonus cum parthis. ut pacorus cum parua multitudine ad hierosolima secum ueniret. quasi pacem inter antigonum et hyrcanum facturus. et barzafranes cum reliqua multitudine infra regionem maneret. et quecumque legatum ad eum de hierosolimis mitterent, uinctum eis custodirent. Quod et ita euenit. Nam barzafranes infra prouinciam remansit. cum ducentis equitibus et x. milibus peditum, pacorus autem cum reliqua multitudine et antigono ad hierosolimam uenit, instante festiuitate quinquagesime: quasi pacem inter hyrcanum et antigonum facturus, uerius tamen ut antigono principatum prestaret. Cum eum faselus uidisset, cum gaudio suscipiens eum introduxit in hospicium hyrcani principis sacerdotum. nesciens quod inimicum uirum suscepisset. Cumque pacifice inuicem conuersarentur, pacorus rogauit hyrcanum et faselum fratrem herodis, ut euntes cum parua multitudine adducerent barzafranem ducem suum cum honore. ut futuram festiuitatem communiter interessent. Hyrcanus ergo et faselus dimittentes herodem in ciuitate, iuxta peticionem pacori ierunt ut adducerent barzafranem ducem cum sua multitudine in hierosolima ad festiuitatem quinquagesime, nescientes consiliorum fraudes. Nam cum uenissent ad locum ubi barzafranes cum exercitu iacebat, occurrit eis ipse dux, et nimis largitus eis munera obtulit. et postea texebat eis insidias. Quidam autem accedens ad faselum nunciauit quod eis pararentur insidie. Ille autem his incredulus, accessit statim ad barzafranem, et dixit. Non equum [illegible] quod nobis insidias pares. Nimis autem acerbe ferens si nos quos ipse adducendo uenimus, fide non seruata interficias. Sed barzafranes hec eo dicente iurabat falsum esse, et iniusta suspicione turbari. Barzafranes autem inueniens suis. capiensque hyrcanum et faselum ligauit eos. et statim surgens cum exercitu uenit ad pacorum in hierosolima. Hi autem qui cum hyrcano et faselo erant uidentes eos captos fuerunt ad herodem. et nunciauerunt ei quod hyrcanus et faselus frater eius a barzafrano duce parthorum capti essent. Quod cum audisset herodes ad pacorum querebatur quod frater suus et hyrcanus in legatione qua eos ad barzafranem misisset, capti et ligati fuissent. Pacorus ergo et nobiles parthorum qui cum eo assidebant, omnem causam se scire dissimulantes dixerunt hanc opinionem falsam esse. sed magis egrederetur de ciuitate in occursum uenientium ut experiretur certius ueritatem. Hoc autem dicebant uolentes eum de ciuitate egressum de medio incautum capere. Herodes uero eis in hoc minime consensit. Orte autem ad uesperascente. uenit barzafranes cum exer-

161.

cati in hierosolimā. adducens hyrcanum & faselum fratrem herodis ligatos. Hoc uiso herodes. minime ualens aduersariis resistere. nocte ueniente imposuit matrē sua & sororē & filiam alexandri qua in matrimonio habebat sup iumenta. & duos fratres suos iosippum & ferora. & omnia i uita necessaria. & cum residuo pplo fugiens festinauit i ydumeā uenire. Nullus aut tam durissime nature fuit. q n cum pseuerantia tenerēt misereret eoꝝ. uidendo mulieres ꝯgementes qd a patria discederent. & nullum iā de se bonum expectarent. Herodes aut fortit rei atrocitatē sustinens. & magnanimi contra omne piculum existens. iuuā unūquēq: confidere hortabat ne traderet se mestitie quē possꝫ ei fuge notē in qua te sola spes salutis eoꝝ consisteret. Illi g ex herodis psuasionib; omnē calamitatē sufferre temptabant. Ipse u herodes pene seipsum interemerat. dum iumento cadente mat ei piculum mortis sustineret. Ppt aut passionē & timorem. nec hostes eos psequentes comphenderent remorantes circa curationē matris suum gladiū euaginauit. seq: pimere conantē tenuerē psentes uiri dicentes n aportere cum inimicis satis fieri. Nam opus h nectes n aportere eum inimicis satis fieri. Nam opus h necessitatis fortitudinis. si ipso apiculo se liberans. amicos suos tradere inimicis. Quib; uerbis compulsus herodes. facinus qd in se cogitauerat pretermisit. matreq: curans pgebat in uia pposita. & celeri ad masada castellum puenit. Multas quoq: incursiones sepe faciebat in parthos q p puinciam discurrebant. & multos ex eis occidebat. Cumq: in ydumea uenissꝫ. cum suis omnib; in oppidum masada deposuit matrē ibi cum sorore & octingentis. & aliis amicis. tritico t aqua & aliis oportunis in oppido sufficientē ꝯstituit. & ipse cum duob; frib; suis iosippo & ferora ad petram ciuitatē arabie ꝯfugit. Parthi u mox diefacto cum uniuersam hierosolimā & palatiū depdassent. hyrcani tantum pecunias n tangebant. que usq: ad ccc. talenta fuerunt. Sed & mulieres q's antigoni parthis pmiserat. herodes abduxerat secum in ydumeā. Cumq: parthis pecunie ciuitatis n sufficerent. puinciā extra ciuitates uastabant. & marissam potentissimā ciuitatē expugnauerunt. Antigonus g cum sic iudeam pauxilium parthoꝝ puenisse. & hyrcanū & faselum fratrem herodis i uinculis haberet. nimis irascebat qd mulieres abducte fugissent. q's hostib; dare pmiserat. Nam mulieres quingentas cum pecuniis eis spoponderat. Timens & antigonus ne multitudo postea hyrcano pncipatū restitueret dum ad huc in uinculis iaceret aures ei amputauit. ppt h ne possit rursus ad eum principat sacdoti puenire. ppt diminutionē auriū. dum hc honorē lex iussisset integros corpore tantu obtinere. Faseli qq: fris herodis miretur quisq̄m fortitudinē. Qui cum non ignoraret se occidendum. mortē n putauit atrocē. & sub inimico pire amarissimum iudicauit. Cumq: n haberet manus a uinculis solutas. & aptas ad interficiendum seipsum. saxo caput suum percutiens. uita finiuit. Dicunt aut q'da qd uulnere ꝯfectum. antigon' pcepisset medicis tamq̄m curandū intimi. mortiferis medicaminib; sup positis i uulnere. Anq̄m aut q̄m ad integrum faselus animā exalaret: a quada muliere audiens frem suum herode parthos effugisse. mortē uirilit & pne sustinuit. dū post se relinqueret qui mortē suā uindicaret. Herode igit magnitudo circumuenientium maloꝝ n pterruit. sed faciebat eū calidiorē & sagatiorē. Ignorans aut qd fr suus faselus iam mortuus fuissꝫ. pexit ad malachū regem arabum. ut ei auxilio xxx. talentis frem suū ab antigono redimeret. & obsidem daret filium faseli q vii. annoꝝ erat. Audiens aut frem iā defunctū. placuit ei cū paucis fugere in egyptum ad cleopatram. & exinde ad antoniū pgere. Veniens aut alexandriā. cum psides loci impellassꝫ. ab eis multa ueneratione pduct' in ciuitatē a cleopatra suscipit. Que nullaten eū ibi detinere potuit. eo q'd festinaret rome ad antonium. Vnde cū nauigassꝫ ad pamphiliā in hyeme atrocissima. uix ad rodū deducit ciuitatē. quā cassius destruxerat. Videns aut herodes reedificari ciuitatē. q̄muis inops eēt. tam benefacere eum n piguit. & q̄muis ipse pecuniis in sua necessitate egeret. sup uires suas pecunias largit est ad renouandam ciuitatem. Post h cum nauigassꝫ i italiā. in brundisium deducit. & exinde romam uenit ad antonium. Cui omnia retulit que s in iudea ꝯtigissent. & qualit fr ei faselus a parthis sit interempt. & hyrcan' aurib; amputatis captiuus teneret. & qd antigon' parthis pmisissꝫ mille talenta & q̄ngentas mulieres q de suo genere eēnt. & qualit ipse eas noctu fugiendo abduxissꝫ. & multas calamitates passus fuissꝫ. & q̄madmodū in hyeme nauigassꝫ. ꝯtempnens picula. dū festinarꝫ ad eū. in q' solo spem suā & firmum auxilium posuissꝫ.

Antonius g his auditis. misericordia mouet p calamitatib; herodis. qd & hominib; in tali dignitate ꝯstitutis fortuna dominet. & memor amicicia patris ei antipat. qui fidelit romanis in cunctis bellis & hospitiis paruerat. uenit cum eo ad cesarē octouianū. & rogabat ut ei auxiliaret. Cesar aut cum antoni tā studio se p herode rogaret. paratior erat ad auxiliandū. Cumq: cesar senatū congg̃assꝫ. messal & atrachen' herodem i senatū p senantes. de patris ei beneficiis intimabant & q̄m fauore circa romanos ipse habuissꝫ. & antigoni simul accusabant hostē manifestū eum pnunciantes. n solum ex his q prius cōmiserat. s; q'm & nc a parthis pncipatum accepissꝫ neglectis romanis. Cumq: senat p his cōmot' eēt. antonius dicebat qd pdeēt illis contra parthoꝝ pugnā. si herodi regnū iudeoꝝ cōmitteretur. Cumq: hoc omi senatui placuissꝫ. decreuerūt eū regem fieri. Summū g studium antonio circa herodē erat. qd ei tam in spate principatū acq'sitit. & q̄m minime peciturus herodes illuc ascenderat. Num q̄m enim spabat romanos s regnū daturos. qd soliti erant generi sacerdotali donare. Et cum intra septimū diē cōtulissꝫ ei senat negocia regni. & ab italia in iudeam descendere iussissꝫ. senatu in ppria discedente. cesar octouian' & antonius collega ei'. herodium medium habentes. pcedentib; aliis ꝯsulib; exierunt immolaturi. & deposituri senat' consultū i capitolio. Herode g pmo die regni sui pauit antoni' cū initium fuit. centesima & octogesima iiii. olimpiade. consulib; gaio demetrio albano sedū. & gaio asione. Eo tempore antigonus cū parthis masada castellum obsidebat. in qd herodes dum fugissꝫ. matrē t sororē. & alios amicos deposuerat. plenū omnib; necessariis pter aqm. Contra aut antigonus ꝓhibuit. Nam nocte quada tanta pluuia missa ē ut receptacula cisternarū cuncta replerentur. Qua copia aque recreati exeuntes cont antigonum ꝯfligebant. q'sda palam alios u furtim. multos in congressionib; ꝓstrauerunt. Ventidi aut eo tempore a romanis dux missus uenit in iudea. quia parthos exinde pelleret. sed omnis ei machinatio erat in antigono pecunias accipꝫ. Et cum ppe hierosolimā castra posuissꝫ. & satis pecuniar ab antigono sumpsissꝫ. ipse quide cum ampliori milicia discessit. Et cum manifesta ret pecuniar acceptio. silonem cum q'da parte milicie ibi reliquit. Quē antigon' simul et remunerabat ut nich sē molestaret. sperans rursus s parthos adiutores fore.

Herodes g iam rex fact cum ab italia ad ptholomaidā nauigio uenissꝫ. & congregassꝫ non paruū exercitū ex pegrinis simul & iudeis p galileam. uenit cont antigonū. Coniuncti sunt silo & uentidius compulsi p delium quia ab antonio de roma transmissus fuerat. ut herodi succurrerent. Herodi g uires cotidie crescebant. cum galilea omnis secū adiuisset. Et cum impetū fecissꝫ in masada. uolens cognatos suos ab hostib; circū septos liberare. fuit illi impedimento ioppe. Nam tutum n credebat oppidū aduersarioꝝ pter gardinquere. [illegible] statuit ioppen prius expugnare. Cumq: silon contra ioppen pugnantem iudei int habitantes fortit rebellarent. herodes cum paucis militib; eos inuadit. & ad fugā ꝯuertit. & silonē in caute ꝯfligentē apiculo liberauit. Ioppen g ita expugnans. festinabat de masada cognatos eripe. Tunc quidā puinciales ppt patrum amicicia adiuuabant eū. multi uero ppt ei gloriam. quidā aut ppt remuneratione beneficiorum. plures u ppt h qd rex eēt fact. Antigoni aut oportunos transitus eius insidiis & fraudib; p occupans. n parū hostes ledebat. Herodes u de masada cognatos suos eripiens. & risan castellum capiens ad hierosolimam pperauit una cum exercitu. Et cum multi int habitantes fortitudinē herodis & castra ei ad occidentalē partē positā cernentes metuerent. partes illius custodes timentes sagittarū impetū fortit reprimebant. & concursionē sepius cū hostib; facta decertabant. & iterū int refugiebant. Herodes g iussit p dicari iuxta murū qd p salute boni ppli & ciuitatis ꝓsto eēt. nec manifestoꝝ aduersarioꝝ malicia recordaretur. s; & inimicissimis abolitionē delictoꝝ que i se cōmiserant indulsurum se eē pmisit. Antigonus namq: contra ciuitate culpabat romanos qd nullam iusticiā obseruarent. dum herodi priuato & ydumeo regnum dedissent. cū solū fuissent hunc honorē p bere generi digno. Nā & si iudē se uel de regno suo grauit ferrent. tam sacerdotes q in musteriis nich in romanos fecerent n deberent de honore eicere. Cumq: h antigonus dixissꝫ; & ad blasphemias uerboꝝ utriq: puenissent. antigon' eos qui ppe murū accedebant iaculando sagittas pcul eos a turrib; repellebat. Et cum romani sumptus n haberent. & pecunias ad alimenta ab herode rege postularent. q'sda eoꝝ ad hyemalia loca destinauit. Nam loca circa hierosolimā deserta erant. eo qd a militib; antigoni omnia diruta fuissent. & ideo romani discedere temptabant. Herodes aut pcabat eos ut n se relinquerent. a cesare & antonio & a se facile p bere quecumq: quererent pmisit. Post hanc petitionē statim ad puinciā egredit. nulla occasione discessionis romanis relinquens. Siquidē multitudinē necessarioꝝ q̄ntam nemo spabat deportauit de samaria familiarib; suis amministrantib; triticum uel uinū. & oleū. & pecora simul. & alia diuersa in iericho inde deducentib; & ita disposuit ut p sex dies militib; aliqd n deeēt. Que cum n laterent antigonū. statim misit p puinciā qui deberent insidiis p hibere deportantes solatia alimentoꝝ. Cumq: pcepto antigoni milites paruissent. & grandem multitudinē armatoꝝ circa iericho ꝯgg̃assent. sup montes locati custodiebant alimoniar deportatores. Int h herodes minime quiescebat. s; x. turmas accipiens. quar quinq: iudeoꝝ erant. alie u mercede conducte. nec & equites paucos. uenit ad iericho castellū. Et dum desertum castellum inuenissꝫ. & q̄ngentos uiros cū uxorib; & filiis in excelsa fugisse. omnes eos liberos dimisit. Romani tam irruentes ciuitatē pdati sunt. dum plenas domos pecuniis reppirissent. Herodes aut custodia in iericho relinquens. reuersus ad ppria dimisit romanos milicia ad hyemalia in ydumea. & galilea. & samaria. Igit romani q cū herode in iudea erant. in deliciis manebant. ab armis q'eti. Herodi u minime placuit ociū habere. s; in samaria matrē & cognatos dimittens. ad galileā usq: puenit capturus quedā loca. que custodes antigoni preoccupauerant. Pueniens aut in sephori. ꝯ custodibus antigoni fugatis. leticia magna fruebat. Deinde contra latrones quosdam in speluncis habitantes. alam eq'tū & tria agmina peditū transmisit. quā ꝓhiberent eos ne latrocinia exercerent. Hec aut latrocinia fiebant iuxta uicum arbilon. ubi ipse rex herodes quadragesimo die cum omi exercitu uenit. Hostes uero aut ꝯflixissent in fuga uerterunt leuū cornu herodis. Qui ipse eū ita dens fugauit. suos u fugientes reuocauit. Permansit u hostes psequens usq: ad iordanē fluuiū. cum p alias uias ubiq: diffugerent. Herodes g cum tota galilea cepissꝫ. pret eos qui in speluncis habitabant. & diuisissꝫ pecunias romano militi c. l. dragmas. pleris; ducib; ăt multo plus. ad hyemalia loca eos dimisit. Venerant qq: ad herode quida de romanis militib; accusantes antigonū qd p hiberet

eis necessaria dari, et milites eius per provinciam discurrerent, et omnia dissiparent. Herodes igitur misit fratrem suum Iosippum cum duobus milibus peditum, et quadringentis equitibus, ut contumelia militum Antigoni comprimerent. Ipse vero veniens debellabat socios Antigoni, et habundantia alimentorum militibus romanis prebebat, et Alexandrium castellum olim dirutum construxit. Eodem tempore Antonius athenis venit. Vocavit Silonem cum exercitu romano de Iudea. Mandavit et Herodi, ut auxilia committeret ad pugnandum contra Parthos. Et cum Herodes Antonio auxilia misisset, sumens ipse reliquam partem militum, venit ad expugnandos eos qui latrocinia exercebant. Erant enim eorum cubilia in montibus abruptis constituta, et per medium altissimos transitum habentia, saxis acutissimis circumdata, ubi cum suis familiaribus iidem latrones latebant. Rex autem Herodes construens quasdam archas, et ferreis cathenis ligans per machinas de vertice montis easdem archas super os spelunce deponebat, dum nec ab inferioribus ascendere propter acumina montis milites Herodis potuissent, neque de superioribus contra ipsos latrones descendere possent. Arche vero militibus plene erant, falces acutas et longissimas habentibus, cum quibus resistentes latrones abstractos de speluncis occidere prevalerent. Habebant et intus milites necessaria reposita. Cumque arche deposite fuissent per cathenas ferreas super ora speluncarum, nec auderent latrones de speluncis egredi, unus de militibus gladio accinctus, et ambabus manibus cathena ex qua archa pendebat tenens, descendit in speluncam, quam videbat latrones non audere exire. Et dum prope ianuam spelunce venisset, primum iaculis multos fugavit; post autem falce exutaque parte acuta quosdam resistentes occidens, impellebat in precipitia ruere. Et cum intus in speluncam venisset, multos cum falce acuta, quosdam gladio occidit, et iterum in archa ad suos reversus quiescebat. Timor igitur latrones in speluncis habitantes invasit, et salutis desperatio comprehendit. Rex autem vivum in[...] prohibuit et multi de latronibus rege concedente et fide data tradiderunt. Milites et ad eos qui in speluncis erant clamaverunt, ut egredientes ante ianuas cum eis pugnarent. Et cum non ausi fuissent exire, milites mittentes ignem incendentes multos eos incendio suffocaverunt. Senex autem quidam intus relictus est cum uxore et vii filiis. Quibus petentibus ut eos dimitteret ad ostium spelunce exire, stans idem senex super ostium spelunce unumquemque filiorum suorum exeuntem occidebat, donec omnes interimit, et post hec uxorem suam quoque peremit. Cumque in precipitio cadavera eorum iactasset, ipse multas blasphemias in Herodem vociferatus, et infirmitatem eius exprobrans, licet ei rex Herodes dexteram tendisset, et vite spem promisisset, tamen ille per precipitium sibi mortem adivit. Herodes igitur rex totas omnes speluncas destruens, et ordinans ibi ducem Ptholomeum, ipse ad Samariam cum sexcentis equitibus et tribus milibus peditum discessit, tamquam Antigonum expugnaturus. Hi autem qui prius Galileam turbabant, invadentes Ptholomeum interemerunt eum. Cumque hec fecissent, in nemoribus et in difficillimis locis confugientes predabant et rapiebant omnia. Quos Herodes reversus punivit, et transgressores interfecit, et eos qui in munitissimis locis confugerant obsidione capiens occidit, et castella deposuit. Antonius igitur pugnans cum Parthis vicit eos, et in fugam vertit. Et post victoriam remisit quosdam de auxiliatoribus ad Herodem cum quodam principe Machera. Rex autem Herodes dimittens fratrem Iosippum in Iudea cum duabus cohortibus et mille equitibus ad expugnandum Antigonum, ipse ad Antonium festinavit, qui Samosata oppidum iuxta Eufraten obsidebat cum Romanis. Et cum ad Antiochiam pervenisset, invenit ibi quosdam congregatos, qui similiter ad Antonium ire volebant, sed pro timore barbarorum qui in via latrocinia exercebant, ire non audebant. Herodes autem eos adhortatus, dux itineris eorum factus est. Et cum in via pergerent, incurrunt insidias barbarorum. Nam spinis obstruebant camporum aditum, ubi et equites non paucos barbari sedere in insidiis disposuerant, ut cum aliqui ad campum venirent, impetum super eos facerent. Ut igitur Herodes cum suis transivit, barbari subito retro eos invadunt. Rex autem Herodes impetum cum suis militibus in eos faciens, et in fugam convertens, audaciam suorum excitavit, et confidentes eos fecit reverti, qui prius fugiebant. Herode igitur a tergo pugnante, et barbaros prosternente, cuncti barbari fugerunt. Post hec diripiens vasa et sarcinulas eorum, ceptum iter peragebat cum suis. Et cum ad quandam silvam appropinquassent, iterum contra eos de silva quidam subito irruunt. Cum his iterum Herodes confligens eos in fuga vertit, multos interimens, et opportunam se sequentibus viam parabat. Et cum iam ad Antonium appropinquassent, transmisit Antonius exercitum cum ornatu ad occursum Herodis, hunc honorem ei prebens auxilii causa. Cumque presentem alacritatem vidisset, et cognovisset ab eo que in via acciderant, amplectebatur eum, et virtutem eius laudibus efferebat, et osculabatur eum, et iuxta se sedere fecit. Antonius igitur non multo post oppidum Samosata cepit, tradente se Antiocho tyranno. Herodes autem petiit ab Antonio ut daret sibi auxilia, quatinus Antigonum iam diu sibi resistentem expugnaret. Antonius igitur misit cum eo Sossium cum militibus Romanis, ipse autem ad Egyptum perrexit. Sossius igitur premisit in Iudeam cum rege Herode duas legiones Romanorum, ipse vero cum maiore exercitu sequebatur. Iosippum vero Herodis fratrem quem ipse in Iudea reliquerat, contigit tali morte perire: Hic enim Iosippus immemor preceptorum Herodis fratris, exercitum per montes promovit. Et cum vellet etiam congregare Romanis militibus in bello laborantibus, adversariis eum in difficillimis locis invadentibus, fortiter pugnans interimitur, pene cunctum exercitum perdens. Siquidem vi cohortes extincte sunt. Antigonus autem cum sic hostes vicisset, caput Iosippi fratris Herodis iussit abscidi. Cuius corpus L talentis Feroras frater eorum minor redemit ab Antigono. Post hec Antigonus ubicumque socios Herodis invenisset, in palude eos iubebat immergi. Nuncii vero cum Herodi Antiochie nunciassent fratris mortem, ipse hoc credens propter visiones quas in somnis de morte eius viderat, festinans proficiscebatur. Et cum ad montem Libanum venisset, octingentos milites exinde sumens cum Romano exercitu ad Ptholomaida venit. Unde noctu surgens in Galileam pervenit, et exinde ad Iericontem veniebat, ultionem exacturus fratris. Quo cum venisset, exercitum ibi opulenter refecit. Post convivium autem cum ad superiorem domum ascendisset,

102

dimisit omnes qui presentes erant ibi. Ubi statim affuit circa regem mira providentia dei. Nam tectum domus subito cecidit, et nullum ex eis lesit. Unde omnes crediderunt Herodem dei amatorem esse, dum per ipsius providentiam tam maximum et mirandum periculum velociter exeuntes evasissent. Postero die Antigonus cum sex milibus a summitate montium ad pugnam contra Herodem descendit, et timorem subito romanis incussit. Qui cum exissent contra eos, milites Antigoni iaculis lapidibusque socios Herodis vulnerabant, et ipsum Herodem quidem telo circa precordia percussit. Antigonus igitur misit ducem quendam nomine Pampum ad Samariam cum exercitu, ut eam debellaret. Contra quem Herodes rex cum exercitu veniens, eumque audacter vincens devicit. Quem et persecutus, multos de eis occidebat. Quorum multi dum armati in domibus confugissent, tectis avulsis lapidibus eos oppressit. Hoc itaque factum adversariorum animos magis confregit, sperantium futura deteriora existere. Rex autem Herodes vespere facto cenare milites precepit. Ipse vero cum aliquam domum lassus intrasset, que balneum erat, pene maximum periculum incidit, quod providentia dei vitavit. Nam nudum et cum uno puero se lavantem, hostium quidam qui armati in eadem domo pre timore celati fuerant, invadunt. Quorum unus exiit gladium tenens, et per ianuam currit, et post hunc secundus, et tertius similiter armati, et nichil regem leserunt. Postera die Feroras frater Herodis abscidens caput Pampi, transmisit Herodi pro ultione fratris eorum Iosippi. Nam idem Pampus manu sua Iosippi caput absciderat. Herodes igitur desinente hyeme propere Hierosolima cum exercitu venit, et iuxta civitatem castra sua locavit tertio anno regni sui, ex quo Rome ordinatus erat. Post hec Herodes castra iuxta murum posuit, qua potuisset civitatem expugnari, et tribus aggeribus murum circumdans turres erexit. Cumque multa fiducia ad opera hec usus fuisset, et silvam decidisset, et magistros operantibus preposuisset, ipse exiit contra Sossium et militiam Romanorum, qui sibi in auxilium veniebant, et eos cum honore duxit ad Hierosolima. Rex et Herodes perduxit a Samaria non parva multitudine, ita ut de Iudeis haberet xxx milia qui se adiuvarent.

Omnis igitur exercitus Romanorum et Iudeorum circa muros Hierosolimorum congregabatur, et circumsedebant muros civitatis in parte aquilonis. Quorum exercitus erant xi cohortes peditum, et vi milia equitum, necnon et auxiliatores Syri, et duo duces Silo et Sossius ab Antonio missi. Antigonus igitur cum his qui intus habitabant cum multa alacritate et audacia Herodi repugnabant, et latenter sepius foris obsidentes invadebant, et iterum intro refugiebant. Que cum Herodes perspexisset, adversum eorum invasiones insidias paravit, et agmina militum transmittens venalia congregabat, ita ut intra paucum tempus multam affluentiam alimentorum comportarent, et multa manu cito aggeres operantes erexerunt. Estas enim erat, et nullum operantibus impedimentum fiebat, et machinamenta ingerentes murum permovebant, et omnibus experimentis utebantur, nec tamen terrebant infra civitatem existentes. Nam resistebant eis fortiter, et Romanorum instrumenta comburebant. Et cum ad manum venissent, non minores Romanis fuerunt, nisi quia militaris disciplina eis deerat. Nam et muros firmabant, et subterranea cum fodientibus confligebant, et fortiter resistebant, licet magno exercitu obsessi forent, et gravi fame et inopia necessariorum fuissent. Nam septimus annus tunc acciderat. Iuncta ascendere super murum xx viri de principibus, et postea centuriones Sossii. Nam primus murus iam captus fuerat diebus xl, secundus autem diebus xv, et aliquas porticus circa templum incense sunt, quas Herodes Antigonum incendisse dicebat, ut ex hoc ei invidiam apud Iudeorum cetum faceret. Et cum exterior pars civitatis capta fuisset, ad interius sacrarium et inferiorem civitatem Iudei cum Antigono confugerunt. Cumque timuissent ne prohiberent eos Romani deo cotidianas immolationes offerre, per legatos supplicant principes dari hostias offerre solitas. Herodes autem cum audisset eos paululum esse fatigatos, acquievit petitionibus eorum. Sed cum nichil videret fieri quod putabat, immo fortiter eos Antigonum velle iuvare, accedens ad civitatem instanter pugnabat, ita ut omnia interminationibus complerent. Siquidem Romani pro mora obsidionis irascebantur. Herodes igitur nullum de Iudeis vivere sinebat, sed occidebant per vicos et domos, et quos cumque Romani invenissent fugantes eos, et in templo concludentes, neque infantibus neque senibus neque infirmitati mulierum misericordiam prestantes, sed et Herode nuncios destinante et petente ut parcerent, nemo fuit qui dexteram retineret immotam, sed furiosi cuncta pietate extinguebant. Antigonus et nec pro tempore nec presentem fortunam considerans, a turre descendit, et procidit ante pedes Sossii. Ille autem nequaquam calamitatis eius miseretur, sed plausibus incontinenter usus, Antigonam eum tamquam feminam nominavit; quem tamen non ut mulierem sine custodia esse permisit, sed vinctum servari iussit. Herodes autem prohibebat alienigenas auxiliatores videre sancta in sacrario constituta, quosdam petendo, multos autem armis vetando. Prohibebat et rapinam civitatis dicendo ad Sossium, quia si pecuniis et hominibus Romani civitatem Hierosolima evacuaverint, deserte regionis me regem relinquent. Sossius vero cum dixisset iuste militibus dari predam civitatis quam expugnassent, respondit Herodes pecunias de suo mercedem singulis se tributurum, et ita Herodes civitatem a predatione Romanorum multum liberavit. Nam ita munificentissime singulis militibus et ducibus et ipsi Sossio donavit, ut omnes pleni pecuniis abirent.

Hec passio Hierosolimorum civitati contigit consulibus Marco Agrippa et Caninio Gallo, centesima et octogesima quinta olimpiade, tertio mense in celebratione ieiuniorum, post vigesimum et septimum annum, ex quo prius a Pompeio subversa fuit. Sossius igitur cum aurea corona deo devovisset, reversus ab Hierosolimis Antigonum ligatum ad Antonium perduxit. Herodes autem timens ne Antigonus Rome constitutus senatui denunciaret ex regali genere se genitum, Herodem autem alienigenam, et si contingeret ut Romanos in aliquo offenderet, Antigonus regnum reciperet, multis pecuniis compulit Antonium, ut idem Antigonum

interficeret. Quod cum factum fuisset: herodes omnem timorem deposuit. Desiit autem hoc modo asamonei principatus post c.xx. annos. qui de genere et familia clarissima et honore sacerdotali fuerat natus. cuius filii et nepotes cum multa pro gente iudaica egissent. propter mutuam seditionem principatum amiserunt. Transiit autem ad herodem antipatri filium de familia populari et privato. et subiecto regibus. Nos ergo hec terminum cognationis asamoneorum accepimus. Explicit liber quartusdecimus antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER XV.

CVM TOTIVS IVDEE principatum herodes sumpsisset. quantoscumque privatos sibi faventes invenit in dignitatibus eos constituit: illos autem qui contraria sibi sapiebant non destitit tormentis singulis diebus affligere. Honorabantur autem apud eum pollion phariseus. et sameas discipulus eius. Siquidem obsessis hierosolimitis ut in priore volumine demonstravimus. isti persuadebant civibus herodem suscipi. pro quo et recompensatione gratiarum fruebantur. Herodes ergo omnem ornatum civium auferens in aula colligebat. ex quo multum pondus auri et argenti antonio et amicis eius donabat. Interfecit etiam xl quinque viros de prioribus qui favebant partibus antigoni. et custodes per portas murorum disposuerat. ne quid exportari posset cum defunctis. Mortuos enim perscrutarentur. et in eis quicquid argenti et auri aut aliud necessarium fuisset. inventum regi deferebatur. Nullus ergo malorum terminus erat. Nam avaritia rectoris male conquisita. deteri expendebat. Provincia autem inculta permansit septimo anno cogente. in quo agriculturam exercere illicitum nobis esse probatur. Hyrcanus autem princeps sacerdotum quem ut supra retulimus pacorus rex parthorum et barzafranes dux eius captivum de hierosolimis duxerant. cum audisset herodem regnum iudeorum accepisse. rediit de captivitate vinculis solutus. Cum enim a parthis in captivitate ductus fuisset: commendatus est fraati parthorum principi ad custodiendum. Qui etiam modeste eum tractabat. dum nobilitatem de eius prosapia audisset. Unde et vinculis absolutum. babilonie eum servari concessit. ubi multitudo iudeorum eum tamquam principem sacerdotum et regem honorabant. Hyrcanus ergo dum hoc honore frueretur. et audiret herodem principatum suscepisse. mutavit spe sua. eo quod ei herodes ab initio amicissimus existeret. Quem et grate memorem putavit. quod eum olim a questione et mortis periculo tormentisque liberasset. Indicavit ergo amicis suis quod vellet ad herodem proficisci. Qui vetabant et rogabant eum ibi permanere. dicentes quod in honore sacerdotali et principali dignitate nichil apud eos minus haberet. presertim dum nichil honoris ab hierosolimitanis posset percipere pro diminutione aurium quam ab antigono pertulisset. Retributiones autem non similes a regibus dantur. quas privati a benefactoribus acceperunt. Nam reges semper mutat fortune provenit. Talia cum ei dicerent. hyrcanum tamen desiderio eundi tenebat. Herodes etiam scripsit fraati. et aliis iudeis illic habitantibus ut non impedirent hyrcanum ad se venire. Nam tempus extitisse dicebat. quo ipse gratias ei redderet pro beneficiis. cum ab eo nutritus et salvatus esset. Hec scribens herodes misit legatum saramallam. et dona multa supplicans ne impedirent hyrcanum ad se venire. Erat autem studium ei non propter illius honorem. sed quoniam preter meritum principatum obtinuerat. timebat ne illi rationabiliter auferretur. et ideo properabat hyrcanum sub potestate sua redigere. vel penitus eum disperdere. quod et postea fecit. Veniente autem hyrcano suscepit eum herodes cum omni honore. et in conventu primum ei locum semper concedebat. Quem etiam decipiebat patrem vocando. et omnibus modis insidias inopinatas ei preparabat. et disponebat ut cetera que sunt principatus tractaret. Eo tempore in familia hyrcani seditio exarsit. Nam dum timeret herodes ne iterum aliquis de genere sacerdotali sacerdos ordinaretur. instituit aliquem ex ignobilissimis sacerdotem de babilone nomine ananelum. et huic principatum sacerdotii dedit. Quod dure pertulit alexandra filia hyrcani. cuius filiam habebat uxorem herodes. Habebat etiam filium nomine aristobolum iuvenem pulcherrimum. cui volens principatum sacerdotii acquirere. scripsit cleopatre litteras quatinus antonium maritum suum rogaret ut filio suo aristobolo principatum traderet. eo quod de sacerdotali genere existeret. Cleopatra ergo cum pro hoc antonium rogasset: ille negligebat petitionem eius. Quidam ergo amicus antonii nomine gellius. cum propter aliquas causas ad iudeam venisset: et vidisset aristoboli pulchritudinem et magnitudinem in iuventute. nec non et sororis eius mariamne quam herodes in matrimonio habebat. nimis stupebat. et accedens ad matrem eorum alexandram sermonem cum ea fecit. et suasit ei pingere amborum ymagines et antonio mittere. se autem promisit petitionem eius in omnibus adiuvare. His verbis alexandra elata ymagines filiorum suorum depictas antonio direxit per gellium. Qui veniens ad antonium. ostendit ei ymagines depictas. et affirmabat filios alexandre non ab homine procreatos sed a quodam deo. Antonius ergo erubuit puellam herodi nuptam accersire. et cleopatram etiam nolebat contristare. Scripsit ergo herodi ut cum honore aristobolum iuvenem sibi transmitteret. Herodes autem lectis litteris antonii. non tutum existimavit aristobolum fratrem uxoris sue iuvenem excellentem. et tunc sedecim annorum existentem de genere nobilissimo ad antonium destinare. Nam antonius sicut in corpore luxuriosus erat: ita etiam libidinibus novarum rerum ferviebat. et ideo herodes timebat ne antonius aristobolum in regnum super se poneret. Assumpta ergo simulatione herodes. rescripsit antonio dicens. Si puer exierit a provincia. statim omnia bello et seditionibus complebuntur. iudeis sperantibus novarum rerum mutatione. His auditis. antonius quievit. Herodes autem conventum faciens amicorum multorum. alexandram accusabat. dicens eam latenter insidias struxisse dum cleopatram peteret: quatinus ipse quidem regno privaretur. et aristobolus pro ipso rerum gubernationem ab antonio susciperet. et hoc illam non sapienter postulasse. cum filiam suam a regio honore privare vellet. et seditiones in regno moveret. cum multum ipse laborasset ut regnum possideret. et magnis periculis. et ipse horum malorum nullatenus memor: benivolus circa eos extitisset. Nam autem aristobolo principatum sacerdotii prebere se velle. et ob hoc se olim ananelum ordinasse. quod aristobolus adhuc puer esset. Hec verba herodes non incaute dicebat sed pro deceptione mulierum. et ibi assidentium. Alexandra autem his credula. cum lacrimis satisfaciebat dicens quod non pro suo commodo filii cupit honorem. sed propter herodis tutelam. cuius initiatione totum genus meum effulget honoribus. Si ergo filium meum honore videre possem. in posterum ad omnia negotia subiecta fore. Petebat quoque herodem ut si quid propter genus et presentem fiduciam temerarium pro indignatione fecisset. sibi ignosceret. Postquam autem hec alexandra locuta est. diversis datis reconciliata sunt omnium suspiciones sublate. Herodes autem iterum festinans principatum sacerdotii ananelum preter legem deposuit. seditiones domesticas placando. Nam non licebat aliquem semel accepto honore privari. Quam legem primus antiochus epiphanes transgressus est. dum auferret a iesu sacerdotium. et ordinaret fratrem eius oniam. Secundus autem aristobolus hyrcanum fratrem suum sacerdotio privavit. Tertius quoque herodes ananelo deposito principatum sacerdotii aristobolo tradidit. Herodes autem licet hoc fecisset. non tamen securus degebat dum timeret ne alexandra et pertinax conatibus tamen aliquas novas res meditaretur. Quam propterea in aula iussit conversari. ut nichil sub sua potestate habere. ne quid preter cotidianam conversationem moveret. Que pro hac alexandra nimis exacerbabantur et modum excitabant. Nam superbia mulieris diligentiam custodie indignabatur. hec. dum omnia vellet potius pati quam fiducia privari. et fucosum honorem cum servitute vitam possidere. Misit igitur ad cleopatram lamentans in quibus malis degeret. postulans sibi auxilium ferri. Que iussit eam furtim cum filio in egyptum ad se confugere. Cuius consilium alexandre placuisset. tale aliquid excogitavit. Duo enim loculi [illegible] quasi pro mortuorum exequiis. in quibus se ipsam et filium mitti iussit [illegible] suis famulis eam noctu deferre. et exinde ad mare [illegible] navem paratam invenirent ad navigandum in egyptum. Hoc factum [illegible] alexandri esopus servorum eius [illegible]. Sappio autem cum hoc audisset et non haberet gratiam herodis eo quod de veneno quo pater eius antipater dampnatus fuerat conscius esset. et volens odium herodis quod in se habebat lenire per premium favorem nunciavit herodi consilia et facta alexandre. Herodes autem dimisit alexandram usque ad conatum quem incepit pervenire. et tunc in ipso facinore comprehendit. Cui tamen mitius culpam remisit. dum timeret cleopatram si contra se aliquam occasionem mali invenisset. et ideo palam cum magnanimitate et modestia veniam ei largitus est. Cogitabat tamen herodes rex omnibus modis aristobolum filium eius cui sacerdotium tradiderat occidere. sed tamen occulte propter veri similem dissimulationem. Cum ergo festivitas tabernaculorum venisset. que apud nos cum summa veneratione colitur. et in deliciis ipse rex herodes et reliqua multitudo degeret. incitabat herodem invidia ut festivitatem impleret. quod occulte in animo gerebat. Nam dum aristobolus adolescens octavum decimum iam annum gerens secundum legem super aram ascenderet victimas immolaturus et ornatum sacerdotali circumdatus. celebraret religionis consequentia. magnitudine etatis superare volens. et generis dignitatem ostendere. populi in se excitavit favorem. et aristoboli avi sui memoria eius in animo rediit. Qui paulatim voluntates suas demonstrabant gaudentes et [illegible] profusi voces laudabiles inter orationibus miscentes [illegible] manifestus fieret populi favor. et temerarii sub rege utique confitentur. cum aliorum preterita beneficia memoraret. Inter hec ergo statuit herodes voluntatem quam in aristobolum habebat implere. Celebratione ergo transacta dum in iericunte maneret et in convivium eos alexandra peteret. herodes adulabatur adolescenti aristobolo et illiciebat ad affluentiam potationis. parans ei colludere. et iuvenilibus gratiam illius locari. Loco autem estivo illic existente. colluserunt simul ceterumque refrigerium illic captantes. Cumque fontibus assisterent ut calorem meridianum temperarent. primi natantes servos et amicos inspiciebant. Post hec adolescens aristobolus dum cum ceteris nataret: herodis amici quibus hoc preceptum fuerat. tenebris iam tenentibus: semper eum mergentes tamquam ludendo. non cessaverunt eum usque quo penitus fontibus suffocarent. Aristobolus ergo ita extinctus est. octavum decimum annum gerens etatis. cum principatum sacerdotii anno amplius tenuisset: quem rursus ananelus recepit. Quo malo mulieribus nunciato. ineffabilis eas statim defuncti dolor invasit: civitas etiam rumore declarato. lamentis cuncta repleta est. omnibus calamitate defuncti non quasi alienam sed tamquam propriam dolentibus. Alexandra autem mater eius plus consumebatur doloribus. et efficacia ampliore ab ipso funere [illegible] sed sustinere necessarium putavit. licet sepe sua manu vitam propria finire [illegible] cogitans si posset vivens sufficere ad ultionem insidiarum proprii filii. Unde et mores suos modeste tractabat ne incurreret suspicionem. filium suum insidiis perisse. et per hanc dissimulationem sperans [illegible] oportuno tempore vindicare. Herodes autem omnibus veri similis videbatur insidiarum adolescentis auctor non extitisse. Nam non tantum que ad funus pertinebant peragebat. sed etiam lacrimis usus. animi confusionem veram esse monstrabat. Inde dum etiam et dolore vinceretur. ex aspectu pulchritudinis aristoboli plangebat. et licet adolescentis mortem per eius tutela [illegible]. manifestum tamen erat quod pro securitate sua factum esset. Siquidem munificentie exequias ei honorans: multum apparatum circa loculos et multitudinem aromatum fecit. [illegible] ut pene dolorem mulierum deleret [illegible] solaretur eas per ista adulatione. Alexandra autem nichil tale [illegible]. sed semper mali memoria [illegible]. et scripsit cleopatre herodis insidias. et filii sui perditionem. Cleopatra dum festinaret petenti subvenire. calamitates alexandre [illegible] propria omnia causa coniunxit ut peteret antonium vindicare aristoboli interitum. et non cessabat dicendo herodem indignum esse regno. [illegible] non deberet iuvenes reges tales iniquitates perpetrare. Quibus verbis flexus antonius ad laodiciam perveniens misit precipiens herodem ad se [illegible] sibique pro morte aristoboli satis facere: nam non recte [illegible] insidie [illegible] eum confecte fuissent. Herodes autem cum timeret cleopatre [illegible] et quod non cessabat antonio suadere quatinus eum dampnaret: statuit antonio obedire. cum nichil aliud melius foret. Cumque patruum suum iosippum procuratorem regni et rerum reliquisset. demandavit ei secrete ut si quid ipse ab antonio pateretur: continuo mariamne uxorem suam occideret. Nam diligere se eam fatebatur. et ideo timere ne contumelia post mortem sua pateretur. dum pulchritudo illi ab aliis [illegible]. Timebat etiam imperium libidinis antonii [illegible] eum olim de pulchritudine eius audisset. Herodes ergo hec patruo suo iosippo precipiens. [illegible] ad antonium pergebat. Iosipp autem cum [illegible] gereret. et frequenter mariamne conveniret. et [illegible] favore et amore herodis circa eam [illegible]. Mulieres autem cum illum adulationibus emollissent. et maxime alexandra. [illegible] iosipp indicavit eis preceptum herodis. ut si quid ipse ab antonio pateretur: mariamnem occideret. Hoc audito mulieres timuerunt. et de verbis suspicionem non parvam perceperunt.

Eodem tempore rumor in civitate hierosolimorum ab invidis herodis dispersus est. quod antonius herodem tormentis affecisset. et occidisset. Que fama cunctos in aula turbavit. plus autem mulieres. Alexandra autem iosippum flectere ut cum ipsis ad romana signa confugeret. dicens [illegible] in aula contingeret: ipse in tuto existeret. dum romanos propitios haberet. Antonium quoque si mariamne filia mea prospexerit principatum [illegible] promisit. nec in aliud presertim genus nostrum descendet. Cum [illegible] invicem dicerent. statim littere ab herode venerunt de suis causis [illegible] rumori contrarie. Nam cum idem herodes ad antonium venisset: ita eum muneribus placavit. ut nichil diceret cleopatre verba contra eum [illegible]

ualere. Dicebat etiā antoniꝰ ad cleopatrā. Non est iustū ut rex de
suo principatu depositꝰ penā luat. qā qui ei honorē dederunt. ipsi ei
ut potestate p̄miserunt. Quo dicto, flexa ē cleopatra. sciens neq̄quā ab
eum principatum seruari posse. Hęc herodes plurimas scripserat hie-
rosolimitas. & alios honores q̄s ab antonio ut conuiuiū cotidianis
omnium h̄eret. licet cleopatra ī accusationib; nimis instaret. & p
uincię desiderio omnib; modis illū p̄re insisteret. Dicebat etiā anto
niū petitione suā omnib; adimplesse. & sibi inferiore syriā con
cessisse denunciauit. & p hoc solatium refutaret. & uicem appella
tiones q̄s cleopatra p iudea fecisset. Cū hę litt̄ ī iudea uenissent:
deserunt ab imperiū. q̄m tamq̄ de mortuo herode habebant. ut ad
romana signa cōfugerent. Non tamē herode latuit hęc uoluntas. Nam
procedens antoniū ad parthos cum eo in iudeā reuertit. statimq; ei mat̄ sua
& soror salome c̄silium aperiunt q̄d alexandra cū filia sua marianne
habuisset. Salome etiā cont̄ maritū suū iosippū accusatione p̄tulit
dicens. q̄d frequent̄ cū marianne sermocinat fuisset. Hęc aū pferebat
causa inimicitiar q̄d frequent̄ ignobilitate generis eā ī iurgio deprauaret.
Herodes aū callidꝰ semp & nimis mariamne amans. licet stati cont̄
bat fuisset: ut tñ patet p amore mariamne aliq̄d temerariū ī ea confi
cere. s; ī utrūq; anxius secrete eā inquirit utrū uera essent q̄ de iosippo au
dierat an falsa. Illa aū cū iuramento affirmante & satisfaciente q̄d ī nullo
peccato iosyppo fuisset commixta. paulatī rex deflectit. & ira deleta cunctis
mariamne amore superat. & honestati ei multas referebat grās. & fauore
& amore quē erga ipsā hr̄et pandebat. Qualia etiā sepe amantib; co
tingunt conlacrimabant inuicem magno suo studio sese pariter diligentes.
Et cū herodes suū affectū cū ea pretermissa emulatione firmasset: te
marianne ait. Non amantis ē o herodes q̄d mandaueras iosippo. ut
si q̄d patereris ab antonio molestū. me p̄imeret: q̄ nich̄ ī peccauera.
Q̄d uerbū ut audiuit herodes exardescens in furore statī eam ab ample
xu suo recte. clamans. & suos capillos dilacerans. dicendo se manife
stum signū cepisse iosippū cū ea habuisse comunione. Nā nullatenū p̄di
disset q̄d secrete audierat nisi maxima fides illis int̄ fuisset. credensq;
de crimine pene suā interfecit uxorē. nisi amore eius uicē furoris impe
tum refrenasset. Iosippū tñ ulteri nec ad faciē suā uenire p̄misit. alexan
drā uo tamq̄ totius mali causā reseruari p̄cepit.

Interea p syria tota commouebat. cleopatra n̄ desistente antoniū flectere.
quatinus oppssis p̄ncipib; potentia singlor ablata sibi donaret. Mul
tum eni ualebat ap antonium. desiderio sui eo inflammato. Quę cū natā
lr̄ auara existeret. nich̄ intemptatū reliqt. Siquidē fratrem suum quī deci
mū annū etatis h̄ret. q̄m ia regnū possessurum credebat ueneno cōsūpsit.
sororē qq; arsionē in epheso ad templum dianę cōfugientē. p antoniū
extinxit. Iam etiā pecuniar grā & templa & corpa uiolabat. nec sa
crariū ullum tā castum fuit nec p̄uilegio tā tutū cui ornamta ipsa n̄
abstulerit. nec tm̄ aliq̄d pfanū t incestū potuit auaricię illi satisfa
cere. Et cū omnia expoliaret: femineis tamē cupiditatib; nullatenus
satisfaciebat. Siquidē cuncta de eē suis desideriis semp putabat. &
ideo antoniū maritū suū copellebat aliq̄d ab aliis auferentē sibi donare.
Nā cū uenisset cū eo ad syriā. & eā cogitaret possidere. lysaniam
filiū ptholomei accusauit. q̄a parthos cont̄ rempublica duxisset.
Unᵗ antoniꝰ eū statī occidit. Petiit qq; cleopatra antoniū reges iudee
& arabię occidi. Antoniꝰ aūt eē cū omnib; amore feminę uict̄ esset.
n̄ tamē uerbis s; etiā factis ei uideret̄ obedire. petebat ea ne se tantū
copelleret ut peccaret. & ne quanta illa p̄cepisset. pficiens. pala
iniquus eē putaret̄. Idoq; partes uniuscuiusq; p̄uincię recollens donauit
ei. & ciuitates que int̄ra eleuterū flumen usq; ad egyptū erant. excep
to tyro & sydone quas a maiorib; liberas eē cognouerat. licet mult
tū eum illa sibi eas p̄bere supplicasset. Cū h̄ cleopatra obtinuisset.
& deduxisset antoniū usq; ad eufraten. cont̄ armenios eunte. reuertit̄.
& intrans apamia & damascū. exinde ad iudeā puenit. Quā cū
herodes suscepisset. conduxit ab ea redditū iericuntis. nam balsamū ea illa
generat. q̄d preciosissimū ē. & nunq̄ alibi nascit̄. & palmas multas &
optimas. Et dum multū temp̄ cleopatra fecisset cū herode,
temptabat cū eo concubere. Nā naturalit̄ & euident̄ libidinib; ex
ardescebat. Forsitan & aliq̄d amatoriū passa ē. s; q̄d ueri simili ē
regno ei insidiabat̄. si quom̄ iniuria a se factam posset p accusationem
adipisci. Desiderio uo ei se uictā eē dicebat. Rex aū herodes licet
olim nullatenꝰ faueret cleopatre dū sciret eā omnib; eē molestā. tē tñ
ampliori odio circa eā usus ē. q̄d p luxuriā uellet & insidias ei parare.
Verba ḡ cleopatre in p̄senti quidē refutauit. consiliū uo cū amicis
suis h̄uit ut eam sub potestate sua posita occideret. ut & se & multos
alios a malis eiꝰ liberaret. q̄b; ia grauius f[illegible] t fieri posse putabat.
Nam & antonio marito eius h̄ p̄desse [illegible] illi fidelis existeret.
Cū h̄ cogitasset herodes. p hibeba[illegible] amic[illegible] p̄mū q̄d e suggeren
tes q̄d n̄ deberet maximū periculū p̄ternare [illegible]ere. Nā nullatenꝰ
h̄ antoniū posse pati dicebant. quamuis eū munerib; placare putaret.
cū amore cleopatrę nimis incenderet̄. & uideret insidias illi sō eius
amore paratum. Unᵗ etiā n̄ est incertū q̄d maximis & inmanius mali
p̄ncipatus nimis ab eo copleat. Suadebant ḡ ei ut honeste refutaret
concubitū. quē illa postulauerat. Herodes ḡ consentiens uerbis amicor
& cleopatrę donis & munerib; satisfaciens deduxit eā usq; ad egyp
tū. Antoniꝰ aū cū armeniā cepisset. artabazen filium tigrani cum
filiis satrapū ligatum in egyptū destinauit. donans eos cleopatre
uxori suę cū omni regio ornatu eor. Armenię uo p̄ncipatū tenuit ar
taxias. Quē cū p̄ea archelaus & nero expulissent. tigranū nouissimū
ei fratrem ordinauerunt. Herodes ḡ uectigalia quę debebat de tra ab an
tonio sibi donata. cleopatrę iustum iudicauit dare. ne occasione odiū ei
contra se p̄staret.

Arabas aūt rex arabū. cū herodes redditū eiꝰ conduxisset: ipse aliquāto
reddebat duo milia talenta. Post h̄ aū indeuot herodi existens. ux
parte aliq̄m p̄buit. Quę herodes h̄ inse defraudantē p̄se eq̄ deliberau.
s; interī p̄pt romanum bellū hanc distulit expeditionē. Nā ī acciaco
litore sp̄abat̄ pugna. quę centesima octogesima vii. olimpiade contigit.
cū cesar octauian & antoniꝰ de re publica decertarent. Herodes aū ex p
uincia sua collectus uirib; & redditib; uenit ut auxiliū ferret antonio cont̄
cesare. Antoniꝰ aū dixit se auxilio eiꝰ n̄ egere. s; iret poti ad arabas ex
pugnandos. Cleopatra eni puerterat mente eiꝰ ab herode. & arabas
etiam incitauerat cont̄ eū. ut nullatenꝰ ei tributa soluerent. Herodes aū
reuersus ab antonio cū milicia q̄m illi adduxerat. confestim arabiā in
greditur. & cū omni milicia uenit in dio ciuitate. Cumq; illic ei arabes
occurrissent: pugna maxima cōmissa est. in qua uicit herodes & iudei.
Postea multum exercitum congregatū audiens herodes in chana uico
ex arabis. uenit cont̄ eos ducens maiore parte mi[illegible] suę. & p̄pe calon
castra sua posuit. unde oportune pugnaret. Cumq; hęc disponeret.
ppls iudeor clamabat ut mora dimissa impetū cont̄ arabas faceret.
dum crederent se in hoc paratos eē. q̄a in p̄ore pugna uictores extitissent.
Iudeis ḡ suū studium ostendentib; rex statuit magnanimitate eor

163.

n̄ remorari. dicens n̄ se decere uirtute eor. & p̄mꝰ se armans omīs pro
duxit ī aciē. Stetit ḡ cont̄ arabas incedere. Pugnantes aū int̄ iudeos
ut uiderē eos inexpugnabiles omniq; uirtute plenos. plurimi fugerent
fuissentq; penitꝰ nisi athenion cū militib; uidens herodē cum iu
deis inuasisset. Hic namq; dux cleopatrę erat in illis locis. Iacebat aū
cū militib; in insidiis. ut si quidē arabes hostes iudeos uincerent ipē
requiesceret. si aū uincerent arabes. ipse ex insidiis cū militib; acc̄rens
socios adiuuaret. q̄d & contigit. Nā suis ad auxiliū ueniens. & eos
a fuga reuocans. occupauit iudeos in locis asperis & saxosis. & multi
occisi s̄. Fiebat diuisa p̄dicto. Rex aū herodes ī pugna uicit. equo
uolebat suos adiuuare. s; n̄ ualuit licet multū festinasset eis sub
uenire. Arabes aū cū castra iudeor cepissent. n̄ mediocrē felicita
tē sine spe tenuert̄. Nā uictoriā q̄m in p̄ma acie pdiderant. p
obtinuerunt. psternentes plurimū exercitū adūsarior. Herodes
aū ex in latrociniis incubat & discurrens t̄ram arabū uexabat.
dū sup montes castra disponeret. & omnino recusaret man cū eis
ex equo conserere. Frequent̄ tñ labor diligentia lucrū s̄ acq̄rebat.
nā & p̄prios milites omib; modis fouebat ruinā capiens emendare.
Interea acciaco bello int̄ cesare & antoniū gesto. septimo anno impii
herodis. t̄ra iudeor cōmota ē qualit̄ nūq̄m p̄ri. p pestilentiā ani
lium. Periit etiā animus hominum decē milia. Milites
uo cū sub diuo degerent. nich̄ ab oppssione s̄t lesi. Q̄d cū ara
bes audissent. & plusq̄ factū eēt audirent narrari. tamq̄ omīs
p̄uincia iudeor hominib; penitus cōsūpta fuisset: nich̄ ia adūsi
timebant. Herodes aū misit legatos ad arabas pacē cū eis facere.
p̄pt dampnū q̄d eis acciderat. Arabes aū peremert legatos herodis. &
cum alacritate cont̄ eos p̄parabant. Iudei aū inuasione arabum
sustinuert̄ & licet calamitatib; eēnt oppssi. cū bellare decreuerunt.
dū n̄ pares sese p̄lus eor putarent. neq; auxilium h̄erent. reb; suis
domi subuersis. Quos ita dispositos herodes rex temptauit eos ser
monib; flectere. ut recuparet eis antiquā alacritatē & exhortabat̄
aliq̄s optimatū. Ausus est etiā ad pp̄lm sermocinari. nā p̄ri pigebat
eū id facē ne male p̄pt calamitates ab eis susciperet. Proferebat igit̄
talem rationē ad eos. Non ignoro o socii. qm̄ multa p h̄ temp facta s̄
contra nr̄am rempublicam. & fortasse nec arabes nō de se confidunt.
q̄ putant se uirtute p̄cellere. Sed qm̄ cōpellimur pugnare. nec est
aliq̄d q̄d semel factum n̄ possit rursus bene tractatū emendari. petere
uos eleg[illegible] simul & docere. p quę possitis in antiquo animo alacritatis
p̄manere. Volo eni p̄ri uob ostendere. q̄d iuste id bellum conati com
mittere. p̄pt iniurias adūsarior. & maxima causa magnanimitatis
uob existit. p q̄m possimus spē uictorię possidere. Exordiar aūt
p̄ncipia. testes uos faciens mei sermonis. Nā iniquitate arabū nostis.
& circa nos pfidi extiterunt. sic & erga alias gentes. Et ipa diu ig
norant. sepi nos offenderunt auaricia & inuidia sua. Et tūr multa
dicam. Dum imminerent eis ut a p̄prio p̄ncipatu deciderent & cleo
patrę seruirent. quis alt̄ eos de h̄ seruitio liberauit n̄ mea amicicia.
qm̄ cū antonio possidebā. & illi circa me affect̄ nich̄ eos mali sustinere
dimisit. Nā antoniꝰ cauebat agere q̄d posset ī in suspicion[illegible] puenī
re. Tam & tam uellet cleopatre partē aliq̄s ab uniq; p̄uincia p̄bere. h
ego q̄s dispensaui multa munera sereni asserens. uicela uniq[illegible] p̄uncias
acquisiui. Expensas aū ipse suscepi ducenta talenta p̄stando. duo milia
uo talenta fide dicendo. que etiā predūb; adimplendo. unᵗ uos michil
ab eis accepisti. Non oportebat eni iudeos ulli tributa dare. Q̄d & si
p̄bendū eēt p nobis n̄ etiā parabis daret̄. qm̄ nob nec grās agunt. s̄ ta
p beneficiis iniquā circa nos egerunt. p̄ri quidē q̄d nos amicos n̄ ho
stes redditib; priuauerunt. Nam si fides hostib; necessario seruat̄. mul
to magis amicos. S; n̄ ap eos ita ē. qm̄ modis omnib; oportuū putant in
quitate eligere. si solum lucrū eis possit acquiri. Est ḡ q̄stio nobis utrū
oporteat iniustos punire. dū h̄ etiā ds desideret. & p p̄prie semp in
quitate & contumelias exercuit. q̄ n̄ tamū uerbo s; etiā p bellū iusse
ulcisci. Nā q̄d uidet̄ iniustū ap grecos & barbaros. h̄ si dicerās ē in
nros legatos cognoscite p̄petratū. Grec naq; legatos sidos & ex om
plebe electos dicunt eē debere. Hi eni sepe hominib; deū placant &
adūsarios hostib; reconciliant. Qualis uo pot̄ iniquitas [illegible] agi.
q̄ si legati p iusticia loquent̄ interreant. Quemadmodū aū possent
uita sua innoxia custodire seu circa bellū feliciter agere dictatā p̄pe
cessissent. Nobiscū ḡ forsitan ius terruit ē. Ubi aū iusticia ibi ds ē.
deo uo p̄sente multitudo cū fortitudine p̄sto sunt. Ut ḡ de nob ipsis
ratiocinē. uicimꝰ p̄mo p̄lio. in posteriore uo nec substiterunt. s; statim
cesserunt n̄ sustinentes nr̄m alacritatis impetū. Ut aū nos athen
bellum inferens n̄ p dicitū. In p̄mo enim p̄lio nr̄a & fortitudo nr̄a
apparuit. in posteriore uo insidiis concidimꝰ. Cur ḡ minora sapim
inhis. ubi maiore spē possidemus. Quoniā aū stupescant eos qui
cū palam decertare p̄uenerāt. cū uo sic uincunt ab iniquitate illis h̄
euenit. Uirt enim belli n̄ ī expugnatione delubium. sed ī oppo
sitione fortium appare. si tam q̄nq̄m illa extenderent quę domi c
ogitauit: & in t̄remotu acciderunt. Hoc ipsum etiā arabas decepit.
dum maiora q̄m contigerunt putarent. Non debet aū illis h̄ auda
cia aut nob timorē inmittere. Illi naq; nostris laborib; t calamitatib;
spē [illegible] assumpserunt q̄m nos uiriliter cont̄ eos egressi auferem. Accipi
te ḡ alacritate pugnandi. neq; eni in tantū sumus contrita. nec radi
tus uitiati. ut quidam putant. que poti accidentia s̄t dicenda. Quę
si ḡ dī sententia puenerunt. liquet q̄d ia secdm illi iudiciū nra despic
[illegible] nra uindicta de factis uris [illegible]. Nā si uellet ampli nobis
[illegible]re. neq̄q̄ flexe fuisset. Bellum aū q̄a & iuste fieri & iustum esse
co[illegible] & nob ostendit [illegible] p p̄uincia terremotū penitus
[illegible] armat̄ intact̄ de [illegible] ostendente. q̄d si omīs cū filiis & uxo
rib; militarent. nich̄ penitꝰ eis importunū accidisset. Hęc ḡ reputan
tes q̄d in omni tempr dm̄ patrociniū possideatis. p sequimini fortitudine
iusta iniq̄s. amicos pfidos. maliuolos circa legatos [illegible] semp uirā uir
tute deuictos. Cumq; h̄ audissent iudei. multū audacię sumentes ad pug
nā parabant. Rex aū herodes hostiis celebratis cum magno studio
iordane transiens. exercitū cont̄ arabas p̄duxit. & p̄pe adūsarios castra
disposuit. Uisum ē aū ei castellum in medio positum occupare. q̄d sibi
multū p̄desse putauit. uolens maturi t committere t differre bellū.
Nā & oportuno & munito loco consisterat. Cumq; idem p̄uiderent ara
bes. bellum p castello commit̄it. & p̄mū quidē p̄eliati. deinde mul
tis exitiq; parte ac manu uenientib; arabes afflicti recedunt. & iudeis
spes uictorię crescebat. & uirt̄ accendebat̄. Itaq; pugna facta. mul
tisq; ab utraq; parte cadentib; arabes recedunt. quor plurimis fugi
endo mors puenit. Nā n̄ tantū a iudeis t̄rebantur: sed ipsi fugientes
sua multitudine contriti moriebant̄. Unde quinq; milia ex eis defun
cta sunt. reliq̄ uo ad castra cōfugiunt. nulla spe salutis h̄ntes necessarior
inopia. & q̄d peiꝰ erat aquarū indigentia. Iudei aū licet p sequerent̄
tamē inuadere castra minime p̄sumebant. s; obsidentes erga ea ui
fugere uolentes arcebant. Igit̄ arabes in his malis constituti. legatos

ad herodem dirigunt, primum dissolutionem belli petentes. Nam sitis eos urgebat. et petebant ut in presenti licentiam ut uel aquam possent haurire. Herodes autem nec legatos nec dona suscepit. neque mediocre pactus est. sed obstinato animo uolebat in eos ulcisci. Arabes autem siti compulsi in v. milia capientur. Vi. ma se ipsos tradiderunt. ita ut per quinque dies iiii. milia caperentur. Vi. ii die reliqui de castris egressi. decertare cum aduersariis nitebantur. et li gerentes omnia pati. ne paulatim sine gloria deperirent. Que cum delibe rassent. nulla tamen decertare ualuerunt nimia calamitate afflicti. et pro lucro mortem esse putauerunt. ne in tribulationibus uitam extenderent. Cum his ergo casibus interirent arma eius vii. milia in priore prelio sternuntur. Cum his ergo casibus interirent ar rogantiam priorem deponunt. mirantque herodis prudentiam tesserent. patronum eum sue gentis pronuntiantes. Herodes ergo cum multa felicita te gloria reuertit. maximam dignitatem acquirens sua fortitudine. Et cum in primo per bellum res suas disposuisset. in quadam periculum incidit. Nam in desperationem inuenit. eo quod antonii amicus ei a cesare octauiano in acciaco litore uictus esset. Amici enim ei et inimici putabant eum non posse easdem amicitias peruenire. Amici ei desperabant inimici uero letabantur. sperantes in medio in prospectu constitueretur. tam clam minime letabantur sperantes in melio ra rerum mutatione uentura fore.

Herodes autem uidens hyrcanum solum de sacerdotali genere superesse. eius morte opinatus est suis rebus prodesse. ne imminente sibi a cesare periculo. ille de nul lo occasionem qui solus de regio genere superesset. Cum hec cogitaret. nul la mali occasionem in hyrcano inueniebat. nam modestia morum rerum gubernationem curabat. et rebus studebat bonis. omnia cedens fortune. Alexandra autem filia eius cuius filium aristobolum ut superius retulimus herodes suffocauerat. nimis pertinax. et rerum mutationem incommune condens. uerba ad patrem fecit. ne sustineret herodis iniquitatem in familia sua. et petebat ut malaco arabiam tenenti scriberet quatenus susciperet eos ad se refugientes. Nam si mors herodi perueniret ad se principatum uenturum propter populi fauorem. et propter generis dignitatem. Dum his uerbis alexandra patrem flectere niteretur. ille eam non audiebat. Illa autem in pertinacia muliebri permanens. nec die nec nocte desinebat accu sare erga se herodis insidias. Compulit ergo eum epistolam dare dositheo amico in qua scriptum erat. ut arabs equites ei mitteret qui deberent eum ad se producere prope paludem [illegible]. que distat ab hierosolimis sta diis ccc. Nimis enim confidebat in dositheo qui ei esset amicus et communis. [illegible] herodi inimicaretur. eo quod cognatus esset iosippi quem ille occiderat. Idem autem dositheus neque hyrcano nisi negocio fidem seruauit. Nam uolens reconciliari herodi. porrexit ei epistolam quam ei hyrcanus in fide commen dauerat. Herodes autem eum pro hac fide laudauit. et promisit ei magis curam reliquae cause. quatenus eandem epistolam ut perferret arabo malacho destinaret. ut agnoscere posset qualia hyrcano rescriberent. Quod cum dositheus alacri animo fecisset. malachus arabs rescripsit hyrcano quod libenter eum susciperet. et omnes qui cum eo uenirent. Misit etiam milites qui deberent eum caute ad se producere. Verum et hanc epistolam herodes suscepit. et festim uocato hyrcano requirebat de factis pactis cum malacho arabo. Cumque hyrcanus negasset. herodes epistolas coram concilio faciens legi. iussit hyrcanum statim interfici. Quidam autem dicunt herodem insidias contra hyrcanum contexisse. quatenus eum interficeret. Dicunt autem ita conscribentes quod in aliquo conuiuio ex suspicione herodes hyrcanum interrogasset. si quas epistolas a malacho arabo suscepisset. Qui dum se confessus fuisset salutatorios apices accepisse. ille rursus interrogans si qua etiam dona ab eo recepisset. hyrcanus respondit nihil amplius quam iiii. sibi iumenta transmissa fuisse. Herodes autem uociferans hec iumenta esse occasionem proditionis. iussit eum occidi. Sint autem illa quae hec iumenta. ego conscripsi uera sint an ista manifestum tamen hyrcanum in nullo promeruisse ut tali morte occumberet. eo quod mitissimus suapte ex modestia morum nihil atroci egerit. insuper cum ipse regnum haberet plurimam gubernationem antipatro patri herodis commiserat. Erat autem sicut superius retulimus alexandra mater eius noue annis principatum sacer doti rexerat. matreque defuncta cum ipse imperium suscepisset. et iii. tribus mensibus gubernasset. depellitur ab aristobolo fratre. Restituitur autem iterum in regnum a pompeio. et quadraginta annis honorem sacerdotii regni perdidit per antigonum filium fratris sui aristoboli. et aurium decisionem passus. cum octoginta annorum esset a parthis incaptiuita te ductus est. et cum ad propria per tempus aliquod remeans propter bona ab he rode promissa. nihil sicut sperabat adeptus est. Nam multas in eo passiones inuoluit. et quod pessimum est ut diximus in senectute non digniuitem (?) animi imperauit. Nam modestus et mediocris moribus existebat. et plurima negocia sui imperii sub dispensatoribus innocens tractabat. Nam non erat callidus regnum disponere. et ideo antipatro et filio eius herodi ad hoc conaminem aptus erat.

Herodes autem hyrcano interfecto a cesare nihil optimum de rebus suis sperabat propter amicitias quas cum antonio habuerat. Cumque in suspicionem alexandra haberet. ne tempus nancisceretur. et multitudinem et turbam in regem concitaret. commendauit fratri suo ferore regni negocia. matrem autem suam cyprum cum sorore salome et cognatione cuncta in masada castello constituit. iubens ut si quod de se periculum audirent. principatum sibi assume rent. Mariamnem uero uxorem suam eo quod non potuisset ut animam cum so roro et matre sua commisceri in alexandrio castello cum alexandra matre deposuit. dimittens super eos fidos suos amicos. iosippum et ituraeum et soemum. qui eas sub specie honoris custodirent. Quibus etiam manda uit ut si quod periculum de ipso audirent. ambas interficerent. regnum uero filiis suis cum fratre ferora custodirent. Cum hec omnia disposuisset [illegible] in rodum ad cesarem octauianum properabat. Cumque [illegible] delatus esset deposuit diadema. aliud uero nihil de dignitate sua [illegible] minuit. Ut uero communem sermonem cum cesare inseruit [illegible] multo patentius animi magnitudinem ostendit. suique mentis honorem seruauit. cum nec ad preces nec ad supplicationes conuerteretur. quasi de peccatis suis sa tis faciens. sed in ratione actuum suorum confidens. sine dubitatione aliqua cesari dicebat amicitias sibi maximas cum antonio fuisse. omniaque pro uirtute sua egisse. quatenus ille rerum potentiam sortiretur. Militie tamen ei nulla tamen communicasse. eo quod interim arabas expugnasset. Transmisit tamen ei pecunias et frumenta in memoria adding nitate sua. Nam quod facit amicum uel benefactorem aliquem se habere debet cunctis animo et corporis et substantia sese ei participem ad periculum exhibere. quod ego antonio minus quam oportebat feci. Illud uero integre gessi. quia quamuis in pugna cum eo non fuissem corpore. animo non reliqui. neque manifeste eum excitauisse eum et ipsa fortuna instruxit. et seruaui ei fidem. et quamquam non oportuit auxiliator tamen consilia rius fidelissimus ei extiti. Nam antonio causam salutis et potestatis semper optaui. et si minime effugere contigisset [illegible] comes in periculis affuissem. Ille autem [illegible] bellum [illegible] ut solum se negaturus [illegible] ostenderet [illegible] illum fauorem mei. Sed nomine [illegible] qualis sim circa benefactorem

regis. poteris a factis meis cognoscere. Nam licet antonius iam defecit. mihi tamen amicitiam firmam in nobis potest apparari. Cum hec herodes dixisset. et omnibus sui animi libertatem ostendisset. non mediocriter cesaris liberali tatem et indulgentiam meruit. in tantum ut cesar preciperet diadema rursus reponeret. ea conditione ut talis erga se qualem antonio fuerat appareret. Cesar autem ei omnem honorem addidit. scribens ceteris regibus herodem se recepisse. Herodes ergo cum hunc honorem preter spem suscepisset. et induisset principatum suum a cesare et romanis confirmatum. sicut cesar ad egyptum euntem. Cumque super uires suas amicis cesaris dona obtulisset liberalitate et magnanimitate sua ostendens. petebat cesarem ne alexander amicus antonii ad usum aliquid pateret. Sed non impetrauit. quia cesar iure iurando interminauerat illum occidi. Rediit ergo herodes ad iudeam contra spem omnium cum magno honore. et inimicis suis metuentibus quod elatus a periculis remeasset. Confestim ergo susceptione cesaris in egyptum per syriam eunte parabat. Cum ergo herodes cesarem suscepisset. communi regio apparatu in ptholomaide. et prebuisset affluenter sumptus exercitui omnino inter fidelissimos cesaris reputatus est. Et dum cesar iudeam iuisset in centum quinquaginta domibus ornatus eum herodes cum amicis suscepit. Prebuit etiam transeuntibus per loca arida necessaria humanitate. ita ut nec uinum nec aqua militibus alicubi deficeret. Ipsi etiam cesari octingenta talenta dedit. omnibusque demonstrauit quod plus omnibus in regno suo clarior apparuisset. quod magis cesar fidem ei et ala critatem probaret. Redeunte autem cesari ab egypto. rursus herodes non minus quam priorem largitatem ei exhibuit. Cum autem primum a cesare in iudeam redisset. omnem domum suam turbatam inuenit. ac uxorem suam mariamnem et matrem eius alexandram grauiter ferentes. dum putarent non pro corporum tutela in illo castello se positas. sed tamquam in carcere. cum nihil de suo neque de alieno in potestate haberent. Nam mariamne putabat se herodem cum simulatione amare. et timebat ut si quid ille a cesare passus fuisset. quod spe uite non posset habere. mandataque iosippo de se preceptadata recordabatur. Quapropter custodes sibi prepositos cum omni diligentia mitigabat. et magis soemum cum illi putaret omnem potestatem traditam. Soemus autem initio fidelis. nihil preter demandata herodis eis palam fecit. Sed cum sermonibus et donationibus mulierum flexus paulatim deuictus esset. mutatim cuncta regis mandata dilucidauit. dum omnino non speraret eum eadem potestate reuersurum. sed ut per periculum fugeret. ne rediret insignior. Ideoque non parua mulieribus uoluntate prestare. sperans se retributionem recepturum ab eis si regnarent. Sin autem prospere cuncta gerens herodes reuerteretur. neque quam contra uoluntatem uxoris eum posse facere credebat. dum sciret omni ratione amorem regis erga mariamnem ampliorem existere. Itaque cum ista huiusmodi spes fefellisset. iam omnia indicauit. Mariamne autem hec audiens. grauiter ferebat. in amore uitae circumuentus. orabat dominum herodem nullatenus bona uel prospera impetrare. Et licet post mortem illi difficultatem sua uita putans. nihil tamen de sui animi passionibus celauit. Nam cum herodes maximum honorem preter spem impetrasset. et in iudeam redisset. primum uxori sue mariamne de his bonis nuntiauit. et illam solam omnibus preponens. propter amorem quem circa eam habebat. in primis eam salutauit. Et dum ei felicitatem suam referret. nullatenus eam gaudentem sed potius merentem intelligens. nam dolorem celare non potuit. sed pro dolore nobilitatis super ad oscula gemebat. Narrationibus uero ei neque letabatur. sed potius contristari se demonstrabat. Verum non suspe cta tamen sed etiam manifesta facta eum turbarent. constabat animaduertens irrationabile circa se uxoris odium non celauit. ideoque diuerte uolutam [illegible] bat. Omnique amore ferre non potuisset. nec minus [illegible] putabat. et semper ab alto malorum misericors. mutuoque inconstans erat. Sic ergo in odium uel amorem constitutus. sepius iudicauit [illegible] mulla superbia. sed timuit ne preoccupata sua anima cupidine delin taret. et nullatenus eam occidere preualuit. dum timeret ne se pompa tamen illa maiorem penam pro amore illi sustineret. Hoc intelligentes [illegible] rer ei et mater [illegible] putauerunt tempus se recepisse pro odio illius et loquebantur non pauca mentientes herodi in odium mariamne. Quibus [illegible] hec uerba attendebat. neque facere quippiam [illegible] credulus presumebat. Peius ergo eo dolore passione succendebat. dum neque illa [illegible] nec ipse amoris. Confestimque aliquid [illegible] disseminatum esset suisset ab herode in illa. nisi nuntius aduenisset indicans [illegible] cesaris uictoriam. et inimicis [illegible] cuncta regnum possedisse. Quapropter festinans ad cesarem. reliquit domum suam dispositam.

Herodes autem cum ad cesarem in egyptum uenisset. ampliori fiducia cum eo sermonem habuit. Sicut [illegible] de satellitibus gallis cleopatre quos [illegible] donauit [illegible] reddidit que per illam perdiderat. Addidit etiam [illegible] et gadaram et ioppen et samariam. et maritimam [illegible] et anthedonem et stratonis turrim. Cumque herodes acquisisset et [illegible] usque ad antiochiam reuertit. et quantum res suas extrinsecus feliciter tractabat tantum domesticis laboribus affligebatur pre ceteris circa coniugem. de qua quondam felicitate habuisse uidebatur. Nam non minore amore ille prestitit. quam [illegible] cupidine repletus. Herodes autem mariamnem uxorem suam dilexit. que tamen in aliis rebus casta et fidelis erat [illegible] habebat modestiam quandam naturalem habebat. Nam dominabat mariam [illegible] seruitute libidinis. et sepius contumeliose eum aggressa est. Quod ille diu simulans portabat. et blandiebatur ei. et licet illa sepius matrem eius et sororis ignobilitatem deridendo detraheret. Illo uero tempore maioribus accusationibus [illegible] spatium impleret. ex quo herodes [illegible] et cum iam diu [illegible] uoluerit non impune alia occasione data. Meridie namque dum uoluisset herodes rex [illegible] accersit mariamnem uxorem [illegible] amore quem [illegible] semper habebat assistere. Que cum [illegible] non [illegible] eum [illegible] depellit. et improperauit ei [illegible] hyrcanum et fratrem aristobolum [illegible]. Herodes autem cum hanc contumeliam grauiter tulisset. et ad faciendum esset paratus. sentiens hoc salome soror herodis [illegible] mittit. precipiens ut diceret quod suasisset sibi mariamne amatorium conficere regi. Et si hec [illegible] herodes turbaretur. et eum rogaret quale hoc amatorium fuisset. responderet. Venenum esse. Si autem rex nullatenus de amatorio commoueretur. reticeret de ueneno. quia neque quamquam esse periculum mariamne imminueret. Pincerna ergo salome [illegible] ingressus est ad herodem falsa de mariamne dicturus. Sed [illegible] ante herodem. dixit mariamnem uxorem ei munera sibi promisisse. quatenus ei amatorium confecisset. Cumque ad hoc rex commotus fuisset. pincerna statim addidit dicens. quia eius in uenenum illud amatorium ad misso conficere. Cuius etiam uirtutem se non scisse fatebatur. et ideo se nuntiasse quam ipse de hoc requireret. Itaque cum talia uerba herodes audisset. ouans [illegible] furibundus et se potius excitauit. et eunuchum quem mariamne fidelissimum erat torquebat interrogans de illo ueneno. sciens quod uxor sua sine illo tale aliquid non fecisset. Qui dum nimis torqueretur. nihil [illegible] cure ille dicere. ut potest intelligi. uxoris autem odium quod [illegible] et [illegible] nibus factum peruenisse dicebat. quem custodem ei reliquerat [illegible]

Cum hec eunuchus dixisset, mox rex exclamauit dicens sohemum nunquam fidelem sibi fuisse, si non sperabat, dum inimicitias inter se et uxorem suam parasset. Rex igitur herodes sohemum statim interimi iussit, et colligens familiarium accusationem iudicium uxori parauit, studioseque exsecutus est delationibus auctorum ueneni. Erat enim sermone incontinenti iracundie. Cumque iam sentientes hii qui presentes ei aderant in consilio, mortiferam sententiam in mariammen protulerunt. Subueniebant autem quidam de assidentibus dicentes, ne eam temerarie exanimaret, sed deponeret in aliqua regali custodia. Salome autem soror herodis instigabat eum ad necem eius, cauens ne qua seditio multitudinis si illa uiueret. Mariamme igitur taliter adiudicata, trahebatur ad mortem. Alexandra autem mater eius metuens ne similia ab herode pateretur, et uolens se ostendere ignorasse causam per quam filia eius duceretur ad mortem, exiens multa mala contra filiam uociferata est, et omnibus audientibus clamabat malam et ingratam circa maritum extitisse, et ob hoc iuste pateretur quia ei semper infestus fuisset, nec retribuisset beneficiorum tantorum remunerationem. In hac igitur uerborum fictione non ualens dolorem cordis occultare, euellebat amariter capillos capitis quod non posset filiam ab imminenti morte liberare. Filia autem eius nec unum uerbum ad probra eius et increpationes et simulationes respondit, sed et equanimiter animi sui grauitate dolorem matris euidentem faciens tolerabat, et non timido gressu, neque mutato corporis colore ad mortem ibat, generositatem suam nequaquam in extremitate permutans. Mariamme igitur uxor herodis sic periit, femina ad continentiam et magnanimitatem animi nimis pollens. Modestia uero morum ei defuit, pulchritudine uero corporis et dignitate affabilitatis magis quam si quis existimare posset omnes mulieres anteibat. Occasio tamen mortis ei extitit maior, peruenit quod nec gratum ei exorando uolebat uiuere. Nam dum semper illius potiretur amore, et nihil difficile ab eo speraret, fiduciam immoderatam erga eum habebat. Contristabant tamen eam que erga eius parentes suos euenerant per herodem. Hec autem ei semper improperando inimicitias sibi acquirit matrem et sororem regis, et ipsum simul in quantum confidebat et sperabat ut nihil sibi ab eo molestum oriri putaret. Postquam igitur interempta est, tempore herodis desiderium in eam exarsit, ita ut [illegible] sepe nomen illius tanquam uiuentis inuocaret. Moliebatur autem omnia facere que potuissent dolorem cordis mitigare, conuiuia tenebat nunc, colloquia, que nihil ei profuerunt. Cubiculum habebant [illegible] omnes etiam regales recusabat, et cum doloribus [illegible]bus tendebatur. M[illegible] tenebatur, ut aliquando mariamme uocaret multis [illegible] latitudine tantum tanquam uiuente ualenteque perpetuo. Cumque sic maneret [illegible]bant, et alia superueniret egritudo pestifera, que plurimos de populo et potentissimos amicorum eius extinxit, et omnibus prebuit suspicari propter dei hec contigisse, pro iniquitate circa mariamme perpetrata. Rex autem ad peiora de die in diem ueniens, et his malis confectus non potuit multos dies protrahere, sed incidit in difficillimam inualitudinem. Nam inflammatione uel astrictione gutturis, mentisque mutatione tenebatur, et que potuissent curam ei exhibere, nihil penitus profuerunt, sed contraria inueniebantur. Unde medici desperatione facta, dum nequaquam egritudo decresceret illatis medicaminibus, et dum rex nihil cibi potuisset accipere, medici omnia que ille uellet iusserunt ei preberi, desperationem salutis casui deuouentes. Herodes igitur in samaria sebaste nominata inualidus iacebat. Alexandra autem mater mariamme in hierosolimis habitans, cum audisset egritudinem herodis, festinauit ciuitatis custodias obtinere, que due fuerant, una quidem ipsius ciuitatis, altera uero templi, quas si quis sub potestate sua comprehendisset, omnem gentem sibi subdebat. Nam immolationes nulla tamen sine his fiebant, quas non exercere iudeis impossibile uidebatur, paratiores uitam amittere quam religionis dei solitum sacrificium non implere. Alexandra igitur custodibus earum sermonem fecit dicens, quod oporteret has sibi custodias tradi, ne quis alius defuncto herode eas inuaderet, et ut ipsa eas reseruaret, et herodi si euaderet egritudinem redderet. Cum hec uerba dixisset alexandra, sermonem eius grauiter tulerunt fideles herodis, quorum unus consobrinus regis nomine [illegible] manifestum nunciauit herodi alexandre sententiam. Herodes autem nihil moratus interfici eam iussit. Ipse uero uix multo labore cum egritudinem euasisset, animo et corpore debilitatus, simul et fastidiosus in omnibus causis factus, ad penam peccantium paratior erat, et ideo amicos et necessarios interemit. Nam quidam custobarus genere ydumeus, et primus inter amicos regis, cum herodes iosippum uirum sororis sue salomes interfecisset, sicut superius relatum, precatus ab herode ut daret sibi salomen sororem suam in uxorem. Herodes igitur dedit ei sororem suam salomen, et constituit eum ducem ydumee et gaze. Cum hec custobarus preter spem impetrasset, elatus insuper [illegible] felicitate paulatim excedebat, et precepta herodis in omnibus neglegebat. Cum hec nunciata fuissent herodi, uolebat eum interficere, sed matris et sororis precationibus ueniam ei donauit, et non insuspectum eum in posterum pro prioribus conatibus dereliquit. Tempore enim interiecto cum contigisset salome a custobaro discordari, mox misit statim salome custobaro libellum repudii, connubium eius renuens, non secundum leges iudeorum. Nam marito quidem apud nos hoc licet facere, uxori uero nullatenus licet, nec ducere alium, nisi a priore marito dimittatur. Salome igitur non generali lege, sed potestatis sue [illegible] connubium eius respuit, et ad herodem fratrem suum dicebat pro illius fide se maritum reliquisse, dum cognouisset eum parare insidias cum lysimacho et dositheo, et cum babe filiis, qui erant de regio et sacerdotali genere. Herodes enim iam diu occulte habebat filios babe, quia inimici fuerant. Quod odium et inimicitia hinc exortum est. Cum antigonus insuper [illegible] regnum teneret, et herodes ciuitatem hierosolimorum obsideret, plures de obsessis herodi fautores ad illum clamabant. Filii autem babe dignitatibus precellentes, et apud plurimos ualentes, antigono fauebant, et herodem blasphemabant, suadentes regio generi principatum seruandum. Ciuitate uero capta, prius [illegible] custobarus, et [illegible] inimicicias herodis florens, ex tam multitudinis obstructurus ordinatus, quam uero exterminatione hii qui regi contrarii erant. Custobarus autem faciens filios babe in honore populi manere, et sperans ab eis premium magnum consequi, abscondit eos in quodam loco, et cum herode de eis suspicante dixisset de eis nihil scire, iure iurando igitur liberatus a suspicione, rursusque edicto a rege posito, et omnimodo excogitamentis eos inuenire, non est confessus. Nam cum primum mente negasset, non sine sui pena putauit postea eos ostendere, et non fide tantum sed et necessitate eos celare festinabat. Quem rex cum a sorore sua inuestigasset, destinans milites ad loca ubi morabantur absconsi, simul cum custobaro eos iussit occidi, ut nullus iam residuus esset de regio genere qui iniquitatibus eius resisteret.

Post hec herodes rex cunctis de regio semine interfectis, a patriis moribus excedebat, et peregrinis inuentionibus uetera statuta corrumpebat, que nullatenus maculare debebat. Unde in memoria mala nobis posterum peruenerunt, diuersis succedentibus a patriis legibus maiorum impietate corruptis. Primum igitur herodes rex certamen quinquennale cesari constituit, et theatrum in hierosolimis condidit, et rursus in campo maximo amphitheatrum, utraque perspicua, moribus uero iudaicis aliena. Siquidem usus aut apparatus talium nequaquam nobis traditus fuerat. Celebritatem igitur illam clarissimam per quinquennium construebat, nuncians finitimis et conuocans ab omni gente athletas. Et omnia certamina de terra terra mutabat, spe propositorum premiorum, et uictorie gloria conuenientes. Isti igitur collecti sunt capitales artifices, nec non et hii qui exercitationibus corporis preualebant, et musica precellentes, quos thymelicos uocant, proponens eis maxima dona uictorie. Et tam omnes nobilissimos ad hoc spectaculum uocabat. Constituit quoque quadrigis, ut uni equi cursum non parua dona. Et omnia que munificentia et decentia apud singulos prefulgebant, omnia uoluit fore clariora. Spectaculum igitur tali libertate composuit, theatrum uero circa cesaris ymagines habebat, et trophea gentium que ille bellando deuicerat, auro scilicet et argento per cunctas instructis. Et neque de ueste, neque de uasis aut de lapidibus preciosissimum aliquid deesset quod non certantibus offerebat. Apparatus etiam ferarum ibi fuit. Nam leonibus multas congregauit, et aliis eminentem ferocitatem et raro inueniuntur, quorum inter se altercationes et pugne omnes inspicientes delectabant. Peregrinis igitur admiratio sumptuum et delectatio spectaculi uidebatur, iudeis autem euidentissima dissolutio legum uidebatur. Impium enim est feris homines pro spectaculo hominum subdere, iniquum etiam peregrinis moribus solita permutare. Super omnia uero contristabat iudeos trophea, dum putarent esse ymagines esse armis obsitas, quia non patrium illis fuerat talia colere. Quod herodem non latuit. Et uiolentiam eis inferre oportunum non putauit, sed uolebat eos uerbis consolari. Et hoc non potuit facere, dum illi grauiter ferrent legem eorum destrui, et unanimiter clamabant dicentes: Licet omnia existimemus tolerabilia, tamen hominum ymagines non esse patrium in ciuitate admitti perferemus. Herodes autem uidens eos resistentes non facile posse deuinci sine solatio, uocauit quosdam eorum ad theatrum, et ostendens trophea consuluit quid illis uideretur. Qui cum clamassent esse hominum ymagines, herodes precipiens auferri ornatum impositum, ostendit ligna nuda. Que statim expoliata proprio ornatu, risum magnum spectantibus intulerunt. Tali igitur calliditate impetum multitudinis mitigauit herodes, ut iam plurimi iniuria non offenderent. Quidam uero non mutati sunt, sed putabant eius opinionem destruendi esse legis. Unde et optimum existimauerunt magis pericula sustinere quam mutatam rem publicam negligi, dum herodem uiderent uiolenter inducere que non solita fuissent. Coniurauerunt igitur decem ciues omne periculum se subire, et gladios sub uestimento portabant. Quod consilium cum deliberassent, ex condicto ad theatrum pergebant, sperantes herodem non posse fugere si subito eum inuaderent. Cumque parati cum audacia pergerent, unus ex his qui ad hoc constitutus erat ab herode ut singula que gererent regi nunciarent, eorum conspirationem intelligens, herodem uolentem theatrum ingredi prohibuit. Qui confestim sciens odium quod plures in eum haberent, et seditiones cotidianas, discedens in aula nominatim accusatos uocauit. Qui cum a ministris eius deprehensi capti fuissent, scientes quod non euitarent periculum, ornauerunt necessarium uite finem, non deponentes animi sui fiduciam. Non enim denegauerunt actum, sed etiam demonstrauerunt eis gladios, confessique sunt bene et pie coniuratione se fecisse, lucri quidem nullius causa, neque pro suis doloribus, sed pro communibus causis, quas seruare aut pro his mori cunctis dignum uideretur. Talia illi de uoluntate insidiarum fiducialiter placata, a regalibus militibus circumsepti ducebantur, et omnem penam passi perierunt. Non multo post uero quidam uirum qui istos uiros apud herodem accusauerat, odio quidam capientes, non tantum interfecerunt, sed et membratim dilacerantes canibus apposuerunt. Uidebant autem multi ciuium que fiebant. Herodes autem faciens de his inquisitionem, et quasdam mulieres torquens extorsit ab eis huius renunciationem, et eos qui hoc facinus commiserant simul cum tota domo perimit. Concursus uero et audacia populi qui pro legibus habebant non remissiorem faciebant herodem, sed multo potius cautiorem. Et statuit undique se munire, ut si qui nouis rebus studerent, manifesta fieret eorum conspiratio, dum ciuitas ab aula qua conuersabatur et a templi custodia tutaretur, que antonia dicebatur. Samariam quoque deliberauit muris circumdare, quam mutato nomine sebastiam appellauit. Parans etiam pro decore prouincie locum munire, qui de hierosolimis [illegible] et olim uocabatur turris stratonis, locum eundem construens cesaream nominauit. In maximo etiam campo electos equites deputans, edificauit locum qui in galilea gaba uocatur, et trans fluuium [illegible]. Hoc pacto herodes paulatim prouinciam suam perfecit, et circumdans custodiis totam gentem, ut nequaquam potestatem haberent seditiones mouere, quibus parum [illegible] frequenter utebantur, sed nec etiam laterent si mouerent, assistentibus in proximo qui hos cognitos enunciarent. Pluresque quoque ex suis amicis auxiliatores suos illic habitare fecit, dum cupiditate ductus templum construeret quod simile prius nec in notissimis ciuitatibus extiterat, quod per tutelam sue construens in honorem augusti cesaris sebasten appellauit, et prouincie partem meliorem que adiacebat distribuit habitatoribus pro animo conuenientes ibi conuersarentur [illegible] firmissimo circumdans altiora loca custodiis communiuit, ne magnitudine minor esset maximis ciuitatibus. Nam xx stadiorum fuit, in medio uero insula [illegible] et iii stadiorum locum statuit undique decoratum, in quo templum amplitudine et pulchritudine excellens edificauit, paulatimque totam ciuitatem exornans munitionem quoque ei prospexit, cum pulchritudine memoriam posteris uoluit sue relinquere [illegible].

Eo tempore xiii anno regis herodis instante, magne calamitates prouinciam occupauerunt, siue de ultione [illegible] seu casu sic occurrente. Nam gelu primum patriam [illegible] fructum nullatenus reddebat. Preterea et ciues pro inopia frumenti [illegible] morbus et passio pestifera possidebat. Qui tanta malorum [illegible] compressi, dum indigerent cura et alimentis, plus peste moriebantur. Morbus autem ita premittentium uiuentium solatia auferebat. Nam frugibus et horreisque exhaustis nulla spes alimentorum pestilentie [illegible] temperabat. Necessitas igitur maxima inopie non minus ipsi regi herodi quam populo imminebat. Nam uectigalia que de terra solitus erat accipere minime colligere ualebat, pecunias quoque consumpserat largissime ciuitates edificando, nec erat quod dignum uideretur. Inter deliberabat tempori conferre presidium quamuis difficillimum foret, nec dum inuenit [illegible] alimenta preberent, et pecuniis deficientibus, licet potuissent pauca plurimis pecuniis comparare. Et ideo arbitrabatur nequaquam negligere hec mala. Ornatum igitur regium in uasis neque preciosissimis uasis, neque artificio precellentissimis parcens, misit pecunias petronio preside egypti a cesare constituto, et in tanta inopia sue prouincie. Petronius autem amicus herodis existens, et uolens subiectos eius subuenire, primum eis concessit precia, et iussit egyptiis [illegible] reliquis [illegible] emptione et inuestigatione, ut maxima pars ipse huius auxilii fieret. Nam herodes [illegible] deportato [illegible] que cum prius oderunt maximam [illegible] superstitionem deliciarum. Siquidem singulis quantum

potuissent panificare p se triticum diuisit. Preterea multis existen
tib; q senio uel alia infirmitate detenti n possent sibi alimta parare. p
uidebat eis construendo pistores. qui paratos panes uenderent. Di
ligentia au cum periculo hyemali habuit. cum comphendisset eos etia
uestium inopia. corruptis & omnino consumptis pecorib; ut neq; lane
neq; aliorum uestimentorum copia haberent. Que cum ia pcurasset. etiam
finitimis ciuitatib; conabat pdee. semina eis pbendo. Qd multu
ei postea psuit. dum fauorem sibi exinde acquisiss&. Terra au p hec
fructus suos uberi ostendente. n min multa hominu q's ipse pauerat
ad ppa destinauit. Cu his modo calamitatib; regnu oppssum herodes
omni munificentia t industria recupass&. finitimos etia similib; pas
sionib; afflictos releuauit. Qd nullus fuit qui p aliqua necessita
te ad eu ueniens. q n statim ei auxilium inuenir&. sedm sua digni
tate. Populi enim t ciuitates & priuati ad eum confugientes. solacium
ei impetrauerit. intantu ut estimaret extraneis gentib; plus x. mi
lia choros tritici expendisse. In ipso au regno suo lxxx. milia choros
tritici expendit. Chor au hic medimna attica x. Hanc ei diligentia
& sollicitudine ap iudeos tantu contigit preualere. & diuulgari ap alios
ut antiq meu odia p preuaricationib; legu concitata. p quas etia pene
a regno expulsus fuerat prsus extinguerent. ut animi sui magnificen
tia pret opinione demonstrar&. Populu au in tantu mitauit ut
tale eu arbitrarentur n quale expta st ab initio. s; qualem in necessitatib; pba
uerunt. Eode tempore & auxilia cesari. quingentos uiros electos
custodes sui corporis destinauit. quos elegis Gallus ad mare rubrum
cesari pduxerit. Post h reb; suis psspe puenientib; palacia in supi
ore ciuitate construx. magnas domus erigens. & ornatu pciosissimas.
ut plures uiros cape potuissent. Scdm mensura au appellationes eis
imposuit. na una cesarea. alia agrippa uocabat.

Desiderio inde commot. cum nich sue libidini pponer&. filia symonis
sibi coniunx. Hic symon erat filii bithi hierosolimita & nobilissimi
mi sacerdotes. Erat filia hic & optima & pulcherrima. pulchri
tudo ei animu herodis inflammauit. & ne pueniret uiolentia uel
tyrannide h agere. meli arbitrat e nuptiali iure puella ducere.
Et unde q symone dignum regia cognatione iudicans. dum sui
desiderium implere uell&. p honores euexit. & statim ihm fabeti
filium a sacerdotio deposuit. & symone ordinauit. & filia ei sibi con
iunxit. Cum u nuptie pfecte fuissent. edificauit castellu in q dta loco
q est ab hierosolimis distans lx. stadiis. natura muniti. & ad edifica
tione oportunissimu. instar collis manufacti. ut eet in rotundo circuitu
ei. Concludit au in tantu turris tocat hns ascensum. cc. gradib; edi
ficauit. Int au domus regie pciosissime. ad munitm & ad ornatu con
structe. Circa imum u collis habitacula constructionis pspicue.
& aqueducti fec. na ille locus n hit ppas aqs. s; longe subtra ci
plurimo sumptu deductas. Circa campu u ciuitas erat edificata. que
colle p arce habebat. Cumq; h opa pfeciss&. seditiones neqq cont
regnum spauit oboriri. Duob; au modis subiectos regebat. timore
quide eo q n eet mitis ad pena. diligentia u q in necessitatib; mag
nanim apparer&. Circumdedit au cautela extrinsecus tamq murum
subiectis parans. cum ciuitates extraneas & reges diuersaru nationu
patruis munerib; ad amicicias suas flectebat. Vnde magnificentia sua
cesare & romanoru potentissimos placabat. leges transgrediendo. ou eri
gere templa ritui nro contraria. Na nob in dicta sunt delubra. uel
figuras paganoru honorare. q ipse foras ciuitate in templis p fauore
cesaris honorabat. & in earu constructione multas pecunias expendebat.
Considerans au ppe mare loci oportunu ad ciuitate construenda q qnda
turris stratonis dicebat. n qualecumq; urbe illic s; lapide albo palaciq;
pciosissimis ciuitate ibi cstrux. Porta qq; tranquillum simile pireo. tu
tumq; cfugium nauib; pbente construxit. Que ciuitas iac& in mo sedm
pelag ad egyptu int ioppen & ora optima maritima. que statione diffici
limam nauium ht. ppt affrica uenta pcellas. Cui difficultati remediu pre
stans. fec maritimu portum q sufficeret maximis classib; loci pbere re
fugiu. lapides ingentes deponens in altu ulnis xxv. quoru lapidum lon
gitudo xxv. pedu erat. altitudo viii. pedu. Sup hos lapides turres
construx. quar maxima drusus nominat a druso cesaris puigno.
Ostia u port contra aqlone extabant. in medio an turris erat sup
qua templum cesaris positu nauigantib; apparebat. hns statuas.
una quide romanoru. altera an cesaris. Ciuitas au ipsa cesarea uocat.
Hec etia subt cloacas n minora edificia ad aqueduct. quar alie q de
modice. n longo spacio ad portu & ad mare spectant. Vna u media est
omniu receptaculu purgamtoru. que ymbrib; & mare influente diluunt.
Edificauit etia theatru ab australi latere port. amphitheatru qq;
multa milia hominu capiens in conspectu pelagi cstruxit. Itaq; pfe
cta hac ciuitate xii. anno regni sui. cu in nullo lassaret. deliberauit
filios suos alexandru & aristobolu rome ad cesare transmittere. Quo
cu ascendissent. & in domo polionis uiri nimis strenui & amici herodi
conuersarent. cesar eos cu omi humanitate suscepit. pollicit herodi
licentia dare. que uellet sibi successore relinquere. Insup & puinciam
traconitide & bathaniam & auranitem ei concessit. ex huiusmo occasi
one. Henodorus quida conductor dom lysanie fuit: cui du redit
n sufficerent. latrocinia in traconitide regione exercebat. Cumq; h
mala finitimi paterent. uarrone suum pside interpellabant rogan
tes ut cesari nunciar& iniquitate henodori. Cesar au audita iniqui
tate henodori. rescripsit uarroni latrocinia quide exterminari. puinciam
au herodi committi. tamq diligentia indigente. Cu h gra cesaris
herodes accepiss&. ad prouincia traconitide pgens. latrocinia agentes op
pssit. & in circuitu desidera pace omib; prebuit. Henodorus au c
tristat primu q a magistratu depositus eet. mag au inuidia q pfecta he
rodi tradita eet. ascendit rome accusatur eum. Vn nich agens reus
e. Henodorus au etia diffideret pfecte sue. parte aliqm auranitidis
regionis l. talentis uendidit. Que cu in potestate cesaris haberet. he
nodorus tamq iniuste ea sublata contendebat. & incursionib; uio
lentia inferebat. Que cu cognouiss& herodes. de prouincia sua se
ditionu auferebat occasiones. Igit xvii. anno regni herodis cesar
ad syria uenit. ubi gadarensiu plurimi herode accusabant graue
eu sibi fore. & tyrannu imminantes. Hec au eos dice copellebat
henodorus. cu iurass& nullaten eos relinquere usq; q ab herodis
imperio eos auferr&. Cuq; in multis herode accusarent. ipse pepa
ratus erat de his satisfacere. Cesar au & agrippa amplectebant
herode. nich de accusationib; attendentes. Gadarenses au uide
tes se nich pficere in accusationib; & cesare uidentes in amicicia
herodis intentu. timore territi ne regi traderet tormentis afficiend.
q da sese noctu gladio se pcussere. alii pcipites sededere. quida
in flumo sponte submisi defecere. q uidebant temeritatis n precati
fuisse supplicia. Quapropt neqq cesar remorat herode a reatu soluit.
& alia etia ei pbuit felicitate. Na henodorus pfrondis ruptis ma
lo sanguine pfluente in antiochia syrie uita finiuit. Cesar au
huius parte possessionis n parua herodi concessit. & curatorib; syrie p
cepit ut sedm illius sententia omia tractarent. In tanta etia felicitate
herodes pcessit. ut cum duo isti romanoru imperium regerent cesar & agrippa
tenum sibi amicu coniunxere herode. Qui cum tantu honore adeptus ess&.
fri suo ferore petiuit tetrarchia a cesare c. talentoru fideiussor existens
ita ut si q ille pateret. filii ei immunes euaderent. Herodes au cum
cesare comitat eet usq; ad mare rediens in traconitide cesari pulcher
rimu templu cstrux iuxta paniada. ubi spelunca pulcherrima in monte
consistit. sub q terre altitudo inaccessibilis e. aquis immobilib; plena
unde fontes iordanis fluuii nascunt. Que locu templo cstructo
cesari deuouit. Post h etia parte tributoru subiectis suis remisit
occasione sterilitatis. plus aute ut eos sibi beniuoliores ne ulterius
aduersarent. Auferebat etia subiectis ociu. pcipiens semp in
laborib; eos occupari. Na neq; conuiuiis deambulatio tunc
fiebat. s; omnia custodiebant cu multa palam t furtim
tacita illic extinguerent. Int au in ciuitate & in uiis constituti
erant q conuenientes in unu specularent. Ipse au nocte priuatum
habitu accipiens. cu ppls conuersabat. ex pmto cognoscens q'd
de principatu suo sentirent. Si qs g omnino sibi aduersos &
opib; suis contrarios inueniss&. mane facto iubebat compre
hendi eos & occidi. Reliqua au multitudine sacramtis im
pellebat sibi fideles existere. & cogebat fauore ei iure iuran
do e principatu custodire. Quoru multi eu placantes
ueniebant ad gratiam ei. alios u seruantes sua opinione
ei opa ferentes occidebat. Flectebat etiam pollione pharise
& sameam socios q; illoru sibi iurare. Qui licet n obtemperassent.
tam n sic torti. dum ueneratione aptiretant. Honorabat
etia esseos. q illa conuersatione utebant qua apud grecos pytha
goras tradidit. Ideirco au eos honorabat herodes.
quidda de his sentiebat q in de mortalitate. Dignu etia pu
to. na n inhonest sermo uidebat in hac hystoria de his aliq
intimare. Quida esseoru nomine manaen fuit q omnem
uita sua benigna uoluntate pbat. psciencia futuroru a deo hns.
Is du adhuc herode puer ad doctore euntem uidiss&. sa
lutauit eu q da die ut rege iudeoru. Herodes
au illusum se reputans deridebat ei sermonem
ut puer ad hoc priuat. Manaen au leuit subri
dens. & feriens manu sua posteriora ei. uix. Rex
habis felicit. na tu a deo dignu iudicatus es. Recole
au percussiones quas tibi cu manu in posteriora tua feci. ut
hoc tibi sit signum de percussionib a deo in regno committendis. Na optima
e ratio si iusticia & di pietate dilexeris. & modestia circa ciues ha
bueris. s; scio & intelligo te h n obseruaturum du omnia cognoscam.
felicitate au omnes pcelles. & habebis gloriam eternam. obliuione u pietatis
possidebis. Hec au non latebit dnm in ultimo uite tue termino
re. Herodes au his uerbis nullaten animu intendebat. Cumq in rege
eleuat fuiss&. & feliciter principatu regeret. accersit eunde manaen &
consuluit eu q diu ipse regnare deber&. Manaen au ei omnino adhuc
responder& & tacer&. te herodes iterum interrogauit si t x. anni
anni regni sui ee possent. Manaen au respondit & x. & xx. & xxx. &
nullu certu fine addidit. Herodes au his contentus manaen cum
honore dimisit. & omes esseos post illum honorabat. Hanc igit
pphetia licet miranda demonstrare festinauim & ostendere apud
nos multos habuisse talem diuinationis notitiam.

Herodes g xviii. anno regni sui post pdicta edificia n minimu opus
inchoauit. Siquide dei templu maximu construere. & eminen
altu & decoru erigere iudicauit. dum putaret id nobilius omnib;
suis factis ee. & ad memoria eterna pruenire. Sed dum hoc opus
n facile ppto psuadi cognouiss& ppt opis magnitudine. conuoca
tos ita ratione multauit dicens. Alia quide que ante in regno se
acta sunt concludi ut de his laude pfera credo superfluum. licet
in minore nob au maiore utilitate ferre uideant. In difficultate
au opis nec neglexi que ad uiri comoda pruenerint neq; in extructio
nib; michi magis q uob omnib; festinaui utilia impendere & puo
& dei consilio ad hanc felicitate euect sum. ad qua n pri gens in
deor aliqn puenit. Construxi naq; sic p prouincia ciuitates quas
habitatorib; plenas munitionesq; ornantes genus uirm exaltaui
q ppositum ui udet n sugerib; enumerare. Qd au nunc ne effice
omni pietate pcellenti explanabo. Bene en nostis q istu templu
maximo do nri patres edificauerunt cu ab babilonia reuerassent & q
desunt ei ad magnitudine in altum cubiti lx. sedm instar illi q salo
mon construxerat. Nemo au negligentia pietatis parentu nroru accuset.
na n culpa illoru factum e breuius templu. sed cyrus & darius huius
mensura edificationis fieri pceperunt. Quib; illi seruientes & successo
rib; eoru. & post illos macedonib; n habuere aptu temp ut templi sedm
priore statum edificarent. Nunc au q in nunc dei principatu meo larga
pax concessa e & diuitiaru possessio. & multitudo redituu. & q ma
ximu e amicicia fauorq; romanoru q omniu ut dominum existunt
cur n studemus in hoc temp relictum opus necessitate seruitutis corri
gere. & integru do p libero templo p beneficiis ei in meo regno collatis.
Talia loquente herode. ppls p magnitudine sermonum ei nulla
despatione comot e. n q anxiabat ne eo mortuo opus negligeret ad
finem usq; pducere. & ideo uidebat eis difficilis e magnitudo opis. Quos
cum herodes cerneret dubitantes. adhortabat eos dicens se non pri
deponere templu n omia pararent que ad op pinerent. Non est in
mentitus in h q pmiserat. Na plaustra parauit que lapides ueherent.
& dece milia elegit pitos artifices & sacerdotes numero mille. & sto
las sedm honore eoru habituq; parauit. & q'da cementarios. alios au
fabros. alios u lignarios eruditos. ad templi fabrica hortabat. Cumq;
omne apparatu alacrit congregass&. antiquis fundamentis sublatis noua
imposuit. & sup ea templum erexit longitudine c. cubitoru. altitudi
ne c. xx. Qui xx. cubiti p temp fundamentis exsiccatis resederunt.
q temp neronis renouare deliberauimus. Edificatu e au templu ex
lapidib; albis & tenacissimis. quoru magnitudo erat in longitudine
xxv. cubitoru. in altitudine viii. in latitudine xii. Circuitus au templi
& porticus utrimq; humillima. altissimu in medio fuit. ita ut a multis
stadiis conspiceret. & in prouincia constitutis & circa habitantib; ma
xime accedentib; cerneret. Ianuas au intrinsec & superliminaria. necnon uela
iuxta templi magnitudine uario ornatu decorauit. Auros etia flo
res columnas ambientes fec. sup quar capita uitis incisa tenebat botros
aureos hns pendentes. qui miranda magnitudine & artificii claritatem
uidentib; exhibebant. in ipsa materiei pulchritudine. Circumdedit & por
ticib; maximis omne templu. & sedm quantitate utrimq; ei sumptib; ante
riora supauit. Porticus au due maximis parietib; fulciebant & ipsi
parietes mirandio constructi erant. Na collis erat saxosus paululum
erectus a parte orientali ciuitatis. & prius sup arce que dicitur salomon

magno muro circumdederat, quae etiam uallis altissima circumdabat. Herodes autem ab inferioribus partibus eum incipiens saxa composita plumbo colligauit, ut interiora loca complerentur: multum spatium structura comprehendente, et in alto quadrangulo facto, ut uastitas lapidum a fronte uideretur, ab interiore uero parte ferro ligati compagine munirent inmobiles omnia tempora. Cumque ita factum opus continuaret et usque ad summitatem collis perduxit, et fossas circa murum positas complens planum confecit, quadriporticus uero metientibus utraque porticu longitudine stadium concludente et intra hanc porticum murum circa ipsam summitatem. Alius murus superius saxosus ambiebat omnia. Ab orientali uero parte par longitudine porticum duplicem habebat contra ianuam templi constitutam, et circa sacrarium spolia quae ipse a barbaris ceperat deuouit. Per latus autem aquilonis turrem angulosam ualde munitam fecit, ut illic sacerdotales stolas deponerent. Hanc autem turrem Herodes munitionem construens pro templi custodia, ob gratiam Antonii quondam sui amici et principis Romanorum Antoniam nominauit. A parte autem occidentali muri quattuor portae stabant, quarum una ad aulam tendebat imposita ualle quae in medio ei inerat, duae uero ad suburbana, quarta autem ad ciuitatem multis gradibus ad inferiorem uallem tendentibus et ex inde rursus ad superiora ascendentibus. Nam ex aduerso templi ciuitas in modum theatri iacebat, circumdata ualle altissima per omnem australem tractum. Quarta autem frons quae ad meridianum posita erat habuit in medio portas super quas regia porticus triplici longitudine [illegible] ab orientali ualle incipiens et ad occidentalem finita amplius tendi non potuit. Opus autem istud dignum est narrationibus quae sub sole sunt. Siquidem praecelsissima fuit illa uallis, ut nulla tamen uideri potuisset, si quis eius altitudinem attendisset, super quam porticus illa stabat. Si quis autem a summo eidem tecto notasset et profunditatem aedificiorum uidere uellet, tenebris obnubilabatur, tantum non posset uisus ad inmensam magnitudinem peruenire. Columnarum autem ordines consistebant in quadro longitudine, ita quartus paries colligabatur pariete lapideo. Grossitudo uero uniuscuiusque columnae tres coniunctas ulnas in rotundo habebat, longitudo autem XXVII pedum erat, duplici spira subposita. Numerus autem columnarum fuit C. LX. duae. Capita autem columnarum secundum morem Corinthium sculpta erant mirando opere. Quattuor autem ordines columnarum erant, et tres media loca tenebant. Quarum duae eodem modo factae in latitudine habebant pedes XXX, in longitudine uero stadia, in altitudine L pedibus tendebantur. Medius uero ordo in latitudine XXV pedes habebat, in altitudine centum. Tecta uero lignis sculptis in diuersas figuras apparebant, et altitudo mediae porticus in inmensum tendebatur, habens columnas compositas politas undique, quarum compago incomprehensibilis omnibus uidebatur. Talis ergo primus murus erat, et ab isto non multum distabat secundus, gradibus paucis ascendentibus; quem paries lapideus circuibat, habens titulum qui prohibebat alienigenas illuc ingredi morte interminata. Interior autem murus in australi et in aquilonali parte ianuas habebat in pariete a sese distantes. In orientali autem unam maximam, per quam transiebant puri [illegible] cum mulieribus. Inaccessibile autem sacrarium fuit, intra quod tertium erat, ubi solis sacerdotibus ingredi licebat. Et ante sacrarium ara erat super quam holocausta Deo imponebantur. Horum omnium nullum rex Herodes intrauit, eo quod prohiberetur quia sacerdos non esset; et operibus muros et porticus exteriores curabat. Quae cum VIII annis aedificasset, templo per sacerdotes in uno anno et quinque [mensibus] peracto, omnis populus laudans Herodem laetitia completus est. Herodes autem in dedicatione CCC boues obtulit Deo, et alii secundum uires suas, quorum numerus non potest aestimari. Nam cum occurrisset templi dedicatio, regisque natalicius dies quo regnum assumpserat, insignis est celebrata festiuitas. Construxit et effossam et subterraneam uiam ad aulam ab Antonia per ianuam orientalem, super quam turrem aedificauit, propter populi seditionem. Dicitur autem per illud tempus dum templum construeretur quia in die non plueret, noctu uero ymbres descenderent, quatinus opus non impediretur. Quae fama non est incredibilis si et alia Dei prouidentia aliquis consideret. Templum igitur hoc modo constructum est.

INCIPIT LIBER XVI

POST CONSTRUctionem autem templi Herodes rex studens in amministratione rerum omnes iniquitates depellere quae per ciuitates et prouincias fiebant, legem constituit nullatenus priori similem, per quam instituit eos qui aliquid furarentur uendi. Quae lex non tantum poena grauis erat, sed et ad confusionem patriae solutionemque antiquae legis existebat. Nam iubebat antiqua lex quadruplum furem reddere; non habentem uero ipse [illegible] uenundari non alienigenis, neque in perpetuum seruire Iudaeum, sed sexto anno absolui. Ergo praeter constitutionem et legem hanc poenam pati contrarium eis uidebatur, et populi parabat discordiam. Eodem tempore Herodes ad Italiam nauigauit, Caesarem desiderans salutare et uidere filios suos Romae degentes; quem et Caesar cum omni alacritate suscepit. Quem rogauit Herodes ut stolam sacerdotalem sub potestate Iudaeorum esse permitteret. Nam post obitum Herodis tantum sub Romanis fuit usque ad tempora Tiberii Caesaris, sub quo Vitellius Syriae procurator cum uenisset Hierosolimis et a populo clarissime susceptus fuisset, uolens eis uices rependere, ne sacerdotalem stolam sub sua potestate reciperent, de his scripsit Tiberio Caesari. Qui statim eis concessit, et ita permansit stola sacerdotalis sub potestate Iudaeorum usque quo obisset rex Agrippa. Nam Cassius Longinus qui tunc omni Syriae praeerat imperauit Iudaeis stolam sacerdotalem in Antonia turrim deponere, dicens Romanos oportere dominos eius esse sicut et prius. Iudaei autem tunc destinauerunt legatos ad Claudium Caesarem ut de his peterent. Qui cum peruenissent ad Claudium, iuuenis Agrippa rex constitutus petiit Iudaeis a Claudio hanc potestatem reddi, quod et obtinuit. Nam sub sigillo principis sacerdotum et principis custodiae Romanorum eadem stola custodiebatur, et ante unum diem celebrationis festiuitatum ascendentes et respicientes suum sigillum stolam sacerdotalem tollebant. Transeunte uero festiuitate in eodem loco deportantes et principi custodiae Romanorum ostendentes et iterum cum sigillis deponebant. Caesar autem amicabiliter tractans Herodem, reddidit ei filios suos Alexandrum et Aristobolum perfectos in doctrina, quos ille secum reduxit in propriam domum. Studium ergo populi circa hos iuuenes erat, et perspicuos eos omnibus fecit pulchritudo et magnitudo corporis, et regiae dignitatis forma pulcherrima eis non deficiente. Inuidebat ergo eis Salome soror regis Herodis eo quod filii Mariamnae essent, quam ipsa suo consilio pessimo per Herodem maritum eius damnauerat, et ideo timebat si praeualerent eius filii ultionem exigerent de his quae in matrem suam commissa uidebantur. Accedens ergo Salome ad fratrem Herodem cum aliquibus sibi fauentibus accusabat iuuenes illos, et dicebat eos non libenter cum patre morari propter matris eorum Mariamnae interitum, et iniustum eis uideretur cum interfectore genitricis suae manere. Ex ueritate quidem sumens initium, et ad ueri similitudinem perueniens affligere iuuenes temptabat, et fauorem patris quem circa filios habebat uolebat auellere. Interim [illegible] haec fama spargebatur, credens hoc ab aliis nuntiari Herodi. Unde et suspicio patris in eos processit. Sedata autem paululum suspicione, rex Herodes filiis eisdem uxores nobilissimas iunxit, Aristobolo quidem filiam sororis suae Salome nomine Beronicen, Alexandro uero filiam Archelai regis Capadociae nomine Glafiram. Cumque haec Herodes ita disposuisset et audisset Marcum Agrippam nauigasse ab Italia ad Asiam, festinauit ad eum et inuitauit ad Iudaeam, ut obtineret ab eo quae oporteret ab hospite et amico. Agrippa autem flexus ab Herode, laetus ad Iudaeam peruenit. Herodes autem nichil reliquit quod non ei monstraret, in nouis ciuitatibus eum suscipiendo et aedificia ei ostendendo amplissima, et omni deliciarum apparatu eum reficiebat cum amicis, in Sebastia et Caesareae portu, in Alexandrio et Herodio. Ducebat etiam eum ad ciuitatem Hierosolimorum, occurrente ei cuncto populo cum laudibus. Agrippa autem Deo centum boues immolauit, et pauit magnifice populum. Qui licet multos dies illic uellet remorari, tamen propter aptum tempus nauigationis festinauit ad Aegyptum, multis muneribus ab Herode donatus, cum suis amicis nobilibus perrexit. Rex autem Herodes post hyemem ueris tempore properauit ad Agrippam, sciens eum exercitum ad Bosforum perducturum. Cumque per Rodum nauigasset, putauit eum in Lesbo inuenire. Flatu uero aquilonis in Chio remoratus est, ubi multos sibi occurrentes donis regalibus honorabat. Cumque ciuitatis porticum uidisset dirutam, quae in bello Mitridatico deposita non facile propter magnitudinem restaurari contigerat, pecunias praebens quibus superabundare potuissent ad operis perfectionem, et mandauit ciuibus ut opus non negligerent. Ipse autem Herodes cessante procella ad Mitylenam peruenit, et exinde ad Bizantium profectus, cum audisset ultra Ceruleas iam Agrippam nauigasse, festinauit ad Sinopen Ponticam. Veniens autem subito Agrippae [illegible] apparuit, a quo libenter excepto honoribus fruebatur, cumque et tota expeditionis tempore laboris particeps est. Cumque prouincias Ponticas ordinassent per Paflagoniam et Capadociam et per maximam Frigiam profecti Ephesi uenerunt, inde ad Samum nauigauerunt. Multa uero beneficia Herodis per ciuitates singulas secundum petitiones interpellantium fiebant, dum in largitionibus munerum minime parceret. Sed et si qui ab Agrippa aliquid petissent, ipse praecurrens arbitrio suo postulata complebat. Cumque ita bonus et largus praestando omnibus petentibus appareret et nullum contristaret, amorem sibi et fauorem apud Agrippam maximum comparauit. Nam Iliensibus eum reconciliauit iratum, et persoluit pecunias quas procuratoribus Caesaris Chii debebant, aliorumque quoque petitiones complebat. Cumque Agrippa et Herodes ad [illegible] uenissent, Iudaei illic per ciuitates habitantes tempus et fiduciam nacti, uiolentias referebant quas patiebantur [illegible], et quod non permitterentur propriis uti legibus, et damna per calumnias exactorum infestis diebus sustinerent, et multis calamitatibus opprimerentur, Romanis semper praecipientibus eis secundum proprias uiuere leges. Quae cum suggessissent Herodi, praesentabat eos Agrippae ut audiret eorum allegationes, et Nicolaum quendam ex suis amicis dedit eis, qui pro eis peroraret. Agrippa uero Romanorum nobilissimos et reges et potentes qui tunc praesto erant cum ad concilium secum duxisset, Nicolaus orator ita pro Iudaeis locutus est: Omnes quidem o maxime Agrippa indigentes auxilio oportet pro necessitate confugere ad eos qui uiolentiam eorum possint auferre. Hi uero qui nunc interpellant fiducia prius a uobis data [illegible] operati uerunt, nullatenus se perdere per uos postulant quod dedistis. Postulant enim ut haec quae acceperunt a uobis qui soli potestis praestare seruetis. Nam damnis afficiuntur non ab aliquo meliore, sed ab his quos pariter secum subiectos uobis esse cognoscunt. Et siquidem maxima sunt quae a uobis meruerunt, laudabiles uidentur qui ita reperti sunt beneficiis dignos; si uero minora, sed inhonestum sit nec haec firmauerint quae praestiterunt. Hi qui uiolentiam Iudaeis ingerunt, non putarent bonos esse quod a uobis talia meruissent, non eis inuiderent et uestra beneficia cessare mererent. Quod si quis interroget uideo utrum in patriis legibus ipsi praeuaricari in immolationibus et pompis quas sacris diis offerunt, scio libenter eos omnia pati quam patrias leges amittere. Nam et bella propter haec multa amplectuntur uerentes ne transgrediantur patrias leges. Et libertate quibus nunc uniuersum genus per uos potitur, quod nos etiam petimus ut liceat nobis propria seruare sollempnia. Cur ergo hi quae pati nolunt in alios committunt? Illud etiam consideremus, utrumne est populus aut ciuitas aut gens aliqua hominum quibus maximum bonum apparuit continentia uestri imperii et potentia Romanorum, et audet aliquis eorum beneficia infirmare? Licet sit amens, tamen nemo sit qui non horum particeps publice et priuatim existat. Quod et si quis auferat quae uos donastis, nichil est firmum neque quod per uos fuerit obtinebit. Uestra enim beneficia quis enumerare praeualeat, si recordatur fuerit regnum antiquum et modernum imperium? Nam multa existunt quae a uestra felicitate uestra concessa sunt. Nostra uero licet clara sint, non tamen inuidiosa propter uos quae donastis, et haec tantum postulamus, ut sine impedimento patriam legem seruemus. Quod et uobis non debet inuidiosum esse, siquidem Deus laetatur honorari. [illegible] cum sollempnius nichil inhumanum est. Omnia enim religiosa et iusticia salutari deuota, neque celamus mandata quibus utimur [illegible] pietatis et humanarum professionum. Septimum uero diem remittimus doctrina nostrorum sollempnium imbuti, et ideo nullatenus peccamus. Bonae namque probantur leges quas colimus. Pecunias autem quas congregamus ad transmittendum in Hierosolimis rapientes manifestum sacrilegium committunt, et uectigalibus nos grauantes in festis diebus ad iudicia nos et [illegible] pertrahunt per contumeliam religionis, quam per nos cognoscunt, de qua non iusto odio habent. Siquidem uestrum imperium omnibus dominatur, pro bonitate quidem laudatur, contumelias autem fortiter abhorret. Postulamus ergo, o maxime Agrippa, uiolentias auferri, ut non prohibeamur legibus nostris in sollempnitatibus perfrui, et ne substantiae nostrae rapiantur ab his quibus nullam uiolentiam inferimus. Nam petitio non tantum iusta, sed etiam a uobis primo data. Possumus pluries senatus consulta et tabulas in Capitolio positas legere, quo certum experimentum uobis praebent fidei. Et si nulla tamen foederis nobis apparuissent, tamen debent firmata esse quae donatis, et nichilominus nobis sicut omnibus hominibus praestatis beneficiorum largitiones, quorum singula si quis enumerare potest inuisam orationem longo sermone efficeret. Nos uero si uelimus ostendere haec iuste impetrasse, sufficiat nobis ut priora taceamus, cum hic rex noster Herodes qui uobiscum praesens considet, qualiter eius fides erga uestram familiam claruerit nostis. Quis enim fauor eius, aut quis in nos [illegible] honor, aut quae causa defuit? Nam eius fides cogit nos numerare beneficia quae per uos nobis tradita claruerunt. Nuntiatum est enim ab Hierosolimorum Iudaeis nobis qualiter eorum prouinciam ingressus, Deo perfectas immolationes honorando eum persoluisses, et quomodo populum pauisses, et ab illo munera suscepisses, quae per ciuitates signa et iudicia hospitalitatis et amicitiae uestrae putantur, quae meruit gens Iudaeorum per Herodis prudentiam. Haec autem monentes una cum Herode rege et consedente petimus ut nichil superfluum sed ut nichil quod prius donastis non concedatis nobis ab aliis auferri. Cum haec Nicolaus orator pro Iudaeis disseruisset, intelligens Agrippa rex uiolentiam eos pati, spopondit propter Herodis amicitiam uel fauorem paratum se esse cuncta Iudaeis concedere, quia quae postulant iusta perspiciuntur, et si amplius

165.

prestitissent non me piguisset: eis concedere que non lederent romanum imperium. Et uolo uos sine molestia propriis sollempnitatibus uti. Cum hec agrippa locutus fuisset: concilium dimisit. Herodes autem affectum eius grates exhibebat. et ita se pariter amplectentes discesserunt.

Rex autem herodes domum reuerti uolens: nauigauit in cesaream. et non multis diebus peractis flatu uentorum ad hierosolima peruenit. Vbi concilium totius populi congregans. cum multa ex prouincia conuenissent. concione habita. rationem totius sue profectionis explanauit. et que iudeis in asya per eum peruenissent: ut sine uiolentia in posterum possent degere. Narrauit etiam que felicitas uel gubernatio sui principatus eis profuisset. et quartam partem fiscalium preteriti anni eis concessit. Qua illi ratione et gratia letati. cum summa exultatione bona orantes regi recesserunt ad sua. Procedebat autem seditio domestica. et acerbiorem accipiebat prouectum. cum salome soror herodis regis tamquam hereditarium odium suscepisset circa filios mariamne. et sumpsisset de matris eorum morte audaciam dum neminem filius reliquisset: qui posset eius mortem uindicare. Cumque adolescentes illi a patre herode discederent. memoria matris que falsis interempta fuerat accusationibus. nec non et imperii cupiditate. rursus simile malum portentum est. dum idem adolescentes insidiarentur sorore fratri herodis. et sorori salome. et odium per alterutros exercerent. Modus autem odii simulis erat. dum filii mariamne alexander et aristobolus manifeste minitarentur: inhonestum putantes iram celare. salome autem et qui eam audiebant callide et maliuolis accusationibus uterentur seducentes adolescentes et herodem ad necem eorum instigantes. Illi autem nullatenus pro matris morte confundebantur nec eam credebant iuste perisse. immo magis festinabant in auctorem homicidii uindicare. Deinde cuncta ciuitas istis sermonibus completa. mirabatur innocentiam adolescentium. Plus autem crescebat salome malitia. et mittebat aliquos qui callide et quasi a se ipsis ad eos dicerent matrem eorum iniuste extinctam. se autem miseriores esse quod cogerentur cum interfectoribus matris cohabitare. et ita eos incitarent ad malum. Cum ergo herodes ab agrippa redisset. et prout melius fuisset sicut prediximus. accedens ad eum pheroras frater suus. et salome soror eius. dicebant ei magnum periculum imminere a filiis suis. eo quod minime sustinerent in ulciscendo matris interitum. Addebant etiam quod archelai regis capadocii spe niterentur. tamquam per illum ad cesarem profecturi patremque herodem accusaturi. Herodes autem hec audiens conterritus obstupuit: quod et alii eadem sibi nuntiassent. et recordabatur preteritas calamitates quas cum uxore sua matre uidelicet eorum habuisset. et timebat ne a filiis peiora pateretur. Quippe contestabatur quod omnia preter spem ei feliciter forinsecus deus prestitisset. et super hec domesticis calamitatibus uinceretur. Turbatus ergo in huiusmodi calamitatibus: afflictus in dilectione illorum adolescentium. antipatrum filium suum ante regnum sibi genitum de priuata uxore aliis preponens: omne regnum in eum transtulit. credens sic conterere filios mariamne. et temeritatem illorum humiliare cum uiderent alium sibi in regnum succedere. et uolebat eos supercilio deposito ad meliora conuertere. sed non sicut putauit euenit. Nam filiis mariamne omnino sua deiectio grauis apparuit. Antipater autem fiduciam potestatis quam prius non habebat: festinauit et ipse fratres affligere. eorumque accusatoribus consentire. quibus pater facile credebat alienatus ab amore filiorum. Sodalibus etiam multis usus. ne ipse in suspitionem ueniret. et patris animum in fratres accendebat. Nam multos iam acquisierat sue uoluntatis ministros quia de regno habuit. et perfide patris putabatur hec facere. Vnde plus occasiones contra adolescentibus crescebant. Nam sepius ab eis lacrime pro contemptu suo. et matris recordatione fundebantur. patremque manifeste apud amicos tamquam iniustum accusabant. Que maliuoli per antipatrum herodi renuntiabant. et non paruam seditionem hec commouebant. His accusationibus exacerbatus rex herodes et humiliare filios mariamne uolens. maiorem honorem antipatro addidit. adeo ut matrem dudum contemptam reduceret. et sepius de ea cesari scriberet. Agrippa ergo post dispensationem decennalem asye romam reuertenti. herodes rex a iudea ad eum nauigans. solum antipatrum secum duxit. Quem etiam cum multis donis cesari commendauit. quatinus eum sibi amicum faceret. ita ut omnes iam crederent. contemptis filiis mariamne. antipatrum patri successurum in regno. Ipse quoque antipater multum contestabatur quod absentes fratres suos minime accusare preualeret. et timebat ne pater mutatus iterum filios mariamne super se diligeret. Cumque hec ingressus sua malignitate usus patrem in fratres incitabat. et simulabat se uereri patris interitum. usque quo herodem ad tantam iram uel furorem perduceret. ut etiam aperte contra filios mariamne uteretur. Herodes igitur ne tantum facinus subito in filios perpetraret: melius putauit romam prius nauigare. et filios apud cesarem accusare. et nichil tale committere quod propter magnitudinem impietatis periculosum existeret. Assumptis igitur filiis mariamne et antipatro cum romam uenisset. ad aquileiam ciuitatem perrexit. cesarem ibi apto tempore conueniens de maximis suis calamitatibus intimauit. filiosque mariamne presentans. audaciam eorum accusauit quod festinassent patrem suum perimere. regnumque tyrannico more inuadere. dum ipse licentiam haberet non necessitate sed recto iudicio tradere regnum permanenti filio circa paternam pietatem quam a cesare percepisset. et quem uellet sibi successorem relinquere. cum illi non solum regno sed et uita mererentur priuari. qui talem facinus in patrem moliti sunt. et quorum iniquitatem diu tolerans. nunc cogeretur aures cesaris talibus uerbis polluere. maximum cum mihi a patre passi essent molestum. Cur non iniustum eis uideretur quod principatum quem multis laboribus uel periculis acquisiui ei filio concessi et prebui quem dignum existimaui. Nam hoc premium cum aliis iustitie donis existit. qui meritis quisque prouidentem mitigauerit. et talem diligentiam habuerit. ut retributione dignus existat. Impium autem est multis. dum alter non possunt ad regnum nisi perempto patre accedere. quibus hactenus ego eorum patris honores et diuitias administraui. et coniuges genere nobilissimas copulaui. aristobolo quidem filiam salome sororis mee. alexandro uero filiam archelai regis capadocii. Pro quibus bonis dum mihi male reddere uellent. nolui meis uindicare hanc audaciam. sed ad te o cesar communem benefactorem eos adduxi. et pariter eos mecum in tuo iudicio feci astare. et uolo et opto aut eos occidi. ne ego cum maximo timore corporis uiuam. aut me interfici. ita ut utrique fabula hominum uel obprobrium simus.

Cum hec herodes ante cesarem filios accusando dixisset. et filii hec eo dicente lacrimarentur. et confusi essent de tali accusatione. licet liberum sermonem ac fidelem a conscientia possedissent: tamen patris criminationibus difficilem esse satisfactionem putabant. dum possent propria conscientia honeste et cum fiducia patrem redarguere. Erat ergo eis inopia dicendi et deficiebant in eis lacrime cum gemitu dum timerent ne putaretur mala conscientia satisfactionem inuenire. Cesar autem contractionem eorum attendens. inuenire sic eam innoxii. credidit esse conscientia non facinorosum sed imperita modestia minime sese preualerent purgare. Vndique factum miseratione cunctis presentibus: patrem commouerunt ad iram misericordiam. Videntesque eum mitigari. et cesarem. et alios presentes unus de illis fratribus alexander iunior etate ita accusationes patris dissoluere uisus est dicens. O pater tuus quidem erga nos affectus euidenter manifestus ex ipso iudicio circa nos apparuit: cum si quid in nos crudele facere uelles non nos ad omnium seruatorem cesarem perduxisses. dum tibi quod uelles liceret ut pater. Nemo enim quemquam uolens interficere ad templa cum sacraria que perducit ubi uita acquiritur. que nobis morte peior existeret si tale aliquid in patrem cogitassemus. Siquidem sermonum fiducia pura conscientia et ueritas acquirit. Beati igitur erimus si de accusatione tua absolui poterimus. si uero accusatio preualuit: solem uidere superfluum iudicamus. Quod autem dicis regnum nos desiderare. et si simulis causa contra nos iuuenes uidetur. et quod de miseria matris nostre interitum subiungis. a priori calamitate argumenta percipiens: nobis ingeris crimen. Considera tamen quia hec passio communis omnibus est: et tamen in nobis reprehenditur dum eius filii simus. matrem nostram iniuste accusatam. et ob hoc nos in suspicionem uenimus tamquam matrem nostram uindicaturi. Dicat ne quisquam in presentia cesaris si unquam tale aliquid a nobis presumptum est. ut crudeles in patrem nostrum fuisse apparuerimus. Nunquid hoc manifestis iudiciis potest approbare. aut ueneni confectio. aut equalium coniuratio. aut seruorum correptio. aut littere contra te destinate. dum licet hec possent non facta criminationibus confingi domo regia non concordante. Principatum etiam quem tu dixisti primum esse periculosum sepe euenit causa fieri malignitatis. Culpa ergo nostram probabit nullus. Accusationes autem quomodo soluit qui non uult audire quod agimus. Nichil locuti sumus contra te. nam hoc iniustum esset: sed illi si quid a nobis ad eos dictum fuisset: minime celauerunt. Matrem autem planximus non quod defuncta esset. sed quia derogabatur ei ab indignis uolentibus principatum inuadere. Sic nos uis ne te patre uiuo quidem possidere: et quod nos non possideamus. Et te diu regnis honoribus fruente. frustra laboraremus si te occidendo regnum inuadere uoluerimus. Nam post facinorem nec terra nobis peruia esset nec mare nauigabile. Nunquid subiectorum pietas. et gens religiosa concedere habuit parricidas rem publicam obtinere. aut sanctissimum a te effectum ingredi templum. Aut quomodo posset hoc homicidium inultum uiuente cesare dimitti. Sed neque filios impios creasti neque stultos: sed infelices teque indignos. Sed neque accusatores nos habes neque nos tibi inuenis. Quid igitur tibi ad fidem sufficit in tali crudelitate. Antipater de matre nostra coniecturam sumere. que nos non incitare sed magis mitigare posset. Ampliorem quidem sermonem uolebam inserere. sed non recipiunt prolixiorem orationem que minime commissa cernuntur. Quapropter ante omnium dominum cesarem tecum nunc pacificari uolumus. si sine suspicione cum ueritate circa nos tuum affectum ostendis ut pariter possimus uiuere. licet non feliciter. quia maxima mala sepius ex falsa suspicione generantur. permanente namque in te aliquo metu re culpe nostre. Nam nobis uita iocunda non uidebitur. si te culpam in animo omnino de corde non deleueris. Cum hec alexander iunior dixisset. cesar magnitudinem accusationum iam non credebat. et herodem mitigabat placari filiis. Cumque filiorum misericordie rumor in aula diuulgatus esset. regem faciebat inuidiosum incredibilis accusatio. Nam adolescentium etas et corporis pulchritudo misericordiam eis auxilium conferebat. plus uero quia oratio conueniens et sapientia alexandri uerbis occurrerat. Cesar autem dixit ad adolescentes. licet quidem ab accusatione extranei uiderentur. hoc ipsum tamen peccasse eos pronuntiauit quod non tales se patri probuissent. ut non daret criminationi occasionem. Herodem quoque petebat ut omnem accusationem abiciens reconciliaretur cum filiis. dum non esset credibile ab eis hoc scelus potuisse committi. Cum hec cesar herodi persuasisset: precepit iuuenibus illis sese ad patris uestigia proicere. Quam supplicationem pater eos lacrimabiliter et flebiliter amplexatus est. Omnes cernentes qui aderant flexi miseratione in lacrimas prorupere.

Postero die herodes donauit cesari ccc talenta ad spectacula et munera romano populo tribuenda. Cesar autem ei concessit metalli eris cypri dimidio redditu et dimidia percussione prebuit et hospitalitatibus eum et muneribus honorauit. et potestatem hanc concessit: quemcumque uellet filiorum successorem in regno relinquere. uel partiri unicuique regnum. ut ad omnes perueniret. Ille tamen adhuc uiuente hoc non permisit agere. dicens oportere eum dum uiueret: et regni et filiorum dominatum possidere. Iuuenes autem illi filii herodis gratias cesari agentes: discesserunt ad propria cum patre et cum eis antipater frater simulans letitiam preteriti liberationis fratrum cum patre. Hec cum ordinasset herodes rursus rediit ad iudeam. Interim absente eo non parua pars regni defecerat trachonitidis regionis. quam ipse rediens restituit ad integrum. Herodes autem dum nauigasset cum filiis et uenisset in elensiam cilicie que prius sebaste dicta est. inuenit archelaum regem capadocie ibi expectantem et de filiorum reconciliatione gaudentem. et quod alexander qui filiam eius habuit ab accusatione patris solutus esset. et donationes sibi inuicem ut reges dederunt. Inde cum herodes ad iudeam peruenisset. et in medio populi in templum fuisset: de suis presentis actibus allocutus est populum cesaris in se munificentiam explanans. In fine uero ad persuasionem filiorum sermonem conuertit. monens ut in aula et in aliis cunctis concordarent. Quos et post futuros reges demonstrauit. primum antipatrum postea uero filios mariamne aristobolum et alexandrum. hortabaturque eos omnes dum ipse uiueret sibi in omnibus obedirent. quia nec per etatem impeditur nec per senectutem suam rempublicam gubernare. Cum hec dixisset: contione dimissa. multi sub expectatione filiorum et nouis rebus fluctuabant.

Eodem tempore perfecta est cesarea quam edificauit decennali tempore xxviii. anno regni sui. olimpiade centesima et nonagesima secunda. cuius in dedicatione celebratio uel apparatus munificentissimus fuit. Nam preparauerat certamina musica et palestras conuenire. Preparauerat etiam feras et gladiatores et cursus equorum. et reliqua miranda spectacula in honore quinquennali cesaris. Cum etiam cesar cum sua uxore iulia pro dedicatione ciuitatis maxima liberalitate summum direxerat apparatum. que summa quingentis talentis estimata est. Cumque multitudo ad ciuitatem conuenisset. et pro spectaculis et legationibus quas populis destinauerat et beneficiis eius gratias agentes pariter occurrissent: ipse cunctos suscepit in diuersoriis. et conuiuia per dies xv. et spectacula et delicias ministrauit. Vnde et insignis eius magnanimitas ubique diuulgata est. Nam perhibent cesarem et agrippam sepius dixisse quod magnanimitati herodis imperium deesset. et dignum esse syrie uel egypti regnum possidere. Post huius urbis dedicationem in campo qui cafarsamala uocabatur in loco aquoso et terra optima arboribus et fluuio circumdata ciuitatem edificauit. quam in honore patris sui antipatri antipatrida nominauit. pulchritudine et amenitate nimis decoratam. Insuper etiam in honore matris locum iuxta iericho edificans munitione et domiciliis optimum. cyprum eum nominauit. Post hec etiam in honore fratris sui faseli ob amorem quem erga eum habuerat construxit turrim in ea ciuitate pro munitione ciuitatis. quam in fratris memoriam faseli nominauit.

Beneficia quoque ipsius herodis que impendit aliis ciuitatibus per syriam et heldaa. et quos ad eum contingebat perficere minime possumus explanare. Nobilissima uero et maxima ei facta extiterunt in rodios. Nam phythium ipse suis sumptibus construxit. et prebuit multa talenta ad nauium confectiones. Nicopolitana etiam ciuitate quam in actiaco litore cesar edificauerat. multa publica loca condidit. Antiocensibus quoque magnam ciuitatem syrie habitantibus plateam longam in media ciuitate positam. ex utraque parte porticibus ornauit. et uiam polito lapide strauit. ad ornatum et uoluptatem habitantium. necnon et olimpiacum certamen appellatione dignum propter pecuniarum inopiam melius effecit redditibus deputatis et immolationibus et reliquo ornatu celebrationem eius insignem reddidit. Pro qua munificentia a perpetuis agonitheta nominatus est. Multas quoque mirabiles uidet aliquis differentias uoluntatis herodis et nature eius. Nam si largitiones consideremus quas omnibus hominibus donauit. quis potest negare munificentissime eum nature fuisse. Si uero tormenta et iniquitates in subiectos et domesticos eius attendamus. durissimus et ferus omnique pietate alienus putatur. Unde inconstantie et sibi contraria uoluntate ei existimant. Quod ego minime puto. sed unam causam in utroque dominantem considero. Nam dum ad inmensam largitatem munificentiaque prouideret. si alicubi presentis glorie spes occurrisset. et future. sumptibus profusis alacriter eam emere festinabat. Quapropter compellebatur seuus in subiectos existere. dum presentibus consumptis pecuniis. alias uellet acquirere. Cumque cognosceret propter uiolentias suas se subiectorum subiectorum odio teneri. corrigere quidem iniquitatem non facile poterat. conabatur autem odium suum occasionem pecuniarum ulcisci. Familiarium uero suorum qui eum uerbo aliquo offendissent. et seruum eum nominando et alienigenam. aut si suspicatus fuisset aliquem de principatu cogitare. nullatenus se ipsum moderari. sed persequebatur filios et cognatos et amicos tamquam hostes. Et dum uellet se solum honorari. talibus delictis succumbebat. Testimonium huius rei perhibent honores ab eo exhibiti in cesare et agrippa. et in alios amicos. Nam qualiter ipse adulabatur maioribus suis. similiter fieri a subiectis expetebat. Sed gens iudeorum lege hoc agere prohibetur. et contempta inani gloria solam sectatur iustitiam. Unde eos herodes exosos habuit. quod nollent eum templis uel synagogis honorare. Huius rei gratia arbitror herodem in suos quidem seuissimum extitisse. in extraneos uero munificum fuisse.

Interea iudei per asyam et libiam cirenen et pontum affligebantur. dum nec suis legibus et ritibus sic sub antiquis regibus uterentur. sed in uiolentia paganorum opprimerentur. ut pecunias sacras uiolenter tollerent. et ideo ad cesarem pluries ex his legationem destinauerunt. Cesar autem scribens per prouincias. suis eos legibus uti precepit. Quarum exempla subiungimus. que demonstrabunt uoluntatem quam ab initio priores romani imperatores habuerunt. Cesar augustus. pontifex tribunicie potestatis dicit. Quoniam gens iudeorum fidelis non solum presenti tempore sed etiam priori. et maxime patri meo dictatori cesari populoque romano. et princeps eorum quidam hyrcanus apparuit. placuit mihi et senatui cum sententia populi romani iudeos suis uti legibus et permittere eis patrio iure frui. sicut ab hyrcano principe sacerdotum altissimi dei. et sacraria eorum inuiolata permanere. et pecunias [illegible] ad hierusalem transmissas reddi custodibus pecuniarum. et neque uadimonia sabbato et sexto die ab hora nona exigi. Si quis autem inuentus fuerit auferens sacros eorum codices aut pecunias a synagogis. hic talis sacrilegus teneatur. et substantia eius in publico rome deputetur. Suggestione uero eorum pro pietate mea quam habeo super omnes homines per gaium marcum censorinum in pontificatum. precipio hoc decretum proponi in nobilissimo loco quem omnis asya in monimentum dedicauit. Si quis autem transgressus fuerit hanc constitutionem. non mediocri pena exsoluatur. sic scriptum est in templo cesaris. Cesar norbano flacco salutem. Iudei qui antiqua consuetudine solent pecunias sacras ad hierosolimam transmittere. sine impedimento hoc faciant. Et hec quidem cesar iussit. agrippa uero scripsit pro iudeis hoc modo. Agrippa magistratibus senatui populoque ephesiorum salutem. Pecuniarum sacrarum que in hierosolimorum templi transmittuntur diligentiam et custodiam in asya iudeis habere precipio secundum patrium morem. Hos autem qui sacras pecunias iudeorum auferunt et ad asilum confugiunt. iubeo retrahi iudeisque tradi. quos more sacrilegorum occidant. Scripsit etiam agrippa sillano magistratui ne iudei sabbato compellerentur uadimonia prebere hoc modo. Marcus agrippa quirinensium magistratibus senatui et populo salutem. Iudei qui per cyrenen habitant quibus iam cesar augustus scripsit fabio eorum presidi [illegible] aliisque ibi prouincie procuratoribus quatinus sine impedimento pecunias in hierosolimam transmittant. nunc mecum interpellauerunt quod ab aliquibus calumniatoribus affligantur occasione tributorum quae nequaquam debent. et prohibentur sollempnia sua peragere. Quos similiter impediri iam moneo. sed et si qui sacras pecunias ciuitatibus alicubi abstulerunt. has ipsis reddi precipio. et in iudicio corrigi nouitatem. Caius norbanus flaccus proconsul sardiensium magistratibus et senatui salutem. Cesar scripsit michi precipiens ne quisquam iudeos prohiberi patria consuetudine pecunias colligentes ad hierusalem transmittere. Scripsi ergo uobis ut sciatis quoniam cesar et ego sic uolumus. Iulius crassus proconsul scripsit ita ephesiorum magistratibus senatui et populo salutem. Pro asyam iudei habitantes [illegible] in ephesum michi iudicanti demonstrauerunt cesarem augustum et agrippam collegam eius concessisse eis propriis uti legibus. et nemo prohibeat quas singuli eorum sua uoluntate causa pietatis quam in deo habent colere et mittere. hec autem [illegible] Volo ergo uos agnoscere quia decretis cesaris augusti et agrippe parens. precipio eas uti et seruare sine impedimento sua sollempnia. Hec scripta ideo explanauimus. ut demonstraremus quia cum cum honore ab initio imperantes nobis ex patriis legibus prohibiti sumus a magistratibus agere. sed defendebamus religionem dei seruantes. Redeam autem ad dimissam prius narrationum ordinem.

Igitur herodes rex consumptis suis pecuniis. audiens hyrcanum ante se regem aperuisse monumentum dauid. et tria milia talenta ibi inuenisse. credens adhuc ibi multa deposita. que ad omnes suos sumptus sufficerent. monumentum apiens noctu ingreditur. dum neque uellet ciuitatem hoc scire. et ducens secum fidelissimos tantum amicos. pecunias quidem depositas sicut hyrcanus non inuenit. ornatum uero et uasa aurea plura tulit. Et dum omne studium suum componeret. ut et inquisitionem diligentiorem faceret. et uellet interius ingredi ad urnas in quibus dauid et salomonis corpora posita erant. duo ex satellitibus eius a flammis exusti sunt. ab interiore parte occurrentibus. Herodes autem timore perterritus egressus est. et pro piaculo monumentum construxit magnificentissimis expensis ante ianuam ex lapide albo. Cuius etiam mentionem faciens nicolaus hystoriografus descensum regis herodis de sepulchro ornauit. dum nollet timorem quem exigente ei acciderat conscribere. dum inhonestum hoc putaret factum. quod semper idem hystoriografus in suis scriptis facit. Nam tempore herodis uiuens et cum eo conuersans. que ad gratiam et gloriam et fauorem eius pertinebant cantando scribebat. et multas iniquitates eius cum multo studio celabat. Nam cum scriberet mortem marianne et filiorum eius. pertinaciam herodis dissimulans illam ut luxuriosam. et filios ut patris insidiatores accusauit. et res herodis amplioribus laudibus extollens. delicta eius studiose satisfecit. Uenia ei danda est. quia non ueram hystoriam sed laudem conscripsit. Nos uero genere asamoneorum regum propinqui existentes. et cum honore sacerdotii hoc mentiri aliquid non dignum putauimus. et ideo cum memoria ueritatem gestorum recensemus. In domesticis quoque malis herodes constitutus affligebatur. cum multi ex ira eius audaciam accipientes. accusabant propinquos et amicos eius. Quibus ita in se dispositis. nulla requies erat. Siquidem salome soror herodis inimica filiis marianne. aristobolo filiam suam coniunctam nullatenus ei fidem seruare dimittebat. dum sepe eam flagitaret. ut quecumque ei maritus suus secrete locutus fuisset. sibi omnia nunciaret. Et maledictionibus. que inter iugales sepius contingunt. cogebat puellam suam dicere que de marito sciebat. Illa uero ei narrabat quod sepius maritus suus aristobolus memoriam matris sue marianne faceret. et quod patrem herodem odio haberet. et frequenter comminaretur quia si principatum obtineret. filios quos herodes ab aliis uxoribus habebat agriculturam exercere constitueret. dum magis apti essent ad hoc opus quam ad regni negocia. et matres eorum pro presentibus ornamentis cilicinis intendi ne solem uiderent. Salome quoque hec a filia audiens. et fratri suo herodi narrans. dolore et iram in aristobolum inflammauit. et incendebat ex uariis accusationibus. et in filios atrociter exarsit. Ferora autem frater herodis cum quadam die ad alexandrum uenisset. qui glafiram archelai regis capadocie habebat dixit ad eum. Salome narrauit mihi quod herodes in amore uxoris tue glafire inciderit. et minime desiderium suum possit extinguere. Quod alexander audiens. adolescentia et emulatione commotus. et dolorem non tolerans. nunciauit patri herodi cuncta que sibi patruus suus ferora dixisset. Herodes autem nimis fremens. et mendacium impudice criminationis non ferens turbabatur. et sepius exclamabat maliuolentiam domesticorum suorum erga se quales ipse circa eos fuisset. et quam infideles eos sibi inueniret. Uocans igitur ferora fratrem suum. cum taliter aggressus est dicens. Pessime omnium hominum. cur ad tam inmensam et nefandam indeuotionem erga me fratrem tuum peruenisti. ut talia de me loquereris. Et cur presumpsisti mala uoluntate suspicionis uerba inter me et filium meum seminare. et insidias et uenena immittere filio prima proditione festinasti. Quis enim alter nisi bonitate plenus non uindicaret in patre tam crudelem opinionem. Pro enim gladium in dextera quam hoc uerbum maximo ei debuisti inmittere contra patrem. Quid autem conaris male loquendo de me. nisi ut eorum fauore fraudibus tibi concilies. Nam talia dixisti que tue impietati congruant. Abscede iam pessime. circa fratrem atque benefactorem et tecum quidem hec malicia conscientie conuenit. Ego enim uindico sic soleo meos. nec uindicans mitto meis. sed magis beneficiis exornatum quibus indigni esse noscuntur. Ferora quoque his auditis. statim malicia plenus respondit. Salome mihi hoc persuasit. et ab illa sermones hos audiui. Salome autem in presentia sedens exclamauit. negans quod nichil ab ipsa tale dictum fuisset. et quod festinarent omnes ad odium regis eam perducere. et occidere eam uellent. propter fidem quam erga eum semper habuisset. [illegible] et per sermonem insidiarentur. quia ipsa sola reflecteret [illegible] uxorem quam nunc haberet repudiaret. regisque filiam in matrimonium sibi coniungeret. Quapropter me falsis inique accusationibus [illegible] aggressus. Cum hec salome dixisset. crines suos dilacerans. et pectora manibus tundens. uerisimilis abnegatione constabat. maliuolentiam uero morum dissimulationem redarguebat. Ferora quoque in medio stabat. nullam habens satisfactionem. Nam alexandro hec uerba se dixisse confessus est. sed audisse se eadem uerba a salome minime potuit comprobare. cum illa nimium negaret. Unde dum litigationem sermonum inter eos facta. rex herodes fratrem et sororem auersatus. filium alexandrum pro fide laudauit. quod sibi sermones ferore nunciasset. Hac lite facta. salome iterum caput commouit accusationis. odio omnium tenebatur. Quoniam etiam uxores regis ut maliuolam abhorrebant. et quod earum naturam malignam cognoscerent. Occasione quoque accepta. accusabant eam apud fratrem herodem. quarum fiducia ex huiusmodi causa magis accreuit. Rex arabum oradas nomine nimis existens inefficax. habebat dispensatorem regni sui astutum iuuenem et in omnibus nimis ornatum. cuius educationi omnis arabia subiacebat. Is cum pro causa quadam ad herodem uenisset. et cum eo cenaret. uidens salomen sororem eius desiderio eius captus est. Audiens autem quia uidua esset. amplius inflammatus loquitur cum ea de nuptiis. Salome autem tunc male a fratre tractata propter predictas causas. inuenis [illegible] ferore consentit ad nuptias. Et cum rursus ad cenam conuenissent notabant [illegible] uxores [illegible] mediocria signa cupientis eorum. Que mulieres regi annunciauerunt [illegible] Herodes autem precepit ut ea obseruarent [illegible] communem cenam loqueretur. Post hec arabs in suspicione ueniens recessit. Cumque post menses tres [illegible] reuersus esset rursus rediit ad herodem. et postulauit sibi dari matrimonio uxorem salomen sororem eius. dum non inutilis ei [illegible] esset affinitas eius cum arabum principe [illegible] in medio adesset possidendo. Cumque hec fratri nunciasset herodes sororem salomen recepisset. interrogauit eam si nuptias eius consentiret. Illa autem sine mora consensit. Herodes uero arabum quoque inquirens si uellet inscribi legibus iudeorum et circumcidi. quod aliter non posset salomen ei coniungi. Ille autem respondit nullatenus se in hoc consentire. quia si hoc actum fuerit. se ab arabibus non solum regno sed uita priuari. Quo dicto. recessit in arabiam. Salomen autem ex illo die ferora frater eius de luxuria criminari cepit. et uxores regis improbabant ei dicentes eam cum arabo adulteria commisisse. Herodes autem cum filius fratris sui ferore uxorem duceret. prestitit ipse dotem c. talenta. Interea familiares seditiones non cessabant. sed de die in diem crescebant. et tale aliquid contigit ex causa non honesta. et ad magnam difficultatem usque peruenit. Fuerunt enim herodi eunuchi propter pulchritudinem non mediocriter acceptabiles. quorum unus erat pincerna. alter inferior cibi. alter lectuli regis credentiarius. qui et consiliarius ei erat. De his quidam nunciauit herodi quod alexandro filio eius multis pecuniis corrupti essent. Quos interrogans herodes de communicatione. aliquid confessi sunt. Cumque eos herodes iussisset torqueri. et in necessitatibus essent. et ministri in eos atrociter sauirent. confessi sunt quod alexander odium circa patrem et inimicitias haberet. et persuasisset eis herodem spernere uelut superfluum. et cooperientem senectutis sue tempora dum annos etatis celaret. et ideo ad se respicerent. uolentem regnare inuito patre. et quod nulli alio regnum certum foret nisi sibi propter quod tamen sed preparata dominatione cum plures

166.

ipse per amicitiam et caritatem fratris forent. Hoc autem herodes audisset ut
tristitiam et mentem tractet ea quae ad contumeliam suam dicta cognouit. mo
leste ferebat. Aliam etiam suspicionem periculosam suscepit. unde exutusque
metu timebat ne per auctoritatem consiliatum eum fuisset contumatio
fortior priore. Custodias ergo iudicans munientes fecit quaestionem fecit.
et speculatores aliquos de quibus suspicabatur posuit. Et dum in opinione
et odio utrisque filios haberet. antipater occasionem inueniens multum contra
insontes filios acerbius factus est. et magis accusationes et ualidi uidebantur
et credibiles. et nulla societas cum eis habebatur praeter insolita cursatione.
Et sic ferme eos suo casu [illegible] desideranti [illegible] nocuit. Proinde
omnes qui [illegible] sentiebant inuicem constituti erant. timentes herodem.
Talis ergo dum fuisset in aula turbatio. amicis filiorum suorum herodes
palatium interdixit. Quam interdictionem maxime constituit propter eos
qui fiduciam potiorem habebant. Siquidem andromachum et gemellum
uiros ab initio sibi fidelissimos et qui multum in re publica ei legationibus
et consiliis domesticis profuerunt. eique filios docuerant. illos etiam
expulit. Andromachum eo quod filius eius demetrius amicus alexandri
esset. gemellum uero fidelem illi sciens. quia et monitor eius et in custodiis
esset. cum romae cum ipso degebat. Cauteque ergo contra eos agens fiducia eorum cum
honore amputauit. timens ne per potentiam aliquid in eum committeret.
Horum omnium malorum auctor erat antipater. qui inuidebat fratribus suis
quod a patre simili honore tractarentur. Herodes ergo expulsis amicis
filiorum. reliquos fidelissimos alexandri cum tormentis exigebat et in
terrogabat ut si quid contra se et statum a filiis scirent edicerent.
Quid plura? Moriebantur dum non haberent quod dicerent. et herodes
consumebatur ira quia quod querebat ab eis inuestigare non ualebat. Antipater
pater autem filius eius nimis callidus cum simulatione amicitiae referebat a pluribus
latentem coniurationem. Et cum laudaretur a pluribus idem antipater pro cor
poris magnitudine. et sagittandi peritia. quod alios fratres suos precelleret.
ipse timebat ne in his fauoribus populi inuidiam erga se pater conciperet.
Ideoque saepe in ambulando cum patre cum longior statura esset sese incur
uabat ne longior patre appareret. In uenationibus etiam cum sagitta
rent. illo praesente non recte saepe iaculabatur ne patris in se inuidiam excitaret.
Herodes ergo cum a pluribus sciscitaretur quid de se filii cogitarent. audiuit
aliquid quod alexander litteras misisset ad fratrem aristobolum. ut in uenati
one patrem occiderent. et ad romam confugerent ut regnum peterent
eo quod inuiste fecisset. dum reddere. ducentorum talentorum antipatro
dedisset. Quibus auditis herodes putans uerum existere quod de fi
liis audierat. statim apprehendens alexandrum ligauit. Dum enim non
remisit sua atrocitate. dum que audisset non crederet. et estimaret
mendacium dignum per insidias ex his conflatum apparuisse. sed querela
esset et iuuenilis temeritas. et quod eum manifeste inficiantes romae
effugere non uerisimile uidebatur. Magis ergo aliquod sperans inuenire signum
infirmitatis filii. dicebat non sibi placere quod temerarie filium ligasset.
Torquens autem amicos nobilissimos alexandri non paucos. mendacium penitus
de quibus suspicabatur confessos inuenit. Et cum his supplicius et terrore
palatium plenum esset. iuuenis quidam nimis ab herode torto et in peri
culo mortis posito dixit alexandrum filium eius romam transmisisse et
petisse ut citius reuocaretur a cesare. ut manifestam causam ibi suggere
ret contra patrem quod rege parthorum mitridatum contra romanos sibi recon
ciliasset. addens etiam quod ei alexander in ascalone uenenum parasset.
Tunc herodes haec audiens quod iam signum temeritatis inuenisset. statim
de ueneno iussit inquiri. quod tamen nullatenus potuit inuenire. Magnitu
dine ergo accusationum alexander uolens confirmare negare quidem
distulit metuendo temeritatem patris ad maiorem delictum. Forsan autem
et patri amputare uolens facultatem animi eius quam in accusationibus cre
dendis habebat. Misit igitur nuntios ad patrem alexander dicens
quod non deberet eum inculpabilem torquere. quia reuera insidias fecerat
ei a fratre suo ferora et fidelissimis amicis. Salomen autem sororem eius
noctu super se ingressam. et cum inuito concubuisse. et cunctos illic
simul contra eum uenisse. quatenus eum subito occidentes perficerent quod diu
meditassent. Accusantur interea ptholomeus et sapinius fidelissimi
regis. Nam aliter ibi agebatur quam si rabies quaedam accidisset more beluarum.
aut amentissimi contra se inuicem armarentur. Ideoque nec satisfactio
ueritatis habebatur. sed indiscretae perditiones pronuntiabantur. Et cum
herodes aliquibus uincula. et aliis mortes. aliis uero insperatos dolores
infligeret. turpiter regnum a priori felicitate dehonestatum est. Vita autem
saeuissima erat herodi. dum turbatus iam nulli credere posset. et magnum
suspicionis tormentum haberet. et saepius superuenturum sibi filium
formidaret. et ita noctu uel die mente turbatus pene in furorem et
in insaniam lapsus fuisset.

Archelaus autem rex capadociae cuius filiam habebat filius herodis alexander
uxorem. terretur pro filia uel adolescente contristatur quod in tanta mala inci
disset. et non negligens quae contigerant. diligenter prius cuncta inuesti
gans. cogitauit ut in nullo herodem culparet quod ipsi temerarie fecisset.
timens ne ad furorem eum perduceret. sed alio modo ea quae acciderant emen
dare coepit. Nam alexandro qui filiam suam habebat uelut irascens mi
nabatur. herodem autem mitem dicebat qui mendacium iniustum in filium fecisset.
Matrimoniumque filiae se soluere promittebat. et nec ipsi parcere si
in aliquo eam consciam criminis inuenisset. Herodes autem cum archelaum
contra se talem qualem non sperabat uidisset. et plus multo quam se ipsum
alexandrum uerbis castigasse. statim mitigatus est ab iracundia quam contra
filium habebat. Archelaus ergo ad patrem perueniens ad misericordiam eum flexit.
et criminationes in amicos referebat. dicens illorum consilio iuuenem depraua
tum. Ferora ergo cum et ipse gratiam suam haberet. credens quod archelaus eum sibi
reconciliaret. accessit ad eum cum ueste nigra petens ut fratrem propitiaret.
Quem archelaus nec spreuit nec confestim promisit se herodem propitiare.
Hortatus est ergo eum ad regem accedere. et supplicando confiteri se om
nium malorum auctorem existere. et hoc ubi magis perdecet ad fratris indig
natione mitiganda. quam uerborum superflua suggestio. Hac ammo
nitione flexus ferora. statim humiliter ad fratris herodis pedes pro
uolutus. de omnibus se culpabilem reddens. Cumque et ferora herodi
reconciliasset archelaus. ad capadociam rediit. gratus herodi ni
mium illo tempore factus. Nam muneribus cum magnificentissimis or
natus. et inter magnificos et necessarios amicos deputatus est.
Constituerunt autem ambo reges romam proficisci. quam hoc cesar herodi
mandauerat. Simul autem eis euntibus usque antiochiam. herodes
titium syriae procuratorem archelai amicum fecit. Cumque de roma rediret
tertio. factum est bellum inter ipsum et arabas ex huiusmodi causa.
Illi enim qui traconitidem habitabant regionem. cum prius latrocinandi
licentiam non haberent. sed cogerentur ab herode agros colere. et subiecte
uiuere. cum hoc illis minime placeret. cum ut supra diximus romam nauigas
set. fama uulgauit eum mortuum fuisse. Quapropter traconitidem habi
tantes subtrahentes se ab eius principatu. rursusque ad solitum morem
finitimos agros depopulabantur. Contra quos egissent procuratores regis
domuerunt eos. Ex quibus xl. principes latronum cum cogitatione sua a tra

conitide pariter recesserunt ad arabiam. silleo eos suscipiente et praestante
ut quem habebant in herodem neglectus sit nuptiis salomes odiumque sic ferociter
Herodes autem a roma rediens comperit plurimam partem regni sui a latro
nibus male tractatam. nec potuit per duces suos latrones comprehendere
arabum patrocinio illis fultis. Cumque grauiter hoc herodes ferret
traconitide prouenientes familiares eorum perimit. Unde illi postea ad ini
quitatem incitati. legemque habentes ut eos uindicarent qui familiares
suos occidissent. cunctam herodis terram uexabant et depredabantur.
Ipse autem uenit hoc ducibus cesaris saturnino et uolumnio
nec ad penam peteret. Nam ferociores illi et plures facti magis in
festabant affligendo prouinciam herodis. et uillas depredando
captiuos homines interimendo. ita ut bella similis esset quam uiolentia
faciebant. Nam iam plus mille homines occiderant. Herodes ergo
uolens eos punire. cum iurauisset pecunias atque arabum eis dedisse
quingenta talenta. quas tamen die constituto non quo eum iniuriam ...
pecunias et captiuos. silleus obadi regis arabum minister ... cum
ipse omnia gubernaret. captiuos negauit in arabia esse. Quapropter
contentiones inter eos coram saturnino et uolumnio procuratoribus syriae
commouebant. Qui statuerunt intra xxx. dies et pecunias redde
re eos quae deuictique regno profugissent inuicem reddere. Apud herodem ergo
nullus arabum inuentus est. propter affectionem nec alio in crimine.
Arabes autem passi sunt apud se latrones retinere. Cumque constituti
dies transissent. silleus omnia paruipendens. ascendit romam ad
cesarem. Herodes autem in latrones ulciscebatur cum saturni et uolu
mni ei permisisset iudeorum persequi. Assumens ergo exercitum hero
des. et arabiam ingressus tribus diebus mansiones septem fecit. Cumque
prope castellum ubi latrones erant peruenisset. omnes insidiis cepit.
Rupit uero castellum quod repta uocabatur. cum nemini penitus lesisset.
Itaque arabis ad auxilium uenientibus cum naccebo duce pugna com
mittitur. in qua pauci quidem de parte herodis. naccebus autem cum xxv.
uiris occiditur. reliqui uero ad fugam conuersi recedunt. Puniens autem tres
tria milia exercituum ydumeorum circa traconitidem locauit. Illamque
ibi constitutos arcebat. et hoc omnia procuratoribus syriae mandauit.
quod indeuictos arabas expugnasset. Quae illum ingratius inuenerunt quod [illegible]
mediate uero cum hoc omnia silleo tunc romae degenti nuntiassent. et in ma
iora singula quae erant exaggerassent. et ille maula perueniret in amicos
cesaris. statim hoc audiens mutata nigra ueste ad eum ingressus sug
gessit quod bello ab herodis exercitu cuncta arabia uastata fuisset.
et totum regnum commotum. et lacrimis fusis dicebat quingentos primates
arabum cum duobus milibus periisse. et ducem naccebum cum eis interfectum. pro
pinquum et affinem cesaris. et diuitias rupis castellis depredasse. Obadum
rex obadus egritudine detentus eis non ualuisset cum exercitu occurrere.
Talia silleo dicente. et inuidiose insuper addente. quod nec ipse se reddere
ad prouinciam non crederet quod cesar pro pace omnium cogitaret. et quod
ipso praesente commodum esset cum herode bellum committere. His itaque
a silleo. cesar commotus. praesentes homines herodis percontatus est qui tunc
a syria uenerant. si herodes exercitum ad arabiam deduxisset.
Qui cum hoc ei ueritate cogente dicerent. nec causam facti ostenderent. ira
commotus cesar scripsit herodi cuncta uerba iracundia plena. Summa
uero epistolae huius talis erat. Olim amico. nunc uero subiecto. Silleus autem impo
uit arabibus iram cesaris in herodem. Qui uidelicet. nec latrones ad se fu
gientes reddiderunt. sed et pascua quae mercede tenebant minime so
luto reditu possidebant. herode furore cesaris humiliato. Tunc quoque
traconitide habitantes cum arabis aggressi custodias iudeorum afflic
runt eos. Cum tamen per sua uelitate. sed et memoria prioris belli
ab herode sibi irrogati. Quae omnia herodes mitior ferebat. ponderans
omnia quam cum cesare habuerat. dum et insuper sciret legationes suas satis
factorias pro culpis a cesare non susceptas agnosceret. Timebat enim
silleum cui nimis credebatur a cesare. et qui romae apud eum commissus
conabatur defuncto obado rege arabum in regnum succedere. multas
pecunias cesari promissis. aliisque maula perentibus. Inter haec autem silleo
romae morante. obadus rex arabum mortuus est. et areta quidam pro archia
dicte est. regnum arripuit. Cesar autem hoc audiens minabatur arethe quod
regnare praesumpsisset. et prius quam sibi de hoc scriberet. Aretha autem coronam
auream multorum talentorum cum donis cesari destinauit. et epistulam simul
in qua silleum criminabatur ut malum solum seruum. et obadum regem uene
nis ei peremptum. uxoresque arabum ab eo adulteratas. diuitiasque rei
publicae rege uiuente gubernasse. et nouelle per pecunias regnum
acquirere. His uerbis epistolae nullatenus cesar animum intendens. re
misit ei dona. Arabia ergo et iudea pluribus malis affligebantur. et
maxime dum aretha firmum imperium non haberet praedatores nulla
tenus prohiberet. herodes autem iratum cesarem habens omnes iniurias tole
rare cogebatur. Tantis ergo circumstantibus malis. uidebantur
uerum romam transmittere. si posset uel mediocrem cesarem pacificans
placaret. et direxit illuc nicolaum damascenum. Domesticae autem
causae multo per illum tempus erant disposite. et licet sine suspi
cione numquam fuissent. malum odii plus tunc ex hinc causa prualuit.
Euricles quidam uir nobilis lacedemonius. animo luxuriosus ad hero
dem ueniens. multis donis sibi fauorem eius comparauit. ita ut inter
cessarios et amicos deputaretur. Qui manens apud antipatrem filium
herodis. et ei sui animo connectens. ualebat alexandrum et aris
tobolum fratres apud illum accusare. Nam ueniens ad alexandrum dicebat
se esse hospitem archelai regis capadociae cum ipse filiam haberet. et ideo
glafira uxor alexandri eum ualde honorabat. et uirosano eum com
mendabat. Euricles autem facta et dicta eorum diligenter notabat. ut
exinde posset accusationibus conserti gratiam herodis et antipatri
acquirere. unde et singuli estimabant eum sibi fidelem existere. Denique
propter hoc alexander et dolens de his quae a patre passus fuisset
narrauit ei qualiter pater ab eo alienatus fuisset. et matrem suam mari
amnem interfectam perisset. et antipatrum sibi praeposuisset. et quemadmodum
ille intolerabilia de se patri dixisset. et iam ad odium eum incitasset.
ut nec in conuiuiis eos nec in conuentu suum dignaretur inuitare. Cum
haec alexander dolens dixisset. statim euricles notis se apud eum con
iunxit. antipatro haec omnia nuntiauit. et addidit dicens. Non pro uili
tate haec tibi narro. sed quia tu mecum honorabilis et rei magnitudine mo
neo te cauere alexandrum. nam cum hoc mihi in fine doloris dixisset. tamen et
uerbis suis audaciam demonstrabat. Antipater ergo his auditis. euriclem
sibi fidelem existimans. magnas ei donationes obtulit. et ingenium eum
herodi patri suo hoc eadem explanare. Ille autem accedens ad herodem in
uerbis suis aliquam ueritatem accusationis addens. animum herodis imple
cabili odio filiorum compleuit. Euricles autem accipiens ab herode mercede
accusationis l. talenta. ad archelaum regem capadociae perrexit. alexan
drum generum eius dicebat uirum bonum et modestum. se autem multum laborasse
quatenus eum patri reconciliaret. Quapropter et ab archelao multa dona
suscipiens recessit. et ita talibus multas pecunias colligens in multis
mendaciis conuolutus pro pia prauitate in breui uita decessit. Herodes autem

nisi per suspicionem filios alexandrum & aristobolum tantummodo accusatione q[illegible] [illegible]ebat. sed & si nullus ei aliquid nuntiasset & ipse per se [illegible] [illegible] dedit uolentibus aliquid de eis aliquid referre. Quandam ergo eius [illegible] res accusatione non libenter audiuit. quia ipsum uehementer conscius abhorrebat. Exercebat ergo contra iuuenes illos [illegible] magnum odium omnes propter iram promissionem incitarent aliquid acerbum contra hos nuntiare. tamquam pro salute regis. & ideo multa falsa de eis suggerebant. Fuerunt autem duo [illegible] herodi nomine iocundus & tyrannus. fortitudine uel magnitudine precellentes. Qui cum offendissent eum expulsi. & alexandrum sequentes in exercitationibus ab eo honorabantur. & pecunias & donationes accipiebant. Rex autem suspicionem [illegible] comprehensos torquebat eos. Qui cum multo tempore sustinuissent. postea uicti dicebant quod eis suasisset alexander in uenatione feras sequentem ab equo deicere. ut eum facile suis telis perfoderent. Demonstrauerunt etiam aurum in oppido celatum. Prepositum etiam uenationis cruciebant quod uenabula regalia alexandri iussionibus dedisset. Statim ergo princeps custodie alexandrini oppidi comprehensus torquebatur quasi uellet suscipere custodia adolescentum. & praebere eis in castello positas regales pecunias. Ille autem confessus est a filio eius haec acta fuisse. litterasque porrexit herodi quasi manu alexandri factas. que hunc sensum continebant. Cum dei auxilio que proposuimus omnia confecerimus. Ergo uenientes ad uos. & sic promisistis in castello nos suscipite. Post lectam epistolam herodes de filiorum insidiis credulus erat. Alexander autem clamabat diofantum scriptorem cum antipatro manum suam imitatum. & has litteras astute scripsisse. Quapropter diofantus in his & in aliis rebus conuictus interiit.

Herodes autem cum in iericunte coram multitudine accusatores cum filiis produxisset de culpa aliquos cunctos populi manu iaculantes interemerunt. Cumque & impetum super alexandrum & aristobolum fecissent. rex eos per ptholomeum & fereram fratrem suum prohibuit. Custodiebantur autem ut neque ad eos ingrederetur. & speculabantur ne quid facerent uel dicerent. Et quid amplius? Cum damnatorum infamia tenerentur. horum unus aristobolus existimans suam socrum salomen condolere suis calamitatibus & regem in odio habere. dixit ad eam. Quare tu etiam periculo nostre perditionis communicas. dum accusata de nuptiis sillei cuncta que audis uis prodere. Haec ubi statim salome fratri suo herodi nuntiauit. Qui nulla continentia sese tenens ligari eos & separari ab inuicem iussit. & que male de patre cogitassent scriptas sibi porrigere precepit. Qui precepta coacti scribunt quidem contra eum insidias nec cogitasse. nec instruxisse. fugam uero meditantes propter hanc necessitatem dum in suspicione uel difficultate uitam suam exercerent. Eodem tempore cum de capadocia ad herodem legatus ab archelao nomine mela nobilissimus peruenisset: herodes uolens erga se perfidiam archelai regis capadocum manifestam facere, uocauit alexandrum qui eius filiam habebat sicut in uinculis erat. & rursus eum consuluit de fuga qualiter uel ubi statuisset discedere. Cumque alexander dixisset ad archelaum regem. & ab eo promissum sibi fuisse ut romam destinaret. se autem nichil importunum aut acerbum in patrem cogitasse. nec ea que per maliuolentiam aduersariorum conficta essent uera existere. ac se uelle si adhuc tyrannus & iocundus uiuerent. ut questione cautiore facta ueritas appareret. sed eos etiam perisse antipatro per amicos incitante contendebat. Cum haec alexander retulisset: iussit herodes melam legatum archelai cum alexandro ad glafiram uxorem eius duci. ut interrogaret si quid & ipsa cognouisset de insidiis in herodem constructis. Qui cum simul ad glafiram uenissent. illa uidens alexandrum maritum suum ligatum. caput suum percussit. & nimis stupefacta ingemuit. Ipse quoque alexander lacrimabatur. & erat hoc spectaculum dolore plenum. nec diu potuerunt interrogare uel respondere. Deinde ptholomeo qui missus erat eos perducere interrogante glafiram si quid dolis que fiebant cognosceret: alexander pro ea respondit. Et quomodo ipsa mea ignoraret que filium que plus anima mea a me diligitur. dum & inuicem filios habeamus? Illa autem importune clamauit quod nichil sciret. uolens in li[illegible] salute prodesse mariti. dum nichil uellet confiteri. Alexander uero nichil impium uel contrarium nostri quamuis tu ipse cogitaui. nisi quod ad archelaum fugere deliberauimus. & exinde romam ascendere. Glafira hoc audito. eadem se scisse confessa est. Herodes autem suspicionem habuit in archelaum de perfidia. deditque olimpo & uolumnio procuratoribus syrie litteras precipiens eas ostendendo per elensia ciuitates cilicie archelao tradere. culpans eum quod insidiarum particeps cum filiis suis esset. & exinde romam nauigarent. Ubi si nicolaum inuenirent legatum suum. & uiderent eum aliquid profecisse in reconciliando sibi cesarem. darent cesari litteras uel argumenta que contra filios suos constructa destinauerat. Archelaus autem litteras accipiens. suscepisse se quidem uoluisse filios herodis confessus est. quia hoc eis prodesset uel patri. ne quid peius inter eos per discordiam eueniret. Ad cesarem autem eos destinare uel aliud perfidum contra herodem curare nichil se penitus filiis eius promisisse. Legati ergo cum haec audissent. exinde nauigantes ut romam peruenerunt cesari litteras herodis porrexerunt. quia eum per nicolaum placatum inuenerunt. Nam cum idem nicolaus primum ad aulam ascendit. non placare cesarem herodi. sed prius silleum accusare deliberauit. Quod multi intelligentes nicolaum adierunt & omnes iniquitates sillei ei nuntiabant. & quod multos nobiles ob adi[illegible] peremisset. Nicolaus autem felicitatem quandam sibi existimans oblatam. moliebatur per accusationem sillei cesarem herodi reconciliare. Sciebat enim quia si uellet satisfacere de factis ei non proficeret. si uero silleum accusaret. tempus pro herode dicendi posset inuenire. Constituto ergo die nicolaus presentibus legatis arethe accusabat silleum. & addebat quod regem suum obadam interemisset. & cum cetera [illegible] pecunias quas nimio acquisisset. paullo rei publice comodo nec [illegible] & [illegible] [illegible] romanorum mulierum. Addebat autem quod acerbius [illegible] cesarem nichil ueri dicens de factis herodis. Cumque haec nicolaus dixisset. cesar interrogauit eum si herodes exercitum contra arabiam duxisset & de arabia quingentos uiros occidisset: & captiuos duxisset & prouinciam uastasset. Ad quae respondit nicolaus plus se illo suggerere. quod nichil aut [illegible] quam dixisset factum fuisse. Tu uero o cesar non ut iustum haec facile credidisti. Quod cum preter opinionem cesar audisset & iussisset ut omnia que acta fuerant ediceret: nicolaus [illegible] plurimum de conceptione quingentorum talentorum in qua statutum fuerat [illegible] herodi constituto die [illegible] pecunias non redditas. totam arabiam inuaderet. Et cum pecunias non redderent. & post haec sepius herodes saturnium & uolumnium procuratores interpellasset. deinde in bericho cum hic silleus per tuam fortunam iurasset ut xxx die pecunias se praebere. nec non & eos qui a regno herodis ad eum confugissent. Nichil horum eo faciente neque [illegible] rursus herodes ad procuratores uenit. Cum cum permisissent pignora sumere. statim prouinciam cum suis ingressus est. Quod iste silleus bellum dicit ad inuidiam [illegible] qui haec fieri miserunt secundum conceptionem statuta. & [illegible] iste silleus non tantum deos. sed & cesarem [illegible] decepit nos. Latrones etiam traconitide habitantes xl plurimum

cum pluribus. tormenta facta [illegible] refugium [illegible] in arabia. Quos cum iste silleus suscepisset: [illegible] herodem uastabat [illegible] eis habundanter prebuit. & [illegible] latrocinii [illegible] particeps. [illegible] dicti autem prius [illegible] sacramenta [illegible] reddere [illegible] die [illegible] sup[illegible]dictas. Quas [illegible] demonstrare in presentiarum [illegible] prouincia [illegible] tractos ab herode [illegible] quos [illegible] ne illos [illegible] [illegible] latro [illegible] potuerunt. Ueritate ergo declarata maximum o cesar intellige [illegible]ndacium. & falsitate ad [illegible] excitandum a silleo nequissimo [illegible]ficatam. Nam cum herodes cum exercitu in arabia fuisset ingressus [illegible] duo uiri de eius exercitu occisi fuissent [illegible] resistentem nacebum ducem eorum cum xxv uiris prostrauit. Quorum uno quoque [illegible] iste referens duo milia quingentos perisse dixit. Cumque nicolaus finem loquendi fecisset: cesar ira permotus & furore plenus conuersus ad silleum interrogauit quot arabum perissent. Qui conturbatus errasse se dixit. Deinde pacta de debita leguntur litteraeque imperatorum & ciuitatum que latrocinio sillei cumulabantur. Mutatus ergo cesar silleum uoraci sententia dampnauit. Herodi uero reconciliatus satisfaciens quod ex falsa criminatione acrius ei scripsisset. Nam ita silleo respondisse fertur. Quia tu eum es cui qui me impulisti mendosa suggestione iterum in amicum offendere. Silleus igitur pecunias creditoribus redditurus. & postea puniendus destinatur. Cesar autem adhuc irascebatur arethe regi arabum. quia principatum non suo precepto. sed propria presumptione inuasisset. Cogitabat ergo cesar arabiam prouinciam herodi tradere. sed impedierunt litteras quas ipse pro filiis miserat per olimpum & uolumnium. Qui cum cesarem uidissent herodi placatum. statim litteras uel accusationes quas de filiis miserat ei porrexerunt. Quas cum cesar legisset. principatum alium addere herodi. & male sentientem de filiis non estimauit. Uidens autem legatos arethe regis arabum presentes. increpabat eis quod rex eorum temerarie usus fuisset. non a se regnum accipere. Deinde cum dona eorum suscepit. & principatum arethe regnumque firmauit.

Herodi uero suscepit quod ei placatus esset. & de filiis eius constitueret. precipiens ut si quid acerbum contra eum presumpsissent. persequeretur tamquam in preuaricatores. Sed ambiuam potestatem ei concessit. si uero fugam meditassent mitigaret eos ne aliquid crudele peragerent. Iussit etiam ut concilio in bericho congregato quo multi romani habitant. & simul imperatoribus syrie. & archelao rege capadocie. & quoscumque uellet amicos honore clarissimos. & eorum sententiis quod oporteret ageret. Herodes autem cum sibi haec littere uenissent letabatur pro reconciliatione cesaris. & quod sibi potestas super filios esset concessa. Statim ergo conuocauit cunctos a cesare denominatos ad concilium preter archelaum. quem propter offensam noluit interesse. ne quid uoluntati sue impediret. Cumque in bericho imperatores cum aliis conuenissent filios non permisit ad concilium accedere. sed in uilla quadam sydoniorum palestinam iuxta ciuitatem reliquit. ut uocati ad concilium presentarentur. Ingressus autem concilium. c. l. uiris considentibus: accusabat filios. & causa quidem non erat acerba. quantum ad ueritatis indicia. & multum dissimilis criminatio patris in filios. Nam uiolenter perorabat & inapprobatione causa turbabatur. & maximum furoris uel feruentatis signa monstrabat. Ostendebat etiam tamquam uera que in odio filiorum dicta fuerant. & quae ipse contra filios scripserat legebat. in quibus insidiarum nulla conceptio fuit. non quod tantum fugere cogitassent. & derogationes quasdam & obprobria propter odium quod in eos habebat. Que cum legisset. clamauit iurando. quod nichil uita priuaret quam talia ab eis toleraret. Deinde cum dixisset. quod & natura & cesare concedente potestate eorum haberet. addidit quoque: quoniam patria lege preceptum. si quando parentes filios accusarent. & super capita eorum manus suas imponerent. necesse esse populos circumstantes eos lapidare. & huiusmodi morte perimere. Qua lege ipse diu facere noluisset: sed expectasset eorum iudicia. Censores autem eos consedisse in manifestis & non paruis filiorum criminibus: & ideo tempus tunc nullatenus negligere deberent ne & illis talia prouenirent. Cum haec herodes dixisset: nec filios ad satisfactionem transire permisisset: uidentes iudices quod in se etiam uel reconciliationem minime reciperet. omnem potestatem ei confirmauerunt. Et primus quidem saturninus uir consularis & dignitate clarissimus. mitem sententiam protulit dicens. Dampno quidem filios herodis. interfici uero non iustum arbitror quia & ego filios habeo. & regem sic puto uelle quamuis infelices filios se habere consentiat. Post hunc tres filii saturni eandem sententiam cum patre pronuntiauerunt. Uolumnius autem esse contra morte puniendos filios herodis respondit. ita circa patrem iniquos inuentos. Eadem tum plures dixissent. ut nichil ambiguum esset quoniam morte mulctarentur adolescentes. Statim herodes dimisso concilio ad tyrum uenit [illegible] ducens secum miseros adolescentes ligatos. Cumque nicolaus ad eum de roma uenisset: & sententias de filiis herodis pronuntiatas audisset: herodes consuluit eum quid amici eius de hoc rome deliberarent. Ille autem respondit. quia uidetur impia esse que illi de te senserunt. oportere uero eos ligatos & custoditos coherceri. Siquid autem uel aliud uisum fuerit. prouide tamen ne plus iracundia quam iusticia ausum tuum uidearis exequi. Nam omnimodis oportet solutos puniri. ne talia committant que nullatenus possint corrigi. Multa autem amicorum tuorum eadem rome deliberauerunt. Herodes autem paululum modestia tacens iussit nicolaum secum nauigare. Mox autem ut ad cesaream peruenit. rumor a populo de filiis eius euolabat. tamquam [illegible] in quo [illegible] peruenissent quod sic perderentur. Et dum doloribus eorum condolerent. dicere aliquid palam aut dicentem audire nullus audebat. Sed in se etiam cum dolore reclusa sine uoce comprimebant. Unus autem miles nomine tyro. cum filio suo equeuo amicus alexandri. cuncta que alii amore tacite dolebant cum libertate loquebatur. & sepius clamabat in multitudine dicens quod perisset ueritas. & iusticia ab hominibus recessisset. Uiguit in quo mendacia & malignitas. & tanta nebula humanis negotiis inualuerunt. ut maxime calamitates uel miseria pro nichilo iudicentur. Cum talia sepius exclamasset: licet non sine discrimine. ueritas tamen animos mouebat. & singuli hunc illum dicentem liberter audiebant. Cum autem herodem adisset: ut solus illi que uellet diceret rex. concessitque ei fuisset: dixit ad herodem. Non possum o rex continere pre tali dolore fiduciam uel audaciam meam. tibi quidem necessaria & commoda si aliquid utilitatis ab ea uelis accipere. meo uero uincule contraria. Deinde subiecit autem. Quo tua mens sagacissima recessit. Aut cur super habundans tua sapientia sensum mutauit quo plures uel maximi bis acquisiti tamplios. Quid est autem quod cognati uel amici remotiores peccatoribus tua flecteris pietate. quos tuorum inimicos cognatos uel amicos esse despexerunt tale scelus in tuo beatissimo fieri imperio. Cum uero non prouideas quod eueniat. si duos adolescentes de uxore regina uel precatores & in omni exercitatione uirtutis floreriter occidis. teque solum in senectute relinquis. cum uno filio antipatro male tua uita disponente. & cum cognatis

qui experienti iã morte damnasti. Nonne cogitas qd multitudo ... crudelitate tua conspic. & odit. exercit qq; eum ... ei misericordiam quidam infelicib; odit u. mõ hec facimus continuos.

Haec cu herodes intuicio n libent audisset. & commouisset ... tyronis p que ei manifeste familiarium suor pfidia exp ... paulatim immensa & militari fiducia tyro usus concidit. ... batione maxima cõpleuit herodē. cum mag increpari ... nerit se pucasse. & quia milites eu abhorrerent. & ipi quoq; eos sibi indignarent. Assumpta g calliditate & specie benignitatis. inq sunt a tyrone nomina omniu q s cetn contrarii. Quos omis nominatos p ordine iussit eu tyrone q eos nominauerat ligatos in custodia detineri. Cumq; h factum fuisset. trifon quidā tonsor herodis inimicus existens tyroni. inuenta occasione adiit herodē dicens. Suasit m sepi tyro miles dicens. ut te tondens gutture tuu inciderē. nam mi p̃miosa ap alexandr filium tuu e possem. & magnas donationes ab eo accipe. Quę cu dixisset herodes eum comprehendi p̃cepit. & tyronem & ei filium atq; tonsore tormtis subdi. Cumq; tyro miles ia in tormtis consisteret. uidens fili patre suum crudelit laceratum. nec h̃ntem spē salutis. futurumq; s iudicium ex tormtis intelligens paratum. accedens ad herode. dix se ei ueritate uelle nunciare. si uerbo confirmaret tormta sua & patris relaxare. Cumq; ei herodes fidem dedisset. ille statuit at patre suum tyrone constituisse. ut ppa manu rege adiret & occideret. si copia daret. ut eam solum inueniret. & mlta uelle pati quam alexandro uoluntate pficeret. Quę cum dixisset. patre a necessitate petiuit ab salute. Incertum e autem utrum h ex ueritate an necessitate retulerit. ut aliqd remedium p sentib; inueniret.

Herodes autem licet deliberasset. iam diudum filios suos interimere. tunc tam omnimodis festinauit. crudelitatis suę fine imponere. Producens g in contione ccc. uiros de principib; militum quos p accusatione tyronis comphenderat. cum ipso tyrone & filio eius. & trifone tonsore. criminabat eos cora omnib; de pfidia. Illos g omis multitudo pemit. Alexand aut & aristobolus filii herodis in cesarea ducti. patre pcipiente laqueo suffocant. Corpora u eorum nocturna alexandrium castellum ponunt. quo pat mat eor. & plures cognati l pam posita esse uidebantur. Explicit liber xvi.

INCIPIT · LIBER · XVII ·

ANTIPATRO · AUTEM ·

postq; fratrum extitit accusator. & in patris facinus extremę impietatis & crudelitatis impulsor. haud sane puoto spes suę sequentis apit. Nam uiuing ad intercidi regni metu faciat liberat. quod iam uidebat illud cum frib; communicaturum fore n cernere. at operosi tam ambiguum regnum f fieri. mag mag q; sentiebat. Siquidem odium uniuersę gentis adu sus eum exortum e. Fuit u illi etia hoc ualde contrarium qd tota constabat militia. ...

ubeniuolentiam quasi pro uicissitudine referentes. futurorum se agnitionem
nutu diuinitatis infusam esse predicabant. et predicabant quia herodi
regni tantum ista ex superna maiestate esset definita. illam autem gentem regni
possessuram et ferorani et filios qui ex eorum semine descenderunt.
Et hec quidem herodi nuntiabantur. Non enim salomen ista latebant.
et qui plurimum regales aures corrumpere nitebantur. Herodes igitur
fecit pharisaeos qui causa seditionis erant. et uagoan eunuchum
sibi quondam carum quem preuaricatum inter eos habebat honestatis digni-
tate decoratum. et filios eius perimit omnesque in cognatione et familia
manentes cunctos. quibus ille pharisaeus persuadebat. Magnificabatur
enim apud pharisaeos uagoan tamquam pater. et plurimis rebus bene merito
honorabatur olim apud herodem. In manibus enim eius cuncta regebantur et dis-
ponebantur firmitatem coniugii futuri herodis uelut proprius filius.

Herodes itaque ultus ex pharisaeis qui fuerant iuncti. conuentum congregat
amicorum. et accusabat uxorem ferore fratris sui iniuriaque uirginum et
audacia matris antipatri. et uxoris eius [illegible] ad diminutionem
dignitatis illius referens. quia eius certamine seditiones ad usum fratrem et
bellum ex illius ingenio consurgere. Hortabatur igitur eos quantum pote-
rant illa simulatione inter eos [illegible] soluerent. quod posse fieri dicebat. si se
Ferora uxorem suam respueret que caput mali esset. Nichil enim societatis
sibi cum fratre firmabat. si secum illam habitare permitteret: quia circa
se bonum ingenium fratris euerteret. Iussit igitur fratri uxorem abicere.
que inter eos causa belli existeret. et carentem fratris affectum estimaret
quam illius communicatione. sic enim nullo modo posset caritas fraternitatis in-
manere. At ferora licet illo sermone moueretur: tamen affirmabat
se nichil germanitatis iuri detractum. sed neque dilectionem coniugis
abnuere. et se mortem potius eligere quam uxore priuari que sibi grata
existeret. Herodes igitur dissimulabat circa fratrem ferora suam iram.
quamuis cupiret ab eo ultionem exigere. Antipatro tamen filio suo mi-
nitet et matri eius cum ferora misceret colloquium. et cum illis muli-
eribus que cum eo erant. Obseruari etiam iussit. ne minime aliquamus
conuenirent. Antipater igitur et mater eius hec passi sunt. conueniebant
tamen quando tempus oportunum inueniebant. et simul etiam conuiua-
bantur ferora et antipater. Ferebatur etiam sermo quod antipater uxori
ferore patrui sui misceretur. cooperante illis ad conueniendum facundo
antipatri matre. Suspectum igitur habens patrem herodem antipater.
et timens ne circa se amplius eius odium procederet: scripsit occulte ami-
cis rome postulans ut scriberent herodi patri suo quatinus ipsum cele-
riter mitteret romam. simulque cum eo munera digna. et ut mandaret
de testamento in quo post se regem declararet antipatrum. quia defun-
ctus erat herodes qui ex filia pontificis fuerat procreatus. Quo facto.
profectus est romam una cum antipatro et silleus arabs. nichil ex his que
preceperat cesar peragens. Verum et antipater cum cesarem eius accusator exstitit
pro quibus prius nicolaus multum decertauerat. Accusabatur et ab aretha rege
arabum silleus eo quod plures occidisset in petra castello bene meritos ho-
mines praeter suam conscientiam. et maxime soemum uirum omni uirtute deco-
ratum. iusticiaque pollentem. sed etiam fabaronem cesaris seruum. Silleus
autem causas habuit ex eisdem criminibus propagatas. Erat quidam corinth-
ius ex custodibus corporis herodis. cui maxime cura plurima committe-
batur. Huic persuadet silleus pecunias magnas pollicens. ut herodem
occideret. et hic etiam ille promiserat. Quod agnoscens fabbatus silleo indi-
cante. statim regi denuntiat. Herodes igitur [illegible] examinans
fecit omnia depalari. Demum autem et facto [illegible] confessum credens
corinthium. et philarcum quod sillei iussisset amicus. Qui etiam [illegible] fuerant
quod eos corinthius hortaretur non agere mollius sicubi opus esset [illegible] ad
perpetrandum inter eos facinus complicem. Nam hec etiam satim omnia
ab herode denuntians. romam eos destinat. Ferora uero forti [illegible] amo-
re coniugis permanente. discedere eum ad propria herodes precepit. Ille hec
grauiter accipiens. nichil moratus ad suam tetrarchiam recessit. plurima sese
iurando constringens. non prius reuerti antequam mortem herodis audiret.

Dein quadam uice herode infirmato. nuntio ad se ueniente ut ad he-
rodem ueniret pro iniungendis sibi mandatis aliquibus. Ipse autem nullomodo
passus est ad eum uenire. ne iuris iurandi uiolator existeret. Hero-
des autem eius conualuisset de infirmitate. non illius imitatus exemplum.
sed meliorem circa ferora uoluntatem suam nimis ostendit. Nam paulo post
cepit et ferora egritudine laborare. Adquem herodes non euocatus ad-
uenit. sed mortuum eum inuenit. atque ad hierusolimam detulit. et tu-
mulum ei honorabilem magnificeque celebrauit. [illegible] luctum super
eum super quisque inter eos fecit. Hoc antipatro licet romam nauigas-
set. malorum tamen exstitit adinsistaturique principium. Ex hinc iam
apte fit tradendum facto denudari. Narrabo itaque omnem super hoc
operis ueritatem. ut exemplum generi humano in futura tempora ad
utilitatem proficiendum. qui uoluerint esse uirtutis cultores.

168.

Ferora igitur fratre herodis mortuo humatoque celebritate magnifi-
ca. duo ex liberis eius quibus eo in honore habebantur ad herodem uenerunt.
postulantes ne multam mortem fratris relinqueret: quin potius inquisitio-
nem faceret acerbe mortis et repentine calamitoseque mortis.
Herode autem attonito de liberorum sermonibus: fidelia namque nar-
rabant. Cum coniuge enim die proxima antequam egritudinem incurre-
ret eum cenasse retulerunt. et ueneni in cibo sumpsisse.
et ex eo perisse. quod uenenum allatum esset ab arabica muliere gratia
faciendi amoris. Amare se eum namque fingebat. re autem uera ad
interitum ei erat factum. Sunt enim propemodum ad uenena conficienda
artificiosissime arabice mulieres. persuasumque illi dicebat ut ue-
nenum uenundaret. Adlocata quippe est illa uenisse referebat matre
coniugis ferore et sorore unde illud uenenum aportantes cenam
preparauerunt. in qua ille ueneno sumpto periit. His uerbis permotus he-
rodes inuitat ancillas illarum mulierum omniumque examinat. Inter quas
nulla [illegible] aliud [illegible] nouisse ne quicquam illarum nisi [illegible] et
magnus ex tormentis doloribus nichil quod de aliquo dixit. non enim ma-
ioribus tormentis supplicium antipater matri traderet in peccata est. que
omnium illorum malorum causa existeret. Hec uerba magis magisque he-
rodem instigauerunt. ut ancillas mulierum secreta tormentis cru-
ciaret. Tunc omnia prodita facta sunt. et conuiuia et conuentus secreto
factissime facta. et fornicationes que ad ipsos et ad filium solu-
tionis fuerant. et illa que ab eo ad mulieres ferore deferebantur.
Centum [illegible] munera et talentorum quo [illegible] permittebant. Prodebant
etiam odium quod antipater in patre concitaret eum. et lamentationes quas
ad matrem propria frequentabat quod [illegible] plus ex patre muneret et eum
numero secum uocat [illegible] non ceteri [illegible] non liceret secundum
uiuere. [illegible] grauitudine et [illegible] [illegible] multos sibi
fratres tali regno coalescere. et fratrem plures filios. ex quibus omnibus
unius speciem sua uitam hinc. Hinc quoque [illegible] [illegible] quod [illegible]
ia mortuus crudelitate plurima regis accusaret. et filios
cedes. se quoque [illegible] neque ad ipsum [illegible] mali [illegible]. et
consilium romam proficisci probabant. et ferora [illegible] tetrarchia

ex antipatri discessisse sententia. Quibus omnibus herodes auditis
cognoscebat sororis sue salome sermones quos ad eum sepe [illegible]
lerat. Iniecabat autem herodes super filii uenena. iussitque matrem eius cun-
cta sua ornamenta sibi tradere. que multorum extiterant precio talentorum.
Quam postquam abstulit reicit eam. et ferora mulieres illas aurorias retro-
mittit. Antipater autem aduersus filium uerecundia regis incendebat antipater
quidam uir samaritanus. qui antipatri filii herodis procurator erat. Que
cum herodes torqueret. et multa ei incommoda [illegible] : illud quoque pro-
diderat. quod antipater uenenum mortiferum confecisset. et dedisset quod illud
ferore. iubens ut post eius abscessum cum iam spacium aliquod temporis
precessisset. ubi rectius putaret patrem properaret. et dicebat attulisse
illud uenenum ex egypto antifali unum ex amicis antipatri. et trans-
missum ferore per theudionem fratrem matris antipatri. et hoc uero adiuxo-
rem ferore deuenisse. dante marito ad custodiendum. Quod cum audis-
set herodes. et perscrutaret hoc negocium ab uxore fratris sui ferore.
confitens illa tamquam uenenum allatum. re autem uera ut se ipsa mortificaret:
iussit se de tecto deorsum. Non tamen interiit. qui cadens in pedes a
terra suscepta sic. Deinde postquam recreauit animam. promisit ei herodes sa-
lutem eique domesticis. si uera inquirenti absque occultatione ueritatem. neque se
illi malum pro ingratitudine redditurum iurabat. si cuncta cum ueritate
proderet. et modum quo gesta forent. Tunc illa cepit dicere. Hoc uenenum
allatum est ab egypto ab antifalo amico antipatri filii tui. et per theu-
dionem fratrem meum uiro meo ferore est transmissum. et ego illud custodi-
ui ad usum tuum ab antipatro preparatum. Cum autem frater tuus uir meus fe-
rora egrotaret: et cum tuo aduentu et consolatione curares. uidens
ille tuam beniuolentiam erga se conuertitur [illegible] deiecta. et me conuocans
dixit. O mulier tu nosti quod induxit me antipater aduersus patrem suum
herodem fratrem meum. consilia iniqua construens. Nam uenenum in eius
pernicie erat. Nunc itaque quia frater meus herodes. nec nunc necauit ageret
me unquam aliquid gessit. et nunc propositum bone uoluntatis mihi
ostendit. et ut de hac luce senex recessurus. age ne cum sanctitate
fratrum [illegible] progenitores abierim. et uenenum illud apporta
huc. et ipsum antipater simul. et me uidente comburet. Ego autem plu-
rima eius parte igni contradens. aliquantulum mihi ex illo ueneno reseruaui.
ut uiro meo ferora defuncto. si tu me o rex fortassis male attende-
res. illud ueneni sorberem. huius scilicet necessitatem effugere. Herodes
uenenum [illegible] in medium protulit. Frater etiam antifali et mater eius eadem
fatebantur. [illegible] compulsi uiolentia. et pixidem illam se agnoscere
dicebant. Accusabatur quoque filia pontificis uxor regis quod hec
conscia fuisset. sed celare maluerit. Ob quam illam herodes asseretur.
et filium eius ex testamento deleuit. Pontificem etiam socerum suum
priuauit symone boethi. et substituit ei mathiam theophili hie-
rosolimitam genere. Dum hec agerentur. bathillus quoque libertus antipatri
uenit ex roma. Hic quoque tormentis ab herodo examinatus. confessus
est quod uenenum aliud attulisset quod matri antipatri daret. et illa ferore
fratri herodis hoc traderet. ut si primum uenenum herodem non perimisset.
hoc mature interimeret. Apportabat etiam litteras idem bathillus ab amicis
herodis rome [illegible]. consilio antipatri et dictatione compositas.
et accusantes fratres suos philippum et archelaum quod quasi male de patre
loquerentur pro nece alexandri et aristoboli. et quod indigne ferrent ex-
pulsionem fratris sui herodis cum matre. Hanc epistolam antipater patri
de roma misit uolens eum ut traderet ad necem fratres suos archelaum et phi-
lippum. Timebat enim ne ipsi patri in regno succederent. Cuiorabat
igitur antipater de romanis ob alias res non ut et ipsos extingueret. Ni-
mium enim eos antipater per epistolam accusauerat. Ipse autem antipater etiam
quod cum silleo gerebat fuit iniunctus. et accusationi primorum uirorum rome
constitutorum se totum dederat. Monilia quoque preciosa [illegible]
empta comparauerat. Mirum forsitan aliquis quomodo tantis aduersis
eum motibus turbinibus fere septem mensium tempore decurrente nichil
illi fuerit nuntiatum. Causa uero hec rei erat ob seruatio uiarum atque cu-
stodia. et odium hominum quod circa eum cum exercitatione uidebant. Nullus
[illegible] erat qui pro sua uita periculo illi tutam salutemque quereret.

Antipater igitur scripsit herodi patri suo quod cuncta que oporteret peragens
mature ad eum ueniret. Herodes autem celans suam indignationem
rescripsit iubens ne ulla desidia adueniret agendum properaret. ne
quid in eius absentia ipse forte pateret. Scripsit et quod iram haberet
aduersus eius matrem. promittens tamen se ei omnia indulsurum cum ipse eius
aduentu. et in omnibus ei adulabatur semper formidans ne forte
quasi suspicans differret negocium in eunde [illegible]. atque rome morans
aliquas sibi accusationes pararet. et in regno romano amoris ali-
cuius fieret administer. Has litteras antipater in licia suscepit. et alias
epistolas de tarento in quibus mors ferore fratris herodis declarabatur.
Quibus lectis. egre ferens ualde et asperum non propter ferore quam sed quia
pater [illegible] ut proposuerat non facto defecerat. Cum autem celendoram au-
tem cilicie ueniens. cepit de causa nauigationis ambigere. utrum debe-
ret domum sic instruere accendere. abiectione matris adducetur in
dubium. Tunc pars aliqua ex amicis ei suadebat eum expectare do-
nec agnosceret que domi mota gestaque fuissent. alii uero hortabantur
ne nauigationem domum differret. nam solutum eum suo aduentu omnes
causas ad usitatas arbitrabantur. Nam neque tunc alunde illos fluere o-
portuisse nisi ex eius absentia. et facultate accusatoribus suis inimicisque
prebuisse. His ubi antipater persuasus prius nauigauit et excepit
sancti portu nomine sebasta. quem herodes magnis opibus construxit
sebasta in honore cesaris appellauit. In portu iam malis erat an-
tipater. nullo ad eum communiter accedente. et nullo colloquentem sicut
tunc fuisset consuetum. uenientes eum ac secundis prius prosequebantur.
et nunc econtra eum aduersus maledictis non prohibebant eum in paro.
et uerebantur cuncti quod pena eorum scilicet persuasum iniuste soluerant.
Eadem tempestate contigit uarrum quintilium in hierosolimis degere.
qui successor sentium in syria destinatus fuerat. Venerat quippe il-
lic ab herode postulatus pro quibusdam causis in quarum dispositio-
nibus hesitabat. Quibus una consessu habentibus uenit antipater
cunctis illis rebus incognitus. Quique ingressus aulam regiam indutus
purpura. ipsum quidem ianuatoris exceperunt. amicos autem qui circa
illum erant aulam excedere iusserunt. Cepit itaque antipater per-
turbari. inque mala deuenerit manifeste cognoscens. Denique pater
accedentem ad salutandum reppulit. parricidium eum accusans et consilia
obiectans super suum et ipsius interitum. Quos omnium auditorem ac
iudicem uarrum quintilium fore confirmat. Antipater igitur
tanto malo audito et patris imminentia ipse magnitudine fatigatus
abscessit. Cum mater et uxor occurrerant que residua fuerat de fi-
liabus antigoni qui ante herodem in iudea regnauerat. A quibus om-
nia cognoscens. cepit se certamini iudicioque preparare. Die autem postea
consessum fecerunt uarrus quintilius atque rex herodes. et amicis utrorumque
conuocantur. Adfuerunt quoque herodis consanguinei. et soror eius salome. et
sicut nuntiata forent que prius prodiderant examinatione tormentorum.

et servi Antipatri ex Italia illi iure convenientes quam antea fuerant
deprehensi epistolam deferentes Antipatro a matre. in qua scriptum erat ne ad
patriam repedaret eo quod cuncta ad patris notitiam revelata fuissent. et
ne sine auxilio cesaris sub potestate patris caderet. Antipatro quoque pa
tris genibus provoluto atque deprecanti ne indicium de eo ex rebus incognitis
proveniret quam pocius facultate sub auditoris constituta purgari se
patre posse firmabat. Quem iubens Herodes in medium poni, ipse
primum lamentari cepit. quod eiusmodi tales filios habere provenisset. propter quos ita
lesi fortune exsurgerent. aut unde tanta divinitatis indignatio
nem pervenisset. ut in sua senectute in Antipatri nequicias incidisset.
Memorabat et educationis et eruditionis quas filiis studiose
prebuerat. opum quoque ac facultatum affluentiam. et in quibus eque tem
poribus ipsis cupientibus semper illis adhesisset. et nullum esset impedimen
tum quin voluntas eorum consilii periculum mortis incideret. dum regnum
impie rapere festinarent. antequam ipse legi nature concederet. Dicebat
autem se valde mirari Antipatrum. qua spe sublata auderet sine
ulla refrenatione ad talia currere. praesumpte. cum ipse eum regni suc
cessorem scribendo declarasset. et maxime cum se in nullo minor
existeret. nec in claritudine dignitatis. nec in virtute potentie.
Quinquaginta enim talenta eum ex redditibus sumpsisse dicebat. et
insuper CCC talenta Romam eunti dono dedisse. Increpabat et illum
de fratribus quod si videret malignos eos ad se accusaverit. cur eorum imi
tator extitisset. si vero innocentes fuissent. iniqua adversus fratres commina
tor effecisset. Nam illa omnia que de illis sibi nunciata fuissent a
nullo alio nisi ab ipso audisset. et consilio eius cuncta se gessisse que
adversus illos fuerunt gesta. ipsos illi in parricidii facinore succedere.
Hec dicens Herodes simul profundebat et lacrimas. que illum in
clusa voce loqui amplius non sinebant. Nicolaum autem Damascenum regis amicum
et in omnibus cum eo semper conversantem. et cuncta re gesta sciens. rogabat
ab Herode ut ipse reliqua loqueretur. queque ad demonstrationem cause
redargutionemque proficerent. Antipater autem convertens se purgare nitebatur.
et enumerabat cuncta sue benignitatis circa illum exempla
honoresque sibi a patre concessos quos minime percepisset nisi virtute
dignus esset. et officiis erga illum meruisset habere. Cum vero se semper
vidisse que usui necessaria forent. et consilium semper eius inceptis ac
tionibus accepisse. ac si quando ad rem explanandam manu opus esset suo
labore cuncta negocia peregisse. neque credibile extaret ut qui se pro
patre ex aliorum insidiis strenue liberasset. ut ipsum insidiatorem
patris efficeret. et ut deleret vetera monimenta factorum suorum [illegible] molimen
ne repertum facinoris. presertim cum iam successor regni fuisset
ostensus. et simul etiam tertiam honore potiretur. que usque ad presens
tempus cum habere extaret. neque illud esse verisimile prorsus agebat ut
quod cunctarum rerum dimidium sine suo periculo. et cum iuratus honesta
retineret. nunc vellet [illegible] cum crimine atque periculis appetere
et incertum esset non valeret. affectum sue cupiditatis obtinere.
et maxime cum fratres suos pro tali causa vidisset extinctos. quorum et
facinoris accusatorem ipsum esse constaret. et si non ab ipso prodita fuissent
occulta procul dubio permansissent. In quibus omnibus dicebat sua moni
menta esse quod [illegible] sua cum magna benivolentia circa patrem
egisse probaretur. Rome vero que gesserit teste cesare convincebat
quem fallere nemo posset. et quibus fidem faceret litteras ab eo de
stinatas. quas et [illegible] fortiores ac validiores dicebat accusationibus
hominum volentium inter se et patrem iurgia excitare. Quas et accusa
tiones a suis inimicis esse effectas aiebat. [illegible]
non deberet. Causabatur et de tormentis quod eorum violentia facile
falsa dicerent. Doloris quippe ac necessitatis esse noxia. ut doceret eos
qui subiecti fuissent illa loqui que viderint grata dominantibus. et [illegible]
se potestate tormentis subdi [illegible]. Hec ab Antipatro [illegible]
dicens [illegible] assidentium facta est. Sed [illegible] mise
rabantur Antipatrum pro fusione lacrimarum. et vultus humilitate
miserabile. ita ut et inimicis [illegible] apparerent. Animus
quoque Herodis flectebatur. licet aliis hoc nollet esse manifestum.
Nicolaus autem exorsus ab illis verbis quibus prius Herodes principium fecerat
causam amplificare cepit. et cuncta que tormentis erant vel testibus etiam
relata proferens. congregabat undique omnia probamenta. et maxime
virtutem regis et clementiam longa narratione proferebat. qualiter
vel quales educationes filiis suis impendisset. et hec in nullo profe
cisset. cum undique contra eum male viverent. Antipatri vero furiam
et insaniam se omnino expavescere. propter [illegible] beneficia in quibus eum
pre omnibus filiis semper honorasset. Que beneficia cum essent magna
et multa. tamen animum Antipatri lenem reddere non quiverunt more ve
nenatorum serpentium. Illa enim quamlibet sint aspera. beneficiis tamen
aliquatenus leniuntur. Unde o Antipater qui ceteris [illegible] fratrum providere
existi. et scrutator [illegible] et punitor redarguitur. cur non
repulisti animum tuum ut illa que de fratribus prodebas in te ipso videres.
sed potius ad imitandum flagicium eorum insania et libidine raptus es.
Unde claret quod nec illa a te pro cautione patris prodita sunt. sed pro interitu
infelicium fratrum. ut illorum odium ostentando quasi amator patris cre
dereris. et ut posses ad patris insidias tam facili corripere. [illegible]
[illegible] a patre est confessa. Hoc enim ambiebas infelix. ut fratres
necarentur redarguti [illegible]. et quare non [illegible] ut participes
eorum similiter poterunt. Unde certum est [illegible] cum illis adversus
patrem insidias extruxisse. accusatione illorum tu prior preparans.
ut si forte res [illegible] ad effectum pervenisset. et lucrum parricidii
perveniret. ut ex duabus causis tu lucra gaudiorum perciperes. cuius moribus
competenter. Qualis autem circa fratres tuos extiteris. manifestavit
[illegible] super eorum morte velut de rebus magnificis gloriabaris. de quibus
[illegible] condolendum erat. sicut non decenter fuisses. Ex hoc et claret quod
illos non veluti patris insidiatores habebas exosos. nam [illegible]
[illegible] similem nequitiam cupiens perpetrare. sed timebas ne vivi fi
erent successores. quos [illegible] videbas iusti posse preponi. Patrem quoque
super fratres extinguere festinabas. ne celerem tua facta adversus fratres
proderet. et pro quibus tu merebaris penas luere ab infelici patre sup
plicium sumere conareris. Parricidium quoque non commune cogitasti. sed
quale nunc usque [illegible] hominum vel videri potuit vel audiri.
Non solum enim ut filius patri insidias preparabas. verum et amicum
tuum diligentem. et beneficia multa prestantem. socium enim patris in regno
etiam successorem [illegible] dispositionibus parentis [illegible]
omnium. et successor iam denominatus. et [illegible] regni
[illegible] capere in nullo prohibitus. ad spem et futurum regni regendum
[illegible] patris dominium. Tu autem o pessime non ex Herodis [illegible]
rem [illegible] sed tua voluntate [illegible] opera patris [illegible]
[illegible] volens patrem [illegible]
abripere. et confingebas verbis velle salvare eum. [illegible]
[illegible] et non solum tu malignus extabas. verum et
matrem tuam pravis replebas iniquitatibus. et fratrum voluntatem
adversam et seditiosam reddebas. Patrem et qui bestiam ausus es appellare,
cum habeas ipse mentem omni serpente peiorem. Siquidem adversus patrem
qui te tantis beneficiis muneravit et auxilia diversa postulabas. [illegible]
[illegible] plures et mulieres utebaris quam in mulieres patrem tuum homi
nem iam senio et etate esse fessum. quasi ad nocendum non sufficeret so
la tue iniquitas. Nunc autem venisti per tormenta liberorum atque servorum
que propter te viris et mulieribus extant instituta. et non solum patre hominibus
auferre meditatus es. sed et leges virtutemque Varri. et ipsius iuris natu
ram. ipsamque conaris pervertere veritatem. Itane in tua fidis impu
dentia. ut et temet ipsum subici velis. cum causeris de tormentis eorum qui
examinati sunt. quasi tormenta que eis fuerint adhibita velis indagas
se veritatem. Quid taces o Varre. Nonne liberas regem a proprio
sanguine periculum sustinere. Pro maiestate imperii romani et
pro virtute tua te obtestamur. ut hanc acerrimam bestiam que pro perdicione
fratrum patri se benivolum esse simulabat. [illegible]
consanguinitate deserere regnum se arripere [illegible] atque condempnas.
nec pronuncies eum quem [illegible] ad interitum ducendum. Scis enim
quod parricidium communis iniuria est nature et communis hominum.
neque minus facinorosus reputandus est qui cogitaverit hoc facinus
et si eum effectum operis non contingerit adimpleri. Natura enim ipsa minatur
qui talibus suppliciis non ingerit. Addebat et Nicolaus loquendo que in matre
Antipatri ad aliquas stoliditate muliebri [illegible] ariolationes quoque ac di
vinationes ac sacrificia super Herode facta memorabat. et qualiter
Antipater cum [illegible] mulieribus lasciviare dicebat. commessationes quoque
sordidas amoresque narrabat. que sane plurima extabant. Plurimi
enim ibi assidentium. que antea timore Antipatri silencio celabant. per
tinentes cum accusationibus venerunt. et [illegible] omnia
te proderant. Incitabantur quoque ad accusandum non solum horrore fa
ctorum eius. sed et magnitudine scelerum que perpetraverat in fratres et patrem.
sed quod eum sciebant nullum amasse vel odisse nisi tantum ob spem lucrum
futurum. Dicebant enim se olim ista sensisse prohibitosque esse ab eo ad
nunciare. nunc autem libertate data. velle in medium cuncta differre. Pro
ferebant quoque in [illegible] adversus Antipatrum presente Varro multiformia
probamenta iniquitatis eius. et maximam nequiciam eius proferebant. Dicebant
enim quod non in ipsius actibus utilitatem Herodis et [illegible] attendisset. sed
sola nequicia ad illa facinora fuerit concitatus. propter quod eum omni pena
dignum esse decernebant. Multa quoque a pluribus super illa interrogati
one dicebantur. ita ut Antipater quoque in singulis rebus impudentissimus et ad
mentiendum promptissimus atque callidissimus esset. tanta confusione sit oppressus
ut neque negare neque contradicere valuisset. Nicolao quoque finem dicen
di dedit [illegible] facinore. Varrus quoque illius precepit Antipatro ut se iam
de criminibus expurgaret. si aliquas astructiones haberet ut innoxium
[illegible] posset. et nec patris esse hostis manifestus. Antipater quoque in facie
provolutus deo se sua commendabat. et omnibus suis amicis quod sibi testis
careret. [illegible] in patre ingratum esse. atque rogabat dominum ut signum
aliquid ostenderet insidiatorem patris penitus non fuisse. Solent hi hu
iusmodi quibus iusticia deficit quando aliquorum perpetratores [illegible]
quoque liberum arbitrium ex divinitate [illegible]. Quando vero in periculum inciderint
[illegible] iudicium per invocationem dei omnia testimonia [illegible]
avertere. Quod et Antipater tunc [illegible]. Nam cum tanta mala velut absque
divinitate [illegible] et cum iusto dei iudicio concludente in omnibus
defectum [illegible] et absolutione accusationis [illegible] dei iudicium
afferre volebat. [illegible] divino potentie. ut ei testimonium
[illegible] gesserit. quamquam periculosa per ipsa
[illegible]. Varrus autem eum [illegible] interrogans Antipatrum. et illo nichil
amplius quam invocationes dei proferret. videns [illegible] tendere,
iussit venenum in medium proferri. ut experiretur quanta esset vis eius. Adduc
tum quendam [illegible] qui morte fuerat dampnatus. iubente Varro bibit.
et statimque mortem. Varrus quoque surgens recessit. et die postera in Antio
chiam perrexit. ubi frequens illi erat conversatio. eo quod Syrorum regnum ibi esset constitutum.
Herodes quoque continuo filium Antipatrum vinculis obstringi iussit. Incer
tum autem pluribus erat utrum a se ipso Herodes filium in vincula iecerit
an ex sententia Varri hoc fecerit. Ligans quoque filium destinavit litteras
Romam ad cesarem omnem nequiciam declarantes. et [illegible]
[illegible] nequicias Antipatri. Deprehenditur autem in [illegible] diebus
et epistola scripta [illegible] Antipatrum ab Antifilo [illegible] erat. Quo solu
ta ab Herode. talia declarabat. Misi tibi epistolam ab Acme [illegible]
[illegible]. Scis enim quod [illegible] a duobus domesticis fi
liis fuerit agnitum. Tibi autem pertinet ad gerendam causam [illegible]
Epistola quoque hec continebat. Herodes autem querebat aliam epistolam. que
tamen inventa non fuerat. Nam servus Antifili qui litteras epistolam deporta
bat. aliam se epistolam suscepisse denegabat. Cum autem rex in hesitaret
unus amicorum Herodis inspiciens interiorem tunicam servi. nam duabus
erat indutus. arbitratus est in interiori tunica litteras obcelari. Quod scrutans
Invenit quoque epistolam in qua hec erant ab Acme Antipatro scripta. Acme autem
erat iudea genere. et manebat in servicio Iulie coniugis cesaris. et cum
[illegible] Antipatri iunxerat magnis [illegible] muneribus ut ei insidias
suffragaret adversus patrem Herodem [illegible] et scripserat Antipatro
Acme Antipatro. Scripsi patri tuo qualem voluisti prorsus epistolam, et rescrip
tum faciens epistole qua ad meam dominam velut a Salome directa est desti
navi. Quam cum legerit Herodes [illegible] scio eum puniturum Salomen
tamquam insidiatricem. Erat autem epistola tamquam a Salome ad dominam eius missa
ab Antipatro dictata [illegible] a Salome. quam autem [illegible]
[illegible] Acme [illegible] erant composita. in qua continebantur ista. Acme regi
Herodi. Curam habui [illegible] que ad dominum [illegible]
[illegible] epistolam Salomes sororis tue [illegible] ad meam dominam [illegible] scripta. Quam
cum meo periculo [illegible] conscripsi [illegible]. Hanc autem
illa conscripsit volens [illegible] coniungi. Scindas quoque hanc epistolam. ne for
tassis ego de mea vita periclitarer. Ad ipsum autem [illegible] epistola
scripta erat. quod eius iussionibus ministerium gessisset [illegible] Herodes scri
beret [illegible] quasi Salome insidias illi prepararet festinasset. Rescriptum et
epistole quoque quasi ad suam dominam fuerit a Salome [illegible] directa.
Herodes autem obstupefactus de immanitate [illegible] Antipatri impellebatur
ut confestim eum perimeret [illegible] magnarum causarum et non
solum se sed et sororem suam insidiatricem [illegible] cesaris sua iniquitate
corrumperet. Accendebat et eum Salome soror sua crebro pec
tora [illegible] et se occidi postulans si tale aliquid inveniretur probatum. Herodes
autem vocans filium ita loquitur. interrogabat eum iubens ut si quid aliud
esset ei aperiret. et dicebat ei. [illegible]
[illegible] ad hec negotia operam dederit nullum [illegible]
[illegible]. Ille autem [illegible] cuncta referebat et nullum alium conscium
[illegible] firmabat. Herodes autem admodum dolens volebat si
[illegible] supplicii prius factoribus sumere
[illegible] ne forte suffragio valeret effugere. et ideo vin
[illegible] custodiebat. Verum legatos cum litteris Romam
misit [illegible] accusaturos filium. et in manifesta omnia que Acmes [illegible]

regis caesaris illi ad perficiendam factionem fuerat suffragata. Exemplaria quoque epistolarum transmisit. Itaque legati romam proficiscuntur docti quae loqui et quae respondere deberent.

Rex autem herodes morbo gravatus testamentum regni scribit iuniori filio suo similiter vocato antipae regnum tribuens, odio quod circa archelaum et philippum filios suos conceperat ex antipatri accusatione. Caesari vero mille talenta dereliquit. Iuliae autem uxori caesaris et filiis et amicis et libertis caesaris l. talenta. Filiis et suis et filiorum filiis pecunias et reditus distribuit. Salomen quoque sororem suam magnifice locupletavit, eo quod eam erga se benivolam semper agnoverit et numquam aliquid adversus molientem. Desperans autem contra morbum se posse subsistere, cum annum ageret circiter lxx. et ex aspectu irrevocabili furore et amaritudine mentis incensus volebat si posset iudaeorum regnum disperdere, eo quod se ab eis contempni putaret et iocunde gentem iudaeorum suum casum videret accipere. Super haec quoque popularium hominum seditio excitata fuerat propter huiusmodi causam. Erat quidam iudas arifei et mathias margalothi iudaeorum eruditissimi et super ceteros legis expositores doctissimi, et propterea amabiles propter iuventutis eruditionem. Semper enim apud eos totos consumebant dies cuncti quibus inerat studium discendi et cura virtutis. Isti audientes herodem regem morbo pergravari et remedium minime receptabile, omnem excitavere iuventutem, ut opera quaeque ab herode contra patriam legem facta fuissent evertentes pro lege dei gloriam mererentur exercere certamina. Dicebant enim per eius praesumptionem et quod praeter humanum morem fuisset conversatus hanc ei egritudinem accidisse. Fecerat enim herodes quaedam opera contra legem quae iudas et mathias vociferabantur. Construxerat enim super portam templi munus quod deo praeposuerat aquilam auream immanem quantitate et quantitate opulentam. Prohibet autem lex ymaginum et animalium propositiones construere his qui volunt eius praecepta servare. Hortabantur igitur sophistae illi eandem aquilam divellere et dicebant: Omnibus mortalibus iocundum esse debet periculum quod pro conservatione patriae legis et pro virtute animi suscipitur quam quod per necessitatem perficitur. Cum illo enim periculo nascituris hominibus memoriam iocundam relinquit et exemplum virtutis et gloriae. Nam et si quisquam sine periculo corporis aliquid praeclarum opus valeat efficere, post paululum tamen naturae lege mortis non valebit effugere. Pulchrum quidem et laudabile est his quibus studium et amorem virtutis hinc cum laudibus et honoribus de hac vita discedere. Longaevitas quippe maxima est probonis operibus intrare, quae non in meditatione periculi est [illegible] filiis atque cognatis et nepotibus quae ab eodem stemmate generantur sive sint viri sive mulieres, quibus providere debet in posterum ut ad eos virtus gloriae perveniat. Sophistae quidem illi huiusmodi verbis iuvenes incitabant. Defertur autem ad eos repente rumor herodem regem vita decessisse. Illi autem repente media die ascendentes deposuerunt aquilam et securibus conciderunt. Cumque plurimus tumultus esset in templo, ecce dux cum militibus advenit. Nuntiatus quippe illi fuerat nisus eorum. Existimans autem illos cum multa audacia et manu constitutos ac plurimum ampliorem numerum militum secum duxerat quam possent illorum impetum sustinere. Quo irruente super eos, neque unum eius sustinere valuerunt, sed sicut solet vulgaris turba praesumptione stulta magis quam cauta prudentia congregata omnes continuo profugere. Ex quibus xl. soli iuvenes animi confidentia remansere, quos dux comprehendit cum sophistis iuda et mathia. Inglorium enim iudicaverunt loco cedere et adventum ducis effugere. Hos igitur dux perduxit ad herodem. Quos cum interrogasset herodes cur tantam audaciam praesumpsissent ut ornamenta templi evellerent, illi responderunt: Gessimus quae gesta sunt et consulto nos illa gessisse profitemur, quod pertinet ad virtutis culmen, quod et viros tales decere certum est. Siquidem proprium est virorum prudentium defensare dignitatem legis et numinis. Nec mirari debes si tuis institutis praeponimus ea instituta quae nobis moyses inspiratione dei conscripta reliquit. Mortem quoque ac supplicia si tu nobis inferre iocunde subimus, nam non pro iniusto facinore sed pro amore pietatis nobis sustinenda sunt. Talia quidem verba illi loquebantur et in nullo minora verba quam fuerat commissi praesumptio proferebant. Rex autem herodes vinculis eos constringi praecipiens evocavit ex iericunte iudaeorum principes. Quibus advenientibus convenit omnium congregatio. Ipse vero in lecto recumbebat eo quod prae invalitudine stare non poterat. Enumerabat quidem praesumptiones seditiosorum iuvenum in quibus fuerant deprehensi, et ornamenta templi memorabat quae magnis sumptibus constructa forent, quibus per annos c.xxv. nullum asamoneorum regum valuisse construere, neque per sapientiam eorum, se autem ad honorem divinitatis illud templum digna administratione ornasse, et quod post eius mortem gratam et iocundam sui memoriam relinqueret, et illos iuvenes non dubitasse in haec opera iniurias ingerere. Ceterum praesumptam fuisse ad suas pervenire iniurias; rei autem veritatem si examinare vellent, sacrilegium commissum esse firmabat. Tunc illi qui assidebant timentes eius crudelitatem ne contra eos fortassis exasperatus ultiones aliquas eis inferret, humiliter responderunt dicentes neque ex eorum consensu illud exegisse, neque illa commissa inulta esse debere. Herodes quidem circa ceteros quidem mansuetus extitit. Mathiam autem pontificem sacerdotio removit, velut consentaneum et causam seditionis extitisse, et promovit ad honorem pontificis fratrem uxoris suae. Mathiae autem pontificatus tempore provenit alterum extitisse pontificem ad unum diem functionem quem iudaei cum ieiunio celebrant. Causa vero talis fuerat: Mathias sacerdotali fungens officio nocte quae in sollempnem lucebat diem in qua ieiunium erat, visus est sibi in somnis omnino mulieri se fuisse permixtum, et propterea sacerdotio fungi non poterat, sed ioseph ellimi filius cognatus eius secundum carnem pro illa die sacerdotio functus est. Hunc eundem mathiam herodes pontificatu removerat, alterum vero mathiam et iudam qui seditionem excitaverant et aliquos ex eorum sociis vivos igni tradidit. Luna et eadem nocte defecit.

Herodem porro amarior morbus per dies urgebat, deo supplicia commissi sceleris exigente. Ignis quippe lenis ei inerat, non tantum conflagrationem in superficie corporis agentem prodens, quantum extrinsecus crescens operabatur [illegible]. Aviditas quoque cibi ei inexplebilis semper inerat, nec tamen satietas umquam rabidis incitata faucibus valebat implere ingluviem. Intestina et interioribus ulceribus tabida putrescebant. Doloribus quoque colli saevissimis cruciabatur, et humor liquidus ac luridus circa pedes eius et tumidos oberrabat. Similis illi et circa pubem erat afflictio, et verenda eius putredine corrupta vermibus scatebant. Spiritus quoque incredibilis tetrago erigebatur quae erat satis obscena diuturnitate fetoris, et anhelitu creberrima respiratione contractus et per membra discurrens unam noxiam operabatur. Haec quidem omnia cumulabant firmitatem. Dicebatur et ab his quibus inerat divinandi peritia, divinitus has poenas et illatas ob impietatem eius et multa crudeliter gesta. Herodi quidem multas spes salutis instabat, si forte posset contra morbos aliqua remedia providere. Medicos quidem advocans postulabat ut facerent aliquid quod posset ad salutem ei proficere. Et transiens iordanem fluvium aquis calidis quae sunt circa callirhoam die noctuque fovebat. Haec quidem aqua caliditate super alia commoda quae habebat etiam potabiles erant. Pergebat autem aqua illa in paludem quae sulphurifera vocatur. Post haec visum est medicis ut eum in dolio oleo pleno calefacerent. Ubi cum missus esset ita membris defecit ut ab omnibus moriens putaretur. Tunc grandis servorum ululatus exortus est. Cum ergo nulla iam deo spes salutis existeret iussit militibus quinquagenas dragmas auri distribui, et plurima ducibus et amicis suis munera tribuebat. Deinde cum reversus in iericuntem [illegible] invalitudinibus nigris coloribus animo est exasperatus ut moriens aliquod facinus perpetraret. Venerant quippe ad eum ex praecepto ex omnibus locis iudaeorum optimates, nam ex omni gente fuerant evocati. [illegible] fuerat mors contemptoribus praecepti proposita. [illegible] omnis herodis furia concitata est. Nam et culpabiles et inculpabiles in ypodromo castello concludens, sororem suam salomen et virum eius alexam evocat et mortem suam non in longum differri denuntiat, cunctis se doloribus circumventum cunctis factis optabilem esse, et se minus inde dolere quod sine luctu et deploratione subiectorum moriturus esset, quod regibus magnum merorem sepius incuteret, et maxime cum sua mors omnibus amabilis foret et grata. Nam et se intueri semper illos contra se seditiones et seditiones fuisse molitos et in eius iniurias semper fuisse festinos, et [illegible] illi innatam esse dicebat quod talibus doloribus ipse urgeretur. Prius se peccare ab illis dicebat cum eos fuerit nihil contra sua gloriam faciens, ut tale aliquid agerent ut quod ei exequias honorabiles super ceteros reges et ampliorem luctum agerent. Quod futurum fore dicebat si agerent ut iudaei exanimes in eius morte plorarent lamentaque ingererent. Cum ergo me inquit animam videritis exspirantem, circumvallantes ypodromium castellum cum omni militia necdum mea morte vulgata omnes ibi inclusos iaculari facite. Ita cunctis [illegible] duo commoda erit perventura: unum quod ille regnum per suam mortem firmum perseveraret hostibus amputatis, secundo vero quod super morte sua luctum celebrandum esse magnificum. Herodes quidem lacrimandus talia loquitur, et cognatos omnes benivolentiam circa se et fidem servare postulat, invocatione divina interponens ne eum in honorificentia et cum indignatione sua mors tractaretur. Illi quidem profitebantur in nullo se eius praecepta transgressuros. Ergo quidem illi hominis mentem considerans in ultimo perficienda mandata multum inhumana extitisse. Nam de hac vita discedens penabat quam omnem gentem orbatam et desertam parentibus dilectissimis relinqueret iubens unum ex unaquaque domo interimi, qui nichil iniustum neque in ipsum neque in alios commiserant. Haec igitur herode suis cognatis mandante, deportantur ei litterae a legatis qui ad caesarem romam pro filio eius fuerant missi. Quarum litterarum haec erat sententia: quod acmes ancilla in indignatione caesaris extincta foret pro facinore quod cum antipatre perpetrare temptaverat; ipsum autem antipatrum in patris voluntate dimissum, ut quod ei placeret in ipso exerceret, etiam si ipse pater eius et rex esset, sive illum in exilium detrudi sive morte multari vellet in eius proposito constitutum. His auditis herodes paulisper animum refovit voluntate scriptorum et morte acmes insuper sublevatus, ut ex potestate puniendi quam acceperat in filium. Prevalescentibus crescentibusque doloribus interitui propinquabat, et quoniam in multo defectu [illegible] appetebat tamen cibum et postulans malum consuevit cultrum. Erat enim illi talis mos ut ipse praecideret ipsum malum [illegible] et per partes modicas incidens comederet. Sumens ergo cultrum circumspiciensque ne quis adesset, voluit semetipsum interimere. Quod et perfecisset nisi perveniens manum eius achiabus nepos eius retinuisset. Statim ergo ululatus per totam aulam exortus est et tumultus. Antipater autem filius eius vinculis astrictus cum hunc tumultum audisset, credidit patrem suum iter ultimum suscepisse. Percipiensque fiduciam talibus quae moribus tanto animo gaudebat, tamquam si fuisset liberatus vinculis et regnum in suis manibus sine bello percepisset. Coepit et cum custode ergastuli de sua dimissione fabulari spondens ei se continuo magna donaturum. Custos vero non solum non acquievit ut faceret quod volebat antipater verum etiam cuncta eius verba patri herodi denuntiat et munera quae sibi promiserat. Tunc herodes quamvis et antea non minore odio ferveret in filium, cum audisset custodem ergastuli illa narrantem, statim magna voce infremuit. Tunc quassans caput quoque in extremo vitae [illegible] et cubito sese attollens et statim destinans quendam armigerorum suorum sine ulla dilatione iubet celeriter necari antipatrum filium suum, sepulturamque eius in hyrcania sine ullo honore fieri.

Testamentum vero aliud scribebat mutabili mente, et unum de filiis suis similiter antipatrum vocatum, et quem sibi prius successorem regni designaverat, tetrarcham fecit galileae regionis atque pereae. Archelao vero regnum contribuit. Gaulanitidem autem et trachonitidem et bathaneam et paniada regiones philippo et herodi filiis suis fratribus archelai tetrarchiae iure divisit. Iamniam vero et azotum et faselida civitatem salome sorori suae tradidit et signati argenti myriadas quinquaginta. Disposuit et de ceteris suis consanguineis atque cognatis opibus eos reditibusque locupletans. Caesari sane argenti signati mille myriadas praeter quaedam vasa aurea quaedam argentea et metallis pretiosa [illegible] facta opere nobilissima. Reliquit et pretiosa vestimenta. Iuliae vero caesaris coniugi et aliis non nullis quinquaginta myriadas. His dispositis quinto die postquam antipatrum filium necaverat mortem [illegible] regnans postquam antigonum interemit annos xxx.iiii. postquam autem a romanis regnum perceperat vii. et xxx. Hic ergo herodes fuit quidem in omnes equaliter crudelis, irae subditus, iustitia vero effrenatus. Fortuna vero prospera super quemlibet affluenter abusus est. Ex plebeio in regnum assurgens et pericula plurima superans, quibus saepius fuerat circumseptus, diuturnitate vitae perfunctus est. Domi quoque circa filios quantum ad eius sententiam et ibi prosperitate putabat eo quod se suos inimicos superasse censebat, in eo vero [illegible] super omnes infelicissimus. Salome autem soror eius et vir eius alexas antequam mors regis divulgaretur ex ypodromo castello iudaeos abire permittunt ad proprias domos, dicentes herodem iussisse ut unusquisque in suas regiones abscederent. Hoc autem fecere beneficium illi genti praestare cupientes. Nam herodes eos iusserat omnes in sua morte necari. Iamque mors regis divulgabatur. Tunc salome et alexas cuncta militia congregantes in amphiteatro quod iericunte erat, primum quidem epistolam regis legi fecerunt quam ad milites fecerat, deinde [illegible] gratias eis [illegible] de ac benivolentia quam ei invicem exhibuerunt, orationes quoque eius ut similes facerent archelao filium ei exhiberent, quem regem constituit nominabant. Ptholomeus et cui fuerat testamentum traditum et anulus cum tota testamenti denuntiat. Et licet testamentum non possent observari firmiterque susceptum non tamen quod in eo erat deferrent ad caesarem. Fit continuo fragor in gentis honorantium archelaum regemque proclamantes, et milites et duces cuncti favore et benivolentia sua promittebant, paratosque se ac promptos ad omnia profitentur et adiutorium dei supplicationibus advocabant.

Dehinc sepulturam regi praeparabant. Cura namque fuit archelao omni exequias patris quam magnifica possent celebratione peragerentur, quae memoriae apud posteros traderetur. Portabatur itaque in lecto aureo lapidibus depicto variis atque pretiosis, stramina vero ostro erant variisque contexta. Erat quoque ipse mortuus circumamictus purpureis vestibus.

& caput eius diademate coronatum. sceptrum quoque in manu eius dextera erat appositum. Circa lectum autem erat frequentia filiorum & multitudo cognatorum. circa quos omnis milicia stipata per gentes & per proprias distincta nationes & discreta nominibus. Erant autem [illegible] omnem distributi. Primi quidem precedebant eius armigeri & post eos thracum manus. post illos & nouo germanorum atque galatarum [illegible] & hos tunc sequebantur cum ornatu maximo cuncta belligeratorum multitudo. cetera uero milicia sequebatur in eum modum ordinata quo solebant in bello procedere. & a suis ducibus ordinari. Post hos & sequebantur seruorum eius quingenti. odores uarios & aromata portantes. Pergebant autem in herodium castellum. distante stadiis octo. illic enim est eius sepultura. ex eius iussione confecta. Herodes quidem magnus hunc in modum defungitur.

Archelaus autem per septem dies luctum super patre honore regio ex more complevit. tantos & enim dies lex patria precepit obseruari. Conuiuia itaque celebrans. & luctum exsoluens ascendit in templum. & ibi a populo magnis predicatur laudibus: & multis attollebatur fauoribus: dum unusquisque certaret pro alio maiora illi conferre preconia. Deinde archelaus tribunal conscendens quod sibi fuerat preparatum. & in sedens omnibus benigne loquebatur. & sibi propicios comparabat. gaudio fauoris omnium & uoluntate quam ex beniuolentia circa se cunctorum ceperat gratiasque se illis habere narrabat. quod a patre suo lesi nichil circa se mali cogitarent. & se semper adnisurum ne eis honorum magnitudine eorumque affectum alacritatis remuneraret. Rogabat & populum ne interim sustinerent nomine regis illum honorare. & sufficere sibi dicebat dignitatem potestatis quam tamdem firmam esse firmabat. cum testamentum a patre scriptum a cesare firmaretur. Ob quam causam neque in iericunte cuncta milicia diadema illi imponere cupiente. nolebat ambiguum suscipere honorem. estimans ex talibus aliquid mali generari. cum adhuc incerta esset cesaris uoluntas quam posset illi regnum firmiter concedere. non sibi defutura circa illos benignitate que beniuolentie eorum magnitudine portaret. & festinare se moribus dicebat meliorem se suo patre circa illos ostendere. Illi uero ut plebeia multitudo consueuit in ipsis primis diebus uidentes regis lene principium uoluntates suas laudibus & fauoribus aperiebant. & quanto mansueta cum eis archelaus loquebatur. tanto amplius illi nomen archelai predicabant. Deinde ad munerum petitiones intercessionesque feruntur. & alii leuigationem publicarum functionum cum clamore postulabant. alia pars uinctorum qui fuerant ab herode deuincti solutionem expetebant. alii uero grauedines quas herodes in emptionibus & in publicis nundinis constituerat auferri uociferabant. Archelaus quidem in nullo eis contraria respondebat. sed moribus accurate regum fore suffragium si multitudinis beniuolentiam comparasset. Dehinc ad sacrificia deo offerenda conuertitur. & cum amicis conuiuia celebranda.

Cum hec uero in ciuitate aguntur. congregantur iudeorum iuuenes plurimi nouarum rerum cupiditate concitati. & ceperunt de morte aliorum cum eo ab herode interemptorum tumultuose uoce clamari dicentes. quod iniuste perempti & exequiarum honore timore herodis caruissent. Erant autem isti qui fuerant sic super templum perculsione auree aquile ab herode perempti. Hanc quidem uerba illa proclamantes & clamationibus intente quasdam & iniurias proferre pariterque iactantes. congregabatur magis magisque numerosa multitudo. & ultionem ab archelao fieri debere poscebant multorum qui sub herode fungebantur honoribus. Et primum quidem omnes proclamabant sacerdotem remouere pontificem quem herodes ordinauerat. & uirum mundum & secundum leges suas dignum ad pontificatum promouendum esse dicebant. Archelaus autem licet ista grauiter ferret. annuebat tamen impetum eorum mitigare festinans. donec teneret quod propositum habebat ad romam sine tumultu peragere. & cum de sese uoluntatem cesaris agnouisset: tunc demum respiceret quod agendum foret. & deinceps petitionibus eorum legitime discussurum. & dicebat non esse tempus dissensionis aut contumelias ingerendi. magis autem unitatis atque concordie. donec ex precepto cesaris ad eos cum firmitate regni rediret. & tunc in commune consulere de quibusque tractandum esse uideretur. cum autem sustinendum esse ne forte seditionis quoque crimen incurrerent. Archelaus uero hec dicens ducemque suum docens misit ad eos hec uerba locuturus. Illi uero proclamantes ducem archelai loqui penitus non sinebant. periculum quoque minabantur si quis eos ab intentione sua reuocare uoluisset. & instabant suam libidinem magis explere quam imperantium subiacere consiliis. Graue namque illis uidebatur si cum herode uiuente amicis iuxta suis erat. eodemque mortuo nulla uindicta fieret mortuorum. Illud enim iustum legitimumque dicebant. ut quod uiuo dicaretur si quod eorum libidine uoluptatem posset auferre. non prudentes quantum illis esset ex hac re periculum nasciturum. Plurimos itaque ab archelao missi ut tumultum seditionemque mitigarent alios ex regis persona loquentibus: alios autem uelut ex sua mente monentibus: sed illi nullum penitus audiebant. & amplior fremitus & turba mouebatur. Concurrit enim plurima multitudo illa tempestate cum iudeis dies festi imminebat. quando azima secundum obseruationem patrum moris exercent. Pascha enim illa festiuitas uocitatur. ad recordationem & memoriam exitus ex egypto. & sacrificatur ab eis illo die cum alacritate magna pecudum & numerosa multitudo conuenit. quanta in nulla sollempnitate. Concurrit quidem ex uniuersa regione magna copia populorum. plures & ex montanis locis ad uenerandum religionem numinum soluturi. Iuuenes autem illi qui seditionem excitauerant iuda mathiaque laudantes uelut doctores expositoresque legis antiquorum persistebant in templo. & suffragatione uictualium habundabant. nam seditiosis hominibus erubescebat ab aliis cibos expetere. Archelaus autem metuens ne in deteriorem eorum procederet audacia. cohortem destinat armatam cum quibus & tribunum militare misit ut eorum coherceret impetum. & uelut seditiosos repellerent. & ab alia multitudine separarent. Uenientibus quidem militibus illi seditiosi cum ingenti alacritate excitata secum turba super tribunum & milites cum magna uoce inuicem hortantes impetum faciunt. Ex quibus plurimi fusi. pauci cum tribuno sauciati diffugiunt. Archelaus autem cuncta pessumdare censebat. nisi multitudinis impetum frangeret: tumultumque illum resecatum extingueret. Cunctam quidem mittit miliciam. ut seditiosos illos a templo repellerent. Ceduntur itaque ab equitibus seditiosorum circiter tria milia hominum. reliqua uero multitudo ad montes proximos refugit. Post hec archelaus ex edicto cunctum populum ad suas regiones discedere iubet. Quique cum uno discessere festiuitate deserentes minime celebratam. propulsati timore maioris periculi. licet esset illa gens preceps in moris temeritate.

Archelaus autem exinde roma iter faciens ad mare proximum cum matre descendit. ducens secum nicolaum oratorem. & amicorum plurimum comitatum. philippo fratri omnia quibus aula relinquens. cui & domum regnumque commendauit. Salome quoque soror herodis cum eo simul egressa est omnem propinquam secum ducens. ad hec & plurimi cognatorum uerbo quidem uelut cum archelao collaboraturi. ut ei regnum a cesare firmaretur. re autem uera ut aduersus eum niterentur. maxime ob illa que ab eo in templo gesta fuerant. uolebant autem cesare ante oculos proponere. Obuiam autem fit archelao sabinus cesaris procurator rerum que in syria possidebat. pergens in iudeam ex precepto cesaris pro conseruatione thesaurorum herodis iam defuncti. Quem uarrus quintilius qui tunc in syria degebat ab hac intentione reuocauit. Sabinus quidem uarri gratia neque arces obtinuit que erant in iudeorum ciuitatibus constitute. neque thesauros consignauit. sed omnia sub iure archelai dimisit donec quid de his cesari uideretur agnosceret. Sed cum roma nauigasset archelaus & uarrus perrexisset antiochiam. sabinus procurator cesaris [illegible] ueniens in hierosolimam & aulas regias obtinuit. euocansque omnes prefectos oppidorum & dispensatores rerum rationum: cepit & expetere ut arces sibi traderent. Custodes autem illi quos archelaus reliquerat mandata ei implere nolebant. sed custodiebant omnia secundum monita archelai donec a cesare rediret. In illis diebus nauigauit & romam antipas filius herodis quem ipse tetrarcham fecerat galilee regionis. & ipse regnum petiturus hortatu salome sororis herodis. & promissionibus incitatus dicentis iustiorem causam illum habere archelao ad regnum percipiendum. & maxime cum illum herodes pater sana mente constituisset regem. archelaum autem iam sensu permutatione diminuto regem scripsisse. Ducebat autem secum idem antipater matrem & fratrem nicolai oratoris nomine ptholomeum. amicum quondam herodis satis honorabilem & sibi ualde gratissimum atque fauentem. Maxime eum incitabat ad regnum petendum hyreneus rethor. uir opinione clarus. & adiciendum acerrimus. & non attendebant quod archelaus maior natu foret. & quod patre constanter successor regni fuerit constitutus. Cum quidem roma uenisset antipater cum sibi fauentibus omnes cognati ab archelao discedentes ad istum conueniunt. non beniuolentia aliqua circa eum constricti sed odio quo aduersus archelaum ferebantur. Libertatem quoque adipisci desiderabant & romanorum iudices magis quam reges super se habere cupiebant. Quod si hoc non possent adipisci. antipatrum magis quam archelaum sibi regem fore meliorem estimantes impetrare laborabant. Sabinus quoque accusationem archelai apud cesarem deposuit. Tunc hec cesar accipiens litteras in quibus regnum a patre sibi relictum proposuit. & cognoscens testamentum & rationem cunctam thesaurorum herodis cum consignatoriis quod ptholomeus apportauerat cepit considerare quod ordinandum ratio postularet. Legens quoque cesar litteras uarri quintilii. & epistolas sabini. summam quoque thesaurorum & quod per singulos annos in iudea congregaretur. litteras & quas antipater pro regno promerendo cum miserat recensens. congregauit ad consultandum omnem senatorum ordinem & amicos. in quibus & gaium filium agrippe & iulie filie sue adoptiuum. Deinde illis omnibus in consessum adductis. dedit cesar copiam ut quisque de quibus moueretur ediceret. Ibi primum antipater dicendi potentissimus. & archelao fratri satis infestus. testimonio inducebat audaciam quod presumpserat in die festo multos occidere. Quod si iniustum aliquid [illegible] fecisse: alius hoc deberet ulcisci. & quod eos legitima & ordinata potestate posset compescere. & non ab illo tanta cede fieri oportere. Qui sicut rex illud fecisset. contumelia grande eum cesari ingessisse firmabat. cum quod ignorans quid de eo adhuc cesar dispositurus esset. regiam iam potestatem presumpsisset. Sed autem uerum pro ac ille gessisset: amplius etiam delictum se narrabat. quod regnum non possidens supplicia quibus libet irrogare presumpserit: de quibus decretum cesaris debuit expectari. Opponebat illi & militarium mutationes & ordinationes. ad hec & illum sedisse in solio regali. & causas plurimas iudicasse ac determinasse proclamabat. tamquam a cesare ius regni integro possedisset. Petitionum quoque plurimorum prius [illegible] publicas facta memorabat. & quod plus necesse haberet ut a cesare firmaretur cum se ipsum regem fecisset. Opponebat illi & quod ex hypodromio castello uinctos sponte dimiserit. & plurima alia adiciebat siue que facta fuerant. seu que quidem non facta fuerant sed credibilia uidebantur propter sui naturam quod geri posset ab illo. Adiciebat & ob accensam cupiditatem regnandi eum luctum patris neglexisse. & prohibitos omnes a rege cum moreretur ne eum uiderent. & initium seditionis inde exortum quod eum uidebant circa patrem suum mortuum tam nequiter conuersari. & per diem in se lacrimas publice confingere. & noctes in deliciis agere. & uoluptate propter regni profectum. & hoc certum fore si regnum a cesare plene acciperet. quod talem se circa cesarem exhiberet. qualem se erga patrem exhibuisset. Tripudiauit namque & cantauit exercuit in morte patris tamquam si aliquis hostis interisset. & quod nec uenit ad cesarem. calliditate usus fecit. ut simularet se regnum firmum accipere uelle. cum iam omnem potestatem regiam exercuit. Maxime uero ea que in templo facta fuerant uerbis exaggerabat. & impie obiciebat quod in die festo sacrificiis diuinis instantibus multa milia hominum cesa fuissent. in quibus multi peregrini. plurimi uisores indigene miserabiliter occubuerint. & templum sanctum plenum cadaueribus mortuorum uiolauit. Unde apparet cum illud opus crudelitatis libidine peregisse. ut integre se tyrannum fuisse testetur propinquitate quidem cunctis hominibus fieret odibilis. Festinabat enim regnum arripere. sciens quod numquam presumptu posset regia potestate perfrui. Nam & pater herodes certos esse suos mores agnouerat. & ideo se regni successorem ab eo fieri procul dubio desperauerat. [illegible] tines ac morbos quibus non solum toto corpore defecerat sed & animo parum ualidus erat. & ideo pater herodes cum mens ei sana fuit & corpore ualidus fuit. digne ac merito cuncta negocia regni in eo credidit. & potestate regnandi nichil testamento confirmauit. uire legitimeque confecto. Nam qualiter iste posset rex existere. qui aut contempto cesare ius sibi regni arripuit. aut si a cesare regnum sperabat accipere. cur ciues suos sine illius precepto adhuc priuatus. & in templo die festo instanti crudeliter interemit. Antipater quidem huiusmodi uerba contra fratrem coram cesare locutus. & testes induxit. & plurimos ex cognatis per quos sua uerba firmabat. Cumque antipater finem loquendi fecisset. surrexit nicolaus orator pro archelao iure fauens. Dicebat itaque illa que in templo contigerant potius eorum quos passi sunt quam ex archelai potestate contigisse. Siquidem eos tantum facinus aggressos fuisse ut non solum iniurias contumeliasque iactarent. sed & eos qui dispensabant ductores humiliterque uiuere ulcisci disponerent. Et cum multa hostilia operarentur. ubi quidem aduersus archelaum rei ad [illegible] turbati tunc cesare necessarium iudicauit archelaus ut eos ab insolentia & impunitate reuocaret. Sed illi eos quos archelaus ad sedandas turbas miserat interimere festinabant sine ulla uel loci uel festiuitatis reuerentia. Mitigare se sane dicebat antipatrum non confundere quod talium defensor existeret. ex inuidencia quam contra fratrem archelaum gerebat. & odio magis quam iusticia nature eum culparet. illos purgare uolens qui contra principes suos arma corripuerant. Cetera uero de quibus archelaum accusauerant. eos ipsos accusatores referebat dicens. nichil sine ipsorum consultatione uel consensu factum gestumue fuisse. sed animo leuandi archelaum eos conspirasse. & ad [illegible] ei cuncta deprauasse. uiro quidem consanguinitate propinquo sibi. & conuersatione familiari eis post id tempus adiuncto. Testamentum & patre sana mente conscripsisse narrabat. firmumque illud fuisse quod posterius fuisset scriptum. eo quod in hoc cuncta ordinationis cesarem dominum constituisset. quamuis mereret illorum inuidia imitatum dicebat. qui in uindicta herodi facerent. cum eo adhuc uiuente omnibus bonis & omni potestate esse perfuncti. & nec ad contumelias uoluntatis eius omnimodis festinarent. sed neque cum cesare [illegible] quod & amicus ei fuit & auctor. & omnia in eius potestate dimisit. & ideo pater non deberet [illegible]

resolueret quod de sua fide fratres scripserit. sed uirtute et fide cesaris in omni mundo ad exemplar propositum. et indubitatam cunctis gentibus esse referebat. et idoneum quem poterit herodi alienatio et furiatus asserebat. quod primum in tempus optime regnauerit. et successionem optimo filio reliquerit salua uoluntate et potestate cesaris. Postquam hic modesta perorauit et finem loquendi fecit cesar archelaum se ad genua procidentem cum honore dextera subleuauit. pronuntians eum dignum regni perceptione. et promisit se non aliter esse facturum nisi quicquid pater commiserit. Interea archelao cuncta fauere. cum tamen nichil certi esset definitum. Igitur finito concilio cesar apud se tractabat. utrumne archelao regnum confirmare deberet. an omni generi herodis dispertiret. Interea mater archelai morbo pregrauata defungitur. Veniunt et littere uarri qui in syria magister milicie erat ad cesarem significantes dissensiones iudeorum. Postquam enim archelaus nauigauerat ad cesarem. cuncta gens uariis motibus tumultuationibusque fuerat turbata. sed uarrus adueniens eos qui causa seditionis extiterant suppliciis et tormentis adegit. rebusque compositis in antiochiam repedabat. unum ordinem militum in hierusolimis relinquens qui iudeis si forte aliquid seditionis molirentur obuiam iret. Sed nec sic seditio sedatur. Nam postquam uarrus abscessit antiochiam. sabinus procurator cesaris illic permanens iudeos cepit opprimere. et ex milicia sibi multos armigeros faciens. quorum satellicio aduersus iudeos affligendos utebatur. et more illi perturbati ad seditiones excitandas necessitate cogebantur. Nam sabinus arces uiolenter obtinuerat. et thesauros regios secutus sumpserat lucrorum et rapinarum cupidine conuictus. 7

Imminente igitur pentecoste que festiuitas apud nos precipue non tantum religionis gratia quantum indignatione succensi propter improbitatem et impressionem sabini. multa milia congregata sunt hominum galileorum et iericuntinorum immensa multitudo. et qui trans iordanem fluuium habitabant. sed et incolarum magna manus adiuncta. qui plus aliis incensi in ultione sabini conspirauerant. Inter se itaque partes iudei diuisi. diuersa loca occupant. Vna quidem pars ypodromum tenuerat. ceterarum uero duarum pars alia ab aquilone ad austrum uersa circa templum erat. alia uero pars ad orientem loca posita detinebat. Tercia uero pars ypodromum castellum sic dictum ad occidentem occupauerat. quo loco et aula regalis extabat. Erat autem iudeis tota festinatio ut romanos inclusos obsessosque constringerent. Sabinus autem timens tam multitudinem eorum quam mobilitatem ingenii quippe quibus mors contemptui erat quin cepta perficerent. confestim scribit ad uarrum postulans ut eis quam citissime subueniret. mandans in magno periculo esse cunctam a se ibi derelictam miliciam. Sabinus autem altissimam turrim arcis ascendens cognomento faselum in honore fratris herodis faseli edificatam atque ita nominatam qui in prelio parthorum defecerat. annuebat romanis ut iudeos exeuntes aggrederentur. Ipse autem cum non auderet ullo pacto ad amicos descendere. alios autem se per suarum facinore rapinarum hortabatur mortem appetere. Romani itaque cum fiducia congressi. pugna utrimque aspera satis exorta est. et licet romani ope bellica et experientia superiores existerent. et plures ex iudeis occumberent. obstinatio tamen iudeorum nequaquam est dira belli specie frangebatur. sed circueuntes per templum. ascenderunt in porticus que fani atria continebant. et ibi multum plurimum prolongatur. et saxa manibus uoluebant. quedam fundis et cetera tormentis emittebant. ad hec et cum arcubus intermixti romanis plurimos eorum sauciabant. Nam oportunitate loci iudei superiores extabant. Romani uero incerta positione ut ancipites cunctare non poterant. nec iudeos ullis sagittis uulnerare quibant. Porro cum in hunc modum non breui tempore pugnaretur. postremo romani ista perpeti non ferentes ignem porticibus iudeorum submittunt. eis non sentientibus qui supra eos porticus erant. Ignis igitur a plurimis romanis appositus continuo in flammas exestuat. tectaque corripuit. quorum materies quia erat pice et cera peruncta. et in superficie deaurata igne confestim suscepit. quo incendio opera illa magna et ammiratione digna dispereunt. Illos et qui super porticus propugnantes astabant repentinus ignis corripuit. et inspirate interierunt. et alii simul cum tectis corruentibus peribant. et alia pars hostium perierunt confixi uulneribus. plerique defectu consilii et stupore subitanee cladis aut igni sese tradiderunt. aut suis ipsi gladiis sunt interempti. quo se uidebant nullatenus effugere. Quicumque autem ascendebant retrorsum et liberabantur a ruina et incendio a romanis continuo sine ulla misericordia necabantur. quia iudei armis et animum timore soluti. retinebant inimici romanorum. Preterea ex cunctis qui tecta conscenderant nullus ualuit penitus euadere. Romani autem per illud incendium in fiduciam sublati intra templum progrediuntur. et erarium ubi opes seruabant arripiunt. et plurima ibi a romanis furata sunt. Sabinus autem in xl. talenta publice rationi congessit. Iudeos autem plurimum contristabat tam interitus sociorum quam erarii anathematumque direptio. Quicumque tamen excisi erant. peruersitate nimis obstinati. et ad pugnam paratiores extabant. aulam regiam undique uallantes minabantur romanis incendium. et cunctos interitui dare. nisi celeriter abscessissent. Nam se illis daturos copiam exeundi si id uellent. sabino quoque eandem copiam tribuebant. Dum ista geruntur. non nulli ex romanis militibus ad iudeos transeunt. Rufus autem et gratus tria milia pugnatorum ex milicia herodis sub se habebant. uiros corpore exercitatos et strenuos. Cum his igitur omnibus se romane milicie adiciunt. Iudei tamen obsidionem minime negligebant. sed menia cuncta circuibant. et se inuicem hortabantur ut oportunitatem saluandi et in libertate patriam respirarent. Sabino igitur et romanis optabile fuit ut egredientes abscederent. sed confidere iudeis non audebant sua male acta considerantes. et quod iudei erga se infideli mente uterentur. et simul et uarri prestolabantur aduentum ut obsidionem illam solueret. Varrus autem interea ubi que gerebantur sabino scribente cognouit. timens ne aliquid aduersi eueniret illi legioni quam in hierosolimis reliquerat. assumens duas reliquas legiones. assumens et equitum alas iiii. et auxilia que reges tetrarcheque ministrant. maturabat presidium illis qui in iudea obsidione premebantur afferre. et dicebat interrogantibus de uia quod ptholomaida pergere uellet. Dant illi et berithenses ciues subsidium mille quingentorum uirorum. Mandat quoque illi aretas petreus qui odium circa iudeos. amiciciam autem cum romanis induxerat. non paruam manum peditum equitumque. Congregato igitur in ptholomaida omni exercitu. ex ipsa parte una filio tradens destinat eum in galileam ad expugnandos eos qui super ptholomaida habitant. Ipse autem iudeam ingrediens magna cum ui pugnare cepit. Et primo sefforum ciuitatem capiens habitatores omnes captiuos duxit. et ciuitatem ignibus tradidit. Post hec uarrus samariam cum omni manu ingreditur. sed a ciuitate abstinuit eo quod a crimine seditionis esset immunis. Quodam autem in uico ptholomei nomine arus castra collocat. quem uicum prius arabes odio herodis hostili more combusserant. Inter agens uarrus alium uicum sappho nomine magnum atque opulentum incendio cum suis combussit. Et quaque ibat exercitus igne accedente cuncta replebantur. Sumonitem et emmaus castellum uarro iubente. Hinc itaque in hierosolimam tendit. Porro illi iudei qui ad obsidionem romanorum fuerant congregati. faciem exercitus non ferentes. passim cuncti diffugiunt imperfecta seditionis opera relinquentes. Illi uero qui in hierosolimis fuere iudei ualde eos grauiter incusantes. excusationibus diuersis semetipsos purgare nitebantur. dicentes quod multitudo propter festiuitatem fuerit congregata. bellum autem neque ex eorum sententia extitisse. sed temeritate aduenarum fuisse commotum. se ipsos autem potius obsessos cum romanis quam obsidendi gessisse propositum. Venerunt autem in occursum uarro iosephus herodis regis nepos et gratus et rufus. omnem exercitum quem sub se habebant secum pariter ducentes. Occurrerunt ei et romani qui obsidione pressi fuerant. Sabinus autem cum sibi seditionis conscius esset non audens in faciem uarri uenire. ex alia parte hierosolimis egrediens per mare aufugit. Interea uarrus per omnem regionem partem milicie misit ad querendum eos qui causa seditionis extiterant. Reprehensos autem alios qui causa mali extiterunt suppliciis cruciabat. quosdam uero dimisit in quibus leuior culpa inueniebatur. Fuere et qui propter hanc causam in crucibus suspensi sunt ferme duo milia hominum. Taliter uarrus rebus compositis. maximam partem milicie ad sedes proprias dimisit. grauem eam in illis locis existimans. eo quod in plurimis rebus excesserant. lucrorum ac rapinarum cupidine. Audiens uero decem milia iudeorum in uno loco fuisse congregatos. festine uenit ut eos comprehenderet. Illi autem antequam comprehenderentur semetipsos tradiderunt. Varrus igitur multitudini ueniam tribuit. ductores autem qui causa seditionis extabant misit ad cesarem. Cesar autem plerosque dimisit. illos autem qui herodis cognati fuere suppliciis adegit. eo quod nullum respectum iusticie gerentes contra consanguineos arma sumpsissent. 7

Erat tempestas et alia plurima et turbis tumultibusque plena peruenere. que tota iudee regionem grauiter desolabant. In quibus etiam et locis quedam pars iudeorum lucri cupidine concitati. ad excitanda bella congregabantur ad duo fere milia hominum et in unum collecti acriter se discernentes aduersus regios milites pugnam sepius congrediebantur. Vtebantur autem duce nomine alcibiade nepote herode quem sibi prefecerant. qui tam in campis ad pugnam strenue ferebatur. quam in locis asperis arte bellandi preualebat propter experientiam quam ex usu belli perceperat. 7

Fuit et eodem tempore quidam nomine iudas filius ezechie prepositi latronum qui quondam multum preualuerat. et temporibus herodis cum magno labore comprehensus est. Huius filius iudas circa sefforum galilee congregans multitudinem uirorum perditorum atque desperatorum. cum eis aulam regiam expugnaturus inuadit. Ex qua copiam armorum quamcumque locus ille habebat abripuit. et ex eis suos milites armat. Sumpsit et cunctas opes. que ibidem pro custodia fuerant reposite. Post hec terribilis uniuersis effectus est. nam huc atque illuc agebat et ducebat exercitum libidine rei maioris accensus. et emulatione regnandi ulla uirtute et prudentia et ad uim tantum inferendam. et ledentium prius et peius erat. sperans ex hiis se dignitatem et gloriam uenturam. 7

Extitit quoque eodem tempore quidam nomine symon seruus herodis regis quidam. uir decorus magnitudine ac fortitudine corporis prestans. cui commissa fuerant magna negocia. Vnde et rerum intemperantia subleuatur. diadema suo capiti presumpsit imponere. et aliquanta multitudine congregata rex pronunciatur. insania simul furiaque perplexus. Sed et ipse dignum existimans super omnes qui ante regnum gessissent. aulam regiam in iericunte succendit. et omnia que ibi habebantur abripuit. Multa quoque in diuersis locis prouinciam prouincia ubi regia consistebant tabernacula comburebat cunctaque exterminio dabat ignibus concremando. Ampliora quoque gessisset. et ampliorem regionem deleuisset. nisi celeriter multatio contigisset. Nam exercitum militum qui se romanis addiderant. et tota uirtute congrediens occurrit. Cum quibus militibus symonis longo die certatum est. et plures qui cum symone fuerant congregati. neque ordinis. neque dispositionis bellice gnari. siquidem magis temeritate quam disciplina pugnabant. et ideo a regiis occubuere militibus. et ipsum symonem fugauere per montis fauces se saluare cupientem. Cui gratus occurrens caput ei abscidit. Incensus est illis diebus super iordanem locus nomine emachoes a quibusdam hominibus symoni consimilibus. Tanta igitur dementia in illa gente uagabatur eo quod proprium regem non habebat. qui populum uirtute ac moderatione disponeret. Nam alienigene in iudeam irrumpant. per quos seditiosi metus occasionem accipientes. ad bella concitanda succensi sunt. intentione sola deuastandi et aliena rapiendi. 7

Illo et tempore anthonges uir. neque generis dignitate conspicuus. neque decoratus. sed opum tantum confisus habundantia. nam prius hic pastor fuerat. et in cunctis rebus obscurus. et magnitudine corporis et robore preualens. ausus est et ipse in regni conspirare potentiam. Erant autem illi iiii. fratres. et illi corpore magni. et de fortitudine gloriantes. et ideo credebant sese modis omnibus regnum obtinere. Nam unusquisque eorum cateruam propriam ductabat. et congregabatur ad eos plurima multitudo. et illi quinque fratres ducatorum fungebantur officio. et sicubi opus erat discurrebant bellicos exercendo conflictus. Ipse uero autem diadema capiti suo imponens. consilium ad consultandum conuocabat. ut quod facto opus esset decerneret. Videns autem anthonges cuncta in sua potestate. et fratrum suorum cepit insania ferri. maxime quod rex a populo uocabatur. et quod sibi adrogendum quod uellet. nichil esse impedimento cernebat. Denique tam ipse quam fratres eius magna conspiratione frementes. odio romanorum et regiorum militum. bellum gerere festinabant. Nam equaliter aduersus utrosque infesta mente ferebantur. aduersus regios milites propter iniurias quas eos sub herode perpetrasse reputabant. aduersus romanos autem quod eorum potestas in presentia existeret. Asperitas igitur huius mali tempore procurrente crescebat. nullusque poterat interitum euitare. Nam alios quidem spe lucri exterminabant. alios autem occidendi lege perimebant. Incurrunt et aliquando romanorum centuriam circa emmaum. et circumdantes armorum conditione qui ductabat exercitum xl. excisi uulnerauerunt uiros manu exercitatos. ceteri uero fugientes a grato qui multitudinem regiis militibus ductabat defensati sunt. Aduersarii uero multa parte dierum milites romane legionis infestantes sauciabant. et ipsi tamen postea superantur ab alia legione romanorum et comprehenduntur. Nam unus de illis fratribus cum grato est fugiens uinctus. alter cum ptholomeo. maiorem autem fratrem archelai milites comprehenderunt. Nouissimus autem eorum super hiis que contigerant merore confectus. hesitare cepit qualiter saluaretur. Nam cernens se solum remansisse. et omni manu milicia spoliatum. commisit se ac tradidit fidei patruelis archelai. Igitur sic iudea in breui latrocinantium facta fuerat habitatio. Siquis enim manum aliquam congregare poterat quem secum ad seditionem conspirare presumeret. statim rex efficiebatur exsurgens ad communem regionis interitum. Contra quos uarrus undique discurrens cum romanorum legionibus. omnia ad integrum restituebat. et disponens cuncta in iudea propter presidia una legione dimissa in hierosolimis et ipse in antiochiam remeauit. 7

XX

Archelao autem interea ista omnia rome degente. aliorum malorum principia pullulabant. quorum hec causa extitit. Venerat romam ad cesarem legatio iudeorum super octo milia uirorum potentum. ut suis legibus uiuere possent. Legati autem qui ex decreto totius gentis missi fuerant. l. uiri fuere. Cesare autem concilium faciente cum amicis et romanorum primatibus in apollinis templo quod ab eo fuerat magnis impensis constructum. legati iudeorum causa acti conueniunt. Archelaus quoque cum suis amicis aderat. Consanguinei autem ei ab eo prodiuum separantur et cum iudeis aduersus eum consociantur. non tamen hic publice audebant facere.

graue putantes & ad confusionem pertinere, stante cesare contra consanguineum loqui presumpsissent. Aderat & philippus frater archelai uocatus a uaro, ut auxiliaretur; & ut si regnum filiis herodis distribueretur, posset & ipse aliquam partem regni a cesare percipere. Data igitur legatis iudeorum copia dicendi, ceperunt pro dissoluendo regno multa loqui. & primum ex iniquitatibus herodis multa argumenta sumere dicentes eum nomine tantum fuisse regem, re autem uera tyrannum fore, in multa desolatione iudeorum et ad nouitates inueniendas promptum fuisse clamabant. & iudeos ex iudeis occidisse crudeliter quantos numquam ex hystoria prisca legerent. & omnibus non solum in ostensione multorum asper, & indignatione terribilis apparebat, sed & cuncta substantia eorum abstulit, & cum paucis ipse regno deliciisque frueretur, & plurimos de nobilibus interimeret, ob nullam aliam causam nisi ut eorum substantias diriperet, & uirgines corrupisset & matronas polluisset. & hec facinora tam ab eis qui faciebant quam qui perferebant tacebantur, ne facinus eorum in publico proderetur. & tantas sub herode passi sumus iniurias, quantas nec ulla bella possent ingerere, si ei facultas daretur ut hominibus imperaret. Nam multas sepe calamitates gentem suam passam dicebant, numquam uero in tanta infelicitate & clade incidisse quanta sub herode pertulissent. Filius quoque eius hic archelaus quem nos regem denominauimus, cum nondum consecutus foret integram regni firmitatem, cum adhuc in cesaris potestate constaret, ostendit in initio sui honoris qualis post hec futurus foret, cum ciues proprios in templo die festo auderet occidere. unde & iuste uniuersa gens exosum illum habet propter merita sue crudelitatis & sceleris. Ob has querelas tota gens iudeorum nos o cesar hanc legationem destinauit. Petunt itaque ut eorum prouincia regibus careat, & syrie iungatur, ita ab illis iudicibus regatur qui illuc ex roma ad gubernandam prouinciam mittuntur. & te posse cognoscere dicunt utrum seditiosi sint aut contumaces, an potius subiecti & deuoti si probis iudicibus & rectoribus utantur. Talia iudeis dicentibus nicolaus regem archelaum uerbis suis expurgabat, dicens quod herodes per omne tempus quo aduixit numquam fuerit accusatus. & non uera eos dicere firmabat, cum illo uiuente ea non in medium pertulissent cum possent de illo iudicari, illo autem mortuo querelas importune confingerent. Illa autem que sub archelao acta fuerant ad illorum improbitatem iniuriasque referebat, qui contra ius & leges talia committere presumpserint, & interemptoribus suis necem fecerint, qui se a cruentis prohibebant, & in omnibus seditionis libidine tenerentur ad preuaricandas leges & iustitiam. Hec nicolao dicente cesar audiens hinc inde que dicebantur conuentum dimisit.

Post paucos autem dies archelaum quidem regem non pronuntiat, tetrarcham uero eum constituit iudee regionis que herodi tributa reddiderat. Spopondit ei & regiam dignitatem, si laboribus & fauoribus erga se ipsum meritum appareret, sicut pater eius herodes. Alteram uero partem in duo bifariam diuisit aliis filiis herodis, philippo & antipatro qui contra archelaum de regno certabant. Antipatro igitur regio transiordane, id est galilea tributa reddebat, scilicet cc talenta per singulos annos. Philippo autem bathanea cum traconitide & auranitide cum aliqua parte domus que zenodori dicebatur reddebant talenta c. Archelao autem tributa dabat ydumea & samaria. & hee erant ciuitates que archelao tributa dabant: turris stratonis & sebasta, & ioppe, hierosolima. gazam & gadara. & ipse grece fuerunt ciuitates, quas abscidens ad dispensationem syrie regioni iudee coniunxerat. Accedebant igitur archelao tributa per singulos annos xl talenta ex omnibus regionibus quas in sua potestate habebat. Hec filiis herodis cesar diuisit. Salome autem soror herodis super illa que sibi frater suus in testamento reliquerat, erat autem iamnia & azotus & turris faseli, et argenti signati miriadas l. cesar donauit ei ad habitandum aulam regiam que erat in ascalone. Suscipiebat et ipsa singulis annis tributa ex redditibus suis lx talenta, & reditus eius sub archelai dominio fuerunt statuta. Duabus autem filiabus eius uirginibus preter illa que pater reliquerat cesar utrique dona largitus, argenti signati uicenas quinas miriadas. easque coniunxit filiis pheroris fratris herodis. & cuncta que fuerant illi dimissa per filios herodis tribuit. Erant autem l. et mille talenta, ex quibus sibi cesar pauca sumens uascula ob honorem defuncti, alia filiis eius dimisit.

Eo tempore iuuenis quidam iudeus genere, & apud sydonios nutritus a quodam romanorum libertino qui eum in cognatione herodis induxerat. nam alexandro filio eius qui ab eo fuerat necatus forma erat ualde consimilis. & hoc cuncti testificabantur quorum aspectibus occurrebat. Ex hac occasione estimans se regnum posse inuadere, assumpsit secum adiutorem sue gentis hominem scientem cuncta que in palacio gerebantur, et ingenio callidum ad magna negocia perturbanda. & eo sibi prebente magisterium hoc negotium est aggressus. Dicebat igitur se esse alexandrum herodis filium a morte seruatum ab eis quibus commissus fuerat ad necandum. His igitur figmentis & ipse in superbia extollitur: & quoscumque sibi occurrebat his figmentis erudiebat. Interea ueniens ad cretam iudeis qui cum illo miscuere colloquium talia persuasit. cepitque illi pecuniarum affluentia aduenire, plurimis hinc inde donantibus. Uenit quoque ad melum castellum, & ibi ampliorem censum congregat. Nam a pluribus ei offerebantur pecunie ex intentione qua ex semine regio natum illum esse credebant, & spe ut patrium regnum percipiens uicem illis retribueret. Ibat igitur roma plurimis in eius obsequio properantibus: & archeam appulsus, iudeos qui ibi habitabant similibus fallaciis decipere non destitit. Occurrebant namque illi ueluti regi, maxime tamen illi qui familiaritatem & amicitiam cum herode habuerunt. Accedebat & fides ex forme uultusque similitudine, ita & illi qui plurimum cum alexandro fuerant conuersati, nec hominum seducti fuerant ad credendum illum non esse alterum nisi alexandrum herodis filium, ita ut & nescientibus iurare presumerent. Denique ingredienti roma & fama ciuitatem replenti, egreditur ei in occursum plurima plebs iudeorum instar miraculi mirantes salutem ei diuinitus reseruatam. Susceperunt igitur illum cum magno gaudio, maxime propter maternum genus quod erat ualde clarissimum. Cum autem ciuitatem intraret per plateas & uicos in sella portabatur, cuncto regali cultu ornatus, ex opibus & uestibus quas per diuersa loca perceperat. Congregatur itaque ad eum maxima multitudo. uoces plurime clamoresque cum fauore reddebantur, & omnia fiebant que solent ad gaudia concitare, & iurabant per eius spe salutem ei factam. Sed ubi cesari nunciatum est, non quidem credebat, tam sciens herodem non facile posse in quibuslibet negociis decipi. ad quem tamen animum intenderet. Tamen sperans potuisse contingere, quendam suum libertum qui sepe cum illis in familiis collocatus fuerat misit, ut uideret alexandrum. Ille autem cum uidisset eum, nulla alia discretione usus est, quam qua usa fuerat multitudo. Uerum cesar decipi omnino non potuit. non ita se poterat ille inducere, quin cesar eum agnosceret. Siquidem iste falsus alexander ex labore & opere ualde erat attritus, ille autem uerus alexander fuerat delicatus ex deliciis, & formido ei ex frequenti exercitatione accreuerat. hinc autem duri & grossi erat corporis.

Interrogans igitur eum cesar ... confingentem, & cum fiducia uerba proferentem, interrogauit eum cesar quasi obstupescere se simulans, ob quam causam aristobulus frater eius non uenisset: qui & ipse regnum & dignitatem accipere posset. Et ille respondit eum in cypro insula remansisse, marinis periculis simul fugiens & terreni, ne si non forte aliud inoptabile peruenisset: saltem ille saluaretur, ne omne genus mariamne periret. Talia enim illum doctor ille suus responsa docuerat. Cesar autem semotum adolescentulum a testibus abducens, tibi inquit mercedis gratia salus a me prestabitur, si non ... & me arte deceptionis induxeris. Dicitoque mihi quis es, & quis te ad talia confingenda prepulerit, nam tua etate maior est hec adinuentio calliditatis. Tunc ille neque iam ultra mentiri potuit, in publico constitutus aperuit cesari omne figmentum, et qualiter uel a quo fuerit commentatum. Tunc cesar neque contra hoc quod promiserat fecit, sed uidens eum de iuuene laboribus aptum, constituit eum in iordane magistratum nauticum(?): illum uero qui talia presumenda persuaserat morte dampnauit, & tantam hanc calliditatem adeunte(?).

Archelaus igitur tetrarchia suscepta, mox ut in iudeam ingressus est ioazarum boeti pontificatu remouit, exprobrans ei quod cum seditiosis contra se conspirasset: & eleazarum fratrem eius in pontificatum subrogat. Conficitur & in iericunte aula regia cum elegantia & decore mirabili. Medietatem quoque aquarum que ad irrigationem agrorum influebant ... deriuatur in campum, quod ab ipso fuerat nemoribus & palmarum arboribus consitum. Uicum & edificat cui nomen archelaide constituit. Legem quoque transgrediens glafira filia archelai regis capadocie uxorem quondam alexandri fratris sui ex quo filios quoque susceperat sibi in matrimonium accepit in uxorem. Iudeis enim fas non erat fratrum uxores accipere. Sed neque eleazarus in pontificatu diuturno tempore perseuerat. Siquidem super ipsum & constituit ihesum sec filium. Iterum decimo anno principatus archelai omnis nobilitas iudeorum et samaritanorum ferentes crudelitatem eius apud cesarem eum accusant, maxime quod mandata cesaris transgressus esset, ut ei preceperat ut mansuete cum populo conuersaretur. Cesar igitur ut hec audiuit ira commotus curatorem eius de archelai prouincia aduocat, & indignum estimans ut ei aliud scriberet, illum misit ut archelaum celeriter exhiberet. Ille autem continuo sine dilatione in iudeam uenit & archelaum inuenit cum amicis epulantem. Cum statim iussionem cesaris aperuit, atque festinare ut egrederetur compulit. Cesar autem ueniente archelao aliquibus accusatoribus assistentibus causam hinc inde cognoscit. Sed ubi se parum expurgauit archelaus a cesare in exilium retrudi iubetur in uienna ciuitate gallie habitaculo contributo. Pecunias uero eius iussit sociari rationibus fiscalibus. Sed antequam roma uocatus fuisset archelaus tale sompnium amicis recitauit. Dicebat namque se uidisse decem spicas plenas tritici crescentesque fructibus, et in augmentum integrum possidentes a bubus comedi. Hoc autem uidens magnis fluctibus animum eius fatigabat. Et dum ab amicis de sompno sciscitaretur, illi per diuersas opiniones solutione dissoluunt. Tunc symon uir esseus nomine eius dicebat hoc sompnium rerum mutationem significare, & archelao non adcommodas res peruentura. Boues namque laborem significare firmabat, eo quod soleat illud genus animalium terram arare & mutare. spicas autem decem decem annos signare per quos regnasset archelaus. & unam futuram maturitatem spicarum adeo confirmabat quod archelaus de principatu suo excuteretur. Symon igitur esseus taliter sompnium exposuit. Quinto uero die post hoc sompnium uisum euocatur et aduenit a cesare destinatus. Similiter autem & uxori eius glafire que inconuenienter fas acceperat, prouenit. Que sicut supra retulimus alexandro filio herodis coniuncta fuerat, & postquam idem alexander a patre interemptus fuerit, iobato libiorum regi coniuncta fuerit. Quo & defuncto, uiduata illa rursus archelao fratre alexandri quem prius eam habuerat a patre eius rege capadocie in coniugium suscepit, expellens mariamne legitime sibi iunctam uxorem. Cumque nimis in amore eius ferueret, tale sompnium & ipsa in una nocte contuetur. Uidebat namque alexandrum priorem maritum sibi assistere & se illum libenti animo amplexari, illum autem exprobrationes sibi ingerentem dicendo, O glafira nec in te probatum est prouerbium quod dicunt homines fidem mulieribus non habendam. Nonne tu mihi lege coniuncta eras, & iugali federe mecum sociata, & post quam filios suscepimus mortis mee oblita es delectationem secundarum nuptiarum. Sed neque hoc tibi sufficere uidebatur, cum & tertio sponso concumberes cum archelao nos coniugale socians, quem constat esse fratrem meum, & sine pudore thorum fratrum pollueres. Uerum ego numquam tui obliuiscar nec beniuolentie, qua semper erga me te inueni usam esse. Liberaberis autem cito a talibus obprobriis. Quod sompnium cum illa familiaribus retulisset, post paucos dies statim moritur. Hec igitur haud sane importuna huic nostro operi ratus inserui, primum quidem innotescens que circa ipsos reges contingebant, deinde ut exemplo illis preberent uera dicere a quibus de immortalitate animarum disputatur, & ut appareat diuina prudentia cunctas res humanas disponi & regi, & ne de humana incredulitate rerum homines in moribus ledantur. Ceterum uero quod hec ... derit nullorum prohibet per dies singulos ad uirtutis augmenta procedere.

Archelai igitur regio tributaria facta, syrie dispensationi coniungitur. Iterum cyrinus uir consularis a cesare destinatur censum in syria dispositurus, & domum archelai gubernaturus, ipso sicut supra diximus a cesare in exilium detruso.

INCIPIT LIBER XVIII

CYRINUS AUTEM unus ex his qui tunc temporis in urbe congregabantur pro descriptione uniuersi orbis ad censum cesari dandum preses constitutus erat. Hic autem cyrinus erat per omnium magisterium & principum officia ualde honoratus, & per cunctas administrationes & dignitates ad consulatus culmen ascenderat. Hic igitur ex precepto cesaris cum paucis in syria ueniens, ad congregandum censum qui tunc temporis cesari dabatur. Mittitur & cum eo coponius ductor totius equestris exercitus & potestatem omnium iudeorum gerens. Uenit igitur cyrinus in iudeam, censum cesaris a iudeis exacturus. Iudei autem licet resistere conarentur descriptioni cyrini ad censum, tamen ne resisterent cyrino persuadente pontifice ioazaro qui fuerat filius boeti. Iudei deuicti persuasione pontificis substantias suas a romanis describi permiserunt, nichil amplius hesitantes.

Quidam autem iudas homo gaulonites de ciuitate gamala, quendam phariseum nomine saddocum sibi coniungens, persuadebat iudeis a romanis recedere. descriptionem census nichil aliud esse dicebant quam integram seruitutem. Ad defendendam igitur libertatem totam plebem diuisis exhortationibus incitabant, & cooperaturum illis deum creatura si pro honore sue libertatis magnanimitate uterentur. Dicebat & illum deum auxiliatorem non esse, nisi talibus consiliis consentirent. Ex his itaque dictis iudeorum animum contigit ita ut &

ab homicidiis nullomodo parcerent. et malignis consiliis essent intendendo. in magnum malum seditio illorum et audacia procedebat. Nam nichil malorum fuit quod non in iudeos pullularet. et super quam dici potest illa gens continuationibus bellorum repleta est. et clades. et latrocinia depredationesque. ut eos gerebantur. causa quidem libertatis. re uera autem lucrorum gratia contra se dicio agebantur. et multe cedes ciuium sociorumque perpetrantur. Postremo inuicem conuertuntur. et contra se ipsos infestius seditione tenebantur. et cottidie depredationes. captiuitates. cedes ubique fiebant. ita ut et templum dei ignibus cremaretur. Tantum quidem ualuit nouitas et mutatio paternarum institutionum. Siquidem iste iudas et sadducus quartam philosophiam nouitate introduxerunt. cuius sequaces copia erant quaerentes. seditionibus ac tumultu repleuere rem publicam. Nam pessime radices prauitatis pullulauerunt per inconsuetas et multiplices philosophias de quibus uolo referre.

Iudeis quidem tres philosophie erant ab initio institutis patriis derelictis. essenorum. saduceorum. phariseorum. Pharisei namque cottidiana conuersatione exigua sunt. et prorsus abiecta. nec mollitudini aut delicatudini indulgentes. sed quaecumque componunt expedire illa secuntur. prepositis in nullo reluctantur. maiores natu competenti honore uenerantur. ita ut nec quicquam contrarium alicui respondeant. Fato et omnia geri credunt. et liberum arbitrium homines habere affirmant. Iudicium quoque dei futurum credunt. et illic cunctos homines propria merita recepturos. tam eos qui secundum uirtutem uiuunt. quam illos qui nequitia depravantur. Animas et inmortales dicunt. et in inferno congrua unicuique habitacula attribui pro merito uel uirtutis uel iniquitatis. sicut unicuique uiuenti erat studium. et alias quidem animas aeternis trudi carceribus. alias autem facultatem reuiuiscendi percipere. Quaecumque autem ad culturam diuinitatis pertinent. id est orationum celebrationes. templorum constructiones ex preceptionibus suis facienda esse predicant. Nam tantum uirtutibus eorum prelatum est testimonium. ut ad eos plurime ciuitates et maxima multitudo cum grandi studio confluerent. opinione eorum adducti. quia mediocres esse uidebantur. et uerba eorum credibiliora estimabantur. Saducei autem animas mortales existimant. et simul cum corporibus interire. Nullas uero alias observationes preter legem custodiunt. et aduersus instructores et doctores suos certari et contendi gloriosum estimant. Soli autem primates apud eos dignitatibus honoribus celebrantur. Unde et ad paruos doctrina eorum peruenit. et modus exercitationis eorum a paucis sectatur.

Esseni autem ad deum cuncta redigunt. inmortalem animam dicunt. et iusticiam esse preciosam. pro qua ad mortem usque certandum esse predicant. In templo autem anathemata ponenda prohibent. et sacrificia et hostias cum populo non celebrant. eo quod plurimum se ab aliis differre putant mundicia et sanctitate. et ideo remoti sacrificia celebrant. Cultui uero ad colenda terram et exercendam omni studio sunt intenti. Illud et hinc dignum et ualde mirabile quod in aliis gentibus non inuenies tam grecorum quam barbarorum. quod opes suas communiter possident. et nichil inter eos dicior inflammatur. in nullo pauperior defraudatur. ac si nichil omnino possideat. Sunt autem numero super iiii milia hominum. Uxores non ducunt. nec seruos habent. Alienos filios dum adhuc infantes sunt ad erudiendum traditos pro cognatis habentes suis moribus diligenter instituunt. non quia coniugia uel humani generis successionem censeant perimenda. sed quia cauenda putant intemperantia feminarum nulla earum uni uiro fidem seruare credentes. Probro ducunt oleum. et siquis uel inuitus ex eo unctus fuerit. aqua corpus statim abluunt. quia squalorem decorem putant. dum tamen semper ueste candida sint. Hii et designatos communium rerum procuratores. et ad usus omnium singulos indiuisos. Non est autem illis una certa ciuitas. sed in singula domicilia multitudo eorum fertur. et aliunde aduenientibus secte sue professoribus quecumque habent promptissime exhibent quasi propria. Nam tamquam notissimi ad eos ingrediuntur. quos numquam antea uiderunt. Cum autem peregrinantur. propter latrocinia tantum armantur. cum tamen nichil preter necessaria ferant. In singulis autem ciuitatibus ex eodem collegio specialis curator hospitum constituitur. qui eis uestes et cetera usui necessaria tueatur. Amictus autem et cultus corporis omnibus pueris sub metu et cura magistri degentibus par est. Uestitum autem et calceos omnino non mutant nisi prioribus concissis. aut longi temporis usu consumptis. Nichil inter se mercantur aut uendunt. sed egenti procurator eorum quod non habet prebens. accipit ab eo quod ipse non habet. quibus et sine permutatione omnibus sit libera facultas. a quibus uoluerit accipere quod opus habet. Precipue autem circa deum religiosi existunt. Nam ante solis ortum nichil profanum locuntur. sed et patria quedam uota celebrant. quasi ut sol oriatur precantes. Deinde ad exercitandas artes quas singuli nouerunt. a curatoribus dimittuntur. Cumque ad horam quintam studiose fuerint operati. rursus in unum congregantur. lintheisque uelaminibus precincti. ita corpus aquis frigidis abluunt. atque hoc facto in unum secreti loci conueniunt. quo neminem alteri secte hominem aspirare concessum est. Ipsi uero purificati ueluti in sanctum templum in cenaculum ueniunt. et ibi eis cum silentio sedentibus pistor quidem panes in ordine reponit. cocus autem unum uasculum cum pulmento apponit. Deinde apposito cibo sacerdos ante orat. neque gustare quicquam fas est. nisi prius deo celebretur oratio. Post finem quoque prandii uota repetunt. Nam et cum incipiunt et cum desinunt. quasi datorem uite deum laudant. Tunc illis sacris uelaminibus depositis. usque per meridiem ad opera se conferunt. Deinde similiter reuersi cenant. consedentibus et hospitibus siquos aduenisse contigerit. Numquam uero tectum illud sub quo resident clamor neque tumultus inquietat. In loquendo et ordine alius alii cedit. et apud eos edendi potandique modus satietate definitur. Quamuis autem in aliis rebus nichil sine precepto curatoris faciant. tamen in his duabus rebus sui iuris sunt. hoc est iuuando et miserando. Nam et subuenire miseris cum opus est suo arbitrio cuique licet. atque indigentibus alimenta porrigere. Cognatis autem aliquid dare sine licentia curatoris interdictum est. Iracundie iusti moderatores sunt. indignationem cohibent. fide tenentur. pacem obseruant. et omne quod dixerint iuramento fortius habent. ipsum autem iusiurandum quasi periurio deterius uitant. Iam enim quasi mendacio condempnatum arbitrantur. cui sine deo non creditur. Summum autem studium ueterum scriptis adhibent. eaque inde que anime et corpori maxime expediunt eligentes. et remedia morborum. et stirpes medicas. et quam uim singuli lapides habeant rimantibus aperiunt. Qui uero ad eorum sectam uenire uoluerint. non statim cum eis in una commorantur. et eis eundem uictus ordinem tribuunt. dolabrum quoque et lintheum id est perhomata et alba ueste induunt. Cum uero processu temporis experimentum continentie sue dederint. accedunt et ad commune cibum. et ob castificatione aquarum eorum participantur. Non dum tamen in conuiuium assumuntur. Post ostensionem namque continentie per alios duobus annis mores eorum probantur. Cumque digni apparuerint. tunc demum in consortium assumuntur. Prius quam uero unusquisque eorum intret magnis execrationibus adiurat se primum colere deum. deinde circa homines seruare iusticiam. et nec cuiquam sponte nocere. et omnes iniquos odire. et collaborare semper iusticie. fidem seruare suis sectatoribus et maxime principibus. quia nulli sine uoluntate dei potestas principatus obuenit. Si uero ipse tenens presit numquam se abusurum uiribus potestatis ad contumeliam subditorum. sed neque ueste aut aliquo ambicioso ornatu reliquos contemnere. Ueritatem quoque semper diligere. et habere propositum conuincere mentientes. manus a furto. et animam puram ab

171

iniustis seruare compendiis. et neque aliquid de misteriis consectaneos celare. et neque profanis eorum quippiam publicare. etsi eum supplicio mortis compellat. Super hoc et cogunt eum iurare nichil se de dogmatibus aliter quam ipsi sumpserit tradere. fugere latrocinia. His exercitationibus explorantes et premuniunt ad se accedentes. Deprehensos in peccatis a sua congregatione depellunt. et qui talis fuerit condempnatus miserabili morte plerumque consumitur. Nam quod sacramentis sacratis obligatur. et neque capere ab aliis oblatum cibum potest. et herbas pecudum more decerpens. et fame exesus membra corrumpit. Ob hanc causam plurimos plerumque miserati. et extremum spiritum agentes receperunt. sufficientem pro peccatis eorum quo usque adduxerat penam fuisse censentes. In iudiciis uero sunt diligentissimi atque iustissimi. et disceptant non minus quam centum uiri coacti. et quod ab his decretum fuerit. immobile manet. Ueneratio quoque apud eos post deum magna legislatoris est. ita ut si quis eum blasphemauerit morte dampnetur. Senibus uero obedire probabile arbitrantur officium. Cum simul denique decem sederint. nullus inuitis nouem loquitur. Exspuere quoque in medium eorum uel in dexteram partem suam quisque deuitat. Sabbato aliquam operationem facere omnibus iudeis diligentius cauent. Nam cibum sibi pridie preparant. et illo die non accendunt ignem. neque aliquod uas de domo transponunt. Sed neque aluum illo die purgant. Aliis autem diebus fodientes foueam uno pede altam cum illa dolabra quam tradi nuper ad eos accedentibus dixi. dimissa ueste sese diligentissime contegentes. ne sit diuino splendori iniuria faciant. in eadem fouea ab onere uentris leuantur. ac deinceps terram quam effoderant reducunt. idque ipsum faciunt in locis secretissimis. et nempe cum purgatio ista sit naturalis. nichilominus tamen sollempne habent. ut quasi ab inmundicia diluantur. Diuiduntur autem multitudo eorum secundum propriam abstinentiam in partes iiii. et hii quod iuniores se inferiores estimantur. Uiuunt autem quam longissime. ita ut plurimi eorum usque ad centenariam perferunt etatem. propter simplicitatem ut ipsi putant uite. et propter institutionem bene in omnibus ordinata. Aduersariorum autem cruciatibus uincunt firmitate consilii. mortem uero si cum decore obeunda sit.

Prodidit autem eorum negocia bellum quod gessere iudei cum romanis. Nam et articulorum confractiones et ignes ac tormenta tolerantes. ut in legislatorem aliquam iniuriam loquerentur uel ciborum quippiam quos non solent ederent. ad neutrum horum potuere compelli. sed neque deprecari tortores suos. sed in mediis cruciatibus subridebant. et eis qui tormenta admouebant illudebant. et constanter animas cum quadam hylaritate reddebant. quasi eas denuo recepturi. Opinio quippe apud illos firma consistit. corruptibilia quidem esse corpora. materiam uero non esse perpetuam. animas autem inmortales semper manere. et de ethere subtilissimo comeantes quasi carceribus ita corporibus implicari. uelut quaedam illecebra naturalis adduxerit. Cum uero fuerint carneis absolute uinculis. quasi de seruitute longissima liberatas ita eas letari sublimesque ferri. et ultra oceanum eas degere pronunciant. ubi eis sit reposita perfruitio. Illic quippe esse regionem affirmant. que nec ymbribus nec niuibus nec estibus aggrauetur. et quam uerno oriens zephirus leuiter aspirans amenet. Malis uero animabus procellosa loca et hiberna delegant. plena gemitibus et sine fine penarum. Hoc sunt que esseni de diuinitate anime philosophantur. planeque ineuitabile illecebra his qui semel eorum sectam gustauerint reponentes. Sunt autem inter eos qui et futura nosse se promittant. sacris uidelicet libris et uariis sanctificationibus prophetarumque dictis a primis etatibus adherentes. Raro autem accidit ut predicationis eorum frustratio sequatur.

Est et essenorum alterum collegium. cibos quidem et mores et leges cum prioribus habens. distat uero opinione coniugii. Maximam uero humani partem eos abscidere dicunt qui nuptiis abstinent. et statim defecturum fore genus humanum. Nichilominus tamen ipsi cum tanta moderatione conueniunt. ut periculum explorent ualitudinis feminarum. Que si constanti purgatione apparuerint ydonee partui. tunc eas matrimonia asciscunt. Nemo tamen eorum cum pregnante concumbit. ut ostendant quia nuptias non ex uoluptate sed causa inueniunt filiorum. Lauantibus autem ante prandium eisdem feminis ut uiris perhomatis id est lintheorum induitur. Et tales sunt mores huius collegii et constitutionis.

Quarte et philosophie iudas extitit princeps. cuius supra fecimus mentionem. Huius sequaces in ceteris quidem et in habitu phariseis consentiunt. circa libertatem uero immobilem et immutabilem retinent sententiam. et huius rei cupido magna in mentibus eorum est infixa. Deum autem dicunt esse solum dominum et principem omnium. mortis autem uarias species sustinere pro nichilo pendunt. et cognatorum supplicia. et amicorum amissiones omnino contempnunt. Nullum autem hominem uolunt dicere dominum. Hec quidem quattuor philosophie genera erant apud iudeos.

Interea cyrinus syrie preses descriptione peracta. xxxvii anno postquam antonius in actiaco bello fuerat a cesare superatus. ioazarum pontificem iniuria a multitudine passum sacerdotali deponit officio. et ananum eius in pontificatu substituit.

Herodes autem et philippus archelao fratre eorum in exilium truso. tetrarchia sua unusquisque suscipiens. herodes statim sefforim ciuitatem muro circumdedit ad instar galilee. quam et autocratoridam appellauit. Aliam quoque ciuitatem nomine betharamta muro circumsepiens. iuliam ex nomine iulie uxoris cesaris nominat. Philippus quoque frater eius paniada que est circa fontes iordanis construens. cesaream in honore cesaris nuncupauit. Bethsaida etiam urbem proximo stagno genesareth edificauit et dignitatem ei ciuitatis attribuit. habitatorumque multitudine repletam. aliarumque necessariarum rerum copia cumulatam. et iuliam cognominatam cesaris filie uocat. Coponius autem iudeam illo tempore gubernante qui super dixi cum cyrino a cesare destinatum huiusmodi factum in iudea prouenit. Azimorum dies agebantur quam festiuitatem pascha uocamus. in qua mos erat ex media nocte portas templi a sacerdotibus aperiri. Cunctaque portas apertas uiri samaritae occulte in hierosolimam uenientes. per templi cunctas porticus et per totum fanum ossa iaciunt mortuorum. et ex illo tempore in templo maior custodia a sacerdotibus exerceri. Coponius uero post multum temporis roma reuertitur. cui successor ad regendam prouinciam marcus datur. Sub quo et salome soror magni herodis moritur. relinquens iulie uxori cesaris omnem suam toparchiam. et ciuitates cunctas. Marco autem recurrenti in prouinciam non post multum successor datur annius rufus.

Sub hoc anno cesar octauianus uita defungitur. romanorum secundus imperator. lvii annos in imperio adiuuens. et menses vi. dies aliquantulum super duos. ex quibus xiiii annis simul cum eo antonii rei publice gubernacula rexerat. Uiuens itaque annis lxxvii uita discessit. Huic succedit in principatum tyberius nero. uxoris eius iulie filius. et fuit romanorum tertius imperator. Sub quo quintus iudeorum rector ualerius gratus efficitur. annii rufi successor. Iste statim ananum pontificatu remouens. ysmahelem filium fabi pontificem designauit. Sed et hunc non multo post abiciens. eleazarum annae pontificis filium sacerdotio subrogauit. Post annum uero hunc etiam remouit ab officio. et cuidam symoni filio camith pontificatum tribuit. Hic quoque statim post annum recedens ab officio. iosephum cui cayphas nomen fuit. pro eo ab

sumpto in pontificatu permansit. Gratus ergo ualerius talia ordinans romam reuertit. postquam XI. annos in iudea compleuerat. Huic statim successor datus est pontius pilatus.

Herodes autem tetrarcha filius magni herodis. ad magnam amicitiam tyberii cesaris perueniens. edificauit ciuitatem quam ex eius nomine tyberiadam nominauit. menibus eam firmis fortibusque circumdans in regione galileae. iuxta stagnum genesaret. Hinc uicus aque calide non longe distabat in uico cui nomen erat amathus. In hac ciuitate confines plurimi confluxerunt. Ex omni etiam regione que sub tota galilea non parua multitudo confluxit. Et illo erat constituta. ab eo coacti conueniebant ut ibidem manerent. Susceperat et multi ex nobilibus habitandi gratia illuc ueniebant. undecumque ueniebant inopes et egenos. et quos nouerat non esse liberos. et eis ipse securitate libertatis attribuit. et beneficia plurima contulit. ut hi muttamento ab illa ciuitate non discederent. Priuatas et domos ex propriis opibus fabricabat. et etiam largiebatur ut in his omnibus stabiles habitatores efficeret. Patria et lege proponebat in qua significatur ut habitatio VII. dierum ciuem loci perficiat.

In illis diebus moritur fraates parthorum imperator insidiis sibi paratis a filio ppfinate secundum hunc modum. Fraates imperator postquam legitimos habuit. assumit sibi italici generis concubinam cui nomen erat thermusa a cesare iulio cum aliis muneribus. Hac ergo accepta primum ea pro concubina utebatur. captus in ea pulchritudine mulieris. Procedente uero tempore filio ex ea nomine fraate suscepto. coniuge eam legitime sibi firmauit. et honorabiliter eam in omnibus tractabat. et ei in omnibus obediebat. Festinans ergo ut filio quem ex ea susceperat suum imperium confirmaret. et aliter fieri non poterat nisi legitimos filios a se segregaret. et aliquibus artis gemini (?) eos a suo regno excluderet. Misit ergo illos obsides romam ad cesarem. et solus fraates in regno cum matre thermusa enutritus. Fraates ergo postquam creuit. indignum reputans ut post mortem patris susciperet regnum. insidias preparat patri. cooperante sibi et matre. Nam sermo quoque fere habetur quod matri concubitu misceretur. Extincto ergo patre. pariterque fauorem gentis sue factus est exosus. tam pro parricidio quam pro amore nefando matris. Seditione autem excitata. a parthis de regno expulsus cum dedecore moritur. Concordantes itaque inuicem parthorum nobilissimi. et cernentes se sine principe non ualere consistere. ceperunt inspicere quis nam illorum ex genere arsacidarum fieret imperator. Nam aliunde fieri non licebat. Unum et usque in hodiernum diem suum imperium pollutum dicunt et in initiacum ex se mine mulieris italice. Quendam igitur herodem arsacida per legatos arcessunt. Sed postquam iste suscepit imperium. cepit inuidiosus esse multitudini atque suspectus propter immensam crudelitatem. Ita erat ferus et omnibus modis iniuriosus. Hunc quoque coniurati extinguunt. Plerique autem dicunt quod eum in sacrificiis inter altaria peremerunt. nam moris eorum erat in suis celebrationibus cultros portare. Apud plurimos tamen opinio illa est. quod dum uenaretur isset extinctus fuerit. Legatione itaque romam parthi mittunt unum ex obsidibus quos fraates illuc miserat ad imperium postulantes. Mittitur itaque illis bononus ex filiis fraatis. ceteris fratribus suis anteferendus. in hiis quod melior in omnibus appareret. Parthis ergo rerum celerrima conuersio suborta est. Nam eius fortunatam mutabiles mansuetudinem ei ceperunt contempnere. indignum putantes ut seruo subicerentur qui romanis in tempore suo obsidatus seruierat. et neque iure belli obsidem datum. sed quod peius esse dicebant in pace ad iniuriam sue gentis et regni alienigenis. id est romanis obsidem traditum. His querelis uniuersa gens commota. bononem perturbat imperio. et artabanum medorum regem euocauit. ex arsacidarum genere descendentem. Persuasus ergo artabanus uenit cum omni militia. Cum bonones occurrit et multitudine sibi fauente ex parthis congregata. cum artabano bello congreditur. Artabanus autem uictus fugit ad montes medie. Post non multum autem tempus congregans artabanus magnas turmas ex parthis et medis cum bonone confligit. et uictus bonon cum paucis equitibus fugit seleuciam. et artabanus insequens magnam cedem in exercitu eius faciebat. Artabano itaque parthis imperante. bonones in armeniam uenit. et primo in illa regione cepit imperare. deinde ad romanos legationem mittit. auxilium contra artabanum flagitans. Sed ubi tyberius cesar petitionem eius abnuit. ille tunc ad parthos ueniens. artabano bellum denuntiat. cum nulla spe recuperandi regni haberet. Armenii quoque qui circa nifatem habitabant. artabano fidem seruantes. capientes bononem sylano rectori syrie eum tradiderunt. Ille autem ob hoc quod eum rome tempore obsidatus nouerat. honorifice eum in omnibus tractabat. Armeniam autem artabanus orodi uni filiorum suorum tradidit. Ea tempestate moritur et comagenorum rex antiochus. et uulgalis plebs. et nobiles prouincie in duas partes diuidit. et mittit utraque pars legationem ad romam. et nobiles statum rei publice mutare desiderabant. ut presidali dispositione regeret. uulgus uero regio breui more cupiebat. Senatus autem utraque legatione suscepta. ex decreto germanicum mittit cuncta negotia correcturum. et ea intentione quod facilius interiret. quod et euenit. Nam ueniens in partes orientis. et uniuersa cuncta disponens. a pisone ueneno perimitur.

Pilatus autem iudee rector exercitum de cesarea secum assumens tendebat ad hierosolimam ut solueret legem iudeorum. et statuas cesaris que in signis militaribus inerant secum in ciuitatem induxit. ymagines autem aut aliquid huiusmodi facere lex nostra prohibet. et propter hoc autem illum omnes iudee rectores sine talibus signis ingrediebantur menia ciuitatis. Primus autem pilatus ignorantibus iudeis ciuitatem ingressus. signa que secum apportauerat in ciuitate constituit. Iudei uero mox ut hoc cognouerunt. congregati uenerunt cesaream diebus plurimis pilato supplicantes ut ymagines ab hierosolimis auferret. Pilato uero respuente eo quod iniuriam cesari facere nollet. iudei nullo modo discedunt. Pilatus autem occulte in iussionis armatos collocauit. Cumque pro tribunali sedisset quod ei fuerat ornatum studio. nam cum loci insidiis quas preparauerat apertum esse uidebat. et iudei iterum supplicarunt. signo dato iussit milites procedere. Iudeis ergo undique circumdatis. cepit pilatus eis mortem minari nisi quiescerent. At illi mortem se potius electos quam transgredi patriam legem firmabant. Tunc pilatus admirans fortitudinem morum et conseruandis legibus. confestim ymagines de hierosolimis auferri precepit. et cesaream perduci. Temptauit post hec pilatus ex pecuniis templi aqueductum per hierosolimam eunte fabricare. suscipiens initium a torrente qui ducentum milium stadiorum interuallo distabat. Sed hoc iudei non libenter acceperunt. et circa eos qui opera faciebant. multitudo congregata postulabant ut ab illo opere cessaret. Plerique et maledictionibus utebantur. contumelias iactantes sicut uulgus solet. Pilatus autem iussit militibus iudeos circumuenire. Iudeis ergo a tumultu non cessantibus. pilatus signo dato iussit militibus ut iudeos inuaderent. Milites autem ampliora quam iussi fuerant perpetrantes. iudeos magna cede prosternunt. et plures ibi deficiunt. pluriores sauciati discedunt. Hoc modo illa seditio terminatur.

Fuit hisdem temporibus ihesus uir sapiens. si tamen eum uirum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector. et doctor omnium eorum hominum qui libenter audiunt que uera sunt. et multos quidem iudeorum. multos etiam ex gentibus sibi adiunxit. Christus hic erat. Hunc accusatione primorum uirorum nostre gentis cum pilatus in cruce agendum decreuisset. non deseruerunt eum hi qui ab initio dilexerunt. Apparuit enim eis tertia die uiuus. secundum quod diuinitus inspirati prophete uel hec uel alia de eo innumera miracula futura esse predixerant. Sed et in hodiernum diem christianorum qui ab ipso nuncupati sunt et nomen perseuerat et genus.

Hisdem temporibus talia rome peruenit. In templo ysidis quod rome fuerat constitutum. factum quoddam turpitudine et opprobrio plenum contigit. quod primum explanabo. et tunc ad illa que apud iudeos euenerunt transibo. Paulina quedam mulier erat rome maiorum dignitate preclara. studio castitatis intenta. et opinione honestatis perspicua. Erat et opum magnitudine locuples. et uultus pulchritudine decora. etate uero qua domaximo mulieres pudicitia decorant. Hec nupta erat saturnino. ipso et genere et opibus ceteroque cultu ei simili. Huius itaque amore captus est quidam iuuenis nomine mundus ex numero equestri. sed ingradiuia (?) enitens erat. et dignitate magna sublimis. ydoneus et ad munera largienda. sumptusque faciendos. Nam memoratae pauline idem iuuenis mundus magna dona promiserat. Que illa contempnente. iuuenis maiori amore succensus est. ita ut et XX. milia dragmas atticarum secum dare pro uno concubitu spopondisset. Illa autem neque sic deflexa est. Iuuenis autem mundus nimia infelicitatis morbi sustinens. siquidem neque cibum ualebat accipere. et mortem se adducerat nisi ei uoluntas perficeretur. Tale decretum animo infigens per dies singulos. hi agebat ut celeri morte raperetur. Erat autem eidem iuueni mundo quedam libertina nomine yda. omnium malorum et iniquitatum magistra. Hec grauiter ferens quod ille iuuenis se dampnaret in morte. et quod cito periturus foret. accedens erexit eum. et cepit cum eo confabulari talia que animum ei bone spei facerent. Promittebat se namque acturam apud paulinam ut quamquam mundus accipiens concederet iuueni quod uellet. His dictis. iuuenem de morte reuocans. sumpsit ab eo pecunie quantum placuerat. Sed non eadem paulinam aggreditur qua fuerat pri temptata. Cernens enim animum mulieris nullo modo capi pecuniis. et sciens illam in cultura ysidis occupatam. tale aliquid machinatur. Accessit enim ad quosdam sacerdotes ex templo ysidis quos impositione iurisiurandi fidem seruare persuasit. dans et in presenti duas miriadas et dimidiam promisit. et aliam adhuc se dare. ut tamen res ad effectum ueniret. Tunc causam eis aperuit. amore iuuenis indicat. et orat ut mulierem paulinam quibus possent fallaciis deciperent. Sacerdotes autem pecuniarum cupidine capti promittunt que ei imperaret se impleturos. et maxime primus illorum sacerdotum pollicetur ut paulinam suis uerbis ad hoc opus impelleret. Accedens ergo sacerdos ad paulinam. finxit se ex egypto uenisse. et missum ad eam ab anubio deorum maximo eo quod circa eam grandi amore teneretur. et eundem dominum sibi iussisse ut romam ad eam ueniret. et ei precepta eius diuina secrete indicaret. Paulina ergo hoc auditu optabiliter suscepit. atque ad amicas gloriando dicebat quod anubius deus eam pre ceteris diligeret. Hoc et indicauit marito. quod anubi deus per nuncium suum eam inuiseret. Ille autem hoc gratie concessit. pudicitiam coniugis non ignorans. Paulina ergo perrexit ad templum. et cum tempus quiescendi uenisset. intus se ianue templi a sacerdote claudente. et cuncta lumina extinguunt. Iuuenis autem mundus in templo latebat absconsus. Et postquam silentium est factum. surgens ille latenter. uenit ad paulinam. Illa autem existimans esse hunc dominum anubium. reuerenter eum accepit. et iuxta se collocauit. et ita iuuenis ille cum ea permixtus in pacato tenebrarum lucis abscessit. Illa mane facto consurgens. et ad uirum suum ueniens. aduentum ad se numinis enarrauit. Similiter et loquitur ad amicas. magna sibi ex hoc glorificatione reputans peruenisse. quod anubis deus secum in templo pernoctasset. Audientes autem alii non credebant naturam rerum perspicientes. alii autem credebant pudicitiam pauline attendentes et dignitatem referentes. Tertia uero die postquam hoc factum est. mundus iuuenis occurrens pauline dixit ei. O paulina saluasti mihi et reseruasti XX. miriadas quas posses rebus tuis adiecisse. et tamen uoluntati mee non defuisti. Nam tota nocte tecum in templo pernoctaui et ad libitum meum fruitus sum. et mihi nomen obfuit quod anubi uocitatus sum. Cum talia mundus pauline dixisset abscessit. Illa autem in mentem suam rediens. tunc primum facinus illud intellexit. et scissis protinus uestimentis ad uirum suum cucurrit. factionemque tanti facinoris aperuit. et deprecabatur ne sua iniuria negligeret. Uir autem eius saturninus cesari tyberio cuncta denunciat. Tunc tyberius causam diligenter examinans. et nequitias sacerdotum inueniens. ipsos cum yda quo caput tanti iniquitatis extiterat. omnes cruci affixit. templum autem ipsum funditus euertit. et statuam ysidis in tyberim iactari precepit. iuuenem autem mundum exilio dampnauit. maiore eum pena dignum non estimans quod per amoris uehementiam deliquisset. Et ea que in templo ysidis peruenere. tali fine conclusa sunt. Nunc autem redeo ut indicem que iudeis eodem tempore contigerunt.

Erat quidam uir genere iudeus de sua patria profugus. eo quod accusaretur de transgressione legalium preceptorum. et quod in omnibus esset malignus. Iste ergo per multos dies legem moysi se exponere simulabat. et tres uiros sibi similes socians. seduxit quandam fuluiam de certu nobilium senatorum. ut iudaice legi animum suum subderet. Cui et persuadebant ut ostri et auri plurimum in hierosolimam mitteret. ornatum templi profuturum. Cumque illa hoc fecisset. illi ea sumentes in proprios usus redegerunt. argumentis et fallaciis cunctos decipientes. Tunc tyberius nam totum hoc negotium sibi intimauerat saturninus uir fuluie amicus patris et uictor rei publice. iubet cunctos iudeos a roma excedere. Consules autem IIII. milia de iudeis mittunt in exilium sardorum insulam. plurimos autem militari nolentes propter legis custodiam tormentis affecere. atque hoc modo propter nequitiam hominum quatuor uniuersa multitudo iudeorum ex urbe roma depellitur.

Samaritanorum quoque gens a seditionibus et tumultu non fuit libera. Hos enim peruertit quidam uir nomine caphedon. paruicolo mentiri iudicans. omnem plebem suasionibus artificiosis induxerat. ut in montem garizim conuenientes cum ut sancti uiri honorarentur. Pollicebatur autem eis se ostensurum uniuersa uasa que ibidem fuissent a moyse obruta. At illi persuasi uerbis illius statim armantur. et conueniunt in quodam uico nomine tyrathaba. ut inde cum maxima multitudine montem ascenderent. Hos ergo in ipso ascensu pilatus occupat. omnem equitatum ducens uelocissimo procedere iubens. Circa memoratum ergo uicum pilatus pugnam committens. alios obtruncat. plures in fuga uertit. maximamque partem capiens principes seditionum occidi fecit. Post hec cuncti primores iudeorum ad uitellium rectorem syrie uenerunt. et pilatum apud eum accusant quod iniuste tantos occiderit. Non enim ut a romanis discederent congregati fuerant in uico tyrathaba. sed ut iniuria pilati declinarent. Tunc uitellius hoc audito. marcellum unum de suis amicis qui iudeam regeret constituit. et pilatum romam pgere iussit. ut de his que a iudeis accusabatur in iudicio cesaris se expurgaret. Tunc pilatus pq in iudea decimum compleuit annum. perrexit romam uitellii iussione compulsus. non enim audebat eius iussionibus reluctari. Sed antequam pilatus romam uenisset. tyberius ex humanis rebus [illegible]

Vitellius autem veniens in iudeam ascendit hierosolimam. Et erat tunc festivitas que pascha vocabatur. Vitellius autem magnifice ac munifice exceptus a populis, nam et venalium rerum precia levigavit, et maluit plurimis circa eos liberalis apparuit. Et stolam pontificis et universum eius cultum in templo haberi permisit, et sub pontificum potestate servari secundum morem antiquum. Nam antequam vitellius hoc constituisset, in antonia servabatur. Arx autem hierosolimorum hoc nomine censebatur. Ut autem ibi servaretur ex tali causa contigit. Priori tempore pontifex hyrcanus in loco templi vicino tabernaculum construxerat, et ibi magis degebat. Et stolam pontificalem secum habuit, et custos eius erat eo quod sibi soli non licebat inducere quando templum intrabat. Ceterum quando in civitate intrabat privatas induvias utebatur. Et hanc consuetudinem ipse et filii eius et eorum filii multo tempore conservabant. Postquam autem magnus herodes suscepit regnum, illud tabernaculum oportuno loco sibi estimans situm, opulentius et firmius illud construxit, et antoniam ex nomine antonii qui ei erat amicus appellavit. Stolam et sicut eam ibi repperit sic precepit ibi observari, existimans ob hoc nichil seditiosum a populo contra se moliri. Similiter et archelaus filius eius per ipsum eam in antonia servavit. Deinde archelao a cesare in exilium misso a romanis servabatur stola pontificis in turri antonia sub sigillo iudicis qui iudee de roma transmissus fuisset, sub quo et cetera ornamenta templi servabantur. Et per tres festivitates in anno ad usus pontificum a romano iudice tradebatur. Transacta vero festivitate rursum in turri reponenda reddebatur. Vitellius igitur ut predixi stolam illam pontificum potestati concessit, neque permisit ut quando opus esset a gazophilatio peteretur. Hoc beneficium vitellius iudeis tribuens, pontificem iosephum cognomento cayphan sacerdotali removit officio, et ionathan filium anne in pontificatum subrogavit. Que cum ordinasset in hierosolimis, confestim antiochiam regreditur.

Misit et tyberius cesar litteras ad vitellium iubens ei ut amicitiam cum artabano rege parthorum efficeret. Timebat enim tyberius eum quod armeniam invasisset, et ne forte amplius accepta fiducia progrederetur. Et idem mandavit vitellio ut non ante cum eo pacificaret nisi filios suos obsides preberet. Hec tyberio ad vitellium scribente, vitellius sumptis muneribus dedit tam regi hyberorum et regi labanorum ut cum artabano sine ulla dilatione pugnarent. Illi autem a pugna se quidem abstinent, verum gentem scytharum concesso eis transitu aperientes portas caspias in artabani regiones transmittunt. Atque ita devastatur armenia et omnis terra parthorum hostibus impletur et cladibus. Nam primates passim ubique perimuntur, et turbis et luctu cuncta complentur. Filius autem ipsius artabani in pugna perimitur cum universo exercitu. Nam multe miriades ibi defecere parthorum. Ipsum autem artabanum vitellius corruptis amicis eius et consanguineis pene perimerat. Sed cum artabanus dolo se circumventum irremediabiliter agnovisset, cum plures essent qui ei insidias parabant, cum paucis fidelibus ad superiores satrapas abscessit, atque ita se insidiantium dolis eripuit. Postea vero magnam manum congregans, cum resistentibus sibi pugnam congreditur, et superans eos suum citabat exercitum. Hec audiens tyberius iussit vitellio ut cum artabano amicitiam faceret. Quod et artabanus libenter amplectitur. Nam venientes circa eufraten fluvium artabanus et vitellius ibidem pacis federe colloquuntur, in medio ponte fluminis simul occurrentes, et paucos secum utique ad vexerat (?) qui sibi munimento forent. Ibi postquam de pace locuti sunt, herodes tetrarcha eis convivium in eodem loco preparavit, tabernaculum ex velaminibus preciosis exornans. Tunc artabanus dat obsidem tyberio darium filium suum, cum quo et munera magna et multa transmisit. Insuper et quendam hominem genere iudeum dedit nomine lazarum, magnitudine vii cubitorum, qui propter corporis vastitatem gygas vocabatur. His pactis vitellius ad antiochiam, artabanus autem in babiloniam revertitur. Herodes autem tetrarcha volens semet ipsum cesari tali nuncio commendare, litteras per huiusmodi destinat portitores, in quibus intimavit tyberio pacem patratam, et obsides datos, postremo cuncta denuncians que facta erant, nichil penitus pretermittens. Postea vero cum a vitellio de rebus gestis tyberio destinarentur epistole, rescribitur ei a cesare quod sine ipso iam cuncta cognoverit herode omnia nunciante. Et hinc vitellius super quod quisque iratus erat indignando ferebat, non tamen animum suum aperuit sed iram in mente servabat, donec tyberio mortuo et gaio suscipiente principatum se ulcisceretur.

Eo tempore philippus frater huius herodis moritur xxii anno imperante tyberio. Iste igitur philippus per xxxvii annos rector ad iure (?) sub suo iure possidens traconitidis et gaulanitidis regionem, ad hec et batanaeorum universam gentem suo regimine gubernabat. Fuit autem moderatus et mansuetus cunctis quibus imperabat, nullas oppressiones aliquibus faciens. Conversatio autem eius cum subiectis talis erat. Procedebat cum paucis electis sibique gratissimis, in causis iusta iudicia proferebat, in itinere occurrentibus egenis auxiliabatur, et si oppressionem alicui ab improbis audisset, statim in solio sedens causam audiebat, iuste parti adiutor existens, iniuste parti punitor erat. Hic igitur talis moritur in iuliada. Et inde magnis exequiis ad monumentum defertur quod ab ipso fuerat constructum iuxta iuliadam, ibique magnifice sepelitur. Tetrarchiam autem eius tyberius assumens, siquidem nullum reliquerat filium, dispensationi syrie regiminique coniunxit, functiones autem tributarias que colligebantur precepit in eadem tetrarchia servari.

xx. His quoque temporibus inter regem arecham petreum et herodem tetrarcham simultatio magna exorta est propter huiusmodi causam. Herodes tetrarcha mortuo philippo fratre suo uxorem eius que filia erat arethe regis sibi accepit in coniugem, et cum ea non parvum tempus adduxit. Sed cum romam a cesare evocaretur, transiens in domo fratris sui herodis equivoci qui et alio nomine philippus vocabatur susceptus est, frater enim eius erat sed non ex una matre progenitus. Cumque ibi hospitaretur, videns uxorem fratris sui nomine herodiadem, amore eius captus est. Hec autem herodiadis filia erat aristoboli quem pater herodes cum fratre alexandro necaverat, et erat soror agrippe. Audet igitur herodes tetrarcha cum uxore fratris sui de nuptiis secum ineundis miscere sermonem, contra legem patriam agens, ut acciperet uxorem fratris sui adhuc viventis. Illa vero suscipiente sermonem eius, pacta inter se confirmant, ut cum de roma rediret repudiata filia arethe regis illam susciperet in coniugium. Herodes autem cum reversus fuisset peractis rome propter que fuerat evocatus, uxor eius filia arethe cum cuncta cognovisset que ipse cum herodiade uxore fratris tractasset, et quod pactum inter se statuissent, dissimulans se omnia scire rogavit virum ut eam permitteret ire in macheruntam ubi fines erant duarum regionum arethe et herodis, nichil ei de his que animo conceperat aperiens. Hoc herodes libenter audiens dimisit uxorem, putans eam nichil horum scire que cum herodiade tractaverat. Illa vero premisit nuncios ad patrem qui suum adventum nunciarent. Suscepta autem a ductoribus patris sibi obviam venientibus infra arabiam, atque ab illis ductoribus ad alios, et ab illis rursus ad alios transmissa, cum summa celeritate patri perducitur, et ei aperuit quod herodes se exclusa aliam suscepisset uxorem. Ille vero ex hinc inimicitiarum sumpsit initium, atque ab utrorumque rege scilicet arecha et herode exercitu congregato, in regione gamalitica bello confligitur, non quidem ipsis regibus presentibus sed exercitibus ab utrisque parte transmissis. Pugnaque facta exercitus herodis fugatus est, proditione perfugarum qui de philippi tetrarchia quasi auxiliandi causa ad herodem venerant. Herodes autem hec facta scripsit tyberio. Tyberius vero indignatus quod arechas talia commisisset, scripsit vitellio ut arethe bellum movienti (?) inferret, et aut vivum aut vinctum adduceret, aut certe mortui caput auferret.

Quibusdam autem sapientibus iudeorum videbatur ideo exercitum herodis in pugna perisse, quod merito satis iuste divina indignatione commota sit pro interfectione iohannis qui vocabatur baptista. Hunc ergo olim herodes occidit virum valde bonum, qui precipiebat iudeis virtuti operam dare, iusticiam colere, in deum servare pietatem, et per baptismum in unum coire. Tunc enim demum baptismum acceptabile fore, si non solum ad abluenda peccata sumatur, verum et ad castimoniam corporis, atque ad iusticiam anime purificatione servetur, omnibusque pariter virtutum velut signaculum et quedam custodia fidelis habeatur. Quem propterea cum alii docerent, atque ad audiendum eum per plurima multitudo concurreret, veritus herodes ne forte persuasione doctrine eius populus a suo regno discederet, videbat enim quod preceptis eius ac monitis parata esset plebs omnibus obedire. Melius igitur credidit priusquam novi aliquid fieret preoccupare hominem nece, quam permotis turbatis rebus seram penitudinem gerere. Nam et ipsum redarguebat pro incesto conubio quod inierat cum uxore fratris adhuc viventis. Ex hac suspicione herodis vinctus iohannes in castellum macheruntam adducitur, ibique obtruncatur. Iudeis igitur sicut iam diximus videbatur pro eius ultione divinitus exercitum eius interitum meruisse, quod herodes sumpsisset digna supplicia.

Vitellius autem cepit omnia preparare ut secundum preceptum tyberii bellum cum arecha perageret. Sumens igitur duas legiones et equitum universam manum, cunctosque auxiliarios ex regibus qui sub romanis erant simul adducens, pergebat per iudeam transitum facere. Sed venientes in occursum eius primates iudeorum postulabant ne per eorum regionem iter faceret, ne compellerentur contra legem suam ymagines et signa suscipere. Quibus auditis vitellius persuasus mutata sententia per campum magnum precepit ire exercitum, ipse autem cum herode tetrarcha et amicis ascendit hierosolimam deo hostias immolaturus. Nam dies festus iudeorum instabat. Ad quam festivitatem exceptus est vitellius favorabiliter ac decenter ab omni multitudine iudeorum, exceptus est ibique peragens dies festos, ionathan pontificali removit officio, quod theophilo eius fratri tradidit. Quarto autem die allate sunt illi littere in quibus significabatur mors tyberii. Et ut omnem multitudinem congregans ad devotionem gaii eos iurare compelleret. Milites quoque et auxilia cuncta ad loca propria dimittebat, eo quod bellum iam agere non valeret, nesciens gaii propositum in quem potestas rei publice collata erat. Dicebatur et quod hoc arechas ex augurio antea cognovisset. Nam cum ad eum vitellius nuncium belli misisset, fertur nunciis vitellii respondisse: Impossibile est prorsus ut ad arabas romanus exercitus adveniat. Antea enim unus de tribus principibus moriturus est: vel ille qui bellum imperavit, vel ille qui imperantis propositum amministrat, vel ille adversus quem presentium paratur. Quod ut predictum est evenit. Vitellius itaque antiochiam repedavit, exercitum ad propria dimittens.

Nunc de agrippa filio aristoboli quem pater herodes cum fratre alexandro necaverat narrabo, qualiter illi adversitas fortune pervenerit, et qualiter omnes calamitates effugerit, atque ad magnam dignitatem potestatemque conscendit. Agrippa hic cognomento herodes antequam tyberius moreretur rome veniens ubi maximam familiaritatem cum druso filio tyberii conquisierat, et cum antonia drusi coniuge sepius morabatur, eo quod sua mater beronice in magno honore haberetur. Agrippa vero magnanimus et natura largus existens, et ad donandum valde munificus, vivente matre sua beronice, largitatem suam non valebat ostendere, timens ne illa in aliquo contristaretur. Mortua vero matre proprii arbitrii factus cepit opes suas habundanter effundere. Et alia quidem cotidiani victus gratia opulenter erogabat, alia in diversis muneribus expendebat, et plurima libertis cesaris dabat, sperans se per eorum auxilia aliquam potestatem a cesare impetrare. Hoc igitur modo in semet ipsum exhibens, in brevi ad magnam penuriam egestatemque pervenit. Accessit illi et alia causa ut rome permanere prohiberetur. Contigit enim filium tyberii cesaris mori. Quo mortuo, tyberius prohibuit omnes amicos filii sui et familiares ante faciem suam accedere, ne illius visis recordatione filii facta dolor ei luctusque moveretur. Ob hanc causam agrippa navigando in iudeam perrexit, videns se miserabiliter vivere, eo quod omnes facultates suas amisisset, et nullus illi aditus esset unde posset aliquid questus habere, cum multas pecunias mutuo accepisset, a quibus cum urgeretur ut debitum solveret, deficiens confusione quod non haberet unde redderet quod mutuo acceperat, discessit in quandam turrem que in malachois fuerat constructa, et volebat se ipsum pre anxietate occidere. Quod cum uxor eius cypris agnovisset, cepit omnibus modis laborare ut eum a morte prohiberet. Invenit igitur consilium ut ad eius sororem herodiadem scriberet quam herodes tetrarcha uxorem acceperat, et intimare illi in quibus malis agrippa esset constitutus, et qualiter se morte vellet dampnare, et oportere illam fratri auxilium ferre. Illi vero evocantes agrippam habitaculum illi in tyberiada construunt, et aliquantulum eris per singulos dies ad victum eius dari preceperunt. Hec autem benivolentia non multo tempore perseveravit, licet et ipsa que dabantur sufficientia non fuissent. Nam cum aliquo die in tyro per vinum hoc herodes exprobraret agrippe, ille impaciens exprobrationis abscessit, atque inde perrexit ad flaccum virum consularem, cum quo rome non parvam amicitiam habuerat. Is autem flaccus tunc gubernatione syrie dispensabat. Cumque susceptus esset a flacco apud eum in ceteris (?) degebat. Repperit (?) et ibi flaccus aristobolum fratrem agrippe sibi in mente et simultate diversum, quod festinabat ut flaccum ab amore fratris sui revocaret, et non cessabat donec eum flacco redderet invisum, huius causa offensionis inveniens. Damasceni cum sydoniis pro finibus certamen exercebant. Cumque inter eos flaccus iudicaturus venisset, illi cognoscentes quod agrippa apud eum plurimum valeret, rogabant eum ut eorum partis fautor existeret, argentum ei plurimum promittentes. Agrippa autem omnia studiose gerebat quod damascenis ferret auxilium. Aristobolus autem frater agrippe cum eum non lateret que facta fuerat promissio pecuniarum, causam retulit ad flaccum. Quod cum ille audisset, causa examinans a sua gratia repulit agrippam. Ille autem extrema penuria circumseptus ad ptholomaidam pergit, atque ibi necessitate rei familiaris strictus consilium capit in italiam navigandi. Sed cum eum sumptuum prohiberet inopia, marsiam libertum suum rogabat ut ei in tanta inopia adiutor existeret, ab aliquibus pecunias mutuando. Et marsiam quendam sue matris libertum postularet ut ei aliquas pecunias daret, scriptura et fide mediante. Ille autem accedens ad marsiam compulit eum ut daret agrippe duo milia minus quingentos atticas, quos et ille statim dedit. Sumpta itaque pecunia agrippa anthedonam venit et repperiens navem in proposito pergebat.

Hoc agnoscens erennius capito iamnie curator: misit milites ut ab eo xxx. miriadas argenti exigerent. que rome thesauris cesaris debebantur. Quumque uenientes agrippam pecuniam dare compellunt, Ille non se facturum quod iubebatur assimulans nocte alexandriam profugit. ubi alexandrum alabarchum deprecabatur ut ei xx. miriadas argenti mutuo largiretur. Alexander autem se ei daturum quod precabatur non promisit. cypre uero eius uxori similia postulanti non abnuit. obstupescens studium dilectionis eius erga proprium maritum. et quia eam uidebat omni genere honestatis decoratam. Quumque quinque talenta illis in alexandria numerauit: precipiens ut cum in decharchea uenirent: ibi ei reliquum daret: timens agrippam quod esset in expensis effusior. Cypris quoque uxor agrippe uirum in italiam nauigaturum dimittens, ipsa cum filiis in iudeam reuertitur. Agrippa uero puteolis appulsus, epistolam ad tyberium cesarem misit qui tunc capreis morabatur presentiam suam significans. et postulans ut dignum fieret uultum cesaris apparere. quo ei gratiam mereretur. Tyberius autem nichil dilatione producens. clementer illi et humane rescripsit significans se gaudere illum sospitem ad se repedare. Cumque agrippa capreas aduenisset nichil minus ei cesar alacritatis exhibuit. quam per litteras ostenderat. Nam et amplexatus est eum. et magnifica hospitalitate suscepit. Sequenti postero die allatis litteris ab erennio capitone in quibus significabatur quod agrippa xxx. miriadas thesauris cesaris debens tempore quo promiserat se ei redditurum exactores aufugerit: statim animus cesaris mutatus est. Nam cum legisset epistolam indignatione commotus, ingressum ei ad se interdixit. donec ab eo debitum redderetur. Ille autem nequaquam ex cesaris indignatione turbatus. antoniam deprecabatur germanici matrem et claudii qui postea cesar est factus. ut ei xxx. miriadas mutuas daret: ne ab amicicia tyberii recederet. Illa uero beronices matris agrippe recordatione nam se he mulieres nimis dilexerant. et simul claudio lac prebuerunt. pariterque illi nutriti erant. argentum quod postulabat agrippe [illegible]. Quod cum per debitum reddidisset: amicicia cesaris illico promeruit. Deinde tyberius cesar eum suo nepoti coniunxit iubens ut ei in omnibus processionibus adhereret. Agrippa uero non inmemor quod ab antonia in magna necessitate fuisset adiutus. cepit omnimodis agere ut gaium filium eius in omnibus adiuuaret(?) qui fauore matris in magnis habebatur honoribus. Post hec agrippa accedens ad quendam genere samaritem libertum cesaris. mutuatur ab eo c. miriadas. ex quibus antonie restituit quod debebat. ex reliquis autem gaium eius filium nimis [illegible]. unde et apud eum maiore adeptus est dignitate. Per dies autem agrippa circa gaium [illegible] procedente. quadam die eis pariter insedentibus sermo inter eos fit de tyberio. Cumque agrippa ex intimo affectu uota profunderet et diceret ut celeriter defuncto tyberio gaio daretur imperium. et meliore eum et digniore in omnibus esse firmaret. inter auditores horum uerborum forte fuit quidam nomine eutices auriga agrippe libertus: qui silentio tunc quod audierat tradidit. postea uero quadam die cum eum agrippa furti argueret pro uestibus aliquibus: ita et reuera uestimenta subtraxerat: cumque ibi et fugiens comprehenderetur. Cumque ad pisonem duceretur qui tunc custos fuerat ciuitatis. causa fuge requirens ab eo. dixit se quedam uerba secreta uelle cesari intimare. ei [illegible] salutique profutura. Piso quoque uinctum eum misit ad capreas. Tyberius autem suo more utens. habuit eum in uinculis custoditum. Magna enim sollicitudine [illegible] gerebat super quelibet imperatore aut tyranno. Nam neque legationes facile suscipiebat: neque ducum suorum uel procuratorum uel aliorum in officiis constitutorum. Nullum autem ab officio remouebat. nisi forte in aliqua offensa deprehenderetur. et in moras successus inueniret. Uinctorum et secretas denunciationes suspectas habebat. Unde cum amici ab eo causa huius dispositionis inquirerent, respondisse fertur. legationes uictorum ideo se nec facile suscipere nec cito dimittere. ne ceteri uiderent alios facile absolutos. ex hoc plures ad se uenire mitterentur. et sibi frequenti legatorum molestiam ingerendam apportari. presertim cum et necesse esset ei dona largiri ab amicis uictorum. Magistratus autem et officia semel paratos ideo se permittere dicebat longo tempore illos quos semel susceperant. quod intelligeret consuli plebi et prestari subiectis. Innatam namque omnem administrationem hoc [illegible] firmabat. ut circa opes acquirendas faceret homines studiose festinare. Nam cum se aliquis non perhennem in officio manere prospexerit. manifestum est quod omni studio gerat. ut antequam priuetur ab officio. quam plurimum possit pecunie acquirat. Unde et sepius plurimum ad furta et rapinas certant. Si autem perseueraturos se in administrationibus certo cognoscant. licentia plurima est quando pigriores fiunt ad furta facienda uel fraudes aliquas. Cum autem celeres processiones hominibus dantur neque subiecti sufficiunt dantibus [illegible] quibus largitas temporis non est accomodata quo possent omne studium lucrandi perficere. Ad exemplum etiam proferebat eis quendam uulneratum. ad cuius uulnus musce congregabantur plurime. Quidam autem transeuntium cum uidisset: miseratus est eius calamitatem. atque quod pre imbecillitate nimia muscas illas a se abicere non posset. et quod [illegible] beneficium, interrogauit eum cur si ipse non auxiliaretur molestia quidem ledentium muscarum. Cum ille respondit. Amplius mihi lesionis importas. si has presentes muscas fugaueris. Iste quidem iam repleti sanguine nequaquam modo michi molesti sunt. quin et aliquantulum remissi [illegible]. Si uero his amotis alie musce congregantur. ita illud [illegible] ut et si [illegible] non ualeant effugari. Propterea quoque et se ipsum dicebat subiectis per rapinas iudicum fatigatis consulere. propter hoc quod crebro in administrationibus alios substitueret. quia more muscarum cum naturali ad lucra feruntur. cum et recentiores amore amplius incitantur ad rapiendi cupiditatem. Testificatur autem huic meo sermoni quod huius esse natura tyberii ipsum eius operis inspectum. quando duo et xx. annis in imperio transactis. duos tantum dispensatores in iudeam misit: quorum gubernatione gens illa regeretur. gratum atque pilatum. Nec in sola iudea talis extitit. sed et in ceteris regionibus taliter fecit. Uinctorum et examinationes se ideo differre dicebat. quia si condempnati cito morerentur. liberatio per hoc hominum malorum imminentium illis adesset. cum uero in custodia tenerentur. maiorem illis sic meritam [illegible] inferri calamitatem. Propter has ergo et huiusmodi causas et eutices auditus non fuerat: sed retinebatur in uinculis. Tempore uero procedente tyberius ex capreis tusculanum uenit. distante a roma in interuallo stadiorum c. Agrippa ergo rogabat antoniam ut ageret quatenus ad discussionem se discuteret accusatio. Honorabilis quippe apud tyberium habebatur antonia. et cognationis et dignitatis gratia. nam drusi fratris eius uxor extiterat: Sed et uirtute pudicicie florebat. nam in etate uiridi uiduata permansit. spernens secundi uiri coniugium. cum et a cesare cuicumque nubere cogeretur. et ita omnem suam uitam libere detractionibus gessit. Tyberio quoque quiddam beneficium prestiterat. Cum enim fuissent a seiano insidie preparate amico uiri sui. et potentiam magnam tunc haberet. eo quod militum tunc militarium ductor existeret. et quod in consilium ei plures nobilium concurrerent. et libertorum magna manus se ei addiderat. et ideo omnis milicia ad uitam cesaris ab eo fuerat corrupta. et pene seianus totum opus impleuisset. nisi antonia seiani malignitate prudentior sua exercuisset in hac causa fiducia. Nam cum cognouisset ea que de tyberio seianus tractaret. scripsit ad eum omnia diligenter et per pallantem quendam seruorum suorum fidelissimum litteras in capreas destinat ad tyberium. Ille autem insinuata cognoscens seianum cum uniuersis conscius interimit. antoniam autem licet eam et ante uenerabilem haberet. uenerabiliorem tamen eam exinde habuit: eique in omnibus obediebat. Ab hac ergo antonia tyberius rogatur ut examinaret euticem. taliter ei respondit. Si mendacium est quod aduersus agrippam eutices dicere uult. meritum dignumque supplicium fallax sustinebit. Si uero que dixerit uera claruerint. in illum qui causam examinari compellit omnis pena reuertetur. Agrippa autem cum ei hoc ab antonia diceretur. magis instabat deprecans examinationem cause fieri. Antonia ergo non ualebat agrippam contempnere eo quod esset uehemens in petendo. tempus opportunum inueniens. precedente gaio filio suo et agrippa in meridie iam post prandium processerant. postulabat tyberium ut uocato eutice celebraret examen. Tunc tyberius respondit. Sciunt dii o antonia quia non ex mea sententia: sed a te coactus geram quecumque in hac causa fuerit gestum. Hec dicens. iussit macronem qui seiano successerat ut adduceret euticem. Ille autem sine dilatione adductus. cepit ab eo tyberius percontari quidnam dicendum haberet aduersus eum qui ei libertatis munus indulserat. Tum eutices inquit. O domine. uehebatur in carruca gaius et agrippa cum illo. et ego ante eorum pedes assidebam. Et cum multi inter eos sermones uerterentur. hec inter plura locutus est agrippa ad gaium. O si ueniat aliquando ille dies quando defuncto tyberio tu suscipias principatum. nichil enim filius eius impediret quod ante facile possit occidi. Et enim mundus beatus erit. et ego ante beatus efficiar. Tunc tyberius credibilia que dicta sunt reputans. eo quod iram ueterem reseruaret agrippe propter quod cum iusserat tyberium nepotem suum filium drusi frequentare suis conuentibus: et curare quod ille contempserat. totumque se gaio dediderat. Tunc cesar ad macronem respiciens dixit. Hunc tu uinciri facito. Macro autem non satis intelligens de quo illud uerius imperaret. nam non sperabat eum tale aliquid de agrippa cogitare. sed interrogauit cesarem ut certum de quo iuberet agnosceret. Cumque cesar in ypodromo deambularet peruenit ad agrippam. eumque manu comprehendens dixit. O macro. hunc iussi uinciri. Illo tamen requirente quemnam preciperet. cesar dixit. Agrippam. Tunc subito agrippa perturbatur. ad deprecationes conuertitur. commemorationem ei filii faciens cum quo fuerat una nutritus. et tyberii cum quo fuerat educatus. Taliter exorans nichil proficiebat. et ducebatur ostro uestitus ad uincula. Erat autem ardor magnus. et ex uino quo in epulis fuerat usus. cepit siti uehementer incendi. Unde anxius factus preter decus atque dignitatem cepit cuncta respicere ut non posset sitis inuenire remedium. Conspiciens autem quendam ex famulis gaii taumastum nomine aquam in uase portantem. petiuit ab eo bibere. Illo autem porrigente suscepit atque audide bibit et dixit ad puerum. Si pro opere quod in bonum hoc tibi effectum fuerit ministratio. Nam cum hec effugero uincula nullo modo tardabo te libertate a gaio expostulare. quia mihi et uincto tale ministerium exhibuisti. sicut antea numquam neglexisti cum fuissem in dignitate constitutus. Agrippa autem hec dicens non est mentitus. nam uicissitudinem ei merita reddidit. Nam postmodum rex effectus. eidem taumasto libertatem a gaio promeruit: procuratoremque eum fecit sue substantie. sed et moriens filio suo agrippe et filie beronice in eodem officio ministraturum dereliquit. et hoc honore senio grandeuus defungitur. Et hec quidem postea facta sunt.

Agrippa ergo quoque et herodes tunc uinctus stabat ante palacium in quadam arbore pre anxietate reclinatus cum plurimis qui simul fuerant uincti. Et quodam alite consedente super arborem in qua fuerat agrippa reclinatus quem bubonem romani uocant. quidam ex simul uinctis nomine germanus hec contemplatus. interrogauit statim milites quisnam ille esset qui ostro uestitus requiesceret sub arbore. Et agnoscens quod agrippa uocaretur. et esset iudeus genere. ex his qui in illa gente primates uocarentur. petiuit colligatum sibi militem ut daretur ei copia ad eum accedendi. quod uellet ab eo de patria eius aliquid percontari. Quod cum ei concederetur. accessit ad agrippam. et per interpretem sic ei locutus est. O iuuenis agrippa. affligit te quidem repentina mutatio magnam tibi calamitatem importans. Nunc autem tibi uerba denuntiabo que tibi ex numine diuino fugam totius mali portendunt. Testes ergo inuoco deos mee patrie et huius loci tutores ex quorum prouidentia hec nobis uincula peruenerunt. quod neque cupidine fallendi neque uanum tibi gaudium afferre desiderans. dicam que dixero. Nam tales prenunciationes que non ualent ipsis operibus approbari. magis faciunt meroris augmentum quam gaudium. Ideoque iustum putaui hoc deorum presagium nunciare. futurum est enim te confestim de his uinculis liberari. et ad [illegible] magne dignitatis et potestatis ascendere. ita ut inuidiam ab uniuersis habeas qui te nunc miserati sunt(?) attende. Exies et uite in beatitudine te reperies constitutum. diuitiasque plurimas et omnia que prima dicunt mortales. tuis filiis qui tibi nati fuerint derelinques. Memineris autem quando iterum hunc alitem quem nunc in arbore conspicis supra caput tuum uideris. intra v. dies finem uite tibi esse uenturum. Hec ergo inter cuncta complentur non uane hec a numine disponantur. cui placuit prenunciandi causa hanc alitem destinare. Ego autem iniustum putaui. si talia cognoscens te in omnibus celarem. Nam ualet tibi esse paululum afflictum esse meroribus: cum in maiori etas cuncta bona mortalium deuenerint. et omnem infelicitatem in qua nunc es effugeris. Germanus ergo talia predicens. tantum risum excitauit agrippe. quantum postea apparuit dignum miraculo. Antonia ergo grauiter ferens agrippe calamitatem intercedere pro eo apud tyberium infructuosum esse credebat. Sane inuenti sunt quidam ex militibus tales. quod eum sine districtione seruarent. Adhibetur et talis centurio qui illis preesset militibus. ex cuius permissu lauacra cottidiana ei concedebantur. et copia ad eum intrandi amicis et libertis tribuitur. et alia omnia permittuntur quibus sollicite curaretur. Intrabant autem ad eum amicus sylas. et ex libertis marsias et stocheus cibos afferentes quos libenter habebat. aliamque diligentiam que necessaria solet esse in talibus rebus exercebant. indumenta quoque deportantes sub obtentu uendendi. Cum autem noctes adessent tempus stramina ei componebant fauentibus militibus: ita macro eis hoc ante preceperat. Hec ergo agebantur per sex menses quibus agrippa in his malis habebatur astrictus.

Tyberius igitur reuersus ad capreas febrium ardore corripitur. primum quidem mediocriter: sed inperiosa egritudine procedente contra decorem spem habebat. Euodus ei amantissimus omnium libertorum. et iussit ad eum filios ei adduci. Oportere namque dicebat ut cum eis loqueretur antequam [illegible] susciperet. Erant autem illi filii non quidem proprii sed adoptiui. nam drusus eius filius iam fuerat mortuus. cuius filius tyberii fuerat ab auo adoptatus. cognomento gemellus. et gaius germanici fratris sui filius iam adolescentulus et liberalibus disciplinis adprime eruditus. qui et ipso honorabilis erat et carus. propter germanici patris eius uirtutem. Nam idem germanicus ad magnum apud ipsos fuerat sublimatus propter mansuetudinem morum. et propter affabilitatem qua cum ceteris gratior extabat. Et cum ipse clarus esset. non se tamen aliis preferebat. sed aliis se parem ostendebat. His ergo rebus non solum apud ipsum sed et apud senatum magni habebatur. Ad hec et unusquisque diuersarum gentium. alii quidem fabulationis gratia.

alit fide ac mansuetudine quam in eius moribus cernebat, ad amorem eius fuerat incitata. Certum eo moriente luctum magis apud cunctos exortum est, non sic assolyfice dolore monstrato, sed vera tristicia cuncti merebant. Nam eius mortem unusquisque velut propriam reputabat: ita eius mores et colloquia cunctis hominibus grata fuerant. Unde et ad filium eius gaium de quo supra diximus amor et favor cunctorum pervenerat: maxime autem omnis milicia eum amore tenebat: ita ut gloriam reputarent pro eo mori si ratio postularet, quo tempore principatum suscepit. Tyberius quoque cesar iussit custodi ut subiecto diluculo infantulos prenominatos ad duceret. Ipse autem deos patrios supplicabat ut ei signo manifesto ostenderent: quis nam post eum imperium succedere deberet. Ipse enim cogitabat ut tyberio filio filii sui principatum relinqueret: sed credens maiorem esse prudentiam divine dispensationis suo consilio a diis supplicabat sibi veritatem ostendi. Supplicanti quoque illi tale prodigium numine monstratur: ad illum videlicet venturum esse principatum, qui ad eum sequenti die primus ex omnibus venisset. Hec tyberius cesar cognoscens, mittit ad nepotem sui tyberii pedagogum, iubens ut primo mane puerum ad se perduceret: putans se posse numinis superare sententiam. Deus autem econtra aliter de imperio decernebat. Illo quoque talia cogitante illuxit dies: et iussit custodi ut egrediens quemcumque infantulorum foris inveniret, eum ad se primitus evocaret. Ille autem egressus gaium ante tabernaculum repperit. Nam tyberius non dum advenerat ciborum acceptione tardans. Quod autem ignorans totum quod agebatur et quod tyberius cupiebat, venit inquit ad gaium: vocat te pater. Hoc dicto, introduxit eum in tabernaculum. Tyberius autem ut vidit gaium, tunc primum intellexit superne maiestatis potentiam: et quia non sit in hominum potestate de imperii constitutione decernere. Deinde semetipsum lamentabatur: primum quidem quod eius consilium fuisset infirmatum, et ei potestas ordinandi que vellet esset ablata. secundo tyberium nepotem suum, quod non solum de imperio decidisset, sed etiam et ipsam eius vite salutem in periculo positam esse cernebat. super hoc quoque illi invidiam ex cognatione esse futuram. Nam timore vel odio gaium suspectum fieri credebat, tam ex eo quod principatum accepisse festinaverit, quam ex eo quod eum insidiaturum sibi suspicaretur, quasi festinantem in se redigere potestatem. Tyberius quoque in his malis erat ex illo eventu augurii, quod eius nepos amisisset imperium. et multum anxius se ipsum quoque culpabat, quod illud augurium postulasset accipere. quia cum ei liceret de hac vita a merore liberum abscedere ignoratione futurorum, propria imprudentia fecisset, ut cum infelicitate magna et dolore discederet. Licet autem esset valde turbatus, pugnavit cum animo suo, ut huiusmodi verba loqueretur ad gaium. O fili inquit cum habeam propinquiorem nepotem tyberium, tamen tibi ex mea sententia deorumque decreto imperii tribuo potestatem. Rogo autem ut mei adveniens aliquando recorderis qui tibi in principatum administer extiti, et quam tibi benivolentiam aut favorem exhibui: nec aliquando propterea me ledas, quod tibi nunc tribuo potestatem imperii. neque circa tyberium minus aliquid caritatis exhibeas, quem te cognationi debere cognoscas. ut tibi digna necessitudine plus quam tibi nunc tribuo reddas. et tyberium cures ut et consanguinitatis quod debes exhibeas. et munimen tibi principatus meo acquiras, cum tibi eum feceris amicum. Nam solitarius quisque amplius patet periculis, et maxime cum in tanta potestate quisque fuerit constitutus. Ad hoc et denuntio ut iuste cuncta disponas. quia nequaquam impunitum esse relinquunt dii contra fas agentes, aut contra fedus nature fuerit perpetratum. Hec tibi cesar tyberius cum gaio loquebatur. Gaius autem et si fuit ad se loqui tyberium sentiret, ipse quoque longe aliter animo gerebat. tamen ad tempus benigne respondit, et facturum se omnia pollicetur. Postea autem ad imperium veniens, et eundem tyberium extinxit. et ipse non post multum tempus insidiis interemptus est. Sed hec postea contigerunt.

Tyberius quoque gaium successorem in principatu pronuncians, paucis diebus advenientibus defunctus est. Imperavit autem annis XX. et duobus mensibus sex. diebus tribus: et quartus romanorum imperator fuit. Romani autem audientes tyberii mortem, hylares esse ceperunt, pro ipso leticie nuncio. non tamen fiducialiter gaudebant: non quia forte nollent, nam multis pecuniis nuncium remunerare volebant si vera nunciaret: sed timebant si falso nuncio certati gauderent, ab illo cognitum iri quod mei morte gauderent. Nam plures nobilium romanorum ille extinxerat. Nam idem tyberius importabilis erat in ira, et irrevocabilis ad quecumque perpetranda cupiditas impulisset: et sine ratione iudeorum occasione in iudeis inveniens, in omnibus que facienda decernebat asper agrestisque constabat. Ob hoc illi mortem eius audientes, suam leticiam manifestare timebant. Interea marsias libertus dum agrippe bonum nuncium deportaret: a balneo egressum, signo dato hebrea ei lingua locutus est dicens: Mortuus est leo. Agrippa autem cognomento herodes hoc verbum intelligens, gaudio cepit extolli, et dixit ad eum qui nunciabat: Tibi super omnia pro hoc bono nuncio gratie habundantes reposite sunt, tantum ut vera sint que dicas. Centurio autem qui agrippam custodiebat intendens tam festinationem marsie qui advenerat, quam gaudium agrippe quam ex eius verbis acceperat, putavit novitatem quandam significatam, et interrogabat eos quid rumoris fuisset allatum. Illi autem secretum efferre trepidabant, sed dum urgeret eos centurio, de amicicia eius confidens agrippa indicavit ei causam gaudii. Centurio autem magnum gaudium illo sermone percipiens, quod et prosperitas agrippe foret, statim convivium ponit. Cumque epularentur poculisque indulgentiore procedente, venit quidam dicens vivere tyberium, et intra paucos dies in civitatem venturum. Tunc centurio asperius valde illo sermone turbatur, eo quod cernebat morte esse digna que gesserat, quod morte cesaris audita cum agrippa iniecto convivium celebraverit: statim ex lecto deposuit agrippam, et ait ad eum: Tu me fallere festinasti morte cesaris falso denuncians: sed scito hoc sermone penam esse tui capitis. Hec dicens centurio, confestim ligari iubet agrippam, et constringi artiore custodia. Nocte quoque illa agrippa in malis erat constitutus. sequenti vero die per omnem civitatem de morte tyberii sermo firmatur, et iam iamque publicabatur. A gaio quoque confirmato in regno destinantur epistole, una quidem ad senatum mortem tyberii denuncians, altera vero ad pisonem tunc custodem civitatis, in qua iubebat agrippam ex militum auferri custodia, et ad domum transferri in qua primitus habitabat: et ibi remissiore custodia manere. At gaius postquam romam venit tyberii corpus secum adducens, sepulturam eius secundum morem patrium opulenter magnificeque celebravit. Et eo ipso die agrippam vellet absolvere, antonia eum prohibuit non odio aliquo circa eum astricta, sed opinioni gaii consulens, ne romani putarent eum morte tyberii gratanter accepisse, si tam celeriter absolveret quem ille devinxerat. Gaius autem non multis diebus pretermissis eum accersivit in domum regalem, tondique precepit et vestibus preciosis indui. cultuque mutato diadema capiti eius imposuit. et regem confirmavit tetrarchie philippi, donans ei et lysanie alteram tetrarchiam. Pro catena vero ferrea quam portaverat, auream ei parem pondere donavit. Magistrum quoque equitum in iudea constituit, eodem tempore marcellum destinavit. Secundo autem anno gaii cesaris agrippa postulavit ut navigato permitteretur ad propria. quatenus provinciam sibi commissam certo moderamine dispensans,

iterum reverteretur. Et permittente gaio cesare navigavit in patriam, et preter spem omnium rex ab omnibus cernebatur, cum multo miraculo. et cuncti mirabantur quanta haberet in aliquibus fortuna licentiam. Omnes et hesitabant considerantes penuriam hominis in quo priori tempore conversabatur, et prosperitatem presentem qua fuerat sublimatus. et plerique beatificabant hominem quod non fuerit defraudatus reparatione fortune. Alii et omnia incredibilia putabant. licet suis intuerentur obtutibus: Tanta quippe in agrippa rerum mutatio cernebatur, ut quorumdam mentes ad ducerentur in dubium.

Herodiadis autem soror agrippe que herodi erat coniuncta, qui fuerat tetrarcha galilee regionis transiordane invidia faciente potestatem fratris et dignitatem graviter ferebat. quod maiori dignitate fulgeret quam suus maritus. et quod prius de provincia fuga discessisset, debitum non valens absolvere, et reversus esset cum amplissima dignitate. Contristabatur quoque graviterque ferebat tanta mutatione in fratre agrippa, et maxime quando intuebatur eum cum regalibus insignibus incedentem. et hinc inde circumferri multitudine populorum. infirmitatem sue invidie tolerabat. Accedens quoque ad virum suum animum eius incitabat exhortando ut romam navigaret: similemque sibi dignitatem imploraret a cesare. intolerabileque sibi inquit vitam esse dicebat quod idem frater suus agrippa filius aristoboli qui a patre herode laqueo suspensus est, inopia magna compressus, et fuga lapsus eo quod aliter non posset effugere creditores quibus debuit pecunias, et taliter patria decedens, cum regali dignitate fuisset reversus, ipse autem cum esset filius regis, et frater eius qui tetrarchiam illam ante tenuerat, ita pateretur tali honore negligeretur, cum ei magis cognationis iure talis honor deberetur. Contristari et eum deberet quod minore honore quam pro patre possideret. et neque se pati debere ab eo superari honoribus, cum priore tempore sua pecunia subventum esset: confusionique deputare quod ille se preiret honoribus, quem anteriore tempore sua misericordia alebat. Hec autem omnia considerantes, romam pergamus, et nec labori nec sumptibus parcentes. non enim ibi auro et pecuniis est parcendum. ubi ad ampliores honores valebimus ascendere. sed omne quod habemus expendam, ut talem honorem consequamur. Herodes autem repugnabat ocium et quietem diligens, et nolebat eam ratione placare. Illa autem quanto iubebatur eum quiescere cupientem, tanto amplius instabat iubens ne aliquid agendum preter mitteret, quo posset a cesare regnum promereri. His et talibus verbis illa nullomodo cessabat, donec semper eum fatigando in sua fecit transire sententiam. Preparans quoque opulenter universa, et nichil sumptibus parcens, navigavit romam, herodiade uxore secum ducens. Agrippa vero intentione eorum intelligens, et que contra se preparabant audiens, etiam se ipse preparabat. Cum autem eos navigasse cognosceret, et ipse romam misit quendam ex suis libertis nomine fortunatum plurima munera cesari deportantem et epistolas adversus herodem, et ipsum nuncium instruxit quo ore proprio edoceret oportunitate reperta. Qui etiam subsecutus est herodem, et eum apud cesarem invenisset in loco ubi imperialia tabernacula erant et opibus diversorum principum magnifice preciata, epistolas agrippe que prius eum miserat cesari porrexit. Isdem et locus lavacra calida exhibet aquis ex terra ultro manantibus: et aptus saluti corporum quos ibi lavari contigerit. Gaius quoque cesar mox ut herodem suscepit et primum sermonem cum eo conmiscuit, confestim agrippe suscepit epistolas, in quibus accusationes herodis continebantur. Accusationes autem agrippe in herode plage tales erant, consilium habuisse herodem cum seiano adversus tyberium, et cum artabano rege parthorum adversus gaium. Probamentum autem huius rei dicebatur quod idem herodes haberet constructione immensa armorum que LXX. milibus pugnatorum sufficeret, et hec in armamentario herodis reservari. Quibus lectis motus est gaius, et percunctatur herodem si verum esset quod de armis nunciaret. Ille autem cum negare non posset: ne veritate convinceretur confessus est arma. Tunc cesar verum esse credens accusationem tetrarchiam ei abstulit et agrippe regno coniunxit. et opes eius similiter ei tribuit. Ipsum autem herodem exilio condempnavit exilio, habitaculum illi constituens in lugdunensium gallie civitate. Cognoscens autem herodiadem esse agrippe sororem, opes et alia quecumque propria esse probavit ei restituit: arbitrans eam consilio viri esse insontem. et tuebatur eam eo quod sorori agrippe cognoverat. Tunc illa dixit ad gaium. Tu quidem o cesar magnifice satis sic dignitate tua decebat hec mihi largiris, verum ego tuo non possum ita beneficio causisque muneribus propter dilectionem qua marito meo constringor: cum socia in prosperitatibus existens, iustum non estimo ut eum in hac necessitate relinquam. Tunc ille magnitudinem animi eius indigne suscipiens, simul eam cum herode misit in exilium. eiusque substantiam agrippe fratri eius tribuit. Herodiadi quoque pro invidia quam circa fratrem gerebat, et herodi ob id quod muliebres rationes et vanitates sequebatur cuncta iniuste disponendo. et maxime in iohannem qui dicebatur baptista, quem hortatu ipsius herodiadis occiderat, tale iudicium ex prudentia divina illatum est.

Gaius autem primo ac sequenti anno magnifice rebus utebatur, et mediocriter se in omnibus exhibebat, et favor illi per dies tam apud romanos quam apud ceteros subiectos amplior augebatur. Procedente vero tempore magnitudine dignitatis elatus, humanum perdidit intellectum, et sese volebat divinitate que vera est honorari.

Illo tempore cum in alexandria sedicio pervenisset inter iudeos ibidem habitantes atque paganos, certum ex utraque parte legati mittuntur ad gaium. Erat autem inter paganorum legatos unus nomine apio qui iudeos plurimum blasphemabat, et de hoc precipue eos accusabat quod honores cesaris omnino haberent contemptui. Nam cum alias gentes romano imperio subiectas gaio cesari templa fundare, altaria construere, et alia sacrificiis celebrare firmaret: a solis iudeis hoc reprobari proclamabat. Debere namque et ipsos symulacris honorare cesarem, nomique ei hoc mirabile. Hec quoque apione et alia huiusmodi durissima contra iudeos loquente, philo legatus iudeorum ei resistebat vir in omnibus magne glorie. philosophie quoque non expers. et ydoneus defensare causas quecumque accusationibus subiacebant. Gaius autem credens que apio de iudeis dixerat, legatos iudeorum iubet ex secretario excludi et absentes fieri. Nam tanta fuerat indignatione succensus, ut crederetur aliquid sevissimum perpetrare. Tunc philo egrediens de secretario dixit ad eos qui secum fuerant iudeos ut animo confidentes existerent, neque cesaris furorem timerent. nam propterea esse ut ipsis opibus deum repugnare clarescerent. Gaius autem graviter ferens, quod in tanto despectu apud solos iudeos existeret, misit legatum in syriam petronium successorem vitellio, iubens ut cum numerosa manu iudeam invaderet et siquidem sponte susciperent ei symulacrum erigeret in templo dei. sin vero resistere molirentur pugnando superans id ipsum inevitanter efficeret. Petronius quoque pergebat in syriam decreta exigens, et ut mandatis cesaris minister existeret. Cumque plurima auxilia congregaret, duasque romane milicie legiones haberet, ptholomaidam venit: et ibi hibernum tempus peregeret, et primo veris tempore bellum posset agere cum iudeis, et hoc consilium cesari per litteras intimavit. Ille autem laudabat eius sententiam

tentia. iubens ut nullum praetermitteret. et si minus obedientes essent. plurimos eorum interimens bellum inferret. Interea multa milia iudeorum venerunt ad petronium in ptolomaida deprecantes. ne ad solutionem et transgressionem paterne legis eos cogeret. Si autem modis omnibus statuisset simulachrum caesaris in hierosolima inferre. ibique constituere. se ipsos prius interfici postulabant. Neque enim inquiunt possumus te. quamdiu vivimus huic rei consentire. quoniam ob meditata et a legislatore. et cum auctoritate omnino non valemus contempnere. neque illas constitutiones parvipendere possumus. quas patres maioresque nostri usque ad suum interitum servaverunt. Petronius autem respondit. Si hec essent ut vestris iterem consiliis. iusta vobis admodum hec esset oratio. Sed nunc a caesare iubente incumbit michi multa necessitas. eius decreta conplendi. ne si contempsero ego maius periculum incurram. Tunc iudei. Quoniam inquiunt ita sapis o petroni. ut transgredi caesaris mandata non audeas. nos etiam quoque iudicamus. quia neque nos legis divine precepta transgredimur. quin virtute maiorum nostrorum et laboribus instituta. neque usque sine transgressione vixerimus. neque in tanta ausi sumus nos [illegible] tare nequicia. ut que a deo mediatas sunt fecerimus. et aliquibus bonis illectare. et in metum mortis adacti. sed fixum animum tenemus. ut pro observatione legis nostre cuncta pericula subeamus. spe fortissima gerentes deum nobis auxiliaturum in presenti. et mercedem postea redditurum. si pro eius cultura fuerimus aliqua mala perpessi. Si vero noluerimus tibi obedire non solum infamiam debilitatis incurrimus. verum etiam magis iratum offendimus deum. quem tempore multo antiquior esse censetur quam gaius. Tunc petronius considerans in verbis eorum inmutabile firmumque propositum. et sine pugna se non posse gaii precepta perficere. nec sine multa cede negocium illud peragere. assumens omnes amicos et cuncta servicia in tyberiade pergit volens iudeorum instituta cognoscere. et cum omni verentia et qualibus ordinibus viverent. Iudei vero contenebant sese magnum imminere periculum ex bello romanorum. et ideo magis amplectebant summum interitum. quam impii efficerentur in deum. Multa itaque milia petronio in occursum venerunt ad tyberiadam. et supplicationibus urgebant. ne pollueretur civitas erectione simulachri. Ad hec petronius. Contra pugnabitis inquit contra caesarem neque illius potentiam neque vestram putantes infirmitatem. At illi nos inquiunt minime pugnare disponimus. verum etiam sumus ante mori parati quam legis nostre mandata solvamus. et simul in faciem prostrati primi se paratos esse firmabant. Hec quidem per dies xl. gerebant. et iudei culturam terre negligebant. cum maxime tempus exigeret. et tamen pars anni verteretur quo solent semina terre mandari. Tantus quippe eos moriendi fervor accenderat: ne simulachrum aliquod poneretur in civitate. Talibus se rebus habentibus: aristobolus agrippe regis frater et elmias maior: alii quoque optimi viri ex eadem ipsa familia et plures de optimatibus ad petronium venere deprecantes. ut benigne de presenti negocio consuleret. et de tante multitudinis perditione cogitaret. et ut gaio caesari de his scriberet. intimans immobilem animum iudeorum. neque eos simulachrum velle suscipere. et omnem culturam terre negligere. et nos in occursum tuum venisse. et pugnare nec velle nec posse. mori tamen inveniri paratos. antequam transgressores sue legis existerent. Deberet etiam eis condolere ne malum in terra multitudine tanta inculta remaneat. et postea inopia latrocinia perpetrent. Fortassis vero gaius emollietur et nichil crudele estimabit: neque illa disponet quibus ad sedicionem ipsos excitet. Aristobolus ergo et qui cum illo erant talibus verbis petronium deprecabantur. Petronius autem instantibus iudeis. videns quia supplicantes exorabant. seniumque tantum multa milia hominum pro ipsis in mortem darent si vellet gaii furie obedire. et super omnia deum offensurum. multo melius iudicavit ut de his gaio scriberet. et aut eius animum mitigaret. ut nichil peius mali contingeret: aut si forsitan indignatione concitaret. quod eius mandata minime complevit: et adversus eum aliquid mali decerneret: bonum esse iudicabat pro meliore causa et pro tanta hominum multitudine subire discrimen. Convocans ergo petronius in tyberiadem multa milia iudeorum. et constituens in circuitu multas milicias et turmas. visum est ei primo non sua sed caesaris sententiam. dicens se timere iracundiam gaii. et primum se accessurum ad perficienda ea que sibi precepta fuerant. et se firmabat magnis honoribus ab eo sublimatum. ita ut nichil contrarium eius voluntati pro agere vellet. Verum et non arbitror iustum esse. ut salute honoreque meo non pro vobis quam tam plures estis impendam. nec permittere volo ut primo isti vita vestre legis solvantur. neque adeo dignitatem templi dei contempnere. ut aliquam iniurie per potestatem principum vestris religionibus inferant. Sed scribam ad gaium caesarem. [illegible] illi voluntates vestras. et quantum possum causam adiuvans. et vestrum in bono propositum. et spero quod deus aderit cuius potestas potior est omni humano molimine. humanaque virtute. quod et potest nos in conservacione legis vestre protegere. et me in omnibus tueri. ut nec ab ipsis humanis honoribus excedam. Quod si et gaius forsitan gaius exasperabitur ut in me iram suam velit effundere. sustinebo omne periculum et omnem miseriam quecumque corpori possit infligi. ne vos tantos pro probis operibus perire tuear. Ite ergo nunc unusquisque vestrum ad opus proprium. et terre vestre culturam impendite. ego vero romam litteras destinabo. et omnia pro vobis tam per me quam per amicos quoque rei evenient agere non omittam. Hec dicens petronius. iudeorum congregationem dimittebat. ut culturis terre diligentiam exhiberent. et nobiles eorum alloquio suo adhortatur ut spem meliorem gererent. et aliam multitudinem letificare festinabat. Deus et suam repente presentiam et adiutorium manifestavit in omnibus ad te petronio. Simul enim ut finem loquendi ad populum fecit. confestim preter spem omnium ingens pluvia descendit. Nam illo die ab ipso solis ortu serenitas magna claruerat: nullumque signum pluvie in celo fuerat visum. Sed et omnis annus magna ariditate fuerat siccatus. ita ut desperatio fuisset ex corde non solum pluvie sed et si posset umquam celum tectum nubibus apparere. Tunc ergo et preter consuetudinem tanta inundatio venit aquarum. ut iudeis spes magna fieret. in nullo petronium frustrari pro eorum negocio laborantem. Petronius autem amplius obstupuerat videns manifeste deum se ostendere consolatorem iudeorum. et multum suam declarare sententiam. quod contradicere non valeret gaius. nec reluctari eorum peticioni. Scripsit ergo petronius ad gaium postulans. ne tanta milia hominum contempneret. quos non posset sine bello et ingenti cede a transgressione sue legis impelli. pereque tributaque ab illa gente darentur. memoriam etiam non bonam romani nominis in posteriora relinqui. et super hec quoque virtute divina iudeis prebere presidium. quod evidentibus indiciis probatum esse firmabat. Petronius ergo huiusmodi litteras ad caesarem destinavit.

XX. Agrippa autem cognomento herodes tunc rome morabatur. et in amicicia gaii gratiaque crescebat. Quadam ergo die idem agrippa epulum preparaverat caesari. ubi magna impendebat diligentia. ut omnium elegantia et precio in ciborum varietate vinceret. omnisque suavitates et delicias studiosius provideret: ita ut non solum ceteros autem etiam adinventionibus epularum sed nec ipse gaius quamvis multum cupiens ei posset equari. Gaius autem nimis admirabatur ingenium eius quod magnificentiam animi. et quod super virtutem suam sumptus expendisset ut sibi placeret. voluit munificentia eum remunerare. Cum itaque gaius ex deliciis et voluptate ac vino hylarior esset effectus. et ab agrippa iterum ad potum invitaretur. dixit ad eum. O agrippa quantam tibi honorificentiam exhibui pro benivolentia et favore quem circa me semper habuisti. ita ut tyberio vivente periculum ingens pro me incurreres. Verum quia in omnibus te video virtute preditum. et nos amore superantem in decorum existimo tuo studio me superari. Volo itaque quod antea minus feci nunc perficere. et tantas tibi munerum copias attribuere. ut nomen tuum magnum fiat cunctis opibus et honoribus. Hec dicens gaius ad agrippam. volebat illi aliquid sic tradit dono dare. et civitates exhibere. Agrippa autem quamvis propriam mente haberet. quod petere cupiebat. tamen noluit in presentia suam voluntatem aperire. sed respondit gaio. Quia neque primo lucrum ex tua gratia concupivi dum tyberio adhuc vivente contra eius voluntatem studium accurationis tibi impendere. neque nunc volo aliquid lucri gratia a te petere. sed sola gratia tua esse contentus. Nam et si multa michi a te sunt donata. que tua virtute tuaque potentia minora sunt. meo tamen hec accipientis merito et dignitate mea multum constant esse maiora. Gaius autem obstupescens eius animum virtutem. magis instabat ut diceret quod sibi cuperet donari. Tunc agrippa qui inquit o domine caesar magnanimitate nimia dignum me tuis muneribus existimas. postulo quidem michi quod ad divitias opesque pertineat. nam me anterioribus pecuniis locupletem fecisti. sed illud peto quod tibi et opinione pietatis augeat et divinitatem eis imploret auxilium. et mea gloria mihi sit apud audientes quod nichil a te peto ad meos usus pertineat temporalium rerum. Postulo ergo ut erectione statue quam in templo iudeorum faciendam petronio precepisti. ultra nolis effici. Agrippa autem quamvis sciret quod michi aliud nisi mortem afferret illa peticio. tamen contemptis aliis sibi necessariis et utilibus illud a caesare postulavit. Gaius autem ab eo quod ab agrippa talis fuerat acceptus: indignum estimabat mendax coram tantis apparere. ante quos alacriter compellebat agrippam quod vellet expetere. paululum sui penitens. tamen concessit. ac scripsit ad petronium laudans quidem eum quod exercitum instruxerit pugnare cum iudeis fuerit preparatus. et omni usu laboraverit [illegible] perficere. Verum statuam inquit si erexisti ut constituta est perseveret. si vero necdum erecta est nichil ultra fatiges exercitum auxilia dimitte. te ipsum vero ad ea que iussus es curanda convenit perficere. nam iam opus non habeo ut erigatur statua. hec enim agrippe concessi. viro honorabili mihi semper. sed nunc amplius honorando. Gaius ergo talia scripsit petronio antequam maiori se ducio oriret. nam ita mentes iudeorum turbabant. et talia iudicia monstrabant. ut si forte contraria nuncia a gaio venirent: parati essent aperte bellum gerere cum romanis. Gaii autem animus erat quibusdam obnoxius. et alieni bono consilio. et in omnibus que facienda decreverat nimis pertinax fuit adimplendum. et in nullo se moderari sciebat: sed iudicabat beatitudinem si omne quod sibi esset voluptati perficeret. Nam post primam legationem scripsit sic ad petronium huiusmodi verba. Cum inquit dona que tibi iudei dederunt meliora iudicas quam mea conplere precepta. et cuncta que illis placent studes conplere mea mandata contempnens. iubeo tui temetipsum iudicem fieri. et eligere quod debeas pati qui me ad tantam iracundiam concitasti. ut exemplum efficiaris cunctis et presentibus et futuris. quod nullus audeat deinceps imperatoris mandata contempnere. Hanc epistolam destinavit gaius petronio. non tamen gaio vivente perducta. Nam remoratis navigio portitoribus petronii eam tardius accepit. ita ut et ante hanc epistolam alteras litteras accepisset. in quibus mors gaii caesaris continebatur. Non enim oblivisci poterat deus tantorum periculorum que petronius cum alacritate magna subierat: ut iudeis gratiam indignis confirmaret. et gaium de mundo abstulit: mercedemque illi dignam pro sua impietate restituit. et cooperabatur in omnibus petronio. Nam tanta illi dilectio exercitus tam rome quam in unoquoque regno. ut dignitatem eum derissime super eum apparere. Romani enim senatorii ordines. et qui ceteris dignitatibus eminebant tamen pro iratus merito quod odio gaii quod ipse eum crudelitate ei perceperant. circa petronium magno favore utebantur. Mortuus est ergo gaius. scripta epistola petronio. in qua eum morte dampnaverat. Causa autem pro qua quidem gaius extinctus est. et toto ordine insidiarum narrabo in sequenti volumine. dum primum habeam aliunde aliquid narrare.

Contigit enim per idem tempus iudeis qui in mesopotamia et babilonia habitabant valde magna calamitas. et tam multa ibi cedes accidit: quanta numquam antea refertur in hystoria. De qua calamitate cuncta diligenter narrabo. et causas ipsas ex quibus pervenit insinuabo. Neerda civitas babilonie dicitur nimis populosa. habens circa se plurimam fecundamque regionem. et cum aliis plurimis bonis quibus referta est. hostibus quoque est inadibilis. Nam eam eufrates fluvius undique circumveniens. in medio continet universam. et super hec menibus est munita fortissimis. Est et alia civitas cui vocabulum est nisibis. circa eundem fluvium fluenta constructa. In his civitatibus iudei et loci munimine confidentes. censum que ad honorem dei tribuebant ibidem custodiebant. et deponebant alia decoramenta in illis civitatibus. Nam eis velut promunctorio munitissimo securi utebantur. et hinc in hierosolima cum tempus expeteret pecunias dirigebant. Plurima quoque milia hominum inde pascebantur. Erant ergo in babilonia duo homines asineus et anileus nomine neerdacenses genere et inter se germani fratres. Hos propter patrem nam patre orbati erant. ut addiscerent opera telaminum. nam iudeorum apud cives eiusdem loci hoc opus habebatur. ita ut et plures iudeorum eisdem exercerentur opibus quod usum in marino perficiant. Hos iuvenes quadam die magister qui eidem operi preerat et a quo ipsam artem didicerant. de adventu et tarditate culpavit eosque verberibus castigavit. Illi vero graviter hoc ferentes arma quantacumque in eius domo servabantur abripiunt. et pergunt in quendam locum qui dirupti flumini vocabatur. ubi optima pascua solebant germinare. et ibi se deposuerunt. Quo facto. congregabantur ad eos plurimi iuvenes. quos ad egestate laborabant. Hos omnes illi duo fratres armis instruunt. et ipsi eorum duces existebant. Exstruentes ergo ibi quandam arcem demandant universis qui per illa pascua sua armenta ducebant. ut eis censum redderent. et ex his eis amicicia heretur. et adversus hostes si forte irruerent auxilio fore firmabant. Illi vero hec audientes obediebant eis. nam resistere non audebant. et ex pecoribus mittebant eis quecumque volebant. Deinde illis manus et virtus amplior accedebat. et potestatem habebant quecumque vellent efficere. et alios fugabant et ledebant. alios regebant et tuebantur. non solum incolas regionis. sed et qui forte casu per eos contingeret. nomenque eorum sicut formidolosum fiebat et per dies singulos sermo de eis crescebat. donec ad regem parthorum usque perveniret eorum fama. Satrapa vero babilonie postquam ista cognovit. voluit eos in ipsis initiis reprimere. antequam eis licentia crescente. malum amplius oriretur. Et congregans magnam manum ex parthis et babilonis adversus eos repente tendebat. et nolens eis intimare sui adventum. per occulta duxit exercitum. et veniens in quendam nemorosum locum ibidem latuit. Sequenti vero die illucescebat sabbatum quo iudei nichil operabantur. et cogitans eos non ausuros resistere. voluit eos hoc in die sine pugna vinctos abducere. Paulatim ergo ac pedetemptim accedebat ad locum. ut cum proximus fieret. statim in eos irrueret. Asineus autem eodem momento cum aliis non nullis sedebat. et arma ante eos

tacebant. & audiens a longe strepitum armorum & hinnitum equorum. dixit ad socios. O uiri. hinnitus equorum in meas aures lapsus est. Non equarum inquit amor sed equorum uiros super se uehentium hinnitum audio. & strepitum frenorum simul aduerto. & uereor ne nos circumfusi hostes aggrediantur. Cito ergo unus ex uobis spectaturus percurrat. quid nobis quod nunc sit manifesto denunciet. Opto autem me falsa locutum fuisse. & deceptum potius ueri similitudine quam uera sensisse. Asineus ergo hec uerba locutus est, & ecce quidam simul accurrunt speculatorum & dicunt ad eum. & qui simul ibi residebant. Non falleris sed recte coniectasti que aduersum nos geruntur. Ab hostibus ita nunc circumdamur. & plurimus equitatus nos inuadit. eo perfecto tempore quando nudi sumus omnibus armis. & ex patria lege nos uacare ab omni opere conuenit. Asineus porro non secundum speculatorum sententiam quid deberet fieri decernebat. sed legalo magis estimabat, ne dimissis manibus perituri letitiam hostibus exhiberent. ut ultionem exigerent de aduersariis. Arripit ergo asineus arma. & alios qui circa se erant similiter adhortatur in audacia eos excitans. ut uirtutis memores hostes itinere fessos inuaderent. Impetum ergo asineus in hostes cum suis faciens. multos obtruncauit & alios fugauit. Nam securitas illa qua se putabant cuncta sine bello superare. eos ignauos & molles effecerat. Parthorum autem imperator cum talis nuncius aduenisset: obstupefactus super illorum fratrum audacia. desiderabat eos uidere. & cum eis inire colloquium. Mittit itaque ad eos unum ex armigeris suis fidelissimum qui diceret eis. Quoniam artabanus parthorum imperator quamuis a uobis lesus. & sua prouincia depredata sit a uobis. tamen nulla circa uos indignatione qua debebat accensus est. sed consideratione uestre uirtutis in uestram gratiam factus attonitus. misit me ad uos dextram uobis fidemque prebiturum ut ad eum ueniatis. & cum eo habeatis amicitiam. nullumque dolum aut insidias formidantes. Dona & se daturum uobis promisit. & honoribus sublimare. ex quibus uobis maior potentia accrescat. Tunc asineus ipse quidem uenire ad eum distulit. fratrem autem suum anileum cum muneribus transmisit. Ille autem ueniens ad imperatorem. statim ante eum ingreditur. Artabanus autem rex parthorum interrogauit eum cur asineus frater eius non simul aduenisset. Cumque ille respondisset quod pre timore suum aduentum subtraxerit. cepit artabanus per deos patrios obtestari. nichil mali se eis irrogaturum. si se ei committerent fidi. Inter barbaros itaque hoc esse constat indicium fidei. ut prebens quis dexteram suam prebuerit numquam mentiatur. nec quisquam de fide dextera dantis dubitare potest. Artabanus ergo rex parthorum dexteram suam dans. misit anileum persuasurum fratri. ut ad eum & ipse ueniret. Hoc autem faciebat artabanus optans huiusmodi illis fratribus pro munimine sui regni. ut antequam alii bellorum a babiloniis commouerentur contra se, ipse illos per amicitiam occuparet. Timebat enim ne plurimi de babiloniis & parthis se asineo coniungerent. & ualida manu congregata. a suo imperio recederent. & sibi bellum inferrent. Anileus autem rediens ab imperatore ad fratrem intimauit ei munificentiam & alacritatem imperatoris. & similiter iusiurandum quod ei prebuerat. & persuasit ei ut alacriter secum ueniret ad artabanum quod & fecit. Rex autem parthorum eos cum magno gaudio suscipiens. ammirabatur asineum quod tam magnanimus existeret cum corpore hic esset ad uidendum breuis. & quod contemptam uirtutem ei ignorantibus & corpus eius paruum intuentibus haberetur. Cuius ergo prudentiam strenuitatemque considerans. fertur eum ostendisse uni de ducibus suis nomine abdagan. & indicauit ei nomen eius omnemque uirtutem & strenuitatem eius qua haberet in bello. Abdagases autem postulabat regem ut permitteret sibi quatenus eum occideret & uindicaret depopulationes eius quas in prouincia fecerat. Respondit autem ei imperator. Non permittam hoc fieri in eum uirum qui in mea fide confidens. dexteram a me mutationemque deorum accipiens ad me uenire curauit. Descendentem ergo eum a me si cupis insequere. & eum si potes iure belli supera. Mane itaque facto. accersiri iubet asineum. & dixit ei. Tempus est o iuuenis ad propria descendendi. ne forte plurimi super te irritentur. & sine mea conscientia pereas. Commendo igitur tibi babilonis regionem. ut eam ledi a latronibus non permittas. sed tua uirtute a malis omnibus defendatur. Dignum namque sum a te homine optimo hanc recompensationem accipere. qui tibi federis amicos omnino seruauerim. nec eis consensi qui fuerant ad tuum interitum tentati. sed salutem tuam tuendam sedulo festinaui. Hec dicens. eum donauit muneribus competentibus: in propria destinat regione. Asineus autem cum fratre domum rediens oppida construit. & castella diruta restaurando confirmat. atque ita in breui magnus effectus est. cuncta namque per eum negocia gerebantur. quia numquam ab alio ante ipsum gesta sunt. Tantus ergo factus est ut & ab iis parthorum omnibus honoraretur qui ad illam regionem pro tempora mittebantur. Nam sola babiloniorum honorificentiam habere minorem putabat. sed omnia negocia que in mesopotamia gerebantur ex eius potestate pendebant. & magna ei felicitas per annos xv. amplificata crescebat. & bonorum omnium uigore ac flore pollebat. Igitur dum illi fratres prosperitate fruerentur. subito illos malorum principia occupauerunt. que ex huiusmodi causis acciderunt. Postquam enim strenuitate ac uirtute ad magnam peruenere potentiam. contulerunt se ad iniurias perpetrandas. & transgressiones patriarum legum. & omnia peruerse agebant. Denique quendam ducem parthorum inuadunt. qui ad gubernandam illam regionem missus fuerat. cuius propria uxor fuerat comitata. Hec autem in aliis rebus plurimis laudabilis extitisset. etiam & pulchritudine cunctas feminas antibat. ita ut magnum decoris miraculum inspicientibus appareret. Anileus autem pulchritudinem eius cognoscens. siue propositu siue uisu perspiciens. nimis eam adamauit. Denique cepit insidias uiro eius preparare. cumque hostiliter inuadens interimit. illam autem arripiens sibi coniunxit. Que mulier quidem non sine magnis calamitatibus anilei domum ingressa est. & tam ipsi anileo quam fratri eius asineo magnorum malorum importauit aggere plurimorum causam. Cepit enim illa simulachra que more patrio prius uenerabatur domi habere. & simili cultu ea apud anileum excolere. & cum alicubi forte pergebat in exteras regiones. secum illa simulachra portabat. Et primo quidem latenter hic ritum religionis exercebat. postea uero cepit & marito monstrare quali ritu & lege deos illos cum priori uiro coluisset. Quidam autem amicorum accedentes ad anileum ita locuti sunt. Quid necesse habes ut hebraicum ritum contempto. & tuis legibus contemptis. ut eam mulierem acceptas que nobis contrariam religionem colit diis sacrificando. Consule igitur tuis rebus. ne forte amore mulieris & uoluptate corporis captus. illa celebrari cogaris unde nos omnes dissipabimur. Talia anileum commonentes nichil proficiebant. uerum & quendam illorum qui maximo honore inter eos fungebatur & ampliore fiducia eum increpauerit. crudeliter interimit. Ille autem cum moreretur maledixit anileo & fratri eius asineo. ut ipsi similiter ab hostibus interirent. Socii autem eorum obliti maledicorum quod non prohiberent ut in se tantum facinus perpetrari. & nec auxilium ferrent homini loquenti. & commonenti anileum pro transgressione patrie legis. Mortem ergo eius omnes grauiter ferebant. & pre timore anilei tacite tolerabant. Cum autem in aperta malicia opus anilei procederet. & in lege patria iniuria gereret. plurimi iudeorum congregati accedunt ad asineum. & magnis uocibus eum increpabant. dicentes quod peccatum fratris ei omnibus adduceret interitum propter nuptias que cum alienigena muliere inisset contra consuetudinem legis ipsorum. Ille uero quamuis non ignoraret peccatum fratris magnorum malorum incitamentum fore. tamen

uincebatur fraterno amore tolerabat. & ueniam fratri dabat quod fortiore malo libidinis uincebatur. Sed cum per dies accusatio cresceret. asineus compulsus est de his ad fratrem loqui. Et accedens ad eum increpabat de illicito conubio. & de ueneratione simulachrorum. & iussit ei de cetero quiescere ab illicitis operibus: & ut mulierem ad propria remitteret. Nichil ergo talis ammonitio apud anileum profecit. Mulier autem illa cum audisset tale ammonitionem asinei. & tumultum qui in populo de se fiebat. uenenum inter cibos dedit asineo. Quo ille accepto defunctus est. Post hoc illa sine ullo timore degebat. solum sui iudicem habens anileum. quem sentiebat suo amore constrictum. Anileus autem tunc fratre extincto. solus regni moderamina excipiens. exercitum sumens. uicos mitridatis inuadit. uiri apud parthos nobilissimi. & regis parthorum artabani filiam in coniugio possidentis. Ubi cum irrumperet omnia prede dedit. & multas pecunias inde. multosque captiuos abripuit. & numerosum pecus abduxit. & alia plurima que ad diuitias opulentiamque pertinere noscuntur. Mitridates autem cum hec audisset. grauiter ferens quod ipse nichil lesisset anileum. & ab eo exordium sumpsisset tante iniurie. congregans quem plurimum potuit equitatum. & etate feruentium non minimam manum aduersus anileum uenit. ut cum eo belli iure contenderet. Sed antequam ad aciem uenissent. mitridates in quodam uico occulte castra posuit. ut inde proxima die in hostes irrumperet: qui sabbatum illucescebat quando a iudeis ocium exercetur. Anileus autem ista cognouit a quodam homine syro alienigena ex alio uico. Qui cum omnia integre narraret. uicum & nominauit. ubi mitridates castra posuerat. Milites ergo paratos faciens. continuo castris egressus est. & fere circa quartam custodiam noctis mitridatis exercitum inuadit. & alios dormientes obtruncat. plerosque in fuga conuertit. Mitridatem autem uiuum tenens secum ducebat imponens eum super asinum nudum. quod ualde ignominiosissimum apud parthos habetur. Cumque ad locum proprium redisset: hortabantur eum amici ut mitridatem occideret. Ad quos ille respondit dicens non esse iustum ut mitridatem extingueret. uirum apud parthos nobili genere ortum. & ex conubio apud artabanum regem magnifice honorabilem. Ut autem tolerabile uideatur quod ei iniuriarum illatum est: beneficio sue salutis se liberantibus gratiam erit redditurus. Si uero moriatur. nequaquam regem latebit. & magnam cladem iudeis in babilonia constitutis importabit. Parcere ergo illi nichil melius est propter eius sanguinitatem qua regi coniunctus est. & propter tantam dignitatem qua inter suos honorabilis ac magnus habetur. Talia anileus in concione locutus. persuasit eis omnibus ut ei parcerent. Dimittit ergo mitridatem uiuum ad propria. Reuertenti autem ei uxor sua persuasit ut festinaret se uindicare de his qui sibi contumeliam fecerant. ut pote regis gener. & in magna dignitate constitutus. Turpe namque illi esse dicebat quod captiuus in manus hominis iudei uenit. & nunc aut illum hoc esse uindicaturum. aut se per deos iurare quod coniugii federa solueret. Mitridates autem has exprobrationes per dies singulos minime ferens. & magnanimitatem mulieris metuens ne inter eos coniugium solueretur non sponte quidem neque uolens. congregauit manum quam plurimam potuit aduersus iudeos. & plus sperabat quod a iudeis superaretur belli certamine. Anileus autem ut agnouit ad se tendentem mitridatem cum magna manu in gloriam iudicauit si in locis suis maneret. & non magis ante ueniens hostes ei occurreret. & ex prosperitate priora confidens. totum se pugnaturum parauit. Multi ergo se illi coniunxerunt sperantes sicut antea se preda relaturos. & ex ipsa prima facie terrorem hostibus relaturos. Perguntque itaque anileus & sui per stadia lxxxx. per loca uasta & magis sine aqua facientes. & medio die ex ardore solis ingentis sitis iudeos occupat. Mitridates autem apparens continuo fessos itinere ac siti fatigatos inuadit. Illi uero nec estum nec arma ferre ualentes fugiunt. Parthi autem insequentes magnam cedem faciunt. & multa milia iudeorum occumbunt. Anileus autem & quique circa eum erant in silua se receperunt. Mitridates ergo magna uictoria faciens. nimis cepit exultare. Congregatur post hec ad anileum infinita multitudo hominum pessimorum. & suam salutem paruipendentium. quos ille suscipiebat uolens ex his recompensatione efficere multitudinis que bello perierat. & erat uulgus inexercitatum. Cum hac ergo multitudine irrupit uicos babiloniorum. & eos passim depopulatur. Babilonii autem quasi tunc parati ad bellum. mittunt tam in neerda ciuitate ad iudeos qui ibidem habitabant. tradi sibi anileum expetentes. Illi uero neque sermone illorum recipientes. neque cum traditione anilei pacem facere uolentes. prouocabant eos ad prelium. Tamen legatis babiloniorum promiserunt ut ad anileum ingrederentur. & cum eo que uellent loquerentur. Hi enim autem babiloniorum locum integre speculantes quo manebat anileus. & cuncta diligenter inspicientes. ibidem se occultantes. nocte somno depressos inuadunt: necantque quoscumque repperiunt. Ipsum & anileum obtruncant. & hoc modo babilonii iniuriis anilei & grauedine liberati sunt. Tali modo anileo perempto. ceperunt babilonii iudeis instare. Illi ergo grauiter ferentes impressionem babiloniorum. & repugnare penitus non ualentes in seleucia cum suis omnibus emigrauerunt. Ipsa denique seleucia ciuitas sita est opulens & decora. quam seleucus nicanor fabricata est. Habitant in ea macedoniorum plurimi. & grecorum potentissimi. Est & in eadem ciuitate syrorum non minima multitudo. In hanc ciuitatem iudei anileo obtruncato refugerunt. & per v. annos ibidem illesi & inexperti malorum fuerunt. Sexto uero iudeis qui in babilonia remanserant corruptio magna contigit. & ruina. & ob hoc plurimi eorum in seleuciam magis magisque confugiunt. Amplior autem clades ibi eos occupauit. propter causam quam breuiter enarrabo. Grecis enim ut diximus in ciuitate quam diximus habitantibus aduersus syros inimicicia exorta est. & greci semper in certamine superiores exstabant. Syri autem sociantes sibi iudeos qui aduenerant & seditione mouentes. ceperunt superiores existere. ex auxilio iudeorum hominum inconsideratione se in periculo precipitantium. & intentionem solam ad bellum gerendum habentium. Syri ergo cum iudeis grecos superant. Greci autem cogitabant quomodo possent statum suum pristinum & dignitate reformare. & qualiter possent syros a iudeis separare. Unusquisque ergo eorum uerba faciunt ad syros cum quibus quisque familiaritate se prius iunxisse sciebat. Hoc ergo modo greci familiaritate inter syros & iudeos dissociant. & primates uiri ex utraque parte pacta quibus inter eos pax & concordia seruaretur instituunt. Post hec se inuicem exhortantur ut cum iudeis bellum gerant. Quos ex contrario repente inuadunt. interimuntque super l. milia hominum iudeorum. Pereunt ergo omnes preter paucos. qui forte aut amicorum aut uicinorum misericordia conseruati sunt. Deinde iudei qui ibidem habitare non poterant discedunt inde in chesifontem ciuitatem uicinam seleucie. ubi consuetus est rex parthorum per singulos annos hiberna peragere. & ubi plurime eius opes & plurimus regni cultus asseruatur. Ibi & illa gens tantum terrore premebatur. nam babilonii & syri idipsum cum seleucis loquebantur ut bellum gererent cum iudeis. Ob hoc ergo iudei inde discesserunt in neerdam & in nisibin ciuitates. & propter munimentum illarum ciuitatum tute se ibi manere censebant. & maxime quod ille ciuitates habitarentur ab hominibus bellicosis. Ea ergo que circa iudeos in babilonia constitutos acta sunt huiusmodi fine acceperunt.

INCIPIT LIBER XVIIII

GAIUS AUTEM NON solos iudeos qui in hierosolimis fuere et in eos qui in his regionibus habitabant iniusticie sue demonstrabat insaniam, sed per totam terram et pontem mare super eos preceptam gratiam destinabat per romanum imperium, et plurimis calamitatibus cuncta repleuit, quales antea numquam historie prodiderunt. Maxime autem omnium romana ciuitas cladem ab eo patiebatur, quam in nullo honorabiliorem ceteris ciuitatibus estimabat. Nam cum omnes ceteros benigne tractaret, senatum romanum et omnes quantocumque ex nobilibus uel generosis clarissimi erant despiciebat. Multa etiam crimina perpetrabat aduersus equites romanos, et multos ex eis et de senatorio ordine morte dampnabat. Quorum et simul pecunias auferebat, et multas cedes non ob aliud perpetrabat nisi ut eorum pecunias auferret. Diuinum uero cultum et honores se uolebat non tamen hominibus exhiberi, sed in templum iouis ueniens qui uenerabilis erat omnibus, fratrem iouis se ausus est appellare. Alia etiam que gerebat non erant furoris aliena.

Nam ex dicto archieia ciuitate que in campania constituta est ad aliam ciuitatem maritimam que dicitur mesana, graue putans ut naui iter faceret, et putans se dominum maris existere, talia uolebat in fluctibus gerere, qualia solet terre natura sustinere. Voluit enim ut a litore ad tria per stadia ferme esse in medio mari, et per tantam uastitatem sinum pontem construere, super quem carrucis et diuersis uehiculis itinera ualeret efficere. Templa etiam paganorum nulla non despoliata reliquit. Quecumque enim aut picta aut sculpta uetusta fuere, uel alio quolibet opificio pulchra simulachra deferri ad se iubebat. Dicebat enim pulchras res non alibi esse oportere nisi in pulchriore loco. Pulchriorem autem locum romam esse firmabat. Non solum autem suam domum, sed et hortos et alia sua habitacula ubicumque in italia erant ex talibus repleuerat ornamentis. Iouis et olimpii, qui maxime apud gentiles uenerabilis habetur, ausus est in romanam transferre ciuitatem. Non tamen res ad effectum perducta est, architectis dicentibus ad memmium regulum cui res illa fuerat imperata, quia si illud simulachrum moueretur, aliquid mali forte accideret. Memmius autem hoc audito distulit negotium, et eiusmodi uerba scripsit ad gaium, et periculum mortis incurreret, nisi quod gaius morte preuentus est. In tantam quoque insaniam prorupit idem gaius cesar, ut cum ei filia fuisset progenita, eam produceret in capitolium et super genua iouis constitueret, communem sibi iouique filiam natam confirmans, duosque patres eidem filie constituens. Hec illo talia perpetrante, perfas homines tolerabant. Molitus est et seruos incitare ad accusationem dominorum suorum, et quecumque uellent de eis in publicum crimina deportare. Serui quidem illi quecumque eis pessima in animo oriebantur nullo modo dicere prohibebantur, credentes gaio gratum fore quod mala de dominis suis dixissent. Claudium quoque patruelem eiusdem gaii cesaris ausus est polideuces seruus suus accusare, ex quo claudius capitalem debebat subire sententiam. Sperabat enim gaius quod eo extincto faciliore potentia aduersus ceteros primates adipisceretur. Tamen non assecutus est quod uoluit. Repleta est enim uniuersa res publica diuersis malis diuersisque calumniis ex audacia seruorum aduersus dominos, et ubique insidie gerebantur, ab aliis quidem ut suas iniurias uindicarent, ab aliis autem preuenire homines cupientibus, cum sibi ab eis periculis suis aliquid supplicium imminere sentirent. Igitur quidem corruptis legibus et hominibus in afflictione constitutis non paruum beatitudinis momentum mors gaii apportauit, et maxime genti nostre que pene iam omnis interierat, nisi mors illum celeriter occupasset. Volo igitur cuncta de eo per ordinem disserere. Est enim magna fidelitate conferre hominibus et solacium in calamitatibus constitutis, correctionem quoque his qui putant prosperitatem esse perpetuam, docetque ne rebus talibus quisque pessime committatur, sed uirtutis studio se exerceat. Emileus igitur regulus ex corrupe ybere ciuitate originem ducens, congregauit plurimos ut siue per illos siue per semetipsum alacriter gaium interimerent. Cassius quoque chereas tribunus et minucianus non parua parte hominum ad hoc opus aggregauerat, et causa illis erat odium quo circa gaium uniuersi tenebantur, et iniusticia qua in ceteros utebatur. Gerit quippe animum liber indignationis aliquid, ut iniquitatem ferre non ualeat. Emileus enim regulus cum amicis suis consilium capit aduersus gaium, et minucianus ut lepidum amicum suum ulcisceretur, quem gaius cum aliquibus suis ciuibus extinxerat, et timebat ne et ipse a gaio similiter occideretur, et ideo festinabat suum preuenire periculum. Chereas quoque cassius obprobria gaii quibus se confundebat non ferebat, et quasi inde in suo corpore fortitudinis gereret, et quia super hoc per singulos dies sibi periculum imminere cernebat. Morte ergo gaii omnes quasi honestum opus libenter reputabant, et communiter uita ab eo liberarentur aduersus eum aliquid fieri optabant, quasi et cum maximo discrimine. Super omnes autem cherea incitabant ad hoc opus gerendum, quia facile et aptum aditum haberet ingrediendi ad gaium.

Tribunus namque erat idem chereas, et per hoc omnes se putabant oportunitatem reperturos quando perimeret gaium eorum auxilio fultus.

Interea ludi curules agebantur, circa que spectacula a romanis magnum studium geritur. Concurrunt enim tunc alacriter ad circum, et pro quibuscumque rebus opus habuerint ab imperatoribus congregatione facta deposcunt. Imperatores autem cognoscentes multitudinem non iudicant resistendum, et festinant quod petunt gratie concedunt. Rogabant itaque tunc gaium cesarem cum omni intentione postulationibus utentes, ut censuum releuationes faceret et grauedines cunctas auferret. Ille uero nolebat ista concedere. Populus autem amplius uoces eleuabat. Tunc gaius iussit clamantes diuersos per diuersa loca abripi et sine ulla dilatione interimi. Illi quoque quibus preceptum fuerat iussa complebant. Plurimis igitur per hanc causam morientibus, populus spectans clamare cessauit, et eius sue facultates in contemptu fuere, uidentes alios pro suis opibus ad interitum uenire. Hoc uidens chereas incitabatur ut magnanimiter aggrederetur causam, et ut insidias quas gaio parauerat perficeret, et cum tam nequiter aduersus homines exasperatum occideret. Sepius enim in conuiuio uoluit hoc opus aggredi, et tamen consideratione reuocabatur, cernens se non inuenire oportunitatem qualem uolebat. Cogitabat et ne frustra ad tantum opus accederet, sed ita rem moderabatur ut uoluntas sua animum sequeretur effectum. In hac uoluntate occulte multo tempore militabat, non libenter sustinens conuersationem gaii. Eodem tempore gaius cesar constituit cheream super omnes publicas functiones, et super alia que erant thesauris cesaris inferenda. Ex hac potestate chereas maiorem sibi uirtutem implendi operis aggregabat, et more suo magis parcebat miseris atque depressis quam gaii obediret crudelitati. Unde et ad iracundiam prouocauit gaium, ita ut eum increparet de mollicie et de socordia, et quod non ualeret sicut ipse uolebat pecunias congregare. Contumelias illi quoque plurimas ingerebat, et muliebria nomina imponebat omni confusione plenissima. Obprobria autem que ipse aliis ingerebat magis ipse in suis operibus monstrabat. Stolas namque muliebres ipse gaius in celebrationibus ministeriorum induebat, et circumpositionem ad complecturam crinium adhibebat, et alia que ad ornamentum culturque muliebre pertinent. Hec ipse gaius faciens, huius criminis confusione audebat aliis exprobrare. Maxime autem cum illa uestimenta ministris reddere ab eis iuberetur, debat, ita ut et tribunum cum derisu tenerent et obprobrio. Nam cum sumpsissent ministri a gaio cesare muliebria uestimenta, proferebant aliquid ut [illegible] suete erant ad lusum facetias. Inibi erat pompidius uir senatorius, qui pene per omnes ordines et gradus administrationis insignis. Epicureus autem erat, et propter hoc otii et quietis curam studebat. Hic pompidius et amica eius quintilia quidam mimi eorum eius nomine timidius apud gaium accusauit, quod uellet eundem gaium maleloquiis turpibus infamare. Gaius igitur iussit quintiliam exhiberi, et interrogauit eam si uera essent que de amico eius pompidio sibi narrata fuissent a timidio. Quintilia uero graue iudicans testimonium in causa mortis aduersus amatorem suum proferre, nolebat confiteri. Timidius autem suasit gaio ut eam tormentis ab ea exigeret ueritatem. Tunc gaius iussit chereę ut quintiliam sumens sine dilatione tormentis examinaret. Nam gaius eodem cherea quasi ministro ubicumque tormentis et crudelitate opus erat utebatur, propter quod crudelem eum arbitrabatur ministerium exhibere, timentem ne ab eo de mollicia et socordia culparetur. Quintilia itaque dum ad tormenta duceretur, consociorum cuidam pede calcem deprimens significauit eos debere confidere. Chereas igitur timens ne propter illam subiret periculum, tormentis eam subegit. Tunc [illegible] differens eam in conspectum gaii tormentis fedatam atque deformatam, ita ut et ab amatoribus suis sine ulla uoluptate uideretur. Fuerat enim pulchra ualde. Tunc gaius illam speciem non sustinens, sed admodum compassus quintilie quod grauiter tormentis fuisset affecta, liberam eam a crimine pronunciat, et simul cum ea pompidium. Ipsam et pecuniam dono munerat ut in solacium aliquid haberet, eo quod grauiter debilitata esset tormentis. Nam non solum corporis ei sanitas corrupta erat, sed et pulchritudo defedata. Chereas igitur talia considerans, et suam iracundiam non sustinens, dixit ad clementem atque pampinium, quorum clemens quidem super militiam erat constitutus, pampinius autem super eos qui gaii fuerant custodes: O clemens, nimius iniquitate facimus in agendo que pro salute cesaris constant. Nam eos qui aduersus eius principatum coniurationem fecerant, multa prudentia uigilantes et laboribus desudantes, alios quidem examinauimus, alios autem tormentis affecimus, in tantum ut et ipsi gaio miserabiles uiderentur. Et ita militiam nostram cum nimia seueritate tractauimus. Clemens autem ad uerba chereę tacebat, et tamen uultu et colore ac oculis manifestabat se similiter dolere ea que dicere chereas uolebat, et ideo se uerbis de insania gaii tractare iniustum iudicauit. Chereas autem talem animum clementis intuens, cepit cum eo fiducialiter sermonibus, et commemorabat mala que ciuitatem romanam et illud imperium obtinuerunt. Si igitur quispiam uelit rei ueritatem discutere, inueniet quod gaius tantis malis sit causa, et quod nos aliis clades et tormenta ingerimus non nostra hoc uoluntate gerimus, sed imperio eius coacti. Festinemus igitur comprimere tantum iniuriatorem, ut ciues et socios et subiectos. Nam cum nos ministerium exhibere debeamus, et uelut satellites atque carnifices ad eius crudelitates explendas parati eramus, et arma que aduersus hostes proferre debuimus in nostros ciues conuertimus, non pro libertate, non pro imperio romano, sed pro salute eius qui sue iniquitati festinat cuncta subicere. Nam et tam diu simul nostra corpora et nostras conscientias per singulos dies sanguine miserorum polluimus, donec aliqui inueniantur qui in nos quoque ultionem exerceant. Nam nullo fauore circa nos gaius propter hoc [illegible], sed magis cum suspicione, quoniam non cum iudicio, sed sola libidine ad necem hominum impellitur, et timeo ne simul nos cum aliis pereuntibus coniungat. Clemens igitur cheream ista dicentem manifeste approbabat, tacere autem iubebat ne per plures sermo diuulgaretur, et antequam res effectum consequeretur secreto eorum prodito, et insidiis manifestatis ipsi ducerentur ad penam, sed tempore procedente spe [illegible] ut oportunitatem fortuna tribueret, opus hoc haud segniter adimplerent. Se autem dicebat per senectutem non posse audaciam gerere ad tantum negotium inchoandum. Hec clemens dicens ad cheream, ipse quidem continuo mutauit sententiam, et omnia que a cherea audierat quasi ipse dixerat cepit per plurimos diuulgare. Chereas autem hoc formidans perrexit ad sabinum, existimans uirum dignum et libertatis amatorem, et crudelitatem gaii hostiliter abhorrentem, et opus putans ut celeriter quod uolebat inciperet; timebat enim ne a clemente secreta proderentur, et dilationes temporum aliquid contrarium sperabat allaturas. Cum autem libenter sabinus ad talem cogitationem et uoluntatem consentiret, et quidem tacere se dixit et ad nullum de talibus sua proferre uoluntate, nec manifestaturum esse firmabat. Simul quoque ad cheream uoluit aliquid utiliter efficere, nichil dilationi penitus [illegible]. Hec dicens chereas et sabinus statim ambo ueniunt ad minucianum, ipsum quoque similia eis cupientem ex animi magnitudine. Consanguineus tamen hic erat gaii, inimicus autem propter mortem lepidi. Multam namque amiciciam et minucianus cum lepido habuerat, et propterea et ipse amore plectebatur ne et eum similiter gaius occideret. Erat enim gaius omni nobilitati terribilis, ita ut reputaret aduersus unumquemque singulari insania prorumpens. Propter hoc omnes erant in timore positi, et odium quod aduersus gaium habebant indicare non poterant, et ab eis in eos suspicione nulla ei deuotione apte [illegible] presumebant. Dum igitur chereas et sabinus uenissent ad minucianum, et ei honorem sicut prius exhibuissent (erat enim preclarus dignitate cunctis et [illegible] ore laudabatur), inter principia sermonum ille procedens uerba fecit ad cheream, requirens quid uellet. Ille autem respondit: Pluribus sermonibus ad opus non est, sed mihi sufficit si tibi hoc placet quod et mihi, quando et prius de hac uoluntate adinuicem sermonem fecerimus. Uno itaque gladio sum accinctus qui sufficere possit nobis ambobus; in quo consentire fortiter et accedamus uiriliter ad opus. Princeps autem [illegible] tu perfecto, iubens nos operibus insistere. Quod si tempore hoc opus cum cooperatione solacii perficiam illo grassatione mei gladii. Fiducia quoque solet ipsum ferrum efficaciter acuere. Impellor enim ad actum non pro his tantum que ego patior, nam et lenitas mea pericula me tamen considerare prohibet, sed pace libertatis et legum et calamitas quod cunctos per gaium apprehendit. Ergo igitur sum aptus te iudice fide [illegible], quando tu et talia sentire comprobaris. Tunc minucianus considerans ardorem sermonum eius libenter consensit, et eius audaciam approbauit atque laudauit, et ualedicto cum uotis et precibus eum dimisit. Quidam etiam asseuerant quod ea que tractabant quodam auspicio fuissent firmata. Dicunt enim quod dum chereas ingrederetur curiam, uox cuidam de populo fertur emissa que quasi eum ammoneret dicens: Perfice quod agendum est, opitulante diuinitate. Quo audito, primum quidem chereas expauit ne quis coniuratorum prodidisset secretum; nouissime uero considerans quod hoc pronunciatione dicerent, siue ammonente aliquo consociorum seu ex deo, qui cuncta humana respicit, sibi consuleret ad confortationem insidiarum. Unus [illegible] quoque cum cherea armati sunt, alii quidem ex ordine senatorio, alii autem romanorum equitum qui conscii huius operis erant. Nullus enim erat nobilitatis romanorum [illegible] felicitate perditus, quam gaii morte non ardenter expeteret. Quapropter omnes tota uirtute et confidentia nitebantur ut eo priuarentur et ad eius cedem

erant omnes sermonibus et opibus preparati. Nam et Calistus libertus Gaii. vir unus potentia summa cum eius elevatus. qui nihil alio quam tyranno similis putabatur. timore cunctorum et magnitudine pecuniarum que ei nimis accesserant. eo quod esset in muneribus accipiendis et iniuriis exercendis acerrimus. et vigore ultra modum [illegible]. cum naturam Gaii instabilem esse sciret. et in quibus declinasset. neque posset revocari. et multas alias periculi causas. accessit latenter ad Claudium et [illegible] Gaii. sperans quod si accepisset imperium occiso Gaio. honorem sibi similem preberet. quod illi gratiam et verba clementie impendisset prius. Dixit quod ad Claudium quasi iussus fuisset a Gaio eum veneno perimere. et crebras huius rei dilationes exquisisset ne talia perpetraret. Michi autem videtur quod hec Calistus finxisset; volens capere Claudium. Nam neque Gaius studens interfici Claudium honestas potuisset occasiones exquirere. neque Calistus iussus optabile Gaio rem perpetrare. si distulisset mandata domini sui. pericula non potuisset declinare. Calistus igitur pro commendatione sua finxerat hec verba. que ei nequaquam erant iniuncta. Hii autem qui circa Cheream erant differebant mortem Gaii de die in diem. dum multas segnities decerneret. Chereas autem nullam moram gerebat. sed omne tempus ad perficiendum opus oportunissimum iudicabat. Nam dum Gaius in Capitolium ascendisset ut pro filia sacrificaret. veniebat frequenter ad Gaium in imperialis loci culmine stantem. et populo auri et argenti pecunias dispergentem. et dum cerneret eum hec mysteria gerentem. cogitavit eum precipitem impellere ex eminenti loco. cum se a nullo videri putaret. nec insidias fecisse crederet. Licet igitur non optata mors Gaio evenisset. Chereas tamen paratus erat ut etiam preter ferrum perimeret Gaium. metuens ne tempora oportuna diffluerent. Illi autem qui videbant eum pro sua libertate sollicitum. poscebant eum ut paratum tempus usque ad sollempnitatem spectaculorum differret. ne dum conamen nequiret implere. turba fieret in civitate. dum conscii requirerentur a Gaio. dum tamen insidie ad effectum non pervenissent. et ideo utile foret ut in celebratione spectaculorum hoc opus temptaretur. Hec enim spectacula in palatio ob honorem cesaris in parvo et rotundo templo aguntur. in memoriam eius qui primus in se populi potestatem convertit. et ibidem romani nobiles cum filiis simul et coniugibus libenter intersunt huic spectaculo. Et hoc facilius forent aggressi ad necem Gaii. quando multa milia hominum in parvulo loco convenirent. et potuisset quilibet ad eius necem audacter accedere. absentibus quoque custodibus: qui licet vellent. non tamen ei presidium ferre possent. Expectans igitur Chereas venientibus spectaculis prima die nitebatur ut quod fuerat precogitatum sine dilatione fortuna solante adimpleret. et tamen tribus diebus ludorum transactis. vix die novissimo opus valuit inchoare. Itaque Chereas convocans coniuratos dixit. Scitis o socii tantum preteritum tempus nostram obiurgare segniciem pro his que cum tanta virtute tractata sunt. et neglecta noscuntur. et melius est ne proditione facta pereat causa. et Gaius nos occidat: cunctorumque auferat libertatem his diebus: quibus nos tyrannidi eius [illegible]. cum et nos decertando debeamus esse securi. et aliis causam prebere libertatis pro certo atque senatui honorem et miracula reparare. Socius igitur coniurationis dicentibus quod bene eos ad libertatem hortaretur. facto silentio rursum dixit ad eos Chereas. Cur o fortissimi segnes sumus? An non videtis hodie spectaculorum diem esse novissimum. et Gaium in Alexandriam navigaturum ut Egyptum contempletur? Bonum igitur vobis est ut de vestris manibus auferatis romane gentis opprobrium. et hec terra marique divulgetur. Nam quomodo non iuste erimus confusionis obnoxii. si eum aliquis Egyptius occidat. non ferens iniuriam libertatis oppressisse? Ego igitur nequaquam ulterius differre potero voluntatem meam. sed hodie ad pericula simul accedo. grate ferens quicquid michi ex eis acciderit. animum habens ad omnia pericula preparatum. ne michi huius laudis possit evenire privatio. Hec dicens Chereas et ipse audacter armatus est. et reliquis fiduciam preparavit. cunctisque tantum desiderium erat ut opus aggrederentur. nichilque differens armata multitudine equestrium diluculo ad palatium venit. Mos igitur erat tribunis petere cunctis ab imperatore signum. et quod cuique competebat accipiebat signum. Concurrebant igitur omnes ad palatium. ut pro spectaculo loca sibimet occuparent. Cumque de multa plebe atque compressione Gaius exultaret. ita ut pre multitudine nec ipso senatui. nec romanis equitibus locus esset. sed ob permixti sederent mulieres cum viris. liberi una cum servis. Gaius sibi processu facto. pro cesari sollempniter immolabant. cuius etiam spectacula celebrabant. Contigit de sacrificiis aliquid sanguinis cecidisse. contigit ut ex eo cruore cuidam senatoris nomine Asprenas vestis aspergeretur. Quod factum Gaio quidem risum excitavit. Asprenati vero augurium fuit. quod postea una cum Gaio ipse peremptus est. Ferunt autem Gaium illa die ultra naturam suam fuisse mitissimum. ita ut omnibus eius humilis salutatio mira videretur. Post sacrificium autem ad spectaculum veniens presidebat. et circa eum primi procerum. Est autem ubi ipsum spectaculum singulis annis exhibetur in duabus cellis quarum una ducit ad atrium. alia vero ad porticum ingressibus et egressibus apta. quatinus non turbentur qui intus esse noscuntur. Est illic et alia cella in qua lusores exerceri solent et cantores. Residente itaque populo et Cherea cum tribunis non procul a Gaio. dextrum namque cornu cesar tenebat. quidam Batibius ex ordine senatorum vir militaris. Cluvium virum consularem iuxta se residentem nullo audiente requirebat. si quis ei aliquid novitatis dixerit. Quo dicente nichil se ea die esse nunciatum. tunc Batibius dixit ad eum. O Cluvi. hodie tyrannicidii certamen agitur. Cluvius autem respondit. O fortissime tace. et mox versum Homeri subiunxit dicens. ΜΗ ΤΙC ΑΛΛΟC ΑΧΑΙΩΝ ΜΥΘΟΝ ΑΚΟΥCΗ. Id est. Ne quis alius malivolus sermonem exaudiat. Cumque multa poma in theatro spectantibus spargerentur. et parve aves in numero que pro raritate sua sunt comparantibus preciose. Gaius cesar lites et rapinas propter hec actas libenter inspiciebat. Minutianus autem iuxta Gaium sedens. ac metuens ne in vacuum tempus effluerent: cum vidisset Cheream egredi. surgens et ipse pergebat ut confortaret eum. Egredientem autem Minutianum tenuit Gaius a veste. et quasi [illegible] quo inquit pergis beatissime? At ille reverens cesarem cum risu resedit. et paulisper residens denuo surrexit et abiit. Quem tunc egredientem non impedivit Gaius. credens eum ad necessaria progredi. Asprenas quoque de quo supra diximus quod in sacrificiis sanguine aspersus esset: cum foret et ipse particeps operis Cheree. ammonebat Gaium sicut et prius ut ingressus ad balneum et ad prandium tunc ad spectacula remearet. volens ut ad finem sua tractata perducerent. Illi siquidem qui circa Cheream erant excubabant alterutros. quasi tempus esset singulos preparari ne absentes ad opus invenirentur. et neglegenter oportunum tempus amitterent. Erat enim dies iam circa horam nonam. Chereas itaque tardante Gaio paratus erat ut ingrederetur ad sedem eius. presertim quia illic necem Gaii cesaris cum multo sanguine senatorum et equestrium adimpleret. Licet tamen in hoc opere complendo arderet. melius tamen iudicavit circum omnium libertatemque servare. Cumque omnes essent ad spectaculorum nova conversi. Gaius signum surgendi fecit. Turbaque repente facta. Chereas et sui socii conversi retro populos impellebant ut

175.

quasi secretum officium Gaio impenderent. rei autem veritate volentes hanc licentiam ut eum in silentio trucidarent. Precedebant itaque Gaium Claudius patruus eius. et Marcus Minucianus sororis eius coniunx. nec non et Valerius Asiaticus. quos et si voluissent repellere. propter dignitatis reverentiam non audebant. Gaius autem cesar sequebatur eos cum Paulo Arruntio. Cumque iam esset intra regalia tecta iter dimisit ubi constituti erant famuli qui ei gratifice ministrare volebant. Claudio patruo eius precedente. et conversus est ad quendam locum angustum iturus ad balneum. et simul contemplaturus pueros qui venerant ex Asya. qui eorum forent utiles ad hymnos misteriorum que celebrare erat consuetus. aut quos ad pyrricam in theatris aptos esse viderent. In illo loco angusto ei Chereas cum suis occurrit ut signum ab eo peteret. Gaio autem quasi ad eius illusionem languentium signum dante. Chereas nichil moratus ut iniurias suas vindicaret. evaginato gladio intulit ei plagam vehementem. non tamen omnino mortalem. Sunt qui dicunt hoc Cheream ideo fecisse. ne Gaius uni plage vulnere moreretur. sed plagarum multitudine sauciatus maiori dolore cremaretur. Gaius itaque dolore vulneris cruciabatur. inter humerum eius et collum ensis illatus iuguli ossibus est retentus ne ulterius progredi posset. Quo vulnere illato neque clamavit. nec vocavit quemquam libertorum amicorum sive pre incredulitate vel imprudentia. sed dolorem vulneris fortiter tolerans anteriora fugiebat. Quem suscipiens Sabinus Cornelius fortiter eum in viam ut caderet impulit. Et genu flexo cadentem multi circumastantes. singuli admittentes gladios. et quasi certantes discerpserunt. Constat autem quia ultimus quidam nomine Aquilas mortis intulit plagam. Omnis itaque causa Cheree indubitanter est attribuenda. Nam licet cum multis hoc opus effecerit. tamen primus excogitavit quemadmodum gererent. et primo ausus est hoc incipere. verbis suasoriis multos ad hoc incitans. et sapienter cuncta disponens. ubi erat senatuariorum adhibenda professio. et fortuna presumptionis inchoavit ut dum tempus exigeret manibus uterentur. Ipse quoque tempore aggressus est. et virtute illius necis implevit. atque usum facile Gaio moriente concessit. Quapropter iustum est ut et quecumque ceteri gesserunt Cheree cogitationi et labori manuum ac virtutibus applicentur. Gaius itaque hic in multis vulneribus iacebat exanimis. Chereas autem et ceteri primates Gaium perpetrata cede itinera revertentes. evadere se impossibile iudicabant propter ea que fecerant. Non enim parvum erat periculum peremisse principem tantum. et stultitia populi sepius honoratum. cum et a militibus non sine sanguine de morte eius facienda esset seditio. Itaque cum essent angustie vie in quibus Gaius peremptus erat. et maxima turba militum eas impleret. qui illo die pro custodia principis aderant. per alias vias fugientes venerunt ad domum Germanici patris Gaii. et eum quoque infecerunt. Erat enim domus eius cuncta regalibus. et ita declinaverunt multitudinis invasionem. Cumque adhuc lateret mors Gaii. primum a Germanis est agnita. quorum patrie mos est importabili uti furore. sicut Hyspani atque ceteri barbari. eo quod omnes huiusmodi homines ratione sunt minores. corpore robusti. et impetu primo quibuscumque hostibus congressi prevalentes. cum non habeant virtutem discretionem pro utilitate cunctorum. sed tantum sibi prospiciebant. Quibus Gaius carissimus habitus erat quod pecuniarum muneribus eos placaverit. Evaginatis igitur gladiis ingressi sunt domum perscrutantes cesaris peremptores. principem inter se habentes tribunum Sabinum. qui non tantum virtute et fortitudine maiorum quantum suo robore cum monomarchus esset hanc obtinuerat dignitatem. Germani igitur requirentibus interfectores Gaii. Asprenas primus occurrens ab eis occisus est. cuius vestem sanguis sacrificiorum sicut prediximus cruentaverat. et non bonum ei fecisse videbatur augurium. Post hunc occurrit eis Barbarus Norbanus fortissimus civium. et de cuius maioribus imperatores multi processerant. et cuius eminentiam cives non ignorabant. Is cum esset validi numero bustus. primo sibimet occurrentium abripiens gladium. et permixtus aliis contendebat ne sine aliorum interitu moreretur. Multorum igitur agmine constipatus frequentium vulnerum illatione defunctus est. Tercius autem Anteius ex ordine senatorio Germanis occurrit. sicut et priores.

Is cum staret ad corpus Gaii et letaretur de morte eius. quia patrem suum effugaverat. et militibus destinatis occiderat. turba accurrente non valens effugere. a Germanis occiditur. Hii igitur tres peremptores Gaii taliter sunt extincti.

Dum vero igitur in theatro de morte Gaii venisset sermo. ammiratio et incredibilitas facta est. Alii namque valde delectabantur in eius morte. et licet dudum sitirent mortem eius sibimet utile fore. tamen hoc non sinebant credere pre timore. Quibus dicta autem hec in desperatione erant. quasi non posset aliquis hominum opus huius virtutis implere. Erant et quibus non erat grata mors Gaii. mulieres et infantes et quidam militum. alii propter mercedem. quia ei adherebant ad iniurias potentissimorum civium. ad illius ministeria preparati. mulieres autem ac iuvenes propter spectaculorum et monomarchorum munera. in quibus solet vulgo delectatio ministrari. et propter carminum dilectationes quas in ludis facere solebat ut populo voluptate exhiberet pueritate [illegible] autem ad saciandam sue crudelitatis insaniam. Servi etiam obtentu dominos suos contempnebant; et ad [illegible] eos ei subiciebant auxilio. Mentientibus et servis contra dominos ab ipso totum credebatur quod dicebant; et eorum pecunias ad diripiendum Gaio ostendebant. In accusatione autem dominorum servi accipiebant octavam partem substantie eorum ad premium. Igitur aliquibus in theatro credibilis sermo videbatur pro morte Gaii. et tamen non solum gaudia retinebant. sed et hoc audire aut dicere refugiebant metuentes ne cum verum non appareret pene succumberent; quasi vota sue voluntatis aperientes. Illi vero qui insidias presciebant amplius se celabant. formidantes ne dum alicui amatori tyrannidis hoc panderent. vivente Gaio perimerentur. Fuerat et sermo dispersus in populo. quia res quidem a coniuratis fuisset temptata. non tamen Gaius extinctus foret. sed ablatus a medicis ductus fuisset ad curam. Nullus igitur tam verax erat. cui se quisque committere auderet. aut sua pandere voluntate. Nam et si quis amicus erat propter favorem tyranni videbatur esse suspectus. et odiosis maxime non poterat credi. Alius et sermo ferebatur quod Gaius inter ipsa pericula et vulnera ut erat sanguine cruentatus venisset in forum. et contionem habuisset ad populum. Que fama debilitavit coniuratorum mentes. et loca sue custodie non relinquebant formidantes ne invenirentur in culpa. Cum igitur turba Germanorum evaginatis gladiis spectaculum circumdedisset. cunctis spectantibus metus sue perditionis accessit. et ex omnibus aditibus terror erat quasi repente ingredientium gladiis caperentur. et neque discedendi securitatem habebant. nec in theatro poterant morari sine periculo. Germanis igitur irruentibus in theatrum fragor factus est supplicantium atque dicentium. quia et que gesta fuissent. si tamen aliquid contigisset. et que dicebantur cuncta nescirent. et ideo deberent illis parcere. ne aliena presumptione eis qui inculpabiles essent irrogare deberent. sed exquirerent patratores qui hoc crimen commisissent. Populus igitur hec et his potiora cum lacrimis et proscriptione vultus sepe clamitabant. facientes ea que periculi et mortis vicinitas exigebat.

honorem ei tribuit. Duo autem fratres erant symonis et boethos pater cuius
filiam habuit magnus herodes. Rex ergo agrippa sacerdotes constituens
hierosolimitas compensatione eorum deuotioni restituit, et affectuosam eis
probuit largitatem. Prefectum autem totius milicie fecit sylam uirum qui multis la-
boribus ei sepe communicauit. Paruo autem tempore preterito quidam de do-
ritensis iuuenibus preponentes presumptionis uenerationi, cum natura
uiderentur audaces, tollentes cesaris simulachrum in synagoga iudeorum
statuerunt. Quod opus agrippa ualde contristabat. Uidebatur namque
ad destructionem patriarum legum esse actum, et idcirco ad publium pet-
ronium festinanter nuncium direxit. et contra dorithas conquestus est. Qui ita-
que et ipse indignatus ex impietate indisciplinatorum doritharum
hec eis cum magna indignatione scripta direxit: Publius petronius legatus
claudii cesaris pro germanici principibus dorithensium dicit. Audacium
quidam uirorum tanta superbie presumptione usi, ut nec dicti claudii cesaris
obedirent: quibus sancitum est iudeos patriis legibus uti. quibus nos omnia
contraria fuisse cognouimus. cum in synagoga eorum simulachrum cesaris
statuissent, preuaricatione agentes non solum contra iudeos sed et contra
ipsum cesarem. cuius simulachrum melius poneret in suo templo quam
in debito loco, cum utique decreto cesaris sit sancitum unumquemque habere in propriis
locis potestatem. Uerumtamen cum edictum cesaris ante papierias et uo-
luntate ei erga iudeos a quo sit actus. cum sermone et quiescerunt
congressi sunt. Quapropter eos qui contra dictum cesaris talia commiserunt,
cum et uidentes eorum decalibus indignetur, precepi eos a centurione
proclo uitellio ad me perduci. quatinus possint gestorum suorum reddere rationem
Iudices autem eorum moneo. ut si nolunt uideri hac querela sua uolun-
tate celebrata, culpabiles personas centurioni demonstrent. nul-
lam seditionis aut litis relinquentes occasionem qua maliuoli iterum
audeant talia committere. Mihi namque et karissimo regi agrippe
nulla potior cura est. quam ne gens iudeorum occasione sumat undecumque
gratia. ut ad tumultum seditionis accedat. Ut autem apertius sciatis que cesar
talia preceperit: dicta ei alexandrie destinata huic scripture proposui.
que licet omnibus nota sint. tamen rex agrippa ante tribunal meum hec
legit: monens ne dicta cesaris contempnerent. Agite siquidem me
pronunciante. ut de cetero nulla seditionis occasio iudeis tribuatur. sed
unusquisque religionis sue iura seruet. Petronius ergo hi modo que fuerant
commissa contra iudeos correxit. ut deinceps nichil posset huiusmodi perpetrari.
Rex autem agrippa symonem cantheram pontificatu priuauit, ionatham
[illegible] restituit cum estimans dignitatem. Cui tamen ionathas
gratum non fuit tanta recipere dignitate. et ita taliter supplicabat dicens.
Ea quidem o rex agrippa meo honore congaudens. hanc mihi tribuis
potestatem. Licet autem me ad pontificatum nunquam deus iudicauerit dig-
num semel tamen induere sim stola sacerdotii sufficit michi.
Prius et dignus sum inductus quam nunc denuo recepturus. Cum non sinis
ut mundior et dignior me hunc honorem accipiat. agnosce quia
omni peccato mundior est me apud deum et aput te o rex frater meus
mathias. qui potest ad hunc honorem digne accedere. Cuius sermone
laudans rex agrippa probitatem mathie fratri eius principatum pontificii
Non multo post tempore petronio qui syriam gubernabat successit
marsus. Sylas autem prefectus regis agrippe qui eidem omni fortuna fidelis ex-
titerat: et periculorum eius communione non recesserat: sed cum eo manife-
stis laboribus ac necessitatibus succubuerat: et ob hoc apud eum magnam
fiduciam habens. neque parebat legaliter obedire. ita ut maxima ab
eo beneficia postulando ei onerosus fieret. et seipsum pro laboribus pro-
pensis in mensa arrogantie coram eo glorificaret: et regi et hoc
ipsum improperaret. Quod cum crebro faceret: ut non uidebatur impro-
perare beneficia nosceretur. Huius ergo syle aptam fiduciam agrippa to-
lerare non potuit. Non est enim probrorum ignobilium grata memoria.
neque suauis agnoscere qui frequenter ex bona que amico suo fecerit
improperat. Quid plura. Dum frequenter sylas iram regis prouocaret
ille indignatione sua non attendens. a prefectura eum non remouit: sed
uinculis tradendum in patria eum destinauit. Cumque ira ei longo tempo-
re mitigata. et reuocasset in memoriam quantos labores ille pro eo
sustinuisset: remisit ei culpam. Die siquidem festiuo natalis sui dum
cuncti quibus imperabat in leticia magna consisterent: sylam uocari
iussit fecit illa die conuessurum. Sylas autem ad se uenientibus nun-
ciis respondit. Ad quale honore me reuocat rex quod denuo post
paululum michi ablaturus est. Non autem priores honores deuotionis
exhibite non custodiuit. cum iniuriis me afficere non quieuit. Cum qua
ergo fiducia aut conscientia ad eum ueniam? Quantis cum malis eri-
pui pericula quanta sustinui cum eo, pro quibus omnibus retributionem merui
uincula et carcerem tenebrosum. Numquam ergo hec mala obliuiscar et
non et post solutionem carnis et anime hec memoria reseruat. Hec
uerba sylas loquens ad nuncios, poscebat ut hec agrippe nunci-
arent. Agrippa autem sciens eum non posse animo mitigari. dimisit eum
in carcere custodiri usque ad mortem sua. Deinde hierosolimorum muros
qui contra noua ciuitate respiciunt publicis sumptibus munitissimos
latitudine et altitudine fabricatus est. et omni humano conamine
reddidisset fortiores nisi marcus syrie preses claudio cesari hoc uti-
masset. Qui ubi tamen claudii rebellandi causa suspicatus hoc fieri. man-
dauit agrippe ut a murorum constructione cessaret. Qui mox ut agno-
uit: reluctandum cesari non censuit. Fuit autem idem agrippa cognomento
herodes natura bonus. et ad beneficia munificus preparatus. et ciui-
tates propriis sumptibus exornare non tardus. ita ut sua claritate mu-
neribusque gauderet. et fabulabiliter sue uite iura disponeret. Imma-
los similis existens auo suo. scilicet magno herodi. cuius mens erat
callida ad supplicia preparanda. et aduersus odiosos sine retentati-
one pernitiosa. grecis magis familiaris existens quam iudeis. et alienige-
narum ciuitates sepe nobilitans magnis impensis pecuniarum. balnea.
theatra et templa porticusque construens. Iudeorum autem ciuitate nulla
fabricare pateretur, nec aliqua eis impensam probuit. ut possent eius habere
memoriam. Mores autem agrippe circa omnes erant mansueti. et beneficia
similia conferebat. Alienigenis quoque erat clemens. ostendens in illis et
dona sue uoluntatis. circa suam autem gentem pari modo erat benignus. et pro
compassione pronus. Grata siquidem ei commoratio et frequens in hierosolimis
erat. et se in patria sollempnitate et puritate seruabat. nullaque die
preteribat sollempnibus hostiis uiduata. Quidam autem in hierosolimis
erat nomine symon qui putabatur mandata legittima perfecte seruare.
Hic multitudine in ecclesiam conuocata cum agrippa cesaream processisset
eum accusare presumpsit quasi non sanctum et iustum. suadensque populo ut prohiberent eum
ingredi templum. quod nisi dignus liceret intrare. Agrippe autem indicatum
se a prefecto quod symon concionatus esset. Quem agrippa rex uocauit dum te-
sederet in theatro. sedere iuxta se fecit. et sub silentio mitissime requisiuit.
Dic michi inquit quid horum que hic aguntur contra legem esse censeatur. Ille
autem nichil habens quod responderet. ueniam supplicabat. Cui rex magis etiam
eum placatus quam ab aliquo credi posset. dies mansuetudine potiorum cunctis
quam furore, muneribusque honoratum remisit ad propria cum eius mirantibus.

x.

Hic ergo agrippa qui et herodes cum multis multa concessisset precipue berithios
honorauit. Instruxit namque eis theatrum amplitudine et pulchritudi-
ne perpulchra decoratum. et amphitheatrum copiosa impensa constructum.
sed et balnea et porticus celsis opibus exaltauit. nulla tenuitate sumptuum
aut pulchritudinem fedauit. aut magnitudinem quilibet minuit.
Quorum et omnium dedicationem largissime ac munifice ministrauit,
Et cum in theatro spectacula celebraret. musica instrumenta illic induxit.
et uaria delectationum opera affluenter exhibuit. In amphitheatro autem
multitudini monomachorum sua largitate ostendit. Uolens et nu-
merositate conuiuantium delectationem spectantibus exhibere septin-
gentos uiros pugnatores emisit. et quicumque odiosos habuit ad hoc opus
dimisit. ut et illi hoc modo ad inuicem pugnarent. et opus belli uoluntas pa-
cis existeret. Hos ergo modo cunctos sibi odiosos passim extinxit. Quibus
spectaculis in berito celebratis. in tyberiada urbem galilee migrauit.
eratque inter alios reges ualde conspicuus. Post hec uenit ad eum commagen-
sis rex antiochus: et damascorum rex sigrammus. et chotis rex minoris
armenie. qui et et in ponto pulemoniaco regnabat: et herodes fra-
ter eius qui calcidis habebat imperium. huiusque colloquium cum eis. susceptione et
amicicia ualde dignissimum. ita ut ostenderet sue sapientie culmen.
et in presentia eos uideret regaliter honorasse. His autem regibus apud agrippam
degentibus: marsus preses syrie aduenit. Quem sciens agrippa multum
honorabilem esse romanis. et carum claudio cesari. processit e ciuitate
occursurus ei per stadia vii. Quem cum in ciuitate suscepisset, inimicitiam
ei ex tali causa sensit: Sedens etenim in tribunali agrippa. intrauit illos
reges qui ad se uenerant: Ut autem cognouit marsus illorum regum ad inuicem
amicicia et concordia. suspicione tacite credidit non expedire romano
regno illorum concordia. Mox itaque ad unumquemque regum mittens manda-
uit ut unusquisque ad propria rediret. Hoc agrippa dolenter excepit. et
extunc marso factus est inimicus. Deinde agrippa mathiam pontificatu pri-
uatum, constituit pro eo sacerdotem elioneum cantheri filium.

Cum ergo agrippa qui et herodes tercium annum complesset in regno iudeo-
rum uenit in cesaream ciuitatem que prius turris stratonis dicebatur. ibique
spectaculum pro honore et salute cesaris celebrabat. Ad quam festiui-
tatem omnis multitudo prouincie nobilium simul et per cuncta conue-
nerat. Secunda uero spectaculorum die. ueste stola undique argento contex-
ta ut textus esset ualde mirabilis. uenit ad theatrum incipiente die.
et primis radiis emissis sole oriente. claritas argenti repulsa ful-
gorem reddidit ualde perspicuum, et oculis inspicientium formidandum.
Adulatores ergo mox uoces fauorabiles emittebant. que nec ipsi
agrippe placebant. deum eum scilicet appellantes, atque dicentes. Deus pro-
picius esto nobis. quia licet hactenus uelut hominem te timuerimus. tamen tam-
en te superioris nature esse conspicimus. Has uoces neque rex corripuit: nec
impiam eorum uerba compescuit. Post paululum uero respiciens agrippa uidit sup-
er caput suum in quodam ligno sedentem bubonem. Quem ut uidit mox intel-
ligens quod aliquando idem auis ei presagium fuisset bonorum. et quod et tunc indica-
tum foret. cum eum hic alius uidisset: per v. dies esse moriturus. Mox
ergo ut aliquo uentris passione morte [illegible] incurrens. et uehementi ui dolore
percussus. respiciens in amicos suos dixit. Ego quem deum appellabatis
uitam iam mutare compellor. Repente namque increpatus sum. cum mendaces
ad me clamarent. Non ergo quod uocabar a uobis immortalis. ecce iam ducor ad
mortem. et suscipienda est sententia quam proferet a deo. Uiximus autem non pra-
ue sed claritate beatitudinis appetentes. Hec cum dixisset: crescente
dolore comprimebatur. Cum festinatione ad regalia reportatus est. et
sermo apud cunctos congressus est, quia indubitanter moriturus esset. Mox
itaque cum coniugibus: simul et liberis lege patria in saccis iacentes depreca-
bantur deum pro uita regis. et omnia luctu gemituque complebant. Agrippa
autem cum in domo sublimiore iaceret. deorsum respiciens, uidensque populum
prostratum. nec ipse a lacrimis se ualebat abstinere. Quinque uero diebus
continuo uentris dolore confectus uita priuatus est, huius annum etatis quinqua-
gesimum et quartum. septimum uero regni. Quatuor namque annis sub cesare
gaio regnauit, quartum autem cum herode fratre. tres autem reliquos annos sub
claudii complexit imperio, in quibus et iudeam et samariam recepit atque ce-
saream. et tributa sui in munera accepit imperii. Multa namque ab aliis munera
sumpsit. Nam cum esset ualde munificus supplicantibus larga munera con-
ferebat. et dona sine aliqua parcitate prebebat. Igitur cum mors eius pro-
esset ignorata. herodes rex calcidis. et chelcia qui fuit prefectus agrippe.
destinauerunt [illegible] et sylam qui inimicorum erat inimicus. [illegible]
esse quasi agrippe [illegible] consensum discessit a uita. relinquens filium equiuocum
vii. annorum et filias tres. Quarum una erat iam nupta, reliqui due ma-
ria et drusilla adhuc uirgines erant. et maior decimum annum etatis
habebat. minor sextum. Cumque mors agrippe cunctis innotuisset
cesarienses et sebasteni beneficiorum eius inmemores blasphemabant
eum uehementer tamquam defunctum. et abeuntes in domum eius. et abripi-
entes statuas filiarum eius. ad loca fornicaria detulerunt. et in publi-
cum statuentes. eis fedas contumelias inferebant: et [illegible]
[illegible] adimplebant. celebrabantque conuiuia publica unguentis se
[illegible] et sacrificia celebrantes pro regis morte. Filius autem agrippe defuncti
similem nomen habens. tunc rome a cesare alebatur.

Claudius autem audiens mortem agrippe. et sebastenos et cesarienses ei
mortuo contumelias irrogasse. grauiter indignabatur. Cupiens et preparat
filium eius agrippam illic successorem dirigeret, uolens ius iurandum se-
ruare quod cum eo fecerat. Alii autem dicebant periculum esse ut puero tali
tantum regnum committeret. Cumque cesar uideret eos recte locutos. misit pro-
curatorem in omnem iudeam cuspium fadum. precipiens ei ut cesarienses et sebaste-
nos pro defuncti contumeliis coherceret. Cohortem uero cesariensium et seba-
stenorum et quinque milia in pontum transferri iussit. ut ibidem militarent, et ex
romanis qui in syria erant. iussit eorum loca suppleri. Ipsi autem cesarienses
mittentes legationem ad claudium supplicare et in iudea consistere meruerunt.
sed postea sub uespasiano ex illa regione exturbati sunt.

INCIPIT·LIBER·XX·

MORIENTE quidem agrippa rege sicut in libro pre-
cedente narrauimus, claudius cesar misit
successorem marso cassium longinum.
eo quod agrippa adhuc uiuens rogaue-
rat eum ne marsus ulterius syrie presi-
deret. Fadus namque dum procurator ad-
ueniret in iudea uenisset comperit iudeos
habitantes circa flumina contra philadel-
phenos habere contentionem pro finibus uici
cuius nomen est mias. Cumque autem illic pluri-
mi armatorum congregati qui pre uoluntate

primatum sumere, sumentes arma multos philadelfenorum peremerunt. Hec audiens fadus uehementer accensus est, eo quod eius iudicio non reseruassent, quod lesi fuissent a philadelfenis, si usque ad manum uenissent. Sumens quoque tres uiros potentes ipsius seditionis alligari precepit. Quorum quendam eorum nomine annibam iussit occidi, duos autem amaramum et eleazarum dimisit. Ptholomeus autem princeps latronum, qui multa mala ydumeis et arabis frequenter intulerat, non multo post deductus ad fadum, morte mulctatus est. Hoc itaque modo cuncta iudea latronibus est purgata, prudentia fadi et sollicitudine. Fadus autem uocans cunctos sacerdotes et potentes hierosolimitarum, precepit eis ut talarem tunicam et sacerdotalem stolam quam solus pontifex induere solet in antonia turrim reponerent, ut sic prius in romanorum potestate iaceret. Iudei uero neque contradicere presumpserunt, sed rogabant fadum atque longinum, qui et ipse cum multo exercitu ad hierosolimam uenerat, metuens ne fado iudeorum multitudo resisteret, ut sinerent legationem ad claudium destinare, ut peterent quatenus sacerdotalem stolam haberent in sua potestate, et ut ipsi haec sustinerent donec claudii responsa perciperent. Illi uero ita se hoc prestare dixerunt, si eorum filii obsides preberentur. Quibus obedientibus filiosque suos dantibus legati sunt missi. Cumque romam uenissent, audiens agrippa iunior defuncti filius causam aduentus eorum, erat enim apud claudium, cesari supplicauit ut que peterent iudeis concederet, et ad fadum de his sua scripta dirigeret. Vocans itaque claudius legatos iudeorum, promisit se reddere que petebant, iussitque ut agrippe gratias dignas exsoluerent, cuius precibus hoc eis ita donaret. Quam ob rem huiusmodi epistolam claudius misit.

Ad fadum.

Claudius cesar germanicus tribunicie potestatis, quinquies consul ordinarius, quater imperator, decies pater patrie, hierosolimitarum principibus curie, populo iudeorum et cuncte genti salutem. Agrippa meo percarissimo quem ego enutriui, et mecum habeo, producente ad me legatos uestros gratias agentes quod habeam gentis uestre sollicitudinem, et cum summa deuotione pro sacerdotali stola supplicantes, ut sub uestra potestate consistat, que sicut a me postulata concedo. Sic uir fortissimus uitellius ordinauit. Huic itaque uoluntati consensi primum quidem propter pietatem meam, uolens unumquemque exhibere in sua paterna traditione culturam, deum sciens quia dum hec fecero, et ipsius agrippe iunioris pietate circa me, et amplissimas amicicias collocabo. Scripsi hoc etiam pro fado meo procuratori. Nomina uero litteras deferentium hec sunt: cornelius, trifon, theodorus, dorotheus, nachelis, iohannis (?). Data xiiii. kl. iunii, consulibus rufo et pompeio siluano.

Petiit etiam a claudio cesare herodes rex calcidis frater agrippe defuncti potestatem templi hierosolimorum et sacerdotum ordinationem, usque quo cresceret agrippa iunior, et omnia pariter impetrauit. Ex illo autem fuit apud omnes eius liberos hec potestas usque ad belli finem. Herodes itaque a pontificatu remouit cantheram, et ioseph cami filium ei successorem dedit.

Eo tempore helena adiabenorum regina et filius eius izates ad sollemnitatem iudeorum hac causa prudenter migrauerunt. Monobazus adiabenorum rex cui cognomen erat bazeus eandem helenam sororem suam amore captus duxit uxorem. Que dum ab eo concepisset in utero, contigit quadam nocte ea dormiente ut monobazus uir eius poneret manum super uentrem eius, et quandam uocem subito audiret precipientem ut manum de uentre eius auferret, ne infantem in eo iacentem (?) [illegible], quem prudente deo et principium et finem felicissimum esset possessurus. Qua uoce ille turbatus repente excitans uxorem dixit ei que audierat. Et natum filium nomine izatem nuncupauit. Habuit et ex eadem helena et alium seniorem filium nomine suo uocatum monobazum, et alios filios ex aliis mulieribus procreatos. Maxima tamen deuotione quasi unigenito izati desiderabilem impendebat. Et ob hoc ille inuidiam fratrum sustinebat. Hoc pater aperte cognoscens dissimulabat, cogitans quia non hoc pro malitia facerent, sed quia singuli fauorem patris habere desiderarent. Cuius autem ne odio fratrum izates aliquid mali sustineret, multis muneribus farcinatum misit eum ad abennerigum regem, commendans ei uitae salutem. Abennerigus autem libenter eum excepit, et pro multa deuotione filiam suam samachon (?) nomine dedit ei uxorem, et donauit ei prouinciam ex qua multa suscepit tributa. Monobazus autem pater eius cum iam senectute grauaretur, et paucum sibi tempus uiuendi superesse uideret, uoluit aspectu filii antequam moreretur inspicere. Vocans ergo eum, delectabiliter est amplexatus, et dedit ei prouinciam que dicitur carrorum, tam feracem (?) omnium rerum. In hac et prouincia reliquie sunt arche noe que ex ymbrium diluuio liberata fertur, et hactenus uidere eam uolentibus monstratur. Habitans ergo izates in hac regione, cum legibus iudeorum crederet, studebat et ipse conuerti. Credens autem non se esse perfecte iudeum nisi signum circumcisionis acciperet, erat hoc facere paratus. Quod dum cognouisset mater eius helena, prohibebat eum, dicens ei fore periculum, quia cum esset rex multorum acciperet inimicitias subiectorum, cum peregrinas sollempnitates et sue genti extraneas adimpleret, nec pati eos uelle iudeum super se regnare. Hec illa dicens uolebat filium ab intentione reuocare. Ille autem assumens quendam nomine ananiam [illegible] ad matrem dicens quia nisi ei acquiesceret repente ab ea discederet. Cui mater ei taliter respondit. Metuo o anania ne causa omnibus patefacta, tu periculum supplicii sustineas quasi auctor et doctor operum indecentium apud regem. Ananias autem dixit ad eum. Potest et similiter preter circumcisionem colere diuinitatem, si omnino apud se decreuit iudaicas leges obseruare. Hoc enim est firmius quam si circumcidatur. Ueniamque illi deus daturus est, hoc opus non implenti propter subiectorum formidinem. Ananias ergo persuadens izati, conquieuit ei (?) et in hoc consentire. Post hoc autem cum nequaquam posset desiderium suum abicere quin circumcideretur, iudeum quendam nomine eleazarum uenientem a galilea in legibus patriis eruditum inuitauit ad se ut circumcideret.

377

Qui cum intrasset ad regem, et inuenisset eum legem moysi legentem, dixit ad eum. Ignoras o rex moysi iura, et deo facis iniuriam. Non enim te oportet eas legere sed primitus facere que precepta sunt. Quamdiu sine circumcisione permanes, legibus neque nostris obedire. Hec audiens izates actum differre non potuit, sed ad aliam conuersus domum et uocans medicum statim circumcisus est. Et uocata matre helena et anania doctore indicauit eis quod egerat. Qui in repente magno timore sunt perterriti, ne causa cunctis manifestata rex periculum deiectionis a regno incurreret, non patientibus subiectis uirum extranei dei cultorem super se regnare, ipsique pariter pericula sustinerent quasi hoc ei suasissent. Deus autem illorum metum non perduxit ad terminum. Nam cum multa pericula idem rex izates sepius incurrisset, eum ex ingentibus angustiis liberauit, et salutis dona ei concessit, ostendens in hoc quia confidentibus in eo et ipsi soli credentibus neque fructus pietatis aufertur.

Igitur helena regis mater uidens filium suum pacifice gubernari, et in omnibus esse beatum, et in lege iudeorum quam inceperat nimis esse religiosum, desiderauit huic hierosolimorum conspicere ciuitatem, et cunctis gentibus diuulgatum dei templum suppliciter adorare, et hostias pacificas offerre. Ob quam rem filio supplicauit. Qui nostatim (?) consentiente et multam ei itineris preparationem faciente et plurimas dante pecunias descendit in hierosolimam, filio eam longa uia deducente. Cuius et aduentus hierosolimitis profuit ualde. Nam dum eo tempore ciuitatem magna fames apprehendisset et multi fuissent egestate consumpti, regina helena misit quosdam suorum, alios ad alexandriam, alios ad cyprum, ut cum suis pecuniis frumenta pararent plurima, et ad hierosolimam deferrent. Cumque uenissent, hec omnia deportantes, illa hoc accipiens indigentibus cuncta diuisit. Quo opere apud gentem nostram benefactorum suorum maximam memoriam dereliquit. Filius quoque eius izates audiens hanc famem, multas pecunias hierosolimorum primatibus destinauit.

Artabanus itaque rex parthorum sentiens sibimet [illegible] satrapas inimicos, apud eos degere iudicauit (?) inutile. Quapropter ei uisum est ut pergeret ad izatem regem, et salutem apud eum se inuenire credens, et tunc ad proprium regnum remeare. Sumptis ergo cognatorum atque familiarium circa mille uiris, uenit ad regem izatem. Cumque artabanum izates aperte nosset, ipse autem artabanum penitus ignoraret, inueniens eum in itinere constitutum, et stans ei prope secundum morem patrium adorauit. Dicens: o rex ne me despicere tuum seruum, nec circa supplicem sis superbus. Miser enim factus sum mutatione rerum, et regia potestate priuatus, tuum posco solacium. Perspice ergo inconstantiam fortune, et hanc scito esse communem, et in simile habitam (?). Nam si me sine uindicta despexeris, erunt audaciores plurimi circa alios reges. Hec uerba artabanus cum lacrimis dicebat capite reclinato deorsum. Izates autem ut eius nomen audiuit, et artabanum suppliciter sibi astantem respexit, mox de equo resiliens dixit ad eum. O rex habe fiduciam, nec te presentia [illegible] conturbet. Uelociter enim tibi erit mutanda tristitia, et me amicum et auxiliatorem inuenies plusquam credis. Aut enim in parthorum regno te rursus, aut in meo regno constituam te regem. Hec dicens eleuauit artabanum, et iussit eum ascendere in equum. Izates autem pedibus sequebatur honorem tribuens ei quasi regi maiori. Perspiciens hoc artabanus grauiter tulit, et per presentem fortunam et honorem iurauit se de equo descensurum, nisi ille rursus ascenderet atque preiret. Tunc izates in equum ascendens, et artabanum ad regalia sua perducens, omnem ei honorem libenter exhibuit, et in consessu atque conuiuiis primum recumbere fecit, non presentem fortunam attendens sed eius pristinam dignitatem, eumque frequenter consolabatur dicens, quia communes sunt omnibus hominibus mutationes fortune. Scripsit ergo izates rex parthis, suadens eis ut artabanum reciperent regem, promittens eum pristinorum in eos non habere memoriam, simul et iuramenta prebens. Parthi uero rescripserunt ei quod quidem artabanum libenter reciperent, sed ideo iam non possent eum recipere, quod per eam (?) alium regem ordinassent nomine cinnamum, et timerent ne forte inter eos certamen fieret. Hanc legationem cognoscens cinnamus mandauit artabano ut rediret in regnum, quia et uellet cedere. His uerbis credens artabanus reuersus est, occurritque ei cinnamus et adorauit eum, et regem eum appellans, auferensque de suo capite diadema, imposuit eius uertici. Sic ergo artabanus per izatem rursus in regnum unde prius proceres suos eiecerant restitutus est. Nec fuit immemor beneficiorum in se gestorum, sed izatem magnis muneribus remunerauit. Nam et tyaram ei permisit erectam, et in aureo lecto ei dormire concessit, quod solis parthorum regibus tantum licet. Et dedit ei maximam et optimam regionem regis armeniorum, cui terre nomen est nisibis, in qua et primum fecerunt antiochi ciuitatem quam migdoniam nuncupauerunt. His itaque muneribus ab artabano izates honoratus est. Post paululum uero tempus artabanus regnum filio suo pardano dereliquit. Is ueniens ad izatem suadebat ei ut secum contra romanos pugnaturo auxilium ferret, sed ei persuadere non potuit. Izates enim romanorum sciens potentiam atque fortunam putabat eum impossibilia bella temptare. Sepius autem prohibebat eum narrans ei uirtutes romanorum, credens eum per talia uerba terrere, quatinus eum a desiderio contra romanos bellandi retraheret (?). Pardanus autem rex parthorum indignatus bellum aduersus izatem repente pronunciauit. Nulla autem ex hoc utilitate peruenit. Deus enim spem eius annichilauit. Agnoscentes enim parthi pardani sui regis uoluntatem, et quia contra romanos bellare decreuisset, illum quidem extinxerunt, principatum uero cotardi fratri dederunt. Quo et post paululum per insidias rebus humanis ablato, successit ei frater bologessis. Qui duobus germanis suis prebuit potestatem, pacoro quidem seniori regnum medorum, tyridati uero minori fratri dedit armeniam. Monobazus autem frater izatis regis et eius cognatio (?), uidentes izatem propter pietatem quam circa deum habebat ultra omnes homines excellentem, habuerunt et ipsi desiderium ut mores patrios relinquentes iudaicis sollempnitatibus obedirent. Que uoluntas paruit subiectis eorum ualde grauissima, sed proceres regni indignati iram quidem retinebant, expectantes oportunum tempus ut eis ulciscerentur. Miserunt ergo ad abiam regem arabie, promittentes ei multas pecunias, si contra regem eorum izatem castra moueret, professi sunt circa primam congressionem se proprium regem izatem occidere, pro eo quod patriam religionem relinquens iudeus esset factus. Dictis igitur sacramento firmatis festinabant ad eum (?) uenire. Flexus itaque rex arabie cum multo exercitu uenit contra izatem. Et in ipsa congressione antequam ad manus uenirent, facto signo omnes izatem proprium regem uelut in [illegible] reliquerunt, et dorsum dantes hostibus aufugerunt. Non tamen izates expauit, sed consilium proditionis agnoscens a primatibus suis factum, et ipse cum suis discessit. Causam autem requirens auctores commutationis occidit, et altera die cum arabis congressus plurimos occidit, omnes autem in fugam uertit, ipsum autem regem persequens in quodam castro arsamum nomine circumclausit. Quo tamen fortitudine oppugnatione preualuit, castroque capto, dum abiam regem non inuenisset, nam se ipsum gladio occiderat, abripiens omnem predam in adiabenorum regressus est regionem. Primo autem [illegible] adiabenorum principes non ualentes contra regem suum izatem, deo eum in omnibus protegente, neque tamen quiescere uoluerunt, sed scripserunt parthorum regi bologessi rogantes eum ut izatem occideret, et eis principem de parthorum genere constitueret, quia eorum rex extraneas leges diligeret. Hec audiens rex parthorum eleuatus est ad bellum, et cum iustam belli non haberet occasionem, concessos ei honores a patre suo repetiit, et resistenti bellum se inferre minatus est. His auditis izates non mediocriter est turbatus, et proditionem (?) iudicabat fore, si propter metum collatis honoribus cedere uideretur, et insuper sciens quia si hoc etiam cederet ab eius inimicitiis non cessaret. Decreuit ergo deo creatori omnium animam suam et pericula committere, et eum habere maximum auxiliatorem. Filios ergo suos et coniuges et fratres in locis munitissimis, et frumenta et fena et pabula congregauit. Quibus gestis hostium sustinebat aduentum. Ueniente uero parthorum rege cum multa ui tam pedestrium partium quam equestrium, et cum magna uelocitate festinante, uallum circa flumen quod diuidit prouinciam medorum et adiabenorum, et izates castra posuit non procul ab eo, habens circa se equestrium quasi sex milia. Uenit ergo nuntius ad izatem a parthorum rege directus qui eorum uirtutem ediceret, quia ab eufrate flumine usque ad bactrorum terminum resideret, et

subiectos ei reges simul ad eos dies, minitans parti quia izates penas exsolueret. contra eum dominum suum esse inquit. a cuius manibus nemo: deus quem colebat eum posset eruere. Hec nuncio dicente iazates se pudere nosse dixit parthorum uirtutem. sed dicit tamen quia cunctis hominibus maior esset deus. Huiusmodi responso dato. ad supplicationem dei conuersus. in cinere se prosternebat. cinere caput implens. et cum uxoribus et filiis ieiunans inuocans deum ac dicens. Dominator domine. si non frustra me tue dignitati subieci. et iuste omnium te salutem et principium dominum esse cognoui. adueni auxiliator non pro me solum ulturus in hostibus: sed quia etiam contra tuam uirtutem nefanda presumptione locutus est. Iazhates quidem hec non ingemiscens cum lacrimis supplicabat. Quem repente deus exaudiuit. Ea namque nocte bologessis rex parthorum accepit epistolas in quibus erat scriptum. quia dacus et scythus cum maxima manu ad diripiendam parthorum prouinciam declinassent. Quapropter nichil agens reuersus est contra hostes prouinciam suam uastantes. Sic ergo iazates deo prudente regem parthorum effugit. Post paululum autem tempus cum iazates quinquagesimum quintum etatis, regni uero uicesimum et quartum annum complesset: reliquit filios masculos uiginti quattuor, et filias uiginti quattuor. uita priuatus est. Successionem uero regni fratrem suum monobazum habere precepit. repensans ei quia per eius absentiam post mortem patris regnum ei fideliter conseruasset. Cuius mater helena audita eius morte grauiter doluit. et sic poenituit mater que talem filium amisisse uidebatur. Veruntamen consolata est audiens regni successione ad seniorem filium suum fuisse perductam. ad quem et pergere festinabat. Cumque uenisset in regione adiabenorum. non multo tempore super filium iazhaten uixit. Monobazus autem filius eius ossa illius et ossa iazhatis mittens hierosolimam sepelire precepit in mausoleis quos mater ipsius tribus stadiis ab hierosolimis construxisse uidebatur.

Igitur dum fadus iudeam prouinciam gubernaret. quidam uir magus nomine theodas populo multa suasit. ut sumentes substantias suas sequerentur eum ad iordanem fluuium. semet ipsum asserens prophetam esse. et precepto fluuium diuidere posse: ut eis transitum preberet. Hec dicens seduxit multos. non tamen permisit eos fadus ad experimentum sue insipientie uenire. sed repente cohortem equestrium super eos misit. Que inopinabiliter irruens. multos quidem peremit. plurimos autem uiuos cepit. ipsum quoque theodam comprehendentes capitis sectione multarunt. Hec sunt que iudeis contigere tempore quo fadus iudeorum procurator fuit. Venit et fado successor tyberius alexander. alexandri filius qui fuerat in alexandria alabarches. id est princeps salis. genere et diuitiis cunctos precellens. Hic alexander filios iude galilei qui populum a romanorum potestate subducere nitebantur crucifigi imperauit. Alexandro quoque defuncto. cumanus ei successor de roma aduenit.

Defunctus est et herodes frater regis agrippe iam defuncti. octauo anno claudii principatus tres filios relinquens. aristobolum de priore uxore genitum. et ex beronice fratris filia berenicianum et hyrcanum. Cuius regnum claudius cesar agrippe iuueni dedit.

Seditione quoque incidente in hierosolimorum ciuitate dum cumanus procurator iudee existeret. multi iudeorum perempti sunt ex tali causa. Instante festiuitate pasche in qua nobis mos est azima offerre. dum undique ad festiuitatem hanc populus conuenisset: metuens cumanus ne aliqua seditio in multitudine nasceretur. iussit romanis militibus, ut cum acie armatorum facientes circa porticus templi consisterent. ut si forte aliqua seditio oriretur, tumultuantium inquietudine comprimerent. Hoc itaque et priores presides iudee in huiusmodi festiuitatibus faciebant. Cumque quartus dies celebrationis excessisset: unus de militibus reuelans genitalia sua populo demonstrabat. Quod iudei uidentes. ad iram furoremque perducti sunt, dicentes non se contumeliam passos. sed in deo impietatem perpetratam. Quidam uero peiores cumanum presidem blasphemabant. dicentes eum hoc militi suasisse. Cumanus autem hec audiens. non mediocriter prouocatus est. Veruntamen hortabatur iudeos a seditione quiescere. ne in festum inquietudines excitarent. Quibus dum persuadere non posset: sed magis blasphemias accenderent: iussit omnes milites arma sumere. et in antonia castrum conuenire. Erat autem hoc castrum sic perductum suppositum templo. Iudei itaque uidentes illic milites congregari. primitus ceperunt fugere: et putantes milites se uelle persequi. per angustos egressus templi partim cum timore fugientes oppressi sunt, et multos ad inuicem conterentes interemerunt. Viginti uero milia adnumerati sunt: qui nulla die compressione defecerunt. Quapropter erat eis pro festiuitate luctus. et omnes obliti orationum atque sacrificiorum. ad lamentationes lacrimasque conuersi sunt. Has quidem passiones unius militis procacitas generauit. Nondum hic luctus quieuerat: et alter luctus incidit denuo super eos. Quidam itaque ex his qui euadere putauit fugiendo. uia publica uenientes quasi centum stadiis procul a ciuitate. stephanum cesaris seruum iter agentem more latronum inuadentes. omnem eius substantiam diripuerunt. Audiens hec cumanus milites continuo destinauit. precipiens uicinos uicos diripi. et nobiles eorum ad se uinctos perduci. Hac uastatione facta. quidam de militibus romanis reperiens in quadam domo legem moysi cunctis uidentibus: sumens libellum discerpsit. et multas blasphemias ac contumelias eis imposuit. Iudei uero hec audientes, et pariter concurrentes descenderunt in cesaream ad cumanum presidem et rogabant eum ut non se: sed deum ad cuius iniuriam hec facta erant uindicaret: se autem nolle uiuere dicebant: dum leges patrias sic circari uiderent. Cumanus autem metuens ne denuo populus tumultum excitaret. suadentibus amicis militem illum qui contumelia legibus fecerat securi percussit. et ita occasione sedata seditionis abrupit.

Post hec inter samaritas atque iudeos inimicitie. huiusmodi causa prouenere. Mos erat galileis tempore festiuitatum ad sacram concurrere ciuitatem. et iter facere per samariam. Quo uero aliquando iter facientes. prouincia nomine gynais. inter samariam et campum magnum constitutum. quidam facientes hec. multos de galileis interemerunt. Primi autem galileorum audientes que gesta fuerant. uenientes ad cumanum rogauerunt eum ut interemptorum necem inquireret. Ille autem accipiens pecunias a samaritis. neglexit hoc facere. Galilei autem dolentes inde. multitudinem iudeorum excitauerunt ut arma sumerent et sua defenderent libertatem. seruitutem amarissimam esse dicentes et iniurias importabiles in talibus non defendi. Principibus autem eorum eos compescere uolentibus: ac promittentibus quia cumanus faceret uindictam. illi penitus non acquiescentes ad bellum procedere uolebant. Et sumentes in auxilium eleazarum filium dinei qui plurimos annos latrocinia faciebat in montibus: uicos samaritanorum incendentes. cuncta diripuerunt. Cumanus autem hec audiens sumpsit sebastenorum cohortem. et pedestrium quattuor ordines et samaritas pariter. et contra iudeos egressus est. Factaque congressione multos peremit. plurimos autem uiuos cepit. Primi uero hierosolimorum uidentes ad quantam calamitatem concidisse deuenirent. induti saccis et cinere capita complentes. galileos ut ab intentione sua desisterent supplicabant. ponentes ante oculos eorum subuertendam propriam regionem et templum pariter concremandum. uxorum ac filiorum captiuitates futuras et ideo rogabant ut mutarent uoluntatem suam. et proicientes arma quiescerent. et ad propria remearent. Hec ergo dicentes flexerunt galileos. quorum alii statim ad propria recesserunt. latrones autem ad munitiora loca profecti sunt. et ex illo die omnis iudea latrociniis est impleta. Samaritanorum uero primates uenientes ad numidium quadratum syrie presidem qui tunc in tyro morabatur. accusauerunt iudeos quia uicos eorum incendissent ac diripuissent. et maxime quia romanorum potestatem contempsissent. ad quorum iudicium debuissent pro sua et si qua perpessi fuissent concurrere. et quasi romanos iudices non haberent: ipsi se iudicauerunt. Hec samaritae de iudeis conquerebantur. iudei uero e contra seditionis et litis auctores fuisse samaritas dicebant. et ante omnes cumanum presidem iudee culpabant munerum oblatione corruptum. et ideo noluisse peremptorum necem iudicare. Quadratus autem cum hec audisset distulit iudicare. dicens se cum in iudeam uenisset subtiliter omnia iudicaturum. Samaritae ergo nichil agentes reuersi sunt. Post paululum uero tempus quadratus syrie preses in samariam uenit. ubi auctores seditionis inueniens eos audiuit. et quosdam samaritanorum ac iudeorum quos cumanus inimicalis habebat crucifigi precepit. Exinde ueniens in quendam uicum nomine lidda non minore magnitudine ciuitatis. sedens in tribunali et secundo samaritas audiens. a quodam samariteo audiuit: quia primus quidam iudeorum nomine dorius. et alii quattuor iuuenes cum eo suasissent populo ut a romanorum potestate recederent. Hos ergo quadratus iussit occidi. et ananum pontificem et ananum magistratum alligans roma direxit. quatenus de his que gesta fuerant redderent cesari claudio rationem. Iussit et principibus samaritanorum atque iudeorum. et cumano presidi iudee. et celeri millenario et uiolentiam inhibitori ut ad claudium cesarem pergerent. paraturis inter se questionibus audiendis. Ipse autem quadratus metuens ne multitudo iudeorum iterum seditionem excitaret in hierosolimis. uenit in ciuitatem. inuenitque urbem in pace degentem. et festiuitatem patriam deo celebrantem. Confidens ergo nichil ab eis inquietudinis generari. relinquens eos in festiuitate reuersus est antiochiam. Cumanus autem iudee rector. et qui cum illo fuerant roma directi. acceperunt ab imperatore constitutum diem, quo deberent inter se suas causas exponere. Habebant autem in auxilio et samaritae libertos cesaris pariter et amicos. qui preualere poterant contra iudeos. Agrippa autem iuuenis cum rome consisteret. et primos iudeorum opprimi uideret. agrippinam uxorem cesaris suppliciter exorauit. ut marito suaderet quatinus decenter audiens sua iustitia seditionum puniret auctores. Claudius autem his precibus prestructus. et causam examinans diligenter agnouisset malorum principes fuisse samaritas. omnes qui ad eum uenerant iussit occidi. et cumanum in exilium misit. Celerem quoque millenarium precepit in hierosolimam perduci. et omnibus uidentibus per totam urbem tractum laceratumque dispergi. Misit et felicem claudius pallantis fratrem presidem in iudeam successorem cumano. qui cunctis rebus et negotiis in iudea presideret.

Cumque in principatu decimum annum complesset claudius cesar. donauit agrippe iuueni tetrarchiam philippi. et bataneam et traconitidem ei simul adiecit. uerumtamen abela que fuerat tetrarchia lysanie. Calcidem uero ei abstulit. cum quattuor prefuerat annis. Agrippa autem sumens donatione cesaris. aziazo regi emisenorum se uolenti circumcidere. sororem suam drusillam dedit uxorem. Epiphanes itaque antiochi regis filius eius nuptias recusauit. nolens iudeorum sollempnitates sequi. licet hec facturum se ei promiserit patri. Mariam quoque sororem suam dedit archelao helcie filio. cui ab agrippa patre fuerat primitus desponsata. nataque est illis filia nomine beronice. Nuptie autem inter drusillam et aziazum rege celebrate. non multo tempore intercedente. ex tali causa sunt solute. Dum itaque felix preses in iudeam uenisset: a claudio destinatus. ut ibi tribus preesset. uidens drusilla sorore agrippe cunctas mulieres pulchritudine precellente. speciem eius concupiuit. et quendam iudeum nomine symonem amicum suum genere cyprium magum mittens ad eam. suadebat ut relicto uiro suo nuberet: promittens eam beatam fieri. si eius non despiceret thorum. Illa autem non bene faciens. et declinare uolens inuidiam sue sororis beronices quam herodes rex calcidis habuerat uxorem propter quod pulchrior illa esset. transcendit patriam legem. et felicis nuptias est secuta. Ex quo suscepit filium uocauitque agrippam. Sed quomodo iste iuuenis cum uxore incendium bebii montis temporibus titi cesaris deperierit. postea declarabimus. Beronices ergo post mortem herodis regis calcidis qui ei fuerat maritus et patruus multo tempore in uiduitate. fama discurrente quia cum fratre agrippa conuersaretur. suasit polemoni regi licie. ut circumcisus eam haberet uxorem. Sic itaque iudicabat falsas oblocutiones posse sedari. Polemon autem rex licie flexus accepit eam uxorem. maxime propter diuitias eius. Non multo autem tempore eorum nuptie permanserunt: sed beronice propter inmunditiam cum polemone diuisit. Eodem tempore et maria soror agrippe repudians archelaum commixta est demetrio alexandrino iudeo genere. et diuitiis ualde claro qui et tunc alabarches erat. id est princeps salis. suscepitque ex illo filium agrippam uocauit. Sed de singulis eorum subtiliter postea declarabimus.

Claudius interea cesar defunctus est. cum imperasset annis tredecim et mensibus octo. diebusque uiginti. Est et sermo quorundam quia ab uxore agrippina fuerit ueneno peremptus ex tali causa. Agrippina itaque prius habuit uirum nomine domitium barbarum. qui fuit nobilissimus romanorum. Quo mortuo claudius cesar ob zelum agrippine suam uxorem messalinam ex qua filios habuit britannicum. et filiam octauiam occidit. et agrippinam duxit uxorem. Erat autem et claudio filia nomine antonia senior quam ex prima sua uxore nomine petina habuerat. Octauiam autem filiam suam desponsauit neroni filio agrippine uxoris sue quem ex priore uiro ut prediximus domitio nobilissimo romanorum habuerat. Agrippina autem metuens ne britannicus filius pinguius crescens regnum a patre perciperet: et uolens imperium filio suo preparare de morte claudii sic erat sermo tractabat. Quo mortuo repente misit agrippina principem militie burrum et cum eo tribunos libertorum ualde potentes qui deducerent per castra filium suum neronem. et eum more principis adorarent. Nero igitur hoc modo principatu sumpto britannicum filium claudii quem ex messalina habuit latenter ueneno occidit. Matrem quoque propriam interemit. hanc ei retributionis munus impendens. non solum primatus officio sed etiam et eius machinamentis romanorum prebuerat principatum. Peremit et octauiam suam uxorem. multosque uiros insignes quasi insidias ei fecissent. Sed de his quidem desino plura narrare. quia multi hystoriam de nerone conscripserunt. Quorum quibusdam pro gratia beneficiorum neglexerunt ueritatem conscribere. alii propter odium et inimicitias ei sic impudenter mendaciis inuoluti sunt. ut aperta reprehensione esse digni. Mirandi tamen autem non sunt qui de nerone mentiti esse noscuntur. dum neque priorum gesta conscribentes ueritatem hystorie uideantur custodisse. cum circa eos nequaquam odium habuisse noscantur. Sed de his omnibus qui ueritatem hystorie perdere uoluerunt. liceat scribere sic uoluerit. Probant itaque hec litere grauissimum. Nos autem propositum ueritatis habentes. perfectione presentis negotii breuiter comprehendere mauolumus. et que nobis iudeis euenerunt enuntiamus. non negligentes autem

calamitates, aut delicta referre studentes. Restat quoque ad narrationem casuum gentis nostre.

Primo namque imperii Neronis anno moriente Azizo Emisenorum rege, frater eius successit in principatu. Minoris quoque Armenie principatus Aristobolo filio Herodis regis Calcidis a Nerone commissus est. Agrippe quoque donavit Cesar quandam partem Galilee, Tyberiadis Tetrarchie precipiens eam ei subiectam esse. Deditque ei et Iuliadam civitatem trans fluvium constitutam, et vicos circa eam positos xiiii. Res autem Iudeorum crescebant semper a peiori; suscipiebant et latronum et magorum hominum turbis populum seducentium repleta est provincia. Horum quoque multos cotidie comprehensos Felix cruciabat, et Eleazarum Dinei filium qui latronum ordinem instituerat, per insidias cepit vivum. Dedit autem ei fidem quam iudicabat ab eo mali sustinere, et fecit eum ad se venire. Quem statim capiens vinctum Romam direxit ad Cesarem. Felix et odio habebat Ionathan pontificem, eo quod esset prius et ab eo sepius moneretur ut gentem Iudeorum melius provideret, ne Cesar querelam populi de eo audiret. Occasionem quoque querebat per quam eum removeret a pontificatu, eo quod ei importunus existeret. Grave namque est nocere volentibus si crebris verbis arceantur. Pro hac quoque causa Felix quendam amicum Ionathe nomine Ioseph genere Hierosolimitanum multarum pecuniarum promissione flexit, ut super Ionathan latrones induceret qui eum vita privarent. Ioseph quoque sumpto consilio hoc modo per latrones necem illi appetivit. Ascenderunt autem quidam eorum ad civitatem quasi adoraturi dominum, gladiosque sub veste portantes, permixti populis peremerunt eum. Cumque mors eius inulta permansisset, de cetero cum omni fiducia latrones in festivitatibus ascendebant, et gladios absconsos habentes permixti populis, quos volebant inimicorum suorum perimebant, et non solum in civitate sed et in templo quosdam interimebant. Nam et ibi sepius cedes facere presumpserunt, nichil se iniquum agere existimantes. Ob quam causam arbitror et Dominum aversatum eorum urbem, et templum velut nequaquam sua habitatione dignum tradidisse Romanis, et nobis servitutem iure imposuit, cum uxoribus et filiis nostris. Opera siquidem latronum hoc scelere implebant civitatem. Magi et seductores quidam populis suadebant ut eos in heremum sequerentur, dicentes se divina providentia signa et prodigia monstraturos. Multi quoque in hanc insipientiam flexi supplicia pertulerunt, quando duces ad hos accedebant a Felice puniebantur.

Hoc etiam tempore venit aliquis ex Egypto ad Hierosolima, dicens se esse prophetam. Multitudini persuasit ut cum eo ascenderent ad montem qui dicitur Olivarum, positum e diverso civitatis procul v stadiis, dicens se velle eis inde monstrare, quia eo iubente muri Hierosolimorum corruerent, unde ingressum eis faciendum esse promittebat. Felix autem preses dum hec audisset, iussit militibus ut arma sumerent, et cum multis equestribus impetu facto ab Hierosolimis irruit super eos, et quadringentos ex eis gladiis interemit, ducentos vero vivos cepit. Ipse autem Egyptius fuga lapsus disparuit. Rursus itaque seductores populum contra Romanos incitabant, suadentes ne eis subiacerent, et sibi resistentium vicos incendebant.

Inter hec Iudei habitatores Cesaree contra Syros huiusmodi fecere seditionem pro equitate civitatis. Iudei namque se primos esse dicebant, eo quod conditor Cesaree rex Herodes de genere Iudeorum fuerit. Syri autem e contra dicebant Cesaream Turrim Stratonis prius vocitatam, et nullum Iudeum habitatorem fuisse illius civitatis. Hec audientes presides provincie, sumentesque ex utraque parte seditionis auctores, plagarum vulneribus afficere, et tempestatem litis eorum ad breve tempus hac ope sedavere. Rursus autem Iudei in Cesarea habitantes divitiis confidentes Syros blasphemiis studebant denuo ad iurgia provocare. Syri autem divitiis quidem minores, sed sapientia fortiores, parvo tempore et ipsi Iudeis iniurias sermonibus inferebant. Post hec alterutros se iam lapidavere, donec ex utraque parte vulnerati conciderent, et tamen Iudei vicere. Felix autem cum talia audisset, petebat Iudeos ut a lite cessarent. Quibus non audientibus milites armatos inmisit, et multos eorum peremit, plurimos vero vivos cepit, et domos quorundam multis pecuniis refertas expoliari militari irruptione permisit. Iudeorum vero nobiliores et modestiores, metuentes pro semetipsis, rogavere Felicem ut milites tuba missa revocaret, et eis deinceps parceret. Felix autem eorum precibus illico adquievit. Hoc etiam tempore rex Agrippa dedit pontificatum Ysmaheli filio Fiabi. Exorta est et contentio pontificum contra sacerdotes et Hierosolimorum principes, eo quod unusquisque eorum colligens catervas praviorum et seditiosorum hominum volebat esse princeps, et facientes lites alterutris derogabant, et lapidibus se obruebant. Qui autem eos a talibus prohiberet non erat, sed in civitate sine preside audaci potestate ab omnibus talia gerebantur. Tanta siquidem inpudentia atque presumptione pontifices agebant, ut et servos suos ad areas destinare presumerent, qui decimas sacerdotibus competentes auferrent. Unde et fiebat ut sacerdotes penuria deperirent. Sic itaque inquietorum vis oppressa iusticie gratia.

Nero autem direxit Porcium Festum successorem Felici in Iudea. Primi autem Iudeorum Cesaream habitantes ascendere Romam, accusaturi Felicem. Qui sine dubio penas exsolvisset pro lesione Iudeorum, nisi ei hoc Nero Cesar pro fratris eius Pallantis precibus indulsisset. Eidem enim Pallanti Nero maximum honorem impendebat. Interea primates Syrorum Cesariensium Berillo pedagogo Neronis, qui officium super Grecos habebat, per epistolas multis pecuniis suaserunt ut a Nerone peteret dari eis epistolam per quam ius civilitatis cum Iudeis commune non haberent. Berillus quoque rogavit imperatorem atque promeruit, ut Syris talem epistolam destinaret, que tamen gentis nostre postea ingentium malorum fuit occasio. Agnoscentes namque Cesarienses Iudei que fuerant scripta, contra Syros suscitavere seditionem ut ad bella procederent. Festo quoque in Iudeam veniente, contigit ut provincia a latronibus vastaretur, et vici omnes incenderentur. Precipue autem sicarii habundabant, utentes gladiolis magnitudine similibus Persarum cursuum, cum summitatibus obuncis. Equales sunt et eis Romanorum sice, quibus ideirco vocabulum sicariorum latrocinantes habuerunt. Hii namque latenter permixti in festivitatibus populorum, sicut prius diximus, ad civitatem pro cultura divina convenientium, quos volebant facile perimebant. Sepius et cum armis ad vicos inimicorum venientes diripiebant que volebant, et cuncta parite concremabant. Tali provincia turbata, Festus multitudinem equestrium destinavit atque pedestrium super populos qui decepti fuerant a quodam mago, et eum ob promissa eius in desertum secuti fuerant. Qui venientes et ipsum seductorem et partem seductos ab eo occidere.

Hoc tempore rex Agrippa fabricatus est edificium magnitudine valde precipuum in palacio Hierosolimorum iuxta theatrum. Quod palacium olim factum est a Machabeis, positum in loco eminenti, quo et palacium volentibus in civitatem respicere, delectabilem aspectum conferebat, et ibi rex inclinatus inspiciebat ea que gerebantur in templo. Hec autem Hierosolimitarum principes graviter ferebant. Non enim patrium erat ut ea cernerentur que fiebant in templo, et maxime cum sacra dispensarentur. Quapropter parietem excelsum edificaverunt contra edem que erat interiori sacrario ad occidentem conversa. Hic vero paries non solum regalem aspectum abstulit, sed et occidentalis porticus que erat in exteriori templo, ubi custodias in festivitatibus solebant habere Romani, propter templum. In his indignatus Agrippas rex et precipue Festus, precepit eis opus edificatum repente destruere. At illi rogaverunt ut eis potestas daretur quatinus de his legatos dirigerent ad Neronem, dicentes non se vita habituros, si quandam partem templi destrueret. Quo permittente Festo miserunt de suis principibus x viros et Ysmahelem pontificem et Helciam gazophilacem. Nero autem Cesar audiens petitionem eorum, edificium manere permisit. Hoc beneficium Poppee coniugi sue religiose pro Iudeis supplicanti condonans, que decem viros qui ad se venerant redire precepit, Helciam vero et Ysmahelem pontifices obsidum loco retinuit. Hec Agrippa cognoscens, pontificatum dedit Ioseph filio Symonis pontificis qui cognomen habebat Cadis. Nero autem mortuo Festo Porcio misit Albinum in Iudeam prefectum. Agrippa autem denuo Ioseph pontificatu privavit, et Anam filio qui et ipse Anan vocabatur ei successorem dedit. Hunc autem seniorem Ananum dicunt fuisse felicissimum. Filios namque habuit quinque, omnes pontificatu Dei sunt functi, dum et ipse prius hunc honorem plurimis temporibus habuisset, quod nulli pontifici apud nos provenisse dinoscitur. Ananus autem iunior cum pontificatum suscepisset, erat vehementer asperrimus et audax, secta Saduceus, qui circa iudicia sunt ultra omnes Iudeos valde crudeles. Cum ergo Ananus huius esset secte, credens se invenisse oportunum tempus Festo mortuo et Albino prefecto in itinere constituto, concilium iudicum fecit, et quosdam deducens ad medium, inter quos et fratrem Ihesu qui dicitur Christus nomine Iacobum cognominatum Iustum, quasi contra legem agentes accusans, tradidit lapidandos. Qui autem videbantur esse modestissimi civitatis, et circa integritatem legis solliciti erant, graviter hoc tulerunt. Miseruntque latenter ad regem Agrippam rogantes eum ut scriberet Anano pontifici ne talia perpetraret. Quidam etiam eorum occurrerunt Albino presidi ab Alexandria venienti, et docuerunt eum quia non liceret Anano preter illius voluntatem congregare concilium. Albinus autem preses iudeorum verbis flexus, cum iracundia scripsit Anano, intimans eum penas exsolvere. Rex etiam Agrippa sublato ei pontificatu quem tribus mensibus tenuerat, Ihesum Damnei filium in eius loco constituit. Cumque Albinus preses venisset in civitatem, omni providentia nitebantur ut provincia pacem haberet, et ideo plurimos sicariorum interemit. Pontifex autem Ananias per singulos dies ad meliorem gloriam conscendebat, et favorem civium habebat parit et honorem. Erat enim locuplex, et cotidie Albinum presidem atque pontificem Ihesum muneribus complacabat. Habuit autem famulos valde laboriosos, qui cum pessimis conversati viris, pergentes ad areas sacerdotum decimas vel decimas vim facientes accipiebant, non abstinentes a cede non dantium. Alii autem et pontificum servi similia peragebant, cum nullus utique prohiberet. Quapropter sacerdotes qui ex decimis alebantur, tunc inopie necessitate deficiebant. Rursus igitur sicarii festivitatis tempore noctu civitatem ingressi comprehendere scribam magistratus vivum, Eleazarum Ananie filium pontificis, et alligatum eduxerunt de civitate. Deinde mittentes ad Ananiam pontificem dixere se filium ei eo tenore remissuros, si Albino suaderet ut x viros quos ex eis ceperat et vinctos habebat absolveret. Ananias autem propter necessitatem Albino presidi ut hoc faceret persuasit. Quod operis maximorum malorum fuit initium. Cumque sicarii vidissent quod eorum numerus accrevisset, capta fiducia rursus provinciam affligebant latrocinando.

Hoc itaque tempore rex Agrippa Philippi Cesaream ampliorem fabricatam ob honorem Neronis Neroniadam appellavit. Et Beritiis theatrum multis pecuniis instructum annalibus spectaculis condonavit, innumeras illic expensas efficiens. Frumenta namque populo copiosa et oleum opulenter exhibuit, et omnem partem civitatem statuarum pulchritudine et antiquis ymaginibus exornavit, et pene omne decus regnum ibi migravit. Quod propterea crescebat adversus eum odium subiectorum, eo quod illorum pompa auferens, extraneam civitatem ornaret. Agrippa autem Ihesu filio Damnei pontificatum privato, Ihesum filium Gamalielis ei successorem dedit. Unde et inter alterutros seditio est orta. Facientes enim collectionem pravorum hominum frequenter usque ad lapides blasphemiis procedentibus incidebant. Ex quo precipue contigit nostram civitatem moribus languere, cum utique res ei semper ad peiora proveherentur. Albinus autem cum audisset sibi successorem a Cesare Florum Gessium fuisse directum, volens Hierosolimitis aliquid prestare, produxit eos qui erant morte digni, precepitque eos occidi. Alios autem qui ex parvis culpis tenebantur in carcere, pecuniis sumptis abire precepit. Et ita gestum est ut carcer quidem purgaretur angustiis, sed provincia latronibus impleretur. Interea hi qui erant ex tribu Levi ymnorum doctores persuasere regi Agrippe ut facto concilio concederet eis quatinus stola linea proxime sacerdotibus uterentur, dicentes ei regnum decere ut aliquam memoriam de novitate inducta perciperet. Quam et petitionem a rege Agrippa impetraverunt.

Idem enim rex cum voluntate eorum qui concilio presidebant ymnidicis hoc concessit, ut deposita priori veste stola linea sicut voluerant uterentur. Omnia quoque pro dolor patriis legibus agebant.

Igitur cum iam templum Hierosolimorum omnibus videretur esse perfectum, et cives conspicerent artifices ultra decem et octo milia ab opere vacare, unde mercedes accipiebant, ita ex opere templi alimenta eis et mercedes ministrabant, pecuniasque que superant et que cotidie in templo offerebantur non possent servare pro timore Romanorum, inito consilio ut artificibus in qualicumque opere expenderent, et persuaserunt regi ut orientalem porticum altius edificaret. Erat autem hec porticus in exteriori templo posita in convalle profunda quadringentorum cubitorum, habens parietes ex lapide quadrato et albo. Agrippa autem considerans quod hoc opus difficile foret et copiosis pecuniis opus esset, hoc supplicantibus fieri denegavit, civitatem autem albo lapide sterni non prohibuit. Ihesu autem filio Gamalielis pontificatu privato, dedit hunc honorem Mathie Theophili filio, sub cuius pontificatu bellum Romanorum contra Iudeos sumpsit initium. Florus autem missus a Nerone successor Albino, multis malis Iudeos attrivit. Erat enim genere Clazomenius, et habuit uxorem nomine Cleopatram. Que dum esset amica Poppee Neronis uxoris, et malignitate mariti non minor, per eam iure ei insulas huius dignitatis adeptus est. Fuit autem ita circa suam potestatem malignus et violentus ut pre malignitate eius Iudei Albinum predecessorem eius quasi beneficiorum largitorem laudarent. Ille namque malignitatem suam celabat, et ne penitus a turba deprehenderetur quidam providebat. Florus autem quasi ad docendam nequitiam missus, iniquitatem suam in gentem nostram aperta malignitate pompabat, neque direptioni parcens, neque modum iniusti supplicii derelinquens. Erat enim inflexibilis ad miserandum, et in omnibus lucris avarus, et in latronum direptione communicabat. Sic etenim namque iudei ad latrocinandum accedebant cum illius promissione. Quod opus non erat mediocriter condolendum. Nam semper infelices Iudei cum non valerent vastationes latronum sustinere, cogebantur a propriis sollempnitatibus recedentes cuncti diffugere, in duris putantes apud alienigenas ubicumque eis liceret habitare. Florus ergo hic fuit qui nos contra Romanos bellum fecit assumere, melius iudicans cunctos quidem paulatim et per tempora nos miseros consumere. Initium quippe sumpsit hoc prelium secundo anno administrationis Flori, duodecimo anno imperii Neronis.

178.

N[illegible] hystorie [illegible] conuenienς narrare de pontifi[illegible] quomo[illegible] inchoauerit & quibus permissum sit hoc honore fungi [illegible] quanti fuerint usque ad belli finē. Primum itaque dicunt aaron fratrem moysi pontificii dignitatem sumpsisse. Quo moriente mox successisse eius filios, & ab eorum liberis hunc honorem se distribuisse. [illegible] legitimum fuit nullum pontificatum posse [illegible] de sanguine [illegible] aaron. [illegible] alio naque genere [illegible] si & regno constitutus esset pontificatum ap[illegible] nos posse adipisci. [illegible] itaque omnis ab aaron sicut diximus primo usque ad finasium qui belli tempore per discordia pontifex ordinatus est numero lxx & tres. Ex eo autem tempore quo in deserto moysi [illegible] do dicauit usque ad salomonē regē qui templum deo in iudea construxit pontificatum habuere uiri numero xiii. Primum itaque donec uita morte finirent in [illegible] habebant hunc honorē, postea uero & [illegible] iuuenibus successores dabant. Hi autem xiii ex genere aaron existentes per successionē fungebantur hoc honore. Fuit autem hebreorum res publica primo quidē sub [illegible] potestatem, post hoc sub [illegible] principatum [illegible] tertio uero sub regibus. [illegible] quo [illegible] xiii habuere pontificatum scilicet a moyse usque ad salomonē qui templum deo construxit fuit annorum xii & [illegible]. Post illos itaque xiii quos diximus [illegible] pontifices octo & decem [illegible] pontificatum a salomonis regis [illegible] sibimet succedentes usque ad aduentum nabugodonosor regis babilonis qui templum & urbem [illegible]

[illegible]

& ita usque ad finē ipsius belli [illegible] descripsimus omnino breuiantes exceptis quibus [illegible] a memoria excederunt & que [illegible] n iustum estimauimus. Nam hic liber quem de antiquitate conscripsimus continet a primi hominis natiuitate traditionē usque ad decimum annum imperii neronis, libris existentibus xx & habentibus lx milia uersuum. [illegible] & [illegible] degenere meo [illegible] acc[illegible] in sequenti opusculo breuiter enarrare, commemorans rursus per discursum eorum que ad presentē diē quo est tertius decimus annus principatus domitiani cesaris michi autem a natiuitate quinquagesimus & sextus. [illegible] explicato: quia nullus alter hoc uoluntatem habuerit siue iudeus siue alienigena potuit hec [illegible] grecis ita subtiliter explanare. Habens uero indubitanter maxima eruditione in hebraica lingua, etiam grecas litteras studium addiscere. Artis & grammatice experimentum sumpsi, [illegible] possidere me [illegible] lingue consuetudo prohibuit. Apud nos autem non [illegible] eos qui linguas multarum gentium didicisse noscuntur, eo quod hoc putant esse commune non tantum liberis set etiam seruis. Sapientiam uero illum habere testantur qui leges tantum [illegible] & uirtutem sacrarum litterarum [illegible] possunt.

Explicit lib. xx. iosephi antiquitatis iudaice.

Incipit prologus in iosephum de iudaico bello.

De hoc bello iudaico & de calamitatibus eorum septē libri habentur.

Quoniam bellum quod cum populo romano gessere iudei omnium bellorum maximum fuit quae nostra etas uidit queque audiuimus ciuitates cum ciuitatibus & gentes cum gentibus commisisse. quidam non quod ipsi rebus interfuerint, set uanos & incongruos narrantium sermones auribus colligentes oratorum more perscripserunt. qui uero presto fuerunt, aut romanorum obsequio, aut odio iudeorum contra rei ueritatem falsa confirmant, & in scriptis eorum partim accusatio, partim laudatio continetur & nusquam reperit exacta fides hystorie. Ideo ego statui que tero barbaris patria lingua digessi, greca nunc lingua his qui romano imperio regunt exponere. Iosephus mathathie filius hebreus genere & sacerdos in hierosolimis, in initio cum romanis conflixi, & postea gestis quia necessitas exegit interfui. Nam ut dixi motu grauissimo exorto, romanorum populus domesticis morbis habebat. iudeorum qui etate ualidi, & ingenio turbolenti erant, manu simul & pecunia ingruitis, adeo temporibus insolenter abusi sunt, ut pro nimia magnitudine hos rerum possidendarum spes, illos amittendarum [illegible] parthum orientis metus inuaderet. Nam iudei cunctos sue sectus homines qui trans eufraten habitabant secum rebellaturos iniectauerunt. & romanos e contra finitimi galathe ad usus nos [illegible]

[illegible]

michi est unus cesar: sub cuius presentia pene omnia que de ipso bello scripturus sum contigerunt. Narrandi autem initium faciam ut predixi a tempore machabeorum ut ita conuenienter ad ea accedam que initiantibus in eo tempore contigerunt: uel que ego ipse feci. quasi de alio aliquo conscribam. in omnibus auream regulam ueritatis non deserens. Omne autem istud opus septem libris comprehendam, neque imperatoribus neque adulatoribus me de mendacio ualentibus accusare. Explicit prologus.

INCIP. LIB. I. DE IUDAICO BELLO

CVM POTENTES iudeorum inter se dissiderent eo tempore quo [illegible] cum ptholomeo [illegible] antiochus qui epiphanes [illegible] tenebat. Erat autem illi contentio de potentia & honoris quisque [illegible] ferebat sibi similes subiugari. Onias autem quidam de pontificibus [illegible] tobie filios expulit de ciuitate, [illegible] ad antiochum confugientes precarentur ut ipse eis ducibus iudeam [illegible] idque ei persuasum est [illegible]

Cum magis quam copiis munitam eam suis civitatem fore crederet, [illegible] quibus ptholomeus victor erat. Interfectis [illegible] copia, ipse templum spoliavit, et continuatam religionis assiduitatem per annos tres et sex menses prohibuit. Pontifex autem Onias effugit ad ptholomeum. Verumtamen antiocho non satis fuit preter spem deiecta civitas neque populatio neque cedes hominum facta, sed insuper iudeos cogere cepit, ut abiecto more patrio, neque infantes circumciderent, porcosque super aram immolarent. Nolentibus autem hoc facere, optimus quisque trucidabatur. Bachides autem antiochi prepositus ad innatam crudelitatem suam preceptis impiis obsecundans, omnimodam iniquitatem excessit, et singillatim viros honorabiles verberavit, donec eos ad resistendi audaciam incitaret. Denique mathathias filius asamonei unus ex sacerdotibus ex vico cui nomen est modin cum manu domestica, id est cum quinque filiis his concitatis bachidem occidit, et presidiorum metu multitudinis in montes refugit. Multis vero exemplo eius sociatis, recepta fiducia descendit, commissoque prelio superatos duces antiochi ex finibus iudee pepulit. Secundis autem rebus potentiam nactus, suisque [illegible] ab alienigenis eos liberavit, [illegible] moritur, relicto iude principatu, ipse filiorum suorum natu maximus erat. Iudas autem sciens non cessaturum antiochum, indigenarum congregans exercitum, cum romanis primus amicitiam pepigit, et antiochum iterum fines suos ingredientem vehementissima percussum plaga repulit. Adhuc autem fervente victoria in presidium civitatis impetum fecit. Necdum enim cessaverat. Habitoque conflictu [illegible] superiore civitate que arx dicitur ad inferiorem compellit. Fano autem potitus et loci purgavit [illegible] et vasa nova divinis rebus curandis fabricata in templum intulit, velut prioribus profanatis, aramque aliam edificavit, et religionibus dedicavit. Sacro autem ritu vix civitati reddito, moritur antiochus, et regni eius [illegible] iudeos [illegible] odii antiochi extitit heres. Qui congregatis l. milibus peditum, et v. milibus equitum, et lxxx elefantis, mediterraneas partes per iudeam aggreditur, et bethsuram municipium capit. In loco vero cui bethzacharia nomen est, quo transitus erat angustior, iudas cum suis copiis occurrit, et priusquam congrederentur agmina, eleazarus frater eius prospecto preter alios excelso elefante, turrique maxima super eo, [illegible] munimentis aureis, antiochum in eo esse putans, a suis procul excurrens, rupta hostili acie, ad elefantem usque pervenit, et illum quem regem esse putabat minime contingere valebat, eo quod multum supra se eminere[t], elefantem vero in alvo percussum super se deposuit, et obrutus interiit, nulla alia re gesta, nisi quod magnum opus aggrediendo tantum post unam gloriam habuit. Qui tamen regebat elefantem privatus erat, et si casu fuisset antiochus, nichil plus eleazaro prestitisset audacia, quam ut spe sola preclari facinoris mortem videretur optasse. Hoc et fratri eius iude totius pugne presagium fuit. Nam iudei fortiter diuque certantes, greci meliori fortuna usi, numero et [illegible] superati sunt iudei, multisque interfectis iudas cum ceteris in gofniticam toparchiam refugit. Antiochus autem ad hierosolimam profectus, ibique paucos dies moratus, victualium penuria inde digreditur, relicto ibi presidio, ceteram vero multitudinem ad hyemandum duxit in syriam. Discessu autem regis iudas non quiescebat, sed accessione multorum sue gentis adiunctus, et aggregatis eis qui ex prelio [illegible] receperat, apud vicum adasa cum antiochi ducibus congreditur, et ex fortibus factus in prelio cognitus, et multis hostibus interfectis ipse occubuit. Et in diebus paucis frater eius iohannes occiditur, insidiis eorum captus qui antiocho favebant.

Cui ubique et frater ionathas successisset, et caute sese ageret, suamque potentiam romanorum amicitia corroborasset, antiochi filio reconciliatur, non tamen ei quicquam profuit ad depellendum periculum. Nam trypho tyrannus et antiochi filii tutor, insidiis eum captans dolo comprehendit, eoque vincto contra iudeam movet exercitum. Unde repulsus a symone fratre ionathe, quoque ab eo superatus erat iratus, eundem ionatham interfecit. Symon autem fortiter regendis rebus intentus, gazam, ioppem, et iamniam cepit, et arce subversa subactis presidiis. [illegible] quoque antiocho auxilium prebet [illegible] iudeam [illegible] obsideret, et cum [illegible] regis [illegible]. Non multo post antiochus cendebeum ducem misit ad vastandam iudeam, et symonem opprimendum. Ille autem quamvis senior esset, bellum tamen iuveniliter administrat, et filios suos quidem animosissimos premisit, parte vero multitudinis alio latere aggreditur, multisque insidiis per singula loca et per montana dispositis, omnibus superatis, clarissimaque potitus victoria pontifex declaratur, et post c.lxx annos iudeos liberavit a dominatione macedonum. Moritur autem in convivio captus insidiis ptholomei generi sui, qui eius coniugem filiosque duos in custodia conclusit, nuncios misit qui tercium eius filium iohannem cui et hyrcanus nomen fuit interficerent. Cognito autem iohannes impetu qui se parabatur ad civitatem properabat, multoque populo fretus est propter memoriam paterne virtutis. Voluit autem ptholomeus alia porta ingredi civitatem, sed a populo reiectus est propter hyrcani favorem. Ille autem statim recessit in aliud castellum quod dagon vocatur. Iohannes autem qui et hyrcanus paterni honoris pontificium assecutus, postquam sacrificia obtulit, velociter ptholomeum petiit, et matri simul et fratribus adiumento futurus castellum obsedit. Ptholomeus autem quotiens ab eo premebatur, matrem eius et fratres in muro productos palam ut possent conspici verberabat, et eos precipitaturum nisi quam primum posset recedere minitabatur. Unde hyrcanum quidem plus [illegible] commovebat. Mater vero eius [illegible] plagis autem [illegible] porrecta manu precedens filium precabatur ne suis iniuriis fracte parceret impio. Sibi quidem ipsa se mortem a ptholomeo propositam immortalitate ducebat meliorem, dummodo ille penas ex his que in domum suam commiserat exsolveret. Hyrcanus igitur obstinatione matris incensus, ac preces eius audiens, ad irruendum impellebatur, [illegible] plenus erat doloris. [illegible] obsidione [illegible] annus advenit [illegible] ptholomeus [illegible] Antiochus autem ob ea que a symone passus fuerat, [illegible] iudeam duxit exercitum, [illegible] hierosolimis hyrcanum obsidebat. Ille autem aperto davidis sepulchro, qui regum ditissimus fuit, ablatisque inde [illegible] talentis [illegible] Rursus autem [illegible] Quibus [illegible]

[illegible] Qui [illegible] ab aristobolo et antigono superatus [illegible] scythopolim [illegible] Prospere autem [illegible] scythopolim usque progressi, et ipsam invaserunt, et agros intra carmelum montem [illegible] ab iohanne et filiis eius. Reliquum vero tempus cum iohannes qui et hyrcanus fortunatissime vixisset, optime rebus administratis per annos xxx et tres, quinque relictis filiis moritur vir plane beatissimus. Denique tria maxime [illegible] solus habebat. Nam et gentis princeps et pontifex erat, et insuper propheta. Et cum eo deus ita colloquebatur, ut futurorum nichil penitus ignoraret. Nam et [illegible] duobus maioribus filiis quod rerum diu permansuri non essent [illegible] predixit. Patre namque mortuo natu maior aristobolus [illegible] in regni principatum, diadema sibi primus imposuit, per quadringentos et lxx et v annos ac tres menses, postquam populus israel in terram rediit [illegible] erat a servitio babiloniorum. Fratrem autem suum antigonum quem diligere videbatur in honore pari ponebat, ceteros autem fratres vinctos custodie tradidit. Matrem quoque [illegible] ausam aliquid de potestate contendere, cum eam [illegible] rerum dominam reliquisset, eo crudelitatis eius processit ut vinctam fame necaret. Post hec et interfecit fratrem antigonum, quem plurimum amaverat [illegible] regni participem habuerat, [illegible] criminationibus [illegible] regni [illegible]. His autem falsis accusationibus primo aristobolus fidem non habebat, ne livore fingi arbitraretur erga fratrem. Sed cum antigonus ex militia clarus redisset, festis diebus quos tabernaculis positis deo celebrare mos patrius exigebat, contigit eodem momento ut adversa valitudo aristobolum invaderet. Antigonus autem circa sollempnitatem festi [illegible] ad deum adorandum quam maxime pro salute fratris ascenderat [illegible]. Cum delatores nequissimi aristobolum [illegible] adeunt, fratris pompam et arrogantiam [illegible] fortunam maiorem esse [illegible] et quod maxima armata stipatus ut illum interficeret eo venisset. His paulatim quasi invitus tamen credulus aristobolus, et ne incerta [illegible] iussit satellites suos transferre se in quendam subterraneum et tenebrosum locum, et precepit militibus: ut si antigonus inermis veniret, ei parcerent, sin autem cum armis, eum occiderent. Ipse autem mandavit occulte fratri antigono, ut sine armis veniret. Regina autem satis callidum cum inimicis consilium capit. Nam persuadet eis ut mandata taceant regis, dicant vero antigono quod frater eius audisset eum arma pulcherrima in galilea fabricasse ornatuque bellicosissimo, quibus ne singillatim inspexisset morbum impedimento fuisse, et nunc cum abscessurus sit, libenter eum videret armatum. His auditis antigonus, et confidens de affectu fratris, cum armis velut se ostensurus ingressus properabat. Sed ubi ad obscurum transitum quod stratonis pyrgus vocabatur, a satellitibus interemptus est. Hoc autem factum certum documentum prebet omnem benivolentiam et iura nature criminationibus cedere, nullamque [illegible] affectionem tantum valere ut invidie [illegible] possit obsistere. Aristobolus quoque ex sceleris sui magnitudine morbum ingravescit, [illegible] facinoris cogitatione sollicitus, perturbato animo tabescebat, donec [illegible] visceribus laceratis sanguinem vomeret. Unus autem de servulis sanguinem foras efferens, providentia divina [illegible] et ubi antigonus erat occisus, super [illegible] adhuc cedis maculas cruorem [illegible] effudit. Ululatu autem continuo sublato [illegible] tamquam de industria sanguinem libasse [illegible] clamor ad regis aures pervenit, et causam requirebat. [illegible] nullus [illegible] audebat [illegible] magis ardebat. Ad extremum autem minis [illegible] adhibitis verum enarraverunt. Ille autem lacrimis complens oculos, hec verba [illegible] proferebat. [illegible] maximi dei lumen facta mea nefanda latere. Nam cito me ultrix cognate cedis iusticia persequitur. Quamdiu autem corpus [illegible] anima fratri matrique [illegible]. Quamdiu [illegible] libabo illis sanguinem meum. [illegible] His dictis [illegible] moritur, cum non plus anno regnasset. Uxor autem eius fratribus [illegible] solutis regem constituit alexandrum qui etate maior erat [illegible] videbatur. Ille autem potestate adepta fratrem quidem alterum regnum appetentem occidit, alterum [illegible] habebat. Prelium etiam cum ptholomeo cognomento latyro commisit, qui oppidum asochim ceperat, et multos hostium perimit, sed victoria in parte ptholomei propensior fuit. Postea ptholomeus pulsus a matre cleopatra discessit in egyptum, et alexander gadara obsidione cepit, et castellum amathuntas trans iordanem [illegible] quoque bona theodori filii zenonis habebantur. Repente autem theodorus aggressus et [illegible] recepit, et sarcinas regis aufert, et x fere milia iudeorum interfecit. Verum hoc vulnere superior factus alexander. Conversus namque ad maritimas regiones rafiam cepit et gaza et anthedone, que post ab herode agrippias nominata est. His autem servicio domitis, concitatus in eum populus iudeorum in die festo. Nam plerumque epulis seditiones accenduntur. Ipse autem [illegible] contra eos occidit [illegible] sibi rebellibus [illegible]. Post hec arabis manum intulit, et eis subiugatis [illegible] ad amathunta [illegible]. Theodorus [illegible]. Postea [illegible] obedam [illegible] regione [illegible] arabum [illegible] capto insidiis [illegible] exercitum in valle altissima compulsum [illegible]. Ipse [illegible] elapsus in hierosolimam [illegible] [illegible]

179.

alexandrum se contulerit. Huius inclinationis momentum demetrius ferre non potuit. sed collectis uiribus suis inde digressus est ad propria. sed bello non tamen iudaea abscessit. aduersus alexandrum seditionis de [illegible] adsiduo tamdiu cum alexandro decertabant, donec excisis pluribus atque ita diu cum alexandro decertabant, donec [illegible] confugere. [illegible] infectis. octingentos in medio [illegible] Uerum inmoderata iracundia fertur in hierosolima captiuos abduxit. Octingentos in capitulo eius crudelitas eius ad impietatem usque procederet. et uxores eorum ac filios prius in conspectu eorum media ciuitate crucifigeret. Et uxores eorum ac filios prius in conspectu eorum necaret. Tantus autem terror ipsum inuasit: ut proxima nocte octo milia hominum extra totam iudaeam profugerunt. Quorum exilium finis fuit mortis alexandri. Cum ergo eiusmodi factis quietius ceteros regni otium quesisset ab armis quieuit. Rursus autem esse turbarum initium antiochus qui dionisius dictus est. demetrii quidem frater. sed et nouissimus qui seleuci auctore genere habuerunt. Hunc autem timens arabas bello parthorum pulsare: interim montes et ioppen litora uolens ei transitum per suam terram prohibere. inter montes et ioppen litora fossam altissimam duxit. Ante fossam autem murum edificauit excelsum. turres quoque ligneas ut faciles aditus obstrueret fabricauit. nec tamen antiochum arcere ualuit. Exustis enim turribus: fossisque repletis cum suis copiis transiuit: uolens post deuictionem arabum. uindictam sumere de alexandro. Ipse autem alexander secutus antiochum cum x. milibus militum et inuasit. Fortiter autem proelio depugnato. quamdiu superstes antiochus durabat: et exercitus [illegible] cum passim arabes trucidarunt. Ubi uero periit ille: et exercitus eius [illegible] et maxima pars eius in acie. cum in fuga consumitur: [illegible] reliquis autem in uicum [illegible] delapsos alimentorum penuria pene consumpsit. Alexander autem pella ciuitate capta. gerasam petiuit. et ipsius [illegible] defensoribus: locum pugnando cepit. [illegible] et seleucia. et quo antiochi pharanx dicitur subiugauit. Alexandrum autem capto gamala castello ualidissimo. eique rectore demetrio [illegible] in iudaeam regreditur. expleto triennio in militia. Iudaei autem ob res prospere gestas excepere. Belli autem requie securitatem morbi principium. Et quo quartanis febribus [illegible] fatigabatur. depellere itaque putabat. [illegible] si uiuum animum negotiis [illegible] passus. Intempestiuis ergo militie laboribus sese dedit. et ultra uires efficaciam corporis impellens [illegible] et [illegible] regni anno mortem. et regnum alexandre coniugi reliquit: iudeos ei dicens uidi enter fore non dubitans: eorum beniuolentiam per sapientem comparaturam. Post mortem ergo ei obtinuit alexandra principatum. nam morem gentis patrum probe tenuit. et quod sacras leges temerassent. ab initio detestabatur. Cum autem duos filios de alexandro genitos haberet. natu maximum hyrcanum propter etatem [illegible] pontificem. et propterea quia segnior erat ad malefaciendum eum [illegible] et rege constituit: minorem autem aristobulum priuatum uiuere maluit [illegible] feruentioris animi esset. Iungitur autem secte alexandro quedam iudeorum collegium quod dicitur pharisei. qui pre aliis pietatem colere uidebantur. et peritius leges exponere. et ob hoc diligebat et parebat eis alexandra. Illi autem fiducia accepta. omnia pro sua libidine subministrando. deponendo. neque uinciendo ac soluendo quos uellent. totam penitus rem habebant: et presul regni commodis fruebantur. Alexandra autem expensas et difficultates disponebat. et augendis copiis uirtutem duplicem conflabat exercitum. Peregrinis enim auxiliis [illegible] [illegible] roborauit. et circa [illegible] redditum externo potentie. Imperabat autem aliis. pharisei autem ipsi parebant. Inter hec autem cum iam annis ipsa inpasset: et morbum incurrisset: filius eius minor aristobulus cum seruis suis quos multos habebat. et omnes preciis seruore fidissimos. uniuersa castella obtinuit. et pecunia quam ibi repperit conduc tis auxiliis regem se declarauit. Mater autem eius alexandra hec audiens. coniugem ipsius ac filios includit in quodam castello quod baris uocabatur. Ipsa autem alexandra ante mortem. qui se de filio uindicaret. Heres autem ei fuit maior eius filius hyrcanus. cui regnum ipsa uiuens commiserat. uerum aristobulus minor natu uiribus atque auctoritate ingenii prestabat. Facto autem inter eos conflictu de regno circa iericuntem. plurimi relicto hyrcano transeunt ad aristobulum. Hyrcanus autem cum reliquis fugiens. ascendit in castellum ubi uxor aristobuli cum filiis erat inclusa. Priusquam autem diuturnum bellum oriretur. ea conditione in concordiam redeunt. ut aristobulus quidem regnum obtineret. hyrcanus uero excederet quidem regis fieri aliis honoribus contentus. Hoc modo in fano reconciliati: cum in conspectu circumstantis populi benignissime alter alterum ualere iussissent. domus permutant. et aristobulus recedit in regiam. hyrcanus autem in domum aristobuli. Ob hoc metus inuasit quosdam ex amicis hyrcani maxime antipatrum. ne eum aristobulus occideret.

Erat autem antipater genere ydumeus. et nobilitate ac diuitiis aliarumque rerum copia gentis sue princeps. Fauens autem partibus hyrcani. et dolens eum regnum amisisse: suasit ei ut ad arethan regem arabie confugeret. eiusque auxilio regnum reciperet. Ipse autem antipater procedens ad regem arabie: suadebat ei ut hyrcanum ad se uenientem benigne susciperet. et in regnum reduceret. multa detrahens aristobuli moribus: et multa laude predicans hyrcanum. simul ammonebat quod eum deceret iuste oppressis manum porrigere. Antipater ergo cum hoc regi arabum persuasisset: reuertitur ad hyrcanum. Preparatis ergo omnibus: hyrcanus cum antipatro noctis excubiis profugit. citatoque cursu in oppidum quod petra dicitur. quia regum arabum sedes est saluus euasit. Ibi postquam antipater hyrcanum in manu regis arabum tradidit. multis dictis. multisque muneribus: ut ei auxilium prebere et quod in regnum reduceret effecit. Produxit ergo rex arabum contra aristobulum equitum peditumque l. milia. Quibus [illegible] aristobulus. sed primo impetu superatus in hierosolimam fugere compellitur. atque omnino captus esset nisi dux romanorum scaurus [illegible] soluisset obsidionem. Is enim scaurus ex armenia in syriam missus erat a pompeio magno. [illegible] cum tygrane bellum gerebat. Sed cum damascum uenisset [illegible] bello [illegible] capta. cognito quod in iudea gereretur. illuc uelut ad lucrum cucurrit. Cumque mox in fines iudeorum [illegible] ad eum uenit [illegible] muneribus: Aristobolus autem [illegible] alienum. Da scaurus accepta pecunia. legatos ad hyrcanum et arabas dirigit: nomine romanorum. et pompeii magni [illegible] ab obsidione desisterent. Aretha ergo rex arabum [illegible] et scaurus damascum rediit. Aristobolus autem [illegible] omnibus quos habebat congregatis [illegible] proelio cum fratre commisso. de eius exercitu vi. milia [illegible] Hyrcanus [illegible] syriam [illegible] transgressus damascum [illegible] auxilio. cum pompeius [illegible] ei datis. magnaque precatione depre[ca]batur [illegible] aristoboli uiolentia [illegible] deberet. regnoque hyrcanum restitueret [illegible] Sed nec aristobolus ibi defuit [illegible] fratri. Uerum hoc pompeius cum pellam et scythopolim progressus esset [illegible] P in iudeorum fines accipiunt. per mediterranea loca [illegible] aristobolum in alexandrium castellum in monte precelso situm [illegible] confugisse [illegible] misit nuncios iubens eum inde descendere. Ille autem [illegible]

quasi pompeio euocaret: preliari potius uellet [illegible] cum [illegible] eius autem [illegible] ut romanam uim cogitaret [illegible] fuit. horum consiliis obediens descendit ad pompeium. cumque multis uerbis cum fratre hyrcano [illegible] in castellum rediit. Et cum iterum descendisset. prouocatus a fratre suo [illegible] certatus. demum ad castellum regredit. et hoc iubente pompeio. Cumque aristobulus inter spem timoremque medius. Tum autem pompeio placuisset: ut de castello recederet. ille iussit suis [illegible] castellum obseruabant ut nullum aliud darent nisi qui eis [illegible] scriptam et signatam attulisset. Cum hec esset [illegible] in hierusalem cum indignatione recessit. belloque [illegible] cum pompeio cogitabat. Pompeius uero [illegible] iuxta iericuntem castra posuit. ubi pinguissima est ydumea regio. ubi et plurima palmarum. Balsamum quoque terra illa nutrit. cuius robore [illegible] acutis stillantem lacrimam [illegible] colligunt. Cumque ille pernoctasset: mane in hierosolimam properabat. Huic autem [illegible] aristobulus supplex occurrit. et pecuniam [illegible] pompeiumque mitigat [illegible] Cum uero ad [illegible] Gabinium enim qui ad suscipiendam pecuniam missus fuerat [illegible] quidem socii aristoboli receperunt. His commotus pompeius aristobulum in custodia collocat. ad ciuitatem uero hierusalem profectus. explorabat qua parte facilior esset accessus. Nam munitionis eius firmitas [illegible] posse facile non uidebat. uallesque per montibus horribiles. fanumque illic cernebat proximum adeo firmissima munitione circumdatum ut et si ciuitas capta esset secundum esset in eo hostibus refugium. Interea seditio in ciuitate exorta est. sociis quidem aristoboli bellum gerere uolentibus: et regem suum liberare. [illegible] hyrcano fauebant: portas pompeio aperire uolebant. Metu autem plurimos inuaserat: romanorum constantiam respicientes. Denique pars aristoboli uicta fugit in templum. et ponte qui a templo ciuitatem iungebat abscisso. ut ad ultimum usque resistere properabant. Cum autem fautores hyrcani quedam romanorum in ciuitatem recepissent: hisque domum regiam tradidissent. ad hoc pompeius obtinenda. unum ex suis ducibus pisonem cum militibus intromisit. Hic presidiis in ciuitate dispositis. cum his qui in templum confugerant. pacem suadere non posset. omnia que circa erant expugnare parabat. hyrcano eique amicis ad efficienda que iuberet alacri animo. Pompeius ergo partes septentrionales fossas uallesque replebat: omni genere materie [illegible] coportata. Cum autem opus esset difficile propter immensam altitudinem. et iudei modis omnibus de super obsisterent, mansisset labor ipse. pompeius obseruato die septimo. in quo nobis natiue precepit [illegible] re cumulare propter hibitas a prelio militibus. Pro solo autem corporis iudeis et in sabbato pugnare licet. Igitur ita ualle repleta. et impositis super aggerem turribus: admotisque machinis desuper obstantes lapidibus repellebant. cum diu tres obsidentium magnitudine simul et pulchritudine [illegible] repugnantium sustinerent. Uerum romanis plurimum defatigatis. pompeius iudeorum tolerantiam [illegible] admiratus est. et precipue quod metu ac supersticionis [illegible] diuina tela [illegible] dimittere nolebant. et uelut multa pace tam degerent. cotidie sacrificia et uictimas omnesque dei cultum diligentissime celebrabant. et nec in ipso excidio cum ad aram [illegible] singulos trucidarent. legitimis sue religionis muneribus abstinuerunt. Mense ergo obsidionis tertio. [illegible] fanum irruptum est. Primus autem murum ascendere ausus est cum suis agminibus sylle filius faustus cornelius. et post eum duo centuriones furius et fabius cum suis agminibus: Circumseptum ergo undique fanum. alios alio confugientes et paulisper repugnantes interfecerunt. Ubi plurimi sacerdotum qui hostes strictis gladiis irruentes uidebant. intrepidi tamen in peragendis rebus diuinis perseuerabant. et in ipso libandi ministerio mactabantur. salua perennitate religionis obsequium. Multi autem iudeorum seipsos trucidabant. plurimi semetipsos in rupes precipitabant: et nulli furibundi cuncta que circa murum erant parte concremabant. Reliqui de iudeis occubuere xii. milia. romanorum uero perpauci. sed plures uulnerati sunt. Nichil autem grauiori illa clade iudeorum animum est. quod est illud secretum archanum. nec cuiquam prius uisum alienigenis est detectum. Denique pompeius una cum suis comitibus: templum ingressus ubi nemine preter pontificem intrare fas erat. que intus erant candelabrum cum lichinis. et mensas. et in quibus adolere moris est. uascula ex auro cuncta perspexit: congestaque pigmentorum mole. sacrique pecunia pene ad duo milia talentorum. nec tamen ex his omnibus aliquid contigit. Postera die post occupationem ciuitatis. precepit editui ut templum aliquid haberet sordidum. et iussit sollempnia celebrare. Ipse autem hyrcanum pontificem declarauit. eo quod se obsidionis tempore alacrem in omni ope demonstrasset. Inter captiuos autem comprehensus socer aristoboli et patruus simul tenebatur. Pompeius ergo illos qui causa belli erant securi percussit. faustum uero sylle filium cum aliis qui fortiter pugnauerant preclaris premiis donat. Hierosolimitis uero tributum indicit. ita ut ceteris [illegible] romanorum pre[f]ectis parere iussit. Mediterraneas autem ciuitates de iudeorum potestate liberauit: scilicet ypsipon. scythopolim. pella. samariam et marissam. azotum. et iamniam. et arethusam. maritimas quoque gazam et ioppen. et doram et turrem stratonis. easque indigenis ciuibus reddidit syrie coniunxit. His autem omnibus: prefecit scaurum. et duas ei [illegible] romanorum. ipse per ciliciam romam [illegible] Aristobolum captiuum cum duobus filiis et [illegible] Alexander [illegible] in itinere aufugit. minor autem antigonus cum patre [illegible] romam [illegible]

Alexander ergo filius aristoboli pompeium fugiens. magnam manum congregauit. hyrcano patruo suo grauiter imminebat: iudeamque depopulabatur. Quem et bello perculisset: nisi gabinius scauro successor missus a pompeio contra eundem alexandrum exercitum produxisset. Alexander uero [illegible] ampliorem manum militum congregabat. donec [illegible] x. milia [illegible] et mille quingentos equites. uillasque [illegible] scilicet alexandrium et hyrcanium et macheruntam non longe ab arabie montibus muniebat. Gabinius ergo premisit marcum antonium [illegible] alexandrum. et ipse cum toto exercitu sequebatur. Hyrcanus autem et antipater [illegible] et aliaque multitudo iudeorum [illegible] alexandro obuiam processit: [illegible] non multo post aduenit gabinius [illegible] Alexander [illegible] hostium multitudinem [illegible] non posset. [illegible] sed [illegible] congressus [illegible] amissis [illegible] sex milibus [illegible] reliquis aufugit ad alexandrium castellum. Gabinius autem [illegible] castelli [illegible] ipse [illegible] ciuitates [illegible] quidem [illegible] Denique [illegible] samariam [illegible] et apolloniam [illegible] et gazam. et alias [illegible] His [illegible] alexandrum [illegible] obsidione. Quod [illegible]

omnibus desperans legatos ad gabinium misit ignosci delictis exorans. & castella que sibi parebant tradere non dubitans. Que castella omnia gabinius consilio matris alexandri ea conditione subuertenda accepit. ut ei reliquos filios qui a pompeio romam captiui ducti fuerant redderet. Post hec gabinius hyrcano in hierosolimam deducto. omnem iudeorum gentem in quinque conuentus diuisit. uno hierosolimis. altero in doram. tertio apud amathunta. quarto in iericho. quinto in sefforis galilee distributo. Iudei igitur unius dominatione liberati. libenter ab optimatibus regebantur. Aristobolus autem frater hyrcani fuga lapsus de roma. magna iterum iudeorum manu conflata. parati cupida mutationis. partim quibus olim dilexerat primo alexandrium castellum occupat. idque recingere muro temptabat. Quem cum cognouisset quod gabinius sisennam & antonium & seruilium duces contra se cum exercitu misisset. in macheruntam uenit. uulgique inbellis onere deposito. solos armatos ipse ad octo milia secum duxit. Romani autem sequebantur. habito conflictu aristobolus aliquandiu cum suis fortiter dimicando perseuerabat. donec ui romanorum subactus est. cesis ex eis quinque milibus; duorum autem milia in quendam tumulum confugere; & aristobolus cum reliquis perrupta romanorum acie in macheruntam effugit. Post hec sperabat se aliam manum per inducias belli posse contrahere. castellumque munire. Impetum autem romanorum supra quam poterat per biduum remoratus. postremo capitur. & uinctus ad gabinium. atque inde romam perductus est. Illum igitur senatus in custodia posuit. filios uero in iudeam remisit. quia hoc gabinius matri eorum promiserat. Gabinio autem parato bellum parthis inferre. hyrcanus & antipater ei omnia dederunt que militie necessitas exigebat. Nam & pecuniis & armis. & frumento & auxiliis eum antipater adiuuit. Syria autem discessu gabinii commota est. Nam alexander iterum filius aristoboli iudeos ad dissensionem reduxit. & maxima multitudine conflata. omnes romanos qui intra terram degebant obtruncare decreuerat. Quare gabinius audiens. iam enim ex egypto redierat. tumultu instante. in nullis dissidentium promisso antipatro concordia suasit. Alexander igitur hominum xxx. milia ad pugnam contra gabinium eduxit. Occurrit autem ei gabinius. & circa montem hytabirium congressi x. milia sternuntur. cetera uero multitudine fuga dispersit. Et gabinius hierosolimam reuersus. ita ut antipater uoluit rem publicam ei composuit. Qui cum hinc profectus nabutheos pugna superauit. Interea crassus ei successor datus syriam suscepit. Is in parthica militia sumptum omne aurum templi quod hierosolimis erat abstulit. & a quibus se pompeius temperauerat. duo milia talentorum. Post hec eufraten transgressus. ipse periit & exercitus eius. Post crassi mortem parthos uolentes in syria irruere. cassius consul prohibuit suscepta prouincia. Taricheam uero inuadens. xxx. milia uirorum exinde captiuos duxit. & pytholaum sediciosos aristoboli colligentem occidit. cuius necis auctor antipater erat.

Huic igitur antipatro uxor fuit ex arabia nobilis femina nomine cypris. unde quatuor filios habuit: faselum & herodem regem. & iosephum. & feroram. & filiam unam nomine salomen. Cum autem omnium quibuscumque potentes erant amicitia & hospitiis familiaritatis coniungeretur. precipue regem arabum per affinitatem sibi sociauit. eique fidei commendans filios suos ad eum misit cum ad bellum pergeret. Cesar autem iulius post senatus & pompeii transmarinam fugam. rebus omnibus romaque potitus. solutum uinculis aristobolum fratrem hyrcani cum duabus cohortibus uelociter ad syriam misit. ut cuncta iudee prouincia per illum sibi subiceret. Verum & spes cesaris. & alacritate aristoboli preuenit inuidia. Nam aristobolus ueneno peremptus est ab amicis pompeii. & aliquandiu etiam sepultura in solo patrio carebat; corpusque mortui seruabatur melle conditum. donec ab antonio marco iudeis iussum est. ut in monumentis regalibus sepeliretur. Occiditur & alexander filius aristoboli a scipione securi percussus antiochie secundum pompeii litteras. super his que in romanos commiserat. Antipater autem mortuo pompeio. in clientelam cesaris se contulit. Mitridates autem pergamenus cum uenit missus a cesare ut egyptum subiugaret. ab accessu pelusii repulsus. apud ascalonem morabatur. Antipater autem non solum arabes persuasit ut mitridati auxilium contra egyptios ferrent. uerum & ipse armata tria milia iudeorum secum mouit. Excitauit & ad auxilium eius syrie potentes & incolas libani. ptholomeum minei & iamblicum. & filium eius ptholomeum. Itaque mitridates fretus [illegible] presente antipatro copiis. pelusium proficiscitur. Cum transire per pelusium uetabatur. ciuitatem obsidebat. Antipater igitur & in hac oppugnatione clarus emicuit. Effracto enim ex sua parte muro. primus cum suis comitibus insiluit. & ita pelusium ciuitas capta est. Vlterius autem eos progredi non sinebant iudei. & egyptii [illegible] incole que appellabantur onie. Antipater autem ne obstarent. uerum & ut mitridati uictum necessaria preberent. multis persuasit. Unde factum est ut memphite se ultro traderent mitridati. & sic pergens per prouinciam pugnam cum ceteris egyptiis commisit. in loco cui nomen est iudeon. stratopedon. eumque in acie omni dextro cornu periculo liberauit antipater. circumgressus fluminis ripa. Leuum enim cornu contra se positum superauerat. Facto autem in eos impetu qui mitridatem persequebantur. occidit multos ex eis. tamdiuque reliquos fugientes persternebat. donec castris eorum potitus est. lxxx. tantum de suorum numero amisit. Octingentos autem fere mitridates cum fugeret perdidit. Preter spem uero seruatus in prelio. & testis ad cesarem certus rerum gestarum ab antipatro fuit apud cesarem. Unde & antipatrum cesar laudando ad subeunda secum pericula reddidit promptiorem. & bellator audacissimus comprobatur. multaque perpessus uulnera. toto corpore gerebat signa uirtutis. Post autem quando cesar rebus in egypto compositis ad syriam rediit. romana eum ciuitate simul & immunitate donauit. aliisque rebus honorando. amicissimeque tractando. dignum emulatione constituit.

Eodem tempore antigonus aristoboli filius cum uenisset ad cesarem. hyrcanum & antipatrum criminabatur quod se de patria terra cum fratribus inique expulissent. multisque iniuriis gentem afficerent. & ipsi cesari auxilia ferrent non beniuolentia sed timore ueteris discordie. Ad hec antipater non presens aderat. ueste protinus abiecta multitudinem uulnerum demonstrabat. & qua fide cesari militasset. uerbis non esse opus dixit. nam corpus ipsum se tacente clamare. Antigoni autem se mirari audacia. quod cum hostis romanorum sit filius. fugitiuus utique seditiosi patris habeatur. & apud romanorum principem alios accusare conetur. bonique aliquid adipisci temptaret. quem hoc solum oporteret amplecti quod uiueret. Que ubi cesar audiuit. hyrcanum tamen in pontificatu firmauit. antipatro autem cum uellet potestatis dedit optionem. Qui permissa dignitatis mensura. idem procurator declaratus est a cesare. Preterea hoc & impetrauit a cesare. subuersa patrie menia sibi renouare liceret. Hos igitur honores cesar incidendos in capitolium misit. ut iustitie sue uirtutisque antipatri signum memorie [illegible]. Antipater igitur ubi de syria cesarem prosecutus est. in iudeam cum hyrcano reuersus. autem omnia patrie ciuitatis muros a pompeio dirutos reparabat. omniaque lustrando ne qua sedicio in iudea oriretur. nunc comminando. nunc suadendo curabat. unumquemque ammonens quod si cum hyrcano fideliter seruirent. in omni opulentia uicturi forent. sin autem ab eo recederent. se quidem pro procuratore

sed dominum sensuros. hyrcanum uero tyrannum pro rege. romanos hostes pro amicis sensuros. Antipater igitur primus [illegible] ad [illegible] duceret. tamen uidens hyrcanum segniorem esse. & non tam efficacem quam regni sollicitudo posceret: maximum filiorum suorum faselum in territorio hierosolimorum prefecit. Herodem quoque filium etate posteriorem misitque adolescentem in galileam. destinat similia curaturum. Quem cum natura strenuus esset. etiam [illegible] magnitudinem anima exercere inuenit. Captum namque latronum principem ezechiam qui syriam deuastabat. multos cum eo latrones interfecit. Carus adeo fuit syris. ut per uicos & oppida caneretur herodes. uelut per eum pax prouincie restituta esset. Ex hinc & operis gratia sexto cesari propinquo magni cesaris iulii tunc syriam regenti cognitus est. Faselus quoque frater herodis augebat erga se beniuolentiam hierosolimis habitantium. nihil contumeliosum per insolentiam potestatis admittens. Hinc antipater eorum pater obsequiis regalibus ab ea gente colebatur. & honores ei tamquam rerum domino omnes exhibebant. Nec tamen ipse propterea minus fidelis aut beniuolus erga hyrcanum fuit. Nam fieri non potest ut liuorem quisquam in prosperis rebus effugiat. Nam hyrcanus quamuis tacite sua sponte mordebatur de gloria illorum adolescentium. & maxime in rebus ab herode bene gestis. & crebris nuntiis laudes eius per singula facta predicantibus augebatur. Ad nullis quoque inuidis qui regno adherere solent instigabatur dicentibus: quod antipater aliena [illegible] & filii eius regnum [illegible] potirentur. & ipse solo nomine rex uocaretur. His uerbis paulatim hyrcanus accendebatur. & ad extremum ad iracundiam prouocatus. causam dicturum herodem iubet accersiri. Ille autem patris monitis & quod ei fiducia res geste daret. munita prius galilea presidiis. ad hyrcanum proficiscitur. Ibat tamen non cum forti caterua ne uel derogare hyrcano uideretur. si plures milites duceret. uel inuidie pateret nudus. Sextus autem cesar metuens ne quid adolescenti apud inimicos contingeret. mandauit hyrcano ne quid mali herodes apud eum sustineret. Herodes autem nocte exiit de ciuitate. & damascum properat ad sextum. neque paratus obedire. si denuo ab hyrcano iussus esset uocari. Rursus autem hyrcanum acerrimis instigabant dicentibus: herodem abisse ut se contra eum prepararet ad bellum. Hec hyrcanus uera existimans quid ageret nesciebat. qui potentiorem herodem uidebat. Cum uero a sexto cesare herodes dux militum per syriam & samariam fuisset declaratus. hyrcanus non solum propter gentis in eum fauorem. sed etiam & uiribus suis terribilis putaretur. in timorem ultimum decidit. iamiamque illum credens contra se uenire cum exercitu. & neque opinione sua deceptus est. Nam herodes iracundie minacis occasionis iracundia conflata. militum multitudine in hierosolimam ducebat. ut hyrcanum regno depelleret. Idque perfecisset. nisi pater egressi pater & frater fregissent eius impetum. deprecantes ut uindicta & indignatione reprimeret. & regi hyrcano parceret. sub quo ad tantam potentiam accessisset: & nec de uictoria omnino speraret. quia cum rege congressurus foret. una secum educato. & bene regni merito. & numquam seuum aliquid agente. nisi quod maliuolorum consiliis impulsus. umbram ei tantum iniurie admouisset. Paruit his herodes. & putauit sibi sufficere quod suas uires nationi demonstrasset.

Inter hec discordia romanorum circa apamiam. & bellum domesticum oritur. quia cecilius bassus fauore pompeii iulium cesarem dolo necauerat. & eius militiam occupauerat. & alii duces cesaris cunctis uiribus bassum petebant. mortis eius ulciscende gratia. Antipater autem cum incerta quam superstitis cesaris causa quod ambobus amicicia iungeretur. per filios suos misit auxilia. Cum autem bellum traheretur. ex italia successor sexti uenit marcus antonii. Maximo autem motu gratia cedis cesaris concitato. & optimatibus inter se dissidentibus: propria spe quisque ducebatur ad id quod sibi existimabat esse commodum. Cassius namque in syriam peruenit militem occupaturus qui apamiam circumsedebat. ubi marcum & dissidentes cohortes basso reconciliauit. simulque obsidione liberauit apamiam. Ipse uero exercitum ducens stipendium ciuitatibus indicebat. nec modus erat exactioni. Cum autem iudeos quoque septingenta talenta iussisset dare. timens eius iram antipater filiis suis & aliis amicis mature pecunie cogende cura distribuit. Quidam autem malicus inimicus antipatri magnam necessitatem incurrit ex pecunia cogenda. Primus igitur herodes cassii fauorem promeruit. qui c. talenta ex galilea parte sua apportauit. Propterea & cassius eum inter eximios amicos annumerabat. & ceteros tarditatis arguens. ipsis ciuitatibus irascebatur. Itaque gosnam & ammaum & duas alias ciuitates depopulatus est. & ibat quasi malicum interfecturus. quod remissior in exigendo fuisset. Antipater autem & filius eius herodes cassium postulando coegerunt. ut malico & ceteris ciuitatibus c. talenta remitteret. Malicus autem per hoc recolebat antipatrem. Neque tamen post obitum cassii malicus memor fuit beneficiorum antipatri. sed cogitabat eum occidere. Hoc antipater sentiens congregauit exercitum ut cum malico pugnaret. Ille autem [illegible] & sibi metuens faselum & herodem rogauit ut ipsis interuenientibus reconciliaretur antipatro. atque iterum denuo per antipatrum exorato marco antonio. qui tunc syriam regebat. ad uitam reseruatus est. Nam idem marcus antonii statuerat malicum occidere quod rebus nouis studeret.

180.

Cum cesare uero adolescente octauiano & antonio bellum gererentur. cum bruto & cassio. marcus & cassius exercitu de syria conflato. herodem totius syrie procuratorem statuunt. equitum illi manum peditumque tribuentes. & si bellum desisset. regnum quoque iudee cassius se ei delaturum promisit. Euenit autem ut antipatro & spes & fortitudo filii sui herodis scilicet fieret causa interitus. Malicus enim metuens ne antipater per filii fortunam memor sue malicie se interficeret. quendam regio ministro pecunia corrupto. mixtum ei poculo ueneni dari persuadet. Talem ille antipater malicia malici extinctus est: uir strenuus & in rebus amministrandis [illegible] ydoneus. & qui regnum hyrcano multis laboribus obtinuit. Malicus autem sentiens herodem non cessaturum quin mortem patris uindicaret: [illegible] omne in se uenenum erga herodem multum negauit. & ipsum per negationem sibi placabat. & sepius quasi lacrimando mortem antipatri intendebat. & in occulto armorum sibi copias congregabat. Herodes autem cum uellet [illegible] liberi aperte persequi. frater eius faselus non permisit eum ne uulgi seditio oriretur. & ita parcendum & credendum malico ad tempus tractat. clarissimas patrio funeri celebrauit exequias. Cumque autem in samaria [illegible] posuit seditione turbata. & ad dies festos hierosolimam remeabat. Malicus autem egerat cum hyrcano ne herodes permitteret cum alienigenis ingredi ciuitatem. Herodes autem contempto hyrcano [illegible] nocte ciuitatem ingressus est. Malicus uero incedebat per ciuitatem quasi antipatrum flendo. & herodes contra simulabat quasi eum innocentem de morte patris estimaret. Consilium autem ineens [illegible] Illi igitur ad [illegible] e ciuitate progressum interemerunt [illegible] gladiis exercitu. ibique circumstantes malicum multis uulneribus interfecerunt. Hyrcanus autem ut hoc audiuit statim concidit stupore dissolutus. & uix anima recepta herodem percunctatur quis malicum occidisset. Cumque unus ex tribunis respondisset: cassii precepto hoc completum. plane inquit & me & patriam meam cassius seruabit incolumem [illegible] herodis [illegible] occidi iussisse. Verum autem hoc inuidia [illegible] mortuus est. Postquam autem cassius decessit e syria. rursum hierosolimis est orta seditio. Nam felix [illegible] malici contra faselum fratrem herodis mou

exercitum, volens vicem fratris vindicare. Casu autem herodes cum fabio duce romano qui damasci habitabat. et cupiens fratrem adiuvare morbo impediebatur. Interea tamen faselus suum cuiusque presidio superavit felicem, et eum in tutissimum castellum masada fugere compulit. Ut autem convaluit herodes. ipsum felicem ex masada supplicem dimisit. et cuncta castella que occupaverat recepit. Marionem et tyri tyrannum ex galilea pepulit. et castella que ipse in triennio (possederat?) recepit. et adiutoribus vitam concessit.

x. Antigonus autem filius aristoboli iunior eundem marionem pecunia sibi sociatum adiutorem belli contra hyrcanum et herodem sociavit. cui et socer ptolomeus auxilia militum destinavit. Contra quos herodes veniens in aditu iudee commisso prelio victoria potitur. fugato antigono redit in hierosolimam. pro merito rei geste omnibus carus existens. ita ut et quibus ante despectui erat. ei se in eius familiaritate dederent. et maxime propter hyrcani affinitatem. Nam idem herodes prius huius uxorem ex indigenis non ignobilem que dosis vocabatur. et ex ea susceperat filium nomine antipatrum. Tunc autem duxerat filiam alexandri fratris antigoni quorum pater fuit aristobolus frater hyrcani quem pompeius occiderat nomine mariamne nimis pulchram. hyrcani neptem. Cassio autem et bruto circa philippenses victis. cesar iuvenis octavianus et antonius collega eius in syria discesserunt. et legatis ab aliis civitatibus ad antonium missis in bithinia et iudeorum optimates ad eum venere accusantes herodem et (fratrem?) ipsorum rerum summam possidentem. nomen tantum honorabile super esse hyrcano. Herodes autem cum presens esset magna pecunia placatum antonium sic affecit. ut nec quidem verbum inimicorum eius pateretur audire. Et tunc quidem ita digressi sunt. Cum autem denuo iudeorum primates centum viri antiochie ad antonium venissent iam cleopatre iuncto. directi a ceteris qui eloquentia et dignitate prestabant. adversus herodem accusationem proponunt. His auditis antonius hyrcanum qui presens erat percunctabatur quinam regendis rebus essent aptissimi. Cumque hyrcanus herodem et fratres eius in presentia antonii laudasset. antonius herodem tetrarcham declarat. toti ei iudee procuratione commissa. Legatis autem iudeorum iam egredientibus. xv. eorum correptos carceri tradidit. ceteros non reliquit cum iniuria. Unde et maior cum multis in hierosolimis excitatur odio. Deinque tamen mille legati tyrum missi sunt. ubi commorabatur antonius. Et contra eos vociferantes. magister tyriorum contra eos directus est. data ei licentia ut quos comprehendisset occideret. Illis autem resistere volentibus. antonius misit armatos. multos occidit. multos et vulneraverunt. quorum hyrcanus mortuos sepulture tradidit. Non tamen ideo qui effugerant quiescebant. et tadium antonium irritabant. ut et quos in vinculis habebat occideret.

Antigonus autem accedens ad pacorum regem parthorum et ad barzafranem ducem eius promisit eis mille talenta et quingentas mulieres. ut se in regnum inducerent et hyrcanum deponerent. Impulsus ergo pacorus rex parthorum ipse per maritima loca prexit. barzafranem autem ducem suum iussit per mediterranea irrumpere. Pacorus autem misit quendam regium ministrum equitatus ei parte attributa ad iudeam. exploraturum hostium consilia. et ubi usus exegisset presidio futurum antigono. Pluribus autem eorum qui carmelum populabantur iudei ultro ad antigonum currunt. ad irruendum acriter animati. Antigonus autem eos ad locum qui drymas dicitur occupandum premittit. Ubi commissa pugna. depulsisque hostibus. hierosolimam cursu petebant. auctique multitudine usque ad regiam pervenerunt. Excepti autem ab herode et faselo fratre eius forti acie in muro effugiunt. Ibique hostes in fugam versos. pars herodis fanum concludit. custodesque his lx. viros apponit. per edes proximas collocatos. Antigonum autem hos invadens aliquos occidit. et edes igni consumpsit. Herodes autem iracundia permotus. congressus cum antigono multos obtruncat. inque dies singulos invicem sese per insidias incursantibus assidue cedes erant. Instante ergo die festo qui pentecosten vocatur. omnia circa templum et tota civitas plebe rustica repleta est. et pleraque armata. Faselus ergo quidem muros. herodes autem cum paucis domum regiam custodiebat. Invasis deinde hostibus in suburbano complures quidem perimit. omnes autem in fugam vertit. et alios in civitate alios in extremi vallum concludit. Post hoc autem antigonus expetit a faselo et herode ut pacorum regem parthorum in civitatem reciperent. ut eos ad invicem reconciliaret. et de cetero quieti et pacati manerent. Exoratus autem faselus in civitatem et hospitium cum equitibus quingentis pacorum regem parthorum recepit. quasi concordie specie venientem. re autem vera ut adiuvaret antigonum. Deinde antigonus rogavit faselum ut legatos ad barzafranem mitteret. ut et ipse quoque ad pacem inter eos faciendam iret. Herodes autem non satis intendebat ad verba antigoni. sed suadebat pacorum regem parthorum occidi. et dicebat barbaros natura fidem negligere. Exivit ergo faselus cum hyrcano ad accersiendum barzafranem. et cum eis multi de ordine militari. Et cum venissent ad locum. exivit eis obviam ipse dux et suscepit eos cum omni honore. occulte insidiis positis. Quidam autem accedentes ad faselum. intimavere ei de insidiis. Ille autem non sperans accessit ad ducem barzafranem. et locutus est ei de his que sibi fuerant dicta. Et ille sacramento firmabat nichil veri habere famam. Tunc quoque ne insidias evaderent. precepit suis ut faselum et hyrcanum vinctos comprehenderent. Quod cum fecissent barzafranem surgens cum exercitu celeriter ad pacorum suum regem in hierosolimam properabat. ducens secum faselum et hyrcanum pariter vinctos. Preceperat et quosdam ut herodem caperent. Quos dum a longe pacorus vidisset. suadebat herodi ut eis obviam ex civitate procederet. volens eo civitate egresso portas claudere. et ipsum in manus hostium vinctum tradere. et civitatem antigono reddere. Sed cum hoc herodi persuadere non posset. venientibus nunciis audivit herodes captum fratrem et simul hyrcanum. et exercitum parthorum venire ad civitatem. His malis circumventus herodes nocte cum propinquissimis sibi personis ad ydumeam ignaris hostibus profectus est. Eo cognito parthi eum persequebantur. Ille autem matrem et fratres suos desponsataque puella cum matre etiam suis iussit preter ceteros cedere. ipse autem occulte in parthos se persequentes irruens. multisque peremptis ad masada castellum properabat. Iudei autem graviores ei in illa fuga parthis extiterunt. Nam a lx. stadio civitatis ei iudei occurrentes cum eo bello decertabant. Herodes autem quasi fugeret. tamen eos forti animo excipiens. et multos interficiens. victoria est potitus. Occurrit et ei frater iosephus. et suasit ei ut multitudinem cum eo pereuntem in (muniret?). et in castellum nomine masada cognatos cum aliquantis militibus includeret. et validos viribus secum ducendo se ipsum salvaret. Quod et statim fecit. Parthi autem hierosolimam invadentes in fugientium domos ac regiam irruebant. et omnia diripiebant. Postquam autem preda pauci sunt ad hoc iniurie processere. ut omnem terram illam bello implacato replerent. Postea antigonum regem constituentes. obtulerunt ei faselum fratrem herodis et hyrcanum verberandos. Antigonus autem auriculas hyrcani partim dentibus suis. partim cultro obtruncat. ne ulterius posset pontificatum recipere. cum lex sacra preciperet hunc honorem integro corpore obtinere. Faselus autem solus vinctus iacens cum manus liberas non haberet. ad saxum fracto capite interiit. Parthi ergo quingentis mulieribus carerent quas eis antigonus promiserat. et quas maxime cupiebant. rebus tamen et regno antigono composito. hyrcanum secum vinctum in parthicam regionem reducunt. Herodes autem festinabat pecunia sumpta nunciis ad parthos et obsidibus missis faselum fratrem redimere. volens ccc. talenta dare. et obsidem filium eiusdem fratris sui. vii. annos gerentem. Studium autem ei fortuna preveniebat. cum se fratrem eius sic iam diximus necasse. Herodes et apud arabas etiam amicitiam non repperit. cum rex eorum nunciis ad eum missis iussisset eum a regione discedere. Proinde herodes ubi arabas hostes sensit. quos amicissimos existimabat. statim in egyptum recessit ad cleopatram. Ad quam cum venisset. et honorifice ab ea susceptus esset. rogatus ab ea ut ibi maneret non acquievit. Despectis hoc regine precibus neque hyemis asperitate neque maritima discrimina extimuit. quo minus navigaret roma. Circa pamphiliam ergo periclitatus maiore oneris parte reiecta. vix in rodum vehementer bello cassii sollicitatam salvus evasit. Ab amicis autem suis ptholomeo et safino hospicio receptus. licet rei pecuniarie premeretur inopia. maximam tamen edificat trierem. in qua cum amicis delatus brundisium. atque inde roma est translatus. Familiaritatis autem gratia primum convenit antonium. eique tam suas quam totius generis clades exponit. et quod cognatos suos in castello masada relictus. ad eum supplex in hyeme navigasset. Antea ergo mutationis casum miseratus antonius. et memor antipatri patris eius sui amici. herodem quem ipse prius tetrarcham fecerat. regem totius iudee constituere voluit. Cesarem quoque in memoriam reduxit expeditiones quas pater eius antipater cum romanis in egyptum fecerat. et hospicium quod eis exhibuit. et in cunctis rebus benivolentiam. Post hoc antonius senatum convocans. astante herode patris eius merita et ipsius herodis circa populum romanum fidem persequebatur. simul et hostem antigonum demonstrans. quod populo romano despecto parthorum suffragio regnum curavisset accipere. His autem commoto senatu. antonius bellum contra parthos agendum persuasit. et herodem regem iudeorum petere. Ab his dictum omnis senatus consensit. Dimisso autem concilio antonius et cesar egrediebantur. medium stipantes herodem. et consules cum aliis magistratibus ante cedebant cesuri hostias. decretumque senatus in capitolio repositum. Primo autem die regni herodis apud antonium cenatum est. Et eodem tempore antigonus apud masada inclusos cognatos herodis obsidebat. Inclusi autem victu necessariis habundabant. aque vero inopes erant. Unde et aliqui de civitate ad arabas confugere volebant. castellumque reliquissent. nisi circa noctem qua exituri erant magnam ymbrem contigisset effundi. et repletis puteis fugiendi causa non erat. Iam et ultro in antigoni milites erumpebant. multosque nunc aperto prelio. nunc insidiis neci dabant. Non tamen ubique omnia prospero cedebant. sed ipsi quoque interdum cum adverso casu revertebantur. Interea dux romani militis ventidius in iudeam venit. verbo quidem quasi his qui ab antigono obsidebantur auxilium ferret. re autem vera ut pecunias acciperet ab antigono. Itaque cum non longe ab hierosolimis venisset. accipiens pecunias ab antigono ipse quidem cum plurima parte exercitus discedit. sylonem vero cum paucis ne deprehenderet factum suum quod omnes abduxisset reliquit. Antigonus autem sperans iterum parthos sibi adiumento fore. sylonem interim placabat muneribus. Iam vero navigans ex italia in ptholomaida devectus herodes. non parva manu coacta extraneorum atque gentilium per galileam contra antigonum properabat. romanis militibus fultus. Per dies et singulos quoque vires faciebat proveniebant ei copie. Namque preter paucos omnis ei galilea consensit. Volebat autem imprimis cognatos suos in masada liberare. sed impedimento ei fuit ioppe. Hec enim civitas prius liberanda erat. ne dum ipse hierosolimam pergeret. aliquem a tergo inimicos relinqueret. Capta ergo herodes milites destinavit qui masada castellum liberarent. Antigonus autem iter ei impediebat. loca oportuna insidiis preveniens. Herodes autem ereptis ex masada pignoribus suis et reliquis in hierosolimam pergebat. Cui secuta sylonis milites quidem ceteri (decenter?) se iunxerunt. virium eius timore perculsi. Castris autem positis in occidua regione oppidi. custodes eiusdem partis herodem sagittis impetebant et iaculis. et alii per cuneos excurrentes. primos frontis aciei temptabant. Herodes autem primus circa muros per preconis vocem iussit declarari populo se pro bono et salute civitatis advenisse. petatque ab nullo quamvis ab inimico repetendum. sed discordissimis et offensas oblivionem daturum. Deinde cum allocutioni herodis pars antigoni obsisteret. quominus aut precones exaudirent aut voluntatem in aliquo mutarent. Tunc herodes imperat in muros defensores ulcisci. Illi autem statim sagittis cunctos ex turribus in fugam verterunt. Post hec milites qui cum herode erant. cum omnia deserta et destructa forent proxima civitatis. in alimenta perciperent recedere conabantur ab obsidione. Herodes autem pollicitus est se una die a penuria absolvere. Misit autem ideo epistolas ad samaritas precipiens eis ut alimenta et vinum et oleum et pecora exercitui afferrent. Hoc ubi audivit antigonus. statim milites misit qui frumenta exercitui deportanda abriperent. et insidiis opprimerent. Illi autem iussis obediunt. et congregantes armatos in montibus insidiabantur eis qui exercitui victualia deportabant. Non tamen herodes ociosus erat. sed x. cohortibus comitatus romanorum v. et iudeorum v. quibus permixti erant et mercede conducti. ad iericuntem pervenit. et civitatem vacuam habitatoribus repperit. quingentos autem cum mulieribus qui in montes confugerant captos dimisit. Romani autem in reliquas civitates irruunt. et plenas domos offendunt omni genere commodorum. Herodes autem apud ierichuntam presidio collocato romanum militem per civitates hyematum dimisit. Romani ergo armorum cura soluti. rebus omnibus habundabant. Rex autem herodes non quiescebat. sed ad ydumeam duobus milibus peditum. et quadringentis equitibus missis. ipse matrem et reliquos cognatos in samaria collocavit. et statim prexit ut antigoni presidium e civitatibus pelleret. Cumque sefforum licet vehementissime ningeret pervenisset civitatem facillime cepit custodibus fuga dilapsis. ibique suos milites quos hyemps fatigaverat recreavit. Post hoc animum suum contra latrocinantes direxit. et premissis tribus cohortibus peditum. unaque ala equitum in vicum arbella. ipse die xl. cum reliqua manu supervenit. Nec tamen ei incursum hostes extimuere. sed armati obviam processere perita bellandi fisi et ferocitate latronum. Deinque prelio commisso dextrum ipsorum cornu. sinistrum cornu herodis in fugam verterunt. Ipse autem accurrens velociter suis subvenit. et a fuga eos retraxit. et irruendo in hostes impetum eorum refrenabat. donec a fronte violentie pugnantes fugarent. Quos tamen herodes usque ad iordanem cedendo persequebatur. et magna fugientium parte perempta ceteri trans fluvium dispersi sunt. et ita galilea exercitu depredatione liberata. Herodes autem primam laboris fructum militibus rependebat. c. l. nummorum dragmas singulis dividendo. eorumque rectoribus multiplicata summa

ad hiberna mittendo. Subacta autem omni galilea relinquit ibi exercitum parte ne quis rebellare temptaret cum ptholomeo preposito. ipse autem in samariam redit ducens armatorum tria milia & sexcentos equites contra antigonum. Tempore post abscessum eius nacti licentiam hi quibus galileam turbare mos erat, ptholomeum prepositum herodis interficiunt. & agros uastabant. & postea in paludes & in abditissima loca refugiebant. Quibus cognitis herodes mature succurrit. & magnam multitudinem excisam sumpsit. Omnibus autem castellis obsidione liberatis. huius irritationis causa pecunias exegit a ciuitatibus. c. talenta. Ventidi autem dux romanorum occiso pacoro rege parthorum antonii litteris ammonitus est ut mille equites & duas cohortes herodi contra antigonum mitteret. Antigonus autem rogauit per epistolas herodiorum ducem machera ut sibi adiutorio contra herodem foret. & pecuniam dare pollicetur. Herodes autem prexit ad antonium accusatur antigonum & macheram ducem. Quo sentiens machera uelociter herodem persequitur uolens eum gratie reconciliari. nec tamen herodes apposito reuocatus est, quin ad antonium pergeret. Sed cum audisset in itinere antonium cum magnis copiis oppugnare samosata ciuitate ualidissima iuxta eufraten. acri festinabat oportunum hoc tempus esse ratus demonstrande uirtutis. & ut magis magisque placeret antonio. Denique mox ut herodes ad antonium uenit. finem obsidioni fecit. multis barbaris interfectis. ita ut antonius quoniam uirtute eius antea mirabatur. tunc magis eum laudaret. & honorem ei regni adderet. Antiocum autem herodis auxilio se tradere samosatas coegit.

Cum hec agerentur res herodis in iudea fracte sunt. Reliquerat enim iosephum fratrem suum in iudea qui omnia pararet. cum mandatis huiusmodi. ut neque ante reuersionem suam bellum cum antigono faceret. quia infirmum auxilium haberet. Verum iosephus ubi fratrem procul abesse cognouit. immemor preceptorum fratris herodis. macherunta cum v. cohortibus petit. ut macheruntam tempore frumenta diriperet. Contra quem antigonus per montana & aspera loca ueniens. ipsum iosephum fratrem herodis occidit. & cum eo pariter omnes romanos milites interemit. Antigonus hac uictoria elatus. in tanta audacia prorupit. ut mortuum quoque iosephum uerberaret. & deinde caput eius abscidit. quamuis ferorum quinquaginta fratrem herodis l. talenta pro redemptione corporis eius offerret. Tanta uero nouitas per antigoni uictoriam galilee res occupauit. ut quos parabat ei fauebant optimates herodis in quodam lacu submergerent. Multa quoque in ydumea mutabant. & herodes nichil horum sciebat. Antonius quoque iubens preposito syrie sossio ut herodi contra antigonum auxilium ferret. ipse in egyptum prexit. Sossius autem premissis duabus cohortibus in iudea quarum auxilio herodes uteretur. ipse cum cetera manu militum sequebatur. Herodi autem prope degenti apud dafnen antiochie. mortem fratris somnia manifesta significabant. Cumque turbatus e strato prosiluisset. ecce nuntii cladis intrabant. Quare pro dolore paululum questus. maxima parte luctus dilata. in hostes properabat. ultra uires iter accelerans. Et ubi ad libanum uenit. octingentos montis incolas assumens. his iungit romanorum cohortes. Cum quibus non expectata luce in galilea ingressus est. hostesque obuios in eum quem reliquerant locum auertit. & assidue castellum oppugnare temptabat. Sed priusquam id caperet. asperrima coactus hyeme in uicos proximos recepit exercitum. Paucis autem diebus post auctus alteri cohortis presidio quam ei antonius miserat tanto hostibus terrori fuit. ut castellum nocte desererent. Iamque per iericuntam properans. ibat ut quam primum interfectores fratris sui posset ulcisci. Ubi & mirabilis ei. monstrique similis casus euenit. Unde preter spem liberatus est. Nam cum multi honorati uespera illa cenauissent postquam dimisso conuiuio omnes egressi sunt. confestim cenaculum cecidit. Id autem commune sibi tam periculorum quam salutis indicium quoniam ad futurum bellum pateret esse conitiens. mane primo castra commouit. Antigonus autem cum sex milibus de montibus decurrens. primam aciem temptabant. & manu quidem cum romanis conserere non satis fidebant. lapidibus autem ac telis eos dum non plurimos sauciarent, eminus appetebant. Ubi herodes preteriens iaculo in latere uulneratur. Antigonus autem se non solum audacia suorum. sed & multitudine superiorem uideri cupiens. pappum quendam ex contubernalibus suis cum manu militum in samariam mittit. Herodes uero iam hostilem peruagatur. & v. municipia capit. & in eis duo milia uirorum consumpsit. exustisque domibus ad exercitum redit. circa uicum quem appellabant cananome tendente. Iudeis autem singulos magna ei multitudo de iudeis & aliis regionibus accedebat. quosdam odium antigoni eiciebat. alios ipsius herodis preclara facinora. alios mutationis cupiditas impellebat. Pappus autem dux antigoni cum herode congredi festinans aduenit. Herodes autem eorum multitudine ac impetu non terretur. acriter ad pugnam processit. Sed ubi ad rem uentum est. socii herodis paulisper dubitauerunt. ille autem memor fratris cedis periculosius dimicabat. dum non fratris ulcisceretur interfectores. & aduersam aciem facillime superat. Deinde semper integros aggrediendo. uniuersos in fugam uertit. & erat occumbentium plurima strages. cum alii quidem in uicum unde uenerant compellerentur. & nouissimum herodes instaret. & plurimos occideret. Postremo ruens inter fugientes hostes. in ciuitatem incidit. Cum autem domus armatorum essent. plenaque propugnatorum desuper tecta. foris deprehensos facillime superabat. & disturbando edes intus abditos extrahebat & necabat. Si quis autem subire fugisset. ruina cum gladiis armati milites excipiebant. tantaque cadauerum per omnes uias multitudo congregata est. ut & uictoribus ipsis transitus obstrueret. Herodes autem statim in hierosolimam uenisset. nisi cum hyemis asperitas prohibuisset. Hec illi perfecte uictorie fuit impedimentum. ne penitus antigonus opprimeretur. Herodes quoque ad uesperam cum lassos amicos reficiendi gratia dimisisset. ipse adhuc ab armis calidus more militis lauatum ibat. Siquidem unus puer tantum cum eo gradiebatur. & priusquam ad balneum perueniret. obuius ei quidam ex hostibus gladio accinctus occurrit. deinde alter. & tertius. & plures. Hi armati fugerant ex acie in balneum. sed metu perculsi latitantes ut regem uiderunt illi stupore debilitati ac trementes. cum inermis esset preterierunt, & exitum quo fugerent cursu petebant. Postero die herodes pappum antigoni ducem abscisso capite obtruncat. ob penam fratris ultionem. Nam idem pappus iosephum fratrem herodis interfecerat. Postquam autem rigor hyemis cessauit. in hierosolimam profectus est. tertio anno ex quo rome rex fuerat ordinatus. & admoto milite contra templum castra posuit. qua felicior erat expugnatio. ubi & pompeius antea ceperat ciuitatem. Exercitum autem in opera distribuito suburbanisque diuisis tres aggeres leuare. & super eos turres edificare iubet. Relictis autem qui operibus instarent efficacissimis amicorum. ipse in samaria uenit. uxorem accepturus aristoboli filiam que erat soror antigoni quem contra eum bella gerebat. Igitur ubi eam duxit ad hierosolimam redit. ante militum copiis nam ei sossius cum magna equitum peditumque manu sociatur. Uniuerso autem exercitu congregato. peditum legiones undecim.

equitum sex milia. preter auxilia syrorum. prope a septentrionali muro castra locauerunt. Iudeorum autem intra ciuitatem degentium uaria turbatio erat. Nam circa templum conueniens infirmior multitudo furore agebatur. & qui audaciores erant in unum collegium conglobati. multis modis latrocinabantur. & in locis oppido proximis uictum necessaria diripientes. neque equis aut uiris alimenta relinquebant. Bellatorum uero constantiores obsidentibus oppositi. ex muro opera aggerum prohibebant. & contra instrumenta oppugnantium. semper aliquid nouum obstaculum moliebantur. In nulla autem re sic inuicti illis romani superabant. Herodes autem ad istis latrocinia quidem occultas militum ex cogitauit insidias. quibus eorum reprimeret excursus. inopiam uero alimentorum longinquis transuectionibus adiuuari disposuit. Iudei quoque intra ciuitatem quamuis omnem modum audacie supergrederentur. romanorum tamen peritia uincebantur. & quamuis aperte cum romanis confligerent. Ex impulsu autem romanis per cuniculos in ciuitatem pene intrantibus priusquam muri aliqua pars dirueretur. iudei alteram ei uice muniebant. & prorsus neque manibus neque machinis deficiebant. quoniam usque ad ultimum repugnare decreuerant. Denique tanto exercitu circumsedente. per quinque menses obsidium tolerauerunt. donec quidam ex militibus herodis ausi murum transgredi ciuitatem irrumpunt. & post eos sossii centuriones. Antiquum fanum autem omnia proxima capiebantur. & infuso exercitu plurima ubique mors erat. Romanis quidem propter longiorem obsidionis iram. herodis uero exercitu irritante. ne quis penitus ex iudeis euaderet. Mactabantur quoque plurimi per angustiores uicos oppidi. in domos compulsi. & in templum confugientibus nulla erat misericordia aut senectutis. aut muliebris infirmitatis. Denique herodes quamuis ubique mittens rogaret ut parcerent ciuibus. nemo tamen dexteram continuit. sed ueluti furentes omnem etatem persequebantur. Antigonus autem neque priore neque presentem fortunam cogitans. de turre descendit. & ad pedes sossii prosternitur. Ille autem nichil eum tante mutationis causa miserabatur. sed intemperanter deridens antigonam eum appellauit ut feminam. nec tamen a custodia liberum dimisit. ut feminam. Rex autem herodes cum hostes uicisset. ut extera quoque auxilia prohiberet a conspectu templi sacrorum procurabat. Obsecrando autem hos minis. alios precibus. nonnullos & armis refrenabat. Rapinas & in ciuitate prohibuit dicendo ad sossium & ad romanos milites. quod eum uacuis ciuitates regem relinquere uellent. cum per tanta cede ciuium toti orbis imperium uile pretium iudicaret. Sossio autem dicente iustum esse pro labore obsidionis predarum licentia milites haberent. herodes statim unumquemque militum pecuniis propriis remunerauit. & pro merito duces eorum ipsumque sossium regia liberalitate donauit. ut nemo egens pecuniis abiret. Post hec sossius aurea corona deo dedicata ex hierosolimis remeauit. antonio collega cesaris mittens antigonum ducens.

Rex autem herodes discreta multitudine ciuitatis. suarum partium fautores honorifice tractabat. antigonianos uero neci tradebat. Et cum pecunie defecissent. quicquid ornamentorum habuit antonio eiusque comitibus misit. Antonius autem iam repudiata sorore cesaris. cleopatre amore corruptus. in omni re eius cupiditati cedebat. Ipsa autem cleopatra cum in tanta sementia processisset. ut nullum de suis propinquis uiuere permitteret. cedis rabie etiam in extraneos. syrorum optimates apud antonium criminando suadebat hos interfici. ut eo modo eorum possessiones dominio facilius congregaret. Post hec in iudeos & arabas tanta securitas exarsit. ut eorum reges herodem & malicum ab antonio interfici postularet. Antonius autem hec respuebat dicens iniustum esse tantos reges & tam uiros bonos occidere. sed ut his more ipsi essent. eos ulterius in amicos non reputaret. Ciuitates quoque eorum preter tyrum & sydonem cunctas cis flumen eleutherum dono antonio dedit. Quorum dominio potita. antonium bellum parthis inferre uolentem prosecuta est. & per apamiam & damascum in iudeam uenit. Herodes autem licet magnis muneribus infensum ei animum mitigasset. tamen cc. talenta ei donans. & omnibus obsequiis placans. in pelusium ea usque perduxit. Nec multo post antonius ex parthis redit. & captiuum artabazen tygranis filium dono cleopatre obtulit cum pecuniis multis. Cesar autem contra eum bello attracto contra antonium. herodes cum antonio proficisci paratus erat. sed quod ei bellum rex arabie inferre uolebat. Contra quos herodes pergens. primum pignoribus hostium captis. deinde magnum equitatum circa diospolim uictos remittit. & quamuis fortiter resistentes superauit. Cum autem iam uicti essent. maiore impetu post hec congregabantur. & infinita manus eorum in uicum syrie canaton congregati. expectabant iudeos. Ubi rex herodes eos cum exercitu aggressus. bellum consulte administrare temptabat. castraque pro muro cingi precipiebat. Nec tamen ei paruit multitudo. sed priore uictoria freti arabas inuadunt. & primo congressu arabas in fugam conuersos urgebant. In persecutione uero insidiis precitabatur herodes. nam indigene uici canaton iudeos inuadunt. Hoc in casu recreati arabes pugnam repetunt. iunctisque agminibus circa saxosa loca & deuia milites herodis fugant. plurimis cede prostratis. Qui uero ex prelio seruati sunt. in uicum ormizam confugiunt. ubi & castra eorum circumgressi arabes. sicut erant plena ceperunt. Nec multo post aderat herodes cum auxiliis serius tamen quam usus poscebat. Tamen postea ulta est in arabas assiduis incursionibus. eorum fines inquietans. quodque semel uictus est sepe reuocauit. Sed dum inimicos persequitur ueris initio terra mota infinita multitudine pecorum & xxx. milia hominum perierunt. de subiectis herodis. Hec fama arabas in maiorem feruitatem sustulit. & quasi iam nullus de exercitu herodis remansisset. in iudea irruunt. legatos prius interfectis qui ad se de iudea uenerunt. Herodes autem aduentu hostium suorum animis perturbatis. ad repugnandum suos his uerbis incitabat dicens. Rationem habere non uidetur cur uos presens formido perculerit. Nam diuine indignationis plagas mereri uos esse non miror. ignauum est autem idem preteri eo tempore cum incursus hostium repellendi sunt. Ego uero tantum estimo ut hostes post terre motum premescam. quod magis putauerim deum hac illis illecebram dimisisse ut penas redderent. Non enim tantum manu armisque freti. quantum pariis calamitatibus aduenerunt. Fallax autem spes est que non suis uiribus nititur. sed alienis aduersis. Sed neque res uel contrarie apud homines incerte sunt. & in utramque partem mutant fortuna. & id uobis propria exempla demonstrabit. Nam prius prelia superiora nos uictores fuimus. post ab hostibus uicti sumus. & nec quisquam estimare ualebit si illi capiantur & nos uictoriam obtineamus. Nimis enim confidens incautus est. metus autem prudentiam docet. Nam in hoc ipsum quod timetis. fiducia suggerit. Nam cum ferociores quam oportet erant fustis & preter uoluntatem meam sepe in hostes irruistis. & ne uir alacer animus certam uictoriam spondet. Conuenit autem an plurimum sic esse affectos. in ipso autem bello uirtutem erigere. sceleratisque hostibus intimare facturos quod nullum malum neque ira celestis umquam deprimat fortitudinem iudeorum. donec uite spiritum habent. nec sibi arabas dominari patiantur. Nichil quoque uos terreat motus rerum animam carentium. neque arbitremini terre motum cessionem alterius facte cladis esse portentum. Naturalia namque sunt elementorum

181.

uicta. nullumque dampnum inferunt nisi quod ex ipsis euenerit. Ceterum quod uobis amplius terre concussio nocere poterit uictis. immo maximum exercitui monstrum hostibus: accedit quod legatos nostros preter omnium hominum leges crudeliter extinxerunt. Non enim effugient maximum dei lumen et nostram dexteram inuictam, et continuo deo annuente penas dabunt. Pergite nunc non pro coniugibus neque pro liberis aut pro patrie periculo pugnaturi, sed pro ultione cedis nostrorum legatorum. Vobis autem inobedientibus ipse preliabor pro ceteris. Pro certo autem sciatis nulla fortitudine posse sustineri, nisi temeritate ledatur. His uerbis herodes milites adhortatur. ubi eos alacres uidit. sacra deo celebrauit. et deinde cum exercitu iordanem transgressus est. Castris autem positis non procul ab hostibus: pugnam eminus incitabat. quam primum cupiens congredi. Nam et hostes premiserat qui castellum occuparent. ipse uero producto ad plurimum milite instructa acie arabas lacessebat. Cum autem nemo contra procederet. quidam eos uehemens formido tenebat. et ante multitudinem dux alchimus timore obriguerat. Herodes autem uallum eorum aggressus omnia disturbat. eoque non coacti ad pugnam confusis ordinibus: mixti cum peditibus equites congrediuntur. et si multitudine superiores iudeis. tamen alacritate impares. quamuis audaciores eos faceret uictorie desperatio. Et quamdiu quidem restiterunt. non magna cedes eorum facta est. ubi uero terga nudauerunt: multi a iudeis. multi a semetipsis conculcati perierunt. Denique v. milia in fuga ciderent. ceteraque multitudo in uallum compulsa est. eosque statim circumseptos obsidebat herodes. et aque penuria eos uehementer urgebat. et quingenta talenta herodi pro redemptione sua offerebant. Ardescente autem siti cateruatim exeuntes ultro se iudeis tradebant. adeo ut quinque diebus iiii. milia uincirentur. sexto uero die reliqua multitudo ad pugnam desperata salute procederet. Quibus congressus herodes iterum vii. milia circiter strauit. et tam magnam plagam sumpsit ex arabis. Mox autem illum excepit de summa rerum sollicitudo propter amicitiam antonii. pro uictoria cesaris apud actium. Verum non cesar plus timoris habebat quam herodes pateretur. Nam cesar uictum non putabat antonium quamdiu herodes superesset. Herodes autem his periculis decreuit occurrere, rodumque ueniens ubi cesar eo tempore morabatur. adiit eum sine diademate ueste cultuque priuato. sed fastu regio neque dissimulata ueritate hec coram cesare dixit. Ego o cesar rex factus ab antonio. fateor utilem regem me fuisse antonio. Neque dubitauerim dicere quod omnimodo armis meis gratum expertus esset. nisi arabes non prohibuissent. sed tamen ei auxilia pro uiribus meis misi. et multa frumenti milia. sed nec accepta apud actium plaga bene de me meritum deserui. Et cum auxilium ei non commodarem. tamen optimum consilium dedi. ut cleopatram occideret. Qua si occidisset. et pecunias et muros ad tuitionem. et exercitum. et memet ipsum socium belli contra te pollicebar. Sed profecto ei aures cleopatre amor. et deus qui tibi uictoriam donauit obstruxit. Vna ergo cum antonio uictus sum. et regni coronam cum eius fortuna deposui. ad te autem ueni spe salutis de uirtute presumens. et ut in exemplum trahatur qualis amicus meus amatoris fuerim. Ad hec cesar immo saluus esto inquit. et nunc regnato tutius. Nam merito es ut plurimos regas, cum amicitiam tanta fide tueris. quin et stude ut in deinceps fidus permaneas. Siquidem ego preclarissima spe de tua in magna amicitia permitto. Recte tamen fecit antonius quod magis cleopatre quam tibi paruit. te autem lucrati sumus propter eius amicitiam. Initium autem est decreto firmitate regni pro beo. experiar autem ipse quoque tibi bene aliquid facere, ut amplius non lugeas antonium. Cesar ergo huius sermonis humanitate herodem ne quid de amicitia sua dubitaret hortatus. diadema illi reposuit. et indulgentiam decreto consignat. Herodes autem preterea cum delinitum muneribus rogabat. ut alexandrum quendam supplicem ex amicis antonii iuberet absolui. Sed uicit iracundia cesaris. dicens illum grauia commisse pro quo rogabat. et tamen repulit deprecantem. Post hec herodes cesarem ad egyptum euntem per syriam. multis pecuniis ei oblatis. ipse cum suo exercitu ad ptholomaidam cum eo processit. et cenam illi cum omnibus amicis exhibuit. et insuper exercitui epulas distribuit. Prospexit et ut per arida loca proficiscentibus ad pelusium et inde redeuntibus: aquarum copiam deesset. nec fuit quicquam utensilium quod exercitus desideraret. quod non eis exhiberet. Pro his beneficiis cesar herodi hoc regnum paruum esse estimabat. et ideo restituit ei omnia que cleopatra antonio uiuente ipsi abstulerat. et totam syriam eius procuratore constituit. Hinc ad summam felicitatem euectus. et ad maiorem sublatus animum. maximam prudentie partem obsequio pietatis indulsit. Nam anno regni sui xv. et templum instaurauit. et duplum terre spacium quod fuerat circa templum muro amplexus est ingenti. et munificentia ac singulari argumento. Erat et in ambitu fani magne porticus. eisque iunctum a septentrione castellum quod antoniam uocauit in honore antonii. Quin et domus regia ibi in superiori parte ciuitatis extructa. duas edes intra maximas atque pulcherrimas quibus nec templum quidem usque conferri posset, edificauit. easque amicorum uocabulis unam cesaream. alteram agrippium nominauit. In samaritica et regione oppidum muro pulcherrimo per xx. stadia circumdatum sebasten appellauit, deductis illic sex milibus colonorum. et terra eis fecundissima attributa. Vbi templum quoque maximum inter edificia collocauit. et circum id area trium semis stadiorum cesari dedicauit. Aliud et templum circa iordanis fontem candido marmore posuit. Qui locus uocatur panium. ubi montis quedam uertex in profundum editur propter subiectam lateris uallem specu aperit umbrosum quod profunde altitudinis rupes ad imum liquentis gutte receptaculum concauatur. Foris autem de spelunce radicibus oriuntur fontes. et ut quidam putant hic est iordanis initium. Non fuit autem ullus locus ydoneus regni quem herodes rex nudum ab honore cesaris reliquerit. Nam cum in maritimas ciuitates audisset unam iam uetustate fessam. que stratonis pyrgus uocabatur. et pro loci natura munificentie sue capacem. totam eam candido saxo reparatam clarissima regia decorauit. et in ea maxima ingenii sui magnitudinem demonstrauit. Nam inter dorain et ioppen media ista stabat omnis hora maritima adeo fuit importuosa, ut omnes qui ad egyptum ex fenice nauigarent. in mari fluctuare cogerentur, minas affrici uenti metuentes. cui mediocris aura tantas undarum moles ad scopulos erigit, ut remeantes fluctus gurgitem per aliquantum spacium maris feritas augeatur. Sed rex herodes liberalitate ac sumptibus: deuincens loci naturam pireo maiorem portum edificauit. et in eius penetralibus alias stationes nauibus fecit altissimas. et quanquam ei omnis locus aduersaretur, tamen ita cum difficultate certauit ut firmitas quidem structure nequaquam mari cederet, pulchritudo uero tanta esset quasi nulla res ardua prepedisset ornatum. Metitur autem quantum diximus

portui spacium per xx. ulnas in profundum saxa dimisit. quorum pleraque pedum l. longitudinis et altitudinis viiii. et latitudinis x. Nonnulla uero et maiora fuerunt. Expleto autem spacio quod unda celabat in cc. pedes murum dilatauit. ex quibus c. repellendis fluctibus erant antea constructi. Ceteri autem saxeo muro quo portum cingit subiecti sunt magnis turribus impositis. quarum maxima ac pulcherrima ex priuigno cesaris drusium cognominata est. Crebri autem fornices adducenda quique portum herent. per quos fornicibus et circum eos pila saxea et lata que de naue egredientes exciperet ambulatio. adeo autem septentrionalis erat. Oppidum autem prouincie dedicauit. ciuitati uero cesaree nomen imposuit. Qui etiam et cetera opera. forum. theatrum. amphitheatrum digno uocabulo collocauit. Sed nec parentes suos ita quisquam dilexit. Nam et patris nomine in optimo loco regni campo ciuitatem condidit. fluminum arborumque ditissima. eamque antipatridam nuncupauit. et super ierichuntem castellum natura tutum et pulchritudine precipuum muro cinxit. atque in honorem matris cypram uocauit. Fratri quoque faselo turrim in hierosolimis dedicauit. Cognatus autem et amicis generis gloria traditus nec sui fuit immemor. sed castellum contra montem arabici lateris propugnaculo praemunitum de suo nomine herodium uocauit. Cumque hec et alia multa opera perfecisset: magnum spectaculum cunctis uidentibus prebuit. Summus et uenator erat. et sepe in equitandi peritia que cuperet assequebatur. Denique uno die quendam quadringentas feras subegit. Est autem illa regio altrix aprorum. sed magis ceruis et onagris frequentatur. Bellator autem talis erat. qui sustineri non posset. et multos in exercitatione terebat. Fuit et intorquendo iaculo directissimus. et sagittarum librator uidebatur egregius. Preter animi autem corporisque uirtutem, secunda quoque fortuna usus est. Raro autem contra uotum ei belli cessit euentum. Si quando autem id accidit. non ipsius culpa sed aut proditione quorundam aut temeritate militum fiebat.

Post hec et rei publica infelicitatem et aduersi casus ex mulieribus ceperunt quam maxime diligebat. Nam antipatrum filium suum quem ex priore uxore habebat: amore illorum filiorum quos de mariamne susceperat expulit de ciuitate. Quinque autem filiorum quos ex mariamne susceperat due erant femine. ceteri mares. Horum unus rome in studio mortuus. duo maiores natu propter matris nobilitatem et quod in regno nati essent: amabiliter a patre educabantur. Deinde herodes hyrcanum coniugis sue auum quem parthi ut supra diximus captiuum adduxerant ad se reuersum propter suspicionem peremit. Fratrem quoque coniugis propter eandem suspicionem in lacu demersum necauit. Ex his ergo rebus accipiebat ipsa mariamne inimicitiarum contra herodem probabiles causas. et tantum inerat uxoris odium. quantum illam ipse amabat. Nam de morte cognatorum dolens. multa obprobria marito obiciebat: sororem quoque eius salomen. et fratrem ferora maledictis atrocioribus dehonestabat. Herodes autem pro amore eius in his omnibus obmutescebat. Nam profecturus ad cesarem iosippo salome sororis sue uiro quem fidelem habebat. et pro affinitate beniuolum. commendauit ei uxorem mandans ei clam ut eam interficeret. si et se occidisset cesar. Verum iosippus non malignus sed regis amorem mulieri cupiens demonstrare, quod absente marito uiuere non pateretur diuelli. secretum ei sermone aperuit. Et illa cum iosippo herode multaque inter fabulas de affectu iurante. et quod nunquam alterius mulieris esset amore captus. illa deinde respondit. Valde amor tuus erga me comprobatus est, cum iosippo ut me occideret precepisti. His auditis herodes quod occulta credebat: amens illico insaniebat. nec iosippum unquam mandata sua prodidisse: nisi eam coitu corrupisset. Cumque prius iratus exsiluisset: salome soror eius arrepto tempore criminandi. mariamnem cum iosippo simul accusauit. Vnde herodes immoderato emuli dolore feruens. confestim utrosque iussit occidi. Deinde penitudo sequebatur insaniam. et postquam iracundia concidit, amor eorum incalescebat. Tanta autem uis cupidinis erat. ut eam mortuam non putaret. sed pre egritudine tanquam uiuam alloqueretur. Matris autem iracundie succedunt filii. et inmanitatem sceleris reputantes. non aliter suspectum patrem quam si hostis esset habebant. Siquidem cum etatibus eorum. mentium quoque roborabatur affectio. Iam uero maturi coniugio. unus amite sue filiam duxit. alter filiam archelai regis capadocum. Quidam autem accedens ad herodem nuntiauit ei quod patri utrique filii eius instruerent insidias. et apud cesarem eum accusare uellent. His ergo criminationibus repletus herodes. ueluti sibi propugnaculo futurum aduersus filios, antipatrum ex doside natum in regnum reduxit. et filiis mariamnes preposuit. Qui cum hanc mutationem tolerabilem non putarent. indignationem cohibere pro sua nobilitate non poterant; sed in singulis quibus offenderent iram prodebant. et in dies singulos magis magisque a patre negligebantur. et antipater eo magis honorabatur. Nam idem antipater patrem blandire callide nouerat. et uarias in fratres suos calumnias conferebat. quedam ipse dictitans. amicos uero ad alia uulganda submittens. donec omnino spe absciderit fratribus suis. In testamento etiam ipse iam aperte successor fuerat declaratus. Deinde et tanquam rex ad cesarem missus est. cultuque regio et ceteris obsequiis preter diadema utebatur. Matrem et suam doside a regno deiectam. quomodo ualuit ad cubile patris reuocauit. et blandiciis et criminationibus patri obrepsit. ut et de filiorum morte cogitaret. Quam propter herodes alexandrum filium secum romam pariter ducens. ueneni sibi dati reum apud cesarem accusauit. Ille autem uix loquendi copia nactus. delicta quidem patris uerecunde suppressit. sibi uero dicta crimina fortiter diluit. et fratrem pariter secum purgauit, moxque de antipatri calliditate. et de suis iniuriis questus est. Nam preter innocentiam culpe eloquentia iuuabat. et erat acerrimus in dicendo. Postremo proloquitur quod eos pater libenter occideret. auxit facinus et cunctis assidentibus lacrimas incussit. et cesarem sic afficit. ut eorum accusationibus spretis. herodem in filiorum amorem reuocaret. Hac autem lege reconciliatio facta est. ut adolescentes illi omnibus patri obedirent. ille autem cui uellet regnum relinqueret. Post hec roma digressus. licet soluisse criminibus filios uideretur. non tamen erat suspicione liberatus. quia argumentum odii sequebatur antipater. et propter uerecundiam reconciliatoris palam proferre inimicicias non audebat. Cum uero hierosolimam redisset. populo conuocato. ibique filiis preter se astantibus: antipatro qui et primogenitus erat. et filiis mariamne alexandro et aristobolo. causam profectionis narrauit. multasque deo gratias egit. multas et cesari. quod domus sue sediciones sedasset. et quod regno maius esset filiis suis concordiam prestitisset. Nam cesar me regni dominum. et successores regni iudicem constituit. ego autem cum mea commoditate gratias refero. tresque istos meos filios reges designo. hic meo sententie socium primum deum precor fieri. deinde uos omnes. Nam antipatro etas. filiis autem mariamnes nobilitas successionem regni conciliat. Magnitudo autem regni omnibus sufficiet. Quos autem cesar coniunxit. et pater in regem constituit obseruate. non iniustis eos neque disparibus sed meritis calentes honoribus. Rogo autem non solum uos sed et primates ordinum exercitus mei. ut ad hunc nunc solo spe habitantes

Non tamen regnum, sed regni honorem filiis meis trado. Et iocunditatem quidem quasi rectores percipient, pondus autem rerum et si nolim meum tamen meum est. Considerent autem quisque uestrum et aetatem meam et uitae institutum nec non et pietatem. Nam neque senex adeo sum ut de me cito desperetur, neque uoluptatibus assuetus que adolescentium quoque breuiore spacio concludunt. Diuinitatem uero ita colui, ut in longum uos eam progressuros esse credam. Quod si quis in contemptum mei meis filiis placere maluerit, et pro illis mihi supplicium dabit. Ego enim non quod eos ex me procreatos honorifice eos haberi ueto, sed quia haec nouis adolescentibus studia et nutrimenta ferocie suggerere. Itaque cogitent qui se ad eos applicant, bonis quidem apud me paratum esse premium, seditiosis uero paratum supplicium. Nam ipsis expedit me regnare, neque eis esse concordes. Vos autem o boni filii primum mente retinentes sacram naturam, cuius affectiones etiam feras bestias salua sunt, deinde cesarem qui uos reduxit in gratiam, meque tertium patrem uestrum uos monentem fratres animo et corpore permanere. Ideo nunc autem uobis et uestimenta et obsequia regalia dabo, deumque oro conseruare honorem uestrum si concordes fueritis. Hec locutus herodes singulos benigne cum salutauit, populum dimisit. Alii conuenientia dictis eius optantes, qui uero mutationis erant cupidi, ne audisse se quidem simulabant. Fratres autem dissensio reliquit, sed peiora suspicantes alius de alio digressi sunt. Nam filii mariamne alexander et aristobolus egre ferebant antipatrum ante regnum natum se in aliquo precellere. Antipater autem censebat eos sub se regnare. Tamen antipater pro uarietate morum retinere se certa nouerat, et que sibi odio erant multa fraude celabant. Filii autem mariamne pro nobilitate generis quicquid mente gerebant in lingua prodebant. Multi autem ad litem inter eos incitandum operam dabant, et plures amicorum sese explorandi causa ingerebant. Itaque omne quod a filiis mariamne dicebatur in occulto, statim apud antipatrum nota fiebant, et ab antipatro ad herodem cum adiectione deferebantur. Et quod etiam simpliciter locuti erant, ab antipatro apud patrem in crimina uertebantur. Semper et que eos irritarent submittebat antipater, ut mendacia suas ueras occasiones haberent. Cum autem haec caute uniuersa committeret, astutus et criminationibus aditum ad herodem moliebatur delatoribus subornatis. Et si quid de fratribus nunciabat illi, mox haec affirmando herodem ad iracundiam prouocabant, omniaque ad insidias referebant. His accensus herodes quantum per dies singulos de affectu adolescentium subtrahebat, tantum adiciebat antipatro. In eandem quoque partem inclinati sunt qui regno fauebant. Adolescentes et nisi delata facinora nesciebant, et ex his postea capiebantur incauti. Nullus tamen palam a patre increpabatur, sed affectu eius refrigescente paulatim hi sentientes ad ius doloris asperius excitabantur. Antipater autem eodem modo patruum suum feroram et amitam salomen contra illos incenderat. Preter haec autem omnia quedam criminatio de eis diuulgata est, que animum patris nimis incendit. Audiuit enim quod sepe conquererent deo quod matrem eorum occidisset, et causam eius cum gemitu atque imprecationibus deflerent. His de causis herodes licet prestantem animum adolescentium formidaret, tamen ne spe correctionis absciderentur, ad se eos uocauit. Romam enim nauigaturus erat, et quasi rex pauca comminatus in pluribus eos quasi pater monebat, rogauitque eos ut fratres diligerent, promissa priorum peccatorum uenia, si per haec meliores fierent. Illi autem criminationum iudicia ficta esse dicebant, purgationisque sue fidem rebus ipsis posse probari. Nunquam enim calumniatores defore, dum eis persuaderi posse extabit. His ergo uerbis patrem ad tempus placauerunt, sed non multo post ad alia acerbiora negotia sermo ferebatur. Tres eunuchi erant herodi karissimi, et ex genere famulatus nemini id latebat. Vni enim uinum ministrare cura fuit, alteri cenam apponere, tercius autem dormitum eum collocabat et cum ipso cubabat. Hos muneribus maximis alexander subiecerat sue cupiditati. Postquam autem regi herodi indicata sunt, ui tormentorum coacti aperuerunt quomodo eos fefellisset alexander, nulla in herode spe habenda esse commemorans inprobo sene, et quod capillos infecisset ob hoc ut eum cuncti adolescentem putarent. Verum se oportere coli, qui et inuito eo futurus esset regni successor, nec multo post ab inimicis repeteret penas, amicosque suos beatos faceret, ac ipsos pre ceteris. Et alexandro obsequia potentium iam parere, militumque rectores, necnon ordinum principes occulte ad eum conuenire dicerent. Hec herodes adeo pertimuit, ut non auderet statim delata proferre, sed exploratores die noctuque submittens dicta factaque singula scrutabatur, et de quibus suspicio fuisset ilico trucidabat. Itaque regnum eius acerbissima iniquitate repletum est, et ipsis criminationibus erant supplicia uelociora. Denique accusabatur qui non accusabat, et cum eo qui antea eum erat ducebatur ad penam. Ad haec et seuicia processerat, ut nec eorum quidem humanitatem aspiceret, qui auctores accusationum erant, sed et amicis se inimicissimum prebebat, et multos de regno suo deiceret, et in quos potestatem non habebat, in eos dictis asperis seuiebat. Augebat et mala antipater, collectaque propinquorum caterua, nullum criminationis genus omisit. Tantum autem in eum [illegible] timor inuasit, ut stricto gladio sibi instare putaret alexandrum. Denique subito alexandrum filium in uincula coniecit, et in amicos eius tormenta porrexit. Multi autem tacite moriebantur, nulla uoce super conscientia prodita, alii uero ex inpatientia doloris fingebant aliqua mendacia ne perirent. Alexander uero cum suspicionem patris uisus abolere non posset, indicauit ei plurimos se socios habuisse in coniuratione aduersus eum, et ante omnes fratrem ipsius patruum scilicet suum feroram et sororem eius salomen. Archelaus autem rex capadocie cuius filiam idem alexander in matrimonio habebat, maturo in iudeam uenit, metuens ne quid genero aut filie mali accideret. Quibus et quamuis callide tamen prudentissimo consilio succurrit, regisque herodis minas arte dissoluit. Mox enim ut ad herodem uenit, statim ubinam est clamat, execrabilis gener meus? ubinam illud parricidale caput aspiciam? quod meis manibus ipse lacerabo, et tradam filiam meam bono marito nouo. Nam et si filia mea particeps non est huius consilii, quia tamen eiusmodi uiri coniunx fuit inquinata est. Miror et tuam patientiam o herodes cuius periculum agitur, quod adhuc alexander uiuit. Ego namque a capadocia properans ueniebam, ut et illum repperirem iam dudum supplicium, et de filia mea tecum questionem haberem, qua illi desponsata. Attamen de utroque nobis consulendum est. Licet in animum patris sis, et ad puniendum filium insidiatorem nimis fortis. Permutemus dexteras, et alter alteri iracundie uicarius existamus. Talibus uero archelaus generum alexandrum increpans quamuis [illegible] fallebat in mendacio. Et tamen eum sibi credere [illegible] considerandum est [illegible] et si isdem filius aut gener meus aliquis habuerit huius persuasionis auctores, qui ad deteriorem partem ad lubricam etatem impellerent. Ab huiusmodi namque hominibus non solum adolescentes falluntur, uerum et senes, domusque clarissime, totaque regna solent subuerti. Consentiebat his dictis herodes, iramque paulatim remittens

alexandro, dicebat quod fratres ipsius ferora et soror salome cum eo in coniuratione fuissent. Quod ubi feroras audiuit, sentiens archelaum apud fratrem suum herodem multum ualere, ex impudentia fallitur sibi apud eum quasi iuuit. Archelaus autem primum eum incusans quod fratrem herodem uoluisset insidiis decipere, et adolescenti genero suo apud patrem causa mali fuisset, deinde monuit ei ut a fratre eius indulgentiam et ueniam de commissis peteret, et in hoc se ei adiutorio fore. Paruit archelao feroras, atraque ueste cum lacrimis ut quam miserabilis poterat, ad pedes fratris sui herodis prouolutus se culpabilem fatebatur, et ita archelao interueniente in gratiam fratris rediit. Ipse autem archelaus tamdiu alexandro genero se simulabat iratum, filiamque suam ab eo disiunctam abducturum se firmabat, donec herodem compulit ultro pro adolescentulo se deprecari, ut filiam suam illi uxorem relinqueret. Archelaus autem dixit ut filiam suam preter alexandrum cui uellet coniungeret, tantum ut inter eos iura affinitatis non soluerentur. Herodes uero asseuerabat quod filia eius ab adolescente diligeretur, que si remaneret peccatorum foret obliuio, si uero discederet, causa desperationis adolescenti fieret. Mollior namque sit audacia, si domesticis affectionibus detrahatur. Vix ergo archelaus quasi renitendo cessit, et cum tali astutia alexandro genero in gratiam patris adducto, in epulis et humanitate coniuncti familiariter uersabantur. Abeuntem autem a se archelaum muneribus talentorum lxx et solio aureo gemmis ornato, et eunuchis donat. Quin et cognati et amici regis iussu eius archelao dona clarissima dedere, eumque tam ipse quam optimates usque ad antiochiam prosecuti sunt. Non multo post uenit in iudeam qui non solum reconciliationem factam [illegible], uerum et causa fuit interitus. Lacedemonius iste erat genere, nomine euricles, ad regni desiderium pecunie amore corruptus. Is amplissimis donis herodi oblatis, adulatione falsisque de illo laudibus et sermonum calliditate ipsum circumuenit, maturque perspecto eius ingenio, dictis simul et factis que illi placerent inter primos amicos eius habebatur. Nam et rex et omnes eius comites libenter eum ob spartiatam patrie causam dignum eum esse honore iudicabant. Ille autem postquam fragilitatem domus animaduertit, fratrumque inimicitias, et quemadmodum pater in singulos esset animatus, antipatri hospicio functus, simulata amicitia fallebat alexandrum, dicens se fuisse consiliarium archelai. Cum et ita quasi probatus irrepsit, moxque ab eo fratri aristobolo commendatus est. Pertemptatis autem omnibus accedens ad antipatrum exprobrabat illi quod cum filiorum herodis maximus esset, spei sue negligeret insidiatores. Ad alexandrum quoque accedens exprobrabat ei quod pateretur antipatrum filium priuate mulieris sibi in regno succedere, cum ipse esset ex regina natus, et filiam regis uxorem haberet, et magnam spem haberet in archelao. Alexander uerbis eius credulus, de antipatro que se mouebant apud eum querebatur, et quod herodes matrem eorum interemisset, et ipsis regnum auferret. Hec audiens euricles et doleri se simulans, et ad aristobolum fratrem eius accedens ad eadem dicenda pellexit. Postmodum uero utrorumque uerba ad patrem referens, ad antipatrum secreto discessit, narrans ei uerba et insidias quas ei fratres parabant, et quod strictis gladiis in eum irruere uellent. Oblatis autem ei ab antipatro multis pecuniis, laudator eius erat apud patrem. Cumque uideret herodem se monitibus placasse, adiecit et alexandrum filium suum in eum gladium exacuisse, et se eum confirmasse dextera, dicendo quod ipse regnum alieno filio tradere uellet, et eorum matrem occidisset, et regnum eorum hereditarium antipatri spurio prepararet, et ideo se uelle sanguinem matris uindicare. Hic euricles in alexandrum falso delatus, antipatri laudes prosequebatur, dicens illum esse solum qui patrem diligeret, et qui adhuc insidias retardasset. Herodes autem non diu preterite suspicionis oblitus, intolerabilis iracundie seuitia turbabatur. Antipater autem [illegible] tempus nactus, alios accusatores fratribus subornauit, qui dicerent eum iocundo tyranno clam colloqui solitos esse, olim principes equitum, et tamen pro offensionibus quibusdam motos. Hac indignatione succensus herodes confestim eos tormentis subegit. Illi autem nichil eorum se scire confessi sunt. Cum autem nullum documentum ualidum de eis proferretur, iam a uinculis absolutos sic in custodia seruari precepit. Euricles uero domus sue pestem ac totius sceleris indicatorem, bene de se meritum datoremque salutis appellans, talentis l donauit. Ille autem priusquam certa fama peruolaret, ad archelaum properat, aususque dicere quod herodem reconciliasset alexandro, ab illo quoque pecunias cepit. Deinde achaiam ingressus, ad similia facinora male questis abusus est. Postremo apud cesarem accusatus quod dissensionibus impleuisset achaiam et ciuitates spoliasset, inde fugatus. Quidam et euarestus [illegible] erat amicissimus alexandro, recedente euricle, percunctante herode super his que ille sibi intimasset, iurauit se nichil scire. Nec tamen id quicquam miseris profuit apud herodem, solis maledictis aures paratissimas aperientem, eumque sibi gratiosissimum esse iudicantem qui secum eadem crederet, hisdem moueretur. Incitabat preterea salome soror eius crudelitatem eius in filios. Namque hanc aristobolus periculis inuoluerat, et apud fratrem accusauerat quod sylleo arabo nubere uoluisset. Illa autem accedens ad fratrem multis criminibus obfuscabat adolescentulos illos, in tantum ut herodes nil ulterius dubitare passus utrumque filium in uincula mitteret, et ab inuicem separatos asseruari preciperet. Deinde uolumnium militum magistrum et ex amicis suis olimpum descripta indicia ferentes proficisci iussit ad cesarem. Qui postquam in urbem romam delati cesari herodis literas reddiderunt, cesar uehementer in adolescentulos exarsit. Verum ei potestatem a filiis non auferendam iustum ducens rescripsit ei ut ipse sui arbitrii dominus esset. Et monebat si placeret ut in communem consessum propinquorum et rectorum suorum preiudicia de insidiis filiorum quereret, et si esset in delato crimine [illegible] apperiret, occideret, si uero tamen fuge eos meditatos, mediocri supplicio [illegible]. Paret cesaris herodes. Cumque berito [illegible] cesar iusserat peruenisset, iudicium cogit, et presidentes ibi rectores quibus a cesare [illegible] fuerant [illegible] legatis, et cum his uolumnium [illegible] propinquis et amicis regis, et salome et feroras, et post hos optimates syrie preter archelaum regem. Nam hunc herodes quasi alexandri filii sui socerum suspectum habebat. Filios quoque suos satis prudenti consilio in concilium non produxit. Sciebat enim quod si tantum uisi fuissent, omnium misericordiam cunctos [illegible]. Ille quod si etiam dicendi copia tracta esset, facillime alexander [illegible] obiecta dilueret. Custodiebantur autem in placentine uico sydoniorum. Exorsus est ergo herodes in concilio uelut cum presentibus loquens, et insidias obiciebat, et probationibus deficiebat. Maledicta uero et plura et iniurias et peccata plurima in se admissa prosequebatur, eaque morte grauiora esse consessoribus demonstrabat. Postremo cum nullus inter contradiceret, rogauit eos ut filios suos [illegible] sententiam [illegible]. Primus ergo saturninus condempnandos esse adolescentulos sed non morte pronunciauit, et id et duobus legatis bonum uisum est, et aliis non paucis. Tristem uero sententiam primus uolumnius dixit, et post eum ceteri herodi

fauentes, necandos esse adolescentes iudicauerunt. Cum uniuersa syria et iudea suspensa operiretur huius tragedie finem, et nemo estimabat herodis crudelitatem usque ad parricidium processuram. Ille tamen filios tyrum traxit, atque inde cesaream deuectos quo genere mortis eos perimeret cogitabat. Interea miles quidam nomine tyro, qui et filium habebat cum alexandro consuetum atque amicum, et ipse adolescentulos diligebat, pre nimia ira [illegible] natione mentis circuiens clamabat conculcatam esse iustitiam, ueritatem perisse, naturam esse confusam, uitamque hominum iniquitatis repletam, et omnia que dolor contemptori uite dictasset. Denique ipsum herodem ausus adire dixit ad eum. Michi omnibus hominibus uideris esse infelicissimus, qui contra karissimos nequissimis credis. Siquidem frater tuus feroras et soror salome fidem apud te aduersus filios tuos habent, quos sepe ipse morte supplicio dignos esse iudicasti, neque eos aduersus te agere [illegible] successoribus destitutus cum solo antipatro remaneas, capite facile optauerit. Verumtamen cogita ne ille quoque militibus odiosus fiat, propter gaudium quod habet de nece fratrum. Nullus enim est qui non adolescentium misereatur, principum et plurimi palam hoc grauiter ferunt. Hec dicens, simul eos quibus res indigna uideretur nominauit. Herodes autem statim et illos et ipsum cum filio quem hic nunciauerat comprehendi iubet. Ibi et cum aliis quidam regalis tonsor nomine trifon nescio qua exagitatus insania semetipsum indicans prosiluit dicens. Michi iste tyro persuasit ut occasione tondendi nouacula te occiderem, et alexandrum ob hoc magna premia collaturum. His auditis herodes tyronem eiusque filium et tonsorem subdidit questioni. Cumque illi negarent, tonsor autem nichil amplius diceret, tyronem uehementius torqueri iussit. Tunc filius patris miseratione commotus, cuncta se regi indicaturum promisit si pater parceretur. Relaxato igitur patre dixit eum uoluntatem habuisse ut ipsum occideret impulsus ab alexandro. Hoc autem fictum quibusdam uidebatur, fictum ab adolescente quo patrem a penis liberaret, nonnulli hoc uerum esse firmabant. Herodes tamen et militum principes et tyronem in contione accusatos, cum aliis qui simul accusati fuerant iussit statim interfici. Filios uero alexandrum et aristobolum in sebasten missos suffocari precepit, et mortuos asportari cum alexandro materno auo sepeliendos.

Antipatrem autem cum iam se sine controuersia successorem regni speraret, intolerabile gentis excepit odium, cunctis scientibus illum fratribus conseruisse calumnias. Archilaum autem non mediocris timor sollicitabat, cum crescente sobole peremptorum. Erant et alexandro ex glafira duo filii, tygranus et alexander, necnon aristobolo ex beronice filia salome, herodes et agrippa et aristobolus, filieque due herodiadis et mariamne. Glafiram autem uxorem alexandri cum dote sua in capadociam herodes ad archelaum patrem remisit, postquam alexandrum interfecit, beronicen autem uxorem aristoboli auunculo antipatri nuptum dedit. Conuocatis autem propinquis et amicis astantibus pupillis filiorum quos necauerat, misertus eorum et oculis lacrimis repletis dixit. Horum pupillorum patres mihi quedam tristis fortuna eripuit, ipsos autem orbatos misericordia cum natura commendat. Experiar itaque ut et si pater infortunatissimus fui, auus tamen sim prouidentior, et filiorum filios amantissimos mihi relinquam. Despondeo igitur fratris mei ferore filiam tuam maximo filiorum alexandri, ut ei curator sis necessarius, tuo uero antipater filio aristoboli filiam. Cuius et hec mortuo patre orbate, sororem uero eius herodes filius meus accipiat. Cedebis quidem hoc sic iudicium meum, neque id quisque dirimat qui me amabit. Precor autem et deum bono regni mei, meorumque nepotum copulare nuptias, atque hos pueros placidioribus oculis aspicere, quam patres eorum. Postquam hec locutus effleuit et puerorum dexteras iunxit, benignissime consalutatis singulis dimisit concilium. Statim diriguit antipater et sibi derogatum existimabat, cunctisque rebus periculum fore si alexandri filius preter archelaum et ferora tetrarcha adiutorem haberet. Itaque omnium dirimere sponsalia statuit, et callide patri surripere timuit, sentiens acrisque uigilantiam ad suspicandum. Palam uero eum supplex adire ausus est, coramque deposcere ne se honore priuaret quo dignum eum iudicasset, nudumque nomen regis habere uellet, regnum autem sub se inuita penes alios esse. Instantissime autem precabatur, quia numerosa esset regia progenies, nuptias permutari. Herodes igitur perfecto eius animo quid de pupillis cogitaret uehementius iratus est, et filiorum quos interfecerat casum repetens formidabat ne et hii quandoque calumnia antipatri premium forent. Tamen postulanti nimium antipatro nuptias permutauit. Hinc licebat aduertere quantum antipatri ualuerit adulatio. Nam interempta pupillorum spe antipater et pro sua commoditate affinitatibus uinctis expectatione certa nitebatur, adiectaque malignitati fiducia, neque erat tolerabilis. Qui cum singulorum odium uitare non poterat, securitatem se exteriore querebat. Cum preterea ferorasque ei uelut iam confirmato regno obsecundaret, quin et mulierum conflata in aula factio nouas turbas excitabat. Et enim ferore uxor cum matre ac sorore sua necnon et matre antipatri multa in regno insolentius agebat, et duas regis filias contumeliose tractabant. Salome autem soror herodis inuidebat eorum concordie, eamque non pro bono conuenirent apud fratrem insinuabat. Cognita ei delatione mulieres et quod hoc herodes egre ferret, aperto quidem conuentu et familiaritate abstinuerunt, et inter se discordare rege audiente simulabant, et occultos cetus et nocturnas comessationes habebant, earumque consensionem fecit obseruatio firmiorem. Salomen autem nichil horum latebat, que herodi cuncta nunciabat. Ille autem ardens iracundia maximeque aduersus ferore coniugem, quam preter ceteras accusauerat salome, conuocato cognatorum amicorumque concilio, tamen consilii mulieris et filias suas contumelias cum ardore, et quod phariseis mercedem contra se prebuisset, et fratrem suum feroram sibi hostem reddidisset. Herodes autem conuiuis post hec ad fratrem feroram inuitabat eum uti uxore seu [illegible] habere amicum an uxorem. Cumque ille herodes potius uelle uita carere quam coniuge, herodes [illegible] ab antipatro noluit eum ferora [illegible] coniuge aliquem nunc habere. Uerum ille hoc palam preceptum custodiebat, in occulto autem eos prouocabat. Antipater autem effecit ut patruos suos rome degentes, ut ad cesarem a patre mitteretur. Herodes autem nichilominus instruit cum cunctis que usui erant necessaria et magna pecunia dedit, et testamentum importandum, in quo ipse antipater rex erat inscriptus. Antipatro igitur romam directo herodes fratri suo ferore uehementius iniungebat ut repudiaret uxorem. Quo nolente id facere, indignatus nimium herodes ipsum fratrem cum uxore ab oculis suis abscedere iussit. Ferora autem equo animo accepta iniuria in tetrarchiam suam recessit, iurans unum sui exilii finem fore post mortem herodis, et neque se

ulterius eum uisurum quoad usque uiueret. Denique post herode egrotante nec inuitatus quidem sepe eum ad se uocaret, tamen uenire noluit. Contigit quoque post hec ut herode conualescente feroras morbo incideret. Tunc herodis patientia demonstrata est. Nam uenit ad eum et humanissime curatum fleuit. Ipse uero feroras morbum superare non quiuit, et in paucis diebus mortuus est. Quem licet herodes fratrem usque ad ultimum ei in odio dilexisset, tamen a pluribus fama diuulgata est quod illum quoque ueneno interemisset. Post hec eius corpore hierosolima portato, maximum luctum cum gente super eum habuit et clarissimum funus sepulture ei exhibuit. Unus igitur interfectorum filiorum mariamne alexandri et aristoboli hic exitium uite fuit. Et consummatio [illegible] antipatrum filium herodis auctorem nefas et ex interitu ferore nacta principium. Quidam ex libertis ferore adueniens perterriti herodem dicebant fratrem ipsius patrem eorum ueneno interemptum esse. Nam coniugem eius matrem antipatri dicebant obtulisse quendam cibum non quo solebat modo conditum, eoque sumpto statim obisse. Et uenisse illuc ante biduum matrem et sororis eius amicam quandam mulierculam ueneficam ex arabia, ut uenenum fratri eius ferore pararet conficeret. Perculsus igitur herodes plurimis suspicionibus ancillas et nonnullas libertas tormentis subegit. Ibi tum exclamabat una earum doloris impatiens. Deus celi terreque rector uindicet matrem antipatri que nobis horum malorum causa est, uindictam exerceat. Hoc herodes audito initium perscrutandi nactus, perquirebat indagine ueritatis ab illa muliere. Illa autem statim aperuit familiaritatem matris antipatri cum ferora quondam et eius uxore habitam, et quod sepius antipater et ferora ab eo egressi tota nocte cum illis mulieribus potare soliti essent, seruis et ancillis exclusis. Hec omnia mulier illa torta indicauit. Cum autem ancille separatim torquerentur, pari uoto indicauerunt quod antipater ex consilio matris eos inuitos romam uocatos esse, et ferora fratrem eius trans flumen recedere curauisse. Et sepe illos inter se occulte dixisse quod herodes nulli deinceps parceret, qui mariamne proprie uxori eiusque filiis minime pepercisset, idoque melius esse ab hac belua quam longissime fugere. Sepe quoque antipatrum dixisse matri conquerendo quod ipse iuuenis iam canus esset, pater uero eius senex iuuenesceret, et se fortassis prius incipere regnare moriturum. Preterea etiam pullulare ydre capita filios alexandri et aristoboli, et ideo herodem per senectutem delirare, quod putaret post mortem suam testamentum ab eo factum firmum permanere. Minime autem non esse quod filios odio haberet, cum et fratrem feroram persequeretur. Denique nuper sibi ne cum ferora fratre ei patruo suo colloqueretur interdixit, et talenta dedisse, et tamen cunctis ablatis nudos se dimissurum relinqueret. Uerum hoc neque fieri posse, ut tam pestifera bestia quisquam effugiat, sub qua nec palam amicabiliter uiuere liceret. Hec uerba et consilia interiorum ancille prodiderunt. Herodis igitur ante alios in dosidem antipatri matrem furor erupit, eamque omni ornatu que illi donauerat spoliatam et multis talentis comparato expellit. Deinde ira deposita mulieres a tormentis absoluit. Timore autem pauidus erat et ad omnes suspiciones incitabatur, multosque innocentes necabat ne quem nocentium pretermitteret, in tormenta ducebat. Nam uxorem ferore fratris sui euocatam iussit sibi afferri uenenum quod inter se confecerant. Illa uero quasi allaturam egressa de tecto se precipitem dedit, ut tormenta et probationis et regis uerbera preueniret. Sed dei prouidentia malitiam parte delata periculum mortis euasit. Portata uero ad herodem non respirare potuit, ita casus eam perturbauerat. Et quam ob rem se precipitasset interrogata, iurante rege quod uera dicenti remitteret omne supplicium, sin autem falsa promere maluisset, corpus eius tormentis absumeret, et nec quicquam sepulture relinqueret. Tunc illa recepto paulisper spiritu dixit. Audi o rex et deus tecum mihi testis sit, quem falli non potest. Cum frater tuus meus moriturus assideres lacrimans, te ille me ad se uocauit et dixit. Multum o coniunx de fratris animo erga me sum deceptus. Nam quasi me diligeret inuisum habui, et necare cogitaui, qui tamen nunc me dolore quasi necdum mortuum effundit. Sed ego quidem obruptionis pretium fero, tu uero uenenum ab antipatro nobis relictum huc affer, propriumque me uidente consume, ne ad inferos quoque ulterius huius sceleris conscientiam deferam. Ego autem ut ille iusserat attuli, et magnam ueneni partem sub oculis eius in ignem effudi, modicum uero mihi propter dubios casus et quod te timuerem reseruaui. Hec dicens pixidam cum ueneno in medium profert. Dicebat et antifilum ex egypto attulisse uenenum illud a fratre apud alexandriam exercente artem medicine. Batillus quoque libertus antipatri aliud aspidum uirus aduexerat, aliorumque serpentium sucos, ut si prius fuisset inualidum, hoc se armarent in herodem. Acciderat et a roma epistolas antipatri ad patrem aduersus fratres rome in studiis degentes compositas. Erant autem archelaus et philippus iam adolescentuli magnique regis filii, quos antipater uelut imminentes spei sue remouere festinans, quasdam in eos litteras ipse ad patrem destinauit, sub nomine amicorum rome degentium, scribens eos multis maledictis patrem exasperantes, et de alexandri ac aristoboli nece manifeste quererent. Ob eas accusationes herodes adolescentulos de roma redire precepit. Antipater autem comparauit uestem pretiosam, uariaque stragula, poculaque argentea necnon et aurea, aliaque plurima instrumenta ut pretiorum magnitudine omnes mirarentur. Deinde a roma litteras destinauit ad patrem se cito aduenire, eumque honorifice dimissum esse a cesare. Herodes autem uolens eum in manibus tenere timensque ne si quid persensisset se caueret, ipse quoque litteris beniuolentiam simulans familiarissime ei rescripsit, et ut reuersionem suam maturaret orauit. Antipater autem apud tarentum primam epistolam de morte ferore sui patrui susceperat, eumque uehementer luxerat, idque nonnullis laudabile uidebatur. Sed quantum intelligi dabatur, causa doloris erat quod insidie contra patrem conflate prouecto non cesserant, neque tam ferora flebat quam maleficiorum ministrum. Preterea metus eum quidam ob ea que fecerat occupauerat, ne quando forte deprehenderetur uenenum. In cilicia autem patris epistolam accipiens quam supra memoraui, statim festinabat. Sed postquam in celenderim uenit, subiit eum quedam animi perturbatio, iam presentientem suam diuinitate. Amicorum autem prudentiores ei suadebant ne prius patri se committeret quam pro certo cognosceret quibus ex causis matrem suam repudiasset. Minus autem prudentes et inseti de patre cupidi ut properaret monebant, ne calumniatoribus occasionem preberet, dicentes si quid eo absente factum esset, eo presente totum sedaret. Paruit his antipater impellente fortuna, transmissusque in sebastum portum defertur. Fuit autem illi preter opinionem maxima solitudo, cum omnes eum deuitarent, nullusque ad eum auderet accedere. Nam qui eum prius oderant, tunc aperta libertas est data. Non et clari coetus deducti est cum roma nauigaret, nec quisquam ignobili inde susceptus est. Cumque ille clades domesticas intelligeret, calliditate celabat, metuque pene moriturus, multa confidentia simulabat, cum neque fuge illi spes esset, nec circumstantia mala euadere. Sed neque certum ei aliquid de domo patris nunciabat, cum hoc herodes omnibus interdixisset. Conse

dentia quam in uultu simulans cum suis in regiam uenit. et continuo ei cum iniuria fuit repulsus. Forte autem uarrus syrie rector ibi aderat. Antipater autem ingressus ad patrem confirmat audacia. uelut salutandi gratia proprius accedebat. Herodes uero pater ei obiecta manu. et declinato capite exclamat. Et hoc parricide est ut me amplexari uelis qui tot maleficiis inuolutus es. neque impetrat angustias quas te criminibus expurges. Dabo tibi et iudicium et iudicem qui oportune presto est uarrum. Abi ergo. et quemadmodum te expurges. in diem crastinum meditare. nam et tempus indulgeo calliditatibus tuis. Ad hoc nimium stupefactus est antipater. quia respondere nichil poterat reuersus est. Cum autem ad eum uenisset mater et uxor cunctas ei probationes exposuerunt. Tumque recepta mente quomodo sese defenderet excogitabat. Postera die herodes adhibito propinquorum et amicorum consilio. antipatrique amicos uocat. Ipse autem cum uarro residens. cunctos iudices iussit adduci. in quibus erat seruus matris antipatri prodente apprehensi cum epistola huiusmodi. Quoniam omne consilium quod contra patrem iussisti et patefactum est. caue ne ad eum uenias nisi aliquod auxilium a cesare impetraueris. Hac epistola mater antipatro filio directa. sed ab herode ut dixi fuerunt deprehensi. Itaque hiis una cum aliis introductis. ingreditur et antipater. Cumque pronus ante pedes patris cecidisset. dixit. Oro pater ne quid de me preiudices. sed integras aures satisfactioni mee prebeas. Ostendam enim me innoxium si tu uelis. Herodes autem cum magna uoce eum silentio imperato ad uarrum locutus est. Quia tu quidem uarre. et quilibet iustus iudex antipatrum morte dignum iudicauerit certe scio. Uereor autem ne mea quoque fortuna tibi sit inuisa. omnique calamitate me dignum deputes. qui tales filios genuerim. Ex hiis quoque tibi magis miserandus uideri debeo. quod erga tam scelestos indulgentissimus pater fui. Nam illis prioribus adolescentulis regnum decreueram. eosque rome educatos amicos cesaris feceram. et eos super hec omnia uite salutis hostes inueni. Sed tamen eorum morte magis antipatro profuit. cum eo magis sperare se meum successorem fore. illis extinctis. et ideo uelut atrocissima belua pacientia mea super quam satis erat expleta. nunc senectutem suam profudit. eique uisus sum diu uiuere. meamque senectutem grauiter tulit. rexque fieri non nisi parricidio passus est. Quem quidem omnia non iniqua ratione cogitauit. quem enim ex agricultura abiectum reduxerim. et filiis expulsis quos regina mariamne mihi pepererat. ipsum solum regni mei heredem declarauerim. Et quidem o uarre tibi profiteor mee mentis errorem. Ego enim filios mariamne regine contra me irritaui. et gratia antipatri eorum iustas spes abrupi. Quid enim tantum de illis quantum de isto bene sum meritus. cui et uiuus potestate mea pene concessi. Aperte et regni successionem testamento reliqui. et preter estimatos ei separatim l. reditus talentorum passum mea pecunia subministrari. ac nuper romam nauiganti ccc. dedi talenta. et eum solum ex omni mea familia tamquam patris seruatorem litteris cesari commendaui. Aut quid filii mariamne tantum sceleris quantum antipater admiserunt. Quod ue de illis habui tale indicium quale demonstraui huius insidias. Hic autem quia [?] dolis suis ueritatem obtegere o uarre uidetur est cauendum. Nam ego istam beluam noui. et quam sciueris similia dicturum iam nunc prospicio. flectique simulatos. Hic est ille simulator qui me quondam monebat ut me a filiis mariamne cauerem. nec corpus meum omnibus crederem. Hic te quisque ad cubile meum solebat ingredi. et circumspicere ne quis in parasset insidias. Hic sompni mei custos erat et securitatis dator. qui me solaretur in meroris tempore. fratrum et uiuentium erga me beniuolentiam diiudicaret. Hic propugnator et satelles meus erat. Super hec autem cum calliditas o uarre in mentem uenerit. et quemadmodum singula simulauerit. uix me credo uiuere. tantique grauem insidiatorem quo pacto effugerim miror. Ueruntamen quia quedam fortuna excitat contra me domum meam. et amicissimi mei semper mihi infensi sunt. ego quidem fatorum iniquitate flebo. et meam ipse solitudinem gemiam. Nemo autem qui meum sanguinem sitierit elabetur. et si super omnes filios hec plaga uentura sit. Herodes hec dicens quidem interrupto sermone tacuit. dolore confusus. nicolao autem uni ex amicis suis iussit causas exponere. Inter hec autem antipater eleuato capite cum prostratus ante pedes patris iaceret exclamabat. Tu pater meas partes defendisti. Nam quomodo ero parricida quem tu semper seruatorem te habuisse commemoras. Nam si feritas ut dicis simulataque mea pietas fuit. cur in aliis tam callidus. mihi adeo clemens fui. ut non intelligerem quod si homines latere tanti sceleris cogitatio. celestem iudicem omnino latere non posset. qui ubique presto est. et cuncta conspicit. An fratrum exitum ignorabam quos ob hoc deus ulciscitur quia male de te cogitauerunt. Quid autem fuit quod me in tua salus offenderit. Spes regni. Sed regnabam. Odii suspicio. Sed diligebar. An metus aliquis. An egestas causa fuit. Multominus. Quis enim magis quam ego expensarum habuit potestatem. Quod si ergo autem omnium hominum perditissimus eram. crudelisque bestie animum gererem. certe mansueta patris beneficiis uincerer. quem sicut dixisti ab agricultura reuocaueris. totique filiis anteposueris. uiuusque regem declarauerit. aliorumque bonorum magnitudine reddideris inuidendum. O me miserum acerbissimamque peregrinationem meam. que longum laboris tempus. magnumque insidiantibus spacium prebuit. Roma autem mihi testis est pietatis. et cesar princeps orbis terre. qui me patris amatorem sepe uocitabat. Accipe pater eius litteras. sicut nunc criminationibus ueriores. Recordare quam inuitum me hinc romam nauigare. latentes in regno continentes inimicitias non ignorauis. Tu pater inuitum me perdidisti. tu compulisti ut darem accusandi tempus inuidis. Uerum ad indicia uenio. Ecce assum. terra marique nil usquam parricida perpessus. sed nondum me hoc argumento diligas. Nam et apud deum et apud te patrem condempnatum me esse scio. Condempnatus deprecor. ne aliorum tormentis fidem adhibeas. Ignis me feriat. precordia mea pergant instrumenta penarum. ne parcas scelesto corpori. Nam si parricida sum. tormentorum expers non debeo mori. Talia antipater cum lacrimis atque ululatu efferens. omnes simul cum uarro ad misericordiam prouocauit. solum autem herodem quominus flecteret iracundia inflabat. documentis uerum inueniens. Nicolaus autem orator iussu regis herodis multa de calliditate antipatri prolocutus et insidiis [?] sustulit. et acerrima accusatione instructa cuncta que in illo regno maleficia asscribens. maxime uero fratrum interitum. quos ex ipsius calumniis interfectos esse demonstrauit. et cum ad hoc superstitibus insidiari quasi successionis appetitoribus affirmabat. Nam cum quod patri uenenum parasset. ne ulterius [?] fratribus abstineret. De ueneno et cum patre confecto per ordinem cuncta proferebat. et quomodo patrui sui ferore [?] pene fratricidium fecisse. corruptisque regis amicissimis. scelere omnino domum repleuisse.

183.

Uarrus autem cum respondere iussisset antipatrum. et ille nichil loqueretur quam deum testis esse innocentie mee. siluisset ad pedes patris iaceret. uenenum coram herodes conferri iussit uarus [?] afferri. et dampnato ad bibendum dari. Quo statim mortuo. uarus quedam in secreto cum herode sermocinatus. postero die inde recessit. Herodes autem antipatrum filium uinculis traditum. cladis sue nuntios ad cesarem mittit.

Herodes autem morbum incurrens. cesari preter alia pecuniaria munera mille talenta. et uxori eius ac filiis eius amicis et libertis prope ad l. talenta distribuit. et sororem suam salomen clarissimis donis honorauit. Morbus autem inualescebat. eo quod eum senectus partim ac meror urgeret. et iam lxx. annos etatis habebat. filiorum autem cladibus animum adeo habebat afflictum. ut nec in bona ualitudine quicquam iocunditatis admitteret. Acriorem autem faciebat egritudinem quod antipater uiueret. Hunc tamen cum conualuisset. cogitabat occidere. Ad has quoque calamitates accessit quidam plebis tumultus. Erant enim in ciuitate duo sophiste. qui peritiores leges patrias scire uidebantur. et ideo per omnem gentem maxima gloria predicabantur. iudas filius sefferei. et mathias filius margali. Hos non pauci adolescentium sequebantur cum leges exponerent. et in dies singulos iuuenum exercitum congregabant. Qui cum audissent herodem regem merore ac morbo tabescere. apud notos loquebantur oportunum esse tempus [?] in deo uindicaret. fabricataque opera aduersus patrias leges destruerent. Siquidem in templo nefas est ymagines aut uultus aut aliorum [?] et animalium cognomine simulachra habere. Hoc precipiebant. quod supra maximam portam rex auream aquilam collocauerat. [?] monebant sophiste ut tollerent. pulchrum esse dicentes. et si quid inde periculum immineret pro legibus patriis mori non recusare. Sic enim uiuentibus et animam immortalem. et bonarum rerum sensum permanere [?] minus autem fortes et sapientie sue nescios. amare animam [?] magisque capere morbo quam uirtute defungi. Dum hec illi disserent rumor subito peruagatur. regem fere iam mori. Unde et confidentius adolescentes conamen adortati sunt. ipsaque meridie cum plurima multitudo uersaretur in templo. crassis funibus dimissi. auream aquilam [?] securibus abscidebant. Hac re statim regis duci nuntiata. non parua manu ille comitatus accurrit ad templum. et prope ad xl. iuuenes comprehensos regi exhibuit. Qui primum interrogati an ipsi auream aquilam concidere ausi essent. fecisse confessi sunt. et lege patria respondere. quia post mortem bonis pluribus frui speranto [?] asseuerauerunt. His magis rex commotus. iracundie magnitudine morbum superat. atque in contione prodit. Ubi multum in eos quasi sacrilegos inuectus. et quod occasione legis patrie quedam maiora temptassent. uelut impios supplicio dignos esse iudicauit. Populus autem metu ne per multos hec questio peccabatur. ut primum facinoris auctoribus. deinde in eo deprehensis supplicio subditis. ceteris indignationem remitteret. Tandem ergo herodes exarsit. et ipsos rex qui in funibus dimissi erant cum sophistis uiuos incendit. et reliquos qui una comprehensi sunt obtruncandos carnificibus tradidit. Huius interim corpus occupatum uariis doloribus afficiebatur. Nam febris quidem non mediocris erat. prurigo autem intolerabilis omne corpus inuaserat. assiduis autem colli torminis. pedesque tamquam ex intercutis uicio tumuerant. quin et inflatio uentris testiculorumque putredo uermiculos generans. preterea creber anhelitus et interrupta cum suspiria membrorumque omnium contractio fatigabat. Ille autem quamuis eius tormentorum cruciatibus luctaretur. uite tamen cupidus erat. et remediis excogitatis salutem sperabat. Denique iordane transgressus apud calliorem aquis calidis utebatur que in lacum feracem bitumine qui asfaltidis uocatur effluentes pro dulcedine potui sunt. Ubi autem corpus eius quod medicis oleo calidiore foueri placuerat. in archa plena dimersum ita dissolutum est. ut et lumina quasi mortuus resoluta torqueret. Deinde perturbatis qui eum curabant ad clamorem eorum respicere uisus est. Desperata uero salute militibus quinquagenas dragmas. multaque pecunia rectoribus atque amicis diuidi iussit. Et inde autem rediens ad iericuntem atra iam bile correptus. factum nefarium excogitauit. Collectos enim ex omni iudea nobiliores in loco cui nomen ypodromum est. concludi precepit. Deinde salome sorore et alexa eius marito ad se uocatis. scio inquit iudeos morte mea festiuis sollempnitatibus celebraturos. Ueruntamen per alios lugeri possum. et preclarissimos honores sepulture assequi. si que precipio feceritis. Hos uiros quos habetis in custodia cum animam efflauero militibus circumdatos occidite. ut et inuita omnis in iudea omnisque domus illacrimet. His mandatis. legatorum quos romam miserat epistole sunt allate. quibus antipatrum morte dampnatum esse indicabatur. quin et si pater eum in exilium mittere mallet. id quoque permisisse cesarem scriptum erat. Herodes autem paululum hoc nuncio recreatus rursusque doloribus uictus. nam inedia tussisque pariter molestia distendebatur. famem preuenire conatus sumpto malo cultellum poposcit. secare enim comedere consueuerat. Deinde circumspecto ne quis eum impediret tamquam se percussurus dexteram eleuauit. Cum uero achiab consobrinus eius accurrisset. manumque eius tenuisset. ululatus integra exortus est. quasi rex esset mortuus. Hoc audito antipater fiducia accepta. et pecunia custodibus promissa rogabat ut se a uinculis soluerent. Custodes autem hec uerba statim herodi indicauerunt. Ille [?] fortius exclamans. quam uires egrotantis ualebant. missis satellitibus iussit decollari eundem antipatrum filium suum. mortuumque sepeliri iussit in hyrcania castello. Deinde rursum correxit testamentum et successorem scripsit archelaum tunc natu maiorem. Post interitum autem filii quinque diebus exactis moritur. post annos xxx et iiii ex quo interfecit antigonum. xxx. uero et uii. postquam fuerat a romanis rex declaratus. Regnum autem quod priuatus est quesierat tanto tempore conseruatum filiis suis reliquit. in rebus uero domesticis infelicissimus fuit. Salome autem soror eius antequam exercitus sciret mortem eius. cum alexa marito suo progressa uinctos absoluit quos ille occidi mandauerat. dicens ipsum mutasse consilium. et unumquemque iussisse domum dimitti. Militibus autem cum alia turba in amphitheatrum apud iericuntem collectis ptholomeus anuli regis custos cum quo signare solitus erat. cepit turbam quasi ex eius ore consolari. relictamque ab eo militibus epistolam recitauit. in qua multum rogabat ut beniuolo animo archelaum successorem suum fouerent. Deinde post epistolam testamentum legebat. in quo constituerat philippum filium suum heredem traconitidis et proximarum regionum. et antipam tetrarcham. Archelaum autem regem inscripserat. eidemque anulum ad cesarem ferre mandauerat obsignatam regni administrationem. Omnium namque dispositionum suarum dominum et confirmatorem cesarem esse constituit. cetera uero seruari iuxta superius testamentum. Quo perlecto. confestim clamor factus est omnium archelao gratulantium. militesque per neos [?] et per plos [?] ad eum tes [?] subiectionem promittebant. et dei beniuolentiam precabantur. Hinc ad sepeliendum regem operam contulere. Nicholaus autem

munificentie premisit archelaus. sed omnino ornatu regum consuluit
in pompa funeris ducendum. Lectus quippe in quo cadauer exanime
iacebat. totus erat auro gemmisque distinctus. thorus autem purpura ua
riatus. corpusque uelatum purpura. capiti autem diadema et corona au
rea. sceptrumque ad dexteram. Et circa lectum filii cum propinquis pre
posita. satellites agmenque thracum. germanique et galathe uelut ad
bellum instructi omnes antecedebant. cetera uero multitudo manu armata duces
suos ordinumque principes sequebatur. Quingenti autem serui ac liberti
odores ferebant. Corpus autem per ducenta stadia portatum est in castellum
herodium. ibique secundum ipsius regis mandata sepultum est. Et herodis
quidem hic finis fuit.

INCP. LIB. II. DE IUDAICO. B.

TVRBARV AVTE novarum principium fuit archelao romam proficiscendi necessitas.
Diebus enim vii. in lugendo patre consumptis. epulisque feralibus
prolixe populo exhibitis. hic enim mos apud iudeos necessario multos
ad inopiam redegit. ita quod hunc morem neglexerit impius apud eos esti
matur. Candida ergo ueste indutus processit ad templum. ibique uariis
fauoribus exceptus a plebe. ipse quoque in excelso tribunali solioque
aureo residens. humanissime uulgus admisit. eisque et quod sepul
turam patris benigne curauissent gratias egit. et quod sibi quasi certo
iam regi magnos honores exhibuissent. Verum se tamen ait non solum
potestate interim. sed et ipso regis nomine uelle abstinere. donec
a cesare sibi firmata fuerit successio. quem in testamento patris omnium
dominus esse constituerat. Ideoque se et apud iericunta uoluntati
exercitus restitisse. cum sibi diadema uellent imponere. Cete
rum alacritate ac beniuolentia eque militibus et populo plenam se uicis
situdinem relaturum. studiumque sibi fore ut erga illos rebus omnibus
patre melior appareret. His gauisa multitudo statim eius mentem
magnis petitionibus temptare cepit. et alii tributa leuigari. alii
uectigalia tolli. quidam custodias solui acclamabant. Cunctis
autem postulatis in gratiam populi facile annuebat archelaus. Deinde
celebratis hostiis. cum amicis erat in epulis. Cetera autem post meridiem
subito congregati non pauci. nouarum rerum studiosi. ubi communis
luctus de rege cessauit. propria lamenta susceperunt. flentes eorum casum
quos propter ablatam ex porta templi auream aquilam herodes morte
dampnauerat. Dolor autem non occultus erat. sed clarissimis questibus
fletuque iusto et planctu ciuitas personabat uirorum causa uidelicet
quos pro templo ac legibus patriis interisse dicebant. Eorum autem mor
tis penas ab illis quos herodes eorum pecunia ditasset repetendas esse
clamitabant. ac primum quem herodes pontificem constituerat reici
endum. atque alium pietate prestantem magisque purum ordinari
debere. Quibus et si mouebatur ad ultionem archelaus. tamen
eum itineris festinatio continebat. metuens ne si multitudinem
sibi reddidisset inimicam. motu eius impediretur. Qua obrem
monendo magis quam ui uolens sedare eos turbatos. misso magi
stro militum ut quiescerent eos rogabat. Sed illum seditionis
auctores ubi ad templum uenit priusquam uerbum faceret lapidibus per
turbarunt. et alios post eum ab archelao mulcendi gratia missis
iracunde omnia responderunt. neque si numero aucti fuissent
ociosi fore uidebantur. Itaque instante azimorum festo dio quod pa
scha uocatur. plurima uictimarum copia erat. infinita enim ad cultum
plurimum ex agris multitudo religionis causa confluxerat. Cum autem illi
qui sophistas lugebant in fano consisterent nutrimenta seditioni
querentes. timens archelaus ne omnem populum morbus iste cor
rumperet. cohortem militum et tribunum illuc dirigit qui sedi
tionis principes comprehenderent. Contra quos omne uulgus excita
tum. multos lapidum ictibus interfecit. Tribunus uero saucius uix
elabitur. et illi quidem statim uelut nichil mali factum esset ad celebran
da sacra conuersi sunt. Archelao autem iam non sine cede multitudo com
primi uidebatur. Qua obrem totum exercitum illis inmisit. et pedites
simul omnes per ciuitatem. equitesque per campum sacrificiis occupatos sin
gulos inuadunt. et prope ad tria milia occidunt. reliquos uero
in montes proximos disiecerunt. Precones autem iussum archelai com
plebant. et unumquemque ut domum recederet ammonendo. Itaque
cuncti neglecta diei festiuitate abierunt. Archelaus autem cum
matre. necnon et populo ptholomeo. et nicolao amicis ad mare
descendit. relicto philippo fratre procuratore et rerum familiarium cura
tore. Una uero egressa est cum filiis salome. fratresque regis specie
quidem uelut archelao ad optinendam successionem adiumento
futuri. certa uero causa ea que contra leges in templo fuerant admissa
relaturi. In cesaream sicut obuiam sabinus syrie procurator ad iudeam ueniens.
ad custodiendas pecunias herodis. Quem ultius progredi inhibuit
multis precibus archelai accessit interueniente ptholomeo. Sabinus
autem ob gratiam uarri non est progressus. neque thesauros paterne pecunie
clausit archelao. sed usque ad cognitionem cesaris se ociosum manere
pollicitus est. et apud cesaream morabatur. Postea cum antiochiam uarrus
redisset. et archelaus romam nauigasset. mature profectus in hiero
solimam. regiam custodia obtinuit. et principibus itemque dispensato
ribus euocatis. rationes pecuniarum discutere conabatur. et arcem
occupare temptabat. Non tamen inmemores erant custodes precepti
eorum archelai. sed in obseruando singula quaeque perseuerabant.
Antipas quoque cum fratre archelao de regno certabat. superius herodis
testamentum firmius esse dicens. in quo rex ipse fuerat inscriptus. eique
tam salome quam multi alii cognati in hoc suffragabantur. Habe
bat autem secum fratrem nicolai ptholomeum et hyrcanum oratorem in quibus
multum confidebat. Verum et eos qui se monebant ut archelao
pre etatis merito et secundi testamenti scripto cederet audiendos esse
non censuit. Rome quoque nauigauerunt ad eum cunctorum studia
propinquorum qui odio habebant archelaum. quique precipue liberi suique
iuris esse cupiebant. et aut romano magistratui subiacere. aut
si impetrare hoc non possent antipa rege magis quam archelaum habere.
Sabinus quoque per epistolas archelaum accusauerat apud cesarem. et antipam
multum laudauerat. Itaque salome et ceteri qui cum ea sentiebant om
nia in templo gesta. cesari retulerunt. Post hec archelaus
gestorum suorum per scripta capitula. patrisque anulum per ptholomeum ra
tionesque amministrationis uectigalium transmisit ad cesarem. Cesar autem secum
premeditatus ea que ab utrisque partibus dicebantur. regni quoque magni
tudinem multitudinemque redituum animaduertit. atque insuper he
rodis familiam numerosam. et perlectis uarri ac sabini litteris.
optimates romanorum ad concilium uocat. In quo concilio cum
primum ex agrippa quoque ac filia sua natum gaium sedere iussisset dein

ad optinendum. atque utrisque partibus dicendi copiam dedit. Ibi tunc
primum antipater filius salome eo quod esset acerrimus orator contra
archelaum accusationem proposuit. insimulans archelaum quod nunc quidem
uerbis uideretur de regno contendere. re autem uera iam diu rex esse
factus. et apud aures cesaris non cauillaretur. quem iudicem successionis
non expectasset. Nam post herodis mortem quibusdam persuasisse ut dia
dema sibi imponerent. et regis more in solio residentem ordines
milicie permutasse. et passim condonasse promotiones. et insuper
annuisse omnia populo que uelut a rege impetranda petiuissent. et
maximorum reos criminum quos pater suus uinxerat absoluisse. et hec
cum fecisset nunc modo regni umbram a cesare postulaturus uenisse
cum sibi corpus ipse rapuisset. ut non rerum sed uocabulorum dominum
cesarem demonstraret. Ad hec etiam obiciebat quod luctum patris as
simularet. cum medium quidem personam componeret interdiu noctu
uero ad comessationes et potationes uacaret. Tota autem oratione
suo uiros multitudinem eorum qui circa templum cesi fuerant astruebat.
Hos enim ad festum diem uenisse dicebat. et ad hostias quas ipsi
mactauerant crudeliter esse iugulatos. tantumque in templo funerum
esse congestum. quantum nullum bellum aliquid externus illatum implacabile
congessisset. Itaque huius crudelitatis herodem perspicio ne spe quidem
regni umquam eum dignum esse iudicasse. nisi cum sane mentis minoris erat ani
mi decreuit egrotare quam corpore. et quo in secundo testamento successorem
scriberet ignorabat. presertim quod priore testamento scriptum incusare
nil posset. quem incolumi corpore animique uicio signata fecisset.
Ut tamen quis firmius esse ponat morbo laborantis arbitrium ipsi
se archelaum abdicasse regia dignitate multis contra leges admis
sis. Nam qualem fore si acciperet a cesare principatum. qui antequam ac
ciperet tantum populum peremisset. Multis in hunc modum prosecutus antipater multos
ex numero circumstantium propinquorum in singula crimina testibus ex
hibitis probauit. Surrexit autem nicolaus defensor archelai. et autem
omnia cede in templo necessario facta esse perdocuit. Nam de quorum
nece archelaus argueretur non solum regni sed et ipsius cesaris hostes
esse. aliorum autem criminum suasores aduersarios demonstrauit. Secun
dum uero testamentum idcirco ratum manere debere. quod herodes successoris
sui firmatorem cesarem constituisset. Nam qui tam sapienter
rerum domino potestatem successoris dedisset. nequaquam in herodis errasse iudicio
sed sano in corde quem constituisset elegisse. quam per quem constitui deberet
non ignorauit. Cum autem omnibus expositis et nicolaus perorasset. archelaus
in medium progressus ad genua cesaris prouoluitur. Quo benigne a ce
sare eleuato. quod paterna quidem successione dignum esse ostendit. omnino
uero nichil pronuntiauit. Sed illo die dimisso concilio. secum ipse de his
deliberabat. utrum ex his qui in testamento continerentur aliquem regni
oporteret constitui successorem. an toti familie distribui principatum.
Multitudo enim sub romano principe degere optabat. Sed antequam
de his quicquam statueret a cesare. mater archelai morbo correpta
moritur. Sabinus autem procurator syrie in hierosolimam causas nouar
rerum iudeis prebuit. modo enim custodibus ut arcem sibi traderent adhi
bendo. nunc maligne pecunias regis exquirendo. Non autem solis militi
bus a uarro relictis fretus erat. sed et seruorum suorum multitudine. quos
et omnes armatos auaricie ministros habebat. Facto autem die quinqua
gesimo quem pentecosten a iudeis uocatur. populum non religionis sollem
pnitas. sed indignatio congregauit. Denique conuenit infinita multi
tudinis ex galilea et ydumea. et iericunte. et ex regionibus transior
danem positis facta est cum indigenis. ex presentia tamen populus iudeorum. et
numero. et alacritate prestaret. et tripartita manu terna castra col
locauerunt. unam in septentrionali regione templi. aliam in meridi
ana ypodromum uersus. tertiam in occiduo proxima regia romanorum circumsessos
undique obsidebant. Sabinus uero multitudinem eorum spiritusque pertimes
cens. crebris nunciis uarrum precabatur. ut quam mature posset ferret auxi
lium quasi laturus cohortem si quid more intulisset. Ipse autem
sabinus in altissima castelli turrim que ex cognomine fratris herodis
faselus uocabatur euadit. et inde militibus cohortis ut in hostes ir
ruerent signum dabat. nam pre timore nullus eorum qui secum erant
descendere audebat. Cum suo autem precepto obedientes milites in tem
plum irruunt. uehementerque cum iudeis pugnam confligunt. Itaque
cum nemo desuper adiuuaret. inperitos belli peritia superabant.
Postea uero quam multi iudei porticibus occupatis a uertice sagittis eos
appetebant. plurimosque conterebant. et neque ex alto iaculantes
ulcisci facile poterant. neque comminus pugnantes ferebant. Ab
utrisque tamen afflicti succendunt porticus opera magnitudine atque or
natu mirabilia. et ibi subito comprehensi multi. aut a se ipsis con
sumebantur. aut in hostes desilientes occidebantur. Alii retrorsum
cadentes precipitabantur ex muro. nonnulli desperata salute incendii
periculum suis gladiis preueniebant. Qui tamen non ex menibus obrepen
do in romanos fecissent impetum metu attoniti. ac nullo negotio subi
gebantur. donec omnibus aut interemptis aut timore dispersis thesau
ro dei defensoribus destituto manus milites iniecere. et xl. ex eo
talenta diripuere. Quorum quod furto sublatum non est congregauit sabinus.
At iudeos multo plures magisque pugnantes. tam uirorum quam operum interitus
in romanos obsessaque his contraxit. et minitabantur exitium nisi quam
primum inde secederent. et sabino si uellet una cum cohorte militum
abeundi copiam pollicentes. Quibus regalium plurimi opitulabantur
qui ad eos sponte confugerant. Pars tamen sebastenorum tria milia
bellicosior erat. hisque rufus et gratus prepositi. unus peditum rector. alter
uero equitum. Quorum uterque in corporis atque prudentia et si nullam
manum obedientem haberent. magnum tamen momentum belli romanis
addidissent. Itaque iudei instare obsidioni. simul et castelli menia
temptantes. et ad sabinum clamantes ut nullo impediente discederet
habitos post tantum tempus patria libertate. Sabinus autem quamuis opta
ret euadere. fidem tamen inuicem pollicitationibus non habebat. et eorum
lenitatem insidiarum esse illecebram suspicabatur. simulque a uarro
auxilium sperans. obsidionis periculum perferebat. Varrus autem
acceptis sabini litteris. et toti cohorti metuens. opem his ferre
properabat. Itaque cum duabus reliquis cohortibus et iiii. alis equitum
ptholomaidam profectus illic regum atque optimatum auxilia conuenire iussit.
A[illegible] berytius cum peditum insuper oppidi. mille et quingentos accep
armatos. Ubi uero in ptholomaidam cetera manus auxiliatorum quam h[illegible]
herodis inimicicias aretha rex arabum non cum exiguo numero equitum
peditumque peruenit. statim exercitus parte in galileam que ptholomaide
propinqua erat direxit. amico suo gaio filio his rectore proposito.
Qui mox et aduersarios in fugam uertit. et sephora ciuita
te capta ipsa quoque incendit. incolas uero in seruicio subiugauit.
Varrus autem cum omni exercitu samariam ueniens. a ciuitate quidem ab
stinuit. quod nichil seditiosum ea mouisse deprehendit. et castra ad
uicum posuit qui appellatur arun. audiuit ptholomei possessionem
direptam a barbaris et ab amicis herodis eo quod illi infensi essent.

et inde ad saffo altum uicum tutissimum progreditur quos similiter barbari fuerant depopulati. Cedis autem ignisque plena erant omnia. Exusta est autem emmaus iussu uarri in uindictam suorum ibidem peremptorum, habitatoribus eius fuga dispersis. Hinc progressus ad hierosolima cum exercitu, solo uisu iudeorum castra disiecit. Et alii quidem per agros abiere fugientes. Qui uero intra ciuitatem degebant, suscepto eo sedicionis causas in alios conferebant, nichil se penitus quidem mouisse dicentes, sed propter diem festum receptam necessario multitudinem, et in ciuitate obsessos esse potius cum romanis quam cum dissidentibus conspirasse. Ante uero obuiam ei uenerant iosephus archelai consobrinus et gratus et rufus ducentes regium exercitum et sebastenos, et ex romana cohorte milites ornatos habitu consueto. Sabinus uero in faciem uarri uenire non ausus, iam dudum ex ciuitate ad mare discesserat.

Varrus autem dispertitum aduersus auctores tumultuum per agros diuisit exercitum, multisque sibi exhibitis quos minus turbulentos inuenisset custodie tradidit, et maxime nocentium prope ad duo milia crucifixit. Adhuc autem nunciato circa ydumeam super x milia armatorum, confestim arabas domum abire iubet, quia eos non auxiliantium more uti milicia prospexit, sed pro sua libidine super quam uellet agros uastarent, et suis agminibus comitatus in aduersarios properabat. Verum illi se uarro priusquam ad manus ueniretur achiabi consilio tradiderunt. Varrus autem multitudini uenia data, duces eius interrogando misit ad cesarem. Ille autem cum ignouisset ceteris, non nullos cognatos herodis qui inter eos erant suppliciis subiugari precepit, quod contra regem suum arma sumpsissent. Varrus ergo hoc modo rebus apud hierosolimam compositis, eademque cohorte que dudum in presidio ciuitatis fuerat ibi relicta, antiochiam abiit. Rome autem archelao alia rursus cum iudeis causa conflata est, qui permissu illuc uenerant ius genti sue liberum petituri. Erant autem numero l. qui uenerant, astantibus una ex populo qui rome degebant octo milibus iudeorum. Itaque conuocato a cesare optimatum romanorum amicorumque concilio in palatium apollinis templum, quod priuatum ipsius erat edificium admirandis opibus exornatum, multitudo iudeorum constitit cum legatis, contraque archelaus cum amicis. Cognatorum autem amici ab utraque parte segregati aderant. Nam cum archelao stare propter odium ac inuidiam recusabant, et cum accusatoribus conspici pudore cesaris prohibebantur. Inter quos et erat philippus archelai frater, beniuolo animo ex duabus causis illuc a uarro directus, ut et archelao subueniret, et si regnum herodis nepotibus eius distribui placuisset, ipse partem aliquam mereretur. Iudei ergo coram cesare archelaum crudelissimum esse dicebant, qui multos iudeos in die festo in templo trucidauerit, et non solum eius corpora subiectorum tormentis lacerasse, sed et gentis sue ciuitatibus deformatis, exteras ornauisse, plurisque alienis iudee sanguinem condonasse. Pro antiqua uero felicitate ac patriis legibus nationem suam tanta egestate simul ab eo atque iniquitate repletam, ut prius plures ab ipso et herode patre eius clades paucis annis sustinuerint quam omni euo maiores sui postquam ex babilone discessere perpessi sint. Verum se tamen ad hanc mediocritatem et aduerse fortune consuetudinem processisse, ut et successionis acerbissimam seruitatis subirent, quia et archelaum tanti tyranni filium patre mortuo nichil morati regem appellassent, et una cum eo luxissent mortem patris, ac pro eius successore uota celebrassent. Iste autem quasi metueret ne non certe eius filius tyrannidis uideretur, ex cede trium milium ciuium regni sumpsisse primordia, tot immolauit deo hominum uictimas, quot festo die templum cadaueribus impleuit. Recte ergo eos qui de tantis malis supersunt aliquando respicere calamitates suas, et belli lege ex aduerso uulneribus excipiendis ora prebere. Atque romanos precari, ut iudee reliquias misericordia dignas existimarent, neue quod ex ea natione restaret his subicere a quibus crudelissime lacerabatur, sed patriam suam coniungi syrie finibus, ac per romanos iudices regi. Hoc enim modo probaturum se iure iudeos, qui nunc ueluti turbulenti ac belli cupidi reprehenduntur, moderatis rectoribus obedire. Iudeorum quidem accusatio eiusmodi peticione conclusa est. Cum autem surrexisset contra nicolaus, primum criminibus que in reges erant propositis dissolutis, nationem iudeorum cepit arguere, quia neque gubernari facilis esset nata, que regibus uix pareret. Vitia uero et propinquos archelai qui se ad accusatores contulerant insimulabat. Cesar autem partibus auditis conuentum diremit. Paucis autem diebus interiectis, mediam regni partem archelao sub ethnarche nomine dedit, et eum etiam se regem facere pollicebatur si se dignum praeberet. Reliquam uero omnem diuidens partem in duas tetrarchias diuisit duobus filiis herodis attribuit, unam philippo, alteram illi qui cum archelao de regno certauerat. Huic et parti cesserat trans flumen regio et galilea, quarum ducenta talenta reditus erant. Philippo uero batanee et traconitidis et auranitidis, et quedam partes domus zenodori destinata erant, que talentorum c reditum ministrabant. Archelai autem ethnarchia ydumea et omnis iudea et samaria habebatur, quarta tributorum parte prouincie leuigata, quia cum ceteris non rebellasset. Ac ciuitates quibus imperaret ei tradite sunt, stratonis turris et sebaste et ioppe et hierosolima. Erant autem reditus archelai quadringenta talenta. Grecas autem ciuitates gaza et gadara regno auulsas cesar syrie coniunxit. Salomen quoque sororem herodis preter illa que testamento fratris ei relicta fuerant cesar constituit dominam iamnie et azoti et faselidis, regiaque apud ascalonam largita est, ex quibus omnibus talenta lx colligebantur. Domum uero eius subiugauit ethnarchie archelai. Cum autem ceteris quoque propinquis herodis testamento scripta soluisset, duas eius filias uirgines extra se quingentis milibus denariis donauit, easque nuptui filiis pherore collocauit. Omisso autem herodis patrimonio et que ab eo relictas facultates ad mille talenta hisdem distribuit, exceptis paucis uilissimis rebus, que ob honorem defuncti sibi retinuit. Interea quidam iuuenis natione iudeus apud quendam libertinum romanorum in sydoniorum oppido educatus, alexandrum se esse forme similitudine filium herodis, quem ille necauerat, finxit, et spe fallendi mentitus romam uenit. Huic autem decepcionis socium habebat quendam sui generis, omnis regni actionibus optime scientem. A quo instructus affirmabat eorum se misericordia, qui ad se occidendum missi fuerant, morti esse abreptos. His ubi multos iudeos in creta degentes fefellerat, ac liberaliter illic susceptus, et ad melium inde transmissus, ibique ampliore questu cumulat, et hospites suos magna ueri similitudine romam secum nauigare pellexerat. Postremo delatus inde achaiam, multis muneribus a iudeis eius loci donatus, quasi rex a patriis amicis deducebatur. Ad hoc enim fidem prestiterat forme similitudo, ut qui illum alexandrum uiderant, hunc eum esse iurarent. Igitur omnis rome uisendi eius studio circumfusi properabant, et infinita multitudo uicorum angustias quacumque ferebatur conueniebat. Tanta namque dementia multos ceperat, ut illum in sella portarent, ac

184

regale obsequium propriis eius sumptibus exhiberent. Sed cesar alexandri uultum optime sciens, accusatus enim apud eum fuerat ab herode, et priusquam uideret hominem fallaciam similitudinis animaduertit. Hylariori tamen animi spe non nichil indulgendum putauit, sed [illegible] quendam qui alexandrum bene cognouerat misit, ut adolescentem ad se perduceret. Quo ille conspecto statim personarum differentiam et creaturam deprehendit, et maxime ubi corporis eius duritiam et seruilem formam considerauit, intellexit omne commentum. Satis commotus est etiam eius audacia. Nam de aristobolo fratre eius percontantibus saluum quidem illum esse memorabat, consulto uero non adesse, et apud cyprum degere cauendo insidias. Itaque seductus ab aliis eum separans dixit ei uitam a cesare premium fore si tante fraudis prodidisset auctorem. Ille autem hoc se facturum pollicitus ad cesarem ingreditur, et statim iudeum illum indicat sui commenti auctorem, et quantas pecunias a ciuitatibus accepisset. Risit de his cesar, et falsum alexandrum propter magnitudinem corporis remigum numero preposuit, suasorem uero eius interfici iussit. Archelaus ergo ethnarchia suscepta, memor superioris discordie, non solum iudeis sed et samaritensibus crudeliter abusus est. Nonoque sui principatus anno legatis contra se abeuntibus ad cesarem missis, ipse quidem in exilium truditur in uicinam gallie ciuitatem, patrimonium uero eius thesauris cesaris mancipatur. Qui quidem priusquam euocaretur ad cesarem, huiusmodi somnium se uidisse narrauit. Visum namque sibi dicebat nouem aristas plenas et maximas a bubus comedi. Deinde accitos uates chaldeorum, quid non nullos quidnam illo somnio putarent significari consuluit. Aliis autem aliter interpretantibus, symon quidam esseus genere dixit aristas annos arbitrari, et boues rerum mutationes eo quod agros arando uerterent ac mutarent. Ideoque illum regnaturum esse tot annos quot fuisset numerus aristarum, et uarias rerum mutationes expertum esse moriturum. His auditis post quinque dies idem archelaus ad rationem reddendam est euocatus ad cesarem, et post hec statim in exilium missus est. Finibus autem eius in prouinciam syrie circumscriptis, procurator equitum apud romanos coponius missus est ad hec procuranda a cesare. Hoc ibi decertante galileus quidam nomine symon defectionis arguebatur, quia indigenas increparet, si tributum romanis dare paterentur, dominosque post deum ferre mortales. Erat autem proprie secte sophista, nulla in re similis aliis. Est enim apud iudeos tria sunt genera philosophie. Horum unum pharisei profitentur, alterum saducei, tertium uero quod probabilius esse uidetur esseni colunt. Distant autem ab aliis opinione coniugii. Maximam siquidem uite hominum partem successionem [illegible] amputare qui nuptiis abstinent arbitrantur, quippe si meandem uelint in sententia, defecturum confestim genus humanum fore. Nichilominus tamen ipsi cum tanta moderatione coniungunt, ut per triennium explorent ualitudinem feminarum. Et si constanti purgatione apparuerint ydonee partui, tunc demum eas in matrimonia asciscunt. Nemo tamen eorum cum pregnante concumbit, ut ostendant quia non uoluptatibus nuptias, sed causa ineunt liberorum. Lauacris autem feminis [illegible] et tales sunt mores huius collectionis. Pharisei autem certiore legalium rituum noticiam profitentur. Et quidem uel agere quod iusta sint uel negligere secundum maiorem partem esse in hominibus profitentur. Animam autem quidem omnem incorruptam esse, transire autem in aliquem solas bonorum, improborum autem intolerabili supplicio cruciari. Porro saducei id est secunda collectio deum extra omnem patrationem mali et inspectionemque constituunt. Aiunt autem electioni hominum uel bonum uel malum esse propositum, et secundum uoluntatem propriam alterutrum unumquemque coniungi. Animarum autem generaliter et supplicia et honores denegant. Pharisei inter se sociabiles sunt et mutua dilectione coniuncti, saducei uero etiam inter se moribus discrepant, et conuersatio eorum ita circa sodales ut circa extraneos ferox inhumanaque.

Regno ergo archelai in ordinem iam prouincie decedente, reliqui id est philippus et herodes qui cognominabatur antipas tetrarchias suas regebant. Salome autem moriens iulie augusti coniugi quam rexerat et iamniam et palmiram testamento reliquit. Delatum est ergo romanum imperium ad tyberium iulie filium post mortem augusti, qui prefuit rebus annis vii et l mensibus vi duobus diebus. Philippus autem tetrarcha iuxta fontes illos de quibus iordanis flumen exoritur in paneada condidit ciuitatem, quam cesaream uocauit, aliamque in inferiori gaulanitide, quam iuliadam nominauit. Missus autem a tyberio in iudeam pilatus ad curandam prouinciam intempesta nocte opertas in hierosolima intulit ymagines cesaris. Que res post tridie grandem inter iudeos suscitauit tumultum. Nam qui aderant stupore permoti sunt, quasi iam prophanatas leges suas uiderent. Nullum enim fas esse dicunt collocari in urbe simulachrum. Ad querelam autem eorum qui in ciuitate erant subito de agris multitudo confluxit. Cumque autem ilico ad cesaream pilatum instantissime precabantur ut ab hierosolimis auferrent ymagines et eis patria iura seruarent. Pilato autem abnuente circa domum eius proni corruerunt, et immobiles ibi continuis quinque diebus et noctibus manserunt. Pilatus ergo tribunal ascendens conuocauit multitudinem iudeorum, quasi eis uellet dare responsum. Subito uero milites sicut erant a pilato premoniti signo accepto armati circumsteterunt iudeos triplici acie, et iudei stuporis erant pleni uidentes inspirata rerum facie. Et pilatus denuntians se omnes esse trucidaturum nisi ymagines cesaris suscepissent, annuit militibus ut educerent gladios. Iudei autem quasi ex uno consilio omnes subito corruerunt, et ceruices nudatas ad excipiendos ictus parauerunt, uociferantes uniuersos se magis interfici uelle quam legem destrui. Et pilatus studium tanti circa religionem miratus, confestim de hierosolimis statuas iussit auferri, et statim alia conturbatione commouebat. Est apud iudeos sacer thesaurus quem corbanan nominant. Hunc pilatus ad inductionem aquarum iussit expendere. Erat autem aqua inducenda a stadiis ccc. Ad hec uulgi oriebantur querele, ita ut et pilati tribunal cum clamore circumdarent. Ipse autem preuidens eorum tumultum, populo permiscuit armatos milites qui priuatorum uestibus erant induti, precepitque ut gladiis quidem non uterentur, fustibus autem clamantes ferirent. Sic compositis rebus dato signo e tribunali, confestim cedebantur iudei. Quorum multi quidem plagis, multi uero se inuicem trudentes in fugam, misera contritione perierunt. Ob hec accusator herodis tetrarche agrippa fuit filius aristobuli, quem pater herodes interfecerat. Venerat ad tyberium. Illo autem non suscipiente accusationem, remanens rome aliquorum potentium noticias ambiebat. Maximis ergo obsequiis colebat gaium germanici filium, cum adhuc esset priuatus. Quodam enim die inter copiosum epularum apparatum agrippa extensis manibus aperte deum precari, mortuo celeriter tyberio, illum cunctorum dominum uideri. Hoc cum quidam de familiaribus eius tyberio nunciasset, statim

alligari iussit agrippa. Qui et sub grandi erumna usque ad obitum
tyberii in carcere per menses .vi. tenebatur. Defuncto autem tyberio
post regnum annorum .xx. trium. et dierum trium. succedens in imperium
gaius cesar. absoluit agrippam de uinculis. et techrarchia philip
pi que iam obierat ei tradidit. regemque appellauit. Cum autem uenisset
in regnum agrippa qui et herodes uocabatur. techrarchie herodis ei
prolatus inuidiam suscitauit. Incitabat autem eum maxime in spe
regni herodiadis uxor eius que erat soror agrippe. exprobrans ei
socordiam et dicens. quia propterea quod nollet ad cesarem nauigare, maio
re potestate careret. Nam cum cesar agrippam ex priuato regem fe
cisset. quomodo dubitaret illum ex techrarchia eodem honore donare.
His uerbis incitatus herodes. uenit ad gaium. A quo ob auaritiam
uehementer increpatus ad hyspaniam fugit. secutus quippe fuerat ac
cusator agrippa. Cuius techrarchia gaius cesar agrippe adiecit.
atque ita herode in hyspania exiliato uxor eius eum secuta est. Gai
us uero cesar tam tanti contumeliose abusus est fortuna ut et deum se
putaret. et uellet uocari. et patriam suam multorum nobilium cede
uiolauit. Extendit et impietatem suam in iudeam. Petronium denique
cum exercitu hierosolimam direxit. precipiens ut in templo statuas ei
locaret. quas si non susciperent iudei. contradicentes ex eis interficeret.
reliquam uero multitudinem captiuaret. Permouebat autem hoc prefe
cto deum. Petronius ergo cum tribus cohortibus multisque de syria auxilia
toribus properabat in iudeam de antiochia. Iudeorum autem quidam non cre
debant sed fame plurimi nuntiabant. Celeriter ergo omnis inuasit metus.
nam ptholomaidam iam peruenerat exercitus. Est autem hec ciuitas ptho
lomaida in litore magno galilee posita. Circumdatur autem montibus
ab orientali plaga per .lx. stadia dispariis et ad galileam pertinen
tibus a meridiana uero parte carmelo qui abest stadiis .c.xx. a sep
tentrionali uero parte monte qui est altissimus quem incole uocant scala
tyriorum. et distat a ciuitate stadiis .c. Ab eadem autem urbe ptholo
maida quasi duobus stadiis preter labitur fluuiolus quod beleum uocatur
pres exiguus. cui prope est sepulchrum memnonis. huius iuxta se laci
sexcentorum fere cubitorum spacium continentes. sed admiratione dig
nissimum. Est et species uallis rotunde. uitream emittens ex se
arenam. Quam cum exhauserint multe naues pariter accedentes.
locus idem rursus impletur. Uenti siquidem quasi edicta opera efferunt
illuc de circumstantibus superciliis arenam ista itaque communem.
Locus autem metalli statim in uitrum mutat arenam quam susceperit.
Mirabilius quoque mihi illud uidetur. quod iam arena confusa in uitrum
quecumque pars de uitro super margines loci illius fuerit electa
in commune arena denuo conuertitur. Illuc ergo ubi hec ciuitas
ptholomaidis sita est. iudei cum mulieribus et filiis in campum collecti
petronio supplicabant pro suo statu. Ille autem ob multitudinem
precantium flexus. exercitum et statuas in ptholomaide reliquit.
procedensque in galilea et conuocans in tyberiade tam populum iudeorum
quam omnes eorum nobiles. uim romani exercitus cepit exponere. et
minas cesaris. his addens quam contumeliosa esset supplicatio
iudeorum. cum omnis siquidem gentes que parerent romano imperio
in suis urbibus inter reliquos deos ymagines quoque cesaris locauissent.
et illi soli hoc renuerent. Iudeis uero contra hec legem moresque patros
obicientibus. et quia ne dei quidem simulachrum non solum in templo sed
neque in prophano aliquo loco sibi fas esset locare. arripiens dictum pe
tronius respondit. Sed et mihi seruanda est domini mei lex. quippe si eam
transgrediar uobis parcens. magna ad usione subibo. Impugnabit
sane uos non petronius. sed ille a quo sum directus. sed et ego uos co
gar implere que iussa sunt. Ad hoc tota multitudo unanimiter
succlamauit ante legis temerationem libenter se subire omnino pe
ricula. Sedato autem eorum clamore. petronius ait. Pugnare ergo aduersus
cesarem estis parati? Responderunt iudei. Pro cesare quidem
et populo romano nobis semper in dies singulos offerre sacrificia usus;
Si autem in templo estimet ymagines collocandas. debere eum prius
totam gentem iudeorum interficere. prebere se quippe iugulos cum mulieribus
et paruulis ei qui interficere uoluisset. Ad hec ammiratio pec
tium misericordiaque peruasit metuentem insuperabilem religionem uirorum.
et tantum uulgus ad mortem constanter paratum. Et tunc quidem in
fectis omnibus recesserunt. Postridie autem summates eorum priuatim
uiritimque compellans. populum quoque publice alloquens. quasi consulens
ammonebat. interdum et minabatur. extollens uirtutem romanam
et indignationem cesaris. interdum et sua necessitate. eum esse exe
quendam precepta. Sed illis ad nulla horum exprimenta cedentibus cum
uideret et sementem regionis incipi. ipsum quidem annum tempus erat
et .l. pene continuis diebus multitudo ociosa in urbe morabatur.
ad ultimum conuocatis omnibus dixit se et periculosam re uelle aggredi.
Aut enim uiuente deo cooperante placabo cesarem. ac uobiscum saluabor
libenter. aut illum mutatione irritabo pro tanta multitudine impen
dendo animam meam. Ita petronius dimissis turbis et multa pro
eo uota facientibus antiochiam ab ptholomaida reduxit exercitum.
atque illic manens ad cesarem missis retulit quo apparatu in iudeam
irruisset. et quemadmodum gens tota supplicasset. quibus si annuendum
non putaret. nosset cum uiris et prouinciam esse perdendam. His epistolis
respondit gaius inmodice comminans mortem petronio. quod iussionum
suarum segnis executor fuisset. Sed talium sceptrorum uectores tribus
agit per tres continuos menses aduersa tempestate retineri. et alii mor
tem gaii cesaris nuntiantes prospere ad petronium nauigauerunt.
Denique ante .uii. et .xx. dies epistolas petronio portabant. Gaio
autem per dolum necato qui regnauerat annis tribus et mensibus .ui. rapit
in regnum ab exercitu claudius. Senatus uero cum consulibus ignatio. sa
tino. et pomponio secundo. mandauit tribus urbanis legionibus ut presi
dio essent ciuitati. et ipse senatus cum consulibus in capitolium uenit. ac
propter inmanitatem gaii bellum agi cum claudio decernebat. nolens
imperium ad optimates reducere. ut sic olim fuerant ad regendum
dignissimi eligerentur. Accidit autem ut agrippa rex qui et herodes
a iudea adueniret. Quem cum et senatus in concilium. et in castra
claudius euocasset. ut sit eo strenuo adiutore in quibus res posce
ret uterentur. Agrippa uero uidens claudium iam esse opibus cesarem,
ad eum prius accessit. Quem ille illico legatum ad senatum misit. in
dicantem suum propositum. quod primo quidem inuitus ad imperium ab exer
citu raptus sit. et iniquum esse similitum erga se studia tam religiosa
desereret. immo iam non tutam esse sua fortuna. Iam etiam ad minuendam
satis fore quod sit in regnum uocatus. Deum ad ministrationem reipara
tum esse in rem publicam non ut aliquis tyrannus. sed ut princeps benignus.
et sufficere sibi quidem honorem nominis. de singulis autem negotiis
eius communem omnium stare sententiam. Nam et si non natura esset
modestus. locuplex tamen exemplum haberet in morte gaii admoderan
dam potestatem. Que uerba cum agrippa ad senatum retulisset. respon
dit curia quasi exercitu et bonis consiliis confideret. nolle se ulti

subire uoluntariam seruitutem. Accepto autem hoc responso claudius
rursus remisit agrippam ad senatum nuntiantem eis. quod non possit
ad duci ut eos proderet. quorum concessum imperium esse asseret et in
uitum se inuitum esse pugnam aduersus eos cum quibus confligere nimium
uellet. Proinde eligendum esse extra ciuitatem locum in quo confligerent.
Neque enim iustum esse propter illorum peruersitatem patriam ciuili cede fedari. Agrippa
autem ista senatui nuntiante. unus hoc autem unus de his militibus qui in senatu
erant educens gladium dixit ad commilitones. Quibus causis per
turbati parricidia perpetrare cumimus. et concurrere aduersus pro
pinquos nostros claudium secutos. maxime cum habeamus imperatorem
quem in nullo culpare possumus. et ad quem cum uultis magis allegatis
quibus quam cum armis egredi debeamus. Hec dicens prouidia
egressus est curia. omnibus se militibus secutis. Hoc exemplo opti
mates deserti. in magno metu esse ceperunt. ac deinceps uidentes
se ab usione tuta non esse. milites secuti ad claudium transierunt.
Occurrerunt autem eis primitus nudatos gladios ferentes hi qui
fortune regis ambitiosius adulabantur. et pene accidit ut primi
quique interficerentur. antequam militum impetum cesar agnosceret. nisi
agrippa percurrens imminentis ei facinoris periculum nuntiasset.
dicens quod nisi coercuisset exercitum in sanguine ciuium furen
tem. confestim amissurus esset omnes propter quos conspicuum esset imperium
fieretque solitudinis imperator. Hec audiens claudius impetum
militum continuit. et suscepit in castra aduenientem senatum.
et in honore eos complexus. et cum eis statim egressus obtulit
uictimas ut mos est pro imperio supplicari. Claudius post hec
agrippam protinus remunerat. regno patrio ei adiciens et illa
que augustus herodi donauerat. traconitide. et auranitide. et
aliud quoque regnum quod lysanie uocabatur. Hanc donationem
cesar agrippe coram populo firmauit. et patribus precepit ut hanc in
cisam ereis tabulis in capitolio collocarent. Agrippe autem regum
census maximus affluebat. Qua sane pecunia non ille in rebus
exiguis abutebatur. sed talem murum in hierosolimis circumdare
cepit. quem si potuisset perficere. inefficacem et inexpugnabilem
romanis oppugnantibus effecisset. Sed autem quam impleret opus
decessit in cesarea cum regnasset annis tribus. Antea quoque cum tetr
rarchia regeret. aliis tribus annis tenuerat potestatem. Reliquit
autem filias tres de uxore sua cypris. beronicen. mariam. et drusillam.
et filium paruulum et equiuocum agrippam. Claudius autem cesar reg
num eius in prouinciam redegit. in eam procurationem missis e ceteri
fecit. Post hec autem tyberius alexander gentem direxit. Herodes
ergo qui regnabat in calcide moritur relinquens de sorore sua beronice
duos filios beronicianum et hyrcanum. de priore autem uxore ma
rianne aristobolum. Post cuius obitum claudius agrippam filium agrippe
in auunculi sui regno constituit. Alexandro autem tyberio cumanus
successit in regendam iudeam. sub quo oriri ceperunt tumultus.
et denuo iudeos calamitas comprehendit. Conuenientes quippe
multitudine ad diem festum azimorum in hierosolimam legione ro
mana stante super porticum templi armata quippe milites semper custo
diebant dies festos. ne qua conuenientes populi nouare aude
rent. Unus ergo e militibus reducens propter uestimentis. inclinans
posteriora sua obuertit ad faciem iudeorum. et ad hunc habitum
uocem simile emittens succlamauit. Ob quod factum ceperunt multi
tudo congregata. ita ut circumstarent cumanum militem ad supplicium
exigentes. Ex his autem inconsulta iuuenes. et qui sibi natura apta ad
seditiones mouendas. in litem grauissimam prosiliebant et conti
nuo saxa rapientes percutiebant milites. Tunc cumanus ueritus
ne tota uulgi in eum impetum fieret. plures euocauit armatos.
Qui cum cunctis porticibus immissi. metus grauis inuasit iudeos. et
relicto templo fugere ceperunt. Tanta enim per egressus de constipa
tione obrutio facta est. ut mutua conculcatione super .xx. milia
consumpta sint. Facta est autem uniuerse genti luctuosa festiuitas.
et planctus per domos personabat. Successit uero huic calamitati
latrocinantium tumultus. Iuxta bechoro quippe circa ascensum
publicum stephanus quidam cesaris seruus supellectilem quandam
uehebat. que ab irruentibus latronibus direpta est. Cumanus
autem ad inquisitionem mittens eos qui in proximis uicis fuissent uinc
tos ad se adduci iussit. denuntians ut coniunctos latrones in
uincula coniicerent. Qua occasione quidam miles inuentos aliquos
libros sacre legis inuenientes discissit atque combussit. Iudei ergo
quasi totam religionem inflammatam uiderent. undique confluxerunt
et uelut machinamento aliquo tracti superstitionis attracti omnes ad
unam euocationem ad cumanum cesarem currunt. precantes ut uindi
caret quod tanta contumelia deo legique eius irrogasset: non relinqueret
impunitam. Cumanus autem cum uideret multitudinem neque quie
turam non aliqua esset satisfactione sedata. ad indicatum militem
per medium populum ad supplicium iussit adduci. sicque iudei placa
tis animis recesserunt. Denuo autem galileorum et samaritanorum
conflictus excitatur. Iuxta autem que geminam uocant. que est in me
dio campo samarie composite. quidam galileus de numero
iudeorum ad festiuitatem ascendens occiditur. Ad quod factum mul
ti ex galilea regione concurrerent. ut cum samaritanis confligerent.
Horum uero nobiliores conuenerunt ad cumanum rogantes ut
antequam grauis calamitas oriretur in galileam transiret. et in
eos qui auctores essent homicidii uindicaret. Cumanus autem
his negociis que habebat in manibus postponens. illorum peti
tiones sine effectu eos remisit. Nuntiato ergo homicidio hiero
solime omnis multitudo commota est. et relicta die festiui
tate in samariam. uulgus impetum fecit. sine ullo duce ne
cumque principum suorum monentes acquiescentes. Latrocinio
autem eorum et tumultui quidam eleazarus dinei filius et alex
ander non erant. qui in montibus regione irruentes
dederunt cedem a nullius etatis excidio temperantes. et uicos prius
inflammantes. Cumanus uero hec audiens. adducta secum inde ala
equitum que uocatur sebastenorum. ut auxilio his esset qui uastabantur.
Siquidem multos eorum qui eleazarum sequebantur comprehendit.
plures quoque interfecit. Ad reliquam autem multitudinem que in uastanda
samaritanorum fines irruerant principes gentis de hierosolimis
conuenerunt. operique ciliciis et aspersis cinere capitibus precabantur
ut ab incepto desisterent. ne propter ultionem in samaritanos ultionem
ad hierosolimam principes romanos commonerent. misererentur patrie
sue atque templi. filiorumque suorum et coniugum. neque omnia pariter in
discrimen adducerent. neque ob unum galileum iudicia cuncta dispe
derent. His acquiescentes iudei. a negocio recesserunt. Multi
autem pridem tempus in latrocinia conspirabant. nam uera insolentia sole
crescere ex rebus quietis. Per omne ergo regionem agebant rapinas.
et audaces quique iam reliquis ingruebant. Et samaritanos

primates ad humidium quadratum qui syriam procurabat tyrum venerunt. vindicari de his qui regionem eorum depredati fuerant postulantes. Presto autem fuerant et nobiles iudeorum et ionathas filius anani princeps sacerdotum obiecta diluens allegabat. initium quidem tumultus samaritas fuisse qui primi homicidium perpetrassent. Causam sequentium calamitatum preterea fuisse cumanum. qui in principia auctores cedis noluisset ulcisci. Et quadratus utramque partem in tempus distulit dicens. quia cum ad ipsas regiones venisset. singula diligenter inquireret. Deinceps vero procedens cesaream eos omnes quos cumanus vinctos reliquerat in cruce suspendit. Inde cum liddam venisset. denuo audivit samaritanorum querelas. et iudeorum x et octo viros quos cognovit pugne fuisse participes securi percussit. Principem autem sacerdotum ionathan et ananiam et eius filium ananum et non nullos alios nobiles cesari destinavit. similiter autem et samaritanorum nobiles quosque. Precepit quoque cumano et celeri tribuno romam navigare reddituros claudio rationem pro his que in regno gessissent. His ita compositis a lidda ascendebat hierosolimam. et inveniens multitudinem festivitatem azimorum celebrantem. sine ulla conturbatione antiochiam rediit. Rome autem claudius cesar auditis allegationibus cumani et samaritanorum. aderat et agrippa iuvenis iudeorum causam magna intentione defendens. Cumanum quoque multi ex potentibus adiuvabant. Pronuntians vero adversus samaritas sententiam. tres eorum nobilissimos iussit interfici. et cumanum de urbe roma expulit. celerem vero tribunum vinctum hierosolimam mittens iudeis ad supplicium tradidit. ut per urbem tractus capite plecteretur. Post hec felicem pallantis fratrem destinavit ad iudeos. qui et eorum provinciam et samariam. et galileam et peream curaret. Agrippam vero de calcide in regnum maius transtulit, dans ei provinciam felicis, id est traconitidem et gaulanitidem et bataneam. et addidit ei regnum lysanie et tetrarchiam quam varus rexerat. Ipse autem claudius per annos xiii. menses sex. dies xx. administrato imperio romano decessit. successorem regni neronem relinquens. quem suasu agrippine uxoris sue in imperium coaptaverat. et quidem cum haberet filium legitimum britannicum nomine natum ex messalina priore coniuge et octaviam filiam quam eidem neroni privigno suo coniunxerat. Et vero quidem quemadmodum per magnitudinem felicitatis et opum abusus sit fortuna, et qualiter fratrem et matrem et uxorem interfecerit. et omnes proximos inmanitate sua converterit. atque ad ultimum per amentiam ad hystrionica opera scenamque pervenerit, quoniam in omni narratione esse molestum tacite preterire melius puto. Convertar autem ad ea narranda que ab eo adversus iudeos gesta sunt.

Minorem quidem armeniam regendam dedit aristobolo herodis filio qui fuerat rex calcidis. Regno autem agrippe iiii. urbes adiecit cum agris ad singulas pertinentibus. Felix autem procurator iudee eleazarum principem latronum qui per xx. annos regionem fuerat depredatus. aliosque cum eo multos cepit. vinctosque romam direxit. Aliorum autem latronum quos in cruce suspendit. pene innumerabilis fuit multitudo. Sed cum regione purgata. aliud genus latronum in hierosolimis oriebatur. Hi autem sicarii vocabantur. die claro et in media civitate passim quosque interficientes. Precipue vero diebus festis inmiscebantur vulgo. et sicas sub veste portantes. diversos quosque interficiebant. ac deinceps collapsis hominibus illi inter reliquos de scelere querebantur. et hac fraude extra suspicionem manebant. diuque latuerunt. Primus quidem ab eis ionathas pontifex occiditur. et post eum plurimi cotidie cedebantur. atque ipsis calamitatibus molestior timor civitatem premebat. et in medio bello per singula momenta omnes mortem operiebantur. et circumspiciebant eminus quosque adpropiantes. et neque amicis suis confidere poterant. dum tamen in mediis suspicionibus atque custodiis interficiebantur. Tanta erat latronum temeritas. et ars quoque latendi. Ad hec autem et alia malorum collectio facta est. cede quidem abstinentium. sed consiliis malis mordentium. Que pars non minus quam sicariorum felicem urbis statum corrupit. Seductores quoque homines et circumventores sub specie religionis novandis rebus studentes. vulgus insanire fecerunt. Nam egrediebantur in solitudines. promittentes deum signa eis ostensurum libertatis. Contra quos felix. videbantur quippe semina defectionis esse. mittens equites ac pedites armatorum magnam multitudinem interfecit. Maiore autem plaga iudeos afflixit egyptius quidam pseudopropheta. Adveniens quippe in provinciam cum esset magus prophete sibi opinione arrogans. xxx. ferme milia hominum congregavit quos vana seductione deceperat. et circumducens eos de solitudine in montem qui vocatur oliveti. inde hierosolimam nitebatur ascendere. depulsoque romanorum presidio tyrampnice exercere dominationem. Utebatur autem stipatoribus qui ad id facinus convenerant. Prevenit sane eius impetum felix. et occurrens cum romanis armatis. quos et iudeorum reliqua multitudo iuvabat. init cum eis conflictum. Egyptius autem cum paucis fugit. et plurimi ex eius numero comprehensi vinculis traditi sunt. reliqua vero multitudo in regiones proprias dispersa est.

His autem compressis rursus sicut in egro corpore altera pars tumescebat. Magi etenim quidam et latrones collecti multos afflictione inducebant. et quasi ad libertatem vocabant. mortem apertissime comminantes his qui romanorum principatui obedire voluissent. ut vel reluctantes averterent eos qui ferrent spontaneam servitutem. Divisi quidem bipertitam regionem diripiebant. et singulorum potentium domos eosque insuper trucidabant. Inflammabant et agros. ita ut desperatione eorum tota iudea penitus impleretur. Et hec quidem pugna in dies gravius augebat. Alter autem tumultus ortus est circa cesaream inter iudeos scilicet qui ibi permixti habitabant et syros seditione commota. Hii siquidem poscebant ut eorum fieret civitas. iudeum ei fuisse conditorem regem herodem. Ceteri etiam conditorem confitebantur quidem iudeum, ipsam vero civitatem fuisse gentilium indicabant. Neque enim illic statuas et fana potuisse constitui. si ad iudeos eam conditor pertinere voluisset. Ob has ergo causas inter se ipsis usque iurgabatur. Procedebat autem usque ad arma contentio. et cotidie ad confligendum audaces partes alterutre prosiliebant. Neque enim iudeorum seniores cohibere tumultum sui generis poterant, et grecis turpissimum videbatur si inferiores iudeis essent. Prestabant autem iudei divitiis et corporum viribus; greci vero auxilio militum. Magna siquidem pars romane manus de syria illo venerat. et quasi cognati ad auxiliandum erant parati syris. Prefecti autem militum curabant comprimere tumultum. et pugnaces quosque comprehendentes rursus et vinculis ulciscebantur. et neque sic supplicia comprehensorum impedimentum aut timorem reliquis inferebant. immo magis seditionem augebant. Et demum felix minaci edicto precepit contumaces quosque urbe discedere. et non parentium militibus immissis non paucos interfecit. eorumque substantias diripuit. Post hec

quoque cum videret seditionem manere. nobiles utriusque partis elegit et suscepta legatione misit ad neronem omnes rationem reddituros pro his que gesserant. Successit autem felici festus. et hos qui maxime infestabant provinciam sollicite persecutus latronum plurimos comprehendit atque interfecit. Successor autem eius albinus non eodem modo negotium prosecutus. cum non esset ulla malignitatis species quam ille preteriret. Denique non solum causis civilibus furabatur et diripiebat substantias singulorum. neque solum tributorum additamentis in communem gentem gravabat. sed et quos ad latrocinia vel decursiones civitatum comprehenderat. vel qui a prioribus iudicibus in custodiis relicti erant. accepta a cognatis eorum pecunia liberavit. et illos qui non dedissent in carcere quasi nocentissimos relinquebat. Per idem tempus eorum qui res innovare cupiebant. crescebat audacia in hierosolimis. ex quibus sane qui opulenti erant. albinum muneribus placabant. ut eis tumultum moventibus non indignaretur. Pars autem popularis que non satis quiete gaudebat. albini participibus iungebatur. Unusquisque sibi improborum cohorte propria circumdatus. ipse quidem quasi princeps latronum et tyrannus eminebat. et stipatoribus suis ad direptionem mediocrium abutebatur. Ita fiebat ut hii quidem quorum domus vastabantur tacerent. et illi qui extra inconmodum fecissent metu ne familia paterentur querelis detrahebant. immo et officiis abigebant eos quos constabat dignos esse supplicio. In communi autem omnium interceptam fuerat audacia et multiplex erat dominatio. et semina captivitatis future iam ab illo tempore spargebantur.

Nō

Successit autem albino florus (Florus celestus.?) et quamquam incipiam conscribere. quo sub mea etate iudeis pervenerit, breviter tamen describitur sicut in prologo huius operis promisimus. que ab antiocho qui epiphanes dictus est. contigerunt usque ad xii. neronis annum. et tam iam convenienter aggrediar ea narrare que nobis evenerunt a romanis a xii. anno neronis usque ad quinquagesimum et sextum vite mee annum. Florus quidem succedens albino. optimum eum in comparatione sui fecit videri. Ille siquidem plura occulto et cum fraude nocuerat. florus vero iniquitates suas in universam gentem tam palam quasi gloriaretur exercuit. ac velut non ad regendam provinciam. sed ad penas advectorum carnifex missus. neque rapinarum ullum morem neque afflictionum pretermisit. In miseris autem crudelissimus erat, in turpibus vero impudentissimus. Neque enim quisquam illo amplius ostendit fallaciam veritate, neque ullus commentatus est calidiores nocendi vias. Huic siquidem viritim illatis stipendiis lucra querere exiguum visum est, simul despoliabat urbes. et clade populis inferebat. edicens per universam regionem liberum esse omnibus latrocinari, dum ipse predarum acciperet portionem. Denique ob illius avaritiam contigit totam pene deseri regionem. ita ut plurimi sedes patrias relinquentes ad exteras provincias commigrarent. Quamdiu autem cestius gallus syrie provinciam gubernavit. nullus iudeorum ausus est adversus florum ad eum mittere legatos. Cum vero instante azimorum sollempnitate ipse cestius gallus in hierosolimam venisset. occurrens ei multitudo que facile fuit trecies centenum milium. precabatur urgentius suis calamitatibus subveniret. et ut pestem provincie florum everteret clamitabat. Florus autem cum presens esset, et gallo assisteret, non solum metum movebatur sed et voces eorum deridebat. Gallus autem cestius compescens impetum populi. et promittens eis quod florum placatiorem eis faceret, rediit antiochiam. Deduxit autem eum usque cesaream florus eludens mendaciis. et bellum gentis iudeorum se dilo(?) commiscens quo scilicet solo iniquitates suas occultum iri posse credebat. Pace siquidem permanente habiturum se apud cesarem accusatores iudeos. si vero defectionem negociari fecisset; maiore utique malo ad diluenda a se esse mediam peccatorum minorum. Igitur ut gens iudeorum a romano abrumperet imperio. sedulo in dies augebat calamitates. Per idem tempus apud neronem cesarem cesarienses gentiles rectores extitere. et decretum illud de constantes(?) literas attulerunt. et per hoc bello iudaico dabatur exordium. xii. scilicet anno regni neronis xvii. autem anno regni agrippe mense maio. A magnitudine autem malorum minores excitatorum neque idoneas causas habuisse deprehendimus. In cesarea siquidem habitantes iudei habebant synagogam prope agrum cuiusdam gentilis cesariensis. et frequenter egerunt ut ad eorum ius ille ager contingeret, multis precium quam ager dignus esset offerentes. Dominus vero eiusdem agri non solum preces eorum despexit. sed ad maiorem contumeliam edificavit in eodem loco tabernas. ita ut angustum eis transitum. et per fas coartatum relinqueret. Primum quidem ferventiores aliqui iuvenum prosilientes edificatione necabant. Cum vero florus eos a prohibendo cohiberet; non habentes iudeorum nobiles quod agerent, inflectunt florum oblatione octo talentorum ut edificationem vetaret. Ille autem ob capiendam tantum in pecuniam promittens se cuncta facturum. accepta pecunia statim de cesarea egressus est. et veniens sebasten seditioni tribuit facultatem. Sequenti autem die que apud iudeos sabbatum est. cum plebs ad synagogam convenisset. seditiosus quidam cesariensis vas fictile(?) in ingressu synagoge ponens. aves immolabat. Hec factum autem iudeos incredibiliter accendit. et legem suam contumelia pertulisse. et locum ipsum dicebant fuisse pollutum. Pars quidem iudeorum que erat constantior; atque moderatior denuo iudicibus conquerendum iustius esse putabant. seditiosi autem et iuventute tumentes iudeorum. effundebant vultus. Stabant et cesariensium tumultuosiores ad confligendum parati. Ex edicto enim ille directus erat qui pro synagoge foribus aves immolaverat. Statim quidem inter eos est pugna commissa. Interveniens autem iocundus prefectus equitum. vas illud quod positum erat ad introitum synagoge iussit auferri. et tumultum sedare pergebat. Cum autem cesarienses superassent iudeos in certamine. statim iudei libros legis rapientes secesserunt in narbatam regionem distantem a cesarea stadiis lx. Primates autem eorum xii. ad florum venerunt. de his que acciderant conquerentes. et ut auxilium eis ferret rogabant. et quasi reticerent. tamen eum et de octo talentis que ei dederant admonentes. Florus vero statim eos vinciri iussit arguens cur leges de cesarea auferre ausi essent. Pro hoc facto apud hierosolimam gravissima iurgia oriebantur. sed tamen adhuc indignationem celabant et refrenabant.

Florus quidem quasi ad hoc operam suam locasset; ut bellum inflammaret: misit ad sacrum thesaurum ut inde x. talenta auferrent quasi eam pecuniam impense cesar flagitaret. Statim quidem ingens facta populi multa confusio. et concurrentes ad templum maximis vocibus nomen cesaris appellabant. ut a tyrannide flori liberarent orantes. Quidam et seditiosorum in florum maledicta ultima iaciebant, et canistrum circumferentes stipem ei nomine postulabant. quasi inops et miserrimus calibus(?) auxiliis indigeret. His autem omnibus florus non est deterritus

a cupiditate. sed multo magis ad depredandum est irritatus. Denique cum debuerat cesaream veniens ignem belli illic nascentis extinguere. causasque tumultuum submovere. pro quibus et mercedem acceperat: tum cum exercitu equitum atque peditum ad hierosolima contendit. ut romanis armis ad quod volebat uteretur. ac timore et minis urbem nudaret. Tunc populus levare eius impetum favoribus et officiis paratus erat. sed ille premittens cum equitibus L. centurionem nomine capitonem discedere eos iussit. neque eum inquiens tam gravia maledicta iecissent denuo honore deluderent. et oportere eos si fortes viri essent. atque constantes et in presente effundere contumelias. nec solum eos in verbis sed et in armis amore libertatis ostendere. His dictis exterrita multitudo. et equitibus qui cum capitone venerant in eos irruentibus diffugerunt antequam florum salutarent: aut militibus officia consueta redderent. Discedentes ergo iudei in domos cum metu atque humilitate. pervigilem duxere noctem. Florus autem degit interim in regia. Postridie autem adversus eos in tribunali sublimi resedit: convenientesque principes sacerdotum. et civitatis universa nobilitas assistere tribunali. Precepit autem eis florus ut ostenderent ei omnes qui maledicta in eum iactassent. dicens in eos esse vindicandum. nisi reos producerent. Ad hec responderunt iudei populum quidem pacificum esse: deo servire. illis vero qui erravissent in verbis esse ferendam veniam postulabant. In tanta siquidem multitudine nichil esse mirandum offendi aliquos temerarios. et per etatem insipientes. esse autem impossibile eorum qui deliquerint discrimen agitari. cum et singulos nimirum peniteat. et pre timore ad negandum sint parati. Debere autem illum si consuleret genti. et vellet romano imperio servare urbem magis propter multos innoxios dare veniam paucis delinquentibus. Ad hec florus magna indignatione inflammatus militibus exclamavit: ut forum rerum venalium quod erat in superiore civitatis parte diriperent. ac passim obvios trucidarent. Milites vero ad lucri sui cupiditatem. addita auctoritate rectoris. non solum illum locum diripuere in quem iussi fuerant. sed universas domos insilientes. interficiebant habitatores. Fuga autem omnium erat. et cedes eorum qui comprehendebantur. et direptionis nulla species preteribatur. Multos et nobilium comprehendentes duxerunt ad florum. quos ille verberibus laniatos in cruce suspendit. Denique omnis numerus illo die interfectorum cum parvulis et mulieribus: neque enim infantibus pepercerant fuit sexcenti et xxx. Quod etiam nemo umquam prius facere ausus fuit. hoc florus fecit. ut viros sed equestris ordinis pro tribunali flagellis cederet. ac patibulo affigeret: quorum et si origo iudea. tamen dignitas erat romana. Per idem tempus agrippa alexandriam erat profectus. Sororem eius beronices in hierosolimis manens. et iniquitatem flori videns. frequenter ad eum prefectos equitum suorum custodesque corporis mittens precabatur. ut a cede desineret. Florus vero neque in multitudine interfectorum. neque in nobilitate precantis. sed tantum in sua lucra que de rapinis congregabat intendens. contempsit annuere. Impetus et militum adversus beronicem reginam efferatus est. interim ut obvios quosque sub oculis eius mulctarent atque trucidarent. et et ipsa nisi in aula effugeret interfecissent. Ibi pervigilem noctem cum intenta custodia egit. metuens corruptionem militum. Venerat autem hierosolima ut votum deo solveret: His enim qui morbo vel aliis necessitatibus implicantur. mos est orare per xxx. dies antequam hostias immolent. abstinere quoque a vino et capillos radere. Quem morem beronice regina soror agrippe illis diebus exercens. nudis pedibus ante tribunal stetit deprecans florum. et preter hoc quod nichil honoris in habitu habebat. et de vita sua periclitata est. Hec autem facta sunt xvi. die mensis maii. Postridie autem conveniens multitudo in forum quod erat in superiori parte civitatis. magnis clamoribus de his qui interfecti fuerant querebantur. Pessimum autem invidiose voces in florum erant. Quod timentes primates et pontifices dirruptis vestibus: postulabant populum ut ab his cessarent priora mala attendentes. nec in maiorem indignationem florum commoverent. Sic ergo multitudo sedata est. tam reverentia precantium quam spe. Florus autem videns tumultum esse compressum. angebatur. et denuo eum inflammare cupiens. pontifices cum nobilibus advocavit. et ait. unum argumentum fore quod nichil ulterius eis aliquid mali irrogaret. si obviam procederent militibus de cesarea venientibus. Veniebant autem due cohortes. Quibus mandavit occulte florus ut nulla salutatione redderent obviantibus iudeis. Ac deinde si offensi petulanter quippiam loquerentur: statim in eos uterentur armis. Pontifices ergo collectam multitudinem in templo precabantur ut occurrerent romanorum cohortibus: et sollemniter salutarent. His adhortationibus seditiosi quoque annuebant: et ob interfectorum dolore reliqua multitudo iungebatur audacibus. Igitur omnes sacerdotes. omnesque levite sacra vasa proferentes. ornatuque templi. cythariste et et cantores cum musicis organis precedebant ante multitudinem et obnixe precabantur dominum ut illi templi honorem custodiret. nec ad direptionem sacrorum vasorum romanos incitaret. Erat autem videre ipsos principes sacerdotum sparsis cinere capitibus: et pectora dirruptis vestibus nuda monstrantes. nominatimque singulos nobilium compellebant. ac deinde in commune multitudinem precabantur. ne ob modicum peccatum patriam suam perderent. his qui direptionis eius inhiarent. Nam si officiose cohorte romanorum suscepta. floro occasionem pugne abscideritis. et salvari patriam studete. neque quam pertulistis expiamini. Tali hortatu sacerdotes multitudinem inflectentes. et ipsos seditionis auctores. quosdam quidem minis. quosdam autem sua reverentia mitigarunt. Deinceps ipsi sacerdotes cum quiete precedentes omni populo sequente. militibus obviam porrexerunt. et ita communiter salutaverunt. Confestimque ipsi milites comprehendentes obviam sibi egressos fustibus adorsi sunt. et alios in fuga versos equites persequentes proculcabant. Corruebant autem multi cum a romanis cederentur: plures autem cum se mutuo propellerent. In ipsis autem portis gravis compressio facta est. et unoquoque volente alterum prevenire. tardior cunctis fuga fiebat. et collabentium dirus erat interitus. Suffocati etiam atque confracti miseri deperibant. et neque ad sepulturam quisquam proximis suis agnoscendus remanebat. Irruebant autem pariter et milites immoderate cedentes eos quos comprehendissent. et per ingressum behezea detrudebant multitudinem transire cupientes. ut turrim antonie et templum obtinerent. Quos et florus consecutus. eduxit de regia eos qui secum erant et in arcem transire nitebatur. Frustratus tamen est eius impetus. Conversus quippe adversus eos populus repugnavit. et per tecta evadentes obruebant saxis romanos. Qui cum super se sagittis venientibus vincerentur. nec possent defendere multitudinem que per angustos arcebatur ingressus. ad reliquum exercitum qui erat in regia se contulerunt. Seditiosi autem metuentes ne superveniens denuo florus templum occuparet: per antoniam irruentes ascendentes. porticus ad templum per antoniam turrim factas inciderunt. quatenus avaritiam flori tali desperatione compescerent. Nam cum divinis inhiaret thesauris. et propter hoc in antoniam ingredi niteretur.

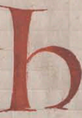
ubi interscisas porticus vidit. ab impetu conquievit. Et evocatis civitatis principibus sacerdotum ait se quidem ab urbe velle digredi. presidium tamen apud eos relinquere. quantum ipsi vellent. Ad hec illi responderunt nichil novandum fore. si unam tantum cohortem apud eos relinqueret. dum tamen nullam que cum civibus paulo ante conflixerat. Cohorte ergo sicut precabantur mutata. ipse cum reliqua manu cesaream regressus est. Aliud autem denuo pugne telum comminiscens. retulit ad cestium gallum et iudeos defectionis criminatus est. impudenti mendacio illos perpetrasse dicens. Nec sane principes hierosolimorum que gesta fuerant tacuerunt. sed et ipsi et beronice ad cestium gallum retulerunt que florus perpetraverat. Gallus autem susceptis litteris utriusque partis. quid facto opus esset cum principibus deliberabat. Et quibusdam quidem videbatur cestium gallum cum exercitu in iudeam ire debere. ut vindicaret defectionem si facta esset. ad iussa autem magis fidos inveniens innocentes dimitteret. Ipsi autem placuit aliquem de suis premittere. qui et negocia et consilia iudeorum ei posset fideliter narrare. Dux ergo tribunum neapolitanum. qui in alexandria revertenti agrippe occurrens circa iamniam. a quo missus esset vel ob quas causas ei indicavit. Cumque statim dux se socium eius itineris fieri. et ita pariter agrippa et neapolitanus ascendebant hierosolimam. Populus autem hierosolimorum lx. stadiis obvius progressus officiose agrippam et neapolitanum suscepit. et lamentabantur tamen interfectos coniuges mulieres. Quarum plangoribus reliquus quoque populus ad lamenta conversus precabatur agrippam ut genti consuleret. Succlamabant et neapolitano ut ingrederetur urbem videretque que essent a floro gesta. et ostenderent ei forum desertum. domosque vastatas. Deinde per agrippam suaserunt neapolitano ut cum uno famulo usque ad syloam totam circuiret civitatem. quatenus ipsis oculis cognosceret iudeos omnibus aliis romanis parere. soli autem floro adversari propter magnitudinem in eos patrate crudelitatis. Ille vero cum circuisset urbem. et mansuetudinis populi sufficiens documentum teneret. ascendit in templum et multitudinem vocavit. et plurimis verbis fidem eorum circa romanos collaudans. multa et ad conservationem pacis hortatus adoravit dominum et sancta eius. sicque agrippa ibi dimisso ad cestium reversus est. Vulgus autem iudeorum ad agrippam pontificesque conversum petebat. ut legatos adversus florum ad neronem mitterent. et dicebant non esse quieturam multitudinem. si aliquis legationem impedisset. Ad hec agrippa ordinari quidem legatos qui florum accusarent invidiosum putabat. despicere autem iudeos in bello commotos nec sibi expedire censebat.

Advocata ergo multitudine agrippa in xistum. constituens germanam suam beronicem in asamoneorum domo eam siquidem xisto imminebat: huiusmodi ratione hunc ad populum. Siquidem o iudei non viderem vos omnes ad repugnandum romanis esse incitatos. neque populi puriorem sincerissimamque partem pacem velle cum romanis servare. neque processisse ad vos. neque consulere ausus essem. Supervacua quippe est de utilibus oratio. quando omnium habitatorum consensus conspirat ad deteriora. Quoniam autem video vos et etas malorum belli nescios facit. quosdam inconsiderata spes libertatis. nonnullos vero avaricia succendit ad capiendum de inferioribus lucrum. et ne per paucorum improba consilia et boni dispereant. existimavi oportere. ut omnibus vobis in unum coactis ea exponerem que vobis arbitror expedire. Nullus autem de vobis perstrepat. si non ea audierit que ipsi fert libido. His enim qui sunt ad seditionem irrevocabiliter incitati. licebit et post meam exhortationem manere in pristina voluntate. Mea ergo ad vos incipiet oratio. non ab omnibus vobis silentium prebeat. Novi quidem quia multi iniurias procuratorum provincias. et preconia libertatis quasi magice prosequuntur. Ego autem prius discutiam qui sitis. et contra quos pugnam suscipere temptatis. primum separabo causas quas annexas putatis. Si enim violatores vestros vultis ulcisci. cur libertatem magna laude sustollitis? Si vero istud ipsum servire intolerabile dicitis. superflua est adversum rectores querela. Et illis siquidem rectoribus moderatissime agentibus: nichilominus erat turpe servire. Considerate autem singillatim et videte. quam exigua sit materia bellorum. Et primum quidem ipsa rectorum consideranda sunt crimina. Colere siquidem oportet officiis potestates. et non exasperare iniuriis. Cum vero modicorum peccatorum exprobrationes maximas facitis. perfectos eos quibus hii inferiis adversus vos incitatis. et cum antea clanculo et cum quadam verecundia vos nocuerunt: nunc palam post vestras exprobrationes vos depopulantur. Nichil autem ita plagas cohercet ut patientia. et violatorum quies violantibus indicit pudorem. Nam si eos qui a romanis in provincias diriguntur. dicitis graviter vobis instare. non tamen omnes romani vos violant. neque ipse cesar adversus quem pugnare vultis. Neque enim ex precepto romanorum quisque ad vos improbus venit. neque possunt illi que in oriente geruntur in occidente positi conspicere. sed neque facile ea que hic fiunt illic audiunt. Est autem importunissimum unius propter exiguas causas de quibus est querimonia cum nescientibus velle confligere. Et quidem istorum criminum et malorum cito erit facta correctio. Neque enim idem procurator semper curam tenebit. et fortasse successores ei erunt molestiores. Motum autem semel bellum neque deponere facile est absque magnis calamitatibus: neque diu sustineri potest. libertatis vero desiderantibus: providendum atque certandum est ut non eam amittant. Molesta est enim novitas servitutis. quam ne quisque subeat. iustum certamen suscipi videtur. Qui vero semel subiectus est. et deinceps deficit: contumax magis servus quam amator libertatis ostenditur. Tunc ergo oportuit omnia agere ne susciperetis romanos. cum primum pompeius cum romanis in iudeam irruit. Et enim patres vestri maioresque et eorum reges pecuniis. corporibus animis multum vobis meliores exigue parti militie romanorum resistere nequiverunt. et vos neque hereditariam obedientiam suscepistis. et rebus omnibus iuniores estis eis qui primum in iudea romanis paruerunt. contra omne romanum imperium resistere posse arbitramini. Nonne athenienses qui ob grecorum libertatem cum rege superbissimo tirreno xersen. qui putabat se posse per terram navigare. et in mari ambulare. et cuius classem non capiebat amplitudo pelagi. eum tamen cum una navi fugientem gloriosissime persecuti sunt. Circa parvam autem salaminam qui tantas opes asye confregere. nunc tamen romanis administrant illa regia grecie civitate cum tota provincia. Lacedemonii autem post termopylas et agesilaum asyam perscrutatum romanos dominos venerantur. Macedones quoque qui adhuc philippum intuentur alexandrum magnum regem suum subiugantem sibi orbis imperium. nunc tamen mutata fortuna adorant romanos. ad quos omnium gentium fortuna migravit. Alie quoque mille gentes maiori fiducia quam vos ad libertatem subnixe eos serviunt romanis. et obediunt eis. et vos soli dedignamini hiis quibus videtis cuncta esse subiecta. Cum militie vel quibus armis confiditis. Ubi est classis vestra que pervagat romanorum maria? Ubi autem sunt thesauri qui expensis possunt sufficere? Contra egyptios forte aut arabas existimatis vos bellum movere. et non circumspicitis romanorum imperium? Quare non metimini vestram imbecillitatem? Et quare non recordamini civitatem vestram sepius a vicinis gentibus superatam.

Romanorum arma toto orbe inuicta discurrit, immo et hi
orbe plus aliquid fortasse quęrunt. Non enim sufficit eis in oriente totus
eufrates, in septentrione uero ister, et in meridie libia subiu
gata. neque in occidente gadira. Sed ultra oceanum alium quęsiere orbem.
usque ad britannias in accessa prius loca arma et exercitum transtulerunt;
Quid ergo? Vos ditiores gallis, fortiores germanis, prudentio
res grecis, postremo plures estis omnibus in toto orbe degentibus; et
quę uos fiducia aduersum romanos erigit? Sed dicit aliquis.
Seruire molestissimum est. Et quid non attenditis quod hi magis grecis e
seruire uidebantur, qui nobilitate preelle
uidentur quam uniuersi sub sole habitantibus; uidebantur nobilitate preelle
re. et tam lata prouincia possidentes. nec his tamen fascibus romanorum
obediunt. Eisdem autem romanis macedones obsecuntur, quam certe multo
iustius quam uos deberent libertatem tueri. Quid autem quingentę asye ci
uitates numquid non absque ullo presidio uno tantum in rectore romano
regunt? Quid autem pergam enumerare eniochos et colchos. et
taurorum gentem. bosforanos quoque et nationes habitantes circa pon
ti litora. meotasque gentes? Apud quas nimirum gentes olim neque
domesticus aliquis dominus noscebatur. nunc autem subiecti tribus milibus
romanorum eis seruiunt. et xl longe naues innauigabile prius mare
custodiunt. Multaque quoque plurimitate bella facere uoluerit. bithinia et
capadocia et pamphiliorum genus. et nec tamen sine armis tributa romanis
soluunt. Quid autem traces quoque quidem diebus in latum. septem autem in lon
gum continentes prouincia possidentes, asperioremque multo quam uestra est prouin
tia ac multo fortiore. altissimo gelu qui irruerent retardante duobus
milibus tamen eos presidio manentibus romanis in omnibus obsecuntur. Post
hos illirium usque ad dalmatiam et hystricenum incolentes. duabus tan
tum legionibus romanorum obediunt, cum quibus et impetum dacorum compescunt.
Ipsaque quoque dalmatę quę tam multa plurimitate conati sunt. sepiusque captam rursus
cum maioribus opibus rebellauerunt, nec sub una romanorum legione
agunt quiete. Verumtamen si aliquos magnę causę ad defectionem
incitare deberent, gallos potissimum oporteret in arma assurgere.
et quos tantis munimentis natura cinxisset; ab orientali quippe plaga
alpium montibus; a septentrionali reno flumine, a meridie pireneis mon
tibus ab occidente uero oceano. Sed tali munitione gaudentes. ccc
et xv. gentibus sunt numerosi. Fontes autem ut ita dixerim felicitatis
domestice habentes. omnibusque bonis totum pene orbem irrigantes.
uoluntarie ferunt uectigales esse romanorum. ac felicitate sua infelici
tatem eorum reponere. Id quod sane ipsum non per animorum mollitiem. nec propter
ignobilitatem parentum. quippe qui per lxxx. annos pluribus pugna
uerunt. sed romanorum animati sunt cum uirtute fortuna. Denique sub
mille et cc militibus romanis seruiunt, cum ipsi pene plures ciuitates
habere noscantur. Sed et lusitani et cantebrorum armenia nec uicini
oceanus cum accolis suis fragore terribili resistere nequerunt uincentibus
romanis. Sed et ultra columnas herculis romani arma protulerunt.
et ipsa nubes pireneorum montium egressi uertices dicioni suę subdide
runt, atque ita pugnantibus gentibus; tantoque ut dixi spacio direptas.
legiones suas preposuerunt. Quis uestrum non audiuit multitudinem ger
manorum? Virtute quoque et magnitudines corporum ut arbitror
sepe uidistis. Siquidem ubique romani earum gentium captiuos habent.
Et germani quidem ita ingente regione spacius incolentes. sepe autem
meliores corporibus gerentes. et animam contemptricem mortis, indigna
tione autem uehementiores feris. nec limite renum habent, et octo romanorum
legionibus domantur. et seruiunt quidem qui capti sunt. reliqua autem eorum
gens uniuersa salutem in fuga non in armis reponit. Considerate et
britannorum muros, qui hierosolimorum muris confiditis. Illud siquidem
circumdatur oceano. et pene non minore quam noster orbis est habitantes prouin
cia romani nauigantes redigerunt in dicione sua. nunquam legiones tan
te magnitudinis insulam tuentur. Et quid opus est plura dicere. quin et
parthi bellicosissimum genus. et tantis prius populis imperantes. et tam magnis
opibus circumdati, obsides tamen mittunt romanis. et precipua nobilitas
orientis sub specie pacis seruit romanis. Vniuersis ergo pene qui sub
sole incolunt et uenerantur romanorum arma. cum his uos uultis bellum
facere? Neque carthaginensium considerastis finem. qui magno illo
hannibale gloriantes ex nobilitate fenicum uenientes. tamen sub dextera
scipionis et romanorum corruerunt. Sed neque cyrenei lacedemo
ne oriundi. neque marmaridarum genus usque ad ipsas de preteritum.
neque terribiles syrtes. nasamones quoque et mauri. et innumerabilis
multitudo numadum non potuerunt romanorum uirtutes impedire.
Sed et tertiam partem orbis terrarum cuius nationes nullus numerare potest,
que sit ab athlantico mari et columnis herculis usque ad rubrum mare
infinitos numero ethyopes continet. totam tamen romani subiecerunt
armis. et preter fruges annuas quibus romana multitudine octo mensibus
pascuntur, alia quoque uectigalia soluunt. et expensas deuotissime ro
mano imperio ministrant. nichil de his quę iubentur sicut uos contumeliosum
putantes, cum illi tantum una legio romanorum imperat. Sed quid opus est
longe replicatis exemplis romana potentia explicare. cum ea possi
tis de uicina uobis egypto diligenter inspicere. Hec autem cum usque
ad ethyopiam protendatur, opulentaque arabia contigua quoque sit indię.
l. et septingentos et centena milia incolarum habens. preter alexandrinorum
plebem. tamen uectigalia quorum magnitudine de censu singulorum capitum
estimari licet deuotissime pendentes. romano imperio soluunt. Alex
andria quoque magnitudine non impar. multitudine et diuitiis habun
dans. hęc quidem in longitudine stadia xxx. in latitudine autem x. tri
butorum multo amplius per menses singulos infert. quam uos toto anno sol
uatis. et preter pecuniam iiii. menses annona romane plebi ministrat.
Munita est autem undique; aut incommeabili solitudine. aut im
portuoso mari. aut fluminibus; aut siluosis paludibus. Horum tamen
omnium nichil fortuna romana fortius fuit. sed due legiones roma
norum ciuitati insidentes profunda egypti cum illa nobilitate mace
donum frenant. Quos ergo ad uestra bella de solitudinibus socios assume
tis? Siquidem omnes qui in orbe habitabili degunt. romanorum ad
iutores sunt. nisi forte quis uestrum spes suas ultra eufraten porrigat. et
adiabenorum regione gentiles suos estimet adiutores. Porro illi nec
propter irrationabilem causam tanto se bello implicabant. sed nec cos
sinet uobis auxiliari. Siquidem partho cura est tuende amicitię cum
romanis. et arbitrabitur fedus eo temerari si quis de his qui ei imperio
subiecti sunt aduersum romanos in bella procedat. Superest ergo ut ad di
uinum confugiat auxilium. Verum et hic deus apud romanos est.
Sine deo quippe impossibile est tale imperium consistere. Considerate
autem quemadmodum hic ipsa erga religionem immoderatio et si cum longe
inferioribus bellum geratis. tamen ad dispensandum sit uobis difficillima.
atque eadem transgrediendo offendatis deum per quem eum auxiliaturum uobis
putatis. Sin seruetis consuetudinem sabbatorum. et ad nullum opus mo
ueamini. facile profecto capiemini. Sicque et maiores uestri experti
sunt hos maxime dies pompeio ad bellum destinante. in quibus scilicet hi
qui oppugnabantur ocia gerebant. Transgredientes autem in bello legem

186.

patriam. nescio propter quod in reliquum dimicetis. Vna siquidem nec uobis
incertatio est, ne quid de patria institutione soluatur. Quemadmodum
autem inuocabitis adiutorem deum. si cultum ei debitum sponte uioletis?
Assumunt autem singuli quoque bellum. aut diuine uirtutes uel
humanis opibus confidentes. Cum uero utraque hec quantum ad ipsa prime
est scientiam deserunt manifesta autem utraque captiuitatem uolentes
pugnare prosiliunt. Quid autem prohibet propriis manibus filios uestros con
iugesque iugulare. et hanc pulcherrimam inflamare patriam?
Erumpentes siquidem in furore. lucrabimini et ignominiam superate.
Bonum est o amici homines cum adhuc statuanis in portu precauere
tempestatem futuram. et non eo tempore quo inmedias procellas incidistis ne
quicquam trepidare. His siquidem qui in propria mala. inciderunt super
est ut digni miseratione habeantur. qui uero se in apertum discrimen in
iecerunt. et exprobrationibus onerantur. nisi forte aliquis uestrum estimet
secundum pacta conflictum inter romanos. aut postquam uicerint mediocriter
uobiscum acturos. et non in exemplo aliarum gentium sacram hanc
urbem inflamaturos. et interfecturos uniuersum uestrum genus. et neque
qui superfuerint armis usquam locum fuge habebitis. uniuersis gentibus
tamen romanos habentibus dominos aut habere metuentibus; Periculum
autem non solum in uos manebit. sed et in reliquis ciuitatibus habitantes iu
deos. Neque enim est in toto orbe populus in quo uestra non sit portio. quos certe omnes
uobis rebellantibus cede crudelissima diuersi quoque inficient. et propter
paucorum uirorum praua consilia uniuerse urbes iudaico sanguine redun
dabunt. Subeat autem uos miseratio et si non filiorum uestrorum atque coniugum
saltem istius ciuitatis que mater urbium istius regionis uocatur. Parcite ergo
menis sacris. parcite uenerabilibus aditis. templumque uobis et sanctis
sancta seruate. Neque enim ulterius uictores romani his abstinebunt. quibus
primo parcentes nullam gratiam receperunt. Protestor siquidem ego sancta
uestra. sanctosque angelos dei. patriamque communem. quia nichil eorum consiliorum
quo uobis uideretur expedire subtraxerim. Vos autem decernentes que
uobis expediant. mecum in pace degetis. Si autem proueritis uestras. absque
me periculis subdemini.

is dictis agrippa astante et sorore sua beronice lacrimauit. et
multam partem de eorum impetu lacrimis infregit. Succlamabant
autem non se aduersus romanos sed aduersus florum pugnam uelle committere,
ob ea quę pertulissent. Ad quos agrippa rex. sed opera uestra inquit talia sunt
qualia aduersum romanos pugnantium. Neque enim cesari uectigal dedi
stis. et antonianas porticus incendistis. Sopietis autem bellum. si et
porticus denuo construatis. et tributa reddere maturetis. His consilius
populus acquieuit. et cum rege agrippa et beronice ascendentes in templum
porticus edificare adhortati sunt. Principes autem et decuriones per uicos
dispersi uectigal colligebant. celeriterque collegerunt xl talenta. Belli
minas eo modo rex agrippa compescuit. et deinceps populo persuadere temp
tabat ut parerent floro, donec ei successor a cesare mitteretur.
Ad quam rationem accensa multitudo. nec abstinebat contumeliis in
rege se temperauit, sed pronuntiauit eum ex urbe pepulerunt. et non nulli seditio
sorum saxa intentabant. Rex autem agrippa uidens tumultuantium
irreuocabilem impetum discessit in regnum suum. Per idem autem tempus quidam
eorum qui maxime bellum mouebant congregati. irruebant in castellum presidium
quod uocabatur masada. et expugnato presidio omnes romanos interfecerunt.
et de suis ibi posuerunt custodes. In templo quoque hierosolimorum eleazarus
quidam filius ananię pontificis iuuenis audacissimus. et illo tempore dux
militum persuasit his qui sacrificia ministrabant ut nullius munus aut ho
stiam que non esset de iudeorum gente susciperent. Id autem erat romani belli
seminarium atque materia. Reiecerunt siquidem hostias cesaris que pro
populo romano offerre solita erant. Plurimum autem super hoc pontificibus aliisque
nobilibus deprecantibus non parent ei more quo supplicabatur precibus;
nichil tamen profecerunt. Conuenientes ergo potentes quique cum pontificibus;
et phariseis nobilissimis. et uidentes quod grauibus malis studerent ci
uitatem subuertere. decreuerunt seditiosorum animos expediri, et ante
portam que grea uocatur concione aduocantes. primo quidem de teme
raria eorum seditione conquesti. et quod tam breui bellum patrie commo
uerent. deinceps irrationabilitate ipsius cause arguebant, dicen
tes maiores eorum ornasse templum magna ex parte de muneribus
gentium. semperque eorum qui foris erant populorum munera suscepisse. nec
prohibuisse aliquorum hostias. Id siquidem esse impudentissimum cum ad
presens usque tempus oblationes eorum in templi cultibus collocassent.
Nunc autem eos quod romana arma irritarent. et disponerent super eos
bella inducere male agerent. et uerendum esse ne quod immolandas
preterea uictimas repellunt ipsi in reliquum et per se sacrificia prohibeant
offerre. fiatque uere extra principatum ciuitas nisi celerius resipis
centes reddiderunt hostias. ac priusquam ad eos in quo contumelia id
factum est huius ausus fama perueniat. Simul autem ista dicentes. pro
ducebant immediatum scientissimos morum patriorum sacerdotes quosque
narraturos. quia omnes maiores eorum exterarum gentium semper sacrifi
cia suscepissent. Attendebat autem nullus eorum ad ea que dicebantur;
cupientes res nouare. Sed neque procedebant in medium altaris
ministri. materiam belli prebentes. Videntes ergo nobiles seditionem
eo iam processisse. ut eorum non posset auctoritate compesci. et romanorum
armorum periculum se primos esse mansuros. quantum potuit consulentes
emolliri causas parabant. et alios legatos ad florum miserunt quorum
erat princeps symon filius echei. et alios ad agrippam fidum et amicum
eorum. et custodibant qui et regem propinquitate tangebant. Pe
tebant autem utrique ut cum exercitu ascenderent ciuitatem. et sedi
tionem comprimerent priusquam intolerabilior fieret. Floro ergo malum
istud bonum nuntium fuit. uolensque inflamare bellum. nichil respondit
legatis. Agrippa autem pariter utrisque parcens sed deficientibus his
aduersum quos bellum mouebatur. uolens et romanis iudeos conseruare
et iudeis templum et patriam. misit in auxilium equites duo milia.
cum prefecto equitum dario. et duce philippo. His ergo uenientibus opti
mates et pontifices et omnis multitudo que optabat quietem
superiorem ciuitatem occupant. inferiorem siquidem et templum sedi
tiosorum manus tenebat. Missilibus ergo et fundis indesinenter utebantur
et continua erat emissio sagittarum ex utraque parte. Aliquando
et ex insidiis prosilientes comminus dimicabant. Pollebant autem
audacia seditiosi. bellica uero peritia regii milites pollebant. Et horum
propositum erat templum obtinere profanosque expellere. seditiosi uero
uolebant et superiorem inuadere ciuitatem. Per septem ergo dies grauis
utrique parti plaga fiebat. et neutri de eo loco quem tenuerant
depellebantur. Adueniente autem ea festiuitate quam xylophorias di
cunt qua mos est omnibus grandem lignorum materiam euehere ad templum.
quatenus numquam ignis deficiat. semper enim inextinguibilis perseuerat. quosdam
quidem cura religionis exclusit. et cum infirmiore uulgi multa
sicariorum irruentes audacissime urebant opere quo incepiant. Re
gii autem milites audacia et multitudine seditiosorum uicti. ex superio
re ciuitate profugerunt. Seditiosi autem primum irruentes ananię

pontificis domum. & agrippe. & beronices sororis eius palatia inflammauere. Post hec ignem [illegible] inualere uolentes omnia creditorum instrumenta dissoluere, ut ad eos pre timore [illegible] omnis multitudo seiungeretur: hinc liberam facultatem insurgendi aduersus locupletes. Fugientibus quoque carceris publicarum custodibus: ignem ceteris seditiosi miscuerunt, atque ita incensis edificiis hostibus irruebant. Quo loco pontificum atque nobilium quidam in cloacis latuere. quidam autem cum regis militibus in superiorem regiam confugere: portas celeriter obserantes. inter quos erant ananias pontifex et frater eius. & illi quos ad agrippam legatione usos diximus. Tunc seditiosi uictoria & inflammatione contenti cessauerunt. Postridie uero id est xv. die augusti mensis, impetum in antoniam fecerunt: & omnes in ea degentes per biduum obsessos ceperunt & interfecerunt, presidiumque incenderunt. Postea transierunt in regiam ad quam confugerant milites regis agrippe. & in iiii. partes agmine suo diuidentes muros aggredi nitebantur. Eorum autem qui intus erant, nullus audebat erumpere, propter magnitudinem oppugnantium. Derelicta autem propugnacula & turres subeuntes interficiebant omnes qui obuiabant. Nec die autem nec nocte conflictus cessabat, seditiosis existimantibus in desperatione cogi eos qui in presidio erant propter inopiam. illis uero credentibus oppugnatores suos labori cessuros fore. Interea autem erat quidam manahem nomine filius iude galilei callidissimus rethor. qui assumptis quibusdam nobilium perexit in masadam armamentarium herodis regis quondam erat, eo perrupto populares alios latrones quoque diligenter armauit. His satellitibus [illegible] hierosolimam reuertitur factusque princeps seditionis oppugnationem disponebat. Machinamentorum autem inopia erat, nec poterant palam suffodere muros, ne desuper hostibus tela iacientibus periculum sustinerent. Cuniculum igitur longe ceptum sub unam turrium agentes suspenderunt eam materie subiecta. ac postea sustinentia ligna incendentes egressi sunt. Sic igitur subiectis exustis turris ex templo commota est. Aliud autem murus intus edificatus apparuit. Quod cum uiderent hi qui oppugnabant & statim se uictos crediderant: cum uidissent alium murum stupore deiecti sunt. Illi autem qui obsidebantur miserunt ad manahemum & ad alios principes seditionis petentes uti eis descendere liceret & hanc petitionem soli milites agrippe faciebant. Quod cum manahemus annuisset, pariter discesserunt. Romanos autem qui ibi remanserant grauis animi defectio occupauit. Neque enim ui contra tantam multitudinem pares erant, & precari ut liceret exire ignominiam uidebatur & quamquam si impetrarent neque quicquam putabant. Derelinquentes igitur inferiore locum qui stratopedon uocabatur confugere in tres regias turres quarum una appellabatur hyppicos, alia faselus, tertia mariamnis. Hi uero qui cum manahemo erant primum [illegible] irruentes loca de quibus milites fugerant. siquos eorum comprehendere trucidantes. & omnem reliquum apparatum diripientes, stratopedon incenderunt. Hec autem acta sunt vi. [illegible] Sequenti autem die pontifex ananias circa regiam domum latens capitur. & a latronibus interficitur cum ezechia fratre. Circumsedebant et turres seditiosi custodiebant, ne quis militum posset effugere. Manahemum quoque et munitorum locorum destructio et pontificis ananie mors in crudelitate erexit, et neminem sibi parem in negotiis arbitratus intolerabilis erat tyrannus. Insurrexerunt autem tunc de seditiosis eleazari ministri [illegible] colloquebantur quod non deceret eos recedentes a romanis desiderio libertatis in uoluntarium dominum habere se ipsis humiliorem. Sobarus autem quidam sophista accesserat adornatus in templo regali habitu. Cum igitur qui circa eleazarum erant contra ipsum prosiluissent. reliquus populus rapientes saxa interfecit sophistam illum. existimantes quod in illo perempto tota seditio solueretur. Paululum uero hi qui circa manahemum resistentes postquam uidere totam multitudinem in ipsum se irruere. unusquisque quo potuit aufugit. Et cedes statim eorum qui comprehendebantur fiebat. & perscrutatio latentium sequebatur. Paucique latentium in masadam perfugere cum eleazaro cognato manahemi. Ipsum autem manahemum cum confugisset in locum qui [illegible] uocatur atque illic humiliter delitesceret, rapientes extra duxerunt in publicum multisque tormentis affligentes interfecerunt. & similiter agentes principes [illegible] tyrannidis eius [illegible]. [illegible] suspicans aliquam in seditionis correctionem futuram. Porro illi non ob compescenda [illegible] bellum agerent. interfecerunt manahemum. Nam & eos populus multum deprecatur ut oppugnatione militum relaxarent: uehementius insistebant donec ultra resistere non ualentes milites [illegible] & reliqui mittunt ad eleazarum petentes ut solas eorum animas [illegible] armis autem & reliquis quoque [illegible] tradentibus [illegible]. Qui [illegible] illico [illegible] mittunt ad eos gorionem nicodemi filium & ananiam [illegible] & ionathan [illegible] Quibus [illegible] milites [illegible]. Sed quidem romani arma retinebant, nemo ad eos seditiosorum [illegible]. Postea uero [illegible] omnes secure, gladiosque posuere: neque quicquam ulterius suspicantes decedebant. facto in eos impetu [illegible] eleazari circumprehensos trucidabant. Illi autem nec resistebant neque supplicabant sed solas pactiones & iuramenta que sibi dederant inclamantes. Cunctis ergo crudeliter interfectis [illegible]. Hec autem [illegible] & usque ad circumcisionem peruenire se iudaizaturum [illegible] seruauerunt. Detrimentum autem hoc romanis leue uidebatur cum de amplissima eorum potentia pauci fuissent interempti. Ciuitatem autem iudeorum exitium inuenire comprobabat. Videntes quoque iudei [illegible] causas iam crescere bellorum. & urbem tali facinore repletam, ex quo [illegible] diuina indignatio imminebat. & [illegible] nulla ultione [illegible] lugebant publice. mestiaque ciuitas [illegible]. Vniusque & potentium qui proditione causa [illegible]. Siquidem sabbato illa cede contigerat. Eodem autem die eademque hora quasi ex aliqua celesti uindicta cesarienses [illegible] habitantes iudeos trucidauerunt, ita ut una hora [illegible] milia hominum caderent. & urbs cesarea [illegible] iudeis euacuaretur. Nam & eos qui effugerant comprehensos florus uinctos in [illegible]. Post cesariensem uero plagam tota gens iudeorum efferata est. [illegible] syrorum uicos eisque confines [illegible] inflammauere, id est philadelfiam. & [illegible] & gerasam & pellam & scytopolim. Deinde irruere in gadaram & [illegible] & in gaulanitidem. & alia quidem loca subuertentes, alia uero inflammantes [illegible] & [illegible] tyriorum & ptholomaidam gabanque & cesaream. & sebasten & ascalona & anthedona & gazam inflammauere. Multa autem circa fines harum ciuitatum diripiebant. & immensa uirorum cedes fiebat. Syri autem non [illegible] numero multitudinis de iudeorum gente interficiebant. sed & eos qui in ciuitatibus erant comprehensos disperdebant [illegible] perimerent. Grauis igitur [illegible] in binos diuidebat exercitus. unaque [illegible] si anticipassent alterius [illegible]. Et dies quidem [illegible] sanguine. noctes autem molestiores formido faciebat. Nam licet [illegible] iudeos [illegible] & de aliis [illegible] habere [illegible] ambiguum [illegible] eos placebat interfici. &

[illegible] propria religionis commixtione quasi [illegible] timebant. Prouocabat autem ad cedes duorum & illos qui pridem fuerant mansueti auaricia rapinarum. Siquidem substantias eorum [illegible] passim diripiebant et quasi uictores eorum quos trucidauerant spolia in domos alias transferebant. Gloriosior autem erat qui plura collegisset. quasi plures interfecisset. Erat autem cernere ciuitates plenas cadaueribus insepultis et passim iacere cum paruulis senes & feminas neque uerecundia contectas. Omnis uero prouincia plena erat innumerabilium calamitatum. Maiores autem [illegible] augendorum malorum ipsis que acta fuerant facinoribus imminebant. Iudei quoque qui contra alienigenas consurrexerant in externos in scytopoli iudeos socios legis patrie qui ibi habitabant hostes expertus [illegible]. Conspirantes enim & consanguinitate [illegible] postponentes. aduersus iudeos quasi cum gentilibus dimicabant. Suspecta tamen fuit eorum ipsa belli auiditas. Nam scytopolite ueriti ne noctu ciuitate adurerent. & magna defectione ciuibus inferrent. rogauere eos ut si uellent erga se fidem ostendere. contra alienigenas transirent cum omnibus familiis proxime in locum paludis. Quibus hi sine suspicione facientibus duobus quidem diebus sequentibus quieuerunt scytopolite. Tertia uero nocte explorantes alios uigilantes. alios uero dormientes inuadunt. et interfecerunt ex eis xiii. milia. & post hec eorum cuncta diripuerunt substantiam. Dignum est & iudeis symonis interitum enarrare. Hic enim symon sauli filius non ignobilis uiri filius, fortitudine quoque corporis & audacia insignis fuerat. quibus utrisque ad incommoda sue gentis abusus est. Multos siquidem iudeorum ad properantes scytopolim cotidie trucidabat. & frequenter integros cuneos fudit & effugauit. ita ut toti aciei mora in monitis solus existeret. Comprehendit autem eum digna pena ex ciuibus interfectione. Nam cum scytopolite circuitu consedissent iudeos. et [illegible] rent. educens idem symon gladium. inultum quidem hostium impetum fecit. maxime cum uideret se nichil [illegible] dignum ibi posse perficere. Exclamans quoque miserabiliter dixit ad scytopolitas. Digna tibi [illegible] meos iudeos exercitum recepto. quippe qui tam multa cede ciuium meorum beniuolentiam uestre fidei ostendi. Digne autem nobis [illegible] gens infida est. qui [illegible] cuncta impietate deliquimus. Moriar igitur quasi profanus propriis manibus. Neque enim dignum est hostibus subiacere. Iste autem meus finis [illegible] aut digna pena sceleris. aut uirtutis [illegible] decus. ut nemo hostium de meo interitu glorietur neque insultet cadenti. Hec cum dixisset miserantibus simul ac furentibus oculis circumspexit omnem familiam suam. Erant autem ei uxor & filii. & prouecta in senectute parentes. Primum igitur ille in se trahens ad se patrem per cesariem, & eum superstans gladio interfecit. postquam non sane iam inuita matre sua occidit. Super hos autem uxori et filiis inmittit ferrum singulis sane occurrentibus gladio. & hostes preuenire cupientibus. Cunctisque familiares ita trucidasset: cesis superstans extendit dexteram cum gladio ut neminem posset latere. & totum [illegible] sua ense dimisit. Dignus quidem miseratione iuuenis propter robur corporis atque animi firmitatem. ceterum ad fidem quam alienigenis prestitit digno [illegible] sibi fine consumpsit. Post cedem autem que in scytopoli facta est, relique quoque urbes in iudeos irruebant, ita ut ascalonite de iudeis duo milia et quingentos uiros occiderent, & ptholomaite similiter duo milia exciderunt. Tyrii quoque non paucos uinxerunt & multos trucidauerunt pluresque in custodiam tradiderunt. Hyppeni quoque & gadareni [illegible] habitantibus interfecere. Relique quoque urbes aduersus iudeos [illegible]. Soli autem antiocheni et sydonii et apamieni suis habitatoribus pepercerunt, & neque interfecere quemquam iudeorum neque uinctos tradiderunt. Forte autem hi fecere miseratione [illegible].

Excitata est & in regno agrippe contra iudeos seditio. Omnia enim contra miseros iudeos mouebantur. Ipse enim agrippa profectus in syriam ad cestium gallum. relicto super negocia sua quodam ex sociis uaro, sibique propinquo. Ad quem uenerunt de bataneo regione uiri lxx numero. uiri & nobilitate & prudentia ciuium suorum prestantissimi, poscentes presidium [illegible] ut si contra eos [illegible] insurgerent possent [illegible]. Hos uarus [illegible] interimere omnes interfecit. Ausus est autem hec facinus preter consilium agrippe [illegible]. Agrippa autem re examinata [illegible] regione submouit. Seditiosi autem comprehendentes presidium quod appellatur cyprus [illegible] finibus iericuntis custodes quidem interfecerunt et munimenta destruxerunt. Per eosdem & dies in macheronte multitudo iudeorum [illegible] debat romanis in presidio relictis deserere castellum eisque tradere. Illi autem qui rogabantur [illegible] cum eis [illegible] & [illegible] fidem presidium tradunt, quod illi statim subierunt. In alexandria & [illegible] exorta est seditio grauis. Conflictus autem eos pene continuus aduersus incolas & grecos [illegible] iudeis [illegible]. Cum uero [illegible] alios turbarentur [illegible] magis exarsit tumultus. [illegible] alexandrini [illegible] negocii legatione ad cesarem neronem ferenda, conuenere [illegible] plurimi iudeorum. Quos cum uidissent multi, exclamare ceperunt iudeos hostes et exploratores [illegible] euentus [illegible]. Reliqui [illegible] fugientibus tres ex eis uiros comprehendentes, trahebant [illegible]. Commoti sunt igitur omnes iudei [illegible] resistendum [illegible] alexandrinis [illegible]. Et primum quidem in eos [illegible] & faculis [illegible] plurimos [illegible] fecere [illegible] loco [illegible] simul concremantes. Cumque [illegible] rebus [illegible] tyberius alexander preses ciuitatis. Nec [illegible] principium a bariniis [illegible] nobiles [illegible] hortabatur ut quiescerent [illegible] romanis [illegible] rent. Iudei autem benigna [illegible] tyberium [illegible] apperebant. Qui [illegible] non absque [illegible] non posse compesci [illegible] milites ad [illegible] iudeorum [illegible] solum interficere [illegible] inflammarent. Qui [illegible] loca [illegible] multitudo iudeorum erat collecta. [illegible] sane sine cruenta uictoria. Collecti [illegible] optime erant armati [illegible] reliqua multitudo [illegible] stare [illegible]. Postea autem in fugam inclinati [illegible] passim [illegible]. Semel autem in fugam uersi [illegible] non [illegible] modo erat. cum alii sub diuo [illegible] comprehenderent, [illegible] romani succenderent [illegible] quos ibi repperissent. [illegible] illos autem infantium aut senum miseratio mouebat. [illegible] sed omnes pariter cede seuiebant. ita ut tellus locorum sanguine [illegible]. Quinquaginta uero milia congesta sunt corporum mortuorum. Sed nec saltem reliquie remansissent [illegible] se contulissent. eorumque miseratus alexander romanos iussisset abscedere. Illi [illegible] iudeis pepercerunt. [illegible] alexandrini [illegible] magnitudine difficulter ab incepto reuocabantur neque a [illegible] eorum distrahebantur. A paler[illegible]

Quanta ergo talis calamitas iudeis contigerit.

Cesti autem gallus procurator syrie iam non quiescendum esse putabat. uisitis undique iudeis. sed xii. legionem integram ex antiochia secum ducens et ex reliquis binas milia peditum et iiii. alas equitum insuper quoque regum auxilia id est antiochi regis duo milia equitum et peditum tria milia omnes sagittarios. Agrippa et tantundem exercitum habebat. pedites mille. et equites mille. et soemi cum iiii. milibus comitatus. quorum etiam pars equitum erat. plerique sagittarii. His omnibus comitatus cesti gallus a ptholomaida progressus est. Plurimi autem ex ciuitatibus ad auxilium ei conuenerant peritia militari inferiores. et quod in peritia militari deerat. odio quod in iudeos habebant. alacritate supplebant. Cesti ergo gallus adducta parte exercitus ad ualidissimam galilee ciuitatem tendebat que zabulon appellatur. et ab iudeorum finibus ptholomaida discernit. Cumque inuenisset eam ciuibus destitutam. in montes enim multitudo effugerat. et omnigenarum rerum domos plenas offendisset; militibus eas diripiendas concessit. Ipsum uero oppidum quamuis admiratus esset eius pulchritudine incendit. Deinde cursu territorio peragrato quecumque inuenisset obuia depopulatus et inflammatis uicis in ptholomaidam regressus est. Syri autem adhuc prede inhérentibus: recepta fiducia cum cestium gallum recessisse cognouissent. repente in eos qui remanserant irruunt. et prope ad duo milia morte consumunt. Cesti autem gallus reuersus a ptholomaida ipse quidem in cesaream uenit. in ioppen uero premisit partem exercitus cum preceptis huiusmodi ut oppidum custodirent si eo potiri potuissent. si autem impetum oppidi presensissent. ceterorum militum prestolarentur aduentum. Profecti ergo a terra sua et mari ioppen facillime ceperunt. Ita ut ne fuge quidem habitatores eorum spatium repperirent. aut se ad pugnam pararent. Aggressi autem cunctos interfi ciunt cum familiis. direptamque ciuitatem incendunt. Interfectorum autem numerus octo milia cccc. fuere. Similiter uero et in finitimam samarie nabatenam toparchiam non paucos equites direxit. qui et partem finium uastauerunt innumeraque indigenarum multitudine perimerent. direptisque patrimoniis uicos igni dederunt. Misit et cesti in galileam cesennium gallum ductorem xii. legionis. eique tantam manum militum attribuit. quantam gentem expugnandę sufficere posse credebat. Que ualidissima galilee ciuitas nomine sefforis cum fauore suscepit. huiusque ciuitatis prudens consilium alie ciuitates secute quiescebant. Omnes uero seditionibus et latrociniis operam dabant. in galilee montem undique medium effugere qui est contra sefforim. et uocatur asomon. Ad hunc hos gallus ducebat exercitum. Illi autem quamdiu superiores erant. facile romanos ad se ascendentes ulciscebantur. et ex eis plures quam cc. interfecere. Ubi uero uiderent eos circuitu itinere ad celsiora progressos. mature uictoria romanis cessere. et neque pugnam inuenire armati fecere. neque si terga dedissent. equitum manus poterant effugere. adeo ut pauci locis asperis delitescerent. amplius uero quam duo milia trucidarentur. Gallus autem cum nichil iam temptari nouitatis apud galileam uideret. cesaream cum exercitu remeabat. Cesti uero gallus cum omni manu reuersus in antipatrida pergeret. cognitoque non parua multitudine iudeorum in turrim que affectitabat esse collecta. et premisit qui his congrederentur. Sed priusquam conuenirent. metu dispersi sunt. eorumque castra desolata milites adorti cum uicis circumpositis incenderunt. Ex antipatride autem cesti in liddam profectus. uacuam uiris ciuitatem offendit. Nam propter scenofegiorum dies festos in hierosolimam omnis populus ascenderat. Quinquaginta uero quos ibi comprehendit occisis. exustoque oppido ulterius procedebat. per que bethoron profectus in quodam loco cui nomen est gabao castra disponit. distante ab hierosolimis stadiis l. Iudei uero cum iam ciuitati propinquare bellum uiderent. omissis festorum dierum sollempniis. ad arma properabant. fisique freti multitudine inconposita ad pugnam. et cum clamore prosiliebant. Erat enim sabbatum. quod apud eos religione maxima curabatur. Tanto enim impetu romanos aggressi sunt. ut et eorum acie perrumperent. mediaque apta unitate dio cedibus ruerent. ac nisi ei militum parti que nec dum locum amiserat equites exercitum subuenissent. in periculo totus exercitus cestii fuisset. Interfecti sunt autem ex romanis quingenti et xv. milites. ex quibus quadringenti erant pedites. ceteri uero equites erant. Ex iudeis uero occiderunt xx. duo uiri fortissimi. et a fronte repulsi in ciuitatem recedebant. Romanos autem ad bethoron ascendentes. symon filius gyore inuadit. multisque ex postremo agmine mactores laniauit. ac multa carra cum sarcinis capta in ciuitatem reduxit. Cestio uero in agris triduo commoranti. iudei locis superioribus occupatis. obseruabant eius iter. neque cessaturos eos certum erat. si romani proficisci cepissent. Itaque dum agrippa cum infinita hostium multitudine montes amplexus. cum nec sic romanos a periculo tutos esse cognosceret; uerbis iudeos experiri decreuit. omnes sed paritos existimans ut bello desisterent. et si qui adhuc starent. uocandos eos quibus ab eorum sententia discreparent. Misit ergo ex omnibus suis borceum et febum. quos illis sciebat esse notissimos. ut a cestio fedus amicicie. certaque de peccatis a populo romano ueniam pollicerentur. si projectis armis secum senatre uoluissent. Uerum seditiosi metu ne cuncta multitudo spe ueniam ad agrippam sese conferret. legatos obtruncare statuerunt. et febum quidem prius uerbum facere perimerent. borceus autem uulneratus effugit. Populares autem id factum indigne ferentes. cedendo fustibus atque lapidibus iudeos in oppidum compulerunt.

187

Cestius uero quia uicissitudinem eorum discordiam oportunum ad irruendum tempus inuenit. totum uicos dux exercituum. et in fuga uisos usque ad hierosolimam persecutus est. Castris autem positis in loco qui appellatur scopos distante interuallo uii. stadiorum ab hierosolimis. nichil predium aduersus oppidum conabatur. sperans iudeos de seditione remissuros. in uicos uero circa ciuitatem non paruam militum manum ad rapienda frumenta dimisit. Quarto autem die qui xxx. erat mensis octobris. ordinatum exercitum in oppidum induxit. Populus quidem a seditiosis custodiebatur. ipsi autem romanorum disciplina territi. de exterioribus partibus ciuitatis cessere. et in parte interiore templique refugere. Cesti uero aggressus forum quod bezethon appellatur incendit. et deinde ueniens ad superiorem ciuitatem. prope aulam regiam castra posuit. Et si tunc uoluisset intra muros uiolenter irrumpere ciuitatem illico possedisset. belloque finem dedisset. Sed propositi castris tyranni prefectus et plures equitum magistri a floro pecunia corrupti conamen eius auerterunt. et ita contigit iudeos intolerandis repleri cladibus. Interea plurimi populi nobilissimi ananias nanachi uocabant eum quasi portas ei aperirent. Cesti autem et ira fastidiens. et quod non satis ei credendum putaret. eam diu id neglexit donec proditione comperta seditiosi ananiam cum ceteris de muro deiectos lapidibus feriendo in domos suas refugere compulerunt. et ipsi per turres dispositi murum temptantibus repellebant. Per dies autem quinque romanis undique conantibus inexplicabilis erat impetus. Sexto uero die cesti cum plurimis electis. ceterisque sagittariis a septentrionali parte templum aggreditur. iudeis ex porticu resistentibus. Qui repente quidem romanos ad murum euntes arcuerunt. postremo autem ipsi repulsi telorum magnitudine recesserunt. Itaque romani qui antibant. scutis suis muro nixis. et qui consequebantur alius ac per ordinem similiter alius super adiunctis quam sic ipsi appellant testudine contexuerunt. unde et sagitte tela de latere irrite delabebantur. Sine aliqua ergo noxa milites menia suffodiebant. templique portas incendere moliebantur. Uehemens autem seditiosos stupor inuaserat. itaque multi ex ciuitate diffugiebant uelut tam capta. His autem populus alacrior efficiebatur. et quantum nequissimi cedebant. tantum ut ipsi portas aperirent. cestiumque reciperent appropinquabant. et profecto si idem cestius paululum in obsidione perseuerasset. statim ciuitatem obtinuisset. Sed credo iam tunc infestus pessimis deus eius sancta illo die finem dari bello prohibuerit. Denique cesti neque animis populi. neque obsessorum desperatione perspectis. repente milites reuocat. et sine ulla spei repulsione inconsulte animis ac inuisite discessit. Inopinata uero eius discessio latronum fiducia recreauit. insecutique nouissimos aliquos equitum peditumque perimerent. Cesti autem ad castra que apud scopon munierat tendit. Altero uero die ulterius progrediendo magis hostes prouocabat. iam postremis appositi. multos necabant. et utraque parte itineris uallata transuersos tela iactabant. et neque in eos se retorquere a quibus a tergo sauciebantur nouissimi audebant infinita multitudine se insequi existimantes. et a lateribus instantium uim repellere minime sufficiebant. cum ipsi quidem graues essent. ordinemque interrumpere formidarent. iudeos autem insequentes ad excurrendum faciles esse. Unde eueniebat ut multa mala perpetrarent. cum nichil e contra inimicos nocere auderent. Tota ergo uia pulsi deiectique agmine sternebantur. donec multis occisis in quibus erat priscus dux sexte legionis et longinus tribunus et emilius secundus ale prefectus uix in gabao peruenerunt. ubi prius castra posuerant. multis instrumentis amissis. Ibi autem cesti per biduum commoratus inops consilii quid ageret. cum tertio die maiorem numerum hostium uidisset. et omnia circum loca plena iudeis. tarditate sibi obfuisse cognouit. et si adhuc ibi maneret pluribus inimicis se usurum. Itaque pro compendio fuge cuncta que militibus impedimento erant amputari precepit. Occisis ergo mulis atque asinis. aliisque iumentis preter illa que sagittas et machinas ferebant. Hec enim ueluti usui futura seruabant. maxime quia timebant ne iudei contra se capta possiderent. bethoron cum exercitu contendit. At iudei latioribus quidem locis minus instabant. contractos uero in angustias atque descensus ab exitu prohibebant. et alii super postremum agmen impingebant. fusa ergo omnis multitudo iudeorum per itineris uiam. romanos sagittis appetebant. Peditibus autem quo facto sibimet subuenirent hesitantibus; equitum periculum propinquius erat. Neque enim ordinate uiam persequi poterant. obstantibus iaculis quibus iudei in eos mittebant. et ne contra eos ire ascensus arduus prohibebat equitantibus; nam a lateribus autem rupes ac ualles erant in quas deiecti qui ibi oberrassent consumebantur. nullusque locus aut fugiendi. aut ulciscendi rationem habebat. Itaque cestius et romani quid agerent inscii. ad ululatus quasi desperati solent breui fletuque conuersi sunt. Quibus resonabat iudeorum exhibratio cum clamore letantium pariter ac sementium. totusque exercitus qui cum cestio erat pene periisset nisi nox aduenisset; qua romani quidem in bethoron effugere. iudei uero obsessis circum omnibus locis eorum transitum custodiebant. Cesti autem aperto itinere desperato. iamque de fuga cogitabat. electosque prope ad quadringentos omnium fortissimos milites tectorum fastigiis imposuit. hisque precepit uigilum qui in castris excubabant signa clamare. ut eo modo iudei omnem illuc multum numerum remanere arbitrarentur. Ipse autem cum ceteris ociose usque ad xxx. stadia progreditur. Ubi mane iudei cum locum desolatum uidissent in quem romani tetenderant. in quadringentos illos a quibus decepti fuerant cucurrere. Quos quidem sine mora iaculis confecerunt. et mox cestium persequi properabant. Sed ille dum nocte non paruum spacium itineris peregisset. die facto uehementius fugiebat. adeo ut metu milites machinas siue tormenta muralia. et balistas multaque alia instrumenta in uia relinquerent. Quibus tunc iudei sublatis. rursus contra illos qui ea reliquerant usi sunt. Insequendo autem romanos antipatridam usque peruenere. Deinde cum eos assequi non potuissent. in redeuntes machinas secum asportauere. mortuosque spoliauere. predam que remanserat collegere. et in hierosolimam metropolim reuersi sunt suorum paucis amissis. romanorum autem equitumque militibus peditum. equitum uero uigenti ac ccc. et lxxx. interemptis. Hec autem facta sunt octauo die mensis nouembris. anno xii. principatus neronis.

Post cesti ergo aduersos casus multi nobilium iudeorum tamquam de naui periclitantes ex ciuitate enatabant. Denique costobarus et saulus fratres una cum philippo iachimi filio qui princeps erat exercitus regis agrippe noti dilapsi ad cestium transfugerunt. Qui uero cum his in aula regia fuerat obsessus antipas fuga despecta quemadmodum a seditiosis peremptus sit alias indicabimus. Cesti autem saulum et ceteros ad cesarem neronem in achaiam mittit. propria necessitate indicatos. Damasceni autem cede romanorum cognita. iudeos apud se degentes perimere studuerunt. cum eos in publicis termis collectos haberent. Uerebantur autem mulieres suas omnes fere preter paucos. iudaica religione deceptas. et ideo eas celabant que facta erant. Iudeorum ergo x. milia in angusto loco omnes inermes aggressi una hora sine metu iugulauerunt. Illi autem iudei qui cestium fugauerant in hierosolimam reuersi. quos adhuc romanorum fauentes partibus inuenerunt. partim ui. partim blandiciis sibi sociabant. et in templum congregati plures belli duces eligendos esse censebant. Declaratus est igitur iosippus curionis filius et pontifex ananus omnia que in ciuitate gerenda erant imperaturos. et maxime ut ciuitatis muros erigerent. Eleazarum autem symonis filium quia romanorum preda et ereptas cestio pecunias. et insuper his plurima ex thesauris publicis in potestate haberet. tamen nulli potestati preposuere. eo quod ipsum tyrannidis superbia inflatum uiderent. Uerum ipse eleazarus paulatim ambitione pecunie. et astutia persuasit populo ut in omnibus sibi parerent. Elegere et militum duces quos in idumea mitterent ihesum filium asafa. et eleazarum pontificis filium. et mandauerunt nigro qui tunc idumea regebat. ut his ducibus obtemperarent. In iericuntina autem iosippus filius symonis. et in transflumine manasses thaphnia et iohannes esseus toparchias administrati directi sunt. cum his et acrabatene regionibus iohannes filius anani rector designatur. Utriusque autem galilee iosephus mathathie filius prepositus est. et eius regimini iuncta erat gamala munitissima ciuitatum. que ibi erant.

Idem autem iosephus scriptor huius operis erat.

Iosephus ergo mathathie filius cum in galileam uenisset primum curam habuit indigenarum sibi conciliare beniuolentiam. multa sic sciens confici posse. licet in aliis aliquotiens deliquisset. Deinde considerans si potentissimos amicos habere posset. si aliquis subiectorum partem eius potestatis fecisset. lxx. uiros de senioribus eius gentis prudentissimos elegit. eosque rectores totius galilee constituit. Septem uero iudices per singulas ciuitates minorum causarum ordinauit. et maiora negocia causasque capitales ad se referri iussit. Illos autem lxx. uiros per ciuitates disposuit. et quo iure inter se uiuerent animaduertit. Certe autem in galileam romanos esse uenturos. opor

tima loca muro cingebat. hoc est iotapata & bersaben. & selonam. & capharecho. & iafa. & sicophet. lacum. & montem itaburio & taricee. & tyberiada. ad h(ec) & circa genesareth lacum speluncas in inferiori galilea muniuit. Superioris autem galilee achabaron & petram iamnia & mero. & in gaulanitide seleucia & sogennam & gamala munitione circumdedit. Solis autem sefforitis permisit ut murum sibimet ipsi fabricarent, quia eos pecuniosos uidebat & sine precepto ad bellum promptos. Similiter & giscalam eius perfecto iohannes iussu iosephi muro muniuit. ceteris autem castellis ipse iosephus interat iubendo simul & ope ferendo. & insuper exercitum ex galilea sibi subiecta supra c. milia congregauit. quos omnes undique collectis armis instruebat. Docens sed ciuitatis quod ob hoc maxime inuicta esset uirtus romanorum quod obedientes erant rectoribus suis. & armorum exercitationi studerent. ita ut romani solent, suum diuisit exercitum. pluresque fecit agminum principes. diuisisque militum generibus ordinatis, alios decadarchis, alios chiliarchis subdidit. & insuper rectores maiores ter administratores. Docebat autem eos signorum disciplinas & prouocationes reuocationesque bucinarum & principia cornuum & circumductiones. & quemadmodum oporteret laborantibus succurrere fortiores. & cum defatigatis pariter pericula ac queque ad fortitudinem animi corporisque tolerantiam pertinerent instruebat. Maxime quoque eos erudiebat ad bellum usque quaque romanorum referens disciplina. & quod cum illis uiris esset pugnaturi. qui & uiribus corporis & animi obstinatione totum pene orbem terrarum superarent. His addidit quod pacto belli tempore suis esset paritum preceptis. & probaturum se quod priuatum intenderit nisi furtis & latrociniis & rapinis abstinuissent. & neque gentibus fraude facerent. aut consuetissimorum dampna propria quaestum putarent. Illam tamen partem belli optime administrari. cum milites bona conscientia gererent. Qui uero prius prauati fuissent. his non solum inimicos. sed & deum hoste futurum. Multa in hunc modum ammonendo perseuerabat iosephus. Habebat autem lx. milia peditum & ccl. & xl. equites. ac preter hos mercennarios quibus maxime fretus erat habebat iiii. milia quingentos & sexcentos circa se electos custodes corporis atque satellites. Ex ceteris autem mercennariis facile ceteri milites a ciuitatibus alebantur.

Nam cum media sui multitudine mitteret in militiam. reliquis ad copia randum eis uictum committebat. ut pars armis, pars in faciendo opere diuiterent. & armati securitatem impenderent suggerentibus commeatum. & iosepho quidem hoc modo administranti galileam. insurrexit quidam insidiator patrie nomine iohannes filius lesu. callidissimus ac dolis periurie. & nequicia omnibus nequissimus. antea quidem pauper. & aliquantum malitie impeditum passus inopia. facile mentiri paratus. mirusque in fide adhibere mendacio. fallacia quoque uirtute putabat. eaque aduersus amicissimos utebatur. simulator humanitatis. & spe lucri appetentissimus caedium. Latro iam erat suis moribus ac sollicitari. deinde comitatum inuenit audacie. primo quidem paruum. ampliorem autem proficiens. Curam autem habebat neminem ignauum asciscere. sed qui & habitudine corporis & animi magnitudine bellorumque peritia prestaret. Hos eligebat donec quadringentorum uirorum cateruam congregauit. quorum plures ex tyriorum finibus erant. Cum his omnem galileam depopulabat. & multos facti belli metu suspensos lacerabat. & semper maiora desiderante eum pecunie retardabat. Cum autem uideret iosephum sua auaritie letari. persuasit ei ut sibi fabricam murorum committeret. Cumque hic iosephus fecisset. magnos a locupletibus questus fecit. Nam callidissima fraude composita. deposcit iudeos ut sibi ad confinia syrie oleum mitterent. nummoque tyrio quod iiii. atticos faceret emptis iiii. amphoris. eodem precio amphore dimidium uenundabat. Cum autem galilea ferax esset olei maximeque illo tempore magna ubertate redundaret. in ea loca ubi penuria erat olei multum mittendo infinitam summam pecunie congregauit. Qua pecunia mox in eum usus est quem sibi hic bonificum prestaret. Nam estimabat idem iohannes si iosephum a principatu deponeret. rectorem se galilee futurum. & preceptis latronibus quibus preerat predas uehementi exercere. in multis rebus nouis in galilea exercitatus. aut per insidias iosephum occideret. aut si latentem negligeret. ob hoc eum apud indigenas accusaret. Rumorem autem per populos spargebat quod res galilee iosephus romanis prodere cogitaret. multaque in hunc modum ad eius perniciem instruebat. Eo autem tempore quidam ex uico dabarittorum in magno campo custodias agentes. ptholomei procuratorem agrippe & sororis eius beronice aggressi omnes quas ferebat sarcinas abstulissent. in quibus erant non pauce uestes preciose. plurimaque pocula argentea. & sexcenti aurei. & hanc predam cum occulte seruare non possent. omnia ad iosephum comportarunt. Ille uero reprehensa uiolentia quam fecerant. reponi res ablatas apud aliquem eius ciuitatis potentissimum iubet. parat eas dominis oportune remittere. Unde maximum ei periculum commotum est. Nam raptores earum rerum quia partem de parte nulla accepissent. egre ferentes. & perspicientes quod iosephus cogitaret predam suam regibus condonare. per uicos nocte discurrunt. omnibusque indicant iosephum romanis res eorum prodere. & Mox quoque tumultu ciuitates proximas repleuerunt. adeo ut c. armatorum milia contra iosephum prima luce concurrerent. & plurimi per iracundiam conclamarent. partim deponi. partim cremari uociferantes iosephum. Et magistratus iosephi. amici & satellites tante multitudinis terrore superati. omnes preter iiii. diffugerent. Iosephus uero dormiens prope iam cum ignis admoueretur exsurgens. & monentibus eum iiii. qui remanserant ut fugeret. neque solitudine sua neque illorum qui contra se uenerant copiis perturbatus. in conspectu eorum prosiliuit ueste discissa. infusoque capite puluere auersisque post tergum manibus & gladio suo ceruici adnexo. Hoc autem potentes aduersariorum ad misericordiam commouebat. rustica uero plebs & hi maxime quibus molestior uidebatur non sine maledictis eum iubebant proferre publicas, & facta proditionis fateri. Nam ex habitu eius opinabantur impetrandi uenie causa eum omnia fecisse. que aduersarios ei ad misericordiam prouocaret. At illi ista humilitas consilium hostium prestruebat. & indignantes contra se arte preueniens silentium expetiit. Deinde sibi loquendi facultate concessa ait. Ego has pecunias neque agrippe remittere cogitabam nec in ipsa lucra conuertere. absit enim ut amicum putem eum qui uobis sit inimicus. aut questum ex eare capiam que uos communiter ledat. Sed quia uidebam maximam ciuitatem uestram munitionis egere. & ad extruenda menia minime habere pecunias. pedetemptim eas retinere decreui. ut uos muro circumdarem. Si autem hoc uobis non placet in medium proferam quod ablatum est. & uobis concedo. Hec potentes dicta cum fauore susceperunt; tyberienses uero uerba eius depugnando. insuper ei minitabantur. utrique autem relicto iosepho inter se litigabant. Ipse autem iosephus suis iam undique congregatis & sibi consentientibus. prope ad xl. milia cum aduersariis iratusque liberius loquebatur. ita ut multitudo quam blandis feceritque sermonibus & habitu simul humili deceperat. quasi primo unum iam crederet. Quo uero multa armatorum in eum impetum fecerunt. Cumque se ille tecto primum recepisset. stabant comminantes. Iterum autem iosephus in hos quoque alia fraude utitur. Nam cum ad fastigium culminis euasisset. compresso strepitu nescio, se ait nescire quid sibi peterent profitari. uoces enim se non posse audire confusas. Or

iussit que uellent sese facturum. si aliquos ad se intromisissent qui cum eo pro se fabularentur. His auditis illi eo nobiliores cum magistratibus ad eum ingrediuntur. Quos ille in edium penetrales introductos clausa ianua tamdiu eos uerberauit usque quo eorum intestina nudata sunt. Circumstabat autem interim populus existimans eos per prolixis allegationibus concertare. Cum subito iosephus foribus patefactis cruentos eos dimisit. & tanto terrore qui minitabantur affecti sunt. ut proiectis armis aufugerent. Sed & crescebat in eum iohannis inuidia. aliasque nichilominus insidias uolebat iosepho. morboque simulato per epistolam ab eo postulauit ut medicine gratia tyberiensibus aquis calidis sibi uti permitteret. Iosephus autem cum adhuc insidias eius non cognouisset, ad ciuitatis prefectos litteras fecit. ut & hospitium & necessaria iohanni preberent. Quibus & iohannes biduo potitus. Postea uero quorum causa eo aduenerat ostendit. & aliis fraude circumuentis. aliis pecunia corruptis ut iosephum desererent persuasit. Hoc cognito sylas quem iosephus custodie preposuerat, propere de insidiis ei scripsit. Ille autem accepta epistola noctu iter uiuere maturato tempore tyberiadam peruenit. Et ceteram quidem multitudo obuiam ei processit. iohannes autem quamquam suspicaretur contra se uenire sciret. tamen directo quodam ex suis ad eum infirmitate simulata quod lectulo decumberet & ideo obsequio sese defuisse mandauit. Tyberiensibus autem in amphitheatrum ad iosephum congregatis. ad eos deinde iste iohannes colloqueretur. iohannes misit occulte armatos qui eum interficerent. Qui cum iam nudare gladios populus conspexisset. exclamauit. atque ita iosephus retro respiciens. ubi ferrum suo iugulo imminere uidet. in litus desiluit de excelso tumulo. in quo uerba ad populum faciebat. ascensaque inde nauicula cum duobus satellitibus suis in medium lacum refugit. Milites uero eius raptis continuo armis contra insidiatores irruebant. Veritus autem iosephus ne bello intestino suscitato propter paucorum inuidiam ciuitas consumeretur. nuncium suum misit qui eos moneret ut propter tantum salutem consulerent. nec quemquam noxiorum occiderent uel arguerent. Illi autem dicto obedientes quieuerunt. Qui uero circum ciuitatem pagos habitabant. auditis insidiis iohannis. contra eum ad iosephum conuolauerunt. Iohannes autem in giscala patria fuga receptus est. Galilei uero ex omnibus ciuitatibus ad iosephum confluebant. Et cum multa milia essent congregata quo uolebant ciuitatem in qua iohannes confugerat igni tradere. iosephus laudans eorum beniuolentiam. impetum tamen cohibendum esse dicebat. uolens prudentia inimicos magis uincere quam perimere. Mandauit quoque per preconem omnibus qui iohannem sequebantur. ut si intra v. dies ad eum non reliquerent. patrimonia eorum diriperet. & domos cum familiis exureret. Hoc facto. tria milia ab eo reuocauit. qui profugi ante pedes ei arma proicerent. Cum reliquis autem ii. cum mille syris iohannes tamen se ad insidias iosephi parabat. & nuncios clam in hierosolimam mittens accusabat eum. quod magnum exercitum collegisset. ut contra hierosolimitanos pugnaturus. Populus uero hoc non credens neglige bat. potentes autem aliquanti & magistratus clam pecunias iohanni miserunt ad comparandos milites quo cum bellum cum iosepho faceret. Miserunt & duo milia & quingentos armatos. & iiii. nobiles uiros iosarum & ananiam. & symonem & iudam eloquentissimos ut communem multitudinem suo hortatu a iosepho auerterent. & si quidem ad eos uenire sinerent eum ratione reddere. si autem non ueniret. uelut hostem persequerentur. Amici uero iosephi rescripserant ei quidem ad eum uenire armatos. causa uero non indicauerunt. quoniam consilium erat secretum. Cum autem uenissent ad eum hi qui ab hierosolimis missi fuerant armati. ille capiens eorum iiii. duces armatorumque fortissimos remisit in hierusalem. Contra quos nimis illi indignati qui eos miserant. pene eos interfecissent nisi cito aufugissent. Iohannes autem intra muros giscalon se celabat. Post paucos autem dies tyberiadis ciuitas rebellauit iosepho. & agrippam regem uocabant ad suum auxilium. Et cum ille statuto die non uenisset. & pauci milites illuc uenissent. statim tyberienses a iosepho alienati sunt. Et cum hoc ille audisset. cum milites prius frumenta cum misisset. nec solus contra rebelles uolebat. nec se continere patiebatur metuens ne diu cunctante milites agrippe ciuitatem ingrederentur. Sed quoniam postero die sabbato nichil facere poterat. & dolo tyberienses qui sibi rebellauerant circumuenire cogitabat. ideoque portas clam tarichearum claudi iussit. ne quis consilium suum illis proderet. Omnibusque scaphis que in lacu reperiebantur congregatis cc. autem & xxx. erant. quaternique nautis non amplius singulis inerant. maturius ad tyberiadem nauigat. Cumque tanto spacio ab ea distaret. ut non facile uideri posset. iamnes scaphas in salo relictas. ipse solus uii. satellites inermes secum habens propius accessit. ut cerneretur amissis. Quem cum inimici adhuc maledicentes ex muro conspexissent. metu perterriti & scaphas quas a longe uidebant plenas esse armatis militibus existimantes. arma proiciunt. manusque supplices agitantes ut ciuitati parceret precabantur. Iosephus autem postquam multum minis eos & exprobrationibus castigauit. non se repudiaturum dixit si quid sibi satisfacerent. & aliquibus mittentibus. amicitiam cum ciuitate firmaret. Itaque statim ad eum decem tyberiensium potentissimi in naue descenderunt. His autem in una naui piscatoria receptis. & procul abductis. alios l. curiales maxime notissimos uenire iussit. uelut illi quoque fidem dare deberent. Deinde alios super atque alios obtentu federis euocabat. & gubernatoribus nauium repletis. precepit nautas ut redeuntes omnes in carcerem & custodias concluderent. Fuit autem numerus eorum quos abduxit simul duo milia sexcentum. Reliqui autem uociferantes cuidam clitum nomine auctorem fuisse rebellionis. & ut ad se statim eum iosephus mitteret. eum nomine leuin de naui egredi iussit. ut clitum manus abscideret. Cumque ille non auderet solus egredi. iosephus perspicuum uellet gladiis de clito supplicium sumi. ille supplex orabat ut saltim unam manum sibi concederet. Hoc autem iosephus eo pacto concessit ut ipse sibi unam manum praecideret. Ille autem statim educto gladio leua manu dexteram sibi abscidit. Ita iosephus cum uacuis scaphis & vii. satellitibus tam potente callide capto populo ad tarichea [illegible] Ac non multis post diebus [illegible] seffori ciuitatem uelle rebellare. militibus ea depredari iussit. omnia quoque inde collecta ciuibus eius ciuitatis iterum collectis reddi iussit. Nam & tarichea rapinas [illegible] reddendo autem rapinas rursus eos ad beniuolentiam reuocauit. Hierosolimis autem ananus pontifex & potentiores quique non cum romanorum parte sentiebant muros instaurare properabant. multaque bellica instrumenta & per omnem ciuitatem sagittas aliaque arma fabricabant. Exercitationibus autem iuuenum [illegible] [illegible] Multique se fortunis clades [illegible] [illegible] uidebant. bellum autem [illegible] plorant [illegible] [illegible] fugiebant. [illegible] ciuitas [illegible] [illegible] romanos [illegible]. Anano autem apparatum belli neglige

[con]fuit, et studiosorum amentia ad uiolentiora conuertere. At in Acrabatena toparchia Symon Gyorae filius nouarum rerum cupidus, ad rapinas cum suis conuertebatur, et motibus tyrannidem. Missis autem aduersus [eum] militibus effugit in Ydumea, et ibi similiter prouinciam depopulabatur. Ceteris Iudeorum ita se habebat.

INCIPIT LIBER III IUDAICI BELLI

Neronem autem ubi res aput Iudeam non prospere gestas audiuit: latenter quidem ut necesse fuit cum timore stupor inuasit. Aperte autem superbia simulans indignabatur, magisque ducum neglegentia quam uirtute hostium quae contigere facta esse dicebat, ducere se putans pro imperii pondere tristiora contempnere, uiderique malis omnibus superiorem animum gerere. Veruntamen mentis eius perturbatio uires augebatur, cum deliberaret cuinam commotum orientem committeret, qui et Iudeos simul rebellantes ulcisceretur, proximasque his nationes simili morbo correptas ante caperet.

Inuenit igitur Vespasianum ducem solum his necessitatibus aptum, qui tanti belli magnitudinem sustinere posset, uirum ab adolescentia usque ad senectutem bellis exercitatum, qui et populo romano pridem Hyspaniam pacasset, Germanorum tumultu cessante, armisque ante illud tempus incognitam Britanniam subiugasset. His itaque exemplis fretus Nero, aetatemque illius cum peritia stabilem cernens, filiosque eius Titum et Domitianum flores esse paternae prudentiae, iam tum fortasse de tota re publica deo aliquid ordinante, mittit eum cum filio Tito ad regendos exercitus in Syria constitutos, multis pro tempore blandimentis atque obsequiis animatum, qualia necessitas imperare consueuit.

Vespasianus igitur cum Tito filio primum egressus ex Achaia, ubi cum Nerone fuerat, Titum filium suum direxit in Alexandriam, ut inde quintam et decimam legionem moueret; ipse transmisso Hellesponto terreno itinere Syriam peruenit, ibique romanas uires, multaque a uicinis regibus auxilia congregauit.

Et Iudei post mala Cestii pugna quam super retulimus, insperata felicitate sublati, animorum impetum cohibere non poterant; sed quadam fortuna eos exagitante, bellum ulterius producebant. Denique omnis quanta fuit manus pugnacissima congregata Ascalonem petiuerunt. Ciuitas autem antiqua est Ascalon, septingentorum et xx stadiorum spatio ab Hierosolima distans, et Iudeis semper inuisa. Quae res fecit ut et tempus eorum incessibus prior uideretur. Tres autem uiros aggressionis duces habebant, et corporis uiribus et prudentia prestantissimos, Nigerum Paraitam, et Sylam Babilonium, et Iohannem Essaeum. Ascalon uero ualidissimo muro cincta erat, sed uacua pene presidiis. Vna uero cohors peditum et una ala equitum tuebatur, quibus prefectus erat Antonius. Iudei igitur pre ira multo ueloci itinere pacto prius instituti erant. Antonius uero nec eorum fore impetum nesciebat: equites iam e ciuitate duxerat, et neque multitudine uertit in audacia, primas hostium incursiones forte sustinuit, murumque properantes aggredi refrenauit. Iudei itaque et cum peritioribus imperiti, et pedites cum equitibus conflictati, leuiter armati cum instructis, cum morigeris et nutu rectoris omnia facientibus dimicantes, facilis erat iudeis labor. Nam inexperta eorum acies ab equitibus turbata est, fugam petiuit, et a tergo se hostibus urgentibus incidentes sibimetipsis erant hostes, donec omnes in campum sibi equitum uicti, per totum dispersi sunt campum, qui fuit magnus totusque habilis ad equitandum. Quod etiam romanos iuuit, ut magna cede iudeos prosternerent. Nam fugientes peruertendo torquebant, et quos occupassent curriculo transfugiendo in finitos prementes, alii alios quocumque se intulissent circumdatos exsanguinantes facile iaculis opprimebant. Iudeis igitur propria multitudo pro desperatione salutis solitudo uidebatur. Romani uero licet numero pauci essent, rebus tamen satis animati, et superfluere sibi uidebantur, dum sat in his quod prospere agebant, minime laborabant, et ad maiorem usque diei partem pugnam protrahebant, donec iudeorum perempta sunt x milia, et duo duces Iohannes et Sylas. Ceteri uero et plerique saucii cum Nigro tertio duce in ciuitatem Ydumeae quae Challis dicitur confugerunt. Nonnulli et romanorum in illo prelio uulnerati sunt. Sed non iudeorum superbia tanta clade sedatur, multoque magis eorum dolor incitauit audaciam, et contemnentes quod iam ante pedes mortuorum iacerent, ad plagam alteram illiciebantur.

Denique paruo tempore intermisso quod nec curandis uulneribus satis erat, cunctis uiribus aggregatis cum maiore indignatione ad Ascalonem reuertebant. Et tamen Antonius qui eis [illegible] posuisset insidias, excepti in eas dilapsi, et ab equitibus circumdati, priusquam se ad pugnam componerent, iterum ex eis octo milia perierunt, ceteri uero omnes aufugerunt. Dux autem Niger dum cum multis fugeret, magnanimum facinoribus demonstrans, in quandam tutissimam turrim compellunt, cui nomen est Baldehel. Antonii uero nec moras circumsistere facere uolebat, nec ducem hostium fortissimum uiuum relinquere: ignem muro supponunt romani, turrique inflammata exultantes recedunt, quasi Nigro igne consumpto. Ille autem in castelli specus [illegible] saltu demissus exiluit, et die tertio post socios eum cum fletu ad sepulturam requirentibus sese ostendit, gaudioque insperato repleuit omnes iudeos, tamquam dei prudentia dux eis in posterum reseruatus est.

Vespasianus autem Antiochiam exercitum duxit, quae Syriae metropolis est, sine dubio tertium locum sub romano orbe obtinens magnitudine simul et felicitate. Vbi et adueniente suo rege Agrippam cum omni manu propria inueniens, Ptholomaidam properabat. In hac autem ciuitate occurrerunt ei ciues Sefforum oppidum Galileae colentes, solidantes pacta, et benignissime ab ipso duce Vespasiano suscepti [illegible] et contra suos gentiles [illegible]. Quibus et Vespasianus tuitionis causa possessionibus equitum peditumque tantum numerum prebuit, quantum obstare posse arbitrabatur incessibus, si quos iudei commouere temptassent. Non leue enim uidebatur auferri futuri belli periculum ciuitate maxima Galileae Sefforum, in loco tutissimo condita, utique gentis futuram presidio.

Duae sunt autem Galileae quae superior et inferior uocantur, easque Syria et Fenice cingunt. Discernit enim superiorem Galileam ab occidente Ptholomais et mons Tyriorum Carmelus; a meridie autem Samaritis et Scytopolis usque ad flumen Iordanem; ab oriente uero Ioppa et Gabaris, sed et Gaulanitide quae et Agrippae regis fines sunt; a septentrione uero Tyro et finibus eius terminatur. Inferioris quoque Galileae fines longi sunt, ex Tyberiade usque ad Zabulon, cui uicina est in litoribus maritimis Ptholomagensium ciuitas. Latitudo [illegible] a uico Xaloth qui in campo magno positus est usque ad Bersabee. Vnde et superioris Galileae incipit latitudo usque ad Baca uicum, qui determinat terram Tyriorum. Longitudo uero eius a Thalla uico Iordani proximo usque ad Berochaeum tendit. Sed cum tantae sint utraeque Galileae superior scilicet et inferior, tantisque gentibus alienigenis cinctae, semper tamen omnibus belli periculis restiterunt. Nam et pugnaces sunt ab infantia Galilei, et omni tempore plurimi, et neque aut formido umquam aut penuria regiones illas occupauit. Sunt etenim hae regiones duae opimae ac ferales omniumque generum arboribus consitae, ut et minime agricolendi studiosos ubertate sui prouocent. Excultae sunt autem ab incolis totae, nec ulla pars earum est otiosa. Quin et ciuitates ibi crebrae sunt, et ubique multitudo uicorum pro opulentia populosa, ita ut qui sit minimus super xv milia colonorum habeat. Est et minus regio illa in opere assiduaque fructuum ferax. Illa autem regio quae trans flumen est licet multo sit maior, pleraque tamen aspera atque deserta est, et nutriendis fructibus mansuetis inhabilis. Galileae uero mollities et ingenium fructuosum, campos habet cum uariis arboribus consitos, et maxime oliuetis [illegible] et palmis excultos. Irrigatur autem habunde montanis torrentibus et fontibus aquae perhennis. Longitudo autem eius est a Macherunte in Pella, latitudo uero a Philadelfia usque Iordanen, et Pella quam diximus septentrionali eius tractu, occiduus uero Iordanis. Meridianum autem Moabites regio terminat, ab oriente autem Arabia et Sebbonitide, et Philadelfia et Gerasis clauditur.

Samaritensis autem regio inter Iudeam et Galileam sita est. Incipiens enim a uico in planicie posito cui nomen est Geraine, in Acrabathena toparchia desinit, sed natura nichil a Iudea discrepat. Nam utraque montuosa sunt et campestres, agroque colendo molles atque opimae, necnon arboribus plenae, pomisque tam siluestribus quam mansuetis habundant, eo quod naturaliter sit aride natae, ymbribusque satis habeant. Dulces autem multimodis ibi sunt aquae, bonique graminis copia, et preter alias regiones earum pecora lacte habundant. Et quod adhuc maximum uirtutis ac pulchritudinis specimen est, utraque uiris referta est. Huic autem finitimus est Anuath uicus, qui et Borcheas appellatur, Iudeae limes a septentrione. Meridiana uero pars eius Arabum finibus terminatur.

Iudeae autem latitudo ex Iordane flumine usque ad Ioppen explicatur. Media uero ciuitas eius est Hierosolima. Vnde quidam non sine ratione id oppidum umbilicum terrae uocauerunt. Sed nec marinis deliciis caret Iudea, cum a Ptholomaida marinis locis extendatur. In undecim autem sortes diuisa est. Quarum prima est regnum quod Hierusalem ciuitas obtinet, preceteris inter omnes accolas eminens, uelut caput in corpore. Aliis uero post hanc toparchiae sunt distributae. Gofna est secunda, et post ea Acrabata, deinde Thamnia et Lidda, necnon Ammaus et Pella, et Ydumea, et Angaddia, et Herodium, et Iericus. Post quas Iamnia et Ioppe finitimis presunt, et preter has Gamalitica, et Gaulonitis, et Batanea, et Trachonitidis, quae et regni Agrippae sunt partes. Eadem uero terra incipiens ex monte Libano et fontibus Iordanis usque ad Tyberiade proximum lacum latitudine panditur. Ex uico autem qui appellatur Farsasus usque ad Iuliada oppidum, quod habitatur ab incolis Iudeis permixtis una Syris, longitudine tenditur. De Iudea igitur et quibus sit cincta regionibus, quam maxime potui breuiter exposui.

Auxilium autem quod Vespasianus Sefforitis miserat, sicut super diximus, hoc est equites mille et sex milia peditum regente eos Placido ciliarcho, castris in magno campo positis bifaria diuiditur, et pedites quidem in ciuitate, equites autem in castello degebant, utrique uero assidue prodeundo, et circa regionem loca omnia discurrendo, magnis incommodis Iosephum eiusque socios quiescere gestientes afficiebant. Preterea quoque ciuitates extrinsecus depredabantur, quas ipsi a iudeis accepta excurrendi fiducia repellerent. Romani autem hinc indigne ferentibus et nec die neque nocte ab agrorum depopulatione cessantibus, sed passim diripientibus quos rerum in his repperissent morte et secum pugnantibus inferebant, et inbelles ad suum seruicium capiebant. Igni uero et sanguis tota Galilea repleuerunt, nec quisquam expers erat huius acerbitatis et cladis, et una tantum salutem habebant fugiendo in ciuitates quas Iosephus murorum ambitu muniuerat.

Titus autem a patre Vespasiano Alexandriam transmissus, maturius multo quam tempus id dictitat fuerat susceptum, celerique usus itinere ad Ptholomaida peruenit. Cumque ibi patrem suum repperisset, cum duobus agminibus iunxit et ei quas ipse adduxerat quintam et decimam legiones. Has autem sequebantur x et octo cohortes, quas accepit ex Cesarea. In una quoque autem ala equitum erant sexcenti pedites et centeni uiceni equites. Satis et auxiliatorum a regibus congregatum est. Antiochus enim et Agrippa et Soemus bina milia peditum et equites sagittarios mille prebuerunt, et Malchus rex Arabiae x milia peditum et mille equites, quorum maior pars sagittarii erant missi.

188.

Tota igitur manus computata cum regibus lx milia peditum equitumque collecta est, preter calones, qui plurimi sequebantur, meditatione bellica assueti, et nichil a pugnacissimis distantes. Qua in re et consideranda est romanorum prudentia, ita seruos instituentium, ut non solum uitae ministerio, sed et belli necessitatibus utiles sint. Quod si quis eorum alia quoque respexerit miliciae disciplinam, perfecto cognoscat eos imperium non tantum fortunae munere, sed propria uirtute quesisse, et quod armis utantur non ex bello cepisse. Neque enim solum si necesse sit manum mouent, cum otio cessauerint, sed uelut armis nata cohereant, nullas indutias capiunt exercitationis, nec tempora prestolantur. Meditationis enim belli nichil a uera contentione discrepant, sed in dies singulos quoque miles omni motu animorum tamquam in praelio et in scolis positos exercet, et ideo facillime prelia tolerant. Nec enim ordo neglectus eos a consueta dispergit, neque metus aut sumptus demouet aut lassitudo. Vnde euenit ut semper eos superent qui non ita instructos inuenerint. Sed nec errat si quis eorum meditationes effectu esse dixerit sine sanguine, et in [illegible] plus meditationes esse cum sanguine.

Nec et cursu capi facile ab hostibus possunt, sed quocumque in hostilem terram irrupint, ante castrorum suorum munitionem numquam prelium suscipiunt. Quae quidem castra non leui opere, nec in malo loco erigunt, nec inordinate describunt, sed et si inequale solum fuerit complanabitur. Quattuor uero angulis castrorum dimensio designatur. Nam et fabrorum multitudo, et ferramentorum copia quae usus extructionis poscat sequebatur exercitum, et interior pars castrorum eis distribuebatur. Ambitus autem castrorum extrinsecus muri faciem prefert, ordinatis [illegible] turribus pari spatio dispositis. Quarum turrium interualla telis atque balistis, aliisque machinis saxa intorquentibus, omnibusque instrumentis missilium complent, ut cuncta sint iaculorum genera in promptu sita. Extrinsecus autem muri parte iiii portas edificant, tam [illegible] aditu faciles quam ipsis, et si quis urgeat intro currentibus latas. Intra autem castris in modum uici impositis diriment. In medio uero rectoris tabernacula collocant, et inter haec ducis tabernaculum templo simillimum, ut quasi ciuitas quaedam exstat forumque et opificum stationes et sedes militum [illegible] ordinumque principibus ubi

si qua sit inter alios ambiguitas iudicant. Ipse vero ambit et omnia quae in eo sunt multitudine simul et scientia communit, si res urgeat. Fossa extrinsecus cingitur depressa cubitis quattuor, parique spatio lata. Armis autem septi per contubernia cum decore atque otio in tentoriis degunt, omniaque ab his ordinate et omnia caute aguntur, quae per contubernia expediunt, sive ligno aut aqua opus sit, aut frumento. Neque etiam cenam vel prandium cum voluerint in potestate eorum est. Simul autem omnibus somnus est, et excubias et vigilandi tempora bucinae significant, nec est omnino quicquam quod sine edicto geratur. Mane autem milites quidem ad centuriones, illi vero ad chiliarchum conveniunt ad salutandum, cum quibus post hos ordinum principes conveniunt ad summum omnium ducem. Ille autem his signum aliaque dat ex more praecepta perferenda subiectis, cum in acie sint agentes, cui pareant, ut si res exigat incursibus et revocationibus eius universi pariter obsecundent.

Cum vero e castris egrediendum est, tuba indicium facit, nemoque otiosus est, sed vel solo nutu moniti tabernacula colligunt, omniaque ad profectionem instruunt. Deinde iterum tuba significat ut sint parati. Et cum mulos et iumenta sarcinis oneraverint, velut in curruli certamine signum expectant. Castra incendunt, eo quod sit aliud in munitione facile, et ne quando hostibus fiant usui. Tertio quoque tuba indicat ut exeat, urgendo morantes, ne quis ordinem deserat. Praeco autem astans, si ad bellum parati sint, patria voce percunctatur. Illi vero totiens alacri et magna voce paratos se esse respondent, interrogantemque praeveniunt, et martio quodam spiritu repleti cum clamore dextras erigunt. Deinde otiose et quiete progredientes ambulant, unusquisque suum ordinem velut in bello servantes. Pedites autem thoracibus et galeis septi, et utroque latere sicas ferentes. Laevus autem gladius multo est longior, cum dexter mensuram palmi non excedat. Qui vero ducem stipant electi pedites, scuta et lanceas portant; cetera manus peditum habent hastas et clipeos longos, serramque et corbem, et sarculum, et securim, necnon et habenam et falcem, et catenam, cibumque triduanum, ita ut parum intersit inter onusta iumenta et pedites. Equitibus autem ad dexteram gladius est longior, et contus in manu, transversusque ad equi latus clipeus, et iacula super pharetram tam ampli dependent lato cuspide iacula, nichil ab hastis magnitudine differentia. Cassides vero et thoracas similes peditibus habent, nulloque armorum genere ab equitum aliis discrepant electi qui circa ducem morantur. Talia quidem sunt Romanorum itinera et mansiones et armorum varietas.

Nichil vero nec in pluribus Romani inconsulti aut subitanei agunt; sed omnia sequitur facta sententia, opusque adhibetur ante decretis. Vnde autem minime peccant, aut si peccaverint, facilis est errati correctio. Fortunae autem successibus meliores si aliter cesserint arbitrantur eventus, quasi bonum quidem fortuitum illiciat, ut divina prudentia non esse credatur. Quae vero ante cogitata fuerint, et si adversus casus exceperint, bene tamen meditatos exhibeant ad cavendum ne idem rursus eveniat. Et bonorum quidem fortuitorum novus auctor sit cui illa contigerunt. Tristium vero quae inopinato acciderint, saltem quod recte consilium ceperint, videatur esse solacio. Armorum et exercitatione se comparant, ut non modo corpora sed animi quoque nullorum fortiores sint. Maior autem illis est ex timore diligentia. Nam leges apud eos non solum maiores, verum etiam minime neglegentiae capitales sunt, ducesque magis sunt terribiles quam ipsae leges. Nam bonos honorando redimunt, ne in coercendis noxiis sint crudeles. Tanto autem obsequio rectoribus parent, ut et in pace ornamento sint, et in acie corpus unum totus exercitus conspiciatur. Sic eorum copulati sunt ordines, ita circumduci sunt mobiles, et acutis auribus ad praecepta, oculisque ad signa, et ad opera manibus facere strenui sunt. Pati vero durissimi. Nec est vero ubi plures aut multitudine hostium aut consilia sensere ducum, aut difficultate regionum, sed ne fortunae quidem succubuerunt. Nam et ea certiore putant esse victoria quorum actus ex consiliis incipiunt, et de libertate strenuus paris exercitus. Haec ego prosecutus sum non tam proposito laudandi Romanos, quam solacio devictorum, et ut novarum rerum cupidos deterrerem. Fortasse autem ad experientiam proderunt bonarum artium studiosis, et Romanae militiae instituta nescientibus. Redeo tamen unde digressus sum.

Vespasianus interea cum Tito filio Ptholomaide degens ordinabat. Cuncta autem Placidus Galileam invadens maximam eorum multitudinem quos comprehendisset interemit. Haec autem fuit Galileorum imbecillior turba animisque deficiens. Pugnacissimos vero videns semper in civitates confugere quas Iosephus munierat, Iotapata quoque quae omnium tutissima erat vertit impetum, existimans eam repentino aggressu facillime capere, et magnam sibi exinde apud illos rectores gloriam comparandam, si validissimam civitatem Iotapata cepisset. Multum autem opinione deceptus est. Iotapateni etenim cum eius impetum praesensissent, advenientem excipiunt; congressi cum Romanis ex improviso plurimi et ad pugnam parati et alacres, et pro salute patriae, coniugum, liberorumque dimicantes, Romanos in fugam verterunt, et multos sauciant, VII interfecerunt. Ex ipsis autem Iudaeis tres cecidere, pauci sauciati. Placidus autem quod impetu civium languidior inventus esset aufugit.

Vespasianus vero ipse Galileam cupiens invadere, ex Ptholomaida proficiscitur, ordinato militum more sicut Romani solent. Auxiliatores etiam qui leviter armati erant, itemque sagittarios, praeire iussit ad repentinos hostium incursus cohibendos, et ut suspectas silvas et insidiis opportunas scrutarentur. Cum quibus et erat Romanorum portio armata. Hos autem sequebantur ex una quaque centuria decem equites peditesque, armatura sua ferentes, mensurasque castrorum. Post hos stratores viarum ibant, qui aggeris maligna corrigerent, ac devia complanarent, silvasque obstantes praeciderent, ne perplexo itinere fatigaretur exercitus. Deinde suas et sibi subiectorum sarcinas, et tuitionis causa multos cum his equites ordinavit. Post quos ipse dux Vespasianus veniebat, ducens secum electos pedites equitesque, necnon et lancearios. Deinde singulis etiam turmis proprios equites deputatos habebat centum et viginti. Hos sequebantur qui expugnandis civitatibus machinas et cetera tormenta portabant. Deinde rectores et praefecti et chiliarchi cohortibus stipati et electis militibus. Post hos circa aquilam signa illa quae omnibus apud Romanos agminibus praeest, eo quod universarum avium regnum habeat, et sit validissima. Itaque Romani illam et principatus insigne putant, omenque victoriae quoscumque bello petierint. Sacras autem signorum effigies sequebantur cornicines, et post eos acies in latitudinem senis digesta militibus. His aderat ex more quidam ex centuriarchis disciplinae atque ordinis custos. Servi autem singulorum agminum cuncti cum peditibus erant, mulis aliisque iumentis advehentes militum sarcinas. Omnium vero agminum postrema erat mercennaria multitudo, eaque armorum coactores sequebantur, armati pedites equitumque non pauci.

Itaque peracto itinere Vespasianus cum omni exercitu ad fines Galileae pervenit, ibique positis castris quievit, promptos ad bellum milites continebat. Ostendebat et exercitum quo metu hostes pelleret, et spatium paenitendi indulgendo, si qui sunt, plurium voluntatem mutaret. Itaque multos rebelles fugere solus adventus ac conspectus fecit, metum vero universis incussit. Iosephus autem eiusque socii non longe a Sefori castra posuerant, et ubi bellum appropinquare cognoverant et iam Romanos secum in proelia congressuros, antequam omnino hostes conspicerent, fuga dissipati sunt. Iosephus autem cum paucis relictus, ubi animadvertit se ad excipiendos hostes sufficientem manum non habere, et Iudaeorum animos concidisse, quorum longissime plerique abscesserant de exercitu, abductisque qui secuti erant, in Tyberiada confugit. Vespasianus autem Gadarensium civitatem aggressus primo impetu cepit, eo quod eam pugnaci multitudine vacuam repperisset. Ingressus vero civitatem cunctos puberes interfecit, et incendit non solum civitatem, sed et omnes circum vicos et municipia, quorum habitatores cepit.

Videns autem Iosephus Iudaeorum res in peius retorqueri, et non aliter eos salvari posse nisi propositum mutavissent, et quamvis sperare sibi veniam a Romanis tribuendam, mori tamen magis elegit quam proditor patriae dedecore apud illos feliciter agere, cum quibus ut bellum gereret fuerat missus. Decrevit ergo Hierosolymam principibus quemadmodum sese res haberent cum fide perscribere, ne vel nimis extollendo vires hostium timiditatis postmodum argueretur, vel si minus aliquid narraret, ad ferociam eos revocaret, atque sic eis si foedus placeret faciendum cum Romanis cito rescriberent, aut si bellandum esset contra Romanos, dignum ei exercitum mitterent. Haec autem epistulis scribens nuntium direxit qui in Hierosolymam litteras ferret.

Vespasianus autem Iotapata civitatem excidere cupiens, nam in eam plurimos hostium fugisse cognoverat, eo quod validissima civitas esset, praemisit pedites cum equitibus, qui montanum iter coaequarent saxis asperum ac peditibus difficile, equitibus autem omnino invium. Illi quoque missi fuerant, IIII diebus fecerunt quod iussum erat, et latam viam exercitui aperuerunt. Quinto autem die, qui mensis Maii XX et primus erat, prius Iosephus in Iotapata civitatem venit, abiectosque spe Iudaeos erigit. Quidam vero transfuga nuntiavit Vespasiano Iosephum civitatem intrasse, et simul subiunxit, si Iosephum subiugasset, omnem Iudaeam capere sine bello domaret. Hoc nuntio Vespasianus pro maxima felicitate percepto, dei providentia factum putat, ut qui hostium fortissimus videretur, ultro se in custodiam voluntariam traderet. Statim quoque Placidum cum mille equitibus misit, et principe duce Ebutio tam manu quam prudentia viro insigni, et iussit eos vallari civitatem, ne clam inde Iosephus elaberetur. Postero autem die cuncta manu comitatus ipse sequebatur, et pacto itinere ad Iotapata pervenit. Abductoque exercitu in septemtrionalem urbis partem, in quodam tumulo castra posuit, distante ab oppido stadiis septem. A hostibus autem conspici affectabat, ut solo inspectionis terrerentur. Quod et factum est, eosque continuo tantus stupor invasit, ut muris egredi nullus auderet. Romani autem tota die ambulando fatigati statim civitatem aggredi piguit. Ob eandem causam duplici acie oppido circumdato, tertium agmen equitum extrinsecus posuerunt, omnes exitus Iudaeis obstruentes. Quae res Iudaeos ob salutis desperationem audaciores effecit. Nam in bello nichil est necessitate pugnacius. Itaque post diem Romanorum impetu facto, Iudaei primo locis suis manentes, Romanis castra ante muros habentibus resistebant. Postea vero quam Vespasianus sagittarios et fundibularios et omnem iaculorum multitudinem in eos immisit, ipse cum peditibus in adversum collem unde murus inexpugnabilis erat intercepit. Timens vero Iosephus, cum eo cuncta Iudaeorum prosilit multitudo, et in Romanos irruentes procul a muris deterruere, cum multa manu simul et audacia pugnantes. Sed neque minora tamen Iudaei patiebantur quam faciebant. Nam quantum Iudaeos desperatio salutis, tantum pudor incendebat Romanos, et peritia cum fortitudine; Iudaeos autem duce iracundia ferocitas armabat. Denique cum tota die pugnatum fuisset, proelium nox diremit. In quo Romanorum plurimis sauciatis XIII interfecti sunt, de Iudaeis autem sexcenti vulnerati, septem et decem ceciderunt. Nichilominus tota die Romanis iterum irruentibus Iudaei occurrentes multoque fortius restiterunt, ex eo satis nacta fiducia quod eos praeter spem sustinuerunt. Romanos quoque pugnaciores expertos eorum iracundia pudor incendisset, et aestimarent se vinci nisi cito vicissent. Itaque per dies quinque Romanis minime ab incursionibus cessantibus, Iudaeorum excursus augebant, murique civitatis fortius pugnabant, et neque Iudaei vires hostium formidabant, neque Romanos difficultas oppidi capiendi lassabat. Iotapata etenim civitas paene paulominus tota rupis erat, et ex aliis quidem partibus vallibus undique praeceps, in tantum ut vallium profunditatem oculi deprehendere cupientium aspectus ante deficiat. A borea autem tantum parte adiri potest, in praecisum latus aedificata est montis desinentis. Quod quidem insulae Iosephus muro civitatis fuerat amplexus, quo inaccessa esset hostibus superiora cacumina. Aliis vero partibus montibus magis operta, prius quam ea veniretur a nullo poterat conspici. Iotapata quidem sic erat munita.

Vespasianus autem et cum natura loci simul certandum putans et cum audacia Iudaeorum, incepto obsidionem arctius statuit, advocatisque rectoribus sibi subditis, de aggressu civitatis tractabat. Cumque aggerem fieri placuisset qua parte murus facilis erat accessu, totum exercitum ad comportandam materiam misit, oppidoque propinquis montibus excisis, magnaque vi lignorum et lapidum congregata, cratesque viminibus ad vitanda iacula desuper missa dispositas per vallos subiectos defensione aggerem construebant. Nulla autem eis tamen noxa telorum quae de muro super eos iaciebant laedebant. Alii autem ex eis terram ex propinquis tumulis eruentes sine intermissione suppeditabant, cunctisque in opus distributis nullus erat otiosus. Iudaei vero super eorum tegumina saxa ingentia et omne telorum genus immittebant, quae licet minime penetrarent, magnus tamen crepitus et horribile impedimentum operantibus erat. Vespasianus quoque machinis missilibus circumpositis, erant autem omnes C LX, in eos qui super murum astabant iussit tela contendi. Simulque ex balistis lanceae percutiebant, saxaque tormentis ingentia mittebantur, et sagittariorum frequentissima multitudo, quae non solum muri sed et totum intra iactum earum spatium Iudaeis inaccessum fecerunt. Tamen nec his Iudaei prohibiti sunt ne desuper ulciscerentur, sed excurrendo per cuneos more latronum tegumina operantium dissipabant, valloque munimenta igni tradebant, donec Vespasianus cognito hac causa ex distributione operum contigisse, quod intercepta spatia Iudaeis locum egrediendi praeberent, adunavit tegumina, cunctisque partibus viribus congregatis, excursiones Iudaeorum prohibitae sunt.

Erecto autem aggere et paene iuncto propugnaculis, Iosephus indignum reputans nichil econtra moliri quod civitati prodesset, convocat fabros, murumque iubet altius extolli. Cumque illi multis iaculis obstantibus se minime aedificare posse firmarent, hanc eis defensionem Iosephus excogitavit. Subdi etiam fecit per eas boum cutes humidas, ut eandem partem quae missos tormentis lapides sinuata reciperent, et cetera tela depulsa

labererunt. & ignis ex humore eorum languesceret. His munimentis oppositis illi murum die noctuque operando ad xx. cubitorum altitudinem erexerunt, crebris & turribus in eo constructis nimisque validissimis. Que res romanis iam se civitatem cepisse credentibus magnum timorem comparavit. tam iosephi molitione quam iudeorum obstinatione perterritis. Vespasianus quoque & calliditate consilii & hostium audacia magis irritabatur. qui interea ex munitione fiducia romanos incessabant. & iudei singulos per alia castra tum & latrocinales dolos rapine & incendia faciebant. donec vespasianus recentis militibus a pugna statuit obsidere civitatem. ut eam necessariorum penuria caperet. Arbitrabatur enim coactos inopia cibi supplicaturos. aut si ad finem usque in eadem pertinacia durassent, fame consumendos eius habitatores putabat. multoque faciliores pugne forent si post intervallum rursus anxios incubuisset. [?] omnes extra asservari precepit. Iudei autem intus frumenti [?] omnium rerum intus habebant copiam preter salem. Aque & penuria patiebantur quia non erat fons intra civitatem. & ymbre contenti erant habitatores eius. Rara quoque et nullo tractu estivis temporibus pluvia. Estivo & tempore obsessi ob penuriam aque nimis afficiebantur. Ioseph autem ut civitatem aliis rebus videret habundare. fortesque animo viros, ut longiorem romanis obsidionem faceret quam sperabant, potum in cunctos sub mensura dari constituit. Illis autem hoc grave videbatur. ampliusque cupiditate movebat quod ius bibendi liberum non haberent. ac velut ad extrema iam perventum esset labori cedebant. Hoc autem affectos romanos latere non poterant. eo quod eos ex adverso colle trans murum in unum locum confluere & aque mensuram accipere perspiciebant. & telis balistarum plurimos ibi occidebant. Vespasianus autem hac penuria audita sperabat se civitatem cito posse capere sine pugna. Ioseph autem ut hanc spem romanorum frangeret. iussit per muros plurima vestimenta undis dimersa suspendere. & ut aqua ex eis proflueret. Ex hac calliditate meror simul atque timor romanos invasit. cum tantum aque viderent eos inaniter consumere. quos potu aque indigere credebant. Denique dux vespasianus quia penuria eos capere desperavit, iterum milites ad vim atque arma convertit. iudeis quoque id maxime cupientibus. Nam sciebant se fame et siti si civitatem non traderent perituros. & ideo mortem in bello optabant. Ioseph tamen preter hoc & aliud consilium excogitavit. quo sibi copiam pararet. Mittebat enim ex civitate per occiduas eius partes per quandam vallem devia litteras ad quos volebat extra civitatem degentes. & ab his omnia usui necessaria. & que in civitate defecerant accipiebat. precipiens eisdem nunciis ut cum ad excubias romanorum venissent manibus reperent terga velleribus apte operta. ut si quis eos nocte vidisset canes & iumenta putarentur. Hoc quoque tamdiu factum est donec vigiles fraude eius persenserunt. vallemque cinxerunt.

Itaque tum ioseph perspiciens non diu se civitatem posse sustinere, si aliqua salutis parte desperans cum optimatibus de fuga cogitabat. Verum hoc sentiens plebs circumfusus ne eos negligeret precabatur in quo solo recumberet. Ipsum enim in civitate remanente salvos eos fore. & si caperetur eundem fore solacio. Decere autem illum neque inimicos fugere. neque amicos deserere. aut quasi ex tempestate navi oppressa desilire quam ad eam tranquillo mari venisset. ipsum enim magis dimersioni esse civitatem, cum iam nemo audeat hostibus repugnare si descendisset in quo confideret. Ioseph autem dicebat pro illorum commodo se exiturum. nam intra civitatem manendo nullum eis auxilium conferre posset. & si caperetur una cum eis periturum. fugiens autem extra civitatem maximum emolumentum eis foret. alios congregando. & romanos a civitate revocaret. His verbis non valebat ioseph populum flectere. sed ut se muniret magis incendit. Denique pueri & senes. necnon mulierculae cum infantibus flentes ad pedes eius accedebant. cunctique complexi omnes tenebant. & ut fortune sue socius remaneret cum ululatibus supplicabant. non invidia salutis eius quam ego arbitror sed propria spe. Nichil enim mali se remanente iosepho existimabant esse passuros. Communi ergo desperatione civitatis armatus. nec tempus esse dicens pugnam incipere cum spes nulla salutis esset. pulchrumque vitam pacisci plaude. aut forti aliquo facinore patrato in memoria posteritatis occumbere. Ad opera ergo se convertens. & cum pugnacissimis egressus disiectis custodibus usque ad romanorum castra excurrebat. & nunc pelles aggeribus impositas discerpebat. nunc operibus ignem iniciebat. Postero die similiter ac tercio. innocuis quoque bellum committebat.

Sed vespasianus romanos ex his incursibus aspiciens male affici. nam & terga iudeis dare pudebat. & fugientes insequi armorum pondere impediebantur. cum iudei semper aliquid agentes priusquam digna facta reciperent in civitatem refugerent. animadvertens [?] ut eorum impetum declinarent. & nec cum hominibus moriturus audacis manum consererent. nichil enim esse fortius desperatis. & oportere eos cum quibus victoria augende possessionis causa non ex necessitate bellantes. Per sagittarios itaque arabicos. & syrie fundibularios. & per saxa torquentium missa plerumque iudeos repellebant. cum nulla celerum machina cessaret. Verum enim missa intra iactum subeuntes. sed romanis instabant. cum nec corpori nec anime parcerent. sed per vices utrimque pugnarent suorumque laborantes adiuvando. Vespasianus ergo ultro se existimans longitudine temporis obsideri. cum iam prope muris aggeres equarentur. arietem admoveri precepit. Est autem aries immensa materia similis malo navis. cuius summitas gravi ferro solidata est. arietis effigie fabricata. unde & nomen accepit. Dependet autem in funibus medius ex alia trabe velut ex trutina. palis utrimque fulta bene fundatis. Recursu vero magna multitudine repulsus hisdem simul viris impellentibus in fronte prominente ferro menia percutit & quassat. Nec enim ulla turris tam valida aut murorum ambitus tam latus. ut & si priores ictus forti sustinuerit. assiduos teneat. Ad hanc rei periculum romano duci transire placuit. vi capere civitatem volens. quoniam perniciosa videbatur obsidio iudeis minime quiescentibus. Itaque romani balistis ceterisque missilium machinis prope ad murum adhibitis in iudeos iaciebant. sed neque sagittarii & fundibularii longi aberant. Cum vero ea causa nemo muros auderet ascendere. romani arietem applicabant. cratibus desuper & pellibus septum tam ipsum defensione quam machinam. Et primo quidem impetu arietis menia concussa sunt. clamorque oppidanorum veluti iam capta civitate maximus factus est.

Iosephus autem eundem locum sepius feriri perspiciens. & non multo post disturbandum. quo commento vim machine paulatim falleret excogitavit. Saccos enim paleis repletos eo loco quo semper impetu arietis feriri viderent. demitti ex muro iussit. ut eo modo saltem ictus arietis erraret. aut excepto ictu laxitas frustraretur. Que res magnam moram romanis attulit. Nam quocumque romani machinam convertissent. illi qui super murum stabant paleas traducentes saccos ictibus arietis supponebant. nichilque murus repercussione ledebatur. donec & romani adversus hoc aliud simile machinati sunt.

Nota. Longis enim contis ad murum appositis in horum summitate falces quibus saccos de muro demissos absciderent alligaverunt. Cum autem hoc modo efficax opus arietis existeret. ac murus ictibus cederet. ioseph cum suis ad ignis auxilium se contulit. & urbe viriliter egressi eo quod aride materie fuit ex tribus locis inflammaverunt. itaque machinas & propugnacula romanorum & aggeres concremarunt. Romani vero audacia eorum territi. & neque adiumento esse flammis prevenientibus impediti quia aridum nacte fomitem. & preterea bitumen & picem. necnon & sulphur flamme cum volitabant. opaque romanorum multo labore curata. unius hore spacio pessumdederant. Hic & vir quidam iudeus predicatione ac memoria dignus inventus est nomine eleazarus Addei filius. Is enim saxum ingens alte sublevatum tanta vi super arietem ex muro dimisit. ut machine caput abrumperet. idque ex mediis hostibus saltu ad eos delatus auferret. nulloque metu reportaret ad murum. Postremo tamquam signum quo tela mitterent hostibus positus nudo corpore quinque sagittarum vulneribus fixus est. eorumque nulla respecta. ubi murum ascendit. in & ab omnibus videri poterat. eius audacia ibi constitit. contractusque dolore plagarum cum ariete decidit.

Nota. Post hec duo fortissimi fratres extiterunt de vico reon galilee. netiras & philippus. qui cum super milites decime legionis romanorum prosiluissent. tanto impetu & vi transgressi sunt. ut & aciem romanorum prorumperent. & quicumque eis occurrissent omnes in fugam verterent. Preter hos autem ioseph quorum & certa multitudo raptis ignibus machinas & refugia cum operibus v. & x. legionis que terga dederant incenderunt. & instrumenta & omne genus materie obruerunt. Rursus autem per meridiem romani erectum arietem ad eam muri partem que pridem quassata fuerat oppulerunt. Ibi quidam ex civitate planta vespasianum sagitta percussa leviter vulneravit. quae vis celi spacio defecisset; & maximam tum romanis perturbationem fecit. Hi enim qui prope aderant. & viso sanguine perterriti. per omnem exercitum fama cucurrit. relictaque plurimi obsidione cum stupore ac formidine ad ducem belli concurrebant. & ante omnes titus aderat metuens ne quid patri accidisset. Verum contigit ut & benivolentia ducis & filii trepidatio confunderet multitudinem. Facile autem vespasianus & timore filium & perturbatione liberavit exercitum. Superato enim dolore vulneris. bellum in iudeos sevius incitavit. Nam velut ultor imperatoris quisque omne periculum adire cupiebat. & clamore alius alium adhortantes murum adibant. Iosephus autem licet cum suis sociis assiduis balistarum & tormentorum ictibus caderent. neque tamen decedebant a muro. sed saxis & flammis & ferro eos appetebant qui arietem adminiculo appellebant. & pro nichilo ducebant quod a romanis sine intermissione iaculabantur. quos ipsi videre non possent. Nam & suis ignibus collucentes tamquam si dies esset certum habebant romani quo tela dirigerent. machinisque procul non apparentibus missilia iudei cavere non poterant. Propterea ergo in tanta balistarum quoque iaculorum multitudine confringebant. missaque machinis saxa & murorum minas auferebant. & frangebant angulos turrium. Virorum autem nulli tam fortiter constipati erant. ut non usque ad extremam aciem saxi magnitudine ac violentia sternerentur. Scire autem unusquisque valebit quantum vis huius machine valeat ex his que illa nocte in civitate contigere. In muro enim quidam ex circumstantibus iosepho saxo percussi caput avulsum est. eiusque velut funda excussa calvaria usque ad tercium stadium volutabatur. Pregnantis quoque femine recto utero ad dimidium stadii infans abactus est. Tanta fuit vis huius machine. Machinis autem terribilior fuit impetus & missilium strepitus. Crebri autem mortui cum per muros deicerentur sonabant. & acerbissimus intus excitabatur mulierum clamor. & extra insecus occumbentium gemitus concrepabat. totique muri ambitus ad quem pugnabatur sanguine profluebat. itaque ascendi utrimque poterat congestione cadaverum. Montibus quoque resonantibus multo amplius horror accedebat. nec quicquam illi nocte defuit. quod vel auribus vel oculis posset terrorem incutere. Plurimi ergo iudeorum in iotapata decertantes fortiter occiderunt. plurimi & sauciati sunt. & tamen vix circa matutinas vigilias murus assiduis machinarum ictibus cessit. Iudei autem armis septi eam partem muri que deiecta fuerat priusquam romani pontes apponerent muniverunt.

Hanc vero vespasianus ad occupandam civitatem iam ducebat exercitum. ex nocturno labore paululum recreatum. Cupiens autem de convulsa muri parte alios propugnatores adducere. equitum fortissimos in equis trifarie collocavit. ut tecti armis dirutum latus undique obsiderent. contosque pre manibus haberent. quo si pontes admoveri cepissent. ipsi priores introirent. Post illos autem pedites validissimos ordinavit. Reliquam vero equitum multitudinem secundum muri spacium per montana loca ostendit. ne quis fugiens excidium civitatis latere posset. Deinde qui hos sequerentur constituit sagittarios sagittas paratas secum habere iubens. & fundibularios similiter. & appositos machinis. Alios autem integris muri partibus scalas applicare precepit. ut quicumque hos prohibere temptassent. deiecte partis defensionem relinquerent. & telis oppressi violentia irrumpentium cederent. Ioseph autem hoc cognito. in integra muri parte labore prius defatigatos necnon senes disposuit. qui ledi non possent. in parte vero collapsa validos & potentissimos senesque [?] ad subeunda pericula ordinavit. hisque precepit ut ad gemitum ululantibus metu non quaterentur. & aures obstruerent. contraque sagittarum multitudinem communiti pretegerent desuper scutis. paulatimque recederent donec romanorum sagittarii pharetras suas exinanirent. Si vero pontes a romanis apponerentur. illos prosilire mandavit. atque romanis pro sua & eorum instrumenta resistere. Unumquemque autem ammonebat iam certare non quasi conservanda sed quasi iam perdita patria vindicanda. mereretur; atque oculis proponere mactari senes ac liberos. coniugesque ab hostibus capi. itaque future cladis iram nunc in hostes effunderent. Civitatis & vulgus ociosum mulieres ac pueri. postquam civitatem triplici acie videre circumdatam. gladiisque ad partem muri deiectam hostes instare. armis quoque montana loca desuper conlucere. tunc extremo ululatu quasi iam capta urbe consonuerunt. ut non imminere mala sed iam adesse crederes. Quod videre ioseph mulieres ne miseratione suorum virorum animos effeminarent intra domos conclusit. & cum minis natione silere iussit. Ipse vero ad partem muri que sibi obvenerat constitit. & romanis pontes applicantibus animum non intendit. sed tantam speculabatur impetum sagittarum. Romanorum autem tubicines universorum agminum congregati sunt. & graviter infremuit exercitus. signoque dato. missis undique sagittis obscurari lux cepit. Socii vero iosephi memores preceptorum eius adversus clamorem obstructis auribus & contra sagittarum vulnera corporibus communitis. cum admoverent pontes ipsi prosilientes & antequam romani pedes in his ponerent occupaverunt. eosque ascendere nitentes prelio detrahebant. varia manu demonstrantes quod nec in extremis calamitatibus deteriores illi viderentur qui sine periculo contra se fortes esse curabant. & nec prius a romanis divellebantur quam vel caderent vel occiderent. Itaque iudeis perpetuo dimicantibus cum nec [?] mutarentur.

et pro pugnatores haberent. defessis autem romanorum alii assidue subsisterentur: & pro his quos violentia repulissent: alii succederent. invicem se adhortati romani lateraque copulantes: protectique desuper longioribus scutis. inexpugnabilis globus effecti sunt. totaque acie velut uno corpore repellendo iudeos: in muro pene iam pedem ponebant.

Iosephus autem his rerum angustiis consilio necessitatis adhibito. cuius etiam desperatione machinas excogitandas simulabat. fervens oleum romanorum militibus perfundi iubet. scutorum communione defensos. Iudei autem quia id preparatum & paratum habebant: romanis cum plurimum & fervens infunderunt: ipsis & lagenis in eos mittentes calore bullientibus: Hoc ardens res romanorum aciem dissipavit. & cum dolore sevissimo devolvebantur a muro. Siquidem facile a vertice usque ad pedes oleum sub armatura protinus corpus defluebat. carnesque flamma depascebat. eo quod oleum natura facile calesceret. seroque pro sui pinguedine refrigesceret. Thoracibus autem & galeis illigatis fuga non erat. Romani vero nunc salientes. nunc incurvati pro dolore. deponebant(?) decidebant. Ad suos autem revertentes tuto recedere non poterant. quoniam facile ab insequentibus capiebantur. Sed neque romanis virtus rebus in adversis defuit. nec iudeis prudentia. Romani enim herculeo perfusi insanabilia pati viderentur. cum in eos qui perfuderant ferebantur. precedentem quisque incusando tamquam ipse impetum retardaret. Iosephus quoque progressum eorum dolo alio decepit. Cum greco enim feno decocto pontium tabulata perfundi iussit. ex quo romani delabentes recumbebant. & neque fugientium quisquam neque adgredientium firmo poterat esse vestigio. sed alii quidem resupinati per ipsas pontium tabulas calcabantur. multi vero super aggeres decidebant. & qui ceciderant iudeis stare(?) prebebant. Nam a romanis desertum(?) ubi conflictu iam liberi facillime tela dirigebant. Cum autem vespasianus videret suos in hoc prelio multa mala perpeti. per meridianas horas eos a pugna revocat. Quorum non pauci obtruncati. plures sunt vulnerati. Ex iotapatenis vero sex viri mortui. plures quam ccc. saucii relati sunt. Hoc autem pugnatum est die xx. iunii mensis.

At vespasianus eorum causa que acciderant consolatur exercitum. postquam ira videt accensum. neque iam exhortationem sed opus deposcere. aggeres iussit altius attolli. & tres turres l. pedum in excelsum iubet erigi. ferro undique tectas. ut & pondere stabiles essent. neque ignibus expugnarentur. easque super aggeres collocat. iaculatoribus & sagittariis & missilium machinis plenas. fundibulariisque fortissimis. Quas cum non conspicerent propter altitudinem turrium & loricas. ipsi eos qui supra murum astarent facillime cernerent. telisque appeterent. cum videlicet neque a vertice venientes sagittas facile declinarent. neque ulcisci possent quos non viderent altitudine turrium libera manu iacula supra(?) muros. ferro autem quo erant septe flammis obstante. Ob hoc quoque iudei defensionem muri deserunt. in(?)gisque aggredi temptantibus occurrunt. Et iotapateni quidem ita resistebant. quamvis multa videntes singulos occumberent. neque quicquam mali e contra hostibus facerent. quia eos sine periculo prohibere non poterant.

Hisdem autem diebus vespasianus ad finitimam quandam civitatem evocatur nomine afaka(?). novas res molientem. Misit autem illuc traianum rectorem decime legionis. datis ei duobus milibus peditum. & equitibus mille. Ille autem cum oppidum contra expugnationem munitissimum repperisset: nam preter naturam loci qua tuta erat. & duplici muro cingebatur. Habitatores vero eius cum vidisset paratos ad pugnam sibi obviam processisse. paulum cum his conflixit. eosque paulisper reluctantes in fugam vertit. Quos e vestigio consecuti romani exterioris muri ambitum quo effugerant cum ipsis irruunt. Sed cum autem interius(?) aggredi cupientibus cives portas clauserunt. Sed multi in portas irruentes de civibus a romanis occidebantur. multi & propriis gladiis se transfigebant. Infiniti quoque a romanis interficiebantur. quorum omnis interemptus numero xii. milia. Verum traianus vacuam esse civitatem pugnatoribus estimans. & si qui adhuc intus essent nichil eos ausuros existimans. primo re(?) vespasiano excidium civitatis reservavit. missisque ad eum nunciis precatur ut filium suum titum illuc dirigeret finem victorie impositurum(?). Ille autem laboris aliquid superesse ratus titum filium illuc misit cum quingentis equitibus & peditibus mille. Qui maturate ad civitatem profectus. sic ordinavit exercitum ut in levo quidem latere traianum constitueret. ipse vero in dextro obsidioni preesset. Itaque romanis scalas muro undique applicantibus cum paulisper galilei desuper obstitissent. continuo menia reliquerunt. Titus vero eiusque comites saltu in civitatem demissi. menia obtinuerunt. Et vehemens pugna cum his qui intus remanserant commissa est. nec per angusta viarum irruentibus validissimis. nec feminis ex tectorum culminibus tela iactantibus. & hoc vero usque ad sextam horam sustinuere conflictum. Assumptis autem ceteris bellatoribus sub divo & per domos senes mactabant. Ceterique virilis sexus preter infantes nullus remansit. qui cum mulieribus sunt abducti servicio. Interemptorum autem in hac civitate & in prima congressu numerus fuit xv. milium. & captivorum duo milia & c. & xxx. Hec autem clades contigit galileis v. & xx. die mensis iunii.

Sed nec samarite ab hac calamitate alieni remanserunt. Hi namque in monte garizim que putant sanctissimum congregati sunt contra romanos. Quod cum vespasianus audisset: motum eorum & impetum prevenire nitebatur. & misit illuc cerealem rectorem quinte legionis cum sexcentis equitibus & tribus milibus peditum. Ille autem ad montem accedere. prelioque cum eis congredi nequaquam tutum estimabat. quoniam hostes plurimi desuper essent. Milites ergo circumvallatis undique radicibus montis. tota die eos custodiebant. Evenit autem samaritis ob penuriam aque magna sitis. Erat enim tempus estatis. neque se vulgus rebus necessariis instruxerat. adeo ut nonnulli uno die siti morerentur. Multi autem eiusmodi morti servitium preferentes. ad romanos confugerunt. Hoc cognito cerealis circum hostes exercitu constituto. montem ascendit. & primum eos hortabatur ut si salvi esse mallent arma proicerent. Et cum hoc eis persuadere non poterat. aggressus eos omnes occidit. Erant autem xi. milia & sexcenti. Hec xx. & vii. die iunii mensis gesta sunt. atque his calamitatibus samarite pressi sunt.

Iotapateni autem cum iosepho diu durantibus & preter spem adversa tolerantibus xl. ac vii. die romani aggeres supra murum altitudinem elevati sunt. Quidam autem perfuga ex civitate eodem die ad vespasianum venit. paucitatem civium & infirmitatem simul denuncians. eosque continuis vigiliis & assiduis preliis consumptos minime ulterius vim ferre posse. sed & dolo capi posse si quis instaret. Circa extremam namque vigiliam quando malorum requiem habere videntur. maxime defatigatos custodes somnum occupare. eosque dormire dicebat. eademque hora invadendos esse suadebat. Vespasianus autem quod fidem iudeorum noverat & quia superbia penas contempnerent: transfuga suspectus erat. Nam antea quidam ex iotapatenis captus omne tormentorum genus fortiter pertulit. & cum nec flammis inactus quid in civitate gereretur hostibus prodere nollet. mortem deridens cruci affixus est. Quedam autem sperabant istum transfugam vera dicere. sed vespasianus nichil esse in fallacia(?) estimans. venientem asservari hominem iussit. & ad occupandam civitatem parabat exercitum. In hora quoque que fuit indicata accedebat ad muros. primusque titus filius eius incedebat cum uno ex tribunis domitio sabino. xv. legione comitatus. Interfectis autem vigilibus civitatem ingrediuntur. & post eos sextus calvarius tribunus & placidus subiectos milites introducebant. Arce quoque occupata cum romani in medio oppido versarentur. iamque plane dies esset. necdum iudei excidium suum sentiebant. Multo enim labore insomnio erant dissoluti. & si quis evigilasset: ipsi nebula proicit(?) patebat. donec totus exercitus romanorum irrupit. soloque malorum periculo iudei exsuscitati. morientesque demum se persensere captos(?). Romani autem memores que obsidionis tempore pertulissent nulli parcebant neque miserabantur. sed ex arce plebe ad prona compulsa funditus trucidabant. ubi loci difficultas pugnantibus negaret copiam resistendi. Circa angustias namque viarum pressi ac per declivia delabentes flumine(?) desuper bello obtegebantur. Id & multos qui circa iosephum erant ut se ipsos interficerent incitavit. Nam cum se viderent romanorum neminem posse occidere. in extrema parte civitatis congregati semet interfecere. Quidam autem de custodibus civitatis qui primi capta civitate senserant quantum in septentrionali fuga receperunt. aliquandiu quidem restiterunt. deinde circumfusi hostium multitudine sero dexteras dimiserunt. Hisque instantibus mortem suam equo animo tolerarunt. Potuissent autem romani incruentum obsidionis finem gloriari. nisi unus ex eis in ipso excidio cecidisset insidiis peremptus antonius echacontarcus(?). Nam quidam ex his qui ad speluncas confugerant rogabat eundem antonium dexteram sibi porrigi ob fidem salutis quo posset inde ascendere. Cumque antonius ei manum porrexisset: ille subter hasta preveniens in inguine percussit atque confecit. Et hoc manifesta multitudine peremit illo die romani. Postea vero secutis diebus scrutando latebras per cuniculos & latebras omnem etatem ulciscebantur preter infantes & feminas. Captivi autem congregati sunt mille cc. Quadraginta autem milia connumerati sunt excidii tempore pugnisque superioribus occisa. Vespasianus itaque ipsam civitatem excindi iubet: & castella eius omnia exurit. Iotapata quoque civitas ita deleta est xiii. anno imperii neronis die kalendarum iuliarum.

Romani vero iosephum requirentes & propter indignationis causam & quia captivi maxima pars belli foret. & eum inter mortuos requirebant. Ille autem in extremo civitatis fortune quodam usus auxilio per medios hostes se surripiens in quendam profundum puteum saltu demissus est. Cui puteo ampla specus in latere adiuncta erat. quam supra stantes videre non poterant. Ubi xl. viros insignes iudeos latitantes repperit: & victui rerum apparatum qui non paucis diebus sufficeret. Romanis autem preter eum omnibus locis complexis. interdiu quidem se occultabat. nocte vero ascendens vigilias explorabat ut fugeret. Cumque omnia undique ipsius causa maxime custodirentur. neque fallendi spes esset: in speluncam rursum descendebat. & per duos dies ibi delituit. Tertio vero die capta quadam muliere que simul cum eis in specu latebat cum aliis. ab ea romanis indicatus est. Et vespasianus protinus duos tribunos paulinum & gallicanum misit. ut pacem iosepho porrigerent: & eum ad se ascendere hortarentur. Qui cum ad eum venissent & fidem pro salute darent: tamen ille eis minime credidit. attendens ea que contra romanos commiserat. & que pati meruisset. & velut ad penam evocaretur timebat. donec vespasianus tercium quoque tribunum nomine nicanorem iosepho notum ad eum direxit. Is autem veniens referebat quod dulce in eum ingenium romanorum esset. eumque ipse romanis virtutis causa magis admirabilis quam odiosus haberet. essetque vespasiano studium non eum ad supplicium ducere. sed conservare potius virum fortem. Hoc si addebat quod nec vespasianus si id dolo moliretur amicum ad id mitteret. & rem optimam amicicia pessima perfidia pretegeret. & neque ille obtemperasset ut amicum falleret. Iosepho & post nicanoris dicta hesitante milites ira in speluncam ignem subponere properabant. Sed retinebat eos ductor belli. vivum iosephum capere plurimi pendens. Nicanore autem vehementer instante. iosephus nocturna somnia reminiscitur. quibus ei deus & futuras iudeorum clades & romanis principibus ventura forent indicasset. Erat enim iosephus quoque & sceptor(?) huiusmodi operis interpretandorum somniorum idoneus. & coniectare que divinitus ambigue dicebantur sciebat. Quippe & sacros prophetarum libros noverat quod & ipse sacerdos esset. & parentibus sacerdotibus procreatus. Illa quoque hora quasi deo plenus. & recordatus recentium somniorum que viderat. occultas deo preces obtulit dicens. Quia tu creator omnium hominum labefactari res iudeorum. fortuna vero ad romanos tota migravit. animamque meam que futura predicere elegisti. do quidem manus sponte romanis & vivo. Testor autem quod non proditor. sed tuus minister ad romanos ibo. His precibus ad deum fusis. nicanori consentiebat.

Verum iudei qui una confugerant postquam intellexerunt iosephum romanis rogantibus cedere. universi circumstantes plurimum ingemiscebant & clamabant. Ubi sunt patrie leges quas deus iudeis dedit quibus mortem contempnentes animas indidit? Quid ergo Iosephe cupidus es. lucemque intueri patereque servientes? Quam cito animi es oblitus es. quod multos pro libertate mori persuasisti. Falsam profecto opinionem fortitudinis habebas. falsamque prudentie. si salutem apud eos cum quibus dimicasti speras. Sed quamvis te romanorum fortuna tui oblivione perfunderet. nos tamen patrie glorie consulentes. & dexteram tibi & gladium accommodamus. Tu vero siquidem sponte moreris dux iudeorum. sin autem invitus. proditor tamen apud romanos morieris. Ut hec locuti videntur(?) intentatis ei gladiis occidendum comminabantur. si romanis pareret. Timens hoc impetum iosephus argumentis eos necessariis philosophie mitigare cepit. Vere quid ergo o socii iudei tam opere proprie necis avidi sumus? Aut cur inter se amicissimas res animam & corpus in dissensionem vocamus? Mutatum me quispiam dicet. Sed romani hoc sciunt. optimum esse in bello mori. sed lege belli. hoc est a victoribus trucidari. Per nos(?) romanorum ferrum deprecor. ut meo gladio meaque manu sim dignus. Si autem illi hosti suo parcere dum putant. quanto iustius nos metipsi nobis parcere debemus. Stultum quippe est ea contra nos admittere. pro quibus ab illis dissensimus. Pulchrum enim esse pro libertate mori & ipse fateor. sed illis qui causam prepuerint(?) neque ipsi nobis obstant. neque nos interficiunt. Nempe timidus habendus est. qui mori non vult cum opus est. & qui vult cum non oportet. Preterea quis metus nos prohibet ad romanos ascendere? Nempe mortis. Ergo eam mortem quam a romanis nobis in dubio speramus irrogari hanc ipsi iam nobis certam inferimus. Verum hoc sanitate(?) [illegible]. Et quoniam liberi sumus aut tam fortes. si nosmet occiderimus. Immo quantum opinor ignavissimi. Nam & gubernatorem timidissimum puto. qui tempestatem metuens ante [illegible] sponte submergit. quin & propria manu [illegible] animalium natura elegit(?) & [illegible] admittit. Nullum enim est animal quod [illegible]. Siquidem natura lex [illegible] omnibus [illegible]. Romani arbitramini deum indigne ferre [illegible]. Ab illo etiam accepimus ut essemus [illegible]

[...]tendum e. Corpora quidem cunctis mortalia st fabricata ex caduca materia. anima u semp immortalis e. & dei q particula i corporib: collocata. Si aut q depositu hominis subripuerit aut male tractauit pfidus deputat. quomo ille q di depositum ex ipso corporeo eiicit eum latere putat quem lesit. Et si seruos fugitiuos iustum credit ulcisci qui malos dominos fugerint. quomo qui fugiunt optimum dnm impie facere n uidet. An ignoratis q qui de hac uita exeunt. accepti ab eo debitu soluunt. Pure aut anime & q inuocantes exaudiant adepte scissimum locu tenent i celo. atq: inde rursum uolentib: seclis casta corpora iubent incolere. quoz u manus in seipsos insanierunt. eoz animas ortus tenebrosior suscipit. Pat aut illaru ds ultores iniurie pnepotes ulciscit. Deniq: si q se occiderint ap nos usq: ad solis occasum eos insepultos abici decretu e. cu & hostes sepeliri fas ee dicam. ap barbaros dexteras iubent abscidi eoru q se interemerunt. qa ut corpus ab anima. ita manu a corpore aliena ee existimant. Pulchru e o socii iusta sentire. neq: humanis cladib: addere ut creatore omniu impietate ledam. Si salui ee uolumus. salui sum. Nec n salus ap eos ignobilis e quib: tantis opib: uirtute demonstrauim. Si m aut mori placet. ab his occidi pulchrum e q nos ceperunt. Non migrabo i hostium locu. ut ipse m pditor fiam. Multo n stolidior sum q qui ad hostes ultro pfugiunt. Siquide illi salutis ca id faciunt. ego u interitus mei causa. Romanoz tam insidias uotis expeto. Nam si me post datas dextras pimunt. magno animo paratusq: moriar. mendaciu pfidia pmctoris solacio mecum auferens.

Multa i hc modu iosephus ut socios a cede ppria reduceret hortabat.

Iudei aut obstructis aurib: & ira accensi i iosephu concitant. alii aliunde cu gladiis accurrentes ignauia ei exprobrabant. & qsi pcussurus eum mox qsq: accurrebat. Ille aute cu alium nominatim uocaret. aliu uultu ducis intueret. alteri dexteram apphenderet. alii pcib: exoraret. uaria mentis & uult mutatione omis a sua nece phibebat. & semp ad eu qui se tetigiss& facie conuertebat. Illoz aut q duce in extrema clade reuerendu putarent. debilitabant dextere. gladiiq: de manib: elabebant. & multi cu ei sponte manus inferrent: dimittebant frameas. Iosepho g n defuit i ea desperatione consiliu mentis proprie. & dei prudentia ei salute in piculis misit. Conuertens aut se ad eos dixit. Qa nob mori decretu e. agite nc & sortiam mutuas cedes. & cui obtigerit manu sequentis occumbat. & ita omnium fortuna pcedat. neq: dextera sua quisq peat. Iniustu e n ceteris interemptis ex aliis quemq & si penituerit saluu ee. Visus e g illis uera dicere. & qd psuasit agit. Sors q cuiq: obtigit parata ei q se seqbat nece sua pbebat. qsi mox & duce iosepho cu eis morito. Cu illo n pire uita dulcius estimabant. Remansit aut ioseph cu alio. siue fortuna dici oporteat. siue di prudentia. Consultoq: pspiciens ne forte grauaret si nouissimus resedisset: & dexteram sua gentili cede pollueret. fide cum illo q secu remanserat composita. ut uiuer& psuasit. Ioseph g hoc modo ex obsidione & domestico bello liberat. ad uespasianu p nicanore ducebat. nimiu acta ei obstupescentu. Omis aut romani uisendi ei gra occurrebant. & cu se circa uespasianum pmeret multitudo uarius tumult erat his exultantib: q capt ee. aliis minitantib: nullis aut eu uidere certantib: & qui longi aberant interficiendu ee clamitabant. q u pe erant facta eius recolentes mutatione obstupescebant. Rectoz aut nemo fuit q licet ante irasceret nomini ei. eo conspecto mitior fact e. Titum u pre alios iosephi animus in calamitatib: & etatis ei misericdia capiebat. & reminiscens q fortis pride in pliis fuiss&. & qualis nc sit i hostiu manib: iubebat eu intelligere quanta ee fortune potentia. qmq: uelox belli momentu. & i humanis reb: nich ee firmu & ppetuu. Plurimos te titus uerbis suis ut iosephu misererentur affec. & plurima pars salutis ei ea ap patre extitit.

Vespasianus tam pcep ut cautissime custodiret. qsi eum neroni cesari missurus. Quo audito iosephus. aliq ei soli se uelle dicere ait. Summotisq: ab illo omnib: aliis pter filium titu. & duo amicos ait. Tu putas te solum iosephu hre captiuu. Ego aut ad te uenio futuroz nuncius p missus a do. ut iudeoz lege destruas. & ipsos seruitiu romanoz amodo subiuges. Tu me ad neronem uis mittere qsi diu regnaturu. Nam tu uespasiane & filius tuus titus quis no statim post neronem. cesar & impator futurus eris. & n solu mei cesar eris. uerum & terre marisq: ac toti humani generis. Me aut arti colligatu ubi tecu reseruari ad maiore penam. si ista i dnm meum a meme ipso confingo. His a iosepho dictis. uespasian fide n hre uidebat. & estimabat iosephu salutis sue gra pculisse. paulatim u ad credendu impellebat ds illi impiu multas portentis pmonstrante. Sed & ex aliis reb: iosephum ueracem esse dephendit. Vno naq: amicoz qui his secretis intererat dicente h ee deliramta. cum pri n potuiss& iotapatenis de excidio ciuitatis. & de captiuitate eoz quicq diuinasse. resp iosephus. eis se pdixisse q post die septimu & qdragesimum obsidionis eos manere excidia. & q se romani uiuu essent in custodia recepturi. Hec u uespasianus uera ee copiit a captiuis. & illa que sibi dixerat credere cep. Sz tam neq: custodia nec uincula ab eo remouit. Vestimentis aut aliisq: munib: benignissime eu fouere n desinebat. tito ei sepe illu comendante.

Quarta aut die mensis iunii uespasian in ptholomaida reuersus. inde i maritima loca puenit. ad cesarea iudee maxima ciuitate. Ibi eu cu exercitu incole illius ciuitatis cu magna [illegible] benignitate susceperunt. affe[illegible]ctu q do quo romanos diligerent. plus aut illoz odio [illegible] qui excise fuerant. Iudeos & multi [illegible] de iosepho [illegible] supplicium sumere. cu clamore petebantur. Vespa[illegible]sianus u nich de his resp. sz legiones duas ap cesarea [illegible] misit. qd oportuna ee & munita ciuitate ad obsidendum [illegible] dum uideret. Decima u & quinta legione scythopolim misit. ne cesarea cu tanto exercitu pmeret. Erat aut ciuitas cesarea p hyeme estatis caloribus estuosa & [illegible] maritima. [illegible]

Vnde aguntur collecti [illegible] multitudo [illegible] iudeoz ex his excitatib: euersis aufugerant. ioppe ciuitate direptam [illegible] sibi muniunt. Et quia iam illis romani arcebant. migrandu in mare censuere. ac pluribus nauib: fabricatis i syria & fenice [illegible] egypti commeatus. plurimos latrocinus pdabant omnib: q in uicinis [illegible] faciebant illar partiu pelagus. Hoc uespasiano cognito. equites & pedites i ioppam misit. hiq: nocte i ciuitate ingressi st. eoq incustodita rec. Habitatores aut ei postq irruptione senserunt metu pturba fuga nauib: petierunt. & i his ultra contiguu sagitte spatiu puectauerunt. cu ioppa natura ee importuosa. Nam in asprum arduuq: litus desinit. ac summis utrimq: cornib: leuit incuruatur. uasteq: rupes st. & ingentib: pcellis pelagus turbant. Vbi & nunc andromede cathenaru signis extantib: fabule ueteris fide ostendit. Veniens au aquilo feriens litora summas cautes in obiectas fluct affligit. eoq: modo solitudine tutiore statione effic. In eo pelago fluctuantib: ioppenis pma luce uolent flat que melamporia uocant eis incubuit. & alias naues int se. alias uero elisit in scopulos. & alie sublate i sublimi gurgite mergebant. Fuge au nullus locus erat. nec remanentib: spes salutis. cu & immari uento. & ex ciuitate romanoz uiolentia pellerent. Itaq: mult ululat ex collisis ad inuice nauib: audiebat. & multi crepitus fractaru nauiu. & ioppeni parti fluctib: obruti. pars naufragiis implicita moriebat. Nonnulli au se ferro interficientes naufragiu pueniebant. plurimi qq: enecti fluctib: scopulis carpebantur. ita ut pelagus sanguine redundaret. & cadauib: oppleret. & alios ad lit appulsos. i eo stantes romani milites trucidarent. Erectoz au corpoz iiii. milia & cc. fuerunt. & tunc a romanis nullo plio capta ciuitate funditus eruunt. Vespasian au ne rursus eo pirate confluerent. castris in arce munitis. ibi cu paucis peditib: equitatu reliquit. ut circuposita castra defenderent. Illi au peeptis obedientes. in dies singulos iudeos incursabant atq: uastabant.

Cu u ap hierosolima casus iotapate ciuitatis nunciat e. pmo qde plurimi & p magnitudine calamitatis. & q nemo aduenir& qui se uidisse diceret n credebant. Nec n t nuncius aliqs supfuerat. sz ipsa fama p se excidium pdicabat. & q simul iosephus ee pemptus. Que fama maximo luctu repleuit hierosolimam. & p singulas domos & cognationes alii lugebant ppinquos. n nulli flebant fres & alios amicos. De iosepho u duce eoz publicus erat luct ita ut p dies xxx. uniuersoz lamenta nunq in ciuitate cessarent. magnaq: mercede conducerent tibicines neniarum. Postea aut reuelata ueritate de iotapata. cum comperissent iosephu uiuere. & cum romanis degere ac supra captiui fortuna a romanoz ducib: honorari. tantam i eu uiuum iracundia. quanta pri eu mortuu audierant beniuolentia conceperat. & ab aliis qdem de ignauia. ap alios de pditione arguebat. totaq: in eum ciuitas plena erat indignatione atq: conuiciis. & ex reb: aduersis accendebant. maioreq: impetu in romanos ferebant uelut iosephu parit uindicaturi.

Vespasianus aut uolens regnu agrippe uidere. nam & ipse agrippa eum inuitabat. parat eum cu omni honore suscipe. Veniens g uespasian in ea cesarea que philippi appellat. ibiq: p dies xx. recreato milite. ipse qq: gestarum rerum gras do referens i epulis erat. Audiens aut tyberiade ciuitate & taricheas nouas res incipe. ad regnum n agrippe ptinebant. & cont eu rebellauerant. oportunu cont eos duxit exercitu. simul ut agrippe hospitii uice rependeret. ciuitatib: ei redditis. Titu g filium suum i cesarea misit. ut inde ad scytopoli milites duceret. Scytopol aut ciuitas est maxima dece ciuitatu. & tyberiadi uicina e. Quo cu ipse uenisset: ibi filiu pstolabat. Deinde cu trib: legionib: pgressus ad tricesimu a tyberiade stadium i qda mansione conspicua rebellantib: nomine Sennabris castra ponit. & ualerianu decadarchu cu equitib: l. dirigit. q pacifico sermone oppidanos alloqueret. & ad fide inuitaret. Audierat n q pace ppls desideraret. & a nullis seditiosis ad bellu moueret. Itaq: ualerian ubi muris appropinquauit. ipse de eq desiliens. comites suos ide face iussit. ne p pliu ca uenisse putarent. Sz prius q uerbum faceret. armati i eu de ciuitate excurrunt rectore qda ihu filio tobie pncipe latronum. Valerius aut pter mandata ducis n tutu ratus cum eis p plio congredi & si de uictoria cert ee. pugnaq: piculosa fore. si cu multis pauci. & cu armatis imparati confligerent. Inopinata g iudeoz stupefacta audacia. & ipse pedib: fugit. & alii l. equis relictis. Quos statim ihc eiq: socii uelut pugna n insidiis captos. leti i oppidu adduxerunt. Quod factu ueriti seniores. & q pstare in eos uidebant in castra romanoz irruunt. & ad uespasiani genua supplices accedunt ne se despiceret obsecrantes. nec paucoz inspiceret insania. sz mag populo parceret. q romanis semp amica sentirent. His eoz pcib: qq infensus omnia indulsit. & fide[illegible] dedit. Ihc au eiusq: socii tutu sibi n ee ratus ap tyberiada consistere ad taricheas effugiunt. Postero die uespasian i arce pmisit traianu cu equitib: qui explorarent an omis multitudo paci consentirent. Cognito aut eos pace cupe. ad ciuitate ducebat exercitu. Illi aut portis ei patefactis cum laudationib: obuia pcedunt. salutis datore eu acclamantes. Vespasian aut cum milites p angustia aditu intrare ciuitate n possent. muroz parte ex meridiano latere dirui iussit. & eo pacto dilatauit ingressum ut a preda & iniuriis ciuiu abstinerent. Habitatorib: aute spondentib: q post h cu romanis eent concordes. male affectam ciuitate ex dissensione recreauit.

Deinde ab ea digressus inter ipsa tyberiada & taricheas castra posuit & muniuit. & belli s moras illic fore pspiciens. Multitudo n i taricheas con[illegible] munitione freta ciuitatis. & lacu qui genesar appellat. Scafas & plurimas in eode lacu paratas habebant. ut in eas si terrestri plio uincerent refugerent. simulq: instructas ad nauale bellum si op eet. Romanis g castra munientib: ihc eiq: socii neq: multitudine eoz neq: disciplina militis pterriti cursu i eos irruunt. pmoq: impetu disiectis fabricatorib: castroz ac parte aliq edificii dissipata. ubi armatos contra se conglobatos uiderunt. anteq mali aliq paterent ad suos refugiunt. eosq: romani insecuti ad nauigia compulere. Et illi quidem ita longe i nauib: deducti ut romanos missilib: attingere possent. anchoras iaciunt. & sic acies assolent densatis int se nauib: aduersus romanos in terra constitutos nauali plio decertabant.

Audito aut uespasian magna iudeoz multitudine in pxima campestri planicie conglobatam. filiu suu titu illuc cu sexcentis electis equitib: misit. Qui cum infinita hostium numeru ibi repperiss&: patri remandauit maiorib: auxiliis s op ee. Ipse aute titus anteq auxilia uenirent uidens suos alacres esse ad pugna. & n nullos formidare iudeoz multitudine. stans in loco ubi ab omnib: exaudiri poss&. ait. O romani pulchru e in principio sermonis admonere uos generis uri. & ut sciatis q sint cu quib: pugnare debeatis. Nras n man nemo umq in toto orbe ullus hostis euasit. Et iudei usq: ad h temp uicti n defatigantur. oportet & nos i meli[illegible] cum eos p[illegible] pseuerantia laborare. Videns au uos

i apto alacres eo plurimum gaudeo. sed uereor ne cum urm tanta multitudo timoris incutiat. Iste quisque attendat quod uidet audaces sunt in bello. tamen imperiti sunt. & rectius uulgus appellandi sunt quam exercitus. Nobis autem peritia atque disciplina referre quid opus est. Multum nunc in hostium numero impericia nocet. nec sola hominum multitudo quamuis pugnacissimi fuerint in bello uictoriam obtinet: sed & si sit in paucis sit fortitudo. Hii nunc & ordinari facile possunt: & sibimet subuenire. numerose autem copie plus huiusmodi ex se ipsis quam ab hostibus capiunt. Itaque iudeos audacia & ferocitas ac desperatio rerum que in rebus secundis aliquantum ualent in uicia ducunt. & minimis offensionibus extinguuntur. nos autem uirtus regit. & morigera uoluntas. & fortitudo que in prosperis fortunam auget: nec usque ad finem in aduersis decipit. Ad hoc maiores sunt nobis quam iudeis cause certaminis. Nam si illi pro libertate ac patria belli pericula sustinent. quid nobis prestantius est quam ne post orbis terrae imperium uideamur habere solos rebelles iudeos. Propterea considerate quod nec patiendi quidem aliquid intolerabilis mali metus est. cum multos in proximo auxiliatores habeamus. Rapere autem uictoriam possumus. & quas nobis a patre meo in auxilium mitti spam conuenit antecapere. ut & maior fiat uirtutis effectus cum socium non habuit. Et quidem puto nunc de me ac patre meo uobisque parte iudicium fieri. Siquidem patrius de rebus ante gestis gloria dignus extitit. ego uero eius sum filius uos autem milites mei. Nam patri meo consuetum est uincere. Quo pacto [illegible]

[illegible]

... cessit; ceterum in multitudine xxx. milia & quadringentos ... preter alios quos Agrippe regi donauerat; Nam his qui eius regno erant facere quod uellet ipsi permisit potestatem habere. Uerum & istos rex Agrippa uendidit. reliquum autem uulgus erant tiberiade & gaulanite. & hippeni & alii plurimi. nec non & gadarite seditiosi ac fugitiui. & quibus probra pacis bello conciliarent. Hi autem omnes capti sunt sexto idus septembris.

INCP. LIB. IIII. DE IUD. B.

QUICUMQUE autem iudei ... destructa a romanis discesserunt. his se adeos ... suum ... Omnium namque castella ... romani ceperant. preter gamala ... & qui ... Cum his ... rebellauerat gamala ... tarichea posita super lacum ... adfines agrippe ... [illegible]

...hostia minitans fugiunt. Deinde recedentes instantibus sibi romanis incumbunt, eosque impugnantes per declivia locorum deprimebant, atque angustia oppressos interficiebant. Romani autem cum neque vertice imminentibus repugnare, neque in parte alia evadere possent, iudeis urgentibus in domos vallibus herentes refugiebant. Sed hae replete labebantur, quia pondus sustinere non poterant, unaque ruendo ceteras multas inferiores, neque ille alias deorsum trudebant. Ea res plurimos romanorum morte consumpsit. Incerti enim quid facerent, et quamvis tecta domuum subsidere viderent, tamen eo urgentibus iudeis convolabant, atque ita multi ruinis opprimebantur, non pauci subfugientes parte corporis occupabantur, plurimi pulvere suffocati moriebantur. Hoc videntes Gamalenses et propria commoda negligentes magis instabant, romanosque in tecta sua quasi labentes compellebant. Qui vero per angustos clivos viarum cecidissent, telis desuper missis interficiebant. Ruine quidem lapidum copiam romanis inferebant, iudei autem eis cum gladiis instabant. Cesorum etiam gladios auferentes his contra semineces utebantur, multos occidentes, et tectis se iacientes inde precipitando moriebantur. Itaque cladibus nec fuga usque facilis erat. Viarum namque ignorantia et caligine pulveris alius alium non agnoscentes pererrabant, et circa se sternebantur. Illi autem qui remanserant vix reperto exitu ab oppido recesserunt.

Vespasianus autem qui laborantibus semper inerat, gravissimo dolore percussus, cum super socios civitatem ruere videret, et proprie actionis oblitus clam paulatim in superiore oppido locum apprehendit, ibique in media pericula cum paucis relinquitur. Titus autem non aderat filius eius, ad Mucianum pridie in Syriam missus. Contra ergo iudeos neque tutum, neque honestum putabat. Rerum quas ab adolescentia gesserat, ac proprie virtutis memoria, quasi deo repletus sociorum corpora armis muniens, et cum his una bellum advertente veniens sustinebat, et neque virorum nec telorum multitudinem formidans immobilis permanebat, donec hostes eius animi obstinationem divinam esse reputantes impetum ab eo remisere. Quod cum Vespasianus vidisset, pedem referens non tamen terga iudeis ostendit quam extra muros civitatis egressus est. Plurimi itaque romani milites in ea pugna cecidere, et inter eos Ebutius decurio, vir fortissimus, qui multis malis iudeos affecerat. In eo prelio quidam nomine Gallus centurio cum decem militibus in quadam domo latebat. Et dum eidem domus habitatores cenarent, et de prelio presenti inter se fabularentur, ille cum suis subito irruens omnes interficit, et cum suis militibus ad romanos salvus evasit.

Vespasianus autem videns de adversis casibus merere exercitum, et quod eos puderet quod eum solum in periculis reliquissent, verbis eos consolabatur, dicens oportere eos que communia essent fortiter ferre, naturam belli cogitantes, et quod nusquam eveniat sine cruore victoria. Velox enim fuit utriusque mutatio: incerto cum et iudeis pugne eventu, et nobis deterioris causa fuit difficultas locorum. Qua in re tum unusquisque reprehendere potest alacritatis vestre temeritatem. Nam cum hostes in excelsiorem locum refugissent, manus continere debuistis, nec in summo vertice constituta sequi pericula, sed capta inferiori civitate paulatim eos qui refugerant ad tutiorem pugnam revocare. Vos autem inmoderata festinatione vincendi et quam incaute id feceritis curastis. Inconsulte autem ac furibunde impetus belli a romanis alienus est, quem nos arte et ordine peragimus; perferimus, barbarisque convenit, et quo iudei maxime possidentur. Oportet ergo nos ad propria virtute occurrere, atque de offensionis indignatione potius irasci quam merere. Optimum autem quisque de sua manu solacium querite. Faciemus enim ut et amissos ulciscamur, et in eos a quibus perempti sunt vindicemus. Ipse autem primus ad bella pergam, et novissimus inde discedam. Ille quidem his dictis recreavit exercitum.

At Gamalenses bene re gesta paulisper animos erexere, ex his que eis magnifice provenerant. Sed post paululum reputantes ablatam sibi esse federis spem, et quod minime possent aufugere, et quod insuper eis victus deficeret, vehementer dolebant, animosque timentes remiserant. Neque tamen salutem suam negligebant, sed disiectas muri partes hi qui erant fortissimi custodiebant. Romanis autem construentibus aggeres, tamquam temptantibus irruptionem, multi ex civitate per valles devias, quia nulli custodes erant, et per cloacas diffugiebant ne fame morerentur. Nam illi soli qui pugnare possent alimenta habebant.

Vespasianus autem inter curas huius obsidionis Itabyrio congregabantur omnis aliud opus aggeris ad eos qui montem Itabyrium occupaverant, inter magnum campum et Scytopolim situm, cuius altitudo que de xxx stadiis consurgens, et septentrionali tractu inaccessibilis est.

191.

In vertice autem xx stadiorum planicies patet, tota circumdata muro. Hunc autem ambitum xl diebus edificaverat Ioseph, materiam et aquas suggerentibus locis inferioribus. Incole autem sola pluviali aqua utebantur. Magna vero ibi multitudine congregata, Vespasianus contra eos Placidum cum sescentis equitibus direxit. Et cum nulla ratione montem conscendere posset, hortabatur eos federis ac spe venie ad pacem. Illi autem descendebant ad eum insidias molientes. Placidus quoque cum eis mitissime loquebatur, ut eos in planicie caperet. Illi etiam tamquam eius credentes suasionibus veniebant ad eum, ut incautum caperent. Vicit autem astutia Placidi. Cepto enim prelio a iudeis fugam simulans, et postquam insequentes ad magnam partem campi eos eduxit, reflectens in eos equitum manum, plurimosque in terga versis aliquos interficit, et ceteram multitudinem ab ascensu montis coercet. Qui vero ex Itabyrio monte relicto in Hierosolimam refugiebant. Indigene vero fide accepta, quod eis aqua deficeret, et se et montem Placido tradiderunt.

Gamalensium autem fortissimi quique fuga dispersi latebant, imbelles autem fame consumebantur. At vero pugnantium manus obsidionem sustinebat [illegible] mensis octobris [illegible] vigilias altissima turris [illegible] que in sua parte stabat [illegible], cumque occulte suffoderunt [illegible] Milites autem callidiores [illegible] diutius lapidibus a turre evolutis [illegible]. Turris itaque subito cum magno fragore cecidit, unaque custodes [illegible]. Illi autem qui per alias custodias erant perterriti fugiebant, hosque romani putabant. Iam vero quidam super diruta muri parte quidam iaculo percussus interfecit. Intus autem incuriosi? de gentibus sono excussis multus erat pavor atque discursus, tamquam omnes hostes invasissent. Chares quoque egrotus et iacens defecit, cum timoris magnitudo morbi eius plurimum iuvisset ad mortem. Romani autem nondum prioris plage immemores, quam in ipso oppido pertulerant, usque ad xxiii diem supradicti mensis in oppidum non ingressi. Titus vero iam advenerat, et cum ducentis electis equitibus [illegible] civitatem invasit. Quod ubi vigiles senserunt, ad arma cum clamore perrexerunt. Cognito autem intra constitutam romanorum ingressu, alii rapientes

liberis et coniugibus cum ululatu in arcem refugiebant, alii Tito occurrentes sine intermissione trucidabantur. Qui vero prohibebantur in arcem refugere, nescii quid facerent in romanorum manus incidebant. Ubique autem fluebat morientium gemitus, et per prona effusus cruor totum oppidum diluebat. In eos ergo qui in arcem confugerant Vespasianus omnem perduxit exercitum. Erat autem saxosus et accessu difficillimus vertex in immensum elatus, et undique circum hostium multitudine preceps. Unde et romanos adeuntes alios telis et saxis ulciscebantur iudei, cum ipsos in excelso loco positos nulle sagitte contingerent. Verum ad iudeorum interitum divino quodam vento turbo exortus, romanorum tela in iudeos ferens, et ipsorum tela a romanis pellens et obliqua traducens, ita ut neque in preruptis consistere pre violentia flatus possent. Itaque supergressi romani eos circumvenerunt, et alios quidem repugnantes ante capiebant, alios cum manus supponerent, et omnes seviebant illorum malorum memoria que in primo congressu pertulerant. Multi autem desperantes filios et coniuges et semetipsos in valle precipites dabant, que sub arce in profundum patebat. At romanis quidem de iudeis iiii milia perempta sunt, qui vero se precipitaverunt quinque milia reperta sunt, nec quisquam salvus evasit preter duas sorores que filie Philippi erant. Sed neque infantibus pepercere, quos rapientes ex arce in valle iaciebant. Gamala ergo civitas hoc modo excisa est tertio et xx die mensis octobris, que xx et primo die mensis septembris ceperat rebellare.

Solum ergo Giscala municipium Galilee restabat indomitum. Et cuius multitudo paci studebat, eo quod erant plerique agricole, et spem suam semper in fructibus collocaverunt. Hos quoque ad rebellandum impellebat atque conflabat Levi cuiusdam Iohannes filius, homo veneficus et fallax, et variis moribus, et immoderata sperare promptus, numquam non que speraverat efficiens. Atque omnibus tamen cognitum quod ad grandem potentiam causa bellum amaret. Huic ergo apud Giscala seditiosorum turba parebat, et cum his romanorum congressum prestolabatur. Vespasianus autem contra hos Titum cum equitibus mille misit, et decimam legionem ad Scythopolim destinavit, cum reliquis autem duabus ipse Cesaream ingreditur, ad militum animos ex laboribus prioribus recreandos, et ad futura prelia preparandos. Non enim exiguum laborem sibi superesse de Hierosolimis videbat, que et regalis esset civitas, et cuncte nationi preesset. Murorum quoque eius constructio non minimam ei sollicitudinem comparabat, cum virorum spiritu et audacia sine muris etiam inexpugnabiles esse cogitaret. Ob eamque rem milites velut athletas ante certamina oportere curari. Tito ergo civitatem Giscala capere facile videbatur, sed tamen sciens quod si vi capta fuisset, plebs a romanis absumeretur, et ipse satiatus cedibus miserebatur multitudinis, et pactione magis subiugare civitatem volebat. Itaque muris plenis hominum, mirari se ait, quo tandem auxilio freti, tam cunctis civitatibus captis, ipsi soli romanis rebellarent, et ideo ipsi pacem eis suadentem contempnerent, et romanis sine bello civitatem traderent. Quod si dictis humanissimis non paruissent, experturi essent arma crudelia, et tamen cognituros esse menia sua quibus confiderent ludum fore machinis romanorum. His dictis nulli popularium licuit non solum non respondere Tito, sed nec ad murum accedere, quia totum seditiosi occupaverant, et custodes erant appositi portis, ne quis ad ipsos posset, nec quemquam de romanis in civitatem reciperet. Iohannes autem pro universa civitate respondit Tito, aut persuasurum civibus complecti conditiones, aut renitentibus auxilium adhibiturum, et illa die iudeorum lege oportere concedi, quando sic nefas haberent in die sabbati arma movere, ita et die illo nefas ducerent de pace convenire, et nullo die nullum dispendium formidaret. His verbis Iohannes Titum fallere conabatur non tamen pro septimi diei religione, quantum pro sua salute sollicitus, cum totam spem salutis nonnisi in fuga collocasset. Titus autem verbis eius credulus non solum inducias concessit, verum et in superiore oppido castra posuit.

Nocte ergo Iohannes cum nullas romanorum circa oppidum videret excubias, non solum cum his quos circa se armatos habebat, sed et plurimos nobilium cum familiis abductos in Hierosolimam properabat. Sed cum usque ad xx stadium venisset, et cum fuga iudeorum urgeret, et eum comitantes pre lassitudine ultra sequi non valerent, oriebatur atrox remanentium fletus. Quanto enim quisque procul a suis aberat, tanto se propiorem hostibus credebat, et iam adesse qui se caperent existimantes necessario pavitabant, et ad crepitum quem ipsorum gressus faciebat assidue respectabant, velut hi instarent quos fugissent. Multi ergo simul ruebant, et circa viam plurimos certamen preveniendi conterebat. Miserabile autem erat vocatum feminarum et infantium, et si que vocem proferre poterant propinquos suos ut se operirent orabant. Iohannes autem exhortando superabat ut seipsos servarent, et eo confugerent ubi et si caperent a romanis penas expeterent. Multitudo ergo que fugerat ut cuique virium fuerat dispersa est. Die vero lucescente Titus ad muros advenit federis causa. Populus autem portis ei patefactis cum coniugibus adventantes laudibus attollebant tamquam civitatis conservatorem, simulque Iohannis fugam significantes, et ut eis parceret obsecrabant, et eos qui ex novarum rerum cupidis reliqui erant ulcisceretur. Ille autem precibus populi posthabitis, equitum partem qui Iohannem persequerentur dirigit. Sed eum quidem comprehendere nequiverunt, qui iam in Hierosolimam sese receperat. Una vero fugientium prope ad duo milia perimunt, mulieres vero ac infantes pene tria milia circumactos reducunt. Titus vero indigne ferebat fraudem Iohannis, sed tamen consolabatur multitudine captivorum, et eorum qui trucidati fuerant. Et in oppidum cum favore ingreditur, iussitque militibus minimam muri partem iure possessionis abrumpere, et minitando magis quam puniendo reprimebat seditionis auctores. Presidiis quoque civitatem circumdedit, quibus et novarum rerum studiosos compesceret, et qui pro pace sentientes qui ibi relicti erant maiori fiducia firmaret. Galilea ergo hoc modo tota postquam romanos multo sudore exercuit subacta est.

Apud Hierosolima vero adventu Iohannis universus populus concitabatur, et circa singulos qui illuc cum Iohanne venerant numerosa turba collecta, quas clades foris exceperint percontabantur. Illorum autem frequens atque adhuc ex fuga interruptus anhelitus omnem necessitatem significabat. Verumtamen quoque in ipsis malis arrogabant dicentes non romanorum fugisse vim sed sponte venisse, ut cum his ex tuto loco pugnarent. Inconsultorum enim atque inutilium hominum esse pro parvis municipiis periclitari, cum potius arma et fortitudo oporteret servari atque ostendi precipue Hierosolimis. Audias autem qua captivitate romanis prevaluerant, non mediocris probatio plurimum [illegible] magnum argumentum [illegible] putabat. Iohannes itaque eorum quos in fuga reliquerat non erubescebat, sed singulos circumiens spe ad bellum invitabat, infirmitatem romanorum asserens, propriasque vires excollens et imperitorum stultitia ...

cavillatione decipiens. Quod etsi pennas sumerent, numquam tamen Romani Hierosolymorum muros transvolarent, qui machinas suas in Galileorum muris attrivissent. Et his verbis Iohannes magnam iuventutis partem corrumpebat. Maiorum, prudentiorum autem ac seniorum nemo erat qui non futura prospiciens, velut iam perditam civitatem lugeret. Ac talis quidem perterritorum animus; agrestium ante seditionem quae Hierosolymis orta est discordare iam coeperat.

Titus autem e Giscalis Caesaream, Vespasianus vero a Caesarea Iamniam et Azotum profectus utramque subegit, impositisque illic praesidiis revertebatur, maxima eorum multitudine ductus qui se foedere sociaverant. Singulas autem civitates tumultus bellumque intestinum exagitabat, et quantum a Romanis respirabant, in se ipsos manus vertebant, et inter amatores belli ac pacis cupidos saeva erat contentio, et primum inter se domi, deinde in publico amicissimi dissidebant, et novitatis sectatores senibus prudentibus iuventute ac audacia praestabant. Primo igitur singulos indigenarum praedari coeperunt, deinde consertis cuneis per territoria latrocinabantur, ut nichil inter se a Romanorum crudelitate distarent. Civitatum vero custodes partim fatigationis causa, partim odio nationis, partim mali affectu consilio eis favebant, donec rapinarum aviditate undique congregati collegiorum latrocinalium principes atque in agmen conflati Hierosolymam civitatem irrupere. Civitas autem Hierosolyma tunc a nullo regebatur et more patrio omnes gentiles recipiebat, et tunc praecipue omnes qui auxilii causa supervenientes recipiebat. Quae res et sine dissensione civitatem postea pessum dedit, cum inertia et inutilis multitudo alimenta consumebat quae viris pugnantibus sufficere possent. Seditiosis igitur urbem Hierosolymam ingressis adiunxerunt se hi qui similia inter cupiebant, et nullum atrox facinus intermittebant. Non solum enim rapinis et exspoliationibus incitabant audaciam, sed usque ad caedes ruebant, et hoc non faciebant clam sive per noctem, sed aperta luce, et non viles homines sed nobilissimos quosque aggressi sunt. Nam Antipam regii generis virum et civem adeo potentissimum ut publicos thesauros fidei suae commissos reservaret comprehensum custodiae tradiderunt. Post quem et Leviam quendam insignem virum et Sofiam filium Ragueli, et ipsum Ragueli utrumque de regali familia ortum, et omnes qui potentia aliis praestare videbantur. Cunctis autem metus populum possidebat, et velut occupata civitate salutem privatam quisque curabat. Seditiosi vero non contenti vinculis eorum quos comprehenderant, neque tutum arbitrantes eos diu custodire et ipsos a multis frequentari, decreverunt eos occidere. Mittunt itaque quendam de suo numero Iohannem ad caedes promptissimum, qui lingua patria dicebatur filius Dorcadis, et cum eo decem milites ad carcerem. Qui venientes omnes supra nominatos interfecerunt. Fingebant autem eos idcirco occidisse quod cum Romanis de traditione civitatis collocuti essent, et dicebant se interemisse communis libertatis proditores. Crevit itaque ex hoc populum ad formidinem inclinari, illos vero in tantam superbiam et potentiam elevari, ut et in eorum arbitrio esset pontificum designatio. Deinde familiis abrogatis non per successionem pontifices creabant, incognitos atque ignobiles constituebant, ut impiorum facinorum socios haberent. Nam qui supra meritum suum honores adepti erant, his oboediebant necessario qui sibi honores praestiterant, et eos eousque commaculabant, donec hominum persecutiones facientes in divinitatem contumelias contulerunt, pedibusque pollutis in loca sancta introire coeperunt. Iam vero contra eos populo concitato, quorum auctor erat Ananus, eo maximus pontificum, idemque sapientissimus, et qui fortassis civitatem conservasset, si insidiatorum manus potuisset evadere, seditiosi enim templum Dei adversus populi turbam castellum sibi fecerunt, semperque locum pro domicilio tyrannidis habebant. Accedit et una fallaciarum [illegible] appellant: pontifices sorte quaerebant, casuque cecidit super hominem per quem maxime iniquitas eorum demonstratur, cui nomen erat Fanias filius Samuelis ex vico Aftha, non solum ex pontificibus non ortus, sed adeo quid esset pontificatus prae rusticitate penitus nesciens. Deinde cum invitum rure abstractum ut in scena fieri solet alienam ordinavere personam, induentes sacra veste quid facere deberet subito instruebant, ludumque et ioci esse tantum nefas arbitrabantur. Ceteri vero sacerdotes procul spectantes ludibrio legem haberi lacrimas vix retinebant, honoresque sacrorum solum graviter ingemiscebant. Populus autem hanc eorum audaciam non tulit, sed omnes quasi ad deponendam tyrannidem animos colligebant. Nam qui praestare ceteris videbantur, Gorion filius Iosippi et Symeon filius Gamalielis singulos tam venientes hortabantur, quo tandem aliquando libertatis corruptores ulcisci [illegible], semperque locum hominibus sceleratis purgare properarent. Pontifices et probatissimi Gamala filius Ihesu et [illegible] filius Anan populi segnitiem exprobrando contra Helotes, id est seditiosos, concitabant. Seditiosi enim se ipsos Helotes vocabant, quasi essent bonarum professionum aemuli. Ananus itaque pontifex populo in contione congregato, stans inter eos medius et ad legem crebro respectans, cum lacrimis oculos replesset, ait: "Satius est michi magis mori quam Dei templum videre tantis facinoribus repletum, et inaccessibilia loca et sancta sceleratorum pedibus conculcari, cum sim sacerdotali veste amictus et sanctissimum ferens habitum, uno atque amore animae teneor; nec per senectutem mortem sustineo gloriosam. Igitur solus ibo, et tamquam in solitudine animam meam solam pro Deo dabo. Nam quid opus est vivere in populo clades suas minime sentiente? Siquidem rapti ac verberati reticetis. O acerba commutatione! Quid de istis tyrannis queror? Nonne vestra patientia nutriti sunt? Numquid dum vos tacuistis, cum adhuc pauci essent, plures eos fecistis? Nonne primos eorum conatus oportuerat infringi, quando vestros cognatos conviciis appetebant? Vos autem negligendo ad depraedationem noxios irritastis, quia vastatis domibus nulla ratio ducebatur. Nam cum nobiles ab eis per mediam civitatem traherentur, nemo erat auxilio, et cum trucidarent velut ex grege mutorum animalium, nec quisquam de eis vocem emisit, nec dexteram movit. Patiemini igitur, patiemini conculcari sancta vestra. Nam profecto ad maiora facinora procederent, si quid maius quod everterent invenirent. Civitatis enim munitissimus locus, nunc fanum appellatur sive castellum, et in superbiam ab hostibus tenetur. Tanta igitur tyrannide et inimicis super verticem positis, ut et ipsi videtis, quid est contra cogitatis? Aut quibus vestras sententias applicatis? An Romanos expectatis ut sacris vestris opitulentur? Eo enim nostrae civitatis calamitas pervenit ut et hostes misereantur nostri. Non exsurgetis, o miseri, utrisque respectis vulneribus, ultum ibitis percussores? Et non ante oculos ponentes quae pertulistis, ad ultionem animos acuetis? Periit apud vos, nisi fallor, affectionum omnium carissima et naturalis cupiditas libertatis, ac servitutis et dominorum amatores facti sumus, tamquam subiugari a maioribus didicerimus. Et quid opus est de maioribus loqui? Hoc ipsum bellum quod nunc cum Romanis gerimus, quid habet aliud causae nisi libertatem? Ergo qui dominos totius orbis ferre non patimur, nostros non subigimus

tyrannos? At non suorum pessimis cedere ignavorum est et cupientium serviendi. Et quia Romanorum mentio facta est, dicam [illegible] et loquar: Quid si ab illis capti fuerimus? Absit autem huic dicto periculum; sed nichil acerbius experiemur quam isti nos affecerunt. Nam Romani numquam transgredi ausi sunt limitem profanorum, aut sacrorum quicquam consuetudinis tangerent, et sacrorum ambitum quasi procul aspectu perhorrebant. Quis igitur externum bellum metuat ex comparatione domestici? Multo nobis equiores inimicos. Plerique autem fortasse multitudinem ac audaciam eorum reformidant, quod in superiore loco consistunt. Hoc ex vestra negligentia contigerunt, sed et magis invalescent si moremur. Nam et numerus illorum in dies singulos augetur, cum nequissimus quisque ad sibi similes perfugiat, et audacia plus accendit, et loco superiore utuntur. Quod si adversus eos ire coeperimus, humiliores erunt mala conscientia, et celsioris loci beneficium ratio perdet. Fortasse autem Dei maiestas sprecta in ipsos tela retorserit, suisque missilibus impii consumentur. Videant nos tantum et decident. Quod pulchrius est, et si periculum immineat, pro sacris ianuis moriamur, ac si non pro liberis et coniugibus, pro Deo tamen eiusque sanctis animam profundamus. Ipse quoque probabo manu atque sententia, et neque ullum consilium vobis deerit admonentis, neque me corpori meo parcere videbitis." His verbis Ananus pontifex populum contra seditiosos vel Helotas hortabatur, nesciens iam vix posse expugnari propter multitudinem ac iuventutem animorumque pertinaciam, et multo magis propter conscientiam commissorum. Non enim sibi tribuendam veniam pro his quae gesserant sperabant.

Populus autem clamabat se promptum esse ad subeunda pericula contra Helotas, id est seditiosos. Sed dum Ananus populum discerneret atque ordinaret ad proelium, Helotes cunctis eius conatibus cognitis, certos enim nuncios habebant qui omnes sermones occultos eis nuntiabant, contra pontificem commoventur, ac nunc per cuneos simul universi prosiliunt, nec ulli eis obviam parcebant. Ananus autem cito populum congregavit, multitudine quidem superiorem, armis vero Helotis inferiorem; sed quod deerat utrisque alacritas supplebat. Nam cives iram fortiorem armis conceperant, et Helotes quas multitudine inferiores, maiorem audaciam. Illi quidem habitare se in civitate minime posse arbitrabantur nisi Helotas perimerent; hi autem nisi vicissent omne supplicium subire volebant. Manus igitur conseruere procurrentibus obedientes motibus animorum. Et primo quidem in civitate ac pro templo eminus missis lapidibus se ipsos appetebant. Si vero aliqui terga vertissent, victores gladiis utebantur. Cumque plurimi sauciarentur, multae caedes utrobique fiebant. Et hi quidem qui cum Anano erant vulnerati in domos referebantur a suis; Helotarum vero quicumque vulneratus fuisset in templum ascendebat, sacram humum cruore perfundens, ita ut solo eorum sanguine violata religione quis recte dixerit. Semper autem Helotes excurrendo in egressibus praevalebant; populares vero [illegible] crescente numero suo universi in Helotas irruunt. Illis autem vim ferre non valentibus et paulatim ad templum recedentibus, Ananus cum suis una in templum irrupit. Ut vero factum est, ut Helotas quod ambitu exteriore carerent metus invaderet, et in murum interiorem fuga recepti ianuas clauderent. Ananus autem nolens sacris portis manum inferre, nec inde recedere donec in hostes ulcisceretur, eligens de suis pene sex milia armatorum, custodes eos in porticibus collocat, et his qui succederent in excubiis alios per ordinem ponit. Fuit autem istis omnibus exitii causa Iohannes quem ex Giscalis effugisse praediximus. Is enim plenus dolis et acerbissimam cupiditatem dominationis intus gerens, iamdudum rebus communibus moliebatur insidias. Simulans autem se eadem sentire quae et populus, addictus erat Anano, et omnia eius secreta Helotis vel seditiosis renuntiabat, et nullum consilium tam secretum erat quod inimici ignorarent eius indicio. Immoderatis quoque obsequiis Ananum et principes placabat, timens ne aliquam suspicionem incideret. Sed hoc eius honorificentia in contrarium vertebat. Erat enim ex adulationum varietate suspectior, et ex hoc quod non accitus assidue accederet, archanorum proditor habebatur. Submovere autem illum non erat facile neque possibile, cum sua malitia praevaleret, ac praeterea hoc multorum non ignobilium et qui summis rebus adhibebantur eorum patrocinio defendebatur. Placuit igitur Anano ab eo habere ut sub iusiurandum proferret quod fidem sibi et populo servaret et consilium suum inimicis non proderet. Itaque iam secure cum suis consiliis adhibebant, et mittunt legatos ad Helotas concordiae causa. Cura namque habebat Ananus ne fanum culpa sua pollueret, neve quisquam Iudaeorum in eo procumberet. Iohannes igitur egressus ad Helotas dixit se causa illorum in magno periculo fuisse, ne quid secretorum ignorarent, quae in eos Ananus cum sociis cogitasset. Nunc autem se venisse cum ipsis omnibus periculum esse subiturum, nisi divinum quicquam pro illis fuerit adiumentum. Nichil enim iam morari Ananum, sed persuasisse populo ut legatos ad Vespasianum mitterent, ut ad capiendam civitatem quam primum venire properaret. Se autem non videre quid diu aut custodias sustinerent, aut cum tantis [illegible] congrederentur. Sed oportere eos aut custodibus supplicare, aut aliquid praesidii capere. Talia narrabat Iohannes, terrorem incutiens multitudini. Illi autem veriti [illegible] quod Ananus civitatem Romanis tradere vellet, antequam quisque ista cognosceret, advocari placuit Ydumeos. Scripserunt igitur breviter epistolam ad Ydumeos insinuantes quod Ananus circumvento populo vellet Romanis metropolim Hierosolymam prodere, et ipsos in templo pro libertate certantes conclusisset, minimumque eis tempus salutis permanere, ac nisi mature eis subvenirent, ipsos quidem Anano, civitatem vero Romanis subiugandam. Ad tales epistolas deportandas electi sunt viri strenui et dicendi peritissimi et ad persuadendum satis idonei, et quod his utilius erat, pedum velocitate praestantes. Nam sciebant Ydumeos statim obedituros, cum esset gens illa [illegible] cupiens et inordinata, et semper ad motus facilis atque suspensa, et rerum mutationibus laeta, et parentum blandientis ad arma promptissima, et velut ad festorum quandam sollemnitatem sic ad proelia properans. Celeritatem igitur nuncii complevere; itaque rectores adeunt Ydumeorum. Hi epistola simul mandatisque accepta, velut furibundi circumcursare gentem ac militiam denuntiare coeperunt, et mox dicto citius multitudo convenerat, et omnes pro liberatione Helotarum arma rapiebant.

Congregati igitur Ydumei fere ad viginti milia cum ducibus quattuor Hierosolymam veniunt, hoc est Iohanne et Iacobo filio Sosae, et Symone filio Cathlae, et Phinea filio Clusoth. Ananum autem non latuit profectio legatorum et impetus advenientium Ydumeorum, et ideo portas eis claudi fecit et custodes muris adhibuit. Non tamen visum est ei bello cum eis congredi, sed verbis prius persuadere concordiam. Stans igitur [illegible] turri post Ananum Ihesus pontificum eorum longaevissimus ait ad Ydumeos: "Cum multae et variae [illegible] hanc metropolim civitatem tenuerint, in nulla re sic miranda fortuna est ut in eo quod pessimos et inopinata [illegible]. Etenim perditissimis hominibus auxilio venire nos cum tanta alacritate [illegible] quanta nec in barbaros venire decuisset. Nam si vel eas [illegible] eorum singula facta explorare, nullis moribus digni ad iudicarentur

Nam ludibria et purgamenta uicorum rusticorum plebis assumptas, postquam in agris et castellis prius audaciam suam exercuerant, postremo in sanctam ciuitatem uelut latrones clam influxerunt, templumque religiosum in maxima sceleris repleuerunt, et in sanctis sine metu ebrios et auiditate uentris peremptorum spolia consumentes. Verum non sine causa ualde miramur, ut per latebras arma ceperitis aduersus cognatum populum, ac uelut romanum hostilem aduentum. Miramur et preter alia noxiorum tale commercium, cum uos naturalis libertatis amatores, et cum externis hostibus pugnare paratissimos, ab ... efferare non potant (?), ni ... quam compugnare. Nam ad ueritatem ex corde proferam: tam romanis tradere uellemus, prius mortem libero animo sustinuerim quam ciuitatem romanis tradere. Siquidem semel bello appetita, mortem potius optarem gloriosam quam captiuitatem. Certe quomodo possemus clam ciuitatem romanis tradere, cum semper publicum habuerimus consilium, et nemo abesset concioni. Sed haec quidem male pictorum et instantes penas euadere cupientium simulationes sunt. Vos quidem oportet qui semel cum armis adestis, idem et illustrissimam metropolitanos adiuuare, et una nobiscum tyrannos excutere, per quos iudicia dissoluta sunt et leges conculcate. Qui cumque nobiles uiros ex medio foro raptos primum uinculis cruciauerunt, et deinde neque uoce neque prece eorum ad misericordiam moti neci tradiderunt. Liceat autem uobis non belli lege ingressis horum uidere argumentum quod dixi: desolatas domus rapinis, coniuges ueste lugubri, et per totam ciuitatem ululatum ac fletus. Hi sunt ab eis perpetrati, domicilium uero sanctum templum dei fecerunt, quod ab extremo mundi limite uenientibus honoratur, et uelut beluae conculcauerunt. Quod si eiusmodi homines pacis reuerendas putatis, ac tamen liceat uobis depositis armis cognatorum habitu introire ciuitatem, medioque inter hostes ac auxiliatores de nostris discordiis iudicare. Sin autem nobiscum neque indignari neque iudicare uultis, certum restat ut relictis utrisque partibus, nec nostris parietibus insultetis, nec cum insidiatoribus maneatis. Nam et si maxime cum romanis quemquam nostrum suspicamini collocutum, obseruare uos ianua decet, cunctaque demum tueri metropolim, cum aliquid eiusmodi factum patuerit, quale uobis de nobis relatum est, et in auctores si conuicti fuerint uindicare. Nondum uos peruenient hostes iuxta ciuitatem sedibus positis. Sin autem uobis nichil horum graue aut mediocre uidetur, nec portarum claustra miremini. Haec quidem Ihesus ad Ydumeos loquebatur. Ydumeorum autem multitudo neque animum intendebat, feruens iracundia quod non paratum fuisset introitum, et parum inter se duces indignabantur, captiuitatem esse existimantes, si ea ut quibusdam placebat deposuissent. Unus autem ducum Symon filius Cethei, uix suorum tumultu sedato, stans in eo loco ubi a pontificibus audiri posset, ait non se mirari si libertatis propugnatores in templo custodirent inclusi, cum ipsi cunctisque gentibus commune clauserint ciuitatem, et romanos fortasse coronatis portis recipere parati forent, et Ydumeos ex turribus alloquuntur, captaque pro libertate arma iubeant proicere, cognatisque non credentes custodiam ciuitatis iudices eos discordiarum fieri uellent, et alios accusando quos indemnatos quiuere occidere, ipsi totam nationem damnarent ignominia. Nam urbem omnibus alienigenis religionis causa patentem nunc domesticis preclusistis. Quis cauillatione uestri sermonis caleat, cum uerum repugnantia uideatur. Nam cum uos quasi cognatos a ciuitate excluditis, et a patriis sacris arcetis, quis eos incusare ualebit qui custodiuntur in templo, quasi non recte inceperint a uobis summa membra proditionis perdere. Sed haec illi molliores quam res poscebat inuecta sunt. Nos tamen domicilium dei seruabimus, et pro communi patria pugnabimus. Hic autem manebimus procinctus armati, donec aut romani uos aspiciendo laborent, aut ipsi recuperata libertatis cura teneamini. Haec quoque et Ananus cum uidissent Ydumeos nichil moderatum sentire, et duplici bello obpugnare ciuitatem, intra muros recesserunt. Ydumei autem indigne ferentes quod essent a ciuitate repulsi, ibidem pro muro tenere castra ponentes manserunt. Insolita uero hyemps nocte illa, uentique uiolenti cum ymbribus orta sunt, et crebra fulgura horrendaque tonitrua, et concussio terrae uastique mugitus; certaque apud omnes erat hominum excidio mundi statum perturbatum esse, nec paruum aliquid haec signa portendere. Ydumeis autem haec erat opinio, quod dominus irasceretur, neque se posse euadere, si aduersus metropolim arma mouissent. Anano autem eiusque sociis uidebatur et sine prelio uicisse, deumque pro se bellum amministrare. Sed profecto falsi erant horum futurorum interpretes. Nam quae ipsi passuri erant, contra hostes fore diuinabant. Verum Ydumei caterua densatis corporibus inuicem sese fouebant, scutisque contextis protegentes capita, minus ledebantur a pluuia. Zelote uero intra templum conclusi, cogitato Ydumeorum aduentu, magis illorum periculo quam suo cruciabantur, collectique deliberabant si qua illis reperire possent subsidium machinae. Quibus denique uidebatur ut armorum custodes inuaderent, atque ita in ciuitate impetu facto portas auxiliatoribus suis aperire, et custodes ex impulso et quod plures essent inermes facile turbatum iri, nec multitudinem ciuium facile colligi posse, quoniam domi quilibet propter hyemem continerent. At qui prudentiores erant, uim quidem adhiberi dissuadebant, cum uiderent muri ciuitatis propter Ydumeos diligenter custodiri, et ubique adesse Ananum omnibus horis uisere custodias existimabant. Nocte quoque prouecta et gliscente hyeme custodes in porticu dispositos oppressit somnus, et consilium zelote inierunt ut serris portarum uectes secarent. Adiuuabat autem eos crepitus uentorum, ne serratio audiretur. Fanoque egressi ad murum clanculo ueniunt, serratamque portam quae ad Ydumeos ducebat aperiunt. Ydumei uero primo Ananum conari aliquid suspicati, unusquisque dexteram ad gladium quasi rebellaturi applicant. Deinde his qui ad se uenerant agnitis intrabant. Qui quidem si tunc in manu ciuitatem uertere uoluissent, nichil obstabat quominus totius plebis interitum (?). Inierunt quoque consilium ut caperent custodes. Captis et custodibus facile ciuitatem possent capere. Iamque in templum per ciuitatem subibant, cum suspensi zelote aduentum eorum prestolarentur. Quicumque Ydumei ingressi, et ipsi confidentes exteriori fano progressi sunt, mixtique Ydumeis in custodes irruunt. Cesis autem in nullis quos somnus oppresserat, omnis multitudo ad clamorem uigilantium excitata est. Raptis autem armis ad ulciscendum non sine stupore properabant. Ac primum quidem zelotas solos aliquid suspicantes conari, quasi eos superaturi numero confidebant. Ubi autem foris alios circumfundi uiderunt, Ydumeos irrupisse senserunt. Et maior quidem pars populorum armis pariter animisque depositis in questibus erant; pauci uero iuuentutis forte communita occurrendo Ydumeis aliquandiu segniorem multitudinem protegebant, alii cladem ciuitatis habitatoribus nunciabant. Ad populorum autem auxilium nullus uenire audebat, cognito Ydumeos irrupisse. Sed ipsi quoque quibus nunciabatur irrita uociferantes cum fletibus respondebant, plurimusque mulierum suscitabatur ululatus, si quando quisquam de custodibus periculum incidisset. Quin et zelote Ydumeorum clamore geminabant, et tempestas magis terribiles faciebat omnium uoces. Nemini autem Ydumei parcebant, quia natura crudelissimi ad cedes erant, et hyeme grauiter afficiebantur. Primaque hiis qui se excluserant crudelissime utebantur, et tamquam supplicantibus

quam repugnantibus erant infensi. Multos quoque cognationem referentes, et ut commune templum reuererentur orantes, gladiis transfigebant. Nullus autem fugiendi locus erat, nec ulla spes salutis. Compulsi autem circa se ipsos, et magis in oppressi lamabant, cum recedendi spacium non daretur, nec Ydumei interfectores a cedibus temperarent. Incerti autem quid facerent uel quo se uerterent, in ciuitatem se precipitabant, et miseri uoluntarium exitium subibant, donec templum interius totum sanguine redundaret. Nocte et illa interfecti sunt de popularibus octo milia et quingenta. Sed tamen nec sic Ydumeorum ira saciata est, et ipsi in ciuitatem manibus omnes domos diripiebant, et si quem in eis latitantem inuenissent morti dabant. Pontifices etiam Ananum et Ihesum ubique inuestigabant, et crudeliter in eos seuiebant. Nam comprehensos statim obtruncant, astantesque super eorum cadauera nunc Anano populi beniuolentiam improperabant, nunc Ihesu uerba quae de muro dixerat exprobrabant. Ad hanc et impietatem progressi sunt ut eos insepultos abicerent, cum propter ceteram iudeis tanta sepulture cura sit, ut et ex iudicio cruci affixos ad solis occasum deponant atque sepeliant. Equidem non errabo si dixero mortem Anani excidii ciuitatis fuisse principium, et ex illo die muros euersos, remque publicam iudeorum perisse, a quo pontificem rectoremque suae salutis iugulatum in media ciuitate uiderunt. Erat enim idem Ananus et alias uir laudabilis et iustissimus, et preter nobilitatis sic dignitatis et honoris amplitudinem quo preditus erat infimis uolebat equari, et libertatis maxime fautor erat, propriisque commodis communes utilitates semper anteponebat, et super omnia paci studebat, sciens se non posse cum iudeis romanorum manus euadere, ac uolebat prospicere ut si minus se non possent iudei defendere, uel inimicis superentur. Ut autem breuiter dicam, si uiueret Ananus iudei paci uel subiectioni romanorum consensissent. Mirus enim erat in dicendo, et uirus populo persuadere quae uellet. Huic iunctus erat et Ihesus similiter pontifex, illi quidem comparatione inferior, sed ceteris prestans. Deus sed quod erat qui uolebat tamen metropolim Hierosolimam ut sit quondam dilectam ciuitatem tamquam uiolatam et immundam perire, et sancta sua flammis purgari uolebat, cum defensores eorum tantopere amputasset. Itaque paulo ante sacris uestimentis amictos, ac toto orbi celeberrimos religionis auctores, et qui a cunctis ad ciuitatem commeantibus honorabantur, nunc iacebant nudi, et preda erant canibus ac feris. Quos uiros ipsa puto fleuisse uirtutem, uicta et flere quantum licebat.

INCIPIT LIBER V EIUSDEM B.

ANANO QUIDEM et Ihesu talis fuit uitae finis, ut in precedenti libro narrauimus. Post illorum necem tam zelote, id est seditiosi, quam Ydumei passim plebem quasi gregem nefandorum animalium irruendo mactabant, et uulgus quisque loco deprehensum necabatur. Correptos autem nobiles et adolescentes uinctos in carcere concludebant, et ideo cunctati mortem protraxerunt, ne aduersus communem patriam nequissime conspirarent. Seuissime autem ante cedem uerberabant, excruciatos plagis ac tormentis, et cum iam corpus non sufficeret cruciatibus, tandem gladio necabant. Quos autem die cepissent, eos in custodiam nocte ducebant, extractosque inde si quis mori contigisset abiciebant, ut aliis uinctis locus esset. Tantus autem populum pauor occupauerat atque formido, ut non flere quidem palam quisque suum sepelire quemquam auderet, sed erant occulte clausorum lacrime, et neque nimium eorum audiret circumspicientes gemebant; paria namque his quos lugebant illico patiebantur. Nocte autem exigua terram effossa corpora iniciebant, et hoc non numquam et die audaciores faciebant. Duodecim quoque milia hoc modo nobilium perierunt a zelotis et Ydumeis. Etiam cum quendam Zachariam de illustribus filium Baris interficere cogitarent, septuaginta uiros plebeiorum honestissimos ex precepto conuocant iudicii specie, et apud eos eundem Zachariam quasi ciuitatem romanis prodere uellet accusant, et iam nuncios ad Vespasianum proditionis causa misisset. Sed neque argumentum neque ullam criminis probationem dicere poterant, et eum nuncios misisse dixerunt, et hoc haberi pro uero uolebant. Zacharias autem ubi nulla spe salutis sibi relictum uidit, in accusatores oratione conuersa, omnis eorum iniquitates per ordinem prosecutus est, et multa per blasphemias rerum conquerebatur. Zelote uero obstrepentes uix ab eo gladiis temperabant, intentionem suam perficere cupientes. Igitur illi lxx omnes liberum pro eo mori elegerunt, quam sententiam in illum mortis proferrent. Quod sentientes zelote uniuersi indignatione irascebantur, quod nollent eum secundum accusationem eorum dampnare. Duo quoque ex audacissimis zelotarum aggressi Zachariam in medio templi interficiunt, cum dicentes, et hoc illudendo habeas et a nobis de absolutione sententiam certiorem. Cadauerque illius statim in subiectam uallem de templo preciunt. Iudices autem contumelie causa uersis gladiis ferientes a templi ambitu pepulerunt, a cede eorum se abstinentes, ut facti eorum et morte Zacharie per ciuitatem nunciarent populis. Ydumeos quoque iam perpetrati facinus penitebat, et quod in ciuitatem irrupissent et eis propria gestarum placebant. Quibus collectis quidam ex zelotis ueniens ad eos indicauit eis omnia per quae causa zelotis aduocati essent, et contra pontifices falso finxissent quod ciuitatem romanis tradere uellent, et ideo finem his facinoribus imponere deberent, et domum iam recederent, malorum societatem uitantes, cunctaque diluere flagitia quae non sponte sed decepti zelotarum blandiciis perpetrassent. Persuasi quoque Ydumei primum eos qui erant in custodiis soluunt, prope ad duo milia popularium. Itaque relicta ciuitate ad Symonem ueniunt, de quo paulo post commemorabimus. Euentus autem eorum discessum utrisque inopinata uidebatur. Nam populares nescii penitudinis paululum fiducia recepta sunt, uelut inimicis recedentibus. Zelotarum uero creuit insolentia quasi non auxiliis carerent, sed quasi hi recessissent quorum pudore ac reuerentia criminibus temperabant. Deinceps tamen nulla erat facinorum mora nec cunctatio sed festinatio, cum hoc quod placuisset ipsa cogitatione citius peragerent. Maxime autem uiros fortes atque insignes cedibus seuiebant, cum demum dignitate nobilitatem assumerent, ex metu uirtutem, unaque cautione putabant nullum opinatum superesse. Itaque Abes occisus est, cum multis aliis Gorgyon dignitate simul et genere prestans, plenusque spiritu et libertatis amator. Sed nec Peraditanus Niger quidam fortissimus iudeorum uir in bellando cum romanis strenuus comprobatus manus eorum aufugit. Nam ab eis comprehensus sepe uociferans et cicatrices ostendens per mediam

192

ciuitate trahebatur. Quaerebat autem extra portas, desperata iam salute, supplicabat ne sepultura careret. Illi uero interminati quod humum ei quam desideraret concessuri non essent, statim eum necauerunt. Quin etiam cum occideret romanos eius ultores imprecatus est, et famem et bellum ac pestilentiam et super haec omnia ipsorum mutuas manus, quos et omnia super ipsos [illegible] non post longum tempus induxere. Nulla autem pars plebis erat cui non admirationem excogitaret a zelotis occasio. Nam aliud iam dudum aliis restitissent interficiebant, quod uero nihil offenderant si ad eos pacis tempore non accesserant ob hoc necabant, et obsequentes eis pro amore quasi insidiatores interimebant. Una itaque maximorum et mediocrium pene mors erat, nec euasit quisquam nisi aut pro ignobilitate aut fortuna pro humilis.

Romani itaque et eorum duces ad ciuitatem hierosolimam animos intendebant, iudaeorum dissensionem suum lucrum esse censentes, et uespasianum ad hoc incitabant, diuinae esse prudentiae firmantes inimicos ipsos hostes esse conuersos, et ob hoc uelox esse momentum, et aut ipsos iudaeos cito in concordiam redituros, aut intestinis malis defessos [illegible] paenitudine. Vespasianus autem collectis omnibus ait. Vos ignoratis quid fieri expediat, tamquam in theatro cupientes ostentare quantum possitis manibus uel armis, non reputantes commune periculum uel quod sit utile. Nam si in statim ciuitatem aggrediemur, ipsi fient hostibus causa concordiae, ac uires eorum et nunc ingentes unitos prouocabimus, cum sint adhuc pauci ex eis domestica seditione consumpti. Deus namque melius quam nos ipsi disponet, qui sine labore iudaeos in manus nostras tradat, nulloque periculo uictoriam exercitui romano condonabit. Propriis manibus se perimunt iudaei intestinis et maximo malo hoc est seditionis turbantur; oportet nos magis periculorum spectatores existere, quam cum hominibus mortem appetentibus et intestina rabie insanientibus manum confligere. Si quis autem putauerit uictoriae gloriam sine proelio fieri uiliorem, sciat inquit armorum incerto exitu commodius esse commode proficere quam intendere. Nec enim manu praeclari sunt et minus laudabiles qui paria in bello gesserunt moderatione atque prudentia. Interim autem dum hostes a se ipsis imminuentur, et milites romani ex laboribus assiduis recreati ualentiores erunt. Ergo ut in uidetur [illegible] tempus maturare obtineat uictoriae claritudo. Non enim nunc iudaei armis construendis aut auxiliis congregandis opera dant, sed bello domestico ac dissensione ciuium miserabiliora excidio patiuntur quam a nobis in bello capti paterentur. Proinde patienter expectemus, et ad gloriam clariorem nequaquam manum intestino bello laborantibus inferamus, ut non ipsis sed discordiae uictoria ascribatur.

Haec uespasiano dicente, ei rectores militum consentiebant. Et mox apparuit quam utile fuisset eius consilium. Nam iudaei singulos multa ad eum ex hierosolima ueniebant fugiendo zelotas id est seditiosos. Erat autem fuga difficilis, cum omnis exitus a custodibus obsideretur, et si quis ibi qualibet ex causa deprehensus fuisset uelut ad romanos ire cupiens interficiebatur. Qui autem dedisset pecuniam saluus abibat, et qui non dabat quasi proditor moriebatur. Restabat ergo zelotis pecuniosis fugam redimentibus solos pauperes iugulare. Mortuorum uero per omnes uias congregabantur innumera, multique et cum fugere cupientium rursus in ciuitate perire potius optabant. Nam spe sepulturae impetrata mori tolerabilius uidebatur. Zelotae autem ad hanc crudelitatem deuenerant, ut neque [illegible] neque peremptis occisis humum concederent, sed uelut cum patriis legibus et iura naturae disturbare pepigissent, et suam iustitiam diuinitatis quoque polluerent, ita sub sole putrescere mortuos relinquebant. Nam statim sepultura indigebat qui haec aliis praestitisset. Et ut breuiter dicam nulla res tam bona quam misericordia, et mentis affectio in illis cladibus deerat, dum zelotae a uiuis in mortuos, a mortuis in uiuos iracundiam transferebant. Modo autem exercente metu superstitibus mortui beatiores uidebantur uelut adepti requiem, et qui erant in custodiis comparatione sui cruciatus insepultos quoque fortunatissimos putabant. Omne quoque ab illis ius hominum calcabatur, irridebatur et diuinitas, prophetarumque dictis tamquam uulgaribus fabulis illudebant. Cum haec omnia contempserunt, omnia quae de eis praedicta erant uera exitu probauerunt. Vetus enim quidam sermo ferebatur tunc demum ciuitatem hierosolimam destruendam, sanctaque quoque flammis exurenda esse, cum de lege belli seditio fuisset exorta, templumque dei propriae manus ante uiolassent. Quibus zelotae nihil de eorum fide dubitantes, ministros se his praesagiis praebuerant.

At iohannes de quo supra memorauimus iam dudum tyrannidem affectans, paulatimque seniores adiungens ab zelotarum affectione separabatur. Semper autem aliorum decretis non obediendo, suaque iubendo, zelotas quod solus dominare cuperet non latebat, eique sociabantur non nulli metu, alii gratia. Mirus enim erat oratione atque fallacia persuadere populo quae uellet. Multi autem propterea quod securi esse putabant priorum delictorum causas uni potius ascribi quam omnibus. Ad haec quia manu strennuus erat et bonus consilio, satellites non paucos habebat. Et si magna pars contrariae factionis eum reliquerat apud quos liuor multum ualebat, plus tamen metus eos ne sub unius potestate uiuerent exagitabat. Nec enim facile sperabant eum si semel potestatem obtinuisset deici posse, occasionemque in se habiturum timebant quod in principio ei restitissent. Obliuiscitur ergo seditio diuidebatur et iohannes in contraria dissentientibus partem regnabat. Inter ipsos ergo omnia munita erant custodibus et nihil paruum ab eis agebatur, si quando inter communes ad plurimum procedebant, et quis maiore praeda caperet utrimque certabant. Cum tamen ciuitas tribus malorum ingentium tempestate laboraret, hoc est belli et dominationis et seditionis, eorum comparatione bellum popularibus mediocre uidebatur. Denique relictis sedibus patriis ad alienigenas perfugiebant, et salutem quam inter suos desperauerant romanorum beneficio assequebantur.

Quartum praeterea malum commotum est genti exitio. Nam non procul ab hierosolimis castellum erat ualidissimum reponendis opibus ad munitionem belli tuendisque corporibus ab antiquis regibus aedificatum quod mesada dicebatur, quod occupauerant sicarii. Hi cum romanorum exercitum uiderent otiosum, et apud hierosolimam iudaeos belli discordia occupatos, immaniora facinora aggrediuntur, dieque festo azimorum quod apud iudaeos sollempniter celebratur, municipium quod dicitur engaddi nomine inuaserunt in nocte deceptis custodibus; oppidanos antequam arma caperent siue concurrerent e ciuitate pepulerunt. Eos uero qui in fugam defecissent, mulieres uidelicet ac pueros super septingentos interfecere, aedibusque deinde compilatis fructus maturos depopulati in mesadam portauerunt. Post haec omnes circa castellum uicos totamque regionem populabantur, non paruo ad eos numero iudaeis singulos confluentibus. Et simul in tota terra concitati sunt per singulos iudaeae tractus, ac uelut in corpore, si quod principale membrum tumor afficiat, reliqua membra pariter aegrotare necesse est, ita propter ciuitatis tumultum atque discordiam, et quod foris erat nequissimis praedandi inueniebant licentiam, propriisque uicis dilaceratis terram in solitudinem redigebant. Congregati autem per collegia comitantes in templa et oppida ferebantur, et saepe contingebat ab his eos male affici quos percussissent, nullaque pars iudaeae erat quae non una cum hierosolimis bello domestico periclitaretur.

Haec omnia uespasiano a ceteris fugitiuis indicabantur. Nam licet omnes exitus seditiosi custodirent, tamen erant qui ad romanos clam perfugerent, uespasianumque ferre opem ciuitati et reseruare reliquias populi hortarentur, et multos esse in ciuitate qui bene uellent romanis parere. Ille autem tametsi miseratus eorum calamitates, propterea ad eos uelut hierosolimam obsessurus accedit, re autem uera ut ciuitatem obsidione liberaret; sic autem ante reliquas ciuitates subigendi, nullumque impedimentum obsidionis extrinsecus relinquendi. Cum ergo uenisset in gadara, quam metropolim regionis ualidissimam quarta die mensis martii nostra ciuitate ingreditur. Iam enim optimates gadarensium ignorantibus ceteris legatos ad eum de traditione ciuitatis miserant, tam pacis desiderio quam suis patrimoniis metuentes. Multi enim in gadara ciuitate locupletes habitabant. Quorum legationem inimici nesciebant, nisi quod uespasiano appropinquante id cognouerant. Ciuitatem autem se retinere posse desperabant, quod et intestinis inimicis inferiores erant et non procul abesse uiderent romanos a ciuitate. Si uero fugere decreuissent, nulla angebantur poena, repetendam inhonestam putabant. Itaque comprehendentes dolesum, quod non solum dignitate ac nobilitate ciuitatis princeps habebatur, sed et legationis auctor erat, interficiunt, nimiaque iracundia etiam mortuum uerberato, ex ciuitate dilapsi sunt. Iam uero accedente romano exercitu, gadarensium populus uespasianum cum laudibus in ciuitatem recepit, fidei dextras ab eo accepit, eisque praesidia contra fugitiuorum excursus dedit. Muros enim prius quam romani accederent ipsi destruxerant, ut eo pacto romanis fides esset quod pacem diligerent.

Vespasianus ergo iusso placido cum equitibus [illegible] ac tribus milibus peditum insequi eos qui ex gadaris fugerant, ipse cum ceteris militum copiis caesaream regreditur. Illi autem qui ex gadaris fugerant, postquam hostes a tergo insequentes repente uiderunt, prius quam romani uenirent in uicum quendam nomine bethanam se receperunt. Ubi repertam non paruam iuuenum multitudinem his sociatis contra placidum eiusque milites prodierunt. Ille autem primo eorum impetu paululum recessere, ea arte ut eos a muro longius prouocarent, et deinde statim loco oportuno circumdatos eminus sauciabant. Iudaei itaque fugientes ab equitibus praeueniebantur, qui uero manus conseruissent a peditibus consumebantur, nihil audaciae demonstrantes. Condensos enim romanos armis iudaei non ualebant, illorum autem acies eis infigebantur sagittis et immanissimis iaculis, et ultro in ferrum decidebant; alii gladiis [illegible], alii ab equitibus dissipabantur. Nam placidus semper curabat cursum eorum a uico intercludere, assidueque praecurrens ea parte iudaeos a uico reflectebat, et sagittarum ictibus utebatur; hisque se proximos interficiebat, metu uero longe fugientes reuocabat, donec qui fortiores erant lapsi ad muros aufugerunt. Custodes autem murorum quid agerent nesciebant; nam nec excludere gadarenses suos causa patiebantur, et si eos recepissent una cum his se perituros uidebant, quod et contigit. Nam iudaeis compulsis ad muros, pene equites romanorum intrauerant, nisi portas ante clausissent. Placidus autem admonitis militibus usque post meridiem acerrimo certamine muro pariter actum potitus est. Et cum uulgus inertis occideretur, fortiores fuga peribant, domus quoque a militibus diripiebantur, et uicus igni traditus est. Qui autem inde euaserant, totam secum illam regionem ad fugam incitauerunt, et extollendo proprias calamitates, et totum romanum exercitum aduenire dicendo, metu omnes perterruerunt, et in hiericuntam se contulere, quae erat ualida et populosa. Placidus uero fretus equitibus eos insequebatur usque ad iordanem, quos occupasset morti dabat. Omnem autem multitudinem ad flumen iordanis inueniens, quod auctum ymbribus uada transiri non sinebat, aperto proelio aggreditur. Illos autem necessitate ad pugnandum impellente, quod fugae locum non habent, per totam ripae longitudinem stellatam equitum et militum excipiebant, et multi percussi in flumen cecidere; et qui ibi interierunt a romanis xiii milia fuere. Alii uero cum sustinere non possent in iordanem sponte desilierunt; et ex eis capti sunt prope ad duo milia, ducenti cum praeda maxima ouium et asinorum, camelorum et boum. Iudaeis ergo hic uulnus impositum quamuis par superioribus, maius tamen sibi ipsis uisum est, non solum quod tota regione qua fugerant caedes repleuerant, sed et quod fluuius iordanis repletus est mortuis, et asfaltidesque lacus redundabat cadaueribus quo plurima fluminis deuoluta sunt. Placidus autem secunda fortuna usus, in uicos proximos et municipia contendit, capitque abila et iuliada et besemoth iuxta lacum asfaltiden et idoneos ex transfugis ibi collocat. Deinde cum militibus scaphis impositis eos qui in lacum refugerant subegit. Et tota trans flumen regio romanis cessit, et ubique omnia usque ad macheruntam deinceps subiugata sunt.

Cum haec agerentur in iudaea, motus circa galliam nunciatur, et quod uindex illarum partium una cum optimatibus indignatus a caesare nerone defecisset. Vespasianum uero ad impetum belli ea quae nunciata sunt incitarunt, prospicientem futura bella ciuilia, et totius imperii pericula, cum si partes orientis ante pacasset minus italiae metuendum existimaret. Obstante autem hyeme per subactos interim uicos atque oppida praesidia collocabat, et decadarchas ciuitatibus apponebat, et multa quae uastata fuerant restaurabat. Post haec contracta multa militum copia quam de caesarea adduxerat, in antipatridam uenit, ibique per biduum ciuitate composita tertia die uastando et flammando omnes circum toparchias subiciendo circa thamnam et liddam et iamniam [illegible] debat. Et cum sedata eique ciuitas tradidisset, constituit illic habitatoribus ex idoneis, in amatham peruenit, occupatisque ad metropolim eorum omnibus uiis, castra muro circumdat, quintamque legionem ibi relictam cum ceteris in betleptephon toparchiam proficiscitur. Eam autem regionem et ydumeam igne consumpsit, castella quidem locis oportunis muniuit, captisque duobus uicis in media ydumea positis, hoc est begabri et cafartobran, plusquam x milia hominum perimit, et super mille capit. Exactaque in cetera multitudine, non paruam militum suorum partem ibi constituit, qui omnia loca montana uastando infestabant. Ipse autem cum reliquo exercitu iamniam reditur, per samaritidam et neapoli sede die uno [illegible] in chorea descendit, ibique castris positis, post triduum in hiericuntam peruenit, ubi se quidam rectorum [illegible] traianus adiunxit, qui locis ulterioribus milites duxerat, cunctis iam deuictis [illegible]. Sed ex hiericunte ciuitate fugientium multitudo ante romanorum aduentum in aduersam hierosolimis montanam regionem diffugerat, et pauci qui remanserant perimuntur. Desolata uero ciuitate offenderat, cui in planicie modus mons ac sterilis imminet, qui est longissimus. A septentrionali enim regione tendit usque ad scytopolitos agros, a meridiana uero usque ad sodomiticam terram et asfaltide lacum terminos eius extendit. Nam totus inaequalis mons est et [illegible] non habitatur. Huic autem monti adiacet circa iordanem mons alius incipiens a iuliada a septentrionali regione, et extendit per [illegible] in meridie usque ad sobora quae disterminat petra arabiae ciuitatis. In hoc est et qui ferreus mons appellatur usque ad moabitide longus. Inter istos autem duos montes regio est quae magnus campus uocatur ab agennabra uico usque ad lacum asfaltide patens, et habet cc et xxx stadiorum longitudine, latitudine uero c et xx, mediusque ab

iordane dividitur. Sunt autem illi duo lacus asfaltidis et tyberiensis, qui sibi natura contrarii. Nam lacus asfaltidis salsus ac sterilis est, tyberiensis vero dulcis est ac fecundus. Estivis quoque temporibus illa planities ardore solis incenditur, et vitiosi aeris opprimit omnibus circa aridis preter iordanem. Sed evenit ut palme que vicinius sunt magis floreant et fertiliores sint quam ille que nimis longe remote sunt.

At in ipsa civitate iericho largissimus fons est rigandisque arvis uber, iuxta veterem civitatem scaturiens, quam iosue ductor hebreorum primam in chananeorum terra bello destruxerat. Hunc esse fontem ferunt olim non solum terre atque lignorum fructus, sed et feminarum partus solitum obruere, cunctaque partus morbo ac peste corrumpere, postea mansuevisse, et saluberrimum ac feracissimum esse factum ab helyseo propheta, qui helye discipulus fuerat. Nam receptus hospitio ab iericuntinis habitatoribus, omnem illam regionem propterea gratia remuneravit eos. Progressusque ad fontem lagenam fictilem salis plenam in profluentem aquam misit; deinde ad celum dexteram tendens, fontique immergens blanda libamina, dum precabatur ut fluenta leniret ac dulciores aquarum venas aperiret, et fecundioribus auris flumina temperaret, ortaliaque et ubertatem fructuum et successionem plus daret indigenis, nec eorum filiorum genetrix aqua deficeret, quoadusque iusti manerent. Ad has preces misericordia divina fontem immutavit, et fons qui antea erat causa orbitatis ac famis, postea ubertatis ac fecunditatis auctor effectus est. Denique rigationis ei tanta potentia est, ut si attigerit terram sapidior sit aquis diu perseverantibus. Unde et qui eo largius abutuntur exiguum emolumentum habent, qui vero parce plurimum salutis conferunt. Amplius autem quam ceteri fontes spatium rigat, cum lxx stadiis longa et xx stadiis lata planities irrigatur, et nutrix palmarum irriguarum genera tam sapore quam nominibus varia. Quarum pinguissime calcibus plurimum mellis emittunt non multum alio melle deterius. Quamquam et illa regio mellis sit altrix et opobalsami ferax, qui omnium carissimus est fructuum ibi nascentium. Gignit et cyprum mirobalsamum; lagana quoque optima ibi generantur, que sit carissima. Sed nec in aliis fructibus ei aliqua regio assimilari valebit, in hoc quod multiplicatum reddit quod satum fuerit. Cuius rei causa michi videtur esse aquarum vis lenta, aeris calor cum hic provocet que nata fuerint atque diffundat, liquor autem aquarum firmis radicibus singula stringat viresque suggerat. Estivo autem tempore quo sic perurit illa regio ut nichil facile prodeat ac pullulet, aqua si ante solis ortum hauriatur, aure spiritu refrigescat naturamque aeris contrariam sumit; hyeme vero contabescit atque mensis mitissima efficitur. Et tanta est illic celi temperies, ut quo tempore in iudea ningit, lineis tamen illic indigene vestiuntur. Distat autem ab hierosolimis c. l. stadiis, et ab iordane stadiis lx. Utrimque hic ad hierosolima spatium desertum atque saxosum, ad iordanem vero et lacum asfaltiden licet humilis, eque tamen inculta ac sterilis. Igitur de iericho quam fortunatissima sit satis dictum est.

Commemoratione autem dignum puto asfaltidis lacus naturam exponere, ut sit salsus ac sterilis. Nimia vero levitate et que gravissima sint in eum iacta refert. Demergi autem quis in profundum nec de industria facile potest. Denique vespasianus qui eius visendi causa illuc venerat, iussit quosdam natandi nescios vinctis post terga manibus in altum proici, et evenit omnes tamquam vi spiritus sursum repulsos desuper fluitare. Ad hoc et mirabilis est coloris atque mutatio terre, quippe in singulos dies superficiem vertit, et solis radiis variata resplendet. Multis quoque locis nomine nigri bituminis glebas, que super undam et habitu et magnitudine tauris sine capitibus assimiles natant. Ad eas autem cumulantes exercitatores accesserunt navi, quas ad gestum et ad naves trahunt, et quia lentum est repletas eas abrumpere nequeunt, sed quasi replicata scapha pendet a cumulo, donec menstruo mulieris sanguine atque urina solvatur. Est autem illud bitumen utile non solum ad compagines navium, sed ad corporum et curationem multis remediis admiscetur. Huius lacus longitudo est quingentorum et lxxx stadiorum, et usque ad arabiam tendit; latitudo vero c. l. stadiis patet. Et sodomitice terre vicina est, que olim fuit tam fructibus quam substantiis omnium civitatum fortunatissima, nunc autem omnis exusta, atque habitatorum impietate fulminibus conflagrasse memoratur. Denique adhuc inibi reliquias ignis et civitatum quinque videre licet ymagines, et renascentes in fructibus cineres, qui colore quidem sunt edulis similes, carpentium vero manibus in fumum dissolvuntur et cinerem. Terreque sodomitice fabula eiusmodi fidem habet ex facie.

At vespasianus hierosolimorum habitatores obsidere cupiens, apud iericho et hai villa castellis erectis, utrobique auxiliatorum partim ac romanorum presidia collocat. Mittit autem ad gerasam civitatem lucium annium, equitatu ei parato multisque peditibus attributis. Qui primo aggressu civitate capta mille iuvenes, qui ante fugere preventos, interfecit, familias captivas duxit, bona eorum militibus predari permisit, et post hec domos incendit. Erat autem fuga potentium et interitus infirmorum, et quicquid occupatum fuisset flammis dabatur. Omnibus quoque montanis locis totaque planicie bello possessis, apud hierosolima degentes exeundi copiam non habebant, cum transfugere quidem volentes a zelotis asservarentur, et a romanis undique civitas vallaretur, ne ullus posset egredi.

Vespasiano igitur cesaream reverso, et cum omnibus copiis ad ipsam hierosolimam proficisci parante, nunciatur nero cesar peremptus, cum per annos xiii et viii dies imperasset. De quo referre quemadmodum dehonestaverit imperium, per nequissimos homines nimfidium et tegillinum et indignissimos libertorum quibus commiserit publica, et quod horum postea hic captus insidiis ab omnibus suis servatoribus sit destitutus, et cum iiii libertis in suburbanum fugerit, ibique semet occiderit, et quomodo galba creatus imperator romam redierit ab hyspania, et quemadmodum incusatus a militibus tamquam humilioris esset animi, in medio foro necatus sit, et otto declaratus sit imperator, eique militiam vitellium duxisse exercitum, necnon et vitellii turbas et circum capitolium pugnam, et quemadmodum antonius primus et mucianus vitellium interfecerint, et germanorum agmina bellumque civile sedaverint, omnia recusavi narrare cum fide, quod et multa grecorum et romanorum copiose perscripserunt. Ordines autem rerum continuandi gratia, ac ne incisa pendeat hystoria, summatim singula designabo.

Vespasianus igitur differebat in hierosolima militiam ducere, expectans quo vergeret imperium post neronem. Deinde ubi galba imperare cognovit, nil conari decrevit priusquam ille quoque ad se de bello aliquid scriberet. Misit ergo ad eum filium suum titum ad salutandum, et ut simul ab eo mandata de iudeis acciperet. Ob eas denique causas et rex agrippa navigavit ad galbam. Sed dum achaiam, quia hyems erat, longis navibus prevehuntur, contigit interfici galbam, cum regnasset vii mensibus et totidem diebus; et post eum otto suscepit imperium, actisque rebus publicam gubernavit. Agrippa autem nichil de hac mutatione deterritus romam pergere statuit. Titus vero divino quodam impulsu ex achaia ad syriam renavigavit, et mature in cesarea venit ad patrem. Suspensi autem de omnibus quasi nutante imperio romano, iudeorum militiam negligebant, patrieque metuentes aggredi alienigenas importunum esse arbitrabantur.

Interea aliud bellum in hierosolima excitatur. Erat symon giore filius, patria gerasenus, etate iuvenis, sed calliditate posterior iohanne, qui iam pridem possidebat urbem, viribus autem corporis audaciaque prestantior. Ob quod et ex acrabathena toparchia, cui rector erat, pulsus erat ab anano pontifice, et latronibus se sociaverat qui masadam castellum occupaverant. Is ergo symon quibus primo suspectus esset, tamen propter necessitudinem morum fidelis esse videbatur; iam et ductor erat predarum excursibus, et cum ipsis castellum masada populabatur. Dominandi autem cupidus magnasque res appetens, ubi mortem anani comperit, in montana loca descendit, servisque libertate promissa et liberis premio, cunctos quicumque fuerant nequissimos congregavit, et valido conflato collegio montanos vicos diripiebat. Semper autem ei accedentibus pluribus sociis, civitatibus iam terribilis erat, multosque potentium vi sua et prospera facta sollicitabat. Nec iam servorum tantum et latronum habebat exercitum, sed et popularium multitudo tamquam regi ipsi parebat. Excursus autem faciebat in acrabathenam toparchiam et in maiorem ydumeam. Vicum vero cui nomen est aiam muro amplexus, et ad cautionem sui pro castello habebat. In valle autem que dicitur faraga occultas dilatavit speluncas multas, et invenit quibus ad predarum receptacula utebatur, et direptas fruges illic reponebat; nec dubitabat etiam quin in hierosolimis copias et apparatum perduceret. Unde zelote veriti insidias, ac prevenire symonem qui contra se crescebat cupientes, plerique cum armis egrediuntur. His autem symon occurrit, commissoque prelio multos occidit, et reliquos compellit in oppidum. Non multis vero viribus fretus ab obsidione deterretur. Post hec ydumeos subiugare conabatur, et cum xx milibus armatorum ad fines eorum properabat. Ydumeorum autem principes maturius quinque milibus collectis, et pluribus qui sua servarent domi relictis propter latrones, symonem in finibus suis prestolabantur. Ubi habito conflictu ac per totum diem protracto prelio, neque victor neque victus abscessit, et ita symon in aiam vicum, ydumei vero domum regressi sunt.

Non multo post tamen symon cum maioribus copiis ydumeorum fines petebat, castrisque positis in vico cui nomen est tecoe, misit ad custodes herodii castelli quod non longe aberat nuntium, persuadens ut sibi castellum traderent. Quem quidem sine mora susceperunt custodes, nescientes causam cur venisset; sed mox de castelli proditione prolocutum strictis gladiis persequebantur, donec fuge locum non inveniens de muro in subiectam vallem sese precipitavit, et ita mortuus est. Ydumeis autem iam vires symonis formidantibus placuit priusquam prelio congrederentur explorare hostium copias. Huic itaque rei se ministrum prebuit paratus animo iacobus unus e rectoribus, cogitans et proditionem suorum facere. Denique profectus ab aluro, in quo vico tunc ydumeorum collectus erat exercitus, venit ad symonem, pacistque se ei ydumeos traditurum, data fide quod deinceps ei carissimus foret. Ob hoc et humanissime est apud symonem cenatus, clarissimisque promissis animatur. Ubi ad suos rediit, primo symonis exercitum multiplici numero mentiebatur esse maiorem, deinde rectoribus paulatim et universa multitudine perterritis, ut symonem reciperent suadebat, eique sine pugna rerum omnium permitterent principatum. Simul autem hec suadens ipsum symonem per nuncios evocabat, pollicitus se dissipaturum ydumeos, quod et fecit. Nam cum iam appropinquaret symon cum exercitu, equum primus ascendit et cum sociis corruptionis aufugit; pavorque universos ydumeos occupavit, ac priusquam in manum venirent, domum singuli soluto ordine redierunt.

Symon ergo preter opinionem sine sanguine ydumeam introivit, primumque aggressus ex improviso chebron municipium capit, in quo maxima preda potitus est, multosque fructus diripuit. Chebron autem ut indigene ferunt non solum eius terre civitatibus verum et egyptiaca memphi antiquior est. Denique duo milia et ccc numerant annos ex quo eadem chebron edificata est. Traditur quoque fuisse domicilium patris nostri abraham, postquam mesopotamie sedes reliquit, eiusque posteros ex hoc loco ad egyptum esse profectos. Quorum et monumenta in eadem civitate extant, pro optimo marmore liberaliter fabricata. Cernitur et ab eadem civitate sexto stadio arbor maxima therebinti, quam memorant ab initio mundi nunc usque durare. Hinc totam ydumeam symon pervasit, non modo vicos et civitates depopulando, sed excidendo et territoria. Nam preter armatos xl eum milia sequebantur, et victui necessaria non habebant. Ad has necessitates accedebat ei crudelitas et insuper iracundia, quo magis vastari contigit ydumeam; et ubicumque cum exercitu transiebat, a tergo solitudinem relinquebat, alia quidem comburendo, alia diruendo. Et quicquid in agris natum fuerat, conterendo calcibus aut depascendo delebant, et per terram cultam iter agendo faciebant eam sterili duriorem.

Hec opera symonis rursus zelotas incitaverunt; et aperto quidem bello confligere cum eo timuerunt, insidiis vero per itinera locatis uxorem symonis rapiunt, et plurimos qui erant in obsequio. Deinde exultantes tamquam ipsum symonem cepissent, in civitatem redeunt. Sperabant namque eum continuo armis depositis pro uxore supplicaturum. Illum autem non misericordia, sed magna ira pro coniuge rapta invaserat. Nam cum ad muros hierosolimorum ut crudelis belua que percussores suos prendere nequisset, iram in eos quos cepisset effundebat insaniam. Denique holerum sarmentorumque causa progressos ad portam inermes pariter senesque correptos verberabat usque ad necem, ut animi indignatione iam solum abesse videretur quod non et vesceretur corporibus mortuorum. Multos autem abscisis manibus dimittebat in civitatem, volens deterrere inimicos et populum ad se revocare. Et iurabat per deum qui cuncta regeret, nisi cito sibi redderent coniugem suam, muro perrupto omnibus in civitate degentibus similiter uteretur, nec cuiquam etati parceret, nec ab innocentibus discerneret noxios; donec his eius mandatis non modo populus sed et zelote metu perculsi remiserunt ei uxorem, atque ita delinitus symon paulisper ab assidua cede cessavit.

Non solum autem in iudea erat seditio bellumque civile, verum et per italiam. In medio namque romanorum foro galba cesare perempto, otto iam creatus imperator cum vitellio pugnabat, quem germanorum manus tunc elegerat. Habito autem prelio apud frecianum galatie cum valente et cecinna vitellii ducibus, primo die otto superavit, altero vitellii milites. Multis vero cedatis ex parte ottonis, hoc audito otto apud brixellum semet ipsum occidit, postquam tres menses et duos dies imperium tenuit. Accesserunt autem vitellii ducibus milites ottonis, et ipse iam vitellius romam cum exercitu veniebat.

Cum interea vespasianus quinto die iunii mensis cesaream profectus, eas quas nondum subverterat ydumee partes petebat, et in montanam regionem cum primum ascendit, toparchias duas, gofniticam et acrabathenam subegit, et deinde bethela et efrem municipia, ibique presidiis collocatis usque ad hierosolimam equitabat, et multos deprehensos ex iudeis necabat. Rectorum autem unus nomine cerealis cum equitum ac peditum parte superiorem ydumeam vastabat, et caferam municipium aggressione captum incendit; alterum vero quod cafara dicitur adortus muris obsidebat satis valido muro cinctum. Ducti autem se ibi moraturum sperantes, subito portas aperuerunt, et cum precibus advenientes se ei tradiderunt. Quibus subiugatis cerealis in chebron

ciuitate antiquissima ut dixi deserta. non procul sita ab hierosolimis. Ubi autem intromissus intrauit. omnem multitudinem quam ibi repperit cum puberibus peremit. ipsum uero oppidum exurit. Omnibus quoque ciuitatibus captis preter castella herodium. et masada. et macheruntam quae a latronibus tenebantur. sola iam hierosolima romanis ante oculos erat et expugnanda restabat.

Symon autem de quo supra diximus. ubi uxorem suam a zelotis recepit ad reliquias iudee egit persequendas. et undique circumactos hierosolima compellebat fugere. cum ipse quoque ad ea sequeretur. et operariorum multitudine ex agris adeuntes inficiebat. Erat quoque symon foris terribilior romanis. intus autem zelote utrisque seuiores. Galilei quoque iohanni ad potentiam incitabant. et iohannes eis ex potentia quam sibi capiebant uicem referens. omnia quae desiderabant facere permittebat. Insaciabilis autem rapinarum cupiditas erat. domorumque locupletium perscrutatio. Cedes et uirorum. et feminarum iniurie pro ludo habebantur. predaque cum sanguine deuorantes. sine aliquo metu post saturitatem muliebri libidine calescebant. comptique crines. ac feminarum ueste induti. lotique unguentis. et ut forma placerent. oculis non solum ornatu sed et impudicitia quoque mulierum imitabantur. et obscenitate nimia nefarios cetus facientes ut in lupanari uersabantur. ciuitatemque totam impuris facinoribus profanabant. Effeminantes tamen uultu dexteras ad cedes imprabebant. delicatoque incessu eneruati subita incursione bellatores fiebant. et de palliamentis uersicoloribus eductis gladiis casu obuios transuerberabant. Eos autem qui iohannem fugiebant excipiebat seuior in cedibus symon. et qui intestinum tyrannum euasisset. ab eo qui pre erat occidebatur. Omnis autem fuge uia transfugere ad romanos cupientibus abscisa erat. Inter iohannis autem copias ydumei dissidebant. et aduersus iohannem tam liuore potentie quam odio crudelitatis armantur. Deinde pugna congressi multos zelotarum perimunt. et ceteros in aulam compellunt. quam grapte edificauerat que fuerat cognata sibi regis adiabenorum. Unaque irruperunt ydumei. et iohannis pecunias predabantur. In hac enim aula et ipse degebat. et tyrannidis spolia deposuerat. Interea autem reliqui zelotarum ad iohannem congregati sunt. eosque iohannes aduersum ydumeos educere cogitabat. Sed profecto ds sententias eorum indecerti inuti et initium acerbi excogitabant salutis remedium. Nam ut iohannem deicerent. symonem foris degentem introducere statuerunt. et peiorem tyrannum sibi imponere. Nam inmisso mathia pontifice rogant symonem ut ad se introiret. Ille autem nimis superbe dum se fore pollicetur uelud ciuitatis liberaturus ingreditur. cum salutis eum datorem ac defensorem sui clamor populi designaret. Ubi uero cum suis copiis introiuit. mox de propria potentia deliberabat. nec minus eos a quibus aduocatus erat quam eos contra quos uocatus fuerat inimicos putabat. Iohannes autem cum multitudine zelotarum a templo exire prohibitus. amissis et que in ciuitate habebat. de salute desperabat. Templum quoque symon adiuuante populo aggreditur. Illi autem qui intus erant in porticibus et per propugnacula stantes impetum repellebant. et multi a parte symonis saucii referebantur. Etenim zelote a dextera superiores erant. et tele impetrabiles fiebant et quasi loco plus possent. turres tamen iiii. maximas edificauerant ut ex alto missilia torquerent. unam ad orientem et septentrionalem angulum. alteram super xistum. tertiam in angulo alio contra inferiorem ciuitatem. et quarta turris erat posita supra uerticem pastoforum. ubi moris erat unum de sacerdotibus stare post meridiem. et cum septimum dies instaret tuba significare. rursusque uespere cum desineret. nunc ferias populo. nunc iterum opera faciant denunciare. Per turres autem disposuerant balistas saxorumque tormenta. et sagittarios. et fundarum iaculos.

Symon autem ad impetum pigrior mouebatur. cum suorum plerique mollescerent.

Per idem tempus romanos quoque seuiora mala circumuenerant. Aderat enim ex germania uitellius cum exercitu. ingentem multitudinem germanorum secum ducens. Et tamen cum destinata militum spatia non caperent. totam urbem pro castris habebat. et domos repleuit armatis. Germani autem cum spectarent romanorum diuitias oculis insuetis. et auri argentique splendore perfusi. uix cupiditatem continebant. adeo ut in rapinas se conuerterent. et eos qui obstare conarentur occiderent. Et in italia que gesta res erat.

Uespasianus autem postquam hierosolimis proxima quaeque depopulatus in cesarea reuertebatur. et audiuit romanorum tumultum. et uitellium principem factum. Hoc autem licet ipso imperium pati sic boni imperatoris nosset. ad indignationem perductus est. dominumque eum dedignabatur habere. qui uelud in desertum insanisset imperium. Dolore autem saucius cruciatum animi ferre non poterat. nec aliis bellis insudare. cum propria patria uastaretur. Uerumtamen quem ira impellebat ad ulciscendum tantum longinquitatis cogitatio reprimebat. Cogitans enim fortunam multa noua posse facere priusquam ipse ad italiam perferretur hyemis tempore transire posset. plus iam crescentem iracundiam cohibebat. Rectores autem cum militibus conuenientes aperte iam de mutatione tractabant. et cum indignatione uociferantes incusabant rome constitutos milites et in deliciis agentes. qui ne famam quidem belli sustinerent. quibus liberet decernere principatum et spe questus imperatores creare. se autem tot laboribus exactos sub galeis senescentes aliis condonare potestatem cum apud se haberent digniorem imperio. Tanto autem uespasianum quam uitellium iustiorem esse principem fuerit. quanto illi quam eum declarassent ipsi prestarent. non enim se minora pertulisse bella quam qui ex germania uenissent. neque illum qui uitellium ordinasset in armis deteriores esse. Nullum autem in ordinando uespasiano fore certamen. Non enim senatum populumue romanum uitellii libidines pro uespasiani pudicitia perpessuros. nec pro bono imperatore crudelissimum tyrannum aut pro patre seuum principem optaturos. Ergo sine precio senectutis debetur imperium. habere se uespasianum. sine adolescentie uiribus titum. cum ex amborum etate quod erit commodum temperabitur. Non solum autem se ministraturos declarauit imperatoribus uires. qui tres legiones reliquaque finitimorum auxilia conseruassent omnia ab oriente atque ad europam. Postremo si ipsi cessarent senatum forsitan declaratum esse principem. qui conseruatores milites dehonestarent.

Hec primo per cuneos loquebantur milites. et deinde congregati et se inuicem adhortati uespasianum imperatorem nuncupant. eumque orabant ut in periculo constitutum imperium conseruaret. Ille autem rerum omnium curam habens neque imperare uolebat. et priuate uite securitatem clarioris fortune periculis anteponebat. Recusanti autem rectores cum militibus magis instabant. et circumfusi cum gladiis se mortem ei minabantur. nisi uiuere uellet secundum eorum iussionem. Diu tamen reluctatus quod renuebat imperium postremo cum eis minime persuadere potuisset. accepit imperium. et muciano ceterisque rectoribus qui eum ad imperium inuitauerant cum exercitu alio uociferante ut se eorum auxilio omnes hostes auferret.

Uespasianus quoque accepto imperio primum res alexandrinas procurandas putauit. Sciens autem egyptum plurimam esse partem imperii propter frumentariam functionem. et si ea poteretur ui si instaret uitellium se superare sperabat. Nec enim perpessurum esse populum fame oppressum. Cupiebat et sibi adiungere et proprias duas legiones que apud alexandriam degebant. cogitans pro periculo sibi firmam illam regionem aduersus incerta fortune. Nam et a terra difficilis est accessu. et mari importuosa est. et ab occidente quidem arida lybia tenditur obiecta. a meridie uero limitem qui syenen ab ethyopia dirimit nauibusque inuias nili fluminis cataractas. itemque ab oriente mare rubrum usque ad coposton ciuitatem diffusum. et septentrionale munimentum habet syriam terramque et quod dicitur egyptium pelagus portubus caret. Hoc ergo modo egyptus ex omni latere tuta est. Inter pelusium uero et siennem per duo milia stadiorum porrigitur. Ex plinthine autem ad pelusium nauigio stadiorum est trium milium et sexcentorum. Nilus uero fluuius usque ad elefantinen oppidum nauibus ascenditur. et ultra progredi ut supra diximus cataracte non sinunt. Portus autem alexandrinus et pacis tempore nauibus aditu difficilis est. Nam ostium perangustum hic saxisque latentibus a directo cursu reflectitur. et leua pars quidem manufactis brachiis cingitur. a dextra uero farus insula obiecta turri maxima sustinetur usque ad ccc. stadia nauigantibus igne lucente. ut quam longissime difficultatem applicandarum nauium preuideant. Circum hanc autem insulam opere instructo ingentes muri sunt. quibus afflictum pelagus et aduersis obicibus fractum aspriore facit meatum et periculosum nimis. Intra autem portum ipse tutissimus est. et xxx. stadiis magnus. in quem tamen que illic desunt necessaria deuehuntur. et que ibi exuberant ex bonis domesticis et indigenis in totum orbem diuisa exportantur.

Itaque non sine ratione uespasianus iam factus imperator alexandrinam tam ciuitatem erat cupidus. ad totius imperii firmamentum. Proinde statim ad tyberium alexandrum qui egyptum et alexandriam regebat litteras misit. indicans militum alacritatem et quoniam coactus suscepisset imperium pro defensione cunctorum. Alexander autem simul ut epistolam uespasiani legit. promptissimo animo et legiones et populum sibi subiectum sacramento confirmauit. Utrique autem libentissime paruere. uirtutem uespasiani ex proxima administratione scientes. Alexander autem tyberii potestate priore sibi a uespasiano firmata ad aduentum principis omnia necessaria parabat. Opinione quoque citius fama uulgauit. declaratum in oriente uespasianum imperatorem. et uniuerse ciuitates festos dies agebant. et leticia pro eo simul et sacrificia celebrabant. Agmina uero apud mesiam pannoniamque degentia que propter uitellii audaciam paulo ante fuerant concitata. iusiurandum uespasiano magno fauore prebuerunt.

Uespasianus autem cesarea relicta beritum uenit. ubi multe legationes a syria et ab aliis prouinciis uenerant obuiam. coronas ei et gratulatoria decreta a singulis ciuitatibus deferentes. Affuit et rector prouincie mucianus nuncians alacritatem populorum et iurata sacramenta. Ubique autem uespasiani uotis obsecundante fortuna rebusque ad eum ex plurima parte inclinatis cogitare cepit. quod non sine dei prudentia sumpsisset imperium. sed iusta quedam fati ratio ad eum potestatem circumduxisset rerum omnium principatum. Recordatus est signa et portenta. multa enim sibi ubique contigerant imperium premonstrantia. et iosephi dicta qui eum adhuc nerone uiuo ausus fuerat appellare imperatorem. ammirabatur uirum et eius uerba. Cumque adhuc esset iosephus in uinculis. aduocatis uespasianus imperator muciano cum aliis rectoribus et amicis primum exposuit quam strenuus fuisset iosephus. quantumque pro iotapata ciuitate liberanda laborasset. deinde uaticinationes eius quas ipse quidem primum suspicabatur fuisse timoris figmenta. sed uerba ei diuina esse tempus et res probauisset. Est inquit honestum esse ait ut qui sibi predixisset imperium uocisque dei administer ac nuncius extitisset adhuc captiui loco haberetur. fortunamque sustineret aduersam. Uocatum ergo ad se iosephum solui iussit. Ex hoc facto alii quidem excitata gratia quam alienigene prestitisset. preclara et de se speranda esse arbitrabantur. Titus uero qui ibi tunc aderat. dixit ad patrem. Iustum est una cum ferro et obprobrio iosephum solui. Erit enim tamquam nec uinctus fuerit. si non soluerimus sed inciderimus cathenas. Nam a hui nibus absolui debent qui non recte fuerunt uincti. Cumque hec uespasiano placerent. quidam accurrens securi cathenas ab iosepho abscidit. Iosephus ergo pro his que predixerat primo fame donatus est. et de futuris etiam credendum esse iam dignus habebatur.

Uespasianus ergo responsis legationibus redditis. iustisque administrationibus ordinatis antiochiam uenit. et quonam primum tenderet cogitans prestabilius esse duxit in primis que rome a uitellio gererentur dissipare. Misit ergo in italiam mucianum cum multis equitum peditumque copiis. Qui tamen propter hyemis asperitatem ueritus nauigare per capadocias et frigias duxit exercitum. Interea hoc quoque antonius primus adducta legione tertia ex mesia prouincia qua tunc ipse regebat bellum cum uitellio agere properabat. Uitellius autem cum magna manu cecinam commilitonem obuiam ei misit. Iste ergo quam primum circa cremonam galatie antonium cum exercitu inueniens. conspecta hostium multitudine. prelio quidem congredi cum eis non audebat. discessum autem periculosum reputans: de proditione cogitabat. Conuocato ergo suo exercitu suadebat eis transire ad antonium contra uitellium. extollens uires uespasiani. et rebus uitellii detrahens. et uespasianum ydoneum esse dicens. et sine ipsis cuncta superare. uitellium uero nec cum ipsis posse parta seruare. Multa in hunc modum exercitui persuadens cum ipsis ad antonium transfugit. Eadem nocte milites formido simul ac penitudo inuasit. timentes ne forte uitellii uespasianus uinceret. eductisque gladiis uolebant cecinam obtruncare. fecissentque nisi tribuni aduoluti eorum pedibus eos prohibuissent. Uinctum tamen quasi proditorem uitellio transmittere uolebant. His auditis antonius primus suos mouet. eosque cum armis in defectores ducit. Illi autem primo paulisper restiterunt. mox uero loco pulsi cremonam fugerunt. Antonius itaque eos insecutus. equites eorum preuertit et circumclusos magna multitudine premit. et cecinam ab eis uinctum in suis iussit recipi. soluitque a uinculis. nuncium rerum gestarum ad uespasianum direxit. Qui cum ad eum uenisset collaudatus est. et dedecore proditionis insperatis prouectus honoribus.

Rome autem sabinus frater uespasiani ubi antonium contra uitellium uenire cognouit. fiducia recreatus est. collectis militum agminibus nocte occupat capitolium. Huic uero multi e nobilium sociati sunt. et domitianus fratris filius ingens pars obtinende uictorie. His uero uitellius et nobilium sanguine pro ingenita crudelitate sitiens. immisit capitolio quem secum adduxerat militum manum. Ubi multa ab utrisque audacter admissa sunt. et postremo germani uitellio fauentes colle obtinuere. et domitianus cum patruo sabino diuina quadam ratione saluus euasit. Postea uero sabinum a uitellii militibus captum et ad ipsum perductum occidit. Postera autem die uenit antonius cum exercitu. et commisso prelio cum exercitu uitellii uniuersos interfecit. Producitur uero de palatio uitellius. ex longiore tamen luxu et multo ciborum apparatu ebrius incedebat. uinctisque post tergum manibus. resupinato capite gladio ad mentum subposito. per populum et senatum trahitur. et uario uerborum genere dehonestatus. minimis ictibus excarnificatus in media urbe iugulatur. corpusque eius in tyberim precipitatur. cum octo mensibus ac diebus v. tenuisset imperium. Quod si uiuere diutius contigisset. ne omnino luxurie sufficere posset imperium. Mortuorum uero l. milia numerata sunt. et hec gesta sunt tertio die mensis octobris. Postero ergo die mucianus quoque cum exercitu romam ingreditur. et antonii milites a cede reprimebat. adhuc enim domos perscrutando uitellii milites occidebant. Domitianum autem in medio productum populo rectorem esse constituit usque ad patris aduentum. et iam populus timore liberatus uespasianum imperatorem predicans.

gesta celebrabat. Cum autem Vespasianus Alexandriam venisset, Romae gesta ei nunciata sunt, et legati ex toto orbe gratulantes affuerunt. Firmato itaque toto orbis imperio, in Iudaeae reliquias animum intendit. Titum quoque filium ad obsidendum Hierosolimam cum multis copiis direxit, et ipse Romam properabat.

INCIPIT LIBER VI DE IUDAICO BELLO

TITUS ERGO a patre ad obsidenda Hierosolima missus, terreno itinere Nicopolim usque progressus, ibi milites navibus longis imponit, et in Nilo flumine post Mendesium Thmuim usque vehitur. Hinc egressus in Tanin civitatem devertit, ubi ei secunda mansio fuit civitas Heraclius, et Pelusium tertia. Hic autem milite Romano per biduum recreato, tertio die fines Pelusii pertransiit, una mansione perfecta per solitudines, et Casii ad templum Iovis castra posuit, et postero die mansit apud Ostracinen, ubi advecticia aqua utuntur indigenae propter aquae inopiam. Hinc apud Rinocoruram requievit, et inde progressus in quarta mansione Rafiam venit, et post haec ad Gazam civitatem. Gaza vero quintae mansionis castra suscepit, et postea in Ascalone atque hinc Iamniam, deinde Ioppam, et ex Ioppa Caesaream pervenit, et ibi quoque alias militum copias congregare volebat, et exercitum ad obsidionem Hierusalem ordinare.

Contigit autem intestinam seditionem quae in Hierosolimis erat auctam esse, et in tres partes dividi, et alteram partem in alteram converti, quod in malis quis optimum dixerit factumque iusticie. Nam a Zelotarum dominatio quae auctor fuit excidii civitatis initium cepit, et per quos creverit diligenter supra enarratum est. Hanc autem non erraverit quispiam dicens seditionem in seditione esse factam, ac veluti rabida fera externarum penuria in sua viscera saevire solet: sic Eleazarus Symonis filius qui et a primo Zelotas separaverat a populo in templum, velut indignari simulans ob ea quae in dies singulos Iohannes facere videbatur, cum nec ipse quidem a caedibus quiesceret, aut vero sese alio tyranno subiectum esse minime ferens, summae autem rei desiderio propriaeque potentiae cupiditate ab aliis defecit. Assumptis et Iuda Chelciae filio, et Symone Hesronis filio, et Ezechia filio Chobari, quorum singulos Zelotae non exigui sequebantur, occupato interiore templi ambitu super eius portas in sacris foribus arma ponunt, et habundare se suis necessariis confidebant; sacrarum enim rerum eis copia suppetebat. Iohannes autem quanto superior erat virorum multitudine, tanto loco superabatur, habensque hostes a vertice, neque sine metu conabatur invadere, et prae iracundia cessare non poterat. Crebri vero fiebant impetus et missilium iactus, totumque polluebatur caedibus templum. Symon autem filius Gioræ, quem propter tyrannidem Iohannis spe auxilii in civitatem induxerat, superiorem civitatem retinens et inferioris plurimam partem, animosius Iohannem eiusque socios adoriebatur, quasi quos desuper impugnaretur. Iohanni autem eveniebat duplex periculum perferenti et ledi parte ac ledere, quantoque vincebatur eos qui cum Eleazaro inferior, tanto plus Symone valebat celsiori loco positus, cum inferiores aggressus esset sola manu sine labore prohiberet. Desuper vero de fano iaculantes machinis deterrerent, quippe balistis et lanceis utebantur saxorumque tormentis, quibus non solum bellantes ulciscebantur sed multos et sacra celebrantium perimebant. Hospites et qui sacrificassent eorum crudelitate post exitum seditionis ope consumebantur. Missilia namque machinarum delata in sacerdotes et sacra celebrantes cadebant, ac multi qui properabant ab ultimis finibus terrae ad dei domum, ante ipsas hostias perculsi ceciderunt, aramque universis Graecis et barbaris adorandam suo sanguine maculaverunt. Indigenis autem mortuis alienigenis et sacerdotibus profanis commiscebantur, et per aram divinam stagnum fecerat diversorum cadaverum sanguis. Quod quidem tantum passa es o miserrima civitas a Romanis, quae via intestina scelera purgatura flammis intraret. Iam enim dei locus non eras neque manere poteras, domesticorum facta sepulchrum, et quae templum civili bello tumultum constitueras. Poteris autem o civitas denuo reparari, si tamen aliquando in extremis velles vastatorem tuum deum placare. Sed haec reprimenda sunt quae dolentem lege scribendi, quia non domesticorum casuum luctus sed exponendarum rerum hoc tempus est. Prosequar ergo seditionis cetera facinora.

Divisis ergo tripartite insidiatoribus, Eleazarus eiusque socii qui sacras primitias invaserant, in Iohannem velut ebrii ferebantur. Qui autem Iohanni parebant plebem diripientes in Symone rebellabant. Cui ipsi quoque Symoni contra divisas partes seditiosos adiumento civitas erat. Si quando enim ex utraque parte simul ab Symone et Eleazaro oppugnabatur Iohannes, obiciebat socios suos, et per civitatem latitando subeuntes missis ex porticibus telis occidebant; de templo vero iaculantes machinis ulciscebantur. Quotiens autem desuper infestantium molestia carebat Iohannes, frequenter enim per ebrietatem et laborem cessabat, liberius in Symonem eiusque socios quam in Eleazarum irruebat, et per civitatem fugere compulsos, aedes eorum frumento plenas cum multaque utensilia incendebat. Idemque sibi Iohanne regrediente Symon insequens agebat. Ita quae ad obsidionem civitatis preparata erant velut suarum virium nervos abscidebant. Denique contigit una excursione omnia circum templum et inter proprias acies solitudine atque area pugnae fieri civitatem, et concremari paulominus omne frumentum, quod non paucis annis suffecisset obsessis. Undique autem insidiantibus et coniunctis oppugnantibus civitatem, medii propter velut aliquod magnum corpus laniabatur. Senes autem ac mulierculae intestinis malis attoniti, pro Romanis vota faciebant, externumque bellum quo domesticis malis liberarentur expectabant. Gravis autem metus ac terror fedissimos occupaverat, et neque consilii capiendi tempus erat ne voluntatem mutarent, neque pacionis aut fugae spes capientibus. Nam omnia custodiebantur, dissidentesque latronum principes quoscumque Romanis pacatos esse aut ad eos confugere velle sentirent, quasi communes hostes interficiebant, solumque in occidendis iure dignis concordes erant. Et pugnantium quidem nocte dieque perpetuus clamor audiebatur; extimescentium autem acerbiores erant lugentium questus. Clamorque quoque includebat ululatus, atque obmutescente dolore prae formidine tacito gemitu cruciabantur. Et neque iam reverentia ulla apud domesticos erat, neque iam sepulture mortuis exhibebatur. In omni autem re animos remiserant qui cum seditiosis non erant, velut continuo morituri. At vero seditiosi congesta in cumulum cadavera conculcantes dimicabant, et de mortuis haurientes audaciam quos sub pedibus cernebant, in alios saeviebant, semperque aliquid in se perniciosum excogitantes, multa eorum ante crudelitates iam premiserunt, adeo ut et sacris materiebus ad construenda bellica instrumenta Iohannes abuteretur. Nam cum olim fulcire templum populo et pontificibus placuisset, idque XX cubitis altius edificare, rex Agrippa quas Herodes ex Libano incidere [illegible] materias maximis sumptibus et labore devexerat [illegible] admirabiles simul et directe proceritate spectabilia. Interrupto autem bello opere, Iohannes fecit his lignis quae sufficere longitudine repperit turres [illegible] et adversus

eos constructas qui desuper a templo pugnabant, machinis appositis sperabat se superare hostes. Opus vero labore eius inutile demonstravit, et priusquam illis quamquam poneret Romanos adduxit.

Titus autem in Caesarea postquam partem collegit exercitus, aliis ut ad Hierosolima obsidenda undique concurrerent scripsit. Erant autem tres legiones quae pridem sub eius patre Iudaeam vastaverant, et XII quae olim cum Cestio male pugnaverat. Quae licet praeterea cum fortitudine esset insignis, tamen cum eorum memoria quae pertulerat alacrius ad vindictam properabat. Harum quidem quintam legionem iussit sibi per Ammaus concurrere, decimam vero iussit ascendere per Iericuntem. Ipse autem cum ceteris auxiliis regum et pluribus Hierosolima properabat. Comitabatur et eum amicorum spectatissimus benivolentia simul atque prudentia Tiberius Alexander, qui antea Egyptum administraverat. Tunc autem dignus qui exercitum regeret, cui fide clarissima maxime fortune sociatus est, et consultor in usus bellicos, etate ac peritia peropus aderat.

Progrediente ergo Tito ad obsidenda Hierosolima, antecedebant regum omniaque auxilia, et post eos viarum stratores castrorumque metatores, deinde rectorum sarcine atque armati. Post hos ipse Titus electos milites secum habens et signiferos, quorum agmen equites sequebantur. Hi vero ante machinas ibant, et secundum illos una cum electis tribuni et prefecti cum cohortibus. Post eos autem circum aquilam signa et ante signa tubicines, deinde acies senum virorum ordinibus dilatata, et servulorum vulgus a tergo, et ante hos sarcine, omnium vero novissimi mercennarii eorumque custodes coactores armorum. Procedens autem decenter exercitu, ita ut mos est Romanis, in Guthnam per Samaritidem venit, quae et prius ab eius patre fuerat occupata et tunc presidiis tenebatur. Ille autem unam moratus vesperam, mane inde proficiscitur. Peracta autem diei mansione castra ponit in loco quem Iudei sermone patrio Acanthonaulona vocitant, iuxta vicum quendam Gabath Saul nomine, quod significat vallem Saul, distantem ab Hierosolimis stadiis fere XXX. Ibi assumens ipse sescentos equites secum perrexit ad Hierosolimam civitatem conspecturus quam tuta esset, Iudeorumque animos exploraturus, si forte se conspecto priusquam in manus venirent metuerent. Audierat enim quod et verum erat a seditiosis et latronibus oppressum populum desiderare quidem pacem, sed quod rebellantibus infirmior esset nichil conari. Titus ergo quamdiu recta per viam quae ad murum ducit equitabat, nemo ante portas apparuit. Ubi vero tenere ad turrim [illegible] declinato transversum agmen equitum duxit, infiniti subito prosiliunt de civitate per eam portam quae contra monumentum Helene posita est, et equitatum Romanorum intercidunt, et alios in via concurrentes ne cum his qui deverterant sese iungerent a fronte oppositi prohibuerunt, et Titum cum paucis separarunt. Ille autem ultra quidem minus progredi poterat, a muro enim cuncta fossis patebant, et transversi erant hortes multis maceriis impediti. Ad suos autem retro irrumpentibus Iudeis desperabant, et eorum plerique tantum periculum nesciebant, et existimantes eum secum reversum ipsi et fugiebant. Titus ergo in sua tantum fortitudine sitam esse perspiciens spem salutis, flectit equum, et ut se sequerentur cum clamore comites adhortatur, et in medios hostes irruens ita ad suos transire festinabat. Quo quidem tempore maxime intelligi potuit et belli momenta et imperatorum pericula deum curare. Cum enim adversus tot missilibus iactus, cum neque galea neque thorace septus esset, neque ad bellandum sed ad explorandum ut dixi processerat, nullum in eius corpore delatum est, sed tamquam ne eum ferirent omnia praetervolabant. Gladio autem semper a lateribus instantes Iudeos dirimens, multosque ante ora subitiens super cadentes agebat equum. Illorum autem clamor erat et exhortatio in audacia Cesaris tota aggrederentur, fugaque et discessio repentina quacumque divertere cursum. Hinc autem periculo socii paulatim adiungebantur, cum a tergo et a lateribus foderentur, unaque eis erat spes salutis viam cum Tito patefacere priusquam circumventi opprimerentur. Duobus autem ex his primis aliis, alter cum equo percussus est, alter vero deiecto atque occiso equus eius abductus est. Titus ergo cum ceteris in castra salvus evasit, et Iudei quod aggressione prima superiores fuissent inconsulta spe animos extollunt magnamque his in posterum fiduciam et minimum temporaneum comparavit.

Titus autem postquam ex Ammaus legionem sibi sociatam fecit, luce inde digressus ad locum quem Scopos appellant accessit, unde et civitas Hierosolima et clara templi magnitudo conspici poterat, distans a civitate septem stadiis. Ibi ergo duabus legionibus simul, quinte vero legioni retrorsum stadiis tribus castra muniri iubet. Labore namque nocturni itineris attritos milites progredi [illegible] visum est. Mox autem ceperat edificio, decima legio per Iericuntem aderat. His precepit Titus sexto stadio ab Hierosolimis castra ponere, in qua parte mons qui appellatur Eleon contra civitatem ab oriente situs est, et a ea valle interiacente discernitur cui nomen est Cedron. Intra civitatem autem sine requie confligentium dissensionem tunc primum bellum Romanorum exveniens refrenavit, et cum stupore seditiosi Romanorum castra inspectantes ex trifaria seditione inter se inire concordiam, rationemque inter se requirebant quod iam expectarent, quae propter tres muros contra vicina suam paterentur opponi, belloque se fundante licentia tamquam spectatores bonorum operum sibique utilium residerent menibus clausi, remissique armis ac manibus, et animosius ipsos tamquam non fortes sumus, et Romanorum lucro ex nostra seditione sine sanguine oppidum cedet. His sibi alios congregantes exhortabantur, raptisque armis subito in legionem decimam irruunt, et per vallem facto impetu cum ingenti clamore Romanos murum edificantes aggrediuntur. Illi autem in opera distributi, et plerique armis depositis, non enim excursum Iudeos ausuros esse credebant, prece opinione perturbati sunt, atque opere quisque relicto alii recedebant, et multi ad arma properantes priusquam se in hostes verterent feriebantur. Plures autem Iudeis semper adiciebantur eorum victoria freti quos processerant. Romani vero maxime ordinari consueti, et cum decore atque preceptis bellum gerere scientes, ex perturbatione trepidabant. Unde et quoque prevenienti aggressione cedebant, et si quando sese converterent ab insequentibus occupati, et cursu reprimebant Iudeos, et ob impetum minus cautos sauciabant. Semper autem excursione glisente, postremo castris pulsi sunt, et tota legio tunc periculum incidisset, nisi Titus hoc sibi nunciato mature eis subvenisset, eorumque increpans ignaviam et suos a fuga revocans, et in Iudeos cum his irruens multos occidit, omnesque in fugam vertit, et in vallem precipites compulit. Iudei ergo in proclivo loco multa mala perpessi, postquam in adversam partem [illegible] flectunt se iterum, et valle intercedente cum Romanis dimicabant. Itaque ad medium diem ita bellatum est. Post meridiem autem Titus his qui secum erant in subsidio collocatis aliisque de cohortibus adversus excurrentes Iudeos oppositis, reliquum agmen ad murorum opus in summo montis edificandum remisit. Iudeis autem hoc fuga esse videbatur. Cumque speculator quem in muro posuerant amictum agitando signum dedisset, frequentissima multitudo tanto impetu prosiliit, ut eorum cursus immanissimis bestiis esset assimilis. Denique in adversa acie stantium nemo eorum impetum sustinuit, sed tamquam machina percussum agmen continuo dissipatum est, paulisper in montem refugerunt. In accessu autem medio Titus cum paucis est relictus, multisque amicis monentibus ut Iudeis mortem spernentibus cederet, neque pro his [illegible] quos ante ipsum non oporteret esse salvos, sed potius fortunam suam cogitaret, quod non militis officio fungeretur [illegible] et belli

194.

& orbis terrae dominus esset. Hic autem nec audire se quidem simulans, adse recurrentibus obstabat, eosque in ora ferens ui occidebat, et repente incumbens impetu eorum repellebat. Illi autem a turribus eius et obstinatione perterriti, nec tunc quidem fugerunt, sed utrumque latus ab eo declinantes rursum fugientes insequebantur. Quos tamen aggressus a latere eorum impetum prepediebat.

Dum hec aguntur, et illos qui superiora castra muniebant, ubi fugere inferiores uiderunt, metus ac turbatio occupat, totumque agmen dispergitur, suspicantium se non posse excursum iudeorum sustinere, et putantes titum in fugam uersum, tamquam lariuali terrore circumdati alii alio ferebantur. Donec quidam eum in medio belli uersari imperatorem uidissent, plurimum metuentes uniuersi agminis suorum periculum cum clamore nuntiauerunt. Itaque pudore reuocati et fuga magis aliquid quam exprobrantes titum cesarem deseruissent, totis uiribus in iudeos tendebant, et semel ad descensum conuersi urgebant iudeos in decliua. Illi autem loco cedentes pugnabant, cum romani plus possent eo quod superiores erant in uallem omnes coegere. Titus itaque contra se positis imminens legionem ad muri fabricam ire iubet. Itaque si metu [illegible] addente obsequio, neque inuidia detrahente ueritatem in omnibus semper dicere oportet: ipse cesar titus bis totam legionem a periculo liberauit, atque per se ipsum copiam castra muniendi militibus prebuit.

Remisso autem paulisper bello externo, rursum intestinum seditio suscitauit. Azimorum enim instante die quae est aprilis mensis xiiii, hic enim se primum tempore opinantur iudei ab egyptiis esse liberatos, eleazar quidem cum sociis suis portam subaperiens introducere cupiebat aliquos ex populo qui templum adorare cuperent. Iohannes autem die festo ad pretendendas insidias usus est, et suorum quosdam ignotiores armis subuestelatentibus instructos et quorum plerique de industria incesti erant occulte inter alios fani occupandi gratia submittit. Illi autem postquam intrarunt, uestimentis abiectis armati subito apparuerunt. Magna uero statim turba circa templum ac tumultus erat, cum alieni quidem a seditione populus omnia pacifica esse crederent. Heleazari autem sentientes sibimet soli insidias paratas, relicta portarum custodia alii ex propugnaculis desilientes prius quam manus consererent intra templi cloacas confugerunt. Populares autem ad aram delati et circa templum appulsi conculcabantur, et cum lignis passim ferroque cedebantur. Multos quoque occisorum inimici priuato odio quasi diuerse factionis socios interficiebant, et quemque autem hi insidiatorum aliquem offenderat, tamquam zelotum agnitum ducebant ad cedem. Qui autem atrocitate magna innocentes affecerant, inducias concessere nocentibus, progressisque ex cloacis dimiserunt. Ipsi autem intra templum et omnes ei apparatus tenentes, confidentius oppugnabant symonem. Seditio ergo hoc modo quae tripertita fuerat in duas partes diuidit.

C

Titus autem castra propius ciuitati transferre cupiens de scopo, contra excursus iudeorum electos equites ac pedites ordinauit, et alium exercitum iussit totum spatium quod erat usque ad muros complanare. Cunctis ergo maceriis ac sepibus dirutis quibus incole hortos ac lucos premunierant, omnique opposita silua excisa, repleuerunt quicquid erat caui et uallibus impeditum. Saxorum quoque eminentissimis ferro truncatis, totum illum tractum a scopo humiliore usque ad herodis monumenta fecerunt, serpentium stagnum continentia, quae olim bethara uocabatur.

His denique diebus iudei huiusmodi insidias parauere romanis. Seditiosorum audacissimi extra muliebres turres quas sic appellant progressi, simulantes quasi pacis studiosi eos ex urbe pepulissent, quasi timerent impetum romanorum ibidem uersabantur, et alter sub altero uagabundi latebant. Alii uero per muros disposita totumque populum se esse simulantes clamore pacem implorabant, fedusque a romanis poscebant, portasque se patefacturos pollicentes inuitabant romanos. Hec autem uociferantes una et contra suos uelut a portis eos abigerent, lapides iaciebant. Illi uero quasi semper rumpere aditum uelle simulabant, et cum ... supplicare cum ad romanos sepissime ire conarentur, retenti per ... simules uidebantur. Verum hec eorum calliditas apud milites fide non carebat, sed tamquam hos quidem in manibus haberent paratos ad supplicium, illos uero ciuitatem aperturos esse sperarent, opus aggredi festinabant. Tito uero suspecta erat hec inuitatio, quia rationem non haberet. Pridie namque prouocatos eos ad pactionem per iosephum quem his omnibus intererat nichil mediocre sentire cognouerat, et ideo tunc milites manere in suo loco precepit. Iam autem quidam operibus appositi raptis armis ad portas excurrere ceperant. Hi autem quasi expulsi uidebantur primo cedebant, deinde ubi ad turres porte propinquabant, cursu eos circumuenerunt, et a tergo persequebantur. Qui uero in muro stabant lapidum his magnitudine omnique genere telorum multitudinem immittunt, adeo ut multos quidem necarent plurimos uero sauciarent. Nec enim facile poterant a muro diffugere, aliis retro uiolenter instantibus, et preterea hic pudor quod taliter decepti erant, neque metus in delicto perseuerare suadebat. Quamobrem hastis diu decertantes multis uulneribus acceptis, neque paucioribus redditis, postremo eos a quibus circumuenti erant repulerunt. Quos tamen recedentes usque ad helene monumentum iudei urgendo iaculis sequebantur, et deinde insolentes fortune eorum maledicentes romanos increpabant fraude pellectos, scutaque alte sublata crispantes tripudiabant et cum letitia uociferabant.

Milites autem qui hoc perpessi fuerant titus cesar huiuscemodi ratione corripuit: Iudei quos sola desperatio regit omnia cum deliberatione faciunt, prouidentia fraudes et insidias componendo, eorumque dolos fortuna prosequitur, eo quod sint morigeri sibique inuicem beniuoli ac fideles. Romani autem quibus ob disciplinam et consuetudinem obediendi rectoribus fortuna famulatur, nunc contrario peccant, et intemperantia manuum depelluntur, quodque omnium est pessimum presente cesare sine rectore dimicare. Certe ingemiscent plurimum militie leges, et plurimum pater meus cum hoc audierit. Nam cum ille bellando senuerit, numquam isto modo peccauit: leges autem sicut uos quae minimum quid preter ordinem mouerint morte uindicent, ne totum deseruerit exercitum. Nunc autem experiri eos quod hic arroganter egerint quod apud romanos et uincere sine precepto ducis infame est. Hec ubi titus ad rectores cum indignatione locutus est, certe erat quod lege in omnes esset usurus. Et illi quidem qui decepti erant abiecere animos quasi iam iamque iuste morituri. Circumfusa uero agmina tito pro commilitonibus obsecrabant, paucorumque temeritatem condonari cunctorum obedientie precabantur, emendaturos peccatum presens futuro uirtutis compensatione. Placatus est ergo titus cesar utilitate simul ac precibus: nam unius hominis animaduersionem usque ad factum promouendum putabat, multitudinis uero usque ad uerba. Militibus ergo reconciliatis monuit ut postea prudentius agerent, ipse uero quemadmodum iudeorum insidias ulcisceretur excogitauit.

In ualle autem quae usque ad ciuitatis muros tendebatur, per quatriduum coequato sarcinas aliamque multitudinem cupiens tuto traducere, ualidissimos a septentrionali tractu et occiduo septenos per ordinem contra murum pretendit, altius ualle depressa. Peditibus autem in fronte ac post eos equitibus ac tertia dispositis, cum singuli ordines septenos haberent, semita stabant sagittarii. Excursibus autem iudeorum tanto agmine circumclusis impedimenta cum legionum neque alia multitudo sine timore transiit.

Ipse autem titus cum pene duobus stadiis ab eo muro, ad angulum eius partem contra turrim que dicitur sephinos castra ponit, et alia pars exercitus contra turrim hippicos similiter duobus stadiis a ciuitate descendens castra posuit, et decima legio in heleonos monte castra disposuit.

Ciuitas autem hierosolima trino muro circumdata erat, nisi qua uallibus inuiis cingebatur. Ea namque parte unum muri habebat ambitum. Ipsa autem ciuitas supra duos colles condita erat, contrariis frontibus sibimet aspicientibus, et interiacente ualle discretos, in qua domus creberrime desinebant. Collium uero alter in quo superior ciuitas sedet, multo est excelsior et in plexitate directior, adeo ut quia munitus erat ciuitas dauid quondam uocaretur. Alter uero collis qui appellatur acra, et inferiorem ciuitatem sustinet, undique decliuus est. Contra hunc autem tertius collis erat natura humilior quam acra, et alia lata ualle ante diuisus. Verum eo tempore quo asamonei regnabant, cum hanc uallem aggeribus replessent ut templo ciuitatem coniungerent, acre altitudine ferro abrasa humiliorem fecerant, ut ex ea quoque fanum superiminens cerneretur. Vallis autem quae tyropeon appellatur, qua parte diximus superioris ciuitatis collem dirimi ab inferiori, ualle usque ad syloam tendit. Ita enim hunc fontem qui dulcis est et plurimus uocant. Extra ciuitatem uero duo colles profundis uallibus cingebantur, et utrumque obstantibus rupibus ex nulla parte adiri poterant.

Trium uero murorum uetustissimus propter ualles imminentemque desuper collem in quo erat conditus non facile capi poterat. Ad hoc et quod loco prestabat firmissime structus erat a dauid et a salomone largissimis impensis operis sumptibus. De borea uero parte incipiens a turre cui nomen est hippicos, et ad eam quae dicitur xistus pertingens, deinde curie coniunctus in occiduam templi porticum desinebat. Parte autem alia ad occidentem ex eodem loco ductus desinit per bessenorum portam. Deinde supra fontem syloa in meridie flexus atque inde rursum in oriente uersus qua stagnum salomonis est, et usque ad locum tendens quem ofla uocant, cum orientali porticu templi coniungitur.

Secundus autem murus ex porta quam appellant genath habebat initium et septentrionalem tantum uero tractum ambiens usque ad antoniam descendebat. Cum uetere autem ambitu nunc in cedron ualle desinebat. Hoc tertio muro ea parte ciuitatis agrippa cinxerat, cum esset diuisa antiquitus. Exuberans autem incolis paulatim extra menia serpebat, templique septentrionali regione colli proxima ciuitate adiuncta non paululum procedebat. Quintum et quartus collis cui nomen erat bezetha incolebatur, situs quidem ex aduerso antonie, fossis autem altissimis separatur, que de industria ducte sunt ne antonie fundamentis colli adherentibus et accessu facilis sit et minus edita, unde et fosse altitudo plurimum celsitudinis adiciebat turribus. Cuius autem partis incolis petentibus desiderantibus agrippa muri quidem ut prediximus inchoauerat. Veritus autem claudium cesarem ne magnificentiam extructionis ad nouarum rerum ac discordie suspicionem traheret, fundamentis tantummodo iactis ab opere destitit. Nec enim expugnabilis esset ciuitas, si perfecisset murum ut ceperat. Saxa enim xx cubitis longa et decem lata contexebantur, que neque ferro facile suffodiri possent, neque machinis demoueri, hisque murus dilatabatur. Profecto autem plus quam altitudinis haberet, si ei munificentia quod edificium aggressus erat minime fuisset inhibita. Rursus autem idem murus iudeorum studio fabricatus ad xx cubitos creuit. Muri autem superimminebant turres xx quidem cubitis in latitudine et xx in longitudine, xxx uero in altitudine quadrangulis structe, sic ipse murus pleni ac solidi. Preterea structura et pulchritudo saxorum nichil erat templo decentior. Post altitudinem uero turrium solidam xx cubitis elatam celle desuper et cenacula erant, atque pluuialium receptacula, et cortuosi latique singulorum ascensus. Cuius modi turres lxxx tertius murus habebat, earumque interualla cc cubitos habebant. Medii autem murus in xiiii turres diuisus erat, et antiquus in lx.

C

autem ciuitatis spatium in giro xxxiii tribus stadiis finiebatur.

Cum autem tertius murus totus esset admirabilis, admirabilior erat sephina turris stans in occidentali angulo, in qua parte titus posuerat castra. Erat enim turris per lxx cubitos in altum erecta, orto sole arabiam prospicere poterat, et usque ad mare terreque ad ultima finium hebreorum. Erat enim octo angulorum. Contra eam autem stabat turris hippicos, et iuxta eam due quas magnus herodes in antiquo muro edificauerat, queque magnitudine et pulchritudine ac firmitate uniuersis quae in toto orbe essent prestabant. Nam preter animi naturalem liberalitatem idem herodes pro amore ciuitatis opum excellentiam propriis affectibus indulgebat. Personisque tribus karissimis fratri et amico et coniugi turres eorum memorie dedicando edificauit, et eorum nominibus appellauit. Hippicos enim quam ob memoriam amici edificauerat iiii angulorum erat, quarum singuli in latitudine et in longitudine habebant cubitos xxv, et in altitudine xxx cubitos. Et puteus xx cubitis altus inerat ymbribus excipiendis. Super hec autem posita erat domus duplici tecto xxv cubitis alta, et desuper eam minoribus cubitis propugnacula quoque iii cubitis ambiebant, et omnis altitudo ad lxxxv cubitos numeratur. Secunda uero turris quam ex fratris nomine faselum appellauit eque lata fuerat ac longa cubitis quadragenis, et per totidem cubitos in pile modum facta solida eius altitudo surgebat, et super hanc x cubitis edita porticus erat extructa brachiis tectisque propugnaculis septa. In media autem porticu supereminens alia turris stabat, et magnifica edificia, ne quid de regali usu ei uideretur deesse. In summo autem propugnaculis pinnisque erat ornata, cum omnis ei celsitudo propemodum ad lxxxx cubitos tolleret, et specie quidem uidebatur assimilis faro turri que alexandria nauigantibus ignem perpetuo ostendit.

Tertia uero turris quae dicitur mariamnes, sic enim uxor herodis uocabatur, usque ad xx cubitos facta per xx cubitos tendebatur in latitudine, et magnificentiora ceterisque ornatiora diuersoria sustinebat, cum id propriis sequi dignum esse rex herodes putauisset, ut uxoris nomine appellata turris plus haberet pulchritudinis quam que uiri nomine uocitate sunt, et omnis eius altitudo per l cubitos erigebatur. Sed quamquam tres turres tante magnitudinis essent, ex loco tamen quo erant site, multo uidebantur esse maiores. Nam et antiquus murus in quo site erant excelso loco fuerat conditus, et ipsius collis uertex altius propemodum ad xxx cubitos eminebat, supra quem tres posite multa sublimitatis assumpserant. Mirabilis etiam erat lapidum magnitudo. Neque enim ex uulgaribus saxis aut quae homines ferre possent constructe erant, sed secto marmore candido. Et singulis per xx cubitos longis latisque per x ac per v altis earum edificatio, que ita inter se copulata erant ut singule turres singula saxa uiderentur, et sic manibus artificum in faciem angulosque formata ut nusquam iunctura compaginis appareret. His autem turribus in septentrionali parte positis intus aula regia coniungebatur, narrationi omni prestantior. Nec enim magnificentia aut structura operis aliqua ex parte superabatur, sed omnino per xxx cubitos excelso cingebatur et turribus ornatissimis ambiebatur, [illegible] receptaculis et cenaculis centenum lectorum capacibus. Inenarrabilis autem fuit saxorum uarietas collocatis ibi plurimis quae ubique rara uidebantur, et fastigia simul proceritate trabium et ornamentorum claritudine mirabilia cum

…ntuere speciem edificii & suppellectilia ex auro & argento facta penitus. …ho hi & multe porticus ibi erant alia per aliam in circulum flexe. columnis que in singulis & inter eas subdiuo patebant spacia cum essent ubique uiridia siluisque uariata in quibus prolixe ambulationes erant. altis cuniculis cinctas. & cisternis ubique signorum … plenis quibus aqua effundebatur & multitudo columbarum mansuetarum circa lacus. Nec enim pro merito exponi potest qualis illa regia fuerit. Haec autem non a romanis incensa sunt. sed ab insidiatoribus intestinis ut superius memorauimus in principio pro dissensionibus. & ab antonia incipiens ignis transiit illa. tria tecta corripuit.

[I]… autem ut super diximus editum erat super durissimum colle. & initio quidem uix templo atque are sufficiebat tantus in summo planities qui undique praeruptus erat atque decliuis. Cum autem rex salomon qui & templum edificauerat muro ei partem ab oriente circumseptam, una porticus aggeri est imposita. in ceteris partibus nudum. & in sectis posterioribus semper aliis aggeribus ex aliis partibus … coequatus collis latior effectus est. Perrupto quoque septentrionali muro tantum spatium assumpserat. quantum postea totius fani ambitus incluserat. Triplici autem muro colle circumdato spe maius opus extructum est. in quo longum tempus assumptum est. omnisque thesauri sacri qui ex toto orbe afferebant … in superiore ambitu qui interior est templo expositi. In loco quo humillimum fuit ccc. cubitus illud numerant. Saxa uero structuris in magnitudine erant. nam & pecuniarum copia & populi largitas maiora dicti conabantur & continuum posse … in ea diuturnitas ac perseuerantia explicabile uidebatur. Cunctis autem fundamentis digna erat opera imposita. duplices porticus quarum omnis columnae sustinebant xxv. cubitorum de marmore candido. & eas lacunaria cedrina protegebant. Quorum naturalis magnificentia. & quod ligno tasili erat aptaque coherebant opere per se ut exhiberent nulloque autem pictoris aut sculptoris opere extrinsecus ornabantur. Latae autem per xxx. cubitos erant. omnisque girus earum mensura vi. stadiorum cum antonia concludebatur. Totum autem subdiuo spatium uariabatur omnium generum lapidum stratum.

[Q]ua uero ad secundum templum ibatur stabant uii. cancelli saxei in pedum fixurant ad tres cubitos alti. mirumque graeco opere facti ubi equis interuallis dispositae columnis stabant. legem castimoniae praemonentes. aliae graecis litteris. aliae latinis. ipsum locum intrare alienigenas non debere. Sanctum etenim uocabatur alterum fanum quod xiiii. gradibus ascendebatur a primo. quadratumque sursum erat. & proprio muro circumdatum. Cuius exterior celsitudo quamuis xl. cubitis in altum surgeret tamen gradibus tegebatur. & interior celsitudo xxv. cubitorum erat. quoniam in altiori loco per gradus edificata non tota pars interior cernebatur colle obiecta. Post xiiii. autem gradus usque ad murum ccc. cubitos planum. Hic rursum alii v. gradus & scale ad portas deducebant a septentrione quidem & a meridie uiii. quaterne utrumque uidelicet & due ex oriente. Necessario namque propter locus religionis causa mulieribus destinatus muro discernebatur. & una porta meridiana & una uersionalis quibus ad mulieres intrabatur. Per alias enim intrare mulieribus non licebat. sed nec sua porta interiectum murum transgredi permittebantur. Patebat autem locus ille pariter indigenis & hospitibus feminis religionis causa uenientibus. Occidua uero pars nulla portam habebat. sed perpetuus murus ibi extructus erat. Portarum autem aliae quidem auro & argento undique tectae erant. tectaque postes ac frontes. Una uero extra templum ex aere corinthio quae multum argento inclusas & inauratas honore superabat. & binae quidem fores in singulis ianuis erant trecenis cubitis altae & quinis denis latae. Post introitum uero ubi latiores fiebant tricenos cubitos utrumque exedras habebant: exemplo quidem turrium latas & longas. super uero xl. cubitos celsas. & singulas binae columnae duodenum cubitorum grossitudine sustinebant. Ceterarum quidem portarum magnitudo par fuit. & ea qua mulieres euntibus ab oriente aperiebatur. Porta autem templi l. cubitis surgens xl. cubitorum fores habebat. ornatumque magnificentiorem. quoniam crassiore auro atque argento uestiebatur. Gradus autem xv. a muro quo mulieres segregabant ad maiorem portam ducebant, & illi quidem qui ad alias portas iter dirigebant v. gradibus erant breuiores. Ipsum autem templum hoc est fanum sacrum sanctum xv. gradibus ascendebatur. & a fronte altitudo eius & latitudo centenos cubitos habebant. & pone xl. cubitis angustior erat. & a dextra uelud quibusdam humeris utrumque uicenum cubitorum producebatur. Prima uero eius porta lxx. cubitis alta erat. & xxv. cubitis lata. neque fores habebat. Celum enim secreta inclusa erat significabat. eratque tota frons in auro ac per illam edes omnis perlucebat ex intrinsecus auro. Cum autem interior eius pars duplici tecto fulgeret. adiacens ei porta prima per lxxx. cubitos in altum erigebatur longa est xl. cubitis. ac xx. transuersa. Ipsa uero edes tota inaurata erat undique. & circa eam saxeus paries. Desuper autem habebat aureos pampinos unde in statura hominis dependebant. & quod duplex tectum erat templi. exterior humilior uidebatur. & fores aureas habebat l.v. cubitis altas. & xvi. latas. & ad hanc aulam longitudine pari hoc est uelum babilonicum iacincto & bysso & cocco & purpura uariatum mirabili opere factum. & colorum permixtione & uelut omnium rerum ymaginem praeferens. Cocco enim uidebatur ignem imitari. & bysso terram. & iacincto aerem. ac purpura mare. Horum quidem colores similes. bysso ac purpura natiuitate. quoniam byssum quidem terra. mare autem purpuram gignit. Erantque in eo praescripta uniuersi celi tanto preter signa.

195.

Ingressus autem in templum planicies patebat. cuius altitudo xl. cubitorum erat & longitudo totidem. ac latitudo xx. Prima autem pars hec tam mirabilia & praedicanda opera cunctis hominibus habebat candelabrum. & mensam. & thuribulum. Septem uero lucerne stellas errantes significabant. tot enim a bipertito candelabro diuidebantur. In mensa autem xii. panes positi indicant signorum circulum atque annum. Thuribulum autem per xiii. odores quibus replebatur ex mari & in hospito & in habitabili designabant omnia dei esse. deoque seruire.

[I]ntima uero pars templi xx. cubitorum erat. Discernebatur autem similiter uelo ab exteriore nichilque prorsus in eo erat positum. sed inaccessa & inuiolata & inuisibilis omnibus habebatur. sanctaque sanctorum uocabatur. Exterior autem facies templi nichil eorum quae aut oculi mirarentur non habebat. Crustis enim aureis grauissimis tecta undique. ultra priores (?) ortus igneo splendore lucebat. ut cum intuerentur conniuentes oculi quasi solis radiis auerterent. & hospitibus procul aduenientibus monti niueo simul uidebatur. Nam & de auratum non erat templum candidissimum erat. In summo autem aureis ueribus horrebat acutissimis ne ab insidentibus auibus pollueretur. Saxorum nullorum autem saxorum longitudo xl.v. cubitorum. erat altitudo v. & latitudo vi. cubitorum.

[A]ra autem in templo xv. cubitis alta. lata uero & longa cubitis quadragenis quadrataque stans uelud cornibus angulis eminebat. & a meridie ascensus ad eam arduus resupinabatur. Sine ferro autem constructa erat. nec umquam eam ferrum tetigerat. Templum autem aramque cingebat ex pulcherrimo saxo lorica gratissima usque ad cubitum surgens que populum a sacerdotibus segregabat. & gonoritos hoc est semine fluentes & leprosos. & feminis menstrua soluentibus clausa erat. & nec puris mulieribus interius quidem praedictum limitem permittebatur. Uiri quoque qui non ponitus casti erant ab interiore aula. nec non & puri a sacerdotibus prohibebantur. Cunctique ex origine sacerdotum genus ducentes debilitates aut certatis eam sacerdotii honore non fungebantur cum incolumibus infra limitem aderant. partemque generis sequebantur. & uestibus plebeis utebantur. quoniam sacerdotali ueste solus qui sacra celebrabat amiciebatur. Ad altare uero & ad templum accedebant sacerdotes omni uitio carentes. ueste byssina amicti. & maxime a mero abstinentes ac sobrii religionis metu. ne quid res diuinas faciendo peccarent.

[P]ontifex autem non cum ipsis semper ascendebat. sed diebus quibusque septimis per singulos menses kalendis. & si quando patria festiuitas atque annua ab omni populo agebatur & sacrificabat uelamine pretexto quod tectum erat a femore usque ad genitalia linteum. hiis uero (?) … demissum usque ad pedes. & iacinctinum desuper indumentum rotundum ex quo fimbrie dependebant altius aurea tintinnabula malaque granata sustinentes. tintinnabula quidem tonitrua. mala uero fulgura designantibus. Pectoris autem uestimentum uitte cingebant v. coloribus uariate. hoc est auri & purpure. cocci. byssi & iacincti. Habebat & clamidem temperata in qua multum auri erat. & habitum thoracis similem uidebatur. Duabus autem aureis fibulis aspidum specie uinciebantur. quibus inclusi erant optimi maximique sardonices. scripta praeferentes xii. nomina gentis iudee. Ex altera uero parte xii. pendebant alii lapides in iiii. partes trini diuisi. hoc est sardius. topazius. smaragdus. antrax. iaspis. saphirus. achates. ametistus. ligurius. onix. berillus. crisolitus. quorum singulis singula tribuum cognomina erant inscripta. Caput autem byssina chyara tegebat iacincto coronata. & circa eam alia corona erat aurea. scripta ferens sacras litteras quae sunt iiii. elementa uocalia. Ea autem ueste utebatur si quando adita intrabat. Solus autem in anno semel intrabat. quo die cunctos deo ieiunare mos erat. De ciuitate quidem & templo ac moribus & legibus eorum diligentius referemus. nunc enim pauca super his exponenda sunt.

[D]… Turris autem que uocatur antonia sita erat in angulo duarum porticuum quae ad occidentem septentrionemque spectarent. In saxo autem erat extructa l. cubitis alto. & undique praerupto. Quod opus fuit herodis regis. ubi maxime ingenii sui magnificentiam demonstrauit. Primum enim a radicibus saxum ipsum leuibus crustis obtegebat. quo & decus adderet operi. & facile delaberentur qui illuc ascendere temptauissent. Deinde autem ante ipsius turris edificium murus erat cubitorum trium & intra hoc omne spatium antonie turris in quadringentis cubitis erigebatur. Intus autem habebat regie latitudinem ac descriptionem diuisam in omnem usum. habitationem. & genera. & species. id est atria & balnea. & aulas castris aptissimas. ut quicquid ad usum pertineret necessaria potius ciuitas esset quam turris. magnificentia uero palatium. Instar uero turris tota habitu formata. iiii. aliis turribus per angulos cingebatur. Quarum due l. cubitis erant alte. alie lxx. cubitis eminebant. ut ex ea totum templum uideri posset. Qua uero porticibus iungebatur muri namque descensus habebat. in custodes commeabant. Semper namque in ea romani milites praesidebant armati. ne quid populus festis diebus noui committeret. obseruabant. Castro enim erat impositum oppidum. oppido autem templum. templo autem antonia turris. De ciuitate quidem ac muris eius iterum scribere plenius cupiens in praesentia satis dixi.

[P]ugnacissima quoque multitudo intra ciuitatem circa symonem erat hominum x. milia preter ydumeos qui habebant l. duces quibus ipse quasi omnium dominus praeerat. Ydumei autem qui erant eius partium cum essent numero v. milia. x. duces habebant. Iohannes autem qui templum occupauerat habebat vi. milia armatorum quos xx. duces regebant. His autem ut dicimus bellum inter se gerentibus; reliqua pars ab utrisque diripiebatur. Tenebat autem symon superiorem ciuitatem. murumque maiorem usque ad cedron. partemque antiquioris muri qui eam a syloa flectit ad orientalem partem. Iohannes autem templum & circa templum omnibus in circuitu. medium bellum quod inter se gerebant spatium aperuit. Nec enim castris romanorum prope murum positis. intra ciuitatem seditio quiescebat. sed ad primum eorum impetum paulisper quiescentes mox ad morbum pristinum redierunt. Rursumque pro sua parte quisque pugnabat omnia faciendo quae obsidentes optabant. Nichil enim peius a romanis passi sunt quam quod ipsi irrogabant. Nec casus quidem hierosolima grauiores passus praeter. priusquam subuerteretur quam ex debellauerit maius aliquid perfecerit. Seditione enim ciuitas cum incolis incipiens. hanc romanis cum sua ignominia. & eorum gloria eminanda tradidit. Hec autem librum quilibet legens inueniet. quod utrisque fortuna indulserit.

[H]is quoque intra ciuitatem ita se habentibus titus cum electis equitibus foris circuiens qua parte muros aggrederetur explorabat. Hesitanti autem quia nec ab ea parte qua uallis erat pro eodem aditu patebat. & ex alio latere prior murus contra machinas firmior uidebatur. placuit ei ad tumulis pontificis monumentum ubi humilior erat ciuitas inuadere urbem. Neglecta enim erat ibi munitio. eosque noua ciuitas non satis frequentabat. Hic eo collustrante quidam ex amicis eius nomine nicanor ad murum leuiter sagitta percutitur. cum primum cum iosepho ad murum accessisset & pacem modestis temptasset suadere. Intus autem cesar cognitis eorum conatibus & quod salutem sibi optantibus infesti esse uellent. exercitatus in obsidione. simulque suburbana militibus uastare precepit. collectaque omni materia iubet aggeres construi. Diuiso quoque exercitu in opera medios in aggeribus iaculatores & sagittarios constituebat. & ante eos balistas & machinas quibus excursus hostium prohiberentur. & quae ex muris obstare temptarent. Cesis autem arboribus mox iterata suburbana spoliata sunt. & collectis lignis in aggeres a toto exercitu incumbente ex opere. nec iudei segnes erant. Nam in excursibus rapinis & cedibus romanos affligebant. & cum lapidibus & sagittis aggeres construentibus imminebant. & per cuneos excurrentes manus conferebant. Operantes autem minora scuta super caput exposita protegebant; omnibusque agminibus contra excursus erant machine comparate mirabiles. Decima autem legio cum balistis uehementibus & tormentis saxorum non solum irruentes iudeos. sed & super murum stantes enecabant. Nam & singula saxa que iaciebant talenti pondus equabant; & ultra modum stadii intorquebant. Ita autem non solum primos quos offendisset. sed aliquando posterioribus quoque intolerabilia erant. Iudei autem primo cauebant a lapidibus quae erant candidi. nec tantum sono ac fremitu noscebant. sed & claritudine perspiciebant. Deniquie speculatores in turribus ponentes monebant quando impelleret machina saxumque iaceret. clamantes patria lingua filius uenit. Procedebant & in quas ueniret atque praecauebant. & ita eueniebat ut ille declinantibus lapis irritus incideret. Proinde contra romani excogitauerunt atramento decolorare lapides. Tum enim missi lapides non similiter incertos ictus habebant. multosque simul uno impetu corripiebant. Sed nec male affecti iudei copiam romanis dabant aggeres extruendi. & omnes eos molitione atque audacia die noctuque prohibebant. Perfectis autem operibus: plumbo & ligno & aggeribus tanto fari spatii quod erat ad murum metiuntur. nec enim aliter id fieri poterat. quoniam desuper iaculi petebantur. Cumque pares intervallo arietes inuenissent applicauit eos. ipsique dispositis machinis tamquam ne ex muro arietes prohiberent: ex tribus partibus murum pulsari iubet. Sonitu autem circumstrepente ciuitatem. clamor ingens tollitur factus est. & seditiosos pauor inuasit. & quia periculum commune utrisque uidebatur. communem iam pugnare cogitabant. Uociferabantur & inter se dicentes quod sua pro inimicitate sua concordare nollent. saltem in praesentia contra romanos conspirare deberent. Symone quoque praecone misso uolentibus ex templo ad murum egredi licentiam fecit. & iohannes similiter fecit. Illi quoque obliti odiorum atque discordiarum suarum in unum corpus coeunt. murumque amplexi faces inde quam plurimas iaciebant contra machinas romanorum. & contra impulsores arietum. eosque sine intermissione telis petebant. Audacissimi & iuuenes prosilientes machinarum tecta dissipabant. hisque appositas irruentes preciam quidem pauca. plura non audacia proficiebant. Semper autem aderat titus laborantibus romanis. & iuxta utrasque machinas equitibus & sagittariis ordinatis igne quidem iudeos ferentibus prohibebant. iaculatores uero a turribus reprimebat. uacantem tempore arietibus faciens. Murus tamen ictibus non cedebat. nisi quod xv. legionis aries …

monte angulum tertius. sed titum muros stabat in columnis. Cum autem ab extremis ciuibus incertum quod euenissent et romani iudeos abscessisse pro formidine arbitrarentur. iudei iuxta turrim hyppicos egressi. igne operibus inicerunt. et armati usque ad castra in romanos procedebant. Horum autem audacia romani qui propiores erant excitati sunt. qui procul aberant conuenere. Romanorum autem disciplinam uincebat audacia iudeorum. et quos primos offenderant in fuga uersi. alios qui conueniebant rstabant. Grauis autem circa machinas pugna commissa est. iudeis incendere, romanis incendium prohibere certantibus; Iudeorumque clamor tollebatur. ac multi qui in fronte steterant cadere. Iudei autem confidentia superiores erant. ignisque opera contingebat. incensaque omnia penitus cum instrumentis essent. nisi quidam electi militum uiriliter restitissent. et titus cum potentissimis equitum irruens in iudeos XV. eorum peremit et alios in ciuitatem compulit. et sic aggeres ab incendio liberauit. In hac autem pugna unum ex iudeis uiuum captum contigit. eumque titus crucifigi ante muros iussit. si forte reliqui hoc uiso territi cederent. Iohannes autem dux ydumeorum. dum quendam super tecum ante muros aduersus militem romanum loquitur. arcu ambas in pectore sagitta percussus est. uir nobis magnaque et iudeis luctum reliquit et sediciosis merorem. Nam et manu promptus erat. et sapientia nobilis.

Nox uero quae insecuta est, incredibili tumultu romanis incidit. Nam cum titus cesar tres turres quinquaginta cubitorum extruxisset. ut ex his per aggeres singulas positas. iudeos in muro stantes facilius in fuga uerterent. una earum sponte sua in tempesta nocte lapsa est. Ingenti uero sonitu facto. metus occupauit exercitum. et iudeos aliquid conari suspicati. ad arma currebant. Cumque nemo quid accidisset referre posset. diu queruli aliud aliud opinabantur. nullisque interuenientibus hostibus; seinuicem ipsos timebant. signumque diligenter singuli a proximis requirebant. tamquam iudei castra iam possiderent. larualique terrore capti uidebantur. Titus autem cognitis quae acciderant. omnes indicari iussit. tandemque tumultum eo nuntio compescuit. Iudei autem cetera fortiter sustinentes male ex turribus; quas titus contra eos fecerat afficiebantur. Machinis uero leuioribus et iaculatoribus et sagittariis. saxorumque tormentis inferebantur. Earum autem celsitudinem propter egredi non poterant. et turres excidendi spes non erat; neque incendi poterant. quod ferro tegebantur. Ictum et arietem uitare non poterant. qui sine intermissione feriuntur. paulatim proficiebant. Itaque iam muro cedente magno ariete romanorum quem iudei nicona uocabant. eo quod omnia uinceret. quamuis et antea iudei defessi erant pugna et uigiliis cum longe ab oppido pernoctarent. tamen et cetera ammittentes sibi superuacuum esse credentes. quod post alia duo muri munita superessent. lassatique plurimi recessere. pauci ad murum relicti.

Cum autem romani primum murum in mucro a nicone arietes perrupissent. omnes iudei ad secundum murum relictis custodiis refugerunt. Romani autem qui primum irrupant portis patefactis exercitum recepere. Romani igitur hoc modo primo muro potiti die XV. nonas maias. partem eius maximam diruunt et ad uitionalem ciuitatis partem quam ante cestius uastauerat. Titus autem cum romanis occupato omni spatio quod inter cedronem fuerat. et ultra unius sagitte iactum a secundo muro separatus expugnationem statim aggressus est. Iudei autem partiti murum fortiter restiterunt. et iohannes quidem cum sociis ex antonia et uitionali porticu pugnabat. Symonis autem manus iuxta monumentum iohannis aditum clauserant, usque ad portam qua hyppico turri aqua inducebatur. Sepe autem prosilientes e portis eminus dimicabant sagittariique armis inferiores quidem romanorum disciplina peritiores tamen uincebant. In malis autem certaminibus romanos superabant. Romanos uero regebat fortitudo ac scientia. iudeos autem audacia quam timor alere. sustentabat. et quae nata est in calamitatibus; Iudeis et suberat spes salutis. et romanis certa uictoria. Neutros autem lassitudo fatigabat. Sed aggressiones murorumque oppugnationes. et excursus crebri per cuneos diebus totis agebantur. nullaque pugnarum species aberat cum prima luce incipientia usque in somnus et die grauior nox dirimeret. iudeis metuentibus ne romani murum prorumperent. illis uero ne iudei eorum castra inuaderent. Itaque in armis pernoctantes. prima luce utrique ad pugnam parati erant. et iudei certabant quis esset primus ad periculum ut ex hoc honoraretur a ducibus tortis suis. Romanos autem adiutricem hortabatur consuetudo uincendi quam uinci prassueuerant. crebroque militia et exercitationes assidue. et imperii magnitudo. Ante omnia uero titus semper ubique presens aderat. et quod bene decertasset testis erat. et premium rependebat. Preterea fructus erat principi cognoscere uiros fortes in certamine. et ideo multorum alacritas maior uiribus demonstrata est.

Denique ipsis diebus iudeorum acie instructa. et telis utrimque missis. quidam longinus de numero equitum ex acie romana progressus. in media acie iudeorum irruit. hisque turbatis hoc impetu. duos ex eis fortissimos peremit. unum obuiam tendentem ore percusso. et alium eodem telo quod priori extraxerat transfixo latere refugientem. et e medio hostibus ad suos saluus rediit. Ille quidem ob uirtutem insignis erat. sed multi emuli eius fortitudinis extiterunt. Iudei autem neglegebant quid paterentur. et tantum quid mali romanos afficerent cogitabant. mortisque hiis leuissima ducebatur. si quo hoste interfecto cecidisset. Titus autem non minus salutem militis quam uictorie consulebat. et temerarios impetus desperationem esse dicens. et solam esse uirtutem si quis prudenter et caute sine periculo commoda fortitudinis faceret. et in eam partem quam preualuit non hostes uiros esse precipiebat. Itaque in uitionali parte medie turris applicat arietem. in qua iudeus quidam uersutus ac subdolus castor nomine cum aliis X. suis militibus delitebat. fuga ceteris eorum formidine sagittarii. Hi uero paululum sub thoracibus aliquandiu quieuissent. concussa turri surgunt. Extensisque manibus castor ueluti supplex titum cesarem implorabat. et uoce miserabili ut sibi parceret obtestabatur. Titus autem pro sua simplicitate credulus. iamque iudeos existimans belli penitere. arietis impulsiones cessare iubet. et sagittarios a suppliciis prohibuit. et castori quid uellet eloqui permisit. Cumque ille respondisset ad se uelle descendere. titus gratulari se ait. si omnis eidem sentire uoluissent. paratoque animo fidem pacis et ciuitati daturum. Sed cum ex illis X. castoris socius V. eadem supplices sese simularent. ceteri quinque numquam se romanis seruituros clamabant. dum mori liberis liceat. Deinque illi super hoc ambientibus. interim cessabat expugnatio. Castor interea symonem et iudeos per internuntios ammonebat ut dum cessaret oppugnatio de rebus urgentibus consilium caperent. se tamen uelle paulisper illudere imperatorem romanorum. Simul autem hec agens. uidebatur etiam ad pacem inuitare contradicentes socios. Illi autem uelut hoc refellentes in thoracas nudos gladios infigebant. et quasi semet ipsos uulnerassent recte sunt in ciuitate cadebant. Titus uero eique comites obstupuere ex tanta eorum pertinacia. cum ex inferiore loco calliditatem eorum uidere non possent. et mirabantur simul eorum audaciam et calamitatem miserabantur. Interea castorem ad nasum quidam sagitta percutit. Et ille telum extractum tito cesari ostendens. iniquo se perpeti querebatur. Titus autem accusato eo qui hoc fecerat. iosephum direxit ut castori dexteram porrigeret. Verum iosephus non se iturum respondit. cum eorum perfidiam non ignoraret. et amicos suos qui uoluerunt ire prohibuit. Cum uero quidam eneas ex perfugis se iturum ad eum dixisset. iurabat enim castor ut et argentum quod secum exportaret susciperet.

Ad hoc cum ille studiose aperto sinu cucurrisset. ille super eum saxum magnum dimisit. Et ipsum quidem quem preceuerat ferire non potuit. alium uero militem qui adcucurrerat uulnerauit. Titus autem fallaciam eorum uidens intellexit misericordiam in bello nocere. nimiumque calliditate decipi sententiam. iracundia fraudis arietis impulsionibus uehementius urgebat. Castor autem eiusque socii turrim iam cedentem incendunt. et per flammas in eadem mysticum uentum magnam opinionem apud romanos habuerunt tamquam se ignibus tradidissent. Cepit autem hac parte murum titus

die quinto postquam primum murum ceperat. fugatisque inde iudeis cum ipse introiuit mille electis equitibus; et sunt armatis ubi noua ciuitas et lanarum institores erant fabrique erarii. uestiumque mercatus. et ad murum angusti uici transuersi tendebant. Cum uero si statim distinctasset muri maiorem partem. et quod ceperat belli lege uastasset; nullum credo dampnum uictoriae fuisset admixtum. Nam autem iudeos male tractando excitatum iri sperans. cum liceret eos capere, facile aditum discessioni non dilatauit. Nec enim quibus consulebat insidiatores suspicabatur. Deinque postquam secundum murum ingressus est. neque occidi quemquam perniciosorum qui comprehendebantur. neque domos incendi. sed cum sediciosis si pugnare uellent sine populi detrimento copiam dabat. quoniam ipsi populo fortunas proprias seruaturum pollicebatur. Plurimum namque pendebat sibi ciuitatem seruare. templumque ciuitati.

Bellicosis autem pigritia ducebatur humanitas. morteque populo denuntiabant. si quisquam uerbum de traditione fecisset; pacemue nominasset. Romanis autem qui introierunt. iudei per uicorum angustias obstabant. et alii ex edibus. et alii per superiores portas egressi pugnare cepere. Quibus rebus perturbati custodes romanorum de muro sese dimiserunt. et ad castra recesserunt. Clamor autem audiebatur romanorum intra ciuitatem. eo quod ab hostibus cingerentur. foris autem degentium clausis commilitonibus metuentium. Crescente uero numero iudeorum. et propter locorum peritiam maiori scientia preualentes multos romanorum trucidabant. et ab irrumpentibus pellebant. cum magis necessitate resisterent. Nec enim multis simul fugiendi copia per angustias muri patebat. omnesque pene qui intrauerant perempti fuissent. nisi titus eis opem tulisset. Dispositis enim per summa uiarum sagittariis. et ubi plus erat multitudinis astans. missilibus hostes abigebat. et cum eo domitius sabinus urbanus et in illo prelio comprobatur. durauitque ita sagittis eos prohibens irruere. donec omnes milites recessissent.

Romani igitur hoc modo secundo muro potiti. ad extremum a iudeis pulsi sunt. Oppidanis igitur qui pugnaces erant spes creuit. et de secundis rebus amentes erant. et neque romanos ausuros esse iterum ad ciuitatem accedere suspicabantur. neque se uinci posse si ad pugnam processissent. Nam quoniam magis erant officiebat eorum sententiis deus. et in malis publicis alebantur. et sanguine ciuitatis uiuebant. Propter bonos autem contemnebant exitium. et penuria uictus iam multi defecerant. Sediciosi autem pudendum supplicium reputabant interitum. et solos eos qui paci non concordarent saluos esse cupiebant. contraria uero multitudine uelut onus quoddam consumi gratulabantur. Romanos autem cum iterum ciuitatem ingredi conarentur armati prohibuere. et disiectis muri partibus obiectu fortissimorum uirorum prominentes. triduum sustinuere romanos fortiter dimicantes. Quarto autem die titum uehementi aggressum. neque quam ferre potuere; sed in coactum sunt quo et antea refugerunt. Titus autem denuo muro potitus statim eius uitionalem partem deposuit. et in meridiana parte praesidia collocauit. Iamque tertium murum aggredi cogitabat. Videbat enim breuissimi temporis ei obsidio. spatiumque consilii sediciosis esse dandum. si forte aliquid de distributione seditionum aut metu famis dimitterent. Nec enim diuturnas praedas eis posse sufficere. et ipse ocio commode utebatur. Certa dies aduenisset quo militibus oportebat alimenta distribui. in conspectu hostibus loco iussit duces ordinato exercitu pecuniam singulis numerare. Illi autem pro more armis protecti. et equitibus ornatos equos ducentibus; loca suburbana per multum spatium auro argentoque lucebant. Illo autem spectaculo nichil aut suis iocundius. aut horribilius hostibus uidebatur. Moenia enim quis audacissimos inuaserat. omnem simul exercitum armorumque pulchritudinem et speciosentes uirorumque ordinationem. Et forsitan ad illam speciem sediciosi animos mutauissent. nisi desperassent a romanis sibi ueniam dandam ob inmanitatem scelerum. Quinto igitur die cum titus uideret iudeos nichil pacatum cogitare. bifarie diuiso exercitu contra antoniam et iohannis monumentum aggeres inchoauit. ex ista parte superiorem ciuitatem capere cogitans. et per antoniam templum. Nam nisi antoniam cepisset. ne oppidum tutum erat obtinere. Iuxtaque utrumque duo aggeres erigebantur. et sepius a iudeis infestantibus prohibebantur. At per antoniam et a sociis iohannis aggeres erigi non sinebantur. cum machinis iam uti didicissent. Paulatim enim usus cotidianus aluit peritiam. Habebant enim balistas CCC. et XL. tormenta saxorum. quibus difficiliorem aggerum extructionem romanis efficiebant. Titus autem saluam sibi fortunam fore sciens. et perituram esse ciuitatem. et obsidioni uehementer instabat. et iudeis penitudinem suadere non cessabat. et consilium factis ammiscebat. Rogabat et iosephum ut patria lingua uerba ad conciues faceret. et sperans eos exuberibus hostis quam et nouerat et principem habuerant aliquid remissuros.

Iosephus itaque murum circumiens. simulque extra iactum telorum stans. unde exaudiri facile posset; orabat iudeos ut sibi et templo. ac patrie parcerent. nec essent aliquis duriores. quam pro ea iudicarent excidisse muros firmiores et excisis infirmiorem superesse. romanorumque uires cognoscerent sustinere non posse. hisque seruientium dominium uergi et expertum. Nam licet pulchrum sit pro libertate pugnare. tamen id decebat in principio fieri. Semel autem subditum et quam multo tempori paruerit excutere iugum excutere. acmale mortis cupidum. ac libertatis amatorem uideri. Debere autem dedignari dominos humiliores in quorum potestate non sint omnia. Nam quid romanos aufugere. nisi quod propter est aut frigora est inuale. Omnis enim fortuna iam transisse ad romanos. et imperium totius orbis fundatum esse in italia. Quibus nec ipsi restiterunt. cum ex magna parte capta sit ciuitas. Nec enim latere romanos que famis teneat ciuitatem. et nunc quidem consumi populum. continuo et bellatores interituros. Nam et si romani desierint. et ab obsidione cessauerint. tamen uobis inexpugnabile bellum assidebit famis inopia. Oportuit ergo antea intolerabilem cognitam. et calamitate mutare sententiam. et dum licet salutare consilium capere. Sunt enim romani natura in imperio mansueti. atque natiuitate perferendi uile est. Vile enim putare neque ciuitatem uacuam uiris. neque desertam haberi prouinciam. et ideo imperatorem titum nunc cum eis uelle dextera iungere. Nec enim umquam salutem dabit. si lege belli ceperit ciuitatem. quando nec in extremis cladibus reparent uulnus. Nam armis et manibus cum romanis bellum geritis. quasi quibusdam alii uiuitis. Nam armis et manibus cum romanis bellum geritis sicut certis. Quis autem deus omnium conditor non iudeorum defensor est. sic ledunt. Nostri respicientes uiri progressi pugnatis. et quanti auxiliatorem uiolastis. Nostrorum recordamini opera diuina parentum. et quanta bella aliquando peregerunt. Ego quidem facta dei narrare auribus indignis horresco. sed tamen audite ut cognoscatis uos non solum romanis. sed et deo resistere. Proauus noster abraham nomine cum CCC. X. et VIII. multa milia prostrauit. Dicat mihi latam nostram gentem in egyptum. quae cum annis CCCC. tyrannis ac regibus alienis subiacerent; cum armis ac manibus ulcisci non possent sena ipsos. deo potius commiserunt. Et quis nescit egyptum repletam omni genere serpentium. omnique morbo corruptam? Quid terram infructuosam. nili defectione et omnia in se plagas. usque quo nos de terra illa eiecerit. Sed et raptam nobis sanctam archam non genuit palestina et dagon deus eorum. cum tota gente quae rapuerat. Corruptis enim eorum corporibus et cum cibo uisceribus eorum exhaustis cymbalorum ac tympanorum sonitu reportauerunt eam ad nos. Deus erat quidem hoc parentibus nostris administrabat. eo quod omissis manibus ac armis. ei se iudicio commiserunt. Nam assyriorum rex sennacherib tota asya ducens. cum ad hanc urbem castra posuisset; non manibus humanis cecidit. Nam patres nostri ab armis quiescentes positi orationibus erant. et angelus dei una nocte infinitum deleuit exercitum uidelicet C. lXXX. V. milia. Sed et seruitium patrum nostrorum in babilone per annos LXX. ubi exulantes non ante libertatem respexerunt quam deus eam donaret. Sed nos uero nunc gesta preteritorum neque digne possum imitari. uiris ex numero nos uere gesta preterita. neque digne possum in quibus uobis salutem suadere celis appetitus. Nam sub antiocho rege. nec dicere tolerastis. quorum tota die facta committitis. Nam sub antiocho qui epiphanes dictus est. obsidente ciuitatem multis modis offensa diuinitate maiores nostri cum armis progressi. ipsi quidem in pugna perempti sunt. et ci

...tas ab hostibus direpta est, semelque post triennium et sex menses desolata est, pluribus vicibus oppressa est. Ipsos romanos quis contra vos ad militiam provocavit? Nonne vestra impietas? Unde primum servire coepimus? nonne a seditione maiorum? Cum aristoboli et hyrcani furor et contentio pompeium adduxit in civitatem, tunc primum deus nos servituti populi romani subiecit. Antigono et filio aristoboli regnante, deus iterum captivitate persequebatur, et herodes filius antipatri sossium et romanum adduxit exercitum, et circumdati per sex menses obsidebantur, donec capta peccatorum suorum supplicia pependerent, et ab hostibus civitas direpta est. Oppugnationi vero ... dubio cohercet excidium. Nam quid ex his que legis conditor benedixit gessistis, vel quid horum quod execratus est pretermisistis? Nam et illos qui perierunt impietate superastis, occulta dedignati peccata, hoc est furta, insidias, adulteria, et apertis rapinis cedibusque certatis, et novas et maleficiorum vias excogitastis. Sed cum quoque templum factum est omnium receptaculum, et indigenarum manibus pollutus est locus quem romani extra tam longinquo adorabant. Nunc ergo post haec omnia illum in quem tam impii fuistis, nunc auxiliatorem vobis speratis? Valde iusti supplices estis, purisque manibus adiutorem vestrum rogatis. Romanis ergo sollempne poscere tributum, quod patres vestri eorum parentibus pensabant. Postquam hoc impetraverunt, neque destruxerunt civitatem sed eam neque omnino tangunt. Concedent quoque vobis familias liberas et possessiones vestras tenere, sacrasque leges salvas manere patientur. Insania est pro certo dum sperare talem circa iustos fore qualis erga iniustos apparuit. ... cum statim ulcisci sciat cum oportet. Denique assyrios prima nocte qua castra civitati admoverant fregit. Quod si et nos iusti essemus, romanis nec sic tamen ut assyriis irasceretur, et primum quo genti vestre manu pompei invaluit, et post illum sossius super nos ascendit, et galileam vespasianus excidit, et postremo nunc titus super nos irruit. Sed neque magnus pompeius neque sossius aliquid passi sunt, et civitatem victoria ceperunt. Vespasianus quoque ex bello quod nobiscum gessit et imperium adeptus est. Tito et nunc uberiores fontes profluunt, qui vobis prius aruerant. Denique ante adventum romanorum scitis syloam et omnes fontes extra civitatem adeo defecisse, ut et aqua mercaretur. Nunc autem ipsi fontes hostibus vestris tam largi sunt, ut non solum ipsis et iumentis, sed hortis quoque sufficiant. Itaque divinitas relictis fugisse putaverim, hisque nunc adesse cum quibus bellum geritis.

Quod autem apud vos caveatur, quod celatur, quod non et inimicis planum factum est? Iniquitates vestre velut in promptu nemini latent. Itaque dies singulos certamen ... quis peior sit atque tantam nequitiam ... demonstrare certatis. Veruntamen est reliqua salutis via si velitis, et divinitas confessis ac penitentibus solet esse placabilis. Arma proicite et pudeat vos tante ruine patrie; convertite oculos et aspicite quam magna pulchritudine patriam, quale oppidum, quale templum, quam multarum gentium munera. Quis haec in flammas adducat? Quis haec iam non esse desideret? Certe quidem digni salvari esse debent. O duri et lapidibus solidiores, si haec non vertis luminibus, etiam saltem familiarum vestrarum miseremini. Versetur in conspectu cuiusque filii, coniuges et parentes, quos paulo post aut bellum aut fames absumet. Scio quoniam mecum his periclitabitur mater et coniunx et familia non ignobilis domusque olim clarissima, et forsitan propterea me haec quasi vobis suadere credit. Interficite illos, accipite mercedem salutis vestre sanguinem meum. Ipse quoque mori paratus sum, si tandem vobis meis consentiatis.

Haec iosepho vociferante cum lacrimis, seditiosi quidem neque flexere animos nec ... attendebant. Populus vero ad perfugiendum commotus est, et alii quidem possessionibus suis aliisque rebus tenuis exiguo pretio venundatis, solidos ne latrones eos deprehenderent transglutiebant. Cum vero ad romanos elapsi fuissent, exonerato ventre habebant victui necessaria tito eis dante. Titus autem plerosque per agros quo vellet quisque pergere dimittebat.

Iohannes autem et symon cum sociis ne pateret civibus exitus et romanis aditus omnia loca obstruebant, et quos in suspicionem perfugiendi incurrisse ... tamquam necabant. Et divitibus quidem manere sicut perfugere par causa erat moriendi. Nam quisque ... propter patrimonium voluisset occidebatur. Cum fame autem crescebat desperatio seditiosorum, et in dies singulos utrumque malum amplius accendebatur. Palam autem in civitate nulla frumenta erant. Irrumpentes autem seditiosi scrutabantur domos, et si quidem repperissent aliquid ex cibis, eos qui negaverant verberabant; si vero nichil invenissent, quasi diligentius celassent tormentis eos afficiebant. Multa et clam substantia uno frumenti modio, quod ditiores erant, a pauperibus hordeo permutaret. Inclusi deinde in intimis tectis quidam summa penuria infectum triticum comedebant, panem alii efficiebant, ut necessitas et metus monuisset. Et mensa quidem nusquam apponebatur, sed incoctum igni subtrahentes diripiebant. Miserabile autem erat victus dignumque lacrimis spectaculum, cum potentiores habundarent, infirmiores penuriam deplorarent. Quippe fames super omnes clades est. Nichil sic perdit homines ut pudorem. Nam quod reverentia dignum est in fame negligitur. Denique uxores viris et filii parentibus, et quod est miserrimum matres infantibus cibum ex ipso ore rapiebant, et marcescentibus inter manus karis nemo parcebat qui vite gustus auferret. Cernentes vero seditiosos non latebant, sed ubique ad ... cibum diriperent. Nam sicubi clausam domum vidissent, eos qui intus erant cibum capere hoc indicio suspicabantur. Statimque ruptis foribus irruebant, cibumque ... dentibus pene ex gutture revocabant ipsis faucibus strangulatis. Verberabantur senes ne cibum absconderent, lacerabantur mulieres ea que tenerent in manibus occultantes, nullaque miseratio canis capitis erat vel infantie, sed abstractos pueros ex buccella pendentes humo allidebant. Si qui autem intrantes ante venissent quam que rapta fuerant devorassent, tamquam lesi crudeliores erant. Acerbissimos autem cruciatus excogitabant ut alimenta repperirent. Obstruebant et genitalium vias, nec virgis acutis pudicis transfigendo, horrendaque et auditu quis patiebatur propter unius panis negationem, et propter unum pugillum farine. Tortores autem nec esuriebant, minus et crudele videretur si necessitas suaderet. Exercentes autem dementiam suam ... parantes, his occurrebant qui per romanorum custodias agrestium holerum herbarumque genera colligendorum nocte discedebant, et cum iam se hostes evasisse crederent, que attulissent eripiebant, multumque supplicantibus et horribile dei nomen implorantibus ut aliquid saltem parte concederent eorum que periculo suo collegissent, nichil dabant; gratiaque videbatur si spoliati non perirent. Haec humiliores a seditiosis patiebantur. Honorati vero et divites ad tyrannos producti et falso accusati occidebantur, quod romanis prodere vellent civitatem. Cum autem quem symon expoliasset ad iohannem remittebatur, et quem iohannes spoliasset cum symon excipiebat, sibique invicem propinabant sanguinem popularium miserorumque cadavera partiebantur. Dominandique causa erat in utroque dissensio, scelerum vero concordia. Singillatim autem iniquitates eorum narrare non potero; ut autem breviter dicam, neque aliquam civitatem umquam talia perpessam esse puto, neque ullam nationem post hominum memoriam malitia ferociore fuisse. Denique civitatem ipsi everterunt, et romanos invitos hac tristi victoria adnumerari coegerunt, tardique cunctantem in templum igne pene traxerunt. xl.

Denique cum id ardere cum superiore civitate vidissent, neque doluerunt neque lacrimaverunt, cum apud romanos certum quod hi paterentur. Verum haec postea declarabimus.

Titus aggeres perficiebant, quamvis et nimio multos male afficerent. Parte vero equitum directa iussit per valles ad alimenta comportanda exeuntibus insidias tendi, et erant his non nulli pugnatores. Audaciores autem faciebat ad exeundum fames, restabatque iam latentes egenos et ab hostibus capi. Deprehensi vero necessitate repugnabant, namque supplicium sero videbant supplicare. Post pugnam

... liberati et ante mortem variis penis cruciati contra murum crucifigebantur. Tito quoque miserabilis videbatur ista calamitas, cum per dies singulos quingentos non numquam et plures caperent. Sed neque eos captivos dimittere tutum erat, tantamque servare multitudinem locus iam non erat. Milites autem diversis modis eos afficiebant ira et odio et ludibrio quos cepissent. Iam spatium crucibus deerat, et corporibus cruces. Seditiosi vero tantum defuit ut ex clade moverentur, quod et contrarium eis cessit. Ad detrudendam et reliquam multitudinem, familiaribus transfugarum ad murum tractis, si qui propinqui ad pacem priores erant, quales paterentur qui ad romanos confugerent demonstrabant, et quos comprehenderent omnes necarent dicebant. Terror multos perfugere cupientium inhibuit. Fuerunt autem qui statim de civitate ad romanos dilapsi sunt velut ad certum supplicium properantes, et illatam ab hostibus mortem comparatione famis requiem ducebant. Multis autem titus captivis manus abscidi iussit, eosque ad symonem et iohannem misit, ut saltem pro calamitate vel nunc saltem a duricia desisterent animorum, nec se compellerent ad excidium civitatis, sed lucrarentur in extremis voluntate mutata animas proprias et tantam patriam et templum. Simul autem aggeres circueundo eos operantes urgebat, velut factis verba non multo post secuturis. Ad haec in muro stantes ipsi caesari tito et patri eius vespasiano maledicebant, mortemque se contempnere clamabant, eamque servituti preferre, omnia desiderabilia sua pro nichilo ducendo.

Antiochus quoque epiphanes cum romanis aderat, multos armatos secum ducens, et aliam circa se stipatus quos macedones appellabant, omnes etate pares et proceres adolescentuli, more macedonum instructi armis et eruditi, unde et nomen habebant. Omnium autem regum qui romanis subiecti erant, patri eius comageno felicissimum fieri contigit, priusquam fortuna mutaretur. Ostendit autem ille in senecta etate nullum ante mortem beatum dici oportere. Filius autem eius antiochus quo tempore cum romanis presens aderat, mirari se dicebat quare tamdiu romanos adire muros pigeret. Erat enim ipse bellator naturaque promptissimus, tantisque viribus ut non multum peccaret audacia. Cui vero titus arrisisset, laboremque communem esse dixisset, antiochus cum macedonibus in murum impetum fecit, et viribus suis ac peritia cavebat tela iudeorum, sagittis eos appetens. Adolescentuli autem omnes preter paucos attriti sunt. Nam a pudore promissionis diutius pugna certaverant, et ad extremum multi sauciati recesserunt.

Romanis autem xii die mensis maii aggeres inchoantibus, nono et xx die perfecti sunt, cum vii et x dies laborassent. Ingentes et iiii aggeres facti sunt, et unus quidem qui erat ad antoniam a xv legione fuerat extructus. x. vero legio in victuali parte secundum fecerat ubi stagnum est quod dicitur amigdalon. Tertius distabat a xii xx cubitis, et adhuc xv legio quartum aggerem fecerat ad pontificis monumentum. Iam vero admotis aggeribus, iohannes suffossa intra terra usque ad aggeres adversus antoniam dispositos per cuniculum sudibus opus suspendit, illaque silva pice ac bitumine oblita ignem immisit. Succensis autem fulcimentis fossa repente subsedit, et cum magno sonitu simul aggeres deciderunt. Primo autem cum pulvere fumus ex alto excitatus est, cum igne ruina concluderetur. Pro consumpta materia que premebat flamma iam clarior apparebat. Romanos ergo repentinum factum stupor occupat, molitionemque iudeorum egre ferebant, iam se vicisse credentium, et spes eos cassa refrixit. Aggeribus subvenire non utile videbatur semel aggeribus incensis.

Post biduum autem alios aggeres symon cum sociis aggreditur. Illa et parte iam romani arietibus concutere murum ceperant. Tefteus autem quidam ex garsi civitate galilee ortus, et megassarus quidam ex regalibus famulis, et cum his adiabenus filius nabathei, raptis facibus in machinas romanorum irruunt. His tribus viris neque audaciores nullo bello ex ea civitate apparuere, neque magis horrendi. Nam velut in amicos, non ut in magnum hostium exercitum, nichil cunctati sunt aut substiterunt, sed perrumpentes inimicos facto impetu machinas incenderunt. Acti autem missilibus et gladiis undique trusi, non prius a periculo semoti sunt quam ignis machinas invaderet. Crescente vero iam flamma romani concurrentes e castris auxilio properabant. Iudei autem eos ex muro prohibebant, manusque cum eis conserebant qui flammas conabantur extinguere, propriis corporibus nullo modo parcentes. Romani autem arietes igni subtrahere volebant cum eorum tegmina cremarentur, et iudei et per flammas eos retinere certabant. Hinc autem in aggeres flamma consurgit, et auxiliantes preveniebat incendium. Itaque romani flamma circumdati, cum servari posse opera desperaverunt, in castra recesserunt. Iudei autem magis instabant cum semper eorum numerus cresceret ex civitate accedentibus auxiliis. Nam progressi usque ad munimenta castrorum, cum eorum custodibus prelio decertabant. Erat autem quedam ante castra armatorum et acerbissima ... sanctio romanorum, ut quo loco quilibet tamquam cessisset occideretur. Penali ergo exitio gloriosa morte prelata stetere fortiter, eorumque necessitate simul ac pudore plurimi fugientium redierunt, balistisque in numero dispositis, unde eorum multitudinem prohibebant, nichil de corporibus propriis procurantem. Nam quoscumque obvios habuissent iudei, cum his congrediebantur, et in spicula irruentes in ipsis corporibus inimicos feriebant. Titus ergo ad auxiliandum suis accurrens, multumque increpitans militibus quod velut ex carcere contra se dimissis iudeis obsessorum fortuna ipsi paterentur, cum electis militibus a latere circumvenit. Illi autem cum mora ferirent contra eum conversi dabantur. Mixta autem acie pulvis quidem lumina, clamor vero aures exsuperabat. Neque autem amicum quisque internoscere poterat aut inimicum. Iudeis autem non tam virium fiducia quam salutis desperatione perseverantibus, et romanos pudor armorum et glorie et presentia caesaris reddidit fortiores. Itaque putaverim romanos ad extremum pro nimia ferocitate animorum totam multitudinem iudeorum fuisse rapturos, nisi citius se in civitate recepissent.

Corruptis autem igne aggeribus romani somno tenebantur, quod laborem longum una hora perdidere, et multi solutis machinis capturi non civitatem desperabant. Titus autem cum ducibus quid faceret deliberabat. Et calidioribus quidem placebat omni militum admoto vi muros experiri, cum usque nunc iudei cum parte exercitus dimicassent, nec universi multos impetus minime tolerare possent. Prudentiores autem rursus aggeres fieri suadebant, alii sine aggeribus obsidere civitatem quousque fame interirent monebant. Ipsi autem tito caesari inhonestum videbatur et supervacuum cum his pugnare qui propria morte concurrerent. Aggeres autem facere oportere iudicabat impendio ... penuria; egressus vero observare oportere. Nec tamen circumdare posse civitatem ab exercitu propter magnitudinem et locorum difficultatem, et ad excessus esse incautum, cum occultas vias excogitarent iudei tam necessitate quam locorum scientia; obsidionemque diu protrahendam et victorie gloriam minueret temporis longitudo. Cum autem si cautione uti vellent et celeritate victorie, totam civitatem muro cingere festinarent, et ita iudeos aut modis omnibus salute desperata civitatem traderent, aut fame victos facillime capiendos. Quod si tam magnum opus videtur, considerare debere quia neque parvum opus romanos decet facere, neque sine labore aliquid magnum perfici posse.

His verbis duces hortatus, iubet eos exercitum in opera distribuere. Quidam autem ... impetus militibus incidit, ambitioneque partita non solum rectores inter se, verum ipsi et ordines certabant, et miles quidem decadarcho, decadarchus autem centenario, hisque ciliarcho placere properabat. Ciliarchorum vero ostentatio usque ad duces pertinebat; ducum autem opera ipse caesar providebat, et per diem singulos circuiens opus inspiciebat. Incipiens autem a castris assyriorum ad inferiorem cenopoli murum perduxit, et hic per cedronem ad eleona montem revertens a meridie montem complectitur, eumque per eum collem iuxta syloam, et inde ad

196.

subiungeret. Ossa autem quae dampnauerat populum, omnem uiam salutis ad innicem interclusit.

Denique id est cum poena introduxerat caesar, occulte in perfugos adiuuebat, et si quos ad eos transfugisse circumspectantes neque romanorum uideret, iugulabant eos, et ex uisceribus eorum nefandum questum trahebant. Inpiaitas autem reppereiebat, et plerosque sola spes consumebat. Iohannes uero ubi rapinae exemplo defecerit, ad sacrilegium sese conuertit, donaria templi inuadens, et uasa necessaria ministerio dei, crateras et lanceas, et mensas, et urceolos, quos augustus eiusque uxor in donaria dei miserat. Romanorum et imperatores honorauerunt semper templum atque ornauerunt, tunc autem iudeus et alienigenarum dona detrahebat. Iohannes autem ad socios dicebat sine metu diuinis abuti debere, qui pro deo et templo eius militarent, et ideo sacrum uinum et oleum quod sacerdotes in sacrificium reseruabant militibus suis distribuebat, quo illi sine horrore ungebant et potabant. Non equidem recusauerim dicere quod dolor iubet. Puto si romani contra noxios uenire tardassent, aut hiatu terrae deuoranda fuisse ciuitatem, aut diluuio peritura, aut fulgore sodomitana passura.

INCIP. LIB. VII. DE IUD. B.

CLADES QUIDEM hierosolimorum in peius cotidie procedebat, cum sediciosi magis aduersus accenderentur ipsosque et populum fames urgeret, et multitudo congestus in ciuitate cadauerum uisu horrendum erat, odoremque pestiferum emittebat. Annius et eleazar filii transgressus ad unam portam quae ei credita erat, c. et xv. milia, et bxxx. cadauera dixit exportata, ex quo die castra prope ciuitatem posita sunt ex die xiiii. mensis aprilisque ad kl. iulii. Haec autem immissa est multitudo. Non enim ipse fuit appositus portae, sed publicam mercedem diuidens, mortuos ex necessitate numerabat.

ex morbo morte pacis tempore aliter senescentibus in praeliabor. quorum animas cum corpore sepultura damnat. Quis enim fortium virorum nescit quod animas in acie ferro corporibus absolutas purissimum elementum aether hospitio receptas inter sydera collocat, manesque se bonos ac propitios heroas videndos offerre posteris suis? Quas vero morbus corporis tabesque consumpserit, et si maxime a sordibus ac peccatis purgatae sunt, subterraneae tenebrae opprimunt, altaque oblivio suscipit, et simul ac vitae et memoriae finem circumscriptas. Quod si necessaria mors omnibus hominibus fato decreta est, ad hoc autem ocior est morbo levior ferri ministerium. Cui non videatur ignavi negare usum quod debito redditurus sit? Et haec quidem ... servare negant, vel quod conati fuerint perficere sit. Est autem salutis spes in magna ... Unde vos plures hortor ... ximus quoque periculis qui virilem animum gerunt, aggredientes alius alium per adhortationem fiet atque subsidio, utraque obstinatio in brevi animos hostium franget, ac fortasse nobis sine tantum inimicos rerum incruenta res efficiet. Ascendentes enim vos prohibere conabuntur: sin vero clam et primum aliquid egerimus semel, quis paucos non sustinebunt. Me autem profecto pudeat nisi eum quem primum hic incipere videro remunerationibus perfecero. Et qui vicerit quidem similibus perficit, beatissima vero prima sequentur occasus.

Talia dicente Tito, ceteram quidem multitudinem periculi magnitudine timuit. Vnus vero ex his qui in cohortibus militabant Sabinus quidam genere Syrus vir et manu simul et animo fortis apparuit. Si quis autem eum ante vidisset, quantum ex habitu corporis eius specie quidem militem esse credidisset? Erat enim colore nigro, gracilis habitudine, sed anima quaedam heroica in macro corpore atque angustioribus suis habitabat. Cum ergo primus surrexisset: Dedo inquit me tibi alacri animo Caesar, et ante omnes murum ascendo, atque opto ut vires de ac voluntate mea fortuna sequatur tua. Quod si coeptum casus inviderit, scito me non ipse spe quod res aliter cesserit, sed quod sic decreverim pro te mortuum. Haec dicens scutum laeva manu protendens, strictoque dextera gladio circa horam diei sextam murum petebat. Sequebantur autem illum et alii quidem soli eius virtutis aemuli esse cupiebant xi. viri. Ipse autem multo ante omnes incedebat divino quodam impetu excitatus. Cum de muro custodes cum iaculis et sagittis undique infinitas appeterent, et ingentia saxa devolverent, quin nullos de xi. vulneraverit. Sabinus autem missilibus occurrens, licet obstrueretur sagittis, non ante tamen impetum cohibuit quam summa muri prenderet, hostesque in fugam verteret. Viribus enim eius atque animi pertinacia territi, plures ascendisse rati non steterunt. O iniqua rerum fortuna, quae velut virtutibus invideat, semperque praeclaris facinoribus officiat ... Siquidem hic vir neque ab incepto erravit, et offensione lapidis cum maximo crepitu super eum dimisso pronus decidit. Vnde factum est ut Iudaei reversi ubi solum et iacentem viderent, ex omni eum parte iaculis peterent. Ille autem genibus nixus, et scuto protectus, primo quidem ulciscebatur hostes, multosque ad se accedentes sauciavit. Vulnerum autem multitudine remisit dexteram, et ad extremum priusquam redderet animam sagittis obrutus, vir dignus pro fortitudine qui meliore fortuna uteretur, et pro mensura capti facinoris cecidit. Tres autem e ceteris prope summa iam tenentes obruti lapidibus perierunt, et octo sauciati detracti et in castra reducti sunt. Haec quidem tertio die mensis iulii gesta sunt.

Biduo autem post xx. de numero excubantium pro aggeribus militum congregati vocaverunt ad se signiferum ordinis sui et duos quosdam ex ala equitum et tubicinem unum, nonaque hora noctis per ruinas ad Antoniam otiose procedunt. Occisis autem primis custodibus somno oppressis murum obtinent ac bucina signum dari praecipiunt. Quo ceteri vigiles subito excitantur et fugiunt priusquam multitudinem quae murum ascenderat cernerent. Nam et metus et aura et timor ymagine quadam quod Romani super se venirent ostendere videbatur. Titus autem signo audito propere armat exercitum et cum ducibus primum et electorum caterva comitatus ascendit. Cum autem Iudaei ad templum interius confugissent, ipsi quoque per cuniculum irruperunt quem Iohannes ad vias Romanorum aggeres aperuerat. dispositique amborum agminum seditiosi tam Iohannis quam Symonis arcebant eos summa vi atque alacritate repugnandi. Siquidem excidii finem putabant locum sanctum penetrasse Romanos. Ad ipsum ergo aditum validissima pugna committitur. his quidem templum occupare certantibus, et Iudaeis eos ab Antonia repellentibus. Et sagittae quidem ac hastae utrisque inutiles erant. strictis autem ensibus dimicabant. neque in conflictu discerni poterat ex qua parte quisque pugnaret, permixtis viris et propter angustias permutatis, cum et vocis intellectum magnitudo confunderet. multaque mors esset utrimque, arma simul et cadavera iacentium conculcata frangerent proeliantes. Neque autem fugae aut persecutioni locus erat, sed propinquae mutationes confligentium et inclinationes permixto fiebant exercitu. Qui vero inter primos stetissent, aut occidendi aut moriendi necessitatem habebant, quia refugere non dabatur. Nam et posteriores utrarumque partium in fronte suos urgebant, nullumque inter dimicantes bello vacuum intervallum relinquebant. Cum autem Iudaeorum audacia Romanorum peritiam vinceret, iamque omnino tota acies pellebatur. ex nona enim hora noctis usque ad septimam diei pugnabant. Iudaei quidem simul omnes excidii periculum pro incitamento virtutis habentes, Romani vero pars exercitus nondum ascenderat, et videbatur eis satis esse in praesentia Antoniam obtinere. Iulianus vero quidam ecatontarchus ex Bithynia non ignobilis illo bello et armorum peritia et viribus corporis et animi spiritu omnium fortissimum ego ipse cognovi, ubi Romanos iam cedere et male repugnare conspexit, propter Titum autem qui apud Antoniam stabat subito prosilit, iamque vincentes Iudaeos solus ad interiorem usque templi angulum persecutus est. Fugiebat autem universa multitudo, neque vires eius neque audaciam hominis esse opinantes. At ille per medios ruens, quos alium alio disiecerat, per ipsos quem occupasset interficiebat, eaque facie nihil Caesari admirabilius et horribilius visum est. Verum et ipsum profecto fata persequebantur, quae ab homine vitari non possunt. Calceos namque habens creberrimis atque acutis ut ceteri milites solent fixos, dum strato saxeis crustis solo curreret, labitur, et cum magno armorum sono disiectus in tergum fugientes reduxit. Romanorum autem clamor ex Antonia sublatus est, saluti eius metuentium. Iudaei vero circumfusi multi simul gladiis et hastis undique eum feriebant. Ille autem multa ferri vim scuto excipiebat, saepe autem conatus se erigere, percutientium multitudine revolutus est, et iacens tamen gladio multos percussit. Nec enim cito perimi potuit, quando galea et thorace omnia membra neci oportuna septa erant. Nam diu cervicem contrahebat, donec caesis ei aliis membris remisit vires, cum nemo ei auderet succurrere. Nimius autem dolor Caesarem tenuit, virum tantae fortitudinis in conspectu tantae multitudinis videre occidi. Et quod se locus intercludebat, auxilium ferre cupientem, alios autem qui possent metus impediebat. Iulianus ergo diu cum morte luctatus, cum non paucos interfectorum suorum saucios reliquisset, egre perimitur, magnam sui gloriam non apud Romanos tantum et Caesarem, verum apud hostes quoque relicta. Iudaei vero et mortui rapto corpore Romanos in fugam versos in Antoniam concluserunt. Fortiter autem in eo proelio decertarunt Alexander quidam et Gyftheus ex agmine Iohannis: ex parte vero Symonis Malcheus et Iudas et Iosue duces Ydumaeorum, et ex Heleis duo fratres Symon et Iudas.

Titus autem militibus suis imperat Antoniae fundamenta diruere, facilemque ascensum cuncto exercitui praeparare. Ipse autem Iosepho ad se vocato, namque audierat eo die qui erat mensis iulii xvii. divinam observantiam quae in delechismus vocatur virorum penuria defuisse, eaque re populum nimis dolere, rursum Iohanni Symonique dici praecepit quae antea mandaverat: sed etsi eos saevus amor pugnandi teneret, cum quibus placeret multitudine ad bellum procederent, dummodo non una secum et civitas interiret, et simul templum sanctum violare desinerent, nec in deum nefas admitterent. Potestatem autem si vellent habere sacramenta missa celebrare per Iudaeos quos ipsi delegissent. Itaque Iosephus ne soli Iohanni et Symoni, sed et pluribus haec intimarentur, ubi audiri posset constitit, et mandata Caesaris hebraico sermone disseruit, et multum precabatur quo patriae parcerent, ignemque depellerent iam templo contiguum, deoque victimas redderent consuetas. His dictis populus contristatus simul et silentio tegebatur. Multas autem contumelias Iohannes tyrannus Iosepho cum execrationibus iaculatus, postremo addidit numquam se excidium metuere, quoniam dei civitas esset. Ad haec respondit Iosephus: Sane inquit eam puram deo conservasti, inviolataque sancta manserunt, nec metuis autem speras auxilium quem impie deliquisti. Et si quis quem cottidianum auferret cibum hostem putas, deum quem perpetua religione privasti ad auxilium speras futurum? Romanis quoque peccata imputas, qui nostras leges etiam nunc tuentur, et quae ipse intercidisti sacra deo reddi compellunt. Quis non inopinatae mutationis causa gemat ac defleat civitatem, cum alieni quidem hostesque impietatem tuam corrigant, tu vero Iudaeus et inter leges educatus illis infensior inveniaris? Nec ergo o Iohannes paenitere malorum quae gessisti turpe est in rebus extremis, bonorum exemplo patriam conservare. Iechonias enim rex Iudaeorum quondam Babyloniis sibi bellum inferentibus sponte de civitate priusquam caperetur exivit, et cum cognatione sua voluntariam captivitatem sustinuit, ne haec sancta hostibus perderet, diuque domum videret exuri. Et ob hoc sacra commemoratione Iudaeorum laudatur, eiusque memoria continuata semper per nova saecula posteris traditur. Imitare ergo o Iohannes bonum exemplar, et si periculum praesto sit. Ego quoque tibi a Romanis veniam spondeo, tantum ut memineris quod moneo. Absit enim umquam ita me captivum vivere, ut genus aut leges patrias obliviscar. Rursus tu indignaris et clamas mihique maledicis, et acerbiora mereor qui haec adversus fata suadeo, deique sententiam cui damnatus pronuntio. Quis ignorat scripta veterum prophetarum et responsum imminens miserrimae civitati? Iam enim ei excidium praedixerunt, cum quis homicidium civile coepisset. Urbs autem cadaverum non civitas vestra, sed et omne templum repletum est. Deus plane, deus ipse cum Romanis sibi ignem lustrationis infert, eamque scelerum plenam eximit civitatem.

Haec Iosepho cum fletu et lacrimis prosequente vox eius singultibus interrupta est, et Romani miserati dolorem eius admirabantur. Iohannes autem et Symon sociique eorum magis irritabantur illum capere cupientes. Nobilium tamen plurimos commovit eius oratio, et seditiosorum custodias formidantes locis suis manebant, iamdudum certi de suo et civitatis exitio. Captato autem discessionis tempore ad Romanos profugerunt, in quibus erant de pontificibus Iosephus et Iesus, et tres filii Ysmahelis, et iiii. filii Mathiae, et multi de nobilibus. Quos cum Titus Caesar pro omni humanitate suscepisset, sciens alienigenis moribus illic versari molestum esse, Gosnam civitatem misit, ut ibi interim manerent, pollicitus et cuique possessiones suas bello pacato redditurum esse. Illi ergo in destinatum municipium laeti cum omni cautione discedunt. His autem in civitate non visis rumor a seditiosis dispersus est, quod Romani transfugas occidissent, ut hi metu a fuga reliquos deterrerent, quod et fecerunt. Rursus autem postquam Titus revocatos eos a Gosna cum Iosepho murum circuire et a populo conspici iussit, multi ad Romanos profugiebant. Iunctim vero congregati et ante Romanos stantes cum lacrimis atque ululatu seditiosos rogabant primo quidem ut penitus Romanos in civitatem reciperent, patriamque servarent, sin autem hoc displiceret, saltem de fano certi exirent, templumque sibi liberarent, nec ausuros sine maxima necessitate Romanos ignem sanctis inmittere. Haec illi magis adversabantur, multaque in transfugas vociferati convicia super sacras portas iacula et balistas et saxorum disposuere tormenta, ut omne spatium circa fanum sepulchro multitudine mortuorum, ipsum vero templum castello simile videretur. In loca vero sancta et inaccessa cum armis more bachantium insiliebant, et propria sacra temerabant.

Titus autem dolens eorum vicem, rursum per internuntium Iohannem et Symonem eorumque socios increpabat dicens: Nonne vos o sceleratissimi cancello sancta loca protexistis? Nonne litteris grecis ac nostris inscriptas tabulas tabulas constituistis, quibus ne sancta cuique transgredi liceret edictum? Nonne eos qui transissent necastis? Quid ergo nunc ipsi mortuos conculcatis o nocentissimi? Atque templum et exterorum et gentilis sanguinis effusione polluistis? Testor ergo patrios deos, testor et exercitum meum et Iudaeos qui apud me sunt, et vos ipsos, quod non ego haec violare compello. Quin et si locum acies vestra mutaverit, neque accedet ad sancta ullus quisquam Romanorum, neque quisquam vestri contumeliam faciet. Servabo et templum vobis nolentibus. Haec Iosepho interpretante latrones et tyranni existimantes non benivolentia sed ex timiditate hos sermones fieri, in superbiam attollebantur.

Titus ergo quia neque seipsos miserari, neque templo parcere perspiciebat, rursus bellum agere decrevit invitus. Et cum universum militem quia locus eum non caperet inferre non posset, tricenis de singulis centurionibus viris fortissimis electis, tribunis chiliarchis singulis millenos attribuit. Cumque ipse quoque armatus una descendere statuisset, amici eum propter periculi magnitudinem retinuerunt. Plus enim eum operis in Antonia sedentem quam in certamine facturum esse dixerunt quam si periculum subiret. Omnes enim fore sub oculis eius optimos bellatores. His dictis paruit. Deinde locutus est ad milites, ob hoc solum se remanere ut de eorum virtute iudicaret, ne aut fortis quisque indonatus abiret, aut ignavus impunitus lateret, sed omnium spectator accessit ipse fieret, qui et ulciscendi et remunerandi dominus esset. Illos ergo ad aciem hora qua supra memoratum est dimisit, et ipse progressus ad spectacula de Antonia quid fieret expectabat. Romani ergo non ut speraverant custodes somno oppressos invenerunt, sed excitatos cum clamore confestim manus conseruerunt. Primorum autem impetum Romani excipiebant, qui autem illos sequerentur in agmine proprio incedebant. Vocis namque agnitionem confusus partium clamor, oculorum singulis nox ademerat, cum praeterea quosdam furor caecos, alios iracundia, alios timor efficeret. ideoque obvium quemque sine discretione feriebant. Romanis autem scutorum coniunctione septis et per globos prosilientibus ignoratio minus nocebat. signum enim sui quisque meminerat. Iudaei vero disiecta et temere impetus quoniam recessus temere facientes, saepe inter se ymagine hostium alii alios demonstrabant, cum redeuntem suum quisque per tenebras quasi Romanum aggredientem exciperet. Denique plures a suis quam ab hostibus sauciati sunt, donec orto die visu iam pugna discerneretur, et in acie stantes ordine sagittis atque ultionibus agerent. Neutri vero cedebant neque labore fatigabantur. Romani enim singillatim et multi simul in conspectu Titi Caesaris de virtute certabant, illum sibi inimicum fore putantes, si non fortiter dimicasset. Iudaeis autem et proprium cuique periculum et de templo metuerent ministrabat audaciam, et quod Symon et Iohannes tyranni stantes hos rogarent, alios verberarent, et ad pugnandum comminationibus incitarent. Comminus autem plerumque pugnatum est, sed cito et brevi momento plurimum mutabant. Neutri enim per spatium plurimum fugae spatium vel persecutionis habebant. Pro suorum autem eventu ex Antonia tumultus erat, et confidentes eos stare acclamantium, eratque velut quoddam belli theatrum. Nec enim Titum et qui cum eo erant quicquid eorum qui in pugna gerebant latebat. Postremo nona hora noctis coepto proelio, v. diei hora dissolutum est, cum neutri eo loco quo pugnam ceperant certa fuga cessissent, verum mediam victoriam cum in ancipiti proelio reliquissent. Romanorum plurimi nobiliter decertarunt. Iudaeorum autem parte ex sociis Symonis Iudas et Symon, et ex Ydumaeis Iacobus et Symon, de Iohannis sociis Gesteus et Alexander. At Romanorum reliqua manus die vii. subversis Antoniae fundamentis latam viam usque ad templum composuit. Admotaque mox agmina, mox aggeres inchoabant, unum contra interioris templi angulum qui ad ventum occidentemque spectabat, alterum contra exedram ad aquilonis partem inter duas portas, tertium contra portam occidentalem exterioris templi, quartum ab aquilone. Cum magno tamen labore

ac miseriis opus perficiebat. cum materias ab sexcentesimo stadio deportarent. Iudei autem insidiis ledebantur, cum ipsi quidem perimendi facultate minime caverent. Iudei vero ipsa desperatione salutis audacia uterentur. Non nulli etiam equites cum ad ligna sive fenum colligendum exissent, et equos suos frenis exutos pasci in gramine sinerent, iudei procurrentes erumpentes equos abripiebant. Itaque cum id crebro fieret, cesar existimans quod erat verum negligentia suorum magis quam iudeorum virtute has rapinas contingere, ut alios animadversione certius ad equorum custodiam revocare vellet, unum militem qui equum perdiderat morte dampnavit. Et eo metu equos suos ceteris conservavit. Nunquam enim eos postea soli in pascua dimittebant, sed tamquam natura his connexi ad necessitatem egrediebantur.

Romani quoque templum oppugnabant et aggeres erigebant. Altera vero die post eorum ascensum, multi sediciosorum quibus rapine defecerant et eos fames urgebat congregati in presidia romanorum que contra eleonis monte collocata erant, circa xi diei horam impetum fecerunt. Sperabant enim primo quidem inopinatos deinde quiescentes facile eos comprimere. Verum romani cognito illorum conatu de proximis celeriter collecti obstabant. Conflictu autem vehementi prelio multa utrimque preclare gesta sunt. cum romani preter fortitudinem bellandi et peritia confidebant, iudei vero immoderato impetu et effrenatis animis utebantur. Dux autem romanis pudor erat, iudeis necessitas. Nam a romanis turpissimum videbatur amittere iudeos velut laqueo irretitos, et iudei unam spem salutis si murum castrorum perrumpere potuissent habebant. Ibi tunc ex ala equitum pedanius nomine iudeis in fugam versis atque in valle coactis equo in adversum montem a latere incitato precurrens rapit unum ex hostibus fugam petentibus iuvenem et gravem corpore et armis undique septum talo comprehensum tantum se inclinavit equo currente, tantam in dextera et ceteri corporis et equestris perito demonstravit. Iste quoque tamquam aliquod munus rapuisset captivum ferens ad cesarem venit. Titus autem vires eius qui ceperat admiratus, captivum statim iussit supplicio affici. Et ipse aggeres ut maturius fierent urgebat. Iudei autem adversis pluribus male certantes tumescente paulatim bello et in templum serpente pernicie, sicut in putrefacto corpore sola membra ne ultra procederent abscidebant. Porticus enim partem que ab aquilone in occidentem pertinens antonie iungebatur incensa, deinde ad xx pene cubitos abruperunt, immisso suis incendio manibus propriis.

Biduo autem post, id est predicti mensis xxiiii die romani porticum inflammarunt et usque ad xv cubitum igne progresso, iudei similiter culmen abiciunt, neque omnino recedentes et antonie continentia dirimentes, cum liceret eis et deberent incendium prohibere. Immisso enim igne cursum eius otiosi pro sua utilitate metiebantur. Circa templum nunquam prelia cessaverunt, sed frequens paulatim contra se exercentium bellum. Eisdem autem diebus quidam ex iudeis vir corpore brevis et visu despicabilis tam genere quam aliis rebus vilissimus ionathas nomine progressus ad iohannis pontificis monumentum cum alia multa superbe ad romanos locutus fuisset, tum quem fortissimum haberent ad singulare prelium provocavit. At qui contra steterant multi quidem dedignabantur, et erant inter eos ut assolet et qui timerent. quosdam vero non inepta movebat ratio cum morte cupido non debere confligere. Nam qui de salute desperassent eos neque cautos impetus neque deum habere placabilem. Cum autem diu nemo procederet, multaque iudeus eorum timiditati obiceret, erat inter romanos quidam arrogantissimus et superbus nomine pudens ex ala equitum qui verba et insolentia eius exosus et corporis brevitate despiciens inconsulte e ceteris prosilivit. Et commissa cum eo pugna superior fuit, sed a fortuna proditus est. Lapsum enim ionathas interfecit. Deinde pede super mortuum posito, leva scutum dextraque cruentum gladium coruscabat armisque cum fremitu concussis exercitum et iacentem insultans spectantes romanos increpabat, donec eum tripudiantem et vana iactantem quidam priscus centurio sagitta transfixit. Hoc facto et iudeorum et romanorum varius clamor excitatus est. Ille autem dolore in vulnere torquens super corpus hostis incubuit, bellique infelicitatem ratione carentem quam velox ultio sequeretur ostendit.

Sediciosi vero templum tenentes aperte quidem et cotidie militibus in aggere positis repugnabant. Vicesimo autem vii die predicti mensis iudei huiusmodi dolum excogitant. Occidentalis porticus spatium quod inter culmen et trabes erat vacuum, silvis aridis, tum sulfure ac bitumine repleverunt. Deinde quasi oppressi cedebant. Quare multi quidem temerarii fugientibus instabant, et in porticum ascendere scalis positis nitebantur. Qui vero prudentiores erant nullam fuge causam iudeis fuisse cogitantes locis se continebant. Verum porticum repletam his qui ascenderant igne inmittunt iudei. Excitata autem undique subito flamma romanos qui extra periculum steterant ingens stupor invasit, et desperatio quos incendium concluserat occupavit. Flammis autem cincti semet ipsos in oppidum, alii vero in hostes precipitabant, et multi spe salutis desilientes in puteos illico debilitabantur. alios dum id conarentur preveniebat incendium, alii ferro flammam preveniebant, et alios fugientes ignis plurimum pervagatus comburebat. Titum vero licet morientibus indignaretur quod iniussi porticum ascenderant miseratio tamen eorum tetigit. Cumque nemo prohibere posset incendium, hec tamen sola consolatio erat pereuntibus, quod videbant tantum dolorem quem propter ipsos habebat. Vociferans enim et ante alios prosiliens et cohortans suos ut auxilium ferre vellent cum non possent. et hoc illi cernentes velut aliquid preclarissimum secum afferens moriebatur. Non nulli tamen recepti in partem porticus latiorem flammarum quidem periculum evaserunt, obsessi tamen a iudeis cum diu saucii restitissent, postremo universi ceciderunt. Post omnes autem quidam iuvenis nomine longus huic interfuit calamitati, et quamvis singillatim digni essent memoria qui perierunt, omnium tamen fortissimus demonstratus est. Quem iudei quidem [illegible] quia fortis erat, et quod eum interficere cupiebant ad se ascendere promissa fide hortabantur. frater vero eius nomine cornelius ex alia parte ne gloriam suam romanorumque militiam dehonestaret orabat. Cui magis obtemperans sublato alte utrobique agminibus cerneretur semet ipsum occidit. Artorius autem inter eos quos incendium obsederat hac calliditate servatus est. Vocato enim clara voce lucio quodam commilitone et contubernali suo, heredem inquit te relinquo domus patrimonii mei, si me cadentem exceperis. Cum autem ille prompto animo accurrisset, ipse quidem qui se in eum preceperat vixit. lucius vero qui cadentem exceperat pondere oppressus et lapidibus solo allisus continuo mortuus est. Ea calamitas paulisper quidem romanis tristiciam comparavit. in posterum tamen cautiores effecit et adversus insidias iudeorum premonuit. Exusta est vero porticus usque ad turrim iohannis quam ipse edificaverat. Postero autem die romani quoque porticum que in borea [illegible] usque ad orientalem partem totam incenderunt, continentem angulos eius quem appellant cedron, super valle edificatam. unde et profunda erat eius altitudo et horribilis. Circa templum igitur ita se res habuit.

Horum autem qui per civitatem fame corrumpebantur infinita multitudo moriebatur. Per dies namque singulos si usquam cibi apparuisset bellum illico agebatur, et amicissimi inter se ad manum veniebant, et fides penitus nec morientibus habebatur. sed et quos viderent exspirare scrutabantur latrones, ne quis forte cibum sinu occultans quasi per ea moreretur. Ipsos autem spes egestate [illegible] hiantes velut canes rapidos decipiebat, et impingentes in hostia tamquam ebrii ferebantur. Omnia quoque dentibus necessitas subigebat, et ea colligentes que muta animalia horrerent comedere patiebantur. Denique nec cingulis nec calciamentis abstinuerunt, coriaque scutis detracta mandebant. Quin et feni veteris [illegible] habebant. cuius non nulli exiguum pondus iiii atticis venundabant. Et quid opus est famis improbitatem ex rebus anima carentibus demonstrare? Factum enim relaturus sum neque apud grecos neque apud barbaros cognitum, et dictu quidem horrendum, auditu vero incredibile. Itaque libenter hanc calamitatem intermitterem, ne mentiri me posteri homines estimarent, nisi testes multos haberem. Et fortasse aliquam patrie referrem gratiam parum ea differens quorum facta perpessa est.

Mulier quedam ex plebe trans iordanem habitantium incolarum maria nomine filia eleazari de vico bethezob quod significat domus ysopi genere ac divitiis nobilis cum alia multitudine fugiens in hierosolimam recepta cum ceteris obsidebatur. Huius alia quidem bona tyranni diripuerunt que secum in oppidum comparaverat, reliquias vero et alimenta irrumpentes in domum eius cotidie satellites auferebant. Graviter autem mulier indignabatur. Proinde sepissime raptoribus maledicens et imprecans eos contra se vehementer irritabat. Cum neque iratus neque miserans eam quisquam vellet interficere, sed victum quidem parando aliis parabat. Undique autem adempta iam erat ei et reperiendi facultas. famesque visceribus et medullis irrepserat, et plus eam iracundia quam fames succendebat. Igitur impetu animi ac necessitate impulsoribus adversus naturam excitatur, raptoque filio quem lactentem habebat, misera inquit te infans in bello et fame et seditione cui te servabo? Apud romanos quidem et si vixeris servitus est. Fames autem preveniet servitutem. hi vero sediciosi seviores sunt. Esto igitur mihi cibus et sediciosis furia et humane vite fabula, que sola deest calamitatibus iudeorum. Et hec simul dicens occidit filium, coctumque medium comedit, ad opertum autem reliquum servavit. Ecce autem adherant sediciosi et contaminatissimi nidoris odore capti, mortem ei statim nisi quod paraverat ostenderet minabantur. Illa vero partem se bonam reservasse respondens ostendit filii reliquias. Illos autem confestim horror cepit atque clementia, visuque ipso diriguerunt. At mulier, et hic meus est inquit vere filius, et facinus meum. comedite, nam et ego comedi. Nolo sitis aut femina molliores aut matre misericordiores. Quod si vos pietate colitis et mea sacrificia repudiatis, ego quidem comedi, reliquum etiam [illegible] nobis. Post hec illi trementes exierunt, ob hoc solum timidi, vixque hunc cibum matri concesserunt. Mox autem repleta est eo scelere civitas, et unusquisque ante oculos suos cladem illam proponens, tamquam hoc ipse admisisset horrebat. Ab omnibus autem quos fames urgebat properabatur ad mortem, et beati appellabantur qui priusquam id audirent sine conspectu interissent. Cito autem romanis nunciata est illa calamitas. eorumque alii non credebant, alii miserabantur, et multos vehementius ei gentis odium cepit.

Titus autem cesar super hoc deum placabat, se quidem iudeis pacem obtulisse, usque libertatem proposuisse, omniumque oblivionem quecumque commisissent. illos autem pro concordia seditionem, bellum pro pace, pro sacietate atque opulentia famem optasse, et quod propriis manibus templum quod ipse eis servasset incendere cepissent. huiusmodi alimentis dignos esse. Veruntamen scelus huius nefandi victus ruina sese patrie cooperturum, neque relicturum in orbe terre ut sola inficiat civitatem in qua matres sic vescerentur. At non matres autem pro patribus eum alimenta deberi qui nec post huiusmodi cladem arma deponerent. Simul hec dicens desperatione hostium reputabat, nec eos iam sana mente [illegible]

Octavo autem die mensis augusti cum due legiones aggerem perfecissent, ad exedram occidentalem templi exterioris admoveri arietes iussit. Quibus autem sex dies fortissimus erat aries parietem sine intermissione pulsando nichil omnino proficiebat, nam structura lapidum superabat. vectibus alii porte fundamenta alii suffodiebant. multumque fatigati exteriores tantum lapides evolvere potuerunt. Ab interioribus [illegible] porte sustinebantur, tamque diu mansere donec instrumentorum et vectium conatibus desperatis, romani scalas porticibus applicarunt. Iudei vero subito cum eis congressi dimicabant. Et alios quidem retro depellentes precipitabant, alios accedentes subito trucidabant; multos de scalis prosilientes priusquam se scutis obtegerent ferientes gladiis preveniebant. Non nullas autem scalas armatorum plenas in latus declinantes deiciebant. unde romanorum non parva cedes sequebatur. Alii signis ablatis pro his decertabant, ablatione eorum magne turpitudinis esse dicentes. Postremo autem iudei et signis eorum potiuntur, et eos quicumque cum his ascenderant interficiunt. et ceteri interemptorum clade perterriti descendebant. Titus autem cum videret se iudeis dampno suorum parcere, ignem portis subici iussit. Interea ad eum transfugiunt ananus [illegible] satelles crudelissimus et archelaus filius magadatti, ideo sperantes veniam quod iudeos victores reliquerant. Ille autem dicebat eos necessitate non voluntate venisse, et ideo nec salute dignos esse, incensa eorum iam patria deserentes. Veruntamen iracundiam cohibuit fidesque eosque dimisit, non tamen eo loco habendos et honore quo ceteros transfugas. Iam vero portis milites ignem admoverant, liquefactoque argento cito lignum flamma absumpserat, et proximas porticus corripuit. Iudeis vero circum se ignem videntibus corpora simul animique exciderunt, et stupore attoniti adiuvare aut extinguere nemo conatus est, sed stantes aspiciebant. Neque tamen his que gerebantur [illegible] dolentes, sed ut tota salva esset animum non colligebant. Illo quoque die et que secuta est nocte crescebat incendium, paulatim enim nec simul undique inflammare porticus potuerunt. Postero die titus parte militum iussit incendium restinguere, et per proxima portis loca viam sternere ut facilior agminibus esset ascensus. Rectores quoque ad se vocat. sexque precipuis collectis tyberio alexandro toti milicie prefecto, et sexto cereali quinte legionis preposito, et largo lepido x, et tito frigio xv, et fronto aterius magister duarum legionum, et marco antonio iuliano procurator iudee, pariterque cum gregariis ceteris tribunis et prefectis consilium de templo proposuit. Aliis quidem videbatur lege belli utendum esse. non nulli autem monebant ut si templum reliquissent iudei illud conservandum esse suadebant, si vero id pugna obtinuissent igni esse sumendum quia castellum iam videretur esse non templum. [illegible] sed illi qui id fieri cogerent committerent. Tito autem placebat etsi repugnarent illud obtinere, se nunquam tale opus incensurum. Iam enim romanorum fore hoc dampnum sicut ornamentum quoque fore imperii si maneret. Et tunc concilium dimisit, iussitque militibus requiescere, et dum ut in pugna validiores essent, magisque sternere pruinas cohortibus imperat igneque restinguere. Illo quoque die iudeos et labor [illegible] terror ab impetu continuit. Postero autem die collectis viribus et recepta fiducia per orientalem portam contra templi exteriores custodes secunda hora diei procurrunt. Illi autem prima congressione fortiter excepere, seque scutis a fronte murum acie condensa muniunt. Certum tamen erat eos non diu duraturos, sed et multitudine infestantium et animis vincerentur. Cesar autem priusquam verterentur acies iam pugnam ex antonia prospiciebat cum electis equitibus venit auxilio. Impetum vero eius non sustinuere iudei, sed primis interfectis plerique fugam petunt. et cedentibus romanis recurrentes instabant. Cum autem se illi converterent iudei iterum refugiebant, donec circa horam v diei vi coacti in interiore templo conclusi sunt. Titus autem discessit in antoniam decreto postridie mane cum universo exercitu templum obsidere. Sed id plane deus sententia iam dudum igne dampnaverat. evolutisque temporibus aderat fatalis dies qui erat x mensis augusti quo et prius a rege babiloniorum fuerat concrematum. Et tunc paulisper tito discessu sediciosi quieverunt, romanos rursus aggrediuntur. et cum custodibus templi pugna committitur, iudeisque in fugam versis usque ad templum etiam perfertur. Hic itaque tunc militum quidam non expectato cuiusquam edicto neque tanti facinoris veritus, sed divino quodam motu impetu a contubernali suo sustollitur, et exardentem materiam rapuit ignem inserit in fenestram auream unde [illegible] circum templum edificata de aquilonali parte aditus erat. Flamma vero excitata iudeorum quidem calamitati digni clamor exsurgit et ad ulciscendum properabant. neque iam vite parcendum esse rati, neque viribus temperandum, amisso templo cuius gratia cautissimi videbantur. Mox autem illi quidam tito nunciat. Ille autem casu in tabernaculo quiescebat sic a prelio redierat. et statim exsiliens templumque curriculo petit prohibiturus incendium. omnesque post eum duces et agmina perterrita sequebantur, et clamor ac tumultus erat tanto exercitu sine ordine concitato. Cesar autem voce ac simul dextera pugnantibus signo dato ignem iubebat extingui. Sed neque vox eius exaudiebatur quod aures eorum maior clamor obstrueret, nutumque dextere non attendebant; cum alios bellum, alios ira distraheret. Intercurrentium vero agminum impetum non precepta continebant, sed quo furor eos duceret sequebantur. [illegible] Cum vero ad templum accessissent [illegible] nec cesaris se non audire simulabant, sed precedentes quosque ut ignem immitterent hortabantur. Sediciosis autem iam prohibendi nulla spes erat, sed fuga cedesque omnia possidebat. Magna vero populi multitudo invalida et inermis ubicumque occupati fuerant interficiebantur, et circum aram ingens mortuorum numerus congregabatur. Per gradus vero templi sanguis multus profluebat, et eorum corpora qui

super ceciderant dilabebantur.
Cesar autem cum ubi neque imperium insanientium militum continere poterat,
et flamma iam dominaretur, intro cum rectoribus ingressus sancta templi et que
in illis erant aspexit. Cum autem flamma nondum ex ulla parte ad interiora penetrasset,
sed membra que circum templum erant depasceret, quod uerum erat existimans, sal-
uum illud opus adhuc posse servari, et ipse prosilit et milites rogare cepit ut ignem
exstinguerent, et Liberale centurioni de stipatoribus suis fuste mulctare
qui non obedirent iussit arcere. Illorum autem furor bellique impetus in Iudeorumque odia
et cesaris reverentiam prohibentis metum superabant. Plerosque autem praedarum spes
incitabat, suspicantes intus omnia plena esse pecunia, qui fores auro factas con-
[illegible]. Praeterea quidam multis ex his qui intraverant cum cesar ad inhibendum
[illegible] cucurrisset, ignem iam cardinibus porte subiecerat. Tunc subito per quos fla-
ma intus apparuit. Duces cum cesare descendebant, et extra stantes succendere nemo prohibebat.
Templum quod [illegible] inuito cesare exuritur. Sed quis deflendum quamvis multum hoc
templum quod hominum [illegible] audiuimus, maxime admirabile tam constructionis
[illegible] opere omnium que audiuimus aut uidimus, maxime admirabile tam constructionis
quam magnitudinis neque magnificentie in singulis rebus et gloria que de sanctis ha-
bebat maximum tamen ex fato capiet solacium, quod ut animalibus ita operibus locisque
fatum sit inevitabile. Mirabitur autem in eo et circuitum temporis fidem, nam et mense
eodem et eadem die seruauit qua primum a Babiloniis templum erat incensum.
A prima autem structione templi quam Salomon fecit usque ad hoc excidium quod euenit secundo
anno Vespasiani, mille c xxx colliguntur anni et vi menses ac dies xv. A
posteriore uero quam secundo anno Cyri regis Aggeus prophetauit usque ad hoc excidium sex-
centi anni triginta noue ac dies xl v.

Templum autem succenderetur et que Romanorum fortuna uicisset rapiebant et
cedes infinita erat deprehensorum. Nec tamen fuit etatis miseratio, aut reuerenti-
a castitatis, sed pueri et senes, sacri ac profani similiter interficiebant, unaque
supplices cum repugnantibus necabantur. Flamma autem ultra progrediens cum gemitu
occumbentium crepabat, et pro altitudine collis ardentisque operis magnitudine
tota quasi crederet ardere ciuitatem. Illo autem clamore nichil maius nichil horribi-
lius excogitari potest. Nam et Romanorum agmina fremitu erat et seditiosorum igne
clausorum clamor ingens tollebatur, et in colle existentes et multitudo oppidi con-
sonabat. Iam uero multi fame marcidi et in morte pene luminibus clausis, postquam
ignem templi uiderunt, in questus minime uires clamoremque receperunt. Resonabat
autem et trans flumen regio et montes circumpositi, grauioremque impetum faciebant.
Et erat clades tumultu acrior. Nam colle in quo templum stabat euelli radicitus
quis putaret, ita undique belli plenum uidebatur, sanguisque igne largior erat, et
omnis terra cadaueribus tegebatur, et super mortuorum corpora gradientes milites cum
fugientium sequebantur. Latronum autem multitudo in exteriori templum et in interi-
orem euasit, et reliquus populus in exteriore porticu effugit. Sacerdotum
autem nonnulli primum sedilibus suis que ex plumbo facta erant auulsis, in Romanos
pro missilibus iaciebant, deinde cum nichil proficerent, ignisque in eos uomeretur,
in pariete recedentes octo cubitus lati ibi manebant. Duo autem ex nobilibus
cum ad Romanos transeundo seruari possent, semet ipsos in ignem iecerunt,
et cum templo cremati sunt, Meir filius Belge et Iosephus Dalei. Romani autem
quasi frustra edificiis circa templum parcere iudicabant, cum ipsum templum arderet,
omnia simul incendunt, quecumque ex porticibus reliquum erat, et portas omnes preter unam
ex parte orientali et alteram ex meridiana, quas et eas postea subuerterunt
funditus. Et insuper arculas que gazophilacia uocant incendunt, in quibus magna uis
pecunie erat ac plurimum uestium aliaque substantia, et ut breuiter dicam, in-
deorum omnis congesta pecunia. Confugerant autem in unam porticum que restabat
ex populo mulierculae et pueri et promiscua multitudo prope ad sex milia hominum.
Sed priusquam de his cesar quicquam decerneret, aut ducibus imperaret, ira flagran-
tes milites porticum incendunt, hincque contigit ut alii cum se ex flamma precipita-
rent morerentur, alios ipsa flamma corrumperet, et ex tanto numero nemo seruatus est.
His autem causa interitus fuit quidam pseudo propheta, qui eo die predicauerat his qui erant in
ciuitate quod deus eos iuberet in templum ascendere signum salutis accepturos. Multi
autem a tyrannis subornati prophete populo denunciabant ut expectarent auxi-
lium dei, quo propter minus profugerent. Cito autem in aduersis homini persuadetur. Quod si et
malorum instantium liberationem quis fallit polliceri, necessario qui ea patitur spe-
rare efficitur. Ita miserabilis populus talibus fallacibus prophetis, dumque calumniantibus
credulus erat, eis uero prodigiis et futuram calamitatem pronunciantibus, neque attenn-
debat animo, neque credebant, sed uelut attoniti nec aut oculos habentes aut animas
edicta dei spernebant. Nam ante excidium sydus stetit gladio simile super ciuitatem,
et per annum perseuerauit cometes, et ante primum belli motum ad diem festum azymorum
populo conueniente octauus autem dies erat aprilis mensis, nona hora noctis circa
aram et templum tantum lumen refulsit, ut clarissimus dies esse putaretur, et hoc usque
ad mediam permansit horam. Quod imperitis quidem augurium esse uidebatur, sa-
crorum uero peritis priusquam eueniret statim coniectatum est.
Eodemque die festo et bos cum ad hostiam duceretur, agnum in medio fano peperit.
Orientalis quoque porta interioris templi cum esset aenea atque grauissima et
per uiginti uix homines clauderetur, seratisque ferro iunctis obseraretur, pessu-
losque altos haberet in saxeum limen dimissos uno precepto lapide fabricatum,
uisa est noctis hora sexta sponte patescere. Hoc autem per custodes templi ma-
gistratum nunciatis, ascendentes uix eam clauserunt. Verum et hoc ignaris opti-
mum signum uidebatur, et deum bonorum se portam aperuisse dicebant. Prudentiores
uero templi tutelam sponte sua dissolutam in cogitabant, et hostium domui esse portas
apertas, et solitudinem portento illo significari inter se pronunciabant. Post dies
autem festos in diebus paucis xx et primo die mensis maii, larua quedam ymago uisa
est fidem superans. Monstrum autem fortasse quod dicturus sum et his est cognitum qui
uiderunt, et quae secute sunt clades digne prodigiis extiterunt. Namque ante solis occasum
uisi sunt per uniuersum ferri currus totis regionibus, et armate acies transeuntes nu-
bila, et ciuitatibus circumfuse. Festo autem die quem pentecosten uocant, nocte
sacerdotes interius templum more suo ad diuinas res celebrandas ingressi, primum
quidem quendam motum strepitumque senserunt, postea uero subitam uocem que diceret: Migremus hinc.
Quod autem his horribilius fuit, Iesus quidam filius Anani plebei et rustici quadrien-
nio ante bellum, in summa ciuitatis pace atque opulentia, cum ad festum diem uenisset
quo tabernacula in honore dei componi in templo a Iudeis mos est, repente exclamare
cepit: Vox ab oriente, uox ab occidente, uox a quattuor uentis, uox in Hieroso-
lima et templum, uox in maritos nouos nouasque nuptas, uox in omnem hunc
populum. Atque interdiu et noctu per omnes ciuitatis uicos clamitans circuibat.
Nonnulli autem uirorum in signum aduersum omen indigne ferentes corripiunt
hominem, multisque uerberibus affecerunt. Ille autem neque pro se neque ad eos qui se
mulcabant secreto quicquam loquitur, eadem que prius uociferans perseuerabat. Ma-
gistratus autem rati quod erat uerum, magis diuinum hominis esse motum, ducunt eum ad ro-
manorum prefectum. Ubi plagis usque ad ossa laceratus neque supplex quicquam fuit
neque lacrimauit, sed ut poterat se inclinans maxime flebili uoce ad singulos
ictus respondebat: Ue ue Hierosolimis. Albino autem interrogante, namque is
erat prefectus, quis esset uel unde oriretur aut cur ista diceret, nichil retulit. Non prius autem
cessauit luctum conferens ciuitatis, donec eum Albinus furere iudicatum dimisit.
Ille autem usque ad tempus belli neque adibat quemquam ciuium, nec quemquam uidebat, sed cotti-
die uelut orationem quandam meditatus: Ue ue Hierosolimis, querebatur. Sed nec
imprecatus est cuiquam cum in dies singulos mulcaretur, nec uictum afferentibus bene
dicebat. Sola uero ei responsio ad omnes erat triste presagium. Et maxime diebus fe-
stis uociferabatur, idque per annos vii et v menses continuos faciens, neque uoce
tenuior fuit neque laborauit, donec obsidionis tempore ipsa re presagia sua
agnosceret(?) requieuit. Et super murum erat circuiens: Iterum ue ue ciuitati et fano, et

populo uoce maxima clamabat. Cum autem ad extremum addidisset: Ue
et michi, lapis tormento missus eum statim peremit, animamque adhuc illa omnia
lugentem dimisit. Hec si quis requirat, profecto inueniret deum quidem hominibus con-
sulere, modisque omnibus premonstrare que sint eorum generi salutaria, sed ipsos
ob dementiam suam malis uoluntarius interire. Nam iudei post antoniam
captam quadratum fanum fecerant, cum in sacris libris scriptum haberent captam
ciuitatem et templum, si fanum quattuor angulis esset effectum. Sed quod maxime eos
ad bellum excitauerat responsum erat ambiguum. Iudee in sacris libris inuen-
tum habebant, quod eo tempore quidam esset ex eorum finibus orbis terre habiturus imperium.
Id et illi quasi proprium acceperunt, multique sapientes interpretatione decepti sunt.
Hoc autem plane responso designabatur Vespasiani imperium, qui apud Iudeam cre-
atus est imperator. Sed et homines fatum uitare non possunt, etsi preuiderint.
Nam iudei signorum quedam pro sua libidine interpretati sunt, et alia contempserunt, do-
nec patrie excidio suaque perniciosa eorum iniquitas confutata est.

Romani quidem postquam seditiosi ad ciuitatem confugere, templo totisque omnibus circum-
locis ardentibus, signa sua in fano reposuere contra portam orientalem, ibique
sacrificio celebrato, cum maximis clamoribus declarant titum imperatorem.
Usque adeo uero preda satiati sunt uniuersi milites, ut in Syria dimidio quam ante
fuerat precio pondus auri uenisset. Ex his autem sacerdotibus qui in templi pariete
permanserant puer sitiens a romanis custodibus pacem petebat, sitimque
fatebatur. Sed ubi illi tam etatis quam necessitatis miseratione permoti dex-
teram ei dederunt, et ipse bibit, et quam secum attulerat lagenam repletam
sursum refugiens abiit ad suos. Cetera cum nullus de custodibus persequi
ualeret, perfidie ei maledicebant. Ille autem nichil se preter placita fecisse
dicebat, dexteram sibi datam non ut apud ipsos remaneret, sed ut tantum descenderet
ac ut aquam acciperet, quod cum fecerit et in fide mansisse. Astutiam quidem maxime pro
etate pueri qui decepti fuerant mirabantur. Quinta uero die sacerdotes fame
oppressi descendunt, et a custodibus ad titum perducti ut salutem sibi concederet orabant.
Ille autem tempus illud preterisse, et templum iam periisse cuius gratia eos merito con-
seruasset, et decere sacerdotes cum templo interire, duci eos ad supplicium iubet.

Tyranni et Symon et Iohannes cum sociis qui bello undique tenebantur et nusquam fuge
putarent, titum ad colloquia prouocant. Ille autem pro humanitate naturali saltem op-
pidum seruare cupiens, amicis suadentibus, in parte occidua templi exterioris con-
stitit. Et pons qui superiorem ciuitatem templo iungebat tum inter tyrannos et
titum erat medius. Multitudo autem utrique densi astabant, iudei quidem circa Iohannem
et Symonem uenie spe, romani uero speculandi studio, qualiter eos acciperet.
Titus quidem edicto dato militibus ut iracundiam et sagittas continerent, adhibi-
to interprete prior alloqui cepit. Certe iam satiati estis patrie malis, o uiri, quibus
nec uires nostras nec propria infirmitatis intuentes uenit, sed inconsulto impetu ac furo-
re patrem populo ac templo ipsi quoque iuste periturii estis, qui aperte bellum contra roma-
nos incepistis, nec multitudine freti, nec auxiliatorum fide. Ergo qua gens
impio uiro liberata iudeos pro romanis aduiuaret. Itaque ceterarum gentium
humanitas uos contra romanos excitauit, qui primum uobis gentiles reges im-
posuimus, deinde leges patrias seruauimus, et uiuere secundum propria uoluntate con-
cessimus, quodque maximum est tributum capere dei nomine ac donaria colligere permisimus.
Ergo tantis bonis ditati, satietate in eos qui uobis prestiterant exultastis, et
more immitium serpentium uirus blandientibus infudistis. Denique Nerone
mortuo cum negligentiam contempsistis, et quasi nequissimi solutis fecistis, et ex in-
testinis uestris dissensionibus fiducia presumpsistis, et me ac patre meo di-
gressis ad Egyptum ad instruendum bellum et ad muros restaurandos tempus illud
utile iudicastis, neque puduit uos perturbare principes declaratos quos huma-
nissimos fueratis experti. Iussus autem ego ab inuicto patre cum mandatis tri-
stibus ad ciuitatem uenire, letabar cognito populum de pace sentire. Tertium
alter sapientes uos inuenisse. Ad bellumque paratos, ante pugnam uos rogabam
desistere, et pugnantibus uobis aliquamdiu parcebam, sponte ad me uenientibus
dexteras dedi, fidem seruaui, urgentes bellum uberibus coercui, minis uestris
inuitus machinas admoui, et quotiens uici, totiens uos ad pacem quasi uictus pro-
uocaui. Cum autem prope templum pugnando processissem, rursum belli leges oblitus
parcere uos propriis sanctis orabam, templumque seruare dabam uobis excundi copiam et
fidem salutis. Id tamen spreuistis, templumque manibus uestris incendentes sceleratissimi
nunc me ad colloquium prouocatis. Quam autem salutem uos dignos iudi-
catis post templi excidium? Quin etiam nunc armati statis, et nec in extremis casibus
simulatis. O miseri que fiducia? Nonne exanimati estis? Cum
populus periit, nunc sublata est ciuitas. In manibus autem meis habetis animas uestras,
et tamen arbitramini mortem fortitudinis esse gloriam. Non contendam cum per-
tinacia uestra. Projectis autem armis traditisque corporibus uitam uobis indulgeo, et sicut
in prauata domo dominus, uitas ultra grauiora cetera iam seruo.

Ad hoc illi respondentes fidem quidem se ab eo minime posse percipere, ita iurasse
nunquam id esse facturos, exeundi uero permissionem quam murum secarent cum coniu-
gibus ac liberis facultatem petebant, illos autem se in solitudinem, ipsique oppidum
relicturos. Titus autem uehementer iratus quod in sorte captiuorum constituti uictori
se conditiones ponerent, iussit eis declarari uoce preconis neutrum ad se per
fugerent, neue fidem sperarent, nulli enim esse parcendum. Cunctis autem uiribus
dimicarent, et quomodo possent salutem succederent, iam enim se omnia iure belli facturum.
Militibus itaque diripere atque incendiis cremare ciuitatem permisit, sed illo die nichil
egerunt. Postero autem die archiuum et aera et curia succenderunt, et innumeris cre-
scebat ignis. Eodem die multi nobiles ex populo congregati cesarem ut fidem sibi
daret supplicabant. Ille autem quamuis omnibus natus esset moribus tamen non immanis, eos
suscepit. Seditiosi autem profecti ad domum regiam, et ibi conquisita iniecerant multi fa-
cultates suas deposuerant, romanos hinc pellunt, et omnibus popularibus qui eo
conuenerant prope ad octo milia et quadringentis occisis pecuniam omnem diripuere,
et uiuos duos milites romanos ceperunt, unum equitem, alterum peditem. Et
peditem quidem interfectum per omnem exercitum ciuitatem ueluti uno corpore omnes ro-
manos ulciscerentur. Eques uero quasi ille his quod salutem forte suadere pollicetur
deducitur ad Symonem. Cumque ibi quod diceret nichil haberet, Ardalo cuidam ex nu-
mero ducum traditur puniendus. Is autem uinctis ei post tergum manibus in conspec-
tu romanorum decollandum producit. Verum ille dum gladium iudeus
educeret, ad romanos effugit. Titus autem eundem quoniam ab hostibus esset
lapsus non est quidem passus occidere, sed indignum esse romanum militem iudicans
quia uiuus captus fuerat, ablatis ei armis a romana militia repulit, que
res prudenti uiro grauior morte esse uidebatur.

Postero autem die romani uersis in fuga ex inferiore ciuitate latronibus usque ad
Syloa omnia igni tradidere. Rapinis autem carebant, quia latrones omnia depre-
dati fuerant. Erat enim quidem latronibus malorum nulla penitudo, et arrogantia
tamquam in rebus secundis. Denique ardere ciuitatem letis uultibus aspiciebant, et
alacri uoto mortem se expectare dicebant, quod perempto populo, incenso templo, et
flammante oppido, nichil esset hostibus relictum. Sed tamen Iosephus in extremis
rebus eos pro reliquiis ciuitatis obsecrando laborabat, et multa in eorum crudeli-
tate atque impietate locutus, plurimaque pro salute adhortatus, nichil amplius
quam elusus est, quia neque se tradere propter iusiurandum patiebantur, neque pugnare
cum romanis iam ex equo poterant, uelut custodia circumuallati. Dissipati autem
per ciuitatem pruinas lautabat, profugere parati, et multi capiebantur et
interficiebantur, et corpora eorum canibus prebebant. Nullus autem in ciuitate
locus uacuus erat, sed cuncta mortuos habebant, quos aut latrones aut fames consumerat.
Tyrannos autem fouebat spes ultima, scilicet in cloacis que se minime possent
inueniri arbitrabantur, et post romanorum digressum proderent aut fugerent eo[...]

198

gitabant. Iudaei autem plane illis erat somnium. Nec erat tamen in romanos fuerant tantum. Erat autem sub terraneis fere plus quam romani exercebant, et qui ex ciuitate fugientes in conualle descendissent, eos in uia penetrabant et spoliabant. Quin et cibum si quibi repperissent cruentum sanguine rapientes deuorabant. Erat autem illis iam inter se rapinarum bellum, eosque putauerim in excidio peruenientes tanta crudelitate mortuorum corpora gustare. Erat autem caesar factu inpossibile perspiciens ut sine aggeribus superiorem ciuitatem caperet; in proprio loco undique secta distribuit milites in opera .xx. die mensis augusti. Erat autem transuectio materiae difficilis, omnibus undique siluis ad extructionem priorum aggerum excisis. Quattuor ergo legionum opus in occidentali parte ciuitatis contra regiam aulam erigitur. His autem diebus ydumaeorum duces clam congregati cum filiis de sui traditione tractabant, missisque ad titum .v. uiris ut dextram sibi daret precabantur. Ille uero sperans tyrannos cessuros esse ydumaeis abstractis, qui belli maxima pars uidebantur, quos cunctanter pollicitus est ut eos reciperet. Discessum autem parantibus symon persensit, et .v. uiros qui ad titum missi fuerant occidit, duces uero ydumaeorum, quorum nobilissimus erat iosephus filius iacobi, correptos in custodiam coniecit. Nec multitudinem ydumaeorum abductis ducibus in custodia quid ageret nescientem sine custodia habebat, sed diligentioribus eam custodiis amplectebatur, et in custodes profugientibus obstare non poterant, et quamuis multi necarentur, plures tamen erant qui fugerent. Quos autem susceperant romani, quia caesar pro natali lenitate priora praecepta neglexerat, ipsique milites iam et spe lucri et satietate caedibus temperabant. Sola tamen plebe relicta aliud nihil cum coniugibus ac liberis paruo pretio uenundabant. Cum autem multi distraherentur, emptores pauci erant, quia et ante praeconis edixerat ne ipsi soli transfugerent, ut eo modo familias suas secum educerent. Tamen aliquos apposuerat ut eos ab aliis secernerent, qui digni supplicio uiderentur. Infinita ergo multitudo aduenit, et ex ipsis seruati sunt plus quam .xl. milia, quos ut caesar quo cuique congruerat dimisit. Isdem autem diebus sacerdotum aliquis nomine ihesus filius nebuthi, accepta fide salutis a caesare ut de sacris donariis quaedam traderet, egrediens tradit ex fano candelabra duo et mensas et crateras et pateras omnia ex auro solido et grauissimo facta. Tradidit et uela et pontificum indumenta cum gemmis et uasa multa sacrificiorum. Quin et custos sacrae pecuniae cognomento phineus nomine capitur, uestes et cingula sacerdotum ostendit, multaque purpurae et cocci quae ad usum cataptasmatis reposita seruabant, cum quibus aliud cynnamum erat et cassiae pinguiorumque aliorum multitudo, quibus commixtis deo in dies singulos adolebant. Tradita sunt autem ab eo et ex aliis opibus multa et sacra ornamenta non pauca, quorum gratia licet ui capto transfugae tamen data est uenia. Iam uero perfectis aggeribus die .vii. mensis septembris, qui erat temporis .viii. x. dies, et romani machinas admouebant. Seditiosorum autem alii quod ciuitatem desperauerant muris relictis in arcem recedebant, alii se in cloacas demittebant, multi uero dispositi latebant et eos qui arietes admouebant. Hos autem superabant multitudine ac uirtute romani, quodque maximum est, laeti infestos atque iam debiles. Cum autem aliqua pars muri esset subruta, nonnullaeque turres arietibus pulsatae cessissent, statim propugnatores earum diffugiunt. Timor etiam maior necessitate tyrannos inuadit, et priusquam transgrederentur hostes torpore tenebantur, et ad fugiendum suspensi erant. Uideres autem paulo ante superbos et factis impiis arrogantes, ita nunc humiles esse ac tremere, ut miseranda esset quamquam in nequissimis tanta mutatio. Conabantur tamen ut per rupto muro custodes pellerent et egrederentur. Cum uero quos antea fideles habuerant nusquam uiderent, fugiebantque quo cuique necessitas impulisset. Aduenientes autem alii totum ab occidente murum subuersum esse nuntiabant, alii subisse romanos et in turribus esse affirmabant, et timore fallente in ora proximis per sua dementia cernebant, ac ueluti succisis neruis quo fugerent haesitabant. Unde uel maxime quis et uirtutem dei perspexerit contra impios, et fortunam romanorum. Tyranni enim semet ipsos tuitione priuarunt, ac sponte de turribus descenderunt, unde numquam ui sed sola poterant fame capi. Romani autem qui tantum in muris infirmioribus laborauerant, eos nec quos instrumentis non poterant, fortuna ceperunt. Omnibus namque machinis tres turres ualidiores erant, quas rex herodes fecerat. Relictis itaque his, uel potius deiecti, in his deprehensi in ualle in syloa confugiunt. Rursus autem cum paululum a metu respirauerunt, munitionem quae muro erat adiacens ex ea parte petierunt. Ui sed infirmiore audacia quam necessitate, iam et uires eorum metus et calamitas fregerant, a custodibus hinc pelluntur, et per diuersa in cloacas delitescunt. Romani autem muris potiti signa in turribus posuerunt, et cum plausu atque laetitia uictoriam cantu celebrabant, quod sine sanguine, quod non crediderant, nouissimum murum nacti fuissent, et quod nullum reluctantem iudaeum perculso mirabantur. In angustias autem uiarum stricti gladiis fusi, quos cepissent interficiebant, domosque totas cum omnibus qui eo confugerant igni tradebant. Multas uero uastantes quas praedae causa penetrassent, et plena mortuis tecta inuenientes, horrendo aspectu attoniti egrediebantur. Unumquemque autem obuium caedentes fugiendo angusta uiarum cadaueribus obstruxerunt, totamque ciuitatem sanguine diluerunt, et occidentes quidem uespere desinebant, nocte autem crescebat ignis, et ardentibus autem hierosolymis illuxit dies octauus, quae tot clades cum obsideretur experta, si bonis usa esset ex quo fuerat condita, inuidenda mansisset, et nulla alia re tantis infelicitatibus digna nisi quod tali progeniei quae subuersa est edidit. Introgressus autem titus ut miratus ciuitatis tantam munitionem, ac turrium causas miratus est quas tyranni per dementiam deseruerant. Conspecta denique solida earum altitudine neque magnitudine, subiectisque lapidum compagine singulorum quemadmodum paterent, uel quomodo erigerentur, deo plane inquit adiuuante pugnauimus, et deus erat qui de eis abstractis munimentis iudaeos. Nam hominum manus et machinae quid ad ista ualerent? Et alia multa cum amicis colloquebatur. Quos uero a tyrannis uinctos in castellis repperit relaxauit. Cum autem alias ciuitates euerteret, istas tres turres fortunae suae monimentum reliquit, quia eos militantes his potentiores fuisse, quae capi non potuissent. Quia ergo romani in occidendo laborabant et magna adhuc super erat multitudo, caesar quidem solos armatos et qui manum opponerent iubet interfici, et reliquam multitudinem saluam esse. Illi autem cum his quos occidi mandatum fuerat et senes ac debiles trucidabant. Iuuenes autem ac ualidiores in templi ambitu concluserunt. Caesar autem his custodes adhibuit unum ex libertis et amicis suis nomine frontonem, qui fortuna quemque quod merebat esse decerneret. Ille ergo seditiosos omnes atque latrones cum alter ab altero indicaret occidebat, iuuenes autem electos ac formosos triumpho seruabat. Ex residua uero multitudine .vii. et .x. milia maiores annis uinctos mittit ad aegyptum operibus deputandos, plurimos quoque per prouincias titus dono tribuit in spectaculis ferro et bestiis consumendos. Qui uero infra sextum et decimum annum aetatis erant uendiderunt. Hisdem autem diebus quibus rei secernebantur a frontone mortui sunt fame .xii. milia, quibus partim odio custodum cibus non praebebatur, partim et ipsi uicti fastidio tenebantur. Erat enim pro multitudine hominum frumenti penuria. Et captiuorum quidem omnium numerus qui toto bello comprehensi sunt .lxxx. et .vii. milia fuerunt. Hostium uero per omne tempus obsidionis decies centum milia. Horum plerique non ex indigenis erant sed a cunctis regionibus ad azymorum diem festum congregati, subito a romanis bello circumfusi sunt, ut primo quidem illis pestifera lues ex loci angustia nasceretur, deinde citius fames. Quod autem caperet tantos homines ciuitas, certum erat ex his quae sub cestio contigerunt. Enumerare enim uires ciuitatis cupiens, neroni caesari significare multitudinem nationis, a pontificibus petierat ut si quomodo possent multitudinem numerarent. Illi autem cum dies festus adesset qui pascha uocatur, quando a nona hora usque ad .xi. hostias caedunt, per singulas enim quasi contubernia non pauciores quam .x. hominum fiunt. Solum enim epulari non licet, cum multi etiam uiceni conueniant. Hostiarum ergo .cc. et .l. et .vi. milia et quingentas numerauerunt. Fiunt autem ut denos epulatores per singulas hostias imputem, et fiunt uicies centena milia quingenta milia .lx. milia et .v. milia omnes sancti et puri. Nec enim leprosis siue uliginosis aut semine fluentibus quos gonorriticos uocant, neque mulieribus menstruo sanguine pollutis, neque aliis inquinatis

participare sacrificii primo licitum est, sed nec alienigenis quidem qui religionis causa uenissent. Magna ergo hic multitudo congregata est, uelut in carcere tota gens fato conclusa est, et farta hominibus ciuitas bello obsidebatur. Itaque superat omnem humanam et diuinitus emissam pestem numerus peremptorum, quos partim palam occiderunt, partim ceperunt romani. Rimantes etiam cloacas et sepulchra, inuenientes quos offendissent occidebant. Inuenta sunt autem ibi quoque plus quam duo milia, quorum alii manu sua, plures autem inuicem se uulneribus interfecerunt, cum fames alios corripuisset. Saeuus autem odor corporum introeuntibus occurrebat, adeo ut statim multi recederent, alii auaritia calcantes cadauera pecunias inuestigabant. Multae namque opes in cuniculis inueniebantur. Subducebant quoque multa quae tyranni uinxerant, nec enim uel in extremis a crudelitate cessauerant. Ultor est autem utrique deus uicem, et iohannes quidem oppressus fame cum fratribus in cloacis, quem saepe despexerant romani, dextram sibi dari precatus est. Symon uero multa cum necessitate luctatus, sicut superius designauimus, sese dedidit. Seruatus est autem triumpho symon, iohannes uero aeternis uinculis. Romani ergo extremas oppidi partes incendunt, murosque subruunt. Itaque hierosolima capta est secundo anno imperii uespasiani .viii. die mensis septembris. Quinquies autem prius capta et iam uastata est. Iasinus rex aegyptiorum sesach, et post eum antiochus, deinde pompeius, et post hos cum herodes et sossius captum oppidum seruauerunt, et antea rex babiloniorum eo potitus excidit. Primus autem conditor eius fuerat chananaeorum potentissimus, qui patria lingua iustus rex appellatus est. Erat quippe talis, ideoque et sacerdotium primus deo exhibuit, et fano primus aedificato hierosolima ciuitatem uocauit, cum antea solima uocaretur. Chananaeorum quidem populo rex iudaeorum dauid pulso colendam iudaeis tradidit, et post .cccc.lx.vii. annos et mensibus .vi. post hac a babiloniis euersa est. A rege autem dauid qui primus iudaeus in ea regnauit usque ad id quod titus fecit excidium anni sunt mille .c.lxx.vii. Sed neque antiquitas neque diuitiae ingentes neque per totum orbem terrae diffusa notitia neque magna religionis gloria quicquam iuuit quominus periret. Talis ergo finis obsidionis hierosolymorum fuit. Uerum uero quos occiderent quaeue rapere non habebant romani, et ubi iam ira desiderat, iubet eos caesar totam funditus iam ciuitatem ac templum, relictis tribus turribus quae praestare aliis eminebant, quas herodes ob memoriam karorum fecerat et sedincos appellauerat, faselo et hyppico et mariamme, muroque tamen quem ciuitatem ab occidente cingebat, iam castrorum custodiae relinquendos. Turres autem ut posteris indicarent qualem ciuitatem quamue munitissimam romanorum uirtus obtinuisset. Aliud uero totum ambitum ciuitatis ita coaequauerunt, ut quod ad eum accessissent aliquando habitatam esse uix crederent. Hic quidem finis eorum dementiae qui nouas res mouere temptauerunt hierosolymis fuit, clarissimae ciuitatis et apud omnes homines praedicatissimae. Caesar autem ibi praesidio reliquit .x. legionem et nonnullas alas equitum ac peditum cohortes. Omnibus autem belli rebus administratis, laudare cupiebat uniuersum exercitum probe fortiterque gestis, et debita uiris fortibus praemia persoluere. Composito autem in medio magno tribunali, stans in eo cum proceribus eminentissimus, ut ab omni milite posset audiri, magnam illis habere se gratiam pro beniuolentia quam erga se tenendo perseuerassent. Laudabat et quod per omnia bella morigeri fuissent, qui periclitando fortitudinem in multis magnisque periculis monstrassent, patriae amplificantes imperium, omnibusque hominibus planum facientes quod neque hostium multitudo, neque munitiones regionum, neque magnitudines ciuitatum, uel audacia inconsulta et immanitates efferae aduersariorum umquam possunt romanorum effugere uirtutem, quamuis in multis rebus aliquando opitulantem fortunam habuerint. Bonum esse quod iam bello finem imponerent, quod multo tempore gestum est. Mirari autem se ait eos ac diligere omnes, quia nemo uiribus alacritate fuit tardiore. Sed illis tamen qui pro maiore ui clari decertassent, uitamque suam decorassent fortibus factis, et militiam suam re bene gesta nobiliorem fecissent, dixit se et honores et praemia reddituros, nec ullum esse qui plus alio laborare uoluisset iusta mercede cariturum. Magnamque sibi huius rei fore diligentiam, quod magis uellet honorare uirtutes eorum quam punire peccata. Confestim ergo iussit eos quibus hoc erat commissum iudicare quos sciret forte aliquid in bello fecisse, et nominatim singulos appellans praesentes collaudabat, et coronas eis aureas imponebat, et torques longasque hastas et signa ex argento facta donabat, et unicuique ordine in melius mutabat. Aliis uero ex manubiis aurum atque argentum, uestesque aliaque praeda largiter distribuebat. Omnibus autem ita donatis ut se quisque meruisse putaret, uotisque cum uniuerso exercitu factis, magno fauore descendit, uertitque se ad sacra celebranda pro uictoria, magnaque astante boum multitudine circum aras omnes immolatos exercitui dedit ad epulas. Et ipse cum honoratis per triduum laetitia refecit milites, et alios quo cuique placeret dimisit. Quartam autem legionem et .x. duas, ne ad aegyptum peruenirent, et ceteros ut quisque uoluit ad propria dimisit. Deinde uero ad maritimam caesaream cum exercitu descendisset, in ea manubias reposuit multas, et captiuos ibi asseruari iussit, quia ad italiam nauigare tempus hyemis prohibebat. Ex caesarea autem maritima rediens in caesarea quae philippi uocatur, diutius commorabatur, celebrans uaria genera spectaculorum. Multique ibi captiuorum consumpti sunt, alii bestiis obiecti, alii inuicem coacti more hostium inter se pugnare. Captus autem est apud symonem tyrannum gioris filium hoc modo est comprehensus. Iste symon cum hierosolyma obsideretur, in superiore ciuitate consistit. Postquam uero milites romani omnia uastare coeperunt, fidissimis amicorum assumptis et lapidariis cum ferramentis eorum operi necessariis, et alimentis quae multis diebus sufficerent, una cum illis omnibus in aliquam occultiorem cloacam sese demittit. Et quo fossa patebat progrediebantur, ubi uero soliditas obstitisset, eam suffodiebant, sperantes se ibi posse seruari. Sed hac expectatione uera non esse rei periculum refellebat. Uix enim paululum fossores processerant, iamque alimenta quamuis parce his uterentur deficiebant. Symon autem uelut stupore posset romanos fallere, albis tunicis iuxtaque fibula ac clamide purpurea indutus, in eo loco ubi templum antea fuerat apparuit. Primo autem obstupuere qui eum uidebant, suisque locis manebant. Deinde propius accesserunt, quisnam esset percontati sunt. Symon autem nihil dicebat, et iubebat ad se ducem uocari. Statimque accersitus ab his qui ad eum concurrerant uenit terentius rufus, itaque is rector militiae relictus erat. Omni uero ab eo ueritate cognita, ipsum quidem uinctum custodiebat, et tito caesari quemadmodum comprehensus esset indicauit. Symonem ergo in ultionem crudelitatis quam in ciues suos fuerat operatus in potestatem hostium deus posuit. Non enim potest ira dei effugere nequitia hominum, nec inualida res est iustitia, sed quando sui temeratores ulciscitur, et grauiorem poenam ingerit criminosis cum iam se liberatos esse crediderint, eo quod non statim luere commissa. Ascensus autem symonis de terra magnam aliam multitudinem seditiosorum paucis diebus fecit in cloacis deprehendi. Caesari autem maritimam caesaream reuerso symon uinctus oblatus est, et illum quidem triumpho quem romae acturus erat seruari iussit. Ibi autem moratus fratris sui domitiani natalem diem clarissime celebrabat, multam partem damnationis iudaeorum honori eius attribuens. Numerus autem eorum qui bestiis depugnarent et qui ignibus cremati sunt et qui inter se digladiantes perierunt, duo milia quingentos excessit. Omnia tamen romanis uidebantur, haec cum mille modis uicti consumerentur, minima esse supplicia. Postea uero caesar berythum uenit. Haec autem ciuitas est foenicis prouinciae colonia romanorum. In hac quoque diutius commoratus maiore cum claritudine natalem patris diem cum magnificentia spectaculorum et quibusdam aliis excogitatis, cum et captiuorum multitudo eodem quo antea modo periret. Contigit autem per idem tempus iudaeos qui apud antiochiam erant acerba pericula pati, concitatis in eos antiochensibus propter quasdam criminationes quae fuerant paulo ante commissae. Iudaeorum namque gens in toto orbe indigenis assumpta permixta plurima apud antiochiam habitabant propter magnitudinem ciuitatis. Quo tempore autem bellum contra iudaeos fuerat conclamatum, et uespasianus nauigio in syriam est delatus, odium iudaeorum apud omnes pullulabat. Unus autem ex eis antiochus nomine, princeps antiochensium, in publica concione in theatro processit in medium, et simulabat iudaeos quod una nocte totam ciuitatem incendere statuissent, et quosdam iudaeos peregrinos tradidit. Hi audientes, cum populus iram cohibere non poterat, sed statim eos qui accusati fuerant in theatro cremauerunt, et in multitudinem uero iudaeorum properabant irruere. Antiochus autem amplius

iudeorum odisset consilio cum antiochensibus inito, iussit iudeos paganorum ritu sacrificare, renuendo manifestos eos fore insidiatores civitatis. Hunc autem pro pauca quidem consenserunt, alii qui noluerunt perempti sunt. Antiochus autem seu instabat civibus suis, neque eos die septimo ab opere cessare permittens, sed omnia cogens facere que diebus aliis facerent. Itaque valida necessitate imposita non solum apud antiochiam ut septimi diei ferias solverent, sed et in aliis civitatibus ad breve tempus similiter fecit.

Titus autem cesar a patre sibi allato nuntio quod universis italie civitatibus desiderabilis venisset, maxime vero quod eum urbs roma cum summa alacritate et claritate suscepisset, in maxima leticia constitutus est. Vespasianum etiam patrem eius nuntiato quod in iudea a militibus esset ad imperium electus, omnes in italia constituti velut presentem colebant, et universi eum venire cupiebant, pre eius adventu choros ducentes, et nimia exaltati benivolentia. Nam et senatus memor calamitatum que mutatione principum contigissent, optabant eum imperatorem suscipere pro senectutis honore et bellorum maturitate decoratum, sciens se per eum a calamitatibus absolvendum, et antiquam libertatem cum opulentia recepturum. Precipue quoque populus militaris ad eum respiciebat. Hi etiam maxime bellorum per eum factorum noverant magnitudinem, imperitia atque ignavia aliorum ducum experti, et magna se turpitudine optabant liberari, et eum qui se et servare et honestare solus posset recipere precabantur. Cum vero hac benivolentia diligeretur ab omnibus, quibus dignitate prepositis ulterius expectare intolerabile videbatur, et cum quam longissime ab urbe roma convenire et occurrere ei properabant. Simul autem pene omnes in occursum eius egrediebantur, et universis facilius et promptius ire quam remanere videbatur, et erant pauciores abeuntibus remanentes. Ubi vero eum appropinquare nuntiatum est, et quam mansuete singulos qui processerant suscepisset iudicaverunt, omnis iam reliqua multitudo per vias cum coniugibus ac liberis prestolabatur quando transiens adveniret, videndi eius voluntate vultusque lenitate. Omnium generum vocibus prosequebantur bene meritum et salutis datorem, solumque eum dignum romanum principem appellantes. Tota autem civitas romana velut templum erat, sertis atque odoribus plena. Cum autem vix pre circumstantium multitudine in palatium venisset, penatibus diis adventus sui gratulatoria sacra celebrabat. Vertere autem se tunc ad epulas, et per tribus et per genera vicinia convivia exercebant, deosque libant et abeo precabantur ipsum vespasianum quam plurimi temporis in romano imperio perseverare et filios eius et qui ex eis nascerentur servare inexpugnabilem principatum. Urbs quidem romana vespasiano ita suscepto statim maxima felicitate crescebat.

Ante vero hec tempora cum vespasianus apud alexandriam esset, titus vero hierosolima obsideret, magna pars germanorum ad defectionem mota est. Quibus et galadiarum proximi magna spe convenerant, quod et romanorum dominio liberarentur. Germanos autem ad hos motus primum sustulit natura bonis consiliis vacua, parvaque spe semper appetens pericula, deinde odium principum romanorum, quibus soli sciunt preter se gentem suam vi coactam servire romanis. Nec non et maxima tempus fiducia dedit. Nam cum viderent romanum imperium crebris imperatorum mutationibus intestina seditione turbari, et orbem terre eis subditum pendere ac nutare cognoscerent, hoc optimum tempus ex illorum adversis rebus atque discordiis oblatum esse putaverunt. Id autem consilium eis dabant quidam classic et vallis inter eos potentissimi, qui olim quidem novas res cupiebant, et tunc sua sententia prodiderunt. Verum germanis iam se ad rebellandum romanis armantibus, veluti divina quadam providentia vespasianus ad petilium cerealem qui pridem germaniam rexerat litteras mittit, quibus eum consulem declaravit, iussitque ad britannias administrandas proficisci. Ille ergo quo iussus fuerat abiciens, audita rebellatione germanorum, eos iam congregatos invadit, ordinataque acie de eis magnum numerum in conflictu peremit, et ceteros ad subiectionem eos coegit. Sed quamvis ille hanc ultionem cito intulisset, tamen non multo post erant supplicia luituri. Nam ut primum rebellationis eorum nuntius rome allatus est, domitianus filius vespasiani frater titi hoc audito, non sicut alter aliquis fortasse in tali etate fecisset, qui tanta rerum magnitudine expavisset, nam modo adhuc adolescens erat, sed a patre huius ingenita fortitudine et supra etatem exercitatus illico tendebat in germanos. Illi autem expeditionis fama perculsi ei se subdiderunt, lucrum hoc existimare maximum nacti, ut sine ulla clade pristino iugo subicerentur. Omnibus ergo circa galathiam ut oportuit ordinatis, ne res unquam facile turbarentur, domitianus clarus atque insignis factis etatem superantibus et patris decus afferentibus, romam regreditur.

Cum supradicta vero germanorum audacia hisdem diebus scythar concurrere rebello, qui et appellantur scythe sarmate. Maxima etenim eorum multitudo clam transgressi flumen hystrum, violenta atque sevissimum impetu in opinatum imperitum multos romanorum quos in presidiis invenerunt interficiunt, et consularem virum senatorem fronteium agrippam qui fortiter eis obvius pugnaverat occiderunt, proximasque regiones totas perimendo et incendendo pervagabat. Vespasianus autem hac vastitate cognita, rubrum gallum dirigit petras sarmatis inpositum. A quo multi quidem in prelis trucidati sunt, qui vero evaserunt cum timore domum refugerunt. Hoc autem bello magister militum definito, et futuri temporis cautioni consulit. Pluribus etiam et maioribus presidiis loca circumdedit, ut omnino barbaris esset impossibilis transitus. In mesia ergo bellum ea celeritate definitum est.

Cesar vero titus a berito reversus, et per omnes quas adibat syrie civitates magnificentissima spectacula celebrans, iudeorum captivis ad ostentationem cladis eorum abutebatur. Conspicit autem in itinere naturam fluvii cognitione dignissimi. Hic autem fluit medius inter arcas et rafaneas agrippe regni civitates. Habet etiam quoddam peculiare miraculum. Nam cum sit quando fluit plurimus est, neque meatu segnis, et tamen interpositis sex diebus a fontibus deficiens siccum exhibet locum videre. Deinde quasi nulla mutatione facta septimo die simul exoritur, atque hunc ordinem semper pro certo eum observare compertum est. Unde et sabbaticus appellatus est, a sacro iudeorum septimo die sic nominatus.

Civitas autem antiocensium populus quum titum advenire cognovit, manere quidem intra menia pre gaudio non patiebatur. Omnis autem obviam ei pergere properabant usque ad xxx et eo amplius stadium progressi non modo viri sed et femine cum pueris expectabant. Et cum appropinquantem vidissent, ex utraque vie latere stantes dextras cum salutatione tendebant, multisque favoribus exultantes cum ipso in civitatem revertebant. Crebro autem inter omnes alias laudes precabantur ut iudeos expelleret de civitate. Titus autem nichil eorum precibus indulsit, sed ociose que dicebant audiebat. Iudei vero magno et ancipiti metu tenebantur, incerta quid sentiret titus quidve facturus esset. Titus autem ab antiochia continuo ad zeuma eufratensi versus iter continuo contendit. Quo missi et a rege parthorum venerunt auream efferentes coronam quod iudeos vicisset. Eaque suscepta et convivium muneris exhibuit, atque inde antiochiam remeavit. Curia autem et populo antiocensi multum petentibus ut in theatrum veniret, ubi omnis eum multitudo prestolabatur, humanissime paruit. Rogantibus autem eis fortiter instantibus et crebro postulantibus expelli iudeos de civitate ingeniose respondit, patriam eorum dicens iam penitus eversam, nullum locum iam habentes in quem possent refugere. Unde antiocenses ad aliam petitionem sese converterunt, et precabantur eneas tabulas eum eximere quibus inscripta erant privilegia iudeorum. Sed nec hoc titus annuit, et in eodem statu relictis que habebant iudei apud antiochiam ad egyptum inde discessit.

Agens autem iter cum ad hierosolimam venisset, et ipsam solitudinem quam tunc videbat antique civitatis claritudine compararet, disiectorumque operum magnitudine et veteri pulchritudine recordatus miserabatur excidium civitatis, non sicut alius fecisset exultans quod talem ac tantam funditus excidisset civitatem. Ex magnis etiam ei divitiis non minima pars in ruinis adhuc inveniebatur. Quedam etiam eruebant romani, plura vero captivis indicantibus auferebat, aurum atque argentum aliaque instrumenta preciosissima que iudei propter incerta belli fortuna terre condiderunt.

Titus autem postea iter ad egyptum tendens, emensa velociter solitudine pervenit alexandriam. Et cum vellet ad italiam navigare, duas legiones que eum comitabantur, utramque unde venerant remisit, quintam in mesia, xv vero in pannonia. Captivorum autem duces symonem et iohannem et alios numero septingentos viros electos tam magnitudine corporum quam pulchritudine prestantes illico ad italiam properare precepit, cupiens eos in triumpho producere. Peracta vero navigatione simili voto romana civitas erat affecta, et eosdem excessus ei exhibuit quos patri. Claritudine vero tito pater addidit, qui venit obviam eumque suscepit. Multitudini autem civium divinam quandam leticiam suggerebat, quod videbant in unum tres cesares convenisse, vespasianum, titum et domitianum.

Non multis autem diebus post commune triumphum ob res gestas agere statuerunt, quamvis utrique sit patri et filio senatus proprium diem decrevisset. Predicto autem die quo futura erat pompa victorie, nemo extra infinita civitatis multitudine domi remansit. Omnes autem cum prodissent loca ubi tantum stare possent pervenerant, qui tantum spectandis modus sufficeret imperatoribus concesso necessario transitu. Cuncta vero parte militari ante lucem per turmas atque ordines progressa cum rectoribus suis et circa ostia constituta propter isidis templi. Ibi etiam principes nocte illa requiescebant. Prima iam aurora incipiente procedit vespasianus et titus lauro quidem coronati, amictu vero patria veste purpurea, et ad octavianas ambulationes transeunt. Ibi etiam senatus et ducum proceres et honorati equites eorum prestolabantur adventum. Tribunal autem ante porticum factum erat, sellee in eo eburnee preparate. Quo cum ascendissent, consederunt. Staticque eos militaris favor excepit, multas virtutum testimoniis perdicans. Imperatores autem inermes erant in veste serica laureis coronati. Receptis autem laudibus eorum vespasianus cum dicere adhuc vellet, silentii signum dedit, magnaque omnium quiete facta surrexit, et amictu magnam partem capitis adoperiens sollempnia vota celebravit, itidemque titus fecit. Perfectis autem votis vespasianus in commune omnes breviter est allocutus. Milites quod ad prandium quod his ex more ab imperatore parari solet dimittit, ipse vero ad portam procedit que ab eo quod per illam semper triumphorum pompa ducitur nomen recepit. Ibi et cibum primi capiebant, et triumphalibus vestibus amicti diis ad portam collocatis cesa hostia inter spectacula transeuntes triumphum ducebant, ac ut multitudini facilior preberetur aspectus. Pro merito autem narrari multitudo illorum spectaculorum magnificentia non potest in omnibus que quisque excogitaverat, vel artium factis, vel divitiarum opibus, vel nature novitate. Nam pene que cum hominibus quousque sunt fortunatis et que alias sunt miranda atque magnifica, hec universa illa die romani imperii magnitudinem probaverunt. Fuit etiam argenti aurique nec non et eboris in omni specierum genere sive operum multitudine non ut in pompa ferre cerneres, sed si quis diceret omnia fluere. Et alias quidem vestes ex rarissimum genus purpura portari, et alias diligentissima pictura variatas arte babilonica. Gemme quoque clarissime et tam multe alie coronis aureis, alie speciebus aliis formate incluse traducte sunt, ut appareret frustra nos eorum usque verum esse aliquid suspicari. Ferebantur quoque simulachrorum sigilla que illi deos habebant magnitudine mirabili et arte non defunctorie facta, horumque nichil non ex preciosa materia. Quin et animalium diversa genera producebant propriis ornamentis induta. Erat autem et hii qui hec portabant magna hominum multitudo purpureis vestibus atque auratis ornata. Ipsi et qui pompe fuerant alia turba discreti precipua et mirabili ornamentorum magnificentia cultu erant. Insuper his nec captivorum quidem vulgus in ornatum videres, sed varietas et pulchritudo vestium natam ex fatigatione corporum deformitatem oculis subtrahebat. Maxime autem stupor erat machinarum que portabantur sive pegmatum fabricatio. Pre eorum magnitudine timidum viribus portantium occurrendum putabant. Multa etiam in tertium mediumque gradum surgebant, et magnificentia fabrice cum ammiratione delectabat. Multas aurata veste circumdatis cum aurum preterea factum atque ebur omnibus esset affixum. Multis autem imitationibus bellum aliter in alia diversum certa sui facie demonstrabat. Erat etiam cernere vastari terram fortunatissimam, et totas interfici acies hostium, aliosque fugere, alios captivos duci, murosque excellentes magnitudine machinis dirui, et castellorum excindi munimina, et populosarum civitatum menia disturbari, exercitum intra muros diffundi, cedibusque omnia loca plena, et eorum qui manu resistere non poterant preces, ignemque templis immissum, edificiaque super dominos. Et post multam vastationem et ruinis atque amnis constituta defluentes non in materia culta neque ad hominum vel pecorum potum, sed per terram ex omni parte flagrante. Hec etiam iudei bello esse passos ipsi expressi sunt. Ars autem et effectorum operum magnitudo nescientibus adhuc fieri tamquam presentibus ostendebant. Erat etiam per singula pegmata capte civitatis dux, ita ut captus fuerat ordinatus. Multe autem naves sequebantur. Spolia vero alia quidem passim ferebantur. Eminebant autem duces eorum que apud hierosolima in templo reperta sunt, mensa aurea ponderis talenti magni, et candelabrum similiter quidem de auro factum sed opere commutato ab usus nostri consuetudine. Nam media quidem columna basi herebat. Tenues autem ab eo canule producebantur, formate ad similitudinem fuscine, et summe queque in lichni specie fabricate. Erat autem numero vii, septimi diei quem apud nos colitur indicantes honorem. Post hec autem portabatur lex iudeorum novissima spoliorum. Deinde transiebant plurimi victorie simulachra portantes, omnia ex auro et ebore facta. Domitianus autem filius vespasiani adequitabat, ipse quoque ornatus pulcherrime, dignumque spectaculo exhibens equum. Pompe autem finis fuit capitolini iovis templum. Quo postquam ventum est, constiterunt. Erat autem vetus mos patrius expectari donec ducis hostium mortem quispiam nuntiaret. Dux autem hostium erat symon tyrannus, tunc inter captivos in pompa traductus. Laqueo vero circumdatus per publicum trahebatur, ut simul eum necarent qui ducebant. Lex autem romanis est ibi necare criminum reos morte dampnatos. Postquam ergo eius finem iam habere nuntiatum est, omniumque favor secutus est, et hostias inchoarunt. Hisque sacrificio prospero sollempnia celebrantes in palatium recesserunt, et alios quidem ipsi epulis exceperunt, aliis autem omnibus instructi erant domi conviviorum apparatus. Hunc etenim diem urbs romana celebrabat victorie quidem in hostes gratulatorium, finem vero malorum civilium, et spei bone pro felicitate principum.

Post triumphos vero et romani imperii firmissimum statum vespasianus pacis templum edificare decrevit. Id autem templum mira celeritate et que hominum cogitationem superaret effectum est. Magna etiam divitiarum largitate usus, insuper factus id picturis ac figmentorum operibus exornavit. Omnia namque in illud fanum collecta sunt ac deposita, quorum inspiciendorum studio per totum orbem qui ante nos fuerunt vagabantur, quamvis aliud apud nos situm esset videre cupientes. In hoc autem fano reposuit et que iudeorum fuerant instrumenta. Legem vero eorum et penetralium vela purpurea in palatio condita servari precepit.

In iudeam vero legatus missus lucilius bassus suscepto a cereali vitellano magistro militum castellum herodium cum incolentibus sibi sociavit. Post autem ubi manum militarem collectam cum legione decima bellum macheruntas inferre statuit. Valde etiam necessarium videbatur id excindi castellum, ne iudeos suo munimine ad defectionem invitaret. Nam et salutis spem habitantibus certam, et aggredientibus hesitationem atque formidinem naturalis loci prestare maxime poterat. Nam ipsum quidem quod muro cinctum est saxeus est collis, in precara celsitudine surgens, et ob hoc capi difficile videbatur. Sed ne vel accedi eo posse natura excogitaverat, quia vallibus ex omni parte vallaverat, quarum altitudo oculis comprehendi non posset, nec transire erat facile, nec aggestu ulla ratione compleri possibile. Nam ea quidem ab occidente secta erat vallis lx stadiis distendit, ut asfaltides lacus ei limitem faceret. Ex hac vero parte ipse mons macher altissima in tete super eminet. A septentrione autem et meridie valles

magnitudine quidem super dicta uincunt. et similiter sunt inextricabiles.
Ad contrarium autem eius uallis que ab oriente est altitudo non minor c. cubitorum.
Mons etiam ex adverso macheruntis positus imminet. Ea loci natura
inuente perspecta rex alexander primus in eo castellum communiuit. quod postea Ga-
binius bello cum aristobolo gesto deposuit. Herode autem regnante omnibus
locus dignior uisus est, et curiosius preparandus propter arabum propinquam uicinitatem. Nam opor-
tunis situs est, eorum fines aspectans. Magnum quoque loci modum amplexus, ac turribus
cinctum fecit et ... dico fecit incolis. Verum arcem ipsam ferebant ascensu. quin et in summo
circa ipsum uerticem murum edificauerat, turresque in angulis c. lx. cubitos
erexerat. In medio autem ambitu regiam struxerat magnitudine habitationum
et pulchritudine locupletem. Multas uero cisternas recipiendis aquis habundan-
tesque subpeditandis locis maxime ydoneas fecerat, uelut cum natura certaret
ut quod illa situ loci inexpugnabile fecerat, ipse manu instructis munitionibus
superaret. Insuper et sagittarum multitudinem machinarumque in eo reposuit, et omnem
apparatum excogitauit, quo habitatoribus posset magne obsidionis prestare ... (?)
Erat autem ibi regia ruta mirabili magnitudine, nullo ficus arbore uel celsitudine uel gros-
situdine uincebatur. Ferebant autem eam ex herodis temporibus perdurasse. mansissetque
ulterius profecto. sed non abundes que loci ... absciscta est. Vallis autem que ciuitatem
a parte uitionali cingit. quidam locus baaras appellatur. ubi radix eodem nomine
uocata gignitur. que flamme quidem assimilis est colore, et circa uesperam uelut
iubar fulgens accedentibus eamque euellere cupientibus facile non est, sed tandiu
refugit, nec prius manet quam si quis urinam muliebrem uel menstruum sanguinem
super eam fuderit. Quin et tunc si quis eam tetigerit mors certa est, nisi forte
illam ipsa radice ferat de manu pendentem. Capitur quoque aliorum sine periculo
caute. Tota eam circumfodiunt, tantum minimum ex radice tectum sit reductum. Deinde
religant ad eam canem, illoque sequi eum a quo religatus est properante, radix quidem facile
euellitur. canis uero continuo moritur, tamquam eius uice tradit qui herba fuerat
ablaturus. Nullus autem postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter
unam tamen capi eam ope pretium est. Nam que uocantur demonia pessimorum ho-
minum corporibus, uiuis inmissa eosque necantia quibus non fuerit subuentum. hec
herba cito subuenit. Si uel tantum admota fuerit egrotantibus: infirmitatem
abigit. Fluunt autem ex eo loco aquarum fontes et calidarum multum inter se sapo-
pore diuersi. Alii namque amari sunt, alii nichil dulcedinis decet. Multi autem
et frigide aque non solum in humilioribus locis fontes altiores sunt, sed quod am-
plius quis miretur in proximo. Est enim ibi quedam spelunca cernitur non alte que de cauer-
saxo arte imminente protecta, et super hanc uelut mamme inter se paululum dis-
tantes eminent, et altera quidem frigidissimum fontem, altera calidissimum fun-
dit, qui simul mixti lauachrum suauissimum prebent, multisque morbis ac
maxime neruorum curationi conueniens. Habet quidem
locus metalla sulfuris et bituminis.
Bassus autem contemplatus undique regione ualle orientali repleta expugnatione
aggredi statuit, opusque inchoauit properans aggerem quam plurimum extollere,
facileque per hunc facere obsidionem. Quin uero intus erant iudei segregati ab externis
illos cogere uelut mancipiis inferiorem obseruare ciuitatem, et pro illis
pericula sustinere, superiorem uero castellum ipsi occupatum tenebant, et propter munitionis
firmitatem, et ut saluti sue consulerent. Impetratorum etiam ueniam sperantes de-
nabant, si locum tradidissent romanis. Prius autem uolebant spem declinande
obsidionis experiendo conuincere, ideoque in dies singulos excursus faciebant.
et cum hiis quos sors obtulisset comminus manibus multi quidem moriebantur,
multos romanos interficiebant. Iudei quidem tempus captabant ut romanos
incautos aggrederentur, in aggere autem positi ut propulsium eorum excursum bene sepa-
ratis armis exciperent. Sed non is erat finis obsidionis futurus. Res etiam quedam
fortuitu gesta inopinata castelli tradendi necessitatem iudeis imposuit.
Erat inter obsessos etiam quidam iuuenis et audacia ferox, et manu strenuus, ele-
azarus nomine. multos egredi et excursum in romanos facere obsecrans, et in
plus semper grauiterque romanos afficiens, audacie sue socios prosequebatur, et
a periculis nouissimus semper recedebat. Itaque discreta quadam die pugna, et ex
utraque parte digressis, ipse tamquam omnes despiciens, et existimans neminem
de hostium bellum excepturum, extra portam remansit, et in muro stantes alloque-
batur, circum illorum attendens. Hac autem temeritate eius uidit quidam ex roma-
norum castris egypti nomine rufus, impetuque facto cum ipsis eum armis repente
correptum in castra romanorum traduxit, cum in muro stantes hoc uiso stupor
contrectat. Postquam uero eum dux nudum precepit extendi in aperto ut ex ciuitate
conspicerent, et uerberibus cedi, uehementer iudeos confudit casus adolescen-
tis, et uniuersa ciuitas in fletum erat. Id ubi bassus animaduertit, eorum mise-
rationem augere cupiens, ut coacti castellum traderent, uelut mox elea-
zarum suspensurus in cruce, lignum defigi iussit. Quo conspecto, castella-
norum maior dolor inuasit, et ululando querebantur intolerabile esse hanc
calamitatem. Eleazarus quoque eos orabat ne se despicerent morte
miserrima subiturum, sibique ipsis salutem preberent, et castellum traderent.
Illi autem et sermone eius fracti, et cum inter pro eo multi precabantur, ex magna
et perplexa propinquitate generi ducebat, contra naturam suam misericordia moti sunt.
Et quibusdam celeriter missis permittebant castelli traditionem petentes ut
reddito sibi eleazaro se sine metu dimitterent. Multitudo autem inferioris
ciuitatis cognita hac pactione ipsi clam nocte aufugere statuerunt. Cum uero
portas aperuissent ab hiis qui deditionem prebuerant ad bassum nuncii uenit.
siue inuidia salutis eorum, siue formidine eorum fuge causas ipsi prestarent.
Sed fortissimi quidem fugientium qui preesserant euaserunt, reliquorum autem uiri
quidem mille septingenti perempti sunt, mulierculae uero et pueri in seruitium ducti.
Sponsiones autem cum hiis qui castellum dediderant habitas bassus conseruan-
das esse ratus, et ipsos dimisit, et eleazarum reddidit.
Is autem ad ministratus, in saltum qui appellatur iarden bassus ducere properabat
exercitum. Multi enim illuc congregati esse nunciabantur, qui pro de tempore
obsidionis et ex hierosolimis et ex macherunta profugerant. Ergo
cum ad locum uenisset, nec falsum fuisse nuncium repperisset, primo quidem
omne locum equitibus cingit, ut iudei fugiendi copiam per equites non haberent,
pedites autem iussit siluam cedere, eo quod inde confugerant. Hoc modo iudei
ad necessitatem perducti sunt aliquid fortiter faciendi, aut ex audaci certamine
fugam petituri. Itaque simul inuasi cum clamore impetu facto in eos
a quibus cincti fuerant irruunt. Illi autem fortiter eos excipiebant multaque
iudeis audacia romanis contentione usus diu plurimum tractum est. Non autem
similis euenit finis pugne certantibus: Nam romanorum quidem xii. tantum
contigit occumbere, et paucos sauciari, iudeorum uero ex illo prelio nullus e-
uasit, sed cum essent non pauciores tribus milibus omnes prostrati sunt, cum nullus possit euadere.
Eodem tempore cesar ad liberium maximum scripsit erat enim procurator ut
omnem terram iudeorum uenderet, et solis octingentis militibus illic relictis.
locum dedit quem incolerent qui uocatur masada, et distat ab hierosolimis
xxx. stadiis. Stipendium uero ubicumque degerent iudeis indixit. binas
dragmas singulis annuas deferre in capitolium iussit, sicut ante hec
hierosolimorum templo soluebant. Et res quidem iudeorum eo tempore hoc statu tenebat.
Anno uero iiii. anno uespasiano imperium amministrante imperii, contigit comagene
rege antiochum in maximas clades cum tota domo incurrere, ex causa
huiusmodi. Cesennius petus qui tunc syria rector amministrabat, siue re uera
seu propter inimicitias antiochi qui non ualde pacificus erat, litteras ad cesare
uespasianum dicens antiochum defecisse a romanis cum epiphane filio ha-
bentes pactum cum rege parthorum, propterea que debere illos ante capere, ne si nouas

res adorti essent, totum romanorum imperium bello perturbaret. Cesar autem ad
se huiusmodi perlatum non neglexit. Samosata enim comagene maxima ciuitas
iuxta eufraten sita est, et erat ibi parthorum facillimus transitus, et tutum receptaculum.
Fide igitur habita cesennio peto, et potestate sibi a cesare permissa, ut ageret quod ex-
pedire uideretur, negligendum non putauit. Subito autem antiocho nichilque socius
nichil opinantibus in comagenam prouinciam ingressus est, legionem sextam ducens, et in-
super quasdam cuneos, alasque equitum. Habebat et auxilio reges chalcidenes aris-
tobolum, fremitque eius masadamium. Introitus autem illi erat sine certamine, quia nemo
indigenarum manum uolebat apponere. Antiochus autem inspirato periculis nuncio
belli quidem contra romanos nec cogitatione cepit. Decreuit autem toto regno in eo
quo erat statu relicto, cum coniuge ac liberis egredi. Hic se romanis puro ab ea suspi-
cione quam sibi ingererent probaturum esse ratus. Progressusque de ciuitate c. xx. pe-
stadiis, in campo tabernaculum ponit. Cesennius uero petus in samosata qui eam caperet
misit, et per eos ciuitatem tenebat, ipse autem cum alio milite in antiochum tende-
bat. Non tamen rex antiochus uel ipsa necessitate adductus est ad usum romanos
aliquid bellicum gerere. sed fortunam suam questus quod pati sustinebat. Adolescen-
tibus autem filiis eius epiphane et callinico belli peritis, usque corporis prestantibus, et
in tali calamitate sine bello durare nolentibus, ad pugnam se uerterunt. Vehemen-
ti autem pugna per totam diem habita, insigni fortitudine demonstrata sunt, nullaque
parte suarum uirium diminuta discedunt. Antiocho igitur neque pugna quidem hoc modo pro-
acta manere domi tolerabile uidebatur, sed abducta coniuge cum filiabus in ci-
liciam fugit. et hoc facto suorum multorum animos fregit. Nam uelut desperato abeo
regno defecerunt, et ad romanos se transtulerunt, omniumque erat desperatio. Epi-
phanes autem filius antiochi cum oporteret se seruare ab hostibus, necessarium putans
assumptis x. equitibus transgressus est flumen eufraten. Hic autem sine metu prosecu-
tus ad bologessem parthorum regem uenisset, non quasi fugitiuus despectus est. sed cum
omni honore cum suis susceptus est. Patrem autem eius antiochum ubi tharsum cilicie
uenit, cesennius petus misso ecatontarcho, uinctum romam direxit. Vespasianus autem
non passus est ita ad se regem deduci. dignum esse ratus ueteris amicicie plus hono-
rem, quam belli occasione inexorabilem iracundiam obseruare. Itaque iubet eum
etiam in uincula auferri, et apud lacedemoniam manere degere. Magnosque ei
pecunie redditus prebuit, ut non copiose solum, sed et regium uictum haberet. Hoc autem au-
diens filius eius epiphanes ex magna cura animum relaxauit, et spem reconcili-
andi gratiam cum cesare cepit. Cum autem et bologessus de hiis scripsisset ad ce-
sarem, nec etiam quamuis feliciter agerent, extra romanum uiuere patiebantur imperium.
Et cum cesar eis mansuete facultatem dedisset, romam uenerunt. Patre eorum ad eos
ex lacedemonia statim aduecto, cum omni honore ibi manserunt.
His temporibus alanorum natio ex filio inito ut terram medorum predandi causa peruaderent
cum hyrcanorum rege collocuntur. Namque is erat illi tunc dominus quem magnus alex-
ander ita fecerat ut portis ferreis clauderet. Atque illi uero sibi concesso uniuersis
nichil suspicantibus medis incumbunt, eorumque fines populosos, omnigenumque pecorum
plenos diripiebant, cum resistere nullus auderet. Nam qui regnum eius tunc
obtinebat pacorus metu periculis in difficiliora loca refugiens regno cesserat.
et uix ab illis coniugem et concubinas captas c. talentis datis redemerat.
Summa igitur facultate sine pugna predabundi et usque ad armeniam omnia
uastantes processerunt. Armeniorum autem rex tyridates erat, qui cum hiis prelio obui-
am confluxisset non multum abfuit quo uiuus in illa acie caperetur. Procul etenim quidam
misso in eum laqueo circumdatum traxerat erat, ni ille celeriter gladio rupisset
laqueum atque ita fugisset. Hii autem ex hac pugna nimis efferati, omnem
terram depopulantes, et magnam hominum multitudine, aliamque ducentes predam
ex utroque regno ad propria domicilia redierunt.
Post iudeam uero mortuo basso flauius siluas in amministratione successit.
Hic cum terram bello subactam uideret, unum autem adhuc rebelle superesse castel-
lum, omni manu collecta, quod nullis locis egebat aduersus id militans mouit.
Nomen autem erat castello mesada. Princeps uero sicariorum a quibus fuerat oc-
cupatum, erat inter potens eleazar ex origine iude, qui ut ante significa-
uimus iudeis persuaserat ne professionem facerent quando census cyrinus
sub augusto in iudea ducit est. Veniens igitur dux romanorum contra eleaza-
rum et sicarios qui cum eo mesada castellum tenebant, exercitum ducens, fi-
nes quidem statim omnes obtinuit, presidiis ubique collocatis, et castellum mu-
ro circumdedit, ne quis obsessorum fugiendi facultatem haberet. Ipse uero castris locum
occupat, ad obsidionem quidem ydoneum quem delegerat qua parte castelli
rupes monti proximo applicabant, ceterum difficile ad copias uictus et commeatum.
Verum et potus aliunde in castra deducebatur, quia in eo loco nullus fons pro-
ximus nascebatur. Hiis autem dispositis, flauius obsidionem aggressus est ma-
xime molis ac laboris egentem propter castelli munitionem. Cuius natura huius-
modi erat. Saxum gyro non exiguum, et excelsum longitudine undique abruptis
atque altis uallibus cingitur, et ex inuisibili sub eo fundos habens scopulos, et hu-
iusmodi omnium animalium gressibus sunt inaccesse, nisi quod duobus modis idem saxum in difficile
explicatur ascensum. Est autem unus ab lacu asfaltide ad solis ortum, et alter
ab occidente facilius ambulari. Vocatur autem unus ascensus coluber, ex angustia cre-
brisque flexibus capta similitudine. Quo etiam prominentes rupes frangitur, atque
in se reuertens paulatim rursus producitur, uixque illo tramite gradiens promouet pedem.
Namque nutanti uestigium necesse est pede altero niti. Est autem certa premitus
altitudo et rupium utrimque dehiscit, quia horrore quemuis terrere audacissimum
possit. Per modicum uero cum xxx. stadia ascenderis, quod restat uerticis est non in acumine
fine coactum, sed ut habeat in summo planiciem. In hac primus colle ionathas
pontifex castellum edificauit, et appellauit mesada. Post hunc autem hero-
di regi magno studio fuit loci eius structio. Nam et murum per omne eius gyrum
erexit spacio stadiorum lx. ex candido lapide factum, et per xii. cubitos alti-
tudinem, latitudinem uero viii. cubitos, et xxviii. turres quinquaginta cubitorum in eo stabant, ex qui-
bus aditum erat intra facta per omne murum. Verticem quoque quod fecundo esset omni cul-
tura mollior ceteris destinauerat, ut si quando exterorum alimentorum penuria e-
gissent ne hac quidem laborarent qui salutem suam castello credidissent. Quin et
regiam sibi edificauerat ab occidentali parte ascensu intra muros quidem eius posita,
uergente autem ad aquilonem. Regie uero murus erat magna celsitudine ac firmi-
tatibus, et iiii. turres in angulis habebat lx. cubitorum. Membrorum autem interior et
porticuum, necnon balneorum uaria erat ac sumptuosa constructio, columnis quidem et
singularibus saxis undique substitutis, parietibus imbribusque solida compage lapidum
uariatis. Ad singula uero habitacula et sursum et circa regiam, et ante murum
eos magnosque puteos in scopulis exciderat, ut tantam aquarum habundanti-
am haberent quantam qui fontibus uterentur. Fossum uero iter ex regia tamen summa du-
cebat, quam foris nemo cernebat. Sed ut manifeste quidem in eo facile suis usum
preberet hostibus prestabat. Nam orientalis pars est inaccessa, ut supra memorauimus,
occidentale uero parte magna in angusto posita turri precluserat, que non minus mille
cubitorum spacio ab arce distaret, quam neque transire posset, neque capi facile uide-
batur. Inextricabilis autem quouis latenter ambulantibus fuerat fabricata. Itaque
aduersus hostiles impetus natura simul et manu hoc castellum erat communitum. Iam
autem repositiuerant apparatum diuturnitatem et opulentiam mirandi. Nam frumenti
plurimum ibi erat conditum, et quod in longum tempus sufficere posset, uinumque multum
et oleum, et insuper cuiusque leguminis fructus, et palmarum coaceruationes. Cuncta hec
inuenit eleazar castello per dolum cum sicariis occupato, cum fere autem c. annos
preparata essent. Quin et romani fructuum reliquias cum castellum illud cepissent in-
corruptas offenderunt. Sed quis autem causa diuturnitatis aura esse estimaret in cuius
quaestionis altitudo ab omni terrena ac feculenta permixtione sit aliena. Inuen-
ta est ibi quoque omnigenum armorum multitudo ab herode condita, que et multis

uirorum sufficerent. ferrique infecti. necnon eris et plumbi materiam. tela ut magnis de causis factum esse crederes apparatum. Aiunt enim herodem ad ipsum castellum sibi ad refugium parauisse. duplex periculum suspicantem. unum quidem a uulgo iudeorum ne se deposito illos qui ante fuerant reges ad principatum reducerent. aliud uero maius atque atrocius periculum a regina egypti cleopatra. que cum antonio sepe uerba faciebat postulans ipsum herodem interfici. et sibi regnum iudeorum donari.

Propter eiusmodi uero herodes condita mesada. in extremum belli contra iudeos a romanis reliquit.

Dux autem romanorum flauius quia foris iam omnem locum muro circumdedit sicut supra diximus. ac ne quis effugeret diligentissime procurauerat. incepit obsidionem. uno tantum reperto loco qui aggerum iactum posset recipere. Nam post eam turrim que iter ab occidente est ad regiam summumque montem ducere precludebat. erat quedam eminentia saxi uastior latitudine. multumque porrecta. celsitudine autem mesade ccc. cubitis inferior. quam leucen appellabant. Hanc ergo flauius ut ascendit ac tenuit. aggerem apportare iussit exercitum. Illis autem alacri animo et magna manu operantibus solidus ad cc. cubitos erectus est cumulus. Uerum neque firma neque sufficiens machinis ferendis hec mensura uidebatur. sed super cumulum tribunal factum est saxis ingentibus latum cubitis l. Turris quoque facta est cubitorum lx. tota ferro circumsepta unde multis balistarum tormentorum que iaculis romani cito eos repulerunt qui de muro pugnabant et caput exerere prohibuerunt. Simul et ingentem arietem fabricatum flauius crebro murum pulsari iubet. et uix tandem decidit aliqua eius parte. Cito autem peruenere sicarii. muro alio intus constructo. qui tamen adhuc mollis erat. Ubi hoc flauius considerauit: igne magis murum capturum iri putans. multas quidem ardentes militibus faces in eo iaculari precepit. Murus autem quippe ut magna ex parte lignis constructus igne cito comprehenditur. et usque ad unum sui laxitate calefactus ingentem flammam collucet. Incipiente quidem adhuc incendio spirans aquilo romanis erat horribilis. auertens desuper flammas in eos abigebat. et pene machinas uelut conflagratas iam desperauerant. Deinde flatu mutato uelut diuina prudentia conuertit auster. multaque ui contra obuius flammas referens muro appulit. itaque totus ardebat ex alto. Romani quidem cum diuino uterentur auxilio. ad castra leti digrediebantur. decreto mane hostes aggredi. et nocte uigilias acuratiores fecerunt ne quis eorum clam aufugeret. Sed neque eleazarus de fuga cogitauit. neque alius permisit ut fugeret. Uidens autem murum igne consumptum. nullum salutis modum neque uirtutis excogitans. et ante oculos ponens que romani in liberos suos et coniuges facturi essent si uicissent: de omnium morte consilium cepit. idque in presentia fortissimum ratus. uespere sociis congregatis talibus eos ut ad facinus incitabat.

Uiri olim nobis decretum sit uiri fortes. neque romanis neque alii cuique seruire. nisi deo qui solus est uerus ac iustus hominum dominus. ecce nunc tempus adest quo factis uos probare animos iubet. Nec ergo ipsi nos dehonestemus. antea quidem seruitutem sine periculo passi. nunc autem cum seruitute intolerabiles penas amplexi. numquam si fuerimus sub romanis. Primi enim omnium ab his defecimus. et nouissimi contra eos bellum gerimus. Puto autem et hanc nobis a deo gratiam datam. ut bene ac libere possimus mori. quod aliis non euenit preter spem paupertatis. Nobis autem certum est orto die futurum. Libera est autem strenuis mortis conditio cum affectibus: nec enim id hostes prohibere possunt. qui profecto nos optant uiuos abducere cum nos iam non possumus illos pugnando superare. cum olim hoc oportuisset fieri cum priores uiri peccatis eorum exigentibus in seruitutem romanorum deuenere et libertatem perdidere. Manifestum enim precipit deus. uel saltem nobis leuiter infensus. numquam tantorum hominum periculo neglexisset. nec sacratissimam urbem suam et templum igni hostium excidioque perdidisset. Nos autem ex toto genere iudeorum et soli superauimus seruata libertate superare. tamquam nichil reliquissemus iactum. nullique culpe participes fuissemus. quibus ut ipsi cernitis inspirata necessitas est illata. Nec enim quicquam nobis castelli natura inexpugnabilis profuit ad salutem. et alimentorum copias et armorum multitudine habentes ipso manifestissime deo spem salutis auferente perdidimus. Ignis enim qui ferebatur in hostes in edificatum murum a nobis non sponte reuersus est. sed hec est uindicta quam deus infert ob multa crimina que in ciues nostros commisimus. Moriantur ergo coniuges nostre inuiolate. liberique seruitutis expertes. et post illos autem ipsi nobis honesta morte inferam libertate seruata optima sepultura. Prius tamen et pecunias et castellum ignibus exuramus. Merebuntur enim romani certe scio. si neque corpora nostra tenuerint. compendioque caruerint. Alimenta autem eis solare linquamus. Hec enim nobis erunt mortuis testimonia. quod non penuria uicti sumus sed ita ut ab initio statueramus. mortem preculum seruitute. Hec dicebat eleazarus: sed non cuncti ei consentiebant. cum alii quidem ei obedire properabant. pulchram mortem esse existimantes. alii qui molliores erant coniugum ac familiarum suarum miseriam. aliique alium intuentes contrarium uoluntatis sue motum lacrimis designabant.

Quos cum uidisset eleazarus formidare ac magnitudine consilii perterritos. timens ne et illos qui fortiter sua dicta perceperant secum effeminarent exhortationes rursus incepit. et de immortalitate anime orationem fecit. magnaque usus exclamatione. et lacrimantes diu aspectans. plurimum inquit opinione deceptus sum qui putabam uiros fortes pro libertate certantes mori bene malleque uiuere. Uos autem nec cuilibet quidem homini quicquam. neque audacia neque uirtute prestatis. qui et magna mala effugientem mortem timetis. cum oportuisset uos super hoc neque cunctari neque expectare monitorem. Nam mors quidem libertatem animis prestat. et ad proprium purumque locum eas dimittit accedere. ab omni clade futuras immunes. Donec autem corpore mortali uincte sunt. unaque malis eius implente quod uerissime dici mortue sunt. Diuino autem cum mortali societas impar est.

200.

Multum quidem potest anima et uincta cum corpore. instrumentum enim suum facit latenter id mouens. et ultra mortalem naturam gestis producens. Uerumtamen cum pondere quo in terram detrahitur. quoque ab ea pendet absoluta proprium locum recipit. tunc beata et undique libera participat fortitudine. et humanis oculis ut ipse deus inuisibilis manens. Nec enim cum est in corpore conspicitur. nam et accedit occulte. neque rursus cum recedit uidetur. Una quidem hec incorrupta ipsa natura. corpori preberet causa mutationis. Nam quod anima attigerit hoc uiuit atque uiget. unde uero digressa fuerit. hoc marcidum moritur. tantum immortalitatis ei superat. Hec in orationis argumentum nobis sit certissimum somnum. in quo anime in se collecte nusquam eas corpore distrahente iocundissimam quietem agunt. cum deo uero pro cognatione degentes ubique assunt. ac multa futura predicunt. Cur ergo timere mortem conueniat qui somni diligimus requiem. Quemadmodum uero non sit amentissimum breuitate uite sequentes sibimet inuidere perpetuam. Oportebat quidem nos domestica institutione meditatos aliis exemplo esse promptae uoluntatis ad mortem. Nam si ab alienigenis et re fides petenda sit. iudeorum uideamus sapientes. qui philosophiam profitentur. Illi enim cum fuerint boni. uitam quidem tempus uelut quoddam necessarium nature munus iuuenti sustinent. Properant autem homines corporibus soluere. nulloque urgente neque excogitante malo pro immortalis conuersationis desiderium aliis predicant se esse habituros. nec est qui prohibeat quisquam. sed omnes eos fortunatissimos appellantes ad familiares quisque suos litteras mittunt. tam certam ueramque animus esse inter se consuetudinem crediderunt. alii autem cum mandata perceperunt igni tradito corporibus ut immaculata puraque anima secernatur. laudati moriuntur. Facilius enim ad mortem illos amicissimi prosequuntur: quam ceterorum hominum quisque suos ciues in longinquam peregrinationem ituros. et se quidem ipsos deflent: illos autem beatos dicunt qui immortalitatis ordinem iam recipiant. Non ergo nos pudebit si deteriores indis sapiamus. propriaque ignauia leges patrias que omnibus hominibus emulandas uideretur in hoste despiciamus quasi et si contraria nos a principio instituisset eruditio. Quod enim summum bonum est hominibus uiuere. mors autem calamitas. attamen tempus nos ad hortatur eam bono animo et facile tolerare uoluntate dei. et necessario morituros. Olim enim quantum apparet

contra omne iudeorum genus hoc decretum deus posuit ut uita careremus qua non eramus quemadmodum oportebat usuri. ne causam enim uobismet ipsis ascribite. ne uero romanis gratificamini quod nos eorum bellum omnes assumpserit. Non enim uiribus illorum hoc accidere: sed causa fortior interueniens dedit prestitit ut uincere uiderentur. Omnibus autem qui domi cum romanis bellum suscepere. nichil aderat eorum que spe tuta possent prebere uictorie. Arma enim et muri et castellorum inexpugnabiles fabrice. atque intrepida spe ad pericula pro libertate subeunda cunctos ad defectionem reddidit firmiores. Sed hec autem ad paucum tempus sufficissent speque sustulissent: maiorum malorum extitere principium. Omnia enim capta sunt omniaque hostibus succubuere. uelut illorum nobiliorem tamen uictorie non ad eorum salutem quibus instructa fuerant apparata sunt. et in prelio quidem mortuos fortunatos existimari oportet. repugnantes enim et libertate non perdita perierunt. Eorum uero multitudinis qui a romanis subiugati sunt quis non misereatur. quis uero non antequam illa patiatur mori properet. Quorum alii torti. et iam igne quam uerberibus excruciati obierunt. alii uero semiesi a bestiis ad pabulum eorum cibum uiui seruati sunt. Illi quidem miserrimi habendi sunt. qui adhuc uiuunt. qui sepe mortem optantes non accipiunt. Ubi est autem illa magna ciuitas. Aut ubi nunc quod toti genti iudee metropolis fuit. Tantis murorum septis munitissima. tot uero ante muros castellis turriumque obiectis menibus uita. belloque apparatum uix capiens. et tot uirorum possidens multitudinem pro se dimicantium quid nobis facta est que deum habere incolam credebatur. Radicitus enim ex fundamentis eruta est. solaque monumenta ei restant eorum qui ab excisa est imposita reliquiis castra. Senes uero infelices ad cineres templi assident. et pauce mulieres ad turpissimam pudoris iniuriam ab hostibus reseruate. Hec secum reputans quisque nostrum aspicere sole durabit. et si uiuere sine periculo possit. Quis inimicus adeo patrie. quis tam imbellis aut parcus anime ut eum non peniteat et usque uixisse. Atque utinam omnes fuissemus mortui. priusquam sacram illam ciuitatem hostium manibus uideremus excindi. priusquam templum sanctum impietate eorum funditus erui. Spes autem quam speraban pro his in hostes ulcisci nunc euanuit. ac solos nos in necessitate dereliquit. Mori bene properemus nostrimet ipsi misereamur. et coniugum liberorumque. dum nobis licet a nobismet ipsis misericordiam capere. Ad mortem namque ipsi nati sumus. quos ex nobis genuimus. eamque fugere ne fortunatissimi quidem possunt. Iniuria uero ac seruitutem uidere coniuges ad turpitudinem duci cum liberis. et hoc sua timiditate preferunt qui ante mori cum liceat noluerunt. Nos autem multum freti fortitudine a romanis defecimus. et postremo nunc nos ad salutem hortantibus non paruimus. Cui ergo non est eorum iracundia manifesta. si nos uiuos subiugare potuerint. miserandi tamen adolescentes erunt quorum uires corporis ad multos sufficient cruciatus. miserandique prouectiores quorum etas clades ferre non poterit. Uidebit alius coniugem abduci. alius post terga uinctis manibus uocem filii sui inter pellantis exaudiet. Sed dum liberi sumus. et gladios habemus. pulchrum ministerium nobis prebeamus. expertes seruitutis hostium. Moriamur liberi cum filiis et coniugibus: dum nos hec coniuges et filii deprecantur. horum necessitatem deus misit. his contraria romani uolunt. et ne quis nostrum ante excidium pereat timent. Festinemus ergo eis pro spe rata potiundi nostri uoluptate stuporem mortis ammirationemque audacie relinquere.

Adhuc eum orare cupientem. omnes interpellabant. et effrenato quodam impetu pleni ad opus incitabantur. ac uelut a lassis exagitati. alius alium ante capere cupiebat. hoc esse specimen fortitudinis rectique consilii existimantes ne quis extremum remanere uideretur. tantus eos coniugum et filiorum et proprie cedis inuasit. Sed nec id quod aliquis putauerit cum facinus accederet obtunsi sunt. sed eam sententiam seruare probabant quam ab eleazaro perceperant. Simul autem ualere uxoribus cum amplexu dicebant. et filios in gremiis collocatos extremum lacrimantes osculabant. et simul quidem quasi manibus alienis iussa peragentibus uolentes eos configebant. et mala que sub hostibus passuri fuerant. habebant pro solatio necessitatis ad cedem. Denique nemo hac audacia minor inuentus est. sed cuncti propinquissimos transfixere. et eis filios atque uxores occidere malorum omnium uidebatur leuissimum. Ex his ergo factis multum dolorem tolerantes. unusquisque bonis in unum congestis igne incendunt. Sorte uero ex numero suo x. uiris electis omnium percussoribus: unusquisque se coniuges ac liberos prostratos composituros. eosque amplexi manibus iacuissent. parato animo se mactandos prebebant. illis infelicissimum exhibentibus ministerium. Isti autem x. intrepidi cunctis occisis eandem sortis legem in sua quoque morte statuerunt. ut cuique obtigisset nouem peremptis semet ipsum super eos occideret. Ita omnes sic confidebant. quod neque in audiendo neque in sustinendo facinore prestaret alius alii. Ad extremum ergo et ceteri seneci supposuerunt. Unus uero atque nouissimus circumspecta multitudine mortuorum. ne quis forte in magna cede superesset. ubi cognouit omnes peremptos. ignem immisit regie. Uehementi uero manu toto prorsus transfixo gladio. iuxta suos effectus occubuit. Et illi quidem ita perierant. nullam credentes animam ex suo numero romanis subditam reliquisse. Latuit autem una mulier senior. et alia quedam eleazari cognata. plurimum sapientia doctrinaque mulieribus prestans. et quinque pueri per cuniculos qui aquam subterraneam potui ducebant. Eorum autem qui miserabiliter occisi fuerant nongenti numero et lx. cum mulieribus simul ac pueris. Hec autem calamitas acta est xv. die mensis aprilis.

Romani autem adhuc pugnam expectantes mane desiliunt. et aggeribus scalarum pontibus iunctis. muros aggrediebantur. Cum uero hostium neminem cernerent. sed undique uisu acerbam solitudinem. et igne intus ac silentium quod factum fuerat. coniectare non poterant. Ad extremum autem impellentes telum arietis. ululatum sicut qui forte prouocarent dederunt. Uero autem clamore sensere mulieres ex cloacis egresse factum ut erat romanis indicauere. omnia manifeste narrantes. Non tamen romani facile earum uerbis credebant. ausi magnitudine uerisimile non credentes. Ignem uero exstinguere conabantur. et per hanc iam secantes. cito in regiam peruenerunt. conspectaque multitudine mortuorum. non ut de hostibus gauisi sunt. sed consilii fortitudine et obstinationem in tanto numero rebus ipsis contemptum mortis ammirabantur. Huiusmodi autem pacto excidio. in castello dux romanorum presidium collocauit. et ipse cum exercitu cesaream profectus est. Nec enim quisquam superat in illis regionibus hostium. sed iam tota iudea belli longinquitate fuerat subuersa. multosque suorum et procul incolentibus sensum perturbationis ac periculum exhibuerat.

Iam et circum alexandriam egypti ciuitatem contigit multos iudeorum perire. His enim qui ex factione sicariorum illuc effugerant non satis erat saluos esse. sed illic quoque nouas res conabantur. ut libertatem defenderent. et ne romanis subiacerent. et deum solum dominum suum esse dicebant. Cum uero his quidam iudeorum non ignobiles aduersarentur illos quidem occiderunt. et aliis instabant ad defectionem eos compellentes. Uidentes autem eorum confidentiam principes seniorum iam eos cohibere tutum sibi non esse arbitrabantur. sed congregatis omnibus iudeis in contione temeritatem sicariorum increpabant dicentes eos auctores esse omnium malorum. et quod nec si fugissent certam spem salutis habituri uiderentur. a romanis enim his cognitis statim esse perituri. Ipsis autem qui nulli eorum addicti fuissent participes cauendum esse ab eorum exitio. et multitudinem persuadebant ut illorum tamen romanis ipsorum traditione satisfacerent. His dictis. perspecto periculi magnitudine paruerunt. multoque impetu sicarios aggressi sexcentos extemplo comprehenderunt. Qui uero in egyptum ac thebaida elapsi sunt. non multo post comprehensi reducti sunt. Quorum duritia siue confidentia. siue pertinacia uoluntatis quis non obstupescat. Omni enim genere tormentorum et uexatione corporis in eos excogitata. obliti animi ut tantummodo dominum cesarem faterentur. nullus eorum cessit neque dicere uelle uisus est. sed omnes illo necessitatis ualidiorem sententiam conseruarunt. tamquam brutis corporibus non animis et cruciatus igneque susciperent. Maxime autem puerorum etas miraculo spectantium fuit. Nec enim quisquam eorum

et sive tormentis ut cesarem dominum appellarent. adeo vis audacie in infirmitate corporum superabat. Lupus tunc alexandrie rector omnia administrabat, et de hoc motu ad cesarem velociter nuntium misit. Cesar autem inquietudinem iudeorum circa res novas intentum existimans, ac veritus ne rursum in unum congregarentur, et quosdam secum adiungerent, precepit lupo ut templum iudeorum quod erat apud oniam que sic appellatur destrueret. Hoc autem templum est in egypto quod ob hanc causam et conceptum et nominatum est. Onias simonis filius unus ex pontificibus ex hierosolimis fugiens antiochum syrie regem cum iudeis bellum gerentem alexandriam venit, et a ptolomeo quia antiocho inimicus erat cum sua gente susceptus humanissime, precatus est, si eum iudeorum ei auxilio sociaturum se diceret suis obtemperasse. Cum autem iudeorum ei auxilio sociaturum se diceret suis obtemperasse: rogavit ut in aliqua parte egypti rex ea que possent fieri permisisset: rogavit ut aliqua parte egypti templum sibi edificare permitteret, et more patrio dominum colere, et ob hoc in deos ipsi benivolentiores fore, multosque ad eos religionis diligentia colligendos. Paruit his ptolomeus, eique locum dedit centum et octoginta stadiis a memphi distantem. Locus autem heliopolitanus dicitur. Ubi onias castellum fabricatum, templum quidem dissimile ab eo quod est in hierosolimis fecit. Turrim autem simile instruxit ingentibus saxis lx. cubitis erectam. Arche autem fabricam secundum patriam imitatus est, et donariis similiter exornavit, preter candelabri constitutionem. Candelabrum enim non fecit, sed informatum aureum lignum tamquam iubaris in luce radiantis de aurea catena suspendit. Totum vero circa templum spatium structo latere circumdedit, saxeas portas habentem. Concessit ei et ptolomeus multum agrorum, ut et copia esset et omnia que ad dei cultum expos ceremonie redditus ut et sacerdotibus esset copia, et omnia que ad dei cultum expos... Nec tamen honias sana voluntate faciebat, sed erat ei contentio cum iudeis apud hierosolima degentibus propter fuge memoriam iracundia, et hoc templo edificato arbitrabatur ad id se omnem multitudinem a illis ... hierosolimis revocaturum. Templum quidem tale erat edificatum. Lupus autem rector alexandrie susceptis litteris imperatoris cum ad templum venisset, et nullis ablatis donariis templum clausit. Postmodum lupo mortuo, paulinus qui ei in potestate successit, neque donariorum quicquam reliquit et vehementer sacerdotibus minatus est nisi omnia protulissent, et neque religionis causa ad templum accedere cupientes admisit, sed clausis foribus nec accessum fecit templi, ut ne vestigium quidem divini cultus in eo residere. A tempore autem quo conditum est templum usque ad id quo clausum est, sunt anni ccc. xxx. iii.

Attigit vero sicariorum velut quidam morbus et oppida que circa cyrenen erant contigerat. Elapsus autem ad eos ionathas homo nequissimus non paucis inopinorum ut se sequerentur persuasit, perduxitque eos in solitudines, signa et umbrarum ymagines se pollicens ostendere. et alios quidem hoc agendo atque fallendo latebat. Cyrenenses vero iudei dignitate prestantes apparatum eius et profectionem catulo rectori pentapolitane libie pronuntiant. Ille autem equitibus ac peditibus missis inermes facile comprehendit, et magna pars ex eis manibus interiit. non nulli vivi capti ad catulum perducti sunt. Auctor autem consilii ionathas primum quidem aufugit. deinde post ... regiones quesitus inventus adductusque ad catulum est quidem moram pene moliebatur. catulo autem iniquitatis prebuit occasionem. Nam ionathas locupletissimos iudeorum falso insimulans, auctores eos huius consilii fuisse dicebat. Catulus autem has criminationes alacri animo suscipiebat, resque delatas multa molo cumulabat, et tragicis verbis exaggerabat. Denique cum iussisset etiam aliquem iudeorum nominare vocabulo alexandrum cui iam dudum infensus erat, hos quidem prius occidit, deinde omnes pecuniarum copiis eximios, tria simul milia virorum trucidavit. Et hoc secure facere arbitrabatur quod eorum patrimonia redditibus cesaris sociabat. Nec tamen alibi degentium iudeorum quisquam eius iniustitiam refugeret, et longius mendacium propagavit, et ionathe et nonnullis aliis qui cum eo comprehensi erant persuasit ut novarum rerum accusationes viris inferre probatissimis iudeorum apud alexandriam degentium et roma. Horum autem qui per insidias accusati sunt unus erat iosephus qui hec scripsit. Non tamen catullo factio ita ut speraverat successit. Nam romam quidem catulus venit, ionathan ceterosque vinctos adducens. Fuitque arbitrabatur esse questionis apud se ac pellitu esse facta calumnia. Vespasianus autem rem suspicatus veritatem inquirebat cognitione non iusto accusatione hominibus illata. Illos quidem cum studio criminibus solutos et iniusta pena ionathan statuit, prius enim verberatus, vivus exustus est. Catulo autem tunc quidem propter lenitatem principum obtigit ne quid amplius reprehensionis experiretur. Non multo post autem multiplici morbo et insanabili correptus acerbissimo vexatus est. Non corporis tantum sustinens cruciatum, sed erat maior animi morbus et gravior. Terroribus enim expavescebat, et crebro videri sibi instantes umbras eorum quos peremerat clamitabat. Cumque se tenere non posset, exiliebat strati tamquam tormentis sibi et flammis adhibitis. Hoc autem semper multum proficiente malo, extisque ac defluentibus intestinis exhaustus ita est mortuus, nulla re alia minus divine providentie facto indicio quod nequissimos ulciscatur. Hic nobis est finis historie quam promisimus nos cum omni veritate tradituros cognoscere cupientibus: et quemadmodum hoc bellum a romanis est gestum cum iudeis, et qualiter sit expositum lectoris in iudicio relinquitur. De veritate autem confidenter dixerim non pigebit quod ea sola per omnia quo scripsi habuerim contemplatam.

EXPLICIT IOSEPHUS.

IN XPI NOMINE INCIPIT EPISTOLA YSIDORI HYSPALENSIS EPISCOPI AD BRAULIONEM CESAREE EPISCOPUM

DOMINO MEO ET DEI SERVO. SALUTATIO.

Braulioni episcopo Ysidorus episcopus. Omni desiderio desideravi nunc videre faciem tuam. Et utinam aliquando impleret Deus votum meum antequam moriar. Ad presens autem deprecor ut commendes me Deo orationibus tuis, ut et in hac vita spem meam impleat, et in futura beatitudinis tue consortium michi concedat. De manu sua. Ora pro nobis beatissime domine et pater.

Braulio ad Ysidorum.

Domino meo et vere domino Christique electo Ysidoro episcoporum summo Braulio servus inutilis sanctorum Dei. O pie domine et virorum prestantissime, sera est inquisitio et tarde data michi scribendi optio, quia peccatis meis ingruentibus non modo sterilitatis et inopie malo, verum et pestis mortalitatis luis et hostilitatis, quo nunc ingerere horribili sum impeditus incursu. Nunc autem et si mille necessitatibus, mille curis attritus post longum miserie tempus velut ab improbi soporis vitta dixerim grandine suscitatus isti meo suggestionis affectibus dependere pro summo salutis obsequium, et cordis et corporis humilitate prostratus, implorans excellentissime tue beatitudinis potestatem, ut peculiare famulum quem pro illo sacre dignationis intuitu semper habuistis, susceptum usque in finem habere iubeas commendatum. Nam ego Christo novit grandi dolore discrucior quod emenso tempore tam prolixo vel nunc non mereor vestrum videre conspectum, sed spero in illo qui non obliviscitur misereri, nec repellit in finem, quia exaudiet preces pauperis, et vestro me misero representabit aspectui. Suggero sane et omnimoda supplicatione deposco, ut libros ethymologiarum quos iam favente Domino audivimus consummatos, promissionis vestre memores servo vestro dirigere iubeatis, quia ut mihi sum conscius, magna ibi ex parte servi tui postulatione sudasti. Et ideo in me primum existe munificus, sic in sanctorum cetibus et felix habearis et primus. Gesta etiam synodi in qua Sintharius examinis vestri igne et si non purificatus invenitur tamen decoctus, quaeso ut vestro instinctu a filio vestro domino rege nobis dirigantur cito. Nam et nostra eius sic flagitavit gloriam suggestio, quia multum in concilio pro investiganda opus est veritate. De cetero creatoris altissimi pietatem efflagito, ut coronam beatitudinis vestre pro integritate fidei et statu ecclesie sue longo tempore percipiat conservari, meque inter oblatrantia presentis mundi diversa et innumerabilia discrimina munitum, reddat meritis gratia ac recondita in gremio memorie tue, tutum ab omni tempestate peccati oratu vestro efficiat trinitas sacratissima. Et manu sua. Ego servus domini Braulio Ysidoro in domino fruar te lucerna ardens et non marcescens.

Domino meo et Dei servo Braulioni episcopo Ysidorus. Quia te incolumem cognovi, gratias Christo egi, et utinam cuius cognovi salutem in hoc corpore aspicerem et visionem. Quid autem evenerit michi pro peccatis meis manifestabo, quia non fui dignus tua perlegere eloquia. Statim enim ut accepi pitacium tuum, puer regius ad me venit. Dedi cubiculario meo illud pitacium et confestim ambulavi ad principem, ut postea perlegerem et rescriberem. Regressus de palatio regis, non solum scripta tua non inveni, sed et quicquid aliud in cartis fuit periit. Et ideo scit Dominus luxi meritum meum, quia non perlegi eloquium tuum. Sed rogo et quaeso ut quicumque occasio evenerit rescribas michi, et gratiam verbi tui non auferas, ut quod ex meo delicto perdidi, iterum gratia tua recipiam. Et manu sua. Ora pro nobis beatissime domine.

Domino meo et vere domino Christique electo Ysidoro episcoporum summo Braulio servus inutilis sanctorum Dei.

Solet repleri letitia homo interior ac spiritalis, cum inquisitione fungitur amantis. Ob id velle meum est mi domine reverentissime, nisi culpe materia mea obsistat, et benigne te inquisitione mea amplecti, et querelas calumnie patienter accipere. Utrumque enim ago, et officium inquisitionis persolvo, et tibi te causarum mearum necessitates dirigo, quod ut benignissime auditui tuo admittas, in ingressu huius dictationis porrectus prius peto a culmine vestri apostolatus. Et quamquam vacillet calumpnie obiectio, ubi lacrimarum est intercessio, cum lacrime non sint signa calumpnie, tamen sunt opto et lacrimabiles calumpnie et calumpniabiles lacrime, sed utrumque pro licentiosa amoris presumptione, non autem pro arrogantie temeritate. Sed iam causam exordiar. Septimum ni fallor annum tempora gyrant, ex quo me memini libros a te conditos originum postulasse, et vario diversoque modo et presentem me frustratum esse, et absenti nichil inde vos rescripsisse, sed subtili dilatione modo necdum esse perfectos, modo necdum esse scriptos, modo meas litteras intercidisse, aliaque multa opponens ad hanc diem usque pervenimus, et sine petitionis effectu manemus. Ob hoc et ego vertam preces in querela, ut quod supplicatione nequivi vel calumpniis lacessendo valeam adipisci. Sepe namque solet mendico prodesse vociferatio. Quo circa tur quaeso te, mi domine, tribuas domine quod rogaris. Unum scias tamen dimittas quasi fingens me nolle negata, sed queram et instanter queram quousque aut accipiam aut eliciam a piissimo pastore iubente: Querite et invenietis, et adicienti pulsate et aperietur vobis. Quesivi et quero et pulso, unde et clamito ut aperias. Nam huius me argumenti solatur inventio, quia qui contempsisti postulantem exaudias forte calumpniantem. Hinc et ego scienti tibi ingero, nec stulta iactatione novum aliquid suggerere insipiens profecto presumo. Non tamen erubesco imperite disertissimo loqui, apostoli memor precepti quod precepit libenter sufferre insipientem. Quamobrem accipe clamorem calumpnie. Cur rogo talentorum distributionem et cibariorum dispensatione tibi credita hucusque retentas? Iam solve manum, impertire familiis, ne inopia pereant famis. Nosti quid creditor veniens reposcat a te. Non minuetur tibi quicquid dederis nobis. Memor esto quinque panibus multitudine satiata, et superasse reliquas fragmentorum magnitudine panum. An putas donum tibi collatum pro te solum esse datum? Et tuum est et nostrum, commune est non privatum. Et quis dicere vel insanus presumat ut privato tuo gaudeas, quod de communi tantum inculpabiliter gaudere scias? Nam cum in te Deus economiam thesauri sui et divitiarum salutis sapientie et scientie tenere concesserit, cur larga manu non effundis quod dando non minuis? An cum in membris suppositi capitis unusquisque quod non accepit sic in alio possideat ut alterum quod habeat possidendum sciat, tu forsitan ideo nobis parcus existis, quia quod mittis a nobis resumas non invenis? Sed si habenti das, tamen illius mercedis fructum reportas; sin vero non habenti tribuis, precepto evangelico satisfacis, ut reddatur tibi in retributione iustorum. Proinde et ego rememoratus conscientia, eo quod in me nichil communicabile boni sentiam, qui iubemur per caritatem servire invicem, et unusquisque quam accepit gratiam in alterutrum illam amministrare sicut boni dispensatores multiformis gratie Dei, atque ut unicuique sicut divisit Deus mensuram fidei, in una compagine membrorum debes et tua ceteris communicare, quia hec omnia operatur unus atque idem Spiritus dividens singulis prout vult. Sed ad unum ac peculiare subsidium quod premisi recurro, ad importunitatem amice scilicet, amicitia destitutus ac nulla membrorum honestorum decoratus. Idcirco audi vocem meam toto inicia accentibus iris. Redde, redde quod debes. Nam servus es servorum Christi et Christianorum, ut ille sis maior omnium nostrum, et quam nostri causa tibi collatam perspicis gratiam sitientibus animis scientieque fame cruciatis impertiri non dedigneris. Non sum falsus pes quo ad iuncta discurrens possim alio ecclesie membrorum scilicet in dicto obedientie discursu parere, nec principatum capitis imparatum obsequendo placere. Quin et si de inhonestioribus membris me esse sciam sufficiat, quia quod te constat a capite percepisse per me est dignum egerere, nec te me non egere quamvis minimum, Christi tamen sanguine redemptum. Nam nec dicit caput pedibus: non estis michi necessarii, quin que videntur membra corporis infirmiora esse necessariora sunt, et que putantur ignobiliora esse, his honore habundantiore circumdantur, et que inhonesta sunt nostra, maiorem honestatem habent. Sic itaque creator noster ac dispensator cuncta moderatur, ut cum in alio altero dona divina que in se non percipit possidenda tribuuntur caritas cumulet. Denique te bene multiformis gratia dispensat, quando acceptum donum et ei qui hoc non habet credit, quando qui per eum impendit datum putat. Hoc apostoli capitulum a nobis in parte premissum optime novit prudentia scientiae vestre huic rei convenire totum. Et quicquid summatim tetigi, te procul dubio nosse michi latet nullum. Itaque hoc solum super est quod et magnopere peto ut prestes postulata, et si non pro me saltem pro ipsa caritate divinitus imperata, per quam iubemur et nosse et prestare omnia, et sine qua nichil sunt omnia. Sed et si qua superflua, si qua negligenter, si qua minus humiliter aut incivaliter potius effudi quam dixi, cuncta quaeso benigne suscipias, cuncta ignoscas, cuncta ores ut Deus ignoscat. Ergo et hoc notesco libros ethymologiarum quos a te domino meo posco, etsi detruncatos corrososque iam a multis haberi. Inde rogo ut eos michi transcriptos integros emendatos et bene coaptatos dignemini mittere, ne raptus aviditate in perversum cogar vitia pro virtutibus ab aliis sumere. Ego autem oppto quamvis nullius egeas et ultronee dicantur putere vel torpere mercedes, ut dignatio vestre benignitatis imperet nobis in id quod possimus et valeamus, tantum ut obsequio nostro utaris, immo caritate que Deus est perfruaris. Hiis quoque expletis erant michi questiones de sacris divinisque paginis, quarum michi expositione cordis vestri lumen aperiret, si tamen et nobis iubes resplendere et divine legis obscura reserare. Et ista que peto precepero, de illis silebo, sed iam referas capiendi fiducie, cum in hac fronte prima non me confoderis stimulis verecundie, et ignavie meo loco dederis veniam, quoque diligebas quamlibet inmerito non iussis reprobare, quia ignominiosum valde videtur a cultu sine dubio faciat quis caritatem ab eo quem amabat invenire recedere. Obsequio autem meo servitutis dependo vestra salutis, et quaeso pietatem sanctissime vestre potestatis, ut pro me orare digneris, quatinus cotidie fluctuantem animam in malis tuo intercessu lucreris, et ad portum tue tranquillitatis deducas, erutam a miseriis et a scandalis. Dulce michi fuit diu ad te loqui, quasi coram positus vultum viderem tue faciei. Ideo nec verbositatem tamen et temeritatem fortassis incurri. Sed aut hoc aut aliud agere debui, tantum ut quod noluisti pro humilitate, saltem tribuas pro tumultuante improbitate. Ecce quantum audacie dedit michi gratia vestre benivolentie, et ideo si quid in hoc displicuerit sibi imputet, que tantum amat ut timorem tollat. Nam perfecta caritas foras mittit timorem. Specialiterque gratia fretus specialiter domino in quo vires sanctorum ecclesie consistunt suggero, ut quia Eusebii metropolitani nostri decessit, habeas misericordie curam, et hoc filio tuo nostro domino suggeras, ut illum illi loco preficiat, cuius doctrina et sanctitas ceteris sit vite forma. Hunc autem filium presentem beatissime potestati vestre per omnia commendo, ut tam de his que hic suggessimus quam et de his que superius questi fuimus, eloquio vestro precum illustrari mereamur.

Domino meo et Dei servo Braulioni episcopo Ysidorus. Tue sanctitatis epistole me in urbe Toletana invenerunt. Nam permotus fueram causa concilii. Sed quamvis iussio principis in itinere posito remeare me ammonuisset, ego tamen quia propinquior eram presentie ipsius, quamquam reversionis malui potius cursum itineris non intercludere, veni ad presentiam principis, et inveni presentem diaconum tuum, per eum eloquia tua suscipiens amplexus sum et legi, et de salute tua Deo gratias egi, omni desiderio desiderans, quamvis debilis atque fessus, fiduciam tamen habere per Christum in hac vita visendi te, quia spes non confundit per caritatem que diffusa est in cordibus nostris. Codicem ethymologiarum cum aliis codicibus de itinere transmisi, et licet inemendatum pre valitudine, tamen tibi modo ad emendandum studueram offerre, si ad destinatum concilii locum pervenissem. De constituendo autem episcopo Tarraconensi non eam quam petisti sensi sententiam regis, sed tamen et ipse adhuc incerti convertat animum illi manet incertum. Peto autem ut pro meis peccatis apud Dominum existere intercessor digneris, ut impetratu tuo deleantur delicta mea et remittantur facinora. Item manu sua. Ora pro nobis beatissime domine et frater.

En tibi sicut pollicitus sum misi opus de origine quarundam rerum ex veteris lectionis recordatione collectum, atque ita in quibusdam locis annotatum sicut extat conscriptum stilo maiorum. Ut valeas que requiris cito in hoc corpore invenire, hec tibi lector pagina monstrat de quibus rebus in libris singulis conditor huius codicis disputavit.

In primo libro de grammatica et partibus eius. In secundo de rethorica et dialectica. In tertio de mathematica, cuius partes sunt arithmetica, geometria, musica et astronomia. In quarto de medicina. In quinto de legibus et instrumentis iudicum, ac temporibus et etatibus seculi. In sexto de ordine scripturarum, de ciclis et canonibus, de festivitatibus et officiis. In septimo de deo et angelis, de nominibus prophetarum, de nominibus sanctorum patrum, de martiribus, clericis, monachis et ceteris fidelium nominibus. In octavo de ecclesia et synagoga, de religione et fide, de heresibus et philosophis, poetis, sibillis, magis, paganis, ac diis gentium. In nono de linguis gentium, de regum, militum, civiumque vocabulis vel affinitatibus. In decimo de quibusdam nominibus per alfabetum distinctis. In undecimo de homine et partibus eius, de etatibus hominis, de portentis et transformatis. In duodecimo de quadrupedibus, reptilibus, piscibus ac volatilibus. In XIII. de elementis, id est de celo, de aere, de aquis, de mari, fluminibus ac diluviis. In XIIII. de terra, de paradyso et provinciis totius orbis, de insulis, montibus ceterisque locorum vocabulis, ac de inferioribus terre. In XV. de civitatibus, de edificiis urbanis et rusticis, de agris, de finibus et mensuris agrorum, de itineribus. In XVI. de glebis ex terra vel aquis, de omni genere gemmarum et lapidum preciosorum et vitrum, de ebore quoque inter marmora notato, de metallis omnibus, de ponderibus et mensuris. In XVII. de cultura agrorum, de frugibus universi generis, de vitibus et arboribus omnis generis, de herbis et holeribus universis. In XVIII. de bellis et triumphis ac instrumentis bellicis, de foro, de spectaculis, de alea et pila. In XVIIII. de navibus, funibus, retibus et de fabricis ferrariis, et fabricis parietum et cunctis instrumentis edificiorum, de lanificiis quoque et ornamentis et vestibus universis. In XX. de mensis et escis et potibus et vasculis eorum, de vasis vinariis et oleariis, de vasis cocorum et pistorum et luminariorum, de lectis et sellis, de vehiculis et instrumentis rusticis et hortorum sive de instrumentis equorum.

INCIPIT LIBER PRIMUS ETHIMOLOGIARUM DE DISCIPLINA ET ARTE

DISCIPLINA A DISCENDO nomen accepit, unde et scientia dici potest. Nam scire dictum a discere, quia nemo scit nisi qui discit. Aliter dicta disciplina, quia discitur plena. Ars vero dicta est quod artis preceptis regulisque consistat. Alii dicunt a Grecis hoc tractum esse vocabulum apo tes aretes, id est a virtute, quam scientiam vocaverunt. Inter artem et disciplinam Plato et Aristoteles hanc differentiam esse voluerunt dicentes artem esse in his que se et aliter habere possunt; disciplina vero est que de his agit que aliter evenire non possunt. Nam quando veris disputationibus aliquid disseritur, disciplina erit; quando aliquid verisimile atque opinabile tractatur, nomen artis habebit.

De septem liberalibus disciplinis.

Disciplinae liberalium artium VII sunt. Prima grammatica, id est loquendi peritia. Secunda rethorica, que propter nitorem et copiam eloquentie sue maxime in civilibus questionibus necessaria existimatur. Tertia dialectica, cognomento logica, que disputationibus subtilissimis vera secernit a falsis. Quarta arithmetica, que continet numerorum causas et divisiones. Quinta musica, que in carminibus cantibusque consistit. Sexta geometria, que mensuras terre dimensionesque complectitur. Septima astronomia, que continet legem astrorum.

De litteris communibus.

Primordia grammatice artis littere communes existunt, quas librarii et calculatores secuntur. Quarum disciplina velut quedam grammatice artis infantia est; unde et Varro eam litterationem vocat. Littere autem sunt indices rerum, signa verborum, quibus tanta vis est ut nobis dicta absentium sine voce loquantur. Usus litterarum repertus est propter memoriam rerum. Nam ne oblivione fugiant, litteris alligantur. In tanta enim rerum varietate nec disci audiendo poterant omnia, nec memoria contineri. Littere autem dicte quasi legitere, quod iter legentibus prestent, vel quod in legendo iterentur. Littere Latine et Grece ab Hebreis videntur exorte. Apud illos enim prius dictum est aleph, deinde ex simili enuntiatione apud Grecos tractum est alfa, inde apud Latinos A. Translator enim ex simili sono alterius lingue litteram condidit, ut nosse possimus linguam Hebraicam omnium linguarum ac litterarum esse matrem. Sed Hebrei XX duobus elementis litterarum secundum veteris testamenti libros utuntur, Greci vero XXIIII. Latini enim inter utramque linguam progredientes XXIII elementa habent. Hebreorum litteras a lege cepisse per Moysen perhibent; Syrorum autem et Chaldeorum per Abraham. Unde cum Hebreis et numero et sono concordant, solis caracteribus discrepant. Egyptiorum litteras Ysis regina, Inachi filia, de Grecia veniens in Egyptum repperit et Egyptiis tradidit. Apud Egyptios autem alias habuisse litteras sacerdotes dicunt, alias vulgus. Sacerdotales ΙΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, vulgares ΔΗΜΟΤΙΚΑ. Grecarum litterarum usum primi Fenices invenerunt. Unde et Lucanus: Phoenices primi, fame si creditur, ausi mansuram rudibus vocem signare figuris. Hinc est quod et Feniceo colore librorum capita describuntur, quia ab ipsis littere initium habuerunt. Cadmus Agenoris filius Grecas litteras a Fenice in Greciam decem et septem primus attulit: Α. Β. Γ. Δ. Ε. Ζ. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ. Φ. His Palamedes Troiano bello tres adiecit: Η. Χ. Ω. Post quem Symonides Melicus tres alias adiecit: Ψ. Ξ. Θ. Υ litteram Pytagoras Samius ad exemplum vite humane primus formavit. Cuius virgula subterior primam etatem significat, incertam quippe et que adhuc se nec vitiis nec virtutibus dedit. Bivium autem quod superest ab adolescentia incipit; cuius dextra pars ardua est, sed ad beatam vitam tendens; sinistra facilior, sed ad labem interitumque deducens. De qua sic Persius ait: Et tibi que Samios diduxit littera ramos, surgentem dextro monstravit limite callem. Quinque autem esse voluntat apud Grecos misticas litteras. Prima Υ, que humanam vitam significat, de qua nunc diximus. Secunda Θ, que mortem. Nam iudices eandem litteram theta apponebant adversus eorum nomina quos supplicio afficiebant. Et dicitur theta apo tou thanatou, id est a morte. Unde et habet per medium telum, id est mortis signum. De qua quidam sic ait: O multum ante alias infelix littera theta. Tertia Τ, figuram demonstrans dominice crucis, unde et Hebraice signum interpretatur. De qua dictum est in Ezechiele angelo: Transi per medium Ierusalem et signa thau in frontes virorum gementium et dolentium. Reliquas vero duas summam et ultimam sibi vendicat Christus. Ipse enim principium, ipse finis, dicens: Ego sum Α et Ω. Concurrentibus enim in se invicem alfa ad ω usque devolvitur, et rursus ω ad alfa replicatur, ut ostenderet in se Dominus et initii decursum ad finem et finis decursum ad initium. Omnes autem littere apud Grecos et verba componunt et numeros faciunt. Nam alfa littera apud eos vocatur in numeris unum. Ubi autem scribunt beta, vocantur duo; ubi scribunt gamma, vocantur in numeris ipsorum tria; ubi scribunt Δ, vocantur in numeris ipsorum IIII. Et sic omnes littere apud eos numeros habent. Latini autem numeros ad litteras non computant, sed sola verba componunt, excepta I et X littera, que et in figura crucem significat, et in numero decem demonstrat.

De litteris latinis.

Latinas litteras Carmentis nympha prima Italis tradidit. Carmentis autem dicta quia carminibus futura canebat. Ceterum proprie Nicostrata nuncupata. Littere autem aut communes sunt aut liberales. Communes dicte quia multi eas in commune utuntur, ut scribere et legere. Liberales, quia eas tantum illi noverunt qui libros conscribunt, recteque loquendi dictandique rationem noverunt. Litterarum duplex modus est. Dividuntur enim principaliter in duas partes, in vocales et in consonantes. Vocales sunt que directo hiatu faucium sine ulla collisione varie emittuntur. Et dicte vocales quod per se vocem impleant, et per se sillabam faciant, nulla adherente consonante. Consonantes sunt que vario motu lingue vel impressione labiorum efficiuntur. Et vocate consonantes quia per se non sonant, sed iuncte vocalibus consonant. Hee in duabus partibus dividuntur, in semivocalibus et mutis. Semivocales dicte eo quod quiddam semis de vocalibus habeant. Alie quippe a vocali incipiunt et desinunt in naturalem sonum. Mute autem dicte, quia nisi subiectis sibi vocalibus nequaquam erumpunt. Si enim eis extremum vocalis detraxeris sonum, inclusum littere murmur sonabit. Vocales autem et semivocales et mute, ab antiquis sone et semisone et insone dicte sunt. Inter vocales autem I et U apud grammaticos varias habent significationes. Nam modo vocales sunt, modo semivocales, modo medie. Vocales ideo sunt quia sole posite sillabas faciunt, et aliis consonantibus coniunguntur. Consonantes ideo habentur quia interdum habent post se vocales in eadem sillaba constitutas, ut ian, van, vates. Et habentur pro consonantibus. Medie ideo dicuntur quia naturaliter solam medium sonum habent, ut illius, unius; coniuncte aliis pinguius sonant, ut ian, van, vates. Sola enim aliter sonant, aliter iuncte. I vero propterea interdum duplex dicitur, quia quotienscumque inter duas vocales invenitur, pro duabus consonantibus habetur, ut Troia. Geminatur enim ibi sonus eius. V quoque littera proinde interdum nichil est, quia alicubi nec vocalis nec consonans est, ut quis. Vocalis enim non est, quia I sequitur; consonans non est, quia Q precedit, ideoque quando nec vocalis nec consonans est, sine dubio nichil est. Eadem et digammon a Grecis appellatur, quando sibimet et aliis vocalibus iungitur. Ideoque digammon dicitur, quia duplex instar F littere, que duplex gamma habet. Ad cuius similitudinem coniunctas vocales digammon appellari grammatici voluerunt, ut votum, virgo. Inter semivocales autem quedam liquide dicuntur, quia interdum in una sillaba post positae aliis consonantibus deficiunt et a metro excluduntur. Ex quibus due apud Latinos liquescunt, L et R, ut flavus, fragor; relique M et N apud Grecos liquescunt, ut Mnestheus. Decem et VII autem Latinis litteris vetus scriptura constabat. Unde et legitime nominantur illa ratione scilicet vel quod a vocali incipiunt et in mutum sonum desinunt, ut sunt consonantes, vel quod a suo sono incipiunt et in vocalem desinunt, ut sunt mute. Fuerunt autem in principio X et VII, id est A. B. C. D. E. F. G. I. L. M. N. O. P. R. S. T. V. H autem littera postea adiecta pro sola aspiratione adiecta postea est. Unde et a plerisque aspiratio putatur esse, non littera. Que proinde aspirationis nota dicitur, quia vocem elevat. Aspiratio enim sonus est ubi elatus, cuius contraria est prosodia sonus equaliter flexus. K litteram Salvius ludi magister primus Latinis adiecit, ut in sono discrimen faceret duarum litterarum C et Q. Que ideo supervacua dicitur, quia exceptis Kalendis superflua iudicatur. Per C enim universa exprimimus. Q litteram nec Greci resonant nec Hebrei. Exceptis enim Latinis hanc nulla alia lingua habet. Hec prius non erat. Unde et ipsa supervacua vocata, quia per C cuncta veteres scripserunt. X littera usque ad tempus Augustum nondum apud Latinos erat, sed per C et S scribebant. Unde et duplex vocatur, quia per C et S ponitur. Unde et ex hisdem litteris nomen compositum habet. A Grecis duas litteras mutuavit Latinitas, Y et Z, propter nomina scilicet Greca. Et hec apud Romanos usque ad Augusti tempus non scribebantur, sed pro Z duo S ponebant, ut hyllarissat; pro Y duo I scribebant. Unicuique autem littere tria accidunt: nomen, quomodo vocetur; figura, quo caractere signetur; potestas, que vocalis, que consonans habeatur. A quibusdam et ordo adicitur, id est que precedat, que sequatur, ut A prior sit, sequens B. A autem in omnibus gentibus ideo prior est litterarum, pro eo quod ipsa prior nascentibus aperiat. Nomina autem litterarum ex sono propre lingue dederunt, notatis sonis oris atque discretis. Nam postquam eas animadverterunt, et nomina illis et figuras imposuerunt. Figuras autem partim ex placito, partim ex sono litterarum formaverunt, ut puta I et O, quarum uni sicut exilis est sonus, ita tenuis virgula, alteri sonus pinguis, sicut et plena figura. Potestatem autem natura, voluntatem ordinem dedit. Inter figuras litterarum et apicem veteres dixerunt. Apicem dictum propter quod longe sit a pedibus, sed in cacumine litterarum apponatur. Est enim linea iacens super litteram equaliter ducta.

De grammatica.

Grammatica est scientia recte loquendi, et origo et fundamentum liberalium litterarum. Hec in disciplinis post litteras communes inventa est, ut iam qui didicerant litteras per eam recte loquendi rationem sciant. Grammatica autem a litteris nomen accepit. Grammata enim Greci litteras vocant. Ars vero dicta est quod artis preceptis regulisque consistat. Alii dicunt a Grecis hoc tractum esse vocabulum apo tes aretes, id est a virtute, quam scientiam vocaverunt. Oratio dicta est quasi oris ratio. Nam orare est loqui et dicere. Est autem oratio contextus verborum cum sensu. Contextus autem sine sensu non est oratio, quia non est oris ratio. Oratio autem plena sensu, voce et littera. Divisiones autem grammatice artis a quibusdam XXX. dinumerantur, id est partes orationis VIII, vox articulata, littera, sillaba, pedes, accentus, posituræ, note, ortographia, analogia, ethymologia, glose, differentie, barbarismi, soloecismi, vitia, metaplasmi, scemata, tropi, prosa, metra, fabule, hystorie.

De partibus orationis.

Partes orationis primus Aristoteles duas tradidit, nomen et verbum; deinde Donatus VIII definivit. Sed omnes ad illa duo principalia revertuntur, id est ad nomen et verbum, que significant personam et actum. Relique appendices sunt et ex his originem trahunt. Nam pronomen ex nomine nascitur, cuius officio fungitur, ut orator ille. Adverbium de nomine nascitur, ut doctus docte. Participium de nomine et verbo, ut lego legens. Coniunctio vero et prepositio vel interiectio in complexu istarum cadunt. Ideo et nonnulli V partes orationis diffinierunt, quia iste superflue sunt.

De nomine.

Nomen dictum quasi notamen, quod nobis vocabulo suo res notas efficiat. Nisi enim nomen scieris, cognitio rerum perit. Propria nomina dicta, quia specialia sunt. Unius enim tantum persone significant. Species propriorum nominum sunt IIII: prenomen, nomen, cognomen, agnomen. Prenomen dictum eo quod nomini preponatur, ut Lucius, Quintus. Nomen vocatur quia notat genus, ut Cornelius. Cornelii enim omnes in eo genere vocantur. Cognomen, quia nomini coniungitur, ut Scipio. Agnomen vero quasi accedens nomen, ut Metellus Creticus, quia Cretam subegit. Extrinsecus enim venit agnomen ab aliqua ratione. Cognomentum autem dictum vulgo eo quod nomini cognationis causa superadiciatur, sive quod cum nomine est. Appellativa nomina inde vocantur quia communia sunt et in multorum significatione consistunt. Hec XXVIII species dividuntur, ex quibus corporalia dicta, que vel videntur vel tanguntur, ut celum, terra. Incorporalia, que carent corpore, unde nec videri nec tangi possunt, ut veritas, iustitia. Generalia, quia multarum rerum sunt, ut animal. Nam et homo et equus et avis animal sunt. Specialia, que partem demonstrant, ut homo. Species enim animalium homo. Principalia, que primam positionem habent nec aliunde nascuntur, ut mons, fons. Derivativa, eo quod alio nomine deducantur, ut a monte montanus. Diminutiva, que minuunt sensum, ut Greculus, scolasticulus. Sono diminutiva, que sic sonant sicut diminutiva, sed intellectu principalia sunt, ut fabula, tabula. Tota Greca, que ex toto Grece declinantur, ut Calliste. Sic enim et Greci et Latini dicunt. Tota Latina, que ex toto in Latinum vertuntur. Grece dicitur Odysseus, Latine Ulixes. Media dicta, quia ex parte Greca sunt et ex parte Latina. Eadem et notha, que corrumpunt ultimas sillabas manentibus prioribus, ut apud Grecos Alexandros, Menandros; apud nos Alexander, Menander. Notha autem dicta, quemadmodum nothus dicitur quisquis de dispari genere nascatur. Synonima, hoc est plurinomia, eo quod sit in pluribus nominibus significatio una, ut terra, humus, tellus. Idem enim sunt omnia. Omonima, hoc est uninomia, eo quod sit in uno nomine significatio plurima, ut tumulus, nunc mons brevis, nunc tumens tellus, nunc sepulchrum. Est enim in uno nomine significatio diversa. Relativa dicta, eo quod ad aliam ...

In XIIII libro Quere paradisum

referuntur, ut Plato, iste magister, dominus pater. Illa quae dicuntur ad aliquid qualiter se habentia, contraria significatione dicuntur, ut dextera. Dicitur enim dextera non posse dici nisi sinistra fuerit. Porro qualitatis nomina ex eo dicta, quia per ea qualis quisque sit ostenditur, ut sapiens, formosus, dives. Quantitatis, quia a mensura censentur, ut longus, brevis. Patronomica dicuntur eo quod trahantur a patribus, ut Tydides Tydei filius, Aeneius Aeneae filius. Quamvis et a matribus et a maioribus ducantur. Ctetica, id est possessiva, a possessione, ut Evandrius ensis. Epitheta, quae Latine adiectiva vel superposita appellantur, eo quod ad implendam sui significationem nominibus adiciantur, ut magnus, doctus. Adicis ea personis, ut magnus philosophus, doctus homo, et plenus est sensus. Actualia descendunt ab actu, ut dux, rex, cursor, nutrix, orator. Gentis a gente veniunt, ut Graecus, Romanus. Patriae a patria descendunt, ut Atheniensis, Thebanus. Loci a loco, ut suburbanus. Verbalia dicuntur quia de verbo nascuntur, ut lector. Participalia, quia sic sonant sicut participia, ut legens, clemens. Verbis similia a verbi similitudine dicta, ut contemplator. Nam et verbum est imperativi modi futuri temporis, et nomen, quia declinationem recipit. Haec autem omnes species a nominum appellatione descendunt. Secunda pars nominis comparatio. Comparatio dicta quia ex alterius comparatione alterum praefert. Cuius gradus tres sunt: positivus, comparativus, superlativus. Positivus dictus quia primus ponitur in comparationis gradu, ut doctus. Comparativus ab eo quod comparatus positivo praefertur illi, ut doctior. Plus enim novit quam doctus. Superlativus ab eo quod comparativo superferatur, ut doctissimus. Plus enim scit quam doctior. Genera dicta sunt quod generent, ut masculinum et femininum. Cetera non sunt nomina generum, sed hoc nominum ratio et auctoritas voluit. Neutrum dictum quia nec hoc est nec illud, id est nec masculinum nec femininum. Commune dictum quia duobus generibus nomen unum communicat, ut hic et haec canis. Cui contrarium est epicoenon, quia utrumque sexum sub uno genere enuntiat, ut hic piscis. Est enim incerti sexus, quod nec natura nec oculis discernitur, sed sensus tantum peritia. Omne genus dictum quia cunctis generibus servit: masculino et feminino et neutro et communi et omni. Numerus vocatus quia per eum vel singularia vel pluralia nomina ostenduntur. Figura, quia vel simplicia vel composita sunt. Casus a cadendo dicti; per eos enim inflexa nomina variantur et cadunt. Nominativus casus dictus quia per eum aliquid nominamus, ut hic magister. Genetivus, quia per eum genus cuiusque quaerimus, ut huius magistri filius, vel quod rem significamus, ut huius magistri. Dativus, quia per eum nos dare alicui aliquid demonstramus, ut da huic magistro. Accusativus, quia per eum aliquem accusamus, ut accuso hunc magistrum. Vocativus, quia per eum aliquem vocamus, ut o magister. Ablativus, quia per eum nos auferre aliquid cuiquam significamus, ut aufer a magistro. Hexaptota nomina dicta eo quod per sex casus varietates habent, ut est unus. Pentaptota, quod tantum in quinque casibus variantur, ut doctus. Tetraptota, quod tantum in quattuor casibus declinantur, ut latus. Triptota, quod tantum in tribus, ut templum. Diptota, quod tantum in duobus, ut Iuppiter. Monoptota, quod uno casu utuntur, ut frugi.

De pronomine.

Pronomen dictum quia pro vice nominis ponitur, ne fastidium faciat nomen ipsum dum iteratur. Nam cum dicimus, Vergilius scripsit Bucolica, addimus pronomen, ipse scripsit Georgica; sicque varietas significationis et fastidium tollit et ornatum inducit. Pronomina autem aut finita sunt aut infinita. Finita pronomina dicta eo quod definiunt certam personam, ut ego; me enim statim intellegis. Infinita dicuntur quia non sunt certae personae. De absentibus enim dicuntur et incertis, ut quis, quae, quod. Minus quam finita appellantur quia commemorationem faciunt notae personae, ut ipse, iste. Certum est enim de quo dicitur. Possessiva vocantur eo quod nos aliquid possidere ostendunt. Nam cum dico meus, tuus, definio aliquid meum esse vel tuum. Relativa dicuntur quia ad interrogationem referuntur, ut quis est? respondetur: is est. Demonstrativa, eo quod habeant demonstrationem. Significant enim aliquem praesentem, his demonstramus, ut hic, haec, hoc. Quae tria et articuli nominantur. Articuli autem dicti quod nominibus artantur, id est colligantur, sic cum dicimus hic orator. Inter articulum autem et pronomen hoc interest, quod articulus tunc est cum nomini iungitur, ut hic sapiens; cum vero non iungitur, demonstrativum pronomen est, ut hic et haec et hoc. Omnia autem pronomina aut primigenia aut deductiva sunt. Primigenia dicta sunt quia aliunde originem non trahunt, et haec XXI sunt. Finita tria: ego, tu, ille. Infinita septem: quis, qualis, talis, quantus, tantus, quotus, totus. Minus quam finita sex: ipse, iste, hic, is, idem, sui. Possessiva quinque: meus, tuus, suus, noster, vester. Reliqua autem deductiva dicuntur quia ex istis deducta atque composita existunt, ut quispiam, aliquis, et cetera.

De verbo.

Verbum dictum eo quod verberato aere sonet, vel quod haec pars frequenter in oratione versetur. Sunt autem verba mentis signa, quibus homines cogitationes suas invicem loquendo demonstrant. Sicut autem nomen significat personam, ita verbum factum dictumque personae. In persona verbi agentis et patientis significatio est. Nam scribo personae factum est; item scribor personae factum indicat, sed eius a quo patitur. Verborum genera duo sunt: grammaticorum atque rhetorum. Grammaticorum in tria cadunt tempora: praeteritum, instans, futurum, ut fecit, facit, faciet. Rhetorum autem universa oratio verba dicuntur, velut verba bonis nos cepit, verba bona habuit; non tantum verba quae in tria cadunt tempora, sed universa oratio est. Verborum species sunt formae, modi, coniugationes et genera. Formae verborum inde dictae eo quod nos ad unamquamque rem informent. Per has enim ostendimus quid agamus. Perfecta forma dicta a perficiendo, ut lego; tunc enim dicendum est cum in praesenti tempore legam. Meditativa dicta a meditatione sensus, velut lecturio, id est legere volo. Inchoativa post meditationem ab inchoatione, ut ardesco, calesco. Frequentativa a saepius agendo, ut lectito, clamito. Formae enim sensum tenent, modi declinationem. Nam nescis quid sit declinatio nisi prius didiceris quid sit sensus. Modi dicti ab eo quemadmodum sint in suis significationibus. Indicativus enim modus dicitur quia significationem habet indicantis, ut lego. Imperativus, quia sonum habet imperantis, ut lege. Optativus, quia per eum optamus aliquid agere, ut utinam legerem. Coniunctivus, quia ei coniungitur aliquid ut locutio plena sit. Nam cum dicis cum clamem, pendet sensus; quod si dicam cum clamem, quare putas quod taceam? plenus est sensus. Infinitivus dicitur eo quod tempora definiens personam verbi non definit, ut clamare, clamasse. Cui si adiungas personam, clamare debeo, debes, debet, fit quasi finitum. Impersonalis dicitur quia indiget personae nominis vel pronominis, ut legitur; addis personam, a me, a te, ab illo, et plene sentitur. Sed infinitivus modus personam verbi, impersonalis vero pronominis vel nominis. Coniugatio dicitur eo quod per eam ad unum sonum multa coniungantur. Docet enim in quam syllabam exeat futurum tempus, ne per imperitiam quis dicat legebo pro legam. Harum prima et secunda mittunt futurum tempus in bo et in bor, tertia in am et in ar. Genera verborum ideo dicta quia gignunt. Nam activo adicis r et gignit passivum. Rursum passivo adimis r et parit activum. Ipsa autem activa dicuntur quia agunt, ut verbero; et passiva quia patiuntur, ut verberor; neutralia, quia nec agunt nec patiuntur, ut iaceo, sedeo. His si r litteram adicias, non sonant Latine. Communia dicuntur quia et agunt et patiuntur, ut amplector. Haec similiter deposita r littera Latina non sunt. Deponentia vero dicuntur quia deponunt futuri temporis participium a significatione passiva, quod exit in dus, ut gloriandus.

De adverbio.

Adverbium dictum est eo quod verbis accidat, ut puta bene lego. Bene adverbium est, lego verbum. Inde ergo dictum adverbium, quod semper verbo iunctum adimpleatur. Verbum enim solum sensum implet, ut scribo. Adverbium autem sine verbo non habet plenam significationem, ut hodie. Adicias illi verbum: hodie scribo, et iuncto verbo implesti sensum.

De participio.

Participium dictum quod nominis et verbi capiat partes, quasi particapium. A nomine enim vindicat sibi genera et casus, a verbo tempora et significationes, ab utrisque numerum et figuram.

De coniunctione.

Coniunctio dicta quod sensus sententiasque coniungat. Haec enim per se nihil valet, sed in copulatione verborum quasi quoddam exhibet glutinum. Aut enim nomina sociat, ut Augustinus et Hieronymus; aut verba, ut scribit et legit. Una autem vis omnium, sive copulent sive disiungant. Copulativae autem coniunctiones dictae eo quod sensum vel personas coniungant, ut ego et tu eamus ad forum. Ipsum et sensum coniunxit. Disiunctivae autem dictae quia disiungunt res aut personas, ut ego aut tu faciamus. Subiunctivae dictae quia subiunguntur, ut que. Dicimus enim regique hominique deoque; non dicimus que regi, que homini. Expletivae dictae quia explent propositam rem, ut puta: si hoc non vis, saltem illud fac. Communes nominantur quia ubivis ponuntur, ut igitur hoc faciam, hoc igitur faciam. Causales dictae a causa, eo quod aliquid cogitent facere, ut puta occido illum quia habet aurum; causa est. Rationales dictae a ratione, qua quisque utitur in faciendo, ut quomodo eum occidam, ne agnoscar? veneno an ferro?

De praepositione.

Praepositio dicta quod nominibus praeponatur et verbis. Accusativae autem et ablativae praepositiones a casibus quibus serviunt dictae. Loquellares vero quia loquellis, id est verbis, semper cohaerent, nec aliquid valent solae positae, ut di, dis. Coniunctae autem verbis figuram faciunt, ut diduco, distraho.

De interiectione.

Interiectio vocata quia sermonibus interiecta, id est interposita, affectum commoti animi exprimit, sicut cum dicitur ab exultante vah, a dolente heu, ab irascente hem, a timente hei. Quae voces quarumcumque linguarum propriae sunt, nec in aliam linguam facile transferuntur.

De voce.

Vox est aer ictus sensibilis auditu, quantum in ipso est. Omnis vox aut est articulata, ut hominum, aut confusa, ut animalium. Articulata est quae scribi potest; confusa quae scribi non potest.

De syllabis.

Syllaba Graece, Latine conceptio sive conexio dicitur. Nam syllaba dicta est ΑΠΟ ΤΟΥ ϹΥΛΛΑΒΑΝΙΝ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, id est a conceptione litterarum. Syllabam enim dicitur concipere. Unde vera illa est syllaba quae ex pluribus nascitur litteris. Nam una vocalis pro syllaba abusive, non proprie dicitur, quae non tam syllaba dicenda est quam nota temporis. Syllabae autem aut breves sunt, aut longae, aut communes. Breves vocatae quia numquam produci possunt. Longae, quia numquam corripi possunt. Communes autem, quia pro scribentis arbitrio, cum necessitas cogit, et producuntur et corripiuntur. Lege Donatum. Ideo autem syllabae longae brevesque dicuntur, quia per varias vocum moras aut dupla aut simpla spatia temporis habere videntur. Diphthongae syllabae Graeco nomine dicuntur, quod in eis binae vocales iunguntur. Ex his apud nos verae sunt tantum quattuor: ae, oe, au, eu. Ei vero apud maiores tantum celebrata est. Syllaba autem apud metricos semipes nominatur, quod sit dimidius pes. Nam pes constat duabus syllabis. Cum ergo una syllaba est, quasi dimidius pes est. Dionysius Lyncius syllabarum omnium singulas formas aptissimas fecit, et ob id statua honoratus est.

De pedibus.

Pedes sunt qui certis syllabarum temporibus insistunt, nec a legitimo spatio umquam recedunt. Pedes dicti eo quod per ipsos metra ambulent. Nam sicut nos pedibus incedimus, ita metra quasi pedibus gradiuntur. Pedes autem omnes CXXIIII sunt. Disyllabi IIII, trisyllabi VIII, tetrasyllabi XVI, pentasyllabi XXXII, hexasyllabi LXIIII. Usque ad quattuor syllabas pedes dicuntur; reliqui syzygiae vocantur. Ipsi autem pedes habent speciales causas nominum, quare ita vocantur. Pyrrhichius dictus est quia hic assiduus vel in certamine vel in ludo puerili saepe frequentabatur. Spondeus, quia tractim sonat. Nam spondeus tractus quidam dicitur, id est sonus qui fundebatur circa aures sacrificantium. Unde et hi qui tibiis canebant in sacris gentilium spondiales nominabantur. Trochaeus vero dictus est ab eo quod celerem conversionem faciat cantilenae et quasi rota velociter currat in metris. Trochos enim Graece rota dicitur. Iambus dictus est eo quod iambizin Graeci detrahere dicerent. Huiusmodi enim carmine omnes invectiones vel detractiones implere poetae soliti erant. Dictum autem ab eo quod veluti venenum quoddam maledicentiae aut livoris infundat. Tribrachys, qui et chorius appellatur, dictus quia fit ex tribus brevibus. Molossus dictus a saltatione Molossorum, quam exercuerunt armati. Anapaestus Graece dictus repercussus. Graeci enim anapaestum repercussionem dicunt. Quod ideo dictus repercussus, eo quod repercutiatur a dactylo. Est enim illi contrarius. Dactylus a digito dictus, quod a longiore nodo inchoans in duas desinat breves. Sic et iste pes iuncturam unam habet longam et duas breves. Unde et manus expansa palma dicitur, et pendentes digiti dactyli. Amphibrachys, quod utraque parte brevem habeat longa in medio iacente. Brachys enim brevis dicitur. Amphimacrus, quod hinc et inde longae habeant in medio inclusa brevi. Macros enim longus dicitur. Bacchius appellatus est eo quod hoc pede Bacchia, id est Liberi sacra, celebrabantur. Antibacchius vel palimbacchius dicitur quod iteratus a bacchio sit. Proceleumaticus, quia sit ad celeuma canentium aptus. Dispondeus autem et diiambus et ditrochaeus dicti quod geminis constent spondeis, iambis vel trochaeis. Antipastus, quod sit ex contrariis syllabis, ex brevi scilicet et longa, ex longa et brevi. Choriambus, quia ex hoc pede compositum carmen choris aptissimum sit. Ionici sane propter numerositatem inaequalis soni dicti; habent enim binas longas syllabas binasque correptas. Paeones dicti ab inventore. Epitriti vocati quod semper tres longas habent syllabas et unam brevem. Syzygiae autem sunt pentasyllabi et hexasyllabi pedes, et dictae apud Graecos syzygiae quasi quaedam declinationes. Sed hi non sunt pedes, sed appellantur pentasyllabi et hexasyllabi, quia ultra V et VI syllabas non procedunt. Unde non oportet in carmine has syllabas quolibet excedere nomine, ut Carthaginiensium, Hierosolymitanorum et Constantinopolitanorum. Accidit unicuique pedi arsis et thesis, id est elevatio et depositio vocis. Neque enim recte voces pedes dirigere poterunt, nisi alterna vice levent et deponant, ut arma. Ar elevatio est, ma depositio. In his duobus per divisionem pedes legitimi colliguntur. Aequa divisio est quoties arsis et thesis aequali temporum lege consistunt, ut II et II. Dupla est quoties ex his unum alterum dupla vincit, ut IIII ad II. Sescupla est quoties unum altero sescuplo superat dimidietate minoris, ut III ad II. In simpla enim parte unum plus invenitur, in dupla unum minus habetur. Sescuplum enim dimidium dupli dicitur. Tripla est quando maius tenet minus totum ter, id est tria ad unum. Epitrita est quando minus vincitur a maiore et eius tertia parte. Caedunt ergo pedum membra vel per aequalitatem vel per duplum vel per sescuplum vel per triplum vel per epitritum. Pariuntur ergo in aequali hos pedes: Pyrrhichium u u, ut fuga. Spondeum – –, ut aestas. Anapaestum u u –, ut Erato. Dactylum – u u, ut Maenalus. Proceleumaticum u u u u, ut avicula. Dispondeum – – – –, ut oratores. Diiambum u – u –, ut propinquitas. Ditrochaeum – u – u, ut cantilena. Antipastum u – – u, ut Salomonis. Choriambum – u u –, ut armipotens. Item in dupla partiuntur hos pedes: Iambum u –, ut parens. Trochaeum – u, ut meta. Tribrachum u u u, ut macula. Molossum – – –, ut Aeneas. Ionicum minorem u u – –, ut Diomedes. Ionicum maiorem – – u u, ut Iunonius. Item tantum tripla proportione dividitur qui est maximus atque ideo minime metricus: Amphibrachum u – u, ut carina. Sescupli autem hi sunt: Amphimacrum – u –, ut insulae. Bacchium u – –, ut Achates. Antibacchium – – u, ut natura. Paeonem primum – u u u, ut legitimus. Paeonem secundum u – u u, ut colonia. Paeonem tertium u u – u, ut Menedemus. Paeonem quartum u u u –, ut celeritas. Restant qui epitrita partitione dividuntur: Epitritum primum u – – –, ut sacerdotes. Epitritum secundum – u – –, ut conditores. Epitritum tertium – – u –, ut Demosthenes. Epitritum quartum – – – u, ut Fescenninus.

Sunt ergo aequi X, dupli VI, triplus I, sescupli VII, epitriti IIII. Numerus autem syllabarum in pedibus a duobus usque ad VI procedit, ultra enim non procedit.

202.

quia usque ad VI sillabas tenduntur pedes. Tempora in pedibus sunt, ut quanta unusquisque pes habeat. Resolutio est pedum quando pro una longa duae breves ponuntur, aut pro duabus longis quattuor breves ponuntur, ut "sectaque intexunt abiete costas". Abiete resolutio spondei in proceleumaticum, in qua resolutione semper synalimpha sequitur Virgilii. Ex una autem longa duae breves sunt, ex duabus autem brevibus longa numquam fit. Findi enim solida possunt, solidari scissa non possunt. Figura est cum nota sillabae agnoscuntur. Ubi enim circuli partem inferiorem bis posita aspicis, pirrichius est, UU; ubi in geminam iacentem, spondeus ——. Nam nota brevis inferior semicirculus, nota longa in iacens est. ∪— Metra pedibus accidunt, ut a trocheo trochaicum, a dactylo dactylicum, a iambo iambicum, de quibus paulo post dicendum est.

De accentibus

Accentus qui grece prosodia dicitur ex greco nomen accepit. Nam grece pros latine ad, odia grece latine cantus est. Hoc enim nomen de verbo ad verbum expressum est. Latini autem habent et alia nomina. Nam accentus et tonos et tenores dicunt, quia ibi sonus crescit et desinit. Accentus autem dictus quod iuxta cantum sit, sicut adverbium quia iuxta verbum est. Acutus accentus dictus quod acuat et erigat sillabam. Gravis quod deprimat et deponat. Est enim contrarius acuto. Circumflexus quia de acuto et gravi constat. Incipiens enim ab acuto et in gravem desinit, atque ita dum ascendit et descendit, circumflexus efficitur. Acutus autem et circumflexus similes sunt. Nam uterque levat sillabam. Gravis contrarius ambobus videtur. Nam semper deprimit sillabas, cum illi levent, ut unde venit Tytan, et nox ubi sidera condit. Unde hic gravis est, minus enim sonat quam acutus et circumflexus. Monosillaba autem pars orationis si naturaliter brevis est, ut vir, aut positione longa, ut ars, acutum accentum habebit. Si vero naturaliter longa, ut res, circumflexum. Disillaba pars orationis si priorem naturaliter longam habet et ultimam brevem, circumflectitur, ut musa; aliter acuitur. Trisillaba pars orationis si mediam brevem habet, ut tenebra, primam acuit. Si vero naturaliter longam habet secundam et ultimam brevem, ut Metellus, tunc mediam circumflectit. Tetrasillaba autem pars orationis et pentasillaba rationem trisillabarum retinent. Gravis accentus cum aliis accentibus poni potest in dictione una, cetera tamen numquam, ut in composita dictione unus accentus est. Accentus reperti sunt vel propter distinctionem, ut "viridique in litore conspicitur sus", ne dicas ursus; vel propter pronuntiationem, ne dicas meta brevi et non producta meta; vel discernendae ambiguitatis causa, ut ergo. Nam cum producitur go, causam significat; cum corripitur,

De figuris accentuum

coniunctionem. Figurae accentuum X sunt, quae a grammaticis pro verborum distinctionibus apponuntur. Oxia, id est acutus accentus, linea a sinistra parte in dexteram sursum ducta fit ita ´. Baria, id est gravis, linea a summo sinistrae in dexteram deposita ita fit `. Perispomene, id est circumflexus, linea de acuto et gravi facta exprimitur ita ^. Macros, id est longa, virgula iacens est ita —. Brachus, id est brevis, pars est circuli inferior iacens ita ∪. Yfen, id est coniunctio, quia duo verba coniungit, subiecta virgula versui circumflexa fit ita ‿. Diastole, id est distinctio, quae e contrario separat, dextra pars est circuli subposita versui fit ita ↄ. Apostrophos pars item circuli dextra et ad summam litteram apposita fit ita ’, qua nota deesse ostenditur in sermone ultima vocalis, ut tribunal pro tribunale. Dasia, quod interpretatur aspiratio, id est ubi h littera poni debet, tali figura notatur ⊢. Psile, quod interpretatur siccitas sive purum, id est ubi h littera esse non debet, tali nota ostenditur ⊣. Quarum duarum accentuum figuram Latini ex ipsa littera aspirationis fecerunt. Unde si coniungas has, facis eandem aspirationis notam H. Rursum si medium eius apicem scindis, dasian et psilen facis.

De posituris

Positura est figura ad distinguendos sensus per cola et commata et periodos, quae dum ordine suo apponitur, sensum nobis lectionis ostendit. Dictae autem positurae, quod punctis positis adnotantur, vel quia ibi vox pro intervallo distinctionis deponitur. Has Greci thesis vocant, Latini posituras. Prima positura subdistinctio dicitur, eadem et comma. Media distinctio sequens est, ipsa et cola. Ultima distinctio, quae totam sententiam claudit, ipsa est periodos. Cuius, ut diximus, partes sunt cola et comma, quarum diversitas punctis diverso loco positis demonstratur. Ubi enim in initio pronuntiationis necdum plena pars sensui est, et tamen respirare oportet, fit comma, id est particula sensus, punctusque ad imam litteram ponitur; et vocatur subdistinctio, ab eo quod punctum subtus, id est ad imam litteram, accipit. Ubi autem iam sequentibus sententia sensum praestat, sed adhuc aliquid superest de sententiae plenitudine, fit cola, mediamque litteram puncto notamus, et mediam distinctionem vocamus, quia punctum ad mediam litteram ponimus. Ubi vero iam per gradus pronuntiando plenam sententiae clausulam facimus, fit periodos, punctumque ad caput litterae ponimus; et vocatur distinctio, id est disiunctio, quia integram separat sententiam. Hi quidem apud oratores. Ceterum apud poetas ubi in versu post duos pedes sillaba remanet, comma est, quia ibi post scansionem praecisio verbi facta est. Ubi vero post duos pedes de parte orationis nichil superest, colon est. Totus autem periodus est.

De notis sententiarum

Praeterea quaedam sententiarum notae apud celeberrimos auctores fuerunt, quasque antiqui ad distinctionem scripturarum carminibus et hystoriis apposuerunt. Nota est figura propria in litterae modum posita, ad demonstrandam unamquamque verbi sententiarumque ac versuum rationem. Notae autem versibus apponuntur numero XXVI, quae sunt nominibus infra scriptis. ※ Asteriscus apponitur in his quae omissa sunt, ut illucescant per eam notam, quae deesse videntur. Stella enim aster dicitur greco sermone, a qua asteriscus est derivatus. — Obelus, id est virgula iacens, apponitur in verbis vel sententiis superflue iteratis, sive in his locis ubi lectio aliqua falsitate notata est, ut quasi sagitta iugulet supervacua atque falsa confodiat. Sagitta enim grece obelus dicitur. ÷ Obelus superne appunctus ponitur in his de quibus dubitatur utrum tolli debeant necne apponi. ÷ Lemniscus, id est virgula inter geminos punctos iacens, apponitur in his locis quae sacrae scripturae interpretes eodem sensu, sed diversis sermonibus transtulerunt. ✓ Antigraphus cum puncto apponitur ubi in translationibus diversus sensus habetur. ※— Asteriscus cum obelo. Hac proprie Aristarchus utebatur in his versibus qui non suo loco positi erant. ⌐ Paragrafus ponitur ad separandas res a rebus quae in connexu concurrunt, quemadmodum in cathalogo loca a locis et regiones a regionibus, in agone praemia a praemiis, certamina a diversis certaminibus separantur. ⌐ Positura est figura paragrafo contraria, et ideo sic formata, quia sicut ille principia notat, ita iste fines a principiis separat. ∪ Crifia, circuli pars inferior cum puncto, ponitur in his locis ubi quaestio dura et obscura aperiri vel solvi non potuit. ↄ Antisimma ponitur ad eos versus quorum ordo permutandus est. Sic et in antiquis auctoribus positum invenitur. ↄ· Antisimma cum puncto ponitur in his locis ubi in eodem sensu duplices versus sunt, et dubitatur quis potius eligendus sit. > Diple. Hanc scriptores nostri apponunt in libris ecclesiasticorum virorum ad separanda vel demonstranda testimonia sanctarum scripturarum. ≻ Diple plesticon. Hanc primum Leogoras Syracusanus apposuit homericis versibus ad separationem Olimpi a celo. ⁚> Diple peri distigmenen, id est cum geminis punctis. Hanc antiqui in his apponebant quae Zenodotus Ephesius non recte adiecerat aut detraxerat aut permutaverat. In his et nostri ea usi sunt. >— Diple obolismene interponitur ad separandos in comediis vel tragediis periodos. < Aversa obolismene, quotiens strophe et antistrophus infertur. ⋖ Aversa cum obelo ad ea ponitur quae ad aliquid respiciunt, ut "Nos tibi Frigiae res vertere fundo conamur? nos, an miseros qui Troas Achivis obiecit?" ⩥ Diple superne obelata ponitur ad conditiones locorum ac temporum personarumque mutatas. ⁒ Recta et aversa superne obelata ponitur finita loco suo monade, significante similem sequentem quoque esse. ⚹ Ceraunium enim fulmen dicitur. ☧ Crismon. Haec sola ex voluntate uniuscuiusque ad aliquid notandum ponitur. ℞ Phi et ro, id est fortis. Haec ubique aliquid obscuritatis est ob sollicitudinem ponitur. ↑ Anchora superior ponitur ubi aliqua res magna omnino est. ↓ Anchora inferior ubi aliquid vilissime vel inconvenienter denuntiatum est. ⊤ Chronis nota tantum in fine libri apponitur. > Alogus nota quae ad mendas adhibetur. Fiunt et aliae notae librorum pro agnoscendis his quae per extremitates paginarum exponuntur, ut ubi lector in marginibus huiusmodi signum invenerit, ad textum recurrens eiusdem sermonis vel versiculi sciat esse expositionem, cuius similis superiacenti nota invenerit.

De notis vulgaribus

Vulgares notas Ennius primus mille et C invenit. Notarum usus erat ut quidquid pro contione aut in iudiciis diceretur librarii scriberent complures simul astantes, divisis inter se partibus, quot quisque verba et quo ordine exciperet. Romae primus Tullius Tyro Ciceronis libertus commentatus est notas, sed tantum praepositionum. Post eum Vipsanius, Filargius et Aquila libertus Mecenatis alias addiderunt. Deinde Seneca contractu omnium digestoque et aucto numero opus effecit in quinque milia. Notae autem dictae eo quod verba vel sillabas praefixis caracteribus notent et ad notitiam legentium revocent; quas qui didicerunt proprie iam notarii appellantur.

De notis iuridicis

Quaedam autem litterae in libris iuris verborum suorum notae sunt, quo scriptio celeris breviorque fiat. Scribebatur enim verbi gratia per B et F bonum factum, per S et C senatus consultum, per R et P res publica, per P et R populus romanus, per D et T dumtaxat, per supinam M litteram mulier, per P secundum naturam pupillus, per P aversam pupilla, per unum K caput, per duo KK iuncta calumniae causa, per I et E iudex esto, per D et M dolum malum. Cuius generis plurimae consimiles notae in libris antiquis inveniuntur. Has iuris notas novicii imperatores a codicibus legum abolendas sanxerunt, quia multos per has callidi ingenio ignorantes decipiebant, atque ita iusserunt scribendas in legibus litteras, ut nullos errores, nullas ambages afferant, sed sequenda et vitanda aperte demonstrent.

De notis militaribus

In breviculis quoque quibus militum nomina continebantur propria nota erat apud veteres qua inspiceretur quanti ex militibus superessent quantique in bello cecidissent. T nota in capite versiculi posita superstitem designabat; Θ vero ad uniuscuiusque defuncti nomen apponebatur. Unde et habet per medium telum, id est mortis signum. De qua Persius ait: Et potis es nigrum vitio praefigere theta. Cum autem imperitiam significare vellent, Λ littera usi sunt; sicut mortem significabant cum ponebant theta ad caput. In stipendiorum quoque largitione propriae notae erant. Notas et litteras inter se veteres faciebant, ut quidquid occulte

De notis litterarum

invicem inscriptis significare vellent, mutuo scriberent. Testis est Brutus, qui est his litteris quibus ea quae acturus erat notabat, ignorantibus aliis quid sibi vellent hae litterae. Caesar quoque Augustus ad filium, quoniam, inquit, innumerabilia accidunt assidue quae scribi alterutrum oporteat et esse secreta, habeamus inter nos notas, si vis, tales, ut cum aliquid notis scribendum erit, pro unaquaque littera scribamus sequentem hoc modo: pro a b, pro b c, et deinceps eadem ratione ceteras; pro X autem littera redeundum erit ad duplex AA. Quidam autem versis verbis scribunt.

De notis digitorum

Sunt quaedam et digitorum notae, sicut et oculorum, quibus secum taciti proculque distantes colloquuntur. Sicut mos est militaris, ut quotiens consentit exercitus, quia voce non potest, manu promittat. Alii quia vocem non possunt, gladiorum motu salutant vel laudant. Ennius de quadam impudica: Quasi in choro pila ludens datatim dat sese et communem facit. Alium tenet, alii nutat, alibi manus est occupata, alii pervellit pedem, alii dat anulum expectandum, a labris alium invocat, cum alio cantat, attamen aliis dat digito litteras. Et Salomon: Annuit oculo, terit pede, digito loquitur.

De ortographia

Ortografia grece, latine recta scriptura interpretatur. Ortho enim grece recta, latine grafia scriptura dicitur. Haec disciplina docet quemadmodum scribere debeamus. Nam sicut ars tractat de partium declinatione, ita ortografia de scribendi peritia, utputa cum ad est praepositio, D litteram, cum est coniunctio, T litteram accipit. Haud, quando est adverbium negandi, D littera terminatur et aspiratur in capite; quando autem coniunctio disiunctiva est, per T litteram sine aspiratione scribitur. Apud praepositio per D scribitur, sicut ad patrem, quoniam veteres saepe apud pro ad usi sunt, duabus ex his mediis litteris subtractis. Interdum autem aliae litterae in locum aliarum litterarum recte ponuntur. B et P litteris quaedam cognatio est. Nam pro byrro dicimus pyrrum. C et G quandam cognationem habent. Nam cum dicimus centum et trecentos, postea dicimus quadringentos, G ponentes pro C. C et Q similiter cognatio est. Nam huic per C, cuius per Q scribimus. Cum autem praepositio per C scribenda est, si autem adverbium fuerit per Q. Dicimus enim quum lego. Deus per E sola, demon per diptongon est notandus. Equus quod est animal per E sola scribendus; equum quod est iustum per AE diptongon scribendum. Exsul addito S debet scribi, quia exsul dicitur qui extra solum est. Exultavit melius sine S littera scribitur. Nam cum ipsa X ex C et S constet, quomodo, cum in ea sit S, rursus ei additur alia? Aequor per diptongon scribendum, quia ab aequo nomen est factum. Forsitan per N scribendum in fine, quia integrum eius est si forte tandem. Fenus quod est deformis per E sola scribendum. Foedus quod est pactum cum oe diptongo scribendum. Formosus sine N scribitur, quia a forma vocatur. Gnatus quod est filius per G scribendum, quia facit generatum. H quae aspirationis littera est in latino tantum vocalibus iungitur, ut honor, homo, humus. Aspiratur autem et consonantibus, sed in grecis et hebreis nominibus. Heus autem et heu interiectiones per H scribendae. I litteram inter duas vocales constitutam bis scribi quidam existimabant, ut in Troia et Maia. Sed hoc ratio non permittit. Numquam enim tres vocales in una sillaba scribuntur. Sed I littera inter duas vocales constituta pro duplici habetur. Id pronomen neutri generis per D scribitur, ab eo quod est is, ea, id, quia facit idem. Quod si verbum est tertiae personae, per T notabitur, ab eo quod est eo, is, it, quia facit itur. K litteram antiqui praeponebant quotiens A sequebatur, ut kaput, kanna, kalamus. Nunc autem Kartago et Kalendae per eandem tantum scribuntur. Omnia autem greca nomina qualicumque sequente vocali per K sunt scribenda. Laetus per AE diptongon scribitur, quia laetitia a latitudine vocata est, cuius contraria est tristitia, quae angustiam facit. L littera medium per D litteram non recipit. Nam latum per D arduum, et calamitas quasi per cadamitas. A cadendo enim nomen sumpsit calamitas. Maxumus an maximus, et siqua similia sunt, quomodo scribi debeant quaesitum est. Varro tradidit Caesarem per I eiusmodi verba enuntiare solitum esse et scribere. Inde propter auctoritatem tanti viri consuetudinem factam, ut maximus, optimus, pessimus scribatur. Malo per unum L scribendum, quia est magis volo. Malle per duo LL scribendum, quia est magis velle. Nolo quoque per unum L, nolle per duo LL. Nolo enim ne volo est; nolle ne velle est. Os si vultum aut ossa significat, per O sola scribendum est; si personam, H praeponenda est. Orasmus [illegible] per O, hora dierum per H scribendum. Onus si de onere venit, per O sola scribendum; si de honore, cum aspiratione. Praepositio et praeterea per diptongon scribendum. Poene quod est coniunctio per E, pena quod est supplicium per OE. Q littera tunc recte ponitur cum illam U littera sequitur et alia quaelibet una pluresve vocales iunguntur, ita ut una sillaba fiat. Cetera per C scribuntur. Quae pronomen cum A scribendum, que coniunctio sine A. Quid per D litteram scribitur cum pronomen est, cum verbum per T, cuius positio prima est queo, quis, quit, et in compositione nequeo, nequis, nequit. Quod quando pronomen est per D scribendum, quando numerus per T, quia totidem per T scribitur. Quotidie per Q scribendum, non per C, ut sit quot diebus. R littera communionem habet cum S littera. Itaque apud antiquos honos, labos, arbos dicebatur; nunc honor, labor, arbor. Sat per T scribi oportet, quia integrum eius facit satis. Sed per D scribi oportet; apud antiquos enim sedum dicebatur. Nos finales duas litteras abscidimus. Tamtus et quamtus in medio M habebant. Quantus enim et tantus, unde et quantitas, quantitas, tantus. Vae interiectio cum A scribenda, ve coniunctio sine A. Xpc quia grecum est per X scribendum, ita et xrisma. Y et Z litteras sola greca nomina scribuntur. Nam cum iustitia Z litterae sonum exprimat, tamen quia latinum est, per T scribendum est; sic militia, malitia, nequitia et cetera similia. In dubiis quoque verbis consuetudo veterum erat ut cum eadem littera alium intellectum correpta, alium producta haberet, longae sillabae apicem apponebant; utputa populus arborem significaret an hominum multitudinem, apice distinguebatur. Sic et ubi litterae consonantes geminabantur, sicilicum supponebant, ut sella, serra, asseres. Veteres enim non duplicabant litteras, sed supra sicilicos apponebant; qua nota admonebatur lector geminandam esse litteram.

De analogia

Analogia grece, latine similium comparatio sive proportio nominatur. Cuius haec vis est ut quod dubium est ad aliquid simile quod non est dubium referatur, et incerta certis probentur. Octo autem modis comparatio analogiae colligitur, id est qualitate, comparatione, genere, numero, figura, casu, extremitatibus similium sillabarum et similitudine temporum. Siquid de his unum defuerit

non est analogia, id est similitudo, sed anomala, id est extra regulam, ut lupus, lepus. Conveniunt enim sed dissonant casu: facit enim lupi, leporis. Nam regula talis est, ut quotiens quaeris utrum masculinum an femininum sit, similem illi omni declinatione quaeras, et erit masculinum. Item funis simile genus est crinis, simile est illi declinatione, et erit masculinum. Item ex comparatione positivi, ut si dicas magnus, positivum sit, et sui similes. Fit et per diminutionem, ut puta funem masculinum esse funiculus ostendit, sic marmor neutri generis esse marmusculum indicat. Nam quod genus in principalitate est, id esse solet in diminutione. Sed hoc non semper, ut pistrinum pistrilla. Sciri debemus ex positione declinationem, ex diminutione genus colligi.

De ethymologia

Ethymologia est origo vocabulorum, cum vis verbi vel nominis per interpretationem colligitur. Hanc Aristoteles symbolon, Cicero annotationem nominavit, quia nomina et verba rerum nota facit exemplo posito, ut puta flumen, quia fluendo crevit, a fluendo dictum. Cuius cognitio saepe usum necessarium habet in interpretatione sua. Nam cum videris unde ortum est nomen, citius vim eius intellegis. Omnis enim rei inspectio ethymologia cognita planior est. Non autem omnia nomina a veteribus secundum naturam imposita sunt, sed quaedam et secundum placitum, sicut et nos servis et possessionibus interdum secundum quod placet nostrae voluntati nomina damus. Hinc est quod omnium nominum ethymologiae non reperiuntur, quia quaedam non secundum qualitatem qua genita sunt, sed iuxta arbitrium humanae voluntatis vocabula acceperunt. Sunt autem ethymologiae nominum aut ex causa datae, ut reges a recte agendo, aut ex origine, ut homo quia sit ex humo, aut ex contrariis, ut a lavando lutum, dum lutum non sit mundum, et lucus, quia umbra opacus parum luceat. Quaedam etiam facta sunt ex nominum derivatione, ut a prudentia prudens; quaedam etiam ex vocibus, ut a garrulitate garrulus; quaedam ex Graeca ethymologia orta et declinata sunt in Latinum, ut silva, domus. Alia quoque ex nominibus locorum, urbium vel fluminum traxerunt vocabula. Multa etiam ex diversarum gentium sermone vocantur. Unde et origo eorum vix cernitur. Sunt enim pleraque barbara nomina et incognita Latinis et Graecis.

De glosis

Glosa Graeca interpretatione linguae sortitur nomen. Hanc philosophi adverbium dicunt, quia vocem illam de cuius qualitate requiritur uno et singulari verbo designat. Quid enim illud sit, in uno verbo positum declarat, ut conticescere est tacere. Item in Ennio: haurit aprum; haurit, id est percutit. Item cum terminum dicimus finem, aut populatas interpretamur esse vastatas, et omnino cum unius verbi rem uno verbo manifestamus.

De differentia

Differentia est species definitionis, quam scriptores artium de eodem et de alio nominant. Haec enim duo quaedam, ut sunt communione confusa, coniecta differentia secernuntur, per quam quid sit utrumque cognoscitur; ut cum quaeritur quid inter regem sit et tyrannum, adiecta differentia quid uterque sit definitur, ut rex modestus et temperatus, tyrannus vero crudelis. Inter haec enim duo differentia cum posita fuerit, quid sit utrumque cognoscitur. Sic et cetera.

De barbarismis

Barbarismus est verbum corrupta littera vel sono enuntiatum. Littera, ut floriet, dum florebit dicere oporteat; sono, si pro media syllaba prima producatur, ut latebrae, tenebrae. Appellatus autem barbarismus a barbaris gentibus, dum Latinae orationis integritatem nescirent. Unaquaeque enim gens facta Romanorum cum opibus suis vitia quoque verborum et morum Romam transmisit. Inter barbarismum autem et barbarolexim hoc interest, quod barbarismus in verbo Latino fit, dum corrumpitur; quando autem barbara verba Latinis eloquiis inseruntur, barbarolexis dicitur. Item quando in prosa vitium fit sermonis, barbarismus vocatur; quando in metro, metaplasmus dicitur. Barbarismus autem fit scripto et pronuntiatione. Scripto quattuor modis: si quis in verbo litteram vel syllabam adiciat, mutet, transmutet, vel minuat. Pronuntiatione autem fit in temporibus, tonis, aspirationibus et reliquis quae sequuntur. Per tempora quippe fit barbarismus, si pro longa syllaba brevis ponatur, aut pro brevi longa. Per tonos, si accentus in alia syllaba commutetur. Per aspirationem, si adiciatur h littera ubi non debet, aut detrahatur ubi esse oportet. Per hiatum, quotiens in pronuntiatione scinditur versus antequam compleatur, sive quotiens vocalis vocalem sequitur, ut musae Aonides. Fit barbarismus et per motacismos, iotacismos et labdacismos. Motacismus est quotiens m litteram vocalis sequitur, ut bonum aurum, iustum amicum. Sed hoc vitium aut suspensione m litterae aut detractione vitamus. Iotacismus est quotiens in iota littera duplicatur sonus, ut Troia, Maia, ubi earum litterarum adeo exilis erit pronuntiatio, ut unum iota, non duo sonare videantur. Labdacismus est si pro uno l duo pronuntientur, ut Afri faciunt, sicut colloquium pro conloquium; vel quotiens unum l exilius, duo largius proferimus. Quod contra est: nam unum largius, duo exilius proferre debemus. Collisio est quotiens novissimae syllabae finis in alterius principio est, ut matri tristia.

De soloecismis

Soloecismus est plurimorum verborum inter se inconveniens compositio, sicut barbarismus unius verbi corruptio. Verba enim non recta lege coniuncta soloecismus est, ut si quis dicat inter nobis pro inter nos, aut date veniam sceleratorum pro sceleratis. Dictus autem soloecismus a Cilicibus, qui ex urbe Soloe, quae nunc Pompeiopolis appellatur, profecti, cum apud alios commorantes suam et illorum linguam vitiose inconsequenter confunderent, soloecismo nomen dederunt. Unde et similiter loquentes soloecismum facere dicuntur. Soloecismus autem apud poetas schema dicitur, quotiens in versu necessitatis metri causa inveniatur. Cum autem non invenitur necessitas, permanet soloecismi culpa. Soloecismus fit duobus modis: aut per partes orationis, aut per accidentia partibus orationis. Per partes orationis fit, si alteram partem pro altera ponamus, ut puta si praeponas adverbium praepositioni. Per accidentia fit, id est per ea quae accidunt partibus orationis, ut puta per qualitates, genera et numeros, figuras et casus. Per ista ergo omnia fiunt soloecismi, sicut Donatus exposuit. Fiunt praeterea et plurimis modis. Nam Lucilius centum genera soloecismorum dixit, quos omnes vitare potius quam sequi debet qui regulam recte loquendi studet tenere.

De vitiis

Vitia apud grammaticos illa dicuntur quae in eloquio cavere debemus. Sunt autem haec: barbarismus, soloecismus, acyrologia, cacenfaton et reliqua. Barbarismus est corruptio verbi unius. Soloecismus vitiosa compositio verborum. Acyrologia non propria dictio, ut liceat sperare timenti. Proprium est autem timentis formidare, non sperare. Et gramineo in campo. Proprium enim est gramineum dicere caespitem, non gramineum campum. Cacenfaton dictio obscena vel in compositione sonans. Obscena, ut his animum arrecti dictis. Inpositio ut nunc tibi dorica castra videntur. Mala enim fit compositio ab ea syllaba incipere quae superior finierat. Sed et si alio quolibet modo in compositione dictio pro parte sonat, cacenfaton dicitur. Pleonasmos adiectio unius verbi supervacua, ut accensi aurum mutas et sydera caeli. Neque enim alibi nisi in caelo sunt sydera. Perissologia adiectio plurimorum verborum supervacua, ut vivat Ruben et non moriatur, dum non sit aliud vivere quam non mori. Macrologia longa loquutio res non necessarias comprehendens, ut legati non impetrata pace retro unde venerant domum reversi sunt. Tautologia est idem eloquium, ut si fata virum servant, si vescitur aura etherea, nec adhuc crudelibus occupat umbris. Totum enim quod repetitur una res est, sed crebro sermone annuntiata. Eclipsis est defectus dictionis, in qua necessaria verba desunt, ut cui pharetra ex auro. Deest enim erat. Tapinosis est humilitas statum rei magnae dicto infirmans, ut apparent rari nantes in gurgite vasto. Gurgitem enim posuit pro mari. Kakosyntheton vitiosa compositio verborum, ut versaque iuvencum terga fatigamus hasta. Amphibologia ambigua dictio, quae fit aut per casum accusativum, ut illud responsum Apollinis ad Pyrrum: Aio te Aeacida Romanos vincere posse. In quo non est certum quem in illo versu monstraverit victorem esse. Fit et per incertam distinctionem, ut bellum ingens geret Italia. Incerta distinctio utrum bellum ingens, an ingens Italia. Fit et per commune verbum, ut depraecatur Cato, calumniatur Cicero, praestolatur Brutus, dedignatur Antonius; nec ostenditur in hac ambiguitate utrum ipsi alios, an alii ipsos depraecati sint an calumniati. Fit et per homonyma, quae uno nomine multa significant, ut acies, et

non addas ferri aut oculorum aut militum.

De metaplasmis

Metaplasmus Graeca lingua, Latine transformatio dicitur. Qui fit in uno verbo propter metri necessitatem et licentiam poetarum. Cuius species haec sunt: Prothesis appositio in principio verbi, ut gnato pro nato. Epenthesis appositio in medio, ut relligat pro religat, et maneat in relligione nepotes pro religione. Paragoge appositio in fine, ut admittier pro admitti, et potestur pro potest. Aferesis abscisio de principio, ut temnere pro contemnere. Syncope abscisio de medio, ut forsan pro forsitan. Apocope abscisio de fine, ut sat pro satis. Ectasis productio contra naturam, ut Italiam fato profugus, et exercet Diana choros. Systole correptio contra naturam, ut aquosus Orion, et urbemque Sidonia, cum producenda sit littera, produci debeat. Diaeresis discissio syllabae in duas, ut dives pictai vestis pro pictae, et Albai longai. Episynaliphe conglutinatio duarum in unam, ut Phaethon pro Phaeton ... pariete pro pariete, et Ianua pro Ianua, Feton pro Faeton. Synaliphe collisio vocalium adiunctarum vocalibus, ut atque ea diversa penitus dum parte geruntur. Ecthlipsis collisio consonantium cum vocalibus, ut multum ille et terris iactatus et alto. Antithesis contra positio litterae pro alia littera, ut inpete pro impetu, et olli pro illi. Metathesis transpositio litterae, ut Evandre pro Evander, et Tymbre pro Tymber. Inter barbarismum et figuras hoc est: latina et perfecta elocutione metaplasmus est, qui in uno sermone fit ratione vitiosus. Item inter soloecismum et schema, id est perfecta conexione sermonum figura est, quae fit contextu sermonum ratione vitiosa. Ergo metaplasmi et schemata media sunt, et discernuntur perita et imperita. Fiunt autem ad ornatum.

De scemantibus

Scemata ex Graeco in Latinum eloquium figurae interpretantur, quae fiunt in verbis vel sententiis per varias distinctionum formas propter eloquii ornamentum. Haec dum multa sint, apud grammaticos ista inveniuntur. Prolepsis est praesumptio, ut ea quae sequi debent ante ponantur, ut Interea reges ingenti mole Latinus. Debuit enim sic dicere: Interea reges ingenti mole, et statim adicere quod sequitur: procedunt castris; deinde dicere: Latinus, et cetera. Sed facta est ornatui praesumptio rei, et quod sequi debuerat reges interposita sunt in septem versibus, et postea additum est procedunt castris. Et una praesumptio, quia ante posita est quod sequi debuerat. Zeuma est clausula cum plures sensus uno verbo clauduntur. Quae fit tribus modis. Nam aut in primo, aut in postremo, aut in medio id verbum ponitur quod sententias iungit. In primo, ut: Trahit sua quemque voluptas. In medio, ut Graecia Sulpicio sorti data, Gallia Cottae. In postremo, ut: Namque hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit. Hypozeusis est figura superiori contraria, ubi singulis sensibus propria unicuique clausula est, ut regem adit et regi memorat nomenque genusque. Sylempsis est in dissimilibus clausulis aut pluralis dictio singulari verbo finita, ut sociis et rege recepto, aut singularis dictio plurali verbo expleta, ut sunt nobis mitia poma et pressi copia lactis. Supra enim dixit sunt, hic debuit dicere est, et pressi copia lactis. Fit autem silempsis non solum per partes orationis, sed per accidentia partibus orationis. Nam ubi et pro multis unum, et pro uno multa ponuntur, silempsis est. Pro multis unum, ut est illud: uterumque armato milite conplent, cum non uno sed cum multis militibus. Item pro uno multa, ut in Evangelio: Latrones qui crucifixi erant cum eo inproperabant, ubi pro uno utrumque inducitur blasphemasse. Anadiplosis est cum ab eodem verbo quo prior versus finitur sequens versus incipit, ut est illud: Certent et cycnis ululae, sit Tityrus Orpheus, Orpheus in silvis, inter delfinas Orion. Anafora est repetitio eiusdem verbi per principia versuum plurimorum, ut nos te Dardania incensa tuaque arma secuti, nos tumidum sub te permensi classibus aequor. Apanafora est in uno versu per principia sensuum eiusdem verbi repetitio, ut te nemus Anguitiae, te vitrea Fucinus unda, te liquidi flevere lacus. Epizeuxis est in uno versu congeminatio verbi, ut sic, sic iuvat ire sub umbras. Epanalepsis est sermonis in principio versus positi eiusdem in fine replicatio, ut est illud: Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit. Paranomasia est insignis diversa dictio pene ipsa, ut illud: abire an obire te convenit, id est exsulem fieri an mori. Schesisonomaton multitudo nominum coniunctorum quodam ambitu copulata, ut nubila, nix, grando, procellae, fulmina, venti. Paronomeon est multitudo verborum ex una littera inchoantium, qualis est apud Ennium: O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti. Sed hic bene temperat Virgilius, dum non toto versu utitur hac figura, ut Ennius, sed nunc in principio versus tantum, ut est illud: Saeva sedens super arma. Nunc in medio, ut quoque: lacus late liquidi, quaeque aspera dumis. Nunc autem in fine, ut sola mecum tales casus Cassandra canebat. Homoeopton est cum in plurima nomina pari casu denuntiantur, ut illud: Sed neque currentem se nec cognoscit euntem, tollentemque manu saxumque inmane moventem. Homoeoteleuton est cum in modum verba plurima finiuntur, ut abiit, abscessit, evasit, erupit. Polyptoton est cum diversis casibus sententia variatur, ut ex nichilo nichil, in nichilum nil posse reverti; et: Marce, clama papae; Marco spondente recitas; Marce dixit, ita est; assigna, Marce, tabellas. Hirmos est sententia continuatae orationis, tenorem suum usque ad ultimum servans, ut est: In secessu longo locus, insula portum, et reliqua. Hic enim in longum vadit sensus usque ad illud: desuper horrentique atrum nemus inminet umbra. Polisyntheton est dictio multis concatenata coniunctionibus, ut tectumque laremque armaque Amicleumque canem. Dialyton vel asyntheton figura est, quae e contrario sine coniunctionibus solute ac simpliciter effertur, ut venimus, vidimus, placuit. Antitheton est, ubi contraria contrariis opponuntur et sententiae pulchritudinem reddunt, ut illud: frigida pugnabant calidis, humentia siccis, mollia cum duris, sine pondere habentia pondus. Hypallage est quotiescumque per contrarium verba intelleguntur, ut dare classibus austros, cum ventis naves demus, non navibus ventos.

De tropis

Tropos Graeco nomine grammatici vocant, quae Latine modi locutionum interpretantur. Fiunt autem a propria significatione ad non propriam similitudinem. Quorum omnium nomina difficillimum est adnotare, sed ex omnibus Donatus tredecim usui tradendos conscripsit. Metafora est verbi alicuius usurpata translatio, sicut dicimus fluctuare segetes, gemmare vites, cum in his rebus fluctus et gemmas non invenimus, quibus haec verba aliunde transferuntur. Sed haec atque alia ceteraque locutionis adeo quae intellegenda sunt propterea figuras amictibus obteguntur, ut sensum legentis exerceant, et ne nuda atque in promptu posita vilescant. Fiunt autem metaforae modis quattuor: ab animali ad animale, ut aligeros conscendit equos. Metaforice loquens vincto quadrupedi alas avis, et quod est in deserta pectora, uti scimus volatili et quadrupedis. Ab inanimali ad animale, ut pontum pinus arat, sulcum premit alta carina. Miscuit usum terrae aquis, dum arare et sulcum premere ad terram pertineat, non ad mare. Ab animali ad inanimale, ut florida iuventus. Miscuit flores in animales iuventutum, quia animam habent. Ab inanimali ad inanimale, ut tum Neptune pater, cum tempora cana crepantia cuncta salo resonant, magnum cum perpetere ... pro fluctu ventos, et flumina cum nubibus errant. Metafora enim et tympora et cineres non adornantur pruinae ... ad homines. Sic et alia ceteraque nomina de alio genere in aliud genus decentissime decoris gratia transferuntur, ut oratio adornetur. Metafora autem aut partis unius est, ut fluctuare segetes; non potes dicere segetare fluctus. Aut antistrofa est, id est reciproca, ut remigium alarum. Nam et alae avium et alarum remigia dicuntur. Catacresis est alienae rei nomen appositum. Et discernitur a metafora, quod illa vocabulum habenti largitur aliud; haec quia non habet proprium, alieno utitur, ut facieque simillima lauro. Et Centauri: nec una ambo, vinctisque ferunt frontibus, et longa sulcant vada salsa carina. Dum facies et frons tantum animalium vel hominum sint. Quod nisi si poeta non apposuisset taurum, quod proprium eidem praedicaret non haberet. Metalempsis est tropus a praecedenti quod sequitur insinuans, ut ... tenebrosaque; venit harundo. Nam per manum verba, per harundinem litterae significatae sunt. Metonomia transnominatio ab alia significatione ad aliam proximitatem translata. Fit autem multis modis. Aut enim per id quod continet id quod continetur ostendit, ut theatra plaudunt

203.

prata mugiunt. dum illic homines plaudant. hic boves mugiant. Aut contra pro eo quod continet id quod continetur. ut iam proximus ardet ucalegon. dum non ille sed domus eius arderet. Item per inventorem id quod inventum est. ut sine cerere et libero friget venus. et commixta vulcanum mittit ad astra favilla. Vult enim per cererem frumentum ei inventricem intellegere panem. et per liberum inventorem vitis vinum. per venerem libidines. per vulcanum ignem. Aut contra per inventa inventorem demonstrat. ut vinum precamur pro libero. quia vinum apud grecos invenit. Item per efficientem id quod efficitur. sicut pigrum frigus. quod pigros homines faciat. Et timor pallidus eo quod homines pallidos reddat. Aut contra pro eo quod efficitur efficientem. ut iungit equos auriga spumantiaque addit frena feris. Spumantia frena dixit. cum utique non ipsa faciant spumas sed equus. qui ea gerit spumis conspergat infusis. Antonomasia est pro nomine. id est vice nominis posita. ut maia genitus pro mercurio. Que tribus fit ex modis. Ab animo. ut magnanimusque anchisiades. A corpore ut ipse arduus. Extrinsecus. ut infelix puer atque impar congressus achilli. Epitheton super nomen. preponitur enim proprio nomini. ut alma ceres obscenaeque canes. importunaeque volucres. Inter antonomasiam autem et epitheton hoc differt. quod antonomasia pro vice nominis ponitur. epitheton autem numquam sine nomine est. Quibus duobus tropis. vel vituperamus aliquem vel ostendimus vel laudamus. Synecdoche est conceptio. cum a parte totum. vel a toto pars intellegitur. Cum et per speciem genus. et per genus species demonstratur. Sed species pars est. genus autem totum. A toto pars intellegitur. ut quam multae glomerantur aves ubi frigidus annus transpontum fugat. Non enim totus annus est frigidus sed pars anni. id est hyemps. A parte totum. ut flammas cum regia puppis extulerat. ubi non solum puppis sed navis. et inmanis sed quae in ea. et non omnis sed una flammas extulit. Onomatopeia est nomen factum ad imitandum sonum vocis confuse. ut stridor valvarum. hinnitus equorum. mugitus boum. balatus ovium. Periphrasis est circumloquium dum res una pluribus verbis significatur. ut auras vitales carpit. Significavit enim per compositionem verborum unam rem hoc est vivit. Hic autem tropus geminus est. Nam aut veritatem splendide producit. aut foeditatem circuitu evitat. Veritatem splendide producit sic. Et iam prima novo spargebat lumine terras Tithoni croceum linquens aurora cubile. Vult enim dicere iam lucescebat. aut dies ortus erat. Foeditatem circuitu evitat sic. placidumque petivit. Coniugis infusus gremio. Hoc enim circuitu evitat obscenitatem. et decenter ostendit concubitum. Yperbaton transcensio cum verbum aut sententia ordine mutucatur. Huius species quinque sunt. Anastrofe. Isteropteron. Parenthesis. Themesis. Synthesis. Anastrofe verborum ordo praeposterus. ut litora circum. pro circum litora. Isteropteron sententiae ordo mutatus. ut per quod altos tetigit fluctus. et ad equora venit. Ante enim ad equora venit. et sic tetigit fluctus. Parenthesis ubi interponimus sententiam nostram. quae ex medio remota integrum sermonem perdurat. ut aeneas. neque enim patrius consistere mentem. Passus amor rapidum. ad naves premittit achaten. Est enim ordo. Eneas rapidum premittit achaten. Nam illud in medio parenthesis est. Themesis est sectio unius nominis per interpositionem verborum. ut multum nebulae circum dea fudit amictum. pro circumfudit. Synthesis est ubi ex omni parte confusa sunt verba. ut illud. Iuvenes fortissima frustra pectora si vobis audendi extrema cupido. Certa sequi quae sit rebus fortuna videtis. Excessere omnes adytis arisque relictis. Dii quibus imperium hoc steterat succurritis urbi. Incensae moriamur. et in media arma ruamus. Ordo talis est. Iuvenes fortissima pectora. frustra succurritis urbi incensae. quia dii excessere quibus hoc imperium steterat. Unde si vobis cupido certa est sequi me audentem extrema. ruamus in media arma et moriamur. Yperbole est excelsitas fidem excedens. ultra quam credendum est. ut sidera verberat unda. et [illegible]. hoc enim ultra fidem aliquid augetur. nec tamen a veritate significandae via erratur. quamvis verba quibus indicatur excedant. ut voluntas loquentis non fallentis appareat. Quo tropo non solum augetur aliquid sed minuitur. augetur ut velocior euro. minuitur ut mollior pluma. durior saxo. Allegoria est alieniloquium. aliud enim sonat et aliud intellegitur. ut tres litore cervos conspicit errantes. ubi tres duces belli punici vel tria bella punica significantur. Et in bucolicis aurea mala decem misi. id est ad augustum decem eglogas pastorum. Huius tropi plures sunt species. ex quibus eminent VII. Yronia. Antifrasis. Enigma. Carientismos. Paroemia. Sarcasmos. Asteismos. Yronia est sententia per pronuntiationem contrarium habens intellectum. Hoc enim tropo callide. aut per accusationem. aut per insultationem dicitur. ut est illud. Vestras eure domos illa se iactet in aula. Eolus et clauso ventorum carcere regnet. Et quomodo aula sic carcer est. Solvitur enim pronuntiatione. Nam carcer pronuntiatio est. iactet et aula yronia est. et tota per contrariam pronuntiationem per yroniae speciem quae laudando deridet. Antifrasis est sermo e contrario intellegendus. ut lucus quia caret luce per nimiam nemorum umbram. et manes. id est mites et modesti. cum sint terribiles et inmanes. et parcae et eumenides furiae quod nulli parcant. vel benefaciant. Hoc tropo et nani athlantes. et ceci videntes. et vulgo ethyopes argentei appellantur. Inter yroniam autem et antifrasin hoc distat quod yronia pronuntiatione sola indicat quod intellegi vult. sicut cum dicimus homini agenti male bonum est quod facis. Antifrasis vero non voce pronuntiantis significat contrarium. sed suis tantum verbis quorum origo contraria est. Enigma est questio obscura quae difficile intellegitur nisi aperiatur. ut est illud. De comedente exivit cibus. et de forti exivit dulcedo. Significans ex ore leonis favum extractum. Inter allegoriam autem et enigma hoc interest. quod allegoriae vis gemina est. et sub re alia aliud figuraliter indicat. Enigma vero sensus tantum obscurus est. et per quasdam ymagines adumbratur. Carientismos est tropus quo dura dictu gratius proferuntur. ut cum interrogantibus numquid nos quesierit aliquis. respondetur. quia bona fortuna. Unde intellegitur neminem nos quesisse. Paroemia est rebus et temporibus accommodatum proverbium. Rebus: ut contra stimulum calces. dum significatur adversis resistendum. Temporibus: ut lupus in fabula. Aiunt enim rustici vocem hominem perdere si eum prior lupus viderit. Unde et subito tacenti dicitur istud proverbium lupus in fabula. Sarcasmos est hostilis irrisio cum amaritudine ut referes ergo haec. et nuntius ibis pelide genitori. illi mea tristia facta degeneremque neoptolemum narrare memento. huic contrarius est asteismos. urbanitas sine iracundia ut illud. Qui bavium non odit. amet tua carmina mevi. atque idem iungat vulpes et mulgeat hyrcos. id est qui bavium non odit. pro pena ei contingat ut diligat mevium. Fuerunt autem bavius et mevius poetae pessimi. et inimici virgilii. Qui hos ergo diligit. faciat quod contra naturam est. id est iungat vulpes. et mulgeat hyrcos. Omoeosis est quae latine interpretatur similitudo. per quam minus notae rei per similitudinem eius quae magis nota est panditur demonstratio. Huius species sunt tres. Icon. Parabola. Paradigma. Icon est ymago cum figuram rei ex simili genere conamur exprimere. ut per omnia mercurio similis vocemque coloremque. Et crines flavos et membra decora iuventae. Congrua enim est similitudo de specie et persona inducitur. Parabola est comparatio ex dissimilibus rebus. ut Qualis in arvis aestifere libies visu leo. cominus hoste consedit. Ubi leoni caesarem comparavit non ex suo. sed ex alio genere similitudinem faciens. Paradigma est exemplum dicti vel facti alicuius. aut ex simili. aut ex dissimili genere conveniens. eis quae proponimus verba. Tam fortiter periit apud yppone scipio. quam utica cato. Similitudo autem tribus modis fit. a pari. a maiore. a minore. A pari. ac veluti magno in populo cum saepe coorta est seditio. A maiore ad minus. Qualiter expressum ventis per nubila fulmen. A minore ad maius. Si potuit manes accersere coniugis orpheus. Treicia fretus cythara fidibusque canoris. Quasi dicat me parva et brevi. id est si ille cythara fretus. ego pietate;

De prosa.

Prosa est producta oratio. et a metri lege soluta. Prosum enim antiqui productum dicebant et rectum. Unde ait varro apud plautum prosis lectis significare rectis. Unde et quae non est perflexa numero sed recta prosa oratio dicitur. in rectum producendo. Alii prosam autem dictam ab eo quod sit profusa. vel ab eo quod spatiosius proruat et excurrat nullo sibi termino praefinito. Praeterea tam apud grecos quam apud latinos longe antiquiorem curam fuisse carminum quam prosae. Omnia enim prius versibus condebantur. prosae autem studium sero viguit. Primus apud grecos ferecides syrus soluta oratione scripsit. Apud romanos autem appius caecus adversus pyrrum solutam orationem primus exercuit. Iam exhinc et ceteri prosam orationem condiderunt.

De metris.

Metra vocata quia certis pedum mensuris atque spatiis terminantur. neque ultra dimensionem temporum constitutam procedunt. Mensura enim grece metrum dicitur. Versus dictus ab eo quod pedibus in ordine suo dispositis. certo fine moderantur per articulos. qui cesa et membra nominantur. Qui ne longius provolverentur quam iudicium posset sustinere. modum statuit ratio unde reverteretur. et ab eo ipso versum vocatum dicunt quod revertatur. Huic adheret rithmus qui non est certo fine moderatus. sed tamen rationabiliter ordinatis pedibus currit. qui latine nihil aliud quam numerus dicitur. De quo est illud. Numeros memini si verba tenerem. Carmen vocatur quicquid pedibus continetur. Cui datum nomen existimant seu quod carptim pronuntiaretur. unde hodie lanam quam purgantes decerpunt carminare dicimus. seu quod qui illa canerent carere mente existimabantur. Metra vel a pedibus nuncupantur. vel a rebus quae scribuntur. vel ab inventoribus. vel a frequentatoribus. vel a numero sillabarum. A pedibus metra vocata. ut dactilica. iambica. trochaica. A trocheo enim trochaicum metrum nascitur. a dactilo dactilicum. Sic et alia a suis pedibus. A numero ut exametrum. pentametrum. trimetrum. Nam senarios versus nos ex numero pedum vocamus. Hos greci quia geminos feriunt trimetros dicunt. Exametrum autem latini primum fecisse ennius traditur. eosque longos vocat. Ab inventoribus metra appellata dicuntur. ut anacreontium. saphicum. archilocium. Nam anacreontica metra anacreon composuit. Saphica sapho mulier edidit. Archilocium archilocus quidam scripsit. Colofonium colofonii quidam excogitaverunt. Sotadeum quoque repertor est sotades genere creticus. Simonidium quoque metrum simonides poeta liricus composuit. A frequentatoribus: ut asclepiadeum. Non enim ea asclepius invenit. sed proinde ita vocata quod eis idem frequentissime et elegantissime usus sit. A rebus quae scribuntur ut heroicum. elegiacum. bucolicum. Heroicum enim carmen dictum quod eo virorum fortium res et facta narrantur. Nam heroes appellantur viri quasi aerii et caelo digni propter sapientiam et fortitudinem. Quod metrum auctoritate cetera metra praecedit. unum ex omnibus tam maximis operibus aptum. quam parvis suavitatis et dulcedinis eque capax. Quibus virtutibus nomen solum obtinuit ut heroicum vocaretur ad memorandas scilicet heroum res. Nam et pedes simplicissimum habet. constatque duobus pedibus dactilo et spondeo ac saepe pene vel ex his vel ex illo. Nec quod temperatum fit utrisque mixtum quam si struatur a singulis. Omnibus metris quoque prius est. Hoc primum moyses in cantico deuteronomii longe ante ferecidem et homerum cecinisse probatur. Unde et apparet antiquius fuisse apud hebreos studium carminum quam apud gentiles. Siquidem et iob moysi temporibus adequatus exametro versu dactilo spondeoque decurrit. Hoc apud grecos acharesius milesius fertur primus composuisse. vel ut alii putant ferecides syrus. Quod metrum ante homerum phitium dictum est. post homerum heroicum nominatum. Phitium autem vocatum volunt. eo quod hoc genere metri oracula apollinis sint edita. Nam cum in parnaso phitonem serpentem iuvenis interfecisset sagittis insequentem: accole delfici hoc illum metro hortati sunt dicentes ie ait peian? Elegiacum autem dictum eo quod modulatio eiusdem carminis conveniat miseris. Terentianus hos elegos dicere solet. quod clausula talis tristibus ut videtur aptior esset modis. Hoc autem vix omnino constat a quo sit inventum. nisi quia apud nos ennius eo prior usus est. Nam apud grecos sic adhuc lex grammaticorum pendet ut sub iudice res religata sit. Nam quidam eorum colophonium quendam quidam archilocum auctorem atque inventorem volunt. Bucolicum id est pastorale carmen plerique siracusis primum compositum a pastoribus opinantur. nonnulli lacedemonie. Nam transeunte in tracia xerse rege persarum cum spartane virgines sub hostili metu neque egredi urbem. neque pompam choricamque agrestem diane de more exercerent. turba pastorum ne religio praeteriret eam inconditis modis cantibus celebravit. Appellatur autem bucolicum de maiore parte. quamvis opilionum caprariorumque sermones in his contra inserantur. Ymnos primum david propheta in laude dei composuisse ac cecinisse manifestum est. Deinde apud gentiles prima memmia timotoe fecit in apollinem et musas. quae fuit temporibus ennii. longe post david. Ymni autem ex greco in latinum laudes interpretantur. Epithalamia sunt carmina nubentium quae decantantur a scolasticis in honorem sponsi et sponsae. Haec primum salomon edidit in laudem ecclesiae et christi. Ex quo gentiles sibi epithalamium vindicarunt. et istud genus carminis assumptum est. Quod genus primum a gentilibus in scenis celebrabatur. postea in nuptiis tantum heserunt. Vocatum autem epithalamium eo quod super thalamum decantetur. Trenos quod latine lamentum vocamus. primum hieremias versu composuit. super urbem hierusalem et populum cum captivus duceretur. post hunc apud grecos Simonides poeta liricus. Adhibebantur autem funeribus atque lamentis. similiter et nunc. Epitaphium grece. latine super tumulum. Est enim titulus mortuorum qui in dormitione eorum fit. qui iam defuncti sunt. Scribitur enim ibi vita et mors. et etas eorum. Poesis dicitur greco nomine opus multorum librorum. poema unius. idilion paucorum versuum. distichon duorum. monostichon unius. Epigramma est titulus. quod in latino superscriptio interpretatur. Epi enim super. gramma littera vel scriptio nominatur. Epodon in poemate clausula brevis est. Dictum autem epodon quod accinatur ad speciem elegiaci. ut premisso uno longiore alter brevior componitur. atque in singulis quibusque maioribus sequentes minores quasi clausulae recinent. Clausulas autem lirici appellant quae priores versus integris subiectos. ut est apud oratium. Beatus ille qui procul negotiis. deinde sequitur [illegible]. Ut prisca gens mortalium. Sic et deinceps alterni quibus aliqui pars deest. et ipsi praecedentibus similes sed minores. Centones apud grammaticos vocari solent qui de carminibus homeri vel virgilii ad propria opera more centenario ex multis hinc inde compositis in unum sarciunt corpus. ad facultatem cuiusque materiae. Denique proba uxor adelfi centonem ex virgilio de fabrica mundi et evangeliis plenissime expressit materia composita secundum versus. et versibus secundum materiam concinnatis. Sicque quoque et quidam pomponius ex eodem poeta inter cetera stili sui otia titirum in christi honorem composuit similiter et eneidem.

De fabulis.

Fabulas poetae a fando a fando nominaverunt quia non sunt res factae. sed tantum loquendo fictae. Que ideo sunt inductae ut ficto mutorum animalium inter se colloquio ymago quaedam vitae hominum nosceretur. Has primum invenisse traditur alcmeon crotoniensis. appellanturque esopicae. aut libisticae. Esopicae sunt cum animalia muta inter se sermocinasse finguntur. vel quae animam non habent. ut urbes. arbores. montes. petrae. flumina. Libisticae autem dum hominum cum bestiis. aut bestiarum cum hominibus fingitur vocis esse commercium. Fabulas poetae quasdam delectandi causa finxerunt. quasdam ad naturam rerum. nonnullas ad mores hominum interpretati sunt. Delectandi causa ut illae sunt quas vulgo dicunt. vel quales plautus et terentius composuerunt. Ad naturam rerum finguntur fabulas. ut vulcanum claudum. quia per naturam numquam rectus est ignis. ut illa triformis bestia. prima leo. postrema draco. media ipsa chimera. id est capra. cum etates hominum per eam volentes distinguere quarum ferox et horrens prima adolescentia ut leo. dominandi medio tempore lucidissima ut capra. quod acutissime videat. Tertia senecte casibus inflexis ut draco. Sic et ypocentauri fabulam eo ficta. id est hominem equo mixtum. ad exprimendam humanae vitae velocitatem. quia equum constat esse velocissimum. Ad mores. ut apud oratium. Mus loquitur muri. et mustela vulpecule. ut per narrationem fictam ad id quod agitur verax significatio referatur. Unde et esopicales fabule sunt ad morum finem relate. sicut in libro iudicum. ligna sibi regem requirunt et loquuntur ad olivam. et ad ficum. et ad vitem. et ad rubum. Quod totum utique ad mores fingitur ut ad rem quam intenditur. ficta quidem narratione. sed veraci significatione veniatur. Sic et demosthenes orator fabula usus est adversus philippum. qui cum ab atheniensibus postularet ut sibi decem oratores darentur et discederet. finxit ille hanc fabulam qua dissuaderet dicens. Lupos aliquando pastoribus quorum diligentiam decipere voluissent

conspirasse vel in amicitia convenirent; et tamen conditione uti si canes in quibus erat praecipua custodia traderentur, annuisse pastores, et in spe securitatis tradidisse canes, qui ovium suarum vigilantissimos custodes habebant. Tunc lupi adempta omni formidine, omne quod in gregibus illis erat non pro satietate tantum, verum etiam pro libidine laceravere. Philippum quoque principem populi postulare, quo facilius posset opprimere spoliatam custodibus urbem.

De hystoria.

Historia est narratio rei gestae, per quam ea quae in praeterito facta sunt dinoscuntur. Dicta autem Graece historia ΑΠΟ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΝ, id est a videre vel cognoscere. Apud veteres enim nemo conscribebat hystoriam nisi is qui interfuisset et ea quae conscribenda essent vidisset. Melius enim oculis quae fiunt deprehendimus quam quae auditione colligimus. Quae enim videntur sine mendacio proferuntur. Haec disciplina ad grammaticam pertinet, quia quicquid dignum memoria est litteris mandatur.

De primis auctoribus hystorie.

Historiae autem ideo monumenta dicuntur, eo quod memoriam tribuant rerum gestarum. Series autem dicta per translationem a sertis florum invicem comprehensarum. Hystoriam autem apud nos primus Moyses de initio mundi conscripsit. Apud gentiles vero primus Dares Frigius de Graecis et Troianis hystoriam edidit, quam in foliis palmarum ab eo conscriptam esse ferunt. Post Daretem autem in Graecia Herodotus primus hystoria habitus est. Post quem Ferecides claruit his temporibus quibus Esdras legem conscripsit.

De utilitate hystorie.

Hystoriae gentium non inpediunt legentibus in his quae utilia dixerunt. Multi enim sapientes praeterita hominum gesta ad institutionem praesentium hystoriis indiderunt. Siquidem et per hystoriam summa retro temporum annorumque supputatio comprehenditur, et per consulum regumque successum multa necessaria perscrutantur.

De generibus hystorie.

Genus hystoriae triplex est. Ephemeris namque appellatur unius diei gestio. Hoc apud nos diarium vocatur. Nam quod Latini diurnum, Graeci ephemerida dicunt. Kalendaria appellantur quae in menses singulos digeruntur. Annales sunt res singulorum annorum. Quaecumque digna memoriae domi militiaeque, mari ac terra per annos in commentariis acta sunt, ab anniversariis gestis annales nominarunt. Hystoria autem multorum annorum vel temporum est, cuius diligentia annui commentarii in libris delati sunt. Inter hystoriam autem et annales hoc interest, quod hystoria est eorum temporum quae vidimus, annales vero sunt eorum annorum quos aetas nostra non novit. Unde Salustii ex hystorialibus, Eusebii et Hieronimi ex annalibus et hystoria constare. Inter hystoriam et argumentum et fabulam interest. Nam hystoriae sunt res verae quae factae sunt. Argumenta sunt quae etsi facta non sunt, fieri tamen possunt. Fabulae vero sunt quae nec facta sunt nec fieri possunt, quia contra naturam sunt.

Explicit liber primus.

INCIPIT LIBER II. De Rethorica.

Quisquis civiles cupiat cognoscere mores,
Haec scripta legat que liber iste tenet.
Hec temnas modico lector pro corpore librum,
Corpore permodico mel tibi portat apis.

RETHORICA EST bene dicendi scientia in civilibus questionibus ad persuadendum iusta et bona, in rerum personarumque negotio causa. Dicta autem rethorica Graeca appellatione ΑΠΟ ΤΟΥ ΡΗΤΟΡΙΣΙΝ, id est a copia locutionis. Rhesis enim apud Graecos locutio dicitur, rethor orator. Coniuncta est autem grammaticae arti rethorica. In grammatica enim scientiam recte loquendi discimus, in rethorica vero percipimus qualiter ea quae didicimus proferamus.

De inventoribus rethorice artis.

Haec autem disciplina a Graecis inventa est, a Gorgia, Aristotele, Ermagora, et translata in Latinum a Tullio videlicet et Titiano et Quintiliano, sed ita copiose, ita varie, ut eam lectori admirari in promptu sit, comprehendere inpossibile. Nam membranis retentis quasi adhaerescit, ad hoc recedente memoriae series dictionis, ac mox repositis recordatio omnis elabitur. Huius disciplinae perfecta cognitio oratorem facit.

De nomine oratoris et de partibus rethorice.

Orator est igitur vir bonus dicendi peritus. Vir bonus constat natura, moribus, artibus. Dicendi peritus consistit artificiosa eloquentia, quae constat partibus quinque: inventione, dispositione, elocutione, memoria, pronuntiatione, et fine officii, quod est aliquid persuadere. Ipsa autem peritia dicendi in tribus rebus consistit: natura, doctrina, usu. Natura ingenio, doctrina scientia, usu assiduitate. Haec sunt enim quae non solum in oratore, sed in unoquoque homine artifice expectantur, ut aliquid efficiat.

De tribus generibus causarum.

Genera causarum tria sunt: deliberativum, demonstrativum, iudiciale. Deliberativum genus est in quo de quibus libet utilitatibus vitae quid aut debeat aut non debeat fieri tractatur. Demonstrativum in quo laudabilis persona aut reprehensibilis ostenditur. Iudiciale in quo de ipsius personae facto aut poenae aut praemii sententia datur. Dictum autem iudiciale eo quod iudicet hominem et sententia sua ostendat, utrum laudabili praemio dignus sit, aut certe condempnari liberarique supplicio. Deliberativum genus vocatur eo quod de unaquaque re in eo deliberatur. Huius duplex est suasio et dissuasio, id est de expetendo vel expetendo et fugiendo, id est de faciendo et non faciendo. Suasoria autem in tribus locis dividitur: honesto, utili et possibili. Haec differt aliquid a deliberativa, quia suasoria et cum altera persona, deliberativa interdum et apud se agitur. In suasoria autem duo sunt quae plurimum valent: spes et metus. Demonstrativum dicitur quod unamquamque rem aut laudando aut vituperando demonstret. Quod genus duas habet species: laudem et vituperationem. Laudis ordo tribus temporibus distinguitur: ante ipsum, in ipso, post ipsum. Ante ipsum: O sola infandos Troiae miserata labores. Post ipsum: In freta dum fluvii current, dum montibus umbrae lustrabunt, semper honos nomenque tuum laudesque manebunt. Pari ordine et contrario in vituperatione hominis haec forma servanda est: ante hominem, in homine, post hominem. Locus communis ad demonstrativum genus vituperationis pertinet. Quod tamen ab eo in aliquo differt. Nam vituperatio quae contraria est laudi specialiter ad certam facientis personam adhibetur. Communis vero locus generaliter in facti communem proponitur. Unde et communis locus dicitur, quia absente persona non tam in homine quam in ipsum crimen exponitur. Omne enim vitium non in uno tantum, sed et commune in pluribus invenitur.

De gemino statu causarum.

Status apud rethores dicitur ea res in qua causa consistit, id est constitutio. Graeci enim statum a contentione stasin dicunt. Latini autem non solum a pugna per quam expugnant propositionem adversarii, sed quod in eo pars utraque consistit. Fit autem ex intentione et depulsione. Status autem causarum duo sunt: rationalis et legalis. De rationali oriuntur generalia: coniectura, finis, qualitas, translatio. De fine iudicialis et negotialis. De iudiciali absoluta et assumptiva. De assumptiva concessio, remotio criminis, relatio criminis et compensatio. De concessione purgatio et deprecatio. Coniecturalis status est cum factum quod ab alio obicitur ab alio pernegatur. Diffinitivus status est cum id quod obicitur non hoc esse contenditur, sed quid illud sit adhibitis diffinitionibus adprobatur. Ipsa et constitutio generalis dicitur. Qualitas est cum qualis res sit quaeritur; et quia de vi et genere negotii controversia est, constitutio generalis appellatur. Translatio est cum causa ab eo pendet quod non aut is agere videtur quem oportet, aut non apud quos, quo tempore, qua lege, quo crimine, qua poena oporteat. Translativa constitutio est quia actio translationis et commutationis indigere videtur. Iudicialis est in qua aequi et recti natura et praemii aut poenae ratio quaeritur. Negotialis est in qua quid iuris ex civili more et aequitate sit consideratur. Assumptiva est quae ipsa ex se nihil dat firmi ad recusationem, foris autem aliquid defensionis assumit. Concessio est cum reus non id quod factum est defendit, sed ut ignoscatur postulat; quod nos ad paenitentes probavimus pertinere. Remotio criminis est cum id crimen quod infertur ab se et a sua culpa in alterius potestatem vel alium reus dimovere conatur. Relatio criminis est cum ideo iure factum dicitur, quod aliquis ante iniuria lacessierit. Comparatio est cum aliud aliquod alterius factum honestum aut utile contenditur, quod ut fieret illud quod arguitur

204.

dicitur esse commissum. Purgatio est cum factum quidem conceditur, sed culpa removetur. Haec partes habet tres: inprudentiam, casum, necessitatem. Deprecatio est cum et peccasse et consulto peccasse reus confitetur, et tamen ut ignoscatur postulat; quod genus perraro potest accidere. Item ex legali statu haec oriuntur: id est scriptum et voluntas, leges contrariae, ambiguitas, collectio sive ratiocinatio, et diffinitio legalis. Scriptum et voluntas est quando verba ipsa videntur cum sententia scriptoris dissidere. Legis contrariae status est quando inter se duae leges aut plures discrepare noscuntur. Ambiguitas est cum id quod scriptum est duas aut plures res significare videtur. Collectio vel ratiocinatio est quando ex eo quod scriptum est aliud quoque quod non est scriptum invenitur. Diffinitio legalis est cum vis ubi quasi in diffinitiva constitutione in qua posita sit quaeritur. Status ergo tam rationales quam legales a quibusdam certi XVIII connumerati sunt. Ceterum in rethoricis Tullii XVIIII repperiuntur, propterea quia translationem inter rationales principaliter adfixit status. Unde et ipse Cicero reprehendens translationem legalibus statibus applicavit.

De tripertita controversia.

Tripertita controversia iuxta Ciceronem aut simplex est aut iuncta. Et si iuncta erit, considerandum est utrum ex pluribus questionibus iuncta sit, an ex aliqua comparatione. Controversia simplex est quae absolutam continet unam questionem, hoc modo: Corinthiis indicemus bellum an non? Iuncta est ex pluribus questionibus, in qua plura quaeruntur, hoc modo: Utrum Kartago diruatur, an Kartaginiensibus reddatur, an eo colonia deducatur. Ex comparatione, in qua per contentionem utrum potius an potissimum quaeritur, ad hunc modum: utrum exercitus in Macedoniam contra Philippum mittatur qui sociis sit auxilio, an teneatur in Italia ut quam maxime contra Hannibalem copiae possint esse.

De quattuor partibus orationis.

Partes orationis in rethorica arte quattuor sunt: exordium, narratio, argumentatio, conclusio. Harum prima auditoris animum provocat, secunda res gestas explicat, tertia fidem assertionibus facit, quarta finem totius orationis conplectitur. Inchoandum est itaque taliter ut benivolum, docilem vel attentum auditorem faciamus: benivolum precando, docilem instruendo, attentum excitando. Narrandum est ita ut breviter atque aperte loquamur. Argumentandum est ita ut primum nostra firmemus, dehinc adversa confringamus. Concludendum ita ut concitemus animum audientis implere quod dicimus.

De quinque modis causarum.

Species causarum sunt quinque, id est honestum, admirabile, humile, anceps, obscurum. Honestum causae genus est cum statim sine oratione nostra favet animus auditoris. Admirabile est quo est abalienatus animus eorum qui audituri sunt. Humile est quod neglegitur ab auditore et non magnopere attendendum videtur. Anceps est in quo aut iudicatio dubia est, aut honestatis causa et turpitudinis particeps, ut et benivolentiam pariat et offensam. Obscurum in quo aut tardi auditores sunt, aut difficilioribus ad cognoscendum negotiis causa cernitur implicata.

De syllogismis rethoricis.

Syllogismus Graece, Latine argumentatio interpretatur. Argumentatio autem dicta est quasi argutae mentis oratio, qua inventum probabile exequimur. Syllogismus igitur est propositionis et assumptionis confirmationisque extrema conclusio, aut ex ambiguitatis initio aut ex fiducia comprobantis. Constat enim tribus partibus: propositione, assumptione, conclusione. Propositio, ut puta: Quod bonum est, turpe fieri non potest. Consensit auditor. Assumpsit ille: Pecunia turpe usu fit. Concludit: Ergo pecunia bonum non est. Syllogismis autem non solum rethores, sed maxime dialectici utuntur, licet apostolus saepe proponat, assumat, confirmet atque concludat; quae, ut diximus, propria artis dialecticae atque rethoricae sunt. Syllogismorum apud rethores principalia genera duo sunt: inductio et ratiocinatio. Inductionis membra sunt tria: prima propositio, secunda illatio, quae et assumptio dicitur, tertia conclusio. Inductio est quae rebus non dubiis captat assensionem eius cum quo instituta est, sive inter philosophos, sive inter rethores, sive inter sermocinantes. Propositio inductionis quae similitudines concedendae rei necessario unius inducit aut plurium. Illatio inductionis est quae et assumptio dicitur, quae rem de qua contenditur et cuius causa similitudines habitae sunt introducit. Conclusio inductionis est quae aut concessionem illationis confirmat, aut quid ex ea efficiatur declarat. Ratiocinatio est oratio qua id de quo est questio comprobatur. Enthimema quod Latine interpretatur mentis conceptio, quam inperfectum syllogismum solent artigraphi nuncupare. Nam in duabus partibus eius argumenti forma consistit, quando id quod ad fidem pertinet faciendam utitur syllogismorum lege praeterita, ut est illud: Si tempestas vitanda est, non est igitur navigandum. Ex sola enim propositione et conclusione constat esse perfectum, unde magis rethoribus quam dialecticis convenire iudicatum est. Ratiocinationis duo sunt modi. Primus enthimema, quod est inperfectus syllogismus atque rethoricus. Secundus epichirema, quod est inrethoricus et latior syllogismus. Enthimematis membra sunt quinque: primum convincibile, secundum ostentabile, tertium sententiale, quartum exemplabile, quintum collectivum. Convincibile est quod evidenti ratione convincitur, sicut fecit Cicero pro Milone: Eius igitur mortis sedetis ultores, cuius vitam si putetis per vos restitui posse, nolitis. Ostentabile est quod certa rei demonstratione constringit, sic Cicero in Catilina: Hic tamen vivit, immo vivit et in senatum venit. Sententiale est quod sententia generalis adducit, ut apud Terentium: Obsequium amicos, veritas odium parit. Exemplabile est quod alicuius exempli comparatione eventum simile comminatur, sic Cicero in Philippicis: Te miror, Antoni, quorum exempla imitaris, eorum exitum non pertimescere. Collectivum est cum in unum quae argumentata sunt colliguntur, sicut ait Cicero pro Milone: Quem igitur cum gratia noluit, hunc voluit cum aliquorum querela; quem iure, quem loco, quem tempore non est ausus, hunc iniuria alieno tempore cum periculo capitis non dubitavit occidere. Praeterea secundum Victorinum enthimematis est altera diffinitio ex sola propositione, sicut iam dictum est, quod ita constat: Si tempestas vitanda est, navigatio non est requirenda. Ex sola assumptione, ut est illud: Inimicus est, occidit. Inimicus autem est, et quia illi dolo est conclusio, enthimema vocatur. Secundus epichirema, descendens de ratiocinatione latior et exertior rethoricis syllogismis, latitudine distans et productione sermonis a dialecticis syllogismis, propter quod rethoribus datur. Hic autem constat modis tribus: primus modus est tripertitus, secundus quadripertitus, tertius quinquepertitus. Tripertitus epichirematicus syllogismus est qui constat membris tribus, id est propositione, assumptione, conclusione. Quadripertitus est qui constat ex membris quattuor: prima propositione, secunda assumptione et una propositionis sive assumptionis coniuncta, tertia probatione et conclusione. Quinquepertitus itaque est qui constat ex membris quinque, id est prima propositione, secunda eius probatione, tertia assumptione, quarta eius probatione, quinta conclusione. Hunc Cicero ita facit in arte rethorica: Si deliberatio et demonstratio genera sunt causarum, non possunt recte partes alicuius generis causae putari. Eadem enim res alii genus, alii pars potest esse; idem genus et pars non potest, et cetera, quousque syllogismi huius membra claudantur.

De lege.

Lex est constitutio populi, quam maiores natu cum plebibus sanxerunt. Nam quod rex vel imperator edicit, constitutio vel edictum vocatur. Institutio aequitatis duplex est, nunc in legibus, nunc in moribus. Inter legem autem et mores hoc interest, quod lex scripta est, mos vero est vetustate probata consuetudo, sive lex non scripta. Nam lex a legendo vocata, quia scripta est. Mos autem longa consuetudo est de moribus tracta tantundem. Consuetudo autem est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex; nec differt scriptura an ratione consistat, quia et legem ratio commendat. Porro si ratione lex constat, lex erit omne iam quod ratione constiterit, dumtaxat quod religioni congruat, quod disciplinae conveniat, quod saluti proficiat. Vocata autem consuetudo, quia in communi est usu. Omnis autem lex aut permittit aliquid, ut vir fortis petat praemium, aut vetat, ut sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat, aut punit, ut qui caedem fecerit capite plectatur. Factae sunt autem leges ut earum metu coherceatur humana audacia, tutaque sit inter inprobos innocentia, et in ipsis inprobis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas. Legis enim praemio aut poena vita moderatur humana. Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem patriae, loco temporique conveniens, neces-

...fantia, uelut manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat; nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium utilitate conscripta.

De sententia.

Sententia est dictum impersonale, ut: Obsequium amicos, ueritas odium parit. Huic si persona fuerit adiecta, chria erit, ita: Offendit Achilles Agamemnonem uera dicendo; Metrophanes promeruit gratiam Mitridatis obsequendo. Nam inter chrian et sententiam hoc interest, quod sententia sine persona profertur, chria sine persona numquam dicitur. Unde si sententiae persona adiciatur, fit chria; si detrahatur, fit sententia.

De cathasceua et anasceua.

Cathasceua est confirmatio propositae rei, anasceua autem contraria superiori est. Reuincit enim non fuisse aut non esse quod ita cum aut factum aut dictum esse proponitur, ut si quis chimeram neget fuisse; cathasceua autem fuisse confirmet. Inter has et thesin hoc interest, quod thesis, quamuis et ipsa habeat disputationem in utramque partem, tamen inter ea quaedam deliberatio et cohortatio est. Cathasceua autem et anasceua in his rebus quae uel similes non sunt, sed pueris ponuntur plerumque uersantur. Anasceua prima diuisio est in inconueniens et mendacium. Inconuenientis species sunt quod inhonestum est et quod inutile. Inhonestum tractatur aut in dictis aut in factis. In dictis, ut si quis indecora et non respondentia auctoritate dixisse dicatur, uelut si quis infamet Catonem illum censorium iuuentutem illam ad neglegentiam et luxuriam cohortatum. In factis, ut si quis abhorrens aliquid a sermonia et nomine suo fecisse dicatur, ut est fabula de adulterio Martis et Ueneris. Mendacii tres hi species: incredibile quod factum non creditur esse, ut adolescentem quemdam de Siculo litore ingredientes Africam classes uidere. Impossibile est, ut Clodii insidias Miloni fecit, et idem occisus sit a Milone. Contrarium est: Non a se insidias factas occidit; occisus est, non fecit insidias. Haec distributio in contrarium reformata cathasceuae proderit. Oportebit tamen principia sic ordinare ut aut credendum esse uetere auctoritate aut fabulis fidem non adhibendam esse dicamus. Et ad id pertinet in anasceua regulam, ne quid aliud significare uoluerint qui ista finxerint, ut Scyllam non marinam, sed maritimam feminam, nec succinctam canibus, sed rapacem aliquam inhospitalitate uenientibus extitisse.

De prosopopeia.

Prosopopeia est cum inanimalium et persona et sermo fingitur. Sic Cicero in Catilina: Etenim si mecum patria mea, quae mihi uita mea multo est carior, loquatur dicens et cetera. Sic et fontes et flumina loquentes, arbores inducunt, cum personam imponentes rei quae non habet naturam loquendi. Quod et tragoedis usitatum est et in orationibus frequentissime inuenitur.

De echopegia.

Echopegin uero illam uocamus in qua hominis personam fingimus pro exprimendis affectibus aetatis, studii, fortunae, laetitiae, sexus, maeroris, audaciae. Nam cum piratae persona suscipitur, audax, abrupta, temeraria erit oratio; cum feminae simulatur, sexui conuenire debet oratio. Iam uero adolescentis et senis et militis et imperatoris et parasiti et rustici et philosophi diuersa ratio est dicendi. Aliter enim loquitur gaudio affectus, aliter uulneratus. In quo genere dictionis illa sunt maxime cogitanda: quis loquatur et apud quem et de quo et ubi et quo tempore, quid egerit, quid acturus sit, aut quid pati possit, si haec consulta neglexerit.

De generibus quaestionum.

Genera quaestionum duo sunt, quorum unum est finitum, alterum infinitum. Finitum ypothesis Graece, Latine causa dicitur, ubi cum certa persona controuersia est. Infinitum quod Graece thesis, Latine propositum nominatur. Haec personam non habet certam, nec inest in aliqua certa circumstantia, id est nec locus nec tempus. In causa uero certa omnia sunt. Unde quasi pars causae est propositum.

De elocutionibus.

Iam uero in elocutionibus illud intuendum erit, ut res, locus, tempus, persona audientis efflagitat: ne profana religiosis, ne inuerecundia castis, ne leuia grauibus, ne lasciua seriis, ne ridicula tristibus misceantur. Latine autem et perspicue loquendum. Latine autem loquitur qui uerba rerum uera et naturalia persequitur, nec a sermone atque cultu praesentis temporis discrepat. Huic non est satis uidere quid dicat, nisi id quoque apte et suauiter dicat, nec id quod dicit tantum, nisi id quod dicit et faciat.

De trimodo genere dicendi.

Dicenda sunt quoque summissa leniter, incitata grauiter, inflexa moderate. Hoc est enim illud trimodum genus dicendi: humile, medium, grandiloquum. Cum enim magna dicimus, granditer proferenda sunt; cum parua dicimus, subtiliter; cum mediocria, temperate. Nam in paruis causis nihil grande, nihil sublime dicendum est, sed leni ac pedestri more loquendum. In causis autem maioribus, ubi de Deo uel hominum salute referimus, plus magnificentiae et fulgoris est exhibendum. In temperatis uero causis, ubi nihil agitur ut agatur, sed tantummodo ut delectetur auditor, inter utrumque moderate dicendum est. Sed et quamuis de magnis rebus quisque dicat, non tamen semper granditer docere debet, sed summisse cum docet, temperate cum laudat aliquid uel uituperat, granditer cum ad conuersionem auersos animos prouocat. Utendum tamen uerbis in summisso genere sufficientibus, in temperato splendentibus, in grandi uehementibus.

De cola et commata et periodos.

Componitur autem instruiturque omnis oratio uerbis, comma, colon et periodon. Comma est particula sententiae, colon membrum, periodos ambitus uel circuitus. Fit autem ex coniunctione uerborum comma, ex commatibus colon, ex colon periodos. Comma est iuncturae finitio, ut puta: Et si uereor, iudices. Ecce unum comma. Sequitur et aliud comma: ne turpe sit pro fortissimo uiro dicere. Et factum est colon, id est membrum, quod intellectum sensui praestat. Sed adhuc oratio pendet, sicque deinde ex pluribus membris fit periodos, id est extrema sententiae clausula: Sed ueterem iudiciorum morem requirit. Periodos autem longior esse non debet quam ut uno spiritu proferatur.

De uitiis litterarum et uerborum et sententiarum cauendis.

Praeterea purum et honestum oratoris eloquium carere debet omnibus uitiis tam in litteris quam in uerbis quam et in sententiis. In litteris uero iuncta apta et conuenientia sint; et sic obseruandum ne praecedentis uerbi extrema uocalis in eandem uocalem primam incidat uerbi sequentis, ut: feminae Aegyptiae. Quae structura melior fit si consonantes uocalibus applicentur. Trium quoque consonantium quae inse incidentes stridere et quasi rixare uidentur uitanda iunctura est, id est r, s, x, ut: ars studiorum, rex Xerxes, error Romuli. Fugienda est et consonans m uocalibus illisa, ut: uerum enim. Praeterea carere debet oratio et omnibus uitiis quae inter prima grammaticorum studia cognoscuntur.

De iuncturis uerborum.

In uerbis quoque cauenda sunt uitia, ut non propria uerba ponantur, quae Graeci acyrologia uocant. Amanda est quoque proprietas, sic tamen ut non aliquando propter humilitatem sordidi aut speciei uocabuli translatis nominibus sit utendum, non tamen longe accitis, sed ut ueris proxima et cognata uideantur. Fugienda etiam yperbata longiora, quae fieri sine aliorum sensuum confusione non possunt. Ambiguitas quoque et uitium illud cauendum, cum quadam iactatione eloquentiae quod dici uno aut duobus uerbis significare poterant, interpositis inanibus uocibus longa et circumplexa ambage concludunt, quod uitium perissologia uocatur. Cui contrarium est uitium cum breuitatis studio et necessaria uerba furantur. Fugienda sunt quoque sic in litteris et uerbis, ita et in sententiis uitia, quae inter prima grammaticorum studia cognoscuntur. Sunt autem cacenphaton, tautologia, ellipsis, acyrologia, macrologia, perissologia, pleonasmos et his similia. At contra orationem extollit et exornat energia, quae plus quiddam quam dixerit intellegi facit, ut si dicas: ad gloriam Scipionis ascendit; et Uergilius: Demissum lapsi per funem. Cum enim lapsi dicit, altitudinis ymaginem suggerit. Huic contraria uirtus est uerbis minuere quae natura sua magna sunt. Auget et ornat orationem et figura uerborum

energiasis

De figuris uerborum et sententiarum.

et sententiarum. Nam quia directa et perpetua oratio fatigat atque fastidium tam dicendi quam audiendi creat, flectenda est et in alias uersanda formas, ut et dicentem reficiat et ornatior fiat, et iudicem diuerso uultu auditumque deflectat. Ex quibus plurimae supra a Donato in scematibus artis grammaticae annotatae sunt. Unde tantum illa inponi oportuit quae in poematibus aut in usu (?) aut dif-

ficile fiunt, in oratione autem libere. Anadiplosis est congeminatio uerborum, ut: hic tamen uiuit. Uiuit? Immo uero etiam in senatum uenit. Climax est gradatio, cum ab eo uerbo quo sensus superior finiatur inferior incipit, ac deinde quasi per gradus dicendi ordo seruatur, ut est illud Africani: Ex innocentia nascitur dignitas, ex dignitate honor, ex honore imperium, ex imperio libertas. Hanc figuram nonnulli catenam appellant, propter quod aliud in alio quasi nectitur nomine, atque ita res plures in geminatione uerborum trahuntur. Fit autem haec scema non solum in singulis uerbis, sed et in contextione uerborum, ut apud Gracchum: Pueritia tua adolescentiae tuae inhonestamentum fuit, adolescentia senectutis dedecoramentum, senectus rei publicae flagitium. Sic et apud Scipionem: Ut atque (?) ... cum illo sponsionem feci, facta sponsione ad iudicem adduxi. Adductum primo coetu damnaui, damnatum ex uoluntate dimisi. Antitheta, quae Latine contraposita appellantur, quae dum ex aduerso ponuntur sententiae pulchritudinem faciunt, et in ornamentis locutionis decentissima existunt, ut Cicero: Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia; hinc pudicitia, illinc stuprum; hinc fides, illinc fraudatio; hinc pietas, illinc scelus; hinc constantia, illinc furor; hinc honestas, illinc turpitudo; hinc continentia, illinc libido; hinc denique aequitas, temperantia, fortitudo, prudentia, uirtutes omnes certant cum iniquitate, luxuria, ignauia, temeritate, cum uitiis omnibus; postremo copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum amentia, bona spes denique cum omnium rerum desperatione confligit. In huiusmodi certamine ac proelio huiusmodi locutionis ornatio. Liber Ecclesiasticus usus est dicens: Contra malum bonum, et contra mortem uita; sic et contra pium peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi, bina et bina, unum contra unum. Sinonima est quotiens in connexa oratione pluribus uerbis unam rem significamus, ut ait Cicero: Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas. Item: non feram, non patiar, non sinam. Epanados quam regressionem nos uocamus: Principum dignitas erat pene par, non par fortasse eorum qui sequebantur. Antapodosis quotiens media primis et ultimis conueniunt: Uestrum iam hic factum reprehendo, patres conscripti, non meum, ac pulcherrimum quidem factum, uerum, ut dixi, non meum, sed uestrum. Paradiastole est quotiens id quod dicimus interpretatione discernimus, cum te pro astuto sapientem appellas, pro inconsiderato fortem, pro illiberali forte (?). Antanaclasis est quae eodem uerbo contrarium exprimit sensum. Querebatur quidam de filio quod mortem suam expectaret. Respondente non expecto, immo peto, inquit, ut expectes. Anumetabole est conuersio uerborum quae ordine mutato contrarium efficit sensum: Non ut edam uiuo, sed ut uiuam edo. Et illud: Si Antonius consul, Brutus hostis; si conseruator rei publicae Brutus, hostis Antonius. Exoche (?): quis eos appellauit apte? quis perduxit apte? Nunc figuras sententiarum quae opere precium sit cognoscere prosequimur. Sententia est dictum impersonale, ut: Obsequium amicos, ueritas odium parit. Huic si persona fuerit adiecta, chria erit, ita: Offendit Achilles Agamemnonem uera dicendo; Metrophanes promeruit gratiam Mitridatis obsequendo. Nam inter chrian et sententiam hoc interest, quod sententia sine persona profertur, chria sine persona numquam dicitur. Unde si sententiae persona adiciatur, fit chria; si detrahatur, fit sententia. Sententiarum species multae sunt. Aliae enim sunt indicatiuae, aliae pronuntiatiuae, ut: Nusquam tuta fides. Aliae imperatiuae, ut: Uade age, nate, uoca Zefiros et labere pennis. Aliae ammiratiuae: Tantaene animis caelestibus irae? Aliae comparatiuae: Si uinci (?), et pro eo quod ibi me uinci praestat. Aliae superlatiuae, quae cum aliquo motu animi et indignatione pronuntiantur: Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames! Aliae interrogatiuae: Iuuenes, quae causa subegit ignotas temptare uias? quod genus, unde domo? pacemne huc fertis an arma? Aliae responsiuae, ut: illinc, istinc. Aliae deprecatiuae, ut: Eripe me his, inuicte, malis. Aliae permissiuae, ut: ... maneat in mota tuorum. Aliae concessiuae, ut in pulsione ...: Sequere Italiam uentis, pete regna per undas. Aliae demonstratiuae, ut: en tibi. Aliae optatiuae, ut: O mihi praeteritos referat si Iuppiter annos. Aliae derogatiuae, ut: nequaquam. Aliae cum exclamatione proferuntur, ut: Quis furor, o ciues? pacem ... Et Cicero: O di immortales, ubinam gentium sumus? Aliae exhortatiuae, cum ad sententiam prouocamus, ut: Audio spes contemnere opes. Aliae dehortatiuae, cum a contrario metu peccatoque reducimus. Sunt et affirmatiuae, ut: Quidni? Quippe. Praeceptiuae, ut: Nudus ara, sere nudus, et: Hibernis frigore messes. Uetatiuae, ut: Ne mihi uites Corithi serere; ne flagella summa pete. Negatiuae, ut: Non, minime. Sunt et iuratiuae, ut: Per te uiuere non licet. Et fornicatiuae (?) ... Dolemus, ut: Heu mihi quod nullis amor est sanabilis herbis. Simul laudimus, sic ut: Creta ferunt quondam labyrinthus in alta. Ammonetiuae, ut: Uidemus. Gemitatiuae, exortatiuae, consolatiuae, commiseratiuae. Quorum quae sit significatio, et in pronuntiando uocis ... Sunt et antipophora, quando per honesta ... in honesta, ut: Non est tua tuta uoluntas magna regna per usus (?) ... Sunt et aliae prochatalepsis, cum id quod nobis obici poterat ante praesumimus ad diluendum, ut si quis ... iudices aut eorum qui assistunt forte mirantur. Sunt et aporiae, dubitatio simulantis nescire se quid faciat aut quid dicat. Coenonosis autem dicitur communicatio consilii cum iudicibus aut aduersariis, ut si dicas: Uos consulo, iudices, aut uos, aduersarii, quid me facere conueniat aut quid uos facturi fuissetis. Paradoxon est cum dicimus inopinatum aliquid accidisse, ut pro Flacco Cicero, cum laudis praedicatorem esse debuerit, ei periculi deprecatorem esse factum. Epitrope, id est permissio, cum aliqua ipsis iudicibus aut aduersariis permittimus considerandam, ut Caluus in Uatinium: Perfrica frontem et dicito te digniorem qui praetor fieres quam Catonem. Parrisia est oratio libertatis et fiduciae plena, ut: Occidi, non Spurium Melium et cetera. Quia fuga tamen non est, ut Cicero pro Milone. Ethopoeia est cum sermonem ex aliena persona induimus, ut pro Caelio Tullius facit Appium Caecum cum Clodia eloquentem. Energia est rerum gestarum aut quasi gestarum sub oculis inductio, de qua in locis suum. Metrachesis est quae mittit animos iudicum in res praeteritas aut futuras, hoc modo: Reuocate mentes ad spectaculum expugnatae miserae ciuitatis, et uidere uos credite incendia, caedes, rapinas, direptiones liberorum, corporum iniurias, captiuitates matrum et trucidationes senum. Insinuatio autem anticipatio eorum quae dicturus est aduersarius, ut Tullii pro Milone cum mittere ... iudicum in rei publicae statum futurus esset si occiso Milone Clodius uiueret. Aposiopesis est cum id quod dicturi uidebamur silentio interrumpimus: Quos ego — sed motos praestat componere fluctus. Epanalepsis est digressio: Tulit me calor dicendi et dignitas rerum paulo longius quam uolebam, sed redeo ad causam. Anamnesis est commemoratio eius rei quam obliti fuisse nos fingimus. Aparasis est cum id quod in aures iudicum quasi deposuit, ... oportune repetimus. Ethymologia est cum alicuius nominis causam oportune proponimus, et quasi ratione reddimus. Caracterismos est descriptio figurae alienae expressa, ut: Omnia Mercurio similis uocemque coloremque et crines flauos et membra decora iuuentae. Dacrismos, cum plures sensus huiusmodi expeditos in unum locum coaceruat et cum quadam festinatione decurrit, ut Cicero: Res publica contra uitaque omnium nostrum, bona fortunae, coniuges liberosque uestros et cetera. Yronia est cum per simulationem diuersum quod dicimus intellegi cupimus. Fit autem cum laudamus eum quem uituperare uolumus, aut uituperamus quem laudare uolumus. Utriusque exemplum erit si dicas amatorem rei publicae Catilinam, hostem rei publicae Scipionem. Efin est quotiens eodem sensu diu immoramur. Cicero: Causam tandem pepercit, cum amicitiae fidem custodiuit, cum bono inimico non fuit, quin non aut accusauit aliquem aut liberauit aut prodidit. Epangelia est promissio qua iudicem attentum facimus, pollicentes nos aliqua magna aut minima dicturos. Prosopopeia est cum inanimalium et persona et sermo fingitur. Cicero in Catilina: Etenim si mecum patria mea, quae mihi uita mea multo est carior, loquatur dicens et cetera. Parathesis est cum quasi deponimus aliquid in memoria iudicum, quod tempore oportuno repetatur, nos dicentes cum oportunum fuit. Pensis, id est soliloquium, cum ad interrogata ipsi nobis respondemus. Synonisis est cum differimus aliquid petentes ut aliud interim nos praetermi...

Versus de dialectica.

Quos est ecce vices iuvenes quibus apta legendo. Discere cunctorum more fluentis aque.
Atque dies dociles vanis non perdere rebus: Nec redit unda fluens nec redit hora ruens.
Floreat in studiis virtutis prima iuventus. Fulgeat in magno laudis honore senex.
Vite quisque legas librum felicibus annis. Auctoris que memor dic miserere deus.
Me lege qui cupias veterum cognoscere sensus. Me quicumque caput rusticitate caret.
Nolo meus lector sit segnis nolo superbus: Devote et humili pectoris arte colo.
Has rogo divitias sophie non temnat amator: Navita quas pelagi portat ab orbe suo.

De dialectica

Dialectica est disciplina ad disserendas rerum causas inventa. Ipsa est philosophie species que logica dicitur, id est rationalis diffiniendi, querendi et disserendi potens. Docet enim pluribus generibus questionum quemadmodum disputando vera et falsa diiudicentur. Hanc quidam primi philosophi in suis dictionibus habuerunt, non tamen ad artis redegere peritiam. Post hos Aristoteles ad regulas quasdam huius doctrine argumenta perduxit, et dialecticam nuncupavit pro eo quod in ea de dictis disputatur. Nam lecton dictio dicitur. Ideo autem post rethoricam dialectica sequitur, quia in multis utraque communia existunt.

De differentia dialectice et rethorice artis

Dialecticam vero et rethoricam Varro in novem disciplinarum libris tali similitudine diffinivit: Dialectica et rethorica est quod in manu hominis pugnus astrictus et palma distensa, illa verba contrahens, ista distendens. Dialectica siquidem ad disserendas res acutior, rethorica ad illa que nititur docenda facundior. Illa ad scolas nonnumquam venit, ista iugiter procedit in forum. Illa requirit rarissimos studiosos, hec frequenter et populos. Solent autem philosophi antequam ad ysagogen veniant exponendam diffinitionem philosophie ostendere, quo facilius ea que ad eam pertinent demonstrentur.

De diffinitione philosophie

Philosophia est rerum humanarum divinarumque cognitio cum studio bene vivendi coniuncta. Hec duabus ex rebus constare videtur, scientia et opinatione. Scientia est cum res aliqua certa ratione percipitur. Opinatio autem cum adhuc incerta res latet et nulla ratione firma videtur, ut puta sol utrum tantus quantus videtur an maior sit quam omnis terra. Item luna globosa sit an concava, et stelle utrum adhereant celo an per aerem libero cursu ferantur. Celum ipsum qua magnitudine, qua materia constet, utrum quietum et inmobile sit an incredibili celeritate volvatur, quanta sit terre crassitudo, aut quibus fundamentis librata et suspensa permaneat. Ipsum autem nomen latine interpretatum amorem sapientie profitetur. Nam greci philo amorem, sophiam sapientiam dicunt. Philosophie species tripertita est: una naturalis, que grece phisica appellatur, in qua de nature inquisitione disseritur; altera moralis, que grece ethica dicitur, in qua de moribus agitur; tertia rationalis, que greco vocabulo logica appellatur, in qua disputatur quemadmodum in rerum causis vel vite moribus veritas ipsa queratur. In phisica igitur causa querendi, in ethica ordo vivendi, in logica ratio intelligendi versatur. Phisicam apud grecos primus perscrutatus est Tales Milesius, unus ex septem illis sapientibus. Hic enim ante alios celi causas atque vim rerum naturalium contemplata ratione suspexit. Quam postmodum Plato in quattuor diffinitiones distribuit, id est arithmeticam, geometricam, musicam, astronomiam. Ethicam primus Socrates ad corrigendos conponendosque mores instituit, atque omne studium eius ad bene vivendi disputationem perduxit, dividens in quattuor virtutes anime, id est prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Prudentia est in rebus qua discernuntur a bonis mala. Fortitudo qua adversa equanimiter tolerantur. Temperantia qua libido concupiscentiaque rerum refrenatur. Iustitia qua recte iudicando sua cuique distribuuntur. Logicam, que rationalis vocatur, Plato subiunxit, per quam discussis rerum morumque causis vim earum rationabiliter perscrutatus est, dividens eam in dialecticam et rethoricam. Dicta autem logica, id est rationalis. Logos enim apud grecos et sermonem significat et rationem. In his quippe tribus generibus philosophie etiam eloquia divina consistunt. Nam aut de natura disputare solent, ut in Genesi et Ecclesiaste, aut de moribus, ut in Proverbiis et in omnibus sparsim libris, aut de logica, pro qua nostri theologicam sibi vendicant, ut in Canticis canticorum et Evangeliis. Item aliqui doctorum philosophiam in nomine et partibus suis ita diffinierunt: Philosophia est divinarum humanarumque rerum, in quantum homini possibile est, probabilis scientia. Aliter: Philosophia est ars artium et disciplina disciplinarum. Rursus: Philosophia est meditatio mortis, quod magis convenit christianis, qui seculi ambitione calcata conversatione disciplinabili similitudine future patrie vivunt. Item alii diffinierunt philosophie rationem in duabus consistere partibus, quarum prior est inspectiva, altera actualis. Inspectiva dividitur in tres species: prima est naturalis, secunda doctrinalis, tertia divina. Doctrinalis dividitur in quattuor, quarum prima est arithmetica, secunda geometrica, tertia musica, quarta astronomia. Actualis dividitur in tres, quarum prima est moralis, secunda dispensativa, tertia civilis. Inspectiva dicitur qua supergressi visibilia de divinis aliquid et celestibus contemplamur, eaque solummodo mente inspicimus, quoniam corporeum supergrediuntur obtutum. Naturalis dicitur ubi uniuscuiusque rei natura discutitur, quia nichil generatur in vita, sed unumquodque his usibus deputatur in quibus a creatore diffinitum est, nisi forte cum voluntate dei aliquod miraculum fieri provenire monstratur. Divinalis dicitur quando aut ineffabilem naturam dei aut spiritales creaturas ex aliqua parte profundissima qualitate disserimus. Doctrinalis dicitur scientia que abstractam considerat quantitatem. Abstracta enim quantitas dicitur quam intellectu a materia separantes vel ab aliis accidentibus, ut est par et inpar vel ab huiusmodi, in sola ratiocinatione tractamus. Cuius species sunt quattuor: arithmetica, geometrica, musica, astronomia. Arithmetica est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. Geometrica est disciplina magnitudinis inmobilis et formarum. Musica est disciplina que de numeris loquitur qui ad aliquid sunt his qui inveniuntur in sonis. Astronomia est disciplina que cursus celestium siderumque figuras contemplatur omnes et habitudines stellarum circa se et circa terram indagabili ratione percurrit. Porro actualis dicitur que res propositas operationibus suis explicat. Cuius species sunt tres: moralis, dispensativa et civilis. Moralis dicitur per quam mos vivendi honestus appetitur et instituta ad virtutem tendentia preparantur. Dispensativa dicitur cum domesticarum rerum sapienter ordo disponitur. Civilis dicitur per quam totius civitatis utilitas administratur.

De ysagogis Porfirii

Post philosophie diffinitiones, in quibus generaliter omnia continentur, nunc ysagogas Porfirii expediam. Ysagoga quippe grece, latine introductio dicitur, eorum scilicet qui philosophiam incipiunt; continens in se demonstrationem primarum rerum de qualibet re quid sit, suaque certa ac substantiali diffinitione declaratur. Nam posito primo genere, deinde species et alia que vicina esse possunt subiungimus, ac discretis communibus separamus, tam diu interponentes differentias quousque ad proprium de quo querimus signata eius expressione perveniamus, ut puta: homo est animal rationale, mortale, terrenum, bipes, risus capax. Genus animal cum dicitur, est substantia hominis declarata. Est enim ad hominem genus animal, sed quia late patebat, adiecta est species terrenum. Iam exclusum est id quod aut ethereum est aut humidum. Differentia ut bipes, quia propter animalia posita est que multis pedibus innituntur. Item rationale propter illa que ratione carent. Mortale autem propter id quod non angelus est. Postea discretis atque seclusis adiectum est proprium in parte postrema. Est enim solum hominis quod ridet. Sic perfecta est ex omni parte diffinitio ad hominem declarandum. Cuius disciplinae diffinitionem plenam existimaverunt Aristoteles et Tullius ex genere et differentiis consistere. Quidam postea pleniores in docendo eius perfectam substantialem diffinitionem in quinque partibus velut in membris suis diviserunt, quarum prima est de genere, secunda de specie, tertia de differentia, quarta de proprio, quinta de accidente. Genus ut animal. Est enim generale vocabulum et commune omnium animam habentium. Species ut homo. Est enim specialitas qua separatur a ceteris animantibus. Differentia ut rationale, mortale. His enim duobus differt homo a ceteris. Cum enim dicitur rationale, discernitur ab irrationabilibus mutis, que non habent rationem. Cum mortale, discernitur ab angelis, qui nesciunt mortem. Proprium ut risibile. Homo est enim qui ridet, et hoc preter hominem nulli animali est. Accidens ut color in corpore, doctrina in anima. Hec enim temporum varietate et accidunt et mutantur. Et ex omnibus his quinque partibus oratio plene sententie ita: Homo est animal rationale, mortale, risibile, boni malique capax. Sic in omni oratione substantiali ter diu imponende debent species et differentie, quamdiu seclusis omnibus que hoc idem esse possunt, ad id perveniatur, ut proprietas iam certa teneatur. Ysagogas autem ex greco in latinum transtulit Victorinus orator, commentumque eius quinque libris Boetius edidit.

De cathegoriis Aristotelis

Secuntur Aristotelis cathegorie, que latine predicamenta dicuntur, quibus per varias significationes omnis sermo conclusus est. Instrumenta cathegoriarum sunt tria, id est prima equivoca, secunda univoca, tertia denominativa. Equivoca sunt quando multarum rerum nomen unum est, sed non eadem diffinitio, ut leo. Nam quantum ad nomen pertinet, et verus et pictus et celestis dicitur leo; quantum autem ad diffinitionem pertinet, aliter verus diffinitur, aliter pictus, aliter celestis. Univoca sunt quando duarum aut plurimarum rerum unum nomen est et diffinitio, ut tunica. Nam et birrus et tunica et vestis possunt accipere et eius diffinitionem. Ergo hic univoca in generibus esse intelliguntur, quia et nomen et diffinitionem dant formis suis. Denominativa, id est derivativa, dicuntur que quoniam ab aliquo solo differentia casu secundum nomina habent appellationem, ut a bonitate bonus, et a malitia malus. Cathegoriarum autem species decem sunt, id est substantia, quantitas, qualitas, relatio, situs, locus, tempus, habitus, agere et pati. Substantia est que proprie et principaliter dicitur, que neque de subiecto predicatur neque in subiecto est, ut aliquis homo vel aliquis equus. Secunde autem substantie dicuntur in quibus speciebus ille que principaliter substantie primo dicte sunt insunt atque clauduntur, ut in homine Cicero. Quantitas est mensura per quam aliquid vel magnum vel minimum ostenditur, ut longus, brevis. Qualitas est ut quis est orator, an rusticus, niger, an candidus. Relatio est que refertur ad aliquid. Cum enim dicitur filius, demonstratur et pater. Hec relativa sunt in oppositione. Namque servus ac dominus uno tempore exordium nominis sumunt, nec aliquando invenitur dominus prior servo, nec servus domino. Alterum enim absque altero esse non potest. Porro situs a positione dicitur, ut quis aut stet aut sedeat aut iaceat. Locus est ubi sit, in foro, an in platea. Loci autem motus partes sex sunt: dextra et sinistra, ante et retro, sursum atque deorsum. Partes quoque iste sex duo habent, longe et prope. Tempus ut hodie, heri. Habitus ab habendo aliquid dictus est, ut habere scientiam in mente, virtutem in corpore, arma in corpore instrumenti, et cetera que ad habendum modum designata a doctoribus numero comprehenduntur. Iam vero agere et pati ab agentis et patientis significatione consistunt. Nam scribo vocis actum hoc quod facientis rem indicat. Scribor patientis est quia pati se ostendit. In his enim generibus novem quorum exempli gratia quedam posita sunt, vel in ipso substantie genere quod est usia, innumerabilia repperiuntur. Nam et ea que intellectu capimus, id ad aliquem horum decem predicamentorum sermone vulgamus. Plena enim sententia de his nam est: Augustinus magnus orator filius illius stans in templo hodie infulatus disputando fatigatur. Usia autem substantia est, id est proprium quod ceteris subiacet; reliqua novem accidentia sunt. Substantia autem dicitur ab eo quod omnis res ad se ipsam subsistit. Corpus autem subsistit et ideo substantia est. Illa vero accidentia que in subsistente atque subiecto sunt substantie non sunt, quia non subsistunt, sed mutantur, sicut color vel forma. De subiecto autem et in subiecto quasi de ipso et in ipso. Ubi enim dicitur de subiecto substantia est, quia dicatur de substantia. Ubi autem dicitur de in subiecto accidentia sunt, id est que accidunt in substantia, ut quantitas, qualitas vel figura. De subiecto ergo genera et species, in subiecto accidentia sunt. Ex his novem accidentibus tria intra usiam sunt, quantitas et qualitas et situs. Hec enim sine usia esse non possunt. Extra usiam vero sunt locus, tempus et habitus. Intra et extra usiam relatio, facere et pati. Appellatas enim cathegorias constat, quia non possunt nisi ex subiectis agnosci. Quis enim quid sit homo possit agnoscere nisi aliquem hominem sibi ponat ante oculos qui subiectum nominis? Hoc opus Aristotelis intelligendum est, quoniam, sicut dictum est, quicquid homo loquitur inter decem ista predicamenta habetur. Proficit etiam ad libros intelligendos qui sive rethoribus sive dialecticis apponuntur.

Prefatio periermeniarum

Sequitur dehinc liber perihermenias subtilissimus nimis et per varias formas iterationesque cautissimus, de quo dicitur: Aristoteles quando perihermenias scriptitabat, calamum in mente tingebat.

De periermeniis Aristotelis

Omnis quippe res que una est et uno significatur sermone, aut per nomen significatur aut per verbum, que due partes orationis interpretantur totum quicquid conceperit mens ad loquendum. Omnis enim elocutio concepte rei mente interpres est. Hanc Aristoteles, vir in rerum expressione faciendisque sermonibus peritissimus, perihermeniam nominat, quam interpretationem nos appellamus, scilicet quod res mente conceptas prolatis sermonibus interpretetur per catafasin et apofasin, id est affirmationem et negationem. Per affirmationem, ut homo currit; per negationem, ut homo non currit. In his itaque perihermeniis supradictus philosophus de septem speciebus tractat, id est de nomine, de verbo, de oratione, de enuntiatione, de affirmatione, de negatione, de contradictione. Nomen est vox significativa secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars est significativa separata, ut Socrates. Verbum est quod significat tempus, cuius pars nichil extra significat et semper eorum que de altero dicuntur nota est, ut cogitat, disputat. Oratio est vox significativa, cuius partium aliquid separatum significativum est, ut Socrates disputat. Enuntiativa oratio est vox significativa de eo quod est aliquid vel non est, ut Socrates est, Socrates non est. Affirmatio est annuntiatio alicuius de aliquo, ut Socrates est. Negatio est alicuius ab aliquo, ut Socrates non est. Contradictio est affirmationis et negationis oppositio, ut Socrates disputat, Socrates non disputat. Volumina (?) perihermeniarum hec est quod ex his incipiamus (?) syllogismi fiunt, unde et analitica pertractantur.

De syllogismis dialecticis

Sequitur dehinc dialecticorum syllogismorum, ubi eius artis utilitas et virtus ostenditur, quorum conclusio plurimum lectorem adiuvat ad veritatem investigandam, ut iam absit illi error decipiendi adversarium per sophismata falsarum conclusionum. Formule categoricorum, id est predicativorum, syllogismorum sunt tres. Prime formule modi sunt novem. Primus modus est qui conducit, id est qui colligit ex universalibus dedicativis dedicativum universale directim, ut omne iustum honestum, omne honestum bonum, omne igitur iustum bonum. Secundus modus est qui conducit ex universalibus dedicativis et abdicativis abdicativum universale directim, ut omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur iustum turpe. Tertius modus est qui conducit ex dedicativis particulari et universali dedicativum particulare directim, ut quoddam iustum honestum, omne honestum utile, quoddam igitur honestum utile. Quartus modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directim, ut quoddam iustum honestum, nullum honestum turpe, quoddam igitur iustum non est turpe. Quintus modus est qui conducit ex universalibus dedicativis particulare dedicativum per reflexionem, ut omne iustum honestum, omne honestum bonum, quoddam igitur bonum iustum. Sextus modus est qui conducit ex universali dedicativa et universali abdicativa abdicativum universale per reflexionem, ut omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur turpe iustum. Septimus modus est qui conducit ex particulari et universali dedicativo dedicativum particulare per reflexionem, ut quoddam iustum honestum, omne honestum utile, quoddam igitur utile iustum. Octavus modus est qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa particulare abdicativum per reflexionem, ut nullum turpe honestum, omne honestum iustum, quoddam igitur turpe non est iustum. Nonus modus est qui conducit ex universali abdicativa et particulari dedicativa abdicativum particulare per reflexionem, ut nullum turpe honestum, quoddam honestum iustum, quoddam igitur iustum turpe non est. Formule secundi modi sunt quattuor. Primus modus est qui conducit ex universalibus dedicativa et abdicativa abdicativum universale directim, ut omne iustum honestum, nullum turpe honestum, nullum igitur turpe iustum. Secundus modus est qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa abdicativum universale directim, ut nullum turpe honestum, omne iustum honestum, nullum igitur turpe iustum. Tertius modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directim, ut quoddam iustum honestum, nullum turpe honestum, quoddam igitur iustum non est turpe. Quartus modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa dedicativum particulare directim, ut quoddam iustum non est turpe, omne malum turpe, quoddam igitur iustum non est malum. Formule tertie modi sunt sex. Primus modus est qui conducit ex dedicativis universalibus dedicativum particulare tam directim quam reflexim, ut omne iustum honestum, omne honestum iustum.

omne iustum bonum; quoddam igitur honestum bonum; quoddam bonum honestum. Secundus modus est qui conducit ex dedicativis particulari et universali dedicativum particulare directum, ut: quoddam iustum honestum; omne iustum bonum; quoddam igitur honestum bonum. Tertius modus est qui conducit ex dedicativis universali et particulari dedicativum particulare directum, ut: omne iustum honestum; quoddam iustum bonum; quoddam igitur honestum bonum. Quartus modus est qui conducit ex universali dedicativa et particulari abdicativa abdicativum particulare directum, ut: omne iustum honestum; nullum iustum malum; quoddam igitur honestum non est malum. Quintus modus est qui conducit ex dedicativa particulari et abdicativa universali abdicativum particulare directum, ut: quoddam iustum honestum; nullum iustum malum; quoddam igitur iustum non est malum. Sextus modus est qui conducit ex dedicativa universali et abdicativa particulari abdicativum particulare directum, ut: omne iustum honestum, quoddam iustum non est malum; quoddam igitur honestum non est malum. Has formulas categoricorum syllogismorum qui plene nosse desiderat, librum legat qui inscribitur Perihermenias Apulei, et quae subtilius sunt tractata cognoscet. Distincta enim interpretatio Apulei et subtiliter quae sunt tractata ad magnas intelligentias viam lectori praestante Domino introducet. Nam ad hypotheticos syllogismos ordine sequenti veniamus. Modi syllogismorum hypotheticorum qui fiunt cum aliqua conclusione sunt septem. Primus modus est: si dies est, lucet; est autem dies; lucet igitur. Secundus modus est: si dies est, lucet; non lucet; non est igitur dies. Tertius modus est ita: non et dies est et non lucet; atqui dies est; lucet igitur. Quartus modus est ita: aut dies est aut nox; atqui dies est; nox igitur non est. Quintus modus est ita: aut dies est aut nox; atqui nox non est; dies igitur est. Sextus modus est ita: non et dies est et non lucet; dies autem est; nox igitur non est. Septimus modus est ita: non et dies est et nox; atqui nox non est; dies igitur est. Modos autem hypotheticorum syllogismorum si quis plenius nosse desiderat, librum legat Marii Victorini qui inscribitur De syllogismis hypotheticis.

Hinc ad dialecticas definitionum species accedamus, quae tanta dignitate praecellunt, ut possint indiciorum apte manifestationes et quaedam indicia dictionum ostendere.

De divisione definitionum

Definitio est philosophorum quae in rebus explicandis commendis explicat quid res ipsa sit, qualis sit, et quemadmodum membris suis constare debeat. Est enim oratio brevis uniuscuiusque rei naturam a communione divisam propria significatione concludens. Divisio definitionum in partes quindecim dividitur. Prima species definitionis est usiodes, id est substantialis, quae proprie et vere dicitur definitio, ut est: homo animal rationale, mortale, sensus disciplinaeque capax. Haec enim definitio per species et differentias descendens venit ad proprium, et designat plenissime quid sit homo. Secunda species definitionis est quae Graece ennoematice dicitur, Latine notio nuncupatur, quam notionem nostro non proprio nomine possumus dicere. Haec isto modo semper efficitur: homo est quod rationali conceptione et exercitio praeest animalibus cunctis. Non enim dixit quid est homo, sed quid agat, quasi quodam signo in notitiam devocato. Ista enim et in reliquis notitiam rei profert, non substantialem explicationem declarat; et quia illa substantialis est, definitionum omnium obtinet principatum. Tertia species definitionis est quae Graece poeotes dicitur, Latine qualitativa vocatur, quia ex qualitate nomen accepit, pro eo quod quid quale sit, id quod sit evidenter ostendit. Cuius exemplum tale est: homo est qui ingenio valet, artibus pollet, et cognitione rerum aut quod agere debet eligit, aut animadversione quod inutile sit contemnit. His enim qualitatibus expressus ac definitus est homo. Quarta species definitionis est quae Graece hypographice, Latine a Tullio descriptio nominatur, quae adhibita circumlocutione dictorum factorumque rem quid sit descriptione declarat. Quaeritur enim quid sit avarus, quid crudelis, quid luxuriosus, et in universa luxuriosi et avari, crudelis natura describitur, ut si luxuriosum volumus definire, dicimus: luxuriosus est victus non necessarii, sed sumptuosi et honoris appetitor, in deliciis affluens, in libidine promptus. Haec et alia definiunt luxuriosum, sed per descriptionem definiunt. Quae species definitionis oratoribus magis apta est quam dialecticis, quia latitudinem habet, quae similitudo in bonis rebus ponitur et in malis. Quinta species definitionis est quam Graeci kata antilexin, Latine ad verbum dicimus. Haec vocem illius rei de qua quaeritur alio sermone designat uno ac singulari, et quodammodo quid illud sit in uno verbo positum uno verbo alio declarat, ut: conticescere est tacere. Item cum terminum dicimus finem, aut populatas interpretamur esse vastatas. Sexta species definitionis est quam Graeci kata diaphoran, nos per differentiam dicimus. Haec cum quaeritur quid intersit inter regem et tyrannum, adiecta differentia quid uterque sit definitur, id est: rex est modestus et temperans, tyrannus vero impius et immitis. Septima species definitionis est quam Graeci kata metaphoran, Latini per translationem dicunt, ut Cicero in Topicis: litus est qua fluctus eludit. Hoc varie tractari potest. Modo enim ut moneat, modo ut designet, modo ut laudet, aut ut vituperet. Ut moneat: nobilitas est onus moderationis apud posteros sarcina. Ut designet: apex est arx corporis. Ut laudet: adolescentia est flos aetatis. Ut vituperet: divitiae sunt brevis vitae longum viaticum. Octava species definitionis est quam Graeci kata aphaeresin tou enantiou, Latini per privantiam contrarii eius quod definitur dicunt: bonum est quod malum non est. Iustum est quod iniustum non est, et his similia. Hoc autem genere definitionis uti debemus cum contrarium est notum, ut: si bonum est quod prodest cum honestate, id quod tale non est malum est. Nona species definitionis est quam Graeci kata hypotyposin, Latini per quandam imaginationem dicunt, ut: Aeneas est Veneris et Anchisae filius. Haec semper in individuis versatur, quae Graeci atoma appellant. Decima species definitionis est quam Graeci kata ellipes olou homoiou genous, Latini per indigentiam pleni ex eodem genere dicunt, ut si quaeratur quid sit animal, respondeatur: ut homo. Rem enim quam sit praedictam declaravi exemplo. Hoc est autem proprium definitionis, quid sit illud quod quaeritur declarare. Undecima species definitionis est quam Graeci kata analogian, Latini iuxta rationem dicunt, id est per indigentiam pleni ex eodem genere, ut si quaeratur quid sit thesis, respondeatur: cui deest, ut sit arsis. Duodecima species definitionis est quam Graeci kat' epainon, id est per laudem, ut Tullius pro Cluentio: lex est mens et animus et consilium et sententia civitatis. Et aliter: pax est tranquilla libertas. Fit et per vituperationem, quam Graeci psogon vocant, ut: servitus est postremum malorum omnium, non modo bello, sed morte quoque repellenda. Tertiadecima species definitionis est quam Graeci kata to pros ti, Latini ad aliquid vocant, ut est illud: pater est cui est filius, dominus est cui est servus. Quartadecima species definitionis est kata ton horon, ut Cicero in Rhetoricis: genus est quod plures amplectitur partes. Item pars est quae subest generi. Quintadecima species definitionis est quam Graeci kat' aitiologian, Latini secundum rationem vocant, ut: dies est sol super terras, nox est sol sub terris. Scire autem debemus praedictas species definitionum topicis merito esse sociatas, quia inter quaedam argumenta sunt positae et nonnullis locis commemorantur in Topicis. Nunc autem ad Topica veniamus, quae sunt argumentorum sedes, fontes sensuum et origines dictionum.

De topicis

Topica est disciplina inveniendorum argumentorum. Divisio topicorum sive locorum ex quibus argumenta dicuntur triplex est. Nam alia in eo ipso de quo agitur haerent, alia quae dicuntur effecta, quae quodammodo ex rebus aliis certa noscuntur, alia quae assumuntur extrinsecus. Argumenta quae in eo ipso de quo agitur haerent, in tribus divisa sunt. Prima a toto, secunda a partibus, tertia a nota. Argumentum a toto cum definitio adhibetur ad id quod quaeritur, sic ait Cicero: gloria autem laus recte factorum magnorumque in rempublicam fama meritorum. A partibus est argumentum cum is qui se defendit aut negat factum aut factum iure defendit. A nota est argumentum cum ex vi nominis argumentum aliquod dicitur, ut Cicero: consulem ubi quaerebam, quem in isto maiali invenire non poteram. Effecta argumenta sunt quae quodammodo ex rebus aliis certa noscuntur. Sunt autem numero XIII. Primum a coniugatis argumentum est cum declinatur a nomine et fit verbum, ut Cicero Verrem dicit everrisse provinciam; vel nomen a verbo, cum latrocinari dicitur latro. Nomen est a nomine, Terentii: inceptio est amentium, haud amantium. Dicitur enim distantium appellationis postremitas in alia vocis declinatione formata. Secundum argumentum a genere est, cum de eodem genere sententia dicitur, ut Vergilius: varium et mutabile genus. Tertium a specie argumentum est cum generali quaestioni fidem species facit, ut: atqui sic Phrygius penetrat Lacedaemona pastor. A simili argumentum est quando rebus aliquibus similia proferuntur: Sug[g]e tela manu nullum dextra frustra, torserit in Rutulos, steterunt in corpore Grai Iliacis capiti. A differentia est argumentum quando per dif-

ferentiam aliquid separantur, ut Vergilius: Non Diomedis equos nec currum cernis Achillis. A contrariis argumentum dicitur quando res discrepantes sibimet opponuntur, ut Vergilius: Mortaline manu factae immortale carinae fas habeant, certusque incerta pericula lustret Aeneas? A consequentibus argumentum dicitur quando posita re aliquid inevitabiliter consequitur, ut Vergilius: Non ea vis animo nec tanta superbia victis. Ab antecedentibus argumentum est quando aliquid ex his quae prius gesta sunt comprobantur, ut Cicero pro Milone: Cum non dubitaverit aperire quid cogitaret, vos potestis dubitare quid fecerit? A repugnantibus argumentum est quando illud quod obicitur aliqua contrarietate destruitur, ut Cicero: Is igitur non modo a te periculo liberatus, sed etiam honore amplissimo ornatus, arguitur domi te interficere voluisse. A coniugatis argumentum est cum probabiliter ostenditur quid sit ex re quaque venturum, ut Vergilius: Nos si pellant, nihil afore credunt, quin omnem Hesperiam penitus sua sub iuga mittant. A causis argumentum est quod ex consuetudine res quaeque tractatur, ut: Ego non nihil veritus sum, dudum abs te cum venit facere quod vulgus servorum solet, dolis ut me deluderes. Ab effectis argumentum est cum ex his quae facta sunt aliquid approbatur, ut Vergilius: Degeneres animos timor arguit. A comparatione argumentum est quod per collationem personarum sive causarum sententiam nostram comparatione formatur, ut Vergilius: Tu potes unanimes armare in proelia fratres; nos aliquid Rutulos contra iuvisse nefandum est? Haec argumenta quae dicuntur extrinsecus, quae Graeci atechnos, id est artis expertes vocant, ut est testimonium. Testimonium autem constat et dividitur quinque modis, id est primo ex persona, secundo ex naturae auctoritate, tertio ex temporibus auctoritatum, quarto ex dictis factisque maiorum, quinto ex tormentis. Tertius vero superior modus qui est ex temporibus in VIII species dirimitur. Prima ingenio, secunda opibus, tertia aetate, quarta fortuna, quinta arte, sexta usu, septima necessitate, octava concursione fortuitorum. Testimonium autem est quod ab aliqua externa re sumitur ad faciendam fidem. Persona non qualiscumque est quae testimonii pondus habet ad faciendam fidem, sed morum probitate debet esse laudabilis. Naturae auctoritas quae maxima virtute consistit. Testimonia multa sunt quae afferunt auctoritatem, id est ingenium, opes, aetas, fortuna, ars, usus, necessitas, et concursio rerum fortuitarum. A dictis factisque maiorum petitur fides, cum priscorum dicta factaque memorantur. A tormentis fides fit, post quae nemo creditur velle mentiri. Ea vero quae tractantur in tempore, quasi sui iuris plurima sine definitione non indigent. Memoriae quoque commendandum est topica oratoribus, dialecticis, poetis et iuris peritis communiter argumenta praestare. Sed quando aliquid specialiter probant, ad rhetores, poetas iurisque peritos pertinent; quando vero generaliter disputant, ad philosophos attinere manifestum est. Mirabile plane genus operis in unum potuisse colligi quidquid mobilitas ac varietas humanae mentis in sensibus exquirendis per diversas causas poterat invenire, conclusum liberum ac voluntarium intellectum. Nam quocumque se verterit, quascumque cogitationes intraverit, in aliquid eorum quae praedicta sunt necesse est cadat ingenium.

De oppositis

Contrariorum genera IIII sunt, quae Aristoteles antikeimena, id est opposita vocat, propterea quod sibi velut ex adverso videntur obstare, ut contraria. Nec tamen omnia quae opponuntur sibi contraria sunt, sed omnia contraria opposita. Primum genus contrariorum est quod ex adversatione divisum vocatur, pro eo quod tantum contrarie sibi opponuntur, ut in eorum sint quibus opponuntur, ut sapientia, stultitia. Quod genus in tres species dividitur. Nam sunt quaedam contraria quae medium habent, et sunt quae sine medio sunt. Et quaedam sunt quae medium habent, et tamen suo nomine sunt, ut utrique extremo vocabulum teneant. Candidum et nigrum habent medium, quia inter eos saepe color pallidus aut fuscus invenitur. Sine medio sunt contraria quibus unum de duobus accidit, ut sanitas aut infirmitas; horum nihil est medium. Ea autem quae media sunt nomine sunt, ut felix, infelix; medium habent non felix. Secundum genus est relativorum, quae ita sibi opponuntur, ut ad se conferantur, sicut duplum, simplum. Hoc solum oppositorum genus ad se refertur. Non enim est maius, nisi ad minus referatur, et simplum nisi ad duplum, aut ei cui opponitur. Nam relativum ipso relativo ita opponitur, ut hoc ipsum quod opponitur aut eius sit cui opponitur, aut ad id quodcumque modo referatur. Dimidium enim opponitur duplo, eiusque dupli medium est, sed non illi opponitur ut eius sit cui opponitur. Sic et parvum opponitur magno, ita ut ipsum parvum ad magnum cui opponitur sit parvum. Nam superiora quae dicuntur contraria, ita sibi opponuntur, ut non eorum sint quibus opponuntur, neque ad ea quoquo modo referantur. Siquidem iniquitas iustitiae ita contraria est, ut non eadem iustitiae iniquitas sit, aut ad illam sit iniquitas. Tertium genus est oppositorum habitus vel orbatio. Quod genus ideo privatione vocatur, quia ostendit aliquid in quo prius habuisse id privatur est. Cuius species sunt tres. Quarum prima est in re, secunda in loco, tertia in tempore congruo. Ut carere visu caecitas in loco ut caecitas est, et visio est in vultu locus est, in tempore congruo, ut infantem non dicere sine dentibus eum cuius dentes adhuc aetas parva negaverit. Non enim est privatus dentibus qui nondum habuit. Quartum vero genus ex confirmatione et negatione opponitur, ut: Socrates disputat, Socrates non disputat. Hoc a superioribus ideo differt, quod illa singillatim dici possunt, haec nisi coniuncte dici non possunt. Quod genus contrarii apud dialecticos multum habet conflictum, et appellatur a beris valde oppositum, siquidem et tertium non recipit. Nam existunt quaedam habere tertium possunt, ut in contrariis candidum et nigrum. Tertium enim est nec candidum nec nigrum, sed fuscum aut pallidum. In relativis quoque, ut multa et pauca. Tertium enim est nec multa nec pauca, sed mediocria. In habitu et orbatione, ut visio et caecitas. Tertium enim est nec visio nec caecitas, sed lippitudo. Hoc quoque: legit, non legit. Tertium nihil habet.

Explicit liber secundus. Praefatio de mathematica.

Mathematica Latine dicitur doctrinalis scientia, quae abstractam considerat quantitatem. Abstracta enim quantitas est quam intellectu a materia separantes vel ab aliis accidentibus, ut est par, impar, vel ab aliis huiuscemodi in sola ratiocinatione tractamus. Cuius species sunt IIII, id est arithmetica, geometria, musica et astronomia. Arithmetica est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. Musica est disciplina quae de numeris loquitur, qui inveniuntur in sonis. Geometria est disciplina magnitudinis et formarum. Astronomia est disciplina quae cursus caelestium siderum atque figuras contemplatur omnesque habitudines stellarum. Quas disciplinas deinceps paulo latius indicamus, ut earum causae competenter possint ostendi.

INCIPIT LIBER III. De vocabulo arithmeticae disciplinae.

ARITHMETICA EST disciplina numerorum. Graeci enim numerum rithmon dicunt. Quam scriptores saecularium litterarum inter disciplinas mathematicas ideo primam esse voluerunt, quoniam ipsa ut sit nulla alia indiget disciplina. Musica autem et geometria et astronomia, quae sequuntur, ut sint atque subsistant, istius egent auxilio.

De auctoribus eius.

Numeri disciplinam apud Graecos primum Pythagoram autumant conscripsisse, ac deinde a Nicomacho diffusius esse dispositam; quam apud Latinos primus Apuleius, deinde Boetius transtulerunt.

Quid sit numerus.

Numerus autem est multitudo ex unitatibus constituta. Nam unum semen numeri esse, non numerum volunt.

Unde numeri dicti sunt.

Numero nomen nummi dedit, et a sui frequentatione vocabulum indidit. Unus a Graeco nomen trahit. Graeci enim unum ena dicunt; sic duo et tres, quos illi dia et tria appellant. Quattuor vero a figura quadrata nomen sumpsit. Quinque autem non secundum naturam, sed secundum placitum voluntatis vocabulum accepit ab eo qui numeris nomina indidit. Sex autem et septem a Graeco veniunt. In multis enim nominibus quae in Graeco aspirationem habent, nos pro aspiratione S ponimus. Inde est pro hexa sex, pro hepta septem, sicut pro herpyllo herba serpyllum. Octo vero per translationem; sicut enim illi okto, et nos octo; ita illi ennea, nos novem; illi deka, nos decem. Dictum autem decem ex Graeca etymologia eo quod ligent et coniungant infra iacentes numeros. Nam desmos coniungere vel ligare apud eos dicitur. Porro viginti dicti quod sint decem bis geniti per B litteram posita. Triginta quod a ternario denario gignantur. Sic usque ad nonaginta. Centum autem vocati a cantho, quod est circulus; ducenti a duo centum; sic et reliqui usque ad mille. Mille autem a multitudine. Unde et militia quasi multitia. Inde et milia, quae Graeci mutata littera myriades vocant.

Quid praestent numeri.

Ratio numerorum contemnenda non est. In multis enim sanctarum scripturarum locis quantum misterium habent elucet. Non enim frustra in laudibus Dei dictum est: Omnia in mensura et numero et pondere fecisti. Senarius namque, qui partibus suis perfectus est, perfectionem mundi quadam numeri sui significatione declarat. Similiter et XL dies quibus Moyses et Helias et ipse Dominus ieiunaverunt sine numerorum cognitione non intelleguntur. Sic et alii in scripturis sacris numeri existunt, quorum figuras non nisi noti huius artis scientia solvere possunt. Datum est etiam nobis ex aliqua parte sub numerorum consistere disciplina, quando horas per eam discimus, quando de mensium curriculo disputamus, quando spatium anni redeuntis agnoscimus. Per numerum siquidem ne confundamur instruimur. Tolle numerum in rebus omnibus, et omnia pereunt. Adime saeculo computum, et cuncta ignorantia caeca conplectitur, nec differre possunt a ceteris animalibus qui calculi nesciunt rationem.

Numerus dividitur in paribus et inparibus.

De prima divisione parium et inparium.

Par numerus dividitur in his: pariter par, pariter inpar, et inpariter par, et inpariter inpar. Inpar numerus dividitur in his: primum et simplicem, secundum et compositum, tertium mediocrem, qui quodammodo primus et incompositus est, alio vero modo secundus et compositus est. Par numerus est qui in duabus aequis partibus dividi potest, ut duo et IV et VIII. Inpar vero numerus est qui dividi aequis partibus nequit, uno medio vel deficiente vel superante, ut tres, quinque, VII, novem et reliqui. Pariter par numerus est qui secundum parem numerum pariter dividitur, quousque ad indivisibilem perveniat unitatem, ut puta LXIV habet medietatem XXXII, hic autem XVI, XVI vero VIII, octonarius IV, quaternarius duo, binarius unum, qui singularis indivisibilis est. Pariter inpar est qui in partes aequas recipit sectionem, sed partes eius mox indissecabiles permanent, ut sex, decem et octo, XXX, L. Mox enim si hunc numerum diviseris, incurris in numerum quem secare non possis. Inpariter par numerus est cuius partes et dividi possunt, sed usque ad unitatem non perveniunt, ut XXIV. Hic enim in medietate divisus XII facit, rursusque in alia medietate sex, deinde in alia III, et ultra divisionem non recipit sectio illa, sed ante unitatem invenit terminum quem secare non possis. Inpariter inpar est qui ab inpari numero inpariter mensuratur, ut XXV, XLIX, qui dum sint inpares numeri, ab inparibus et partibus dividuntur, ut septies septeni quadragies novem, et quinquies quini. Inparium numerorum alii sunt simplices, alii compositi, alii mediocres. Simplices sunt qui nullam aliam partem habent nisi solam unitatem, ut ternarius solam tertiam, et quinarius solam quintam, et septenarius solam septimam. His enim una pars sola est. Compositi sunt qui non solum unitate metiuntur, sed et alieno numero procreantur, ut novem, XV et XXI. Dicimus enim ter terni et septies terni, ter quini et quinquies quini. Mediocres numeri sunt qui quodammodo simplices et incompositi esse videntur, alio vero modo et compositi, ut verbi gratia novem ad XXV quamdiu comparatus fuerit, primus est et incompositus, quia non habet communem numerum nisi solum monadicum. Nam ad quindecim vero si comparatus fuerit, secundus est et compositus, quoniam inest illi communis numerus praeter monadicum numerum, id est ternarius numerus, qui novem metitur. Ter enim et quindecim ter quini. Item parium numerorum alii sunt superflui, alii diminutivi, alii perfecti. Superflui sunt quorum partes simul ductae plenitudinem suam excedunt, ut puta duodenarius. Habet enim partes quinque: duodecimam, quod est unum; sextam, quod duo; quartam, quod tria; tertiam, quod quattuor; dimidiam, quod sex. Unum enim et duo et tria et quattuor et sex simul ducta XVI faciunt, et longe a duodenario excedunt. Sic et alii similes plurimi, ut duodenarius, XX, et multi tales. Diminutivi numeri sunt qui partibus suis computati minorem summam efficiunt, ut puta denarius, cuius partes sunt tres: decima, quod est unum; quinta, quod duo; dimidia, quod quinque. Unum enim et duo et quinque simul ducta octonarium faciunt, longe a denario minorem. Similis est huic octonarius vel alii plurimi, qui in partes redacti infra consistunt. Perfectus numerus est qui suis partibus adimpletur, ut senarius. Habet enim tres partes: sextam, tertiam et dimidiam. Sexta enim eius unum est, tertia duo, dimidia tres. Hae partes in summam ductae, id est unum et duo et tria simul, eundem consummant perficiuntque senarium. Sunt autem perfecti numeri intra denarium sex, intra centenarium XXVIII, intra millenarium quadringenti nonaginta et sex.

De secunda divisione totius numeri.

Omnis numerus aut per se aut ad aliquid consideratur. Iste dividitur sic: alii sunt aequales, alii inaequales sunt. Iste dividitur sic: alii sunt maiores, alii minores sunt. Maiores dividuntur sic: I multiplices, II superparticulares, III superpartientes, IIII multiplices superparticulares, V superpartientes. Minores dividuntur sic: I submultiplices, II subsuperparticulares, III subsuperpartientes, IIII submultiplices subsuperparticulares, submultiplices subsuperpartientes. Per se numerus est qui sine relatione aliqua dicitur, ut III, IV, V, VI et ceteri similes. Ad aliquid numerus est qui relative ad alios comparatur, ut verbi gratia IV ad duo dum comparatur, duplex dicitur et multiplex; sex ad III, VIII ad IV, decem ad quinque; et rursum III ad I triplex, sex ad II, VIIII ad III, et ceteri. Aequales numeri dicuntur qui secundum quantitatem aequales sunt, ut verbi gratia II ad II, III ad III, X ad X, C ad C. Inaequales numeri sunt qui ad invicem comparati inaequalitatem demonstrant, ut III ad II, IV ad III, V ad IV, X ad VI, et universaliter maior minori aut minor maiori dum comparatus fuerit, inaequalis dicitur. Maior numerus est qui habet in se illum minorem numerum ad quem comparatur, et aliquid plus, ut verbi gratia quinarius numerus ternario numero fortior est eo quod habet quinarius numerus in se ternarium et alias partes eius duas, et reliqua tales. Minor numerus est qui continetur a maiore ad quem comparatur cum aliqua parte sui, ut ternarius ad quinarium; continetur enim ab eo cum duabus partibus suis. Multiplex numerus est qui habet in se illum minorem numerum bis aut ter aut quater aut multipliciter, ut verbi gratia duo ad I dum comparati fuerint, duplex est; III ad I, triplex; IV, quadruplex, et reliqua consequenter. Submultiplex numerus est qui intra multiplicem continetur bis aut ter aut quater aut multipliciter, ut verbi gratia I ad II bis continetur, a tribus ter, a quattuor quater, a quinque quinquies, et ab aliis multipliciter. Superparticularis numerus est dum fortior continet intra se inferiorem numerum circa quem comparatur simul et unam partem eius, ut verbi gratia tres ad duos dum comparati fuerint, continent intra se duos et alium unum, quae media pars est duorum. Quattuor ad III dum comparati fuerint, continent in se III et alium unum, quae est pars tertia. Item V ad IV dum comparati fuerint, habent in se quaternarium numerum et alium unum, quae quarta pars esse dicitur quaternarii numeri, et cetera tales. Superpartiens numerus est qui inferiorem numerum totum continet et super hunc alias partes eius duas aut III aut IV aut quinque aut alias, ut verbi gratia V ad III dum comparati fuerint, habent in se quinarius numerus ternarium et super hunc alias partes duas eius. VII ad IV dum comparati fuerint, habent in se IV et alias tres partes eius. Novem ad V dum comparati fuerint, habent in se V et alias IV partes eius. Subsuperpartiens numerus est qui continetur in numero superpartiente cum aliquibus partibus suis duabus aut tribus aut pluribus, ut verbi gratia III continentur a quinque cum aliis duabus partibus suis; V a novem cum IV partibus suis. Subsuperparticularis numerus est minor qui continetur a fortiore numero cum aliqua parte sua, aut media, aut tertia, aut quarta, aut quinta, ut verbi gratia duo ad III, III ad IV, IV ad V, et cetera. Submultiplex superparticularis numerus est qui dum comparatus ad inferiorem sibi numerum fuerit, continet in se totum inferiorem numerum multipliciter cum aliqua parte eius, ut verbi gratia V ad II dum comparati fuerint, continent in se bis binos IV et unam partem eius. Octo ad III dum comparati fuerint, continent in se bis ternos VI et unam partem eius. Submultiplex superparticularis numerus est qui dum comparatus fuerit ad inferiorem sibi numerum, continet eum multipliciter cum aliis partibus, ut verbi gratia VIII ad III dum comparati fuerint, continent in se bis ternos cum aliis duabus partibus eius. Quattuordecim ad XII dum comparati fuerint, continent in se bis senos cum aliis duabus partibus eius. Sedecim ad VII dum comparati fuerint, continent eum bis cum aliis duabus partibus eius. Undecim ad IIII dum comparati fuerint, continent in se bis quaternos cum aliis tribus partibus eius. Submultiplex superpartiens numerus est qui dum ad fortiorem sibi comparatus fuerit, continetur ab eo multipliciter cum aliquibus partibus suis, ut verbi gratia III ad VIII continentur bis cum duabus partibus suis; V ad XIII continentur bis cum tribus partibus suis.

De tertia divisione totius numeri.

Numeri aut discreti sunt aut continentes. Iste dividitur sic: I lineales, II superficiosi, III solidi. Discretus numerus est qui a discretis monadibus continetur, ut verbi gratia III, IV, V, VI et reliqui. Continens numerus est qui coniunctis monadibus continetur, ut verbi gratia ternarius numerus si in magnitudine intellegatur, id est linea aut spatium aut solida, dicitur continens. Similiter et quaternarius et quinarius numerus.

Linearis numerus est qui inchoans a monade linealiter scribitur usque ad infinitum. Unde alpha ponitur pro designatione linearum, quoniam haec littera unum significat apud Graecos. Superficialis numerus est qui non solum longitudine, sed et latitudine continetur, ut trigoni, quadrati, quinquanguli vel circulares numeri, et ceteri qui semper in plano pede, id est superficie, continentur. Trigonus numerus ita est. Quadratus numerus ita. Quinquangulus ita. Circularis est qui, cum similiter ad multiplicatus fuerit, a se inchoans ad se convertitur, ut verbi gratia quinquies quini vicies quinquies ita. Solidus numerus est qui longitudine et latitudine vel altitudine continetur, ut sunt pyramides, quae in modum flammae assurgunt, ita. Cubi, ut sunt tesserae, ita. Sperae, quibus est aequalis undique rotunditas, ita. Sphericus autem numerus est qui a circulato numero multiplicatur, et in se inchoat et in se convertitur: quinquies quini vicies quinquies. Hic circulus dum in se ipso multiplicatus fuerit, facit speram, id est quinquies XXV, CXXV.

De differentia arithmeticae et geometricae et musicae artis.

Inter arithmeticam autem et geometricam et musicam hoc interest, ut medietatem invenias. In arithmetica primo sic quaeris: coniungis extrema et dividis, et facis medium; ut puta fac extrema esse VI et XII, simul iungis et faciunt XVIII; partiris media et facis VIIII, quod est analogicum secundum arithmeticam, ut medium quantum monades superat primum, tantum his superetur ab extremo. Superat enim VIIII VI tribus monadibus, his superatur a XII. Secundum geometricam vero ita quaeris: extrema multiplicata tantum faciunt quantum et media duplicata, ut puta VI et XII multiplicata faciunt septuagies dipondii; media VIIII et VIII multiplicata tantundem faciunt. Secundum musicam itaque quota parte superat medius primum, eadem parte superatur medius ab extremo, ut puta VI et VIII duabus partibus superant, quae est pars tertia; et media VIII superatur ab ultima nona.

Quod numeri infiniti existunt.

Numeros autem infinitos esse certissimum est, quoniam in quocumque numero finem faciendum putaveris, idem ipse non dico uno addito augeri, sed quamlibet sit magnus et quamlibet ingentem multitudinem continens, in ipsa ratione atque scientia numerorum non solum duplicari, verum etiam multiplicari potest. Ita vero suis quisque numerus proprietatibus terminatur, ut nullus eorum par esse cuiquam alteri possit. Ergo et dispares inter se atque diversi sunt, et singuli quique finiti sunt, et omnes infiniti sunt.

Quid sit geometria, et de inventoribus et vocabulo eius.

Geometriae disciplina primum ab Aegyptiis reperta dicitur, quod inundante Nilo et omnium possessionibus limo obductis, initium terrae dividendae per lineas et mensuras nomen arti dedit. Quae deinde longius acumine sapientium profecta et maris et caeli et aeris spatia metiuntur. Nam provocati studiosi coeperunt post terrae dimensionem et caeli spatia quaerere: quanto intervallo luna a terris, a luna sol ipse distaret, et usque ad verticem caeli quanta se mensura extenderet, sicque intervalla ipsa caeli orbisque ambitum per numerum stadiorum ratione probabili distinxerunt. Sed quia ex terrae dimensione haec disciplina coepit, ex initio sui et nomen servavit. Nam geometria de terra et de mensura nuncupata est. Terra enim Graece ge vocatur, metron mensura. Huius disciplinae ars continet in se lineamenta, intervalla, magnitudines et figuras, et in figuris dimensiones et numeros.

De quadripertita divisione geometriae.

Geometriae quadripertita divisio est: in planum, in magnitudinem numerabilem, in magnitudinem rationalem, et figuras solidas. Planae figurae sunt quae longitudine et latitudine continentur, quae sunt iuxta Platonem numero quinque. Numerabilis magnitudo est quae numeris arithmeticae dividi potest. Magnitudines rationales sunt quarum mensuras scire possumus, inrationales vero quarum mensurae quantitas cognita non habetur.

De figuris geometriae.

Figurae solidae sunt quae longitudine et latitudine et altitudine continentur, ut est cubus. Quarum species quinque in plano, quarum prima circulus est, plano pede figura plana, quae vocatur circumducta, cuius in medio punctus est, quo cuncta convergunt, quod centrum geometrae vocant, Latini punctum circuli nuncupant. Quadrilatera plano pede figura est in plano quadrata, quae sub quattuor rectis lineis iacet, ita. Dianatheton grammon figura plana ita. Orthogonium, id est rectiangulum, figura plana in plano pede est triangulum et habet angulum rectum, ita. Isopleurus figura plana recta et subter constituta in solidum, ita. Spera est figura in rotundum formata, ita, partibus cunctis aequalis in solidum. Cubus est propria figura solida, quae longitudine et latitudine et altitudine continetur in solidum, ita. Cylindrus est figura quadrata habens superius semicirculum in solidum, ita. Conon est figura quae ab amplo in angustum finit, sicut orthogonium, ita. Pyramis est figura quae in modum ignis ab amplo in acumen consurgit. Ignis enim apud Graecos pyr appellatur. Sicut autem intra decem omnis est numerus, ita intra hunc circulum omnium figurarum concluditur ambitus. Prima autem figura huius artis punctus est, cuius pars nulla est. Secunda linea, praeter latitudinem longitudo. Recta linea est quae ex aequo in suis punctis iacet. Superficies vero quod longitudines et latitudines solas habet. Superficiei vero fines lineae sunt, quarum formae ideo in superioribus decem figuris positae non sunt, quia inter eas inveniuntur.

De numeris.

Numeros autem secundum geometricam ita quaeris. Extrema enim quae multiplicata tantum faciunt quantum media duplicata, ut puta VI et XII multiplicata faciunt septuagies dipondii; media VIIII et VIII multiplicata tantundem faciunt.

De musica et eius nomine.

Musica est peritia modulationis sono cantuque consistens. Et dicta musica per derivationem a Musis. Musae autem appellatae apo tu masthai, id est a quaerendo, quod per eas, sicut antiqui voluerunt, vis carminum et vocis modulatio quaereretur. Quarum sonus, quia sensibilis res est, et praeterfluit in praeteritum tempus inprimiturque memoriae. Inde a poetis Iovis et Memoriae filias Musas esse confictum est. Nisi enim ab homine memoria teneantur, soni pereunt, quia scribi non possunt.

De inventoribus eius.

Moyses dicit repertorem musicae artis fuisse Tubal, qui fuit de stirpe Cain ante diluvium. Graeci vero Pythagoram dicunt huius artis invenisse primordia ex malleorum sonitu et chordarum extensione percussa. Alii Linum Thebeum et Zetum et Amphion in musica arte primos claruisse ferunt. Post quos paulatim directa est praecipue haec disciplina et aucta multis modis, eratque tam turpe musicam nescire quam litteras. Interponebatur autem non modo sacris, sed et omnibus sollemnibus, omnibusque laetis vel tristioribus rebus. Ut enim in veneratione divina hymni, ita in nuptiis hymenaei, et in funeribus threni et lamenta ad tibias canebantur. In conviviis quoque lyra vel cythara circumferebatur, et accubantibus singulis ordinabatur conviviale genus canticorum.

Quid sit musica.

Itaque sine musica nulla disciplina potest esse perfecta; nihil enim est sine illa. Nam et ipse mundus quadam harmonia sonorum fertur esse compositus, et caelum ipsum sub harmoniae modulatione revolvitur. Musica movet affectus, provocat in diversum habitum sensus. In proeliis quoque tubae concentus pugnantes accendit, et quanto vehementior fuerit clangor, tanto fit ad certamen animus fortior. Siquidem et remiges cantus hortatur. Ad tolerandos quoque labores musica animum mulcet, et singulorum operum fatigationem modulatio vocis solatur. Excitos quoque animos musica sedat, sicut de David legitur, qui ab spiritu inmundo Saulem arte modulationis eripuit. Ipsas quoque bestias necnon et serpentes, volucres atque delfinas ad auditum suae modulationis musica provocat. Sed et quidquid loquimur vel intrinsecus venarum pulsibus commovemur, per musicos rithmos harmoniae virtutibus probatur esse sociatum.

De tribus partibus musicae.

Musicae partes sunt tres, id est armonica, rithmica, metrica. Armonica est quae discernit in sonis acutum et gravem. Rithmica est quae requirit incursionem verborum, utrum bene sonus an male cohaereat. Metrica est quae mensuram diversorum metrorum probabili ratione cognoscit, ut verbi gratia heroicon, iambicon, elegiacon et cetera.

De triformi musicae divisione.

Ad omnem autem sonum, quae materies cantilenarum est, triformem constat esse naturam. Prima est armonica, quae ex vocum cantibus constat. Secunda organica, quae ex flatu consistit. Tertia rithmica, quae in pulsu digitorum numeros recipit. Nam aut voce editur sonus, sicut per fauces, aut flatu, sicut per tubam vel tibiam, aut in pulsu, sicut per cytharam, aut per quodlibet aliud quod percutiendo canorum est.

De prima divisione musicae quae armonica dicitur.

Prima divisio musicae, quae armonica dicitur, id est modulatio vocis, pertinet ad comoedos, tragoedos vel choros, vel ad omnes qui voce propria canunt. Haec ex animo et corpore motum facit

et ex motu sonum, ex quo colligitur musica, quae in homine vox appellatur. Vox est aer spiritu verberatus, unde et verba sunt nuncupata. Proprie autem vox hominum est seu inrationabilium animantium. Nam in aliis abusive non proprie sonum appellatur vox, ut: vox tubae infremuit, fractasque ad litora voces. Nam proprium est ut litorei sonent scopuli, et: At tuba terribilem sonitum procul aere canoro. Armonica est modulatio vocis et concordantia plurimorum sonorum vel coaptatio. Symphonia est modulationis temperamentum ex gravi et acuto concordantibus sonis, sive in voce, sive in flatu, sive in pulsu. Per hanc quippe voces acutiores gravioresque concordant, ita ut quisquis ab ea dissonuerit sensum auditus offendat. Cuius contraria est diaphonia, id est voces discrepantes vel dissonae. Euphonia est suavitas vocis; haec et melos a suavitate et melle dicta. Diastema est vocis spatium ex duobus vel pluribus sonis aptum. Diesis est spatia quaedam et deductiones modulandi atque vergentes de uno in alterum sonum. Tonus est acuta enuntiatio vocis. Est enim armoniae differentia et quantitas, quae in vocis accentu vel tenore consistit, cuius genera in XV partibus musici diviserunt, ex quibus hyperlydius novissimus et acutissimus, hypodorius omnium gravissimus est. Cantus est inflexio vocis, nam sonus directus est; praecedit autem sonus cantum. Arsis est vocis elevatio, id est initium. Thesis vocis positio, hoc est finis. Suaves voces sunt subtiles et spissae, clarae atque acutae. Perspicuae voces sunt quae longius protrahuntur, ita ut omnem impleant continuo locum, sicut clangor tubarum. Subtiles voces sunt quibus non est spiritus, qualis est infantium vel mulierum vel aegrotantium, sicut in nervis. Quae enim subtilissimae sunt chordae, subtiles ac tenues sonos emittunt. Pingues sunt voces quando spiritus multus simul egreditur, sicut virorum. Acuta vox tenuis alta, sicut in chordis videmus. Dura vox est quae violenter emittit sonos, sicut tonitruum, sicut incudis sonus, quotiens in durum malleus percutit ferrum. Aspera vox est rauca et quae dispergitur per minutos et indissimiles pulsus. Caeca vox est quae, mox emissa fuerit, conticescit atque suffocata nequaquam longius producitur, sicut est in fictilibus. Vinnolata vox est mollis atque flexibilis; et vinnolata dicta a vinno, hoc est cincinno molliter flexo. Perfecta autem vox est alta, suavis et clara: alta, ut in sublime sufficiat; clara, ut aures adimpleat; suavis, ut animos audientium blandiat. Si ex his aliquid defuerit, vox perfecta non erit.

De secunda divisione quae organica dicitur.

Secunda divisio organica est in his quae spiritu reflante completa in sonum vocis animantur, ut sunt tubae, calami, fistulae, organa, pandoria, et his similia instrumenta. Organum vocabulum est generale vasorum omnium musicorum. Hoc autem cui folles adhibentur alio Graeci nomine appellant. Ut autem organum dicatur, magis ea vulgaris est consuetudo Graecorum. Tuba primum a Tyrrenis inventa, de quibus Virgilius: Tyrrhenusque tubae mugire per aethera clangor. Adhibebatur autem non solum in proeliis, sed et in omnibus festis diebus propter laudis vel gaudii claritatem. Unde et in psalterio dicitur: Canite in initio mensis tuba, in die insignis sollemnitatis vestrae. Praeceptum enim fuerat Iudaeis ut in initio novae lunae tuba clangerent, quod etiam hucusque faciunt. Tibias excogitatas in Frigia ferunt. Has diu quidem funeribus tantum adhibitas, mox et sacris gentilium. Tibias autem appellatas putant quod primum de cervinis tibiis hinnulorum fierent, deinde per abusionem ita coeptas vocari etiam quae non de cruribus ossibusque essent. Hinc et tibicen quasi tibiarum cantus. Calamus est nomen arboris proprium, a calendo, id est fundendo voces vocatus. Fistulam quidam putant a Mercurio inventam, alii a Fauno, quem Graeci vocant Pan, nonnulli eam ab Ydi pastore Agrigentino ex Sicilia. Fistula autem dicta quod vocem emittat. Nam Graece phos, stolia missa appellatur. Sambuca in musicis species est symphoniarum. Est enim genus ligni fragilis, unde et tibiae componuntur. Pandorium ab inventore vocatum, de quo Virgilius: Pan primum calamos cera coniungere plures instituit; Pan curat oves oviumque magistros. Fuit enim apud gentiles deus pastoralis, qui primus dispares calamos ad cantum aptavit et studiosa arte composuit.

De tertia quae rithmica nuncupatur.

Tertia est divisio rithmica, pertinens ad nervos et pulsus, cui dantur species citharae diversae, tympanum quoque, cymbalum, sistrum, acetabula aenea et argentea, vel alia quae metallico rigore percussa reddunt cum suavitate tinnitum, et cetera huiusmodi. Citharae atque psalterii repertor Iubal, ut praedictum est, perhibetur. Iuxta opinionem autem Graecorum citharae usus repertus ab Apolline fuisse creditur. Forma citharae initio fuisse creditur pectori humano, quod uti vox ex pectore, ita ex ipsa cantus ederetur, appellataque eadem de causa. Nam pectus Dorica lingua cithara vocatur. Paulatim autem plures species eius extiterunt, ut psalteria, lyrae, barbitae, phoenices et pectides, et quae dicuntur Indicae et feruntur a duobus simul. Sic aliae atque aliae, et quadrata forma vel trigonali. Chordarum etiam numerus multiplicatus et commutatum genus. Veteres autem citharam fidiculam vel fidicen nominaverunt, quia tam congruunt inter se chordae eius quam bene conveniat inter quos fides sit. Antiqua autem cithara septem chordis erat. Unde et Virgilius: Septem discrimina vocum. Discrimina autem ideo quod nulla chorda vicinae chordae similem sonum reddat. Sed ideo septem chordae, vel quia tota voce implent, vel quia septem motibus sonat caelum. Chordas autem dictas a corde, quia sicut pulsus est cordis in pectore, ita pulsus est chordae in cithara. Has primum Mercurius excogitavit, idemque prior in nervos sonum strinxit. Psalterium, quod vulgo canticum dicitur, a psallendo nominatum, quod ad eius vocem chorus consonando respondeat. Est autem similitudo citharae barbaricae in modum deltae litterae. Sed psalterii et citharae haec differentia est, quod psalterium lignum illud concavum unde sonum reddit superius habet, et deorsum feriuntur chordae et desuper sonant. Cithara vero concavitatem ligni inferius habet. Psalterio autem Hebraei decachordo usi sunt propter decalogum legis. Lyra dicta apo tu lirin, id est a varietate vocum, quod diversos sonos efficiat. Lyram primum a Mercurio inventam fuisse dicunt hoc modo. Cum regrediens Nilus in suos meatus varia in campis reliquisset animalia, relicta est et testudo. Quae cum putrefacta esset et nervi eius remansissent extenti intra corium, percussa a Mercurio sonitum dedit. Ad cuius speciem Mercurius lyram fecit et Orpheo tradidit, qui huius rei erat maxime studiosus. Unde et existimatur eadem arte non feras tantum, sed et saxa et silvas cantus modulatione applicuisse. Hanc musici propter studii amorem et carminis laudem etiam inter sidera suarum fabularum commentis collocatam esse finxerunt. Tympanum est pellis vel corium ligno ex una parte extentum. Est enim pars media symphoniae in similitudine cribri. Tympanum autem dictum quod medium est, unde et margaritum medium tympanum dicitur; et ipsum ut symphonia ad virgulam percutitur. Cymbala acitabula quaedam sunt, quae percussa invicem se tangunt et faciunt sonum. Dicta autem cymbala quia cum ballematia simul percutiuntur. Cum enim Graeci dicunt cymbala ballematia. Sistrum ab inventrice vocatum. Isis enim regina Aegyptiorum id genus invenisse probatur. Iuvenalis: Isis et irato feriat mea lumina sistro. Inde et hoc mulieres percutiunt, quia inventrix huius mulier. Unde et apud Amazonas sistro ad bellum feminarum exercitus vocabatur. Tintinabulum de sono vocis nomen habet, et plausus manuum, stridor valvarum. Symphonia vulgo appellatur lignum cavum ex utraque parte pelle extensa, quam virgulis hinc et inde musici feriunt, fitque in ea ex concordia gravis et acuti suavissimus cantus.

De musicis numeris.

Numeros autem sic in musica ita geris. Positis extremis, ut puta VI et XII, dispicis quot monadibus superet VI ad XII, et VI monadibus; ducis per quadratum: sexies seni faciunt XXXVI. Coniungis extrema illa, VI ad XII, simul efficiunt XVIII. Partiris tricies sexies per decies octies, efficiunt dipondii. Hos iungis cum summa minore, id est sexies, erit VIII, et erit medium inter VI et XII. Quia ergo VIII superant VI duabus monadibus, id est III ad sexies, et superantur VIII a XII IIII monadibus, tertia portione. Qua parte ergo superat, eadem parte superatur. Sed hic ratio quemadmodum in mundo est ex volubilitate circulorum, ita et in microcosmo in tantum praeter vocem valet, ut sine ipsius perfectione et homo symphoniis carens non constet. Eiusdem musicae perfectione etiam metra consistunt in arsi et thesi, id est elevatione et positione.

De astronomiae nomine.

Astronomia est astrorum lex, quae cursus siderum et figuras et habitudines stellarum circa se et circa terram indagabili ratione percurrit.

De inventoribus eius.

Astronomiam primi Aegyptii invenerunt. Astrologiam vero et nativitatis observantiam Chaldei primi docuerunt. Abraham vero instituisse Aegyptios astrologiam Iosephus asseverat. Greci autem dicunt hanc artem ab Athlante prius excogitatam, ideoque dictus est sustinuisse caelum. Quisquis autem ille fuit, motu caeli et ratione animi excitatus, per temporum vices, per astrorum ratos definitosque cursus, per intervallorum spatia moderata consideravit dimensiones quasdam et numeros, quae definiendo ac secernendo in ordine nectens astrologiam repperit.

De institutoribus eius.

In utraque autem lingua diversorum quidem sunt de astronomia scripta volumina. Inter quos tamen Ptolomeus rex Alexandriae apud Graecos praecipuus habetur. Hic etiam canones instituit quibus cursus astrorum inveniatur.

De differentia astronomiae et astrologiae.

Inter astronomiam autem et astrologiam aliquid differt. Nam astronomia caeli conversionem, ortus, obitus motusque siderum continet, vel qua ex causa ita vocentur. Astrologia vero partim naturalis, partim superstitiosa est. Naturalis dum exequitur solis et lunae cursus, vel stellarum certas temporum stationes. Superstitiosa vero est illa quam mathematici sequuntur, qui in stellis augurantur, quique etiam XII caeli signa per singula animae vel corporis membra disponunt, siderumque cursu nativitates hominum et mores praedicare conantur.

De astronomiae ratione.

Astronomiae ratio pluribus modis constat. Definit enim quid sit mundus, quid caelum, quid sphaerae situs et cursus, quid axis caeli et poli, quae sint climata caeli, qui cursus solis et lunae atque astrorum, et cetera.

De mundo et eius nomine.

Mundus est is qui constat ex caelo et terra et mari cunctisque sideribus. Qui ideo mundus est appellatus, quia semper in motu est. Nulla enim requies eius elementis concessa est.

De forma mundi.

Formatio mundi ita demonstratur. Nam quemadmodum erigitur mundus in septentrionalem plagam, ita declinatur in australem. Caput autem eius et quasi facies orientalis regio est, ultima pars septentrionalis.

De caelo eiusque nomine.

Caelum philosophi rotundum, volubile atque ardens esse dixerunt, vocatumque hoc nomine eo quod tamquam caelatum vas impressa habeat signa stellarum. Distinxit enim illud Deus claris luminibus et implevit, sole scilicet et lunae orbe fulgenti, et astrorum micantium splendentibus signis adornavit. Hoc autem Graece uranus dicitur APOTYAPACTA, id est a videndo, eo quod aer perspicuus sit et ad speculandum purior.

De situ sphaerae caelestis.

Sphaera caeli est species quaedam in rotundum formata, cuius centrum terra est, ex omnibus partibus aequaliter conclusa. Nam sphaeram nec principium habere dicunt nec finem, ideo quod in rotundum quasi circulus unde incipiat vel ubi desinat non facile comprehenditur. Philosophi autem mundi VII caelos, id est planetas, globorum consono motu introduxerunt, quorum orbibus conexa memorant omnia, quos sibi innexos et veluti insertos versari retro et e contrario ceteris motibus suis ferri arbitrantur.

De motu eiusdem.

Sphaerae motus duobus axibus volvitur, quorum unus est septentrionalis, qui numquam occidit, appellaturque Boreus; alter australis, qui numquam videtur, et Austronotus dicitur. His duobus polis moveri sphaeram caeli dicunt, et cum motu eius sidera in ea fixa ab oriente usque ad occidentem circuire, septentrionibus breviores gyros iuxta cardinem peragentibus.

De cursu eiusdem sphaerae.

Sphaera caeli ab oriente et occidente semel in die et in nocte vertitur XXIIII horarum spatiis, quibus sol cursum suum super terras et sub terras sua volubilitate concludit.

De celeritate caeli.

Tanta celeritate caeli sphaera dicitur currere, ut nisi adversus praecipitem eius cursum astra currerent, quae eam remorarentur, mundi ruinam faceret.

De axe caeli.

Axis est septentrionalis linea recta, quae per mediam pilam sphaerae tendit, et dicta axis quod in ea sphaera ut rota volvitur, vel quia ibi plaustrum est.

De caelestibus polis.

Poli sunt circuli qui currunt per axem. Horum alter est septentrionalis, qui numquam occidit, appellaturque Boreus; alter australis, qui numquam videtur, et Austronotus dicitur. Et dicta poli quod sint axium cycli ex usu plaustrorum, a poliendo scilicet nominati. Sed polus Boreus semper videtur, Austronotus numquam, quia dextra caeli altiora, pressa austri.

De cardinibus caeli.

Cardines caeli extremae partes sunt axis. Et dicti cardines eo quod per eos vertitur caelum, vel quia sicut cor volvuntur.

De convexis caeli.

Convexa autem caeli extrema eius sunt, a curvitate dicta, ut est illud: Convexum quotiens claudit nox humida caelum. Convexum enim curvum est, quasi conversum, seu inclinatum, et in modum circumflexum.

De ianuis caeli.

Ianuae caeli duae sunt, oriens et occasus. Nam una porta sol procedit, alia se recipit.

De gemina facie caeli.

Facies caeli vel caput orientalis regio, ultima septentrionalis. De qua Lucanus: Sic mundi pars ima iacet, quam zona nivalis perpetuaeque premunt hiemes.

De quattuor partibus caeli.

Climata caeli, id est plagae vel partes, quattuor sunt, ex quibus prima pars orientalis est, unde aliquae stellae oriuntur. Secunda occidentalis, ubi nobis aliquae stellae occidunt. Tertia septentrionalis, quo sol pervenit in diebus maioribus. Quarta australis, quo sol pervenit noctibus maioribus. Oriens autem ab exortu solis est nuncupatus. Occidens autem, quod diem faciat occidere atque interire; abscondit enim lumen mundo et tenebras superinducit. Septentrio autem a septem stellis axis vocatur, quae in ipso revolutae rotantur. Hic proprie et vertex dicitur, eo quod vertitur. Meridies autem vocatur vel quia ibi sol facit medium diem, quasi medidies, vel quia tunc purius micat aether. Merum enim purum dicitur. Sunt et alia VII climata caeli, quasi VII lineae ab oriente usque in occidentem, sub quibus et mores hominum dispares atque animalia specialiter diversa nascuntur, quae vocata sunt a locis quibusdam famosis. Quorum primum est Meroes, secundum Syenes, tertium Catachoras, id est Africa, quartum Rhodus, quintum Hellespontus, sextum Mesopontum, septimum Brusten.

De hemisphaeriis.

Hemisphaerium dimidia pars sphaerae est. Hemisphaerion super terras est ea pars caeli quae a nobis tota videtur. Hemisphaerion sub terra est quae videri non potest quamdiu sub terra fuerit.

De quinque circulis caeli.

Zonae caeli quinque sunt, quarum distinctionibus quaedam partes temperie sua incoluntur, quaedam inmanitate frigoris aut caloris inhabitabiles existunt. Quae ideo zonae vel circuli appellantur, eo quod in circumductione sphaerae existunt. Quorum primus circulus ideo arcticus appellatur, eo quod intra eum Arcti signa inclusa perspiciantur. Secundus circulus ex eo tropicus dicitur, quia in eo circuitu sol ad aquilonis finibus aestatem faciat et ultra eum circulum non transeat, sed statim revertatur, et inde tropicus appellatur. Tertius circulus isemerinus, ideo aequinoctialis appellatur, eo quod sol cum ad eum orbem pervenerit aequinoctium facit. Isemerin autem Latine dies dicitur atque nox. Quo circulo dimidia sphaerae pars constituta perspicitur. Quartus circulus antarcticus vocatur, eo quod contrarius sit circulo quem arcticon nominamus. Quintus circulus isemerinus tropicus, quod a Latinis hiemalis sive brumalis appellatur, ideo quod sol cum ad eum circulum pervenerit hiemem his qui ad aquilonem sunt facit, et aestatem his qui in austri partibus commorantur.

De zodiaco circulo.

Zodiacus autem circulus est qui ex linearum quinque angulis ex una linea constat.

De candido circulo.

Lacteus circulus est via quae in sphaera videtur, a candore dicta, quia alba est. Quam aliqui dicunt viam esse qua circuit sol, et ex splendoris ipsius transitu ita lucere.

De magnitudine solis.

Magnitudo solis fortior est terra, unde et eodem momento cum oritur et orienti simul et occidenti aequaliter apparet. Quod autem quasi cubitalis nobis videtur, considerare oportet quantum sol distat a terra, quae longitudo facit ut parvus videatur a nobis.

De magnitudine lunae.

Magnitudo quoque lunae minor fertur esse quam solis. Nam dum sol superior sit a luna, et tamen a nobis maior quam luna videtur, iam si prope nos accessisset, multo maior quam luna conspiceretur. Sicut autem sol fortior est terra, ita terra fortior lunae per aliquam quantitatem.

De natura solis.

Sol dum igneus sit, prae nimio motu conversionis suae amplius incalescit. Cuius ignem dicunt philosophi aqua nutriri, et e contrario elemento virtutem luminis et caloris accipere. Unde videmus eum saepe madidum atque rorantem.

De cursu solis.

Solem per se ipsum moveri, non cum mundo verti dicunt. Nam si fixus caelo maneret, omnes dies et noctes aequales existerent. Sed quoniam alio loco cras occasurum, alio occidisse hesterno videmus, apparet eum per se ipsum moveri, non cum mundo verti. Spatiis enim inaequalibus orbes annuos conficit propter temporum mutationes. Oriens diem facit, occidens noctem inducit. Nam vadens longius ad meridiem hiemem facit, ut hibernis humoribus et

... Quod non solum christiane religionis doctores, sed etiam gentilium Plato, Aristoteles atque alii rerum veritate commoti, concordi sententia damnaverunt, dicentes confusionem rerum potius de tali persuasione generari. Nam si genus humanum ad varios actus nascendi necessitate premitur, cur aut laude mereantur boni, aut mali legum percipiant ultionem? Et quamvis ipsi non fuerint caelesti sapientiae dediti, veritatis tamen testimonio errores eorum merito perculerunt. Ordo autem iste VII saecularium disciplinarum ideo a philosophis usque ad astra perductus est, scilicet ut animos saeculari sapientia implicatos a terrenis rebus abducerent, et in superna contemplatione collocarent. Explicit liber III.

207.

INCIPIT LIBER IIII DE MEDICINA ARTE

MEDICINA EST quae corporis vel tuetur vel restaurat salutem, cuius materia versatur in morbis et vulneribus. Ad hanc itaque pertinent non ea tantum quae ars eorum exhibet qui proprie medici nuncupantur, sed etiam cibus et potus, tegimen et defensio tegumentis. Defensio denique omnis atque munitio, qua corpus nostrum adversus externos ictus casusque servatur. De nomine eius.

Nomen autem medicinae a modo, id est temperamento, inpositum existimatur, ut non satis, sed paulatim adhibeatur. Nam in multo contristatur natura, mediocri autem gaudet. Unde et qui pigmenta et antidota satis vel adsidue biberint, vexantur. Inmoderatio enim omnis non salutem, sed periculum adfert. De inventoribus eius.

Medicinae autem artis auctor ac repertor apud Graecos perhibetur Apollo. Hanc filius eius Aesculapius laude vel opere ampliavit. Sed postquam fulminis ictu Aesculapius interiit, interdicta fertur medendi cura; et ars simul cum auctore defecit, latuitque per annos pene quingentos, usque ad tempus Artaxerxis regis Persarum. Tunc eam revocavit in lucem Hippocrates Asclepio patre genitus in insula Coo. De tribus heresibus medicorum.

Hi itaque tres viri totidem hereses invenerunt. Prima Methodica inventa est ab Apolline, quae remedia sectatur et carmina. Secunda Empirica, id est experientissima ...

eorum natura extiterint, egritudines faciunt. Sicut autem quatuor sunt elementa, sic et quatuor humores, et unusquisque humor suum elementum imitatur. Sanguis aerem, colera ignem, melancolia terram, flegma aquam. Et sunt quatuor humores sicut quatuor elementa que conservant corpora nostra. Sanguis ex greca ethimologia vocabulum sumpsit, quod vegetetur et sustentetur et vivat. Coleram greci vocaverunt, quod unius diei spacio terminetur. Unde et colera, id est fellicula nominata, id est fellis effusio. Greci enim fel colen dicunt. Melancolia dicta eo quod sit ex nigro sanguine fecis admixta habundantia fellis. Greci enim melan nigrum vocant, fel autem colen appellant. Sanguis latine vocatus, eo quod suavis sit. Unde et homines quibus dominatur sanguis dulces et blandi sunt. Flegma autem dixerunt quod sit frigida. Greci enim rigorem flegmonen appellant. Ex sanguine autem et felle acute passiones nascuntur, quas greci oxea vocant. Ex flegmate vero et melancolia veteres cause procedunt, quas greci cronia dicunt.

De acutis morbis.

Oxea est acutus morbus, qui aut cito transit, aut celerius interficit, ut pleuresis, frenesis. Oxi enim acutum apud grecos et velocem significat. Quedam autem passiones ex propriis causis nomina acceperunt. Febris a fervore dicta est; est enim habundantia caloris. Frenesis appellata sive ab impedimento mentis, greci enim mentem frenas vocant, sive quod dentibus infrendant. Nam frendere est dentes concutere. Est enim perturbatio cum exagitatione et dementia ex colerica vi effecta. Cardia vocabulum a corde sumpsit, dum ex aliquo timore aut dolore afficitur. Cor enim greci cardian vocant. Est enim cordis passio cum formidabili metu. Letargia a somno vocata est; est enim oppressio cerebri cum oblivione et somno iugi, velut stertentis. Synanchis a continendo spiritu et prefocatione dicta. Greci enim synanchis continere dicunt. Qui enim hoc vitio laborat, dolore faucium prefocatur. Flegmon est fervor stomachi cum extensione atque dolore. Flegmon enim est inquieta cum rubore et dolore et tensione et dicta et vastitate. Nam cum ceperit fieri, egritudo et febris consequitur. Unde et dicitur fleumon apo flesin, id est inflamans. Sic enim [illegible] et inde nomen accepit. Pleuresis est dolor lateris acutus cum febre et sputo sanguinolento. Latus enim grece plevra dicitur, unde et pleuretica passio nomen accepit. Peripleumonia est pulmonis vitium cum dolore vehementi et suspirio. Greci enim pulmonem pleumon vocant. Unde et egritudo dicta est. Apoplexia est subita effusio sanguinis qua suffocati intereunt. Dicta autem apoplexia quod ex letali percussione repentina casus fiat. Greci enim percussionem apoplexin vocant. Spasmus latine, grece contractio subita partium aut nervorum cum dolore vehementi. Quam passionem a corde nominatam dixerunt, quia in nobis principatum vigoris habet. Fit autem duobus modis, aut ex repletione aut ex inanitione. Tetanus maior est contractio nervorum a cervice ad dorsum. Ileus lateris dolor est, dictum autem est ita a mediis, quod dolore corpus circumverberet quasi gladius. Yleos dolor intestinarum, unde et ilia dicta sunt. Greci enim yleos ab involvendo dicunt, quod se intestina per dolorem involvant. Hi et torminosi dicuntur ab intestinarum tormento. Ydrophobia, id est aque metus. Greci enim ydro aquam, phobon timorem dicunt. Unde et latini hunc morbum ab aque metu lymphaticum vocant. Fit autem ex canis rabidi morsu, aut ex aeris spuma in terra proiecta, quam si homo vel bestia contigerit, aut dementia repletur aut in rabiem vertitur. Carbunculus dictus quod mortuus sit rubens sicut ignis. Postea niger ut carbo extinctus. Pestilentia est contagium, quod dum unum apprehenderit, celeriter ad plures transit. Gignitur autem ex corrupto aere et in visceribus penetrando innititur. Hic et si plerumque per aerias potestates fiat, tamen sine arbitrio omnipotentis dei omnino non fit. Dicta autem pestilentia quasi pastulentia, quod veluti incendium depascat, ut toto descendit corpore pestis. Eadem et contagium a contingendo, quia quemcumque tetigerit polluit. Ipsa et inguina ab inguinum percussione. Eadem et lues a labe et luctu vocata, que in tantum acuta est, ut non habeat spacium temporis quo aut vita speretur aut mors, sed repentinus languor simul cum morte venit.

De cronicis morbis.

Cronia est prolixus morbus qui multis temporibus remoratur, ut podagra, ptysis. Cronon enim apud grecos tempus dicitur. Cefalea ex causa vocabulum habet. Capitis enim passio est, et greci caput cefalen vocant. Scotomia ab accidente nomen sumpsit, quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis. Vago autem est quotiescumque vente consurgente [illegible] in circuitu mittit. Sic et in vertice hominis arterie et nervi ventositate ex resoluta humectatione gignuntur et in oculis giri faciunt. Unde et vago nominata est. Epilempsia vocabulum sumpsit quod mentem appendens pariter et corpus possideat. Greci enim appensionem epilepsiam vocant. Fit autem ex melancolico humore quotiens exuberaverit et ad cerebrum conversus fuerit. Hec passio et caduca vocatur, eo quod cadens eger spasmum patiatur. Hos et vulgo lunaticos vocant, quod per lune cursum comitetur eos insidia demonum. Eadem et larvatio. Ipse est et morbus comitialis. Idem et maior et divinus, quo caduci tenentur. Cui tantum est vis ut homo valens concidat spumetque. Comitialis autem dicitur apud gentiles cum comitiorum die cuidam accidisset et comitia dimittebantur. Erat autem apud romanos comitiorum dies sollempnis in kalendis ianuarii. Mania ab insania vel furore vocata. Nam greci [illegible] furore manichen appellabant, sive ab inquietate, quam greci manie vocaverunt, sive a divinatione, quia divinare grece mantin dicitur. Melancolia dicta est a nigro felle. Greci enim nigrum melan dicunt, fel autem colen appellant. Epilepsia autem in fantasia fit, melancolia in ratione, mania in memoria. Typi sunt frigide febres, quas abusive typos appellabant, ab tibagi in aqua nascuntur. Latine forma atque status dicitur. Est autem accessionum et recessionum revolutio per statuta temporum intervalla. Reuma grece, latine eruptio sive fluor appellatur. Catarrus est fluor reumatis iugis ex naribus, qui dum ad fauces venerit, brancos vocatur, dum ad thoracem vel pulmonem, ptysis dicitur. Coriza est quotiens infusio capitis in ossa veniens narium et provocatione fit cum sternutatione. Unde et coriza nomen accepit. Brancos est prefocatio faucium a frigido humore. Greci enim guttur brancos dicunt, ita quod fauces sunt, quas nos corrupte brancia dicimus. Raucedo amputatio vocis. Hec et arteriasis vocatur, eo quod vocem raucam et clausam reddat, ab arteriarum iniuria. Suspirium nomen sumpsit, quia inspirationis difficultas est, quod greci dissonia dicunt, id est prefocatione. Peripleumonia a pulmonibus nomen accepit. Est enim pulmonis tumor cum spumarum sanguinearum effusione. Emoptois emissio sanguinis per os, unde et nomen accepit. Ema enim sanguis dicitur. Ptysis est ulceratio et tumor in pulmonibus, qui in iuvenibus facilius venire solet. Ptysis enim apud grecos dicta quod sit consumptio toti corporis. Tussis grece ab altitudine vocatur, quod a profundo pectoris veniat. Cui contraria est [illegible]. Apostoma a collectione nomen accepit. Nam collectiones greci apostema vocant. Empiis dicta ab apostomate intrinsecus vel in latere vel in stomacho cum dolore et febribus et tussi et habundantibus sputis et purulentis. Epaticus morbus a iecoris passione nomen accepit. Greci enim iecur epar vocant. Lienosis a splene nomen sumpsit. Greci enim splen lien dicunt. Ydropisis nomen sumpsit ab aquoso humore cutis. Nam greci ydro aquam vocaverunt. Est enim humor subcutaneus cum inflatione tegente et anhelitu fetido. Nefresis a renum languore nomen accepit. Renes enim greci nefresin dicunt. Paralisis dicta a corporis inpensatione facta ex multa infrigidatione aut in toto corpore aut [illegible]. Cacexia nomen sumpsit a corporis iniuria. Cacexia enim malam vexationem greci vocaverunt. Fit autem hec passio intemperantia egrotantis vel curatione mala medicaminis, aut post egritudinem tarda resumptio. Atrofia nomen accepit a diminutione corporis. Nam greci nutritionis cessationem atrofiam dicunt. Est enim tenuitas corporis ex causis latentibus et paulatim convalescentibus. Sarcian enim superflui carnis incrementum, quo ultra modum corpora saginantur. Greci enim carnem sarcian vocant. Sciasis vocata a parte corporis quam vexat. Nam ischia ossa que summitates iliorum [illegible] greci scian vocant. Fit autem de flegmate quotiens descenderit in recta ossa et efficitur ibi glutinatio. Podagram greci a retentione pedum dicunt nominata et a ferali dolore. Siquidem omnem [illegible] fuerit abusive [illegible] vocant. Arteticus morbus ab articulorum passione vocabulum sumpsit. Calculus petra est que in vesica fit, unde et nomen accepit. Gignitur ex materia flegmatica. Stranguria dicta est eo quod sit [illegible] urinae difficultate. Satiriasis [illegible] desiderium veneris cum extensione naturalium locorum, dicta passio a satyris. Diarria iugis ventris fluxus [illegible]. Dissinteria est divisio continuatis, id est ulceratio intestinorum. [illegible]

intestina. Fit autem antecedente fluore quem greci diarriam vocant. Lienteria dicta quod tamquam cibum per lenia intestina nullis obstantibus faciat perlabi. Colica passio nomen sumpsit ab intestino quod greci colum appellant. Ragadie dicte eo quod sint rugarum collectiones circa orificium. Hec et emorroide a sanguinis fluore dicte. Greci enim sanguinem [illegible] vocant.

De alopicia.

Alopicia est capillorum fluor circumscriptus pilis fulvis a cutis [illegible] habitu, vocata hoc nomine a similitudine animalis vulpecule, quam greci alopicam vocant. Parotide sunt duritie vel collectiones que ex febribus aut ex aliquo alio nascuntur in aurium vicinitate. Unde et parotide sunt appellate. Ota enim greci auricula dicunt. Lentigo est vestigia macularum parvula in rotunditate formata, a specie lenticule dicta. Erisipila est quam latini sacrum ignem appellant, id est execrandum per antifrasin. Siquidem in superficie rubore flammeo cutis rubescit et toto rubore quasi ab igne [illegible] invadunt loca, ita ut et febris excitetur. Serpedo est rubor cutis cum pustularum extantia, et nomen sumpsit a serpendo, eo quod serpat per membra. Impetigo est sicca scabies prominens a corpore cum asperitate et rotunditate forme. Hanc vulgo sarnam appellant. Prurigo vocata est a perurendo et ardendo. Nictalmi est passio que per diem visui patentibus oculis denegatur et noctibus revertentibus tenebris redditur, aut [illegible] plerique volunt, die reddit, nocte negat. Verruce aliud est sauriasis, aliud verruce singulatim sunt. Sauriasis vero una fortior et [illegible]. Scabies et lepra utraque passio asperitas cutis cum prurigine et squamatione. Scabies asperitas cutis et squamatio est. Hec denique nomen accepit, quod ita velut [illegible] advenit. Nam scabies quasi squamies. Lepra vero cutis asperitas squamosa lapide habens similitudinem, unde nomen sumpsit. Cui color nunc in nigredinem vertitur, nunc in albore, nunc in rubore. In corpore hominis ita lepra dinoscitur: si variatim inter sanas cutis partes color diversus appareat, aut si ita se ubique diffundat ut omnia unius coloris quasi adusti faciat. Elefantiacus morbus dicitur ex similitudine elefanti, cuius naturaliter dura pellis et aspera nomen morbo in hominibus dedit, quia corporis superficiem similem facit elephantorum cuti, sive quia magna passio est sicut animal ipsum ex quo ducit nomen. Ictericus greci appellant a cuiusdam animalis nomine quod sit coloris fellei. Hunc morbum latini arquatum dicunt a similitudine celestis arcus. Aurigionem vero Varro appellat a colore auri. Regium autem morbum inde estimant, quod vino bono et regalibus cibis facilius curetur. Cancer a similitudine marini animalis vocatum. Nullo, sicut medici dicunt, medicamine sanabile, aut quod precidi solet a corpore membrum ut [illegible] tamen mortem quamlibet tardius afferat. Ordeolus est parvissima ac purulenta collectio in pilis palpebrarum constituta, in medio lata et ex utraque parte conducta, ordei granum simulans, unde et nomen accepit. Furunculus est tumor in acutum surgens, dictus quod ferveat quasi fervunculus. Unde et grece antrax dicitur, quod sit ignitus. Ostedo est quod infantium ora exulcerantur, dicta ex languore [illegible]. Frenusculi ulcera circa rictum oris similia his que fiunt iumentis asperitate frenorum. Ulcus putredo quasi vulnus, quod ferro fit quasi vulcus, quod dolet quasi ulcus, unde et nomen accepit. Pustula est in superficie corporis tumor, enim velut collectio. Papula est parvissima cutis erectio circumscripta cum rubore et tumore. Sanies dicta quia ex sanguine nascitur. Excitatur enim calore vulneris sanguis in saniem vertitur. Nam sanies non fit in quocumque loco, nisi ubi sanguis advenerit, quia omne quod putrescit nisi calidum et humidum fuerit, quod est sanguis, putrefieri non potest. Sanies autem et tabes sunt differentes. Fluere enim sanies vivorum est, tabes vero mortuorum. Cicatrix est obductio vulneris naturalem colorem prohibens, sic dicta quod obducat vulnera atque obtegat.

De remediis medicaminum.

Medicine curatio spernenda non est. Meminimus enim Ysaiam Ezechie languenti aliquid medicinale mandasse, et Paulus apostolus Tymotheo modicum vinum prodesse dixit. Curatio autem morborum tribus generibus constat: Farmacia, quam latini medicamina vocant. Cirurgia, quam latini manuum operatione vocant. Dieta, quam latini regulam nuncupant. Est enim observatio legis et vite. Sunt autem omni curationi species tres. Primum genus dieticum, secundum farmaceuticum, tertium cirurgicum. Dieta est observatio legis ac vite. Farmacia est medicamentorum curatio. Cirurgia ferramentorum incisio. Nam ferro inciduntur que medicamentorum non senserint medicinam. Antiquior autem medicina herbis tantum et sucis erat. Talis enim medendi usus cepit, deinde ferro et ceteris medicaminibus. Omnis autem curatio aut ex contrariis aut ex similibus adhibetur. Ex contrariis, ut frigidum calido vel humidum sicco, sicut in homine superbia sanari non potest nisi humilitate sanetur. Ex similibus vero, sicut ligamentum, sicut ad vulnus rotundum vel oblongo oblongum apponitur. Ligatura enim ipsa non eadem membris et vulneribus omnibus, sed similis simili coaptatur. Que et duo ipsa adiutoria nominibus suis significant. Nam antidotum grece, latine ex contrario datum dicitur. Contraria enim contrariis medicine ratione curantur. Acopum ex similitudine pigmenti quod interpretatur amara, quia gustu est amara, ex convenientia enim nomen accepit, quia amaritudo morbi amaritudine solum solet [illegible]. Quedam autem medicamenta ex propriis causis habent vocabula. Yera enim dicta quasi divina. Arteriaca quod apta sint gutturis meatui et tumores faucium et arteriarum leniant. Tyriaca est antidotum serpentinum, quo venena pelluntur, ut pestis peste solvatur. Catartica grece, latine purgatoria dicuntur. Catapodia eo quod modicum potentur vel glutiantur. Diamoron a suco morum nomen sumpsit, ex quo conficitur. Sic diacodion, quia ex codia, id est papavere, fit. Sic diaspermaton, quia ex seminibus componitur. Electuarium vocatum eo quod molle sorbeatur. Trocisci dicti quia in modum rotule deformantur. Trocos enim greci rotam dicunt. Collyria latinum sonant quod vitia oculorum detergant. Epitema eo quod superponatur aliis adiutoriis precedentibus. Cataplasma eo quod inductio sola sit. Emplastrum eo quod in [illegible] vocatur. Malagma quod sine igne maceretur et comprehendatur. Enema grece, latine laxatio dicitur. Pessaria dicta quod intromittantur. Medicina iumentorum Chiron quidam greci invenit, unde et pingitur dimidia parte homo, dimidia equus. Dictus autem Chiron [illegible] quia cirurgicus dicitur appellatus. Creticos dies medici vocant, quibus credo quia ex iudicio fit mutatis hoc nomen impositum, quod quasi iudicent hominem et sententia sua aut puniant aut liberent. Aforismus est sermo brevis integrum sensum propositae rei scribens.

De libris medicinalibus.

Pronostica previsio egritudinum a prenoscendo vocata. Oportet enim medicum et preterita cognoscere et presentia scire et futura providere. Dinamedia potestas herbarum, id est vis possibilitas. Nam in herbarum cura vis ipsa dinamedis dicitur. Unde et dinamedia nuncupatur in quo earum medicine scribuntur. Botanicum herbarium dicitur quod ibi herbe notentur.

De instrumentis medicorum.

Enchiridion dicitur quod manu astringatur, dum plurima contineat ferramenta. [illegible]. Flebotomum ab incisione vocatum. Nam incisio grece thomi dicitur. [illegible] angistrum. Spatomele quia latinus a similitudine [illegible]. [illegible] ventosa vocatur. Denique [illegible] corporis superposita, [illegible] sive humorem sive sanguinem nocet in superficie [illegible]. Pila a pinsendis seminibus, id est tundendis. Hic et pigmenta eo quod in pila et pilo aguntur, quasi piligmenta. Est enim pila vas concavum et medicorum aptum usui, in quo [illegible] tisane fieri et pigmenta contundi solent. Varro autem refert Pilumnum quendam in Italia fuisse, qui pinsendis preficit arvis. Unde et pilum pistores. Ab hoc quippe pilum et pila inventa, quibus far pinsitur, et ex eius nomine ita appellata. Pilum autem est unde contunditur quod in pila mittitur. Mortarium quod ibi ita semina in pulverem redacta et mortua condiantur. [illegible] et contunduntur collyria resolvunturque. Nam aspera frangi non potest qui resolvi collirium facit.

De odoribus et unguentis.

Odor vocatus ab aere. Tymiama lingua greca vocatur quod sit odorabile. Nam tymo dicitur flos qui odorem refert. Unde Virgilius: Redolentque tymo fraglantia mella. Incensum dictum quia igne consumitur dum offertur. Tecidos formule incensi in longitudine porrecte, que fiunt ex multis pigmentis. [illegible]. Stacten est incensum quod ex pressura manat; [illegible]. [illegible] optimum. Mirobalanum quia sit ex glande odorata. [illegible] mirobalan capellatur. Oleum est purum nullique rei admixtum. Unguentum vero est omne quod ex communi oleo confectum aliarum specierum commixtione augetur, odoris iocunditatem sumens et longius redolens. Unguenta autem quedam dicta a locis, ut telinum, cuius Iulius Cesar meminit dicens: Corpusque suavi telino unguimus. Hoc conficiebatur in insula Telo, que est una ex cicladibus. Sic et quedam ab inventorum nomine, ut amaricinum. Nam quidam [illegible] ex cicladibus. [illegible] quendam puerum Amaracum nomine copia unguentorum gerentem casu prolapsum esse et maiore ex commixtione odorem creasse. Unde nunc optima unguenta amaracina dicuntur. Sunt autem ex genere florum, ut est alia quo amaracino suo [illegible] dicitur, ut rosaceum a rosa, [illegible] a flore [illegible] et proprie maxime odore refert. Ex his quedam simplicia unguenta [illegible]

musica i cognita illi[illegible] erat. Na multa s[illegible] q i reg[illegible] habit: p hac disciplina sa
cta legunt sic de dd legit q ab spu i mundo saule modulatione eripuit. Ase
pradeg q: medie freneticu qnda p symphonia pstine sanitati restituit. Po
stremo & astronomia nota hebit p q m reples rone astror 7 mutatioes tepu.
Na sic ait qda medicor cu ipsor glicatib: & nra corpa comutant. Hic est
q medicina scda phia dicit. V trq: n disciplina circu hoiem s uendicat.
Na sic p illa anima. ita p hanc corp curat.

INCP. LIB. V. DE AVCTORIB LEGV.

MOYSES GENTIS hebraice pmu omniu diuinas leges sacris litteris explicauit. Foroneus rex grecis primus leges iudiciaq: constituit. Mercuri trismegist pmi leges egyptiis tradidit. Salon pmi leges atheniensib: dedit. Ligurg pmi lacedemoniis iura ex apollinis auctoritate confinx. Numa popili q romulo successit i regno. pmi leges romanis dedit. Dein pu ppls sediciosus magistrat ferre n possit. x uiros legib: scribendis creauit. q leges ex libris salomonis i latinu sermone translatas xii tabulis exposuert. Fuert au hii Appi. Claudi. Veturiu. Veteri. Juli. Manili. Sulpici. Sexti. Curati. Romoli. Postum. Hii x uiri legu conscribendar electi s. Leges au redigere i libis pmi pompei consul i stituere uoluit. s: n psequitur obtrectator metu. Dein cesar cep id facere. s: an interfectus est. Paulati au antiq leges uetustate atq: i ccia exoluert. Quar & si iam nullus usus e. noticia tam necessaria uidet. Leges noue a constantino cesare ceperunt. & reliqs succedentib: ciantq: pmixte & i ordinate. p ea theodosi minor august ad similitudine ggoriani & hermogeniani codice factu constitutionu a constantini tempib: sub ppo eq: imperatoris titulo dispositu qm a suo noie theodosianu uocauit.

De legib: diuinis & humanis.

[illegible]

Qd differat ius & leges.

Qd sit ius naturale.

Qd sit ius ciuile.

Qd ius gentiu.

Qd ius militare.

Qd sit ius publicu.

Qd sit ius quiritum.

Qd sit lex.

Qd sit plebisscitu.

Qd senatus consultu.

Qd constitutio & edictu.

Qd responsa prudentu.

De legib: consularib: & tribuniciis.

De lege satyra.

De legib: rodiis.

De priuilegiis.

Qd possit lex.

Quare facta est lex.

Qual debeat fieri lex.

De causis.

De testibus.

De instrumentis legalib:

De reb:

reparatio. Causa redintegrationis quę in potestatis expleta non est. Restitutio ... potestatis ablata atque extorta est.

De criminibus in lege conscriptis

Crimen a carendo nomen accepit. ... falsitas et certa quae non oportet ... facinus a faciendo malum quod noceat alteri. Flagitium a flagitando corruptela libidinis ... noceat. Hęc duo genera omnium peccatorum. Vis est virtus potestatis per quam causa sive res aut ... extorquetur. Vis privata est si quis ante iudicium armatis hominibus quemquam a suo ... deiecerit vel expugnaverit. Vis publica est si quis civem ante populum vel iudicem vel regem appellantem necaverit ... Dolus est mentis calliditas ab eo quod deludat. Aliud enim agit, aliud simulat. ... Calumnia est iurgium alienę litis a calvendo, id est decipiendo dicta. ... Iniuria est iniustitia. ... Seditio est dissensio civium ... Sacrilegium proprie sacrarum rerum furtum. ... Adulterium est illusio alieni coniugii ... Stuprum raptus proprie est illicitus coitus, a corrumpendo dictus ... Homicidium ... Parricidii actio non ... Iam enim iudicium ... Testamentum ...

De penis in legibus constitutis

De momentis et horis

Cronica grece dicitur quę latine temporum series appellatur, qualem apud grecos Eusebius Cesariensis episcopus edidit, et Hieronimus presbiter in latinam linguam convertit. Chronos enim grece, latine tempus interpretatur.

Tempora autem momentis, horis, diebus, mensibus, annis, lustris, seculis, etatibus dividuntur. Momentum est minimum atque angustissimum tempus, a motu siderum dictum. Est enim extremitas horę in brevibus intervallis, cum aliquid sibi cedit atque succedit. Hora grecum est nomen, et tamen in latinum sonat. Hora autem finis temporis est, sicut et ora finis est maris, fluviorum et vestimentorum.

De diebus

Dies est presentia solis, sive sol supra terras, sicut nox sol sub terris. Ut enim nox sic causa est aut super terram sol aut sub terris. Dies legitimus viginti quattuor horarum est usque dum dies et nox spatia sua a oriente usque ad alium orientem solis celi volubilitate concludant. Abusive autem dies unus est spatium ab oriente sole usque ad occidentem. Sunt autem dies spatia duo, interdianum atque nocturnum, et est dies quidem horarum viginti quattuor, spatium autem horarum duodecim. ... Unde et in usu est ... dies sic illo ... scriptum est: Factum est vespere et mane dies unus. ... a mane usque ad mane unum diem appellat. ... Dies secundum ... ab occasu solis, persę ab ortu solis, ... romani a media nocte. Unde et in gallicinium ... Dies ... Primum autem diem a sole appellaverunt ...

De nocte

De ebdomada

De mensibus

De cronice vocabulo

a nimio et ymbre, sequitur e a marcio. et ymbres h't. Sic et october. Nouemb atq; decemb, ex numo et ymbrib; acceperunt uocabula. Que nu- meru decem e decti sunt pteos, denari numus poderunt numos claud. Kal' nonas et id' ppt dies festos romani instituerunt. t ppt officia magis tratuu. In his n. dieb; conueniebat' i urbib; Quida au kalendas a colen do appellari existimant, ap ueteres n. omniu mensiu principia colebant' sic et ap hebreos. Id' au plerig; latinor ab edendo dictas putauer. q' hu die ap ueteres epular' eent. Nonas a nundinis uocate. Nundine au st publice conuentiones siue mercimonia semel in anno.

De solsticio.

Solsticiu dictu q' sol stans. q' tc sole stante crescant dies t noctes. Equi noctiu appellatu. q' tc dies et nox horar' spacio equali consistunt. Duo st au solsticia. unu estiuu viii. kal' iuliar. de q' tempe remeaiao sol ad infe riores incip circulos. aliud hyemale viii. kal' ianuarii. q' tempe sol al tiores incip circulos pete. Vn et hyemalis solsticii dies minim. sic estiui maxim inuenit. Ite duo s' equinoctia. unu uinale. et aliud autumnale q' greci cycimpeteu uocant. St au h' equinoctia die viii. kal' aplis. et viii kal' octob. qa anni oli in duas ptes ita diuidebat. h' e i estiui et hyemale solsticium. et in duo hemisperia.

De temporib; anni.

Tempora anni st iiii. ver. estas. autumnus. hyemps. Dicta au tempa a com munionis temperamto q' inuice se humore siccitate calore et frigore tem perent. Hec et circula dicunt. qa n stant s; currunt. Constat au p' factu mundu ex quaterto cs sol tempa int' nos mses fuisse diuisa. Quor tempu calos ueteres discretione faciunt. n pimo mse uer nouu dicat' scdo adultu. tcio pceps. Sic et estas mensus cb; mensib; noua. adulta. 7 preps. Sic autuni nouus. adult. et preps. Ite hyemps noua. adulta 7 preps. Vn e 7 illud. Extreme sub casu hyemis. Ver au dictu q' uiret. Ic tep' hyeme nestit cellus herb. et i flore cuncta rumpunt. Estas dr ab estu i. calore. et estas qs usta. i. exusta et arida. Na calor arid e. Autumnu a tempestate uocat' qa et folia arbor cadunt. et oia maturescit. Hyeme a mo hemispii uocatu. qa tc breviore sol uertit circulo. Vn et h' temps bruma dr. q' braxin i. breuis. t acibo q'd maior sit tc uescendi appetit. Coactas n gce bruma appellat. Vn et i brumati dicunt q'b; fastidiu e ciborg. Hibnus au uo hyeme et uernu e. q' hiemerit. q' pleru apte tota hyeme significat. Hec tempa singulis et celi ptib; assecbuntur. Ver qppe oriens dat. qa tc ex terris omnia nascunt. Estas u meridie co q' ps ei calore flagrantior sit. Hyemps sptentrioni qd frigorib; et p petuo gelu torpeat. Autumnu occiduo ppt q' graues morbos hat. Vn et tc omnia folia arbor defluunt. Vn au autumni habunde morbis fa ctib; simul frigoris et caloris et repugnantia uicissitudinu aerum.

De annis.

Annus e sol anfractus cu partis ccc. lx. v. dieb; ad eadem loca sidu redit. Annu au dict qa mensib; i se recurrentib; uoluitur. Vn et anulus q' anulus q' inserecat. Virg. Atq; in se sua p uestigia uoluit annus. Sic n ap egyptios indicabat an inuentas litteras picto dracone cauda sua mordente. qa i se recurrit. Alii annu dict ἀπὸ τοῦ ἀνανεοῦσθαι i. abi nouando. renouat' n semp. Tria st au genera annor. Aut n lunaris ann e. xxx. dier. aut solsticial q' xii. continet mses. aut magnu oib; pla netis i eunde locu recurrentib; q' sit p' annos solsticiales plurimos. Era sin gulor annor e constituta a cesare augusto. qn primu censu exagitato roma nu orbe descripsit. Dicta au era ex eo q' omnis orbis es reddere pfess e r'publice.

De olympiadib;

Olympias ap grecos constituta ap helydem grecie ciuitate helis agentib; agone et quinquennali certam iiii. mediis annis uacan tib; et obh helydu certaminis temp olympiadem nominere. q'driennio i una olympiade supputato. Lustru n e penterosin i. quinquenniu q' v. anno dr condi pp olympiad a romanis. A dhuc n consules et era n du erat. Est n quinquennale temp. Ido u sic uocitat' eo q' censu p quinquenniu i re publica pacto, urbs roma lustrabat'. Iubileus interpretat' remissionis annus. Est n hebraice sermo et numer q' septenis annor ebdo madib; i. xl. et viii. annis texit'. i q' clangebant tube. et ad omnis reuertebat' antiqua possessio. debita absoluebant. et confirmabant' lib tates. Hc e numeru et i dieb; pentecosten et ipsi celebram' post dni resurrectione remissa culpa et omni debiti cyrographo euacuato. ab oi nexu libi suscipientes aduenientem i nos gram sps sci.

De seculis.

Secula generationib; constant. et in secta q' se sequnt. Abeuntib; n alis. alia succedt. Hunc q'da quinq gesimu annu dict q'm hebrei iubileu uocant. Ob hac cam et ille hebreu [illegible] suu aure ptusa seruicio subiugat'. seruire iubet in sclm. h' e ad annu quinquagesimu. Etas plerumq; dr et p uno anno. ut in annalib; et p septe uc hois et p centu. et p q'm uis tempe. Vn et etas temp' q' de multis sclis instruitur. Et dicta etas q' si eutas. i. similitudo eui. Na eu e etas p petua. cui neq; initiu neq; extremu noscit'. q' greci eonas uocant. q' aliqn ap eos p sclo. aliqn p eterno ponit'. Vn et ap latinos e diriuatu. Etas autem pprie duob; modis dr. Aut n hois e sic infancia. iuuenc. et senect. aut mundi cui pma e ab adam usq; ad noe. scda a noe usq; ad abraham. tcia ab abraham usq; ad dd. iiii. a dd usq; ad transmigratione iudeor i babiloniam. qnta dein usq; ad aduentu saluatoris i carne. Sexta q' nc agit' usq; q' mundi iste finiat. Quar decss p generationes et regna pmi ex nris iulius affricanus sub impatore marco. aurelio. antonio. simplicy hystoriis stilo eliciut. Dehinc eusebi epc cesariensis. atq; sce memorie hieronimi prbr cronicor canonu multiplice ediderunt hystoria regnis simul et temporib; ordinata. Dehic alii atq; alii int' q's pcipue uictor turonensis ecclie epc recensitis prior hystoriis gesta sequentium etatu usq; ad consulatu iustiniani iuni oris expleuit. Hor nos tempuum summa ab exordio mundi usq; ad augu stu imperatoris t suintilani regis gothor q'nta pauimus breuitate nota uimus tempa. adiacente e latere descendente linea tempor cui indicio sum ma preteriti seculi cognoscat'.

Prima etas.

Prima etas continet i exordio sui creatione mundi. Primo n die ds i lucis noie condidit angelos. scdo in firmamenti appellatione celos. tcio i discretionis uocabulo speciem aquar et terr. quarto luminaria celi. qnto animantia ex aqs. sexto animantia ex terra. et homine qui appellatur adam.

De discretione tempor.

Adam anno ccxxx. genuit seth. a quo filii di. Seth anno c. v. genuit enos. q' pmi cep inuocare nomi dni. Enos anno c. lxxxx. gen cainan. Cainan anno c. lxx. gen malaleel. Malaleel anno c. lx. v. genuit iared. Iared anno c. lx. ii. gen enoch q' translatus e a deo. Enoch anno c. lx. v. gen matusala. Matu sala anno c. lx. vii. gen lamech. Lamech anno c. lxxx. viii. gen noe. Archa edificat'. Noe anno dc. factum e diluuium.

Secunda etas.

Sem anno ii. p' diluuiu gen arfaxath. a q' chaldei. Arfaxat anno c. xxx. v. gen sala. a q' anniq samaritae t indi fuere. Sala anno c. xxx. gen heber a q' hebrei. Heber anno c. xxx. iiii. gen falech. Turris edificat'. Falech anno c. xxx. gen ra gau. Dii pmu adorari pncipiu exorit'. Ragau anno c. xxx. ii. gen seruch. Regnu inchoat scitar. Seruch anno c. xxx. gen nachor. Egyptior regnum initium sumit. Nachor anno c. xx. viii. gen thara. Regnum assyrior et si cyonior orit'. Thara anno lxx. gen abraham. Zoroastres magica repperit.

Tercia etas.

Abraham anno c. gen ysaac ex sara libera. Nam a p'r ysmahel a q' ysmahelite. Ysaac anno lx. gen iacob. Argiuor regnu inchoat. Iacob anno xc. i. gen ioseph. Foroneus grecie leges dedit. Ioseph annor c. x uixit. Grecia segetes habe cep. Hebreor seruitus i egypto annor c. lx. iiii. Athlas

astrologia inuenit. Moyses annos xl. rexit pplm i heremo. Hebrei lege et litteras habe ceperunt. Iesue annos xx. vi. Erictoni in grecia q'driga iunxit. Gothoniel annos xl. Cadmus litteras grecis dedit. Aoth annos lxxx. Fabu le facte s. Delbora annos xl. Apollo medicine arte inuenit. et cythara repperit. Gedeon annos xl. Mercurius lyra repperit et orpheo tradit. Abimelech an iii. q' lxx fres suos interfec. Chorus in grecia inuentus e. Thola an xx iii. Priami regnantis initia. Iair an xxii. Carmentis latinas litteras inuenit. Iepte an vi. Hercules flammis se iniecit. Abessan an vii. Alexander helena rapuit. Abdon an viii. Cui anno iii. troia capta e. et eneas in ytalia uenit. Samson an xx. Ascanius albam condidit ciuitate a q' albani. Heli sacer dos an xl. Archa testamenti a philistiim capit'. Samuel et saul an xl. Homerus poeta fuisse putat' hor contemporaneus.

Quarta etas.

David regnauit an xl. Gad. Nathan. et asaph pphauit. Kartago a didone condit'. Salomon an xl. Iste templu dno i hierlm edificauit. Roboam ann' x vii. Regnu isrl et iuda diuidit'. Abia an iii. Sub q' hebreor pon tifex maxim abimelech insignis e habit'. Asa an xl. i. Achias. Amos. Hieu. Iohel. et Azarias pphauerunt. Iosaphat an xx v. Helyas. Helyse. Abdias. et Micheas pphauere. Ioram ann viii. Prophauit helyas et helyse. Ochosias an i. Helyas rapit'. Athalia an vii. Ionadab sa cerdos filii rechab clar' hetur. et ioiada pontifex fert'. Ioas an xl. Zac harias ppha occidit' int' templu 7 altare. helyseus moritur. Amasias an xx viii. Kartaginem h' tempe q'da asserunt condita. alii supi' Ozias an l ii. Olympias primu a grecis i struunt'. assyrior q; regnum i medos transfert'. Ioatham an xvi. Pphauerunt Iohel. Ysaia. et Michea. Remus 7 romul' nascunt'. Achaz an xvi. Romulus roma condidit. et sennacherib rex assyrior x. trib; i medos transtulit. Ezechias an xx viiii. Sennacrum efficit. Manasses an l v. Romanis pfuit Numa pompili. Sibilla samia claruit. Ammon an xii. Tullus hostilius pmu ppra 7 fascib; usus e. et pmi censu ex egit. Iosias an xxx ii. Tales milesi philosoph' fisic claruit. Ioachi an xi. Nabuchodonosor iudea tributaria fec. Sedechias an xi. Hic rex babilo nie scdo ueniens cu pplo i hierlm captiuu duc. templu incendit. anno edificati onis ei cccc. l iiii. Sapho mulier diuiso poemate claruit. Salon lege athenensib; dedit.

Quinta etas.

Hebreor captiuitas annis lxx. Iudith hystoria scribit'. Darii regnan an xxx iiii. Iudeor captiuitas resoluit'. Romani pulsis re gib; consules h're ceperunt. Xerses an xx. Sophocles et euripides tragedi celebrant'. Artaxerses an xl. Esdras incensa lege renouat. Neemias muros hierlm restaurat. Darius q' et nothus an x viii. H' etas huit platone. et gorgia pmu rethore. Artaxerses an xl. Hester hystoria scribit'. Artaxerses q' et ochus an xx vi. Demostenes et aristoteles p dicant'. Plato morit'. Xerses an iiii. Xenocrates philosoph' illustris hetur. Darius an vi. Alexander hierosolima cep. atq; templum ingressus deo hostias immolat. Alexander magn macedo an v. asia optinuit. Na vii. ei pores anni i psar regib; suppu tantur. Ptholome an xl. Machabeor libri i choat pmi. Philadelph an xx viii. lxx interpres agnoscunt'. Arat astrolog claruit. Euergetes an xx vi. Ihc librum sapientie composuit. Philopator an x vii. Abisto iudei p' leo nem xl corruerunt armator. Epiphanes an xx iiii. Machabeor scds liber hystoria componit'. Romani grecos obtinent. Philometor an xxx v. Scipio affrica uic. Terenti comicus cl. Evergetes an xx viiii. P. consulem bruti hyspania a romanis obtenta e. Sother an x vii. Traces romanis subiciunt'. Alexander an x. Syria romanis subiecta e. Poeta lucreti nascit'. Ptholome an viii. Rethorica ars rome cep. Salusti hystoriogf ag noscit'. Dionisi an xxx. Pompei iudea cep. Cato philosoph' agnoscit'. Virgili et oratii nascunt'. Cleopat an ii. Egyptus romanis subdit'. Gaius iulius cesar an v. Hic pmu monarchia totius romani impii optinuit. ex cui nomine sequentes impatores cesares apellati st.

Sexta etas.

Octouian an lvi. Cui anno xl ii. dns nr ihc xpc in bethlee iude nascit'. Tyberi an xxiii. Huius xviii. regni anno dns crucifigit'. Gai caligula an iiii. Matheus euglm i iudea pmu scripsit. Claudi an xiiii. Petrus ap's symonem magu roma petit. Marcus euglm edidit. Nero an xiiii. Petrus et paulus necant'. Vespasian an x. Hierosolima a tito subuertit'. Titus an ii. Hic [illegible] et p' fuit. Domician an xvi. Iohs ap's i pathmos insula exilio relegat'. Nerua an i. Iohs ephesu redit. Traian an x viiii. Iohs ap's req' escit. Adrian an xxi. Hic hierosolima restaurat. et ex suo noie elia nomi [illegible] pres het. Antonin' pi an xxii. Valentin et marcion agnoscunt'. Antonin uer an x viiii. Cathafrigaru heresis orit'. Commod an xiii. Theodocion tcius interpres het. Helius pertinax an i. nch' hc hystorie. Seuer' an x viii. Symach' intps iiii. het'. Antonin caracalla an vii. Geta [illegible] moritur. Macrin an unu. h' breuitas uite nch gestor het. Aurel' antoni an iiii. Sabelli heresis orit'. Alexander an xiii. Origenes insignis het. Maximin an iii. Iste xpianos uic. Gordian an vi. Hic de parthis et psis triumphauit. Philipp an vii. Hic pmo xpian impator fuit. Deci an unu. Antoni m' claruit. Gall' an ii. Nouat prbr cui cypriani rome nouaciana heresi condidit. Valerian an xv. Cyprian martyrio coronat'. Claudi an ii. Iste gothos ab illirico expulit. Aurelian an vi. Iste xpianos psequit'. Tacit an i. h' uite breuitas nch dignu hystorie pnotauit. Probus an vi. Mani cheor heresis orta e. Carus an ii. Iste de psis triumphauit. Diocletian an xx. Iste diuinis libris adustis martyria fec. Galeri an ii. h' breuitas impii nch dignu hystorie contulit. Constantin an xxx. heresis arriana exorit'. nica num q; conciliu congregat'. Constanti an xx iiii. Antropomorfitar heresis orit'. Antoni m' moritur. Iulian an ii. hic ex clerico fact impr i ydolor cultu conuertit'. Iouinian an i. Iste iterum xpian effect e. Valentinian an xiiii. Gothi heretici efficiunt'. Gratian an vi. Ambrosi mediolanensis epc clar'. Priscillian heretic agnoscit'. Valentinian an vii. Hieronimi i bethlee clar' het. Theodosi an iii. Iohs heremita clar'. Archadi an xiii. Iohs crisostom et theophil alexandrin floruer'. Honori an xv. Au gustin epc clar. et cyrillus alexandrin'. Theodosi an xx vii. Nestorius heresiarches exorit. Martian an vi. Calcedonensis synod' het' con tra eos. Leo maior an xvi. Egypt' errore dioscori languet. Acefalor heresis orit'. Zenon an xvii. Corp' barnabe et euglm mathi repertu e. Anastasi an xx vii. Fulgenti epc p dicat'. Iustin an viii. Acephalor heresis abdicat'. Iustinian an xxx viii. Vilisari patrici affricam missus wandalor gente deleuit. Iustin an xi. Armenii fide xpi suscipi unt. Longobardi italia capiunt. Tyberi an vii. Gothi bifarie diuisi mutua cede uastant'. Maurici an xxi. Gothi catholici effecti s. Grego ri eligit' ad pontificatu. Foca an viii. Romani aplis debellant plurimas puincias et hierosolima amisere. Eracli dehinc q'ntu agit annu impii. Sisibot gothor pnceps ab hyspania plurimas romane miliciae urbes s' bel lando subiecit. et iudeos s' subditos ad xpi fide conuertit. Fiunt au ab exordio mundi usq; in psente era. h' e in annu q'ntu impatoris eracli et iiii annu Sisibuti pncipis glosus gothor anni v dcc xii. Post impletionem h' temporis supersunt anni lx. feliciter atq; clabuntur usq; ad xv. annum regni reg; clo doariu ac nepotis ipsi q' ipse cu ingenio certam com annos ab[illegible] Et itq; ad dor mitione sci sulpicii xxvi. i eido n' incurrit e. viii. ut bissexto [illegible] ubi nota consulu et maximi herit ee monstrat'. Hoc ido dictu e ut facil' deinceps tali' ac futura summa annor cognoscat'. Adduntur aut his lx. anni s' a mundi initio anni v'. dcc lxx ii. De septenni milario s' residui anni c. xx vii.

209.

Seculi tempus humane investigationi incertum est. **De tempore seculi.**

Omne enim de hac re questionem dominus noster ihesus abstulit dicens. Non est vestrum nosse tempora et momenta que pater posuit in sua potestate. Et alibi. De die autem illa et hora nemo scit neque angeli celorum nisi solus pater. Unusquisque ergo de suo cogitet excessu. sicut scriptum est. In omnibus operibus tuis memorare novissima tua. et in eternum non peccabis. Quando enim unusquisque de seculo migrat. tunc illi consummatio seculi est. **De quadrifaria**

Operatio divina que secula creavit et gubernat. **ratione operationis divine.** quadrifaria ratione distinguitur. Primo quod in verbo dei dispositione non facta sed eterna sunt. que nos apostolo teste ante tempora secularia predestinavit in regnum. Secundo quod in materia informi pariter elementa mundi facta sunt. ubi quod vivit in eternum creavit omnia simul. Tercio quia eadem materies secundum causas simul creatas non iam simul sed distinctione sex primorum dierum in celestem terrestremque creaturam formatur. Quarto quod ex eisdem creaturarum seminibus et primordialibus causis totum seculi tempus naturali pagitur ... usque nunc operatur et filius. **De creatione rerum per vii. dies.**

In ipso quidem principio conditionis facta sunt celum et terra. angeli. aer. aqua de nichilo. Quae in primo lux facta est. et ipsa de nichilo. Secundo firmamentum in medio aquarum. Tercio species maris et terre. et terre eius que radicitus terre inherent. Quarto luminaria celi de lumine primo die facto. Quinto natatilia et volatilia de aquis. Sexto reliqua animalia de terra. et homo carne quidem de terra. anima vero de nichilo creata. qui in paradiso quem dominus a principio plantaverat constituitur. Septimo die requievit non a creature gubernatione cum in ipso vivamus et moveamur et simus sed a nove substantie creatione. **Explicit liber quintus.**

INCIPIT LIBER VI. DE NOVO ET VETERI TESTAMENTO.

VETUS TESTAMENTUM

ideo dicitur quia veniente novo cessavit. De quo apostolus meminit dicens. Vetera transierunt. et ecce omnia facta sunt nova. Testamentum autem novum ideo nuncupatur quia innovat. Non enim illud discunt nisi homines renovati ex vetustate per gratiam. et pertinentes iam ad testamentum novum quod est regnum celorum. Hebrei autem vetus testamentum esdra auctore iuxta numerum litterarum suarum in xxii. libris accipiunt dividentes eos in tres ordines. legis scilicet prophetarum et agiografiorum. Primus ordo legis in v. libris accipitur. quorum primus est bresith quod est genesis. Secundus ellesmoth quod est exodus. Tercius vaiecra quod est leviticus. Quartus vagedaber quod est numerus. Quintus elleaddabarim quod est deuteronomium. Hii sunt v. libri moysi. quos hebrei thora. latini legem appellant. Proprie autem lex appellatur que per moysen data est. Secundus ordo est prophetarum in quo continentur libri octo. quorum primus iosue benum. quod latine ihesu nave dicitur. Secundus sobthim quod est iudicum. Tercius samuel quod est regum primus. Quartus malachim quod est regum secundus. Quintus ysaias. Sextus hieremias. Septimus ezechiel. Octavus thareasra qui dicitur xii. prophetarum. qui libri quia pro brevitate sui iuncti sunt. pro uno accipiuntur. Tercius est ordo agiografforum. id est sancte scribentium. in quo sunt libri viiii. Quorum primus est iob. secundus psalterium. tercius masloth quod est proverbia salomonis. quartus coheleth quod est ecclesiastes. quintus sirasirim quod est canticum canticorum. Sextus daniel. Septimus dabreiamin. quod est verba dierum. hoc est paralipomenon. quod et cristonicon id est cronicon. Octavus esdras. Nonus hester. Qui simul omnes quinque octo et novem fiunt xxii. sicut supra comprehensi sunt. Quidam autem ruth et cinoth quod latine dicitur lamentatio hieremie agiografis adiciunt ...

origenem [illegible] ab hebreis repperit et in cunctis editionibus comparavit. Presbiter quoque hieronimus trium linguarum peritus ex hebreo in latinum eloquium easdem scripturas convertit, eloquenterque transfudit. Cuius interpretatio merito ceteris antefertur. Nam est et verborum tenacior et perspicuitate sententie clarior. [illegible] de hebraica superstitione interpretatus est et in latina transferens lingua. Et non solum suam interpretationem optime confirmavit, sed et ubicumque LXX interpretes propter amorem sive timorem ptholomei regis quod solius dei patris sine filii acceptione cultor fuit, de filio depravantes tacentes celaverunt, ille proprie correxit et veritatem scribens adhuc sancto apposito illuminavit. Superflua quoque abscidit, addita veritate exquisivit.

De eo qui primum romam libros advexit

Rome primus librorum copiam advexit emilius paulus, perseo macedonum rege devicto, deinde lucullus e pontica preda. Post hos cesar dedit marco varroni negotium quam maxime bibliothece construende. Primi autem rome bibliothecas publicavit pollio grecas simul atque latinas, additis auctorum ymaginibus in atrio quod de manubiis magnificentissimum instruxerat.

Qui apud nos bibliotecas instituerunt

Apud nos quoque pamphilus martyr, cuius vitam eusebius cesariensis conscripsit, pisistratum in sacre bibliothece studio primus adequare contendit. Hic enim in bibliotheca sua prope XXX. voluminum milia habuit. Hieronimus quoque atque gennadius ecclesiasticos scriptores toto orbe querentes ordine persecuti eorumque studia in uno voluminis indiculo comprehenderunt.

Qui multa scripserunt

Marcus terentius varro apud latinos innumerabiles libros scripsit. Apud grecos quoque calcenterus miris attollitur laudibus, quod tantos libros ediderit, quantos quisque nostrum alienos scribere propria manu vix possit. De nostris quoque apud grecos origenes in scripture labore tam grecos quam latinos operum suorum numero superavit. Denique hieronimus sex milia librorum eius legisse fatetur. Horum tamen omnium studia augustinus ingenio vel scientia sua vicit. Nam tanta scripsit, ut diebus ac noctibus non solum scribere libros eius quisquam, sed nec legere quidem occurrat.

De generibus opusculorum

Opusculorum genera sunt tria. Primum genus excerpta sunt, que grece scolia nuncupantur, in quibus ea que videntur obscura vel difficilia summatim ac breviter perstringuntur. Secundum genus omelie sunt, quas latini verbum appellant, que proferuntur in populis. Tertium thomi, quos nos libros vel volumina nuncupamus. Omelie autem ad vulgus loquuntur, thomi vero, id est libri, maiores sunt disputationes. Dialogus est collatio duorum vel plurimorum, quem latini sermonem dicunt. Nam que greci dialogos vocant, nos sermones vocamus. Sermo autem dictus quia inter utrumque seritur. Unde et in virgilio: Multa inter sese vario sermone serebant. Tractatus est multiplex expositio dictus quod trahat sensum in multa, et contrectet. Differt autem sermo, tractatus et verbum. Quia sermo eget altero, tractatus specialiter ad se ipsum; verbum autem ad omnes. Unde et dicitur: Verbum fecit ad populum. Commentaria dicta, quasi cum mente. Sunt enim interpretationes, ut commenta iuris, commenta evangelii. Nam quicquid breviter componitur, commentarium dicitur. Quod vero elongatur, expositio dicitur. Apologeticum est excusatio, in qua solent quidam accusantibus respondere. In defensione enim aut negatione sola positum est, et est nomen grecum. Panagericum est licentiosum et lascivum genus dicendi in laudibus regum, in cuius compositione homines multis mendaciis adulantur. Quod malum a grecis exortum est, quorum levitas instructa dicendi facultate et copia incredibili multas mendaciorum nebulas suscitavit. Fastorum libri sunt, in quibus reges vel consules scribuntur, a fascibus dicti, id est potestatibus. Unde et ovidii libri fastorum dicuntur, quia de regibus et consulibus editi sunt. Prohemium est initium dicendi. Sunt enim prohemia principia librorum, que ante causse rationem ad instruendas audientium aures coaptantur. Cuius nomen plerique latinitatis periti sine translatione posuerunt. Hoc autem vocabulum apud nos interpretatum prefatio nuncupatur, quasi prelocutio. Precepta sunt, que aut quid faciendum aut quid non faciendum sit docent. Quid faciendum, ut: Dilige dominum deum tuum, et: Honora patrem tuum et matrem tuam. Quid non faciendum, ut: Non mechaberis, non furtum facies. Similiter et gentilium precepta. Vel iubent vel vetant. Iubent, faciendum ut: nudus ara, sere nudus. Vetant, ut: ne que mentis vites corylum sere, neve flagella summa pete. Primum autem precepta apud hebreos moyses scripsit; apud latinos marcius vates primus precepta composuit. Ex quibus est illud: Postremus dicas, primus taceas. Parabole et problemata nominibus suis indicant ut sit eis pertractari oportere. Parabola quippe aliarum rerum similitudine prefert, quasi lucerna sit vocabulum grecum iam in latinum usurpatum. Et notum est quod in parabolis que dicuntur rerum similitudines rebus de quibus agitur comparantur. Problemata autem, que latine appellantur propositiones, questiones sunt habentes aliquid quod disputatione solvendum sit. Questio autem est quesitio, cum queritur an sit, an quid sit, an quale sit. Argumentum vero dictum quasi arguimentum vel quod sit arguta inventio ad comprobandas res. Epistolam proprie grecum vocant, quod interpretatur latine missa. Stola est enim sive stola missa vel missi. Ante cartarum et membranarum usum in dolatis ex ligno codicillis vel tabulis epistolarum alloquia scribebantur. Unde et portitores earum tabellarios vocaverunt. Colloquia matres parvulorum mittebant; ipse dant ingenuum pueris premior

De ceris

Ceras. Quarum litterarum primum grecorum dixisse feruntur. Greci autem et thusci primum ferro in ceris scripsere. Postea romani iussere ne graphium ferreum quis haberet. Unde et apud scriptores dicitur: Ceram ferro ne cedito. Postea institutum ut cera ossibus scriberent, sicut indicat atta in satira dicens: Vertamus vomerem in cera mucroneque aremus osseo. Graphium autem grece latine scriptorium dicitur. Nam grafia scriptura est.

De cartis

Cartarum usum primum egyptus ministravit, ceptum apud memphiticam urbem. Memphis enim civitas egyptiorum est, ubi carte usus inventus est primum, sicut ait lucanus: Conficitur bibula memphitis carta papyro. Bibulam autem papirum dixit, quod humorem bibat. Carta autem dicta quod carpta papiri tegmina decerpta glutinantur. Cuius genera quam plura sunt. Prima et precipua augustea regia maioris forme in honorem octaviani augusti appellata. Secunda libiana ob honorem libie provincie. Tertia hieratica dicta quod ad sacros libros eligebatur, similis auguste, sed sub colorata. Quarta teneotica a loco alexandrie qui ita vocatur, ubi fiebat. Quinta saitica ab oppido saio. Sexta corneliana a cornelio gallo prefecto egypti primum confecta. Septima emporetica, quod ea merces involvuntur, cum sit scripturis minus ydonea.

De pergamenis

Pergameni reges cum carta indigerent, membranas primum excogitaverunt. Unde et pergamenarum nomen hucusque tradente sibi posteritate servatum est. Hec et membrana dicuntur quia ex membris pecudum detrahuntur. Fiebant autem prima coloris lutei, id est crocei. Postea vero rome candida membrana reperta sunt. Quod apparuit inhabile esse, quia et facile sordescunt aciemque legentium ledunt, cum peritiores architecti neque aurea lacunaria ponenda in bibliothecis putent, neque pavimenta alia quam e charisteo marmore, quod auri fulgor hebetat et charistei viriditas reficiat oculos. Nam et qui nummularia discunt, denariorum formas in virides pannos subiciunt, et gemmarum sculptores scarabeorum terga quibus nichil est viridius respiciunt, et pictores. Membrana autem aut candida aut lutea aut purpurea sunt. Candida naturaliter existunt. Luteum membranum bicolor est, quod a confectore una tinguitur parte, id est crocatur. De quo persius: Iam liber et positis bicolor membrana capillis. Purpurea vero inficiuntur colore purpureo, in quibus aurum et argentum liquescens patescat in litteris.

De libris conficiendis

Quedam genera librorum apud gentiles certis modulis conficiebantur. Breviori forma carmina atque epistole. At vero hystorie maiore modulo scribebantur. Et non solum in carta vel membranis fiunt, sed etiam in omentis elefantinis, textilibusque malvarum foliis atque palmarum. Cuius generis cinna sic meminit: Hec tibi arateis multum invigilata lucernis carmina, quis ignes novimus aerios, levis in aridulo malve descripta libello, prusiaca vexi munera navicula. Circumdari libros pelle primum in ceteris [illegible] [illegible] puniceabant. Unde catullus ait: Cui dono lepidum novum libellum arida modo pumice expolitum?

De librorum vocabulis

Codex multorum librorum est, liber unius voluminis. Et dictus codex per translationem a codicibus arborum seu vitium, quasi caudex, quod ex se multitudinem librorum quasi ramorum contineat. Volumen liber est a volvendo dictum, sicut apud hebreos volumina legis, volumina prophetarum. Liber est interior tunica corticis, que ligno coheret, in qua antiqui scribebant. Unde et quod scribimus libros vocamus. Sic [illegible] alia libri [illegible] libri [illegible] [illegible] libros arborum volumina fiebant, id est compaginabantur. Unde et scriptores a libris [illegible] librarios vocaverunt.

De librariis et eorum instrumentis

Librarios antea bibliopolas dictos. Librum enim greci biblum vocant. Librarii autem iidem et antiquarii vocantur, sed librarii sunt qui et nova scribunt, et vetera; antiquarii qui tantummodo vetera, unde et nomen sumpserunt. A scribendo autem scribarum nomen accepit, officium exprimens vocabuli qualitate. Instrumenta scribe calamus et penna. Ex his enim verba paginis infiguntur. Sed calamus arboris est, penna avis; cuius acumen dividitur in duo, in toto corpore unitate servata, credo propter misterium, ut in duobus apicibus vetus et novum testamentum signaretur, quibus exprimitur verbi sacramentum sanguine passionis effusum. Dictus autem calamus quod liquorem ponat. Unde et apud nautas calare ponere dicitur. Penna autem a pendendo vocata, id est volando. Est enim, ut diximus, avium. Folia autem librorum appellata sive ex similitudine foliorum arborum, seu quia ex follibus fiunt, id est ex pellibus, que de occisis pecudibus detrahi solent. Cuius partes pagine dicuntur, eo quod invicem sibi compingantur. Versus autem vulgo vocati, quia sic scribebant antiqui sicut aratur terra. A sinistra enim ad dextram primum deducebant stilum, deinde convertebantur ab inferiore et rursus ad dextram versus; quos et hodie rustici versus vocant. Scedula est que adhuc emendatur, et necdum in libris redacta est, et est nomen grecum, sicut et thomus. Sceda est proprie carta, in qua notarii scribunt ex ore magistri. Sceda carta sine aspiratione accedendo dicta est; alii eam cum aspiratione schidum ex greco sciscim dictam putant.

De canonibus evangeliorum

Canones evangeliorum ammonius alexandrie episcopus primus excogitavit, quos postea eusebius cesariensis secutus [illegible] plenius composuit. Qui ideo facti sunt, ut per eos invenire et scire possimus qui reliquorum evangelistarum similia aut propria dixerunt. Sunt autem numero decem, quorum primus continet numeros in quibus quattuor eadem dixerunt: Matheus, Marcus, Lucas, Iohannes. Secundus in quibus tres: Matheus, Marcus, Lucas. Tertius in quibus tres: Matheus, Lucas, Iohannes. Quartus in quibus tres: Matheus, Marcus, Iohannes. Quintus in quibus duo: Matheus, Lucas. Sextus in quibus duo: Matheus, Marcus. Septimus in quibus duo: Matheus, Iohannes. Octavus in quibus duo: Marcus, Lucas. Nonus in quibus duo: Lucas, Iohannes. Decimus in quibus singuli eorum propria quedam dixerunt. Quorum expositio hec est. Per singulos enim evangelistas numerus quidam capitulis affixus adiacet; quibus numeris subdita est era quedam minio notata, que indicat in quoto canone positus sit numerus cui subiecta est era. Verbi gratia: Si est prima era, in primo canone; si secunda, in secundo; si tertia, in tertio; et sic per ordinem usque ad decimum pervenies. Si igitur aperto quolibet evangelio placuerit scire qui evangelistarum similia dixerunt, assumes adiacentem numerum capituli, et requires ipsum numerum capituli, et requires ipsum numerum in suo canone quem indicat, ibique invenies quid et quid dixerunt; et ita demum inquisita in corpore loca que exempla dixerunt indicantur per singula evangelia de eisdem dixisse invenies.

De canonibus conciliorum

Canon autem grece, latine regula nuncupatur. Regula autem dicta quod recte ducit, nec aliquando aliorsum trahit. Alii dixerunt regulam dictam vel quod regat, vel quod normam recte vivendi prebeat, vel quod distortum pravumque quid corrigat. Canones autem generalium conciliorum a temporibus constantini ceperunt. In precedentibus namque annis persecutione fervente docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde christianitas in diversas hereses scissa est, quia non erat licentia episcopis in unum convenire, nisi tempore supradicti imperatoris. Ipse enim dedit facultatem christianis libere congregari. Sub hoc etiam sancti patres in concilio niceno de omni orbe terrarum convenientes iuxta fidem evangelicam et apostolicam secundum post apostolos ediderunt symbolum. Inter cetera autem concilia IIII. esse venerabiles synodos, que totam principaliter fidem complectuntur quasi IIII. evangelia vel totidem paradisi flumina. Harum prima nicena synodus CCC. XVIII. episcoporum constantino augusto imperante peracta est. In qua arriane perfidie condempnata blasphemia, quam de inequalitate sancte trinitatis idem arrius asserebat, consubstantialem deo patri deum filium eadem sancta synodus per symbolum diffinivit. Secunda synodus C. L. patrum sub theodosio seniore constantinopoli congregata est, que macedonium sanctum spiritum deum esse negantem condempnans, consubstantialem patri et filio spiritum sanctum demonstravit, dans symboli formam quam tota grecorum et latinorum confessio in ecclesiis predicat. Tertia synodus ephesina prima CC. episcoporum sub iuniore theodosio augusto edita est, que nestorium duas personas in christo asserentem iusto anathemate condempnavit, ostendens manere in duabus naturis unam domini ihesu christi personam. Quarta synodus calcedonensis DC. XXX. sacerdotum sub marciano principe habita est, in qua eutichem constantinopolitanum abbatem verbi dei et carnis unam naturam pronuntiantem, et eius defensorem dioscorum quondam alexandrinum episcopum, et ipsum rursum nestorium cum reliquis hereticis una patrum sententia predampnavit, predicans eadem synodus christum dominum natum sic de virgine, ut in eo substantiam et divine et humane confitemur nature. Hec sunt IIII. synodi principales fidei doctrinam plenissime predicantes. Sed et si qua sunt concilia que sancti patres spiritu dei pleni sanxerunt, post istorum IIII. auctoritatem omni manent stabilita vigore, quorum gesta in hoc opere condita continentur. Synodus autem ex greco interpretatur comitatus vel cetus. Concilii vero nomen tractum est ex more romano. Tempore enim quo cause agebantur, conveniebant omnes in unum communique intentione tractabant. Unde et concilium a communi intentione dictum, quasi concilium. Nam cilia oculorum sunt. Unde et considium consilium, D in L litteram transeunte. Cetus vero conventus est vel congregatio, a coeundo, id est conveniendo in unum. Unde et conventus est nuncupatus, sicut conventus cetus vel concilium a societate multorum in unum.

De cyclo paschali

Paschalem cyclum ypolitus episcopus temporibus alexandri imperatoris primus conscripsit. Post quem probatissimi auctores eusebius cesariensis, theophilus alexandrinus, prosper quoque natione equitanus, atque victorius amplificatis eius festivitatis rationibus multiplices circulos ediderunt. Cuius quidem rationem beatissimus cyrillus alexandrine urbis episcopus in nonaginta quinque annos per quinquies decies novies calculans, quota kalenda vel luna paschalis sollempnitas celebretur summa brevitate notavit. Cyclus autem vocatus eo quod in orbe digestus sit, et quasi in circulo dispositus ordinem complectatur annorum sine varietate et sine ulla arte. Unde factum est ut quecumque materie carmina simplici formitate facta essent, cyclica vocarentur. Hic est laterculus dictus, quod ordinem habeat annorum.

Communis annus III. id. apr. XX. Com. VI. kl. apr. XVI. Embol. XIIII. kl. mai. XVII.
Com. VI. id. apr. XX. Com. X. kl. apr. XV. Embol. II. id. apr. XVI.
Com. II. non. apr. XVIII. Embol. VIII. kl. mai. XX. Com. VI. id. apr. XV.
Com. II. kl. mai. XVIII. Embol. XII. kl. mai. XVIII. Com. non. apr. XV.
Com. VI. kl. apr. XVII. Embol. XVI. kl. mai. XVIII. Com. VI. id. apr. XXI.
Com. VIII. kl. apr. XVII. Embol. II. id. apr. XVII. Com. II. non. apr. XX.
Embol. VII. kl. mai. XXI. Com. V. kl. apr. XVIII. Com. II. kl. apr. XX.
Embol. XII. kl. mai. XXI. Com. non. apr. XVII. Com. V. kl. apr. XX.
Embol. XVI. kl. mai. XX. Com. kl. apr. XVI. Embol. XI. kl. mai. XVII.
Com. id. apr. XX. Com. X. kl. apr. XV. Emb. XV. kl. apr. XVI. Com. V. id. apr. XVIII.
Com. V. kl. apr. XXI. Com. III. kl. apr. XXI. Emb. III. id. apr. XV. Com. III. non. apr. XV.
Emb. III. id. apr. XV. Com. kl. apr. XVII. Emb. XI. kl. mai. XVIII. Com. VIII. id. apr. XV.
Com. III. kl. apr. XVIII. Emb. XV. kl. mai. XVII. Com. V. id. apr. XXI. Com. VIII. kl. apr. XVII.
Emb. XVIII. kl. mai. XVIII. Com. non. apr. XX. Emb. VII. kl. mai. XXI. Com. III. id. apr. XVI.
Com. III. non. apr. XX. Emb. XI. kl. mai. XX. Com. VIII. id. apr. XVI. Com. III. kl. apr. XVIII.
Emb. XIII. kl. mai. XX. Com. II. non. apr. XV. Com. VIII. kl. apr. XVIII. Emb. XVIII. kl. mai. XVIII.
Com. kl. apr. XV. Emb. XIIII. kl. mai. XV. Com. III. id. apr. XIX. Com. V. kl. apr. XV.
Emb. XVII. kl. mai. XVI. Com. VIII. id. apr. XVIII. Com. VIII. id. apr. XV. Com. III. kl. apr. XVIII.
Emb. X. kl. mai. XVIII. Com. VIII. kl. mai. XXI. Com. III. kl. apr. XVII. Emb. XIII. kl. mai. XVIII.
Com. III. id. apr. XX. Com. VIII. id. apr. XVI. Emb. XVII. kl. mai. XVII. Com. III. id. apr. XX.
Com. XI. kl. apr. XV. Emb. III. id. apr. XVI. Com. II. non. apr. XVIII. Emb. VIII. kl. mai. XX.
Emb. XIII. kl. mai. XX. Com. II. non. apr. [illegible] Com. VII. kl. apr. [illegible] Com. XVI. kl. mai. XIX.
Emb. II. kl. apr. XV. Com. XI. kl. mai. XVI. Com. III. id. apr. XVIII. Com. III. non. apr. XXI.
Emb. XV. kl. mai. XX. Com. VII. id. apr. [illegible] Com. III. kl. apr. XX. Emb. XII. kl. apr. XXI.
Com. II. non. apr. XVII. Com. VI. kl. apr. XX. Emb. [illegible] kl. mai. XX. Com. II. kl. apr. XVI.
Embol. XII. kl. mai. [illegible] Post cuius expletionem ad primum exordium recurrendum. Antiquitus ecclesia pascha XIIII. luna cum iudeis celebrabat, quocumque die occurreret. Quem ritum sancti patres in nicena synodo prohibuerunt, constituentes non solum lunam paschalem et mensem inquirere, sed et diem resurrectionis dominice observari, et ob hoc pascha

210.

a xiiii. luna usque ad xxi. extenderetur, ut dies dominicus non omitteretur. Paschae autem vocabulum non Graecum sed Hebraeum est, nec a passione, quoniam pascha Graece dicitur pati, sed a transitu Hebraeo verbo pascha appellatum est, eo quod tunc populus Dei ex Aegypto transierit. Unde et in evangelio: Cum vidisset, inquit, Ihesus quia venit hora ut transiret de mundo ad patrem. Cuius noctis pervigilium ducitur propter adventum regis ac Dei nostri, ut tempore resurrectionis eius nos non dormientes sed vigilantes inveniat. Cuius noctis duplex ratio est: sive quod in ea vitam tunc recepit, cum passus est, sive quod postea eadem hora, qua resurrexit, ad iudicandum venturus est. Eo autem modo agimus pascha, ut non solum mortem et resurrectionem Christi in memoriam revocemus, sed etiam cetera quae circa eum attestantur ad sacramenti significationem inspiciamus. Propter initium enim novae vitae et propter novum hominem, quem iubemur induere et exuere veterem, expurgantes vetus fermentum, ut simus nova conspersio, quoniam pascha nostrum immolatus est Christus. Propter hanc ergo vitae novitatem primus mensis novorum in anni mensibus celebrationi paschali mystice attributus est. Quod vero toto ebdomade dies paschae celebratur, idem quod dies occurrit a xv. in xxi., hoc significat quia in toto corpore saeculi, quod septenario dierum numero agitur, nec tertium tempus hoc sacramentum aperuit. Primum enim tempus est ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia, ubi iam manifestum est sacramentum, prius occultum in prophetico enigmate. Ideo et propter haec tria saeculi tempora resurrectio domini triduana est. Quod vero a xiiii. luna usque ad xxi. per vii dies paschalis dies quaeritur, propter ipsum fit numerum septenarium, quo universitatis significatio saepe figuratur, quae etiam ipsi ecclesiae tribuitur propter instar universitatis. Unde et Iohannes apostolus in apocalypsi ad vii. scribit ecclesias. Ecclesia vero adhuc in ista mortalitate carnis constituta, propter ipsam mutabilitatem lunae nomine in scripturis significatur. Varia autem observantia opinionum paschalis festivitatis interdum errorem gignit. Latini namque a tertio nonas martias usque in tertio nonas aprilis primi mensis lunam inquirunt, et si xiiii. luna die dominico provenerit, in alio die dominico pascha protrahitur. Graeci primi mensis lunam ab viii. idus martias usque in die nonarum aprilium observant, et si xiiii. luna die dominico inciderit, sanctum pascha celebrant. Huiusmodi ergo dissensio inter utrosque paschalem regulam turbat. Communis annus dicitur qui xii. tantum lunas, hoc est dies ccc.l.iiii. habet. Dictus autem communis quia saepe duo ita coniuncti incedunt, ut in paschali sollemnitate sequitur. Nam embolismus annus est semper solus. Embolismus annus est qui xiii. menses lunares, id est ccc.lxxx.iiii. dies habere monstratur. Ipse est annus quem Moyses divina revelatione instituit, in quo iubentur hi qui longius habitant in secundo mense pascha celebrare. Embolismus autem nomen Graecum est, quod interpretatur Latine superaugmentum, eo quod expleto numero annorum communium, quibus xi. lunares dies deesse constat. Embolismi autem anni et communes sic inveniuntur. Si a xiiii. luna paschae praecedentis usque ad xiiii. sequentis ccc.lxxx.iiii. dies fuerint, embolismus annus; si ccc.l.iiii., communis. Bissextus est per annos quattuor unus dies adiectus. Crescit enim per singulos annos quarta pars assis. At ubi quarto anno assem compleverit, bissextum annum facit. Dictus autem bissextus quia bis sexies ductus assem facit, quod est unus dies, sive quadrante, propter quod ductum is est bissextus, quem super dierum cursum in anno sol facit. A sexto autem nonarum martiarum usque in die pridie kalendarum ianuariarum in lunae cursu bissextus apponitur atque inde detrahitur. Intercalares autem dies ideo vocantur quia interponuntur ut ratio lunae solisque conveniat. Calare enim ponere dicitur; intercalare interponere. Epactas Graeci vocant, Latini adiectiones annuas lunares, quae per undenarium numerum usque ad tricenarium in se revolvuntur. Quas ideo Aegyptii adiciunt, ut lunaris ratio ratione solis aequetur. Luna enim iuxta cursum suum xxviii. semis dies lucere dinoscitur, et fiunt in anno lunares dies ccc.l.iiii.; remanent ad cursum anni solaris dies xi., quos Aegyptii adiciunt. Unde et adiectiones vocantur. Absque his non invenies lunam quota sit in quolibet anno et mense et die. Istae epactae semper xi. kal. apr. reperiuntur in eadem luna quae fuerit eo die. Continentur autem circulo decennovenali, sed cum ad xxviiii. epactas pervenitur, quae est circulus decennovenalis, iam sequenti anno non addes super xxviiii. xi., ut x. annumeres decies xxx., sed in reiteris.

De religiosis festivitatibus

Festivitas dicta a festis diebus, quasi in quibus sola res divina fit. Quibus contrarii sunt fasti, in quibus ius fatur, id est dicitur. Sollemnitas a sacris dicitur, ita suscepta ut mutari ob religionem non debeat, a solito, id est firmo atque solido nominata. Celebritas autem vocatur quod non ibi terrena, sed caelestia tantum agantur. Pascha festivitatum omnium prima est, de cuius vocabulo iam superius dictum est. Pentecostes sicut et pascha apud Hebraeos celebris dies erat, quod post quinque decadas paschae celebratur, unde et vocabulum sumpsit. Penta enim Graece quinque; in quo die secundum legem panes propositionis de novis frugibus offerebantur. Cuius figuram annus iubileus in testamento veteri gessit, quae nunc in nobis per figuram remissionis aeterna requie perficitur. Epiphania Graece, Latine apparitio sive manifestatio vocatur. Eo enim die Christus sideris indicio magis apparuit adorandus; quod fuit figura primitiae credentium gentium. Quo die et dominici baptismatis sacramentum et permutatae in vinum aquae factum, prima domini signorum principia extiterunt. Duae sunt autem epiphaniae: prima in qua natus Christus pastoribus Hebraeorum angelo nuntiante apparuit; secunda in qua ex gentium populis stella indice per praesepis cunabula magos adorandus exhibuit. Scenopegia sollemnitas Hebraeorum de Graeco in Latinum tabernaculorum dedicatio interpretatur, quae celebrabatur a Iudaeis in memoriam expeditionis cum ab Aegypto promoti in tabernaculis agebant, et exinde scenophegia. Scene enim Graece Latine tabernaculum dicitur. Quae sollemnitas apud Hebraeos septembri mense celebrabatur. Neomenia apud nos kalendae, apud Hebraeos autem quia secundum lunarem cursum menses supputantur, et Graece mene luna appellatur, inde neomenia, id est nova luna. Erant enim apud Hebraeos ipsi dies kalendarum ex legali institutione sollemnes, de quibus in psalterio dicitur: Canite initio mensis tuba, in die insigni sollemnitatis vestrae. Encenia nova templi dedicatio. Graece enim cenon novum dicitur. Quando enim aliquid novum dedicatur, encenia dicitur. Hanc dedicationis sollemnitatem Iudaei octobrio colebant. Dies palmarum ideo dicitur, quia in eo dominus et salvator noster, sicut propheta cecinit, Hierusalem tendens asello sedisse perhibetur. Tunc gradiens cum ramis palmarum multitudo plebium obviam clamaverunt: Osanna, benedictus qui venit in nomine domini rex Israel. Vulgus autem ideo hunc diem capitilavium vocat, quia tunc moris est lavandi capita infantium qui unguendi sunt, ne observatione quadragesimae sordidata ad unctionem accederent. Hoc autem die symbolum competentibus traditur propter confinem dominicae paschae sollemnitatem, ut qui iam ad Dei gratiam percipiendam festinant, fidem quam confiteantur agnoscant. Cena domini dicta est eo quod in eo die salvator noster pascha cum suis discipulis fecerit; quod et usque hodie sicut traditum est celebratur, sanctumque in eo chrisma conficitur. Sabbatum ab Hebraeis ex interpretatione vocabuli sui requies nominatur, quod Deus in ipso perfecto mundo requievisset. Siquidem et eo die requievit dominus in sepulchro, ut quietis illius mysterium confirmaret, quod Iudaeis observandum in umbra futurorum praeceptum est. Sed postquam Christus in sepultura sua eius figuram adimplevit, observatio eius quievit. Dominicus dies primus vocatur, quia in eo resurrectionis domini nostri gaudium celebratur. Qui dies non Iudaeis, sed Christianis in resurrectione domini declaratus est, et ex illo habere coepit festivitatem suam. Illis enim solum celebrandum sabbatum traditum erat, quia ante erat requies mortuorum; resurrectio autem illi erat, qua resurgens a mortuis non moreretur. Postquam autem facta est talis resurrectio in corpore domini, ut praeiret in capite ecclesiae quod corpus ecclesiae speraret in fine, iam dies dominicus, id est octavus, qui et primus, celebrari coepit.

De officiis

Officiorum plurima genera sunt, sed praecipuum illud quod in sacris divinisque rebus habetur. Officium autem ab efficiendo dictum, quasi efficium, propter decorem sermonis una mutata littera. Vespertinum officium est in noctis initio, vocatum a stella vespere, quae surgit oriente nocte. Matutinum vero officium est in lucis initio, a stella lucifero nominatum, quae oritur inchoante mane. Quorum duorum temporum significatione ostenditur, ut die ac nocte semper Deus laudetur. Missa tempore sacrificii est, quando catechumini foras mittuntur, clamante levita: Si quis catechuminus remansit, exeat foras. Et inde missa, quia sacramentis altaris interesse non possunt, qui nondum

regenerati noscuntur. Chorus est multitudo in sacris collecta; et dictus chorus quod initio in modum coronae circum aras starent et ita psallerent. Alii chorum dixerunt a concordia, quae in caritate consistit; quia si caritatem non habet, respondere convenienter non potest. Cum autem unus canit, Graece monodia, Latine sicinium dicitur; cum vero duo canunt, bicinium appellatur; cum multi, chorus. Nam chorea ludicrum cantilenae vel saltationes classium sunt. Antiphona ex Graeco interpretatur vox reciproca, duobus scilicet choris alternatim psallentibus ordine commutato, sive de uno ad unum. Quod genus psallendi Graeci invenisse dicuntur. Responsorios Itali tradiderunt. Quos inde responsorios cantus vocant, quod alio desinente id alter respondeat. Inter responsorios autem et antiphonas hoc differt, quod in responsoriis unus versum dicit, in antiphonis autem versibus alternant chori. Lectio dicitur quia non cantatur, ut psalmus vel hymnus, sed legitur tantum. Illic enim modulatio, hic sola pronuntiatio quaeritur. Canticum est vox psallentis in laetitia. Psalmus autem dicitur qui cantatur ad psalterium. Quo usum esse David prophetam in magno mysterio prodit historia. Haec autem duo in quibusdam psalmorum titulis iuxta musica arte alternatim sibi apponuntur. Nam canticum psalmi est, cum id quod organum modulatur vox postea cantantis eloquitur. Psalmus vero cantici, cum quod humana vox proloquitur ars organi modulantis imitatur. Psalmus autem a psalterio dicitur, unde mos est eum componi. Tres autem gradus sunt in cantando: primus succentoris, secundus incentoris, tertius accentoris. Diapsalma quidam Hebraeum esse volunt verbum, quod significat semper, id est quod illa quibus hoc interponitur sempiterna esse confirmet. Quidam vero verbum Graecum existimant, quo significatur intervallum psallendi, ut psalma sit quod psallitur, diapsalma vero interpositum in psallendo silentium, ut quemadmodum sympsalma dicitur vocum copulatio in cantando, ita diapsalma disiunctio earum, ubi quaedam requies distinctae continuationis ostenditur. Unde illud probabile est non coniungendas sententias in psallendo, ubi diapsalma interpositum fuerit, quia ideo interponitur, ut conversio sensuum vel personarum esse noscatur. Hymnus est canticum laudantium, quod de Graeco in Latinum laus interpretatur, pro eo quod sit carmen laetitiae et laudis. Proprie autem hymni sunt continentes laudem Dei. Si ergo sit laus et non sit Dei, non est hymnus; si sit laus et Dei laus, et non cantetur, non est hymnus. Si ergo et in laudem Dei dicitur et cantatur, tunc est hymnus. Cuius contrarium est threnum, quod est carmen luctus et funeris. Alleluia duorum verborum interpretatio est, hoc est laus Dei, et est Hebraeum, Ia enim unum est de x. nominibus quibus apud Hebraeos Deus vocatur. Amen significat vere, sive fideliter, quod et ipsum Hebraeum est. Quae duo verba amen et alleluia nec Graecis nec Latinis nec barbaris licet in suam linguam omnino transferre vel alia lingua annuntiare. Nam quamvis interpretari possint, propter sanctiorem tamen auctoritatem servata est ab apostolis in his propriae linguae antiquitas. Tanto enim sacra sunt nomina, ut etiam Iohannes in apocalypsi referat, se spiritu revelante vidisse et audisse vocem caelestis exercitus tamquam vocem aquarum multarum et tonitruum validorum dicentium amen et alleluia; ac per hoc sic oportet in terris utrumque dici, sicut in caelo resonat. Osanna in alterius linguae interpretationem transire in toto non potest. Osi enim salvifica interpretatur, anna interiectio est, motum animi significans sub deprecantis affectu. Integre autem dicitur osianna, quod nos corrupta media vocali littera et elisa dicimus osanna, sicut fit in versibus cum scandimus. Littera enim prima verbi sequentis extremam prioris verbi veniens excludit, et dicitur Hebraice osanna, quod interpretatur salvifica, subaudiendo vel populum tuum, vel totum mundum. Offertorium ex causa sumpsit vocabulum. Fertum enim dicitur oblatio quae altari offertur et sacrificatur a pontificibus; a quo offertorium nominatur quasi propter fertum. Oblatio vocatur quia offertur. Dona proprie divina dicuntur, munera hominum. Nam munera dicuntur obsequia quae pauperes divitibus loco munerum solvunt. Itaque munus homini datur, donum Deo. Unde et in templis donaria dicimus. Munera autem vocantur quia manibus vel accipiuntur vel dantur. Duo sunt autem quae offeruntur: donum et sacrificium. Donum dicitur quidquid auro argentoque vel qualibet alia specie efficitur. Sacrificium autem est victima et quaecumque in ara cremantur seu ponuntur. Omne autem quod Deo datur aut dedicatur aut consecratur. Quod dedicatur dicendo datur, unde et appellatur. Unde errant qui dedicationem consecrationem putant significare. Immolatio ab antiquis dicta, eo quod in mola posita victima caederetur. Unde et mactatio post immolationem est. Nunc autem immolatio panis et calicis convenit, libatio autem tantummodo calicis oblatio. Hinc est illud: Et libavit de sanguine uvae. Sic et in saeculari quidam poeta: Et tibi libamus pateras, Iovi. Libare ergo proprie fundere est, sumptumque nomen ex Libero quodam qui in Graecia repperit usum vitis. Hostiae apud veteres dicebantur sacrificia quae fiebant antequam ad hostem pergerent. Victimae vero sacrificia quae post victoriam devictis hostibus immolabant. Et erant victimae maiora sacrificia quam hostiae. Alii victimam dictam putaverunt quia ictu percussa cadebat, vel quia vincta ad aras ducebatur. Holocaustum est quod totum igne consumitur quod offertur. Antiqui enim cum maxima sacrificia administrarent, solebant totas hostias in sacrorum consumere flamma, et ipsa erant holocausta dicta. Holon enim Graece totum dicitur, caustis incensio, et holocaustum totum incensum. Caerimoniae apud Latinos dicuntur omnia sacra, quae apud Graecos orgia nuncupantur. Proprie autem visum est doctoribus a carendo appellari caerimonias, quasi carimonias, eo quod ea quae sacris divinis offeruntur in suo usu careant homines. Alii caerimonias proprie in observationibus Iudaeorum credunt, abstinentia scilicet quarundam escarum secundum veterem legem, eo quod observantes careant his rebus quibus se abstinuerunt. Sacrificium dictum quasi sacrum factum, quia prece mystica consecratur in memoriam pro nobis dominicae passionis. Unde hoc eo iubente corpus Christi et sanguinem dicimus, quod dum sit ex fructibus terrae, sanctificatur et fit sacramentum, operante invisibiliter spiritu Dei. Cuius panis et calicis sacramentum Graeci eucharistiam dicunt, quod Latine bona gratia interpretatur. Et quid melius sanguine et corpore Christi? Sacramentum est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit ut aliquid significare intellegatur quod sancte accipiendum est. Sunt autem sacramenta baptismum et chrisma, corpus et sanguis. Quae ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus divina secretius salutem eorundem sacramentorum operatur; unde et a secretis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur. Quae ideo fructuose penes ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens spiritus eundem sacramentorum latenter operatur effectum. Unde seu per bonos seu per malos ministros intra Dei ecclesiam dispensentur, tamen quia spiritus sanctus mystice illa vivificat, qui quondam apostolico in tempore visibilibus apparebat operibus, nec bonorum meritis dispensatorum amplificantur haec dona, nec malorum attenuantur, quia neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Unde et Graece mysterium dicitur, quod secretam et reconditam habeat dispositionem. Baptismum Graece, Latine tinctio interpretatur. Quae ideo tinctio dicitur, quia ibi homo spiritu gratiae in melius immutatur, et longe aliud quam erat efficitur. Prius enim foedi eramus deformitate peccatorum, in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum. Unde et in Canticis scribitur canticorum: Quae est ista quae ascendit dealbata? Cuius mysterium non aliter nisi sub Trinitatis designatione, id est patris et filii et spiritus sancti cognominatione completur, dicente domino ad apostolos: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Sicut enim in tribus testibus stat omne verbum, ita hoc sacramentum confirmat ternarius numerus nominum divinorum. Quod autem per aquam baptismum datur, haec ratio est. Voluit enim dominus ut res illa invisibilis per congruentem, sed profecto contrectabile et visibile, impenderetur elementum, super quod et in principio ferebatur spiritus sanctus. Nam sicut aqua purgatur exterius corpus, ita latenter eius mysterio per spiritum sanctum purificatur et animus. Cuius sanctificatio ita est. Invocato enim Deo descendit spiritus sanctus de caelis et medicatis aquis sanctificat eas de semetipso, et accipiunt vim purgationis, ut in eis et caro et anima delicta inquinata mundetur. Chrisma Graece, Latine unctio nominatur; ex cuius nomine et Christus dicitur, et homo post lavacrum sanctificatur. Nam sicut in baptismo peccatorum remissio datur, ita per unctionem sanctificatio spiritus adhibetur; et hoc de pristina disciplina, qua ungi in sacerdotium et in regnum solebant, ex quo et Aaron a Moyse unctus est. Quae dum carnaliter fit, spiritaliter proficit; quomodo et in ipsa baptismi gratia visibilis actus est, quod in aqua mergimur, sed spiritalis effectus, quod delictis mundamur. Hoc significat illud unguentum quod peccatrix mulier super pedes, et ea quae dicitur non fuisse peccatrix super caput Ihesu stillasse describitur. Manus impositio ideo fit, ut per benedictionem advocatus invitetur spiritus sanctus. Tunc enim ille paraclitus post mundata et benedicta corpora libens a patre descendit, et quasi super baptismi aquam tamquam super pristinam recognoscens sedem quiescit. Nam legitur quod in principio aquis superferebatur spiritus sanctus. Exorcismus Graece, Latine coniuratio sive incre-

increpationis adversus diabolum ut discedat, sicut est illud in Zacharia: Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, et Sathan stabat a dextris eius ut adversaretur ei. Et dixit Dominus ad Sathan: Increpet in te Dominus, Sathan, et increpet Dominus in te, qui elegit Hierusalem. Non est ergo exorcismus increpare et coniurare adversus diabolum. Unde sciendum quod non creatura Dei in infantibus exorcizatur aut exsufflatur, sed ille sub quo sunt omnes qui in peccato nascuntur. Est enim princeps peccatorum. Symbolum per linguam Graecam signum vel cognitio interpretatur. Discessuri enim apostoli ad evangelizandum in gentibus hoc sibi praedicationis signum posuerunt. Continet autem confessionem Trinitatis et unitatem ecclesiae et omne Christiani dogmatis sacramentum. Quod symbolum fidei et spei nostrae non scribitur in carta et atramento, sed in tabulis cordis carnalibus. Oratio petitio dicitur. Nam orare est petere, sicut exorare impetrare. Constat autem oratio loco et tempore. Loco, quia non ubique cum prohibeamur orare in publico, sed ubi oportunitas dederit, aut necessitas inportaverit. Neque enim contra praeceptum reputatur ab apostolis factum, qui in carcere audientibus custodibus orabant et canebant Deo. De tempore vero dictum est: Sine intermissione orate. Sed hoc in singularibus. Nam est observatio quarundam horarum communium, quae diei intervalla signant, tertia, sexta, nona, similiter et nocturna. Sed ideo haec orandi horae divisae sunt, ut si forte aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Quae tempora in scripturis inveniuntur. Primum enim Spiritus sanctus congregatis discipulis hora tertia infusus est. Petrus qua die visionem communicationis in illo vasculo expertus est, sexta hora manducaturus ascendebat. Idem et cum Iohanne hora nona templum adiit, quando paralyticum sanitati reformavit. Sed et Danielem legimus haec tempora in oratione observasse, et utique ex Israhelis disciplina, ut ne minus quam ter in die oremus. Debitores enim sumus trium, Patris et Filii et Spiritus sancti. Exceptis utique et aliis legitimis orationibus, quae sine ulla admonitione debentur ingressu lucis ac noctis sive vigiliarum. Sed et cibum non prius sumere quam interposita oratione. Priora enim habenda sunt spiritus refrigeria, quia priora caelestia quam terrena. Quisquis autem vult orationem suam volare ad Deum, faciat illi duas alas, ieiunium et elemosinam, et ascendet celeriter et exaudietur. Ieiunium est parsimonia victus abstinentiaque ciborum, cui nomen inditum ex quadam parte visceris tenui semper et vacua, quod vulgo ieiunum vocatur. Unde ieiunium nomen creditur derivatum, quod sit inedia viscera vacua et exinanita existant. Ieiunium autem et statio dicitur. Statio autem de militari exemplo nomen accepit, pro eo quod nulla laetitia obveniens castris stationem militum rescindat. Nam laetitia libentius, tristitia sollicitius administrat disciplinam. Unde milites numquam inmemores sacramenti magis stationibus parent. Discernunt autem quidam ieiunium et stationem. Nam ieiunium est indifferenter cuiuslibet diei abstinentia, non secundum legem, sed secundum propriam voluntatem. Statio autem est observatio statutorum dierum vel temporum. Dierum, ut quartae feriae et sextae ieiunium ex veteri lege praeceptum. De qua statione dixit ille in Evangelio: Ieiuno bis in sabbato, id est quarta et sexta sabbati. Temporum autem, quae legalibus ac propheticis institutionibus terminatis temporibus instituta sunt, ut ieiunium quarti, quinti, septimi ac decimi mensis, vel sicut in Evangelio dies illi in quibus ablatus est sponsus, vel sicut observatio quadragesimae, quae in universo orbe institutione apostolica observatur circa confinium dominicae passionis. Huius autem generis quidam adiciunt, quam Xerofagiam dicunt, abstinentiam scilicet ciborum humentium. Unde et nomen hoc datum eo quod siccis quidam escis utantur. Paenitentia appellata quasi punitentia, eo quod ipse homo in se paenitendo puniat quod male admisit. Nam nihil aliud agunt quos veraciter paenitet, nisi ut id quod male fecerunt inpunitum esse non sinant. Eo quippe modo sibi non parcentibus ille parcit, cuius altum iustumque iudicium nullus contemptor evadet. Perfecta autem paenitentia est praeterita deflere et futura non admittere. Haec secunda in similitudine fontis est, ut si forte inpugnante diabolo aliquod peccatum inrepserit, huius satisfactione purgetur. Satisfactio autem est causas peccatorum et suggestiones excludere et ultra peccatum non iterare. Reconciliatio vero est, quae post completam paenitentiam adhibetur. Nam sicut conciliamur Deo quando primum a gentilitate convertimur, ita reconciliamur quando post peccatum paenitendo regredimur. Exomologesis Graeco vocabulo dicitur, quod Latine confessio interpretatur. Cuius nominis duplex significatio est. Aut enim in laude intellegitur confessio, sicut est illud: Confiteor tibi, Domine, Pater caeli et terrae; aut dum quisque confitetur peccata sua, ab eo indulgenda cuius indeficiens est misericordia. Ex hoc ergo Graeco vocabulo exprimitur et frequentatur exomologesis, qua delictum nostrum Domino confitemur, non quidem ut ignaro, cuius cognitioni nihil occultum est; sed confessio est, cum scilicet ea quae ignoravit professa cognitio. Valet enim sanctum accipiendum quisque esse existimaverat rapere, adulterari, furari, sed ubi haec esse damnationi obnoxia esse cognovit, cognitus his confitetur errorem suum. Confessio autem erroris professio est desinendi. Desinendum ergo a peccatis est dum confessio est. Confessio autem antecedit, remissio sequitur. Ceterum extra veniam est qui peccatum cognoscit, nec cognitum confitetur. Itaque exomologesis prosternendi et humiliandi hominis disciplina est, habitu atque victu, sacco et cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum moeroribus deicere, illa quae peccavit tristi tractatione mutare. Letaniae autem Graeco nomine appellantur, quae Latine dicuntur rogationes. Inter letanias vero et exomologesin hoc differt, quod exomologesis pro sola confessione peccatorum agitur; letaniae vero indicuntur propter rogandum Deum et impetrandam in aliquo misericordiam eius. Sed nunc iam utrumque vocabulum sub una designatione habetur, nec distat vulgo utrum letaniae an exomologesis dicantur. Supplicationis autem nomen quidam ex gentilitate retinent. Nam feriae legitimae erant aut certae aut indictae. Indictae autem, quia paupertas antiqua Romanorum ex collatione sacrificabat, aut certe de bonis damnatorum. Unde supplicia dicuntur supplicationes, quia fiebant de bonis passorum supplicia. Sacrae enim res de rebus exsecrandorum fiebant.

Explicit liber sextus.

211.

INCIPIT LIBER VII DE DEO

BEATUS HIERONIMUS vir prudentissimus et multarum linguarum peritissimus, Hebreorum nominum interpretationem primus in Latina lingua convertit. Ex quibus pro brevitate praetermissis multis quaedam huic operi adiectis interpretationibus interponere studui. Vocabulorum autem expositio satis indicat quid velit intellegi. Habent enim quaedam ex propriis causis nominum rationem. In principio autem decem nomina ponimus, quibus apud Hebreos Deus vocatur. Primum apud Hebreos Dei nomen El dicitur; quod alii Deum, alii ethimologiam eius exprimentes iskiros, id est fortem interpretati sunt, ideo quod nulla infirmitate opprimitur, sed fortis est et sufficiens ad omnia perpetranda. Secundum nomen Eloy est. Tertium Eloe, quod utrumque in Latinum Deus dicitur. Est autem nomen ex Graeca appellatione in Latinum translatum. Nam Deus Graece fobos dicitur, id est timor. Unde tractum est Deus, quod sit colentibus se timor. Deus autem proprie nomen est Trinitatis pertinens ad Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Ad quam Trinitatem etiam reliqua quae in Deo infra sunt posita vocabula referuntur. Quartum nomen Dei dicitur Sabaoth, quod vertitur in Latinum exercituum sive virtutum, de quo in Psalmo ab angelis dicitur: Quis est iste rex gloriae? Dominus virtutum. Sunt enim in huius mundi ordinatione virtutes multae, ut angeli, archangeli, principatus et potestates, cunctique caelestis militiae ordines, quorum tamen ille Dominus est. Omnes enim sub ipso sunt, eiusque dominatui subiacent. Quintum nomen Elion, quod interpretatur in Latinum excelsus, quia super caelos est, sicut scriptum est de eo: Excelsus Dominus super caelos gloria eius. Excelsus autem dictus pro valde celsus. Ex enim pro valde ponitur, sicut eximius, quasi valde eminens. Sextum nomen Eie, id est qui est. Deus enim solus, quia aeternus est, hoc est quia exordium non habet, essentiae nomen vere tenet. Hoc enim nomen ad sanctum Moysen per angelum est delatum. Quaerenti enim quod esset nomen eius, qui eum pergere praecipiebat ad populum ex Aegypto liberandum, respondit: Ego sum qui sum. Et dices filiis Israhel: Qui est misit me ad vos. Tamquam in eius comparatione qui vere est, quia incommutabilis est, ea quae commutabilia facta sunt quasi non sint. Quod enim dicitur fuit, non est; et quod dicitur erit, nondum est. Deus autem esse tantum novit, fuisse et futurum esse non novit. Solus enim Pater cum Filio et Spiritu sancto veraciter est. Cuius essentiae comparatum esse nostrum non esse est. Unde et in colloquio dicimus Vivit Dominus, quia essentia vivendi, quod mors non habet. Septimum Adonay, quod generaliter interpretatur Dominus, quod dominetur creaturae cunctae, vel quod creatura omnis dominatui eius deserviat. Dominus ergo et Deus, vel quod dominetur omnibus, vel quod timeatur a cunctis. Octavum Ia, quod in Deo tantum ponitur, quod etiam in alleluia in novissima sillaba sonat. Nonum tetragrammaton, hoc est quattuor litterarum, quod proprie apud Hebreos in Deo ponitur, iod he iod he, id est duabus ia, quae duplicata ineffabile illud et gloriosum Dei nomen efficiunt. Dicitur autem ineffabile, non quia dici non potest, sed quia finiri sensu et intellectu humano nullatenus potest; et ideo quia nihil de eo digne dici potest, ineffabilis est. Decimum Sadday, id est omnipotens. Vocatur autem omnipotens, eo quod omnia potest, sed a faciendo quod vult, non a patiendo quod non vult; quod si ei accideret, nequaquam esset omnipotens. Facit enim quicquid vult, et ideo omnipotens. Item omnipotens, quia ipsius sunt omnia quae ubique sunt; solus enim totius mundi habet imperium. Dicuntur enim et alia quaedam in Deo substantialia nomina, ut inmortalis, incorruptibilis, incommutabilis, aeternus. Unde et merito cunctae praeponitur creaturae. Inmortalis, sicut de eo scriptum est: Qui solus habet inmortalitatem, quia in eius natura nulla est commutatio. Nam omnis mutabilitas non inconvenienter mortalitas dicitur, secundum quam et anima dicitur mori, non quia in corpus vel in aliquam aliam substantiam mutatur et interit, sed quia in ipsa sua substantia quicquid alio modo nunc est aut fuit secundum id quod destitit esse quod erat, mortalis utique deprehenditur. Ac per hoc solus Deus dicitur inmortalis, quia solus incommutabilis. Incorruptibilis appellatur, quia corrumpi et dissolvi non potest, nec dividi. Quicquid enim capit divisionem, et interitum capit. Ille nec dividi potest nec interire; inde incorruptibilis est. Incommutabilis est, quia semper manet, et mutari nescit. Nec proficit, quia perfectus est; nec deficit, quia aeternus est. Aeternus est, quia sine tempore est; non enim habet initium neque finem. Hinc et sempiternus, eo quod sit semper aeternus. A quibusdam autem Graecis ab ethere creditur dictus, quod caelum sedes eius habetur. Unde est illud: Caelum caeli Domino. Et haec ista omnia unum significant. Nam una eademque res dicitur, sive dicatur aeternus Deus, sive inmortalis, sive incorruptibilis, sive inmutabilis. Invisibilis, quia numquam per substantiam suam apparuit mortalium oculis Trinitas, nisi per speciem subiectae creaturae eidemque corporeae. Nam nemo potest ipsa manifestatione essentiae Dei videre et vivere, sicut et dictum est Moysi. Unde et Dominus in Evangelio dicit: Deum nemo vidit umquam. Res est enim invisibilis, ideoque non oculis, sed corde quaerenda est. Inpassibilis est, quia nullis perturbationibus afficitur, quibus fragilitas humana succumbit. Non enim attingunt eum ullae passiones, ut libido, iracundia, cupiditas, timor, maeror, invidia, et cetera quibus mens humana turbatur. Sed cum dicitur Deus irasci, aut zelare, aut dolere, nostro usu dicitur. Apud Deum enim perturbatio nulla est, apud quem tranquillitas summa est. Simplex autem dicitur, sive non amittendo quod habet, seu quia non aliud est ipse et aliud quod in ipso est, sicut in homine, cui aliud est esse, et aliud sapere. Nam et est, et potest, et sapiens non est. Deus autem habet essentiam, habet et sapientiam; sed quod habet, hoc est, et omnia unum est. Ac per hoc simplex est, quia non in eo aliquid accidens est; sed et quod est, et quod in ipso est, essentiale est, excepto quod relative ad quamcumque personam est. Summe bonus, quia incommutabilis est. Creatura vero bonum, sed non summum est, quia mutabilis est. Et dum sit quidem bonum, non tamen esse potest et summum. Incorporeus autem vel incorporalis ideo dicitur, ut Spiritus esse credatur vel intellegatur, et non corpus. Nam dum dicitur Spiritus, eius significatur substantia. Inmensus, quia cuncta concludit, ipse a nullo concluditur, sed omnia intra eius omnipotentiam terminantur. Perfectus dicitur, quia nihil ei possit adici. Verum tamen de consummatione alicuius facti perfectio dicitur. Deus autem, qui non est factus, quomodo est perfectus? Sed hoc vocabulum de usu nostro sumpsit humana inopia, sicut et reliqua verba, quatenus id quod ineffabile est utcumque dici possit, quoniam de Deo nihil digne humanus sermo dicit; sic sunt et alia. Creator dicitur propter totius mundi rebus ab ipso creatis. Nihil enim est quod non originem a Deo traxerit. Ipse et unus, quia dividi non potest, vel quia nihil aliud esse potest quod tantundem capiat potestatis. Haec ergo quae de Deo dicta sunt, ad totam pertinent Trinitatem propter unam et coaeternam substantiam, sive in Patre, sive in Filio eius unigenito in forma Dei, sive in Spiritu sancto, qui unus est Spiritus Dei Patris et Filii eius unigeniti. Sunt et quaedam vocabula ex usu nostro ad Deum sumpta, de membris nostris, sive de inferioribus. Et quia in propria natura invisibilis et incorporeus est, pro efficientiis tamen causarum in ipso rerum species adsumuntur, ut more locutionis nostrae facilius se in nostris insinuet; ut quia omnia videt, dicatur oculus; et propter quod audit omnia, dicatur auris; propter id autem quod avertitur, ambulat; propter id quod spectat, stat. Sic et in ceteris horum similibus ab humanis mentibus trahitur similitudo ad Deum, sicut est obliviscens et memorans. Hinc est quod et propheta dicit: Iuravit Dominus exercituum per animam suam; non quod Deus animam habeat, sed hoc nostro narrat affectu. Nam et facies Dei in scripturis sanctis non caro, sed divina cognitio intellegitur, eadem ratione qua per faciem conspectam quisque cognoscitur. Hinc et in oratione dicitur Deo: Ostende nobis faciem tuam; ac si diceret: Da nobis cognitionem tuam. Sic et vestigia Dei dicuntur, quia nunc Deus per speculum agnoscitur. Ad perfectum vero omnipotens repperitur, cum in futuro facie ad faciem quibusque electis praesentabitur, ut ipsam speciem contemplentur, cuius nunc vestigia conprehendere conantur; hoc est, quod per speculum videre dicitur. Nam et sedere et stare dicitur, et locus et tempus in Deo non sunt proprie, sed per similitudinem translata dicuntur. Quippe sedere super Cherubin dicitur, quod est ad situm; et abyssus tamquam vestimentum amictus eius, quod est ad habitum; et anni eius non deficient, quod ad tempus pertinet; et si ascendero in caelum, tu ibi es, quod ad locum manet. Nam et in propheta plaustri portantis fenum species ad Deum dicitur. Et haec omnia per figuram Deus, quia nihil est horum ad proprietatem substantiae eius.

De filio dei.

Multis et modis Christum appellari scripturis invenitur divinis. Nam ipse Dei Patris unigenitus Filius, dum esset aequalis Patri, propter salutem nostram formam servi accepit. Proinde quaedam nomina in illo ex divinitatis substantia, quaedam ex dispensatione susceptae humanitatis assumpta sunt. Christus namque a chrismate est appellatus, hoc est unctus. Praeceptum enim fuerat Iudaeis ut sacrum conficerent unguentum, quo perungi possent hi qui vocabantur ad sacerdotium vel ad regnum. Et sicut nunc regibus indumentum purpurae insigne est regiae dignitatis, sic illis unctio sacri unguenti nomen ac potestatem regiam conferebat; et inde Christi dicti a chrismate, quod est unctio. Nam chrisma Graece, Latine unctio nuncupatur. Quae etiam Domino nomen accommodavit facta spiritalis, quia Spiritu unctus est a Deo Patre, sicut in Actibus dicitur apostolorum: Collecti sunt enim in hac civitate adversus sanctum Filium tuum, quem unxisti; non utique oleo visibili, sed gratiae dono, quod visibili significatur unguento. Non est autem Salvatoris proprium nomen Christus, sed communis nuncupatio potestatis. Dum enim dicitur Christus, commune dignitatis nomen est; dum Iesus Christus, proprium vocabulum Salvatoris. Christi autem nomen nusquam alibi omnino nec in aliqua gente fuit, nisi tantum in illo regno ubi Christus prophetabatur et unde venturus erat. Messias autem Hebraice dicitur, Graece Christus, Latine autem unctus. Iesus Hebraice, Graece sother, Latine autem salutaris sive salvator interpretatur, pro eo quod cunctis gentibus saluti fer venit. Ethimologiam autem nominis huius etiam evangelista significat dicens: Vocabis nomen eius salvator, ipse enim salvum faciet populum suum. Sicut enim Christus significat regem, ita Iesus significat salvatorem. Non itaque nos salvos facit quicumque rex, sed rex salvator. Quod verbum Latina lingua antea non habebat, sed habere poterat, sicut potuit quando voluit. Emmanuel ex Hebreo in Latinum significat nobiscum Deus, scilicet quia per virginem natus Deus hominibus in carne mortali apparuit, ut terrenis viam salutis ad caelum aperiret. Ad divinitatis substantiam quae pertinent, ista sunt: Deus, Dominus. Deus autem dicitur propter unitam cum Patre substantiam, Dominus propter servientem creaturam. Deus autem et homo, quia Verbum et caro. Unde et bis genitus dicitur, sive quia Pater eum genuit sine matre in aeternitate, sive quia mater sine patre in tempore. Unigenitus autem vocatur secundum divinitatis excellentiam, quia sine fratribus; primogenitus secundum susceptionem hominis, in qua per adoptionem gratiae fratres habere dignatus est, quibus esset primogenitus. Omousion Patri ab unitate substantiae appellatur. Substantia enim vel essentia Graece usia dicitur, omo unum. Utrumque ergo coniunctum sonat una substantia. Hoc enim vocatur omousion, quod est: Ego et Pater unum sumus; hoc est, eiusdem cum Patre substantiae. Quod nomen et si in scripturis sanctis litteris non invenitur, in assertione tamen totius Trinitatis defenditur, quia dat rationem veredica ostendendi; sicut et Pater in nullis libris nusquam ingenitus legitur, sed tamen dicendus esse atque credendus non dubitatur. Omousion similis substantiae, quia qualis est Deus, talis est et ymago eius. Invisibilis Deus, et ymago invisibilis. Principium, eo quod ab ipso sunt omnia, et quia ante eum nihil. Finis, quia dignatus est in fine temporum humiliter in carne nasci et mori, et iudicium novissimum ipse suscepit, vel quia quicquid agimus ad illum referimus. Et cum ad eum pervenerimus, ultra quod quaeramus non habebimus.

Os dei dicitur filius, quia uerbum eius est. Nam sicut pro uerbis que per linguam fiunt sepe dicimus illa et illa lingua, ita et pro dei uerbo os ponitur, quia mos est ut ore uerba formentur. Verbum autem ideo dicitur, quia per eum pater omnia condidit siue iussit. Veritas, quia non fallit, sed tribuit quod promisit. Vita, quia creauit. Ymago dei propter similitudinem patris. Figura quia suscipiens formam serui operum uirtutumque similitudine patris in se ymaginem atque inmensam magnitudinem designauit. Manus dei est filius, quia per ipsum omnia facta sunt. Hinc et dextera propter effectum operis totius creature, que per ipsum formata est. Brachium, quia ab ipso omnia continentur. Virtus pro eo quod omnem potestatem patris in semetipso habeat, et omnem celi terreque creaturam gubernet, contineat atque regat. Sapientia pro eo quod ipse reuelet mysteria scientie et archana sapientie. Sed tamen cum sit pater et spiritus sanctus sapientia et uirtus, lumen et lux, proprie tamen his nominibus filius nuncupatur. Splendor autem appellatur propter quod manifestat. Lumen, quia illuminat. Lux, quia ad ueritatem contemplandam cordis oculos reserat. Sol, quia illuminat omnes. Oriens, quia luminis fons et illustrator est rerum, et quod oriri nos faciat ad uitam eternam. Fons, quia rerum omnium origo est, uel quod satiat sitientes. Ipse quoque alfa et ω. Alfa enim litteram nulla precedit. Prima est enim litterarum, sicut et filius dei. Ipse enim se principium iudeis interrogantibus esse respondit. Unde et Iohannes in apocalipsi propter ipsam litteram ponens ait: Ego sum alfa et ω, primus et nouissimus. Primus, quia ante eum nichil est. Nouissimus, quia nouissimum iudicium ipse suscepit. Mediator, quia inter deum et hominem medius constitutus est, ut hominem perduceret ad deum. Unde et illum Greci mesiten uocant. Paraclitus, id est aduocatus, quia pro nobis intercedit apud patrem, sicut de eo Iohannes: Aduocatum habemus apud patrem Ihesum Christum iustum. Paraclitus autem grecum est, quod latine dicitur aduocatus. Quod nomen et filio et spiritui sancto ascribitur, iuxta quod et dominus in euangelio ait: Rogabo patrem et alium paraclitum dabit uobis. Intercessor autem ideo uocatur, quia pro culpa nostra remouenda curam gerit, et pro abluendis nostris criminibus curam impendit. Sponsus, quia descendens e celo adhesit ecclesie, ut [illegible] essent duo in carne una. Angelus dicitur propter annuntiationem paterne ac sue uoluntatis. Unde et apud prophetam magni consilii angelus legitur, dum sit deus et dominus angelorum. Missus dicitur eo quod apparuit huic mundo uerbum caro factum. Unde et idem dicit: Ego a patre exiui et ueni in hunc mundum. Homo autem dicitur quia natus est. Propheta, quia futura reuelauit. Sacerdos, quia pro nobis se hostiam obtulit. Pastor, quia custos. Magister, quia ostensor. Nazarenus a loco. Nazareus a merito, quia sanctus siue mundus, quia peccatum non fecit. Siquidem et de aliis inferioribus rebus nominum species ad se trahit Christus, ut facilius intellegatur. Dicitur et panis, quia caro. Vitis, quia sanguine ipsius redempti sumus. Flos, quia electus. Via, quia per ipsum ad deum imus. Ostium, quia per ipsum ad deum ingredimur. Mons, quia fortis. Petra, quia firmitas est credentium. Lapis angularis, quia duos parietes e diuerso, id est de circumcisione et preputio uenientes, in unam fabricam ecclesie iungit, uel quia pacem in se angelis et hominibus facit. Lapis offensionis, quia uenientem humilem offenderunt in eum increduli homines, et factus est petra scandali, sicut dicit apostolus: Iudeis quidem scandalum. Fundamentum autem ideo uocatur, quia fides in eo firmissima est, uel quia super eum catholica ecclesia constructa est. Nam et Christus agnus pro innocentia, et ouis propter patientiam, et aries propter principatum, et hedus propter similitudinem carnis peccati, et uitulus pro eo quod pro nobis immolatus est, et leo pro regno et fortitudine, et serpens pro morte et sapientia. Idem et uermis, quia resurrexit. Aquila propter quod post resurrectionem ad astra remeauit. Nec mirum si uilibus significationibus figuretur, qui usque ad nostrarum passionum seu carnis contumelias descendisse cognoscitur. Qui cum sit dei patris coeternus ante secula dei filius, postquam uenit plenitudo temporis propter salutem nostram formam serui accepit, et factus est filius hominis. Inde quedam de illo in scripturis secundum formam dei, quedam secundum formam serui dicuntur. Quorum exempli gratia duo quedam commemorantur, ut singula ad singula referantur. Secundum formam enim dei de seipso dixit: Ego et pater unum sumus. Secundum formam serui: Quoniam pater maior me est. Homines autem minus intellegentes quid pro quo dicatur, ea que propter formam serui dicta sunt, uolunt transferre ad formam dei; et rursus ea que dicta sunt ut ad se inuicem persone referantur, uolunt nomina esse nature atque substantie, et faciunt errorem in fide. Sic autem filio dei coniuncta natura est humana, ut ex duabus substantiis fieret una persona. Solus ergo homo pertulit crucem, sed propter unitatem persone et deus dicitur pertulisse. Hinc est quod scribitur: Si enim cognouissent, numquam dominum glorie crucifixissent. Filium ergo dei crucifixum fatentur, non ex uirtute diuinitatis, sed ex infirmitate humanitatis; non ex sue nature permansione, sed ex nostra susceptione.

De spiritu sancto.

Spiritus sanctus ideo predicatur deus, quia ex patre filioque procedit, et substantiam eorum habet. Neque enim aliud de patre procedere potuit quam quod ipse est pater. Spiritus autem dicitur, secundum id quod ad aliquid refertur inspirantis; spirans utique spiritu suo, inspirans est, et ex eo appellatur spiritus. Proprio autem nomine quodam dicitur spiritus sanctus, secundum quod refertur ad patrem et filium, quod eorum spiritus sit. Nam et hoc nomen quod spiritus dicitur, non secundum id quod refertur ad aliquid, sed secundum id quod aliquam naturam significat. Omnis enim incorporea natura spiritus in scripturis sacris appellatur. Unde non tantum patri et filio et spiritui sancto, sed omni rationali creature et anime hoc uocabulum congruit. Ideo ergo spiritus dei sanctus uocatur, quia patris et filii sanctitas est. Nam cum sit et pater spiritus, et filius spiritus, et pater sanctus et filius sanctus, proprie tamen ipse uocatur spiritus sanctus, tamquam sanctitas coeterna et consubstantialis amborum. Spiritus sanctus ideo dicitur non genitus, ne duo filii in trinitate suspicentur. Ideo non predicatur ingenitus, ne duo patres in ipsa trinitate credantur. Procedens autem dicitur testimonio domini dicentis: Multa adhuc habeo quae uobis loqui, sed non potestis illa modo audire. Cum uenerit autem spiritus ueritatis qui a patre procedit et de meo accipiet, ille uobis indicabit omnia. Hic autem non solum natura procedit, sed semper ad peragenda opera trinitatis indesinenter procedit. Hoc autem interest inter nascentem filium et procedentem spiritum sanctum, quod filius ex uno nascitur, spiritus sanctus ex utroque procedit. Et ideo dicit apostolus: Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Spiritum sanctum ex opere etiam angelus intellegitur. Dictum est enim de illo: Et que uentura sunt annuntiabit uobis. Etenim angelus grece, latine nuntius interpretatur. Unde et duo angeli apparuerunt Loth, in quibus dominus singulariter appellatur, quod intelleguntur filius et spiritus sanctus. Nam pater numquam legitur missus. Spiritus sanctus quod dicitur paraclitus, a consolatione dicitur. Paraclesis enim grece, latine consolatio appellatur. Christus enim eum apostolis lugentibus misit, postquam ab eorum oculis ipse in celum ascendit. Consolator enim tristibus mittitur, secundum illam eiusdem domini sententiam: Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur. Ipse etiam dixit: Tunc lugebunt filii sponsi, cum ablatus fuerit ab eis sponsus. Item paraclitus pro eo quod consolationem prestet animabus, que gaudium temporale amittunt. Alii paraclitum latine oratorem uel aduocatum interpretantur. Ipse enim spiritus sanctus dicit, ipse docet; per ipsum datur sermo sapientie, ab ipso sancta scriptura inspirata est. Spiritus sanctus ideo septiformis nuncupatur, propter dona que de unitate eius plenitudine particulariter quique, ut digni sunt, consequuntur. Ipse enim spiritus sapientie et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientie et pietatis, spiritus timoris domini. Spiritus autem principalis in psalmo quinquagesimo legitur. Ubi quia tertio spiritus repetitur, nonnulli trinitatem intellexerunt, eo quod et deus scriptum est: Deus spiritus est. Quod enim non est corpus et tamen est, uidetur restare ut spiritus sit. Intelligunt ergo ibi nonnulli trinitatem significari: in spiritu principali patrem, in spiritu recto filium, in spiritu sancto spiritum sanctum. Spiritus sanctus ideo donum dicitur, eo quod datur. Ab dando enim donum est nuncupatum. Nouissimum enim est dominum Ihesum Christum cum post resurrectionem a mortuis ascendisset in celum, dedisse spiritum sanctum, quo credentes impleti linguis omnium gentium loquebantur. Inuentum autem donum dei est, in quantum datur eis qui per eum diligunt deum. Apud se autem deus est, apud nos autem donum est. Sed sempiterne spiritus sanctus donum est, distribuens singulis gratiarum dona prout uult. Nam et prophetias quibus uult inspirat, et peccata quibus uult dimittit. Nam peccata sine spiritu sancto non donantur. Spiritus sanctus inde proprie caritas nuncupatur, uel quia naturaliter eos a quibus procedit coniungit et se unum cum eis esse ostendit, uel quia in nobis id agit ut in deo maneamus et ipse in nobis. Unde et in donis dei nichil maius est caritate, et nullum est maius donum dei quam spiritus sanctus. Ipse etiam et gratia; quia enim non meritis nostris, sed uoluntate diuina gratis datur, inde gratia nuncupatur. Sicut autem unicum dei uerbum proprie uocamus nomine sapientie, cum sit uniuersaliter et spiritus sanctus et pater ipse sapientia, ita spiritus sanctus proprie nuncupatur uocabulo caritatis, cum sit et pater et filius uniuersaliter caritas. Spiritus sanctus digitus dei esse in libris euangelii apertissime declaratur. Cum enim unus euangelista dixisset: In digito dei eicio demonia, alius hoc idem ita dixit: In spiritu dei eicio demonia. Unde et digito dei scripta lex est, data die quinquagesimo ab occisione agni, et die quinquagesimo a passione domini nostri Ihesu Christi uenit spiritus sanctus. Ideo autem digitus dei dicitur, ut eius operatoria uirtus cum patre et filio significetur. Unde et Paulus ait: Hec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Sicut autem per baptismum in Christo morimur et renascimur, ita spiritu signamur, qui est digitus dei et spiritale signaculum. Spiritus sanctus ideo in columbe specie uenisse scribitur, ut natura eius per auem simplicitatis et innocentie declararet. Unde et dominus: Estote, inquit, simplices sicut columbe. Hec enim auis corporaliter ipso felle caret, habens tantum innocentiam et amorem. Spiritus sanctus in nomine ignis appellatur, propter hoc quod in Actibus apostolorum per diuisionem linguarum ut ignis apparuit, qui et insedit super unumquemque eorum. Propterea autem diuisarum linguarum gratiam apostolis dedit, ut ydonei efficerentur fidelium eruditione populorum. Quod autem super singulos sedisse memoratur, ideo causa est ut intellegatur per plures non fuisse diuisus, sed mansisse in singulis totus, sicut fere ignibus mos est. Habet enim hec natura ignis accensi, ut quanta ad eum quanti ad eum purpurei splendoris aspexerint, tantis usum sue lucis impertiat, tantis ministerium sui muneris tribuat, et ipse nichilominus in sua integritate permaneat. Spiritus sanctus nomine aque appellatur in euangelio domino clamante et dicente: Si quis sitit, ueniat ad me et bibat. Qui credit in me, flumina aque uiue fluent de uentre eius. Euangelista autem exposuit unde diceret. Sequitur enim et ait: Hoc autem dicebat de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Sed aliud est aqua sacramenti, aliud aqua que significat spiritum dei. Aqua enim sacramenti uisibilis est; aqua spiritus sancti inuisibilis est. Ista abluit corpus, et significat quod fit in anima. Per illum autem spiritum sanctum ipsa anima mundatur et saginatur. Spiritus sanctus ideo unctio dicitur, Iohanne apostolo testante, quia sicut oleum naturali pondere super fertur omni liquori, ita in principio superferebatur spiritus sanctus aquis. Unde et dominus oleo exultationis, hoc est spiritu sancto, fuisse legitur unctus. Sed et Iohannes apostolus spiritum sanctum unctionem uocat dicens: Et uos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in uobis, et non necesse habetis ut aliquis doceat uos, sed sicut unctio eius docet uos de omnibus. Ipse enim spiritus sanctus unctio est inuisibilis.

De trinitate.

Trinitas appellata, quod fiat totum unum ex quibusdam tribus, quasi triunitas; ut memoria, intelligentia, uoluntas, in quibus mens habet in se quandam ymaginem diuine trinitatis. Nam dum tria sint, unum sunt, quia et singula in se manent et omnia in omnibus. Pater et filius et spiritus sanctus trinitas et unitas. Idem enim unum, idem et tria. In natura unum, in personis tria. Unum propter maiestatis communionem, tria propter personarum proprietatem. Nam alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus. Sed alius quidem, non aliud, quia pariter simplex pariterque incommutabile bonum et coeternum. Pater solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus. Filius solus de patre est natus, ideo solus dicitur genitus. Spiritus sanctus solus de patre et filio procedit, ideo solus amborum nuncupatur spiritus. In hac trinitate alia sunt appellatiua nomina, alia propria sunt. Propria sunt essentialia, ut deus, dominus, omnipotens, immutabilis, immortalis. Et inde propria, quia ipsam substantiam significant qua unum sunt. Appellatiua uero pater et filius et spiritus sanctus, ingenitus et genitus et procedens. Eadem et relatiua, quia ad se inuicem referuntur. Cum enim deus dicitur, essentia est, quia ad seipsum dicitur. Cum uero dicitur pater et filius et spiritus sanctus, relatiue dicuntur, quia ad inuicem referuntur. Nam pater non ad se, sed ad filium relatiue dicitur, quia eum filium habet. Sic et filius relatiue dicitur, quia patrem habet. Sic et spiritus sanctus, quia a patre et filio procedit. Hec autem appellatiua, que relatiue dicuntur, id est ad se inuicem referuntur, ipsa substantia, quae una est, significatur. Proinde trinitas in relatiuis personarum nominibus est; deitas non triplicatur, sed in singularitate est, quia si triplicatur, deorum inducimus pluralitatem. Nomen autem deorum in angelis et sanctis hominibus ideo pluraliter dicitur, pro eo quod non sint isti merito eo equales. De quibus psalmus: Ego dixi, dii estis. De patre autem et filio et spiritu sancto propter unam et equalem diuinitatem non nomen deorum, sed dei esse ostenditur, sicut ait apostolus: Nobis tamen unus deus; uel sicut uoce diuina dicitur: Audi Israel, dominus deus tuus deus unus est, scilicet ut et trinitas sit, et unus dominus deus sit. Fides apud Grecos de trinitate hec est: una usia, ac si dicatur una natura aut una essentia. Tres ypostases, quod resonat in Latinum uel tres personas uel tres substantias. Nam Latinitas proprie non dicit de deo nisi essentiam; substantiam uero non proprie dicit, sed abusiue, quoniam uera substantia apud Grecos persona intellegitur, non natura.

De angelis.

Angeli grece uocantur, hebraice malaoth, latine uero nuntii interpretantur, ab eo quod domini uoluntatem populis nuntiant. Angelorum enim uocabulum officii nomen est, non nature. Semper enim spiritus sunt, sed cum mittuntur, angeli uocantur. Quibus ideo pictorum licentia pennas faciunt, ut celerem eorum in cuncta discursum significent, sicut et iuxta fabulas poetarum uentis pennas habere dicuntur, propter uelocitatem scilicet. Unde et scriptura sancta dicit: Qui ambulat super pennas uentorum. Nouem autem esse ordines angelorum sacre scripture testantur, id est angelos, archangelos, thronos, dominationes, uirtutes, principatus, potestates, cherubin et seraphin. Quorum officiorum uocabula cur ita dicta sint, interpretando exequimur. Angeli uocantur propter quod de celo ad annuntiandum hominibus mittuntur. Angelus enim grece, latine nuntius dicitur. Archangeli greca lingua summi nuntii interpretantur. Qui enim parua uel minima annuntiant, angeli; qui uero summa, archangeli nuncupantur. Archangeli dicti eo quod primatum teneant inter angelos. Archos enim grece, latine princeps interpretatur. Sunt enim duces et principes, sub quorum ordine unicuique angelorum officia deputata sunt. Nam quia archangeli angelis presunt, Zacharias propheta testatur dicens: Ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur, et alius angelus egrediebatur in occursum eius, et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem. Si enim in ipsis officiis angelorum nequaquam potestates superiores inferiores disponerent, nullo modo hoc, ut diceret, angelus ab angelo cognouisset. Quidam autem archangelorum priuatis nominibus appellantur, ut per uocabula ipsa in opere suo quid ualeant designetur. Michael hebraice in lingua nostra interpretatur quis ut deus. Quando enim aliquid in mundo mire uirtutis fit, hic archangelus mittitur. Et ex ipso opere nomen est eius, quia nemo ualet facere quod facere preualet deus. Gabriel interpretatur fortitudo dei. Ubi enim potentia diuina uel fortitudo manifestatur, Gabriel mittitur. Unde et eo tempore quo erat dominus nasciturus et triumphaturus de mundo, Gabriel uenit ad Mariam, ut illum annuntiaret qui ad debellandas aerias potestates humilis uenire dignatus est. Raphael interpretatur curatio uel medicina dei. Ubicumque enim curandi et medendi opus necessarium est, hic archangelus a deo mittitur, et inde medicina dei uocatur. Unde et ad Thobiam idem archangelus missus oculis eius curationem adhibuit, et cecitate detersa uisum ei restituit. Nominis enim interpretatione et angeli officium designatur. Uriel interpretatur ignis dei, sicut legimus apparuisse ignem in rubo. Legimus et ignem missum desuper et implesse quod preceptum est. Throni autem et dominationes et principatus et potestates et uirtutes, quibus uniuersam celestem societatem apostolus complectitur, ordines angelorum et dignitates intelleguntur. Et pro ipsa distributione officiorum alii throni, alii dominationes, alii principatus, alii potestates uocantur, pro eis dignitatibus quibus inuicem distinguuntur. Virtutes angelice quedam ministeria prohibentur, per que signa et miracula in mundo fiunt, propter quod et uirtutes dicuntur. Potestates sunt quibus uirtutes aduerse subiecte sunt, et inde potestatum nomine nuncupantur, quia malignis spiritibus coercendis potestate precellunt, ne tantum mundo noceant quantum cupiunt. Principatus sunt hi qui angelorum agminibus presunt, qui pro eo quod subditos angelos ad explendum ministerium diuinum disponunt, principatus uocabulum acceperunt. Nam alii sunt qui administrant, alii qui assistunt, sicut et per Danielem dicitur: Milia milium ministrabant ei, et decies milies centena milia ministrabant ei. Dominationes sunt hi qui et uirtutibus et principatibus preminent, qui pro eo quod ceteris angelorum agminibus dominantur, dominationes uocantur. Throni sunt agmina angelorum, qui latino eloquio sedes dicuntur, et uocantur throni quia eis conditor presidet et per eos iudicia sua disponit. Cherubim autem et ipsi sublimes celorum potestates et angelica ministeria perhibentur, qui et hebreo in lingua nam

interpretantur scientiae plenitudo vel multitudo. Sunt enim sublimiora agmina angelorum, qui pro eo quod vicinius positi divina scientia ceteris amplius pleni sunt, cherubim, id est plenitudo scientiae appellantur. Ipsa sunt illa duo animalia super propitiatorium archae facta ex metallo propter significandam angelorum praesentiam, in quorum medio ostenditur Deus. Seraphim quoque similiter est multitudo angelorum, qui ex Hebraeo in Latinum ardentes vel incendentes interpretantur. Qui idcirco ardentes vocantur, quia inter eos et Deum nulli alii angeli consistunt. Et ideo quanto vicinius coram eo consistunt, tanto magis claritate divini luminis inflammantur. Unde et ipsi velant faciem et pedes sedentis in throno Dei, et ideo cetera angelorum turba videre Dei essentiam plene non valent, quoniam seraphim eam tegunt. Haec quoque vocabula agminum angelorum tenent specialia ordinum singulorum, ut tamen sint ex parte communia omnium. Nam dum thronum sedes Dei in quorundam angelorum ordine specialiter designentur, tamen per psalmistam quoque sedes super cherubim dicitur. Sed ideo isti ordines angelorum propriis nominibus appellantur, quia haec ipsum officium in proprio ordine plenius acceperunt. Et cum sint omnibus communia, propria tamen haec nomina suis ordinibus deputantur. Unicuique etiam sic praedicitur esse propria officia sua mancipata, quod eos promeruisse in mundi constat exordio. Nam quia angeli et locis et hominibus praesunt, per prophetam testatur angelus dicens: Princeps regni Persarum restitit mihi. Unde apparet nullum esse locum cui angeli non praesint. Praesunt enim et auspiciis operum omnium. Hic est ordo vel distinctio angelorum, qui post lapsum malorum in caelesti vigore steterunt. Nam postquam apostatae angeli ceciderant, hi perseverantia aeternae beatitudinis solidati sunt. Unde et post caeli creationem in principio repetitur: Fiat firmamentum, et vocatum est firmamentum caelum, nimirum ostendens quod post ruinam angelorum malorum hi qui permanserunt firmitatem aeternae perseverantiae consecuti sunt, nullo iam lapsu ausi, nulla superbia cadentes, sed firmiter in Dei amore et contemplatione manentes, nihil aliud dulce habentes nisi eum a quo creati sunt. Quod autem duo seraphim in Esaia leguntur, figuraliter Veteris ac Novi Testamenti significationem ostendit. Faciem vero et pedes Dei operiunt, quia praeterita ante mundum et futura post mundum scire non possumus, sed media tantum eorum testimonio contemplamur. Singuli senas alas habent, quia fabricam temporum mundi, quae in sex diebus facta est, per semet solum noverunt. Quod clamant ter Sanctus, altissimum trinitatis in una divinitate demonstrant mysterium.

De hominibus qui quoddam praesagium nomen acceperunt.

Plerique priorum hominum ex propriis causis originem nominum habent. Quibus ita prophetice indita sunt vocabula, ut aut futuris aut praecedentibus eorum causis conveniant. In quibus tamen manente spiritali sacramento, nos tamen ad litteram intellectum historiae persequimur. Ubi autem etymologiis interpretationem non attingimus, solam ipsam etymologiam in Latinum ponimus. Quod autem unum nomen Hebraeum aliter atque aliter interpretatur, hoc secundum accentum et litterae eventum diversitate, ut variis significationibus nomina conputantur. Adam, sicut beatus Hieronymus tradidit, homo sive terrenus sive terra rubra interpretatur. Ex terra enim facta est caro, et humus hominis faciendi materies fuit. Eva interpretatur vita sive calamitas sive vae. Vita, quia origo fuit nascendi. Calamitas et vae, quia per praevaricationem causa extitit moriendi. A cadendo enim sumpsit nomen calamitas. Alii autem dicunt: Ob hoc Eva vita et calamitas appellata, quia saepe mulier viro causa salutis est, saepe calamitatis et mortis, quod est vae. Cain autem possessio interpretatur. Unde etymologiam ipsius pater eius exprimens ait: Cain, id est possedi hominem per Deum. Idem et lamentatio, eo quod per interfectum Abel interfector sit, et poenam sui sceleris dedit. Abel luctus interpretatur, quo nomine praefigurabatur occidendus. Idem et vanitas, quia cito solutus est et subtractus. Seth interpretatur resurrectio, eo quod post fratris interfectionem natus sit, quasi fratris resurrectione ex mortuis suscitatus. Idem et positio, quia posuit eum Deus pro Abel. Enos interpretatur, pro linguae varietate, homo vel vir dicitur. Et congrue hoc vocabulum habet. De eo enim scriptum est: Et initium fuit invocandi nomen Domini. Licet plerique Hebraeorum arbitrentur, quod tunc primum in nomine Domini et similitudine eius fabricata sunt idola. Enoch dedicatio. In ipsius enim nomine civitatem postea condidit Cain. Cainan lamentatio vel possessio eorum. Sicut enim Cain possessio, ita derivatum nomen quod est Cainan fit possessio eorum. Mathusalam interpretatur mortuus est, evidens etymologia nominis. Quidam enim cum patre suo translatum fuisse et diluvium praeterisse putaverunt. Ob hoc significanter differt mortuus esse, ut ostenderetur non vixisse eum post diluvium, sed in eodem cataclysmo fuisse defunctum. Soli enim octo homines in archa evaserunt diluvium. Lamech percutiens. Ipse enim percussit et interfecit Cain. Quod et poena ipse oppressus uxoribus confitetur. Noe requies interpretatur, pro eo quod sub illo omnia retro opera quieverunt per diluvium. Unde et pater eius vocans nomen eius Noe dixit: Iste requiescere nos faciet ab omnibus operibus nostris. Sem dicitur nominatus, quod nomen ex praesagio posteritatis accepit. Ex ipso enim patriarchae et apostoli et populus Dei. Ex eius quoque stirpe et Christus, cuius ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen in gentibus. Cham calidus, et ipse ex praesagio futuri cognominatus. Posteritas enim eius eam terrae possedit partem quae vicino sole calentior est. Unde et Aegyptus usque hodie Aegyptiorum lingua Kam dicitur. Iafeth latitudo. Ex eo enim populi gentium nascuntur. Et quia lata est ex gentibus multitudo credentium, ab eadem latitudine Iafeth dictus est. Chanaan filius Cham interpretatur motus eorum. Quod quid est aliud nisi opus eorum? Pro motu enim patris, id est pro opere eius, maledictus est. Arfaxat sanans depopulationem. Chus Hebraice Aethiops interpretatur, a posteritate sui generis nomen sortitus. Ab ipso enim sunt progeniti Aethiopes. Nemrod interpretatur tyrannus. Iste enim prior arripuit insuetam in populo tyrannidem, et ipse adgressus est adversus Deum impietatis aedificare turrim. Heber transitus. Etymologia mystica ei est, quod ab eius stirpe infecti (?) non perseveraret in eis, transitura in gentibus gratia. Ex ipso enim sunt exorti Hebraei. Faleg divisio. Cui pater ideo tale nomen imposuit, quia tunc natus est quando per linguas terra divisa est. Thara ascensionis exploratio. Melchisedech rex iustus. Rex quia ipse postea imperavit Salem. Iustus pro eo quod discernens sacramenta legis et evangelii, non pecudum victimas, sed oblatione panis et calicis in sacrificium obtulit. Loth declinans. Factis enim Sodomorum non consensit, sed eorum illicita carnis incendia declinavit. Moab ex patre, et totam etymologiam habet. Conceptus enim est primogenita filia de patre. Ammon cuius causam nominis reddidit: filius populi mei sic dicitur, ut ex propriis sensus nominis ex parte ipse sit sermo. Ammonitae enim quasi dicti sunt Ammonitae vocantur populus meus. Sarai interpretatur princeps mea, eo quod esset unius tantum domus materfamilias. Postea enim nominis immutata ablata de fine i littera dicitur Sara, id est princeps. Omnium quippe gentium futura princeps erat. Sic enim Dominus pollicitus est ad Abraham: Dabo tibi ex Sara filium, et benedicam ei, et erit in gentes, et reges populorum erunt ex eo. Agar advena vel conversa. Fuit enim Aegyptia. Cethura thymiama interpretatur. Ismahel interpretatur auditio Dei. Sicut enim scriptum est: Et vocavit nomen eius Ismahel, quia exaudivit eum Deus. Esau trinomius est, et ex propriis causis varie nuncupatur. Dicitur enim Esau, id est rufus, ob coctionem scilicet rufae lentis ita appellatus, cuius edulio primogenita perdidit. Edom autem ob ruborem corporis dictus est, quod Latine sanguineus dicitur. Seir vero, quod fuerit hispidus et pilosus. Quando enim natus est, totus sicut pellis pilosus erat. Idem tribus nominibus appellatur: Esau, id est rufus, Edom, id est sanguineus, Seir, id est pilosus, quia habuit lentem. Rebecca patientia, sive quae multum accepit. Lia laboriosa, utique generando plurimos enim dolores quam Rachel fecunditate pariendi experta. Rachel interpretatur ovis, pro eo quod Iacob pavit oves Laban. Zelfa os hians. Bala inveterata. Dina transfertur in causam. Iurgii enim in Sychimis causa extitit. Thamar amaritudo pluris mortis. Eadem et commutans. Mutavit enim se in habitu meretricis, quando cum socero suo concubuit. Fares divisio, ab eo quod diviserit membranulam secundarum divisionis. Inde Fares sortitus est nomen. Unde et Pharisaei, qui se quasi iustos a populo separabant, divisi appellabantur. Zara frater eius, in cuius manu erat coccinum, interpretatur oriens, sive quia prior apparuit, sive quod plurimi ex eo iusti nati sunt, ut in libro Paralipomenon continetur. Zara, id est ortus appellatus est. Iob in Latinum vertitur dolens. Et recte propter percussionem carnis et passiones doloris. Calamitates enim suas nominis etymologia praefigurat. Pharao nomen est non hominis, sed honoris, sicut et apud nos Augusti appellantur reges, cum propriis nominibus censeantur. Exprimitur autem in Latinum Pharao denegans eum, utique Deum, sive dissipator eius. Populi enim Dei fuit afflictor. Iamnes mare, sive vanus est signum. Vexit tantum et defecit signum eius coram signis Moysi. Unde et dixerunt magi: Hic digitus Dei est.

Mambres mare pellicium, sive mare in capite. Denique Moyses interpretatur sumptus de aqua. Inventus enim cum ad ripam fluminis expositum filia Pharaonis, quae colligens adoptavit sibi in filium, vocavitque nomen eius Moysen, eo quod de aqua sumpsisset eum. Aaron mons fortitudinis interpretatur, propter quod thuribulum accipiens in medio suppliciter et interemptorum obvius stetit, et ruinam mortis quasi quidam mons fortis exclusit. Eleazar Dei adiutorium. Balac praecipitans sive devorans. Balaam vanus populus. Finees oris parcens. Transfixit enim pugione Zambri cum scorto Madianitide, et furorem Domini placavit, ut parceret. Zambri stella lacessiens vel amaricans. Propter enim nomen ab amaritudine vocatum, quod peccando amaricaverit populum. Raab latitudo vel fames sive impetus. Iosue interpretatur salvator. Ipse enim in figura Christi populum a deserto salvavit, et in terram repromissionis induxit. Caleph quasi cor, aut canis. Gothoniel tempus eius Deus, vel responsio Dei. Aoth gloriosus. Barach fulgurans. Debbora apis vel loquax. Apis, quia fuit ad bellum promptissima, dimicans adversus Sisaram. Quo perempto cecinit canticum, ut loquax. Iahel ascensio. Gedeon ex primatum iniquitatis eius. Frequentibus enim documentis informatus est, qualiter praesagio contra hostes futuram victoriam expediret. Ex quo facto ex primitio etymologiam nominis assumpsit. Abimelech pater meus rex. Thola vermiculus vel coccinum. Iair illuminans. Iepte aperiens vel apertus. Esebon cogitatio, sive vinculum moeroris. Abdon servus eius. Samson solis eorum vel solis fortitudo. Fuit enim virtute clarus, et liberavit Israel de hostibus eorum. Dalila paupercula vel situla. Booz in fortitudine, sive in quo robur. Noemi quam interpretari possumus consolatam, eo quod marito et liberis peregre mortuis nurum Moabitidem in consolatione sua tenuit. Ruth interpretatur festinans. Alienigena enim erat ex populo gentili, quae relicta patria festinanter transire in terram Israel dicens socrui suae: Quocumque perrexeris, pergam. Anna gratia eius interpretatur, quae cum prius esset sterilis nata, postremo Dei gratia fecundata est. Heli, Deus meus. Ophni discalciatus. Filius enim fuit Heli electus in ministerium sacerdotii, cuius amissionem suo expressit vocabulo. Apostolus enim ait: Calciati pedes in praeparationem evangelii pacis. Et propheta: Quam speciosi pedes qui adnuntiant pacem. Iste ergo discalciatus interpretatur, ut et in eo veteris testamenti sacerdotium a veteri populo significaretur ablatum. Finees frater Ophni os muti interpretatur, quod significat sacerdotii veteris et doctrinae silentium. Samuel nomen eius Deus. Iesse insulae sacrificium vel incensum. Saul petitio interpretatur. Notum est enim quod Hebraeorum populus eum sibi regem petierint, et acceperint non secundum Dominum, sed secundum suam voluntatem. David fortis manu, utique quia fortissimus in proeliis fuit. Idem et desiderabilis, in stirpe scilicet futura, de quo per prophetam dicitur: Veniet desideratus cunctis gentibus. Salomon tribus nominibus fuisse perhibetur. Primum vocabulum eius Salomon dicitur, id est pacificus, eo quod in regno eius pax fuerit. Secundum nomen eius Ididia, eo quod fuerit dilectus et amabilis Domino. Tertium vocabulum eius Coeleth, quod Graece appellatur Ecclesiastes, Latine concionator, eo quod ad populum loquitur. Ionathan columbae donum. Absalon patris pax, per antiphrasin, eo quod bellum adversus patrem gesserit, sive quod in ipso bello non placatus fuisse legitur filio, adeo ut et magno cum dolore extinctum plangeret. Roboam latitudo populi, et ipsum per antiphrasin, quod decem tribubus ab eo separatis, duae tantum ei relictae sint. Abia pater Dominus, vel pater fuit. Asa tollens sive sustollens. Iosaphat Domini iudicium. Ioram qui est excelsus. Ochozias apprehendens Dominum. Athalia tempus Domini. Ioas spirans vel Domini robur. Amasias populum tollens. Ozias fortitudo Domini. Azarias auxilium Domini. Ozias autem ipse est qui et Azarias duplici nomine. Ipse est qui illicitum sibi sacerdotium vendicare conatus lepra in fronte percussus est. Ioatham est perfectus. Pulchra etymologia nominis habet. Fecit enim recta in conspectu Domini, et portam templi aedificavit excelsam. Achaz apprehendens. Ezechias fortis Dominus. Manasses obliviosus. Primitiva enim scelera et sacrilegia dilexit, et oblitus fuerat Domini. Ammon fidelis vel honestus. Iosias, ubi est incensum Domini, propria etymologia nominis. Iste est enim qui simulacra combussit. Ioachaz robustus. Ioachim ubi est praeparatio. Eliachim Dei resurrectio. Iechonias praeparatio Domini. Sedechias iustus Domini. Ieroboam iudicatio sive causa populi, vel ut quidam aiunt divisio interpretatur, pro eo quod in regno eius divisus sit populus Israel a regno stirpis David. Divisionis enim populi causa iste extitit. Zambri psalmi vel canticum meum. Amri spirans meus. Achab frater patris. Iezabel fluxus sanguinis vel fluens sanguine, vel melius est sterquilinium. Praecipitata enim deorsum comederunt carnes eius canes, sicut praedixerat Helias. Et erunt, inquit, carnes Iezabel sicut stercus super faciem. Ochozias apprehendens Dominum. Hieu ipse est. Ioatha robustus. Sela umbra eius vel petitio. Manaen consolans. Facias aperiens. Nabuchodonosor prophetia laguncule angustae, sive prophetans indicium signum per somnum scilicet futurorum quod vidisse narratur et Daniel interpretatus est, sive sessio in agnitione angustiae pluribus, qui in captivitate ab eo ducti sunt. Zorobabel apud Hebraeos ex tribus integris nominibus traditur esse compositus: Zo iste, Ro magister, Babel propter Babyloniam sonat, et efficitur nomen Zorobabel, iste magister de Babylone. In Babylone enim ortus est, ubi princeps gentis Iudaeae extitit.

De patriarchis.

VII.

Quorundam patriarcharum etymologiae notandae sunt, ut sciamus quid in suo vocabulo resonent. Nam plerique eorum ex propriis causis nomina acceperunt. Patriarcha interpretatur patrum princeps. Archos enim Graece princeps est. Abram primum vocatus est pater videns populum, propter Israel tantum scilicet. Postea appellatus est Abraham, quod interpretatur pater multarum gentium, quod erat adhuc per fidem futurum. Gentium autem non habet in nomine, sed subauditur, iuxta illud: Quia patrem multarum gentium posui te. Isaac ex risu nomen accepit. Risit enim pater quando ei promissus est, admirans in gaudio. Risit et mater quando per illos tres viros promissus est, dubitans in gaudio. Ex hac quoque causa nomen accepit. Isaac interpretatur enim risus. Secundum autem quod nomen in Veteri Testamento absque ullo velamine nominibus suis antequam nascerentur vocati sunt: Ismahel, Isaac, Salomon, Iosias. Lege scripturas. Iacob supplantator interpretatur, sive quod in ortu plantam nascentis fratris apprehenderit, sive quod postea fratrem arte deceperit. Unde et Esau dixit: Iuste vocatum est nomen eius Iacob, supplantavit enim me ecce secundo. Israel vir videns Deum. Quod nomen accepit quando tota nocte luctatus in certamine angeli, et oriente lucifero benedictus est. Inde propter visionem Dei Israel appellatus est, sicut et ipse ait: Vidi Dominum, et salva facta est anima mea. Ruben interpretatur visionis filius. Sic enim quando peperit eum Lia vocavit nomen eius Ruben, dicens: quia vidit Deus humilitatem meam. Symeon auditio. Sic enim dixit Lia quando peperit eum: quia exaudivit me Deus. Levi additus. Dixit enim Lia quando peperit eum, non ambigens de amore viri: Nunc mecum erit vir meus, quia peperi ei tres filios. Iuda confessio dicitur. Quando enim peperit eum Lia, laudem Domino retulit dicens: Nunc super hoc confitebor Domino. Et ob id vocatus est Iuda. A confessione itaque nomen eius est dictum, quod est gratiarum actio. Isachar interpretatus est merces. Ita quippe dictus est, ac si dicatur merces. Hoc autem ideo, quia mandragoris filii Ruben mercatum virum, quem Rachel debebat, ad se intraverat Lia. Unde et dum natus esset, dixit Lia: Dedit Deus mercedem meam. Zabulon interpretatur habitaculum. Sextum enim hunc filium genuerat Lia, propterea iam secura dixit: Habitabit mecum vir meus. Unde et filius eius vocatus est habitaculum. Neptalim dilatatio sive comparatio, causa nominis eius est. Unde et dixit Rachel, cum ei peperisset ancilla eius Bala: Habitare me fecit Deus habitatione cum sorore mea. Dan interpretatur iudicium. Bala enim dum eum peperisset, dixit Rachel domina eius: Iudicavit me Dominus, et exaudiens dedit mihi filium. Causam nominis expressit, ut ab eo quod iudicasset Dominus, filio ancillae iudicii nomen imponeret. Gad ab eventu sive procinctu vocatus est. Quando enim eum peperit Zelfa, dixit domina eius Lia: In fortuna, id est quod dicitur in procinctu vel eventu. Aser beatus dicitur. Dum enim peperisset eum Zelfa, dixit Lia: Beata ego, et beatificant me mulieres. Et ab eo quod beata diceretur, ex etymologia nominis beatum vocavit. Ioseph, ab eo quod sibi aliud filium addi mater optaverat, vocavit augmentum. Hunc Pharao Sephaneth appellavit, Hebraice absconditorum repertor sonat, pro eo quod obscura somnia revelaverit et sterilitatem praedixerit. Tamen quia hoc nomen ab Aegyptio ponitur, ipsius linguae debet habere rationem. Interpretatur enim Saphaneth Aegyptio sermone salvator

mundi eodem ore benedicente ab inminentis famis excidio liberavit. Beniamin interpretatur filius dexterae, quod est virtutis. dextera enim appellatur iamin. Mater quippe eius moriens vocavit eum Benoni, id est filius doloris mei; pater inmutavit filium dexterae nominans. Manasses dictus ab eo quod sic pater eius oblitus laborum suorum fuerit; hebraice vocatur oblivio. Effraim eo quod auxerit eum deus, et ex hoc vocabulo in linguam nostram transfertur augmentum.

De prophetis.

Quos gentilitas vates appellat, hos nostri prophetas vocant, quasi praefatores, quia porro fantur et de futuris vera praedicunt. Qui autem a nobis prophetae, in veteri testamento videntes appellabantur, quia videbant ea quae ceteri non videbant, et prospiciebant quae in mysterio abscondita erant. Hinc est quod scriptum est in Samuele: Eamus ad videntem. Hinc Ysaias: Vidi inquit dominum sedentem super solium excelsum et elevatum. Et Ezechiel: Aperti sunt caeli et vidi visiones dei. Quorundam autem prophetarum vocabula et eorum facta ostendunt quid in sui etymologia nominis notandum sit. Vocabula enim eorum satis ostendunt quid in futurum facta dictaque sua pronuntiassent. Helias interpretatur dominus deus. Ex futuro praesagio sic vocatur. Nam dum altercaretur in sacrificio cum quadringentis sacerdotibus Baal, invocato nomine domini descendit de caelo ignis super holocaustum. Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam et ait: Dominus ipse est deus. Ex hac igitur causa tale prius nomen accepit, pro eo quod per eum per ea cognovit populus dominum deum. Idem et [illegible] dominus interpretatur. Et ipse quod interfecit eosdem sacerdotes, et ipse quod Achab [illegible] toleravit. Helyseus salus domini interpretatur. Vocabulum autem et ipse ex futuri praesagio suscepit. Denique et multas virtutes fecit, et famem pellens populum a morte salvavit. Nathan dedit, sive dantis. Ysaias interpretatur salvator domini. Et merito: salvationem enim universarum gentium eiusque sacramenta amplius quam ceteri praedicat. Hieremias excelsus domini, pro eo quod dictum est ei: Constitui te super gentes et regna. Ezechiel fortitudo dei. Daniel iudicium dei, sive quia in presbyterorum iudicio sententiam divinae examinationis exhibuit, dum repertos falsitate Susannam ab interitu liberavit, sive quod visiones et somnia quibus praefiguratione quadam et enigmata futura monstrabantur sagaci mente discernens aperuit. Hic et desideriorum vir appellatus est, quia panem desiderii non manducavit et vinum concupiscentiae non bibit. Osee salvator aut salvans. Dum enim ira dei in populum Israel ob crimen ydolatriae prophetasset, domini inde salutem annuntiavit. Tempore quo Ezechias rex sublatis ydolis quae praecedentes reges consecraverant templum domini purgasse ac purificasse monstratur. Iohel dominus deus, sive incipiens deo, vel fuit dei. Hinc et eius vocabulum resonat etymologia in ea. Amos populus avulsus. Propheta enim eius ad populum fuit Israel, qui iam avulsus erat a domino et aureis vitulis serviebat, sive avulsus a regno stirpis David. Naum germinans sive consolator. Increpat enim civitatem sanguinum, et post eversionem illius consolatur Syon dicens: Ecce super montes pedes evangelizantis et annuntiantis pacem. Abacuc amplexans, quia vel ex eo quod amabilis domini vocatur amplexatio, vel quod in certamen cum deo amplexatur vel luctatur, sortitus est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est dominum ad disceptationem iustitiae provocare, cur in rebus humanis et mundi istius tanta rerum versaretur iniquitas. Micheas quis hic, vel quis iste. Sophonias speculum vel archanum domini interpretatur. Utrumque ad prophetam convenit. Ipsi enim sciunt mysteria dei. Unde et Ezechieli dicitur: Speculatorem te posui domui Israel. Et alibi: Non faciet dominus quicquam nisi revelaverit servis suis prophetis. Abdias servus domini. Sicut enim Moyses famulus domini et apostolus servus Christi, ita iste legatus ad gentes missus, videns et praedicans prophetabat; dignitate sua ministerio et servitio inde servus domini. Ionas interpretatur columba sive dolens. Columba propter gemitum quem in ventre ceti in deo fuit. Dolens autem vel propter tristitiam quam habuit pro salute Ninivitarum, vel propter hederam subito arescentem, cuius umbraculo tegebatur contra solis ardorem. Ipse est et Amathi, Sarepthene viduae filius, ut Iudaei affirmant, quem suscitavit Helyas, matre postea dicente: Nunc cognovi quia vir dei es tu, et verbum dei in ore tuo verum est. Ob hanc causam ipse puer est Amathi vocatus. Amathi enim ex hebreo in latinam linguam veritas dicitur. Et ex eo quod verum Helyas locutus est, ille qui suscitatus est filius mulieris est veritatis. Zacharias memoria domini. Septuagesimo enim anno desolationis templi completo, Zacharia praedicante memoratus est dominus populi sui, iussuque Darii reversus est populus dei, et reedificata est urbs et templum. Aggeus in latinum festinus et laetus resonat. Destructum enim templum aedificandum prophetat, et post luctum captivitatis regressionis laetitiam praedicat. Malachias interpretatur angelus dei, id est nuntius. Quicquid enim loquebatur quasi a domino esset mandatum, ita credebant. Et inde eius nomen LXX transtulere dicentes: Adsumptio verbi domini super Israel in manu angeli eius. Esdras adiutor. Neemias consolator a domino. Quodam enim praesagio futuri ista nomina sortiti sunt. Fuere enim in adiutorium et consolationem omni illi populo redeunti a captivitate. Nam et templum domini idem reedificaverunt, et moenia atrium opere ipsi restauraverunt. Ananias gratia dei interpretatur; idem et Sydrac lingua chaldea, quod interpretatur decor meus. Azarias auxilium domini; idem et Abdenago, quod in latinum vertitur serviens taceo. Misahel qui populus domini; ipse et Mysach, quod interpretatur risus vel gaudium. Azia fortis [illegible]. Semeia audiens dominum. Asaph congregans. Idithun transiliens eos, sive saliens eos. Quosdam enim in terrenis humo curvatos in via, et ea quae imo sunt cogitantes, et in rebus transeuntibus spem ponentes, transilivit canendo iste qui vocatur transiliens. Eman accipiens vel formido eorum. Ethan robustus. Barachia benedictus domini, vel benedicit dominus. Olda distinctio sive diverticulum. Iudith laudans vel confitens. Hester absconsa. Zacharias memor domini. Iohannes baptista domini gratia, eo quod fuit limes prophetiae paenitentiae, sive initium baptismatis, per quod gratia ministratur. Huius prophetae veteris novique testamenti [illegible] Christum cum dicit a patre et prophetam in gentibus dedit te. Prophetiae autem genera septem sunt. Primum genus extasis, quod est mentis excessus, sicut vidit Petrus vas illud submissum de caelo in stupore mentis cum variis animalibus. Secundum genus visio, sicut apud Ysaiam dicentem: Vidi dominum sedentem super solium excelsum. Tertium genus somnium, sicut Iacob subnixa in caelo scala dormiens vidit. Quartum genus per nubem, sicut ad Moysen et ad Iob post plagam loquitur. Quintum genus vox de caelo, sicut ad Abraham sonuit dicens: Ne inicias manum tuam in puerum. Et ad Saulum in via: Saule, Saule, quid me persequeris? Sextum genus accepta parabola, sicut apud Salomonem in Proverbiis, et apud Balaam cum evocaretur a Balac. Septimum genus repletio sancti spiritus, sicut paene apud omnes prophetas. Alii tria genera visionum esse dixerunt. Unum secundum oculos corporis, sicut vidit Abraham tres viros sub ilice Mambre, et Moyses ignem in rubo, et discipuli transfiguratum dominum in monte inter Moysen et Heliam, et cetera huiusmodi. Alterum secundum spiritum, quo imaginamur ea quae per corpus sentimus, sicut vidit Petrus discum illum submitti de caelo cum variis animalibus, et sicut Ysaias deum in sede altissima non corporaliter sed spiritualiter vidit. Non enim deum forma corporea circumterminat, sed quemadmodum figurate et non proprie multa dicuntur, ita et figurate multa monstrantur. Tertium autem genus visionis est, quod neque corporis sensibus neque illa parte animae qua corporalium rerum imagines capiuntur, sed per intuitum mentis quo intellecta conspicitur veritas, sicut Daniel praeditus mente vidit quod Balthasar viderat corpore, sine quo genere illa duo vel infructuosa sunt vel etiam in errorem mittunt. Omnia tamen haec genera spiritus sanctus moderatur. Habet enim prophetia non solum bonos, sed et malos. Nam invenimus Saulem regem prophetasse. Persequebatur enim sanctum David, et impletus spiritu sancto prophetavit.

De apostolis.

Apostoli missi interpretantur. Hos enim Christus ad praedicandum misit. Nam sicut graece angeli, latine nuntii vocantur, ita graece apostoli, latine missi appellantur. Ipsos enim misit Christus evangelizare per universum mundum, ita ut quidam Persas Indosque penetrarent, docentes gentes et facientes in nomine Christi magna et incredibilia miracula, ut attestantibus signis et prodigiis crederetur illis in his quae dicebant et videbant. Habent autem plerique ex his causis suorum vocabulorum. Petrus a petra nomen accepit, hoc est a Christo, super quem fundata est ecclesia. Non enim a Petro petra, sed Petrus a petra nomen sortitus est, sicut non Christus a Christiano, sed Christianus a Christo vocatur. Ideoque ait dominus: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, quia dixerat Petrus: Tu es Christus filius dei vivi. Deinde ei dominus: Super hanc petram quam confessus es, aedificabo ecclesiam meam. Petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse aedificatus est Petrus. Cephas dictus eo quod in capite sit constitutus apostolorum. Cephala enim graece caput dicitur, et ipsum nomen interpretatum Syrum est. Symon Bariona in lingua nostra sonat filius columbae. Et est nomen Syrum pariter et hebreum. Bar quippe syra lingua filius, iona hebraice columba. Utroque sermone dicitur Bariona. Alii simpliciter accipiunt quod Symon, id est Petrus, filius sit Iohannis, iuxta illam interrogationem: Symon Iohannis diligis me? Et volunt scriptorum vitio depravatum, ut pro Bariohanna, hoc est filius Iohannis, Bariona scriptum sit, una detracta syllaba. Iohanna autem interpretatur dei gratia. Trium itaque nominum est Petrus: Cephas et Symon Bariona. Symon ab hebraice interpretatur audiens. Saulus hebreo sermone temptatio dicitur, eo quod prius in temptatione ecclesiae sit versatus. Persecutor enim erat. Inde hoc nomen illud qui persequebatur Christianos. Postea mutato nomine de Saulo factus est Paulus, quod interpretatur mirabilis sive electus. Mirabilis quia multa signa fecit, vel quia ab oriente usque ad occasum evangelium Christi in omnibus gentibus praedicavit. Electus sic in Actibus apostolorum spiritus sanctus dicit: Segregate mihi Barnaban et Paulum ad opus quod elegi eos. Latine autem Paulus a modico dictus. Unde et ipse ait: Ego sum minimus omnium apostolorum. Quando enim Saulus, superbus, elatus; quando Paulus, humilis, modicus. Ideo sic loquimur: Paulo post videbo te, id est post modicum. Nam quia modicus factus est, ipse dicit: Ego sum novissimus apostolorum. Et: Ego sum minimus omnium sanctorum. Cephas autem et Saulus ideo mutato nomine sunt vocati, ut etiam et ipsi nomine novi fierent, sicut Abraham et Sara. Andreas frater Petri carne et coheres gratia, secundum hebream etymologiam interpretatur decorus sive respondens; sermone autem graeco a viro virilis appellatur. Iohannes quodam vaticinio ex merito nomen accepit. Interpretatur enim Iohannes in quo est gratia vel domini gratia. Amplius enim ceteris apostolis dilexit eum Ihesus. Iacobus Zebedei cognominatus, quem reliquerat cum Iohanne fratre in navi patre, et secutus est Christum. Hii et filii tonitrui, quod est Boanerges, ex firmitate et magnitudine fidei nominati sunt. Hic est Iacobus filius Zebedei, frater Iohannis, qui post ascensionem domini ab Herode [illegible] occisus. Iacobus Alfei ob distinctionem prioris cognominatus est. Dicitur filius Zebedei, sic iste filius Alfei. Cognominatur quoque ambo a patre suscepere. Iste frater domini minor, qui in evangelio frater domini nominatur, quia Maria uxor Alfei soror fuerit matris domini; quam Mariam Cleophae Iohannes evangelista cognominat, a patre sive a gentilitate familiae, aut quacumque alia causa ei nomen imponens. Alfeus autem hebreo sermone in latinum exprimitur millesimus sive doctus. Philippus lampadarum vel os manuum. Thomas abyssus vel geminus. Unde et graece Didymus appellatur. Bartholomeus filius suspendentis aquas vel filius suspendentis me. Syrum est, non hebreum. Matheus ex hebreo donatus exprimitur. Idem et appellatur Levi, ex tribu ex qua ortus fuit. In latino autem ex opere publicanus nomen accepit, quia ex publicanis fuit electus et in apostolatum translatus. Symon Chananaeus ad distinctionem Symonis Petri, de vico Galileae Chana, ubi aquas dominus in vinum mutavit. Ipse est qui in alio evangelista scribitur Zelotes. Chana quippe Zelus interpretatur. Iudas Iacobi, qui alibi appellatur Lebbeus, figuratum nomen habens a corde, quod nos diminutive corculum possumus appellare. Ipse in alio evangelista Thaddeus scribitur, quem ecclesiastica tradit historia missum Edissam ad Abgarum regem. Iudas Scariothes vel a vico in quo ortus est, vel ex tribu Ysachar vocabulum sumpsit, quodam praesagio futuri in condempnationem sui. Ysachar enim interpretatur merces, ut significaretur pretium proditoris quo vendidit dominum, sicut scriptum est: Appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Mathias, qui inter apostolos sine cognomine solus habetur, interpretatur donatus, ut subaudiatur pro Iuda. Ipse enim in loco eius electus est ab apostolis, cum praevaricator sorte mitteretur. Marcus excelsus mandato, utique propter evangelium altissimi quod praedicavit. Lucas ipse consurgens sive levans. Barnabas filius prophetae vel filius consolationis.

De reliquis in evangelio nominibus.

Maria illuminatrix sive stella maris. Genuit enim lumen mundi. Sermone autem syro Maria domina nuncupatur. Et pulchre, quia dominum genuit. Elizabeth dei mei saturitas, vel dei mei iuramentum. Magdalena [illegible]. Martha irritans vel provocans. Sermone autem syro interpretatur dominans. Nathanael donum dei. Zebedeus donatus sive fluens. Zacheus iustificatus sive iustificandus. Syrum est, non hebreum. Lazarus adiutus. Herodes pellicius gloriosus. Cayphas investigator aut sagax, aut vomens ore. Iniquitate enim ore suo iustum condempnavit, quamvis mysterio prophetali annuntiasset. Pontius declinans consilium, utique Iudaeorum. Accepta enim aqua lavit manus suas dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius. Pilatus os malleatoris. Barrabas filius magistri eorum, absque dubio Iudaeorum magistri, quod est diabolus homicidarum auctor.

De martyribus.

Martyres graeca lingua, latine testes dicuntur. Unde et testimonium graece martyrium nuncupatur. Testes autem ideo vocati sunt, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, et usque ad mortem pro veritate certaverunt. Quod autem non testes, quod latine possumus, sed graece martyres appellamus, familiarius ecclesiae auribus hoc graecum verbum sonat, sicut et multa graeca nomina quae pro latinis utimur. Martyrum primus in novo testamento Stephanus fuit, qui hebreo sermone interpretatur norma, quod prior fuerit in martyrio ad imitationem fidelium. Idem autem ex graeco sermone in latinum coronatus. Et hoc prophetice, ut quod sequeretur vaticinio quodam futuri in vocabulo resonaret. Passus est enim, et quod vocabatur accepit. Stephanus enim corona dicitur: humiliter lapidatus, sed sublimiter coronatus. Duo autem sunt genera martyrii, unum in aperta passione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hostis insidias tolerantes et cunctis carnalibus desideriis resistentes, per hoc quod se omnipotenti deo in corde mactaverunt, et pacis tempore martyres facti sunt, qui et si persecutionis tempus existeret martyres esse potuerunt.

De clericis.

Clerus et clerici hinc appellati, quia Mathias sorte electus est, quem primum per apostolos legimus ordinatum. Clerus enim graece sors vel hereditas dicitur. Propterea ergo dicti clerici, quia de sorte sunt domini, vel quia partem dominum habent. Generaliter autem clerici nuncupantur omnes qui in ecclesia Christi deserviunt, quorum gradus et nomina haec sunt: ostiarius, psalmista, lector, exorcista, acolitus, subdiaconus, diaconus, presbyter, episcopus. Ordo episcoporum quadripertitus est, in patriarchis, archiepiscopis, metropolitanis atque episcopis. Patriarcha graeca lingua summus patrum interpretatur, quia primum, id est apostolicum, teneat locum; et ideo quia summo honore fungitur tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus et Alexandrinus. Archiepiscopus graeco vocabulo quod sit summus episcoporum. Tenet enim vicem apostolicam et praesidet tam metropolitanis quam ceteris episcopis. Metropolitani a mensura civitatum vocati. Singulis enim provinciis praeeminent, quorum auctoritati et doctrinae ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus reliquos episcopos nihil agere licet. Sollicitudo enim totius provinciae ipsis commissa est. Omnes autem superius designati ordines uno eodemque vocabulo episcopi nominantur, sed ideo privato nomine quidam utuntur propter distinctionem potestatis quam singulariter acceperunt. Patriarcha pater principum. Archon enim princeps. Archiepiscopus princeps episcoporum, sic metropolitanus. Episcopus autem vocabulum inde dictum, quod ille qui superefficitur superintendat, curam scilicet gerens subditorum. Scopein enim latine intendere dicitur. Episcopi autem graece, latine speculatores interpretantur. Nam speculator est praepositus in ecclesia, dictus eo quod speculetur atque praespiciat populorum infra se positorum mores et vitam. Pontifex princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse et summus sacerdos, ipse et pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes atque levitas, ipse omnes ecclesiasticos ordines disponit, ipse quod unusquisque facere debeat ostendit. Antea autem pontifices et reges erant. Nam maiorum haec erat consuetudo, ut rex esset etiam sacerdos vel pontifex. Unde et Romani imperatores pontifices dicebantur. Vates a vi mentis appellatus est, cuius significatio multiplex est. Nam modo sacerdotem, modo prophetam significat, modo poetam. Antistes sacerdos dictus ab eo quod ante stat. Primus est enim in ordine ecclesiae, et supra se nullum habet. Sacerdos autem nomen habet compositum ex graeco et latino, quasi sacrum dans. Sicut enim rex a regendo, ita sacerdos a sacrificando vocatus est. Consecrat enim et sanctificat. Sacerdotes autem gentilium flamines dicebantur. Hii in capite habebant pilleum, in quo erat brevis virga desuper habens lanae aliquid. Quod cum per aestum ferre non possent, filo tantum capita religare coeperunt. Nam nudis eos penitus capitibus incedere nefas erat. Unde a filo quo utebantur flamines dicti sunt, quasi filamines.

[illegible]

... lumini corporat illa luce ostenderet. de quo in evangelio legitur: Ephpheta, quod est ... Exorciste ex greco in latinum adiurantes sive increpantes vocantur. Invocant enim super cathecuminos vel super eos qui habent spiritum immundum nomen domini Ihesu Christi, adiurantes per eum ut egrediatur ab eis. Ostiarii idem et ianitores, qui in veteri testamento electi sunt ad custodiam templi, ut non ingrederetur inmundus in omni re. Dicti autem ostiarii, quod presint ostiis templi. Ipsi enim tenentes clavem omnia intus extraque custodiunt, atque inter bonos et malos habentes iudicium fideles recipiunt, respuunt infideles. Hi habentes ex officio. De monachis.

Monachus greca ethymologia vocatus eo quod sit singularis. Monas enim grece singularitas dicitur. Ergo si solitarius interpretatur vocabulum monachi, quod facere [illegible] solus est. ... Plura autem genera sunt monachorum. Cenobite quos nos in commune viventes possumus appellare. Cenobium enim plurimorum est. Anachorite sunt qui post cenobialem vitam deserta petunt et soli habitant per deserta, et ab eo quod procul ab hominibus recesserint tali nomine nuncupantur. Anachorite helyam et Iohannem, cenobite apostolos imitantur. Heremite hi sunt qui et anachorite, ab hominum conspectu remoti, heremum et desertas solitudines appetunt. Nam heremus dicitur quod remota. Abba autem syrum nomen in latino pater. [illegible] ... Paulus ... scribens exposuit dicens: In quo clamamus abba pater, uno nomine ... De ceteris fidelium nominibus.

X [illegible]

... thodoxus est recte credens, et ut credit recte vivit. Orthos enim grece recte latine dicitur, doxa gloria; hoc est vir recte glorie. Quo nomine non potest vocari qui aliter vivit quam credit. Neophitus grece latine novellus et rudis fidei, qui nuper renatus in ... Cathecuminus dictus pro eo quod adhuc doctrinam fidei audit, nec dum tamen baptismum recepit. Nam cathecuminus grece auditor interpretatur. Competens vocatur, quia post instructionem fidei competit gratiam Christi. Inde et a petendo competens vocatur. Laicus ... Laos enim grece populus dicitur. ... [illegible]

INCIPIT LIBER VIII DE ECCLESIA ET SYNAGOGA.

ECCLESIA GRECUM EST, quod in latinum vertitur convocatio, propter quod omnes ad se vocet. Catholica universalis ... Non enim sicut conventicula hereticorum in aliquibus regionum partibus coartatur, sed per totum terrarum orbem dilatata diffunditur. Quod et apostolus approbat ad romanos dicens: Gratias ago deo meo pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in universo mundo. Hinc et universalis ab unione cognominata est, propter quod in unitate colligitur. Unde dominus in evangelio: Qui mecum non colligit spargit. Cur autem ecclesia cum una sit, a Iohanne VII scribuntur, nisi ut una catholica septiformi plena spiritu designetur? sicut et de domino novimus dixisse Salomonem: Sapientia edificavit sibi domum et excidit columnas VII.

[illegible]

... in plano uno loco sedentes. Peregrinatione autem presentem ecclesia Syon dicitur, eo quod ab huius peregrinationis longitudine posita, promissionem rerum celestium speculetur; et idcirco Syon, id est speculatio nomen accepit. Pro futura vero patrie pace Hierusalem vocatur. Nam Hierusalem pacis visio interpretatur. Ibi enim absorta omni adversitate pacem que est Christus presentem possidebit obtutu. Synagoga grece latine congregatio dicitur, quod proprium nomen Iudeorum populus tenuit. Ipsorum enim proprie synagoga dici solet, quamvis et ecclesia dicta sit. Nostram vero apostoli numquam synagogam dixerunt, sed semper ecclesiam, sive discernendi causa, sive quod inter congregationem, unde synagoga, et convocationem, unde ecclesia nomen accepit, distet aliquid; quod scilicet congregari et pecora solent, quorum et greges proprie dicimus. Convocari autem magis est utentium ratione, sicut sunt homines.

De religione et fide.

[D]...

Religio appellata quod per eam uni deo religamus animas nostras ad cultum divinum vinculo serviendi. ... Tria sunt autem que in religionis cultu ad colendum deum in hominibus perquiruntur, id est fides, spes et caritas. In fide quid credendum, in spe quid sperandum, in caritate quid amandum. Fides est qua veraciter credimus id quod nequaquam videre valemus. Nam credere iam non possumus quod videmus. Proprie autem nomen fidei inde est dictum, si omnino fiat quod dictum est aut promissum. Et inde fides dicta ab eo quod fit illud quod inter utrosque placitum est, quasi inter deum et hominem; hinc et fedus. Spes vocata quod sit pes progrediendi, quasi est pes. Unde e contrario desperatio. Deest enim ibi pes, nullaque facultas est progrediendi, quia dum quisque peccatum amat, futuram gloriam non sperat. Caritas grece, latine dilectio interpretatur, quod duos in se alliget. Nam dilectio a duobus incipit, quod est amor dei et proximi. De qua apostolus: Plenitudo igitur legis dilectio. Maior est autem omnibus, quia qui diligit et credit et sperat. Qui autem non diligit, quamvis multa bona faciat, frustra laborat. Omnis dilectio carnalis non dilectio, sed magis amor dici solet. Dilectionis autem nomen in melioribus rebus accipi solet.

De heresi et scismate.

Heresis grece ab electione vocatur, quod scilicet unusquisque id sibi eligat quod melius sibi esse videtur, ut philosophi peripatetici, achademici, epicurei et stoici, vel sicut alii qui perversum dogma cogitantes arbitrio suo de ecclesia recesserunt. Inde ergo heresis dicta greca voce ex interpretatione ...

[illegible]

... cura disciplina vel propositum. Tenendo sequuntur, longe alia in religionis cultu opinantes quam ceteri. Scisma ab scissura animorum vocatum. Eodem enim cultu eodemque ritu credit ut ceteri, solo congregationis delectatur dissidio. Fit autem scisma cum dicunt homines: nos iusti sumus, nos sanctificamus inmundos, et cetera similia. Superstitio dicta eo quod sit superflua aut superstituta observatio. Alii dicunt a senibus, quia multis annis superstites per etatem delirant et errant superstitione quadam, nescientes que vetera colant aut que veterum ignari adsciscant. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est celestium et divinorum, que super nos stant; sed male dicit.

Hereticorum autem dogmata, ut facile possint agnosci, causas eorum vel nomina demonstrari oportuit. De heresibus Iudeorum.

Iudei ... Multos enim ex his sequitur confessio, que antea perfidia possidebat. Hebrei transitores dicti. Quo nomine admonentur ut de peioribus ad meliora transeant, et pristinos errores relinquant. Pharisei et Saducei inter se contrarii sunt. Nam pharisei ex hebreo in latinum interpretantur divisi, eo quod traditionum et observationum quas illi deuterosis vocant iustitiam preferunt. Unde et divisi vocantur a populo quasi per iustitiam. Saducei interpretantur iusti. Vendicant enim sibi quod non sunt. Corporis resurrectionem negant, et animam interire cum corpore predicant. Hi quinque tantum libros legis recipiunt, prophetarum vaticinia respuunt. ... [illegible] ... re sabbatizare. Genistei dicti eo quod de genere Abrahe esse gloriantur. Nam cum in Babiloniam venisset populus dei, plerique relinquentes uxores suas babilonias mulieribus adheserunt. Quidam autem israelite tantum coniugiis contenti, vel ex eis genti dum reversi sunt de Babilonia, diviserunt se ab omni populo, et assumpserunt sibi hoc nomen iactantie. Meristei appellati eo quod separant scripturas, non credentes omnibus prophetis, dicentes aliis et aliis spiritibus illos prophetasse. Meris enim grece latine pars dicitur. Samaritani dicti quod legem solam custodiant. Nam prophetas non recipiunt. Hemerobaptiste eo quod cotidie vestimenta sua et corpora lavant ... [illegible]

Quidam et heretici qui de ecclesia recesserunt ex nomine suorum auctorum nuncupantur, quidam vero ex causis quas eligentes instituerunt. De heresibus Christianorum.

Symoniani dicti a Symone magice discipline perito, cui Petrus in actibus apostolorum male dixit, pro eo quod ab apostolis Spiritus Sancti gratiam pecunia emere voluisset. Hi dicunt creaturam non a deo, sed a virtute quadam superna creatam. Menandriani a Menandro mago discipulo Symonis nuncupati, qui mundum non a deo, sed ab angelis factum asserunt. Basilidiani a Basilide appellati, qui inter reliquas blasphemias passum Ihesum abnegant. Nicolaite dicti a Nicolao diacono ecclesie Hierosolimorum, qui cum Stephano et ceteris constitutus est a Petro, qui propter pulchritudinem relinquens uxorem ut qui vellet ea uteretur ... [illegible]

[illegible]

meruisse. eaq: causa factu fuisse mundu. Noethani a qda noetho uocati
q diceba xpm eunde ee & patre & spm scm. ipsaq: trinitate i officior noib: n in p
sonis accipiunt. Vn & patripassiani uocant. qa patre passu dicu. Sabelliani ab
eode noetho pullulasse dicu. cui discipli phibent fuisse sabelliu ex cui noie ma
xime innotuere. Vn & sabelliani uocati s. hii una p'sona pat & filii & sps sci
asstruunt. Arriani ab arrio alexandrino pbro orti s. q coeternu pat filiu
n agnoscens. diuersas in trinitate subas asserit. 9t illud q ait dns. ego & pat unu
sum. Macedoniani amacedonio ostantinopolitano epo dicti s. negantes dm ee
spm scm. Apollinaristae ab apollinare uocati s. dicentes corpi xrm sine aia suscepis
se. Antidicomaritae appellati s. p eo q mario uirginitati 9t dicu. asserentes ea p
xpm natu uiro suo fuisse commixta. Melangis nominati a do tale n accipiunt. qa
angios gce uas dr. Asserit n sic ee in patre filiu. tamq uas minus in uas maius.
Patriciani a qda patriciano nuncupati s. q subam humane carnis a diabolo odita
dicu. Colutiani a qda colutho noiati. q dicit dm n face malu 9t illud q
scptu e. ego dns creans mala. Floriani a florino. q e 9t io dicit dm creasse
mala 9t id q scptu e. fec ds omia bona. Donatistae a donato qda affro nun
pati. q de numidia ueniens tota pene affrica sua psuasione decep. asserens
minore patre filiu. & minore filio spm scm. & rebaptizans catholicos. Bono
siaci a bonoso qda epo exorti pduntr. q xpm filiu di adoptiuu n ppriu asserunt.
Circellioes dicti eo q agrestes sint. quos cotopitas uocant. sup dicte hesis
hntes doctrina. hii amore mrii semet ipsos pimunt. ut uiolent de hac uita
discedentes mires noientr. Priscillianistae a priscilliano uocati. q i hyspania ex
errore gnosticor & manicheor pmixtu dogma coposuit. Luciferiani a lu
cifero sirmie epo dicti. Qui epos catholicos q 9stantii psecutione pfidiae
rianor 9senserant. & pea correcti redire i catholica delegert. dapnan
tes siue q crediderant. siue q se credidisse simulauerant. q's ecclia catholica
materno recep sinu. tamq petru p fletu negationis. Hac illi matrs caritatem
supbe accipientes. eosq: recipe nolentes ab ecclie comunione recessert. & cu
ipso lucifero auctore suo q mane oriebat cade meruert. Iouinianistae a iouini
ano qda monacho dicti asserentes nulla nuptiar & uirginu ee distantia
nullaq: int abstinentes & simplicit epulantes ee discrim. Eluidiani ab eluidio
nocati q dicit p natu xpm alios maria filios de uiro ioseph pepisse. Paterniani a
paterno qda exorti q inferiores ptes corpis a diabolo factas opinant. Ara
bici nuncupati eo q in arabia exorti s. dicentes aiam cu corpe mori. atq: utruq:
i nouissimo resurgere. Tertullianistae a tertulliano pbro africano ponuntur ciuita
tis cartaginsis aiam inmortale ee s: corporea pdicantes & aias hoim peccator
p morte in demones uti putantes. Tesserescedecatitae dicti q xiiii luna pasch
cu iudeis obseruandu contendt. Na tesseras iiii. deca x significat. Nictages
a somno nuncupati q uigilias noctis respuant: supstitione ee dicentes ura temare
diuina. q nocte ad requie tribuit. Pelagiani a pelagio monacho exorti. Hii
libum arbitrium diuine gre an ponunt dicentes: sufficere uoluntate implenda ad
iussa diuina. Nestoriani a nestorio 9stantinopolitano epo nuncupati. q beata
uirgine maria n di s: hois tantu ut asserit genitrice. ut alia p carnis. alia facet
ditatis. nec unu xpm in uerbo di & carne credidit. s: seperatu atq: seiunctu aliu
filiu di. aliu hois pdicant. Eutichiani dicti ab eutice 9stantinopolitano abbe
q xpm p humana assumptione negau existe de duab: natis. s: sola i eo asserunt
ee diuina natam. Acephali dicti. i. sn capite q'm secuntr heresi. nullus n eor
reperit auctor a q exorti s. Hii tria calcedonensium capitulor impugnatores
duar in xpo subar ppetate negant & una i ei p'sona natura pdicant. Theodosiani
& gaianitae appellati a theodosio & gaiano q temporib: iustiniani principis in
alexandria ppli puersi electione uno die s ordinati epi. Hii errores eutichetis &
dioscori sequentes. calcedonense 9ciliu respuunt ex duab: i xpo natis una asserit.
qm theodosiani corrupta. gaianitae i corrupta contendt. Gnoitae & tritoitae
a theodosianis exorti s. ex quib: gnoitae ab ignorantia dicti. qa pusitati a qua
exorti s. id adiciunt. q xpi diuinitas ignoret q sunt scripta de die & hora
nouissima. n recordantes xpi p'sona i ysaia loquent. dies iudicii i corde meo. Tri
toitae u uocati. qa sicut tres p'sonas i trinitate. ita q: tres astruunt deos ee. 9t
illud q scptum e. Audi isrt. dns ds tuus ds unus e. Sunt & alie heses sn auctore
& sn noib: ex qb: alie tiforme putantes ee dm. alie xpi diuinitate passibile
dicu. alie xpi de patre natiuitati initiu dant tempis. alie liberatione hoium
ap inferos facta xpi descensione n credt. alie aiam ymagine di negant. alie
aias 9uerti i demones & i quq: aialia existimant. alie de mundi statu dis
sentiunt. alie innumerabiles mundos opinant. alie aqm coaeterna do faciunt.
alie nudis pedib: ambulant. alie cu hoib: n manducant. Hee sunt heses
adus catholica fide exorte. & ab aplis & a scis patrib: t 9ciliis pdampnate.
q du inse multis errorib: diuise inuice s dissentiant. comuni tn noie adus
ecclesiam di 9spirant. Sz & quicq: alit scripturam scam intellig q'm sensus
sps sci flagitat. aq scripta e. licet de ecclia n recesserit. tn heretic appellari pot.

De philosophis gentium.

Philosophi gcea appellatioe appellant. q latine
amatores sapie interpretant. Est n philosoph q diuinar & humanar rer
scientia ht. & omne bene uiuendi tramite tenet. Nom philor pmu aptha
gora fert exortu. Nam du antea greci ueteres sophistas. i. sapientes aut docto
res sapientie semet ipsos iactanti noiarent. iste interrogat qd pfiteret
uerecundo noie phum. i. amatore sapientie se ee resp. qm sapiente p
fiteri arrogantissimu uidebat. Sed deinceps postis placuit. ut quicalib
de reb: ad sapientia ptinentib: doctina qsq: t s t alus uidet excedere.
n n phus uocaret. Idem aut phi tiplici gene diuidunt. Nam aut physici.
aut ethici. aut logici. Phisici dicti. qa de natis tractant. Natura q ppe phisis
greco uocat. Ethici qa de morib: disputant. Mores n ap grecos ethis appel
lant. Loici au qa i natis & morib: rone adiungunt. Ratio n
grece logos dr. Diuisi s au & hii i heses: qd: habentes qde noia ex auc
torib: ut platonici epicurei. pytagorici. Alii a locis 9uentulor & statio
nu suar ut pipathetici. stoici. achademici. Platonici a platone pho
dicti. Hii n aiaru creatore ee dm. corpu anglos asserit. p multos annor
circulos i diusa corpa redire aias dicit. Stoici a loco dicti. Portic n
fuit athenis q'm a stoa poecile appellabant i q picta erat gesta sa
pientiu. atq: uiror fortiu hystorie. In hac portica sapientes philosopha
bant. ex q & stoici dicti s. Grece n porticus stoa dr. Hac secta pmi zeno
instituit. hi negant sine uirtute effici q'nq beatu. Omne peccatu uniforme
asserit dicentes. Sic ille nocens erit. q paleas furat erit q'm q auru. q
mergu occidit q'm q equu. Nam n animal tnt. s: aium fac. Hii & aiam cu cor
pe pire dicu. aiam q: uirtute 9tinentie ee dicu. Affirmat glam etiam cuise
fartam n ee tenos. Achademici appellati a uilla platonis achademia
athenar u ide plato docebat. Hii omia i certa opinant. s: sic fatendu est.
multa incerta & occulta ee. q uoluit ds intelligentia hois excede. sic tam plima
ee q possint & sensu penetratione copbendi. Hac secta arcesila tertiu
reppert phus. cui sectator fuit democritus q ore tamqm i puteo alto ita
ut fund nullus sit ueritate i occulto iace uerit. Pipathetici a deambulatione
dicti. iuo q aristoteles auctor eor deambulans disputare solitus erat. Hii dicu
quida particula aie ee eterna. ceteru magna ex pte mortale. Cinici ab in
munditia impudentie nuncupati. Contra n humana uerecundia i ppatu
le coire cu 9iugib: eis mos erat. censentes licitu honestuq: ee pala cu uxo
rib: 9cumbe. qa omequi iustu e publice id pdicantes agendu ee in uicis t in
plateis. Vn & a canib: quor uita imitabant & uocabulu traxere. Epicurei
dicti ab epicuro qda pho amatore uanitatis n sapie: q'm & phi porcu noia
uere: q'si uolutas i ceno carnali. uoluptate corpis sumu bonu asserens.

Qui & dix nulla diuina prouidentia i structu ee aut regi mundu: s: origine
rer athomis i. i secabilib: ac solidis corpib: assignau. quor fortuitis 9cursionib:
uniusa nascant & nata sunt. Asserunt au dm nich age. oma 9stare corpib:
aiam nich aliud ee q corp. Vn 7 dix. n ero postea qm mortuus fuero. Gimnoso
phistae nudi p opacas indie solitudines phibent philosophari. adhibentes
tm genitalib: tegmina. Gimno n grece dicitur e q iuuenes nudi exercent in apo
ubi sola pudenda tm opiunt. Hi & agiando se cohibent. Theologi ai ide
st q & phisici. Dicti au theologi q'm i scptis suis de do dixert. Quatra sit
opinio. qd ds eet du q'rereat. Quida n corporeo sensu hc mundu uisibile ee nu
dentes dm ee dixert ut diuus stoici. Alii u spalit intellexert mundu ee dm.
talesiculeti. Quida aium i oib: comanente & lucidu u pitagoras. q'da dm sine
tempe i comutabile ut plato. quida mte solida n etero. q'da & spm) mentu ut
uarro. Inuentu n sobu a dm n ut inuenert exposuert: qa uanitate singula
tionib: ss. Dicentes n se ee sapientes stulti facti s. Platonici qde dm curatorem
& arbitru & iudice asserit. Epicurei ociosum & exercitatu. De mundo au pla
tonici affirmant incorporale. stoici au corporale. Epicurus athomis. Pitagoras
ex numris. Traclitus ex igne. Vn & uarro. igne mundi animu dic. pin q in mundo
ignis oia sic anim i nob. Q'm uanissime quetu in q'c in nob ipsis. q'm ex ceteri
rum. Ergo & ignis cu de mundo p fulga pficiscit mund emori t. Hi phor er
rores & & ap ecclam induxert heses. Inde eonas & forme nescio ques intrap
arriu tinitas nois. & ap ualentinu platonic furor. Inde marcionis ds melior
de tranqllitate ab stoicis eni uenerat. & ut aia intire dicat. epicurus obsuat
& ut carnis restitutio negetur. de uana omniu phor scola sumit. & n mta
cu do eq. zenonis disciplina e. & u q de igneo do legit. iracli incurrit.
Eade mata ap hereticos & phos uolutat. idem tractat implicat.

De poetis.

Poetae unde sint dicti. sic au tranquillas. Cu pmu hoies ex uita firmate iamtu ani
hre cepissent. seq: ac deos suos nosse cultu modicu ac sermone necessaria com
ti s uni q: magnificentia ad religione dor suor excogitauert. Ig'tu tem
pla ill domib: pulchriora. & symulachra corpib: ampliora faciebant
ta eloqo & q'si augustiore honorandos putauert. laudesq: eor & ub illustri
orib: & iocundiorib: numis extulere. Id qa forma q'da efficit. que
poetes dr. poema uocatu e. eq: fictores poete. Vates au iuris appella
tos uarro auctor est t a uiendis carminib: i. flectendis li e modulandis
& pmi poete latine uates olim. & scripta eor uaticinia dicebant. q ui q'da
& qsi uesania i scbendo comouerent. t q modis uba 9nectere. uiere
antiqs puinte ponentib: & p fore. Dnimi eode tam noie. qa & ipsiq:
pleraq: uersib: efferebant. Lirici dicti poete apo tu lirin. i. a uarietate
carminu. Vn & lira dicta. Tragedi dicti q in initio canentib: pmiu erat
hyrc. q'm greci tragos uocant. Vn & oratiu. Carmine q tragico uiloctaui
ob hyrcu. Iam dehic sequentes tragici multu honore adepti s. excellentes in
argumtis fabulare ad ueritatis ymagine fictis. Comedi appellati siue a loco
qa circupagos agebant q's greci comas uocant. siue a comissatione. Solitb
post cibu homines ad eos audiendos uenire. Sz comici puator homini
pdicant acta. tragici u res publicas & regu hystorias. Itc tragica ar
gumta ex reb: luctuosis s. comicor ex reb: letis. Duo s au gena comicor.
i. ueteres & noui. Veteres qa & ioco ridiculares extitert. ut plaut. acci terent.
Noui qui & satyrici a quib: da genalit uicia carpunt. ut flacc. psi. iuue
nalis t alii. Hii n uniusor delicta corripiunt. nec uetabat eis pessima
q'mq: descbe. & cui libet peccata moresq: repihende. Vn & nudi pinguni
eo q p eos uicia singla denudent. Satyrici au dicti siue q plenis sint
oi facundia. siue a saturitate & copia. De plib: n simul reb: loquant.
seu a billa lance q diusis frugu t pomor genib: ad templa gentilis sole
bat deferro. aut a satyris n tracti q i ultra hec ea q p uinolentia dicu.
Quida au poete theologi dicti s. q'm de dis carmina faciebant. Officiu
au poete i eo e. ut ea q uere gesta s i alias spes obliqs figurationib: cu de
core aliq conusa tradicat. Vn & lucan io numero poetar n ponit.
qa uidet hystorias coposuisse n poema. Ap poetas au tres characte
res ee dicendi. unu in q tm poeta loqt. ut e in libris uirgilii georgicor.
aliud dramaticu i q nusq poeta loquit. ut e i comediis t tragediis.
teriu mixtu ut e in eneide. Na poeta illic & introducte p'sone loquntr.

De sybillis.

Sybille genaliter oms femine dnr. uates lingua greca.
Nam syos eolico sermone ds. belen greci mente nominant. q'si di mentes.
Pin g qa diuina uoluntate hoib: inqpretari solebant. sybille nominat
sunt. Sicut n oms uir ppheta t uates dr t ppha. ita uis femina pphans
sybilla uocat. Quod nom ex officio n ex ppetate uocabulu e. Decem
sybille a doctissimis auctorib: fuisse traduntr. Quar pma de psis fuit.
scda lybica. tcia delfica. in templo delfi apollinis genita. q ante troia
na bella uaticinata e. cui plimos uus opi suo homerus inseruit. Qrta
cymmeria i italia. Qunta erittea noie erofila i babilone orta. que
greis iliu petentib: uaticinata e. pituncea troia. & homeru m dacia scp
turu. Sexta au eritrea qa in eade insula ei inuenta s carmina.
Sexta samia q seriionote dicta. e a samo insula. ui fuit cognominata.
Septima cumana noie amalthea q noue libros attulit tarquino prisco
i q b: erant decreta romana 9scripta. Ipsa e & cimea de q uirgil. Vl
tima cimei uenit ia carminis etas. Octaua au cumana a ciuitate cumas
q e i campania. cui sepulchru i sicilia ad huc manet. Nona ellespon
tica i agro troiano nata. q scbit solonis & cyri fuisse temporib: Nona
frigia que uaticinata e ancire. Decima tyburtina noie albunea. Quarum
omniu carmina efferunt i q b: de do & de xpo & de gentib: multa sipsisse
manifestissime coprobant. Celebrior au int ceteras ac nobilior erittea phibet.

De magis

Magor pmus zoroastres rex bactrianor. q'm ninus rex assyrior
plio intfecit. de q aristoteles scbit q inues e. multa usum ab ipso 9dita indi
cus uolumnu ei declarerent. Hac arte multa p secta democritus amplia
uit & ypocrates medicine disciplina effloruit. Ap assyrios au magice artes
copiose s. testante lucano. Quis noscet fibra sacta qar: qs pdicantes quas
fulga celi seruet & assyria scrutet sydera tca. Itaq: h uanitas magicar
artiu ex traditione anglor malor in toto terrar orbe plimis seclis ualuit. P
q'nda scientia futuror. & inferinor & i uocationes eor inuenta e aruspicina
augurationes. & ipsa q dnr oracula. & nigromantia. Nec comiru de magor
pstigiis. quor i tantu pdiere maleficior artes. ut & moysi simillimis signis
resisterent. uertentes uirgas i dracones. aqs in sanguine. Fert & q'da maga
famosissima circe q socios ulixis mutau i bestias. Legit & de sacrificio q'd
archades deo suo liceo i molabant. ex q quicq: sumet. in bestiar formas 9uer
tibant. Hic apparet n ee i tota dubiu q nobil ille poeta scbit de q'da femina
q magicis artib: excellebat. Haec carminib: pmittit soluere mtes. Quas
uelit t alus das inmitte curas. Sistere aqm fluuis. & uerte sidera retro. Nocturnosq:
cies manes mugire uidebis. Sub pedib: tram. & descende montib: ornos. Q'd
plura. Si crede fas e de phitonissa u ppho samuel aiam de inferni ab ims
reuocaret. & uiuis pfentar & 9spectib: si tn aiam pphe fuisse credam. n
aliqua phantasmatica illusione sathane fallacia facta. Prudentiu q: de ineo
sicat. Traditur extinctas sumpsisse modamine uiges. In lucem reuocasse aias. Ast
alias dampnasse neci. Et p paulo ante. Murmure na magico tenues ex
cire figuras. Atq: sepulchrales scite i cantare fauillas. Vita inde spoliare
alios ars pnepia noui. Magi s q uulgo malefici ob facinor magnitudinem
nuncupant. Hii & elementa 9cutiunt. turbant mentes hominu. ac sine ullo ueni
haustu uiolentia tm carminis intimunt. Vn 7 lucan. Mens hausti nulla

sanie polluta veneni incantata perit. Demonibus etiam accitis audent ventilare ut quisque suos perimat malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine utuntur et victimis, et sepe contingunt corpora mortuorum. Necromantii sunt quorum precantationibus videntur resuscitati mortui divinare et ad interrogata respondere. Nekros enim grece mortuus, mantia divinatio nuncupatur, ad quos suscitandos cadaveri sanguis adicitur. Nam amare demones sanguinem dicuntur. Ideoque quotiens nigromantia fit, cruor aque miscetur, ut colore sanguinis facilius provocentur. Ydromantii ab aqua dicti. Est enim ydromantia in aque inspectione umbras demonum evocare et ymagines vel ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, ubi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur sciscitari. Quod genus divinationis a Persis fertur allatum. Varro dicit divinationis quattuor esse genera: terram, aquam, aerem et ignem. Hinc geomantiam, ydromantiam, aeromantiam, piromantiam dictam constat. Divini dicti quasi deo pleni; divinitate enim se plenos assimulant, et astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniectant. Duo autem genera divinationis: ars et furor. Incantatores dicti sunt qui artem verbis peragunt. Arioli dicti propter quod circa aras ydolorum nefarias preces emittunt et funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus demonum responsa accipiunt. Aruspices nuncupati quasi horarum inspectores. Dies enim et horas in agendis negotiis operibusque custodiunt, et quid per singula tempora observare debeat homo intendunt. Hi etiam exta pecudum inspiciunt, et ex eis futura predicunt. Augures sunt qui volatus avium et voces intendunt, aliaque signa rerum vel observationes inprovisas hominibus occurrentes. Idem et auspices. Nam auspicia sunt que iter facientes observant. Dicta sunt autem auspicia quasi avium aspicia, et auguria quasi avium garria, hoc est avium voces et lingue. Item augurium quasi avigerium, quod aves gerunt. Duo sunt autem genera auspiciorum, unum ad oculos, alterum ad aures pertinens. Ad oculos scilicet volatus, ad aures vox avium. Pythonisse a Pythio Apolline dicte, quod is auctor fuerit divinandi. Astrologi dicti eo quod in astris augurantur. Genethliaci appellati propter natalium considerationes dierum. Genesis enim hominum per xii celi signa describunt, siderumque cursu nascentium mores, actus et eventa predicare conantur, id est quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vite qui nascitur. Hi sunt qui vulgo mathematici vocantur. Cuius superstitionis genus constellationes Latini vocant, id est notationes siderum, quomodo se habeant cum quisque nascitur. Primum autem idem stellarum interpretes magi nuncupabantur, sicut de his legitur qui in evangelio natum Christum annuntiaverunt; postea hoc nomine soli mathematici. Cuius artis scientia usque ad evangelium fuit concessa, ut Christo edito nemo exinde nativitatem alicuius de celo interpretaretur. Horoscopi dicti quod horas nativitatis hominum speculantur dissimili et diverso fato. Sortilegi dicti sunt qui sub nomine ficte religionis per quasdam quas sortes vocant divinationis scientiam profitentur, aut quarumque scripturarum inspectione futura promittunt. Salisatores vocati sunt quia dum eis membrorum quecumque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare predicunt. Ad hec omnia pertinent et ligature execrabilium remediorum, que ars medicorum condempnat, sive in precantationibus sive in caracteribus vel in quibuscumque rebus suspendendis atque ligandis. In quibus omnibus ars demonum est, ex quadam pestifera societate hominum et angelorum malorum exorta. Unde cuncta vitanda sunt a christiano, et omni penitus execratione repudianda atque dampnanda. Auguria autem avium Frigies primi invenerunt. Prestigium vero Mercurius primus dicitur invenisse. Dictum autem prestigium quod prestringat aciem oculorum. Aruspicinam autem primum Etruscis tradidisse dicitur quidam Tages. Hic ex horis aruspicinam dictavit, et postea non apparuit. Nam dicitur fabulose arante quodam rustico subito hunc ex glebis exiluisse et aruspicinam dictasse, qua die et mortuus est. Quos libros Romani ex Tusca lingua in propriam mutaverunt.

De paganis.

Pagani ex pagis Atheniensium dicti, ubi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus et pagis gentiles lucos ydolaque statuerunt, et a tali initio vocabulum pagani sortiti sunt. Gentiles sunt qui sine lege sunt et nondum crediderunt. Dicti autem gentiles quia ita sunt ut fuerunt geniti, id est sicut in carne descenderunt sub peccato, scilicet ydolis servientes et necdum regenerati. Prius gentiles primitus nuncupabantur. Ipsi dicuntur grece ethnici. Ethnici ex greco in latinum interpretantur gentiles. Ethnos enim grece gens dicitur. Post fidem autem non debent vocari gentes sive gentiles hi qui ex gentibus crediderunt, sicut post fidem iam non potest dici iudeus, testante Paulo apostolo et dicente iam christianis: quando gentes eratis, hoc est infideles. Apostate dicuntur qui post baptismum Christi susceptum ad ydolorum cultum et sacrificiorum contaminationes revertuntur. Est autem nomen grecum.

De diis gentium.

Quos pagani deos asserunt homines olim fuisse produntur, et pro uniuscuiusque vita vel meritis coli apud suos post mortem ceperunt, ut apud Egyptum Ysis, apud Cretam Iovis, apud Mauros Iuba, apud Latinos Faunus, apud Romanos Quirinus. Eodem quoque modo apud Athenas Minerva, apud Samum Iuno, apud Paphos Venus, apud Lemnos Vulcanus, apud Naxos Liber, apud Delos Apollo. In quorum etiam laudibus accesserunt et poete, et compositis carminibus in celum eos sustulerunt. Nam quorundam et inventiones artium cultum peperisse dicuntur, ut Esculapio medicina, Vulcano fabrica. Ab actibus autem vocantur, ut Mercurius quod mercibus preest, Liber a libertate. Fuerunt etiam et quidam viri fortes aut urbium conditores, quibus mortuis homines qui eos dilexerunt simulachra finxerunt, ut haberent aliquod ex ymaginum contemplatione solatium. Sed paulatim hunc errorem persuadentibus demonibus ita in posteris constat irrepsisse, ut quos illi pro sola nominis memoria honoraverunt, successores deos existimarent atque colerent. Simulachrorum usus exortus est, cum ex desiderio mortuorum constituerentur ymagines vel effigies, tamquam in celum recepti, pro quibus se in terris demones colendos supposuerunt, et sibi sacrificari a deceptis perditis persuaserunt. Simulachra a similitudine nuncupata, eo quod manu artificis ex lapide aliave materia eorum vultus imitantur in quorum honore finguntur. Ergo simulachra vel pro eo quod sint similia, vel pro eo quod simulata atque conficta. Unde et falsa sunt. Et notandum quod Latinus sermo sit in Hebreis. Apud eos enim ydolum sive simulachrum simel dicitur. Iudei dicunt quod Ysmahel primum simulachrum luto fecerit. Gentiles autem primum Prometheum simulachra hominum de luto finxisse perhibent, ab eoque natam esse artem simulachra et statuas fingendi. Unde et poete ab eo homines primum factos esse confingunt figurate propter effigies. Apud Grecos autem Cecrops sub quo primum in arce oliva orta est, et Atheniensium urbs ex Minerve appellatione nomen sortita est. Hic primus omnium Iovem appellavit, simulachra repperit, aras statuit, victimas immolavit, nequaquam istiusmodi rebus in Grecia umquam visis. Ydolatria ydolorum servitus sive cultura interpretatur. Nam latria grece, latine servitus dicitur. Que, quantum ad veram religionem attinet, non nisi uni et soli deo debetur. Hanc sicut impia superbia sive hominum sive demonum sibi exhiberi vel iubet vel cupit, ita pia humilitas vel hominum vel angelorum sanctorum sibi oblatam recusat, et cui debetur ostendit. Ydolum autem est simulacrum quod humana effigie factum et consecratum est, iuxta vocabuli interpretationem. Eidos enim grece forma sonat, et ab eo per diminutionem ydolum deductum, eque apud nos formula facit. Igitur omnis forma vel formula ydolum se dici exposcit. Inde ydolatria omnis cuiuscumque ydolo famulatus et servitus. Quidam vero Latini ignorantes grecum imperite dicunt ydolum ex dolo sumpsisse nomen, quod diabolus creature cultum divini nominis intulerit. Demones a Grecis dictos aiunt quasi daemonas, id est peritos ac rerum prescios. Presciunt enim futura multa. Unde et solent responsa dare aliqua. Inest enim illis cognitio rerum plus quam infirmitati humane, partim subtilioris sensus acumine, partim experientia longissime vite, partim per dei iussum angelica revelatione. Hi corporum aeriorum natura vigent. Ante transgressionem quidem celestia corpora gerebant. Lapsi vero in aeriam qualitatem conversi sunt, nec aeris illius puriora spatia, sed ista caliginosa tenere permissi sunt, qui eis quasi carcer est usque ad tempus iudicii. Hi sunt prevaricatores angeli, quorum princeps diabolus est. Diabolus hebraice dicitur deorsum fluens, quia quietus in celi culmine stare contempsit, sed superbie pondere deorsum corruens cecidit. Grece vero diabolus criminator vocatur, vel quod crimina in quae ipse illicit ad deum referat, vel quia electorum innocentiam criminibus fictis accusat. Unde et in Apocalypsi voce angelica dicitur: Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos in conspectu dei nostri die ac nocte. Sathanas in latinum sonat adversarius sive transgressor. Ipse est enim adversarius qui est veritatis inimicus, et semper sanctorum virtutibus contraire molitur. Ipse et transgressor, quia prevaricator effectus in veritate qua conditus est non stetit.

Item temptator, quia temptandam iustorum innocentiam postulat, sicut in Iob scribitur. Antichristus appellatur quia contra Christum venturus est. Non quomodo quidam simpliciores intelligunt, antichristum ideo dictum quia ante Christum venturus sit, id est post eum veniat Christus. Non sic, sed antichristus grece dicitur, quod est latine contrarius Christo. Anti enim grece in latinum contra significat. Christum enim se mentietur dum venerit, et contra eum dimicabit, et adversabitur sacramentis Christi, ut veritatem eius evangelii solvat. Nam et templum Hierosolimis reparare et omnes veteris legis cerimonias restaurare temptabit. Sed et ille antichristus est qui negat esse deum Christum. Contrarius enim Christo est. Omnes enim qui exeunt de ecclesia et ab unitate fidei precidunt, et ipsi antichristi sunt. Bel ydolum Babylonium est, quod interpretatur vetus. Fuit enim hic Belus pater Nini, primus rex Assyriorum, quem quidam Saturnum appellant. Quod nomen et apud Assyrios et apud Afros postea cultum est. Unde et lingua punica Bal deus dicitur. Apud Assyrios autem Bel vocatur quadam sacrorum suorum ratione et Saturnus et Sol. Beelfegor interpretatur simulacrum ignominie. Ydolum enim fuit Moab cognomento Baal super montem Fegor, quem Latini Priapum vocant, deum hortorum. Fuit autem de Lapsaco civitate Ellesponti, de qua pulsus est, et propter virilis membri magnitudinem in numinum deorum suorum eum Greci transtulerunt, et in nomine sacraverunt hortorum. Unde et dicitur preesse hortis propter eorum fecunditatem. Beelzebub ydolum fuit Accaron, quod interpretatur vir muscarum. Zebub enim musca vocatur. Spurcissimum ergo ydolum ideo virum muscarum vocatum propter sordes ydolatrie sive propter immunditiam. Belial fuit iugo. Belial hebraice Bel dicitur, ydolum Ninivitarum. Behemoth ex hebrea voce in latina lingua animal sonat, propter quod de excelsis ad terram cecidit, et pro merito suo ut animal brutum effectus sit. Ipse est et Leviathan, id est serpens de aquis, quia in huius seculi mari volubili versatur astutia. Leviathan autem interpretatur additamentum eorum. Quorum scilicet, nisi hominum, quibus in paradiso semel culpam prevaricationis intulit, et hanc usque ad eternam mortem cotidie persuadendo adicit vel extendit. Quedam autem nomina deorum suorum gentiles per vanas fabulas ad rationes physicas conantur traducere, eaque in causis elementorum composita esse interpretantur. Sed hec a poetis tota ficta, ut deos suos ornarent aliquibus figmentis, quos perditos ac dedecoris infamia plenos fuisse historie confitentur. Omnino enim fingendi locus vacat, ubi veritas cessat. Saturnus origo deorum et totius posteritatis a paganis designatur. Hunc Latini a satu appellatum ferunt, quasi ad ipsum satio omnium pertineret, vel a temporis longitudine, quod saturetur annis. Unde et eum Greci Cronos nomen habere dicunt, id est tempus, quod filios suos fertur devorasse, hoc est annos quos tempus producit in se revolvit, vel quod eo semina unde oriuntur iterum redeant. Hunc etiam patris abscidisse genitalia dicunt, quia nichil in celo de seminibus nascitur. Falcem tenet, inquiunt, propter agriculturam significandam, vel propter annos et tempora, quod in se redeant, vel propter sapientiam, quod intus acuta sit. In aliquibus autem civitatibus Saturno liberos suos gentiles immolabant, quod Saturnum poete liberos suos devorasse solitum tradiderunt. Iovis fertur a iuvando dictus, et Iuppiter quasi iuvans pater, hoc est omnibus prestans. Hunc etiam per acto titulo Iovem optimum dixerunt, dum fuisset incestus in suis, impudicus in extraneis. Quem modo taurum fingunt propter Europe raptum. Fuit enim in navi, cuius insigne erat taurus. Modo Danaes per ymbrem aureum appetisse concubitum, ubi intelligitur pudicitia mulieris ab auro fuisse corrupta. Modo in similitudine aquile fuisse, propter quod puerum ad stuprum rapuerit. Modo serpentem, quia reptaverit, et cygnum, quia cantaverit. Et ideo non figure iste sunt, sed plane de veritate scelera. Unde turpe erat tales deos credi, quales homines esse non debeant. Ianum dicunt quasi mundi vel celi vel mundi ianuam. Duas ianui facies faciunt propter orientem et occidentem. Cum vero faciunt eum quadrifrontem et ianum geminum appellant, ad quattuor mundi partes hoc referunt vel ad quattuor elementa sive tempora. Sed dum hunc fingunt, monstrum, non deum faciunt. Neptunum aquas mundi predicant, et dicunt ab eis quasi nube tonans. Vulcanum volunt ignem, et dictum Vulcanum quasi volans candor, vel quasi volicanus, quod per aerem volet. Ignis enim e nubibus nascitur. Unde et Homerus dicit eum precipitatum de aere in terram, quod omne fulmen de aere cadit. Ideo et Vulcanus de femore Iunonis fingitur natus, quod fulmina de imo aere nascuntur. Claudus autem dicitur Vulcanus quia per naturam numquam rectus est ignis, sed quasi claudus eiusmodi speciem motumque habet. Ideo autem in fabrorum fornace eundem Vulcanum auctorem dicunt, quia sine igne nullum genus metalli fundi extendique potest. Pluto grece, latine Dispater vel Ditis pater, quem alii Orcum vocant, quasi receptorem mortium. Unde et orca nuncupatur vas quod recipit aquas. Ipse et grece Caron. Liberum a libamento appellari volunt, quod quasi mares in coeundo per eius beneficium emissis seminibus liberentur. Quem idem Liberum muliebri et delicato corpore pingunt. Dicunt enim ei mulieres attributas, et vinum propter excitandam libidinem. Unde et frons eius pampino cingitur. Sed ideo coronam viteam et cornu habet, quia cum grate et moderate vinum bibitur, letitiam prestat; cum ultra modum, excitat lites, id est quasi cornua dat. Idem autem et Lyeos, apo tu lyein, quod multo vino membra solvantur. Iste et grece Dionisius a monte Indie Niso, ubi dicitur esse nutritus. Et tamen est et in sacris eius magis colunt ideo Liberum in mense dicunt esse. Mercurium sermonem interpretantur. Nam ideo Mercurius quasi medius currens dicitur appellatus, quod sermo currat inter homines medius. Ideo et Hermes grece, quod sermo vel interpretatio, que ad sermonem utique pertinet, hermeneia dicitur. Ideo et mercibus preesse, quia inter vendentes et ementes sermo fit medius. Qui ideo fingitur habere pennas, quia citius verba discurrunt. Unde et velocem et errantem inducunt. Alas ei in capite et in pedibus significare volunt fieri per aera sermonem. Nuntium dictum, quoniam per sermonem omnia cogitata enuntiantur. Ideo autem furti magistrum dicunt, quia sermo animos audientium fallit. Virgam tenet qua serpentes dividit, id est venena. Nam bellantes ac dissidentes interpretum oratione sedantur. Unde et secundum Livium legati pacis caduceatores dicuntur. Sicut enim per fetiales bella indicebantur, ita pax per caduceatores fiebat. Hermes autem grece dicitur apo tes hermeneias, latine interpres, qui ob virtutem multarumque artium scientiam Trimegistus, id est ter maximus, nominatus est. Cur autem eum capite canino fingunt, hec ratio dicitur, quod inter omnia animalia canis sagacissimum genus et perspicax habeatur. Martem deum belli esse dicunt, et Martem appellatum quia per viros pugnatur, ut sit Mars mas. Licet et tria genera sint consuetudinum scite scribentium, ubi et viri et femine in pugna eunt, tamen honor non solis feminis, Romanorum autem alibi quoque gentium non soli mares. Hunc et Tidubium dicunt, quia certe est belligerantibus. Quem etiam nudo pectore stare, ut bello se quisque sine formidine cordis obiciat. Mars autem apud Grecos Gradivus dicitur, eo quod in bello gradum inferant qui pugnant, aut quod impigre gradiantur. Apollinem quamvis divinatorem et medicum vellent, ipsum tamen et solem dixerunt quasi solum. Ipsum Titan quasi unum ex Titanis, qui adversus Iovem non fecerunt. Ipsum Phebum quasi ephebum, hoc est adolescentem. Unde et sol puer pingitur, eo quod cotidie oriatur et nova luce nascatur. Pythium quoque eundem Apollinem vocari aiunt a Pythone immense molis serpente, cuius non magis venena quam magnitudo terrebat. Hunc Apollo sagittarum ictibus sternens, nominis quoque spolia reportavit, ut Pythius vocaretur. Unde et ob insigne victorie Pythia sacra celebranda constituit. Dianam quoque germanam eius similiter lunam et viam per sidera aiunt. Unde et virginem volunt, quod via nichil pariat. Et ideo ambo sagittas habere finguntur, quod ipsa duo sidera de celo radios usque ad terras emittant. Diana autem vocata quasi diana, quod luna et nocte et die appareat. Ipsam et Lucinam asseverant, eo quod luceat. Eandem et Triviam, eo quod tribus fungatur figuris. De qua Virgilius: Tria virginis ora Diane, quia eadem luna, eadem Diana, eadem et Proserpina vocatur. Sed cum luna fingitur, sublustri splendet amictu; cum succincta iacit calamos, Latonia virgo est; cum subnixa sedet solio, Plutonia coniunx. Latonia autem Diana, eo quod Latone fuit filia. Cererem, id est terram, a creandis frugibus asserunt dictam, appellantes eam nominibus pluribus. Dicunt enim eam et Opem, quod opere melior fiat terra; Proserpinam, quod ex ea proserpant fruges; Vestam, quod variis herbis vestita sit vel rebus, vel a vi sua stando. Eandem et Tellurem et Matrem magnam fingunt turritam cum tympano et gallo et strepitu cymbalorum. Matrem vocatam quod plurima pariat, magnam quod cibum gignat, almam quia universa animalia fructibus suis alit. Est enim alimentorum nutrix terra. Quod sit simulacrum eius cum clavi fingitur, quia tellus hyeme clauditur, vere aperitur ut fruges nascantur. Quod tympanum habet, significare volunt orbem terre. Quod curru vehi dicitur, quia ipsa est terra que pendet in aere. Quod sustinetur rotis, quia mundus rotatur et volubilis est. Quod

leones illi subiciunt mansuetos, ut ostendant nullum genus esse terrae tam ferum, quod non subigi possit atque superari ab ea. Quod in capite turritam gestat coronam, ostendit superpositas terrae esse civitates, quae insignitas turribus constare. Quod sedens fingitur, quod cum omnia moveantur, ipsa non movetur. Quod Corybantes eius ministri cum strictis gladiis esse finguntur, ut significetur omnes pro terra sua debere pugnare. Quod gallos huic deae ut servirent fecerunt, significant quod semine indigeant terram sequi oportere, in ea quippe omnia reperiri. Quod se apud eam iactant, praecipitur, qui terram colunt ne sedeant; semper enim esse quod agant. Cymbalorum autem aereorum sonitus ferramentorum crepitus in colendis agris. Sed ideo aere, quod terram antiqui aere colebant, priusquam ferrum esset inventum. Eandem Vestam et ignem esse perhibent, quia terram ignem habere non dubium est, ut ex Aetna Vulcanoque datur intellegi. Et ideo virginem putant, quia ignis inviolabile sit elementum, nihilque nasci possit ex eo, quippe qui omnia quae arripuerit absumat. Ovidius in Fastis: Nec tu aliud Vestam quam vivam intellege flammam; natamque de flamma corpora nulla vides. Propterea et virgines ei servire dicuntur, eo quod sicut ex igne, ita nihil ex virgine nascatur. Iunonem dicunt quasi ianonem, id est ianuam, pro purgationibus feminarum, eo quod quasi portas matrum natorum pandat et nubentium maritis. Sed hoc philosophi. Poetae autem Iunonem Iovis asserunt sororem et coniugem. Ignem enim et aerem Iovem, aquam et terram Iunonem interpretantur, quorum duorum permixtione universa gignuntur. Et sororem dicunt, quod mundi pars est; coniugem, quod commixta concordat. Unde et Vergilius: Tum pater omnipotens fecundis imbribus aether coniugis in gremium descendit. Minerva apud Graecos Athena dicitur, id est femina. Apud Latinos autem Minerva vocata quasi dea et munus artium variarum. Hanc enim inventricem multorum ingeniorum perhibent, et inde eam artem et rationem interpretantur, quia sine ratione nihil potest contineri. Quae ideo quia ex solo animo nascitur, animumque esse in capite putant et in cerebro, ideo eam dicunt de capite Iovis esse natam, quia sensus sapientis, qui invenit omnia, in capite est. In cuius pectore ideo caput Gorgonis fingitur, quod illic omnis prudentia, quae confundit alios, et imperitos ac saxeos comprobat. Quod et in antiquis imperatorum statuis cernimus in medio loricae pectore, propter insinuandam sapientiam et virtutem. Haec et Minerva et Tritonia dicitur. Triton enim Africae palus est, circa quam fertur virginali apparuisse aetate, propter quod Tritonia nuncupata est. Unde et tanto plurimum dea credita est, quanto minus origo eius innotuit. Pallas autem dicta vel ab insula Pallene in Thracia, in qua nutrita est, vel ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ, id est ab hastae concussione, vel quod Pallantem gigantem occiderit. Venerem exhinc dicunt nuncupatam, quod sine vi femina virgo esse non desinat. Hanc Graeci Aphroditen vocant, propter spumam sanguinis generantem. Aphros enim Graece spuma vocatur. Quod autem fingunt Saturnum Caelo patri genitalia abscidisse, et sanguinem fluxisse in mare, atque eo spuma maris concreta Venerem natam esse, illud aiunt quod per coitum salsi humoris substantia est, et inde Aphroditen Venerem dici, quod coitus spuma est sanguinis, quae ex suco viscerum liquido salsoque constat. Ideo autem Venerem Vulcani uxorem dicunt, quia venereum officium non sine calore consistit. Unde est: Frigidus in Venerem senior. Nam quod Saturnus dicitur patri Caelo virilia amputasse, quae in mare cadentia Venerem creaverunt, ideo fingitur quia nisi humor de caelo in terram descenderit, nihil creatur. Cupidinem vocatum ferunt propter amorem. Est enim daemon fornicationis. Qui ideo alatus pingitur, quia nihil amantibus levius, nihil mutabilius invenitur. Puer pingitur, quia stultus est et irrationabilis amor. Sagittam et facem tenere fingitur. Sagittam, quia amor cor vulnerat; facem, quia inflammat. Pan dicunt Graeci, Latini Silvanum, deum rusticorum, quem in naturae similitudinem formaverunt. Unde et Pan dicitur, id est omne. Fingunt enim eum ex universali elementorum specie. Habet enim cornua in similitudinem radiorum solis et lunae. Distinctam maculis habet pellem, propter caeli sidera. Rubeam eius faciem ad similitudinem aetheris. Fistulam septem calamorum gestat propter harmoniam caeli, in qua septem sunt soni et septem discrimina vocum. Villosus est, quia tellus convestita est, agitata ventis. Pars eius inferior foeda est, propter arbores et feras et pecudes. Caprinas ungulas habet, ut soliditatem terrae ostendat. Quem volunt rerum et totius naturae deum. Unde Pan, quasi omnia dicunt. Isis lingua Aegyptiorum terra appellatur, quam Isin volunt esse. Fuit autem Isis regina Aegyptiorum, Inachi regis filia, quae de Graecia veniens Aegyptios litteras docuit, et terras colere instituit, propter quod et terram eius nomine appellaverunt. Serapis omnium maximus Aegyptiorum deus. Ipse Serapis rex Argivorum, qui navibus transvectus in Aegyptum, cum ibidem mortuus fuisset, Serapis appellatus est propterea, quia arca, in qua mortuus ponitur, quam sarcofagum vocant, soros dicitur Graece, et ibi eum venerari sepulchrum coeperunt, priusquam templum eius esset instructum; velut Soros et Apis, Sorapis primo, deinde una littera commutata Serapis dictus est. Apis fuit apud Aegyptios taurus Serapi consecratus, et ab eo ita cognominatus. Quem Aegyptii instar numinis colebant, eo quod de futuris darent quaedam manifesta signa. Apparebat enim in Memphis. Quem centum antistites prosequebantur, et repente velut lymphatici praecinebant. Huius capitis ymaginem sibi in heremo fecerunt. Fauni a fando, velut ἀπὸ τῆς φωνῆς dicti, quod voce, non signis ostendere viderentur futura. In lucis enim consulebantur a paganis, et responsa illis non signis, sed vocibus dabant. Genium autem dicunt, quod quasi vim habeat omnium rerum gignendarum, seu a gignendis liberis. Unde et geniales lecti dicebantur a gentibus, qui novo marito sternebantur. Haec et alia sunt gentilium fabulosa figmenta, quae interpretata sic habentur, ut ea non intellecta damnabiliter tamen adorent. Fatum autem dicunt esse quicquid dii fantur, quicquid Iuppiter fatur. A fando igitur fatum dicunt, id est a loquendo. Quod nisi hoc nomen iam in alia re soleret intellegi, quo corda hominum nolumus inclinare, rationabiliter possemus a fando fatum appellare. Non enim abnuere possumus esse scriptum in litteris sanctis: Semel locutus est Deus, duo haec audivi, et cetera. Quod enim dictum est: Semel locutus est Deus, intellegitur immobiliter, hoc est incommutabiliter est locutus, sicut novit incommutabiliter omnia quae futura sunt, et quae ipse facturus est. Tria autem fata fingunt in colo, et fuso, digitisque fila ex lana torquentibus, propter tria tempora: praeteritum, quod in fuso iam netum atque involutum est; praesens, quod inter digitos nentis traicitur; futurum, in lana quae colo implicata est, et quod adhuc per digitos nentis ad fusum tamquam praesens ad praeteritum traiciendum est. Parcas dicunt κατὰ ἀντίφρασιν appellatas, quod minime parcant. Quas tres sorores esse voluerunt: unam quae vitam hominis ordiatur, alteram quae contexat, tertiam quae rumpat. Incipimus enim cum nascimur, sumus cum vivimus, desinimus cum interimus. Fortunam a fortuitis nomen habere dicunt, quasi deam quandam res humanas variis casibus et fortuitis inludentem. Unde et caecam appellant, eo quod passim in quoslibet incurrens sine ullo examine meritorum et ad bonos et ad malos veniat. Fatum autem a fortuna separant: et fortuna quasi sit in his quae fortuitu veniunt, nulla palam causa; fatum vero appositum singulis et statutum aiunt. Aiunt et tres Furias feminas crinitas serpentibus, propter tres affectus, quae in animo hominum multas perturbationes gignunt, et interdum cogunt ita delinquere, ut nec famae nec periculi sui respectum habere permittant. Ira, quae vindictam cupit; cupiditas, quae desiderat opes; libido, quae appetit voluptates. Quae ideo Furiae appellantur, eo quod stimulis suis mentem feriant et quietam esse non sinant. Nymphas deas aquarum putant, dictas a nubibus. Nam ex nubibus aquae. Unde derivatum est nymphas deas aquarum, quasi numina lympharum. Ipsas autem dicunt et Musas, quasi et nymphas. Nec inmerito. Nam aquae motus musicen efficit. Nympharum apud gentiles varia sunt vocabula. Nymphas quippe montium Oreades dicunt, silvarum Dryades, fontium Hamadryades, camporum Naides, maris Nereides. Heroas dicunt a Iunone traxisse nomen. Graece enim Iuno Hera appellatur. Et ideo nescio quis filius eius secundum Graecorum fabulam Heros fuit nuncupatus. Hoc videlicet velut mysticum significante fabula, quod aer Iunoni deputetur, ubi volunt heroas habitare. Quo nomine appellant alicuius meriti animas defunctorum, quasi heroas, id est viros aerios et caelo dignos propter sapientiam et fortitudinem. Penates gentiles dicebant omnes deos quos domi colebant. Et penates dicti quod essent in penetralibus, id est in secretis. Hi dii quomodo vocabantur, vel quae nomina haberent, ignorantur. Manes deos mortuorum dicunt, quorum potestatem inter lunam et terram asserunt. A quibus dicunt et mane dictum. Existimant quos putant habere quasi manos, id est rarus est. Manes dictos sive quia late manantes per auras, sive quia mites sunt, inmanibus contrario nomine hi appellantur. Apuleius autem ait eos κατὰ ἀντίφρασιν dici manes, hoc est mites ac modestos, cum sint terribiles et inmanes, ut Parcas, ut Eumenides. Larvas ex hominibus factos daemones aiunt, qui meritae malae fuerint. Quarum natura esse dicitur terrere parvulos et in angulis garrire tenebrosis. Lamias, quas fabulae tradunt infantes corripere ac laniare solitas, a laniando specialiter dictas. Pilosi, qui Graece Panitae, Latine Incubi appellantur, sive Inui ab ineundo passim cum animalibus. Unde et Incubi dicuntur ab incumbendo, hoc est stuprando. Saepe enim inprobi existunt etiam mulieribus, et earum peragunt concubitum: quos daemones Galli Dusios nuncupant, quia assidue hanc peragunt inmunditiam. Quem autem vulgo Incubonem vocant, hunc Romani Faunum ficarium dicunt. Ad quem Horatius dicens: Faune, Nympharum fugientum amator, per meos fines et aprica rura lenis incedas.

INCIPIT LIBER VIIII. DE LINGUIS GENTIUM.

LINGUARUM DIVERSITAS exorta est in aedificatione turris post diluvium. Nam priusquam superbia turris illius in diversos signorum sonos humanam divideret societatem, una omnium nationum lingua fuit, quae Hebraea vocatur; quam patriarchae et prophetae usi sunt non solum in sermonibus suis, verum etiam in litteris sacris. Initio autem quot gentes, tot linguae fuerunt, deinde plures gentes quam linguae; quia ex una lingua multae sunt gentes exortae. Linguae autem dictae in hoc loco pro verbis quae per linguam fiunt, genere locutionis illo quo is qui efficit per id quod efficitur nominatur; sicut os dici solet pro verbis, sicut manus pro litteris. Tres autem sunt linguae sacrae: Hebraea, Graeca, Latina, quae toto orbe maxime excellunt. His namque tribus linguis super crucem Domini a Pilato fuit causa eius scripta. Unde et propter obscuritatem sanctarum Scripturarum harum trium linguarum cognitio necessaria est, ut ad alteram recurratur, dum siquam dubitationem nominis vel interpretationis sermo unius linguae attulerit. Graeca autem lingua inter ceteras gentium clarior habetur. Est enim et Latinis et omnibus linguis sonantior. Cuius varietas in quinque partibus discernitur. Quarum prima dicitur κοινή, id est mixta sive communis, quam omnes utuntur. Secunda Attica, videlicet Atheniensis, qua usi sunt omnes Graeciae auctores. Tertia Dorica, quam habent Aegyptii et Syri. Quarta Ionica, quinta Aeolica, quas Aeolisti locutos dixerunt. Et sunt in observatione Graecae linguae eiusmodi certa discrimina; sermo enim eorum ita est dispertitus. Latinas autem linguas quattuor esse quidam dixerunt, id est Priscam, Latinam, Romanam, Mixtam. Prisca est, quam vetustissimi Italiae sub Iano et Saturno sunt usi, incondita, ut se habent carmina Saliorum. Latina, quam sub Latino et regibus Tusci et ceteri in Latio sunt locuti, ex qua fuerunt duodecim tabulae scriptae. Romana, quae post reges exactos a populo Romano coepta est, qua Naevius, Plautus, Ennius, Vergilius poetae, et ex oratoribus Gracchus et Cato et Tullius vel ceteri effuderunt. Mixta, quae post imperium latius promotum simul cum moribus et hominibus in Romanam civitatem inrupit, integritatem verbi per soloecismos et barbarismos corrumpens. Omnes autem Orientis gentes in gutture linguam et verba conlidunt, sicut Hebraei et Syri. Omnes mediterraneae gentes in palato sermones feriunt, sicut Graeci et Asiani. Omnes Occidentis gentes verba in dentibus frangunt, sicut Itali et Hispani. Syrus et Chaldaeus vicinus Hebraeo est in sermone, consonans in plerisque et litterarum sono. Quidam autem arbitrantur linguam ipsam esse Chaldaeam, quia Abraham de Chaldaeis fuit. Quod si hoc recipitur, quomodo in Daniele Hebraei pueri linguam, quam non noverant, doceri iubentur? Omnem autem linguam unusquisque hominum, sive Graecam, sive Latinam, sive ceterarum gentium, aut audiendo potest tenere, aut legendo ex praeceptore accipere. Cum autem omnium linguarum scientia difficilis sit cuiquam, nemo tamen tam desidiosus est, ut in sua gente positus suae gentis linguam nesciat. Nam quid aliud putandus est nisi animalibus brutis deterior? Illa enim propriae vocis clamorem exprimunt, iste deterior, qui propriae linguae caret notitia. Cuiusmodi autem lingua locutus est Deus in principio mundi, difficile est invenire. Nondum enim erant linguae. Item qua lingua sonuit postea exterioribus hominum auribus, maxime ad primum hominem loquens, vel ad prophetas, vel dum corporaliter sonuit vox dicentis Dei: Tu es filius meus dilectus; ubi a quibusdam creditur illa lingua una et sola quae fuit antequam esset linguarum diversitas. In diversis autem gentibus creditur quod eadem lingua illis Deus loquatur quam ipsi homines utuntur, ut ab eis intellegatur. Loquitur autem Deus hominibus non per substantiam invisibilem, sed per creaturam corporalem, per quam et hominibus apparere voluit, quando locutus est. Dicit autem apostolus: Si linguis hominum loquar et angelorum. Ubi quaeritur qua lingua angeli loquuntur; non quod angelorum aliquae linguae sint, sed hoc per exaggerationem dicitur. Item quaeritur qua lingua in futurum homines loquantur, nusquam reperitur. Nam dicit apostolus: Sive linguae cessabunt. Ideo autem prius de linguis, ac deinde de gentibus posuimus, quia ex linguis gentes, non ex gentibus linguae exortae sunt.

De vocabulis gentium.

Gens est multitudo ab uno principio orta, sive ab alia natione secundum propriam collectionem distincta, ut Graeciae, Asiae. Hinc et gentilitas dicitur. Gens autem appellata propter generationes familiarum, id est a gignendo, sicut natio a nascendo. Gentes autem a quibus divisa est terra, quindecim sunt de Iaphet, triginta et una de Cham, viginti et septem de Sem, quae fiunt septuaginta tres, vel potius, ut ratio declarat, septuaginta duae; totidemque linguae, quae per terras esse coeperunt, quaeque crescendo provincias et insulas impleverunt. Filii Sem quinque singulariter gentes singulas procreaverunt. Quorum primus Elam, a quo Elamitae principes Persidis. Secundus Assur, a quo Assyriorum pullulavit imperium. Tertius Arphaxad, a quo gens Chaldaeorum exorta est. Quartus Ludi, a quo Lydii. Quintus Aram, a quo Syri, quorum metropolis fuit Damascus. Filii Aram nepotes Sem quattuor: Hus et Ul et Gether et Mesa. Hus Traconitidis conditor, qui inter Palaestinam et Coelesyriam tenuit principatum, unde fuit Iob, sicut scriptum est: Vir erat in terra Hus nomine Iob. Secundus Ul, a quo Armenii. Tertius Gether, a quo Acarnanii sive Curiae. Quartus Mesa, a quo sunt hi quos vocant Maeones. Posteritas Arphaxad filii Sem. Heber nepos Arphaxad, a quo Hebraei. Iectan filius Heber, a quo Indorum orta est gens. Saleph filius Iectan, a quo Bactriani, licet eos alii Scytharum exules suspicentur. Ismahel filius Abraham, a quo Ismahelitae, qui nunc corrupto nomine Saraceni, quasi a Sarra, et Agareni ab Agar. Nabaioth filius Ismahel, a quo Nabathaei, qui ab Eufrate in mari Rubro inhabitant. Moab et Ammon filii Loth, a quibus Moabitae et Ammonitae. Edom filius Esau, a quo Idumaei. Hae sunt gentes quae de Sem stirpe descenderunt, possidentes terram meridianam ab ortu solis usque ad Phoenicem. Filii Cham triginta, ex quibus ortae sunt gentes haec. Chus, a quo Aethiopes. Mesraim, a quo Aegyptii perhibentur exorti. Futh, a quo Libyi. Unde et Mauritaniae fluvius usque in praesens Futh dicitur, omnisque circa eum regio Futensis. Chanaan, a quo Afri et Phoenices et Chananaeorum decem gentes. Item ex nepotibus Cham filii Chus nepotes Cham. Sex filii Chus: Saba et Evila, Sabatha, Regma, Saba et [illegible]. Saba, a quo progeniti et appellati Sabaei, de quibus Virgilius: Solis est thurea virga Sabaeis. Hi sunt et Arabes. Evila, a quo Getuli in parte remotioris Africae heremo cohaerentes. Sabatha, a quo Sabathei, qui nunc Astabari nominantur. Regma autem et Sabatha et Chuza paulatim antiqua vocabula perdiderunt, et quae nunc ab antiquis habeant, ignoratur. Filii Regma, Saba et Dadan. Hic autem Saba per sin litteram scribitur in Hebraeo, ille autem supra Saba per samech, a quo appellati Sabaei. Vocatur autem nunc Saba Arabia. Dadan, a quo gens est Aethiopiae in occidentali plaga. Filii Mesraim, Labim, a quo Libyi, qui quondam Futhei vocabantur. Casloim, a quo Philistiim, quos veteres Allophylos, nos modo corrupte Palaestinos vocamus. Ceterae sex gentes ignotae sunt, quia bello Aethiopico subversae usque ad oblivionem praeteritorum nominum pervenerunt. Filii Chanaan undecim, ex quibus Chananaeorum decem gentes, quorum terram his expulsis Iudaei possederunt. Quorum primogenitus Sidon, a quo Sidonii. Unde et urbs eorum in Phoenice Sidon vocatur. Secundus Eth, a quo Hetthaei. Tertius Iebuseus, a quo Iebusaei, quorum fuit Hierusalem. Quartus Amorreus, a quo Amorraei. Quintus Gergeseus, a quo Gergesaei. Sextus Eveus, a quo Evaei. Ipsi sunt Gabaonitae, a civitate Gabaon, qui supplices venere ad Iesum. Septimus Aracheus, qui Arcas condidit oppidum contra Tripolim in radicibus Libani situm. Octavus Sineus, a quo Sinaei. Nonus Aradius, a quo Aradii sunt, qui Aradum insulam possederunt, angusto freto a Phoenicis litore separatam. Decimus Amorreus, a quo Syriae civitas nobilis quae vocatur [illegible]. Undecimus Amatheus [illegible]. Hae sunt gentes de stirpe Cham, quae a Sidone usque ad Gaditanum fretum omnem meridianam partem tenent. Item de tribus filiorum Iafeth. Filii quidem Iafeth septem nominantur: Gomer

a quo Galatae, id est Galli. Magog, a quo arbitrantur Scythas et Gothos traxisse originem. Madai, a quo Medos existere putant. Iavan, a quo Iones, qui et Graeci. Unde et mare Ionium. Thubal, a quo Hiberi, qui et Hispani, licet quidam ex eo et Italos suspicentur. Mosoch, ex quo Cappadoces sunt. Unde et urbs apud eos usque hodie Mazeca dicitur. Thiras, ex quo Thraces; quorum non satis immutatum vocabulum est, quasi Tiraces. Filii Gomer nepotes Iafeth. Aschanaz, a quo Sarmatae, quos Graeci Reginos vocant. Rifath, a quo Paflagones. Gotorma, a quo sunt Frigies. Filii Iavan. Elisa, a quibus Graeci Elisaei, qui vocantur Eolides. Unde et lingua quinta Graece Eolis appellatur. Tharsis, a quo Cilices, ut Iosephus arbitratur. Unde et metropolis civitas eorum Tharsis dicitur. Cethim, a quo Cetei, id est Cyprii, a quibus hodieque urbs Citium nominatur. Dodanim, a quo Rodii. Haec sunt gentes de stirpe Iafeth, quae a Tauro monte ad aquilonem mediam partem Asiae et omnem Europam usque ad Oceanum Britannicum possident, nomina et locis et gentibus relinquentes, de quibus postea immutata sunt plurima, cetera permanent ut fuerunt. Nam multarum gentium vocabula partim permanserunt ita ut hodieque appareat unde fuerant derivata, sicut ex Assur Assyrii, ex Heber Hebraei. Partim vero temporis vetustate ita immutata sunt, ut vix homines doctissimi antiquissimas historias perscrutantes, nec omnium, sed aliquarum ex istis origines gentium potuerint repperire. Nam quod ex filio Cham, qui vocabatur Mesraim, Aegyptii sint exorti, nulla hic resonat origo vocabuli, sicut nec Aethiopum, qui dicuntur ad eum filium Cham pertinere qui Chus appellatus est. Et si omnia considerentur, plura tamen gentium mutata quam manentia vocabula apparent. Quibus postea nomina diversa dedit ratio. Nam Indi ab Indo flumine dicti sunt, qui ab occidentali parte eos includit. Seres a proprio oppido nomen sortiti sunt, gens ad orientem sita, apud quos de arboribus lana texitur, de quibus est illud: Ignoti facie, sed noti vellere Seres. Gangaridae populi sunt inter Assyrios Indosque, habitantes circa Gangen fluvium. Unde et Gangaridae nuncupati sunt. Hyrcani dicti sunt a silva Hyrcania, ubi sunt plurimae tigres. Bactriani Scythae fuerunt, qui suorum factione a sedibus suis pulsi iuxta Bactron orientis fluvium consederunt, ex cuius vocabulo et nomen sortiti sunt. Huius gentis rex fuit Zoroastres inventor magicae artis. Parthi quoque ipsi a Scythis originem trahunt. Fuerunt enim eorum exules, quod et vocabulo eorum manifestatur. Nam Scythico sermone exules parthi dicuntur. Hi similiter ut Bactriani domesticis seditionibus Scythia pulsi, solitudines iuxta Hyrcaniam primum furtim occupaverunt, deinde pleraque finium etiam virtute obtinuerunt. Assyrii ab Assur filio Sem vocati, gens potentissima, quae ab Eufrate usque ad Indorum fines omnem in medio tenuit regionem. Medi a rege suo cognominati putantur. Namque Iason Peliae regis frater a patre filius Thessalia pulsus est cum Medea uxore sua, cuius fuit privignus Medus rex Atheniensium, qui post mortem Iasonis orientis plagam perdomuit, ibique Mediam urbem condidit, gentemque Medorum nomine suo appellavit. Sed invenimus in Genesi quod Madai auctor gentis Medorum fuit, a quo cognominati, ut supra dictum est. Persae a Perseo rege sunt vocati. Qui e Graecia Asiam transiens, ibi barbaras gentes gravi diuturnoque bello perdomuit. Novissime victor subiectae genti nomen dedit. Persae autem ante Cyrum ignobiles fuerunt, et nullius loci inter gentes habebantur. Medi semper potentissimi fuerunt. Casdei, qui nunc Chaldaei vocantur, a Cased filio Nachor fratris Abrahae cognominati sunt. Sabaei dicti ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΕΒΕΣΘΑΙ, quod est supplicare et venerari, quia divinitatem per ipsorum thura veneramur. Ipsi sunt et Arabes, quia in montibus Arabiae sunt, qui vocantur Libani, ubi et thura colliguntur. Syri a Surim vocati perhibentur, qui fuit nepos Abrahae ex Cethura. Quos autem veteres Assyrios, nunc autem vocamus Syros, a parte totum appellantes. Hebraei vocati sunt ab Heber, qui pronepos fuit Sem. Israhelitae vero ab Israhel filio Ysaac. Nam patriarcha Hebraeorum constat fuisse Israhel, a quo duodecim tribubus Israhelitis vocabulum sortitae sunt. Iudaei autem scissa decem tribuum nomina imposuit [?]. Nam antea Hebraei sive Israhel nuncupabantur. Ex quo autem in duo regna divisus est populus, tunc duae tribus quae de stirpe Iuda reges habebant Iudaeorum nomen sortitae sunt. Reliquae vero decem tribus, quae in Samaria regem sibi constituerunt, ob populi magnitudinem pristinum nomen retinuerunt Israhel. Samaritanorum gens sumpsit exordium ab Assyriis, qui transmigrati habitaverunt in Samaria, qui Latine interpretantur custodes, eo quod captivato Israhel isti terram regionis eorum ad custodiam collocati sunt. Foenix Cadmi frater de Thebis Aegyptiorum in Syriam profectus apud Sydonem regnavit, eosque populos ex suo nomine Foenices, eamque provinciam Foeniciam nuncupavit. Sydones autem a civitate quae vocatur Sydon traxisse vocabulum perhibentur. Saraceni dicti vel quia ex Sarra genitos se praedicant, vel sicut gentiles aiunt, quod ex origine Syrorum sint, quasi Syrigenae. Hi peramplam habitant solitudinem. Ipsi sunt et Ysmahelitae, ut liber Geneseos docet, quod sint ex Ysmahele. Ipsi Cedar a filio Ysmahelis. Ipsi Agareni ab Agar. Qui, ut diximus, perverso nomine Saraceni vocantur, quia ex Sarra se genitos gloriantur. Philistei ipsi sunt Palaestini, quia P litteram sermo Hebraeus non habet, sed pro eo ϕ Graeco utitur. Inde Philistei pro Palaestinis dicuntur, a civitate utique sua. Idem et Allophili, id est alienigenae, ob hoc quia semper inimici fuerunt Israhel et longe ab eorum genere ac societate sequestrati. Chananaei appellati a Chanaan filio Cham, quorum terram Iudaei possederunt. Ex cuius origine fuit Emor pater [illegible], a quo Amorrei nuncupati. Aegyptii ab Aegypto quodam rege vocati sunt. Nam antea Aerii dicebantur. Interpretantur autem lingua Hebraica Aegyptii affligentes, eo quod afflixerunt populum Dei, priusquam divino auxilio liberarentur. Armenius ex Thessalia, unus de numero ducum Iasonis, qui ad Colchos profecti sunt, recollecta multitudine quae amisso rege Iasone passim vagabatur, Armeniam condidit, gentique ex suo vocabulo nomen dedit. Limes est Persicus qui Scythas ab eis dividit. Scythia cognominatur a quo limite Scythae, a quibus dictam perhibent, vocati, gens antiquissima semper habita. Hi Parthos, Bactrianos; feminae autem eorum Amazonum regna condiderunt. Massagetae ex Scytharum origine sunt, et dicti Massagetae quasi graves, id est fortes Getae. Nam sic lingua eorum argentum grave dicitur, id est massa. Hi sequuntur Scythas atque Albanos septentrionalibus iugis inhabitant. Amazones dictae sunt seu quod simul viverent sine viris, quasi amazoni, sive quod adustis dexterioribus mamillis erant, ne sagittarum iactus impediret, quasi ΑΝΕΥ ΜΑΖΟΥ. Nudabant enim quam adusserant mammam. Has Graeci unimammas dicunt. Nam hi est amazon, quasi sine mazon, id est sine mamma. Has autem non esse, quod earum prima ab Hercule, postea ab Achille vel ab Alexandro usque ad internicionem deletae sunt in partes Asiaticas. Scythiae gentes, quas postas se Iasoni credunt, albo enim crine nascuntur ab assiduis nivibus, et ipsi capilli color genti nomen dedit, et inde dicuntur Albani. Horum glauca oculis, id est picta, inest pupilla, adeo ut nocte plusquam die cernant. Albani autem vicini Amazonibus fuerunt. Hunnos constat antea Hunnos vocatos, postremo a rege suo Abares appellatos, qui prius in ultima Meotide inter glacialem Tanaim et Massagetarum immanes populos habitaverunt. Deinde pernicibus equis Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibentes rumpunt, et Orientem viginti annis tenuere captivum, et ab Aegyptiis atque Aethiopibus annuum exegerunt. Troianorum gens antea Dardana a Dardano rege nominata. Nam Dardanus et Iasius fratres ex Graecia profecti, ex his Iasius ad Traciam, Dardanus ad Frigiam pervenit, ibique primum regnavit. Post quem filius eius Ericthonius, deinde nepos eius Tros, a quo Troiani nuncupati sunt. Galathe Galli esse noscuntur, qui in auxilium a rege Bithyniae evocati, regnum cum eo parta victoria diviserunt, sicque deinde Graecis admixti primum Gallograeci, nunc ex antiquo Gallorum nomine Galathe nuncupantur. Graeci autem Thessali a Thessalo, postea a Graeco rege Graeci nuncupati sunt. Nam Graeci proprie Thessali sunt. Laphitas autem gentem Thessaliae fuisse aiunt, circa Peneion amnem olim inhabitantem, a Laphitha Apollinis filia nuncupatos. Sicionii Graeci sunt nuncupati a Sicione rege. Hi primum Agialei vocabantur a rege Agialeo, qui primus Sicioniis imperavit, a quo et Agialea civitas nuncupata est, quae nunc Peloponnensis vocatur a Pelope rege suo. Ipsi sunt et Archades de Archade rege Iovis et Calisto filio dicti. Danai a Danao rege vocati. Idem et Argivi ab Argo conditore cognominati. Postquam autem rex Graecorum Apis mortuus est, huic filius Argus successit in regnum, et ex eo Argivi appellati sunt, qui et ab eis post obitum ut deus haberi coepit, templo et sacrificio honoratur. Achei, qui et Achivi, ab Acheo Iovis filio dicti. Pelasgi nominati quia cum velis passis uno tempore advenisse Italiam visi sunt advenes. Primo enim eos Varro Italiam appulisse commemorat. Graeci vero Pelasgos Iovis et Larissae filios perhibent dictos. Mirmidones fuerunt Achillis socii, Dolopes Pirri. Dicti autem sunt Mirmidones propter astutiam, quasi mirmices, id est formicae. Eratosthenes autem dicit Mirmidonas dictos a Mirmidone duce Iovis et Eurimodae filio. Cecropi Atheniensium regi successit Granaus, cuius filia Athis nomen et

215.

regioni et genti dedit, et ex ea Attici cognominati sunt, Athenienses vocati Iones. Macedones a nomine Macedonis regis, antea Emathii nuncupati sunt, postea Macedones dicti. Epirotae a Pirro Achillis filio prius Pirridae, postea vero ab Epiro rege, qui ad Italiam transire praesumpserit. Dorus Neptuni et Elleps filius fuit, unde Dori et originem et nomen ducunt. Sunt autem pars Graeciae gentis, ex quibus et cognominata est tertia lingua Graecorum, quae Dorica appellatur. Lacedaemones a Lacedaemone Semelae filio dicti. Hi dum perseverantes in bello contra Messenios, veriti ne diuturnitate belli spe prolis amitterent, praeceperunt ut iuvenes eorum cum virginibus domi redeuntes concumberent; sicque ex promiscuo virginum concubitu iuvenes de incertis parentibus nati sunt, et ex nota maculi pudoris Spartani vocati sunt. Nam ipsos esse dicunt Spartanos quos et Lacedaemones. Traces ex filio Iafeth, qui vocatus est Tyras, et orti et cognominati, ut supra dictum est, perhibentur. Licet gentiles eos ex moribus ita dictos existiment, quod sint truces. Saevissimi enim omnium gentium fuerunt. Unde et multa de eis memorantur, quod captivos diis suis litarent et humanum sanguinem in ossibus capitum potare soliti erant. De quibus Virgilius: Heu fuge crudeles terras, fuge litus avarum, quasi crudelium et avarorum. Histrorum gens originem a Colchis ducunt, qui ad Argonautas persequendos missi, a Ponto intravere Istrum fluvium, a vocabulo amnis quem intraverunt appellati sunt. Romani a Romuli nomine nuncupati, qui urbem Romam condidit, gentique et civitati nomen dedit. Hi autem a Saturno Saturnii, a Latino Latini vocati sunt. Nam Latinus Italiae rex fuit, qui ex suo nomine Latinos appellavit, qui postea Romani nuncupati sunt. Hi et Quirites dicti, quia Quirinus dictus est Romulus, quod semper hasta utebatur, quae Sabinorum lingua quiris dicitur. Italus quoque et Sabinus et Sicanus fratres fuerunt, ex quibus nomina populis imposita et regionibus sunt. Nam ab Italo Itali, a Sabino Sabini, a Sicano Sicani, qui et Siculi cognominati sunt, idem et Sicilienses. Tusci Italiae gens est, a frequentia sacrorum et turis vocata, id est ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΥΣΙΑΖΕΙΝ. Umbri Italiae gens est, sed Gallorum veterum propago, quae Appenninum montem incolunt; de quibus historiae perhibent, eo quod tempore aquosae cladis imbribus superfuerint, et ob hoc Umbros Graece nominatos. Marsi gens Italiae dicta a comite Liberi Marsya, qui usum illis vitium ostendit. Et ob hoc illi statuam fecerunt, quam postea Romani victis Marsis tulerunt. Marsos autem Graeci Oscos vocant, quasi ΟΦΙΚΟΥΣ, quod multos serpentes habeant, et ΟΦΙΣ serpens dicitur. Illesos autem eos carminum maleficiis. Inhabitant autem plagam Appennini montis simul cum Umbris. Gothi a Magog filio Iafeth nominati putantur, de similitudine ultimae syllabae, quos veteres magis Getas quam Gothos vocaverunt, gens fortis et potentissima, corporum mole ardua, armorum genere terribilis. De quibus Lucanus: Hinc Dacum premat, inde Getes occurrat Hiberis. Daci autem Gothorum soboles fuerunt, et dictos putant Dacos, quasi Dagos, quia de Gothorum stirpe creati sunt. De quibus ille: Ibis arctoos procul usque Dacos. Bessi barbari fuerunt, qui a multitudine boum sic vocati creduntur. De quibus quidam: Qui colit terrae medio vel ille divitis multo bove pilleatus accola ripae. Gipedes pedestri proelio magis quam equestri sunt usi, et ex hac causa vocati sunt. Sarmatae patentibus campis armati inequitabant, priusquam eos Lentulus Danubio prohiberet; atque inde ob studium armorum Sarmatae nuncupati existimantur. Lanus fluvius est ultra Danubium, a quo Alani dicti sunt, sicut et populi habitantes iuxta Lemannum fluvium Alemanni vocantur. De quibus Lucanus: Deseruere cavo tentoria fixa Lemanno. Longobardos vulgo ferunt nominatos a prolixa barba et numquam tonsa. Vindelicus amnis ab extremis Galliae erumpens, iuxta quem fluvium inhabitasse et ex eo traxisse nomen Wandali perhibentur. Germanicae gentes dictae quod sint inmania corpora inmanesque nationes, saevissimis duratae frigoribus; qui mores ex ipso caeli rigore traxerunt, ferocis animi et semper indomiti, raptu venatuque viventes. Horum plurimae gentes variae armis, discolores habitu, linguis dissonae, et origine vocabulorum incertae, ut Tolosates, Amsivari, Quadi, Tuungri, Marcomanni, Bructeri, Chamavi, Blangiani, Tubantes, quorum inmanitas barbariae etiam in ipsis vocabulis horrorem quendam significat. Suevi pars Germanorum fuerunt in fine septentrionis. De quibus Lucanus: Fundit ab extremo flavos aquilone Suevos. Quorum fuisse centum pagos et populos multi dixerunt. Dicti autem Suevi putantur a monte Suevo, qui ab ortu initium Germaniae facit, cuius loca incoluerunt. Burgundiones quondam a Romanis subacta interiore Germania per castrorum limites positi a Tiberio Caesare in magnam coaluerunt gentem, atque ita nomen ex locis sumpserunt, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgo vocant. Hi postea rebelles effecti, plusquam LXXX milia armatorum ripae Rheni fluminis insederunt, et nomen gentis obtinuerunt. Saxonum gens in Oceani litoribus et paludibus inviis sita, virtute atque agilitate habilis. Unde et appellata, quod sit durum et validissimum genus hominum et praestans ceteris piraticis. Franci a quodam proprio duce vocari putantur. Alii eos a feritate morum nuncupatos existimant. Sunt enim in illis mores inconditi, naturalis ferocitas animorum. Brittones quidam Latine nominatos suspicantur, eo quod bruti sint, gens intra Oceanum interfuso mari quasi extra orbem posita. De quibus Virgilius: Toto divisos orbe Britannos. Scotti propria lingua nomen habent a picto corpore, eo quod aculeis ferreis cum atramento variarum figurarum stigmate annotentur. Galli a candore corporis nuncupati sunt. Gala enim Graece lac dicitur. Unde et Sibylla sic eos appellat, cum ait de his: Tunc lactea colla auro innectuntur. Secundum diversitatem enim caeli et facies hominum et colores et corporum quantitates et animorum diversitates existunt. Inde Romanos graves, Graecos leves, Afros versipelles, Gallos natura feroces atque acriores ingenio pervidemus, quod natura climatum facit. Galli autem Senones antiquitus Xenones dicebantur, quod Liberum hospitio recepissent; postea X in S litteram commutata. Vaccaei oppidum fuit iuxta Pyrenaeum, a quo sunt cognominati Vaccei. De quibus creditur dixisse poeta: Lateque vagantes Vaccei. Hi Pyrenaei iugis peramplas montis habitant solitudines. Idem et Vascones, quasi Vaccones, C in S litteram commutata. Quos Gneus Pompeius edomita Hispania et ad triumphum venire festinans de Pyrenaei iugis deposuit, et in unum oppidum congregavit. Unde et Convenarum urbs nomen accepit. Hispani ab Hibero amne primum Hiberi, postea ab Hispalo Hispani cognominati sunt. Galleci a candore dicti finguntur, unde et Galli. Relictis enim Hispaniae populis candidiores existunt. Hi Graecam sibi originem asserunt. Unde et naturali ingenio callent. Siquidem post finem Troiani belli Teucrum morte Aiacis fratris invisum patri Telamoni, dum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse ferunt, ibique urbem nomine antiquae patriae Salaminam condidisse. Inde et ad Galleciam profectum et positis sedibus ex loco genti nomen dedisse. Astures gens Hispaniae vocati, eo quod circa Asturiam flumen septi montibus silvisque crebris inhabitent. Cantabri gens Hispaniae a vocabulo urbis et Hiberi amnis cui insident appellati. Horum animus pertinax et magis ad latrocinandum et ad bellandum vel ad perpetiendum verbera semper paratus. Celtiberi ex Gallis Celticis fuerunt, quorum ex nomine appellata est regio Celtiberia. Nam ex flumine Hispaniae Hibero, ubi consederant, et ex Gallis qui Celtici dicebantur, mixto utroque vocabulo Celtiberi nuncupati sunt. Afri appellati ab uno ex posteris Abrahae, qui vocatus est Afer, qui dicitur duxisse adversus Libyam exercitum et ibi victis hostibus consedisse, eiusque posteros ex nomine atavi et Afros et Africam nuncupasse. Poeni autem Carthaginenses sunt a Poenicibus nuncupati, qui cum Didone profecti sunt. Tyrii vero a Tyria urbe Poeniciae nominati, de qua profecti sunt et in Africae litus venerunt. Getuli Getae dicuntur fuisse, qui ingenti agmine a locis suis navibus conscendentes loca Syrtium in Libya occupaverunt, et quia ex Getis venerant, derivato nomine Getuli cognominati sunt. Unde et opinio est apud Gothos ab antiqua cognatione Mauros consanguinitate propinquos sibi vocare. Africam autem initio habuere Libyes, deinde Afri, post haec Getuli, postremum Mauri et Numidae. Mauri et Numidae ut Afri putant sic sumpsere et exordium et vocabulum. Nam postquam in Hispania Hercules interiit, et exercitus eius compositus ex variis gentibus amisso duce passim sibi sedes quaerebant, ex eo numero Medi et Persae et Armenii navibus in Africam transvecti proxima loca mari occupavere. Sed Persae dum materiam in agris pro construendis domiciliis non invenissent, et ignara lingua commercium prohiberet, per patentes agros et diversas solitudines vagabantur, et a pabulationibus vagabundi semetipsos propria lingua Numidas appellaverunt, id est sine oppido vagos et errantes. Medi autem cum Libyis se miscuerunt, qui proxima Hispaniae inhabitabant, quorum nomen paulatim Libyes corrupere, barbara lingua Mauros pro Medis appellantes, licet Mauri ob colorem a Graecis vocentur. Graeci enim nigrum mauron

vocantur. Estifero quippe calore afflati, speciem atri coloris ducunt. Massilia civitas Affrice est, non longe ab Athlante et ortis Hesperidum, a qua civitate Massilii exorti sunt, quos nos corrupte Massulos vocamus. De quibus Virgilius: Hinc mihi Massile gentis monstrata sacerdos. Gaulali gentes sunt a meridie usque oceanum Hesperium pervagantes. His nomen Gaulon insula dedit, que est iuxta Ethyopiam, ubi nec serpens nascitur nec vivit. Garamantes populi Affrice prope Cirenas inhabitantes, a Garamante rege Apollinis filio nominati, qui ibi ex suo nomine Garama oppidum condidit. Sunt autem proximi gentibus Ethiopum. De quibus Virgilius: Extremi Garamantes. Extremi autem quia sunt et a consortio humanitatis remoti. Hesperii vero sunt qui circa Hyspaniam commorantur. Hyspania enim Hesperia dicitur. Ethiopes dicti a filio Cham qui vocatus est Chus, ex quo originem trahunt. Chus enim hebrea lingua Ethiops interpretatur. Hi quondam ab Indo flumine consurgentes iuxta Egyptum inter Nilum et oceanum in meridie sub ipsa solis vicinitate insederunt. Quorum tres sunt populi: Hesperi, Garamantes et Indi. Hesperi sunt occidentis, Garamantes Tripolis, Indi orientis. Trogodite gens Ethiopum, ideo Neupodes sunt, quod tanta celeritate pollent, ut feras cursu pedum assequantur. Pamphili et hi in Ethyopia sunt, quibus esca est quicquid mandi potest, et omnia fortuitu gignentia. Unde et appellati. Icthiofagi quod venando in mari valeant, et piscibus tantum alantur. Hi post Indos montanas regiones tenent, quos subactos Alexander Magnus piscibus vesci prohibuit. Antropofagi gens asperrima sub regione Syrice sita, qui quia humanis carnibus vescuntur, ideo antropofagi nominantur. Itaque sicut his ita et ceteris gentibus per secula aut a regibus aut a locis aut a moribus vel ex quibuslibet aliis causis immutata sunt vocabula, ita ut prima origo nominis per temporum vetustatem non pateat. Iam vero hi quos antipodes dicunt, eo quod contrarii vestigiis nostris esse putantur, ut quasi sub terris positi adversa pedibus nostris calcent vestigia, nulla ratione credendum est, quia nec soliditas patitur nec centrum terre. Sed neque hoc ulla hystorie cognitione firmatur, sed hoc poete quasi ratiocinando coniectant. Titanas autem Greci ingentia ferunt fuisse robustos et excellentes viribus populos, quos ferunt fabule ab irata contra deos Terra ad eius ultionem creatos. Unde et Titanes dicti sunt ἀπὸ τῆς τίσεως, id est ab ultione, quasi ulciscentes matrem Terram in deos armati extiterint. Quos fabule ab eius bello fulminibus se superatos atque extinctos fingit, propter quod e celo iratis fulminibus interirent.

De regnis militieque vocabulis

Regnum a regibus dictum. Nam sicut reges a regendo vocati, ita regnum a regibus. Regnum universe nationes suis quoque temporibus habuerunt, ut Assirii, Medi, Perse, Egyptii, Greci, quorum vices tempora ita volutaverunt, ut alterum ab altero solveretur. Inter omnia autem regna terrarum duo regna ceteris gloriosiora tradunt: Assiriorum primo, deinde Romanorum, ut temporibus et locis inter se ordinata atque distincta. Nam sicut illud prius et hoc posterius, ita illud in oriente, hoc in occidente exortum est. Denique in illius fine huius initium confestim fuit. Regna cetera ceterique reges velut appendices istorum habentur. Reges a regendo vocati. Sicut enim sacerdos a sacrificando, ita et rex a regendo. Non autem regit qui non corrigit. Recte igitur faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur. Unde et apud veteres tale erat proverbium: Rex eris si recte facias; si non facias, non eris. Regie virtutes precipue due: iustitia et pietas. Plus autem in regibus laudatur pietas. Nam iustitia per se severa est. Consules appellati a consulendo, sicut reges a regendo, et sicut leges a legendo. Nam cum Romani regum superbam dominationem non ferrent, annua imperia binosque consules sibi fecerunt. Nam fastus regius non benivolentia consulentis, sed superbia dominantis erat. Hinc igitur consules appellati, vel a consulendo civibus, vel a regendo cuncta consilio. Quos tamen ideo mutandos per annos singulos elegerunt, ut nec insolens diu maneret, et moderatior cito succederet. Inde autem duo pares, quia unus rem civilem, alter rem militarem administrabat. Regnaverunt autem annis quadringentis lxvii. Proconsules suffecti erant consulibus. Et dicti proconsules eo quod vice consulis fungerentur, sicut procurator curatoris, id est actoris. Exconsules autem dicti eo quod iam a consulatu exierint, sive discesserint peracto vicis sue anno. Dictatores quinto anno postquam reges expulsos Romani sibi creaverunt, dum gener Tarquinii ad iniuriam soceri vindicandam ingentem adversus Romam collegisset exercitum. Hi quinquennii temporis imperio utebantur. Plus enim erant honore quam consules, qui annuas potestates tenebant. Et dicti dictatores quasi principes et preceptores. Unde et magistri populi nominabantur. Unde et edicta dicuntur. Cesarum nomen a Iulio cepit, qui bello civili commoto primus Romanorum singularem obtinuit principatum. Cesar autem dictus, quod cesso mortue matris utero prolatus eductusque fuerit, vel quia cum cesarie natus sit. A quo et imperatores sequentes dicti cesares, eo quod comati essent. Qui enim exsecto utero exemebantur cesones et cesares appellabantur. Iulius autem dictus quia a Iulo Enee filio originem duxit, ut confirmat Virgilius: Iulius a magno demissum nomen Iulo. Imperatorum autem nomen apud Romanos eorum tantum prius fuit, apud quos summa rei militaris consisteret, et ideo imperatores dicti ab imperando exercitui. Sed dum diu duces titulis imperatoriis fungerentur, senatus censuit ut Augusti Cesaris hoc tantum nomen esset, eoque is distingueretur a ceteris gentium regibus; quod et sequentes cesares hactenus usurpaverunt. Solet enim fieri ut primi regis nomen et reliqui possideant, sicut apud Albanos ex Silvii nomine omnes reges Albanorum Silvii appellati sunt, sicut et apud Persas Arsacide, apud Egyptios Ptholomei, apud Athenienses Cecropide. Augustus ideo apud Romanos nomen imperii est, eo quod olim augerent rem publicam amplificando. Quod nomen primum senatus Octaviano Cesari tradidit, ut quia auxerat terras, ipso nomine et titulo monstraretur. Dum autem idem Octovianus iam Cesar et imperator appellaretur vel Augustus, spectante eo dum ludos expectaret, et pronuntiatum esset illi a populo ut vocaretur et dominus, statim manu vultuque indecoras adulationes repressit, et domini appellationem ut homo declinavit, atque insequenti die omnem populum gravissimo dicto corripuit, dominumque se posthac appellari ne a liberis quidem suis permisit. Fuit autem filius Actie, que nata est de sorore Iulii Cesaris. Reges autem ob hoc tam apud Grecos basilei vocantur, quod tamquam bases populum sustinent. Unde et bases coronas habent. Quanto enim quisque magis preponitur, tanto amplius pondere laborum gravatur. Tyranni Grece dicuntur, idem Latine et reges. Nam apud veteres inter regem et tyrannum nulla discretio erat, ut: Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. Fortes enim reges tyranni vocabantur. Nam tyro fortis. De quibus dominus loquitur dicens: Per me reges regnant, et tyranni per me tenent terram. Iam postea in usum accidit tyrannos vocari pessimos atque improbos reges, luxuriose dominationis cupiditatem et crudelissimam dominationem in populis exercentes. Princeps et dignitatis modo significatio est et ordinis, sicut est illud Virgilianum: Princeps ardentem coniecit lampada Turnus, pro primus. Dictus autem princeps a capiendi significatione, quod primus capiat, sicut municeps ab eo quod munia capiat. Dux dictus eo quod sit ductor exercitus. Sed non statim quicumque principes vel duces sunt et reges dici possunt. In bello autem melius ducem nominari convenit quam regem. Nam hoc nomen exprimit in prelio ducentem. Unde et Virgilius: Ducis Evandri. Et Salustius: Quo cupidius more ducis se quisque quia bonum non dixit more consulis. Monarche sunt qui singularem possident principatum, qualis fuit Alexander apud Grecos et Iulius apud Romanos. Hinc et monarchia dicitur. Monos quippe singularitas Greco nomine, archia principatus est. Tetrarches sunt quartam partem regni tenentes. Nam tetra quattuor sunt, qualis fuit apud Iudeam Philippus. Patricii inde vocati sunt, pro eo quod sicut patres filiis, ita provideant rei publice. Prefecti dicti quod pretoria potestate presunt. Pretores idem qui et prefecti, quasi preposítores. Presides vero dicti quia alicui loci tutelam presidaliter tenent. Tribuni vocati quod militibus sive plebibus iura tribuunt. Chiliarche sunt qui mille preesunt, quos nos millenarios nuncupamus, et est Grecum nomen. Centuriones dicti eo quod centum presunt militibus, sicut quinquagenarii quia in capite sunt quinquaginta militum, sicut decani ab eo quod decem militibus preferuntur. Miles dictus quia mille erant ante in numero uno, vel quia unus erat ex mille electus. Romulus autem primum ex populo milites sumpsit et appellavit. Ubi vero primum militie ordinem docuit. Miles aut ordinarius dicitur aut extraordinarius. Ordinarius est qui per ordinem militat, nec adhuc aliquem consecutus est gradum honoris. Est enim gregarius, id est humilis militie. Extraordinarius vero est qui ob virtutem meritum promovetur ex ordine. Emeriti dicuntur veterani soluti a militia, quia iam in usu pugnandi non sunt, quia mereri militare dicitur, ab stipendiis scilicet que merentur. Idem et veterani dicuntur quia iam in usu pugnandi non sunt, sed post multos militie labores quietis suffragium consecuntur. Equestres milites dicti eo quod equis sedeant. Iste militat ille in equestri ordine. Tyrones dicuntur fortes pueri qui ad militiam delegantur atque armis gerendis habiles existunt. Hi enim non ex sola nativitate, sed ex aspectu et valitudine corporis existimantur. Unde et tyrones dicti, quique antequam sacramento probati fuerint milites non sunt. Romane autem militie mos fuit puberes primo exerceri armis. Nam sexto decimo anno tyrones militabant, qui et solo sub custodibus agebant. De quibus Virgilius: Et primo florentes etate iuventus. Servos sane numquam militasse constat nisi servitute deposita, excepto Hannibalis tempore, cum post Cannense prelium in tanta necessitate fuissent Romani, ut ne liberandorum quidem servorum daretur facultas. Desertores vocati eo quod deserant militaribus officiis vagantes. Hi non alios numeros militie non dare prohibentur. Sed et si in magni temporis culpa inveniuntur, numeris suis restituuntur. Sed et qui deserit exercitum ad hostes transeuntes et ipsi desertores vocantur. Conscripti milites dicuntur quia in tabulis consecuntur ab eo qui eos ducturus est. Sic transcripti vocantur cum de alia in aliam legionem transeunt. Et inde transcripti quia nomina dantes transcribebantur. Optiones dicti quod sint electi. Nam optare eligere est, sicut est illud: Optavit locum regno, id est elegit. Excubitores dicuntur pro eo quod excubias semper agunt. Sed et excubitores militum et in portis excubant pro regali custodia. Excubie autem diurne sunt, vigilie nocturne. Unde et vigiles. Velites erant apud Romanos genus militie a volando vocati vel ab agilitate. Iuvenes cum armis suis post tergum equitum consedebant, et mox cum ad hostes ventum esset, equis desiliebant et continuo pedites ipsi ex alia parte equitibus pugnantibus dimicantibus hostem perturbabant. Ab his quidem velitibus defecisse quondam Hannibalis rex cum regia iam a suis fabrili scalpro inter aures ad ictum necabantur. Castra sunt ubi miles steterit. Dicta autem castra quasi casta, eo quod illic castraretur libido. Nam numquam his intererat mulier. Militia autem a militibus dicta, aut a multis, qui militia negotium multorum amore rerum quam molestia. Legio sex milium armatorum est, ab electo vocata, quasi lecti, id est armis electi. Proprie autem Macedonum falanx, Gallorum catina, nostra legio dicitur. Legio autem habet lx centurias, manipulos xxx, cohortes x, turmas cc(?). Centuria est pars exercitus in centenos milites divisa. Unde et qui his preerant centuriones dicuntur. Subcenturiati vero sunt non qui in prima sed qui in secunda centuria sunt, qui sub prima centuria tamen structi et ipsi in speculis positi in bello sunt, ut si prima defecerit, illi ipsi quos sub se diximus laborantibus prioribus subveniant. Unde et ad insidiandum ponuntur subcenturiati qui armis dolosis instruuntur. Manipulus ducentorum est militum. Manipuli autem dicti sunt milites, sive quia bellum primo manu incipiebant, sive quod ante signa erant manipulos, id est fasciculos stipule vel herbe alicuius pro signis faciebant. A quo signo manipulares milites cognominati sunt. De quibus Lucanus: Convocat armatos extemplo ad signa manipulos. Turma xxx equites sunt. Romani enim equites in una turma ccc fuerunt. De singulis enim centuriis x dabantur, et fiebat turma. Cohors quingentos milites habet. Tria sunt militie genera: sacramentum, evocatio, coniuratio. Sacramentum in quo post electionem iuratur unusquisque miles se non recedere a militia nisi post completa stipendia, id est militie tempora, et hi sunt qui habent plenam militiam. Nam xxv annis tenentur. Evocatio dum ad subitum bellum non solum milites sed et ceteri evocantur. Unde et consul solebat dicere: Qui rem publicam salvam esse vult, me sequatur. Coniuratio que fit in tumultu, quando vicinum urbis periculum singulos iurare non patitur, sed repente colligitur multitudo, et tumultuosa in tanta conflatur. Hec et tumultuatio dicitur. Insignia autem militie fere forme sunt: exercitus, classis, nodus, cuneus, ale, cornua, agmen. Que formas et nomina ex ipsis rebus de quibus translata sunt mutuantur. Acies dicta quod ferro armata sit et acumine gladiorum. Exercitus multitudo ex uno genere ab exercitatione belli vocata. Classes dicte propter divisionem exercitus, que postea dicti sunt manipuli. Unde et Virgilius: Classibus hic locus, hic acies certare solebant. Inde postea et classica nuncupata dicta. Nodus proprie est densa peditum multitudo, sicut turma equitum. Nodus autem dicta pro difficultate quod vix possit resolvi. Cuneus est collecta in unum militum multitudo. Unde et propterea quod in unum coit, ita coitio in unum cuneus nominatus est, quasi couneus, quod in unum omnes cogantur. Ale in exercitu xxx equites esse dicuntur. Ale autem equites ob hoc dicti quia tegunt pedites alarum vice. Cornua dicuntur extremitates exercitus, quod incurva sit. Agmen dicitur cum exercitus iter facit, ab agendo vocatum, id est eundo. Plautus: Quo agmine... Ipse est enim exercitus ambulans. Nam agmen dicitur quod in longitudine directum est, quale solet esse cum exercitus portas procedit. Quicquid fuerit aliud abusive dicitur. De imperiis militieque vocabulis ex parte dictum est.

Unde cives sint dicti

Deinceps civium nomina summatim subiungimus. Cives vocati, quod in unum coeuntes vivant, ut vita communis et ornatior fiat et tutior. Domus unius familie habitatio est, sicut urbs unius populi, sicut orbis domicilium totius generis humani. Est autem domus genus, familia, sive coniunctio viri et uxoris. Incipit autem a duobus, et est Grecum nomen. Familia est liberi ex lumbis legibus suscepti a femore. Genus autem a gignendo et progenerando dictum, aut a diffinitione certorum prognatorum, ut nationes que propriis cognationibus gentes appellantur. Populus est humane multitudinis iuris consensu et concordi communione sociatus. Populus autem eo distat a plebibus, quod populus universi cives sunt connumeratis senioribus civitatis. Populus ergo tota civitas est, plebs autem vulgus est. Plebs autem dicta [illegible] Maior [illegible] id est [illegible] laos dicitur a lapidibus. Vulgus est passim inhabitans multitudo, qui quique quod vult. Tribus dicuntur tamquam curie et congregationes distincte populorum. Et vocate tribus ab eo quod in principio Romani trifariam fuerant a Romulo dispertiti: in senatoribus, militibus et plebibus. Que tamen tribus nunc multiplicate nomen pristinum retinent. Senatui nomen etas dedit, quod seniores essent. Alii a sinendo dictos aiunt senatores: ipsi enim agendi facultatem dabant. Senatusconsultum a consulendo et tractando est dictum, quod sic fiat ut consulat et noceri non possit. Patres autem [illegible] dicti a cura similitudine vocati sunt. Nam sicut patres filios suos, ita illi rem publicam alebant. Patres conscripti quia dum Romulus x curias senatorum elegisset, nomina eorum presente populo in tabulas aureas contulit, atque inde patres conscripti nominati. Primi ordines senatorum dicuntur illustres, secundi spectabiles, tertii clarissimi. Iam inferius quartum ordinem [illegible]. Quicumque autem senatoria quisque origine esset, usque ad legitimos annos clarissimus manebat. Deinde accipiebat honorem senatorie dignitatis. Censores apud veteres Romanos erant. Est enim censoris nomen dignitatis iudicialis. Censere enim iudicare est. Item censores patrimoniorum iudices a censu eris appellati. Iudices dicti quasi ius dicentes populo, sive quod iure disceptent. Iure autem disceptare est iuste iudicare. Non est enim iudex si non est iustitia in eo. Presides rectores sunt provinciarum dicti quod presunt. Pretores autem qui preceptores civitatis et principes. Idem et questores, quesitores, eo quod questionibus presunt. Consiliarii [illegible]. Proceres sunt principes civium civitatibus, quasi procedes, quod ante omnes honore procedunt. Unde capita trabium que eminent extra parietes proceres dicuntur, eo quod primi procedant. Hinc ad primores facta translatio quod a cetera multitudine promineant. Tribuni dicti quod plebi iura vel opem tribuunt. Constituti sunt autem vi anno post reges exactos. Dum enim plebs a senatu et consulibus premeretur, tunc ipsa sibi tribunos quasi proprios iudices et defensores creavit, qui eorum libertatem tuerentur et eos adversus iniuriam nobilitatis tuerentur. Unde et defensores dicti, eo quod commissam sibi plebem contra insolentiam improborum defendant. At contra nunc quidam eversores non defensores existunt. Numerarii vocati sunt qui publicum nummum erariis inferunt. Functi ab eo quod fungantur officio et honore aliquo dicti. Hinc et defunctos mortuos dicimus qui compleverunt vite officia. Nichil enim iam faciunt. Municipes sunt in eodem municipio nati, ab officio muneris dicti, eo quod munia [illegible] accipiant. Munia enim officia sunt. Unde et immunes dicuntur qui nullum gerunt officium. Municipales originales cives et in loco officium gerentes. Decuriones dicti, quod sint de ordine curie. Officium enim curie administrant. Unde non est decurio qui summa non intulit vel etiam non participant. Curiales autem idem et decuriones. Et dicti curiales quia civilia munera procurant et exequuntur. Principales magistratus et duumvirales curialium officiorum ordines sunt. Principales dicti quod presint magistratibus. Magistratus vero quod maiores sint reliquis officiis. Duumvirales. Manumissus dicitur quasi manu emissus. Tabellio vocatus eo quod sit portitor tabellarum. Idem exceptor. Idem et scriba publicus, quia ea tantum que gestis publicantur scribit. Burgarii a burgis dicti, quia crebra per limitem habitacula constituta burgos vulgo vocant. Unde et Burgundionum gentis nomen inheserit, quos quondam subacta Germania Romani per castra disposuerunt, atque ita nomen ex locis sumpserunt. Collegiati dicuntur quod eorum collegio custodiisque deputentur, qui facinus aliquod commiserunt. Ce[illegible] dicuntur cum sordidissimum genus hominum patre incerto progenitum. Privati sunt extranei ab

officiis publicis. Ãst n̄ magistratu habent gerium. Et dictp̄ uatis sunt ab officiis ciẽ absoluti. Mercennarii s̄ q̄ seruiunt accep ta mercede. Idẽ & barones greco noĩe q̄ sunt fortes i laborib;. Barta aũ dr̄ grauis. q̄ ẽ fortis. Cui 9trari ẽ leuis .i. infirm̄. Publicani appellan̄ 9ductores uectigaliũ fisci. t rer̄ publicar̄. siue q̄ uectigalia publica exig̃t. t q̄ p negocia sclĩ lucra sectant̄. Vn̄ & cognominati s̄t. Villicus p̄prie uillæ gubnator ẽ. Vn̄ & a uilla uillic̄ n̄ accepi. Int̄ dũ aũ uillicus n̄ gubnationẽ uillæ s; p dispensatione uniũse domi tullio interpretante significat. q̄ ẽ uniu sar̄ possessionũ & uillarũ dispensatorẽ. Actores idẽ & curatores ab agendo & curando uocati. Procuratores ũ eo q̄ uice curatoris funguntur q̄ p curatores sic p consul p consule. Coloni s̄ cultores aduenæ dicti a cultũ agr̄. Sũt n̄ aliunde uenientes. atq; alienũ agrũ locatũ colentes. ac debentes 9 ditionem genitali solo p cultũ agr̄ sub dominio possessoris. pro q̄ his locat̄ ẽ fundus. Coloni aũ iiii. modis dr̄. Nã coloni aut romani s̄. aut coloni latini. aut co loni auxiliatores. aut coloni rurs p̄uati. Inquilini uocati q̄ i colentes ali ena. Non n̄ hñt p̄pa sedẽ s; intra aliena habitant. Differt aũ int̄ inquilinũ & aduenã. Inquilini n̄ s̄ q̄ emigrant & n̄ p p̄petuo manent. Aduenæ aũ uel incole aduenticii nhibent̄ s; p manentes. & in incole q̄ a ia habitatores s̄ ab incolendo. Indigene s̄ inde geniti. & i eodẽ loco nati ubi habitant. Incola aũ n̄ indigenã s; aduenã indicat. Peregrini dicti q̄ ignorant eor̄ pa rentes a quib; orti existunt. sũt n̄ de longinqua regione. Vrbani uocaban̄ q̄ rome habitabant. q̄ ũ i ceteris locis oppidani. Nã sola urbs roma. Famuli s̄ ex p̄pa seruor̄ familia nati. Seruũ aũ uocabl'm

[illegible]

m abauunculus ẽ. ego illi nepos filius aut filia. De noĩe matterĩe.
Matris meæ soror m̄ matterã ẽ. ego illi sororis filius aut filia. Matteram̄e soror m̄ mattera magna ẽ. ego illi sororis nepos aut neptis. Auiæ meæ soror m̄ abmattera est. ego illi sororis pnepos aut pneptis. Proauiæ meæ soror m̄ p mattera ẽ. ego illi nepus filius aut filia. Hæc consanguinitas du se paulatim p p̄aginũ ordinib; dirimens usq; ad ultimũ gradũ subtraxerit. & p̄pinq̄tas ee desierit. eam rursum lex matrimonii uinculo repetit. & q̄dã m̄ re uocat fugientem. Ideo aũ ad sextũ generis gradũ 9sanguinitas 9stituta ẽ. ut sic sex etatib; mundi generatio & hoĩs finit̄ statu. ita p̄pinq̄tas generis tot gradib; t̄minaret̄.

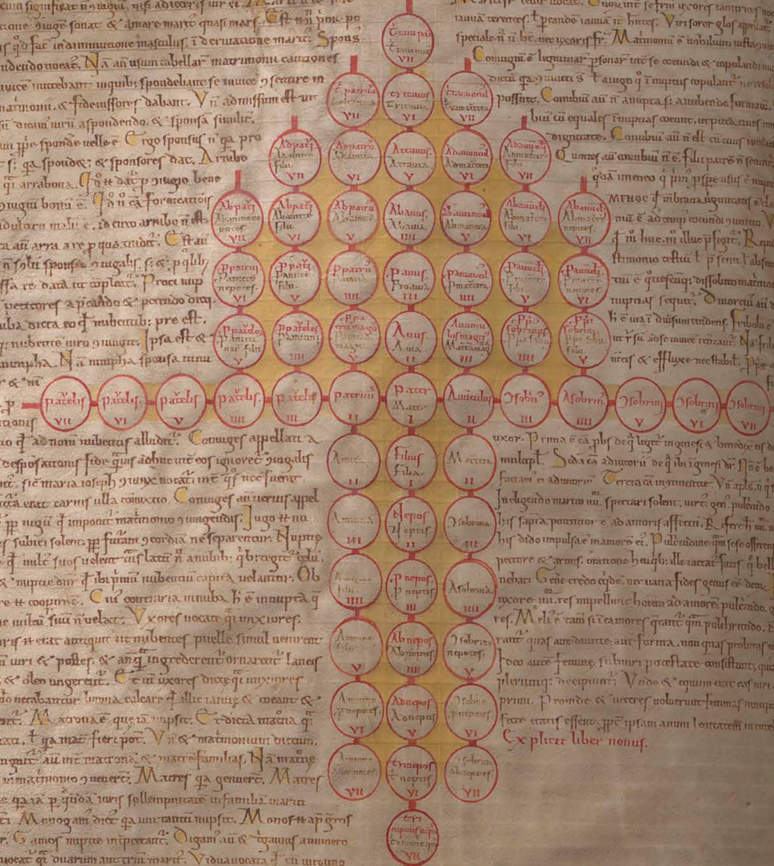
De linguis lxxii.

Hebrea. Assyria. Chaldea. Persica. Mariz. Ellema hic. Arabica. Sirica. Peresica. Chaldic Kenia. Gerseftania. Samaria. Ethiopia. Alan. Amazonia. Helec. Masun. Ofe. Threc. Lepogia. Apahamne. Cpepertch. Grecia. Vitic. Armenia. Allenanc. Francia. Britannia. Equitania. Hyspania. Scotia. Boemac. Ruscia. Bulgaria. Vngaria. Cipria. India. Numedia. Sclauia. Saxonia. Artmoni. Parrmoni. Carteroni. Ysmahelite. Pardria. Seuerchia. Galachia. Wasonia. Briechia. Pamphili. Philippia. Hurbachia. Chananea. Sydonia. Sadochia. Macedonia. Germania. Cheria. Cipphania. Tharsia. Penpopolia. Abasia. Sansichia. Artamicia. Partauia. Mesopotamia. Caronia. Ospania. Macetanauia. Vasp ginia. Nesepia.

216.

Ethimologia ysid[ori]

Vir sexum significat non coniugium, nisi adiecteris uir eius. Maritus uero sine adiectione coniugem sonat. & a mare maritus quasi mas. Est enim nomen pro sitionis quod fit in diminutione masculus. in deriuatione maritus. Sponsus a spondendo uocatur. Nam ante usum tabellarum matrimonii cautiones sibi inuicem mittebant in quibus spondebant se inuicem consentire in iura matrimonii. & fideiussores dabant. Unde admissum est ut sponsum dicamus uirum a spondendo. & sponsam similiter. Certum tamen prius est spondere uelle. Ergo sponsus non quia promittit sed quia spondet & sponsores dat. Arrabo dicta quasi arrabona. Quod enim datur pro coniugio bene datur coniugium bonum est. Quod uero causa fornicationis aut adulterii melius est. ideo arrabo non est. Dicta autem arra a re pro qua traditur. Est autem arra non solum sponsae coniugalis. sed etiam per quibus promissa re data ut compleatur. Procinctus dicuntur pectores a procando & petendo dicti. Pronuba dicta eo quod nubentibus preest. quaeque nubentem uiro coniungit. Ipsa est & paranimpha. Nam nimpha sponsa interpretatur & nimpha pro lauationis officio quod ad nomen nimpharum alludit. Coniuges appellati a prima desponsationis fide quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus. sicut maria ioseph coniunx uocatur inter quos nec fuerat nec futura erat carnis ulla commixtio. Coniuges autem uerius appellantur propter iugum quod imponitur matrimonio coniungendis. Iugo enim nubentes subici solent propter futuram concordiam ne separentur. Nuptie dicte quod uultus suos uelent. translatum nomen a nubibus quibus tegitur celum. Unde & nuptie dicuntur quod ibi primum nubentium capita uelantur. Obnubere enim cooperire. Cuius contraria innuba hoc est innupta quae adhuc uultum suum non uelat. Uxores uocatae quasi unxiores. Moris enim erat antiquitus ut nubentes puelle simul uenirent ad limen mariti & postes antequam ingrederentur ornarent laneis uittis & oleo ungerent. Et inde uxores dicte quasi unxiores que ideo uetabantur limina calcare quod illic ianuae & coeant & separant. Matrona est que iam nupsit. Et dicta matrona quasi mater nati. uel quia mater fieri potest. Unde & matrimonium dictum. Distinguitur autem inter matronam & matremfamilias. Nam matrone quia iam in matrimonio conuenerint. Matres quia genuerint. Matresfamilie quia iam per quandam iuris sollempnitatem in familiam mariti transierint. Monogamus dicitur quia unam tantum nupsit. Monos enim apud grecos unum dicitur. Gamos nuptie interpretantur. Digamus autem & trigamus a numero uxorum uocatur quasi duarum aut trium maritus. Uidua uocata quod cum uiro uno fuerit, nec post eam consortium alterius uiri post mortem coniugis primi adheserit. Nam quae alia post mortem prioris uiri nupserint, uidue non dicuntur. Item uidua dicta quod sola sit nec circa consortium alterius uiri coniugalia iura custodiat. Fratris uxor fratrissa uocatur.

Mariti frater leuir uocatur. Duorum inter se fratrum uxores ianitrices uocantur quasi eandem ianuam terentes. uel per eandem ianuam ingredientes. Viri soror glos appellatur. Sororis fratris speciale nomen non habet. nec uxoris frater. Matrimonium est nobilium iusta conuentio & conditio. Coniugium est legitimarum personarum inter se coeundi & copulandi nuptie. Coniugium dictum quia coniuncti sunt uel a iugo quod in nuptiis copulantur ne resoluti uel separari possint. Conubium autem non nuptias sed a nubendo formatum. Dicitur autem conubium cum equales in nuptias coeunt, ut puta ciues romani pari etiam dignitate. Conubium autem non est cum ciuis romanus cum latina iungitur. Quotiens autem conubium non est. filii patrem non sequuntur. Imeneus dicitur a quodam imeneo qui primus prospere usus est nuptiis. uel ΑΠΟ ΤΟΥ ΥΜΕΝΟΣ quod membrana significatur est claustrum. Concubinum est ad tempus coeundi conuentio. Unde & concubitus quod modo huc modo illuc perficitur. Repudium est quod sub testimonio testium uel presentium uel absentium mittitur. Diuortium est quotiescumque dissoluto matrimonio alter eorum alias nuptias sequitur. Diuortium autem dictum a diuerticulo uiarum hoc est uia in diuersum tendens. Fribolum est cum eo animo separantur ut rursum ad se inuicem reuertantur. Nam fribolum est uelut instabilitas & effluxe nec stabit. Proprie autem fribola nuncupantur fictilia uasa & inualida. Tres autem ob causas ducitur uxor. Prima est causa prolis de qua legitur in genesi & benedixit eis dicens. Crescite & multiplicamini. Secunda causa adiutorii de qua ibi in genesi dicitur. Non est bonum esse hominem solum faciamus ei adiutorium. Tercia causa incontinentiae. Unde apostolus. ut qui se non continet nubat. In eligendo marito quattuor spectari solent, uirtus, genus, pulcritudo, sapientia. Ex his sapientia potentior est ad amoris affectum. Refert haec quattuor de enea. quod his dido impulsa est in amorem eius. Pulcritudine. quam sese offerens. uirtute quia fortis pectore & armis. oratione heu quibus ille iactatus fatis quae bella exhausta canebat. Genere credo equidem, nec uana fides genus esse deorum. Item in eligenda uxore quattuor res impellunt hominem ad amorem, pulcritudo, genus, diuitie, mores. Melius est tamen si in ea mores quaerantur quam pulchritudo. Nunc autem ille queruntur quas aut diuitie, aut forma. non quas probitas morum commendet. Foco autem femine subiungi potestate constituunt, quia leuitate animi plerumque decipiuntur. Unde & equum erat eas uiri auctoritate reprimi. Proinde & ueteres uoluerunt feminas innuptas quamuis perfecte etatis essent. propter ipsam animi leuitatem in tutela consistere.

Explicit liber nonus.

INCIPIT LIBER X. DE NOMINIBUS PER ALFABETUM.

Origo quorundam nominum id est unde ueniant non pene omnibus patet. Pro cognoscendi gratia huic operi inserui. Licet origo nominum unde uocatur a philosophis teneatur ex ratione ut per denominationem homo ab humanitate, sapiens a sapientia nominetur quia prius sapientia deinde sapiens. sed claret alia specialiter in origine quorundam nominum ea sic homo ab humo. Unde & proprie est appellatio. Ex quibus aliqua quedam in hoc opere posuimus.

Auctor ab augendo dictus. Auctor & feminino genere dici posse [illegible] ...

[illegible]

Acchis uox. Acdituus mansionari[us] t custos eccl[es]ie. Aecraula diminutiu[m] ab etate.
Aeneatoris clamor tube. Aeter p[ro]pitia patris t celi. Aequat assimilat. Aery op[er]a
ug. Aemulus imitator inuidens inimicans. Aequari sp[ec]ies gladiature q[ua]ndo uniq[ue]
manu depugnat. Aequi[per]ensiu q[uod] equalit[er] pensatur t misatum e. Aemulatum q[uod] ad inui
tum p[er]mo. Aene ere. Aethilon in. equis sol. Aegida furei mutue. Aeui maturis
senex. Aeuitas etas. Aedmon adusitas. Aequilibre in eq[ui]libium eq[ue] pensu. Aeq[ue]
ueuui eq[ua]litas. edulitas comestio. Aeqnomia eq[ua] lex. Aera mno. Aedilis edulu[m] esca
habet admanducandu. Aittium auctanii. Aeqnonii eq[ui] cando. Aechymologia ori
go uocabuloru. Aeonas gre latine p[er] p[er]etuas. Aechos affec[tus] t dom. Aeula porte
an fores. Aectha gnuatio t gg[er]atio fidelium. Aebulus h[er]ba. Aer spatiu a terra ad
luna. Aether spatiu a luna ad celi firmamentum. Aedituo inflauo. Afforismi b[re]uissimo.
ingenia singara. Affuriblas uoluto dissipo. Affor. ris. alloqui. Affri. ara. Affro
grece spuma. ex. affrodis[e] uen[er]is spuma. Affrim tam affrican[us]. Affurat gemit.
Affeio affligo. Affuus pinguis. Affari adubn[d]e habunde t optime. Affer do
affrica. Affluere habundare. Affect[us] affecto amor. Affi[ni]s t bland[us] delectabilis.
Agger tumulus t strata t uia publica. Agon luctam. Agoniz[at]ta t agonista
in agona. Agonitta q[ui] p[re]e lucttantib[us] t pugnantib[us]. Agmen cornu
nubus t multitudo in tane quadrata acie incedentes ut illud terg[um]. Illi agmine ce[r]to.
Agesy fig[urare]. Agagimenos elect[us] t dilect[us]. Agiographia sca pagina t sc[r]ipta.
Agono. nas explico. Agaca. Agaso custos equor[um]. caballari[us]. Agriophagi
q[ui] solas carnes fer[arum] edunt. Agrippa qui i[n] pedib[us] nascitur cu[m] dolore. Agabo q[ui] nego
cia piedunt. Agonia sollicitudo trepidatio. Agellus di[minutiu]m ab ag[er]. Agason
minist[er] officia[lis] t domestic[us]. Agabria figu[ra] t celestia hospitia. Agapis caritas t pi
etas. amor t elemosina. Agone ergone. Agira uia p[er] gira itaus. Agilipo
saxu t agantor dicit[ur]. Agapa merator. Agarapo ... Agathon bonu. Agest[us]
negociator. Agallio iungo gaudeo. Agesus ferm. Ageri uicari. Agiob ... fine
ita t ses. Agapetos dilect[us] in agape elemosina dicit[ur]. Agalbasis iusticia. Agora
foras. Agiotheo sca do. Agonithe to. Aggg[er]m[atu]r ggm[ar]e. Agilis uelox. Agrista
grirum acta. Agarem adnent. Agrimino t. moglo in agrinia moria. Agrius fe
stem t sollemnitas. Ami fons t occult[us]. Areth glosus. Aloccon diusum. Allen foren.
Aninioctio ridentis. Alla laudare dm. laus di & e co[m]positu[m] ex duob[us] nominib[us]
heb[re]is q[uod] e[st] ds. & allo q[uod] e laudare t clamare. Allegoria spiual sens[us] nam aliud
sonat aliud intelligit[ur]. Alea p[ro]fundu[m] t prodig. t tabula t aliuiloqu[m]. Ales. teris
t alit[er] auis ab alendo. Aliorsum alias t alia parte. Albugo macula i oculo men
branula. Aleton auis marina. t gen[us] ferri. Albion sumpt[us]. Alni arbor in alneas
Alneu loc[us] alnoru. Alluuium sumptio ripe. t strquilinu floris loc[us]. Algor
frig[us]. Allico decipio. Alerpedi uso p[er] pedes albatos h[abe]ns. Alum farina simila.
Altari leuis mot[us] maris. Albe uittale. Aliger pennatu. Alms neue aliuo
la. Aluealus q[uod] uct[us] cocus t panificus uas. Alabastr uas de gemma t de marmo
re i q[uo] unguenta seruant[ur]. Alue meat rip[ar]. Alere nutritor. Alsosus q[ui] facile
frigescit. Aluearia silu[a] t uasa apu[m]. Allubescens p[er]mittens annuens. Alopi
tium scabies capitis. Altores nutritores cultores. Altaes lec[tus]. Alactinonia le
ticia. Alectat expectat. Alaris agaso. Altisecus abunuce. Alterat uariat mite.
Altor rector. Alipes equus uelox. Alit[us] suspiriu. Allox maximi digiti i pede.
Alb[us] tabula pretoris u[bi] g[e]sta s[un]t q[ua]m recitanti s[un]t i qua h[ab]nt[ur] albis litis iudices ac se
natores. Allus eminens t unitu. Alleato n[on] e fit. i. i pausabit. Altea h[er]ba
Alir dar t ses. Alae aral. Aleuolur. ale uentto. t equox. Ale e ligni op
tum odoris cui sic ex eo p[ro]fluens cu[m] incendit[ur] est odoramica tunc. Allinis ce[n]nosus.
Allio p[ro]fundo. Albion britannia. Alua uisio. Abrus n[on] y doli. Aluea sordes auriu.
Alopidia lex. Alaxo iubilo. Allego diuu. Allectria iusticia. Alapis uulpis. Aleoth
unis herete. Allebox. Alite ferme umbre. Allicere inuitat. Aliminia uice. Alana
q[uod] z[a]t adusari. Alsida gen[us] auis. Alipari taculee pilee. Alfica hordei farina. Alero
incrimini. Alimeres claritas ab aleo. Altibnans alte sonans. Alla illa. Alors soller[s]
t prudens. Alchox ferra. Alipumfilus lata. Allogiathca sermo sine ratione. Alodis
iunco. Allec. cis. piscis. Almo gen[us] uar. Alysis g[ra]ece solutio. Alagii si alie sepon sin.
Alogisus sn ubo t sermone uocatu. Alluga. nis. Alluciniu iubar. Allodiu copiant ex
ponit ad. & uno loydes. dis. q[ui]a q[ui] ob h[ab]ebat ad sciem regis loyde p[re]mio soluebat.
Allofili philistei. Algena h[er]ba t silig[o]. Alearia t alnearia uas apu[m]. Aluce splendet.
Altereat aitrat alienat. Alli ungentu fortatum dictu q[uod] luni p[re]stat. Alseus ma
nus ds. Alsus morb[us] faten. Aloe gen[us] arboris eximii odoris. Alerunco eradico.
Albuma g[ra]ece unguentu i corrupabile t allipharu. Amictor. ris. cu[m] sim. uestio
uestit. Ami ... se. Amictu custos. Amites fustes q[ui] rete tenent. Abrosius
odor diuin. ... Ambifaria utq[ue] p[ro] ambob[us] p[ro] partib[us]
Amphicum rotundu. Amphitrites mare. Amita soror patris. Amitamagna soror aui.
Amnistia oblitio. Ambulus absens. Amburium incendiu. Amb. lis obliuissor.
Amicte culpo. Amula uas etiaci inmodu olle. alii fiala. Amihari equus. Amica fox
nlei. Amaragma origo petrina. Amanco p[ro]ncini. Amanco ex manco. i. expecto.
Amara paria silua. Amaris gen[us] floris. Amasi pri aducent t ad amore t ob
lectamon. Ambulachru spaciu ambulandi. Amiculu indumentu palliu lineu t peplu.
Amahones uirgines uiraloquis. Amphibalus h[abe]re bellos. Amimentor adiuuo t
solar. Amens demens. Amsis regla fabice. Amusa notitia. Ambro deceptor asuptor
uouentur. Amicme sine robore. Amaxa g[ra]ece fator. Ambrchy ... abhominabilis.
Ambab[us] t amic[us] ho si p[ro]xim. Amictu os uit sine uultus. Ambullic suphen. Amica
genti. & e ferra longu & gracile. & e corrigia i medio ei[us] cui alligata que ditur ...
fugie ferru uiridi ferrat. Amfragosus deui. Ambusatio t locuto. t uana dictio.
Ampl&u gula. Amuido comitido. Amfibrach ex utriq[ue] p[ar]te acut[us]. Amfimacrus
ex utriq[ue] p[ar]te long. Amans p[a]tis abnet. Amfibologia dubia locutio. Amfedoxe utriusq[ue]
g[ra]ece. Ambago circuit[us]. Amogam g[ra]ece unguentu. Ambigua oues gemellos pariens. Ama
triades demones aquatici. Ambio cupio circuito. Amplexatio luctans. Ameson h[er]ba.
Amola farina t simila. Ambrones ho[m]i[n]es edaces humana carne uescentes. Amomu
gen[us] pigme[n]ti. Ambages deuia circuli. Amor folia. Amuner pueri t albumnu. Ama
ma. Ami ... feliceri ueru fidele. Ambo. nis. statio analogiu sella p[re]dicatoris. Ambitio
appetit[us]. Amena nemorosa. Amarchalos pettu. Amanli fiala alitor. Amollior
abduco. Ambifari duplex multa loquens. multiloquus. Ampullolas suphe loquitur.
Anathom dptio. Anathema maledictio. Anabilt[r]aton c[on]sum scand. Anastasy fere
ni t occultu t resurrectio t iudicii. Anabasis g[ra]ece ascens. Anastas resurgens. Anastis
t anata. anax. ausdegens i aq[ui]s. Anaglifa sculptile. i. ymago t manens sepeci.
Anagoges adbreuiatio. i. spat intellect[us] t supior. Ana. nas. indico. cas. Anasta
sis i mortal. Anathole oriens. Anas miser uist. Ananusis resorar. Ana. es
equa. Analoma cert[us] simo. Anaes ... Analuage restilurme.
Anares n[on] nullus par. Anasplura p[ro]gressio. Anapest. Anamnesis commemoratio. Ana
nesis remuracio. Anastasio destructio. Anachoreseos deserti in anachoreta h[er]emita.
Analogus pulprit. Analoga figu[ra]. origo uer[bi] similit[er] copacio sapra p[er] q[ui] ueracitas p[ro]bas.
Anastomata ... Anas gen[us] esat t obsec. Anachorsiteu carm. a capite legibile. Ana
diplosis figu[ra]. Anaximandros. i. coprehensibile. Ancilla adulata. Anchilis armi cele
stis t dona t ung. aurec scuta. Anchoresis remotio. Ancules poplites. Ancilus sup
gequo. Ancile. Ancillor humili seruio. Anciatocen. Ango. gor. p[re]ttu aneti su. i.
stiga. Anchi stagnu. Anchione gilos i castitat[em]. Anchora. Ancor angor. Ancator
mult[us] fide t certa sciens. Ancellari q[ui] i cella nutrit[ur]. Anchoreta expuls[us] expisoal.
Ancipiti nupcior t aues. Ancisus coicisus. Ancipite tu pat internaus e. & abano mur.
Andaria bruniti ti. Andapila terra ursor. Andrians nu t. Andella thuli runus.
Ande p[ro]ficio. barrio. Androgenos utq[ue] sex[us] h[ab]o. Andrea formido. Anes uallis.
Anep ... Anedas terra. Anena uoluptuosa t amena. Aniceto apio t dissoluo.
Annios uroc. Anemer a doms clusas. Anne ante masels. Anet accipit mater. Anfre
tuo mare t uista to. Anfract circuit[us] t difficit q[uod] circufract. Anfora gallica[m] m.
Anfora. sex sextario medirres. Angus chelydros serpens ualens i aq[ui]s & i tra. Angiport
217.
ar[um] locus refrigeriu[m] nauis. Angendo angustia. ... Ango. affligo. Ang[or]
affluem. Angipedes zygantes. Angulogis c[on]trar[iu]s simo. Angula glandula ... faucium.
Angario cogo. t angaricho compello. Anglis uires. Angina anhelet[ur] suspiriu ab anhelo q[uod] est
suspiro. Anhelas sopit[us] ... Anhelans desiderans. i. deficiens. Animaduerto animu
adicio. i. intelligo. Animosus suplis. Animat uiuificat. Animula musica. Analis semit
ab anni in annas eas. Anuer uincet. Anyx faus uouans studiosus. Anicula uetula.
Anuer urginea mulier. Anuans omne iuuens. Aneuto recognito t libras. Anuruir t
ds. Anomi[a] inmaculat[us]. Anomalu i equale. Anos sum. Anopsus nig. t color. Anorbard
cu flaua t parua barba. Anaoen delectabit. Anomiaou co[n]t dicentes. Anficoi dece
ti e. Annio c[on]sentio. Anamuo nubes. Annotiu[m] annicl[us] sabatoru ann. Annuor
plus tonor. Amecto c[on]iungo. Annona census t uict[us]. Annutrix dis infirmitas t assi
dua. Annodiu[m] tediosus. Anue. fulgor. Anudi a dictero t tei. Anullo ance
hilo. Anicula senex t parmula. Anni annulus anularis. Annua mitetio depicamt.
Anqro ualde gro. Ansporto abduco. Ansa t hasta. Anstiteras. Anugri[ca] antiq[ue] sol[u]m
t docens. Anustes ai stans. t oct. Anustiem p[re]sulat. Antimans putans. Antra
obscum. Amesis lite p[ro]pinis. Anufrusis c[on]tra locutio. Antidotu c[on]tra datu medici
na t sica. Antenne lige q[uod] recte tendunt aut uela i naui. Anticipo p[re]occupo. an
tepio. Amageristi recitator. Antena arc t curata. An do an ordo. Antes munili
unis t borri t columne. Antebibliorum p[ro]pri librox t custos eo. Antecetres co[n]
positu. Amagenii an genitii. Antecapilli amissi. Aneclus uas terri. Antipodes q[ui]
h[ab]nt con[tra] nos pedes. Antentus porticor ... Antes extremi ordines. Ante
nemma apposita. Ancestator p[ri]mus restitui. Antepos ho. Anticure tres insule i q[ui]b[us]
habundat hellebor[um]. Antistibulu morticau tr[a]ns. Antistinos urbanitas. Ante
na classis t y[ri]i sensus. Antimetabole c[on]tra c[on]uisio. Antithea q[ui] h[ab]uit natam.
Antithlcta c[on]tra po. Anthlamo. mas. excuso. sas. Anthrax fruus. Antiphe e.
uox recipca. Antonomasia ... Antropofagi. crudeles. Antica ferru sciti q[uod] manu
tenet. Antiartic[us] austral circulus. Anteidi q[ui]ta[m] dici. t manifeste tenet.
An n t anellus p[er] q[ui] sim ab annuantib[us] egitis. Anulus i digito uti anularium
officina anulor[um]. Anulari opifex anulor[um]. Anubis ds egyptior[um]. Anxifer
tas ferens. Abnides muse nimphe. Anertia inertie. Anxur barbar. Anxifemi
mestific[us] offecator. Apparitor uiator gladiator. minist[er]. Apratio regultiatio ob
sequii t pax. Aparcas neut austrut. Aportorii u[bi] res quecunq[ue] parant[ur] t au
ditoriu. Apathes i possibilitas. Appellatiuus son[us] minor t hunt. Apici
aspinans. Apex summitas cuiq[ue] rei. t pilleus gemilii. Apiari apu custos.
Apiast[ri] h[er]ba q[ui] apes tuunt t apisei. Apisat[ur] c[on]ggat t uniuitate c[on]sequit[ur].
Apixi dulcia hola. Apices litte. Apile uas apiu apisoriu. Aplestia cupula
t hebrietas. Aplustria t aplusta armantia nauiu. Aplucheresis depulsio
t abiectio. Apodixes ostentatio fantasia. Aportacastiens astans. Apotheca
horreu t uasum. t cella. Aporior. aris. affligor t declino abiciar sic paup
i copia patior. Apors g[ra]ece paup latine. Apodixis exemplu p[ro]bacio. Apofra
sis negatio. Apollicariu u[bi] ponunt[ur] res labencii. Apotheosis de diuinitate.
Apologia excusatio. Aporia paupiu abiectio. Apocalipsis reuelatio i spiratio.
Apocrifa secreta dubia. Apocsari summi legat. Apofatica affirmatiua.
Apostata rebell refug inobediens. Apolio auiito. Apomi uni minor. Apo
cinos excommunicatio. Apostrofos c[on]uisio. Apoditimi g[ra]ece exuere uti apo
diu balnear. Apoforeto scutella eqa. Apollinaris h[er]ba. Apollo sol t
exterminans sine lege. Apls missus. Apoplexia passio paralysis t effusio san
Apoforeta uasa pomor[um]. Apoliotes uent[us] subsolan[us]. Apocoferas ab umbra. Apo
copa abscisio sillbe in fine. Apostia p[er]duxans cu[m] socio i fuga. Aplanes frui sine ...
Applestia & aplestia i sacietas. Apparisis negatio. Apparitio manifestatio. Appoc
soca t amos. Appetit c[on]cupiscentia. Appello uoco. Appelli h[ab]unt. Appendicen p
tinentia. Applausit applaudit. Apparina emsariu t uniariu. Apl t qui apil ...
apricuflores. Apricu ab aplii estuus calens in apertas. Aplaxe calor. Apt nigis
loos calerita. Apuum. Apsum uellus lane. Aproca sine casu. Aptidas iungo. Ap
tences cupientes. Aqlu fisci. Aqlo uent[us] septentonat. Aquanianib[us] pelius t urce.
Aquu q[uod] forma aqle h[abe]t. Aquatica h[er]ba. Aquilos sp[eci]es demonii uforma aqle
apparentiu. Aqulic[us] t aqualiculus q[uod] sent aquar arte t adept ueus. Aq[ue] sub
pellis. i. morbi subcutaneus. Arbitu c[on]tinuab[us] uniuc arduena. Arcunuela
paruus sulcus. Arbitr iudex p[ro]bat t lex q[uod] n[on] p[re]sumit. Arbitru uoluntas di
t iudiciu. Arbiror estimo atumo. Arbustu ubi arbores crescit. Arbu
tu arbor sterl. Arbe .m. Arbo. as. c[on]sulo t refico. Archia iinu p[ri]ncipat.
Arceo abco. Arceo p[ro]hibeo. arceo nooo accuso. Archoricas c[on]flict. Archos
p[ri]nceps t p[ri]m. Archipirata p[ri]nceps piratar. Archelu mulieb[ri]s cinctoriu.
quo uuut[ur] itinere. Arctur[us] septentrional stella t arctos. Archontes
t cus p[ri]nceps. Archi grauat. Arcista sagittari abaren. arculus diminuit.
Arcesio euoco pero exhibeo. Arcerso corripio. Arcuatio morb[us] regi[us]. Archi
tector instructor edificii. Archiatror p[ri]nceps medicor[um]. Arx summitas.
Archesis intellect[us]. Archons dus t ds. Archa in q[ua] aliq[ui]d fueru[n]t in archa
ri dispensatur. Archipolites p[ri]nceps ciuii. Arctos uitonat. Archfilax
i. custodia g[ra]ece ... Archa finiu t agrox. i. stipes t appositu
addiscernendu. Archistrates p[ri]nceps iudicii. Archimandrita summi pastor
Arcistiu monastiu. Architriclinus p[ri]nceps dom. in architriclinu maior
dom. Archiui librari t armari q[uod] libris p[ri] est. Archimag[us] archetitor p[ri]ncep
Architenens q[ui] tenet arcu. Arctuina estas. Ardeo festino estuo cupio fulgeo.
Arduus alt[us]. Ardamo palpo. i. re a palpando. Arefacio sicut t aridu facio. Ares
uire. Areolus aromatu h[o]rt[us] t manipls. Arefio siccor. Arestis stipula. Arena
sabulu. Areptici demoniac. Area areola lect[us] i horto. hort[us] cinis. Anuchusa
musa. Arguo q[uod] argumentu certo i ueni. i. sollers t urban. Arguo increpo. Argu
stia astucia. Argumentu dubie rei faciens fide t p[ro]batio cuiq[ue] rei. Arguitensis
prudens. Argilla lim[us]. Argantes p[ri]ncipes. Argolic[us] grec[us]. Argus gec[us] t achiuus.
Argestes uent[us] sinist fauoni. Argion g[ra]ece argentu laus. Arithmetica disci
plina numeror[um]. Aristologia h[er]ba. Ariopag[us] n[on] eus t curiatus. Arusi arto
pagita p[ri]nceps uille uirtuose. Aries dux omni t machina qua milites in
pinguit muros hostiles. Arietat admodu arietis aliq[ui]d impingere. Ariomars
Ariolus q[ui] ministret aris y dolor. & responsa abyssis accip. Arista spica.
Aria morturor. Arida uinctu t ina. Aristoteles fons ueritati. Arrodo[s]
g[ra]ece t arcu supior p[ro] brachiu in armilla. Armilustri qui armis lota lustri.
Armamenta dom[us] u[bi] arma seruant[ur]. Armenia n[on] loci. t munus. Armentu grex
t pecunia. Armentari custos aialium. Armnia apex sententia. Armella
aque male uite. Armiger p[ro]pes aius t arma portat. Armonia concordia
t modulatio uociu. Armitheca organa erit ligata. Armi scapula. Arnaglos
sa h[er]ba plantago. Arnide dalor tordis. Arpago. gas. raptio discindo discerpo.
Arpago ferru q[uod] ... & e cin. Arpa t arpem uilu falcatu. Arradamor
deo. Arrogans tacans ostentans se. Arrigo erigo. Arripio impliendo. Arrecti
asp[er] pinu gen[us] ligni. Arrix. Arrabo dos matrimonii. Arrane neme mortalia
tunica. Ars pena t scientia i agendis. Arsinecan aurupigmentum. Arso. as. un
to. cas. Arsana cura. Arsacide reges parthor[um]. Arsis eleuatio. Artania h[er]ba.
Artemo malus nauis t prauu malu i mari. Arto. tas. arceo stingo. Artica nubil[is]
milicie nauis. Artiscu sicut modo. Archemesia h[er]ba. Artic[us] circulus septentonalis
Archeriasis t arterie sicut t fistule colli. Artocree pastilli. Artaba modu trees
& g[ra]eca p[ro]s modi. Artic[us] articls membru. Artolabo artificiu aurec uestis. Artocop
panis laboriose fier. Arceuisq[ue] uisis mai. Arua terra subacta t h[er]ba agror. Aru
caro pinguis adipe plena in aruina. Arula minor[us] t parua. Arula cauistru uel
uas i q[ui]b[us] apes manent. Aruspex arar inspector. Aruo[us] ... Aruspic angium
seruans. Ascen i ho esti. Ascios ex umbres. Asclepi ds ... filii apollinis.
Asaron intellect[us]. Ascelare gigis. Ascesa ingenu nobiles. Asmpa lampas. Asso

rogo adiungo. Ascalon loc. Ascarida t ascaros intellect. Asellus. Ast t
astut t diminut ab asino. Asfalti mare t bitumi. Asfadillus alfa nia. Asilu
dom refugii. Asigab ligna urentia. Asiani gci. Asideus inmund. Asimbaura
tas. gce. latine inc gruitas. Asinon integtas. Asod luxiosus. Asporto abduco.
Asinona festinatione. Aspuo. nas. ceptuo. nis. Asparg genus holis. Asp ferox.
Aspia arma. Aspolita una amazonar. Aspargi gen pisciculor. Assero. Asseuo.
Asstruo. Affirmo. Assignu signu. Assaract uir troian. Assis pond q pot dun
di i xii. Asser palus fustis. Astronomia scia e astror in astrolog q auguratr i
astris in astrologia scia ipsa. Ast callidtas. in astut. Astipulor adiuuo testificor.
Astat hasta pugnans. Astila stella t asterisc. Aster stella maior. Astaru ubi
bona sua sptores uendt. Astur hirundo in tra nidificans. Asterisc & obela
nota e in libris t stella. Astreyca expona. Astula regio. Astros dus auster.
Astrites lapis t gemma candida hns qi stella intc se. Astragula calaris tunica.
Astarten ydolu. Astrolabiu laps astror. t instrumtu astrologor. Asinche
ton sn coniunctione. Athom subtilissim pulius i radio sol appares. Atex crudel.
Atellan mm. Athanatos inmortal. Atrecto male tracto t tango. Atqui pcto.
Atriensis ianitor. Ater ing. Atubnat mein tabne. Attic genus e apu. t gc
t pu n. Attonit stupefact. Attum cia dicitu ab atro i summa quia antiqe teis
pnudebant. Atisia xxiacos sn libis. Atexusso suie potestas. Attrittum
tecraintu. Atplex multa. Atauus pat aui. Atru lugubre. Atus p petus. At
tollo eleuo. laudo. Ato tio. Atys flos. Atipos n parce. Athesis fluui italie.
Atrac auis. Auar cupid. Aurifodina aurea fodus. Amariu loc secret i publico.
Augior onicapio. in aug auspex. Auspex q aucupia exercet. Aucupio aus
capio. Autentitas gce lat auctoritas in autentic. Altinatio paires successio.
Auraria aurea. Auspiciu auctoris initiu. Aules pulcher supb. Auleu cor
tina ab aula. Auliu diadema q impr ht. Auctio incremtu. Auctionator q
auget. Auctio publica uenditio. Auiariu loc t silua i q aues manent. Auin
inferu. Aufid n fluuii t mg. Auello abrumpo. Aurorescit diescit. Aurum
farina. Auxillo alumnores. Austeris seuerus. Aulea sagitta cornuta. Aue
gaudet. Aue salue. Auerrunco eradico. Autumo. ris. uendo. dis. Abulc custos
bou t buulc. Autoramtu iudiciu. Auricularii osiliari. Aulicus regalib;
Ausonia italia. Aucupinat erese colligit. Ausio elatio. Auspicor iudico.
August clarus. scs. magn. t augens re. Auropinos planu t aurum.
Auricalcu cupru. Ausonice certati. Aurilegus auru colligens. Auiu deuiu.
Amennu ex q uinu defundit. Auiu abauus relictu. Amust cituist. Aue
antiquus abauo relict. Aulacia n oppidi. Aulic minist regat. Aurinor au
Aurex equus solitari. Auxeosis gce augmtu. Aurifrisium. Aurugopal
lor i auro. Aua matr mat. Auella cortex nucis. Aurisom sol acomis.
Ausculto audio. Auxugia arunna. Axidoniu sedes. Axis i rota. Axedo
axare noiare. Axioma gce subtilissima. Axiuui sine fermto. Azonas exc
zonas. Azotarnu bellu q in urbe gerit.

Beatus dicit qi bene auit scilicet ab hndo q uelit. & nich patienda q no
lit. Ille au uo beat e q & ht oia q uult bona. & nich uult mali. Ex
his ii duob; beat efficit ho. Bon a uenustate corpis credit dict. postea
ad animu translatu n. Cu au dicim boni cui n pualet malu eiq; opta
mu q peccar minimu. Benign e uir sponte ad benefaciendu parat & dul
cis allogo. Non au multu distat benign a bono. qa & ipse ad bnfaciendu
uidet expositus. S; i eo differt qa pot bon ee & tristior. & bn qde facit &
pstare q poscit n tam suauis ee nouit osortio. Benign au sua cunctos
nou inuitare dulcedine. Benefic a bnfaciendo alta dicit. Vn & beneficen
tia uocat q pximo pdest. Beniuolus qi bn uult. N tam dicim bene
uolus. sic nec maleuolus. Sepe ii ex duab; ptib; copositu n aut pore. aut
sequte litam corrupit. Na beneuolentia absdu sonat. Bland dulcis
& inuitans ad familiaritate sui. Brut qi obrut quasi sensu caret. Est ii s
rone sn prudentia. Vn & ille iuni brut ex sorore tarqnii supbi genit. cu
eunde casu timet que fr incidat. q ob diuitias & prudentia ab auun
culo fuerat occisus. utile tempis stultitia simulau. Vn & brut e cogno
minat. du uocaret iuni. Balb a balando pct q liquido dicit. uba ii n
explicat. Inde & blesus qa uba frangit. Buccogarrulus q ceteros oris loqa
citate n sensu exsupat. Bilosus q sn semp tristis ab humore nigro q bil uocat.
Baburrus stulte inept. Biothonat q e bis moratus. Thanatos ii gco sermone
mors dr. Bachus ds uini. lib lassare. Bachanalia gce festa bachi. Bachar del
finus. Bachania furor. Bauer grossus. Bapiru sealnes. Barillo trepido. Barca naui.
Batus aq. Balista arc insuste in telum mittit. Balo mitto. Bassaris q uba n ex
plicat. Balb blesus q dulce lingua n ht. Babilonia ofusio. Basterna uehiclm.
Basileon gce. lat rex. Balsamum gen liqris. Batiuo. is. cedo. dis. Balena
spes piscis. Baal supior t deuoratio. Bachar gen floris. Bachar draco. Bar
chari gce hbe. Balbutit q e impedite lingue. in blesus balbutiens. Basio. as.
dulcit osculor. Bedulania. Bar son. Barbiton gce organu. Barrus auis
magna t elefans. i. grypp in barrio. Bauides rustici dentes. Basilica aula.
Babi gce stult. Bacinu pellis. Baptista unctio in baptism. Barbit ebnea
lyra. Basis cap columne. Baratru infern t tre hyat. Bartonic extrane
sanator. Bach linu. Baubo. as. lat. Balneon excitatio t. Balustu baluea.
Bard stult t brut. Bannita filla. Badi equus rubicund. Baxea gce calcia
mta mulieris q gci baxeas dicit. Bare calciamti sic tragedior coturni q s
quida & calones appellant eo q ex talico fierent. Basilla regina. Barbara
q palmas dat. Bachatio furor. Bars pilosus t mg. Bat insura iii modior.
Baris buccella. Bacca gen gemme. Bates gce. funis. Basilisc serpens male
spirans qin mustela uinc. & e idem cu regulo argentu. Balanu gen unguenti.
Basym silentiu. Balsaride uacce mulsares. Balla loca psinum. Bacho
nis. pua. Batillus lud. Bale gce emitte t ferox. Barbar alien. in barba
rismus corruptio uerbi. Bessam pessulum. Bariona syru fili columbe.
Balsam arbor in liqr mirii odoris. Baiolus portitor. Basiu ongaror
osculu. Bache uestis q da. Barapulus feretru. Balat uox pecor. Bas
custos. Bardo piscis. Barchonia urna. Balasium ymago. Batcheu cingu
lu latu admodu iiii. digitor. Balsa rete. Batter camelus. Bagid caballus.
Bea arbor populus t herculus lucus arbor. Bena auena. Bergem malefic.
Berillus gemma candida. Belua bestia. Bellus pulcher bon. Belle fortit.
Bethamin dom ydoli. Belis simulacr t demon. Bethomea hba. Beleo
lenta hba. Beta hba. Belligo pugno. Bellona dea inferor t lupi socia.
Bethsaida dom uenator. Beel t baal ydolu in beelfegor. Beatitas t bea
titudo felicitas. Benetu t ben fibula t clype. Belgica puincia gallie. Bellaria
minua. Be olenta lucus arbor. Be in lini. Bersabee puteus vii. Boetia
tren t inundat. Belus patri. Be trotosium e in q infantes alunt. Bethsamis
dom sol. Byblos gce archa a biblis in quib; antiq scbebant. Beabis beatum
facies. Beana carni. Beat beatificat. Beatis bonis sedis letis comodis felicib;
psps. Beo. as. at. Beca excelsa. Becari urcoli gen. Behemoth anal. Begerat sfor
tat. Begis cru cu duob; eqs. Beganii fabri contarii. Bellarunt bella comiserunt.
Bella exhausta. finita omnia. Bellapule t dea iferor. Bellosis meliores. Belos
seros hyrsut. Bellus gratios. Beluin bestiat. Bellu duellu due ptes dimicauum.
Benefice benigne largi libalit. munifice plixe plene nimiu clemente. Beneloquani
eloqns. Bene morata egregia modesta. Bene itat ds. appbeti. Beste belue predones
qdrupes. Be i paralipomenon ta sacra capre. Be sine bata ap hebreos mola olea
ria. Brathea ubera. Bipex cruga plaga. Bipex pugna. Bibilonare sanguine i qui
nare. Bibinariu e sanguis q menstruus mulierib; uen. Bibiones s q i uino nascunt. i.
mustiones. Bibino mstruo. Biplice duplice. Bibles duplicib; licitheis. Bibliopos li
brarios. Biblium codice libru. Bibliopola q codices uendit. t librari. Bibula
humoris auida. Bibula papirus dr. Bilum funis de naue. Bil [illegible]
po. Biblat emittit. Bibulas aridas. Biburna humilia uirgulta. Bi [illegible] uestis t bi
cerna gosa. i. utrinq; uelata t bicerta. Biceps duo capita. siue bis acutu. Bicliniu
i. due celle. Bicornis sca bidens. Bicolor duob; colorib; resps. Bidella arbor
cui lacrima e lucida. subalbida leuis pinguis equat tere q facile mollit. Bidellu
aqua q colligit de uesicis q nascunt in ulmo. Bidentat fodit. Bidental loc t sac
ficium. Bidentes qi biennes duor annor. Bidente gen rastri. Bi [illegible]
fido. Biduum uidua post duos uiros. Bisariu bilingue. Bisera [illegible]
Biga uxor. Bigam & trigam a numero uxor uocat. Bigas dicim duos eqs iunctos.
Bigena dr q ex diuersis nascunt ut mulus ex equa & asino. burdo ex eq & asina.
ibidre ex apris & porcis. tyturus ex oue & hyrco. musena ex capra & ariete. Bilis
fel. Bilem amaru. Bilibris dr sextari bis assumpt. Binare despirare duplicare.
Binari sedis marit. Bimane duplex caue. Bimembri centauri. Bi [illegible]
bimatu agentia. Biballum ferramentum rustici. Bipatentia ualue. Bipennis sec
t geminata uluo. Birida alba glauca. Birr uestis t rufus. Birsa coriu t car
tago. Bisacta farcina. Bispillum mortuos portans. Byssus genus lini candidi
& mollissimi. t serici grossioris. Bitidu biforme. Biti pfecisci t ire. Bitam
bulat. Bitura sola napta. Blance deliciosa. Blandit ancillat assentat. Bla
stulc. Blasto cubicular. Blasphemia detractio. Blacta gen [illegible] Blaterat
son rane. Blatat stulte loquit. Blennones inpudici hyrcones. Blenni [illegible] Ble
bis cuius. Blitea stulta. Blitea i uilis. Boas draco immanis t anal q psequit boues.
Boare sonare. Boat uox plena ut mugit bou son uocis clamor. Boba roburne
hemens t gen sperucis. Bolinatores instantes t maliuoli. Boetu stabula bou
t pascua. Bocones. Boemata auxilior. Boeta subobsca. Bola palma man.
Bolida honor magn. Bombices frondium umes ex quor texta bombicinia o
ficit. Bombosum furibundu i more. Bombus son inept. Bore nom orphei.
Borith hba fullonu. Boreas uent aqlo. Bossor tisic maris. t signu i celo.
Bocteas lances. Boeta gen boue dict latam cane. Bomnat insidiat. Breuis
breuis dictio. Bradium uictoria. Brancia brasica. Brassica gen holis. Bra
cea subtilitas. Limura t filu. Brauiu mun. inces uictorie. Braxem piscis.
Brasya. Brax stult. Briona ossa alba & nigra. Bruci morb bestiaru.
Bruma gelu hyemps. Brumalia rosinalia pluuia. Brumos rumos. Brut
hebes indocit. Bubalus bos ferus siluestr. Bubalum stabulu bou. Bucina
armta pecualia. Bucina tuba. Bicini son tube. Bucinat ia uoces. Bucco
nes stulti. Bucolica de bub; s dicta. Buxcula uacca t uitula. Brida hysto
ria. Bulle ornamta regaliu puer t sigillum t equor t camelor. Bupeda
adolescens iuuenis. Bura caput t pars arat. Burgones caulas. Burra cloaca.
Burri tio crudelissim. Burru rufum. i. nigru t auru rubru. Busta ignis sepulc
clausa. Bustantes sepelientes. Bustu ia exustum uocat rog u cu ardere cepit. Busir
des rex egypti. hic hospites immolare osueuerant ab hercule suo exemplo punit e.
Bustator pincerna. Buru imbutu. Birros amphibalus siue uillosus.

Clarus a celo q splendeat. Vn & clara dies psplendore eius. Celsus a celo dicit sublimis
& alt qi celestis. Cast primu a castratione nuncupat pisca placuit uocari & os spermat
q ppetua libidinis abstinentia pollicebant. Celebs dicit qa ie s fac a celo. Celeps
conubii exps. qualia s uoia i celo q absq; coniugis sr. Et celebs dr qi celo beat.
Celicola eo q celu colat. e ii angls. Continens n solu i castitate dr s & i cibo
& i potu. i ira q; & uexatione ment & detrahendi libidine. Et continens dr q se
a mulieris abstineat. Clemens misericors ab eo q clenet. i. pargat & [illegible]
piatti cliente. Concors a coniunctione cordis e appellat. Na sic concors dr q sortem
iungit. ita ille cors dr q cor deiungit. Concionator allocutor consolator. Et
ut dici consolator q soli se applicat. qui loquit & solitudine leuat alloquio sua.
hinc & solaciu. Consule e q osulit. cu contrari e insulte q n accipit osiliu. Con
stans dicit q undiq; stat. nec in aliq pte declinari pot. Confidens q sit cunctos
fiducia plen. Vn & credit si fiducia habes ofidens oia. Caute a cauendo dicit. Callid
fraudulent qa callere noui & male pri. Callidu au uetes n pasturam s; & pastu
doctos ponebant. Hic & usum ab eo q animi cito itat. Cupid a cupiendo multu [illegible]
piendo uocit. Clamos qi calamus a calamo scil q sonet. Calumniator falsi criminis
accusator a caluendo i. frustrando & decipiendo dicit. Calculator a calculi lapil
lis minutis qs antiq numanu tenentes numeros coponebant. Compilator q aliena dicta
sua pmiscet. sic solent pigmentarii in pila diuersa mixta contundere. Hoc scelere [illegible]
mantuan [illegible] uates cu gesta [illegible] homeri [illegible] feretur [illegible] & compilator [illegible]
abeunt diceret. ille resp magnar ee uiriu clauam herculi extorqre de manu. Conti
max ab eo q contendat. Cromaticus qa n ofundit nec colore mutat. Grece ii cruma
color uocat. Contumeliosus qa uelox e & tumens [illegible] Contentiosus a con
tentione uocat. q n rone aliqd. s; sola pertinacia uindicat. Contemptibil t q con
ptui habit. t qa contempt & uili. i. sine honore. Crudel hic crudus [illegible]
appellant p translatione qi n coct nec esui habil. e ii asp & dur. Carnifex q carne
afficiat. Cruciari eo q sit cruce dign. Collega a colligatione societatis & coplexi
amicicie dicit. Coetaneus qi compar etatis. Complex qa uno peccato t crimine ali
applicat e admalu. Ad bonu u nuq coplice dicim. Consors eo q adeu pars
ptinet bonor. Na sorte uetes p parte ponebant. Consors g q sit communis sortis
sic dissors dissimilis sorte. Celer appellat a celeritate qa q usus exigit uelociter fac.
Consiuat ab eo q sit gen t loco affinis. Colon a colonia t ab ag colendo dicit.
Cognitor a cognoscendo cam dicit. Curator q cam ferat pueris. qui adhuc etatis
s. ut negotia sua satis amministrare n possunt. Clientes pri colentes dicebant
a colendis patrinis. Capt captiuus dr. qi capite diminut ingenuitatis ii fortuna ab
eo excedit. Vn & amis prius capite diminut dr. Columis a columna uocat eo q
erect & firmissimus sit. Comptus a coma dicit q sit formos capill. t qa coma innitat.
Calamistrat a calamistro. i. ab acu ferreo i calami similitudine facto i q crines obtor
quent. ut crispi fiant qin i cinere calefacte solent q crispant capillos ut calamistrati fiant.
Corpulent q sit corpe ualid & lenis carnib. Crassus a sagina corpis [illegible]
nes. Comesor a comedendo satis. E ii gule ac uent immodate dedit. Caupo pessim
de uino aq faciens. Candid a candendo dicit cani. Et candid qi candor [illegible]
ii accedit candor. Na albu uocare nature e. Crispus clod [illegible] Cec appellat q careat
usu. e ii luminib; amissis. Cec e q utroq; oculo n uidet. Caduc a cadendo dicit [illegible]
natte eo q osus a cfusione celi appellat in & cfusio. Conuuls dr [illegible]
mine. Vn & conuulsa nauis [illegible]
conulse unde qi mutilate. Consumpt [illegible] Conciliatrix [illegible]
flagiciose consensionis dicta q [illegible] alienuq; nutiondo corp. Hac [illegible]
uocant. Circumforan q aduocationi [illegible] Collega [illegible]
Caceres malos mores. Cachinn e rus dissolut. Caussace male loquis. Cadauer [illegible]
nini. Cade oppete t mori. Cad amfora. Caceni [illegible] Cas foras [illegible]
Calamus tybus t canna. Cau. i. dorq. Calamitas lues [illegible] Calami [illegible]
ea ex arbore. Calabri [illegible] Calare pone [illegible]
t canna. Calathu canistru t carallu [illegible] uinco factu. Calet [illegible] Calendaru [illegible]
lore ignis hns. Calcofon gemma nig. Calaicas gema aerii coloris. Calx calcis [illegible]
Calices t calces [illegible] t uina lat dicta q [illegible]
fusa aq ignis erupit. Calco. as. Bene q auricalcos e & auru e. Calens [illegible]
Calles communit siue scs. Vie t ce in siluis t semite. Calleo scio. [illegible]
n me fallit qua sit. cognosco. disco coplo. Cate uius palmiti. Calliope pulchr [illegible]
litres bestie. Calcat iouis t dius fit. Calpes galee militu. Cala mila. Calta gen
floris. t hbe. Caluca gema colore uiridis. Caluentes frust [illegible] Calumnia
falsa accusatio. Cachamachan [illegible] Calmene muse. Camilla [illegible] Camisfor
max. Camini cuius. Camisile annale. Campestis solitudo. Campsa [illegible] Chata
zel. Cana sa t fides antiq. Candes uasa fictilia. Candidat q e nam. Candida uestis [illegible]

Camelus pincta. Cantas far fures. Cano dico refero, cano. Canar senex. Canan rugata. Canopus egypti. Clops. pis. f. Clepe fari. Canora dulcisonora laus. pia suauis. Canoris chordis. Cantabrii far fes tota. Cantarios equos castratos. Canna canistrum. Capacitas amplitudo. Capacitates domos. Capax memor oris ... oportuni. Capeda diaconi. Capedo studio. ... labor. pseuanta pennaria. Capesso frequenter cepio. Caplos illius. Capocaball. ... Capuas iubas equorum. Capit cepit. Capitare occupare. apprehendere. nolle. t ferire. Captatio calliditas. Capsi de galia. Capulum spaco manubrium. t gladii. t feretrum. t funis. Capuli ... pogi. Carbuncul gemma. Carcer mecallii. ergastulum. custodia. t spelunca ... l stabula equorum. Carcessia cymbia poculorum genera. Carcinia gemma. Caret loc palustris. Carex herba. bis acuta. Carios .i. ficus. Caristra marmor. Carminat. ymnire. pangere. Carnificia macellum. Carpentum plaustrum. Carpofor ... dis paganorum. Casas domos. t agrestes mansiones. Cassat castrat. Cassante ... dante t deficiente. Cassabund titubans. uacillans instabil. Castoreum testiculi beluar. Castor anal. Castor & pollux filii fuere iouis fris ... & apollinis. Casus fortuna. sors. euent. prouent. conditio. aduersitas. calamitas. miseria. clades. erumna. infelicitas. labor. pestilentia. tragica. Carisma gre. latine dr gratia. inde eucharistia .i. communio. 7 bona gratia. Cata iuxta. secundum. Catalog ... ordo. series. Cataclistum diluuium casio. Cataclismum hymne. Cathegorias ...

[illegible]

218

Crustunium fluui. Cide eferire cede. Ciragra infirmitas manuum. pedum podagra. Culeum parricidale saccus de corio fact. Culei uiriles testiculi. In ... culini. Culina coquina cucula t cocina. Culmi summitas fastigium. Culmi calami spice. culit percussit. Cult ornatum t religio. Comactic uersificator. Cumba nauis cui genere sturpe. Cumulat oriat congregat. Cumulat ampli. Cumulatte ... affact libalite. Cuna panni infantuli t stratu. Cunctat dubitat tardat. ... necesse peraslinat. Cunat generat. Cune familia. Cuniculus fossa occulta. Cuptat cupiebat. Cuppes fastidiosos suppb. Curant reficiunt. Curculio uimis in similitudine gutturis ... Curtum breue. Curte curia. Cusire consuere. Curriculum ... temporis. Curules domi iudicum. t dignitates. Cuspis spiculum. Cutio ... fastu. Cipidis ueris. Cilleni mons archadie t mercurius. Ciliarchos qui mille milites ... Cimera monstrum fac ... & achidone filia. prima pars leo posterma draco media capra quam belorofons occidit. Cinthia luna. Cyrographum ... hois ppa scripta. Cythara peccat deuota. Cantar gen bruci. Comitat ... ducens. Cancellatus manib; connectens. Cunicts codex. radix t palma.

D

... dice qui domui psit. i. cuncte familie dnet. Disert docet a disserendo dicta disposite u differt. Doct a discendo m & doctor. Doct ... fit doce. f. qui docent pot. Ce ... ingenios & ad discendum apt. Discipul a disciplina dicit. Disciplina ... a discendo uocata. Dispensator uocat cui credit ... dispensator qui pri q dabant pecunia ...

[illegible]

Diana iouis & plutone filia. Dicio t dedicio potestas. Dicauit consecrauit de
signauit dedit. Dicax q bn scit loq. Dictator compositor. Dictatis princeps.
Dicobito hedrias. Dicomatis coetanei. Didit diuulgat. Didascal magist.
Didragma anulus t obul. Didaxat edocet. Diduco diuido. dirimo. Diespiter
infernat ds t qi diei pat .i. sol. Dieruat deruptenit. Diffinat disceptat.
Difficit negat t deficit. Diffa distantia. Diffuse habunde. Diffinitio exple
tio. Difficultas dubietas. Digessit composuit. Digdit discedit. Digama duplex
litta. Digni mte glosus. Dumq: deumq: Diis manib: Diis infernalib: t aquilus.
Diiudicat dampnat. Dilarg multu larg. Diliceo lateo. Diluculu ualde mane.
Dilabit discedit. Dilubium eluuie diluuiu. Dilucide apte. Diluricatu laceratu.
Dimoluit mortuus e. Dim bin duplex. Dimisio distributio. Diocesis episcopiu
t regimi epi. Dionisi lib pat. Dyplois duplex uestimtu. Diptongos gco bine
uocales. Dipondium due libre. Diruit diruit separat. Diriguit obstupuit. Dirpit
deuastat. Dir crudel. Dica . ce . carta. Dirparte repbi doctores. Dirigu tus
nusit. Diruat diducit hic & hic. Discidiu separatio. Discoli repbi. Discrepat dis
sidet. dissonat. Disparet euanescit. Disceptat contendit. Discretu discussum
diuisu. Discauit disiunx. Discrimnalia uitte t ornamta capitis. Discus scutel
la in discifer .i. dapifer. Discaforus dispensator. Disstimulat dispon. Discludit
separat. Discutit uentilat discutit. Disserte dispon. Discolor uari. Discribit sedy.
Disiept diuis. Disiec dispsit. Dispectat despic. Dispensat distribuit. Dispendiu
detrimentu. damnu. Dispar dissimil. Dispgit dissipat. Dispicient pibt. Dispnit
diuidit. Dispulit erec. Displosa dirrupta repulsa. Dispitit sustinet. Dissero
expono. Dissice excitat. Dissidia ignauia pigritia. Dissipiens q i sensu deficit.
Dissolauit dissipauit. Distorc distract. Distractio uenditio. Distat inte e dif
fert. Distiacat dissonat distrat. Distingit depinit artat. Distinguit disiung.
Diues diuites. Ditat diuites fac. Ditis pat plutonis. Ditis moras. Diuellit
dirupit. Diuortiu solutio. repudiu lis. Diuus ds. Diuale diurnu tota
dianu. Diutinu longinquu. Diuallu spaciu. Diuberat separ. Diuinator
p sag pnuncians. Diuulgat publicat. Diuidui diuis. Diuaricat diuis
ficat puaricat extendit. Docit dogmatista doctor. Docbil discipls. Doci
mentu exemplu. Dodrantes dolentes timetes. Dolare plane incide. Do
mestic agaso cliens t pximus. Doma habitaculu t solariu t tectu. Domat
uinc … regit. Domiciliu habitacl'm domi minor. Donu muni sacficiu.
Donatiuu beneficiu t pmiu militu. Dorcas capr. t stationaria. t capra.
Dorsa saxa magna. Dos dona eccliar t sponsar. Dromed castrat camelus.
Dracontia gema t hba i modu serpentis. Dramaticon mutatio t inductio.
Drisca dr q remanet i uase assumpta ceruisia. Driades uocantur phantasie.
Druetcas luctans. Drama sonit t ymnu t laudis. Druid dilect t puer. Du
bi mente. Ducenari pses. Dudent ebuent. Duellu pugna duor. Duelliog
pugnat t docet pugna. Dulcisoni dulcis cant. Dulichiu oppidu ulixis.
Dulcissapa dulcis sapor. Durat pseuerat solidat. Durus rigid. Dume
dant. Duu duor. Dysis occidens. Dysuria difficultas. Dumi spina. Dume
ta u dumi crescunt. Du taxat tmm. du uenit sine dubio.

Eloquus pfusus eloqo. Exerc in loqndo expedit. Exerere .i. pferre t expe
dire e. Erudit qa n rudis s ia doct. Expte multu pce. Ex .i. hic p ualde p
Exps u q e exe pitia & intellectu. Exornat ualde ornat sic excels q si
ualde excels. Eximi qi ualde eminens. Efficax dr qa nulla difficultate ueni
tit in qualibz re facienda. hic & efficiens a faciendo dic. Exspes q sie
spe. Exps qa ext parte. caret pte. Exsors qa ext sorte e. Exul qa ext
solu e. qi ext solu missus. aut extra solu uagus. Na exulare dr q ext solu ire.
Exterris q ext tram sua e qi exteris. S: ppe exterris ci in expuls. & ci
ttore solo patio eiect. & exterris extra sua expuls. Exterris ext tram. aut
ext tminos suos. qa extre. Exterminator n ille q uulgo dr ΑΦΑΝΙCΤΗC
s: q deicit & expellit a tminis ciuitatis. Extminat abeo q sic ext tmino
suos eicit. Sic & extneus q sit alienę tre. Egens & egen sine gente 7 sine
gene indigentes. Exiguus multu egen. Exilis tenuis q possit p angustu
exire. Exesus qa p comesus. e enim arid. tenuis & exilis. Exhaust qa
9sumpt e. & inanis effect. Exsanguis q sine sanguine. Exanimis e mor
tuus. Exanimus au & exanimi dicim. sic unanimus & unanimi. inermus &
inermi. & h iro arbitrio subiacent. Exust dr de quib sup e qi ualde ust. Exos
ab odio dic. Na antiq & odi dicebant & os su. Hic e exos q tam. hos ia os
n dicam. Effractor q sit expugnator castror. Exercitos eo q multis exercitio sit. Exe
cutor ab exequendo idem & exactor. Efferat uto ferina effec & ul modu humanu ex
cedens. Effrenat abeo q sit pceps & prius & sine freno romis. Eunuch grecu n e q
e spado hoi qda coeunt s: tam uire nulla i semine e. Liquore .ii. hnt 7 emittunt
s: ad gignendu inane atq: inualidu. Effeta q sit frequti feta exhausta. Partus
n ea assiduis debile reddit. Eax mac. Eatenu eo tenore t hucusq: .n. Ea
cides achilles caci. Ebilant mutilant. Ebenu gen ligni nigri. Ebru fluuius.
Ebedio q fila i peplo adornant. Ebullit eructat. Ebes infirm. Ebri temulent.
Eclypsis defectio sol t lune. Ecteri picula. Ecce cernu. Ectasis pductio silli.
Ecclia 9uocatio t collectio 9uent. Eci qs aliquis. ex cui alicu. Ecqd alid. Ec
feruat laudando extollit. Ecule gen cornici in q stans extendit ho. Economia
dispensationis puisio. Eca psto. Ecamonpolis c. urbiu. Echoes auium habr.
Econna exclamatio. Ecios lepons sputu sputatio. Ecaumtarchos gcs t centio.
Eaudit excuso fabricat. Ecathes na noctua noctula. Editor ostiari t custos
edis. Edit ab genit. Editor actor dator. Edo. des. iero pfero gigno. Edo
es. e comedo. Edic narrat exponit. Edom plani sepui. Edilitate puincia
patam. Edax 9sumptor. Edissere expone. Edulia alimta. Editici iudex
qui una ps elegi. Edentat dentes excutit. Edentuli sine dentib; Edepol
iusiurandu. Educ t educat nutr. Edom rufus t terr amar. Eduru saxs du
ru. Edia fames. Eduli esculus t ydropic t aq madid. Edulin esu. Edit
habitator dom. Edicomat eiicit. Edissuma electa. Effigies ymago si
mulachru. Effigiat pulc format ymaginat. Effeminat infirmu facit
t molle. Efficacia effic pfectio. Effat loqt. Effrenat innodat. ab
rupc t effren. Effete sine fetu enuat. Effutire uenenose loq. Effodit
uano loqt. Effatu uaniloqu. t officiu. Effod lineu. Effer seuus crudelis.
fer. Effeb: iuuenis i berbis. Efflig elidit. Efflagitat petit exposcit.
Effug discedit. Effing format. Effutire pris effunde. Effutio i sta
bilio. Effabit inonib; expediens. Effert extollit supbit. Efflut ex
alauit. Effugiu loc q fugientes recip. Effusse 9fuse. Egero degero eno
mo. transfero collo in egestio. Eger i ualid sollicit. Egestas penuria. Ego
nes sacdotes rustici. Eggi sunm. Egilla gen hbe. Egeator hortator.
Egeria ngera. Egelidu tepidu. Egone nugo ego. Egloga capin sermo t carm.
Egypt tenebre. Eifocas uitulos marinos. Eiulans plorans. Eicit abicit
euehit subduc. Eierat iurat. Eiaculat emittit. Elegans pulcher grat urban.
Elancolia nig sangs. Elb; color nig t uari. Elabit decrit. l ubricat euad.
Elegos miseros. Elat supb; Electru comixtio metallor. Elefantie morb
ydropic t lunatic. Eleuig pgat pficat. Elixu excoctu. Eliminat eicit
dic. Eleuat … a gco elyos q e soleo. Elidit gaudet. Elysei cis sule mor.
Elinguis q loq n pot. Elingeus nut. Ely ds ms. Ey ds. Eisteu. Elustra p
gata. Elidofrango. Elisi sedes beator. Elim alto. Elisores hortulani. Ele
gu testamtum. Exeredatio uturpatio ubu t donu. Elogia ps carminis t ob
latio t ordo gestor malor. Elogi gen umu. Eloges gen piscu. Elute
lauat pgat. Eluies ligr diluuiu. Eludit pudore deridet. Elucubratu euigi
latu meditatu. Elumbe animu dissolutu delapsu. Elucet pfulget. Elucubrat
uincula cu nigdus 9posita. Eluciens pducens. Elissa regina t imago. Elulinsis

august. Elimentu … Emax emptor t mac. Emarcuit elanguit. E
manat exit. Emancipat a seruitute libat. Emblisim sup accensus. Emblem
obscitas. Emigit exsurgit. pfert exultauit. Emeriti ueteni q militare desierunt.
Emia dies. Emu m cotidian. Emellus infirmi i ualid. Emediu …iculu. Emsit
tusat 9summat. Emse 9sumati. Emissari munus pcussor caballus …
Eminiscit recordat. Emarssion doctina. Emusion semicirculus .sp. Emin
ppe n longe. Emicit splendet. Eminet pcellit altum. Emistis … Emi
togiu dimidia toga. Emicados dimidi circulus. Emiciliu domuncula. Emig
diuidit semouet distinguit. Eminat appendit librii. Emi … Emi
chei semidei. Emac plres. Emolumtum lucru incrementu augmentu. Emulec
9tte. Emoptois sangs extro uomit. Emouet seggat. Emortuus …
Empiria expientia multor. Emplastr unguentu. Emptici agapa emax q
uendit & emit. Emporiu loc emptionis. negociationis. Emulus imitator t inuid.
Emungo eieci exegi emundaui excussi. Emunctoriu i q lucina t candela locant.
Emulari simulare imitari. Enigma obsca ps t similitudo. Emulatio dissensio.
Enodis sine nodo. Enica enecula adulta. Enormis sine norma. Encenia de
dicationes nuua festa. Encenare innouare. Eneruat euacuat relaxat. Ener
gumini infirmi instruat. Eneruit uix aduse funeste. Ene ere. Enitor co
nor pario. Enix ysus. Enixe large sedule humilit. Enitescit clarescit. Enis
agricola. Enim uiq: Enices corpor. Enocit piscis anguilla. Energia .i. …
ginatio. Enoforu uas uinariu. Enudeat apte enudat. Endicca pecunia se
mu. En ecce instar lige. Empiria expientia. Entia g la mestina. Enimo
nia pugnans t in uito hns. Eoys oriens oriental. Eosem extollo. Eulogismos …
siones t pces. Eoq: ideoq: Eoten eo tenore. Elogiu fama t rumor. Eulog …
sclaris. Eoas acies exercit. Epichoma adbreuiatio. Epla sup missio. Epome
memoria t causa. Epilogos supior narratio, clausula t finis. Epithoni memo
ria breuiariu. Epithalami nuptiale carm. Epigrama sup scptio. Epiputdite
scapulare. Epitheton sup po. Epitaphiu carm sup tumulu. Episbatilatet.
Epicii ueteres pcantes. t gen philor. Epistolat exponit. Epilogui …
Epic speculator. Epitone eplte. Epimenon silla. Epiousyon .i. subs. Ephip
pia .i. ornamta equor. Eperia inopia. Epibata cerofirariu. Epig greci.
Epes cautariu pcoriu. Episma an fonte i nube. Episina 9glutinatio.
Epithesis 9iunctio t 9geminatio sillar. Epanalesis regssio t repetitio uerbi.
Epation agmonia. Ephi msa … Ephon i moratio. Epo interrogo.
Epime occide. Epigre sup scptione. Epistograre sup scptio eple. Ephir regio euro
pe. Epiphanes illustris. Epuarsea plueida. Epithomar adbreuiator. Epotat
haurit. Episenos sup uacua. Epienisis 9geminatio dictorg. Echo immutationes.
Eqr mare. Eques sessor eq. Equest exercit equans. Eqlena ligni … eq li
gant. Equa noia recta lex. Erepsissent erraissent. Ergata uent. Erga gco opa.
Erugilans sol t ignis. Erumna calamitas laboris. Ereon sacdotale. Erebu
pfundu infernu. Ergastulu metallu manice carc. Erudit doctor. Ereul ruus.
Eruncat eradicat. Erugat fabicat planat. Eregione re t peul. Erso ligni.
Erariu u res ecclie seruant t arma t pecunie. Ercisciunde diuidende. Ergasti…
monastiu. Ermagoria supbia. Erguimi ameus. Eranteum eris 9glutinatio.
Eresipila sac ignis. Eros uir fortis. Ermafrodit mas & femina. Erogat
distribuit. Erescon diuisio. Ergema aruspex sacdos. Eructuans habunda
Eresis scisma. Esitat dubitat mitat. Esculo edax. Esopica pone estimo.
Esaunt extendit fabicant. Esperia italia. Ethis mos. Ethica pecas. Ethm
genit. Ethymologia origo dictionu. Euglin bonu nuntiu. Euacuat euacuat
excitat. Euentilat discutit. Euert diruit. Euestigio stati. Euidens patin.
Eur uent subsolan. Eulogiu testamtu uiun t bon smo. Eucharistia
bona gra. Eugenes nobil. Eufonia bon son. Eumenides furie. Euergi
meliorat. Eun tempi. Eucharis gratiosg. Eumediu gen beniuolentium.
Eunon beniuol. Eulogumene benedict. Euanid insipid. Effic… sagax.
Euectio elatio. Euinat expoliat t ornat. Euexisti induxisti. Euaporat
emittit. Exalat redolet expirat. Exauctorat deordinat. Exancla
haurim. Exarcto mancipio. Exametn carm vi pedib; 9stans. Examin
cuu t apu t lingula i trutina. t discussio. Examinat pbat t argumt
pgat p igne. Exacebat amaricat t … Exarut siccauit. Exactor t
extortor collige uectigal. Exallagi pmotatio. Exaurat comphendit.
Examusim exqsita. Libr regalit. Exalapat flagellat. Exaugerat
auget. Exalidonat excludit. ab abditis. Exaptora sectasiu. Exami
gen hordei. Exarata uacua. Exaspar aspu fac. Examon lib ysidori. Excidit
eusio. Excude elimare fabicare. Excep. suscipi. exclud. Excola odibilia.
Excussis spretis. Excidit cecidit. Excedit peccat. Excors sine corde
Excecat pietr. Excubat uigilat. Excandit i ira excelit. Excint collige.
Excitat euocauat. Exculsit pcussit. Excusis causis. Exedras sedes sellas u
sedes ppls loc subselliorg. Exert ape nud. Exercet tat cole. Exem 9supta.
Exemit pduxit. Exeqe p mortuis officia. Execrat maledic. Exeniu donu.
Exenodochiu receptio pegnor. Exegit exposcit. Exemat eusat. Exedit
libat. Exemtor exactor ab exigendo. Exemplu exemplar simul form. Exequat
imitat. Exeredat alienat depellit. Exhausit 9sumpsit exinaniuit. Exhorruit
respuit. Exhibet donat. Exhilarat letificat. Exhortat amonet. Eximit ausert.
Exig expendit exposcit. Exiliu ex sede. Exiguit indiguit. Existimat putat.
Exulat pegnatio. Exim picultu. Existit innet. Exitu pdito obit. Exinde
dein. Exiliat relegat. Exim stati. Exlex sin lege. Exorcizo adio. Exorcism
smo adiurationis. Exoplantes mundantes. Exorc edit. Exorbitat ecuit. Exor
dior incipio. Exosi exosus odibil. Exolit deffec. Exolese desic. Exoleuit
mdauit i obliuione ueni. Exodiu cantatio i theatis. Exomo simile forma …
Exore alienu. Exomel uinu t mel. Exorticu pegnu. Exopinatu inspatum.
Exoptat desidat. Exoror pnecor. Explosi extincti. Expedio explico. exsol
uo excludo. uinpo. Expiriri cognitio. Expgiscit excitat uigilat. Explorat
scrutat. Explicatio expeditio. Expilat extimat rapit. Expiat purgat.
Expior inuenio cognosco. Compunxisse 9sumpsisse expleuisse. Explicat
exprimit. Expolire ornare explanare. Exparta parui uacua. Expulsa excelsa.
Expiscat capit. Expior interpres. Expedit pdest. Expasso de calido uino
Expectabit nobil. Explorat obie 9uerat. Exporrect porrectus extinct. Ex
primit pfert. Expudenat impudic. Expotat haurit. Exponit explicat. Exquir
inuestigat expetit. Extempauit pauat. Exsoluit corripit dissoluit. Exsolau
desolauit. Exstrux exinanitos fec. Exsupauit habundau uic. Exstat eminet.
Extaseos celse excessus meus. Extorruit exussit. Exteauit pfligauit i pulit.
Extminat destruit depellit. Extrr alien. Exemplo stati. Extimu extremu.
Extirpat eruncat. Extabescit languesc. Extraneranea uiscera intestina. Ex
talis tumi uiscera. Extispices aruspices. Extimat suspicat. Extrusit expulit
Extrancia tenua. Extundere eicit excusus. Exstruit edificat. Extorsit expu
lit extudit. Extestina extranea. Exundat effluit. Exulat pegnat. Exungia
uncta. Exultat saltat stimulat. Exubio suppelliu. Exuuie uestes mortuo.
Exuuit eic. Exurit incendit. Eroycu carm .i. uiror fortiu gesta & dicta
narrant plene. Emerite bn merite. Euias duces. Extremar extremat. Ex
cellentiores meliores. Exaggerat maiora fac.

Facundia dicit quia facile fari pot. facet q iocos & lusus …
& factis comendat a faciendo dict. Frugal a fruge nominat .i. a fructu sue
parsimonia t ut alii uolunt a modestie temparantia. Fenerator q pecunia depon
ap debitore qi fenoris actor. Na fen pecunia. Fenerator au lattine dr. & q
dat mutui & q accip. Flamines pontifices y coloz. Felix dr q felicitate dat
Felix q accip. Et felix p qui dat felicitas. infelic e temp. felix loc. fidel. prop

fit ab eo id est dicitur vel permittitur bonum. Facit a faciendo nec tardo. Formum et formosus.
fortis qui fert adversa. vel quecumque accidunt sine afecto quod fit durus nec mollitur. formosus
a forma dicitur. formum vero veteres calidum et fervens dixerunt. fervor vero sanguinis movet
sanguis pulchritudinem. feda non habet ab hyrco et hedo s. littera mutata. hec veteres in igni
signe ponebant. Ut sanguine fedantes quasi ipse facta lux at ignes. fragili dicitur eo quod facile
frangi potest. fessus quasi fissus. nec iam integer saluto. Est autem geniale. Ovidius vero fessus
ait. ut est fessus valde resedit. et fessus corpore quod magis est proprium et fessus rerum a casu ne
mentium. fatigat quasi fatis agitat. formidolos a formo. i. sanguine dicitur cui se a cum
vel ad precordia fugiens contrahit sanguis. Nam timor sanguinis gelat. quod coacta gignit
formidinem. Ut est illud. Gelidusque coit formidine sanguis. formidolosus autem cum sit ti
midus et timidum significat. fatuus eo existimatur dicitur. quia neque quod faciat ipse. neque quod
alii dicit intellegit. fatuos originem ducere quidam putant a mutatoribus fatue fauni vaco
nis fatidice eosque primum fatuos appellatos quod preter modum obstupefacti vaticinantis illi usque
ad amentiam. fautor ab eo quod faveat et consentiat. fucor appellat a fingendo et componendo
aliquid sic capillos mulier lenit et pertractat unguit et nitidat. fallax quod fando. i. lo
quendo decipiat. fervidus iracundus. Ira vero in flamat. frendens quod minando frangat dentes
et comprimat. fremens ferox ab eo quod feritate exercitur ut bestia. fur a furuo dicitur e. i.
a fusco. nam nocte utitur tempore. facinus in obprobria eum seditiosum accipi nolunt. cum non
gratiosum atque potentem. et quasi magne factionis. facinoros a facto commisso noiatur. facto vero
quod alii noceat. flagitiosus eo quod frequenter flagitat. atque appetat libidinem. furcifer dice
batur olim. quod ob libidinis delictum cogebatur a dominis ignominie magis quam supplicii causa furcam
circa viam ferre predicans peccatum suum et monere ceteros ne quid simile peccarent. futilis vanus
superfluus loquax. Et est metafora a vasis fictilibus que cassa et rimosa non tenent quod
i receperint. fornicari quod fornicatur. fornicatrix est cuius corpus publicum et vulgare est. hi sub ar
cuatis prosternebantur quae loca fornices dicuntur. Unde et fornicario. Virg. atque adverso fornice.
fecunda a fetu non dicta quasi fetunda. Est vero partu frequens feta. Flens qui lacrimas fluens.
fugitivus nemo recte dicitur non qui domum fugit. Nam si puer parvulus a nutrice aut ab
scolis abscesserit. fugitivus non est. fabianus subulcus porcarius porcorum pastor. fabrum
perfectum ingeniosum. fabor loquor. fabeo assentio arrideo. fabula fabella ficta fama.
fax facula teda. facultas possibilitas locus. faceti iocundi urbani. eloquens. facetio con
tinctio illusio contentio. facinus nefas. face scintillo. facessit frequentat facit. cessat desistit.
fasciculum manipulum. facione facile leve expeditum. fasisor fautor adiutor. fa
golidori mandentes senectas. i. folia uvis. fage grece manducare. lydos. i. maledictum.
falcatus curribus armatus. falcari fauce ferens. vel gladiator. falanx legio exercitus.
falangari ut gladii. falarica lancea teca gladii. falernum vinum aureum. falcon rector
avium. faleras dicit sellas. faleratus ornatus equorum. falx pro. fam. nis. fino. famulus
minister servus. famusicium famulatum. famfaluca fallacia. fama opinio rumor.
familia clientela. familiaris domesticus amicus. fames esuries inedia. famelicus esu
riens indigens. famyx contusio. fanum templum. fanatice qui in fano fuerit. fanidicus
certa dies. fadum iustum dicendum. fantasia vel fantasma ymaginatio opinio mala
vel multitudo. fanculi famulum. farcire implere. fulcire. farcor quod implet. farcimina
quod implet. faria eloquia. fariolus vates divinator. far farri genus frugum triticum.
farus prodigium igneum. fares divisio. farist divisus. faria non vasis. faretra sagittar
teca. faru insula egypti. farina est frumentum. fari fari. loqui. farilia luctuosa.
fardor. fartor qui panis vel carnis coquit. farrago pabulum quasi farris ymago. fatescit
aperiunt dissipantur. fatiscunt resolvuntur. hio. i. os aperio. fatos. i. multum vini assatum ad
bibendum et fatisco ubi est significat habundantiam. fascinatio invidia. fasti contempti.
fasces libri in quibus nomina consulum scribuntur. fassianus non avis. fastidire tedere. fastidium
tedium. fas ius. fascinat gravat. fasus sermo. faselum genus navis in nilo. fascin aspectus.
fastorum liber regum. fasellus rusticus. fasciola. faselle genus fabe. fascia cinctoria ventris
vel capitis. fasces dignitates auctoritates. fastigium pinnaculum culmen edium. fassus
confessus confessus. fateri loquitur. fator orator. fatetur consentit. fatum responsum decretum. pre
destinatum. fatidicus fatadies. fatimino famine loquela. fatigat fessus. faustus festus
iocundus felix. faunet adiuvat. faunus satyrus vel pata vinum bibebant fauvaci. fa
vorabili laudabili. fadamor studium obsequium. faussor piscator. fax facis. feces
sordes. fecula clivum. feculent fece plenum. fervidus ferax copiosus. fedus pactum ius
iurandum. fedat coinquinat confirmat. fedus inimicus. fedrit pax firma. fefellit
decepit. surripuit. fellitat fallit continent. femeralia artus. femina femella vel femo
ra. fenus usura quaestum lucrum. repensio mutui. fert narratur portat probat. ferculum
erutum discus oblatio ciborum. ferox sevus. ferire percutere. ferme pene fere. feriatus
pausatus quietus. feria dies operis vel ferie cessationes ab opere. fervidus callidus iocundus
studiosus. ferrugo ferrea fuligo. ferrugineus niger pallor color ferri vel rubor.
ferula baculus harundo herba. feralis lugubris tristis mortifer. ferrat armat. ferox
ferit. fervens feriens tumens bulliens. fermentum acida pasta vini panis fermentat.
ferago viridis. fessat desinat resipiscat. fessus lassus. festinus celer properans. festivus
lete urbanus iocos compositos. fescennini vagit infantium vel dolor parturientis. fetus
fecundus. fetus sterilis vel partus. fetet putet olet. fex arica sordes. fiala sciphus calix.
fibra chorda nervus intestinum. fibula ligatura et anulus vel nodus. ficte falso colorat.
ficul fragilis. fictio simulatio. ficus arbor. ficulnea fructus. fidens in fide fidelis.
fides fibre chorde in fidecta chorda ungula. fidicen fidibus canens. fidicule genus
tormenti. fideiussor quod vadimonium promittit. fiducius fidelis credulus. fiduciari pos
sessor. fidet fiet erit. figa forma ymago. figmentum fictio simulatio dolositas.
figulum latum lutum. figit inferit in ponit. filologus rationis verbi amatores. filtra
maleficia vel lana contexta. filomum amator. filiat filium facit. filargiria avari
tia amor pecunie. filacteria custodia legis. fimbria finis vestium. fimum vi
cini confinis propinquus. findit dividit. fingit componit format. finistra fenestra. fi
nium decorum regum. finalia extrema. finis terminus. finit explet explicit. finetenus
ad finem. metatenus. firmus fretus fortis. firmamentum spatium celi. firmat roborat. fisis
natat. fisita natat. fistulum rotundum. fiscus promptuarium marsupium census regis sacel
lum. fiscinum cophinum. fiscale regale vectigal censuale. fissuras parietis ruinas.
fixura cicatrice infixio. flavus glaucus pallidus. flaccidum contractum tenerum. flacce
na. flat spirat. flagrum virga. flagitat supplicat petit. flagrat ardet. flag
flat venit. flagitium vitium libido dolus. flamme locus in urbe. flamica virginitas.
flamen dialis sacerdos iovis. flagitare. flammigena genus deflammis. flat venit.
anhelat. flavescit rubet albescit. flammigerens flamma. flammivomum flammam vomens.
flasca vas ligneum lagena. flauga fustis. flammicomos ? flabri ventosi. fabu
losi. flexuosus in constans. lubrice plexus cuius unc. flemon infirmitas stomachi. flegma
filia moris. flectit curat. flexile lectum. floccipendere parvipendere. florea floralia
tempora florum. flores hylares. flore flores virentum. florat floribus plena. flustra
fluenta ymbres. fluens fluens. fluxus mollities vanitas. fluxuries resolutio. flemma
sanguis in nervos decurrens. fluctivaga undivaga vaga instabilis. fluitat vacillat anhelat
in diversa rapitur. fluitat. fluidus fluens decens. floccus vilis marinus. fucatum fictum non sincerum
tinctum vel coloratum. focillat fovet reficit confortat. focus ignis. focularius ignibus. foca
rii qui ignibus serviunt. focacium panis subcinericium. fuculente ?. fodina contecta aur
comyceti. fogo manduco. follescit tumescit. folium cum. folliculares vestes grossiores.
fomes occasio. fonticum nutrimentum radix. fomentat fovet medetur. fomet mandat pisc.
fonium album. fontomura herba. fonte fonasce greca vox. fors fortuna condicio. eventus di
vinis. forte fortuitu casu subito. forda gravida vacca. furnico fornice occasione.
fornaculum vel bibium siccatur. fortunat beat. fortunatus beatus. forensis quod forum petit.
forica latrina. secessus sella. i. forire ventre purgare. formis disciplina. fornifer
disciplinatus. forator iam quod ferrum perforat. forus calcatio uve. forus lator per
vector. forum furnum. formis arte incorrite. forocuria vel sues vendunt. formidines
penne alligate quibus cervi capiuntur. forsi casus fortuna. furti corpa. i. foratum
corpa. fot recreat vel nutrix fot. fossat stella que fulget in sepulchro. fos greco
lux. fossa fovea lacus. fossus fixus. fovet nutrit. fratea uxor fratris soror. fra
truelis filius fratris. frasis sermo interpretatio. fragrat olet refulget. fragor strepi

strepitus arborum. fractalior facilior. frangit elidit molit. frater consors adiutor. frequens assi
duus. frequentat convenit. fremit furit strepit tumultuat. fretum mare angustum. freta
domant in libet regit. frenetice furibundus. frenesi oppressus. frigat ardet. frivolus vi
cios. mendax. fribulum vas fictile. fribolum nullum sensum. frixura fervor. assata. freta
certa. frixare assare. frixa assata. friget deficit. frugi deficit. friges etiam. fro
nimus sapiens. frontuosus audax. frugalis modestus gaudens. frugalis abstinens parcus modestus.
frustum crustella particula panis. fruniscor auxiliator. fucus fex fraus tinctum. fucat
colorat. fudit effudit peperit prostravit. fuit facit. fugax quod semper fugit. fulcra
lectisternia. fulvus flavus. rubeus niger. fulcrum fundamentum regimen. fulcit sustentat
adiuvat munit. fulget micat. fultare decorare. fulgurator aruspex. fulsit
micuit. fundat edificat extruit. funectorum visitorum. funus defuncti cadaver. fu
nerat sepelit. funestus crudelis mortifer. funebre funis instrumentum vel pretiosum.
funereus interitorum ? finalis. fungitur utitur obsequitur. fungi illicia seriato
res. funda rete vel linea piscatoris. fur dicitur a furvo. i. nigro. furcit densat.
furuncus a fure. furunculus diminutivum. furia funesta. furit insanit. furibundus
valde insanus. fuscus niger aquilus. fusus vacat prostratus. fuscat obscurat. fustat fustibus
cedit. fusile habile ad fundendum. fuscina furca. futat nutat vel arguit. fatescat
dehiscit. fatescat facit. fescennina carmina nuptialia. fisano sacerdos publice ? fitella diminutivum.

G

Loriosus a frequentia claritatis dicitur. pro c. g. littera commutata. Glosus a lautia dicitur quod
datur mercoribus. Gnarus sciens cui contrarius est ignarus nesciens. Gravis venabilis vir et contem
ptibiles leves dicimus. Gravis pro consilio et constantia dicitur quia non levi motu dissilit. sed fixa
constantie gravitate consistit. Grandevus quod sit grandis evo. Gratus gratiam servans. Sed gratus
animo. gratissimus et animo et corpore dicitur. Gratificat ab eo quod gratis faciat bonum. Gratiosus
osus quod plus inveniat quam meretur. Garrulus proprie dicitur quod vulgo verbosus appellatur
accedente leticia nec valens nec volens tacere sumptum nomen a garrulitate avium quod impor
tuna loquacitate semper strepunt nec umquam quiescunt. Ganeo luxuriosus et quasi in oc
cultis locis et subterraneis quod ganea greci vocant. Gluto a gula. i. gulosus. Gabulum
patibulum. Gabra capra. Galculus vacca. Galmum lac vel gala. galma vestis alba.
Galeras vites. Galla pomum in greco. Gallicula subtalaris calcei. Gallus tenuis
macie. Galbulus amarus. Gallecoria vinum tingitur corium. Gallo incomnari. Gamos
nuptie. Gambas crura. Gamar genus piscis. Gannit latrat. Gannaturis
cachinnis. Ganea tabula. Gane pinene. Ganeo pinguis gulosus tabnari potator.
Gargarizat eructat. Garrit gaudet blanditur. Gastrimargia gula. Ga
strimonia ingluvies. Gaguli navigium genus. Gaza thesaurus divitie pecunia.
Gazofilatium vel servantur. Gehenna locus infernalis. Gelicidia gelu frigus timor
gelidus. Gelat friget. Gemiscit dolet. Geminum binum. Gemelli simul genita
egg genere. Gemnit gannit. Genesis generatio genitura. Genista herba vel genesta.
Genealogia sermo generationis. Genius qui habet in omnium rerum gignendarum. Geneales
lecti sponsales. Genitalis deus quod omnia fecit. Gens stirps. Genitor pater. Generatur.
Genta agrestis anser. Genuinum ? verbum ? primum hominis deus. Genema
ville. Genusia senatus. Gennoma creatura. Genimina granum. generatio vel crea
ture. Generosus nobilis. Genat corpus. Genetiaci obstetrices. Gentes gentiles
Genethliaci. Gebenni genus. Genio divum. Genicula ubi genua volvuntur.
Genea subrisio. Genuitas libertas. Genearcha princeps generis. Genitalia
verenda membra. geminua gemina. Gentaculum inecum prandium. Genialis
homo ingeniosus. Genolus sede. Genium honor potentia vigor. Genitas sobol.
Genitura cortio generatio. Genius numen natalis deus. Generatim generaliter. Geo
mensura grece terra. Geometra mensuratio terre. Geometer quod ipsa arte docet vel facit.
Geometrix avis. Georgi cultores terre. Germinum florens. in germinat pul
lulat. Gerulus suasor baiulus. Gerula baiula infantium. Gerubatum herba.
Geron grece senex. Geroago veho porto. Gerens cupiens. Geras senectus.
Geronta senis. Geronces senes quasi. Gestamen gestatio quod portatur.
Gestus motus vel nutus corporis. Gessit egit fecit. Gestio gaudeo. Gesta acta. Gesti
unt cupiunt gaudent. Gesie divitie. Gesticulatio gestus intellectus. Gesta
torium ferculum feretrum. Gestuncula opus minutum. Gete hi gothi. Getulia af
frica. Gibra mare. Gignit generat. Gilus glaucus pallidus albus. Gymnos nudos.
Gimnicus laute delicate. Gimnasis balneum lavacrum locus palestine. Gimnicus
discipulis. Gimnosophiste ubos ? prudentes doctores. Gynasie curiosus. Gi
meum studium. Gibbus in tergo. Gipsus alba terra. Girum centrum orbe. Girat
circuit lustrat. Girgillus. Gieba. Glandix glans fructus querci. Glaucoma
oculorum obscuritas. Glaree harene parvi lapilli. Gladonatum adiunguntur.
Glabus locus virit loquax calvus. Glaudus claudus divus marinus. Gleba cespis.
Glebra. Glebo arator. Glis. tis herba. Glis. ris animal. Glis. sis terra te
nax. Glis lappa vocatur. Glirides et glisis sericia denique glutas. Gliscit
germinat crescit desidat. Glippos quod habet oculos humanos perfectum mactatos.
Glirib vestibus letalibus. Globus agmen. Glomus vel globellum spa filorum toe
rotundum vel glomerat convolvit. Glosima vel glosa interpretatio sermonum
vel ? Glosa arbor fructus. Glomus sonitum. Gutture norare in
solutio. Glutinum copulatio coniunctio connexio. Glumas ? Glum
gluten glutinis resina pix bitumen. Glubere detrahere excoriare. Gnatus
natus filius. Gnarus sciens peritus sapiens eruditus. Gnavus fortis strenuus agit.
Gnosis scientia. Gnoscit cognoscit. Gnosia non civitatis. Gomor mensura. Gronge
piscis anguilla. Gorio rigidus. Gorgones fortes filii tridules. Gorgoneus
venenosus speciosum. Gramma littera. Graphium epistola scriptio. Gradus incessus ordo.
Gratantur gratulantur. Gratis gratia indebite impensa. Grates gratie vel celle apium.
Gratus gratiam servans et apud docens gratiosus gratum ? Gratificans
gratiam prestans. Grassat impugnat vastat ferit. Gragi ? Greci robor sebe.
Gannire os aperire. Grammata linea. Gravida pregnans. Gradatim paulatim.
Graditur ambulat. Grandis magnus. Gratificus gratis bonum faciens. Gra
cilis subtilis tenuis. Grate gratiose gratanter. gratifice. Gremium subtrum. Gre
gatim cumulatim. Gregarias congregatas. Gregalis mediocris. Gressus pedestris.
Gregari nobilis princeps. Gremium sinum vel sedes perfectoria. Gressit cessit.
Greditur graditur. Gros orbis circulus. Gromat probat. Grossus fructus ficus.
Grossesco cresco. Grunnit gemit dolendo os aperit. Grassita grassando.
Gubernat rogat custodit moderatur imperat. Gubernaculum regimen. Guba guttur
gluvies. Gula gurgulio ingluvies. Gulos gluto ventriculos. Gullis ?
rago caribdis baratrum presumptio. Gummi vel gumm resina pix bitumen. Gur
gustium cella apum. Gurgitum casa brevissima pauperis. Gurgustum domus
turpitudinis. Gurges imperet fovea aque. Gutta stilla. Guttat stillat.
Guttamonia genus ungenti vel fumigatus. Gustat vescitur sumit sapit sentit.
Gymnasium locus in quo nudi luctantur vel cuicumque exercitationis. Gimnicum
textum. Glossis quod despula et facit. vel flos ex quo gignitur. Glutinum ? ?

H

Umilis qui humo adheret. Honorabilis qui honore habetur. hic est apud honest
quod nichil habet turpitudinis. Nam quod est honestas non honor perpetuus. i. qui hona
vis stat. Humanus quod habet circa homines amore et misericordiis affectum. Unde et
humanitas dicta qua nos invicem tuemur. Habilis quod sit ad habendum commodus
atque aptus. Onerosus plus est quam onerat sic scelerosus quam scelerat. Hyrsutus ab eo
quod sit hyrtus et pilis horridus. Hypocrita grece latine simulator. Qui dum intus
malus sit. bonum se palam ostendit. Hypo vero falsum crisim iudicium interpretatur.
Nomen autem hypocrite tractum est a specie eorum qui in spectaculis contecta facie incedunt. distin
guentes vultum ceruleo minioque colore et ceteris pigmentis habentes simulachra
oris linthea gipsata et vario colore distincta. nonnumquam et colla et manus creta p
ungentes ut ad persone colorem pervenirent. et populum dum in ludis agerent fallerent modo in
specie viri. modo in femine. modo tonsi. modo criniti anili et virginali ceteraque specie ceteris sexuque
diverso ut fallant populum dum in ludis agunt. Que species argumenti translata est in his quod sal
so vultu incedunt et simulant quod non sunt. Nam hypocrite dici non posse existimo foras

219

exierunt. Humat quod sit humo tectum, sepultum. Habitudo fortitudo corporis
t spes. Habitus acceptus t corporis positio qualitas. Habissum genus lang ablaxatas.
Habena lorum frenum. Habitor haurit or. Hactenus usque nunc. Hahanay phiben
Hali uox despicientis t dolentis. Halips calips. Halat spirat redolet. Ha
us. Hamat uinciat t uincit circumdat. Hammon iupiter. Hamaucunclat.
hic aura nent. Hamat uinciat i. uinctis circumdat. Hammon iupiter. Hamaucunclat.
Hapsum uellus lane. Harundo canna baculus sagitta. Harseon genus gygantum.
Hase diuicio. Hasce has autem. Haud non. Hausit uorauit, ebibit, sorbuit. Hause sa
cratum. Hautsece non alie. Hebenum genus ligni. Hebet hebesce. Hebetat desicit stultus
fit. Hebetiores rusticiores infirmiores. Hebetudo fatuitas. Hebr[illegible] fluui.
Heccine t hecenide putas ista sunt. Hectasis prentensio sillabe. Hegloga cantatio.
Hei interiectio admirantis t dolentis. Hetoclita diuisclinia. Helyos sol. He
lice sol occasus. Helyce nomen stelle. Helespontum pars maris. Heliotropium herba t gemma
gemme. Hely deus meus. Helopes nomen stelle t anguis. Hellus rufus pallidus. Hemo
nes genus serpentis. Hemoroide uesice que crescunt in ano. Hemisperium dimidium spere.
Her dius t uir magnus t fortis in herilis domesticus. Hercules fortis heule uel tauo.
Hercitauum heredes. Heres filius successor. Herculane eunuch spado. Heresis
secta diuisio. Herediurn predium per diolu. Heroas fortes, magnos uiros. Heroico
metro i. carmine. Herem deserto loc. Heri pridie. Hermafrodite muliere in feria.
Hermageo mons latrunculorum. Herethe heresis infectum est. Hesperus stella uesp
Herinacius hericius t pectar foueis. Herebum profundum inferni t macula.
Herbitat i. herbe crescit. Hermo genus serpentium. Heroicis instrumentis uirilibus armis.
Hesperias occiduas partes. Hesperia italia ab hespero rege t a stella. Hesitat dubitat
ammirat. Hesie blesus t balbus. Heus adubium uocantis. Heu adubium responde
di t interiectio dolentis pro dolor. Hiamo margarita preciosa. Hiachinsi os
aperit patet cupit. Hiat tre t oris apertio uorago. Hibis quedam auis feda. Hi
almum uiret uiride. Hyades pliades. Hibnat sentit uaret hyemat. Hibiscum
herba. Hibna tempora t castra uilaria uel hyemant. Hiccine hic uel putas iste est.
Hicteris regius morbus. Hiena bestia que cadauribus mortuorum uiuit. Hyronia caul
latio. Hierontocomium senes infirmi pascuntur. Hydres serpentes in aqua ma
nentes. Hilic arbor huius fructus sicut glandines. Hylaris letus gaudens quiete se
rens. Hilia femora intestina. Himos odio habuis. Hymnus laus dei. Himi deus
nuptiarum t hymene t nuptie continet. Hinulus pullus ceruus. Hinc me hinc uel.
Hinniat cupit. Hypocrisis simulatio. Hyppomanes caruncula que nascitur in fronte
equi. Hipodomia prium nomen. Hirudo sanguisuga. Horribile infinitum. Hyrte hir
sute secos squamos asper. Hispidus spinos. Hyrcania poema cantilena. Hirobi
que ungulas non diuidit. Histrio poco saltator ioculator. Hiscere loqui tacere nescire.
Hiscit aperit. Histrix quadrupes spinos. Hister fluuius. Hystoria dictarum rei
geste. Hystorie t hystoriographi qui hystoria scribit. Historices fustes t
ligna aruspices auges. Hymenechion carminum nouum t nuptiale. Hoccatur criminatur
culpat. Hocce hoc autem. Hinleu apium anidum. Hocceales stelle in fronte tauri.
Hoccine hic putas. hic autem t uel. Holor fubule porcari. Holon grece totum latine.
Holocaustum sacrificium totum incensum. Hologrfia tota scripta. Holus herba plan
tata. Homo eo quod de humo sit creatus. Homo grece unum. Homousion unius sube.
Hografia herba fontana t hortulana. Homunitreae an hoies crant. Honom
grece nomen. Honos t honor laus gloria dignitas reuerentia. Honorat coronat
honestat. Honorificat honore muniat. Honorice munifice. Honorabilis
honori aptus habilis. Honocrotalus auis. Hora mora. sonus crepitus. Horma
anathema. Horus laus gloria. Horonatus audiens. Horono audito. Horrison
horride sonans. Horror abhominatio timor terror. Horret horresce pertime
scit. Horridus amidus. Horridulus horrifice auis formidabilis. Hortatur instigat
monet cogit excitat prouocat. Hostis per duellis inimicus in hostilit hostice. Hos
tiaci abutroque hostiliter. Hostire equare adplanare. Hostimentum pondus t lapis lib.
Hostia placatio immolatio mala. Hosce hos autem. Hospes qui commendat hospitium t qui
recipitur. Hoscine hos uel. Hoymeuses consiliari. Hermafrondo castrati. Hermacolor.
Hagregas pulmones. Humi terra. solum aqua. Humat sepelit. humo operit. Humanus
dapsilis misericors compatiens. Huiccine hic uel. Huccine huc uel. usque nunc. Hulocoli
arma equitandi i. sella & frenum. Humet madet abhumore. Humidus roscidus. Hu
militatis subiunxit. Humiliat subicit domat deprimit submittit. Hyppodromi loc
in circulo in quo certauit equi. Hipnat sonat tetat. Hypallage mutatio. Hypogfus grece
desperationat. Hilidi serpentes aquatici. Hymos fertes locutionis. Hilosat in silua nat.
Hidia uas fictile. Hidor aqua. Hydropicus aquaticus. Hydra serpens multa habens capita.
Hinc belua nocte ceruens. Hiasirosin syriani. Hyr palma manus t uigil. 7

Ingenios quod mente habet gignendi quamlibet artem. Inuentor dicit quod ea que quesit inuenire.
Unde & ipsa que appellatur inuentio si ubi originem recitam quod aliud resonat non quia inuenire
est in id uenire quod querit. Interpres quod inter partes medius sit duarum linguarum dum transfert. sed 7
qui inter deum interpretatur & homines quibus diuina indicat mysteria interpres uocatur in utroque.
Indoles proprie est ymago quedam futuri uirtutis. Iustus dicitur quia ius custodit & secundum legem uiuit.
Innox quod nocuit. Innocuus cui nocitum non sit. sed apud ueteres utrumque in differentis est.
Ilaris grecum nomen est. Iocundus eo quod sit semper iocis aptus & hylaritatis afrequentia sic nominatus.
Iocosus iocis usus. Inclite grecum nomen est. Nam clicon greci glosum uocant. Illustris nomen inde
est quod clarat multis genus splendore t sapientie t uirtutis cuius contrarii est obscuritas.
Idoneus quia duplicem habens donum. Incolumus a columna nomen hic que erecta fortis & stabilis.
Inmarcessibilis incorruptus & sempiternus quod sit sine marcore atque languore. Inte
meratus in corruptus & nulla temeritate uiolatus. Informis qui sine forma. Inbecillis qui
sine baculo fragilis & inconstans. Inanis leuis. Inconstans quia non est stabilis & quod placet
ei rursus displicet. Iactans t arrogans est qui maiore instruitur non adquiescit. sed propria quidam iam
iustitie & scientias in gratia. Iracundus dicitur quod accenso sanguine in furore compellitur. Ur
it flamma dicitur & ira inflammat. Incentor ab eo quod incendat atque inflammet. Incentor
quia praua suggestione admiratorem alienorum succendit & persuadendo inflammat. Inexpi
abilis quod numquam expietur. iniquo pergere. Inlaudatus non quia laudatus non sit. sed quia laudari non
meruit. Iratus ira actus. Impius quia sine pietate religionis est. Iniquus proprie dicitur quia non est equus
sed inequalis est. Interimpium autem & iniquum hic distare non nimis solet qua omnis impius iniquus non tamen
omnis iniquus est impius. Impius namque pro infideli pro & dicitur impius quod sit a pietate religionis alienus. Iniquus
uero dicitur eo quod non est equus. sed prauis operibus maculatur non christianitatis nomine censeatur. Inimicus quia non est
amicus sed aduersarius. Due autem res inimicos faciunt fraus & terror. Terror quod timetur fraus
quam passus. Inuidus dicitur ab inuidendo felicitatem alterius. Inuidios que ab alio patitur inuidiam.
Inuisus odiosus ab inuidia & zelo dicitur. Intestabilis est testimonium non ualet & quod operatur
irritum improbatum sit. Infamis non bone fame. Improbus dicitur quod instat & proibentes. In
portunus inquietus quia non habet portum i. quietem. Unde & importunum qui in naufragium ceco feruntur.
Infrenus hic est qui freni non regitur ut iumentum infrenatum. Infrendens proprie est inter se comprimens
dentes. Nam & frendere significat dentibus frangere. Unde infrendes infantes qui necdum
dentes habent. Ingluuiosus a gula & uoracitate dicitur. Inglorius quod sit sine gloria i.
sine triumphis. Ita inglorius inmemor gloriae. Informis inguis quod non habet forma
sed quod ultra forma magnitudine habet. Inuectator eo quod sit multum uectus uis in ma
litia. Inmanis quia non bonus sed crudelis & terribilis. Manum enim bonum dicitur. Unde per contra
antifrasin dii manes inmunes boni. Inmunis inmune munifice ut est in publico
uectigal. Inmunes ciues odere sui. Ita inmunis qui non facit munia i. officium fun
gitur. Est enim priulegio uacuus. Indempnis eo quod sine dampno illesus t sine
ulla culpa atque periculo. Inners sine arte & ob hoc nec opus quod de ullo. Inermis t sine
armis t sine uiribus. Nam semper arma pro uiribus accipiunt. Ignauus ignarus me
i. rationis & uirtutis. Ignarus non gnarus i. inscius t sine naribus. Olfacisse enim ueteres scisse
dicebant. Ignarus autem duo significat. t qui ignorat t qui ignoratur. Inmemor quia ob
litus est per dirutam memoriam. Inscius quia sine scientia est. Idiota imperitus grecum est. Impius sine pietate.
Inconsulte ab eo quod non accipiat consilium. Ita inconsulte qui est sine consilio. & in scienter atque ig
narus. Inepte aptus contrarium est qui non aptus. Inops quod sine terra est. Ope enim terram intelligimus.
quasi opem ferre fructificando. Alii inope intelligit in sepulturam. Inhumatus coemet

absentia surrexit cumulans. Ignobilis eo quod sit ignotus & uilis. & obscuri generis & nec nomen sciens.
Irreosus quia sudore corporis fetido putet. Ignotus ignobilis t exi prouiso uenientis.
Inpulsus dicitur eo quod subito sit & non porro ante uisus. Iudex pastor alumni
cando. Indigena uocatur quod sit in genitus i. in eodem loco natus. Impudens eo quod ab
eo pudor & pudicitia pecul abest. Impudice a pudore uocatur. Pudoris uero fo
tore dicitur. Incestus proprie illicita commixtione uocatur qui in castitatis sic uirginem sacram
t affinitatis sue proxima stuprauerit. Inteneeida est quod falsum testamentum fecit &
ob id hominem occidit. Inficiator negator quia non fatetur sed contra ueritatem inducitur
uenit. Inpostor interceptor proprie dicitur quod inter duos de medio tollit. Insidios qui
insidiatur. Nam proprie inside est dolose aliquem expectare. Unde & insidere uocatur sed.
Inemeta i. sine cincta qua pcingi foret iter non permittit. Inuestis i. sine uestimento.
Non dum enim habent stola quod est signum maritat uirginitatis. Iscurra uocatur qui ea esse
quipia consectatur. Iam dudum paulo ante. Iaspis gemma fuluia. Iactepie Iappendere
uenio. Iaculator qui iaculum mittit. Iactura dampnum uanitas profluens liber [illegible]
&. Iathia pfecit robustus. Iantoc ioces duorum fratrum uxores. Iaraq stani. Ialiu grece
uitrum. Ianiportoy t dii iuriani. Iacinct gemma color glaucus. Iaculat sagittat.
Iambolum detractio maledicto in iambis. Ianua ostium ingressus. Ianitor custos ostia
ri. Iactat uexat pisic gloriat. Iaculus opidum. Ianiculus rome mons. Ibex capra agrestis.
Ibulas solidos. Ibiseus herba. Ibisca herba. Iconisma figura ymago. Iconiarpus
sio. Iactcolacism uulus. Iactuat subito pcussit. Icon grece ymago uim ycona. Iconomi
ullic dispensator. Idichun consilitor. Idonea certa. Idolum sculptile. Idolat qui
colit idola. Idolatria seruitus idolorum. Idus diuisio ab edendo t adedibus i. diuare diuidit.
Idilion pauorum usum. Idonea consuetudines. Idasilua tiana in id. Idea figura
ymago. Idos forma. Idumas manus. Ido ce mag. Idida salomon. Idedide ide
rempe t idum. Ierarches princeps principum. Ierarchia pfurtata sca. Iethel non dum.
Ierion t ieraticon sacerdotale. Ierce expulit percussit. Ieiuni abstinentis. Ietiophagi
dicti quod cum piscibus alantur. Ieiuna extra t extale. Iectat cleuat. Ignoscit indul
get & parce donat. Ignauus segnis iners. Igni orbis circulus. Ignobilis degener.
Ignifer igne ferens. Ignitus ardens ignitior ardentior. Igne torridus. Igil auis
quadrupes. Ignari loce igne genens. Ignominia infamia scandalum obprobrium
confusio. Ignote alieni. Ignouit ueniam dedit. Iliaceus iusca. ilum ilio. Ilex grecum.
Illaqueat includit. Ilios selios. Illic fallit. Illexit decep. Ilium triste tiana inde
diacritanum. Ilisirica herba. Illibata inducta conclusa in maculata. Illatio inductio.
conclusio. Illidit concutit contundit impingit. Ilico continuo. Illiccilla autem. Illo. Illuc Illic.
Illecebra gula deceptio. Illac fasc illic hoc. Illuuies inmundicia. Innuus innocens.
Imbricibus latibus lapideis tectis. Ima ultima inmina profunda. Impingit in docet. Im
molat libat mactat. Impat precipit iudicat. Imere quod cotidie uestimenta & corpa
lauantur. Improperium obprobrium contumelia. Impetrat adducit certis. Iumera dies grecorum
tat. Imbri pluuia turbo tempestas. Impellit cogit agit. Imminet instat. Implorat rogit.
Impius profanus iniustus. Impiger non piger i. uelox. Impetit consequitur acgrauit. Impertit illidit
in oue. Impostura fraus scrofa dolus. Impostor strofarius dolus. Imbuit docet
instruit. Imperat sepe impat. Imperium potestas dominatio regalis... Inanis uanus
friuolus nugax. Inauspicat sine questione auspicat. Inachus sinum. Inabstinens ignotus
nens in patiens. Inaccessibile quod non potest accedi. Inanimis qui non habet animum. Inauspi
catur sine requisitione. Inbirnauaga. Inbibit mitius uoce emittit. Inbecilis infirmis
sine baculo. Inbibis sine barba. Imbuit inicit. Inesans festinans. Inuentor
simulator. Incentiua cupiditas. Incestum enim eum parentes t quod quod inilli incestus commodi i
uit. Incassum frustra sine causa. Incompesce conpesce. Inertis in esse in festat. Increpuit so
nuit. Incola aduena. Increpat corrigit uituperat. Incentiua ornamenta. Incentat
aduentu. Incensum thus. Incedit uadit it. Incendo duris i. cum concreto duris. Incolimis
desfuit. Incaluit arrisit inflamatum est. Incubafaus. Incuria neglegentia uilitas. In
culcat ingerit insinuat. Incubit supruit appetit in currit. Inconsulte in solem
in adeo. Inde dis. Incandiunt feruunt in est. Incommium pro t non pro sente. Inpugnare
in cessere. Incubat ales i. fouet oua. Incitat cogit. prouocat. Incentiua femorum
diuisio. Incentiua enim numeri t cumul. Incrassat in uim & pinguesc. Inclitum
fulget. Incolumis sanus sospes. Increditur augmentat. Incompi in decens. Incautum in
pudor. Incerti fallax. Incomia clades ruina. Incolebit in cultus. Incessat in rerum
uituperat. Inchoat incepit. Incolit ponit in habitat. Incoma mensura militum. In
comitatur sine comitate. Incondite incomposite in suls. Inescat colit in fauat. Ineu
erantus in dubitante. Inefas festa. Increpitat ad hortatur. Incontaminatu fedus tho
nestum. Incantu unctum. Incubus qui hominem grauat per sompnum. Indago in uestigo in pro.
Indago genus ferarum agitatorum. Indempnis acquisit donatur ornatur. Indecens in ue
niens. Indempnis sine dampno. In [illegible] claram in ferre. Indecor in decens. Indif
ferens mora non faciens. Indefessus infatigabilis. Inde postea hinc. Inde pap [illegible]
Indicibilis ineffabilis. Indicium documentum. Indicat manifestat. Indidit in serunt in
posuit. Indide exim t in dare. Indifferenter indiscretum in diuidit sine uita. Indi
gesta cuncta confusa ille obra. Indo [illegible] habundantia frugum t copula. In
dig inops indigens. Indigentia inopia. Indigetes dii post romanorum. Indignum
in honore in indignantium [illegible] Indignatur uastatur. furit. Indigum ingruit.
Iadipiscit acquirit consequitur. Indirruptam integrum. Indere inferre in serere. Indiui
duum indiscretum indifferens. Induxe iussit coniunxit instituit. Indocibilis qui doceri
non potest. Indomitus in ferre asper uelox. Indoluit ualde doluit. Industria sagaci
tas studium ingenium efficacia. Indupator imperator. Induuie induuita. Induci
spatium. Indubitatus certa indubitans. Indulget concedit pmittit dimittit. Indulto
in dulcorat dulcescit. Indupedat impedit. Indusiaru uestitur. Inermis ut
sine armis. Inergumini insani demoniosi. Inergia ianiusias. Inextricabilis inene
dabilis inexpugnabilis. Inexpetit insolit in auit. Iners sine arte. Inertia in
pigritia. Inepties res in epte stultitiam. Inesca cibi inlicit. Ineluctabili itaque
Ineuitabile quod non potest uitari. Inexpiabile quod non potest mundari. Ineptie per cibum
Ineuncte incipiente. Inercticulus mitius pessimus. Inexpectatam in prouisa. Infaust in
felix ignominios. Infusor preraricator. Infandus seruus scelerati non dicendo nunc. In
fasti in honore positi t qua dies fas primo. Infacetus imperfectus. Infans non loquus fecit. Infa
mia malus rumor dedecus. Infensus iracundus. Infestat molestat uastat. nocet.
Infesti molesti nocuus uel incredul. Infex non facit uincit colonum mulct. Infer qui
mortuis immolantur i. placatio inferorum. Infesitu in calisto. Infestat negat t
contra dat. Inficiator in dote maculator. Inficior contendo obsono. Infitiam commo
instruo in fluo. Infici inmergit dicit. Infesi or nego contenior. Infitias in dicta negantio. Infing
tingit colore mutat. Inflans tumens. Influit dure in pace non oris. Inflexa inclinatio
Inflexuos qui flecti non potest. Inflamat incendit. Informis sine forma rupit. Informatio
struit docet. Infula honor uitta sacerdotal. Infurat suspendit. Infuit rigid pinge.
Infronte uinct indigest. Infrendens frens. Infrangit in festa cum mitit. Infrunt in
pudens priuus perdex conuicios improbus uag. Ingruit grauit irruit inuadit imminet.
Ingenuus nobilis liber. Inguem pars uendor. Ingurgitat irrigat deglutit. Ingeminat
duplicat. Ingluuies gula auiditas. Ingit suggerit in fert. Ingenium quod intergenium
capacitas uirtus. Ingitpang. Ingens magnum. Ingeminat in grauit erupit. Ingenitigent
sic dolos. Inhians cupiens impediens. Inerbens uirandens. Inhibe colubris compescuit.
Inchaos in haeret t fixa. Inalat inspirat. Inhumanum in inferior in munisice. Inhumat
in sepulte. Init incepit inicat inchoat sacrificat. Initium principium. Iniugis qui a cultu iugum.
Iniugo coniugo. Inlimos qui limo intingit reos. Illuuies squalor in mundicia. Inlauit
cat. Inlinguis mutus. Innuus innocens. Inmanis ualde magnus. Inmanis in pfert. Inter
in dign. Inmodat immodest. Immanis crudelis ingens in furius. Immensus copiosus.
uiuit. Inmoc in moti. Inmemor oblitus. Innatum quod naturale est. Inmanis crudelis. Inmeat in
plorat. Innocuit confidit. Innix in nis. Innomis in cibens. Innorse in dicat uanis fac. Innox
innocens. Innare inenatare. Innuit in nouat. Innuba que non nubit uirgo. Innuens sin usa.
Innuit nutum signat. Innoxius ingens in manus. Inops sine ope. Inodor sine odore. Inopina
in pinguis. Inolesce in cresce ingere. Inopin in opinat insperate. Inoblitus inmanis. Inolia

rorra i olea p̄ clara. Inefficios inutil. Insolentem i usum uen. Impulsor in
citator hortator. Impetrare impendere irrogare. Inpinsu subito. Inportuni i pb
ingrati urgent ubosus. Impig capite i cludit. Impubes imbebes. Inpostremo p̄ ea
tande. Impensare consumere. Inpptabit illesus. Inpp̄ra i aperto i publico.
Impendiu distributio. Inpinsus an inuisus i caute. Impubesco cresco i celesco.
Impellit p̄suadet. Impos i potens. Inpceps deorsu. Impietate i saeuitia. In
pcato optare maledic. Inplis n dn uir. Imppetui maledictio obpbriu. Impperat.
obic. Impulsat cōtat. Impbat ēinnat. Inpune sine pena. Inpunitas uenia.
Inquilinus rustic uillan colon. Inqm dixi dica. Inquinat polluit. Inq̄etat fatigat. Inqo
dico. Insolens inportun i patiens t similat i cusat ēinnat. Insultat deridet de ludo.
Inpen inuente pior t apro t maledico. Insidiat fraude appetit. Insectat insequit.
Insulis n ḡ dēe. Instaurat recuperat. Instruit erudit ornat. Insignis nobil clar eggi.
Innyx inpissit. Inspicat falce diuidere. Insomnis sn somno uigil. Insic infrec infixus.
Institor agapa. i. institutor negociator mercator. Insons inocens. Insuesc ōc ō sueta
dine fac. Instar similitudo magnitudo. Insignit exaltat decorat; depingit. Insigne
dec. Insipidu acbu sn sapore. Insilire i ruit incep. Instantia pseuerantia. Instigat
docet secat cog incitat. Inseran tarda. Inspirat insufflat; Insistit ōsistit. Insci
nesci. Insinuat intimat notu fac. Insignat designat. Insistat instat pseuerat. Inso
lenter ingenioso. Inspeculare loc alt unt longe uide pot. Insiculat i scribit. Instituo
dispono informo imbuo. Institutu exemplu ppositu dispositu t uestes matronar.
Intact integ inuiolat. Intaminat i ōcussus. Intimi intpres medi i. mediator.
Intcalares dies inposit. Intrsum inti. Intercluse impedit. Intestinu intnum
domesticu. Intexe i serto. Intdiu int die & nocte temp. Intcip inponito. Intula
tiba q̄ crēsc int lapides. Intea incert. Intepit i calesc. Intpellat incedit relucitat.
Intimat inficit. Intepestiu inportun. Interminat minat nuntiat. Intra loca int sū
h loco. Intlic inminat intunet t piceat. Intrib gen holis. Intcalat intimat.
Intcapedo intcisio intuallu. Intpolat intrumpit seggat. Intori inti. Intimi
sn timino intiect. Intstitiu intuallu. Intimas nares. Intepestu mediu noctis. Intc
ydropss. Intti inanis. Intcussus ydropic. Intnicium bellu u nullus euad. Intc
pies i modatio. Intē distat. Intestat testimonio ñ ōfirmat. Intpretatio p la
tio smonis. Intpinnu mediu solariu. Intcapulu medietas scapular. Intcalit int
ponit. Intlunu inpositio sol & lune. Intluctat impedit reluctat. Intpula int
epulas. Intps expositor alieni smonis. Intorsit i fixe. Intestabit hō sn fide.
Intrabilitas asptas. Intremuit timor e. Intestinu ciuile bellu domesticu.
Inuet uidet; Inuice alternati. Inuidia helus liuor obcecatio malitia. Inuehit
inmittat i fert. Inult inuindicat. Inuestis inbbes. Inusitare usitare. Inuole
origine. Inuoluero manserit senuerit. Inui deui asp. Inuehit infund. Inuisor
inuidens. Inustat i ust incobust. Incomod inuti. Iocund delectabil. Iocus
gaudiu lusio. Iocista q̄ ubo iocat. Iota gra litta. Iolia specula. Ioue tonitrui
t tapidu ignem. Ion hebraice litta. Ionie pes i metr. Ioppo grē equ. Iotacisme
cm. Ior & dan duo fontes. Iprbolic supb nimi elat. Iris arcus. Ipothesis ōdi
tio. Ipoteie ōmonat. Ipofora obiectio. Irrita uacua. Irritat euacuat. Iri
tat puocat uas. Iri bbi sorp. Iri heriti. Irinai pfutura. Irq̄ angti oculor.
Isoxisici pisces salmo. Isti hic hic gre tra. Isagoga intductio. Isingia gre eq
noctiu. Isingiuos equnoctales. Isosillabu equsillabu. Isopleuros eq litta. Istx
inte. Istrasia t pdus. Ithea patra ulyxes unipse inach. Ister danubi. Ista regio.
Iure mamane. Ideitido tm atq; tm. Itin t iinerariu longu ite. Itus gress.
Iude simult tantide. Itabile alterabile. Itaco tm. Itur gsturus. Itane putas
sic. Iugu sumitas montiu tr t lam. Iuris ōsult. Iurisprit t doct. Iubar splē
dor. Iugis ōtinuus. Iugeru gleba t rib; inear. Iusiurandu iuramtu t fed pacis.
Iungat ligat. Iugulum qi iugu amputat. Iugat copulat. Iuxte taxe. Iungula
are iugi. Iunceu iungeu lectule. Iuscitu aq coctē carnis. Iuger dieta ant.
Iuniores uatij iuuenes. Iubileus ann remissionis. Iubilu gaudiu i cantu. Iubilat
exultat. Iumtu pec aial. Iudex arbit. Iurecte scolastic. legis prit. Instat urget
pstens ē. Iusticiu publica iuris statio. Iutrea labat inponebat. Insonia ab
insanie. Inpolatio obscitas. Intcane incaut. Indoles boni ingenii. Illecob
ōlectationes. Illex deceptor.

K

Karholeus uniusal gcū ñ ē. Karus gcū ñ ē. int & kaitas. Vn & eukaristia
sacrificiu. i. bona gra. Kalende a kalendo. i. uocando dicte. Kaio ñ gre uoco t
dico. Kyrios dominū. Kyrieleysan. dne miserere. ymas nob. Kanarides anuq
fides. Kere. i. salue. Kathedra sedes. Kalibs sta pena t ferrea. Katrgoru pdico.
Katadisin abolitio. Katacumbas sic tumba. Katapl ssino adoptio. Katalog copulatio.

L

Luculent abeo q̄ sit lingua clar & formosus splendid. Lector dr a legendo. i. p eren
do. Vn & nam dr lege qd uiste. Na q legit, inste p̄cetua, ut crebris legum
fructa ōcta tris. Ite lector a colligendo animo q̄ legit qi collector sic ill ā. Qui le
gis flores. Locuptax ñ ē eloqns. Lec hy ... fa lacta ... io gaudens. Locuples ii
locis plen & possessionu plurimar posessor qmadmodū doc tull de re publi
ca i libro scdo. multaq; editione omni & boni fine ... i pecorib; & i ōmge possessi
onib; ex q̄ pecuniosi & locupletes uocabant. Libat dicit al. q̄ libent do
nat nec murmurat. Larg long a linea dicit pp q̄ sic porr ... Larg dapsilis
beniuolus gratis. Long a linea dicit eo q̄ sit simil linee. Longeuus qi longeuy
& longi tempis. Longanimis sue magnanimus eo q̄ nullis passionib; ptur
bat. s; ad inuisa sustinenda patiens ē. Cui ōtrari ē pusillanimis angustus
& i nulla tribulatione subsistens de q̄ scbit. Pusillanimis uehemt i sipiēs.
Leuis ob instantia x uagatoris appellat ga leui motu inrūs. nec ista nec illa desidat.
Lubric abeo q̄ labit. Labens int du uelox ut labe nipha polo ; labe piaus.
Cursu et lapsus celerior ē. Latro i sessor uiar a latendo dict. Meli au latō
ē inqt latro ob latro insidiat uie. Lanista gladiator. i. carnifex tusca lingua
appellat a laniando scilicet corpa. Lacessitor pturslatione dicit a canib; t
afexis qui solent latrando puocare. Lenon ōciliator stupri eo q̄ intes miserorū
blandiat & deliniendo seducat. Libidinos abeo q̄ fac q̄ libet. libidinos
a libo q̄ impellat corpo pingit. Luxurios qi solut i uoluptates. Vn & rebra loco
mota luxeu dr. Lascuus q̄ sit laxe. i. solut & uan. Lymfatic q̄ aq timat
qm gci ydrasoba dnt. Lymfatic ppe dr q̄ iuiui ex aq gtrahit. cui ... ē huc
atq; illuc erre a fluore aq sumpto uicio. S; h poete ta gen nois pstosis ut
paro. Languid egr. Lurid q̄ sit pallid a loro dict q̄ hui ini heat cute. Le
ps a prurtu iunnio ipsi scabie dict. Vn & p p. scbi debet. Lusc q̄ ex parte
lum scat sic lusios q̄ uespe mich uidet. Luscos coclites dixert antiq. Vnde
& cydopes coclites legim dictos. q̄ unu oculu hre phibent. Lo c laut i
mund. Lupa met ex rapacitate nocti q̄ ad se rapiat miseros. ; apphendat.
Labra signi. Labru tbun. Labos honor. Labrusca agstis uua. Labes ma
cula pueces ruina. Labit uacillat lubricat. Labru labiu inferi a lambeu
do. Labat decidat mouet iuriat. Laban candid. Labe gce capelanne in sil
labanin ōceptio littar. Labesc fortuna pdit copellit. Labefac comouet.
Labefactat ad meliti desliuc ōuellit. Labria q̄ alienos filios seduc. Lap
sari sepi labi. Labr t lapsu anuls. Lapsu peccm. Lacunar lacaq fo
uea aquar. i. piscine. Lagar tectu dependens. Lacertu brachii musculus
i brachio. Lacena uestis q̄da t cutina. Lacta ascia. Lacessunt puocanto.
Lacant instigant. Lactat lacte fouet. Lacteo lac sugo lacto lac pbeo nato.
Lacinat discerpit. Lacinios pannos. uul riat lacat. Lacinia legna pallis.
Lacessit sepi irritat. Lacimones reges. Lacrios fortis i lactis. Lacruc
q̄ lictat. Lacat q̄ pauc. Lacine dicit a lacando. Lacuna medulla. Laca
ride tiba. Lacer curinat anrib; Lacunale latina. i. lucina. Lacos uasa quib;
sacrificat. Lacres par ulyxis. Lagena uas uinariu. Lare pplaris plebeiis.
Lalla ancilla dormit aut lacta. Lallat lac sugit. Lamia dea silue. Lamie
ōspirationes pplor t q̄ bnes i nocte demoliat. Lampas lata lucina. Lamina
flex ōcupit. Lamina tabula auri t percussu. Lanio mortcifex carnifex a lanc
ando. Lanugo lana t pili humani. Lanterna mundaro. Laniat lamat. Laniu
grce fetu. Lanx libra t pend patella stata. Laniat truncat lactat lamat.
Lancea hasta pugio. Lanceola tiba. Languit desic egrat. Lanos lauernos.
Lappa tiba. Lapsidum t lappaciu. Lapinas tabna t uinariu. Lapicedina loci i
q̄ lapides cedit. Lapicida incisor lapidu. Laphite gens thessalor. Laquear
lacunar t calui t ornamentu tector. Laquearia picura t fenestre domor. Laquari
ligare & amputare collu. Lar. ris. loc igms t honesta dom. Lares penates.
Larua umbra exanimis t larua demonior. Largit donat. Larbatio morbus
rapitane. Larnitu laniantium. i. spes q̄ lintt tma. Laris cgappa t psunda
t demon t erranti umbra. Laser hol pigmu. Lasciuia carm uoluptas t iocus.
Lasciuus feruid i granens. Lasciuire luxuriari. Lassus grauid fess. Lacessit
fatigat. Laterculus leb hystoriat. Laticlu antina lolnu. Lator auctor ductor
portator. Lat portat. Lat secess ampl latina. Latiaria de late sua. Latex fons.
Latibulu latebre obscur loc. Latrisc latitat occultat laox. Latro pdo. Latrat
clamat gannit strepit. Latona mat apollinis & diane. Lathomi dolator lapidu.
Lata cult diuini. Lateclaria uestis regalis. Latruncat pugnat. Latrunniu
cadiens t uincula carcis. Laut laudat placat delicat. Laurea palma co
rona. Laureat coronat. Lauru arbor. Lautie decsit. Lauina ferra ... bnu
t dea siua. Laxit pelinis dimiss solut abrupt. Laxat solut dirig infert.
Lenocinant suadent ipta. Lebes cacab; t minor olla t paries cognalis.
Lebornicis nauib; Lecebra uoluptas seductio blanda. Lectica bora ōtiniui
pausatio i nocte t lect. Lectissima pciosissima. Lect pbat elect. Lectitat
crebri ... fluct maris. Ledona maris recess. Legit collig ōiungit nau
ga ... Legu ... lanx. Legat ... minor alego gas. intto. Legamina genus
fa ... t legum. Legatu ōsepru testamentu cyrografu. Legatori ōscript heris. Le
gum legat. Legifer ... gis lator. Lemb parua nauis t uncta cui q; rei. Lemura
dies fest lectie. Lemures dii inferni larue. Lena dicta tabce palla linea.
Lenis blando iocund ... an incers in leue ... Lento card flexibil ociosus
languid ... Lem ... mitigat mollit. Lenesc inbetre habundat. Lenticula
pisa legumi. Lenocogia duplex uestis regia. Lenocinu seductio t habitatio
meretricu. Leno domestic assecla ōsiliator meretricu inductor i honest t i hone
stis reb; ppost. Lenit mulcet. Lenticulu ungulu. Leon grce rex. Lepard lynx.
Lep. pi pulcher. Lep. ris aial. Lepid facund urban eloqns uoluntari. Lepor
pulcritudo. Lepta filia fris nepta. Lepista gen uasis. Lepastes uulgo dr cu post.
Lepando epforu. Leru mulsi t sica. Lerna pil. Lelus offens piditat molat.
Lesia paradis. Lactat gaudet. Letam stere t aur. Letu mors. molle gramen
sicalia. Lethes oblui & ē flum infnale. Letargus oblimos. Letem usq; ad
morte. Letio lanat ... o. Lenis sine pudore. Leuis uelox t uoluptos. Leui
athan speus dnico. Leuir hr fr uxoris. Leuus sinist ōtrari laborios. Le
uca hr ... ce gre dicum. latine inuist. Leucos gre albu. Leuig dealbat.
Leucatoriu uestis ... Leusata gen arboris. Lecan urina t liqr q̄ si
qs asp gat ne ge incantari. Leugeis natantib; Lexeis pausatio. Lexius cōtio.
Libat sundit sacrificat degustat tenet. Libra affrica. Liban sacrificu. Liba pa
nis coct. Libani potentes t dii fortes. Liban mons candidatio. Lib codex
t hō q̄ nulli seruus fuit. Libi filiu. Libe libtas dedit. Libtin fili liberti.
Liberat ōcurat placeat. Libe fiducialit. Libellu codicul ponderales libri.
Libido luxria t prauu desidium. Libit uoluntas. Libucu feretru t mor
tuo lect. Libra trutina. Libritpensat arat. Librari scriptor. Libra
xii. uncie. Libo. as. ōsumo i molo. Libria nauis maior. Libuit placuit li
cet licet q̄muis. Licentia uoluptas licitu. Licitat auctioi t uenditioi ex
ponit. Lictor minist crudelitas gladiator. Licia fila texentiu. Lica
toriu lignu q̄ tela obuolut. Licini limosus. Licisciat pascit. Lichinus
lapis purpureus. Lichinu lucerna nocte. Licisca canula ex lupo & cane nata.
Licentiosu ppu t estimatu. Licius unn t flagellu. Lienosis dolor lienis
splenis. Lientia flux uenos de uiscerib; Ligustru tiba t fruct arboris. Ligata
ligam ligamtu. Ligit lambre uorat. Limis obliqui i. transūs un limina.
Limbu grt cemu. Limes t min. Liminu exiliu. Lymfatic insan a limfa
du stelle pgatio i uiui fonte cecidit q̄ mox degustauit lymfatic fit. Lime
i ostio i ferior & super. Limnisc uirgula int geminos punctos iacens ÷
Liminata cogitationes acceptata. Limat corrig. Limonu filu lectum.
Liniamen similitudo pictar. Lineuit lingit. Linea sepis. Lingit i pung.
infic sup ungre placat. Liqda fluenta. Linqt deserit peccat. Linguosus
linguax. i. copiosus lingue. Lingula ... culus ferre i calcarib; t ... Lipp
q̄ oculos dolet. Lippen qui oculos lacrimantes hnt. Liqda liqres. Liquam flum
t salsugo. Liquit apparent patent. Liqns patens defluens. Liqscens liqd.
Liqdo certe manifesto. Liqt defluit labit. Liquid purus limpid clar. Liqt
ōstat patet claret manifestu ē. Liqfiens liqscens liqns liq; fac mollefacit.
Liquita pa. Liric tari. Lirue anguis. Lirans arans. Lis. tis rixa ōtentio. Litat
immolat placat obsecat. Litides figure duo negantia q̄ unu affirmat. Lit unct ime
tur. Litigat ... Litubia. Litmtanens i litmo. i. corneo. Litbacul ... us quo
auges inunt. Litesinos macitatio. Litui tornitu. Lite alie ... Lit hales co
munes qb; multa ōueniunt. Litbales qr cu ille nouerit q̄ lib̄ scbit. Litargia oblimio.
Lithos lapis. un lithostrata. Litata sc̄ta. Lithologia lapidu collectio. Litigiu lis.
Liuor i uidia dolor t macla corpis. Liuens inuidens. Liuescunt nascunt nigrscant.
Lint estas t cauma. Liuida ubicoeuenenata. Liuid inuid emul uultat. Lixonum
dicta. Lixa aq. Lixiones aq portantes. Lixare aq coqre. Lixa fimus incomari t
lixios lecator. Loculus marsupiu t feretru. Lopes diues copios. Locusta gm
piscis. Loci mal ... t ... Logion panni excugta. Lomentu smegma. Lo
dix lacina uestis pilosa. Loxia dubia respons. Logos grce smo lat inde logica.
Longiuscule longe. Longanimis patiens sustinens. Loqx tibos. Lorica thorax.
Lubens libens. Lubric lans instabil fallax. Lubricos labiles caducos. Lucilu uas
ligneu. Lucubrans uigilans. Lucana feba. Lucar negociatio. Lucubratiuncula
parua lucis ōtinuatio t uigilia noctis uni. Lucifluus lucefluens. Lucanaria loc
agr ... Lucratu certam. Lucora palestra. Lucru lucellu dimunuc. quest.
Lucnariu candelabr. Lucullen gen marmoris albi. Lud lectat scolariu legentiu.
Ludicri inutile. Ludificat fallit. Ludibriu dedec cpie. Lues pestis calamita.
Luit pena irrogat patit. Lugubris luctuos tristis. Luget flet. Lunarosea. Lun
dat lauat psoluit. Lubare ... Lumbric uinus ex lumbis oriens. Lubrinis
int lumbos ... parvacule ... adiacentes. Lugutu smegma de uariis hbis
ōfectu. Luntula uota t monile a luna dicta. Lupea ... Lupanar dom meretu.
Lupat gen fren. Lupasaro lupea lustru. Lupina tiba. Lupes sacdos. Luco
palleo. Lurid pallid. berris luto polluc. Lurare ... Lurco ... glu
tonus. Luse monacte. Lusiram deceptio. Lustrat cinc circuspic. Lustru qnqnniu.
Lustr ... bnuif cubile t frnat. Luss fr marite ... Lusca gen ligni. Luc
tor lusor deceptor t ... Luteus croc color. Luter pelui uel
... pber. Luc lctu luctuos ... Lutu ... ligna ... Lutosus
lutens. Luculent sordid. Lyxeus laxia. lesciua. Lux flam. Luxat luxat
efflat ungere. Lux lucne candele funicis. Lucis nauis piratica. Lucus mini hac.
Luminu ... Lum gen nauis. Lipore elegantie dictionis. Lib cortex.
Lanna ... uestis. Lucepelus. Lenicna. Lutus rose rubens.

M

Misericors a copaciendo alienę miserię nocabulu ē sortit. Et h̄ ... appellata misericordia.
q̄ miseris cor faciat dolentis aliena miseria. Non aū ubiq; inuenit h ... ethymologia.
Ñ ā ē in do mi ... dia sine ulla cordis miseria. Mac. mag ... gla. & ... c ...
... as. ... aui ... sup. ... intima ... it ... Marc est
... urnit ... ē ... osta ... hostia & mag aucta. Manifie dr ...

alicui multa munera dat. l. qa mun' fun. i. officiu q debeat ad multos. Dicit' un
inseх qa muria fert. Magnanimus ab eo q sit magni ai. & magne uirtutis.
Cui (con)trari e pusillanimus. Magnifice a magna faciendo nomen tulit. trisyll.
Mansuetus. l. domitus q manu assuet'. Modest' dict' uir & temp(er)ie. accepl
qoq nec nim agens. Mitis lenis & mansuet' cedens implicitis tuis & ad stim
da iniuria tacens qi mitis. Mutus qa nox ei n est sermo non mug. Vocale n sp(iritu)m p
nares qi mugiens emittit. Memor l q tenet. l q memoria tenet. Magist' maior
i statione. Na sterion grece statio dr. Minist' minor i statione. siue qa officiu debitu
manib; exeqt. Maior. Minor. Minime animo monachus q p(er) eu n statale
Maximi aut inuis aut etate. aut honore. aut facundia. aut uirtute. aut oib;
mag eximii. Modice paruus s; abusiue ceterum ponabit. Modo a modo sal
& temparato. Medioc(ri)s q modici illi sufficiat. Miser p(ro)p(ri)e eo q felicitatem
amiserit. Sedm au ciceronem p(ro)p(ri)e mortuus q i tusculanis miseros mortuos uo
cat p(ro)pt(er) q amiserit uita. Miserabilis q sit miserie habit. Mest' natale c(en)sus
n casu. Certus ta n a n(atur)a mitis & ai. Vñ & mesti. Mendicus dict' qa min' h(abe)t un uita
degat. siue qa mos erat ap(ud) antiq(uo)s os claude egeni. & manu gerendere qi ma
nu dicit. Mendax q mente alii fallat. Maligni qa malitie uoti l op
pagit. Malus appellat' a nigro felle q g(re)ci melan dicit. Vñ & melancolici ho
mines appellant' qui & (con)uersatione humana refugiunt & amicor(um) caror(um) suspe
ti s. Malicios' deterior malo qa frequent' malus. A malo n peior dr. Melior dict'
qa mollior n dus aut ferre na meli q si molli. Minax a facie oculor(um) qn furiose
ardescit ut uidens ampli(us) p(er)timescat. Minator e monitor. S; monitor dr cu p
nunciat adu(er)sa. Mulcator q blandis ubis mulceat ad declinandu animu [illegible]
latio a mulso. i. q accepta lenitate sol& fauces dolentes aut oppletas sordib; [illegible]
chu. Meretrices appellant' q cast' designant a merendo scilicet. Vñ lucanus.
[illegible] merator i ag(ri)s. Mollis q uigore sex(us) [illegible] dedecore.
& qi mulier molliat'. Macer a macie & macies a [illegible] eo q inmoderata libido macies
faciat. Mane manuane. Moribund' morienti simil. sic uitabund' uiuenti similis.
Qn n dicim' mortuus e. ue mortuus e. Moribund' au n ue n(on)dum mortuus e. Me
retrix dicta eo q p(re)tiu libidinis merat. Vñ & meritorie tabne. Na & milites cu stipen
dia accipiunt mereri dicunt'. Morio a more uocat'. eo q n intelligat intellectu. Mulio
dict eo q p(re)sidet eisdem uehiculis. Macia sepes l mur absq; cemento. Machinat' insi
diat. mala cogitat. dolu molit'. Macta mag(is) aucta. Macte gaude. Manzer filius
scorti. Macer tenuis exil macilent'. Macru grece longulu p(re)sum. Macellu uendicio
carniu. Mactat decorat. Mausoleu sepulcr. Machinam(en)tu triumphu. Machera
grece gladi' l lagu'. Macrologia p(ro)lixe sermo. Machina in(st)r(u)m(en)ta fabror(um). turrita l
munitio mur(orum). Machia pugna. Macula uicii nota. Macerat cruciat extre
nuat angit. Mactat diluto libat occidit. Made asp(er)ge unguento. Mad&
madesc(it) infundit humid' fit. Madid' humid'. Madare madefacere. Mafors
fortissim'. i. mars ds belli. Maforcia roma. Magnes lapis. Mage mag(is).
Mango mercator q res co(m)parat ut eas cari' uendat. Magistrat' senat' p(re)ne [illegible]
d(omi)natio. Magudaris gen frugu. Magnifice p(re)clar' eximi'. Magalia mapalia
case castror(um). Magnope magno studio. Magnalia uirtutes. Maga medica obstetrix.
Magestas gl(ori)a fortitudo maior. Malus arbor pomifera. malu fruct' ei'. Ma
lagma singula medicina. Malo mag uolo. Malefid' p(er)fid'. Malas maxillas.
Maliuolus maleuolens. Malleus marcell' diminut'. Maledic' (con)uiciator. Malefic'
malefactor. Malignat' adu(er)sa l mala seq(ui)t'. Malua alui flum l cas l deficiens.
Maliloquus mala loquens. Malus q(uo)q domi' [illegible]. Machomen' leuis amator;
Mal' maciani arbor amara poma ferens. Malomell' dulcia poma ferens. Mal
loneus bachic'. Maligo malignans malu seq(ue)ns. Malue tilia l mala oliua. Malesuada
malu suadens. Mamma mamilla papilla uba. Mammona diuitie. Manifestat ostendit
publicat. Manat erit effluit. Manc' carens manu. l fili' neceris. Mancipat sub
dit [illegible] uendit (con)iungit. Manticulat' decip(it) fraudat. Manes defunctor(um) aie l dii
& dee inferni. Mamma mamilla manipula. Manulo aq(ue) male uiuoli. Manu
bii p(re)da de hostib; l res manu capta. Manicat mane uenire festinat. Manubla
tractio doctrine. Manuale horariu l q(uo)d manu (con)cludit'. Mantica pera follis. Mannul'
caball' breuis. Manstrat mane & frequent'. Mandauisse mandaui. Mandit comedit.
Mandibula edulia. Manipul' ligata frumta l milites c(entum). Mansuetu solit' e l
mitis factu e. Mantile palliu. Mancipiu q(uo)d manu subdi l capi pot' l seruus. Man
ceps q retro exercitu adit l uictor. Manumiss' de seruitute libat'. Mansionari'
edit' custos ecclie. Mania i memoria l insania a furore dicta. Mantica manuale uadim.
Manifex manu faciens. Mansurus eri'. Mandragora h(er)ba simil peponi [illegible].
Manuprupt' manu fortis. Mappula manutergiu. Mando edo. Manduco manum
ad os duco. Manticen grece diuinatio. Mappon sol. Mappa figa l descriptio mundi.
Marasmo pellis l cutis ossib; i herens. Margo limb' limes. Martir testis. Mar
teriu otariu paruu. Marcesc(it) aresc(it) languesc(it). Marinx limax testudo concosa. Ma
rit' (con)iunx. Marcid' arid' grauat'. Marubiu grece prasiu l h(er)ba. Mars mag(is) l narra
tor. Marcat' d(omi)nat'. Mari' eq(ue)strens. Maratru feniculu. Maramacha excomu
nicat. i. alienat' l p(er)dicio. Margor est. Martirizat excruciat; Marusia [illegible] l
il' p(er)sus (con)iuns. Marscalp' custos caballor(um) l maro. Marcet marcet languet doly
Maresan uiu in sis. Mastigia flagellu [illegible]. Mas. ris. uir. Mastica l masica mastix.
Massat mastiat comedit. Masfca pellis. Manstruga qi monstrosa lacuna. Ma
thesis grece disciplina. Matrona d(omi)na l regina. Macial crassatu pec'. Matus senil p
fect' (con)stans adult'. Matius eius. Matrix origo l sub a rer(um). Matriculari paup(er)es.
Mathesis doctrina. Mathematic' inspector sydeu. Mathematica doctrinal scientia.
Matotheni p(ro)dm. Mathematica doctrina [illegible]. Matri q matre h(abe)t. Ma
cella gen(us) uasor(um). Matrix. cis. cella q infans (con)cip(it). Mauors. i. mars. Mauortia. i.
menia rome. Mai. n. mai'. Mauult mag(is) uult. Maurosia gen(us) mor(um). Maxilla
mandibula gene. Meati meo more. Meat p(er)git mouet' redit secat. Meapte
mea sponte. Mettem ux(or) mea. Meand' a meando q sic flexuos'. Mer media
distinctio. Mech' adult'. Medu ipsu. Medet' mediat' ui medela. Mediolle
neu. mediteraneu. mediculliu. Mediumca picta rer. Medi fidi initium pa
ganor(um). Medulla humor i ossib; Medioximi lapis ut medi reprbat'. Medio
cris. tas. humil paruus modic tep(er)at'. Mediator sequest' (con)ciliator. Meditor
cogito. Medimn' iii. modior(um) modi'. Medemnu uii. modios. Mesites
fectores. Megere rep(re)hendere. Megio mingo. Melotes pellis sordida l ue
stis de pilis capraru. Melos melo melops dulcis son' music'. Mel p(r)oeni melod
dulce (com)positu. Melin grece mel. Melon grece nig(er) fel. Melpobe musa. Meli
color nig l croce. Melchilenta lacte. Melammalo mellu malogranatu. Me
lagos pulcher. Melimui pomu dulcoratu. Meli' melod' melodia dulcis sonus.
Memor ipsum memoria recordatio mea. Membranu p(er)gamenu. Membratim
p(er) singula mbra. Mene grece luna. mestru defectio lune l passio mulieb(ri)s. Mena
pal. Mentor sculptor. Menda macula. Mendos' i p(ro)bus. Mensus mensor. sortor.
Menta grece aloes. Menes grece mens(es). Merus sacerdos. Menti for. Menedia os l
bucca. Mensulari numularii. Menalus mons i arabia. Menia edificia. Mesare
seq(ue)n ungere. Mensurae. Mensa norma. Menticulat mamiculat' dol' decipiat.
Mensilis (con)grat' secat. Memspica unguentaria. Meraca pot' q sincera p(er)stat.
Meru liqdu puru l sincera uinu. Mercuri interpres. Merces (com)mercia negotiatio.
Mercedari qui merc(ed)e dat. mercenari q accip. Meror tristicia. Merges fustes q(ui)b(us)
messis colligit'. Merguecul [illegible] lac'. Merguculum manipuli spicarum.
Mergiso callid' insidiator. Mercatu for(um). Meretoriu uinariu. Merulentum
uinolentu. defrutu. uinatu. s; atu. claru. Merordiens [illegible]. Me
raca uas longu ubi uinu funt'. Merito digni. Merita [illegible] mors. Mersat deprime
mgre. Merito digne. Mereo milito acquiro. Meruleta puru. Mespilo s; uet
arboris. l q(uo)d parit. Messalia messes secte. Mesopicata pecora media. Messias
hebraice. x(ristus) grece. in lat(in)e unct(us). Mesites grece lat(ine) mediator. Messem [illegible] admessem.

Mesaulu p(ro)ratu. Mesana insana. Mesimbria medies. Met [illegible] mutat' me
[illegible]. Met a finis t(er)mini meat'. Met iculus formidabilis dolos. Me
tonomia fuga [illegible]. Met at capreolig. Metit secat. Metonisar in metri
missa poema. Metrici q metru co(m)ponu. Met odia remedia. Metempsicosis inflatio
l mutatio aie. Metropol l ciuitas capitalis. Metreta sextari'. Metaplasm' [illegible]
formatio. Mechanica picta un mechanice. Met adresis conspio. Meta [illegible]
latio rer(um). Metallum q(uo)d fabricari pot. Metasimos mediocritas. Methodus
medic'. Metellus m(er)cennari'. Micto mingo. Micat fulget. Microcosm' minor
mund'. Micone papauer. Micropsic' pusillanimus paruu ai. Migma palearu
mixta cu(m) frumtu. Migrat transit obit; (con)sinat. Migra (com)mixtio. Mi[illegible]
forus. Michi met m ipsi. Miles [illegible] ordinari longu [illegible]. Miliss[illegible]
Mioparon nauis furu l latrun. Mimi imitator gestuu. histrio [illegible]. Mi
lones munstre. Mimograf' hystrionu scriptor: l (con)munio [illegible]. Mi[illegible]
Minat' q minitat sepe minat'. Minutati paulati. Miniu q libr rubri pig
menti. Minusculu paruulu. Minat pellit. Minist' officialis l famulus. Min
dragma scapula. Minuit minor fac. Ministeria publici op(er)is. Minus auxilium.
Minutal frustu. Minor paruus. Mir' mirabilis mirifice magnifice. Mire stup[illegible].
Mirmi formica. Mirmicolon formicar(um) leone. Mirmidones gen(us). Misitat
mittit frequent'. Missa dicta a mittendo q hora misse cathecumini foras mittunt'.
Misellus diminut' a misero. Misandus horribilis nefand'. Missic' q milicia [illegible]
l exhibet. Misci q militia h(ab)et. Mysteriu s(e)cr(e)tu. Mystiarchos p(ri)nceps mysterii.
Misuratio [illegible]. Missura ampla scutella. Miseret' indulget. Misile iaculu.
Mitis suauis lenis. Mollit placat mitigat. Mites apis formica. Mitis [illegible].
Mithas fabulas. Mithologiar' lib(er) fabular'. Mixtu (con)fusu. Mibio miser.
Mobil uelox. Mod' forma. ratio fixa (con)gruus finis [illegible] l [illegible]. Mod[illegible]
par reg. Modulus e(st) modulat' dulce [illegible]. Modo nunc. Modi [illegible]
Modiol' rauis. Modicu paululu paruulu. Modestia mansuetudo uerecundia.
Menia edes publice. Moenit struit edificat. Monadni [illegible]. Mocedia
dece milium summa. Moetetia scytia tellus. Moles magnitudo difficultas labor[illegible].
Molit' studet temptat. Molim studiu. Molitio artificiu. Monilia ornamta.
Molossus canis l rustic' magn'. Molaris lapis mole l dentes [illegible]. Molendinari
l molinari' custos moline l dom. Molit(ur) [illegible]. Molita terra mole. Molest' ingrat'.
Molire parare edificare exagitare. Mollis tenus q(ue) [illegible] flagiciosus. Mollit molli
ficat mulcet mitigat. Momentu ictu oculi. l temp(u)s. Momentane(us) temporal. Mo
nomine. Monas unitas [illegible] dies. Monumtu qi monens mente sepulchrum.
Monumtu op(us) amoris l [illegible] memoria. Monomachia uni(us) pugna [illegible].
Monogamia uidua semel nupta. Monastriu templu. Monoton [illegible]. Mo
nastica classis singularis (con)gregatio. Monarchos p(ri)nceps sol'. Monarchia p(ri)nci
pat' ipa dignitas. Monopolia p(ro)mptuariu. Monstru phantasma. Monasteri
um usus. Monumeron usus i uers uni pedis. Monodia carmen uni'. Monastica sin
gulare. Monoptota noia uni casus. Monosilla uni sille. Monet p(er)p(er)a adhortat'.
Monocentaurus hō capi bouis h(abe)ns. Monoceros unicornis. Monstru p(ro)digiu.
deformitas mbror(um) extra natam nat. Monete [illegible] fac [illegible]. Mon[illegible]
Mordax funest' crudel. Morb' pestis. Morbid' morbidos q morbos h(abe)t. Mo
rigero obedio. Morphos forma. Morari [illegible]. Moron pullus [illegible].
Mori occasus. i. punit'. Mormia diuina potio. Mos us'. Moriari obtemperare. Mo
ri usual'. Moralitas us' human'. Morticidu amore [illegible]. Morticinu [illegible]
l morus cant'. Mouet mouet exagitat ui mouibil'. Morbostide [illegible]. Mo
tuor fruetor. Mox statim. Moysa grece musa. Modica uas q sal [illegible]. Mu[illegible]
l [illegible] tele fumetas. Muculus mund' l fluit. Mucor putredo [illegible]. Mucro [illegible]
Mugit boat stidet ululat. Mugil piscis q alios [illegible]. Mugnat causat ligat.
Mulctat calcat uexat a bono. seq(ui)t ligat. Mulgi mulxi. Mulceo mulsi. Mulciber ul
can ds ignis q mulcet. i. lenit igne. Mulsu medo. i. aq mellita. Mulcat [illegible] poma
Multisoli' copios'. Multifarius q multa fat'. Multicaulias q [illegible] formas. Mu
liebrea picta sa uestis. Mulim molim [illegible]. Mulle' calc(eus). Mulgat [illegible]. Muni
ceps p(ri)nceps ciuitatis [illegible] ipsi dignitatis. Municipiu [illegible] ciuitatis. Mu
nifex q mun fert l dat. Munificentia largitas. Munila armilla. Munia [illegible]
sepa edificia. Mungo mundo. Munit firmat p(ro)tegit. Munita dicta q [illegible]
l machine belli. Munimi munimtu munitio. Munitoria [illegible]. Mu[illegible]
i tunica i texim'. Murex lapis l murena [illegible] colores [illegible] sanguine [illegible]
Muria aq(ua) ci sale mixta. Mur' caro. Mu[illegible]. Murmi[illegible]
amarissimu. Muriceps mures cap. Murena [illegible]. Mu
rifex muru fac. Muru signif[illegible]. Mur[illegible]. Muria edificia.
Muros moros. Mu[illegible] habitatio. Musitat [illegible] dubitat. Mu
leu [illegible]. Musa dea [illegible]. Musica ars [illegible] modulandi [illegible].
Mu[illegible]. Musitat [illegible] dubitat. Musculus [illegible] marina q [illegible].
Muti [illegible]. Mu[illegible] dignus. Mu
tauit [illegible]. Mutat arguit. Mutuo inuicem. Mi
cene agamemnonis ciuitas gr(ec)ie. Mirro [illegible]. Mirmidon
gen' [illegible]. Mirteti [illegible]. Manipl' [illegible] manipl(u)s [illegible]
lines [illegible] & cohors. Manipl' [illegible] exercitib; Mango q uitia formas
Mioparon gen' nauigii ex diuersis dissimilib; formata [illegible].
Massa (con)unitas l pand'. Medullu mediteras [illegible]. Mimi mult'. [illegible]

Nobilis n uilis cui & [illegible]. Nubilis ad nubendu habil'. Nemo ab homi
ne [illegible] e. i. ne ho q e p(er) nullo. Nullus aut q(ua)si ne ullus. Nichil compositu e [illegible]
& hilo. Nihil aut narra [illegible] significare medulla ei ferale [illegible]
& sic dici a nos nichilum [illegible]. Neq(ua)m a malo plerique distingunt
alii p(re)tiosu aliu nuga estimantes ut [illegible]. Hic adolescens neq n malus
i. fugax [illegible]. Alii (con)fundit qi utrumq: unu idq significat. Neq(ua)m [illegible]
[illegible] i. ex eo q nich sit. uetet dicen ee uoluerit. Neutr neq: iste neq: ille qi [illegible]
nec utq: Nefanus n dign fare q p(ri)mo cibi gene [illegible] humani sustentabat.
Nefand. i. nec nominand quide. Nunci e & q nunciat & q nunciat'. i. angel [illegible]
angelia. S; nunci ipe [illegible] genere masculino. id n q nunci [illegible]
& [illegible] nuncia. Nazare. i. scs di. Nazare oli dicebat' q [illegible]
& mech (con)taminati (con)spiciebat abstinens se a uino [illegible]
[illegible]. Nugas au hebreu e n. [illegible] exposuit u dic sophonias.
Nugas q a lege recessere ut nosse possim lingua hebraica omniu linguar e
matre. Nugigerulus appellat' ab eo q sic garrulas [illegible] negligens. Ne
pos dict a gene q(uo)da scorpionu q natos suos (con)sumit excepto [illegible] dorso ei inse
derit. Na [illegible] ipe q seruat' fuerit (con)sumit patre. Vñ homines q bona parentum
p(ro)lixia (con)sumunt nepotes dnr. [illegible] nepotatio p(ro)lixia ponit' q [illegible]
(con)sumunt'. Ne [illegible] qa n feret' s; [illegible] conspic'. Vñ & [illegible]
dicunt. Nabus [illegible]. Nabat [illegible] accelerat fortit [illegible].
Nabuli [illegible]. N[illegible] forte auxilia. Nablu hebraice [illegible]
[illegible]. Nab [illegible] h(er)ba. Na [illegible] subsannas l h(er)ba [illegible]. Na[illegible]
Na[illegible]. Naumachia [illegible]. Naus [illegible]. Naiades dee [illegible]. Na
[illegible]. Na [illegible]. Na [illegible] serpens. Nauit studiose [illegible] strenue. Na
uar(us) [illegible] p(ri)nceps nauigantium. Na [illegible]. Na [illegible]
dicit. Naui [illegible]. Naumachia bellu nauale. l lac ubi naues [illegible]. Na[illegible]
post [illegible] circa [illegible]. Na [illegible] alea olei. Nardi [illegible] unguentum odoris
[illegible]. Na [illegible] frag. Na [illegible]. Na[illegible]
[illegible]. Na [illegible] homunculus. Na [illegible]. Na [illegible] ad naues [illegible]
[illegible]. Nautea nauta. Na [illegible] (con)solatio. Na [illegible] gignit. Na[illegible]
Na [illegible]. Naufragium naufragiu. Nauigia nauigia. Na[illegible]
[illegible] hebraice l subdiaconi. Na [illegible]. Na [illegible]. Na [illegible]
Na [illegible] negociat. Naupic' q naues fac. Na [illegible]. Na [illegible]

oblitero. odiunt. Prostitute meretrices a prosedendo. i. uictorijs t i fornicib; P[illegible]
lex. ap gent. ipe dr alacrius scuba. Ossa au a fallacia. i. usuria subdolis [illegible]
t uidacio. Paruitus q plongu ciuis. Pauid e q uocat trepidatio mas. ut et
cordis pulsatione et motu. Na pauere ferire e. un et pauimtu. Perte au et
rupes a celsitia saxo nominant. Pusillanimus a pusillo aio. Peculi dict ab appe
tendo. Vn et meretrices peculias uocam. Pasiui pducet. Pellicat uir sexis folli
citudini dedit. Pabulu cib; uec. Pacificus pace faciens. t pacat. Pabulator q
pascit. Pactu t pactio conuentio condictio. Paciscor pace habeo. Pacem ratta.
placio coposite pace. Pacom infirmus detectu. Pag collegio curia parta uilla.
Pagan incredulus a pago. i. uilla. Paganus nomos paganor t ru. Pagula firma.
Pagaso hio iocularis. Palma arbor uictoria. corona. Palpans attrectans blandiens.
Palpitans agitans commouens. Palaciu aula. Palane [illegible]. Palestrite consores.
Palandias coriacas. Palathi massa de recentib; uuis. Palthea muri t fastigium.
Palmitatu t patena lucitator. Palans uagans errans. Palingenesias iterata generatio.
Palladiu simulachr minerue. Palestrica iocularib. Palestra athletica luctamina q
sio luctam nudor. Palmes ungula t [illegible]. Palmetu a palmo crescunt.
Palumbes columba siluestris. Palla pallium. Palagni dolor i postremo pedis. Palpro
gen musce. Paliur herba spinosa. Palisma cas loc lucet. Paludst loc [illegible] a palude.
Palendicton reatu indictu. Palpo fluit t [illegible]. Palinula q nauis gubernat. Palam apte.
Palam gutt. Pales scapule. Pallid luridus a palleo. Palud stetis. Palerni gete limbi.
Paludamentu ornamentu militar. Palemon pceps temptatio. Palus fustis. Panib lata
destitut t sol. Pamphenu lapis. Pampin foliu uuis. Pangiens laudabil t erudit.
Pantheu templu panton omniu deor. Pansus solut extensus apt. Pandio uocit t de.
Panthocraton ompe. Pando t cib. Pangit carmina ordinator illig plantat. Pan
curtinia omniu artiu illusor. Pancra rapina. Pancredis munstris. Panthera rete
aucupale. Panific pane faciens. Pantre gco phi t custodes pace. Panfagus q
mandit q d mandi pot. Pandit apit. Pan spulonia. Pantocrotoriaco dispo
tornia. Panumta pannis oposita. Panagia castissima. Pansus pes distorc.
Pangratiari pugil. Panagyri conuenticulu laudabile. Pantagras fluui sicilie.
Parma scutu paruu. Paru particulari. Parupendit despic. Participat partecap
Pari lapis. Parasceuen pparatio sabbi. Parce tenacit exigue t parcales dee.
Parochia domi adiacens. Pare obedit obsequ. Part adquisit. Par pari simil.
Paradoxon amirabil. Parasit bucellar adulator q ap alios semp cenat. Pera rapi
na. Paralomu angustu. Parabola paradigma similitudo coparatio pubiu. Parener
gie minora opa maiorib; adiacentia paronima. Parup modice tur. Paruata
cupid. Paraclit consolator aduocat. Parsimonia abstinentia castimonia pietas.
Paralisis morb mbra dissoluens ut paralitic. Parentalia dies festi paganor.
Parmo copula. Paranimph q pe nubentib; t custos nupte. Parricida qui
parente occidit. Paraprosi opinat. Particant auis. Parison equatio terce
tie. Paradis ort delicar. Parafrastica ut bona interpretatio. Paredros gco
assistens. Parameon similitudo uboz. Parentesis interpositio. Paremia pu
biu. Paradiostole depositio. Parturire cupe parere desiderare. Paragoge
figa appo i fine. Parentela gen. Parthena urgo. t parthenos. Pardamena
salsamta gen. Parcilucera modica lucra. Paradoxe q se separat ad gtam.
Parat disponit cogitat. Partic dispt diuid. Paranfonista cantor melo
diefactor. Pasasiu marrubiu herba. Parapsis t discus cibariu t scutella. Parsu
solutu ptensum. Paraemchama hostis inimi q congruitas. Pararelli qnq; zone
celi. Papulator nutritor t custos caballoz. Papilli palpro tentoriu. Papida
gen piscis. Papili herba. Papiru herba q e scit i fluminib; t biblis t iuncus.
Papino auis q n cresc. Papa amirabil pat patr. Pape uox amirantis. Papare
comede. Papillat discoriat. Papas t eius pedagog. Pastoforia dom custo
die t leuite cubant i templo. Papiretu ubi papirus e scit. Pacisci paciu
t pace fac. Pascha transit t passio. Pass grad. Passim gradat. uage. Passiu
uag a passu t a paciendo. Pastinat plantat colit. Pascua uite. Pastor pecusius.
Passus ppessus in passio pena. Patrat pfic finit. Patrociniu defensio t custodia.
Patrus sacdos t ppositus in pac fedium. Patulu amplu apertu parefactu. Patior
sustineo tolero. Patafola calix pictu scriph. Patri consiliari t consil. Patuiracheo
de potentia di. Pathos gco morb t passio. Patrizat filius pat similia fac t patrissat.
Patesco hisco pateo apio. Pathalogia ro passiois. Patron dux defensor. Patro
nomicu ut a patre tractu. Patena calices optoriu. Pathgo morb. Patrpassiani he
retici dicetes passu patre. Patrib; pparati. Paulati sensi. Pauet timet pauesc.
Paulus paulul pauc paucissus pauxillus pusillus. Paunates pignitu. Paucitas
breuitas. Pausat qesc. Paulisp modicu. Paxillus pal t q libet res curuata. i. tor
ta infine. Paximatum subcinericiu panis. Pax ds tranqillitas. Pean gen carminis. Peani
exclamationib; Peculat q pecunia publica lucrat. Peculator q ea rapit t furat. Pe
culum sutia rusticoz. Pecuari q boues custod t armitari. Pecularii q greges omnium
custod. Pectus torax. Pecudes oues porci capre. Peculiaris singlaris in eum specialis.
Pecuos q nta pecoralia. Peccator pdicator a pelice. i. meretrice. Pellit pcutit. Pecas
pastor. Pedagogiu ubi nutriunt iuuenculi. Pedisseq q pedes dni seqt. Pendul pendens.
Pedor fetor pedu odor t fines pediceos qb; pedes tendunt t odor ignis t autumn
squalor. i. sordes un pedero. Pedetemptim paulati. Pedar carcer. Pediuces uincula qb;
pedes ligant t pedicat neruus. Pedes ris. Pedo. ms. Pedest q pedes uad. Podag
dolor pedu. Pediuc lumic soluit. Pedica laq q aues cap. Pedonizat arte pedonib;
tract. Pefillit lauat. Pegma gen ludi. Pelex meretrix riual succuba. Pellex psuasor
deceptor. Polluit pedes lauit. Polluuiu pedu lauacr. Pella sella pennet. Pelicat con
cubinat. Pellaie piscis. Pelasg gre. Pelta scutu amazonicu. Pelus uas. Peleps mu
scipula. Pellico fallo. Pellacia fallacia. Pelag mare pelota. Pegaso iocular. Pegs
equus. Penates domalia. Penula cattera uestis spissa t lucina modu cuculle. Pen
dit suspensu e. Pend trans in pensio. Pentecsin gce qnquagint. Penu cellariu uel suba
h, h, h peru. Pendulus pendens pn. Pene fere. Pensatio ebuta. Penis narta. Pen
res pudenda. i. obscena uirilia. Penuria egestas. Peniculu spongia. Penit pr sus
intrors. Penetrat penit intrat. Penates qui penet interior domi. Penetrabile q bn
irrit. Pentecontharc pnceps qnqgenari. Pentemon cercisio. Penitet displicet.
Pentonemon silla remanens p duos pedes. Pennula catuna naris ostiu. Pendas
oues. Penniger pennas gerens. Pensat cogitat. Pentasilon herba. Penes iuxta secus.
Penatte ymago pulcherrima. Pensa suiolene oppressus. Penthesilia martis filia.
Penultimu penendetim. Pensico ministro impleo. Peonia poema. Peoni herba.
Peplu stola capitalendam mulier. Pepig pmisit pactu fec fedau. Pepulit
expulit. Pepere n mansit n punini. Peramantica sacco pastoral. Peragrat p lu
strat rutuc. Pact psect. Peculit parissit. Perensie pspic considat. Perscrutat
eac. Perhodos pplis intelligens. Peratapsat multa decidit. Perinctat inquirit.
Perac ualde ac. Perit pagit. Perebruit diffamatu publicatu. Percipit intellig.
Permit commouet punit. Perduellis hostis cu hoste pugnans. Perducat simulacri.
Per distantia p distinctiones. Perdit exanguit amittit. Perdocil satis docilis.
Perduellio rebellatio. Perge longe. Perorationes de adriatice. Perdite p eas.
Perexiguus ualde paruus. Perempt occis. Perge pegit. Perhennis etn. Percipit con
sumpsit. Perfungit plus iure pfugit. Perfunct consumpt consact. Perfunctorio
transitorie ymaginarie pfecte secure. Perfri pellicant. Perficit pag pcurat. Per
fidios q numq iure fide. Pericax impli [illegible]. Perfere dic sustinet [illegible]
deportat. Perflat flatu coplet. Perfruit consequit. Pergama arces tie. Pergenuat
genib; pgit. Pergamenu mbrana. Perger ambular uiat. Pergrat luxuriat.
Periodas sententias. Perhibent testificant pnunciant. Perignotias siguans paup
tate. Perydo ciuic grece t punct finis clausule. Peridiocratoros asporios de cepi
entia di. Periope usione. Perite uisio. Periabilis lectio. Pepsima pgamina t so
pa media planta pedis. Perisperusias act quida. Peridon grece. Perihesion de
haciica. Peripatetic de ambulator. Periergia sollertia t studiosa opatio. Perizoma

cinctoriu feminale. Perinde deinde itaq. Peribolu deambulatoriu. Pibol
circuit domi. Perielitat periculu sustinet. Perila parua macul. Perimegi gco
philosophie. Periscelides ligat ossiu. Pero doceo. Peripsisonde sabb. Perisso
logia inanis sermo. Periurus psid nefari. Peristerion herba. Peribonum sagax.
Peristromata regmina genus. Periculu discrim. Pericrara coplexio. Perp
misso. Perit cocerit. Perifrasis circulocutio. Perlate planiu pmida. Pleps [illegible]
Perlustrat pagrat illuminat pcerit. Perlabit decerit. Perlatus [illegible]
Perlabefac plabit. Permiscet confundit coniung. Permulset placauit. [illegible]
Permittat aimitte concedit. Permissu concessu licitu. Pernix uelox constans. Pernicias [illegible]
lentas temeritas. Perniees pdito. Pernicios crudel malicios. Pernox [illegible]
Pernabacho. Pernid ualde clar. Pernosc cognosc. Perosus odios molest. [illegible]
anita. Popt secret. Porat allog psequi. Perpes ppetuus eta uelox. [illegible]
am arbitri uoluntas. Perpendit intr intellig. Perpera maliciosa fraudulenta [illegible]
Perplex pligat inuolut dubi. Perprom coleram. Perplurima q plurima. Perpes [illegible]
Perpauci ualde pauci. Perpessu qui pot pati ferri. Perpetrat committ. [illegible]
Perfime i primis [illegible]. Perrex [illegible]
pclar limpid agd. Perspicax diligens pspicuus apt. Perseurat psistit [illegible]
ciuis intuens considens. Perscit pcit pagrat psoluit. Persolla [illegible]. Persua q [illegible]
aliqd patit. Persis gco uirt. Personata herba. Perseptio desinitio. Persona [illegible]
tat resonat clamat. Persuadet hortat decip circuuenit. Persing leuit tangit. [illegible]
conspicab. Perchoees chorica de hac uita contemplatiua. Perula sustinet. [illegible]
Pertinax irreuocabili malo sep intent. Pertica uga longa [illegible]
commonet. Percussus certe uxult. Pertusus tedios. Peruicax contumax [illegible]
Peruasus occupat. Peruiu plano transitum. Peruaos [illegible]. Perusus tepb obses.
Peruulgat reuelat. Peruellit conuellit. Peruiret irare. Perumbri media nocte. Pesti[illegible]
pstigiu. Pestiferu nigr pimidu peste ferente. Pessus pdit pessime [illegible]
Pessulus ostiu t claues seruuetis. Pestinunci q peste nunciat. Pestilentia [illegible]
Pessundat pdit frustrat pelitat. Pessundat peiurat pceps pessu mit. Pessima
confracta decrepita. Pessaria pessu dicta q nauis mulieris uitiat. Petulans lasciuus
i pur temari. Petulu lamina aurea. Petigo scabies gen morbi. Petrogrecis
cinto. Petici peculus petit q amat pete. Per medice strat. Petsucarca [illegible]
dans foci. Petrinola herba. Pecasus talar gen calciamti. Petitta gutta. [illegible]
gen uehiculi q regine uehunt. Peusis soliloqu. Pence gco sapiens. [illegible]
Pex ornat. Phariseus diuis. Phelus pssus uita. Phanice rufeu. Phalanx [illegible]
i ordinata t legio t exercit. Pharmaca medicamina. Pharise gnano. Phib
sol. Phebera luna. Phele hebi amirabit. Phenico rubeo. Pheton filius solis.
Phenice regio. Phenissa dido. Phenix laus. Philos amor. Philosophus
amator sapientie. Philolog amator ronis. Phlog equus sol amans [illegible]
Philolem amatores donor. Philillus medic. Philantpia amor hominu.
Phitec n pecudis. Philactia praeciola t descriptiones sup uacuo carmina.
Philippeos solidos. Philocupos amator iactancie. Phalladas carmina
fabule. Phiala uas inso ad singla. Phisis natura. Phisica natural. Phiton
confilu demoniac t spc inferni. Phitonissa hic spm in uentre hns. Phice
frons. Phinici uento inter oriente et austr. Philargiria auaricia cupiditas
pecunie. Philosophat sapient loqt. Phoro diuus marin. Phobi gco
timor. Phon gco uox un fistule. Phoca maris uisio. Phosogni i quo
paupes reficiunt t infirmi. Phronime sapient. Phur fors. phur in sort.
Piat mundat pgat placat. Piacularis hostia. Piat non frumt [illegible] pa
gani. Pictaciu membranu. t pecula cu rei. Pictum album q nauis [illegible]
a pice dicta. Piccea mite. Picturata uestis texta picta. Pictens pinatur.
Pietas bonitas. Pie benigne. Pigritud segnis. Pigii filii t uadimonium.
Pignora sociz cines. Pigmtatu uncta t picta. Pilu gen teli t aliqd rotundu.
t columna. Pilaris qui pila pugnat. Pilus capillus seta. Pila uas q [illegible]
pgat ang molat. Pilax aial mures deuastans. Pilliones porticores [illegible]
Pillea mitra. Pilum pistor. Pilocrep pilarisis. Pilleat pilleo opt t mitra.
Piluna gen piscis. Pimelea cera. Pinde pilo tande. Pinnaculu summitas [illegible]
t cuiuq; rei qcqd pinnat. Pinsit dix pcussit tundit. Pingit designat depi
cta circumuniens. Pinax digntas. Pina acutu t esuriens famis. Pinnig [illegible]
Pindar fidicen. Pincna ppinator. Pinguis crass stelis. Pini sapin. Pinos [illegible]
Pinnirap mediator in duello. Pinax cedula t capsa orgam t q calam figunt.
Pipin pipea. i. mola q pip molit. Pipul t pipunculus [illegible]. Piratica [illegible]
tie latro marin. Pirus arbor. ru fruct. Pirat sedinat. Pirgelapides [illegible]
Pirula t pinnula finis naris. Piromantia ars augurandi i igne. i. igne. Piro
pos spes metalli. Pirites lapis un excutit ignis. Pistica fidel pissa [illegible]
Pistrix belua marina t pspicia. Pisticu nardu balsamu pciosu. Pistilia [illegible]
cella. Pisana speculator pistor. Panific q pe dapib. Pissat calli [illegible]
Pissator q pe opi t pistillus. Pistana [illegible] collatio [illegible]
diuit. i. uinariu. Pituita dolor anim t uenenu t guanla parua ex spino [illegible]
pressa sepe spuo. Pirce monstr. i. simea. Phini poetice. Phitis gco [illegible]
so excreo bibo consumo. Pitan gco [illegible]
Pixidis uas olei opai t theca. Plaud sono manu. i. gaudet. Plaui langu[illegible]
aurib; t n auctoris. Plauus aurib; magnis. Plausti carpentatore. Plastes
positor figul formator. Plagella plaga minor. Plasmat format creat. Plasma
plasma forma. Platonis ydeas spes. Plasto gco ius falsis scriptis. Platos gco la
titudo. Plagiari flatro mancipior alienor t pecudu distractor. Plasma facta [illegible]
Placabil q pot placari. Plaga pars statu t clima uba. Plani apertu. [illegible]
uenit multor conclabuli. Plasticen figero. Planeta casula stella erratica. Plano
uia lata. Plagiarius lati. Plasurate gen ponis pollitide. Plancet flet ululat.
Placaphilon herba. Placat mitigat sedat tranqllat in placido. Planta [illegible]
placenta pastillus. Planatorio scalpr. Plectit punit decollat. Plebs uulg. Plebi
ho sn dignitate. Plectr q claui lyre t cui libet cythare tangunt. Plebicola qui
ciues dilig. Plebisc plebe alloqt. Plena gco lat. Pleuresis dolor lat. Pleum
q patitu. Pleumon pulmo. Plerumq; multi. Pleruq; sepe t fere. Plemasiros de
rectio ulu sup uacue. Pleuminat replet. Phospus hic lins. Plaxe uoce [illegible] Ple
monion ronem. Plaudet fouet. Plina pin arbor. Plum fruct. Plaudit plaudit.
Plumbu plumeat plumbi. Plusculu plus q oportet [illegible]. Plumat [illegible]
pluma molt penna. Plumariu i. fulcr plumis ipleto. Plumb [illegible]. Plumat
ping circiorqt. Plumariu op plumariu. Plurat multiplex. Plurimi [illegible]
Pneuma spiritus. Plust nauigia. Poalamen [illegible]. Pondus gen panis.
Poces ornat. Podem uestem sacerdotale. Podros obscuru loc. Podas gco pedes.
Podiu bacul q sustentur. Poeta q libs fac. Poema carm. Podion gco campus.
Poeta lex uocat t forma. Poesis gco matia toti carminis. Poemi [illegible]. Po
carago. Po[illegible]. Polenta gen farina t sibe. Poli [illegible]
Polis ciuit s. Polenta demonstratica significantia. Polis pl. Polimina [illegible]
multa una re significantia. Polinctor sepeliens. Poliandr cimitiu. Polus orbis.
Polu celu. Polorcu usq; ad celu. Polose alto sublimit. Polion herba. Polofisia.
Polimita uariata. Pollens potens. Polex i summo p pollice. Polip q [illegible]
Pollicet pmittit. Polio radio. Polire ornare limare. Polisem multa significans.
Polarchia multor potestas. Pollens habundans. Polip n piscis. Poliptoton uel
[illegible] casuu uarietate distincta. Polidis chorda t finis anchore. Polipus [illegible]
[illegible] feritatis. Popodium herba. Pollut maculat. Pollindro cadaueres mundi [illegible]
et uinumat. Pullulans germinans excrescens. Poligon [illegible]
ssa s. Pombio uari. Pompa nobilitas ornat t [illegible] uolupt. Populan [illegible]
Pompat laxus ymagines. Ponep sol. Pone iux [illegible]. Ponitu [illegible]
Ponticu mare. i. brauio in ponti deponto. Ponit desinit flamit. Pontifex [illegible]
sum sacdos. Pondos gmd hermas. Ponitas laias aqt. Poma [illegible]

Popa tabnari t pgami. Popellus minor ppls. Pope forsitan. Popularis uul
garis. Populat depdat spoliat. Poples curuatura genuu. Popina coquina. Popus
puer fili. Porfirio pellican. Portend ostend pmittit futa. in portentu p digum
t monstru aliq horribile. Porto ps. Porcetat inuit. Porcopisc porc mari.
Porcell strucio. Porrect extens ostrect. Porrigo .i. tinna t porru secale. gn
porri. Porc stamonarii. Porus foram uo sudor exit in porisma. Porro certe
longe. Porro rogat insinuat. Porto baio. Portitor baiul. Porg porrige.
Portic atri. Porcari porcoz pastor subulc. Posticu ostiu t minor porta. Po
stis limi erecti. Posti filii nepotes. Poscasten piscis. Positisailo malleo portio.
Postro gstramo. Pestinat i alia die differet. Postum uitaniu ofaccu testantui. Postum
p morte patr nat. Postlimmu restitutio uiru p captiuitate. Postena arc. Post die
cras. Postru genu uehiculi. Pos gce pes. Postulatici q postulat. Posterior ulterior.
Postella astris. Pcras hodie. Postremi ultimi fuim. Posphor lux lucis. Poci .or.
meli ur. Pocis bon. Potit fruit. Pota gce auricula. Potat ppinator. Potat pote
stas uit. Potionat potat bibit t poti dat. Pote sic. Potissim opum. Potionari
loc u potiones fuint. Potionat ppinator. Pragmatica pncipal negociatio. Pracad
rinat psens accua uitt. Prasinus lapis flauus color t glauc. Pragma causa t uitio.
Preantarr q mulos t pl lenit. Prasoriu pmulsariu. Pbm dedit pstat. Pre
in ualde. Prebenda uict cenobial. Pcordia intima. Pconor q indicio nunciat. P
comi ugelaus. Pceps uelox. Pcipitat arguit ab alto deic. Pcarm pdicion pstaui.
Pce orone. Pcedn pgdit pueri. Pcellit eminet. Pcipuus maxim. Pduces ppol
leus nobil. Peat rogat. Pceptio iussio. Pcelerat an ced. Pcerpit delimat. Pcin
canat psallit. Pclyces aues alta petentes. Pcuca pmatia. Pclar pdo raptor.
Pda rapina. Pdoco an doct. Pdicat p dic pnunciat. Pdes fideiussores. Pdiu
rus uilla ag fund possessio. Pdt ornat plac. Pducale strictu infantu i scol.
Pdestinat pordinat. Pdulco ualde dulco. Pest prior e. Pminet excellit pcellit. P
fect osul t uille urban in pfecta. Pfert significat. Pfat p dic. Pfiert pordinat.
ppon. pnotat psignat. Pfocat strangulat. Pgnans grauida. Plibat pgustat. pminet.
plat ppositi. Ploc exponit. Piect extens. Plum alcate t calcatoriu. Pmisit pre
ualit. Pmodicu ualde modicu. Pmit sedat cohibet. Pmeulet .i. ualde modulat .i.
laudauit. Pmiu mun palma. Pnimis nimis nimis. Pnoui cognoui. Phendit subi
to capit. Pnatat natando cophend. Poccupat piuen subito inuad. Postat pordi
nat. p destinat pmonstrat. Ppere i osulte t festine. Pes uolucris uelox.
Ppuciu anterior pars t ueretr. Ppostum inuratu iniquu. Pperii in
pedimt dicu. Ppollens sup ceteris. Ppum innus festinu. Prip an rapi t ausr.
Prepe ablat. Prupe excels alte diuisus loc. Progatiuu tinfintu an dactu uel
suffragiu. Progatiua gce pmissa t ppa dignitas. Prochesis appo. Progat p
fiqit an impend. Pres fideiussor. Pses index pfect. Pstolat expectat
obsuat. Psag pphie p diuini. Psagiu p diuinatio pphia. Pstans sublimis
fortior. Psidium refugiu t dani necessaria. Psert certe pcipue. Pstat ocedit.
Psul q p e epc. Psidet preg. Pstigui dolus fallacia deceptio magna. Pstopses.
Psidat pfecta. Psumpsit aus e in psumptuos audax. Pscindit diuid. Pibr
sardos senior. Psagaci sagacit inuestigant. Pstruitor largitor. Psepe circu
dat. Pstigit puiuit. Pstrepto strepitu fac. Psulto uocifero. Psci p uid.
Pstrix breuit tenq. Ptexuit ppara t gen uestimq. Ptend an pon. Ptor
index q rege impellat palus. Ptorui domus iudicat. Pnenormis pt normam.
Ptinitio negligit. Ptorui lib uinctoria. Prit relinqt erit. Ptaxat rei p
misse t p dicte. Pterea insup et h. Ptexto uelau occultati. Pt sine. Pmela .i.
pura gubnator. Pretiola domuncula t nauis. Puaricat transgdit. Puertit
cuiu pocupat puen. Pualid fortissim. Pualus modic. Pui dux socii minis. P
uaricat diuaricat. Pstromata ornamta. Priuilegiu lex singlaris. Ppublica in
stitutio. Pfeca onnis uicul. Prium sine patre. Priuat filius noue. Primores
pmarii pncipes. Pmordiu pncipiu. Primas pnceps in pmat pncipat. Priuat
fraudat subtrahit alienat. Priap ds hortor. Pridie heri die port. Pride ia
diu t an. Primiurgi caballari. Priuilegiari q utit puilegio. Prisco antiq
qs. Pmitie pncipia de fructib t aliis reb. Priuati separati Fci. Primitiuus p
mogenit. Primola ada pmo colens. Primiceri pmas t pm. Prius pnceps
summ. Pmopin gen officii. Pmol prior pm pstin antior porat dignitas prius
Pauus pat au. Pamita soror. Pauunculos fr au. Patauus fat pau. Pbat
compat laudat. Pbabit ronabit apte. Pbrosus cpis. Pbru risus uicium flagi
tu. Pblema ppositu parabola uaticiniu. Pls honest. Pcreat gnat. Pcubit
cadit pcedit adorat. Pcax impbus ubos supb ingrat. Pcessus citius. Pcuratio
puincia. Pceres pncipes. Posul q loco osul ponit q subiudicib impat. Phemiu
inciu dictois. Pcus q petit sponsa. Pcer long excels antior in pceritas. P
ciclus q nasci exultante patre. Pcitu abhominatio. Pcliuis inclinat humil
Pcinas edificioz ornat. Pcurat medet pudet. Pcare posce uxore pete. Pca
pis pximi. Pcella fluct. Pualid alte pexcels. Pcu pdio. Pcoma longa com
porro. Pcul longe. Pcrastinat differt i crastinu. Pcipientes urgentes. Pro
culsit mactat humiliat. Pdig larg dispgens dissipator rer. Pdit reuelant.
Pdeunt pcedit obeunt. Pduelliu pugna. Pdigiu signu monstr. Pducelog.
Pdosiason. Pduc i longu duc. Pducens educens. Pditor traditor. Pcdi
occupatu. Peliuiu pelag. Pfundit pstrauit. Pfat p dic. Pforib an fores.
Pfecto certe. Pfic pollet. Pfandu narrandu. Pfecerit pcedit egdit. Pfect
usus. Pfluus fluens. Pferior farcor. Pfusus larg habundans. Pfuit oflig.
Pfligat absoluit pfect occis cusact. Pfanat polluit coinquat. Pfan sacleg
iniquus. Pfligat expend extrat erogat multu excorqt. Pflux nimium
fluxe. Pfolenta gen lectus. Pfucati porro fugiente. Pgnosticon pcognitu
scientia. Pgdit pstat pcedit. Pgna auicula simil hyrundini. Pgenies
sublimis soboles. stirps posteritas. Pgon incipatione. Pgenitor pat an
pauu. Pgestiu suburbanu. Pgenerat pcreat. Pheres q loco hedis fungit.
Pbibet uetat. Pii deum p ea rone. Plix long. Plat pduct. Pluit
humidat punx. Plibat immolat. Plabit cadit. Pluties fluus humidi.
Plepsis gco pocupatio t psumptio. Pmpsit dix prolte indicau. Pmpt cau
expedit plac deuot. Pmulgat manifestat pnciat. Pmicat pfulget. Pna
narratione. Pmeon oromi. Pini lib. Pmechie a puidentia dict. Pmani
lectu. Pmuscida gt anguilla in mari desaucis dr. Pminet exaltat. longe est.
Pmatera mat matere. Pminetoriu u loc [illegible]
t eminens saxu. Pmiscui ofusu commixtu. Pmiscue passi. Pmptuaria cella
na penecha. Pmiss ppmp expedit. Pmerec impetr. Pu pceps melioat.
Pnciat edic declarat. Pnepos fili nepotis. Pnuba paranympha q nubentib
pree t auxiliat t iuncti sponsu sponsa. Pnesiu q naues ligant .i. funis.
Pnoes gce puidentia t pncipal mens t pma osidatio. Pnefas grande scelus.
Ppinqu uicin pxim cognat. Ppici clemis. Ppic indulgie miserer. Ppi
ciatoriu loc u ds in templo int cherubi locut e moysi. Ppensum extensu comodu.
Ppon puocat inuocat imolat pnciat. Ppala ualde apte. Ppalare manifestare.
Ppagare dilatare pfice. Ppensi diligent lau apte. Ppago oris uitis planta
tio. Ppeditio. Ppagnationes conces. Ppugnacula loca septa t sume pres
mor. Ppositio i choratio. Pportio gce analogia .i. cesat inse. Ppe iuxta.
Ppemodu pene ualde. Ppe certo ppetrant. Ppostulata ppulsa. Pparulu i pala
deducui t pereatu. Pposci rogat. Ppedat imped cohibet. Ppedie cruenti.
Ppauus diet. Ppensior q uinum pagere bn t male. Ppinat dat potu. Ppus
uxoris appetit. Ppuli tabnariu. Ppellit expellit. Prior ps nauis. Ppgr
pruinit. Prugo humor prurigo i cute. Prip rapi ert. Prep [illegible] dit. Pgr
psigu. Prera q uigilat i pra nauis .i. nauta. Prs penit. Pscript lupt. indicat
subiugat. Pserpina dea infernal t luna diana. Pscpi acuisat dapnat. Pspec
tat pspic. Pstibulu lupanar. Pstituta meretx maculata. Psentet [illegible]

Psomeon uariatione pfatione. Psator genitor. Psagu signu. Psapia stirps.
Pstat por stat. Psonesus clamatio. Psopin psona. Psopopeia psone fictio
oformatio. Pthesis appo. Pstasia ptexte. Pspu leui felice. Pselit aduena pe
grin. Pscarose affabilit iocunde. Pstris gradib alis scedis. Ptelat plongat
differt. Ptende i longu extende. Pturis supb impedit clat sederit. Ptegit
defendit tuet. Ptum mox statim. Ptat contes pcho pm. Pthesio dispo ordinum.
Ptexit ptegit eripit. Pthocheri pnceps. Pthogenis genitor pm. Pthesius
odibil. Puid prudens caute. Puehit pmonet. Puerbium similitudo t ubi figa.
Puict pueri pcrt. Puenit psect triumph. Puocat irritat impedit. Puenit
ingruit erigit. Pximecta an ambula. Pximi affinis cognat. Pxencta intemp
tar ueuditor. Prun arbor .i. plum. Pruina aq ogelata t ros nimie muratis.
Prurit prurigo scabies humor. Prurit scalpit. Pmptuaria cunlia t barba.
Pungne hyrundo. Pdens puidens sapiens. Prupt parat exercitat. Prus
cora uiaiora q optet. Priuata ppa. Pchrisa aurena. Pseudo gce mdax. Psalter
psalterium laus cantic cythara. Psallit can. Psallia cantatrix t psalla. Psitacus
auis i india uiridis coloris. Psili leui puru. Psachros gce macta. Psicronia
gce frigiditas. Psillos gce medicos. Ptisones hordeu quatico spicat fit. Pcos
mopie. Ptisana granu cortice induens. Ptussic q multu tussat. deppe de galla
et sale. Ptisis nausatio t osumptio. Pub iuuenis t q generare pot. Puba pu
ella. Pube uirilia t barba. Puberen usq ad pubes. Pubtas adolescentia t nubil etas.
Pubet cresc etate florex. Pubat pubesc pullulat. Publicu uectigal regale.
Publicat manifestat. Publicani chelonari q publica uectigalia exig. Publes
suffrago genu t cubit. Pubes media ps deorsum. Pudor uerecundia. Pudens pu
dibund cast aliqu fecio. Podise munstratio i latina. Pudenda ucenda. Puer
iuuenis int bis dict qi pus. Pueri puerit. Puerpa puella parens. Puerpiu part
puelle. Pugn man osoluta. Pugillus medium man plena. Pugio gladi inuc ha
sta. Pugillu pusillu. Pugil pncratiari sparari certator. Pugillator q cu baculo
pugnat. Pugilu grafium stilu. Pugillares tabulares. Pugillare paruus lib t ta
bula q pugno concludi pot. Pulla nigra fusca puellula. Pulpa caro t ius .i. n
crassa t pubna in pustula t uesice. Puluinar capitale ceruical. Pulpita sale
grad in q lector stat. Pulenta simplicior panis. Pullulat gminat esc. Pullat ue
ste nigra indute. Pullans agens. Pullus fet animaliu t auiu. Pulsor coactor
exclusor. Puluin plaustri absq rotis t lect de plumis. Puluitariu cibariu.
Pulno cimaculo. Puluerulent puluere plen. Pululus pulum plumaci lect.
Pulliens pruriens. Pulliciu plumella. Pulta pulc pulata. Pumilio pusill.
Punium spaciu pumbo. Punic gc affrican. Pung fig. fixe puncti. Pun
cta stigmata signa plag .ii. Punaria radix salutaris. Punit castigat. Pun
coccis roseis. Puppis posterior ps nauis. Pupup uniacio scit inst. Pup
puerulus. Pupillus orf. Pureul [illegible] Pur munid sui fece.
Purpa palliu sericu. Purpeus rose. Purpurasc rubesc. Purpuratu tiba.
Puruleit putid. Prurignos uenenos. Pgat expiat. Pus uenenu t sub
cute humor. Pusio pui nati. Pusca potio. Puxit fecit. Piramma pgamita
Piteal loc an senatu t use. Putat estimat amputat pondet. Pigas gce
cris. Piron ignis rog flama. Piramides antiquoz sepulc. Pitheus apol
lo apotiphitestei .i. interrogare. Philon gce iaiua. Pirgo calculus. Pirfle
geton ignis infernal. Ptinax otumax dur. Pessimdat circuit dissipat. Per
hennante pmanente. Ppendiculu plumbu q funiculo alligat [illegible] edificantib.
Ppera plane iuiste passim. Prices morb t pditio. Pculi peculans i domini
plagiari mancipioz t peculiu alienoz distractor. lixios. Pcluens pcellens. P
clues nobiles gfosi. Pcluis dr inclite et in anoie cleos q e gla. Pastinare co
lere plantare. Pirona ui ex planetas. Pirme mons. Pfligauit erogauit.
Pseuca collectio epicedinis. Pfligat pieci. Panset obseqns t frumentar
.i. famulus. Pdeo longe eo. Ploq inicii locutiois t expositiois t pun fino. Po
lenta hordei farina. Pana poca t fabule. Panagiu lib in q laudes indaeu gentis

Questor a querendo dict qi qsitor. qstuos qrimonios. Querulus qa qrela infert.
Queit q ipe s aio secus sto nemine tangens. Quadrat eqt limat planat lipidat.
Quadripertit i iiii. diuid. Quadrans iiii. ps. Quasda aliqs. Quaqm alicubi qnq
quauis. Quatit destruit quatit qui ut. Quantulu modicu. Quanuspta. Qua
ubina. Quasillu palam. Quatuo pnceps iiii. militu. Qua su qui. Quassat qtit
uexat. Quamoci udoci. Quaq aliq. Quiquido. Qualus cophini corbis. Qua
drupes iiii. pedes hns. Quadriga cr iiii. rotar. Quadrantale amfora mensure.
Quappe. Qm obre ideo. Quapride ia diu. Qua pma qm maxima. Qndoq
aliqn. Quasi sic. Quaqrela q qstu. Querc ilex rob. Querqua u qrc crescunt.
Questio inqsitio difficil explanatio t otentio. Questionares carnifices. Que
storia q qstu corpis uiri. Querul freqns i qrela. Querimonia qrela culpa.
Quest oqstio. Quest rechonnles. Quest lucr. Questuos lucros pcios. Questor
osiliarioz t reru capitaliu index qui pecunia pugat. Queritat clamat. Que
sita pstina. Questat qrit. Queo ualeo. Queci insup mag ac mag. Qmadmodu
sic. Qinq qmlibet. Qmpia aliqn. Quoq ua. Quero nis febris acuta que
cu frigore uen. Quiom ete sine diu. Quicq aliqd. Quiet placido mitis. Quiesc
pausat. Qnctido quies pax securitas. Qmpote et sup. Qunos gce canis. Quid
mer philosophalia cu canib incta ducentes. Quinquinat quinqnnis magistrat t
v. annoz. Quinqnna etas. Quinqgenari ur l. annoz t sup militer. Qmctil mesis
uli qnto a marcio. Quippe certe p certe. Quirites ciues romani .na .i. a romulo dicti.
Quuy agro qrino. Quiris hasta romani ut hastati incedebant. Quiritat pplat
pplin alloquens. Quippia aliqd. Quiri gce dns et i mosternon dns misereor fuit n.
Quispia quisq quisq t glibet. Quisquilie pgamina uilia t sarculi minuta. Quit
ualuit. Quisquilie sermuculi. Quinqteria festa qnq dieb celebrata. Quitania gce
caducas t flores maloz dulciu. Quorsu q .i. ad qm locu. Qua circa qua ppt.
Quo pret. Quonda aliqn oli. Quoquo aliquo. Quotqt qcumq. Quoq etia.
Quoz da aliquoz. Quors q rone. Quotiens q sepe. Quorte q ppt. Quisq
donec. Quoda in aliqua parte.

Religios aut dicti a relegendo appellat q retractat et tamq relegit ea que
ad cultu diuinu ptineant. Hi sr dicti ex relegendo religiosi. tamq ex eli
gendo eligentes ex diligendo diligentes. ex intelligendo intelligentes.
Ratiocinator dict uir magn qa de omib reb qs ce mutabiles ostat pos
sit redde ronem. Retractor repetitor. Na retractare e repetere q iuuseras. Re
sipiscens eod mente qi p insania recipiat. aut qa resip q sape desierat. Casti
gat seipsu deuitat et ofirmat animu suu ad recte uiuendu cauens ne rursum cor
ruat. Repentin a repente. Repente aut et adubium et n pot ce. Robust forti
ualid a fortitudine roboree arboris appellat. Rapid uelox pedib e appellat.
Raptor corruptor. ui et rapta eo q corrupta e. Reus a re de q obnoxi e
et tam actu e nemput. Reus maiestatis pmu dict. qa aduis re publica aliqd
egisset. aut qcuq hostibi osensisset. Dicit aut re maiestatis. qa mai e ledere patia
q ciuitate una. Postea aut et hi rei maiestatis dicti s. q aduis maiestate pncipis
egisse inueni t q leges i uiles reipublice o teulant. t uiles abrogauant. Ri
sus [illegible] anticu canino dict. Semp ut ad otradicendu parat e. et igio delectat
et puocat otendente. Rustic dict q rus opet .i. etiam. Rabies seuitia furor
in rabid. Rabbi rabboni t rabbites magist. Rabulus calumpniator litigator
t canc. Rabula uane. Rabra glob t qugcuq rotunditas. Racha inanis t
uacuus et e interiectio frustrat. Rarana cantoru. Racemi botri uua. Radiu in
tota i sole i igne. i tela int fila. Radiol hasta i texto .i. liciatoriu. Radio
lu tiba. Radicat i radice firmat t fundat. Radiat fulget. Radix origo stirp.
Radicit a radicib i fundit. Radiantia splendor. Rad limat tondet. Raphanum
gco radix. Ramn gen ligni spinosi. Ramtum pulus q tidit ex aliq spe. Ramale
rami cul. Rama hebraice excelsu. Rancor inuidia odiu amaritudo dol maliuolentia.

Rancor · rancidum e. Rancida amar et bid nimis. Rancibula [illegible]
putidum. Randum putandum. Rapido rapax uelox. Rapax e rit. Raptor
p(re)do inuasor. Rapit rapiat abstulit. Rapti subito. Rapaius [illegible]
Rar(i) pauce tarde paraui [illegible] raritas. Rarescit parescit. Raste t rastell(us) i. sarculus.
Rasus plani i. cons. Rasile q(uod) radi pot(est). Rates naues o(mn)i ge(n)es lignor(um). Rat(io)
arbitrat ap(ud) firm(a) cert(a). Rator arbit(er) iudex. Ratio locutio ordo districtio.
Rationat q(ui) ut(itur) ratione. Rationat colloq(uio) in uicinatio urbanitas. Rationale
ornam(en)tu(m) sacerdotale t uestis ap(ud) ueteres. Rauc q apte n pot loq. t sonare in rau
cedo raucitas. Raui fauci aspe. Raucio rauc(us) sum. Rauenos compositum.
Reatu(m) culpa. Rebant estimabant. Rebell repugnans. Reboat resonat.
Reb(us) ausis. Rebellor triumfator. Recapitulat q dicta sua sumat iterat.
Recalesc(it) iteru(m) calesc(it). Recalcitrat repugnat. Receptator auctor concord t
medic. Recensit iudicat narrat [illegible] renouat reuocat. Recentes [illegible]
putare reuincere. Recens rudis nou(us). Reces locutio. Recessus discessus
t loc inferior. Recertat rebellat. Recertator agonista. Recedimina ue
stis parasitica. [illegible] Reciprocator

[illegible]

aut a consuetudine dicitur, ut illud est: corpora luce carentum. Defunctus vocatur quia complevit vite officium. Nam dicimus functos officio qui officia debita compleverint. Unde est et honoribus functus. Hinc ergo defunctus, quia ab officio sit vite depositus, sive quod sit die functus. Sepultus autem dicitur eo quod iam sit pulsu et palpitatione, id est sine motu. Sepelire autem est condere corpus. Nam humare obruere dicimus, hoc est humum ingerere.

De portentis.

Portenta esse Varro ait que contra naturam nata videntur; sed non sunt contra naturam, quia divina voluntate fiunt, cum voluntas creatoris cuiusque condite rei natura sit. Unde et ipsi gentiles deum modo naturam, modo deum appellant. Portentum ergo fit non contra naturam, sed contra quam nota est natura. Portenta autem et ostenta, monstra atque prodigia ideo nuncupantur, quod portendere atque ostendere, monstrare ac predicare aliqua futura videntur. Nam portenta dicta perhibent a portendendo, id est preostendendo. Ostenta autem quod ostendere quodque futurum videantur. Prodigia quod porro dicant, id est futura predicant. Monstra vero a monitu dicta, quod aliquid significando demonstrent, sive quod statim monstrent quid appareat; et hoc proprietatis est, abusione tamen scriptorum plerumque corrumpitur. Quedam autem portentorum creationes in significationibus futuris constituta videntur. Vult enim deus interdum ventura significare per aliqua nascentium noxia, sicut et per somnos et per oracula, qua premoneat et significet quibusdam gentibus vel hominibus futuram cladem, quod plurimis etiam experimentis probatum est. Xersi quippe vulpis ex equa creata solvi regnum portendit. Alexandro ex muliere monstrum creatum, quod superiores partes hominis sed mortuas habuerit, inferiores diversarum bestiarum sed viventes, significasse repentinam regis interfectionem. Supervixerant enim deteriora melioribus. Sed hec monstra que in significationibus dantur non diu vivunt, sed continuo ut nata fuerint occidunt. Inter portentum autem et portentuosum differt. Nam portenta sunt que transfigurantur, sicut fertur in Umbria mulierem peperisse serpentem. Unde Lucanus: Matremque suus conterruit infans. Portentuosa vero levem sumunt mutationem, sicut exempli causa cum sex digitis nati. Portenta ergo vel portentuosa existunt alia magnitudine totius corporis ultra communem hominum modum, qualis fuit Tityon in novem iugeribus iacens, Homero testante; alia parvitate totius corporis, ut nani vel quos Greci pigmeos vocant, eo quod sint statura cubitales; alia magnitudine partium, veluti capite informi, aut superfluis membrorum partibus, ut bicipites et trimani, vel cynodontes, quibus gemini ordine prodeunt dentes; alia defectu partium, in quibus alia pars plurimum deficit ab alia, ut manus a manu et pes a pede; alia decisione, ut sine manu aut capite geniti, quos Greci steresios vocant; alia per nimia, qui solum caput aut crus nascuntur. Alia que in parte transfigurantur, sicut qui leonis habent vultum vel canis, vel taurinum caput aut corpus, ut ex Pasiphe memorant genitum minotaurum; quod Greci eteromorfian vocant. Alia que ex omni parte transfigurantur in alienę creationis portentum, ut ex muliere vitulum editum historia gentium. Alia que sine transfiguratione locorum, ut oculos in pectore vel in fronte, aures super tempora, vel sicut Aristoteles tradidit quendam in sinistra parte iecur, in dextra splen habuisse. Alia secundum connaturationem, ut in alia manu digiti plures connati et coherentes reperiantur, in alia manu minus sive in pedibus. Alia secundum immaturam et intempestivam creationem, sicut hi qui dentati nascuntur sive barbati vel cani. Alia complexu plurimarum differentiarum, sicut illud quod prediximus in Alexandro multiforme portentum. Alia commixtione generis, ut androgeni et ermafrodite vocantur. Ermafrodite autem nuncupati eo quod eis uterque sexus appareat. Ermes quippe apud Grecos masculus, Afrodi femina nuncupatur. Hi dextra mamilla virile, sinistra muliebre habentes vicissim coeundo et gignunt et pariunt. Sicut autem in singulis gentibus quedam monstra sunt hominum, ita in universo genere humano quedam monstra sunt gentium, ut gigantes, cenocefali, ciclopes et cetera. Gigantes dictos iuxta Simonis Greci ethimologiam, quod eos gegines existimant, id est terrigenas, eo quod eos fabulose parens terra immensa mole et similes sibi genuerit. Ge enim terra appellatur, genos genus; licet et terre filios vulgus vocat, quorum genus incertum est. Falso autem opinantur quidam imperiti de scripturis sanctis prevaricatores angelos cum filiabus hominum ante diluvium concubuisse, et ex inde natos gigantes, id est nimium grandes et fortes viros, de quibus terra completa est. Cenocefali appellantur eo quod canina capita habeant, quosque ipse latratus magis bestias quam homines confitetur. Hi in India nascuntur. Ciclopes quoque eadem India gignit, et dictos ciclopes eo quod unum habere oculum in fronte media perhibentur. Hi et agriofagite dicuntur, propter quod solas ferarum carnes edunt. Blemmias in Libia credunt truncos sine capite nasci, et os et oculos habere in pectore; alios sine cervicibus gigni, oculos habentes in humeris. In ultimo autem orientis monstruose gentium facies scribuntur: alii sine naribus, equali totius oris planitie, informes habentes vultus; alii labro subteriori adeo prominenti, ut in solis ardoribus totam ex eo faciem contegant dormientes; alii concreta ora esse, modico tantum foramine calamis avenarum pastum haurientes; nonnulli sine linguis esse dicuntur, invicem sermonis utentes nutu sive motu. Panothias apud Sciziam esse ferunt tam diffusa magnitudine aurium, ut omne corpus ex eis contegant. Pan enim Greco sermone omne, aures dicuntur. Artabatite in Ethiopia proni ut pecora ambulare dicuntur; quadragesimum etiam annum nullus supergreditur. Satiri homunciones sunt aduncis naribus, cornua in frontibus et caprarum pedibus similes, qualem in solitudine sanctus Antonius vidit. Qui et interrogatus a dei servo respondisse fertur dicens: Mortalis ego sum, unus ex accolis heremi, quos vario delusa errore gentilitas faunos incubos satirosque colit. Dicuntur quidam et silvestres homines, quos nonnulli faunos ficarios vocant. Scinopodum gens fertur in Ethiopia, singulis cruribus et celeritate mirabili, quos inde scinopodas Greci vocant, eo quod per estum in terra resupini iacentes pedum suorum magnitudine adumbrentur. Antipodes in Libia plantas versas habent post crura, et octonos digitos in plantas. Ypopodes in Scithia sunt humana forma et equinos pedes habentes. In India ferunt esse gentem que macrobii nuncupantur, XII pedum statura habentes. Est et gens ibi statura cubitalis, quos Greci a cubito pigmeos vocant, de quibus supra diximus. Hi montana Indie tenent, quibus est vicinus oceanus. Perhibent et in eadem India esse gentem feminarum que quinquennes concipiunt et octavum vite annum non excedunt. Dicuntur autem et alia hominum fabulosa portenta que non sunt, sed ficta in causis rerum interpretantur, ut Gerionem Hispanie regem triplici forma proditum. Fuerunt enim tres fratres tante concordie, ut in tribus corporibus quasi una anima esset. Gorgones quoque meretrices crinitas serpentibus, que aspicientes convertebant in lapides, habentes unum oculum quo invicem utebantur. Fuerunt autem tres sorores unius pulchritudinis, quasi unius oculi, que ita spectatores suos stupescere faciebant, ut vertere eos putarentur in lapides. Sirenas tres dicunt fuisse ex parte virgines, ex parte volucres, habentes alas et ungulas; quarum una voce, altera tibiis, tertia lyra canebat. Que illectos navigantes sub cantu in naufragio trahebant. Secundum veritatem autem meretrices fuere, que transeuntes quia deducebant ad egestatem, his fabulę fictę sunt inferre naufragia. Alas autem habuisse et ungulas, quia amor et volat et vulnerat. Que inde in fluctibus commorasse dicuntur, quia fluctus Venerem creaverunt. Scillam quoque ferunt feminam capitibus succinctam caninis, cum latratibus magnis, propter fretum Siculi maris, in quo navigantes verticibus in se concurrentium undarum exterriti latrare estimant undas, quas sorbentis estus vorago collidit. Finguntur et monstra quedam irrationabilium animantium, ut Cerberum inferorum canem tria capita habentem, significantes per eum tres etates per quas mors hominem devorat, id est infantiam, iuventutem et senectutem. Quem quidam ideo dictum Cerberum putant, quasi creoboros, id est carne vorans. Dicunt et ydram serpentem cum novem capitibus, que latine excedra dicitur, quod uno ceso tria capita excrescebant. Sed constat ydram locum fuisse evomentem aquas, vastantem vicinam civitatem, in quo uno meatu clauso multi erumpebant; quod Hercules videns loca ipsa exussit, et sic aque clausit meatus. Nam ydra ab aqua dicta est. Huius mentione facit Ambrosius in similitudinem heresium dicens: Heresis enim velut quedam ydra fabularum vulneribus suis crevit; et dum sepe reciditur, pullulat igni debita incendioque peritura. Fingunt et Chimeram triformem bestiam: ore leo, postremis partibus draco, media caprea. Quam quidam physiologi non animal, sed Cilicie montem esse aiunt, quibusdam locis leones et capreas nutrientem, quibusdam ardentem, quibusdam serpentibus plenum. Hunc Bellorofontes habitabilem fecit, unde Chimeram dicitur occidisse. Centauris autem species vocabulum indidit, id est hominem equo mixtum, quos quidam fuisse equites Thessalorum dicunt, sed pro eo quod discurrentes in bello velut unum corpus equorum et hominum viderentur, inde centauros fictos asseruerunt. Porro minocentaurum nuncupatum ex tauro et homine, qualem bestiam dicunt in laberinto inclusam fuisse. De quo Ovidius: Semibovemque virum semivirumque bovem. Onocentaurum autem vocari eo quod media hominis specie, media asini esse dicatur; sicut ypocentauri equorum hominumque in eis natura coniuncta fuisse putatur.

De transformatis.

Scribuntur autem et quedam monstruose hominum transformationes et commutationes in bestias, sicut de illa maga famosissima Circe, que socios quoque Ulixis mutasse fertur in bestias, et de Arcadibus, qui sorte ducti transnatabant quoddam stagnum atque ibi convertebantur in lupos. Nam et Diomedis socios in volucres fuisse conversos non fabuloso mendacio, sed hystorica affirmatione confirmant. Sed et quidam asserunt strigas ex hominibus fieri. Ad multa enim latrocinia figę sceleratorum mutantur, et sive magicis cantibus sive herbarum veneficiis totis corporibus in feras transeunt. Sed et per naturam pleraque mutationem recipiunt et corrupta in diversas transformantur species, sicut de vitulorum carnibus putridis apes, sicut de equis scarabei, de mulis locuste, de cancris scorpiones. Ovidius: Concava litoreo si demas brachia cancro, scorpius exibit caudaque minabitur unca.

INCIPIT LIBER XII DE DIVERSIS ANIMALIBUS

OMNIBUS ANIMANTIBUS Adam primum vocabula indidit, appellans unicuique nomen ex presenti institutione iuxta conditionem nature cui serviret. Gentes autem unicuique animalium ex propria lingua dederunt vocabula. Non autem secundum latinam linguam atque grecam aut quaslibet gentium barbararum nomina illa imposuit Adam, sed illa lingua que ante diluvium omnium una fuit, que hebrea nuncupatur. Latine autem animalia sive animantia dicta, quod animentur vita et moveantur spiritu. Quadrupedia vocata quia quattuor pedibus gradiantur; que dum sint similia pecoribus, tamen sub cura humana non sunt, ut cervi, damme, onagri et cetera. Sed neque bestie sunt ut leones, neque iumenta ut usus hominum iuvare possint. Pecus dicimus omne quod humana lingua et effigie caret. Proprie autem pecorum nomen his animalibus accommodari solet que sunt aut ad vescendum apta, ut oves et sues, aut in usu hominum commoda, ut equi et boves. Differt autem inter pecora et pecudes. Nam veteres communiter in significatione omnium animalium pecora dixerunt. Pecudes autem tantum illa animalia que eduntur, quasi pecuedes. Generaliter autem omne animal pecus a pascendo vocatum. Iumenta autem nomina inde traxerunt, quod nostrum laborem vel onus suo adiutorio subvectando vel arando iuvent. Nam bos carpenta trahit et durissimas terre glebas vomere vertit. Equus et asinus portant onera et hominum in gradiendo laborem temperant. Unde et iumenta appellantur ab eo quod iuvent homines. Sunt enim magnarum virium animalia. Item quoque armenta, vel quod sint apta armis, id est bello, vel quod his in armis utimur. Alii armenta tantum boves intelligunt, ab arando, quasi aramenta, vel quod sint cornibus armata. Discretio autem est inter armenta et greges. Nam armenta equorum et boum sunt, greges vero camelorum, caprarum et ovium. Ovis molle pecus lanis, corpore inerme, animo placido, ab oblatione dicta, eo quod apud veteres initio non tauri, sed oves in sacrificio mactarentur. Ex his quedam bidentes vocant, eas que inter octo dentes duos altiores habent, quas maxime gentiles in sacrificia offerebant. Verbex vel a viribus dictus, quod ceteris ovibus sit fortior, vel quod sit vir, id est masculus, vel quod vermes in capite habeat, quorum excitati prurito invicem se concutiunt, et pugnantes cum magno impetu feriunt. Aries vel apo tou areos, id est a Marte, vocatus; unde apud nos in gregibus masculi mares dicuntur; sive quod hoc pecus primum a gentilibus in aris est immolatum. Aries quod aris imponeretur. Unde et illud: aries mactatur ad aram. Agnus quamquam et Greci vocent apo tou agnou, quasi pium, Latini tamen hoc nomen habere putant eo quod pre ceteris animantibus matrem agnoscat; adeo ut etsi in magno grege erraverit, statim balatu recognoscat vocem parentis. Hedi ab edendo vocati. Parvuli enim pinguissimi sunt et saporis iocundi; unde et edere, id est comedere, vocatur. Hyrcus lascivum animal et petulcum et fervens semper ad coitum, cuius oculi ob libidinem in transversum aspiciunt; unde et nomen traxit. Nam hyrci sunt oculorum anguli secundum Suetonium; cuius natura adeo calidissima est, ut adamantem lapidem, quem nec ignis nec ferrum domare valet, materia solus huius cruor dissolvat. Maiores hyrci cinifi dicuntur, a flumine Cinife in Libia, ubi grandes nascuntur. Capros et capras a carpendis virgultis quidam dixerunt. Alii quod carpant aspera. Nonnulli a crepitu crurum, unde eas capras vocitatas, que sunt agrestes capre, quas Greci pro eo quod acutissime videant, id est oxyderkesteron, dorcas appellaverunt. Morantur enim in excelsis montibus et quamvis de longinquo, vident tamen omnes qui veniunt. Idem autem et caprea, idem et ibices, quasi avices, eo quod instar avium ardua et excelsa teneant, et in sublime habitantes ita ut de sublimitate vix humanis obtutibus pateant. Unde et meridiana pars ibices aves vocat, que in Nili fluentis habitant. Hec itaque animalia, ut diximus, in petris altissimis commorantur, et si quando feram vel hominum adversitatem presenserint, de altissimis saxorum cacuminibus sese precipitantes in suis se cornibus illesa suscipiunt. Cervi dicti apo ton keraton, id est a cornibus; cerata enim Greci cornua dicunt. Hi serpentium inimici cum se gravatos infirmitate persenserint, spiritu narium eos extrahunt de cavernis, et superata pernicie veneni eorum pabulo reparantur. Dyptamnum herbam ipsi prodiderunt; nam eo pasti excutiunt sagittas acceptas. Mirantur autem sibilum fistularum. Erectis auribus acute audiunt, submissis nichil. Si quando immensa flumina vel maria transnatant, capita clunibus precedentium superponunt, sibique invicem succedentes nullum laborem ponderis sentiunt. Tragelafi a Grecis nominati, qui dum eadem specie sint ut cervi, villosos tamen habent armos ut hyrci, et menta prolixis hirsuta barbis; qui non alibi sunt quam circa Fasidem. Hinnuli filii sunt cervorum, ab innuere dicti, quia ad nutum matris absconduntur. Damma nominata quod de manu effugiat, timidum animal et imbelle, de quo Marcialis: Dente timetur aper, defendunt cornua cervum; inbelles damme quid nisi preda sumus? Lepus levipes, quia velociter currit; unde et Grece pro cursu lagos dicitur. Velox enim animal et satis timidum. Cuniculi genus agrestium animalium dicti, quasi caniculi, eo quod canum indagine capiantur vel excludantur a latibulis. Sus dicta quod pascua subigat, id est terram subacta escas requirat. Verris quod grandes habeat vires. Porcus quasi spurcus. Ingurgitat enim se ceno, luto immergit, limo inlinit. Oratius: Et amica luto sus. Hinc et spurcitiam vel spurcos nuncupamus. Porcos autem pilos setas vocamus, et setas a sue dictas, a quibus et sutores vocantur, quod ex setis suant, id est conectant pelles. Aper a feritate vocatus, ablata f littera et subrogata p. Unde et apud Grecos suagros, id est ferus, dicitur. Omne enim quod ferum est et inmite abusive agreste vocamus. Iuvencus dictus quod iuvare incipiat hominum usus in colenda terra, vel quod apud gentiles Iovi semper iuvencus immolabatur, numquam taurus. Nam in victimis etiam etas considerabatur. Taurus Grecum nomen est, sicut et bos. Indici tauri colore fulvi sunt, volucri pernicitate, pilis in contrarium versis; caput circumflectunt flexibilitate qua volunt; tergi duritia omne telum respuunt, inmiti feritate. Bovem Greci boem dicunt. Hunc Latini trionem vocant, eo quod terram terat, quasi terionem. Nevius: Trionum hic moderator rusticus. Cuius latitudo pellium a mento ad crura palearia dicitur, a pelle ipsa, quasi pellearia; quod est generositatis in bove signum. Boum in eximia pietas; nam alter alterum inquirit cum quo ducere collo aratrum consuevit, et frequenti mugitu pium testatur affectum, si forte defecerit. Vacca dicta quasi boacca. Est enim ex qualitate mobilium nominum, sicut leo leena, draco dracena. Vitulus et vitula a viriditate vocati sunt, id est etate viridi, sicut virgo. Vitula ergo parvula est et necdum enixa, nam enixa iuvenca est aut vacca. Bubali vocati per derivationem, quod sint similes boum; adeo indomiti ut pre feritate iugum cervicibus non recipiant. Hos Affrica procreat. Uri agrestes boves sunt in Germania, habentes cornua tam profusa ut regiis mensis insigni capacitate ex eis gerule fiant. Camelis causa nominis dedit, sive quod quando onerantur, ut breviores et humiles fiant, accubant, quia Grece came et humile breve dicitur; sive quia curvus est dorso. Camur enim verbo Greco curvum significat. Hos licet et alie regiones mittant, sed Arabia plurimos. Differunt autem sibi; nam Arabici bina tubera in dorso habent, reliquarum regionum singula. Dromeda genus camelorum est, minoris quidem statura, sed velociores; unde et nomen habet. Nam dromos Grece cursus et velocitas appellatur. Centum et amplius milia uno die pergere solent. Quod animal sicut bos et ovis et camelus ruminat. Ruminatio autem dicta est a rumine eminente gutturis parte, per quod demissus cibus a certis revocatur animalibus. Asinus et asellus a sedendo dictus, quasi asedus, sed hoc nomen quod magis equis conveniebat ideo hoc animal sumpsit, quia priusquam equos caperent homines, huic presidere ceperunt. Animal quippe

tardum et nulla ratione renitens statim ut volunt se homo subiugavit. Onager interpretatur asinus ferus. Onos quippe Graeci asinum vocant, agrion ferum. Hos Africa habet magnos et indomitos et in deserto vagantes. Singuli autem feminarum gregibus praesunt. Nascentibus masculis zelant et testiculos eorum morsu detruncant; quod caventes matres eos in secretis locis occultant. Asini Archadici dicti eo quod ab Archadia primum vecti sint, magni et alti. Minor autem asellus agro plus necessarius est, quia et laborem tolerat et neglegentiam propemodum non recusat. Equi dicti eo quod quadrigis iungebantur, equabantur paresque forma et similes cursu copulabantur. Caballus autem a cavo dictus, propter quod gradiens ungulae impressa terram concavat, quod reliqua animalia non habent. Inde et sonipes quod pedibus sonat. Vivacitas equorum est multa. Exultant enim in campis, odorantur bellum, excitantur sono tubae ad proelium, voce accensi ad cursum provocantur. Dolent cum victi fuerint, exultant cum vicerint. Quidam hostes in bello sentiunt, adeo ut adversarios morsu petant. Aliqui etiam proprios dominos recognoscunt, oblita mansuetudine si mutentur; aliqui praeter dominum dorso nullum recipiunt. Interfectis vel morientibus dominis multi lacrimas fundunt. Solum enim equum dicunt propter hominem lacrimare et doloris affectum sentire. Unde et in centauris equorum et hominum natura permixta est. Solent etiam ex equorum mestitia vel alacritate eventum futurum dimicantes colligere. Etas longeva equis Persicis, Hunnicis et Epiroticis ac Siculis in annis ultra L. Brevior autem in Hyspanis ac Numidis et Gallicis. Frequens opinio est. In generosis equis, ut aiunt veteres, IIII expectantur: forma, pulcritudo, meritum atque color. Forma ut sit validum corpus et solidum, robori conveniens altitudo, latus longum, substricti maxime et rotundi clunes, pectus late patens, corpus omne musculorum densitate nodosum, pes siccus et cornu concavo solidatus. Pulcritudo ut sit exiguum caput et siccum, pelle prope ossibus adherente, aures breves et argute, oculi magni, nares patule, erecta cervix, cauda et coma densa, ungularum soliditate fixa rotunditas. Meritum ut sit animo audax, pedibus alacer, trementibus membris, quod est fortitudinis indicium, quique ex summa quiete facile concitetur vel excitata festinatione non difficile teneatur. Motus autem equi in auribus intellegitur, virtus in membris trementibus. Color hic praecipue expectandus: badius, aureus, roseus, mirteus, cervinus, gilbus, glaucus, scutulatus, canus, candidus, albus, guttatus, niger. Sequitur autem ordine varius ex nigro badioque distinctus; reliquus varius color est vel cinereus deterrimus. Badium autem antiqui vadium dicebant quod inter cetera animalia fortius vadat. Ipse est et spadix, colore palmae, quem Siculi spadicam vocant. Glaucus vero est velut pictos oculos habens et quodam splendore perfusos; quem glaucum veteres dicebant. Gilbus autem milinus color est subalbidus. Guttatus albis nigris intervenientibus punctis. Candidus autem et albus invicem se differunt; nam albus cum quodam pallore est, candidus vero niveus et pura luce perfusus. Canus dictus quia ex candido colore et nigro est. Scutulatus vocatur propter orbes quos habet candidos inter purpureos. Varius quod habeat vices colorum imparium. Qui autem albos tantum pedes habent, petulci appellantur; qui frontem albam, calidi. Cervinus est quem vulgo guaranne dicunt; aeranne idem vulgus vocat eo quod in modum aerei sit coloris. Mirteus autem est pressus in purpura. Dosinus autem dictus quod sit color eius de asino; idem et cinereus. Sunt autem hi de agresti genere orti, quos equiferos dicimus, et proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt. Mauron niger est; nigrum enim Graeci mauron vocant. Mannus vero equus brevior est, quem vulgo brunnicum vocant. Veredos antiqui dixerunt quod veherent redas, id est ducerent, vel quod vias publicas currerent, per quas et redas ire solitum erat. Equorum tria sunt genera: unum generosum, proelio et oneribus aptum; alium vulgare atque gregarium, ad vehendum, non ad equitandum aptum. Tertium ex permixtione diversi generis ortum, quod etiam dicitur bigenerum, quia ex diversis nascitur, ut mulus. Mulus autem a Graeco tractum vocabulum habet. Graece enim hoc vocabulum, vel quod iugo pistorum subactus tardis molendo ducatur in gyrum molas. Iudei asserunt quod Ana nepos Esau equarum greges ab asinis deserto ipse fecit primus ascendi, ut mulorum inde nova contra naturam animalia nascerentur. Onagros quoque ad hoc admissos esse ad asinas, et ipsum istiusmodi repperisse concubitum, ut velocissimi ex his asini nascerentur. Industria quippe humana diversum animal in coitum coegit, sicque adulterina commixtione genus aliud repperit; sic et Iacob contra naturam colorum similitudines procuravit. Nam tales fetus oves illius concipiebant, quales umbras arietum desuper ascendentium in aquarum speculo contemplabantur. Denique et hoc ipsum in equarum gregibus fieri fertur, ut generosos obiciant ante equas in usibus concipientium, quo eorum similes concipere et creare possint. Nam et columbarum dilectores depictas ponunt pulcherrimas columbas hisdem locis quibus illae versantur, quo rapiente visu similes generent. Inde est quod quidam gravidas mulieres iubent nullos intueri turpissimos animalium vultus, ut cenocefalos et simios, ne visibus occurrentes similes fetus pariant. Hanc enim feminarum esse naturam dicunt, ut quales perspexerint sive mente conceperint in extremo voluptatis estu dum concipiunt, talem et sobolem procreent. Etenim animal in usu venerio formas extrinsecus intus transmittit, eorumque satiata cibis rapit species in propria qualitate. In animantibus bigenera dicuntur quae ex diversis nascuntur, ut mulus ex equa et asino; burdo ex equo et asina; ibride ex capris et porcis; titirus ex ove et hyrco; musmo ex capra et ariete. Est autem dux gregis. Et haec humana industria adinvenit.

De bestiis.

Bestiarum vocabulum proprie convenit leonibus, pardis, tigribus, lupis et vulpibus, canibusque et simiis, ac ceteris que vel ore vel unguibus seviunt, exceptis serpentibus. Bestiae dictae a vi qua seviunt. Ferae appellatae eo quod naturali utantur libertate et desiderio suo ferantur. Sunt enim liberae eorum voluntates, et huc atque illuc vagantur, et quo animus duxerit eo feruntur. Leonis vocabulum ex Graeca origine inflexum est in Latinum. Graece enim leon vocatur, et est nomen nothum, quia ex parte corruptum. Leena vero totum Graecum est, sicut et dracena. Ut autem leena lea dicatur usurpatum est a poetis. Leo autem Graece, Latine rex interpretatur, eo quod princeps sit omnium bestiarum. Cuius genus triforme dicitur; e quibus breves et iuba crispa imbelles sunt; longi et coma simplici acres. Animos eorum frons et cauda indicat; virtus eorum in pectore, firmitas in capite. Septi a venatoribus terram intuentur, quo minus conspectis venabulis terreantur. Rotarum timent strepitus, sed ignes magis. Cum dormierint, vigilant oculis. Cum ambulant, cauda sua cooperiunt vestigia sua, ut eos venator non inveniat. Cum genuerint catulum, tribus diebus et tribus noctibus catulus dormire fertur; tunc deinde patris fremitu vel rugitu veluti tremefactus cubilis locus suscitare dicitur catulum dormientem. Circa hominem leonum natura est ut nisi lesi nequeant irasci. Patet enim eorum misericordia exemplis assiduis. Prostratis enim parcunt; captivos obvios patiuntur redire; hominem non nisi in magna fame interimunt. De quibus lucrei feminaque leonum. Tigris vocata propter volucrem fugam; ita enim nominant Persae et Medi sagittam. Est enim bestia variis distincta maculis, virtute et velocitate mirabilis. Ex cuius nomine flumen Tigris appellatur, quod is rapidissimus sit omnium fluviorum. Has magis Hyrcania gignit. Panther dictus sive quod omnium animalium sit amicus excepto dracone, sive quia et sui generis societate gaudet et eadem similitudine quicquid accipit reddit. Pan enim Graece omne dicitur. Bestia minutis orbiculis superpicta, ita ut oculatis ex fulvo circulis nigra vel alba distinguatur varietate. Haec semel omnino parturit, cuius causae ratio manifesta est. Nam cum in utero matris coaluere catuli, maturisque ad nascendum viribus pollent, odiunt temporis moras; itaque oppressam fetibus vulvam tamquam obstantem partui unguibus lacerant. Effundit illa partum seu potius dimittit dolore urgente. Ita postea corrupto atque cicatricoso seminis genitale semen infusum non heret acceptum, sed irritum resilit. Nam Plinius dicit animalia cum acutis unguibus frequenter parere non posse; vitiantur enim intrinsecus se moventibus catulis. Pardus secundus post pantheram est, genus varium ac velocissimum et praeceps ad sanguinem; saltu enim ad mortem ruit. Leopardus ex adulterio leene et pardi nascitur, et tertiam originem efficit; sicut et Plinius in Naturali Hystoria dicit leonem cum parda aut pardum cum leena concumbere, et ex utroque coitu degeneres partus creari, ut mulos et asinos. Rinoceron a Grecis vocatus, Latine interpretatur in nare cornu. Idem et monoceron, id est unicornis, eo quod unum cornu in media fronte habeat pedum quattuor, ita acutum et validum ut quicquid impetierit aut ventilet aut perforet. Nam et cum elefantis saepe certamen habet, et in ventre vulneratum prosternit. Tantae autem fortitudinis est ut nulla venantium virtute capiatur; sed sicut asserunt qui naturas animalium scripserunt, virgo puella proponitur, quae venienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate deposita caput ponit, sicque soporatus velut inermis capitur. Elefantum Graeci a magnitudine corporis vocatum putant, quod formam montis praeferat; Graece enim mons elefio dicitur. Apud Indos autem a voce barro vocatur; unde et vox eius barritus, et dentes ebur. Rostrum autem promuscida dicitur, quoniam illo pabulum ori admovet, et est angui similis, vallo munitus eburneo. Hos boves lucas dictos ab antiquis Romanis: boves quia nullum animal grandius videbant; lucas quia in Lucania illos primum Pirrus in proelio obiecit Romanis. Nam hoc genus animantis in rebus bellicis aptum est. In eis enim Persae et Indi ligneis turribus collocatis tamquam de muro iaculis dimicant. Intellectu autem et memoria multa vigent. Gregatim incedunt; motu quo valent salutant; murem fugiunt; aversi coeunt. Quando autem parturiunt, in fluviis vel in aquis dimittunt fetus propter dracones, quia inimici sunt et ab eis implicati necantur. Biennio autem portant fetus, nec amplius quam semel gignunt, nec plures sed tantum unum. Vivunt autem annos CCC. Apud solam Africam et Indiam elefanti prius nascebantur; nunc sola eos India gignit. Grifes vocatur quod sit animal pennatum et quadrupes. Hoc genus ferarum in Yperboreis nascitur montibus; omni parte corporis leones sunt, alis et facie aquilis similes, equis vehementer infesti. Nam et homines visos discerpunt. Cameleon non habet unum colorem, sed diversa est varietate consparsus, ut pardus. Dicitur autem ita huius cameleonis corpusculum ad colores quos videt facillima conversione variari, quod aliorum animalium non est tam ad conversionem facilis corpulentia. Cameleopardus dictus quod dum sit ut pardus albis maculis superaspersus, collo equi similis. Hunc Ethyopia gignit. Linx dictus quia in luparum genere numeratur; bestia maculis terga distincta ut pardus, sed similis lupo; unde et ille lycos, iste lynx. Huius urinam convertere in duritiam pretiosi lapidis dicunt, qui lyncurius appellatur; quod et ipsas lynces sentire hoc documento probatur. Nam egestum liquorem harenis in quantum potuerint contegunt, invidia quadam naturae, ne talis egestio transeat in usum humanum. Lynces dicit Plinius secundum extra unum non admittere fetum. Castores a castrando dicti sunt. Nam testiculi eorum apti sunt medicaminibus, propter quos cum praesenserint venatorem, ipsi se castrant et morsibus vires suas amputant. De quibus Cicero in Scauriana: Redimunt se ea parte corporis propter quod maxime expetuntur. Iuvenalis: Qui se eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno testiculi. Ipsi sunt et fibri, quos et Ponticos canes vocant. Ursus fertur dictus quod ore suo formet fetus, quasi orsus. Nam aiunt eos informes generare partus et carnem quandam nasci, quam mater lambendo in membra componit. Unde est illud: Sic format lingua fetum cum protulit ursa. Sed hoc immaturitas partus facit. Denique tricesimo die generat. Unde evenit ut praecipitata fecunditas informes procreet. Ursorum caput invalidum, vis maxima in brachiis et lumbis; unde interdum erecti insistunt. Lupus Graeca derivatione in linguam nostram transfertur. Lupos enim illi lycos dicunt. Lycos autem Graece a moribus appellatur, quod rabie rapacitatis quaeque invenerit trucidet. Alii lupos vocatos aiunt quasi leopos, quod quasi leonis ita sit illis virtus in pedibus; unde et quicquid pede presserit non vivit. Rapax autem bestia et cruoris appetens. De quo rustici aiunt vocem hominem perdere si eum lupus prior viderit. Unde et subito tacenti dicitur: lupus in fabula. Certe si se praevisum senserit, deponit feritatis audaciam. Lupi toto anno non amplius quam diebus XII coeunt. Famem diu portant, et post multa ieiunia multum devorant. Lupos Ethyopia mittit cervice iubatos, et tantum varios ut nullum colorem illis dicant abesse. Canis nomen Latinum Graecam etymologiam habere videtur. Graece enim cynos dicitur. Licet eum quidam a canore latratus appellatum existiment, eo quod insonat; unde et canere. Nihil autem sagacius canibus; plus enim sensus ceteris animalibus habent. Namque soli sua nomina recognoscunt; suos dominos diligunt; dominorum tecta defendunt; pro dominis suis se morti obiciunt voluntarie; cum domino ad praedam currunt; corpus domini sui etiam mortuum non relinquunt. Quorum postremo natura est extra homines esse non posse. In canibus duo sunt expectanda: aut fortitudo aut velocitas. Catuli abusive dicuntur quarumlibet bestiarum filii. Nam proprie catuli canum sunt per diminutionem dicti. Lycisci autem dicuntur, ut ait Plinius, canes nati ex lupis et canibus, cum inter se forte miscentur. Solent et Indi feminas canes noctu in silvis alligatas admittere ad tigres bestias, a quibus insiliri, et nasci ex eodem fetu canes adeo acerrimos et fortes ut complexu leones prosternant. Vulpes dicta quasi volipes; est enim volubilis pedibus et numquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currit, fraudulentum animal insidiisque decipiens. Nam dum non habuerit escam, fingit mortem, sicque descendentes quasi ad cadaver aves rapit et devorat. Simie Graeca nomina sunt, id est pressis naribus; unde et simias dicimus, quod suppressis naribus sint et facie foeda, rugis turpiter follicantibus; licet et capellarum sit pressum habere nasum. Alii simias Latino sermone vocatas arbitrantur, eo quod multa in eis similitudo rationis humanae sentiatur. Elementorum sagaces nova luna exultant, media et cava tristantur. Fetus quos amant ante se gestant; neglectus circa matrem heret. Harum genera quinque sunt. Ex quibus cercopitheci caudas habent; simia enim cum cauda est quem quidam durin vocant. Spinges villose sunt, comis mammis prominentibus, dociles ad feritatis oblivionem. Cenocefali et ipsi simillimi sunt simiis, sed facie ad modum canina et gesticulatis motibus ingenti. Callitrices toto pene aspectu a ceteris distant. Sunt enim in facie producta barba et lata cauda. Leontofonus bestiola modica, et ex eo ita vocata quia capta exuritur, eiusque cinere aspersae carnes et posite per compita semitarum leones necant, si quantulumcumque ex illis sumpserint. Istrix animal in Africa ermacio simile, vocatum a stridore spinarum quas tergo laxatas emittit, ut canes vulneret insequentes. Enidros bestiola ex eo nuncupata quod in aquis versetur, et maxime in Nilo; quae si invenerit dormientem cocodrillum, volutat se in luto primum et intrat per os eius in ventrem, et carpens omnia intranea eius sic moritur. Ichneumon Grece vocatur eo quod odore suo et salubria ciborum et venenosa prodantur. De qua Dracontius ait: Prodit suillus in cuicumque venenum. Suillus autem a setis est nuncupatus. Hic et serpentes insequitur; qui cum adversus aspidem pugnat, caudam erigit, quam aspis maxime incipit observare quasi minantem; ad quamcumque vim suam transferret, decepta corripitur. Musio appellatus eo quod muribus infestus sit. Hunc vulgus cattum a captura vocant; alii dicunt quod captat, id est videt. Nam tanto acute cernit ut fulgore luminis noctis tenebras superet. Unde et a Graeco venit catus, id est ingeniosus, apo tou kaiesthai. Furo a furvo dictus; unde et fur. Tenebrosos enim et occultos cuniculos effodit et eicit praedam quam invenerit. Melo vel quod sit rotundissimo membro, vel quod favos petat et assidue mella captet.

De minutis animalibus.

Mus pusillum animal; Graecum illi nomen est; quicquid vero ex eo tractum, Latinum fit. Alii dicunt mures quod ex humore terrae nascantur; nam mus terra, unde et humus. His in plenilunio iecur crescit, sicut quaedam maritima augentur, quae rursus minuente luna deficiunt. Sorex Latinum est, eo quod rodat et in modum serre praecidat. Antiqui enim soricem saurices dicebant, sicut et clodum claudum. Mustela dicta quasi mus longus; nam telum a longitudine dictum. Haec ingenio subdola, in domibus ubi nutrit catulos suos transfert mutatque sedem. Serpentes etiam et mures persequitur. Duo autem genera mustelarum; alterum enim silvestre est, distans magnitudine, quam Graeci ictidas vocant; alterum in domibus oberrans. Falso autem opinantur qui dicunt mustelam concipere ore, aure effundere partum. Mus araneus, cuius morsu aranea est. In Sardinia animal perexiguum aranei forma, quae solifuga dicitur, quod diem fugiat. In metallis argentariis plurima est, occulte reptans, et imprudentia super sedentibus pestem facit. Talpa dicta quod sit damnata cecitate perpetua tenebris. Est enim absque oculis; terram semper fodit et humum egerit et radices subtus frugibus comedit, quam Greci aspalaca vocant. Glires dicti sunt quia pingues eos efficit somnus. Nam glis dicitur crescere. Hieme enim tota dormiunt et inmobiles quasi mortui iacent; tempore estivo reviviscunt. Ericius animal spinis coopertum, quod exinde dictum est quod subrigit se quando spinis suis clauditur, quibus undique protectus est contra insidias. Nam statim ut aliquid presenserit, primum se subrigit atque in globum conversus in sua se arma recolligit. Huius prudentia quaedam est; nam dum absciderit uvam de vite, supinus sese volutat super eam, et sic eam exhibet natis suis. Grillus a sono vocis habet; hic retro ambulat et terram terebrat, stridet noctibus. Venatur cum formica circumligata capillo in cavernam eius coniecta, efflato prius pulvere ne se abscondat; ita formicae complexibus trahitur. Formica dicta ab eo quod ferat micas farris. Cuius sollertia multa; providet enim in futurum et praeparat estate quod hieme comedat. In messe autem colligit triticum, hordeum non tangit. Dum pluit ei super frumentum, totum eicit. Dicuntur in Ethyopia esse formicae ad formam canis, quae arenas aureas pedibus eruunt, quas custodiunt ne quis auferat, captantesque ad necem persequuntur. Formicaleon ob hoc vocatus, quia est vel formicarum leo, vel certe formica pariter et leo. Est enim animal parvum formicis

[A]satis infestum quod se in pulvere abscondit et formicas frumenta gestantes interficit. Proinde autem leo et formica vocatur, quia aliis animalibus ut formica est, formicis autem ut leo.

De serpentibus

Anguis vocabulum omnium serpentium genus quod plicari et torqueri potest, et inde anguis quod angulosus sit et numquam rectus. Anguis autem apud gentiles pro genio loci erat habitus semper. Unde et Persius: Pinge duos angues, pueri sacer est locus. Colubrum ab eo dictum quod colat umbras, vel quod in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur. Nam lubricum dicitur quicquid labitur dum tenetur, ut piscis. Serpens autem nomen accepit quia occultis accessibus serpit, non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit. Illa autem quae quattuor pedibus nituntur sicut lacerti et stelliones, non serpentes, sed reptilia nominantur. Serpentes autem reptilia sunt, quia ventre et pectore reptant. Quorum tot venena quot genera, tot pernicies quot species, tot dolores quot colores habentur. Draco maior cunctorum serpentium sive omnium animantium super terram. Hunc Greci draconta vocant, unde et derivatum est in Latinum ut draco diceretur. Qui saepe ab speluncis abstractus fertur in aerem, concitaturque propter eum aer. Est autem cristatus, ore parvo et artis fistulis, per quas trahit spiritum et linguam exerat. Vim autem non in dentibus, sed in cauda habet, et verbere potius quam ictu nocet. Innoxius autem est a venenis. Sed ideo huic ad mortem faciendam venena non esse necessaria, quia si quem ligaverit occidit. A quo nec elefans tutus est sui corporis magnitudine. Nam circa semitas delitescens, per quas elefantes soliti gradiuntur, crura eorum nodis illigat ac suffocatos perimit. Gignitur autem in Ethiopia et India in ipso incendio iugi est.

Basiliscus Grece, Latine interpretatur regulus, eo quod rex serpentium sit, adeo ut eum videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat; nam et hominem vel si aspiciat interimit. Siquidem et eius aspectu nulla avis volans transit illesa, sed quamvis procul sit, eius ore combusta devoratur. A mustelis tamen vincitur, quas illic homines inferunt cavernis in quibus delitescit. Itaque eum visa fugit, quem illa persequitur et occidit. Nichil enim parens ille rerum sine remedio constituit. Est autem longitudine semipedalis, albis maculis lineatus. Reguli autem sicut scorpiones arentia quaeque sectantur, et postquam ad aquas venerint, ydropobas et lymphaticos faciunt. Sibilus idem est qui et regulus; sibilo enim occidit antequam mordeat vel exurat. Vipera dicta quod vi pariat. Nam et cum venter eius ad partum ingemuerit, catuli non expectantes maturam naturae solutionem conrosis eius lateribus vi erumpunt cum matris interitu. Unde Lucanus: Viperei coeunt abrupto corpore nodi. Fertur autem quod masculus ore inserto viperae semen expuat; illa autem ex voluptate libidinis in rabiem versa caput maris ore recepto praecidat. Ita fit ut parens uterque pereat: masculus dum coit, dum parturit femina. Ex vipera autem fiunt pastilli, qui tyriaci vocantur a Grecis. Aspis vocata quod morsu venena inmittat et spargat. Huius diversa genera et species et dispares effectus ad nocendum. Fertur autem aspis cum ceperit pati incantatorem, qui eam carminibus propriis evocat ut eam de caverna producat, illa cum exire noluerit, unam aurem in terram premit, alteram cauda obturat et operit, atque ita voces illas magicas non audiens non exit ad incantatorem.

Dipsa genus aspidis quae Latine situla dicitur, quia quem momorderit siti perit. Ypnalis genus aspidis dicta quod somno necat. Hanc sibi Cleopatra apposuit et ita morte quasi somno soluta est. Emorrois aspis nuncupatur quod sanguinem sudet; Grece enim sanguis emath dicitur. Prester aspis semper ore patenti et vaporanti currit, cuius poeta sic meminit: Oraque distendens avidus spumantia prester. Hic quem percusserit distenditur enormique corpulentia necatur; extuberatum enim putredo sequitur. Sepe tabificus aspis, qui dum momorderit hominem statim eum consumit, ita ut liquefiat totus in ore serpentis. Cerastes serpens dictus eo quod in capite cornua habeat similia arietum; cerasta enim Greci cornua vocant. Sunt autem illi quadrigemina cornicula, quorum ostentatione veluti esca illiciens sollicitata animalia perimit. Totum enim corpus tegit arenis, nec ullum indicium sui praebet nisi ex ea parte qua invitatas aves vel animalia capit. Est autem flexuosus plus quam alii serpentes, ita ut spinam non habere videatur. Scitalis serpens vocata eo quod tanta praefulget tergi varietate, ut notarum gratia aspicientes retardet, et quia reptando pigrior est, quos assequi non valet, miraculo suo stupentes capit. Tanti autem fervoris est ut et hiemis tempore exuvias corporis ferventes exponat. De quo Lucanus: Et scitale sparsis etiam nunc sola pruinis exuvias positura suas. Amfisibena dicta eo quod duo capita habeat, unum in loco suo, alterum in cauda, currens ex utroque capite tractu corporis circulato. Haec sola serpentium frigori se committit, prima omnium procedens. De qua Lucanus: Et gravis in geminum vergens caput amfisibena. Cuius oculi lucent veluti lucernae. Enidris coluber in aqua vivens; Greci enim aquam ydros vocant. Ydros aquatilis serpens, a quo icti obturgescunt; cuius quidam morbum boam dicunt, eo quod fimo boum remedietur. Ydra draco multorum capitum, qualis fuit in Lerna palude provinciae Archadiae. Haec Latine excedra dicitur, quod uno caeso tria capita excrescebant. Sed hoc fabulosum est. Nam constat ydram locum fuisse evomentem aquas vastantes vicinam civitatem, in quo uno meatu clauso multi erumpebant. Quod Hercules videns loca ipsa exussit, et sic aquae clausit meatus. Nam ydra ab aqua dicta est. Chelidros serpens, qui et chersydros, quia et in aquis et in terris moratur. Nam chersos dicunt Greci terram, ydros aquam. Hic per quam labitur terram fumare facit. Quem sic Macer describit: Seu terga expirant spumantia virus, seu terra fumat qua taeter labitur anguis. Et Lucanus: Tractique via fumante chelydri. Semper autem directus ambulat; nam si torserit se dum currit, statim crepat. Natrix serpens aquam veneno inficiens. In quemcumque enim fontem fuerit, cum veneno inmiscet. De quo Lucanus: Et natrix violator aquae. Cencris serpens inflexuosa, quae semper rectum iter efficit. De quo Lucanus: Et semper recto lapsurus limite cencris. Parias serpens, quae semper in cauda ambulat et sulcum facere videtur. De quo idem Lucanus: Quo contentus iter cauda sulcare parias. Boas anguis Italiae inmensa mole persequitur greges armentorum et buculas, et plurimo lacte riguis uberibus earum se innectit et sugens interimit, atque inde a boum depopulatione boas nomen accepit. Iaculus serpens volans, de quo Lucanus: Iaculique volucres. Exiliunt enim in arboribus, et dum aliquod animal obvium fuerit, iactant se super eum et perimunt; unde et iaculi dicti sunt. In Arabia autem serpentes sunt cum alis, qui syrenae vocantur, quae plus currunt quam equi, sed et volare dicuntur. Quorum tantum virus est ut morsum ante mors insequatur quam dolor. Obtres dicta quod colorem arenae habeat. De quo poeta: Quam parvis pictus maculis Thebanus obtres, concolor exustis atque indiscretus arenis. Seps exiguus serpens, qui non solum corpus sed et ossa veneno consumit. Cuius poeta sic meminit: Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps. Dipsa serpens tantae exiguitatis fertur ut cum calcatur non videatur. Cuius venenum ante extinguit quam sentiatur, ut facies praeventa morte nec tristitiam induat morituri. De qua poeta: Signifer iuvenis Tyrreni sanguinis Aulus torta caput retro dipsas calcata momordit; vix dolor aut sensus dentis fuit. Salpinga serpens est quae non videtur. Caecula dicta pro eo quod parva sit et non habeat oculos. Centopedas a multitudine pedum dicta. Lacertus reptile genus est, vocatus ita quod brachia habeat. Genera lacertorum plura, ut botrax, salamandra, saura, stellio. Botraca dicta quod ranae habeat faciem; nam Greci ranam botraca vocant. Salamandra vocata quod contra incendia valeat, cuius inter omnia venenata vis maxima est. Cetera enim singulos feriunt, haec plurimos pariter interimit. Nam si arbori irrepserit, omnia poma inficit veneno, et quicumque ex eo ederint moriuntur; quae et si in puteo cadat, vis veneni eius potantes interficit. Ista contra incendia repugnans ignes sola animalium extinguit. Vivit enim in mediis flammis sine dolore et consumptione, et non solum non uritur, sed extinguit incendium. Saura lacertus, qui quando senescit caecantur oculi eius, et intrat in foramen parietis respicientis contra orientem, et orto sole intendit et illuminatur. Stellio de colore inditum nomen habet; est enim tergore pictus lucentibus guttis in modum stellarum. De quo Ovidius: Aptumque colori nomen habet, variis stellatus corpore guttis. Hic autem scorpionibus adeo contrarius traditur, ut viso eo pavorem afferat et torporem. Sunt et alia serpentium genera, ut ammodite, elefantiae, camedracontes. Postremum quanta nomina, tanta mortium numera. Omnes autem serpentes natura sua frigidi sunt, nec percutiunt nisi quando calescunt. Nam quando sunt frigidi nullum nocent; unde et venena eorum plus die quam nocte nocent. Torpent enim noctis algore, et merito, quia frigidi sunt nocturno rore. Ipse enim adducit vaporem corporis gelidi pestes et naturae frigidae; unde et hieme in nodis torpent, aestate solvuntur. Inde est quod quicumque serpentium veneno percutitur primum obstupescit, et postea ubi in illo calefactum ipsum virus exarserit statim hominem extinguit. Venenum autem dictum eo quod per venas vadit. Infusa enim pestis eius per venas vegetatione corporis aucta discurrit et animam exigit. Unde non posse venenum nocere nisi hominis tetigerit sanguinem. Unde Lucanus: Noxia serpentum est admixto sanguine pestis. Omne autem venenum frigidum est, et ideo anima, quae ignea est, fugit venenum frigidum. Naturalibus bonis quae nobis et irrationabilibus animantibus videmus esse communia, vivacitate quadam sensus serpens excellit. Unde et legitur in Genesi: Serpens autem erat sapientior omnibus pecoribus terrae. Dicit autem Plinius, si credere dignum est, quod serpentis caput etsi cum duobus evaserit digitis, nihilominus vivit. Unde et totum corpus obicit pro capite ferientibus. Anguibus universis hebes est visus; raro in adversum contuentur. Nec frustra, cum oculos non in fronte habeant sed in temporibus, adeo ut citius audiant quam aspiciant. Nullum autem animal tanta celeritate linguam movet ut serpens, adeo ut triplicem linguam habere videatur cum una sit. Serpentum humida sunt corpora, adeo ut quacumque eunt viam humore designent. Vestigia serpentium talia sunt ut cum pedibus carere videantur, costis tamen et squamarum nisibus repunt, quas a summo gutture usque ad imam alvum parili modo dispositas habent. Squamis enim quasi unguibus, costis quasi cruribus innituntur. Unde si in qualibet corporis parte ab alvo usque ad caput ictu aliquo collidatur, debilitatus cursum habere non possit, quia ubicumque ille ictus inciderit spinam solvit, per quam costarum pedes et motus corporis agebantur. Serpentes autem diu vivere dicuntur, adeo ut deposita tunica senectutem deponere atque in iuventutem redire perhibeantur. Tunicae serpentium exuviae nuncupantur, eo quod his quando senescunt sese exuunt, quibus exuti in iuventutem redeunt. Dicuntur autem et exuviae et induviae, quia exuuntur et induuntur. Pitagoras dicit de medulla hominis mortui, quae in spina est, serpentem creari. Quod et Ovidius in Metamorfoseon libris commemorat dicens: Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro mutari credant humanas angue medullas. Quod si credendum est, merito evenit ut sicut per serpentem mors hominis, ita et per hominem mors serpentis. Fertur autem quod serpens hominem nudum non sit ausus tangere.

De vermibus

Vermis est animal quod plerumque de carne, vel de ligno, vel de quacumque re terrena sine ullo concubitu gignitur; licet nonnumquam et de ovis nascantur, sicut scorpio. Sunt autem vermes aut terrae, aut aquae, aut aeris, aut carnium, aut frondium, aut lignorum, aut vestimentorum. Aranea vermis aeris ab aeris nutrimento cognominata, quae exiguo corpore longa fila deducit, et telae semper intenta numquam desinit laborare, perpetuum sustinens in sua arte dispendium. Sanguisuga vermis aquatilis dicta quod sanguinem sugat. Potantibus enim insidiatur, cumque illapsa faucibus fuerit, vel ubi usquam adheserit, sanguinem haurit, et cum nimio cruore maduerit, evomit quem hausit, ut recentiorem denuo sugat. Scorpio vermis terrenus, qui potius vermibus adscribitur, non serpentibus; animal armatum aculeo, et ex eo Grece vocatum quod cauda figat et arcuato vulnere venena diffundat. Proprium autem est scorpionis quod manus palmam non ferit. Cantarida vermis terrenus, qui dum humano corpori fuerit applicatus statim sui adustione vesicas efficit plenas humore. Multipes vermis terrenus ex multitudine pedum vocatus, qui tactus in globum complicatur. Nascitur sub petris ex humore et terra. Limax vermis dictus quod in limo vel de limo nascitur; unde et sordida semper et immunda habetur. Bombex vermis frondium, ex cuius textu bombicinum conficitur. Appellatur autem hoc nomine ab eo quod evacuetur dum fila generat et aer solus in eo remaneat. Eruca frondium vermis in olus vel pampino involuta, ab erodendo dicta. De qua meminit Plautus: Imitatur nequam bestia et malefica, involuta in pampino. Implicat se, idem nec avolat ut locusta, ut huc illucque discurrens semipasta dimittat, sed permanet perituris frugibus, et tardo lapsu pigrisque morsibus universa consumit. Teredones Grece vocantur lignorum vermes quod terendo edant; hos nos tarmites dicimus. Ita enim apud Latinos ligni vermes vocantur, qui tempore inoportuno caese arbores gignunt. Tinea vestimentorum vermis dicta quod teneat, et eo usque insedeat quousque erodat. Inde et pertinax, quod in eandem rem identidem urgeat. Vermes carnium: emigranae, lumbrici, ascarides, costi, pediculi, pulices, lendex, tarmi, ricini, usia, cimex. Emigranae vermis capitis vocatur. Lumbrici vermes intestinorum dicti, quasi lumbrici, quia labuntur, vel quod in lumbis sint. Ascarides, costi. Pediculi vermes cutis a pedibus dicti; unde et pediculosi dicuntur quibus pediculi in corpore efferuescunt. Pulices vero vocati sunt quod ex pulvere magis nutriantur. Lendex tarmus vermis est lardi. Ricinus vermis est canis, vocatus eo quod heret in auribus canum; cenos enim Grece canis est. Usia est vermis porci, appellata quia urit; nam ubi momorderit adeo locus ardet ut ibi vesicae fiant. Cimex de similitudine cuiusdam herbae vocatur, cuius fetorem habet. Proprie autem vermis in carne putre nascitur, tinea in vestimentis, eruca in holere, teredo in ligno, lendex tarmus in lardo. Vermis non ut serpens apertis passibus vel squamarum nisibus repit, quia non est illi spinae rigor ut colubris, sed in directum corpusculi sui partes gradatim porrigendo contractas, contrahendo porrectas motum explicat, sicque agitatus perlabitur.

De genere piscium

Pisces dicti, unde et pecus, a pascendo scilicet. Reptilia ideo dicuntur haec quae natant, eo quod reptandi habeant speciem et naturam. Quamvis se in profundum immergant, tamen in natando repunt. Unde et David ait: Hoc mare magnum et spatiosum, illic reptilia. Anfibia sunt quaedam genera piscium dicta eo quod ambulandi in terris usum et natandi in aquis officium habent. Anfi enim Grece utrumque dicitur, id est quia et in aquis et in terris vivunt, ut focae, corcodrilli, yppotami, id est equi fluviales. Pecoribus autem et bestiis et volatilibus antea homines nomina imposuerunt quam piscibus, quia prius visa et cognita sunt. Piscium vero cognitis paulatim generibus nomina instituta sunt, aut ex similitudine terrestrium animalium, aut ex specie propria, sive moribus, seu colore vel figura aut sexu. Ex similitudine terrestrium, ut ranae et vituli et leones et nigri meruli et pavones diverso colore dorso et collo picti, et turdi albo vario, et cetera quae sunt mixta species terrestrium animalium nomina. Vendicaverunt ex moribus terrestrium, ut canes in mari a terrenis canibus nuncupati quod mordeant, et lupi quod improba voracitate alios persequantur. A colore, ut umbrae, quia colore umbrae sunt, et auratae quia in capite auri colorem habent, et varii a varietate quos vulgo tructas vocant. A figura, ut orbis, quia rotundus est, totusque in capite constat; ut solia quod sit instar calciamentorum. A sexu, ut musculus, quod sit balenae masculus. Eius enim coitu concipere haec belua perhibetur. Hinc est et musculi coclearum, quorum lacte concipiunt ostreae. Balenae autem sunt inmensae magnitudinis bestiae, ab emittendo et fundendo aquas vocatae. Ceteris enim bestiis maris altius iaciunt undas; balin enim Grece emittere dicitur. Cete dicta ΤΟ ΚΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΗΤΗ, hoc est ab immanitate. Sunt enim ingentia genera beluarum et aequa montium corpora, qualis cetus excepit Ionam, cuius alvus tantae magnitudinis fuit ut instar obtineret inferni, dicente propheta: Exaudivit me de ventre inferni. Equi marini quod prima parte equi sunt, postrema solvuntur in piscem. Focas dicunt esse boves marinos quod boant. [illegible] a colore [illegible], nam [illegible] viride cum magis ut est mare. Delfines certum vocabulum habent, quod voces hominum sequantur, vel quod ad symphoniam gregatim conveniunt. Nichil in mari velocius delfinis; nam plerumque salientes naves transvolant. Cum autem ludunt in fluctibus et in fluctuum molem se praecipites mittunt, tempestates significare videntur. Hi proprie simones vocantur. Est et genus delfinum in Nilo dorso serrato, qui corcodrillos tenera ventrium secantes interimunt. Porci marini quos vocant suillos, qui dum escam quaerunt more suis terram sub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, et nisi rostrum arenis immergant, pastum non colligunt. Corvi a cordis voce dicti, quia grunniunt pectore, suaque voce capiuntur. Tinni Grecum nomen habent. Hi verno tempore intrant dextro latere, laevo exeunt. Hoc inde credunt fieri quod dextris oculis acutius videant quam sinistris. Gladius dictus quod rostro mucronato sit; ob hoc naves perfossas mergit. Serra nuncupata quia serratam cristam habet, et subter natans naves secat. Scorpio dictus quod laedat dum manu tollitur. Tradunt decem cancros cum ocimi manipulo alligatos, omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum congregari. Aranea genus piscis dicta quod aure feriat; habet enim stimulos quibus percutit. Corcodrillus a croceo colore dictus, gignitur in Nilo, animal quadrupes, in terra et in aquis valens, longitudine plerumque viginti cubitorum, dentium et unguium immanitate armatum, tantaque cutis duritia ut quamvis fortium ictus lapidum tergo repercussus non sentiat. Nocte in aquis, die humi quiescit. Ova in terra fovet. Masculus et femina vices servant. Hunc pisces quidam serratam habentes cristam tenera ventrium desecantes interimunt. Solus autem ex animalibus superiorem maxillam movere dicitur. Yppotamum vocatum quod sit equo similis dorso, iuba et hinnitu, rostro resupinato, aprinis dentibus, cauda tortuosa. Die in aquis commoratur, nocte segetes depascitur; et hunc Nilus gignit. Pagrum quem Greci fagrum vocant, eo quod duros dentes habeat, ut ostreis in mari alatur. Dentex pro multitudine et granditate dentium dictus. Lepus a similitudine capitis nuncupatus. Lupus ut dictum est.

auratas appellavit. Piscem in capite ingeniosum, denique retentus [...] caudam ferit [...] cauda arcatas atque ita condit [...] rete. Mullus vocatus quod mollis sit atque tenerrimus. Cuius cibo tradunt libidinem inhiberi, oculorum aciem hebetari; homines vero quibus saepe pastos pisce olere. Mullus in vino necatus eos qui inde biberint taedium vini habere. Mugilis nomen habet quod sit multum agilis. Nam ubi dispositas senserit piscantium insidias, confestim retrorsum rediens ita transilit rete, ut volare piscem videas. Melanurus eo quod nigram caudam habeat et pinnas nigras et in corpore lineas nigras; melan enim Graeci nigrum vocant. Glaucus a colore, quod albus sit; Graeci enim album glaucon dicunt. Hic aestate raro apparet nisi tantum in nubilo. Timallus ex flore nomen accepit; timum enim flos appellatur. Nam dum sit specie gratus et sapore iocundus, tamen sicut flos flagrat et corpore odores aspirat. Escarus dictus eo quod solus escas ruminare perhibetur; denique alii pisces non ruminant. Traditur autem hic ingeniosum esse. Namque inclusum nassis non fronte erumpere nec infestis viminibus caput inserere, sed aversum ictibus crebris laxare fores atque ita retrorsum redire. Quem luctatum eius si forte alius escarus extrinsecus videat, adprehensa mordicus cauda adiuvare conatus nisus erumpentis. Sparus a lancea missili nomen traxit, quod eidem figure sit. Terrestria enim prius inventa sunt quam marina. Nam sparus est telum rusticum, missile, ab spargendo dictum. Austrat pisces sive quia aquae undam ore suscepit, sive quia [...] hic piscis ortu quo tempore in occasu pliades [...] ceperit. Amio saxatilis dextra sinistraque lateribus virgulis puniceis perpetuis aliisque diversis coloribus designatur. Dicitur autem amio quia non capitur nisi hamo. Echenais parvus et semipedalis pisciculus nomen sumpsit quod navem adherendo retineat. Ruant licet venti, saeviant procelle, navis tamen quasi radicata in mari stare videtur nec moveri, non retinendo sed tantummodo adherendo. Hunc Latini moram appellaverunt, eo quod cogat stare navigia. Uranoscopus vocatur ab oculo quem habet in capite, quo semper superna intendit. Millago vocatur quia evolat super aquam. Quotiens autem cernitur extra aquam volitans, tempestates designat mutari. Aquatus dicitur quod sit squamis acutus; unde et eius cute lignum politur. Civitas Syriae quae nunc Tyrus dicitur olim Sarra vocabatur a pisce quodam qui illic habundat, quem lingua sua sar appellant. Ex quo derivatum est huius similitudinis pisciculos sardas sardinasque vocari. Allec pisciculus ad liquorem salsamentorum idoneus, unde et nomen accepit. Aforus pisciculus quod propter exiguitatem hamo capi non potest. Anguille similitudo anguis nomen dedit. Origo huius ex limo; unde et quamvis capias, adeo lenis est ut quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Ferunt autem orientis fluvium Gangen anguillas tricenis pedibus gignere. Anguille vino necate, quod ex eo bibunt, taedium vini habent. Draco marinus aculeos in branchiis habet ad caudam expectantes; quod dum percusserit, quacumque fuerit venenum fundit, unde et vocatur. Murena Graeci mirenam vocant, eo quod complicet se in circulum. Hanc feminini tantum sexus esse tradunt et concipere a serpente; ob id a piscatoribus tamquam a serpente et sibilo evocatur et capitur. Ictu autem fustis difficile interimitur, ferula protinus. Animam in cauda habere certum est; nam capite percusso vix eam interimi, cauda statim exanimari. Congri. Polipus, id est multipes; plurimos enim nexus habet. Iste ingeniosus hamum appetens brachiis complectitur, non morsu, nec prius dimittit quam escam circumroserit. Torpedo vocata eo quod corpus torpescere faciat si eam viventem quis tangat. Narrat Plinius Secundus: ex Indico mari torpedo etiam procul et e longinquo vel si hasta virgaque attingatur, quamvis praevalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligari pedes. Tanta enim vis eius est ut et aura corporis sui afficiat membra. Sepia dicitur quia saepibus inclusa facilius capitur. [...] ob [...] nigredinem [...] cuius atramenti tanta est vis ut lucerne adiectum Ethiopas videri ablato priori lumine quidam tradant. Lulligo traditur in oceano Mauritanie non procul a Lixo flumine tanta multitudine lulliginum evolare ex aqua ut et naves demergere possint. Conche et conchilia hac ex causa vocate, quia deficiente luna cavantur, id est vacuantur. Luna enim cum in augmentum fuerit, augentur humore; cum vero in defectu venit, humores minuuntur; hoc enim physici testantur. Conche autem prime positionis nomen; conchilia vero per diminutionem quasi conchule. Conchar multa genera sunt, inter quas et margaritifere que celee dicuntur. In quarum carne pretiosus calculus solidatur, de quibus tradunt hi qui de animantium scripsere naturis, eo quod nocturno tempore litora appetunt et ex celesti rore margarita concipiunt; unde et celee nominantur. Murex conchilia est maris, dicta ab acumine et asperitate, que alio nomine conchilium nominatur, propter quod circumcisa ferro lacrimas purpurei coloris emittit, ex quibus purpura tinguitur; et inde ostrum appellatum quod hoc tincta ex teste humore elicitur. Cancros vocari quia conche sunt crura habentes. Inimica ostreis animalia, eorum enim carnibus vivunt miro ingenio. Nam quia valida testa eius aperire non potest, explorat quando ostree clausum tegmen aperiant. Tunc cancer latentem lapillum mittit, atque impedita conclusione ostree carnem eius erodit. Tradunt quidam decem cancris cum ocimi manipulo alligatis omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum coire. Duo sunt genera cancrorum, fluviales et marini. Ostrea dicta a testa, quibus mollities interior carnis munitur; Graeci enim testam ostream vocant. Ostrea autem neutro, carnes eius feminino dicuntur genere. Musculi sunt, ut prediximus, conchee a quorum lacte concipiunt ostree; et dicti musculi quasi masculi. Pelorides a Peloro promunctorio Sicilie ubi habundant cognominate sunt. Est autem [...] angusta ab sede Pelori. Angues a similitudine humanarum unguium dicte. Testudo dicitur eo quod tegimine teste sit ad operimentum in camere modum. Sunt autem quattuor genera: terrestres, marine, lutarie, id est in ceno et paludibus viventes; quartum genus fluviales que in dulci aqua vivunt. Tradunt quidam tardius ire navigia testudinis pede dextro vehentia. Echinus a terrestri ericio nomen traxit, quem vulgo ericium vocant. Huius testula duplex spinis aculeata in modum castanearum quando hunc operte de arboribus cadunt. Caro eius mollis et minio similis. Vrisetibus modo dicitur ut testudo ac pelori conchilia. Nam et quod edimus et ubi caro inest, et utrumque dicitur pelori. Rane a garrulitate vocate, eo quod circa genitales strepunt paludes, et sonos vocis inportunis clamoribus reddant. Ex his quedam aquatice dicuntur, quedam palustres, quedam rubete ob id quia in vepribus vivunt, grandiores cunctis; alie calamites vocantur quoniam inter harundines fruticesque vivunt, minime omnium et viridissime, mute et sine voce sunt. Agredule rane parve in sicco vel agris morantes, unde et nuncupate. Negant quidam canes latrare, in quorum ore offa cum viva rana fuerit data. Spongia a fingere, id est tergere et extergere, dicta. Afranius: [...] cervice [...]. Cicero: [...] tergebat sanguinem spongiis, id est extergebat. Animal autem esse docuit cruore inherente petris [...] et dum abscinditur sanguine emittit. Nam alie sunt invente in aquis [...] discurrentes ut pisces, alie petris fixe ut ostree, id est fungie. Ex his alias mares [...] quorum fistule spissioreque, alias feminas que maioribus fistulis sunt ac perpetuis, alias duriores quas Graeci appellant tragos, et nos hircosas dicere possumus ob asperitatem sui; mollissimum genus earum penicilli vocantur, eo quod apte sint ad oculorum tumores et ad extergendas lippitudines; utiles candide fungie cure fiunt. Per estatem enim ad solem sternuntur et sic cera punica candorem bibunt. Animalium omnium in aquis viventium nomina c. xl. iiii. Plinius ait divisa in genera beluarum, serpentium communium terre et aque, cancrorum, concharum, locustarum, peloridum, polyporum, solearum, lacertorum, ut lulligo, et huic similia; ex quibus multa [...] intellectu ordine temporum suorum agnoscere quidam in suis locis sine mutatione vagantur. In piscibus autem feminis alie commixtione masculi concipiunt et pariunt catulos, alie ponunt ova sine masculi conceptione, sicque [...] insequens sive feminis iactu perfundunt; et que hi minime fuerint afflata genitalia fiunt; que non perfusa non fuerint, sterilia perseverant aut putrescunt.

De avibus

Avium unum nomen, sed genus diversum. Nam sicut specie sunt differentia, ita et nature diversitate. Nam alie simplices sunt ut columbe, alie astute ut perdix, alie ad manum se subiciunt ut accipiter, et alie reformidant ut garamantes, alie hominum conversatione delectantur ut hyrundo, alie in desertis secretam vitam diligunt ut turtur, alie solo semine propagantur ut anser, alie carnes edunt et rapinis intendunt ut milvus, alie manentes in locis semper ut strutio, alie advenatice que propriis temporibus revertuntur ut ciconie et hyrundines, alie congrege, id est gregatim volantes ut sturni et coturnices, alie solivage, id est solitarie propter insidias depredandi ut aquila, accipiter et quecumque talia; alie vocibus strepunt ut hyrundo, alie cantus edunt dulcissimos ut cigni et merula, alie

verba et voces hominum imitantur ut psittacus et pica. Sed et alia sunt gente ita et moribus innumerabilia. Nam volucrum quot sint genera, invenire quisquam non potest. Neque enim omnia Indie et Ethiopie aut Scithie deserta quis penetrare potuit, qui earum genera vel differentias nosset. Aves dicte eo quod vias certas non habeant, sed per avia queque discurrunt. Alites quia alis alta intendunt et sublimia remigio alarum conscendunt. Volucres a volando; nam unde volare, inde et ambulare dicimus. Vola enim dicitur media pars pedis sive manus, et in avibus vola pars media alarum, quarum motu penne agitantur; unde et volucres. Pulli dicuntur omnium avium nati, sed et animalium quadrupedum nati pulli dicuntur, et homo parvus pullus. Recentes ergo nati pulli eo quod polluti sunt; unde et vestis nigra pulla dicta est. Ale sunt in quibus penne per ordinem fixe volandi exhibent usum. Vocate autem quod his aves complexos alant ac foveant pullos. Penna a pendendo dicta, id est a volando; unde et pendere. Volucres enim pennarum auxilio moventur, quando se aeri mandant. Pluma quasi piluma; nam sicut pili in quadrupedum corpore, ita pluma in avibus. Avium nomina multa a sono vocis constat esse composita, ut grus, corvus, cignus, pavo, milvus, ulula, cuculus, graculus et cetera. Varietas enim vocis eorum docuit homines quid nominarentur. Aquila ab acumine oculorum vocata. Tantum enim contuitu esse dicitur ut cum super maria immobili penna feratur, nec humanis pateat obtutibus, de tanta sublimitate pisciculos natare videat, ac tormenti instar descendens raptam predam pennis ad litus pertrahit. Nam et contra radium solis fertur obtutum non flectere; unde et pullos suos ungue suspensos radiis solis obicit, et quos viderit immobilem tenere aciem, ut dignos genere conservat; si quos vero inflexerit obtutum, quasi degeneres abicit. Vultur a volatu tardo nominatus putatur; magnitudine quippe corporis prepetes volatus non habet. Harum quedam dicuntur concubitu non misceri et sine copula concipere et generare; natosque earum pene usque ad centum annos procedere. Vultures autem sicut et aquile etiam ultra maria cadavera sentiunt. Altius quippe volantes, multaque montium obscuritate celantur, ex alto ille conspiciunt. Gradipedes apud Grecos vocantur aves, apud nos tarda, eo quod gravi volatu detenta nequaquam ut cetere volucres attollatur velocitate pennarum. Grues nomen de propria voce sumpserunt; tali enim sono susurrant. Hee autem dum properant, unam sequuntur ordine litterato, de quibus Lucanus: Et turbata perit dispersis littera pennis. Excelsa autem petunt, ut facilius videant quas petant terras. Castigat autem voce que cogit agmen, at ubi raucescit, succedit alia. Nocte autem excubias dividunt, et ordinem vigiliarum per vices faciunt, tenentes lapillos suspensis digitis, quibus somnos arguant. Quod cavendum erit clamor indicat. Etate enim color plumarum [...] in senectute nigrescit. Ciconie vocate a sono quo crepitant, quasi ciconie, quem sonum oris potius esse quam vocis, quia eum quatiente rostro faciunt. Hee veris nuntie, societatis comites, serpentium hostes, maria transvolant, in Asiam collecto agmine perguunt. Cornices duces eas precedunt, ipse quasi exercitus prosequuntur. Eximia illis circa pullos pietas; nam adeo nidos impensius fovent ut assiduo incubitu plumas exuant. Quantum autem tempus impenderint in fetibus educandis, tantum et ipse invicem a pullis suis aluntur. Olor avis est quam Greci cignum appellant. Olor autem dictus quod sit totus albis plumis. Nullus enim cignum nigrum meminit. Olon enim Grece totum dicitur. Cignus autem a canendo est appellatus, eo quod carminis dulcedinem modulatis vocibus fundit. Ideo autem suave eum canere dicunt, quia collum longum et inflexum habet, et necesse est eluctantem vocem per longum et flexuosum iter varias reddere modulationes. Ferunt in Hyperboreis partibus precinentibus cytharedis olores plurimos advolare apteque admodum concinere. Olores autem Latinum nomen est, nam Grece cigni dicuntur. Naute vero sibi hunc bonum prognosticum facere dicunt, sicut Emilius ait: Cignus in auspiciis semper letissimus ales; hunc optant naute, quia se non mergit in undis. Strutio Greco nomine dicitur, quod animal in similitudinem avis pennas habere videtur, tamen de terra altius non elevatur. Ova sua fovere neglegit, sed proiecta tantummodo fotu pulveris animantur. Ardea vocata quasi ardua, id est per altos volans. Formidat enim imbres et supra nubes evolat, ut procellas imbrium sentire non possit. Cum autem altius volaverit, significat tempestatem. Hanc multi tantalum nominant. Fenix Arabie avis dicta, quod colorem feniceum habeat, vel quod sit in toto orbe singularis et unica. Nam Arabes singularem fenicem vocant. Hec quingentos ultra annos vivens, dum se viderit senuisse, collectis aromatum virgultis rogum sibi instruit, et conversa ad radium solis alarum plausu voluntarium sibi incendium nutrit, sicque iterum de cineribus suis resurgit. Cinnamolgus et ipsa Arabie avis, proinde ita vocata, quod in excelsis nemoribus texit nidos ex fruticibus cinnamomi. Et quia non possunt illuc homines conscendere propter ramorum altitudinem et fragilitatem, easdem nidos plumbatis appetunt iaculis, ac sic cinnamoma illa deiciunt, et pretiis amplioribus vendunt, quia cinnamomum magis quam alia mercatores probant. Psittacus Indie litoribus gignitur, colore viridi, torque puniceo, grandi lingua et ceteris avibus latiore; unde et articulata verba exprimit, ita ut si eam non videris, hominem loqui putes. Ex natura autem salutat dicens: have vel chere. Cetera nomina institutione discit. Hinc est illud: Psittacus a vobis aliorum nomina discam; hoc didici per me dicere: Cesar, have. Alcion pelagi volucris dicta, quasi alcyanea, eo quod hieme in stagnis oceani nidos faciat pullosque educat; qua excubatione fertur extento equore pelagus silentibus ventis continua septem dierum tranquillitate mitescere, et eius fetibus educandis obsequium ipsa rerum natura prebere. Pellicanus avis Egyptia habitans in solitudine Nili fluminis, unde et nomen sumpsit; nam Canopos Egyptus dicitur. Fertur, si verum est, eam occidere natos suos, eosque per triduum lugere, deinde se ipsam vulnerare et aspersione sui sanguinis vivificare filios. Stimfalides aves ab Stimfalidis insulis appellate, ubi plurimum habundabant, ad quas sumptis Hercules sagittis usus est. Sunt enim pelagi volucres in insulis habitantes. Diomedias aves a sociis Diomedis appellatas, quas ferunt fabule in easdem volucres fuisse conversos. Forma fulice similes, magnitudine cignorum, colore candido, duris et grandibus rostris. Sunt autem circa Apuliam in insula Diomedea inter scopulos litorum et saxa volitantes; iudicant inter se et advenas. Nam si Grecus est, propius accedunt et blandiuntur; si alienigena, morsu impugnant et vulnerant, lacrimosis quasi vocibus, quasi dolentes vel sua mutatione vel regis interitum; nam Diomedes ab Illiriis interemptus est. Hee autem aves [...] Diomedee vocantur; Greci eas erodios dicunt. Memnonides aves Egypti appellate a loco ubi Memnon periit. Nam catervatim advolare dicuntur ex Egypto ad Ilium iuxta Memnonis sepulcrum, et propterea eas Ilienses memnonias vocant. Quinto autem anno ad Ilium veniunt, et cum biduo circumvolaverint, tertia die ineuntes pugnam invicem se unguibus rostrisque dilacerant. Ercinee aves dicte ab Ercinio saltu Germanie, ubi nascuntur, quarum penne adeo per obscurum emicant, ut quamvis nox obtecta densis tenebris sit, ad presidium itineris dirigendi preiecte interluceant, cursusque viae pateat indicio plumarum fulgentium. Onocrotalon Greci vocant rostro longo; quorum duo genera sunt: aliud aquatile, aliud solitudinis. Ibis avis Nili fluminis, que semetipsam purgat rostro in anum aquam fundens. Hee serpentium ova pastum gratissimum ex eis escam nidis suis deportans. Merops eosdemque galbalos qui parentes suos recondere atque alere dicuntur. Coredulus genus volatile quasi cordens. Monedula avis quasi monetula, quia cum aurum invenerit aufert et occultat. Cicero pro Valerio Flacco: non plus aurum tibi quam monedule committendum. Vespertilio pro tempore nomen accepit, eo quod lucem fugiens crepusculo vespertino circumvolet, per pennam actu et tenuissimis brachiorum membranis suspensa [...] murium simile, stridula voce resonans, quod [...] specie [...] quadrupedi [...] in aliis avibus reperitur non solet. Luscinia avis inde nomen sumpsit, quia cantu suo significare solet lucis orientis exortum, quasi lucinia. Eadem et acredula, de qua Cicero in Prognosticis: Et matutinis acredula vocibus instat. Ulula avis apo tou ololyzein, id est a planctu et luctu nominata. Cum enim clamat, aut fletum imitatur aut gemitum; unde et apud augures si lamentatur tristitiam ostendere fertur, [...] prosperitatem. Bubo a sono vocis compositum est; avis feralis, onusta quidem plumis, sed gravi semper detenta pigritia; in sepulcris die noctuque versatur et semper commorans in cavernis. De qua Ovidius: Foedaque fit volucris venturi nuntia luctus, Ignavus bubo, dirum mortalibus omen. Denique apud augures malum portendere fertur; nam cum in urbe visa fuerit, solitudinem significare dicunt. Noctua dicitur pro eo quod nocte circumvolat et per diem non possit videre; nam exorto solis

227

splendore visus illius hebetatur. Hae autem in insula Cretensi non habentur, et si invectae aliunde statim moriuntur. Noctua autem non est bubo, nam bubo maior est. Nycticorax ipsa est noctua, quia noctem amat. Est enim avis lucifuga et solem videre non patitur. Strix nocturna avis habet nomen de sono vocis; quando enim clamat stridet. De qua Lucanus: "Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur." Haec avis vulgo amma dicitur ab amando parvulos, unde et lac praebere fertur nascentibus. Corvus sive corax nomen a sono gutturis habet, quod voce coracinet. Fertur haec avis quod editis pullis escam plene non praebeat, priusquam in eis per pennarum nigredinem similitudinem proprii coloris agnoscat. Postquam vero eos tetros plumis aspexerit, in toto agnitos habundantius pascit. Hic prior in cadaveribus oculos petit. Cornix annosa avis apud Latinos Graeco nomine appellatur, quam aiunt augures hominum curas significationibus agere, insidiarum vias monstrare, futura praedicere. Magnum nefas haec credere, ut Deus consilia sua cornicibus mandet. Huic inter multa auspicia tribuunt et pluvias portendere vocibus; unde est illud: "Tunc cornix plena pluviam vocat improba voce." Graculus a garrulitate nuncupatus, non, ut quidam volunt, propter quod gregatim volent, cum sit manifestum ex voce eos nuncupari. Est enim loquacissimum genus et vocibus importunum. Picae quasi poeticae, quod verba in discrimine vocis exprimant ut homo. Per ramos enim arborum pendulae inportuna garrulitate sonantes, etsi linguas in sermone nequeunt explicare, sonum tamen humanae vocis imitantur. De qua congrue quidam ait: "Pica loquax certa dominum te voce saluto. Si me non videas esse negabis avem." Picus a Pico Saturni filio nomen sumpsit, eo quod in eo auspiciis utebatur. Nam ferunt hanc avem quoddam habere divinum illo indicio, quod in quacumque arbore nidificaverit, clavum vel quodlibet aliud fixum diu haerere non potest, quin statim excidat ubi ea insederit. Ipse est picus Martius. Nam alia est pica. Pavo nomen de sono vocis habet. Cuius caro tam dura est, ut putredinem vix sentiat nec facile coquatur. De quo quidam sic ait: "Miraris quotiens gemmantes explicat alas." Si potes hunc saevo tradere duro coco. Fasianus a Fáside insula Graeciae, unde prius asportatus est, appellatur. Extat id vetus distichon illud argutum: "Primo sum in Fasi, sum inportata carina. Ante mihi notum nil nisi Fasis erat." Gallus a castratione vocatur. Inter ceteras enim aves huic solo testiculi adimuntur. Veteres enim abscisos gallos vocabant. Sicut autem a leone leena et dracone dracaena, ita a gallo gallina. Cuius membra, ut ferunt quidam, si auro liquescenti misceantur, consumunt. Anas ab adsiduitate natandi nomen aptavit accepit. Ex quo genere quaedam Germaniae dicuntur, quod plus ceteris nutantur. Anseris nomen anatis dedit per derivationem vel similitudinem vel quod et ipsa natandi frequentiam habeat. Iste vigilias noctis assiduitate clangoris testatur. Nullum enim animal ita odorem hominis sentit ut anser. Unde et clangore eius Gallorum ascensus in Capitolio deprehensus est. Fulica dicta quod caro eius leporinam sapiat. Lagos enim lepus dicitur. Unde et apud Graecos lagos vocatur. Est enim avis stagnensis, habens nidum in medio aquae vel in petris, quas aqua circumdant, marinoque semper delectatur profundo. Quando vero tempestatem praesenserit, fugiens in vado ludit. Mergus ab assiduitate mergendi nomen accepit. Saepe autem demisso in profundum capite auras signa sub fluctibus colligit, et praevidentes ex aquis tempestatem cum clamore ad litora tendit. Nam in pelago tam grandissima esse tempestatem cum ad litora mergi confugiunt certum est. Accipiter avis animo plus armata quam ungulis, virtutem maiorem in minore corpore gestans. Haec ab accipiendo, id est a capiendo nomen sumpsit. Est enim avis rapiendis aliis avibus avida; ideoque vocatur accipiter, hoc est raptor. Unde et Paulus dicit: "Sustinetis enim si quis accipit", ut enim diceret si quis rapit, dixit si quis accipit. Feruntur autem accipitres circa pullos suos impios esse. Nam dum viderint eos posse temptare volatum, nullas eis praebent escas, sed verberant pennis et a nido praecipitant atque a teneris compellunt ad praedam, ne forte adulti pigrescant. Capus Italica lingua dicitur a capiendo. Hunc nostri falconem vocant, eo quod incurvis digitis sit. Milvus mollis est viribus et volatu, quasi mollis avis, unde et nuncupatur. Rapacissimus tamen et semper domesticis avibus insidiatur. Ossifragus vulgo appellatur avis, quod ossa ab alto dimittat et frangat, unde et a frangendo ossa nomen accepit. Turtur de voce vocatur, avis pudica et semper in montium iugis et in desertis solitudinibus commorans. Tecta enim hominum et conversatione fugit et commoratur in silvis. Quae etiam hieme deplumata in truncis arborum et cavis habitare perhibetur. Cuius est contraria columba, hospitia humana diligens, domorum blanda semper habitatrix. Columbae dictae quod earum colla ad singulas conversationes colores mutent, aves mansuetae et in hominum multitudine conversantes ac sine felle. Quas antiqui venerias nominabant, eo quod nidos frequentent et osculi amore concipiant. Palumbes eo quod sint farsae a pabulo, quas vulgus tetas vocat. Turtur avis casta moribus appellatur, quod comes sit castitatis. Nam dicitur quod amisso corporali consortio solitaria incedat nec carnale copulam ultra requirit. Perdix de voce nomen habet, avis dolosa atque inmunda. Nam masculus in masculum insurgit et obliviscitur sexum libido praeceps. Adeo autem fraudulenta ut alterius ova diripiens foveat; sed fraus fructum non habet. Denique dum pulli propriae genitricis audierint naturali quodam instinctu hanc quae fovit relinquunt et ad eandem quae genuit revertuntur. Coturnices a sono vocis dictas, quas Graeci ortygias vocant, eo quod visae fuerint primum in Ortygia insula. Hae adveniendi habent tempora. Nam aestate depulsa maria transmeant. Ortygometra dicitur quae gregem ducit. Eam terrae propinquantem accipiter videns rapit; ac propterea cura est universis ducem sollicitare generis externi, per quam caveant prima discrimina. Cibos gratissimos habent semina venenorum, quam ob causam eas veteres vesci inhibuere. Soli enim hi animal sicut homo caducum patiuntur morbum. Upupam Graeci appellant, eo quod stercora humana considat et foetenti pascatur fimo, avis spurcissima, cristis extantibus galeata, semper in sepulchris et humano stercore commorans. Cuius sanguinem quisquis se unxerit dormiturus, pergentes daemones suffocantes se videbit. Cucus, quos Hispani cuculos vocant, a voce propria nominatos. Hi veniendi habent tempus milvorum; suscepti propter breves et parvos volatus, ne per longa aeris spatia fatigata deficiant. Haec saliva cicadas gignuntur. Ova passeris nido reperta comedit ea et sua ibi ponit, quae suscepta et fovet et nutrit. Passeres sunt minuta volatilia a parvitate vocata, unde et pusilli et parvi. Merula antiquitus medula vocabatur, eo quod modulet. Alii merulam aiunt vocatam quia sola volat, quasi mera volans. Haec cum in omnibus locis nigra sit, in Achaia autem candida est. Hyrundo dicta quod cibos non sumit residens, sed in aera capiat escas et edat. Garrula avis et per tortuosos orbes et flexuosos circumvolans et in nidis construendis educandisque fetibus sollertissima, habens quaedam praesciam, quod lapsura deserat nec appetat culmina. A diris quoque avibus non impetitur nec umquam praeda est. Maria transvolans ibi hieme commoratur. Turdus a tarditate dictus. Hiemis enim confinio se refert. Turdela quasi maior turdelus, cuius stercore viscum generare putant; unde et proverbium apud antiquos erat: malum sibi avem cacare. Fursurio vocatur quod prius farre in farina redacta pasceretur. Ficedulae dictae quod ficos magis edant, pariorem visculo vero illo. Cinnamolgus avis cum pascatur dulcibus uvis, est potius non dedit uvam. Carduelis quod spinis et carduis pascitur, unde et apud Graecos acanthis dicta est ab acanthis, id est spinis quibus alitur. Augures autem dicunt et in gestu et in motu et in volatu et in voce avium signa esse constituta. Oscines autem vocant quae ore canendoque auspicium faciunt, ut corvus, cornix, picus. Alites quae volatu ostendere futura videntur, quae si adversae sunt inhibere dicuntur, quod inhibeant, id est vetant, si prospere praepetes, et ideo praepetes, quia omnes aves priora petunt volantes. Tertiam faciunt speciem augurum in avibus quam communem vocant ex utrisque permixtam, id est cum aves ex ore et volatu augria faciunt; sed fides non habetur. Omnium autem genera volucrum bis nascuntur. Primum enim ova gignuntur, inde calore materni corporis formantur et animantur. Ova autem dicta ab eo quod sint uvida, unde et uva, eo quod interius humore sit plena. Nam humidum est quod extra humorem habet, uvidum quod interius. Quidam autem dicunt vel putant ovum Graecum habere originem nominis. Illi autem dicunt oa, v littera ablata. Ova autem quaedam vento concipiuntur, sed non sunt generalia nisi quae fuerint concubitu masculino concepta et seminali spiritu penetrata. Ovorum vim tantam dicunt ut lignum perfusum eo non ardeat ac ne vestis quidem contingatur. Admixta quoque calce glutinare fertur vitri fragmenta.

De minutis volatilibus.

Apes dictae quod se pedibus invicem alligent, vel pro eo quod sine pedibus nascuntur. Nam postea et pedes et pennas accipiunt. Hae sollertes in generandi mellis officio assignatas incolunt sedes, domicilia inenarrabili arte conponunt, ex variis floribus favum condunt, textisque ceris innumera prole castra replent; exercitum et reges habent, proelia movent, fumum fugiunt, tumultu exasperantur. Has plerique experti sunt de boum cadaveribus nasci. Nam pro his creandis vitulorum occisorum carnes verberantur, ut ex putrefacto cruore vermes creentur, qui postea efficiuntur apes. Proprie autem apes vocantur orte de bubus, sicut scrabrones de equis, fuci de mulis, vespe de asinis. Castros Graeci appellant quae in extremis favorum partibus maiores creantur; quas aliqui reges putant dictos quod castra ducant. Fucus est maior apis, scrabrone minor. Dictus autem fucus quod alienos labores edat, quasi fagus. Depascitur enim quod non laboravit. De quo Virgilius: "Ignavum fucos pecus a praesepibus arcent." Scrabrones vocati a cabo, id est a caballo, quod his creantur. Sicut autem scrabrones nascuntur de equorum carnibus putridis, ita ex his enim saepe nascuntur scarabei; unde et cognominati sunt. Tauri vocantur scarabei terrestres ingentes volantes. Buprestis animal est parvum in Italia, simillimum scarabeo, longipedium. Fallit inter herbas bovem maxime, unde et nomen habet, devoratumque tacto felle ita inflammat ut rumpat. Cicindela scarabeorum genus est, eo quod gradiens vel volans luceat. Blatta a colore vocata est, si quidem et conprehensa manum tingit, unde et blatteum colorem dicitur. Hoc autem animal lucem videre non patitur; contrarium muscae, nam musca lucipeta et blatta lucifuga est. Per noctem enim tantum ambulat. Papiliones aviculae sunt, quae maxime habundant floribus malvis, quoque vermiculos stercore suo faciunt nasci. Locusta quod pedibus sit longis velut hasta, unde et eam Graeci tam marinam quam terrestrem astagon vocant. Cicadae ex cuculorum nascuntur sputo. Haec in Italia apud Reginos mutae sunt, nec usquam alibi. Musca ex Graeco venit, sicut et mus. Haec sicut et apes necatae, magis aliquantis per unum horae spatium reviviscunt. Cynomia Graece vocatur, id est musca canina. Nam cenos Graece canis vocatur. Culex ab aculeo dictus, quod sanguinem sugit. Habet enim in ore fistulam in modum stimuli, qua carnem terebrat ut sanguinem bibat. Scinifes muscae minutissimae sunt, sed aculeis permolestae; quae tertia plaga superbus Aegyptiorum populus caesus est. Oestrum animal armentis aculeis permolestum. Oestrum autem Graecum est, quod Latine silvus, vulgo tabanus vocatur. Bibiones sunt qui in vino nascuntur, quos vulgo mustiones a musto appellant; unde Afroni cum admiscet pectas et fabulari incipis, ex ore in oculis tuis bibiones involant. Gurgulio dicitur, quia paene nihil est aliud nisi guttur.

INCIPIT LIBER XIII DE ELEMENTIS.

In hoc vero libello quasi in quadam brevi tabula quaedam caeli causas situsque terrarum et maris spatia adnotavimus, ut in modico lector ea percurrat et conpendiosa brevitate ethimologias eorum causasque cognoscat.

De mundo.

MUNDUS EST CAELUM et terra, mare et quae in eis sunt opera Dei. De quo dicitur: Et mundus per ipsum factus est. Mundus Latine a philosophis dictus quod in perpetuo motu sit, ut caelum, sol, luna, aer, maria. Nulla enim requies eius elementis concessa est, ideoque semper in motu est. Unde et animalia Varroni videntur elementa, quoniam per se ipsa moventur. Graeci autem mundo nomen de ornamento accommodaverunt propter diversitatem elementorum et pulchritudinem siderum. Appellatur enim apud eos kosmos, quod significat ornamentum; nihil enim mundo pulchrius oculis carnis aspicimus.

De IIII plagis.

Quattuor autem esse climata mundi, id est plagas: orientem et occidentem, septentrionem et meridiem. Oriens ab exortu solis est nuncupatus; occidens quod diem faciat occidere atque interire. Septentrio autem a septem stellis axis vocatur, quae in ipso revolutae rotantur. Hic proprie et vertex dicitur, eo quod vertitur. Meridies vel quia ibi sol faciat medium diei, quasi medidies, vel quia tunc purius micat aether; merum enim purum dicitur. Ianuae caeli duae sunt, oriens et occasus. Nam una porta sol procedit, alia se recipit. Cardines autem mundi dicti septentrio et meridies.

De athomis.

Athomos philosophi vocant quasdam in mundo corporum partes tam minutissimas, ut nec visui pateant, nec tomen, id est sectionem, recipiant; unde et athomi dicti sunt. Hi per inane totius mundi inrequietis motibus volitare et huc atque illuc ferri dicuntur, sicut tenuissimi pulveres qui infusi per fenestras radiis solis videntur. Ex his arbores et herbas et fruges omnes oriri, ex his ignem et aquam et universa gigni atque constare quidam philosophi gentium putaverunt. Sunt autem athomi aut in corpore, aut in tempore, aut in numero. In corpore, ut lapis. Dividis eum in partes, et partes ipsas dividis in grana, velut sunt arenae, rursusque ipsa arenae grana divide in minutissimum pulverem, donec, si possis, pervenias ad aliquam minutiam, quae iam non sit quod dividi vel secari possit; haec est athomus in corporibus. In tempore vero sic intellegitur athomus. Annum verbi gratia dividis in menses, menses in dies, dies in horas; adhuc partes horarum admittunt divisionem, quousque venias ad tantum temporis punctum et quandam momenti stillam, ut per nullam morulam produci possit, et ideo iam dividi non potest; haec est athomus temporis. In numeris, ut puta octo in quattuor dividuntur, rursus quattuor in duobus, deinde duo in unum. Unus autem athomus est, quia insecabilis est. Sic et littera. Nam orationem dividis in verba, verba in syllabas, syllabam in litteras. Littera pars minima athomus nec dividi potest. Athomus ergo est quod dividi non potest, ut in geometrica punctum. Nam athomos dicitur Graece, id est athomus indivisio.

De elementis.

Ylen Graeci rerum quandam primam materiam dicunt, nullo prorsus modo formatam, sed omnium corporalium formarum capacem, ex qua visibilia haec elementa formata sunt; unde et hui derivatione vocabulum acceperunt. Hanc ylen Latini materiam appellaverunt, ideo quod omne informe unde aliquid faciendum est semper materia nuncupatur. Proinde et eam poetae silvam nominaverunt, nec incongrue, quia materiae silvarum sunt. Graeci autem elementa stoicheia nuncupant, eo quod sibi societatis concordia et communione quadam conveniant. Nam haec ea inter se naturali quadam ratione iuncta dicuntur, ut nunc ab origine ab igne repetentes usque ad terram, nunc a terra usque ad ignem, ut ignis quidem in aere desinat, aer in aquam densetur, aqua in terram grandescat, rursumque terra diluatur in aquam, aqua rarescat in aera, aer in ignem extenuetur. Quapropter omnia elementa omnibus insunt, sed unumquodque eorum ex eo quod amplius habet accepisse vocabulum. Sunt autem divina providentia propriis animalibus distributa, nam et caelum angelis, aerem volatilibus, etiam hominibus ceterisque animantibus creator ipse implevit.

De caelo.

Caelum vocatum eo quod tamquam caelatum vas inpressa lumina habeat stellarum, velut signa. Nam caelatum dicitur vas quod signis eminentioribus refulgeat. Distinxit enim eum Deus claris luminibus, et implevit solis scilicet et lunae orbe fulgenti, et astrorum micantium splendentibus signis adornavit. Alias autem a superiora celando. Hic autem Graece vocatur ouranos apo tou horasthai, id est a videndo, eo quod aer perspicuus sit et ad speculandum purior. Caelum dicitur ut superius et firmamentum vocatum, quod stet et cursu siderum et ratis legibus fixisque firmatum. Inde et caelum pro aere accipitur, ubi venti et nubes et procellae et turbines fiunt. Vero caelum quod dicitur aer, et dicuntur volucres caeli appellat cum manifestum sit aves in aere volare. Et nos in consuetudine hunc aerem caelum appellamus. Nam cum de sereno vel nubilo quaerimus, aliquando dicimus qualis est aer, aliquando qualis est caelum. Aether locus est in quo sidera sunt, et significat illum ignem qui a toto mundo in altum separatus est.

De partibus caeli.

Sane aether est illud elementum aetherea, vero splendor aetheris, et est sermo Graecus. Sphaera caeli dicta eo quod species eius in rotundum formata est, sed et quae quadrata est a volubilitate sphaera dicitur, sicut et pila quibus ludunt infantes. Nam philosophi dicunt caelum in speciem sphaerae undique esse convexum, aequale, concludentem terram in media mundi mole libratam. Hoc moveri dicunt et cum motu eius sidera in eo fixa ab oriente usque ad occidentem circuire, septemtrionibus breviores gyros iuxta cardinem peragentibus. Axis est septemtrionis linea recta, quae per mediam pilam sphaerae tendit, sed axis quod in eo sphaera ut rota volvitur, vel quia ibi plaustrum est. Cardines extremae partes sunt axis. Et dicti cardines eo quod per eos vertitur caelum. Poli sunt circuli qui currunt per axem. Horum alter est septemtrionalis qui numquam occidit, appellaturque boreus; alter australis qui numquam videtur et austronothus dicitur. Poli quod sint axium cicli ex usu plaustrorum, a poliendo scilicet, nominati. Sed polus quidem boreus semper videtur, austronothus numquam, quia dextra caeli altiora sunt, pressa austri convexa. Caeli circuli est ut quae dicta, nam convexum curvum est et in clinatum et in modum circuli flexum. Lacteus circulus est via quae in sphaera videtur a candore dicta, quia alba quam aliqui dicunt viam esse qua circuit sol, et ex splendoris ipsius transitu ita lucere.

De circulis caeli.

Hemisphaerion ... Habitatio ista caeli circulorum distinctae, vinis quinquedam partes temporis sua.

De aere et nubibus.

De tonitruo.

De pluvia, grandine, nive, gelu.

De ventis et appellationibus.

228

De aquis.

De diversitate aquarum.

De mari et eius nomine.

De oceano.

De mediterraneo mari et diversitate nominum eius.

De sinibus maris.

De collib. & fretis & locis i mari.

De lacub. & stagnis.

De abyssis & fluvi...

De fluminib.

De diluviis q fuerunt...

Et ideo alia fluvia cu sup modu crescit incmta deposci ferre dapna, sic ... aliqua significare futura.

INCP LIB XIIII DE TRA ET PADISO

TERRA EST IN MEDIA mundi regione posita omnib. partib. celi in modu centri eq[ua]li intervallo consistens, q singulari numero tota orbe significat, plurali u[ero] numero singulas partes...

De orbe.

De Asia & paradiso.

P

De europa & partib; eius.

229.

thebani. Eadem ē eonia uocata a fonte quodam apollini & musis consecrato qui in eadem boetia ē. Peloponensus secunda pars ellados a pelope rege antiquitus uocata. Thessalia a thessalo rege cognominata quę ad meridianam plagam macedonię coniuncta ē. cuius a tergo pieria ē. multa in thessalia flumina & oppida inter quę precipue thessalonica. & thelia. & mons parnasus qui apollini consecratur. Thessalia patria achillis & origo laphitarum fuit. de quibus fertur quod hi primum equos frenis domuerint. unde & centauri dicti sunt. In thessalia primum solidi aurei facti sunt. domandorum quoque equorum usus primum repertus ē. Macedonia ab exordio ab emathio rege emathia nuncupabatur. sed macedo deucalionis maternus nepos postquam ibi accepit principatum mutauit uocabulum macedoniam quam a suo nomine dixit. Est autem confinis ab oriente egeo mari. a meridie achaię. ab occasu dalmatię. a septentrione misię. patria alexandri magni. & regio auri uenis argentique opima. lapidem quem peanitem uocant ista gignit. mons olimpus in ea ē qui excellenti uertice in tantum attollitur. ut in cacumine eius nec nubes nec uenti sentiantur. Achaia ab acheo rege ē appellata. Hęc pene insula ē. nam absque septentrionali regione & urbs & prouincia appellata. Hęc pene insula ē nam absque septentrionali parte qua macedonię iungitur undique septa ē mari. ab oriente habet mirteum mare. ab euro creticum. a meridie ionium. ab affrico & occasu cassiopas insulas. a sola septentrionali parte macedonię uel atticę terrę adiungitur. huius caput ē urbs corinthus grecię decus. Inachus ē achaię fluuius. Arcadia uero sinus achaię ē inter platani folium uertex (?) inter ionium & egeum mare exposita quam arcas iouis & callistię filius pelasgis in ditione redactam ex suo nomine arcadiam nuncupauit. Ipsa ē & sicionia a sicione rege. aq &. Hęc autem arcadia flumen magnum erimantum ab ereston (?) regum siciniorum dicta ē. Hęc gignit lapidem qui semel accensus numquam extinguitur. candidissime & merule ibi nascuntur. Pannonia ab alpibus penninis ē nuncupata quibus ab italia secernitur. Regio uero fortis & solo leta duobus satis acribus fluuiis drauo sauoque secernitur. Coniungitur autem cum norico & retia. habens ab oriente misiam. a uallatia (?) ab affrico uero alpes apenninos. habet ab occasu galliam belgicam. a septentrione danubii fontem & limitem qui germaniam a gallia secernit. Istria a septentrione danubii fontem & limitem qui germaniam a gallia secernit. Istria ab ister amnis uocatur qui eam influit, qui est danubius. hęc autem istria a septentrione pannonia. Italia olim a grecis populis occupata. magna grecia appellata ē. Deinde a regis nomine saturnia mox & latium dicta eo quod idem saturnus a ioue sedibus suis pulsus ibi latuerit. Postremo ab italo rege siculorum ibi regnante italia nuncupata ē. Cum sit longitudine amplior quam latitudine a circio in eurum extenditur. a meridie tyrreno mari. ab aquilone adriatico clauditur. ab occidente alpium fine iungitur. Terra omnibus in rebus pulcherrima. soli fertilitate pabuli ubertate gratissima. habet lacus uenacum. auernum. atque lucrinum. fluuios eridanum. tybrim. & tepentes fontibus baias. Gignit gemmas lyncurium. lignum & corallium. boas quoque serpentem. lincem feram & diomedias aues. Italia autem & hyspania ideo hesperię dictę quod greci uespero stella nauigent. & in italiam & in hyspaniam quę duę hac ratione discernuntur. aut enim hesperia sola dicitur & significat italiam. aut additur ultima & significat hyspaniam quia in occidentis est fine. Tuscia pars italię. umbria uero pars tuscię. tuscia autem a frequentia sacrorum & turis uocata. ἀπὸ τοῦ θύειν. umbria uero ut historię narrant eo quod tempore aquosę cladis ymbribus superfuerit. & ob hoc umbria grece cognominata. est hęc in iugis apennini montis sita in parte italię iuxta meridiem. & uitia (?) pars italię dicta quod eius fines tendant usque ad ripam tybris quę ἀπὸ τοῦ ἀποκοπῆ. Ita enim ἄκρα sic (?) grece significat. fines uocat (?) extremos oroi fines uocant. Romę enim fines antea unam tantum tybris ripam tenebant. alii & etruria dicta ab etruscio principe putant. Idem & tyrrenia a tyrreno lidi fratre qui ex sorte cum parte populi de meonia uenit ad italiam. Hęc ē & tuscia si tuscia dici non debeat quam numquam legi. Tuscia autem a frequentia sacrificii & thuris dicta ē ἀπὸ τοῦ θύειν illic & aruspicina dicitur esse reperta. Apulia uero brundisium quam olim secuti diomedem ducem condiderunt. Campania habet ciuitates lucinę auinitatque (?) estate uniuersos solibus uitas (?) gratatę apies (?). aer purus & blandus. Gallia a candore populi nuncupata ē. galla enim grece lac dicitur. Montes enim & rigor celi ab ea parte solis ardorem excludit quo fit ut candor corporum non coloretur. hac ab oriente alpium iuga tuerentur. ab occasu oceano includitur. a meridie prerupta pirenei. a septentrione hreni fluenta atque germania. cuius initium belgicę fines. Aquitania regio est gleba uberi ac pabulosa. & ad usum animantium apta. fluminibus quoque & fontibus irrigua perfusa a duobus magnis hreno & rodano fluuiis. Belgis autem ciuitas ē gallię. a qua belgica prouincia dicta ē. Cisalpina quia citra alpes. transalpina. id est trans alpes contra septentrionem recta uero ē sita iuxta hrenum. Equitania autem ab obliquis aquis ligeris fluminis appellata. quod ex plurima parte circulus eius ē. eaque pene in orbem cingitur. Hyspania primum ab ibero amne iberia nuncupata. postea ab hyspalo hyspania cognominata. ipsa ē & uera hesperia a uespero stella occidentali dicta. Sita ē autem inter affricam & galliam a septentrione pireneis montibus clausa. a reliquis partibus undique mari conclusa. salubritate celi equaliter omnium frugum generibus fecunda. gemmarum metallorumque copiis ditissima. interfluunt eam flumina magna. boetis. mineus. iberus & tagus aurum trahens ut pactolus. Habet prouincias sex. traconensem. cartaginensem. lusitaniam. galliciam. beticam. & trans freta in regione affricę tingitaniam. Duę sunt hyspanię. citerior quę in septentrionis plaga a pirineo usque ad cartaginem porrigitur. ulterior quę in meridie a celtiberis usque ad gaditanum fretum extenditur. citerior autem & ulterior dicta quasi citra & ultra. sed citra quasi secunda terras. & ulterior quasi ultima. Item (?) sub his (?) hispalla (?) h[ęc] aliatria (?).

De libia & partibus eius.

Libia dicta quod inde libs flat. hoc est affricus. alii aiunt & pauni (?) iouis filium qui memfim in egypto condidit ex cassiopea uxore procreasse filiam libiam quę postea in affrica regnum possedit. cuius ex nomine terra libia ē appellata. Affrica autem nominata quidam inde existimant quasi aprica quod sit aperta celo uel soli. & sine horrore frigoris. alii dicunt affricam appellari ab uno ex posteris abrahę de cethura qui uocatus ē afer. de quo supra meminimus. Incipit autem a finibus egypti pergens iuxta meridiem per ethiopiam usque ad athlantem montem. a septentrionali parte mediterraneo mari coniuncta clauditur & in gaditano freto finitur. habens prouincias libiam cirenensem. pentapolim. tripolim. bizantium. cartaginem. numidiam. mauritaniam. tingitaniam. & circa solis ardorem ethiopiam. Libia cirinensis in parte affricę prima ē a cirene urbe metropoli quę ē in eius finibus nuncupata. hunc ab oriente egyptus ē. & ab occasu syrtes maiores & trogoditę. a septentrione mare libicum. a meridie ethyopia & barbarorum uarię nationes & solitudines inaccessibiles. quę & basiliscos serpentes creat. Pentapolis greca lingua a quinque urbibus nuncupata. id est. beronice. cetria (?). apollonia. ptholomeus. ex quibus ptholomais & beronice a regionibus nominate sunt. Est autem pentapolis libię cirinensi adiuncta. & in eius finibus deputata. Tripolitanam quoque prouinciam greci lingua sua signant de numero trium magnarum urbium. oea. sabrece. leptis magna. hęc habet ab oriente syrtes maiores & trogoditas. a septentrione mare adriaticum. ab occasu bizantium. a meridie getulos & nalos (?) & garamantas. usque ad oceanum ethiopicum pertendentes. Bizantium regio ex duobus nobilissimis oppidis nomen sortita ē. ex quibus unum adromete uocatur. & sub ipoli (?) ē. patens passuum ducenta uel amplius milia. fecunda oleis & glebis ita praepinguis ut iacta ibi semina cum incremento pene centesimo fruges renascantur. Zeugis ubi cartago magna. ipsa ē & uera affrica inter bizantium & numidiam sita. a septentrione mari siculo iuncta & ad meridiem usque ad getulorum regionem porrecta. cuius proxima quoque frugifera sunt. ulterior autem bestiis & serpentibus plena atque onagris magnis in deserto uagantibus. Getulia autem affricę pars mediterranea ē. Numidia ab incolis passim uagantibus sic uocata quod nulla certa haberent sede. Nam lingua eorum incertę sedes & uagę numidię dicuntur. Incipit autem a flumine siga in zeugitanum limite desinit. habens ab oriente syrtes minores. a septentrione mare quod intendit sardiniam. ab occasu mauritaniam sitifensem. a meridie ethiopum gentes. regio campis praepinguis. ubi autem siluestris ē feras educat. ubi iugis montium equos & onagros procreat. eximio & marmore predicatur quod numidicum dicitur. habet autem urbes precipuas ypponem regium & rusicada. Mauritania uocata a colore populorum. Greci enim nigrum mauron uocant. Sicut enim gallia a candore populi. ita mauritania a nigredine nomen sortita ē. cuius prima prouincia mauritania sitifensis ē. quę sitifi habet oppidum. a quo & uocabulum traxisse perhibetur. Mauritania uero cesariensis colonię cesareę ciuitas fuit & nomen prouincię ex ea dedit. Vtręque prouincię sibi sunt iunctę. ab oriente numidiam habent. a septentrione mare magnum. ab occasu flumen maluam. a meridie montem astrixim. qui discernit inter fecundam terram & arenas iacentes usque ad oceanum. Mauritania tingitana a tingi metropolitana huius prouincię ciuitate uocata ē. Hęc ultima affricę exsurgit a montibus septem. habens ab oriente flumen maluam. a septentrione fretum gaditanum. ab occiduo oceanum athlanticum. a meridie gaulalum gentes usque ad oceanum hesperium perrantes (?). regio gignens feras. simias. dracones. & structiones. Olim & elefantis plena fuit. quos sola nunc india parturit. Garamantes regionis caput garama oppidum fuit ē. ab urbe (?) cirenense & ethiopiam. ubi ē fons qui frigore calore diei. & calet frigore noctis. Ethiopia dicta a colore populorum quos solis uicinitas torret. Denique in sideris proprietate hominum color ē. Nam ibi iugis estus. Nam quę ei ē sub meridiano cardine ē. circa occiduum autem montuosa ē. arenosa in medio. ad orientalem uero plagam deserta. cuius situs ab occiduo athlantis montis ad orientem usque in egypti fines porrigitur. a meridie oceano. a septentrione nilo flumine clauditur. plurimas habens gentes diuerso uultu & monstruosa specie horribiles. ferarum quoque & serpentium referta ē multitudine. Illic quoque rinocerota bestia. & camelopardus. basiliscus. dracones ingentes. ex quorum cerebro gemmę extrahuntur. Iacinctus quoque & crisoprassus ibi repperiuntur. cynnamomum quoque ibi colligitur. Duę sunt autem ethiopię. una circa ortum solis. alia circa occasum in mauritania. extra tres autem partes orbis. ulterior pars trans oceanum interior ē in meridie quę solis ardore incognita nobis ē. in cuius finibus antipodas fabulose inhabitare produnt. Proxime hyspanię mauritania ē. deinde numidia. inde regio cartaginensis. post quam getulia accipitur. postea ethiopia. inde loca exusta solis ardore. Sciendum sane est quasdam prouincias primum de nomine auctoris appellatas. postea a prouincia gentes. Nam ab italo italia. & rursus ab italia italos & sic etiam ipsa nomina gentis quomodo fuit. ita ut auctoris unde deriuata est prouincię. ex quo accidit ex uno homine nominari & ciuitates & prouincias & gentem. Prouincię autem ex hac causa uocabulum acceperunt. principatum namque quod ad reges alios pertinebant (?) cum in ius suum romani uincendo redigerent. procul positas regiones prouincias appellauerunt. Patria autem uocata quod communis sit omnium qui in ea nati sunt. Terra autem significatur per decem elementum. ciuitas uero per singulas partes uel affrice, italia eademque & loca. Nam loca & terre spacia in orbe terrarum multas in se continent prouincias. sic in corpore locus ē partis una multa in se continens membra. sic & domus multa in se habens cubicula. sic terre & loca dicuntur terrarum spacia. quarum partes sunt prouincię. sic in asia frigia. in gallia recia. in hyspania boetica. Nam asia locus ē. prouincia asie frigia. troia regio frigie. ilium ciuitas troie. Item regiones partes sunt prouinciarum quas uulgo conuentus uocant. sic in frigia troia. sic in gallicia cantabria. asturia. A rectoribus autem regio nuncupata ē. cuius partes territoria sunt. Territorium autem uocatum quasi taurritorium tritum bubus & aratro. antiqui enim sulco ducto & possessionum & territoriorum limites designabant.

De insulis.

Insulę dictę quod in salo sint. id est in mari. ex his quoque notissime & maximeque plurimę uel earum sollerti studio indagauere notandę sunt. Britannia oceani insula interfuso mari toto orbe diuisa. a uocabulo suo gentis cognominata. Hęc aduersa galliarum parte ad prospectum hyspanię sita ē. circuitus eius quadragies octies lxxv. miliaria. multa & magna flumina in ea. fontes calidi. metallorum larga & uaria copia. gagates lapis ibi plurimus. & margarite. Thanatos insula oceani freto gallico a britannia estuario tenuis separata. frumentariis campis & gleba uberi. Dicta autem thanatos a morte serpentium quos dum ipsa nesciat asportata inde terra quoquo gentium uecta fuerit. angues illico perimit. Tile ultima insula oceani inter septentrionalem & occidentalem plagam ultra britanniam a sole nomen habens. quia in ea estiuum solstitium sol facit & nullus ultra eam dies ē. unde & pigrum & concretum ē eius mare. Orcades insulę oceani intra britanniam posite numero xxx. iii. quarum xx. deserte sunt. & xiii. coluntur. Scotia idem & hibernia proxima britannię insula spacio terrarum angustior. sed situ fecundior. Hęc ab affrico in borea porrigitur. cuius partes priores hibernam & cantabricum oceanum intendunt. unde & hibernia dicta. Scotia autem quod ab scotorum gentibus colitur appellata. illic nulla anguis. auis rara. apis nulla. adeo ut aduectos inde puluises seu lapillos si quis alibi sparserit inter aluearia. examina fauos deserant. Gadis insula in finibus betice prouincie sita. quę dirimit europam ab affrica. in qua herculis columne uisuntur. & ubi tyrreni maris faucibus oceani estus inmittitur. Est autem a continenti terra c. xx. passibus diuisa. quam tyrii a rubro profecti mari occupantes in lingua sua gadis. id est septam nominauerunt. eo quod circumsepta sit mari. Nascitur in ea arbor similis palme. cuius gummi infectum uitro ceraunium gemmam reddit. Fortunatarum insulę uocabulo suo significant omnia ferre bona. quasi felices & beate fructuum ubertate. sua enim aptę natura preciosarum poma siluarum parturiunt. fortuitis uitibus iuga collium uestiuntur. ad herbarum uices messes & holus uulgo est. unde gentilium error & secularium carmina poetarum propter soli fecunditatem easdem esse paradisum putauerunt. Site autem sunt in oceano contra leuam mauritanię occiduo proxime & inter se interiecto mari discrete. Gorgonides insulę oceani obuerse promunctorio quod uocatur hesperu ceras (?) uel espacerus (?) quas incoluere gorgones feminę alites (?) pernicitate hyrsute & aspero corpore. & ex his insulę cognominate. distant autem a continenti terra biduo nauigatione. Esperidum insulę uocate a ciuitate esperide quę fuit in finibus mauritanię. Sunt enim ultra gorgonidas sitę sub athlanticum litus in intimos maris sinus. in quarum ortis fingunt fabule draconem peruigilem aurea mala seruantem. Fertur enim ibi e mari estuarium adeo sinuosis lateribus tortuosum ut e longinquo uidentibus lapsibus anguis imitetur. Crise & argire insulę in indico oceano sitę. adeo fecundę copia metallorum. ut plerique eas auream superficiem & argenteam habere prodiderint. unde & uocabula sortitę sunt. Taprobana insula indie subiacens ad eurum ex quo oceanus indicus incipit patens in longitudine octingentis lxxv. milibus passuum in latitudine sexcentis xxv. milia stadiorum. scinditur autem amni interfluo. tota margaritis repleta & gemmis. pars eius bestiis & elefantis repleta ē. partem uero homines tenent. In hac insula dicunt in uno anno duas esse estates & duas hiemes & bis floribus uernare locum. Tiles insula indie. ... (?) uirens omni tempore folijs. Hucusque oceani insulę. Interiores insulę quę ab ellesponto usque ad gades in mari magno constitute sunt. Cypros insula a ciuitate cypro quę in ea ē nomen accepit. ipsa ē & pafos ueneri consecrata in carpatio mari cum austro. Famosa quondam diuitijs & maxime eris. ibi enim huius metalli prima inuentio & utilitas fuit. Creta insula [illegible] ... a curetibus ... appellata ē. ... crete ... & inde ... Creta ... Ab oriente ... Hęc ... prius remis & sagittis ... & litteras ... [illegible]

ponte exutam bifert & magnitudinem ensis. Coos insula adiacens provinciae Atticae, in qua Ypocrates medicus natus est. Quae etiam Varrone teste arte lanificii prima ornandas feminas inlustravit. Cyclades insulae antiquitus Graeciae fuerunt, quas in cyclades autumant quod hoc spatiis longioribus a Delo positae in orbem circa Delum sitae sunt. Nam orbem cyclon Greci vocant; quidam autem non quod in orbe digestae sint, sed propter scopulos quos circa eandem sunt dictos putant cyclades. Hae et in Hellesponto inter Aegeum et Maleum mare constitutae circumdantur Aegeo pelago. Sunt autem omnes numero LIII, tendentes a septentrione in meridie milia quingenta, ab oriente in occasum milia CC. Metropolis earum Rodos. Delos insula in medio Cycladum sita, et dicta Delos, fertur quod post diluvium quod Ogygii temporibus notatur, cum orbem multos mensibus continua nocte inumbrasset, ante omnes terras radiis solis illuminata est, sortitaque ex eo nomen quod prima manifestata fuisset visibus. Nam Delon Greci manifestum dicunt. Ipsa est et Ortygia, eo quod primum ibi visae sunt coturnices aves, quas Greci ortygias vocant. In hac insula Latona enixa est Apollinem et Dianam. Delos autem et civitas dicitur et insula. Rodos Cycladum prima ab oriente, in qua rosae capitolium dicitur esse inventum, dum ibi civitas conderetur, ex quo et urbs et insula Rodos est appellata. In hac urbe solis colossus fuit aereus LXX cubitorum altitudine. Fuerunt autem et alii C numero in eadem insula colossi minores. Tenedos una ex Cycladibus a septentrione sita, in qua olim civitas a Tenne condita est, unde non urbis illius tantum, sed potius insulae fuit. Nam Tennes iste infamatus, quod cum noverca sua concubuisset, fugiens in insulam hanc vacuam cultoribus obtinuit; unde Tenedos dicta est. Sic Cicero Tennen ipsum appellant, cuius ex nomine Tenedos nominatur. Carpathos una ex Cycladibus a meridie posita contra Aegyptum, a qua Carpathium mare appellatum est; vocata propter celerem fructuum maturitatem. Est enim inter Aegyptum et Rodum. Ex hac insula dicuntur et Carpathiae naves magnae et spatiosae. Cytherea insula una ex Cycladibus a parte occidua sita, cuius Porfyris antea nomen fuit. Cytherea autem vocata, quod ibi Venus sit orta. Icaria insula una ex Cycladibus, quae Icario mari nomen dedit. Haec inter Samum et Myconum posita, saxis inhospitalis est et nullis finibus portuosa. Dicitur autem Icarum Cretensem ibi naufragio interisse, et de exitu hominis impositum nomen loco. Naxon insula a Dionisio dicta, quasi Dionaxon, quod fertilitate vini vincat ceteras. Est autem a Delo XVIII milia passuum separata, ex qua olim Iovis fertur adversus Titanas fuisse profectus. Melos ex numero Cycladum una, omnium insularum rotundissima, unde et nuncupata. Hystoria dicit ex Iasone natum fuisse Filomelum et Plutum, ex Filomelo Pareantem genitum, qui de suo nomine Paron insulam et oppidum appellavit. Prius autem Minoia, deinde Paron dicta, de qua Virgilius: Niveamque Paron. Gignit enim marmor candidissimum, quod Parium dicitur, et sardum lapidem marmoribus quidem praestantiorem et inter gemmas vilissimum. Cion insula Syra lingua appellatur, eo quod ibi mastix gignitur. Syri enim masticem cion vocant. Samo insula est in mari Egeo, in qua nata est Iuno, ex qua fuit Sibilla Samia et Pitagoras Samius, a quo philosophiae nomen inventum est. In hac insula repertum primum fictilia vasa dicuntur, unde et vasa Samia appellata sunt. Sicilia a Sicano rege Sicania cognominata est, deinde a Siculo Itali fratre Sicilia. Prius autem Trinacria dicta propter tria acra, id est promunctoria, Pelorum, Pachinum et Lilibeum. Trinacria enim Grece, quod Latine triquadra dicitur, quasi in tres quadras divisa. Haec ab Italia exiguo freto distincta, Africum mare prospectans, terris frugifera, auro habundans, cavernis etiam et fistulis penetrabilis ventisque et sulphure plena; unde et ibi Ethnei montis extant incendia. In cuius freto Scilla est et Caribdis, quibus navigia aut absorbentur aut colliduntur. Fuit autem quondam patria Ciclopum et postea nutrix tyrannorum, frugum ferax, ac primum terris omnibus commissis seminibus aratro perscissa. Prope urbem Siracusis habet fontem Arethusam et Alfeum [illegible] in ea insula primum inventa est comedia. Achaten [illegible] a cuius flumine dedit. Parit et mare eius corallium, et sales Agrigentinos in igne solubiles, et crepitantes in aquis. Omnis ambitus eius [illegible] stadiorum [illegible] milium. Salustius autem dicit Italiae coniunctam fuisse Siciliam, sed medium spatium impetu maris divisum per angustias scissum. Tapsus insula sita [illegible] a Sicilia remota iacens et planior, unde et nuncupata, de qua Virgilius: Tapsumque iacentem. Eoliae insulae Siciliae appellatae ab Eolo Ipotae filio, quem poetae finxerunt regem fuisse ventorum. Sed Varro dicit rectorem fuisse istarum insularum, et quia ex earum nebulis et fumo futuros praedicabat flatus ventorum, ab imperitis visus est ventos sua potestate retinuisse. Eaedem insulae et Vulcaniae vocantur, quod ipsae sicut Ethna ardeant. Sunt autem VIIII, hae propria nomina quarum prima Liparis, quidam Lipare vocant, quam antea cultu [illegible]. Secunda alta Geran vocatur, quod sit collibus eminentissimis; reliquae vero Strongile, Didimide, Ericusa, Festia, Fenicusa, Ebeonimos, Euodes, sonores [illegible] in nocte ardent, et sive Vulcaniae dicuntur. Ex his quaedam ab initio non fuerunt, postea mare edite usque adhuc permanent. Stoecades insulae Massiliensium LX milium spatio a Genua terra in fronte Narbonensis provinciae, qua Rodanus flumen in mare exit. Dictae autem Grece Stoecades, quia ope in ordine sint positae. Sardus Herculis procreatus cum magna multitudine a Libia profectus Sardiniam occupavit, et ex suo vocabulo nomen dedit. Haec in Africo mari facie vestigii humani in oriente quam in occidente latior prominet, feris paribus lateribus, quorum in meridie et septentrione vergentibus ex quo ante commercium navigantibus Grecorum Ichnus appellata est. Terra patet in longitudine milia CXL, in latitudine XL. In ea neque serpens gignitur neque lupus, sed solifuga tantum animal exiguum hominibus perniciosum. Venenum quoque ibi non nascitur, nisi herba per scriptores plurimos et poetas memoratos apiastro similis, quae hominibus rictus contrahit et quasi ridentes interimit. Fontes habet Sardinia calidos, infirmis medelam praebentes, furibus caecitatem, si sacramento dato oculos aquis eius tetigerint. Corsicae insulae exordium incolae Ligures dederunt, appellantes eam ex nomine ducis. Nam quaedam Corsa nomine Ligur mulier, cum taurum ex grege quem prope litora regebat transnatare solitum atque intervallo corpore aucto remeare videret, sicut cupiens incognita sibi pabula taurum a ceteris digredientem usque ad insulam navigio prosecuta est. Cuius regressu insulae fertilitatem cognoscentes, Ligures ratibus ibi profecti sunt, eamque nomine mulieris auctoris et ducis appellaverunt. Haec autem insula Grece Cyrne dicitur, a Cyrno Herculis filio habitata, de qua Virgilius: Cyrneas taxos. Dividitur autem a Sardinia XX milium freto, cincta Ligustici aequoris sinu, ad prospectum Italiae. Est autem multis promunctoriis angulosa, gignens laetissima pabula et lapidem quem catochiten Greci vocant. Ebusus insula Hispaniae dicta, quod ab ea [illegible] Nam LXX stadiis ab ea distat, cuius terram serpentes fugiunt. Huic contraria est Colubraria, quae referta est anguibus. Baleares insulae Hispaniae duae sunt, Afros adiacentes, Gymnasiae, maior et minor, unde et eas vulgus Maioricam et Minoricam nuncupat. In his primum insulis inventa est funda, qua lapides emittuntur, unde et Baleares dictae. Balein enim Grece emittere dicitur, unde et balista, quasi missa et fundibalis. Virgilius: Balearis verbere fundae.

De promunctoriis.

Continue est insulis ut promineant inde, et loca eorum promunctoria dicuntur. Sic Salustius de Sardinia: in oriente quam in occidente latior prominet. Sigeum promunctorium [illegible] Hellesponti [illegible] dilatatur. Dictum autem Sigeum propter [illegible] quod [illegible] hospicio a Laomedonte [illegible] rege simulanti abscessit, et in [illegible] Maleum promunctorium Grece [illegible] mare et [illegible] pervenire navigantes videant. Hoc autem promunctorium a Maleo rege [illegible] nomen accepit. Pelorum promunctorium Siciliae respiciens Aquilonem, sicut Salustius dicit, a gubernatore Annibalis illic sepulto. Pachinum promunctorium Siciliae austrum spectans, ab aeris crassitudine dictum [illegible] est pinguis et crassus auster [illegible] Lilibeum promunctorium Siciliae solis occasum intendens vocatum [illegible] civitate quae ibi sita [illegible] promunctorium Numidiae vocatum ita [illegible] aquilone [illegible] Hyspaniae [illegible] per ea dictum, pro eo quod sit aquore interruptum. Calpis Hyspaniae promunctorium.

De montibus ceterisque locorum vocabulis.

Montes sunt tumores terrae [illegible] dicti quod sint eminentes. Quidam autem propriis ex causis vocati sunt, ex quibus notitia sunt quos [illegible] celebrant. Mons Caucasus ab India usque ad Tauri [illegible] porrectus [illegible] varietate quae per [illegible] iugum vadit divisis nominibus nuncupatur. Ubi autem ad orientem [illegible] excelsiore consurgit sublimitate, pro candore nivium Caucasus nuncupatur. Nam orientali lingua caucasum significat candidum, id est nivibus densissimis candidantem. Unde et cum Scythae qui eidem monti iunguntur Croucasim, id est apud eos candor sive nix dicitur. Mons Taurus a plerisque idem vocatur et Caucasus. Libanus mons Fenicis altissimus, cuius meminerunt prophetae, dictus a ture, quia ibi colligitur. Cuius ea pars quae est super eum ad orientalem plagam respiciens Antilibanus appellatur, id est contra Libanum. Ararat mons Armeniae, in quo archam hystoriae post diluvium sedisse testantur; unde et usque hodie ibidem lignorum eius videntur vestigia. Acroceraunei montes propter altitudinem et fulminum iactu vocati sunt. Grece enim fulmen ceraunos dicitur. Sunt autem inter Armeniam et Hiberiam incipientes, et post Caspias usque ad fontem Tigridis fluminis. Yperborei montes Scythiae dicti, quod supra, id est ultra eos flat boreas. Rifei montes in capite Germaniae sunt, a perpetuo ventorum flatu nominati. Nam ripe Grece impetus et ormae dicitur ΑΠΟ ΤΟΥ ΡΙΠΤΙΝ. Olimpus mons Macedoniae nimium praecelsus, ita ut sub illo nubes esse dicantur, de quo Virgilius: nubes excessit Olimpus. Dictus autem Olimpus quasi Ololampus, id est caelum. Hic mons dividit Macedoniam a Tracia. Athos mons Macedoniae, et ipse altior nubibus, tantumque sublimis, ut in Lemnum umbra eius pertendat, quae ab eo LXXVI milibus separatur. Parnasus mons Thessaliae iuxta Boetiam, qui gemino vertice est erectus in caelum. Hic in duo finditur iuga, Cirra et Nisa; unde et nuncupatur, eo quod in singulis iugis colebatur Apollo et Liber. Haec iuga a duobus fratribus Citeron et Elicon appellantur. Nam Elicon dictus ab Elicone fratre Citeronis. Item Ceraunii sunt montes Epiri a crebris dicti fulminibus; Grece enim fulmen ceraunos dicitur. Appenninus mons appellatus quasi Alpes Penine, quia Annibal veniens ad Italiam easdem Alpes aperuit; unde et Virgilius: Alpes immittit apertas. Has enim Annibal post bella Hyspaniae aceto rupit, ut Iuvenalis ait: et montem rupit aceto. Et inde loca ipsa quae rupit Appenninae Alpes vocantur. Mons Ethna ex igne et sulphure dictus; unde et gehenna. Constat autem hunc ab ea parte qua eurus aut affricus flat habere speluncas plenas sulphuris et usque ad mare deductas; quae speluncae recipientes in se fluctus ventum creant, qui agitatus ignem gignit ex sulphure; inde est quod videtur incendium. Pirineus et ipse a crebris fulminum ignibus nuncupatur; Grece enim pir ignis dicitur. Iste est qui inter Galliam et Hyspaniam quasi de industria munimentum interiacet. Solubrius a singularitate dicitur, quod omnibus Hyspaniae montibus solus altior videatur, sive quod oriente sole ante radios eius in eo quam ipse enatetur. Calpe mons in ultimis finibus oceani, qui dirimit Europam ab Affrica, quem Athlantis finem dicunt, de quo Lucanus: Hesperiam Calpe summumque implevit Athlantem. Athlas frater Promethei fuit et rex Affricae, a quo astrologiae artem primum dicunt excogitatam, ideoque dictus est sustinuisse caelum. Ob eruditionem igitur disciplinae et scientiam caeli nomen eius in montem Affricae derivatum est, qui nunc Athlas cognominatur, quod propter altitudinem suam quasi caeli machinam atque astra sustentare videtur. Alpes autem proprie montes sunt, de quibus Virgilius: aerias Alpes, et dicendo aerias verbum expressit a verbo. Nam Gallorum lingua alpes montes alti vocantur. Hi sunt qui Italiae murorum exhibent vicem. Colles sunt prominentiora iuga montium, ex eo appellati, quod in se [illegible] consurgant. Tumulus est mons brevis, quasi tumens tellus; item tumulus terra congesta in memoriam est. Valles sunt humilia loca, quasi vulsa; hinc et convalles depressa loca terrarum inter montes. Campus est terrarum planities. Dictus autem campus, quod humus sit, nec erecta ut montes, sed patens et spatio suo porrecta et iacens; unde et Grece pedion dicitur. Sumpsit autem nomen ex Greca ethimologia; camai enim Greci breve dicunt. Solum est omne quod sustinet, a soliditate dictum scilicet; unde et de mari Virgilius ait: subtrahiturque solum. Saltus sunt vasta et silvestria loca, ubi arbores exiliunt in altum. Fauces sunt aditus angustorum locorum inter arduos montes locata, angusta et brevia, dicta a faucium similitudine quasi foces. Confrages loca in quae undique venti currunt ac sese frangunt; Lucretius ait: in montes ubi venti frangebant locum. Scabra sunt loca situ aspera; unde et scabies dicitur a corporis asperitate. Lustra obscena latibula ferarum et luporum cubilia sunt; unde et lupanaria lustra dicuntur pro scortis videlicet, quia parietem illustrant. Lucus est locus densis arboribus septus, soli lucem detrahens. Potest et a conlucendo et a lucendo crebris luminibus dici, quae ibi propter religionem gentilium cultumque fiebant. Deserta vocata quia non seruntur, et ideo quasi deseruntur, ut sunt loca silvarum et montium, contra uberrima terrarum, quae sunt uberrimae glebae. Devia sunt loca secreta et abdita, quasi extra viam. Ipsa sunt et invia, unde et avia secreta loca et amaremota aut omnino adibilia viis; unde est illud: montia rubent avia bacis. Amena loca Varro dicta ait, eo quod solum amorem praestant et ad se amanda allicant. Verifiact quod sine murmure sint, nec quicquam his officia qui amnia [illegible] haec sine fructu, unde nullus fructus exsolvitur; inde et [illegible] praestantes immunes vocantur. Aprica quod sole gaudeant, quasi ΑΠΡΙΚΗ, id est sine frigore, sive quod sint aperto caelo. Opaca vero loca quasi operta caelo, aperta contraria. Lubricum dicitur locum ab eo quod quis labitur, et lubricum dicitur non quod labitur, sed in quo labitur. Aestiva sunt loca umbrosa, in quibus per aestatem habitant pecora propter solis ardorem; unde Statius: et umbrosi patuere aestiva Licei. Navalia sunt loca ubi naves fabricantur; haec et exercitum vocatur. Statio est ubi ad tempus stant naves; portus ubi hiemant. Inportunum autem in quo nullum refugium, quasi nullus portus. Portus autem locus est ab accessu ventorum remotus, ubi hiberna opponere solent. Portus dictus a deportandis commerciis. Hunc veteres a baiulandis mercibus baias vocabant, illa declinatione a bara baias, ut a familia familias. Litus est terra aquae maris vicina, et dictum litus quia fluctu eliditur, vel quod aqua alluitur. Ideo in topicis litus est terra qua fluctus eludit. Circuluvium locus quem aqua circuit. Alluvium consumptioni parum ex aquis. Margo est pars cuiuslibet loci, ut puta maris, unde et nomen accepit. Maritima quasi maris intima. Ostia ab ingressu et exitu fluminis dicta in mari. Continens perpetua terra nec ullo mari discreta, quam Greci piron vocant.

De inferioribus terrae.

Specus est fossa sub terra quae prospici potest, spelea Grece, spelunca Latine. Spiracula appellata omnia loca pestifera, sive quae Greci Paronia appellant vel Acherontea; et Varro spiraculum dicit hiscentem locum, et spiracula ex eo dicuntur loca qua terra spiritum edit. Hiatus praeruptio terrae profunda, quasi linatus; proprie autem hiatus est vix oris apertio, translata a feris, quarum aviditas oris adapertione monstratur. Profundum proprie quasi cuius porro sit fundus. Abusive autem profundum vel sursum vel deorsum, ut in mare ac terra caelumque profundum. Barathrum nimiae altitudinis nomen est, et dictum barathrum quasi vorago atra scilicet a profunditate. Erebus inferorum profunditas atque recessus. Styx ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΤΥΓΕΡΟΥ, id est a tristitia dicta, eo quod tristes faciat, vel quod tristitiam gignat. Cocitus locus inferni, de quo loquitur: Dulcis fuit Glareas coccum. Cocitus autem nomen accepit Greca interpretatione a luctu et gemitu. Tartarus vel quia omnia turbat, sunt ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΑΡΤΑΡΙΖΕΙΝ, aut quod verius ΑΠΟ ΤΗΣ ΤΑΡΑΧΗΣ, id est a tremore frigoris, quod est algere et rigere, scilicet quia lucem solisque caret. Nam neque illic vapores sunt, qui ex solis luce gignuntur, neque flatus qui eidem motibus incitantur, sed perpetuus stupor. Tartaruginem horrere et tremere apud quosdam legitur. Illic enim fletus et stridor dentium. Gehenna est locus ignis et sulphuris, quem appellari putant a valle ydolis consecrata, quae est iuxta murum Hierusalem, repleta olim cadaveribus mortuorum. Ibi enim Hebrei filios suos immolabant demonibus, et appellabatur locus ipse Gehennon. Futuri igitur supplicii locus, ubi peccatores cruciandi sunt, huius loci vocabulo designatur. Dupliciter autem est gehenna, et ignis et frigoris. Infernus appellatur eo quod infra sit. Sicut autem secundum corporis pondus suis ordine teneant inferiora sunt omnia graviora, ita secundum spiritum inferiora sunt omnia tristiora. Unde et in Greca lingua origo nominis quo appellatur infernus ex eo quod nihil suave habeat resonare perhibetur. Sicut autem cor animalis in medio est, ita et infernus in medio terrae esse perhibetur. Unde et in euangelio legitur: in corde terrae. Philosophi autem dicunt quod inferi pro eo dicuntur, quod animae ibi ferantur.

INCIPIT LIBER XV DE CIVITATIBUS

DE AUCTORIBUS CONDITARUM URBIUM plerumque dissensio invenitur, adeo ut nec urbis quidem Romae origo possit diligenter agnosci. Nam Salustius dicit: Urbem Romam, sicuti ego accepi, condidere atque habitavere initio Troiani, et cum his Aborigines. Alii dicunt ab Evandro [illegible]

condiderunt urbem. Tertium Evandrum Romanae conditorem arcis. Alii a Romulo vocatam, huius nata auspiciis illa inclita Roma. Si igitur tantae civitatis certa ratio non apparet, non mirum si in aliarum opinione dubitatur. Unde nec historicos nec commentatores varia dicentes imperitia condemnare debemus, quia antiquitas ipsa creavit errorem. Sane quaedam de quibus aut sancta scriptura aut historiae gentium originem referunt, paucis admodum de his nobis retexere oportet. Primus ante diluvium Cain civitatem Enos ex nomine filii sui in Nidia condidit, quam urbem sola multitudine posteritatis suae implevit. Primus post diluvium Nemroth gigas Babylonem urbem Mesopotamiae fundavit. Hanc Semiramis regina Assyriorum ampliavit, murumque urbis bitumine et cocto latere fecit. Vocabulum autem sumpsit a confusione, eo quod ibi confusae sint atque permixtae linguae aedificantium turrem. Iudaei asserunt Sem filium Noe, quem dicunt Melchisedech, primum post diluvium in Syria condidisse urbem Salem, in qua regnum fuit eiusdem Melchisedech. Hanc postea tenuerunt Iebusei, ex quibus et sortita est vocabulum Iebus. Sicque duobus nominibus copulatis Iebus et Salem vocata est Hierusalem, quae postea a Salomone Hierosolima quasi Hierosolomonia dicta est. Haec et corrupte a poetis Solima nuncupata, et postmodum ab Elio Adriano Elia vocata est. Ipsa est et Syon, quae interpretatur hebraice speculatio, eo quod in sublime constructa sit, et de longe venientia contempletur. Hierusalem autem pacifica in nostro sermone transfertur. Oppida autem nobilia quae et qui construxerunt. Dionisius, qui et Liber, cum Indiam victor perambulasset, Nisam urbem ex suo nomine iuxta Indum fluvium condidit, et decem milibus hominum adimplevit. Medus autem Egei filius Mediam construxit, et regio eius Mediae nomen sortita est. Persipolim urbem, caput Persici regni, Perses [?] filius condidit, famosissimam confertissimamque opibus, a quo et Persida dicta est. Ctesifontem Parthi apud Parthiam condiderunt in aemulatione Babiloniae urbis. Susis oppidum Persidis aiunt Memnonis fratrem construxisse. Dicitur autem Susis quod immineat Susae fluvio. Ibi est regia Cyri lapide candido et vario cum columnis aureis et lacunaribus gemmisque distincta, continens et simulacrum caeli stellis micantibus praefiguratum, et cetera humanis mentibus incredibilia. Bactrum oppidum Bactriani condiderunt, ex proprio amne eum cognominantes, qui Bactros dicitur. Carra civitas Mesopotamiae trans Edissam condita a Parthis, ubi quondam Romanus caesus est exercitus et Crassus dux captus. Edissam urbem Mesopotamiae condidit Nemroth filius Chus, postquam de Babilone migravit, in qua et regnavit, quae antea Arach cognominata est. Ipse construxit et Calannem, quae postea mutato nomine a Seleuco rege dicta est Seleucia. Filadelfiam urbem Arabiae condiderunt Raphaim gens antiquissima, quam interfecerunt filii Loth. Seleucus, unus ex pueris Alexandri, post mortem eiusdem Alexandri occupato regno orientis urbem in Syria condidit, eamque ex Antiochi patris sui nomine Antiochiam nuncupavit, et Syriae caput instituit. Ipse quoque Laodiciam et Seleuciam, ipse Apamiam et Edissam urbes construxit. Damascus Syriae condita et nuncupata a Damasco dispensatoris Abrahae filio. Haec antea in omni Syria tenuit principatum, necdum enim florebat Antiochia. Laodicia et Apamia, quae urbes per Alexandrum constructae esse cognoscuntur. Hic est Damascus, quem Abraham futurum sibi heredem dixerat, antequam esset illi promissus Ysaac. Gazam oppidum Palestinae condiderunt Evei, in qua habitaverunt Cappadoces, peremptis incolis prioribus. Vocata autem Gaza eo quod ibi Cambises rex Persarum thesauros suos posuit, cum bellum Egyptiis intulisset. Persarum enim lingua thesaurus gaza nominatur. Philistiim urbem condiderunt allofili; ipsa est Ascalon, de qua supra memoravimus, nuncupata ex nomine Cesloim, qui fuit nepos Cain et filius Mesraim. Dor urbs fuit quondam potentissima, et vocata Turris Stratonis, quae postea ab Herode rege Iudaeorum in honorem Caesaris Augusti Caesarea nuncupata, in qua Cornelii domus Christi est ecclesia, et Philippi aediculae, et cubiculum quattuor virginum prophetarum. Ioppe oppidum Palestinae maritimum, idem Palestini aedificaverunt, ubi saxum ostenditur quod vinculorum Andromedae vestigia adhuc retinet, cuius beluae forma immensior de saxis fuit. Iericho a Iebuseis condita traditur [?] et [?] phi[?]. Hanc subvertit Iesus; postea construxit eam Ahiel de Bethel ex tribu Effraim; sed et haec eo tempore quo Hierusalem oppugnabatur a Romanis propter perfidiam civium capta atque destructa est, pro qua tertia aedificata est urbs quae hodie permanet. Sichem Samariae urbem, quae latine et graece Sicima vocatur, aedificavit Emor, appellavitque eam nomine Sichem filii sui. Ipsa est nunc Neapolis civitas Samaritanorum. Bethel urbem Samariae condiderunt Iebusei, quae prius vocabatur Luza. Sed postquam dormiens ibi Iacob vidit scalam innitentem caelo et dixit: Vere hic domus est Dei et porta caeli, hac ex causa nomen locus accepit Bethel, id est domus Dei. Quando autem ibi ab Hieroboam vituli aurei fabricati sunt, vocata est Bethaven, id est domus idoli, quae antea vocabatur domus Dei. Bethleem Iudae civitas David, quae mundi genuit Salvatorem, a Iebuseis condita fertur et vocata Eufrata primum. Quando autem ibi Iacob pecora sua pavit, eidem loco Bethleem nomen quodam vaticinio futuri imposuit, quod domus panis interpretatur, propter eum panem qui ibi de caelo descendit. Hebron civitas Iudae, quae quondam vocabatur Arbee, condita est a gigantibus ante septem annos quam Tanis urbs Egypti conderetur. Ipsa est Arbee a numero ita vocata, quia ibi tres patriarchae sepulti sunt et quartus Adam. Ipsa est et Mambre vocata ex uno amico Abrahae. Samaritani a qua omnis regio quae circa fuit nomen accepit. Sennacherib rex Assyriorum construxit vocavitque Samariam, id est custodiam, quando Israel transtulit in Medos ibique custodes constituit. Hanc obsidione captam Antiochus solo coaequavit. Quam postea Herodes a fundamentis instaurans in honorem Augusti Augustam, id est Sebastiam, graeco sermone vocavit. Ibi sita sunt Helysei et Abdiae prophetae, et quo maior inter natos mulierum non fuit, Iohannis Baptistae. Tybiriadem vero Herodes alius in Iudaea in nomine Tyberii Caesaris condidit. Tyrum urbem Fenicum condita a Fenicibus fuit. Haec est civitas ex qua aurum regi Salomoni deferebatur, in qua optima purpura tinguitur, unde et Tyria dicitur nobilis purpura. Fenices a rubro mari profecti Sydonem urbem opulentissimam condiderunt, quam a piscium copia Sydonem appellaverunt; nam piscem Fenices sydon vocant. Ipsi et Tyrum in Syria, ipsi Uticam in Africa, Hipponem, Leptim aliasque urbes in ora maritima condiderunt. Ipsi Thebas in Boeotia duce Cadmo. Ipsi postremo in ultima orbis tendentes urbem in Oceano construxerunt, eamque lingua sua Gades nominaverunt. Nam mos erat antiquis Fenicum gentibus multas simul inquietantes a domo proficisci, et cum incolarum animos commercio rerum his antea incognitarum sibi conciliassent, locaque condendis urbibus ydonea videbantur capere. Ex his profecta et Dido in litore Africae urbem condidit et Carthadam nominavit, quod Fenica lingua exprimit civitatem novam; mox verso sermone Carthago est dicta. Hanc Scipio delevit; quae autem nunc est postea a Romanis condita est. Carthago autem antea Byrsa, post Tyrus vocata, deinde Carthago. Memfim civitatem Egypti aedificavit Epafus Iovis filius, cum in secunda Egypto regnaret. Haec est urbs ubi carta nascitur; ibi et optimi mathematici fuerunt. Nam haec urbs magicis artibus dedita pristinum usque ad praesens tempus vestigia erroris ostendit. Thanis metropolis Egypti, ubi Pharao fuit et Moyses cuncta signa fecit quae in Exodo scribuntur. Hanc construxisse perhibent Titanes, id est gigantes, et ex nomine suo nuncupaverunt. Eliopolis urbs Egypti, quae latine interpretatur Solis civitas, sic [?] interpretes arbitrantur. Aedificata autem a filiis Israel, in qua Putifares sacerdos fuit, cuius meminit Ezechiel. Urbem Alexandriam condidit Alexander Magnus, cuius et nomen detinet. Haec eadem in limitibus Africae et Egypti consistit, et caput esse regionis Egypti iussit. Iacet autem inter Egyptum et mare quasi claustrum in portu. Saiis urbs Egypti, nam Pelusia iam Alexandria. Thebas Egypti condidit Cadmus, quae inter Egyptias urbes numero portarum nobiliores habentur, ad quas commercia Arabes undique subvehunt. Hinc regio Egypti Thebaida dicta est. Thebae autem in Boetia dictae sunt, et Egyptiae uno tamen auctore conditae. Ptholomais et Beronice a regibus Egyptiis nominatae, a quibus et aedificatae fuerunt. Caesarea Cappadociae. Tharsum Ciliciae Danae proles Perseus aedificavit. De qua civitate fuit Paulus apostolus, natus Tharso Ciliciae. Quidam et hanc nomine Tharsis vocant. Seleuciam Isauriae condidit Seleucus, qui et Antiochiam. Ilus autem Apollinis filius in Frigia Ilium condidit. Amazones Ephesum in Asia construxerunt. Theseus vero Smirnam construxit, quae Homero poetae patria extitit,

et vocata Smirna, quod eius campos rivi fluvius secat. Dioscoriam Colchorum urbem Amfitus et Cercius aurigae Castoris et Pollucis fabricaverunt, ex eorum nomine eam cognominantes. Nicomedia a Nicomede rege Bithiniae aedificata est. Bithinia condita a Fenice, quae primum Mariandina vocabatur. Constantinopolim urbem Thraciae Constantinus ex nomine suo instituit, solam Romae meritis et potentia adaequatam. Hanc conditam primum a Pausania rege Spartanorum, et vocatam Bizantium, vel quod tantum [?] cum mari et [?]pomide, vel quod sit receptaculum terrae marisque copiis. Unde eam Constantinus aptissimam condere iudicavit, ut et receptaculum sibi terra marique fieret. Unde et nunc Romani imperii sedes et totius caput orientis, sicut Roma occidentis. Epirum civitatem Tetio condita est a Pirro et cognominata. Athenas Melladas Cecrops condidit et ex suo nomine Cecropiam nominavit. Hanc autem Amfixion, idem qui in Graecia tertius post eum regnavit, Minervae sacravit et nomen civitati Athenas dedit. Nam Minerva graece Athena dicitur. Unde et Minervam Graeci inventricem multarum asserunt artium, quia et litterae et artes diversorum studiorum et ipsa philosophia velut templum Athenis fuerunt. Chorinthum in Achaia condidit Chorintus Orestis filius. Hanc Graeci Chorinthiam vocant, hoc est administrationem rei publicae. Thebas Boeotiae Cadmus veniens a Fenicibus condidit, Thebis Egyptiis prius ab eo constructis. Micenas Lacedemoniae condita a Lacedemone Semeles filio. Sparta a Sparto filio Foronis vocata, qui fuit filius Machin. Ipsam autem esse Spartam quam et Lacedemoniam civitatem, atque deinde Lacedemonas Spartanos dici. Achaia ab Acheo constructa. Pelops, qui apud Argos regnavit, Pelopensem urbem condidit. Cecrops in insula Rodo Rodum aedificavit. Carpatum quidem [illegible] filius Pasum. Angros [?] filius Iani. Dardan autem condidit Dardaniam. Thessalonicam Thessalus Graeci filius aedificavit, in qua et ipse regnavit. Brundisium construxerunt Graeci. Brundisium autem dictum est graece, quod brunda caput cervi dicatur; sic enim cornua videntur et caput et lingua in positione ipsius civitatis. In Italia autem a Iano Ianiculum, a Saturno Saturnia atque Latium conditum, eo quod ibi fugiens latuisset cognominatum. Ab Hercule in Campania Pompeia, qui victor ex Hyspania pompam boum duxerat. Eneas autem post excidium Troiae in eandem Italiam veniens a nomine uxoris Laviniam condidit. Ascanius vero relicto Lavinio novercae suae regno, Albam longam aedificavit. Alba autem vocata propter colorem suis; longa, quia longum oppidum est iuxta proxitatem collis in quo sita est. Ex hac et urbe reges Albanorum appellari coeperunt. Capuam Capis Silvii rex Albanorum construxit, appellatam nomine conditoris; licet sint qui dicant eam a capacitate Capuam dictam, quod eius terra omnem vitae fructum capiat. Alii a locis campestribus in quibus sita est. Est autem caput urbium Campaniae, inter tres maximas Romam Carthaginemque numerata; ex qua et provincia Italiae Campania dicta est. Romulus cum interfecto apud Albam Amulio avum Numitorem in regnum restituisset, in eum locum ubi nunc Roma est devenit, ibique sedes posuit, moenia construxit, urbemque ex nomine suo Romam vocavit. Hanc autem antea Evander dicitur condidisse, ut est illud: Tum pater Evandrus Romanae conditor arcis. Ancus Marcius ex filia Numae Pompilii natus hic urbem in extremo Tybris condidit, qua et peregrinas merces exciperet et hostem moraretur, quam ab ipso situ Hostiam appellavit. Galli quidem intestina discordia et assiduis dissensionibus suorum permoti sedes novas quaerentes in Italiam profecti sunt, sedibusque propriis Tuscis expulsis Mediolanum atque alias urbes condiderunt. Vocatum autem Mediolanum ab eo quod ibi sus medio lanea perhibetur inventa. Historiis placet a Messapo Graeco Messapiae datam originem, unde postmodum in Calabriae [?] quam in exordio Oenotri fratres Peucetii potentes nominabant. Manto Tiresiae filia post interitum Thebanorum dicitur delata in Italiam Mantuam condidisse. Est autem in Venetia, quae Gallia Cisalpina dicitur, et dicta Mantua quod manes tueatur. Parthenopa a Parthenope appellata quadam virgine illic sepulta; quod oppidum postea Augustus Neapolim esse maluit. Ad promunctorium Leucaten, in quo Actii Apollinis templum fuit, bellum Augustus contra Antonium gessit, quo victo urbem in Actiaco sinu condidit, quam a victoria Nicopolim appellavit. Pallantius Partheniorum dux Parthenios [?]. Taras Neptuni filius fuit, a quo Tarentum civitas et condita et appellata est. Cum Cyrus maritimas urbes Graeciae occuparet et Focenses ab eo expugnarentur, omnibus angustiis premerentur, iuraverunt ut profugerent quam longissime ab imperio Persarum, ubi ne nomen quidem eorum audirent. Atque ita in ultimos Galliae sinus navibus profecti armisque se adversus Gallicam feritatem tuentes, Massiliam condiderunt et ex nomine ducis nuncupaverunt. Hos Varro trilingues esse ait, quod et graece loquantur et latine et gallice. Narbonam et Arelatum et Pictavis coloni prius condiderunt. Burdigalem appellata [?] fertur quod Burgos Gallos primum colonos habuerit, quibus antea cultoribus adimpleta est. Terraconam in Hyspania Scipiones construxerunt; ideo caput est Terraconensis provinciae. Caesaraugusta Terraconensis Hyspaniae oppidum a Caesare Augusto et situm et nominatum, loci amoenitate et deliciis praestantius civitatibus Hyspaniae cunctis atque illustrius, florens sanctorum sepulturis. Afri sub Annibale maritima Hyspaniae occupantes Carthaginem Spartariam construxerunt, quae mox a Romanis capta et colonia facta nomen etiam provinciae dedit. Nunc autem a Gothis subversa atque in desolationem redacta est. Saguntum Graeci ex insula Zacyntho profecti in Hyspania condiderunt, quam Afri postea bello impetitam deleverunt. Emeritam Caesar Augustus aedificavit, postquam Lusitaniam et quasdam Oceani [?], dans ei nomen ab eo quod ibi milites veteranos constituisset. Nam emeriti dicuntur veterani solutique militia. Olisipona ab Ulixe est condita et nuncupata, quo loco, sicut historiographi dicunt, caelum a terra et maria distinguuntur a terris. Ispalim Caesar Iulius condidit, quam ex suo et Romae urbis vocabulo Iuliam Romulam nuncupavit. Ispalis autem a situ cognominata est, eo quod in solo palustri suffixis in profundo palis locata sit, ne lubrico atque instabili fundamento cederet. Gades oppidum a Poenis condita, qui et Carthaginem Spartariam condiderunt. Septem oppidum a montibus septem, qui a similitudine fratres vocantur. Gaditano eminet freto. Tingis civitatem cuius Lycanteus auctor est, quem Hercules fertur lucte certamine superatum interfecisse. Lix autem a Lixo flumine Mauritaniae nuncupata, in qua antea regia fuit; et Sala, quod imminet Sale fluvium. Caesarea Mauritaniae oppidum Iuba rex Maurorum in honorem Caesaris Augusti condidit, quam ex eius nomine Caesaream appellavit, sicut Herodes aliam Caesaream in Palestina, quae nunc urbs est clarissima. Iosium Caesariensis Mauritaniae oppidum, Hercule illuc discurrente, viginti a comitatu eius descendentes construxerunt. Hac nequis imposito a se nomine privatim gloriaretur, de condentium numero urbi Icosion nomen datum est. Cyrene regina [?] quae ex suo nomine civitatem Cyrenem condidit, ex qua et Libia Cyrenensis vocatur.

De edificiis publicis

Civitas est hominum multitudo societatis vinculo adunata, dicta a civibus, id est ab ipsis incolis urbis, pro eo quod plurimorum consciscat et contineat vitas. Nam urbs ipsa moenia sunt, civitas autem non saxa sed habitatores vocantur. Tres autem societates: familiarum, urbium, gentium. Urbs vocata ab orbe, quod antiquae civitates in orbe fiebant, vel ab urbo parte aratri, quo muri designabantur. Unde est illud: Optavitque locum regno et concludere sulco. Locus enim futurae civitatis sulco designabatur, id est aratro. Cato: Qui urbem, inquit, novam condit, tauro et vacca arat; ubi araverit, murum facit; ubi portam vult esse, aratrum sustollat et portet, et portam vocet. Ideo autem urbs aratro condebatur disparis sexus iuvencorum propter commixtionem familiarum et imaginem serentis fructusque reddentis. Urbs autem aratro conditur, aratro vertitur; unde [?] imprimeretque muris hostile aratrum. Oppidum quidam ab oppositione murorum dixerunt, alii ab opibus recondendis eo quod sit munitum; alii quod sibi conventus habitantium opem det contra hostem. Nam primum homines tamquam nudi et inermes nec contra beluas praesidia habebant nec receptacula frigoris et caloris, nec ipsi inter se homines ab hominibus satis erant tuti. Tandem naturali sollertia speluncis silvestribusque tegminibus tuguria sibi et casas virgultis harundinibusque contexerunt, quo esset vita tutior, ne his qui nocere possent aditus esset. Haec est origo oppidorum, quae quod opem darent, idcirco oppida nominata dixerunt. Oppidum autem magnitudine et moenibus discrepare a vico et castello et pago. Civitates autem aut coloniae aut municipia aut vici aut castella aut pagi appellantur. Civitas proprie dicitur quam non advenae, sed eodem innati solo condiderunt. Ideo [?] urbes a priscis civibus conditae civitates, non coloniae nuncupantur. Colonia est quae defecta

indigenarum novis cultoribus adimpletur. Unde et colonia a cultu agri est dicta.
Municipium est quod manente statu civitatis ius alicuius minoris aut maioris officii a principe impetrat. Dictum autem est municipium a muniis, id est officiis, quod tantum munia, id est tributa debita vel munera reddant. Nam liberales et famosissimi causae et que ex principe proficiscuntur ibi non aguntur. Nec tamen ad dignitatem civitatum pertinent vici et castella et pagi. Hi sunt qui nulla dignitate civitatis ornantur, sed vulgari hominum conventu incoluntur, et propter parvitatem sui maioribus civitatibus attribuuntur. Vicus autem dictus ab ipsis tantum habitationibus, vel quod vias habeat tantum habitationibus sine muris. Est autem sine munitione murorum; licet et vici dicantur ipse habitationes urbis. Dictus autem vicus eo quod sit vice civitatis, vel quod vias habeat sine muris. Castrum antiqui dicebant oppidum loco altissimo situm, quasi casam altam; cuius pluralis numerus castra, diminutivum castellum est; sive quod castrabatur licentia inibi habitantium, ne passim vita hosti pateret. Pagi sunt apta edificiis loca inter agros habitantibus. Hec et conciliabula dicta a conventu et societate multorum in unum. Compita sunt ubi usus est convenire rusticorum. Et dicta compita quod loca multa in agris eodem competunt, et quo conveniunt a rusticis. Suburbana sunt circumiecta civitatis edificia, et quasi suburbia. Moenia sunt muri civitatis, dicta ab eo quod muniant civitatem, quasi munimenta urbis, id est tutamenta. Munium autem dictum quasi manufactum. Sic et muri a munitione dicti quasi muniri, quod muniant et tueantur interiora urbis. Moenia autem duplicem habent significationem. Nam interdum moenia abusive dicuntur omnia edificia publica civitatis, interdum muros et moenia pandimus urbis. Propria autem moenia sunt tantum muri. Murus autem turribus propugnaculisque ornatur. Turres vocate quod teretes sint et longe. Teres est enim aliquid rotundum cum proceritate ut columna. Nam et quamvis quadrate aut late construantur, procul tamen videntibus rotunde existimantur, ideo quia omnis extremitas angulis simulacrum per longum aeris spatium evanescit atque consumitur et rotundum videtur. Propugnacula pinne murorum sunt dicte, quia ex his propugnatur. Pomerium vero quod fit pro munitione murorum; est enim murus proximum ante murum. Porta dicitur qua potest vel importari vel exportari aliquid. Proprie autem porta aut urbis aut castrorum vocatur, sicut superius dictum est. Vicus, ut predictum est, ipse habitationes urbis sunt, unde et vici dicti. Vie vero spatia angusta que inter vicos sunt. Platee perpetue ac latiores civitatum sunt vie, iuxta proprietatem lingue grece a latitudine nuncupate. Platos enim grece latum dicitur. Quintane porte platee quinta est, qua carpentum progredi potest. Cloace dicte quod his perluantur aque. Has primum Rome fecisse Tarquinium Priscum, ut quotiens pluviarum inundatio extitisset, per eas aque extra civitatem emitterentur, ne maximus propterea usque tempestatibus planities vel fundamenta urbium strages aquarum subverteret. Imbuli vel qui sub voluminibus sunt, vel qui sub his ambulantur. Sunt enim portaci hinc inde plateas. Forum est exercendarum litium locus, a fando dictum, sive a Foroneo rege, qui primum Grecis legem dedit. Hec loca et rostra vocantur, ideo quod ex bello punico captis navibus Cartaginensium rostra ablata sunt, et in foro romano prefixa ut essent huius in signum victorie. Curia dicitur eo quod ibi cura per senatum de cunctis administretur. Pretorium quod ibi pretor resideat ad discutiendum. Gimnasium generale est exercitiorum locus. Namque apud Athenas locus erat ubi discebatur philosophia et sapientie exercebatur studium. Nam gimnasium grece vocatum quod latine exercitium dicitur, hoc est meditatio. Sed et balnea et loca cursorum et athletarum gimnasia sunt, eo quod illic homines in sue artis studium exerceant. Capitolium rome vocatum eo quod fuit romane urbis et religionis caput summum. Alii dicunt cum Tarquinius Priscus capitolium fundamenta Rome aperiret, in loco fundamentorum caput hominis litteris tuscis notatum invenerunt, et proinde capitolium appellaverunt. Arces sunt preceteris urbis excelse atque munite. Nam quecumque tutissima sunt in urbibus, ab arcendo hoste arces vocantur, unde et arx et archa. Circum romani dictum putaverunt a circuitu equorum, eo quod ibi circum metas equi currant. Theatrum autem a spectaculo nominatum ΑΠΟ ΤΗC ΘΕωΡΙΑC, quod in eo populus stans desuper atque spectans ludos scenicos contemplaretur. Amphitheatrum vero vocatum quod ex duobus sit theatris compositum. Nam amphitheatrum rotundum est, theatrum vero ex medio amphitheatro est semicirculi figuram habens. Laborinthus est perplexis parietibus edificium, qualis est in Creta a Dedalo factum, ubi fuit minotaurus inclusus. In quo si quis introierit sine glomere lini exitum invenire non valet. Cuius edificii talis est situs ut aperientibus fores tonitruum intus terribile audiatur. Descenditur centenis ultra gradibus; intus simulachra et monstrifice effigies, innumeri transitus, diversas currentes in tenebras, et cetera ad errorem ingredientium facta, ita ut de tenebris eius ad lucem venire impossibile videatur. Quattuor autem sunt laborinthi: primus Egyptius, secundus creticus, tercius in Lemno, quartus in Italia, omnes ita constructi ut dissolvere eos nec secula quidem possint. Farum turris est maxima quam Greci ac Latini in commune ex ipsius rei usu farum appellavere, eo quod flammarum indicio longe videatur a navigantibus, qualem Ptholomeus iuxta Alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Usus eius est nocturnum navigiis cursum ignes ostendere ad prenuntianda vada portusque introitum, ne decepti tenebris navigantes in scopulos incidant. Nam Alexandria fallentibus vadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portubus machinas ad perlucendum institutas fabricatos faros dicunt. Nam fos lux est, oros visio dicitur. Unde et Lucifer grece fosforus appellatur. Coclee sunt alte et rotunde turres, et dicte coclee quasi cicleę, quod in eas tamquam per circulum orbemque conscendatur, qualis est Rome centum LXX et V pedibus. Termas appellatas quod caleant. Greci enim termon calorem vocant. Balneis vero nomen inditum a levatione meroris. Nam Greci balaneon dixere quod anxietatem animi tollat. Hec et gimnasia dicuntur, quia ibi athlete uncto corpore et perfricato manibus exercitantur. Nam gimnasium grece, latine exercitium dicitur; gimnas vero nudus. Apoditerium vero lavantium vestimenta ponuntur, ab exuendo scilicet dictum; apodisi enim grece exuere dicitur. Popina grecus sermo est, quod apud nos corrupte propina dicitur. Est autem locus iuxta balnea publica, ubi post lavachrum a fame et siti reficiunt; unde et propina propinare dicitur. Pina enim grece famem significat, eo quod hic locus famem tollat.
Tabernę olim vocabantur edicule plebeiorum parve et simplices in vias sa- xis et tabulis clause, unde et tabernarię quod ibi solebant considere. Dicte autem taberne quod ex tabulis ligneisque erant constructe, que nunc et si non specie, nomen tamen pristinum retinent. Macellum dictum quod ibi mactentur pecora que mercantibus venundantur. Mercatum autem a commercio nominatum. Ibi enim res vendere vel emere solitum est. Sicut et thelonium dicitur ubi merces navium et nautarum emolumenta redduntur. Ibi enim vectigal exactor sedens pretium rebus impositurus et voce a mercatoribus flagitans. Carcer est a quo prohibemur exire, et dictus carcer a coercendo. Hieronimus per grecari potius amenus locus quo coerceri viderentur. De habitaculis.

Habitatio ab habendo vocata, ut habitare casas. Domus ex greca appellatione vocata. Nam domata greci tecta dicunt. Est autem domus unius familię habitatio, sicut urbs unius populi, et sicut orbis domicilium totius generis humani. Omne edificium domum antiqui edem appellaverunt. Alii edem ab edendo quidam sumpsisse nomen existimant, dantes exemplum de Plauto: si vocasse nos in edem ad prandium. Hinc et edificium, eo quod fuerit prius ad edendum factum. Aula domus est regia, sive spatiosum habitaculum porticibus quattuor conclusum. Atrium magna edis est, sive amplior et spaciosa domus, et dictum est atrium eo quod addantur ei tres porticus extrinsecus. Alii atrium quasi ab igne et ligno atrum dixere; ater enim fit ex fumo. Palatium a Palante principe Arcadum dictum, in cuius honore Arcades Palanteum oppidum construxerunt, et regiam in ipsius nomine condita palatium vocaverunt. Thalamum hac ex causa vocatum ferunt: cum enim rapte fuissent a Romanis Sabine, ex quibus cum unam ante alias specie nobilem cum magna omnium admiratione raperent, Talassioni ducem ex omnium responsum est dari; et quoniam hee nuptie feliciter cessarent, institutum est ut in omnibus nuptiis Talassionis nomen iteretur. Egyptii quoque lingua sua loca in quibus nubentes succedunt et incubant thalamum nominant. Cenaculum dictum a communione vescendi, unde et cenobium est congregatio. Antiqui enim publice et in commune vescebantur nec ullis convivium singulare erat, ne in occulto delicie luxuria gignerent. Triclinium est cenaculum a tribus lectis discumbentium dictum. Apud veteres enim in loco in convivium apparato expondebantur tres lecti, stratis erat in quibus discumbentes epulabantur. Clinon enim grece lectum vel accubitum dictum, ex quo conpositum est triclinium dictum. Cella dicta quod nos occultat et celat. Cubiculum vero quod eo cubamus, ibique dormientes requiescamus. Cubile autem cubandi locus est. Nonnulli sic locus secretus, id est sine accessu. Diversorium dictum eo quod ex diversis viis ibi conveniatur.

Hospicium sermo grecus est, ubi quis ad tempus hospitalis iure inhabitat, et inde transiens migrat. Iste et metatum, quia mutatur; unde et legiones et castramentationes sunt permutaverunt. Non enim illic permanet exercitus, sed pertransit. Menianus collega Crassi in foro primo materias ut essent loca in quibus expectantes insisterent, qui ex nomine eius meniana appellata sunt. Post hec alii lapide, alii materia edificare porticibus meniana et foribus et domibus adiecerunt. Tabulata olim lignee domus fiebant, ubi non permanet et tabulatorum. Apogeum est constructum sub terris edificium, quod nos antrum vel speluncam dicimus. Solarium quod soli et aure pateat, qualis locus fuit in quo David Bethsabee lavantem se aspexit et adamavit. Cum Ierosolimam Antiochus obsideret, Hyrcanus princeps Iudeorum reserato David sepulchro tria milia auri talenta inde abstraxit, ex quibus CCC Antiocho dedit, ut obsidionem relinqueret, atque ut facti invidia donaret, fertur ex reliqua pecunia instituisse primus xenodochia, quibus advenientium susciperet pauperum et peregrinorum, unde et vocabulum sumpsit. Nam ex greco in latinum xenodochium peregrinorum susceptio nuncupatur. Ubi autem egrantes de plateis colliguntur nosocomion dicitur grece, in quo consumpta languoribus atque inediis miserorum membra fovent. De sacris edificiis.

Sacra sunt loca divinis cultibus instituta, utpote ea in quibus altaria litantibus de more pontificibus consecrantur. Sancta iuxta veteres exteriora templi sunt, sancta autem sanctorum locus templi secretior, ad quem nulli erat accessus nisi tantum sacerdoti. Dicta autem sancta sanctorum quia exteriori oraculo secretiora sunt; vel quia ad sanctorum comparatione sanctiora sunt, sicut cantica canticorum quia cantica universa precellunt. Sanctum autem a sanguine hostię nuncupatum; nichil enim sanctum apud veteres dicebatur nisi quod hostię sanguine esset consecratum aut conspersum. Inter sanctum quod extat esse sanctum. Sancire est autem confirmare et irrogatione pene ab iniuria defendere, sicut et leges sancte et mores et muri esse dicuntur. Propiciatorium quasi propiciationis oratorium; propiciatio enim placatio est. Oracula dicta eo quod inde responsa redduntur; et oracula ab ore. Penetralia secreta sunt oraculorum, et penetralia dicta ab eo quod est penitus, hoc est penitus interius. Oratorium orationi tantum est consecratum, in quo nemo aliquid agere debet nisi ad quod est factum, unde et nomen accepit. Monasterium unius monachi habitatio est. Monos enim apud grecos solus, sterio statio dicitur, id est solitarii habitatio. Cenobium vero ex greco et latino videtur esse compositum. Est enim habitaculum plurimorum in commune viventium; cenon enim grece commune dicitur. Templum vero generale, plurimorum est, cuiuscumque magnum; antiqui templa dicebant, et templa dicta quasi tecta ampla. Sed et locus designatur ad orientem a contemplatione templum dicebatur. Cuius partes quattuor erant: antica ad ortum, postica ad occasum, sinistra ad septentrionem, dextra ad meridiem spectans. Unde et quando templum construebant orientem spectabant equinoctialem, ita ut linee ab ortu ad occidentem misse fierent partes celi dextra sinistraque equales, ut qui consuleret atque precaretur rectum aspiceret orientem. Fana dicta a Fauno, qui templa erroris gentilium construebat, unde et consulentes demonum responsa audirent. Delubra veteres dicebant templa fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur; et appellari delubra a diluendo. Ipse nunc sunt edes cum sacris fontibus, in quibus fideles regenerati purificantur; et bene quodam presagio delubra sunt appellata. Sicut enim in ablutione peccatorum fons, et in delubris locus regenerationum est. In quo vero gradus in spe secundum mysterio formantur, tres in descensu et tres in ascensu; septimus vero is est qui et quartus, id est similis filio hominis, extinguens fornacem ignis. Stabilimentum pedum fundamentum aque, in quo plenitudo divinitatis habitat corporaliter. Basilice prius vocabantur regum habitacula, unde et nomen habent. Nam basileus rex, et basilice regię habitationes. Nunc autem ideo divina templa basilice nominantur, quia ibi regi omnium Deo cultus et sacrificia offeruntur. Martyrium locus martyrum greca derivatione, eo quod in memoria martyris sit constructum, vel quod sepulchra sanctorum ibi sunt martyrum. Aram quidam vocatam dixere quod ibi incense victime ardeant. Alii aras dicunt a precationibus, idem quod greci dicunt aras; unde contra imprecatio facta dicitur. Alii volunt ab altitudine aras, sed non. Altare autem ab altitudine constat esse nominatum quasi alta ara. Pulpitum quod in eo lector vel psalmista positus in publico conspici a populo possit, quo liberius audiatur. Tribunal eo quod ibi a sacerdote tribuantur precepta vivendi. Est enim locus in sublime constitutus, unde universi exaudiri possint. Alias tribunal a tribus denominatum, quod ad illum tribus conveniant. Analogium dictum quod sermo inde predicatur; nam logos grece sermo dicitur; quod et ipsum alte situm est.
Sacrarium proprie est locus templi in quo sacra reponuntur. Sicut donarium est in quo collocantur oblata. Sic lectisternia dicuntur ubi homines sedere consueverunt. De repositoriis.

Ab inferendis quoque et deportandis sacris sacrarium nuncupatur. Donaria vero eo quod ibi dona reponantur que in templis offerre consueverunt. Erarium vocatum quia prius es signatum ibi recondebatur. Hoc enim olim in usu erat, auro argentoque nondum signato, ex quorum metallis quamvis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen erarium permansit ab eo metallo unde pecunia initium sumpsit. Armarium locus est ubi quecumque artium instrumenta ponuntur. Armamentarium vero tantum tela armorum, unde Iuvenalis: quidquid habent telorum armamentaria celi. Dicta autem utraque ab armis, id est a brachiis, quibus exercentur. Bibliotheca est locus ubi reponuntur libri. Biblos enim grece libri, teca repositorium dicitur. Promptuarium dictum eo quod inde necessaria victui promuntur, hoc est proferuntur. Cellarium quod in eo colliguntur ministra mensarum vel que necessaria victui supersunt. Inter promptuarium et cellarium hoc interest, quod cellarium est paucorum dierum, promptuarium vero temporis longi. Apotheca autem vel horrea grece, nobis ubi vel repositoria vel reconditoria dici possunt, eo quod in his homines elaboratas fruges reponunt; unde et entheca greco nomine reposita rei copiosam substantiam appellant. Ergasterium locus est ubi opus aliquid fit. Greco enim sermone erga De operariis.

opera, sterio statio dicitur, id est operarii statio. Ergastula quoque et ipsa a greco sermone nuncupantur, ubi deputantur noxii ad aliquod opus faciendum, ut solent gladiatores et exules qui marmora secant, et cum vinculorum custodiis alligati sunt. Genecium grece dictum eo quod ibi conveniunt feminarum ad opus lanificii exercendum conveniant. Mulier enim grece gene nuncupatur. Pistrinum quasi pilistrinum, quod a pilo antea tundebatur granum; unde et veteres non molitores sed pistores dicti quasi pinsores, a tundendis granis frumenti. Mole enim usus nondum erat, sed grana pilo pertundebant; unde et Virgilius: Nec torrete flammis fruges, nec frangite saxo. Clibanus a clibo dictus, ab eo quod in erectione sit collectus. Clibum enim accensum dicunt sive flexuosum. Furnum per derivationem a farre dictum, quem panis ex eo factus ibi coquitur. Torcular dictum eo quod ibi uve calcentur atque extorte exprimuntur. Forus est locus ubi uva calcatur. Dictus autem quod ibi feratur uva, vel propter quod ibi pedibus feriatur; unde et calcatorium dicitur. Sed hoc nomen significat multa. Prima species fori locus in civitate ad exercendas nundinas relictus. Secunda ubi magistratus iudicare solet. Tercia quam superius diximus quod calcatorium nominamus. Quarta spacia planaria in navibus, de quibus virgilius: Laxatque foros. Lacus dictus quia ibi decurrentia mustum vel fragum liquatur.
Aditus ab adeundo dictus per quem ingredimur et admittimur. De aditibus.

Vestibulum est dictum eo quod vestiunt fores, aut quod aditum tecto vestiat, aut ab stando. Porticus quod transitus sit magis quam ubi standum sit, quasi porta; et porticus eo quod sit aperta. Ianua a Iano quodam appellabatur, cui gentiles omnem introitum vel exitum sacraverunt. Unde Lucanus: Ferrea belligeri compescat limina Iani. Est autem ianua primus ingressus; cetera interiora ianue adicie vocantur. Generale quidem ostium est, per quod ab aliquo arcemur ingressu, ab obstando dictum, sive ostium quia ostendit aliquid intus. Alii autem ostium appellari, quia hostem moratur; ibi enim adversariis nos obicimus. Hinc et hostia tibina quia hostibus sunt apposita. Fores et valve clausura sunt, sed fores dicuntur que foras, valve que intus revolvuntur, et duplices complicabiles sunt. Sed generaliter usus vocabula ista corrumpit. Claustra ab eo quod claudantur dicta. Fenestre sunt quibus paries exterior angusta et interior diffusa est, quales in horreis videmus, dicte eo quod lucem ferant. Lux enim grece fos dicitur, quia per eas intus positus homo foras videt. Alii fenestram putant dictam eo quod domum luce ministrat. Compositum nomen ex greco latinoque sermone; fos enim grece lux est. Cardo est locus in quo ostium vertitur et semper movetur; dictus a perdocardias, quod quasi cor hominis totum ita ille cuncte ianuam regat ac moveat, unde et proverbiale est in cardine rem esse. Limina ostiorum dicta eo quod transfusa sint ut limes et per eas sic magis aut introitur aut foris exitur. Postes et antes, quia ante stant, quia antea ad eas accedimus prius quam domum ingrediamur; postes eo quod post ostium stent. De publicis edificiis.

Fundamentum dictum quod fundus sit domus; idem et cementum a cedendo dictum, quod excisso lapide surgat. Paries nuncupatur quia semper duo sunt pares, vel a latere vel a fronte, sive enim tetragonum sive exagonum sit, que se conspiciunt ex pari erunt; alter enim structura facta deformis erit. Parietinas dicimus quasi parietum ruinas. Sunt enim

parietes stantes sine tecto, sine habitantibus. Angulus quod duos parietes in unum coniungit. Culmina dicta sunt quia apud antiquos tecta culmo tegebantur, ut rustica. Hinc tecti summitas culmen dicitur. Camerae sunt volumina in sursum respicientia, appellatae a curvo. Camara enim Graece curvum dicitur. Laquearia sunt quae cameram subtegunt et ornant, quae et lacunaria dicuntur. Principaliter autem lac dicitur, ut Lucili: resultant aedesque lacusque; cuius diminutivo lacunar facit, ut Horati: neque aureum mea renidet in domo lacunar. Inde etiam alia diminutio lacunar, per antistichon laquear facit. Absida Graeco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine recepto per arcum resplendeat. Sed utrum absida an apside dici debeat, hic ubi genus ambiguum quidam doctores existimant. Testudo est camera templi obliqua, nam in modum testudinis veteres templorum tecta faciebant. Quod ideo sic fiebat, ut caeli imaginem redderet, quod constat esse convexum. Aliter testudinem volunt esse locum in parte atrii ad usum venientibus. Arcus dicti quod sint arcuati conclusione curvati; ipsi et fornices. Pavimenta originem apud Graecos habent elaborata arte picturae. Lithostrata parvulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores. Vocata autem pavimenta eo quod paveantur, id est caedantur, unde et pavor, quia in varios colores. Ostracus est pavimentum testaceum eo quod fractis testis calce admixto feritur. Ostracon testa enim Graeci ostrea dicunt. Compluvium dictum quia aquae tectorum quae circa se conveniunt. Tessellas ex quibus domicilia struunt, a tessere nominata, id est quadratis lapillis per di[…]. Bases fultae sunt columnarum quae a fundamento consurgunt et superpositae munitione. Bases autem petrae fortissimae Syro sermone. Columnae fabricae sustinent pondus. Bases autem petrae fortissimae fabricae pondus erigunt. Antiquae per longitudinem et rotunditatem […] fabricae pondus erigunt. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis tertia pars latitudinum. Genera rotundarum quattuor: Doricae, Ionicae, Tuscanicae, Corinthiae, mensura crassitudinis et altitudinis inter se distantes. Quintum genus est earum quae vocantur Atticae, quaternis angulis aut amplius paribus laterum intervallis. Capitella dicta quod sint columnarum capita, sicut per collum capiti impositum. Epistylia sunt quae super capitella columnarum ponuntur, et est Graecum, id est super missa. Tegulae quod tegant aedes; et imbrices quod accipiant imbres. Lateres et laterculi quod lati formentur circumactis undique quattuor tabulis. Canales ab eo quod cava sint in modum cannae. Sane canales veteres genere feminino quam masculino proferunt. Fistulae aquae sunt dictae quod aquas fundant emittantque; nam fistula Graece mitte est. Formae hae per magnitudinem aquae et capacitatis modo fiunt.

De munitionibus.

Munitum vel munimentum dictum quia manu est factum. Cors vocata eo quod coerceat cuncta quae intra sunt, id est concludat vel coerceat obiectu suo exteriores et adire prohibeat. Vallum est quod mole terrae erigitur ut custodia protendatur. Dictum autem vallum quia vallis. Nam fustes sunt valli quibus vallum munitur, et valli dicti quod figantur et evellantur. Intervalla sunt spatia inter capita vallorum, id est stipitum quibus vallum fit; unde et cetera quaeque spatia dicuntur ab stipitibus scilicet. Agger est cuiuslibet rei coacervatio, unde fossae aut valles possunt repleri. Agger ipse dicitur terra aggesta quae vallo facto intrinsecus ponitur, sed abusive et muros et munimenta omnia aggerem dicunt. Maceriae sunt parietes longae quibus vineae aliquae clauduntur. Longum enim Graeci macron dicunt. Formatum sive formaceum in Africa et Hispania parietes de terra appellant, quia in forma circumdatis duabus utrimque tabulis inferciuntur verius quam instruuntur; longi durant incorrupti ventis, ignibus omnique caemento fortiores. Saepes munimenta sunt, unde et appellatae. Caulas munimenta ovium vel saepimenta ovilium; est autem Graecum nomen e contracta. Nam Graeci aulas vocant animalium receptacula.

De tentoriis.

Tabernacula tentoria sunt militum, quibus inter aestivos soles ardores tempestatesque imbrium frigorisque iniurias vitant. Dicta autem tabernacula quod tornata de fustibus tabulis instantibus appenderentur, quae tentoria sustinerent. Tentorium vocatum eo quod tendatur funibus atque palis; unde et hodie pretendere dicunt. Papiliones vocantur a similitudine parvuli animalis volantis, quae maxime habundant florentibus malvis. Hae sunt aviculae quae lumine accenso conveniunt et circa volitantes ab igne proxime interire coguntur.

De sepulchris.

Sepulchrum a sepulto dictum. Prius autem quisque in domo sua sepeliebatur. Postea vetitum legibus ne fetore ipsa corpora viventium contacta inficerentur. Monumentum ideo nuncupatur eo quod mentem moneat ad defuncti memoriam. Cum enim non videris monumentum, illud est quod scriptum est: Excidit tamquam mortuus a corde. Cum autem videris, monet mentem et ad memoriam te reducit, ut mortuum recordaris. Monumentum itaque et memoriae pro mentis admonitione dictae. Tumulus dicitur quasi tumens tellus. Sarcofagum Graecum est nomen, eo quod ibi corpora absumantur. Sarca enim Graece caro, fagus comedere dicitur. Mausolea sunt sepulchra seu monumenta regum, a Mausoleo rege Aegyptiorum dicta. Nam defuncto eo uxor eius mirae magnitudinis et pulchritudinis extruxit sepulchrum, in tantum ut usque hodie omnia monumenta pretiosa ex nomine eius mausolea nuncupentur. Pyramides genus sepulchrorum quadratum et fastigiatum ultra omnem excelsitatem quae fieri manu possunt; unde et mensuram umbrarum egisse nullam habere umbram dicuntur. Tali autem aedificio surgunt ut a lato incipiant et in angustum finiantur sicut ignis. Pyr enim dicitur ignis. Hos Aegyptii habent. Apud maiores enim potentes aut sub montibus aut in montibus sepeliebantur.

De aedificiis rusticis.

Casa est agreste habitaculum palis atque virgultis harundinibusque contextum, quibus possint homines tueri a vi frigoris vel caloris iniuria. Tugurium casula est quam faciunt sibi custodes vinearum ad tegimen sui, quasi tegurium, sive propter ardorem solis et radios declinandos, sive ut inde vel homines vel bestiolas quae insidiari solent natis frugibus abigant. Hanc rustici cabannam vocant, quod unum tantum capiat. Tescua quidam putant esse tuguria, quidam loca prerupta et aspera. Magalia aedificia Numidarum agrestium oblonga, incurvis lateribus tecta, quasi navium carinae sunt, sive rotunda in modum furnorum. Et magalia dicta quasi magaria, quia magar Punici novam villam dicunt, una littera commutata, pro R L posita.

De agris. Scalia tuguria.

Ager Latine appellari dicitur eo quod in eo agatur aliquid. Alii agrum ex Graeco nominari manifestum credunt, unde et villa Graece ἀγρός dicitur. Villa a vallo, id est aggere terrae nuncupata, quod pro limite constitui solet. Possessiones sunt agri late patentes publici privatique, quos initio non mancipatione sed quisque ut potuit occupavit atque possedit; unde et nuncupati. Fundus dictus eo quod fundetur vel stabiliatur patrimonium. Fundus autem et urbanum aedificium et rusticum intellegendum est. Praedium quod ex omnibus patrisfamilias maxime providetur, id est apparet; quia praedium vel quod antiqui agros quos bello caperent, ita praedia nominabant. Omnis autem ager, ut Varro docet, quadrifarie dividitur: aut enim arvus est ager, id est sationalis; aut consitus, aptus arboribus; aut pascuus, qui herbis tantum et animalibus vacat; aut floreus, quia sunt horti apibus congruentes et floribus, quod et Vergilius in quarto libro Georgicorum sentit. Rura veteres incultos agros dicebant, id est silvas et pascua. Agrum vero quod colebatur. Rus est quod mel vel quod lac quod pecus habeat, unde et rusticus nominatur. Hinc agrestium privata et otiosa felicitas. Seges ager est in quo seritur, unde et Virgilius: Illa seges demum votis respondet avari agricolae. Compascuus ager dicitur qui a divisoribus agrorum relictus est ad pascendum communiter vicinis. Alluvius ager est quem paulatim fluvius in agrum reddit. Arcifinius ager dicitur quia certis limitibus mensurarum non continetur, sed arcet fines eius obiectu fluminum, montium, arborum; unde et in his agris nihil subsicivorum invenitur. Novalis ager est primum praecisus, sive alternis vacans, novandarum sibi virium causa. Novalia enim semel cum fructu est et semel vacua. Squalidus ager est qui exculidus, quia iam a cultu exierit, sicut exconsul quod a consulatu discesserit. Uliginosus ager est semper humidus. Nam humidus dicitur qui aliquando siccatur. Uligo enim humor terrae est naturalis ab ea numquam recedens. Subsiciva sunt proprie quae sub ordine mensurae procedens quae supervacua abicit. Inde et subsicivus ager quas in privatos divisos recusat, quia steriles vel palustres. Item subsiciva in divisione agri non efficiunt integra iugera. Area dicitur tabularum aequalitate; dicta autem area a planitie atque aequalitate, unde et ara. Alii aream vocatam dicunt quod in ea triturandis frugibus exarescant, vel quod non nutriant, me[…] arida. Prata autem dicta quod sint parata, id est sine ulla cultura; veteres Romani non incidunt ab eo quod protinus sit paratum, nec magni laboris culturae desiderent. Prata autem esse quae secare possunt. Paludes dicuntur a Palea pastorali dea, quod palea, id est pabula nutriantur.

De finibus agrorum.

Fines dicti eo quod funiculi sint divisi; mensurae enim [illegible] partitione dividuntur […] id est divisiones exaequat teneat. Limites appellati antiquo verbo transversi. Nam transversa antiqui lima dicebant. Agri et limina ostiorum, per quae foris et intro itur. Limites quod per eos in agros foris eatur. Hic et limes vocatur in acervo. Cinguli quae iter publicum ingrediuntur obliqua, prava. Termini dicti quod terrae mensuras distinguunt atque declarant. His terminis finium intelleguntur et agrorum inventio et certamina auferuntur. Limites maximi agrorum duo sunt, cardo et decumanus. Cardo est qui a septentrione directus a cardine caeli est. Nam sine dubio caelum vertitur a septentrionali orbe. Decumanus est qui ab oriente in occidentem per transversum dirigitur, quia per eum forma decem faciat: decumanus est appellatus. Ager enim bis divisus figuram decem numeri efficit. Arca ab arcendo vocata; fines enim agri custodit usque adire prohibet. Trifinium dictum eo quod trium possessionum fines astringit; hic et quadrifinium quod quattuor. Reliqui limites angustiores et inter se distant in partibus, in vallis, spatia deformatis.

De mensuris agrorum.

Mensura est quidquid pondere, capacitate, longitudine, altitudine, latitudine animoque finitur. Maiores itaque orbem in partibus, partes in provinciis, provincias in regionibus, regiones in locis, loca in territoriis, territoria in agris, agros in centuriis, centurias in iugeribus, iugera in climatibus, deinde climata in actus, perticas, passus, gradus, pedes, palmos, uncias et digitos diviserunt. Tanta enim sollertia fuit. Digitus est pars minima agrestium mensurarum. Inde uncia habet digitos tres. Palmus autem quattuor digitos habet, pes vero XVI digitos. Passus V pedes habet. Pertica passus duos, id est pedes X. Pertica autem a portando dicta, quasi portica. Omnes enim mensurae praecedentes in corpore sunt, ut palmus, pes, passus et reliqua; sola pertica portatur. Est enim X pedum ad instar calami in Ezechiele templum metientis. Actus minimus est latitudine pedum IIII, longitudine CXL. Climata quoque undique versum pedes habent LX, ita LX [LX / LX] X. Actus quadratus undique finitur pedibus CXX, ita CXX [CXX / CXX]. Hunc Betici arapennem dicunt, ab arando scilicet. Actus duplicatus iugerum facit, et ab eo quod est iunctum iugeri nomen accepit. Iugerum autem constat longitudine pedum CCXL, latitudine CXX, ita CXX [CCXL / CCXL] CXL. Actum provinciae Beticae rustici agnuam vocant. Porcam idem Betici XXX pedum latitudine et LXXX longitudine definiunt, XV [LXXX / LXXX] XV. Sed porca est quae arando extat, quod defossum est. Libram quod Galli candetum appellant in areis urbanis spatium centum pedum, quasi centenum. In agris autem pedes CL quadratorum mensuram candetum nominant. Porro stadium ager habet passus CXXV, id est pedes DCXXV; cuius mensura octies computata miliarium facit, quod constat V milia pedibus. Centuria autem ager ducentorum iugerum, quia apud antiquos centum iugeribus vocabatur; sed postea duplicata est mensura nomenque pristinum retinuit. In numero enim certe multiplicata, sed nomen mutare non potuere.

De itineribus.

Mensuras viarum nos miliaria dicimus, Graeci stadia, Galli leugas, Aegyptii signes, Persae parasangas. Sunt autem propriis quaeque spatiis. Miliarium mille passibus terminatur, et dictum miliarium quasi mille, habens pedes V milia. Leuga finitur passibus mille quingentis. Stadium octava pars miliarii est, constans passibus CXXV. Hoc primum Hercules statuisse dicitur, eo quod eo spatio decursu ipse sub uno spiritu confecisset; ac primum stadium appellasse, quod in fine respirasset simulque constitisset. Via est qua potest ire vehiculum, et via dicta a vehiculorum incessu. Nam duos actus capit, propter euntium et venientium vehiculorum occursum. Omnis autem via aut publica est aut privata. Publica est quae in solo publico est, qua iter aut actus populo patet. Haec aut ad mare aut ad oppida pertendunt. Privata est quae municipiis data est. Strata dicta quasi vulgi pedibus trita. Lucretius: Strata viarum. Ipsa est et delapidata, id est lapidibus strata. Primum autem Poeni dicuntur lapidibus vias stravisse; postea Romani eas per omnem paene orbem disposuerunt, propter rectitudinem itinerum, et ne plebs esset otiosa. Agger est media stratae eminentia, coaggeratis lapidibus strata, ab aggere, id est coacervatione, dicta, quam historici viam militarem dicunt, ut est illud: Qualis saepe viae deprensus in aggere serpens. Iter est via qua iri ab homine quoquo versum potest. Iter autem et itiner diversam significationem habent. Iter enim locus est transitus, unde et appellatur aditus. Itiner autem est et longe eundi ipseque labor ambulandi, ut quo velis pervenias. Semita itineris dimidium est, a semis dicta. Semita autem hominum est, callis ferarum et pecudum. Callis est iter pecudum inter montes angustum et tritum, a callo pecudum vocata, sive callo pecudum perduratum. Tramites sunt transversa in agris itinera, sive recta itinera dicta quod transmittant. Diverticula sunt flexus viarum, hoc est viae in diversa tendentes. Idem diverticula, hoc est divisae viae sive semitae transversae quae sunt a latere viae. Bivium quia duplex est via. Compita quia plures in ea cooperantur viae, quasi triviae, quadriviae. Ambitus inter vicinorum aedificia locus duorum pedum et semipedis ad circumeundi facultatem relictus, ab ambulando dictus. Orbita vestigium carri, ab orbe rotae dicta. Porro autem quod per agros solet divorsum et flexuosum. Vestigia sunt pedum planitiis pressa signa expressa, unde quod his percurrentia investigantur, agnoscantur.

INCIPIT LIBER XVI DE GLEBIS TERRE

PULVIS DICTUS QUOD vi pulsetur venti. Colligitur enim et flatu nec resistit, ut flatu provehitur; sicut ait propheta: tamquam pulvis quem proicit ventus a facie terrae. Lanugo quod levis sit. Cenum est [illegible]. Cinis ex incendio dicitur, [illegible]. Favilla quod pigre effecta sit; nam fos ignis est. Gleba [illegible]. Pulvis enim collectio et compingitur et in unum glomere adunatur, unde et gleba; soluta pulvis. Labina eo quod ambulantibus lapsum inferat, dicta a pronuntiatione a labe. Limus vocatus quod [illegible] limus dictus est. Volutabra appellata quod ibi apri volutentur. [illegible] sordes limi [illegible]. Sabulum levissimum terrae genus est. Argilla ab Argis vocata, apud quos primum ex ea vasa confecta sunt. Creta a Creta insula, creta melior est. Creta Cimolia candida est, a Cimo Italiae insula dicta, quae alta vestimentorum pretiosos colores emollit et confricat, sulfure quidam nitores exhilarant. Alteram gemmis nitore praestat creta argentaria, et quam candida appellata eo quod nitorem argenteum reddat. Terra Samia a Samo insula dicta, glutinosa et candida et linguae medicaminis et vasculis necessaria. Pulvis puteolanus in Puteolanis Italiae collibus opponitur ad sustinendos maris fluctus frangendosque. Nam mistus aquis transit in lapidem, sic undis cotidie fortior fiet, intra saxa unionem, sicut argilla in igne in lapidem vertitur. Sulfur vocatum quia igne accenditur; vis enim ignis est. Nam vis ei et in aquis ferventibus sentitur. Neque alia res facilius accenditur. Nascitur in insulis Aeoliis inter Siciliam et Italiam, quas ardere diximus. Invenitur et in Melos insula effossum. Huius genera [illegible] vivum quod solo ex omnibus generibus medici utuntur. Alterum quod appellant gleba, usitatum fullonum familiare. Tertium lignis etiam ad lanas suffundendas, quia candorem mollitiamque praestat. Quartum est ad licinia maxime conficienda aptum. Sulfuris tantum est, ut morbos comitiales deprehendat nidore suo, impositum ignibus [illegible].

De glebis ex aquis.

Bitumen in Iudaea lacu Asphaltite emergit, cuius glebas supernatantes navicae scaphis adpropinquantes colligunt. [illegible] asphalton appellant. [illegible] ardens et ignium cognata, et neque aqua neque ferro [illegible]. [illegible] [illegible] et aestivis solibus [illegible]. [illegible] igne [illegible]. Alii sal a solo et sale vocatum [illegible] maris [illegible] decoctas et lacus et flumina et putei [illegible]. Alibi quoque [illegible] et flumina [illegible] in sale [illegible] arenis colligitur [illegible]. [illegible] mittunt sal [illegible]. [illegible] domosque massis [illegible] maxime [illegible]. [illegible] albi suavis, albi salsissimi communis tali [illegible]. [illegible] agrorum [illegible].

Sunt et colore differentes. Menfites rufus est in parte quadam Siciliae, in Ethna est purpureus. Item nitrum est in Sicilia in Pachinum, ideo splendidum et lucidum ut ymagines reddat. In Capadocia croceum effoditur. Sal natura necessaria est ad omnem escam. Pulmentis et saporem dat, excitat aviditatem et appetitum in omnibus cibis facit. Ex eo quippe omnis vitae delectatio et summa hylaritas. Hinc et salus nomen accepisse putatur; nichil enim utilius sale et sole. Denique cernimus videmus corpora nauticorum. Quin et pecudes armenta et iumenta sale maxime provocantur ad pastum multo largiores lacte multoque gratiores casei dote. Corpora etiam sal astringit, siccat et alligat, defuncta etiam a putrescendi tabe vindicat ut durent. Nitrum a loco sumpsit vocabulum. Nascitur enim in oppido vel regione Egypti Nitria, unde et medicinae fiunt, et sordes corporum vestiumque lavantur. Huius natura non multum a sale distat. Habet enim virtutem salis, et similiter oritur canescentibus siccitate litoribus. Afronitrum graece, latine spuma nitri est, de quo quidam ait: Rusticus es, nescis quid graeco nomine dicar: Spuma vocor nitri, graecus es, afronitrum. Colligitur autem in Asia in speluncis distillans. Dehinc siccatur sole. Optimum putatur si minime fuerit ponderosum, et maxime friabile, colore pene purpureo. Calcantum dictum quia calcatares est, id est flos aeris, et apud latinos aeris flos appellatur. Fit autem multis in regionibus. Olim in Hyspaniae puteis vel stagnis id genus aquae habentibus, quam decoquebant et in piscinas ligneas fundebant, appendentes super eas restes lapillis extentas, quibus limus in similitudinem vitreis acinis adherebat. Sicque electum siccabatur diebus xxx. Fit autem nunc alibi in speluncis, quod liquido collectum dehinc defusum in quasdam botros solidatur. Fit et in scrobibus cavatis, quorum e lateribus decedentes guttae coalescunt. Fit et salsum ex flagrantissimo sole. Adeo autem constrictae virtutis est ut in leonum et ursorum ora sparsum tantam vim habeat ad stringendum ut non valeant mordere.

De lapidibus vulgaribus:

Lapis arena tamquam densior et vulgo discernitur. Lapis autem dictus quod laedat pedem. Lapis mollis est et sparsus. Saxa herentia et a montibus exciduntur. Petra graecum est. Silex est durus lapis eo quod exiliat ignis ab eo. Dictus scopulus saxo eminens quasi a speculando dictus sive a tegumento navium AHOTOCKFEIN. Spelea graece, spelunca latine est, autem terrae cavata. Crepido extremitas saxi abrupta, unde et crepido vocatur quae sit abrupta saxi altitudo, sic et herens pede pes dens unde et vocatur. Cautes aspera saxa in mari dicta a cavendo quasi cautae. Murices petrae in litore similes muricibus, vivis acutissime et navibus perniciosae. Icon saxum est quod humane vocis sonum captans etiam verba loquentium imitatur. Icon autem graece, latine ymago vocatur, eo quod ad vocem respondens alienum efficitur ymago sermonis. Licet hi quidem et locorum natura eveniat, ac plerumque convallium. Calculus est lapis terrae admixtus rotundus atque dissimilis et omni puritate levissimus. Dictus autem calculus quod sine molestia brevitate sui calcetur. Cui contrarius est scrupulus, lapillus minutus et asper, qui si inciderit in calciamento nocet et molestia est animi, unde et animi molestiam scrupulum dicimus. Hinc scrupea saxa, i. aspera. Cotis nomen accepit quod ferrum ad incidendum acuat. Cotis enim graeco sermone incisio nominatur. Ex his autem aliae aqua rigantur, aliae oleo indigent acuendo. Sed oleum lene, aqua acie acerrima reddunt. Pumex vocatur eo quod spumae densitate concretus fiat, et aridus est candore parvus tamquam natura frigerandi habens, ut in vase missus musta defervere designat. Rudos artifices appellant contusos et calce admixtos, quos in pavimentis faciendis super fundunt, unde et ruderata dicuntur. Gipsus cognatus calcis est, et est graecum nomen. Plura eius genera, omnium autem optimum lapidis specularis. Est autem signis edificiorum et coronis gratissimum. Calcis viva dicta quia dum sit frigida, intus occultum ignem continet, unde et perfusa aqua latens ignis erumpit. Natura eius mirum aliquid facit. Postquam enim arserit, aquis incenditur, quibus solet ignis extingui, oleo extinguitur quo solet ignis accendi. Usus eius structuris fabricae necessarius. Nam lapis lapidi non potest adherere forti nisi calce coniunctus. Calcis a lapide albo et duro melior structuris, ex molli utilior tectoriis. Arena ab ariditate dicta, non ab adherendo in fabricis ut quidam volunt. Huius probatio si manu impressa stridat; aut si in veste candida sparsa nichil sordis relinquat.

De lapidibus paulo insignioribus:

Magnes lapis indicus ab inventore vocatur. Fuit autem in Idia tantum primum repertus, clavibus crepidarum baculisque cuspide herens, cum armenta ibidem magnes pasceret; et passim invenitur. Est autem colore ferrugineo, sed probatur cum ferro adiunctus eius fecit rapinam. Nam adeo apprehendit ferrum, ut cathenam faciat anulorum. Unde eum vulgus ferrum vivum appellat. Liquorem quoque vitri ut ferrum credit trahere. Cuius vis tanta est, ut refert beatus Augustinus, quod quidam eundem magnetem lapidem tenuerit sub vaso argenteo ferrumque super argentum posuerit, deinde subter movente manu cum lapide ferrum rursum movebatur desuper. Unde factum est ut in quodam templo simulachrum ex ferro pendens in aere videretur. Est quippe et alius in Ethiopia magnes qui ferrum in ambitu respuit. Omnis autem magnes tanto melior est quanto magis ceruleus est. Agates lapis primum inventus est in Sicilia Gagatis fluminis fluore, unde et nominatur. Hoc in Brittannia est plurimus. Est autem niger planus levis et ardens igni admotus. Fictilia ex eo scripta non delentur. Incensus serpentes fugat, demoniacos prodit, virginitatem deprehendit. Mirum quia accenditur aqua, oleo extinguitur. Abeston Arcadiae lapis ferrei coloris ab igne nomen sortitus, eo quod accensus semel numquam extinguitur. De quo lapide mechanicum aliquid ars humana molita est, quod gentiles capti sacrilegio mirarentur. Denique in templo quodam fuisse Veneris fanum ibique candelabrum et in eo lucernam sub divo sic ardentem ut eam nulla tempestas, nullus ymber extingueret. Pirites persicus lapis fulvus aeris simulans qualitatem, cui plurimus ignis. Siquidem facile scintillas emittit. Hinc tenentis manum si vehementius premat adurit, propter quod ab igne nomen accepit. Est et alius pirites vulgaris quem vivum lapidem appellant, qui ferro vel lapide percussus scintillas emittit, quae excipiuntur sulfure vel aliis fungis vel foliis, et cito celerius praebet ignem. Hunc vulgus focarem petram vocat. Silenites lapis lunaris interpretatur, eo quod in motu eius candore cum luna crescere atque deficere aiunt. Gignitur autem in Persida. Dionisia lapis fuscus et rubentibus notis sparsus. Vocatur autem a vitatione, quasi aqua mixtus contritus vinum flagrat; et quod in illo mirum est, ebrietati resistit. Traci niger et sonorus, nascitur in flumine cui nomen est Pontus. Hyeracitas Frigius lapis ex loco vocabulum sumpsit. Nascitur enim in Frigia, colore pallidus, mediocriter gravis. Est autem gleba pumicosa; uritur antea vino perfusus, flatuque follibus donec rubescat, acri sed dulci vino tinguitur, tinguendis vestibus tantum utilis. Syrius lapis a Syria ubi repertus appellatur. Hic integer fluctuari traditur, comminutus mergi. Arabicus similis ebori sine ulla macula. Hic defricatus ad cotem sucum dimittit croco similem. Iudaicus lapis albus est atque in formam glandis, scemate concinnas sibi invicem modulatas, quas graeci conos appellant. Samius a Samo insula ubi reperitur vocatur, et est gravis et candidus, poliendo auro utilis. Menfites vocatur a loco Egypti, et est gemmantis naturae. Hic tritus atque in his quae urenda sunt et secanda ex aceto illinitur; ita obstupescere facit corpus ut non sentiat cruciatum. Sarcofagus lapis dictus eo quod corpora defunctorum condita in eo infra xl dies absumuntur. Soros enim graece area dicitur; fagos comedere. Nascitur enim in Troade fissilique vena scinditur. Sunt et eiusdem generis in Oriente saxa, quae et viventibus alligata erodunt corpora. Mitiores autem servandis corporibus nec absumendis. Ematites appellatur eo quod cote resolutus in colorem veniat sanguinis. Est admodum lividus et ferrugineus. Nascitur in ultima Egypti, Babilonia et Hyspania. Androdamant colore nigro, pondere et duritia insignis, unde et nomen traxit. Precipuus repertus in Affrica. Trahere autem in se argentum vel aes dicitur, quoque atteritur ut ematites in colorem redigitur sanguinis. Isistos invenitur in ultima Hyspania, croco similis cum levi fulgore, facile friabilis. Amiantus appellatur a viventibus eo quod si ex ipso fuerit vestis contexta, contra ignem resistat, et igni imposita non ardeat, sed splendore accepto nitescat. Et est in scissi alumini similis, veneficiis resistens omnibus, specialiter magorum. Batractites similis est testae laminosae, sed in scissi similitis. Galactites colore cinereus, gustu suavis, sed ideo sic vocatur quod de se lacteum attritus dimittat. Obsius lapis niger est, translucidus et vitri habens similitudinem. Ponitur in speculis parietum propter ymaginum umbras reddendas. Gemmas multi ex eo faciunt. Nascitur in India et in Samo Italiae. Nitridas lapis eufrates sole repercussus coloribus micat variis. Echites lapides reperiuntur in nidis aquilarum. Aiunt binos inveniri marem et feminam, nec sine his parere aquilas. Horum masculus durus similis gallae subrutilus, femina vero pusillus ac mollis. Alligantur partui celeritatem faciunt, et a quibus alias vulvae excidit non citius parturientibus auferantur. Fingites Capadociae lapis duritiae marmoris, candidus atque translucens, ex quo quondam templum constructum est a quodam rege foribus aureis, propter quod claritas intus diurna erat. Cornites ebori similis, in quo Darium conditum ferunt, parioque similis candore et duritia, minus tamen ponderosus, qui porus vocatur. Ostracites vocatur quod similitudinem testae habeat. Usus eius pro pumice. Melantes lapis dictus est eo quod melleum et dulcem sucum emittat. Hismiris lapis asper et indomitus et omnia atterens, ex quo lapide gemmae teruntur. Crisius colore similis cerae, invenitur in Egypto. Amnites similis vitro sed durior. Gignitur in Egypto vel in Arabia. In nascitur in Ethiopia, veluti viridis, sed lacte cum resolutus remordens vehementer. Coran albus est duriorque pario. Solon veluti viridis et grandis, invenitur in Egypto. Tuscalanus a loco Italiae dictus, dissilit igne traditus. Sauni lapis fiscus addito oleo et lucere fertur. Est et quidam viridis lapis vehementer igni resistens. Sifnius mollis et candidus, calefactus oleo nigrescit atque durescit. Lapides quoque medicinalium mortariorum et pigmentorum usibus apti, edesius precipuus et in colatus, thebaicusque et bassanites lapides nichil ex sese remittentes. Specularis lapis vocatus est quod vitri more transluceat. Repertus primum in Hyspania citeriore circa Segobricam urbem. Invenitur enim sub terra et effossus exciditur atque funditur in quaslibet tenues crustas.

De marmoribus:

Post lapidum genera veniemus ad marmora. Nam inter lapides et marmora differentia est. Nam marmora dicuntur eximii lapides qui maculis et coloribus commendantur. Marmor sermo graecus est, a viriditate vocatum. Et quamvis postea et alii colores inventi sunt, nomen tamen pristinum a viriditate retinuerunt. Marmorum colores et genera innumerabilia sunt. Nec tamen omnia e rupibus exciduntur, sed multa sub terra sparsa sunt, et pretiosissimi generis sicut Lacedemonium viride cunctisque hylarius, repertum primum apud Lacedemonios, unde et vocabulum trahit. Ofites serpentium maculis est similis, unde et vocabulum sumpsit. Duo eius genera: molle candidum, nigrum durum. Augusteum et Tybium in Egypto Augusti et Tyberii primum principatu reperta sunt. Differentia eorum et a pophite cum illud ut praediximus serpentium sit maculis simile, haec maculis diverso modo colligunt. Nam augusteum undatim est crispum in vertices, tybium sparsa non convoluta canitie. Purpurites est ex Egypto rubens, candidis intervenientibus punctis. Nominis eius causa quod rubeat ut purpura. Bassanites ferrei coloris sive duritiae, unde et nomen ei datum est. Invenitur in Egypto et Ethiopia. Alabastrites lapis candidus intertinctus variis coloribus, ex quo evangelici illius unguenti vasculum fuit. Cavant enim hunc ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicitur. Nascitur circa Thebas Egyptias et Damasci Syriae, ceteris candidior, probatissimus vero in India. Parius candoris eximii, ligdinus cognominatus. Hic apud Paron insulam nascitur, unde et Parius nuncupatur. Magnitudo eius quae lances crateras non excedat, unguentis et ipse aptus. Coralliticus inventus non ultra cubita bina, candore proximo eboris ad quandam similitudinem. Alabandicus terrae suae nomine nuncupatur, quamquam ipse aspectu similis. Iste in oriente igni liquatur atque ad usum vitri funditur. Thebaicus intertinctus aureis guttis invenitur in parte Egypti adscripta, et coticulis terenda collyria quandam utilitate naturali conveniens. Sienites circa Sienen vel Thebas nascitur, trabes ex eo fecere reges. Marmora autem quae in officinis rupibusque gignuntur, ex quibus ita sunt diversi coloris maculis distincta; cuius primum usum insulae Ciclades dederunt. Lesinum lividior est paulo hinc, sed et ipse diversi coloris maculas habens. Corinthea ammoniacae guttae similis cum varietate diversorum colorum, Corintho primum repertum, ex eo columnae ingentes liminaque fiunt ac trabes. Caristeum viride optimum, nomen a specie habens eo quod gratum sit his qui gemmas sculpunt; cuius enim viriditas reficit oculos. Numidicum marmor Numidia mittit, ad cotem sucum dimittit croco simile, unde et nomen accepit. Non crustis sed massa et liminum usu aptum. Luculleum marmor nascitur in Chio insula, cui Lucullus consul nomen dedit, qui delectatus illo primum Romam invexit, solumque pene hoc marmor ab amatore nomen accepit. Est et Linensis. Crefian appellatur a colore cineris, cuius lapidis alligatio contra serpentes laudatur. Ebur a barro, i. elefanto dictum, unde Oratius: Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris.

De gemmis.

Post marmorum genera gemmae sequuntur, quae multum auro decore tribuunt venustate colorum. Primordia eius a rupe Caucasea fertur. Prometheum primum fragmentum saxi eius inclusisse ferro ac digito circumdasse, hisque initiis coepisse anulum atque gemmam. Genera gemmarum innumerabilia esse traduntur, de quibus nos ea tantum quae principalia sunt sive notissima annotavimus. Gemmae vocatae quod instar gummi transluceant. Pretiosi lapides ideo dicti sunt quia care valent, sive ut a vilibus discerni possint, seu quod rari sint. Omne enim quod rarum est magnum et pretiosum vocatur, sicut in Samuel volumine legitur: Et sermo domini pretiosus erat in diebus illis.

De viridioribus gemmis.

Omnium gemmarum virentium smaragdus principatum habet, cui veteres tertiam post margaritas et uniones tribuunt dignitatem. Smaragdus a nimia viriditate vocatus. Omne enim satis viride amarum dicitur. Nullis enim gemmis vel herbis maior quam huic austeritas est. Nam herbas virentes frondesque exsuperat, inficiens circa se viriditate repercussum aerem. Sculpentibus quoque gemmas nulla gratior oculorum refectio est. Sic speculi modo ymagines reddit; quippe Nero cesar gladiatorum pugnas in smaragdo spectabat. Genera eius xii, sed nobiliores scithici, quia in Scithica gemme reperiuntur. Secundum locum tenent bactriani. Colliguntur enim in commissuris saxorum flante aquilone. Tunc enim tellure detecta intermicant, quia his ventis arenae maxime moventur. Tertium egyptii habent. Qui in metallis erariis inveniuntur, sed vitiosi. Nam ere et plumbo vel lapide vel lapillantes vel salis similes naevos habent. Smaragdi autem mero et viridi perficiuntur oleo, quamvis natura imbuantur. Calcosmaragdus dicta quod viridis sit et turbida aereis venis, haec in Egypto vel Cypro insula nascitur. Prasius prae viridanti colore dicitur, sed vilis. Cuius alterum genus sanguineis punctis abhorret, tertium distinctum virgulis tribus candidis. Berillus in India gignitur, gentis suae lingua nomen habens, viriditate similis smaragdo sed cum pallore. Poliuntur autem ab Indis in sexangulas formas, ut hebitudo coloris repercussu angulorum excitetur. Aliter politi non habent fulgorem. Genera eius viii. Crisoberillus dictus eo quod pallida eius viriditas in aureum colorem splendeat, et hunc India mittit. Crisopassus est colore porri sucum referens, aureis intervenientibus guttis, unde et nomen accepit. Quem quidam berillorum generis iudicaverunt. Iaspis de graeco in latinum viridis gemma interpretatur. Ias quippe viride, pinnasi gemma dicitur. Est autem smaragdo subsimilis, sed crassi coloris. Species eius x et viii. Volunt autem quidam iaspidem gemmam et gratiae et tutelae esse gestantibus. Topazius ex virenti genere est, omnique colore resplendens, inventa primum in Arabiae insula, in qua Trogoditae praedones fame et tempestate fessi, cum herbarum radices effoderent eruerunt. Quae insula postea quaesita nebulis operta tandem a navigantibus inventa, sed ob hoc locus et gemma nomen ex causa accepit. Nam topazin Trogoditarum lingua significationem habet quaerendi. Est autem amplissima gemmarum, eadem sola nobilium lima sentit. Genera eius duo. Callaica colore viridis et pallens et nimis crassa, nichil iocundius auro decens, unde et appellata. Nascitur in India vel Germania in rupibus gelidis, oculi modo exstans. Molochites spissius virens et crassior quam smaragdus, a colore malvae nomen accepit, in reddendis laudata signis. Nascitur in Arabia. Eliotropia viridi colore et nubilo, stellis puniceis superspersa cum sanguineis venis. Causa nominis de effectu lapidis est. Nam deiecta in labris eneis solis radios mutat sanguineo repercussu. Extra aquam autem speculi modo solem accipit, deprehenditque defectus eius subeuntem lunam ostendens, magorum impudentiae manifestissimum. In his quoque exemplum est, quam admixta herba eliotropia quibusdam additis praecantationibus gerentem conspici negant. Gignitur in Cypro et Affrica, sed melior in Ethiopia. Saeda gemma prasini coloris apud Chaldeos, cuius tanta vis est ut praemicantes naves e profundo petat, et carinis ita tenaciter adhereat, ut nisi abrasa parte ligni vix separetur. Myrrites dicta est quod in eam myrrae color est, compressus autem usque ad odorem nardi spirat suavitate. Aromatitis reperitur in Arabia vel in Egypto, myrrae coloris et odoris, unde et nomen habet. Belceros bicolor ex una parte viridis, ex altera melli similis. Hoaspites a flumine Persarum dicta est, ex viridi fulgoris aurei.

De rubris.

Corallius gignitur in mari, forma ramosus, colore viridis et maxime rubens. Bace-

est candidus sub aqua et mollis; detractus confestim durescit et rubescit, tactuque protinus lapidescit. Itaque occupari vellique retibus solet, vel acri ferramento praecidi; quo de causa corallium vocatur. Quantum autem apud nos margaritum indicum pretiosum est, tantum apud Indos corallium. Hunc magi fulminibus resistere affirmant. Sardius dicta eo quod reperta sit primum a Sardis. Hic rubeum habet colorem, marmoribus praestans, sed inter gemmas vilissima. Genera eius V. Onyx appellata quod habeat in se permixtum candorem in similitudinem unguis humani. Graeci enim unguem onycha dicunt. Hanc India vel Arabia gignit. Distant autem invicem, nam indica igniculos habet albis cingentibus zonis, arabica autem nigra est cum candidis zonis. Genera eius V. Sardonyx ex duorum nominum societate vocata est; est enim ex onychis candore et sardo. Constat autem tribus coloribus: subterius nigro, medio candido, superius minio. Haec sola in signando nihil cerae evellit. Reperitur autem apud Indos et Arabes detecta torrentibus. Genera eius V. Emathites rubore sanguinis ac propterea emathites nominatur, quoniam aema sanguis est. Gignitur in Aethiopia, sed principatum in Arabia et in Africa. Invenitur de qua promittunt magi quaedam ad coarguendas barbarorum insidias. Sucinum, quem appellant Graeci electron, fulvi cerique coloris, fertur arboris sucus esse, et ob id sucinum appellari. Electrum autem vocari fabulosa argumentatio dedit. Nam cum Phaeton fulminis ictu interemptus, sorores eius luctu mutatas in arbores populos, lacrimis electrum omni anno fundere iuxta Eridanum amnem, et electrum appellatum, quoniam Sol vocitatus sit elector, plurimi poetae dixere. Constat autem eum non esse sucum populi, sed pineae arboris; nam accensus taedae odore flagrat. Nascitur autem in India in insulis Oceani septentrionis, sicut gummi densatur, in cristallum rigore vel tempore. Ex causa luminis decoris gratia tornatur, sic et feminarum monilia. Vocari autem a quibusdam arpaga, eo quod tritu digitorum accepta caloris anima folia paleasque et vestium fimbrias rapiat, sicut magnes ferrum. Quocumque autem modo liberat tinguitur. Hanc radice Chaldaei inficiunt. Ligurius vocatur quod fiat ex urina lyncis bestiae, indurata autem sic et sucinum fulva attrahens spiritu.

De purpureis

Inter purpureas gemmas principatum Indica amethystus tenet. Amethystus purpureus est permixto violacio colore et quasi rosae nitor et leniter quasdam flammulas fundens. Altera eius genera descendunt ad hyacinthos. Causa nominis asseritur quia sit quaedam in purpura illius non ex toto igneus, sed vini colorem habens. Est autem sculpturis facilis. Genera eius quinque. Sapphirus caeruleus est cum purpura, habens pulveres aureos sparsos. Optimus apud Medos, nusquam tamen perlucidus. Hyacinthus ex nominis sui flore vocatur. Hic et in Aethiopia invenitur, caeruleum colorem habens; optimus qui nec rarus est nec densitate obtunsus, sed ex utroque temperamento lucens purpuraque refulgens. Hic autem non rutilat aequaliter; sereno perspicuus atque gratus est, nubilo coram oculis evanescit atque marcescit. In os missus frigidus est; in sculpturis durissimus, nec tamen invictus; nam adamante scribitur et signatur. Hyacinthizonta Indie est, hyacinthus proxime ferens. Quaedam autem crystalli sunt capillamentis intercurrentibus obscurantur, ex quo et vitio ipso est. Amethystizontas appellatur quia eius extremus igniculus in amethysti violam exit. Chelidonia ex hirundinis colore vocata et duorum est generum; quarum una ex altera parte purpurea et alia purpura nigris intervenientibus maculis. Chrysanthes in Sicilia gemma viridi chorruscans nitore, per medium et puncticulis intermicantibus aureis praelustribus variatus. Rhodites rosea est, ex eo nomen accepit.

De candidis

Margarita prima candidarum gemmarum, quam inde margaritam aiunt vocatam, quod in conchulis maris hoc genus lapidum inveniatur. Inest enim in carne cocleae calculus, sicut in cerebro piscis lapillus. Gignitur autem de caelesti rore, quem certo anni tempore cocleae hauriunt, ex quibus margaritis quaedam uniones nominantur, aptum nomen habentes, quod tantum unus, numquam duo vel plures simul reperiantur. Meliores autem candidae margaritae quam quae flavescunt. Illas enim aut iuventus aut matutini roris conceptio reddit candidas, has senectus vel vespertinus aer gignit obscuras. Paederos, sicut ipsa margarita candidarum gemmarum, de qua quaeritur in quo colore numerari debeat, tantum iactata pulchritudinis nomine adeo, ut decoris praerogativa vocabulo facta sit. Asterites candida est, inclusam lucem continens, velut stella intus ambulantem, redditque solis candidantes radios, unde et nomen invenit. Galactites lactei est coloris, quae attrita reddit sucum album ad lactis saporem; feminis nutricibus alligata fecunda ubera; infantium quoque collo suspensa saliva facere fertur; in ore autem liquescere et memoriam adimere. Mittunt eam Nilus et Achelous amnes. Sunt qui zmaragdum albis venis circumligatum galactitem vocent. Galaxias candoris et candore praefert et figuram; duritia quoque invicta ut adamans, et in igne posita manere sui frigoris. Solis gemma candida est, ex eo nomen accepit, quod ad speciem solis in orbem fulgentes spargit radios. Selenites translucet candido melleoque fulgore, continens lunae imaginem, quam iuxta cursum astri ipsius perhibent in dies singulos minui atque augeri. Nascitur in Persida. Synnectia invenitur in cerebro piscis eiusdem nominis, candida et oblonga. Praesagare hanc ferunt magi signa caecitatis vel tempestatis. Beli oculus albicans pupillam cingit nigram, e medio aureo fulgore lucentem, et propter speciem Assyriorum Belo dicatam, unde et appellatam. Epimelas dicitur, cum in candida gemma super nigrescat color; unde et nomen habet. Exebenus speciosa et candida, qua artifices aurum poliunt.

Achates reperta primum in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis, postea in plurimis terris.

De nigris

Aethiops(?) est autem nigra, habens in medio oculos nigros et albos iunctos et varios simul emicantes. Magi sufficientiam si credimus tempestates avertere, flumina sistere. Absictos nigra et ponderosa, distincta venis rubentibus; haec excalefacta igni VII diebus calorem tenet. Aegyptilla nigra est radice, caerulea facie, ex Aegypto ubi invenitur vocata. Media nigra est a Medea illa fabulosa inventa; habet venas aeris coloris; sudorem reddit croci saporem vini. Veientana Italica gemma est Veis reperta, nigra facie, albis intervenientibus notis. Baroptes(?) nigra est cum sanguineis et albis notis. Meconelas(?) nigra vena quadam libera colore secantem praedicant. Veneris crines nigerrimi nitoris, continens in se speciem rufi crinis. Trichrus ex Africa nigra est, sed tres sucos reddit: a radice nigrum, e medio sanguineum, e summo ocreum(?). Dionysia nigra mixtis rubentibus notis, ex qua trita vinum flagrat et odore suo ebrietati resistit. Pyrites nigra quidem, sed attrita digitos adurit scintillando.

De variis

Pangonius(?) varius, ex omnibus paene coloribus constans, unde et nominatur. Olea barbari nominis, ex fulvo et nigro viridique et candido est. Mithridax sole percussa coloribus micat variis; gignitur in Persida. Drosolithus(?) causa vari nominis causa, quia si admovetur igni sudorem emittit. Opallus distinctus diversarum colore gemmarum; est enim in eo carbunculi tenuior ignis, amethysti fulgens purpura, zmaragdi nitens viriditas, et cuncta pariter sub quadam varietate lucentia. Nomen habet ex patria; sola enim eum parturit India. Pontica a Ponto dicta, genere diverso; nunc sanguineas, nunc aureas guttas micantes; aliae habentes stellas, aliae longis coloris ductibus lineatae. Hexecontalithos in parva magnitudine multicolor, unde et hoc sibi nomen adoptavit, quod diversis notis sparsa est, ut LX gemmarum colores in parvo orbiculo deprehendantur. Nascitur autem in Libya apud Troglodytas. Murrina apud Parthos gignitur, sed praecipua in Carmania. Humorem sub terra putant calore densatum, unde et nomen sumpsit. Varietas eius in purpura candoreque et igne cum quodam colore repercusso, quales in caelesti arcu existunt. Cui contraria est cristallum, quod gelu vehementiori concrescit.

De cristallinis

Crystallum resplendens et aquosum colore, traditur quod nix sit glacies durata per annos, unde et nomen ei Graeci dederunt. Gignitur autem in Asia et Cypro, maxime vero in alpibus Septentrionis, ubi nec aestate sol ferventissimus invenitur; ideoque ipsa diuturnitas annosa dictam reddit hanc speciem, quod crystallum dicitur. Hic oppositus radiis solis adeo rapit flammam, ut aridis fungis vel foliis ignem praebeat. Usus eius et ad pocula destinatur. Nihil autem aliud quam frigidum pati potest. Adamans Indicus lapis parvus et indecorus, ferrugineum habens colorem et splendorem crystalli, numquam autem ultra magnitudinem nuclei avellanae repertus. Hic nulli cedit materiae, nec ferro quidem nec igni, nec umquam incalescit, unde et nomen interpretatione Graeca indomita vis accepit. Sed dum sit invictus ferri ignisque contemptor, hircino rumpitur sanguine recenti et calido maceratus, sicque multis ictibus ferri perfrangitur. Cuius fragmenta sculptores gemmis insigniendis perforandisque utuntur. Hic autem dissidet cum magnete lapide in tantum, ut iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi magneti. Aut si admotus magnes comprehenderit, rapiat atque auferat. Fertur quoque iste et de lapides similitudine, in tenebris comprehendere, metus vanos expellere, maleficiis resistere artibus. Genera eius sex. Galaxia(?) candorem et rigorem adamanti dicta habet et in igne posita manere sui frigoris. Ceraunium dicunt gemmam, inter quam et marmor cristallinus similis splendore in caeruleo; et si sub divo posita fuerit, fulgorem rapit siderum. Ceraunium aliud Hispania in Lusitaniae litoribus gignit, cui color e pyropo rubente et qualitas ut ignis. Haec adversus vim fulgurum opitulari fertur. Dicta autem ceraunia, quod alibi non inveniatur quam in loco fulmini ictu proximo. Graece enim fulmen ceraunos dicitur. Iris apud Arabiam in mari Rubro nascitur, coloris crystalli, sexangulata, dicta ex argumento. Nam sub tecto percussa solis speciem et colores arcus caelestis in proximos parietes imitatur. Asterion ex India est, crystallo propinqua, in cuius centro stella lucere fulgore lunae plenae cernitur; nomen sumpsit quod astris opposita fulgorem rapit ac regerit. Electria, quae et alectoria, in ventriculis gallinaceis invenitur, crystallina specie, magnitudine fabae. Hanc cum vincibus(?) invictos fieri magi volunt. Enhydros ab aqua vocata; exundat enim aquam tantum, ut eam putes fonticulum scaturiginis. Omnium ardentium gemmarum principatum carbunculus habet.

Carbunculus autem dictus, quod sit igneus ut carbo, cuius fulgor nec nocte vincitur. Lucet enim in tenebris adeo ut flammas ad oculos vibret. Genera eius XII, sed praestantiores quae videntur fulgere et velut ignem effundere. Carbunculus autem Graece anthrax dicitur. Gignitur in Libya apud Troglodytas. Anthracites vocatus quod sit et ipse coloris ignei ut carbunculus, sed candida vena praecinctus; cuius proprium est, quod iactatus igni velut intermortuus extinguitur, atque aqua perfusus exardescit. Sandarasus nascitur in India loco eiusdem nominis. Species eius, quod velut in translucido igni intus fulgentes aureas guttas. Constat enim quanto numerosiores stellas acceperit, tanto et pretium accedere. Lychnites ex eodem genere ardentium est appellata a lucernae flagrantia; gignitur in multis locis, sed probatissima apud Indos, quam quidam remissiorem carbunculum esse dixerunt. Huius duplex facies: una quae purpura radiat, alia quae cocci rubore a sole excalefacta aut digitorum attritu paleas et chartarum fila ad se rapere dicitur. Sculpturis resistit; ac si quando sculpta est, dum signa imprimit, quandam animalis morsu partem cerae retentat. Genera eius IIII. Carchedonia hic quae et lignis fabricatur, dicitur quia multitudinum(?) apud dictus. Nascitur apud Nasamonas in imbre, ut ferunt divino invenitur ad repercussum lunae plenae. Omnia eius genera sculpturae resistunt. Alabandina dicta ab Alabanda Asiae regione, cuius color ad carchedonium accedit, sed rarus. Dracontites ex cerebro draconis eruitur; quae nisi viventi abscisa fuerit, numquam gemmescit; unde et eam magi dormientibus draconibus amputant. Audaces enim viri explorant draconum specus, spargunt ibi gramina medicata ad incitandum draconum soporem, atque ita somno sopitis capita desecant et gemmas extrahunt. Sunt autem candore translucido; usu earum orientis reges praecipue gloriantur. Chrysoprasius Aethiopicus est, quem lapidem lux celat, prodit obscuritas; nocte enim igneus est, die aureus. Lychnites(?) ex Persida est flammas aestuantes ostentans ut se quibusdam non exceant. Syrtites vocata, quia in litore Syrtium inventa primum est, et in Persico litore; color ei croceus, intus stellas continens languidas et sub nubilo renitentes. Cinnamomum(?) gratissimas gemmas aspicit igneo colore radiantes auro portante secum in extremitatibus candidam lucem.

De aureis

Sunt quaedam gemmarum genera ex specie metallorum vel lapidum cognominata. Chrysopis aurum tamen videtur esse. Chrysolithus auro similis est cum marini coloris similitudine. Hunc Aethiopia gignit. Chryselectrus similis auro, sed in colore electri tingens matutino tantum aspectu iucundus, rapacissimus ignium, et si iuxta fuerit celerrime ardescens. Chrysolampis ex auro et igni vocata; aurea est enim die et nocte ignea. Hanc Aethiopia gignit. Ammochrysus arenis auro intermixta, nec videatur ne pulvis habet. Gignitur in Persida. Leucochrysus colore aureo intervenientibus candida vena. Melichrysus dicta quod veluti per eam sic gemma hinc translucet. Chrysocolla gignitur in India, ubi formicae eruunt aurum; est autem auro similis, et habet naturam magnetis, nisi quod augere aurum traditur, unde et nuncupatur. Argyritis similis argento, sunt stigmata aurea. Androdamas argenti nitorem habet, paene adamans quadratis semper tesseris. Magi putant nomen impositum ab eo, quod animorum impetus vel iracundias domare et refrenare dicatur. Gignitur in mari Rubro. Haec aeris coloris est. Calcophthongos(?) nigra est, sed lapidi illisa aeris tinnitum reddit. Balanites duo genera sunt, similis et Corinthi aeris similitudine, media secante flammea vena. Siderites aspectu ferri vel nihil distinguitur(?), in maleficiis quoque inferre discordias excitare. Idaeus dactylus ex insula Creta est, ferrei coloris; et nomen ei quia pollicem humanum exprimit. Cadmitis(?) ferrei coloris est, quae cum teritur nigrum sucum emittit. Similem(?) incrustatae alveo legit Proconnesio marmori similis, medio colore claucoverula oculi pupilla intuentis. Arabica ex patria dicta, aspectu eburnea est. Catoptritis speculi naturam habet in reddendis imaginibus, quam etiam vindex(?) et punitum eius, si fervideat aliquatenus addita refrigeret, aut si soli opposita aridam materiam accendat. Nascitur in Creta. Ostracites lapidosus colore testaceo durior. Alia achatae similis, nisi quod achates polita pinguescit. Duritia durior tanta in ea est ut alio gemmis sculpantur fragmentis eius. Glossopetra similis est linguae humanae, et nomen sumpsit. Fertur autem deficiente luna caelo cadere. Cui non modicam magi tribuunt potestatem, nam ex ea lunares motus excitari putant. Sunt et quaedam gemmae ab animalibus cognominatae. Echites viperinas maculas exprimit. Carcinias marini cancri colore est. Scorpitis scorpionis et colore et effigie refert. Myrmecias formicae reptantis effigiem imitatur. Pantherius(?) pavonis similis. Lycophthalmus quattuor colorum est: ex rutilo sanguineum in medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculus. Meconites papaver exprimit. Sunt et quaedam gemmae quas gentiles in superstitionibus quibusdam observant. Liparea vel liparia suffitionibus bestias evocare videtur. Anancitide in hydromantia daemonum imagines evocare dicunt. Synochitide umbras inferorum evocatas teneri aiunt. Chelonia oculus est Indicae testudinis varius et purpureus. Hunc magi impositum linguae futura praenuntiare fingunt. Brontea a capite testudinum et tonitribus cadere putatur, et restinguere fulminis ictus. Hyaena lapis in oculis hyaenae bestiae invenitur, quae si sub lingua hominis subdita fuerit, futura eum praecinere dicunt. Sed et coralli sunt quae contra tempestatem et gradinem resistere fertur. Pontica est gemma quaedam, liviore perlucida, habens stellas rubeas interdum et aureas; dicitur per eam interrogari daemones et fugari. In quibusdam gemmarum generibus vera a falsis discernendi magna difficultas est, quippe cum inventa sint ex vero genere alia in alia falsa traducta, ut sardonyches quae ternis glutinantur gemmis, ita ut deprehendi non possint, sed quae ex diverso genere nigro candido minioque colorum. Nam et praelapide pretiosissimo zmaragdo quidam vitro tinctum inficiunt et fallit oculos, sola quaedam falsa viriditas, quo adusque non est qui probet simulatum. Et ignoratur sic et alia aliorum atque aliorum nota; et sine fraude vita mortalium. Omnis autem non omnes lucidas gemmas vocat appellari, eo quod densitate sua obscurentur.

De vitro

Vitrum dictum quod visui perspicuitate transluceat. In aliis enim metallis quidquid intrinsecus continetur absconditur; in vitro vero quilibet liquor vel species qualis est interius talis exterius declaratur, et quodammodo clausus patet. Cuius origo haec fuit. In Syriae parte, quae Phoenice vocatur, finitima Iudaeae circa radicem montis Carmeli palus est, ex qua nascitur Belus amnis, quinque milia passuum spatio in mare fluens iuxta Ptolomaidem, cuius harenae decurrente fluctu sordibus eluuntur. Hic fama est pulsa nave mercatorum nitri, cum sparsi per litus epulas pararent, nec essent pro attollendis vasis lapides, glebas nitri e nave subdiderunt. Quibus accensis, permixta harena litoris, translucentes novi liquoris fluxisse rivos; et haec fuit origo vitri. Mox, ut est ingeniosa sollertia, non fuit contenta solo nitro, sed et aliis mixturis hanc artem studuit condere. Levibus enim aridisque lignis coquitur, adiecto cypro ac nitro, continuisque fornacibus ut aes liquatur, massaeque fiunt. Postea ex massis rursus funditur in officinis, et aliud flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo caelatur. Tinguitur etiam multis modis, ita ut iacinthos sapphirosque et virides imitetur et onyches vel aliarum gemmarum colores; neque est alia speculis aptior materia vel picturae accommodatior. Maximus tamen honor in

candidum vitro proximoque in similitudinem cristalli, unde et ad potandum argenti metalla et auri pepulit. Vitrum olim fiebat et in Italia et per Gallias et in Hispania arena alba mollissima pila molaque terebatur. Deinde miscebatur tribus partibus nitri pondere vel mensura ac liquata in alias fornaces transfundebatur, quae massa vocabatur ammonitrum. Haec recocta fiebat vitrum purum et candidum. In genere vitri et obsianus lapis adnumeratur. Est autem virens interdum et niger, aliquando et translucidus, crassiore visu et in parietum speculis pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt. Hunc lapidem et in India et in Italia et ad oceanum in Hispania nasci tradunt. Ferunt autem sub Tyberio Caesare quendam artificem excogitasse vitri temperamentum ut flexibile esset et ductile. Qui dum admissus fuisset ad Caesarem, porrexit fialam Caesari, quam ille indignatus in pavimentum proiecit. Artifex autem sustulit fialam de pavimento, quae complicaverat se tamquam vas aeneum. Deinde marculum de sinu protulit et fialam correxit. Hoc facto Caesar dixit artifici: Numquid alius scit hanc condituram vitrorum? Postquam ille iurans negavit alterum hoc scire, iussit illum Caesar decollari, ne dum hoc cognitum fieret aurum pro luto haberetur, et omnium metallorum pretia abstraherentur. Et revera quia si vasa vitrea non frangerentur, meliora essent quam aurum et argentum.

De metallo

Metallum dictum quia ΠΑΡΑΤΟΥΜΕΤΑΛΛΑΚΗ; est enim natura eius ea ut ubi una vena apparuerit, ibi spes sit alterius inveniendi. Septem autem sunt genera metallorum: aurum, argentum, aes, electrum, stannum, plumbum, et quod domat omnia, ferrum.

De auro

Aurum ab aura dictum, id est a splendore, quod repercusso aere plus splendeat. Unde et Virgilius: "discolor unde auri per ramos aura refulsit", id est splendor auri. Ita dicta: tale enim est ut metallorum splendor plus fulgeat luce alia repercussus. Hinc et aurum. Obrizum aurum dictum quod obradiet splendore; est enim coloris optimi, quod Hebraei ophaz, Graeci cirron vocant. Brattea dicitur tenuissima lammina ΑΠΟΥΤΡΗΟΤΤΟΙΟΝΑΜΑΤΟΝΓΙΑ crepitandi ΗΓΥ ΒΑΤΟΥ ΠΑΤΕΝΗΑΤΙ in lammina.

De pecunia

Pecunia est de pecudibus, et ipse prius homines. De corio enim pecudum nummi incidebantur et signabantur. Postea a Saturno aereus nummus inventus. Ipse enim signare nummos et inscribi constituit. Propterea et aerarium Saturno a gentilibus consecratum est. Alii vero sic pecuniam a pecudibus appellaverunt sicut a iuvando iumenta sunt dicta. Omne enim patrimonium apud antiquos peculium dicebatur a pecudibus, in quibus eorum constabat universa substantia. Unde et pecuarii vocabantur qui erant divites, modo vero pecuniosi. Antiquissimi enim nondum auro argentoque utebantur. Nam primum aerea pecunia in usu fuit, post argentea, deinde aurea subsecuta est, sed ab ea qua coepit et nomen retinuit. Unde et aerarium dictum, quia prius aes tantum in usu fuit et ipsum solum recondebatur, auro argentoque nondum signato. Ex quorum metallis quamvis postea fuisset facta pecunia, nomen tamen aerarium permansit ab eo metallo a quo initium sumpsit. Thesaurum nomen Graeca proprietate ΑΠΟΤΙΘΕΤΤΕCΟΝ, id est a repositione nominatur. Nam thesis positio dicitur, et est nomen ex Graeco Latinoque sermone compositum. Nam θησαυρος Graeci repositum dicunt, Latini aurum, quod iunctum sonat repositum aurum. Aerarium non habet ab auro. Tributa vero eo quod antea per tribus singulas exigebantur, sicut nunc per territoria singula. Sic autem in tres partes divisum fuisse Romanum populum constat; qui praeerant in singulis tribubus tribuni dicebantur. Unde et sumptus quos dabant populi tributa nominaverunt. Vectigalia sunt tributa a vehendo dicta. Stipendium a stipe pendenda nominatum. Antiqui enim appendere pecunias soliti erant magis quam adnumerare. Moneta appellata est quia monet ne qua fraus in metallo vel in pondere fiat. Numisma est solidus aureus vel argenteus sive aereus, quod ideo numisma dicitur quia nominibus principum effigiesque signatur. Prius enim nummi argentei nuncupabantur, quia quamplurimum ex argento percutiebatur. Nummi autem a Numa Romanorum rege vocati sunt, qui eos primum apud Latinos imaginibus notavit et titulo nominis sui praescripsit. Folles dicuntur a sacculo quo conduntur, a continente id quod continetur appellati. In numismate tria quaeruntur: metallum, figura et pondus. Si ex his aliquid defuerit, numisma non erit. Tria sunt autem auri, argenti et aeris: signatum, factum, infectum. Signatum est quod in nummis est; factum quod in vasis et in signis; infectum quod in massis, quod et grave dicitur, quod est massa. Inventio autem formarum metalli ita venerunt: dum enim quondam casu ardentes silvae excoquerent terram, illa calefactas venas fudit in rivos cuiuslibet structurae; sive quod est illud fuerat sive aurum, cum in loca terrae depressiora decurrerent, sumpsit figuram in qua illud vel profluens rivus exceperat vel lacuna formaverat. Quarum rerum splendore capti homines cum ligatas attollerent massas, viderent in eis terrae vestigia figurata; inde excogitaverunt liquefactas ad omnem formam posse deduci.

De argento

Argentum non longe a Graeca appellatione distat. Hi enim illi argyrum vocant. Cum tamen in modum illud nedum candidum sit, in fissura corpori lineas nigras reddat. Argentum vivum dicitur quod excedat maculas ... et liquidum quia percurrit. Invenitur specialiter in metallis sive in argentariis fornacibus guttatim concretione stillis inhaerens, saepe et in stercore vetustissimo foricarum vel puteorum limo. Fit et ex minio imposito conculis ferreis patena testea supposita, cum cultro vasculo circumdantur carbones; sicque argentum vivum ex minio distillat. Sine hoc neque argentum neque aes inaurari potest. Tantae autem virtutis est ut si super sextarium argenti vivi centenarium saxum superponas, oneri statim cedit; sin vero auri scripulum, levitatem eius rapuit sine recipit. Ex quo intellegitur non pondus sed naturam esse cui cedit. Servatur autem melius in vitreis vasculis; nam materias perforat. Potum autem datum interficit pondere suo. Argenti purgamenta litargiros, quem nos spumam argenti appellamus. Fit enim ex argento et plumbo mixto.

De aere

Aes a splendore aeris vocatum sicut aurum et argentum. Apud antiquos autem prior aeris quam ferri cognitus usus. Aere quippe primum proscindebant terram; aere certamine belligerabant. Eratque in pretio magis aes; aurum vero et argentum propter inutilitatem reiciebantur. Nunc versa vice latet aes, aurum cessit summo honore. Sic volvenda aetas commutat tempora rerum: quod fuit in pretio fit nullo denique honore. Usus aeris postea cessit in simulachris, in vasis, in aedificiorum structuris, maxime et ad perpetuitatem monumentorum, et in aeris publicis constitutiones scriptae sunt. Cyprum est in Cypro insula primum repertum, unde et vocatum, factum ex lapide aeroso quem cadmiam vocant, et est ductile. Si addatur plumbum, colore purpureo fit. Auricalcum dictum quod et splendorem auri et duritiam aeris possideat. Est autem nomen compositum ex lingua Latina et Graeca. Aes enim Graeco sermone calcus vocatur. Fit autem ex aere et igni multo ac medicaminibus perducitur ad aureum colorem. Corinthium est commixtio omnium metallorum, quod casus primum miscuit Corintho cum caperetur incensa. Nam dum hanc civitatem Annibal cepisset, omnes statuas aeneas et aureas et argenteas in unum rogum congessit et eas incendit. Ita ex hac commixtione fabri sustulerunt et fecerunt parapsides. Sic Corinthea natas ex omnibus in unum, nec hoc nec illud. Unde et usque in hodiernum diem sive ex ipso sive ex imitatione eius aes Corinthium vel Corinthea vasa dicuntur. Huius tria genera: unum candidum ad argenti nitorem accedens; alterum in quo ipsa auri fulva natura est; tertium in quo aequalis omnium temperies. Coronarium ex ductili aere tenuatur in lamminas taurorumque felle tinctum speciem auri in coronis histrionum praebet; unde et appellatum. Pirophilum igneo colore vocatum; namque in singulas uncias aeris additus auri scripuli semis, sicque bractea ignescit flammasque imitatur, unde et pirophilum dicitur. Regulare aes dicitur quod ab aliis ductile appellatur, quale omne Cyprium est. Ductile autem dicitur eo quod malleo producatur, sicut econtrario fusile quod tantum funditur. Nam malleis fragile est, quamvis omne aes diligentius purgatis igne vitiis excoctisque regulare efficiatur. Campanum quoque inter genera vocatur a Campania, id est Italiae provincia, quae est in Italiae partibus, utensilibus et vasis omnibus probatissimum. Aes omne frigore magno melius funditur. Aes rubiginem celerius trahit, nisi oleo perunguatur. Servari autem id optime et in liquida pice traditur. Inter omnia metalla aes vocalissimum est et maximae potestatis. Ideo et aenea lammina ... in foribus cardo stridebat aeneis. Origo aeris cadmia et calcitis. Purgamenta aeris cadmia et origo, et aeris flos cadmia gignitur in metallorum atque argenti fornacibus insidente nitore. Namque ut ipse lapis ex quo fit aes cadmia vocatur, sic et in fornacibus exit et nominis sui originem recipit. Aeris flos fit seu gignitur conflationibus resolutis atque reliquo aere superfusa frigida. Repentina enim densatione tamquam despuito reparatur flos. Aerugo quoque est aeris. Nam lamminae aereae super vas aceti asperi sarmentis superpositae atque in ea distillantibus,

fit ex eo etiam in ipso aceto aere et cribratur.

De ferro

Ferrum dictum quod farra, id est semina frugum terrae condat. Idem et calibs, a Calibe flumine, ubi ferrum optima acie temperatur. Unde abusive dicitur calibs ipse. Nam antea ut vulnificusque calibs. Ferri usus post alia metalla repertus est, cuius postea usum in obprobrium spes. Nam unde prius tractabatur tellus, inde nunc cruor effunditur. Nullum autem corpus tam densum ut se cohaerentibus et implicatis elementis quam ferrum, unde maxime illi duritia cum frigore. Ferri autem metallum pene ubique reperitur, sed ex omnibus generibus palma serico ferro datur. Seres enim hoc cum vestibus suis pellibusque mittunt. Secunda Parthico. Neque alia genera ferri ex mera acie temperantur; ceteris enim admiscetur mollior complexus. Differentia ferri plurima iuxta terrae genus. Nam aliud molle plumboque vicinum, rotarum et clavorum usibus aptum; aliud fragile et aerosum, cultris et vomeribus; aliud brevitate sola placet clavisque caligariis; aliud rubiginem sentit celerius. Stricturae vocantur haec omnia, quod non in aliis metallis a stringenda acie vocabulo imposito. Aquarum vero summa differentia est quibus ferrum candens immergitur quo utilior fiat, sicut Bilbilis in Hispania et Turiassona, Comum in Italia. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro sanguis humanus sese ulciscitur; contactum namque celerius rubiginem trahit. Cum ferro magnes lapis concordiam habet; solum hoc materiam ab illo lapide accepit retinetque longo tempore. Ex eo de lapide architectus quidam Alexandriae templum concameraverat, ut in eo simulacrum ferreum in aere pendere videretur. Ferrum accensum igni nisi duretur ictibus corrumpitur. Rubens non est habile ad tundendum, neque antequam albescere incipiat. Aceto aut alumine inlitum ferrum fit aeri simile. Purgamenta ferri rubigo et scoria. Rubigo est vitium rodens ferrum vel segetes, quasi rodigo, mutata una littera. Haec et aerugo ab erodendo. Nam aerugo vitium est ferri ab erodendo dicta, non ab aere tantum. Scoria vero purgamenta et sordes sunt quae igni excoquuntur, et dicta scoria quia de ferro excluditur. Rubigine autem caret ferrum si cerussa et gipso et liquida pice perungitur. Item rubigo ferramenta non tangit si eadem medulla cervina vel cerosa mixta rosaceo unguatur.

De plumbo

Plumbum dictum eo quod primum pilis facta sit maris altitudo temptata. Huius duo genera sunt: nigrum et candidum. Sed melius candidum, quod prius in insulis Atlantici maris inventum est. Sed et in Lusitania et in Gallicia gignitur summa tellure arenosa et coloris nigri et pondere gravis. Invenitur et minutis calculis maxime torrentibus siccatis. Lavant eas arenas, et quod subsidit coquunt in fornacibus. Invenitur et in aureis metallis aqua missa calculi nigri et graves, et dum aurum colligitur cum eo remanent; postea separant conflantque, et in plumbum album resolvuntur. Non est eadem gravitas plumbique auri. Nigri plumbi circa Cantabriam abundantia, cuius origo duplex est. Aut enim solum ex sua vena prodit, aut cum argento nascitur mixtisque venis conflatur. Huius primum in fornacibus liquor stannum est, secundus argentum; quod remanet additaque vena rursusque conflatum fit nigrum plumbum. India neque aes neque plumbum habet, gemmis tantum et margaritis haec permutat. Nigro plumbo fistulas lamminasque utimur. Laboriosius in Hispania et Gallia eruitur plumbum; nam in Britannia summo terrae corio.

De stanno

Stanni ethimologia ΑΝΟΧΟΡΥΘΟΝ, id est separans et secernens. Mixta enim et adulterata inter se per ignem metalla dissociat, et ab auro et argento aes plumbumque secernit. Alia quoque metalla ab igne defendit, et cum sit natura aeris ferrique dissimilis, absque stanno fuerit urit et crematur. Stannum illitum aereis vasis saporem facit gratiorem et compescit virus aeruginis. Specula etiam ex eo temperantur. Cerussa quoque ex plumbo conficitur.

De electro

Electrum vocatum quod ad radium solis clarius auro argentoque reluceat. Sol enim a poetis elector vocatur. Defecatior est cunctis metallis omnibus metallis. Huius tria genera: unum quod ex pini arboribus fluit, quod sucinum dicitur; alterum metallum quod naturaliter invenitur et in pretio habetur; tertium quod fit de tribus partibus auri et argenti una. Quas partes et si naturam resolvas invenies. ... utrumque enim huius natura est electrum, quod est naturale eiusque natura est ut in ... et ad lumina clarius cunctis metallis fulgeat et venenum prodat. Nam si eo infundas venenum, stridorem edit et colores varios in modum arcus caelestis emittit.

De ponderibus

Ponderum ac mensurarum invicem cognoscere modum. Nam omnia corporalia sic separata a summo usque ad imum mensura et numero et pondere disposita sunt atque formata. Cunctis enim corporeis rebus pondus natura dedit; sine quibus regit omnia pondus. Primum Moyses, qui omnes antecedit gentilium philosophos tempore, numeros et mensuras et pondera diversis scripturae suae locis narravit. Primus Sydon Argivus ponderum rationem in Graecia constituit; et licet alii auctores exstiterint, sed iste huius artis expositor fuit. Pondus dictum eo quod in statera libratum pendeat; hinc et pensum. Abusive autem pondus libra una est. Unde et dipondii dicti sunt, quasi pondera, quod nomen adhuc in usu retinetur. Trutina est gemina ponderum lances aequali examine pendens, facta propter talenta et centenaria appendenda, sicut moneta pro parva modicaque pecunia. Haec et moneta vocata. Eadem et statera, non ex numero nominis, quod duabus lancibus et uno in medio stilo librata aequaliter stet. Campana a regione Italiae nomen accepit, ubi primum usus eius repertus est. Haec duas lances non habet, sed virga est signata libris et unciis et vago pondere mensurata. Examen est filum medium quo trutinae statera regitur et lances aequantur; unde et lancis amicum dicitur. Unicuique autem ponderi certus est modus nominibusque propriis designatur. Calcus minima pars ponderis, quarta pars oboli est, constans lentis granis. Appellatus autem calcus quod sit parvus, sicut et lapis calculus, quia adeo minimus est ut sine molestia sit calceato. Siliqua vicesima quarta pars solidi est, ab arbore cuius semen est vocabulum tenens. Ceratum oboli pars media est, habens siliquam unam semis. Hanc Latinitas semiobolum vocat. Ceratum autem Graece, Latine siliqua cornui interpretatur. Obolus siliquis tribus appenditur, habens ceratos duos, calcos quatuor. Fiebat enim olim ex aere ad instar sagittae, unde et nomen accepit; obelos enim Graece sagitta. Scripulus sex siliquarum pondere constat. Hunc apud Graecos gramma vocatur. Scripulus autem dictus per diminutionem a lapillo brevi qui scrupus vocatur. Dragma octava pars unciae est et denarii pondus argenti, tribus scripulis constans, id est decem et octo siliquis. Denarius autem dictus quia pro decem nummis imputabatur. Solidum nuncupatum quia nihil deesse videtur. Solidum enim veteres integrum dicebant et totum. Ipse quoque numisma vocatur, pro eo quod nominibus principum effigiesque signetur. Abimelech unum numisma, unum argenteum erat; hunc autem ab Assyriis cepit. Dicitur autem quod Abraham intra Chanaan primus hanc adinvenit formam. Solidus appellatur alio nomine sextula, dicitur quod his sex unciis compleatur. Hunc, ut diximus, vulgus aureum solidum vocat, cuius tertiam partem ideo dixerunt tremissem, quod solidum faciat ter missus. Sextula bis assumpta duellam facit; ter posita staterem reddit. Stater autem medietas unciae est, appendens aureos tres nummos, et vocatur stater quod tribus solidis stet. Hic et semiuncia, quia semis habet de uncia. Hic et semissis, quia ponderis semis est, quasi semis assis. Quadrantem Hebraei similiter cadrantem vocant; et vocatur quadrans quod unciae quartam partem appendit. Siclus, quem Latino sermone sicl corrupto appellant, Hebraeum nomen est. Habet apud eos unciae pondus; apud Latinos autem et Graecos quarta pars unciae et stateris medietas, dragmas appendens duas; unde cum in litteris divinis legitur siclus, uncia est, cum vero quadrans quarta pars unciae est. Uncia dicta quod universitatem minorum ponderum sua unitate vinciat, id est compleat vel impleat. Constat autem dragmis octo, id est scripulis viginti quatuor, quod primum legitimum pondus habetur, quia numerus scripulorum eius horas diei noctisque metitur, vel quia libram efficit duodecim copulatis. Libra duodecim unciis perficitur, et inde maxime perfecti ponderis genus habetur, quia tantis constat unciis quot mensibus annus. Dicta autem libra quod sit libera et universa in se pondera praecludat. Mna pondus est dragmis centum appendens; est enim nomen Graecum. Siliquae ... CCC tremisses, CCXXV solidi LXXV, stateres XXV. Talentum summum pondus esse perhibetur in Graecis. Nam neque est calco minus, neque talento maius. Cuius varium apud diversas gentes pondus habetur. Apud Romanos enim talentum est LXX duarum librarum, sicut Plautus ostendit, qui ait duo talenta esse CXL et IIII libras. Est autem triplex, id est minor, medium, summum. Minor L; medium LXXII librarum; summum CXX stat. Centenarium nuncupatum eo quod centum librarum pondus sit, quod pondus propter perfectionem centenarii numeri ... Romanorum.

De mensuris

233.

Mensura est res aliqua modo suo vel tempore circumscripta. Haec autem vel corporis aut temporis. Corporis, ut hominum, lignorum et columnarum longitudo, brevitas. Sed et solent usu propria sui orbis terrae mensuram quam geometrici perscrutari audent. Temporis, ut mensuras horarum et dierum et annorum; unde et metiri pedes horarum dicimus, hoc est mensurare. Proprie autem mensura vocata quod ea fruges metiuntur atque frumenta, humida et sicca, ut modii, urnas et amforas. Mensurarum pars minima [illegible] quod dimidia pars dragmae appendens siliquas viii. quod [illegible] fac. Cotula dragma una et dimidia adimplet. Chiati pondus [illegible] facit. Oxifalus [illegible] x dragmas appendit, quod et a quibusdam causa vel assa nominatur. Acetabulum iiii pars eminae est, xii dragmas appendens, v dragmae adduntur ad x. Cotula emina est, habens ciathos vi. Quae ideo cotula vocatur, quia cotem in graeco sermone [illegible]. Emina autem a partitione dicta: emina sextarium in duo aequa medietatem, et cotula facit. Emina autem appendit libram unam, quae geminata sextarium facit. Sextarium duarum librarum, quod bis appendit libram unam, quae geminata sextarium facit. Sextarium duarum librarum, quod bis assumptum vocatur bilibris; assumptum quater fit, a graeco nomine [illegible] quinquies complicatur, quod [illegible] sive gomor facit. Addice sextarium, congium reddit. Nam congius sex metitur sextarios, atque et sextarium in se tenet. Congium autem a congiendo, id est paulatim crescendo vocatum. Unde pro accepta beneficii gratia datum congiarium appellatum est. Unusquisque enim temporis imperatoris favore populi captans adiciebat, ut largior videretur in donis. Congiarium autem specialiter est liquidorum, cui et res simul et nomen a Romanis impositum invenimus. Metrum est mensura liquidorum, hoc a mensura accepit nomen. Metron enim mensura dicitur graece, et inde appellata metreta. Licet et urna et amfora et reliqua huiusmodi nomina mensurarum sint, tamen istae hoc nomine appellata metreta. Metrum enim a denarii numeri perfectione accepit, metrum ad omnem mensuram pertinet. Metrum enim graece latine mensura dicitur. Nam et sextarium mensura est, et amfora mensura est, et quidquid plus minusve capit mensura est. Sed iam hoc nomine specialiter sibi assumpsit, quod sit mensura perfecti numeri, id est denarii. Capit autem mensura librarum xl, id est sextariorum.

Modius dictus ab eo quod sit suo modo perfectus. Est autem mensura librarum xl iiii, id est sextariorum xxii, cuius numeri causa in sacra est, eo quod in principio Deus xxii opera fecit. Nam prima die vii opera fecit, id est materiam informem, angelos, lucem, caelos superiores, terram, aquam atque aerem. Secunda die firmamentum solum. Tertia die iiii, maria, seminationes atque plantaria. Iiii die tria, solem, lunam et stellas. Quinta die tria, pisces et reptilia aquarum et volatilia. Vi die iiii, bestias, pecudes, reptilia terrae et hominem. Et facta sunt omnia xxii genera in diebus vi. Et xx duae generationes sunt ab Adam usque ad Iacob, ex cuius semine nascitur omnis gens Israel. Et xxii libri Veteris Testamenti usque ad Hester, et xxii litterae elementa sunt, quibus constat divinae legis doctrina. His ergo exemplis modius xxii sextariorum a Moyse secundum sacrae legis mensuram effectus est. Et quamvis diversae gentes huius mensurae pondus vel adiciant ignorantes vel detrahant, apud Hebraeos constitutione divina tali ratione servatur. Modius autem a modo dictus, hic et modica, id est modata. Modicus enim modum non imposuit. Nam modica pro parvus abusive non proprie dicimus. Satum genus est mensurae iuxta morem provinciae Palestinae, unum et dimidium modium capiens. Cuius nomen ex hebreo sermone tractum est. Satum enim apud eos nominatur sumptio sive elevatio, eo quod metiens eandem mensuram sumat ac levet. Est et aliud satum mensura sextariorum xxii capax, quasi modius. Batus vocatur hebraica lingua ab olearia mola, quae beta apud eos vel bata nominatur, capiens l sextaria, quae mensura una mole vice premitur. Amfora vocata quod hinc et inde levetur. Haec graece a figura sui dicitur, quod eius ansae geminatae videantur aures imitari. Recipit autem unum vel aliquid pede quadratum, frumenti vero modios italicos tres. Cadus graeca amfora est continens urnas tres. Urna mensura est quam quidam quartarium dicunt. Proprie autem urna vas est quae in condendis defunctorum cineribus adhiberi solet, de quo poeta: Caelo tegitur qui non habet urnam. Medimna mensura est quinque modiorum. Medimna autem latina lingua vocatur, id est dimidia, eo quod quinque modiis metiatur, quod est dimidium a perfecto denario. Artaba mensura est apud Egyptios sextariorum lxxii, composita ex numero propter lxxii gentes vel linguas quae orbem impleverunt. Gomor xv modiorum unum appellatur. Chor xxx modiorum mensura completur. Hic ex hebraico sermone descendit, quod vocatur cora a similitudine collis. Cora enim hebraice colles appellantur; coacervati enim modii xxx instar collis videntur, et unius cameli efficiunt.

De signis ponderum.

Ponderis signa plerisque ignota sunt, et in errore legentibus faciunt. Quapropter formam eorum et caracteres ut a veteribus signata sunt subiciam. Ⲏ. littera significat dimidium obulum. ⟝. Virgula equaliter iacens et porrecta simpliciter significat obulum. ⫤ Geminata virgula duo obuli sunt. T. Latinum significat obulos tres. F. Latinum obulos iiii. E. Latinum demonstrat obulos v. Obulus sexprima caracterem non habet, eo quod in una dragma sex veniat, quod est pondus denarii argenti. Ⲏ. littera significat siliquas octo, id est tremisse. N. Latinum significat numisma graecum, id est solidum. IB. Iota adiuncta beta significat dimidium solidum. Y. Virgule due ex uno angulo a leva in dextra se dividentes significant dragmam, quam et olcen appellant. N Γ Latinum iunctum gramma graeco Γ significat semiunciam. Γ O. Gramma autem graecum o latinum in fine adiunctum significat unciam. Λ. Lauta graecum per medium sui I latinum adiunctum significat libram. K Y. Kapa graecum cui in fine cornu adiunctum Y latinum, significat chiatum. K O. Sinu o latinum habuerit adiunctum, eminam demonstrat. Z. Quam graeci coileu vocant. X E. Graecum si acceperit iunctum e latinum, significat sextarium. Z O. Si o latinum adiunctum indicat acetabulum, quod graeci oxifalon vocant. M. Mi graecum supposito n latinum significat mnam. M. Latinum huius laeva graecum significat talentum hoc modo. Ⲁ O. Alfa graecum in dextro brachio superiori o littera iuncta Kenix est.

INCIPIT LIBER XVII DE CULTURIS AGRORUM.

Rerum rusticarum scribendi sollertia apud graecos primum Esiodus Boetius humanis studiis contulit. Deinde Democritus. Mago quoque Cartaginensis in xxviii voluminibus studium agricolationis scripsit. Apud romanos autem de agricultura primum Cato instituit, quam deinde Marcus Terentius expolivit, mox Virgilius laude carminum extulit. Nec minus studium habuerunt postmodum Cornelius Celsus et Iulius Atticus, Emilianus sive Columella, insignis orator, qui totum corpus disciplinae eiusdem complexus est. Primum autem aratro boves iunxisse fertur quidam Athenis Bouzyges, homine et fulminatum nomine homogirum. Quidam autem Osirim dicunt esse artis huius artis inventorem. Quem et Tripulenum, et hic est ille quem primum Ceres ferro ingenio in terram instituit, scilicet ferro quolibet, non specialiter vomere aut aratro. Stercorandi agros ratione primum induxit quidam nomine Stercutius in Italia, cui ara apud eos dedicata est Romae. Hic plurima instrumenta agriculturae repperit, primusque agros firmavit, eundem quidam Saturnum putaverunt, ut maiorem illi nobilitatem facerent, hoc nomine quod splendide sonaret et dignitatem tituli compararet.

De cultura agrorum.

Cultura est qua frumenta vel vina magno labore queruntur. Ager a colendo vocatus. Divitiae enim antiquorum in his duobus erant: bene pascere et bene arare. Cultura agri cinis, aratio, intermissio, incensio stipularum, stercoratio, occatio, runcatio. Cinis est incendium per quod ager inutile humorem exsudat. Aratio dicta quasi aeratio, quia de aere primum terrae culturam exercebant, antequam ferri usus esset repertus. Duplex autem est aratio, vernat et autumnat. Intermissio est quod alternis annis vacuus ager vires recipit. Stercoratio est letaminis aspersio. Stercus autem vocatum vel quia sternitur, magis vel quia extergi oporteat quicquid sordidum in civitate redundat, sive quod veri abstergeri, quod et stercorare dicitur. Idem et fimum est quod per agros iacitur, et dicitur fimus, id est fetere, quod vulgo letamen vocatur, eo quod suo nutrimento leta faciat germina reddatque arva pinguia et fecundet. Occatio est cum rustici sationem factam bubus dimissis grandes glebas caedunt ac ligonibus frangunt, et dicta occatio quasi obcaecatio, quod operiat semina. Occare quoque est operire terra semina, vites vel arbores. Runcatio est a terra herbas evellere; nam runcare terra est. Sulcus a sole vocatus quod proscissus sole capiatur. Vervactum dicitur quia vere actum, id est vere aratum. Proscissio est aratio prima, cum adhuc durus ager est. Satio dicta quasi seminis actio, quasi satorum actio. Serere autem vocatum quod hoc sereno caelo faciendum est, non per ymbres. Hinc est et illud Virgilianum: Nudus ara, sere nudus. Messis a metendo, id est recidendo dicta. Seges autem de semine dicta, quod iaceat in terra sive quod a sectione.

De frumentis.

Prima Ceres usum frugibus invenisse et hinc seges inditas lauds aliunde seminibus; huius meminit Ovidius dicens: Prima Ceres unco glebam dimovit aratro, prima dedit fruges alimentaque mitia terris. Frumenta sunt proprie quae aristas habent. Fruges autem reliqua. Frumenta autem vel fruges a fruendo hoc est a vescendo dicta. Nam et frumen dicitur summa pars gulae. Frumentum proprie sunt quae frugibus percipiuntur. Triticum vel atriticum dictum quod purissimum horreo conditur, vel quia granum eius commolitur et teritur. Far dicitur eo quod initio frangeretur. Apud antiquos enim molarum usus non erat, sed in pila frumentum missum frangebant, et hoc genus erat molendi. Adoreum triticum genus quod idem vulgo semen dicitur. Ador quondam appellatum ab edendo, quia eo primo usi sunt homines, sive quia in sacrificio ipsius generis panis ad aras offerebatur, unde et sacrificia adorea dicuntur. Siligo genus tritici ab electo dictum. Nam in pane species eius praecipua est. Trimestre triticum nuncupatum quia satum post tres menses colligitur. Nam in Italia quando alia necessaria mature satio omissa est, praesidium ab hoc petitur. Alica granum non est. Alicastrum simile est alicae pondere et bonitate praecipua. Hordeum dictum quod prae ceteris generibus frumenti ante siccarandum vel quod spica eius ordines habeat. Huius tamen genus primum exatticum vocatur, cuius spicae sex ordines habent, quod quidam cantherinum appellant, quia animalia melius quam triticum pascit et homines salubrius quam malum triticum. Alterum distichum eo quod duos ordines habeat, hunc plerique galaticum vocant. Tertium trimense quia cum cogit necessitas uno seminatur et colligitur. Scandala a divisione vocata, duplex enim est scandala, id est dividit. Centenum appellatum eo quod in plerisque locis iacta seminis eius incrementum frugis centesimum renascatur. Hic et milium a multitudine fructus vocatum. Panicum dicitur quod in multis regionibus ex eo panis vice homines sustententur, quasi panicibum vel intemtum pistum a pasto. Sisamum graecum nomen est. Farrago a farre dicta, est enim herba hordiacia adhuc viridis, necdum granis ad maturitatem turgentibus. Spica de maturis frugibus abusive dicimus. Nam et proprie spica est dum per culmi folliculum, id est extremum tumore aristae adhuc tenues in modum spiculae eminent. Arista appellata quod prius arescat. Culmus est ipse calamus spicae, quia a radicibus nascitur et dicitur culmus quasi calamus. Folliculum est theca frumenti in qua granum servatur intus. Hoc super spica vallo constructa munimen praetendit, ne avium minorum morsibus spica suis fructibus exuatur, aut vestigiis pereat. Stipulae sunt foliae seu vaginae quibus culmus ambitur atque fulcitur ne pondere fruges curvent, quae ambiunt culmum. Et dicta stipula quasi usta, et quasi ustipula. Stipula dicta ab usto. Collecta enim messe uritur propter culturam agri. Item stipula vel quia per eam uritur, per modum per palea perdidit. Palea a quibusdam vocari dicitur quod palam ventilet, ut frumenta purgentur. Gentiles autem paleam a quadam Pale frugum inventrice nominaverunt, quam Cererem esse voluntate de qua Virgilius: Te quoque, magna Pales, et te memorande canemus. Item alii a pabulo nuncupatam dicunt paleam, quod ea primum sola in pascendis animalibus praebebatur. Cuius natura ex contrario tantum est frigida, ut obrutas nives fluere non sinat, adeo calida ut maturescere poma compellat.

De leguminibus.

Legumina a legendo dicta, quasi electa. Veteres enim meliora quaeque legebant, sive quod manu legantur, nec sectionem requirant. Leguminum plurima genera, ex quibus faba, lenticula, pisum, faselum, cicer, lupinum gratiora in usu hominum videntur. Faba graeca ethimologia a vescendo vocabulum sumpsit, quasi faga. Fagein enim graece comedere dicitur. Primum enim homines hoc legumine usi sunt. Huius species duae, quarum altera communis, altera egyptia. Faba fresa dicta eo quod eam homines frendant, id est frangant et molendo comminuant. Lentis vocata quod humida est et lenta, vel quod adhereat humi. Faselum autem et cicer graeca nomina sunt, sicut faselum. Lupinum graecum et ipsum nomen est, de quo Virgilius: Tristesque lupini, quia vultum gustantis amaritudine contristant. Unde eos propter amaritudinem nec iumentis nec ullum animal comedit. Medica vicia herba, pabulorum optima sunt. Medica dicta quia a Medis causa translata est in Greciam, tempore quo eam Xerxes rex Persarum invasit. Haec semel serit et x annis permanet, ita ut quater vel sexies possit per annum recidi. Vicia dicta quod vix ad triplicem pervenit fructum, cum legumina omnia pervenire habeant fertilem. Unde Virgilius: Et tenuis fetus viciae. Pisa quod ea pensabatur aliquod aurum minutum. Nam pisum auri dicitur. Herbum a graeco traxit vocabulum. Hoc enim illi orobum dicunt, quod dum sit quibusdam pecoribus infectum, tauros tamen pingues efficit.

De vitibus.

Vitis plantationem primum Noe instruxit rudi adhuc saeculo. A quo graecos autem inventorem vitis Liberum appellari voluerunt, quem et gentiles pro more deum esse voluerunt. Vites dictae quod vim habeant citius radicandi. Alii putant vites dictas quod invicem se vittis innectant vicinisque arboribus repando religentur. Est enim earum natura flexibilis, quia quibusdam quasi brachiis quaequae comprehendit, stringunt. Labrusca est vitis agrestis, quae in terrae marginibus nascitur, unde et labrusca dicta a labris et extremitatibus terrae. Codex dicitur quasi caudex. Sic enim veteres et clodum pro claudo dicebant. Sarmentum a serendo, id est quod arrectum. Malleolus est novellus palmes innatus prioris anni flagello, cognominatusque ob similitudinem rei, quod in ea parte qua deciditur ex vetere sarmento prominens utrumque mallei speciem praebet. Spadones sunt sculi fruge carentes, ex ipsa appellatione quod sint inhabiles fructu et sterilitate affecti. Sagitta rustici vocant novissima parte sculi, sive quia longius recessit a matre et quasi prosilit, seu quia acumine suo tenuitate vel speciem teli praeferat. Summitates vitium et fructuum flagella nuncupantur eo quod flatu agitentur. Palmes vitis materia mollis, quae per novella brachia emissus fructum affert. Nam id rustici pro vitis palmite dicunt. Palmes enim dominum non est, sed non paragoge dicitur, quod a palma ducitur. Palma enim brevi non principio quod dicitur prima pale ab eo quod ex se derivationem faciat. Pampinus est folium cum subsidio fructuum vitis a frigore vel ardore defendit atque ab omni iniuria munit, quod ideo alicubi incisus est, ut et sole ad maturitatem fructus admittat et umbram faciat. Et dicitur pampinus quod de palmite pendeat. Capreoli dicti quod capiant arbores. Sunt enim cincinni sive unciuoli, quibus se innectit vites et suspendere solent arboribus, quo a munimento fretti palmites ventos ac turbines contemnant et sine lapsu periculorum fructus suos sustineant, ac sese vaga procacitate diffundant. Corimbi sunt anuli quibus proxima quaeque ligant et comprehenduntur, ne longius laxati palmites ventorum flatibus dissipentur. Uvae dictae quod intrinsecus humore sint plenae, sucique et pinguedinis. Nam humidum quod exterius humorem habet, uvidum quod interius. Acina botrus racemus est. Botrionis pars et botro graecum est. Suburbanae uvae quidam dicunt, quia fructus earum adesca velut pomum in urbibus venditur. Commendat enim species et saporis iocunditas, ex quibus sunt procquiae, duracinae, purpureae, dactili, rodiae, libicae, cerauniae, stefaniae, crispae, dianae, unciariae, cidonitae. Durabiles autem per totam hyemem venucule et numisianae. Procquiae vocatae quod citius maturescant et ante omnes sole coquantur. Has graeci lageos dicunt, quod celerantes ad maturitatem velocitate ut lepores. Purpureae a colore dictae, unciariae a magnitudine, dactili a longitudine, stefaniae a rotunditate, rodiae et libicae a regionibus nuncupatae sunt. Cerauniae vero quod rubeant velut ignis. Genera autem uvarum quae vino deserviunt plurima, ex quibus aminea dicta quasi sine minio, id est sine rubore. Album enim vinum reddit. Quae cum sit vini nomen, non unam speciem reddit. Aminee duo geminae ab eo dictae quod duplices uvas habent. Aminee lagenae quae plus omnibus lanescit lanugine. Rubiliana dicta quia est in matura rubens. Fecinea, lucinata, minutia, cum et durae earum uvas habent nobilitate aminea sequuntur. Fecunditate praecedunt. Quam primum fecinea vocant quod plus quam ceterae fecis afferat. Apianae vinum dulce faciunt, quasi non cito colligas, pluviis et ventis et maxime apibus infestantur, quibus depraedatione apianae cognominatae sunt. Balanitae a magnitudine nomen sumpserunt. Balanum enim graece glande vocatur. Bruttiae a regione nominatae sunt, cuius imbres et pluvias et calores fortissime sustinens, nec in macra terra deficiens. Huius minor et basilisca est. Argitis graecula uvis albi generis fit, vasta materia et breve et lati folium mittens, cuius fructum non primo tempore colligas, aut adtamen defluit, aut humore putrescit. Inerticula nigra est, quam graeci amatacion vocant, bonum vinum et levis, atque et non tractat quod iners in temptandis nervis habeat, quamvis gustu non sic habeas. Mareotica a regione Egypti Mareotis dicta unde primum venerit. Sunt enim nigrae et albae. Helvole quas quidam varias appellant, neque purpureae neque nigrae, ab helvo colore tractae, subalbidi tamen multi. Elbum enim graeco nigrum candidumque colorem, nam album ut albidum nec nigrum est. Tervi loci vitium quae solo fecunditate commendantur habundantia vinum profusa, multaque vini fluens. Vites cionias uvas grandes magis quam multas habent, aut tamen hoc summens quod multum vini fluat. Siriaca vel quae de Siria allata vel quamque est.

Multa autem genera vitium sunt, que tamen mutatione loci et qualitate et nomina mutant. Vitibus inter cetera maxime ista conveniunt: oblaqueatio, putatio, propagatio, fossio. Oblaqueare est circa corticem terram aperire et veluti lacus efficere; id aliqui excodicare appellant. Putare est virgas excutere superuacuasque resecare, cum flagellis luxuriat. Putare autem dicitur purgare, id est amputare. Traduces transduces. Propagare vero flagellum vitis terre submissum fuerit, et quasi porro pangere. Hinc et propagines a propagare et pretende dicte. Fodere vero est foveam facere quasi fovere, id est terram cavando aperire.

De arboribus.

Arborum nomen sive arbos ab arvis inflexum creditur, quod terris fixis radicibus adhereant. Utraque autem ideo sunt pene similia, quia ex uno alterum gignitur. Nam cum sementem in terram iacis, herba prius oritur, deinde conforta surgit in arbore, et infra parvum tempus quam herbam videras arbustam suspicis. Arbusta arbor novella et tenera in qua insertio fieri potest, et dicta arbusta quasi arboris hasta. Alii arbustum locum in quo arbores sunt voluerunt accipere, sicut salicta et virecta; vel virgulte novelle et virentes sunt. Arbor autem et fructifera et infructifera sit, arbos autem non nisi fructifera. Genere autem feminino arbores dicimus, poma vero neutro. Frutex brevis est, appellatus quod terram fronte tegat; cuius pluralis numerus fructeta. Arbor alta, frutex brevis et virgultum. Silva vero dicta quasi xilua, quod ibi ligna ceduntur. Est silva vero spissum nemus et breve. Silva vero dicta quasi xilua, quod ibi ligna cedantur. Nam Greci xilon lignum dicunt. Multa autem latina nomina grecam plerumque ethimologiam recipiunt. Nemus a numinibus nuncupatur, quia pagani ibi ydola constituebant. Sunt enim nemora arbores maiores umbrose frondibus. Lucus est densitas arborum, solo lumen detrahens, quod possit et per antifrasin eo quod non luceat, sive a luce quod ibi luceba(n)t funalia, tecte detrahens. Saltus est densitas arborum alta, vocitata hoc nomine eo quod ibi lucet per nemorum tenebras. Saltus est densitas arborum alta, vocitata hoc nomine eo quod exiliat in altum et in sublime consurgat. Avia secreta nemora dicta, quod ibi avis frequentant. Recidiva arborum sunt que aliis sectis repullulant; alii recidiva a recidendo dicunt, quia per casum nascuntur; alii a recidendo et repullulando dixerunt, que recidentia dicuntur, quasi per casum nascantur. Alii a recidendo et repullulando dixerunt quod rediviva dicuntur. Insitio dicitur cum fisso trunco surculus fecunde arboris sterili inseritur, aut oculorum impositio cum inciso cortice libri aliene arbori germen inmittitur.

Plante sunt de arboribus; plantaria vero que ex seminibus nata sunt cum radicibus, et a terra ablata transferuntur. Cespites frutices sunt quasi caspides, vel quod ceduntur pedes. Frondes quod ferantur virgulta et umbras. Sunt autem cauumbrar. Oculi nodi sunt, ex quibus frondes exeunt. Radix appellatur quod quasi radiis quibusdam fixa terris in profunda dirigitur. Nam phisici dicunt partem arboris, altitudinem radicum et arborum. Alii radicem a similitudine radiorum dictam putant, vel quia si cadatur non repullulat. Truncus statura arboris insistens radici. Corticem veteres corium vocabant; dicitur autem cortex, quod quasi corio lignum tegat. Liber est corticis pars interior, dictus a libata cortice, id est ablata. Est enim medium quiddam inter lignum et corticem. Rami sunt qui de trunco manant, sicut a ramusculi ceteri. Surculi a precisione ferre nuncupati. Virgultum est quod de radice pullulat; ramus quod de ipso robore arboris, virgaque de ramis. Proprie autem virgultum appellatur quod a radice arboris nascitur, et quasi in ridicule(?) ab agricolis amputatur; et hinc dictum virgultum quia ex virga collectum. Virga autem a viriditate dicta, quod vim in se multam habeat, vel a viriditate, vel quia pacis indicium est, quod in regentium manu habeatur. Magi ad placandos inter se sperpentes et ideo in ea hos sustinentes ligatos; hanc et philosophi, arbitres et magistri, et nuncii et legati utuntur. Flagella dicuntur, ut prediximus, summe arborum partes, ab eo quod crebros ventorum sustineant flatus. Cimas vocatas quasi comas. Folia grece filla dicuntur. In eo autem a Grecis hoc nomen per derivationem translatum est. Flores nominati quod cito defluant de arboribus, quasi fluores, quod cito solvantur. In his duplex gratia coloris et odoris. Austro enim flores solvuntur et zefiro fiunt. Germen dicimus surculum per generante agendo; unde et germinatio. Fructus nomen accepit a fruendo, id est comedendo, quasi frugis propter quam vescimur, inde et fruges. Fructus autem proprie dicuntur agrorum et arborum, quibus utique vescimur. In animalibus vero abusive et translative vocari fructum. Poma dicta ab opimo, id est a copie ubertate. Matura dicuntur quia apta sunt ad mandendum, sicut et inmatura, que priusquam matura fiant, dicta sunt ad mandendum. Ligna dicta quod incensa convertantur in lumen, unde et lucidum dicitur quod lumen det. Astula ab tollendo nuncupata, quasi ablastula. Fomes est astula que arboribus excutitur recisione, aut astule ambusta, aut ligna cariata a fungis non accepti quod incrassata igne deinde quarum virgis super quam fomite flamma. Torris lignum adustum, quem vulgus titionem appellat, extractum ex foco semiustum et extinctum. Quisquilie stipule minute sunt ac folia arida, sunt autem purgamenta terre. Caries putredo lignorum dicta, ...

De propriis nominibus arborum.

Palma dicta quod manus victricis ornata est, vel quod expansis est ramis in modum palme hominis. Est enim arbor insigne victorie, proceroque ac decoro virgulto, diuturnisque vestita frondibus, et folia sua sine ulla successione conservans. Hanc Greci fenicen dicunt, quod diu duret, ex nomine avis illius Arabie que multis annis vivere perhibetur. Que ubi diminutivus loci nascitur non monibus fructus perficit maturitate, frequenter autem in Egypto et Syria. Fructus autem eius dactuli a digitorum similitudine nuncupati sunt, quorum et nomina varianti. Nam alii appellant palmule similiter mirobalani; alii thebaici, que et nicolai; alii uni cales quos Greci cariotas vocant. Laurus a verbo laudis dicta. Hac enim cum laudibus victorum capita coronabantur. Apud antiquos autem laudea nominabatur. Postea d. littera sublata et subrogata r. dicta est laurus, ut in auriculis, que initio audicule dicte sunt, et medices que nunc meridies dicitur. Hanc arborem Greci dafnen vocant, quod numquam deponat viriditatem; inde potius victores coronantur. Sola quoque hec arbor vulgo fulminari numquam creditur. Malum a Grecis dictum, quod sit fructus eius pomorum omnium rotundissimus. Unde et hec sunt vera mala que vehementer rotunda sunt. Mala matiana a loco vocata, unde primum advecta sunt. Nam multe arbores nomina ex provinciis vel civitatibus de quibus allate sunt acceperunt, unde Virgilius: aurantibus quod ex malo Greci solent ostendunt. Mala cidonia nomen sumpsit ab oppido quod est in insula Creta; de qua Greci dicere solent: Urbium Cretensium matrem Cidoniam. Ex cuius pomo cidoniacum conficitur. Frequenterque ex ea et vinum quod languentium desideria fallunt. Nam specie et gustu et odore cum lib. vinum vetus ymaginem representant. Malum mellum a dulcedine appellatum, quod fructus eius mellis saporem habeat, vel quod in melle servetur; unde et quidam scribunt acropio, servata cidonia melle ponentur dicas: hec mellimela placent. Malum punicum dictum eo quod ex punica regione sit genus eius translatum; idem et malum granatum, eo quod intra corticem rotunditate granorum contineat multitudinem. Arbor autem mali granati est generis feminini, pomum vero neutri est generis. Flores malorum a Grecis appellati sunt quinas, Latini cidonium vocant. Agrestium autem malorum flores Greci balaustium appellaverunt, quorum alii albe purpuree, alii rosee repperiuntur similes floribus mali punici. Negant medici mali punici corpora vinum nutrire, sed eo sic opinantur videndum, ut medicare potius non alere videatur. Malum persicum cui virius admodum vite consessa est tum genium fert. Et duracinum et armeniacum et persicum. Duracinum nuncupatur eo quod pomum eius in gustu ligneo aquosi referat. Armeniacum dicitur quod primum eius genus ab Armenia sit advectum. Persicum vocatum quod ea arborem primum in Egypto seuerit Perseus, atque se crudelis Ptolomei ferebant hinc ipsi de fructu genere infectorum; ex quo nos autem iocundum ac suave, horum aliud precox aliud vocatur estivum. Medica arbor cum vel et carminibus maxime varis indicavit ac portare primum a Medis, unde vocabulum sumpsit; hanc Greci cedromilea, Latini citria vocant; quod eius pomum ac folia cedri odorem referat, malum eius inimicum venenis. Et hoc quod idem poeta intelligi voluit cum diceret: "ex illo fovere atram". Hec arbor omni tempore pene plena est pomis, quia una parte adhuc in flore sunt, posita quod incessis arboribus rarum est. Mella quam Greci lacon appellant, que vulgo propter formam et colorem faba Syriaca dicitur. Arbor est enim magna, fructum ferens comestibilem maiore pipere gustu suave; unde et mella vocata est. Coquimella quam Latini ob colorem prunum vocant; alii a similitudine cerae fructum nixa appellant, cuius genus damascena melior a Damasco oppido, unde primum apportata est, dicta; cuius solum pomum stomacho mederi perhibetur. Nam cetera nocere perhibent. Hec sola arbor gummi glutinosum et capacium distillat, quo et medici et scriptores utuntur. Oleomella nascitur in palmaris Syrie cacumine ex cotidie appellata, quod ex ea crassiter oleum defluat in crassitudine mellis sapore suavi. Pomelidas ordo simul medices arbor et flore candidulo dicta, quod dulcis sit eius fructus et acuto sapore commixta. Hec arbor excelso durat exigue. Melofos arbor in Africa punica lingua vocata ex qua profluit lentus sucus, que a loco ammoniacum vocatur. Mespila arbor spinosa similitudine fructus malorum, sed paulo brevioris.

unde et appellata, quod pilule formula habeant eius poma. Pirus vocata, quod in ignis speciem deformata est, nam hoc genus pomi ab amplis incipit et in angustum finit, sicut ignis. Pirus autem arbor, fructus eius pira est; cuius multe species, ex quibus crustumina sunt pira ex parte rubentia, ab oppido Crustumio vocata. Poma pira in nuncupata imposita vel si pauca vehementer onerosa esse dicuntur. Cerasus a Cerasunta urbe Ponti vocata; nam Lucullus cum Cerasum civitatem Ponti delesset, advexit; et a civitate cerasium appellavit arborem. Arbor autem cerasus, pomum autem cerasium dicitur. Hoc et ante Lucullum erat in Italia, sed durum, unde et cornum appellatum. Est autem arbor apta animalibus, unde et Virgilius: bona bella cornus. Ficus a fecunditate vocatur. Est enim fecundior ceteris arboribus; nam ter et quater per singulos annos generat fructum, atque alio maturescente alius oboritur. Huius et carice copia nominate. Ficus Egyptia fecundior fertur, cuius lignum in aquam missum illico mergitur, et cum in limo aliquandiu iacuerit, deinde in superficie sustollitur versa vice naturae, quando madefactum debuit humoris pondere desidere. Antea athlete ficis alebantur, priusquam eos Pittagoras exercitator ad carnis usum, quod fortior cibus esset, transtulisset. Ficus cibos sumptos fieri, rugas eorum ferunt distendere. Tauros quoque ferocissimos ad fici arborem colligatos repente mansuescere dicunt. Caprificus appellata eo quod parietes quibus innascitur carpit. Rupit enim et prodit ex latebris quo concepta est. Alii caprificum putant quod sit arbor eius remedio fecundetur. Morus a Grecis vocata, quam Latini rubum appellant, eo quod fructus vel virgulta eius rubeant. Est enim morus silvestris fructus afferens, quo in deserto pastorum fames acpenuria(?) confoventur. Huius folia tacta serpentem ferunt interimere. Sicomorus sicut et morus greca nomina sunt; dicta autem sicomorus eo quod sit folio simili moro. Hanc Latini celsam appellant ab altitudine, quia non est brevis ut morus. Nux appellata quod stillicidio vel umbra foliorum eius proximis arboribus noceat. Hanc alio nomine Latini iuglandem vocant, quasi Iovis glandem; fuit enim hec arbor consecrata Iovi. Cuius pomum tantam vim habere fertur ut immissa inter suspectos herbarum vel fungorum cibos, quicquid in eis virulentum est extrudet, rapiat atque extinguat. Nuces autem generaliter dicuntur omnia poma tecta corio duriore, ut pinee nuces, avellane, glandes, castanee, amigdale. Hinc et nuclei dicti quod sint duro corio tecti; ac contra poma omnia mollia mala dicta, sicut adiectione etiam Virgilius quedam nomina dat(?), ut persica, punica, matiana, cidonia et cetera. Amigdala grecum nomen est, que latine nux longa vocatur. Hanc alii nucidam vocant, quasi minorem nucem. De qua Virgilius: cum se nux plurima silvis induet in florem. Cunctis enim arboribus prior se in flore gemmat, et ad inserenda poma arbusta sequitur prius. Avellane ab Avellano Campanie oppido, ubi habundant, cognominate sunt. Hanc a Grecis pontice appellantur, eo quod eas Ponticum mare habundet. Castanea Latini a greco appellant vocabulo. Hanc enim Greci castaneam vocant, propter quod fructus eius gemini in modum testiculorum intra folliculum reconditi sunt. Qui dum eiciuntur, quasi castrantur. Hec arbor simul ut excisa fuerit, tamquam silva expullulare consuevit. Ilex ab electo vocata. Hoc enim arboris fructum homines primum adiecerunt seu elegerunt, unde et poeta: Mortales primi ructabant gutture glandem. Prius enim quam frumenti usus esset, antiqui homines primum glande vixerunt. Suberies arbor ex qua validissimus cortex natatori excrabitur(?), et ideo appellata suberies, quasi sublevies. Fagus et esculus arbores glandifere ideo vocate creduntur, quod his fructibus olim homines vixerint, cibumque sumpserint, escamque habuerint. Fagus autem grece comedere dicitur. Xilicon quam Latini corrupte siliquam vocant, ideo a Grecis talem nomen accepit, eo quod ligni eius fructus sit dulcis. Xilo enim proprie dicitur lignum, licon dulce. Huius arboris pomo sucus exprimitur, sed acacia a Grecis dicitur. Pistacia, quod cortex pomi eius nardi pistici odorem reddat. Pinus arbor picea ab acumine foliorum vocata; pinum enim antiqui acutum nominabant. Pinum autem alii ampicam, alii Greci peuceen vocant, quam nos piceam dicimus, eo quod desudet picem; nam et species sunt differentes. In Germanie autem insulis huius arboris lacrima electrum gignitur. Gutta enim defluens rigore vel tempore in soliditatem densescit et gemma facit, de qua lucte ... et non accipiens, idem suavem eo quod sucus sit arboris. Pinus credetur prodesse cunctis que subea fuerint, sicut econtra nocet omnibus. Abies dicta quod pre ceteris arboribus longe eat et in excelsum promineat. Cuius natura expers est terreni humoris, ac proinde habilis atque levis videtur, vel habetur. De qua Virgilius: et casus abies visura marinos, quia ex ea naves fiunt. Hanc Galli a candore sapinum vocant. Est autem sine nodo. Cedrus quam Greci cedros vocant quasi cenenes diritosioron, id est arboris humorarentis, cuius folia ad similitudinem cypressi respondent. Lignum vero iocundi odoris est, et diu durans, nec a tinea umquam exterminatur. De qua Persius: et cedro digna locutus, scilicet propter durabilitatem perpetuitatis; unde et in templis propter diuturnitatem ex hoc ligno trabes magis fiunt. Huius lignum resina cedria dicitur, que in conservandis libris adeo utilis est, ut perlinita ex ea nec tineas patiantur nec tempore consenescant. Hanc terre gignunt Creta, Africa atque Syria. Cypressus grece dicitur, quod caput eius ad rotunditatem in cacumine erigitur. Unde et conon vocatur, id est acuta rotunditas. Hinc et fructus eius conus, quia rotunditas eius acuta est ut coni; unde et conifere cypressi dicuntur. Huius lignum cedro pene proxima habet virtute. Templorum quoque trabibus aptum, impenetrabili soliditate numquam ducedit, sed ea qua in principio fuerit firmitate perseverat. Antiqui cypressi ramos propter rogum construere solebant, ut odore cadaverum dum urerentur opprimerent iocunditate odoris sui. Iuniperus grece dicta, sive quod ab amplo in angustum finit ut ignis; sive quod conceptum diu teneat ignem, adeo ut si prune ex eius cinere fuerint opertae, usque ad annum perdurant. Pir enim apud Grecos dicitur ignis. Iuniperos autem alia parva, alia est magna. Ebenus in India et Ethiopia nascitur, que cesa durescit in lapidem. Cuius lignum nigrum est et cortex levis ut lauri; sed indicum maculosum est in parvis distinctionibus albis ac fulvis; ethiopicum vero, quod prestantius accipitur, in nullo est maculatum, sed est nigrum, leve et corneum. Est autem mareotica, per intimora(?) unde eben vocatur. Unde Lucanus: Ebenus mareotica vastos. Eben autem crepundiis illigatum, ut infantes visu nigra non terreantur. Platanus a latitudine foliorum dicta, vel quod ipsa arbor patula sit et ampla. Nam platos Greci latum vocant. Exprimit huius arboris speciem et nomen et formam dicens: Quasi platanus dilatata sum in plateis. Est autem tenerrimis foliis ac mollibus et vitium similis est. Quercus sive quercus, quod ex ea solita erant dii gentium querentibus responsa prestare. Arbor multum annosa, sicut legitur de quercu Mambre sub qua habitavit Abraham, que fertur usque ad Constantini regis imperium permansisse in tempore(?) sed dampdasse. Huius fructus galla appellatur, ex qua una agrestis. Hinc unfectus dicta parva forma, sed firmo corpore atque nodoso, que medicaminibus et incaustis adhibetur. Alia balanis levis ac levis et nimium perforata lucernarum usibus necessaria. Fraxinus vocari fertur, quod in agris et in aspera loca montanaque fraga nascantur. Hinc per derivationem fraxinus sicut a monte montanus. De qua Ovidius: et fraxinus utilis hastis. Taxus venenata arbor, unde et vocata, unde et toxica venena exprimuntur. Ex hac arcus parthi et alie gentes faciunt, unde et poeta: Ituraeos taxi torquentur in arcus. Itureos autem dicit parthicos a coloribus impar. Robur autem generaliter dicitur ex omni materia quod est fortissimum. Alnus vocatur, quod alatur amne, proxima enim aque nascitur, nec facile extra undas vivit. Hec et tenera et mollis, quia in humecto loci nutritur. Ulmus nomen accepit quod uliginosis locis et humidis melius proficit. Nam in montanis et asperis minus leta est. Larix cui hoc nomen a castello Laricino inditum est, ex qua tabule tegulis affixe flamma repellunt, neque ex se carbone ambuste efficiuntur. Populus dicta, quod ex eius calce multitudo nascatur. Cuius genus duplex est. Nam altera est alba, altera nigra. Alba autem populus dicta, quia folia eius una sunt alba, altera viridia. Hec ergo bicolor habet quasi noctis et diei notas, quia temporibus orti solis et occasui constant. Gentes et resina circa eridanum fluvium velut alii memorant in finibus Syrie. Tilium vocatam dicunt, eo quod in ea ... paradisum celum arbore et levitate iaculandi; est enim genus materie levissime. Salix dicta quod celeriter saliat, hoc est velociter crescat. Arbor lenta, vinculis habilis vinciendis. Huius semen hanc dicunt esse naturam, ut si quis illud in poculo hauserit, liberis careat, sed et feminas infecunda efficiat. Populus autem et salix et tilium mollis nature sunt, et ad sculpturam apte. Vimen vocatum eo quod vim habeat multam viroris. Natura enim eius talis est, ut etsi arefacta abluatur viresceat, et desecta atque in humo fixa aridis ... sese ipsa dimergat. Mirice quam Latini tamaricem vocant, ex amaritudine nominata. Gustus eius nimis amarus est. Hec arbor in solitudine et saxosa humo nascitur, ex qua et arbore maleficis artibus instra(?), id est odia, incitari dicuntur. Mirice amare dicta eo quod magis litorea arbor sit, unde Virgilius: Litora mirtetis letissima et amantes litora mirtos. Hec est que a Grecis mirtos dicitur. Medicorum autem libri hanc arborem aptam scribunt mulieribus necessitatibus plurimis. Lentiscus, quod cuspis ipsius lenta sit et mollis; nam lentum dicimus quod flexibile est, atque lentum vinum et vices. Virgilius: et lentae victum perflexibiles. Huius fructus

234

oleu desu[..]dat. cortex resina q mastix appellat cui plurima & melior
i chio insula gi[..]gnit. Terebint arbor grecu n e generans resina omniu resinar
pstantiorem. Buxus grecu n e ex parte a latinis corruptu. Pyxos enim
appellat ap eos arbor semp uirens & lenitate matie clementer aptis: apta.
Rodandar q cor[..]rupte uulgo rorandru uocat q foliis sit lauri simil. flo
re ut rosa arbor uenenata in qua cui a talia & medet serpentu uexa
tiones. Erbitu[..] uocauere pastores eo q uice tibe pbeat pecorib: ubi
pascua desunt. Turbisc q de uno cespite ei multa uirgulta surgunt q[..]
turba. Sappa [..] uocata pp q exea stipent tecta. hic & stipula p diu
nutione. Ha[..]rundo dicta q cito arescat. hac ueteres canna uocauere.
harundinem p[..] uarro dix. Sciendu sane q latinu canna de lingua
hebrea supsit. A p eos n calami canna dr. Cicuta au e q est int cannar
nodos. dicta q lateat. In indicis stagnis nasci harundines calamiq: dnt.
ex quor radicib: ex pssum suauissimu suci bibunt. un & uarro ait. Indi
ca n magno i arbore cresc harundo illi & lentas pmit radicib: humor
dulcia cui negant suco comede mella. Sambuc mollis & pua arbor.
Ramn gen e rubi qm uulgo sentice ursina appellant aspu nimis & spi
nosu. Sentix dicta a situ q e ita inculta i q sentices spineq: nascunt. Ma
rores au in i omne arbore spinosa uepre dicebant q ui pndat. Oleast dictes
sic foliis oliue simil s: latiorib: arbor inculta atq: siluestris amara atq: i fructuo
sa. cui inserit oliua ram uim mutat radicis & uestit ea nypam glrate. Lacrima
oleastri arboris duplex. alia n gumi simulat sine ullo gustatus morsu. alia au
moniaci gutta ex distillatione collecta acre remordente. Oliua grece oleon dr.
ex q latinu tractu e. n oliua dicat. Olea au ipsa arbor e. fruct oliua. suc
oleu. Est au arbor pacis insignis. cui fruct diuisis noib: appellat. Orca
des oliue gca ethimologia a similitudine testiculor uocate q gci orcos uocant
i modu radior. Paphe a papho insula dicte. un pri allate s. Lichinie eo q
opimu dent lum. Na lichinis lum e. un & lignu n accep. qa apta e flamis
& luminu. Pausia qm corrupte rustici pusia uocant uiridi oleo & suaui. apta
& dicta pausia q paueat. i. tundat. un & pauimentum. Syria dicta p eo q de sy
ria e allata. sine qa nigra e. Crustumia idem & uolemis dicta eo q uola coplent
magnitudine h e media manu. un & inuolare dicim. Quida au uolemu gallica
lingua bonu & malu intelligunt. Columbades appellat. olei au ab olea nota
tu. na ut dixim olea e arbor. in diriuatio sit oleu. s: q ex albis fuerit oliuis
expssu uocat hyspanu. a gcis offacion appellat. q au ex foliis & n du matis
expssum fuit appellat uiride. q u ex nimiu matis commune dr. ex his ad usum
uite primu e spanu. scdm uiride. tciun comune. Amurca olei pars aqsa ab emgendo
dicta. i. q ab oleo semgat & fex sit ei. Hanc gci amurce uocant: ex latina ling
trahentes uocabulu. Gummi grecu n e. hi n illi gumi dicit. Resina gci retina uocat
rei n gce dr qd manat. e n lacrima sudore exhalata lignor ut cerasis. lentisci. bal
sami. t reliquar arbor t uirgulor q sudare pdunt. sic & odorifca orientis ling
sic gutta balsami ac ferular t sucinor cui lacrima induresc ingenita. Prima
resina terebintina omniu pstantior. affert au ex arabie petra atq: iudea y syra
cypro & affrica ex insul qq: cicladib: scda e lentiscina q mastix uocat. h ex
chio insula deportat. tcia pinat quar alia prunes. alia piorine. alia liqda.
alia arida. & afferunt ex tirena colosonia resina supsit. Pix grecu n e qm illi
pissa uocant. Alii uolunt ex pino pice uocari. h a gcis appellat gloma. nos
ramale dice possum. cui pbabil splendens leuis & munda. Creandar arbor
natalit ta s gnia. aut n sua sponte nascunt. aut ex seminib: fortuitu iacentib:
sgunt. aut ex radicib: pullulant. na cera usus inueni fauente nata. Onia pom
latine femin generis s. exceptis paucis ut h oleast. h siler. Virg. ut molle siler.
Ite h buxu licet & buxe dicat. Na superflua qda uolunt face discretione
ut h buxe de arbore dicam. buxu de ligno coposito.

De arborib: aromaticis.

Aromata s qq: fraglantis odoris. india t arabia mittit. siue alie regiones. Nom
au aromata gcisse uident siue q aris imposita diuinis inuocationib: apta uide
ant. siue q sese aeri inserere ac miscere plant. Na q e odor n aer contact.
Thus arbor arabie inmsa atq: ramosa. leuissimi corticis ramis ad aeris qlita
te amigdale modu suci aromatici fundens albu & masticatione t i pulue
resolutu & cfringit. Inte pingue & igni apposita facile ardescens. & appellat
ap nos masculus eo q sit natia rotundu in modu testiculor. reliquu planu y pene
scabrosu min optimu. Adultat au admixta resina siue gumi s: dinoscit
sua pprietate. Na thus igni impositu ardesc. resina fumesc. gumi u liq: sc
calefactu. thus au a tundendo dictu. h & libanu uocatu a monte arabie ubi
sabei s. na mons eor liban dr. u thura colligunt. Myrra arbor arabie
altitudinis ad qnq: cubitor. simil spine qm achantu dnt. cui gutta uiridi
atq: amara. un & n accep myrra. Gutta ei sponte manans preciosior e eli
cite corticis uulne uilior iudicat. suffitu ei arabes ignib: fouent: quor fumo
sais noxio n ad odore storacis occurrant pleruq: i sanabiles morbos 9trahu.
Myrra au trogodite ab insula arabie dicta. ubi melior colligit & purior.
Storax arbor arabie simil malo cedonii cui uirgulis int canicule ortu
cauernati lacrima fundunt. Distillatio ei in terram cadens immunda n est: s: ei
ppriu corticis scrobe seruat. Illa au q uirgis & calamis i heserit munda
e. & albida. dehinc fulua sit sol ca. & ipa storax calamites pinguis resi
nosa. odoris iocundi. humecta. & uelud mellosu liqre emittens. Storax
au dicta q sic gutta arboris p fluens & 9gelata. na gci stira gutta dnt
grece au strax latine storace dr. Bdella indie & arabie arbor cui lacrima
melior arabica. e n lucida sub albida. leuis. pinguis. equalit cerea & q faci
le molliat. Neq: ligno t tre commixta amara odoris boni. Na ex india
sordida e. & nigra. & maiori gleba. adultat au admixto gumi q una
amarificat gustu. Mastix arbor lentisci gutta e. h granomastix dicta
qa i modu granor e. Melior au in chio insula gignit. odoris boni can
doris cene punice. un & splendore guttis pulchrificat. adultat inte
du resina t thure. Piper arbor nascitur i india i latere montis caucasi q
soli usum e folia iuniperi similitudine. Cui siluas serpentes custodiunt. sed
i cole regionis illi cu matura fuerint incendut & serpentes igne fugant. y inde
ex flamma nigr pip efficit. na natia piperis alba e. cui qde diuisus e fruct.
Na q inmaturu e pip longu uocat. q incorruptu ab igne pip albu. q u
cute rugosa & horrida fuerit. ex calore ignis trahit & colore & n. Pip si leue
e uetustu. & si graue nouellu. Uitanda e au fraus. solent n uetustis
simo pipi humecto argenti spuma aut plubu aspgere ut ponderosu fiat.
Aloa i india atq: arabia gignit arbor odoris suauissimi ac summi. Deniq:
lignu ipsi uice thimiamati adolet. un & n traxisse credit. Cinnamomu dic
tu q cortex ei in modu canne sit rotundus & gracil. gignit au in indie & ethio
pie regionib: frutice breui duor tm cubitor colore subnigro t cinereo tenuis
simar uirgar. Na q in crassitudine distendit despectui e. q u gracili puenit
eximiu q cu frangit uisibile spiramt ce emittit ad ymagine nebule seu pulueris.
Amomu uocatu quod ueluti odore cynamomi referat. nascit in syria y armenia
frutex botrosum sem reddens s conexu. flore albo uelut folia uiole simil brionie
odore & bono. somnos suauificat. Cassia nascit in arabia uirga robusti corticis
& purpureis foliis ut piperis. e au uirtus cynamomi simil s: potentia inferior. un
cynamomi uice duplex ei pond in medicamentis admiscet. Calam aromatic a simi
litudine calami usuali t uocat. Gignit in india multis nodis geniculat fuluus. fla
grans spc suauitate. q cu frangitur i multas fit pres sassilis. simulans gustu cassia
cu leni acrimonia remordenti. Balsamu arbor i iudea int annos tm xx. uigu
erat. p ea q eande regione romani potiti s. & latissimis collib: ppagata e. Stirps
simil uitis foliis. simil rute s: albidiorib: sempq: manentib: Arbor au balsami
lignu ei xilobalsamu dr. fruct ei siue sem carpobalsamu. suc opobalsamum.
Qd o io cu adiectione significat. eo q percussis ferreis ungulis cortex ligni p
cauinas eximii odoris gutta distillat. cauina n gco sermone opo dr. cui gutta
adultant admixto cyprine oleo t melle. s: sinceru pbat a melle. sic in lac
te coagulant ab oleo si i stillatu aq aut admixtu facile fuit resolutu. ptea
& si lanee uestes excipsa polluit n maculant. Adultatu quide neq: ei lacte
coagulat. & ut oleu in aqua supnatat. & ueste maculat. Balsama au si pra
fuerint: tanta ui huic ut si sol excanduerit: sustineri inmanu n possunt.

De herbis aromaticis

Extant & qrunda hbar noia. q ex aliq sui ca resonant
hntes nominu explanatione n tam omniu hbar ethimologia inueniet. Foliu
dictu q sine ulla radice i natans in indie litorib: colligat. q lino pforatum sic
cantindi atq: reponunt. Fert au paradisi ee hba. gustu nardu referens. Nard
hba e spicosa. un a gcis nardostacos appellata. quar alia indica. alia syriaca
uocat. n q in syria nascat. s: q mons i q inueniat alio lat india expectat alio
syria. Est au indicu multiforme. s: meli syriacu. leue fuluu. comosu. spica
paruu. odoratissimu cypru simulans. q simulatu more cardamu lingua siccat.
Nardu celticu a regione gallie n trax. nascit n sepi in ligie alpib: & i syria
frutice parua. radicib: i manipulo collectis ligant. flos ei tm p odore bo
nu tirsici atq: radicule utiles pbant usib: nris. Costu radix hbe e nascentis
i india. arabia & syria. s: meli arabicu. e n albu & leue suaue iocundi odo
ris. Indicu colore atro & leue ut ferula. syriacu u ponde graue. colore buxeo.
odore acro. sumu tn albu leue. aridu gustu incendens. Crocu dictu ab oppi
do cilicie q uocat coricium qq & alibi nascat. s: n tm t tale q le i cilicia un &
a priori parte n accep. na multe res noia supserta locis u plus pueniunt &
meli alus. Optimu au e q fuerit recens. odoris boni. albedine parua. por
recte longitudinis: integr: & neq: infragnita comminuti. inspiratione bona. y
cu carpitur man inficiens. & leuit acre. Qd si ei modi n fuerit. aut uetustu
aut infusu agnoscit. Adulterat au admixto croco magmate. augendi qq:
ponderis ca spuma argenti y cerra adicit & pdit si puluerulentu repperit atq:
decoctu ab odore ppo fuerit lapsu. Crocomagma ex pssis aromatib: crocini
unguenti atq: informato sedimine i pan oculos fit. & io sic appellatu. Asaru
nascit in umbrosis montib: florib: cassie similib: int q flos iux radice ppens
i q sem cotinet uuar simile. radicib: plurib: atq: tenuissimis & bene redolentib:
& e uirtute simil nardo. Fu nascit in ponto foliis oleastro similib: q paru a
gcis uocatu q hreat uirtute feruente. Radix e n unci t anguli foliis porri
similib: radicib: nigris sine 9 tagius i similitudine oliuar odoratissimis atq: ac
rimis. nascit in paludib: atq: uacuis locis. Tradit & alia spes q parq i india
nascit & appellat lingua eor hinhiber. Yris illirica a similitudine yris cele
stis n accep. un & a latinis arcum dr. eo q flos ei coloris uarietate eundem
celeste arcu imitet. Illirica aute dr. qa i illirico plima & uolentissima e spes
ei foliis gladioli similib: radice aromatica odoris boni. Acoru foliis yridis
similib: radicib: acrim odoris s: iocundi. ppt q & aromatica e. Meliloto
monu signu melior q in saturae nascit y q in arabia. fuluu multiflorum pxim
tenue odoris rosei cu manu 9fricat. gustu multu incend lingua atq: mordet
cui flos signu ant dr. Antos n gce flos nuncupat. Tymum appellatu q flo
ei odore refert. de q uirg. redolenteq: tymo fraglantia mella. Optimu gcu
n e. q latine dr flos tymi. na flos gce tymu uocat. e au flos tymi y mbro
simil. Sansuc qm latini amaracu uocat. cui nois usu uirg & aducuere re
ferens ait. ubi mollis amaracus illu florib: aspirans amplectitur umbra. Apra
au e h hba unguentis un & n tx. amarac a puero dicta regis q casu laps du
ferret unguenta noui & grauissimi ex 9fectione odore creuit. Iacinct hba
e hns flore ppeum. tx au n a puero qda nobili q in salub: int ppeos flores
repte e infecit. dedit q: n hbe pueri I suis cas. e au radice & flore uolu si
milis. pueros a pubertate retinens. Narciss hba imposita n bca qda puer:
cui umbra i he flore cusiere. q & n narcissi i appellatione custodire y die pulc
ritudinis i candore retinet folior. Rosa a spe floris nuncupata q rutilanti colo
re rubeat. Lilia lactei floris hba un & nuncupata gci lirida. cui dn candor sit fo
lis. auri tn spes int effulget. Viola ppt ui odoris n accep. hui genia s ta ppeum.
albu. melinu. Achant hba egyptia semp frondens spinis plena. flexibile
uirgultu. Ieiu imitatione arte uestis ornat q achantina dr. & achantis dicta.
Hedera dicta q arborib: repando adhereat de q uirg. Int uictrices edas tibi
serpere lauros. Alii edera unt uocata q hedis sup lactis habundantia in
esca auctib: pbebat. Edere frigide e q indices s: s. physicos. Na ardorem
em ebrietatis e si q pot edera coronet. Elleboru memorant gci circa ellebor
qndia fluuiu plurimu gigni atq: in a gcis appellari. h romani alio noie ueratru
dnt p eo q sumptu mutata mete in sanitate reduc. Duo s au genia. albu
& nigr. Aconi port e bithinie q pueni malor gminu usq: adeo celebris e.
ut noxias hbas aconita illi nenominent. Na tusca lingua uenena dicta q
ex arborib: taxeis exprimant maxime ap cantabria. Euforniu dictu q ei
suc oculor acutat uisu. cui uis tanta e ut duris carnib: sup adiecta citi coq
copellat. Nascit in multis locis. s: plima i mauritania. Laser hba nascit i
monte scabagi u & ganges fluui oritur. cui suc dict pmu lasir: qm manat i mo
du lactis. Deni usu diuarino laser noiatu e. h & aqb: da opiu cirinaicu ap
pellat. qm & ap cirenas nascit. Aloes hba amarissimi suc. Penaces hba
fraglantis odoris: tirso ferule simil. ex q pfluit suc q opopanaces dr. croce
& pinguis odore grauis & amarissim. Galbanu suc ferule dictu mon gce
ex q dictamu hba n accep. ppt qm ap uirg. ceruia uulnata sale pagrat dictamno.
tanto n potentie e ut ferru a corpore expellat. sagittas excutiat. un & ei pa
bulo fere pcusse sagittas corpi hrentes eiciunt. Hanc q latinor pulegiu mar
tis dnt pp belli tela excutienda. Mandragora dicta q hreat mala suaue
olentia i magnitudine mali matiani. un & ea latini malu tre uocant. hanc
poete antropomorfos appellant q hreat radice forma hois simulante. cui cortex
uino mixta ad bibendu dat quor corpora pp cura obsecanda s. ut sopori
dolore minime sentiant. Huius spes due. femina foliis lactuce similib:
mala generans i similitudine prunar. mascul uero foliis bete similib: Pa
pauer hba somnifera de q uirg. lecto pfusa papaua somno. sopore n lan
guentib: fac. ei alia e usuat. alia agrstis. ex q fluit suc qm opiu appellant. Co
loquintida cucurbita agrstis & uehementer amara q simil ut cucurbita p tram
flagella tend. Dicta au coloquintida q sit fructu rotundo atq: foliis ut cu
cumis usuat. Centauria gci uocant qm a chyrone centauro fert repta. eade
& limniscos qa locis humectis nascit. eade & fel tre pp amaritudinem.
Glicerica grece ex eo dicta q dulce radice hreat. Glicu n gce dulce dnt. eade ab
ipso qa sitientib: siti sedat. Draconteu uocata q hasta ei uaria sit i modu co
lubri similitudineq: draconis imitet. t q ea hba uipa timeat. Celidonia
io di. t q aduentu hyrundinu uidet erumpe. t q pullis hyrundinu si oculi au
ferant. matres eor ex hac hba mederi dicant. Eliotropiu n accep pp q estiuo
solsticio floreat. t q sol motib: folia circu 9uertat. un & a latinis solsequia nuncupat.
Na & sole oriente flores suos apit. ide & se recludit cu sol occiderit. Ipsa e q
latini intibu saluaticu uocant. h & uerrucaria q extinguat uerrucas ex aq potata
t e cataplasmate posita abstrgat. Pentafilon a numero folior dicta. un & ea la
tini qnq: foliu uocant. adeo hba munda ut pifitationi & tempt adhibi agen
tib: salutariter. Ysop hba pgandis pulmonib: apta. un & in ueteri testamto p
ysopi fasciculu aspgebat agni sanguine q mundari uolebant. nascit i petris he
rens saxo radicib: Reubarbar siue reuponticu illud q trans danubiu i solo
barbarico. istud q circa pontu colligit noiatu. Reu au dictu q sit radix. rau
uocat q radix barbara q radix pontica. Iusqiam a gcis a latinis hba cali

INCIPIT LIB. XVIII DE BELLIS ET LUDIS.

PRIMUS BELLA INTULIT

Ninus assyriorum rex. Ipse enim finibus suis nequaquam contentus humane societatis foedus inrumpens exercitus ducere, aliena vastare, liberos populos aut trucidare aut subicere cepit. universamque asyam usque ad libie fines nova servitute perdomuit. Hinc et studuit orbis in mutuo sanguine alterna cede grassare. Quattuor autem genera sunt bellorum, id est iustum, iniustum, civile, et plus quam civile. Iustum bellum est quod ex predicto geritur de rebus repetitis aut propulsandorum hostium causa. Iniustum bellum est quod de furore non de legitima ratione initur. De quo in re publica dicit Cicero. Illa iniusta bella sunt, que sunt sine causa suscepta. Nam extra ulciscendi aut propulsandorum hostium causa bellum geri nullum potest. et hoc idem Tullius parvis interiectis subdidit. Nullum bellum iustum habetur nisi denunciatum, nisi indictum, nisi de repetitis rebus. Civile bellum est inter cives orta seditio et concitati tumultus, sicut inter Sillam et Marium qui bellum civile invicem in una gente gesserunt. Plus quam civile bellum est ubi non solum cives certant, sed et cognati, quale actum est inter Cesarem et Pompeium quando gener et socer invicem dimicaverunt. Siquidem in hac pugna frater cum fratre dimicavit et pater adversus filium arma portavit. Unde Lucanus. In fratrem cognata pium fratris. Item. cum Arax Cesar

partem cederet. Bella namque dicuntur intestina, externa, servilia, socialia, piratica. Haec piratica bella sunt per sparsa maria latrunculorum piratarum in myoparonibus levibus et fragilibus, non solum navibus commeantium sed et insulas provinciasque vastantibus; quos primum Gneus Pompeius post multam vastationem quam terra marique digesserat mira celeritate pressit ac superavit. Sic etiam bellum vocatur quod contra hostes agitur. Item tumultus quod seditione civium hoc excitatur. Nam seditio est dissensio civium dicta, quod seorsum alii ad alios eunt. Alii estimant dissensionem animorum seditionem vocari, quam Greci diastasin vocant. Quid autem differat utrumque, Cicero docet: Potest enim, inquit, esse bellum ut tumultus non sit; tumultus autem esse sine bello non potest. Nam proprie tumultus est perturbatio tanta ut maior timor oriatur, unde et dictus tumultus quasi timor multus. Gravius autem esse tumultum quam bellum. Nam in bello vacationes valent, in tumultu non valent. Differt autem bellum, pugna et proelium. Nam bellum universum dicitur, ut Punicum. Huius partes sunt pugnae, ut Cannensis, Thrasimenis. Rursum in una pugna multa sunt proelia: aliud enim in cornibus, aliud in medio, aliud in extrema acie geritur. Bellum ergo est totum, pugna unius diei, proelium pars pugnae. Bellum autem duellum vocatum, quod sint duae partes dimicantium, vel quod alterum faciat victorem, alterum victum. Postea mutata et detracta littera bellum dictum. Alii per antifrasin putant dictum, eo quod sit horridum, unde illud: bella, horrida bella; cum bellum omne sit pessimum. Proelia dicuntur ab inprimendo hostis hosti. Unde et prela dicta ligna quibus uva premitur. Pugna vocata eo quod initio usus fuisset in bello pugnis contendere, vel quia primum bellum pugnis incipiebatur. Unde et pugna dicitur et aliqua sine ferro. Quattuor autem in bello aguntur: pugna, fuga, victoria, pax. Pacis vocabulum videtur a pacto sumptum. Posterior autem pax accipitur, foedus prius initur. Foedus est pax quae fit inter dimicantes vel a fide vel a fecialibus, id est a sacerdotibus, dictum. Per ipsos enim fiebant foedera, sicut per seculares bella. Alii foedera dicta putant a porca foede et crudeliter occisa, cuius mors optabatur ei qui a pace resilisset. Virgilius: Et caesa iungebant foedera porca. Foederis partes induciae, et dictae induciae quasi in dies otiae.

De triumphis.

Omne regnum saeculi hic bellis queritur, victoriis propagatur. Victoria dicta quod vi, id est virtute, adipiscatur. Hoc est enim ius gentium, vim vi expellere. Nam turpis est dolo quaesita victoria. Certa autem victoria vel occasio hostis vel expoliatio vel utrumque. Non est autem iocunda victoria quae per immensa discrimina contigit. Et hinc est quod laudat Salustius duces victoriam incruento exercitu deportasse. Pompa dicta est Greco sermone ΑΠΟΤΟΥΠΟΜΠΕΥΕΙΝ, hoc est publice ostentari. Precedit autem victoriam pompa, ideo quod triumphus ad hoc certamen primum est victoriae notum. Tropheum dictum ΑΠΟΤΗΣΤΡΟΠΗΣ, id est a conversione hostis et fuga. Nam qui hostem fugasset merebatur tropheum, qui occidisset triumphum, qui dictus est ἀπὸ τοῦ θριάμβου, id est ab exultatione. Plena enim victoriae triumphus debetur, semiplenae tropheum, quia non dum plena est victoria, conserto non exercitu obtinuit sed fugavit. Hec tamen nomina scriptores confundunt. Tranquillus autem triumphum Latine dictum potius appellatum, quod is qui triumphans urbem ingrederetur tripertito iudicio honoraretur. Nam primum de triumpho duci concedendo exercitum iudicare solitum erat, secundo senatum, tertio populum. Erat autem Romanorum mos ut triumphantes quadrigis veherentur, ex illo quod soliti sint priores duces hoc habitu bella inire. Qui vicissent autem in conflictu palma aurea coronabantur, quia palma stimulos habet; qui vero sine conflictu fugientes prostrasset, laurea, eo quod haec arbor sine spinis est. Namque et purpurea et palmata toga triumphantes induebantur, et scipionem cum sceptro in manu gerebant, ad imitationem victoriae Scipionis. Hic et scipio baculus sit quo homines innituntur. Unde et primus ille Cornelius Scipio appellatus est, quia in foro patrem caecum innixus in eo ambulabat. Super scipionem autem supersedebat aquila, ob indicium quod per victoriam quasi ad superna magnitudine accederent. Unde et colore rufo perlinebantur, quasi imitarentur divini ignis effigiem. Quod vero a carnifice contingebantur, id esse indicium ut ad tantum fastigium evecti mediocritatis humanae commonerentur. Duobus autem generibus delentur exercitus, aut internecione aut dispersione. Salustius: hostes inquit oppressi aut dilapsi forent; sic et utrumque Virgilius: internecione, submersasque obruere puppis; dispersione autem: age diversos et disice corpora ponto. Spolia hostium preda, manubiae, exuviae, partes. Preda a predando vocata. Manubiae eo quod manibus detrahuntur. Hae et exuviae ab exuendo dictae, quia exuuntur. Hae et partes a pari divisione pro personarum qualitate et laborum iusta decisione. Spolia autem a palliis quasi expallia vocata, quia detrahuntur.

De instrumentis bellicis.

Signa bellorum dicuntur quod ex his exercitus et pugnandi et victoriae receptui accipit simbolum. Nam aut per vocem tubae aut per simbolum admonetur exercitus. Legionum principalia signa aquile, dracones et pile. Aquile ideo quod eadem avis Iovis in armis auspicio fuerit. Nam dum idem Iovis adversus Titanas proficisceretur, aquila ei in auspicio apparuisse fertur; quam ille pro indicio victoriae accepta tutele sue auspicatus eam legioni signum dedit. Quo factum est ut deinceps militum signis committeretur. Cuius meminit Lucanus dicens: Signa pares aquilas et pila minantia pilis. Draconum signa ab Apollinis morte Pythonis serpentis inchoata sunt. Dehinc a Grecis et Romanis in bello gestari ceperunt. Pilam in signo constituisse fertur Augustus propter nationes sibi in cuncto orbe subiectas, ut magis figuram orbis ostenderet. Vexillum et ipsum signum bellicum, tractum enim hinc a velo diminutione, quasi velillum. Sub Romulo autem fasciculos feni pro vexillis milites habuerunt; hinc et manipuli appellantur. Manipulos enim dicimus fasces feni quod manum impleant. Certa signa diversis prelata ymaginibus secundum militarem consuetudinem existunt, per quae exercitus permixtione proeliorum agnoscatur.

De bucinis.

Bucina est qua signum datur in hostes, dicta a voce quasi vocina. Nam pagani agrestesque ad omnem usum bucina ad compita convocabantur. Proprie ergo haec agrestibus fuit signum. De quo Propertius: Bucina cogebat priscos ad arma Quirites. Huius clangor bucinum dicitur. Tubam Tyrreni primi invenerunt. Unde Virgilius: Tyrrenusque tubae mugire per aethera clangor. Haec autem a Tyrrenis predonibus excogitata, cum dispersi circa maritimas oras. Nam facile adque pro ea occasione voce aut bucina convocarentur, vento plerumque obstrepente. Hic postea bellicis certaminibus adhibita est ad denuncianda signa bellorum, ut vel exaudiri preco per tumultum non poterat, sonitus tubae clangentis attingeret. Tuba autem dicta quasi tofa, id est cava; item tuba quasi tybia. Inter tubam autem et bucinam veteres discernebant. Nam bucina insonans sollicitudine ad bella denunciabatur. Virgilius: Qua bucina signum dira dedit. Tuba autem proelium indicabat, ut: At tuba terribilem sonitum. Cuius sonus varius est. Nam interdum canitur ut bella committantur, interdum ut sequantur fugientes, interdum receptui. Nam receptus dicitur quo se exercitus recipit. Unde et signa receptui canere dicuntur. Classica sunt cornua quae convocandi causa erant facta et a kalendo classica dicebantur. De quibus Virgilius: Classicaque sonant. Apud Amazonas autem non tubae sic a regibus sed a regina sistro vocabatur feminarum exercitus.

De armis.

Arma generaliter omnium rerum instrumenta sunt, unde et ubi reponuntur armaria dicta sunt. Item arma et tela omnium generum. Sed arma sunt quibus ipsi tuemur, tela sunt quae emittimus. Nam arma duplicia sunt, id est vel quibus percutimus vel quibus tegimur. Arma autem proprie dicta sunt eo quod armos tegunt. Nam arma vel ab armis dicuntur, id est ab humeris, ut lectum: hic hasta per armos acta tremit; vel ΑΠΟΤΟΥΑΡΕΟΣ, id est a Marte.

De gladiis.

Gladius generaliter dicitur ensis in prelio. Sed ensis ferrum tantum, gladius vero totum. Proprie autem appellatur gladius quia gulam dividit, id est cervicem secat. Ad hoc enim primum est factus. Nam cetera membra securibus magis ceduntur, collum gladio tantum. Acies vero gladii ab acumine dicta, capulus vocatur vel quia caput est gladii, vel quia ibi capitur ut teneatur. Nam alias acies ferri non sinit. Mucro non tantum gladii est, sed cuiuslibet teli acumen, dictus a longitudine. Nam macron Greci vocant longum. Hinc et machera. Machera autem gladius longus ex una parte acutus. Framea vero gladius ex utraque parte acutus, quam vulgo spatam vocant; ipsa est et romphea. Framea autem dicta quia ferrea est. Nam sic ferramentum, sic framea dicitur; ac proinde omnis gladius framea. Spata a passione dicitur; Greco enim verbo quando pati dicitur. Unde et pator et patitur dicimus. Alii spatam Latine aestimant dictam quod spatiosa sit, id est lata et ampla. Unde et spatula in pecoribus. Semispatium gladium est a media spate longitudine appellatum, non ut imprudens vulgus dicit sine spatio, dum sagitta velocior sit. Pugio a pungendo vocatur. Est enim gladius parvus et bis acutus lateri adherens. Idem et clunabulum dictum, quod religetur ad clunes. Celidonius gladius ferrum est latum, cui duplex est mucro ac bisacutus in modum caude hirundinee formatur. Unde et celidonius. Sica a secando dicta. Est enim gladius brevis, quo maxime utuntur qui apud Italos latrocinia exercent, a quo et sicarii dicuntur. Tranquillus autem dicit dum cuidam gladiatori in ludum emissus gladius curvatus fuisset, ex acie recta percurreret, unde ad id corrigendum, ceteraque a pugnante responsum est: sic pugnabo, unde sice nomen datum. Spicula regalia gladii. Secures signa sunt quae consulibus ferebantur, quas Hispani ab usu Francorum per derivationem franciscas vocant. Et ea signa portari, ne autem usum perderet belli aut vacans aspectum antecederet.

De hastis.

Hasta est contus cum ferro, cuius diminutivum facit hastilia. Nomen autem haste ab usu sumpsit, unde et astutia. Contus ferrum non habet, sed tantum cuspide acuto. Unde Virgilius: Ferratasque trudes et acuto cuspide contos. Contus autem quasi conitus; est enim conus rotunditas. Trudes autem sunt cum lunato ferro, quas Greci aplustria dicunt, quibus aut vectes quod trudunt et detrudunt. Virgilius: Ferratasque trudes. Venabula dicta quasi venatui habilia, vel quia venientem excipiunt, quasi excipabula; exspectantque leones, irruunt ursos, sed tantum firma manu. Lancea est hasta amentum habens in medio. Dicta autem lancea quia aequali lance, id est aequali amento ponderata vibratur. Amentum vinculum est iaculorum hastilium, quod medius hastis aptatur et amentum quod media hasta religetur et iaculetur. Clava est qualis fuit Herculis, dicta quod sit clavis ferreis invicem religata; et est cubito semis facta in longitudine. Haec et cateia, quam Horatius caiam dicit. Est enim genus Gallici teli ex materia quam maxime lenta, quae iacta non quidem longe propter gravitatem evolat, sed quo pervenit vi nimia perfringit. Quod si ab artifice mittatur, rursus redit ad eum qui misit. Huius meminit Virgilius dicens: Teutonico ritu soliti torquere cateias. Unde et eas Hispani et Galli teutonos vocant. Falarica est telum ingens torno factum, habens ferrum cubitale et rotunditatem de plumbo in modum sphaerae in ipsa summitate. Dicitur et ignem habere infixum. Hoc autem telo pugnatur de turribus; quas dici falas manifestum est. Iuvenalis: Consules a falas delfinorumque columnas. A falis ergo dicta est falarica, sicut a muro muralis. Falaricam Lucanus dicit nervis mitti hostilibus, et quadam machina intenditur falarica nervus. Virgilius vero autem tantum manu falaricam iaculasse. Pila sunt arma iaculorum atque telorum, a torquendo vel emittendo vocata, de quibus Lucanus: Signa pares aquilas et pila minantia pilis. Cuius singulare pilum dicitur. Telum vocatur secundum Grecam ethimologiam ΑΠΟΤΟΥΤΗΛΟΘΕΝ, quod longe iaci potest. Quamquam abusive dicatur et gladium, ut est illud: Aut hic telum in dextera versat. Proprie autem telum a longitudine dictum, unde et missile dicimus quod longior sit quam minus. Cuspis hastile armatum a cuspide dictum, quasi figulta. Virgilius: et pastoralem prefixa cuspide myrtum. Proprie autem posterior pars haste est.

De sagittis.

Sagitta a sagaci ictu, id est veloci ictu vocata. Pennis enim fertur quasi avis, ut celeriter mors citatur ad hominem. Hanc primum Cretenses usi sunt. Quae pennatae dixerunt ideo adglutinant, ut leves sint et provolent sagittas. Spicula sunt sagitte vel lancee breves, a spicarum specie nuncupata. Scorpio est sagitta venenata arcu vel tormentis excussa, quae dum ad hominem pervenerit virus quo figitur infundit; unde et scorpio nomen accepit. Arcus sagittarum theca, a feriendo dicta iacula, sic et feretrum ubi defunctum deferunt; que ideo ethimologia commune habent, quia faretra mortem, feretrum mortuum portat.

De faretra.

Corytos proprie sunt arcuum theca, sic sagittarum faretra. Vagina appellata eo quod in ea mucro vel gladius bauletur. Teca ab eo quod aliud tegmen tegat, C littera posita. Alii quoque nomine theca vocari asserunt quod ibi reponatur aliquid, unde et bibliotheca repositio librorum dicitur. Dolones sunt vagine ligneae intra quas latet pugio sub baculi specie. Dolones dicti a dolo, quod fallant et decipiant ferro, cum speciem preferant ligni. Hos vulgus sermone Greco oxos vocant, id est acutos; unde et medici acutos morbos oxia vocant. Arcus vocatus eo quod arceat adversarium. Unde et arces dicuntur quibus arcentur hostes. Item arcus ob speciem quod sint curvati arcus.

De fundis.

Funda dicta eo quod ex ea fundantur lapides, id est emittantur. Balista genus tormenti ab emittendo iacula dicta. Bali enim Grece mittere dicitur. Torquetur enim vi nervorum et magna vi iacit aut hastas aut saxa. Unde et fundibalus qui fundit et emittit. Contra balistam testudo valet. Series enim fit armorum umbonibus invicem colligatis.

De ariete.

Aries nomen sortitus est eo quod cum impetu impingit muris, in modum arietum pugnantium. Valide enim ac nodose arboris caput ferro vestitur, eaque suspensa funibus multorum manu ad murum impellitur, deinde retrorsum ducta maiori impetu destinatur. Sicque crebris ictibus concussum murum latus cedere cavatumque irrumpit ac fenestram facit. Contra impulsum arietis remedium est saccum paleis plenum et in eum locum dimissus quo aries percutit. Laxo enim saccorum sinu iactus arietis illisus mollitur, dicta enim mollibus facili cedit. Plutei sunt crates corio crudo intexte, quae in opere faciundo hostibus obiciuntur. Musculus cuniculo similis fit, quo murus perfoditur; ex quo et nominatus quasi musculus.

De clipeo.

Clipeus est scutum maior, dictus ab eo quod clipeat, id est celet corpus periculisque subducat, ΑΠΟΤΟΥΚΑΛΥΠΤΕΙΝ. Oppositus enim sua defensione ab hastis et iaculis corpus munit. Clipeus autem peditum est, scutum equitum. Scutum appellatum eo quod a sectura iaculorum ictus, ut non telis resistat, clipeus autem fert. Umbo scuti pars media est, quasi umbilicus. Ancile vocatur scutum breve et rotundum. De quo Virgilius: Laeva ancile gerebat. Et ancile dictum ab ancisione, quod sit ab omni parte velut ancisum ac rotundum. Ovidius: Idque ancile vocant quod ab omni parte recisum, quaque notes oculis angulus omnis abest. Pelta scutum brevissimum in modum lune mediae, de quibus in libro Regum: Fecit rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo et trecentas peltas ex auro probato. Cetra scutum loreum sine ligno, quo utuntur Afri et Mauri, de quo poeta: Laevas cetra tegit. Parma levia arma, quasi parva, non clipeum. Dicitur autem et testudo scutorum conexio curvata in testudinis modum. Namque in armorum generibus milites et ab animalibus nomina sumunt, ut aries; et Salustius: in modum inquit testudinis militaris.

De loricis.

Lorica vocata eo quod loris careat. Solis enim circulis ferreis contexta est. Squama est lorica ferrea ex laminis ferreis aut ereis concathenata in modum squame piscis, et ipso splendore squamae et similitudine nuncupata. De ciliciis autem et polimite lorice texuntur. Cassis de lamina est, galea de corio. Nam galeros corium dicitur.

De galeis.

Cassidem autem a Tuscis nominatam. Illi enim galeam cassim vocant, credo a capite. Apex est quod in summa galea eminet, quod figitur crista, quam Greci conum vocant. Nam conus est curvata que in galea prominet, super quam criste sunt.

De foro.

Forus est exercendarum litium locus, a fando dictus, sive a Foroneo rege qui primus Grecis leges dedit. Qui locus et rostra vocatur, ab eo quod ex bello Punico captis navibus Cartaginensium rostra ablata sunt et in foro Romano prefixa, ut esset hic insigne victoriae. Constat autem forus causa, lege et iudice. Causa vocata a casu quod evenit; est enim materia et origo negotii, necdum discussionis examine facta. Quae dum proponitur causa est, dum discutitur iudicium est, dum finitur iustitia est. Vocatum est autem iudicium quasi iuris dictio, et iustitia quasi iuris status. Iudicium autem prius ingestio vocabatur. Unde et auctores iudiciorum et inpositores quaestores vel quaesitores vocantur. Negotium multa significat, modo actum rei alicuius cui contrarium est otium; modo actionem causae, quod est iurgium litis; et dictum negotium quasi nec otium. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur ut maiora lucrentur. Iurgium dictum quasi iuris garrium, eo quod hi qui causam dicunt iure disceptent. Lis a contentione limitis prius nomen sumpsit. De qua Virgilius: Limes erat positus litem ut discerneret agri. Causa autem aut argumento aut probatione constat. Argumentum numquam testibus, numquam tabulis dat probationem, sed sola investigatione invenit veritatem. Unde et dictum argumentum quasi argutum inventum. Probatio autem testibus et fide tabularum constat. Iudicium sex personae quaeruntur: iudex, accusator, reus et tres testes. Iudex dictus quasi ius dicens populo, sive quod iure disceptet. Iure autem disceptare est iuste iudicare. Non est autem iudex si non est in eo iustitia. Accusator autem vocatur quasi adcausator, quia ad causam vocat eum quem appellat. Reus a re quae petitur nuncupatus, quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur quamdiu in iudicio pro aliqua re petitur. Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super statum causae proferebantur. Nunc parte ablata nominis testes vocantur. Testis autem consideratur condicione, natura et vita. Condicione, si liber, non servus. Nam saepe servus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Natura, si vir, non femina. Nam varium et mutabile semper femina. Vita, si innocens et integer actu. Nam si vita bona defuerit, fide carebit. Non enim potest iustitia cum scelerato habere societatem. Duo sunt autem genera testium, aut videndo id quod viderunt, aut proferendo id quod audierunt. Duobus autem modis testes delinquunt, cum aut falsa promunt, aut vera silentio obtegunt.

De spectaculis.

Spectacula ut opinor generaliter nominantur voluptates quae non per semetipsa inquinant, sed per ea quae illic geruntur. Dicta autem spectacula eo quod hominibus publica ibi praebeatur inspectatio. Haec et ludicra nuncupata quia in ludis gerantur aut in scenis. Ludorum origo sic traditur. Lidios ex Asia transeuntes in Etruria consedisse duce Tyrreno, qui fratri suo cesserat regni contentione. In Etruria itaque inter ceteros ritus superstitionum suarum spectacula quoque religionis nomine instituerunt. Inde Romani accersitos artifices mutuati sunt, et inde ludi a Lidis sunt vocati. Varro autem dicit ludos a lusu vocatos, quod iuvenes per dies festos solebant ludi exultatione delectare populum. Unde et eum lusum iuvenum et diebus festis et templis et religionibus reputant. Nihil iam de causa vocabuli, dum rei causa idolatria sit. Unde et promiscue ludi Liberalia vocantur ob honorem Liberi patris. Ob hoc despicienda est originis macula, ne bonum existimes quod initium a malo accepit. Ludus autem aut gymnicus est, aut circensis, aut gladiatorius, aut scenicus.

De gimnico ludo.

Gimnicus ludus est velocitatis ac virium gloria, cuius locus gymnasium dicitur, ubi exercentur athletae et cursorum velocitas comprobatur. Sed et omnium artium exercitia gymnasia dicuntur. Antea enim in agone certantes cincti erant, ne nudarentur; post relaxo cingulo repente prostratus et exanimatus est quidam cursor. Quare ex consilio decretum est ab archonte Hippomene ut nudi deinceps exercerentur. Inde et gymnasium dictum, quod iuvenes nudi exerceantur in campo, ubi sola tantum verecundia operiuntur.

De generibus gimnicorum.

Genera gymnicorum quinque: id est saltus, cursus, iactus, virtus atque luctatio. Unde ferunt quendam regem suos filios adolescentes his quinque generibus de regno iussisse contendere.

De saltu.

Saltus dictus quasi exilire in altum. Est enim saltus alta exilire vel longius.

De cursu.

Cursus a velocitate crurum vocatus; est enim cursus celeritas pedum.

De iactu.

Iactus dictus a iaciendo. Unde et piscatorum rete iaculum dicitur. Huius artis usus est adiectos lapides procul ferire, hastas pondere librato iacere, sagittas arcu emittere.

De virtute.

Virtus est immensitas virium in labore et pondere corporis.

De luctatione.

Luctatio a laterum complexu vocata, quibus comminus certantes innituntur; qui Graeca appellatione athletae vocantur.

De palestra.

Locus autem luctationis palaestra dicitur. Palaestra autem ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ, id est a luctatione, vel ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΛΛΕΙΝ, id est a motu, nominata dicitur, scilicet quod in luctando cum medios arripiant fere contendant, idque apud Graecos palin vocatur. Quidam opinantur artem luctandi ursorum contemplatione monstratam. Namque inter ceteras feras eos solos et erigere contra se et subsidere celeriter et modo manibus complectantur, invicem complexi adligere sese more luctandi.

De agone.

Quae Latini certamina, Graeci agones vocant a frequentia qua celebrantur. Siquidem et omnem coetum atque conventum agona dici. Alii quod in circulis et quasi agoniis, id est sine angulo locis, exercerentur, nuncupatos agonas putant.

De generibus agonum.

Agonum genera fuisse immensitas virium, cursus celeritas, sagittandi peritia, standi patientia, ad cytharam quoque vel tibias incedendi gestus, de moribus quoque, de forma, de cantandi modulatione, terrestria quoque bella et navalia, pluviae perferendae quoque supplicio, disciplinam maximaque certamina.

De ludo circensi.

Ludi circenses sacrorum causa ac deorum gentilium celebrationibus instituti sunt. Unde et qui eos spectant daemonum cultibus inservire videntur. Nam res equestris antea simplex agebatur, et communis usus reatus non erat. Sed cum ad ludos coactus est, ad daemonum cultum translatus est. Itaque Castori et Polluci deputantur hi spiritus, quibus equos a Mercurio distributos historiae docent. Sed et Neptunus equestris ludi est, quem Graeci Hippion appellant. Sed et Marti et Iovi in ludis equi sunt consecrati et ipsi quadrigis praesunt. Circenses autem ludi ideo dicti sunt vel a circumeundo, quod ibi metae sunt, olim gladios ponebant, quos quadrigae circuibant; et inde dicti circenses ab ensibus circa quos currebant. Siquidem et in litore circa ripas fluminum currus agitantes gladios in ordine in ripae litore ponebant, et erat artis equum circa pericula torquere. Inde et circenses dicta putant quasi circuenses.

De circo.

Circus soli principaliter consecratur a paganis, cuius aedes medio spatio et effigies de fastigio aedis emicat, quod non putaverunt sub tecto consecrandum quem in aperto habent. Est autem circus omne illud spatium quod circuire equi solent. Hunc Romani putant dictum a circuitu equorum, eo quod ibi circum metas equi currant. Graeci vero a Circe solis filia, quae patri suo hoc genus certaminis instituerit, adserere nituntur, et ab ea circi appellationem argumentantur. Fuit autem magna et venefica et sacerdos daemonum, in cuius habitu et opere magicae artes et cultus idolatriae recognoscitur.

De ornamentis circi.

Ornamenta circi: ova, metae, obeliscus, carceres. Ova ob honorem Pollucis et Castoris adscribunt, qui illos ab ovo editos credendo de cygno Iovis non erubescunt. Fingunt autem circensia Romani ad causas mundi referri, et sub hac specie superstitiones vanitatis et artium quae appellatione ipse tenuit.

De metis.

Metas suas excusant, ut fines mundi designari volunt, ab eo quod aliquis cursus finis est, sive ad terminum orientis occidentisque solis cursusque siderum.

De obelisco.

Obeliscum Mesfres rex Aegypti primus erexisse fertur tali ex causa. Cum quodam tempore in multam molem in undatione Aegypti nocuisset, indignatus rex tamquam poenas a flumine exigeret, sagittas in undas misit. Nec multo post gravi invaletudine correptus lumen amisit. Qui post caecitatem visu recepto duos obeliscos sacravit soli. Obeliscus et sagitta dicitur, quod in medio circo ponatur, quia per medium mundi sol currit. Medio autem spatio ab utraque meta constituitur. Obelisci fastigium summitatemque caeli significat, cum sol ab utraque spatio medio horarum discrimine conscendit. Summo obelisco superpositum est quiddam auratum in modum flammae formatum, quia sol plurimum ipse caloris atque luminis in circo tantum emittit.

De carceribus.

Carceres quasi coercentes ... et ille carcer quia et in civitate quod ubi homines damnati atque inclusi; tam hic equi cohercentur ne exeant antequam signum emittant.

De auriga.

Sunt circi auriga et currus, equites vel pedites. Auriga proprie dictus quod currum agat et regat, sive quod feriat iunctos equos. Nam auriga ferit, ... ipse est et agitator, idem verberator, ab agendo dictus. Aurigae autem duobus coloribus, id est pro specie idolatriae vestiuntur. Nam prasinum terrae, venetum caelo et mari a paganis dicatur. Erictonius autem qui regnavit Athenis primum quattuor equos iunxisse fertur.

De quadrigis.

Sic Virgilio auctore est dicens: "Primus Erichthonius currus et quattuor ausus iungere equos, rapidisque rotis insistere victor." Fuit autem Minervae et Vulcani filius de caduca in terra libidine procreatus, portentum daemoniacum, immo diabolicum, qui primum Iunoni currum dedicavit. Talibus currus autem a cursu dictus, vel quia rotas habere videtur.

De curru.

Auctores quadrigarum ... videtur, unde et currum quasi cursum. Quadrigarum vero currus duplici olim temone erat perpetuoque, et quod omnibus equis in licentia. Iugo primi Clisthenes Sicyonii tum medios iugavit, eisque singulos ex utraque parte simplici vinculo vocabulo applicuit, quos Graeci seiraphoros, Latini funarios vocant, a genere vinculi quo primi alligabantur.

De equis quibus currunt.

Quadrigae et bigae et trigae et seiugae a numero equorum et iugo dictae. Ex his quadrigas soli, bigas lunae, trigas inferis, seiugas Iovi, desultores Lucifero et Hespero sacraverunt. Quadriga ideo soli iungitur, quia per quattuor tempora anni vertitur: vere, aestate, autumno et hieme. Bigas lunae, quia gemino cursu cum sole contendit, sive quia et nocte et die videtur; iungitur enim unum equum nigrum, alium candidum. Trigas diis inferis, quia hi per tres aetates homines ad se rapiunt, id est per infantiam, iuventutem atque senectam. Seiuga maximi currus Iovis est, quod maximum deorum suorum eum esse credunt. Ideo autem Iovis quadrigas currere dicunt, sive quia mundus iste circuli sui celeritate concurrit, sive propter solem, quia volubili ambitu rotatur. Sic ait enim: "Inde pater Phoebus radiis rota candida caelum."

De septem spatiis.

Septem spatia quadrigae currunt, referentes hoc ad cursum septem stellarum quibus mundum regi dicunt, sive ad cursum septem dierum, per circuitum quibus spatiis usque omnis consumatur. Porro equites singulares ideo currere dicunt

De equitibus.

Vetera, id est mediocriter, quia singulariter unusquisque cursum hic peragit atque insistit, alius alio tempore sequens alium, primo in via mortalitatis usque ad spatia metae mortis urgendo.

De desultoribus.

Desultores nominati quod olim pueri qui ad finem cursus venissent desiliebant et currebant, sive quod de equo in equum transiliendo magnificabantur a spectatoribus.

De peditibus.

Pedites autem inventi propterea pede currere, quia pedibus currit mortalitas; ob hoc a superiori parte currit ad inferiora, id est ab oriente ad occidentem, quia mortales oriuntur et occidunt. Nudi currunt, quia et homini in hoc seculo nudi relinquuntur. Rex ea spatia currunt, quia inter vitam et mortem nihil distat. Sed haec omnia propterea fingunt ut vanitates suas et sacrilegia excusare conentur.

De coloribus equorum.

Circa causas quoque elementorum idem gentiles et colores equorum iunxerunt. Roseos enim soli, id est igni, albos aeri, prasinos terrae, venetos mari assimulantes. Item roseos aestati currere voluerunt, quod ignei coloris sit, et tunc cuncta flavescant. Albos hiemi, quod sit glacialis, et frigoribus universa canescant. Veri prasinos viridi colore, quia tunc pampinis densatur. Item roseos currere Marti sacraverunt, quod Roma inde exorta, et quia vexilla Romanorum cocco decorantur, sive quod Mars gaudet sanguine. Albos zephyris et serenis tempestatibus, prasinos floris et terrae, venetos aquis vel aeri, quia caeruleo sunt colore. Luteos, id est croceos, igni et soli, purpureos Syri sacraverunt, quem arcu dicunt, quod is plurimos colores habeat. Sicque dum haec spectacula deorum cultibus atque elementis mundialibus profanantur, eosdem deos atque eadem elementa procul dubio colore cognoscuntur. Unde animadvertere debes, Christiane, quod circum numina immunda possideant. Quia proprius alienus erit tibi locus, quem plurimi Satanae spiritus occupaverint. Totum enim illum diabolus et angeli eius repleverunt.

De theatro.

Theatrum est quo scena includitur, semicirculi figuram habens, in quo stantes omnes inspiciunt. Cuius forma primum rotunda erat, sicut et amphitheatri; postea ex medio amphitheatro theatrum factum est. Theatrum autem ab spectaculo nominatum ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ, quod in eo populus stans desuper atque exspectans ... agat ludos contempletur. Idem vero theatrum idem et prostibulum, eo quod post ludos exactos meretrices ibi prostrarentur. Idem et lupanar vocatum ab eisdem meretricibus, quae propter vulgati corporis levitatem lupae nuncupantur. Nam lupae meretrices sunt a rapacitate, quod ad se rapiant miseros et apprehendant. Lupanaria autem a paganis constructa sunt, ut pudor miserarum infelicium ibi publicaretur, et ludibrio haberentur tam hi qui facerent quam qui paterentur.

De scena.

Scena autem erat locus infra theatrum in modum domus instructa cum pulpito, quod pulpitum orchestra vocabatur, ubi cantabant comici, tragici, atque saltabant histriones et mimi. Dicta autem scena Graeca appellatione, eo quod in speciem domus erat instructa. Unde et apud Hebraeos tabernaculorum dedicatio a similitudine domiciliorum appellabatur.

De orcistra.

Orcistra autem pulpitum erat scenae, ubi saltator agere posset, aut duo inter se disputare. Ibi enim poetae comoedi et tragoedi ad certamen conscendebant, hisque canentibus alii spectabant circumsedentes cum silentio.

De tragedis.

Officia scenica: tragoedi, comoedi, thymelici, histriones, mimi et saltatores. Tragoedi sunt qui antiqua gesta atque facinora sceleratorum regum luctuoso carmine spectante populo concinebant, et sic fiebat res.

De comedis.

Comoedi sunt qui privatorum hominum acta dictis aut gestu cantabant, atque stupra virginum et amores meretricum in suis fabulis exprimebant.

De themelicis.

Thymelici autem erant musici scenici, qui in organis et lyris et cytharis praecanebant. Et dicti thymelici, quod olim in orcistra stantes cantabant super pulpitum quod thymele vocabatur Graeca appellatione, et sic erant spectacula.

De histrionibus.

Histriones sunt qui muliebri indumento gestus impudicarum feminarum exprimebant. Hi autem saltando etiam historias et res gestas demonstrabant. Dicti autem histriones, sive quod ab Histria id genus sit adductum, sive quod perplexas historiis fabulas exprimerent, quasi historiones vel histeriones.

De mimis.

Mimi sunt dicti Graeca appellatione, quod rerum humanarum sint imitatores. Nam habebant suum auctorem, qui antequam mimum agerent fabulam pronuntiaret. Nam fabulae ita componebantur a poetis, ut aptissimae essent motui corporis.

De saltatoribus.

Saltatores autem nominatos Varro dicit ab Arcade Salio, quem Aeneas in Italiam secum adduxit, quique primo docuit Romanos adolescentes nobiles saltare. Sunt plane in artibus scenicis Liberi et Veneris.

De quo patrono agant.

Patrocinium quoque praestant, et praepositi sunt scenae de gestu et corporis fluxu. Nam in mollitie Libero et Veneri immolabant, illi per sexum, illi per fluxum dissoluti. Quae vero ibi vocibus et modis et organis et lyris transiguntur, Apollinem et Musas et Minervam et Mercurium patronos habent. Quod spectaculum, Christiane, odire debes, cuius odisti auctores.

De ludo gladiatorio.

Amphitheatrum locus spectaculi ubi pugnant gladiatores. Et inde ludum gladiatorium dictum, quod iuvenes in eo usum armorum discunt, et modo vicissim se aut gladiis aut pugnis certantes, non contra bestias incedentes, ubi non odio sed praemio illecti subeunt ferale certamen.

De amphitheatro.

Amphitheatrum dictum quod ex duobus theatris sit factum. Nam amphitheatrum rotundum est; theatrum vero ex medio amphitheatro est, semicirculi figuram habens.

De ludo equestri.

Genera gladiatorum plura, quorum primus ludus equestrium. Duo enim equites praecedentibus signis militaribus, unus a parte orientis, alter ab occidentis procedebant in equis albis cum aureis galeis minoribus et habilioribus armis, sicque atroci perseverantia pro virtute sua inibant pugnam dimicantes, quousque alter in alterius morte prosiliret, ut haberet quem caderet gloriam qui perimeret. Qui armatura pugnabant Martis duelli causa.

De retiariis.

Retiarius ab armaturae genere in gladiatorio ludo contra alterum pugnantem ferebat occulte rete, quod iaculum appellatur, ut adversarium cuspide insequentem operiret implicitumque viribus superaret. Quae armatura pugnabat Neptuno tridentis causa.

De secutoribus.

Secutor ab insequendo retiarium dictus. Gestabat enim cuspidem et massam plumbeam, quae adversarii iaculum impediret, ut antequam ille feriret, iste eum superaret. Haec armatura sacrata erat Vulcano, ignis enim atque aqua in se semper inimica; unde et cum retiario componebatur, quia ignis et aqua semper inter se inimica sunt.

De laqueariis.

Laqueariorum pugna erat fugientes in ludo homines iniecto laqueo impeditos consecutosque prosternere, amicti umbone pelliceo.

De velitibus.

Velitum pugna erat, ut utroque telo obiectarent. Erant enim eorum varia pugna et ex parte utriusque quattuor quae reliqui. Velites autem nuncupatos sive a velocitate sive a vilitate rusticorum, quae veles vocabatur.

De ferali certamine.

Feralium pugna erat, cum feras bestias iuvenes excipere pugnare ad usus earum ultro non crimine sed furore.

De horum exercitatione ludorum.

Haec quippe spectacula crudelitatis et inspectio vanitatum non solum hominum vitiis, sed et daemonum iussis instituta sunt. Proinde nihil esse debet Christiano cum circensi insania, cum impudicitia theatri, cum amphitheatri crudelitate, cum atrocitate arenae, cum luxuria ludi. Deum enim negat qui talia praesumit, fidei Christianae praevaricator effectus, qui denuo appetit quod in lavacro pridem renuntiavit, id est diabolo, pompis et operibus eius.

De alea.

Alea, id est lusus tabulae, inventa a Graecis in otio Troiani belli a quodam milite Alea nomine, a quo et ars nomen accepit.

De tabula.

Tabula luditur pyrgo, calculis tesserisque. Pyrgus dictus quod per eum tesserae purgantur, sive quod turris speciem habeat. Nam Graeci turrem pyrgum vocant.

De calculis.

Calculi vocati quod leves sint et rotundi. Unde et calculus dicitur lapis brevis, quia sine molestia sui brevitate calcatur. Alii calculi quod per vias ordinales eant, quasi per calles.

De tesseris.

Tesserae vocatae quia quadrae sunt ex omni parte. Has alii lepusculos vocant, eo quod exiliendo discurrunt. Olim autem tesserae iacula dicebantur a iaciendo.

De figuris aleae.

Quidam autem aleatores sibi videntur physiologice per allegoriam hanc artem exercere, et sub quadam rerum similitudine fingere. Nam tribus tesseris ludere perhibent propter tria tempora saeculi: praeterita, praesentia et futura, quia non stant sed decurrunt. Sed et ipsas vias senariis locis distinctas propter aetates hominum, ternariis lineis propter tempora argumentantur. Inde et tabulam ternis descriptam dicunt lineis vel paginis.

De vocabulis tesserarum.

Iactus quoque apud lusores veteres a numero vocabatur, ut unio, trio, quatrio, quinio, senio. Postea appellatio singulorum mutata est, et unionem canem, trionem suppum, quatrionem planum vocaverunt. Haec omnia digna sunt memoriae commendari.

De iactu tesserarum.

Iactus tesserarum pro apertis aleatoribus componuntur, ut afferat quod voluerit et in putando senionem quis in iactu bonum afferet; mittit autem canem, quia damnosus est, unum enim significat.

Calculi partim ordine moventur, partim vage. Ideo alios ordinarios, alios vagos appellant. At vero qui moveri omnino non possunt, incitos dicunt; unde et egentes homines incitos vocant, quibus ultra procedendi nulla restat facultas.

De interdictione aleae.

Hac arte fraus et mendacium atque periurium numquam abest; postremo et odium et damna rerum. Unde et aliquando propter haec scelera interdicta legibus et arbitrio iudicum fuit.

De pila.

Pila proprie dicitur quod sit pilis plena. Haec et sphaera a ferendo vel feriendo dicta. De quarum genere et pondere Dorcatius sic tradidit: Neu tu parce pilos vivaces condere cervi, uncia donec erit geminata superaddita libra. Genera species pilarum sunt trigonaria et arenata. Trigonaria est quae in tres ludunt. Arenata, quae in grege ducitur ex circulo astantium, expectantiumque emissa ultra iustum spatium pila excipere lusoque intercipere consueverit. Cubitale lusum appellant, cum duo comminus ex proximo ac bene coniunctis cubitis pilam feriunt. Sura dicitur dare quando pilam crure pulsatam ferienda collusoribus praebent.

INCP. LIB. XVIIII. DE NAVIB. ET ÆR. ÆB.

ARTIUM QUARUNDAM VOCABULA, quibus aliquid fabricatur vel instrumenta artificum vel quae ministerium exhibent, atque huiuscemodi aliquid deinceps ex parte notanda studui. Artifex generaliter vocatur quod artem faciat, sicut aurifex qui aurum facit. Facere enim pro facio antiqui dicebant. Nauclerus dominus navis est appellatus, ita quod navis in sorte eius sit. Cleros enim graece sors dicitur. Ceteri autem in navi in contributione sunt. Gubernio, qui et gubernator, quasi cohibinator, quod cohibeat prudentia sua hiberna, id est tempestates maris. Nauta a navi dictus per derivationem. Nautam autem per nauta poetae dicunt, sicut Mavors pro Mars. Nam nauta rectum est. Remex vocatur quod remum gerit. Sic autem remex quasi remiger dicitur. Epibata graeco nomine appellatur, qui latine dicitur supervenens; hic nihil habet negotii, sed naulo dato in alias terras transire disponit. Navem quidam perhibent dictam eo quod navum rectorem quaerat, id est peritum, sapientem, strenuum, qui gnare et gubernare noverit per maritima pericula et casus. Unde est illud Salomonis: Intellegens gubernacula possidebit. Lydii autem primum navem fabricaverunt, pelagique incerta petentes pervium mare usibus humanis fecerunt. Rates primum et antiquissimum navium genus, e rudibus tignis asseribusque consertum. Ad cuius similitudinem fabricatae naves ratiariae dicuntur. Nunc iam rates abusive naves; nam proprie rates sunt conexae invicem trabes. Trieris navis magna, quam graeci dureonem vocant, de qua in Esaia: Non transibit per eam trieris magna. Carpasia navis a Carpado insula notata, sicut a Rodo Rodoria, sicut ab Alexandria Alexandrina. Liburnae dictae a Liburnis. Naves enim sunt negotiatorum, de quibus Oratius: Ibis Liburnis inter alta navium. Rostratae naves vocatae ab eo quod in fronte rostra aerea habent propter scopulos, ne feriantur et collidantur. Longae naves sunt quas dromones vocamus, dictae eo quod longiores sint ceteris, cuius contrarium musculus, curtum navigium. Dromon autem a decurrendo dictus; cursum enim graeci dromum vocant. Sive a dromedis ΑΠΟ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ, id est lignis; unde et calones naviculae quae ligna militibus portant. Antiqui Romani celocem dicebant pro eo quod celeritate sui anchoris et instrumentis reliquis navium vehendis sint apti. Faselus est navigium quod nos corrupte baselum dicimus. De quo Virgilius: Pictisque phaselis. Scapha, quae et cata scopos, navigium quod latine speculatorium dicitur. Scophos enim graece, latine intendere dicitur. Barca est quae cuncta navis commercia ad litus portat. Hanc navis in pelago propter nimias undas suo suscipit gremio. Ubi autem appropinquaverit portum, reddit vicem barca navi quam accepit in pelago. Paro navigium piraticum aptum, et ex his ita vocatum. Unde Cicero: Tecum fluctigero tradit mandatque paroni; et alibi: Parvum ad litus ludit celeribus. Mioparo quasi minimus paro. Est enim scapha ex vimine facta, quae contecta crudo corio genus navigii praebet, qualibus utuntur Germanorum piratae in oceani litoribus vel paludibus ob agilitatem. De qualibus historia: Gens, inquit, Saxonum mioparonibus non viribus nituntur, fugae potius quam bello parati. Celones, quas graeci celocas vocant, id est veloces biremes vel triremes agiles ad ministerium classis aptae. Unde Lucilius: Cuncta carina pergit cana celonis. Biremes autem naves sunt habentes remorum ordines geminos. Triremes et quadriremes trium et quattuor ordinum, sic et penteres et exeres, quae velis simul et remis aguntur. Hippogogi, in quibus equi transvehi solitum est. Ponto navigium fluminale tardum et grave, quod non nisi remigio progredi potest. Hic et traiectus, id est exercitus. Est enim latum et transvehendo dicitur exercitus. Cumba navicula brevis, quae alia appellatione dicitur et cymba et caupulus, sicut et lintris, idem et carabus, quibus in paludibus utuntur. Carabus parva scapha ex vimine facta, quae contecta crudo corio genus navigii praebet. Portemia navicula Syriatici generis lata et sine carina, a portando dicta; utuntur his in Pannonia. Trabariae amnicae naves, quae ex singulis trabibus cavantur, quae alio nomine litorariae dicuntur. Hae et caudicae, ex uno ligno cavato factae, et in caudice quia a quattuor usque ad decem homines capiunt.

De partibus navium et armamentis earum.

Puppis posterior pars navis est, quasi post; prora anterior, quasi prior. Cymba locus in navi quo aquis incumbat. Carina a currendo dicta, quasi currina. Fori navium latera concava, a ferendo onere dicta, sive tabulata navium quae sternuntur; dicta ab eo quod in eis incessu ferantur vel foris emineant. De quibus Virgilius: Laxatque foros. Columbaria in summis lateribus navium loca concava per quae eminent remi; dicta, credo, quod sint similia latebris columbarum in quibus nidificant. Agea viae in navi per quas ad remiges hortator accedit. De quo Ennius: Multa foro ponet, et agea longa repletur. Transtra sunt tabulae ubi sedent remiges, quod in transverso sunt ducta, quae Virgilius iuga appellat. Remi a removendo et decutiendo fluctibus dicti, sicut tonsores a tondendo et decutiendo capillis. Palmula est extrema latitudo remi, a palma dicta, quod mare impellitur. Antemnae autem dictae quod ante sint positae; praefluere enim est antemnis. Cornua extremae partes antemnarum sunt dictae propter situm. Malus est arbor navis qua vela sustinentur. Malus autem dicitur quia habet instar mali in summitate, vel quia quibusdam malleolis ligneis cingitur, quorum volubilitate vela facilius elevantur. Modius est cui arbor insistit, ob similitudinem mensurae vasis dictus. Carcesia sunt in cacumine arboris trochleae, quasi F littera, per quam funes trahuntur. Ennius sic ait: Lucida cum fluentia alta carcesia mali. Trochleae autem vocatae quod rotulos habeant; trocos enim graece rota dicitur. Parastrotae stipites sunt pares stantes, cuius arbor sustinetur catomatu deligatum parastate iuncto. Clavus est quo regitur gubernaculum. De quo Ennius: Ut clavum rectum teneam navemque guberne. Porticulus malleus in manu portatus, quo modo signumque dat remigantibus. De quo Plautus: Ad loquendum atque tacendum tute habes porticulum. A portando quod porticulus. Consilla uncinum ferreum vel ligneum, ad quem in litore defixum funes navium illigantur. De quibus Ennius: Consillas rapiunt, configunt litore aduncas. Anchora dens ferreus, ex graeca ethimologia nominatus, vel quod hominis manum comprehendat vel scopulos vel arenas. Manus enim graece ΚΥΡΑ dicitur; apud Hebraeos autem aspirationem non habet. Nam ancora dicitur, unde apud maiores sine aspiratione proferebatur. Palangae sunt machinae quibus naves deducuntur et subducuntur in portum. Pons scala navium.

De velis.

Vela graeci armena dicunt, propterea quod aere moventur. Apud latinos autem vela a volatu dicta, unde est illud: velorum pandimus alas. Genera velorum: acation velum maximum et in media nave constitutum. Epidromos secundo amplitudinis est, ad puppem datum. Dolon minimum velum et ad proram defixum. Artemo dirigendae potius navis causa commendatum quam celeritatis. Siparum genus veli unum pedem habens, quo iuvari navigia solent in navigatione quotiens vis venti languescit. De quo Lucanus: Summaque pandens sipara velorum perituras colligit auras. Quod ex separatione existimant nominatum. Pes extremus angulus veli, quem sicut nautae locant.

De funibus.

Funes dicti quod antea in usum luminis fuerint circumdati cera, unde et funalia. Restes, seu quod rates contineant, seu quod his rates tendantur. Rudentes sunt funes navium, ex nimio stridore dicti. Spirae funes quibus in tempestatibus utuntur, quas nautae suo more curculias vocant. Spirae autem a sparto vocatae. Propes funis quo pes veli alligatur, quasi propedes. De quo Turpilius: Quasi cum ventus fert navem in mari secatis, si quis propedem misit sive veli ministrum. Tormentum funis in navibus longus, qui a prora ad puppim extenditur, quo magis constringantur. Tormina autem a torquendo dicta. Rostes funesque. Safon funis in prora positus; de quo Cicero: Venio e sui inde plano pede usque ad saphonem. Opisfora funes qui cornibus antemnae dextra sinistraque tenduntur retroversum. Prosnesium funis quo navis in litore religatur ad palum. Mitra funis quo navis media vincitur. Anquina qua ad malum antemna constringitur. De qua Cinna: Atque anquina regat stabilis fortissima cursum. Remulcum funis quo deligata navis trahitur vice remi. De quo Valgius: Hic inania longo succedens prora remulco laetatur vagas pistris in hospitiis. Struppi vincula lorea vel lino facta, quibus remi ad scalmos alligantur. De quibus Livius: Cumque remos iussi religare struppis. Catapirates linea cum massa plumbea qua maris altitudo temptatur. Lucilius: Hanc catapiratem puer eodem deferet, unum plumbi pauxillum rudis linea atque mataxa.

De retibus.

Retia vocata sive a retinendis piscibus, sive a restibus quibus tenduntur. Maius autem rete implagium dicitur a plagis. Nam proprie plagas dici funes illos quibus retia tenduntur circa ima et summa. Funda genus est piscatorii retis, dicta ab eo quod in fundum mittatur; idem et a iactando iaculum dicitur. Plautus: Probus quibus antea iaculator erat. Tragum genus retis ab eo quod trahitur nuncupatum; ipsa est et verriculum. Verro enim trahere est. Nassa est genus venatoriae retis quod capiat; hinc est quod et incassum dicimus, id est sine causa, quasi sine cassibus, sine quibus venatio inanis est. Conopeum rete quo culices excluduntur in modum tentorii, quo magis Alexandrini utuntur, quia ibi ex Nilo culices copiosi nascuntur; unde et conopeum dicitur. Nam conopea Aegypti est, sive canopea a Canopo flumine Aegypti.

De fornacibus.

Faber a faciendo ferro impositum nomen habet. Hinc derivatum est nomen ad alias artium materias, fabros vel fabricas dicere, sed cum adiectione, ut faber lignarius et reliqua, propter operis sui dignitatem. In fornace autem fabrorum gentiles Vulcanum auctorem dicunt, figuraliter per Vulcanum ignem significantes, sine quo nullum metalli genus fundi extendique potest. Nihil est enim paene quod igne non efficiatur. Alibi enim vitrum, alibi argentum, alibi plumbum, alibi minium, alibi pigmenta, alibi medicamenta efficit. Igne lapides in aes solvuntur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne aurum perficitur, igne cremato lapide caementa et parietes ligantur. Lapides nigros ignis coquendo candificat, ligna candida urendo obfuscat, carbones ex pruna fulgida nigros facit, de lignis duris fragiles, de putribilibus inputribiles reddit. Solvit stricta, soluta restringit, dura mollit, mollia dura reddit. Habet et medicaminis usum. Nam saepe uri possunt pestilentiae quaeque, quae obscuratione solis contrahuntur, auxiliari certum. Inopes quique aliud gignunt primis ignibus, aliud secundis, aliud tertiis. Habet quoque et aliam in se diversitatem ignis. Nam alius est qui usui humano, alius qui in iudicio apparet divino, sive qui de caelo fulmine astringit, sive qui de terra per vertices montium eructuat. Ignis dictus quod nihil gigni potest ex eo. Est enim inviolabile elementum, absumens cuncta quae rapit. Fabrica duabus rebus constat: veritas et flamma. Flamma vero proprie fornacis est, dicta quod flatu follium excitetur. Fornax vero ab igne vocitata; fos enim ignis est. Caminus fornax graecum est, ductum a caumate. Favilla est deserta igne scintilla. Pruna est quamdiu ardet; cum autem extincta fuerit, carbo nominatur. Pruna a perurendo dicta est; carbo vero quod flamma caret, quem dum inusse creditur, maioris fit virtutis. Nam in multis fortiori luce calescit, cui tanta est et sine igne firmitas, ut nullo humore corrumpatur, nulla vetustate vincatur. Exanctus enim tam incorruptibiliter durat, ut eius limites figentes infossis terra substernant, et lapides desuper figant, ut cuivis litigatori post quantalibet saecula fixoque lapide limitem cognoscant.

De instrumentis fabrorum.

Incus est in quo ferrum tunditur, a cedendo dicta, eo quod illic aliquid cudamus, id est feriendo producimus. Cudere enim caedere et ferire est. Veteres autem non incudem vocabant, sed incudem eo quod in ea metallum tunditur, licet et tendatur. Unde et cudis malleus a tundendo, id est tendendo, dictus. Malleus vocatus quia dum aliquid calet et molle est, caedit et producit. Marcus malleus maior, et dictus marcus quod maior sit ad caedendum et fortior. Marcelli mediocres; marculus malleus pusillus. Unde Lucilius: Et velut in fabrica ferventi cum marculus ferrum multis magnis ictibus tundit. Forcipes quasi ferricipes, eo quod ferrum candens capiant; ancinique, sive quod ab his aliquid formum capiunt et teneant, quasi formicipes. Nam formum est calidum, unde et ferventia; unde et formosos dicimus, quod calor sanguinis ex rubore pulchritudinem creat. Lima dicta eo quod lene faciat; nam limum lene est. Caelum est unde operantur argentarii. Ab eo et caelata vasa dicuntur, eo quod per caelaturas artificum sint.

De fabricis parietum.

In fabricis parietum atque tectorum graeci inventorem Daedalum asserunt. Iste enim primum didicisse fabricam a Minerva dicitur. Fabros autem sive artifices graeci tectonas vocant, id est instructores. Architecti autem caementarii sunt, qui disponunt in fundamentis. Unde et Apostolus de semetipso: Quasi sapiens, inquit, architectus fundamentum posui. Machiones dicti a machinis quibus insistunt propter altitudinem parietum vel turrium.

De dispositione aedificiorum.

Partes sunt tres: dispositio, constructio, venustas. Dispositio est areae vel soli et fundamentorum vel angulorum seu laterum ordinatio sive descriptio.

De constructione.

Constructio est laterum et altitudinis aedificatio. Constructio autem vel instructio vocata eo quod struat et cohaerere faciat, ut lapides luto et ligna et lapides invicem sunt. Nam et intinctio ferri in aqua constructio est; nam nisi ferrum candens tinguatur, stringi et cohaerere non potest ferrum. Item constructio a multitudine lapidum et lignorum dicta, unde et strues. Aliud est enim aedificatio, aliud instauratio. Nam aedificatio nova constructio est; instauratio vero quod reparatur ad instar prioris. Nam instar veteres pro similitudine ponebant, inde et instaurare dicebant. Constat autem constructio fundamento, lapidibus, calce, arena et lignis. Fundamentum dictum quod fundus sit aedificii. Caementum a caedendo dictum, quod crasso lapide fungatur. Lapides instructionis apti: albus, tiburtinus, columbinus, fluviatilis, spongia, rubrus et reliqua. Albus lapis alius durus, alius mollis. Mollis dentata serra secatur; tractabilis in opere est, ita ut in eo quasi in ligno litteras scribant. Tyburtinum a loco Italiae dictum, qui dum sit ad fabricam fortis, vapore tamen dissilit. Tofus in aedificiis inutilis est propter mortalitatem et mollitiam. Exeduntur et alterius maris fricatur et verberatur imbribus. Arenatus lapis concretus arenis maris; hic et bibulus dicitur, servat enim humorem acceptum; idem et impetica. Gadinanus ab insula vocatum, non plurimum excidetur. Niger sub albidis cum punctis nigris, durus atque fortissimus. Condenteus condensus lapillisque et arenis, asperrimus et intus dum fistulosus. Columbinus a colore avis nuncupatus; natura vero gypso et mollitie similis. Molaris in parietibus utilis, qui est quidam pinguior natura, et durus atque asper, ex quo et molae. Huius quattuor genera: albus, niger, permixtus ac fistulosus. Spongia lapis creatur ex aqua, levis et fistulosus et cavis aptus. Silex lapis durus, eo quod ex eo ignis exsiliat. Est et genere nigri silices optimi, quos eadem in locis et rubentes. Albi silices nec ulla vetustate corrupti, idem et in monumentis sculpti et incorrupti permanent, quos nec ignis nocet. Nam ex his et formae fiunt in quibus aera funduntur. Viridis silex vehementer igni ipse resistens, sed nusquam copiosus; et ubi invenitur, lapis non saxum est. Pallidior in caemento raro utilis. Globosus contra iniurias fortis, et in structura infidus nisi fuerit multa suffrenatione devinctus. Fluviatilis silex semper velut madens est; hic exsiliendum et aestate oportet, nec ante triennium inserere. In structuris domorum fictilium opera, ad parietes et fundamenta coctilibus laterculis, ad tecta imbricibus tegulisque aptantur. Tegulae vocatae quod tegant aedes, et imbrices quod accipiant imbres. Tegula autem primitus non, cum diminutive tegillum. Laterculi vero vocati quod lati formentur, circumacti undique quattuor tabulis. Lateres autem crudi sunt, quia et ipsi inde nominati quod lati ligneis formis efficiuntur, quorum crates dicuntur in quibus limum paludes laterculos crudos portare solent. Sunt enim conexiones cannarum dictae ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΕΙΝ, id est quod se invicem teneant. Limus autem vocatum quidam per antiphrasin putant, quod non sit mundum. Nam omne lutum immundum est. Calx viva dicta quia dum sit tactu frigida, intus occultum ignem continet. Unde et perfusa aqua statim latens ignis erumpit. Natura eius mira, alias fuit postquam arserit aquis incendit, quibus solet ignis extingui. Oleo exstinguitur, quo solet ignis accendi. Usus eius in structuris fabricae necessarius. Nam lapis lapidi non potest adhaerere fortius nisi calce coniunctus. Gypsum cognatum calci est, et graecum nomen. Plura eius genera; omnium autem optimum lapidis specularis. Est enim signis aedificiorum et coronis gratissimum. Arena ab ariditate dicta, non ab adhaerendo in fabricis, ut quidam volunt. Huius probatio si manu impressa stridet; aut si in veste candida sparsa nihil sordium relinquit.

Columne pro longitudine et rotunditate vocate, in quibus totius fabrice pondus erigitur. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis tertia pars latitudinum. Genera rotundarum quattuor: dorice, ionice, tuscanice, corinthie, mensura crassitudinis et altitudinis inter se distantes. Quintum genus est earum que vocantur attice, quaternis angulis sunt aut amplius paribus laterum intervallis. Bases fulture sunt columnarum, que a fundamento consurgunt et super posite fabrice sustinent pondus. Bases autem non petre est, sed fortissime syro sermone. Capitolia dicta quod sint columnarum capita, quasi super collum caput. Epistylia sunt que super capitella columnarum ponuntur, et est grecum. Pavimenta originem operis a grecis habent. Vocata autem pavimenta eo quod paviantur, id est cedantur; unde et pavor, quia cedit cor. Ostracus est pavimentum testaceum eo quod fractis testis calce admixto feriatur; testa enim greci ostra dicunt. Rudus enim artifices appellant lapides contusos et calce admixtos, quos in pavimentis facientes super fundunt, unde et ruderata dicuntur. Canalis ab eo quod cava sit in modum canne; sane canalem melius genere feminino quam masculino proferunt. Fistule aquarum sunt dicte quod aquas fundant et mittant. Nam fistolon grece missio est. Forme earum pro magnitudine aque et capacitate fiunt, per quas aque per certos modulos dividuntur; est quippe uncia et quarta, digiti quadrati, digiti rotundi, et cetera innumeraque cause. Hucusque partes constructionis, sequitur de venustate edificiorum.

De venustate edificiorum.

Venustas est quicquid illud ornamenti et decoris causa edificiis additur, ut tectorum auro distincta laquearia et pretiosi marmoris crustae et colorum picture.

De laquearis.

Laquearia sunt que cameram subtegunt et ornant, que et lacunaria dicuntur, quod lacus quosdam quadratos vel rotundos ligno vel gypso vel coloribus habeant pictos cum signis intermicantibus. Principaliter autem lacus dicitur ut lucus, resultantque ex eo lacus, cuius diminutivo lacunar facit, ut locatum. Neque aureum mea renidet in domo lacunar. Item sicut alia diminutio lacunarium per antistichon laquearium facit.

De crustis marmoreis.

Crustae tabule sunt marmoris, unde et marmorati parietes crustati dicuntur. Quis autem marmora secandi in crustis excogitaverit, non constat. Fiunt autem arena et ferro, serraque in pretenui linea premente arenas tractuque ipso secante. Sed crassior arena plus erodit marmoris. Nam tenuis fabricis et politis acomodata est.

De lithostrotis.

Lithostrota sunt elaborata arte picture parvulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores. Tesselli autem a tesseris nominati, id est quadratis lapillis per diminutionem; greco tesseron quod est quadratum atque politum.

De plastis.

Plastice est parietum ex gypso effigies signaque exprimere, pingique coloribus. Plastice autem dicitur grece quod latine est fingere terra vel gypso similitudines. Nam et impressa argilla formam aliquam facere plastis est, unde et protoplastus est dictus homo, quia ex limo primum est conditus.

De pictura.

Pictura autem est ymago exprimens speciem rei alicuius, que dum visa fuerit ad recordationem mentem reducit. Pictura autem quasi fictura; est enim ymago ficta, non veritas. Hinc et fucata, id est quodam colore illita, nichil fidei et veritatis habentia. Unde et sunt quedam picture que corpora veritatis studio coloris excedunt et fidem dum augere contendunt ad mendacium perducunt, sicut qui cymeram tricipitem pingunt, vel Scillam hominem sursum, caninis autem capitibus cinctam deorsum. Picturam autem egyptii excogitaverunt primum umbra hominis lineis circumducta. Itaque initio talis, secunda singulis coloribus, postea diversis; sicque paulatim sese ars ipsa distinxit, et invenit lumen atque umbras differentiasque colorum. Unde et nunc pictores prius umbras quasdam et lineas future ymaginis ducunt, deinde coloribus complent, tenentes ordinem invente artis.

De coloribus.

Colores autem dicti quod calore ignis vel sole perficiuntur, sive quod initio colabantur, ut summe subtilitatis existerent. Colores autem aut nascuntur aut fiunt. Nascuntur, ut sinopis, rubrica, paretonium, melinum, eretria, auripigmentum. Ceteri finguntur aut arte aut permixtione. Sinopis inventa primum in ponto est, unde et nomen a Sinope urbe accepit. Species eius tres: rubra et minus rubens, et inter has media. Rubrica vocata quod sit rubro et sanguineo proxima. Hec pluribus locis gignitur, sed optima in ponto, unde et pontica dicitur. Syricum rubri coloris pigmentum, ex quo et librorum capita scribuntur. Ipsum idem et feniceum appellatum, ita eo quod in Syria colligatur in litoribus rubri maris, ubi Fenices habitant. Aliud est autem sericum, aliud syricum. Nam sericum lana est quam Seres mittunt; syricum vero pigmentum quod Syri Fenices in rubri maris litoribus colligunt. Est autem et inter facticios; nam sepe fit aut sinopide aut sandice mixtus. Minium primi greci in Effesiorum solo invenisse tradunt, cuius pigmenti Hyspania ceteris regionibus plus habundat. Unde et nomen proprio flumine dedit. Huius distillatio argentum liquidum gignit. Minion autem hi quidam dicit esse cinnabarin. Cinnabarin a dracone et barro, id est elefanto, cognominatum. Aiunt enim draconum esse sanguinem dum implicant elefantos; ruunt enim belue et dracones obruunt, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum quicquid solum tinxerit. Est autem pulvis coloris rubri. Prasin, id est creta viridis, et sunt in aliquibus terris promiscue genera eius, optima autem in Libia circa Cyrenensi. Crysocolla colore prasina est, dicta quod vena eius habere aurum tradatur. Hec et in Armenia nascitur, sed ex Macedonia probabilis venit. Foditur enim ex metallis eris, cum inventio argenti atque indicium prodit. Nam venae eius cum his habent natae societates. Cypria ab insula Cypro, ubi plurima reperitur. Sandarica in insula rubri maris Topazi nascitur, colore cinnabari, colore sulfureo. Invenitur autem in aureis et argenteis metallis; melior quo magis rufa quoque magis redolens virus. Quoque et cerussa si torreatur in fornace sandaricum facit, unde et color est flammeus. Quod si torreatur equa parte rubrica admixta, sandicem reddit. Arsenicum quod latini ob colorem auripigmentum vocant, colligitur in ponto ex materia auraria, ubi et sandarica optima est; quod in aureum colorem transit purum et fissile, gracili venarum discursu; quod vero pallidum aut sandarice simile est, deterius indicatur. Est et tertium genus squamosum, quo miscetur auri color, in se tamen ut sandarice, sed acrior. Ocra et ipsa in insula rubri maris Topazion nascitur; ubi et sandarica fit, quod et ocra ex usta rubrica in ollis novis luto circumlitis, quo quanto magis in camino arserit, tanto melior fit. Veneticum ceruleum tempore primum Alexandria repertum. In Italia ex arene pulvere et nitri flore idem faciunt; sed si cyprium in fornace adustum huic permixtioni addis, nestoriani similitudo erit. Purpurissum ex creta argentaria cum purpuris pariter tinguntur, bibitque eum colorem celeriter lanis precipuum est; non aliud quod adhuc vaso rudibus medicamentis inebriatur; proximum est egesto eo addita creta in eidem, et quotiens id factum est elevatur bonitas pretiosissime purpure, causa est quod in scenio maxime inficitur rubeaque. Indicum in India invenitur calamis spuma adherente limo. Est autem coloris cyanei mixturam purpure ceruleique mirabilem reddens. Est alium genus in purpurariis officinis spuma innatans cortinis, quam infectores detrahentes siccant. Atramentum dictum quod sit atrum, cuius species et picture et cottidiano usui necessaria est. Iste inter facticios est. Fit enim ex fuligine pluribus modis, super ardentes tedas resina adiecta, locusculo edificata quae fumum retineat. Hinc pictores cum aqua admiscent glutinum, ut illustri resplendeat. Ad festinationem autem operis et sarmentorum veterum carbones cum glutine triti in tectoriis parietibus atramenti speciem reddunt. Sunt et qui vini fecem siccatam excoquunt, affirmantque si ex bono vino fex fuerit, indici speciem id atramentum prebere. Sed et sarmentum vitis nigre vino optimo tinctum per ea que siccitate caruerit, si excuras et conteras adiecto glutine nitore indici reddet. Ustaque pluma necessaria est, nullo negotio paratur. Nam si ad glebam silicis bene igne excoquas et aceto acerrimo superfuso extinguas madefactas, fungia colore purpuram reddit; item in ceteris usta erit. Omne autem atramentum sole perficitur. Omnes colores calcis admixtione corrumpuntur. Melinum dictum quod eius metalli ferax sit insula ex cicladibus, insula Melos nomine. Est enim candidum, nec utuntur eo pictores propter nimiam pinguedinem. Anulare quod vocant candidum est, quo muliebres picture illuminantur. Fit et ipsum ex creta admixtis vitreis gemmis. Cerussa fit hoc modo. In vase enim aceto acerrimo impleto sarmenta amminea in eodem vasculo collocabis, ac super sarmenta plumbi tabulas tenuissimas pones; deinde vas diligentissime claudes et linies, ne aliquid inspiraminis exeat. Post dies autem XXX vas aperies, et ex distillatione tabularum in vaca cerussam invenies. Quod ablatum et arefactum teritur atque tum aceto admixto in pastillis dividitur et in sole siccatur. Hac observantia si laminas ereas sarmentis supponas, eruginem creant calcantum.

De instrumentis edificiorum.

Instructuram autem parietum ad normam fieri et ad perpendiculum respondere oportet. Norma dicta greco vocabulo, extra quam nichil rectum fieri potest. Conponitur autem tribus regulis, ita ut due sint binum pedum, tertia habeat pedes duos uncias X, quas equali crassitudine politas extremis cacuminibus subiungit, ut formam trigoni faciant; id erit norma. Regula dicta quod sit recta quasi rectula, et impedimentum non habeat. Perpendiculum est quod semper appenditur. Denique in fabrica non omnia ad perpendiculum et ad regulam fiant, necesse est cuncta vitiosa instruantur, ut aliqua parva sint, aliqua eminentia, prona in nulla, alia supina; et propterea subito ruunt constructa. Linea a genere suo appellata, quia ex lino fit. Trulle nomen factum eo quod trudit et detrudit, id est includit calce vel luto lapides. Marcellus machina. Scale a scandendo, id est ascendendo, vocate. Hec erectis parietibus. Scale autem dicuntur tantum pluraliter, sicut et plures quasi numero tantum pluralis est, non ut littere que epistolam significant; vel sic scope vel cetera alia.

De lignariis.

Lignarius generaliter ligni opifex appellatur. Carpentarius specialiter, non est carpentum tantum facit. Sic navicularius, quia tantum navium est fabricator et artifex. Sarcitector dictus quod ex multis hinc et inde coniunctis tabulis unum tecti sarciat corpus. Idem et tignarius, quia tectoria lignis induit. Lignum vocatum Greca ethimologia, quia inmissum in lumen convertatur et in flamma; unde et lucinium dicitur quod lumen det. Materia dicta de ligno quod ex ea aliquid efficiatur, vel si ad trabem referas vel ad statum materia erit. Ad aliquid enim materia semper accipienda est. Sic demum materiam rei esse dicimus, quam inde aliquid sit factum; et materia quasi mater rei dicta. Trabes vocate quod in transversum posite utrosque parietes coniungant. Aliud autem sunt tigna, aliud trabes. Tigna enim iuncta trabes faciunt; trabes autem sunt cum sunt dolate. Tholus proprie sunt velum scuti breve quod in medio est, in quo trabes coeunt. Copule vocate quod copulent et se luctantes quodam modo se teneant, more luctantium agentes. Asseres ab asse dicti, quia soli ponuntur neque coniuncti. Scindule eo quod scindantur, id est dividantur. Cingri et clavi sunt quibus lignum ligno adheret. Clavi autem dicti quasi calibi, quia ex calibe fiunt, id est ferro. Calibs autem ferrum est. Tabule autem a veteribus tegule vocabantur, a tegendo scilicet, unde et regule. Commissura dicitur tabularum coniunctio. Secta autem dicta a sequendo ea que secet. Nam secari imitari, secare idem et sequi est. Serre autem nomen de sono factum est, id est a stridore. Serre autem usum prodicunt quidam adolescentem invenisse, quem puerum Dedalus frater matris sue studiis perdocendum acceperat; cui pueri tantum ingenium fuit, ut dum materie dividende compendium quereret, spinam piscis imitatus et ferri laminam exasperans dentium mordacitate armavit; quam serram artifices nuncupant. Pro cuius artis inventione Dedalus magister eius invidie livore permotus, precipitato puero ex arce deiecit. Dehinc exulatur Creta abiit, ibique aliquamdiu fuit, et ut fertur ex Creta pennis volavit et in Siciliam venit. Circinus dictus quod vergendo efficiat circulum. Huius modi duplicata linea fit, que simplex per latitudinem extensa fuerit. Punctum autem medio circini centrum greci dicunt, in cuius medium circa coniunguntur. Secures vocate eo quod ea arbores succidantur, quasi succuris. Item securis quasi semicuris. Ex una enim parte acuta est, ex altera sufforia. Hec apud veteres pinna vocabatur, utraque vero bipennis, quasi duas pennas. Pinnum autem antiqui acutum dicebant, unde et acuti pinne, quia acute, et cetera nomina que reservavit antiquitatem, quia veteres pinnas dicebant non pennas. Hec et dolabra quod habeat duo labra; nam securis simplex est. Dextralis dextre habilis est. Ascia ab astulis dicta, quas a ligno eximit. Cuius diminutivum est asciola. Est autem manubrio brevi, ex adversa parte referens vel simplicem malleum, aut cavatum, aut bicorne rostrum. Scalprum dictum quod scalpat et foraminibus sit aptum, quasi scalforum; cuius diminutivum scalpellum. Terebra vocata a verme ligni quod nuncupatur terebra, quem greci teredona vocant. Hic dicta terebra quod vorando terendo forat, quasi terefora vel quasi transforans. Taratrum quasi teratrum. Scofina dicta quod herendo scobem faciat, quibus haec cernitur.

Minervam quidam gentiles multarum ingeniis predicant.

De lanificii inventione.

Hanc enim primam lanificii usum monstrasse, hanc et telam ordisse et colorasse lanas perhibent. Olive quoque dicunt hanc inventricem et fabrice multarumque artium repertricem. Ideoque illi vulgo opifices supplicant, sed hec apud gentiles. Nomen enim Minerva istam artium principem esse, sed quia sapientia in capite esse dicitur hominis, et Minerva de capite Iovis nata fingitur, hoc est ingenium. Ideoque sensus sapientie que invenit omnia in capite est. Ideoque Minerva dea artium dicitur, quia nichil excellentius est ingenio quo reguntur omnia.

Octo sunt in lege genera sacerdotalium vestimentorum.

De veste sacerdotali in lege.

Poderis est sacerdotalis linea corpori astricta et usque ad pedes descendens, unde et nuncupata; quam vulgo camisiam vocant. Abanet cingulum sacerdotale rotundum polimita arte ex cocco, purpura iacinctoque contextum, ita ut flores atque gemme in eo esse viderentur distincte. Pilleum est ex bysso rotundum quasi spera media caput tegens sacerdotale et occipitio vitta constrictum. Hoc greci et nos tyaram et galeram vocant. Machil quod est tunica talaris tota iacinctina, habens LXXII tintinnabula totidemque intermixta ac dependentia punica mala. Ephod quod interpretatur superindumentum. Erat enim pallium superhumerale ex IIII coloribus et auro contextum, habens in utroque humero lapides duos smaragdinos auro conclusos, in quibus sculpta erant nomina patriarcharum. Logium quod latine dicitur rationale, pannus duplex auro et IIII textus coloribus, habens magnitudinem palmi per quadrum, cui intexti erant XII pretiosissimi lapides; hic pannus superhumerali contra pectus pontificis annectebatur. Petalum aurea lamina in fronte pontificis, que nomen Dei tetragrammaton hebraicis litteris habebat scriptum. Baddim sive feminalia, id est brace linee usque ad genua pertingentes, quibus verecunda sacerdotis velabantur.

De diversitate ceterarum vestium.

Diversitas vestimentorum: tegmen, tegumen, indumentum, vestimentum, et reliqua. Tegmen dictum eo quod tegat membra; sic tegumen, tectaque teguntur corpora. Vestimentum vero est tunica talaris; sed hoc consuetudo sermonis auctorum confundit. Indumentum quod intus ad corpus inducitur, quasi intus indumentum. Amictus. Discernitur autem vestitus a cultu, quoniam latius intelligitur cultus. Idem cultus ab habitu, nam habitus ad naturam pertinet, cultus ad homines. Pleraque autem vestium aut a tempore quo maxime in usu sunt appellantur, aut a locis, ubi vel primum confecte vel maxime vendicantur, aut a genere coloris, aut a nomine repertorum. Vestis antiquissima fuit hominum perizomatum, id est succinctorium, quo tantum genitalia teguntur. Hoc primum primi mortales e foliis arborum sibi fecerunt, quia post prevaricationem erubescentes pudenda velare. Cuius usum quedam barbare gentes dum sint nude usque hodie tenent. Hec et campestria nuncupantur, propterea quod iuvenes qui nudi exercentur in campo pudenda operiunt. Tunica vestis antiquissima appellata, quia in motu incedentis sonum facit; tonus enim sonus est. Primum autem fuere pellicie tunice, quibus post offensam et eiectionem de paradiso Adam et Eva induti sunt. Talaris tunica dicta eo quod talos usque descendat et ad pedes defluat; sic pectoralis, quia apud antiquos brevis erat, ut tantum pectus operiret, licet nunc profundior sit. Manicleata tunica, id est manicata, eo quod habeat manicas, quam cyrodotam greci vocant. Dalmatica vestis primum in Dalmatia provincia Grecie texta est, tunica sacerdotalis candida cum clavis ex purpura. Rosata quam greci feniceam vocant, nos coccineam, reperta a Lacedemoniis ad celandum coloris similitudine sanguinem, quotiens quis in acie vulneraretur, ne contemplantium adversario animus augesceret. Hac sub consulibus Romani usi sunt milites, unde et russati vocabantur. Solebant et pridie quam dimicandum esset ante principia proponi, quasi admonitio et indicium future pugne. Caculata est que lacus quadratos quosdam cum pictura habeant textos aut additos acu. Iacinctina vestis est aereo colore resplendens. Molocina que e malve stamine conficitur, quam alii molocinam, alii malvellam vocant. Bombicina a bombice vermiculo, qui longissima ex se fila generat, quorum textura bombicinum dicitur; conficiturque in insula Coo. Apocalama serica dicta a serico, vel quod eam Seres primi miserint. Oloserica tota serica; olon enim totum. Tramoserica stamine lineo, trama ex serico. Olofura tota ex purpura. Byssina candida confecta ex quodam genere lini grossioris. Sunt quoque et genera quedam lini byssum esse existiment. Fibrina trama de fibri lana huius capina. Mastrucina et melana quod sit colore nigro; greci enim melan nigrum vocant.

237.

Masticina quae colorem masticis habet. Linea quae ex solo lino fit. Linostema vestis est ex lana linoque contexta, et dicta linostema quia in stamine linum, in trama lanam habet. Recta dicitur vestis quam in sursum versum stantesque texunt. Segmentatis quod ab [illegible] et quae praecisa missis ornata. Nam et particulas cuiuscumque materiae abscisas praesegmina vocant. Tenedensis quae raro filo fit tenuique densata. Pavitensis contraria tenedensi dicta, quae gravi est spissa atque calcata sit. Cirrosa quae contexta ad similitudinem cirri. Hemum? pulchraque ex auro vesteque cirrosa. Velenensis tunica est quae affertur ex insulis. Exotica vestis peregrina deforis veniens, ut in Hispania a Graecis. Polymita multi coloris. Polymitum enim textum multorum colorum est. Acupicta vestis aut textilis vel acu ornata, eadem et frigia. Huic et illae? Acupicta vestis aut textilis vel acu ornata, eademque frigia; hinc et artifices qui eas protexunt frigiones dicuntur, sive quia in Frigia inventa est. Unde et artifices qui id faciunt frigiones dicuntur. Virgilius: Frigiaque clamide. Trilicis a tribus liciis, quia simplex et bilex. Ralla quae vulgo rasilis vocatur. Interpola vestis illa est quae diversis partibus simplex ut bilex. Pannucia nuncupata quod sit diversis pannis obsita; quae dum sit vetus ad novam speciem recurrat. Colobium dictum quia longum est sine manicis, quo Aegyptii monachi utuntur. Lebitonarium est colobium lineum, antiquitus his magis utebantur. Lumbare vocatur quod lumbis religetur, vel quod lumbis haereat. Hoc in Aegypto et Syria non tantum feminae sed et viri utuntur. Unde et Hieremias missus ad Eufraten, lumbare suum ibique illud in foramine petrae absconditum et putrefactum repperit. Hoc a quibusdam et renale dicitur quia in renibus alligatur. Limus est vestis quae ab umbilico usque ad pedes producitur. Haec autem vestis habet in extremo suo purpuram limam, id est flexuosam, unde et nomen accepit. Nam limum obliquum dicimus. Licinium vocatum quod texta eius ligata sit, ut limum quasi diceret liginum, C pro G littera commutata. Armelausa vulgo vocata quod ante et retro divisa et aperta sit, in armos tantum clausa, quasi armiclausa, C littera ablata. Camisa vocata quod in his dormimus in camis, id est in stratis nostris. Femoralia appellata eo quod femora tegant, et ipse bracae quod sint breves et pudenda corporis his velentur. Tibrucos vocatos quod tibias bracasque tegant. Tubrucos quod a bracis ad tibias usque perveniant.

De proprio habitu quarundam gentium

Quibusdam autem nationibus sua cuique propria vestis est, ut Parthis sarabarae, Gallis linnae, Germanis renones, Hispanis stringes, Sardis mastrucae. Sarabarae sunt fluxa ac sinuosa vestimenta, de quibus legitur in Danihele: Et sarabarae eorum non sunt inmutatae. Et Publius: Ventrem quid in ventre tuo Parthi sarabarae suspenderet? Quidam autem sarabarae quaedam capitum tegmina nuncupant, qualia videmus in capitibus magorum picta. Linnae saga quadra et mollia sunt, de quibus Plautus: Linna cooperta est textrino Gallia. Renones sunt velamina humerorum et pectoris usque ad umbilicum atque intortis villis adeo hispida, ut imbrem respuant, quos vulgo reptos vocant, eo quod longitudo villorum quasi repat. De quibus Salustius: Germani intectum renonibus corpus tegunt. Dicti autem renones a Reno Germaniae flumine, ubi his frequenter utuntur. Mastruca vestis Germanica ex pelliculis ferarum, de qua Cicero pro Scauro: Quem purpura regalis non commovit, eum Sardorum mastruca mutavit? Mastruca autem quasi monstruosa, eo quod qui ea induuntur quasi in ferarum habitum transformentur. Amosteum? et Getas? tam habitu sic et lingua discordes. Persae brachia et crura liniamentis, caput tyara tegunt. Eminent capitibus fastigia Alani. Horrent et male tecti cum lanatoribus linguis Scoti. Sagati sunt Alamanni linnati. Indi gemmati, sericati Seres. Faretrati Armenii. Non nulle etiam gentes non solum in vestibus sed et in corpore aliqua sibi propria quasi insignia vindicant, ut videmus cirros Germanorum, granos et cinnabar Gothorum, stigmata Brittonum. Circumcidunt quoque Iudei praeputia, pertundunt Arabes aures, flavent capitibus intectis Getae, nitent albentibus crinibus Mauros habet tetra nox corporum, Gallos candida cutis, sine equis extant inertes Alani. Nec abest genti Pictorum nomen a corpore, quod minutis opifex acus punctis et expressus nativi graminis sucus includit, ut has ad sui speciem cicatrices ferat pictis artubus maculosa nobilitas. Habet et sexus instructam speciem habitus, ut in viris tonsi capilli, in mulieribus redundantia crinium, quod maxime virginibus insigne est quarum et ornatus ipse proprie sicut et cumulat ... ipsa capitis sui arcem ambitu crinium contegat.

De palliis virorum

Pallium est quo ministrantium scapulae conteguntur, ut dum ministrant expediti discurrant. Plautus: Si quid facturus es, appende in humeris pallium, et pergat quantum valet tuorum pedum pernicitas. Dictum autem pallium a pellibus, quia prius super indumenta pellicia veteres utebantur, quasi pellea; sive a palla per derivationem. Clamis est quae ex una parte induitur, neque consuitur, sed fibula infrenatur. Hinc et Graece non accepit. Toga dicta quod velamento sui corpus tegat atque operiat. Est autem pallium purum forma rotunda et fusiore et quasi inundante sinu, et sub dextro veniens super humerum sinistrum ponitur. Cuius similitudinem in opertis simulachrorum vel picturarum aspicimus, easque statuas togatas nominamus. Togis autem Romani in pace utebantur, belli autem tempore paludamentis. Mensura togae iustae si sex ulnas habeat. Toga palmata dicebatur quam merebantur hi qui reportabant de hostibus palmas. Ipsa et vocabatur toga picta, eo quod victorias cum palmis intextas haberet. Toga candida eademque cretata, in qua candidati, id est magistratum petentes ambiebant, addita creta quo candidior insigniorque esset. Cicero in oratione quam habuit contra competitores in toga candida sic scripsit. Cinctus Gabinus est cum ita imponitur toga, ut togae lacinia quae post tergum reicitur, attrahatur ad pectus, ita ut ex utroque latere ex humeris pendeant, ut sacerdotes gentilium faciebant cum accingebant. Trabea erat togae species ex purpura et cocco, qua operti Romanorum reges initio procedebant. Hanc primo Romulus adinvenisse perhibetur ad discretionem regii habitus. Trabea autem dicta quod in maiori gloria hominem transveheret, hoc est ultra, et in posterum amplioris dignitatis honoris beatum faceret. Paludamentum erat insigne pallium imperatorum cocco purpuraque et auro distinctum. De quo Salustius: Togam virilem paludamento mutavit. Erat autem pallium dictum bellicum, ac si videretur quod eo induti parata facerent imperia bellorum. Circumtextum est quod Graeci cyclas dicunt. De quo Virgilius: Et circumtextum croceo velamen acantho. Circumtextum autem dictum, quia est rotundum pallium. Diplois Graecum nomen ab eo quod sit duplex amictus. Oratius: Contra quem duplici panno patientia velat. Est autem vestis militaris. Cuius usus Gallis primum ex venationibus coepit et praeda hostilis, de qua est vox illa senatum: Togis depositis quirites ad saga fuerunt. Sagum autem Gallicum nomen est. Dictum autem sagum quadrum, eo quod apud eos primum quadratum vel quadruplex esset. Penula est pallium cum fimbriis longis. Lacerna pallium fimbriatum quo olim soli milites utebantur. Unde et in distinguendo castrensi urbanoque hos togatos, illos lacernatos vocabant. Lacerna autem quasi amputatis capitibus fimbriarum, neque ita laxa ut sunt penulae. Mantum Hispani vocant, quod manus tegat tantum, est enim breve amictum. Praetexta puerile pallium est, quo usque ad sedecim annos pueri nobiles sub disciplinae cultu utebantur. Unde et praetextati pueri appellati sunt. Dicta autem praetexta quia praetexebatur ei latior purpura. Casula est vestis cucullata, dicta per diminutionem a casa, quod totum hominem tegat quasi minor casa. Unde et cuculla, quasi minor cella. Sic et Graeci planetas dictos quia horis erraticis evagantur. Unde et stellae planetae, id est vagae, eo quod vage suo errore motuque discurrunt. Birrus a Graeco vocabulo trahitur; illi enim birrum bibrum dicunt. Melotes, quae etiam pera vocatur, pellis caprina a collo pendens praecincta usque ad lumbos. Est autem habitus proprie necessarius ad opus exercitii. Fiebat autem prius, ut quidam existimant, de pelliculis melonum, unde et melotes vocatae. Fimbriae vocatae ora vestimentorum, hoc est fines.

De palliis feminarum

Regillum est plarum regiarum amiculum, unde et appellatum. Peplum matronale pallium ex purpura signatum, cuius fimbriae aureis staminis summitate resplendent. Palla est quadrum pallium muliebris vestis, deducta usque ad vestigia, quod adfixis in ordine gemmis et palla dicta ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΑΛΛΗΣ, id est a mobilitate, quae est circa finem huiusmodi indumenti, sive quod rugis vibrantibus sinuata crispet. Stola matronale indumentum, quod cooperto capite et scapulis a dextro latere in laevum humerum mittitur. Stola autem Graece vocata quod superemittatur. Ricinium? et recinium Latino nomine appellatum eo quod dimidia eius pars retro reicitur, quod vulgo mavortem dicunt. Vocatum autem mavortem quasi martem; est enim maritalis dignitatis et potestatis in eo signum. Caput enim mulieris vir est. Inde et super caput mulieris est. Amiculum est meretricium pallium lineum. Hoc apud veteres matronae in adulterio deprehensae induebantur, ut in tali amiculo potius quam in stola polluerent pudicitiam. Erat enim apud veteres hoc signum meretriciae vestis, nunc in Hispania honestatis. Teristrum est palliolum quod usque hodie Arabiae et Mesopotamiae mulieres velantur, quod et theristrum. Isaias: Cum teristro et Mygrafa? Anabola dictum amictorium lineum feminarum quo humeri operiuntur, quod Graeci et Latini sindonem vocant.

De stramentis vestibus

Stragulum vestis est discolor, quod manu artificis diversa varietate distinguitur. Dictum autem quod et in strato et in amictu aptum fit. De quo Salomon: Stragulatam vestem fecit sibi. Ludices a ludis, id est thearis, vocatas quidam existimant. Cum enim egrediebantur de lupanari, prostibulo iuvenes, hoc velamento tegebant caput et faciem, quia solet erubescere qui lupanar intraverit. Calaepes? fulcra sunt ornamenta lectorum, dicta quod in his fulcimur, id est sustinemur, vel quod thoros fulciant, sive caput, quae reclinatoria vulgo appellantur. Cervicalia autem eo quod ponantur sub cervice vel cubito. Pulvillus dictus a pulvinari, quod est divitum lectus. Culcitae vocatae quod calceantur, id est farciantur pluma sive tomento, ut sint mollia vel calida, quoque fiunt. Tapetia dicta quod primum pedibus sternerentur, quasi tapetia. Sipla tapeta ex una parte villosa, quasi simpla. Amfitapa ex utraque parte villosa tapetia. Lucilius: Siplae atque amfitapae villis ingentibus molles. Mantelia nunc pro operiendis mensis sunt, quae, ut nomen ipsum indicat, olim tergendis manibus praebebantur, sive mantelia a mandendo. Mappae convivales et epulares, appositae, sunt quasi manupiae, atque ob id nominatae, cum diminutivum mappulae. Toralia longe praependentes mappae a toro dictae. Sabanum Graecum est, facetergium et manutergium a tergendo faciem vel manus vocatum. Vela dicta quod obiectu suo interiora domorum velent. Aulea vela picta grandia quae ideo aulea dicta sunt quod primum in aula Attali regis Asiae, cui successit populus Romanus, inventa sunt. Cortinae sunt auleae, id est vela de pellibus, qualia in Exodo leguntur, quibus tabernaculum extrinsecus tegebatur. Dictae autem cortinae a coriis, eo quod prius ex pellibus fuissent factae. Unde et in eodem tabernaculo legis iubebatur cortinas fieri ex pellibus arietum rubris et ex pellibus iacinctinis. Cilicia Arabes nuncupant velamenta pilis caprarum contexta, ex quibus tabernacula faciunt.

De lanis

Lana a laniando, id est avellendo, dicta. Hinc et vellus dictum, quod prius lanae vellerentur, non tonderentur. Linum ex terra ortum, defluxumque nomen eius a Graecis. Nam linum Graeci linarium vocant, sive quod sit molle et lene. Stuppa vero cannabi est sive lini. Haec secundum antiquam orthographiam stipa dicta, quod ex ea rimae navium stipentur, unde et stipatores dicuntur qui in vallibus eam componunt. Tomentum appellatum quod attonso filo aut in tela tumescat nec subtilitatem habeat. Cannabum a similitudine cannae vocatum, sive a Graeca ethimologia, nam illi cannabum cannabin vocant. Byssum genus est quoddam lini nimium candidi et mollissimi, quod Graeci papaten vocant. Fibrinum lana est animalium quos fibros vocant, ipsos et castores existimant, quos dum venatores sequuntur ipsi sibi testiculos adimunt. Aranea vocatur eo quod aeris infusione in frondibus nutriatur. Sericum dictum quia id Seres primum miserunt. Vermiculi enim ibi nasci perhibentur, a quibus haec circum arbores fila ducuntur. Vermes autem ipsi Graece bombices nominantur. Placium est stuppa, et quasi crassitudo serici, et est Graecum nomen.

De coloribus vestium

Tincura vocata quia tingitur et in alia fucatur specie coloris gratia. Coccum Graeci nos rubrum seu vermiculum dicimus; est enim vermiculus ex silvestribus frondibus. Conchilium dictum quod ex conchulis marinis color eius colligitur. Idem et ostrum vocatur. Ostrum quod pro colore purpurae temperatur, plurimis quidem in locis, sed optimum in insula Cypro gignitur, sive in his quae propius sol cursu illuminat. Conchilia autem sunt maris, quae circumcisa ferro lacrimas purpurei coloris emittunt, his collectis color purpurae temperatur. Et ostrum inde appellatum dicunt, quod ex testae humore eliciatur. Purpura apud Latinos a puritate lucis vocata. Apud Graecos autem porphyra dicitur cum aspiratione, apud nos purpura sine aspiratione. Ferrugo color est purpurae subnigrae, quae fit in Hispania, ut Ferrugine clarus Hibera. Dicta autem ferrugo quod omnis purpurae prima tinctura eiusmodi coloris existat. Glaucus color est ferrugineus subniger. Elbidum ab elbo colore vocatum. Elbum est enim medius color inter nigrum et album, et elbum ab albo derivatum. Luteus color rubicundus quod est croceus. Nam croceum luteum coloris est, unde Virgilius: Croceo mutabit vellera luto. Melinum quod fit colore nigro. Graeci enim nigrum melan dicunt. Masticinum quod colorem masticis habet. Blatteum vel blabium, Mesticium, quia ex usto est. Fit enim ex decidentibus fuligine tectis egesta assiduis ignibus. Unde color eidem tinctae flammeae est.

De telis et earum instrumentis

Tela a longitudine staminum dicta, cum deductum est et ordita. Insubuli quia infra et supra sunt, vel quia insubulantur. Radius dictus quia radendo fuit. Pectines quod plexa fila reddant et inprimant. Colus quod sit in longitudine et rotunditate quasi columna. Fusum quod per eum fundatur quod netum est. Alibrum quod in eo libantur fila, id est solvantur. Calathum leve gestamen ex ligno vel canna aut ex iunco factum, in quo vel pensa ponuntur vel leguntur flores. Cala enim Graece lignum est, a quo derivatum est calathum. Hunc Latine quasillum dicunt. Cicero in Philippicis: Aut vero inter quasilla pendatur aurum? Pensum mulierum a pendendo dictum, dependa et impensa nota. Fila dicta quod ex pilis animalium sint, vel quia lanificium filis tenuibus constat in modum pilorum, id est quasi filorum. Mataxa quasi metaxa a circuitu scilicet filorum. Mamera? circuitus vel quod transferat. Globellum corrupte a globo dictum per diminutionem quasi globellum. Panulia quod ex eis pannus texatur; ipse enim discurrunt per telas. Stamen dictum quia rectum stat. Trama quod via tramittatur per telam; est enim filum inter stamen currens. Licia sunt quibus stamina ligantur quasi ligia, ordine conversa.

De ornamentis

Hactenus de veste, dehinc ad ceterum cultum veniamus. Ornamenta dicta eo quod eorum cultu ora vultusque decorentur. Prima ornamenta corona insigne victoriae sive vel regii honoris signum, quae ideo in capite regum ponitur ad significandum circumfusos in orbe populos, quibus adcinctus quasi caput suum coronatur. Hanc a Lucio? corolla, ab Homero stephane dicta est. Huius principium a Libero quidam gentili existimant, quod hi in potando nimio uno capita vincire fasciolis instituerit. Ideo olim linei ac lanei generis coronas fuisse, sicut erat in sacerdotibus gentilium. Nomen coronae hac ex causa vocatum, eo quod initio circum aras currerent, atque in imagine circuitus vel chori et formatum et nominatum coronam. Imperatores Romani et reges quidam gentium aureis coronis utuntur. Persae tyaras gerunt, sed reges rectas, satrapae incurvas. Reperta autem tyara a Semiramide Assyriorum regina, quod genus ornamenti exinde usque hodie gens ipsa retinet. Athenienses etiam cycladas aureas gerebant, partim in vertice, nonnulli in fronte. Non eadem insignia omnium regnorum sunt. Gentilium vates infulas, apices, pillea sive galearia utebantur. Infula est fasciola sacerdotalis capitis alba in modum diadematis, a qua vittae ab utraque parte dependent, quibus infula vinciatur. Infula autem plerumque tortilis de albo et cocco. Apex est pilleum subale quod sacerdotes gentiles utebantur, appellatum ab ambiendo, id est alligando. Nam virgula quae in pilleo erat, innectebatur filo quod fiebat ex lana hostiae. Galerium pilleum ex pelle caesae hostiae unde fiebat. Cydaris et ipsum sacerdotum erat, quod a plerisque mitra vocatur.

Ornamentum capitis feminarum

Diadema, nimbum, capitulum et mitra. Diadema est ornamentum capitis matronarum ex auro et gemmis contextum, quod in se circumactis extremitatibus retro astringitur. Et exinde dictum Graece quod praeligetur. Nimbus est fasciola transversa ex auro adsuta in linteo, quod est in fronte feminarum. Plautus: Quo magis eam aspicio, tam magis nimbata est. Nam et lumen quod circa angelorum capita pingitur nimbum vocatur, licet et nimbus densitas sit nubis. Capitulum est quod vulgo capitulare dicitur, idem et cappa, vel quod duos apices ut cappa littera habeat, vel quia capitis est ornamentum. Mitra est pilleum Frigium caput protegens, quale est ornamentum capitis devotarum. Sed pilleum virorum est, mitra autem feminarum. Redimicula autem sunt quibus mitra alligatur. Pilleum autem ut supra diximus a pelle erat, nam mitra ex lana est. Ricula est mitra virginalis capitis. Vittae sunt quae crinibus innectuntur, quibus fluentes religantur capilli, et vittae dictae quod vinciunt. Taenia autem vittarum extremitas dependens diversorum colorum. Sed vitta est qua corona vincitur; taenia vero extrema pars vittae quae dependet coronae. Reticulum est quod colligit comas, dictum a retinendo crines ne effundantur. Discriminalia capitis mulierum sunt, nocata eo quod caput ex auro discernant, nam discriminare dividere dicitur. Antiae sunt cincinni dependentes propter auriculas, Graeco vocabulo ab auribus. Acus sunt quibus in feminis ornandorum crinium compagines retinentur, ne laxi fluant et sparsi dissipentur capilli. Inaures ab aurium foraminibus nuncupatae, quibus pretiosa gemmarum lapidum dependerent. Harum usus in Graecia puellae utraque aure ...

pueri in decora gerebant. Torques sunt circuli aurei a collo ad pectus usque dependentes. Torques autem et bulle a uiris gerebantur, feminis uero monilia et catelle. Dicte autem torques quod sint torte, et bulle quod similitudine bullarum que in aqua uento tumescunt. Monile ornamentum ex gemmis est quod solet ex feminarum collo pendere, dictum a munere. Hoc et serpentum dicitur quia constat ex quasi floribus quibusdam aureis, gemmisque uariis in modum serpentis. Nonnulli autem hoc et segmenta et longos habitus dicunt. Licet et segmentas uestes dicamus, ut ipse et segmentatis dormisset paruula cunis. Plerumque autem et per monilium omnia ornamenta matronarum significantur, quodcumque illis munere datur. Murenula uulgo uocatur quod textus auri metallo in uirgulis lentescente quedam ordinis flexuosi catena texitur in similitudinem murene serpentis, que ad collum ornandum aptatur. Hec et texitur auri atque argenti uirgulis. Unde et in canticis canticorum dicitur: Murenulas aureas faciemus tibi. Catelle sunt catenule colli se inuicem comprehendentes in modum catene, unde et appellate. Dextrale communes esse uirorum ac feminarum, quia utrique sexus sunt. Armille autem proprie uirorum sunt, collate uictorie causa militibus ob armorum uirtutem. Unde et quedam uulgo uirilie dicebantur. Ab intellectu autem circuli armille non discrepant. Quia ipsi quippe hi uero ponuntur ambiendo constringunt, sed armilla latius extenditur, circulus rotundus fit. Fibule sunt que pectus feminarum ornant, uel pallium tenent uiris in humeris, seu cingulum in lumbis. Lunule sunt ornamenta mulierum in lune similitudinem, bullule aurea dependentes. Specula sunt in quibus femine uultus suos intuentur. Dictum autem speculum uel quod ex splendore reddatur uel quod ibi femine intuentes considerent speciem sui uultus, et quicquid ornamenti esse uidetur adiciant. Periscelides sunt apud feminas crurum ornamenta, quibus gressus earum ornantur. Olfactoria uascula sunt muliebria in quibus odoramenta gestantur.

De anulis.

Primus Prometheus fertur circulum ferreum incluso lapide digito circumdedisse, quo consuetudine homines usi anulos habere ceperunt. Anuli autem per diminutionem dicti a circulis et anis, que sunt circa brachia et circa crura. Unde et signa eorum per diminutionem sigilla. Nam signa maiora sunt, sigilla uero minora signa. Anulos homines primum gestare ceperunt in quarto a pollice digito, quod eo uena quedam ad cor usque pertingat, quam notandam ornandamque aliquo insigne ueteres putauerunt. Apud romanos anuli dabantur et non sine causa. Nam ad dignitatem publicis uiris gemmati dabantur, ceteris solidi. Anulum aureum neque seruus neque libertus gestabat in publico, sed anulo aureo liberi utebantur, liberti argenteo, serui ferreo, licet et multi honestissimi anulo ferreo utebantur. Apud ueteres ultra unum anulum uti infame habebatur. Viro gracchus in meuium: considerate quirites sinistram eius, en cuius auctoritatem sequimini, qui propter mulierum cupiditatem ut mulier est ornatus. Crassus quoque apud parthos periit in senectute duos habens anulos, causa proferens quod pecunia ei inmensa creuisset. Multi et romanorum pro grauitate anulos gestare in digito abstinuerunt. Femine uero usi anulis non erant, nisi quos uirgini sponsus miserat, neque amplius quam binos anulos aureos in digitis habere solebant. At nunc pre auro nullum feminis leue est atque immune membrum. Inter genera anulorum sunt ungulus, samotracius, tinnius. Ungulus est gemmatus uocatus tali nomine, quia sicut ungula carni, ita gemma anuli auro accingitur. Samotracii aurei quidem sed capitulo ferreo a loco ita uocati. Tinnius est primum in bithinia fabricatus, quem olim tinnum uocabant. Flaccus: Vngentem ea nec uitta nec zmaragdo berillusque hinc flauus nec mentes per candida margarita quero, nec quos tinnica lima perpoliuit anellos nec iaspios lapillos.

De cingulis.

Cinctus lata zona, et minus lata semicinctium, et utique minima cingulum militare est. Nam a cinctu per diminutionem cingulum nominant. Cincto autem iuuenes in exercitatione campestri uerecunda uelabant, unde et campestres dicebantur. Balteum cingulum militare est, dictum pro eo quod ex eo signa dependebant ad demonstrandam legionis militaris summam, id est sex milium sexcentorum, ex quo numero et ipsi constituunt, unde et balteus dicitur non tantum quod cingitur, sed et a quo arma dependent. Hoc uero genus quod illi honari (?), nos cingulum uocamus. Strophium est cingulum aureum cum gemmis. De quo in cantico: Strophio lacedantes circa papillas. Et prudentius: Nam hic gemme strophio illigata est. Limus est cinctus quo publici habebant serui, et dictus limus quia transuersas habet purpuras, id est limas. Cadulum genus cinguli a coacto loro dictum. Fibula genus est quod illi fibulum dicunt, quod ligat, subfibulum subligaculum. Redimiculum est quod succinctorium siue bracile nuncupamus, quod descendens per ceruicem et a lateribus colli diuisum utrarumque alarum sinus ambit, atque hinc inde succingit, ut constringens latitudinem uestium corpori contrahat atque coniungendo componat. Hoc uulgo bracile quasi braciale dicunt, quamuis nunc non brachiorum sed renum sit cingulum. Succinctorium autem uocatum quod ut dictum est sub brachiis ductum alarum sinum ambit atque hinc inde succingit. Fascia est qua ambitur pectus et mamille comprimuntur atque crispanti cingulo angustius pectus artatur. Et dicta fascia quod in modum fasciculi corpus alliget. Hinc et fasciole quibus uulnera colligantur. Uitta dicta quod ea pectori innectatur instar uitis ligamentis. Limbus est quem nos ornatum dicimus. Fasciola est que ambit extremitatem uestium aut ex filis aut ex auro contexta assumptaque extrinsecus in extrema parte uestium uel clamidis. De qua uirgilius dicit: Sydoniam picto clamidem circumdata limbo.

Sutores nuncupatos quod inserant filo porcorum setis suant, id est consuant, quasi setores.

De calciamentis.

Calceos non a callo pedum sed a calo, id est ligno, uocatos, sine quo consui calciamenta non possunt, quos greci calopadas uocant. Fiebant autem prius ex salice tantum. Hinc et calciamenta dicta quod in calo, id est ligno, fiant, uel quod calcentur. Crepidas greci ante repertas usi sunt. Est autem genus singulari forma et idem utique aptum pedi uel dextro uel sinistro. Crepidas autem dictas eo quod cum sono stringantur, siue a pedum crepitu in ambulando. Calceos reges utebantur et cesares formatos (?). Patricios calceos romulus repperit, quattuor corrigiarum assutaque luna. His soli patricii utebantur. Luna autem in eis non sideris forma sed nota centenarii numeri significabat, quod initio patricii senatores centum fuere. Ocree tibialia calciamenta sunt, dicta quod crura tegant. Coturni sunt quibus calciabantur tragedi, qui in theatro dicturi erant et alta intonantique uoce carmina cantaturi. Est autem calciamentum in modum crepidarum, quo heroes utebantur, sed tale est ut et in dextro et in leuo conueniat pede. Baxee calciamenta comedorum erant, sicut tragedorum coturni. Quas quidam et calones appellant, eo quod ex salice fierent. Nam greci ut diximus lignum cala uocant. Talares calcei socci sunt, qui inde nominati uidentur quod ea figura sint ut contingant talum, sicut subtalares quod sub talo sunt. Obstrigilli sunt qui per plantas consuti sunt et ex superiori parte corrigia trahitur ut constringantur, unde et nominantur. Osas perito ab oso primum factas, et quibus nunc ex alio genere non tamen pristinum remanet. Mullei sunt similes coturnorum, solo alto, superiore autem parte cum osseis uel eneis malleolis ad quos lora deligantur. Dicti sunt autem a colore rubro, quali est mullus piscis. Solee sunt quibus tantum pedum plante teguntur. Dicte autem a solo pedum. Item solee nauales ex matta corio intexta. Socci, quorum diminutiue socculi appellati, inde quod saccum habeant, in quo pars plante mittitur. Callicule caligee, uel a callo pedum dicte, uel quia ligantur. Nam socci non ligantur, sed tantum intromittuntur. Ceruula socci sunt sine solo lingulati, quos nos uocamus clauati, quasi caluati, eo quod minutis clauis, id est acutis, sola caligis uinciantur. Perones et culponee rustica calciamenta sunt. Rexee calciamenta mulierum sunt. Corrigie a corio uocantur, uel a colligatione quasi colligie.

INCIPIT LIBER XX. DE MENSIS ET ESCIS ET POTU

PRIMUS DEDALUS mensam et sellam fecit. Coquine apparatum apicius quidam composuit primus, qui eo consumptis bonis morte uoluntaria periit. Et intito quasi gule atque edacitati deseruit et animam et corpus infecit. Ab esu et comesu mense factum uocabulum, nullum autem habet alium usum. Torus dicitur a tortis herbis quod accumbentium lumbis supponuntur. Sophadium a stipitibus dictum quasi stipadium, sic enim prius sepitum est. Accubitum ab accubo uocatum quasi ad cibum epulantium. Conuiuium apud grecos a compositione ΑΙΙΟΤΥΧΙΟΥ, apud nos autem conuiuium recte appellatur, uel quia une collocutione habetur. Sed conuiuium a multitudine conuescentium. Nam singularis mensa uictus est, conuiuium non est. Conuiuium triplex est modo: discumbendi, edendi, bibendi. Discumbendi, ut choris iussi discumbere pictis. Edendi et bibendi, ut postquam prima quies epulis mensaeque remote, crateras magnos statuunt et uina coronant. Cibus dictus quia capitur ore, sicut esca quia ea os capitur. Victus proprie uocatur quia uitam retinet, unde et ad cibum uocare inuitare dicitur. Alimonia dicitur eo quod eius sumptu corpus alatur. Hanc iuuenes accipiunt ad incrementum, senes ad perseuerantiam. Neque enim subsistere potest caro nisi confortetur alimentis. Alimentum autem est quo aluntur, alimonia alendi causa. Affluentia nuncupata quasi uel nimia exuberantis effusio ultra quam satis est modumque. Opulentia ab ope dicta, quam si discutias inuenies eam tenere modum. Nam quando opitulatur quod nimium est cum inmodicum sit, sepe quam parum. Epule ab opulentia dicte sunt. Epule autem simplices in duo necessaria diuidunt, panem et uinum, sic et duo superflua quia aqua et mare uescendi causa exquiruntur. Dapes autem regum sunt, epule priuatorum. Delicie nuncupate quod in his homines delectentur eaque suauiter appetunt. Pulmentum uocatum a pulte, siue solo pultis siue quod aliud cum pane sumatur, pulmentum proprie dicitur. Satietas autem et saturitas sibi differunt. Sic. Nam satietas ex uno cibo dici potest, pro eo quod satis sit. Saturitas autem a satura nomen accepit, quod est uario alimentorum apparatu composita. Crapula est immoderata nimis uoracitas quasi cruda epula, cuius cruditate grauatur cor et stomachus in digestione efficitur. Inmoderata autem uoracitas uicium est, sicut modus salutis quando sustentationi sit neque sufficiat. Ientaculum est primus cibus quo ieiunium soluitur, unde et nuncupatum. Nigidius: Nos ipsi ieiunia ientaculis leuibus polluimus. Prandium ab apparatu edendi dictum. Proprie autem ueteres prandium uocabant omnium militum cibum ante pugnam. Unde est illud ducis alloquium: prandeamus tamquam ad inferos cenaturi. Merenda est cibus qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda et proxima cene, unde et antecenia a quibusdam uocantur. Item merendare quasi meridie edere. Ad nonam autem tractum est a tempore quo romani ueteres ad cibos aduocantur, sic marcialis: inpar excelsos frangere nona thoros, quod usque hodie perse faciunt. Cena uocari a communione uescentium. Cenon quippe greci commune dicunt, unde et communicantes quod communione, id est parte conueniant. Apud ueteres autem solum erat in propatulo uesci, communiter epulari, ne singularitas luxuriam gigneret. Est autem cena uespertinus cibus, quam uespertinam antiqui dicebant. In usu autem non erant prandia. Panis dictus quod cum omni cibo apponatur, uel quod omne animal eum appetat. Pan autem grece omne dicitur. Cibarius quod ad cibum seruis datur nec delicatus. Fermentatus fermento confectus. Azimus non fermentatus. Nam azimus sine ullo fermento sincerus. Acrizimus leuiter fermentatus quasi acro azimus. Siligineus panis a frumenti genere nuncupatur. Siligo autem genus est tritici, rubidum, rectum et rubefactum. Subcinericius cinere coctus et reuersatus. Ipse est et focacius. Clibanicius in testa coctus (?). Spungia panis aqua dicta, malaxatur simila modicum atque et fermentum modicum et habet humectationis plusquam omnis panis, unde et spungie nomen accepit. Placente sunt que fiunt de farre, que alibi liba dicuntur, eo quod libeant et placeant omnibus. Dulcia sunt genera pistorum operis a sapore dicta, melle enim asperso sumuntur. Crusta enim superficies panis ipsa et frugiaca (?) quia diuiduntur ut frusta. Fermentum a feruore est nuncupatum quod plus una hora non potest contineri, concrescendo enim excedit. Farina et furfures a farre dicte, cuius sunt purgamenta. Amolum flos farine tenuissimum pro leuitate de mola egestum, unde et appellatum quasi a mola simila appellatur. Carnes dicte quia creando sunt, siue a creando, unde et agrestes creas uocant. Crudum quod sit cruentum, est enim cum sanguine. Coctum quasi coactum, id est ab igne uel aqua mollem in actum usque commestionis aptum, sed et multo tempus aliud coctum uocatur. Assum quod ardeat, quasi arsum. Elixum eo quod in aqua decoquitur. Lixa enim aqua dicitur, ab eo quod sit soluta, unde et solutione nostre libidinis luxus, et membra loco commota luxata dicuntur. Frixum a sono dictum quando ardet in oleo. Salsum quia sale aspersum, demptis enim sillabis tribus. Rancidum autem ex uitio nuncupatum quod raucos efficiat. Succidia carnes in usum reposite, a succidendo dicte. Lardum quod in domo repositum conseruatur, nam antiqui domos lares dicebant. Laxta (?) lardus est gallice dicta, unde et affinum in persa gallum sagatum pinguipastum hec taxea. Axungia ab unctione uocata. Sebum a sue dictum quasi suebum, quod plus pinguedinis hoc animal habet. Offa est proprie frustum decisum, cuius diminutiuum offella facit, unde et offarum coquina, quia particulatim, id est offatim, excoquuntur. Nec offa latrantum quia in os canis iacitur faciatque illico compescit et silescit. Frustum uocatum quod capiatur a frumine. Est autem frumen summa pars gule. Pulpa dicta quod cum pulpe olim mixta uescebantur, unde et pulmentarium et pulmentum dictum. Lucanice dicte quod primum in lucania facte sunt. Farcimen caro concisa et minutata quod ea intestinum farciatur, hoc est impleatur cum aliarum rerum commixtione. Minutal uocatum quod fiat de piscibus et isiciis holeribusque minutatim concisis. Affrutum quod lactis spumeum uocatur, afros enim greci spuma dicunt. Marsupia in mortario ex piscibus fiunt, unde et nominata. Isicia piscem quendam dicunt ex quo primum isicia facta sunt, et quamuis ex alio genere piscium fiant, non tamen pisces uocabulum dedit. Galatica a colore lactis nominata, greci enim gala lac dicunt. Sympas a uiscanditate (?) greco uocabulo appellatas, quod est in rotundum formata, sphera a grecis dicitur. Ius coquine magistri a iure nuncupauerunt, quia ea lex est conditi eius. Hanc greci zemam uocant. Caseum uocari quod careat sero, quasi carseum. Nam serum eius deducitur ut ponderibus arguatur. Colostrum lac nouum quod neutri generis est. Lac autem sermone diuinum est per candorem, greci enim album gleucon dicunt. Lac uero et sanguis quod nutrit. Lacte nutrimur, sanguine uiuimus. Quactum quasi coactum, quasi coagulatum. Acceptum enim fecit alia specie coagulatum. Mel grece appellationis est, quod ab apibus non habere probatur. Nam apis grece melle dicitur. Antea enim de rore erat inueniebaturque in harundinum foliis, unde et uirgilius: Protinus aerii mellis celestia dona. Siquidem hunc usque in india et arabia colligatum repperitur ramis inherens in similitudinem salis. Omne mel dulce, sed sardum amarum est ab absinthii eam cuius copia ei regionis apes nutriuntur. Fauum uocari quia comeditur magis quam bibitur. Fage enim grece comedere appellant. Auitius (?) medici et qui de humanorum corporum scripsere particularis precipueque galieni in libris quorum titulus est ΠΕΡΙCIC, in quo puerorum et iuuenum ac perfecte etatis uirorum mulierumque corpore insito calore feruere, et noxios esse his etatibus cibos qui calorem augeant, sanitateque conducere frigida quaque in esu sumere. Sic e contrario senibus qui pituita laborant et frigore calidos cibos et uina uetera prodesse.

De potu.

Potio a greca diriuatione uocata, hanc enim illi potos dicunt. A qua generaliter potum uocatum quod superficies eius equalis sit, hinc et equora. Quam inde recente dicunt quia non est uel uetusta uel uinum, sed statim sublata de flumine uel fonte uel puteo. Fecese (?) enim uetusta. Uinum inde dictum quod eius potus uenas sanguine cito repleat. Hoc a liberi (?) ocali quod nos cura soluat, lieum appellant. Veteres uinum uenenum uocabant, sed postquam inuentum est unde letiferum fuit, hoc uinum uocatum illud uenenum. Unde et hieronimus in libro quem de uirginitate conseruanda scripsit, adolescentulas inquit ita uinum debere fugere ut uenenum, ne per etatis calore feruentes bibant et pereant. Uinum est quod apud ueteres romanos femine non utebantur nisi sacrorum causa certis diebus. Merum dicimus cum uinum purum significamus. Nam merum dicimus quodcumque purum atque sincerum est. Sicut et aqua mera nulle utique rei admixta. Hinc et merenda quod antiquitus id temporis operarius qui panem mercede dabatur, aut quod meridie eo tempore id solis ac separatim non ut in prandio aut in cena ad unam mensam. Inter credimus et illud tempus quod per medium diem est meridie appellari quod purum sit. Mustum est uinum e lacu statim sublatum. Dictum autem creditur mustum quod uis eius limum et terram habeat mixta. Nam mustum terra, unde et humus (?). Cuius tanta uis feruoris est ut uasa quamuis grandia ex eo plena absque spiramine repleta ilico dirumpat. Roseum uinum est cum rubore rose, enim rubet. Amineum uero quasi sine minio, id est sine rubore, nam album est. Sucinacium sucino simile, id est fului coloris. Limpidum uinum, id est perspicuum, ab aque specie dictum quasi limfidum. Limfa enim aqua est. Turbidum quasi terbidum, id est terra commixtum quod est fecce. Falernum uinum uocatum a falerna regione campanie ubi optima uina nascuntur. Gallatum (?) uas proprium nuncupatum in quo deportatur. Gaheticum uero regio unde defertur, Gaha enim oppidum palestine. Infertiuum uinum dicitur quod ab altario libatur atque offertur. Spurium quod offerri licet, aut cum aqua mixta est, quasi spurium, hoc est immundum. Honorarium uinum quod regibus et potentibus honoris gratia offertur. Cato de innocentia sua cum contra prouinciam legatos quam plures ad pretores et consules uinum honorarium dabant, numquam accipere pateretur quidem. Crudum uinum est insuaue quod feruere potuit. Acetum uel quia acutum uel quia aquatum. Uinum enim aqua mixtum cito in hunc humorem redigitur. Unde et acetum quasi aquatum. Conditum uocatum quod non sit simplex, sed commixtione pigmentorum compositum. Lactatum est potio e lacte. Mulsum ex melle mixtum est. Est enim potio ex aqua et melle, quod greci melicratum uocant. Inomeli mustum melle admixtum

238.

vehementerque agitatum atque commixtum. Ydromelum quod fit ex aqua et malis matianis. Saccatum liquor est aque fece vinea admixta et sacco expressus [illegible]. Oximellia appellatum quod aceti et mellis permixta conficitur materia, unde et dulcedinem retinet et acrorem. Rodomellus dicitur quod in suco rose mel admiscetur. Melicratum vinum melle mixtum, modo quasi mellus, quia ex melle fit, sic calamitas peradamitas. Fecula uva pinguis decocta usque ad crassitudinem mellis ac refrigerata utilis stomacho. Passum quod ex uva passa conpressum exfluxerit. Dictum autem passum a patiendo. Nam producitur uva siccior et decoquitur, et inde fit passum. Defrutum dictum est quod defrudatur, et quasi fraude patiatur. Careneum eo quod fervendo parte careat. Tertia enim parte multa amissa quod remanserit careneum est. Cuius contraria sapa est, quod fervendo ad tertiam partem redacta descendit. Sicera est omnis potio que extra vinum inebriari potest. Cuius licet hebreum nomen sit, tamen latinum sonat, pro eo quod ex suco frumenti vel pomorum conficiatur, aut ex palmarum fructibus in liquorem exprimantur, coctisque frugibus aqua pinguior quasi sucus colatur, et ipsa potio sicera nuncupatur. Cervisia a cerere, id est fruge vocata. Est enim potio ex seminibus frumenti vario modo confecta. Celea a calefaciendo appellata. Est enim potio ex suco tritici parte confecta. Suscitatur enim igne illa vis germinis madefacte frugis, ac deinde siccatur, et post in farina redacta molli suco adicitur, quo fermentato sapor austeritatis, calor ebrietatis adicitur, que fit in partibus hyspanie, cuius ferax vini locus non est. Fex dicta quod sese mingendo vasis affigat. Garum est liquor pisculorum salsus, quod olim conficiebatur ex pisce quem greci garon vocabant. Et quamvis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, a quo initium sumpsit. Liquamen dictum eo quod soluti in salsamento pisciculi eundem liquorem liquent. Cuius liquor appellatur salsugo vel muria. Proprie autem muria dicitur aqua sale commixta, efficiturque gustu in modum maris. Sucus dictus quod sacco exprimatur, ut tisane, themata, apothema, greca vocabula sunt, phisicis omnino cognita.

De vasis escariis.

Vasa dicta a vescendo, quod in ea esce apponantur. Cuius diminutivum vascula quasi vescula. Fictilia dicta eo quod fingantur ex terra. Fingere enim est facere, formare et plasmare, unde et figuli dicuntur. Et vas fictile dicitur, non fictum illud quod mendacium est, sed quod formatur ut esse habeat aliquam formam, unde et apostolus dicit: Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare sic me fecisti? Fictilia vasa in samo insula primum inventa traduntur, facta ex creta et indurata igni, unde et samia vasa. Postea inventum est et rubricam addere, et ex rubra creta fingere. Antiquiorem autem fuisse usum fictilium vasorum quam fundendi eris et argenti. Antiquiores enim nec aurea nec argentea, sed fictilia vasa habebant. Sic ad vina doleis excogitatis, ad aquas amforis, ydrias ad balneas, ac reliquis que in hominum usibus accomodata fiunt, aut manu aptantur. Argilla autem ex coctione teste vocabulum suscepit, quia dum mollis esset efficitur testa, nec communicatum vocabulo pristini generis, quia id quod fuit non est. Aretina vasa ex aretio municipio italie dicuntur, ubi fiunt, sunt enim rubra, de quibus Sedulius: Rubra quod appositum testa ministrat holus. Samia vasa quidam putant ab oppido samo, quod est in greciae herenum. Alii dicunt creta esse in italia, que non longe a romana nascitur, que samia appellatur. Celata vasa argentea vel aurea, sed signis eminentioribus intus exterius ve expressa, a celo vocata, quod est grecum; ferramentum quod vulgo cilionem vocant. Crisea dicta vasa de aurata. Grecum est. Anaglifa que superius sunt sculpta. Greci enim ana sursum, glifa dicunt sculpturam, id est sursum sculptura. Discus antea dictus a specie scuti, unde et scutella, postea discus vocatus quod det escas, id est apponatur, aquo et discumbentes dicti sive ΑΠΟ ΦΡΑΥΑCΡΙΝ, id est quod iaceant. Missorium vocatum a missa, per dirivationem quasi misorium. Parapsis quadrangulum et quadrilaterum vas, id est paribus absidis. Patena quod dispansis patentibus que sit oris. Lancis quasi lata quasi cavata, G posita littera. Hanc et concas, sed illa cava, ista concava. Sic et greci hanc nuncupant. Scutella a scuto per diminutionem, est enim eidem similitudinis. Ἀπιοφορα (ΑΡΙΟΡΓCΤΑ) a grecis a ferendo poma vel aliquid nominata est, enim plana. Salinum vas aptum salibus, idem et salsica quasi salsica. Acetabulum quasi acetaferum, quod acetum ferat. Coclear ab usu prius cochlearum dictum, hinc est illud veterum: Sum cocleis habilis sed nec minus utilis ovis. Numquid scis potius cur cocleare vocor? Crissilis greco nomine latine tripedes, qui autem quatuor pedibus insistunt abusive dicuntur. In vasculis autem tria queruntur, que placeant: materia, artificium, pondus, splendor metalli.

De vasis potariis.

Poculum a potando nominatum est; nam omne vas in quo bibendi est consuetudo. Fiale dicte quod ex vitro fiant; vitrum enim grece ialin dicitur. Patere fiale dicte sunt vel quod in ipsis potare solemus, vel quod patentes sunt, dispansisque labris. Cratera calix est duas ansas habens, et est grecum nomen declinatum, ut apud eos hic crater. Nam latine hec cratera dicitur. Unde Persius: Sed tu craterras argenti. Virgilius: Crateras magno statuunt et vina coronant. Fiebant autem primum a conexionibus virgultorum, unde et dictum cratere, ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΝ, id est quod se invicem teneant. Cyathi, que et scaphi, cymbia et ipsa poculorum genera, ex quibus cymbia pocula dicta sunt ex similitudine cymbe navis. Tuistis species poculi quod ducatur, id est uno spiritu bibitur. Bacca primum a bacho, quod est vino nominata, postea in usibus aquarium transiit. Calices et calati et scalae poculorum genera antea ex ligno facta, unde et vocata. Greci enim omne lignum cala dicebant. Ampulla quasi ampla bulla, similis est enim rotunditate bullis que ex spumis aquarum fiunt, atque inflantur. Enoforum vas ferens vinum, enos enim vinum est, de quo est illud:

De vasis vinariis et aquariis.

Vestitur enofori fundo sententia nobis. Flasce ex greco vocabulo dicte, hec a ponendis ac condendis fialis primum facte sunt, unde et nuncupate, postea in usum vini transierunt, manente greco vocabulo unde sumpsere initium. Lagena et sicula greca nomina sunt inflexa ex parte, ut fierent latina. Illi enim lagynos, nos lagena, illi sicle, nos sicula dicimus. Cantari ydrie, greci aqualem vas per dirivationem vocatum. Ydros enim grece aqua dicitur. Situla quod situlentibus apta sit ad bibendum, quod vas greci cadum vocant. Catinum vas fictile, quod melius neutro dicitur quam masculino, sic et salinum dicitur vas aptum salibus. Orca est amfore species, cuius minore vocabulo orcei diminutive orciolus est. Sciphus in quo manus lavamus. Seriola est orcarum ordo directus, vel vas fictile vini, a pud syriam primum excogitatum, sicut cilicises a cilicia nuncupate, unde primum advecte sunt. Dolium, copus et cupas a capiendo, id est accipiendo aquam vel vinum vocatas, unde et caupones. Vter ab utero. Mulgarium vas in quo mulgentur pecora, idem et mulierum, ab eo quod mulgetur lac. Labrum vocatum eo quod in eo lavatione fieri soleat infantium, cuius diminutivum labellum, idem et albeum, quod in eo lavatio fiat est. Pelves vocate quod pedes ibi lavent. Sifon vas appellatum quod aquas sufflando fundat. Utuntur enim hiis orientes, nam ubi senserint domum ardere, currunt cum sifonibus plenis aquis et extinguunt incendia, sed et cum aras expressis ad superiora aquis emundant.

De vasis oleariis.

Emicadium vas olearium, scortea vas olearium, eo quod sit ex corio factum. Alabastrum vas unguentarium, a lapide sui generis cognominatum, quem alavastrum vocant, quod incorrupta unguenta servant. Pixides vascula unguentaria ex buxo facta, nam quod nos buxum, greci buxum vocant. Lenticula vasculum olearium ex ere aut argento factum, a linendo dictum. His enim reges et sacerdotes linebantur.

De vasis coquinariis et pistoriis.

Omnia vasa coquendi causa parata cocula dicuntur. Unde Plautus: Cuneis coculis in quo excocta est omnis mea. Olla dicta pro eo quod ebulliat in ea aqua igne subiecto, ut alta vapor emittatur, unde et bulla dicitur que in aqua vento inter spiritu sufflatur. Patella dicta quasi paula, olla est enim oris patentibus. Cacabus et cucuma a sono fervoris cognominantur. Hec in grecis et latinis communia nomina habent, sed utrum latini a grecis, an greci a latinis hec vocabula mutuassent incertum est. Lebetes enee sunt, greco sermone vocate. Sunt enim ollo minores in usu coquendi parate. Sartago ab strepitu soni vocata, quando ardet oleum in ea. Tripodes appellate quod tribus pedibus constent, has greci tripodas vocant. Mola a sui rotunditate vocata ut mala pomorum, sic et greci. Cribrum dictum quod ibi cernatur frumentum quasi cernifrum. Rotabulum dictum a proruendo stercora, sive ignes panis coquendi gratia.

De vasis repositoriis.

Gazofilatium archa est ubi colliguntur in templo ea que ad indigentiam pauperum mittuntur. Compositum est autem nomen de lingua persa et greca. Gaza enim lingua persarum thesaurum, filation grece custodia interpretatur. Archa dicta quod arceat visum atque prohibeat. Hinc et argentum, hinc et archanum, id est secretum, unde ceteros arceat. Cibutum grecum nomen est, quod nos archa dicimus. Loculus ad aliquid ponendum intra factus locus, seu ad vestes vel pecuniam custodiendam, unde per diminutionem dicitur. Mobicia quasi modicia, unde et modium h. pro d. sic solent itali dicere h pro d, hohie pro hodie. Sinna facta a sago dicta eo quod consuto efficiatur quasi saccus. Marsuppium sacculus nummorum, quem greci marsippa appellant, quod dum greca nomina in latinum paululum inflectunt, per romanum eloquium. Sitorte nuncupate sunt ab eo quod sint tortae. Involucrum dictum quod aliquid in se teneat involutum. Fiscus est sacculus publicus, unde et fiscelle et fiscine dicuntur. Hec enim exactores habent et in eo mittunt debitum publicum quod redditur regi. Fiscus autem primitivum nomen est, diminutivum fiscina, diminutivum fiscella. Canistrum fissis cannis contextum, unde et nuncupatum, alii grecum asserunt. Cistella a costis ex canna vel ligno que contexitur nominata. Cofinus vas ex virgultis aptum mundare stercora et terram portare. De quo dicitur dd (David) propheta: Manus eius in cofino servierunt. Dictus autem cofinus quasi confinus quasi canus. Corbes dicti quod curvis virgis contexuntur. Sporta vel quod a sparto fieri solet, vel quod exportet aliquid.

De vasis luminariorum.

Ab igne colendo et ligna antiqui appellaverunt focum. Fos enim grece lumen vel ignis est. Unde nec mixta pluribus quosdam cinerem ex eo pretant, et revera sine calore nichil nascitur, adeo ut de septentrione dicatur sterilis. Namque frigore gignitur. Varro autem ait dictos quod foveat ignes. Nam ignis ipsa flamma est. Quicquid autem ignem fovet focus vocatur, seu ara, seu sive aliud in quo ignis fovetur. Lucerna a lucinio dicta est, unde et brevis est lucerna in qua per se disposita pingue nebula vomuere lucinio. Siue a luce dicta est, non stare visus. Lucinium autem quasi lucinium est enim candela lucerne. Candelabrum a candela dictum quasi candelaferum, quod candelam ferat. Cereus per dirivationem a cera non licet ex qua formatur. De quo quidam: Hic tibi nocturnos prestabo cereus ignes, subducta luce alta lux tibi sum. Lucernaria, pendentia lumina quasi lucanaria, id est in aere lucentia. Funalia sunt que intra ceram sunt, dicta a funibus, quos ante usum papiri cera circumdatos habuere maiores, unde et funalia dicuntur. Funalia autem greci scolastici dicunt quod sunt scolie, hi est moras, hos romani funes et funalia nominabant. Funalia candelabra apud veteres extantes stimulos habuere, habuntos quibus funiculi cera vel huiusmodi alimento luminis oblita figebantur. Lampas flamma est in vertice lucens, dicta quod lambentis modum ostendere videatur. Fax dicta quod focos faciat, cuius diminutivum facula facit. Laterna inde vocata quod lucem intus habeat clausam, fit enim ex vitro recluso intus lumine, ut ventus flatus adire non possit, et ad prebendum lumen facile ubique circumferatur. Lucubrum vocatum quod luceat in umbra. Est enim modicus ignis qui solet ex tenui stuppa ceraque formari. Pira est que in modum are ex lignis construi solet ut ardeat. Pira enim ignis dicitur. Si pira est ipsa lignorum congeries, cum non dum ardet. Rogus est cum ardere cepit. Bustum vero iam exustum vocatur. Farum turris est maxima, quam greci ac latini in commune ex ipsius rei usu farum appellaverunt, eo quod flammarum indicio longe videatur a navigantibus, sic supra diximus, qualem ptholomeus iuxta alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Usus eius est nocturno navium cursu ignes ostendere, ad prenuncianda vada portusque introitum, ne decepti tenebris navigantes incedant. Nam alexandria fallacibus vadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portibus machina ad prelucendi ministerium fabricata faros vocantur. Nam fos lux, oros visio dicitur, unde et lucifer grece fosforus appellatur.

De lectis et sellis.

Lectice a lectis herbis vocate. Stratum a sternendo dictum, quasi storiatum. In his solis antiqui ad dormiendum accubabant, nondum laneis stramentis repertis. Storia quod sit super eam strata. Cama est brevis et circa terram, greci enim cama breve dicunt. Cubile est cubandi locus. Grabbatum grecum est. Baianula est lectus qui in itinere baiulatur, a baiulando, id est deportando. Pulvinar lectus est divitum, inde est et pululus. Spinge est in quo sunt spingarum effigies, quos nos grifos dicimus. Punicani lecti parvi et humiles, primum a cartagine advecti et inde nominati. Lectice sive plutei lecti de quibus Satiricus: rufus de tuta sua primum ingressus contestudine imperatorum, ipse per lectis lecticis vehebatur. Sponda autem exterior pars lecti, pluteus interior. Geniales lecti proprie sunt qui sternuntur puellis nubentibus, dicti a generandis liberis. Cunabula sunt lectuli in quibus infantes iacere consueverunt, dicta quod parvuli adhibeantur quasi cunabula. Nam cune est grece enim. Feretrum dicitur quod in eo mortui deferantur, et est grecum nomen. Nam feretron dicitur ΑΠΟ ΤΟΥ ΦΕΡΕΙΝ, id est a ferendo. Nam latine capulus dicitur quod supra capita hominum feratur, sic Plautus ait: Capularis senex, id est vicinus capulo. Scamna sunt que lectis altioribus apponuntur, dicta autem a scandendo, id est ascendendo, unde et scabella, que lectis parvis vel sellis ob ascensum apponuntur. Scabellum unde et subpedaneum dicitur. Nam quod greci dicunt ypopodion, latini dicunt scabellum, et alii dixere subpedaneum quod sub pedibus sit. Scamilla sunt gradus, ubi honoratis in sedibus sedentes sedes dicte. Quia apud veteres romanos necdum erat usus accumbendi, unde et considere dicebant. Postea ut ait Varro de vita populi romani, viri discumbere ceperunt, mulieres sedere, quia turpis visus est in muliere accubitus. Sedes singulari numero proprie regnum est, quod grece thronus dicitur. Sella in atriorum cathedra doctorum. Sic grece thronum dicunt, nos solium. Solium in quo sedent reges propter tutelam corporis, sed quidam a soliditate dictum quasi solidum. Sed alios per antistecon quasi sodium a sedendo. Unde et sella quasi sedla dicta, et subsellia quasi subsedia. Sella curulis erant in quibus magistratus sedentes iura reddebant. Dicte autem curules quia apud veteres pretores et consules propter itineris longinquitatem curru foris prevehebantur. Sellis autem quibus prevehebantur quibus sedentes dicere iura solebant. A curru curules selle sunt nominate. Tripodes scabelli sunt vel tres pedes et candelabra tripoda sunt, quia tres pedes habent.

De vehiculis.

Carrum a cardine rotarum dictum, unde et currus dictus, quod rotas habere viderentur. Rota autem dicta quod ruat, et rotunditate a rota vocatur. Reda genus vehiculi quatuor rotarum, has antiqui retas dicebant, propter quod haberent rotas. Carpentum pompaticum vehiculi genus quasi carrum pompaticum. Plaustrum vehiculum duarum rotarum quo onera deferuntur, et dictum plaustrum quia volvitur, quasi pilastrum. Carracutium vehiculum altissimarum rotarum quasi carrum acutum. Capsus carruca undique contexta quasi capsa. Pilentum vel petorrita, vehicula quatuor rotarum vehicula, quibus matrone olim vehebantur. Virgilius: Pilentis matres in mollibus. Et Oratius: Plures calones atque caballi pascendi, ducenda petorrita. Erant autem ante a pilenta veneti coloris, nunc vero non sunt. Rosata, quibus non casto maritimo uti non poterant, sic nec vittis. Basterna vehiculum itineris quasi in ea strata mollibus stramentis composita a duobus vel a pluribus animalibus deportatur.

De reliquis que in usu habentur.

Baculus a repertore invenitur bacho fertur inventus, quibus homines moti vino innitentur. Sicut autem a bacho baculus, ita a baculo bacillum per diminutionem. Fustes quod prefixi in terra stent, quos palos rustici vocant, quibus iuvenes per muros muniebantur. Vectes dicti quod manibus vectentur, unde ostia saxaque evelluntur. Forfices per ethimologiam si a filo dicuntur, F ponitur, ut forfices, quia sunt sartorum. Si a pilo P, ut forpices, quia sunt tonsorum. Si ab accipiendo C, ut forcipes, eo quod formum capiant, quia sunt fabrorum. Formum enim dixerunt antiqui calidum, unde et fornax. Novacula eo quod innovat faciem. Pecten dicitur eo quod pexos capillos faciat atque compositos. Calamistrum acus est quod calefacta et adhibita calefacit et intorquet capillos, unde calamistrati appellantur quorum coma torquetur. Clavis dicta quod claudat et aperiat. Horologia quod ibi horas legamus, id est colligamus. Est enim in solariis posita, ubi a clavo per lineas currente umbra, ut quecunque diei hora ostendatur. Cathenatum, quod capiendo teneat.

De instrumentis rusticis.

Vomer dictus quod in humum eruat, seu ab evomendo terram, de quo Lucretius: Vomer curvatur aratri ferreus occulte decrescit vomer in arvis sumpsit atque per decimenta fulgore. Aratrum ab arando terram vocatum quasi aratrum. Buris est curvamentum aratri, dictum quasi bosoria, quod sit in similitudine caude bovis. Dentale est aratri pars prima, in qua vomer inducitur quasi dens. Cultelli a cultura dicti eo quod ex ipsis putatione veteres in arbore utebantur, et antequam prius falces essent reperte. Falx est qua arbores putantur et vites. Dicta autem falx quod hiis primum milites herbas silices solebant abscidere. Unde est illud: Nam exercitata duces placidos curvantur in usus. Agolonem sumiliter ante fuit. Falcastrum ad similitudinem falcis vocatum. Est autem ferramentum cum manubrio longo ad densitatem veprium succidenda. Hoc et runcones dicti quibus vepres secantur, a runcando dicti. Serrula est preacutis lamine ferri dentium mordacitate resecantur arbores seu ramos. Rastra quoque ab radendo terram, aut a raritate dentium dicta. Ligones quod terram levent, quasi levones.

Sculdaria dicta eo quod circa scadicem terram apiat. Et quamvis usus ei in reliquis opibus habeatur, non tamen ex scadice retinet. Hec alii generaliter fossorium vocant quod foveam faciat quasi fovessorium. Sarculi sunt autem vel simplices vel bicornes. Pastinam vocant agricole ferramentum bifurcum quo semina pangunt. Unde et repastinare dicuntur vineae quae refodiuntur. Cilindrus lapis est teres in modum columne qui a volubilitate nomen accepit. De quo Virgilius. Area cum primis ingenti equanda cilindro. ⁊ vertenda manu. Tribula genus vehiculi est unde teruntur frumenta. Et ob hoc tritura vocatur. Pala quam ventilabrum vulgo dicitur a ventilandis paleis nominata. Forcille dicte eo quod his frumenta cellantur id est moveantur. Unde et oscilla dicta ab eo quod sallantur his id est moveantur ora. Nam cellere est movere. Tessere sunt quibus frumentorum numerus designatur. Trapetum mola olivaria. Prelum trabes qua uva calcata premitur a premendo vocatum quasi pressorium lacus. Prelum quo premitur oleum quod ligata perfluat, quod ab uvis vel olivis torquendo oleum vinumque exigitur. Vectes a vehere id est exportare nominantur. Qualos corbis colaque prelorum per quos musta fluunt a colando dicti. Fiscum quasi fiscolum a colando oleum dictum vel quasi fiscella olei. ⁊

De instrumentis hortorum.

Rota dicta quod quasi ruat. Est enim machina unde de flumine aqua hauritur. Lucretius. In flumine versare rotas atque haustra videmus. Haustra id est rota ab hauriendo aquam dicta. Cirillus quod in giro versatur: est enim ligni in transversa pertica mobile ex quo funis cum situla vel utre in puteum dimittitur hauriende aque causa. Telonem hortulani vocant lignum longum quo hauriunt aquas. Et dictum telone a longitudine. Tolon enim dicitur apud grecos quicquid longum est. Unde et mustela vocatur quasi mus longus. Hoc instrumentum Hyspani ciconiam dicunt, propterea quod imitetur eiusdem nominis avem levantis ac deponentis rostrum dum clangit. Harpax lupus quod et canculi ferreus arpax quod si quid in puteum deciderit rapit et extrahit. Unde et nomen accepit. Arpax autem dicitur quia arripit. Arpe enim grece rapere est. Unde et arpie quasi raptrices. ⁊

Falere ornamenta equorum sunt. Et est sermo grecus. **De instrumentis equorum.**

Frena dicta quod equos fremere cogant vel quod equi frendant id est imprimant dentibus et obmordeant. Unde et nefrendes adhuc lactentes porcelli quod non dum aliquid frendant id est comminuant dentibus. Hinc et faba fresa quae molita est. Lupata sunt frena asperrima. Dicta autem lupata a lupinis dentibus quia inequales sunt. Unde et eorum morsus vehementer obest. Chamus. Habenas ab habendo dictas quod his equos habeamus id est teneamus. Unde et equi habiles dicti. Hec retinacula a retinendo lora. Capistra a capite iumentorum dicta. Sella a sedendo quasi sedla. Antela quasi ante sellam, sic postela quasi post sellam. Cingula hominum generis neutri est. Nam animalium genere feminino dicimus has cingulas. Sagma que corrupte vulgo salma dicitur a stratu sagorum nuncupatur. Unde et caballus sagmarius, mula sagmaria. Capulum funis a capiendo eo quod indomita iumenta eo comprehendantur. Calcaria dicta quia in calce hominis ligantur quibus impediis posterioribus ad stimulandos equos quibus ad pugnandum aut currendum propter pigritiam animalium aucta more. Nam ex timore stimulus nuncupatur. Hec et libidinis stimuli. Strigiles nuncupantur a tergendo quod his equi terguntur. Caracter est ferrum caloratum quo nota pecoribus inuruntur. Caracter autem grece latine forma dicitur. Cauterium dictum quasi cauturium quod urat. Et provida sit in eum sententiaque cautio, ut dum videtur cui sit avaritia refrenetur quod interdum pro signo, interdum pro cura adhibetur. Ut vivis morbi igneis ardore siccetur. ⁊

NCIPIVNT·
NICII·IOHAN
NI·DISCIPV
ENI·DE·PHIS

ME

INCIPIUNT YSAGOGE IOHANNICII IOHANNIS ALEXANDRINI DISCIPULI TEGNI GALIENI DE PHISICA RATIONE

MEDICINA DIVIDITUR in duas partes, i. in theorica & practica. Quarum theorica dividitur in tria, i. in contemplatione naturalium rerum & non naturalium & earum que sunt contra naturam. Ex quibus sanitatis & egritudinis & neutralitatis scientia procedit. ... humores ... occasione ... egritudo ... Res naturales vii. s. scilicet elementa, commixtiones, compositiones, membra, virtutes, operationes, spiritus. Et alii addiderunt his alias iiii. Scilicet etates, colores, figuras, distantiam inter masculum & feminam. Elementa sunt iiii. Ignis, Aer, Aqua, Terra. Ignis est calidus & siccus. Aer calidus & humidus. Aqua frigida & humida. Terra frigida & sicca. Commixtiones viiii. ... viii inequales & una equalis. ... iiii. s. simplices ... calidum, frigidum, humidum & siccum. ... iiii. ex his composite, i. calidum humidum, calidum & siccum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. ... Compositiones iiii. s. i. sanguis, flegma, colera rubea & colera nigra. ...

De modis qualitatis corporis.

De aeris immutatione.

De ciborum.

De potationis.

De somno & vigilia.

240.

De febre.

De modis febrium & iunde accidant.

... Primus humor est vitreus, secundus cristallinus, tertius albugineus. Oculorum colores sunt iiii. Niger, subalbidus, varius & glaucus. Niger ... ex ... defectu visibilis spiritus vel ex perturbatione ipsius aut ex penuria cristallini humoris vel quia plurimum residet intus ipse cristallinus humor, aut ex habundantia ... humoris, qui est similis albugini ovi. ... Subalbedo fit ex vii. rebus ... habundantia visibilis spiritus vel claritate ipsius & magnitudine cristallini humoris vel quia plurimum residet cristallinus humor, aut habundantia albuginei humoris, claritate ipsius & defectione qualitatis vitrei humoris. Varius vero color fit ... sub albedine. Varius color significat spiritum visibilem magis habundare & clarescere in sua varietate. Glaucus vero color spiritum visibilem significat minus habundare & subnigrescere in sua glaucedine.

Modi qualitatis corporis v. s. i. crassitudo nimia ... & extenuata macies, siccitas & squaliditas & equalitas. Habundantia sanguinis ex habundantia caloris & humiditatis. Pinguedinis diminutio fit ex caliditate & siccitate. ... fit ex frigiditate & siccitate ... Extenuata macies ex frigiditate & intensa siccitate ... Equalitas ... fit ex equalitate humorum corporis & formis ... Masculus a femina differt quia ... calidior & siccior est. Illa est contra frigidior & humidior.

Aeris immutatio v. modis fit, ex anni temporibus & ex ... stellarum & occasu ... Anni tempora sunt iiii. Ver equale ...

liber de medi...

Ex his omnibus unicuique per singulas duo modi egritudinis fiunt. Aut enim est ex sim(plici) qualitate, aut ex humoris alicuius compositione. Ex simplici vero qualitate sunt [illegible] infirmitates, quae solidis membris accidunt, quae generaliter ethica dicitur. Egritudo [illegible] quae ex humore accidit, est febris ex putredine facta, ut superius dictum est. Egritudo frigida, quae sine aliquo humore contingit, est algor ex nimia frigiditate [illegible], ut minus. Et quae cum humore aliquo frigido accidit, ut est paralisis quae fit in toto corpore aut in parte. Morbus humecti morbi qui fiunt per se non [illegible] alicuius humoris humectatione, est frigidum ut [illegible] et fetidissimum cum [illegible], quemadmodum inflata caro ydropicorum, [illegible] torpens. Morbus vero humidus est alicuius trahens humores, ut ydropisis. Morbus vero siccus cum humore siccus est sine humore, ut spasmus qui fit ex inanitione. Morbus siccus cum humore est cancer siccus et durus. Morbi in officialibus membris quattuor sunt. In prima qui accidit in plasmatione, informata creatura, et in quantitate membrorum, et numero [illegible], et in superfluitate et membrorum positione. Morbi officialium in formatione hominis quinque modi sunt: membri inconvenientia, ut est feda capitis longitudo. In concavitatibus, ut si magnum pedum concavitas carne repleatur. In poris, ut ex strictura fiat aut la[r]gitas. In asperitate, ut est gutturis et pulmonis canalium asperitas. In lenitate, velud matricis levitas. Morbi in quantitate membrorum fiunt aut ex habundantia, ut ea crescant amplius quam decet, sicut videmus fieri in magno capite et lingua grossa, aut ex ultima parvitate et [illegible] parvum caput [illegible]. Morbi vero in numero membrorum fiunt aut ex augmento aut ex diminutione. Sed augmentum est aut ex [illegible] ut superfluus digitus, aut ex [illegible] ut [illegible] nervus et [illegible]. Secundum diminutionem aut universaliter ut [illegible] digitorum, aut particulariter ut est unius. In positione membrorum morbi fiunt aut in membri motione de loco suo, aut ex dispensatione [illegible], ut digiti vel labia quae conglutinantur vel adherent et non separantur et non [illegible]. Sed separatio adherentis membri universaliter fit aut in membris consimilibus aut in officialibus. Consimilibus autem membris aut ossibus, carne, nervis, lacertis, [illegible]. Quae si ossibus accidit, fractura dicitur; si carni ex recenti tempore, plaga dicitur. Si vero ex veteri non plaga sed putrida nuncupatur. Quae si nervis vel arteriis accidit, alio atque alio nomine nuncupatur. Si autem evenerit in medio lacertis, contusio sive constrictio nominatur. Si vero in cute, excoriatio dicitur, quae si inveterata fuerit, putrida plaga nuncupatur. In officialibus vero membris perpetua fit separatio, ut abscisio manus vel pedis.

Corporis qualitates tres sunt: sanitas, egritudo et neutrum. **De qualitatibus corporis.** Sanitas est temperantia complexionis efficiens res naturales secundum cursum nature. Infirmitas vero est intemperantia extra cursum nature, unde fit lesionis effectus. Neutrum est quod nec sanum nec infirmum. Sed naturalis qualitas tribus modis constat, ut si in uno corpore simul conveniant infirmitas et sanitas in diversis membris, ut in corpore ceci et claudi, sive in corpore senis cum nimium remanentes membra quae non male fiunt et patiantur. Vel si corpus hominis aliis horis sanum fuerit, aliis vero infirmum, ut eorum qui estate infirmantur et hyeme sanantur. Et qui frigidioris nature fuerint, hyeme infirmantur, estate sani fiunt. Et qui humidam naturam habuerint, in puericia infirmantur, in iuventute et senectute sanantur. Qui vero siccam naturam in puericia sani sunt, in iuventute autem et in senectute infirmi sunt. In tribus rebus inveniuntur sanitas, infirmitas et neutrum: aut in corpore in quo earum qualitatum una quaeque reperitur, aut in occasione faciente illas et conservante, et in significationibus eas significantibus.

Occasionum vero duo sunt genera: unum est naturale, aliud extra **De generibus occasionum.** cursum nature. Occasiones autem naturales aut faciunt sanitatem aut conservant. Et occasiones conservantes pertinent ad sanitatem, facientes autem pertinent ad infirmitatem. Occasiones quoque quae ultra naturam procedunt, alie pertinent ad infirmitatem, alie ad neutrum. Sed agentes occasiones faciunt infirmitatem et res eandem infirmitatem conservantes. Ille vero quae pertinent neque ad sanitatem neque ad infirmitatem [illegible] neutrum atque constituunt. Omnium occasionum societatem habentium cum sanitate et infirmitate sex modi sunt. Quorum unus est aer qui humanum corpus circumdat, cibus et potus, motio et requies, somnus et vigilie, repletio et inanitio, et accidentia anime. Quae omnia si cum decenti moderatione fiant, in quantitate et qualitate, tempore, [illegible] et ordine custodiunt sanitatem ab accidentibus. Quod si secus aliter facta fuerint, accidunt infirmitates et permanent. **De modis occasionum.**

Modi occasionum infirmitatem facientium tres sunt. Nam alie vocantur primitive quae extra accidunt corpori, ut est calor et frigidus. Sunt et accidentia quae adveniunt intrinsecus in corpore, ut repletio et inanitio. Sunt et alia quae vocantur coniuncta, quae donec assunt adest infirmitas, et his abeuntibus infirmitas abit, ut est putredo in febribus. Egritudinum secundum aliam divisionem modi sunt duo: aut communiter aut proprie. Quae communiter accidit, aut accidentaliter aut necessario fiunt. Accidentaliter vero ut percussio, combustio, morsus, discerptio, et cetere res nocive. Necessario et alia supra memorata quae ut predictum est sunt sociata sanitati et infirmitati. Quae vero proprie fiunt egritudines, aut sunt in consimilibus membris et conservant egritudinem, aut in officialibus membris, aut in divisione continua. **De modo morborum.**

Modi morborum ex qualitate procedentium v sunt. Primus calidus, aut ex commotione spiritus, ut est ira, aut ex commotione corporis, ut labor. Ex commotione spiritus, ut est ira, ex commotione corporis, ut superbia. Secundus autem est contactus rei visibilis calidi[tat]is cum affectu, ut ypantasis ad solem. Tercius modus est ex caliditate corpori advenienti cum potestate quae recipit caliditatem ex sicco vel esu acrium. Quartus fit ex inclusione pororum, ut ex frigiditate hyemis. Quintus ex putredine, ut in febribus. **De frigidis morbis.**

Occasiones frigidorum morborum viii sunt. Prima est occasio [illegible] visibilis frigiditatis cum effectu, ut est frigiditas nivis. Secunda vero frigiditas [illegible] adveniens forti humano corpori. Tercia ex habundantia corpori advenienti atque replente et extinguente naturalem calorem. Quarta ex parvitate ciborum unde calor naturalis extinguitur. Quinta vero ex habundantia frigidi humoris et obturantis poros, unde naturalis calor minuitur. Sexta ex dissolutione et aptatione corporis ad dissolvendum et evacuandum naturalem calorem. Septima ex motione et exercitio nimio, unde fit multa dissolutio humorum et evacuatio et sudor, unde attenuatur corpus. Octava vero fit ex requie et ociositate multa. Siccorum morborum occasiones sunt iiii. Prima occasio alicuius siccitatis visibilis ac manifeste cum effectu, ut ventus siccitas. Secunda vero ex adveniente [illegible] in corpore cum fortitudine, ut acetum, sal, sinapis. Tercia parvitas cibi et potus. Quarta commotio nimia membrorum et exercitium. **De occasionibus humidorum membrorum.**

Occasiones humidorum membrorum iiii sunt. Prima ut occursus rei afferentis humorem cum effectu, ut balneum. Secunda vero ingressio rei afferentis [afferentis] humorem cum [illegible] in corpore, ut recentes pisces. Tercia autem ut nimietas cibi et potus. Quarta sic requies et ocium et delicie diverse. **De modis morborum ex innaturali malicia.**

Modi morborum ex innaturali malicia cum aliquo humore accidentis ad infirmandum membrum iiii sunt. Primus est virtus membri impellentis et debilitas membri sustinentis. Secundus multitudo humoris. Tercius debilitas virtutis nutrientis. Quartus largitas meatus pororum. Malicia egritudinis ingreditur et superveniens in consimile membrum natale v modis: aut sanguinis mutatione, aut in tempore nativitatis, aut cum constringitur fasciis, aut cum malo et inconvenienti nutrimento sive ex aliqua infirmitate adveniente in predictis temporibus vel postea. Si tempore conceptionis, in utero debilitatur aliquod consimile membrum, fit ex habundantia spermatis aut ex parvitate et indigentia inconvenientis qualitatis spermatis, ut si fuerit grossum et pingue vel aquosum et tenue, quo vero nascitur infans debilitatur in eo aliquod membrum, si egressus fuerit non equaliter sed mala egressione, vel ut [illegible], aut super genua incurvus. Cum quis fasciis constringitur, inconvenienti constrictione duplicatur debilitas. Quando in nutrice malo et inconvenienti lacte recipiendo vel sugendo debilitatur. In his vero temporibus vel postea infirmitate accidente egritudo malicia consimili membro superveniens ex causis [illegible], ut incisione, et si passio fuerit ex aliquo accidente sive debilitate, sive vulnus vel apostema. Ingreditur egritudo in consimilibus

naturalis modis xii, ut a debilitate, si culpa [illegible] humoris cum tenet infirmum vel si [illegible] ambulare ante congruum tempus, ex medico si fractura et collisio membri [illegible] constricta erit et constrixerit. Ex infirmis si ea commoverit a medio [illegible] antequam solidata et firmata sint ex fractura, ut si [illegible] tibie medio quae in femore est [illegible], aut ex recisione, ut si recipiat nasus et accidat, ut si [illegible], aut ex [illegible] humore qui accidit [illegible] sive ex parvitate humoris accidente [illegible]. Constrictio pororum tribus modis fit: aut ex constrictione attenuamenti, aut ex [illegible] sive ex coartatione. Constrictio fit aut ex [illegible], aut ex debilitate virtutis impellentis [illegible] habundantia, constrictione [illegible] loci, aut ex habundantia siccitatis, ut sepe [illegible] ex ligatura constricta, ex carnositate [illegible] accidere aliquid apostema et [illegible] carnositas, aut si prius [illegible] aliquid [illegible] ut [illegible] aliquid corporis [illegible] humor sive lapis, [illegible], aut aliquid latitans in eis, ut superflua caro et scabies. Largitas quoque [illegible] modis fit: aut ex multa commotione impellentis virtutis, aut ex debilitate [illegible] virtutis, aut ex habundantia caloris et humoris, aut [illegible]. Lenitas accidit duobus modis [illegible], aut deintus aut deforis. Deintus ex humore viscoso [illegible]. Foris vero ex cera liquefacta cum unguento. Asperitas similiter duobus modis fit: deintus et deforis. Deintus namque ex superfluo et acuto humore, foris vero ex fumo et pulvere. Superfluitas membrorum [illegible] accidit duobus modis. Superfluitas si fuerit naturalis, erit ex superfluo humore naturali et bono vel ex habundantia formative virtutis; quae si fuerit extra naturalem causam, ex humore innaturali et [illegible] veniente, ut sunt scrofule, aut ex habundantia virtutis. Diminutio membrorum [illegible] duobus similiter modis fit: aut [illegible], aut ex [illegible] humoris, [illegible] aut ex adustione ignis, aut ex frigore seu incisione, aut ex putredine. Putredo autem accidit aut ex potione mortificante et putrefaciente membrum, aut ex [illegible] et [illegible] humoris illius qui resolvitur. **De tribus modis magnitudinis membrorum.**

Magnitudo membrorum tribus modis fit: aut ex multitudine naturalis humoris, aut ex habundantia formative virtutis, aut ex commixtione utrorumque. Parvitas vero membrorum fit tribus modis similiter: aut ex debilitate virtutis, aut ex minoratione naturalis humoris, sive ex infirmitate exteriorum, ut est incisio et [illegible] ignis, [illegible] ex frigore et nive. Commotio membri de suo loco duobus modis fit: aut ex commotione voluntaria, aut ex humore [illegible] dissolvente membrum et lubricum faciente. Membrum vel os egreditur a [illegible] iuncturis et [illegible] similiter duobus modis: aut ex iunctura in qua non convenit separatio, aut ex separatione ubi convenit coniunctio. Si ex coniunctione hoc fuerit sine separatione, erit ex humore acuto, aut accidenti [illegible], aut ex spasmo, [illegible] ex [illegible] replecione. Si vero fuerit ex separatione [illegible] coniunctio, aut erit ex viscoso et grosso humore, aut accidenti [illegible], aut ex spasmo. Separatio coniunctionum duobus modis fit: aut intrinsecus aut extrinsecus. Intrinsecus vero fit aut ex humore acuto et [illegible], aut ex ventositate pingui et distendente vel dissipante. Extrinsecus vero fit aut ex [illegible], aut [illegible] vel fatigatione, aut ex [illegible], aut [illegible] aut quod distendit ut funis, aut quod [illegible] ut lapis. **De generibus significationum.**

Genera significationum tria sunt: alia significant sanitatem, alia neutrum, alia egritudinem. Quarum significationum unumquodque genus in duo partitur. Sunt enim quae significant de membris officialibus infirmitatem, et sunt quae significant de consimilibus membris. Consimilium partium significationum duo sunt modi: alie sunt in substantiales, alie accidentales. Substantiales autem [illegible] calor, frigiditas, siccitas, humectatio. Accidentales autem quedam significant [illegible] ut durum et molle, quedam per visum ut coloratum, quedam per [illegible] ut [illegible] plene et perfecte. Significationes egritudinis membrorum officialium due sunt: substantiales et accidentales. Substantiales significationes iiii sunt: [illegible] modus, numerus, positio. Accidentales significationes similiter iiii sunt: bonum et malum, perfectum et imperfectum. Omnia signa [illegible] sunt genera tria: Quedam sunt quae significant preterita, ut [illegible] cognoscitur vel agnoscitur, ut [illegible] corpus humanum agnoscunt quod sudor precessit. Alia significant presentia et agnoscunt presignificat, velut cum [illegible] magnitudinem intelligunt quod significet calorem superantem. Sunt et alia quae significant futura et [illegible] ut cum [illegible] labium subito [illegible] [illegible] quod [illegible] significativa. Sed inter signa et accidentia distat quod est [illegible]. Si [illegible] hoc quod sunt accidentia, medicus autem signa. Accidentia significativa tria sunt. Alia est [illegible] operatio, [illegible] indigestio. Alia autem corporis qualitas, ut [illegible]. Alia exiens a corpore, ut urina nigra. Virtutis operatio mutata triplex est: aut [illegible] fit indigestio, aut ex parte fit oculorum obscuritas vel tarda digestio, aut de qualitate in qualitatem, velut de bona digestione in fumosam vel acetosam, sicut qui musca vel ligna videlicet sunt apparentia. **De qualitate mutata corporis.**

Corporis qualitatis mutate significatio iiii modis fit. Aut enim per visum, sicut ictericia mortifera, nigredo lingue et similia; aut per odoratum, ut anhelitus fetidus vel sudor vel polipus vel [illegible] et similia; aut per gustum, ut salsum, amarum vel acidum; aut per tactum, ut molle et durum. Exiens a corpore fit bipertita significatio: cum [illegible] vel sine [illegible]. Cum [illegible] vel [illegible] vel [illegible]. Ei vero sunt signis modi quae sine [illegible] naturali fit, ex plurimis alia quantitate, ut ligamina, alia qualitate, ut urina nigra, alia utroque, ut sanguinis fluxus. **De membris mutatis.**

Membrorum mutatorum vel motuum significatio bifaria dividitur: intrinsecus modis et occasionis. Intrinsecus modi sex: Alia ex mutatione operationis [illegible] in membris; alia [illegible] in corpore ut sudor frigidus vel urina nigra. Alia ex dolore membri [illegible] proveniens, alia ex proprio loco. Alia ex innaturali commotione de loco. Alia ex patientis iudicio. Extrinsecus fit modis tribus: aut per visum, ut nigrum vel album; aut per tactum, ut durum et molle, calidum et frigidum; aut [illegible], ut magnum vel parvum [illegible]. **De occasionibus egritudinum.**

Occasiones egritudinum tres sunt: [illegible] mutatio officialium membrorum, convenientis habitudo, iuncture separatio. Operatio medicine triplicem effectum habet: aut enim custodit sanitatem secundum similitudinem suam, aut facit [illegible] infirmitatem sanitatem, aut e contrario. Regendorum sanorum triplex modus est regimen: [illegible], incipientes infirmari, [illegible] infirmari, parum super dicemus, sex [illegible] [illegible] moderatione regimus. Incipientibus infirmari duplicem curam adhibemus. Aut enim [illegible] superhabundantiam, id est mali humoris, subtrahimus, aut naturalis defectione reparanda, per dicemus sex quae necessaria sunt exhibere [illegible] defectorum, alii infantes, alii senes, alii ex infirmitate convalescentes. Omnis medicina aut universalis aut particularis. Universalis est sex predictarum rerum adiunctio. Particularis [illegible] fit triplex. Alia enim in consimilibus membris, alia in officialibus, alia in iuncturarum separatione. Assimilativa membra reddimus sue similitudini et in sua qualitate [illegible] colligando [illegible], concava si plus modo amplificata fuerint ad suum modum constringimus et [illegible], [illegible], in largis autem similiter addimus [illegible] consuetudine [illegible] accidit. Foramina strictiora sunt, nam si de natura [illegible] virtutis [illegible] [illegible] fomentis et cataplasmatibus mollium, quae si de expulsione defectione diaforeticis et confortativis. Si de siccitate, ea mollientibus si de [illegible] humectatione. Si de constrictione solutione, ea vero quae de natali [illegible] mutata positione in suo loco restituimus. Si de apostemate maturando sanamus. Si de innaturali iunctura, ea aut [illegible] medicamine, aut [illegible] distinguimus. Si de [illegible] [illegible] ipsa delemus. Si de lenitate, asperamus. Si de asperitate, lenitatem. Superfluitate in nimio, aut [illegible], aut [illegible] superfluitate [illegible] minuimus si ex habundantia sanguinis fuerit [illegible] sanamus vel [illegible]. Si ex [illegible] in puericia [illegible] sanamus parvitate [illegible] augmentamus. Magnitudinem vero comprimendo et [illegible] minuimus. Motionem de loco suo reddimus loco duobus modis: aut [illegible] separant iungimus, aut iunctum separamus. Necessaria ad separatorum iuncturam iii sunt. Separata iungere, iuncta custodire, ne [illegible] defendere, naturam [illegible] custodire. Omnis medicina aut

[illegible]

... i intimentur sunt ut epithimata, cataplasmata, emplastra, et similia que sunt optime. Medicine interioris operatio in tria dividitur. aut salute ut farmacia. aut confirmat ut dieta. aut mutat qualitatem ut frigida aqua in febribus. Et ... duplex est. aut in minutione habundantie ut farmacia. aut repletione inopie ... et sanguine. aut constringit solutum ut stiptica. aut mutat qualitatem ut aqua frigida in febribus. Cirurgia duplex est in carne et osse. in carne ... fuerit. ... in osse ... solidare et ... reddere. Species cognitionum ... [illegible]

Vita brevis ars vero longa. tempus autem acutum. ... ars vero longa. **De eo quod vita sic brevis ars vero longa.** Experimentum vero fallax. Judicium autem difficile. Oportet autem non solum se ipsum prebere que oportet facientem. sed egrotantem et presentes et ea que extrinsecus sunt. In perturbationibus ventris et vomitibus que sponte fiunt. Si quidem qualia oportet purgari purgentur et confert et bene ferunt. Si vero contrarium. Sic et ... qualia oportet fieri fiat. et confert et bene ferunt. si vero contrarium. Contemplari igitur oportet et tempus et regionem. et etatem et egritudines in quibus oportet aut non. In exercitantibus ad summum bone habitudines fallaces si in ultimo fiant. Non enim possunt in eodem manere neque quiescere. Quia vero non quiescunt neque ... possunt ad melius addere. Relinquitur igitur ad peius. Horum igitur causa bonam habitudinem solvere confert non tarde ut rursus principium nutrimenti accipiat corpus. neque compressiones ad ultimum ducere. fallax enim est. Sed qualis fuerit natura habentium sufferre sustinere ad hoc ducere. Similiter vero et evacuationes ad ultimum ducentes fallaces. Et iterum resumptiones in ultimo existentes fallaces. Tenues et certe diete ... in ... temporibus passionibus et in acutis egritudinibus ... non convenit difficiles. ad ultimum tenuitas que adducunt diete difficiles et eum repletiones in ultimo existentes difficiles ... [illegible]

[illegible]

... et autumno gravissime ferunt. hyeme vero facillime. vere secundo hiis que in ... concernunt nichil dare. neque cogere. sed auferre ex appositionibus. ante crisim. ... quorum crisis fit et quorum facta est equaliter non movere. neque novitatem facere. neque farmaciis neque aliis provocationibus. sed sinere. Que oportet ducere ... maxime expectationem ... per convenientes regiones. Digesta medicari et movere non cruda. neque in principiis nisi expediat. multa vero non expediunt. Que egeruntur non multitudine considerare sed quomodo egeruntur si qualia oportet confert bene. et ubi oportet usque ad defectionem ducere et hoc facere si sufficiat egrotans. In acutis passionibus ... et in principiis farmaciis ... et hoc bene prius ... facere. Si qualia oportet purgari purgentur et confert bene ferunt. contrarie vero in oppositione.

De somno qui in morbo facit laborem.

In quo morbo somnus laborem facit mortale. Si vero somnus iuvet non mortale. Ubi desipientiam somnus sedat vero prestat mortale. Somnus et vigilie utraque magis in facta malum. Non plenitudo. non indigentia. neque aliud nichil bonum quodcumque magis nature fuerit. Labores spontanei narrant morbos quecumque dolentes aliquid corporis plurimum dolore non sentiunt. hiis mens egrotat. Que multo tempore extenuantur corpora tarde recreantur ... modice. Si in egritudine cibum accipiens quis non convalescit. significat quoniam ampliori cibo corpus utitur. Si vero cibum non accipienti fit hoc. significat quoniam evacuatione indiget. Corpora oportet vero quis velit purgare fluxa facere. ... corpora ... [illegible]

[illegible]

... [illegible] ... et ... firmiter ... fallax est et omne natum minuit. ... quodlibet ... Omnia secundum rationem facienti et non evenientibus ... quod in principio. Quicumque ventres humidos ... melius evadunt. ... decens et in insuave est. senescentibus in magnitudine vero corporis iuvenescere quidem decens et ... senescere inutile. ... minoribus.

De mutationibus temporum simul et corporum.

Mutationes temporum maxime generant morbos. et in temporibus magne mutationes aut frigiditatis aut estus. et alia secundum rationem sic. Nature hee quidem ad estatem. hee vero ad hyemem bene aut male parantur. Egritudinum alie ad alias ... et male nate sunt. etatum ad regiones et tempora et ... in temporibus quando eadem die aliquando calores ... autumnales egritudines expectare oportet. Austri gravantes auditum caliginosi ... caput gravantes. pigri dissolventes. Quando iste prevaluerit. talia in morbis patiuntur. Si vero boreas fuerit. tusses. faringes. ventres duri. dissurie. horrores. dolores laterum et pectoris. et quando iste prevaluerit talia in morbis expectare. ... temporibus febres ... fiunt et sicut amplius annus existens quale constitutionem fecerit ... egritudines tales oportet expectare. ... temporibus si tempora temporaliter ... boni status et maxime bone determinationes ... maxime morbose ... Veri vero sanissime et minime mortifere ... de temporibus vero si quidem hyems sicca et borealis fuerit ... [illegible]

[illegible]

... permanent pueris et non absolvuntur circa iuventutem. aut feminis circa instructionem eruptiones. inveterescere consueverunt. Adolescentibus vero sanguinis sputa. ptisis et febres acute. epilepsie. et alie egritudines. maxime vero predicte. Ultra vero hanc etatem asmata. pleuretides. peripleumonie. litargie. frenesis. causon. diarrie. dissenterie. colere. difficultates lienterie. emoroides. Senioribus vero catarri. dispnee. tusses. stranguirie. dissurie. articulorum dolores. nefresis. vertigines. apoplexie. cacexie. prurities totius corporis. melancolie. vigilie. ventris humiditates. oculorum et narium humiditates. hebitudo oculorum. glaucosis. gravitas auditus.

De purgantibus qualiter purgentur et in quo tempore.

Pregnantes purgare si convenit ... usque ad VII menses. minus vero has minora vero et seniora vereri oportet. In farmaciis talia oportet ducere ex corpore qualia sponte venientia utilia. Que vero contrarie veniunt quiescere. Si qualia oportet purgari purgentur confert et bene ferunt. contraria vero graviter purgare. estate quidem superiora. hyeme vero inferiora. Sub cane et ante canem moleste purgationes. Graciles et facile vomentes carnosos inferius. ... estate ... vero ... ad superiores farmacias. Melancolicos vero ... fortius ... eadem ratione contraria apponentes. Medicari in valde acutis si expediat eadem die. differre enim in talibus malum est. Quibus cum torsiones et circa umbilicum dolores. et circa lumbos dolor non solvitur neque a farmaciis neque aliter. in ydropem siccam perficitur. Quibus vero ventres lienterici in hyeme superius medicari malum. Ad elleboros his qui non ... [illegible]

241

aut egritudine illic confirmat egritudo. Si a febre habito tumore non existente in faucibus suffocatio repente superuenit mortale. Si a febre habito collo ut uix deglutire possit tumore non existente in collo mortale. Sudores ... tantibus si ceperint boni tertiani. & quartani. & septimi & noueni. & undecimi di[e] & XX. & XXIIII. & XXVII. & XXX[I]. & XXXIIII. & XXXVII. & L. Hii enim indicant egritudinem. Qui uero non fiunt dolorem significat & longitudinem egritudinis & confusionem. Frigidi autem sudores cum acuta quidem febre facti mortem. cum molliori longitudinem egritudinis signif. Et ubi in corpore sudoribus inerit egritudinem. & ubi in corpore calidum aut frigidum. illic egritudo. & in corpore toto mutationes & si corpus infrigidatur aut iterum calescit. aut color alius ex alio fit. longitudinem egritudinis signif. Sudor multus ex somno sine aliqua manifesta causa factus signif corpus quia plurimo cibo utitur. Si uero accipienti cibum hoc fiat. scire quia euacuatione indiget. Sudor multus frigidus & calidus superfluens. frigidus maiorem. calidus minorem egritudinem signif. Febres quaecumque non deficientes in die tertia fortiores fiunt & periculosae. quocumque non sic defecerint. signif quia minores sunt. Quibuscumque febres longe sunt. his si pustule & in articulis dolores fiunt. hi amplioribus cibis utuntur. Si rigor inciderit febri non deficienti iam debili existente mortale. Excreationes in febribus non deficientibus liuide & sanguinee & fetide & fellee omnes male. egeste uero bone & per secessum & per urinas. Si uero non aliquid ultimum egeste ploca malum. In non deficientibus febribus si que quidem exterius frigida fiunt quae uero intus ardeant & sitim habent mortale. In non deficiente uero febre si labium aut oculus aut supercilium aut nasus distorqueatur. aut non uideat. aut non audiat. iam debili existente corpore quicquid horum fiat iam mors in manibus est. Ubi in febre non deficiente dispnia superuenit. & desipientia. mortale. In febribus apostema non soluta ad primas crises. longitudinem morbi signif. Quibuscumque in febribus aut aliis egritudinibus uoluntarie oculi lacrimantur: nichil inconueniens. Quibuscumque uero non per uoluntatem inconueniens. Quibus in dentibus in febribus limositates fiunt fortiores & diuturniores fiunt febres. Quibuscumque tusses sicce & modice prouocantes in febribus incendentibus non ualde sitientes sunt bonum. In buboribus febres omnes male excepto effimeris. Febricitanti sudor superueniens non deficiente febre malum prolongatur enim morbus & humorem plurimum signif. A spasmo aut tetano habito febris superueniens soluit egritudinem. A causon habito rigore superueniente solutio. Terciana uera si non indicatur in VII. periodis longissima. Quibuscumque in febribus aures surdescunt. sanguis ex naribus fluens uel uenter turbatus soluit egritudinem. Que in paribus indicant dies. tertia & antea confusiones febricitantium in imparibus diebus febris dimiserit. recidiuantur. Quibuscumque in febribus cottidie rigores fiunt: cottidie febres soluuntur. Quibuscumque in febribus ictericia superuenit ante VII. dies malum. Quibuscumque in febribus in VII. aut VIIII. aut in XI. aut XIIII. die ictericia superuenit bonum si non dextrum ypocondrium durum fiat. si uero non bonum. In febribus circa uentrem cauma forte & cordis morsus malum. In febribus ex somnis timores aut spasmi malum. In febribus spiritus offendens malum spasmum signif. In febribus acutis spasmi & circa uiscera dolores fortes malum. Quibus urine crasse. globose. pauce non sine febribus multitudo ueniens ex his tenuis iuuat. Maxime uero talia ueniunt quibus ex principio haud celeri ypostases fiunt. Quibus in febribus urine turbulente uelut subiugali his cephalargie aut assunt aut aderunt. Quibuscumque septimo determinant his nubem habet IIII. dies & urina rubea & alia per ratione signif. Quibuscumque urine limpide aut albe maxime autem si in freneticis & neufreticis apparent. Quibuscumque ypocondria suspensa subrugientia lumbore dolore superueniente. uentres his humectantur nisi uentositates erumpunt. aut urine multitudo superueniens in febribus autem hoc fiunt. Quibus spes est ad articulos apostases contrarii. eruet ab ypostase urina multa & pinguis & alfacta sic in laboriosis febribus si a quartanis incipit aliud fieri. Si autem ex naribus sanguis manauerit ualde & cito soluit. Si sanguinem uel pus minxerit. renum aut uesice ulcerationem signif. Quibus urina crassa existente sulfurea. his uesica scabra. Quicumque sanguinem sponte mingunt. his de renibus uene ruptionem signif. Quibus in urinis substantia arenosa. his uesica aut renes litiasin habent. Si sanguinem minxerit & strumbos & stranguriam habet & dolor incidit in pectine & sub uentre & perineo circa uesicam dolorem signif. Si sanguinem & pus mingit & squamas & odor grauis fuerit. uesice ulcerationem signif. Quibus in uirga pustule nascuntur facta & erupta solutio. Urina ex noctibus multa facta. modicas digestiones signif. De spasmo.

Spasmus ex elleboro superueniens mortale. In uulnere spasmi superueniens mortale. Sanguine multo fluente spasmi uel singultus superueniens malum. In inmoderata purgatione spasmi aut singultus inuasit malum. Si ebriatus aliquis subito uocem fit repente spasmo in tanto moritur si non febris superuenit. aut ad horam ueniens sed quam crapule soluuntur locutus fuerit. Quicumque tetano apprehenduntur IIII. diebus pereunt. Si uero hos effugiunt sani fiunt. Epilepsie quibuscumque ante pubertatem fiunt: mutationem habent. Quibuscumque uero XXV. annorum fiunt plerique moriuntur. A spasmo & tetano habito febris superueniens acuta soluit egritudinem. Quicumque pleuretici facti non purgantur in XIIII. diebus his in empima conuertitur. Ptisis fit maxime in etatibus ab XVIII. & X. annis usque ad XXXV. Que si in primo anno curata non fuerit. aut raro. aut numquam curatur. Quicumque squinanciam effugiunt ad pulmonem eis conuertitur & in VII. diebus moriuntur. Quicumque sanguinem spumosum si uero hos effugiunt empici fiunt. Qui ab ptysi molestantur si sputum quod excusserint grauiter olet super carbones fusum & capilli a capite fluxerint: mortale. Quibuscumque ptisicis capilli fluunt diarria superueniente moriuntur. Quibuscumque sanguinem spumosum expuunt: his ex pulmone eductio fit. Ab ptysi habito diarria superueniente mortale. Quicumque ex pleuretide empici fiunt. si purgentur in XL. diebus a quo die rupta fuit soluuntur. si uero non in ptisim transeunt. De calido edulio.

Calidum nocet hoc frequenter utentibus: carnium effeminationem neruorum inpotentiam & mentis stuporem & sanguinis fluxum & defectionem spiritus. quibus data sequitur mors. Frigidum uero facit spasmos & tetanos & rigores febriles. Frigora febrientia. Frigidum inimicum est neruis ossibus dentibus cerebro spinali medulle. calidum uero utile est & amicum. Quecumque infrigidata sunt calefacere oportet. exceptis quecumque sanguinem manare futurum est. Ulceribus quidem frigidum mordax est & cutem indurat. dolorem sine sanie facit. nigrores. rigores. febres. spasmos & tetanos. Est autem ubi in tetano sine uulnere in iuuene bene carnoso & estate media aque frigide multe infusio caloris reuocationem facit. calor uero hoc liberat. De consideratione calidorum.

Calidum saniem faciens non in omni uulnere maximum signum est ad certitudinem. cutem mollit & attenuat sine dolore. Rigorum spasmorum tetanorum mitigatiuum. uero quae in capite grauedinem capitis soluit. Plurimum uero differt in ossium fracturis magis uero denudatis. horum autem maxime in capite uulnera habentibus. Et quecumque a frigiditate moriuntur aut ulcerantur & herpetes comedentibus & ano & [illegible] uesice matrici calidum quidem amicum est & determinans. frigidum uero adusum & occidens. In his autem frigido utendum unde sanguis fluere futurus est. non super ea sed circa ea. Et quecumque flegmones aut inflamationes in rubeum aut subsanguineum sunt tendentes ex recenti sanguine. quia uetera denigrat. & erisipila non ulcerata. quia ulcerata nocet. Frigida uelut nix et cristallum pectori sunt inimica. que sunt tusses commouentia. eruptiones sanguinis fluere facientia. In articulis tumores & dolores sine ulceratione & podagra & spasmos horum plurima frigida multa refrigerat & attenuat & dolorem soluit. Stupor enim ipse & si mediocris sit dolorem minuit. De mutatione aque modo in calore modo in algore.

Aqua que cito calescit & cito infrigidatur leuissima. Quibuscumque desiderium noctu bibere ualde sitientibus si super dormierint bonum est. De natura mulieri & de uariatione.

Muliebria educit in aromatibus calefactio. Multociens uero & ad alia utilis esset si non capitis grauedinem faceret. Mulier in utero habens flebotomata abortit. si magis cum maior est fetus. Mulier in utero habens ab aliquo acuto [morbo] accepta teneatur mortale. Mulieri sanguinem uomenti menstruis erumpentibus erit solutio. Mulieris menstruis deficientibus sanguinem ex naribus fluere bonum est. Mulieri in utero habenti si multum uenter fluat. periculum abortiendi. Mulieri de matrice laboranti aut difficulter generanti sternutatio superueniens bonum. Mulieri menstrua sine colore proprio & non per se semper facta purgatione indigere signif. Mulieri in utero habenti si subito mamille graciles fiunt abortit. Mulieri in utero habenti si altera mamilla gracilis fiat gemellos habenti alterum abortit. Si quidem dextra gracilis fiat masculinum fetum. si uero sinistra feminam. Si mulier que neque grauida neque genuit lac habet. ei menstrua defecerunt. Mulieribus quidem sanguis conuersus in mammas [illegible]. Mulieribus si uis scire si concepit quae dormitura est mulsam da bibere & si quidem torciones habuerit circa uentrem concepit. si uero non minime. Mulier si quidem masculum conceperit bene colorata est. si uero feminam discolorata. Mulieri pregnanti si erisipila in matrice fiat mortale. Que preter naturam graciles existentes concipiunt abortiunt priusquam grossescant. Quecumque uero moderato corpore habentes abortiunt secundo mense uel tertio sine occasione manifesta. his cotiledones mucillagine pleni sunt & non possunt tenere pre grauitate fetum sed abrumpuntur. Quecumque preter naturam crasse existentes non concipiunt. his pinguedo os matricis claudit. & priusquam extenuentur non concipiunt. Si matrix in uertebro posita sanie fuerit necesse [illegible] fieri. Fetus mares quidem in dextris. femine uero in sinistris magis. A matrice per purgationes secundinarum sternutationem oportet apponere ... nares & os. Mulieri in utero habenti [illegible] superueniens abortum facit. Mulieri menstrua si uelis retinere. [illegible] Quecumque in utero habent. his concluditur os matricis. Mulieri in utero habenti [illegible] fluens debilem signif fetum. Quecumque [illegible] sunt fetus. his ubera gracilia fiunt. Si uero [illegible] fiunt: dolor fit in [illegible] aut in [illegible] aut in genibus: aut in oculis & non [illegible]. Quibuscumque os matricis durum est. his necesse est os matricis concludi. Quecumque in utero habentes [illegible] & fortiter calefiunt sine manifesta occasione generant difficile & periculose. aut abortiunt periclitantes. In fluxu muliebri spasmus & animi defectio si superuenit malum. Menstruis pluribus euenientibus egritudines accidunt & non uenientibus a matrice accidunt egritudines. In [illegible] flegmone patiente matrice flegmonem habente stranguria superuenit & [illegible] habentibus stranguria accidit. In epate uero flegmone patienti singultus superuenit. Mulier si in utero non acceperit uelis autem scire si concipiat. circumtegens ex uestimentis suffumiga [illegible] deorsum & si quidem sentire odor per corpus ad os & nares cognosce quia ipsa non per se sterilis est. Mulieri in utero habenti si purgationes exeunt impossibile est eius fetum sanum. Si mulieri purgationes non exeunt. neque rigore neque febre superueniente anxietates uero accidunt. reputa hanc in utero habere. Quecumque frigidas & densas matrices habent non concipiunt. [illegible] corrumpit fetum. Quecumque ex utrisque temperie habent moderate. hec magis generantes fiunt. [illegible] Malum uero & febricitantibus. exceptis ypocondria suspensa rugientia & [illegible] malum [illegible] & in ardentibus febribus [illegible] sanguinis [illegible]. Ptisicis non ualde febricitantibus dare [illegible] & in longis febribus [illegible]. Quibuscumque tumores in uulneribus apparent non ualde spasmantur neque maniant neque insaniunt. his uero non apparentibus [illegible] spasmi & tetani fiunt. Quibus uero in posteriori parte [illegible] & dolor [illegible] differentia si rubra fuerint tumores. Si in uulneribus [illegible] tumor non hoc apparuerit malum est. Posteriora capitis dolentia in fronte recta uena incisa iuuat. Rigores mulieribus quidem incipiunt ex lumbis magis & per dorsum ad caput. & uiris retro magis quam in superiori parte corporis [illegible] cubitos & coxas. Sed & cutem raram declarant. Quartanis habiti non ualde a spasmis apprehenduntur. Si uero apprehenduntur prius & si superuenerit quartana sedantur. Quibus corpora [illegible] grossa & sicca [illegible] sudore finitur. Quibus uero relaxata & rara humida cum sudore finiuntur egritudines. Ictericii uero non ualde inflati fiunt. De diuturnis morbis & eorum consideratione.

In diuturnis lienosis excreationes superuenientes [illegible] signif bonum. Quibus nares humide sunt & sperma humidum [illegible]. In longis dissenteriis abstinentia malum & cum febre peius. Et circumfluentia ulcera mala [illegible] malum. Dolores & in lateribus & in pectoribus & in aliis partibus [illegible] malum. Neufretici & circa uesicam dolores laboriose sanantur senibus. Dolores & tumores si circa uentrem existentes superiores quidem leuiores. non superiores uero fortiores. Ydropicis que nascuntur uulnera in corpore non facile sanantur. [illegible] pustule non ualde pruriginose. Capite dolenti & circumdolenti sanies aut aqua aut sanguis defluens per nares per aures aut per os soluit egritudinem. Melancolicis neufreticis emoroide innate bone sunt. Emoroidas medenti antiquas si non una relicta fuerit periculum est ydropem fieri aut ptisim aut maniam. A singultu habitis sternutatio superueniens soluit egritudinem. Ab ydrope habito [illegible] per uenas in uentrem aque fluente solutio. A diarria habito diutina spontaneus uomitus superueniens soluit diarriam. A pleuretide habito aut peripleumonia diarria superueniens malum. In oculis patientibus a diarria accipi bonum. Uesica incisa aut cerebrum aut cor aut diafragma aut intestinorum aliquid gracilium aut uentris aut epar mortale est. Que incisa fuerint os cartilago aut neruus aut maxille [illegible] neque crescunt neque conglutinantur. Si in uentre est sanguis effusus preter naturam necesse est saniem conuerti. Maniacis uaricibus aut emoroidis in natis manie solutio. Quibuscumque dolores ex dorso in cubitos descendunt flebotomia soluit. Si timor & pusillanimitas multum habent tempus per se melancolie hoc. Erisipila extrinsecus introire non bonum. Intrinsecus uero exire bonum. Quibuscumque in causis tremores fiunt alienatio soluit. Quicumque empici aut ydropici uruntur aut inciduntur his effluente sanie aut aqua repente omnino moriuntur. Eunuchi neque podagrizant neque calui fiunt. Mulier non podagrizat si non menstrua defecerint ei. Puer non podagrizat ante afrodisia. Dolores oculorum meri potio aut lauacrum aut pyria in calida suffumigatio aut flebotomia aut farmacia soluit. Rauci maxime a diarria capiuntur longa. [illegible] non ualde pleuretici fiunt. Quicumque calui his uarices magne non nascuntur. Quibus uero caluis existentibus uarices magne innascuntur rursus capillati fiunt. Ydropicis tussis superueniens malum. Procedens uero sine malo dissuria flebotomia soluit. incidatur quae intus est uena in cubito. A squinancia habitis tumorem fieri in gutture bonum. extra namque conuertitur morbus. Quibuscumque absconditi cancri fiunt non curare melius est. Curati namque pereunt. non curati uero multum tempus perficiunt. Spasmus fit ex plenitudine aut euacuatione. ita & singultus. Quibuscumque dolor fit circa ypocondrium sine humore flegmone his superueniens febris soluit dolorem. Quibuscumque sanies facta in corpore non manifestatur his propter spissitudinem saniei aut loci non manifestatur. Ictericis si epar durum fiat malum. Quecumque pleuretici dissenteria capiuntur. his superueniente longa dissenteria ydrops innascitur aut lienteria & pereunt. Quibuscumque ex stranguria yleos innascitur in VII. diebus pereunt si non febre superueniente urina multa fluxerit. Uulnera quecumque annua fiunt aut longum tempus habent. his necesse est os [illegible] & cicatrices concauas fieri. Quibuscumque gibbi fiunt ex asmate aut excussi. ante iuuentutem pereunt. Quibuscumque flebotomia aut farmacia confert. hos uere flebotomare aut farmaciam dare oportet. Splenetici dissenteria superueniens bonum. Quecumque podagre egritudines fiunt hec in XL. diebus deferuescentes resident. Quibuscumque incisum contigerit cerebrum necesse est febres & fellis uomitum superuenire. Quibuscumque sanis repente dolores fiunt in capite & tacentes fiunt & stertunt pereunt in VII. diebus si non febris acceperit. [illegible] & [illegible] oculorum in somnis si quid albi apparet commissis palpebris nisi ex diarria existente aut farmacie potione malum signum mortale ualde. Desipientie cum risu quidem facte securiores quam uero cum sollicitudine moleste. In acutis passionibus cum febre lacrimosa suspiria malum. Podagra & maniaca uere & autumno mouentur in pluribus. In melancolicis egritudinibus ad hec periculose eruptiones aut apoplexiam corporis aut spasmum aut maniam aut cecitatem signif. Apoplectici uero maxime fiunt etatibus a XL. annis usque ad LX. Si omentum exit necesse est putrefieri. Quibuscumque a sciatica molestatis [illegible] & resilit foras. his tabescit crus & claudicant si non urantur. De extremitatibus corporis frigidis.

In acutis morbis frigiditas extremitatum malum. In osse egrotante caro liuida malum. In uomitu singultus & oculi rubei malum. In sudore rigor non bonum. In mania dissenteria aut ydrops aut extasis bonum. In egritudine diuturna abstinentia & coli egestiones malum. Ex multa potatione rigor & desipientia malum. Ex apostematibus intus rupta dissolutio & uomitus & defectio animi fit. In sanguinis fluxu desipientia aut spasmi malum. In yleon uomitus singultus spasmi desipientia malum. In peripleumonia frenesis malum. In pleuretide peripleumonia malum. In causonibus fortibus spasmi aut tetani malum. In [illegible] sanguinis sputo saniei sputum malum. In saniei sputo ptisis & fluxus malum. non uero saliua retenta moriuntur. In flegmone epatis singultus malum. In uigilia spasmi aut desipientia malum.

A postema ... humoris collig... q sub umbilico e. Et ex arti ... sanguinis effusio ... Omne apostema ... p dictis locis ... Q ... his q ... disciplina. ... laudabile e. Q n spaciosu & ... pessimu e. ... apparuer ... pessimu. ... bon ... laudat q alba & equalis ... pessima & ... mortē ...

De ydropicis egritudine.

Omnis ydrops i acuta egritudine malu. Infestat aut febris ... & ... dolore. Consurgit aut ex lumbis & iliis & ab epate. Consurgens aut ex lumbis & iliis significatur ex pedum inflatione & ventris diuturna effusione ... cu defectu doloris ... ex defectu tumoris. Cum u origo e ex epate & fit cu tussicula ... & pedes tument ... & c angustia. & si circa ventrem apostema fuerit ... manantia. si quoque ... & si capi ... plante pedu & manuu frigide fiunt ... & mandibule ... malu e. Bon aut e egru ... calescere & molle ... bon e egru modeste ... laboriose ... & si e levis ... Gravius ... pondosa ... digitisque ... morte ... n dubitari ... color ... ungues ... Prodit cuncta signa ... egru suffi ciente ... & una bon signa ... apo stemata & ... pallor ... Si ... & ... dolores ...

[illegible]

De diuersitate febrium.

[illegible]

De morbo q(ui) est uua.

[illegible]

De cognitione urine et ei(us) uarietate.

De scriptura urine et c(etera).

[illegible]

De colorib(us) urine.

[illegible]

De colorib(us) et diuersitate.

[illegible]

rubeu q ad similatudine[m] uera croco. deinde ypericon factu[m] est ab ag[ri]so sanguine
mex albo colore splendido adueniente quatuor es flamma uocatur. Q[uo]n[ia]m u[er]o f. g.
fusco. Subpone l impone i colib; n[on] om[n]es similiter [con]sueuerit arbitrari. A lu[i]t p[er]
partes alii se[m]pantes. Citrinu[m] n[on] e[st] sic ipse sanguis purus & sine dolo naturali
sior h[ic] aureo [con]fusior. na[m] sanus f. modi[s] impo aute aute ut nigra[m] uini aut p[ro]fundi
aut purpure sanguis sic e[st] color [e]quatis. Quia nos n[on] e[st] ut purifica[n]t sanguis
ex felle rubeo & supraducit & coloreai[m] gar ureteriore urine. Regulam
in q[ua]m colorum e[st] f. g. ut e[st] rubeu[m] splendido adueniens & i[n] nigru[m] plurimi
medens q[uas]i sanguis fusc[us] n[on] ex albo & nigro commixtis inuice[m] fit. sic uoigas
udorum n[on] ut nodus ure[ti] & ut q[ua]m [illegible] n[on] eo [con]sideranti ll a molaru &
smaragdus i. squalide sadrodis i[n] claro ouari s[unt] mag & mun. h[ic] a calore plurimo
facta e[st]. Pelidmam n[on] p[ro]fundi e[st] fusco & i[n] plumbeu[m] & q[ui] s[unt] ex accidentib;
plagis corp[or]is & q[ui] ex inflammationib; migrantes colores. hic aut ex frigido fre
ut ex plaga. s[ed] est hoc h[ic] e[st] n[on] nigr[a] indicant aliqu[ando] frigiditate[m]; aliqu[ando] u[ero] calore[m].
S[ed] n[on] ex solido frigiditate. Est au[tem] sup[er] illa o[mn]ium colorum [illegible] nigra y h[ic]
lumidine media h[ic] s[unt] mag & min. Multa n[on] nigra alba [illegible] alius mim
fionat diffinita. Ex de coloribus q[ui] sufficiens doctrina [illegible] lecta. a dis
ciplinis antiquam. philosofor medicor. hom. coloz q[ui] posse [con]iungi cu[m] pinguedi[n]e

...

De principio febris.

De digestione.

De complexione.

De ypostasi durata.

De dilatatione complexionis & diuersitate.

De urina alba.

243.

De descriptione sedimini.

De diffa ypostasi.

...ta in asariis. Quibusque pingue sedimentum et multum, his nefretica significat. Manifestum est enim quia lumborum pinguedine resoluta est. Aut aliter. Urina in causon febre pinguis et ypostasis huius marcor significat. Sed in febribus [illegible] parapligia significat. Et de oleaginis quidem urinis ex liquefactione pinguedinis factis sufficiunt que dicta sunt.

Quoniam vero solide partes corporis huius in se ipsis et longitudine et profundo et latitudine que [illegible] reddunt quasi quedam petala in urinis apparentia sed vesice talia demonstratura. [illegible] denominatione [illegible] ex his que similia sunt petalis que ex [illegible] sunt. Secundum vero predictum modum et ex lumbis determinatur. Si in febris fuerit et urina petalodes substantias habens toti parti corporis. Si vero non sit febris, vesice est passio hec et etiam indigestione et digestione determinatur. Si vero cum indigestione toti corporis malum. Si digestio sit vesice malum. Quando vero febris occupat et secundum profunda aliorum ypostases furfuree sunt et grossiores [illegible] sordibus sunt. Tales quoque urine cum predictis ypostasibus secundum eundem modum significative sunt et vesice et si quidem indigestum sit corporis toti. Si vero digestum vesice sic Ypocras dicit. Quibusque in urina pingues furfures conveniunt his vesica scabit. Si vero occupat febris secundum corporis tres dimensiones et secundum longitudinem et profundum et latitudinem, hoc vero furfurei grossiora fiunt et vocantur crimnoides. Scias autem [illegible] tritici molam [illegible]. Tales grossiores preter tritici [illegible] nominatur. Ex te ingrossiores [illegible]. Tales grossiores [illegible] nominatione possederunt. Fiunt autem hec crimnoides urinis [illegible] autem per liquefactionem solidorum [illegible] per exustionem sanguinis. Et si albescunt [illegible] solidorum est passio. Si vero rubee sanguinis, quemadmodum dicit Ypocras. In febribus diuturnis urina crimnodes ypostasis huius aliis salutaribus existentibus diuturnam egritudinem significat. Et de quibus [illegible]. Urina in febribus [illegible] huius crimnodes diuturnam egritudinem significat et de [illegible] tribus quidem ypostasibus que in urinis fiunt et apparent sufficiant que dicta sunt.

De urina fetida.

Fetida urina differentias significat. Urina mali odoris et mordax humorum putredinem significat et renes. In febribus aquosa et alba urina in alto egrotantibus fetida parasinopi significat et aliter. Urina in acutis febribus pinguis, nigra, fetida, [illegible] vesica [illegible] mortem significat et aliter. Urina odorem habens gravem liquefactionem significat et putredinem et mortificatione nature. Et de hiis urinis que dicta sunt sufficiant. Quoniam autem [illegible] et tenues et pingues et coloribus complexiones fecimus, nec coniugavimus effusiones et sedimentum competentibus coloribus et quid significat et horum singula apponam. Et quoniam sedimentum secundum substantiam est pingue, manifestum quia ad digestionem tale factum est, aut ex habundantia pinguium et crudorum humorum. Et enim hoc cum tenui substantia sedimentum convenire non potest. Iungam ergo ipsa pingue effusione cum ypostasi et subrubeo colore vel rubeo. In complexionibus et his indigestione significantes colores convenire non possunt. Incipiam ergo complexione cum subrubeo colore. Quoniam hic [illegible] sanguine fit hic vero ex perfecto. Oportet autem cognoscere quia quidam colores conveniunt in substantia effusionis et ipsi conveniunt ypostasibus, non tamen perfecta sunt que in substantia urine sunt ypostasibus perfectis. Hec complexio constat quemadmodum supra dictum est et significat longitudinem egritudinis velut si sit urina subrubea et ypostasis subrubea et continua et certa. Et hec complexio constat et monstrat habundantiam sanguinis et ex substantia et ex sedimine. Complexio constat et significat adustionem et secundum substantiam et sedimentum. Similiter autem et cum coloribus coniungentibus coniunge substantie et sedimentum eadem significant declarantes superfluitates et indigestione excepta mediocritate utrorumque, scilicet substantie et sedimentis et secundum naturam coloribus scilicet rufo et subrufo et cum hec significant perfecta digestione et in substantia et in sedimine et in colore. Et de urinarum quidem disciplina et secundum genera et tempora et differentias convenienter expositum.

De pulsu et eius variatione et tempora.

lxx Intentionem habemus in presenti conscriptione de pulsuum ingenio compendiosam exponere traditionem et dicere quid primum quid puls est et quid indicat puls et quid est arteria et quare dicitur arteria et unde oritur. Incipiendum ergo a primo quid est puls. Pulsus est motio cordis et arteriarum que secundum diastolem et sistolem fit ad infrigidationem innati caloris et ad digestionem fumosarum superfluitatum. Quot sunt efficientia pulsuum? Tria. Virtus faciens motionem. Virtus inducens instrumentum obediens. Quid est arteria? Corpus ad longum rotundum rotundum ad instar canalis duabus tunicis consistens a corde incipiens et in omne corpus divisum, aere et spiritu vitali [illegible]. Unde dicitur arteria? Ab arterim, id est servare aerem vitalem. Hec vero a sinistra auricula cordis que dicitur aorta exoritur, que scinditur dupliciter et hec quidem fertur deorsum prioribus et dividitur in dextera et sinistra ad coxas et usque ad digitos et pedes. Altera vero fertur sursum et dividitur similiter dextera et sinistra in manus et caput et que ad caput fertur faciunt arterias que dicuntur carotide. Quarum vero dextra et sinistra in se fertur tendens ad brachia et cubitos et usque ad extremum manuum digitos. Intentione vero hic presens conscriptio exponere cognitiones pulsuum, motiones et causas. Quotiens mutatur puls? Tripliciter ab his que secundum naturam, que contra naturam, et que non naturalia velut etas, sexus virorum et mulierum habitudinibus et aliis coniugatis, hominum non [illegible] hi quidem maris et hee femine et horum ipsorum hi quidem calidiores sunt secundum crassitiem, hi vero frigidiores et hi quidem graciliores natura, hi vero pingues et carnosi. Et viri quidem non calidiores et fortiores secundum naturam sunt. Merito igitur puls in eis velociores et vehementiores fit. Mulieres vero frigidiores tardiores et leviores. Utrisque vero horum dico autem viris et mulieribus intensa crisi tendit et puls. In calidiore quidem maiores et velociores. Calidum enim velociter est mobile. In frigidiori vero minores et tardiores. Frigidum enim tarde est mobile. Habitudines vero utrisque inveniuntur velut graciles et carnosi. In gracilibus enim multa subiacent tractatui nostro puls. In pinguibus vero carnosis humiliores. Considerandum ergo et ad coniugata velut regiones, tempora et etates particulares constitutiones et ordine in temporibus anni [illegible], que existentibus vere, estate, autumno, hyeme. Horum vero bene temperata sunt ver, autumnus; distemperata vero non sic hyemps et estas. Merito ergo vere et autumno puls sunt magni ac fortes valde per temperantiam qualitatis. Manifestum est quia secundum etates proportionaliter. In estate vero velociores et spissiores secundum magnitudinem [illegible] necessitate inducente per [illegible] nos existentis aeris caliditate. In hyeme vero rariores et tardiores puls fiunt per [illegible] nos aeris frigiditate aut strictione [illegible]. Similiter autem et [illegible] regione [illegible] habitudo puls commutatur. Calidior sit magnos et velocem facit puls, frigidior e contrario. Dicam autem et de etatibus. Si ergo etates differentes sint et puls eas differentes movebunt. Puerorum sit puls velocem fit et leves et spissi. Secundum vero magnitudinem et fortitudinem medii et velocem quidem secundum substantiam habundat in eis naturalis calor. Spissi vero propter habundantiam in eis secundum quantitatem caliditatis. Leves vero quia imperfecte sunt in eis virtutes. Dicimus enim quia leves ex imbecillitate virtutum fiunt. Senum vero contrario tardiores et rariores quam ad iuvenes. Propter imbecillitatem et frigiditatem que in eis est. Augmentatorum vero et fortissimorum quidem fortes magis et sunt virtutes. Similiter vero et secundum temporis qualitates commutantur crises et puls. Sic enim predictum est convenientes commutat temperantiam ad ipsum et cum [illegible]. In pregnantibus vero mulieribus puls parum spissi et veloces, parum quidem graviter mea virtute ex fetu. Spissi vero et veloces per inducente necessitate pregnantes et fetu. In somno vero fiunt puls maiores et leviores. Manifestum est quia naturali calore congrediente ad profundum in superioribus vero crassibus [illegible] supervenientia mutantur et puls. Similiter autem et gracilibus ut quando aut secundum naturam virtute patitur secundum substantiam alicuius principalis partis aut ab aliqua causa faciente et [illegible] eam. Veniam ergo et ad ea que non naturalia. Hec vero sunt gignasia, balnea, cibi multa, vini potio, aque multe potatio. Similiter et in his que preter naturam hic est in causis egritudinibus accidentibus similiter et que secundum predicta oportet considerare. Secundum enim est quia que secundum naturam et que non naturalia sunt si inmoderate fiant in eis preter naturam vertunt puls. Cum ergo ad egrotum ingrediens quam minime indistincte attende primum quid si masculus aut femina sit. Et si masculus considera puls masculi, si vero femina, femine. Deinde naturam laborantis et etatem eius et post hoc tempus anni et regionem et comparans omnia et considerans qualem pulsum laborantem oportet habere quia sanus erat. Et cognoscens diligenter magnitudinem preter naturam facta conversionem puls. Est primum genus pulsuum secundum quantitatem dimensionum trium considerantes scilicet secundum longitudinem et profundum et latitudinem. Convenienter ergo iste augmentatur secundum tres dimensiones et [illegible] modum dicitur magnus. Secundum genus pulsuum secundum quantitatem mutationis arterie diastoles

et sistoles. In quo consideratur velox, tardus, fortis et debilis et mediocris. [illegible] magnitudine facit validum. Quoniam vero vires [illegible] dominatur [illegible]. Quartum genus pulsuum secundum substantiam organi dico et arterie corporis in quo consideratur durus et mollis et mediocris. Quintum genus pulsuum secundum quantitatem quietis in qua [illegible] tempus quietis significat pulsum longum vel rarum. Sextum genus pulsuum [illegible] et inequalitate que consideratur et in uno pulsu et pluribus pulsibus. In uno quidem [illegible] vero in pluribus fit, dicitur consistens inequalitas. Ubi vero inequalitas [illegible]. Aut vero [illegible] una pulsatio [illegible] et hec sit gravata et afflicta [illegible]. Septimum genus pulsuum secundum plenitudinem et inordinationem [illegible] pulsu et magis secundum predictum inordinatur [illegible] consideratur secundum unam [illegible] plures secundum redditiones. Octavum genus pulsuum secundum plenum et vacuum [illegible]. Omne enim vas aut plenum aut vacuum. Nonum genus pulsuum est secundum [illegible] proportionem temporis ad tempus in [illegible] deficientes et incidentes. Decimum genus pulsuum secundum calorem quem reddit [illegible] qualitas [illegible] distemperata et mordax. Diversis ergo generibus x pulsuum [illegible] paucas causas [illegible] et differentias [illegible]. Si quis vero ad diligentiam [illegible] xv libris [illegible] de pulsuum ingenio. Ego vero longitudinem [illegible] paucas quasdam differentias et causas pulsuum in breviter dicam [illegible].

Quoniam [illegible] moderante puls secundum naturam calor cordis et [illegible] nominatur [illegible] per moderante spiritu [illegible] corpore puls [illegible].

Quid differt [illegible] in operatione [illegible] movet et in solis arteriis [illegible] differt magnus puls [illegible] magnus quidem secundum tres dimensiones consideratur [illegible]. Quid differt puls spissus a veloci secundum [illegible] dicitur. Velox enim dicitur [illegible]. Quid differentia [illegible] ex infirmiori magis [illegible] puls difficillimus. Quot sunt differentie indicabiles puls? [illegible]. Magnitudo. Parvitudo. Validitas. Debilitas. Velocitas. Tarditas. Durities. Mollities. Quot sunt [illegible] puls? [illegible] et [illegible] que indicat [illegible]. Quot sunt [illegible] cause pulsuum? [illegible]. Virtus faciens et movens corpus [illegible] movet quod movetur. Quot modis consideratur inordinate puls? [illegible] magnitudine, secundum velocitatem, secundum validitatem et secundum spissitudinem. Quid differt inequalis puls ab inordinato? [illegible] in uno pulsu consideratur et in pluribus. Aut enim [illegible] diastole et sistole [illegible] pulsuum consideratur. Inordinatio vero fit secundum [illegible]. Quid differt deficiens puls [illegible]? [illegible] deficientes ex infirmiori magis [illegible] fiunt. Incidentes vero pugnantes et resistentes. [illegible] ipsa virtute extractis [illegible]. Quid differt spasmos puls a [illegible]?

[illegible]

[illegible] in ipsis temporibus hyemis collecta & ex calore estatis
dissoluta fluant ad principalia membra. Ideo ver sanguinem quasi fumo coagulatum eligat &
dilatat & bulliens neque [illegible] convenit. Unde per multa sui quantitate ad quedam membra currit
[illegible] plures morbos. Similiter ceteri humores hyeme coagulati idem faciunt. Porro
[illegible] omnibus congruit estatis precipue senibus & frigidas & siccas complexiones habentibus.
Similiter quoque regenda sunt in omnibus temporibus calidum & humidum aerem habentibus. In estate
[illegible] custodiantur corpora cum rebus ultra temperamentum existentibus frigidam humiditatem
[illegible] quia calor & siccitas estatis naturaliter excesserunt. Quare oportet eligi aerem
[illegible] aquas [illegible] habentibus & porte mansionis septentrionali plage sint opposite &
[illegible] madefiant & super ea frigide frondes & flores sternantur sicut rosarum
[illegible] & similium. pannis lineis subtilibus & sedatis induantur & exercitia [illegible] — Q mes.
[illegible] frigidis lavent. [illegible] Quia in tempore naturalis calor ex
[illegible] & [illegible] minuitur necesse est pauca dari cibaria subtilia digestionique
facilia. sicut dixit ypocras. Estate cibos gravissime ferri. primum convenit dare [illegible]
[illegible] sicut laudabiles pisces pullos gallinaceos [illegible] pruna mala [illegible] & similia.
Caveant quoque calida & acuta & vinum excepto albo & subtili quod non invenitur et que
fuerit cum multa aqua commisceatur. Si hec dicta precipue calidis & siccis natura conveniunt
[illegible] contrarium est multum. Oportet & vinum coitum quia calor naturalis in hoc tempore
dissolvitur longius quoque somnus vitant. Caveant forte farmaciam. Sed si aliqua fuerit
necessitas cum levi & suavi fiat quam natura possit tolerare. sicut cum mirobalanis.
[illegible] cassia fistula manna oxizacara & similia. Vomitus vero in hoc tempore bonus
est. hoc tamen tempore senioribus flegmaticis & quibus frigiditas & humiditas dominatur
optimum est. Similiterque non regendi sunt in omnibus temporibus calidum & siccum aerem habentibus.
In autumno vero custodiantur a calidis & humidis & aere ut similiter sic ingrediantur.
Cooperiantur in nocte propter aeris frigiditatem & in extremitate diei. maxime caput
cooperiatur ne patiatur reuma. Caveant & calorem meridianum. quia hoc tempus aer
[illegible] & instabilis. Exercitia sint temperata. balnea dulcia que fiant in calore
[illegible]. Cibi calidi & humidi donentur laudabilis sanguinis generativi. sicut sunt
animalia agni. & porci maxime castrati. parvi capoli. omnia in scutella [illegible] spa
[illegible] & similibus aut assa. Caveant fructus malum enim generant sanguinem.
[illegible] fuerit necessarium. manducent uvas mala. musam. fici siccas. uvas
passas fisticos. Vinum bibant rubeum. clarum mediocre. temperatum odoriferum &
bene [illegible]. Aquam non multotiens bibant. Hoc tamen tempus temperatis corporibus
congruit maxime calidis & humidis natura. frigidis vero & siccis est & senibus contrarium.
[illegible] eos ut plurime supra dicta. Colericos vero & siccos magis decet humectari.
Caveant coitum & exercitia atque excepta leticia. In hoc enim tempore colera
nigra dominatur. Intelligendum est et in hoc tempore pessimum esse aerem. pessimorum
morborum generativum. Unde ypocras. Autumnales morbi multum sunt acuti & mor
[illegible]. Aer in hoc tempore instabilis est. & in uno die multas modos mutabit & hu
mores [illegible] calorem sunt usti. Autumno autem veniente claudunt pori propter aeris
frigiditatem & siccitatem. unde humores intrinsecus conclusi malos generant morbos.
maxime hiis enim dietam non observantibus: quare illam teneant dietam quousque pluvia
[illegible] & aer humectatus fiat. Oportet & eos assuefacere farmaciam propter eorum con
[illegible] ne veniente hyeme pori claudantur. & humores intrinsecus existen
tes non dissolvantur. Sed hoc tamen tempus convenit adolescentibus pueris & calidis natura
[illegible] humidis. In hyeme temperata sint corpora regantur cum dieta calori & siccitati
[illegible] & bene cooperiantur ne frigiditas aeris per poros intrinsecus ingredi valeat.
[illegible] pannis [illegible] pelles vulpium. grisiorum. [illegible]. mardurinorum & similia.
[illegible] habentes ligna odorem bonum reddentia. Mansiones sint
[illegible] splendore verberate. maxime si multa venit pluvia. exercitiis & la
bore & fricationibus magis in hoc tempore quam alius utantur. precipue cum humida dominatur
natura. Multa cibi quantitate accipiant. calor enim naturalis tunc est conforatus & virtus ad intra
[illegible] digestionem corroborant. Sicut ypocras manifestissime. Ventres hyeme & vere ca
lidissimi natura [illegible] somni longissimi. Unde convenit multum dare cibum in hoc tempore. sicut sunt
[illegible] porcum [illegible] & omnia silvestria. Carnes & siccas quas manducent asse
[illegible] calidis [illegible] & [illegible] cibariis pullos comedant
columbinos. passeres & similia. Caveant cibaria flegmatis generativa. sicut sunt agni.
porcelli. pisces recentes. lac & similia. Parum vini bibant calidi & fortis propter duas
causas. Una quia vinum corpus humectat. & non decet in his temporibus corpora huma
[illegible]. Alia quia vinum parum nutrit. & corporibus tunc necesse est multum dare [illegible]
Calidum [illegible] frigiditati repugnet. Oportet quoque nullum vinum bibant nisi [illegible]
aut aureum purum vel aliquantulum mixtum. decet & scire quia invenies quibus calida & sicca
complexio dominatur sanioresque sunt in his temporibus quam alius. [illegible] ipsis temporibus
non necesse calidam dare dietam cum summa audacia sicut alius. Sed senioribus & frigidis
& humidis natura pessimum est illud tempus. Oportet dare dietam calidiorem & sicci
orem. Eadem est dieta omnibus diebus frigidis & humidis. De exercitiis et laboro.

Exercitia sunt laudabilia & utilia custodiende sanitati si ante cibum fuerint membra enim
conforant & minuunt superfluitatem humorum in membris cibantibus existentem dissolvunt.
calorem naturalem confortant & ad digerendum adiuvant. Unde quanto fortiora sunt exercitia
tanto maioris virtutis est digestiva. Propterea non oportet eos exercitiorum assuefactorum obli
visci. Causa enim sunt custodiende sanitatis. sicut videmus corpora laborantium esse sana &
exercitantium dietam omnino negligentium. Unde Galienus in libro dietarum. quicumque ante cibum exerci
tantur non necesse est eis regulam diete observandi. & quicumque parum exercitantur aut si
quiescant debent dietarum observare ordinem cum corporis mundificatione. id est flebotomia
farmacia & similibus. Item in libro de regimento sanitatis. Cum exercitiis possumus
superfluos humores dissolvere. & dissolutos purgare. meliora enim sunt subtili dieta
& farmacia. Quia laxativa potio subtrahit corporis humiditatem extenuat car
nemque minuit. Exercitia vero superfluos humores absque nocumento membrorum expellunt.
Amplius in megategni exercitia stomachum. epar & cetera membra confortant. &
adiuvant ad agendam optimam digestionem. Item in libro super [illegible]. Motus
[illegible] & exercitia malos minuunt humores. & corporis complexionem temperant. Sed
tempus exercitii est cum cibus heri sumptus optime in stomacho venisque digeratur & natura
aliud incipiat appetere. quod ex colore urine cognoscitur. Si enim est alba. non dum venarum
digestionem significat. Si citrina. digestum est. deinde decet uti exercitiis. Si autem fuerit
[illegible]. monstrat cibum diu fuisse digestum. & tunc non exercitentur. tempus enim refectionis est.
Postquam hora exercitii cognoscatur. eorum corpora de ciborum fecibus cum urina &
[illegible] mundificentur. ut vesica & intestina sint alleviata. deinde corpora
manibus vel pannis fricentur ut membra levia & mollia fiant. & unguantur unguen
tis eorum complexionibus pertinentibus. postea vero oportet exercitentur. & ut superfluitas hu
morum expellatur. calorque naturalis confortetur. Sed oportet fieri exercitia secundum uniuscuiusque hominis
consuetudinem. Rursum sunt magna vel parva secundum grossitudinem vel subtilitatem quantitatem
& qualitatem cibi. Caveant & exercitia post cibum quod si fuerit aliqua necessitas convenit tempus
separari quousque cibus digestus omnino de stomacho descendat ut facillime ab epate
digeratur. quia exercitia post cibum facta ipsum a stomacho indigestum deponunt. Venarum
mesaraicarum infra epar & intestina existentium oppilationem. Causa quia exercitia
superfluos humores membrorum dissolvunt. Quibus angustatis & modice consumptis:
subtilis humiditas membrorum dissolvitur. Que cum sint cibo depauperata. propterque careat
humiditate necessario cibum appetunt. ut in eis essentialis humiditas restauretur.
Venis quoque cibum appetunt. & venis mesaraicis attrahunt ab epate. Similiter epar a
mesaraicis & mesaraice a globoso intestino. id est ieiunio. ieiunum vero a stomacho
cibum crudum & indigestum attrahit. Ideoque fit causa oriendi oppilationem in poris & in
vasis. morbosque generat diversos & pessimos. Non ergo post cibum exercitentur. neque cum famem
habuerint. Sicut ypocras in aforismis. Ubi est indigentia non oportet laborare. Corporibus enim
famelicis cibus sunt necessarii. non exercitia. quia eo amplius ea desiccant & minuunt. Rursus
exercitia defessis corporibus & quibus subtiles sunt humores non sunt competentia nisi modica. Sicut
& fortia exercitia fortioribus conveniunt. & quibus grossi sunt humores ac cumulati. tandem debi

libus tenues humores habentibus debilia & pauca congruunt. Sed dimittenda sunt fati
gatione richacante. id est cum anhelant & sudant. Sicut ypocras in amforismis. Natura quiescere
remedium. Est & aliud genus exercitii cum instrumentis spiritus facta. id est hora anhelandi &
horam spiritum emittendi. cum temperata voce hoc est autem exercitio multa quantitas spiritus ad pe
ctus & pulmonem trahitur. & pectoris & pulmonis canales omnisque corporis pori dilatantur.
Unde hoc modo exercitium debet esse debile vel forte sicut necesse est. sicut dicemus cum disputabimus
de particulari regimine sanorum. Sed debilia membra habentes caveant ne cum eisdem la
borent. Verbi gratia. Podagram aut pustulas habentes in pedibus quiescant. Quies vero regen
de sanitati in competens est. nec sumus securi quin morbum generet. quia complexio corporis cor
rumpitur. multique humores in corrupti coadunantur unde deficit calor naturalis.
Est & quies cum multorum humorum generativa sicut in alio loco dicemus. Galienus. multa
in quiete quies non dubium est quin calorem naturalem extinguat. Pro vero sanitate custodienda vo
lentes quiescere caveant non indigestus corpora tamen sunt. porique largi & naturaliter multa solutione
habentibus. Quiescentes exercitia subtile & modicam dietam accipiant. & assuescant
mundificationibus corporis in omni tempore et flebotomia. & farmacia. & vomitu. &
similibus. Sed aliqui de exercitiis ad fatigationem deveniant. & erogentur ad aliquem
dolorem sentiant in membris fatigatis. & quia apostema quod significat humores subtiles
& acutos propter exercitium esse creatos de grossiorum humorum liquefactione vel putredine &
pinguedine tenere carnis. Cum laboris genus ulcerosum nuncupatur. Unde oportet sic
curare eis cum reiis leni quoque fricatione. & ungantur cum oleo violato maxime dorsum
& pedes. deinde ad balneum tepide aque deducantur. balneum autem egredientes mulsa oxiba
care. id est iulab siropum violarum bibant. & similium. accipiant & secundum suam consuetudinem et
bene parum comedant. Quod si aliqui sentiunt extensionem & [illegible] signis la
borare aliquos nervos & lacertos esse distentos. & ex laboris nimietate ad eos flu
xisse humores paucos tamen non mala habentes qualitate. Rursus sentientes gravitatem
& pigritiam & tactum habentes calidiorem solito. neque in suis corporibus ulla carnis mi
noratione. parum & suaviter fricentur. & unguantur oleo violato tepido. deinde quiescant
vel dormiant. deinde cum aqua tepida balneentur. & in fonte morentur. postea exsiccati
pannos ut in balneo perfrigore si hyemps fuerit se induant. & tunc cibentur cibis
digestioni facilibus: sicut sunt pulli gallinacei. & boni pisces. quos non ad satietatem sumant.
& in initio prandii pruna comedant. quod non in uno die curentur faciant idem in alio.
& in tertio die quousque ad sanitatem perveniant. Si sentiunt membra pulsari quia fleg
mones inveniuntur lactos esse calefactos: propter nimium motum. & extraxisse ad se humores
sunt viciosos. Quorum in labore semper magnus sequitur dolor. cum ab aliquo fuerint tacti &
apparent membra candidiora. cum laboris nomen vocatur flegmonicum. quod labor sequi
contingit eis quia sunt usitati aliquo exercitatione. Curentur autem suavi fricatione & olei
violati unctione. maneant in fonte aque tepide. postea quiescant bibantque mulsam
siropum violarum. subtilissimam accipiant dietam. sicut ptisanam. mala granata. mora
[illegible] uno die. accipiant cucurbitam. cucumeres. citrolos. melones palestinos.
Cessata fatigatione nutriantur piscibus pullis gallinaceis & similibus. Quod si ni
miam senserint siccitatem membrorum quoque duritiam ut difficile moveant membra quiescant
& balneentur aqua. fricentur. cibentur solitis cibis. parum cum humiditate pertinentibus.
Post unum vero diem modice deambulent & unguantur oleo violato & balneentur. De balneo.

Balneum necesse sit post exercitium. & aliquanto spacio ibi maneant.
fricentur & unguantur. ut quod remanserit in membris de humoribus exercitio dissolutis
evacuetur. & cutis mollificans teneresceret. Ideoque morentur secundum quod convenit. Sicut dicemus
sicut dicemus in particulari regimento sanitatis. Sed delicati leniter per totum corpus
fricentur. Autem si necessitas fuerit fortitudinem membris dari propter aliquam laboris
operationem. vel propter militiam. fricatio per omnia membra sit fortior. Sed non oportet post cibum
balneari. aut exercitari precipue si cibus grossus fuerit. Si enim balneentur vel exer
citentur post cibum: capita implentur de fumis. morbos pessimos generantibus. Similiter
sumere cibum cum balneum exierint malum est. Cibus enim in ore stomachi natans capita
fumo implet. Quod si ad hoc incurrant ut capita de fumo plena sint. purgentur cum
yera pigra. & cassia fistula. Quibus [illegible] sufficientibus: polipodium [illegible] & [illegible]
preparatur ut suaviter ambulent. crura quoque eorum ligentur. plantasque pedum fricentur. Quod
si in epate constipati fuerint sanantur oxizacara. radice [illegible] siropum de absin
thio & similia sicut dicemus cum disputabimus de oppilatione epatis. Sed tamen bal
neum post cibum congruum est macilentis si careant epatis oppilatione. stomachique
[illegible]. & balneari debent quorum pori largi sunt non prius exercitantes & quibus
consuetudo balneandi fuerit. quia ipsa sola balnea humores dissolvunt absque exer
citio. Exercitia vero post balnea mala sunt. dissolutum non natura. De balneo et cibo et potu.

Oportet balneum egredientes aliquantulum morari. deinde accipiant mulsam oxizacare.
aliosque siropos secundum complexionem factos. postea cibis reficiantur. Oportet cum sex
causas in cibis intelligi. Prima qualitas est cibi. Secunda quantitas. Tertia ordo. Quarta
tempus. Quinta quantitas desiderii. Sexta secundum quod membris est usitatus. Qualitas cibi
sua quoque convenientia ad complexionem est investiganda ex qualitate sibi. Qualitate autem
cibi decet perpendi secundum naturam corporum cibandorum. si sint calida & frigidos cibos sumant.
si autem frigida calidos. sicca humidos. & humida siccos. Quod si aliquem cupimus ci
bare in suisque complexionibus convenientia cum aliis misceantur suo qualitatis minu
antur. Quemadmodum lactucas cum apio. dantur pisces cum melle. & [illegible] condito 244.
& similibus. Que in & condiendis sunt sinapi. piper. carvi. & similibus. Substan
tia cibi sic agnoscitur. que si sit grossa sicut caro vaccina. panis azimus est. convenit
multum calorem in stomacho habentibus naturaliter. & colico stomacho. [illegible] & que
multum ante cibum exercitantur. & in hyeme propter aeris frigiditatem somnique [illegible] lon
ginquitatem. hoc modo enim cibus bene in stomacho digeritur. & multum nutrit. [illegible]
virtutem conforat. Illis autem quibus modicus calor in stomacho naturaliter habitus est par[illegible]
caloris. & modice exercitantibus. & brevi somno utentibus: omnino supra dictus cibus
inconveniens est. quia non bene ab eis digeritur. Sed grossos generat chimos. & viscerum op
pilationem. Subtilis vero cibus sicut pulli gallinacei. starne. spinachie perdices. & falacha
na. [illegible] & similia sunt competentia. Non exercitiis utentibus: quorum calor naturalis
in stomacho defectus est. & quorum viscera sunt constipata. Sed laborantibus & calidos & fortes
stomachos habentibus hoc modo cibus inconveniens est. non enim digeritur sed in eorum stomachis in fumosi
tatem mutatur. propter hoc quia carnem vaccinam digerunt & starnam minime. stomacho enim multum
calido cum multa colere rubee quantitas mandatur. grossus cibus convenit ut calor in eo diu
operetur subtilis enim cibus cito incenditur fumumque facit. Verbi gratia. Si magno igni subtilia
& sicca supponuntur ligna. cito incenduntur. & ignis extinguitur. Si autem grossa sicut
[illegible] calor suaviter operatur & confortatur. Stomachus vero in calore temperatus cibum accipiat
inter grossum & subtilem mediocrem. Similiter temperate exercitantes & dormientes
temperate accipiant in temporibus & temperatis hoc modo dieta convenit. enim quantitas cibi
laudabilis non multum debet excedere modum ut gravetur stomachus. quod cibus autem est lauda
bilis aut illaudabilis. quod assuete sumptus malum generat sanguinem. & venas de malis
humoribus replet: maxime si cibus malus sit. Quoniam si cibus malus est vel colerice pessime
generat febres. & acutos humores. qui postquam ad quedam membra fluunt: pustule. apostemata.
erisipila. sarsa. & similia generantur. Si vero fuerit grossus artetica facit dolorem.
podagram. nefretica passionem. anhelitum splenis & epatis duritiam & oppilationem
maxime si grossus fuerit. Si autem sit melancolicus melancoliam quartanam vel maniam.
cancrum. scabiem nigram. ictericiam generat. Cibus autem simul si multum modis multisque qualitatibus fuerit
commixtus: pessimas generat pustulas & erraticas febres. Oportet ergo cibi plenitudinem
caveri. non est multis & fortibus exercitiis & quibus coitus est rarus. aliis vero minime. Quod si
hoc non caveant vomant cum aqua calida aut oximelle & hoc non tarde in stomacho ea plenitu
dine manante. deinde calidum vinum parum & odoriferum bibant. & toto illo die non manducent.
si autem vomitum nequiunt propter gule pectoris aut palati dolorem. dormiant & diu consur
gant aliquod exercitium agant postque parum comedant. Quod si solutionem habent ut cruda
exeat cibus cum cruda egestione. Parum exercitentur & cibum modice & subtile accipiant:
sicut panem fermentatum in puro & odorifero vino infusum. ius starne & galline. somno
& requie utantur. quam passionem habentes si solide carnis fuerint fricentur & tepido oleo unguantur.

[illegible] Si colera rubea augmentetur [illegible] cum mirobalanis citrinis, oxizaccara
& similibus. Si melancolia, dentur epithimum, polipodium & mirobalani nigri.
Si flegma, pigra, tarbit & similia. Yera pigra que est melle confecta purgat
[illegible] colera accipiatur caput, cerebrum, stomachum & intestina a flegmate & gros-
sis humoribus purgat. Viscososque & humores in nervis inclusos extenuat & cum
digestione expellit. [illegible] dragmas decem accipiant qui [illegible] humores maxime
in nervis. accipiant pulveris yere pigre dragmas duas in oximelle. Yera mundi-
ficans stomachum & intestina, cerebrum & nervos ab humoribus viscositate solvit,
opilationem enim epatis, splenis aperit, appetitum & digestionem confortat, ventrem
[illegible] & [illegible] repugnat. Recipe [illegible] ana unc. iii. [illegible]
[illegible] absinthii ana unc. iii. mastice, spice, cinamomi ana unc. ii. aloes [illegible]
[illegible] dans flegmaticis cum suco frondium [illegible]. Colicis cum oxizha-
cara. melancolicis [illegible] unc. v. epithimi & [illegible] unc. iii. cum succo [illegible]
[illegible] habentibus suspicionem emorroidarum [illegible]. Ple-
[illegible] corpore [illegible] vomitum [illegible]. [illegible] & [illegible]
[illegible] & opilatione viscerum [illegible] vomitum [illegible] humores
[illegible] & inferioribus corporis existentes sciam, podagram & similia generantes.
[illegible] passionibus catartico vomitu [illegible]. Superioribus passionibus capitis, cervicis &
pectoris [illegible] & membris superioribus [illegible] catarticum vomitum. [illegible]
[illegible] in initio augmentat. Galienus [illegible] vomitum sedare sangui-
[illegible] de venis, arteriis, emorroidis [illegible] & [illegible]. Quod duobus modis
[illegible]. Vno quia minuit habundantiam. alio quia ducit materiam ad loca opposita.
Nam [illegible] vomitum [illegible] quia materiam a superioribus ad inferiora
[illegible]. Similiter provomitum materiam ab inferioribus ad superiora ducit. Oportet &
[illegible] vomitum meliorem esse catartico ad custodiendam sanitatem, maxime quorum sto-
machi [illegible] & viscosi flegmatis coadunatur. Et autem [illegible] stomachi
[illegible] vomitum optime mundificat. Si humores in fundo stomachi fuerint, bonum
catarticum quod per secessum eos deponit. [illegible] e ad vomitum provocandum quia
humores [illegible] in ore stomachi. Si grossa corpora fuerint maxime quibus
flegma dominatur. [illegible] per exercitia & balnea vomitum accipiant ut humores
[illegible] & [illegible] & vomitum provocet cum radicibus in oximelle [illegible]
[illegible] infusis. Si vero ante cibum vomitum non facile provocet, saturentur cibis
[illegible] sic [illegible] pisces salsi [illegible] radices [illegible] & sinapis. Radices
& [illegible] oximelle & [illegible] hordeaceum [illegible] coctum [illegible] & [illegible] neque
bibant [illegible] sustineant. & post vomitum stomachum mundificet. & os cum vino
& aqua rosacea lavet. Deinde bibant siropum ligni aloes cum musco aromaticum.
Si macilenti & qui colericos humores in stomacho habuerint, non ante vomitum
exercitentur. sed solum in principio balneatum cibis & potibus refecti vomitum accipiant
[illegible] cum calida aqua. Deinde [illegible] melones [illegible] pisces [illegible]
[illegible] mala expellat habundantiam [illegible] corpora modice fiunt humiditas.
Post vomitum deinde siropum rosaceum & siropum malorum granatorum & similia. Quibus
[illegible] corpora [illegible] humorum. post cibum vomitum accipiant & deinde
[illegible] & [illegible] cibos quorum quidam mundificent. quidam mordicant. alii sub-
[illegible] vomitum provocent, & vina bibant diversa que sint acuta, & vetera &
[illegible] & [illegible] bibant [illegible] hora comestionis. & [illegible]
[illegible] deinde mox vomant. [illegible] descendentia [illegible] & [illegible] cibum
deponant. [illegible] potaverint [illegible] digitos vel pennam in ore [illegible]
deinde facies & os lavet cum aqua modico aceto mixta [illegible] rosaceum siropum & similia ac-
cipiant. neque manducent non sex horis [illegible] cibos paucos & subtiles
[illegible] sic pullos gallinaceos perdices & similia. Bonum est accipi vomitum
[illegible] mense. maxime in estate. stomachum enim & totum corpus mundat. Sed
[illegible] duobus diebus [illegible] vomitum [illegible] ut in secundo exeat quod in primo remansit.
Vomitus vero in primo die a remotis venis ad stomachum paulatim humores attrahit
[illegible] provomitum [illegible] quia non [illegible] illic coadunatur. In secundo autem
[illegible] ibi [illegible] collecti. necesse est ut vomitu [illegible] excludantur.
[illegible] stomachus [illegible] mundificabitur. neque per omne tempus [illegible]
vomitus [illegible] [illegible] semel [illegible] anno [illegible] alio post ea. Quod si per omne
[illegible] fiat [illegible] erit quasi naturale. Catarticum vero non debet dari
[illegible] temporibus, id est in vere & autumno. In his enim temporibus corpora
medicinam sufferre [illegible] de curis egritudinum disputabimus.
Vomitum non oportet dari macilentis. & qui [illegible] neque qui in
[illegible] [illegible] neque danda est [illegible] neque angustis
[illegible] ad vomitum [illegible] contrarius. Quando autem acutos humores
[illegible] cognoscimus ex acumine [illegible] & [illegible] & ardore urine
[illegible] danda est [illegible] cum oxizacara quibus non ut oportet subventum
[illegible] mirobalanos [illegible] misceantur.

De consuetudine.

Omnium [illegible] ad custodiendam sanitatem consuetudine. Mag-
[illegible] medicine custodia sanitatis & curatio infirmitatis cum consuetudine
[illegible] consuetudo [illegible] [illegible] natura. Unde ypocras. Consuetudo
altera natura. Si humana consuetudo in multis rebus est. diverso modo. sicut
[illegible] exercitiis. balneis. cibis & potibus. somnis. vigiliis. coitu
[illegible] quod si hoc fuerit diu assuefactum. erit quasi naturalis.
[illegible] difficillime mutatur. Aeris vero percussione [illegible] nulla solito per calidissimum
aere[m] deambulantes. & in calida regione habitantes [illegible]. nullum cauteris
[illegible] nocumentum. Si vero a frigido aere [illegible] fuerint. aut in frigida regione habitent
[illegible] frigus sustinebunt. aut multa sustinentes in aliquem morbum incidunt. sicut austrini
[illegible] incolentes & meridiane plage. Similiter quidam artifices assuescentes
[illegible] auri fabri. pistinarii [illegible] calore non leduntur. & facile [illegible] qua-
[illegible] morbos sustinent. Sunt & nonnulli frigido aere assuescentes sicut qui habi-
tant in septentrionali plaga frigidisve locis. artificia etiam quorum sunt frigida. sicut pis-
[illegible] pannos [illegible] & navigare. his tamen nulla lesione infert frigiditas.
[illegible] frigidos quam calidos patiuntur morbos. amplius sunt qui siccis utentes locis sicut
[illegible] montanis & desertis. eorum & est artificium fodere & venari. neque ea le-
duntur siccitates & potius siccas sustinent infirmitates quam humiditates. Similiter alii
diversa officia intendentes. Sunt quidam fortiora operantes exercitia & motionem.
[illegible] lesionem aut fatigationem [illegible] quibus autem non utentes debilitabuntur & in
[illegible] propria humorum [illegible] coadunata. & per sudorem exire non valente. Sunt
& alii [illegible] & [illegible] semper [illegible] quam [illegible] exercitium & [illegible] modice
[illegible] in [illegible]. Sunt & alio modo exercitia. sicut quedam cum pedibus operata. sicut
[illegible] acutatem. Sunt & alia que cum manibus operata sunt. sicut [illegible]. sagittare.
& similia. horum enim exercitia sunt diversa. quedam enim sunt fortiora sicut ars fabrorum & [illegible].
[illegible] debilia sicut officium pictorum. sutorum & scriptorum. & unusquisque eorum [illegible]
[illegible] mutatum fuerit neque illud patitur. in eum infirmatur. Unde ypocras. [illegible].
[illegible] labores facile ferunt & difficile ferunt insuetos. [illegible]
[illegible] labori & [illegible] corroborantur. Eadem ratione intelligendum de balneo est.
Sunt quidam qui sepissime balneantur. qui si balneum caveant infirmantur. quia humorum co-
[illegible] dissolvitur per sudorem & non dissolutum [illegible] febricitaverint [illegible]
[illegible] aqua qua soliti sunt balneare [illegible] non [illegible] signum in urina appareat.
[illegible] assuetantes balneum aque calide qui si balneati fuerint. angustias & defectio-
nem patiuntur. Propterea oportet ut [illegible] faciem eorum cum aqua frigida. & deinde oxizha-
caram [illegible] frigida cum balneum [illegible] & panem infusum vino. Sunt & alii post cibum
balneo [illegible] qui si ante cibum balneaverint deficient plurimum. etiam largos [illegible]
[illegible] nimia corporis solutione ex balnei calore facta. Oportet ergo modice accipiat
cibum prius quam balneum ingrediatur. Cibi potique consuetudo diversa est. In qualitate. quantitate.
tempore & numero. In qualitate sicut quibusdam est consuetudo calida cibaria digerere neque
[illegible] leduntur. Si frigida sumpserint mox infirmantur. Sunt & alii [illegible] frigi-

dis utentes cibis. [illegible] delectantes. quibus si calida donantur. [illegible] ad lesionem incurrunt.
[illegible] si [illegible] insuetos cibos infirmantur. [illegible] ad consuetos convertant. Sunt & nonnulli
grossis cibis assuescentes digestioni obedientibus sicut est panis [illegible] caro vaccina & similia.
[illegible] facile digerunt. subtiles tamen sibi [illegible] succos nequeunt digerere. quia stomach-
[illegible] eos nec digerit. hi & neque famem sustinent quam si multa patiantur nocebunt.
Unde cum infirmantur non oportet eos prohibere a cibis. sed dare [illegible] posse. Sunt & famem co-
[illegible] deficient. Sunt qui [illegible] subtili dieta utentes. pullis gallinaceis & lactuca & similibus.
[illegible] grossos cibos neque [illegible] digerunt. Nam eum sumentes & gravitatem & fastidium patiuntur. Et
[illegible] digerere. provocent vomitum. Si vero nequeunt diu dormiant & cohibeant a cibo.
Sunt & alii mediocribus utentes cibis sicut laudabili carne & pane & fructibus sicut [illegible]
[illegible] & similia. Si grossus & [illegible] nocet eis. grossos enim nequeunt digerere [illegible]
[illegible] deficiunt. Amplius sunt quidam utentes cibis mali chimi [illegible] & in [illegible]
in bonis [illegible]. [illegible] non oportet diu assuefacta mutari. & qui boni sunt saporis. quia stomac-
& omnia membra eorum sunt mutata in naturam illorum ciborum quae transmutant sibi similia & contrarium
[illegible] sicut videtur. Causa quare omnis facile mutatur ad sibi simile quam ad contrarium.
Sed tamen sciendum quod utentes pessimis sic nocet. Multi enim solummodo pessimis utuntur
cibis. pessimum sanguinem generantibus. [illegible] digerere nulla lesione inferente
eis. Sed si in longo tempore [illegible] corporibus mali chimi coadunatur pessimorum morborum
generativus. Unde [illegible]. Qui [illegible] cibis colera rubea generantibus sicut alliis,
cepis, porris, sinapi, [illegible] zinziber. forti & vino mero & similibus:
Calefaciunt corpora eorum. & sanguis eorum extenuatur & desiccatur & in rubea colera
[illegible]. Quibus diu assuefactis sunt colera rubea morbos patiuntur sicut febres, tercia-
nas, calore in epate vel terciana ethica & similia. [illegible] in generatus in longo tempore san-
guis [illegible] & in colera nigra mutabitur & omnia corporis membra desiccabuntur. maxime si
his utentes calide nature fuerint. Sunt & alii cibis flegmaticis utentes. sicut fungis, re-
[illegible] piscibus, lacte, cucumeribus, [illegible] & similibus. Unde in longo tempore frigidi &
crudi coadunantur humores in eis qui non sentiunt. De quibus morbi diuturni ad dissolvendum
fuerint duri. sicut paralisis. epilepsia & similia. Sunt & nonnulli melancolicis utentes
cibis sicut vaccina, caprina, camelina, [illegible] sicca. lente & similibus: De quibus diu usitatis me-
lancolici morbi generantur. sicut elefantia, cancer. mania. & similia. Necesse est ergo
mutare consuetudinem eorum ad meliora cibaria. id est mediocria ut securi sint a morbis futuris.
Sunt quidam assuetantes tenui dieta ad custodiendam sanitatem. ut semper subtilibus
& paucis [illegible] cibis & cohibent se a grossioribus: suoque repugnante appetitui.
cibum boni saporis desiderantes. Assuescunt & farmacia & diversis corporis pur-
gationibus. Arbitrantur enim se a futuris morbis salvari & in sanitate custodiri quod est
eis contrarium quia cum hac subtili dieta virtus sanorum deficit. & calor naturalis extinguitur
propter paucitatem [illegible] corporis [illegible] desiccantur & morbi duri provocantur. nec sunt securi
ut corpus redeat pristine sanitati. quia virtus corporis regitiva ex subtilitate diete
deficiens nequit venientis morbi repugnare. Unde ypocras in amforismis. In tenuibus die-
tis peccant egrotantes propter quod magis leduntur. Similiter & in sanis sunt fallaces
[illegible]. hoc autem dixit ypocras. quia tenuis dieta corpus consumit. subtrahit naturalis caloris
[illegible] non oportet aliquem subtili dieta assuetare. non qui grossos & viscosos
humores habent. & qui humidi sunt naturaliter. & qui naturaliter opilationem habent duram
splenis & epatis & qui sunt qui [illegible] nullum operantes exercitium. Quantitas diete multis
modis est. Sunt enim quidam assueti multum comedere. qui si parum comederint deficiunt.
Sunt & alii parum comedentes. qui si multum manducaverint. cibus stomachum ag-
gravat. & magnam eis defectionem tribuit.

De tempore diete et [illegible].

Tempus diete multiplex est. Sunt enim quidam solito mane comedere. alii in die. &
non nulli vespere. quorum quicumque mutat sua consuetudine ut prius vel post comedat fit
ei contrarium. Si enim prius manducaverint. cibus stomachum pergravat & totum
corpus. Si vero postea. id est vespere manducaverint neque sua fuerat consuetudo. inciditur
angustiam, inflationem, vigilias, extremitates & non numquam solutionem. Si vero [illegible]
[illegible] proprium tempus distulerint. patiuntur defectionem. id est punctionem
in ore stomachi, amaritudine oris. Stomacho autem inanito. humores colerici
defluunt [illegible] propter [illegible] defectionem. & citrina faciunt urina &
egestione & patiuntur [illegible]: quia sunt suspensa propter stomachi defectionem. id est
inanitione. Qui si plus tardaverint a dieta quam ypocras in pronosticis dixit
[illegible] oculos concavos [illegible] tempora plena. extremitates frigidas
habebit. Quod si cenabit neque fuerat eis consueta. gravantur & angustiam pa-
tiuntur & pigritiam. Numerus comedendi diversus non est. Quidam enim bis in die comedunt.
& semel pati nequeunt. Sunt & alii tribus vicibus comedentes. & bis manduca-
re non sufferunt. Sunt & alii semel. & leduntur si bis in die manducaverint.
Unde oportet investigari qualiter in his numeris peccantes curentur. Nam qui bis vel
tribus vicibus soliti sunt manducare. si ad semel redierint vel ad edendum tardaverint.
[illegible] per calorem ambulantes oxizhacaram accipiant ut refrigeret & tempere(t)
coleram ad stomachum venientem. Cum autem tardaverint prandium. non [illegible] nisi
subtilem cibum quia stomachi [illegible] defectum propter coleram quam defluit [illegible]
& humidum cibum iuvat sicut lactuca & ius gallinarum, [illegible] mollia mo-
dicum [illegible] ut stomachum confortet. In alia autem die propter cenam quam assumpserit
parum prandeant, qui vero in die semel soliti sunt comedere. si bis aliquando manducaverint.
dormiant ut calore intus coadunato digerat superfluus cibus. Multum &
[illegible] ambulent. modice vinum aliquantulum [illegible] bibant. In alio die vero qui
soliti sunt manducent. Laudabile est enim si in uno die bis & alio semel comedat.
ut stomachus post binam comestionem fiat levis & fortis ad digerendum cibum ibi
manentem & alium [illegible]. Sicut qui aliquid operantur exercitium. bonum est si
mane non comedant. post cibum enim nocet eis exercitium sicut diximus cum de exercitiis post
cibum fecimus disputationem. Melior est cena quam prandium. quia post cenam quiescit &
dormiunt. calorque naturalis intrinsecus coadunatus cibumque digerit. Cena tamen [illegible]
[illegible] sumpta [illegible] cibi debilibus nocet oculis & capiti. Hi ergo [illegible] si soliti
sunt cenare. ante solis occasum comedant.

De consuetudine potus.

Consuetudo potus multifaria dividitur. quidam enim assueti sunt frigidissima aqua &
ex alio potu leduntur. qui si acutam febrem habuerint. non sunt ab aqua frigida pro-
hibendi. quia est contra febrem & consuetudo eorum. & si viscera liceat infirma. Sunt
& alii aqua non frigida multum sed calida assuescentes. quibus frigida vero nix nocet. Sto-
machum enim & epar & patiuntur & deficiunt quam cum acutas patiuntur febres non aquam
frigidam eis demus quamvis viscera eorum sanissima sunt. quia non fuerat eis consueta. Sunt &
alii aquam bibentes pluvialem. alii aliam sicut sulfuream. & alii limosam & similia. Hos
hi cum ad inconsuetam permutant. viscera eorum leduntur. quia complexio eorum mutatur propterea
sicut a sapida ad insipidam consueti fuerunt. Unde non est a regione in qua nati sunt ad aliam mu-
tantur. ducunt secum de solita aqua & misceant cum insolita consueta. quousque assuescat
eam aut etiam solite aque misceant eam aque insuete. postea colatam poterit quousque ad sit as-
sueta. Sunt & alii puro vino utentes. alii vinis de multis rebus factis. alii amarum
[illegible]. alii vero quidam dulce & non nulli album. alii purum. alii non purum.
& unusquisque eorum lesionem patitur cum insuetum bibunt. Sunt & alii nequeuntes
se a vino abstinere duobus vel tribus diebus. Sunt & alii numquam vinum bibentes
quod si aliquando biberint magnum dolorem patiuntur in capite. & ebrietatem aliasque passiones.
Ideoque illos decet custodire suam consuetudinem. Sed si voluerint eam dimittere. paulatim
fiat quousque inconsueta fiat consueta.

De diversitate somno et vigiliis.

Somnus diversus modo fit. sunt enim quidam nimium amantes dormire. & nequeunt pati vigi-
lias. quod si vigilaverint corpus eorum calidum fiet. membra desiccabuntur. figura corporis
corrumpetur. digestiva debilitabitur. vultus citrinabitur & inflabitur. oculi [illegible].
Sunt autem & alii vigiliis utentes. easque bene sustinent. qui si multum dormiant patiuntur
in fectione voluntariam [illegible] & [illegible] neque posse digerere. Oportet ergo
temperantiam servari in custodienda sanitate. quod si mala dieta assuescant: paulatim
cibum bonum quousque assuetum mutetur in medias fiat.

De diversitate coitus.

Coitus [illegible] modis est. Sunt enim quidam nimium coeuntes. qui nequeunt se inde cohibere

245.

sic et alii eo non utentes. uel si uolunt aliquando nequeunt. docet tamen non multum fieri [illegible] non dissoluto calore naturali deficiant pectori, pulmoni, stomacho et epati nocet; totum corpus infrigidat ac desiccat. amentiam generat et senectutem et senium festinat et maxime quibus frigida et sicca dominatur natura. Sed calidi et humidi naturaliter liceat coitum exercere. De consuetudine purgandi corpus.

Consuetudo purgandi corporis diuisa est. sunt enim quidam qui sepe multa quantitate purgationis utentes cum flebotomia et scalpellis. qui non secundum solitum purgationem consueuerint grauitatem corporis [illegible] et febre. aut si morbus sanguinis [illegible] et medicus certificat sanguinem minuere debere, procul dubio [illegible] minuat. Similiter quibus sanguis solet de naribus uel emorroidis fluere, necessitas est [illegible] ut sanguis minuatur. Sunt et alii qui [illegible] sanguine minuentes [illegible] si [illegible] necessitate flebotomati fuerint, cito debilitantur. Idcirco si infirmantur necesse est sanguinem minuant. sed modice [illegible] quia flebotomia complexionem corrumpit, [illegible] generat morbum [illegible] stomachi defectionem, paralisim, epilepsiam et similia. maxime senioribus et frigidam naturam habentibus. Porro non oportet adeo flebotomiam negligere, ut negligentia [illegible] consueta quia pessimas generat febres sanguinolentas sicut synocham, pleuresim, flegmonem [illegible] quantitate sanguinis fluxus, maxime iuuenibus et calidis et humidis natura. Oportet [illegible] non negligi flebotomia ut alleuientur uene. et [illegible] proprium tempus ut [illegible] aduenturis morbis. Similiter quibus fuerit consuetudo sanguinem in emorroidas fluendi et stricte sunt malas generant [illegible]. Eodem modo intelligendum est de farmacia. Sunt quidam sepe utentes ex quo [illegible] neglexerint infirmantur. quia humores qui per farmaciam solent exire, [illegible] et in corporibus coadunantur diuersos faciunt morbos [illegible]. Sunt qui assiccantes farmaciam [illegible] facit. de quibus [illegible] nequeunt ea sustinere. quia [illegible] ad aliquam infirmitatem deuenerint de plenitudine possunt curari sine dubio solita sumentes farmaciam. Similiter faciendum est eis qui aliam purgationem assuetam habuerint. Sunt alii nulla farmacia utentes, qui cum acceperint nullo modo ea sustinent. Unde eis oportet farmaciam dare, non quam minima [illegible] sufficiet [illegible] paulatim multos morbos [illegible]. Volentes [illegible] custodire sanitatem, non semper bibant farmaciam, precipue si sunt macilenta et sicca. aut subtilia ypocondria. sicut ypocras maior dixit: Quibus sunt subtilia ypocondria, farmacia molesta est. Rara [illegible] habentes corpora a farmacia se custodiant [illegible] temporibus assueti dare [illegible] et [illegible] et cum sentiunt sibi aliquam plenitudinem, [illegible] farmacia [illegible] sola humorum superfluitate purgetur. Sic intelligendum est de uomitu. Multi uomitu assuescunt et est eis facile. Sed tamen licet corpus mundificet, laudabile est quia usu et pectori et pulmoni et stomacho deficit et aliqua ex eo uena aliqua in pectore crepat. Sicque in pectore [illegible] morbi [illegible]. Sunt et alii nunquam assuescentes uomitui, unde eum ferre nequeunt. eis tamen non [illegible] quia multum eis [illegible] maxime si sint eis flegmatici aut colerici coadunantur humores. Oportet eos assuescere semel in mense. uel semel in duobus mensibus. Alia quoque [illegible] multas [illegible] que non sunt [illegible] libro [illegible] singularum [illegible] et si bona est eis non nocet. si mala et si multum non nocet. Sed [illegible] pessimum est sicut qui pessimos [illegible] diuersos malos chimos generantibus. Similiter et potibus humores malos facientibus. aut ebrietati, forti [illegible], [illegible] laboris [illegible] abstinentia et similibus [illegible] ultra temperantiam egredientibus. [illegible] tam subito [illegible] per se [illegible] Sed [illegible] infirmo cibum uel medicinam dare, interrogandum est an fuerat ei consuetum [illegible] Si autem non consueta sibi fuerit [illegible] suo appetitui negandum est et quod fuit consueta concedenda [illegible] appetierit [illegible] non sit nociuum.

Similiter considerandum est in farmacia, flebotomia, [illegible] et similibus. Sed cum uolumus de consuetis sanos seu egros ad [illegible] subito [illegible] quia melius est eos [illegible] consuetudine [illegible] mala [illegible] subito. Similiter perspiciendum est in cibo. Si uolumus aliquem bis comedentem in die ad semel conducere, debemus eum sedula inter [illegible] in [illegible] et [illegible] ad minimum ut semel redeant. Sed semel in die comedentem uolumus ducere ad bis, augeamus diem [illegible] ut supra. Rursus [illegible] aliquem a prandio ad cenam, una die spatium hore [illegible] prandium tardet quousque ad horam cene deducamus. Sic si prima die prandium spatio unius hore tardetur, secundo duarum, tercio trium, et similiter. Sic intelligendum est [illegible]

Singulare sanitatis regimen est per unicuique (De regimento moderatorum corporum.) complexionis pertractare. quod regimen sicut diximus aut temperata aut intemperata custodit corpora. Est autem a temperatis incipiendum. Dicimus quod sanitatem temperatorum corporum regi est [illegible] et similibus rebus temperatis ad sanos et egros pertinentibus, id est aere, exercicio, balneis, cibis et potibus, somno et uigiliis, [illegible] corporis mundificatione, accidentibus anime. Hec autem cum inequalitate in quantitate et temperatis temporibus [illegible] ut non patiantur frigiditatem [illegible] aere, sed mediocre sit uernale, clarum, subtile, ac odoriferum, sanitatem custodit. Hec [illegible] omnibus temporibus fiant. Exercicia uero fiant sicut supra diximus. id est post digestionem et corporis mundificationem cum egestionibus et urina, temperate et secundum propriam consuetudinem. Balneum sic fiat post exercicium, et post temperatam fricationem habeat aquam calidam et dulcem. deinde egressi aliquantulum quiescant. quod si habuerint sitim bibant oxizacaram aut mel rosatum. postea cibos temperatos comedant sicut annuales agnos, hedos, uitulos, gallinas, sturnas, perdices et similia. et temperatis condimentis sicut cinnamomo, garioflo, et similibus. Maniducent lactucas, scariolas cum modico aceto et apio. de fructibus sicut uuas, ante cibum; post cibum uero mala, pira, de siccis fructibus uuas passas, pistacias, amigdalas, sicut ficus. decet tamen ea dari [illegible] magno appetunt desiderio. Hi semper similia sibi desiderant et ipsi sunt temperati. temperata uero desiderant cum patiuntur famem cibentur neque moreantur. horum desiderium temperatum est. secundum suarum complexionum temperantiam. Uinum temperatum bibant sicut palmeum uel roseum quod est nec nouum et uetus mediocre. Caueant ebrietatem. Somnum per [illegible] et naturis, ac desiderium procedat. Corporis mundificatione similiter custodiant ut exeat quod necessarium est in urina et egestione ut oportet. Sudorem de temperatis exerciciis et balneis facere sufficit.

lxxx

Omnia accidentia anime sunt neglegenda preter leticiam (De accidentibus anime.) quia calorem excitat naturalem. Conueniens tamen est aliquantulum cum cogitatione et disputatione misceatur ut confortetur mens. et [illegible] ut [illegible] confortetur uirtus. Coitu uero non multum sed rarissime operentur et post digestionem. Sic regantur sana corpora in suis temperantiis. Caueant quoque ne peccent in cibo et potu. Cibus enim malum chimum generans temperantiam complexionis corrumpit. Sicut Galienus dixit in libro de sanitatis regimine. Multi namque temperatam habentes complexionem propter gulam a temperantia ad intemperantiam ducuntur, et in mala incidunt passiones. Sicut mala habentes complexionem cum bona dieta ab intemperamento ad temperantiam ducuntur. (De corporibus extra temperantiam permanentibus.)

Corpora temperantiam excuntia non nunquam sicut diximus in suis actionibus impeditam habentia sunt multiplicia. Aut enim naturalia aut non naturalia. Naturalia quorum actio non est impedita. non naturalia quemadmodum corpora incipientia infirmari: tamen eorum infirmitas non apparet. Incipiamus a corporibus temperantiam excuntibus quorum actio non est impedita. exire ad intemperantiam duplex est. Aut in complexione, aut in compositione. In complexione aut in toto corpore aut in aliquo membris. Sed dicendum est primum illud quod est in toto corpore. hi enim regimen corporis est in [illegible] similantibus quod sanis et infirmis sunt communes. Sed tamen regantur non ut complexiones non sine temperantia. quamuis ipsa corpora in sua permaneant qualitate. Verbi gratia. Calida corpora regantur cum exerciciis, aere, fricationibus, balneis, cibo, potu, somno, uigiliis, [illegible] et exerciciis [illegible] ut calida eorum corpora fiant in ea de [illegible] quas calor eorum. Similiter frigida frigidis, humida cum humidis, sicca [illegible] regantur. quod autem [illegible] intelligendum est de complexionum mutatione disputatione [illegible]. Complexiones inequales unius sunt aut simplices et [illegible] compositae. non

[illegible] a simplicibus que sunt [illegible]. Corpora calida equalitate in humiditate [illegible] equaliter [illegible] sunt temperata. ab intemperantia [illegible] aut in intemperantiam. Unde debemus [illegible] sicut temperata [illegible] similibus. Cum [illegible] calorque eorum est a fortitudine [illegible] necesse est [illegible] in frigidis [illegible] calor [illegible] fortis calor [illegible] frigida [illegible] debiles. Similiter debemus intelligere in aliis complexionibus. Calidos [illegible] mansione eis faciamus [illegible] frigida et [illegible] aut [illegible] maxime si estas sit. Caueant [illegible] labore. et [illegible] ypocras in libro de regimine acutarum [illegible]. Calida uero corpora [illegible] labori et [illegible] exercicium [illegible] ea [illegible]. Custodiant sanitatem [illegible] calidum [illegible] Balneent [illegible] tepida et frigida [illegible] mundificationis [illegible]. Quoniam [illegible] calefaciunt corpus [illegible] frigida [illegible] temperata balneent. Rarum [illegible] modice [illegible] post [illegible] deinde in [illegible] descendant [illegible] uiole et nenufaris. Caueant ungueant [illegible] oleo rosaceo, uiolaceo, [illegible] comedant [illegible] carnes hedulinas, gallinarum [illegible] lactucas seu porcelaca, uel cucurbitas. De fructibus: uuas, persica, pruna, [illegible], mala, pira et similia. Uinum album paruum [illegible] subtile. Caueant rubeum et [illegible] nullum [illegible] sit eis nisi [illegible] album et subtile. Corpora uero frigida et in humiditate [illegible] equalia [illegible] ad temperamentum calefacientibus et [illegible]. Caueant [illegible] calida [illegible] exercicia. balneentur magis calida [illegible] sanitatem, [illegible] et [illegible]. Calefacientes ungantur [illegible] carne [illegible] cum cinnamomo, [illegible], pipere, et [illegible] de [illegible] uuas, [illegible] rubei et [illegible] quam magis possint. Humida corpora et multis et [illegible] exercicijs [illegible] calidis [illegible] laboribus [illegible] et balneis [illegible] aque [illegible] et sulfureis [illegible] cum [illegible] Siccitate [illegible] comedant [illegible] falsas. [illegible] bibant. Sicca uero corpora cum humiditate [illegible] magis sit habere et quiescant ab omni labore. sepe sed in aqua calida balneent et ungantur oleo uiolaceo et amigdalino. multum [illegible] comedant agnos lactentes et [illegible] pisces. [illegible] humiditas [illegible]. De cibis [illegible] porcelacis et similibus. [illegible] si eorum complexio ad ultimas [illegible] regantur sicut [illegible] et [illegible]. Si uero complexio fuerit composita sicut regimen eis compositum.

Regimen corporis sex sunt. (De figura corporis et eius qualitate et habitudine.) id est pinguedo, macies, tenuitas, soliditas, raritas et mediocritas. inter pinguedinem et maciem, soliditatem et raritatem existens. Corpora uero inter pinguedinem et maciem temperata sunt laudabiliora quia sanitatem et magis omnis [illegible]. Calor [illegible] naturalis horum corporum fortis est, et digestio [illegible]. Unde [illegible] pellenda [illegible] quia temperata compositione [illegible] temperata complexione. Pinguia [illegible] pessima sunt, precipue si sint naturalia. Hec corpora pessimis [illegible] quia naturalis eorum calor [illegible] et propter angustiam uenarum. Causa angustiarum uenarum duplex est. uel in defectione caloris naturalis uel quia pinguedine et carnium [illegible] multitudine. Hi autem parum uiuunt quia angustia uenarum est in defectione caloris naturalis. Rursus eorum est [illegible]. Hi quoque [illegible] habundantia corporis coadunata humorum quorum est plurimorum morborum materia, sicut [illegible], apoplexia, paralisis et similia. [illegible] propter grauitatem sui corporis [illegible] aut labore. Quicunque si exercuerint molestissimum est eis. Sicut ypocras ait. [illegible] ad summum [illegible]. Mors [illegible] calore [illegible] naturalis et [illegible] digestionis. [illegible] crassitie [illegible] plus anguste. Unde [illegible] non [illegible] ad totum corpus ueniat. Ideoque [illegible] suffocandi et subitanee mortis. [illegible] habent [illegible] superfluitas. Macies uero molesta [illegible] non [illegible] quia calefaciunt et desiccant corpora [illegible] de [illegible] et [illegible] frigiditate [illegible] ad [illegible] carnium paucitate. [illegible] solida [illegible] magna molestia, franguntur [illegible] ossa [illegible] carne. Quibus farmacia est inconueniens, maxime si habuerint ypocondria. [illegible] corpus [illegible]. Unde Galienus in sexto libro super [illegible] epidimiarum. Macie [illegible] corpora plures crassis sustinere indigentiam. [illegible] soluuntur. sicut [illegible] humida corpora semper dissoluuntur et sicca sicut [illegible]. Quorum dissolutio si fuerit [illegible] pessima. [illegible] pessimitatis sunt. [illegible] macilentum incrassare [illegible] exerciciis. Macies sunt incrassandi cum [illegible] partes fricationibus [illegible] quod calor naturalis suscitetur. Deinde ungantur oleis [illegible]. Uescantur eorum sint leuia et mollia. [illegible] sicut est caro agnina, porcina, hedulina, gallinarum, anetes, anseres, [illegible] pisces recentes. Comedant bis uel ter in die, et post cibum [illegible] balneentur et oleo uiolaceo ungantur. Quod si sint calidi naturaliter [illegible] et cucurbita et [illegible] et amigdaleum [illegible] ualens ad crassandum. Recipe [illegible] et hordei [illegible] in [illegible] et cum amigdaleo [illegible]. Aliud remedium [illegible] lentes, risos, hordeum, [illegible] et [illegible] pondere [illegible]. Crassi autem extenuandi sunt cum nimiis exerciciis et laboribus ante cibum, [illegible] balneentur cum aqua salsa, nitrosa, sulfurea. Sed [illegible] fortiter fricentur et cum amigdaleo et [illegible] ungantur. [illegible] balneo [illegible]. Exeuntes balneum pauca cibaria comedant multam [illegible] habentia, sicut panem furfureum, [illegible] spinacia, [illegible] assuescant calidis et siccis, salsis et [illegible]. Sed [illegible] quia [illegible] quantitate corpora [illegible]. Uigiliis utantur, in asperis locis [illegible] dormiant, asperis induantur uestibus, assue [illegible] et sepe bibant farmaciam grossum flegma purgantem. Corpora uero que sunt inter soliditatem et raritatem mediocria [illegible] egra [illegible] dissoluuntur non sic [illegible] corporibus: neque [illegible] humores sicut in solidis [illegible]. Colores eorum sunt glauci, [illegible] laudabilia tamen corpora. Quorum [illegible] pilos non [illegible] et grossos [illegible] et uenas plenas uel [illegible]. Rara autem corpora solidis sunt meliora: quia grossiore et maiore cibi quantitate [illegible] tolerant et labore, neque [illegible] fatigantur. Quia [illegible] superfluitas humorum dissoluitur. quod sunt ea fatigationis [illegible] laborantium. Solidorum [illegible] signa sunt pilorum paucitas et tenuitas corporis [illegible] et [illegible] uenarum, [illegible] et egestionis [illegible] et eis per sudorem soluitur. Ideoque [illegible] corpora [illegible] dissolutionis [illegible] et quia neque [illegible] cibus neque bone egestionis [illegible] parti labore [illegible] fatigantur quia mali humores in ipsis clausi per sudorem non dissoluuntur. Unde la[illegible] permansit. sed [illegible] Ideo sepe infirmantur [illegible] humorum [illegible] quod [illegible] necesse est pauca [illegible] cibaria subtilia ac humida [illegible] digestione. neque in ipsis superfluitas humorum coadunetur. [illegible] dissolutionis [illegible]. Rara uero corpora [illegible] dissolutionis. Sed solida semper [illegible] infirmantur [illegible] corpora maiore [illegible] quia [illegible] pauca cibi superfluitate non dissoluta [illegible]

... deteriora. sic aeris frigiditate solis calore cito n(on) infirmantur. Illorum aut(em)
... calorem interiora penetrare p(er) soliditate(m) corporis eorum. ...
... propter nimiam soliditate(m) eorum q(uod) cito exteriora incidentia ...
... Rara corpora solidis meliora s(unt), nunq(uam) infirmant(ur) de superfluis cibis
... plures cum egritudines paciuntur de exterioribus accidentibus sic solis
... aeris frigiditate & ceteris q(uam) solida corpora. De corporib; q(ui)da(m) membra debilia habentib;

Quia regimi(ne) sanorum corporum complexiones naturales ...
temperantia(m) in uno corpore h(abe)ntium diximus. Oportet dicere custodia(m) corporum
complexiones inequalit(er) in q(ui)busda(m) membris h(abe)ntium ide(st) n(on) ut oportet existentium
... necessario complexion(em) & in compositione omnium membrorum ...
... membra debilia alicui morbo preparata. Decet aut(em) prudentem ...
... neglecto, procul dubio in morbu(m) incidentem. Verbi gra(tia).
... naturalit(er) h(abe)nt angustias. necessario de bona cura & bono ...
... ad oppilatione(m) deueniunt ... de bono cibo. Unde succurrendu(m) e(st) eis
... Similit(er) ... apparatus c(um) humidis sub...
... Incipiant g(enerali)t(er) a capite & ordinati descendam. Si complexio ca-
pitis naturalit(er) e(st) mala, necessario ... humores coadunant. cuius comple-
... Unde cu(m) p(er) certo capitis complexione(m) calida(m) e(ss)e cognoscimus
... frigidis eis subueniem(us). cu(m) cibis sol & medicina fouentem illos aq(ua) ...
... sunt rosa, uiole, hordeu(m), papaueris cortex & similia. Si estus
... oleo uiolato l rosato unguant(ur). Odorifera narib; applicent(ur) sic sandali
aq(ua) rosacea, canfora & similia. Abstinendi s(unt) a calidis cib(is) & fumosis sicut
... a caseo ueteri, eruca, cepis, porris & similib; caueant ... uinu(m). Q(uo)d si
... n(on) potuerint bibant album & subtile. In hyeme unguendi s(unt) de ...
... oleo rosato, foueant caput c(um) aqua calida in qua cocta sunt camomilla
melliloti, samsuci, rosa & uiola. Comedant cibos ... &
... Si aut(em) complexio capitis sit frigida, regendi s(unt) cu(m) calidis cibis &
... & medicaminib;. Oportet caput ... in frigidis temporib;. Unde
... caput c(um) oleo nardino, costino, yrino, & similib;. foueant c(um) aq(ua) calida
in qua cocta sunt camomilla, mellilotu(m), abrotanu(m) & similia. In estate ...
... sic diximus. Si aut(em) arteriarum capita s(unt) oppilata, & dolorem
capitis paciunt(ur) ... utriusq(ue) temporis incidant(ur). S(ed) quib; dolor capitis est
... ad os stomachi ascendente. S(ed) nerui a capite ad stomachu(m) ...
... sensus q(uod) explanabim(us) cu(m) de stomacho loquemur. S(ed) ...
... ne ex capitis dolore oculi & auricule paciant(ur). q(ui)a magnu(m) ...
... & ... s(unt). un(de) cito paciunt(ur). Necesse e(st) humore(m) capitis
... ne ad oculos & aures descendat. Hoc aut(em) faciendu(m) e(st) c(um) capitis purga-
tione p(er) nares & p(er) palatum. De narib; c(um) sternutatione de ... nigella &
similib;. De palato c(um) gargarismo. de oximelle & aq(ua) calida in qua cocta sit ...
... staphisagria, acoru(m) & similia. S(ed) tamen p(ri)us inuestigandu(m) e(st) ...
... mundificatu(m) sit necne. Si aut(em) n(on) sit purgatu(m) p(ri)us purget(ur) c(um) reb; ...
... corp(us) & maxime caput. De cura oculorum. Oculi custodiant(ur) a
... calore, frigore, puluere, l fumo, sol splendore, splendidis corporib; aut
... l candidis. sic ... lege. ab inspectione subtili picture, nimio
... supino iacere, malisq(ue) cibis usui nocentib; sic s(unt) lentes, nuces, caro ...
... capitis dolorem facientia, sic cepe, porri, allia. Hec o(mn)ia capiti & usui nocent,
... cibaria digestioni s(unt) dura, grossosq(ue) fumos generantia. & ... de cena
... dolorem ocul(orum) faciunt ... S(ed) ... humores in oculis
... coadunatos soluere. sup(er) fumu(m) aq(ue) calide, in q(ua) coctu(m) e(st) mellilotu(m) oculos
... Collirium. R(ecipe) ... de india ... c(um) suco coli-
andri l mirobalani ... aq(ua) pluuiali
... clarificans. R(ecipe) ... indie, cadmia aurea, ... equali
... c(um) aq(ua) in q(ua) cocta sunt bellirici, sumache, sic ... Aliud. R(ecipe) ...
... c(um) suco maratri ... ual& & pinguedo ... Aliqui paciunt(ur)
... defectione(m) ex ... morbo capitis. l ex sanguine de narib; ...
... aut de magnis uocib; & ceteris. Ex his ... oculi
deficiunt & ... de narib; fluere ... & semp(er)
... l forte bibunt potione(m). Unde subueniendu(m)
e(st) eis c(um) reb; ... humefacientib;. Corpus unguat(ur) ex oleo uiolato & ...
... Deinde ... cucurbita, lactuca, & similia. De carnib;
hedulina, porcellina. Omnia elixa ... foueant caput & o(mn)ia membra c(um) aq(ua) tepida ubi
cocta sit hordeu(m), lactuca & uiola, & similia. Lauent(ur) oculi c(um) lacte mulieris puel-
... Si aut(em) oculi foras exierint p(er) aliq(ua)m occasione(m) ...
... cephalica uena flebotomentur. Cataplasma ocul(is) imponant(ur). Q(uo)d R(ecipe) ...
... ypoquistidos ... c(um) suco myrti. Supini iaceant donec cataplasma
sup(er) oculos habuerint. Abstineant a uoce, sternutatione, tussi. paucu(m) cibu(m)
accipiant. Si defectio uisus fuerit p(er) calore(m) & humiditate(m). faciendu(m) e(st) colliriu(m)
de ... aut mirobalanis citrinis. Si hi h(abe)nt pruritu(m) ... Lauent(ur)
c(um) aq(ua) in qua infusum e(st) sumache. Si aut(em) defectio sit p(er) frigiditate(m) & humiditate(m)
... colliriu(m). Q(uo)d R(ecipe). Cinnamomi, acori, cancros marinos, carpobalsamu(m), xi-
lobalsamu(m), amigdalas amaras, pip(er), succu(m) cepar(um) ... Q(uo)d si uisus p(er)
... splendore deficiat ... Si post somnu(m) oculi s(unt) gra-
ues & aperiri n(on) possunt. assuefaciant balneo. aures aut(em) ... a magnis ...
... & sonis ... lapides ...
... si aliq(ui)d in eis ... fumu(m) aq(ue) calide, in q(ua) decocta sit calamentu(m) & acetu(m). Mittant in aures ...
& similia. Uinu(m) ... & lauent(ur) ... Dentes fricandi s(unt) c(um) fricatorib;
... Si patiunt(ur) catarru(m) a capite ad pectus descensu(m). diacodion utant(ur). Q(uo)d si
... siropu(m) papaueris albi sumant; fiat gargarisma c(um) aq(ua) rosacea
... Si aut(em) materia sit flegmatica. diacalamentu(m) accipiant ...
catarrus a pectore ad stomachu(m) descend(at). stomacho calido existente, subueniendu(m)
e(st) reb; ... De cibo ... modice ... paciant(ur) in calore
stomachi ... & colere ad stomachu(m) descendente ... sic s(unt) mala granata
... pulli gallinacei ... Mundand(us) e(st) stomach(us) p(er) uomitu(m)
de colera uentrisq(ue) solutione c(um) reb; rubea(m) colera(m) expellentib; sic mirobalanis citri-
nis ... & similib;. Q(uo)d si materia sit flegmatica & stomach(us) sit frigid(us) ...
... muscata, mundent stomachu(m) c(um) yerapigra ...
... desiccatiuis sic perdices carne assa ac frixa condita c(um) pipe(re), carui, cimino
... & similib;. Uinu(m) ... bibant & purum. Unguend(us) e(st) stomach(us) c(um) oleo nardino,
... calidis oleis. Si aut(em) q(uod) de capite descend(it) ad stomachu(m) calidu(m) e(st) & stomachus
frigid(us). uel stomach(us) calid(us) & illud frigidu(m). temperata e(st) medicina percipienda. Similit(er)
temperet medicina in estate & in hyeme. S(ed) sciendu(m) e(st) q(ui)a ille ... stomachi
& capitis magna(m) inferunt corpori molestia(m) ...
... Q(uo)d si stomachu(m) h(abe)nt calidu(m) & caput frigidu(m). necessario fle-
gma a capite ad stomachu(m) descend(it). ... causa(m) absq(ue) calefactione
... flegma sic e(st) oximel ... de oximell(e) cu(m) aq(ua) calida ... electuariu(m)
Q(uo)d R(ecipe) ... in aceto infusi & assi, masticis ana ... ligni aloes, spodii, san-
dali albi, ... rose, ana ... cardamomi, cubebe ... canfora ... fiat
puluis ... q(uo)d sufficit. Si aut(em) ... temperate sit stomach(us) & q(uod) a capite descend(it)
sit flegma, dent diaciminu(m). Si uentre h(abe)nt stipticu(m) ... Si sint solu-
biles ... Q(uo)d si stomach(us) e(st) defectiu(us) & paciant(ur) abho-
minatione(m) & uentre h(abe)nt constrictu(m) ... lachana elixa ... condita
... caru(m) ... stomachu(m) confortant & egestione(m) ...
... sic cimina, mala, pira & similia. Qui frequent(er) paciunt(ur) cardiaca(m) flebo-
tomentur & accipiant sepe ... & granatos ... sandal(i) confortat, &
... Qui cor h(abe)nt debile & frigidu(m) assuefaciant siropu(m) de mal(is)

... decoctis aliis in fructib; similit(er) ramis c(um) musco, ambra, ligno aloes. Prohibendi s(unt)
ne multu(m) & subito cibu(m) accipiant; l aq(ua)m frigida(m) l niue(m). Utendu(m) n(on) aliq(uo)d coronatis
tribulis. Cohibendi s(unt) ab angustia & tristicia. q(ui)a aliq(ui) accidentib; supuenientib; mori-
unt(ur) subito. Qui epar oppilatu(m) h(abe)nt, utant(ur) apozima de radicib; puluere & ci-
mini, origani, ... apii, seni, calamis, & anis. Diaciminu(m) ual& eis par(um)
comedant. Caueant omnia dulcia siue cibi sint, siue pot(us) & o(mn)ia cibaria grossa
& uiscosa. Qui aut(em) h(abe)nt epar paruu(m) naturalit(er) n(on) manducent semel s(ed) bis & ter
modice, ut paulatim descendat & stomachu(m) n(on) aggrauet. sint cibi temperati & fa-
ciles digestioni cu(m) omni suauitate. De habentib; lapides in renibus.

Qui in renib; solitu(m) generant(ur) lapides & sunt macilenti. Dieta int(er) subtile(m) & gros-
sam mediocrem accipiant; sic pisces recentes q(ui) creant(ur) in flumine claro. petroso,
forti flumine, & a ciuitate remoto. & squamas h(abe)ntes. gallinas, perdices. & similia.
Qui si fuerint crassi. subtilit(er) dietent(ur) sic de sturnis. pullis gallinaceis. spinacis.
crisolachanis. Utant(ur) seminib; melonis cucumeris ... aut inibal.

Qui calidos h(abe)nt testiculos naturalit(er) ut multu(m). De complexione testiculorum.
spermatis generant & ampli(us) q(uam) oportet coitui assuefaciant. & cu(m) sperma eis ite-
runt ... defici&; & defectione stomachi & debilitate paciunt(ur) inuenient
ex nimia delectatione multociens maxime laborant unde talia paciunt(ur). Caue-
ant coitu(m) & cibaria sperma augmentantia. Utant(ur) sperma desiccantib; ... ex ...
in quib; da(m) mag(is) superiora q(uam) inferiora laborant membra assuescant. Deinde cu(m) aqua
frigida balneent(ur) & unguant(ur) lumbi & femora ex opio c(um) lactuce suco tempera-
to, l suco coliandri, l semperuiue. bibant camfora(m). ligent(ur) sup(er) femora plumbum.
aspergant(ur) in locis aqua rata. lactuce. rose & similia. Q(ui)a si sperma coagulatum
nocat eis semel coeant. p(ri)us tam(en) comedant cibos laudabiles sanguinis generatiuos.

Mulieres paruas uuluas h(abe)ntes, prohibende s(unt) De mulierib; paruas uuluas h(abe)ntib;.
a coitu ne concepto fetu crescentis magnitudine cape(re) negant p(er) uentris oppressione(m) aer(em)
uitrare n(on) ualeat. Unde mulieres aut pereunt ex nimio labore. aut p(er) conatu(m) infantis
p(er) angustu(m) os exeuntis periclitant(ur). Que naturalit(er) h(abe)nt neruos debiles c(um) reb; calefaci-
entib; & desiccantib; regant(ur). prohibende s(unt) a pomo, uino & forti, & multo coitu. acce-
ssis maxime a malis, a lacte, balneis, a locis frigidis. q(ui)a h(ec) o(mn)ia eis s(unt) contraria. Qui a
assuete ... paciunt(ur) dolore(m). sic sup(er)ius diximus. & ... p(er) articulorum debilitate(m)
& humorum plenitudine(m) de nimiis cibis maxime si sint crasse. & assuescant ...
& exercitiu(m) & balneu(m) negligant & utant(ur) coitu, maxime post cibu(m). Oportet ut h(ec)
omnia p(ri)us caueant. & assuefaciant temperatis cibis bonu(m) chimu(m) generantib; dige-
stionique facilib;. Ante cibu(m) balneis & fricationib; utant(ur). & appropinquante doloris
tempore humores q(ui) materia s(unt) doloris purgent(ur) c(um) flebotomia. si sint sanguinolenti
c(um) ... mirobalanis. Si sint colerici c(um) pillul(is) de hermodactil(is) & capsia. si sint
flegmatici. Melancolici aut(em) c(um) epithimo ... Si aut(em) h(ec) n(on) operata fuerint. feci-
mus q(uod) n(on) augmentabit(ur) materia illorum membrorum q(uo)d plane dicem(us) c(um) de ... egritudini-
b(us) disputabim(us). Porro quis in h(oc) loco q(uod) naturalit(er) male complexioni pertinet ...
tam in disputatione fecim(us). ut disputarem(us) de custodia sanitatis membrorum ...
Igitur q(ui)a completa disputatione corporum regiminu(m). temperantium. exercitiu(m) ...
sanitatis custodia necessario ordo subsequit(ur) de regimine corporum sit(a) sanitate
p(er) aliq(uod) impedimentum ... l n(on) custodientium. De mala complexione ...

Multi suam custodire nequeunt sanitate(m) p(er) impedimentum negociationis ...
rer(um) q(ui)bus in h(oc) s(e)c(u)lo operant(ur). Quida(m) u(er)o n(on) p(er) gulositate(m) quedam cibaria sumere nequeunt
... ne unum ordine(m) diete teneant. Hi aut(em) si faciunt & aliq(ua) necessitas contin-
geret; nequeunt ad alia(m) dieta(m) mutari. q(uod) si mutaremus ... incurrerent egritu-
dines. Preterea oportet eos cauere frigida(m) aut calida(m). aut uarias dietas ...
uerint. & ad aliud contrariu(m) deuenerint. paciunt(ur) illud absq(ue) ullo nocumento. Unde
... de consuetudine. Uidimus ... balneis quosda(m) assuescentes aq(ue) frigide q(ua)s & pa-
rentes balneauere ... & capite eorum discooperto ...
... semper induti erant. nulla(m) tam(en) molestia(m) n(on) passi s(unt). Hec eis consuetudo ab infantia
fuerat. & per ta(m) estate(m) sol calore(m) n(on) pauebant. Ideo una(m) n(on) oportet custodire ... q(ui)a
... permanere. Exercicia u(er)o solita obliuioni ne tradant(ur). q(ui)a s(unt) ca(usa) caloris natural(is)
conseruandi & bona(m) digestione(m) faciendi. & humorum superfluitate(m) expellendi ...
Similit(er) constrictu(m) temp(us) n(on) h(abe)ant comedendi ... negociationis ...
... balneis aliisq(ue) reb; ... tempus n(on) semp(er) utantur;
... Corpora diuersis humorib; plena s(unt). q(uod) si coitu n(on) fuerint
... ad aliq(uod) principale membru(m) decurrerint. aut duras faciunt egritudines aut ad mor-
tem eos deducunt; Oportet ergo eos in iiii. temporib; uni purgatione(m) accipe(re) c(um) farmacia
aut uomitu. Plures quoq(ue) horum membra habuerint debilia ... cibos materiam
augmentantes q(ui)a membra deficiant. Ut(puta) gr(ati)a. Capitis dolore h(abe)ntes caueant cibos
capiti nocentes, sic s(unt) nuces, porri, cepe, & similia. De his quorum corpora

Corpora infantium in suis complexionib; n(on) possunt permanere. neq(ue) ad temperantia(m) mutari.
senum & egritudine exeuntium. necesse e(st) p(ro)priu(m) h(abe)re regim(en) custodiende sanitati
p(er) defectione(m) eorum. Infantes aut(em) & seniores naturalit(er) s(unt) defecti. q(ui)a naturalis calor
eorum defect(us) e(st), neq(ue) ... q(ui)a ad aliq(ua)s incidant passiones de modica occasione.
Oportet ergo eos custodire & regi. Egritudines exeuntes sit debiles p(er) paucitate(m) san-
guinis eorum. q(ue) e(st) ca(usa) defectionis natural(is) caloris. Unde debent aliq(uod) h(abe)re subsidiu(m) ad ex-
citandu(m) & confortandu(m) naturale(m) calore(m) eorum. De custodiendis debilib; corporib;

Pregnantes aut(em) similit(er) p(er) fetus eas aggrauantes debiles s(unt). & incipiendu(m) a pregnantib;.
Incipiendu(m) ergo a pregnantib;. Oportet ergo c(um) in uterum mulierib; menstrua cessare & capi-
unt fastidire & abhominatione(m), & uomitu(m) & sputu(m), dolore(m) more stomachi h(abe)re. uel
malas & alias res desiderant. sic argilla & similia. Donent eis siropu(m) ... condit(um)
c(um) nuce muscata, ligno aloes & similib;. Narib; odorifera applicent(ur). Manducent
pullos gallinaceos. hedulinas c(um) aceto ... agresta(m) & similia. neq(ue) comedant ad satie-
tate(m) s(ed) bis aut ter in die & modice. ut nulla grauitas stomacho inferat(ur). Potent
uinu(m) odoriferu(m) parum commixtu(m). Prohibende s(unt) a reb; amaris & acetosis. menstrua
prouocantib; sic nigris ciceribus, faseolis l ruta. fenugreco, maratro, apio, & similib;.
Cib(us) neq(ue) nimis stipticus, neq(ue) dulcis det(ur). Uinu(m) odoriferu(m) & rubeu(m) & paru(m) potent.
Q(uo)d si ingestiua uirtus deficiat; da h(oc) puluere(m). stomachu(m) confortat. uentositate(m) ex-
pellit. malu(m) desidium amputat. R(ecipe) cimini, cinnamomi, carui, apii ana ... amo-
dulis ana ... & mente sicce. sisami an(a) ... & semins zedoarii. acori. an(a) ...
malorum granatorum sicco(rum) ... fac puluere(m) da ... Q(uo)d si necesse e(st) flebotomandi uel
farmacia(m) dandi. cauendu(m) e(st) ne fiat in primo l secundo. l tertio. l iiii. mense. q(ui)a fetus debilis e(st).
Quarto. q(ui)a in incremento e(st) necessariu(m). Et catarticu(m) & flebotomia minuunt
materiam q(ue) e(st) ei incrementu(m). S(ed) si necessariu(m) e(st) fiat farmacia & flebotomia in quinto
& sexto mense. septimo u(er)o raro. octauo & nono minime ... magn(us) e(st) fet(us). Unde
necessariu(m) e(st) eis multis cib(is) ... flebotomia & farmacia materia(m) eis minuunt. Mi-
nuto q(uo)q(ue) nutrimento, fet(us) morit(ur). Si tam(en) mat(er) multu(m) infirmat(ur) ut nequeat liberari absq(ue)
flebotomia l farmacia melius e(st) ut ipsa sanet(ur) & fet(us) moriat(ur) q(uam) utraq(ue) pereant l
moriant(ur). Nonnunq(uam) pedes eis tumescunt. Unde necesse e(st) aluin(um) cu(m) aceto temperare
pedib; q(ue) inuoluta iuuat. l hi m(odo). Aluin(um) c(um) aceto coq(ue). & panni lenei infusi pedib;
inuoluant(ur). Fex cimolea c(um) aceto temperata pedibus inuncta iuuat. Si nausiam paci-
unt(ur) uomitum ac uentris fluxu(m) bibant aqua(m) in qua coquit(ur) poligonia l ...
... pontici. & ante cibu(m) epithima supponat(ur). q(uod) in ... balaustias ...
l cassia, myrra, cimino & semine feniculi ... ueteri
uino. Si cardiaca paciunt(ur) & de stomachi dolore uexant(ur) ... si sorbeat
aq(ua)m calida(m) & leuit(er) deambulent. & precordia tegant. lana molli & munda
fascia tegant(ur). Si fastidium h(abe)nt uarii cibi & suaues offerant(ur) maxime q(uo)s de-
siderant ... & labores & longi tractus de ambulatione assumant(ur). Que aut(em) car-
bones l ... ac similia appetunt n(on) laborent ... cibi manducent
& maxime sinapis h(abe)ntes. Si pedes tumuerint. folia brasice supponant(ur)
... & ligent(ur) ...
... aq(ua) pedes foment(ur). Cumq(ue) ad pariendu(m) appropinquerint; cu(m) sapa uel

240.

...lescentibus quia duros humores et humectant et lubricant et membra sic humefaciunt. Caveant et fortes medicinas sicut yera et similia. et non sumant mirobalanos et bellicos conditos. nec oportet eos minuere [illegible] laxativo. Natura enim rei assuefacte non obedit, ut nichil agit nature. Quia quantum oportet de regimine omnium **De exeuntibus ab egritudinibus.**

Locutum disputavimus, maxime infantum et senum, de quibus nostra intentio fuerat in hoc libro. necesse est dicam de egritudine exeuntibus: de illis scilicet qui a febribus acutis usque morbis evaserunt, quorum corpora sunt defecta, et modica sanguinis quantitas. Defectio corporum est propter egritudinis fortitudinem ea confundentem, et propter subtilem dietam quam acceperunt, et propter nimiam suam defectionem ex febre factam. Paucitas sanguinis est propter calorem febris multum eum exurentem et consumentem, et propter cibum modicum. Necessario ergo calor eorum paucus, id est defectus est. Unde debent aliquod subsidium habere naturalem calorem et virtutem eorum excitans, augmentans, confortans. Qualiter autem sic custodiendi sunt. Cum cessaverit ab eis morbus, tribus diebus vinctus dieta qua in egritudine utebantur teneant: id est [illegible] lactucam, panem lotum et similia. Quod ideo fieri debet ne morbus recipiat. Deinde ad grossiorem dietam ascendant paulatim per ordinem, videlicet ad colla pullorum gallinaceorum et sturnarum, et coxas et alas. postea ad pectora et pisces fluminum laudabilem chimum generantes. tandem pedes hedulorum annualium, agnorum et suillorum similiter et colla. deinde sic dieta ascendat usque ad totas carnes, et ordinatur a suis dietis [illegible] quantum virtus eorum sustinuerit: donec ad consuetam dietam veniant. Vinum in initio album et subtile ac odoriferum bibant et bene commixtum. deinde paulatim ad consuetam ascendant. Caveant plenitudinem cibi et potus. Calor enim nequit digerere nimium cibum. Similiter non oportet eos famem nec sitim sustinere quia calor naturalis debilitatur et eorum appetitus extinguitur. Corpora eorum minimo calefiunt et parvo infrigidantur. Abstineant se a calidis cibis. balneentur in tepida et sapida aqua [illegible]. Caveant fortia vel farmacia et multa exercitia, solem et iram et vigilias. Hec enim calefaciunt et dissolvunt virtutes eorum, necant. Coitus enim bonos corporis humores dissolvit, unde debilitant. Oportet et bene perquirere an optime a morbo mundati sint, quod per hec signa intelligitur. Si enim videantur evasisse a morbo absque ulla crisi sicut purgatione, apostematibus et similibus; aut crisis fiat imperfecta. seu pulsum eorum velocem et spissum senciant. aut urinam [illegible] aut amaritudinem oris. seu dolorem in capite. sive fatigationem, gravitatem, et multum sudorem, maxime in somno. omnia hec eos inmundos esse denunciant. Unde necesse est eos mundificare. Si autem fatigatione marcent aut dolorem in aliquibus membris sentiunt, noscunt apostemata ibi esse futura. Et quodcumque signum ex his viderint, sciant morbum fore recidivum. Hoc autem debent tenere plurima dieta qui in morbo vel par[illegible] perseveraverunt. [illegible] ergo [illegible] dieta et purgatione et maxime si debilem aut exiguum appetitum habeant. [illegible] virtus eorum est imbecillis. Sicut Ypocras in Afor.: Exeuntes egritudines si in [illegible] aut comedentibus non apparuit signum, quod in [illegible] indigeant. Hec enim [illegible] morbus recipiat. Sicut Ypocras: Non purgata corpora quanto magis nutries tanto magis ledis. Videndum est ergo an signum sanguinis appareat; et minuatur sanguinis quantum necesse erit. [illegible] in corporibus eorum necessarius est sanguis. Ergo sanguis quantum oportet minuatur. Si colera sanguine vicerint, purgetur colera cum cassia fistula, oxizaccara, viola et [illegible]. Deinde dieta sicut diximus ordinetur. Si autem post mundificationem corporis non digerant, sciant quod cibum ultra modum acceperunt. Sicut Ypocras in Afor.: Detrahat ergo cibum, accipiant rodo zaccara et oxizaccara cum [illegible]. Quibus hanc dietam servaverint, procul ad sanitatem venient.

Quia custodia debilium corporum in secundam partem **De observandis corporibus a pestilentiali morbo.**

custodiendis sanitatis descripsimus. Incipiendum est ergo regimen corporum morbis separatorum et in purgationis causis morborum monstremus. Occasiones morborum veniencium bifariam [illegible]. Aut enim est extrinseca sicut pestilentia, quam Ypocras vocat epidimiam. Aut intrinseca quando de mala complexione aut de malorum humorum copia. Incipiam ergo ab extrinseca. Diximus in primo libro quod vocatur theorica, ubi disputavimus de aere: quia mutata aeris complexione vel extemporibus anni extra modum [illegible] fiunt morbi illi mutationi [illegible] ex mutatione aeris subito. et ex corruptione et putrefactione morbi generant pessimi et mortiferi. sicut pestilentia, febris mortalis, variole et similia. Dicam et quod morbi universales de aeris mutatione nascentes non accidunt [illegible] qui de mutatione complexionis aeris non infirmantur, nisi quod similes illi complexioni sunt; et morbi quod fiunt propter mutationem subitam aeris plurimum illis eveniunt quorum corporibus humores coadunantur similantes mutationi subite aeris. hii enim humores ad recipienda aeris [illegible] sibi similantia parati sunt. Necesse est ergo ut cum scimus morbos de complexionis mutatione aeris esse, repugnemus eis rebus illi complexioni contrariis, quibus scilicet medicina. quod diximus cum de aeris egritudine disputabamus. Si fuerit de corruptione subita aeris et corruptio sit multa, et nascitur ex calore et humiditate aeris dominantibus, [illegible] putrefacientibus, necesse est ut repugnemus eis cum flebothomia et farmacia calidos humores purgante. Unde frigidis et siccis utantur. Caveant calidum aerem et solem. et resideant in frigidis mansionibus, circa quas aqua effluat et ponere [illegible] domum [illegible] in qua ponantur flores et frondes frigidarum [illegible]. Balneentur magis frigida et sapida. Caveant plenitudinem cibi et potus, famem et sitim, et cibum malum chimum generantem. [illegible] pestilentia [illegible] abstineant [illegible] et solummodo gallinas, sturnas, perdices, fasianos, omnia in scutella et condita cum aceto [illegible] frigidis sic [illegible] comedant. Manducent fructus sicut sunt pira, mala granata, coctana, persica, pruna, citrolos et similia. Si estas est, paruncas [illegible] acetosis confectas accipiant cum oxizaccara. Si vero et oportet in his temporibus calida et humida [illegible] sicut pueri magis [illegible] infirmari. Unde necesse est eis in hoc succurrere cum flebothomia, rebus frigidis et siccis sicut supra diximus. Hoc [illegible] et cum autumpnus est siccissimus et non pluvius et estas calidissima nascitur pestilentia quam dicimus [illegible] vocant [illegible] angustia et [illegible]. Ideo precipue subveniendum est cum frigidis et humidis sicut [illegible] siropo rosato cum psillio. Comedant melones palestinos, cucumeres, citrolos et similia. Debent [illegible] passiones [illegible] et [illegible] resistere. Ypocras: [illegible] in [illegible] et pustulas in gula suffocationem et similia faciunt. Unde [illegible] subveniendum est cum flebothomia [illegible] pomentis. Clisteribus humidis, deinde gargarismo aque rosarum sumache aut cum sapa de moris cum [illegible] et similibus eos iuvantibus. Item est si hiis temporibus flegmatici et frigidi morbi eveniunt sicut apoplexia, epilepsia et similia. Ideo necesse est succurrendum eis cum mundificativis dieta calida et sicca et viscosorum humorum extenuativa. Item pestilentia aliquando fit propter fumum putridissimum aeri commixtum, sicut fumus de cadaveribus vel lignis vel pomis putridis dissolutus. Docere ergo eos ab illis locis ad alia sana mutari. quod si non possunt, faciant mansiones in eo loco quo fumus a ventis [illegible] aut habitent in antris ubi nimium aer intrare nequeat, et mittant ibi flores et frondes frigidas, sicut sunt mirte, rose et similia. fumigent ex aromaticis rebus sicut ligno aloes et ambra et similibus. Oportet et intelligi quod quidam morbi ab uno ad alium mutantur, sicut lepra, scabies, ptisis, frenesis, variole, obtalmia et similia. Unde sani sunt prohibendi ne cum eis in una mansione maneant neque cum eis comedant vel bibant, ne ex eorum spiritu contaminati ad easdem passiones deveniant. **De humoribus universaliter nascentibus.**

Causa morborum que ex interioribus corporis movetur, aut est universalis aut est particularis. Universalis aut est de complexionis materia aut de malorum humorum plenitudine. Particularis sicut est uniuscuiusque vel uniuscuiusque morbi. Incipiendum autem ab universali. De mala quidem complexione in multis locis tractavimus quod cura eius fiat cum rebus illi complexioni oppositis, sive sit medicina sive dieta. Plenitudo autem duo [illegible] malis purgationibus purgetur vel curetur cum rebus minuentibus. Si vero [illegible] partim purgetur partim melioretur. Purgatio autem plenitudinis in membris [illegible] permanentis fiat autem cum flebothomia ubique paucitate quia flebothomia

humores extrahat. vel extrahit ab omnibus membris. maxime sanguinolentas. Quod si virtus eorum fortis fuerit. cum flebothomia et farmacia curentur. et cibum modicum accipiant. Porro mali chimi cum convenienti farmacia purgantur. congruisque dietis et abstinentia fieri debet. Plenitudo totius corporis cum flebothomia et abstinentia cibi. balneique negligentia. Sed si in corpore mala sit materia. catartico et vomitu purgetur. atque bona in corpore materia restauretur. Gal. Cum aliquod signum de plenitudine sanguinis apparuerit, sicut in libro nostro de theorica diximus, ubi de significationibus locuti sumus, succurrendum est cum flebothomia de mediana vena brachii, et minuatur quantum oportet. Si autem virtus fortis fuerit, etas iuvenilis, tempus vernale, regioque temperata, sanguis usque ad defectionem extrahatur, aut quousque in rubeum colore sanguis fuerit mutatus, maxime si consueta flebothomia fuerit, aut emorroidas vel menstrua habita cessaverint. Sicut Gal. de quadam muliere narrat, cuius menstrua multis mensibus cessaverant, et ducta est ad ultimam maciem et appetitus defectionem. quam iugiter cum viderem, minui tribus diebus iunctis sanguinem fere ad pondus maius tribus libris. quod cum fecissem, conversa est in paucis diebus ad suam crassitiem. Huius autem mulieris macies fuerat propter nimiam paucitatem sanguinis in membris, et multitudinem sanguinis in venis et arteriis existentem. Si virtus vel tempus vel aliud nos impedierit, paulatim sanguis minuatur flebothomia et farmacia. et si etas puerilis fuerit, ventose apponantur. Si autem medicus ut oportet quantitatem humorum corporis investigare non potest, ne tradat ea oblivioni, sed studeat tantum ea quantum humana scientia comprehendere potest. Gal. Si plenitudinis signum apparuerit, non oportet tardari flebothomiam. neglecta enim diversi morbi oriuntur, pestilentia scilicet et flegmones et similia. Purgetur autem de corporibus bona materia, prohibeantur eos a minuto et grosso cibo. Utantur pullis gallinaceis et gallinis et similibus. De fructibus lactucis et [illegible] supra dictis assuescant quiete. Motus enim calefacit corpus et eliquat humores, qui ad quedam membra fluentes principalia multas et diversas faciunt passiones, apostemata videlicet et similia. Similiter facit balneum. Deinde videamus accidentia, et si signa plenitudinis cognoverimus, alia vice minuamus quousque nulla plenitudinis habundantia appareat. Quod si aliqua repugnet occasio ut neqeamus sanguinem minuere, sicut defectio stomachi, curetur cum subtili dieta et pauca, tamen virtute eorum esse cognoscamus. Hic enim custodito materia [illegible] illa digeritur et ad bonam convertitur qua subtilitas et paucitas diete est conveniens medicina plenitudini. Dieta frigida et siccam accipiat, et subtilem digestionique facilem, sicut succum maligranati, siropum malorum acetosorum, oxizaccaram, cibos in scutellis frigidos et subtiles. Quod si virtus patitur, bene inquirendum manducent pullos gallinaceos. Mansiones sint frigide et septentrionales. Aspergantur in pavimento flores et frondes frigide. Hec servanda sunt quousque videbimus sanguinis habundantiam esse minoratam et partim per cibi paucitatem digesta corpora conversa sunt in suam naturam. Alii vero humores si habundaverint aut corrupti fuerint, festinare debemus cum propria eorum purgatione, id est cum farmacia. Si sit colera rubea et estas sit [illegible], si abhominatione et punctionem in stomacho habent, cum oximelle et aqua calida aliisve rebus vomitum suscitent. Si non sit estas, catarticum demus, de fructibus mirobalanis citrinis, tamarindis et similibus. Si vero fervens tempus, virtus, etas, consuetudine et regione: Ego ipse dico [illegible] mirobalani citrini, oxizaccara et siropi rosati [illegible], qui coleram rubeam suaviter et bene purgare. Deinde natura cum bona materiam in corpore restaurare cum dietis ut sunt pulli gallinarum et similia. Si colera nigra dominetur, purgetur cum iunioribus [illegible] cum semine radicis castanee ana ʒ i et s. fac pulverem da cum oximelle et cum aqua calida. Si vero estas non fuerit, purgetur cum catarticis de epitimo vel agarico. Si autem catarticum negat accipere, dandae sunt hee pillule. ℞ Agarici, epitimi, polipodii, sticados ana ʒ i. ellebori nigri, salis nigri ana ʒ s. lapidis lazuli ℈ i. fac pulverem, tempera cum suco absinthii. da ʒ iii vel iiii cum calida aqua. Dieta hac accipiant: agnos, animalia lactantia, in scutellas, aut assos pisces. De fructibus uvas passas, ficus siccas et similia. De herbis melissa, absinthii vinum odoriferum cum boragine, gariofilatum, absinthio et similibus; et decoctum bibant. Siropum vero cardiacum ʒ ii de electuario leticia dicatur.

Siropum valet melancolicis: ℞ Sucum malorum odoriferorum libras iii, coctanorum libras v. Vini odoriferi, clari et mediocris temperantie libras ii. Zuccari libram i. gariofilorum ʒ i et s. ligni aloes ʒ ii. frondium citrini ʒ v. absinthii, boraginis ana ʒ iii. fac sirupum. Caveant angustias, iram, tristiciam, et hoc tunc observatis ad sanitatem non perducant, ad alia tamen non transeant. Hi enim humores sunt diei et in obedientes. Unde Ypocras: Omnia sunt ratione facienda et non convenientibus sine ratione etc. Si vero signa flegmatis apparuerint, purgentur in estate cum vomitu. Si autem estas non sit, cum farmacia scilicet stomachi, cum longadion, iera et similibus, neque aliquo sicut cum digestivis et subtiliativis. Quod si non sit subtile, prius extenuetur cum apozimate madide. deinde purgetur. Dieta calida [illegible] aut flegmatici humoris extenuativa accipiant. Vinum citrinum vel aureum parum bibant. Dieta et subtile accipiant. Tenuis enim et pauca dieta naturam confortat ad digerendum flegma. Flegma enim non est aliud nisi cibus mediocriter coctus. Subtili namque dieta calor naturalis confortatur, digerit flegma et mutat illud in sanguinem. In colera nigra aut rubea nullomodo quia sunt sicce.

De custodiendis corporibus a causis morborum et incipiendis quomodo res contra naturam abiciantur.

Diximus in theorica in significationibus signa morborum distinctum, quod omnis res naturalis si augmentatur aut minuitur aut extra cursum suum mutatur, aut morbum aut signum aut neutrum. Similiter si apparent res extra naturam, inducit morbum aut neutrum esse. Sed incipiendum est de regimine corporum quod res naturalis a cursu suo naturali discesserit. Dicimus ergo si quedam res naturalis sui cursum naturalem exierit, festinandum est ut revocetur ad cursum suum naturalem cum rebus contrariis illis accidentibus per que a cursu suo naturali discessit. Verbi gratia: Si appetitus augmentatus fuerit plusquam oportet, intelligitur mala complexio frigida ori stomachi dominari. Unde dandi sunt cibi [illegible] aut acetosum flegma illis stomachi esse conversum. quibus necessarium est vomitus. Quod si appetitus minuatur, aut os stomachi calefactum esse insinuat; quare frigida danda sunt; aut colericos humores stomacho esse infusos. Ideoque vomitum cum oximelle vel [illegible] calida provocabis. Si autem appetit calida aut acuta aut dulcia, designat aut minime complexionem frigidam ori stomachi dominari et danda calida; aut acetosum flegma cui vomitus necessarius est. Si autem appetit frigida, scimus coleram ori stomachi dominari, et danda frigida calorem extinguentia. Si sitis paruncat, calida et sicca complexio ori stomachi dominatur, et danda frigida et humida, sicut siropum vel psillium, zuccarum, spodium. Cibos frigidos et humidos naturaliter et artificialiter, preter lac et pisces quos caveant. Si non habuerint appetitum bibendi aquam frigidam, frigida et humida complexio ori stomachi dominatur, aut flegma ibi coadunatum est. Unde danda calefacientia, sicut mel, vinum vetus odoriferum et electuarium diacimini seu diadragaganti, dyapipeon, zinziber vel oximel. Vomitum de melle et aqua calida. Anetum. Si autem egestio augmentata fuerit plusquam oportet, radices si flegma sit accipiant. Si autem sit de actione nature vel virtutis expellentis et sit propter nimium cibum, minuatur cibus. Si autem sit de actione nature, habundantia materie admonetur, quod da laxativo. Nam si colera sit, cum mirobalanis citrinis. Si nigra, cum mirobalanis nigris, polipodio, epitimo et similibus. Si minuatur egestio et sit propter stipticitatem cibi, accipiant vinum et sit propter paucitatem cibi, necesse est ut plus cibetur. Si sit propter stipticitatem cibi, dent [illegible] lactuca cum oleo olive, mirta, et opsonio garum, ficubus siccis et ceciis, uva et pinguia. et similibus. Si autem sit propter flegma viscosum et paucitatem colere ad intestina descendentis, [illegible] cum [illegible], yerapigra, et similibus. Si autem fuerit propter humectandum est ventrem cum oxizaccara, cassia fistula, viola. calore et siccitate intestinis dominantibus humefiat corpus cum cassia fistula, viola, manna, lupulo et similibus. Quod si egestio moram habuerit, aut celerius exierit, causa in [illegible] fiat investigatio, deinde medicina fiat. Si ventositatem intestina vel stomachi habuerint, et sit propter multitudinem cibi, exercitium inmittatur, tardoque cibentur. Si autem sit propter cibaria ventositatem generantia, accipiant apium, maratrum, origanum, ammi, anisum, diaspermaton. Urina autem modica augmentata propter multam aquam minuenda est. Si autem propter actionem nature est, sicut in crisi, non astringatur nisi cum defectus fuerit, et dande [illegible] medicine vel curis egritudinum descripta. Si autem sit propter renum et vesice frigiditatem, aut propter sui mollitiem, minorem esse dandum, aut clistere confortativo. Si autem urina minor sit quam

... porta & si sit propter paruitatem aque, aquam frigidam bibant. Si propter siccitatem et calore ... si propter grossos humores, detur ... cucumeres, melones, & ... ...ma c ... Si sit cum ardore, detur psillium cum ... ... ameos & similia. ... citrulli, cucurbite & similia his congrua. De menstruis mulierum.

Menstrua si augmentantur plusquam oportet, & sint de actione nature per crisim, aut propter sanguinis habundantiam, non constringantur nisi debilitas se appropinquauerit. Quod si propter nimiam ... pulsum & debilitatem ... fuerit ... largitate ... ... cum succo portulace & bolo armenico ... brachia & alis ligentur & fumentur ... Nutriantur cum carne pullina cum sumac ... ... & sumac. ... calida balneas ... in suo loco quam ... Quod si minuatur & constringatur ... Vulua unguatur cum oleo sambucino. ... & umbilicus & pecten fomententur. ... Basilica uena minuatur. Quod si hec non profuerint ... ... Similiter debent facere ad emorroidas si fluant ... alio loco dictus ... Si sudor sit superfluus & ex actione nature per crisim non constringatur ... Si sudor ... sit propter habundantiam humorum ... ... Si fetet, signum putridos humores ... excludatur cum farmacia ... putredo illa ... Vnde inuestigandum est necessario ... humoris ... calida adhibendum ... Quo non stringere uolentes ... Vngatur corpus oleo ... ... coliandri & similia. Vngatur corpus ... Si sudore ... unguatur corpus ... ... cassia, cinnamum ... camomilla, mellilota, samsuci, abrotani ... cum aqua calida fomentetur ... modum naribus apponatur fumum ueranicis ...

continet hic est intermitimum est. Ostendimus uero ut ipsa medicina differat a cibo. Nam medicina quae actiuo calefacit aut refrigerat. Cibus uero cum tota sui substantia corpus crescere facit & augmentat propter communitatem quandam quam habet cum eo. Vnde cibus viii. causis ... instanter probatur. Ergo constanter dico. Oportet esse medicinam ... in temperatis corporibus probari. Virtus enim eius in ipsis cito manifestata probatur quae circa praetemperata ... qualiter in intemperatis operetur cognoscitur. De medicine probatione per sue

... medicine uirtus uelociter tardeue mutetur nobis sui ostendit mutationis uelocitate aut tarditate.

Medicina enim ad ignis naturam cito permutata calida esse potestatiue monstratur. ... Omnis res in humana corpora mutari. Calor enim quae sunt subtilis substantiae obtinuisse & ... possunt teri & puluerari tenuissime. & humana corpora calefacere. Si grosse sint substantie & rare, necessario propterea corpora minime calefiunt. ad ignis tamen naturam possunt mutari, nam uruntur & consumuntur. Calor enim humanus non eadem operatur ... humana corpora non calefiunt. Verbi gratia. Si oleum aut calamum aut pili ab igne tanguntur mox ipsis uincitur uruntur aut minuuntur. Sed si humanum corpus de eo sit inunctum non cito calefit. neque calor quae appareat generabitur. Oleum enim grossum est & uiscosum ... & corpori adeo inuiscatur quod cito ab eo non separatur. Ideoque cum sui uiscositate ... non potest subtiliari & diuidi. ut cum aere mixtum humanum corpus ingrediens calefaciat sic magis uidemus. Nam a corpore aqua infuso, quia cito se diuidit, aqua & cum aere mixta corpus ingreditur & refrigerat. Item grossitias & subtilitas aquae aliter cognoscitur. Aqua enim oleo commixta, & super igne apposita prius quam oleum consumitur. Item chalamus & pili ... mox ab igne tanguntur consumuntur. Humanum tamen corpus non calefaciunt. ... duobus modis fit. Vno propter essentiam caloris ignis. alio propter naturam materie. Essentia enim ignis caloris calidissima & subtilissima est. Vnde uelociter corpora penetrat, dissoluit, diuidit, & conuertit in sua naturam. Calor autem humanus non similiter. Grossus enim est & debilis & fumosus. propterea non cito conuertit corpora in sua naturam. Nam omne quod humanum corpus calefacit, necesse est ut prius a corporis calore calefiat. Deinde in sua naturam mutetur corpus calefaciens ... materie. quia calamus & pili nequeunt teri. & in puluere reduci. ut calor humanus mutetur in sua naturam uelociter. Hinc ergo non possumus probare uelocitatem & tarditatem mutationis medicine. Medicina

Velocitas & tarditas coagulationis medicine de ueloci & tarda coagulatione. ... nobis frigiditatem ostendit. Nam si sint due medicine in grossitudine & subtilitate substantie equales & super frigida ponantur quae citius coagulatur frigidior est. Quod si sint inequales, una uidelicet grossa sit, altera uero frigida, equaliter coagulabuntur. Grossa tamen propter sue substantie grossitiem magis coagulabitur. Quod si una minus sit grossa quam alia frigida, non eque coagulabuntur. Que uero grossior est, & frigidior citius quam minus frigida & grossa coagulabitur. De complexione medicine per saporem.

Temperamentum medicine per saporem innuit nobis complexionem & uirtutem suam apertius quam per odorem & colorem. Vnde incipiendum est a sapore. Sapores ergo principaliter dicimus esse viii. dulcem. Vnctuosum. Acetosum. Amarum. Acutum. Salsum. Stipticum. & Ponticum. Insipidum uero inter sapidos non est enumerandum. quia ipse ... Omne enim quod ad linguam ... aut facit sensum pati ... Non faciens pati dicitur insipidum. Sic est aqua ... Inuenimus enim inter medicinas quasdam terrestres & alias aquosas. Terrestres ut est nitra, cadmia, cerusa, amilum, amidum, & similia. Aquose uero ut albuginum, & oleum ... Oleo tamen aeria pars cum aquosa dominatur, & albugini ... pars & aquosa. Que quidem nulla gustui dant passionem. Cetera uero quae gustu patiuntur alia delectationem, alia nocumentum inferunt. Delectationem inferentia humanitati sunt conuenientia & sue complexioni in tempore sunt similia. horum quidem cuiusque ... aquositas, unctuosum dicitur. Id uero quod terrestritati subiacet dulce dicitur. Vnde si dulce & aquosum commisceantur saporiferum nuncupatur. Id ergo dulce uocatur quod ut ad linguam uenerit, suam implet concauitatem & asperitatem eius leniens. & acumen obtundens. ... unctuosum ... saporis habilitas non adeo ut dulce recipit. Saporiferum ... dulce & unctuosum mediocre. Nocumentum uero lingue inferentia ... quorum alia sunt quae iuncturam separant. Alia uero sine acetositate ad dulcedinem mutantur. sic dactili dulcia mala & similia. quae iuncturam separant. ... alia partes lingue coadunant, alia eas separant. Horum uero quae sunt separantia. alia sunt terrestria & grossa. alia subtilia & ignea. Grossa terrestria quedam linguam adeo separant & lauant. donec eam exasperant. & amara uocantur. Alia aperiunt & separant & lauant linguam, non tamen multum ... & dicuntur salsa. Cetera uero quae sunt subtilia & ignea minuunt & pungunt linguam & uocantur acuta. Item grossa terrestria linguam coadunantia. Alia sunt terrestria & grossa. alia subtilia & aquosa. Ea uero quae grossa & terrestria adeo constringunt linguam & ... pontica. dicuntur stiptica. Ea autem quae sunt subtilia & ... & penetrant linguam. & tamen non calefaciunt dicuntur acetosa. Igitur viii. sunt sapores principales per quos patitur lingua. id est Vnctuosus. Salsus. Dulcis. Amarus. Acutus. Acetosus. Ponticus. & Stipticus. Insipidus uero non est nominandus. Omne dulce temperate calidum est. Per hoc est mollitiuum & coquitiuum absque multa calefactione. Omne unctuosum est aquosum & aerium. Ideo mollificat & calefacit sine calefactione. Omne amarum est terrestre, modice habens caloris. Ideo uias corporis mundificat, oppilationem aperit, grossitiem extenuat absque nimia calefactione. Omne salsum est terrestre calidum non tamen igneum. quare mundificat & colat sine multa calefactione. Omne acutum est calidum & igneum. quod cito attenuat & mundificat & urit. Omne stipticum & ponticum sunt frigida & terrestria. Hec de re coadunant & oppilant & incrassant infrigidant & desiccant. Omne acetosum aquosum est & subtile propter hoc attenuat, incidit, aperit, mundificat, & infrigidat & desiccat. Sed tamen oportet sciri quia quecumque calida frigida sicca & humida dicimus, non sunt omnia equalia sed diuersa sunt secundum quod sunt de iiii. elementis uel plus uel minus composita. Stipticum tamen & acetosum in frigiditate sunt equalia. sed stipticum est grossum terrestre. acetosum aquosum & subtile. quod sensu & ratione intelligitur. Sensu quia uidemus quosdam fructus ... ponticos esse & stipticos siccos sueque arbori similes sicut sunt uue coctana mala. quia ... paulatim a stipticitate & ponticitate sua ad humiditatem & maturitatem ueniunt. Quidam uero prius ad acetositatem ueniunt & ab acetositate tendunt ad dulcedinem. sic uue & similes. Alii uero sine acetositate ad dulcedinem mutantur sic dactili dulcia mala. & similia. & fructus ... naturali calore qui est interior & aeris calore ... Stiptica uero & pontica quia frigida sunt & grossa. & mutatio eorum ... ad acetositatem fit cum calore. monstratur enim per calorem ea ad subtilitatem & acetositatem mutari. Ratione quia pontica & stiptica sunt tarda & dura ad penetrandum humanum corpus & plurimum eorum actio est exterior. quia coadunant. claudunt & constipant. grossitiem habent impenetrabilem. & spissat cutem quod signum frigiditatis & grossitatis. Nam frigiditas constringit & constipat & grossitudo ... impenetrabile & imperforabile est. Sed acetosa cito perforare & in corporis interiora penetrare uidentur. propterea subtilia ea esse dicimus. Rursus ... dicuntur subtilia. quia sunt de calore non forti. sic uidemus cibum in stomacho mutari in acetositatem cum a stomacho non bene digeritur. Stomachus enim infrigidatus non ualens digerere cibum. non conuertit eum in acetositatem sic uidemus in ... lac enim & uinum si in frigidissimo steterint. loco non mutantur in acetositatem. Sed si aliquo aeris calore tangantur fiunt acetosa. propter hoc nullum est acetosum frigidissimum. Causa enim est acetositatis calor nec reperimus aliquid frigidissimum esse acetosum. Stiptica ergo & pontica grossa sunt & terrestria. Acetosa uero subtilia & aquosa. Dulcia uero & amara calida. Sunt dulcia calida sunt & humida temperate. similiter & unctuosa. Amara uero calida sunt & sicciora quod sensu & ratione intelligitur. sensu quia si aliquis liquidum interiori calore & ... coquatur ad dulcedinem mutatur. Calore enim multo conuertitur in amaritudinem sic fit in melle. Mel enim incoctum in amaritudinem mutatur. Quod si ab igne coquatur, fiet amari saporis. Ratione est. Dulcia enim & amara uidentur esse ... & mundificatiua. Mel enim temperate colatiuum mundatur est quoddam

248.

suauitate & delectatione neque sequatur aut diuidit linguam. Amara uero fortiter colando mutant & squarrant linguam cum horribilitate. Vnde uidentur esse terrestria & grossa. Amara nimium propter hoc dicimus esse sicca quia non putrefiunt. Acuta autem calidiora & subtiliora sunt amaris quia sunt ignea. Ideoque rodunt & incendunt & eliquant. & corpora faciunt tenera. Amara uero quamuis calida sint & grossa ac terrestria. Si exterius ponantur lauabunt & mundificabunt. Interius autem posita humores grossos extenuabunt oppilationem uenarum aperient menstrua prouocant grossa capitis ac pectoris humiditate mundificant. Ideoque paraliticis subueniunt cito et penetrant. sic acuta neque morantur aut induant sic pontica & stiptica. Salsa uero calida sunt & terrestria minoris tamen caloris sunt quam amara. De scientia uirtutis medicine per odorem.

Scientia uirtutis medicine per odorem oportet sciri. Nam fumosa faciunt pati odorabilem sensum quem per saporem cum gustu patitur sensus. Nam uidemus acetum res acutas. allia & cepas non minus quam gustus sapores olfactum facto pati. Similiter multa quae immunda sunt & putentia non gustantur quorum naturas odoratu cognoscimus. Non enim gustantur propterea quod de odore ipsa mali saporis esse ostenderent. Sunt tamen quedam quae suas naturas per suum odorem non sunt demonstrantia. Causales enim sunt de diuersis qualitatibus composita. aut quia nullius sunt odoris. Diuersarum qualitatum sunt odorifera maxime rosa cuius odor non conuenit sue nature. Hoc et sapor testatur. Est enim composita de amaritudine ponticitate & aquositate. Pars uero amara calida est & subtilis. Pars pontica frigida & grossa aquosa insipida inter grossum & subtile mediocris. Odor autem non est nisi res fumosa & aerea. per calorem a corpore dissoluta quod enim a re odorata dissoluitur non est nisi caput quod est fumosa & aerea. Quod uero ergo de rosa dissoluitur non est a tota sua substantia. sed ab ea parte quae calida & subtilis est. propter hoc omnis res habens odorem est calida. Cuius tamen odor non totam suam substantiam ostendit. maxime rosa. Que igitur autem nullius odoris sunt. sic salsa & dulcia non ostendunt suam complexionem nisi per saporem. fumus enim quod ab eis dissoluitur aut est paucissimus. aut inter subtilitatem & grossitatem non est temperatus propterea non conuenit odoratui. Quare acetosa & acuta dant odore suos sapores ostenderent. salsa uero pontica minime. sunt enim grossa. Pontica & sunt frigida & de frigidis nichil fumosum dissoluitur. quae autem odorem habent calorem & subtilitatem in suis substantiis esse designant. non tamen caloris & subtilitatis quantitatem ostendunt. Ideoque rerum complexiones & naturas per odorem certissime nequimus cognoscere. De colore medicina cognoscenda per colorem.

Color minus quam odor complexiones rerum ostendit. Diuersas enim complexiones unius coloris inuenimus. quod tamen aliquando color demonstrat. sicut uidemus in multis seminibus radicibus sucis & similibus. Verbi gratia. Cepa. squillarum quoque alba minus sunt calida. quam uero rubea est calidior. Similiter ciceres. faseoli. & multa alia que rubea sunt. calidiora esse dicimus. Sed alba minoris sunt caloris. Hec est uia per quam simplicem medicinam temptare & intelligere possumus. Temptatio enim fieri debet cum magna cautela in corporibus. Non enim sumus securi quin res probanda mortifera sit. Oportet ergo medicum si aliquid probatum inuenerit ad curandos egros sufficiens. non laborare in aliis probandis molestum enim est. Ideo omnis medicina quam nunc medici operantur non probata in humanis corporibus ab antiquis probata fuit. sed multis diuersisque modis. Quedam enim fuerant cum inuentione probata. quedam sponte aliqui accipientes. ea calefecit aut infrigidauit. aut desiccauit aut humectauit. Quod medici postea in aliis corporibus probauerunt. Alii uero multum laborauerunt in cogitandis & disputandis rationibus. sed ipsi formidolosi non ausi sunt ea probare. Quarum cause multe cogitationi ... in somnis euenerunt qualiter uigilando non inuestigauerunt. Vnde tamen summa autem ... in corporibus ea probauerunt. Eandem inuenientes ea reiterando esse utilia sciperunt. Quedam in quibusdam irrationabilibus animalibus probauerunt que humanis corporibus data fuerunt illi ... Cum irrationabilibus animalibus fuerunt. Dicitur enim indubitanter ea sciperunt. Ypocras quandam auem marinam clisterem facere didicit. quod dum ultra modum pisces comederet & egestio sua indurata erat: os suum aqua maris fundit implebat: conuersoque capite mittebat rostrum in anum deponebatque aquam in ore contentam in intraculum. unde statim fiebat solubilis. Vnde Ypocras. Sciat illud in hominibus constipatos uentres habentibus probauit & constipationi ualentiam inuenit. Amplius. Reptilia sic tyri & serpentes in hyeme frigidis temporibus manent in interiora terre & supinum iacent. Vnde in usus eorum obscurantur & deficiunt. Vere autem uenientes foras egrediuntur in usum defectu habentes. Et euntes inueniunt maratrum. cum frondibus comestis tergunt oculos circa ... infusque eos restaurant. Quod dum medici explorantes. sucum illius ... collirus oculorum miscuerunt & inuenientes cum magne utilitatis esse sciperunt. Dicunt enim quidam accipitrem dolorem uentris habentem ... & clinum. & in sustinens comedens moxque a dolore liberari. Sed & alia quam plurima similia. Antiqui caliter medicina in hominibus probauerunt. Proinde hec ars non in paruo tempore inuenta fuit. quia quedam a quibusdam probata dimissa sunt aliis. & ipsi illa & alia multa comperientes aliis reliquerunt. Non enim multi temporis est. quod in Ypsia parui fuerunt scorpiones. quod si aliquem mordebant. mox moriebatur. quod spacio longi temporis fuerat. Sed cum quadam die morderet quendam. statim sufficiente sanguine minuto. & ... camfore bibens liberatus est. Propterea hoc non oportet medicinam in humanis corporibus temptari si ea que ab antiquis probata sunt nobis sufficiunt. Vnde Ypocras manifeste. Vita breuis ars uero prolixa. tempus uero acutum. experimentum fallax iudicium difficile & cetera. Hoc autem dixit Ypocras ut ostenderet quod necessitas esset libros ... faciendi & demonstraret quod nullus in sua uita arte medicine ualet ex-plere. Vnde necessario ex antiquorum ... antiquorum. & alia probare incipiant. & alii plura teneant. & alia comperiant incipiant. sic ... prolixitas artis medicine com-pleri poterit. Sed tamen si causa uenerit necessitas ut ... quedam in humanis corporibus que non fuerint experimentata. oportet nos ea ... in sapore & odore ne sint manifesta. Quorum odor si fuerit horribilis & fortis ... abhominabilis. monstrat quia sunt humanis corporibus nociua. Similiter & sapores ... si sunt inacceptabiles pungitiui & pacientes. intelligimus ea nociua humanis corporibus esse inferentia. Proinde non oportet corpori nociua esse. & uolumus ea in corporibus probare contrario ne contingerit. serua per ... tenore & fac cum plano. Complexium dispositionem qualiter De secundis uirtutibus a prima descendentibus.

Cum medicina probetur ut sua complexio intelligatur ordo sequitur a secundis uirtutibus a prima procedentibus id est. mitigatiua. maturatiua. oppilatiua & ceteris. Quas uirtutes possumus cognoscere intellectis earum complexionibus. Quia complexiones id est calidum frigidum humidum & siccum. quia in omnibus corporibus in qualitate & quantitate non sunt equaliter necessario unares non est eidem uirtutis cuius est alia. Ideoque quedam medicina est apertiua. quedam mollitiua. & quedam alterius uirtutis quarum unaquaque cuius uirtutis est non oportet dici. sed dicimus ex complexione qua uirtus medicine procedit. ut querentes medicinam huiusmodi uirtutem habentem per suam complexionem inueniamus quare conuenit nobis noscere omnes res in corpore complicite mutari. Alia enim ex actione caloris naturalis ad bonam materiam corporique conuenientem mutatur & uocatur digestio. aut mutatur ex calore qui est extra naturam ad malam materiam & corpori inconuenientem & putrefactio nuncupatur. aut eius mutatio est inter hec duo id est digestionem & putrefactionem & dicitur coadunatio. sic aqua in ydropicis & sanies in apostematibus coadunatur. Causa quia natura uolens mutare materiam in naturalem qualitatem non inuenit potestatem inequalitate huius materie propter illius materie malignitatem. Alia quia est extra uenas & arterias mutat ea. aut in saniem. aut in ... quandam nature ... materiam. Que mutatio est negata fieri. nisi cum temperata caloris naturalis uirtute. ... medicina saniei collectionem eiusque digestionem adiuuans temperate sit complexionis aut uicina temperate. parum tamen calori patiens. Propterea uero coadunare uolumus saniem. faciamus medicinam temperate calidam & humidam sicut sunt humana corpora. Quemadmodum est fomentum aque temperate calide & sapo de ... aut farina frumenti cum oleo & aqua aut ex ouo cocta calida aut tincta. Panis cum oleo magis cocti & similia. Ad hoc ... medicina ... uiscosa ... porosa clau-dente ut calore naturali intrinsece coadunatio & confortatio apostematis

maturata digeratur sic axungia porcina, anserina et similia. Quod si apo-
stema tumini calidum est et tempus fluat, psillium cum aqua frigida oleoque ro-
saceo iuvat: quia naturalem facit calorem intrinsecus coadunare. Aut faciunt medi-
cinam [illegible] [illegible] i. temperate calida et uiscosa sic fit de lini semine et
cataplasmate decoctionis [illegible] aqua et olei. Sed si corpus ultra temperamentum
in calore extiterit, debet medicina in eodem gradu esse frigida, quo calor corporis
a temperamento excedit. Sed cum necesse est ut medicina apostemata aperiat sic
et calida et sicca, poros aperit: naturalem calorem dissolvit: et apostemata
maturata indurat: quod planius dicemus cum de curis apostematum loquemur.

M

De mollitiva medicina.
edicinam mollitivam oportet fieri propter causam
membrorum indurativa. Membra enim multis modis indurantur. aut quia desiccantur
aut quia coagulantur et fiunt in eis nodi propter frigiditatem. aut quia cum plenitu-
dinis indurantur aut quia [illegible] contineantur. Medicina autem mollitiva in his
membris quae propter frigiditatem coagulatis ea
propter siccitatem induratis [illegible]: membris non propter frigiditatem coagulatis ea
calida sit necessaria. Extensis quidem propter plenitudinem subueniat, aut ut [illegible]
citatem expellat inde materiam, aut calefactiva ut eam dissolvat et per poros
excludat. aut desiccativa et uiscosa quae duobus modis valet: quia humiditatem
membrorum desiccat eorumque materiam in siccitate naturale continet: medicina tamen
siccitate et extensione membrorum curans, non dicitur mollitiva sed maturativa. Namque
recte mollitiva dicitur dum curat apostemata sic scirrosum et duritiam extremitatum
laterum et cordarum ex grosso flegmate orta. Huiusmodi medicina calida et sicca
conveniet non tamen multum calida et sicca. Calida in secundo gradu, sicca in primo. Nam
si calidissima et siccissima est, subtilem partem apostematis dividit et solvit. Ceterum
non desiccat et indurat et operatur ita quemadmodum ignis in argilla. nam quod est tenue
dissolvit, aliud indurat et purificat quod dicitur later. Duriora ergo apostemata non oportet
calidissima vel siccissima medicina curari. Cuius et calor et siccitas sit per apostema
tis duritia. Sed modica est et medicina parum sit calida et sicca sic est adeps cap-
rarum gallinarum. Si vero est multa mollior sit medicina sic anseris et hyrci pinguedo.
camomilla et medulla uituli. hec omnia moderate calida sunt et sicca. non tamen opor-
tet esse salsa vel vetusta. quanto enim adeps vetustior est, tanto siccior efficitur. Molliores sunt his

I

bdellium. ficus. galbanum. amoniacum. oleum vetustissimum. yreleon. adeps porcinus non salsus.

De indurativa medicina.
ndurativa medicina mollitive contraria est. Ergo si illa
calida est et sicca, decet hanc frigidam esse et humidam sic est sempervivum, psillium, porcila-
ca, lentes, aqua. hec omnia sunt indurativa quia cum sua frigiditate materiam coagulant
et cohibent ne dissolvatur. Frigida vero et sicca membra indurant: siccitas tamen eorum quidam

O

De oppilativa.
ppilativa frigida est et uiscosa atque terrestris. Propterea dissolutio-
ne caret acumine et punctione. Res vero pinguis velociter perforat. vel quia dissolvit
et quandam partem substantie membrorum eliquat: aut quia attrahit humiditatem ab interioribus membris.

A

De apertiva.
pertiva est contraria oppilative quia est attenuans, incidens, et aliquantulum
mundificans, sic amara et nitrea. Hec aperit et mundificat vias interiores et exteriores. quod
licet stipticitas aliquid agat intrinsecus, illud tamen non operatur extrinsecus propter angustiam pororum
cutis. Stipticitas enim poros quia sunt anguste claudit et mundificativa ut pe-
netrare prohibet: Sed intrinsecus fortiter sua actione ambit epar, splen,
renes, et omnia viscera. Vias enim horum locorum largas et stipticitas attenuat
omniumque viscerum confortat et adiuvat apertiva ut in posterum penetrare. Prin-
cipium absinthium interius multum valet, mundificat et aperit est sua amaritudine et ponti-
citate, exterius non ita bene operatur. Unde medicina amaritudine huius et nec siccitate absque
ponticitate intrinsecus et extrinsecus aperit et mundificat. Sic vero similiter hoc facit
medicina que est amara et mundificativa, quemadmodum lupini, amigdale amare, ur-
tice semen, yreos, abrotanum. hec enim grossos et uiscosos humores attenuant, maxime
que sunt in pectore et pulmone. sanant et mundificant epatis et splenis oppilatio-
nem aperiunt. si oppilatio non est fortis. fortiori vero splenis oppilationi fortissima medi-
cina conveniens est, sic radix capparis, scolopendrion, squilla, chamaripsamadix.
Hec autem epatis oppilationi singula proficiunt; Splen non nitrea [illegible] est accomoda
et pectori et pulmoni est ptisana et mellicrato vel oximelle cocta prodest.

M

De medicina mundificativa.
edicina que est mundificativa, est eiusdem actionis cum apertiva
debilioris tamen et sunt quedam circa extrinsecus mundificantia ab impetigine scilicet
lentigine et similibus: i. semen melonis. lentis. cortex radicis calami usti. conche
marine usti, spuma maris, amigdale, stafisagria, ellebor, allium, hordeum,
faber. Hec [illegible] exterius cum in sua mundificant sic apertiva intrinsecus
in poris et [illegible] operatur. [illegible] mundificatio magis [illegible] [illegible] [illegible]

R

[illegible] quales oppilationes aperiunt et grossos humores attenuant. **De**
arefactiva medicina. aperit poros apertiva calida est et sicca. **rarefactiva.**
Calor [illegible] corporis dissolvit non tamen oportet [illegible] calida atque
acuta. Huiusmodi [illegible] [illegible] rigorem et tremorem facit. Neque
multum debet esse sicca quia [illegible] dolorem neque multum sit grossa et [illegible]
medicina. Verum [illegible] camomilla, radix, [illegible] et [illegible] oleum

S

et vetustissimum oleum abrotanum ustum et similia. **De solidativa med.**
olidativa poros [illegible] solidativa est. rarefactive opposita. [illegible] frigida et humida [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sic est aqua
frigida. sempervivum. porcilaca. [illegible] [illegible] [illegible] psillium [illegible]
sine desiccatione infrigidant. Similiter [illegible] [illegible] [illegible] mandra-
gore. papaveris. iusquiamus [illegible] [illegible] [illegible] et poros [illegible] clau-
dent. similiter [illegible] [illegible] infirmant. **De med. largitiva.**

L

argitiva [illegible] [illegible] calida est et grossa et [illegible] sic urtica [illegible]
allium [illegible] [illegible] oleum policarpe et similia. Hec enim aperiunt ora ve-
narum que sunt in ano, i. emorroides.

M

De medicina constrictiva.
edicina constrictiva ora venarum frigida est et grossa et spissa et [illegible]
nulla habens punctione. Hec enim quia grosse substantie est poros non penetrat. et quia
frigida est coadunat et astringit; sicut facit galla, balaustia, xilobalsamum,
cortex glandium et huius similia sumptuosa.

V

De med. urtiva.
rtiva calida est et grossa in substantia quod cum corpore tangatur velociter per
forat per suum calorem et [illegible] per sua grossitudine. Urit ergo corpus sic
ferrum candens.

H

De medicina putrefactiva.
ec aliquantulum sic urtiva et subtilis sit substantie. non enim ante debet esse ustiva
ut carnem eliquat aut est dolore aut sine dolore. quia est non [illegible] corpus
sic medicativa nec perforat fortiter sic ea que grosse materie est. autem facit
magnum dolorem [illegible] nullum, unde non [illegible] sic arsenicum rubeum et citrinum. Sed albu-
mum dicuntur hec putrefactiva. Verum enim putrefactio non fit nisi cum calore et hu-
miditate. et [illegible] est membra putrefacta sunt putrida.

V

De med.
irtus huius medicine est que virtus putrefactive sed cum **carnium minutiva.**
debilior quod posita super vulnera exteriora carne mala [illegible] quod sunt exterius ut
corrodat et consumat superfluitatem carnis et ponat ea [illegible] equalita-
tem. Intrinsecus autem nullius actionis est. oportet autem hec moderate poni. Nam ultra
modum posita sanam comedit carnem. et ea [illegible] sic [illegible] ustum et cortex [illegible]

C

operatur et commixta et pulverizata vulneribus simul superponuntur. Flos eris et eris facit [illegible].
icatricativa carne vulneris equata sane cutis. **De med. cicatricativa.**
et indurat et contrahit [illegible] minutiva cutis. quod moderate stipticitatis et siccitatis
est sic balaustia, alumen, aloe, galla et similia. Similiter facit eris ustum si [illegible] sit.

M

De hiis que bona carne vulneribus creant:
ixte medicina [illegible] [illegible] [illegible] raro tamen et [illegible] ponatur desiccativa que non [illegible] pontica
re careris. [illegible] operatur sic litargirum et concha marina usta. orobus et similia.
edicina que carnem vulneribus creant
necesse est sit temperate mundificativa et nulla punctione vel dolore faciat
sic yreos, aristologia rotunda, thus, orobum et similia.

A

De attractiva.
ttractiva calide complexionis est subtilisque substantie quia est calore attrahit: maxime si
subtilis sit. Nam cum sua subtilitate plus perforat et hec medicina naturaliter sic attrahit

---

tiva sic est dyptamnum in aba [illegible] amoniacum; sed quedam attrahunt est putrefacti-
one ut fermentum, fimum columbinum, anserinum, porcinum, et similia. Propterea

E

laxativa medicina cum in attractiva calore et adiuvante operatur. Unde quo calidior
est, tanto fortius agit et sua in repugnat contrarietati. **De expulsiva med.**
xpulsiva vero medicina materiam ab interioribus ad exteriora expellit: cuius complexio
necesse est sit frigida et eius substantia grossa. Nam que enim frigida est expulsiva suam si sit
grossa fortior est.

M

De medicina que custodit corpus a mortifera potione.
edicina que salvat et custodit corpus a mortifera potione. Alia qualitate veneno re-
sistit quia est contrarium ei. alia substantialiter, alia per similitudinem. Nam quedam ex-
posita venenum a membris expellit. aut attrahendo ad sese calore et subtilitate
sue substantie. aut quia sua substantia similis est substantie veneni. Cum enim omne venenum sit mortiferum
humanis corporibus sic contrarium nec possit excludi nisi cum medicamentis sibi similibus
illud ad se trahentibus: necessario et hec medicine corpori sunt corporis sana-
tive. non tamen ita ut penitus permaneat. Est enim mediocris inter naturam corporis et veneni
et que ab utroque eorum extremitate complexa. i. inter mortiferum et [illegible]. Sanitatis
quoque nocet: Multum enim ex eis bibitum, lesionem infert: Igitur tamen [illegible] [illegible] [illegible]
quod neque corpori per sua multitudine noceat neque a veneno superetur ea sic [illegible] [illegible].

M

De med. mitigante dolorem.
itigativa doloris calida et subtilia sunt. Dissolutione enim
purgant: attenuant; digerunt: et leniunt quod clausum est in membro infirmo, sive
calidus sit sive uiscosus humor vel grossus. vel multus. vel si sit quod libere clausum in
angustis viis. seu si ventositas sit frigida, grossa, vel fumosa, non potest egredi.
Eoque hec medicine non debent esse stiptice virtutis, licet passioni conveniant aliqui
quidem et si dolorem mitigent: passionem minime curant. Nam nunquam enim [illegible]
membra infrigidantur et stupefiunt somnusque provocatur bibentibus: ea [illegible] [illegible]
gativa doloris quod dolorem non faciunt sed dolor non sentitur ex somno et membrorum
stupore. Prior ergo medicina i. desiccativa medicina melior est ista. Nam [illegible] ea que
frigidissima est et humida sic iusquiami, mandragora, excepto cortice sue radicis
frondes iusquiami et album semen eius. Album enim licet melius sit nigro, illaudabi-
lis sit potui. Nam hec omnia interius corporibus vel cum tota sua substantia subtiliter sunt nocua,
Itaque est salubribus antidotis illa et hec alia non miscentur. i. opium, ficus, crocus et
similia. Multum enim ex eis potata maniam faciunt et mortem provocant. [illegible]
Si moderate suscepta sunt, iuvant. Similiter faciunt ea quod cerebro nocent im-
plent enim caput de pessimis fumis. gravitatem, vertiginem et scotomiam gene-
rantibus: Nocent quoque ori stomachi propter colligantiam cerebri et stomachi.

Q

De virtute tertiarum actionis a sexta procedentis.
uemadmodum actione secundo virtutis
a prima procedere dicimus, ita et tertiam a sexta oriri dicimus. que quidem lapidem frangit,
urinam et menstrua provocat, pectori et pulmoni ad screandum adiuvat: lac et
spermatium augmentat et provocat. Lapides frangunt et urinam provocant: est medi-
cina calida grossos humores incidens non tamen multum calida. Nimio enim calore
et siccitate lapides creantur. Sed quod renes mundificat enim medicina et aliquantule
humiditatis est. sic radix lupuli, sparagi, et eorum semina. pulegium. urina ustum. cum
in quo cocta est sella. petroselinum radix et [illegible] [illegible], amigdala et similia.

V

De med.
rina provocat cum rebus calore, acumine habentibus non excedentibus. **provocante urinam,**
sanguinem. et renes calefaciant, ut possint colaturam sanguinis ad se adtrahere
sic facit semina apii, maratri, petroselini, anisi, amomi, [illegible]. Hec enim sanguinem mun-
dant et subtiliant et sua diuidunt ab eo qualitate sic coagulum separat serum a lacte.

M

De med. menstrua provocante.
edicina menstrua provocans est que potum
[illegible] est et alia que foris efficitur. illa que bibitur. sanguinem extenuat et va-
pores aperit. quod est que lactis provocativa. Differt autem. hec enim calidiores sunt et plus
incidentes, venas enim [illegible] plus oportet aperiri quam ea que est in mamilla ut facile
fluat sanguis. Ipsa enim non adiuvat ad expellendum a se sanguinem. Mamille
vero non solum sanguis ad eas currit. Sed ipse attrahit eum sibi. Ideoque que adiuvant san-
guinem ut ad mamillas veniat, iuvant et menstrua esse paucam sunt. Sed est eorum
sanant sunt [illegible] proficiunt quod sunt menstrue cessante subveniunt. hec sanant mirra,
calamentum agreste et domestice diptamnum. asarus. cassia lignea. cynamomum. costum.
aristologia et similia que exterius posita aut proficiunt vel solo calore ut aperiantur
vene et sanguinem liquefaciant, aut est sua similitudine sic sauina, alba [illegible].

L

De med. lac generante.
actis generativa sic est cibus medicina. cum medicina
vero que calefacit flegma et digerit et convertit illud in sanguinem. Cum cibus vero quis sanus
lactis similes sic ei quod laudabilem chimum generant quorum humiditas est moderata
et quorum calor est ut videlicet sanguinis. Calor enim sanguinis comparatus est humanis
corporibus conveniens. Calor vero valere rubeo [illegible] comparatum est flegma autem fri-
gidum [illegible] [illegible] est inter sanguinem et flegma mediocris. [illegible] tamen est sanguini quod [illegible]
[illegible] [illegible] autem [illegible] [illegible] apparet sanguine corporis investigare quod si [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sanguinis i. calidus et humidus.
Si vero colera rubea dominatur proderit. [illegible] cibos sanguinem generantes [illegible]
[illegible]. Si autem flegma dominatur, accipiatur medicina in secundo gradu calida [illegible]
[illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] sic eruca. [illegible] [illegible] et similia.
[illegible] calida et sicca [illegible] aut medicina lac extinguit. Nam [illegible] enim calor
[illegible] sanguinis corrumpit. Siccitas vero [illegible] ei [illegible]. Nos quoque [illegible]
lactis diximus materiam lactis non aliud in sanguine. Sanguine vero [illegible] lac generatur

S

De med. sperma generante vel augmentante:
perma generatur aut cum cibis laudabilibus
et inflativis substantialiter corpus convenientibus: aut cum medicina calefaciente [illegible]
siccante. Spermatis enim substantia est [illegible] [illegible] materia quod spermatis [illegible] [illegible] est
ut omnes res spermatis augmentativa sint nutritiva et inflativa sic [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] de medicinis sic [illegible] et similia.

L

De med. lac auferente vel desiccante.
actis ablativa calefaciunt et desiccant aut infrigidant: que calefaciunt [illegible]
sanguinis corrumpunt quod infrigidant quantitatem sanguinis minuunt. que vero sperma
minuunt ei substantiam [illegible] corrumpit, sic infrigidativa et siccative [illegible]
[illegible] enim complexio spermatis complexioni opposita est. Desiccativa vero licet sint ca-
lide sperma destruunt, sic ruta, agnus et similia. que sperma ab interioribus ad ex-
teriora educunt. sic inflativa et calefactiva sine siccitate. que vero spermatis [illegible] [illegible]
[illegible] repugnant sic frigida sperma absque sui corruptione coagulantia sic lactuca,
[illegible] [illegible], cucurbita, mora, caroli, cucumeres et similia. **De med.**

P

ectoris et pulmonis mundificativa. **pectus et pulmonem mundificante:**
sit apertiva, incisiva, non multum calefactiva. quod oportet [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] quod sunt maxime recentia sic butyrum et mel. [illegible] [illegible] [illegible]
fabe cum zuchara. [illegible] autem [illegible] [illegible] humores frigidos et humidos
a capite ad pectus descendentes, spissat et eos desiccat. Sufficit de actionibus
virtutis. Hic autem finitur nostra disputatio de universali virtute simplicis medicine

Q

est autem incipienda singularium medicinarum disputatio de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in dispositione simplicis medicine universalis [illegible] [illegible]
explevimus, restat ut ordo sequatur de unaquaque specie singulariter. Unde dicimus quod
cuiusque complexione medicine in [illegible] [illegible] diviserunt quod vocant gradus. Sed a omni
medicina dixerunt esse aut in primo gradu aut secundo, aut tertio vel [illegible]. [illegible] et [illegible]
quodque est tribus modis paratum sunt. principio scilicet medio et ultimo. Et licet [illegible]
extremitates quedam preterea continent eas tamen quia nullam diffinire potuerunt
in scriptis reliquerunt. Verum quia quantitate eorum graduum non determinata [illegible]
[illegible] credunt: aut eam nescire, aut sciens illa nolle scribere quod falsum est ut
ignorasse eam. Sed gloriosissimus galienus post eos veniens liquido gradum quantitatem in
libro de simplicibus medicinis [illegible] ostendit. Diascorides autem quamvis ei [illegible]
[illegible] difficultates non enucleavit sua cum illa qualiter galienus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sermones hic enarrare volumus tamen quedam [illegible]
dicenda sunt prius. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sunt [illegible] complexiones esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] simplices [illegible] [illegible] opposite. Itaque necessario [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]

[illegible] nulla har[illegible] cōplexione [illegible]. Verbi gratia. [illegible] calidu aut frigidu humidu siccu. aut ē calidu & siccu. calidu & humidu frigidum siccu. frigidu & humidu aut equale. ut nulla qualitas alteri dominet. [illegible] amari q corporis cōpositio aut ē calida aut frigida. sicca humida aut equal. [illegible] equalitas i composito corpe sensualit inueniri n possit. intellectualit tam cognoscenda ē. Vn corpus q dr calidum aut frigidu intelligit alicui indigere qualitate. [illegible] accep ab ea q [illegible] dominat. [illegible] qui in cetero medicine ē humana corpora i sanitate cus todire. & infirma curare & h absq cibus medicina negant fieri. t est calidu & siccu. calidu & humidu. frigidu & humidu. frigidu & siccu. & cib[illegible] & medicina sunt corpa de uii elementis cōposita. oportet pmu ciba rie & medicinar cognoscere ronem [illegible] corpa temprantiam [illegible] dienta cu medicinis curanē oppositas. [illegible] q medicinar alia ē in pmo gradu calida. alia in scdo. alia in tcio t in qrto. Intelligim h dici ad cōparationē humane cōplexionis. Cōparatio ū alia simplex. alia cōpo sita ē. Cōposita ē aliq eque cōplexionis cōparat. Simplex ū ē uni quali tati cuilibet eque cōplexionis q libet cōparat. Verbi gratia. R[illegible] gradu calida. equali cōplexione calidior ē. Sed ad cōparationē caloris qui i nulla equali cōplexione nim ē calida. Ergo n calefac & augmentat eu. [illegible] liter calor n fiat calidior iuncto s alio calore. cu uideam calore calidissimo aq minui. [illegible] intelligim dicentes calidu frigidu. humi du t siccu i primo gradu. [illegible] auctor maxime gal. equm cōplexiona infra duas extremitates dixere manere. i. int pmu & quartu gradu. [illegible] superficies de duab lineas [illegible] & ipse linee absq medius [illegible] possim. necessario duo mediocria habuere. q de re grad uii. necessario fuere. [illegible] calidu in pmo gradu nim ē calore naturali calidu. in scdo ē q illo calidu [illegible] ē eo. Calidu tcio. qrto. ultra eu ē. eode m frigidu & hu midu & siccu intellectualit; Q si aliq sensualit mutare uolum. gustare oportet. cu gustare si sensus dominet in pmo gradu ē. Sicu sensu ē [illegible] [illegible] n dominet ē in scdo. Si au sens p eam mutat. sua tn sustinens uiolentia. credit ee in tcio. Rursus si sens p ea mutat [illegible] [illegible] pati ualeat. constat in quarto. Scilicet [illegible] collectas subscriptas herbas [illegible] estiuo t suis radicib & frondib hyeme u qa frondes tu arescent solas [illegible] radices & [illegible] & p pannu [illegible] p fundas [illegible] & uulnerato ad potandu tribuas [illegible] excepus carnib [illegible] aru & alia sue quadrupediu [illegible] & aliq [illegible] late. [illegible] habe n potes. semp [illegible] re redactu. Quar pond herbar hac excere discretione. Videlicet mella [illegible] quida [illegible] in principio habundanti [illegible] agrimo niu [illegible] & uiola illa [illegible] oleu q dolore pellit. & hedera [illegible] nea q febres tollit. atq pelosella alba q mundat. nec n dipteamu montanu q humore trahit. atq sagitta s. arnoglosa. i. lingua canis q auferet pa ralisin. & sanguine sistit. equalit [illegible] saluia u q sanat [illegible] & [illegible] [illegible] q [illegible] par ualde & [illegible] plaga optime curata. & absq [illegible] plus adhibe ea q sanant & curant. h mag stude i arnoglosa [illegible] paralisim [illegible] qa post n audebit [illegible] ultra. Plage au afori cataplasma adhibe ex farina frumti. t secale cu suci absinthii. & radicu ebuli & melle collecta in panno lineo t canapineo muncta [illegible] & mane & sero [illegible]

Quamqm in libro pantegni. Prohemium constantini monachi cassinensis. & [illegible] de oculis sufficiente tractatum in lingua tam latina. quia n [illegible] aliquem libellum de oculis disputantem. ideirco ego constantin cassin sis monach [illegible] tibi hc libellu cōposui. ut sumba libror aliorū i sufficere n [illegible] hic inuenias quid de oculor causis noscere desideras. i. de natura oculor. & sui compositione. Incipit liber de natura oculorum.

Oportet [illegible] scire uolente [illegible] oculor. pri eor naturam optime cogno scere. Vnu q q [illegible] infirmam [illegible] ad ppam sanitatis na turam [illegible] [illegible] cōposita n [illegible] [illegible] colligant. Quare q naturam oculor scire desideranti pri oms partes quib [illegible] intelligantur noscere etiam [illegible] quaq [illegible] pars operat. & q necessitas [illegible] actionis fuerit & quam illa pars [illegible] sit cōposita [illegible] [illegible] loco p manent. [illegible] de his officialib narrare [illegible] [illegible] corpore [illegible] uni [illegible] suar partu opatr. cetere u illi [illegible] Sicut in oculis ee. [illegible] multisq partib t naturalib cōposita. Visus [illegible] humore q cristalle idos dr. Ceteri u humores & panniculi s [illegible] cristalleidos. [illegible] planabim cu singularit de omib disputauim. & [illegible] pri a cristalleidos. Est au cristalleidos humor alb & lucid n omnino rot. [illegible] plan q locat in medio oculor. Est alb & splendid [illegible] suscipi at colores. Albu [illegible] & splendidu corpi coloribus uelud [illegible] sic uidem [illegible] claro uitro. R[illegible] ē [illegible] Omnis n [illegible] eu p[illegible] angulos. [illegible] latitudo fuerit [illegible] Omnino [illegible] lum n ualeret recipe. qa [illegible] loco n ee & stabilis. In medio locat [illegible] fibi ministrent. [illegible] diuersi q [illegible] ad iuuant. Vn necessario in medio [illegible] posita est. [illegible] in humore cristalleidos [illegible] q uidem [illegible] ē int cristalleidos & [illegible] n pot spe p aqm ad cristalleidos pfo [illegible] Vn lum [illegible] Sed qa ab oculo [illegible] [illegible] Cristalleidos au in medio duu humor locat. quor un ē q [illegible] [illegible] stans retro. & dr gelidos. i. uitrea. A [illegible] albuminoue [illegible] uocatq euagaidos. Post uitrea s tres panniculi. quor [illegible] circumdat q[illegible] reco. un dr retina. Post hc ē alius q similat secun dina. & dr secundina. Iuxta qm ē ali q ē ossi iunct durus & so lid & dr scliros. Ante euagaidos st tres panniculi. quor un cum [illegible] iungit ipsumq circumdat q ē q[illegible] uua. cui color nigredini [illegible] Vn uocant [illegible] i. uuea. Ante hc ē ali cornu si milis dicit keratidos. i. cornea. Iuxta hc ē ali q[illegible] [illegible] [illegible] omnino tegunt. Si [illegible] keratidos [illegible] ab eo [illegible] n posset spe [illegible] pforare. S[illegible] incipienda ē disputatio [illegible] [illegible] C[illegible] prius dicendum a uitrea & trib panniculis [illegible] Omne [illegible] corporis mbru necesse ē habe cibu [illegible] calore naturale & accidentale int & ext illu minuente. Cibus [illegible] [illegible] q n pot [illegible] mbru [illegible] ē assimiletur [illegible] qa hunc cristalleidos humari. cib necessari ē. Cumq cristalleidos ē clarissim. & albissim. n pot suscipe sanguine sic ē in sua natura. [illegible] necessario [illegible] habuit mediocres [illegible] int cristalleidos & [illegible] san guinis. Albior ē [illegible] sanguine & minus alba q cristalleidos. ideo [illegible] tia pars cristalleidos in medio [illegible] collocatur. Hic au uitre hu mor ē de sanguine [illegible] subtilib uenis & arteriis digesto un ē mutat a suo colore [illegible] uitri. ipse & uenis & arterie s [illegible] [illegible] procedens [illegible] subtilibus cerebri neruu p que spirit [illegible] circumdantib qui neruus concauus ē. Q[illegible] plani dicam ut facile intelligat. Scim q qa cerebr [illegible] fons omniu sensuu & uoluntarii mot. ab eo unde sensus & uoluntarii mot p neruos ad oia membra [illegible] [illegible] & [illegible] procedit. & oculi s mbra sensui & motu [illegible]

Ioq a cerebro duo [illegible] ueniunt ad eos quor unus ē durus [illegible] [illegible] q explanabim i disputatione lacertor. oculos mouentiu. Al[illegible] alter ē mollis & cōcauus neq i toto corpore ē neruus pre hc cōcauus q fuit ut animat spc usu faciens p eu ducerct. Cerebru ē au opertu duob panniculis uno subtili & molli. alteo duro & grosso. Subtilis au similat secundine qa uenas & arterias hic q pdest cerebro qa [illegible] & defend illud cu suis uenis & arteriis. Grossus u solu m defendit ipsu ab ossib capitis ei approximantib. Oms & nerui a cerebro procede tes s ill duob panniculis coopti q usq ab ossib capitis egrediunt. Similit nerui ad oculos uenientes. ill duob pannis circumdant. Vn mollis panniculus cōcauus neruos circumtegit & extendit se i mod tele [illegible] suis uenis. Est [illegible] uitreu humorē cooperiens. Vitreus au mediu cristalleidos coopit. & retina portat [illegible] suis uenis & arteriis cibu ad uitreu humore. & cu suis neruis duc sensum & spm uisibi le ad cristalleidos. Subtilit [illegible] panniculus q secdina dr q neruu [illegible] cu alio qui retina dr iungit i illo scilicet loco q cristalle idos iunct ē. Que secdina h subsidium prestat. qa portat nutrimtu ad retina [illegible] suis uenis & arteriis defend ea ne rumpat. durus au panniculus & grossus iungit [illegible] subtili & retina. eumq coopit. Q[illegible] fac h oculis iuuamentu. qa eos ab osse defend in q s locati ne eis cu sua duricia noceat. [illegible] q[illegible] ligamentum oculor.

Sufficiat q diximus de panniculis & trib humoribus post cristalleidos exi stentib. Humores au & tres panniculi an cristalleidos stantes talis s. Diximus quide duos panniculos cerebri opire. neruosq ad oculo uenientes circumdare. S[illegible] cum in oculis existentes diuidunt. & duos panniculos i oculis faciunt. Vtq cum ad mediu cristalleidos iungit i loco qui dr [illegible] S[illegible] u ē panniculus cerebri cooperiens. q a duro panniculo procedit. Panniculus u q uuea dr. a panniculo procedit qui secu na dicit. que diximus iungi [illegible] retina. panniculus u q cornea dr iungit [illegible] duro. uncto eu secdina. Panniculus au exterior i. cōiunctiua procedit a pannı culo q ē [illegible] Cornea u necessaria fuit ut cristallina defenderet. ne [illegible] qa mollis ē pateret. q subtilissima ē alba & dura. Alba fuit & subtilis ut [illegible] spc ea penetrare. dura ne p subtilitate [illegible] frangeret. Vuea [illegible] fuit necessaria. uno ut cornea nutriret. Cornea [illegible] ē sub alis & dura. [illegible] admittere uenas quib nutriat. Alio qa ē media int cornea & cristallina. ne cornea cu sua duritie cristalline noceat. Tercio ut [illegible] lum cu suo colore nigredini pertinente. Omne [illegible] lucidu dispgit lum. & nigru coadunat. Ideo aliqt [illegible] nigredini permisit. ut lum n disp deretur si coadunaret. Vuea [illegible] multitudine uenar & arteriar habuit. ut cornea nutriret. Mollis fuit ne nocumentum aliq cristalline inferret. [illegible] ullos in quib aliqn aq coadunant ex cataracta. Est & lenis exteri ne cornea s noceat. Color au ei ē q[illegible] color celi ut coadunet lum sic diximus. In medio cui [illegible] ē foram p q lum egredit. & intus ē plena humore q dr euagaidos ut faciat cristallina a cornea differre. Euagaidos alt [illegible] ē. Q[illegible] humor fac cristallina ne ab exteriori desiccetur aere. & humectat [illegible] ne cristalline noceat. [illegible] cristallina & euagaidos ē quida subtilissimi panni culus sic tenuissimi [illegible] t aranee tela. qui mediu cristalline coopit ut ea ab uuea defendat. Ideoq quida medici dixerunt panniculos oculor ee vii. alii vi. quida u v. alii iiii. n nulli iii. quida ii. quor discordia n erat n i uno. qa q vii. dicebant computabant retina. secdinam. scliros. aranee tela. uuea. cornea. & cōiunctiua. Qui vi. ee crediderant dicebant retina n ee panniculu. Dice bant [illegible] panniculu re defensoria. & retina poti nutrit n defendit. Qui dicebant v. annumabant aranee tela n ee panniculu. si parte cristalline. Qui dicebant iiii. credebant cōiunctiua n ee panniculu. s ligamentum oculor. Credentes [illegible] dicebant uuea & secdinam ee unu panniculu qa uuea a secdi na procedit. Qui duos affirmabant scliros & cornea [illegible] dicebant. Inuento [illegible] antiquor una fuit & qui explanauim humores & panniculos sed de cōiunctiua tacuim. qa n du temp fuit de ea disputandi. de qua deinceps uo lum narrare. Vn oportet sciri qa lacerti s oculis necessariu. quib possint fieri & reb uisibilib opponi. Ideoq viii. lacertos hnt quor un mouet oculos [illegible] tempora. [illegible] sursum. quart deorsu. qui firmat & corroborant neruu un uisus procedit. Duo alii alligant cōiunctiua & tendit usq ad cornea. & opiunt lacertos ibi existentes. In angulis & oculor con iungunt. ill h [illegible] lacerti superiores palpebras mouent. quor un mouet eas sup & n infert. Inferiores u palpebre nullum hnt motum.

Decet eum q naturam oculor uult scire. pri naturam cerebri cognoscere optime. Visus [illegible] ab eo procedit. & factum ei actione ad se mittit. Cerebr au frigidu ē & humidu cete is mbris. q post explanabim. Cerebr & mediu & funda mentum sensuu & uoluntarii mot regimenq uitu[illegible] Nullu [illegible] alio mbru pt cerebr hac fungit actione. Sed cerebr sua actione agit duob mod. qda [illegible] p se solum opat. & qda ē instrumento illud adiuuante. [illegible] au instrumto ad iuuante operatur ē sens. & uoluntariu mot. Instrumentum au s nerui. q duob mod s. Q[illegible] qda [illegible] s duri. & quida molles. Duri au duob mod s. Q[illegible] [illegible] a cerebro procedit & qda a nucha q de cerebro ē. Cerebr q [illegible] & funda mentum ē omniu neruor. Sed cu duri nerui uoluntarii mot efficit. duri nerui cu lacertis componunt. [illegible] de neruis carne & ligamento cōposita & ligamenta a neruis procedit. Molles nerui faciunt sens v. [illegible] subtilior & [illegible] est uisus [illegible] sens ē igne. ignea hns naturam. i. splendore. rubore. & lum. [illegible] lum ee ignee nature. qa [illegible] ualidior [illegible] corpore feruido ignis ex [illegible] succendere. Post uisum ē audit q q sentit ē aereu. [illegible] aere penetrat. Vox [illegible] n ē aliud n aer [illegible] Post auditum ē odorat. cui sens ē fumos. fumi [illegible] ē res int aqm & aerem existens [illegible] Post odorat ē gust. qui q sentit ē aqsum & aq penetrat. Sapor [illegible] q sentit [illegible] ē aliud n aqua alicui rei siccitati cōmixta calore [illegible] operantes. in aliqua sapore uoluerit [illegible] Tactus au sensib alt ē grossior. qa q sentit ē terreu t q terre pertinet. i. duru. molle. calidu. frigidu. siccum & humidu. & q ex his procedit. Omes & nerui sensum hnt tactuale. s n uoluntariu motu. Sic diximus qa solum duri nerui uo luntario motui funguntur. Sed molles duris s sensibiliores q a parte cerebri p cedit. & duri a puppi & a nucha. A cerebro au procedit vii. pares neruu. quor primus & scds opares ad oculos ueniunt. Vn [illegible] ē cōcauus p que sens uisus [illegible] & p eu anima spc ad oculos tendit. Vn [illegible] planius dicem [illegible] spu tractatur [illegible] oculor lacertos & palpebras mouet. Tercius uenit ad lin guam. dans ei sensum saporabilem. Quartus ad palatum dans ei sensu gustabilem. Quintus ad aures sensum auditum faciente eis donans. Sextus descend ad [illegible] & dividit p ea & dat ei sensum p [illegible] Septimus mouet lacertos lingue. [illegible] in quib mouent man pedes. pect dorsum. caput de nucha procedit [illegible] ē q uolum dicere de sensu & motu q fac cerebr cu instrumto i neruis. [illegible] regitiua actione p se solu agit. q [illegible] mod est. fantasia [illegible] ratio & memo ria. fantasia u opat in pria. ratio in medio. memoria i puppi. Cerebri [illegible] [illegible] cōcauitates. q[illegible] uentriculi. duo s in pria. unus i puppi. & [illegible] & puppi. In quib [illegible] ē animat spc [illegible] q actio q[illegible] diximus fit. Spc au uitae [illegible] qui generat in corde nascitur. qa [illegible] de [illegible] a cerebro ascendit. q sub cerebr [illegible] multas [illegible] diuidunt & prolate faciunt q[illegible] [illegible] Vn spc uital a corde p illas uenas ad cerebr [illegible] ibi [illegible] usq [illegible] mundificat & subtiliat. D[illegible] ad [illegible] uentriculos [illegible] ut ampli attenuet [illegible] fieri [illegible] & [illegible]

240

[D]e eum purificat admodum cerebri ventriculum stantem tendit. Qui ubi aliquantulum permanens subtiliatur, postea ad ventriculum puppis tendit. Sed via que est a medio ad puppim non est aperta. Hec enim porta in qua quidam est obstaculum, cuius forma est in modum pince, quam anathomici vermem vocant, quod sepe claudit, quo adusque natura spiritum animatum dirigere presumit. Sed spiritu ibi veniente max aperit, quo adfuerit transacto denuo claudit. Unde cum spiritu qui est in puppi fuerit et motus et memoria, et cum spiritu qui est in prora fantasia et sensus, et cum spiritu qui est in medio hec fit ratio et intellectus. Supra cerebrum autem sic dixerunt fieri duo panniculi, quorum unus est durus cranio iunctus. Alter autem mollis ligatus substantie cerebri. Hi fuere dispositio cerebri suique actionis. Sed in autem natura... Una autem est frigida et humida cum frigiditas duobus modis necessaria fuit. Uno ... multitudine sui motus et motionis qui ab eo dirigitur. Cum sit memoria, ymaginatio et intellectus fiunt. Cum memoria quod mandatur fiunt sensus et volenta... Non est causa sue motionis calidi... Ideoque necessario cerebrum calidum non est, ne calefactum similiter faceret incenderet et consumeret. Frigidum quoque fuit ... ne calefa... Amplius. Si cerebrum esset calidum, memoria instabilis esset illud motio. Frigiditas ... contrario memoria fuisset. Caliditas quidem naturaliter est mobilis. Hoc testificat quia calidum habentes necessario reges et stabilitas conveniunt. Humiditas autem cerebri duobus modis fuit cerebro: mobiles sunt et instabiles. Hec facit calore et necessaria, uno ne ex nimia sui motione desiccaret. Alio ut velociter in eo ymaginatio formaretur. Calor desiccat humiditatem ... suscipere possit et velociter ad res discernendas, et etiam quod a sensibus ei dirigitur. Impossibile autem est a dominio moveretur. Rursus ut molles nervi ab eo procederent. Propterea mollior puppi. Quia de prora molle generatur et a molli durum. Molles nervi procedunt et de puppi duri, quibus voluntarius motus fit.

[Q]uoniam instrumentum visus scire desiderat, prius superiori capitulo cognito naturam utriusque nervi visus investiget, ut bene noscat ubi cum concavis nervis conveniat et ubi discrepat. De eo enim de spiritu visibili perquirat quando secatur in quo cum spiritu cum concavis nervis existente conveniat, et in quo disconveniat. Postea de ipso visu quid sit et quomodo sit investiget. Quod in hoc capitulo planissime describam. Primum itaque par nervus quem diximus de natura cerebri dispositionum adusque cerebri panniculos descendere et secum visibile sensum trahere, ut intelligatur cum concavis nervis sensum facientibus convenit duobus modis. Uno quia omnis a prora procedit cerebri. Alio quia molles sunt. Sed quodam in ab eis discrepat vii modis. Primum quia maiore concavitate a cerebro vel medulla procedentibus. Magis fuerat qua concavus. Si autem et concavus et parvus esset necessario subtilis fuisset; unde cito frangibilis. Cum concavitas fuit necessario larga ut omnino nulla haberet oppilatione. Ideoque magnus fuit. Secundo quia ipse solus est concavus. Cuius concavitas sensui ostenditur. Que vero concavitas tendit usque ad locum in quo panniculus oculorum qui retina dicitur incipit se celare. Quod facile sensui patet si anathomia cernatur. Sed ipsa concavitas inchoatur ab utroque ventriculo qui est in prora cerebri. In quo scilicet loco illius paris nervi concavitas non potest videri quia subtilissima et angusta est. Sed tamen quod foramen illud vult inspicere, querat in cerebro magnorum animalium in hora sed quando animalia occiduntur. Caveat tamen ne in estate calido vel tempore fiat. Deinde usque panniculos prore cerebri caute secentur, ne frangantur, et in profundo eorum inveniet parem illum nervum ab utroque ventriculo egredientem et videbit qualiter concavitas ipsius ab ipsis ventriculis inchoatur. Tercio quia hic utique nervus in ipso est mollissimus ut facile sentire valeat, et extra aliquantulum durus ut sit ab aliqua passione illesus. Quarto quia per hoc pare nervum a cerebro ad oculos de substantia visibilis spiritus multa venire... ... et hec iste visibilis spiritus ponis nervos sensum et voluntarium motum facientes ducatur. Ipse enim non substantialiter sed sola eius virtute per eos vehitur. Nullo autem pari nervorum multa quantitas sue essentie geritur. Oculi enim nobilissime sunt actionis, semper vadit ad eos multum de substantia spiritus usque ad locum panniculorum qui dicitur uvea. Hoc fuit necessarium ad adiuvandum visum. Quinto quia cum ceteri nervi quanto sunt a cerebro remociores, tanto sunt duriores et a propria natura eorum mutantur. Sed istud pare nervorum natura minus est nobilis... ... et extrinsecus solidum, ut intranea mollicies ... ne aliquando desiccetur. Cuius et mollicies si aliquantulum causa ... durat ipso pari nervorum ad oculos veniente in natura, qui in cerebro ... habuerat conti... Nervus autem ipse cum in panniculo qui retina dicitur ... mollis efficitur et in natura cerebri ... retina dicitur. Nervus cum utrumque suo adiuvamentum ... a cerebro ad oculos similes sunt. Sexto quia laudabilior ... ... par nervorum ... [illegible]

[illegible] Nervus qui de latere dextri ventriculi ... ad dextrum oculum ... et sinistro ad sinistrum ... separatur. Plures antiquorum ... [illegible] ... necessaria ... Aliud ... Quia ... et non sola nervorum visus ... alius ab eodem loco ... et non ... coniungerentur ... Sed ... longitudinem ... possent rumpi ... Sed visibilis ... a cerebro venientes ... ... possit ... nervum coniungerentur, et postea separarentur ... testificat experimentum. Si palma ... aliud corpus ... non posset utrisque oculis ad unum ... Sed utrisque oculis ... obscurior, si uno oculo clauso ... utrisque ... separate ... cernere ... claritatem aspicit. Hoc vero testificat quia spiritus qui in utroque oculo ferebatur ... Uno autem clauso alteri pupilla clarior efficitur. ... necessaria est, non et cum nervi ad oculos venientes in quodam loco coniungerentur et in alio separarentur ... visus apparet. ... visibilia non possent videri, non cum visu ab oculorum pupillis procedat lineis ... sicut videmus radium solis per angustum foramen ... et lineas ex angusto sine ... exordium suum deinde paulatim usque ... dilatatur. Sed ... oculo ... forma ... necesse est ut utrique visus lineari ... loco ... ex equali ... ad pupilla. Necesse est ut exordia utriusque visus a pupilla equaliter egrediantur et per unam superficiem ambo ambulent, quorum exordia sunt in loco ubi utrique nervi coniunguntur et sunt unum. Ideoque ab illo loco incipiens ad alterutrum pupilla ... res videnda ... sic est comprehendit. Sed si una pupilla a suo loco ... superiori pupilla visus ... Unde duplex apparet ... necessaria ... pupille in ... sicut ... nervus coniungitur in modum recte linee ... nervi ad oculos ducuntur ab uno loco ... Sed ... a quibus ... obicere. Si una est ...

nervi non ab uno loco cerebri exeunt et postea coniunguntur quia non sunt ... uno loco exeunt? Quibus respondendum est, hi non sunt ideo quantivis ... cerebri non posset exire, maxime si magni fuisset, sicut sunt utique. Quidam autem illic est concavitas, ubi foramina palati cerebro coniunguntur per quod cerebrum ... superfluitates. Utraque et via quod ducitur ad nares ibi ostatur ... via non esset ibi si nervi ... locaret illic. Nares enim sunt in medio fieri. Unde si foramina ... cerebro recte opposita, olfactus non esset. Ergo hi loca ... comprehensa fuit necesse ut nervi visum ferentes ab uno loco egrederentur ... loco coniuncti foramina facientes. De eo enim ut separatim ad utrumque oculum ... visibilis spiritus de animali nascitur.

[V]

Cuius spiritus animati pergens a ventriculo prore cerebri procedens quando in eis ... clarificari dicimus ... cerebri. Qui spiritus est spiritualis sensibilis. Visus enim unus ex sensibus est ceteris dignior et nobilior. Porro ipse met habet hanc proprietatem. Cum enim clarus et lucidus quam nullus animatus spiritus a cerebro procedens habet. Nam spiritus animatus in cerebri ventriculis existens mandat omnibus membris sensum et voluntarium motum. Nam cum a ventriculis exeunt et ab eo loca manata fuerint, omnia membra absque sensu et voluntario motu. Unde manifestum quia omnia membra sensum, voluntarium motum ab illis locis acquirunt. Sed autem virtus huius spiritus per nervos ad omnia membra penetrat et eius essentia stat in suo proprio loco, sicut splendor solis per totum aerem dividitur cum substantia eius in suo loco permanet, aut eius substantia per nervos penetrat. Quod necesse est duobus modis fieri: vel substantialiter per nervos usque ad omnia membra que sentiunt et movent dirigitur, vel plurimam partem nervorum ad naturam suam convertens deinde ipsis membris omnibus dat sensum et voluntarium motum, licet in spiritu ipse in nervis operatur. Sensus vero per quem membra rem sentiendam sentiunt non ad cerebrum veniunt ut ab eo sentiatur vel discernatur. Hoc autem si esset nullo modo percussio vel sensibilis res nocivo ab eo sentiretur, si sensu membrum careret. Nervus autem non est aliud nisi pars cerebri sicut rami arboris ab eius radice procedentes. Nam membrum in natura nervi mutatur sibi coniunctum. Unde fit sensibile. Palam quoque est quia ... sentit per virtutem sensus in ea existente que est a nervo ... Sed virtus visibilis spiritus non sola ipsa a ventriculis cerebri ad oculos dirigitur, sed ipsum spiritum essencialiter ad oculos ire demonstrat ratio, et tantam eius quantitatem illic duci quanta necessaria est. Quod utriusque nervi concavitate testificatur. Et hoc certificat quia uno clauso oculo, alterius pupilla dilatatur, quo aperto dilatata pupilla ad quod fuerat revertitur. Causa quia nervi cum sunt in uno loco iuncti, in quo utrique eorum foramina ... est necessario unius oculi pupilla clausa, spiritus qui ad eum ferebatur ad locum in quo utrique nervus iungitur veniens per ipsum foramen ad alterius oculi pupilla que aperta est ducitur. Unde foramen panniculi qui dicitur uvea pro multitudine subtilis spiritus necessario dilatatur. Aperto autem oculo, spiritus ad eum revertitur. Quare foramen illius panniculi dilatatum ad modum in quo fuerat redit. Huiusmodi significationem cataracta, an possit sanari necne, cognoscitur. Uno autem oculo clauso, alterius pupilla latior effecta, in eo spiritum visibilem esse significat. Unde a qua ab eo ... spiritus visibilis ad eam redit, et videre incipit sicut cum sanus fuerat videbat. Econtra si minuitur ... apparet. Nam quibusdam accidit, cum uno clauso alterius pupilla non dilatatur. Cuius causa hec est: nervus quidem per quem spiritus ducitur est oppilatus. Ideoque hic utique nervus concavus fuerat, ut per eum spiritus substantialiter possit transire. Sed ceteri nervi nulla habent concavitatem. Unde autem virtus animata spiritus absque sui essentia per nervos vadit. Sophiste autem inquiunt: Si possibile esset quod animatum spiritum per nervos non concavos ad omnia membra duci, quare non utique nervus concavus fuit? Quibus respondendum est: Duplici necessitate hi fuisse unum quia per corpus nervi dividitur et substantialiter in modum ... a suo fundamento removentur. Qui si in concavitate rumperentur neque in partissima eorum subtilitate possent esse concavitas ... spiritus quantitas sensum motumque necessario voluntario, quanta visui est necessaria. Omnis autem sensus preter visum non sentiunt rem sentiendam, nisi utique coniungantur. Visus autem pupilla egrediens pro remota loca vadit et rem sentiendam sentit. Propterea multa quantitas spiritus ei fuerat necessaria. Nervus quidem est concavus, ut spiritus multitudo per eum transiret. Dicamus quomodo visus fiat. Res autem visibilis ... comprehendatur. Alter alii ... visum dirigitur per quam ipsa res cognoscitur. Aut virtus visus ad eam vadit et comprehendit quemadmodum est. Aut neque ipsa ad ipsum neque virtus visus ad eam mandatur, sed quiddam est medium stans inter hoc et illa per quod ipsa cognoscitur. Unde oportet investigari quid horum sit verum. Dicamus quod omnes philosophi concordant dicere non posse videri res per foramen pupille. Nam ... alia ... rem sentiendam veniret, videret vel virtutem vel formam eius vel qualitatem. Sed res quidam dicitur mensura et quantitate magna res non potest ibi ... quantitas montis vel huius et similium. Quoniam virtus res magna potest esse que ducat quantitatem suam ad oculos diversorum hominum in uno momento? Quoniam et illius forme magnitudo tam angustum foramen pupille potest ingredi? Quod quia ratione patet esse impossibile, ad secundam inventionem redeamus. Quomodo quia impossibile est ut spiritus visibilis pupilla exiens solus ad rem sentiendam vadat, sive quantitas magnitudine et comprehendat et circumdet. Ipse enim spiritus non est tante quantitatis ut possit adeo dilatari donec totam rei quantitatem ambiat, qui in uno momento multa et diversa in diversa et magna comprehendit. Ad tertiam quoque inventionem veniamus. Nam aer corpora circumdans si clarus et lucidus fuerit, illud supplementum insufficiens esset ... corpori quia virtute illius spiritus suscipit sicut splendorem solis. Sed in superiore aeris extremitate splendor solis permanens deinde per totum aerem penetrat eumque clarificat; sic visibilis spiritus mox ut pupilla egreditur, totum perforat aerem et extensus per remotiora loca mutat eum in sui naturam. Quod si tantum aer nimio iunctus est. Hoc et in sole palam videmus fieri quia si aliquod corpus in aere ponitur separatum cum a sole splendor illud penetrare nequivit, forma illius corporis obscura esse apparet. Causa quia aer lumen non suscipit nisi cum continuus est et mutatur aeris de sole splendore non secat ab eo separatum. Quia si actio splendoris fuerit in aere operata, fuisset possibile in eadem actione permanere splendore solis absente; sed utique hac curam fieret quia neque splendor solis sua actione aeri ipsa absente potest dimittere, neque ab eo illa actione valet accipere. Res quoque luminis damna ablata ipso momento lumen ab aere aufertur. Eodem modo oportet intelligi de nervis, qui si nervus fuerit incisus et a cerebro divisus, illud membrum cum sensum ... ..., fit insensibile. Propterea hec duo debent esse coniuncta, ut animus ... aer et spiritus, et nervi et cerebrum, et ... in alteram mutet actione. Sic cum calefit vel infrigidatur et in ea qualitate post separationem ... calefacientis vel infrigidantis permanet, sed non idem in aere ... Ipso enim absente et lumen ab aere amputatur. Propterea necesse est ut aer semper illuminans continuatur. Hoc autem non fuit nullo modo fit luciditas. Similiter nervi a cerebro supplementum necesse est. ... quia nervi licet sint de substantia cerebri, sunt tamen duriores et solidiores, ut passioni inobediant. Propterea aliquantula sunt natura cerebri. Sunt nervi duobus modis. Sunt quidam motum facientes et alteri sensum. Nervi autem qui sensum faciunt sunt molles ut diximus et motum operantes sunt duri. Causa quia sensus non potest fieri nisi nervi aliquantulum cum ... rei immutatione ... rei sentiende conitantur. Motus autem est aliud in actione nervorum facta absque ulla immutatione. Necessario quoque nervi sensum facientes fuerunt molles et motum operantes duri. Et quamvis quidam ex duris nervis motum faciunt sensum ... sunt molles ... Sed ... qui duri ... quia ... sensibus grossior est. Sensus autem visibilis ... acutior et subtilior est. Ideo utique nervus visibile spiritum ferens ceteris nervis cerebro propinquior est. Natura autem cerebri nulli

sensualis instrumentis propinquior est quam oculis quod intueri intendit habet. Nam sic cerebri
[illegible] ita necessario oculi in aere agunt. Necessario quoque de spiritu multa huiusce
[illegible] in aere sua re' faciant et sic cerebri peritum sentire est proprie cerebri. Igitur
[illegible] visus generaliter sentit, sic colores quos solis sentit proprium, absque ceteris sensibus;
[illegible] sentit corporis magnitudinem fundatis. Sic gustus proprie sentit sapores, posita corporis
[illegible] Sed tamen gustus ceterique sensus preter visum res sentiendas expectant ad se venire
[illegible] visus autem ad eas elongatas et extenditur per aeris mediocritatem quousque ad illas
[illegible] venit. Hac de causa solus visus sentit formam corporis et quantitatem
[illegible] et motum [illegible] colore motum rationabiliter non sensualiter sentit. Quod ne nullus
[illegible] hic non nisi accidentaliter. Verbi gratia. Si quis per tenebras ambulaverit et fu
sic [illegible] duxerit eo amplius non posse se penetrare se sentiet. Cognoscet autem
solidum corpus [illegible] quod non possit sciri nisi in sua memoria haberetur. quia
possibile est ambulare per aerem, eumque penetrare. Sed per solidum corpus hoc posse fieri
impossibile non est. Visus tamen aliam habet proprietatem quia ut incidens super lene solidum
et lucidum corpus retro ad pupillam quam exigit convertitur. propterea hoc in speculo aliisque
splendidis corporibus videmus formam nostram. aut stantes nobis ad dexteram vel sinistram
vel retro et si aliquis studiose in oculo alterius cernit, videt in eo suam faciem. Causa
quia visus ad pupillam convertitur per panniculi splendorem quod dicitur araneae tela. est enim super
cristallinam. sic ad eius iure coagulata. quae nimis rutilans et clara est. Veruntamen
quamvis solus visus per [illegible] per medium aerem motum rei sentiende sentiat. non est tamen
[illegible] sic ceteris [illegible] est passive sentiant. quia aer mox vires sentit ex visu minu
[illegible] Quae proprietas soli visui. in aere inest natura mutari posse. Altius et proprie
[illegible] et dignior est [illegible] quia non solum recte sed et [illegible] conspicit necessario
[illegible] spiritus e cerebro ad oculos dirigitur. Rursum ipse spiritus pupillam egrediens
et aerem [illegible] mutat eam in sua natura. Recte ergo visus igneus dicitur et auditus
aereus, gustus aquosus, tactus terreus, odoratus fumosus. Elementa enim quia iiii sunt
et sensus fuerunt v. ut unusquisque horum utrumque illorum comprehendat. et ea
cum in natura sua sunt. et cum ad aliud mutantur. vel aliqua accidentia patiuntur discernat
[illegible] et preter hos alius sensus ut sensualiter fumosa comprehenderet fumum in sua natura
existens est mediocris inter aerem et aquam. Propterea v. sensus fuerunt. et si elementa
non sunt v. Sed visus quia ad hoc ut colores comprehendat necessario luminare fuit.
Sola enim lucida corpora per colores continuunt. Hoc testificatur quia aer cum sit clarus
[illegible] vel lucidus facillime et cito per colores mutatur. Patet enim quia cum aliquis
candidis vestimentis indutus sub arbore iacuerit: color suorum vestimentorum in co
lore frondium illius arboris mutatur. Unde ostenditur aerem ut esse mutatum ad illum colo
rem. Sepissime et videns aerem in colores parietis si lucidus est mutari. eique colo
rem per aerem ad aliud corpus portari. maxime si paries fuerit viridis vel rubei colo
ris aut nivei. et sic splendor solis aerem penetrans cum ad suam naturam convertit:
sic et coloribus in eo passibili qualitate generantibus convertitur. Similiter et lumen
visibilis spiritus quod ad oculos a cerebro dirigitur: mox cum aerem percusserit eum mutabit.
Sed non aer ex his tribus nullo sine temporis spatio mutatur. id est lumine solis fulgo
ris coloribus et lumine visibilis spiritus. Patet ergo esse visum non fieri nisi cum aeris medio
[illegible] quod sensus testificatur. Antiqui et concordantes sunt dicentes aerem velut
[illegible] et conveniens instrumentum esse visui. cum lucidus fuerit ex lumine solis
vel quorundam corporum rutilantium. Visui et quemadmodum nervum cerebro con
[illegible] per quem visibilis spiritus ad oculos ducitur. et congruit. et servit. Sicut enim
[illegible] non sentit quod ab oculis comprehenditur nisi cum nervis mediantibus: sic et oculi
nihil sentiunt: nisi cum lucida aeris mediocritate.

Oportet medicum pro omnibus; summa et universitate medicine intentionem studiose
[illegible] et ea particulariter prudendo ad individuum ducere. Prima autem
medicine intentio est sanitas quae bifarie dividitur aut enim in sanis consimiliter
custoditur aut egris cum contrariis redditur. Quare primum unum est necessarium
[illegible] naturalium scientia. Rebus enim naturalibus agnitis et quae sanitatis sunt si
[illegible] patefiunt. et si similia cognoscuntur. et contraria nota fient. Simi
libus ergo operantes et contrariis prohibentes sanitas custoditur. Sunt autem duo ne
cessaria. Natura videlicet res. et res extra naturam. Sanitas quidem in fir
mis est quadam mutatione restaurata. et quae vult aliquid mutare necesse est sciat
[illegible] quod illud convertere debeat. nisi [illegible] sciret ex quo illud mutaverit non est secu
[illegible] ad illud de hoc quod non queat mutari. et non cognoverit ad quod illud
convertere debeat non est certum quin minus aut plusquam conveniret illud mutet.
Sanitas ergo infirmis redditur cum mutatione rerum quae sunt extra naturam, du
cunt ad naturales. Quod si quis scire voluerit: necessario duo illa sciat

Res naturalem ad quam debet duci. et rem extra naturam quae debet inferri.
Res autem naturales duobus modis est. generaliter videlicet et specialiter. Generaliter
autem duobus modis. Est enim complexio humani corporis. et complexio uni
uscuiusque corporis. suaque compositio. Causa autem complexionis quadruplex est
id est natura. etas. consuetudo et aer. Natura est per differentiam ingenii sicut est maris
et femine. differentia autem per etatem sicut est complexio spermatum et spiritum
de quibus ipsa generata sunt. Consuetudo vi. modis est. primo ex aeris
mutatione. quae consuetudo vel est localis. vel temporalis. aut cum aliquis in tempus
[illegible] Secundo ex motu et quiete. Tertio ex repletione et inanitione.
Quarto ex somno et vigiliis. Quinto ex coitu et abstinentia. Sexto
ex accidentibus anime. Specialiter vero est virtus quae est trina. id est animalis. vitalis. naturalis.
Animalem autem diximus spiritum esse de cerebro dispensatum. Vitalis autem est quae
[illegible] et arterias pulsare facit. Naturalis autem triplex est. generativa. nutri
tiva. et pascitiva. Pascitiva autem est quadruplex. id est appetitiva. reten
tiva. digestiva et expulsiva.

Res autem extra naturam. aut est nocumentum actionis. aut quod ex eo gene
ratur. Nocumentum actionis est duplex. Aut enim est sine mediatore. et dicitur
morbus. vel cum mediatore et vocatur causa. Quod autem ex actionis nocumen
to generatur dicitur accidens. quod etiam est dupliciter. aut est ex diversis qualitatibus
corporis aut ex qualitatibus corporum egredientibus. Quarum corporis qualitatum di
versitas v. modis est sicut sunt v. qualitates quae sentiuntur. Medicus ergo si sanitatem
[illegible] egris vult restituere. x. res investigare debet. Quarum vii. sunt na
turales. id est genus. complexio. etas. consuetudo. virtus. aer. membrum quod est infirmum.
Cetera extra naturam. id est morbus et causa eius. et accidentia morbum comitantia.
Morbus autem generaliter triplex est, quia compositio corporis est trina. Prima enim est
de simplicibus membris ab elementis compositis in quibus quedam species morbi gene
rantur quae vocantur composita. fitque iiii. modis. Aut enim per conformationem. aut per com
positionem vel per magnitudinem. vel per numerum. Secundum formam autem v. modis
aut in figura. aut in foramine. vel in asperitate. vel in levitate. Secundum compositionem
dupliciter. aut cum a suo loco mutatur. aut cum in suo loco male composita fit. Secundum
magnitudinem bifarie. vel enim ultra modum. vel infra sicut ultra modum. vel est naturaliter.
vel extra naturam. Tertia compositio est totius corporis de compositione ex compositis
membris decomposita. separatio vero specierum genera et species morborum. causa autem morbi generaliter
[illegible] et specialiter. In qua quedam morbi species generantur. et dicitur unitatis [illegible]
[illegible] Causa enim simplicis morbi. aut calidum morbum facit et est vi. culpa. id est
[illegible] aut corporis percussio. calor corporis. angustia pororum. putredo accep
[illegible] parvitas cibi. aut facit frigidum morbum et est vii. modis vel
[illegible] acceptio ex multitudine cibi. et multa cibi parvitas. Oppila
tio pororum et eorum raritas. nimia mora et quies facit siccum morbum. et est quadru
pliciter. percussio siccitatis. parvitas cibi sicci et nimia mora. aut facit humidum
morbum. et est contraria priori. Sed simplices quidem morbi cum natura existunt
[illegible] dicimus per intervaneas causas corporis fieri. id est per virtutem membri
expellentis et debilitatem recipientis multitudinem materie defectione pasci
tive virtutis et languore pororum. Causa autem composita morbi vel est per figuram

vel per foramen. vel per concavitatem. sive secundum asperitatem vel lenitatem. Secundum figuram
vel per quantitatem spinosus. vel per qualitatem. vel per accidens quod infans cum nascitur pa
titur. vel cum lac sugit. vel per alia. Secundum foramen vel per oppilationem aut per con
iunctionem. Oppilatio vel per fortitudinem motus contentive virtutis. aut defectione
expulsive. vel per frigiditatem vel siccitatem. vel per strictitatem ligamenti. Coniunctio
vel fit aliquando. vel nascens inest. In illud incidens vel est clavus vel lapis. Quod in eis
nascitur aut est in superficie carnis vel verruce. Largitas foraminis est contraria con
iunctioni. Asperitas de genere separationis iuncture est non est in ulcerationem quod proprie
plani dicimus. Lenitas est asperitati contraria. Corruptio loci vel fit cum membra
a suis locis naturalibus mutantur ut separatione vel mollicie concatenationis membrorum
seu magnitudine membrorum in forma vel numero. Quorum causa multitudo est materie
et fortitudo nature. Parvitas autem membrorum est e contrario aut per incisionem quae
videtur magnitudo in numero et forma est. aut est naturaliter et de bona materia
aut e contrario. Separatio autem iuncture est triplex. aut enim ex incisione extra
facta sicut ense. gladio. igne: aut interior sicut acutis clavis vel de rebus exterius
extendentibus: sicut fune. vel de interioribus: sicut grossa ventositate vel constrictione aut fracta
exteriori sicut lapide. aut interiori sicut cum grossis clavis. Accidentia autem dicimus
esse tripliciter. Est enim actionis nocumentum. et diversitas eorum quae a corpore egrediuntur.
et diversitas qualitatum corporum sensibilium. Causa quorum dicimus est nocumentum
actionis. Nocumentum actionis est morbus. Morbus enim est causa accidentis. Acci
ones autem sunt tripliciter. Est enim animata. naturata. et vitalis. Genus autem actionis nocu
menti triplex est. Unaquaque actione. et causa nocumenta nascuntur. vel enim actio omnino
aufertur aut minuitur. vel mutatur. Verbi gratia. Sensus tactus aut amputatur et
dicitur [illegible] aut minuitur et vocatur titillatio. aut a sua natura mutatur et dicitur dolor.
Causa horum dicimus est frigiditas. siccitas est separatio iuncture. Patet ergo esse causa nocumenti
actionis esse morbum. Morbus enim nocet actioni sine mediatore. propterea hoc nocumentum
actionis est significatio morbi. neque ulla differentia est inter morbum et significationem. non
cum in nostra intentione eum notamus. Quamvis intentio est in nocumento actionis et in eo
quod illud sequitur nocumentum notamus. Morbum et illum sequentia dicimus accidentia.
Morbum illum causam dicimus esse accidentium. Unde cognoscimus morbos et acci
dentia eos comitantia scire volumus. Dicimus accidentia signes. sed intentio huius

libri hec est ut patefaciamus signes morborum oculorum. Prius tamen oportet scire
oculorum accidentia ut [illegible] ad morbi notitiam perveniamus nota fiant. et
accidentia oculorum sunt triplicia. Est enim nocumentum actionis et quecumque illud sequuntur
id est diversitas sensibilium qualitatum et diversitas ab eis exeuntium. Causa quorum dicimus
est morbus oculorum. Nocumentum autem actionis est oculorum per quantitatem actionis eorum. Quorum
actio aut est animata. aut naturata. Naturate enim actionis nocumentum est illud quod in
iunctionibus accidit. Accidit animali. id est sensui. et voluntario motui. Oculi tamen
duas species sensus habent. Nocumentum autem actionis naturalis non oportet in hoc loco
notari. Nulla enim differentia est inter oculos et totum corpus in hoc morbo. Similiter noci
mentum tactus sensus sicut mollicies. titillatio et dolor ita sunt oculi quemad

Sed modum corpora. Accidentia vero quae patiuntur oculi in sensu visibili et voluntario
motu necesse est dici. Hoc enim proprium est oculis. Unde incipiendum est a visu. et
sciendum autem quia accidentia quae visui contingunt. aut sunt in eius instrumento vel visus
virtute. vel in visus ministris. Instrumentum autem visus est cristalleidos humor
quae vel patitur simplicem morbum. id est ex viii. vel compositum. cum a suo loco naturali mutatur
in separatione iuncture. Mutatur a suo loco naturali vel sursum vel deorsum. vel dextror
sum. vel sinistrorsum. Si mutatur sursum vel deorsum utroque oculo videntur dupla.
quod similiter circa latera non apparet dupla. Virtus autem visus quia de cerebro concavis nervis
procedit. prima passio eius aut fit de infirmitate cerebri vel concavi nervi. Quorum in
firmitas fit tripliciter: aut enim simplex quae est una de viii. vel est officiat sicut apostema
oppilatio. aut separatio iuncture. Ministri visus sunt humores panniculi et spiritus
qui in oculis habentur. Sed autem quedam horum naturaliter visui nocent et videtur quod autem cristallina
sit. et quedam ei accidentaliter illi scilicet per cristallinam. sed ei scilicet quae sunt autem cristallina
sunt foramen uvee id est pupilla album ovi. spiritus qui est in pupilla et quantitas pupille
quae in uvea est. In foramine vero iiii. accidunt. id est largitas. angustia. mutatio de loco suo
et [illegible]. Largitas vero est naturalis vel accidentalis. Accidentalis aut de exten
sione panniculi quae [illegible] cum extensio duobus modis fit. Aut de passione uvee
vel multitudinis sui. Extensio uvee aut est simplex morbus sicut siccitas. aut com
positus sicut apostema. Angustia pupille aut est naturalis vel accidentalis. Acci
dentalis fit de mollicie uvee quae fit duobus modis. Aut de nimia humiditate
sibi dominante et eam lubricosam faciente vel de parvitate albuginee. Preter
[illegible] intelligi largitatem pupille semper esse malam sive sit naturalis vel acci
dentalis. Unde enim [illegible] visibilis spiritus dispergitur. Angustia est si fuerit naturalis bona est.
quia coadunatur spiritus. Sed si fuerit accidentalis mala est. [illegible] quia angustia est propter
de quo fuerit stricta. maxime si fuerit propter parvitatem albuginee. Hee enim due male.
Unde quia cristallina est [illegible] exterius [illegible] aliud quod deficit ex albuginee par
vitate. Mutatio pupille a suo loco vel est naturalis vel accidentalis. Accidentalis enim pan
niculi fiunt [illegible] quae sunt iuxta pupillam et cum fiunt et vulnerentur considerantur. Sed
[illegible] pupille non naturaliter est mala. Separatio [illegible] sic [illegible] fit in perforatione
[illegible] visui. Si si fuerit perforata uvea aut abest albugineus humor: et
uvea tangit corneam. Unde [illegible] accidentia. Unde quia inter cristallinam pro
[illegible] nec [illegible] aliud quia visibilis spiritus quod de cerebro [illegible] non coadunatur
pupilla [illegible] Albuginea patitur vel [illegible] vel qua
litatem. In quantitate sicut sanguinitate vel [illegible] Sanguinitas [illegible]
Sanguinitas neque [illegible] cristallinam cooperire. [illegible] aut moderata.
In liquida si fuerit ingrossata. cum grossa [illegible] fuerit [illegible] paruta.
Si fuerit parva plus [illegible] visum longius [illegible] discernere.
Quod si sit grossissima et [illegible] visus [illegible] vocatur. Sed autem parte
vel [illegible] loci [illegible] loca vel est in medio pupille
[illegible] Sed [illegible] videbit [illegible] infirmum esse perforata. Pupille [illegible]
[illegible] Si [illegible] fuerit [illegible] pupilla plumbea [illegible]
[illegible] per parvitatem [illegible] visus. Quod [illegible] dispersa et particu
lariter divisa fuerit quod videtur [illegible] quod est in albuginea. Unde
parvens [illegible] pilos et his similia quod plurimum pueri et febrici
tantes patiuntur. [illegible] et videnda [illegible] illi colori
quia si fuerat plumbeus omnia apparent ei fumosa et nebulosa. Quod si albeus
coloris sit: omnia nullo colore apparebunt ei tam quam ad cataracta [illegible] sunt. Cum
quis quoque de stomacho fumi ad caput ascendit et patientibus sanguinis fluxum
de naribus. Sed per se patitur visibilis vel [illegible] vel [illegible] sic sit
certa grossus. [illegible] Nam si tenuis fuerit usque ad remota
loca penetrabit. et longinqua videt. Sed si sit parvus ad longe remota lo
ca non potest se elongare. [illegible] Subtilis autem bene discernit
et res optime comprehendit. Grossus vero e contrario. Pars autem [illegible]
pupilla [illegible] vel fit per se vel per aliud.
Propterea se [illegible] simplices videt et compositum [illegible] separatio
ne iuncture. Simplex humiditas est vel siccitas. Humiditas autem visui nocet
in quantitate si multa fuerit quia omnia quasi fumus et nebula ei apparent. In qua
litate sicut in colore. Sed enim rubeus fuerit coloris omnia apparent rubea sicut [illegible]
his quae passione quae [illegible] dicitur patiuntur. Sed autem fuerit citrina. omnia citrini colo
ris videntur quemadmodum sicut eis qui ictericia patiuntur. Siccitas spasmi generat.
Unde visui nocet quod plurimum in senibus et decrepitis patiuntur. Sed aliquando spasma
cornea per diminutionem albuginee quia pupilla angusta notatur. Unde visus de
fit. [illegible] quod [illegible] nocumentum est parum nocet. et quod multum [illegible] aliquando ex
toto amputatur. Separatio quidem iuncture sicut non fit perforata visum duobus modis [illegible]
Uno per putredinem nullo vulnere coadunata. alio quia cristallina est exterior [illegible]

250

[illegible]

aprire. Mundificatiua necesse est sine que apertiua. si tamen debilitatem lauent
et mundificent absque difficultate ut est mel fabe. hordeum. amigdale dulces
et similia. Medicina autem corporis mundificans et dissoluens temperate cale
facit. et non desiccat neque grossitie habet sicut camomilla. malua. sambucus. oleum.
nenuf... et similia. Medicina grossitiua est que oppilatiua. ... larga
faciens. est grossa et acuta ut allium. cepe. fel taurinum et similia. Constri
ctiua oris ... est grossa frigida et stiptica ... ...
... est grossa et calida. Putrefactiua calidissima et subtilissima. Minu
tiua superflue carnis in uulnere nascentis. est que putrefactiua. si tamen debilior.
Cicatrizatiua est stiptica temperate et sicca. si aliqua medicina incidatiua cu
... ... uulneribus imponatur ... duplici est. aut ...
... ... farmacia equalitate sua. attractio
fit ... calore et subtilitate ... calor ... ipsa medicina. aut
... ... quam ... ipsa generat. Naturalis sicut est in serapino
... ... fermentum et far. Doloris mitigatiua necesse
est habeat calorem similem calori corporis dolentis in primo gradu ... lige
... uirtute ... Certianum ... ut lapidem frangens
... et pulmonem ... adiuuans. lac generans. ...

[illegible]

pellicular [illegible] ut curatur adiutorio. autem imponatur. Sarcocolla [illegible] amministrant, i. asa. serapinum. euforbium. amoniacum [illegible] acorum. cassia. folium. spica. Mundificantur & colantur medicinarum quedam modice mundificantes & colantes & valent contra parvas pustulas [illegible] sic cadmia. thus. cornu ceruinum & capillum ustum. rosa. Galieni [illegible] similiter valens. Hec non sunt composita. nec colant nec mundificant. Sunt alie [illegible] mundificantes & colantes valentque contra ungulas & scabies [illegible] palpebrarum & grossas pustulas sic erugo. [illegible] sal amoniacum. [illegible] que [illegible] pinguia est [illegible] Praeterea valet contra scabiem & asperitatem [illegible] & ungula que [illegible] Constrictiva oculis collirium si longi temporis est [illegible] calamenti & similia. Constrictiva medicina [illegible] & humores [illegible] prohibet fluxum [illegible] & obtalmia pustulas & [illegible] spica. folium. croci [illegible] thus. [illegible] fortiter constringit, quia fluxum illorum [illegible] humores [illegible] amputat. Magnum quidem [illegible] dolorem [illegible] visum acutum faciunt [illegible] constringunt & [illegible] oculos [illegible] & aperiunt [illegible] asperitatem palpebrarum sic balaustia. [illegible] calamintum [illegible] pigmentum [illegible] acacia. memithe. [illegible] & asperitatem leniunt. Maturativa [illegible] apostematibus & dolorem oculorum [illegible] humores [illegible] clausos [illegible] expellit. sic myrra. croci. castoreum. thus. fenumgrecum. lini. sarcocolla. mellilotum & similia. Soporifera quidem [illegible] loci magnum dolorem patientis. [illegible] infirmum [illegible] magni doloris [illegible] cum magna [illegible] Visum [illegible] amputat. [illegible] cataplasma [illegible] imposita [illegible] calefactionibus [illegible] que sunt opium. mandragora. & similia.

M

Magno studio necesse est passionum curationes ostendere, quas in [illegible] septimus particula. hac prius de obtalmia que prima ceterarum [illegible] passionum. Obtalmia [illegible] que est de genere apostematum [illegible] dolore [illegible] de apostematibus & doloribus disputare [illegible] oculis [illegible] Causa omnium apostematum [illegible] humores [illegible] Causa humorum [illegible] duplex est [illegible] & extrinseca. [illegible] multitudine materiei demonstratur [illegible] ex percussione causa fracture vulnere & similibus. Praeterea si fuerit [illegible] ad humores recipiendos [illegible] Preparatio membri [illegible] aut [illegible] sui defectione, [illegible] largitate ad [illegible] sui naturale [illegible] Defectio membri [illegible] naturalis [illegible] humoribus ad [illegible] dirigit [illegible] & impellit, [illegible] infirmitas. [illegible] in collo. [illegible] & inguinibus [illegible] calore. Caloris autem multitudo [illegible] naturalis sic calor carnium [illegible] nimium dolore. Membro autem naturalis est defectio si sit inferi [illegible] Semper [illegible] humores ad corporis inferiora descendunt. [illegible] humori [illegible] in corpore [illegible] necessario pedes podagricos subeunt morbum. [illegible] materia que defluit aut est humor sine [illegible] humor aut sanguinolentus [illegible] aut flegmaticus [illegible] melancolicus colericus [illegible] tumore. Sanguis [illegible] caloris est erisipila generat. [illegible] igne [illegible] Aliquis apostema [illegible] tumor [illegible] dicitur [illegible] Flegmaticus [illegible] grossius & putridus apostema generat [illegible] Melancolica [illegible] Vero [illegible] apostematum [illegible] apostemata [illegible] sanguine [illegible] medicamine dissolutivo [illegible] repercussione [illegible] palpebrarum [illegible] apostemata [illegible] Nam [illegible] dissolutiva [illegible] repugnantibus [illegible] ad [illegible] fortes [illegible] curatur [illegible] ponantur repercussiva & desiccativa & [illegible] faciendi humores [illegible] loci [illegible] prohibent [illegible] & [illegible] loci [illegible] complexione. Sed cum [illegible] apostemata [illegible] tempore [illegible] in declinatione [illegible] Oportet [illegible] & in declinatione [illegible] dissolutiva [illegible] mollitiva [illegible] dissolutiva [illegible] in mediocribus [illegible] temporibus dissolutivum [illegible] magna [illegible] Non primum [illegible] dolorem magna [illegible] refrigerativa [illegible] Verum [illegible] dolore. soporifera [illegible] erisipila [illegible] in nimio dolore & calore [illegible] mollientia & dissolutiva. Si autem [illegible] & [illegible] declinatione [illegible] medicina [illegible] infrigidativa & humectiva. [illegible] quidem calore dissolutivam medicinam apponere. Apostema [illegible] grossius sanguis sicut vulnere putredine [illegible] medicinis [illegible] & desiccativis [illegible] Oportet [illegible] magnitudinem & calorem apostematis [illegible] si magnum fuerit medicinam repugnativam ponere. [illegible] medicina. Aliquando apostema [illegible] solutione [illegible] incisione curatur. Primum autem flegmatis species [illegible] composito curetur medicamine [illegible] & solutivo [illegible] vitro & lino. Oportet tamen [illegible] Quod si invenerit [illegible] incidimus & dissolutiva [illegible] Sed [illegible] flegmatis [illegible] Dissolutivam [illegible] medicinam [illegible] dissolutio [illegible] nec purificatio [illegible] medicamine [illegible] incisione [illegible] facere [illegible] putrefactione & incisione [illegible]

M

Melancolicum apostema [illegible] difficile curatur [illegible] incisione [illegible] Unde [illegible] generatur [illegible] multas venas habuerit [illegible] vel [illegible] nec potest [illegible] ligari [illegible] venas [illegible] cauterio & [illegible] In hac passionis [illegible] corpus [illegible] bonum [illegible] & [illegible] & similibus [illegible] Apostema [illegible] dissolutivis curatur medicaminibus. Dolor [illegible] duobus modis est, [illegible] separatione. Mutatio [illegible] calore [illegible] de frigore [illegible] Secundum [illegible] Incisio autem [illegible] grossis [illegible] lapidibus [illegible] sic apostematum. [illegible]

[illegible] extendit [illegible] separatio. De [illegible] Apostema quidem [illegible] dolorem generat. [illegible] humor [illegible] Igitur causa doloris particularis sex modis est [illegible] Si dolor [illegible] membra [illegible] purgare utile est, Si [illegible] dolor ille permanserit [illegible] clausa. [illegible] Quod si [illegible] grossa ventositate fit. subtilis cibus [illegible] calefactione [illegible] & cataplasmatibus. Si [illegible] apostematis fuerit causa [illegible] doloris [illegible] Dolore [illegible] medicina doloris mitigatur. Quod si [illegible] dolor mitigetur. Que [illegible] fuerit aporifera [illegible] medicina. Non [illegible] necessarium [illegible] dolor qui nascitur de his humoribus [illegible] ventositate [illegible] Oportet [illegible] prohiberi. sed & calida adiutoria. Res [illegible] calefaciens [illegible] doloris [illegible] augmentatur. [illegible] medicina calefactiva [illegible] dissolvat [illegible] humores [illegible] Quod si [illegible] dolor [illegible] humiditatis [illegible] curetur medicamine. [illegible] frigido. frigiditatis calido.

N

Nimium vero dolorem oculi patiuntur ex apostemate [illegible] humores [illegible] fluentes, [illegible] pellicularum extensione ex humorum plenitudine [illegible] grossitie humorum & viscose [illegible] ventositatis [illegible] humores [illegible] farmacia purgentur [illegible] oculorum & albugine [illegible] purgato [illegible] corpore & apostemate [illegible] balneo diligenter [illegible] Quod si dolor fuerit [illegible] humores [illegible] clausos [illegible] corporis [illegible] maxime capitis [illegible] oculi [illegible] fenugreci [illegible] oculi [illegible] dissolutivum [illegible] calefactivum. [illegible] humoris ad illum locum [illegible] dissolvant. [illegible] ad oculos aliqui [illegible] de toto corporis partibus [illegible] de solo capite. Si [illegible] solo capite. solum caput necessitas exigit purgare & [illegible] humores, qui humores [illegible] frigidi [illegible] & aliqui sunt calidi. [illegible] oportet [illegible] complexionem [illegible] contrarium repugnare. plerumque solum [illegible] humores [illegible] confortari & corroborari. & temperari. ne malos [illegible] Aliqui vene & arterie illa mala humorum [illegible] oculos [illegible] que arterie [illegible] emplastrum [illegible] cataplasma. [illegible] & dolor oculorum [illegible] sanguine coagulato. in oculis [illegible] oculos [illegible] plene. & oculorum [illegible] passione [illegible] balneo [illegible]

S

Sunt [illegible] & calidum apostema [illegible] apostematis [illegible] oculis solis [illegible] Vere [illegible] dolore [illegible] necessario [illegible] forte [illegible] medicamine. Sed [illegible] necessarium fuerit [illegible] mitigantibus [illegible] humidum & [illegible] palpebra [illegible] medicina [illegible] dolore ponatur [illegible] collirium [illegible] Primo [illegible] dissolutivum & maturativum. sic [illegible] Similiter medicina [illegible] sic myrra. castoreum. thus. [illegible] Oportet & [illegible] collirium [illegible] albugine ovi [illegible] fenugreci. [illegible] passio [illegible] declinatione [illegible] balneum [illegible] collirium [illegible] constringat & confortet oculos. Postea [illegible] dolori ab [illegible] Apostema [illegible] dolore. Si autem dolor [illegible] semel [illegible] calefactio [illegible] mellilotum [illegible] Cataplasmetur [illegible] mellilotum. coriandro. [illegible] Quod si dolor [illegible] cataplasmari [illegible] Unguentum [illegible] aloe. [illegible] humores [illegible] & similia. Quod si [illegible] pulvis [illegible] album [illegible] frigidis [illegible]

A

[illegible] sanguis [illegible] & [illegible] Omnia calida [illegible] Apostema [illegible] & calefactio [illegible] Oculis [illegible] cataplasma [illegible] Si his appositis non dissolvatur [illegible] dissolutum. [illegible] apostema curetur [illegible] corporis & dissolutione [illegible] oculis clausis fiat [illegible] collirium & cataplasmatibus [illegible] dissolutivis & maturativis. Prurigo [illegible] super oculos [illegible] oleo roseo. [illegible] Prurigo [illegible] oculis [illegible] medicina [illegible] lacrimis [illegible] Prurigo autem [illegible] fluxu humorum medicina [illegible] curatur.

S

Si de oculis [illegible] fuerint, non curantur nisi cum cirurgia. Quod si [illegible] sanantur [illegible] medicamine sic [illegible] & similibus [illegible] Si autem superfluitas [illegible] oculorum [illegible] cum cirurgia. Quod si locus ille [illegible] fuerit, valet [illegible] alumen. gummi & [illegible] & [illegible] oculis [illegible] curatur sic apostema. Cumque [illegible] fuerint [illegible] medici ponunt in hac passione [illegible] croci. ruta. [illegible] malagranati. lana usta cum myrra & aloe.

h

Huic passioni valet [illegible] cum aceto. & aliqui [illegible] de hordeo & bodegiare [illegible] cum capitulo [illegible] & cum [illegible] plasmetur. [illegible] & lavetur cum aqua salsa [illegible] unguatur locus pilorum palpebrarum cum alumine & [illegible] stercore equino. Collirium valens ad pilos de palpebris [illegible] & [illegible] cadmie [illegible] calcanti. [illegible] cum melle [illegible] pulveris collirium fiat. Si autem pilis cadentibus palpebre grossitudo apparuerit [illegible] cum melle [illegible] valet. Superflui pili [illegible] pilos [illegible] ungantur cum sanguine [illegible]

O

[illegible] disputari [illegible] quod sunt oculorum [illegible] Si multum fissum fuerit [illegible] Iungantur [illegible] parte fissure & [illegible] ne aliud [illegible] medicamine sic oleum pulvis [illegible] Quod si [illegible] magnum fuerit [illegible] necessario [illegible] Si [illegible]

media utriq: parif [illegible] prinanec cū fanie coadunata ꝑ defectione &
dolore inferni nibri. H̄ ꝯ dno s causa humoꝝ ad nibrum attrahens.
Vn̄ necesse ē desiccatiuo medicari medicamine. ut maiꝯ fiunt uuln̄ carnē
repleat. S i autē uuln̄ ꝯcauū fuerit. et cōpositū. aut ē cū causa. aut mor
bo. aut accidenti. S i causa ē. sic humores ad illud fluentes. oportet corp
pri pgari cū farmacia & flebothomia. dieta qq; compet. deīn cū desicca
tiuo medicamine desiccet. Q d si fuerit cū morbo l simplex est. t cōpositū.
S i ē simplex. membrū ad sinā temperie reddat. S i aūt ē cōpositū. sic si membrū
sua naturā ꝯ diatī & uuln̄ ē compatiuua reddat. alia qua ꝯcauū uulnus
carne repleat. C oncauū uuln̄ medicamine desiccatiuo & mundificatiuo
compleat. humore scilicet in uulne coadunato. destructiua natū uul
neri carnē generare phibentur. M undificatiuū id. ut uuln̄ aptitudine
mundificet. S ecundū nob ē duo supflua p poros corpis egdi. V nū sub
tile ꝯ aiuio egdiens ꝗ sensu latet. aliqn natali calore deficiente seruiūt
t e multitudine cibi agrauato. E st ē aliud grossum. un̄ lutū in corpe ad
unat. A t qm̄ h̄ duo supflua necessario ꝓlus in uulnerib; qm̄ alibi ad
unant. ꝑ defectione & dolore illius loci. N ecessaria ē ei mundificatiua
& desiccatiua medicina. ut ea illius supfluitas. sordities desiccatiua fi
unt. O mē & uuln̄ sic dnt. aut ē fissura cū mch aliud necessariū est
ut utrīq: pars fissure iungat. t cū nulla medicina si paruū ē. t nimiū mo
dicū. S i magnū erit. t si mbrū ē nobile. sic oculi aut loc uulnus aliqn
sui partē amiserit. que aut est solum cutis. t caro. t utrūq; S i est cutis
ponat̄ stiptica medicina calida fac accidentaliter. C alida quidē medicina
paulatī imposita. locū cū sua siccitate indurat. M ulta eīm ex ea qualitate
apposita. locū q poniť rodit carneq; minuit. Q d si caro ex uulnē fuerit
minuta. minuto medicina carnē generans conuenit. deīn q carne ē cute soli
dari. Q d si utrūq. fuerit sic inuenīri uulnerib; uidet. primū ponim quod
carnem creat. deīn q locū induret & cuti assimilet. S ; oīs medicina q
uulnerib; ponit. necesse ē ee sicca ꝑ carne tam curanda par sicca. ne p
nimia sui siccitate nimiū desiccet. carneq; generari phibeat. S iccitas q
in mpuro [illegible] debet ee. ut supfluitate uulnus desiccet. carneq; gene
rari phibeat. O portet q ea mundificatiua & putredine uulneru mun
dificet. M edicina ū uulnera solidans debet ee desiccatiua. ea q carnē
generat neq; mundificatiua neq; colatiua s; stiptica ut carō induret. fiatq;
quasi cutis. H ec de uniusali uulnīe medicina.
W ulnerib; ū oculoꝝ si sint simplicia. medicina mundans & colans ꝯ [illegible] qa
humores cito & undiq; fluant ad oculos ꝑ acumē sui sensus. Q uod si uuln̄
fuerit cū tumore nimioq; dolore. collíria in quib; metalla s. metalla usta
& lota ponant. & caplasmate & pungitiuo cataplasmentur. & nunqm̄
si putredo ē in uulnere ponant colatiua s; paulatī. O portet eī intu
eri. utrū uuln̄ certa [illegible] & oportet inuestigem an humores ab
aliquib; locis ad oculos manauerint. Q uo certissime pspecto. p gandi
corpus maxime capite si necessitas exigerit. D eīn appone collíria de
siccatiua nullaq; cōmixtione facientia. sic collíria cerusa sic recipientia
& deīn ea cū lacte t apochimate femigei. S i dolor nimiū ē aliqntulum
& soporiferis medicinis adiungam. F luxu ū humoꝝ cessante. causa
stiptica ponantur. P reuidendū tamen ne uuea extra egrediat. E grediente
u uuea stiptica ꝯuenit adiutoriū. C ollectio & pustule i cornea existen
tes curantur cū causa maturatiua moderateq; colatiua. sic collírio recipien
te thus. croco. myrra. castoreū & apochima fenugr. Q d si tumuerint
& dissoluant. calida & apitiua appone sic serapinū. eufarbiū. asa & similia.
P annus oritur in oculo ꝯ albugine cū colatiuo & mundificatiuo curet. C ausa
si fuerit subtilis. sufficit sucus rubei papaueris t apochima. timoris [illegible]
cū melle. S ed si grossior apparuerit necesse ē fortē dari medicam̄ sic pice
liquida. ꝯ ulta uirtū. ferrug marig. myrra. armoniacū. [illegible] cancro
marino sulfur. sal amoniacū & similia. Q d si aliqd ex eo remanserit ap
pone galla. acacia. calcantū aq q delimatio deflueret.
V ngula & scabies si sint dure & ueteres incidere eas & excoriari iuuat.
S i aū s subtiles. applica es ustū. calcantū. fel porcinū. fel caprinū. sal am
moniacū. H is nō dū psicientib; medicina pone putrefacientia & rodentia.
S cabies ū cū stipticis curanda ē. q sic cum uulnere magnoq; pruritu ꝯ
uertit palpebra & cū ꝯ aelna excorticet.
E st & quedā passio oculoꝝ qm̄ q habuerint uespe n̄ uident. H os oportet
flebothomari de cefalica uena brachii. & iuuat farmacia & clistere. &
capitis gargarismate. & sternutatione mundificare. V enas etiā incidat.
oculis mel cū alumine & sale amoniaco imponant. & cū epate caprino
fumiget. hec eīm omnia p sunt.
C ataracte usq; defectio sic curent. C apite & totum corpus sic diximus
purgimtet & dieta piae teniat. deīn collírus utat. feniculi suco. marati.
mel. serapinū. asa. thus. opobalsamū. armoniacū. & similia recipientib; Va
let quoq: si incidant uene cruris. & sanguisuge cymporib; applicentur.
O culis extra egdientib; corp cū farmacia & flebothomia purget. deīn
uentosa i collo sup ponat. oculiq; ligentur & aqua salsa fumigentur.
P enna curat̄ sanguine columbino instillato deīn cū albugine oui oleoq:
roseaco lauentur. C ollírium ꝗ diaron dr̄ uuiudn pipis. ualet i angm
tum doloris obtalmie. ℞ cadmie. ceruse. ana. & xxiiii. rose. 7 xii.
gummi. amidi. ana 7 vi. dragaganti. 7 iiii. 7 aloes. 7 iii. tempa cū aq
pluuiali. commixtaq; omnia h pbatissimum collírium fit.
A liud nimio obtalmie & & uetuste ualet. ℞ acacie 7 l. iiii. gummi. &
xl. cadmie. 7 xxx vi. eris usti. & xx vii. piperis albi. & xx eii. tempa
[illegible] & fac pillulas. A liud similiť ualens ℞ dragaganti. ana
croci. 7 s. sarcocolle. & [illegible] & xiii. tempa cum aqua pluuiali.
A liud ℞ [illegible] & iii 7 s. sarcocolle croci. ana 7 i. & s opii ʒ ii tempa
cū aq. H ec omnia a paulo ordinata. ista ū s galieni. C ollíriū ualens
una die ad dissoluendum & sananda apostema & obtalmia. ℞ ammonii
acacie. ana. & l c. cadmie. viii. eris usti lot xci. ceruse xii. myrre vii. nardi
vi. lieii vi. castorea opii. calcanti usti. 7 iii. gummi. lx. T empa cū aq rosea
& albugine oui. I n una die ē ualidissimū hoc collírium.
A liud pauli ualidissimū ℞ cadmie. croci. gummi. ana. 7 iiii. eris usti x v.
amoniaci. acacie. ana 7 ii 7 s spice. viii. myrre opii ana & xx iii. tempa cū aq.
O ribasius ū hoc ex primum collíriū fac ualens i angustia obtalmie. & si in
ueterauerit ℞ acacie. gummi amoniaci usti. ana & l c. cadmie. xx iiii. eris
usti. x vii. ceruse. rose. ana. & xii. polii croci. opii. calcanti. ana 7 vi aloe
spice. castorei. ana. 7 i. 7 s. tempa cum aqua. C urat ueterē obtalmia. &
humores ꝑ dolores. & uetus uuln̄ fluentes.
A liud similiť ualet ℞ cadmie. acacie. gummi. ana & l c. amoniaci. x viii.
croci. xii. castorei. opii. ana. 7 vi. licii. iiii. 7 s myrre. x v. spice aloes ana 7
iii. [illegible] dragaganti calamite ana 7 i. 7 s tempa cū uino & aqua marina. A liud
ad supiora ualens ℞ acacie. gummi. ana 7 l c. plumbi incensi & loti
rose. cadmie. xxx. ceruse. opii. aloe. croci. 7 viii. spice cassie. ana. 7 vii
castorei licii. 7 iii. 7 s. eris usti 7 i. & s. tempa cū albugine oui. hoc ualet uul
nerib; & omnib; oculoꝝ passionib; uetustis & putrefactis.
A liud conueniens infitum cū albugine oui i declinatione cū aqua ℞. cadmie
usti 7 loti ceruse. ana. libra. i. amidi. dragaganti ana. ʒ iii. 7 s gummi
uncia. i. rose uncia i. 7 s. A liud ℞ spice aloe. rose. ana. 7 iii. [illegible]
ʒ i. & s croci 7 vi memithe sarcocolle ana uncias vi opii 7 iii. dragaganti

uncia. i. tempa cū aqua. A liud ℞ rose 7 vi. croci. ii. opii. gummi. ana.
7 i. & s tempa cū aqua. A liud ualens i angustia obtalmie. ℞ cadmie gummi
ana uncias iii. ceruse uncias ii. croci. spice. opii. ana. 7 vi. rose libra i. tempa
cū aqua. ualet ad curandum uulnus. A liud ualet i angustia obtalmie ℞
cadmie. rose. gummi. ana. & xxiiii. ceruse croci. & xii. opii. 7 iii. tempa cū
aqua ualet uulnerib;. A liud ℞ cadmie. gummi. ana. 7 vii. ceruse. ii.
croci. i. spice. opii. ana. 7 vi. rose & spumas eius ana libra i. tempa cū aq.
hoc ualet uulnerib; & humorib; seu lacrimis ab oculis fluentib;.
A liud ualens ad ulceratē obtalmie. uulneraq; adustiones. & ad mundifi
canda uulneris putredine. ℞ cadmie ammoniaci usti. rose. ana. 7 xxiiii.
ceruse. croci. ana 7 xii. opii. 7 vi tempa cū aqua. A liud similiť ualens uul
nerib; & dolore. & oculis foras exeuntib; uetuste obtalmie. putredini
& humorib; ad oculos fluentib; ℞ rose 7 c. viii. cadmie. & xxx. vi.
gummi. xxx. vi. croci. amoniaci 7 viii. opii. 7 iiii. & s eris eruginis. spice
ana 7. & tres tempa cū aqua. A liud nimio dolori conueniens. & liquidissimos
humores ad oculos fluentes repugnans. ℞ rose & vi. croci. i. & s opii.
spice. ana ʒ i. gummi & iiii. & s tempa cū aqua. A liud ℞ rose 7 vi.
croci. iii. acacie uncia i & gummi iii. & s opii spice ʒ i. A liud. rose xxxiii
croci x viii. amidi. viii. balaustie opii. vi. dragaganti. i. tempa cū suco frondiū
cypressi. A liud ℞. rose 7 xii. croci vi. eris usti 7 loti. i. 7 s tempa cū aq pluuiali.
A liud ℞ rose & x viii. cinis lapidis ubi es funditur & vi. croci. opii. gummi ana
& vi. tempa cū aq. A liud ualens nimio dolori pustulis & concauis putredinisq.
uulnerib; cornee. oculosq; extra exeuntes reprimit atq; i eis coadunatos ex
pellit humores. omne & oculoꝝ passione curando difficillimā sanat. ℞
rose 7 c. viii. gummi. xxx. vi. cadmie usti 7 lote. xci. croci. viii. opii. am
moniaci. 7 iii. & s tari. spice 7 iii. myrre vi. tempa cū aq pluuiali. C ollírium
archistratos. ℞ eris usti. dragaganti usti. ana & viii croci. ii. piperis. i. tari
& s uini libra i. coquat donec ad spissitudinē mellis ueniat. A liud eidem
℞ eris usti 7 viii dragaganti usti. myrre. & iii. & s croci. ii. piperis. i. tari
viii. uini libra i. coquat ad mellis spissitudinē. A liud eidē ualens scabiei
palpebrar ueterisq; obtalmie sanē & uulnera aurū & ora uidentia sanat.
℞ eris usti & iii. myrre. i. 7 s piperis. croci. 7 i. uini libra viii. C ollíriū pauli
℞ cadmie lote ceruse. ana dragmas xxiiii. ammoniaci usti & loti. amidi.
ana. 7 x viii. cinis eris cadmie auri & argenti. ana. & xii. tempa cū aq
pluuiali. O ribasius collírium minuto ualet obtalmie & uulnē. ℞ cadmie
lote ceruse. dragaganti. a. & xxiiii. ammoniaci usti. xx viii. gummi xxi.
plumbi incensi. tucie. ana. 7 xii. myrre opii. dragmas iii. tempa cū aq pluuie.
A liud ℞ cadmie & xii. acacie vii 7 s aloe opii gummi. ana. 7 vi. myrre spice
celtice. & iiii. & s eris usti iii. tempa cū aq. A liud ualet i angustia obtalmie
uulnerib; nimioq; dolori. humorib; & fluentib; ℞ cadmie. ceruse. tucie. ana
& xxiiii. ammoniaci x viii. amidi. iii. gummi. viii eris usti dragaganti. 7 vi.
myrre opii 7 iii. A liud ualet ustioni iuxta egdi p hibet & uulnerib; sub
ueniet. ℞ ammoniaci usti 7 loti. 7 viii cadmie usti & lote uncias ii. plumbi
usti ceruse. & xxiiii. myrre. iii. amidi. iii dragaganti. xii. gummi vi. tempa
cū aq. A liud ualet pustulis uulnerib; scabiei & dure obtalmie nimioq; dolori.
℞ cadmie usti lote. & xxiiii. ammoniaci usti & loti. & x viii. amidi iii.
plumbi incensi 7 loti. xii. tempa cū aqua. A liud ℞ tucie & xii. cadmie
lote. ceruse ana 7 c. x viii. ammoniaci incensi & loti xii. plumbi incensi
7 loti. x viii. myrre opii. 7 i. & s dragaganti xii tempa cū aq. A liud
. ctellinū palpebrar asperitati & scabiei. ℞ calcanti. & ii. cadmie i. fac
puluerē deīn cū uino uineratio sufficiente agita ad sole. A liud ualens
similiť ℞ cadmie & x v. calcanti. xxx. piperis grana. xxx vii. spice
7 i. & s terris calcanti & cadmia sufficiente agita. deīn mixtis pipe
& spica temperet. A liud ualet scabiei & humorib; ad oculos flu
entib; ueterisq; passioni. pustulas qq; curat. ℞ cadmie galle. croci.
rose. gummi. ana. uncias iii. opii uncia. i. omnib; puluerizatis ad sole cum
uino sufficienti agitentur.

ESE

BEATISSIMO PAPE DAMASO

NOVUM OPUS ME FACERE cogis ex uetere. ut post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa. quasi quidam arbiter sedeam. Et quia inter se uariant que sint illa. que cum greca consentiant ueritate decernam. Pius labor. sed periculosa presumptio. iudicare de ceteris. ipsum ab omnibus iudicandum. Senis mutare linguam. et canescentem mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter uel indoctus cum in manus uolumen assumpserit. et a saliua quam semel inbibit uiderit discrepare quod lectitat. non statim erumpat in uocem me falsarium. me clamans esse sacrilegum. Qui audeam aliquid in ueteribus libris. addere. mutare. corrigere. Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur. Quod et tu qui summus sacerdos es fieri iubes. et uerum non esse quod uariat. etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim exemplaribus latinis fides est adhibenda. respondeant quibus: tot sint exemplaria pene quot codices. Sin autem ueritas est querenda de pluribus: cur non ad grecam originem reuertentes. ea que uel a uitiosis interpretibus male edita. uel a presumptoribus imperitis emendata peruersius. uel a librariis dormitantibus: aut addita sunt aut mutata corrigimus. Neque uero ego de ueteri disputo testamento. quod a LXX senioribus in greca lingua uersum tertio gradu ad nos usque peruenit. Non quero quid aquila. quid simmachus sapiant. Quare theodocion inter nouos et ueteres medius incedat. Sit illa uera interpretatio quam apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamento. quod grecum esse non dubium est. Excepto apostolo matheo qui primus in iudea euangelium christi hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat. et diuersos riuulorum tramites ducit: uno de fonte querendus est. Pretermitto eos codices quos a luciano et esicio nuncupatos paucorum hominum asserit peruersa contentio. Quibus utique nec in ueteri instrumento post LXX interpretes emendare quid licuit. nec in nouo profuit emendasse. cum multarum gentium linguis scriptura ante translata doceat falsa esse que addita sunt. Igitur hec presens prefatiuncula pollicetur quatuor tantum euangelia quorum ordo iste est. Matheus. Marcus. Lucas. Johannes. Codicum grecorum emendata collatione sed ueterum que ne multum a lectionis latine consuetudine discreparent. Ita calamo temperauimus ut his tantum que sensum uidebantur mutare correctis. reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque quos eusebius cesariensis episcopus alexandrinum secutus ammonium in decem numeros ordinauit. Sicut in greco habentur expressimus. Quod si quis de curiosis uoluerit nosse que in euangeliis uel eadem uel uicina. uel sola sint. eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inoleuit. Dum quod in eadem re alius euangelista plus dixit. in alio quia minus putauerint addiderunt. Vel dum eundem sensum. alius aliter expresserit. Ille qui unum e quatuor primum legerat ad eius exemplum ceteros quoque estimauerit emendandos. Unde accidit ut apud nos mixta sint omnia. et in marco plura luce atque mathei. Rursum in matheo iohannis et marci. et in ceteris reliquorum que in aliis propria sunt inueniantur. Cum itaque canones legeris qui subiecti sunt confusionis errore sublato. et similia omnium scies et singulis sua queque restitues. In primo canone concordant quatuor. Matheus. Marcus. Lucas. Johannes. In secundo tres. Matheus. Lucas. Johannes. In tercio tres. Matheus. Lucas. Johannes. In quarto tres. Matheus. Marcus. Johannes. In quinto duo. Matheus. Lucas. In sexto duo. Matheus. Marcus. In septimo duo. Matheus. Johannes. In octauo duo. Lucas. Marcus. In nono duo. Lucas. Johannes. In decimo propria unusquisque quedam habent que in aliis non ediderunt. Singulis uero euangeliis ab uno incipiens usque ad finem librorum dispar numerus increscit. Hic nigro colore perscriptus. sub se habet alium ex minio numerum discolorem. qui ad decem usque procedens. indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum igitur aperto codice uerbi gratia illud siue illud capitulum scire uolueris cuius canonis sit. statim ex subiecto numero doceberis. Et recurrens ad principia in quibus canonum est distincta congeries. eodemque statim canone ex titulo frontis inuento. illum quem querebas numerum eiusdem euangeliste qui et ipse ex inscriptione signatur inuenies. Atque e uicino ceterorum tramitibus inspectis. quos numeros e regione habeant annotabis. Et cum scieris recurres ad uolumina singulorum. et sine mora repertis numeris quos ante signaueras repperies. et loca in quibus uel eadem. uel uicina dixerunt. Opto ut in christo ualeas et memineris mei papa beatissime.

PROLOGUS QUATUOR EUANGELIORUM.

PLURES FUISSE QUI EUANGELIA SCRIPSERUNT. et lucas euangelista testatur dicens. Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum que in nobis complete sunt. sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi uiderunt sermonem et ministrauerunt ei. et perseuerantia usque ad presens tempus monimenta declarant. Que a diuersis auctoribus edita diuersarum heresium fuere principia. ut est illud iuxta egyptios. et thomam. et mathiam. et bartholomeum. Duodecim quoque apostolorum et basilidis atque apellis ac reliquorum quos enumerare longissimum est. Cum hoc tantum in presentiarum necesse sit dicere. Extitisse quosdam qui sine spiritu et gratia dei conati sunt magis ordinare narrationem quam hystorie texere ueritatem. Quibus iure potest illud propheticum coaptari. Ve qui prophetant de corde suo. qui ambulant post spiritum suum. Qui dicunt dicit dominus. et dominus non misit eos. De quibus et saluator in euangelio iohannis loquitur. Omnes qui ante me uenerunt. fures sunt et latrones. Qui uenerunt. non qui missi sunt. Ipse enim ait. Veniebant et ego non mittebam eos. In uenientibus presumptio temeritatis. In missis obsequium seruitutis est. Ecclesia autem que supra petram domini uoce fundata est quam introduxit rex in cubiculum suum. et ad quam per foramen discessionis occulte misit manum suam. similis dammule hinnuloque ceruorum. Quatuor flumina paradisi instar eructuans. quatuor et angulos et anulos habens. per quos quasi archa testamenti et custos legis domini lignis mobilibus uehitur. Primus omnium matheus est publicanus cognomento leui. qui euangelium in iudea hebreo sermone edidit. Ob eorum uel maxime causam qui in ihesum crediderant ex iudeis. et nequaquam legis umbra succedente euangelii ueritate seruabant. Secundus marcus interpres apostoli petri. et alexandrine ecclesie primus episcopus. Qui dominum quidem saluatorem ipse non uidit. sed ea que audierat magistrum predicantem iuxta fidem magis gestorum narrauit quam ordinem. Tercius lucas medicus natione syrus antiocensis. cuius laus in euangelio. qui et ipse discipulus apostoli pauli. in achaie bithinieque partibus uolumen condidit. Quedam altius repetens. et ut ipse in prohemio confitetur. audita magis quam uisa describens. Ultimus iohannes apostolus et euangelista quem ihesus amauit plurimum. qui super pectus domini recumbens. purissima doctrinarum fluenta potauit. Et qui solus de cruce meruit audire. Ecce mater tua. Is cum esset in asia. et iam tunc hereticorum semina pullularent. cerinthi hebionis et ceterorum qui negant christum in carne uenisse. Quos et ipse in epistola sua antichristos uocat. et apostolus paulus frequenter percutit. Coactus est ab omnibus pene tunc asie episcopis. et multarum ecclesiarum legationibus: de diuinitate saluatoris altius scribere. et ad ipsum ut ita dicam dei uerbum non tam audaci quam felici temeritate prorumpere ut ecclesiastica narrat hystoria. Cum a fratribus cogeretur ut scriberet. ita facturum respondisse si indicto ieiunio in commune omnes deum precarentur. Quo expleto reuelatione saturatus. in illud prohemium celo ueniens eructauit. In principio erat uerbum. et uerbum erat apud deum. et deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum. Hec igitur quatuor euangelia multo ante predicta. ezechielis quoque uolumen probat. In quo prima uisio ita contexitur. Et in medio sicut similitudo quatuor animalium. et uultus eorum facies hominis. et facies leonis. et facies uituli. et facies aquile. Prima hominis facies matheum significat. qui quasi de homine exorsus est scribere. Liber generationis ihesu christi filii dauid. filii abraham. Secunda marcum. in qua uox leonis in heremo rugientis auditur. Vox clamantis in deserto. parate uiam domini. rectas facite semitas eius. Tercia uituli que euangelistam lucam a zacharia sacerdote sumpsisse initium prefigurat. Quarta iohannem euangelistam qui assumptis pennis aquile. et ad altiora festinans. de uerbo dei disputat. Cetera que secuntur in eundem sensum proficiunt. Crura eorum recta et pennati pedes. et quocumque spiritus ibat. ibant et non reuertebantur. Et dorsa eorum plena oculis. et scintille ac lampades in medio discurrentes. et rota in rota. et in singulis quatuor facies. Unde et apocalipsis iohannis post expositionem uiginti quatuor seniorum qui tenentes cytharas ac fialas adorant agnum dei. introducit fulgura et tonitrua. et VII spiritus dei discurrentes. et mare uitreum. et IIII animalia plena oculis dicens. Animal primum simile leoni. et secundum simile uitulo. et tercium simile homini. et quartum simile aquile uolanti. Et post paululum. plena inquit erant oculis. Et requiem non habebant die ac nocte dicentia. Sanctus. Sanctus. Sanctus. dominus deus omnipotens. qui erat et qui est. et qui uenturus est. Quibus cunctis perspicue ostenditur IIII tantum debere euangelia suscipi. et omnes apocriforum nenias mortuis magis hereticis quam ecclesiasticis uiuis canendas. Explicit prologus.

EUSEBIUS CARPIANO FRATRI IN DOMINO SALUTEM.

AMMONIUS QUIDEM ALEXANDRINUS MAGNO STUDIO ATQUE industria unum nobis pro quatuor euangeliis dereliquit. Nam trium euangeliorum sensus exceptos omnes similes contentique mathei euangelio quasi ad unum congestos adnexuit. Ita ut eorum de quantum ad tenorem pertinet lectionis sequentia filius interruptus esse uideatur. Verum ut saluo corpore siue textu ceterorum hoc est euangeliorum propria et familiaria loca in quibus eadem que dixerunt scire possis ac uere disserere. accepta occasione ex predicti uiri studio alia ratione decem numero tibi titulos designaui. Quorum primus IIII in se continet numeros. In quibus similia ab uniuersis dicta sunt matheo. marco. luca. iohanne. Secundus in quibus tres. matheus. marcus. lucas. Tercius in quibus tres. matheus. lucas. iohannes. Quartus in quibus tres. matheus. marcus. iohannes. Quintus in quibus duo. matheus. lucas. Sextus in quibus duo. matheus. marcus. Septimus in quibus duo. matheus. iohannes. Octauus in quibus duo. marcus. lucas. Nonus in quibus duo. lucas. iohannes. Decimus in quibus singuli de quibusdam proprie scripserunt. et quidem subiectorum titulorum. id est argumentum. Clara uero eorum narratio hec est. Et enim per singula loca euangeliorum quidam numerus uidetur appositus. Paulatim incipiens a primo. deinde secundo. postremo tres. Et per ordinem librorum fine usque progrediens. Itaque per singulos numeros supputatio per minium distinctione inuenitur inserta. significans cui decem titulis appositus numerus dinoscitur. Veluti siquidem primum certum est in primo. Si uero in secundo et eodem modo usque ad decimum. Si igitur euoluto uno qualicumque de IIII euangeliis cum libet capitulo uelis insistere. et rescire quod similia dixerint. et loca propria agnoscere singulorum. in quibus eadem sint proloquuti eiusdem sensus quem tenes. relegens propositum numerum questionis tuumque eum in titulo quem demonstrat tituli subnotatio. continuo scire poteris ex superscriptionibus quas in fronte notas inuenies. qui autem quod de his quos in quibus similia dixerint. Veniens etiam ad reliqua euangelia per eundem numerum que continens uidebis appositos per singulos numeros atque eos in suis propriisque locis similia dixisse repperies.

HIERONIMUS DAMASO PAPE.

SCIENDUM ETIAM NE QUIS IGNARUM EX SIMILITUDINE NUMERORUM error inuoluat. quod sit in subnotatione canonum distinctorum in canone quolibet tres euangeliste. bis uel ter. uel quater aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuere adnotatum. Et quare e contrario discrepantes quod id quod tres illi in eo loco semel dixerint. quare totiens in corpore uoluminis supponat. Quotiens diuisi numeri in eius canone positi sunt. contra predictorum numerorum continuatam similitudines. Item si in uno quolibet eorum aut in duobus ibidem in canone numerus bis. ter. aut eo amplius repperiatur in ordine collocatus. et disparis inueniatur in ceteris. Dubium non erit quod id illius illorumue canones numeris bis ter repetitum ab his in uolumine semel dictum est. Alius uero eorum totiens in uno atque eodem sensu loquantur. Quotiens protulerint in numerorum adnotatione distantiam. hoc et in omnium inde canonum collatione seruabitur. Ceterum in decimo quoniam propria singulorum tantummodo continentur. Non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto ut in christo ualeas et memineris mei beatissime papa.

INCIPIT ARGUMENTUM SECUNDUM MATTHEUM.

MATTHEUS EX IUDEA SICUT IN ORDINE PRIMUS PONITUR. ITA euangelium in iudea primus scripsit. Cuius uocatio ad deum ex publicanis actibus fuit. Duorum in generatione christi principia presumens. unius cuius prima circumcisio in carne. Alterius cuius secundum cor electio fuit. et ex utrisque in patribus christus. Sicque quaternario numero triformiter posito principium a credendi fide in electionis tempus porrigens. et ex electione usque ad transmigrationis diem dirigens. atque a transmigrationis die usque in christum definiens. decursam aduentus domini ostendit generationem. ut et numero satisfaciens et tempori. et se quod esset ostenderet. et dei in se opus monstrans. et iam in his quorum genus posuit christi operantis a principio testimonium non negaret. Quarum omnium rerum tempus. ordo. numerus. dispositio uel ratio. quod fidei necessarium est deus christus est. Qui factus est ex muliere factus sub lege. natus ex uirgine. passus in carne. omnia in cruce fixit. ut triumphans ea in semetipso resurgens in corpore. et patris nomen in patribus filio. et filii nomen patri restituens in filiis. sine principio. sine fine. Ostendens unum se se cum patre esse quia unus est. In quo euangelio utile est desiderantibus deum sic prima uel media uel perfecta cognoscere. ut et uocationem apostoli. et opus euangelii. et dilectionem dei in carne nascentis per uniuersa legentes intelligant. Atque id in eo in quo apprehensi sunt. et apprehendere expetunt recognoscant. Nobis enim hoc in studio argumenti fuit et fidem rei tradere. et operantis dei intelligendam diligenter esse dispositionem querentibus non tacere. EXPLICIT ARGUMENTUM.

BREUIARIUM EIUSDEM.

I Natiuitas christi. magi cum muneribus ueniunt. et ioseph ab angelo pulsum ammonitus cum puero et matre [illegible] fugit. infantes interficiuntur.

II Regressio ihesu ex egypto [illegible]

III De baptismate iohannis in iordane. et de christi baptismate [illegible]

IIII Ihesus ieiunium. XL dierum. et XL noctium. temptatur a diabolo. Petrum et andream iacobum et iohannem piscatores conuocat. et [illegible] galilea uarios languores hominum sanat.

V Beatitudo et [illegible]andata. id est de homicidio. de oblatione. de adulterio [illegible] uel manu eruenda. uxore nisi ob adulterium non dimittenda. [illegible] iurantis. de oculo et dente. inimicos diligendos. De elemosinis. Oratio. ieiunium. de thesauro [illegible] in celo. Lucernam corporis esse oculum. et non posse duobus dominis [illegible] Non cogitandum de esca et uestimento. De uolatilibus et liliis agri et sollicitudine diei.

VI Non esse iudicandum. de festuca et trabe in oculo. De mar[illegible]

253

gartas ante porcos. Petendum. Querendu. & pulsandu. quia nō
omnis qui dicit m̄ domine domine intrabit i regnum celoꝝ. De pse
vii udo pphis. De domo edificata sup petram. uel arenam. Descendēs
de monte leprosum mundauit. Pueru̅ centurionis paraliticum curat.
Socru̅ petri a febrib: liberat. De plurimis curis & scribe ne rursi
sequi dic̄ non habere filium hominis ubi caput reclinet; Atq: alium
viii relicto patris corpore se sequi precepit. In naui eū dormiente exci
tant discipli ut tempestatem sedaret. & ultra gerasenoꝝ demonia
viiii eicit. Ubi paraliticus lectū fert. Matheum conuocat. ac phariseis
murmurantib: de conuiuio publicanoꝝ dic̄ n̄ ēē opus sanis medicum.
De discipulis iohannis interrogantib: quare n̄ ieiunarent discipli eius.
Parabolā panni & scissure & utrium & uini ponit. Filia principis
mortuā. dum uadit suscitare mulierē a pfluuio liberat. Cecis oculi
aperiunt. Surdum & mutū demonium eicit. Et in principe demonioꝝ
x id facere dr. Duodecim aplos pmittit cū omi doctrina. ac dic̄ qd
xi n̄ uenit pacē mittere in terram s: gladium. Iohs de carcere ad ihm &
ihc de iohanne ad turbas loquit. Atq: increpat ciuitates que penite
ciā non egert. confessio ihu ad patrē. & iugum domini leue ēē. Discipli
xii spicas uellunt. manū aridā sanat. hominē a demonio. cecū & mutū cat.
Et in principe demonioꝝ id facere opinantes destruit. Phariseis signum
xiii petentib: ione & niniuitarū signū tradit. matrem & frs spnit. Se
dens in nauicula ihc turbis parabolas exponit. id est de seminātis sem
centesimū. sexagesimū. & tricesimū. De zizania & tritico. De grano
sinapis. De fermento abscondito in farina. & exsoluit discipulis para
bolā zizanioꝝ. Parabolas de thesauro inagro. De bona margari
ta. De rete misso in mare. Pphām in patria sine honore esse.
xiiii De iohannis capite i disco. De v. panib: & duob: piscib: in quinq:
milia uiros. Ihc sup mare ambulat & petrū mergentē alleuat. &
xv in terra genesar multos languores curat. De manib: lauandis & de
his que de ore exeunt quia coinquinant. n̄ que intrant i hominem.
Filiam mulieris syrofenisse a demonio curat. & secus mare galilee
xvi claudos. cecos. & mutos sanat. De vii panib: & paucis piscib:
quatuor milia hominū. De signo ione pphe. De fermento phariseoꝝ.
De episcopatu petri quem increpat ac dicit crucē suā debere tollere
unū quemq: qui uelit dominū seq. Et dic̄ n̄ uisuros quosdā mortē donec
xvii uideant filium hominis in regno suo uenire. In monte cū moyse & he
lya apparet. & uox de celo ad eū. Quū descendentib: helyā iā uenis
se & n̄ ēē susceptū manifestat. Puerum lunaticū saluat. & de fide
xviii ut granū sinapis docet. De statere i ore piscis. De humilitate sicut
puerū. & de manu. & de pede. & oculo eruendo. & nec minimū scan
dalizandū quoꝝ anglos faciē patris in celis semp uidere testat. corre
ptio frm quod indulgeri debeat alterutrum usq. septuagies septies.
xviiii Qui conseruū suum ppt denarios centum suffocat. Uxorē n̄ debere di
mitti. & de eunuchis. infantes n̄ ēē arcendos a benedictione. Diuitem
difficile introire in regnum celoꝝ. & centuplum accepturum qui omnib:
xx suis renunciauerit. De primis nouissimos fieri. Parabolam opari
oꝝ in uinea conductoꝝ. De filiis zebedei. & de primis accubitus cene.
xxi De duob: cecis secus uiā sedentib: De asina & pullo ei. & ubi num
mularios eicit de templo. Clamantib: pueris osanna. De ficu que arida
facta ē. Interrogat' in qua potestate hec faceret. Ipse interrogat de iohis
baptismate. Et subiungens parabolā hominis qui filios suos in uineā
mittit. Et quod publicani & meretrices in regno dī multos sacerdotum
xxii & scribarum sunt precessuri dicit. Parabolam de uinitorib: qui inficie
unt ad se missos. Parabola ubi inuitati contempnunt uenire ad nuptias.
xxiii De inscriptione & ymagine cesaris. De muliere que vii frs habuit.
Temptat a phariseis. Interrogat eos de xpo cuius filius eet. & discipu
xxiiii los ut que pharisei dicunt faciant. s: que faciunt n̄ faciant. Increpat scribas
& phariseos. De psalterio. De euangelio. De camelo & culice. & calice &
catino lauando. & monumentis dealbatis. & monumentis pphārū & aliis
xxv multis. Hierlm hierlm. De structura templi & signis nouissimoꝝ dieꝝ.
& dieb: breuiatis. De pseudo xpis. De pseudo pphis. De aduentu
saluatoris. & occasu elementoꝝ. De x. uirginib: De talentis. De ouib:
xxvi a dextris & hedis a sinistris. & de opib: eoꝝ. De iudeoꝝ consilio.
De comprehendendo ihu. De muliere que unguento pfudit ihm. Iudas
premium petit ut tradat ihm. Cenans de iuda traditore suo ad discipulos
xxvii loquit. oblatio ei. Petro dicit quod tercio pullo abnegaturus eum esset.
orationes ihu ad patrē. Iudas ihm osculo tradit. & petrus auriculam
abscidit. Ihc falsis testib: condempnat & illudit. Petrus tercio ab
negat & lacrimat. Ihc pilato tradit & iudas laqueo se suspendit.
xxviii De agro figuli. Iudicium pilati. & de barraba latrone. Passio ihu
& sepultura ei. Itemq: mandata & doctrina ei de baptismo.

EXPLICIT BREVIARIUM.

INICIU
SANCTI EVANG
ELII SECUNDUM
MATHEUM

LIBER GENERA
TIONIS IHV XPI
FILII DAVID FILII
ABRAHAM· AB
RAHAM AVTĒ·
GENVIT YSAAK
YSAAK AVTEM·
GENVIT IACOB·
IACOB AVTEM
GENVIT IVDAM
IVDAS AVTEM
GENVIT PHARĒ
ET ZARA DE T
HAMAR· PHARES
AV· GEN̄ ESROM
ESROM AV· GEN̄
254. ARAN· ARAN AV
GEN̄ AMINADAB
AMINADAB AV·
GEN̄ NAASON
NAASON AV· GEN
SALMON· SALMŌ
AV· GEN̄ BOOZ
DE RACHAB· BO
OZ AV· GENVIT
OBETH EX RVTH
OBETH AV· GEN

Quatuor e...

Iesse. Iesse autem genuit David regem. David autem rex genuit Salomonem ex ea quae fuit Uriae. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autem genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam. Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. Iosias autem genuit Iechoniam et fratres eius in transmigratione Babylonis. Et post transmigrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae, de qua natus est Iesus qui vocatur Christus. Omnes ergo generationes ab Abraham usque ad David generationes XIIII. Et a David usque ad transmigrationem Babylonis generationes XIIII. Et a transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes XIIII.

C I. Christi autem generatio sic erat. Cum esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph, antequam convenirent inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Ioseph autem vir eius cum esset iustus et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Haec autem eo cogitante, ecce angelus Domini in somnis apparuit ei dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est de Spiritu Sancto est. Pariet autem filium, et vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Hoc autem totum factum est ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: Ecce virgo in utero habebit et pariet filium, et vocabunt nomen eius Emmanuhel, quod est interpretatum nobiscum Deus. Exsurgens autem Ioseph a somno fecit sicut praecepit ei angelus Domini, et accepit coniugem suam, et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, et vocavit nomen eius Iesum.

C II. Cum ergo natus esset Iesus in Bethleem Iudae in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt Hierosolymam dicentes: Ubi est qui natus est rex Iudaeorum? Vidimus enim stellam eius in oriente, et venimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Iudae. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israhel.

T III. Tunc Herodes clam vocatis magis diligenter didicit ab eis tempus stellae quae apparuit eis. Et mittens illos in Bethleem dixit: Ite et interrogate diligenter de puero. Et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum. Qui cum audissent regem abierunt. Et ecce stella quam viderant in oriente antecedebat eos, usque dum veniens staret supra ubi erat puer. Videntes autem stellam, gavisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, tus et murram. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicens: Surge et accipe puerum et matrem eius, et fuge in Aegyptum, et esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens accepit puerum et matrem eius nocte, et secessit in Aegyptum, et erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: Ex Aegypto vocavi filium meum. Tunc Herodes videns quoniam inlusus esset a magis iratus est valde, et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem et in omnibus finibus eius, a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a magis. Tunc adimpletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam dicentem: Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus; Rachel plorans filios suos, et noluit consolari quia non sunt. Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto dicens: Surge et accipe puerum et matrem eius, et vade in terram Israhel; defuncti sunt enim qui quaerebant animam pueri. Qui surgens accepit puerum et matrem eius, et venit in terram Israhel. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudaea pro Herode patre suo, timuit illo ire. Et admonitus in somnis secessit in partes Galilaeae. Et veniens habitavit in civitate quae vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur.

I IIII. In diebus autem illis venit Iohannes Baptista praedicans in deserto Iudaeae et dicens: Paenitentiam agite, adpropinquavit enim regnum caelorum. Hic est enim de quo dictum est per Esaiam prophetam dicentem: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autem eius erat lucustae et mel silvestre. Tunc exiebat ad eum Hierosolyma et omnis Iudaea et omnis regio circa Iordanen, et baptizabantur in Iordane ab eo confitentes peccata sua. Videns autem multos Pharisaeorum et Sadducaeorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructum dignum paenitentiae. Et ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quae non facit fructum bonum exciditur et in ignem mittitur. Ego quidem baptizo vos in aqua in paenitentiam; qui autem post me venturus est fortior me est, cuius non sum dignus calciamenta portare. Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni. Cuius ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem conburet igni inextinguibili. Tunc venit Iesus a Galilaea in Iordanen ad Iohannem ut baptizaretur ab eo. Iohannes autem prohibebat eum dicens: Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? Respondens autem Iesus dixit ei: Sine modo; sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum. Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua, et ecce aperti sunt ei caeli, et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam et venientem super se. Et ecce vox de caelis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi conplacui.

T V. Tunc Iesus ductus est in desertum a Spiritu ut temptaretur a diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit. Et accedens temptator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Tunc adsumit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum supra pinnaculum templi, et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: Quia angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Iesus rursum: Scriptum est: Non temptabis Dominum Deum tuum. Iterum adsumit eum diabolus in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum, et dixit illi: Haec omnia tibi dabo si cadens adoraveris me. Tunc dicit ei Iesus: Vade Satanas. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies. Tunc reliquit eum diabolus, et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei.

C VI. Cum autem audisset quod Iohannes traditus esset, secessit in Galilaeam. Et relicta civitate Nazareth, venit et habitavit in Capharnaum maritima in finibus Zabulon et Nepthalim, ut adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam: Terra Zabulon et terra Nepthalim, via maris trans Iordanen, Galilaea gentium, populus qui sedebat in tenebris lucem vidit magnam, et sedentibus in regione et umbra mortis lux orta est eis. Exinde coepit Iesus praedicare et dicere: Paenitentiam agite, adpropinquavit enim regnum caelorum.

A VII. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilaeae vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, et Andream fratrem eius, mittentes rete in mare; erant enim piscatores. Et ait illis: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum. Et procedens inde vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei et Iohannem fratrem eius, cum Zebedaeo patre eorum reficientes retia sua, et vocavit eos. Illi autem statim relictis retibus et patre secuti sunt eum. Et circumibat Iesus totam Galilaeam, docens in synagogis eorum et praedicans evangelium regni, et sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio eius in totam Syriam, et obtulerunt ei omnes male habentes variis languoribus et tormentis conprehensos, et qui daemonia habebant, et lunaticos et paralyticos, et curavit eos. Et secutae sunt eum turbae multae de Galilaea et Decapoli et de Hierosolymis et de Iudaea et de trans Iordanen.

C VIII. Videns autem turbas ascendit in montem, et cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius. Et aperiens os suum docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati estis cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me. Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos. Vos estis sal terrae. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum qui in caelis est.

N VIIII. Nolite putare quoniam veni solvere legem aut prophetas; non veni solvere sed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat caelum et terra, iota unum aut unus apex non praeteribit a lege donec omnia fiant. Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum. Dico enim vobis quia nisi abundaverit iustitia vestra plus quam scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. Audistis quia dictum est antiquis: Non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennae ignis. Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum. Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius iudici, et iudex tradat te ministro, et in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde donec reddas novissimum quadrantem.

A X. Audistis quia dictum est antiquis: Non moechaberis. Ego autem dico vobis quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et proice abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et si dextera manus tua scandalizat te, abscide eam et proice abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum quam totum corpus tuum abeat in gehennam. Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii. Ego autem dico vobis quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari, et qui dimissam duxerit adulterat. Iterum audistis quia dictum est antiquis: Non periurabis; reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per caelum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius, neque per Hierosolymam, quia civitas est magni regis, neque per caput tuum iuraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. Sit autem sermo vester: est est, non non. Quod autem his abundantius est a malo est. Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo et dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dextera maxilla tua, praebe illi et alteram. Et ei qui vult tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere, remitte ei et pallium. Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo et alia duo. Qui petit a te, da ei, et volenti mutuari a te ne avertaris.

A XI. Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii patris vestri qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne et publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne et ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut et pater vester caelestis perfectus est.

C XII. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in caelis est. Cum ergo facis elemosinam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis et in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente elemosinam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit elemosina tua in abscondito, et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo adsimilari eis. Scit enim pater vester quid opus sit vobis antequam petatis eum. Sic ergo vos orabitis: Pater noster qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra. Panem nostrum cotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos a malo. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis pater vester caelestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet peccata vestra.

C XIII. Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes. Exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum et faciem tuam lava, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito.

et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi erugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in celo, ubi neque erugo neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est tenebre sunt, ipse tenebre quante erunt.

XIIII Nemo potest duobus dominis servire. Aut enim unum odiet et alterum diliget, aut unum sustinebit et alterum contempnet. Non potestis deo servire et mammone. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis anime vestre quid manducetis, aut quid bibatis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia celi, quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea, et pater vester celestis pascit illa. Nonne magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adicere ad staturam suam cubitum unum? Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Si enim fenum agri quod hodie est et cras in clibanum mittitur deus sic vestit, quanto magis vos minime fidei? Nolite ergo solliciti esse dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hec enim omnia gentes inquirunt. Querite autem primum regnum dei et iusticiam eius, et hec omnia adicientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malicia sua. Nolite iudicare ut non iudicemini. In quo enim iudicio iudicaveritis iudicabimini, et in qua mensura mensi fueritis metietur vobis.

XV Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides? Quomodo dicis fratri tuo, sine eiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabis est in oculo tuo? Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui. Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi disrumpant vos. Petite et dabitur vobis. Querite et invenietis. Pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui querit invenit, et pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? Si ergo vos cum sitis mali nostis bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui in celis est dabit bona petentibus se. Omnia ergo quecumque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite eis. Hec est enim lex et prophete.

XVI Intrate per angustam portam, quia lata porta et spaciosa via que ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta et arta via que ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam. Attendite vobis a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor que non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

XVII Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in celis est, ipse intrabit in regnum celorum. Multi dicent mihi in illa die: domine domine in nomine tuo prophetavimus et in nomine tuo demonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus. Et tunc dicam illis, quia numquam novi vos. Discedite a me qui operamini iniquitatem. Omnis ergo qui audit verba mea hec et facit ea, similis erit viro sapienti qui edificavit domum suam supra petram. Descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit. Fundata enim erat supra petram. Et omnis qui audit verba mea hec et non facit ea, similis est viro stulto qui edificavit domum suam supra arenam. Descendit pluvia, advenerunt flumina, et flaverunt venti et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina eius magna.

XVIII Et factum est cum consummasset Iesus verba hec, ammirabantur turbe super doctrina eius. Erat autem docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribe eorum et pharisei. Cum autem descendisset Iesus de monte, secute sunt eum turbe multe. Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: Domine, si vis potes me mundare. Et extendens manum Iesus, tetigit eum dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti, et offer munus quod precepit Moyses in testimonium illis.

XVIIII Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum centurio rogans eum et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paraliticus et male torquetur. Et ait illi Iesus: Ego veniam, et curabo eum. Et respondens centurio ait: Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, et dico huic vade, et vadit, et alii veni et venit, et servo meo fac hoc et facit. Audiens autem Iesus miratus est, et sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israhel. Dico autem vobis, quod multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum Abraham, et Ysaac, et Iacob in regno celorum. Filii autem regni eicientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus et stridor dentium. Et dixit Iesus centurioni: Vade, sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

XX Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem et febricitantem, et tetigit manum eius et dimisit eam febris. Et surrexit et ministrabat ei. Vespere autem facto, obtulerunt ei multos demonia habentes, et eiciebat spiritus immundos verbo, et omnes male habentes curavit, ut adimpleretur quod dictum est per Ysaiam prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, et egrotationes portavit.

XXI Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit discipulos suos ire trans fretum. Et accedens unus scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris. Ait illi Iesus: Vulpes foveas habent et volucres celi nidos ubi requiescant. Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. Alius autem de discipulis ait illi: Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem meum. Iesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accesserunt et suscitaverunt eum dicentes: Domine, salva nos perimus. Et ait illis Iesus: Quid timidi estis modice fidei? Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Illi autem homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei?

XXII Et cum venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes demonia, de monumentis exeuntes, seui nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam. Et exclamaverunt dicentes: Quid nobis et tibi fili dei? Venisti ante tempus torquere nos? Erat autem non longe ab eis grex porcorum multorum pascens. Demones autem rogabant eum dicentes: Si eicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis Iesus: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abiit totus grex per preceps in mare, et mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt, et venientes in civitatem nunciaverunt omnia, et de his qui demonia habuerant. Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu, et viso eo rogabant ut transiret a finibus eorum. Et ascendens in naviculam transfretavit et venit in civitatem suam.

XXIII Et ecce offerebant ei paraliticum iacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralitico: Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua. Quidam autem de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere: dimittuntur tibi peccata, an dicere: surge et ambula? Ut sciatis autem quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralitico: Surge tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. Et surgens abiit in domum suam. Videntes autem turbe timuerunt, et glorificaverunt deum qui dedit potestatem talem hominibus.

XXIIII Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo Matheum nomine, et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes discumbebant cum Iesu et discipulis eius. Et videntes pharisei, dicebant discipulis eius: Quare magister vester cum publicanis et peccatoribus manducat? Quod Iesus audiens ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Euntes autem discite quid sit: misericordiam volo et non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.

XXV Tunc accesserunt ad eum discipuli Iohannis dicentes: Quare nos et pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii sponsi ieiunare, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit enim plenitudinem eius ex vestimento, et peior scissura fit. Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, et ambo conservantur.

XXVI Hec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit et adorabat eum dicens: Domine, filia mea modo defuncta est. Sed veni impone manum super eam et vivet. Et surgens Iesus sequebatur eum cum discipulis suis. Et ecce mulier que sanguinis fluxum patiebatur .xii. annis accessit retro et tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius salva ero. At Iesus conversus, et videns eam dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora. Et cum venisset Iesus in domum principis et vidisset tibicines et turbam tumultuantem, dixit ad eos: Recedite, non est enim mortua puella sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intravit et tenuit manum eius, et surrexit puella. Et exiit fama hec in universam terram illam.

XXVII Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo ceci clamantes et dicentes: Miserere nostri fili David. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum ceci, et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum, et comminatus est eis Iesus dicens: Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamaverunt eum in tota terra illa. Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum demonium habentem. Et eiecto demone locutus est mutus, et mirate sunt turbe dicentes: Numquam sic paruit in Israhel. Pharisei autem dicebant: In principe demoniorum eicit demones.

XXVIII Et circuibat Iesus civitates omnes et castella, docens in synagogis eorum, et predicans evangelium regni, et curans omnem languorem et omnem infirmitatem. Videns autem turbas misertus est eis, quia erant vexati et iacentes sicut oves non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Et convocatis .xii. discipulis suis, dedit eis potestatem spirituum immundorum ut eicerent eos, et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem.

XXVIIII Duodecim autem apostolorum nomina sunt hec: primus Symon qui dicitur Petrus, et Andreas frater eius, Iacobus Zebedei, et Iohannes frater eius, Philippus et Bartholomeus, Thomas et Matheus publicanus, Iacobus Alfei et Tadheus, Symon Chananeus, et Iudas Scarioth qui et tradidit eum. Hos .xii. misit Iesus precipiens eis et dicens: In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves que perierunt domus Israhel. Euntes autem predicate dicentes, quia appropinquabit regnum celorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, demones eicite. Gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam. Dignus est enim operarius mercede sua. In quamcumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate in ea quis dignus sit, et ibi manete donec exeatis. Intrantes autem in domum salutate eam dicentes: pax huic domui. Et siquidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam. Si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur. Et quicumque non receperit vos neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel de civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terre Sodomorum et Gomorreorum in die iudicii quam illi civitati. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbe. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos, et ad presides et reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid dicatis. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem et pater filium, et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

XXX Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israhel donec veniat filius hominis. Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut magister eius, et servus sicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nichil enim opertum quod non revelabitur, et occultum quod non scietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, predicate super tecta. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timete qui potest animam et corpus perdere in gehennam. Nonne duo passeres asse veneunt? Et unus ex illis non cadet super terram sine voluntate patris vestri. Vestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo qui est in celis.

Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere sed gladium. Veni enim separare filium adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam, et inimici hominis domestici eius.

[XXXI] Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. Qui invenit animam suam, perdet eam. Et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Qui recipit vos, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit prophetam in nomine prophete, mercedem prophete accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aque frigide tantum in nomine discipuli, amen dico vobis non perdet mercedem suam.

[XXXII] Et factum est cum consummasset Ihesus precipiens XII discipulis suis, transiit inde ut doceret et predicaret in civitatibus eorum. Iohannes autem cum audisset in carcere opera Christi, mittens duos de discipulis suis ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Ihesus ait illis: Euntes renuntiate Iohanni que audistis et vidistis. Ceci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, et pauperes evangelizantur. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Abeuntibus autem illis, cepit Ihesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid existis in desertum videre? Harundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, et plus quam prophetam. Hic est enim de quo dictum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista. Qui autem minor est in regno celorum, maior est illo. A diebus autem Iohannis Baptiste usque nunc regnum celorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Omnes enim prophete et lex usque ad Iohannem prophetaverunt. Et si vultis scire, ipse est Helyas qui venturus est. Qui habet aures audiendi audiat.

[XXXIII] Cui autem similem estimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coequalibus dicunt: Cecinimus vobis et non saltastis, lamentavimus et non planxistis. Venit enim Iohannes neque manducans neque bibens, et dicunt: Demonium habet. Venit filius hominis manducans et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax et potator vini, publicanorum et peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia a filiis suis. Tunc cepit increpare civitatibus in quibus facte sunt plurime virtutes eius, quia non egissent penitentiam. Ve tibi Corozaim, ve tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sydone facte essent virtutes que facte sunt in vobis, olim in cilicio et cinere penitentiam egissent. Verumtamen dico vobis, Tyro et Sydoni remissius erit in die iudicii quam vobis. Et tu Capharnaum, numquid in celum exaltaberis? Usque ad infernum descendes. Quia si in Sodomis facte fuissent virtutes que facte sunt in te, forte mansissent usque in hunc diem. Verumtamen dico vobis, quia terre Sodomorum remissius erit in die iudicii quam tibi.

[XXXIIII] In illo tempore respondens Ihesus dixit: Confiteor tibi pater domine celi et terre, quia abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia michi tradita sunt a patre meo, et nemo novit filium nisi pater, neque patrem quis novit nisi filius, et cui voluerit filius revelare. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suave est, et onus meum leve est.

[XXXV] In illo tempore abiit Ihesus per sata. Discipuli autem esurientes ceperunt vellere spicas et manducare. Pharisei autem videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbatis. Ihesus autem dixit eis: Non legistis quid fecerit David quando esuriit et qui cum eo erant? Quomodo intravit in domum Dei et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Aut non legistis in lege quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia templo maior est hic. Si autem sciretis quid est: Misericordiam volo et non sacrificium, numquam condempnassetis innocentes. Dominus est enim filius hominis etiam sabbati.

[XXXVI] Et cum transisset inde, venit in synagogam eorum. Et ecce erat ibi homo manum habens aridam. Et interrogabant eum dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui habet ovem unam, et si ceciderit hec sabbatis in foveam, nonne apprehendens levabit eam? Quanto magis melior est homo ove. Itaque licet sabbatis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est sanitati sicut altera. Exeuntes autem pharisei consilium faciebant adversus eum quomodo eum perderent. Ihesus autem sciens recessit inde, et secuti sunt eum multi, et curavit eos omnes. Et precepit eis ne pervulgarent eum, ut adimpleretur quod dictum est per Ysaiam prophetam dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit anime mee. Ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus nuntiabit. Non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Harundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non extinguet, donec eiciat ad victoriam iudicium. Et in nomine eius gentes sperabunt. Tunc oblatus est ei homo demonium habens, cecus et mutus, et curavit eum ita ut loqueretur et videret. Et stupebant omnes turbe et dicebant: Numquid hic est filius David? Pharisei autem audientes dixerunt: Hic non eicit demones nisi in Beelzebub principe demoniorum. Ihesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis: Omne regnum divisum contra se desolabitur, et omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit. Et si Sathanas Sathanan eicit, adversus se divisus est; quomodo ergo stabit regnum eius? Et si ego in Beelzebub eicio demones, filii vestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices erunt vestri. Si autem ego in spiritu Dei eicio demones, igitur pervenit in vos regnum Dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et vasa eius diripere, nisi prius alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet. Qui non est mecum contra me est, et qui non congregat mecum spargit. Ideo dico vobis, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemie non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei; qui autem dixerit contra spiritum sanctum non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? Ex habundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bonum, et malus homo de malo thesauro profert malum. Dico autem vobis, quoniam omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Ex verbis enim tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condempnaberis.

[XXXVII] Tunc responderunt ei quidam de scribis et phariseis dicentes: Magister, volumus a te signum videre. Ihesus autem respondens ait illis: Generatio mala et adultera signum querit, et signum non dabitur ei nisi signum Ione prophete. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terre tribus diebus et tribus noctibus. Viri Ninivite surgent in iudicio cum generatione ista et condempnabunt eam, quia penitentiam egerunt in predicatione Ione. Et ecce plus quam Iona hic. Regina austri surget in iudicio cum generatione ista et condempnabit eam, quia venit a finibus terre audire sapientiam Salomonis. Et ecce plus quam Salomon hic. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida querens requiem et non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et veniens invenit vacantem, scopis mundatam et ornatam. Tunc vadit et assumit secum alios septem spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit generationi huic pessime.

[XXXVIII] Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius et fratres stabant foris querentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua et fratres tui foris stant querentes te. At ipse respondens dicenti sibi ait: Que est mater mea, et qui sunt fratres mei? Et extendens manus in discipulos suos dixit: Ecce mater mea et fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei qui in celis est, ipse meus frater et soror et mater est.

[XXXVIIII] In illo die exiens Ihesus de domo sedebat secus mare. Et congregate sunt ad eum turbe multe, ita ut in naviculam ascendens sederet, et omnis turba stabat in litore. Et locutus est eis multa in parabolis dicens: Ecce exiit qui seminat seminare. Et dum seminat, quedam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres et comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petrosa ubi non habebant terram multam, et continuo orta sunt quia non habebant altitudinem terre. Sole autem orto estuaverunt, et quia non habebant radicem aruerunt. Alia autem ceciderunt in spinas, et creverunt spine et suffocaverunt ea. Alia vero ceciderunt in terram bonam, et dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Qui habet aures audiendi audiat. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? At ille respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysterium regni, illis autem non est datum. Qui enim habet, dabitur ei et habundabit; qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo. Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, et audientes non audiunt neque intelligunt. Et adimplebitur in illis prophetia Ysaie dicentis: Aure audietis et non intelligetis, et videntes videbitis et non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis et auribus audiant et corde intelligant et convertantur et sanem eos. Vestri autem beati oculi qui vident, et aures vestre que audiunt. Amen dico vobis, quia multi prophete et iusti cupierunt videre que videtis et non viderunt, et audire que auditis et non audierunt. Vos autem audite parabolam seminantis. Omnis qui audit verbum regni et non intelligit, venit malus et rapit quod seminatum est in corde eius; hic est qui secus viam seminatus est. Qui autem supra petrosa loca seminatus est, hic est qui audit verbum et confestim cum gaudio accipit illud, et non habet in se radicem sed est temporalis. Facta autem tribulatione et persecutione propter verbum, continuo scandalizatur. Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum audit, et sollicitudo seculi huius et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur. Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum et intelligit et fructum affert, aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, porro aliud tricesimum.

[XL] Aliam parabolam proposuit illis dicens: Simile est regnum celorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius et superseminavit zizania in medio tritici et abiit. Cum autem crevisset herba et fructum fecisset, apparuerunt zizania. Accedentes autem servi patrisfamilias dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? unde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis imus et colligimus ea? Et ait: Non, ne forte colligentes zizania eradicetis cum eis simul et triticum. Sed sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania et alligate ea fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum celorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo. Quod minimum quidem est omnibus seminibus; cum autem creverit maius est omnibus holeribus et fit arbor, ita ut volucres celi veniant et habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum celorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farine satis tribus, donec fermentatum est totum. Hec omnia locutus est Ihesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis, ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi. Tunc dimissis turbis venit in domum, et accesserunt ad eum discipuli dicentes: Dissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens ait: Qui [illegible] filius est hominis. [illegible] mundus. Bonum vero semen, hi sunt filii regni. Zizania autem filii sunt nequam. Inimicus autem qui seminavit ea est diabolus. Messis vero consummatio seculi est. Messores autem angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania et igni comburuntur, ita erit in consummatione seculi. Mittet filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat.

[XLI] Aliam similitudinem locutus est eis dicens: Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo abscondit, et pre gaudio illius vadit et vendit universa que habet, et emit agrum illum. Iterum simile est regnum celorum homini negotiatori querenti bonas margaritas. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit et vendidit omnia que habuit et emit eam. Iterum simile est regnum celorum sagene misse in mare et ex omni genere piscium congreganti. Quam cum impleta esset educentes, et secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli et separabunt malos de medio iustorum, et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. Intellexistis hec omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno celorum similis est homini patrifamilias qui profert de thesauro suo nova et vetera.

[XLII] Et factum est cum consummasset Ihesus parabolas istas, transiit inde. Et veniens in patriam suam docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur et dicerent: Unde huic tanta sapientia hec et virtutes? Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, et fratres eius Iacobus et Ioseph et Symon et Iudas? Et sorores eius nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Ihesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore nisi in patria sua et in domo sua. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

[XLIII] In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Ihesu, et ait pueris suis: Hic est Iohannes Baptista, ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo. Herodes autem tenuit Iohannem

et alligavit eum et posuit in carcere propter herodiadem uxorem philippi
fratris sui. Dicebat enim illi iohannes. Non licet tibi habere eam. Et vo
lens eum occidere timuit populum. quia sicut prophetam eum habebant. Die
autem natalis herodis saltavit filia herodiadis in medio. et placuit herodi.
Unde cum iuramento pollicitus est ei dare. quodcumque postulasset ab eo.
At illa premonita a matre sua. da michi inquit in disco caput iohannis ba
ptiste. Et contristatus est rex propter iusiurandum. et propter eos qui pariter
recumbebant iussit dari. Misitque et decollavit in carcere. et allatum
est caput eius in disco. et datum est puelle et tulit matri sue. Et acce
dentes discipuli eius. tulerunt corpus et sepelierunt illud. Et venientes
nuntiaverunt ihesu. Quod cum audisset ihesus. secessit inde in navicula in
locum desertum seorsum. Et cum audissent turbe secute sunt eum pe
destres de civitatibus. Et exiens vidit turbam multam et misertus est eis.
et curavit infirmos eorum. Vespere autem facto. accesserunt ad eum discipuli
eius dicentes. Desertus est locus et hora iam preteriit. dimitte turbas ut
euntes in castella emant sibi escas. Ihesus autem dixit eis. Non habent neces
se ire. date illis vos manducare. Responderunt ei. Non habemus hic
nisi quinque panes et duos pisces. Et ait illis. Afferte illos huc ad me.
Et cum iussisset turbas discumbere supra fenum. acceptis panibus v
et duobus piscibus aspiciens in celum benedixit et fregit et dedit disci
pulis suis panes. discipuli autem turbis. et manducaverunt omnes et saturati
sunt. Et tulerunt reliquias fragmentorum xii cophinos plenos. Mandu
cantium autem fuit numerus quinque milia virorum exceptis mulieribus et
parvulis. Et statim iussit discipulos suos ascendere in naviculam et pre
cedere eum trans fretum. donec dimitteret turbas.

XLIIII

Et dimissa turba. ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto. solus
erat ibi. Navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus. Erat enim illis
ventus contrarius. Quarta autem vigilia noctis venit ad eos. ambulans
supra mare. Videntes autem illum supra mare ambulantem. turbati sunt
dicentes quia fantasma est. et pre timore clamaverunt. Statimque locutus
est ihesus eis dicens. Habete fiduciam. ego sum: nolite timere. Respon
dens autem petrus dixit. Domine, si tu es iube me venire ad te super aquas.
At ille dixit. Veni. et descendens petrus de navicula. ambulabat super
aquas ut veniret ad ihesum. Videns vero ventum validum timuit. Et cum ce
pisset mergi. clamavit dicens. Domine. salvum me fac. Et continuo
ihesus extendens manum apprehendit eum. et ait illi. Modice fidei. quare
dubitasti. Et cum ascendisset in naviculam. cessavit ventus. Qui autem
in navicula erant. venerunt et adoraverunt eum dicentes. vere filius dei es.

XLV

Et cum transfretassent. venerunt in terram genesar. et cum cognovissent
eum viri loci illius. miserunt in universam regionem illam. et obtulerunt
ei omnes male habentes. et rogabant eum. ut vel fimbriam vestimenti
eius tangerent. Et quicumque tetigerunt salvi facti sunt.

XLVI

Tunc accesserunt ad eum scribe et pharisei ab hierosolimis dicentes.
Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum. Non enim
lavant manus suas. cum panem manducant. Ipse autem respondens ait illis.
Quare et vos transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram. Nam
deus dixit. Honora patrem tuum et matrem. et qui maledixerit patri vel ma
tri morte moriatur. Vos autem dicitis quicumque dixerit patri vel matri munus
quodcumque est ex me tibi proderit. et non honorificabit patrem suum aut matrem
suam. et irritum fecistis mandatum dei propter traditionem vestram. Hypocrite.
bene prophetavit de vobis ysaias dicens. Populus hic labiis me honorat.
cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me. docentes doctrinas
et mandata hominum. Et convocatis ad se turbis. dixit eis. Audite
et intelligite. Non quod intrat in os coinquinat hominem. sed quod procedit
ex ore hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes discipuli eius. dixerunt
ei. Scis quia pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt. At ille
respondens ait. Omnis plantatio quam non plantavit pater meus celestis. era
dicabitur. Sinite illos. ceci sunt duces cecorum. Cecus autem si ceco ducatum
prestet. ambo in foveam cadunt. Respondens autem petrus dixit ei. Edisse
re nobis parabolam istam. At ille dixit. Adhuc et vos sine intellectu
estis. Non intelligitis quia omne quod in os intrat in ventrem va
dit. et in secessum emittitur. Que autem procedunt de ore de corde
exeunt. et hec coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogita
tiones male. homicidia. adulteria. fornicationes. furta. falsa
testimonia blasphemie. Hec sunt que coinquinant hominem. Non
lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem.

XLVII

Et egressus inde ihesus. secessit in partes tyri et sydonis. Et ecce mulier
chananea a finibus illis egressa clamavit dicens. Miserere mei domine
fili david. filia mea male a demonio vexatur. Qui non respondit ei ver
bum. Et accedentes discipuli eius. rogabant eum dicentes. dimitte eam.
quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait. Non sum missus.
nisi ad oves que perierunt domus israhel. At illa venit et adoravit
eum dicens. Domine adiuva me. Qui respondens ait. Non est
bonum sumere panem filiorum. et mittere canibus. At illa dixit. Etiam
domine. nam et catelli edunt de micis que cadunt de mensa dominorum
suorum. Tunc respondens ihesus ait illi. O mulier. magna est fides tua.
fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora. Et cum
transisset inde ihesus. venit secus mare galilee. Et ascendens in montem
sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbe multe. habentes secum cecos.
mutos. claudos. debiles. et alios multos. et proiecerunt eos ante pedes
eius. et curavit eos ita ut turbe mirarentur. videntes mutos loquentes.
claudos ambulantes. cecos videntes. et magnificabant deum israhel.

XLVIII

Ihesus autem convocatis discipulis suis dixit. Misereor turbe. quia iam tri
duo perseverant mecum. et non habent quid manducent. Et dimittere
eos ieiunos nolo. ne deficiant in via. Et dicunt ei discipuli. Unde
ergo nobis in deserto panes tantos. ut saturemus turbam tantam. Et
ait illis ihesus. Quot panes habetis. At illi dixerunt. Septem et paucos
pisciculos. Et precepit turbis ut discumberent super terram. Et accipiens
septem panes et pisces. et gratias agens fregit et dedit discipulis suis.
et discipuli dederunt populo. Et manducaverunt omnes. et saturati sunt.
Et quod superfuit de fragmentis. tulerunt septem sportas plenas. Erant
autem qui manducaverunt iiii milia hominum. extra parvulos et mulieres.
Et dimissa turba ascendit in naviculam. et venit in fines magedan.
Et accesserunt ad eum pharisei et saducei temptantes. rogaverunt eum
ut signum de celo ostenderet eis. At ille respondens ait illis. Facto
vespere dicitis serenum erit. rubicundum est enim celum. et mane hodie
tempestas. rutilat enim triste celum. Faciem ergo celi diiudicare nostis.
signa autem temporum non potestis scire. Generatio mala et adultera sig
num querit. et signum non dabitur ei nisi signum ione. Et relictis illis abiit.
Et cum venissent discipuli eius trans fretum. obliti sunt panes accipere.
Qui dixit illis. Intuemini et cavete a fermento phariseorum et saduceorum.
At illi cogitabant inter se dicentes. quia panes non accepimus. Sciens
autem ihesus dixit. Quid cogitatis inter vos modice fidei. quia panes non ha
betis. Nondum intellexistis neque recordamini quinque pa
num in quinque milia hominum. et quot cophinos sumpsistis. Neque vii
panum in iiii milia hominum. et quot sportas sumpsistis. Quare non
intelligitis quia non de pane dixi vobis. Cavete a fermento
phariseorum et saduceorum. Tunc intellexerunt quia non dixerit caven
dum a fermento panum. sed a doctrina phariseorum et saduceorum.

XLVIIII

Venit autem ihesus in partes cesaree philippi. et interrogabat discipulos suos
dicens. Quem dicunt homines esse filium hominis. At illi dixerunt.
Alii iohannem baptistam. alii autem helyam. alii vero hieremiam. aut unum ex prophetis.
Dicit illis ihesus. Vos autem quem me esse dicitis. Respondens symon petrus
dixit. Tu es christus filius dei vivi. Respondens autem ihesus dixit ei. Beatus es symon
bariona. quia caro et sanguis non revelavit tibi. sed pater meus qui in celis est.
Et ego dico tibi. quia tu es petrus. et super hanc petram edificabo ecclesiam
meam. et porte inferi non prevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves reg
ni celorum. Et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in celis. et quod
cumque solveris super terram. erit solutum et in celis. Tunc precepit discipu
lis suis. ut nemini dicerent quia ipse esset ihesus christus.

L

Exinde cepit ihesus ostendere discipulis suis. quia oporteret eum ire hierroso
limam. et multa pati a senioribus et principibus sacerdotum et scribis. et occidi.
et tertia die resurgere. Et assumens eum petrus. cepit increpare illum
dicens. absit a te domine, non erit tibi hoc. Qui conversus dixit petro.
Vade post me sathanas. scandalum es mihi. quia non sapis ea que dei sunt. sed ea
que hominum. Tunc ihesus dixit discipulis suis. Si quis vult post me veni
re abneget semetipsum. et tollat crucem suam et sequatur me. Qui enim
voluerit animam suam salvam facere perdet eam. Qui autem perdiderit animam
suam propter me. inveniet eam. Quid enim prodest homini si universum mun
dum lucretur. anime vero sue detrimentum patiatur. Aut quam dabit homo
commutationem pro anima sua. Filius enim hominis venturus est in gloria
patris sui cum angelis suis. et tunc reddet unicuique secundum opera eius.
Amen dico vobis. sunt quidam de hic stantibus. qui non gustabunt mortem.
donec videant filium hominis venientem in regno suo.

LI

Et post dies sex assumpsit ihesus petrum. et iacobum. et iohannem fratrem eius.
et duxit illos in montem excelsum seorsum. et transfiguratus est ante eos.
Et resplenduit facies eius sicut sol. vestimenta autem eius facta sunt alba
sicut nix. Et ecce apparuit illis moyses et helyas. cum eo loquentes.
Respondens autem petrus. dixit ad ihesum. Domine. bonum est nos hic esse.
si vis faciamus hic tria tabernacula. tibi unum. moysi unum. et helye
unum. Adhuc eo loquente. ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce
vox de nube dicens. Hic est filius meus dilectus. in quo michi bene com
placuit ipsum audite. Et audientes discipuli. ceciderunt in faciem suam.
et timuerunt valde. Et accessit ihesus et tetigit eos. dixitque eis. Surgi
te. et nolite timere. Levantes autem oculos suos. neminem viderunt nisi solum
ihesum. Et descendentibus illis de monte. precepit ihesus dicens. Nemini dixeri
tis visionem. donec filius hominis a mortuis resurgat. Et interrogaverunt
eum discipuli eius dicentes. Quid ergo scribe dicunt. quod helyam oportet
primum venire. At ille respondens ait illis. Helyas quidem venturus est
et restituet omnia. Dico autem vobis. quia helyas iam venit et non cog
noverunt eum. sed fecerunt ei quecumque voluerunt. Sic et filius hominis
passurus est ab eis. Tunc intellexerunt discipuli. quia de iohanne ba
ptista dixisset. Et cum venisset ad turbam. accessit ad eum homo genibus
provolutus ante eum dicens. Domine, miserere filio meo. quia lunaticus
est. et male patitur. Nam sepe cadit in ignem. et crebro in aquam. et obtuli
eum discipulis tuis. et non potuerunt curare eum. Tunc respondens ihesus ait.
O generatio incredula et perversa. usquequo ero vobiscum. usquequo patiar
vos. Afferte huc illum ad me. Et increpavit eum ihesus. Et exiit ab eo
demonium. et curatus est puer ex illa hora. Tunc accesserunt discipuli ad ihesum
secreto. et dixerunt ei. Quare nos non potuimus eicere illum. Dicit illis.
Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis. si habueritis
fidem sicut granum sinapis. dicetis monti huic transi hinc et transibit.
et nichil impossibile erit vobis. Hoc autem genus non eicitur nisi per oratio
nem et ieiunium. Conversantibus autem eis in galilea. dixit ihesus. Filius hominis
tradendus est in manus hominum. et occident eum. et tertia die resurget.
Et contristati sunt vehementer.

LII

Et cum venissent capharnaum. accesserunt qui didragma accipiebant ad petrum. et dixerunt. Magister
vester non solvit didragma. Ait. Etiam. Et cum intrasset in domum. preve
nit eum ihesus dicens. Quid tibi videtur symon. Reges terre a quibus acci
piunt tributum. vel censum. a filiis suis. an ab alienis. Et ille dixit.
Ab alienis. Dixit illi ihesus. Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus
eos. vade ad mare et mitte hamum. et eum piscem qui primus ascenderit
tolle. et aperto ore eius invenies staterem. illum sumens da eis pro me et te.

LIII

In illa hora accesserunt discipuli ad ihesum dicentes. Quis putas maior est
in regno celorum. Et advocans ihesus parvulum. statuit eum in medio
eorum et dixit. Amen dico vobis. nisi conversi fueritis et efficiamini sicut
parvuli. non intrabitis in regnum celorum. Quicumque ergo humiliaverit se
sicut parvulus iste. hic est maior in regno celorum. Et qui susceperit unum
parvulum talem in nomine meo. me suscipit. Qui autem scandalizave
rit unum de pusillis istis qui in me credunt. expedit ei ut suspendatur
mola asinaria in collo eius. et demergatur in profundo maris. Ve mun
do a scandalis. Necesse est enim ut veniant scandala. Verumtamen
ve homini. per quem scandalum venit. Si autem manus tua vel pes tuus scan
dalizat te. abscide eum. et proice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingre
di debilem vel claudum. quam duas manus vel duos pedes habentem
mitti in ignem eternum. Et si oculus tuus scandalizat te. erue eum. et
proice abs te. Bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare. quam duos
oculos habentem mitti in gehennam ignis. Videte ne contempnatis
unum ex his pusillis. Dico enim vobis. quod angeli eorum semper vident
faciem patris mei qui in celis est. Venit enim filius hominis salvare
quod perierat. Quid vobis videtur. Si fuerint alicui centum oves. et
erraverit una ex eis. nonne relinquet nonaginta novem in montibus.
et vadit querere eam que erravit. et si contigerit ut inveniat eam.
Amen dico vobis. quia gaudebit super eam magis quam super nonaginta
novem que non erraverunt. Sic non est voluntas ante patrem vestrum qui in
celis est. ut pereat unus de pusillis istis.

256.

LIIII

Si autem peccaverit in te frater tuus. vade et corripe eum inter te et ipsum
solum. Si te audierit. lucratus eris fratrem tuum. Si autem non te audierit.
adhibe tecum unum vel duos. ut in ore duorum testium vel trium stet omne verbum.
Quod si non audierit eos. dic ecclesie. Si autem ecclesiam non audierit. sit tibi sicut
ethnicus et publicanus. Amen dico vobis. quecumque alligaveritis super terram
erunt alligata et in celo. Quecumque solveritis super terram. erunt solu
ta et in celo. Iterum dico vobis. quia si duo ex vobis consenserint super terram
de omni re quamcumque petierint. fiet illis a patre meo qui in celis est.
Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo. ibi sum in medio
eorum. Tunc accedens ad eum petrus dixit. Domine. quotiens peccabit in
me frater meus. et dimittam ei usque septies. Dicit ei ihesus. Non dico tibi usque
septies. sed usque septuagies septies.

LV

Ideo assimilatum est regnum celorum homini regi. qui voluit rationem po
nere cum servis suis. Et cum cepisset rationem ponere. oblatus est ei
unus qui debebat decem milia talenta. Cum autem non haberet unde red
dere. iussit eum dominus venundari et uxorem eius et filios. et omnia que

habebat et reddi. Procidens autem servus ille, orabat eum dicens. Domine, pacientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Misertus autem dominus servi illius dimisit eum, et debitum dimisit ei. Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios. Et tenens suffocabat eum dicens. Redde quod debes. Procidens autem conservus ille, rogabat eum dicens. Pacientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abiit et misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conservi eius que fiebant, contristati sunt valde. Et venerunt, et narraverunt domino suo omnia que facta fuerant. Tunc vocavit eum dominus suus, et ait illi. Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me. Nonne oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum. Sic et pater meus celestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

LVI. Et factum est cum consummasset Iesus sermones istos, migravit a Galilea, et venit in partes Iudee trans Iordanen. Et secute sunt eum turbe multe, et curavit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisei temptantes eum et dicentes. Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? Qui respondens Iesus ait illis. Non legistis quia qui fecit ab inicio masculum et feminam fecit eos, et dixit. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adherebit uxori sue, et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo sed una caro. Quod ergo deus coniunxit, homo non separet. Dicunt illi. Quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudii, et dimittere? Ait illis. Quoniam Moyses ad duriciam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras. Ab inicio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob causam fornicationis et aliam duxerit mechatur. Et qui dimissam duxerit mechatur. Dicunt ei discipuli eius. Si ita est causa viri cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit. Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt. Et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus. Et sunt eunuchi qui se ipsos eunuchizaverunt propter regnum celorum. Qui potest capere capiat.

LVII. Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret et oraret. Discipuli autem prohibebant eos. Iesus vero ait eis. Sinite parvulos venire ad me, et nolite eos prohibere, talium est enim regnum celorum. Et cum inposuisset eis manus abiit inde. Et ecce unus accedens ait illi. Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam eternam? Qui dixit ei. Quid me interrogas de bono? Unus est bonus deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. Dicit illi. Que? Iesus autem dixit. Non homicidium facies. Non adulterabis. Non facies furtum. Non falsum testimonium dices. Honora patrem et matrem, et diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dicit ei adolescens. Omnia hec custodivi, quid adhuc michi deest? Ait illi Iesus. Si vis perfectus esse, vade et vende que habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo, et veni sequere me. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. Iesus autem dixit discipulis suis. Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum celorum. Et iterum dico vobis, quia facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum celorum. Auditis autem his discipuli mirabantur valde dicentes. Quis ergo poterit salvus esse? Aspiciens autem Iesus dixit eis. Apud homines hoc inpossibile est, apud deum autem omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus dixit ei. Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit eis. Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneracione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israhel. Et omnis qui reliquerit domum vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam eternam possidebit. Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.

LVIII. Simile est regnum celorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam terciam, vidit alios stantes in foro ociosos, et ait illis. Ite et vos in vineam meam, et quod iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam, et fecit similiter. Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dicit illis. Quid hic statis tota die ociosi? Dicunt ei. Quia nemo nos conduxit. Dicit illis. Ite et vos in vineam meam. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vinee procuratori suo. Voca operarios, et redde illis mercedem incipiens a novissimis usque ad primos. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperunt autem et ipsi singulos denarios. Et accipientes, murmurabant adversus patremfamilias dicentes. Hii novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et estus. At ille respondens uni eorum dixit. Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est et vade. Volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. Aut non licet michi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. Multi enim sunt vocati pauci vero electi.

LVIIII. Et ascendens Iesus Hierosolimam, assumpsit duodecim discipulos suos secreto, et ait illis. Ecce ascendimus Hierosolimam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condempnabunt eum morte. Et tradent eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum. Et tercia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedei cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo. Qui dixit ei. Quid vis? Ait illi. Dic ut sedeant hii duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus dixit. Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei. Possumus. Ait illis. Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo. Audientes autem decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocavit eos ad se et ait. Scitis quia principes gentium dominantur eorum, et qui maiores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos. Sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. Sicut filius hominis non venit ministrari sed ministrare, et dare animam suam pro multis. Vos autem queritis de pusillo crescere, et de minimo maiores esse. Cum introieritis autem ad cenam vocati, nolite recumbere in locis eminentioribus, ne forte honoracior te superveniat, et accedens qui vocavit te dicat tibi. Adhuc deorsum accede, et confundaris. Si autem recubueris in inferiori loco, et supervenerit inferior te, dicet tibi qui te ad cenam vocavit. Accede adhuc superius. Et erit hoc utilius.

LX. Et egredientibus eis ab Hiericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo ceci sedentes secus viam, audierunt quia Iesus transiret, et clamaverunt dicentes. Domine miserere nostri, fili David. Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant dicentes. Domine miserere nostri, fili David. Et stetit Iesus, et vocavit eos, et ait. Quid vultis ut faciam vobis? Dicunt illi. Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum, et confestim viderunt, et secuti sunt eum.

LXI. Et cum appropinquassent Hierosolimis, et venissent Bethfage ad montem Oliveti, tunc misit Iesus duos discipulos dicens eis. Ite in castellum quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea. Solvite et adducite michi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia dominus his opus habet, et confestim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem. Dicite filie Syon, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, et sedens super asinam et pullum filium subiugalis. Euntes autem discipuli fecerunt sicut precepit illis Iesus. Et adduxerunt asinam et pullum, et inposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via. Alii autem cedebant ramos de arboribus et sternebant in via. Turbe autem que precedebant et que sequebantur, clamabant dicentes. Osanna filio David, benedictus qui venturus est in nomine domini, osanna in excelsis. Et cum intrasset Iesus Hierosolimam, commota est universa civitas dicens. Quis est hic? Populi autem dicebant. Hic est propheta, a Nazareth Galilee. Et intravit Iesus in templum dei, et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit, et dicit eis. Scriptum est, domus mea domus orationis vocabitur. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum ceci et claudi in templo, et sanavit eos. Videntes autem principes sacerdotum et scribe mirabilia que fecit, et pueros clamantes in templo et dicentes, osanna filio David, indignati sunt et dixerunt ei. Audis quid isti dicunt? Iesus autem dicit eis. Numquam legistis quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem? Et relictis illis abiit foras extra civitatem in Bethaniam, ibique mansit, et docebat eos de regno dei.

LXII. Mane autem revertens in civitatem esuriit. Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam, et nichil invenit in ea nisi folia tantum, et ait illi. Numquam fructus ex te nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea. Et videntes discipuli, mirati sunt dicentes. Quomodo continuo aruit? Respondens autem Iesus ait eis. Amen dico vobis, si habueritis fidem et non hesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis tolle te et iacta te in mare, fiet. Et omnia quecumque pecieritis in oratione credentes accipietis. Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum et seniores populi dicentes. In qua potestate hec facis? et quis dedit tibi hanc potestatem? Respondens autem Iesus ait eis. Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis michi, et ego vobis dicam in qua potestate hec facio. Baptismum Iohannis unde erat? e celo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes. Si dixerimus e celo, dicet nobis, quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habent Iohannem sicut prophetam. Et respondentes Iesu dixerunt. Nescimus. Ait illis et ipse. Neque ego vobis dico, in qua potestate hec facio. Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, et accedens ad primum dixit. Fili, vade hodie operare in vineam meam. Ille respondens ait. Nolo. Postea vero penitentia motus abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait. Eo domine. Et non abiit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei. Novissimus. Dicit eis Iesus. Amen dico vobis, quia publicani et meretrices precedent vos in regno dei. Venit autem ad vos Iohannes in via iusticie, et non credidistis ei. Publicani autem et meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes nec penitentiam habuistis postea ut crederetis ei.

LXIII. Aliam parabolam audite. Homo erat paterfamilias qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et edificavit turrim, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est. Cum tempus autem appropinquasset fructuum, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius. Agricole autem, apprehensis servis eius, alium ceciderunt, alium vero occiderunt, alium vero lapidaverunt. Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter. Novissime autem misit ad eos filium suum dicens. Verebuntur filium meum. Agricole autem videntes filium, dixerunt intra se. Hic est heres, venite occidamus eum, et habebimus hereditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam et occiderunt. Cum ergo venerit dominus vinee, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi. Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis qui reddant ei fructum temporibus suis. Dicit illis Iesus. Numquam legistis in scripturis, lapidem quem reprobaverunt edificantes hic factus est in caput anguli? A domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Ideo dico vobis. Quia auferetur a vobis regnum dei, et dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur, super quem vero ceciderit conteret eum. Audientes autem principes sacerdotum et pharisei parabolas eius, cognoverunt quod de ipsis diceret, et querentes eum tenere, timuerunt turbas, quia sicut prophetam eum habebant. Et respondens Iesus dixit iterum in parabolis eis dicens. Simile est regnum celorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire. Iterum misit alios servos dicens. Dicite invitatis ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa, et omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, et abierunt alius in villam suam, alius vero in negociationem suam. Reliqui vero tenuerunt servos eius, et contumelia affectos occiderunt. Rex autem cum audisset iratus est, et missis exercitibus, perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succendit. Tunc ait servis suis. Nuptie quidem parate sunt, sed qui invitati sunt non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, et quoscumque inveneritis vocate ad nuptias. Et egressi servi eius in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt bonos et malos, et imple te sunt nuptie discumbentium. Intravit autem rex ut videret discumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, et ait illi. Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris. Alligatis manibus eius et pedibus, mittite eum in tenebras exteriores. Ibi erit fletus et stridor dentium. Multi enim sunt vocati pauci vero electi.

LXIIII. Tunc abeuntes pharisei, consilium inierunt ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes. Magister, scimus quia verax es et viam dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur. Licet censum dari Cesari an non? Cognita autem Iesus nequicia eorum ait. Quid me temptatis, hypocrite? Ostendite michi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus. Cuius est imago hec et superscriptio? Dicunt ei. Cesaris. Tunc ait illis. Reddite ergo que sunt Cesaris Cesari, et que sunt dei deo. Et audientes mirati sunt. Et relicto eo abierunt.

LXV. In illo die accesserunt ad eum Saducei, qui dicunt non esse resurrectionem. Et interrogaverunt eum dicentes. Magister, Moyses dixit. Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius et suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres. Et primus uxore ducta, defunctus est, et non habens semen, reliquit uxorem fratri suo. Similiter et secundus et tercius usque ad septimum. Novissime autem omnium, et mulier

defuncta est. In resurrectione cuius erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem ihc ait illis. Erratis nescientes scripturas. neque uirtutem dei. In resurrectione enim neque nubent neque nubentur. sed erunt sicut angeli dei in celo. De resurrectione autem mortuorum non legistis. quod dictum est uobis a deo dicente. Ego sum deus abraham. et deus ysaac. et deus iacob. non est deus mortuorum sed uiuentium. Et audientes turbe. mirabantur in doctrina eius. Pharisei autem audientes quod silentium imposuisset saduceis. conuenerunt in unum. Et interrogauit eum unus ex eis legis doctor. temptans eum. Magister. quod est mandatum magnum in lege? Ait illi ihc. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. et in tota anima tua. et in tota mente tua. hoc est maximum et primum mandatum. Secundum autem simile est huic. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis uniuersa lex pendet et prophete. Congregatis autem phariseis. interrogauit eos ihc dicens. Quid uobis uidetur de xpo. cuius filius est? Dicunt ei. Dauid. Ait illis. Quomodo ergo dauid in spiritu uocat eum dominum dicens. Dixit dominus domino meo sede a dextris meis. donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo dauid eum dominum uocat quomodo filius eius est?

LXVI

Et nemo poterat respondere ei uerbum. nec ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare. Tunc locutus est ihc ad turbas. et ad discipulos suos dicens. Super cathedram moysi sederunt scribe et pharisei. Omnia ergo quecumque dixerint uobis facite et seruate. secundum opera uero eorum nolite facere. Dicunt enim et non faciunt. Alligant enim onera grauia et importabilia et imponunt in humeros hominum. digito autem suo nolunt ea mouere. Omnia uero opera sua faciunt. ut uideantur ab hominibus. Dilatant enim filacteria sua. et magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cenis. et primas cathedras in synagogis. et salutationes. et uocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite uocari rabbi. unus est enim magister uester. omnes autem uos fratres estis. et patrem nolite uocare uobis super terram. unus est enim pater uester qui in celis est. nec uocemini magistri. quia magister uester unus est xpc. Qui maior est uestrum. erit minister uester. Qui autem se exaltauerit humiliabitur. Et qui se humiliauerit exaltabitur.

LXVII

Ve autem uobis scribe et pharisei hypocrite. qui clauditis regnum celorum ante homines. Vos enim non intratis. nec introeuntes sinitis intrare. Ve uobis scribe et pharisei hypocrite. qui circuitis mare et aridam ut faciatis unum proselitum. et cum fuerit factus. facitis eum filium gehenne duplo quam uos. Ve uobis duces ceci. qui dicitis quicumque iurauerit per templum nichil est. qui autem iurauerit in auro templi debitor est. Stulti et ceci. Quid enim maius est. aurum an templum quod sanctificat aurum. Et quicumque iurauerit in altare nichil est. quicumque autem iurauerit in dono quod est super illud debet. Ceci. quid enim maius est. donum an altare quod sanctificat donum. Qui ergo iurat in altare. iurat in eo et in omnibus que sunt super illud. Et qui iurauerit in templo. iurat in illo. et in eo qui habitat in ipso. Et qui iurat in celo. iurat in throno dei. Ve uobis scribe et pharisei hypocrite. quia decimatis mentam. anetum. et ciminum. et reliquistis que grauiora sunt legis. iudicium. et misericordiam. et fidem. hec oportuit facere et illa non omittere. Duces ceci excolantes culicem camelum autem glutientes. Ve uobis scribe et pharisei hypocrite. quia mundatis quod deforis est calicis. et parapsidis. intus autem pleni sunt rapina et immunditia. Pharisee cece. munda prius quod intus est calicis. et parapsidis. ut fiat et id quod deforis est mundum. Ve uobis scribe et pharisei hypocrite. quia similes estis sepulchris dealbatis. que a foris parent hominibus speciosa. intus uero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia. sic et uos a foris quidem paretis hominibus iusti. intus autem pleni estis hypocrisi. et iniquitate. Ve uobis scribe et pharisei hypocrite. quia edificatis sepulchra prophetarum. et ornatis monimenta iustorum. et dicitis. si fuissemus in diebus patrum nostrorum non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. Itaque testimonio estis uobismetipsis quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt. Et uos implete mensuram patrum uestrorum. Serpentes. progenies uiperarum. quomodo fugietis a iudicio gehenne? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas. et sapientes et scribas. et ex illis occidetis et crucifigetis. et ex eis flagellabitis in synagogis uestris. et persequemini de ciuitate in ciuitatem. ut ueniat super uos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram a sanguine abel iusti usque ad sanguinem

LXVIII

zacharie filii barachie. quem occidistis inter templum et altare. Amen dico uobis. uenient hec omnia super generationem istam. Ierusalem ierusalem. que occidis prophetas et lapidas eos qui ad te missi sunt. Quotiens uolui congregare filios tuos. quemadmodum gallina congregat filios suos sub alas. et noluisti. Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis. non me uidebitis amodo donec dicatis. Benedictus qui uenit in nomine domini.

LXVIIII

Et egressus ihc de templo ibat. et accesserunt ad eum discipuli eius. ut ostenderent ei edificationes templi. Ipse autem respondens dixit eis. Videtis hec omnia. Amen dico uobis. non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur. Sedente autem eo super montem oliueti. accesserunt ad eum discipuli secreto dicentes. Dic nobis quando hec erunt. et quod signum aduentus tui et consummationis seculi. Respondens autem ihc dixit eis. Videte ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo dicentes ego sum xpc. et multos seducent. Audituri autem estis prelia et opiniones bellorum. uidete ne turbemini. Oportet enim hec fieri. sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem. et regnum in regnum. et erunt pestilentie et fames. et terremotus per loca. hec autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent uos in tribulationem. et occident uos. et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi. et inuicem se tradent. et odio habebunt inuicem. Et multi pseudo prophete surgent. et seducent multos. Et quoniam habundabit iniquitas. refrigescet caritas multorum. Qui autem perseuerauerit usque in finem hic saluus erit. Et predicabitur hoc euangelium regni in uniuerso mundo in testimonium omnibus gentibus. et tunc ueniet consummatio. Cum ergo uideritis abhominationem desolationis que dicta est a daniele propheta stantem in loco sancto qui legit intelligat. Tunc qui in iudea sunt fugiant in montibus. et qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua. Et qui in agro non reuertatur tollere tunicam suam. Ve autem pregnantibus et nutrientibus in illis diebus. Orate autem ut non fiat fuga uestra hyeme uel sabbato. Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usque modo neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi. non fieret salua omnis caro. Sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit. ecce hic xpc. aut ecce illic. nolite credere. Surgent enim pseudoxpi et pseudoprophete. et dabunt signa magna et prodigia. ita ut in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Ecce predixi uobis. Si ergo dixerint uobis ecce in deserto est nolite exire. ecce in penetralibus nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente et paret usque in occidentem. ita erit et aduentus filii hominis. Ubicumque fuerit corpus. illuc congregabuntur aquile. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur. et luna non dabit lumen suum. et stelle cadent de celo. et uirtutes celorum commouebuntur. Et tunc parebit signum filii hominis in celo. Et tunc plangent se omnes tribus terre. et uidebunt filium hominis uenientem in nubibus celi. cum uirtute multa et maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba et uoce magna. et congregabunt electos eius a quattuor uentis. a summis celorum usque ad terminos eorum. Cum ceperint autem hec fieri. respicite et leuate capita uestra. quoniam appropinquabit redemptio redemptio uestra. Ab arbore autem fici discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit et folia nata. scitis quia prope est estas. Ita et uos cum uideritis hec omnia. scitote quia prope est in ianuis. Amen dico uobis. quia non preteribit hec generatio. donec omnia fiant. Celum et terra transibunt. uerba autem mea non transibunt. De die autem illa et hora nemo scit. neque angeli celorum. neque filius. nisi solus pater. Sicut enim in diebus noe ita erit et aduentus filii hominis. Sicut enim erant in diebus illis ante diluuium. comedentes et bibentes nubentes et nuptui tradentes usque in eo die quo intrauit noe in archam. et non cognouerunt. donec uenit diluuium. et tulit omnes. ita erit et aduentus filii hominis. Tunc duo erunt in agro. unus assumetur et unus relinquetur. Due molentes in mola. una assumetur et una relinquetur. Vigilate ergo. quia nescitis qua hora dominus uester uenturus sit. Illud autem scitote. quoniam si sciret paterfamilias. qua hora fur uenturus esset. uigilaret utique et non sineret perfodi domum suam. Ideo et uos estote parati. quia nescitis qua hora filius hominis uenturus est. Quis putas est fidelis seruus et prudens. quem constituet dominus suus super familiam suam. ut det illis cibum in tempore? Beatus ille seruus. quem cum uenerit dominus eius. inuenerit sic facientem. Amen dico uobis. quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus in corde suo. moram facit dominus meus uenire. et ceperit percutere conseruos suos. Manducet autem et bibat cum ebriis. Veniet autem dominus serui illius. in die qua non sperat. et hora qua ignorat. et diuidet eum. partemque eius ponet cum hypocritis. Illic erit fletus et stridor dentium.

LXX

Tunc simile erit regnum celorum decem uirginibus: que accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso et sponse. Quinque autem ex eis erant fatue. et quinque prudentes. Sed quinque fatue acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. Prudentes uero. acceperunt oleum in uasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso. dormitauerunt omnes et dormierunt. Media autem nocte clamor factus est. ecce sponsus uenit. exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines ille. et ornauerunt lampades suas. Fatue autem sapientibus dixerunt. Date nobis de oleo uestro. quia lampades nostre extinguntur. Responderunt prudentes dicentes. Ne forte non sufficiat nobis et uobis. ite potius ad uendentes et emite uobis. Dum autem irent emere uenit sponsus. et que parate erant intrauerunt cum eo ad nuptias. et clausa est ianua. Nouissime autem ueniunt et relique uirgines dicentes. Domine domine. aperi nobis. At ille respondens ait. Amen dico uobis. nescio uos. Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Sicut enim homo quidam peregre proficiscens uocauit seruos suos. et tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta. alii autem duo. alii uero unum. Unicuique secundum propriam uirtutem. et profectus est statim. Abiit autem qui quinque talenta acceperat. et operatus est in eis. et lucratus est alia quinque. Similiter qui duo acceperat. lucratus est alia duo. Qui autem unum acceperat. abiens fodit in terram. et abscondit pecuniam domini sui. Post multum uero temporis uenit dominus seruorum illorum. et posuit rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat. obtulit alia quinque talenta dicens. Domine. quinque talenta tradidisti mihi. ecce alia quinque super lucratus sum. Ait illi dominus eius. Euge serue bone et fidelis. quia super pauca fuisti fidelis. super multa te constituam. intra in gaudium domini tui. Accessit autem et qui duo talenta acceperat et ait. Domine. duo talenta tradidisti mihi. ecce duo alia lucratus sum. Ait illi dominus eius. Euge serue bone et fidelis. quia super pauca fuisti fidelis. super multa te constituam. Intra in gaudium domini tui. Accedens autem et qui unum talentum acceperat ait. Domine. scio quia homo durus es. metis ubi non seminasti. et congregas ubi non sparsisti. timens abii et abscondi talentum tuum in terra. ecce habes quod tuum est. Respondens autem dominus eius dixit ei. Serue nequam et piger. sciebas quia meto ubi non semino. et congrego ubi non sparsi. Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis. et ueniens ego recepissem utique quod meum erat cum usura. Tollite itaque ab eo talentum. et date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur et habundabit. ei autem qui non habet. et quod uidetur habere auferetur ab eo. Et inutilem seruum proicite in tenebras exteriores. illic erit fletus et stridor dentium.

LXXI

Cum autem uenerit filius hominis in maiestate sua. et omnes angeli cum eo. tunc sedebit super sedem maiestatis sue. et congregabuntur ante eum omnes gentes. et separabit eos ab inuicem. sicut pastor segregat oues ab hedis. Et statuet oues quidem a dextris suis. hedos autem a sinistris. Tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt. Venite benedicti patris mei. possidete paratum uobis regnum a constitutione mundi. Esuriui enim. et dedistis mihi manducare. Sitiui. et dedistis mihi bibere. Hospes eram. et collegistis me. Nudus. et operuistis me. Infirmus. et uisitastis me. In carcere eram. et uenistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes. Domine. quando te uidimus esurientem et pauimus. sitientem. et dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hospitem. et suscepimus te? Aut nudum et cooperuimus te? Aut quando te uidimus infirmum. aut in carcere et uenimus ad te? Et respondens rex. dicet illis. Amen dico uobis. quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis. mihi fecistis. Tunc dicet et his qui a sinistris eius erunt. Discedite a me maledicti in ignem eternum. qui paratus est diabolo et angelis eius. Esuriui enim. et non dedistis mihi manducare. Sitiui. et non dedistis mihi potum. Hospes eram. et non collegistis me. Nudus. et non operuistis me. Infirmus et in carcere. et non uisitastis me. Tunc respondebunt et ipsi dicentes. Domine quando te uidimus esurientem. aut sitientem. aut hospitem. aut nudum. aut infirmum. uel in carcere. et non ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis dicens. Amen dico uobis. quamdiu non fecistis uni de minoribus his. nec mihi fecistis. Et ibunt hii in supplicium eternum. iusti autem in uitam eternam.

LXXII

Et factum est cum consummasset ihc sermones hos omnes. dixit discipulis suis. Scitis quia post biduum pascha fiet. et filius hominis tradetur ut crucifigatur. Tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in atrium principis sacerdotum qui dicebatur cayphas. et consilium fecerunt ut ihm dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem. Non in die festo. Ne forte tumultus fieret in populo. Cum autem esset ihc in bethania in domo symonis leprosi. accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti preciosi. et effudit super caput eius recumbentis ipso. Videntes autem discipuli. indignati sunt dicentes. Ut quid perditio hec? Potuit enim istud uenundari multo. et dari pauperibus. Sciens autem ihc ait illis. Quid molesti estis mulieri? Opus bonum operata est in me. Nam semper pauperes habetis uobiscum. me autem non semper habebitis. Mittens enim hec unguentum hoc in corpus meum. ad sepeliendum me fecit. Amen dico uobis. ubicumque predicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo dicetur. et quod hec fecit in memoriam eius. Tunc abiit unus de xii. qui dicitur iudas scarioth ad principes sacerdotum. et ait illis. Quid

uultis michi dare, et ego uobis eum tradam. At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde querebat oportunitatem ut eum traderet eis.

Prima autem die azimorum accesserunt ad eum discipuli dicentes: Ubi uis paremus tibi comedere pascha? At ihesus dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, et dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis ihesus, et parauerunt pascha. Uespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. Et edentibus illis dixit: Amen dico uobis, quia unus uestrum me traditurus est. Et contristati ualde, ceperunt singuli dicere: Numquid ego sum domine? At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in parapside, hic me tradet. Filius quidem hominis uadit, sicut scriptum est de illo. Ue autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Respondens autem iudas qui eum traditurus erat dixit: Numquid ego sum rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Cenantibus autem eis, accepit ihesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis et ait: Accipite et manducate, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis effundetur in remissionem peccatorum. Dico enim uobis, non bibam amodo de hoc genimine uitis usque in diem illum cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei. Et ymno dicto, exierunt in montem oliueti. Tunc dicit eis ihesus: Omnes uos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oues. Postquam autem resurrexero, precedam uos in galileam. Respondens autem petrus ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor. Dixit illi ihesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter et omnes discipuli dixerunt. Tunc uenit ihesus in uillam que dicitur gethsamani, et dixit discipulis suis: Sedete hic, donec uadam illuc et orem. Et assumpto petro et duobus filiis zebedei, cepit contristari et mestus esse. Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hic et uigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam orans et dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste. Uerumtamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, et inuenit eos dormientes, et dicit petro: Sic non potuistis una hora uigilare mecum? Uigilate et orate, ut non intretis in temptationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum secundo abiit et orauit dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat uoluntas tua. Et uenit iterum, et inuenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abiit et orauit tertio eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos et dicit illis: Dormite iam et requiescite. Ecce appropinquabit hora, et filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus. Ecce appropinquabit qui me tradet. Et adhuc ipso loquente, ecce iudas unus de duodecim uenit, et cum eo turba multa cum gladiis et fustibus, missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad ihesum dixit: Aue rabbi. Et osculatus est eum. Ihesus autem dixit illi: Amice ad quod uenisti? Tunc accesserunt et manus iniecerunt in ihesum, et tenuerunt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum ihesu, extendens manum, exemit gladium suum, et percutiens seruum principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi ihesus: Conuerte gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas quia non possum rogare patrem meum, et exhibebit michi modo plusquam duodecim milia legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripture, quia sic oportet fieri? In illa hora dixit ihesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me. Cotidie apud uos sedebam docens in templo, et non me tenuistis. Hoc autem totum factum est, ut implerentur scripture prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi tenentes ihesum, duxerunt ad caypham principem sacerdotum, ubi scribe et seniores conuenerant. Petrus autem sequebatur eum a longe, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris ut uideret finem. Principes autem sacerdotum et omne concilium querebant falsum testimonium aduersus ihesum, ut eum morti traderent, et non inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Nouissime autem uenerunt duo falsi testes et dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum dei, et post triduum reedificare illud. Et surgens princeps sacerdotum ait illi: Nichil respondes ad ea que isti aduersum te testificantur? Ihesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per deum uiuum, ut dicas nobis si tu es christus filius dei. Dicit illi ihesus: Tu dixisti. Uerumtamen dico uobis, amodo uidebitis filium hominis sedentem a dextris uirtutis et uenientem in nubibus celi. Tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua dicens: Blasphemauit, quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid uobis uidetur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, et colaphis eum ceciderunt. Alii autem palmas in faciem ei dederunt dicentes: Prophetiza nobis christe, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio. Et accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cum ihesu galileo eras. At ille negauit coram omnibus dicens: Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam, uidit eum alia ancilla, et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum ihesu nazareno. Et iterum negauit cum iuramento: Quia non noui hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt petro: Uere et tu ex illis es. Nam et loquela tua manifestum te facit. Tunc cepit detestari et iurare, quia non nouisset hominem. Et continuo gallus cantauit. Et recordatus est petrus uerbi ihesu quod dixerat: Priusquam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amare. Mane autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi aduersus ihesum, ut eum morti traderent. Et uinctum adduxerunt eum, et tradiderunt pontio pilato presidi. Tunc uidens iudas qui eum tradidit quod damnatus esset, penitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu uideris. Et proiectis argenteis in templo recessit, et abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in corbanan, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Propter hoc uocatus est ager ille acheldemach, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est per ieremiam prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium adpretiati, quem appretiauerunt a filiis israhel, et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit michi dominus. Ihesus autem stetit ante presidem. Et interrogauit eum preses dicens: Tu es rex iudeorum? Dicit ei ihesus: Tu dicis. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nichil respondit. Tunc dicit illi pilatus: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ullum uerbum, ita ut miraretur preses uehementer. Per diem autem sollempnem consueuerat preses dimittere populo unum uinctum quem uoluissent. Habebat autem tunc unum uinctum insignem, qui dicebatur barrabas. Congregatis ergo illis, dixit pilatus: Quem uultis dimittam uobis? Barraban an ihesum qui dicitur christus? Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum uxor eius dicens: Nichil tibi et iusto illi. Multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt populis ut peterent barraban, ihesum uero perderent. Respondens autem preses ait illis: Quem uultis uobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barraban. Dicit illis pilatus: Quid igitur faciam de ihesu qui dicitur christus? Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis pilatus: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur. Uidens autem pilatus quia nichil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus coram populo dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius, uos uideritis. Et respondens uniuersus populus dixit: Sanguis eius super nos et super filios nostros. Tunc dimisit illis barraban, ihesum autem flagellatum tradidit ut crucifigeretur. Tunc milites presidis suscipientes ihesum in pretorio, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem. Et exuentes eum, clamidem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, et harundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum, illudebant dicentes: Aue rex iudeorum. Et expuentes in eum, acceperunt harundinem et percutiebant caput eius. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum clamide, et induerunt eum uestimentis eius, et duxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem cyreneum nomine symonem. Hunc angariauerunt ut tolleret crucem eius. Et uenerunt in locum qui dicitur golgotha, quod est caluarie locus. Et dederunt ei uinum bibere cum felle mixtum. Et cum gustasset, noluit bibere. Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt uestimenta eius, sortem mittentes, ut impleretur quod dictum est per prophetam: Diuiserunt sibi uestimenta mea, et super uestem meam miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: Hic est ihesus rex iudeorum. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus a dextris et unus a sinistris. Pretereuntes autem blasphemabant eum, mouentes capita sua et dicentes: Uach qui destruis templum dei, et in triduo illud reedificas, salua temet ipsum. Si filius dei es, descende de cruce. Similiter et principes sacerdotum illudentes cum scribis et senioribus dicebant: Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere. Si rex israhel est, descendat nunc de cruce, et credimus ei. Confidit in domino, liberet nunc si uult eum. Dixit enim quia filius dei sum. Id ipsum autem et latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei. A sexta autem hora tenebre facte sunt super uniuersam terram usque ad horam nonam. Et circa horam nonam clamauit ihesus uoce magna dicens: Hely hely lemazabactani? Hoc est: Deus meus, deus meus, ut quid dereliquisti me? Quidam autem illic stantes et audientes dicebant: Heliam uocat iste. Et continuo currens unus ex eis, acceptam spongiam impleuit aceto, et imposuit harundini, et dabat ei bibere. Ceteri uero dicebant: Sine, uideamus an ueniat helyas liberans eum. Ihesus autem iterum clamans uoce magna, emisit spiritum. Et ecce uelum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum, et terra mota est, et petre scisse sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, uenerunt in sanctam ciuitatem, et apparuerunt multis. Centurio autem et qui cum eo erant custodientes ihesum, uiso terremotu et his que fiebant, timuerunt ualde dicentes: Uere filius dei erat iste. Erant autem ibi mulieres multe a longe, que secute erant ihesum a galilea, ministrantes ei. Inter quas erat maria magdalene, et maria iacobi et ioseph mater, et mater filiorum zebedei. Cum autem sero factum esset, uenit quidam homo diues ab arimathia, nomine ioseph, qui et ipse discipulus erat ihesu. Hic accessit ad pilatum, et petiit corpus ihesu. Tunc pilatus iussit reddi corpus. Et accepto corpore ioseph inuoluit illud in sindone munda, et posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, et abiit. Erat autem ibi maria magdalene, et altera maria, sedentes contra sepulchrum. Altera autem die, que est post parasceuen, conuenerunt principes sacerdotum et pharisei ad pilatum dicentes: Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc uiuens: Post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium, ne forte ueniant discipuli eius et furentur eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis. Et erit nouissimus error peior priore. Ait illis pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.

Uespere autem sabbati que lucescit in prima sabbati, uenit maria magdalene, et altera maria uidere sepulchrum. Et ecce terremotus factus est magnus. Angelus enim domini descendit de celo, et accedens reuoluit lapidem, et sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, et uestimentum eius sicut nix. Pre timore autem eius exterriti sunt custodes, et facti sunt uelut mortui. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere uos. Scio enim quod ihesum qui crucifixus est queritis. Non est hic. Surrexit enim, sicut dixit. Uenite et uidete locum ubi positus erat dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius, quia surrexit a mortuis. Et ecce precedit uos in galileam. Ibi eum uidebitis. Ecce predixi uobis. Et exierunt cito de monumento cum timore et gaudio magno, currentes nuntiare discipulis eius. Et ecce ihesus occurrit illis dicens: Auete. Ille autem accesserunt, et tenuerunt pedes eius, et adorauerunt eum. Tunc ait illis ihesus: Nolite timere. Ite, nuntiate fratribus meis ut eant in galileam, ibi me uidebunt. Que cum abiissent, ecce quidam de custodibus uenerunt in ciuitatem, et nuntiauerunt principibus sacerdotum omnia que facta fuerant. Et congregati cum senioribus, consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes: Dicite quia discipuli eius nocte uenerunt, et furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit a preside, nos suadebimus ei, et securos uos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant docti. Et diuulgatum est uerbum istud apud iudeos usque in hodiernum diem. Undecim autem discipuli abierunt in galileam, in montem ubi constituerat illis ihesus. Et uidentes eum adorauerunt, quidam autem dubitauerunt. Et accedens ihesus locutus est eis dicens: Data est michi omnis potestas in celo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, et filii, et spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quecumque mandaui uobis. Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.

Explicit euangelium secundum matheum.

INCIPIT PREFATIO SECUNDUM MARCU.

MARCUS EVANGELISTA DI & petri in baptismate filius. atq; in diuino sermone discipulus. sacerdotium in isrł agens. secundum legem leuita. conuersus ad fidem xpi euglm in italia scripsit. ostendens in eo quid generi suo deberet & xpo. Nam inicium principii in uoce pphetice exclamationis instituens. ordinem leuitice electionis ostendit. ut pdicans pdestinatum iohm filiū zachariæ in uoce angeli annunciantis emissum non solum uerbū carne factum. sed & corpus domini p uerbū diuine uocis animatū. initio euglice pdicationis ostenderet. ut quisq; hec legens sciret. cui initiū carnis in domino ihu aduenientis habitaculum carnis deberet agnoscere. atq; in se uerbum uocis qđ in consonantib; pdiderat inueniret. Deniq; & ap perfectione eugłii opus intrans. & a baptismate domini pdicare inchoans. n laborauit natiuitatē carnis quā in priorib; uiderat dicere. sed totus in primis expositione deserti. ieiunium. numeri. temptationem diaboli. congregatione bestiarum. & ministerium protulit angelorum. ut instruens nos ad intelligendū singula in breui compingens. nec auctoritatē facti redimeret. & opis pficiendi plenitudinē n negaret. Deniq; amputasse sibi post fidem pollice dr̄. ut sacerdotio reus haberetur. sed tantum consentiens fidei p destinata potuit electio. ut nec sic in ope uerbi pderet. qđ prius meruerat in genere. Nam alexandrię eps fuit. cuius p singula opus scire. & euangelii in se dicta disponere. & disciplinā in se legis agnoscere. & diuinam in carne intelligere naturā. que nos pmum requirere. dehinc inquisita uolumus agnoscere. habentes mercedem exhortationis. qm q plantat & q rigat unum sunt. qui aū incrementum pstat ds ē. Rogatus aū marcus romę a frib; euglm in italia conscripsit. qđ audierat petrum referente. Qđ cum petrus audisset pbauit. & ecclis legendum sua auctoritate misit. Sumpto itaq; euglio qđ ipse conscripserat perrexit egyptum. & primus alexandrie cathedram tenuit. & ecclam constituit. Tanta aū multitudo refert credentium. uirorum ac mulierum pmo ingressu exemplo sobrietatis ei & continentię congregata. ut etiā conuersatio eorum qui p ipsum crediderant. & uita tota abstinentie ac frugalia eorum sobriaq; conuiuiā librorum memorie mandarentur a uiro disertissimo philone. & usq; in hodiernum die seruatur a nobis. Quia ergo & hic similia scribit geri. ab his qui apud alexandriam credebant sicut & illi qui in hierosolimis ante crediderant. certum est qđ idem actus eadēq; institutio. eandem sine dubio & religionis fidem designat. Oportebat namq; pfectū huius boni participem fieri omnem greciam. omneq; barbariem. in egypto tamen maior est copia p singula territoria. pcipue tam circa alexandriā. Nam optimus quisq; ex omnib; locis uelut ab uberis patrię glebam fecundus accurrit colonus. Etiam de ecclesiis que aput eos sunt. ita dicit idem philo. Est inquit in singulis locis consecrata orationum domus. in qua secedentes honesta & casta uite mysteria celebrantes nihil illuc prosus qđ ad cibum potumq; ptinet tractantes uel ad reliqua humani corporis ministeria. sed legis tantum libros & uolumina pphetarum. ymnos quoq; in dm̄. ceteraq; his similia. in quorum disciplinis instituti. ad pfectam beatamq; uitam studiis iugib; coalescant. Ab ora aū diei usq; ad uespum omne eius spaciū in studiorum exerciciis ducitur. philosophiaq; p sacras litteras imbuuntur. patrum leges in allegoricā intelligentiā retractantes. Continentiā ū uelut fundamentum pmo in anima collocant. & ita demum sup hanc reliquas p curant edificare uirtutes. Cibum potumq; nullus eorum capit ante solis occasū. ut uidelicet tempus lucis cum philosophie studiis. curam ū corporis cum nocte socient. Nonnulli aū etiam post triduum in commune ueniunt cibi. quos scilicet edacior fames purget. Jam ū hi q inerudiționib; sapientię & in pfundiori intelligentię sacrorum uoluminum conuersantur. tamqm copiosis dapib; inhiantes inpleri nequeunt. & continuo acrius inflammantur. sexto demum die n iam desideratū quā necessarium corpori indulgent cibum. Cum uiris aū quos diximus sunt & femine. in quib; plures iam grandeue sunt uirgines. integritate casti corporis. n necessitate sed deuotione seruantes.

i De iohanne baptista.
ii Vbi ihc baptizatur.
iii Vbi temptatur a diabolo.
iiii Vbi ihc de naui conuocat petrum & andream.
v Item iacobum & iohannem.
vi De homine in synagoga in spū inmundo.
vii De socru petri & febrib;.
viii De oratione ihu & multitudine quam curauit.
viiii De homine lepso.
x Vbi paraliticus lectum fert.
xi Vbi ihc leuin de theloneo uocat.
xii Vbi cum publicanis & peccatorib; manducat.
xiii De filio sponsi & utres & uinum.
xiiii Vbi discipuli spicas uellebant.
xv De homine qui habebat manum aridam.
xvi Vbi ihc in naui sedet ppter ppłm.
xvii Electio xii. apostolorum.
xviii De beelzebub & regnum diuisum.
xviiii De blasphemia in spū sco.
xx De matre domini & frib; eius.
xxi De parabola seminantis semen suum.
xxii Vbi ihc discipulis parabolam ait.
xxii De lucerna sub modio.
xxiiii De homine qui seminauit & obdormiuit.
xxv Parabola de grano sinapis.
xxvi Vbi ihm in naui discipuli excitant & imperat tempestati.
xxvii De legione & grege porcorum.
xxviii De muliere que fluxum sanguinis patiebatur.
xxviiii De filia archisynagogi suscitata.
xxx Vbi dicunt de ihu quod filius sit fabri.
xxxi Vbi ihc mittit discipulos cum potestate.
xxxii De capite iohannis in disco.
xxxiii De quinq; panib; in quinq; milia uirorum.
xxxiiii Vbi ihc supra mare ambulat.
xxxv Vbi in lectulis p ponunt infirmos.
xxxvi De manib; non lauandis.
xxxvii Item ubi discipulis edissérit.
xxxviii De muliere syrophenissa.
xxxviiii De homine surdo & muto.
xl Item de septem panib; in iiii. milia hominum.
xli Vbi querunt signum de celo & cauendum eē a fermento phariseorum.
xlii De ceco qui quasi arbores uidit homines.
xliii Petrus confitetur xpm & de passione futura.
xliiii Deberi crucem portari & xpm confiteri.
xlv Vbi cum moyse & helya in monte loquitur.
xlvi Vbi iohannem helye assimilat.
xlvii De homine cuius filius demonium habebat.
xlviii De humilitate sicut pueri.
xlviiii De calice aque frigide & mola asinaria.
l De manu & pede. & oculo eruendo.
li De sale terre.
lii Non debere dimittere uxorem.
liii Vbi ihc infantes uindicat.
liiii De diuite & camelo.
lv Vbi petrus dicit ecce nos reliquimus omnia.
lvi Vbi ihc dicit item de passione futura.
lvii De filiis zebedei.
lviii De principatus terre & humilitate.
lviiii De ceco mendicante.
lx De pullo asine.
lxi De ficu quam maledixit ihc.
lxii Vbi ihc eicit de templo uendentes.
lxiii Dimittendum frī peccata.
lxiiii Vbi ihc interrogat de iohanne baptista.
lxv De uinea & colonis.
lxvi De denario cesaris.
lxvii De muliere quā septē frs habuerunt.
lxviii Vbi scriba querit a ihu quid sit mandatum pmum.
lxviiii De xpo cuius filius sit.
lxx De uidua & gazophilatio.
lxxi Vbi discipuli mirantur structuram templi.
lxxii De aduentu iudicii.
lxxiii De martiribus.
lxxiiii De pgnantib; & nutrientib;.
lxxv De tempore antixpi & aduentu xpi.
lxxvi Parabolam de arbore ficus.
lxxvii De homine pegre futurum.
lxxviii Consilium sacerdotum aduersum ihm.
lxxviiii De muliere & ampulla unguenti.
lxxx Vbi iudas paciscitur.
lxxxi De cena domini.
lxxxii De sacramentis.
lxxxiii Vbi ihc dicit petro ter me negabis.
lxxxiiii Vbi tercio orat.
lxxxv Vbi iudas eum tradit.
lxxxvi Vbi petrus abscidit auriculam.
lxxxvii Vbi ihc auditur a principib; sacerdotum.
lxxxviii Vbi petrus ihm tercio negat.
lxxxviiii Vbi ihc auditur a pilato.
xc Vbi illuditur a militibus.
xci Vbi crucifigitur ihc.
xcii Vbi uelum templi scinditur.
xciii Vbi ioseph petit corpus ihu.
xciiii Resurrectio domini & uisio angli.
xcv Vbi ihc apparuit duob; in uia post resurrectionē.
xcvi Vbi iterum uidetur ab apostolis.

258.

INICIUM SANCTI EVANGELII SECUNDU MARCUM

1594
[illegible] pergier [illegible]
[illegible]

NICIVM·EVAN
GELII·IHV XPI
FILII·DI·SICVT
SCRIPTV·EST
IN YSAIA PROP
HETA·ECCE
MITTO·ANGE
LVM·MEV·ANTE
FACIEM·TVAM
QVI PREPARA
BIT·VIAM TVA·
VOX CLAMAN
TIS·IN DESER
TO·PARATE VIA
DOMINI·RECTA
FACITE·SEMI
TAS·EIVS·FVIT
IOHANNES·INDE
SERTO·BAPTI
ZANS·ET PDI
CANS·BAPTIS
MVM·PENITEN
TIE·IN REMIS
SIONEM·PECCA
TOR·ET EGRE
DIEBAT·AD ILLV
OMIS·REGIO·IVDEE

& hierosolimite universi, & baptizabantur ab illo in iordane flumine confitentes peccata sua. Et erat iohannes vestitus pilis cameli, & zona pellicia circa lumbos eius. & locustas & mel silvestre edebat. & predicabat dicens. Venit fortior me post me. cuius non sum dignus solvere corrigiam calciamentorum eius. Ego baptizavi vos aqua. ille vero baptizabit vos spiritu sancto. [marginal correction:] Vt conplacuit m[ihi].

II. [E]t factum est in diebus illis, venit ihesus a nazareth galileę, & baptizatus est in iordane ab iohanne. & statim ascendens de aqua vidit apertos celos. & spiritum tamquam columbam descendentem & manentem in ipso. Et vox facta est de celis dicens. Tu es filius meus dilectus in te conplacui.

III. [E]t statim spiritus expulit eum in desertum. quadraginta diebus & xl noctibus. & temptabatur a sathana. eratque cum bestiis. & angeli ministrabant ei.

IIII. Postquam autem traditus est iohannes. venit ihesus in galileam predicans evangelium regni dei & dicens. Quoniam impletum est tempus. & adpropinquabit regnum dei. Penitemini. & credite in evangelio. Et preteriens secus mare galileę, vidit symonem & andream fratrem eius mittentes retia in mare. Erant enim piscatores. Et dixit illis ihesus. Venite post me. faciam vos fieri piscatores hominum. Et protinus relictis retibus secuti sunt eum.

V. Et progressus inde pusillum, vidit iacobum zebedei. & iohannem fratrem eius & ipsos in navi conponentes retia. & statim vocavit eos. Et relicto patre suo zebedeo in navi cum mercennariis. secuti sunt eum.

VI. Et ingrediuntur capharnaum. & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat eos. Et stupebant super doctrina eius. erat enim docens eos quasi potestatem habens. & non sicut scribę eorum. Et erat in synagoga eorum homo in spiritu inmundo. & clamavit dicens. Quid nobis & tibi ihesu nazarene. venisti perdere nos. Scio qui sis sanctus dei. Et comminatus est ei ihesus dicens. obmutesce & exi de homine. & discerpens eum spiritus inmundus. & exclamans voce magna exivit ab eo. Et mirati sunt omnes. ita ut conquirerent inter se dicentes. Quidnam est hoc. que doctrina hec nova. quia in potestate & spiritibus inmundis imperat & obediunt ei. Et processit rumor eius statim in omnem regionem galileę.

VII. Et protinus egredientes de synagoga. venerunt in domum symonis & andreę cum iacobo & iohanne. Recumbebat autem socrus symonis febricitans. Et statim dicunt ei de illa. & accedens elevavit eam. adprehensa manu eius. & continuo dimisit eam febris. & ministrabat eis. Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes. & demonia habentes. Et erat omnis civitas congregata ad ianuam. Et curavit multos qui vexabantur variis languoribus: & demonia multa eiciebat. Et non sinebat loqui ea. quia sciebant eum.

VIII. Et diluculo valde surgens egressus abiit in desertum locum. ibique orabat. Et secutus est eum symon & qui cum illo erant. Et cum invenissent eum. dixerunt ei quia omnes querunt te. Et ait illis. Eamus in proximos vicos & civitates. ut & ibi predicem. Ad hoc enim veni. Et erat predicans in synagogis eorum. & omni galilea & demonia eiciens.

VIIII. Et venit ad eum leprosus deprecans eum. & genu flexo dicens. Si vis potes me mundare. Ihesus autem misertus est eius. & extendens manum suam & tangens eum ait illi. Volo. Mundare. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra & mundatus est. & ait illi. Vide nemini dixeris. sed vade ostende te principi sacerdotum. & offer pro emundatione tua que precepit moyses in testimonium illis. At ille egressus cepit predicare & diffamare sermonem. ita ut iam non posset manifeste in civitatem introire. sed foris in desertis locis esse. & conveniebant ad eum undique.

X. Et iterum intravit capharnaum post dies. & auditum est quod in domo esset. & convenerunt multi. ita ut non caperet neque ad ianuam. & loquebatur eis verbum. & venerunt ferentes ad eum paraliticum qui a iiii portabatur. & cum non possent offerre eum illi pre turba. nudaverunt tectum ubi erat. & patefacientes miserunt grabbatum in quo paraliticus iacebat. Cum vidisset autem ihesus fidem illorum. ait paralitico. Fili dimittuntur tibi peccata. Erant autem illic quidam de scribis sedentes & cogitantes in cordibus suis. Quid hic sic loquitur blasphemia. Quis potest dimittere peccata nisi solus deus. Quo statim cognito ihesus spiritu suo. quia sic cogitarent intra se. dicit illis. Quid ista cogitatis in cordibus vestris. Quid est facilius dicere paralitico. dimittuntur tibi peccata, an dicere tolle grabbatum tuum & ambula. Vt autem sciatis quia potestatem habet filius hominis in terra dimittendi peccata, ait paralitico. Surge tolle grabbatum tuum. & vade in domum tuam. Et statim surrexit. & sublato grabbato abiit coram omnibus. ita ut mirarentur omnes. & honorificarent deum dicentes quia numquam sic vidimus.

XI. Et egressus est rursus ad mare. omnisque turba veniebat ad eum. & docebat eos. Et cum preteriret. vidit leui alphei sedentem ad teloneum & ait ei. Sequere me. Et surgens secutus est eum.

XII. Et factum est cum accumberet in domo illius. & multi publicani & peccatores simul discumbebant cum ihesu & discipulis eius. Erant enim multi qui & sequebantur eum. Et scribę & pharisei videntes quia manducaret cum peccatoribus & publicanis dicebant discipulis eius. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit magister vester. Hoc audito ihesus ait illis. Non necesse habent sani medicum. sed qui male habent. Non enim veni vocare iustos sed peccatores.

XIII. Et erant discipuli iohannis & pharisei ieiunantes. & veniunt & dicunt ei. Quare discipuli iohannis & phariseorum ieiunant. tui autem discipuli non ieiunant. Et ait illis ihesus. Numquid possunt filii nuptiarum quamdiu cum illis sponsus est ieiunare. Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus. & tunc ieiunabunt in illis diebus. Nemo adsumentum panni rudis adsuit vestimento veteri. Alioquin. aufert supplementum novum a veteri. & maior scissura fit. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres. Alioquin. dirumpet vinum utres & vinum effundetur & utres peribunt. Sed vinum novum in utres novos mitti debet.

XIIII. Et factum est iterum cum sabbatis ambularet per sata. discipuli vero ceperunt progredi & vellere spicas. Pharisei autem dicebant ei. Ecce quid faciunt sabbatis quod non licet. Et ait illis. Numquam legistis quid fecerit david quando necessitatem habuit & esuriit ipse & qui cum eo erant. quomodo introivit in domum dei sub abiathar principe sacerdotum. & panes propositionis manducavit quos non licebat manducare nisi solis sacerdotibus. & dedit eis qui cum eo erant. & dicebat eis. Sabbatum propter hominem factum est. & non homo propter sabbatum. Itaque dominus est filius hominis etiam sabbati.

XV. Et introivit iterum in synagogam. & erat ibi homo habens manum aridam. & observabant eum si sabbatis curaret. ut accusarent eum. Et ait homini habenti manum aridam. Surge in medium. Et dicit illis. Licet sabbatis bene facere an male. animam salvam facere an perdere. At illi tacebant. Et circumspiciens eos cum indignatione contristatus super cecitate cordis eorum dicit homini. Extende manum tuam. & extendit. & restituta est manus illi.

XVI. Exeuntes autem statim pharisei cum herodianis. consilium faciebant adversus eum. quomodo eum perderent. Ihesus autem cum discipulis suis secessit ad mare. & multa turba a galilea & ab iudea secuta est eum. & ab hierosolimis. & ab idumea. & transiordanen. & qui circa tyrum & sydonem, multitudo magna audientes que faciebat venerunt ad eum. Et dixit discipulis suis ut naviculam sibi deservirent propter turbam. ne conprimerent eum. Multos enim sanabat: ita ut irruerent in eum. ut illum tangerent quotquot habebant plagas. & spiritus inmundi, cum illum viderent procidebant illi. Et clamabant dicentes quia tu es filius dei. & vehementer comminabatur illis ne manifestarent eum.

XVII. Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse. & venerunt ad eum. & fecit ut essent duodecim cum illo. & ut mitteret eos predicare evangelium. & dedit illis potestatem curandi infirmitates & eiciendi demonia. Et imposuit symoni nomen petrus. & iacobum zebedei & iohannem fratrem iacobi. & imposuit eis nomina boanerges quod est filii tonitrui. & andream. & philippum. & bartholomeum & mathum. & thomam & iacobum alfei. & thatheum & symonem chananeum. & iudam scarioth qui & tradidit eum.

XVIII. Et veniunt ad domum. & convenit iterum turba. ita ut non possent neque panem manducare. Et cum audissent sui. exierunt tenere eum. Dicebant enim quoniam in furorem versus est. Et scribę qui ab hierosolimis descenderant. dicebant quia beelzebub habet. & quia in principe demoniorum eicit demonia. Et convocatis eis. in parabolis dicebat eis. Quomodo potest sathanas sathanan eicere. Et si regnum in se dividatur. non potest stare regnum illud. Et si domus super semetipsam dispertiatur. non poterit domus illa stare. Et si sathanas consurrexerit in semet ipsum, dispertitus est & non potest stare sed finem habet. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere. nisi prius fortem alliget. & tunc domum eius diripiet.

XVIIII. Amen dico vobis. quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemię quibus blasphemaverint. Qui autem blasphemaverit in spiritum sanctum, non habet remissionem in eternum. sed reus erit eterni delicti. quoniam dicebant illum spiritum inmundum habere.

XX. Et veniunt mater eius & fratres. & foris stantes miserunt ad illum vocantes eum. & circa eum sedebat turba. Et dicunt ei. Ecce mater tua & fratres tui foris querunt te. Et respondens eis ait. Que est mater mea & fratres mei. Et circumspiciens eos qui in circuitu eius sedebant ait. Ecce mater mea. & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem dei. hic meus frater. soror & mater est.

XXI. Et iterum cepit docere ad mare. Et congregata est ad eum turba multa. ita ut in navim ascendens sederet in mari. & omnis turba stabat in litore: & docebat illos in parabolis multa. & dicebat illis in doctrina sua. Audite. Ecce exiit seminans ad seminandum. & dum seminat aliud cecidit circa viam. & venerunt volucres & comederunt illud. Aliud vero cecidit supra petrosa. ubi non habuit terram multam. & statim exortum est quoniam non habebat altitudinem terrę. & quando exortum est sol exestuavit. eo quod non haberet radicem exaruit. Et aliud cecidit in spinas. & ascenderunt spinę & suffocaverunt illud. & fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam. & dabat fructum ascendentem & crescentem. & afferebat fructum unum triginta. & unum sexaginta. & unum centum. & dicebat. Qui habet aures audiendi audiat.

XXII. Et cum esset singularis. interrogaverunt eum hi qui cum eo erant xii. parabolas. & dicebat eis. Vobis datum est scire mysterium regni dei. Illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt: ut videntes videant & non videant: & audientes audiant & non intelligant: ne quando convertantur & dimittantur eis peccata. Et ait illis. Nescitis parabolam hanc. & quomodo omnes parabolas cognoscetis. Qui seminat verbum seminat. hi autem sunt qui circa viam ubi seminatur verbum. Et cum audierint verbum. confestim venit sathanas & aufert verbum quod seminatum est in cordibus eorum. Et hi sunt similiter qui supra petrosa seminantur qui cum audierint verbum statim cum gaudio accipiunt illud. & non habent radicem in se. sed temporales sunt. Deinde orta tribulatione. & persecutione propter verbum. confestim scandalizantur. Et alii sunt qui in spinis seminantur. hi sunt qui verbum audiunt. & erumne seculi & deceptio divitiarum. & circa reliqua concupiscentię introeuntes suffocant verbum. & sine fructu efficitur. Et hi sunt qui supra terram bonam seminati sunt. qui audiunt verbum & suscipiunt. & fructificant unum triginta. & unum sexaginta. & unum centum.

259.

XXIII. Et dicebat illis. Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur aut sub lecto. Nonne ut super candelabrum ponatur. Non enim est aliquid absconditum quod non manifestetur. nec factum est occultum. sed ut in palam veniat. Si quis habet aures audiendi audiat. Et dicebat illis.

XXIIII. Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Qui enim habet, dabitur illi. & qui non habet etiam quod habet auferetur ab illo. Et dicebat. Sic est regnum dei. quemadmodum si iactet homo sementem in terram. & dormiat & exsurgat nocte ac die. & semen germinet & increscat dum nescit ille. ultro enim terra fructificat. primum herbam. deinde spicam. Deinde plenum frumentum in spica. & cum se produxerit fructus. statim mittit falcem. quoniam adest tempus messis.

XXV. Et dicebat. Cui assimilabimus regnum dei. aut cui parabolę comparabimus illud. sicut granum sinapis. Quod cum seminatum fuerit in terra minus est omnibus seminibus: que sunt in terra. & cum seminatum fuerit ascendit & fit maius omnibus holeribus: & facit ramos magnos. ita ut possint sub umbra eius aves celi habitare. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire. Sine parabola autem non loquebatur eis. Seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

XXVI. Et ait illis in illa die cum sero esset factum. Transeamus contra. & dimittentes turbam assumunt eum ita ut erat in navi. & alię naves erant cum eo. Et facta est procella magna venti. & fluctus mittebat in navem ita ut impleretur navis. Et erat ipse in puppi supra cervical dormiens. & excitant eum. & dicunt ei. Magister. non ad te pertinet quia perimus. & exsurgens comminatus est vento. & dixit mari. Tace & obmutesce. & cessavit ventus. Et facta est tranquillitas magna. & ait illis. Quid timidi estis. necdum habetis fidem. Et timuerunt magno timore. & dicebant ad alterutrum. Quis putas est. quia & ventus & mare obediunt ei.

XXVII. Et venerunt trans fretum maris in regionem gerasenorum. & exeunti de navi occurrit ei de monumentis homo in spiritu inmundo. qui domicilium habebat in monumentis. & neque cathenis iam quisquam eum poterat ligare quoniam sepe compedibus & cathenis vinctus disrupisset cathenas, & conpedes comminuisset. & nemo poterat eum domare. & semper nocte ac die in monumentis & in montibus erat clamans & concidens se lapidibus. Videns autem ihesum a longe cucurrit & adoravit eum. & clamans voce magna dixit ei. Quid mihi & tibi ihesu fili dei summi. Adiuro te per deum ne me torqueas. Dicebat enim illi. Exi spiritus inmunde

ab homine. Et interrogabat eum ihc. Quod tibi nomen est? Et respondit ei dicens: Legio nomen mihi est, quia multi sumus. Et deprecabantur eum multum, ne se expelleret extra regionem. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens. Et deprecabantur eum spiritus dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et permisit eos statim ihc. Et exeuntes spiritus inmundi introierunt in porcos: et magno impetu grex praecipitatus est in mare ad duo milia, et suffocati sunt in mare. Qui autem pascebant eos fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem et in agros. Et egressi sunt videre quid esset facti: et veniunt ad ihm, et vident illum qui a demonio vexabatur, sedentem, vestitum et sanae mentis, qui habebat legionem, et timuerunt valde. Et narraverunt illis qui viderant, qualiter factum esset ei qui demonium habuerat, et de porcis. Et deprecari eum coeperunt ut discederet a finibus eorum. Cumque ascenderet navim, coepit illum rogare qui a demonio vexatus fuerat ut esset cum illo. Ihc autem non permisit ei, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, et adnuntia illis quanta tibi dominus fecerit, et misertus sit tui. Ille vero egressus coepit praedicare in Decapoli quanta sibi fecisset ihc. Et omnes mirabantur.

XXVIII

Et cum transcendisset ihc in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, et erat circa mare. Et venit quidam de archisinagogis nomine Iairus, et videns eum procidit ad pedes eius, et deprecabatur eum multum dicens: Quoniam filia mea in extremis est, veni, impone manum super eam, ut salva sit et vivat. Et abiit cum eo. Et sequebatur eum turba multa, et comprimebant illum. Et mulier quae erat in profluvio sanguinis annis xii, et fuerat multa perpessa a compluribus medicis, et erogaverat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat: cum audisset de ihu, venit retro in turba, et tetigit vestimentum eius. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum eius tetigero, salva ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius, et sensit corpore quod sanata esset a plaga. Cognoscens autem ihc in semetipso virtutem quae exierat de eo, conversus ad turbam aiebat: Quis tetigit vestimenta mea? Dixerunt autem discipuli eius: Vides turbam comprimentem te, et dicis: Quis me tetigit? Et circumspiciebat videre eam quae hoc fecerat. Mulier autem timens et tremens, sciens quod factum esset in se, venit et procidit ante eum, et dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit; vade in pace, et esto sana a plaga tua.

XXVIIII

Adhuc eo loquente, veniunt ad principem sinagogae dicentes: Quia filia tua mortua est; quid ultra vexas magistrum? Ihc autem audito hoc verbo, ait archisinagogo: Noli timere, tantummodo crede. Et non admisit quemquam sequi se, nisi Petrum, et Iacobum, et Iohannem fratrem Iacobi. Et veniunt in domum archisinagogi, et videt tumultum, et flentes et eiulantes multum. Et ingressus ait eis: Quid turbamini et ploratis? Puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse vero eiectis omnibus adsumit patrem et matrem puellae, et qui secum erant, et ingreditur ubi erat puella iacens. Et tenens manum puellae, ait illi: Thalitha cumi, quod est interpretatum: Puella, tibi dico, surge. Et confestim surrexit puella, et ambulabat; erat autem annorum xii. Et obstupuerunt stupore magno. Et praecepit illis vehementer ut nemo id sciret; et iussit illi dari manducare.

XXX

Et egressus inde venit in patriam suam, et sequebantur eum discipuli eius. Et coepit sabbatis in sinagoga docere, et multi audientes admirabantur in doctrina eius dicentes: Unde huic haec omnia? Et quae est sapientia quae data est illi, et virtutes quae per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber filius Mariae, frater Iacobi, et Ioseph, et Iudae, et Symonis? Nonne et sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Et dicebat eis ihc: Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, et in cognatione sua, et in domo sua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem eorum. Et circuibat ihc castella in circuitu docens.

XXXI

Et vocavit xii, et coepit eos mittere binos, et dabat illis potestatem fugare spiritus inmundorum. Et praecepit illis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum; non peram, non panem, neque in zona aes, sed calciatos sandaliis, et ne induerentur duabus tunicis. Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, ibi manete donec exeatis inde. Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis. Et exeuntes praedicabant ut paenitentiam agerent; et demonia multa eiciebant, et ungebant oleo multos aegros, et sanabant.

XXXII

Et audivit autem Herodes rex famam, manifestum enim factum est nomen ihu, et dicebat: Quia Iohannes baptista surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in illo. Alii autem dicebant: Quia Helias est. Alii vero dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis. Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Iohannem, hic a mortuis resurrexit. Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Iohannem, et vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. Dicebat enim Iohannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, et volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Iohannem, sciens eum virum iustum et sanctum, et custodiebat eum, et audito eo multa faciebat, et libenter eum audiebat. Et cum dies oportunus accidisset, Herodes natalis sui cenam fecit principibus et tribunis et primis Galilaeae. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, et saltasset, et placuisset Herodi simulque recumbentibus, rex ait puellae: Pete a me quod vis, et dabo tibi. Et iuravit illi: Quia quicquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei. Quae cum exisset, dixit matri suae: Quid petam? At illa dixit: Caput Iohannis baptistae. Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Iohannis baptistae. Et contristatus est rex; propter iusiurandum et propter simul recumbentes noluit eam contristare; sed misso speculatore praecepit afferri caput eius in disco. Et decollavit eum in carcere, et attulit caput eius in disco, et dedit illud puellae, et puella dedit matri suae. Quo audito discipuli eius venerunt, et tulerunt corpus eius, et posuerunt illud in monumento.

XXXIII

Et convenientes apostoli ad ihm, renuntiaverunt illi omnia quae egerant et docuerant. Et ait illis ihc: Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant et redibant multi, et nec spatium manducandi habebant. Et ascendentes in navim abierunt in desertum locum seorsum. Et viderunt eos abeuntes, et cognoverunt multi, et pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, et praevenerunt eos. Et exiens vidit turbam multam ihc, et misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, et coepit docere illos multa. Et cum iam hora multa fieret, accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus est locus hic, et hora iam praeterit; dimitte illos, ut euntes in proximas villas et castella, emant sibi quod manducent. Et respondens ait illis ihc: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus illis panes denariis ducentis, et dabimus illis manducare. Et ait illis: Quot panes habetis? Ite et videte. Et cum cognovissent, dicunt ei: Quinque panes, et duos pisces. Et praecepit illis ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fenum. Et discubuerunt per partes, per centenos et quinquagenos. Et acceptis quinque panibus et duobus piscibus, intuens in caelum benedixit, et fregit panes, et dedit discipulis suis ut ponerent ante eos; et duos pisces divisit omnibus. Et manducaverunt omnes, et saturati sunt. Et sustulerunt reliquias fragmentorum xii cophinos plenos, et de piscibus. Erant autem qui manducaverunt quinque milia virorum.

XXXIIII

Et statim coegit discipulos suos ascendere navim, ut praecederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare. Et cum sero esset factum, erat navis in medio mari, et ihc solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando, erat enim illis ventus contrarius, et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare, et volebat praeterire eos. At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverunt fantasma esse, et exclamaverunt. Omnes enim eum viderunt, et conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, et dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere. Et ascendit ad illos in navim, et cessavit ventus. Et illi autem magis intra se stupebant, et mirabantur. Non enim intellexerant de panibus; erat enim cor eorum obcaecatum.

XXXV

Et cum transfretassent, pervenerunt in terram Gennesareth, et applicuerunt. Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum; et percurrentes universam regionem illam, coeperunt in grabattis eos qui se male habebant circumferre, ubi audiebant eum esse. Et quocumque introibat in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, et deprecabantur eum ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent; et quotquot tangebant eum salvi fiebant.

XXXVI

Et conveniunt ad eum Pharisaei, et quidam de scribis venientes ab Hierosolymis. Et cum vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt. Pharisaei enim et omnes Iudaei, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum; et a foro nisi baptizentur non comedunt; et alia multa sunt quae tradita sunt illis servare, baptismata calicum, et urceorum, et aeramentorum, et lectorum. Et interrogabant eum Pharisaei et scribae: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem? At ille respondens dixit eis: Bene prophetavit Esaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas et praecepta hominum. Relinquentes enim mandatum dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum et calicum; et alia similia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene irritum facitis praeceptum dei, ut traditionem vestram servetis. Moyses enim dixit: Honora patrem tuum et matrem tuam; et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut matri, Corban, quod est donum, quodcumque ex me tibi profuerit: et ultra non dimittitis eum quicquam facere patri suo aut matri, rescindentes verbum dei per traditionem vestram quam tradidistis; et similia huiusmodi multa facitis.

XXXVII

Et advocans iterum ihc turbam, dicebat illis: Audite me omnes, et intellegite. Nichil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare; sed quae de homine procedunt, illa sunt quae communicant hominem. Si quis habet aures audiendi, audiat. Et cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam. Et ait illis: Sic et vos inprudentes estis? Non intellegitis quia omne extrinsecus introiens in hominem non potest eum communicare? Quia non introit in cor eius, sed in ventrem vadit, et in secessum exit, purgans omnes escas. Dicebat autem quoniam quae de homine exeunt, illa communicant hominem. Ab intus enim de corde hominum cogitationes malae procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiae, nequitiae, dolus, inpudicitiae, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia: omnia haec mala ab intus procedunt, et communicant hominem.

XXXVIII

Et inde surgens abiit in fines Tyri et Sydonis. Et ingressus domum, neminem voluit scire, et non potuit latere. Mulier enim statim ut audivit de eo, cuius filia habebat spiritum inmundum, intravit et procidit ad pedes eius. Erat autem mulier gentilis, Syrophoenissa genere. Et rogabat eum ut demonium eiceret de filia eius. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios; non est enim bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus. At illa respondit, et dixit ei: Utique domine, nam et catelli sub mensa comedunt de micis puerorum. Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit demonium a filia tua. Et cum abisset domum suam, invenit puellam iacentem supra lectum, et demonium exisse.

XXXVIIII

Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sydonem ad mare Galilaeae inter medios fines Decapoleos. Et adducunt ei surdum et mutum, et deprecabantur eum ut inponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius, et expuens tetigit linguam eius; et suspiciens in caelum ingemuit, et ait illi: Effeta, quod est adaperire. Et statim apertae sunt aures eius, et solutum est vinculum linguae eius, et loquebatur recte. Et praecepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis praecipiebat, tanto magis plus praedicabant, et eo amplius admirabantur dicentes: Bene omnia fecit, et surdos fecit audire, et mutos loqui.

XL

In diebus illis iterum cum multa turba esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via; quidam enim ex eis de longe venerunt. Et responderunt ei discipuli sui: Unde istos poterit quis saturare panibus hic in solitudine? Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Et praecepit turbae discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, et dabat discipulis suis ut apponerent; et apposuerunt turbae. Et habebant autem et pauculos pisciculos; et ipsos benedixit, et iussit apponi. Et manducaverunt, et saturati sunt; et sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas. Erant autem qui manducaverunt quasi quattuor milia; et dimisit eos. Et statim ascendens in navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

XLI

Et exierunt Pharisaei, et coeperunt conquirere cum eo, quaerentes ab eo signum de caelo, temptantes eum. Et ingemiscens spiritu ait: Quid generatio ista quaerit signum? Amen dico vobis, si dabitur generationi huic signum. Et dimittens eos, et ascendens navim iterum abiit.

trans fretum. & obliti sunt sumere panes. & nisi unum panem non habebant secum in navi. Et praecipiebat eis Iesus dicens. Videte & cavete a fermento Pharisaeorum. a fermento Herodis. Et cogitabant ad alterutrum dicentes. quia panes non habemus. Quo cognito Iesus ait illis. Quid cogitatis quia panes non habetis. Nondum cognoscitis neque intellegitis. Adhuc caecatum est cor vestrum. Oculos habentes non videtis. & aures habentes non auditis. neque recordamini quando quinque panes fregi in quinque milia. & quot cophinos fragmentorum sustulistis. Dicunt ei duodecim. Quando & septem panes in quattuor milia. quot sportas fragmentorum tulistis. Et illi dixerunt. Septem. Et ait illis. Quomodo nondum intellegitis.

XLII Et veniunt Bethsaida. & adducunt ei caecum. & rogabant eum ut illum tangeret. Et apprehensa manu caeci. eduxit eum extra vicum. & expuens in oculos eius. impositis manibus suis interrogavit eum si aliquid videret. Et aspiciens ait. Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum inposuit manus super oculos eius. & coepit videre. Et restitutus est ita ut videret omnia. & misit illum in domum suam dicens. Vade in domum tuam. & si in vicum introieris nemini dixeris.

XLIII Et egressus est Iesus & discipuli eius in castella Caesareae Philippi. & in via interrogabat discipulos suos dicens. Quem me dicunt esse homines. Qui responderunt illi dicentes. Iohannem Baptistam. alii Heliam. alii vero quasi unum ex prophetis. Tunc dicit illis Iesus. Vos vero quem me dicitis esse. Respondens Petrus ait illi. Tu es Christus. Et comminatus est eis. ne cui dicerent de illo. Et coepit docere illos. quoniam oportet filium hominis multa pati. & reprobari a senioribus. & a summis sacerdotibus. & scribis. & occidi. & post tres dies resurgere. & palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus. coepit increpare eum. Qui conversus & videns discipulos suos comminatus est Petro dicens. Vade retro me Satanas. quoniam non sapis quae Dei sunt. sed quae hominum.

XLIIII Et convocata turba cum discipulis suis ait eis. Si quis vult post me venire. deneget semetipsum. & tollat crucem suam & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvam facere. perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me & evangelium. salvam faciet eam. Quid enim proderit homini si lucretur mundum totum. & detrimentum faciat animae suae. Aut quam dabit commutationem pro anima sua. Qui enim me confusus fuerit & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice. & filius hominis confundetur eum. cum venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. Et dicebat illis. Amen dico vobis. quia sunt de hic stantibus qui non gustabunt mortem. donec videant regnum Dei veniens in virtute.

XLV Et post dies sex. assumpsit Iesus Petrum & Iacobum. & Iohannem. & ducit illos in montem excelsum seorsum solos. & transfiguratus est coram ipsis. & vestimenta eius facta sunt splendentia candida nimis velut nix. qualia fullo super terram non potest candida facere. Et apparuit illis Helias cum Moyse. & erant loquentes cum Iesu. Et respondens Petrus ait Iesu. Rabbi. bonum est nos hic esse. & faciamus tria tabernacula. tibi unum. Moysi unum. & Heliae unum. Non enim sciebat quid diceret. erant enim timore exterriti. Et facta est nubes obumbrans eos. Et venit vox de nube dicens. Hic est filius meus carissimus. audite illum. Et statim circumspicientes neminem amplius viderunt. nisi Iesum tantum secum. Et descendentibus illis de monte. praecepit illis ne cui quae vidissent narrarent. nisi cum filius hominis a mortuis resurrexerit. Et verbum continuerunt apud se conquirentes. quid esset. cum a mortuis resurrexerit.

XLVI Et interrogabant eum dicentes. Quid ergo dicunt scribae & Pharisaei. quia Heliam oportet venire primum. Qui respondens ait illis. Helias cum venerit primo restituet omnia. & quomodo scriptum est in filium hominis ut multa patiatur & contemnatur. Sed dico vobis. quia & Helias venit. & fecerunt illi quaecumque voluerunt sicut scriptum est de eo.

XLVII Et veniens ad discipulos suos. vidit turbam magnam circa eos. & scribas conquirentes cum illis. & confestim omnis populus videns eum stupefactus est. & expaverunt. & accurrentes salutabant eum. Et interrogavit eos. Quid inter vos conquiritis. Et respondens unus de turba dixit. Magister. attuli filium meum ad te. habentem spiritum mutum. qui ubicumque eum apprehenderit allidit eum. & spumat. & stridet dentibus. & arescit. Et dixi discipulis tuis ut eicerent illum. & non potuerunt. Qui respondens eis dixit. O generatio incredula. quamdiu apud vos ero. quamdiu vos patiar. Afferte illum ad me. Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum. statim spiritus conturbavit illum. & elisus in terram volutabatur spumans. Et interrogavit patrem eius. Quantum temporis est ex quo hoc ei accidit. At ille dixit. Ab infantia. Et frequenter eum in ignem & in aquas misit ut eum perderet. Sed si quid potes. adiuva nos misertus nostri. Iesus autem ait illi. Si potes credere. omnia possibilia sunt credenti. Et continuo exclamans pater pueri. cum lacrimis aiebat. Credo domine. adiuva incredulitatem meam. Et cum videret Iesus concurrentem turbam. comminatus est spiritui inmundo dicens illi. Surde & mute spiritus. ego praecipio tibi. exi ab eo. & amplius ne introeas in eum. Et exclamans & multum discerpens eum exiit ab eo. & factus est sicut mortuus. ita ut multi dicerent quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius elevavit eum. & surrexit. Et cum introisset in domum. discipuli eius secreto interrogabant eum. Quare nos non potuimus eicere eum. Et ait illis. Hoc genus in nullo potest exire. nisi in oratione & ieiunio.

XLVIII Et inde profecti praetergrediebantur Galilaeam. nec volebat quemquam scire. Docebat autem discipulos suos. & dicebat illis. quia filius hominis tradetur in manus hominum. & occident eum. & occisus tertia die resurget. At illi ignorabant verbum. & timebant interrogare eum. Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi esset interrogabat eos. Quid in via tractabatis. At illi tacebant. Siquidem in via inter se disputaverant. quis eorum maior esset. Et residens vocavit duodecim. & ait illis. Si quis vult primus esse. erit omnium novissimus. & omnium minister. Et accipiens puerum. statuit eum in medio eorum. Quem cum complexus esset. ait illis. Quisquis unum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo. me recipit. Et quicumque me susceperit. non me suscipit. sed eum qui me misit.

XLVIIII Respondit illi Iohannes dicens. Magister. vidimus quendam in nomine tuo eicientem daemonia. qui non sequitur nos. & prohibuimus eum. Iesus autem ait. Nolite prohibere eum. Nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo. & possit cito male loqui de me. Qui enim non est adversum vos. pro vobis est. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquae in nomine meo quia Christi estis. amen dico vobis non perdet mercedem suam. Et quicumque scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me. bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius. & in mare mitteretur.

L Et si scandalizaverit te manus tua. abscide illam. Bonum est tibi debilem introire in vitam. quam duas manus habentem ire in gehennam in ignem inextinguibilem. ubi vermis eorum non moritur. & ignis non extinguitur. Et si pes tuus scandalizat te. amputa illum. Bonum est tibi claudum introire in vitam. quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis. ubi vermis eorum non moritur. & ignis non extinguitur. Quod si oculus tuus scandalizat te. eice eum. Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei. quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. ubi vermis eorum non moritur. & ignis non extinguitur.

LI Omnis enim igne salietur. Bonum est sal. quod si sal insulsum fuerit. in quo illud condietis. Habete in vobis sal. & pacem habete inter vos.

LII Et inde exsurgens venit in fines Iudaeae trans Iordanen. & conveniunt iterum turbae ad eum. & docebat illos iterum sicut consueverat. Et accedentes Pharisaei. interrogabant eum. si licet viro dimittere uxorem. temptantes eum. At ille respondens dixit eis. Quid vobis praecepit Moyses. Qui dixerunt. Moyses permisit libellum repudii scribere & dimittere. Quibus respondens Iesus ait. Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis praeceptum istud. Ab initio autem creaturae masculum & feminam fecit eos Deus. Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem. & adherebit uxori suae. & erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo. sed una caro. Quod ergo Deus iunxit. homo non separet. Et in domo iterum interrogaverunt eum discipuli eius de hoc sermone. Et dicit illis. Quicumque dimiserit uxorem suam. & aliam duxerit. adulterium committit super eam. Et mulier si dimiserit virum suum. & alii nupserit. moechatur.

LIII Et offerebant illi parvulos. ut tangeret eos. Discipuli autem comminabantur offerentibus. Quos cum videret Iesus. indigne tulit. & ait illis. Sinite parvulos venire ad me. & ne prohibueritis eos. talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis. quisquis non receperit regnum Dei sicut puer. non intrabit in illud. Et complexans eos & inponens manus super illos. benedicebat eos.

LIIII Et cum egressus esset in viam. procurrens quidam genu flexo ante eum rogabat eum dicens. Magister bone. quid faciam ut vitam aeternam percipiam. Iesus autem dixit ei. Quid me dicis bonum. Nemo bonus. nisi unus Deus. Praecepta nosti. Ne adulteres. Ne occidas. Ne fureris. Ne falsum testimonium dixeris. Ne fraudem feceris. Honora patrem tuum & matrem. At ille respondens ait. Magister. haec omnia custodivi a iuventute mea. Iesus autem intuitus eum dilexit eum. & dixit illi. Unum tibi deest. Vade quaecumque habes vende. & da pauperibus. & habebis thesaurum in caelo. & veni sequere me. Ille autem contristatus est in verbo hoc. & abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. Et circumspiciens Iesus ait discipulis suis. Quam difficile qui pecunias habent in regnum Dei introibunt. Discipuli autem obstupescebant in verbis eius. At Iesus rursus respondens ait illis. Quam difficile est confidentes in pecuniis. in regnum Dei introire. Facilius est camelum per foramen acus transire. quam divitem intrare in regnum Dei. Qui magis admirabantur dicentes ad semetipsos. Et quis potest salvus fieri. Et intuens illos Iesus ait. Apud homines impossibile est. sed non apud Deum. Omnia enim possibilia sunt apud Deum.

LV Et coepit Petrus ei dicere. Ecce nos dimisimus omnia. & secuti sumus te. Respondens Iesus ait. Amen dico vobis. Nemo est qui reliquerit domum. vel fratres. aut sorores. aut patrem. aut matrem. aut filios. aut agros propter me. & propter evangelium. qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc. domos. & fratres. & sorores. & matres. & filios. & agros cum persecutionibus. & in saeculo futuro vitam aeternam. Multi autem erunt primi novissimi. & novissimi primi.

LVI Erant autem in via ascendentes Hierosolyma. & praecedebat illos Iesus. Et stupebant. & sequentes timebant. Et assumens iterum duodecim. coepit illis dicere quae essent ei eventura. quia ecce ascendimus Hierosolyma. & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis. & senioribus. & damnabunt eum morte. & tradent eum gentibus. & illudent ei. & conspuent eum. & flagellabunt. & interficient eum. & tertia die resurget.

LVII Et accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filii Zebedaei dicentes. Magister. volumus ut quodcumque petierimus facias nobis. At ille dixit eis. Quid vultis ut faciam vobis. Et dixerunt. Da nobis ut unus ad dexteram tuam. & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Iesus autem ait eis. Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibo. aut baptismum quo ego baptizor baptizari. At illi dixerunt ei. Possumus. Iesus autem ait eis. Calicem quidem quem ego bibo bibetis. & baptismum quo ego baptizor baptizabimini. Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare. sed quibus paratum est. Et audientes decem coeperunt indignari de Iacobo & Iohanne.

260

LVIII Iesus autem vocans eos ait illis. Scitis quia hi qui videntur principari gentibus. dominantur eorum. & principes eorum potestatem habent ipsorum. Non ita est autem in vobis. Sed quicumque voluerit fieri maior. erit vester minister. Et quicumque voluerit in vobis primus esse. erit omnium servus. Nam & filius hominis non venit ut ministraretur ei. sed ut ministraret. & daret animam suam redemptionem pro multis.

LVIIII Et veniunt Hiericho. & proficiscente eo de Hiericho & discipulis eius & plurima turba. filius Timaei Bartimaeus caecus sedebat iuxta viam mendicans. Qui cum audisset quia Iesus Nazarenus est. coepit clamare & dicere. Fili David Iesu. miserere mei. Et comminabantur illi multi ut taceret. At ille multo magis clamabat. Fili David. miserere mei. Et stans Iesus praecepit illum vocari. Et vocant caecum dicentes ei. Animaequior esto. surge vocat te. Qui proiecto vestimento suo exiliens venit ad eum. Et respondens Iesus dixit illi. Quid vis tibi faciam. Caecus autem dixit ei. Rabboni. ut videam. Iesus autem ait illi. Vade. fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit. & sequebatur eum in via.

LX Et cum adpropinquarent Hierosolymae & Bethaniae ad montem Olivarum. mittit duos ex discipulis suis. & ait illis. Ite in castellum quod contra vos est. & statim introeuntes illuc invenietis pullum ligatum. super quem nemo hominum sedit. solvite illum & adducite. Et si quis vobis dixerit quid facitis. dicite quia domino necessarius est. & continuo illum dimittet huc. Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in bivio. & solvunt eum. Et quidam de illic stantibus dicebant illis. Quid facitis solventes pullum. Qui dixerunt illis sicut praecepit illis Iesus. Et permiserunt eis. Et duxerunt pullum ad Iesum. Et inponunt illi vestimenta sua. & sedit super eum. Multi autem vestimenta sua straverunt in via. Alii autem frondes caedebant de arboribus. & sternebant in via. Et qui praeibant & qui sequebantur. clamabant dicentes. Osanna. benedictus qui venit in nomine domini. benedictum quod venit regnum patris

… in nomine domini osanna in excelsis. Et introivit Hierosolimam in templum, et circumspectis omnibus, cum iam vespera esset hora, exivit in Bethaniam cum XII discipulis suis.

LXI — Et alia die cum exirent a Bethania, esuriit. Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea. Et cum venisset ad eam, nihil invenit praeter folia; non enim erat tempus ficorum. Et respondens dixit ei: Iam non amplius in aeternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli eius.

LXII — Et veniunt rursum Hierosolimam. Et cum introisset in templum, coepit eicere vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum. Et docebat eos dicens: Nonne scriptum est quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. Quo audito principes sacerdotum et scribae quaerebant quomodo eum perderent; timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina eius. Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate. Et cum mane transirent, viderunt ficum aridam factam a radicibus. Et recordatus Petrus dicit ei: Rabbi, ecce ficus cui maledixisti aruit. Et respondens Iesus ait illis: Habete fidem Dei. Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere et mittere in mare, et non haesitaverit in corde suo, sed crediderit quia quodcumque dixerit fiat, fiet ei.

LXIII — Propterea dico vobis: omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et venient vobis. Et cum stabitis ad orationem, dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut et pater vester qui in caelis est dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in caelis est dimittet vobis peccata vestra.

LXIIII — Et veniunt rursus Hierosolimam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum principes sacerdotum et scribae et seniores, et dicunt ei: In qua potestate haec facis? et quis tibi dedit hanc potestatem ut ista facias? Iesus autem respondens ait illis: Interrogabo vos et ego unum verbum, et respondete mihi, et dicam vobis in qua potestate haec facio. Baptismum Iohannis de caelo erat an ex hominibus? respondete mihi. At illi cogitabant secum dicentes: Si dixerimus de caelo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis ei? Si dixerimus ex hominibus, timemus plebem. Omnes enim habebant Iohannem quia vere propheta esset. Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Respondens Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec facio.

LXV — Et coepit illis in parabolis loqui: Homo quidam pastinavit vineam, et saepem circumdedit, et fodit lacum, et aedificavit turrim, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est. Et misit ad colonos in tempore servum, ut a colonis acciperet de fructu vineae. Qui apprehensum eum ceciderunt et dimiserunt vacuum. Et iterum misit ad illos alium servum, et illum in capite vulneraverunt et contumeliis affecerunt. Et rursum alium misit, et illum occiderunt; et alios plures, ex eis quosdam caedentes, quosdam vero occidentes. Novissime autem misit filium suum, quem habebat unicum dilectissimum, dicens: Reverebuntur filium meum. Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic est heres; venite, occidamus eum, et nostra erit hereditas. Et apprehendentes eum occiderunt, et eiecerunt extra vineam. Quid ergo faciet dominus vineae? Veniet et perdet colonos illos, et dabit vineam aliis. Nec scripturam hanc legistis: Lapidem quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli; a domino factum est illud, et est mirabile in oculis vestris? Et quaerebant eum tenere, et timuerunt turbam. Cognoverunt enim quoniam ad eos dixerit hanc parabolam. Et relicto eo abierunt.

LXVI — Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisaeis et Herodianis ut eum caperent in verbo. Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es et non curas quemquam; nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces. Dicite ergo nobis, licet dari tributum Caesari an non? Iesus vero cum videret simulationem eorum, ait illis: Quid me temptatis? Afferte mihi denarium ut videam. At illi obtulerunt. Et ait illis: Cuius est imago haec et superscriptio? Dicunt ei: Caesaris. Respondens autem Iesus dixit illis: Reddite igitur quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo. Et mirabantur super eum.

LXVII — Et venerunt ad eum Sadducaei, qui dicunt resurrectionem non esse, et interrogaverunt eum dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis ut si cuius frater mortuus fuerit et dimiserit uxorem et filios non reliquerit, accipiat frater eius uxorem ipsius et resuscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant: et primus accepit uxorem, et mortuus est non relicto semine. Et secundus accepit eam, et mortuus est, et nec iste reliquit semen; et tertius similiter. Deinde acceperunt eam similiter septem, et non reliquerunt semen. Novissima omnium mortua est et mulier. In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit uxor? Septem enim habuerunt eam uxorem. Et respondens Iesus ait illis: Nonne ideo erratis, non intellegentes scripturas neque virtutem Dei? Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent neque nubentur, sed sunt sicut angeli in caelis. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus: Ego sum Deus Abraham et Deus Isaac et Deus Iacob? Non est Deus mortuorum sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

LXVIII — Et accessit unus de scribis qui audierat illos conquirentes, et videns quod bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum. Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: Audi Israhel, dominus Deus tuus Deus unus est. Et diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Maius horum aliud mandatum non est. Et ait illi scriba: Bene, magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, et non est alius praeter eum; et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine, et diligere proximum tamquam se ipsum maius est holocaustomatibus et sacrificiis. Iesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longe a regno Dei. Et nemo iam audebat amplius interrogare eum.

LXVIIII — Et respondens Iesus dicebat docens in templo: Quomodo dicunt scribae Christum filium esse David? Ipse enim David dicit in spiritu sancto: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo David dicit eum dominum, et unde est filius eius? Et multa turba eum libenter audiebat. Et dicebat eis in doctrina sua: Cavete a scribis qui volunt in stolis ambulare, et salutari in foro, et in primis cathedris sedere in synagogis, et primos discubitus in cenis; qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixae orationis. Hi accipient prolixius iudicium.

LXX — Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret aes in gazophylacium. Et multi divites iactabant multa. Cum venisset autem quaedam vidua pauper, misit duo minuta, quod est quadrans. Et convocans discipulos suos ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt; haec vero de penuria sua omnia quae habuit misit, totum victum suum.

LXXI — Et cum egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides et quales structurae. Et respondens Iesus ait illi: Vides has omnes magnas aedificationes? Non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur.

LXXII — Et cum sederet in monte Oliveti contra templum, interrogabant eum separatim Petrus et Iacobus et Iohannes et Andreas: Dic nobis quando ista fient, et quod signum erit quando haec omnia incipient consummari? Et respondens Iesus coepit dicere illis: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego sum, et multos seducent. Cum audieritis autem bella et opiniones bellorum, ne timueritis; oportet enim haec fieri, sed nondum finis.

LXXIII — Exsurget enim gens super gentem et regnum super regnum, et erunt terraemotus per loca, et fames. Initium dolorum haec. Videte autem vosmet ipsos. Tradent enim vos conciliis, et in synagogis vapulabitis, et ante reges et praesides stabitis propter me in testimonium illis. Et in omnes gentes primum oportet praedicari evangelium. Et cum duxerint vos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini, sed quod datum fuerit vobis in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed spiritus sanctus. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et consurgent filii in parentes, et morte afficient eos. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit. Cum autem videritis abominationem desolationis, quod dictum est a Danihele propheta, stantem ubi non debet, qui legit intellegat.

LXXIIII — Tunc qui in Iudaea sunt fugiant in montes; et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quicquam de domo sua. Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus. Orate vero ut hieme non fiat. Erunt enim dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturae quam condidit Deus usque nunc, neque fient. Et nisi breviasset dominus dies, non fuisset salva omnis caro; sed propter electos quos elegit breviavit dies.

LXXV — Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis. Exsurgent enim pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. Vos ergo videte; ecce praedixi vobis omnia. Sed in illis diebus post tribulationem illam sol obscurabitur, et luna non dabit splendorem suum, et erunt stellae caeli decidentes, et virtutes caelestium movebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute magna et gloria. Et tunc mittet angelos suos, et congregabit electos suos a quattuor ventis, a summo terrae usque ad summum caeli.

LXXVI — A ficu autem discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit et nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit aestas. Sic et vos cum videritis haec fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis. Amen dico vobis, quia non transiet generatio haec donec omnia ista fiant. Caelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in caelo, neque filius, nisi pater. Videte, vigilate et orate; nescitis enim quando tempus sit.

LXXVII — Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum suam, et dedit servis suis potestatem cuiusque operis, et ianitori praecepit ut vigilet. Vigilate ergo; nescitis enim quando dominus domus veniat, sero an media nocte an galli cantu an mane, ne cum venerit repente inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: vigilate.

LXXVIII — Erat autem pascha et azyma post biduum. Et quaerebant summi sacerdotes et scribae quomodo eum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret populi.

LXXVIIII — Et cum esset Bethaniae in domo Simonis leprosi, et recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, et fracto alabastro effudit super caput eius. Erant autem quidam indigne ferentes intra semet ipsos et dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est? Poterat enim unguentum istud veniri plus quam trecentis denariis et dari pauperibus. Et fremebant in eam. Iesus autem dixit: Sinite eam; quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. Semper enim pauperes habetis vobiscum, et cum volueritis potestis illis benefacere; me autem non semper habetis. Quod habuit haec fecit; praevenit unguere corpus meum in sepulturam. Amen dico vobis, ubicumque praedicatum fuerit evangelium istud in universo mundo, et quod fecit haec narrabitur in memoriam eius.

LXXX — Et Iudas Scarioth unus de duodecim abiit ad summos sacerdotes ut proderet eum illis. Qui audientes gavisi sunt, et promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quaerebat quomodo illum opportune traderet. Et primo die azymorum, quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus et paremus tibi ut manduces pascha? Et mittit duos ex discipulis suis et dicit eis: Ite in civitatem, et occurret vobis homo portans lagenam aquae; sequimini eum, et quocumque introierit dicite domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstrabit cenaculum grande stratum, et illic parate nobis. Et abierunt discipuli eius et venerunt in civitatem, et invenerunt sicut dixerat illis, et paraverunt pascha.

LXXXI — Vespere autem facto venit cum duodecim. Et discumbentibus eis et manducantibus ait Iesus: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. At illi coeperunt contristari et dicere ei singulatim: Numquid ego? Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino. Et quidem filius hominis vadit sicut scriptum est de eo; vae autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei si non esset natus homo ille.

LXXXII — Et manducantibus illis accepit Iesus panem, et benedicens fregit et dedit eis et ait: Sumite, hoc est corpus meum. Et accepto calice gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur. Amen dico vobis, quod iam non bibam de genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam novum in regno Dei. Et hymno dicto exierunt in montem Olivarum.

LXXXIII — Et ait eis Iesus: Omnes scandalizabimini in me in nocte ista, quia scriptum est: Percutiam pastorem, et dispergentur oves. Sed postquam resurrexero, praecedam vos in Galilaeam. Petrus autem respondens ait ei: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego numquam scandalizabor. Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam bis gallus vocem dederit, ter me negaturus es. At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem et omnes dicebant.

LXXXIIII — Et veniunt in praedium cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis: …

Sedete hic donec orem. Et assumpsit petrum & iacobum &
iohannem secum. & cepit pauere & tedere. Et ait illis. Tristis est anima
mea usq: ad mortem. Sustinete hic & uigilate. Et cum processiss&
pusillum. procidit super terram & orabat. ut si fieri poss&: pertransir&
ab eo hora. Et dixit. Abba pater omnia possibilia tibi sunt. transfer
calicem hunc a me. Sed non quod ego uolo. sed quod tu. Et uenit ad discipu
los & inuenit eos dormientes. Et ait petro. Symon dormis. non po
tuisti una hora uigilare mecum. Vigilate & orate. ut non intretis
in temptatione. Spiritus quidem promptus est. caro autem infirma.
Et iterum abiens orauit eundem sermonem dicens. Et reuersus denuo.
inuenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. & ignora
bant quid responderent ei. Et uenit tercio. & ait illis. Dormite
iam. & requiescite. Sufficit. Venit hora. ecce tradetur filius
hominis in manus peccatorum. Surgite eamus. Ecce qui me tradet prope est.
Et adhuc eo loquente. uenit iudas scarioth unus ex duodecim. & cum eo
turba cum gladiis & fustibus. missi a summis sacerdotibus & scribis
& senioribus. Dederat autem traditor eius signum eis dicens. Quem
cumq: osculatus fuero. ipse est tenete eum. & adducite. Et cum ue
niss&. statim accedens ad eum ait. Aue rabbi. Et osculatus est eum.
At illi manus iniecerunt in eum. & tenuerunt eum.
Unus autem de circumstantibus educens gladium percussit seruum princi
pis sacerdotum. & amputauit auriculam eius. Et respondens ihc
ait illis. Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus conpren
dere me. Cotidie eram apud uos in templo docens. & non me tenuistis.
Sed ut impleantur scripture. Tunc discipuli eius relinquentes eum.
omnes fugerunt. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus
sindone super nudo. & tenuerunt eum. At ille relicta sindone
nudus profugit ab eis. Et adduxerunt ihm ad principem sacerdotum
& conuenerunt omnes sacerdotes & scribe & seniores. Petrus autem
a longe sequebatur eum usq: intus in atrium principis sacerdotum.
& sedebat cum ministris & calefaciebat se ad ignem.

Principes autem sacerdotum & omne concilium querebant aduersus
ihm testimonium. ut eum morti traderent. & non inueniebant. Mul
ti enim testimonium falsum dicebant aduersus eum. & non erant con
uenientia testimonia. Et quidam exsurgentes falsum testimonium
dicebant aduersus eum dicentes. Quoniam nos audiuimus eum dicentem. ego
dissoluam templum hoc manufactum. & post triduum aliud non manu
factum edificabo. Et non erat conueniens testimonium illorum. Et exsur
gens princeps sacerdotum in medio interrogabat ihm dicens. Non
respondes ad ea que tibi obiciuntur ab his. Ille autem tacebat & nichil
respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum dicens. Tu es
xpc filius benedicti. Ihc autem ait illi. Ego sum. Et uidebitis filium
hominis sedentem a dextris uirtutis. & uenientem cum nubibus celi.
Summus autem sacerdos scidit uestimenta sua & ait. Quid adhuc de
sideramus testes. Audistis blasphemiam. Quid uobis uidetur.
Qui omnes condempnauerunt eum esse reum mortis. Et ceperunt quidam
conspuere eum. & uelare faciem eius. & colaphis cedere. & dice
re ei. Prophetiza. Et ministri alapis eum cedebant.
Et cum esset petrus in atrio deorsum. uenit una ex ancillis summi
sacerdotis. & cum uidiss& petrum calefacientem se. aspiciens eum ait.
Et tu cum ihu nazareno eras. At ille negauit dicens. Neq: scio
neq: noui quid dicas. Et exiit foras ante atrium. & gallus canta
uit. Rursum autem cum uidiss& illum ancilla. cepit dicere astan
tibus: quia & hic ex illis est. At ille iterum negauit. Et post
pusillum iterum qui astabant dixerunt petro. Vere ex illis
es. nam & galileus es. Ille autem cepit anathematizare & iurare
quia nescio hominem istum quem dicitis. Et continuo iterum gallus
cantauit. Et recordatus est petrus uerbi quod dixerat ei ihc. prius quam
gallus cantet. bis. ter me negabis. & cepit flere.
Et confestim mane consilium facientes principes sacerdotum
cum senioribus & scribis. & uniuerso concilio. Et uincientes ihm du
xerunt & tradiderunt pilato. Et interrogauit eum pilatus. Tu es
rex iudeorum. At ille respondens ait illi. Tu dicis. Et
accusabant eum summi sacerdotes in multis. Pilatus autem iterum inter
rogauit eum dicens. Non respondes quicquam. Vide in quan
tis te accusant. Ihc autem amplius nichil respondit. ita ut miraretur
pilatus. Per diem autem sollempnem consueuerat dimittere eis
unum uinctum quemcumque uoluissent. Erat autem qui dicebatur barrabas cum
seditiosis uinctus. qui in seditione fecerat homicidium. Et cum
ascendisset turba. cepit rogare sicut semper faciebat illis. Pi
latus autem respondit eis dicens. Vultis dimittam uobis regem iudeorum.
Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes. Pon
tifices autem concitauerunt turbam. ut magis barraban dimitter& eis. Pilatus
autem iterum respondens ait illis. Quid ergo uultis ut faciam regi iudeorum.
At illi iterum clamauerunt dicentes. Crucifige eum. Pilatus uero dicebat eis. Quid
enim mali fecit. At illi magis clamabant. Crucifige eum.
Pilatus autem uolens populo satisfacere dimisit illis barraban. & tradidit
ihm flagellis cesum ut crucifigeretur.
Milites autem duxerunt eum intro in atrium pretorii. & conuocant totam
cohortem. & induunt eum purpura. & imponunt ei plectentes
spineam coronam. & ceperunt salutare eum. Aue rex iudeorum. Et percu
tiebant caput eius harundine. & conspuebant eum. & ponentes
genua adorabant eum. Et postquam illuserunt ei. exuerunt eum purpura.
& induerunt eum uestimentis suis. & educunt eum ut crucifigerent eum.
Et angariauerunt quendam pretereuntem symonem cyreneum uenientem
de uilla. patrem alexandri & rufi. ut tolleret crucem eius.
Et perducunt eum in golgotha locum quod est interpretatum caluarie
locus. Et dabant ei mirratum uinum bibere & non accepit. Et cru
cifigentes eum. diuiserunt uestimenta eius. mittentes sortem super eis. quis
quid tolleret. Erat autem hora tercia. quando crucifixerunt eum.
Et erat titulus cause eius scriptus. hic est rex iudeorum. Et cum eo
crucifigunt duos latrones unum a dextris & alium a sinistris eius.
Et adimpleta est scriptura que dicit. & cum iniquis deputatus est.
Et pretereuntes blasphemabant eum. mouentes capita sua & dicen
tes. Vah qui destruit templum. & reedificat in tribus diebus.
saluum fac temetipsum. descendens de cruce. Similiter & scribe
cum principibus sacerdotum ad inuicem ludentes dicebant. Alios saluos
fecit. seipsum non potest saluum facere. Xpc rex israel descendat
nunc de cruce ut uideamus & credamus ei. Et qui cum eo crucifixi erant
conuiciabantur ei. Et facta hora sexta. tenebre facte sunt
per totam terram. usq: in horam nonam.
Et hora nona exclamauit ihc uoce magna dicens. Heloy heloy
lamazabatani. Quod est interpretatum. Deus meus deus meus ut quid
me dereliquisti. Et quidam de circumstantibus audientes dicebant.
Ecce heliam uocat. Currens autem unus & implens spongiam aceto.
circumponensq: calamo. potum dabat ei dicens. Sinite ui

deamus si ueniat helyas & deponat eum. Ihc autem emissa uoce mag
na. expirauit. Et uelum templi scissum est in duas partes a summo
usq: deorsum. Videns autem centurio qui ex aduerso stabat quia sic clamans
expirass&. ait. Vere hic homo filius dei erat. Erant autem & mu
lieres a longe aspicientes. inter quas erat maria magdalena. & maria
iacobi minoris. & iose. mater & salome. Que cum essent in gali
lea sequebantur eum & ministrabant ei. & alie multe que simul cum
eo ascenderant hierosolimam.
Et cum iam sero esset factum. quia erat parasceue quod est ante sabbatum.
uenit ioseph ab arimathia nobilis decurio. qui & ipse erat expectans
regnum dei. & audacter introiuit ad pilatum. & petiit corpus ihu. Pilatus
autem mirabatur si iam obiiss&. & uocato centurione interrogauit eum si
iam mortuus esset. Et cum cognouisset a centurione. donauit
corpus eius ioseph. Ioseph autem mercatus syndonem. & deponens eum in
uoluit syndone. & posuit eum in monumento quod erat excisum de petra.
& aduoluit lapidem ad ostium monumenti. Maria autem magdalene
& maria ioseph aspiciebant ubi poneretur. Et cum transiss&
sabbatum. maria magdalena & maria iacobi & salome ab
euntes emerunt aromata ut ungerent eum.
Et ualde mane una sabbatorum ueniunt ad monumentum. orto iam sole. &
dicebant ad inuicem. Quis nobis reuoluet lapidem ab ostio monu
menti. Erat enim magnus ualde. Et aspicientes. uident reuo
lutum lapidem. Et introeuntes in monumentum. uiderunt iuuenem se
dentem in dextris coopertum stola candida. & expauerunt. Qui dicit
eis. Nolite expauescere. Ihm queritis nazarenum. crucifixum.
Surrexit non est hic. Ecce locus ubi posuerunt eum. Sed ite di
cite discipulis eius & petro. quia precedit uos in galileam. ibi eum
uidebitis sicut dixit uobis. At ille exeuntes fugerunt de mo
numento. inuaserat enim eas tremor & pauor. & nemini quicquam
dixerunt. timebant enim. Surgens autem ihc mane prima sabbati.
apparuit primo marie magdalene. de qua eiecerat septem demonia.
Illa autem pergens nuntiauit his qui cum illo fuerant lugentibus & flen
tibus. & illi audientes quia uiuer& & uisus esset ab ea non crediderunt.
Post hec autem duobus ex his ambulantibus apparuit in alia effigie: eun
tibus in uillam. Et illi euntes nuntiauerunt ceteris. nec illis crediderunt.
Nouissime autem recumbentibus illis undecim. apparuit & exprobrauit
incredulitatem illorum & duritiam cordis. quia his qui uiderant eum resur
rexisse non crediderunt. & dixit eis. Euntes in mundum uniuersum. predicate
euangelium uniuerse creature. Qui crediderit & baptizatus fuerit. saluus
erit. Qui uero non crediderit. condempnabitur. Signa autem eos qui crediderint
hec sequentur. In nomine meo demonia eicient. linguis loquentur
nouis. serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint. non eos nocebit.
Super egros manus imponent. & bene habebunt. Et dominus quidem
ihc postquam locutus est eis. assumptus est in celum. & sedet a dex
tris dei. Illi autem profecti predicauerunt ubiq: domino cooperante & sermonem
confirmante sequentibus signis amen. Explicit euangelium secundum marcum.

Incipit prefatio in euangelium secundum lucam.

LUCAS SYRUS ANTIOCENSIS arte medicus. discipulus apostolorum. postea paulum secutus usq: ad
confessionem eius. seruiens domino sine crimine. Nam neq: uxorem
umquam habens neq: filios. septuaginta & quatuor annorum obiit in
bethania plenus spiritu sancto. Qui cum iam scripta essent euangelia. per
matheum quidem in iudea. per marcum autem in italia. sancto instigante spiritu
in achaie partibus hoc scripsit euangelium. significans etiam ipse in principio
ante alia esse descripta. Cui extra ea que ordo euangelice dispositionis
exposcit. ea maxime necessitas laboris fuit. ut primum grecis fidelibus
omni perfectione uenturi in carnem dei xpi manifestata humanitate. ne
iudaicis fabulis attenti. in solo legis desiderio tenerentur. ne uel hereti
cis fabulis & stultis sollicitationibus seducti excederent a ueritate
elaborar&. dehinc ut in principio euangelii iohannis natiuitate presump
ta. cui euangelium scriber& indicar&. contestans in se completa esse que
essent ab aliis inchoata. Cui ideo post baptismum filii dei a perfec
tione generationis in xpo complete repetente a principio natiuitatis
humane potestas permissa est. ut requirentibus demonstrar&. In quo
apprehendens erat nathan filium introitu recurrentis in deum genera
tionis admisso. inde separabilis dei predicans in hominibus xpm suum.
perfecti opus hominis redire in se. cum filium facer&. qui per dauid
patrem uenientibus iter prebebat in xpo. Cui luce non inmerito etiam
scribendorum apostolicorum actuum potestas in ministerio datur. ut dm
in deum pleno & filium perditionis extincto. oratione ab apostolis facta.
sorte domini electionis numerus compleretur. sicq: paulus consumma
tionem apostolicis actibus dar&. quem diu contra stimulum recalcitran
tem dominus elegiss&. Quod & legentibus ac requirentibus deum. & si per
singula expediri a nobis utile fuerat. Sciens tamen quod operantem
agricolam oporteat de fructibus suis edere. uitamus publicam cu
riositatem. ne non tam uolentibus deum uidere. quam fastidientibus prodidisse.

Explicit prefatio euangelii secundum lucam.

261.

Zachariae sacerdoti apparuit angelus gabriel. & annunciauit ei filium iohannem. & iohannes praecederet dominum in spiritu helye & ide angelus annunciauit marie filium.
Natiuitatem ihu annunciat angelus pastorib;
Accepit symeon puerum ihm. & benedixit dm. & erat anna pphetissa.
Annorum duodecim ihc in templo docebat seniores.
Iohannes baptizat populum baptismum penitentie.
Baptizatus autem ihc ab iohanne fuit fere annorum XXX. quod putabatur esse filius ioseph. & in superiores partes usq; ad adam & filium dei. & in deserto agebatur a diabolo temptatus ieiunauit quadraginta dieb;
In nazareth legit ihc librum ysaie pphete. & dixit non est ppha acceptus in patria sua.
In synagoga hominem habentem demonium mundauit.
Apostolis dicit ihc uenite & faciam uos fieri piscatores hominum.
Rogauit ihm leprosus. & mundauit eum.
Paralyticum curauit dominus. qui tollens grabbatum suum abiit.
Secutus est dominum publicanus nomine leui. & dixit ihc nemo mittit uinum nouum in utres ueteres.
Die sabbati discipuli uellebant spicas & manducabant. & in synagoga curauit hominem dexteram manum aridam habentem.
Vbi discipulos dominus elegit. & nomina eorum designat.
De festuca & trabe. de oculo eruendo. & de domo edificata supra petram & arenam.
Vbi centurionis puerum sanauit ihc.
Mortuum unicum filium uidue resuscitauit ihc & matri restituit.
Iohannes de carcere ad ihm mittit dicens. tu es qui uenturus es. & ihc ad turbas de iohanne loquitur.
Recumbens ihc in domo pharisei quedam ingressa mulier lacrimis lauit pedes eius & capillis suis tergens osculabatur & unguebat unguento.
Proponit dominus parabolam seminantis. & aperit eam discipulis suis. & nunciabant ei mater & fratres eius quia foris starent.
Dormiente ihu in nauicula facta tempestas & rogatus a discipulis compescuit uentum & mare.
Filiam principis resuscitat dominus. & mulierem a profluuio sanguinis saluauit.
In regione gerasenorum demoniorum legio rogat ihm ut exeuntes de homine irent in porcos.
Potestatem dedit dominus discipulis demonia expellere & languores sanare & cetera.
De quinq; panib; & duob; piscib; in quinq; milia uirorum.
Interrogauit ihc discipulos quem eum esse dicerent & dixit qui uult tollat crucem & sequatur. & tunc inmutatur in monte loquebatur cum moyse & helya.
Descendente eo de monte puerum a demonio curauit & docet humilitatem sic pueros fieri. & de quodam phibito qui non sequebatur ihm.
Et dixerunt iacobus & iohs. domine sinis petimus ignem ut petiit helyas de celo.
Ait quidam ad ihm sequar te. & alio dixit ihc sequere me & sine mortuos. & nemo retro respiciens ponit manum super aratrum.
Designauit dominus & alios septuaginta duos. & mandata eis dedit. & innumerauit euntes.
Et reuersi septuaginta duo gaudentes. & dixit eis ihc gaudete quia nomina uestra scripta sunt in celo. & confessio [illegible] patre.
Dominus parabolam descendentis ab hierlm in hiericho qui incidit in latrones.
Dixit dominus marie maria optimam partem elegit.
Petitus dominus docuit discipulos orare. & proponit parabolam petentis tres panes. & dicit petite & accipietis.
Et cum diceretur quod in beelzebub eicit demonia dixit omne regnum diuisum aduersum se non stabit.
De signo ione pphete & lucerna corporis est oculus.
De calice & catino mundantes pharisei a foris.
De primis cathedris & monumentis pphetarum innumerat dominus phariseis.
Dicit dominus discipulis attendite a fermento phariseorum & qui dixerit in spiritu sco non remittetur ei. & nolite cogitare quid loquamini.
Hominis diuitis uberes fructus possessio attulit. & nolite solliciti esse anime quid opus sit. & de lilia agri dicit.
Noli timere pusillus grex. & de seruo quem constituit dominus super familiam. ut det eis escas.
Non ueni pacem mittere sed gladium. da operam liberari ab aduersario dum es in uia cum eo. & cum uenisset ad arborem fici plantatam in uinea. que non fecit fructum pannos tres.
De sanguine galileorum quem miscuit pilatus cum sacrificiis.
Mulierem ab infirmitate annorum decem & octo sanauit ihc. item de grano synapis. & fermento abscondito in farina.
Filii regni expellentur & erunt nouissimi primi.
Hierusalem hierusalem que occidis pphetas.
Hydropicum curauit ihc. & docet non diligere primos accubitus. & ad cenam non diuites sed pauperes inuitandos.
De eo qui uoluit turrem edificare. & bonum est sal.
De oue que errauerat. & de muliere que perdiderat unam dragmam.
Homo quidam habuit duos filios. & diuisit eis substantiam.
De uillico iniquitatis quod prudenter fecit.
Nemo potest duob; dominis seruire. & qui dimittit uxorem & aliam ducit.
De quodam diuite & lazaro. & per quo uenit scandalum bonum erat illi non nasci.
Si peccauerit frater tuus corripe illum. & dixerunt discipuli ad ihm adauge nobis fidem. & de seruo arante dicit.
Decem uiri leprosi mundati. ex quib; unus gratias egit deo.
Sicut erit regnum dei sic fuit in dieb; noe. nubebant & edificabant. ubi fuerit corpus uenient aquile.
De iudice iniquitatis cum uenerit filius hominis inueniet fidem in terra.
Duo homines ascenderunt in templum orare. phariseus & publicanus & accipiendum regnum dei sicut puer.
Facilius est camelum per foramen acus transire.
Aduentum passionis dicit. & cecus secus uiam sedens illuminatur a domino.
De zacheo publicano statu minimissimo.
Homo diues abiit accipere regnum. & dedit seruis suis decem mnas.
De asina & pullo & dixit ihc si hii tacuerint lapides clamabunt; & fleuit super hierlm. & de templo eicit uendentes.
Interrogauit ihc baptismum iohannis unde erat.
Vbi coloni occiderunt dominum uinee. & data est uinea aliis.
Reddite que cesaris sunt cesari. & que sunt dei deo.
De septem fratrib; qui unam uxorem habuerunt. & xpc si filius dd fuit interrogat.
Respiciens ihc uidit qui mittebant in gazofilatium.
Ponite in cordib; uestris non meditari nulla hora quid loquamini.
Ex fici arbore discite similitudinem quia prope est uranus.
Intrauit sathanas in cor iude ut traderet ihm.
Misit dominus discipulos & parauerunt pascha & dixit sacramentum corporis & sanguinis sui.
Qui uoluerit in uobis esse maior. sit tamquam minister.
Qui habet sacellum tollat & peram. & qui non habet uendat tunicam & emat gladium.
In monte cum solus orasset. dixit discipulis orate ne intretis in temptationem.
Dixit dominus iude osculo filium hominis tradis.
Ad ihm dixerunt principes sacerdotum si tu es xpc dic nobis. & obtulerunt eum pilato & herodi,
In passione dixit ihc pater dimitte illis quia nesciunt. & uni de latronib; dixit. mecum eris hodie in paradyso.
Post resurrectionem apparuit ihc duob; apostolis euntib; in uillam. & benedicens eos ascendit in celum.

QVONIAM QVIDEM MVLTI CONATI SVNT ordinare narrationem que in nobis complete sunt. sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi uiderunt & ministri fuerunt sermonis. Visum est & michi assecuto spiritu sco a principio omnia diligenter ex ordine tibi scribere optime theophile ut cognoscas eorum uerborum de quib; eruditus sum ueritatem.

FVIT·AVTEM·IN
DIEBVS·HERODIS·
REGIS·IVDEE·
SACERDOS·QV
DAM·NOMINE·
ZACHARIAS·DE
VICE·ABIA·ET
VXOR·ILLI·DE·
FILIABVS·AARŌ·
ET NOMEN EI
ELIZABETH·
ERANT·AVTĒ·
IVSTI·AMBO·
ANTE·DEVM·
INCEDENTES
IN OMNIBVS·MĀ
DATIS·ET IVS
262 TIFICATIONIB·
DOMINI·SINE·
QVERELA·ET N̄
ERAT ILLIS·FILI
EO QD·ESSET·
ELIZABETH·STE
RILIS·ET AMBO·
PROCESSISSET
IN DIEB;·SVIS·
FACTV̄·Ē·AVTĒ

cum sacerdotio fungeretur zacharias in ordine uicis sue ante dominum, secundum consuetudinem sacerdotii. sorte exiit ut incensum poneret ingressus in templum domini. Et omnis multitudo erat populi orans foris hora incensi. Apparuit autem illi angelus domini. stans a dextris altaris incensi. Et uidens zacharias turbatus est: et timor irruit super eum. Ait autem ad illum angelus. Ne timeas zacharia. quoniam exaudita est deprecatio tua. et uxor tua elizabeth pariet tibi filium. et uocabis nomen eius iohannem. Et erit gaudium tibi et exultatio. et multi in natiuitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram domino. et uinum et siceram non bibet: et spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris sue. et multos filiorum israhel conuertet ad dominum deum ipsorum. Et ipse precedet ante illum in spiritu et uirtute helye. ut conuertat corda patrum in filios. et incredulos ad prudentiam iustorum. Parare domino plebem perfectam. Et dixit zacharias ad angelum. Unde hoc sciam. Ego enim sum senex. et uxor mea processit in diebus suis. Et respondens angelus. dixit ei. Ego sum gabriel qui adsto ante deum. et missus sum ad te loqui. et hec tibi euangelizare. Et ecce eris tacens. et non poteris loqui usque in diem quo hec fiant. pro eo quod non credidisti uerbis meis que implebuntur in tempore suo. Et erat plebs expectans zachariam. et mirabantur quod tardaret ipse in templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos. et cognouerunt quod uisionem uidisset in templo. Et ipse erat innuens illis. et permansit mutus. Et factum est ut impleti sunt dies officii eius: abiit in domum suam. Post hos autem dies concepit elizabeth uxor eius. et occultabat se mensibus quinque: dicens. Quia sic fecit michi dominus. in diebus quibus respexit auferre obprobrium meum inter homines. Eodem autem tempore missus est angelus gabriel a domino in ciuitatem galilee cui nomen nazareth ad uirginem desponsatam uiro cui nomen erat ioseph de domo dauid. et nomen uirginis maria. Et ingressus angelus ad eam dixit: Aue gratia plena. dominus tecum. benedicta tu in mulieribus. Ipsa autem cum audisset turbata est in introitu eius. et erat cogitans qualis esset ista salutatio. Et ait angelus domini. Ne timeas maria. inuenisti enim gratiam apud deum. Ecce concipies in utero et paries filium. et uocabis nomen eius ihesum. Hic erit magnus. et filius altissimi uocabitur. Et dabit illi dominus deus sedem dauid patris eius. et regnabit in domo iacob in eternum. et regni eius non erit finis. Dixit autem maria ad angelum. Quomodo fiet istud. quoniam uirum non cognosco? Et respondens angelus. dixit ei. Spiritus sanctus superueniet in te. et uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te sanctum uocabitur filius dei. Et ecce elizabeth cognata tua. et ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic mensis sextus est illi que uocatur sterilis. quia non est impossibile apud deum omne uerbum. Dixit autem maria. Ecce ancilla domini. contingat michi secundum uerbum tuum. Et discessit ab illa angelus. Exurgens autem maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione in ciuitatem iuda. et intrauit in domum zacharie et salutauit elizabeth. Et factum est ut audiuit salutationem marie elizabeth. exultauit infans in utero eius. Et repleta est spiritu sancto elizabeth. et exclamauit uoce magna et dixit. Benedicta tu inter mulieres. et benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc michi. ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tue in auribus meis. exultauit infans in utero meo. Et beata que credidisti. quoniam perficientur ea que dicta sunt tibi a domino. Et ait maria.

Magnificat anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancille sue. ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit michi magna qui potens est. et sanctum nomen eius. Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo. dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede. et exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis. et diuites dimisit inanes. Suscepit israhel puerum suum. recordatus misericordie sue. Sicut locutus est ad patres nostros abraham. et semini eius usque in secula. Mansit autem maria cum illa mensibus tribus: et reuersa est in domum suam. Elizabeth autem impletum est tempus pariendi. et peperit filium. Et audierunt uicini et cognati eius quia magnificauit dominus misericordiam suam cum illa. et congratulabantur ei. Et factum est in die octauo. uenerunt circumcidere puerum. et uocabant eum nomine patris sui zachariam. Et respondens mater eius dixit: Nequaquam. sed uocabitur iohannes. Et dixerunt ad illam nemo est in cognatione tua. qui uocetur hoc nomine. Innuebant autem patri eius. quem uellet uocari eum. Et postulans pugillarem scripsit dicens. Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt omnes. Apertum est autem ilico os eius et lingua eius. et loquebatur benedicens deum. Et factus est timor super omnes uicinos eorum. et super omnia montana iudee diuulgabantur omnia uerba hec. Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes. Quid putas puer iste erit? Etenim manus domini erat cum illo. Et zacharias pater eius impletus est spiritu sancto. et prophetabat dicens.

Benedictus dominus deus israhel. quia uisitauit et fecit redemptionem plebis sue. Et erexit cornu salutis nobis. in domo dauid pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorum. qui a seculo sunt prophetarum eius. Salutem ex inimicis nostris. et de manu omnium qui oderunt nos. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris. et memorari testamenti sui sancti. Iusiurandum quod iurauit ad abraham patrem nostrum. daturum se nobis. Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati. seruiamus illi. In sanctitate et iustitia coram ipso. omnibus diebus nostris. Et tu puer propheta altissimi uocaberis. preibis enim ante faciem domini parare uias eius. Ad dandam scientiam salutis plebi eius. in remissionem peccatorum eorum. Per uiscera misericordie dei nostri. in quibus uisitauit nos oriens ex alto. Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent. ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Puer autem crescebat et confortabatur spiritu. et erat in desertis usque in diem ostensionis sue ad israhel.

Factum est autem in diebus illis. exiit edictum a cesare augusto. ut describeretur uniuersus orbis. Hec descriptio prima facta est a preside syrie cyrino. Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem et ioseph a galilea de ciuitate nazareth in iudeam ciuitatem dauid que uocatur bethleem. eo quod esset de domo et familia dauid ut profiteretur cum maria desponsata sibi pregnante uxore sua cum esset in utero habens. Factum est autem cum essent ibi. impleti sunt dies ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum. et pannis eum inuoluit. et posuit eum in presepio. quia non erat ei locus in diuersorio. Pastores autem erant in illa regione uigilantes et custodientes uigilias noctis super gregem suum. Et ecce angelus domini stetit iuxta illos. et claritas dei circumfulsit eos. et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus. Nolite timere. Ecce enim euangelizo uobis gaudium magnum quod erit omni populo. quia natus est uobis hodie saluator. qui est christus dominus in ciuitate dauid. Et hoc uobis signum. Inuenietis infantem pannis inuolutum. et positum in presepio. Et subito facta est cum angelo multitudo milicie celestis. laudantium deum et dicentium. Gloria in excelsis deo. et in terra pax hominibus bone uoluntatis. Et factum est ut discesserunt ab eis angeli in celum. Pastores loquebantur ad inuicem. Transeamus usque bethleem. et uideamus hoc uerbum quod factum est quod dominus ostendit nobis. Et uenerunt festinantes. et inuenerunt mariam et ioseph. et infantem positum in presepio. Uidentes autem cognouerunt de uerbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt. de his que dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autem conseruabat omnia uerba hec conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores magnificantes deum in omnibus que audierant et uiderant sicut dictum est ad illos. Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: uocatum est nomen eius ihesus. Quod uocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur.

Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem moysi. tulerunt eum in hierusalem ut eum sisterent domino sicut scriptum est in lege domini. quia omne masculinum adaperiens uuluam sanctum domino uocabitur. Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini par turturum aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in hierusalem. cui nomen symeon. Et homo iste iustus et timoratus expectans consolationem israhel. et spiritus sanctus erat in eo. Responsum autem acceperat a spiritu sancto. non uisurum se mortem nisi prius uideret christum domini. Et uenit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum ihesum parentes eius. ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo. et ipse accepit eum in ulnas suas. et benedixit deum et dixit. Nunc dimittis seruum tuum domine secundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum. quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium. et gloriam plebis tue israhel. Et erat ioseph et mater eius mirantes super his. que dicebantur de illo. Et benedixit illis symeon. et dixit ad mariam matrem eius. Ecce positus est hic in ruinam et resurrectionem multorum in israhel. et in signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius ut reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Et erat anna prophetissa filia fanuhel. de tribu aser. Hec processerat in diebus multis et uixerat cum uiro suo annis septem a uirginitate sua. Et hec uidua usque ad annos octoginta quattuor: que non discedebat de templo ieiuniis et obsecrationibus seruiens nocte ac die. Et hec ipsa hora superueniens confitebatur domino. et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem hierusalem. Et ut perfecerunt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in galileam in ciuitatem suam nazareth. Puer autem crescebat et confortabatur et implebatur sapientia. Et gratia dei erat in illo. Et ibant parentes eius per omnes annos in hierusalem. in die sollempni pasche.

Et cum factus esset ihesus annorum duodecim. ascendentibus illis in hierusalem secundum consuetudinem diei festi. consummatisque diebus cum redirent. remansit puer ihesus in hierusalem et non cognouerunt parentes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu. uenerunt iter diei. et requirebant eum inter cognatos et notos. Et non inuenientes. regressi sunt in hierusalem requirentes eum. Et factum est post triduum. inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum audientem illos et interrogantem. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super prudentia et responsis eius. Et uidentes eum expauerunt. Et dixit mater eius ad illum. Fili quid fecisti nobis sic. ecce pater tuus et ego dolentes querebamus te. Et ait ad illos. Quid est quod me querebatis? nesciebatis quia in his que patris mei sunt oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt uerbum quod locutus est ad illos. Et descendit cum illis et uenit nazareth. et erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia uerba hec in corde suo. Et ihesus proficiebat etate et sapientia et gratia apud deum et homines.

Anno autem quintodecimo imperii tyberii cesaris procurante pontio pilato iudeam. tetrarcha autem galilee herode. philippo autem fratre eius tetrarcha itureae et traconitidis regionis. et lysania abilines tetrarcha sub principibus sacerdotum anna et cayfa. factum est uerbum domini super iohannem zacharie filium in deserto. Et uenit in omnem regionem iordanis. predicans baptismum penitentie in remissionem peccatorum. sicut scriptum est in libro sermonum ysaie prophete. Uox clamantis in deserto. parate uiam domini. rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebitur. et omnis mons et collis humiliabitur. et erunt praua in directa. et aspera in uias planas. Et uidebit omnis caro salutare dei. Dicebat autem ad turbas que exiebant ut baptizarentur ab ipso. Genimina uiperarum. quis ostendit uobis fugere a uentura ira? Facite ergo fructus dignos penitentie. et ne ceperitis dicere patrem habemus abraham. Dico enim uobis. quia potens est deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excidetur et in ignem mittetur. Et interrogabant eum turbe dicentes. Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis. Qui habet duas tunicas det non habenti. et qui habet escas similiter faciat. Uenerunt autem et publicani ut baptizarentur. Et dixerunt ad illum. Magister quid faciemus? At ille dixit eis. Nichil amplius quam constitutum est uobis faciatis. Interrogabant autem eum et milites dicentes. Quid faciemus et nos? Et ait illis. Neminem concutiatis. neque calumpniam faciatis. et contenti estote stipendiis uestris. Existimante autem populo et cogitantibus omnibus in cordibus suis de iohanne ne forte ipse esset christus. Respondit iohannes dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo uos. ueniet autem fortior me cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamentorum eius. Ipse uos baptizabit in spiritu sancto et igni. Cuius uentilabrum in manu eius. et purgabit aream suam. et congregabit triticum in horreum suum. Paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem et alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha cum corriperetur ab illo de herodiade uxore fratris sui. et de omnibus malis que fecit herodes. adiecit hoc super omnia. et inclusit iohannem in carcerem.

Factum est autem cum baptizaretur omnis populus. et ihesu baptizato et orante. apertum est celum et descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. et uox de celo facta est dicens. Tu es filius meus dilectus. in te complacuit michi. Et ipse ihesus erat incipiens quasi annorum triginta. ut putabatur filius ioseph. qui fuit heli qui fuit mathat:

qui fuit melchi, qui fuit ianne, qui fuit ioseph, qui fuit mathathiae, qui fuit amos, qui fuit naum, qui fuit esli, qui fuit nagge, qui fuit maath, qui fuit mathathiae, qui fuit semei, qui fuit ioseph, qui fuit iuda, qui fuit iohanna, qui fuit resa, qui fuit zorobabel, qui fuit salathiel, qui fuit neri, qui fuit melchi, qui fuit addi, qui fuit cosam, qui fuit helmadam, qui fuit her, qui fuit ihesu, qui fuit eliezer, qui fuit iorim, qui fuit mathat, qui fuit levi, qui fuit symeon, qui fuit iuda, qui fuit ioseph, qui fuit iona, qui fuit eliachim, qui fuit melea, qui fuit menna, qui fuit mathatha, qui fuit nathan, qui fuit david, qui fuit iesse, qui fuit obeth, qui fuit booz, qui fuit salmon, qui fuit naason, qui fuit aminadab, qui fuit aram, qui fuit esrom, qui fuit fares, qui fuit iudae, qui fuit iacob, qui fuit ysaac, qui fuit abraham, qui fuit thare, qui fuit nachor, qui fuit seruch, qui fuit ragau, qui fuit phalech, qui fuit eber, qui fuit sale, qui fuit cainan, qui fuit arfaxath, qui fuit sem, qui fuit noe, qui fuit lamech, qui fuit mathusale, qui fuit enoch, qui fuit iared, qui fuit malalehel, qui fuit cainan, qui fuit enos, qui fuit seth, qui fuit adam, qui fuit dei. Ihesus autem plenus spiritu sancto regressus est ab iordane, et agebatur in spiritu in desertum diebus quadraginta, et temptabatur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis, et consummatis illis esuriit. Dixit autem illi diabolus: Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Et respondit ad illum ihesus: Scriptum est quia non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo dei. Et duxit illum diabolus in montem excelsum, et ostendit ei omnia regna orbis terrae in momento temporis, et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam et gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, et cui volo do illa. Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia. Et respondens ihesus dixit illi: Scriptum est: Dominum deum tuum adorabis, et illi soli servies. Et duxit illum in hierusalem, et statuit eum supra pinnaculum templi, et dixit illi: Si filius dei es, mitte te hinc deorsum. Scriptum est enim quod angelis suis mandavit de te, ut conservent te, et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens ihesus ait illi: Dictum est: Non temptabis dominum deum tuum. Et consummata omni temptatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus. Et regressus est ihesus in virtute spiritus in galileam, et fama exiit per universam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, et magnificabatur ab omnibus.

Et venit nazareth, ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, et surrexit legere. Et traditus est illi liber prophete ysaie. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat: Spiritus domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, predicare captivis remissionem et caecis visum, dimittere confractos in remissionem, predicare annum domini acceptum, et diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro et sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Coepit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est haec scriptura in auribus vestris. Et omnes illi testimonium dabant, et mirabantur in verbis gratiae quae procedebant de ore ipsius, et dicebant: Nonne hic est filius ioseph? Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura te ipsum. Quanta audivimus facta in capharnaum, fac et hic in patria tua. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. In veritate dico vobis, multae viduae erant in diebus helyae in israhel, quando clausum est caelum annis tribus et mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra, et ad nullam earum missus est helyas nisi in sarepta sydoniae ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in israhel sub helyseo propheta, et nemo eorum mundatus est nisi neman syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga ira haec audientes. Et surrexerunt et eiecerunt illum extra civitatem, et duxerunt illum usque ad supercilium montis, supra quem civitas illorum erat aedificata, ut praecipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat.

Et descendit in capharnaum civitatem galileae, ibique docebat illos sabbatis. Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo eius. Et in synagoga erat homo habens demonium immundum, et exclamavit voce magna dicens: Quid nobis et tibi, ihesu nazarene? Venisti perdere nos? Scio te qui sis, sanctus dei. Et increpavit illum ihesus dicens: Obmutesce, et exi ab eo. Et cum proiecisset eum demonium in medium, exiit ab illo nihilque illum nocuit. Et factus est pavor in omnibus, et colloquebantur ad invicem dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate et virtute imperat spiritibus immundis, et exeunt? Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. Surgens autem ihesus de synagoga introivit in domum symonis. Socrus autem symonis tenebatur magnis febribus, et rogaverunt illum pro ea. Et stans super illam imperavit febri, et dimisit eam. Et continuo surgens ministrabat illis. Cum sol autem occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens curabat eos. Exiebant autem demonia a multis clamantia et dicentia: Quia tu es filius dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse christum. Facta autem die egressus ibat in desertum locum. Et turbae requirebant eum, et venerunt usque ad ipsum. Et detinebant illum ne discederet ab ipsis. Quibus ille ait: Quia et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum dei, quia ideo missus sum. Et erat predicans in synagogis galileae.

Factum est autem, cum turbae irruerent in eum ut audirent verbum dei, et ipse stabat secus stagnum genesareth. Et vidit duas naves stantes secus stagnum, piscatores autem descenderant et lavabant retia. Ascendens autem in unam navim, quae erat symonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas. Ut cessavit autem loqui, dixit ad symonem: Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam. Et respondens symon dixit illi: Preceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt sociis qui erant in alia navi, ut venirent et adiuvarent eos. Et venerunt et impleverunt ambas naviculas, ita ut mergerentur. Quod cum videret symon petrus, procidit ad genua ihesu dicens: Exi a me domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circumdederat eum et omnes qui cum illo erant in captura piscium quam ceperant. Similiter autem et iacobum et iohannem filios zebedei, qui erant socii symonis. Et ait ad symonem ihesus: Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens. Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

Et factum est cum esset in una civitatum, et ecce vir plenus lepra, et videns ihesum et procidens in faciem rogavit eum dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum tetigit illum dicens: Volo, mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse precepit illi ut nemini diceret, sed vade, ostende te sacerdoti, et offer pro emundatione tua sicut precepit moyses in testimonium illis. Perambulabat autem magis sermo de illo, et conveniebant turbae multae ut audirent et curarentur ab infirmitatibus suis. Ipse autem secedebat in deserto et orabat.

Et factum est in una dierum, et ipse sedebat docens. Et erant pharisei sedentes, et legis doctores, qui venerant ex omni castello galileae et iudeae et hierusalem. Et virtus domini erat ad sanandum eos. Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus, et querebant eum inferre et ponere ante eum. Et non invenientes qua parte illum inferrent pre turba, ascenderunt supra tectum, et per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante ihesum. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua. Et ceperunt cogitare scribae et pharisei dicentes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata nisi solus deus? Ut cognovit autem ihesus cogitationes eorum, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris? Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata, aut dicere: Surge et ambula? Ut autem sciatis quia filius hominis potestatem habet in terra dimittere peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge, tolle lectum tuum et vade in domum tuam. Et confestim surgens coram illis tulit in quo iacebat, et abiit in domum suam magnificans deum. Et stupor apprehendit omnes, et magnificabant deum. Et repleti sunt timore dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

Et post haec exiit ihesus, et vidit publicanum nomine levi sedentem ad theloneum, et ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus surgens secutus est eum. Et fecit ei convivium magnum levi in domo sua. Et erat turba multa publicanorum et aliorum qui cum illis erant discumbentes. Et murmurabant pharisei et scribae eorum dicentes ad discipulos eius: Quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis? Et respondens ihesus dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Non veni vocare iustos, sed peccatores in penitentiam. At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli iohannis ieiunant frequenter et obsecrationes faciunt, similiter et phariseorum, tui autem edunt et bibunt? Quibus ipse dixit: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare? Venient autem dies cum ablatus fuerit ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat autem et similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram a vestimento novo immittit in vestimentum vetus. Alioquin et novum rumpit, et veteri non convenit commissura a novo. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres. Alioquin rumpet vinum novum utres, et ipsum effundetur, et utres peribunt. Sed vinum novum in utres novos mittendum est, et utraque conservantur. Et nemo bibens vetus statim vult novum. Dicit enim: Vetus melius est.

Factum est autem in sabbato secundoprimo cum transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas et manducabant confricantes manibus. Quidam autem phariseorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis? Et respondens ihesus dixit ad eos: Nec hoc legistis quod fecit david cum esurisset ipse et qui cum eo erant? Quomodo intravit in domum dei, et panes propositionis sumpsit et manducavit, et dedit his qui cum ipso erant, quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus? Et dicebat illis: Quia dominus est filius hominis etiam sabbati.

Factum est autem in alio sabbato, ut intraret in synagogam et doceret. Et erat ibi homo, et manus eius dextera erat arida. Observabant autem scribae et pharisei si sabbato curaret, ut invenirent unde accusarent eum. Ipse autem sciebat cogitationes eorum, et ait homini qui habebat manum aridam: Surge et sta in medio. Et surgens stetit. Ait autem ad illos ihesus: Interrogo vos si licet sabbato benefacere an male, animam salvam facere an perdere? Et circumspectis omnibus illis, dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus eius. Ipsi autem repleti sunt insipientia, et colloquebantur ad invicem quidnam facerent de ihesu. Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, et erat pernoctans in oratione dei.

Et cum dies factus esset, vocavit discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis, quos et apostolos nominavit: symonem, quem cognominavit petrum, et andream fratrem eius, iacobum et iohannem, philippum et bartholomeum, thomam et matheum, iacobum alfei et symonem qui vocatur zelotes, et iudam iacobi, et iudam scarioth, qui fuit proditor. Et descendens cum illis stetit in loco campestri, et turba discipulorum eius, et multitudo copiosa plebis ab omni iudea et hierusalem et maritima et tyri et sydonis, qui venerant ut audirent eum et sanarentur a languoribus suis. Et qui vexabantur a spiritibus immundis curabantur. Et omnis turba querebat eum tangere, quia virtus de illo exiebat et sanabat omnes. Et ipse elevatis oculis in discipulos suos dicebat: Beati pauperes, quia vestrum est regnum dei. Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Beati eritis cum vos oderint homines, et cum separaverint vos et exprobraverint, et eiecerint nomen vestrum tamquam malum propter filium hominis. Gaudete in illa die et exultate, ecce enim merces vestra multa est in celo. Secundum haec enim faciebant prophetis patres eorum. Verumtamen ve vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram. Ve vobis qui saturati estis, quia esurietis. Ve vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebitis. Ve cum benedixerint vobis omnes homines, secundum haec faciebant pseudoprophetis patres eorum. Sed vobis dico qui auditis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt. Benedicite maledicentes vobis, orate pro calumniantibus vos. Et qui te percutit in maxillam, prebe et alteram. Et ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. Omni petenti te tribue, et qui aufert quae tua sunt ne repetas. Et prout vultis ut faciant vobis homines, facite illis similiter. Et si diligitis eos qui vos diligunt, quae vobis est gratia? Nam et peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quae vobis est gratia? Siquidem et peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere, quae gratia est vobis? Nam et peccatores peccatoribus fenerantur ut recipiant equalia. Verumtamen diligite inimicos vestros, benefacite, et mutuum date nihil desperantes, et erit merces vestra multa in celis, et eritis filii altissimi, quia ipse benignus est super ingratos et malos. Estote ergo misericordes, sicut et pater vester misericors est. Nolite iudicare, et non iudicabimini. Nolite condemnare, et non condempnabimini. Dimittite, et dimittemini. Date, et dabitur vobis. Mensuram bonam et confertam et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis remetietur vobis. Dicebat autem illis et similitudinem: Numquid potest caecus caecum ducere? Nonne ambo in foveam cadent?

263.

Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem omnis erit si sit sicut magister eius.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quae in oculo tuo est non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine eiciam festucam de oculo tuo, et ipse in oculo tuo trabem non vides? Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui. Non est enim arbor bona quae facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum. Unaquaeque arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis ficus, neque de rubo vindemiant uvam. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, et malus homo de malo thesauro profert malum. Ex habundantia enim cordis os loquitur. Quid autem vocatis me Domine Domine, et non facitis quae dico? Omnis qui venit ad me et audit sermones meos et facit eos, ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini aedificanti domum, qui fodit in altum, et posuit fundamenta supra petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, et non potuit eam movere; fundata enim erat supra petram. Qui autem audit et non facit, similis est homini aedificanti domum suam super terram sine fundamento. Illisit flumen domui illi, et continuo cecidit, et facta est ruina domus illius magna.

Et factum est cum complesset omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum. Centurionis autem cuiusdam servus male habens erat moriturus, qui illi erat pretiosus. Et cum audisset de Iesu, misit seniores Iudaeorum rogans eum ut veniret et salvaret servum eius. At illi cum venissent ad Iesum, rogabant eum sollicite dicentes: quia dignus est ut hoc illi praestes. Diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse aedificavit nobis. Ibat autem cum illis Iesus. Et cum iam non longe esset a domo, misit ad eum centurio amicos dicens: Domine, noli vexari; non enim dignus sum ut sub tectum meum intres. Propter quod et meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te; sed dic verbo, et sanabitur puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites; et dico huic vade, et vadit, et alio veni, et venit, et servo meo fac hoc, et facit. Quo audito Iesus miratus est, et sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, in nullo tantam fidem inveni in Israhel. Et reversi qui missi erant domum, invenerunt servum sanum.

Et factum est deinceps ibat Iesus in civitatem quae vocatur Naim, et ibant cum illo discipuli eius et turba copiosa. Cum autem appropinquaret portae civitatis, ecce efferebatur defunctus filius unicus matri suae; et haec vidua erat, et turba multa cum illa. Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam dixit illi: Noli flere. Et accessit et tetigit loculum. Hii autem qui portabant steterunt. Et ait Iesus: Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus, et coepit loqui, et dedit illum matri suae. Accepit autem omnes timor, et magnificabant Deum dicentes: quia propheta magnus surrexit in nobis, et quia Deus visitavit plebem suam in bono. Et exiit hic sermo in universam Iudaeam de eo, et in omnem circa regionem.

Et nuntiaverunt Iohanni discipuli eius de omnibus his. Et convocavit duos ex discipulis suis Iohannes, et misit ad Iesum dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt: Iohannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? In ipsa autem hora curavit multos a languoribus et plagis et spiritibus immundis, et caecis multis donavit visum. Et respondens dixit illis: Euntes nuntiate Iohanni quae vidistis et audistis: caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.

Et cum discessissent nuntii Iohannis, coepit dicere de Iohanne ad turbas: Quid existis in desertum videre? Harundinem vento moveri? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui in veste pretiosa sunt et deliciis, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? Prophetam? Utique dico vobis, et plus quam prophetam. Hic est de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te. Dico autem vobis, maior inter natos mulierum propheta Iohanne Baptista nemo est; qui autem minor est in regno Dei, maior est illo. Et omnis populus audiens et publicani iustificaverunt Deum, baptizati baptismo Iohannis. Pharisei autem et legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo. Cui ergo dicam similes homines huius generationis, et cui similes sunt? Similes sunt pueris sedentibus in foro, et loquentibus ad invicem et dicentibus: Cantavimus vobis tibiis, et non saltastis; lamentavimus, et non plorastis. Venit enim Iohannes Baptista neque manducans panem neque bibens vinum, et dicitis: Daemonium habet. Venit Filius hominis manducans et bibens, et dicitis: Ecce homo devorator et bibens vinum, amicus peccatorum et publicanorum. Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

Rogabat autem illum quidam phariseus ut manducaret cum illo. Et ingressus domum pharisei discubuit. Et ecce mulier quae erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod recubuit in domo pharisei, attulit alabastrum unguenti, et stans retro secus pedes eius, lacrimis coepit rigare pedes eius, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes eius, et unguento unguebat. Videns autem phariseus qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique quae et qualis est mulier quae tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus dixit ad illum: Symon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. Duo debitores erant cuidam feneratori: unus debebat denarios quingentos, et alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Et respondens Symon dixit: Aestimo quia is cui plus donavit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conversus ad mulierem dixit Symoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti; haec autem lacrimis rigavit pedes meos, et capillis capitis sui tersit. Osculum mihi non dedisti; haec autem ex quo intravit non cessavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti; haec autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi, remittentur ei peccata multa, quia dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Et ait illi Iesus: Remissa sunt tibi peccata. Et coeperunt qui simul recumbebant dicere: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit; vade in pace.

Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat per civitates et castella praedicans et evangelizans regnum Dei, et duodecim cum illo, et mulieres quae erant curatae a spiritibus inmundis et infirmitatibus: Maria quae vocatur Magdalene, de qua daemonia septem exierant, et Iohanna uxor Chuzae procuratoris Herodis, et Susanna, et aliae multae, quae ministrabant ei de facultatibus suis. Cum autem turba plurima conveniret, et de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem ad illos: Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres caeli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, et natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, et simul exortae spinae suffocaverunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, et exortum fecit fructum centuplum. Haec dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat. Interrogaverunt autem discipuli eius. Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, ut videntes non videant, et audientes non intellegant. Haec est autem parabola: Semen est verbum Dei. Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt; deinde venit diabolus et tollit de corde eorum verbum, ne credentes salvi fiant. Nam qui supra petram, hi sunt qui cum audierint, cum gaudio accipiunt verbum; et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, et in tempore temptationis recedunt. Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, et a sollicitudinibus et divitiis et voluptatibus vitae euntes suffocantur, et non referunt fructum. Quod autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono audientes verbum retinent, et fructum afferunt in patientia. Nemo autem lucernam accendens operit eam vase, aut subtus lectum ponit, sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen. Non enim est occultum quod non manifestetur, neque absconditum quod non cognoscatur et in palam veniat. Videte ergo quomodo audiatis. Qui enim habet, dabitur illi; et quicumque non habet, etiam quod putat se habere auferetur ab eo. Venerunt autem ad illum mater et fratres eius, et non poterant adire eum prae turba. Nuntiatum est autem illi: Mater tua et fratres tui stant foris volentes te videre. Qui respondens dixit ad illos: Mater mea et fratres mei hi sunt qui verbum Dei audiunt et faciunt.

Factum est autem in una dierum, et ipse ascendit in naviculam et discipuli eius. Et ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. Navigantibus autem obdormivit. Et descendit procella venti in stagnum, et complebantur fluctibus navicula, et periclitabantur. Accedentes autem suscitaverunt eum dicentes: Praeceptor, perimus. At ille surgens increpavit ventum et tempestatem aquae, et cessavit, et facta est tranquillitas magna. Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Et timentes mirati sunt, dicentes ad invicem: Quisnam est hic, quia ventis imperat et mari, et obediunt ei?

Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quae est contra Galilaeam. Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam qui habebat daemonium iam temporibus multis, et vestimentum non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis. Is cum vidit Iesum, procidit ante illum, et exclamans voce magna dixit: Quid mihi et tibi est, Iesu fili Dei altissimi? Obsecro te, ne me torqueas. Praecipiebat enim spiritui inmundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat eum, et vinciebatur catenis et compedibus custoditus, et ruptis vinculis agebatur a daemonio in deserto. Interrogavit autem illum Iesus dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio, quia intraverant daemonia multa in eum. Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium, et rogaverunt illum ut in illos irent. Et permisit illis. Exierunt ergo daemonia ab homine et intraverunt in porcos, et impetu abiit grex per praeceps in stagnum, et suffocati sunt. Quod ut factum viderunt qui pascebant eos, fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem et in villas. Exierunt autem videre quod factum erat, et venerunt ad Iesum, et invenerunt hominem sedentem, a quo daemonia exierant, vestitum ac sana mente ad pedes eius, et timuerunt. Nuntiaverunt autem illis qui viderant quomodo sanus factus esset qui a daemonio vexatus fuerat. Et rogavit illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur. Ipse autem ascendens in naviculam reversus est. Et rogabat illum vir a quo daemonia exierant ut cum eo esset. Dimisit autem illum dicens: Redi in domum tuam, et narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem praedicans quanta illi fecisset Iesus.

Factum est autem cum rediisset Iesus, excepit illum turba; erant enim omnes expectantes eum. Et ecce venit vir cui nomen Iairus, et ipse princeps synagogae erat; et cecidit ad pedes Iesu, rogans eum ut intraret in domum eius, quia filia unica erat illi fere annorum duodecim, et haec moriebatur. Et contigit dum iret, a turbis comprimebatur. Et mulier quaedam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quae in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari. Accessit retro et tetigit vestimentum eius, et confestim stetit fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus et qui cum illo erant: Praeceptor, turbae te comprimunt et affligunt, et dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis; nam et ego novi virtutem de me exisse. Videns autem mulier quia non latuit, tremens venit et procidit ante pedes eius, et ob quam causam tetigerit eum indicavit coram omni populo, et quemadmodum confestim sanata sit. At ipse dixit illi: Filia, fides tua te salvam fecit; vade in pace. Adhuc illo loquente, venit nuntius ad principem synagogae dicens ei: quia mortua est filia tua; noli vexare illum. Iesus autem audito hoc verbo, ait patri puellae: Noli timere, crede tantum, et salva erit. Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam nisi Petrum et Iohannem et Iacobum, et patrem et matrem puellae. Flebant autem omnes et plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere; non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum, scientes quod mortua esset. Ipse autem tenens manum eius clamavit dicens: Puella, surge. Et reversus est spiritus eius, et surrexit continuo. Et iussit illi dari manducare. Et stupuerunt parentes eius. Quibus praecepit ne alicui dicerent quod factum est.

Convocatis autem Iesus duodecim discipulis suis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia daemonia, et ut languores curarent. Et misit illos praedicare regnum Dei et sanare infirmos. Et ait illis: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque calciamenta, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis. Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, et inde proficiscemini. Et quicumque non receperint vos, exeuntes de civitate illa, etiam pulverem vestrum de pedibus excutite in testimonium supra illos. Egressi autem circuibant per castella evangelizantes et curantes ubique. Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quae fiebant ab eo, et haesitabat eo quod diceretur a quibusdam quia Iohannes surrexit a mortuis, a quibusdam vero quia Helias apparuit, ab aliis autem quod propheta unus ex antiquis surrexit. Ait autem Herodes: Iohannem ego decollavi; quis est de quo ego audio

-caliam? Et querebat illum videre. Et reversi apostoli narraverunt illi omnia quecumque fecerunt.

Et assumptis illis ihesus secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida. Quod cum cognovissent turbe, secute sunt illum. Et excepit illos, et loquebatur illis de regno dei, et eos qui cura indigebant sanabat. Dies autem ceperat declinare. Et accesserunt duodecim discipuli, et dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella et villas que circa sunt divertant, et inveniant escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos: Date illis vos manducare. At illi dixerunt: Non sunt nobis plus quam quinque panes et duo pisces, nisi forte nos eamus et emamus in omnem hanc turbam escas. Erant autem viri fere quinque milia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos. Et ita fecerunt, et discumbere fecerunt omnes. Acceptis autem quinque panibus et duobus piscibus, respexit in celum, et benedixit eos, et fregit, et distribuit discipulis, ut ponerent ante turbas. Et manducaverunt omnes, et saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophinos duodecim.

Et factum est cum solus esset orans, erant autem cum illo et discipuli. Et interrogavit illos dicens: Quem me dicunt esse turbe? At illi responderunt et dixerunt: Iohannem baptistam, alii autem Helyam, alii vero quia propheta unus de prioribus surrexit. Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Symon Petrus dixit: Christum dei. At ille increpans illos precepit ne cui dicerent hoc, dicens quod oportet filium hominis multa pati, et reprobari a principibus sacerdotum, et senioribus, et scribis, et occidi, et tercia die resurgere. Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam. Nam qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem perdat et detrimentum faciat? Nam qui me erubuerit et meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua et patris et sanctorum angelorum. Dico autem vobis vere, sunt aliqui hic stantes qui non gustabunt mortem donec videant regnum dei. Factum est autem post hec verba fere dies octo, assumpsit Petrum et Iohannem et Iacobum, et ascendit in montem ut oraret. Et dum oraret, facta est species vultus eius altera, et vestitus eius albus refulgens. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses et Helyas, visi in maiestate, et dicebant excessum eius, quem completurus erat in Hierusalem. Petrus vero et qui cum illo gravati erant somno. Et evigilantes viderunt maiestatem eius, et duos viros qui stabant cum illo. Et factum est cum discederent ab eo, ait Petrus ad ihesum: Preceptor, bonum est nos hic esse. Faciamus tria tabernacula, unum tibi, et unum Moysi, et unum Helye: nesciens quid diceret. Hec autem illo loquente, facta est nubes, et obumbravit eos, et timuerunt, intrantibus illis in nubem. Et vox facta est de nube dicens: Hic est filius meus electus, ipsum audite. Et dum fieret vox, inventus est ihesus solus. Et ipsi tacuerunt, et nemini quicquam dixerunt in illis diebus ex his que viderant.

Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa. Et ecce vir de turba exclamavit dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi. Et ecce spiritus apprehendit eum, et subito clamat, et elidit, et dissipat eum cum spuma, et vix discedit dilanians eum. Et rogavi discipulos tuos ut eicerent eum, et non potuerunt. Respondens autem ihesus ait: O generatio infidelis et perversa, usquequo ero apud vos, et patiar vos? Adduc huc filium tuum. Et cum accessisset, elisit illum demonium, et dissipavit. Et increpavit ihesus spiritum inmundum, et sanavit puerum, et reddidit illum patri suo. Stupebant autem omnes in magnitudine dei. Omnibusque mirantibus super omnibus que faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite in cordibus vestris sermones istos. Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. At illi ignorabant verbum istud, et erat velatum ante eos, ut non sentirent illud, et timebant interrogare eum de hoc verbo. Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. At ihesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendens puerum statuit secus se, et ait: Quicumque acceperit puerum istum in nomine meo, me recipit. Et quicumque me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter omnes vos, hic maior est. Respondens autem Iohannes dixit: Preceptor, vidimus quendam in nomine tuo eicientem demonia, et prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum ihesus: Nolite prohibere. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, et ipse faciem suam firmavit ut iret in Hierusalem. Et misit nuntios ante conspectum suum. Et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Hierusalem. Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus et Iohannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de celo, et consumat illos, sicut Helyas fecit? Et conversus increpavit illos dicens: Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

Factum est autem ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris. Et ait illi ihesus: Vulpes foveas habent, et volucres celi nidos ubi requiescant; nam filius hominis non habet ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem meum. Dixitque ei ihesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Tu autem vade, annuntia regnum dei. Et ait alter: Sequar te, domine, sed permitte mihi primum renuntiare his qui domi sunt. Et ait ad illum ihesus: Nemo mittens manum suam in aratrum et aspiciens retro, aptus est regno dei.

Post hec autem designavit dominus et alios septuaginta duos, et misit illos binos ante faciem suam in omnem locum et civitatem quo erat ipse venturus. Et dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite ergo portare sacculum, neque peram, neque calciamenta, et neminem per viam salutaveritis. In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illam pax vestra; sin autem, ad vos revertetur. In eadem autem domo manete, edentes et bibentes que apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis et susceperint vos, manducate que apponuntur vobis, et curate infirmos qui in illa sunt, et dicite illis: Appropinquavit in vos regnum dei. In quamcumque autem civitatem intraveritis et non acceperint vos, exeuntes in plateas eius dicite: Etiam pulverem qui adhesit nobis de civitate vestra extergimus in vos. Tamen hoc scitote, quia appropinquavit in vos regnum dei. Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit quam illi

civitati. Ve tibi Corozaym, ve tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sydone facte fuissent virtutes que in vobis facte sunt, olim in cilicio et cinere sedentes penituissent. Verumtamen Tyro et Sydoni remissius erit in iudicio quam vobis. Et tu Capharnaum usque in celum exaltata, usque ad infernum demergeris. Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit.

Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam demonia subiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis ihesus: Videbam sathanan sicut fulgur de celo cadentem. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et supra omnem virtutem inimici, et nichil vos nocebit. Verumtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subiciuntur. Gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in celis. In ipsa hora exultavit ihesus in spiritu sancto et dixit: Confiteor tibi, pater, domine celi et terre, qui abscondisti hec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ita pater, quia sic fuit bona voluntas ante te. Omnia mihi tradita sunt a patre meo, et nemo scit quis est filius nisi pater, et quis est pater nisi filius, et cui voluerit filius revelare. Et conversus ad discipulos suos dixit: Beati oculi qui vident que vos videtis. Dico enim vobis quod multi prophete et reges voluerunt videre que vos videtis, et non viderunt, et audire que auditis, et non audierunt.

Et ecce quidam legisperitus surrexit temptans illum et dicens: Magister, quid faciendo vitam eternam possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? Quomodo legis? Ille respondens dixit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua, et proximum tuum sicut te ipsum. Dixitque illi ihesus: Recte respondisti. Hoc fac, et vives. Ille autem volens iustificare se ipsum, dixit ad ihesum: Et quis est meus proximus? Suscipiens autem ihesus dixit: Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hiericho, et incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum, et plagis impositis abierunt, semivivo relicto. Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via, et viso illo preterivit. Similiter et levita, cum esset secus locum, et videret eum, pertransiit. Samaritanus autem quidam iter faciens venit secus eum, et videns eum misericordia motus est. Et appropians alligavit vulnera eius, infundens oleum et vinum, et imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, et curam eius habuit. Et altera die protulit duos denarios, et dedit stabulario, et ait: Curam illius habe, et quodcumque supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi ihesus: Vade et tu fac similiter.

Factum est autem dum irent, et ipse intravit in quoddam castellum, et mulier quedam Martha nomine excepit illum in domum suam. Et huic erat soror nomine Maria, que etiam sedens secus pedes domini audiebat verbum illius. Martha autem satagebat circa frequens ministerium. Que stetit et ait: Domine, non est tibi cure quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adiuvet. Et respondens dixit illi dominus: Martha, Martha, sollicita es et turbaris erga plurima. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit que non auferetur ab ea.

Et factum est cum esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut et Iohannes docuit discipulos suos. Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater, qui in celis es, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. Panem nostrum cotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in temptationem, sed eripe nos a malo. Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte, et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam ante illum. Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere et dare tibi. Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter inprobitatem tamen eius surget et dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego vobis dico: Petite, et dabitur vobis. Querite, et invenietis. Pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui querit invenit, et pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester de celo dabit spiritum bonum petentibus se.

264.

Et erat eiciens demonium, et illud erat mutum. Et cum eiecisset demonium, locutus est mutus, et admirate sunt turbe. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe demoniorum eicit demonia. Et alii temptantes signum de celo querebant ab eo. Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit: Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet. Si autem et sathanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit regnum eius? Quia dicitis quod in Beelzebub eicio demonia. Quod si ego in Beelzebub eicio demonia, filii vestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices erunt vestri. Si autem in digito dei ego eicio demonia, profecto pervenit in vos regnum dei. Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea que possidet. Si autem fortior illo superveniens vicerit illum, universa arma eius auferet in quibus confidebat, et spolia eius distribuet. Qui non est mecum, adversum me est. Et qui non colligit mecum, spargit. Cum inmundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca que non habent aquam, querens requiem. Et non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et cum venerit, invenit scopis mundatam. Et tunc vadit et assumit septem alios spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus.

Factum est autem cum hec diceret, extollens vocem quedam mulier de turba dixit ei: Beatus venter qui te portavit, et ubera que suxisti. At ille dixit: Quippini beati qui audiunt verbum dei et custodiunt illud. Turbis autem concurrentibus cepit dicere: Generatio hec generatio nequam est. Signum querit, et signum non dabitur ei, nisi signum Ione prophete. Nam sicut fuit Ionas signum Ninivitis, ita erit et filius hominis generationi huic. Regina austri surget in iudicio cum viris generationis huius, et condempnabit illos, quia venit a finibus terre audire sapientiam Salomonis. Et ecce plus quam Salomon hic. Viri Ninivite surgent in iudicio cum generatione hac, et condempnabunt eam, quia penitentiam egerunt in predicatione Ione. Et ecce plus quam Ionas hic. Nemo lucernam accendit et in abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est tene-

ebre lucis. Si ergo corpus tuum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

Et cum loqueretur, rogavit illum quidam phariseus ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit. Phariseus autem cepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. Et ait Dominus ad illum: Nunc vos pharisei quod deforis est calicis et catini mundatis; quod autem intus est vestrum, plenum est rapina et iniquitate. Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod intus est fecit? Verumtamen quod superest, date elemosinam, et ecce omnia munda sunt vobis.

Sed ve vobis pharisei, quia decimatis mentam et rutam et omne holus, et preteritis iudicium et caritatem Dei. Hec oportuit facere et illa non omittere. Ve vobis pharisei, qui diligitis primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro. Ve vobis qui estis ut monumenta que non parent, et homines ambulantes supra nesciunt. Respondens autem quidam ex legisperitis ait illi: Magister, hec dicens etiam nobis contumeliam facis. At ille ait: Et vobis legisperitis ve, quia oneratis homines oneribus que portari non possunt, et ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas. Ve vobis qui edificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos. Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum, quoniam ipsi quidem occiderunt eos, vos autem edificatis eorum sepulchra. Propterea et sapientia Dei dixit: Mittam ad illos prophetas et apostolos, et ex illis occident et persequentur, ut inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista, a sanguine Abel usque ad sanguinem Zacharie qui periit inter altare et edem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione. Ve vobis legisperitis, qui tulistis clavem scientie; ipsi non introistis, et eos qui introibant prohibuistis.

Cum autem hec diceret ad illos, ceperunt pharisei et legisperiti graviter insistere, et os eius opprimere de multis, insidiantes ei, querentes aliquid capere ex ore eius, ut accusarent eum. Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculcarent, cepit dicere ad discipulos suos: Attendite a fermento phariseorum, quod est ypocrisis. Nichil autem opertum est quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur. Et quoniam que in tenebris dixistis, in lumine dicentur; et quod in aurem locuti estis in cubiculis, predicabitur in tectis. Dico autem vobis amicis meis: ne terreamini ab his qui occidunt corpus, et post hec non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. Nonne quinque passeres veneunt dipondio, et unus ex illis non est in oblivione coram Deo? Sed et capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere; multis passeribus pluris estis. Dico autem vobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei. Qui autem negaverit me coram hominibus, denegabitur coram angelis Dei. Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi; ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur. Cum autem inducent vos in synagogas, et ad magistratus et potestates, nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora que oporteat dicere.

Et ait quidam ei de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut divisorem super vos? Dixitque ad illos: Videte et cavete ab omni avaritia, quia non in habundantia cuiusquam vita eius est ex his que possidet. Dixit autem similitudinem ad illos dicens: Hominis cuiusdam divitis uberes fructus possessio attulit, et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam: destruam horrea mea, et maiora faciam, et illuc congregabo omnia que nata sunt michi, et bona mea, et dicam anime mee: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos; requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; que autem parasti cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives. Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis, nolite solliciti esse anime quid manducetis, neque corpori quid vestiamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus quam vestimentum? Considerate corvos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, et Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitando potest adicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis? Considerate lilia quomodo crescunt; non laborant neque nent. Dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis. Si autem fenum quod hodie in agro est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos pusille fidei? Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis, et nolite in sublime tolli. Hec enim omnia gentes huius mundi inquirunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis. Verumtamen querite regnum Dei, et hec omnia adicientur vobis.

Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Vendite que possidetis, et date elemosinam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in celis, quo fur non appropriat, neque tinea corrumpit. Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor vestrum erit. Sint lumbi vestri precincti, et lucerne ardentes. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur a nuptiis, ut cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati servi illi quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod precinget se et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi. Hoc autem scitote, quia si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an et ad omnes? Dixit autem Dominus: Quis putas est fidelis dispensator et prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille servus, quem cum venerit dominus, invenerit ita facientem. Vere dico vobis, quoniam supra omnia que possidet constituet illum. Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire, et ceperit percutere pueros et ancillas, et edere et bibere et inebriari; veniet dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua nescit, et dividet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. Ille autem servus qui cognovit voluntatem domini sui, et non preparavit et non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis. Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum queretur ab eo, et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur? Baptismo autem habeo baptizari, et quomodo coartor usque dum perficiatur? Putatis quia pacem veni dare in terram? Non dico vobis, sed separationem. Erunt enim ex hoc quinque in una domo divisi, tres in duo, et duo in tres dividentur: pater in filium, et filius in patrem suum, mater in filiam, et filia in matrem, socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam. Dicebat autem et ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit, et ita fit. Et cum videritis austrum flantem, dicitis quia estus erit, et ita fit. Hypocrite, faciem celi et terre nostis probare; hoc autem tempus quomodo non probatis? Quid autem et a vobis ipsis non iudicatis quod iustum est? Cum autem vadis cum adversario tuo ad magistratum, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, non exies inde donec etiam novissimum quadrantem reddas.

Venerunt autem quidam in ipso tempore nuntiantes illi de Galileis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilei pre omnibus Galileis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis, sed nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Et sicut illi decem et octo supra quos cecidit turris in Syloam et occidit eos, putatis quia et ipsi debitores fuerint preter omnes homines habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis, sed si non penitentiam habueritis, omnes simul peribitis. Dicebat autem hanc similitudinem: Arborem fici habuit quidam plantatam in vinea sua, et venit querens fructum in illa, et non invenit. Dixit autem ad cultorem vinee: Ecce anni tres sunt ex quo venio querens fructum in ficulnea hac, et non invenio. Succide ergo illam; ut quid etiam terram occupat? At ille respondens dixit ei: Domine, dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illam et mittam cofinum stercoris, et siquidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides eam.

Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier que habebat spiritum infirmitatis annis decem et octo, et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cum videret Ihesus, vocavit ad se, et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, et confestim erecta est, et glorificabat Deum. Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Ihesus, dicebat turbe: Sex dies sunt in quibus oportet operari; in his ergo venite et curamini, et non in die sabbati. Respondit autem ad illum Dominus, et dixit: Hypocrite, unusquisque vestrum sabbato non solvit bovem suum aut asinum a presepio, et ducit adaquare? Hanc autem filiam Abrahe, quam alligavit Sathanas, ecce decem et octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati? Et cum hec diceret, erubescebant omnes adversarii eius, et omnis populus gaudebat in universis que gloriose fiebant ab eo. Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, et cui simile illud estimabo? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, et crevit, et factum est in arborem, et volucres celi requieverunt in ramis eius. Et iterum dixit: Cui simile estimabo regnum Dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farine sata tria, donec fermentaretur totum.

Et ibat per civitates et castella, docens et iter faciens in Hierusalem. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, querunt intrare et non poterunt. Cum autem intraverit paterfamilias et clauserit ostium, incipietis foris stare et pulsare ostium dicentes: Domine, aperi nobis. Et respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis. Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te et bibimus, et in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis: Nescio vos unde sitis; discedite a me omnes operarii iniquitatis. Ibi erit fletus et stridor dentium, cum videritis Abraham et Ysaac et Iacob et omnes prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab oriente et occidente, et aquilone et austro, et accumbent in regno Dei. Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, et sunt primi qui erunt novissimi.

In ipsa die accesserunt quidam phariseorum, dicentes illi: Exi et vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite, dicite vulpi illi: Ecce eicio demonia et sanitates perficio hodie et cras, et tertia die consummor. Verumtamen oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare, quia non capit prophetam perire extra Hierusalem. Hierusalem, Hierusalem, que occidis prophetas et lapidas eos qui mittuntur ad te, quotiens volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum suum sub pennis, et noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis quia non videbitis me, donec veniat cum dicetis: Benedictus qui venit in nomine Domini.

Et factum est cum intraret in domum cuiusdam principis phariseorum sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Ihesus dixit ad legisperitos et phariseos dicens: Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum ac dimisit. Et respondens ad illos dixit: Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, et non continuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hec respondere illi. Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab eo, et veniens is qui te et illum vocavit dicat tibi: Da huic locum, et tunc incipies cum rubore novissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco, ut cum venerit qui te invitavit dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Dicebat autem et ei qui se invitaverat: Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites, ne forte et ipsi te reinvitent, et fiat tibi retributio. Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, cecos, et beatus eris, quia non habent retribuere tibi; retribuetur autem tibi in resurrectione iustorum. Hec cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cenam magnam, et vocavit multos. Et misit servum suum hora cene dicere invitatis ut venirent, quia iam parata sunt omnia. Et ceperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, et necesse habeo exire et videre illam; rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, et eo probare illa; rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Uxorem duxi, et ideo non possum venire. Et reversus servus nuntiavit hec domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit servo suo: Exi cito in plateas et vicos civitatis, et pauperes ac debiles et cecos et claudos introduc huc. Et ait servus: Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est. Et ait dominus servo: Exi in vias et sepes, et compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico autem vobis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cenam meam.

Ibant autem turbe multe cum eo, et conversus dixit ad illos: Si quis venit ad me et non odit patrem suum et matrem et uxorem et filios et fratres et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non baiulat crucem suam et venit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim ex vobis volens turrim edificare, non prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum? Ne posteaquam posuerit fundamentum et non potuerit perficere, omnes qui vident incipiant illudere ei dicentes, quia hic homo cepit edificare et non potuit con-

summare? Aut qui rex iturus bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat si possit cum decem milibus obviare ei, qui cum viginti milibus venit adversum se? Alioquin, adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea que pacis sunt. Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus que possidet, non potest meus esse discipulus. Bonum est sal. Quod si sal evanuerit, in quo condietur? neque in terram neque in sterquilinium utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi audiat.

Erant appropinquantes ei publicani et peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisei et scribe dicentes: Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis. Et ait ad illos similitudinem hanc dicens: Quis ex vobis homo qui habet centum oves, et si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam que perierat donec inveniat illam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens. Et veniens domum, convocat amicos et vicinos dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam que perierat. Dico vobis quod ita gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent penitentia. Aut que mulier habens dragmas decem si perdiderit unam, nonne accendit lucernam et evertit domum et querit diligenter donec inveniat? Et cum invenerit, convocat amicas et vicinas dicens: Congratulamini mihi, quia inveni dragmam quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis dei super uno peccatore penitentiam agente.

Ait autem: Homo quidam habuit duos filios. Et dixit illi adolescentior patri: Pater, da michi portionem substantie que me contingit. Et divisit illis substantiam. Et non post multos dies, adolescentior filius profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose. Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, et ipse cepit egere. Et abiit et adhesit uni civium regionis illius, et misit illum in villam suam ut pasceret porcos. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant, et nemo illi dabat. In se autem reversus dixit: Quanti mercennarii in domo patris mei habundant panibus, ego autem hic fame pereo. Surgam et ibo ad patrem meum, et dicam ei: Pater, peccavi in celum et coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus; fac me sicut unum ex mercennariis tuis. Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater suus, et misericordia motus est. Et accurrens cecidit supra collum eius, et osculatus est illum. Dixitque ei filius: Pater, peccavi in celum et coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam et induite illum, et date anulum in manum eius, et calciamenta in pedes eius; adducite vitulum saginatum et occidite, et manducemus et epulemur, quia hic filius meus mortuus fuerat et revixit, perierat et inventus est. Et ceperunt epulari. Erat autem filius eius senior in agro. Et cum veniret et appropinquaret domui, audivit symphoniam et chorum, et vocavit unum de servis, et interrogavit que hec essent. Atque ille dixit ei: Frater tuus venit, et occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem, et nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cepit rogare eum. At ille respondens dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, et numquam mandatum tuum preterivi, et numquam dedisti michi hedum ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic qui devoravit substantiam suam cum meretricibus venit, occidisti illi vitulum saginatum. At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt. Epulari autem et gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat et revixit, perierat et inventus est.

Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat dives qui habebat villicum, et hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona eius. Et vocavit eum dominus eius et ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tue, iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se: Quid faciam quia dominus meus aufert a me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam ut cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos suas. Convocatis autem singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, et sede cito, scribe quinquaginta. Deinde alio dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum choros tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas, et scribe octoginta. Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset; quia filii huius seculi prudentiores sunt quam filii lucis in hac generatione. Et ego dico vobis: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, et in maiori fidelis est; et qui in modico iniquus est, et in maiori iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?

Nemo servus potest duobus dominis servire; aut enim unum odiet et alterum diliget, aut uni adherebit et alterum contempnet. Non potestis deo servire et mammone. Audiebant autem omnia hec pharisei qui erant avari, et deridebant illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus; deus autem novit corda vestra, quia quod hominibus altum est abhominatio est apud deum. Lex et prophete usque ad Iohannem; ex quo regnum dei evangelizatur, et omnis in illud vim facit. Facilius est autem celum et terram preterire, quam de lege unum apicem cadere. Omnis qui dimittit uxorem suam et ducit alteram mechatur; et qui dimissam a viro ducit mechatur.

Homo quidam erat dives, et induebatur purpura et bysso, et epulabatur cottidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, cupiens saturari de micis que cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat. Sed et canes veniebant et lingebant ulcera eius. Factum est autem ut moreretur mendicus, et portaretur ab angelis in sinum Abrahe. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno. Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe et Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intinguat extremum digiti sui in aqua ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Et in his omnibus inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare. Et ait: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei; habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent. Et ad discipulos suos ait: Inpossibile est ut non veniant scandala; ve autem illi per quem veniunt. Utilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum eius, et proiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis. Attendite vobis.

Si peccaverit frater tuus, increpa illum; et si penitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, et septies conversus fuerit ad te dicens: Penitet me, dimitte illi. Et dixerunt apostoli domino: Adauge nobis fidem. Et dixit illis dominus: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, diceretis huic arbori moro: Eradicare et transplantare in mare, et obediret vobis. Quis autem vestrum habens servum arantem aut oves pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe; et non dicat ei: Para quod cenem, et precinge te et ministra michi donec manducem et bibam, et post hec tu manducabis et bibes? Numquid gratiam habet servo illi quia fecit que ei imperaverat? Non puto. Sic et vos cum feceritis omnia que precepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere fecimus.

Et factum est dum iret in Ierusalem, transiebat per mediam Samariam et Galileam. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt a longe, et levaverunt vocem dicentes: Ihesu preceptor, miserere nostri. Quos ut vidit dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est dum irent mundati sunt. Unus autem ex illis ut vidit quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans deum. Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens; et hic erat Samaritanus. Respondens autem Ihesus dixit: Nonne decem mundati sunt? et novem ubi sunt? Non est inventus qui rediret et daret gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te salvum fecit.

Interrogatus autem a phariseis quando venit regnum dei, respondit eis et dixit: Non venit regnum dei cum observatione, neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra vos est. Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desideretis videre unum diem filii hominis, et non videbitis. Et dicent vobis: Ecce hic, et ecce illic. Nolite ire neque sectemini. Nam sicut fulgur coruscans de sub celo in ea que sub celo sunt fulget, ita erit filius hominis in die sua. Primum autem oportet illum multa pati, et reprobari a generatione hac. Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit in diebus filii hominis. Edebant et bibebant, uxores ducebant et dabantur ad nuptias, usque in diem qua intravit Noe in archam, et venit diluvium et perdidit omnes. Similiter factum est in diebus Loth: edebant et bibebant, emebant et vendebant, plantabant et edificabant. Qua die autem exiit Loth de Sodomis, pluit ignem et sulphur de celo, et omnes perdidit; secundum hec erit qua die filius hominis revelabitur. In illa hora qui fuerit in tecto, et vasa eius in domo, non descendat tollere illa; et qui in agro similiter non redeat retro. Memores estote uxoris Loth. Quicumque quesierit animam suam salvare, perdet illam; et quicumque perdiderit eam propter me, salvam faciet illam. Dico vobis: In illa nocte erunt duo in lecto uno, unus assumetur et alius relinquetur. Due erunt molentes in unum, una assumetur et una relinquetur. Duo in agro, unus assumetur et unus relinquetur. Respondentes dicunt illi: Ubi domine? Quibus ipse dixit: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquile.

Dicebat autem etiam parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare et non deficere, dicens: Iudex quidam erat in quadam civitate, qui deum non timebat et hominem non reverebatur. Vidua autem quedam erat in civitate illa, et veniebat ad eum dicens: Vindica me de adversario meo. Et nolebat per multum tempus. Post hec autem dixit intra se: Etsi deum non timeo nec hominem revereor, tamen quia molesta michi est hec vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens sugillet me. Ait autem dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis? Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?

Dixit autem et ad quosdam qui in se confidebant tamquam iusti, et aspernabantur ceteros, similitudinem istam: Duo homines ascenderunt in templum ut orarent, unus phariseus et alter publicanus. Stans itaque phariseus sic orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium que possideo. Et publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad celum levare, sed percutiebat pectus suum dicens: Deus, propitius esto michi peccatori. Amen dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo; quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Afferebant autem illi et infantes ut eos tangeret. Quos cum viderent discipuli, increpabant eos. Ihesus autem convocans illos dixit: Sinite pueros venire ad me, et nolite eos prohibere; talium enim est regnum dei. Amen dico vobis: quicumque non acceperit regnum dei sicut puer, non intrabit in illud.

Et interrogavit eum quidam princeps dicens: Magister bone, quid faciendo vitam eternam possidebo? Dixit autem ei Ihesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus deus. Mandata nosti: Non occides, non mechaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum et matrem. Qui ait: Hec omnia custodivi a iuventute mea. Quo audito Ihesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quecumque habes vende et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo; et veni, sequere me. His ille auditis contristatus est, quia dives erat valde. Videns autem eum Ihesus tristem factum dixit: Quam difficile qui pecunias habent in regnum dei intrabunt. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri? Et ait illis Ihesus: Que impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud deum. Ait autem Petrus: Ecce nos relictis rebus nostris secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est qui reliquit domum aut parentes aut fratres aut uxorem aut filios propter regnum dei, et non recipiat multo plura in hoc tempore, et in seculo venturo vitam eternam.

265.

Assumpsit autem Ihesus duodecim discipulos et ait illis: Ecce ascendimus Hierosolimam, et consummabuntur omnia que scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, et illudetur et conspuetur et flagellabitur, et occident eum, et tertia die resurget. Et ipsi nichil horum intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant que dicebantur. Factum est autem cum appropinquaret Hiericho, cecus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cum audiret turbam pretereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei quod Ihesus Nazarenus transiret. Et clamavit dicens: Ihesu fili David, miserere mei. Et qui preibant increpabant eum ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili David, miserere mei. Stans autem Ihesus iussit eum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam. Et Ihesus dixit illi: Respice; fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, et sequebatur illum magnificans deum. Et omnis plebs ut vidit dedit laudem deo. Et ingressus perambulabat Hiericho.

Et ecce vir nomine Zacheus, et hic erat princeps publicanorum, et ipse dives. Et querebat videre Ihesum quis esset, et non poterat pre turba, quia statura pusillus erat. Et precurrens ascendit in arborem sicomorum ut videret illum, quia inde erat transiturus. Et cum venisset ad locum, suspiciens Ihesus vidit illum et dixit ad eum: Zachee, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, et excepit illum gaudens. Et cum viderent omnes, murmurabant dicen-

tes, quod ad hominem peccatorem divertisset. Stans autem Zacheus dixit ad Ihesum: Ecce dimidium bonorum meorum, domine, do pauperibus; et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum. Ait Ihesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est, eo quod et ipse filius sit Abrahe. Venit enim filius hominis querere et salvum facere quod perierat.

Hec illis audientibus adiciens dixit similitudinem, eo quod esset prope Hierusalem, et quia existimarent quod confestim regnum dei manifestaretur. Dixit ergo: Homo quidam nobilis erat dives; is abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum et reverti. Et vocatis decem servis suis, dedit illis decem mnas et ait ad illos: Negociamini dum venio. Cives autem eius oderant illum, et miserunt legationem post illum dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est ut rediret accepto regno, et iussit vocari servos quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negociatus esset. Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas adquisivit. Et ait illi: Euge serve bone, quia in modico fidelis fuisti, eris potestatem habens supra decem civitates. Et alter venit dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu esto supra quinque civitates. Et alter venit dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario. Timui enim te, quia homo austeris es; tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti. Et dixit ei: De ore tuo te iudico, serve nequam. Sciebas quod ego homo austeris sum, tollens quod non posui, et metens quod non seminavi; et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, et ego veniens cum usuris utique exegissem illam? Et adstantibus dixit: Auferte ab illo mnam, et date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas. Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur; ab eo autem qui non habet, et quod habet auferetur ab eo. Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, et interficite ante me. Et his dictis abiit ascendens in Hierusalem.

Et factum est cum adpropinquasset Bethfage et Bethaniam ad montem qui vocatur oliveti, misit duos discipulos dicens: Ite in castellum quod contra est; in quod introeuntes invenietis pullum asine alligatum, cui nemo umquam hominum sedit; solvite illum et adducite. Et si quis vos interrogaverit quare solvitis, sic dicetis: quia dominus operam eius desiderat. Abierunt autem qui missi erant, et invenerunt sicut dixit illis Ihesus, pullum stantem. Et solventibus illis, dixerunt domini eius ad illos: Quid solvitis pullum? At illi dixerunt: Dominus eum necessarium habet; opera eius desiderat. Et duxerunt illum ad Ihesum. Et iactantes vestimenta sua super pullum, inposuerunt Ihesum. Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via. Et cum adpropinquaret ad descensum montis oliveti, ceperunt omnes turbe laudare dominum voce magna dicentes: Benedictus qui venit rex in nomine domini, pax in celo et gloria in excelsis. Et quidam phariseorum de turbis dixerunt ad illum: Magister, increpa illos. Quibus ipse dixit: Dico vobis, si tacuerint hi, lapides clamabunt. Et ut adpropinquavit, videns civitatem flevit super illam dicens: Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, que ad pacem tibi sunt; nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo, et circumdabunt te, et obsidebunt te, et angustabunt te undique, et ad terram prosternent te et filios tuos qui in te sunt, et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tue. Et ingressus in templum, cepit eicere vendentes in illo et ementes, dicens illis: Scriptum est quia domus mea domus orationis est; vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat docens cotidie in templo. Principes autem sacerdotum et scribe et principes plebis querebant illum perdere, et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

Et factum est in una dierum, docente illo populum in templo et evangelizante, convenerunt principes sacerdotum et scribe cum senioribus, et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis in qua potestate hec facis, aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem? Respondens autem Ihesus dixit ad illos: Interrogabo et ego vos unum verbum. Respondete mihi: Baptismus Iohannis de celo erat an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes: Quia si dixerimus de celo, dicet: quare ergo non credidistis ei? Et si dixerimus ex hominibus, plebs universa lapidabit nos; certi sunt enim Iohannem prophetam esse. Et responderunt se nescire unde esset. Et Ihesus ait illis: Neque ego vobis dico in qua potestate hec facio.

Cepit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo plantavit vineam et locavit eam colonis, et ipse peregre fuit multis temporibus. Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vinee darent ei. Qui cesum dimiserunt eum inanem. Et addidit alterum servum mittere. Illi autem hunc quoque cedentes et afficientes contumelia dimiserunt inanem. Et addidit tertium mittere; qui et illum vulnerantes eiecerunt. Dixit autem dominus vinee: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum; forsitan cum hunc viderint verebuntur. Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt inter se dicentes: Hic est heres; occidamus eum, ut nostra fiat hereditas. Et eiectum illum extra vineam occiderunt. Quid faciet ergo illis dominus vinee? Veniet et perdet colonos istos, et dabit vineam aliis. Quo audito dixerunt illi: Absit. Ille autem aspiciens eos ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: lapidem quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli? Omnis qui ceciderit super illum lapidem conquassabitur; supra quem autem ceciderit, comminuet illum. Et querebant principes sacerdotum et scribe mittere in illum manus illa hora, et timuerunt populum; cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem istam. Et observantes miserunt insidiatores qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone, et traderent eum principatui et potestati presidis. Et interrogaverunt eum dicentes: Magister, scimus quia recte dicis et doces, et non accipis personam, sed in veritate viam dei doces. Licet nobis dare tributum Cesari an non? Considerans autem dolum illorum, dixit ad illos: Quid me temptatis? Ostendite mihi denarium. Cuius habet imaginem et inscriptionem? Respondentes dixerunt: Cesaris. Et ait illis: Reddite ergo que Cesaris sunt Cesari, et que dei sunt deo. Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe, et mirati in responso eius tacuerunt.

Accesserunt autem quidam saduceorum, qui negant esse resurrectionem, et interrogaverunt eum dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: si frater alicuius mortuus fuerit habens uxorem, et hic sine filiis fuerit, ut accipiat frater eius uxorem et suscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant; et primus accepit uxorem et mortuus est sine filiis; et sequens accepit illam, et ipse mortuus est sine filio; et tertius accepit illam; similiter et omnes septem, et non reliquerunt semen et mortui sunt. Novissime omnium mortua est et mulier. In resurrectione ergo cuius erit eorum uxor? Siquidem septem habuerunt eam uxorem. Et ait illis Ihesus: Filii seculi huius nubunt et traduntur ad nuptias; illi vero qui digni habebuntur seculo illo et resurrectione ex mortuis, neque nubunt neque ducunt uxores; neque enim ultra mori poterunt. Equales enim angelis sunt, et filii sunt dei, cum sint filii resurrectionis. Quia vero resurgunt mortui, et Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit dominum deum Abraham et deum Ysaac et deum Iacob. Deus autem non est mortuorum sed vivorum. Omnes enim vivunt ei.

Respondentes autem quidam scribarum dixerunt: Magister, bene dixisti. Et amplius non audebant eum quicquam interrogare. Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium David esse? Et ipse David dicit in libro psalmorum: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. David ergo dominum illum vocat, et quomodo filius eius est? Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis: Attendite a scribis, qui volunt ambulare in stolis, et amant salutationes in foro, et primas cathedras in synagogis, et primos accubitus in conviviis; qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

Respiciens autem vidit eos qui mittebant munera sua in gazofilacium divites. Vidit autem et quandam viduam pauperculam mittentem era minuta duo, et dixit: Vere dico vobis, quia vidua hec pauper plus quam omnes misit. Nam omnes hi ex habundanti sibi miserunt in munera dei; hec autem ex eo quod deest illi omnem victum suum quem habuit misit. Et quibusdam dicentibus de templo, quod lapidibus bonis et donis ornatum esset, dixit: Hec que videtis, venient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur. Interrogaverunt autem illum dicentes: Preceptor, quando hec erunt, et quod signum cum fieri incipient? Qui dixit: Videte ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego sum, et tempus adpropinquabit; nolite ergo ire post illos.

Cum autem audieritis prelia et seditiones, nolite terreri. Oportet primum hec fieri, sed non statim finis. Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum, et terremotus magni per loca, et pestilentie et fames, terroresque de celo, et signa magna erunt. Sed ante hec omnia inicient vobis manus et persequentur, tradentes in synagogas et in custodias, trahentes ad reges et presides propter nomen meum. Continget autem vobis in testimonium. Ponite in cordibus vestris non premeditari quemadmodum respondeatis. Ego autem dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri. Trademini autem a parentibus et fratribus et cognatis et amicis, et morte afficient ex vobis. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Et capillus de capite vestro non peribit. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Cum autem videritis circumdari ab exercitu Hierusalem, tunc scitote quia adpropinquat desolatio eius. Tunc qui in Iudea sunt fugiant in montibus, et qui in medio eius discedant, et qui in regionibus non intrent in eam, quia dies ultionis hi sunt ut impleantur omnia que scripta sunt. Ve autem pregnantibus et nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram et ira populo huic. Et cadent in ore gladii, et captivi ducentur in omnes gentes, et Hierusalem calcabitur a gentibus donec impleantur tempora nationum. Et erunt signa in sole et luna et stellis, et in terris pressura gentium pre confusione sonitus maris et fluctuum, arescentibus hominibus pre timore et expectatione que supervenient universo orbi; nam virtutes celorum commovebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna et virtute. His autem fieri incipientibus, respicite et levate capita vestra, quoniam adpropinquat redemptio vestra.

Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam et omnes arbores; cum producunt iam ex se fructum, scitis quia prope est estas. Ita et vos cum videritis hec fieri, scitote quoniam prope est regnum dei. Amen dico vobis, quia non preteribit generatio hec donec omnia fiant. Celum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate et curis huius vite, et superveniat in vos repentina illa dies; tamquam laqueus enim superveniet in omnes qui sedent super faciem omnis terre. Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia que futura sunt, et stare ante filium hominis. Erat autem diebus docens in templo, noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocatur oliveti. Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

Adpropinquabat autem dies festus azimorum qui dicitur pascha. Et querebant principes sacerdotum et scribe quomodo eum interficerent; timebant vero plebem.

Intravit autem Sathanas in Iudam qui cognominabatur Scarioth, unum de duodecim. Et abiit et locutus est cum principibus sacerdotum et magistratibus, quemadmodum traderet eum. Et gavisi sunt, et pacti sunt pecuniam illi dare. Et spopondit. Et querebat oportunitatem ut traderet illum sine turba.

Venit autem dies azimorum, in qua necesse erat occidi pascha. Et misit Petrum et Iohannem dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo amphoram aque portans; sequimini eum in domum in quam intrat, et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi magister: Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse vobis ostendet cenaculum magnum stratum, et ibi parate. Euntes autem invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt pascha. Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim apostoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno dei. Et accepto calice gratias egit et dixit: Accipite et dividite inter vos. Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis donec regnum dei veniat. Et accepto pane gratias egit et fregit et dedit eis dicens: Hoc est corpus meum quod pro vobis datur; hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Et quidem filius hominis secundum quod diffinitum est vadit; verumtamen ve illi homini per quem tradetur. Et ipsi ceperunt querere inter se quis esset ex eis qui hoc facturus esset.

Facta est autem et contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos benefici vocantur. Vos autem non sic; sed qui maior est in vobis fiat sicut iunior, et qui precessor est sicut minister. Nam quis maior est, qui recumbit an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Vos autem estis qui permansistis mecum in temptationibus meis. Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo, et sedeatis super thronos duodecim iudicantes tribus Israel. Ait autem dominus: Symon Symon, ecce Sathanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum et in carcerem et in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus donec ter abneges nosse me.

Et dixit eis: Quando misi vos sine sacculo et pera et calciamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nichil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum tollat, similiter et peram; et qui non habet, vendat tunicam suam et emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea que sunt de me finem habent. At illi dixerunt:

Domine ecce gladii duo hic. At ille dixit eis: Satis est.

Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem Olivarum. Secuti sunt autem illum et discipuli eius. Et cum pervenisset ad locum, dixit eis: Orate ne intretis in temptationem. Et ipse avulsus est ab eis quantum iactus est lapidis, et positis genibus orabat dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum a me. Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. Apparuit autem illi angelus de caelo confortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut guttae sanguinis decurrentis in terram. Et cum surrexisset ab oratione et venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes prae tristitia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, orate ne intretis in temptationem.

Adhuc eo loquente ecce turba, et qui vocabatur Iudas, unus de duodecim, antecedebat eos, et appropinquavit Iesu ut oscularetur eum. Iesus autem dixit ei: Iuda, osculo Filium hominis tradis? Videntes autem hi qui circa ipsum erant quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio? Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, et amputavit auriculam eius dexteram. Respondens autem Iesus ait: Sinite usque huc. Et cum tetigisset auriculam eius, sanavit eum. Dixit autem Iesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotum et magistratus templi et seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis et fustibus? Cum cotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me. Sed haec est hora vestra et potestas tenebrarum. Comprehendentes autem eum duxerunt ad domum principis sacerdotum. Petrus vero sequebatur ...

[...]

... excisum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Et dies erat parasceves, et sabbatum illucescebat. Subsecutae autem mulieres, quae cum ipso venerant de Galilaea, viderunt monumentum et quemadmodum positum erat corpus eius. Et revertentes paraverunt aromata et unguenta. Et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum. Una autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum portantes quae paraverant aromata. Et invenerunt lapidem revolutum a monumento. Et ingressae non invenerunt corpus domini Iesu. Et factum est dum mente consternatae essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti. Cum timerent autem et declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quaeritis viventem cum mortuis? Non est hic, sed surrexit. Recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilaea esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, et crucifigi, et die tertia resurgere. Et recordatae sunt verborum eius. Et regressae a monumento nuntiaverunt haec omnia illis undecim et ceteris omnibus.

Erat autem Maria Magdalena, et Iohanna, et Maria Iacobi, et ceterae quae cum eis erant, quae dicebant ad apostolos haec. Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista, et non credebant illis. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, et procumbens vidit linteamina sola posita, et abiit secum mirans quod factum fuerat. Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emmaus. Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quae acciderant. Et factum est dum fabularentur et secum quaererent, et ipse Iesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent. ...

[...]

... Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et pedes.

Adhuc autem illis non credentibus et mirantibus prae gaudio, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi et favum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis. Et dixit ad eos: Haec sunt verba quae locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quae scripta sunt in lege Moysi et prophetis et psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intellegerent scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis die tertia, et praedicari in nomine eius paenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma. Vos autem estis testes horum. Et ego

266.

mitto promissum Patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto. Eduxit autem eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus suis benedixit eos. Et factum est dum benediceret eis, recessit ab eis et ferebatur in caelum. Et ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno. Et erant semper in templo laudantes et benedicentes Deum. Amen.

Explicit evangelium secundum Lucam.

Incipit praefatio in evangelium secundum Iohannem.

HIC EST IOHANNES EVANGELISTA

unus ex discipulis Dei, qui virgo electus a Deo est, quem de nuptiis volentem nubere vocavit Deus. Cui virginitatis in hoc duplex testimonium in evangelio datur, quod et prae ceteris dilectus a Deo dicitur, et huic matrem suam iens ad crucem commendavit Deus, ut virginem virgo servaret. Denique manifestans in evangelio quod erat ipse incorruptibilis verbi opus inchoans, solus verbum caro factum esse nec lumen a tenebris comprehensum fuisse testatur. Primum signum ponens quod in nuptiis fecit Deus, ut ostendens quod erat ipse legentibus demonstraret, quod ubi Dominus invitatur deficere nuptiarum vinum debeat, et veteribus immutatis nova omnia quae a Christo instituuntur appareant. Hoc autem evangelium scripsit in Asia, posteaquam in Pathmos insula apocalypsin scripserat, ut cui in principio canonis incorruptibile principium in Genesi, et incorruptibilis finis per virginem in apocalypsi redderetur, dicente Christo: Ego sum A et Ω. Et hic est Iohannes qui sciens supervenisse diem recessus sui, convocatis discipulis suis in Epheso, per multa signorum experimenta promens Christum, descendens in defossum sepulturae suae locum, facta oratione positus est ad patres suos, tam extraneus a dolore mortis quam a corruptione carnis invenitur alienus. Tamen post omnes evangelium scripsit, et hoc virgini debebatur. Quorum tamen vel scriptorum tempore dispositio vel librorum ordinatio ideo a nobis per singula non exponitur, ut sciendi desiderio collocato et quaerentibus fructus laboris et Deo magisterii doctrina servetur.

[...]

IN PRINCIPIO ERAT
VERBUM. ET VER
BU ERAT AP DEU.
ET DS ERAT VER
BU. HOC ERAT.
IN PRINCIPIO AP
DEU. OMNIA P
IPSUM FACTA ST
ET SINE IPSO.
FACTU E NICHL.
QUOD FACTU
E IN IPSO VITA
ERAT. ET VITA
ERAT LUX HO
MINU. ET LUX I
TENEBRIS LUCE
ET TENEBRE
EA N COMPHEN
DERT. FUIT HO
MISSUS A DO CU
NOM ERAT IOHS
HIC VENIT IN
TESTIMONIU.
UT TESTIMONIU
PHIBERET DE
LUMINE UT OMS
CREDERENT P ILLU.

Non erat ille lux. sed ut testimoniu[m] p[er]hiberet de lumine. Erat lux
uera. que illuminat omne[m] hominem uenientem in hunc mundum. In
mundo erat. & mundus p[er] ip[su]m factus e[st]. & mundus eu[m] n[on] cognouit.
In p[ro]pria uenit. & sui eu[m] non receperu[n]t. Quotq[uo]t aut[em] receperu[n]t eum. dedit
eis potestatem filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. q[ui] n[on] ex sang[ui]-
nib[us]; neq[ue] ex uoluntate carnis neq[ue] ex uoluntate uiri. sed ex d[e]o nati s[un]t.
Et uerbum caro factu[m] est. & habitauit in nobis. Et uidimus gl[ori]am eius
gl[ori]am quasi unigeniti a patre. Plenum gr[ati]e & ueritate.

Iohannes testimoniu[m] p[er]hibet de ipso & clamat dicens. Hic erat que[m] dixi.
qui post me uenturus est ante me factus est. quia prior me erat. Et de
plenitudine eius nos omnes accepimus. & gr[ati]am p[ro] gr[ati]a. quia lex p[er] mo-
ysen data e[st]. gr[ati]a & ueritas p[er] ih[esu]m xp[istu]m facta e[st]. Deum nemo uidit umq[ua]m.
unigenitus filius qui est in sinu patris ipse enarrauit. Et hoc est testimo-
nium iohannis. quando miseru[n]t iudei ab hierosolimis sacerdotes & leuitas
ad eum. ut interrogarent eum. Tu quis es? Et confessus est. & non negauit.
Et confessus est. quia non sum ego xp[istu]s. Et interrogauerunt eum. Quid ergo?
helyas es tu? Et dicit non sum. P[ro]pheta es tu? Et respondit. Non.
Dixerunt ergo ei. Quis es ut responsum demus his qui miserunt nos? Quid
dicis de te ipso? Ait. Ego uox clamantis in deserto. dirigite uia[m] d[omi]ni.
sic dixit ysaias p[ro]ph[et]a. Et qui missi fuerant. erant ex phariseis. Et inter-
rogauerunt eum. & dixerunt ei. Quid ergo baptizas. si tu non es xp[istu]s. neq[ue]
helyas neq[ue] p[ro]ph[et]a? Respondit eis iohannes dicens. Ego baptizo in
aqua. medius aute[m] u[est]r[u]m stetit que[m] uos nescitis. Ipse est qui post me uentur[us]
est. qui ante me factus e[st]. cuius ego n[on] sum dignus ut soluam eius corrigia[m]
calciamenti. Hec in bethania facta sunt trans iordanem ubi erat iohannes
baptizans. Altera die uidit iohannes ih[esu]m uenientem ad se & ait. Ecce
agnus dei. ecce qui tollit peccata mundi. Hic est de quo dixi. Post me
uenit uir qui ante me factus est. quia prior me erat. & ego nesciebam eu[m].
Sed ut manifestaretur in isr[ae]l. p[ro]pterea ueni ego in aqua baptizans. Et testi-
monium p[er]hibuit iohannes dicens. Quia uidi sp[iritu]m descendentem quasi colum-
bam de celo. & mansit sup[er] eum. & ego nesciebam eum. Sed qui misit me ba-
ptizare in aqua. ille michi dix[it]. Sup[er] que[m] uideris sp[iritu]m descendentem & manen-
tem sup[er] eu[m]. hic est qui baptizat in sp[irit]u s[an]c[t]o. Et ego uidi & testimoniu[m]
p[er]hibui. quia hic est filius dei.

Altera die iteru[m] stabat iohannes. & ex discipulis eius duo. Et respiciens ih[esu]m
ambulantem dicit. Ecce agnus dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem. & secuti s[un]t
ih[esu]m. Conuersus aut[em] ih[esu]s & uidens eos sequentes se dicit eis. Quid queritis?
Qui dixerunt ei. Rabbi. quod dicitur interpretatum magister. Ubi habitas?
Dicit eis. Uenite & uidete. Uenerunt & uiderunt ubi maneret. & ap[ud]
eum manserunt die illo. Hora aute[m] erat quasi decima. Erat aut[em] andreas fr[ater]
symonis petri. unus ex duob[us] qui audierant ab iohanne. & secuti fuerant
eum. Inuenit hic primum fratrem suum symonem. & dicit ei. Inuenimus messiam.
quod est interpretatum xp[istu]s. & adduxit eu[m] ad ih[esu]m. Intuitus aut[em] eu[m] ih[esu]s dix[it].
Tu es symon filius iona. tu uocaberis cephas quod interpretatur petrus.
In crastinum uoluit exire in galilea[m]. & inuenit philippu[m]. Et dixit ei ih[esu]s.
Sequere me. Erat aut[em] philippus a bethsaida ciuitate andree
& petri. Inuenit philippus nathanael & dicit ei. Que[m] scripsit mo-
yses in lege & p[ro]ph[et]e. inuenimus ih[esu]m filium ioseph a nazareth. Et dix[it]
ei nathanael. A nazareth p[otest] aliquid boni esse? Dicit ei phi-
lippus. Ueni & uide. Uidit ih[esu]s nathanael uenientem ad se. & dicit de eo.
Ecce uere israhelita. in quo dolus n[on] est. Dicit ei nathanael. Unde me nosti?
Respondit ih[esu]s & dixit ei. Priusq[ua]m te philippus uocaret cu[m] esses sub
ficu. uidi te. Respondit ei nathanael & ait. Rabbi. tu es filius dei. tu
es rex isr[ae]l. Respondit ih[esu]s & dixit ei. Quia dixi tibi uidi te sub ficu cre-
dis. maius his uidebis. Et dicit ei. Amen amen dico tibi. uidebitis celu[m] ap[er]-
tum. & angelos dei ascendentes & descendentes supra filiu[m] hominis.

Et die tercio nuptie facte sunt in chana galilee. & erat mater ih[es]u ibi.
Uocatus est aute[m] ih[esu]s & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente uino dicit
mater ih[es]u ad eum. Uinum non habent. Et dicit ei ih[esu]s. Quid michi & tibi mulier?
Nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris. Quodcumq[ue] dixerit
uobis facite. Erant aute[m] ibi lapidee ydrie sex posite sec[un]d[u]m purificati-
onem iudeoru[m]. capientes singule metretas binas uel ternas. Dicit eis ih[esu]s.
Implete ydrias aqua. Et impleuerunt eas usq[ue] ad summum. Et dicit eis
ih[esu]s. Haurite nunc. & ferte architriclino. Et tulerunt. Ut aut[em] gu-
stauit architriclinus aqua[m] uinu[m] factam. & n[on] sciebat unde esset. mini-
stri aut[em] sciebant qui hauserant aqua[m]. uocat sponsum architriclinus
& dicit ei. Omnis homo primum bonum uinu[m] ponit. & cu[m] inebriati fue-
rint tunc id quod deterius e[st]. Tu aut[em] seruasti bonum uinu[m] usq[ue] adhuc.
Hoc fecit initium signoru[m] ih[esu]s in chana galilee. & manifestauit gl[ori]am
sua[m]. Et crediderunt in eum discipuli eius.

267.

Post hec descendit capharnaum ipse & mater eius. & fr[atre]s eius. & discipuli
eius. & ibi manserunt non multis dieb[us]. Et p[ro]pe erat pascha iudeoru[m]. & as-
cendit hierosolima ih[esu]s. Et inuenit in templo uendentes boues & oues
& columbas & nummularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum
de funiculis omnes eiecit de templo. oues quoq[ue] & boues & nummulariorum
effudit es. & mensas subuertit. & his qui columbas uendebant dix[it].
Auferte ista hinc. & nolite facere domum patris mei domu[m] negociatio-
nis. Recordati u[er]o sunt discipuli eius quia scriptum e[st]. Zelus domus tue co-
medit me. Responderunt ergo iudei & dixerunt ei. Quod signum ostendis nob[is]
quia hec facis? Respondit ih[esu]s & dix[it] eis. Soluite templum hoc. & in
tribus dieb[us] excitabo illud. Dixerunt ergo iudei. Quadraginta & sex an-
nis edificatum est templu[m] hoc. & tu in trib[us] dieb[us] excitabis illud? Ille
aut[em] dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis
recordati sunt discipuli eius. quia hoc dicebat. Et crediderunt scripture
& sermoni. que[m] dix[it] ih[esu]s. Cum aut[em] esset hierosolimis in pascha in die fe-
sto. multi crediderunt in nomine ei[us]. uidentes signa eius que faciebat. Ipse
aut[em] ih[esu]s non credebat semet ipsum eis. eo quod ipse nosset omnes. Et quia
opus ei n[on] erat. ut quis testimonium p[er]hiberet de homine. Ipse enim
sciebat quid esset in homine.

Erat aut[em] homo ex phariseis nichodem[us] nomine. princeps iudeoru[m].
Hic uenit ad ih[esu]m nocte. & dix[it] ei. Rabbi. scimus quia a d[e]o uenisti
magister. Nemo enim potest hec signa facere. que tu facis. n[isi] fuerit
d[eu]s cu[m] eo. Respondit ih[esu]s & dix[it] ei. Amen amen dico tibi. nisi quis natus
fuerit denuo. non potest uidere regnu[m] dei. Dicit ad eum nichodemus.
Quomodo potest homo nasci cu[m] sit senex? Numquid potest in uentre[m]
matris sue iteratu[m] introire & nasci? Respondit ih[esu]s. Amen amen dico
tibi. nisi quis renatus fuerit ex aqua & sp[irit]u. n[on] potest introire in
regnu[m] dei. Quod natu[m] est ex carne caro e[st]. & quod natu[m] est ex sp[irit]u sp[iritu]s e[st].
Non mireris quia dixi tibi. oportet uos nasci denuo. Sp[iritu]s ubi uult
spirat. & uocem ei[us] audis. sed non scis unde ueniat & quo uadat. Sic
est omnis qui natus est ex sp[irit]u. Respondit nichodem[us] & dixit ei. Quo-
modo possunt hec fieri? Respondit ih[esu]s & dix[it] ei. Tu es magist[er]
in isr[ae]l. & hec ignoras? Amen amen dico tibi. quia quod scimus loquimur
& quod uidimus testam[ur]. & testimoniu[m] n[ost]r[u]m non accipitis. Si terrena
dixi uob[is] & n[on] creditis. quomodo si dixero uobis celestia credetis?
Et nemo ascendit in celum n[isi] qui descendit de celo. filius hominis qui

est in celo. Et sicut moyses exaltauit serpentem in deserto. ita exalta-
ri oportet filiu[m] hominis. ut omnis qui credit in ipso n[on] pereat. sed ha-
beat uita[m] eterna[m]. Sic enim dilexit d[eu]s mundu[m]. ut filium suum unige-
nitu[m] daret; ut omnis qui credit in eum n[on] pereat. sed habeat uita[m] eter-
na[m]. Non enim misit filium suum ut iudicet mundu[m]. sed ut saluetur
mundus p[er] ip[su]m. Qui credit in eum n[on] iudicatur. Qui aut[em] n[on] credit iam
iudicatus e[st]. quia n[on] credidit in nomine unigeniti filii dei. Hoc e[st] aut[em] iudiciu[m].
quia lux uenit in mundu[m]. & dilexerunt homines magis tenebras q[ua]m
luce[m]. Erant enim eoru[m] mala op[er]a. Omnis enim qui male agit odit luce[m]. &
n[on] uenit ad lucem ut n[on] arguantur op[er]a ei[us]. Qui aut[em] facit ueritatem uenit ad
lucem ut manifestentur eius op[er]a quia in deo sunt facta.

Post hec uenit ih[esu]s & discipuli eius in iudeam terram. & illic demorabatur cu[m]
eis & baptizabat. Erat aut[em] & iohannes baptizans in ennon iuxta salim. q[ui]a
aque multe erant illic. Et ueniebant & baptizabant[ur]. Nondu[m] enim
missus fuerat in carcere iohannes. Facta e[st] ergo questio ex discipulis iohannis
cum iudeis de purificatione. & uenerunt ad iohannem & dixerunt ei. Rabbi.
qui erat tecum trans iordanem cui tu testimoniu[m] p[er]hibuisti ecce hic bapti-
zat. & omnes ueniunt ad eu[m]. Respondit iohannes & dix[it]. Non potest ho[mo]
accipe[re] quicq[ua]m. nisi fuerit ei datum de celo. Ipsi uos michi testimoniu[m] p[er]-
hibetis. quod dixerim ego n[on] sum xp[istu]s. sed quia missus sum ante illum.

Qui habet sponsam. sponsus e[st]. Amicus aut[em] sponsi qui stat & audit
eum. gaudio gaudet p[ro]pter uocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletu[m]
e[st]. Illum oportet crescere. me aut[em] minui. Qui desursum uenit sup[er] omnes e[st].
Qui de terra. de terra est. & de terra loquitur. Qui de celo uenit sup[er] omnes e[st].
Et quod uidit & audiuit hoc testatur. & testimoniu[m] ei[us] nemo accipit.
Qui accipit eius testimoniu[m]. signauit quia d[eu]s uerax e[st]. Que[m] enim
misit d[eu]s. uerba dei loquitur. Non enim ad mensura[m] dat d[eu]s sp[iritu]m. Pater
diligit filium. & omnia dedit in manu ei[us]. Qui credit in filiu[m] dei. hab[et]
uita[m] eterna[m]. Qui aut[em] incredulus e[st] filio. n[on] uidebit uita[m]. s[ed] ira dei manet
sup[er] eum.

Ut ergo cognouit ih[esu]s quia audierunt pharisei quia ih[esu]s plures
discipulos facit & baptizat magis q[ua]m iohannes. quamq[ua]m ih[esu]s n[on] baptizaret
sed discipuli eius. Reliquit iudeam & abiit iterum in galileam.
Oportebat aut[em] eum transire p[er] samariam. Uenit ergo in ciuitatem samarie
que dicitur sichar. iuxta p[re]dium quod dedit iacob ioseph filio suo. Erat aut[em]
ibi fons iacob. Ih[esu]s ergo fatigatus ex itinere. sedebat sic sup[er] fontem. Hora
erat quasi sexta. Uenit mulier de samaria. haurire aqua[m]. Dicit ei
ih[esu]s. Da michi bibere. Discipuli enim eius abierant in ciuitatem. ut cibos
emerent. Dicit ergo ei mulier illa samaritana. Quomodo tu iudeus cu[m] sis
bibere a me poscis. qui sum mulier samaritana? Non enim coutuntur
iudei samaritanis. Respondit ih[esu]s & dix[it] ei. Si scires donu[m] dei &
quis est qui dicit tibi da m[ichi] bibere. tu forsitan petisses ab eo. & de-
disset tibi aqua[m] uiua[m]. Dicit ei mulier. Domine neq[ue] in quo haurias
habes. & puteus altus e[st]. Unde ergo habes aqua[m] uiua[m]? Numquid tu
maior es patre n[ost]ro iacob. qui dedit nobis puteu[m]. & ipse ex eo bibit
& filii eius. & pecora eius? Respondit ih[esu]s & dix[it] ei. Omnis qui
bibit ex aqua hac sitiet iterum. Qui aut[em] biberit ex aqua qua[m] ego
dabo ei. n[on] sitiet in eternum. Sed aqua q[ua]m dabo ei. fiet in eo fons aq[u]e
salientis in uita[m] eterna[m]. Dicit ad eum mulier. Domine da michi hanc aqua[m]
ut n[on] sitia[m]. neq[ue] ueniam huc haurire. Dicit ei ih[esu]s. Uade uoca uiru[m] tuu[m]
& ueni huc. Respondit mulier & dix[it]. Non habeo uiru[m]. Dicit ei ih[esu]s.
Bene dixisti. quia non habeo uiru[m]. Quinq[ue] enim uiros habuisti. & nu[n]c
que[m] habes n[on] est tuus uir: hoc uere dixisti. Dicit ei mulier. Domine uideo
quia p[ro]ph[et]a es tu. Patres n[ost]ri in monte hoc adorauerunt. & uos dicitis
quia hierosolimis est locus. ubi adorare oportet. Dicit ei ih[esu]s. Mulier
crede m[ichi]. quia uenit hora quando neq[ue] in monte hoc. neq[ue] hierosolimis
adorabitis patrem. Uos adoratis quod nescitis. nos adoram[us] quod scimus.
quia salus ex iudeis e[st]. Sed uenit hora & nunc est. quando ueri adora-
tores adorabunt patre[m] in sp[irit]u & ueritate. Nam & pater tales quer[it]
qui adorent eum. Sp[iritu]s e[st] d[eu]s. & eos qui adorant eu[m] in sp[irit]u & ueritate
oportet adorare. Dicit ei mulier. Scio quia messias uenit qui dicitur xp[istu]s.
Cum ergo uenerit ille nobis annuntiabit omnia. Dicit ei ih[esu]s. Ego sum.
qui loquor tecum. Et continuo uenerunt discipuli eius. & mirabantur quia
cum muliere loquebatur. Nemo tamen dix[it]. quid queris aut quid loqueris
cum ea. Reliquit ergo ydriam suam mulier. & abiit in ciuitatem. &
dicit illis hominib[us]. Uenite uidete hominem qui dix[it] m[ichi] omnia que-
cumq[ue] feci. Numquid non ipse e[st] xp[istu]s? Exierunt de ciuitate. &
ueniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli dicentes. Rabbi
manduca. Ille aut[em] dix[it] eis. Ego cibu[m] habeo manducare. que[m] uos ne-
scitis. Dicebant ergo discipuli ad inuicem. Numquid aliquis attulit ei man-
ducare? Dicit eis ih[esu]s. Meus cibus est ut faciam uoluntatem ei[us]
qui misit me ut p[er]ficiam opus ei[us]. Nonne uos dicitis quod adhuc tres m[en]-
ses sunt & messis uenit? Ecce dico uobis. Leuate oculos u[est]ros.
& uidete regiones quia albe sunt iam ad messem. Et qui metit merce-
dem accipit & congregat fructum in uita[m] eterna[m]. Ut & qui seminat simul
gaudeat & qui metit. In hoc enim est uerbum uerum. quia alius e[st] qui seminat
& alius e[st] qui metit. Ego misi uos metere quod uos n[on] laborastis. Alii labora-
uerunt. & uos in labores eoru[m] introistis. Ex ciuitate aut[em] illa multi crediderunt
in eu[m] samaritanoru[m]. p[ro]pter uerbu[m] mulieris testimoniu[m] p[er]hibentis. quia dix[it]
m[ichi] omnia quecumq[ue] feci. Cum uenissent ergo ad illu[m] samaritani. rogauerunt eu[m]
ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt
p[ro]pter sermonem eius. Et mulieri dicebant. Quia iam n[on] p[ro]pter tuam loquelam
credimus. ipsi enim audiuimus & scimus. quia hic e[st] uere saluator mundi.
Post duos aut[em] dies exiit inde. & abiit in galilea[m]. Ipse enim ih[esu]s testimoniu[m]
p[er]hibuit quia p[ro]ph[et]a in patria sua honore[m] non habet. Cum ergo uenisset in
galilea[m]. exceperunt eu[m] galilei. cu[m] omnia uidissent que fecerat hierosolimis
in die festo. & ipsi enim uenerant in die festu[m]. Uenit ergo iterum in chana galilee
ubi fecit aqua[m] uinu[m].

Et erat quida[m] regulus. cui[us] filius infirmabatur capharnaum. Hic cu[m] audisset
quia ih[esu]s adueniret a iudea in galilea[m]. abiit ad eum & rogabat eu[m] ut desce[n]-
deret & sanaret filium ei[us]. Incipiebat enim mori. Dix[it] ergo ih[esu]s ad eu[m]. Nisi
signa & p[ro]digia uideritis non creditis. Dicit ad eu[m] regulus. D[omi]ne descende
priusq[ua]m moriatur filius m[eu]s. Dicit ei ih[esu]s. Uade. filius tuus uiuit. Credidit
homo sermoni que[m] dix[it] ei ih[esu]s. & ibat. Ia[m] aute[m] eo descendente. serui occur-
rerunt ei. & nuntiauerunt dicentes. quod filius eius uiueret. Interrogabat ergo ho-
ra[m] ab eis. in qua melius habuerit. Et dixerunt ei. Quia heri hora septima
reliquit eu[m] febris. Cognouit ergo pater quia illa hora erat. in qua dix[it] ei
ih[esu]s. filius tuus uiuit. Et credidit ipse & domus eius tota.
Hoc iterum secundum signum fecit ih[esu]s. cu[m] uenisset a iudea in galilea[m]. Post hec

erat dies festus iudeoru[m]. & ascendit ih[esu]s hierosolima. Est aut[em] hierosoli-
mis p[ro]batica piscina. que cognominatur hebraice bethsaida. quinq[ue] por-
ticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium. cecoru[m].
claudoru[m]. aridoru[m]. expectantiu[m] aque motum. Angelus aut[em] d[omi]ni sec[un]d[u]m
tempus descendebat in piscina[m]. & mouebatur aq[u]a. Et qui prior descendisset
in piscina[m] post motione[m] aq[u]e. sanus fiebat a quacumq[ue] tenebatur in-
firmitate. Erat aut[em] quida[m] homo ibi xxx & octo annos habens in
infirmitate sua. Hunc cu[m] uidisset ih[esu]s iacentem. & cognouisset quia multu[m]

iam tempus haberet. dicit illi. Vis sanus fieri? Respondit ei languidus.
Domine. non habeo hominem. ut cum turbata fuerit aqua mittat me in piscinam.
Dum venio enim ego. alius ante me descendit. Dicit ei ihc. Surge tolle
grabbatum tuum & ambula. Et statim sanus factus est homo. & sustulit grab
batum suum & ambulabat. Erat autem sabbatum in illo die. Dicebant ergo iudei illi
qui sanatus fuerat. Sabbatum est. non licet tibi tollere grabbatum tuum.
Respondit eis. Qui me fecit sanum. ille mihi dixit. tolle grabbatum tuum & ambula.
Interrogaverunt ergo eum. Quis est ille qui dixit tibi tolle grabbatum tuum & ambula?
Is autem qui sanus fuerat effectus. nesciebat quis esset. Ihc enim declinavit
a turba. constituta in loco. Postea invenit eum ihc in templo. & dixit illi.
Ecce sanus factus es. iam noli peccare. ne deterius tibi aliquid contingat.
Abiit ille homo & nuntiavit iudeis. quia ihc esset: qui fecit eum sanum.
Propterea persequebantur iudei ihm. quia hec faciebat in sabbato. Ihc autem respondit
eis. Pater meus usque modo operatur. & ego operor. Propterea ergo magis querebant
eum iudei interficere. quia non solum solvebat sabbatum. sed & patrem suum
dicebat deum. equalem se faciens deo. Respondit itaque ihc & dixit eis. Amen amen
dico vobis. non potest filius facere a se quicquam. nisi quod viderit patrem fa
cientem. Quecumque enim ille fecerit: hec & filius similiter facit. Pater enim
diligit filium. & omnia demonstrat ei que ipse facit. et maiora
his demonstrabit ei opera ut vos miremini. Sicut enim pater suscitat mor
tuos & vivificat. sic & filius quos vult vivificat. Neque enim pater iudicat
quemquam. sed iudicium omne dedit filio ut omnes honorificent filium. sicut
honorificant patrem.
Qui non honorificat filium. non honorificat patrem qui misit illum. Amen
amen dico vobis. quia qui verbum meum audit & credit ei qui misit me
habet vitam eternam. Et in iudicium non venit. sed transiit a morte in
vitam. Amen amen dico vobis. quia venit hora & nunc est. quando mortui au
dient vocem filii dei. & qui audierint vivent. Sicut enim pater habet vitam
in semet ipso. sic dedit & filio vitam habere in semet ipso. Et potesta
tem dedit ei & iudicium facere. quia filius hominis est. Nolite mira
ri hoc. quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem
eius. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vite. qui vero mala ege
runt. in resurrectionem iudicii. Non possum ego a me ipso facere quicquam.
sicut audio iudico. & iudicium meum verum est. Quia non quero voluntatem
meam. sed voluntatem eius qui misit me. Si ego testimonium perhibeo de me
ipso. testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet
de me. & scio quia verum est testimonium quod perhibet de me. Vos misistis
ad iohannem. & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testi
monium accipio. sed hec dico ut vos salvi sitis. Ille erat lucerna ardens
& lucens. vos autem voluistis exultare ad horam in luce eius. Ego autem habeo
testimonium maius iohanne. Opera enim que dedit mihi pater ut perficiam
ea. ipsa opera que ego facio testimonium perhibent de me. quia pater me
misit. Et qui misit me pater. ipse testimonium perhibuit de me.
Neque vocem eius umquam audistis. neque speciem eius vidistis. Et verbum eius non
habetis in vobis manens. quia quem misit ille. huic vos non creditis. Scru
tamini scripturas. quia vos putatis in ipsis vitam eternam habere. Et ille
sunt que testimonium perhibent de me. & non vultis venire ad me ut vitam
habeatis. Claritatem non ab hominibus accipio. sed cognovi vos quia
dilectionem dei non habetis in vobis. Ego veni in nomine patris mei. &
non accepistis me. Si alius venerit in nomine suo. illum accipietis. Quomo
do vos potestis credere qui gloriam ab invicem accipitis. & gloriam que a
solo deo est non queritis. Nolite putare quia ego accusaturus sim
vos apud patrem. est qui accusat vos moyses in quo vos speratis. Si enim cre
deretis moysi. crederetis forsitan & mihi. De me enim ille scripsit.
Si autem illius litteris. quomodo verbis meis credetis.
Post hec abiit ihc trans mare galilee: quod est tyberiadis. Et sequebatur
eum multitudo magna. quia videbant signa que faciebat super his qui
infirmabantur. Subiit ergo in montem ihc. & ibi sedebat cum discipulis suis.
Erat autem proximum pascha. dies festus iudeorum. Cum sublevasset ergo
oculos ihc & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum. dicit ad
philippum. Unde ememus panes ut manducent hi? Hoc autem dicebat
temptans eum. Ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei
philippus. Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis. ut unusquisque
modicum quid accipiat. Dicit ei unus ex discipulis eius andreas frater
symonis petri. Est puer unus hic qui habet quinque panes horde
aceos & duos pisces. sed hec quid sunt inter tantos? Dixit ergo ihc.
Facite homines discumbere. Erat autem fenum multum in loco. Discu
buerunt ergo viri. numero quasi quinque milia. Accepit ergo panes ihc. & cum
gratias egisset. distribuit discumbentibus. Similiter & ex piscibus quantum
volebant. Ut autem impleti sunt. dixit discipulis suis. Colligite que supera
verunt fragmenta ne pereant. Collegerunt ergo. & impleverunt xii. fragmen
torum ex quinque panibus hordeaceis. que superfuerunt his qui manduca
verant. Illi ergo homines cum vidissent quod fecerat signum dicebant.
Quia hic est vere propheta. qui venturus est in mundum. Ihc ergo cum cog
novisset quia venturi essent ut raperent eum. & facerent eum regem.
fugit iterum in montem ipse solus. Ut autem sero factum est. descenderunt
discipuli eius ad mare. Et cum ascendissent navim. venerunt trans mare
capharnaum. Et tenebre iam facte erant. & non venerat ad eos ihc.
Mare autem vento magno flante exsurgebat. Cum remigassent ergo
quasi stadia viginti quinque aut xxx. vident ihm ambulantem super mare
& proximum navi fieri. & timuerunt. Ille autem dixit eis. Ego sum. nolite timere.
Voluerunt ergo accipere eum in navim. & statim fuit navis ad terram in quam
ibant. Altera die turba que stabat trans mare. vidit quia navicula
alia non erat ibi nisi una. & quia non introisset ihc cum discipulis suis in navim.
sed soli discipuli eius abissent. Alie vero supervenerunt naves a tyberiade
iuxta locum ubi manducaverunt panem gratias agentes deo. Cum ergo vidis
set turba quia ihc non esset ibi neque discipuli eius. ascenderunt naviculas &
venerunt capharnaum querentes ihm. & cum invenissent eum trans mare
dixerunt ei. Rabbi. quando huc venisti? Respondit ihc & dixit.
Amen amen dico vobis. queritis me non quia vidistis signa. sed quia man
ducastis ex panibus & saturati estis. Operamini non cibum qui perit. sed qui per
manet in vitam eternam. quem filius hominis vobis dabit. Hunc enim pater
signavit deus. Dixerunt ergo ad eum. Quid faciemus ut operemur opera dei?
Respondit ihc. & dixit eis. Hoc est opus dei ut credatis in eum quem misit ille.
Dixerunt ergo ei. Quod ergo tu facis signum ut videamus & credamus tibi. quid operaris?
Patres nostri manna manducaverunt in deserto. sicut scriptum est. Panem
de celo dedit eis manducare. Dixit ergo eis ihc. Amen amen dico vobis. non moy
ses dedit vobis panem de celo. sed pater meus dat vobis panem de celo verum. Panis
enim dei est. qui descendit de celo. & dat vitam mundo. Dixerunt ergo
ad eum. Domine. semper da nobis panem hunc. Dixit autem eis ihc. Ego sum
panis vite. Qui venit ad me non esuriet. & qui credit in me non sitiet
umquam. Sed dixi vobis. quia & vidistis me. & non credidistis. Omne
quod dat mihi pater ad me veniet. & eum qui venit ad me non eiciam foras. quia descen
di de celo non ut faciam voluntatem meam. sed voluntatem eius qui misit me.
Hec est autem voluntas eius qui misit me patris. ut omne quod dedit mihi non perdam
ex eo. sed resuscitem illud in novissimo die. Hec est enim voluntas patris
mei qui misit me. ut omnis qui videt filium & credit in eum habeat
vitam eternam. Et ego resuscitabo eum in novissimo die.
Murmurabant ergo iudei de illo quia dixisset. Ego sum panis qui de celo des
cendi. Et dicebant. Nonne hic est ihc filius ioseph. cuius nos novimus pa
trem & matrem? quomodo ergo dicit hic quia de celo descendi? Respondit ergo
ihc & dixit eis. Nolite murmurare invicem. Nemo potest venire ad me nisi
pater qui misit me traxerit eum. & ego resuscitabo eum in novissimo die. Est
scriptum in prophetis. Et erunt omnes docibiles dei. Omnis qui audit a patre &
didicit venit ad me. Non quia patrem vidit quisquam nisi is qui est a deo. hic vidit patrem.
Amen amen dico vobis. qui credit in me habet vitam eternam. Ego sum panis vite. Pa
tres vestri manducaverunt manna in deserto. & mortui sunt. Hic est panis
de celo descendens. ut si quis ex ipso manducaverit non moriatur. Ego sum pa
nis vivus. qui de celo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane vivet
in eternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Litigabant
ergo iudei ad invicem dicentes. Quomodo potest hic nobis carnem suam dare
ad manducandum? Dixit ergo eis ihc. Amen amen dico vobis. nisi manducaveritis
carnem filii hominis. & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis.
Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem. habet vitam eternam.
Et ego resuscitabo eum in novissimo die.
Caro mea vere est cibus. & sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam
carnem & bibit meum sanguinem. in me manet: & ego in illo. Sicut misit me
vivens pater & ego vivo propter patrem. Et qui manducat me. & ipse vivet
propter me. Hic est panis qui de celo descendit. non sicut manducaverunt patres
vestri manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem. vivet in eternum.
Hec dixit in synagoga. docens in capharnaum. Multi ergo audientes ex
discipulis eius dixerunt. Durus est hic sermo. quis potest eum audire?
Sciens autem ihc apud semet ipsum. quia murmurarent de hoc discipuli eius.
dixit eis. Hoc vos scandalizat?
Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius? Spiritus est qui vivificat.
caro non prodest quicquam. Verba que ego locutus sum vobis. spiritus & vita sunt.
Sed sunt quidam ex vobis. qui non credunt. Sciebat enim ab initio ihc qui
essent non credentes. & quis traditurus esset eum. & dicebat. Propterea dixi vobis.
Quia nemo potest venire ad me. nisi fuerit ei datum a patre meo. Ex hoc
multi discipulorum eius abierunt retro. & iam non cum illo ambulabant.
Dixit ergo ihc ad xii. Numquid & vos vultis abire? Respondit ergo ei
symon petrus. Domine. ad quem ibimus? Verba vite eterne habes.
& nos credimus & cognovimus quia tu es xpc filius dei. Respondit ihc.
Nonne ego vos xii. elegi. & unus ex vobis diabolus est? Dicebat autem
iudam symonis scariothis. Hic enim erat traditurus eum. cum esset unus ex xii.
Post hec ambulabat ihc in galilea. non enim volebat in iudea ambulare:
quia querebant eum iudei interficere. Erat autem in proximo dies festus iudeorum.
scenofegia. Dixerunt autem ad eum fratres eius. Transi hinc & vade in iudeam.
ut & discipuli tui videant opera tua que facis. Nemo quippe in occulto quid
facit. & querit ipse in palam esse. Si hec facis. manifesta te ipsum mundo.
Neque enim fratres eius credebant in eum. Dicit ergo eis ihc. Tempus meum non
dum advenit. tempus autem vestrum semper est paratum. Non potest mundus
odisse vos. me autem odit quia testimonium perhibeo de illo. quia opera eius
mala sunt. Vos ascendite ad diem festum hunc. ego non ascendo ad diem
festum istum. quia meum tempus nondum impletum est. Hec cum dixisset:
ipse mansit in galilea. Ut autem ascenderunt fratres eius. tunc & ipse ascendit
ad diem festum. non manifeste: sed quasi in occulto. Iudei ergo querebant eum
in die festo. & dicebant. Ubi est ille? Et murmur multus de eo erat in
turba. Quidam enim dicebant quia bonus est. alii autem dicebant non. sed se
ducit turbas. Nemo tamen palam loquebatur de illo. propter metum iudeorum.
Iam autem die festo mediante. ascendit ihc in templum & docebat. Et mir
abantur pharisei dicentes. Quomodo hic litteras scit cum non didicerit?
Respondit eis ihc & dixit. Mea doctrina non est mea. sed eius qui misit me.
Si quis voluerit voluntatem eius facere. cognoscet de doctrina utrum ex
deo sit. an ego a me ipso loquar. Qui a semet ipso loquitur. gloriam propriam querit.
Qui autem querit gloriam eius qui misit illum. hic verax est. & iniustitia in
illo non est. Nonne moyses dedit vobis legem. & nemo ex vobis facit legem?
Quid me queritis interficere? Respondit turba & dixit. Demonium
habes. quis te querit interficere? Respondit ihc & dixit. Unum opus
feci & omnes miramini. Propterea moyses dedit vobis circumcisionem. non quia
ex moyse est. sed ex patribus. & in sabbato circumciditis hominem. Si
circumcisionem accipit homo in sabbato ut non solvatur lex moysi. mihi
indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato? Nolite iudicare
secundum faciem. sed iustum iudicium iudicate. Dicebant ergo quidam ex hieroso
limis. Nonne hic est quem querunt interficere? Et ecce palam loquitur
& nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt principes quia hic est xpc?
Sed hunc scimus unde sit. xpc autem cum venerit nemo scit unde sit.
Clamabat ergo docens in templo ihc & dicens. Et me scitis & unde sim
scitis. & a me ipso non veni sed est verus qui misit me quem vos nescitis.
Ego scio eum. quia ab ipso sum. & ipse me misit. Querebant ergo eum
apprehendere. & nemo misit in illum manus. quia nondum venerat hora
eius. De turba autem multi crediderunt in eum. & dicebant. Xpc cum venerit
numquid plura signa faciet quam que hic facit? Audierunt pharisei
turbam murmurantem de illo hec. Et miserunt principes & pharisei
ministros ut apprehenderent eum.
Dixit ergo ihc. Adhuc modicum tempus vobiscum sum. & vado ad eum qui
misit me. Queretis me & non invenietis. & ubi sum ego vos non potestis ve
nire. Dixerunt ergo iudei ad semet ipsos. Quo hic iturus est quia non inveniemus
eum? Numquid in dispersionem gentium iturus est. & docturus gentes?
Quis est hic sermo quem dixit. queretis me & non invenietis. & ubi sum ego
vos non potestis venire? In novissimo autem die magno festivitatis stabat
ihc & clamabat dicens. Si quis sitit veniat ad me & bibat. Qui cre
dit in me. sicut dicit scriptura. flumina de ventre eius fluent aque vive.
Hoc autem dixit de spiritu. quem accepturi erant credentes in eum. Nondum
enim erat spiritus datus. quia ihc nondum fuerat glorificatus.
Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones eius. dicebant. Hic est vere
propheta. Alii dicebant. Hic est xpc. Quidam autem dicebant. Numquid a galilea
xpc venit? Nonne scriptura dicit quia ex semine david & de bethleem
castello ubi erat david venit xpc? Dissensio itaque facta est in turba
propter eum. Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum. sed nemo misit super illum manus.
Venerunt ergo ministri ad pontifices & phariseos. & dixerunt eis illi. Quare
non adduxistis eum? Responderunt ministri. Numquam sic locutus est homo.
sicut hic homo. Responderunt ergo eis pharisei. Numquid & vos seducti estis?
Numquid aliquis ex principibus credidit in eum. aut ex phariseis? Sed
turba hec que non novit legem. maledicti sunt. Dicit nichodemus ad eos ille
qui venit ad eum nocte. qui unus erat ex ipsis. Numquid lex nostra iudicat ho
minem nisi audierit ab ipso prius. & cognoverit quid faciat? Respon
derunt & dixerunt ei. Numquid & tu galileus es? Scrutare & vide quia
propheta a galilea non surgit. Et reversi sunt unusquisque in domum suam.
Ihc autem perrexit in montem oliveti. & diluculo iterum venit in templum. et omnis
populus venit ad eum. & sedens docebat eos. Adducunt autem scribe & pha
risei mulierem in adulterio deprehensam. & statuerunt eam in medio et dixerunt ei.

Magister, hec mulier modo deprehensa est in adulterio. In lege autem moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hec autem dicebant temptantes eum, ut possent accusare eum. Ihesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra. Cum autem perseuerarent interrogantes eum, erexit se et dixit eis: Qui sine peccato est uestrum, primus in illam lapidem mittat. Et iterum se inclinans, scribebat in terra. Audientes autem unus post unum exiebant, incipientes a senioribus: et remansit solus ihesus et mulier in medio stans. Erigens autem se ihesus dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condempnauit? Que dixit: Nemo domine. Dixit autem ihesus: Nec ego te condempnabo. Vade et amplius iam noli peccare.

Iterum ergo locutus est eis ihesus dicens: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen uite. Dixerunt ergo ei pharisei: Tu de te ipso testimonium perhibes; testimonium tuum non est uerum. Respondit ihesus et dixit eis: Si ego testimonium perhibeo de me ipso, uerum est testimonium meum, quia scio unde ueni et quo uado. Vos autem nescitis unde uenio et quo uado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quemquam. Et si iudico ego, iudicium meum uerum est, quia solus non sum, sed ego et qui misit me pater. Et in lege uestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium uerum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, et testimonium perhibet de me qui misit me pater. Dicebant ergo illi: Vbi est pater tuus? Respondit ihesus: Neque me scitis, neque patrem meum. Si me sciretis, forsitan et patrem meum sciretis. Hec uerba locutus est ihesus in gazophilacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum uenerat hora eius.

Dixit ergo iterum eis ihesus: Ego uado, et queretis me, et in peccato uestro moriemini. Quo ego uado, uos non potestis uenire. Dicebant ergo iudei: Numquid interficiet semet ipsum, quia dicit: Quo ego uado uos non potestis uenire? Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo uobis quia moriemini in peccatis uestris. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis ihesus: Principium, qui et loquor uobis. Multa habeo de uobis loqui et iudicare, sed qui misit me uerax est. Et ego que audiui ab eo, hec loquor in mundo. Et non cognouerunt quia patrem eis dicebat deum. Dixit ergo eis ihesus: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, et a me ipso facio nichil, sed sicut docuit me pater, hec loquor. Et qui me misit mecum est, non reliquit me solum, quia ego que placita sunt ei facio semper. Hec illo loquente, multi crediderunt in eum. Dicebat ergo ihesus ad eos qui crediderunt ei iudeos: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei eritis, et cognoscetis ueritatem, et ueritas liberabit uos. Responderunt ei: Semen abrahe sumus, et nemini seruiuimus umquam. Quomodo tu dicis: Liberi eritis? Respondit eis ihesus: Amen amen dico uobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in eternum, filius autem manet in eternum. Si ergo filius uos liberauerit, uere liberi eritis. Scio quia filii abrahe estis, sed queritis me interficere, quia sermo meus non capit in uobis. Ego quod uidi apud patrem loquor, et uos que uidistis apud patrem uestrum facitis. Responderunt et dixerunt ei: Pater noster abraham est. Dicit eis ihesus: Si filii abrahe estis, opera abrahe facite. Nunc autem queritis me interficere, hominem qui ueritatem uobis locutus sum, quam audiui a deo. Hoc abraham non fecit. Vos facitis opera patris uestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati, unum patrem habemus deum. Dixit ergo eis ihesus: Si deus pater uester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex deo processi et ueni. Neque enim a me ipso ueni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris uestri facere uultis. Ille homicida erat ab initio, et in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater eius. Ego autem quia ueritatem dico, non creditis michi. Quis ex uobis arguet me de peccato? Si ueritatem dico, quare non creditis michi? Qui est ex deo, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex deo non estis. Responderunt ergo iudei et dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos quia samaritanus es tu, et demonium habes? Respondit ihesus: Ego demonium non habeo, sed honorifico patrem meum, et uos inhonorastis me. Ego autem non quero gloriam meam; est qui querat et iudicet. Amen amen dico uobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in eternum. Dixerunt ergo iudei: Nunc cognouimus quia demonium habes. Abraham mortuus est et prophete, et tu dicis: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non gustabit in eternum. Et prophete mortui sunt. Quem te ipsum facis? Respondit ihesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nichil est. Est pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis quia deus uester est, et non cognouistis eum. Ego autem noui eum. Et si dixero quia non scio eum, ero similis uobis mendax. Sed scio eum, et sermonem eius seruo. Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, et uidit et gauisus est. Dixerunt ergo iudei ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, et abraham uidisti? Dixit eis ihesus: Amen amen dico uobis, antequam abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides ut iacerent in eum. Ihesus autem abscondit se, et exiuit de templo.

Et preteriens uidit hominem cecum a natiuitate. Et interrogauerunt eum discipuli sui: Rabbi, quis peccauit, hic aut parentes eius, ut cecus nasceretur? Respondit ihesus: Neque hic peccauit neque parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox quando nemo potest operari. Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi. Hec cum dixisset, expuit in terram et fecit lutum ex sputo, et liniuit lutum super oculos eius, et dixit ei: Vade laua in natatoria syloe, quod interpretatur missus. Abiit ergo et lauit et uenit uidens. Itaque uicini et qui uidebant eum prius quia mendicus erat dicebant: Nonne hic est qui sedebat et mendicabat? Alii dicebant quia hic est, alii autem: Nequaquam, sed similis est eius. Ille uero dicebat: quia ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit: Ille homo qui dicitur ihesus lutum fecit, et unxit oculos meos, et dixit michi: Vade ad natatoria syloe et laua. Et abii et laui et uidi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait: Nescio. Adducunt eum ad phariseos qui cecus fuerat. Erat autem sabbatum quando lutum fecit ihesus, et aperuit oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum pharisei quomodo uidisset. Ille autem dixit eis: Lutum posuit michi super oculos, et laui et uideo. Dicebant ergo ex phariseis quidam: Non est hic homo a deo, qui sabbatum non custodit. Alii dicebant: Quomodo potest homo peccator hec signa facere? Et scisma erat inter eos. Dicunt ergo ceco iterum: Tu quid dicis de eo qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: quia propheta est. Non crediderunt ergo iudei de illo quia cecus fuisset et uidisset, donec uocauerunt parentes eius qui uiderat, et interrogauerunt eos dicentes: Hic est filius uester quem uos dicitis quia cecus natus est? Quomodo ergo nunc uidet? Responderunt eis parentes eius et dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, et quia cecus natus est. Quomodo autem nunc uideat nescimus, aut quis eius aperuit oculos nos nescimus. Ipsum interrogate, etatem habet; ipse de se loquatur. Hec dixerunt parentes eius, quia timebant iudeos. Iam enim conspirauerant iudei, ut si quis eum confiteretur christum, extra synagogam fieret. Propterea parentes eius dixerunt: quia etatem habet, ipsum interrogate. Vocauerunt ergo rursum hominem qui fuerat cecus, et dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos scimus quia hic homo peccator est. Dixit ergo ille: Si peccator est nescio; unum scio, quia cecus cum essem, modo uideo. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit oculos? Respondit eis: Dixi uobis iam et audistis; quid iterum uultis audire? Numquid et uos uultis discipuli eius fieri? Maledixerunt ei et dixerunt: Tu discipulus illius sis, nos autem moysi discipuli sumus. Nos scimus quia moysi locutus est deus; hunc autem nescimus unde sit. Respondit ille homo et dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia uos nescitis unde sit, et aperuit oculos meos. Scimus autem quia peccatores deus non audit, sed si quis dei cultor est et uoluntatem eius facit, hunc exaudit. A seculo non est auditum quia aperuit quis oculos ceci nati. Nisi esset hic a deo, non poterat facere quicquam. Responderunt et dixerunt ei: In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit ihesus quia eiecerunt eum foras, et cum inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in filium dei? Respondit ille et dixit: Quis est domine, ut credam in eum? Et dixit ei ihesus: Et uidisti eum, et qui loquitur tecum ipse est. At ille ait: Credo domine. Et procidens adorauit eum. Dixit ei ihesus: In iudicium ego in hunc mundum ueni, ut qui non uident uideant, et qui uident ceci fiant. Et audierunt ex phariseis qui cum ipso erant, et dixerunt ei: Numquid et nos ceci sumus? Dixit eis ihesus: Si ceci essetis, non haberetis peccatum. Nunc uero dicitis quia uidemus; peccatum uestrum manet.

Amen amen dico uobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, et oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, et educit eas. Et cum proprias oues emiserit, ante eas uadit, et oues illum secuntur, quia sciunt uocem eius. Alienum autem non secuntur, sed fugiunt ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis ihesus. Illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum ihesus: Amen amen dico uobis, quia ego sum ostium ouium. Omnes quotquot uenerunt fures sunt et latrones, sed non audierunt eos oues. Ego sum ostium. Per me si quis introierit saluabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inueniet. Fur non uenit nisi ut furetur et mactet et perdat. Ego ueni ut uitam habeant et habundantius habeant. Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus. Mercennarius autem et qui non est pastor, cuius non sunt oues proprie, uidet lupum uenientem, et dimittit oues et fugit. Et lupus rapit et dispergit oues. Mercennarius autem fugit quia mercennarius est, et non pertinet ad eum de ouibus. Ego sum pastor bonus, et cognosco meas, et cognoscunt me mee. Sicut nouit me pater, et ego agnosco patrem. Et animam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo que non sunt ex hoc ouili, et illas oportet me adducere, et uocem meam audient. Et fiet unum ouile et unus pastor.

Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso. Potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi a patre meo. Dissensio iterum facta est inter iudeos propter sermones hos. Dicebant autem multi ex ipsis: Demonium habet et insanit. Quid eum auditis? Alii dicebant: Hec uerba non sunt demonium habentis. Numquid demonium potest cecorum oculos aperire?

Facta sunt autem encenia in hierosolimis, et hyemps erat. Et ambulabat ihesus in templo, in porticu salomonis. Circumdederunt ergo eum iudei, et dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? Si tu es christus, dic nobis palam. Respondit eis ihesus: Loquor uobis et non creditis. Opera que ego facio in nomine patris mei, hec testimonium perhibent de me. Sed uos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Oues mee uocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et secuntur me. Et ego uitam eternam do eis, et non peribunt in eternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit michi maius omnibus est, et nemo potest rapere de manu patris mei. Ego et pater unum sumus. Sustulerunt lapides iudei ut lapidarent eum. Respondit eis ihesus: Multa bona opera ostendi uobis ex patre meo; propter quod eorum opus me lapidatis? Responderunt ei iudei: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia tu homo cum sis, facis te ipsum deum. Respondit eis ihesus: Nonne scriptum est in lege uestra, quia ego dixi dii estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, et non potest solui scriptura, quem pater sanctificauit et misit in mundum, uos dicitis quia blasphemas, quia dixi filius dei sum? Si non facio opera patris mei, nolite credere michi. Si autem facio, et si michi non uultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis quia in me est pater et ego in patre. Querebant ergo eum apprehendere, et exiuit de manibus eorum. Et abiit iterum trans iordanen in eum locum ubi erat iohannes baptizans primum, et mansit illic. Et multi uenerunt ad eum et dicebant: Quia iohannes quidem signum fecit nullum. Omnia autem quecumque dixit iohannes de hoc uera erant. Et multi crediderunt in eum.

208.

Erat autem quidam languens lazarus a bethania, de castello marie et marthe sororum eius. Maria autem erat que unxit dominum unguento, et extersit pedes eius capillis suis, cuius frater lazarus infirmabatur. Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur. Audiens autem ihesus dixit eis: Infirmitas hec non est ad mortem, sed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat autem ihesus martham et sororem eius mariam et lazarum. Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus. Deinde post hec dixit discipulis suis: Eamus in iudeam iterum. Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc querebant te iudei lapidare, et iterum uadis illuc? Respondit ihesus: Nonne xii hore sunt diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi uidet. Si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est in eo. Hec ait, et post hec dixit eis: Lazarus amicus noster dormit, sed uado ut a sompno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit saluus erit. Dixerat autem ihesus de morte eius; illi autem putauerunt quia de dormitione sompni diceret. Tunc ergo dixit eis ihesus manifeste: Lazarus mortuus est, et gaudeo propter uos ut credatis, quia non eram ibi; sed eamus ad eum. Dixit ergo thomas qui dicitur didimus ad condiscipulos: Eamus et nos, ut moriamur cum eo. Venit itaque ihesus, et inuenit eum quattuor dies iam in monumento habentem. Erat autem bethania iuxta hierosolimam quasi stadiis quindecim. Multi autem ex iudeis uenerant ad martham et mariam ut consolarentur eas de fratre suo. Martha autem ut audiuit quia ihesus uenit, occurrit illi. Maria autem domi sedebat. Dixit ergo martha ad ihesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed et nunc scio quia quecumque poposceris a deo, dabit tibi deus. Dicit illi ihesus: Resurget frater tuus. Dicit ei martha: Scio quia resurget in resurrectione in nouissima die. Dixit ei ihesus: Ego sum resurrectio et uita. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Et omnis qui uiuit et credit in me, non morietur in eternum. Credis hoc? Ait illi: Vtique domine. Ego credidi quia tu es christus filius dei, qui in hunc mundum uenisti. Et cum hec dixisset, abiit et uocauit mariam sororem suam silentio dicens: Magister adest et uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito et uenit ad eum. Nondum enim uenerat ihesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei martha. Iudei ergo qui erant cum ea in domo et consolabantur eam, cum uidissent mariam quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam dicentes: quia uadit ad monumentum ut ploret ibi. Maria ergo cum uenisset ubi erat ihesus, uidens eum cecidit ad pedes eius et dixit: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Ihesus ergo ut uidit eam plorantem, et iudeos qui uenerant cum ea plorantes, infremuit spiritu et turbauit se ipsum, et dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, ueni et uide. Et lacrimatus est

et ihesus. Dixerunt ergo iudei: Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos ceci nati facere ut et hic non moreretur? Ihesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. Erat autem spelunca, et lapis superpositus erat ei. Ait ihesus: Tollite lapidem. Dicit ei martha soror eius qui mortuus fuerat: Domine, iam fetet; quatriduanus enim est. Dicit ei ihesus: Nonne dixi tibi quoniam si credideris videbis gloriam dei? Tulerunt ergo lapidem. Ihesus autem elevatis sursum oculis dixit: Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me. Ego autem sciebam quia semper me audis; sed propter populum qui circumstat dixi, ut credant quia tu me misisti. Hec cum dixisset, voce magna clamavit: Lazare, veni foras. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manibus et pedibus institis, et facies illius sudario erat ligata. Dixit eis ihesus: Solvite eum et sinite abire. Multi ergo ex iudeis qui venerant ad mariam et marthan et viderant que fecit, crediderunt in eum.

Quidam autem ex ipsis abierunt ad phariseos et dixerunt eis que fecit ihesus. Collegerunt ergo pontifices et pharisei concilium et dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient romani et tollent nostrum et locum et gentem. Unus autem ex ipsis caiphas cum esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, nec cogitatis quia expedit nobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat. Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, prophetavit quia ihesus moriturus erat pro gente; et non tantum pro gente, sed ut filios dei qui erant dispersi congregaret in unum. Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum. Ihesus ergo iam non in palam ambulabat apud iudeos, sed abiit in regionem iuxta desertum in civitatem que dicitur effrem, et ibi morabatur cum discipulis suis. Proximum autem erat pascha iudeorum. Et ascenderunt multi hierosolimam de regione ante pascha ut sanctificarent se ipsos. Querebant ergo ihesum et colloquebantur ad invicem in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem pontifices et pharisei mandatum ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum. Ihesus ergo ante sex dies pasche venit bethaniam, ubi fuerat lazarus mortuus quem suscitavit ihesus. Fecerunt autem ei cenam ibi, et martha ministrabat. Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, unxit pedes ihesu et extersit capillis suis pedes eius; et domus impleta est ex odore unguenti. Dixit ergo unus ex discipulis eius iudas scarioth qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis et datum est egenis? Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat et loculos habens, ea que mittebantur portabat. Dixit ergo ihesus: Sine illam, ut in diem sepulture mee servet illud. Pauperes enim semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. Cognovit ergo turba multa ex iudeis quia illic est, et venerunt non propter ihesum tantum, sed ut lazarum viderent quem suscitavit a mortuis. Cogitaverunt autem principes sacerdotum ut et lazarum interficerent, quia multi abibant propter illum ex iudeis et credebant in ihesum.

In crastinum autem turba multa que venerat ad diem festum, cum audissent quia venit ihesus hierosolimam, acceperunt ramos palmarum et processerunt obviam ei et clamabant: Osanna, benedictus qui venit in nomine domini rex israhel. Et invenit ihesus asellum et sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia syon, ecce rex tuus venit sedens super pullum asine. Hec non cognoverunt discipuli eius primum, sed quando glorificatus est ihesus, tunc recordati sunt quia hec erant scripta de eo, et hec fecerunt ei. Testimonium ergo perhibebat ei turba que erat cum eo quando lazarum vocavit de monumento et suscitavit eum a mortuis. Propterea et obviam venit ei turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nichil proficimus; ecce mundus totus post eum abiit. Erant autem gentiles quidam ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo. Hii ergo accesserunt ad philippum qui erat a bethsaida galilee, et rogabant eum dicentes: Domine, volumus ihesum videre. Venit philippus et dicit andree; andreas rursum et philippus dixerunt ihesu. Ihesus autem respondit eis dicens: Venit hora ut clarificetur filius hominis. Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam; et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam. Si quis michi ministrat, me sequatur; et ubi sum ego, illic et minister meus erit. Si quis michi ministraverit, honorificabit eum pater meus qui in celis est.

Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc. Pater, clarifica tuum nomen. Venit ergo vox de celo: Et clarificavi, et iterum clarificabo. Turba ergo que stabat et audierat dicebat tonitruum factum esse. Alii dicebant: Angelus ei locutus est. Respondit ihesus et dixit: Non propter me vox hec venit, sed propter vos. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi huius eicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. Hoc autem dicebat significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba: Nos audivimus ex lege quia christus manet in eternum; et quomodo tu dicis: Oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis ihesus: Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non tenebre vos comprehendant. Et qui ambulat in tenebris nescit quo vadat. Dum lucem habetis credite in lucem, ut filii lucis sitis. Hec locutus est ihesus, et abiit et abscondit se ab eis. Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum, ut sermo ysaie prophete impleretur quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? et brachium domini cui revelatum est?

Propterea non poterant credere, quia iterum dixit ysaias: Excecavit oculos eorum et induravit eorum cor, ut non videant oculis et intelligant corde et convertantur et sanem eos. Hec dixit ysaias quando vidit gloriam eius, et locutus est de eo. Verumtamen et ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter phariseos non confitebantur, ut de synagoga non eicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam dei. Ihesus autem clamavit et dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me; et qui videt me, videt eum qui misit me. Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me in tenebris non maneat. Et si quis audierit verba mea et non custodierit, ego non iudico eum; non enim veni ut iudicem mundum, sed ut salvificem mundum. Qui spernit me et non accipit verba mea, habet qui iudicet eum; sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die. Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me pater, ipse michi mandatum dedit quid dicam et quid loquar. Et scio quia mandatum eius vita eterna est. Que ergo ego loquor, sicut dixit michi pater, sic loquor.

Ante diem festum pasche, sciens ihesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cena facta, cum diabolus iam misisset in cor ut traderet eum iudas symonis scariothis, sciens quia omnia dedit ei pater in manus, et quia a deo exivit et ad deum vadit, surgit a cena et ponit vestimenta sua, et cum accepisset linteum, precinxit se. Deinde mittit aquam in pelvim et cepit lavare pedes discipulorum et extergere linteo quo erat precinctus. Venit ergo ad symonem petrum. Et dicit ei petrus: Domine, tu michi lavas pedes? Respondit ihesus et dixit ei: Quod ego facio tu nescis modo, scies autem postea. Dicit ei petrus: Non lavabis michi pedes in eternum. Respondit ei ihesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum. Dicit ei symon petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed et manus et caput. Dicit ei ihesus: Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum; propterea dixit: Non estis mundi omnes. Postquam ergo lavit pedes eorum et accepit vestimenta sua, cum recubuisset iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me magister et domine, et bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego lavi vestros pedes dominus et magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.

Amen amen dico vobis, non est servus maior domino suo, neque apostolus maior eo qui misit illum. Si hec scitis, beati eritis si feceritis ea. Non de omnibus vobis dico; ego scio quos elegerim. Sed ut impleatur scriptura: Qui manducat mecum panem levabit contra me calcaneum suum. Amodo dico vobis priusquam fiat, ut credatis cum factum fuerit quia ego sum. Amen amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit; qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. Cum hec dixisset ihesus, turbatus est spiritu, et protestatus est et dixit: Amen amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hesitantes de quo diceret. Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius in sinu ihesu, quem diligebat ihesus. Innuit ergo huic symon petrus et dicit ei: Quis est de quo dicit? Itaque cum recubuisset ille supra pectus ihesu, dicit ei: Domine, quis est? Respondit ihesus: Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit iude symonis scariothis. Et post buccellam tunc introivit in illum satanas. Dicit ei ihesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant quia loculos habebat iudas, quia dicit ei ihesus: Eme ea que opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo. Erat autem nox. Cum ergo exisset, dixit ihesus: Nunc clarificatus est filius hominis, et deus clarificatus est in eo. Si deus clarificatus est in eo, et deus clarificabit eum in semetipso, et continuo clarificabit eum. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Queretis me, et sicut dixi iudeis, quo ego vado vos non potestis venire, et vobis dico modo. Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem; sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.

Dicit ei symon petrus: Domine, quo vadis? Respondit ihesus: Quo ego vado non potes me modo sequi; sequeris autem postea. Dicit ei petrus: Quare non possum te modo sequi? Animam meam pro te ponam. Respondit ihesus: Animam tuam pro me ponis? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus donec ter me neges.

Non turbetur cor vestrum. Creditis in deum, et in me credite. In domo patris mei mansiones multe sunt. Si quo minus, dixissem vobis quia vado parare vobis locum. Et si abiero et preparavero vobis locum, iterum venio et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam scitis. Dicit ei thomas: Domine, nescimus quo vadis, et quomodo possumus viam scire? Dicit ei ihesus: Ego sum via et veritas et vita. Nemo venit ad patrem nisi per me. Si cognovissetis me, et patrem meum utique cognovissetis; et amodo cognoscetis eum et vidistis eum. Dicit ei philippus: Domine, ostende nobis patrem et sufficit nobis. Dicit ei ihesus: Tanto tempore vobiscum sum et non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt et patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis patrem? Non credis quia ego in patre et pater in me est? Verba que ego loquor vobis, a meipso non loquor; pater autem in me manens ipse facit opera. Non creditis quia ego in patre et pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera que ego facio et ipse faciet, et maiora horum faciet, quia ego ad patrem vado. Et quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater in filio. Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam.

Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego rogabo patrem, et alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in eternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit et in vobis erit. Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos. Adhuc modicum, et mundus me iam non videt. Vos autem videtis me, quia ego vivo et vos vivetis. In illo die vos cognoscetis quia ego sum in patre meo, et vos in me, et ego in vobis. Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a patre meo, et ego diligam eum et manifestabo ei meipsum.

Dicit ei iudas, non ille scariothis: Domine, quid factum est quia nobis manifestaturus es teipsum et non mundo? Respondit ihesus et dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et pater meus diliget eum, et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui misit me patris. Hec locutus sum vobis apud vos manens. Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia et suggeret vobis omnia quecumque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis; non quomodo mundus dat ego do vobis. Non turbetur cor vestrum neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis: Vado et venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis. Iam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, et in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus quia diligo patrem, et sicut mandatum dedit michi pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

Ego sum vitis vera, et pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum; et omnem qui fert fructum purgabit eum ut fructum plus afferat. Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Manete in me, et ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nichil potestis facere. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes et arescet, et colligent eum et in ignem mittent et ardet. Si manseritis in me et verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis et fiet vobis. In hoc clarificatus est pater meus, ut fructum plurimum afferatis et efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, et ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si precepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego

dicit discipulo. Et ex illa hora, accepit eam discipulus in sua.
Postea sciens ihc quia iam omnia consummata sunt, ut consummaretur scriptura dicit. Sitio. Vas ergo positum erat, aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, ysopo circumponentes, obtulerunt ori eius. Iudei ergo quia parasceue erat: ut non remanerent in cruce corpora sabbato. erat enim magnus dies ille sabbati. rogaverunt pilatum ut frangerentur eorum crura, et tollerentur. Venerunt ergo milites, et primi quidem fregerunt crura, et alterius qui crucifixus est cum eo. Ad ihm autem cum venissent: ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. sed unus militum lancea latus eius aperuit: et continuo exivit sanguis et aqua. Et qui vidit testimonium perhibuit: et verum est eius testimonium. Et ille scit quia vera dicit: ut et vos credatis. Facta sunt enim hec. ut scriptura impleretur. Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia scriptura dicit. Videbunt in quem transfixerunt.
Post hec autem rogavit pilatum ioseph ab arimathia. eo quod esset discipulus ihu. occultus autem propter metum iudeorum. ut tolleret corpus ihu. Et permisit pilatus. Venit ergo, et tulit corpus ihu. Venit autem et nichodemus qui venerat ad ihm nocte primum. ferens mixturam mirre et aloes. quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus ihu. et ligaverunt eum linteis cum aromatibus: sicut mos iudeis est sepelire. Erat autem in loco ubi crucifixus est hortus. et in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Ibi ergo propter parasceuen iudeorum. quia iuxta erat monumentum, posuerunt eum.
Una autem sabbati maria magdalena venit mane cum adhuc tenebre essent ad monumentum. et vidit lapidem sublatum a monumento. Cucurrit ergo et venit ad symonem petrum. et ad alium discipulum quem amabat ihc et dicit eis. Tulerunt dominum de monumento. et nescimus ubi posuerunt eum. Exiit ergo petrus et ille alius discipulus. et venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul. et ille alius discipulus precucurrit citius petro. et venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset: vidit posita lintheamina. non tamen introivit. Venit ergo symon petrus. sequens eum. et introivit in monumentum et vidit lintheamina posita. et sudarium quod fuerat super caput eius. non cum lintheaminibus positum. sed separatum involutum in unum locum. Tunc ergo introivit ille discipulus. qui venerat primus ad monumentum, et vidit et credidit. Nondum enim sciebant scripturam. quia oportet eum a mortuis resurgere. Abierunt ergo iterum ad semet ipsos discipuli.
Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret inclinavit se et prospexit in monumentum. Et vidit duos angelos in albis sedentes. unum ad caput et unum ad pedes. ubi positum fuerat corpus ihu. Dicunt ei illi. Mulier. quid ploras? Dicit eis. Quia tulerunt dominum meum. et nescio ubi posuerunt eum. Hec cum dixisset, conversa est retrorsum. et vidit ihm stantem. et nesciebat quia ihc est. Dicit ei ihc. Mulier. quid ploras? Quem queris? Illa existimans quia hortulanus esset: dicit ei. Domine. si tu sustulisti eum. dicito michi ubi posuisti eum. et ego eum tollam. Dicit ei ihc. Maria. conversa illa dicit ei. Rabboni. quod dicitur magister. Dicit ei ihc. Noli me tangere. nondum enim ascendi ad patrem meum. Vade autem ad fratres meos et dic eis. Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum. deum meum et deum vestrum. Venit maria magdalena annuntians discipulis. quia vidi dominum. et hec dixit michi.
Cum esset ergo sero die illa una sabbatorum. et fores essent clause ubi erant discipuli congregati propter metum iudeorum. venit ihc et stetit in medio et dicit eis. Pax vobis. Et cum hoc dixisset: ostendit eis manus et latus. Gavisi sunt ergo discipuli viso domino. Dixit ergo eis iterum. Pax vobis. Sicut misit me pater, et ego mitto vos. Hec cum dixisset: insufflavit et dicit eis. Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis. Et quorum retinueritis retenta sunt.
Thomas autem unus ex duodecim qui dicitur didimus. non erat cum eis quando venit ihc. Dixerunt ergo ei alii discipuli. Vidimus dominum. Ille autem dixit eis. Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, et mittam manum meam in latus eius non credam.
Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus. et thomas cum eis. Venit ihc ianuis clausis. et stetit in medio. et dixit eis. Pax vobis. Deinde dicit thome. Infer digitum tuum huc et vide manus meas. et affer manum tuam. et mitte in latus meum. et noli esse incredulus sed fidelis. Respondit thomas, et dixit ei. Dominus meus et deus meus. Dicit ei ihc. Quia vidisti me, credidisti. Beati qui non viderunt et crediderunt. Multa quidem et alia signa fecit ihc in conspectu discipulorum suorum. que non sunt scripta in libro hoc. Hec autem scripta sunt ut credatis quia ihc est xpc filius dei. Et ut credentes vitam habeatis in nomine eius.
Postea manifestavit se iterum ihc ad mare tyberiadis. manifestavit autem sic. Erant simul symon petrus. et thomas qui dicitur didimus et nathanael qui erat a chana galilee. et filii zebedei. et alii ex discipulis eius duo. Dicit eis symon petrus. Vado piscari. Dicunt ei. Venimus et nos tecum. Et exierunt et ascenderunt navim. et illa nocte nichil prendiderunt. Mane autem iam facto. stetit ihc in littore. non tamen cognoverunt discipuli quia ihc est. Dixit ergo eis ihc. Pueri. numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei. Non. Dicit eis. Mittite in dexteram navigii rete. et invenietis. Miserunt ergo. et iam non valebant illud trahere a multitudine piscium. Dixit ergo discipulus ille quem diligebat ihc petro. Dominus est. Symon petrus cum audisset quia dominus est tunica succinxit se. erat enim nudus. et misit se in mare. Alii autem discipuli navigio venerunt. Non enim longe erant a terra. sed quasi cubitis ducentis. trahentes rete piscium. Ut ergo descenderunt in terram. viderunt prunas positas. et piscem superpositum et panem. Dicit eis ihc. Afferte de piscibus. quos prendidistis nunc. Ascendit symon petrus. et traxit rete in terram. plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete. Dicit eis ihc. Venite prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum tu quis es? scientes quia dominus est. Et venit ihc et accepit panem. et dat eis. et piscem similiter. Hoc iam tercio manifestatus est ihc discipulis suis. cum resurrexisset a mortuis.
Cum ergo prandissent. dicit symoni petro ihc. Symon iohannis. diligis me plus his? Dicit ei. Etiam domine. tu scis quia amo te. Dicit ei. Pasce agnos meos. Dicit ei iterum. Symon iohannis. diligis me? Dicit ei. Etiam domine. tu scis quia amo te. Dicit ei. Pasce agnos meos. Dicit ei tercio. Symon iohannis. amas me? Contristatus est petrus quia dixit ei tercio amas me: et dicit ei. Domine. tu omnia scis. tu scis quia amo te. Dicit ei. Pasce oves meas.
Amen amen dico tibi. cum esses iunior cingebas te. et ambulabas ubi volebas. Cum autem senueris. extendes manus tuas. et alius te cinget. et ducet quo non vis. Hoc autem dixit significans qua morte clarificaturus esset deum. Et cum hoc dixisset. dicit ei. Sequere me.

Conversus petrus vidit illum discipulum quem diligebat ihc sequentem qui et recubuit in cena super pectus eius et dixit. Domine. quis est qui tradet te? Hunc ergo cum vidisset petrus. dicit ihu. Domine. hic autem quid? Dicit ei ihc. Sic eum volo manere. donec veniam. Quid ad te? Tu me sequere. Exiit ergo sermo iste inter fratres quod discipulus ille non moritur. et non dixit ei ihc quia non moritur: sed sic eum volo manere donec veniam quid ad te? Hic est discipulus qui testimonium perhibet de his. et scripsit hec. Et scimus quia verum est testimonium eius. Sunt quidem et alia multa que fecit ihc. que si scribantur per singula. nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt libros.

EXPLICIT EVANGELIUM IOHANNIS EVG.

INCIPIT PREFACIO IN ACTUS APOSTOLORUM

LUCAS NATIONE SYRUS CUIUS LAUS IN euangelio canitur apud antiochiam. medicine artis egregius. et apostolorum xpi discipulus. postea usque ad confessionem paulum secutus apostolum sine crimine in virginitate manens. domino maluit inservire. qui lxxx et iiii etatis sue annos in bithinia defecto dimoscitur emigrasse. Hic igitur divino stimulatus imperio. postquam in achaie partibus euangelium scribens grecis fidelibus incarnationem domini fideli narratione ostendit. eumdemque ex stirpe david de origine descendisse monstravit. cui non immerito scribendorum apostolorum actuum potestas in ministerio datur, ut deo in deum pleno. et filio perditionis extincto oratione ab apostolis facta, sorte domini electionis numerus compleretur sicque paulus consummationem apostolicis actibus daret. quem diu contra stimulum calcitrantem dominus elegisset. Quod legentibus ac requirentibus deum breviter volui sermone ostendere. quam prolixius aliquid fastidientibus prodidisse sciens quod operantem agricolam oporteat de suis fructibus edere. que tamen divina subsecuta est gratia, ut non solum corporibus sed etiam animabus eius proficeret medicina.

PRIMUM QUIDEM SERMONEM FECI de omnibus o theophile. que cepit ihc facere et docere. usque in diem qua precepit apostolis per spiritum sanctum predicare euangelium quos elegerat. quibus etiam exhibuit se ipsum vivum post passionem suam in multis argumentis per dies xl. apparens eis. et docens de regno dei. Et cum conviveretur eis. precepit eis ne ab hierosolimis discederent sed expectarent promissionem patris quod audistis per os meum. quia iohannes quidem baptizavit aqua. vos autem spiritu sancto baptizabimini quem et accepturi estis. non post multos hos dies. Igitur qui convenerant interrogabant eum dicentes. Domine. si in hoc tempore restitues regnum israel? Et ait ad illos. Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua potestate. sed accipietis virtutem supervenientis in vos spiritus sancti. et eritis mihi testes in hierusalem. et in omni iudea. et samaria. usque ad ultimum terre. Et cum hec dixisset: videntibus illis elevatus est. et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur in celum euntem illum. ecce duo viri astiterunt illis in vestibus albis. qui et dixerunt. Viri galilei. quid statis aspicientes in celum? Hic ihc qui receptus est a vobis in celum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in celum. Tunc regressi sunt hierusalem a monte qui vocatur oliveti. qui est iuxta hierusalem sabbati habens iter. Et cum introissent ascenderunt in superiora ubi manebant petrus et iohannes. et iacobus et andreas. philippus et thomas. bartholomeus et matheus. iacobus alfei et symon zelotes. et iudas iacobi. Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus et maria que fuit mater ihu. et fratribus eius.
Et in diebus his surgens petrus in medio discipulorum dixit. Erat autem turba hominum fere c. et xx. Viri fratres oportet impleri scripturam hanc quam predixit spiritus sanctus per os david de iuda qui fuit dux eorum qui comprehenderunt ihm qui connumeratus erat in nobis. et sortitus est sortem ministerii huius. Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis et suspensus crepuit medius. et diffusa sunt omnia viscera eius. Et notum factum est omnibus inhabitantibus hierusalem. ita ut vocaretur ager ille lingua eorum acheldemach. hoc est ager sanguinis. Scriptum est enim in libro psalmorum. Fiat habitatio illius deserta. et non sit qui inhabitet in ea. et episcopatum eius accipiat alter. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum congregati sunt in omni tempore quo intravit et exivit inter nos dominus ihc incipiens a baptismo iohannis usque in diem qua receptus est a nobis. testem resurrectionis eius fieri nobiscum unum ex his. Et statuerunt duos ioseph qui vocabatur barnabas qui cognominatus est iustus. et mathiam. Et orantes dixerunt. Tu domine qui corda nosti omnium. ostende quem elegeris ex his duobus unum, ut accipiat locum ministerii huius. et apostolatus a quo prevaricatus est iudas. ut abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis. Et cecidit sors super mathiam. et annumeratus est cum xi apostolis.
Et dum complerentur dies pentecostes. erant omnes simul in eodem loco. Et factus est repente de celo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis. et replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertite lingue tamquam ignis. seditque supra singulos eorum. Et repleti sunt omnes spiritu sancto. et ceperunt loqui aliis linguis. prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Erant autem in hierusalem habitantes iudei viri religiosi. ex omni gente que sub celo est. Facta autem hac voce convenit multitudo. et mente confusa est. quia audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem et mirabantur ad invicem dicentes.

Nonne ecce omnes isti qui loquuntur Galilei sunt? Et quomodo nos singuli audivimus propriam linguam nostram in qua nati sumus? Parthi et Medi et Elamitae et qui habitant Mesopotamiam, Iudeam et Cappadociam, Pontum et Asiam, Frigiam et Pamphiliam, Egyptum et partes Lybiae quae est circa Cyrenen, et advenae Romani, Iudei quoque et advenae, Cretes et Arabes: audivimus loquentes eos nostris linguis magnalia Dei. Stupebant autem omnes et mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse? Alii autem irridentes dicebant: quia musto repleti sunt isti.

Stans autem Petrus cum XI apostolis, levavit vocem suam et dixit: Viri Iudei et qui habitatis Hierusalem universi, hoc vobis notum sit, et percipite auribus verba mea. Non enim sicut vos existimatis hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia, sed hoc est quod dictum est per Iohel prophetam: Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii et filiae eorum, et iuvenes vestri visiones videbunt, et seniores vestri somnia somniabunt. Et quidem super servos meos et ancillas meas effundam de spiritu meo, et prophetabunt. Et dabo prodigia in caelo sursum, et signa super terram deorsum; sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, priusquam veniat dies Domini magnus. Et erit omnis quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit.

Viri Israhelitae, audite haec verba: Iesum Nazarenum virum sanctum a Deo ostensum in vobis virtutibus et prodigiis et signis quae fecit Deus in medio vestri, sicut vos ipsi scitis; hunc sed (?) definito consilio et praescientia Dei traditum, per manus iniquorum adfigentes occidistis; quem Deus suscitavit solutis gemitibus inferni, quia impossibile erat detineri illum ab eo. David enim dicit in illum: Providebam Dominum in conspectu meo semper, quia a dextris meis est ut non commovear; propter hoc laetatum est cor meum et exultavit lingua mea, insuper et caro mea requiescet in spe, quoniam non derelinques animam meam in inferno, neque dabis sanctum tuum videre corruptionem. Notas fecisti mihi vias vitae, replebis me laetitia cum facie tua. Domine. Viri fratres, liceat dicere constanter ad vos de patriarcha David, quia defunctus est et sepultus est, et monumentum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Quia ergo propheta erat et sciebat quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu ventris eius sedere super thronum eius, providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Hunc ergo Iesum suscitavit Deus, cuius nos omnes testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, et promissione accepta Spiritus sancti a Patre, effudit hoc quod videtis et auditis. Non enim David ascendit in caelos; dixit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissime itaque sciat omnis domus Israhel, quia et Dominum illum et Christum fecit Deus, hunc Iesum quem vos crucifixistis.

Cum audissent autem, compuncti sunt corde, dixeruntque ad Petrum et ad apostolos: Quid ergo faciemus, viri fratres? ostendite nobis. Petrus vero ait ad illos: Paenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, et accipietis donum Spiritus sancti. Vobis enim haec promissio et filiis vestris, et omnibus qui longe sunt, quoscumque advocaverit Dominus Deus noster. Aliis etiam verbis pluribus contestabatur et exhortabatur Petrus eos dicens: Eripite vos de generatione ista prava.

Illi itaque recepto hoc verbo eius baptizati sunt, et adpositae sunt in illa die animae fere tria milia. Erant autem adherentes doctrinae apostolorum et communicationi fractionis panis et orationibus. Et fiebat omni animae timor, multaque prodigia et signa per apostolos fiebant. Omnes etiam qui credebant habebant in unum omnia communia; et possessiones et suppellectilem vendebant, et dividebant ea cotidie omnibus prout cuique opus erat. Et cotidie instantes unanimiter, ac frangentes per domos panem, percipiebant cibum cum gaudio et simplicitate cordis, laudantes Deum, et habentes gratiam ad universam plebem. Dominus vero addebat qui salvi fierent cotidie in idipsum.

Petrus autem et Iohannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Et quidam vir claudus qui ex utero matris suae portabatur, quem cotidie ponebant ad ianuam templi quae dicitur Speciosa, ut peteret elemosinam ab introeuntibus in templum. Hic cum vidisset Petrum et Iohannem incipientes introire in templum, rogabat elemosinam. Intuens autem in illum Petrus cum Iohanne dixit: Aspice in nos. At ille respiciebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit: Argentum et aurum non habeo; quod autem habeo hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge et ambula. Et adprehensa manu dextera eius, erexit eum. Confestimque consolidatae sunt bases eius et plantae, et exiliens stetit et ambulabat; et intravit cum illis in templum, ambulans et exiliens, laudansque Deum. Et vidit eum omnis populus ambulantem et laudantem Deum; cognoscebant autem illum quia ipse erat qui ad elemosinam sedebat ad Speciosam portam templi. Et repleti sunt stupore et ammiratione in eo quod acciderat ei.

Cum teneret autem Petrum et Iohannem, concurrit omnis populus ad illos ad porticum quae dicitur Salomonis stupentes. Videns autem Petrus dixit ad illos: Viri Israhelitae, quid miramini in hoc, aut quid nos intuemini, quasi nostra virtute aut pietate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham et Isaac et Iacob, Deus patrum nostrorum, glorificavit puerum suum Iesum, quem vos quidem tradidistis et negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem sanctum et iustum negastis, et postulastis virum homicidam donari vobis; auctorem vero vitae interfecistis, quem Deus suscitavit a mortuis, cuius nos testes sumus. Et in fide nominis eius hunc quem videtis et nostis confirmavit nomen eius, et fides quae per eum est dedit illi integritatem istam in conspectu omnium vestrum. Et nunc, fratres, scio quia per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri. Deus autem quae praenuntiavit per os omnium prophetarum pati Christum suum, sic implevit. Paenitemini igitur et convertimini, ut deleantur peccata vestra, ut cum venerint tempora refrigerii a facie Domini, et miserit eum qui praedicatus est vobis Iesum Christum, quem oportet caelum quidem suscipere usque ad tempora restitutionis omnium, quae locutus est Deus per os sanctorum suorum prophetarum. Moyses quidem dixit ad patres nostros, quia prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester de fratribus vestris, tamquam me; ipsum audietis per omnia quaecumque locutus fuerit ad vos. Erit autem omnis anima quaecumque non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes prophetae a Samuhel et deinceps qui locuti sunt, adnuntiaverunt dies istos. Vos estis filii prophetarum et testamenti quod disposuit Deus ad patres nostros dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiae terrae. Vobis primum Deus suscitans filium suum misit benedicentem vobis, ut convertat se unusquisque a nequitia sua. Loquentibus autem illis ad populum haec verba, supervenerunt sacerdotes et magistratus templi et Sadducei, dolentes quod docerent populum et adnuntiarent in Iesu resurrectionem ex mortuis. Et iniecerunt in eos manus, et posuerunt in custodiam in crastinum; erat enim iam vespera. Multi autem eorum qui audierant verbum crediderunt, et factus est numerus virorum quinque milia. Factum est autem in crastinum ut congregarentur principes eorum et seniores et scribae in Hierusalem, et Annas princeps sacerdotum et Caiphas et Iohannes et Alexander et quotquot erant de genere sacerdotali. Et statuentes eos in medio interrogabant: In qua virtute aut in quo nomine fecistis hoc vos? Tunc Petrus repletus Spiritu sancto dixit ad eos: Principes populi et seniores Israhel, audite. Si nos hodie diiudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste salvus factus est, notum sit omnibus vobis et universae plebi Israhel, quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. Hic est lapis qui spretus est a vobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli; et non est in alio aliquo salus, nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri.

Videntes autem Petri constantiam et Iohannis, et conperto quod homines essent sine litteris et idiotae, mirabantur; et cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant. Hominem quoque videntes cum ipsis stantem qui curatus fuerat, nichil poterant contradicere. Iusserunt autem eos foras extra concilium secedere, et conferebant ad invicem dicentes: Quid faciemus hominibus istis? Quoniam quidem notum signum factum est per ipsos omnibus habitantibus Hierusalem, manifestum est, et non possumus negare. Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum. Et vocantes eos denuntiaverunt ne omnino loquerentur neque docerent in nomine Iesu. Petrus vero et Iohannes respondentes dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei vos potius audire quam Deum, iudicate; non enim possumus quae vidimus et audivimus non loqui. At illi comminantes dimiserunt eos, non invenientes quomodo punirent eos, propter populum, quia omnes clarificabant Deum in eo quod factum fuerat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo in quo factum erat signum istud sanitatis.

Dimissi autem venerunt ad suos, et adnuntiaverunt quanta ad eos principes sacerdotum et seniores dixissent. Qui cum audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum et dixerunt: Domine, tu qui fecisti caelum et terram, mare et omnia quae in eis sunt, qui Spiritu sancto per os patris nostri David pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum eius. Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pilatus cum gentibus et populis Israhel, facere quae manus tua et consilium tuum decreverunt fieri. Et nunc, Domine, respice in minas eorum, et da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quod manum tuam extendas ad sanitates et signa et prodigia fieri per nomen sancti filii tui Iesu. Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et loquebantur verbum Dei cum fiducia.

Multitudinis autem credentium erat cor et anima una, nec quisquam eorum quae possidebant aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri, et gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes adferebant pretia eorum quae vendebant, et ponebant ante pedes apostolorum; dividebatur autem singulis prout cuique opus erat. Ioseph autem qui cognominatus est Barnabas ab apostolis, quod est interpretatum Filius consolationis, Levites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit eum et adtulit pretium, et posuit ante pedes apostolorum.

Vir autem quidam nomine Ananias cum Saphira uxore sua vendidit agrum, et fraudavit de pretio, conscia uxore sua, et adferens partem quandam ad pedes apostolorum posuit. Dixit autem Petrus: Anania, cur temptavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, et fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, et venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias haec verba, cecidit et exspiravit. Et factus est timor magnus in omnes qui audierant. Surgentes autem iuvenes amoverunt eum, et efferentes sepelierunt. Factum est autem quasi horarum trium spatium, et uxor ipsius nesciens quod factum fuerat introivit. Dixit autem ei Petrus: Dic mihi, si tanti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tanti. Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis temptare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum ad ostium, et efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius et exspiravit. Intrantes autem iuvenes invenerunt illam mortuam, et extulerunt et sepelierunt ad virum suum.

Et factus est timor magnus in universa ecclesia, et in omnes qui audierunt haec. Per manus autem apostolorum fiebant signa et prodigia multa in plebe; et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis. Ceterorum autem nemo audebat se coniungere illis, sed magnificabat eos populus; magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum, ita ut in plateas eicerent infirmos, et ponerent in lectulis ac grabattis, ut veniente Petro saltim umbra illius obumbraret quemquam illorum, et liberarentur ab infirmitatibus suis. Concurrebat autem et multitudo vicinarum civitatum Hierusalem, adferentes aegros et vexatos a spiritibus inmundis, qui curabantur omnes.

Exsurgens autem princeps sacerdotum et omnes qui cum illo erant, quae est heresis Sadduceorum, repleti sunt zelo, et iniecerunt manus in apostolos, et posuerunt illos in custodia publica. Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris et educens eos dixit: Ite et stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitae huius. Qui cum audissent, intraverunt diluculo in templum et docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum et qui cum eo erant, convocaverunt concilium et omnes seniores filiorum Israhel, et miserunt ad carcerem ut adducerentur. Cum venissent autem ministri, et aperto carcere non invenissent illos, reversi nuntiaverunt dicentes: Carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, et custodes stantes ante ianuas; aperientes autem neminem intus invenimus. Ut audierunt autem hos sermones magistratus templi et principes sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret. Adveniens autem quidam nuntiavit eis quia ecce viri quos posuistis in carcere sunt in templo stantes et docentes populum. Tunc abiit magistratus cum ministris et adduxit illos sine vi; timebant enim populum ne lapidarentur. Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio. Et interrogavit eos princeps sacerdotum dicens: Praecipiendo praecepimus vobis ne doceretis in nomine isto; et ecce replestis Hierusalem doctrina vestra, et vultis inducere super nos sanguinem hominis istius. Respondens autem Petrus et apostoli dixerunt: Oboedire oportet Deo magis quam hominibus. Deus patrum nostrorum suscitavit Iesum, quem vos interemistis suspendentes in ligno; hunc Deus principem et salvatorem exaltavit dextera sua, ad dandam paenitentiam Israhel et remissionem peccatorum. Et nos sumus testes horum verborum, et Spiritus sanctus quem dedit Deus omnibus oboedientibus sibi. Haec cum audissent, dissecabantur, et cogitabant interficere illos. Surgens autem quidam in concilio Pharisaeus nomine Gamalihel, legis doctor, honorabilis universae plebi, iussit foras ad breve homines fieri, dixitque ad eos: Viri Israhelitae, adtendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens esse se aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum; qui occisus est, et omnes qui credebant ei dissipati sunt et redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilaeus in diebus professionis, et avertit populum post se; et ipse periit, et omnes quotquot consenserunt ei dispersi sunt. Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis et sinite illos; quoniam si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur; si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere eos, ne forte et Deo repugnare inveniamini.

Consenserunt autem illi; et convocantes apostolos, caesis denuntiaverunt ne omnino loquerentur in nomine Iesu, et dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes

270.

a conspectu concilii quod pro nomine ihesu digni habiti sunt contumeliam pati. Omni autem die in templo et circa domos non cessabant docentes et evangelizantes dominum xpm ihm.

In diebus autem illis cum cresceret multitudo discipulorum, factum est murmur grecorum adversus hebreos quod viduae eorum in ministerio cotidiano despicerentur. Convocantes autem apostoli multitudinem discipulorum dixerunt: Non placet nobis relicto verbo dei ministrare mensis. Eligite ergo fratres viros ex vobis ipsis boni testimonii vii, plenos spiritu et sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos autem orationi et ministerio verbi instantes erimus. Et placuit hic sermo coram omni multitudine. Et elegerunt stephanum virum plenum fide et spiritu sancto, et philippum, et prochorum, et nicanorem, et timonem, et parmenam, et nicolaum advenam antiochensem. Quos statuerunt ante apostolos. Et cum orassent imposuerunt illis manus. Verbum autem dei crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in hierusalem vehementer. Multa etiam turba sacerdotum obaudiebat fidei.

Stephanus autem plenus gratia et virtute faciebat signa et prodigia magna in populo in nomine domini ihesu xpi. Et surrexerunt autem quidam de synagoga qui dicuntur libertini et de cyrenium et de alexandrinorum et eorum qui erant a cilicia et ab asia, conquirentes cum stephano. Nec poterant resistere sapientie et spiritui sancto qui loquebatur. Tunc summiserunt viros dicentes quod audivimus eum loquentem verba blasphema in moysen et deum. Et concitaverunt populum ac seniores et scribas, et circumstantes rapuerunt eum et adduxerunt eum in concilium, et statuerunt falsos testes dicentes: Homo iste non cessat loqui verba contra locum sanctum et legem. Audivimus enim illum dicentem quia ihesus nazarenus hic destruet locum hunc et inmutabit instar quod tradidit nobis moyses. Et intendentes in eum omnes qui sedebant in concilio viderunt vultum eius tamquam vultum angeli. Ait autem princeps sacerdotum stephano: Si hec sic se habent?

At ille dixit: Viri fratres et patres audite. Deus maiestatis apparuit patri nostro abrahe cum esset in mesopotamia priusquam habitaret in carra, postquam mortuus est pater eius. Et dixit ad eum: Exi de terra tua et de cognatione tua, et vade in terram quam tibi demonstrabo. Tunc exiens de terra chaldeorum habitavit in carra, et inde transtulit eum in terram hanc in qua nunc vos habitatis. Et non dedit illi hereditatem in ea nec vestigium pedis, sed promisit dare illi eam in possessionem et semini eius post ipsum, cum non esset ei filius. Locutus est autem ei deus sic, quod semen eius advena erit in terra aliena, et servituti eos subicient, et male tractabunt eos annis quadringentis. Et gentem cui servierint iudicabo ego, dixit dominus, et post hec exient et servient mihi in loco hoc. Et dedit illi testamentum circumcisionis. Et sic genuit ysaac et circumcidit eum die octava, et ysaac iacob, et iacob xii patriarchas. Et patriarche zelantes ioseph vendiderunt in egyptum, et erat deus cum illo, et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius, et dedit ei gratiam et sapientiam ante pharaonem regem egypti, et constituit eum principem super egyptum et omnem domum suam. Venit autem fames in universam terram egypti et canaan, et tribulatio magna, et non inveniebant pabula patres nostri. Cum audisset autem iacob esse frumenta in egypto, misit patres nostros primum. Et in secundo cognitus est ioseph a fratribus suis, et innotuit pharaoni genus ioseph. Mittens autem ioseph accersivit iacob patrem suum et omnem cognationem suam cum lxxv animabus. Descendit iacob in egyptum, et defunctus est ipse et patres nostri, et translati sunt in sychem. Et cum adpropiabat tempus promissionis quod iuraverat deus abrahe, crevit populus et multiplicatus est in egypto, donec surrexit alius rex qui non fuit memor ioseph. Hic circumveniens genus nostrum afflixit patres nostros ut exponerent infantes suos ut non vivificarentur masculi. In quo tempore natus est moyses. Et fuit acceptus deo, qui nutritus est mensibus tribus in domo patris sui. Exposito autem illo sustulit eum filia pharaonis et nutrivit eum sibi in filium. Et eruditus est moyses omni sapientia egyptiorum, et erat potens in verbis et operibus suis. Cum impleretur autem ei xl annorum tempus, ascendit in cor eius ut visitaret fratres suos filios israel. Et cum vidisset quendam iniuriam accipientem de genere suo, vindicavit eum. Et fecit ultionem ei qui iniuriam patiebatur occiso egyptio. Existimabat autem intelligere fratres quod deus per manum ipsius daret illis salutem; at illi non intellexerunt. Sequenti vero die apparuit illis litigantibus inter se, et reconciliabat eos in pace dicens: Viri fratres estis, ut quid nocetis alterutrum? Is autem qui iniuriam faciebat proximo suo repulit eum dicens: Quis te constituit principem aut iudicem super nos? Numquid me interficere tu vis, sicut interfecisti heri egyptium? Fugavit autem moyses in verbo hoc, et factus est advena in terra madian, ubi genuit filios duos. Et expletis annis xl apparuit illi in deserto montis syna angelus in flamma ignis in rubo. Moyses autem videns visum mirabatur. Et accedente eo ut consideraret, facta est vox domini ad eum dicens: Ego sum deus patrum tuorum, deus abraham, deus ysaac, et deus iacob. Tremefactus autem moyses non audebat considerare. Et dixit illi dominus: Solve calciamentum pedum tuorum. Locus enim in quo stas terra sancta est. Videns vidi afflictionem populi mei qui est in egypto, et gemitum eorum audivi, et descendi eripere eos. Et nunc veni, mittam te in egyptum. Hunc moysen quem abnegaverunt dicentes: Quis te constituit principem aut iudicem super nos? hunc deus iudicem et redemptorem misit in manu angeli qui apparuit illi in rubo. Hic eduxit illos faciens signa et prodigia in terra egypti et in rubro mari et in deserto annis xl. Hic est moyses qui dixit filiis israel: Prophetam vobis suscitabit dominus deus de fratribus vestris tamquam me ipsum audietis. Hic est qui fuit in ecclesia in solitudine cum eo qui loquebatur cum ipso in monte syna, et cum patribus nostris, qui accepit eloquia vite dare nobis. Cui noluerunt obaudire patres nostri, sed repulerunt eum, et conversi sunt cordibus suis in egyptum, dicentes ad aaron: Fac nobis deos qui nos precedant. Moyses enim hic qui eduxit nos de terra egypti, nescimus quid factum sit illi. Et vitulum fecerunt in illis diebus, et immolaverunt hostias simulachro, et epulabantur in operibus manuum suarum. Convertit autem deus et tradidit illos ut servirent exercitui celi, sicut scriptum est in libro prophetarum: Numquid sacrificia aut hostias obtulistis mihi xl annis in deserto domus israel? Et suscepistis tabernaculum moloch et sydus dei remfam, figuras quas fecistis ut adoraretis eas. Et transferam vos in partes babilonie. Tabernaculum testimonii erat patribus nostris in deserto, sicut disposuit eis loquens ad moysen ut faceret illud secundum formam quam viderat. Quod et induxerunt suscipientes patres nostri cum ihesu in possessionem gentium quas expulit deus a facie patrum nostrorum usque ad dies david, qui invenit gratiam ante deum et petivit ut inveniret tabernaculum deo iacob. Salomon autem edificavit ei domum. Sed non altissimus in manufactis habitat, sicut per prophetam dicit: Celum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum edificabitis mihi, aut quis locus requietionis mee? Nonne manus mea fecit hec omnia? Dura cervice et incircumcisi cordibus et auribus, vos semper spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui annuntiabant de adventu iusti, cuius nunc vos proditores et homicide fuistis, qui accepistis legem in ordinatione angelorum et non custodistis.

Cum autem hec audirent, fremebant in cordibus suis et stridebant dentibus in eum. Ille autem cum esset plenus spiritu sancto, intendens in celum vidit gloriam dei et ihesum stantem a dextris dei, et ait: Ecce video celos apertos et filium hominis stantem a dextris dei. Clamantes autem voce magna continuerunt aures suas et impetum fecerunt unanimiter in eum. Et eicientes extra civitatem lapidabant. Et falsi testes exposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis cuiusdam nomine sauli. Et lapidabant stephanum invocantem et dicentem: Domine ihesu, accipe spiritum meum. Positis autem genibus clamavit voce magna dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et hoc dicto obdormivit. Saulus autem erat consentiens interfectioni eius.

Facta est autem in illa die persecutio magna in ecclesia que erat hierosolimis, et omnes dispersi sunt per regiones iudee et samarie preter apostolos qui remanserunt in hierusalem. Comportaverunt autem stephanum viri timorati, et fecerunt planctum magnum super eum. Saulus autem devastabat ecclesiam, in domos intrans, et trahens viros ac mulieres tradebat in custodiam. Hi ergo qui dispersi erant ibant evangelizantes verbum. Philippus vero cum descendisset in civitatem samarie, predicabat illis ihesum. Et intendebant turbe his que a philippo dicebantur, unanimiter audientes ac videntes signa et prodigia que faciebat. Nam multi habentes spiritus inmundos clamantes voce magna exibant. Multique paralitici et claudi curati sunt. Et gaudium magnum factum est in illa civitate.

Vir autem quidam nomine symon erat ante in civitate magias exercens, et dementabat gentem samarie, dicens se esse quendam magnum. Cui intendebant omnes a minimo usque ad maximum dicentes: Hic est virtus dei que vocatur magna. Intendebant autem eum propter quod multo tempore magiis suis eos dementasset. Sed postquam crediderunt philippo evangelizanti de regno dei et de nomine ihesu xpi, baptizabantur viri ac mulieres. Symon quoque et ipse credidit, et baptizatus est, et adherebat philippo. Videns signa et virtutes magnas que fiebant, stupens ammirabatur. Cum audissent autem qui hierosolimis erant apostoli quod et samaria quoque recepit verbum dei, miserunt ad eos petrum et iohannem. Qui descenderunt et oraverunt pro eis ut acciperent spiritum sanctum. Nondum enim in quemquam illorum supervenerat, sed tantum baptizati erant in nomine domini ihesu. Tunc imponebant manus super eos, et accipiebant spiritum sanctum.

Videns autem symon quod per impositionem manuum apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit illis pecuniam rogans et dicens: Date et mihi hanc potestatem ut cuicumque imposuero manus accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad illum: Pecunia tua tecum sit in interitum, quia donum dei existimasti pecunia acquiri. Non est tibi pars neque sors in hac fide. Cor enim tuum non est rectum coram deo. Penitentiam itaque habe ab hac malicia tua, et roga dominum si forte remittatur tibi hec cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse. Respondens autem symon dixit: Obsecro orate vos pro me ad dominum ut nichil superveniat ad me horum que dixistis. Illi quidem testificati et locuti verbum domini redibant in hierosolimam, et multa castella samarie transeuntes predicabant evangelium.

Angelus autem domini locutus est ad philippum dicens: Surge et vade contra meridianum, ad viam que descendit ab hierusalem in gazam; hec est deserta. Et surgens abiit. Et ecce vir quidam ethiops spado potens candacis regine ethiopum, qui erat super omnes divitias eius, hic venerat adorare in hierusalem. Et cum rediret et sederet in curru suo, legebat prophetam ysaiam. Ait autem spiritus ad philippum: Accede et iunge te ad currum istum. Accurrens autem philippus audivit eum legentem prophetam ysaiam, et ait: Si intelligis que legis? Et ille dixit: Et quomodo possum nisi aliquis me in viam inducat? Et rogavit philippum ut ascenderet et sederet secum. Erat autem circumstantia scripture quam legebat hec: Tamquam ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum. In humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem autem eius quis enarrabit? quia tolletur de terra vita eius. Et respondens eunuchus philippo ait: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de se an de alio? Aperiens autem philippus os suum et incipiens ab hac scriptura evangelizavit ei ihesum. Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam. Et ait eunuchus: Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Dixit autem philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo filium dei esse ihesum xpm. Et iussit stare currum, et descenderunt uterque in aquam, philippus et eunuchus, et baptizavit eum. Cumque ascendissent de aqua, spiritus domini rapuit philippum, et amplius non vidit eum eunuchus. Ibat enim per viam suam gaudens. Philippus autem inventus est in azoto, et pertransiens predicabat civitatibus omnibus donec veniret cesaream.

Saulus vero adhuc spirans minarum et cedis in discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum, et postulavit ab eo epistolas in damascum ad synagogas, ut quoscumque invenisset huius vie viros ac mulieres vinctos adduceret in hierusalem. Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret damasco. Et subito circumfulsit eum lux de celo, et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule saule, quid me persequeris? Qui dixit: Quis es domine? Et ille dixit: Ego sum dominus ihesus quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Sed surgens ingredere civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem qui comitabantur cum eo stabant audientes quidem vocem, neminem autem videntes cum quo loqueretur. Surrexit autem saulus a terra, apertisque oculis nichil videbat. Ad manus autem illum deducentes introduxerunt damascum. Et erat diebus tribus non videns, et non manducavit neque bibit. Erat autem quidam discipulus damasci nomine ananias, et ait ad illum in visu dominus: Anania. At ille dixit: Ecce ego domine. Et dominus ad illum: Surgens vade in vicum qui vocatur rectus, et quere in domo iude saulum nomine tharsensem. Ecce enim orat. Et vidit virum nomine ananiam introeuntem et imponentem sibi manus ut visum recipiat. Respondit autem ananias: Domine, audivi a multis de viro hoc quanta mala fecerit sanctis tuis in hierusalem. Et hic habet potestatem a principibus sacerdotum alligandi omnes qui invocant nomen tuum. Dixit autem ad illum dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus et filiis israel. Ego enim ostendam illi quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Et abiit ananias et introivit in domum. Et cum imposuisset ei manus dixit: Saule frater, dominus misit me ihesus qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas et implearis spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis eius tamquam squame, et visum recepit. Et surgens baptizatus est. Cumque accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis qui erant damasci per dies aliquot. Et continuo in synagogis predicabat ihesum, quoniam hic est filius dei. Stupebant autem qui audiebant et dicebant: Nonne hic est qui expugnabat in hierusalem eos qui invocabant nomen hoc? Et hic ideo venerat ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum.

Saulus autem magis convalescebat et confundebat iudeos qui habitabant damasci, ostendens hunc esse xpm in quo deus bene sensit. Cum implerentur autem dies multi, consilium fecerunt iudei ut eum interficerent. Innotuit autem saulo consilium eorum. Observabant autem ad portas die ac nocte ut eum interficerent. Sed accipientes illum discipuli per noctem dimiserunt per murum submittentes in sporta. Et cum venisset in hierusalem, temptabat iungere se discipulis, et omnes timebant eum, non credentes quia esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad apostolos, et narravit illis quomodo in via vidisset dominum, et quia locutus esset ei, et quomodo damasco locutus est in nomine ihesu. Et erat cum eis intrans et exiens in hierusalem, et cum fiducia in nomine domini loquebatur, et conquirebat cum grecis. Illi autem temptabant eum occidere. Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum nocte cesaream.

et inde dimiserunt Tharsum. Ecclesia itaque per universam Iudaeam et Galileam et Samariam habebat pacem, et aedificabatur et ambulabat in timore Domini, et exhortatione Spiritus sancti replebatur.

Factum est autem cum circuiret Petrus universos, devenit et ad sanctos qui habitabant Lyddae. Invenit ibi hominem quendam nomine Eneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Enea, sanat te dominus Iesus Christus; surge et sterne tibi. Et confestim surrexit. Et viderunt eum omnes qui habitabant Lyddam et Saronam, qui conversi sunt ad Dominum. In Ioppe autem erat quaedam discipula nomine Tabitha, quae interpretata dicitur Dorcas. Haec erat plena operibus bonis et elemosinis quas faciebat. Factum est autem in diebus illis ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt in cenaculo. Et quia prope erat Lydda ad Ioppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne te pigeat pervenire ad nos. Et surgens Petrus venit cum illis. Cumque advenisset, duxerunt eum in cenaculum, et circumsteterunt eum omnes viduae flentes, atque ostendentes tunicas et vestimenta quae faciebat illis Dorcas. Eiectisque foras omnibus, Petrus positis genibus oravit; et conversus ad corpus ait: Tabitha, surge in nomine domini nostri Iesu Christi. Quae statim aperuit oculos suos, et viso Petro resedit. Dans autem illi manum Petrus erexit eam. Et vocatis sanctis ac viduis, exhibuit eam viventem. Notum autem factum est hoc per totam Ioppen, et crediderunt multi in Domino. Factum est autem ut dies multos moraretur in Ioppe apud quendam Simonem coriarium.

Vir autem quidam erat in Caesarea nomine Cornelius, centurio cohortis quae vocatur Italica, religiosus et timens Deum cum omni domo sua, faciens elemosinas multas plebi, et deprecans Deum semper. Vidit in visu manifeste, fere hora nona diei, angelum Dei introeuntem ad se et dicentem sibi: Corneli. At ille intuens eum, timore correptus ait: Quid est, domine? Dixitque illi: Orationes tuae et elemosinae tuae ascenderunt in memoriam coram Domino. Et nunc mitte viros in Ioppen, et accersi Simonem qui cognominatur Petrus; qui hospitatur apud quendam Simonem coriarium, cuius est domus iuxta mare. Et cum discessisset angelus Domini qui loquebatur cum eo, vocavit duos servos et militem metuentem Dominum ex his qui praesto erant illi, et enarrans illis visum, misit eos in Ioppen. Postera autem die iter illis facientibus et appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in cenaculum ut oraret circa horam diei sextam. Cumque esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus. Et vidit caelum apertum, et in quattuor principiis ligatum vas quoddam velut linteum splendidum quod deferebatur in terram, in quo erant omnia quadrupedia et serpentia terrae et volatilia caeli. Et facta est vox ad eum: Surge, Petre, immola et manduca. Ait autem Petrus: Absit, domine, quia numquam manducavi omne commune et inmundum. Et vox iterum ad eum: Quae Deus mundavit, tu commune ne dixeris. Hoc autem factum est per ter; et receptum est vas denuo in caelum. Et dum intra se haesitaret Petrus quidnam esset visio quam vidisset, ecce viri qui missi erant a Cornelio inquirentes domum Simonis steterunt ad ianuam. Et vocantes interrogabant si Simon qui cognominatur Petrus hic hospitaretur. Petro autem cogitante de visione, dixit ad illum Spiritus: Ecce viri tres quaerunt te. Sed surgens descende et vade cum illis nihil dubitans, quia ego misi illos. Et descendens Petrus ad eos ait: Ecce ego sum quem quaeritis. Quae est causa propter quam venistis? At illi dixerunt: Cornelius centurio, vir iustus et timens Deum, et bene audiens ab universa gente Iudaeorum, responsum accepit ab angelo sancto accersire te in domum suam et audire verba abs te. Vocavit itaque eos et hospicio recepit. Sequenti autem die surgens Petrus profectus est cum illis, et quidam fratres ab Ioppe comitati sunt cum illo. Altera autem die introierunt Caesaream. Cornelius vero expectabat eos, convocatis cognatis suis et necessariis amicis. Cum appropinquaret autem Petrus, unus ex servis praecurrens nuntiavit eum venisse.

Venit obviam ei Cornelius, et procidens ante pedes eius adoravit. Petrus vero levavit eum dicens: Surge; ego homo sum sicut et tu. Et confabulando cum illo intravit, et invenit convenisse multos. Dixitque ad illos: Vos scitis quia illicitum est viro Iudaeo adhaerere aut accedere ad alienigenam; et mihi Deus ostendit neminem communem aut inmundum dicere hominem; ideo sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo quae est causa propter quam accersistis me?

Cornelius dixit: A nudius quartana die eram ieiunans usque in hunc diem, et hora nona in domo mea, et ecce vir stetit ante me in veste splendida et dixit: Corneli, exaudita est oratio tua, et elemosinae tuae commemoratae sunt coram Deo. Mitte ergo in Ioppen et accersi Simonem qui cognominatur Petrus; hic hospitatur in domo Simonis coriarii secus mare. Is cum advenerit loquetur tibi. Confestim itaque misi ad te, et tu bene fecisti veniendo. Nunc ergo nos omnes coram Deo adsumus audire omnia quaecumque tibi praecepta sunt a Domino. Aperiens autem os Petrus dixit: In veritate comperi quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet eum et operatur iustitiam, acceptus est illi. Verbum suum misit filiis Israel, adnuntians pacem per Iesum Christum; hic est omnium dominus. Vos scitis quod factum est verbum per universam Iudaeam, incipiens a Galilaea post baptismum quod praedicavit Iohannes, Iesum a Nazareth, quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute, qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, quia Deus erat cum illo. Et nos testes sumus omnium quae fecit in regione Iudaeorum et in Hierusalem; quem et occiderunt suspendentes in ligno. Hunc Deus suscitavit tertia die et dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus praeordinatis a Deo, nobis qui cum ipso manducavimus et bibimus, et conversati sumus postquam surrexit a mortuis per dies xl. Et praecepit nobis praedicare populo et testificari quia ipse est qui constitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum. Huic omnes prophetae testimonium dant remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Adhuc loquente Petro haec verba, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum. Et obstupuerunt omnes qui erant ex circumcisione fideles qui cum Petro erant, quia et in nationes donum Dei Spiritus sanctus effudit. Audiebant enim illos loquentes linguis et magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam prohibere potest quis ut non baptizentur hi qui Spiritum sanctum acceperunt sicut et nos? Et iussit illos baptizari in nomine domini Iesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud illos aliquot dies.

Audierunt autem apostoli et fratres qui erant in Iudaea quia et gentes receperunt verbum Dei, et glorificabant Deum.

Cum ascendisset autem Petrus Hierosolymam, disceptabant adversus eum qui erant ex circumcisione dicentes: Quid introisti ad viros praeputium habentes et manducasti cum eis? Incipiens itaque Petrus exponebat illis omnia per ordinem dicens: Ego eram in civitate Ioppe orans, et vidi in excessu mentis visum, descendens vas quoddam velut linteum magnum quattuor principiis submitti de caelo, et venit usque ad me. In quod intuens considerabam, et vidi quadrupedia terrae et bestias et reptilia et volatilia caeli. Audivi autem et vocem dicentem mihi: Surge, Petre, occide et manduca. Dixi autem: Nequaquam, domine, quia commune aut inmundum numquam introivit in os meum. Et respondit vox secundo de caelo: Quae Deus mundavit, tu commune ne dixeris. Hoc autem factum est per ter, et recepta sunt rursum omnia in caelum. Et ecce confestim tres viri astiterunt in domo in qua eram, missi a Caesarea ad me. Dixit autem Spiritus mihi ut irem cum illis nihil haesitans. Venerunt autem mecum et sex fratres isti, et ingressi sumus in domum viri. Narravit autem nobis quomodo vidisset angelum in domo sua stantem et dicentem sibi: Mitte in Ioppen et accersi Simonem qui cognominatur Petrus, qui loquetur tibi verba in quibus salvus eris tu et universa domus tua. Cum autem coepissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos sicut et in nos in initio. Recordatus sum autem verbi Domini sicut dicebat: Iohannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus sicut et nobis qui credidimus in dominum Iesum Christum, ego quis eram qui possem prohibere Deum? His auditis tacuerunt, et glorificaverunt Deum dicentes: Ergo et gentibus Deus paenitentiam ad vitam dedit. Et illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione quae facta fuerat sub Stephano perambulaverunt usque Phoenicen et Cyprum et Antiochiam, nemini loquentes verbum nisi solis Iudaeis. Erant autem quidam ex eis viri Cyprii et Cyrenenses, qui cum venissent Antiochiam loquebantur ad Graecos, praedicantes dominum Iesum. Et erat manus Domini cum eis, magnusque numerus paenitentiam egit et credidit in Dominum. Audit est autem sermo de illis in aures ecclesiae quae erat Hierosolymis, et miserunt Barnabam ut iret usque Antiochiam. Qui cum venisset et vidisset gratiam Dei, gavisus est, et hortabatur omnes permanere in proposito cordis in Domino, quia erat vir bonus et plenus Spiritu sancto ac fide. Et apposita est turba multa Domino. Audiens autem quod Saulus esset Tharso, exivit requirere eum. Et cum invenisset, duxit Antiochiam. Congregati illis annum commiscerentur ecclesiae, et docere multam turbam. Et tunc primum nuncupati sunt Antiochiae discipuli Christiani.

In diebus illis descenderunt ab Hierosolymis prophetae Antiochiam. Et surgens unus de eis nomine Agabus significavit per Spiritum famem magnam futuram per universum orbem, quae facta est sub Claudio. Et qui erant Antiochiae discipuli, prout quisque habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere fratribus habitantibus in Iudaea; quod et fecerunt mittentes ad presbyteros per manum Barnabae et Sauli.

Eodem tempore misit Herodes rex manus ut affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Iohannis gladio. Et cum vidisset quia placeret Iudaeis, apposuit ut comprehenderet et Petrum. Erant autem dies azymorum. Hunc cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quattuor quaternionibus militum custodiendum, volens post pascha educere eum plebi. Petrus quidem custodiebatur in carcere; oratio autem instantissime fiebat ad Deum pro eo ab ecclesia. Et cum futurum esset ut eum Herodes produceret, illa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, alligatus catenis duabus; et custodes ante ostium custodiebant carcerem. Et ecce angelus Domini astitit, et lumen ab eo refulsit in illo loco. Pungens autem latus Petri suscitavit eum dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenae de manibus eius. Dixit autem angelus ad eum: Praecingere et calcia te caligas tuas. Et ita fecit. Et ait illi: Circumda tibi vestimentum tuum et sequere me. Et exiens sequebatur eum, et nesciebat verum esse quod fiebat per angelum; existimabat enim se visum videre. Et cum transissent primam et secundam custodiam, venerunt ad portam ferream quae ducit ad civitatem, quae ultro aperta est eis. Et cum exissent, processerunt vicum unum, et continuo discessit ab eo angelus. Et Petrus ad se reversus ait: Nunc scio vere quia misit Dominus angelum suum et eripuit me de manibus Herodis et de omni expectatione plebis Iudaeorum. Considerans autem venit ad domum Mariae matris Iohannis qui cognominatur Marcus, ubi erant multi congregati et orantes. Et cum pulsasset ostium ianuae, accessit puella ad audiendum nomine Rhode. Quae ut cognovit vocem Petri, prae gaudio non aperuit ianuam, sed intro currens nuntiavit stare Petrum ante ianuam. Illi autem dixerunt ad eam: Insanis. At illa perseverabat ita esse. Quidam autem dixerunt: Angelus eius est. Petrus autem perseverabat pulsans. Et cum aperuissent, viderunt illum et obstupuerunt. Movens itaque ad eos manum ut tacerent, narravit quomodo eum Dominus eduxit de carcere, et ait: Nuntiate haec Iacobo et fratribus. Et egressus abiit in alium locum.

Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam de Petro factum esset. Herodes autem cum requisisset eum et non invenisset, inquisitione facta de custodibus iussit eos duci. Et descendens a Iudaea in Caesaream, ibi commoratus est. Erat autem infestus Tyriis et Sidoniis. Qui unanimes venerunt ad eum, et persuaso Blasto qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo. Statuto autem die Herodes vestitus veste regali sedit pro tribunali et contionabatur ad eos. Populus autem clamabat: Dei voces et non hominis. Confestim autem percussit eum angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo; et consumptus a vermibus exspiravit. Verbum autem Domini crescebat et multiplicabatur. Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab Hierusalem, expleto ministerio, assumpto Iohanne qui cognominatur Marcus. Erant autem in ecclesia quae erat Antiochiae prophetae et magistri, Barnabas et Symeon qui cognominatur Niger, et Lucius Cyrenensis, et Manahen Herodis tetrarchae collactaneus, et Saulus.

Ministrantibus autem illis et ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam et Saulum in opus quod vocavi eos. Tunc ieiunantes et orantes imposuerunt illis manus, et dimiserunt eos. Et illi quidem dimissi a Spiritu sancto descenderunt Seleuciam, et inde navigaverunt Cyprum. Et cum venissent Salaminam, praedicabant verbum Domini in synagogis Iudaeorum; habebant autem et Iohannem in ministerio. Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quendam virum magum pseudoprophetam Iudaeum, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba et Saulo quaerebat audire verbum Dei. Resistebat autem illis Elymas magus, sic enim interpretatur nomen eius, quaerens avertere proconsulem a fide. Saulus autem qui et Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum ait: O plene omni dolo et fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiae, non desinis subvertere vias Domini rectas. Et nunc ecce manus Domini super te, et eris caecus non videns solem usque ad tempus. Et protinus cecidit super eum caligo et tenebrae, et circuiens quaerebat qui se ad manum deduceret. Videns autem proconsul quod erat factum, credidit, cum admiratione stupens in doctrina Domini.

Et cum a Papho navigassent hi qui cum Paulo erant, venerunt Pergen Pamphyliae. Iohannes autem discessit ab eis et reversus est Hierosolymam. Illi vero pertranseuntes Pergen venerunt Antiochiam Pisidiae, et ingressi synagogam die sabbati sederunt. Post lectionem autem legis et prophetarum miserunt principes synagogae ad eos dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite. Exsurgens autem Paulus, et manu silentium indicens, ait: Viri Israhelitae, et qui timetis Deum, audite. Deus plebis Israel elegit patres nostros, et plebem exaltavit cum essent incolae in terra Aegypti, et in brachio excelso eduxit eos ex ea, et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto. Et destruens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit illis in possessionem terram illorum, quasi post annos quadringentos et quinquaginta. Et post haec dedit illis iudices usque ad Samuhel prophetam. Et exinde postulaverunt regem, et dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin, annis xl. Et amoto illo suscitavit illis David regem, cui et testimonium perhibens dixit: Inveni David filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Huius Deus ex semine secundum promissum suscitavit plebi Israel salvatorem Iesum, praedicante Iohanne ante faciem adventus eius baptismum paenitentiae omni populo Israel. Cum impleret autem Iohannes cursum suum, dicebat: Quem me suspicamini esse, non sum ego Christus; sed ecce venit post me cuius non sum dignus calciamentum pedum solvere.

Viri fratres, filii generis Abraham, et qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis huius missum est. Qui enim habitabant Hierusalem et principes

271.

eius hii ignorantes et voces prophetarum quae per omne sabbatum leguntur iudicantes impleverunt. Et cum nullam causam mortis invenissent in eo, postulaverunt a Pilato ut interficerent eum. Et cum consummassent omnia quae de illo erant scripta, deponentes eum de ligno posuerunt in monumento. Quem deus suscitavit. Qui visus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo a Galilea in Hierusalem, qui nunc sunt testes eius ad plebem. Et nos vobis annuntiamus promissionem quae ad patres nostros facta est, quoniam hanc deus implevit filiis nostris, suscitans eum a mortuis, sicut in primo psalmo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Cum autem suscitavit eum a mortuis iam non revertendum in corruptionem, ita dixit: quia dabo vobis sancta David fidelia. Itaque et alias dicit: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. David siquidem sua generatione cum ministrasset voluntati dei dormivit et appositus est ad patres suos et vidit corruptionem. Quem autem deus suscitavit a mortuis non vidit corruptionem. Notum igitur sit vobis viri fratres quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur et ab omnibus quibus non potuistis in lege Moysi iustificari, in hoc omnis qui credit iustificatur. Videte itaque ne superveniat in vos quod dictum est in prophetis: Videte contemptores et admiramini et disperdimini, quia opus ego operor in diebus vestris, opus quod non credetis si quis enarraverit vobis.

Exeuntibus autem eis rogabant ut sequenti sabbato loquerentur eis verba haec. Dimissa autem synagoga secuti sunt multi Iudeorum et colentium advenarum Paulum et Barnaban, qui loquentes cum illis suadebant ut permanerent in gratia domini. Sequenti autem sabbato fere omnis civitas convenit audire verbum domini. Videntes autem Iudei turbas repleti sunt zelo et contradicebant verbis quae a Paulo dicebantur, resistentes et blasphemantes. Tunc constanter Paulus et Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum dei. Sed quia repulistis illud et indignos vos iudicastis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes. Sic enim mandavit nobis dominus: posui te in lumen gentibus, ut sis in salutem usque ad ultimum terrae. Et cum audirent gentes gavisae sunt et receperunt verbum domini, et crediderunt omnes qui destinati erant in vitam aeternam. Disseminabatur autem verbum domini per universam regionem. Iudei autem concitaverunt aliquas de colentibus deum mulieres honestas et principes civitatis, et suscitaverunt persecutionem in Paulum et Barnaban, et eiecerunt eos a finibus suis. At illi excusso pulvere a pedibus suis super eos venerunt Iconium. Discipuli vero replebantur gaudio et spiritu sancto.

Contigit autem ut Iconio simul introirent in synagogam Iudeorum et loquerentur, ita ut crederet Iudeorum et Grecorum copiosa multitudo. Iudei autem qui non credebant concitaverunt persecutionem et concitaverunt animas gentium adversus fratres. Dominus autem cito dedit pacem. Et cum multo tempore ibi demorati fuissent et confidenter egissent in domino, testimonium reddente verbo gratiae suae, dando signa et prodigia fieri per manus eorum. Divisa est autem multitudo tota civitatis, et quidam quidem erant cum Iudeis, quidam vero cum apostolis. Cumque impetum fecissent gentiles et Iudei cum principibus suis ut iniuria illos afficerent et lapidarent eos, intellexerunt et fugerunt in civitates Lycaoniae Lystram et Derben et confines regionis, ibique predicabant evangelium.

Et quidam vir Lystris sedebat infirmus pedibus suis ex utero matris suae, qui numquam ambulaverat. Hic cum audisset Paulum loquentem credidit. Quem cum intendisset Paulus et vidisset quia haberet fidem ut salvus fieret, voce magna dixit: Surge supra pedes tuos rectus. Et exilivit et ambulabat. Turba autem cum vidisset quod fecerat Paulus, elevaverunt vocem Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus descenderunt ad nos. Vocabant autem Barnaban Iovem, Paulum vero Mercurium, quoniam ipse preibat sermone. Sacerdotes autem qui erant Iovis ante civitatem ad portam tauros et coronas afferentes illis cum turbis volebant sacrificare. Quo audito Barnabas et Paulus consciderunt vestimenta sua et exilierunt ad turbas clamantes: Viri, quid haec facitis? Nos similiter passibiles ut vos sumus homines, annuntiantes vobis ut ab his vanis convertamini ad deum vivum qui fecit celum et terram et mare et omnia quae in illis sunt, qui in preteritis temporibus reliquit omnes gentes ambulare vias suas. Et quidem non sine testimonio semet ipsum reliquit, benefaciens vobis de celo, dando pluvias et tempora fructifera, replens cibo et epulis corda nostra. Et haec dicentes vix compescuerunt turbas ne sibi immolarent. Supervenerunt autem ab Antiochia et Iconio Iudei, qui concitatis turbis lapidaverunt Paulum et traxerunt extra civitatem, estimantes eum mortuum esse. Et circumdantibus eum discipulis, surgens intravit in civitatem; altera autem die profectus est cum Barnaba Derben. Et cum in illa civitate predicassent ac docuissent multos, regressi sunt Lystram et Iconium et Antiochiam, confirmantes animas discipulorum, exhortantes ut permanerent in fide, et quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. Et cum ordinassent illis per singulas ecclesias presbyteros et orassent cum ieiunationibus, commendaverunt eos domino in quem crediderunt. Et perambulantes Pisidiam venerunt Pamphiliam, et loquentes in Perge verbum domini descenderunt in Attaliam, et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiae dei in opus quod impleverunt. Et cum venissent et congregassent ecclesiam, narraverunt omnia quae fecisset deus cum animabus eorum, et quia aperuisset gentibus ianuam fidei. Et morati sunt ibi non modicum tempus cum discipulis.

Et quidam descendentes a Iudea docebant fratres: Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvi esse. Facta autem seditione et questione non minima Paulo et Barnabae adversus eos, dicebat enim Paulus manere eos ita ut crediderunt, statuerunt autem ut ascenderent Paulus et Barnabas et aliqui ex aliis ad apostolos et presbyteros in Hierusalem de hac questione. Illi itaque ab ecclesia perambulabant Phenicen et Samariam, narrantes conversionem gentium, et faciebant gaudium magnum fratribus. Et cum venissent Hierosolimam, excepti sunt ab ecclesia et ab apostolis et presbyteris, et exposuerunt quanta fecit deus cum illis.

Surrexerunt autem quidam de heresi Phariseorum qui crediderant dicentes quod oportet circumcidi eos, precipiendumque servare legem Moysi. Convenerunt autem apostoli et presbyteri videre de hac questione. Et cum diu hesitaret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quod ab antiquis diebus in nos deus elegit per os meum audire gentes verbum evangelii et credere. Et qui novit corda deus testimonium dedit illis, dando spiritum sanctum sicut et nobis, et nihil discrevit inter nos et illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid temptatis deum, ut imponatis iugum super cervicem discipulorum quod neque patres nostri neque nos potuimus portare? Sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus nos salvos fieri quemadmodum et illi. Tacuit autem omnis multitudo, et audierunt Barnaban et Paulum exponentes quanta fecisset deus signa et prodigia per eos in gentes. Cum tacuissent autem, respondit Iacobus dicens: Viri fratres, audite me. Symeon narravit quemadmodum primum deus visitavit accipere plebem ex gentibus nomini suo. Et huic conveniunt verba prophetarum, sicut scriptum est: Post haec revertar et reedificabo tabernaculum David quod decidit, et diruta eius reedificabo et erigam illud, ut requirant residui hominum dominum, et omnes gentes in quas invocatum est nomen meum super illos, dicit dominus faciens haec. Nota sunt deo a seculo opera eius. Ideoque ego iudico non molestari his qui ex gentibus convertuntur ad deum, sed scribendum ad eos ut abstineant se a contaminationibus idolorum et a fornicatione et sanguine. Moyses enim a temporibus antiquis per singulas civitates habet qui eum predicent in synagogis, qui per omne sabbatum legitur.

Tunc placuit apostolis et senioribus cum omni ecclesia eligere viros ex eis et mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba, Iudam qui cognominabatur Barsaban, et Sileam, viros primores in fratribus, scribentes per manus eorum epistolam continentem haec. Apostoli et seniores fratres his qui sunt Antiochiae et Syriae et Ciliciae fratribus qui sunt ex gentibus, salutem. Quoniam audivimus quosdam ex nobis exisse et conturbasse vos verbis, destruentes animas vestras, quibus non precepimus dicentes circumcidimini et custodite legem, placuit nobis in unum congregatis eligere viros et mittere ad vos cum carissimis nostris Barnaba et Paulo, hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam et Sileam, qui et ipsi vobis verbis eadem referent. Visum est enim spiritui sancto et nobis nihil amplius imponere vobis oneris quam haec quae necessaria sunt, ut abstineatis vos a delibatis simulachrorum et sanguine et suffocato et fornicatione, a quibus custodientes vos bene agetis. Valete. Et illi quidem dimissi venerunt Antiochiam, et congregata multitudine tradiderunt epistolam. Quam cum legissent, gavisi sunt in exhortatione. Iudas quoque et Sileas, qui et ipsi prophetae erant, multis sermonibus exhortati sunt fratres et confirmaverunt eos. Facientes autem tempus dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos qui miserant illos. Visum est autem Sileae remanere ibi; solus autem Iudas abiit. Paulus vero et Barnabas demorabantur Antiochiae docentes et evangelizantes cum aliis multis verbum domini. Post aliquot autem dies dixit Paulus ad Barnaban: Revertentes visitemus fratres per omnem civitatem in quibus predicavimus verbum domini, qualiter habeant. Barnabas autem cogitabat assumere et Iohannem qui cognominatur Marcus. Paulus vero postulabat ne is qui discessit ab eis a Pamphilia et simul cum illis comitatus est in opus assumeretur.

Facta est autem inter eos dissensio, ita ut discederent ab invicem, et Barnabas quidem assumpto Marco navigavit Cyprum. Paulus vero elegit Sileam et profectus est, commendatus gratiae dei a fratribus, et perambulabat Syriam et Ciliciam, et confirmabat ecclesias, precipiens custodire precepta apostolorum et seniorum.

Et cum circuisset civitates, devenit Derben et Lystram. Et ecce discipulus erat ibi quidam nomine Tymotheus, filius mulieris viduae fidelis, patre autem greco. Huic testimonium bonum reddebant fratres qui Lystris erant et Iconio. Hunc voluit Paulus secum proficisci, et accipiens circumcidit eum propter Iudeos qui erant in locis illis; sciebant enim omnes patrem eius grecum esse. Cum autem pertransirent civitates, tradebant illis ut custodirent precepta quae ab apostolis et senioribus Hierosolimis erant constituta. Et ecclesiae quidem confirmabantur fide et habundabant numero cotidie. Pertransiebant autem Frigiam et Galathiae regionem, prohibiti a spiritu sancto ne omnino verbum dei in Asia loquerentur. Cum venissent autem in Mysiam, temptabant in Bithiniam ire, et vetuit illos spiritus domini. Et cum pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem.

Et visio per noctem apparuit Paulo: Vir Macedo quidam erat stans et obsecrans eum et dicens: Transiens in Macedoniam adiuva nos. Et ut vidit visum, confestim quesivimus proficisci in Macedoniam, certi facti quia dominus nos advocavit evangelizare illis. Navigantes ergo a Troade recto cursu venimus Samothraciam, sequentique die Neapolim, inde Philippis, quae est prima partis Macedoniae civitas colonia. Demorati autem fuimus in ipsa civitate diebus multis. Et die sabbati egressi sumus extra portam secus flumen, ubi oratio esse videbatur, et sedentes loquebamur mulieribus quae convenerant.

Et quedam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Tyatirae, colens deum, audiebat verbum. Huic dominus aperuit sensum intendere his quae a Paulo dicebantur. Haec cum baptizata esset cum omnibus suis, rogabat dicens: Si iudicastis me fidelem domino esse, introeuntes in domum meam manete. Et coegit nos.

Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum phitonis occurrere nobis, quae questum multum prestabat dominis suis divinando. Haec subsecuta est Paulum et nos et clamabat dicens: Hii servi dei excelsi qui predicant vobis viam salutis. Hoc faciebat per multos dies. Quod cum indoluisset Paulus, conversus spiritui ait: Precipio tibi in nomine Iesu Christi ut exeas ab ea. Et exiit eadem hora. Videntes autem domini eius quia exivit spes questus eorum, apprehensum Paulum et Sileam traxerunt ad forum ad magistratus, et offerentes eos dicentes: Hii homines conturbant civitatem nostram, cum sint Iudei, et predicant sectam quam non licet nobis recipere neque facere, cum simus Romani. Et consurrexit universa turba adversus eos, et magistratus, scissis tunicis eorum, iusserunt eos virgis cedi. Et cum multas eis plagas imposuissent, miserunt eos in carcerem, precipientes custodi carceris diligenter servare eos. Qui cum tale preceptum accepisset, misit illos in interiora carceris, et pedes eorum in nervo conclusit. Circa mediam autem noctem Paulus et Sileas orantes ymnum canebant deo, et audiebant eos ceteri vincti. De repente autem terremotus factus est magnus, ita ut moverentur omnia fundamenta carceris, et ostia aperta sunt et omnium vincula soluta sunt. Expergefactus autem factus est custos carceris, et cum vidisset ostia aperta carceris, exemit gladium ut se interficeret, estimans fugisse vinctos. Exclamavit autem Paulus voce magna dicens: Nihil tibi mali feceris, omnes enim hic sumus. Quo audito custos carceris, petito lumine ingressus est et tremens procidit ad pedes Pauli et Sileae. Et cum produxisset eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere ut salvus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, et salvus eris tu et domus tua. Et locuti sunt ei verbum domini cum omnibus qui erant in domo eius. Et tollens eos ipsa hora noctis lavit plagas, et baptizatus est ipse cum omnibus suis. Et cum duxisset eos domum, apposuit mensam, et epulabatur cum omni domo sua credens in domino. Die autem facta miserunt magistratus lictores dicentes: Dimitte homines istos. Renuntiavit autem custos carceris verba haec Paulo, quia miserunt magistratus ut dimittamini; nunc ergo exeuntes ite. Paulus autem ad eos ait: Cesos nos publice homines cives Romanos indemnatos miserunt in carcerem, et nunc occulte nos eiciunt? Non ita, sed veniant et ipsi nos eiciant. Renuntiaverunt autem magistratibus lictores verba haec. Et timuerunt cum audissent quia cives Romani sunt, et venerunt et exhortati sunt eos, et eicientes eos rogabant ut exirent de civitate. Cum exissent autem de carcere, venerunt ad Lidiam, et videntes fratres hortatique eos profecti sunt.

Cum perambulassent autem Amphipolim et Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudeorum. Secundum consuetudinem itaque Paulus introivit ad eos, et per tria sabbata disputavit cum eis de scripturis, adaperiens et confirmans quia Christum oportuit pati et resurgere a mortuis, et quia hic est Christus Iesus quem ego annuntio vobis. Et quidam ex eis crediderunt et adiuncti sunt Paulo et Sileae, et de colentibus et de grecis multitudo magna, et mulieres nobiles non pauce. Iudei autem assumpserunt de forensibus quosdam viros nequissimos, et congregata turba conturbabant civitatem, et circumstantes domum Iasonis querebant eos producere in populum. Et cum non invenissent illos, trahebant Iasonem et quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes et dicentes: Quia orbem terrae inquietant hii, et huc venerunt, quos suscepit Iason. Et hii omnes contra decreta Caesaris faciunt, regem alium dicentes esse Iesum. Et concitaverunt principes civitatis ac turbas audientes haec. Et cum satis accepissent ab

iasone et a ceteris dimiserunt eos. Fratres itaque continuo per noctem dimiserunt Paulum et Silam in Beroeam. Qui cum advenissent in synagogam Iudaeorum introierunt. Hi autem erant nobiliores eorum qui sunt Thessalonicae, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, cotidie scrutantes scripturas, si haec ita se haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, et mulierum gentilium honestarum et viri non pauci. Cum autem cognovissent in Thessalonica Iudaei quia et Beroeae praedicatum est a Paulo verbum Dei, venerunt et illuc commoventes et turbantes multitudinem. Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres ut iret usque ad mare; Silas autem et Timotheus remanserunt ibi. Qui autem deducebant Paulum perduxerunt usque Athenas, et accepto mandato ab eo ad Silam et Timotheum ut quam celeriter venirent ad eum, profecti sunt. Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns idolatriae deditam civitatem. Disputabat igitur in synagoga cum Iudaeis et colentibus, et in foro per omnes dies ad eos qui aderant. Quidam autem Epicurei et Stoici philosophi disserebant cum eo, et quidam dicebant: Quid vult seminiverbius hic dicere? Alii vero: Novorum daemoniorum videtur adnuntiator esse, quia Iesum et resurrectionem adnuntiabat eis. Et adprehensum eum ad Ariopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quae est haec nova quae a te dicitur doctrina? Nova enim quaedam infers auribus nostris. Volumus ergo scire quidnam velint haec esse. Athenienses autem omnes et advenae hospites ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere aut audire aliquid novi.

Stans autem Paulus in medio Ariopagi ait: Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores vos video. Praeteriens enim et videns simulacra vestra, inveni et aram in qua scriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego adnuntio vobis. Deus qui fecit mundum et omnia quae in eo sunt, hic caeli et terrae cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam et inspirationem et omnia. Fecitque ex uno sanguine omne genus hominum inhabitare super universam faciem terrae, definiens statuta tempora et terminos habitationis eorum, quaerere Deum, si forte attrectent eum aut inveniant, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus et movemur et sumus, sicut et quidam vestrorum poetarum dixerunt: Ipsius enim et genus sumus. Genus ergo cum simus Dei, non debemus aestimare auro aut argento aut lapidi sculpturae artis et cogitationis hominis divinum esse simile. Et tempora quidem huius ignorantiae despiciens Deus, nunc adnuntiat hominibus ut omnes ubique paenitentiam agant, eo quod statuit diem in quo iudicaturus est orbem in aequitate in viro in quo statuit, fidem praebens omnibus, suscitans eum a mortuis. Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem inridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

Sic Paulus exivit de medio eorum. Quidam vero viri adherentes ei crediderunt, in quibus et Dionisius Ariopagita, et mulier nomine Damaris, et alii cum eis. Post haec egressus ab Athenis venit Corinthum. Et inveniens quendam Iudaeum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, et Priscillam uxorem eius, eo quod praecepisset Claudius discedere omnes Iudaeos a Roma, accessit ad eos, et quia eiusdem erat artis manebat apud eos et operabatur. Erant autem scenofactoriae artis. Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Iesu, suadebatque Iudaeis et Graecis. Cum venissent autem de Macedonia Silas et Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudaeis esse Christum Iesum. Contradicentibus autem eis et blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum; mundus ego, ex hoc ad gentes vadam. Et migrans inde intravit in domum cuiusdam nomine Titi Iusti colentis Deum, cuius domus erat coniuncta synagogae. Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum universa domo sua, et multi Corinthiorum audientes credebant et baptizabantur. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere et ne taceas, propter quod ego sum tecum, et nemo adponetur tibi ut noceat te, quoniam populus est mihi multus in hac civitate. Sedit autem ibi annum et sex menses, docens apud eos verbum Dei.

Gallione autem proconsule Achaiae, insurrexerunt uno animo Iudaei in Paulum, et adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudaeos: Si quidem esset iniquum aliquid aut facinus pessimum, o viri Iudaei, recte sustinerem vos. Si vero quaestiones sunt de verbo et nominibus et lege vestra, vos ipsi videritis; iudex horum ego nolo esse. Et minavit eos a tribunali. Adprehendentes autem omnes Sosthenen principem synagogae percutiebant ante tribunal, et nihil horum Gallioni curae erat. Paulus vero cum adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens navigavit Syriam, et cum eo Priscilla et Aquila, qui sibi totonderat in Cencris caput, habebat enim votum. Devenitque Ephesum, et illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagogam disputabat cum Iudaeis. Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit, sed valefaciens et dicens: Oportet me sollemnem diem advenientem facere Hierosolimis; iterum revertar ad vos Deo volente. Et profectus est ab Epheso. Et descendens Caesaream, ascendit et salutavit ecclesiam, et descendit Antiochiam. Et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem et Frigiam, confirmans omnes discipulos.

Iudaeus autem quidam Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis. Hic erat edoctus viam Domini, et fervens spiritu loquebatur et docebat diligenter ea quae sunt Iesu, sciens tantum baptisma Iohannis. Hic ergo coepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Aquila et Priscilla, adsumpserunt eum et diligentius exposuerunt ei viam Domini. Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui crediderant. Vehementer enim Iudaeos revincebat publice, ostendens per scripturas esse Christum Iesum. Factum est autem cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, et inveniret quosdam discipulos, dixitque ad eos: Si Spiritum Sanctum accepistis credentes? At illi ad eum: Sed neque si Spiritus Sanctus est audivimus. Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Iohannis baptismate. Dixit autem Paulus: Iohannes baptizavit baptismo paenitentiae populum, dicens in eum qui venturus esset post ipsum ut crederent, hoc est in Iesum. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Et cum inposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus super eos, et loquebantur linguis et prophetabant. Erant autem omnes viri fere duodecim. Introgressus autem synagogam cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans et suadens de regno Dei. Cum autem quidam indurarentur et non crederent, maledicentes viam coram multitudine, discedens ab eis segregavit discipulos, cotidie disputans in schola Tyranni cuiusdam ab hora quinta usque ad decimam. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Asia audirent verbum Domini, Iudaei atque gentiles. Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli, ita ut etiam super languidos deferrentur a corpore eius sudaria vel semicinctia, et recedebant ab eis languores, et nequam spiritus exirent.

Temptaverunt autem quidam et de circumeuntibus Iudaeis exorcistis invocare super eos qui habebant spiritus malos nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum quem Paulus praedicat. Erant autem quidam Scevae Iudaei principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Iesum novi et Paulum scio; vos autem qui estis? Et insiliens homo in eos in quo erat daemonium pessimum, et dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi et vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem notum factum est omnibus Iudaeis atque gentilibus qui habitabant Ephesi, et cecidit timor super omnes illos, et magnificabatur nomen Domini Iesu. Multique credentium veniebant confitentes et adnuntiantes actus suos. Multi autem ex his qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros et conbusserunt coram omnibus; et conputatis pretiis illorum, invenerunt denariorum quinquaginta milia. Ita fortiter verbum Dei crescebat et confirmabatur. His autem expletis, statuit Paulus in spiritu transita Macedonia et Achaia ire Hierosolimam, dicens: Quia postquam fuero ibi, oportet me et Romam videre. Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum et Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.

Facta est autem in illo tempore turbatio non minima de via Domini. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens aedes argenteas Dianae, praestabat artificibus non modicum quaestum. Quos convocans et eos qui huiusmodi erant opifices dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio adquisitio est nobis; et videtis et auditis quia non solum Ephesi, sed paene totius Asiae, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens quoniam non sunt dii qui manibus fiunt. Non solum autem haec periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed et magnae deae Dianae templum in nihilum reputabitur, sed et destrui incipiet maiestas eius, quam tota Asia et orbis colit. His auditis, repleti sunt ira et exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est civitas confusione, et impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio et Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Volente autem Paulo intrare in turbam, non permiserunt discipuli. Quidam autem et de Asiae principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum. Alii autem aliud clamabant; erat enim ecclesia confusa, et plures nesciebant qua ex causa convenissent. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudaeis. Alexander autem, manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo. Quem ut cognoverunt Iudaeum esse, vox facta est una omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. Et cum sedasset scriba turbam, dixit: Viri Ephesii, quis enim est hominum qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnae Dianae Iovisque prolis? Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse et nihil temere agere. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos neque blasphemantes deam vestram. Quod si Demetrius et qui cum eo sunt artifices habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur et proconsules sunt; accusent invicem. Quod si quid alterius quaeritis, in legitima ecclesia poterit absolvi. Nam et periclitamur argui seditionis hodiernae, cum nullus obnoxius sit, de quo non possimus reddere rationem concursus istius. Et cum haec dixisset, dimisit ecclesiam.

Postquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis et exhortatus eos, valedixit et profectus est ut iret in Macedoniam. Cum autem perambulasset partes illas et exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Graeciam; ubi cum fecisset menses tres, factae sunt illi insidiae a Iudaeis navigaturo in Syriam, habuitque consilium ut reverteretur per Macedoniam. Comitatus est autem eum Sosipater Pyrrhi Beroensis, Thessalonicensium vero Aristarchus et Secundus, et Gaius Derbeus et Timotheus, Asiani vero Tychicus et Trophimus. Hi cum praecessissent, sustinuerunt nos Troade. Nos vero navigavimus post dies azymorum a Philippis, et venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem. In una autem sabbati, cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem. Erant autem lampades copiosae in cenaculo ubi eramus congregati. Sedens autem quidam adulescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, eductus somno cecidit de tertio cenaculo deorsum et sublatus est mortuus. Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum, et complexus ait: Nolite turbari, anima enim ipsius in eo est. Ascendens autem frangensque panem et gustans, satisque adlocutus usque in lucem, sic profectus est. Adduxerunt autem puerum viventem, et consolati sunt non minime. Nos autem ascendentes navem navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum; sic enim disposuerat, ipse per terram iter facturus. Cum autem convenisset nos in Asson, adsumpto eo venimus Mytilenen. Et inde navigantes sequenti die venimus contra Chium, et alia adplicuimus Samum, et manentes in Trogyllio sequenti die venimus Miletum. Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecosten faceret Hierosolimis.

A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit maiores natu ecclesiae. Qui cum venissent ad eum et simul essent, dixit eis: Vos scitis a prima die qua ingressus sum in Asiam qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, serviens Domino cum omni humilitate et lacrimis et temptationibus quae mihi acciderunt ex insidiis Iudaeorum; quomodo nihil subtraxerim utilium, quominus adnuntiarem vobis et docerem vos publice et per domos, testificans Iudaeis atque gentilibus in Deum paenitentiam et fidem in Dominum nostrum Iesum Christum. Et nunc ecce alligatus ego spiritu vado in Hierusalem, quae in ea eventura sint mihi ignorans, nisi quod Spiritus Sanctus per omnes civitates protestatur mihi dicens quoniam vincula et tribulationes me manent Hierosolimis. Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo consummem cursum meum et ministerium verbi quod accepi a Domino Iesu, testificari evangelium gratiae Dei. Et nunc ecce ego scio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi praedicans regnum Dei. Quapropter contestor vos hodierna die quia mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi quominus adnuntiarem omne consilium Dei vobis. Adtendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos, regere ecclesiam Dei quam adquisivit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi graves in vos, non parcentes gregi; et ex vobis ipsis exsurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se. Propter quod vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte et die non cessavi cum lacrimis monens unumquemque vestrum. Et nunc commendo vos Deo et verbo gratiae ipsius, qui potens est aedificare et dare hereditatem in sanctificatis omnibus. Argentum aut aurum aut vestem nullius concupivi, ipsi scitis quoniam ad ea quae mihi opus erant et his qui mecum sunt ministraverunt manus istae. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quam accipere. Et cum haec dixisset, positis genibus suis cum omnibus illis oravit. Magnus autem fletus factus est omnium, et procumbentes super collum Pauli osculabantur eum, dolentes maxime in verbo quo dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

Cum autem factum esset ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Choum, et sequenti die Rhodum, et inde Pataram. Et cum invenissemus navem transfretantem in Phoenicen, ascendentes navigavimus. Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram navigavimus in Syriam, et venimus Tyrum; ibi enim navis expositura erat onus. Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem; qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Hierosolimam. Et expletis diebus, profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus et filiis usque foras civitatem; et positis genibus in litore oravimus. Et cum valefecissemus invicem, ascendimus navem; illi autem redierunt in sua. Nos vero navigatione explicita a Tyro descendimus Ptolemaidam, et salutatis fratribus mansimus die una apud illos. Alia autem die profecti venimus Caesaream, et intrantes in domum Philippi evangelistae, qui erat de septem, mansimus apud eum. Huic autem erant quattuor filiae virgines prophetantes. Et mansimus apud eum.

272

Et commorantibus nobis in Caesarea per dies aliquot, supervenit a Iudaea quidam propheta nomine Agabus, et venit ad nos. Et cum tulisset zonam Pauli, alligavit sibi pedes et manus, et dixit: Haec dicit Spiritus Sanctus: Virum cuius haec zona est, sic alligabunt Iudaei in Hierusalem, et tradent in manus gentium. Hoc cum audissemus, rogabamus nos et qui loci illius erant, ne ascenderet Hierosolymam. Tunc respondit et dixit nobis: Quid facitis flentes et conturbantes cor meum? Ego enim non tantum alligari, sed etiam mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu Christi. Et cum suadere non possemus, tacuimus dicentes: Domini voluntas fiat.

Post hos autem dies praeparati ascendimus Hierosolymam. Venerunt autem et quidam de discipulis a Caesarea nobiscum, adducentes apud quem hospitaremur Iasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum. Et cum venissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres cum gaudio. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnesque collecti sunt seniores. Quos cum salutasset, narrabat Paulus per singula quae fecisset Deus in gentibus per ministerium ipsius. At illi cum audissent, magnificabant Dominum, dixeruntque ei: Vides frater quot milia sunt in Iudaeis qui crediderunt, et omnes aemulatores sunt legis. Audierunt autem de te quia discessionem doceas a Moyse eorum qui per gentes sunt Iudaeorum, dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem; audient enim te supervenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quattuor votum habentes super se. His assumptis sanctifica te cum illis, et impende in illis ut radant capita, et scient omnes quia quae de te audierunt falsa sunt, sed ambulas et ipse custodiens legem. De his autem qui crediderunt ex gentibus, nos scripsimus iudicantes ut abstineant se ab idolis immolato, et sanguine, et suffocato, et fornicatione.

Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio. Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Iudaei, cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, et iniecerunt ei manus clamantes: Viri Israhelitae, adiuvate: hic est homo qui adversus populum et legem et locum hunc omnes ubique docens, insuper et gentiles induxit in templum, et violavit sanctum locum istum. Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem aestimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus. Commotaque est civitas tota, et facta est concursio populi, et apprehensum Paulum trahebant extra templum, et statim clausae sunt ianuae. Quaerentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis: quia tota confunditur Hierusalem. Qui statim, assumptis militibus et centurionibus, decucurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunum et milites, cessaverunt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, et iussit eum alligari catenis duabus, et interrogabat quis esset, et quid fecisset. Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere prae tumultu, iussit duci eum in castra. Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur a militibus propter vim populi. Sequebatur enim multitudo populi clamans: Tolle eum. Et cum coepisset induci in castra, Paulus dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Graece nosti? Nonne tu es Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, et eduxisti in desertum quattuor milia virorum sicariorum? Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Iudaeus a Tarso Ciliciae, non ignotae civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem, et magno silentio facto, allocutus est lingua Hebraea dicens:

Viri fratres et patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem. Cum audissent autem quia Hebraea lingua loqueretur ad illos, magis praestiterunt silentium. Et dicit: Ego sum vir Iudaeus, natus in Tarso Ciliciae, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamalihel eruditus iuxta veritatem paternae legis, aemulator legis, sicut et vos omnes estis hodie; qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans et tradens in custodias viros ac mulieres, sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, et omnes maiores natu: a quibus et epistulas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Hierusalem ut punirentur.

Contigit autem mihi eunte et appropinquante Damasco media die subito de caelo circumfulsit me lux copiosa, et decidens in terram, audivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris? Ego autem respondi: Quis es, Domine? Dixitque ad me: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum. Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum, et ibi tibi dicetur de omnibus quae te oporteat facere. Et cum non viderem prae claritate luminis illius, ad manum deductus a comitibus, veni Damascum. Ananias autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Iudaeis, veniens ad me et astans dixit mihi: Saule frater, respice. Et ego eadem hora respexi in eum. At ille dixit: Deus patrum nostrorum praeordinavit te ut cognosceres voluntatem eius, et videres iustum, et audires vocem ex ore eius: quia eris testis illius ad omnes homines eorum quae vidisti et audisti. Et nunc quid moraris? Exsurge, et baptizare, et ablue peccata tua, invocato nomine ipsius. Factum est autem revertenti mihi in Hierusalem, et oranti in templo, fieri me in stupore mentis, et videre illum dicentem mihi: Festina, et exi velociter ex Hierusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me. Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt quia ego eram concludens in carcerem, et caedens per synagogas eos qui credebant in te: et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, et ego astabam, et consentiebam, et custodiebam vestimenta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in nationes longe mittam te. Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, et levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra huiusmodi: non enim fas est eum vivere. Vociferantibus autem eis, et proicientibus vestimenta sua, et pulverem iactantibus in aerem, iussit tribunus induci eum in castra, et flagellis caedi, et torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei. Et cum astrinxissent eum loris, dicebat astanti sibi centurioni Paulus: Si hominem Romanum et indemnatum licet vobis flagellare? Quo audito, centurio accessit ad tribunum, et nuntiavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo civis Romanus est. Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam. Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem et natus sum. Protinus ergo discesserunt ab illo qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, et quia alligasset eum. Postera autem die, volens scire diligentius qua ex causa accusaretur a Iudaeis, solvit eum, et iussit sacerdotes convenire, et omne concilium: et producens Paulum, statuit inter illos. Intendens autem in concilium Paulus, ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum diem.

Princeps autem sacerdotum Ananias praecepit astantibus sibi percutere os eius. Tunc Paulus ad eum dixit: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem, et contra legem iubes me percuti? Et qui astabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum: scriptum est enim: Principem populi tui non maledices. Sciens autem Paulus quia una pars esset Sadducaeorum, et altera Pharisaeorum, exclamavit in concilio: Viri fratres, ego Pharisaeus sum, filius Pharisaeorum, de spe et resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum haec dixisset, facta est dissensio inter Pharisaeos et Sadducaeos, et soluta est multitudo. Sadducaei enim dicunt non esse resurrectionem, neque angelum, neque spiritum: Pharisaei autem utraque confitentur. Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisaeorum, pugnabant dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto: quid si spiritus locutus est ei, aut angelus? Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, et rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra. Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Hierusalem, sic te oportet et Romae testificari.

Facta autem die, collegerunt se quidam ex Iudaeis, et devoverunt se, dicentes neque manducaturos, neque bibituros donec occiderent Paulum. Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant: qui accesserunt ad principes sacerdotum, et seniores, et dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero priusquam appropiet, parati sumus interficere illum. Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit, et intravit in castra, nuntiavitque Paulo. Vocans autem Paulus ad se unum ex centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi. Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, et ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi. Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo seorsum, et interrogavit illum: Quid est quod habes indicare mihi? Ille autem dixit: Iudaeis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo. Tu vero ne credideris illis: insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare neque bibere donec interficiant eum: et nunc parati sunt, exspectantes promissum tuum.

Tunc tribunus dimisit adolescentem, praecipiens ne cui loqueretur quoniam haec nota sibi fecisset. Et vocatis duobus centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos ut eant usque Caesaream, et equites septuaginta, et lancearios ducentos, a tertia hora noctis: et iumenta praeparate ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem praesidem. Timuit enim ne forte raperent eum Iudaei, et occiderent, et ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam. Scribens autem epistulam continentem haec: Claudius Lysias optimo praesidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum a Iudaeis, et incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est. Volensque scire causam quam obiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum. Quem inveni accusari de quaestionibus legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem criminis. Et cum mihi perlatum esset de insidiis quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians et accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

Milites ergo, secundum praeceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem. Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra. Qui cum venissent Caesaream, et tradidissent epistulam praesidi, statuerunt ante illum et Paulum. Cum legisset autem, et interrogasset de qua provincia esset, et cognoscens quia de Cilicia: Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Iussitque in praetorio Herodis custodiri eum.

Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias, cum senioribus quibusdam et Tertullo quodam oratore, qui adierunt praesidem adversus Paulum. Et citato Paulo coepit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, et multa corrigantur per tuam providentiam, semper et ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione. Ne diutius autem te protraham, oro breviter audias nos pro tua clementia. Invenimus hunc hominem pestiferum, et concitantem seditiones omnibus Iudaeis in universo orbe, et auctorem seditionis sectae Nazarenorum: qui etiam templum violare conatus est, quem et apprehensum voluimus secundum legem nostram iudicare. Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris, iubens accusatores eius ad te venire: a quo poteris ipse iudicans, de omnibus istis cognoscere de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem et Iudaei, dicentes haec ita se habere.

Respondit autem Paulus, annuente sibi praeside dicere: Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam. Potes enim cognoscere quia non plus sunt mihi dies quam duodecim, ex quo ascendi adorare in Hierusalem: et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbae, neque in synagogis, neque in civitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam quam dicunt haeresim, sic deservio patri Deo meo, credens omnibus quae in lege et prophetis scripta sunt: spem habens in Deum, quam et hi ipsi exspectant, resurrectionem futuram iustorum et iniquorum. In hoc et ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum et ad homines semper. Post annos autem plures eleemosynas facturus in gentem meam, veni, et oblationes, et vota, in quibus invenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudaei, quos oportebat apud te praesto esse, et accusare si quid haberent adversum me: aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio, nisi de una hac solummodo voce qua clamavi inter eos stans: Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie a vobis.

Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: Cum tribunus Lysias descenderit, audiam vos. Iussitque centurioni custodire eum, et habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quae erat Iudaea, vocavit Paulum, et audivit ab eo fidem quae est in Christum Iesum. Disputante autem illo de iustitia, et castitate, et de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersiam te: simul et sperans quod pecunia ei daretur a Paulo, propter quod et frequenter accersens eum, loquebatur cum eo. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Porcium Festum. Volens autem gratiam praestare Iudaeis Felix, reliquit Paulum vinctum. Festus ergo cum venisset in provinciam, post triduum ascendit Hierosolymam a Caesarea. Adieruntque eum principes sacerdotum, et primi Iudaeorum adversus Paulum: et rogabant eum, postulantes gratiam adversus eum, ut iuberet perduci eum in Hierusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via. Festus autem respondit servari Paulum in Caesarea: se autem maturius profecturum. Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum. Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo aut decem, descendit Caesaream, et altera die sedit pro tribunali, et iussit Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum qui ab Hierosolyma descenderant Iudaei, multas et graves causas obicientes, quas non poterant probare, Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudaeorum, neque in templum, neque in Caesarem quidquam peccavi. Festus autem volens gratiam praestare Iudaeis, respondens Paulo, dixit: Vis Hierosolymam ascendere, et ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Caesaris sto, ibi me oportet iudicari: Iudaeis non nocui, sicut tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si vero nihil est eorum quae hi accusant me...

[E]demet nemo me potest donare illis. Caesarem appello. Tunc Festus cum concilio locutus ait: Caesarem appellasti, ad Caesarem ibis.

[E]t cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex et Beronice descenderunt Caesaream ad salutandum Festum. Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus indicavit regi de Paulo dicens: Vir quidam est derelictus a Felice vinctus, de quo cum essem Hierosolymis adierunt me principes sacerdotum et seniores Iudaeorum, postulantes adversus eum damnationem. Ad quos respondi: quia non est consuetudo Romanis damnare hominem in perditionem, priusquam is qui accusatur praesentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Cum ergo huc convenissent, sine ulla dilatione sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum. De quo cum stetissent accusatores, nullam causam deferebant de quibus ego suspicabar malam. Quaestiones vero quasdam de sua religione habebant adversus eum, et de Iesu quodam defuncto, quem affirmabat Paulus vivere. Haesitans autem ego de huiusmodi quaestionibus, interrogabam si vellet ire Hierosolymam et ibi iudicari de istis. Tunc Paulus appellavit Caesarem, et petiit ut reservaretur ad Augusti cognitionem. Cumque eum non possem iudicare, iussi eum reservari, donec mittam eum ad Caesarem. Agrippa autem ad Festum ait: Vellem et ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Altera autem die cum venisset Agrippa et Beronice cum magna ambitione, et introissent in auditorium cum tribunis et viris principalibus civitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et ait Festus: Agrippa rex et omnes qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc de quo omnis multitudo Iudaeorum adiit me Hierosolymis, et hic clamantes non oportere eum vivere amplius. Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicavi mittere. De quo quid certum scribam domino non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, et maxime ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum et causas eius non significare. Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso.

[T]unc Paulus extenta manu coepit rationem reddere dicens: De omnibus quibus accusor a Iudaeis rex Agrippa, aestimo me beatum apud te, incipiens rationem reddere hodie, cum maxime cognoscas has mores et sectas et quaestiones legis quae apud Iudaeos sunt. Propter quod deprecor patienter audias me. Et vitam quidem meam ex iuventute quae fuit in gente mea Hierosolymis sciunt omnes Iudaei, qui ab initio me noverunt, si velint testimonium perhibere, quia secundum certissimam sectam nostrae religionis vixi Pharisaeus. Et nunc in spe quae ad patres nostros facta est repromissionis a Deo sto iudicio subiectus, in quam duodecim tribus nostrae instanter nocte ac die deservientes sperant devenire. De qua spe accusor a Iudaeis rex. Quid incredibile iudicatur apud vos si Deus mortuos suscitat? Et ego quidem putaveram me adversus nomen Iesu Nazareni debere multa contraria agere. Quod et feci Hierosolymis, et multos sanctorum in carceribus reclusi a principibus sacerdotum potestate accepta; et cum occiderentur, detuli sententiam; et per omnes synagogas frequenter puniens eos compellebam blasphemare; et abundanter insaniens in eos persequebar usque in exteras civitates. In quibus dum irem Damascum cum potestate et permissu principum sacerdotum, die media in via vidi rex de caelo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen et eos qui mecum simul erant. Omnesque nos cum decidissemus in terram, audivi vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Ego autem dixi: Quis es domine? Dominus autem dixit: Ego sum Iesus quem tu persequeris. Sed exsurge et sta super pedes tuos; ad hoc enim apparui tibi ut constituam te ministrum et testem eorum quae vidisti et eorum quibus apparebo tibi, eripiens te de plebe et gentibus in quas nunc ego mitto te, aperire oculos eorum ut convertantur a tenebris ad lucem et de potestate Satanae ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum et sortem inter sanctos per fidem quae est in me. Unde rex Agrippa non fui incredulus caelesti visioni, sed his qui sunt Damasci primum et Hierosolymis et in omnem regionem Iudaeae et gentibus annuntiabam ut paenitentiam agerent et converterentur ad Deum, digna paenitentiae opera facientes. Hac ex causa me Iudaei cum essem in templo comprehendentes tentabant occidere. Auxilio autem adiutus Dei usque in hodiernum diem sto testificans minori atque maiori, nihil extra dicens quam ea quae prophetae locuti sunt futura esse et Moyses: si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum lumen annuntiaturus est plebi et gentibus.

[H]aec loquente eo et rationem reddente, Festus magna voce ait: Insanis Paule; multae te litterae ad insaniam convertunt. Et Paulus: Non insanio, inquit, optime Feste, sed veritatis et sobrietatis verba eloquor. Scit enim de his rex, ad quem et constanter loquor; latere enim eum nihil horum arbitror; neque enim in angulo aliquid horum gestum est. Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum dixit: In modico suades me Christianum fieri. Et Paulus: Opto apud Deum et in modico et in magno non solum te sed et omnes qui me audiunt hodie fieri tales qualis et ego sum, exceptis vinculis his. Et exsurrexit rex et praeses et Beronice et qui assidebant eis. Et cum secessissent loquebantur ad invicem dicentes: Quia nihil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iste. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Caesarem.

[U]t autem iudicatum est navigare eum in Italiam, vocavit centurionem cohortis Italicae nomine Iulium, et assignavit ei Paulum cum reliquis custodiis. Incipientes autem navigare in Italiam intravimus navem Adrumetinam, quae in locis Asiae navigatura erat. Navigabat autem nobiscum Aristarchus Macedo Thessalonicensis. Et altera die devenimus Sidonem. Et humane agens Iulius centurio cum Paulo permisit ei ire ad amicos et curam sui habere. Et inde profecti subnavigavimus Cyprum, quia venti erant contrarii. Et cum pernavigassemus mare quod secundum Ciliciam est et Pamphyliam, devenimus Lystram quae est Liciae. Et invenit ibi centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, et imposuit nos in eam. Pluribus autem diebus tarde navigantes et vix devenientes contra Gnidum, et non admittente nos vento, pernavigavimus Cretam per Salmonem; et cum vix colligeremus eam, venimus in locum qui dicitur Bonus portus, iuxta quem erat civitas Talassa. Multo autem tempore peracto, et cum iam incerta esset navigatio, propter quod et ieiunium transisset, hortabatur eos Paulus dicens: Viri, video quod cum iniuria et multo detrimento non tantum oneris et navis sed etiam animarum nostrarum incipit esse navigatio futura. Centurio autem gubernatori et magistro navis magis credebat quam his quae a Paulo dicebantur. Et quia non erat aptus portus ad hiemandum, plures consilium fecerunt ut levarent inde, si quomodo possent pervenientes Phoenicen portum hiemare in Cretae respicientem contra Africum et Chorum. Flante autem euro putantes propositum consilium se tenere, levantes iuxta collegebant Cretam. Non post multum autem misit se super eam ventus typhonicus qui vocatur euro aquilo. Et arrepta navi cum non posset conari resistere vento, se tradiderat. Percurrentes autem insulam quae appellatur Cauda, vix valuimus obtinere scapham. Qua sublata adiutoriis utebantur accingentes navem. Timentes autem ne in Syrtim inciderent, vas quoddam demiserunt ipso trahere. Vento autem valide instante et tempestate, sequenti autem die iactum fecerunt, et tertia die suis manibus armamenta navis proiecerunt in mare. Persistente autem tempestate et neque sole neque stellis apparentibus per plurimos dies, omnis spes nobis auferebatur vitae. Et cum multis diebus ieiunassent, stans Paulus in medio eorum dixit: Oportuerat quidem nos o viri credentes mihi non navigare a Creta, et lucrari hanc iniuriam et detrimentum. Et nunc quidem suadeo vos bono animo esse; iactura enim nullius animae erit ex vobis, nisi tantum navis. Astitit enim mihi hac nocte angelus Dei cuius sum ego et cui deservio, dicens: Noli timere Paule, oportet te ante Caesarem stare, et ecce donavit tibi Deus omnes qui tecum navigant. Propter quod bono animo estote viri; credo enim Deo quia sic erit quemadmodum locutus est mihi. In insulam autem quandam oportet nos devenire. Et cum quarta decima nox facta esset, et iactaremur in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautae resonare sibi aliquam regionem, et miserunt bolidem et invenerunt passus viginti, et post pusillum iterum iactaverunt bolidem et invenerunt passus quindecim. Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppe mittentes anchoras quattuor, optabant ut dies fieret, ut sciremus an salvi esse possimus. Nautis autem quaerentibus fugere de navi et laxantibus scapham in mare, occasione quaerentes sub obtentu tamquam a prora anchoras extenderent, dixit Paulus centurioni et militibus: Nisi hi in navi manserint, nos salvi esse non possumus. Tunc praeciderunt milites funes scaphae et dimiserunt eam excidere.

[E]t cum dies fieret, hortabatur Paulus omnes ut perciperent escas dicens: Quarta decima dies est hodie a qua sine cibo manetis. Ideoque hortor vos accipere escam. Hoc enim pro vestra salute est; spero enim in Deo meo quia nullius vestrum capillus de capite cadet. Et his dictis accepit panem et gratias egit Deo coram omnibus, et fregit et coepit manducare. Tunc bono animo facti omnes percipiebant cibum. Erant autem omnes animae ducentae septuaginta sex. Et satiati cibo relevabant navem, proicientes triticum in mare. Et cum dies illuxisset, nautae terram non cognoscebant; sinum autem quendam providebant habentem litus, in quem cogitabant si possent expellere navem. Et anchoras colligentes proiciebant in mare, et remittentes iuncturas gubernaculorum, et levato artemone secundum flatum aurae tendebant ad litus. Et cum incidissent in locum bithalassum, impegerunt navem; et prora quidem manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi maris. Et cogitaverunt milites ut vinctos custodias occiderent, ne quis enatans effugeret. Centurio autem prohibuit hoc fieri, propterea quia volebat Paulum salvum facere. Et iussit illos qui possent natare primos exire ad terram, et reliquos quosdam in tabulis salvos fieri; et sic omnes animae salvae ad terram venerunt. Et tunc cognovimus quia Militene insula vocatur. Barbari autem praestabant nobis non modicam humanitatem; accendentes enim ignem reficiebant nos omnes propter pluviam imminentem et frigus. Et cum congregasset Paulus sarmentorum multitudinem et imposuisset super ignem, vipera a calore cum processisset invasit manum eius. Ut vero viderunt barbari pendentem bestiam de manu eius, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui cum liberatus sit de mari ultio non sinit vivere. Et ille quidem excussa bestia in ignem nihil patiebatur mali. At illi existimabant eum in tumorem convertendum et subito casurum et mori. Diu autem illis expectantibus et videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se dicebant eum esse deum. Inter eos autem qui in illo loco morabantur erant praedia principis insulae nomine Publii, qui nos hospitio humane recepit triduum. Contigit autem patrem Publii febribus et dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intravit, et cum orasset imposuit ei manum et salvavit eum. Hoc facto omnes qui in insula illa commorabantur infirmitates accedebant et curabantur. Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt et navigantibus nobis imposuerunt quae necessaria erant.

273

[P]ost menses autem tres navigavimus in navi Alexandrina quae in insula hiemaverat, cui erat parasemum Dioscori. Et cum venissemus Syracusas, mansimus ibi triduo. Et inde circumlegentes devenimus Regium. Et post unum diem flante austro secunda die venimus Puteolos. Et inventis fratribus consolati sumus, et mansimus apud eos dies septem; et sic Romam venimus. Et cum audissent fratres occurrerunt nobis usque ad Appii forum et Tres tabernas. Quos cum vidisset Paulus, sumpsit audaciam et laudem reddidit Deo. Cum venissemus autem Romam, centurio tradidit custodias principi peregrinorum. Permissum autem Paulo foras manere extra castra cum custodiente eum milite. Factum est autem post diem tertium, convocavit primos Iudaeorum. Qui cum convenissent, conferebat cum eis dicens: Ego viri fratres, cum contra plebem nihil fecissem neque contra mores patrium, vinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorum. Qui postquam me interrogaverunt volebant dimittere eo quod nulla causa mortis esset in me. Contradicentibus autem Iudaeis coactus sum appellare Caesarem, non tamquam gentem meam habeam aliquid accusare, sed ut animam meam a morte liberarem. Propter hanc igitur causam rogavi vos videre et alloqui; propter spem enim Israel hanc catenam circumfero hic. At illi dixerunt: Nos neque litteras de te accepimus a Iudaeis, neque adveniens quisquam ab Hierosolymis fratrum nuntiavit aut locutus est de te male. Postulamus autem a te audire quae sentis. De hac enim heresi notum est nobis quia ubique contradicitur ei in toto orbe. Et cum constituissent ei diem, venerunt plurimi ad eum in hospitio, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadebatque eis de Iesu ex lege Moysi et prophetis a mane usque ad vesperam. Et quidam credebant his quae a Paulo dicebantur, quidam vero non credebant. Et dissonantes ad invicem discedebant, dicente Paulo verbum unum: quia bene locutus est Spiritus Sanctus per Isaiam prophetam ad patres nostros dicens: Vade ad plebem hanc et dic: Aure audietis et non audietis, et videntes videbitis et non aspicietis. Gravatum autem cor plebis huius, et oculos eorum obscura, ne forte videant oculis et auribus audiant et corde intellegant et convertantur et sanem eos. Notum ergo sit vobis quia gentibus missum est hoc salutare Dei, ipsi audient. Et cum haec dixisset, exierunt Iudaei magnam inter se habentes quaestionem. Mansit autem Paulus per biennium toto in suo conducto, et recipiebat omnes intrantes ad se, et disputabat cum Iudaeis et Graecis, praedicans regnum Dei et docens de Domino Iesu Christo cum omni fiducia, nemine prohibente.

EXPLICIT LIBER ACTUUM APOSTOLORUM.

Ave Maria gratia plena dominus tecum. Et tu mecum o Maria in omnibus tribulacionibus et necessitatibus et in hora exitus mei suscipe animam meam et offer eam dilectissimo filio tuo. A. M. E. [illegible] Sancta Maria sis mihi propicia famule tue Sibillae et libera me ab omnibus peccatis. A. M. E. [illegible]
[illegible] salutis

INCIPIT PROLOGUS IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS

NON ITA ORDO EST APUD GRECOS QUI integre sapiunt et fidem rectam sectantur, epistolarum septem que canonice nuncupantur, sicut in latinis codicibus invenitur. Quod quia Petrus primus est in numero apostolorum, prime sint etiam eius epistole in ordine ceterarum. Sed sicut evangelistas dudum ad veritatis lineam correximus, ita has ordine proprio Deo nos iuvante reddidimus. Est enim prima earum una Iacobi, Petri due, Iohannis tres, et Iude una. Que si ut ab eis digeste sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum eloquium verterentur, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum sese varietas impugnaret; illo precipue loco ubi de unitate trinitatis in prima Iohannis epistola positum legimus. In qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse a fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula, hoc est aque et sanguinis et spiritus, in ipsa sua editione ponentes, et patris verbique ac spiritus testimonium omittentes, in quo maxime et fides catholica roboratur, et patris et filii et spiritus sancti una divinitatis substantia comprobatur. In ceteris vero epistolis quantum a nostra aliorum distet editio, lectoris prudentie relinquo. Sed tu virgo Christi Eustochium, dum a me impensius scripture veritatem inquiris, meam quodammodo senectutem invidorum dentibus corrodendam exponis, qui me falsarium corruptoremque sanctarum pronunciant

INCIPIT PROLOGUS IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS

NON ITA ORDO EST APUD GRECOS QUI integre sapiunt et fidem rectam sectantur epistolarum septem que canonice nuncupantur, sicut in latinis codicibus invenitur. Quod quia petrus primus est in numero apostolorum, prime sint etiam eius epistole in ordine ceterarum. sed sicut euangelistas dudum ad veritatis lineam correximus, ita has ordine proprio deo nos iuvante reddidimus. Est enim prima earum una iacobi. petri due. iohannis tres. et iude una. Que si ut ab eis digeste sunt. ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum eloquium verterentur, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum sese varietas impugnaret. Illo precipue loco ubi de unitate trinitatis in prima iohannis epistola positum legimus. in qua etiam ab infidelibus et translatoribus multum erratum esse fidei veritate comperimus. trium tantum in vocabula hoc est aque et sanguinis et spiritus in ipsa sua editione ponentes. et patris verbique ac spiritus testimonium omittentes. in quo maxime et fides catholica roboratur. et patris et filii et spiritus sancti una divinitatis substantia comprobatur. In ceteris vero epistolis quantum a nostra aliorum distet editio. lectoris prudentie relinquo. Sed tu virgo christi eustochium dum a me inpensius scripture veritatem inquiris, meam quodammodo senectutem invidorum dentibus corrodendam exponis. qui me falsarium corruptoremque sanctarum pronuntiant scripturarum. sed ego in tali opere nec emulorum meorum invidentiam pertimesco, nec sancte scripture veritatem poscentibus denegabo.

IACOBUS DEI ET DOMINI NOSTRI IHESU CHRISTI SERVUS XII TRIBUBUS

que sunt in dispersione salutem. Omne gaudium existimate fratres mei cum in temptationes varias incideritis. scientes quod probatio fidei vestre patientiam operatur. patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a deo qui dat omnibus affluenter et non inproperat: et dabitur ei. Postulet autem in fide nichil hesitans. Qui enim hesitat similis est fluctui maris. qui a vento movetur et circumfertur. Non ergo estimet homo ille, quod accipiat aliquid a domino. Vir duplex animo. inconstans est in omnibus viis suis. Glorietur autem frater humilis in humilitate sua. dives autem in exaltatione sua. quoniam sicut flos feni transibit. Exortus est sol cum ardore et arefecit fenum et flos eius decidit, et decor vultus eius deperiit: ita et dives in itineribus suis marcescet.

Beatus vir qui suffert temptationem quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vite quam repromisit deus diligentibus se. Nemo enim cum temptatur dicat: quoniam a deo temptor. Deus enim intemptator malorum est: ipse autem neminem temptat. Unusquisque enim temptatur a concupiscentia sua. abstractus et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit. parit peccatum. peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem.

Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi. Omne datum optimum. et omne donum perfectum desursum est. descendens a patre luminum. apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Voluntarie genuit nos verbo veritatis. ut simus initium aliquod creature eius. Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. tardus autem ad loquendum. et tardus ad iram. Ira enim viri, iustitiam dei non operatur.

Propter quod abicientes omnem inmunditiam et habundantiam malitie in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest salvare animas vestras. Estote autem factores verbi et non auditores tantum fallentes vosmet ipsos. quia si quis auditor est verbi et non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis sue in speculo. Consideravit enim se et abiit. et statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in legem perfecte libertatis et permanserit non auditor obliviosus factus sed factor operis. hic beatus in facto suo erit.

Si quis autem putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Religio munda et inmaculata apud deum et patrem hec est. Visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et inmaculatum se custodire ab hoc seculo.

Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri ihesu christi. Etenim si introierit in conspectu vestro vir aureum anulum habens et veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu. et intendatis in eum qui indutus est veste preclara. et dixeritis tu sede hic bene. pauperi autem dicatis. tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorum. nonne iudicatis apud vosmet ipsos. et facti estis iudices cogitationum iniquarum. Audite fratres mei dilectissimi. Nonne deus elegit pauperes in hoc mundo. divites in fide. et heredes regni. quod promisit deus diligentibus se. Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos. et ipsi trahunt vos ad iudicia. nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod invocatum est super vos.

Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas. diliges proximum tuum sicut te ipsum. bene facitis. Si autem personas accipitis peccatum operamini redarguti a lege quasi transgressores. Quicumque autem totam legem servaverit offendat autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit non mechaberis dixit autem non occides. Quod si non mechaberis occides autem: factus es transgressor legis.

INCIPIT PROLOG[US] IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS

NON ITA ORDO EST APUT GRECOS QUI integre sapiunt & fidem rectam sectantur epistolarum septem que canonice nuncupantur. sicut in latinis codicib[us] inuenitur. Quod quia petrus primus est in numero apostolorum. prime sint etiam eius ep[isto]le in ordine ceterarum. sed sicut eu[an]g[e]listas dudum ad ueritatis lineam correximus. ita has ordine p[ro]prio d[e]o nos iuuante reddidimus. Est enim prima earum una iacobi. petri due. iohannis tres. & iude una. Que si ut ab eis digeste sunt. ita quoq[ue] ab interpretib[us] fideliter in latinum eloquium uerterentur. nec ambiguitatem legentib[us] facerent. nec sermonum sese uarietas impugnaret. Illo p[re]cipue loco ubi de unitate trinitatis in p[ri]ma iohannis epistola positum legimus. in qua etiam ab infidelib[us] & translatorib[us] multum erratum esse fidei ueritate comperimus. trium tantummodo uocabula hoc est aque & sanguinis & sp[iritu]s in ipsa sua editione ponentes. & patris uerbiq[ue] ac sp[iritu]s testimonium omittentes. in quo maxime & fides catholica roboratur. & patris & filii & sp[iritu]s s[an]c[t]i una diuinitatis substantia comp[ro]batur. In ceteris uero ep[isto]lis quantum a nostra aliorum distet editio. lectoris prudentie relinquo. Sed tu uirgo x[rist]i eustochium dum a me inpensius scripture ueritatem inquiris. meam quodammodo senectutem inuidorum dentib[us] corrodendam exponis. qui me falsarium corruptoremq[ue] sanctarum p[ro]nuntiant scripturarum. sed ego in tali opere nec emulorum meorum inuidentiam pertimesco. nec s[an]c[t]e scripture ueritatem poscentib[us] denegabo.

IACOBUS D[E]I ET DOMINI NOSTRI IH[ES]U X[RIST]I SERUUS XII TRIBUBUS

que sunt in disp[er]sione salutem. Omne gaudium existimate fr[atre]s mei cum in temptationes uarias incideritis. scientes quod p[ro]batio fidei u[est]re patientiam operatur. patientia autem opus p[er]fectum habet. ut sitis p[er]fecti & integri in nullo deficientes. Si quis autem u[est]r[u]m indiget sapientia, postulet a deo qui dat omnib[us] affluenter & non inproperat. & dabitur ei. Postulet autem in fide. nichil hesitans. Qui autem hesitat similis est fluctui maris. qui a uento mouetur & circumfertur. Non ergo estimet homo ille. quod accipiat aliquid a domino. Uir duplex animo. inconstans est in omnib[us] uiis suis. Glorietur autem frater humilis in

274.

humilitate sua. diues autem in exaltatione sua. quoniam sicut flos feni transibit. Exortus est sol cum ardore & arefecit fenum & flos eius decidit. & decor uultus eius deperiit. ita & diues in itinerib[us] suis marcescet.

Beatus uir qui suffert temptationem quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam uite quam repromisit d[eu]s diligentib[us] se. Nemo enim cum temptatur dicat quoniam a deo temptor. D[eu]s enim intemptator malorum est. ipse autem neminem temptat. Unusquisq[ue] enim temptatur a concupiscentia sua. abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit. parit peccatum. peccatum uero cum consummatum fuerit generat mortem.

Nolite itaq[ue] errare fr[atre]s mei dilectissimi. Omne datum optimum. & omne donum p[er]fectum de sursum est. descendens a patre luminum. apud quem non est transmutatio. nec uicissitudinis obumbratio. Uoluntarie genuit nos uerbo ueritatis. ut simus initium aliquod creature eius. Scitis fr[atre]s mei dilectissimi. Sit autem omnis homo uelox ad audiendum. tardus autem ad loquendum. & tardus ad iram. Ira enim uiri. iustitiam d[e]i non operatur.

Propter quod abicientes omne inmunditiam & habundantiam malitie in mansuetudine suscipite insitum uerbum quod potest saluare animas u[est]ras. Estote autem factores uerbi & non auditores tantum fallentes uosmet ipsos. quia si quis auditor est uerbi & non factor. hic comparabitur uiro consideranti uultum natiuitatis sue in speculo. Considerauit enim se & abiit. & statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem p[er]spexerit in legem p[er]fecte libertatis & p[er]manserit non auditor obliuiosus factus sed factor operis. hic beatus in facto suo erit.

Si quis autem putat se religiosum esse non refrenans linguam suam. sed seducens cor suum. huius uana est religio. Religio munda & inmaculata apud d[eu]m & patrem hec est. Uisitare pupillos & uiduas in tribulatione eorum. & inmaculatum se custodire ab hoc s[e]c[u]lo.

Fr[atre]s mei. nolite in p[er]sonarum acceptione habere fidem domini n[ost]ri ih[es]u x[rist]i. Etenim si introierit in conspectu u[est]ro uir aureum anulum habens & ueste candida. introierit autem & paup[er] in sordido habitu. & intendatis in eum qui indutus est ueste p[re]clara. & dixeritis tu sede hic bene. pauperi autem dicatis. tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorum. nonne iudicatis apud uosmet ipsos. & facti estis iudices cogitationum iniquarum. Audite fr[atre]s mei dilectissimi. Nonne d[eu]s elegit pauperes in hoc mundo. diuites in fide. & heredes regni. quod p[ro]misit d[eu]s diligentib[us] se. Uos autem exhonorastis pauperem. Nonne diuites p[er] potentiam opprimunt uos. & ipsi trahunt uos ad iudicia. nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est sup[er] uos.

Si tamen legem p[er]ficitis regalem s[e]c[un]d[u]m scripturas. diliges p[ro]ximum tuum sicut te ipsum. bene facitis. Si autem p[er]sonas accipitis peccatum operamini redarguti a lege quasi transgressores. Quicumq[ue] autem totam legem seruauerit offendat autem in uno. factus est omnium reus. Qui enim dixit non mechaberis dixit autem. factus es transgressor legis. Qui enim dixit non mechaberis dixit

& non occides. Sic loquimini & sic facite p legem libertatis incipientes iudicari. Iudicium enim illi sine misericordia qui non facit misericordiam. Sup exaltat autem misericordia iudicio.

Quid proderit frs mei si fidem quis dicat se habere opa aut non habeat? numquid poterit fides saluare eum? Si aut fr aut soror nudi sint & indigeant uictu cotidiano, dicat aut de uobis illis, ite in pace calefacimini & saturabimini, n dederitis aut eis que necessaria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides si n habet opa, mortua est in semet ipsa. Sed dicet aliquis, Tu fidem habes, & ego opa habeo. Ostende michi fide tua sine opib; & ego ostendam tibi ex opib; fide mea. Tu credis quia unus est ds. bene facis. & demones credunt & contremiscunt. Vis aut scire o homo inanis, qm fides sine opib; ociosa e? Abraham pat nr nonne ex opib; iustificat est, offerens ysaac filium suu sup altare? uides qm fides coopabat opib; illius. & ex opib; fides consummata est. & suppleta est scriptura dicente, credidit abraham do. & reputatum e ei ad iusticia. & amicus di appellat est. Videtis qm ex opib; iustificat homo. & non ex fide tantum. Similit & raab meretrix nonne ex opib; iustificata est suscipiens nuncios. & alia uia eiciens? Sicut enim corpus sine spu e mortuum est: ita & fides sine opib; mortua est.

Nolite plures fieri magistri frs mei. scientes qm maius iudiciu sumitis. In multis enim offendimus omis. Siquis in uerbo n offendit. hic pfect est uir. potest etiam freno circumducere totu corp. Si aut equor frenos in ora mittim ad consentiendum nob. & omne corpus illor circumferimus. ecce & naues cum magne sint; & a uentis ualidis minent circumferunt aut a modico gubernatore ubi inpetus dirigentis uoluerit. ita & lingua modicum quide membru est. & magna exaltat. Ecce quantus ignis. quam magna silua incendit. & lingua ignis e. uniuersitas iniquitatis. Lingua constituit in membris nris que maculat totum corpus. & inflammat rotam natiuitatis nre inflammata a gehenna. Omnis enim natura bestiarum & uolucrum & serpentium etia ceteror domant. & domita sunt a natura humana. Linguam aut nullus hominum domare potest, inquietum malum plena ueneno mortifero. In ipsa benedicim dm & patre. & in ipsa maledicim hoies qui ad similitudine di facti st. Ex ipso ore pcedit benedictio & maledictio. Non oportet frs mei hec ita fieri. Numquid fons de eode foramine emanat dulce & amara aquam? numqd frs mei ficus potest uuas facere, aut uitis ficus? Sic neq: salsa dulce potest facere aqua. Quis sapiens & disciplinat in uos. ostendat ex bona conuersatione opera sua in mansuetudine sapientie.

Quod si zelum amarum habetis. & contentiones sunt in cordib; uris. nolite gtari & mendaces ee aduersus ueritate. Non est enim ista sapientia de sursum descendens. sed terrena animalis diabolica. Ubi enim zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauu. Que aut de sursu est sapientia primum quidem pudica est. deinde pacifica. modesta. suadibilis. bonis consentiens. plena misericordie & fructib; bonis. iudicans sine simulatione. Fructus aut iusticie in pace seminat facientib; pacem.

Unde bella & lites in uobis? nonne hinc ex concupiscentiis uris. que militant in membris uris? concupiscitis & n habetis. Occiditis & zelatis & n potestis adipisci. litigatis & belligeratis. n habetis ppt qd n postulatis. petitis & n accipietis. eo qd male petatis. ut in concupiscentiis uris insumatis. Adulteri. nescitis quia amicicia huius mundi inimica est di?

Quicumq; g uoluerit amicus esse huius mundi, inimicus di constituit. Aut putatis quia inanit scriptura dicat, ad inuidiam concupiscit sps qui habitat in uob? Maiorem aut dat gram. ppt qd dicit ds sup bis resistit: humilib; aut dat gram. Subditi g estote do. resistite aut diabolo. & fugiet a uob. Appropinquate domino. & appropinquabit uobis. Emundate manus peccatores. & purificate corda duplices animo. Miseri estote & lugete & plorate. Risus ur in luctum conuertat. & gaudium in merorem. Humiliamini in conspectu domini. & exaltabit uos. Nolite detrahere alterutru frs mei. Qui detrahit fri aut iudicat frem suu. detrahit legi & iudicat lege. Si aut iudicas lege non es factor legis sed iudex. unus est enim legis lator & iudex qui potest pdere & liberare. Tu aut qs es q iudicas pximu tuum?

Ecce nunc qui dicitis hodie aut crastino ibimus in illam ciuitate. & faciemus ibi quide annu. & mercabim & lucru faciem. q ignoratis qd sit i crastinum. que enim e uita ura? Vapor est ad modicu parens. deinceps exterminat. pro eo ut dicatis si dominus uoluerit. & si uixerimus faciemus hoc aut illud. Nunc aut exultatis in supbiis uris. Omnis exultatio talis maligna est. Scienti g bonum facere & n facienti. peccatum est illi.

Agite nc diuites plorate ululantes in miseriis uris. que aduenient uobis. Diuitie ure putrefacte sunt. & uestimenta ura a tineis comesta sunt. Aurum & argentum urm eruginauit. & erugo eor i testimoniu uobis erit. & manducabit carnes uras sic ignis. Thesaurizastis i nouissimis dieb; Ecce merces operarior qui messuerunt regiones uras. qui fraudata e a uob clamat. & clamor eor in aures dni sabaoth introiuit. Epulati estis sup tiam. & in luxuriis enutristis corda ura in die occisionis. Addixistis. occidistis iustum. & n restitit uob. Patientes g estote frs usq; ad aduentum domini.

Ecce agricola expectat preciosum fructu tre. paciente ferens donec accipiat temporaneu & serotinu. Patientes estote & uos. & confirmate corda ura. qm aduent dni appropinquabit. Nolite ingemiscere frs in alterutru. ut n iudicemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplu accipite frs laboris & paciencie pphas qui locuti sunt in nomine domini. Ecce beatificam eos q sustinuert. Sufferentia iob audistis. & fine dni uidistis. qm misericors est dns & miserator. Ante omnia aut frs mei nolite iurare neq: p celum. neq: p tram. neq: aliud qdcumq; iuramentum. Sit aut urm iuramentum est. est. non. non. ut n sub iudicio decidatis. Tristat aliqs urm. oret. equo animo & psallat. Infirmat aliquis ex uob. inducat pbros ecclie. & orent sup eum unguentes eu oleo in nomine domini. Et oratio fidei saluabit infirmum & alleuabit eu dominus. & si in peccatis sit remittent ei. Confitemini g alterutru peccata ura. & orate pro inuicem ut saluemini. Multu enim ualet deprecatio iusti assidua. Helyas homo erat similis nob passibilis. & oratione orauit ut n plueret sup tram. & n pluit annos tres & menses sex. Et rursum orauit. & celum dedit pluuia. & tra dedit fructum suu. Frs mei. si quis errauerit ex uobis a ueritate. & conuerterit quis eum. scire debet. qm qui conuerti fecerit peccatore ab errore uie sue. saluabit animam eius a morte. & operit multitudine peccator.

Explicit epla Iacobi ap.

EPLA · PETRI · I ·

PETRUS APOSTOL IHU XPI ELECTIS

aduenis dispersionis ponti. galathie. capadocie. asye & bithinie. scdm prescientiam di patris in sanctificatione spc in obedientia & aspersionem sanguinis ihu xpi. gra uobis & pax multiplicet. Benedictus ds & pater dni nri ihu xpi qui scdm magna misericordiam sua regenerauit nos in spem uiua. p resurrectione ihu xpi ex mortuis. In hereditatem incorruptibilem & incontaminata & immarcescibilem conseruata in celis. In uobis qui in uirtute di custodimini p fidem in salute parata reuelari in tempore nouissimo in quo exultatis. Modicum nc si oportet contristari in uariis temptationib; ut pbatio ure fidei multo preciosior sit auro quod p ignem pbatur.

Inueniat in laudem & gtam & honore in reuelatione ihu xpi. Quem cum uideritis diligitis. Credentes autem exultatis leticia inenarrabili & glificata. reportantes fine fidei ure. salute animaru. De qua salute exquisierunt & scrutati sunt pphe qui de futura in uobis gra pphauerunt. Scrutantes in quo uel quale tempus significaret in eis sps xpi. p nuncians ea que in xpo sunt passiones. & posteriores glas. Quib; reuelatum e quia n sibi ipsis uob aut ministrabant ea q nunc nunciata sunt uob. P eos qui euglizauerunt uob spu sco misso de celo in quem desiderant angli pspicere.

Propt qd succincti lumbos mentis ure. sobrii pfecte spate in ea q offert gtam in reuelatione ihu xpi. Quasi filii obedientie non configurati prioribus ignorantie ure desideriis. sed scdm eum qui uocauit uos scm. ut & ipsi sci in omi conuersatione sitis. qm scpm est. sci eritis. qm ego scs sum. Et si patre inuocatis eum qui sine psonarum acceptione iudicat. scdm uniuscuiusq; op in timore incolat ui tempore conuersamini. scientes qd non corruptibilib; auro uel argento redempti estis de uana ura conuersatione paterne traditionis. sed p cioso sanguine quasi agni incontaminati & inmaculati xpi. pcogniti qde a constitutione mundi. manifestati aut nouissimis temporib; ppt nos. qui p ipsum fideles estis in do. qui suscitauit eum a mortuis. & dedit ei gtam. ut fides ura & spes esset in do. Animas uras castificantes. & in obedientia caritatis in fraternitatis amore. Simplici ex corde inuicem diligite attentius. renati n ex semine corruptibili p uerbum di uiui. & pmanentis qa omnis caro ut fenum. & omnis gla eius tamqm flos feni. Exaruit fenum & flos eius decidit uerbum aut domini manet in eternum. Hoc est autem uerbu qd euglizatum est in uobis. Deponentes g omnem maliciam & omne dolum. & simulationes & inuidias. & omnis detractiones. sicut modo geniti infantes. rationabiles sine dolo lac concupiscite. ut i eo crescatis in salutem. si tam gustastis qm dulcis e dominus. Ad que accedentes lapidem uiuum ab hominib; quide reprobatu. a do autem electum & honorificatum.

Et ipsi tamquam lapides uiui sup edificamini domos spales. sacerdotium scm offerre spales hostias acceptabiles do p ihm xpm. ppt qd continet scriptura. Ecce ponam in syon lapidem summum angularem electu preciosu. & qui crediderit in eum non confundet. Uobis g honor credentib; n credentib; aut lapis quem reprobauerunt edificantes hic fact e in caput anguli. & lapis offensionis & petra scandali. his qui offendunt uerbo. nec credunt in quo & positi sunt.

Uos aut genus electum. regale sacerdotium. gens sca. ppls adquisitionis ut uirtutes annuncietis eius qui de tenebris uos uocauit i ammirabile lum suum. qui aliquando non ppls. nc aut ppls di. qui n consecuti misericordiam. nunc autem misericordiam consecuti.

Karmi. obsecro uos tamqm aduenas & pegrinos abstinere uos a carnalib; desideriis que militant aduersus animam. conuersatione uram inter gtes habentes bona. ut in eo qd detractant de uob tamqm de malefactorib; ex bonis opib; uos considerantes. glificent dm in die uisitationis. Subiecti estote omni humane creature ppt dm. siue regi quasi precellenti. siue ducib; tamqm ab eo missis ad uindictam malefactor. laudem u bonor. Quia sic est uoluntas di. ut benefacientes obmutescere faciatis inprudentium hominu ignorantiam. Quasi liberi. & n quasi uelamen habentes malicie libertate. sed sicut serui di. Omnes honorate. fraternitatem diligite. Deum timete. regem honorificate. Serui. subditi estote in omi timore dominis. n tantu bonis & modestis. sed etia discolis. Hec est enim gra. si ppt conscientia di sustinet quis tristicias patiens iniuste. Que enim gla si peccantes & colaphizati suffertis? sed si benefacientes patientr sustinetis. hec est gra apud dm. In hoc enim uocati estis. quia & xpc passus est p nobis. uobis relinquens exemplu ut sequamini uestigia eius. q peccatu non fecit. nec inuentus e dolus in ore eius. Qui cum malediceret. n maledicebat. cum pateret n comminabat. Tradebat aut iudicanti se iniuste. q peccata nra ipse pertulit i corpore suo sup lignum. ut peccatis mortui iusticie uiuamus. Cuius liuore sanati estis. Eratis enim sicut oues errantes. sed conuersi estis nunc ad pastore & epm animar urar.

Similit mulieres subdite sint uiris suis. ut & si qui n credunt uerbo p mulierum conuersatione sine uerbo lucrifiant. Considerantes in timore scam conuersatione uram. quar n sit non extrinsecus capillatura aut circumdatio auri aut uestimenti. sed qui absconditus e cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti sps. qui e in conspectu di locuplex. Sic enim aliquando & sce mulieres sperantes in do ornabant se. subiecte ppriis uiris. sic & sara obediebat abrahe dnm eum uocans. cuius estis filie benefacientes. & n timentes ulla perturbationem. Uiri similit cohabitantes scdm scientiam. quasi infirmiori uasculo muliebri impertientes honore tamqm & coheredib; gre uite. ut n impediantur orationes ure. In fine aut omnes unanimes compatientes. fraternitatis amatores. misericordes. humiles. non reddentes malum p malo. nec maledictum p maledicto. sed e contrario benedicentes. quia in hoc uocati estis. ut benedictione hereditate possideatis. Qui enim uult uitam diligere. & uidere dies bonos. coherceat linguam suam a malo. & labia ei ne loquant dolum. Declinet aut a malo & faciat bonu. inquirat pace & sequat eam. quia oculi domini sup iustos. & aures eius in preces eor. uult aut domini sup facientes mala. Et quis est q

uobis noceat si boni emulatores fueritis. Sed et si patimini propter iustitiam beati. Timorem autem eorum ne timueritis, et non conturbemini. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus uestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem, de ea que in uobis est spe. Sed cum modestia et timore, conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detrahunt de uobis confundantur qui calumpniantur uestram bonam conuersationem.

Melius est enim benefacientes si uelit uoluntas dei pati, quam malefacientes. Quia et Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis, ut nos offerret deo, mortificatos carne, uiuificatos autem spiritu, in quo et his qui in carcere erant spiritibus ueniens predicauit qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant dei patientiam in diebus Noe cum fabricaretur archa, in qua pauci, id est octo anime salue facte sunt per aquam.

Quod et nos nunc similis forme saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientie bone interrogatio in deum, per resurrectionem domini Iesu Christi qui est in dextera dei, proficiscens in celum subiectis sibi angelis et potestatibus et uirtutibus.

Christo igitur passo in carne, et uos eadem cogitatione armamini, quia qui passus est in carne, desiit a peccatis, ut iam non hominum desideriis sed uoluntati dei quod reliquum est in carne uiuat temporis. Sufficit enim preteritum tempus ad uoluntatem gentium consummandam, qui ambulauerunt in luxuriis, desideriis, uinolentiis, comessationibus, potationibus, et illicitis ydolorum cultibus; in quo admirantur non concurrentibus uobis in eandem luxurie confusionem blasphemantes, qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare uiuos et mortuos.

Propter hoc enim et mortuis euangelizatum est, ut iudicentur quidem secundum homines in carne, uiuant autem secundum deum in spiritu. Omnium autem finis appropinquauit.

Estote itaque prudentes et uigilate in orationibus; ante omnia autem mutuam in uobis met ipsis caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem sine murmuratione, unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratie dei. Si quis loquitur quasi sermones dei, si quis ministrat tamquam ex uirtute quam administrat deus, ut in omnibus honorificetur deus per Iesum Christum, cui est gloria et imperium in secula seculorum amen.

Karissimi, nolite peregrinari in feruore qui ad temptationem uobis fit, quasi noui aliquid uobis contingat, sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut et in reuelatione eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati, quoniam quod est honoris glorie et uirtutis dei qui est eius spiritus super uos requiescit.

Nemo autem uestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus non erubescat, glorificet autem deum in isto nomine; quia tempus ut incipiat iudicium de domo domini. Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt dei euangelio? Et si iustus quidem uix saluabitur, impius et peccator ubi parebit? Itaque et hi qui patiuntur secundum uoluntatem dei, fideli creatori commendant animas suas in benefactis.

Seniores ergo qui in uobis sunt obsecro consenior et testis Christi passionum, qui et eius que in futuro reuelanda est glorie communicator. Pascite qui est in uobis gregem dei, prouidentes non coacte sed spontanee secundum deum, neque turpis lucri gratia, sed uoluntarie, neque ut dominantes in cleris sed forma facti gregi ex animo. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis inmarcescibilem glorie coronam.

Similiter adolescentes subditi estote senioribus. Omnes autem inuicem humilitatem insinuate, quia dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti manu dei, ut uos exaltet in tempore uisitationis. Omnem sollicitudinem uestram proicientes in eum, quoniam ipsi cura est de uobis. Sobrii estote et uigilate, quia aduersarius uester diabolus tamquam leo rugiens circuit querens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide scientes eandem passionem ei que in mundo est uestre fraternitati fieri.

Deus autem omnis gratie qui uocauit nos in eternam suam gloriam in Christo Iesu modicum passos, ipse perficiet, confirmabit solidabitque; ipsi imperium in secula seculorum amen. Per Siluanum fidelem fratrem uobis ut arbitror breuiter scripsi, obsecrans et contestans hanc esse ueram gratiam dei in qua statis. Salutat uos que est in Babilone coelecta, et Marcus filius meus. Salutate inuicem in osculo sancto. Gratia uobis omnibus qui estis in Christo. Amen.

EXPLICIT EPISTOLA PETRI PRIMA.

EPISTOLA II

SYMON PETRUS SERUUS ET APOSTOLUS

Iesu Christi his qui coequalem nobis sortiti sunt fidem in iustitia dei nostri et saluatoris Iesu Christi. Gratia uobis et pax adimpleatur in agnitione domini nostri. Quomodo omnia nobis diuine uirtutis sue que ad uitam et pietatem donata est per cognitionem eius qui uocauit nos propria gloria et uirtute; per quem maxima et pretiosa nobis promissa donauit, ut per hec efficiamini diuine consortes nature fugientes eius que in mundo est concupiscentie corruptionem.

Vos autem curam omnem subinferentes ministrate in fide uestra uirtutem, in uirtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore fraternitatis caritatem. Hec enim uobiscum adsint et superent, non uacuos nec sine fructu uos constituent. Cui enim non presto sunt hec, cecus est et manu temptans, obliuionem accipiens purgationis ueterum suorum delictorum.

Quapropter fratres magis satagite ut per bona opera certam uestram uocationem et electionem faciatis. Hec enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim habundanter ministrabitur uobis introitus in eternum regnum domini nostri et saluatoris Iesu Christi. Propter quod incipiam uos semper commonere de his, et quidem scientes et confirmatos uos in presenti ueritate. Iustum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo suscitare uos in commonitione, certus quod uelox est depositio tabernaculi mei, secundum quod et dominus noster Iesus Christus significauit michi.

Dabo autem operam et frequenter habere uos post obitum meum ut horum memoriam faciatis. Non enim doctas fabulas secuti notam fecimus uobis domini nostri Iesu Christi uirtutem et presentiam, sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim a deo patre honorem et gloriam, uoce delapsa ad eum huiuscemodi a magnifica gloria: Hic est filius meus in quo michi complacui, ipsum audite. Et hanc uocem nos audiuimus de celo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto. Et habemus firmiorem propheticum sermonem cui bene facitis attendentes quasi lucerne lucenti in caliginoso loco donec dies illucescat, et lucifer oriatur in cordibus uestris.

Hoc primum intellegentes quod omnis prophetia scripture propria interpretatione non fit. Non enim uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Fuerunt uero et pseudoprophete in populo, sicut et in uobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis. Et eum qui emit eos dominum negant superducentes sibi celerem perditionem, et multi sequentur eorum luxurias, per quos uia ueritatis blasphemabitur. Et in auaritia fictis uerbis de uobis negotiabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat, et perditio eorum non dormitat.

Si enim deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciatos reseruari. Et originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitie preconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens, et ciuitates Sodomorum et Gomorreorum in cinerem redigens, euersione dampnauit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens. Et iustum Loth oppressum a nefandorum iniuria ac luxuriosa conuersatione eripuit. Aspectu enim et auditu iustus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Nouit deus pios de temptatione eripere, iniquos uero in diem iudicii cruciandos reseruare. Magis autem eos qui post carnem in concupiscentia inmunditie ambulabunt dominationemque contempnunt; audaces sibi placentes, sectas non metuunt blasphemantes.

Vbi angeli fortitudine et uirtute cum sint maiores, non portant aduersum se execrabile iudicium. Hi uero uelut irrationabilia pecora naturaliter in captionem et in perniciem in his que ignorant blasphemantes in corruptione sua et peribunt percipientes mercedem iniustitie. Voluptatem existimantes diei delicias coinquinationis et macule, deliciis affluentes, in conuiuiis suis luxuriantes uobiscum. Oculos habentes plenos adulterio et incessabiles delicti, pellicientes animas instabiles, cor exercitatum auaritie habentes, maledictionis filii, derelinquentes rectam uiam errauerunt secuti uiam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit. Correptionem uero habuit sue uesanie, proprie iniquitatis subiugale mutum in hominis uoce loquens prohibuit prophete insipientiam.

Hi sunt fontes sine aqua, et nebule turbinibus exagitate, quibus caligo tenebrarum reseruatur. Superba enim uanitatis loquentes pellicient in desideriis carnis luxurie eos qui paululum effugiunt qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis. A quo enim quis superatus est, huius et seruus est. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione domini nostri et saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere uiam iustitie, quam post agnitionem retrorsum conuerti, ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud ueri prouerbii: canis reuersus ad suum uomitum, et sus lota in uolutabro luti.

Hanc ecce uobis karissimi secundam scribo epistolam in quibus excito uestram in commonitione sinceram mentem, ut memores sitis eorum que predixi uerborum a sanctis prophetis, et apostolorum uestrorum, preceptorum domini et saluatoris. Hoc primum scientes quod uenient in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes et dicentes: ubi est promissio aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creature. Latet enim eos hoc uolentes, quod celi erant prius et terra de aqua, et per aquam consistens dei uerbo, per que mundus tunc aqua inundatus periit. Celi autem qui nunc sunt et terra eodem uerbo repositi sunt igni seruati in diem iudicii et perditionis impiorum hominum.

Vnum uero hoc non lateat uos karissimi, quia unus dies apud dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. Non tardat dominus promissis, sed patienter agit propter uos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reuerti. Adueniet autem dies domini ut fur, in quo celi magno impetu transient, elementa uero calore soluentur. Cum hec igitur omnia dissoluenda sint, quales oportet uos esse in sanctis conuersationibus et pietatibus, expectantes et properantes in aduentum dei diei, per quem celi ardentes soluentur, et elementa ignis calore tabescent.

Nouos uero celos et nouam terram, et promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Propter quod karissimi hec expectantes satagite immaculati et inuiolati inueniri in pace, et domini nostri longanimitatem salutem arbitramini, sicut et karissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit uobis, et in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quedam difficilia intellectu, que indocti et instabiles deprauant, sicut et ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Vos igitur fratres prescientes custodite ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate. Crescite uero in gratia et cognitione domini nostri Iesu Christi et saluatoris. Ipsi gloria et nunc et in diem eternitatis amen.

EXPLICIT EPISTOLA PETRI SECUNDA.

EPISTOLA IOHANNIS I.

QUOD FUIT AB INITIO QUOD

audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostre contrectauerunt de uerbo uite, et uita manifestata est, et uidimus

et testamur, et annuntiamus vobis vitam aeternam quae erat apud patrem et apparuit nobis. Quod vidimus et audivimus, adnuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum patre et cum filio eius Ihesu Christo. Et haec scribimus vobis ut gaudeatis, et gaudium vestrum sit plenum. Et haec est adnuntiatio quam audivimus ab eo et adnuntiamus vobis, quoniam deus lux est, et tenebrae in eo non sunt ullae.

Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur, et non facimus veritatem. Si autem in luce ambulemus sicut et ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, et sanguis Ihesu filii eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est et iustus est ut remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccavimus, mendacem facimus eum, et verbum eius non est in nobis.

Filioli mei, haec scribo vobis ut non peccetis. Sed si quis peccaverit, advocatum habemus apud patrem Ihesum Christum iustum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata eius observamus. Qui dicit se nosse eum et mandata eius non custodit, mendax est, et in hoc veritas non est. Qui autem servat verbum eius, vere in hoc caritas dei perfecta est. In hoc scimus quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet sicut ipse ambulavit et ipse ambulare.

Karissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod audistis. Iterum mandatum novum scribo vobis, quod est verum et in ipso et in vobis, quia tenebrae transierunt et lumen verum iam lucet. Qui dicit se in luce esse et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum in lumine permanet, et scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quo eat, quia tenebrae obcaecaverunt oculos eius.

Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata vestra propter nomen eius. Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum. Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis patres, quia cognovistis eum qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quia fortes estis, et verbum dei in vobis manet, et vicistis malignum.

Nolite diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est caritas patris in eo, quoniam omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitae, quae non est ex patre sed ex mundo est. Et mundus transit et concupiscentia eius; qui autem facit voluntatem dei manet in aeternum.

Filioli, novissima hora est, et sicut audistis quia antichristus venit, nunc antichristi multi facti sunt. Unde scimus quia novissima hora est. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum, sed ut manifesti sint quia non sunt ex nobis. Sed vos unctionem habetis a sancto, et nostis omnia. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed scientibus eam, et quoniam omne mendacium ex veritate non est. Quis est mendax nisi is qui negat quoniam Ihesus est Christus? Hic est antichristus, qui negat patrem et filium. Omnis qui negat filium nec patrem habet; qui confitetur filium et patrem habet.

Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat. Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, et vos in filio et patre manebitis. Et haec est repromissio quam ipse pollicitus est nobis, vitam aeternam. Haec scripsi vobis de his qui seducunt vos. Et vos unctionem quam accepistis, et non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio docet vos de omnibus, et verum est et non est mendacium. Et sicut docuit vos, manete in eo. Et nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit habeamus fiduciam et non confundamur ab eo in adventu eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam et omnis qui facit iustitiam ex ipso natus est.

Videte qualem caritatem dedit nobis pater, ut filii dei nominemur et simus. Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum. Karissimi, nunc filii dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet spem hanc in eo sanctificat se, sicut et ille sanctus est.

Omnis qui facit peccatum et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas. Et scitis quia ille apparuit ut peccata tolleret, et peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet non peccat, et omnis qui peccat non vidit eum nec cognovit eum. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam iustus est. Qui facit peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, ut dissolvat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filii dei et filii diaboli. Omnis qui non est iustus non est ex deo, et qui non diligit fratrem suum. Quoniam haec est adnuntiatio quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum.

Non sicut Cain ex maligno erat, et occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iusta.

Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit fratrem manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam aeternam in se ipso manentem. In hoc cognovimus caritatem dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus animas nostras ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas dei manet in eo?

Filioli mei, non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, et in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, et novit omnia. Karissimi, si cor nostrum reprehenderit nos, fiduciam habemus ad deum, et quicquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, et ea quae sunt placita coram eo facimus. Et hoc est mandatum eius, ut credamus in nomine filii eius Ihesu Christi, et diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius in illo manet, et ipse in eo. Et in hoc scimus quoniam manet in nobis, de spiritu quem nobis dedit.

Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sunt, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus dei. Omnis spiritus qui confitetur Ihesum Christum in carne venisse ex deo est. Et omnis spiritus qui solvit Ihesum ex deo non est, et hic est antichristus, quod audistis quoniam venit, et nunc iam in mundo est. Vos ex deo estis filioli, et vicistis eos, quoniam maior est qui in vobis est quam qui in mundo. Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, et mundus eos audit. Nos ex deo sumus. Qui novit deum audit nos; qui non est ex deo non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis et spiritum erroris.

Karissimi, diligamus invicem, quoniam caritas ex deo est. Et omnis qui diligit ex deo natus est, et cognoscit deum. Qui non diligit non novit deum, quoniam deus caritas est. In hoc apparuit caritas dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit deus in mundum, ut vivamus per eum. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, et misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Karissimi, si deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit umquam. Si diligamus invicem, deus in nobis manet, et caritas eius in nobis perfecta est. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus et testificamur, quoniam pater misit filium suum salvatorem mundi. Quisquis confessus fuerit quoniam Ihesus est filius dei, deus in eo manet et ipse in deo. Et nos cognovimus et credidimus caritati quam habet deus in nobis.

Deus caritas est, et qui manet in caritate in deo manet, et deus in eo. In hoc perfecta est caritas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii, quia sicut ille est et nos sumus in hoc mundo. Timor non est in caritate, sed perfecta caritas foras mittit timorem, quoniam timor poenam habet. Qui autem timet non est perfectus in caritate. Nos ergo diligamus deum, quoniam deus prior dilexit nos. Si quis dixerit quoniam diligo deum, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus a deo, ut qui diligit deum, diligat et fratrem suum.

Omnis qui credit quoniam Ihesus est Christus ex deo natus est, et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos dei, cum deum diligamus et mandata eius faciamus. Haec est enim caritas dei, ut mandata eius custodiamus, et mandata eius gravia non sunt, quoniam omne quod natum est ex deo vincit mundum. Et haec est victoria quae vincit mundum, fides nostra. Quis est qui vincit mundum, nisi is qui credit quoniam Ihesus est filius dei? Hic est qui venit per aquam et sanguinem, Ihesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et spiritus est qui testificatur quoniam Christus est veritas. Quia tres sunt qui testimonium dant, spiritus, aqua et sanguis, et tres unum sunt.

Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est, quia testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium dei in se. Qui non credit filio, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc testimonium est, quoniam vitam aeternam dedit nobis, et haec vita in filio eius est. Qui habet filium, habet vitam; qui non habet filium dei, non habet vitam.

Haec scribo vobis ut sciatis quoniam habetis vitam aeternam, qui creditis in nomine filii dei. Et haec est fiducia quam habemus ad deum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Et scimus quia audit nos quicquid petierimus, scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat pro eo, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem; non pro illo dico ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, et est peccatum ad mortem.

Scimus quia omnis qui natus est ex deo non peccat, sed generatio dei conservat eum, et malignus non tangit eum.

Scimus quoniam ex deo sumus, et mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam filius dei venit, et dedit nobis sensum ut cognoscamus deum verum, et simus in vero filio eius. Hic est verus deus et vita aeterna. Filioli, custodite vos a simulachris. EXPLICIT EPISTOLA IOHANNIS PRIMA.

EPISTOLA II

SENIOR ELECTE DOMINE ET NATIS eius, quos ego diligo in veritate, et non ego solus, sed et omnes qui cognoverunt veritatem, propter veritatem quae permanet in nobis, et nobiscum erit in aeternum. Sit nobiscum gratia, misericordia, pax a deo patre, et a Christo Ihesu filio patris, in veritate et caritate.

Gavisus sum valde quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus a patre. Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus alterutrum. Et haec est caritas, ut ambulemus secundum mandata eius. Hoc est enim mandatum, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis. Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Ihesum Christum venisse in carne; hic est seductor et antichristus. Videte vosmetipsos, ne perdatis quae operati estis, sed ut mercedem plenam accipiatis.

Omnis qui recedit et non permanet in doctrina Christi, deum non habet; qui permanet in doctrina, hic et filium et patrem habet. Si quis venit ad vos et hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus illius malignis.

Plura habens vobis scribere, nolui per cartam et atramentum. Spero enim me futurum apud vos, et os ad os loqui, ut gaudium vestrum plenum sit. Salutant te sorores filiae tuae electae. EXPLICIT EPISTOLA SECUNDA.

EPISTOLA III

SENIOR GAIO CARISSIMO QUEM EGO diligo in veritate. Karissime, de omnibus orationem facio prospere te ingredi et valere, sicut prospere agit anima tua. Gavisus sum valde venientibus fratribus et testimonium perhibentibus veritati tuae, sicut tu in veritate ambulas. Maiorem horum non habeo gratiam quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.

me, fidelit' facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos qui testimonium perhibuerunt caritati tue in conspectu ecclesie. Quos bene faciens deduces digne deo. Pro nomine enim eius profecti sunt nichil accipientes a gentilibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

Scripsissem forsitan ecclesie, sed is qui amat primatum gerere in eis Diotrepes non recipit nos. Propter hoc si venero commoneam eius opera que facit verbis malignis garriens in nos. & quasi non ei ista sufficiant, Neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt prohibet, & de ecclesia eicit. Karissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui bene facit ex deo est; qui male facit non vidit deum. Demetrio testimonium redditur ab omnibus & ab ipsa veritate. & nos testimonium perhibemus. & nosti quia testimonium nostrum verum est.

Multa habui scribere tibi, sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi. Spero autem protinus te videre, & os ad os loquimur. Pax tecum. Salutant te amici. Saluta tu amicos nominatim. EXPLICIT EPISTOLA TERCIA IOHANNIS APOSTOLI.

INCIPIT EPISTOLA BEATI IUDE APOSTOLI.

IUDAS IHU XPI SERWS FRATER autem iacobi, his qui in deo patre dilectis & xpo ihu conservatis & vocatis. Misericordia vobis & pax & caritas adimpleatur. Karissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, Necesse habui scribere vobis deprecans supercertari semel tradite sanctis fidei. Subintroierunt enim quidam homines qui olim prescripti sunt in hoc iudicium impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum dominatorem & dominum nostrum ihm xpm negantes.

Commonere autem vos volo scientes semel omnia, quoniam ihc populum de terra egypti salvans secundo eos qui non crediderunt perdidit, angelos vero qui non servaverunt suum principatum sed dereliquerunt suum domicilium in iudicium magni diei vinculis eternis sub caligine iudicio reservavit.

Sicut sodoma & gomorra & finitime civitates simili modo exfornicate & abeuntes post carnem alteram facte sunt exemplum, ignis eterni penam sustinentes. Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant. Cum michael archangelus cum diabolo disputans altercaretur de moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemie, sed dixit: Imperet tibi dominus. Hii autem quecumque quidem ignorant blasphemant; quecumque autem naturaliter tamquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur.

Ve illis qui in via cain abierunt, & errore balaam mercede effusi sunt, & contradictione chore perierunt. Hii sunt in epulis suis macule, convivantes sine timore, semetipsos pascentes; Nubes sine aqua que a ventis circumferuntur, arbores autumnales infructuose, bis mortue, eradicate, Fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sydera errantia, quibus procella tenebrarum conservata est in eternum.

Prophetavit autem de his septimus ab adam enoch dicens: Ecce venit dominus in sanctis milibus suis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum quibus impie egerunt, & de omnibus duris que locuti sunt contra eum peccatores impii. Hii sunt murmuratores querelosi, secundum desideria sua ambulantes, & os illorum loquitur superba, mirantes personas questus causa. Vos autem karissimi memores estote verborum que predicta sunt ab apostolis domini nostri ihu xpi, qui dicebant vobis quoniam in novissimo tempore venient illusores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus.

Hii sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Vos autem karissimi superedificantes vosmetipsos sanctissime vestre fidei, in spiritu sancto orantes, ipsos vos in dilectione dei servate, & hos quidem arguite iudicatos, illos vero salvate de igne rapientes, aliis autem miseremini in timore, odientes & eam que carnalis est maculatam tunicam.

Ei autem qui potest vos conservare sine peccato & constituere ante conspectum glorie sue immaculatos in exultatione, soli deo salvatori nostro per ihm xpm dominum nostrum gloria, magnificentia, imperium & potestas ante omne seculum & nunc & in omnia secula seculorum. amen. EXPLICIT EPISTOLA IUDE.

INCIPIT PROHEMIUM HIERONIMI IN APOKALIPSIN.

IOHANNES APOSTOLUS ET EVANGELISTA a domino xpo electus atque dilectus, in tanto amore dilectionis uberior habitus est, ut in cena super pectus eius recumberet, & ad crucem astanti soli matrem propriam commendasset, ut quem nubere volentem ad amplexum virginitatis asciverat, ipsi etiam ad custodiendum virginem tradidisset. Hic itaque cum propter verbum dei & testimonium ihu xpi in exilio pathmos insula relegaretur, illic ab eodem apocalipsin per ostensam describit, ut sicut in principio canonis de libro genesis incorruptibile principium prenotatur, ita etiam incorruptibilis finis per virginem in apocalipsi redderetur dicente: Ego sum alfa & ω, initium & finis. Hic est iohannes qui sciens supervenisse sibi diem egressionis sue de corpore, convocatis in epheso discipulis descendit in defossum sepulture sue locum, orationeque completa tradidit spiritum, tam a dolore mortis factus extraneus quam a corruptione carnis noscitur alienus. Cuius tamen scripture dispositio vel libri ordinatio ideo a nobis per singula non exponitur, ut nescientibus inquirendi desiderium collocaret, & querentibus fructus & deo magisterii doctrina servetur.

APOKALIPSIS IHU XPI QUAM DEDIT

illi deus palam facere servis suis, que oportet fieri cito, & significavit mittens per angelum suum servo suo iohanni, qui testimonium perhibuit verbo dei, & testimonium ihu xpi quecumque vidit. Beatus qui legit & qui audit verba prophetie huius, & servat ea que in ea scripta sunt. Tempus enim prope est.

Iohannes septem ecclesiis que sunt in asia. Gratia vobis & pax ab eo qui est & qui erat & qui venturus est, & a septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, & ab ihu xpo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terre, qui dilexit nos & lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo, ipsi gloria & imperium in secula seculorum. amen. Ecce venit cum nubibus celi, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. & plangent se super eum omnes tribus terre. Etiam amen. Ego sum alfa & ω, principium & finis, dicit dominus deus, qui est, & qui erat & qui venturus est, omnipotens. Ego iohannes frater vester & particeps in tribulatione & regno & patientia in xpo ihu, fui in insula que appellatur pathmos propter verbum dei & testimonium ihu. Ego iohannes fui in spiritu in dominica die, & audivi post me vocem magnam tamquam tube dicentis: Quod vides scribe in libro & mitte septem ecclesiis, ephesum, & smirnam, & pergamum, & tyatiram, & sardis, & filadelfiam, & laodiciam. Et conversus sum ut viderem vocem que loquebatur mecum. & conversus vidi septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere, & precinctum ad mamillas zona aurea. Caput autem eius & capilli candidi erant tamquam lana alba & tamquam nix, & oculi eius velut flamma ignis, & pedes eius similes auricalco, sicut in camino ardenti. Et vox illius tamquam vox aquarum multarum. & habebat in dextera sua stellas septem, & de ore eius gladius ex utraque parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lucet in virtute sua. Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus. & posuit dexteram suam super me dicens: Noli timere. Ego sum primus & novissimus, et fui mortuus, & ecce sum vivens in secula seculorum, & habeo claves mortis & inferni. Scribe ergo que vidisti & que sunt, & que oportet fieri post hec. Sacramentum septem stellarum quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea. Septem stelle angeli sunt septem ecclesiarum & candelabra septem, septem ecclesie sunt.

Et angelo ephesi ecclesie scribe: Hec dicit qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua & laborem & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos, & temptasti eos qui se dicunt apostolos esse & non sunt, & invenisti eos mendaces. & patientiam habes, & sustinuisti eos propter nomen meum, et non defecisti. Sed habeo adversum te pauca, quod caritatem tuam primam dereliquisti. Memor esto itaque unde excideris, & age penitentiam, & fac prima opera tua. Si minus, venio tibi & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris. Sed hoc habes, quia odisti facta nicolaitarum, que & ego odi. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo edere de ligno vite quod est in medio paradysi dei mei.

Et angelo smirne ecclesie scribe: Hec dicit primus & novissimus, qui fuit mortuus & vivit. Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed dives es, & blasphemaris ab his qui se dicunt iudeos esse & non sunt, sed sunt synagoga sathane. Nichil horum timeas que passurus es. Ecce missurus est ex vobis diabolus in carcerem ut temptemini decem diebus. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vite. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Qui vicerit non ledetur a morte secunda.

Et angelo pergami ecclesie scribe: Hec dicit qui habet romphream ex utraque parte acutam. Scio ubi habitas, ubi sedes est sathane; & tenes nomen meum, & non negasti nomen meum & fidem meam, in diebus in quibus antipas testis meus fidelis qui occisus est apud vos ubi sathanas habitat. Sed habeo adversus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam balaam qui docebat balac mittere scandalum coram filiis israel manducare immolata & fornicari. Ita habes & tu tenentes doctrinam nicolaitarum. Similiter age penitentiam. Ceterum venio tibi cito, & pugnabo cum illis in gladio oris mei. Qui habet aures audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo manducare manna quod absconditum est, & dabo illi calculum album, & in calculo nomen novum scriptum quod nemo novit nisi qui accipit.

Et angelo tyatire ecclesie scribe: Hec dicit filius dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & pedes eius similes auricalco thurino. Scio opera tua, & caritatem & fidem tuam & ministerium, & patientiam & opera tua novissima plura prioribus. Sed habeo adversus te multum, quia dimittis mulierem iezabel que dicit se propheti sam, & docet, & seducit servos meos fornicari & manducare de sacrificio. & dedi illi tempus ut penitentiam ageret, & non vult penitentiam agere de fornicatione sua. Ecce mittam illam in lectum, & qui mechantur cum illa in tribulatione magna, nisi penitentiam egerint ab operibus eius. & filios eius interficiam morte. & scient omnes ecclesie quia ego sum qui scrutor renes & corda, & dabo vobis singulis secundum opera vestra. Vobis autem dico ceteris qui tyatire estis, Quicumque non habent doctrinam hanc, qui non cognoverunt altitudines sathane sicut dicunt, non mittam in vos aliud pondus. Tamen id quod habetis tenete donec veniam. Et qui vicerit & qui custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & confringet eas sicut vasa fictilia confringuntur, sicut & ego accepi a patre meo. & dabo illi stellam matutinam. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

Et angelo sardis ecclesie scribe: Hec dicit qui habet septem spiritus dei, & vii stellas. Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas & mortuus es. Esto vigilans & confirma cetera que moritura erant. non enim invenio opera tua

Quos angelus d... [illegible] ... tristi mulcedine [illegible]
Hos l angelus mi... ...dus ... xpi dulcedine la...
... chorus angelicus ... honorat angelus ...
... usfocat extinguit suffocat guttura [illegible]
Tunc simul ... nescimus qui ... [illegible]

276.

Apocalipsis

pleta coram deo meo. Memento qualiter acceperis et audieris, et serva et penitentiam age. Si ergo non vigilaveris, veniam ad te sicut fur, et nescies qua hora veniam ad te. Sed habes nomina pauca Sardis que non inquinaverunt vestimenta sua, et ambulabunt mecum in albis quia digni sunt. Qui vicerit sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen eius de libro vite, et confitebor eum coram patre meo, et coram angelis eius. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

Et angelo Philadelfie ecclesie scribe. Hec dicit sanctus et verus qui habet clavem David, qui aperit et nemo claudit, et claudit et nemo aperit. Scio opera tua: ecce dedi coram te ostium patens quod nemo potest claudere, quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum. Ecce dabo de synagoga Sathane qui dicunt se iudeos esse et non sunt, sed mentiuntur. Ecce faciam illos ut veniant et adorent ante pedes tuos, et sciant quia ego dilexi te, quoniam servasti verbum patientie mee, et ego te servabo de hora temptationis que ventura est in universum orbem terre, ut temptet eos qui habitant super terram. Venio cito, tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit faciam illum columpnam in templo dei mei, et foras iam non exiet: et scribam super eum nomen dei mei, et nomen civitatis dei mei nove hierlm que descendit de celo a deo meo, et nomen meum novum. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

Et angelo Laodicie ecclesie scribe. Hec dicit amen testis fidelis et verus, principium creature dei mei. Scio opera tua, quia neque frigidus es neque calidus; utinam frigidus esses aut calidus. Sed quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo, quia dicis quod dives sum et ditatus, et nullius egeo, et nescis quod tu es miser et miserabilis, et mendicus, et nudus et cecus. Consulo tibi ut emas a me aurum igne probatum ut dives fias, et vestimentis albis induaris, et non manifestetur confusio nuditatis tue: et collirio unge oculos tuos, ut videas. Ego quoscumque amo corripio et arguo. Emulare ergo, et penitentiam age. Ecce assisto ad ianuam et pulso. Siquis audierit vocem meam et aperuerit ianuam intrabo ad eum, et cenabo cum illo et ipse mecum. Qui vicerit dabo ei sedere mecum in sede mea, sicut et ego vici et sedi cum patre meo in sede ipsius.

Post hec vidi, et ecce ostium apertum in celo. Et vox prima quam audivi tamquam tube loquentis mecum, et dicentis. Ascende huc, et ostendam tibi que oportet fieri post hec. Confestim fui in spiritu, et ecce sedes posita erat in celo, et supra sedem sedens. Et qui sedebat similis erat aspectu lapidi iaspidi et sardino. Et yris in circuitu sedis, et ipsa sedes similis aspectu Zmaragdino. Et in circuitu sedis sedes xxiiii, et supra sedes xxiiii seniores sedentes amictos veste alba, et in capitibus habentes coronas aureas. Et de sede procedunt fulgura et voces et tonitrua, et septem lampades ignis ardentes ante sedem que sunt septem spiritus dei. Et coram sede tamquam mare vitreum simile cristallo. Et in circuitu sedis iiii animalia plena oculis ante et retro. Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal simile homini, et quartum animal simile aquile volanti. Et iiii animalia singula eorum habebant alas senas in circuitu et intus plena oculis, et requiem non habebant die ac nocte dicentes. Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus omnipotens qui erat et qui est et qui venturus est. Et cum dederint animalia illa gloriam et honorem et gratiarum actionem ei qui sedet supra sedem qui vivit in secula seculorum, procedent xxiiii seniores ante sedem, et adorabunt viventem in secula seculorum. Et mittent coronas suas ante sedem dicentes. Dignus es domine deus noster accipere gloriam et honorem et virtutem, quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant et creata sunt.

Et vidi in dextera sedentis supra sedem librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem. Et audivi angelum fortem predicantem voce magna. Quis dignus est aperire librum et solvere signacula eius? Et nemo poterat in celo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque videre illum. Et plorabam multum quia nemo dignus inventus est aperire librum, neque videre illum. Et unus de senioribus dicit. Noli plorare: ecce vicit leo de tribu Iuda radix David aperire librum et vii signacula eius.

Et vidi in medio sedis et iiii animalium et in medio seniorum stantem agnum quasi occisum, habentem cornua septem et oculos septem, qui sunt septem spiritus dei missi in omnem terram. Et venit et accepit librum de dextera sedentis supra sedem. Et cum accepisset librum iiii animalia et xxiiii seniores ceciderunt in conspectu agni habentes singuli cytharas et phialas aureas plenas incensis que sunt orationes sanctorum, et cantant canticum novum dicentes. Dignus es domine accipere librum et resignare signacula eius, quia occisus es et redemisti nos deo in sanguine tuo ex omni tribu et lingua et populo et gente, et fecisti nos deo nostro regnum et sacerdotes et regnabunt super terram.

Et vidi et audivi vocem angelorum multorum in circuitu sedis, et animalium et seniorum. Et erat numerus eorum milia milium dicentes voce magna. Dignus est agnus qui occisus est accipere virtutem et divinitatem, et sapientiam et fortitudinem et honorem et gloriam et benedictionem. Et omnem creaturam que in celo et supra terram, et subtus terram et in mari, et que in illis sunt omnia. Et audivi dicentes ei qui sedet supra sedem et agno, benedictio et gloria et honor et potestas in secula seculorum. Et iiii animalia dicebant amen, et seniores ceciderunt et adoraverunt. Et vidi cum aperuit agnus unum de vii signaculis, et audivi unum de iiii animalibus dicentem tamquam vocem tonitrui. Veni et vide. Et vidi et ecce equus albus et qui sedebat in illo habens arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret.

Et cum aperuit sigillum secundum, audivi secundum animal dicens. Veni et vide. Et exivit alter equus rufus. Et sedenti super illum datum est sumere pacem de terra, et ut invicem se interficiant, et data est illi gladius magnus. Et cum aperuit sigillum tertium, audivi tertium animal dicens. Veni. Et ecce equus niger, et qui sedebat super eum habens stateram in manu sua. Et audivi tamquam vocem in medio iiii animalium dicentium. Bilibris tritici denario uno, et tres bilibres ordei denario, et oleum et vinum ne leseris. Et cum aperuit sigillum quartum, audivi quarti animalis dicentis, veni et vide. Et ecce equus pallidus, et qui sedebat in illo nomen illi mors, et infernus sequebatur illum. Et data est illi potestas in quartam partem terre occidere gladio, et fame, et morte, et bestiis terre.

Et cum aperuit quintum sigillum vidi subtus altare animas occisorum propter verbum dei et testimonium quod habebant, et clamabant voce magna dicentes, usquequo domine sanctus et verus non iudicas et vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Et data est singulis stola alba et dictum est illis ut requiescerent adhuc modicum donec impleantur et conservi eorum et fratres eorum qui occidendi sunt sicut et ipsi.

Et vidi cum aperuit sigillum sextum, et terremotus factus est magnus, et sol factus est niger tamquam saccus cilicinus, et luna facta est tota sanguis, et stelle ceciderunt de celo sicut ficulnea dimittit grossos suos cum a vento magno movetur. Et celum discessit sicut liber involutus, et omnis mons et insula de locis suis mota sunt. Et reges terre et principes et tribuni et divites et fortes, et omnis servus et liber absconderunt se in speluncis et in petris montium. Et dicunt montibus et petris cadite super nos et abscondite nos a facie sedentis supra sedem et ab ira agni quoniam venit dies magnus ire ipsorum, et quis poterit stare? Post hec vidi iiii angelos stantes in quattuor angulis terre tenentes iiii ventos terre, ut non spirent ventus super terram neque super mare neque in ullam arborem.

Et vidi alterum angelum ascendentem a solis ortu habentem signum dei vivi. Et clamavit voce magna ad iiii angelos quibus datum est nocere terre et mari et arbori dicens. Nolite nocere terram neque mare neque arbores, quoadusque signemus servos dei nostri in frontibus eorum. Et audivi numerum signatorum c.xl.iiii milia signati ex omni tribu filiorum Israel. De tribu Iuda xii milia signati. De tribu Ruben xii milia signati. De tribu Gad xii milia signati. De tribu Aser xii milia signati. De tribu Neptalim xii milia signati. De tribu Manasse xii milia signati. De tribu Symeon xii milia signati. De tribu Levi xii milia signati. De tribu Ysacar xii milia signati. De tribu Zabulon xii milia signati. De tribu Ioseph xii milia signati. De tribu Beniamin xii milia signati.

Post hec vidi et ecce turba multa quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus et tribubus et populis et linguis, stantes ante sedem et ante agnum amicti stolas albas et palme erant in manibus eorum, et clamabant voce magna dicentes. Salus deo nostro qui sedet supra sedem et agno. Et omnes angeli stabant in circuitu sedis et seniorum et iiii animalium, et ceciderunt coram sede in facies suas, et adoraverunt deum dicentes amen, benedictio et gloria, et sapientia et gratiarum actio, et honor et virtus et fortitudo deo nostro in secula seculorum amen.

Et respondit michi unus de senioribus: hi qui amicti sunt stolas albas, qui sunt et unde venerunt? Et dixi illi, domine tu scis, et ait michi. Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas et candidas eas fecerunt in sanguine agni. Ideo sunt ante sedem dei et serviunt ei die ac nocte in templo ipsius, et qui sedet supra sedem habitabit super illos, et non esurient amplius neque sitient, neque cadet super illos sol neque omnis estus quia agnus qui est in medio sedis reget illos, et deducet illos ad vite fontes aquarum, et delebit deus omnem lacrimam de oculis eorum.

Et cum aperuit sigillum septimum, factum est silentium in celo quasi semihora. Et vidi septem angelos qui coram deo stabant et date sunt illis septem tube, et alter angelus venit et stetit ante altare habens thuribulum aureum. Et data sunt illi incensa multa ut daret orationes sanctorum omnium super altare illud aureum, quod est ante sedem. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli in conspectu dei. Et accepit angelus thuribulum et implevit illud de igne altaris, et misit in terram. Et facta sunt tonitrua, et voces, et fulgura et terremotus.

Et septem angeli qui habebant septem tubas, paraverunt se ut canerent. Et primus angelus tuba cecinit, et facta est grando et ignis mixta in sanguine et missa est in terram, et tertia pars terre combusta est, et omne fenum viride combustum est. Et secundus angelus tuba cecinit, et tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare. Et facta est tertia pars maris sanguis, et mortua est tertia pars eorum que in mari erant que habebant animas, et tertia pars navium interiit. Et tertius angelus tuba cecinit, et cecidit de celo stella magna ardens tamquam facula, et cecidit in tertiam partem fluminum, et in fontes aquarum, et nomen stelle dicitur absinthius. Et facta est tertia pars aquarum in absinthium, et multi hominum mortui sunt de aquis, quia amare facte sunt.

Et quartus angelus tuba cecinit, et percussa est tertia pars solis, et tertia pars lune, et tertia pars stellarum ut obscuraretur tertia pars eorum, et dies non luceat tertiam partem et nox similiter. Et vidi et audivi unius aquile volantis per medium celum voce magna dicentis ve ve ve habitantibus super terram, de ceteris vocibus trium angelorum qui erant tuba canituri. Et quintus angelus tuba cecinit et vidi de celo stellam cecidisse in terram, et data est ei clavis putei, et aperuit puteum abyssi. Et ascendit fumus de puteo sicut fumus fornacis magne ardentis, et obscuratus est sol et aer de fumo putei, et de fumo exierunt locuste in terram, et data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terre, et dictum est illis ut non nocerent fenum terre, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi homines qui non habent signum dei in frontibus: et datum est illis ut non occiderent eos sed ut cruciarent mensibus quinque: et cruciatus eorum sicut cruciatus scorpii cum percutit hominem. In diebus illis querent homines mortem et non invenient illam, et cupient mori, et fugiet mors ab illis. Et similitudines locustarum similis equis paratis in prelium, et super capita earum tamquam corone similes auro, et facies earum sicut facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos mulierum, et dentes earum ut leonum erant. Et habebant loricas ferreas, et vox pennarum earum ut vox curruum equorum multorum currentium in prelium. Et habebant caudas similes scorpionis et stimulos in caudis suis, potestas earum nocere hominibus mensibus quinque: et habent super se regem angelum abyssi, nomen ei hebraice Abbadon, et grece Apollion et latine habens nomen Exterminans. Ve una abiit et ecce veniunt alia duo ve post hec.

Et sextus angelus tuba cecinit: et audivi unam vocem ex iiii cornibus altaris aurei quod est ante oculos dei dicentem sexto angelo qui habebat tubam. Solve iiii angelos qui alligati sunt in flumine magno Eufraten. Et soluti sunt iiii angeli qui parati sunt in horam et diem, et mensem, et annum, ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus exercitus equitatus vicies milies dena milia audivi numerum illorum. Et ita vidi equos in visione et qui sedebant super eos habebant loricas igneas, et iacinctinas et sulphureas, et capita equorum tamquam capita leonum, et de ore ipsorum procedit ignis, et fumus et sulphur. Plagis tribus his occisa est tertia pars hominum, de igne et de fumo, et de sulphure qui procedit de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est: et in caudis eorum. Nam caude ipsorum similes serpentibus habentes capita, et in his nocent. Et ceteri hominum qui non sunt occisi in his plagis neque penitentiam egerunt de operibus manuum suarum ut non adorarent demonia et symulachra aurea, et argentea, et erea, et lapidea, et lignea, que neque videre possunt neque audire neque ambulare et non egerunt penitentiam de homicidiis suis neque de veneficiis suis, neque de fornicatione sua, neque de furtis suis. Et vidi alium angelum fortem descendentem de celo amictum nube et yris in capite eius, et vultus eius sicut sol, et pedes eius tamquam columne ignis. Et habebat in manu sua librum apertum. Et posuit pedem suum dextrum supra mare, sinistrum autem super terram, et clamavit voce magna sicut leo mugit. Et cum clamavit, locuta sunt septem tonitrua vocibus suis.

Et cum locuta sunt septem tonitrua scripturus eram. Et audivi vocem de celo dicentem: signa que locuta sunt tonitrua, et noli ea scribere. Et angelus quem vidi stantem supra mare et super terram levavit manum suam dexteram in celo et iuravit per viventem in secula seculorum qui condidit celum et que in illo sunt, et terram et que in ea sunt quia tempus amplius non erit, in diebus vocis septimi angeli cum ceperit tuba canere consumetur mysterium dei, sicut annunciavit servis suis prophetis.

Audivi iterum vocem de celo loquentem mecum et dicentem, vade accipe librum qui apertus est de manu angeli qui stat super mare et super terram. Et abii ad angelum dicens illi ut daret michi librum. Et ait michi. Accipe et devora illum.

et amarum faciet ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel. Et erat in ore meo sicut mel dulce. Et postquam devoravi eum, repletus est venter meus amaritudine. Et dicit mihi. Oportet te iterum prophetare populis et gentibus et linguis et regibus multis.

Et data est mihi harundo similis virge dicens. Surge et metire templum dei et altare et eos qui adorant illud. quia datum est gentibus; et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus. Et dabo duobus testibus meis et prophetabunt diebus mille cc lx. amicti saccis. Hii sunt due olive et duo candelabra que coram domino stant super terram. Et si quis voluerit eos nocere. ignis exiet de ore ipsorum. et devorabit inimicos eorum. Et si quis voluerit illos ledere. sic oportet illum interfici. Hii habent potestatem claudere celum ut non pluat pluvia diebus prophetie ipsorum. Et potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem. et percutere terram plaga quotiens cumque voluerint. Et postquam consummaverint testimonium suum. bestia que ascendit de abysso. faciet adversus illos bellum et vincet eos et occidet eos. et corpora eorum iacebunt in plateis civitatis magne que vocatur spiritaliter sodoma et egyptus ubi et dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de populis et tribubus et linguis et gentibus corpora eorum per dies tres et dimidium. Et corpora eorum non sinent poni in monumentis. et qui habitabant super terram gaudebunt super illos. et epulabuntur et munera mittent sibi invicem. quoniam hi duo prophete cruciaverunt eos qui habitant supra terram.

Et post dies tres et dimidium spiritus vite a deo intravit in illos et super pedes suos steterunt. et timor magnus cecidit in illos. qui videbant eos. Et audivi vocem magnam de celo dicentem. Ascendite huc. Et ascenderunt in celum in nube. et viderunt illos inimici eorum. et in illa die factus est terremotus magnus. et decima pars civitatis cecidit. et occisi sunt in terremotu nomina hominum vii. milia. et ceteri conterriti sunt et dederunt gloriam deo celi. Ve secundum abiit. ecce venit ve tertium cito.

Et septimus angelus tuba cecinit. et facte sunt voces magne in celo dicentes. Factum est regnum huius mundi domini nostri et christi eius et regnavit in secula seculorum. Et xxiiii. seniores qui in conspectu dei sedent in sedibus suis. ceciderunt in facies suas. et adoraverunt deum dicentes. Gratias agimus tibi domine deus omnipotens qui eras et qui es. quia accepisti virtutem tuam magnam et regnasti. et gentes irate sunt et venit ira tua. et tempus mortuorum iudicari et reddere mercedem servis tuis prophetis et timentibus nomen tuum. et pusillis et magnis. et exterminandi eos qui corruperunt terram. Et apertum est templum dei. quod in celo est. et visa est archa testamenti eius in templo eius. Et facta sunt fulgura et tonitrua. et voces. et terremotus et grando magna.

Et signum magnum apparuit in celo. Mulier amicta sole et luna sub pedibus eius. et in capite eius corona stellarum xii. et in utero habens et clamavit parturiens. et cruciabatur ut pareret. Et visum est aliud signum in celo. Et ecce draco rufus magnus habens capita vii. et cornua vii. et in capitibus suis vii diademata. et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum celi. Et misit eas in terram. Et draco stetit ante mulierem que erat paritura. et cum peperisset. filium eius devoraret. Et peperit filium masculum qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea. et raptus est filius eius ad deum. et ad thronum eius. Et mulier fugit in desertum ubi habet locum illic paratum a deo. ut ibi alant illam diebus mille ducentis quadraginta.

Et factum est prelium magnum in celo. michael et angeli eius preliabantur cum dracone. et draco pugnabat et angeli eius. et non valuerunt neque locus inventus est eorum amplius in celo. Et proiectus est draco ille magnus serpens antiquus qui vocatur diabolus et sathanas. qui seducit universum orbem. Et proiectus est in terram. et angeli eius cum illo proiecti sunt. Et audivi vocem magnam de celo dicentem. Modo facta est salus et virtus et regnum dei nostri. et potestas christi eius. quia proiectus est accusator fratrum nostrorum. qui accusabat eos ante dominum nostrum die ac nocte. et ipsi vicerunt illum propter sanguinem agni. et propter verbum testimonii sui. et non dilexerunt animam suam usque ad mortem. Ideo letamini celi. et qui in illis habitatis. Ve terre et mari. quia descendit diabolus ad vos. habens iram magnam sciens quod modicum tempus habet.

Et postquam vidit draco quod proiectus est in terram. persequebatur mulierem que peperit masculum. Et date sunt mulieri due penne aquile magne ut volaret in desertum. in locum suum illic ubi alitur per tempus et tempora. et dimidium temporis. a facie serpentis. Et misit serpens de ore suo post mulierem aquam tamquam flumen. ut eam faceret trahi a flumine. Et adiuvit terra mulierem. et aperuit os suum et absorbuit flumen. quod misit draco de ore suo. Et iratus est draco in mulierem. et abiit facere cum ceteris seminis eius bellum qui custodiunt mandata dei. et habent testimonium ihesu. et stetit supra arenam maris.

Et vidi de mari bestiam ascendentem habentem cornua x. et capita vii. et in cornibus eius x. diademata. et in capitibus eius nomina blasphemie. Et bestiam quam vidi similis pardo. et pedes eius sicut ursi. et os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam. et sedem suam. et potestatem magnam. et unum de capitibus suis quasi occisum in mortem. Et plaga mortis eius curata est. et ammiratio facta est in terra post bestiam illam. et adoraverunt draconem qui dedit potestatem bestie. Et adoraverunt bestiam dicentes. quis similis bestie. et quis poterit pugnare cum ea? Et datum est illi os loquendi magna et blasphemare. Et datum est illi potestatem facere menses xl. et duos. Et aperuit os suum in blasphemia ad dominum blasphemare nomen eius. et tabernaculum eius qui in celo habitant. Et datum est illi facere bellum cum sanctis. et vincere illos. Et data est ei potestas in omnem tribum et populum et linguam et gentem. Et adorabunt eum omnes qui habitant super terram. quorum non sunt nomina scripta in libro vite agni. qui occisus est ab origine mundi. Si quis habet aurem audiat. Si quis in captivitatem duxerit. in captivitatem vadit. si quis gladio interfecerit. gladio interficietur. Hic est sapientia et fides sanctorum.

Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra. habentem cornua duo similia agni. et loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestie faciebat coram illa. et fecit terram et eos qui habitant in illa ut adorent bestiam primam cuius curata est plaga mortis eius. Et fecit signa magna. ut etiam ignem de celo faceret descendere in terram coram hominibus. et seducit habitantes in terra. propter signa que data sunt illi facere coram bestia. dicens habitantibus in terra ut faciant ymaginem bestie. qui habet plagam gladii et vixit. Et datum est illi ut daret spiritum ymagini bestie. et ut loquatur ymago bestie. et faciat ut quicumque non adoraverint ymaginem bestie occidantur. et faciet omnes pusillos ac magnos. et divites et pauperes. et liberos et servos. ut det eis sibi invicem caracterem in manu sua dextera aut in frontibus suis. et ut nemo possit emere aut vendere nisi qui habet caracterem aut nomen bestie. aut numerum nominis eius. Hic est sapientia. qui habet intellectum computet numerum bestie. numerus enim hominis est. et numerus eius est sexcenti sexaginta sex.

Et vidi supra montem syon agnum stantem. et cum illo c. xl. iiii. milia. habentes nomen eius. et nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audivi vocem de celo tamquam vocem aquarum multarum. et tamquam vocem tonitrui magni. Et vocem quam audivi. sicut cytharedorum cytharizantium in cytharis suis. Et cantabant canticum novum ante sedem dei et ante iiii animalia et ante seniores. Et nemo poterat dicere canticum nisi illa c. xl. iiii. milia qui empti sunt a terra. Hii sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. virgines enim sunt. Hii sequuntur agnum quocumque abierit. Hii empti sunt ex hominibus; primitie deo et agno et in ore ipsorum non est inventum mendacium. sine macula sunt.

Et vidi alium angelum volantem per celum medium habentem evangelium eternum. ut evangelizet sedentibus super terram. et super omnem gentem. et tribum et linguam. et populum dicens voce magna. Timete dominum et date illi honorem quia venit hora iudicii eius. et adorate dominum qui fecit celum et terram et mare. et fontes aquarum. Et angelus secundus secutus est dicens. Cecidit cecidit babilon magna a vino ire fornicationis sue. que bibere fecit omnes gentes. Et alius angelus tertius secutus est illos dicens voce magna. Si quis adorat bestiam et ymaginem eius. et accepit notam in fronte sua. aut in manu sua. et hic bibet de vino ire dei mixto mero in calice ire ipsius. et cruciabitur igne et sulphure coram angelis sanctis. et coram agno. et fumus tormentorum eorum in secula seculorum ascendet. et non habet requiem die ac nocte qui adoraverunt bestiam et ymaginem eius. Et si quis habet notam nominis eius. hic est patientia sanctorum qui custodiunt mandata dei et fidem ihesu.

Et audivi vocem de celo dicentem michi. Scribe. beati mortui. qui in domino moriuntur. Iam ex hoc utique dicit spiritus ut requiescant a laboribus suis. opera enim illorum secuntur illos. Et vidi. et ecce nubes alba. et supra nubem sedentem similem filio hominis. habentem in capite suo coronam auream et in manu eius falcem acutam. Et alter angelus exiit de templo clamans voce magna ad sedentem super nubem. Mitte falcem tuam et mete. quia venit hora metendi. quia aruit messis terre. Et misit qui sedebat super nubem falcem suam in terram et messa est terra. Et alter angelus exiit de templo quod est in celo habens et ipse falcem acutam. Et alius angelus de altare qui habet potestatem supra ignem. et clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam dicens. Mitte falcem tuam acutam vindemia botros vinee terre; quia mature sunt uve eius. Et misit angelus falcem suam in terram et vindemiavit vineam terre. et misit in lacum ire dei magnum. et calcatus est lacus a foris extra civitatem. Et exivit sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sescenta.

Et vidi aliud signum in celo magnum et mirabile angelos septem habentes plagas septem novissimas. quia in illis consummata est ira dei. Et vidi tamquam mare vitreum mixtum igni. et eos qui vicerunt bestiam et ymaginem illius. et numerum nominis eius stantes super mare vitreum et habentes cytharas dei. et cantant canticum moysi servi dei. et canticum agni dicentes. Magna et mirabilia opera tua domine deus omnipotens. iuste et vere vie tue. rex gentium. quis non timebit et magnificabit nomen tuum. quia tu solus sanctus es. quia omnes gentes venient et adorabunt ante te. quoniam iustificationes tue manifestate sunt.

Et post hec vidi et apertum est templum tabernaculi sancti testimonii in celo. et exierunt septem angeli habentes septem plagas de templo vestiti linteamen mundum et splendidum et precincti circa pectora zonas aureas. Et unum de iiii animalibus dedit septem angelis septem fialas aureas plenas ira dei viventis in secula seculorum. Et impletum est templum dei fumo a maiestate dei. et a virtute eius. Et nemo poterat intrare in templum. donec consummarentur septem plage angelorum. Et audivi vocem magnam de templo dicentem septem angelis. Ite effundite fialas septem ire dei in terram. Et abiit primus et effudit fialam suam in terram. Et factum est vulnus magnum et pessimum in homines. qui habent notam bestie. et qui adorant ymaginem eius. Et secundus effudit fialam suam in mare. et factum est mare sanguis sicut mortui. et omnis anima viva mortua est in mari. Et tertius effudit fialam suam in flumina et fontes aquarum. et facta sunt sanguis. Et audivi angelum aquarum dicentem. Iustus es qui es. et qui eras et sanctus. quia hec iudicasti. quia sanguinem sanctorum et prophetarum effuderunt. et sanguinem dedisti illis bibere. digni enim sunt. Et audivi alterum dicentem. Etiam domine deus omnipotens. vera et iusta iudicia tua. Et quartus effudit fialam suam in solem. et datum est illi estu afficere homines in igne. Et estuaverunt estu magno homines. et blasphemaverunt nomen dei qui habet potestatem super has plagas et non egerunt penitentiam dare illi gloriam. Et quintus effudit fialam suam super sedem bestie. et factum est regnum eius obscuratum. et commandúcabant linguas suas pre dolore. et blasphemabant deum celi de doloribus suis. et de ulceribus suis. et non egerunt penitentiam.

277.

Et sextus angelus effudit fialam suam in flumen magnum eufraten et siccavit aquam eius. ut pararetur via regibus venientibus a solis ortu. Et vidi de ore draconis et de ore bestie. et de ore pseudoprophete spiritus inmundos sicut ranas. Sunt enim spiritus demoniorum facientes signa. et procedunt ad reges orbis terre. congregare illos ad bellum diei magni dei omnipotentis. Ecce venio sicut fur. beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua ne nudus ambulet; et videant turpitudinem eius. Et congregavit illos in locum qui vocatur hebraice ermagedo. Et septimus angelus effudit fialam suam in aerem et exivit vox magna de celo dicens. Factum est. Et facta sunt fulgura et voces. et tonitrua. et terremotus factus est magnus. qualis non est factus ex quo homines fuerunt super terram. talis terremotus sic magnus. Et facta est civitas magna in tres partes. et civitates gentium ceciderunt. Et babilon magna venit in memoriam ante deum. dare illi calicem vini indignationis ire eius. Et omnis insula fugit. et montes non sunt inventi. et grando magna sicut talentum descendit de celo in homines. et blasphemaverunt homines deum a plaga grandinis. quia magna est plaga eius vehementer.

Et venit unus de septem angelis. qui habebant septem fialas. et locutus est mecum dicens. Veni ostendam tibi iudicium meretricis magne que sedet super aquas multas. cum qua fornicati sunt reges terre. et inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius. Et abstulit me in desertum in spiritu. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam plenam nominibus blasphemie. habentem capita septem. et cornua x. Et mulier amicta erat purpura et coccino. et inaurata auro. et lapide pretioso et margaritis. habens calicem aureum in manu sua plenum abhominationibus et inmunditia terre. et in fronte eius nomen scriptum misterium babilon magna mater abhominationum terre.

Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum et de sanguine martirum ihesu. et miratus sum cum vidissem illam ammiratione magna. Et dixit mihi angelus. Quare miraris? Ego dicam tibi mysterium mulieris et bestie que portat eam. que habet septem capita et x cornua. Bestia quam vidisti erat et non est. et ascensura est de abysso. et in interitum ibit. Et mirabuntur qui habitant super terram. quorum nomina non sunt scripta in libro vite a constitutione mundi. videntes bestiam que erat et non est et adveniet. Hic est sensus qui habet sapientiam. Septem capita. vii montes sunt. ubi mulier sedet super illos. Et reges vii sunt. quinque ceciderunt unus est; alius nondum venit. Et cum venerit. modicum oportet illum manere. Et bestia

que erat et non est, et ipse octavus est, et de septem est, et in interitum vadit. Et x cornua que vidisti x reges sunt qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient cum bestia. Hi unum consilium habent, et virtutem et potestatem suam bestie dant. Hi cum agno pugnabunt, et agnus vincet eos quia dominus dominorum est, et rex regum; et qui cum illo sunt electi et fideles. Et dicit michi. Aque quas vidisti ubi sedet meretrix, populi et turbe sunt et gentes et lingue. Et x cornua que vidisti et bestiam hi odient meretricem, et desolatam facient illam et nudam, et carnes eius manducabunt, et ipsam igne comburent. Deus enim dedit in corda eorum ut faciant consilium eius ut dent regnum suum bestie, donec consummentur verba dei. Et mulier quam vidisti est civitas magna, que habet regnum super reges terre.

Post hec vidi alium angelum descendentem de celo habentem potestatem magnam, et terra illuminata est a gloria eius. Et clamavit voce magna et forti dicens. Cecidit, cecidit babilon magna et facta est habitatio demoniorum, et carcer omnis spiritus immundi et odibilis, et carcer omnis avis immunde et odibilis, et carcer omnis bestie immunde et odibilis. Quia de vino ire fornicationis eius biberunt omnes gentes, et reges terre cum illa fornicati sunt, et mercatores terre de virtute deliciarum eius divites facti sunt. Et audivi aliam vocem de celo dicentem. Exite de illa populus meus, ut ne participes sitis delictorum eius, et de plagis eius non accipiatis. Quia pervenerunt peccata eius usque ad celum, et memoratus est dominus iniquitatum eius. Reddite illi sicut et ipsa reddidit vobis, et duplicate duplum secundum opera eius. In calice quo miscuit miscete illi duplum. Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum, quia in corde suo dicit. Sedeo regina, et vidua non sum, et luctum non videbo. Ideo in una die venient plage eius, mors et luctus et fames, et igne comburetur, quia fortis est dominus deus qui iudicavit illam. Et flebunt et plangent se super illam reges terre qui cum ipsa fornicati sunt et in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii eius, a longe stantes propter timorem tormentorum ipsius, dicentes. Ve ve civitas magna babilon civitas fortis, quoniam una hora venit iudicium tuum. Et negotiatores terre flebunt et lugebunt super illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius, merces auri et argenti et lapidis pretiosi et margaritarum, et byssi et purpure et serici et cocci, et omne lignum thyinum, et omnia vasa eboris, et omnia vasa de lapide pretioso et eramento et ferro et marmore, et cinnamomum et amomum, et odoramentorum et unguenti et turis, et vini et olei et similae et tritici, et iumentorum et ovium, et equorum et redarum et mancipiorum et animarum hominum. Et poma desiderii anime tue discesserunt a te, et omnia pinguia et preclara perierunt a te, et amplius illa iam non invenient. Mercatores horum qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes ac lugentes, et dicentes. Ve ve civitas illa magna que amicta erat byssino et purpura et cocco, et deaurata auro et lapide pretioso et margaritis, quoniam una hora destitute sunt tante divitie. Et omnis gubernator et omnis qui in lacum navigat, et naute et qui in mari operantur, longe steterunt, et clamaverunt videntes locum incendii eius dicentes. Que similis civitati huic magne? Et miserunt pulverem super capita sua, et clamaverunt flentes et lugentes dicentes. Ve ve civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes qui habebant naves in mari de pretiis eius, quoniam una hora desolata est. Exulta super eam celum et sancti apostoli et prophete, quoniam iudicavit deus iudicium vestrum de illa.

Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare dicens. Hoc impetu mittetur babilon magna civitas, et ultra iam non invenietur. Et vox citharedorum et musicorum et tibia canentium et tuba non audietur in te amplius. Et omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius, et vox mole non audietur in te amplius, et lux lucerne non lucebit in te amplius, et vox sponsi et sponse non audietur in te amplius, quia mercatores tui erant principes terre, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes. Et in ea sanguis prophetarum et sanctorum inventus est, et omnium qui interfecti sunt in terra.

Post hec audivi quasi vocem magnam turbarum multarum in celo dicentium alleluia. Salus et gloria et virtus deo nostro est, quia vera et iusta iudicia sunt eius, qui iudicavit de meretrice magna que corrupit terram in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus eius. Et iterum dixerunt alleluia. Et fumus eius ascendit in secula seculorum. Et ceciderunt seniores viginti quattuor et quattuor animalia et adoraverunt deum sedentem super thronum dicentes amen alleluia. Et vox de throno exivit dicens. Laudem dicite deo nostro omnes servi eius, et qui timetis eum pusilli et magni. Et audivi quasi vocem turbe magne, et sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruum magnorum dicentium alleluia, quoniam regnavit dominus deus noster omnipotens. Gaudeamus et exultemus et demus gloriam ei, quia venerunt nuptie agni, et uxor eius preparavit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino splendenti candido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dicit michi. Scribe. Beati qui ad cenam nuptiarum agni vocati sunt. Et dicit michi. Hec verba vera dei sunt. Et cecidi ante pedes eius ut adorarem eum, et dicit michi. Vide ne feceris. Conservus tuus sum et fratrum tuorum habentium testimonium iesu. Deum adora. Testimonium enim iesu est spiritus prophetie.

Et vidi celum apertum, et ecce equus albus, et qui sedebat super eum vocabatur fidelis et verax, et cum iustitia iudicat et pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, et in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine, et vocatur nomen eius verbum dei. Et exercitus qui sunt in celo sequebantur eum in equis albis, vestiti byssinum album et mundum. Et de ore ipsius procedit gladius acutus, ut in ipso percutiat gentes. Et ipse reget eos in virga ferrea. Et ipse calcat torcular vini furoris ire dei omnipotentis. Et habet in vestimento et in femore suo scriptum. Rex regum et dominus dominantium.

Et vidi unum angelum stantem in sole, et clamavit voce magna dicens omnibus avibus que volabant per medium celi. Venite, congregamini ad cenam magnam dei, ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium, et carnes equorum et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum et servorum, et pusillorum et magnorum. Et vidi bestiam et reges terre et exercitus eorum congregatos ad faciendum bellum cum illo qui sedebat in equo, et cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, et cum illa pseudopropheta qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt caracterem bestie, et qui adorant imaginem eius. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure. Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum qui procedit de ore ipsius, et omnes aves saturate sunt carnibus eorum.

Et vidi angelum descendentem de celo habentem clavem abyssi et catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus et sathanas, et alligavit eum per annos mille. Et misit eum in abyssum, et clausit et signavit super illum, ut non seducat amplius gentes donec consummentur mille anni. Post hec oportet illum solvi modico tempore. Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illis, et animas decollatorum propter testimonium iesu et propter verbum dei, et qui non adoraverunt bestiam neque imaginem eius, nec acceperunt caracterem in frontibus et in manibus suis. Et vixerunt et regnaverunt cum christo mille annis. Ceteri mortuorum non vixerunt donec consummentur mille anni. Hec est resurrectio prima. Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei et christi, et regnabunt cum illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur sathanas de carcere suo, et exibit et seducet gentes que sunt in quattuor angulis terre, gog et magog. Et congregabit illos in prelium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terre, et circuierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam. Et descendit ignis de celo a deo, et devoravit illos. Et diabolus qui seducebat eos missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi et bestia et pseudopropheta, et cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum.

Et vidi sedem magnam candidam, et eum qui sedebat super eam, a cuius aspectu fugit terra et celum, et locus non est inventus eis. Et vidi mortuos magnos et pusillos stantes ante sedem, et libri aperti sunt, et alius liber apertus est qui est vite, et iudicati sunt mortui ex his que scripta erant in libris secundum opera sua. Et dedit mare mortuos qui in eo erant, et mors et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant. Et iudicati sunt singuli secundum opera sua. Et infernus et mors missi sunt in stagnum ignis. Hec est mors secunda, stagnum ignis. Et si quis non est inventus in libro vite scriptus, missus est in stagnum ignis.

Et vidi celum novum et terram novam. Primum enim celum et prima terra abiit, et mare iam non est. Et ego iohannes vidi civitatem sanctam hierusalem novam descendentem de celo a deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Et audivi vocem de celo dicentem. Ecce tabernaculum dei cum hominibus, et habitabit cum illis. Et erunt populus eius, et ipse deus cum illis erit. Et absterget deus omnem lacrimam ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus neque clamor neque dolor erit amplius, quia prima abierunt. Et dixit qui sedebat in sede. Ecce nova facio omnia. Et dixit. Scribe, quia hec verba fidelissima et vera sunt. Et dixit michi. Factum est. Ego sum alpha et ω, initium et finis. Ego sitienti dabo de fonte aque vite gratis. Qui vicerit possidebit hec, et ero illi deus, et ipse erit michi filius. Timidis autem et incredulis et exsecratis et homicidis et fornicatoribus et veneficis et ydolatris et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda.

Et venit unus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, et locutus est mecum dicens. Veni, ostendam tibi sponsam uxorem agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit michi civitatem sanctam hierusalem descendentem de celo a deo, habentem claritatem dei. Et lumen eius simile lapidi pretioso tamquam lapidi iaspidis, sicut cristallum. Et habebat murum magnum et altum, habentem portas duodecim, et in portis angelos duodecim, et nomina inscripta que sunt nomina duodecim tribuum filiorum israhel. Ab oriente porte tres, et ab aquilone porte tres, et ab austro porte tres, et ab occasu porte tres. Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum agni. Et qui loquebatur mecum habebat mensuram harundinem auream, ut metiretur civitatem et portas eius et murum. Et civitas in quadro posita est, et longitudo eius tanta est quanta et latitudo. Et mensus est civitatem de harundine per stadia duodecim milia. Longitudo et latitudo et altitudo eius equalia sunt. Et mensus est murum eius centum quadraginta quattuor cubitorum, mensura hominis que est angeli. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide, ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo. Fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum iaspis, secundum saphirus, tertium calcedonius, quartum zmaragdus, quintum sardonix, sextum sardius, septimum crisolitus, octavum berillus, nonum topazius, decimum crisopassus, undecimum iacinctus, duodecimum amethistus. Et duodecim porte duodecim margarite sunt per singulas, et singule porte erant ex singulis margaritis. Et platea civitatis aurum mundum tamquam vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim deus omnipotens templum illius est et agnus. Et civitas non eget sole neque luna ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminavit eam, et lucerna eius est agnus. Et ambulabunt gentes per lumen eius, et reges terre afferent gloriam suam in illam. Et porte eius non claudentur per diem, nox enim non erit illic. Et afferent gloriam et honorem gentium in illam. Nec intrabit in ea aliquid coinquinatum, et faciens abhominationem et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vite agni. Et ostendit michi fluvium aque vite splendidum tamquam cristallum, procedentem de sede dei et agni. In medio platee eius et ex utraque parte fluminis lignum vite, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, et folia ligni ad sanitatem gentium. Et omne maledictum non erit amplius. Et sedes dei et agni in illa erit, et servi eius servient illi, et videbunt faciem eius, et nomen eius in frontibus eorum. Et nox ultra non erit, et non egebunt lumine lucerne neque lumine solis, quoniam dominus deus illuminat illos, et regnabunt in secula seculorum. Et dixit michi. Hec verba fidelissima et vera sunt. Et dominus deus spirituum prophetarum misit angelum suum ostendere servis suis que oportet fieri cito. Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetie libri huius.

Et ego iohannes qui audivi et vidi hec. Et postquam audissem et vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli qui michi hec ostendebat. Et dicit michi. Vide ne feceris. Conservus enim tuus sum et fratrum tuorum prophetarum, et eorum qui servant verba libri huius. Deum adora. Et dicit michi. Ne signaveris verba prophetie libri huius. Tempus enim prope est. Qui nocet noceat adhuc, et qui in sordibus est sordescat adhuc, et qui iustus est iustitiam faciat adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio cito, et merces mea mecum, ut reddam unicuique secundum opera sua. Ego sum alpha et ω, primus et novissimus, initium et finis. Beati qui lavant stolas suas, ut sit potestas eorum in ligno vite, et per portas intrent in civitatem. Foris canes et venefici et impudici et homicide et ydolis servientes, et omnis qui amat et facit mendacium. Ego iesus misi angelum meum testificari vobis hec in ecclesiis. Ego sum radix et genus david, stella splendida et matutina. Et spiritus et sponsa dicunt veni. Et qui audit dicat veni. Et qui sitit veniat, et qui vult accipiat aquam vite gratis. Contestor ego omni audienti verba prophetie libri huius. Si quis apposuerit ad hec, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetie huius, auferet deus partem eius de libro vite et de civitate sancta, et de his que scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio cito. Veni domine iesu. Gratia domini nostri iesu christi cum omnibus sanctis.

EXPLICIT REVELATIO IOHANNIS APOSTOLI

INCP PLOGUS I EPLA SANCTI PAULI AP

PRIMUM QUERITUR QUARE
post euangelia que supplementu sunt legis. & in quib; nob
exempla & pcepta uiuendi plenissime digesta st. uoluerit
apls has epistolas ad singulas ecclias destinare. Hac aut
causa facta ee uidet. ut scilicet initio nascentis eccliae nouis
causis existentib; commuineret. & ut psentia & orientia resecaret
uitia. & post futuras excluderet questiones exemplo ppharu. q p
edita legem moysi in qua omnia mandata dei legebantur. nichilominus
tamen doctrina sua rediuiua semp ppli compssere peccata. & pptr
exemplu uiuendi libros ad nram etiam memoriam transmiserunt.
Deinde quesitu e cur n ampli qua decem eplas ad ecclias scripsisset.
Decem st enim cu illa que ad hebreos dr. Nam reliquae iiii. ad dis
cipulos specialiter sunt porrecte. ut ostenderet nouu a ueteri testam
tu n discrepare. & se contra lege n facere moysi. Ad numeru p
mor decalogi mandator suas eplas ordinauit. & qt ille pceptis
instituit a pharaone liberatos. totide eplis a diabolo & ydolatrie
seruitute edocet adqsitos. Nam & duas tabulas lapideas duor testa
mentor figura habuisse uiri erudtissimi tradiderunt. Epistolam
sane que ad hebreos scribit. quida pauli n ee contendunt. eo q n
sit nomine ei titulata. & pptr sermonis stiliq; distantia. sed aut bar
nabe iuxta tertullianu. aut luce iuxta qsdam. l certe clementis dis
cipli aplor & epi romane eccliae post aplos ordinati. Quib; respon
dendu e. si ppterea pauli n erit q eius n ht nomen. g nec alicui erit.
quia nulli nomine titulat. Qd si absurdum e. ipsius mag ee cre
denda e. que tanto doctrine sue fulget eloqo. Sed qm apud hebreor
ecclias qsi destructor legis falsa suspicione habebat. uoluit tacito
nomine de figuris legis & ueritate xpi reddere racione. ne odiu
nominis fronte platu utilitate excluderet lectionis. Non e sane
miru si eloquentior uideat in pprio. id est in hebreo q in pegrino. i.
greco. quo cetere eple st scripte sermone. Mouet aut quosdam
quare romanor epla in primo sit posita. cu ea n prima scripta
manifestet ratio. Na hanc pficiscens se hierosolima scpsisse te
statur. cu corinthios & alios iam ut ministeriu qd secu portatur erat
colligerent. litteris ad hortat sit. Unde & intellegi quida uolunt.
ita omnes eplas ordinatas ut prima poneret quis posterior erat desti
nata. ut p singulas eplas gradib; ad pfectiora ueniret. Romanoru
namq; plerique tam rudes erant. ut intellegerent n di se gra. s; suis semeti
psos ee saluatos. & ob hoc duo inter se ppli confligarent. Idcirco illos
indigere asserit ecfirmari. uitia gentilitatis priora commemorans.
Corinthiis & dic. scientie gram ee. & n tamen oms increpat q
cur peccantes n increpauerint repphend. sic ait idem apls. Auditur
inter uos fornicatio &c. Congregatis uob cu meo spu. tradere h m
hominem sathane in interitum. In scda u laudant. & ut mag ac mag p
ficiant amonent. Galathe u iam nulli crimini arguunt n h tantu
q callidissimis pseudopphis crediderit. Ephesi sane nulla reph
sione s; multa laude digni st. q a fide apostolica seruauert. Phi
lippenses multo mag collaudant. q a nec audire falsos aplos uoluert.
Thessalonicenses nichilominus in duab; eplis oi laude psequi. eo q n solu
fide i ecussam seruauert. uerum etiam & in psecutione ciuiu fuerint
constantes inuenti. Colossenses aut tales erant. ut cu ab aplo uisi
corporalit n fuissent. hac laude digni haberent. & si corpore absens
absens sum. nobcu sum spu. gaudens & uidens ordine urm. De
hebreis u qd dicendum e. quor thessalonicenses qui plurimu laudant
st. imitatores facti ee dicuntur sic ipse ait. Et uos frs imitato
res facti estis eccliarum di q st in iudea. Eade enim passi estis a contribu
lib; uris q & illi a iudeis. Apud ipsos qq; hebreos eade comemorat
dicens. Nam & uinctis compassi estis. & rapina bonor uror cu gaudio
suscepistis. cognoscentes uos hre meliore & manentem substanciam.

ROMANI SUNT QUI EX IUDEIS ET
gentilib; crediderit. Hi superba contentione uolebant se alterutrum
superponere. Na iudei dicebant. Nos sumus ppls di. qs ab initio
dilexit & fouit. Nos circucisi ex genere abraha ex stirpe sca desc
endim. & noti e prius ap iudea tantu ds. Nos ab egypto signis
dei & uirtutib; liberati. mare sicco ptransiuim pede. cum inimicos
nros grauissimi fluct inuoluerent. Nob pluit manna dns in deser
to. & qsi filiis suis celeste pabulu ministrauit. Nos die noctuq;
i columna nubis & ignis pcessit. & nob in inuio iter ostend. atq;
ut cetera ei inmensa circa nos beneficia taceam. nos soli digni fuim
lege di accipe. & uoce di loquentis audire. eiq; cognoscere uolun
tate. In qua lege pmissus e xps. ad qs & & ipse testat e uenisse
se dic. Non ueni n ad oues que pierant domus isrl. cu uos canes
pocius q homines appellauerit. Et quia ergo ne e ut hodie ydola de
serentes quib; ab initio deseruistis nob comparemini. & n pocius i
proselitor locu ex legis auctoritate & ecsuetudine deputemini.
Et hoc ipsum n merebamini. n q a larga di semp misericordia uolui
nos ad nram imitationem admittere.

GENTES E CONTRARIO HIIA RESPON
debant. Quanto maiora erga uos di beneficia narrauerit tas.
tanto maioris uos criminis reos ee monstrabitis. semp enim his
omnib; exstitistis ingrati. Namq; ipsis pedib; quib; mare
aridu transistis. ludebatis ante ydola que fecistis. & ipsa ore
quo paulo ante ob necem aduersarior dno cantaueratis symulacra
uob fieri poposcistis. illis oculis quib; dnm in igne l nube inspi
cere solebatis symulachra intuebamini. manna qq; uob fasti
dio fuit. & semp i deserto contra dnm murmurastis. ad egyptu
unde uos ualida manu eiecerat redire cupientes. Quid pluri
ma? [illegible] prouocatione dnm irritauerunt. ut oms in
heremo morerentur. nec plus ex eor numero qm duo homines
[illegible] pmissionis intrarent. Sed qd antiqua replicam cu & si
illa minime fecissetis. de hoc solo uos nemo dignos uenia iudi
caret. q dnm xpm pphetarum uob semp uocib; repmissum. n
solu suscipe noluistis. sed & morte pessima peremistis. que nos
ut cognouimus statim credidim. cum nob de eo an n fuerit predicatu.
Unde pbat q ydolis seruiebam n obstinatione mas sed ignorantie
[illegible] qui cu aliud [illegible] olim [illegible] sequerem [illegible]
[illegible] Sicut aut uos de [illegible] iactatis. ssi non
mor imitatio mag qm carnalis natiuitas filios nos [illegible] esse

Ratio denique esau & ysmahel cu ex abrahe stirpe sint. mini
me tam in filios reputant. His taliter altercantib; apls se medium
interponens. ita partium dirimit qstiones. ut neutru eor sua
iusticia salute meruisse confirmet. ambos u & pplos & scienter
& grauiter deliquisse. iudeos qd p puaricatione legis dnm inho
norauerint. gentes u q cognitum de creatura creatore ut dm
debuerint uenerari. gloriam ei in manufacta mutauerint symula
chra. utrosq; & similiter ueniam consecutos equales ee uerissima ra
tione demonstrat. pserti cu in eade lege p dictum & iudeos &
gentes ad xpi fide uocandos ostendit. Quamobre uicissim eos hu
milians. & ad pace & concordia cohortatur. Explicit argumentu.
Romani sunt partes Italie. Hi preuenti sunt a falsis aplis. & sub nomine dni nri ihu xpi in lege & pphas erant inducti. Hos reuocat apls ad uera euglicam fide scribens eis de corintho.

PAULUS
SERUUS IHU XPI
UOCATUS APLS
SEGREGATUS I
EUGLM DI QUD
ANTE PMISER
AT P PPHAS SUOS
I SCPTURIS SCIS
DE FILIO SUO QUI
FACTUS EST EI
EX SEMINE DAUID
SCDM CARNEM
QUI PDESTINATUS E
FILIUS DI I UIRTUTE
SCDM SPM SCIFI
CATIONIS EX RE
SURRECCIONE
MORTUORUM IHU XPI
P QUEM ACCEPIM
GRAM ET APLATU
AD OBEDIENDU
FIDEI I OMNIBUS
GENTIB; PNOIE EI

in quib: estis & uos uocati ihu xpi dni nri. omnib: q sunt rome i dile-
ctione di uocatis scis. gra uobis & pax a do patre nro & dno ihu xpo. 7
Primum quidem gras ago do meo p ihm xpm p omnib: uob. q fides
ura annunciatur i uniuerso mundo. Testis enim m e ds cui
seruio in spu meo i euglio filii ei q sine intmissione memoria ur
facio semp i orationib: meis. obsecrans si qumodo tande aliqdo pro-
speru iter habea in uoluntate dei ueniendi ad uos. desidero enim uide-
re uos. ut aliqd impartiar gre uob spualis ad confirmandos uos. id est
simul consolari in uob. p eam q inuice est fide uram atq: mea. Nolo
aut uos ignorare frs. quia sepe pposui uenire ad uos. & phibit sum
usq: adhuc. ut aliqué fructum habea in uob. sicut & in ceteris gentib:
grecis ac barbaris. sapientib: & insipientib: debitor sum. ita quod i
me promptu est & uob q rome estis euglizare. n enim erubesco euglm.
uirtus enim di est in salutem omi credenti. iudeo primum & greco. Iusti-
cia enim di in eo reuelat ex fide in fidé sicut scriptum est. iust aut ex fide uiuit. 7
Reuelat enim ira di de celo sup omne impietate & iniusticia hominum
eor q ueritate in iniusticia detinent. quia qd notu est di. manifestu e
in illis. Inuisibilia eni ipsius a creatura mundi p ea q facta st intel-
lecta conspiciunt. Sempiterna qq: ei uirt & diuinitas. ita ut sint in-
excusabiles. q cum cognouissent dm. n sicut dm glificauerunt aut
gras egerunt. sed euanuerunt in cogitationib: suis. & obscuratum est
insipiens cor eor. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. &
mutauerunt glam incorruptibilis di in similitudine ymaginis corrup-
tibilis hominis. & uolucru. & quadrupedu & serpentium. 7
Propt qd tradidit illos in desideria cordis eor i inmundicia. ut con-
tumeliis afficiant corpora sua in semet ipsis. Qui commutauert
ueritate di in mendacium. & coluerunt & seruiert creature poti-
qm creatori qui est benedict in scla am. Propterea tradidit illos
ds in passiones ignominie. Na femine eor immutauerunt natu-
ralem usum. in eum usum qui e contra natura. similit aut & masculi
relicto naturali usu femine. exarserunt in desideriis suis inuice.
masculi in masculos turpitudine opantes. & mercedem qua opor-
tuit erroris sui in semet ipsis recipientes. Et sicut n pbauerunt
dm habere in noticia. tradidit illos ds in repbu sensum. ut faciant
ea que n conueniunt. repletos omni iniquitate, malicia, auaricia.
fornicatione. nequicia. plenos inuidia. homicidio. contentione.
dolo. malignitate. susurrones. detractores. do odibiles. contumelio-
sos. supbos. elatos. inuentores maloru. parentib: n obedientes. i(n)sipi-
entes. incompositos. sine affectione. absq: federe. sine misericordia.
Qui cum iusticia di cognouissent n intellexert qm qui talia agu-
nt digni st morte. n solu q faciunt ea. sed & q consentiunt facientib:. 7
Propt qd inexcusabilis es o homo omnis q iudicas. In quo n iudicas
alterum. te ipsum condempnas. Eade n agis que iudicas. Scim n
qm iudicium di e scdm ueritate in eos qui talia agunt. Existi-
mas aut hoc homo q iudicas eos q talia agunt. & facis ea. qa
tu effugies iudicium di. An diuitias bonitatis ei & pa-
ciencie & longanimitatis contempnis. An ignoras qm beng-
nitas di ad penitentia te adducit. Scdm duritiam aute
tua. & cor inpenitens thesaurizas tibi ira in die ire & reuelationis
iusti iudicii di. qui reddet unicuiq: scdm opa ei. his quide q scdm
paciencia boni opis glam & honore & incorruptione querentib:
uita eterna. His aute q ex contentione st q n adquiescunt ueritati.
credunt aut iniquitati, ira. & indignatio, tribulatio & angustia. in
omne anima hominis opantis malu. iudei pmu & greci. Gla
aut & honor & pax omni opanti bonu. iudeo primum & greco.
Non est psonarum acceptio ap dm. Quicuq: n sine lege pecca-
uert. sine lege peribt. & quicuq: in lege peccauere. p lege iudicabt.
Non enim auditores legis iusti sunt ap dm. s: factores legis iustificabt.
Cu eni gentes que lege non habent naturalit ea que legis st faciunt.
ei mdi legem n habentes ipsi sibi st lex. qui ostendunt opus legis
scriptum in cordib: suis. testimonium reddente illis conscientia ipsor.
& int se inuice cogitationu accusantium aut etia defendentium i die q
iudicabit dns occulta hominu scdm euglm meu p ihm xpm. Si aut
tu iudeus cognominaris & requiescis in lege. & glaris in deo. &
nosti uoluntate ei. & pbas utiliora instructus p legem. confidis teipsu
esse duce cecor. lumi eor q in tenebris st. eruditore insipientium.
magistru infantiu. habente forma sciencie. & ueritatis in lege.
Qui g aliu doces. te ipsum n doces. qui pdicas n furandum fu-
raris. qui dicis no mechandu mecharis. qui abhominaris
ydola. sacrilegium facis. qui in lege glaris. p preuaricatione legis
dm inhonoras. Nomen n di p uos blasphemat inter gentes sicut scrip-
tum e. Circumcisio quide pdest. si lege custodias. Si aut preua-
ricator sis legis. circumcisio tua pputium facta e. Si g pputium
iusticias legis custodiat. nonne pputium illius i circumcisione reputa-
bit. & iudicabit id qd ex natura e pputiu lege consummans. te
q p litera & circucisione carnis preuaricator legis e. non n q in ma-
nifesto iudeus est. neq: que in manifesto in carne circumcisio. sed q in
abscondito iudeus e. & circucisio cordis in spu n litera. cui laus
non ex hominib: sed ex deo est. 7
Quid g amplius e iudeo. aut que utilitas circumcisionis.
Multum p omne modu. Primum quide quia credita st illi eloqa
di. Quid n si quida illor n crediderunt. numqd incredulitas
illor fide di euacuauit. Absit. Est aut ds uerax. omnis aut
homo mendax. sic scriptum e. ut iustificeris in sermonib: tuis & uin-
cas cu iudicaris. Si aut iniquitas nra iusticia di comendat. quid
dicemus. numqd iniquus ds qui infert ira. scdm hominé dico.
Absit. Alioquin quomodo iudicabit ds hunc mundu. Si enim
ueritas di in meo mendacio habundauit i glam ipsius. qd adhuc
& ego tamqm peccator iudicor. non sic blasphemam. & sic
aiunt nos quida dicere. faciam mala ut ueniant bona. quorum
dampnatio iusta est. Quid g. pcellimus eos. Nequaqm.
Causati n sum iudeos & grecos omnes sub peccato esse sicut
scriptum e. n est iust quisqm. non est intelligens. n est requirens dm.
Omis declinauert simul. inutiles facti st. no est q faciat
bonu. n est usq: ad unum. Sepulchrum patens e guttur eor. linguis
suis dolose agebant. uenenu aspidu sub labiis eor. quor os male-
dictione & amaritudine plenum e. ueloces pedes eor ad effundendu
sanguine. contritio & infelicitas in uiis eor. & uia pacis n cognouert.
n est timor dei ante oculos eorum.
Scimus aut qm quecuq: lex loquit. his qui in lege st loquit. ut omne
os obstruat. & subdit fiat omnis mundus deo. quia ex opib: legis
n iustificabit omnis caro cora illo. Per legem n cognitio peccati.
Nc aute sine lege iusticia di manifestata est. testificata a lege &
pphis. Iusticia aute di p fide ihu xpi in omnis & sup omis q credunt.
Non eni est distinctio. Omis n peccauerunt & egent gla dei. iusti-
ficati gratis p gram ipsius. p redemptione que est in xpo ihu. qm p-
posuit ds ppiciatore p fide in sanguine ipsius ad ostensione iusticie
sue ppt remissione pcedentium delictor in sustentatione di ad ostensione
iusticie ei in hoc tempore. ut sit ipse iust & iustificans eu q ex fide e ihu xpi. 7
Vbi e ergo glatio tua. Per qua lege. factor. Non. Sed p
lege fidei. Arbitramur eni iustificari hominé p fide sine opib: legis.
An iudeor ds tantum. Nonne & gentium. Immo & gentiu.
Qm quidé unus ds q iustificat circucisione ex fide. & pputiu p fide.
Legem g destruim p fidé. Absit. Sed lege statuim. Quid g
dicemus inuenisse abraham patre nrm scdm carne. Si n abraha
ex opib: legis iustificat e. habet glam sed n ap dm. Quid n scriptura
dicit. Credidit abraha do. & reputatum e illi ad iusticia. Ei aut
qui opat merces n imputatur scdm gram. sed scdm debitum. Ei u q
n opat credenti aut in eum q iustificat impiu. reputabit fides ei ad
iusticia scdm ppositum gre dei. sicut & dauid dicit beatitudinem
hominis. cui ds accepto fert iusticia sine opib: Beati quor remisse
sunt iniquitates. & quor tecta st peccata. Beatus uir cui n imputauit
dns peccatu. Beatitudo g hec in circucisione manet. an etia i pputio.
dicimus n quia reputata est fides abrahe ad iusticia. Quom g repu-
tata est. in circucisione an in pputio. non i circucisione sed i
pputio. & signu accepit circucisionis signaculu iusticie fidei que e
in pputio. ut sit pat omnium credentium p pputiu. ut reputet & illis
ad iusticia. & sit pat circumcisionis n his tantu q st ex circucisione.
sed & his q sectant uestigia fidei que e in pputio fidi patris nri ab-
rahe. Non n p lege pmissio abrahe aut semini ei ut heres eet mun-
di. sed p iusticia fidei. Si n qui ex lege hi tantum heredes st.
exinanita e fides. abolita e pmissio. Lex n ira opat. ubi n no
est lex nec preuaricatio. Ideo ex fide ut scdm gram firma sit pmis-
sio omi semini ei. n ei qui ex lege est solum. sed ei qui ex fide e abra-
he. q e pat omnium nrm. sic scriptu e. qa patre multaru gentiu po-
sui te. ante dm cui credidisti. qui uiuificat mortuos. & uocat ea
que n st. tamqm ea que st. Qui contra spe in spe credidit ut
fieret pat multaru gentiu scdm qd dictum e ei. sic erit semen tuu. &
n infirmatus e in fide nec considerauit corpus suum ia emortuum.
cu fere centu annor esset. & emortua uulua sare. i repmissione
etia di n hesitauit diffidentia. sed confortat est fide dans glam
do. plenissime sciens. quia quecuq: pmisit potens est & facere.
Ideo & reputatum est illi ad iusticiam. Non est aute scriptu tantu
ppt ipsum qa reputatu e illi ad iusticia. s: & ppt nos quib: re-
putabit credentib: i eu q suscitauit ihm xpm dnm nrm a mortuis
qui traditus e ppt delicta nra. & resurrexit ppt iustificatione nram. 7
Iustificati g ex fide. pace habeam ad dm. p dnm nrm ihu xpm. p
que & accessum habem p fidem in gram ista in qua stamus. & glam-
ur in spe filior dei. n solu aute. sed & glamur in tribulationib: sci-
entes qd tribulatio paciencia opat. paciencia aut pbatione. pro-
batio uero spe. spes aut non confundit. quia caritas di diffusa
e in cordib: nris p spm scm qui datus est nobis. Vt qd enim
xpc cu adhuc infirmi essemus scdm tempus p impiis mor-
tuus est. Vix enim p iusto quis morit. Nam p bono for-
sitan quis audeat mori. Commendat aut sua caritate ds i
nob. qm cu adhuc peccatores essemus. xpc p nob mortuus e.
Multo g mag iustificati nc in sanguine ipsius salui erim ab
ira p ipsum. Si enim cum inimici essem reconciliati sum do p morte
filii ei. multo mag reconciliati salui erim in uita ipsius. Non
solum aut. sed & glamur in do p dnm nrm ihm xpm. p que
nc reconciliatione accepim. Propterea sic p unu hominem
i hunc mundu peccatu intrauit. & p peccatum mors. ita in
omnis homines mors ptransiit. in quo omnes peccauerunt.
Vsq: ad legem enim peccatum erat in mundo. Peccatu aut
n imputabatur cum lex non esset. 7
Sed regnauit mors ab adam usq: ad moysen etia in eos qui
n peccauert. in similitudine preuaricationis ade. q e forma
futuri. Sed n sic delictum ita & donu. Si enim unius deli-
cto multi mortui sunt. multomag gra di. & donu in gra ho-
minis unius ihu xpi in plures habundauit. Et n sic p unu pec-
cante ita & donum. Nam iudiciu ex uno i condempnatione.
gra aut ex multis delictis in iustificatione. Si enim unius delicto.
mors regnauit p unu. multomag habundantia gre & donatio-
nis & iusticie accipientes in uita regnabt p unum ihm xpm.
Igit sicut p unius delictum in omnis homines in condempnatione.
sic & p unius iusticia in omnis homines i iustificatione. Sicut eni
p inobedientia unius hominis peccatores constituti st multi. ita & p
unius obedientia iusti constituunt multi. Lex aut subintrauit ut
habundaret delictum. Vbi aut habundauit delictu. sup habun-
dauit gra. ut sic regnauit peccatu in morte. ita & gra regnet p
iusticiam in uita eterna p ihm xpm dnm nrm. Quid g dicem.
pmanebim in peccato ut gra habundet. Absit. Qui
enim mortui sumus peccato. quom adhuc uiuemus in illo. 7
An ignoratis quia quicumq: baptizati sumus in xpo ihu. i morte
ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cu illo p bap-
tismum i morte. ut quomodo surrexit xpc a mortuis p glam
patris. ita & nos in nouitate uite ambulem. Si eni complantati
facti sumus similitudini mortis ei. simul & resurrectionis erim.
hoc scientes quia uet homo nr simul crucifixus est ut destruat
corpus peccati. ut ultra n seruiam peccato. Qui enim mortuus est.
iustificat e a peccato. Si aut mortui sumus cu xpo. credimus qa
simul etia uiuem cu xpo. scientes qd xpc surgens a mortuis ia n
morit. mors illi ultra n dominabit. Qd enim mortuus e pecca-
to mortuus est. qd aut uiuit. uiuit do. Ita & uos existimate
uos mortuos quide e peccato. uiuentes aut do in xpo ihu. 7
Non g regnet peccatu in uro mortali corpore. ut obediatis concu-
piscentiis ei. sed neq: exhibeatis membra ura arma iniquitatis pec-
cato. sed exhibete uos tamqm ex mortuis uiuentes. & membra ura
arma iusticie do. Peccatu enim uob n dominabit. Non eni sub lege
estis sed sub gra. Quid g. Peccauim qm n sumus sub lege s:
sub gra. Absit. Nescitis qm cui exhibuistis uos seruos ad obe-
diendu. serui estis ei cui obedistis siue peccati ad morte. siue obediti-
onis ad iusticiam. Gras aut do qd fuistis serui peccati. obedistis
aut ex corde in ea forma doctrine in qua traditi estis. liberati aut a
peccato. serui aut facti iusticie. Humanu dico ppt infirmitatem
carnis ure. Sic n exhibuistis membra ura seruire inmundicie &
iniquitati ad iniquitate. ita nc exhibete mbra ura seruire iusticie i
scificatione. Cum n serui essetis peccati. liberi fuistis iusticie.
Quem g fructu habuistis tc in illis. in quib: nc erubescitis. Na
finis illor mors est. Nc aut liberati a peccato. serui aut facti do.
habetis fructum in scificatione. fine u uita eterna. Stipendia
n peccati mors. gra aut di uita eterna. in xpo ihu domino nro. 7

An ignoratis fratres, scientibus enim legem loquor, quia lex in homine dominatur quanto tempore uiuit. Nam que sub uiro est mulier, uiuente uiro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit uir eius, soluta est a lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabitur adultera, si fuerit cum alio uiro. Si autem mortuus fuerit uir eius, liberata est a lege uiri, ut non sit adultera si fuerit cum alio uiro. Itaque fratres mei, et uos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, ut fructificaremus deo. Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum que per legem erant operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. Nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur, ita ut seruiamus in nouitate spiritus, et non in uetustate littere. Quid ergo dicimus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret, non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem uiuebam sine lege aliquando. Sed cum uenisset mandatum, peccatum reuixit. Ego autem mortuus sum. Et inuentum est michi mandatum quod erat ad uitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, et per illud occidit. Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et iustum et bonum. Quod ergo bonum est, michi factum est mors? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum operatum est michi mortem, ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

Scimus enim quod lex spiritalis est, ego autem carnalis sum, uenundatus sub peccato. Quod enim operor non intelligo. Non enim quod uolo bonum hoc ago, sed quod odi illud facio. Si autem quod nolo illud facio, consentio legi quoniam bona est. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea bonum. Nam uelle adiacet michi, perficere autem bonum non inuenio. Non enim quod uolo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo illud facio, non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Inuenio ergo legem uolenti michi facere bonum, quoniam michi malum adiacet. Condelector enim legi dei secundum interiorem hominem. Uideo autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee, et captiuantem me in lege peccati que est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ihesum Christum dominum nostrum. Igitur ego ipse mente seruio legi dei, carne autem legi peccati. Nichil ergo nunc dampnationis est his qui sunt in Christo Ihesu, qui non secundum carnem ambulant. Lex enim spiritus uite in Christo Ihesu liberauit me a lege peccati et mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato dampnauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Qui enim secundum carnem sunt, que carnis sunt sapiunt; qui uero secundum spiritum, que sunt spiritus sentiunt. Nam prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus uita et pax. Quia sapientia carnis inimica est deo. Legi enim dei non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, deo placere non possunt. Uos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus dei habitat in uobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Si autem in uobis Christus est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus uero uiuit propter iustificationem. Quod si spiritus eius qui suscitauit Ihesum a mortuis habitat in uobis, qui suscitauit Ihesum Christum a mortuis uiuificabit et mortalia corpora uestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis.

Ergo fratres debitores sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus. Si enim secundum carnem uixeritis moriemini, si autem facta carnis mortificaueritis uiuetis. Quicumque enim spiritu dei aguntur, hii filii dei sunt. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum dei, in quo clamamus abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii dei. Si autem filii et heredes. Heredes quidem dei, coheredes autem Christi. Si tamen compatimur, ut et conglorificemur. Existimo enim quod non sint condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Nam expectatio creature reuelationem filiorum dei expectat. Uanitati enim creatura subiecta est non uolens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quia et ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc. Non solum autem illa, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes, et ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum dei expectantes redemptionem corporis nostri. Spe enim salui facti sumus. Spes autem que uidetur non est spes. Nam quod uidet quis, quid sperat? Si autem quod non uidemus speramus, per patientiam expectamus. Similiter autem et spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda scit quid desideret spiritus, quia secundum deum postulat pro sanctis.

Scimus autem quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum uocati sunt sancti. Nam quos presciuit et predestinauit conformes fieri ymaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem predestinauit, hos et uocauit. Et quos uocauit, hos et iustificauit. Quos autem iustificauit, illos et magnificauit. Quid ergo dicemus ad hec? Si deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam omnia cum illo nobis donauit? Quis accusabit aduersus electos dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condempnet? Christus Ihesus qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei que est in Christo Ihesu domino nostro.

Ueritatem dico in Christo, non mentior, testimonium michi perhibente conscientia mea in spiritu sancto, quoniam tristitia michi est magna et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt israhelite, quorum adoptio est filiorum et gloria, et testamentum, et legis latio, et obsequium, et promissio, quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus in secula. Amen.

Non autem quod exciderit uerbum dei. Non enim omnes qui ex israhel sunt, hii sunt israhelite, neque qui semen sunt abrahe omnes filii, sed in ysaac uocabitur tibi semen. Id est non qui filii carnis hii filii dei, sed qui filii sunt promissionis estimantur in semine. Promissionis enim uerbum hoc est. Secundum hoc tempus ueniam, et erit sare filius. Non solum autem illa, sed et rebecca ex uno concubitu habens ysaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent aut aliquid egissent boni aut mali, ut secundum electionem propositum dei maneret, non ex operibus sed ex uocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est: Iacob dilexi, esau autem odio habui. Quid ergo dicemus? Numquid iniquitas apud deum? Absit. Moysi enim dicit: Miserebor cuius misereor, et misericordiam prestabo cuius miserebor. Igitur non uolentis neque currentis, sed miserentis est dei. Dicit enim scriptura pharaoni, quia in hoc ipsum excitaui te, ut ostendam in te uirtutem meam, et ut annuntietur nomen meum in uniuersa terra. Ergo cuius uult miseretur, et quem uult indurat. Dicis itaque michi: Quid adhuc queritur? Uoluntati enim eius quis resistit? O homo, tu quis es qui respondeas deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem uas in honorem, aliud uero in contumeliam?

Quod si uolens deus ostendere iram et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia uasa ire apta in interitum, ut ostenderet diuitias glorie sue in uasa misericordie, que preparauit in gloriam. Quos et uocauit nos non solum ex iudeis, sed etiam ex gentibus. Sicut in osee dicit: Uocabo non plebem meam plebem meam, et non dilectam dilectam, et non misericordiam consecutam misericordiam consecutam. Et erit in loco ubi dictum est eis, non plebs mea uos, ibi uocabuntur filii dei uiui. Ysaias autem clamat pro israhel: Si fuerit numerus filiorum israhel tamquam arena maris, reliquie salue fient. Uerbum enim consummans et abbreuians in equitate, quia uerbum breuiatum faciet dominus super terram. Et sicut predixit ysaias: Nisi dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut sodoma facti essemus, et sicut gomorra similes fuissemus. Quid ergo dicemus? Quod gentes que non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem que ex fide est. Israhel uero sectando legem iustitie, in legem iustitie non peruenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in syon lapidem offensionis, et petram scandali, et omnis qui credit in eum non confundetur.

Fratres, uoluntas quidem cordis mei et obsecratio ad deum fit pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo illis quod emulationem dei habent, sed non secundum scientiam. Ignorantes enim dei iustitiam, et suam querentes statuere, iustitie dei non sunt subiecti. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam que ex lege est qui fecerit homo uiuet in ea. Que autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo, quis ascendit in celum, id est Christum deducere, aut quis descendit in abyssum, hoc est Christum ex mortuis reuocare. Sed quid dicit scriptura? Prope est uerbum in ore tuo et in corde tuo. Hoc est uerbum fidei quod predicamus. Quia si confitearis in ore tuo dominum Ihesum, et in corde tuo credideris quod deus excitauit illum a mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum non confundetur. Non enim est distinctio iudei et greci. Nam idem dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen domini, saluus erit. Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine predicante? Quomodo uero predicabunt nisi mittantur? Sicut scriptum est: Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Sed non omnes obediunt euangelio. Ysaias enim dicit: Domine, quis credidit auditui nostro? Ergo fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi. Sed dico: Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum, et in fines orbis terre uerba eorum. Sed dico: Numquid israhel non cognouit? Primus moyses dicit: Ego ad emulationem uos adducam in non gentem, in gentem insipientem in iram uos mittam. Ysaias autem audet et dicit: Inuentus sum a non querentibus me, palam apparui his qui me non interrogabant. Ad israhel autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem et contradicentem michi.

Dico ergo: Numquid repulit deus populum suum? Absit. Nam et ego israhelita sum ex semine abrahe, de tribu beniamin. Non repulit deus plebem suam quam presciuit. An nescitis in helya quid dicit scriptura, quemadmodum interpellat deum aduersum israhel? Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, et ego relictus sum solus, et querunt animam meam. Sed quid dicit responsum diuinum? Reliqui michi septem milia uirorum, qui non curuauerunt genua ante baal. Sic ergo et hoc in tempore reliquie secundum electionem gratie salue facte sunt. Si autem ex gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. Quid ergo? Quod querebat israhel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est. Ceteri autem excecati sunt, sicut scriptum est: Dedit illis deus spiritum compunctionis, oculos ut non uideant, et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. Et dauid dicit: Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et in captionem, et in scandalum, et in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne uideant, et dorsum eorum semper incurua. Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto salus est gentibus, ut illos emulentur. Quod si delictum illorum diuitie sunt mundi, et diminutio eorum diuitie gentium, quanto magis plenitudo eorum?

Uobis enim dico gentibus: Quamdiu quidem ego sum gentium apostolus, ministerium meum honorificabo, si quo modo ad emulandum prouocem carnem meam, et saluos faciam aliquos ex illis. Si enim amissio eorum reconciliatio est mundi, que assumptio nisi uita ex mortuis? Quod si delibatio sancta est, et massa, et si radix sancta, et rami. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses insertus es in illis, et socius radicis et pinguedinis oliue factus es, noli gloriari aduersus ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inserar. Bene, propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas. Noli altum sapere, sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Uide ergo bonitatem et seueritatem dei. In eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autem bonitatem dei, si permanseris in bonitate. Alioquin et tu excideris. Sed et illi si non permanserint in incredulitate, inserentur. Potens est enim deus iterum inserere illos. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, et contra naturam insertus es in bonam oliuam, quanto magis hii qui secundum naturam inserentur sue oliue? Nolo enim uos ignorare fratres misterium hoc, ut non sitis uobis ipsis sapientes, quia cecitas ex parte contigit in israhel, donec plenitudo gentium intraret. Et sic omnis israhel saluus fieret, sicut scriptum est: Ueniet ex syon qui eripiat et auertat impietatem ab iacob. Et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum. Secundum euangelium quidem inimici propter uos, secundum electionem autem karissimi propter patres. Sine penitentia enim sunt dona et uocatio dei. Sicut enim aliquando et uos non credidistis deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem, ita et isti nunc non crediderunt in uestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur. Conclusit enim deus omnia in incredulitatem, ut omnium misereatur.

O altitudo diuitiarum sapientie et scientie dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles uie eius. Quis enim cognouit sensum domini? Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia, ipsi honor et gloria in secula seculorum. Amen. Obsecro itaque uos fratres per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium uestrum. Et nolite conformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus uestri, ut probetis que sit uoluntas dei bona, et beneplacens, et perfecta. Dico enim per gratiam dei que data est michi omnibus qui sunt inter uos, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, et unicuique sicut deus diuisit mensuram fidei. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius membra.

uobiscum. Salutat uos tymotheus adiutor meus. & lucas. & iason. & sosipater cognati mei. Saluto uos ego tertius. qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos gaius hospes meus. & uniuersa ecclesia. Salutat uos erastus arcarius ciuitatis. & quartus frater. Gratia domini nostri ihesu christi cum omnibus uobis amen. Ei autem qui potens est uos confirmare iuxta euangelium meum et praedicationem ihesu christi. secundum reuelationem mysterii temporibus aeternis taciti. quod nunc patefactum est per scripturas prophetarum secundum praeceptum aeterni dei. ad obeditionem fidei in cunctis gentibus cognitio. soli sapienti deo. per ihesum christum. cui honor & gloria in secula seculorum. amen.

Explicit epistola ad romanos.

CORINTHII SUNT ACHAICI. ET HII SIMILITER ab apostolis audierunt uerbum ueritatis. & subuersi sunt multifarie a falsis apostolis. quidam a philosophiae uerbosa eloquentia. alii a secta legis iudaicae inducti. hos reuocat apostolus ad ueram & euangelicam sapientiam. scribens eis ab epheso per tymotheum.

ARG[UMENTUM]

II INCIPIT EPISTOLA AD CORINTHIOS

PAULUS VOCATUS apostolus christi ihesu. per uoluntatem dei. & sosthenes frater. ecclesiae dei quae est corinthi. sanctificatis in christo ihesu. uocatis sanctis. cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri ihesu christi. in omni loco ipsorum et nostro. Gratia uobis & pax a deo patre nostro. & domino ihesu christo. Gratias ago deo meo semper pro uobis in gratia dei quae data est uobis in christo ihesu. quia in omnibus diuites facti estis in illo. in omni uerbo & in omni scientia. sicut testimonium christi confirmatum est in uobis. ita ut nihil uobis desit in ulla gratia expectantibus reuelationem domini nostri ihesu christi. qui & confirmabit uos usque in finem sine [crimine ...]

sciamus quae a Deo donata sunt nobis. Quae et loquimur non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina spiritus, spiritalibus spiritalia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei. Stultitia est enim illi, et non potest intellegere quia spiritaliter examinatur. Spiritalis autem iudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur. Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

Et ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi non escam. Nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis. Adhuc enim estis carnales. Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat: ego quidem sum Pauli, alius autem: ego Apollo, nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? Quid vero Paulus? Ministri eius cui credidistis. Et unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Qui plantat autem et qui rigat unum sunt. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores; Dei agricultura estis, Dei aedificatio estis. Secundum gratiam quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superaedificat. Unusquisque autem videat quomodo superaedificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superaedificat supra fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, faenum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, et uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superaedificavit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit detrimentum patietur; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.

Nescitis quia templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis? Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Nemo se seducat. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Comprehendam sapientes in astutia eorum. Et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium quoniam vanae sunt. Itaque nemo glorietur in hominibus. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive praesentia, sive futura. Omnia enim vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam quaeritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. Mihi autem pro minimo est ut a vobis iudicer aut ab humano die, sed neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui et inluminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium. Et tunc laus erit unicuique a Deo. Haec autem fratres transfiguravi in me et Apollo propter vos, ut in nobis discatis ne supra quam scriptum est unus adversus alterum infletur pro alio. Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Iam saturati estis, iam divites facti estis; sine nobis regnatis, et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus.

Puto enim Deus nos apostolos novissimos ostendit tamquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo et angelis et hominibus. Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo; nos infirmi, vos autem fortes; vos nobiles, nos autem ignobiles. Usque in hanc horam et esurimus et sitimus et nudi sumus et colaphis caedimur et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur et benedicimus; persecutionem patimur et sustinemus; blasphemamur et obsecramus. Tamquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc. Non ut confundam vos haec scribo, sed ut filios meos karissimos moneo. Nam si decem milia paedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per evangelium ego vos genui. Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus karissimus et fidelis in Domino, qui vos commonefaciat vias meas quae sunt in Christo Iesu, sicut ubique in omni ecclesia doceo. Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam. Veniam autem cito ad vos, si Dominus voluerit, et cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute. Quid vultis? In virga veniam ad vos, an in caritate et spiritu mansuetudinis? Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis, et non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicavi ut praesens eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu cum virtute Domini Iesu, tradere huiusmodi Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Iesu Christi.

Non bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis. Scripsi vobis in epistula ne commisceamini fornicariis, non utique fornicariis huius mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus; alioquin debueratis de hoc mundo exisse. Nunc autem scripsi vobis non commisceri; si is qui frater nominatur est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi nec cibum sumere. Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt vos iudicatis? Nam eos qui foris sunt Deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum iudicari apud iniquos, et non apud sanctos? An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus? Quanto magis saecularia? Saecularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre iudicio contendit, et hoc apud infideles? Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis et fraudatis, et hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Et haec quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi et in spiritu Dei nostri. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. Esca ventri et venter escis; Deus autem et hunc et haec destruet. Corpus autem non fornicationi sed Domino, et Dominus corpori. Deus vero et Dominum suscitavit, et nos suscitabit per virtutem suam. Nescitis quoniam corpora vestra membra Christi sunt? Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? Absit. An nescitis quoniam qui adhaeret meretrici unum corpus efficitur? Erunt enim, inquit, duo in carne una. Qui autem adhaeret Domino unus spiritus est. Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est; qui autem fornicatur in corpus suum peccat. An nescitis quoniam membra vestra templum est spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri? Empti enim estis pretio magno. Glorificate et portate Deum in corpore vestro.

De quibus autem scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat. Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus ut vacetis orationi, et iterum revertimini in id ipsum, ne temptet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum; sed unusquisque proprium habet donum ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic. Dico autem non nuptis et viduis: bonum est illis si sic permaneant sicut et ego. Quod si se non continent, nubant. Melius est enim nubere quam uri. His autem qui matrimonio iuncti sunt praecipio non ego sed Dominus uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Alioquin filii vestri inmundi essent, nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit, discedat. Non enim servituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi; in pace autem vocavit nos Deus. Unde enim scis mulier si virum salvum facies? Aut unde scis vir si mulierem salvam facies? Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet; et sicut in omnibus ecclesiis doceo. Circumcisus aliquis vocatus est, non adducat praeputium. In praeputio aliquis vocatus est, non circumcidatur. Circumcisio nihil est, et praeputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei.

Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Servus vocatus es, non sit tibi curae; sed et si potes liber fieri, magis utere. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini. Similiter qui liber vocatus est, servus est Christi. Pretio empti estis; nolite fieri servi hominum. Unusquisque in quo vocatus est fratres, in hoc maneat apud Deum. De virginibus autem praeceptum Domini non habeo, consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori, noli quaerere solutionem. Solutus es ab uxore, noli quaerere uxorem. Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit. Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. Hoc itaque dico fratres, tempus breve est. Reliquum est ut et qui habent uxores tamquam non habentes sint, et qui flent tamquam non flentes, et qui gaudent tamquam non gaudentes, et qui emunt tamquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur. Praeterit enim figura huius mundi. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. Mulier et virgo cogitat quae Domini sunt, ut sit sancta et corpore et spiritu. Quae autem nupta est cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat viro. Porro hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis iniciam, sed ad id quod honestum est, et quod facultatem praebeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, et ita oportet fieri, quod vult faciat; non peccat si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habet suae voluntatis, et hoc iudicavit in corde suo servare virginem suam, bene facit. Et qui matrimonio iungit virginem suam bene facit, et qui non iungit melius facit. Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius vivit. Quod si dormierit vir eius, liberata est; cui vult nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium. Puto autem quod et ego spiritum Dei habeam. De his autem quae idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, caritas vero aedificat. Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire. Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. De escis autem quae idolis immolantur, scimus autem quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus Deus nisi unus. Nam et si sunt qui dicantur dii sive in caelo sive in terra, siquidem sunt dii multi et domini multi, nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia et nos in illo, et unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia et nos per ipsum. Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant, et conscientia ipsorum cum sit infirma polluitur. Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si non manducaverimus deficiemus, neque si manducaverimus abundabimus. Videte autem ne forte haec licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum qui habet scientiam in idolio recumbentem, nonne conscientia eius cum sit infirma aedificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem.

280.

Non sum liber? Non sum apostolus? Nonne Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? Et si aliis non sum apostolus, sed tamen vobis sum. Nam signaculum apostolatus mei vos estis in Domino. Mea defensio apud eos qui me interrogant haec est. Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut et ceteri apostoli et fratres Domini et Cephas? Aut solus ego et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam et fructum eius non edit? Quis pascit gregem et de lacte gregis non manducat? Numquid secundum hominem dico haec? An et lex non haec dicit? Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bubus cura est Deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos scripta sunt haec, quoniam debet in spe qui arat arare, et qui triturat in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Si alii potestatis vestrae participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus evangelio Christi. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur quae de sacrario sunt edunt, et qui altari deserviunt cum altari participantur? Ita et Dominus ordinavit his qui evangelium adnuntiant de evangelio vivere. Ego autem nullo horum usus sum. Non scripsi autem haec ut ita fiant in me. Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet. Nam si evangelizavero, non est mihi gloria. Necessitas enim mihi incumbit. Vae enim mihi est si non evangelizavero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo. Si autem invitus, dispensatio mihi credita est. Quae est ergo merces mea? Ut evangelium praedicans sine sumptu ponam evangelium, ut non abutar potestate mea in evangelio.

Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, ut Iudaeos lucrarer; his qui sub lege sunt quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos qui sub lege erant lucrifacerem; his qui sine lege erant tamquam sine lege essem, cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi, ut lucrifacerem eos qui sine lege erant. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Omnia autem facio propter evangelium, ut particeps eius efficiar. Nescitis quod hi qui in stadio currunt omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis. Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant

nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro non quasi in incertum. Sic pugno non quasi aerem verberans. sed castigo corpus meum et in servitutem redigo ne forte cum aliis predicaverim ipse reprobus efficiar. Nolo enim vos ignorare fratres quia patres nostri omnes sub nube fuerunt et omnes mare transierunt et omnes in moyse baptizati sunt in nube et in mari. et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt. et omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat christus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est deo. Nam prostrati sunt in deserto.

Haec autem in figura facta sunt nostri. ut non simus concupiscentes malorum sicut et illi concupierunt. Neque ydolatre efficiamini sicut et quidam ex ipsis. quemadmodum scriptum est. Sedit populus manducare et bibere. et surrexerunt ludere. Neque fornicemur sicut quidam ex ipsis fornicati sunt. et ceciderunt una die xxiii milia. Neque temptemus christum sicut quidam eorum temptaverunt et a serpentibus perierunt. Neque murmuraveritis sicut quidam eorum murmuraverunt et perierunt ab exterminatore. Haec autem omnia in figura contingebant illis. Scripta sunt autem ad correptionem nostram. in quos fines seculorum devenerunt. Itaque qui se existimat stare videat ne cadat. Temptatio vos non apprehendat nisi humana. Fidelis autem deus est. qui non patietur vos temptari supra id quod potestis. sed faciet cum temptatione etiam proventum ut possitis sustinere. Propter quod karissimi fugite ab ydolorum cultura. Ut prudentibus loquor. vos ipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus. nonne communicatio sanguinis christi est. Et panis quem frangimus. nonne participatio corporis domini est. Quoniam unus panis unum corpus multi sumus. omnes qui de uno pane et de uno calice participamur. Videte israel secundum carnem. Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris. Quid ergo. Dico quod ydolis immolatum sit aliquid. aut quod ydolum sit aliquid. Sed quae gentes immolant. demoniis immolant et non deo. Nolo autem vos socios fieri demoniorum. Non potestis calicem domini bibere et calicem demoniorum. Non potestis mensae domini participes esse. et mensae demoniorum. An emulamur dominum. Numquid fortiores illo sumus. Omnia mihi licent. sed non omnia edificant. Omnia mihi licent. sed non omnia expediunt. Nemo quod suum est querat. sed quod alterius. Omne quod in macello venit manducate. nichil interrogantes propter conscientiam. Domini est terra et plenitudo eius. Si quis vocat vos infidelium ad cenam et vultis ire. omne quod vobis apponitur manducate nichil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit hoc immolatum est ydolis. nolite manducare propter illum qui indicavit et propter conscientiam. Conscientiam autem dico non tuam sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia. Si enim ego cum gratia participo. quid blasphemor pro eo quod gratias ago. Sive ergo manducatis sive bibitis vel aliud quid facitis. omnia in gloriam dei facite.

Sine offensione estote iudeis et gentibus et ecclesiae dei. sicut et ego per omnia omnibus placeo. non querens quod mihi utile est sed quod multis ut salvi fiant. Imitatores mei estote sicut et ego christi. Laudo autem vos fratres quod per omnia mei memores estis. et sicut tradidi vobis precepta mea tenetis. Volo autem vos scire quod omnis viri caput christus est. Caput autem mulieris vir. Caput vero christi deus. Omnis vir orans aut prophetans velato capite. deturpat caput suum. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite deturpat caput suum. Unum enim est ac si decalvetur. Nam si non velatur mulier. tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decalvari. velet caput suum. Vir quidem non debet velare caput. quoniam ymago et gloria est dei. Mulier autem gloria viri est. Non enim vir ex muliere est. sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem. sed mulier propter virum. Ideo debet mulier potestatem habere supra caput et propter angelos. Verumtamen neque vir sine muliere. neque mulier sine viro in domino. Nam sicut mulier de viro. ita et vir per mulierem. Omnia autem ex deo. Vos ipsi iudicate. Decet mulierem non velatam orare dominum. Nec ipsa natura vos docet. Vir quidem si comam nutriat ignominia est illi. Mulier vero si comam nutriat gloria est illi. quoniam capilli pro velamine ei dati sunt. Si quis autem videtur contentiosus esse. nos talem consuetudinem non habemus. neque ecclesia dei. Hoc autem precipio non laudans quod non in melius sed in deterius convenitis.

Primum quidem convenientibus vobis in ecclesia audio scissuras esse. et ex parte credo. Nam oportet hereses esse. ut et qui probati sunt manifesti fiant in vobis. Convenientibus ergo vobis in unum. iam non est dominicam cenam manducare. Unusquisque enim suam cenam presumit ad manducandum. et alius quidem esurit. alius autem ebrius est. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum. aut ecclesiam dei contempnitis et confunditis eos qui non habent. Quid dicam vobis. Laudo vos. in hoc non laudo. Ego enim accepi a domino quod et tradidi vobis. quoniam dominus ihesus christus in qua nocte tradebatur accepit panem. et gratias agens fregit et dixit. Accipite et manducate. hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit dicens. Hic calix novum testamentum est in meo sanguine. hoc facite quotienscumque bibetis in meam commemorationem. Quotienscumque enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis. mortem domini annunciabitis donec veniat. Itaque quicumque manducaverit panem vel biberit calicem domini indigne. reus erit corporis et sanguinis domini. Probet autem seipsum homo. et sic de pane illo edat et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne. iudicium sibi manducat et bibit non diiudicans corpus domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles. et dormiunt multi. Quod si nosmet ipsos diiudicaremus. non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem a domino corripimur. ut non cum hoc mundo dampnemur. Itaque fratres mei cum convenitis ad manducandum. invicem expectate. Si quis esurit domi manducet. ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem cum venero disponam. De spiritalibus autem nolo vos ignorare fratres. Scitis quia cum gentes essetis ad symulachra muta prout ducebamini euntes. Ideo notum vobis facio quod nemo in spiritu dei loquens dicit anathema ihesu. Et nemo potest dicere dominus ihesus. nisi in spiritu sancto. Divisiones vero gratiarum sunt. idem autem spiritus. Et divisiones ministrationum sunt. idem autem dominus. Et divisiones operationum sunt. idem vero deus qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiae. alii autem sermo scientiae secundum eundem spiritum. alteri fides in eodem spiritu. alii gratia sanitatum in uno spiritu. alii operatio virtutum. alii prophetia. alii discretio spirituum. alii genera linguarum. alii interpretatio sermonum. Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus. dividens singulis prout vult.

Sicut enim corpus unum est. et membra multa habet. omnia autem membra corporis cum sint multa unum corpus sunt. ita et christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. sive iudei. sive gentiles. sive servi. sive liberi. et omnes uno spiritu potati sumus. Nam et corpus non est unum membrum. sed multa. Si dixerit pes quia non sum manus non sum de corpore. non ideo non est de corpore. Et si dixerit auris quia non sum oculus non sum de corpore. non ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus. ubi auditus. Si totum auditus. ubi odoratus. Nunc autem posuit deus membra unumquodque eorum in corpore sicut voluit. Quod si essent omnia unum membrum. ubi corpus. Nunc autem multa quidem membra. unum autem corpus. Non potest autem dicere oculus manui opera tua non indigeo. aut iterum caput pedibus non estis mihi necessarii. sed multo magis quae videntur membra corporis infirmiora esse necessariora sunt. Et quae putamus ignobiliora esse membra corporis. honorem his habundantiorem circumdamus. et quae inhonesta sunt nostra habundantiorem honorem habent. honesta autem nostra nullius egent. sed deus temperavit corpus ei cui deerat habundantiorem tribuendo honorem. ut non sit scisma in corpore. sed in idipsum pro invicem sollicita sint membra. Et si quid patitur unum membrum. compatiuntur omnia membra. sive glorificatur unum membrum. congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus christi. et membra de membro. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia. Primum apostolos. secundo prophetas. tertio doctores. deinde virtutes. exin gratias curationum. opitulationes. gubernationes. genera linguarum. Numquid omnes apostoli. Numquid omnes prophete. Numquid omnes doctores. Numquid omnes virtutes. Numquid omnes gratiam habent curationum. Numquid omnes interpretantur.

Emulamini autem carismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar et angelorum. caritatem autem non habeam. factus sum velut es sonans. aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam. et novero mysteria omnia. et omnem scientiam. et si habuero omnem fidem. ita ut montes transferam. caritatem autem non habeam. nichil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas. et si tradidero corpus meum ita ut ardeam. caritatem autem non habuero. nichil mihi prodest. Caritas patiens est. benigna est. Caritas non emulatur. non agit perperam. non inflatur. non est ambitiosa. non querit quae sua sunt. non irritatur. non cogitat malum. non gaudet super iniquitatem. congaudet autem veritati. Omnia suffert. omnia credit. omnia sperat. omnia sustinet. Caritas numquam excidet. Sive prophetiae evacuabuntur. sive linguae cessabunt. sive scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est. evacuabitur quod ex parte est. Cum essem parvulus. loquebar ut parvulus. sapiebam ut parvulus. cogitabam ut parvulus. quando autem factus sum vir. evacuavi quae erant parvuli. Videmus nunc per speculum in enigmate. tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte. tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent fides. spes. caritas. tria haec. Maior autem his est caritas.

Sectamini caritatem. emulamini spiritalia. magis autem ut prophetetis. Qui enim loquitur lingua. non hominibus loquitur. sed deo. Nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat hominibus loquitur ad edificationem et exhortationem et consolationem. Qui loquitur lingua semet ipsum edificat. qui autem prophetat ecclesiam dei edificat. Volo autem vos loqui linguis. magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis. nisi forte interpretetur ut ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres si venero ad vos linguis loquens. quid vobis prodero. nisi vobis loquar aut in revelatione. aut in scientia. aut in prophetia. aut in doctrina. Tamen quae sine anima sunt vocem dantia. sive tibia. sive cythara. nisi distinctionem sonitus dederint. quomodo scietur quod canitur aut quod cytharizatur. Etenim si incertam vocem det tuba. quis parabit se ad bellum. Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis. quomodo scietur id quod dicitur. Eritis enim in aera loquentes. Tam multa ut puta genera linguarum sunt in hoc mundo. et nichil sine voce est. Si ergo nescivero virtutem vocis. ero cui loquor barbarus. et qui loquitur mihi barbarus. Sic et vos quoniam emulatores estis spirituum. ad edificationem ecclesiae querite ut habundetis. Et ideo qui loquitur lingua. oret ut interpretetur. Nam si orem lingua. spiritus meus orat. mens autem mea sine fructu est. Quid ergo est. Orabo spiritu. orabo et mente. Psallam spiritu. psallam et mente. Ceterum si benedixeris spiritu. quis supplebit locum ydiote. quomodo dicet amen super tuam benedictionem. quoniam quid dicas nescit. Nam tu quidem bene gratias agis. sed alter non edificatur. Gratias ago deo. quod omnium vestrum lingua loquor. sed in ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui. ut et alios instruam. quam decem milia verborum in lingua.

Fratres. nolite pueri effici sensibus. sed malitia parvuli estote. sensibus autem perfecti estote. In lege scriptum est. quoniam in aliis linguis et labiis aliis loquar populo huic. et nec sic exaudient me dicit dominus. Itaque linguae in signum sunt non fidelibus sed infidelibus. Prophetiae autem non infidelibus sed fidelibus. Si ergo conveniat universa ecclesia in unum. et omnes linguis loquantur. intrent autem ydiote aut infideles. nonne dicent quod insanitis. Si autem omnes prophetent. intret autem quis infidelis vel ydiota. convincitur ab omnibus. diiudicatur ab omnibus. Occulta cordis eius manifesta sunt. Et ita cadens in faciem adorabit deum. pronuncians quod vere deus in vobis sit. Quid ergo fratres. cum convenitis unusquisque vestrum psalmum habet. doctrinam habet. apocalipsim habet. linguam habet. interpretationem habet. Omnia ad edificationem fiant. Sive lingua quis loquitur. secundum duos aut multum tres. et per partes. et unus interpretetur. Si autem non fuerit interpres. taceat in ecclesia. sibi autem loquatur et deo. Prophete duo aut tres dicant. et ceteri diiudicent. Quod si alii revelatum fuerit sedenti. prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare. ut omnes discant. et omnes exhortentur. Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt. Non enim dissensionis est deus sed pacis. sicut in omnibus ecclesiis sanctorum doceo. Mulieres in ecclesiis taceant. Non enim permittitur eis loqui. sed subditas esse sicut et lex dicit. Si quid autem volunt discere. domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri in ecclesia loqui. An a vobis verbum dei processit. aut in vos solos pervenit. Si quis videtur propheta esse aut spiritualis. cognoscat quae scribo vobis quia domini sunt mandata. Si quis autem ignorat. ignorabitur. Itaque fratres emulamini prophetare. et loqui linguis nolite prohibere. Omnia autem honeste et secundum ordinem fiant in vobis.

Notum autem vobis facio fratres evangelium quod predicavi vobis. quod et accepistis. in quo et statis. per quod et salvamini. qua ratione predicaverim vobis si tenetis. nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod et accepi. quoniam christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. et quia sepultus est. et quia resurrexit tertia die. et quia visus est cephe. et post haec xi. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul. ex quibus multi manent usque adhuc. quidam autem dormierunt. Deinde visus est iacobo. deinde apostolis omnibus. Novissime autem omnium tamquam abortivo visus est et mihi. Ego enim sum minimus apostolorum. qui non sum dignus vocari apostolus. quoniam persecutus sum ecclesiam dei. Gratia autem dei sum id quod sum. Et gratia eius in me vacua non fuit. sed habundantius omnibus illis laboravi. Non ego autem. sed gratia dei mecum. Sive enim ego. sive illi. sic predicamus. et sic credidistis. Si autem christus predicatur quod resurrexit a mortuis. quomodo quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est. Si autem resurrectio mortuorum non est. neque christus resurrexit. Si autem christus non resurrexit. inanis est ergo predicatio nostra. inanis est et fides vestra. Invenimur autem et falsi testes dei. quoniam testimonium diximus adversus deum quod suscitaverit christum quem non suscitavit. Nam si mortui non resurgunt. neque christus resurrexit. Quod si christus non resurrexit. vana est fides vestra. Adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo et qui dormierunt in christo perierunt. Si in hac vita tantum in christo sperantes sumus. miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem christus resurrexit a mortuis. primitiae dormientium. Quoniam quidem per hominem mors. et per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in adam omnes moriuntur

[ves]tra. et in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine, primitiae Christus. Deinde hi qui sunt Christi, qui in adventum eius crediderunt. Deinde finis, cum tradiderit regnum deo et patri. Cum evacuaverit omnem principatum et potestatem et virtutem. Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Novissima autem inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat omnia subiecta sunt ei, sine dubio praeter eum qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta illi fuerint omnia, tunc et ipse filius subiectus erit illi qui sibi subiecit omnia, ut sit deus omnia in omnibus. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Ut quid baptizantur pro illis? Ut quid nos periclitamur omni hora? Cotidie morior per vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu domino nostro. Si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest si mortui non resurgunt? Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Nolite seduci. Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala. Evigilate iusti, et nolite peccare. Ignorantiam enim dei quidam habent. Ad reverentiam vobis loquor. Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? Quali autem corpore venient? Insipiens tu quod seminas non vivificatur nisi prius moriatur. Et quod seminas non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicuius ceterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult, et unicuique seminum proprium corpus.

Non omnis caro eadem caro, sed alia hominum, alia pecorum, alia volucrum, alia autem piscium. Et corpora caelestia et corpora terrestria. Sed alia quidem caelestium gloria, alia autem terrestrium. Alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate. Sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est et spiritale, sicut scriptum est: Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale est, deinde quod spiritale est. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de caelo caelestis. Qualis terrenus, tales et terreni, et qualis caelestis, tales et caelestes. Igitur sicut portavimus ymaginem terreni, portemus et ymaginem caelestis. Hoc autem dico fratres, quia caro et sanguis regnum dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba. Canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur. Oportet enim hoc corruptibile induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est, virtus vero peccati lex. Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per dominum Iesum Christum dominum nostrum. Itaque fratres dilectissimi, stabiles estote et immobiles, habundantes in opere domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in domino.

De collectis autem quae fiunt in sanctos, sicut ordinavi ecclesiis Galathiae, ita et vos facite per unam sabbati. Unusquisque vestrum apud se reponat recondens quod ei bene placuerit, ut non cum venero tunc collectae fiant. Cum autem praesens fuero, quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Hierusalem. Quod si dignum fuerit ut et ego eam, mecum ibunt. Veniam autem ad vos cum Macedoniam pertransiero. Nam Macedoniam pertransibo. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hyemabo, ut vos me deducatis quocumque iero. Nolo enim vos modo in transitu videre. Spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si dominus permiserit. Permanebo autem Ephesi usque ad pentecosten. Ostium enim mihi apertum est magnum et evidens, et adversarii multi. Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos. Opus enim domini operatur sicut et ego. Ne quis ergo illum spernat. Deducite autem illum in pace, ut veniat ad me. Expecto enim eum cum fratribus. De Apollo autem fratre notum vobis facio, quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus, et utique non fuit voluntas eius ut nunc veniret. Veniet autem cum ei vacuum fuerit. Vigilate, state in fide, viriliter agite et confortamini. Omnia vestra in caritate fiant. Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanae et Fortunati, quoniam sunt primitiae Achaiae, et in ministerium sanctorum ordinaverunt se ipsos, ut et vos subditi sitis eiusmodi, et omni cooperanti et laboranti. Gaudeo autem in praesentia Stephanae et Fortunati et Achaici, quoniam id quod vobis deerat ipsi suppleverunt. Refecerunt enim et meum spiritum et vestrum. Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt. Salutant vos ecclesiae Asiae. Salutant vos in domino multum Aquila et Prisca, cum domestica sua ecclesia, apud quos et hospitor. Salutant vos fratres omnes. Salutate invicem in osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli. Si quis non amat dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema maranatha. Gratia domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen. Caritas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

281.

POST ACTAM PENITENTIAM EPISTOLAM ARGUMENTUM

consolatoriam scribit eis a Troade per Titum. Et collaudans eos hortatur ad meliora, contristatos quidem eos sed emendatos ostendens.

ITEM AD CORINTHIOS

PAULUS APOSTOLUS Iesu Christi per voluntatem dei, et Timotheus frater, ecclesiae dei quae est Corinthi, cum sanctis omnibus qui sunt in universa Achaia. Gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. Benedictus deus et pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum et deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus et ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur et ipsi a deo. Quoniam sicut habundant passiones Christi in nobis, ita et per Christum habundat consolatio nostra. Sive autem tribulamur, pro vestra exhortatione et salute; sive consolamur, pro vestra consolatione; sive exhortamur, pro vestra exhortatione et salute, quae operatur tolerantiam earundem passionum quas et nos patimur, et spes nostra firma est pro vobis, scientes quoniam sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis.

Non enim volumus vos ignorare fratres de passione nostra quae facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut taederet nos etiam vivere. Sed ipsi in nobis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in deo, qui suscitat mortuos. Qui de tantis periculis eripuit nos et eruit, in quem speramus quoniam et adhuc eripiet, adiuvantibus et vobis in oratione pro nobis, ut ex multarum personis facierum eius quae in nobis est donationis per multos gratiae agantur pro nobis. Nam gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae, quod in simplicitate et sinceritate dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia dei conversati sumus in hoc mundo, habundantius autem ad vos. Non enim alia scribimus vobis quam quae legistis et cognovistis. Spero autem quod usque in finem cognoscetis, sicut et cognovistis nos ex parte, quia gloria vestra sumus, sicut et vos nostra, in die domini nostri Iesu Christi.

Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis, et per vos transire in Macedoniam, et iterum a Macedonia venire ad vos, et a vobis deduci in Iudaeam. Cum ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? Aut quae cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me est et non? Fidelis autem deus est, quia sermo noster qui fit apud vos non est in illo est et non, sed est in illo est. Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos praedicatus est, per me et Silvanum et Timotheum, non fuit in illo est et non, sed est in illo fuit. Quotquot enim promissiones dei sunt, in illo est. Ideo et per ipsum amen deo ad gloriam nostram. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos, deus, et qui signavit nos, et dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Ego autem testem deum invoco in animam meam, quod parcens vobis non veni ultra Corinthum. Non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri. Nam fide statis. Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos. Si enim ego contristo vos, et quis est qui me laetificet, nisi qui contristatur ex me? Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero tristitiam super tristitiam habeam de quibus oportuerat me gaudere, confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium omnium vestrum est. Nam ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrimas, ut non contristemini, sed ut sciatis quam caritatem habeam habundantius in vobis. Si quis autem me contristavit, non me contristavit, sed ex parte, ut non onerem omnes vos. Sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio haec quae fit a pluribus, ita ut e contrario magis donetis et consolemini, ne forte habundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est. Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum caritatem. Ideo enim et scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus oboedientes sitis. Cui autem aliquid donastis, et ego. Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a Sathana. Non enim ignoramus cogitationes eius. Cum venissem autem Troadem propter evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in domino, non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum. Sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, et odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus deo in his qui salvi fiunt et in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam. Et ad haec quis tam ydoneus? Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum dei, sed ex sinceritate, sicut ex deo, coram deo in Christo loquimur. Incipimus iterum nosmet ipsos commendare? Aut numquid egemus sicut quidam commendaticiis epistolis ad vos, aut ex vobis? Epistola enim nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quae scitur et legitur ab omnibus hominibus, manifestati quoniam epistola Christi estis ministrata a nobis, et scripta non atramento, sed spiritu dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus per Christum ad deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Qui et ydoneos nos fecit ministros novi testamenti, non littera, sed spiritu. Littera enim occidit, spiritus autem vivificat. Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israhel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius quae evacuatur, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis gloria est, multo magis habundat ministerium iustitiae in gloria. Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. Si enim quod evacuatur per gloriam est, multo magis quod manet in gloria est. Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur, et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israhel in faciem eius quod evacuatur. Sed obtunsi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem id ipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, quoniam in Christo evacuatur. Sed usque in hodiernum diem cum legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum. Cum autem conversus fuerit ad dominum, auferetur velamen. Dominus autem spiritus est. Ubi autem spiritus domini, ibi libertas. Nos vero omnes revelata facie gloriam domini speculantes, in eandem ymaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a domini spiritu.

Ideo habentes hanc ministrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmet ipsos ad omnem conscientiam hominum coram deo. Quod si etiam opertum est evangelium nostrum, in his qui pereunt est opertum, in quibus deus huius saeculi excaecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio evangelii gloriae Christi, qui est ymago dei invisibilis. Non enim nosmet ipsos praedicamus, sed Iesum Christum dominum nostrum, nos autem servos vestros per Christum. Quoniam deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis dei in facie Christi Iesu. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas virtutis sit dei, et non ex nobis. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur. Aporiamur, sed non destituimur. Persecutionem patimur, sed non derelinquimur. Deicimur, sed non perimus. Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Iesu in corporibus nostris manifestetur. Semper enim nos qui vivimus in mortem tradimur propter Iesum, ut et vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum; et nos credimus, propter quod et loquimur, scientes quoniam qui suscitavit Iesum, et nos cum Iesu suscitabit, et constituet nos vobiscum. Omnia enim propter vos, ut gratia habundans per multos gratiarum actione habundet in gloriam dei. Propter quod non deficimus, sed licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem. Id enim quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur temporalia sunt, quae autem non videntur aeterna sunt.

Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex deo habemus, domum non manufactam, aeternam in caelis. Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quae de caelo est superindui cupientes, si tamen vestiti et non nudi inveniamur. Nam et qui sumus in hoc habitaculo ingemiscimus gravati, eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum deus, qui dedit nobis pignus spiritus. Audentes igitur semper, et scientes quoniam dum sumus in corpore peregrinamur a domino. Per fidem enim ambulamus, et non per speciem. Audemus autem et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore et praesentes esse ad dominum. Et ideo contendimus sive absentes sive praesentes placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum sive malum. Scientes ergo timorem domini hominibus suademus, deo autem manifesti sumus. Spero autem et in conscientiis vestris manifestos nos esse. Non iterum nos commendamus vobis gloriandi pro nobis, ut habeatis ad eos qui in facie gloriantur et non in corde. Sive enim mente excedimus deo, sive sumus

sobrii vobis. Caritas enim Christi urget nos. aestimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. et pro omnibus mortuus est Christus, ut et qui vivunt iam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit.

Itaque ex hac nemine novimus secundum carnem. et si cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non novimus. Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt nova. Omnia autem ex deo qui reconciliavit nos sibi per Christum, et dedit nobis ministerium reconciliationis. quoniam quidem deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta eorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini deo. Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia dei in ipso. Adiuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam dei recipiatis. Ait enim. Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adiuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. nemini dantes ullam offensionem ut non vituperetur ministerium nostrum. Sed in omnibus exhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute dei, per arma iustitiae a dextris et a sinistris. Per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam. Ut seductores et veraces. Sicut qui ignoti et cogniti. Quasi morientes et ecce vivimus. Ut castigati et non mortificati. Quasi tristes semper autem gaudentes. Sicut egentes multos autem locupletantes. Tamquam nihil habentes et omnia possidentes.

Os nostrum patet ad vos Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis, sed angustiamini in visceribus vestris. Eandem autem habentes remunerationem. Tamquam filiis dico. Dilatamini et vos. et nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae autem participatio iustitiae cum iniquitate, aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conventio Christi ad Belial? Aut quae pars fideli cum infideli? Qui autem consensus templo dei cum idolis? Vos enim estis templum dei vivi. Sicut dicit deus. Quoniam inhabitabo in illis, et inter eos ambulabo et ero illorum deus, et ipsi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum, et separamini dicit dominus. et inmundum ne tetigeritis. et ego recipiam vos, et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias, dicit dominus omnipotens. Has ergo habentes promissiones carissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei. Capite nos. Neminem laesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus. Non ad condemnationem dico. Praedixi enim quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum et ad convivendum.

Multa mihi fiducia apud vos est, multa mihi gloriatio pro vobis. Repletus sum consolatione, superhabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Nam et cum venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi foris pugnae, intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos deus in adventu Titi. Non solum autem in adventu eius, sed etiam in solacio quo consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram aemulationem pro me, ita ut magis gauderem. Quoniam et si contristavi vos in epistola, non me paenitet. et si paeniteret, videns quod epistola illa et si ad horam vos contristavit, nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad paenitentiam. Contristati enim estis secundum deum, ut in nullo detrimentum patiamini a nobis. Quae enim secundum deum tristitia est, paenitentiam in salutem stabilem operatur. Saeculi autem tristitia mortem operatur. Ecce enim hoc ipsum secundum deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed aemulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Igitur etsi scripsi vobis, non propter eum qui iniuriam fecit, nec propter eum qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam pro vobis habemus coram deo. ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, habundantius magis gavisi sumus super gaudium, quia refectus est spiritus eius ab omnibus vobis. Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus. Sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita et gloriatio nostra quae fuit ad Titum veritas facta est. et viscera eius habundantius in vobis sunt, reminiscentis omnium vestram oboedientiam. quomodo cum timore et tremore excepistis eum. Gaudeo quod in omnibus confido vobis.

Notum autem facimus vobis fratres gratiam dei quae data est in ecclesiis Macedoniae, quod in multo experimento tribulationis habundantia gaudii ipsorum, et altissima paupertas ipsorum habundavit in divitias simplicitatis ipsorum. quia secundum virtutem testimonium illis reddo, et supra virtutem voluntarii fuerunt, cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, et communicationem ministerii, quod fit in sanctos. Et non sicut speravimus, sed semet ipsos dederunt primum domino, deinde nobis per voluntatem dei. ita ut rogaremus Titum ut quemadmodum coepit, ita et perficiat in vobis etiam gratiam istam. Sed sicut in omnibus habundatis, fide et sermone et scientia et omni sollicitudine, insuper et caritate vestra in nos, ut et in hac gratia habundetis. Non quasi imperans dico, sed per aliorum sollicitudinem etiam vestrae caritatis ingenium bonum comprobans. Scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis. Et consilium in hoc do. Hoc enim vobis utile est, qui non solum facere sed et velle coepistis ab anno priore. Nunc vero et facto perficite, ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit et perficiendi ex eo quod habetis. Si enim prompta voluntas est, secundum id quod habet accepta est, non secundum quod non habet. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate. In hoc tempore praesenti vestra habundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum habundantia inopiae vestrae sit supplementum, ut fiat aequalitas sicut scriptum est. Qui multum non habundavit, et qui modicum non minoravit. Gratias autem deo qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi, quoniam exhortationem quidem suscepit a me, sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos. Misimus etiam cum illo fratrem cuius laus est in evangelio per omnes ecclesias. Non solum autem, verum etiam ordinatus ab ecclesiis comes nostrae peregrinationis in hac gratia quae ministratur a nobis ad eiusdem domini gloriam et destinatam voluntatem nostram. devitantes hoc, ne quis nos reprehendat in hac plenitudine quae ministratur a nobis in gloriam dei. Providemus enim bona non solum coram deo, sed etiam coram hominibus. Misimus etiam cum illis et fratrem nostrum quem probavimus in multis saepe sollicitum esse. Nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vobis. sive pro Tito qui est socius meus, et in vos adiutor, sive pro fratribus nostris apostolis ecclesiarum gloria Christi. Ostensionem ergo quae est caritatis vestrae et nostrae gloriae pro vobis in illos ostendite in faciem ecclesiarum dei. Nam de ministerio quod fit in sanctos, ex habundanti est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam et Achaia parata est ab anno praeterito, et vestra aemulatio provocavit plurimos. Misi autem

fratres, ut ne quod gloriamur de vobis evacuetur in hac parte, ut quemadmodum dixi parati sitis. Ne cum venerint mecum Macedones et invenerint vos imparatos, erubescamus nos, ut non dicamus vos, in hac substantia. Necessarium ergo existimavi rogare fratres ut praeveniant ad vos, et praeparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non quasi avaritiam. Hoc autem dico. qui parce seminat, parce et metet. Et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. Unusquisque prout destinavit corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit deus. Potens est autem deus omnem gratiam habundare facere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes habundetis in omne opus bonum sicut scriptum est. Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in saeculum saeculi. Qui autem administrat semen seminanti, et panem ad manducandum praestabit, et multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum iustitiae vestrae. Ut in omnibus locupletati habundetis in omnem simplicitatem, quae operatur per nos gratiarum actionem deo. quoniam ministerium huius officii non solum supplet ea quae desunt sanctis, sed etiam habundat per multos gratiarum actione in domino, per probationem ministerii huius, glorificantes deum in oboedientia confessionis vestrae in evangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos et in omnes, et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam dei in vobis. Gratias ago deo super inenarrabili dono eius.

Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem et modestiam Christi, qui in facie quidem humilis inter vos, absens autem confido in vobis. Rogo autem ne praesens audeam per eam confidentiam qua existimor audere in quosdam qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. Nam arma militiae nostrae non carnalia sed potentia deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. et in promptu habentes ulcisci omnem inoboedientiam, cum impleta fuerit vestra oboedientia. Quae secundum faciem sunt videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est, ita et nos. Nam et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra quam dedit dominus in aedificationem et non in destructionem vestram, non erubescam. Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas. quoniam quidem epistolae inquiunt graves sunt et fortes, praesentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis. Hoc ergo cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et praesentes in facto. Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam qui se ipsos commendant. sed ipsi in nos metipsos metientes, et comparantes nosmet ipsos nobis. Nos autem non in inmensum gloriabimur, sed secundum mensuram regulae quam mensus est nobis deus, mensuram pertingendi usque ad vos. non enim quasi non pertingentes usque ad vos superextendimus nos. Usque ad vos enim pervenimus in evangelio Christi, non in inmensum gloriantes in alienis laboribus, spem autem habentes crescentis fidei vestrae in vobis magnificari secundum regulam nostram in habundantiam, etiam in illa quae ultra vos sunt evangelizare, non in aliena regula in his quae praeparata sunt gloriari. Qui autem gloriatur, in domino glorietur. Non enim qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem deus commendat.

Utinam sustineretis modicum quid insipientiae meae, sed et supportate me. Aemulor enim vos dei aemulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate quae est in Christo Iesu. Nam si is qui venit alium Christum praedicat, quem non praedicavimus, aut alium spiritum accipitis quem non accepistis, aut aliud evangelium quod non recepistis, recte pateremini. Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis apostolis. Nam et si imperitus sum sermone, sed non scientia. In omnibus autem manifestati sumus vobis. Aut numquid peccatum feci me ipsum humilians ut vos exaltemini, quoniam gratis evangelium dei evangelizavi vobis? Alias ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Et cum essem apud vos et egerem, nulli onerosus fui. Nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres qui venerunt a Macedonia, et in omnibus sine onere vobis me servavi et servabo. Est veritas Christi in me, quoniam haec gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiae. Quare? Quia non diligo vos? Deus scit. Quod autem facio et faciam, ut amputem occasionem eorum qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, tales inveniantur sicut et nos.

Nam eiusmodi pseudo apostoli operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum. Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis. Non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiae. quorum finis erit secundum ipsorum opera. Iterum dico ne quis me putet insipientem esse. Alioquin velut insipientem accipite me, ut et ego modicum quid glorier. Quod loquor, non loquor secundum deum, sed quasi in insipientia in hac substantia gloriae. Quoniam multi gloriantur secundum carnem, et ego gloriabor. Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim, si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos caedit. Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet, in insipientia dico, audeo et ego. Hebraei sunt, et ego. Israhelitae sunt, et ego. Semen Abrahae sunt, et ego. Ministri Christi sunt, et ego. Ut minus sapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus habundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudaeis quinquies quadragenas una minus accepi. Ter virgis caesus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte ac die in profundo maris fui. In itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In labore et aerumna, in vigiliis multis, in fame et siti, in ieiuniis multis, in frigore et nuditate, praeter illa quae extrinsecus sunt, instantia mea cotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? Si gloriari oportet, quae infirmitatis meae sunt gloriabor. Deus et pater domini nostri Iesu Christi scit, qui est benedictus in saecula, quod non mentior. Damasci praepositus gentis Aretae regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet. Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus eius. Si gloriari oportet, non expedit quidem. Veniam autem ad visiones et revelationes domini. Scio hominem in Christo ante annos quattuordecim, sive in corpore sive extra corpus nescio deus scit, raptum huiusmodi usque ad tertium caelum. Et scio huiusmodi hominem sive in corpore sive extra corpus nescio deus scit, quoniam raptus est in paradysum, et audivit archana verba quae non licet homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor, pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis. Nam si voluero gloriari, non ero insipiens. Veritatem enim dicam. Parco autem ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae angelus Satanae, ut me colaphizet. Propter quod ter dominum rogavi ut discederet a me, et dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter ergo gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in ...

cationibus, in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor, tunc potens sum. Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim debui a vobis commendari. Nihil enim minus habui ab his qui sunt supra modum apostoli, tametsi nihil sum. Signa tamen apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, signis et prodigiis et virtutibus. Quid est enim quod minus habuistis prae ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc iniuriam.

Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos, et non ero gravis vobis. Non enim quaero quae vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissime impendam et superimpendar ipse pro animabus vestris, licet vos plus diligens minus diligar. Sed esto, ego vos non gravavi, sed cum essem astutus dolo vos cepi. Numquid per aliquem eorum quos misi ad vos circumveni vos? Rogavi Titum, et misi cum eo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? Nonne eodem spiritu ambulavimus? Nonne isdem vestigiis? Olim putatis quod excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur. Omnia autem karissimi propter vestram aedificationem. Timeo enim ne forte cum venero non quales volo inveniam vos, et ego inveniar a vobis qualem non vultis. Ne forte contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, detractiones, seditiones sint inter vos. Non iterum cum venero humiliet me Deus apud vos, ut lugeam multos ex his qui ante peccaverunt, et non egerunt paenitentiam super inmunditia et fornicatione et inpudicitia quam gesserunt. Ecce tertio hoc venio ad vos. In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. Praedixi et praedico ut praesens et nunc absens his qui ante peccaverunt et ceteris omnibus, quoniam si venero iterum non parcam. An experimentum quaeritis eius qui in me loquitur Christus? Qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis. Nam et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Nam et nos infirmi sumus in illo, sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis. Vosmet ipsos temptate si estis in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis vos ipsos, quia Christus Iesus in vobis est? Nisi forte reprobi estis. Spero autem quod cognoscetis quia nos non sumus reprobi. Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati pareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis, nos autem ut reprobi simus. Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate. Gaudemus enim quando nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc et oramus vestram consummationem. Ideo haec absens scribo, ut non praesens durius agam, secundum potestatem quam Dominus dedit mihi in aedificationem et non in destructionem.

De cetero fratres gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, et Deus dilectionis et pacis erit vobiscum. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti. Gratia Domini nostri Iesu Christi et caritas Dei et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

Explicit epistola ad Corinthios.

GALATHAE SUNT GRECI. HI VERBUM VERITATIS primum ab apostolo acceperunt, sed post discessum eius temptati sunt a falsis apostolis, ut in legem et circumcisionem verterentur. Hos apostolus revocat ad fidem veritatis, scribens eis ab Epheso.

IIII

INCIPIT EPISTOLA AD GALATHAS

PAULUS APOSTOLUS non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum et Deum patrem qui suscitavit eum a mortuis, et qui mecum sunt omnes fratres ecclesiis Galathiae. Gratia vobis et pax a Deo patre et Domino nostro Iesu Christo, qui dedit semet ipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de presenti saeculo nequam, secundum voluntatem Dei et patris nostri, cui est gloria in saecula saeculorum. Amen. Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud evangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant et volunt convertere evangelium Christi. Sed licet nos aut angelus de caelo evangelizet vobis praeter quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Sicut praediximus, et nunc iterum dico: si quis vobis evangelizaverit praeter id quod accepistis, anathema sit. Modo enim hominibus suadeo an Deo? Aut quaero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

Notum enim vobis facio evangelium quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem; neque enim ego ab homine accepi illud neque didici, sed per revelationem Iesu Christi. Audistis enim conversationem meam aliquando in iudaismo, quoniam supra modum persequebar ecclesiam Dei et expugnabam illam, et proficiebam supra multos coetaneos meos in genere meo, habundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei qui me segregavit de utero matris meae et vocavit per gratiam suam, ut revelaret filium suum in me, ut evangelizarem illum in gentibus, continuo non adquievi carni et sanguini, neque veni Hierosolymam ad antecessores meos apostolos, sed abii in Arabiam, et iterum reversus sum Damascum. Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum, et mansi apud eum diebus quindecim. Alium autem apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior. Deinde veni in partes Syriae et Ciliciae. Eram autem ignotus facie ecclesiis Iudaeae quae erant in Christo. Tantum autem auditum habebant, quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam aliquando expugnabat, et in me clarificabant Deum. Deinde post annos quattuordecim iterum ascendi Hierosolymam cum Barnaba, adsumpto et Tito. Ascendi autem secundum revelationem, et contuli cum illis evangelium quod praedico in gentibus, seorsum autem his qui videbantur esse maiores, ne forte in vacuum currerem aut cucurrissem. Sed neque Titus qui mecum erat, cum esset gentilis, conpulsus est circumcidi, sed propter subintroductos falsos fratres qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent, quibus nec ad horam cessimus subiectioni, ut veritas evangelii permaneat apud vos. Ab his autem qui videbantur esse aliquid, quales aliquando fuerint nihil mea interest; Deus personam hominis non accipit. Mihi enim qui videbantur esse aliquid nihil contulerunt. Sed e contra cum vidissent quod creditum est mihi evangelium praeputii, sicut et Petro circumcisionis — qui enim operatus est Petro in apostolatum circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes — et cum cognovissent gratiam quae data est mihi, Iacobus et Cephas et Iohannes, qui videbantur columnae esse, dextras dederunt mihi et Barnabae societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, tantum ut pauperum memores essemus. Quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quam venirent quidam a Iacobo, cum gentibus edebat. Cum autem venissent, subtrahebat et segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant. Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudaei, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem evangelii, dixi Cephae coram omnibus: Si tu Iudaeus cum sis, gentiliter et non Iudaice vivis, quomodo gentes cogis iudaizare? Nos natura Iudaei, et non ex gentibus peccatores. Scientes autem quod non iustificabitur homo ex operibus legis nisi per fidem Iesu Christi, et nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Iesu Christi et non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

Quod si quaerentes iustificari in Christo, inventi sumus et ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit. Si enim quae destruxi iterum aedifico, praevaricatorem me constituo. Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo vivam; Christo confixus sum cruci. Vivo autem iam non ego, vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii Dei, qui dilexit me et tradidit semet ipsum pro me. Non abicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. O insensati Galathae, quis vos fascinavit non credere veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, in vobis crucifixus? Hoc solum volo a vobis discere: ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Sic stulti estis, ut cum spiritu coeperitis, nunc carne consummamini? Tanta passi estis sine causa? Si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis spiritum et operatur virtutes in vobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad iustitiam. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, hi sunt filii Abrahae. Providens autem scriptura quia ex fide iustificat gentes Deus, praenuntiavit Abrahae quia benedicentur in te omnes gentes.

Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham. Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quae scripta sunt in libro legis ut faciat ea. Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est, quia iustus ex fide vivit. Lex autem non est ex fide, sed qui fecerit ea vivet in illis. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno, ut in gentibus benedictio Abrahae fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem spiritus accipiamus per fidem. Fratres, secundum hominem dico, tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit aut superordinat. Abrahae dictae sunt promissiones et semini eius. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus. Hoc autem dico: testamentum confirmatum a Deo, quae post quadringentos et triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem. Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione. Abrahae autem per repromissionem donavit Deus. Quid ergo lex? Propter transgressionem posita est, donec veniret semen cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autem unius non est, Deus autem unus est. Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex quae posset vivificare, vere ex lege esset iustitia. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem quae revelanda erat. Itaque lex pedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur. At ubi venit fides, iam non sumus sub pedagogo. Omnes enim filii Dei estis per fidem in Christo Iesu. Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudaeus neque Graecus, non est servus neque liber, non est masculus neque femina; omnes enim vos unum estis in Christo Iesu. Si autem vos Christi, ergo Abrahae semen estis, secundum promissionem heredes. Dico autem: quanto tempore heres parvulus est, nihil differt a servo cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus et actoribus est usque ad praefinitum tempus a patre.

Ita et nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda nostra clamantem: Abba pater. Itaque iam non est servus, sed filius. Quod si filius, et heres per Deum. Sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui natura non sunt dii serviebatis. Nunc autem cum cognoveritis Deum, immo cogniti estis a Deo, quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa, quibus denuo servire vultis? Dies observatis et menses et tempora et annos. Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis. Estote sicut et ego, quia et ego sicut vos. Fratres, obsecro vos, nihil me laesistis. Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis iampridem, et temptationem vestram in carne mea non sprevistis neque respuistis, sed sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum. Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis et dedissetis mihi. Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis? Aemulantur vos non bene, sed excludere vos volunt, ut illos aemulemini. Bonum autem aemulamini in bono semper, et non tantum cum praesens sum apud vos.

282.

Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis, vellem esse apud vos modo et mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis. Dicite mihi, qui sub lege vultis esse, legem non legistis? Scriptum est enim quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla et unum de libera. Sed qui de ancilla secundum carnem natus est, qui autem de libera per repromissionem. Quae sunt per allegoriam dicta. Haec enim sunt duo testamenta, unum quidem a monte Syna in servitutem generans, quae est Agar. Syna enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei quae nunc est Hierusalem, et servit cum filiis suis. Illa autem quae sursum est Hierusalem libera est, quae est mater nostra. Scriptum est enim: Laetare sterilis quae non paris, erumpe et clama quae non parturis, quia multi filii desertae magis quam eius quae habet virum. Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filii sumus. Sed quomodo tunc qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc. Sed quid dicit scriptura? Eice ancillam et filium eius; non enim heres erit filius ancillae cum filio liberae. Qua libertate Christus nos liberavit. State et nolite iterum iugo servitutis contineri.

Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Testificor autem rursum omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis faciendae. Evacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini; a gratia excidistis. Nos enim spiritu ex fide spem iustitiae expectamus. Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet neque praeputium, sed fides quae per caritatem operatur. Currebatis bene; quis vos fascinavit veritati non oboedire? Persuasio haec non est ex eo qui vocat vos. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis. Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille.

Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc praedico, quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis. Utinam et abscidantur qui vos conturbant. Vos enim in libertatem vocati estis, fratres; tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per caritatem servite invicem. Omnis enim lex in uno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quod si invicem mordetis et comeditis,

invicem ne ab invicem consumamini. Dico autem: spiritu ambulate, et desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Haec enim sibi invicem adversantur, ut non quaecumque vultis illa faciatis. Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, inpudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae, invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes, et his similia, quae praedico vobis sicut praedixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur. Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modestia, continentia. Adversus huiusmodi non est lex. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis. Si vivimus spiritu, spiritu et ambulemus. Non efficiamur inanis gloriae cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes. Fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tempteris. Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Opus autem suum probet unusquisque, et sic in semet ipso tantum gloriam habebit, et non in altero. Unusquisque enim onus suum portabit. Communicet autem is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis. Nolite errare: Deus non inridetur. Quae enim seminaverit homo, haec et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. Bonum autem facientes non deficiamus; tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu. Quicumque volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur. Neque enim qui circumciduntur legem custodiunt, sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur. Michi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem michi mundus crucifixus est et ego mundo. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet neque praeputium, sed nova creatura. Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos et misericordia, et super Israhel Dei. De cetero nemo michi molestus sit; ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro, fratres. Amen. Explicit epistola ad Galathas.

ARG. EPHESI SUNT ASIANI. HI ACCEPTO VERBO veritatis perstiterunt in fide. Hos collaudat apostolus scribens eis a Roma de carcere per Tychicum diaconum.

IIII

INCIPIT EPISTOLA AD EPHESIOS

PAULUS APOSTOLUS Iesu Christi per voluntatem Dei, sanctis omnibus qui sunt Ephesi et fidelibus in Christo Iesu. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro et Domino Iesu Christo. Benedictus Deus et pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in caelestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et inmaculati in conspectu eius in caritate. Qui praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suae, in laudem gloriae gratiae suae, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem peccatorum secundum divitias gratiae eius, quae superabundavit in nobis in omni sapientia et prudentia, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quae in caelis et quae in terra sunt, in ipso, in quo etiam sorte vocati sumus, praedestinati secundum propositum eius qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suae, ut simus in laudem gloriae eius, qui ante speravimus in Christo; in quo et vos, cum audissetis verbum veritatis, evangelium salutis vestrae, in quo et credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrae, in redemptionem adquisitionis, in laudem gloriae ipsius. Propterea et ego, audiens fidem vestram quae est in Domino Iesu et dilectionem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, ut Deus Domini nostri Iesu Christi, pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae et revelationis in agnitione eius, inluminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quae sit spes vocationis eius, et quae divitiae gloriae hereditatis eius in sanctis, et quae sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus secundum operationem potentiae virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in caelestibus, supra omnem principatum et potestatem et virtutem et dominationem et omne nomen quod nominatur non solum in hoc saeculo sed et in futuro; et omnia subiecit sub pedibus eius, et ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam, quae est corpus ipsius et plenitudo eius qui omnia in omnibus adimpletur. Et vos, cum essetis mortui delictis et peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris huius, spiritus qui nunc operatur in filios diffidentiae, in quibus et nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostrae, facientes voluntatem carnis et cogitationum, et eramus natura filii irae sicut et ceteri. Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam caritatem suam qua dilexit nos, et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo, cuius gratia estis salvati, et conresuscitavit et consedere fecit in caelestibus in Christo Iesu, ut ostenderet in saeculis supervenientibus abundantes divitias gratiae suae in bonitate super nos in Christo Iesu. Gratia enim estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quae praeparavit Deus ut in illis ambulemus. Propter quod memores estote quod aliquando vos gentes in carne, qui dicimini praeputium ab ea quae dicitur circumcisio in carne manu facta, quia eratis illo tempore sine Christo, alienati a conversatione Israhel, et hospites testamentorum promissionis, spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriae solvens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semet ipso in unum novum hominem, faciens pacem, et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semet ipso. Et veniens evangelizavit pacem vobis qui longe fuistis, et pacem his qui prope, quia per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrem. Ergo iam non estis hospites et advenae, sed estis cives sanctorum et domestici Dei, superaedificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo et vos coaedificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto.

Huius rei gratia ego Paulus vinctus Christi Iesu pro vobis gentibus, si tamen audistis dispensationem gratiae Dei quae data est michi in vobis, quoniam secundum revelationem notum michi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi, prout potestis legentes intellegere prudentiam meam in mysterio Christi, quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis apostolis eius et prophetis in spiritu, esse gentes coheredes et concorporales et comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per evangelium, cuius factus sum minister secundum donum gratiae Dei quae data est michi secundum operationem virtutis eius. Michi omnium sanctorum minimo data est gratia haec, in gentibus evangelizare ininvestigabiles divitias Christi, et inluminare omnes quae sit dispensatio sacramenti absconditi a saeculis in Deo qui omnia creavit, ut innotescat principibus et potestatibus in caelestibus per ecclesiam multiformis sapientia Dei, secundum praefinitionem saeculorum quam fecit in Christo Iesu Domino nostro, in quo habemus fiduciam et accessum in confidentia per fidem eius. Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quae est gloria vestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in caelis et in terra nominatur, ut det vobis secundum divitias gloriae suae virtute corroborari per spiritum eius in interiore homine, habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in caritate radicati et fundati, ut possitis conprehendere cum omnibus sanctis quae sit latitudo et longitudo et sublimitas et profundum, scire etiam supereminentem scientiae caritatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus aut intellegimus, secundum virtutem quae operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia et in Christo Iesu in omnes generationes saeculi saeculorum. Amen.

Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unus Deus et pater omnium, qui super omnes et per omnia et in omnibus nobis. Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est nisi quia et descendit primum in inferiores partes terrae? Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut impleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi, ut iam non simus parvuli fluctuantes et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris; veritatem autem facientes in caritate crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus conpactum et conexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate.

Hoc igitur dico et testificor in Domino, ut iam non ambuletis sicut et gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam quae est in illis, propter caecitatem cordis ipsorum, qui desperantes semet ipsos tradiderunt inpudicitiae, in operationem inmunditiae omnis in avaritia. Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu, deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestrae, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra. Irascimini et nolite peccare; sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad aedificationem opportunitatis, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis. Estote ergo imitatores Dei, sicut filii carissimi, et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos et tradidit se ipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Fornicatio autem et omnis inmunditia aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo aut stultiloquium aut scurrilitas, quae ad rem non pertinent, sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intellegentes, quod omnis fornicator aut inmundus aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis; propter haec enim venit ira Dei in filios diffidentiae. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino; ut filii lucis ambulate, fructus enim lucis est in omni bonitate et iustitia et veritate, probantes quid sit beneplacitum Deo, et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem et redarguite. Quae enim in occulto fiunt ab ipsis turpe est et dicere. Omnia autem quae arguuntur a lumine manifestantur, omne enim quod manifestatur lumen est. Propter quod dicit: Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et inluminabit te Christus. Videte itaque fratres quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri inprudentes, sed intellegentes quae sit voluntas Domini. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini spiritu, loquentes vobismet ipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritalibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino, gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo et patri. Subiecti invicem in timore Christi. Mulieres viris suis subditae sint sicut Domino, quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiae, ipse salvator corporis eius. Sed ut ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit ecclesiam et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquae in verbo, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam aut aliquid eiusmodi, sed ut sit sancta et inmaculata. Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit.

sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, de carne eius et de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam et adherebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in ecclesia. Verumtamen et vos singuli unusquisque suam uxorem sicut se ipsum diligat, uxor autem timeat virum.

Filii, obedite parentibus vestris in domino, hoc enim est iustum. Honora patrem tuum et matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi et sis longevus super terram. Et patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate illos in disciplina et correptione domini. Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculum servientes quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi facientes voluntatem dei ex animo, cum bona voluntate servientes sicut domino et non hominibus, scientes quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum hoc percipiet a domino, sive servus sive liber. Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes quia et illorum et vester dominus est in caelis, et personarum acceptio non est apud eum. De cetero fratres, confortamini in domino et in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiae in caelestibus. Propterea accipite armaturam dei, ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loricam iustitiae, et calciati pedes in praeparatione evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, et gladium spiritus quod est verbum dei. Per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, et in ipso vigilantes in omni instantia et obsecratione pro omnibus sanctis, et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere mysterium evangelii, pro quo legatione fungor in catena hac, ita ut in ipsa audeam prout oportet me loqui. Ut autem et vos sciatis quae circa me sunt, quid agam, omnia nota faciet vobis Tychicus carissimus frater et fidelis minister in domino, quem misi ad vos in hoc ipsum ut cognoscatis quae circa nos sunt, et consoletur corda vestra. Pax fratribus et caritas cum fide a deo patre nostro et domino Iesu Christo. Gratia cum omnibus qui diligunt dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

PHILIPPENSES SUNT MACEDONES. ARG.

Hi accepto verbo veritatis perstiterunt in fide, nec receperunt falsos apostolos. Hos apostolus collaudans scribit eis a Roma de carcere per Epaphroditum.

V. INCP. EPLA AD PHILIPPENS.

PAULUS ET TIMOTEUS servi Iesu Christi omnibus sanctis in Christo Iesu qui sunt Philippis cum episcopis et diaconibus. Gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo in omni memoria vestri, semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens, super communicatione vestra in evangelio Christi a prima die usque nunc. Confidens hoc ipsum, quia qui coepit in vobis opus bonum perficiet usque in diem Christi Iesu. Sicut est michi iustum hoc sentire pro omnibus vobis, eo quod habeam vos in corde, et in vinculis meis et in defensione et confirmatione evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse. Testis enim michi est deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi. Et hoc oro, ut caritas vestra magis ac magis habundet in omni scientia et in omni sensu, ut probetis potiora, ut sitis sinceres et sine offensa in diem Christi, repleti fructu iustitiae per Iesum Christum in gloriam et laudem dei.

Scire autem vos volo fratres, quia quae circa me sunt magis ad profectum venerunt evangelii, ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni praetorio et in ceteris omnibus, et plures e fratribus in domino confidentes vinculis meis habundantius auderent sine timore verbum dei loqui. Quidam quidem et propter invidiam et contentionem, quidam autem et propter bonam voluntatem Christum praedicant, quidam ex caritate, scientes quoniam in defensionem evangelii positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes se pressuram suscitare vinculis meis. Quid enim? dum omni modo sive per occasionem sive per veritatem Christus annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo. Scio enim quia hoc proveniet michi ad salutem per vestram orationem et subministrationem spiritus Iesu Christi, secundum expectationem et spem meam, quia in nullo confundar, sed in omni fiducia sicut semper et nunc magnificabitur Christus in corpore meo sive per vitam sive per mortem. Michi enim vivere Christus est et mori lucrum. Quod si vivere in carne, hic michi fructus operis est, et quid eligam ignoro. Coartor autem ex duobus: desiderium habens dissolvi et cum Christo esse, multo magis melius; permanere autem in carne necessarium est propter vos. Et hoc confidens scio quia manebo et permanebo omnibus vobis ad profectum vestrum et gaudium fidei, ut gratulatio vestra habundet in Christo Iesu in me per meum adventum iterum ad vos. Tantum digne evangelio Christi conversamini, ut sive cum venero et videro vos sive absens audiam de vobis quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei evangelii, et in nullo terreamini ab adversariis, quae est illis causa perditionis, vobis autem salutis, et hoc a deo, quia vobis donatum est pro Christo non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini, idem certamen habentes quale et vidistis in me et nunc audistis de me. Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solacium caritatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem caritatem habentes, unanimes, id ipsum sentientes, nichil per contentionem neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes, non quae sua sunt singuli considerantes, sed et ea quae aliorum. Hoc enim sentite in vobis quod et in Christo Iesu, qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem deo, sed semet ipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Humiliavit semet ipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Itaque karissimi mei, sicut semper obedistis, non ut in praesentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu et tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate. Omnia autem facite sine murmurationibus et haesitationibus, ut sitis sine querella et simplices filii dei sine reprehensione in medio nationis pravae et perversae, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitae continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi. Sed et si immolor supra sacrificium et obsequium fidei vestrae, gaudeo et congratulor omnibus vobis. Id ipsum autem et vos gaudete et congratulamini michi. Spero autem in domino Iesu Timotheum me cito mittere ad vos, ut et ego bono animo sim, cognitis quae circa vos sunt. Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Omnes enim quae sua sunt quaerunt, non quae sunt Iesu Christi. Experimentum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius mecum servivit in evangelio. Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quae circa me sunt. Confido autem in domino, quia et ipse veniam ad vos cito. Necessarium autem existimavi Epaphroditum fratrem et cooperatorem et commilitonem meum, vestrum autem apostolum et ministrum necessitatis meae, mittere ad vos, quoniam quidem omnes vos desiderabat et maestus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum. Nam et infirmatus est usque ad mortem, sed deus misertus est eius, non solum autem eius verum etiam et mei, ne tristitiam super tristitiam haberem. Festinantius ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis, et ego sine tristitia sim. Excipite itaque illum cum omni gaudio in domino, et eiusmodi cum honore habetote, quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam ut impleret id quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

De cetero fratres mei gaudete in domino. Eadem vobis scribere michi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu deo servimus et gloriamur in Christo Iesu et non in carne fiduciam habentes, quamquam ego habeam confidentiam et in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis: circumcisus octava die, ex genere Israhel, de tribu Beniamin, Hebreus ex Hebreis, secundum legem Phariseus, secundum aemulationem persequens ecclesiam dei, secundum iustitiam quae in lege est conversatus sine querella. Sed quae michi fuerunt lucra, haec arbitratus sum propter Christum detrimenta. Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi domini mei, propter quem omnia detrimentum feci et arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam, et inveniar in illo non habens meam iustitiam quae ex lege est, sed illam quae ex fide est Christi Iesu, quae ex deo est iustitia in fide, ad agnoscendum illum et virtutem resurrectionis eius et societatem passionum illius, configuratus morti eius, si quomodo occurram ad resurrectionem quae est ex mortuis. Non quod iam acceperim aut iam perfectus sim, sequor autem si quomodo comprehendam in quo et comprehensus sum a Christo Iesu. Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quae sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernae vocationis dei in Christo Iesu. Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, et si quid aliter sapitis, et hoc deus vobis revelabit. Verumtamen ad quod pervenimus ut idem sapiamus, et in eadem permaneamus regula. Imitatores mei estote fratres, et observate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant, quos saepe dicebam vobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum deus venter est et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Nostra autem conversatio in caelis est, unde etiam salvatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae, secundum operationem qua possit etiam subicere sibi omnia. Itaque fratres mei karissimi et desideratissimi, gaudium meum et corona mea, sic state in domino karissimi. Euhodiam rogo et Syntychen deprecor, id ipsum sapere in domino. Etiam rogo et te germane compar, adiuva illas quae mecum laboraverunt in evangelio cum Clemente et ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitae. Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus enim prope est. Nichil solliciti sitis, sed in omni oratione et obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestrae innotescant apud deum. Et pax dei quae exsuperat omnem sensum custodiat corda vestra et intellegentias vestras in Christo Iesu. De cetero fratres, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate. Quae et didicistis et accepistis et audistis et vidistis in me, haec agite, et deus pacis erit vobiscum.

Gavisus sum autem in domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire, sicut et sentiebatis, occupati autem eratis. Non quasi propter penuriam dico, ego enim didici in quibus sum sufficiens esse. Scio et humiliari, scio et habundare, ubique et in omnibus institutus sum, et satiari et esurire, et habundare et penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat. Verumtamen bene fecistis communicantes tribulationi meae. Scitis autem et vos Philippenses quod in principio evangelii, quando profectus sum a Macedonia, nulla ecclesia michi communicavit in ratione dati et accepti nisi vos soli. Quia et Thessalonicam et semel et bis in usum michi misistis. Non quia quaero datum, sed requiro fructum habundantem in ratione vestra. Habeo autem omnia et habundo, repletus sum acceptis ab Epaphrodito quae misistis odorem suavitatis, hostiam acceptam placentem deo. Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum divitias suas in gloria in Christo Iesu. Deo autem et patri nostro gloria in saecula saeculorum. Amen. Salutate omnem sanctum in Christo Iesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres. Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Caesaris domo sunt. Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

283.

THESSALONICENSES SUNT MACEDONES. ARG.

In Christo Iesu, qui accepto verbo veritatis perstiterunt in fide, etiam in persecutione civium suorum. Praeterea nec receperunt ea quae a falsis apostolis dicebantur. Hos collaudat apostolus scribens eis ab Athenis per Tychicum et Onesimum.

VI. INCP. EPLA AD THESSALONIC.

PAULUS ET SILVANUS et Timotheus ecclesiae Thessalonicensium in deo patre et domino Iesu Christo. Gratia vobis et pax. Gratias agimus deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione, memores operis fidei vestrae et laboris et caritatis et sustinentiae spei domini nostri Iesu Christi ante deum et patrem nostrum. Scientes fratres dilecti a deo electionem vestram, quia evangelium nostrum non fuit

...

Salutate fr̄s om̄s in osculo s̄co. Adiuro uos p dn̄m ut legat' ep̄la hec omnib; s̄cis frib;. Gr̄a dn̄i n̄ri ihu xp̄i uobiscum amen.

ADTHESSALONICENSES SECUNDAM SCRIBIT ep̄lam. & notum facit de temporib; nouissimis. & de aduersarii destructione. Scribit eis hanc ep̄lam ab athenis p titum & onesimum. & hortatur ad merenenda s̄carum uirorum.

ITE AD THESSALONICS.

PAULUS ET SILVANUS

& tymotheus ecclie thessalonicensium in dō patre n̄ro & dn̄o ihu xp̄o. Gr̄a uob & pax a dō patre n̄ro & dn̄o ihu xp̄o. Gratias agere debemus dō semp p uobis fr̄s ita ut dignum est, qm sup crescit fides u̅ra & habundat caritas uniuscuiusq; omnium u̅rm inuicem, Ita ut & nos ipsi in uob gloriemur in ecclis di p patientia u̅ra & fide in omnib; psecutionib; u̅ris & tribulationib; quas sustinetis in exemplum iusti iudicii di, ut digni habeamini in regno di p quo & patimini. Si tam iustum ē apud dm̄ retribuere tribulatione his qui uos tribulant. & uob qui tribulamini requie nobiscum in reuelatione dn̄i ihu de celo cu angelis ...

...

Adiuimus enim int' uos quosdā ambulare inquiete. nichil opantes. sed curiose agentes. His au qui eiusmodi sunt denuntiam & obsecramus in dn̄o ihu xp̄o. ut cum silentio opantes suu panē manducent. Vos au fr̄s nolite deficere benefacientes. Quod si quis n obedit uerbo n̄ro p ep̄lam hunc notate, & n commisceamini cum illo, ut confundatur. Et nolite quasi inimicum existimare, s corripite ut fr̄em. Ipse au dn̄s pacis det uob pacē semp in omni loco. dn̄s cum omnib; uob. Salutatio mea manu pauli. qd ē signum in omni ep̄la. ita scribo. Gr̄a dn̄i n̄ri ihu xp̄i cum omnib; uob amen.

COLOSSENSES ET HI SICUT LAODICENSES sunt asiani. Et ipsi p uenerant a pseudo ap̄lis. nec ad hos accessit ap̄ls. sed & hos p ep̄lam corrigit. Audierant eni uerbu ab archippo. qui & ministerium in eos accepit. Ergo ap̄ls ia ligatus scribit eis ab epheso p tychicum diaconem.

VII INC EP̄LA AD COLOSSENSIS

PAULUS APOSTOLUS

xp̄i ihu p uoluntate di & tymotheus fr̄ his q̄ sc̄ colossis. s̄cis & fidelib; fratrib; in xp̄o ihu. Gr̄a uobis & pax a deo patre n̄ro. Gratias agimus dō ...

lecta fuerit apud vos epistola haec, facite ut et in laodicensium ecclesia legatur. et eam que laodicensium est vos legatis. Et dicite archippo. Vide ministerium quod accepisti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu pauli. memores estote vinculorum meorum. Gratia domini nobiscum amen.

TIMOTHEUM INSTRUIT ET DOCET DE ordinatione episcopatus & diaconii. & omnis ecclesiasticae disciplinae. scribens ei de laodicia verba exhortationis.

VIII INCIPIT EPISTOLA AD TIMOTHEUM

PAULUS APOSTOLUS xpi ihu secundum imperium di salvatoris nri et ihu xpi spei nre. timotheo dilecto in fide. gratia, misericordia, et pax a deo patre & ihu xpo dno nro. Sicut rogavi te ut remaneres ephesi cum irem in macedonia. ut denuntiares quibusdam ne aliter docerent. neque intenderent fabulis & genealogiis interminatis. que questiones praestant magis quam aedificationem dei que est in fide. Finis autem praecepti est caritas de corde puro. & conscientia

284

venire ad te cito. Si autem tardavero, ut scias quomodo oporteat te in domo dei conversari, quae est ecclesia dei vivi, columna et firmamentum veritatis. Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis quos deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus et his qui cognoverunt veritatem. Quia omnis creatura dei bona, et nihil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum dei et orationem. Haec proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei et bonae doctrinae, quam assecutus es. Ineptas autem et aniles fabulas devita. Exerce te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitae quae nunc est et futurae. Fidelis sermo et omni acceptione dignus. In hoc enim laboramus et maledicimur, quia speramus in deum vivum, qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium.

Praecipe haec et doce. Nemo adulescentiam tuam contemnat, sed exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate. Dum venio, attende lectioni, exhortationi, doctrinae. Noli neglegere gratiam quae in te est, quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii. Haec meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi et doctrinae, insta in illis. Hoc enim faciens et te ipsum salvum facies et eos qui te audiunt. Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem, iuvenes ut fratres, anus ut matres, iuvenculas ut sorores in omni castitate. Viduas honora, quae vere viduae sunt. Si qua autem vidua filios aut nepotes habet, discat primum domum suam regere, et mutuam vicem reddere parentibus. Hoc enim acceptum est coram deo. Quae autem vere vidua est et desolata, speret in deum, et instet obsecrationibus et orationibus nocte ac die. Nam quae in deliciis est, vivens mortua est. Et hoc praecipe, ut irreprehensibiles sint. Si quis autem suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior. Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quae fuerit unius viri uxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est. Adulescentiores autem viduas devita. Cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Simul autem et otiosae discunt circuire domos, non solum otiosae, sed et verbosae et curiosae, loquentes quae non oportet. Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia. Iam enim quaedam conversae sunt retro satanan. Si quis fidelis habet viduas, subministret illis et non gravetur ecclesia, ut his quae vere viduae sunt sufficiat. Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina. Dicit enim scriptura: Non infrenabis os bovi trituranti, et dignus est operarius mercede sua. Adversus presbyterum accusationem noli recipere nisi sub duobus vel tribus testibus. Peccantes coram omnibus argue, ut et ceteri timorem habeant. Testor coram deo et Christo Iesu et electis angelis ut haec custodias sine praeiudicio, nihil faciens in aliam partem declinando. Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Te ipsum castum custodi. Noli adhuc aquam bibere, sed vino modico utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, praecedentia ad iudicium, quosdam autem et subsequuntur. Similiter et facta bona manifesta sunt, et quae aliter se habent abscondi non possunt. Haec doce et exhortare. Si quis aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi et ei quae secundum pietatem est doctrinae, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quaestiones et pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiae, contentiones, blasphemiae, suspiciones malae, conflictationes hominum mente corruptorum, et qui privati sunt veritate, existimantium quaestum esse pietatem. Est autem quaestus magnus pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta et quibus tegamur, his contenti sumus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in temptationem et laqueum diaboli, et desideria multa et inutilia et nociva, quae mergunt homines in interitum et perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis. Tu autem, o homo dei, haec fuge; sectare vero iustitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam aeternam in qua vocatus es, et confessus bonam confessionem coram multis testibus. Praecipio tibi coram deo qui vivificat omnia, et Christo Iesu qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem, ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum domini nostri Iesu Christi, quem suis temporibus ostendet beatus et solus potens, rex regum et dominus dominantium. Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem, quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest. Cui honor et imperium in sempiternum. Amen.

Divitibus huius saeculi praecipe non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in deo qui praestat nobis omnia abunde ad fruendum. Bene agere, divites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiae, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

ITEM TIMOTHEO SCRIBIT DE EXhortatione martyrii, et omnis regulae veritatis, et quid futurum sit temporibus novissimus novissimis, et de sua passione scribens ei ab urbe Roma.

ITEM AD TIMOTHEUM

PAULUS APOSTOLUS Christi Iesu per voluntatem dei, secundum promissionem vitae quae est in Christo Iesu, Timotheo karissimo filio, gratia misericordia pax a deo patre et Christo Iesu domino nostro. Gratias ago deo, cui servio a progenitoribus in conscientia pura, quam sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis nocte ac die, desiderans te videre, memor lacrimarum tuarum, ut gaudio implear, recordationem accipiens eius fidei quae est in te non ficta, quae et habitavit primum in avia tua Loide et matre tua Eunice, certus sum autem quod et in te. Propter quam causam admoneo te ut resuscites gratiam dei, quae est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis deus spiritum timoris, sed virtutis et dilectionis et sobrietatis. Noli itaque erubescere testimonium domini nostri neque me vinctum eius, sed collabora evangelio secundum virtutem dei, qui nos liberavit et vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum et gratiam quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora saecularia. Manifestata est autem nunc per illuminationem salvatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam et incorruptionem per evangelium, in quo positus sum ego praedicator et apostolus et magister gentium. Ob quam causam etiam haec patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem. Formam habens sanorum verborum quae a me audisti in fide et dilectione in Christo Iesu. Bonum depositum custodi per spiritum sanctum qui habitat in nobis. Scis hoc quod aversi sunt a me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Phigelus et Hermogenes. Det dominus misericordiam Onesifori domui, quia saepe me refrigeravit, et catenam meam non erubuit, sed cum Romam venisset sollicite me quaesivit et invenit. Det illi dominus invenire misericordiam a domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit melius tu nosti.

Tu ergo fili mi confortare in gratia quae est in Christo Iesu, et quae audisti a me per multos testes, haec commenda fidelibus testibus, qui idonei erunt et alios docere. Labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans deo implicat se negotiis saecularibus, ut ei placeat cui se probavit. Nam et qui certat in agone non coronatur nisi qui legitime certaverit. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Intellege quae dico. Dabit enim tibi dominus in omnibus intellectum. Memor esto Iesum Christum resurrexisse a mortuis ex semine David secundum evangelium meum, in quo laboro usque ad vincula quasi male operans, sed verbum dei non est alligatum. Ideo omnia sustineo propter electos, ut et ipsi salutem consequantur quae est in Christo Iesu cum gloria caelesti. Fidelis sermo. Nam si commortui sumus et convivemus. Si sustinemus et conregnabimus. Si negaverimus et ille negabit nos. Si non credimus ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest. Haec commone testificans coram deo. Noli verbis contendere, ad nihil utile est nisi ad subversionem audientium. Sollicite cura te ipsum probabilem exhibere deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. Profana autem et vaniloquia devita. Multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit. Ex quibus est Hymeneus et Philetus, qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem iam factam, et subverterunt quorundam fidem.

Sed firmum fundamentum dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit dominus qui sunt eius, et discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen domini. In magna autem domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia, et quaedam quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum et utile domino, ad omne opus bonum paratum. Iuvenilia autem desideria fuge; sectare vero iustitiam, fidem, caritatem, pacem cum his qui invocant dominum de corde puro. Stultas autem et sine disciplina quaestiones devita, sciens quia generant lites. Servum autem domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt, ne quando det illis deus paenitentiam ad cognoscendam veritatem, et resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem. Hoc autem scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, et erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non oboedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes; et hos devita. Ex his enim sunt qui penetrant domos et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur variis desideriis, semper discentes et numquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum autem Iannes et Mambres restiterunt Moysi, ita et hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. Sed ultra non proficient; insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit.

Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, passiones, qualia mihi facta sunt Antiochiae, Iconii, Lystris, quales persecutiones sustinui, et ex omnibus me eripuit dominus. Et omnes qui volunt pie vivere in Christo Iesu persecutionem patientur. Mali autem homines et seductores proficient in peius, errantes et in errorem mittentes. Tu vero permane in his quae didicisti et credita sunt tibi, sciens a quo didiceris, et quia ab infantia sacras litteras nosti, quae te possunt instruere ad salutem per fidem quae est in Christo Iesu. Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo dei, ad omne opus bonum instructus. Testificor coram deo et Christo Iesu qui iudicaturus est vivos et mortuos, et adventum ipsius et regnum eius. Praedica verbum, insta opportune, importune, argue, increpa, obsecra in omni patientia et doctrina. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac evangelistae, ministerium tuum imple, sobrius esto. Ego enim iam delibor, et tempus meae resolutionis instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex, non solum autem mihi, sed et his qui diligunt adventum eius. Festina ad me venire cito. Demas enim me reliquit, diligens hoc saeculum, et abiit Thessalonicam, Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam. Lucas est solus mecum. Marcum assume et adduc tecum. Est enim mihi utilis in ministerium. Tychicum autem misi Ephesum. Paenulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, et libros, maxime autem membranas. Alexander aerarius multa mala mihi ostendit; reddet ei dominus secundum opera sua. Quem et tu devita. Valde enim restitit verbis nostris. In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt; illis non imputetur. Dominus autem mihi astitit et confortavit me, ut per me praedicatio impleatur, et audiant omnes gentes; et liberatus sum de ore leonis. Liberavit me dominus ab omni opere malo, et salvum faciet in regno

TITUM COMMONEFACIT ET INSTRUIT de constructione presbiterii. & de spiritali conversatione & hereticis vitandis. qui in scripturis iudaicis credunt. 7 scribit ei a nicopoli. civitate exhortando & obsecrando. 7

VIIII. INCIPIT EPISTOLA AD TITUM.

PAULUS SERVUS

INPRIMIS DICENDUM EST CUR APOSTOLUS paulus in hac epistola scribendo non servaverit morem suum. ut vel vocabulum nominis sui. vel ordinis scriberet dignitatem. Haec causa est quod ad eos scriberet qui ex circumcisione crediderant quasi gentium apostolus & non hebreorum. sciens quoque eorum superbiam. suamque humilitatem ipse demonstrans. meritum officii sui noluit anteferre. Nam similiter & iohannes apostolus propter humilitatem in epistola sua nomen suum eadem ratione non protulit. Hanc ergo epistolam fertur apostolus ad hebreos conscriptam hebraica lingua misisse. cuius sensum & ordinem retinens lucas evangelista post excessum beati apostoli pauli greco sermone composuit. & post hoc in latinum translata. 7

X. INCIPIT EPISTOLA AD HEBREOS.

MULTIFARIE

PHILEMONI FAMILIARES LITTERAS pro onesimo servo eius. scribit autem ei ab urbe roma de carcere.

INCIPIT EPISTOLA AD PHILEMONEM

PAULUS VINCTUS

285

H

Q

S

I

M

F

D

D

I

... Salutant uos omnes fratres. Gratia domini nostri ...

EPISTOLA AD LAODICENSES.

PAULUS APOSTOLUS non ab hominibus neque per hominem sed per ihesum christum, fratribus qui sunt laodicie. gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino ihesu christo. Gratias ago christo per omnem orationem meam quod estis permanentes in eo, et perseuerantes in operibus eius promissum expectantes in die iudicii. Neque destituunt uos quorundam uaniloquia insinuantium ut uos auertant a ueritate euangelii quod a me predicatur. Et nunc faciet deus ut qui sunt ex me ad profectum ueritatis euangelii deseruientes et facientes benignitatem operum que salutis et uite eterne. Et nunc palam sunt uincula mea que patior in christo quibus letor et gaudeo. Et hoc mihi est ad salutem perpetuam quod ipsum factum orationibus uestris et administrante spiritu sancto. siue per uitam siue per mortem. Est enim mihi uiuere in christo et mori gaudium. Et ipsum in uobis faciet misericordiam suam ut eandem caritatem habeatis et sitis unanimes. Ergo karissimi ut audistis presentia domini ita retinete et facite in timore dei. et erit uobis uita in eternum. Est enim deus qui operatur in uobis. Et facite sine retractu quecumque facitis. Et quod est optimum dilectissimi, gaudete in christo. et precauete sordidos homines in lucro omnes. Sint petitiones uestre palam apud deum. et estote firmi in sensu christi. Et que integra et uera et pudica. et iusta et casta. et amabilia sunt facite. Et que audistis et accepistis in corde retinete. et erit uobis pax. Salutant uos omnes fratres in domino sancti. Gratia domini nostri ihesu christi cum spiritu uestro. Hanc facite legi colossensibus et colossensium uobis. Explicit.

Salve regina misericordie vita dulcedo et spes nostra salve. Ad te clamamus exules filii Eve. Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle. Eya ergo advocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos converte et ihesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende. Virgo mater ecclesie eterne porta glorie esto nobis refugium apud patrem et filium. O clemens virgo clemens virgo pia virgo dulcis O MARIA exaudi preces supplicum ad te pie clamancium. O PIA. Funde preces tuo nato ihesu christo crucifixo pro nobis et flagellato spinis puncto felle potato. O DULCIS MARIA

CONFITEOR TIBI [illegible]
[illegible]NE CO[illegible]
[illegible] BON[illegible] ET BENEDI[illegible]
[illegible] SUE [illegible]
[illegible] CORAM S[illegible]
[illegible] ARCHANGELIS
[illegible]
[illegible] PRINCIP[illegible]
[illegible]TES [illegible]TIBUS [illegible]
[illegible]BIS [illegible] SE
[illegible] CORAM S[illegible]
[illegible]
[illegible]TIS APOSTOLIS ET
[illegible]TRIBUS CONFESSOR[illegible]
[illegible]
[illegible]NIBUS ELECTIS [illegible]
S[illegible] HOC S[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]MIS PECCATIS MEIS
[illegible] POSTQUAM
[illegible]TIS[illegible] ET BAPTIS
[illegible] ACCEPI [illegible]
[illegible] EGO [illegible]
[illegible]RMONIBUS MULTIS ET [illegible]
CONFESSATIONIBUS [illegible]
[illegible]IS ET SIMUL [illegible]
[illegible]
[illegible]NIA PECCAVI [illegible]
PECCAVI IN DETRAC
TIONIBUS ET MURMURA
TIONIBUS MULTIS [illegible]
[illegible] MALEDICTIO
[illegible]
[illegible]ENTIA IN OCIOSIS
SERMONIBUS MULTIS IN
DE CONFITEOR MEAS
CULPAS PECCAVI QUIA
NEGLIGENS FUI DE MEO
[illegible] ET DE MEA PSAL
MODIA ET DE MEO MINIS
TERIO QUOD NON CUSTO
[illegible] SANCTUM
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

INTELLECTUS IN DISC[illegible]
AS ME IPSUM MISERICORDIAM
OPERANDO ALIENIS OPERI
[illegible]IAM [illegible]
[illegible] CONFITEOR MEAS
CULPAS EGO PECCAVI IN
[illegible] QUIA MULTUM
ACCEPI ALIORUM PRECIU
ET [illegible] NON REDEMI ET [illegible]
HOC QUOD AD DISPENSAN
DUM ACCEPI ELEMOS
[illegible] INDE AD MEUM [illegible]
RE [illegible] ET AD DELIC
AS PROPRIAS DELEC[illegible]
BILITER IMMO MISERA
BILITER RETORSI [illegible]
[illegible]TEOR MEAS CULPAS
EGO PECCAVI QUOD E[illegible]
[illegible] ACCEPI SACRUM OR
DINEM SEMPER POLLU
TUS INDIGNUS ACCEPI COR
PUS XPI ET SANGUI
NEM [illegible]
[illegible] ORDINE SACERD[illegible]
[illegible] DIVINA MYSTER[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] DISCORDI[illegible]
[illegible]
[illegible] E[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
E[illegible]
[illegible]
[illegible] CONFESSIONEM
[illegible] PECCA[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] E[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

INANUM PROCEDEBAM ES
TIMABAR HUMILIS ET DE
VOTUS SED NON INDE MEL
IAM INNOCENS [illegible] QUOD IN
PUBLICO INDE [illegible]
ORME [illegible] CITAS. EGO
PECCAVI [illegible] ME IN
OMNI [illegible]
TE [illegible] OPPOSUI SICUT ME
SACRA SCRIPTURA DO
CUIT [illegible]
INIMICIS VIRTUTES ABIN
LUXURIE CASTITATEM
NON OPPOSUI NEC LIBIDINI
CONTINENTIAM. PECCAVI
IN IRA. IN CENODOXIA. IN NOVITA
TUM PRESUMPTIONE. IN
PERTINACIA. IN IACTANTIA
IN ARROGANTIA. IN INOBEDI
ENTIA. IN LOQUACITATE. IN
YPOCRISI. QUIBUS NON OPPO
SUI CONSILIUM. TIMOREM
DOMINI. INTELLIGENTIAM.
PROVIDENTIAM. MEMORIAM
TRACTABILITATEM. SA
GACITATEM. PECCAVI IN EX
ULTATIONE IN ADVERSIS. IN
AFFLICTIONE IN PROSPE
RIS. IN AMARITUDINE. IN SU
SURRATIONE. IN PERTRA
CTIONE. IN ODIO. IN MALICIA
QUIBUS NON OPPOSUI R[illegible]
CONSTANTIAM. TOLERAN
TIAM. MITIAM. DILECTIO
NEM. BONITATEM. LARGITA
TEM. PECCAVI IN FALLACIA
IN USURA. IN FRAUDE. IN RAPINA
IN PERIURIO. IN VIOLENTIA
IN PHILARGIRIA. QUIBUS NON
OPPOSUI CONSILIUM. LONGA
NIMITATEM. SUFFICIENTIAM
CONTEMPLATIONEM. COM
PUNCTIONEM. MODESTIAM
FRUGALITATEM. PECCA
VI IN PROSTITUTIONE. IN
DELICIIS. IN TURPITUDINE
IN LASCIVIA. IN PETULAN
TIA. IN [illegible]UBATIONE
FORNICATIONE [illegible]
NON OPPOSUI [illegible]
TEMPERANTIAM. PACE
INTELLIGENTIAM. MISERI
[illegible]

MANSUETUDINEM. PECC
AVI IN IRA SINE CAUSA. IN
RIXA. IN CLAMORE. IN FURO
RE. IN LUCTU. IN PROTER
VIA. IN BLASPHEMIA. QUIBUS
NON OPPOSUI LEGEM. EQUI
TATEM. [illegible]TATEM. COR
RECTIONEM. IUSIURAN
DI OBSERVATIONEM. SE
VERITATEM. [illegible]ARCITAS
PECCAVI IN TRISTICIA. IN
RANCORE. IN METU. IN TO
RPORE. IN ACCIDIA. IN QUE
RELA. IN PUSILLANIMITATE.
IN DESPERATIONE. QUIBUS
NON OPPOSUI STABILITATE
TACITURNITATEM. DIS
CRETIONEM. IEIUNIUM. CON
TEMPTUS SECULI. ANIME
AFFLICTIONEM. SOBRIE
TATEM. PECCAVI IN VEN
TRIS INGLUVIE. IN HEBITU
DINE MENTIS. IN CRAPULA
IN GULA. IN OBLIVIONE. IN TI
MORE. IN EBRIETATE. IN
VORACITATE. QUIBUS NON
OPPOSUI MUNDICIAM. RELI
GIONEM. CASTITATEM
OBEDIENTIAM. CONTINEN
TIAM. REVERENTIAM.
AUSTERITATEM. PECCA
VI IN LIBIDINE. IN LUBRICA
TIONE. IN IGNAVIA. IN BLAN
DICIIS. IN VOLUPTATE. IN
TURPITUDINE. IN INMUNDI
CIA. QUIBUS NON OPPOSUI
MAGNANIMITATEM. ALA
CRITATEM. CONCORDI
AM. LIBERTATEM. COPAS
SIONEM. PIETATEM. GRA
TIAM. PECCAVI IN TERGIVE
RSATIONE. IN IMPOSTO
RITATE. IN DISCORDIA
IN [illegible] IN SOCOR
DIA. IN SEGNICIE. IN DESI
DIO. NEC EIS BENIVOLEN
TIAM OPPOSUI NON SINCE
RITATEM. NON CONCOR
DIAM. NON ALACRITATE
NON VIGILIIS. SED VIVIS O
MNIBUS PRESCRIPTIS VI
CIIS TAMQUAM IN DELICIIS
CONVERSATUS SUM IN DIEBU

MEIS MUNDA CONFITEOR
MEAS CULPAS SIUE DE
OMNIBUS PECCATIS QUE
FECI POSTQUAM NATUS
SUM ET BAPTISMUM AC
CEPI USQ(ue) IN HANC HORA(m)
DEO CONFITEOR ET
TIBI SACERDOTI QUE
AUT SUM RECORDATUS
AUT NON SUM RECORD
ATUS AUT SCIENDO
PECCAUI AUT NESCI
ENDO AUT UIGILANDO
AUT DORMIENDO DE
OMNIBUS PECCATIS QUE
EGO FECI ME RECOG
NOSCO PECCATOREM
INDE CONFITEOR MEAS
CULPAS DEO OMNIPOTE
NTI ET SANCTIS ANGE
LIS EIUS ET OMNIBUS SA
NCTIS EIUS ET TIBI SA
CERDOTI DEI RECOR
TE FRATER ET SACER
DOS UT DIGNERIS PRO
ME DOMINI MISERICORDI
AM DEPRECARI QUIA PEC
CATOR ET FRAGILIS NI
MIS EGO SUM NON EST
ENIM HOMO PECCATOR
SUPER TERRAM UT EGO
QUIA NON CESSO DIE NO
CTUQ(ue) PECCARE IN COGI
TATIONIBUS PRAUIS IN
UERBIS OCIOSIS IN FACT
IS INIQUIS IN UAGATIONE
MENTIS IN OCIOSITATI
BUS MULTIS IN IRA IN ACCE
DIA IN UANA GLORIA IN SU
PERBIA IN CUPIDITATE
IN CIBO ET POTU IN LI
BIDINE ET FORNICATIONE
IN PERIURIIS IN FURTIS IN
FALSIS CRIMINATIONIB(us)
ET QUIA MULTA SUNT PE
CCATA MEA ET INNUME
RABILIA SCELERA MEA
ET NEGLIGENS SUM NIMIS
DE OPERE DEI ET DE OR
DINE MEO QUE CUSTODI
RE DEBUI CUNCTIS DETE
RIOR ME TAMEN EST ME
LIOR IN OMNIBUS UICIIS SE(d)

288.

PECCATIS IN QUIBUS CUMQ(ue)
HUMANA FRAGILITAS CON
TRA DEUM ET CREATORE(m)
PECCARE POTEST IN OM
NIBUS ME REUM ESSE
CONFITEOR ET PECCA
TOREM AGNOSCO ET
ERUBESCO ET EXPAUE
SCO DUM TANTAM PA
GINAM CONSPICIO IN QUA
UIRTUTES SUNT DES
CRIPTE QUIBUS SUM
ALIENUS ET UICIIS QUIB(us)
SUM PLENUS QUID AMPLI(us)
DICAM NISI MISERICORDI
DOMINI MULTE QUIA NON
SUM CONSUMPTUS QUIA
NON DEFECERUNT MISE
RATIONES EIUS QUIA NO
MINA MEA TERRA TUA
EST ET QUID DICAM
DICAM QUARE TRISTIS
ES ANIMA MEA ET QUARE
CONTURBAS ME SPERA
IN DEO QUONIAM ADHUC
CONFITEBOR ILLI ERGO
CONFITEOR TIBI DOMINE
SANCTE PATER OMNI
POTENS ETERNE DS
OMNIA PECCATA ET CRI
MINA MEA QUECUMQ(ue) CO
SSI AB INFANTIA UEL IN
IUUENTUTE MEA OMNIA
QUECUMQ(ue) CONTRA PRE
CEPTA ET LEGEM DEI
COMMISI OMNIBUS DIEB(us)
UITE MEE AUT IN UER
BO UEL IN FACTO SIUE
IN COGITATIONIBUS DS
TU [illegible]
NOSTI PECCATA MEA
TU SCIS FRAGILITATE(m)
MEAS MISERIAS PARCE
INDULGE ET MISERERE
MEI QUIA TIBI SOLI PE
CCAUI PECCAUI CUM PA
RENTIBUS UEL FRATRIB(us)
MEIS [illegible] ET INIQUI
TATEM FECI SUBUENI
MICHI PECCATORI PIE
DS EGO PATREM ET FI
LIUM ET SPIRITUM SAN
CTUM UNUM DEUM [illegible]

CONF[illegible]

OMN[illegible]

[illegible]

[illegible]

CONF[illegible]

[illegible]

[illegible] SPIRITU [illegible]

[illegible] SANCTO [illegible]

[illegible]

[illegible] TIS INNOCENTIBUS S

STEPHANO S CLEMEN

TE S DIONISIO S [illegible]

[illegible] S ADALBERTO

[illegible]

ODORO S ADRIANO

[illegible]

[illegible]

OMNIBUS SANCTIS MAR

TYRIBUS S SILVESTRO

S GREGORIO S [illegible]

IO S NICOLAO S AMB

ROSIO S AUGUSTINO

[illegible] S BENEDI

CTO S [illegible]

[illegible]

OMNIBUS SANCTIS CON

FESSORIBUS S [illegible]

SANCTIS MONACHIS

HEREMITIS S [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] S MARIA [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ET OMNI

BUS SANCTIS VIRGINIBUS [illegible]

[illegible]

[illegible]

OMNIBUS SANCTIS [illegible]

[illegible]

OMNES SANCTI [illegible]

UT NOS [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] MISERICORDIA [illegible]

[illegible] DIGNETUR [illegible]

289.

293

INCIPIT PROLOGUS AD SEVERUM PREPOSITUM

DOMNO SEVERO MELNICENSIS ecclesie preposito, tam litterali scientia quam spirituali mollicie predito, Cosmas Pragensis ecclesie solo nomine decanus, post huius vite stadium in celesti regno bravium. Quanta mentis mee devotione ac dilectione vestre paternitati substernor, deum testor, eloqui nequeo. Neque enim est magna dilectio, quam humana comprehendit ratio. Dilectio enim vera nichil proprium, nichil secretum aut occultum habere quit, quod non ei pandat quem sincero affectu diligit. Ceterum si non affuisset, nequaquam tanto incoramatus vitio hec mea senilia deliramenta offerre presumpsissem. Quero enim et quesivi quod iocundum, quod otiosum vobis offerrem, sed nichil tam ridiculosum quam opusculum meum inveni. Sicut enim suaviter ridemus cum aliquem offendi pede ad lapidem videmus, quotiens in hoc opere meas offensiones aut grammatice artis synalimphas videbitis, de quibus si per singula ridere velitis, ultra modum potestis ut proprietate hominis. Vale. Si autem vobis solis hec frivola nuge placeant sive displiceant, rogo ne tercius eas oculis videat.

Item ad Gervasium magistrum prefacio operis subsequentis.

LIBERALIUM ARTIUM QUIBUSQUE studiis pleniter imbuto et omnimode scientie sapientia delibuto archigeronte Gervasio Kosmas quod dicitur haud dici dignus, Deo tamen et sancto Wencezlao famulantium famulus, devote orationis munus et mutue dilectionis pignus. Cum acceperis hanc sedulam, scias quod tibi transmiserim Boemorum cronicam, quam ego nullo grammatice artis lepore politam, sed simpliciter et vix latialiter digestam, tue prudentie singulari examinanda decrevi, quatinus tuo sagaci iudicio aut omnino abiciatur, ne a quoquam legatur, aut si legi a te iudicatur, lima tue examinationis ad unguem prius elimetur, aut potius quod magis rogo per te ex integro latialiter enucleetur. Nam ego solum ope pretium duxi, ut modo vel tu cui adeo collata est sapientia, vel alii potiores scientia, sicut Virgilius habuit Troie excidia et Stacius Thebaida, ita ipsi hoc meum opus habeant pro materia, quo et sua scientia posteris notificent et nomen suum memoriale in secula magnificent. Igitur huius narrationis sumpsi exordium a primis incolis terre Boemorum, et perpauca que didici senum fabulosa relatione, non humane laudis ambitione, sed ne omnino tradantur relata oblivioni, posse et nosse pandendo omnium bonorum dilectioni. Bonis enim et prudentibus semper placere gliscens, idiotis autem et discolis displicere non pertimesco. Scio enim non nullos affore emulos, et eos mori risu sub sannationis, cum viderint scemata huius operationis, qui tantummodo docti sunt aliis derogare, et ipsi per se nichil boni sapiunt erogare. De talibus cantat propheta: Sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt. Hii namque que solummodo invicem oculis inspiciunt, et in corde suo velut in adamante figunt memoriter que sunt dicta improprie, aut ubi mens mea dormitans titubavit. Quid mirum? Quandoque bonus dormitat Homerus. Horum ego nec invidiosis derogationibus perterreor, nec yroniceis adulationibus permulceor. Qui volunt legant, qui nolunt abiciant. Tu autem frater karissime, si me ut amicum diligis, si meis precibus tangeris, precinge lumbos et accipe in manu rasorium, calcem et calamum, ut quod superfluum est radas, et quod non est desuper addas, ut improprie dicta proprietate mutando sic mea inscitia tua sublevetur facetia. Non enim ab amico corrigi erubesco, quod etiam ab amicis nimio affectu emendari exposco. Continet autem hic liber primus Boemorum gesta prout mihi scire licuit digesta usque ad tempora Bracizlaui filii ducis Odalrici. Annos autem dominice incarnationis ideo a temporibus Boriwoy primi ducis catholici ordinare cepi, quia in initio huius libri nec fingere volui, nec kronica reperire potui, ut quando vel quibus gesta sint temporibus scire que ad presens recitabis in sequentibus. Vale, et tuo iussu aut in meo ad cetera evolvenda pergam, aut ibi gradum sistam, et meis ineptiis modum figam certis. Vive, vale, et mea ne temnas optata; si placet imple. Est autem hec kronica composita regnante quarto Heinrico Romano imperatore, et gubernante sanctam ecclesiam Dei papa Kalisto, sub temporibus ducis Boemorum Wladizlai simul et presulis Pragensis ecclesie Hermanni, ut in sequentibus dabitur omnibus scire volentibus quibus sint acta annis Christi et indictionibus.

294

INCIPIT LIBER PRIMUS KRONICE BOEMORUM KOSME PRAGENSIS DECANI

POST DILUVII EFFUSIONEM, POST virorum maligna mente turrim edificantium confusionem, humanum genus quod tunc fere constabat in septuaginta duobus viris, pro tam illicitis et temerariis ausis cum divina ultione quot capita virorum, tot in diversa linguarum genera divideretur, sicut hystoriaca relatione didicimus, unusquisque eorum vagus et profugus longe lateque dispersi per diversa spacia terrarum errabant, ac de die in diem corporibus decrescentes in generationes et generationes multipliciter crescebant. Unde humanum genus divino nutu dispositum [illegible]

[illegible] generali tamen vocabulo Germania vocitatur. Ad exordium narrationis veniam, situm terre huius Boemie [illegible] breviter exponere temptabimus. In divisione orbis secundum geometras Asia nomine sub suo dimidium mundi obtinuit, et dimidium Europa et Affrica. In Europa sita est Germania, cui in partibus aquilonalis plaga est locus late diffusus cinctus undique montibus, qui mirum in modum extenduntur [illegible] Huius terre superficiem tunc temporis occupabant vaste solitudines nemorum sine habitatore hominum [illegible]

[illegible]

nas una vere femina, in consilio provida, in sermone strennua, corpore casta, moribus proba, ad dirimenda populi iudicia nulli secunda, omnibus affabilis, sed plus amabilis, feminei sexus decus et gloria, dictans negocia providenter. Sed quia nemo ex omni parte beatus, talis ac tante laudis femina, heu dira conditio humana, fuit phytonissa. Et quia populo multa et certa predixit futura, omnis illa gens commune consilium iniens, patris eius post necem hanc sibi prefecit in iudicem. Ea tempestate inter duos cives opibus et genere eminentiores, et qui videbantur populi esse rectores, orta est non modica litigio agri contigui de termino. Qui in tantum prorupere in mutua rixa, ut alter alteri spissam unguibus volaret in barbam, et nudis conviciis semetipsos cepit digito sub nasum confundentes, intrant bachantes curiam, ac non sine magno strepitu adeunt dominam, et ut ratione iusticie dubiam inter eos dirimat causam, suppliciter rogant. Illa interim ut est lasciva mollicies mulierum, quando non habet quem timeat virum, cubito subnixa ceu puerum enixa, alte in pictis stratis nimis molliter accubabat. Cumque per callem iusticie incedens, personam hominum non respiciens, totius controversie inter eos orte causam ad statum rectitudinis perduceret, is cuius causa in iudicio non obtinuit palmam, plus iusto indignatus, ter quaterque caput concussit, et more suo terram ter baculo percussit, ac barba pleno ore saliva conspergens exclamat: O iniuria viris haud toleranda. Femina rimosa virilia iudicia mente tractat dolosa. Scimus profecto quia femina sive stans, seu in solio residens parum sapit; quanto magis cum in stratis accubat. Revera tunc magis est ad accessum mariti apta, quam dictare militibus iura. Certe est longos esse crines omnibus, sed breves sensus mulieribus. Satius est mori, quam viris talia pati. Nos solos obprobrium nationibus et gentibus destituit natura, quibus deest rector et virilis censura, et quos premunt feminea iura. Ad hec domina illata sibi contumelia dissimulans, et dolorem cordis feminino pudore celans, subrisit et: Ita est, inquit, ut dicis, femina sum, femina vivo, sed ideo parum sapere vobis videor, quia vos non in virga ferrea iudico, et quia sine timore vivitis, merito me despicitis. Nam ubi est timor, ibi honor. Nunc autem necesse est valde, ut habeatis rectorem femina ferociorem. Sic et columbe olim albiculum milvum, quem sibi elegerant in regem, spreverunt sicut vos me sprevistis, et accipitrem multo ferociorem sibi ducem prefecerunt, qui fingens culpas tam nocentes quam innocentes cepit necare, et ex tunc usque hodie vescitur columbis accipiter. Ite nunc domum, et quem vos vultis cras eligatis in dominum, ego assumam mihi in maritum.

Interea predictas advocat sorores, quas non impares agitabant furores, quarum magica arte et sua ludificabat populum per omnia. Ipsa namque Lubossa fuit sicut prediximus phytonissa, ut Cumea Sibilla, altera venefica ut Cholcis Medea, tercia malefica ut Aeaea Circes. Illa nocte quod consilium inierunt ille tres Eumenides, aut quid secreti egerint, quamvis ignotum fuerit, tamen omnibus luce clarius mane patuit, cum soror earum Lubossa et locum ubi dux lateret, et quis esset nomine indicavit. Quis enim crederet quod de aratro sibi ducem prorogarent? Aut quis sciret ubi araret, qui rector populi fieret? Quid enim phytonicus furor nesciret? Aut quid est quod magica ars non efficeret? Potuit Sibilla Romano populo seriem fatorum fere usque in diem iudicii predicere, que etiam si fas est credere de Christo vaticinata est, sicut quidam doctor in sermone suo per divinationis versus Virgilii ex persona Sibille de adventu domini compositos introducit. Potuit Medea herbis et carmine sepe e celo Hyperionem et Berecinthiam deducere. Potuit ymbres, fulgura ac tonitrua elicere de nubibus. Potuit regem Egeum de sene facere iuvenem. Carmine Circes socii Ulixes conversi sunt in diversas ferarum formas, et rex Picus in volucrem que nunc dicitur picus. Quid mirum? Quanta egere artibus suis magi in Egypto, qui pene tot et tanta mira carminibus suis fecere, quot famulus dei Moyses ex virtute dei exhibuisse perhibetur. Hec actenus. Postera die ut iussum fuerat, sine mora convocant cetum, congregant populum, conveniunt simul omnes in unum. Femina residens in sublimi solio, concionatur ad agrestes viros: O plebs miseranda nimis, que libera vivere nescis, et quam nemo bonus nisi cum vita amittit, illam vos non inviti libertatem fugitis, et insuete servituti colla sponte submittitis. Heu tarde frustra vos penitebit, sicut ranas penituit, cum ydrus quem sibi fecerant regem eas necare cepit. Aut si nescitis que sint iura ducis, temptabo vobis ea verbis dicere paucis. In primis facile est ducem ponere, sed difficile est positum deponere. Nam qui modo est sub vestra potestate, utrum eum constituatis ducem an non, postquam autem constitutus fuerit, vos et omnia vestra erunt eius in potestate. Huius in conspectu vestra febricitabunt genua, et muta sicco palato adherebit lingua. Ad cuius vocem pre nimio pavore vix respondebitis: Ita domine, ita domine, cum ipse solo suo nutu sine vestro prejudicio hunc dampnabit et hunc obtruncabit, istum in carcerem mitti, illum precipiet in patibulo suspendi. Vos ipsos et ex vobis quos sibi libet, alios servos, alios rusticos, alios tributarios, alios exactores, alios tortores, alios preones, alios cocos seu pistores aut molendinarios faciet. Constituet etiam sibi tribunos et centuriones, villicos, cultores vinearum simul et agrorum, messores segetum, fabros armorum, sutores pellium diversarum et coriorum. Filios vestros et filias in obsequiis suis ponet, de bubus etiam et equis sive equabus seu pecoribus vestris optima queque ad sui placitum tollet. Omnia vestra que sunt potiora in villis, in campis, in agris, in pratis, in vineis auferet et in usus suos rediget. Quid multis moror? Aut quid hec quasi vos ut terream loquor? Si persistitis incepto et non fallitis voto, iam vobis et nomen ducis et locum ubi est indicabo. Ad hec vulgus ignobile confuso exultat clamore, omnes uno ore ducem sibi poscunt dari. Quibus illa: En, inquit, en ultra illos montes, et monstravit digito montes, ubi fluvius non adeo magnus nomine Belina, cuius super ripam dinoscitur esse villa nomine Stadici. Huius in territorio est novale unum in longitudine et in latitudine XII passuum, quod mirum in modum cum sit inter tot agros in medio positum, ad nullum tamen pertinet agrum. Ibi dux vester duobus variis bubus arat: unus bos precinctus est albedine et albo capite, alter a fronte post tergum albus, et pedes posteriores habens albos. Nunc si vobis placet, accipite meum calitharium et clamidem et mutatoria duce digna, et pergite ac mandata populi atque mea referte viro, et adducite vobis ducem et mihi maritum. Viro nomen est Premisl, qui super colla et capita vestra iura excogitabit plura. Nam hoc nomen latine sonat premeditans vel superexcogitans. Huius proles postera hac in omni terra in eternum regnabit et ultra.

Interea destinantur qui iussa domine et plebis ad virum perferant nuncii. Quos ut vidit domina quasi inscios de via cunctari: Quid, inquit, cunctamini? Ite securi, meum equum sequimini, ipse vos ducet recta via et reducet, quia ab illo non semel illa via est trita. Vana volat fama, nec non et opinio falsa, quod ipsa domina equitatu phantasmatico semper in noctis crepusculo solita sit ire illuc, et redire per gallicinium; quod ridens credat Apella. Quid tum? Procedunt nuncii sapientes indocti, vadunt scientes nescii, vestigia sequentes equi. Iamque montes transierant, et iam iamque ad villam appropinquabant, illuc ad quam tendebant, cum illis puer unus obvius currit, quem interrogantes aiunt: Heus bone indolis puer, estne villa ista nomine Stadici? Aut si est, in illa vir nomine Premisl? Ipsa est, inquit, quam queritis villa, et ecce vir Premisl prope in agro boves stimulat, ut quod agit cicius peragat. Ad quem nuncii accedentes aiunt: Vir fortunate, dux nobis diis generate. Et sicut mos est rusticis, non sufficit semel dixisse, sed inflata bucca ingeminant: Salve dux, salve magna dignissime laude. Solve boves, muta vestes, ascende caballum. Et monstrant vestes et mutatoria atque caballum. Domina nostra Lubossa et plebs universa mandavit, ut cito venias, et tibi ac tuis nepotibus fatale regnum accipias. Omnia nostra et nos ipsi in tua manu sumus: te ducem, te iudicem, te rectorem, te protectorem, te solum nobis in dominum eligimus. Ad quam vocem vir prudens quasi futurorum inscius substitit, et stimulum quem manu gestabat, in terram fixit, et solvens boves: Ite illuc unde venistis, dixit. Qui statim cicius dicto ab oculis evanuere, et nusquam amplius comparuere. Corilus autem quam humi fixit, tres altas propagines, et quod est mirabilius, cum foliis et nucibus produxit. Viri autem illi videntes hec talia ita fieri, stabant obstupefacti. Quos ille grata vice hospitii invitat ad prandium, et de pera subere contexta excutit mucidum panis et formatici partem, et ipsam peram in cespite ponit pro mensa, et super rude textum ponit et cetera. Interea dum prandium sumunt, dum aquam de amfora bibunt, due propagines sive virgulta duo aruerunt et ceciderunt, sed tercia multo altius et latius accrescebat. Unde hospitibus maior excrevit admiratio cum timore. Et ille: Quid admiramini? inquit. Scitote ex nostra progenie multos dominos nasci, sed unum semper dominari. Atque si domina vestra non adeo de hac re festinaret, sed per modicum tempus currentia fata expectaret, ut pro me tam cito non mitteret, quot natos heriles natura proferret, tot dominos terra vestra haberet.

Post hec induitur veste principali, et calceatur calciamentis regalibus, acer ascendit equum arator, tamen sue sortis non immemor, tollit secum suos coturnos ex omni parte subere consutos, quos fecit servari in posterum, et servantur Wissegrad in camera ducis usque hodie et in sempiternum. Factum est autem dum per compendia viarum irent, necdum adhuc illi nuncii ceu ad novum dominum familiariter loqui auderent, sed sicut columbe, quando aliquam peregrinam ad eas accedentem in primis eam pavescunt, et mox in ipso volatu eam assuefaciunt, et eam quasi propriam faciunt et diligunt, sic illi eam fabularentur equitantes, et sermocinationibus iter abbreviarent, ac iocando per scurrilia verba laborem fallerent, unus qui erat audacior et lingua promptior: O domine, dic, inquit, nobis, ob quid hos coturnos subere consutos et ad nichil nisi ut proiciantur aptos nos servare fecisti? Non satis possumus ammirari. Quibus ille: Ad hoc, inquit, eos feci et faciam in evum servari, ut nostri posteri sciant unde sint orti, et ut semper vivant pavidi et suspecti, nec homines a deo sibi commissos iniuste opprimant per superbiam, quia facti sumus omnes equales per naturam. Nunc autem et michi liceat vos inquisitum percontari, utrum magis laudabile est de paupertate ad dignitatem provehi, an de dignitate in paupertatem redigi? Nimirum respondebitis michi: melius esse provehi ad gloriam quam redigi ad inopiam. Atqui sunt nonnulli parentela geniti ex nobili, sed postquam in inopiam redacti et miseri facti, cum suos parentes gloriosos fuisse et potentes aliis predicant, haud ignorant quod semetipsos inde plus confundunt et deprecant, cum ipsi per suam hoc amisere ignaviam, quod illi habuere per industriam. Nam fortuna semper hac ludit alea sua rota, ut nunc hos erigat ad summa, nunc illos mergat in infima. Unde fit ut dignitas terrena que erat aliquando ad gloriam, amissa fit ad ignominiam. At vero paupertas per virtutem victa non se celat sub pelle lupina, sed victorem suum tollit ad sydera, quem olim secum traxerat ad infera.

Postea vero quam iter emensi fuerant, et iam iamque prope ad urbem veniebant, obviam eis domina stipata suis satellitibus accelerat, et iunctis inter se consertis dextris cum magna leticia tecta subeunt, thoris discumbunt, Cerere et Bacho corpora reficiunt, cetera noctis spacia Veneri et Hymeneo indulgent. Hic vir, qui vere ex virtutibus merito dicendus est vir, hanc efferam gentem legibus frenavit, et indomitum populum imperio domuit, et servituti qua nunc premitur subiugavit, atque omnia iura quibus hec terra utitur et regitur, solus cum sola Lubossa dictavit. Inter hec primordia legum quadam die predicta domina phitone concitata, presente viro suo Premisl et aliis senioribus populi astantibus, sic est vaticinata: Urbem conspicio, fama que sydera tanget. Est locus in silva, villa quo distat ab ista stadiis XXX, quem Wltava terminat undis. Hunc ex parte aquilonali valde munit profunda vallis rivulus Bruhnica, at australi ex latere latus mons nimis petrosus, qui a petris dicitur Petrin, super eminet loca. Loci autem mons curvatur in modum delfini marini porci tendens usque ad predictum amnem. Ad quem cum perveneritis, invenietis hominem in media silva limen domus operantem. Et quia ad humile limen et magni domini se inclinant, ex eventu rei urbem quam edificabitis vocabitis Pragam. Hac in urbe olim in futurum bine auree ascendent olive, que cacumine suo usque ad septimum penetrabunt celum, et per totum mundum signis et miraculis choruscabunt. Has in hostiis et muneribus colent et adorabunt omnes tribus terre Boemie et nationes relique. Una earum vocabitur Maior gloria, altera Exercitus consolatio. Plura locutura erat, si non fugisset spiritus pestilens et prophanus a plasmate dei. Continuo itur in antiquam silvam, et reperto dato signo in predicto loco urbem totius Boemie dominam edificant Pragam. Et quia ea tempestate virgines huius terre sine iugo pubescentes velud amazones militaria arma affectantes, et sibi ductrices facientes, pari modo ut tyrones militabant, venatibus per silvas viriliter insistebant. Non eas viri, sed ipse sibi viros quos et quando voluerunt accipiebant. Et sicut gens Scytica, Plauci sive Pecenatici, vir et femina in habitu nullum discrimen habebant. Unde in tantum feminea excrevit audacia, ut in quadam rupe non longe a predicta urbe oppidum natura loci firmum sibi construerent, cui a virginali vocabulo inditum est nomen Devin. Quod videntes iuvenes, contra eas nimio zelo indignantes, multo plures in simul congregati, non longius quam unius bucine vocem in altera rupe inter arbusta edificant urbem, quam moderni nuncupant Wissegrad; tunc autem ab arbustis traxerat nomen Hrasten. Et quia sepe virgines sollertiores ad decipiendos iuvenes fiebant, sepe autem iuvenes virginibus fortiores existebant, nunc bellum, nunc pax inter eos agebatur. Et dum interposita pace potirentur, placuit utrisque partibus, ut componerent cibis et potibus symbolum, et per tres dies sine armis sollempne simul agerent ludum in constituto loco. Quid plura? Non aliter iuvenes cum puellis ineunt convivia, ac si lupi rapaces querentes edulia, ut intrarent ovilia. Primam diem epulis et nimiis potibus hylarem ducunt. Dumque volunt sedare sitim, sitis altera crevit. Leticiamque suam iuvenes vix noctem ad horam differunt. Nox erat et celo fulgebat luna sereno. Inflans tunc lituum dedit inter eos ita signum dicens: Lusistis satis, edistis satis atque bibistis. Surgite, vos rauco clamat Venus aurea sistro. Moxque singuli singulas rapuere puellas. Mane autem facto iam pacis inito pacto, sublatis Cerere et Bacho ex earum oppido, muros Lemniaco vacuos indulgent Vulcano. Et ex illa tempestate post obitum principis Lubosse sunt mulieres nostrates virorum sub potestate.

Sed quoniam omnibus ut quidem restat nimia que venit et antiquus Premisl ita plenus dierum, postquam iura instituit legum, quem coluit vivus ut deum, raptus est ad Cereris generum. Cui Nezamisl successit in regnum. Hunc ubi mors rapuit, Mnata principales obtinuit fasces. Quo recedente ab hac vita, Voyn suscepit rerum gubernacula. Huius post fatum Vnislau rexit ducatum. Cuius vitae dum rumpitur parca, Kressomisl locatur in sedis arce. Hoc sublato e medio, Neklan ducatus potitur solio. Hic ubi vita discessit, Hostivit throno successit. Horum de principum vita eque et morte silet, tum quia ventri et somno dediti, inculti et indocti assimilati sunt pecori, quibus profecto contra naturam corpus voluptati, anima fuit oneri; tum quia non erat illo in tempore qui stilo acta eorum commendaret memorie. Sed sileamus de quibus siletur, et redeamus illuc unde paulo deviavimus.

Gostivit autem genuit Borivoy qui primus dux baptizatus est a venerabili Metudio episcopo in Moravia sub temporibus Arnulfi imperatoris et Zuatopluk eiusdem Moravie regis. Nec superfluum esse iudicavimus quod referente fama audivimus huic operi nostro hoc in loco summatim litterarum apicibus inserere bellum quod olim antea priscorum dierum tempore ducis Neklan in campo qui dicitur Turzko consertum est inter boemos et Luchanos qui nunc a modernis ab urbe Satec vocitantur Satcenses. Verum autem antiquitus nuncuparentur ea ratione Luchano nolumus preterire sub silentio. Quia provincia illa distinguitur quinque regionibus locorum per compendia. Prima regio est sita circa rivum nomine Gutna. Secunda vero parte est fluvii Uzka. Tercia extenditur per cursum torrentis Brocnica. Quarta que et siluana dicitur sita est infra terminos fluminis Msa. Quinta que in medio est dicitur Luka pulcherrima visu et utillima usu, ac uberrima satis; nec non et habundantissima pratis unde et nomen ipsa regio extitit quia Luka latine pratum dicitur. Et in hac regione primum longe antequam Satec urbs condita foret est inhabitata hominibus, tota cum incole sunt a regione Luchane nuncupati. His prefuit dux nomine Wlastizlau vir bellicosus et in bellicis armis animosus ac consiliis super modum dolosus, satisque in plus felix potuisset dici, si fors suppremum clausisset diem fine infelici. Nam contra boemos frequenter susceperat bellum, et semper Marte secundo atque diis auspicibus prevaluerat; terramque eorum sepe ingressus, cedibus incendiis rapinis crudeliter devastarat, et ipsos illorum primates in tantum presidiis attenuarat, ut parvo clausi in oppido quod dicitur Levigradec hostium incursiones timerent oppido. Hic condidit urbem quam appellavit nomine suo Wlastizlau inter duos montes Medvez et Pripek, scilicet in confinio duarum provinciarum Belina et Lutomerici, et posuit in ea viros nequam ob insidias utrique provincie, quia hee adiuvabant partes boemorum. Et sicut in omni vicissitudine rerum prosperitas elevat, adversitas humiliat cor hominum, ex nimia qua semper obtinuit in plus prosperitate exaltatum est cor ducis et elevatum, ut in ira feroci exardesceret totam boemiam ad obtinendum. Ah mens hominum ignara futurorum, sepe suo fallitur augurio, sepe fit quod ante ruinam cor extollitur, sicut ante leticiam sepe humiliatur. Mox tumido inflatus fastu superbie, scire volens virtus sua quante sit potentie, mittit gladium per omnes fines tocius provincie hac condicione principalis sententie, ut quicumque corporis statura precelleret gladii mensuram, sequi iussus egrederetur ad pugnam, procul dubio puniretur gladio. Quo eius dicto, ut vidit in edicto coadunatos loco, stans in medio aggere corona vulgi septus clipeoque subnixus, manu ensem vibrans, sic est exorsus. O milites, quibus ut fortuna in manibus est victoria, olim non semel vicistis, ita et nunc agatis. Quid opus est armis? Arma ad speciem mulieres portare faciatis. Quin potius falcones, nisos, herodios et omne hominum genus volatilium quod magis aptum est ad iocunditatem et ludum tollite vobiscum, quibus carnes inimicorum si forte sufficient ad pabulum ad vescendum. Testor Martem deum et meam dominam Bellonam que in fixit omnia bona, per capulum ensis mei quem manu teneo, quod pro infantibus eorum catulos canum ponam ad ubera matrum. Tollite signa, tollite moras, semper nocuit differre paratis. Ite iam velociter et vincite feliciter. Exoritur clamor ad ethera.

Invalidis et invalidis, fortis et vilis, potens et impotens. Perstrepunt arma arma. Saltat scabiosa equa, ut acer equus in pugna.

Interea quedam mulier de numero eumenidum vocans ad se privignum qui tam iturus erat ad prelium, quamvis in genere non est natale novercis ut benefaciant suis privignis, tamen non immemor consorcii tui patris cautum te faciam quo possis vivere, si vis. Scias boemorum strigas sive lemures nostras prevaluisse votis eumenidas, unde nostri usque ad unum interfecti, dabitur victoria boemis. Hac tu que tandem valeas evadere, cum in primo congressu interficies tu adversantem utramque eius abscidens aures mitte in tua bursa. Et inter utrosque pedes equi in modum crucis evaginato ense terram liniabis. Hoc enim faciens invisibiles ligaturas laxabis, quibus vestri deorum vestri equi obligati deficient et cadent quasi ex longo itinere fatigati. Moxque insiliens equum terga vertes, et si magnus post te fragor ingruerit, nunquam retro aspicies, fugam sed acceleres. Atque ita tu solus vix effugies. Nam dii qui nobiscum comitabantur in prelium versi sunt in auxilium inimicis vestris. At contra boemis resistere non valentibus hostibus quippe iam tociens triumphantibus, una salus erat victis nullam sperare salutem. Sed sic semper infideles homines et eo ad malum priores ubi deficiunt vires et bone artes ilico ad deteriores pravitatis vertuntur partes. Haud aliter gens ista vanis sacris dedita plus mendaciis credula iam desperatis viribus et armis militaribus quandam adeunt sortilegam et consulunt eam, atque ut istas iudicaret quod opus sit facto in tali discrimine rerum, aut quis eventus futurum obtineat bellum. Illa ut erat plena phitone ambigua non tenuit eos in verborum ambage. Si vultis inquit triumphum victorie consequi, oportet vos prius iussa deorum exequi. Ergo litate diis vestris asinum, ut sint et ipsi vobis in asylum. Hoc iubet fieri summus Iupiter, et ipse Mars sororque eius Bellona atque gener Cereris iubet. Queritur interimitur miser asellus et occiditur et ut iussum fuerat in mille milies frusta conciditur, atque ab universo exercitu citius dicto consumitur. Quibus ita esu animatis asinino, res similis prodigio cernens letas phalanges et viros mori paratos ut silvaticos porcos. Et sicut post aquosa nube fit sol clarior et visu iocundior, ita post nimiam inertiam exercitus ille fuit alacrior et ad pugnam audacior.

Interea dux eorum Neklan lepore pavidior et parthio fuga velocior pugnam imminentem premunit et ficta infirmitate in castro supradicto delituit. Quid facerent membra sine capite? Ut milites in prelio sine duce. Erat ea tempestate quidam vir precipuus honestate corporis et etate, nomine Tyro, et ipse post ducem secundus in prelio, qui ad occursum mille oppugnantium in prelio nullum timere, nemini scivit cedere. Hunc dux clam ad se vocat et precipit ut arma sua induat et paucis clientibus id scientibus herilem equum iubet ut ascendat, atque vice sua milites ad pugnam precedat, que non longe ab urbe sed quasi duobus stadiis distabat. Ventum erat ad campum ab utrisque exercitibus condictum. Prius boemi preoccupant colle in medio campi eminente unde et hostes providerent advenientes, et is quem estimabant ducem stans in eminentiori loco concionaretur ad milites Tyro. Si fas inquit esset duci verbis addere virtutem militibus, multiplicibus vos tenere sermonum ambagibus. Sed quia hostis ad oculum stat, et breve tempus ad exhortandum extat, fas non sit vos tandem pauca succinere dictis. Omnibus in bello dimicandi par est devotio, sed impar vincendi condicio. Illi paucorum pugnant pro gloria, nos pro patria dimicamus, et pro libertate atque nostra libertate et salute ultima. Illi ut rapiant aliena, nos ut defendamus dulcia pignera et cara conubia. Confortamini et estote viri. Nam deos vestros quos hactenus habuistis offensos placastis victima quibus placari voluerunt. Ergo timore eorum ne timueritis, quia quibus in prelio timor officit animo maximo versatur in periculo. Audacia autem habetur pro muro. Audacibus et ipsi dii auxiliantur. Credite in ultra illa castra vestra salus posita est et gloria. Aut si terga hostibus vertitis, mortem tamen non effugietis, sed novam mortem verum peius morte aget. Coniuges vestras in conspectu vestro violabunt, et in sinu earum infantes ferro trucidabunt, et ad lactandum eis catulos dabunt. Quia victis una est virtus victoribus nil denegare.

Interea dux Lucensium ferocissimus iactu cum superbissima gente, quibus et hodie a malo innatum est superbire, veniens ex adverso vidit hostes non cedere loco, iubet suos paulisper stare ilico, et quasi condolens super fata inimicorum his dictis acuit animos suorum. O miserabiles timidorum hominum manes, frustra preduntur colles quibus desunt vires et bellice artes. Nec iuvat collis sic virtus debilis. Cernitis quia in planis vobis non audent occurrere campis, immo, nisi fallor, fugere parant. Sed vos prius quam fugiant irruite super eos impetu repentino, et sub pedibus vestris ceu frivola stipularum ut conterantur facite more solito. Parcite ne ignavorum sanguine polluatis fortia tela, sed potius submittite que portatis volatilia ut terrefaciatis falconibus pavidas acies ut columbas. Quod ut factum est, tanta fuit densitas diversarum avium ut sub pennis earum obscuraretur aer velut sub aquosa nube vel nigre tempestatis tempore. Hoc cernens intrepidus Tyro, ceptum interrumpens colloquium ad suos dixit: Si forte contigerit me mori in prelio, sepelite me in hoc colliculo, et construite mausoleum michi in secula nominatum, quod et hodie nominatur militis acerrimi bustum Tyro. Moxque prosiliens ceu maxima moles rupis que fulmine rupta de summitate alti montis fertur per abrupta loca sternens omnia obstacula, haud aliter ruit fortissimus heros Tyro in confertissimos hostium cuneos, ac velut si quis in horto tenera papavera succideret ferro, ita obstantium metit ense capita hostium, donec plenus hastilibus quasi hericius in media strage super magna strue occisorum cecidit. Incertum est quis aut quo aut quali vulnere quisque ceciderit. Non hoc solum scimus preterea quia boemi potiti sunt triumpho, Lucensibus omnibus interfectis usque ad unum, preter illum videlicet quem noverca olim premonuerat ante adsilui. Isque cum iussa peregit noverce, periculo elapsus fuga, dumque conticeret reveniret ad domum, ecce uxor sua plangebat defuncta. Quam ut videret vir suus dum discooperuisset faciem eius, res similis fieret, inventum est funus habere in femineo pectore vulnus, et abscisas aures. Tunc vir recolens quod factum fuerat in prelio, protulit aures de bursa cruentas cum inauribus, atque recognovit hanc fuisse in specie illius quem adversantem occidit in bello. Post hec boemi intrantes terram illam et nullo resistente devastantes eam, civitates destruxerunt, villas combusserunt, spolia multa acceperunt, inter que filium herilem apud quandam vetulam mulierem invenerunt latitantem. Quem dux ut vidit, quamvis paganus tamen ut catholicus bona misericordia super eum motus est, tutele ei et forme pepercit. Et novam urbem in plano loco construens nomine Dragus super ripam fluminis Ogre iuxta pagum Postoloprth, ubi nunc cernitur sancte Marie cenobium, tradidit eam et puerum pedagogo cui antea pater suus eum commiserat nomine Durinco, qui fuit de Zribia genere, excedens homines scelere, vir pessimo peior et omni belua crudelior. Quod utique factum est omnium consilio comitum ut populus qui residuus fuerat ad filium herilis sui quasi principem ceu apes ad sua alvearia confluerent, cum sed quando resistere vellent in plano loco facile capi possent, tum quia cum viro alienigena non tam cito conspiraret plebs indigena. His ita dispositis, repedant ad propria cum magna leticia, atque victrices aquilas in sua refecerunt stacia. Interea scelestus Zribin ille deterior infidele perpetrat scelus crudele. Nam in quadam die piscatores nunciant stacionem piscium non modicam in placida aqua sub glacie nova. Erat enim glacies perspicua, quam nec adhuc aura corruperat nec pulvis contaminaverat. Tunc ille Iudas secundus Durinc ratus est congruum tempus ad exercendam suam nequiciam, quam dudum mala mente malo animo conceperat in dominum suum, ita vel necem, ait ad puerum. Eamus piscari, quem fraude parabat necare. Quo cum pervenissent, inquit: O mi domnicelle, prospice natantes ecce sub glacie pisces plusquam mille. At ille sicut erat puer, pueriliter genua flectens, dum inspicit sub glacie pisces, securis securi tenero collo excepit, et tunc hostis pepercit quamvis eum pedagogus interfecit. Diffugiunt universi a tali spectaculo, at ille plusquam parricida, quod non potuit uno ictu securis, peregit cultello caput suo domnicello abscidens ut porcello. Quod abscidens sub clamide velut donum suum pro honore munda involvit syndone ut ad ducem qui sibi eum commiserat infelix malo suo deferat. Fert sine mora funesta dona, sperans pro tali facto innumera eciam munera, et invenit ducem in Pragensi palacio cum omnibus residentem comitibus in concilio, atque optimum ratus fore ut coram spectaculo omnium facinus suum referat in medium, intrat et salutat ducem, et resalutatus stans expectat, et ut data est sibi copia fandi, dixit: En ego, en ego solus mea effeci securi ut vos omnes dormiatis in utramque aurem securi. Sepe etenim una et minima scintilla quam incautus custos domus reliquit sub tenui favilla excitat ignes magnos, et non solum domum sed etiam involvit et comburit ipsos domus dominos. Hanc ego scintillam precavens et providens in futurum vobis nocituram extinxi, et vos vestrosque posteros a ventura clade quasi ex divino oraculo prevenire procuravi. Vos autem qui estis capita terre, in hunc facto nomen invenite. Si est meritum, facite ut omnes sciant quantum meruit; aut si dicitis esse scelus, plus vos debeatis quod vos ipsi non faciatis scelus. An ideo debuistis infanti parcere, quia pater eius vestros infantes interfecit, et catulos voluit ponere ad sugendum vestras coniuges? Certe nec carnes suaves rabidi nec suave lupi ius. Ecce patrii sanguinis ultor vobis quandoque nociturus iacet sine vestro sanguine victus. Quin ut potius accipite regnum [illegible] quod sine metu possidebitis in sempiternum feliciter. Et statim protulit caput in disco tenellum, inquit michi adhuc vivi hominis fuit eximiatum, non tantum quantum voce prolatum. Expavit dux, viso tremuere comites, confusum inhorruit murmur. Et dux torsit caput a munere nefando et talia fando. Aufer [illegible]. Tua scelera excedunt modum et nimia, nec digna inveniuntur iudicia. Ad hoc flagicium nec potest dignum excogitari prudencium, nec par supplicium. An putas quod tu non potuissem quod fecisti si voluissem? Michi ait fuit licitum occidere, tibi autem non est dominum. Hoc quod peccasti peccatum maius est quam sit par peccatum. Certe quicumque te occiderit vel occidere te iudicaverit non solum peccatum sed duplex incurret peccatum, quia et peccatum quod occidaris et peccatum quod occidisti dominum pro utraque peccato triplicatum putabit peccatum. Verum si pro hoc tam scelere infandi alius a vobis donativum spectat, scias tibi pro magno munere hoc datum a [illegible], ut ex tribus quam velis eligas mortem. Aut te precipites ex alta rupe, aut te manibus tuis suspendas in quolibet arbore, aut scelerosam vitam tuo finias ense. Ad hec vir ingemiscens ait: Heu quam malo meo [illegible]. Et statim alneum [illegible] in alno suspendit se laqueo. Unde alnus illa quamdiu non cecidit, quia iuxta viam erat, dicta est alnus Durinci. Et quia hec antiquis referuntur evenisse temporibus, utrum sint facta an ficta, lectoris iudicio relinquimus. Nunc ea que vera fidelium relatio commemorat, ut stilus [illegible] abusus iam dudum ad exarandum digna memorie se acuat.

Anno dominice incarnationis DCCCXCIIII Borivoy baptizatus est primus dux sancte fidei catholice. Eodem anno Zuatopluk rex Moravie, sicut vulgo dicitur, in medio exercitu suorum delituit et nusquam comparuit. Sed revera tunc in seipsum reversus cum recognovisset quod contra dominum suum imperatorem et compatrem Arnulfum iniuste et quasi immemor beneficii arma movisset, qui sibi non solum Boemiam verum et alias regiones hinc usque ad flumen Odra et inde versus Ungariam usque ad flumen Gron subiugaverat, penitentia ductus media noctis per opaca, nemine sentiente ascendit equum et transiens sua castra fugit ad locum in latere montis Zobor siti, ubi olim tres heremite in eodem magna et inaccessibili hominibus silva eius ope et auxilio edificaverant ecclesiam. Quo ubi pervenit, ipsius silve in abdito loco equum interficit et gladium suum humi condidit, et ut lucescente die ad heremitas accessit, quasi sit illis ignorantibus est consuetus, et heremitico habitu induitur, et quamdiu vixit omnibus incognitus mansit. Non cum iam moribundus, et quod diu vixit omnibus incognitus mansit, cognovisset monachis semetipsum quis esset innotuit et statim obiit. Cuius regnum filii eius pauco tempore sed minus feliciter tenuere partim

ungaris illud diripientib; parti theutonicis orientalib; parti polonensib; solotenus hostilit depopulantib;. Borivoy aut genuit duos filios Spitignev & Wratizlaui ex ea q fuit filia Zlauibori comitis de castello Psou. noie Ludmila. Quo feliciter uniuse carnis uia ingsso. successit patrem in principatu Spitigneu. post cui obitum obtinuit Wratizlau ducatu. q accep uxore noie Dragomir de durissima gente Luticensi. & ipsa saxis durior. ad credendu ex puincia noie Stodor. Hec peperit binos natos Wencezlaum dico & hominib; acceptabile. 7 Bolezlaum fratna cede execrabile. Qualiter aut gra di sempr puenientte & subsequente ubiq; Borivoy adeptus sit sacram nitatem baptismi. aut q illi post successores his i partib; de die i die sca pro testerre religio catholice fidi. t q dux qs aut qt primi ecclias credulus erexe ad laude di. malum preterire q fastidiu legentib; ingerere. q a ab aliis scripta legim qda i puilegio morauensis eccle. qda i epylogo eide tre atq; boemie. qda i uita t passione scissimi nri patris 7 mris W. Na & esce execrant que sepi sumunt. Sit hos aut annos qs infra subnotam facta sct h q scripta plibauim. Non n scire potuim quib; annis sunt gesta suo temporib;. Anno dnice incarn. dccc xc v. Anno d incarn dccc xc vi. Anno d incarn dccc xc vii. Anno d inc dccc xc viii. Anno d i c. dccc xc viiii. Anno d incar dccc. Anno d inc dccci. Anno d incar dccc. ii. Anno d i car dccc iii. Anno d i car dcccc iiii. Anno d incar dccc v. Anno d inc dccc vi. Anno d i car dccc vii. Anno d incar dccc viii. Anno d i car dccc viiii. Anno d i car dccc x. Anno d incar dccc xi. Anno d i car dccc xii. Anno d i car dccc xiii. Anno d i car dccc xiiii. Anno d i car dccc xv. Anno d i car dccc xvi. Anno d i car dccc xvii. Anno d i car dccc xviii. Anno d i car dccc xviiii. Anno d i c. dccc xx. Anno d i car dccc xxi. Anno d i car dccc xxii. Anno d i c dccc xxiii. Anno d i car dccc xxiiii. Anno d i car dccc xxv. Anno d i c dccc xxvi. Anno d i car dccc xxvii. Anno d i car dccc xxviii. Anno d i car dccc xxviiii. quarta kl octobr scs Wencezlaus dux boemor frna fraude martirizatus Bolezlau i urbe meruit ppetua celi scilicet aula. Na Bolezlaus haud dignus dici sci uiri germanus q fraudulenter fratrem suum inuitauerit ad conuiuiu. que pori machinabat obregnu retinendi gubnacula necandum. aut qualiter cora hoib; s: n ap dnm dissimulauerit fricidiu reatu. sufficienter dictu puto i passionis eide sci uiri opusculo. Cui post uite brauiu alter kayn Bolezlaus heu male ad optatu obtinuit ducatu. Hoc aut me conuiuia ut sup retulim frna cede execrabilia nascitur ples ex uxore ducis Bolezlai ex coniuge egregia cui ex euentu reru nomen est inditum Strachquaz. quod nomen sonat terribile conuiuiu. Quod n terribili potest esse conuiuiu q in q ppetratur fricidium. Ergo dux Bolezlaus consci sceleris patrati. timens penas tartari. mente semp recolens sagaci qualiter possit ds sup h crimine placari. uotu uouit dno dicens. Si iste meus filius integre suprstes fuerit ex toto corde meo deo eu uoueo clericus ut sit & seruiat xpo omib; dieb; uite suo p meo peccato. & huius tre p ppto.

Post h genitor uoti n inmemor cu iam puer docibilis. & multu parentib; amabilis. n ferens pat ut suis discerneret poculis. misit eu ratisponam tradens sub regulares alas abbis sci Emerammi mris ibi ecclasticis & regularib; sanctionib; e imbutus ibi monachico habitu indutus. ibi usq; ad uirile robur e enutrit. de cetero uite ei cursu insequentib; fiat manifesta. De actib; aut ducis Bolezlai nich aliud dignu relatione pepe potui. n unu q uob ope pretiu pandere duxi. Na xpi seruus di Wencezlaus ecclam i metropoli Praga sub honore sci Viti mris construerat. n tam consecrata morte puentus reliquit. Hanc ut consecrare dignaret q tc p erat ratisponensi ecclie psul noie Michael. dux Bolezlaus supplex missis legatis cu magnis munerib; & maiorib; pmissionib; atq; pollicitatoib; q petitione sua adimpleret uix impetrauit. Quod utiq; haud annuisset psul n ob recordatione aie & salutem Wencezlai amici sui iam interfecti. id delibasset fieri. qa uir di W. du carne uiueret nimio cu affectu coluerat. ut potestate patre spiritale & benignissimu psulem. Na & psul Michael similit hc e adoptauerat in filiu dilectum. eum sepe instruens timore & amore di. ei sepe mittens ei psua donaria qb; maxime illo i tempr indigebat noua ecclia xpi. Mox n dux est factus. ex pos uoti plebs uniusa & pceres atq; clerici obuia ad uenientem epo ruunt deuoti. & eu magno honore & letitia recipiunt eu intra pot Prage edificia. Quid multa. xi kl Octobr dedicata sci Viti ecclia. letus repedabat psul ad ppria. Anno d incar dccc xxx. Otto fili Henrici impris Edgidi filia anglor regis duxit uxore. Anno d i carn dccc xxxi. Henric impr rege abotridor 7 rege danor effec xpianos. Anno d incar dccc xxxii. iiii. non marcii translatu e corpus sci W. mris de Bolezlau oppido i urbe Praga inuidia fris odio. Siquide fr ei Bolezla de die i die pei faciens 7 pei. nulla copunct sui facinoris penitentia. mtes i cultu tumida. q pmris sui W. merita ds declararet innumera ad ei tumulu miracula. clam suis fidis clientib; mandat. q eu in urbe Praga trns ferentes noctu i ecclia sci Viti humi condant. quin si que ds mira sui ostenderet ad glam scis. n ei fris si sci Viti mris ascriberentur meritis. Cetera ei malefacta n e duxi relatione digna. nec p certo habui copia. unu tam ei satis audax & memorabile facinus q recto dicere i iuuentute sua fec ure Karitati referre cupiui. Fuit n iste dux Bolezla si dicendu e dux q fuit impius atq; tyranni ferior herode. crudelitatior nerone. decium superans sceleru immanitate. diocletiani crudelitate uin s agnomi asciuit seuus Bolezla ut diceret. Tante n fuit seueritatis. ut nich consilio. nich ratione regeret. s: oma p sua uoluntate atq; impetu animi ageret. Vn factu e ut mente capex quo s urbe romano ope conderet. moxq; ppli primates euocat i unum. & usq; ad unu. & deducens eos i locu iuxta flum Labe atq; designans locu. aperit eis sui cordis secretu. Hic inquiens uolo & iubeo ut in ope romano pficiatis muru urbis nimis altu p gyru. Ad h illi nos q sum inquiunt ppli fauces. & tenem dignitatu fasces. nos t abrenunciam. qa neq; scim. neq; uolum face q pcipis. neq; n patres nri talo q antea fecere. Cetemitus aspectib; assistim. & pociu tuo gladio q importabili seruitutis iugo nra colla submittam. fac q uelis. n n tuis obtemperam iussis. Tunc dux dira exarsit ira. & psiliens stetit i putrido trunco q forte te ibi iacuit i luco. & euaginato gladio dix. Dignam & patru ignauor filii. si n cetus seruiuri aut uiliores ppsumatis piri. factis dicta cophate. & uiru gladio aut seruituti iugo sic leui colla submittere temptate. Erat res spectaculo digna. & audacis peacitate ducis admiranda. Na si mille dextras i uno corpore armatas haberet. n in tantum tanta turma hominu trepidaret. Quos ut uidit dux buxo pallidiores p timore. unu q fuit pmus inter seniores apprehendens per crinos uertitis ut forti ualuit percutiens amputauit seu teneri papaueris caput 7 inqt sic uolo. sic facia. sit p ratione uoluntas. Ceteri hoc cernentes sero penitentia ducti. ceciderunt ad genua ducis. uenia cu lacrimis postulantes. Iam inquiunt dne nris parce culpis. iam parima tuis obtemperabim iussis. Iam ultro faciem quecumq; uelis. ne sis nob ultra crudelis. Tunc statim ad ducis uoluntate edificant urbe spisso & alto muro ope romano sic hodie cernitur que ex noie sui conditoris Bolezlau dicit. Anno d incar dccc xxxiii. Vngari orientales francos & alamannia atq; gallia deuastantes p italia redierunt. Anno d incarn dccc xxxiiii. Henric rex ungaros multa cede pstrauit. pluresq; ex eis cepit. Anno d i car dccc xxxv. Henric rex paralysi patitur. Anno d inc dccc xxxvi. Ob Henric rex. cui successit filius ei Otto impr. Anno d inc dccc xxxvii. Ob Arnulfus rex bauuarie. Anno d inc dccc xxxviii. Vngari iterum a saxonib; multa cede deuastantur. & filii ducis Arnulfi regi rebellant Ottoni. Anno d inc dccc xxxviiii. Lodouicus rex Gerpirga uidua Gisalbti duxit uxore. Anno d inc dccc xl. Henricus frater regis Lotariensis ducatu committit. & eode anno in expellitur. Anno d inc dccc xli. Henric fr regis cu qb; da saxonib; contra rege conspirat. s: inl noceret potuit. Anno d inc dccc xlii. Sydus simile comete p xiiii noctes uisu e. & inmensa mortalitas bou secuta e. Anno d inc dccc xliii. Ob Otto dux cui Conrad fili Verneri i ducatu successit. Anno d inc dccc xliiii. Vngari a carinthiis multa cede mactantur. Anno d inc dccc xlv. Berchtolt dux bauuarie ob. cui henric fr regis successit. Anno d inc. dccc xlvi. Lodouic rex a suis regno expellitur. Anno d inc dccc xlvii. Ecclo regina ob. Anno d inc dccc xlviii. Synod Inglenheim a xxx iiii epis habitur. Anno d inc dccc xlviiii. Liudolfo filio regis Mechtildis filia nascitur. Anno d inc dccc l. Dux boemor Bolezla regi rebellauit. quem rex ualida manu adiit. suiq; p oma ditioni subiugauit. Anno d inc dccc. li. Rex Otto i italia pergit. Anno d inc dccc lii. Anno d inc dccc liii. Anno d inc dccc liiii. Anno d i c dccc. lv. Anno d inc dccc lvi. Anno d inc dccc lvii. Anno d inc dccc lviii. Anno d inc dccc lviiii. Anno d inc dccc lx. Anno d inc dccc lxi. Anno d inc dccc. lxii. Anno d inc dccc lxiii. Anno d inc dccc lxiiii. Anno d inc dccc lxv. Anno d inc dccc lxvi. Anno d inc dccc lxvii Id iulii Dux cui agnomen seuus Bolezla male meritu frno sanguine ducatu cu uita amisit.

Cui filius ei equiuoce i principatu successit mitum dissimilis patri morib; homo 7 eius actus spiritualis mira di clementia. o qm incomprihensibilia ei sct iudicia. ex de rubo mitra de spinis rosa. de tribul fici gignitur generosa. Videl de fricida pdit xpicola. de lupo agnus. de tyranno modestus. de impio Bolezlao pius nascitur scds Bolezla dux nulli pbitate scds. Neq; eu contaminat inqui patris equiuocatio. i q uerus xpi feruebat amor. 7 pia dilectio. Na sic multa noia scor fortium nec tam scitate assequunt. q in neq; scitas neq; iniqtas exuunt. s: pmerent li unaq; dinoscuntur in homine.

Erat aut iste princeps scds Bolezlaus uir xpianissimus. fide catholicus. pater orphanor. defensor uiduaru. gementiu consolator. clericor & pegrinor pius susceptor. ecclarum di pcipuus fundator. Na ut i puilegio ecclie sci Georgii legim. xx ecclias xpiane religioni credulus erexit. & eas omib; utensilib; q ptinent ad ecclasticos usus sufficienter ampliauit. Huic fuit germana soror noie Mlada uirgo do deuota. sacris litteris erudita. xpianio religioni dedita. humilitate predita. alloquio blanda. paupib; & orphanis fautrix larga. ac oimor honestate decorata. Que du causa orationis roma uenirct. benigne ab aplico suscipit. ubi tempr aliquanto degens. monasticis sacdisciplinis imbuitur. & ad ultimu dnus papa suor cardinalium consilio immo uolens noue ecclie benigne subuenire suffragio. i secrat ea abbatissam mutato noie Maria dans ei sci Bndicti regulam & abbatiale uirga. Post h noua abbatissa noua & scam illatura boemie tre monachica regula. accepta licentia & bndictione aplica cu fratr i dulce patria cum suo comitatu ualde letificata. Venerunt ad regia urbe Praga. & dux Bolezlaus diu desiderata honorifice recepit sorore amantissima & intra se manib; e sorori subinnixe regalia tecta. ubi simul residentes diutinis alternati sermonib; du fruunt du multa q uidit rome sunt audiunt relatione digna & ammiratione fri suo sui insup litteras ex parte aplici e directas obtulit. quaru formula huius sunt. Iohs seruus seruor di Bolezlao catholice fidi alumno aplicam bndictione. Iustu e beniuolas aures iustis accomodare petitionib; quia ds e iustitia. & q diligunt dnm iustificabunt. & oma diligentib; di iusticia cooperant i bonu. Filia nra tua relatiua nomine Mlada que & Maria inter cetas haud abnegandas petitiones cordi nro dulces intulit ex parte tui preces sci ut nro assensu i tuo principatu ad laude & glam di ecclie liceret fieri eqiat. Quod nos utiq; leto animo suscipientes do gratias retulim. q sua ecclam semp & ubiq; dilatat & magnificat i omib; nationib;. Vn aplica auctoritate & sci Petri principis aplor potestate cui licet indignus tam sum uicarii annuim & collaudam atq; i canonizam q ad ecclam scor Viti Wencezlai mrm fiat sedes epalis. ad ecclam u sci Georgii mris sub regula sci Bndicti & obedientia filie nre abbatisse Marie constituat congregatio scimonialiu. Veruntam n scdm ritus aut secta bulgarie gentis t ruzie aut sclauonice lingue. s: mag sequens instituta & decreta aplica unu potiore toti ecclie ad placitu eligas in h opus clericu latinis adprime litteris eruditu. q ubi uomere noualia cordis gentilium scindere. & triticu bone opationis serere. atq; manipulos frugum nre fidi xpo reportare sufficiat. Vale.

Extemplo ut iussum fuerat. e silio ducis & abbatisse ecclia sci Viti decernitur futuro epo. ecclia u sci Georgii mris ad psens dat abbatisse ducis sorori Marie. Interea quida de saxonia uir miro eloquentie & litteral scientie noie Diethmarus pbr. pmotione monachus. pfessione olim i ante diebus causa orationis uenerat Praga. q du ducis scdi Bolezlai deuenit & ad notitia. infra tu tempr magna ei gtam adeptus fuerat & amicitiam. Tunc q sclauonica pfecte lingua sciebat. hc p suos legatos dux ad uocat. cleru. pmates tre & ppli conuocat. atq; suis pcib; 7 monitis efficit. ut eu sibi in epm omis communi assensu eligant. Postera aut die ut duci placuit fauorali acclamatione ab omib; i epm Diethmarus eligit. ad imperatore xpianissimu Ottone filium Henrici impris ex parte ducis & toti cleri atq; plebis cu his continentibus litteris. O glosissime impator. & xpiane religionis maxime cultor. suscipe nras clemens & toti cleri atq; ppli preces. & hc uiru p oma aprobatu noie Diethmaru que nob i pastore eligim. uestra scissima collaudatione ac iussione ut ordinetur in epm suppliciter exoram. Tunc imperator sic erat diuine legis amator. e silio ducu 7 principu. s: pcipue psulum. consulens saluti 7 nouitati xpiane plebis. iussit maguntini archiepm q te p erat curti. ut eu ordinaret i epm. Iam psul intronizatus. nouus noua redit lex ad boemie i parrochia. atq; ut uenit e metropoli Praga iuxta altare sci Viti inthronizatur ab omib; clero modulante Te dm laudam. dux aut 7 pmates resonabant Xpe keyrnado 7 cetera. Simpliciores aut & ydiote clamabant Krlessu 7 sic scdm more suum tota illam die hylarem fiunt.

Anno d incar dccc lx viii. ob Wok comes.

Post h psul Diethmarus ecclias a fidelib; innumeris locis ad di laude constructas consecrat. & pplm gentile baptizans quam plur eos fac xpo fidele. nec p multos dies. Anno scil d inc dccc lx viii. mens ianuarii uiuentis carnis absoluto talento. s. creditum x reportauit cum plurimi. Interea redierat philosophis de castris. ubi x aut plus uelitauerat annis secu haud modica libror copia referens ad erat spectabit heros noie Woytech. adhuc ordinis subdiacon. qui uelut tener agni intouces supra stratis sup monte mercentes sedulus exhibebat exequias funebres oma tionib; diurnis instans simul & nocturnis. animaque pastor uniusa clerico suis commendabat do largis & pcib; faciens. Quem dux Bolezlaus 7 ei optimates una bono ope deuoti cernentes & in summi deuotione

fore sperantes gratia spiritus sancti inspirante unius convenire rapiunt et adducunt in medium atque inquiunt: Velis nolis noster episcopus eris, et Pragensis tu nunc episcopus vocaberis. Tua nobilitas, tui mores et actus optime concordant cum honore pontificatus. Tu nobis talis antistes convenit ad votum. Tu bene scis nobis pandere viam que ducit ad celestem patriam. Iussa tua nobis quod posse sequi ac velle necesse est. Te dignum omnis clerus, comitum ydoneum episcopatu acclamat populus. Facta est autem hec electio non longe ab urbe Praga in Levigradec oppido XI. Kalendas Martii eodem quo obiit Diethmarus episcopus anno.

Ea tempestate rediens de Saxonico bello advenerat in urbe Pernam serenissimus imperator Otto secundus, pacis amator, iusticie cultor, gloriosissimo patre primo Ottone gloriosior, qui in omnibus plus extitit victoriosissimus victor. Ad quem Sclavonica manu Boemie cum electo presule episcopo, ferens ex parte ducis legationem et totius cleri atque populi petitionem, quo imperiali nutu eorum communem confirmet electionem. Igitur serenissimus imperator condescendens eorum digne petitioni, III. Nonas Iunii dat ei anulum et pastoralem virgam, et cum suffraganeus esset Willigisus Maguntinus archipresul, qui illic forte aderat, iussu imperatoris consecrat eum in episcopum nomine Adalbertum. Nam archipresul Adalbertus Magdeburgensis ecclesie olim confirmans eum imposuerat hoc proprio suo vocitarat eum nomine. Consecratus autem III. Idus Iunii, cum suis sequacibus equitat in dulcem patriam, et recipitur ad civitatem Pragam, nudo pede et humili corde a clero et omni plebe per letania modulante episcopalem obsedit kathedram. Huius tam preclari pastoris Adalberti consilio et prece atque dilecte sue sororis abbatisse Mlade interventu dux Bolezlaus quidquid presul Pragensis usque hodie in suo possidet loco ante episcopio, et quidquid abbatissa optavit dari et fieri utilitatis in suo cenobio, gratanter utrisque concessit precario et canonum sacre confirmavit auctoritate.

Anno dominice incarnationis DCCCCLXX. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXI. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXII. Sanctus Odalricus migravit a seculo. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXIIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXV. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXVI. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXVII. obiit Dubrauka, que quoniam nimis improba fuit, iam mulier provecte etatis cum nupsisset Poloniensi duci, peplum capitis sui deposuit et puellarem coronam sibi imposuit, quod erat magna dementia mulieris. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXVIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXVIIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXX. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXI. obiit Zlaunik pater sancti Adalberti, cuius de moribus et vita licet plurima extant memorie digna, ex quibus tamen ut referam pauca cepta me incitant mea. Erat vir letissimus ad omnes facie, in consiliis serenissimus vultu, alloquiis blandissimus, locuples divitiis tam secularibus quam spiritualibus. In domo illius honestas fulgebat et sincera dilectio, iudiciorum rectitudo et procerum multitudo. Inopibus ei erat longa cogitatio, pauperum refectio, merentium consolatio, peregrinorum receptio, viduarum et orphanorum defensio. Huius tam insignis ducis metropolis fuit Lubic sita loco ubi amnis Cidlina nomen perdit suum, intrans liberioris aque in flumen Labe. Habuit autem sui principatus hos terminos: Ad occidentalem plagam contra Boemiam rivulum Surinam et castrum quod est situm in monte Osseka iuxta flumen Msam. Similiter plagam ad australem contra Theutonicos orientales has urbes habuit terminales: Hinou, Dudlebi, Netholici, usque ad mediam silvam. Inde solis ad ortum contra Moravie regnum castrum sub silva situm Luthomysl usque ad rivulum Svitavam qui est in media silva. Inde ad aquilonalem plagam contra Poloniam castellum Kladsko situm iuxta flumen nomine Nizam. Hic, ut diximus, Zlaunik quoad vixit feliciter vixit.

Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIIII. obiit Rome cesar Otto secundus. Huic imperatori Adalbertus presul Pragensis adeo fuit familiaris et carus obsequiis, ut in pascha domini quod celebravit rex Aquisgrani in palacio cum omnibus episcopis, hac eum officii celsitudine sublimaret, quo sibi coronam imponeret et maiorem missam celebraret, quod soli fas erat ut archiepiscopus faceret. Post festum vero cum iam acciperet a cesare licentiam redeundi ad patriam, seducit eum cesar in secretarium, et faciens suorum confessionem peccatorum, commendat se piis recordationibus eius orationum; insuper dat ei paramenta in quibus missam celebraverat in pascha, scilicet albam, dalmaticam, casulam, cappam et faciterium, quo ea habeat sui ob memoriam. Que usque hodie in Pragensi ecclesia honorifice habentur et dicuntur paramenta sancti Adalberti. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXV. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVI. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVII. obiit Strezislava sancti Adalberti mater, venerabilis et deo acceptabilis matrona, tante et tam sancte sobolis dici mater esse digna. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIII. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIIII. Anno dominice incarnationis DCCCCXC. Sanctus Adalbertus Rome ad sanctum Alexium iussione abbatis quidam eo tempore factus est monachus. Anno dominice incarnationis DCCCCXCI. Anno dominice incarnationis DCCCCXCII. Anno dominice incarnationis DCCCCXCIII. Anno dominice incarnationis DCCCCXCIIII.

Nec enim supplendum censeo quod ab aliis prescriptum esse video. Nam presul Adalbertus videns quod grex sibi commissus semper in preceps iret, nec eum ad rectam viam convertere quiret, timens ne et ipse cum pereunte plebe periret, non ausus est cum eis amplius stare, nec passus est suam alteri incassum predicandi operam dare. Sed cum iam Romam iter arripere vellet, forte fortuna tempore in ipso Strachquas, de quo supra retulimus, sui abbatis cum licentia venerat de Ratispona per multos annos inviserere patriam dulcem et cognatos atque fratrem suum Boemorum ducem. Cum quo vir dei presul Adalbertus secretum petit et colloquium tenuit, multa conquestus de infidelitate et nequicia populi, de incesta copula et super illicita dissidia inconstantis coniugii, de inobedientia et neglegentia cleri, de arrogantia et intolerabili potentia comitum. Ad ultimum omnium intentionem sui cordis aperit, quod vellet Romam apostolicum consulturus ire et ad gentem apostaticam nunquam redire. Inde hec et addit: Certe bene est, inquit, quod tu frater noster sis eorum dux, et huius terre ex ducis origine ducis, et plebs ista mavult te dominari, et tibi magis obedire quam mihi. Tu consilio et auxilio tui fratris superbos reprimere, negligentes arguere, inobedientes corrigere, infideles increpare poteris. Tua dignitas et scientia cum habitu sermonis multum concordant ad pontificalia regimina. Quod ut fiat, ego te dei voluntate et mea potestate concedo, et ut liceat me vivente istic episcopus ut sis, apud apostolicum omnibus modis intercedam. Et quod forte manu tenebat episcopale baculum, ponit sibi in sinum. Quod ille quasi furibundus iactans proicit, et hec verba insuper adiecit: Nolo aliquam dignitatem in mundo, honores fugio, pompas seculi despicio, indignum me iudico episcopali fastigio, nec tanti ponderis pastoralis cure ferre sufficio. Monachus sum, mortuus sum, mortuos sepelire non possum. Ad hec presul respondit: Scias frater, scias quod modo non facis cum bono, facies autem postea, sed cum tuo maximo malo.

Post hec presul ut proposuerat Romam iter arripuit, et gentem suis preceptis inobedientem relinquit. Erat ipso eo temporis dux non erat sue potestatis sed comitum, commendatorum. Nam versi in dei odium patrum iniquorum pessimi filii valde malum operabantur facinus et iniquum. Nam sub quadam festiva die fratrum irrumpunt urbem Lubic, in qua fratres sancti Adalberti et milites urbis inermes, velut oves innocentes, assistebant sacris missarum sollempniis festa celebrantes. Ac illi ceu lupi immanes urbis menia irrumpentes, masculum et feminam usque ad unum interficientes, IIII fratribus sancti Adalberti cum omni prole ante ipsum altare decollatis, urbem comburunt, plateas sanguine perfundunt, et cruentis spoliis ac tam dira victoria hylares ad proprios redeunt lares. Interfecti sunt autem in urbe Lubic quinque fratres sancti Adalberti anno dominice incarnationis DCCCCXCV, quorum nomina sunt hec: Sobebor, Spitimir, Dobroslau, Porey, Cazlau.

His ita peractis dux Bolezlaus inito consilio cum clericis Maguntinum presulem his sollicitat verbis: Aut tu nostrum pastorem Adalbertum ad nos revoces quem magis volumus, aut alium nobis in loco sui ordines quem iure possemus. Nam Christi ovilia adhuc in hac gente fidei novitia, nisi eis assit vigilans pastoris custodia, cruentis lupis opima tota fiunt edulia. Tunc metropolitanus Maguntinus sollicitat non populus nuper a Christo ad quem relapsus in antiquos per eum sacrilegos ritus, mittens legatos ad apostolicum clamat, ut aut viduate Pragensi ecclesie pastorem remittat, aut alium in loca sui ordinari permittat. Tunc qui servus dei Adalbertus iussu apostolico fuerat liber a custodia gregis dominici, in cenobio sancti Alexii cum senatoribus celi infra amena curia terrena conversabatur claustri. Hunc domnus papa suus et prius suus abbas talibus alloquiis mestum solatur amicum: O fili dulcissime et fratrum karissime, per caritatem dei te deprecamur, et per amorem proximi obtestamur, ut ad tuam parrochiam digneris redire, regiminisque curam omni diligentia recipias. Si te audierint, deo gratias; sin autem non audierint, fugientes ut fugias, ne cum perditis pereas, et ad nationes exteras predicandi licentiam habeas. Hac presul valde exhilaratus sententia, quod sibi data sit docendi exteras gentes licentia, non sine magna mesticia fratrum dulcia linquit consortia. Et cum viro summe discretionis presule nomine Nothario adiens archiepiscopum Maguntine urbis in palacio rogat, quo per eius missos scire posset si se suus grex recipere vellet. Quo facto quid sibi suus grex responderit, aut quomodo obviam eum non receperit, vel ad quas gentes inde converterit, quante et frugalitatis omnibus diebus sui episcopatus fuerit, quantaque mox honestate certaverit, scire potest qui vitam eius seu passionem legerit. Nam nimia dicta bis dicere non placet ista.

Tunc Strachquas frater ducis, de quo supra meminimus, videns episcopum quasi iure regulari a sua plebe repudiatum, tumido fastu exarsit in episcopatum. Et quia facile est volentes cogere, preter hec idiotam et sicophantam populus nequam in episcopalem levat cathedram. Sicut et sic deus sepe permittit sua providentia pravorum hominum invalescere potentiam, sic in hac irregulari electione ludicre prevaluere ceteris generi. Nam fuit hic Strachquas veste compositus et tumidus actibus, dissipatus oculis, vagus verbis, vanus moribus, hypocrita, et totius erroris mandrita, atque in omnibus operibus malis iniquorum archigeronta. Plura referre pudet de Strachquas de presule pseudo; sufficiunt pro multis pauca. Venerat enim Maguntine sedis ad archiepiscopum, ubi peractis omnibus que agenda erant per ordinem, sicut fieri solet, post examinationem episcopalem choro letaniam modulante dum procumbit super tapecia archipresul infulatus ante altare, et post eum inter duos suffraganeos qui ordinandus erat Strachquas dum prosternitur in medio, heu dira condicio, arripitur atroci demonio, et quod servus dei olim sibi predixerat clanculo, palam fit coram clero et omni populo. Hactenus hec inseruisse sufficiat.

Anno dominice incarnationis DCCCCXCVI. Postquam insignis signifer Christi presul Adalbertus retibus fidei cepit Pannoniam simul et Poloniam, et ultimum omni in Pruzia seminat verbum dei, hanc presentem vitam pro Christo feliciter terminavit martirio VIIII. Kalendas Maii feria VI. Eo anno fuit pascha VI. Kalendas Maii. Anno dominice incarnationis DCCCCXCVII. Sepe memoratus dux Bolezlaus videns Pragensem ecclesiam suo pastore viduatam, dirigit legatos suos ad imperatorem tercium Ottonem, ut Boemiensi ecclesie sponsum meritis dignum daret, ne grex Christo noviter mancipatus redeat ad pristinos vanitatis ritus et ad iniquos actus. Quippe preterea non haberi in tota Boemia eo temporis clericum episcopatu dignum. Mox cesar augustus Otto, sicut erat in divinis humanisque rebus prudentissimus, annuens petitioni eorum cepit curiose cogitare quem de suis potissimum illic tam ad arduum opus dirigeret clericum. Forte aderat in regali curia capellanus nomine Thegdagus, actibus plus ac moribus decoratus, liberalibus studiis ad prime eruditus, genere de Saxonia, lingua perfecte imbutus Sclavonica. Hunc quasi sortis obtulerunt omnis regie aule senatus, et ipse cesar valde letificatus in pontificem Pragensis ecclesie eligit et collaudat, et mittens ad Maguntinum archipresulem, quo eum electum in episcopum consecret mandat. Anno dominice incarnationis DCCCCXCVIII. Nonis Iulii consecratus est Thegdagus, honeste a clero et populo Pragensis ecclesie receptus atque cum magno gaudio ad cornu altaris sancti Viti inthronizatus. Dux valde congratulatur, quia pastor bonus suo gregi arridet, et grex leta pastori novo alludit.

Rexit autem iste excellentissimus princeps Bolezlaus post patris obitum XXX duobus annis ducatum, quam iustitie, que catholice fidei, que christiane religionis fuerit ardentissimus executor, apud quem nullus ecclesiasticam, nullus mundanam dignitatem obtinuit per pecuniam. Fuit et utrumque probat in pluribus victoriosissimus victor, sed victis clementissimus indultor, atque precipuus pacis amator. Cui erant maxime opes bellica instrumenta, et dulcia armorum studia. Nam plus diligebat ferri rigorem quam auri fulgorem. In eum neutri nemo utilis displicuit, numquam inutilis placuit. Suis mitis, hostibus terribilis fuit. Habuit autem hic gloriosissimus dux Hemmam sibi in matrimonio iunctam, que generis fuit eatis nobilior, sed quod magis laudandum est, nobilitate morum multo prestantior. Ex qua duos filios suscepit elegantissime indolis, scilicet Wenceslaum et Bolezlaum. Sed Wenceslaus ab ineunte etate infantie vitam mutavit cum vita. Bolezlaus autem post discessum patris sedis sue cepit gubernacula principatus, ut in sequentibus declarabitur.

Factum est autem cum appropinquarent dies supra memorati Bolezlai quibus iam vitam commutaret morte, vocat equivocum suum et super strenue natum, et astante coniuge Hemma et multa procerum caterva, iam interrumpente singultu verba, precipuis his dulce affatur filium dicens: Si fas esset matri sue uteri infanti ut lactaret ubera, sic sapientie dare munera non natura sed homo creatus dominaretur in creata. At tamen non nulla deus sua concessit hominibus dona, sic Noe, Ysaac, Iacob, atque Mathathie, ita dumtaxat ut quos illi benedixerunt benedixit illos deus, et quos preordinaverunt ad bone conversationis vitam, contulit et illis deus perseverantiam. Sic et hodie, fili mi, si tibi assistit spiritus sancti clementia, parum prodest verborum meorum iactantia. Quia te, inquit, deus constituit, noli extolli, sed esto quasi unus ex illis, id est si te eorum sublimiorem sentias, mortalem te esse cognoscas. Ne dignitatis gloriam qua in seculo sublimaris aspicias, sed opus quod tecum ad inferos deportes intendas. Hec precepta dei in corde tuo scribe, et hec mandata patris tui non omittere. Ecclesie limina frequentare festa, deum adora, sacerdotes eius honora. Ne sis sapiens apud temetipsum, sed consule plures si sapiant in idipsum. Pluribus ut placeas, sed qualibus stude. Omnia cum amicis, sed prius de ipsis tracta. Iuste iudica, sed non sine misericordia. Viduam et advenam ne despice ad tua stantes ianua. Dilige denarium, sed parce dilige formam. Res et publica licet sit nimis ad aucta, per formam numismatis falsa cito erit ad nichilum redacta. Est aliud, fili mi, quod Karolus rex sapientissimus et manu potentissimus haud exoperandus nobis hominibus valde humilibus, cum filium suum Pippinum post se in solio sublimandum disponeret, cum tribulis cum sacramento constringeret ne in regno suo subdola et prava taxatio ponderis aut monete fieret. Certe nulla clades, nulla pestilentia, nec mortalitas, nec si hostes totam terram rapinis, incendiis devastarent, magis populo dei nocerent quam frequens mutatio et fraudulenta peioratio nummi. Que pestis aut que infernalis herinis inclementius spoliat, perdit et attenuat christicolas quam fraus in nummo heribus. At tamen post hec senescente iusticia et invalescente nequicia surgent non duces sed fures, non rectores populi dei sed nequam exactores avarissimi, sine misericordia homines, dominum omnia cernentem non timentes, qui ter vel quater in anno monetam mutantes ad perditionem populi dei. Talibus ut nequam artibus et perdo, erit in laqueum diaboli regni insolentia, coangustabit huius regni terminos quos ego dilatavi usque ad montes qui sunt ultra Krakov nomine Tritri per dei gratiam et populi opulentiam. Nam divitie plebis sunt laus et gloria regis. Nec sibi sed domino gravis est quem gravat egestas. Plura locuturus erat, sed extrema hora diriguit principis ora, et cum dicto obdormivit in domino, atque magnus super eum factus est planctus. Dies autem sui obitus est VI. Idus Februarii. Anno dominice incarnationis DCCCCXCVIIII. Eodem anno Gaudentius, qui et Radim, frater sancti Adalberti ordinatus est episcopus ad civitatem Gnezdensis ecclesie. Hic gloriosissimus dux secundus Bolezlaus vere et hodie haud plangendus cum memoria in benedictione est, quia terminos ducatus sui ampliando dilataverit ferro.

apostolica testante auctoritas in privilegio eidem pragensi episcopatui. Post cuius obitum filius eius tercius Bolezlaus ut supra relatum est successit in ducatum. Sed non eisdem patrum successibus nec patris auspiciis terminos acquisitos obtinuit. Nam dux polonicus Mesko quo non fuit alter dolosior homo, mox urbem Krakow abstulit dolo, omnibus quos ibi invenit extinctis gladio. Fuerant autem duci Bolezlao ex coniuge nobili duo fratres fecunde matris gloria nati scilicet Odalricus et Iaromir. Sed Iaromir iuvenis patris est nutritus in aula. Odalricus a puericia traditus erat imperatoris Heinrici in curia, quo ad disceret mores et eorum astucia ac theutonicam linguam. Post hec transacto non longo tempore supradicti utrique dux Mesko et Bolezlaus in edicto loco convenerunt ad colloquium, et data fide ac iuramento firmata inter se pace, dux Mesko invitat Bolezlaum quo dignaretur venire ad suum convivium. Ac ille sicut erat vir columbine simplicitatis et sine felle suorum consilio familiarium dixit se omnia facturum velle. Sed quia nulla pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus, Quorum quidam potuit contraire pestis nocentior quam familiares inimici. Mox ut dolosis consiliis, inimica iam suis factus ab his mens perfida ducis, vocat ad se quos videbantur sibi fideliores, et his nobiliores et quos electurus erat in regno, et his prestat fide atque spe inponens eos affatur dicens. Si quid forte inter nos ab sit aliter et preter fidem atque spem ... Iaromir vero fidei committo, et meo in loco leniter evenerit. Sicque dispositis regni negociis te caritatis lumine, duce nobis relinquo. Sicque dispositis rebus omnibus, perfidi ducis Meskonis ad convivium et intra urbem Krakow sinistro omine perfidi ducis ... pax, fides, ius hospitale rumpitur, dux invitatur. Nam mox ut prandendum ... atque oculis privat suosque omnes alios trucidant, alios ob Bolezlaus ... alios carceri trudunt. Interea ducis Bolezlai domestici et familiares inimici, gens invisa, generatio mala Versovici operabantur abhominabile malum et antea retro seculis inauditum. Quorum primus et quasi caput erat iniquitatis Cohan vir sceleratissimus et omnium malorum hominum pessimus. Hic et sui propinqui homines iniqui, ducis cum filio Iaromir venientes venationis ad locum qui dicitur Weliz, postquam referente fama perceperunt quid facta sunt de duce in polonia, quis iste est inquiunt homuncio aliquanto melior quam super nos debeat esse maior et dominus vocari? An non inveniuntur inter nos meliores, qui et digniores sint dominari? Ah mala mens, malus animus, que ruminant sobrii palam faciunt ebrii. Nam inquietis eorum ut incaluit et assumpsit cornua mero, capiunt dominum suum et crudeliter ligant atque nudum et resupinum per bracchia et pedes ligneis clavis affigunt humi, et saltantes saltu ludentes militari saltantes inequis trans corpus sui heri. Quod videns unus de conservis nomine Dovora velociter currens in praga quod factum fuerat ducis nunciat amicis, et eadem hora deducit eos ad turpe bravium sine mora. Quos ubi videre iniquitatis operarii armatos super se repente irruere, diffugiunt ut vespertiliones per silvarum latebras. At illi ut invenere ducem male musces laceratum semineсem, nam ut examen apium sic ascendebat agmen muscarum super corpus nudum, solventes eum et vehiculo ponentes defferunt Wissegrad in urbe. Servo autem Dovore omni laude digno, ducis amico, talis gratia redditur pro merito. Nam voce preconia indicitur ubique per fora, ut quamdiu ipse Dovora et eius proles postera sint inter nobiles et ingenuos in eternum et ultra. Insuper datur ei et dignitate venatoria que pertinet ad curtem Stbechan quam ex tunc et usque modo per generationes eius possident nepotes.

Dum hec geruntur in boemia, dux Mesko veniens cum valida manu polonica invasit urbem Praga et per duo spacia annorum scilicet Anno dominice incarnationis Millesimo. Anno dominice incarnationis Millesimo I. obtinuit eam. Sed Wissegrad urbs duci suo fidelis mansit inperterrita et inexpugnabilis. His denique diebus idem dux Mesko mittit legatos ad imperatorem dans ei et promittens infinitam pecuniam quo filium ducis Bolezlai nomine Odalricum quem erat ei in obsequio cathenatum mitteret in custodia. O invictas summa fames auri, ubi est potentissimum ius romani imperii? Ecce possessor auri pressus ponderibus auri ducis obtemperat iussis, et fit tortor ac carceris mancipator auro corruptus imperator. Nec mirum si ille paruit duci, cum nostris temporibus Vecek sub mola rusticana natus teutonicum Heinricum regem potentissimum quam indignum facinus cathena aurea ut molossum traxit in boemiam, et qui iubet famulorum famulus pater dominorum dominus, atque Borzivoy ducem iusti tenacem, virum veracem, usque ad genua compeditum rex mittit in custodia tamquam iniquum hominem et mendacem. Sed hec in suo loco plenius exarabuntur stilo.

Actum est autem Anno dominice incarnationis Millesimo IIII. Iam Christo boemos respiciente et sancto Wencezlao suis auxiliante, incertum est nobis utrum clam fuga elapsus, an iussu imperatoris dimissus dux Odalricus rediens in patriam, intrat munitissimum castrum nomine Drevic, unum militem mittit sibi fidelem et ammonet quo intrans urbem Praga protracte clangore bucine perterrefaciat incautum hostem. Mox fidelis cliens iussa facit, et ascendens vocatum in media urbe eminentiore locum qui dicitur Zizi, tuba intonat et clara voce clamans ingeminat: fugiunt, fugiunt poloni confusi turpiter, irruite irruite armati boemii acriter. Ad quam vocem irruit super eos formido et pavor, quod erat mira dei permissio et sancti Wencezlai intercessio. Diffugiunt omnes alius oblitus sui et armorum, nudus nudum insilit equum et fugit, alius ut dormivit et sine bracis accelerat fugam, fugientesque non nulli precipitantur de ponte, quia pons erat interruptus ad insidias hostibus. Aliis fugientibus per preruptam viam quod vulgo dicitur per caudam urbis in arta posterula per angustiam exitus ibi innumeris oppressis, vix ipse dux Mesko cum paucis evasit. Siquidem fuerat solet fieri quando homines pre timore fugiunt, etiam ad motum aure pavent et ipse pavor timorem sibi auget, ita hos nemine persequente videbantur eis saxa et parietes post se clamare et fugientes persequi. Postera luce dux Odalricus intrat urbem Praga et hisdem familiaribus inimicis de quibus supra retulimus fraudulenter suggerentibus fratrem suum Iaromir terra die privat lumine. Huic ex legitimo matrimonio non est nata soboles propter infecunditatem coniugis, sed ex quadam femina nomine Bozena que fuit Krezinae filium prestantissime forme suscepit quem Brecizlau appellari fecit. Nam quadam die de venatu rediret per villam rusticanam, hanc quam prediximus feminam ad puteum lavantem pannos vidit et intuitus eam a vertice usque ad talos, hausit pectore ignes amoris non modicos. Erat et corporis eius habitudo insignis, nive candidior, mollior cigno, nitidior ebore antiquo, pulchrior saphiro. Hanc continuo mittens dux tulit in suam, nec tamen antiqua solvit conubia, quia in eo tempore pro tempore cuique placuit binas vel ternas coniuges habere licuit, nec nefas fuit viro rapere alteri uxorem et uxori alteri nubere marito. Et quod nunc ascribitur pudori, hoc tunc fuit magno dedecori, si vir una coniuge aut coniunx uno viro contenta viverent. Vivebant enim quasi bruta animalia conubia habentes communia. Eodem anno cesar ab hoc mundo migravit tercius Otto. Vivat in celis ubi vivit quisque fidelis. Huic successit filius eius Heinricus imperator qui inter cetera que fecit multa sua pro Christi nomine magnalia, construxit castrum in quodam monte non modico sumptu empto a possessore loci nomine Pabo unde tunc nomen Pabenberk quod est Pabonis mons. Ibi et construxit episcopatum quem in tantum ampliavit facultatibus et dignitatibus pontificalibus ut in tota orientali francia non ultimum sed saltim pene primum habeat episcopium. Consecravit et ibi et templum mire magnitudinis in honore sancte Marie virginis et sancti Georgii martyris Christi. Quod similiter in tantum adauxit dotalibus gazis et ornatibus auri et argenti et vestis regalis apparatibus, ut iam videatur de his tacere melius quam dicere pauca et que habeat inter ea. Unde de multis factum referam unum. Haud longe ab urbe predicta quidam erat anachoreta sancti meriti archimandrita, ad quem imperator sepe fingens quasi ad venationem sepe faciens aliquam occasionem cum solo clerico veniebat et se eius orationibus commendabat. Hec cum intellexisset cesar quia iam ipse orans Iherosolima ire vellet, committit ei dominici corporis et sanguinis calicem aureum qui pre sui magnitudine vix ferri posset, atque quem levant duas ex utroque latere habuit ansas, quas nos vulgo dicimus aures. Quem ut intinguat sub trina mersione in Iordane ubi Christus baptizatus est a Iohanne precipit imperator et rogat dans ei pecuniam quantum sufficeret ad viam. Quid multa?

Homo dei vadit Hierosolima, iussa facit ter mergens calicem Iordanis in unda. Post rediens per Constantinopolim transibat per Bulgariam. Ibi quidam erat heremita sancta degens vita, ad quem ille veniens Hierosolimita, post multa et dulcia atque sancta colloquia, suppliciter rogabat eum ut pro incolumitate imperatoris Heinrici oraret dominum. Ad quem ille: Non est inquit pro incolumitate eius orandum, quia ex hac convalle lacrimarum translatus est iam in regnum beatorum. At ille instat et rogat ut sibi dicat unde hoc sciat. Et ille: Hac inquit proxima nocte dum nec adeo vigilarem nec omnino dormirem, subito mihi allata visio ad magnum campum valde planum et nimis latum atque iocundum. Et vidi ibi malignos spiritus teterrimos, quorum ex ore et naribus exibat sulfurea flamma, qui imperatorem Heinricum per barbam nimium et quasi ad iudicium trahebant, alii collum eius furcis ferreis impingentes leti clamabant noster est, noster est. Quos a longe sequebatur sancta Maria et sanctus Georgius quasi testes et quasi eripere eum volentes et cum eis litigantes, donec suspensa est in medio campo trutina, cuius capacitas lancis fuit quantum duo miliaria. Ad sinistram maligna pars magna et immensa pondera et innumerabilia que sunt mala opera imponebant. At contra sanctum Georgium vidi monasterium magnum cum toto claustro imponere, vidi aureas cruces preciosis lapidibus graves, vidi et plenaria gemmis et auro grandia, vidi candelabra argentea et thuribula atque pallia innumera, et quecumque bonus rex in vita fecerat. Sed adhuc maligna pars preponderabat et clamabat noster est, noster est. Tunc sancta Maria accepit aureum calicem magnum de manu sancti Georgii et concutiens ter capud inquit certe non vester sed noster est, et cum magna indignatione proiecit calicem ad parietem ecclesie et fracta est una ansa calicis. Ad cuius tinnitum mox evanuit agmen iniquum. Et accepit sancta Maria per manum dexteram et sanctus Georgius per sinistram imperatorem et duxerunt secum ut credo in celeste habitaculum. At ille Hierosolimita corde revolvens ea que dicta sunt descendit ad sarcinas et invenit fractam calicis ansam sicut predixerat heremita. Qui usque hodie magni miraculi pro testimonio habetur Pabenberk sancti Georgii in monasterio. Anno dominice incarnationis Millesimo III. Hic interfecti sunt Versovici. Anno dominice incarnationis Millesimo IIII. V. fratres martyres.

Temporibus Heinrici imperatoris qui post Ottonem tercium rex romani imperii imperabat, in Polonia quinque fuere monachi et heremite viri sancti scilicet Benedictus, Mathias, Iohannes, Ysaac, Christinus, et socius Barnabas, quorum non est inventus in ore dolus nec in manibus pravum opus. Horum de vita patrum scriptum multa malum pauca, quia semper dulcius sumitur quod parce apponitur esca. Erat et eorum conversatio laudabilis deo acceptabilis, hominibus ammirabilis et eam sectari volentibus imitabilis. Hactenus hi passi sunt autem hi fratres V. Anno dominice incarnationis Millesimo IIII. III. idus novembris. Anno dominice incarnationis M.V. Anno dominice incarnationis M.VI. Princeps Hemma feminei sexus gemma, febre correpta, a vinculis carnis est erepta. Cuius epitaphium his versiculis aut vidi aut vidisse me memini: Que fuit ut gemma vilis iacet ecce cinis Hemma. Dic precor huic anime da veniam domine. Anno dominice incarnationis M.VII. Anno dominice incarnationis M.VIII. Anno dominice incarnationis M.VIIII. Anno dominice incarnationis M.X. Anno dominice incarnationis M.XI. Anno dominice incarnationis M.XII. Anno dominice incarnationis M.XIII. Anno dominice incarnationis M.XIIII. Anno dominice incarnationis M.XV. Anno dominice incarnationis M.XVI. Anno dominice incarnationis M.XVII. III. idus iunii obiit Thegdagus III. episcopus pragensis ecclesie. Fuit autem hic Thegdagus sancti presulis Adalberti successor ydoneus, corpore virgineus, moribus aureus, actibus purpureus. Sui antecessoris sequens vestigia, commisse plebis persequens flagicia, et si non corpore, mente tamen tulit martyrium, ne ob timore hominum, sed secure dormivit in pace in idipsum dormivit et requiescit. Cui Anno dominice incarnationis M.XVIII. successit Ekardus presul. Anno dominice incarnationis M.XVIIII. Anno dominice incarnationis M.XX.

Interea natus ducis Brecizlaus de puericia transcendens in iuventutem ibat de virtute in virtutem. Cui preter ceteris prestabat operis proceritas corporis et forme pulchritudo ac virium sapientieque magnitudo, in adversis fortitudo, in prosperis temperantia inerat mansuetudo. His temporibus theutonicis in partibus fuit quidam comes valde potens cognomine Albus Otto sanguine de regio prodiens stemate patrum. Unica huic erat gnata nomine Iudita, pulchritudine sub phebo cunctis que sunt pulchra puellis. Quam bonus pater et eius optima mater quo addisceret psalterium tradiderant in cenobium quod dicitur Zuinbrod, loci situ et menibus munitissimum. Sed quam turres quamvis altissime, aut quam menia firmissima amori resistere et amantem possunt excludere? Omnia vincit amor rex et dux ecce draconum. Qui Brecizlaus iuvenum pulcherrimus heros aterrimum, multis referentibus audiens de nimia pulchritudine et morum probitate ac generositate parentele supra dicte puelle, ultra non habebat spiritum. Et inter semetipsum cogitare, utrum eam vi rapere temptet an dotalibus conubia paret. Sed maluit viriliter agere quam supplicando colla submittere. Perpendit enim innatam theutonicis superbiam et quod semper tumido fastu habeant despectui sclavos et eorum linguam. Sed quanto fit semper difficilius aditus ad amorem, tanto amanti fit veneris igne incentivum validiorem. Fluctuat mens iuvenis igne succensa veneris velut ignibus estuat ethna, et hanc apostrapham euphonizabat sibi: Aut ego coniugio fungar egregio, Aut ego ludibrio mergar perpetuo, fieri non poterit ut mea non fuerit Iudita nobilibus edita natalibus virgo spectabilis, nubilis, amabilis, sole lucie clarior, vita mea carior. Vivat ut super stes ... deo sic prospere. Et statim quosdam inter suos novit manu promptiores et sibi fideliores iubet probatos et laboris pacientiores aptari equos et fingit se ad imperatorem ituro itum et cito rediturum. Iussa viri faciunt, sed quid dominus suus moliatur nesciunt. Mirantur ... inter se quod tam celeriter vadunt et quasi VII. dies iter agentes, iure hospitum intrant predictum cenobium tiarum. Interdixerat autem suis omnibus ducis natus ne alicui cuiquam vel unde ex nomine se reveret, sed quasi unum ex ipsis se ipsum haberent. Cedat Ithacus callido ingenio investigasse natum Thetidis, nec se iactet iliacus pastor Tyndaride rapuisse amiclis, quam hic iuvenis Brecizlaus ambos tempore et animositate et audacia facta in maniacie. Nam per quam datam est sibi pernoctandi licentia, sicut lupus quando obambulat ovilia querens qua parte irrumpat ut predam rapiat agnam, sic heros Brecizlaus visu sagaci et animo illustri lustrans claustrum vult in irrumpere, sed non audet quia secum tantam copiam militum non habet. Forte fortuna affuit dies festa, et ecce nulle vovis optata cum suis coevulis de claustro exit virgo Iudita sicut puelle solebant tenellas ad vesperas pulsare campanas in medio ecclesie. Quam ut vidit audacissimus raptor sui pre gaudio fit immemor, ceu lupus qui ex occulto irruit et rapit agnam et conscia facta fuge submittens caudam petens ulteriorem latebram, sic et ille rapta virgine fugit et ut venit ad portam invenit eam molendinari fune perstrictam, et viam excindit preclusam, mox exempto gladio ut festinus percidit acuto, quod usque hodie cernitur sectum, fortissimum ut testimonium. Ceteris autem sociis idem minime scientibus et adhuc in papilionibus manentibus, ab irruentibus municipiis comprehensis aliorum erutis oculis et naribus abscisis, aliorum manibus et pedibus truncatis, dux cum paucis et virgine rapta preoccupans nocte evasit operta. Rapta est autem virgo Iudita Anno dominice incarnationis M.XXI. Et ne daretur theutonicis iusta occasio calumpniandi boemos quasi pro illata iniuria, illico heros Brecizlaus cum nova nupta patre salutato duce Odalrico rectam pergit in Moraviam. Nam antea pater suus totam illam terram tradiderat in potestatem fugatis cunctis de civitatibus polonis, ex quibus multos comprehensos centenos et centenos ordinatim cathenatos vendi iusserat in Ungaria et ultra, quia tenuerant post obitum sancti Bolezlai sicut urbem Pragam ita totam Moraviam ... obtinuerant poloni. Anno dominice incarnationis M.XXII. in Polonia facta est persecutio christianorum. Anno dominice incarnationis M.XXIII. VI. idus Augusti Ekardus III. episcopus pragensis ecclesie transiit ab hac luce.

...mus purgat uentre in necessario uocat hora. acutissima sica pforat eu in posteriora usq: ad noctis uictora. Sicq: iustus uir uelut dei mr dux Jaromir obiit. Anno d' inc m xxx viii. ii. non nouembs.

Hactenus acta aug^e liber continet primus. Sic qa sicut ait beat hieronimi alit uisa. alit audita. alit narrant ficta. que meli sciui meli & pferam. nc auxiliante do & sco Adalbto ea fert animus dicere que ipsimet uidimus t q ab his referentib; q uiderĉ ueracit audiuim.

Explicit liber primus de kronicis boemorum.

297

PROEMIU· AD CLEMENTE· ABBATE· BREVNSIS· ECCLIE·

PIRITALI BRAVNENSIS CENOBII PATI clementi sic & re nom habenti semp theorice inherenti. Cosmas haud dignus dici decanus angelica consortia sentat. Cu multa mec reuoluens sup sedere. q potissimu caritatis uiro tante scitatis amis mittere. qppe cu pondera auri & argenti sordeant solaq; q st spiritalia placent. optimu fore duxi tue tantu ni uoluntati obsequi. Intellexi eni p quenda clericu nomine deocaru q in olim innotuit familiaritr q uetas neniàs qs olim gelasio scp scam uelles uidere libenť. Hac oblata occasione roborat immo cari amici psuasione copulsus n solu q optasti. uerū & scdm cide narrationis itera dica libellu que simulit p ut scire licuit a tempr Breczlai filii ducis Oalrici usq: ad ei equiuocu filiu regis Wratizlai de gestis tue paternitati pandere psumo. Licet eni pat o ueneran de diuinas n cesses epotare scripturas. & pfundos philosophie semp exhaurias

fontes. tam hoc tam tenui liquore n dedigneris tua facta pluere labra. Sepe enim sicut post fortia uina & soporifera pocula natural quandoq: hominu incidit sitis. sicq: hausit puri latices suauior dulcib; poculis. Sepe sicut martis miles q sudat i armis. gaude & uirgineis se comiscere choreis. Atq uitat interdū puerili ludere troco. sic tu o scissime pater ta grandia & sylogistica uolumina lingue. & h mea opuscula sensu puerilia. stilo rusticalia plege. ubi n nulla sub sannatione & derisione digna inuenies. que itaq; idcirco memorie comendes. ut ea tibi a do collata sapientia quandoq; ad unguē emendes. Qd aut inquib; da locis qsi metricos usus inuenis. scias me sciente nescii fecisse dum feci uersus. Vat.

INCP· LIB· SECVND·

CIT· DVX· BRECIZLA

I

tam in patria sede uigorat. q do ca hominib; bene placitus actib; calcans uestigium patrum. & eos pcellens contigua arte uirtuti sic sol in uirtute sua syderea lum. & lune minio splendore occult & ebecat sic nouus achilles Brecizlaus nouus ... phis fortia acta & uictoriosissimas ... palmas ... & obscurat. Nã ds talem sibi gram contulit. ut quas singulis ... hominib; para ... hac qq: huic indeficientes uirtutes largi... cuis e generalit. Quippe hãc uirtutu obuiniis accumulatione. ... reb; bellicis ...

Afferbuerit

uiuant. Si autem coniunx uirum aut uir coniugem spreuerit, et rixantes usque ad discidium efferbuerint, qui ex eis in priorem copulam legittime celebratam redire noluerit, nolo ut secundum ritum terre nostre huius temerator in seruitutem redigatur, sed potius nostri immutabilis decreti per gratiam qualiscumque sit persona redigatur in Ungariam, et nequaquam liceat ut pretio se redimat aut in hanc terram redeat, ne unius contagio ouicule totum Christi serpat per ouile. Eadem senten-

Seuerus episcopus dixit: Quicumque aliter fecerit anathema sit.

tia sint plectende uirgines et uidue et adultere, que nomen bonum amisisse et pudorem corrupisse ac per scortum concepisse dinoscuntur. Nam cum liberum nubendi habeant arbitrium cur committunt adulteria [...] pessimum scelus scelerum. Ce- rum et conceptus suos abortiuant. Ceterum dux subiungens inquit: Si uero mulier proclamauerit parem non esse amari, sed inclementer a uiro suo affligi et pre affligari, decernimus eos iudicium dei subire, et qui inuentus fuerit reus, soluat penas rei. Similiter et de his qui homicidium et qui inuentus fuerit reus, soluat penas rei. Similiter et de his qui homicidiis infamantur, archipresbiter comiti illius ciuitatis nomina eorum asscribat, et comes eos conueniat, et si sunt rebelles, in carcerem redigat donec aut penitentia dignam agant, aut si negant, ignito ferro siue adiurata aqua utrum culpabiles sint examinentur. Fratricidas autem et parricidas, siue sacerdotum interfectores, et huiusmodi capitalibus criminibus irretitos, archipresbiter assignet eos comiti aut duci, [...] ferratos de regno eiciat, ut ad instar Cain uagi sive per manus et uentrem [...] terram. Seuerus episcopus dixit: Ista ducis deliberatio et per fugi circuitu [...] iusta sit anathe[ma ...] maneat firma. Nam ad hoc uobis ducibus mucro pen[det] in femore [...] ut manus uestras sepius lauetis peccatoris in sanguine. Iterum dux: Tabernam inquit que est radix omnium malorum, unde procedunt furta, homicidia, adulteria et cetera mala, et qui parat, et qui comparat [...] parauit. Seuerus episcopus dixit: Anathema sit. Et dux: Qui inquit comprehensus fuerit huius uiolator decreti, tabernarius in medio foro ad palum suspensus et usque ad fastidium percussus cesus depiletur; res tamen eius non infiscentur, sed potus tantum in terram piciatur, ne quis excecrabili haustu polluatur. Potatores autem si deprehensi fuerint, non prius de carcere exeant, quam infiscent duci unusquisque CCC nummos componat. Seuerus episcopus dixit: Que dux iudicat, nostra auctoritas firmat.

Adhuc dux prosequitur dicens: Fora autem ducis diebus omnino ne fiant interdicimus, que ideo maxime in his celebrantur regionibus, ut ceteris diebus suis uacent operibus. Si quis autem qui dominicis aut festis diebus publice ad eorum feriari indictis in aliquo seruili opere inuentus fuerit, ipsum opus et quod in opere est inuentum, archipresbiter tollat iumentum, et CCC ducis in fiscum soluat nummos. Similiter et qui in agris siue in siluis suos sepeliunt mortuos, huius rei presumptores archidiacono bouem et CCC in fiscum ducis soluant nummos, mortuum tamen in polyandro fidelium humi condant denuo. Hec sunt que odit deus, haec sanctus Adalbertus presul nos suas deseruit oues, et ad exteras maluit ire docturus gentes. Hec ut ultra non faciamus, iure simul et uestre fidei sacramento confirmamus. Sic ait dux. Et presul sancte trinitatis nomine inuocato, et malleo assumpto, ceteris clericis VII psalmos et alias huic sancto operi competentes orationes hymnizantibus, cepit molliter destruere summa sepulchri destruens eum usque ad intima thesauri sacri. Et cum aperuisset sarcofagum, omnes qui in ecclesia aderant tanta fraglantia suauissimi odoris sunt refecti, ut per tres dies quasi opimis ferculis refecti, obliuiscerentur ciborum, fieri quin et infirmi sanati sunt eodem die quamplurimi. Et dux et episcopus et pauci comitum inspicientes ut uiderent sanctum dei tam uultu et habitu clarum, et sic corpore integrum per omnia, ac si eadem sacra missarum celebrasset sollempnia, clerici Te deum laudamus, laici Kyrieleison modulantur; resonant uoces eorum usque ad ethera. His ita peractis, dux pro gaudio facie perfusus lacrimis sic orat: O Christi martyr beate Adalberte, nostri semper et ubique miserere, nunc solita nos respice pietate, et nobis peccatoribus propiciare, atque a tua sede per genus cedis prius quamuis peccatores referri non dedignare. Mira res et ualde stupenda, cuius tumbam nudis tactus contingere non presumpserant: continuo dux et episcopus sine impedimento corpus eius sarcofago leuantes et serico cooperientes in superiori altari locantes, ut plebs sua uota soluat, que deo et eius sancto uo- uerat, atque eadem composite sunt cetere in arce altaris in arce. Deus omnipotens mundum pro sola reuoluens, qui semper regnas solus qui cuncta gubernas. Nil sic necessarium in mundo. Recte bone Christe tuo sine nutu. Quis namque mortalis hoc umquam crederet posse, ut ad gentes apostatrices iam in celesti regno laureatus corpus suum referri sineret, quarum aspernatus facinora aufugit consortia cum adhuc uiueret? Sed si maiora dei et antiqua miracula perpendimus, quando populus Israheliticus sicco uestigio transiuit mare, qualiter de sicca rupe fluxerunt aque, et qualiter factor orbis apparuit in orbe, natus de Maria uirgine non admirari. Sed potius deo qui fecit et facere potest que uult, nos decet humiliari, et eius gratie totum assignare. Cuius gratia inspirante ascendit in cor ducis, ut similiter efferat corpus archiepiscopi sub eadem ciuitatis nomine Gaudentii, qui in eadem ecclesia sorte quiescebat. Hic namque superius retulimus non solum carnali uerum et spirituali coniunctione frater sancti Adalberti, et omnes itinerum suorum labore et triumpha fuit, et si cum eo non corpore martirium tamen mentis tam compassione tulit. Nec enim fieri poterat ut gladius animam eius non pertransiret, cum germanum suum romphea paganorum in frusta concidi uideret, et ipse pariter occidi ualde optaret. Item uisum est duci et episcopo, ut quinque fratrum reliquias sancto corpori adiunctas, quorum de uita ac passione deo donante relati sumus, qui in eadem ciuitate sub una ecclesia quiescebant, pariter cum summa diligentia transferant. Quid multa?

Veniunt(?) erat cum omni sacra sarcina in prosperitate et letitia Boemiam, et in uigilia sancti Bartholomei apostoli prope metropolim Pragam castra metati sunt circa riuulum Rokitnicam, ubi lucescente die clerus et uniuersa plebs cum processione occurit cum longa serie latus uix explicuit campus. Talis enim processio fuit. Dux ipse et episcopus humeris subnixi dulce pondus portant martyris Christi Adalberti. Post simul abbates ferebant reliquias quinque fratrum. Deinde archipresbiteri gaudent onere Gaudentii archiepiscopi. Quos electi XII presbiteri uix sustentantes pondus aurei crucifixi sequuntur. Nam dux Mesko ter se ipso hoc appenderat auro. Quarto loco ferunt tabulas tres graues auro, que circa altare ubi sanctum corpus quiescit posite fuerant. Quarum maior tabula quinque ulnarum in longitudine, et decem palmarum in latitudine, ualde adornata lapidibus preciosis, et cristallinis fachis, cum in sculpturis fuit hic in margine ius. Ter centum libras appenderat hoc opus auri. Postremo plurisque currum plaustris ducuntur ingentes campanas, et omnes Polonie gazas. Quas sequuntur innumera nobilium uirorum uinctorum agmina, manicis ferreis, et contracta colla bogis, inter quos heu male capti adducti est consors in dolo prior officio. O dies illa dies Boemis honoranda et per secula memorie commendanda, sacris misteriis frequentanda, dignis preconiis celebranda, laudibus deuotissime ueneranda, diuitibus letabunda, debilibus exoptanda, pauperibus iocunda, datione elemosinarum decoranda, et omnibus studiis excolenda, in qua festis festa refulgent accumulata. O nimium felix metropolis Praga, olim sacro duce sublimata, nunc beato presule decorata, a domino deo tibi collata excipis gaudia geminata, et per hec binas misericordie oliuas. Fama uolas ultra Sarmatas atque Sarigas. Facta est autem hec translatio beatissimi Christi martyris Adalberti Anno dominice incarnationis MXXXVIIII. Kalendis septembris.

Sed his prosperis a deo concessis temporibus delator non defuit qui apostolico uiri gesta hec erant diuinas sanctiones et sanctorum patrum traditiones uiolasse ducem Boemie et episcopum promulgauit; et si hoc multum domini papa pretermitteret, iura apostolice sedis per totum mundum obseruanda minuuntur. Continuo sacer conuentus celebratur, canones recitantur, sacre scripture

seruatur. Dux et episcopus quamuis absentes de presumptione arguuntur. Alii eorum omni dignitatis priuatum per tres annos in exilium decernunt. Alii episcopum ab omni pontificali officio suspensum quoadusque uiuat in claustro monachorum degere iudicant. Alii ambos gladio anathematis feriendos clamant. Interea legati ducis et episcopi Boemorum ex parte tocius populi et ipsorum Romam aduenient, ferentes mandata magis muneribus oblita quam facundie uerbo polita. Quibus ubi data est copia fandi, in conspectu apostolici et sacri cetus tali sermone causa sue legationis sic prosecuta. O fidei catholice et sedis apostolice sanctissime rector, et o patres in libro uite conscripti, quibus a deo collata est potestas iudicandi simul et miserendi, miseremini peccasse confitentibus, parcite penitentibus, simul et ueniam postulantibus. Fecimus enim quod illicitum et contra statuta canonum egimus, quia de tam longinquis partibus obtam breue temporis spacium ad tam sanctum negocium uestrum nequiuimus hic renunciari. Sed quod factum est illud quod fecimus, sancta opera tres conscripta nos non exeuerit uotis, sed pro magna utilitate christiane religionis atque bona intentione id fecisse. At si umquam bona intentio cadit in uicium, o sanctissimi patres secundum uestrum iudicium parati sumus emendare nostrum flagicium. Ad hec apostolicus pauca. Si penitet inquit: haud nocet error. Mox legati summota a concilio, petunt hospicio, sequenti die reddituri rationem in iudicio. Illa autem nocte ducis missi et episcopi, circueuntes corruperunt pecunia cardinalium astutia, auro supplantante iusticiam mercantur precio clementiam, muneribus leniunt iudicialem sententiam. Postera autem die iterum legatis sacri concilii in capitolio presentatis, dominus apostolicus os aperuit sacrum ponderosis uerbis et auctoritate plenum. Sic inquit perpetratis iniquitatibus culpa est senior exercenda uindicta, recta reatum suum recognoscentibus et penitentiam desiderantibus facile prebemus assensum, et ab hoste inflictis uulneribus misericordie adhibemus antidotum. Magnum enim peccatum est aliena rapere, sed maius christianos non solum spoliare uerum et captiuare, et captiuatos ceu bruta animalia uendere nimis est abhominabile, quod uos perpetrasse in Polonia nobis relatum est per ueridica nuncia. Quod autem nulli liceat sine nostra permissione de loco ad locum sacrum transferre corpus, testantur canones, prohibent patrum decreta, et presumptores huiuscemodi rei, diuina iubent eloquia gladio anathematis ut feriantur. Sed quia uos siue per ignorantiam, siue bone intentionis ob gratiam hanc rem fecistis, precipimus ut pro hac tam temeraria presumptione dux uester et episcopus cenobium omnibus ecclesiasticis usibus et honoribus sufficienter amplificatum in competenti loco construant, probatasque personas ac officia seruientium clericorum ex more constituant, ubi deo sedulum seruicium tam pro uiuis fidelibus quam pro defunctis in sempiternum exhibeatur, ut saltem uel sic in conspectu dei reatus uestri transgressio deleatur. Mox legati ualde exhilarati prosiciunt et referunt duci iussa apostolici. Quibus dux uelut diuinis iussis obtemperans sub honore sancti Wenceslai martyris in urbe Bolezlau iuxta flumen Labe, ubi idem sanctus olim feliciter consumauit martirium, uenustissimum fabricauit cenobium, in quo sicut et hodie cernitur deo seruit cateruia fratrum numerosa, et habet preposituram et basilicam ualde religiosam.

Anno dominice incarnationis MXL. Fama qua nulli par est malum uelocius ullum, que mendaciis pinguescit et miscens plura paucis, falsa ueris, uolando crescit, perfert ad aures imperatoris secundi Henrici certe plusquam uerum fuit pondus auri et argenti Boemos de Polonia asportasse. Et tempore cepit querere occasiones aduersus eos, quoniam ab eis quod sibi dictum fuerat, scilicet quod et aurum et mandans per nuncios ut argentum quod in Polonia rapuerant, non infra statutum terminum usque ad unum obulum sibi mittant, minatur bellum. Ad hec Sclaui inquiunt: Semper saluo tenore nostre legis fuimus et hodie sumus sub imperio Karoli regis et eius successoribus: nostra gens numquam extitit rebellis, et in omnibus bellis mansit et semper manebit fidelis, si iusticiam tantum nobis facere uelis. Talem enim nobis legem instituit Pipinus magni Karoli regis filius, ut annuatim imperatorum successoribus CXX boues electos et D marcas soluamus. Marcam nostre monete CC nummos dicimus. Hoc testatur nostrorum etas in etatem. Hoc uobis omni anno sine refragatione et soluimus, et tuis successoribus soluere uolumus. At si aliquo preter solitum legis iugo nos aggrauare uolueris, mori potius parati sumus quam insuetum ferre onus. Ad hec imperator respondit: Regibus hic mos est semper aliquid nouum legi addere antiquari. Neque enim omnis lex est constituta tempore in uno, sed per successores regum creuit series legum. Nam qui regunt leges non reguntur legibus; quia lex ut aiunt uulgo, cereum habet nasum, et rex ferream manum et longam, ut eam flectere queat quo sibi placeat. Pipinus rex fecit quod uoluit, uos autem ni quod uolo faciatis, ostendam uobis quot pictos habeam clipeos, aut quid bello ualeam. Et statim mittens litteras per omnia regnum ualde forte colligit exercitum. Altera namque qua itur per Zribiam, et est exitus de silua iuxta urbem per castrum Hlumec, iussit Saxones intrare Boemiam. Quorum eo tempore dux erat Ekard cum omnis Saxonia in qua regi paruit potentia. Fuit enim uir magni consilii, et in ordinandis regni negociis singulari sollertia preditus, et rebus bellicis a puericia deditus, sed in magnis [...] belli obtinuit felices successus. Ipse autem cesar castrametatus [...] exercitu utraque parte fluminis Rezne. Postera autem die pertransiens [...] castrum Kamb cum admoneret angelas silue que diuidit Bauuariam atque Boemiam, ut cognouit quod obstruerent Boemi uias per siluam, indignatur parum tacitus, concutiensque caput ter, concepit iras cesar, dignasque in hec uerba soluit ora. Licet extruant muros siluis altiores, licet eleuent turres sublimes usque ad nubes, ut frustra tacite rex et ante oculos penetratorum, sic nichil ualent contra Theutonicos obpugnacula Boemorum. Aut si ascendent super nubila, aut si includant se inter sydera, perditas et miseras gentes nichil sustinebit. Sic ait, et iussit cunctos irrumpere siluam, et ipse eos precedens ascendit montem, altum in media silua situm, sedensque in tripode dixit ad astantes circum regni principes. Hac in ualle cohors ignaua latet Boemorum, quasi mus agrestis in suis recepta culis antrorum. Sed fefellit cesarem sua opinio, nam multo aliter mons fuit illorum inuicto. Et continuo cesar appellans nomine primos marchiones de hic quosque nobiliores, armatos premittens, iubet pedestres ire in pugnam, his uerbis pollicitans eis uictoriam. Non est inquit nobis opus laborioso certamine, tantum descendite, certe ipsi fugient per timorem, nequeunt enim uestrum impetum ferre. Ite mei, ut falcones prendas capite palumbes, et ut feroces leones more luporum, qui dum irrumpunt ouilia, ouium non curant de numero, et nisi in toto grege mactatis ponunt edulio. Mox secundum iussum regis ruunt lorica agmina, de primo loco pugne certantes pertes, conspicue nitent acies ut lucida glacies, et ut sol refulsit eorum in arma, resplendent frondes siluarum abietis et cacumina moncium. Descendentes autem in ualle neminem inueniunt, ita hinc et illinc spissa silua et impenetrabilia sunt loca. Et sic solet in omni certamine fieri, subsequentes et minores impellunt ad pugnam precedentes, sic ita fatigati pertes terra coguntur a subsequentibus transcendere alterum montem. Sed iam et sitis siccos lingua adherent palato, uires deficiunt, dextre languescunt, anhelitus egros de pectore trahunt, nec tamen sistere gradum. Alii super scuta sua loricas deiciunt. Alii stant appodiati arboribus, frustra mane animi captantes. Alii iacuere ut trunci homines crassi, et insueti tanto rerum certamine pedestri. Et cum appliciussent munitionibus, exoritur undique clamor, ascendit ut nebula super siluam fatigato de corpore uapor. Quod uidentes Boemi, ad breue tempus hesitauerunt, moxque intellexerunt uiribus eos defecisse, audacter prosiliunt de munitione. Audaciam dabat eis munita

soror fortune Bellona. O sors fortuna nunquam es perpetuo bona. Instabilis quae magnates mergis in ima. Fortunatorum enim veneranda virorum ungula ferrata calcatum sedat equorum, et ventres in deliciis ac lumbos balteis bis cocco tinctis precinctos, rumen pede rupto et distrahit intestina et exta ceu fasciam aut ligamina cruris. Plura referre piget de tante nobilitatis morte repentina nec scriptis prodere digna. Tanta enim nobilium facta est strages virorum, quanta nec in campis Emathiis, nec in tempore Sylle, nec aliqua mortalium peste, nec hostili unquam gladio fertur simul Theutonicorum occidisse nobilitas. Interea cesar sedens in monte cum suspicilio, sue mentis fallitur augurio. Nam dum suos vinci non estimat ab hoste, victores videt adesse cruentos; insiliens tergo sonipedis incumbit iubis, et admovet lumbis calcar quadrupedis cesar. Quem nisi habuisset prepropum, eadem hora descendisset in orcum sine mora Romanus imperator. Dum hec ibi geruntur, Saxones cum duce Okardo, de quo supra diximus, Boemiam ingrediuntur, et unam parvam regionem que est circa flumen Belinam hostiliter demoliuntur. Interea dux eorum fama ut percepit sinistra, Sclavos de cesare habuisse victoriam, fixit gradum ad pontem Gneuin iuxta flumen Belinam, valde sollicitus utrum bello fortunam temptaret, an cum tanto dedecore repatriaret. Maluit tamen prius experiri animum ducis, et per nuntios temptat eum verbis suadet amicis: Quia te in pugnando vicisse gaudes, si supplicando vicisses, melior multo victor fuisses. Propterea noli temere ipsum super te maniter exaltare, quia durum est tibi contra stimulum calcitrare. Nam quem quasi parcendo vobis et miserando vestram terram cum paucis intrabat, ei michi gratiam non invenistis; ecce cum tanta multitudine exercituum supervenit, quibus nec fontes vestri sufficient, et quos vestra tellula vix capiet: et erunt novissima peiora prioribus. Unde iterum admoneo te et consilium do, ne totum quod possidere videris amittas. Regina pecunia, que omnia superat, iratos placat, inimicos reconciliat, pravos facit fideles amicos; non modicam cesari mittas, quem pro te ipse intercedam, et eum in gratiam adducam. Ad hec dux Bracizlaus ita commonitus salubres sprevit monitus, et innixus manu capulo sic ait: Dicite vestro Okardo: Consilium satis est michi, ne nos monendo profecisse putet. Audiant te Saxones saxis rigidiores, et si qui sunt inconsulta homines, qui te sapere aliquid putant. Ego autem non his temporibus hac de mea provincia sine violentia excas, hoc ense capite tuo abscisa, et tua ora ponam tibi ad posteriora. Cesaris incursus quid agat non michi cure est. Quamdiu in femore Bracizlai pendet ensis, non lac sed simul fluet sanguis ex latere cesaris. Que dum duci relata fuissent, quem ut minus egre id tulisset, tamen invitus quasi cum amittat prædam, et investigantibus canibus submittens repetit silvam. Sic dux Okardus cum magno dedecore repedat in Saxoniam. Interea relatum est duci Bracizlao de prefecto comite qui prefuit Belin in urbe, quod corruptus Saxonum pecunia non steterit et ex adverso munitam omnis incustodita, et ubi sunt nemora hostibus pervia, ibi posuisset presidia. Hic est tibi dux perceptor cohortis que fuit de Moravia, et tribus legionibus que fuerant misse in auxilium de Ungaria. Quem statim dux iratus eruitis oculis, manibus et pedibus abscisis, iussit precipitari in abyssum fluminis.

Anno dominice incarnationis M.XLI. Anno dominice incarnationis M.XLII. Heinricus imperator semper magnificus triumphator, volens ulcisci suorum ruinam inclitorum, intrat tribus itineribus terram Boemorum, et eam fere totam hostiliter devastat, ac multas civitates quas illi defendere non valentes deseruerant, igne succendit. Et pervenit ad urbem Pragam, ante ipsam ex adverso fixit aquilas Sibenica in monticulo. Ibi nichil actum dignum relatu comperi, nisi quod presul Severus cesaris ad castra clam noctu fugit ab urbe, timens ut estimo ne quasi domino suo rebellis privaretur sedis honore pontificatus. Quod videns dux Bracizlaus nescit quid faciat; mentem dolor undique turbat; iam penitet eum olim pugnasse contra cesarem, iam penitet eum sprevisse monita ducis Okardi; iam mavult precibus pugnare, et eum precibus superare quem olim pugnando superarat, atque his verbis temptat dira deflectere cesaris ira. Bella geris cesar nullos habitura triumphos. Nam terra tua est camera, nosque tui sumus, et te tuum cupimus. Nam qui suos subiectos sevit hoste crudeli crudelior noscitur esse. Si spectas ad robur tui exercitus, nos tibi nec momentaneum sumus. Cur ostendis potentiam tuam quasi contra folium quod a vento rapitur? Iam venit defecto ubi nichil sibi officit. Quod vis vicisti, iam victor es: iam tua iam cingere victricia tympora lauro. Insuper ei promittit mille et quingentas marcas denariorum, que erat tributum trium annorum preteritorum. Mox velut insignis cum flammis estuat ignis, si quis nimiam desuper fundit aquam, paulatim eius impetum confundit, et prevalentibus undis deficit ignis: haud secus extinxit regina pecunia cesaris iram. Nam qui olim hanc terram intraverat inimicus, accepta pecunia reverterat inimicus pace imposita.

298.

Anno dominice incarnationis M.XLIII. tanta fames fuit in Boemia, ut tertia pars plebis interiret fame. Anno dominice incarnationis M.XLIIII. Anno dominice incarnationis M.XLV. Guntherus monachus VII. idus octobris obiit. Anno dominice incarnationis M.XLVI. Dedicatum est monasterium in urbe Boleslavi IIII. kalendas ianuarii a Severo Pragensis ecclesie sexto episcopo. Anno dominice incarnationis M.XLVII. Anno dominice incarnationis M.XLVIII. Anno dominice incarnationis M.XLVIIII. Anno dominice incarnationis M.L. Anno dominice incarnationis M.LI. Anno dominice incarnationis M.LII. obiit Bozena coniunx Oldrici ducis, mater Bracizlai. Anno dominice incarnationis M.LIII. Anno dominice incarnationis M.LIIII. Urbs Wratizlau et alie civitates a duce Bracizlao reddite sunt Polonis ea conditione, ut ipsi et sui successoribus quingentas marcas argenti et XXX auri annuatim solverent. Anno dominice incarnationis M.LV. Dux Bracizlaus virtutum culmine clarus, gemma Boemorum patrum, lux clara suorum, cum adiuvante Deo totam sibi subiugasset Poloniam, necnon bis victor iam tertio intra inceptum proposuerat invadere Pannoniam, dumque precedens suum expectat exercitum Hrudim in urbe, arripitur pulsatus egritudine. Qua ut sensit magis magisque ingravescere, et sui corporis vires evanescere, convocat omnes qui forte aderant tunc primates, quibus astantibus verbis fatur talibus: Quia me mea fata vocant, et atra mors iam pocula volat, volo vobis assignare, et vestre fidei commendare quem post me debeatis rem publicam gubernare. Vos scitis quia in nostra principatus genealogia partim sterilitate, partim prematura morte in me usque ad unum fuit redacta. Nunc autem ut ipsi cernitis, sunt michi a Deo dati quinque nati, inter quos dividere regnum Boemie non videtur michi esse utile, quia omne regnum in se ipsum divisum desolabitur. Quia autem ab origine mundi et ab initio Romani imperii et usque ad hec tempora fuerit gratia rara, testantur nobis exempla nota. Nam Cayn et Abel, Romulus et Remus, et mei atavi Bolezlaus et sanctus Wencezlaus, si spectes quid fecerint fratres bini, quid facturi sunt quini? Hos ego quanto potiores ac potentiores intueor, tanto mens presaga peiora auguratur. Heu mentes semper pavida genitorum de incertis fatis natorum. Unde providendum est ne post mea fata aliquis inter eos oriatur discordia propter obtinenda regni gubernacula. Quapropter rogo vos per Dominum et obstringo fidei vestre per sacramentum, quatenus inter meos natos sive nepotes semper maior natu summum ius et solium obtineat in principatu, omnesque fratres sui sive qui sunt orti herili de tribu sub eius sint dominatu. Credite michi, nisi monarchos hunc regat ducatum, vobis principibus ad vulgum populo ad magnum deveniet dampnum. Dixerat, et inter astantium manus corporeo carcere linquens pectore ethera flatus evasit, XIII. kalendas ianuarii, ac magno planctu est desuper dilectus factus. Quantum autem dux iste Bracizlaus frugalitatis et quantum discretionis in divinis legibus et humanis iudiciis, aut quam largus elemosinarum dator, et quam pius fautor ecclesiarum sive viduarum fuerit,

facundia Tullii prius defecisset, quam singula eius queque ei merita explicuisset. Post cuius obitum filium eius primogenitum nomine Spitigneu omnis Boemice gentis magni et parvi communi consilio et voluntate pari eligunt sibi in ducem, cantantes Kyrieleison cantilenam dulcem. Erat enim vir valde speciosus, cesarie pice nigrior atra, barba prolixa, facie leta, genis eius candidiores nive, et parum rubentes per medium. Quid plura? Vir bonus et talos a vertice pulcher ad imos erat. Prima die qua inthronizatus est, hic magnum et mirabile ac omnibus seculis memorabile fecit hoc memoriale. Nam quotquot inventi sunt de gente Theutonica, sive dives sive pauper sive peregrinus, omnes simul in tribus diebus iussit eliminari de terra Boemia. Quin et genitricem non tulit remanere in sua, de qua supra meminimus, Ottonis natam nomine Iuditham. Similiter et abbatissam sancti Georgii Brunonis filiam eliminat, que hunc olim antea cum verbis offenderat acerbis. Nam dum pater eius Bracizlaus reedificaret menia totius urbis Prage per girum, et hic super dictus heros a patre sibi concessam Satce provinciam, forte exiit ut cum suis circa sancti Georgii claustrum componeret murum. Erat enim nullo in recte ponpposset murus, ni destrueret fornacem abbatisse que ibi forte stabat iacta iam sine mediam. Tunc aliis hoc facere cunctantibus, accessit natus herilis, et quasi risum sibi faciens, cum magno eam clamore iussit eum deicere subito in torrentem Brusnicam, dicens: Hodie domina abbatissa calidas non gustabit placentas. Quod agnoscens abbatissa exiit vitata de claustro, et valde moleste eius dicta ferens, sic eum yronicis aggreditur et confundit dictis: Nobilis insignis vir fortis et inclitus armis, quam magnas turres nunc expugnavit et urbes. Et sibi famosum fert de fornace triumphum. Tempora iam lauro victricia cingat et auro. Clerus multimodas campanis personet odas. Dux ego que dicere fornacem iamque fecit. Ah pudet effari que non pudet hunc operari. Corpore diriguitur vox et faucibus hesit, indignansque sua genitali corpe sentit iram. Hec quem abbatissa dicta dux alta in mente reposita reservarat, postquam est inthronizatus, priusquam sancti Georgii ecclesiam intraret, abbatisse mandat talia: Non est potius conveniet clerum resonare odas et pulsare campanas cum abbatissa foras et de terra hac exeat, quam cum fornace eius deiecit. Ecce vir fortis et inclitus armis, non turres, non urbes expugnando, sed te abbatissa illius fornacis dominam hodie eiciendo fert famosum triumphum, et cingit tempora lauro. Et ut iussum fuerat, super bigam imposita fertur, videlicet abbatissa, et cum dicto eicitur huius terre de confinio.

His ita peractis vadit novus dux novum disponere Moravie regnum, quod olim pater eius inter filios suos dividens, partem dimidiam Wratizlao, partem alteram Conrado et Ottoni dederat. Iaromir autem adhuc dedit studiis inter scolares versabatur alas. Premisit autem dux Spitigneu illic ad primates lectas, in quibus nominatim vocat CCC. viros quos ipse novit meliores et nobiliores ex omnibus civitatibus, et ut sibi ad urbem Hrudim occurrant presaluta capitis sui mandat. Iussa viri faciunt, et iam ultra portam custodie magis Grucou duci obviam veniunt. Quos statim dux iratus quia non ad edictum locum occurrerant iussit comprehendi, et cathenatos misit ad custodiendum, dividens eos per singulas civitates Boemie. Equos autem et arma eorum inter suos distribuit, et tenuit ita in Moravia. Quod audiens frater eius Wratizlaus valde eum timuit, et secessit in partes Pannonie relicta coniuge Olomuc in urbe. Quem rex Andreas gratanter suscepit, et quamdiu secum fuit honorifice eum habuit. Ergo dux Spitigneu postquam ad suum placitum omnia ordinavit in Moravia, fratres suos accepit ut essent secum in curia. Conradum preficiens venatoribus, Ottonem vero posuit super pistores atque cocos magistrum. Nurum autem suam comprehensam misit in quoddam castrum munitissimum Lescen, committens eam ad custodiendum comiti nomine Mstis; quam ille non ut decuit tale dominam custodivit, iam omni nocte eius pede suo cum pede muniunt compede. Quod vir eius audiens egre tulit, et quid mercedis comiti pro ea teneri facto postea reddiderit in sequentibus patebit. Post unum vero mensem evolutum interventu Severi episcopi et comitum nurum suam dans ei conductum fecit eam redire ad suum maritum. Que quoniam utero parturiebat dum properat maritum videat, et infra spacium trium dierum spiritum exalat pulcherrima mulierum, quia non potuit utero deponere pondus immaturum. Cuius de morte rex Andreas cum videret suum hospitem usque adeo merentem, his iuvenem dictis mellitum solatur amicis: O mi care hospes, deus faciat ut sis sospes. De cetero iacta super Dominum curam tuam, et spem meam et ipse faciet ut hic meror tuus vertatur in gaudium. Sepe enim fit ut unde homo minus proficui sperat, inde plus comodi ferat. De obitu autem tue consortis esto vir fortis, nec dolendo excedas modum, quia sibi et soli aliud contingerit novum: cum omnibus hominibus constet notum, omne redire suum humanum corpus ad ortum. Dixerat et item secum ducit ad mensam hospitem, ubi opimis ferculis reficiuntur, atque mero leni efficiuntur leti. Forte fuit huic regi unica gnata nomine Adleyta, iam thoro maritali tempestiva, valde formosa et multas procorum spes inuidiosa. Hanc hospes ut vidit, mittere ad amavit, quod rex bonus non recusavit, atque post dies matrimonio sibi eam copulavit. Quod cum audisset dux Spitigneu, sagaci ingenio precavens, ne forte invaderet frater suus totam cum Ungaris Moraviam, mittens nuntios revocat eum de Ungaria, et reddidit sibi civitates quas ei ante pater suus dederat in Moravia. Erat et Spitigneus vir prudens rerum in discrimine, sciens arcum suum tendere et laxare in oportuno tempore. Cuius inter ceteras virtutes hoc precipuum studium memoria dignum posteris non imitabile exemplum proferimus in medium. Talis enim mos suus erat: semper quadragesimali tempore aut monachorum aut canonicorum degens in claustro elemosinis vacabat, divinis officiis instabat, vigiliis et orationibus inherebat, sic tamen ut ante matutinale melodiam aut cum excursione in annui aut cum genuflexionibus totam ruminaret psalmodiam. Post completorium vero ad instar monachorum servat silentium usque ad prime statim. Et quamdiu ieiunius fuit ecclesiastica disponit negocia, postprandium autem secularia tractat iudicia. Pelliciam autem episcopalem et tunicam clericalem quam desuper induit in capite ieiunii per totam quadragesimam gestabat, in cena Domini suo capellano cubiculario eam dabat, bene et religiose reputans ut quia tempori penitentie particeps laboris fieret, inde magne festivitatis non immunis abiret.

Anno dominice incarnationis M.LVI. Anno dominice incarnationis M.LVII. Anno dominice incarnationis M.LVIII. IIII. nonas augusti obiit Iudita coniunx Bracizlai, ducatrix Boemorum. Que quia filius suus Spitigneu eiecerat de regno suo, cum non posset aliter ulcisci iniuriam suam in filio, ad contumeliam eius et omnium Boemorum nupserat Petro regi Ungarorum. Hec postea a filio suo Wratizlao duce inde translata et sepulta est Prage iuxta virum suum Bracizlaum, secus urnam Wit., Wencezlai atque Adalberti ecclesiam. Anno dominice incarnationis M.LVIIII. Anno dominice incarnationis M.LX. Cum ad festum sancti Wencezlai dux Spitigneu venisset Pragam, videns ecclesiam sancti Viti non adeo magnam nec capere sicut plurimi concurrentium ad festivitatem sanctam, quam videlicet ipse sanctus Wencezlaus construxerat ad similitudinem Romane ecclesie rotundam, in qua et corpus eiusdem sancti W. quiescebat, similiter et aliam ecclesiam que fuit contigua et quasi in porticu sita eiusdem ecclesie, cuius in medio in nimis arto loco erat mausoleum beati Adalberti, optimum ratus fore ut ambas destrueret, et unam utrisque patronis magnam construeret ecclesiam. Continuo per longum girum designat ecclesie locum, iacta fundamenta, fervet opus, surgit murus. Sed eius felicia cepta in

Et subsequenti mox anno incipit mors ineptia. Eiusdem anni tempore q̃ legiones procedunt ad bella. cum iā leuaret signis militie dux quasi uni diei iter ageret. obuiam habuit uiduā. q̃ flens & eiulans ac pedes ei deosculans, currens post eū clamabat dicens. Dn̄e. uindica me de aduersario meo. Et ille. faciā inquit cū de expeditione rediero. Et illa. quid si aut n̄ redibis. [illegible] ... Aut ut tua mercede a deo ampliuis omnibus. Aut ut uni uiduo ad peccatorē memirtio expeditione, eā q; iusto iudicio uindicauit de aduersario. Quid ad h; uos o moderni principes dicitis, q̃ tot uiduarum ... clamores n̄ respicitis. s; eos tumido fastu superbiendo ... dux Spitigneu despicitis. Talibus ut supra diximus insedie insoribus dux ... hoc agnomen sc̄ asciuit. ut ab omnibus diceret pater cleri & defensor uiduarum. S; q̃a sepe uidem occulto dei iudicio malos relinq̃ bonos subtrahi de medio, hic tam ... ab hac luce subtrahit v. k. febr. anno sui ducatus vi. Anno d̄ inc̄ m̄ lx.i.

Post cuius obitum fr̄ ei Wratizlaus omnib; boemis fauentib; sub limatur in solium. Qui confestim morauie regnum inter fr̄s suos diuidit. ... Ottoni orientalem plagam ... Conrado ... [illegible]

[illegible]

cambium et te hinc eliminare episcopum, atque tuum utrumque coadunare episcopium. Veruntamen si tu per [illegible] in alterius techne formam. Quem quidem inquit ego per duos annos aut plus supplicando nequeo efficere quod volo, faciam quod queo. Et teste deo aut utrumque coadunabo, aut utroque carebo episcopio. Nec mora, disponit ire in curtem suam que dicitur ad Sekyr kostel immoraturus, et deflectens iter, iamque parata nocturna et quasi fratrem suum visitaturus adiit Iohannem presulem olomuc in urbe. Quem ille suscipiens grata vice hospitis, O si inquit scissem adventum tuum, parasse tibi episcopale pulmentum. Ille autem velut leena quam exagitat fames, iam dudum scintillans torvis oculis, mei respondit. Aliud tempus est dum sumitur esca, nunc aliud negocium agitur. Sed eamus inquit, opus est secretum colloquii in aptum locum. Tunc presul nescius futurorum ducit eum in cubile suum. Non aliter videres, ac si mitis agnus rabidum lupum duceret in stabulum, sponte semetipsum offerens ad mactandum. Ubi ante lectum vidit Iaromir formaticam semesam, et serpilli particula et cepe super scutella ac tostam panis buccellam que forte superaverant presuli post hesternam geniculam tamquam magna et cruce digna inventa sit culpa, nimis indignatus ait: Cur vivis parce? At ille: Cum parcus sum miser et mendicus. Me hercle non decet episcopum vivere parce. Quid tum? Oblitus sacri ordinis, oblitus fraternitatis, immemor humanitatis, ceu leopardus lepusculum aut leo agniculum rapit, ita ille furibundus hospes ambabus manibus per capillos fratrem suum episcopellum alte sustulit, et ut manipulum proiecit in pavimentum. Repente qui ad hoc facinus parati erant alii super collum sedit, alii super pedes. Et cuius dum flagellat episcopum subridens aiebat: Disce pati, puer centum annorum, invasor alienarum ovium. Humilis at monachus dum vapulat, sicut in claustro solitus erat, miserere mei deus cantat. Talia cernentibus magnus erat risus plaususque maligno, qui nulli risit, nisi quem viderit male agere. Et videtur si quando miles aut noctu hostium castra irrumpit, audacter et eos invadit dormientes hostiliter, ac ne capiatur ab eis aufugit celeriter, ita presul Iaromir fratre dedecorato et felle superbie dulcorato, relicta civitate rediit in curtem suam, ad quam olim ire dixerat. Hec fuit prima causa et fomes atque initium totius discordie que post inter duas columnas ecclesie orta est huius ex occasione calumnie. Nam presul Iohannes tanta suscepta iniuria, mox dirigit nuncium suum sollicitans ducem Wratizlaum tali querimonia. Si contumeliam mihi a fratre tuo Gebehardo inhumaniter illatam equo animo spectas, fac periculum ut omnes sciant non meam hanc esse sed tuam iniuriam. Quid enim ego deliqui, aut quid merui, qui nil nisi quod placuit tibi feci? Et ecce ego licet indignus tamen dictus per tuam gratiam episcopus, flagellis cesus per omnis usque ad fastidium, mallem numquam attigisse pontificale fastigium. Certe aut me meo abbati redde quamvis tarde, aut me cum equanimitate hanc contumeliam comportando divide, et me aut nuncium meum ad apostolicam sedem dirige. His auditis dux Wratizlaus zelo accenditur magno, nec se continet a lacrimis in discrimine rerum tanto. Mox mittitur militum legio per Iohannem episcopum ut sine iactura sue dispendio posset adesse ducis in colloquio; timuit enim dux ne frater suus Iaromir per insidias tolleret eum de medio. Fuit autem in capella Iohannis episcopi clericus nomine Albinus, vir theutonice philosophie doctus, tullianus eloquentie alumnus. Hunc dux seorsum vocat et multis promissis obligat atque multa sibi super fratre suo Gebehardo, multa super illata iniuria Iohanni episcopo, multa super statu ecclesiastico secretis partem et dictis, ut ea referat apostolico commendat. Qui cum iter ageret transiens per Ratisponam sinistro omine hospitatur et apud quendam civem nomine Ramboldum, qui fuit miles Iaromir episcopi, huic annuatim ab eo beneficium XXX marcas argenti. Hic post cenam inter pocula ut solet hospes ab hospite inquirens quis aut unde esset, vel que causa sit vie, callida ab eo arte investigat. Et cum cognovit quod adversus presulem Iaromir ageret legationem, non tulit hanc deferri contra dominum suum delationem, et mittit post illum alia de [illegible] latrunculos ut aliqua molestia impedirent iter eius inventione. Qui comprehendentes eum in via spoliant censu, detruncant naso, et nisi revertatur ab actis iugulo gladius mortem minatur. Qui [illegible] quamvis ipse amittere vitam, reversus est ad presulem suum in Moraviam. Mox ex hoc magna maior crevit indignatio ducis, et iterum decernit Romam legatos, sed cautiori consilio et tutiori itineris subsidio. Erat enim ducis in capella quidam Petrus presbiter patre genitus Podiwa, pollens sancti Georgii prepositus, vita et moribus pollens scientie litterature, atque utriusque lingue sciens, scilicet theutonice simul et romane. Hunc dux cum comite nomine Preda filio Bisi, non sine grandi pecunia Romam dirigit, primas et novissimas a fratre suo et episcopo [illegible] illatas iniurias litterali compendio inclusas, insinuans eis quo eas ad apostolici aures deferant. Qui ut tutius iter agere possent, committit eos Romam usque palatino comiti nomine Rapote, rogans eum nimio supplicatu, quo suos legatos et reducens sub eius conductu. Nam tante potestatis hic comes erat quod usque Romam per continua loca proprias villas sed et predia et per castella milites sibi devotos habebat, quos et ex parte ducis predicti CL marcas argenti annuatim pro beneficio accipiebat. Cum per conductum eius venissent Romam legati, offerunt apostolico litteras CC marcis adibitas. Que cum a notario coram omnibus recitate essent, interrogat Romanus pontifex eos si verbis probant quod littere sonant. Aiunt legati: Valde inconveniens foret aliud litteris, aliud ut proferam ore. Tunc is qui post papam secunde erat sessionis, consulens omnes quid ad cunctis in concione iudicat tale scandalum ab ecclesia extirpandum apostolica iussione. Mox dirigitur in Boemiam Rodolfus, apocrisarius et consiliarius Gregorii pape, quatinus si ita res se habeat ut summo pontifici relata fuerat, ut eorum ipsius errata corrigat, inobedientes arguat, infideles increpet, negligentes ipsos anathemate feriat, et si quos sentit modum excedere correctionis, ita differat et compellat ad maiorem audientiam apostolice sedis. Qui cum pervenisset missus apostolici, invenit ducem Wratizlaum in urbe Praga, cui offerens apostolicam benedictionem et universalis patris adoptivam filiationem, tanta auctoritate usus est et potestate ac si idem summus pontifex ipse presens fuisset. Denique iussit ducem ut omnes principes terre simul et abbates ac prepositos ecclesiarum nec non et Iohannem episcopum moraviensem ad synodum convocaret sanctam. Ad quam presul nec semel et bis et tertio vocatus renuit venire, et adulantium talem fertur dedisse responsum: Iuxta canonum scita salva pontificali dignitate et iusticia ad tuam non venio placitum, nisi ubi affuerit meus magister Maguntinus metropolita, et aliorum coepiscoporum presens frequentia. Sciebat enim quod ibi incideret in laqueum et in retributiones et in scandalum. Videns autem romanus missus se esse despectum et dehonestatum, ira motus suspendit eum ab omni officio sacerdotali et dignitate privat episcopali. Quod audientes non solum canonici verum et per capellas clerici omnes sederunt sua oraria, et denudaverunt ut in parasceue altaria maioris ecclesie, sulcatur frons ruga non modica, quia silent sacerdotalia officia. Et nisi pastori suo restituatur pristinus honor et gradus, totus clerus maluit in perpetuum suos amittere gradus. Videns autem cardinalis magnum tumultum in populo fieri, necessitate compulsus reddidit episcopo tantum modo sacerdotale officium. Et tamen utrique episcopo eodem anno de intra ducatus causis reddat rationem pontifici romano, ambos constringit banno. Nec mora proficiscuntur predicti episcopi Romam, et offerunt apostolico suarum litterarum formam, ubi invitati nec admissa nec repulsa nec discussa eorum causa iussi sunt ire ad hospicia sua, quoadusque revocarentur ad generalem synodum de[...] constituta. His diebus venerat Romam Mahtildis potentissima domina, que post obitum patris sui Bonifacii totius Longobardie simul et Burgundie susceperat regni gubernacula, habens potestatem eligendi et inthronizandi sive

intronizandi CXX super episcopos. Huic quasi proprie domine Romanus omnis senatorius ordo parebat, et ipse Gregorius papa per eam divina et humana negocia disponebat, quia erat sapientissima consiliatrix et in omnibus adversitatibus sive necessitatibus romane ecclesie maxima fautrix. Cui de genealogia materno sanguine presul Iaromir descendens dux affinitatis; quo ipse nec se referente ut recognovit predicta domina quod suus esset consanguineus, cepit eum valde honorare et domino apostolico commendare, ac quasi fratrem suum proponit honorifice tractare. Et certe presul Iaromir nomen bonum et honorem cum gradu amisisset, si hec Rome non affuisset. Qua interveniente et multis apostolicum precibus fatigante, facta est pax inter predictos episcopos ea ratione, ut in pace quieti et propriis episcopatibus contenti vivant, sin autem post X annos iterum ad apostolicam sedem hac de eadem causa iudicium accepturi redeant. Et ita per Gregorium papam agente Mahtilda, restitutus est presul Iaromir in pristinum gradum et honorem. Anno dominice incarnationis MLXXIIII sole currente XV parte virginis, adhuc et hoc efficiente Mahtilda domina, papa legatis Boemorum tradidit apices litterarum in quibus mandat et precipit duci ut fratrem suum honorifice suscipiat, et tamquam patri suo et pastori per omnia obediat, atque in pace cum dei benedictione vivant.

Sed quia incidit nobis mentio de Mahtilda, unum quod per eam femina viriliter [...] breviter referam, ne lectori fastidium inferam. Igitur cum predicta puella femina existens vicerat inter multa bella patris sui post mortem, vitam ducens celibem, nimis ampli Longobardie regeret regnum, visum est principibus terre et comitibus atque episcopis, ut eam persuaderent quod sibi acciperet virum, ne sine herede regalis celsitudo simul cum prole deficeret. Que acquiescens eorum consiliis, misit ad ducem Suevie nomine Welphonem litteras, multa paucis continentes verbis: Non ego feminea levitate aut temeritate, sed totius regni mei pro commoditate dirigo tibi has litteras, quas cum accepis me accipe et totius regnum Longobardie. Dabo tibi tot civitates, tot castella, tot palacia inclita, aurum et argentum nimis infinitum, super omnia hec habebis nomen preclarum, si te facies mihi carum. Nec tamen me notes audacitatis elogio, quod nunc aggredior te prior alloquio. Licet enim tam virili quam feminino sexui legitimum appetere coniugium. Nec differt utrum vir an femina primam amoris lineam tangat, tantummodo indissolubile contingat connubium. Quod aliter non fit nisi utrorumque per consensum. Vale. Quid autem ad hoc dux Welpho responderit, aut qua ratione ei consenserit, aut quot milia armata domina Mahtildis ad suscipiendum ducem in fines Longobardie premiserit, aut quam honorifice ipsa eum susceperit vel quanto apparatu convivium fecerit, si quis scire vellet, prius lux diurna deficeret quam hec omnia perlegeret. Cedat rex Assuerus, cuius apparatibus quos suis militibus fecit magnificum per CXX dies convivium. Cesset regina Saba ammirari mensam et cibos regios Salomonis. Nam quod illic totum, centesima pars maior fuit toto. Quid multa? Nox aderat, cubiculum intrant, super alta strata gemini se locant, dux Welpho sine venere cum Mahtilda virgine. Ubi inter alia et post talia, inter tales que lasciviunt, dux Welpho ait: O domina, quid tibi voluisti? quare me vocasti, ut risum de me faceres, et me in sibilum populis et in commotionem capitis poneres? Plus te confundis, si me confundere quis. Certe aut tuo iussu aut per tuas pedissequas aliquod maleficium vel in tuis vestimentis vel in lectisterniis latet. Crede mihi, si frigide nature fuissem, ad tuam voluntatem numquam venissem. Hec cum prima et secunda nocte dux obiceret domine, tercia die sola solum ducit in cubiculum, ponit in medio tripodas, et desuper mensale locat tabulam, et exhibuit se sicut ab utero matris nudam, et inquit: En quecumque latent vel omnia patent, nec est ubi aliquod maleficium lateat. At ille stabat auribus omissis, ut unquam mutus asellus aut carnifex qui longum acuens machera stat in macello super pinguem vaccam excoriatam, cupiens exenterare eam. Postquam autem diu sedit mulier super tabulam, et velut anser cum facit sibi nidum, huc et illuc vertens caudam frustra, tandem indignata surgit femina nuda, et apprehendit manu sinistra anteriput semiviri, atque in dextera palmam dat sibi magnam alapam, et extrusit eum foras dicens: Procul hinc monstrum regnum ne polluas nostrum. Vilior es alga, vilior alga. Si mihi visus fueris cras, morte mala morieris. Taliter effusus dux Welpho fugit, et reportat omnibus suis confusionem in sempiternum. Hec sufficiat breviter dixisse que utinam non dixissem.

Factum est autem postquam presul Gebehardus reverteretur ab urbe Roma, pueri quique erant sui clientes, de reditu eius valde gratulantes, occurrunt ei obviam sub ipso exitu silve. Quibus in iocunditate dum refert que gesta fuerant Rome et qualiter sit fretus ope Mahtilde domine, unum eorum quem pre ceteris diligebat nomine Belec alludens ait: Vide quam [illegible] barba reporto, et [illegible] laudas eam nimium. Certe dux est cesare digna. At ille: placet inquit omne quod laudas domine, sed plus laudare si animum mutatum cum barba reportares. Que o si mutasses, post hec in pace fuisses.

Hic recitare cupio quod eodem anno nobis adhuc positis in scolis contigit audire et videre. Quadam quoque die dum psalmiculos ruminarem stans in cripta sanctorum martirum Cosme et Damiani, venit quidam vir portans cereum et filum argenteum quod secundum iussum visionis metitus erat sui corporis artus. Et accedens ad me hesitans inquit: Indica michi bone puer ubi iacet sanctus Radim sancti Adalberti frater. At quem ego dixi: Quem tu dicis sanctum adhuc non est per apostolicum in canone [...]; adhuc missam ei ut pro defunctis celebramus. Et ille: Talia ego inquit nescio, sed unum scio, quia cum essem Krakow in urbe per tres annos positus in subterraneo carcere, in quo una fenestrula desuper erat, qua mihi pane raro et aqua porrigebant. Hec in angustia dum vita mea versabatur, quadam die astitit vir coram me, cuius vestes erant sicut nix albe et facies eius ut sol fulgebat; tantum me ut stans fui in extasi et quasi de somno gravi evigilans ante urbem stare me sensi. Et qui mihi in carcere apparuit, stans iuxta me dixit: Perge Pragam ne timeas quicquam, et intrans sancti Viti ecclesiam in cripta sanctorum martirum Cosme et Damiani offer munus tuum ad meam tumbam. Ego sum Radim sancti Adalberti frater. Hec mihi dixit et statim ab oculis meis evanuit. Ecce isti crines et vultus mei macies testantur, quia vera sunt que refero. Preterea sepe in eadem cripta videntur visiones custodes ecclesie dum visitant candelam que ibi accenditur nocte.

Nec pretereundum censeo quod dux Wratizlaus et sui fratres Conradus atque Otto contra orientalem marchionem Lupoldum filium [illegible] commisere bellum. Sed [illegible] inter Lupoldum et Conradum [illegible]. Cum enim utraque [illegible], nam antea semper fuerant amici ad invicem, non silva, non montes, non aliqua obstacula dirimunt, sed [illegible] rivulus nomine Dyia fluens per plana loca vix eas discriminat. Semper noctibus mali homines alterutrum latrunculi pecora diripientes, villas vastantes, ex utraque parte predas sibi faciebant. Et sic sepe parvula scintilla magnum excitat ignem. Ita isti de quibus diximus domini, quia noluerunt ex his minoribus rebus ad magnam [illegible] nocivam extinguere fomitem. Nam cum frequenter Conradus ad marchionem huiusmodi nuncios [illegible] de compescenda mitteret sedicione, et ille timido fastu despiceret eius verba, supplex adiit fratrem suum W. ducem Boemorum, rogans eum ut sibi in adiutorium [illegible] contra superbiam Theutonicorum. Qui [illegible] quamvis non diffidens viribus tamen [illegible] Ratisponensis episcopi una scara ex electis militibus pro eo conducit stipendiis. Nec celat marchionem dux adventum suum, sed mittens unum de satrapis [illegible] sequi ipsum per [illegible] loquens ei mandat ut preparet grande convivium.

pollicetur alea Martis eos velle ludere. Ad hec marchio efficit ut a subula et a subulco usque ad bubulcum armatos in ingenti specie ferri usque ad stimulum omnes iubet paratos esse ad bellum. Venit dux Wratizlaus cum Boemis simul et Teutonicis, quem comitatur presul Ratisponensis. Ast ab alia de parte Otto et Conradus adiungunt se cum suis omnibus, qui sine mora [illegible] maturabant. Quos ut vidit marchio longe in plano occurrere [illegible], suos legit in modum cunei, et corroborat animos eorum huiusmodi monitis alloquens: Commilitones, quorum vires per multas satis expertus sum fortune pugnas, ne timeatis istas fugitivas umbras, de quibus valde doleo quod eis patet campus in fugam; scio enim quia non audent nobiscum committere pugnam. At ni videatis quam illos arguit inertia virium, quos timor copulavit in unum globum? Vel nulla species ibi apparet armorum. Oves sunt, et vos esca luporum. Irruite in greges ovium, fratres, o lupi rapaces et catuli leonum feroces, et eripite corpora que stante sine sanguine peritura que bellum [illegible]. O inferne, quietas [illegible] hodie [illegible] et vultures [illegible], relaxa tuas officinas ad suscipiendas Boemorum animas. Scio enim quod deo et sanctis eius sunt odibiles hostes, qui ad hanc terram [illegible] et uxores nostras et caram sobolem diripiant, [illegible] ut non solum [illegible]. At quia si aliter [illegible] mori, una mors est, et quod deus procul avertat, [illegible] beatior omnium modo dulce pro patria mori. Plura locuturus erat, sed ei hoc verba impetus Boemorum abbreviat. Nam dux Wratizlaus ut vidit hostes non cedere loco, iussit Teutonicos dextrum irrumpere cornu, fratres vero suos Conradum et Ottonem ordinat pugnare in sinistra ala. Ipse autem ubi erat confertissima hostium acies, in ipsa fronte Martis iubet exercitum suum descendere et pede per congressionem cum adversariis decertare. Quo dicto ab equis dissiliunt, et clamore exhortationis dato, sicut ignis in sicca stipula immissus fuerit et in momento cuncta comburit, tam vires adversariorum ferro contriverunt atque eos prosternunt, et de tanta multitudine vix residuus fuit qui cum ipso marchione aufugeret. Sicque greges ovium laceraverunt catulos leonum, et paucis ex suis amissis Boemi de plaga orientali famosum referunt triumphum. Hac in cede occisi sunt Hran cum fratre Radim, et Grdon filius Ianek, et Dobrogost filius Hnies, et alii non adeo multi.

Anno dominice incarnationis MLXXXIII. Anno dominice incarnationis MLXXXIIII. Anno dominice incarnationis MLXXXIIII.

Anno dominice incarnationis MLXXXV. VIII Kal. Iunii obiit Iuditha, coniunx Wladizlai ducis Polonorum, que fuit filia Wratizlai ducis Boemorum. Hec cum esset sterilis, seipsam semper mactabat offerens vivam hostiam deo cum lacrimis, vacans elemosinis, viduis subveniebat et orphanis, aurum et argentum nimis large dispertiens per monasteria, commendabat se orationibus sacerdotum, ut per suffragia sanctorum quod sibi natura negaverat ex divina gratia prolem obtineat. Proinde mittit capellanum suum nomine Petrum, qui et eius vota sancti Egidii ad sepulchrum et alia munuscula abbati et fratribus suis deferat, quatenus per eorum intercessionem deus exaudiat eius petitionem. Qui mox ut domine sue implevit iussa, cum iam repatriare vellet, fertur abbas quasi publico ore fertur dixisse: Vade cum dei benedictione et dicito domine tue: spera in domino et viriliter in fide, quia concipies et paries filium; nullus enim est qui non obtinuit quod sanctum Egidium fideliter petivit. Sed timeo ne forte dum offendam, cum [illegible] precibus eam fatigant. Vix ipse presentia huius nostri patroni numquam petentibus annuit quod vaticinaverat. Quod cum domine sue hoc retulisset, tempore suo concepit, et postquam peperit filium, tercia die obiit in primo gallicantu super notate diei. Filius autem eius postea in baptismate nomine sui Bolezlau est vocatus.

Anno dominice incarnationis MLXXXVI. Iubente et presidente Romanorum imperatore tercio Henrico augusto celebrata est synodus magna in urbe Maguntia. Ubi IIII archiepiscopi et XII presules, quorum nomina post docebimus, simul cum abbatibus monasteriorum et ceteris fidelibus residentes, plurima decreta super statu sancte ecclesie sanctitatis roboraverunt. In quo conventu idem cesar omnibus sui regni optimatibus, ducibus, marchionibus, satrapis, episcopis assentientibus et collaudantibus, ducem Boemorum Wratizlaum tam Boemie quam Polonie prefecit, et imponens capiti eius manu sua regalem circulum iussit archiepiscopum Treverensem nomine Egilbertum ut eum in sede sua metropoli Praga in regem ungat et diadema capiti eius imponat. In eodem concilio Pragensis presul Iaromir scripta sua antiquaque querimonia representavit de Moravensi episcopo Iohanne super memorato. Qui quia eodem anno iam ab hoc seculo migraverat, tam valde paciens instetit predictus presul et agens per amicos pulsans aures cesaris, ne iterum in eodem loco alius subrogetur episcopus. Replicat coram omnibus privilegium olim a sancto Adalberto episcopo suo antecessore confirmatum tam a papa Benedicto quam a primo Ottone imperatore. Audita cuius ulterius querimonia, imperator interventu precibus ducis Wratizlai fratris eiusdem episcopi I. et consilio archiepiscopi Maguntini Wecelonis et aliorum bonorum qui iusticie favebant, novum antiquo ferme eiusdem tenoris addidit privilegium, et sigillo imperiali confirmat, ut in sequentibus patebit. Cuius privilegii formam si huic operi nostro inseram, non superfluum fore estimavi. Continet enim aut hec aut huiusmodi textum.

In nomine sancte et individue trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum imperator augustus. Regio nomini et imperatorie dignitati congruere novimus, ut ecclesiarum dei utilitatibus ubique prospicientes, dampna vel iniurias earum quecumque necesse fuerit propulsemus. Quapropter universis dei utriusque regni fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse volumus, qualiter fidelis noster Pragensis episcopus Iaromir, sepe cum fratribus suis et coepiscopis ceterisque principibus nostris, ac novissime nobis conquestus est quod Pragensis episcopatus, qui ab initio per totum Boemie ac Moravie ducatum unus et integer constitutus et tam a papa Benedicto quam a primo Ottone imperatore sic confirmatus est, postea antecessorum suorum consensu sola dominantium potestate subintronizato intra terminos eius novo episcopo divisus esset et imminutus. Qui cum Maguntie coram legatis apostolice sedis presentibus nobis ac plerisque regni nostri optimatibus eandem querimoniam intulisset, ab archiepiscopis Wechlone Maguntino, Sigewino Coloniensi, Egilberto Treverensi, Liemaro Bremensi, ab episcopis quoque Tyderico Virdunensi, Conrado Traiectensi, Odalrico Eistetensi, Ottone Ratisponensi, cum assensu laicorum ducis Boemorum Wr. et fratris eius Conradi, ducis Friderici, ducis Liutoldi, palatini comitis Rapotonis, et omnium qui ibidem convenerant, primitiva illa parrochia cum omni terminorum suorum ambitu Pragensi sedi est adiudicata. Termini autem eius occidentem versus hii sunt: Tugast, que tendit ad medium fluminis Chub, Zedlca et Lusica et Dasena, Lutomirici, Lemuzi, usque ad mediam silvam qua Boemia limitatur. Deinde ad aquilonem hii sunt termini: Psouane, Hrouati et altera Hrouati, Zlasane, Trebouane, Poborane, Dedosese usque ad mediam silvam qua Milcianorum occurrunt termini. Inde ad orientem hos fluvios habet terminos: Bug scilicet et Ztir cum Kracoua civitate provinciaque cui Wag nomen est, cum omnibus regionibus ad predictam urbem pertinentibus, que Krakoua est. Inde Ungarorum limitibus additis usque ad montes quibus nomen est Tritri dilatata procedit. Deinde in ea parte que meridiem respicit addita regione Moravia usque ad fluvium cui nomen est Wag, et ad mediam silvam cui nomen est Mure, et eiusdem montis eadem parrochia tendit qua Bavaria limitatur. Mediantibus itaque nobis et communi principum aspirante suffragio, pactum est ut dux Boemie Wr. et frater eius Conradus supradicto Pragensi episcopo fratri suo parrochiam iudiciario ordine requisitam ex integro restituerent et redderent. Proinde nos rogatu eiusdem episcopi rationabiliter inducti, Pragensis episcopatus redintegrationem nostre imperialis auctoritatis edicto illi et successoribus eius confirmamus et stabilimus inviolabiliter, decernentes ne ulla posthac cuiuslibet conditionis persona vel alia societas hominum Pragensi ecclesie quicquam sui iuris in prenotatis terminis alienare presumat. Cuius redintegrationis et confirmationis auctoritas ut omni evo stabilis et inconvulsa permaneat, hanc cartam inde conscribi, quam sicut infra apparet manu propria roborantes, impressione sigilli nostri iussimus insigniri. Data III Kal. Maii. Anno dominice incarnationis MLXXXVI. Indictione VIIII. Anno autem domni Henrici regni quidem XXXII, imperii vero III.

✝ Signum domni Henrici tercii Romanorum imperatoris augusti. Ego vero ipsum cesarem suis manibus annotante in privilegio Pragensis episcopatus.

✝ Similiter eodem anno Henrico imperatore demandante et Maguntino archiepiscopo Wechelone intercedente,

✝ prelegatos apostolici qui eidem interfuere concilio, dominus papa secundum terminos predictos suo privilegio corroborat Pragensem episcopatum, id efflagitante et suggerente Iaromir episcopo per suum capellanum nomine Albinum, quem cum legatis apostolici ex Maguntia hac de eadem causa miserat Romam. Eodem anno VI Idus Iunii obiit Otto dux Moravie, frater Wratizlai ducis Boemie. Interea Egilbertus Treverensis archiepiscopus, iussis obtemperans imperatoris, adveniens metropolim Pragam XVII Kal. Iulii, inter sacra missarum sollempnia regalibus fascibus indutum unxit in regem Wratizlaum, et imposuit diadema super caput tam ipsius quam coniugis eius Zuatave, cyclade regia amicte, clericis et omnibus satrapis ter acclamantibus: Wratizlao regi Boemico atque Polonico, magnifico et pacifico, a deo coronato, vita, salus et victoria. Post hec tercia die archipresul secundum regiam magnificentiam immenso pondere auri et argenti ditatus et ceteris xeniis ac muneribus donatus, magno cum honore letus ad propria remeat.

Anno dominice incarnationis MLXXXVII. Rex Wratizlaus collecto exercitu intrat Zribiam, quam olim imperator Henricus in perpetuum sibi habendam tradiderat. Et dum quoddam castrum nomine Guozdec prope urbem Missen reedificat, aliis insistentibus operi, mittit duas scaras ex electis militibus cum filio suo Bracizlao ulturus in eos olim sibi illatas iniurias. Nam quodam retroactorum dierum tempore dum rediit imperatoris de curte, casu contigit in quadam villa nomine Kyleb valde magna eum pernoctare, ubi nocte orta seditione inter suos et cives, occisi sunt a villanis duo fratres primi inter primates huius patrie, immanes columpne, virtutum clari lumine, Nacerat et Bznata, filii Cah comitis. Mox secundum regis iussum qui missi fuerant festinantes die et nocte, tercia luce summo diluculo invadunt cum magno impetu predictam villam, et diripiunt omnia bona illorum, ipsos quoque et uxores eorum usque ad corrigiam calciamenti spoliant, et funditus edificia sub vertunt igne comburentes, atque equis et pecoribus simul abductis illesi iter tenuerunt. Facta autem meridie, dum transirent quoddam flumen, filius hortatur amena loca fluminis, iussit cum preda servitores precedere, viros autem bello fortiores secum iubet ibi prandium sumere. Et quia magna estas erat, filius ducis nimio calore exestuans, dum post prandium in aqua paulisper refrigeraretur natans, intrat ad eum Alexius comes ita mandans: Non hic aut in Wltaua aut in Ogra tua natas; tolle moras, fortium portas virorum galeas. Ad hec iuvenis: [illegible] naturale est ingentibus senibus ad auram motum semper trepidare, et quis sit iam [illegible] plus tamen quam iuvenis timere fatetur. Quod cum relatum esset Alexio, dixisse fertur: Faciat sicut vult pro probo, talis affectio et mutabilis fortune occasio, ubi iuvenes videant veteri senes, an ipsi magis facta timeant. Dum hec loquitur predictus comes, ecce plusquam XX apparent equites missi a Saxonibus, ut eos provocarent cum bello, sicut mustela hostem suum aspidem strangulare volens provocat in umbra caude sue de antro. Quos ut viderunt nostrates inconsulti homines, plus audaces quam perspicaces, Alexio nimium resistante et prohibente eos ac revocante, ruunt in sua fata persequentes inimicos. Nam statim ferrea legio Saxonum prosilit ex insidiis, et nec unus quidem persecutus est hostes evasit. Cumque hii qui remanserant in castris viderent modicum ascendere quasi tenue globum pulveris, et licet repentini et subitanei casus et fortissimos animos in bello conturbare soleant, tamen arma que citi corripiunt, hostes viriliter excipiunt, pugna summa vi conseritur. Fragor armorum et clamor virorum usque ad nubes exoritur, hastilia in primo congressu franguntur, res gladiis agitur, donec deo opem ferente Saxones versi sunt in fugam, nostri habuere victoriam, sed nimis cruentam. Quia autem sub ordines milites cum preda iam processerant, in hac pugna soli tantum nobiles interierunt: Alexius, Raabor, gener suus Bivanus cum fratre Zlaua, et alii quam plurimi. Preda comes amisso pede vix mortem evasit. Filius vero ducis vulneratus est sub dextro pollice, et nisi capulus ensis quem manu tenuit ictum obstitisset, dextram manum amisisset. Acta est autem hec strages VI Idus Iulii.

Anno dominice incarnationis MLXXXVIII. His temporibus hec acta quibus referuntur: quidam miles erat qui Beneda nomen habebat, magnanimus iuvenis, prestanti corpore talis, Hector erat qualis, pulcher vel Turnus in armis. Ex Iurata natus, cuius primus Cah fuit avus. Nescio quare, certe offenso quoque rege Wratizlao, fugiens in Poloniam factus est miles domine Iudithe coniugis ducis Wladizlai. Iamque duobus annis evolutis remeans de Polonia adiit Wigbertum generum regis, ut per eius suffragia pristina domini sui posset redire in gratiam. Sed quia hic Wigbertus vir erat in rebus valde discretus, nolens ut in aliquo socerum suum offenderet, dat ei consilium monens ut intret apud Misnensem episcopum nomine Bennonem, cum eo maneret et eo simul intercessore pateret. Interea contigit ut iterum rex Wrat. Zribiam cum suo exercitu intraret, qui per circuitum castrum Guozdec in alium firmiore loco transferret. Tunc cognovit rex quod Beneda in urbe Missen esset, mittit pro eo qui veniat ad eum sub fidei pacto. Quem statim rex venientem vidit, qualiter eum dolo caperet cogitare cepit. Ubi post multa verba prius sibi dicta, et quedam convenientia ficta, accepit eum fraudulenter rex manu dextra, et ducit seorsum extra castra, quasi ibi secreta locuturus. Tunc videns capulum et caput ensis aureum quo erat miles precinctus, inter talia querit ab eo quantum valeat gladius suus. Et ille: Molam iugiter si ponas super galeam, utramque simul et caput atque corpus usque ad femur uno ictu hoc ense dimidiabo. Miratur rex dolo et laudat ensem, atque rogat ut eum sibi ostendat. At ille nichil mali suspicans dat regis in manum exemptum de vagina gladium. Quem rex arripiens et manu vibrans: Quid nunc agis, nunc o fili mulieris, ultro inimicum appetentis? Et astanti camerario qui solus erat cum eo, homo peior pessimo, Vito Vseborie ait: Rape hunc, rape sublime et liga quadrupedem. Sed quia semper in audaces audacia non est tuta, audax miles mox arripiens de femore camerarii pugionem ense percutit lumbos eius per medium, qui calcitrans humi iacuit semivivus. Nec fugit miles acer, quamvis aufugere potuisset, sed velut Herculea sola [illegible] assiliens et resiliens ter ultro regem paulisper vulnerat ense, ipse cum vultu dextera ducis excipientium, donec ad clamorem de castris ruunt. Et velut sus imus per circuitus adunatur, et ceu silvaticum porcum super se irruentem lato excipit venabulo miles. Tunc rex quasi in mortuo posset ulcisci, iussit eum quadrupedem per pedes ligari, et sic huc et illuc per tribulos trahi.

Anno dominice incarnationis MLXXXVIIII. Anno dominice incarnationis MXC. Antiquus ille chelidrus humani generis inimicus, qui numquam dormitat, sed semper quietos inquietat, non tulit ulterius pacatos vivere fratres scilicet Wrat. et presulem Iaromir. Hunc vexat vana gloria et ambitione, illum exagitat arrogantia et tumido fastu

...pulantes auctoritate q̄d sit eos facto rerū in discrimine tanto. Quib; ille remandans iussit ecclesias ex integro reconsecrare. baptizatos ē simate pseudo epī n̄ rebaptizare s; tantū confirmare. similiť ordinatos n̄ re ordinari s; solummō inť ordinandos stare ad ordinatione. & p sola manus impositione recipe benedictione. Sicq; inflicta ab hoste uulnera matri ecclīe. curata s̄t antidotho iusticie. statum fidi catholice regente papa tercio clemente. ihu x̄ dn̄o n̄ro cū patre & sp̄u sc̄o regnante p omnia scla sclor. Am̄. Siste gradū musa. chronicis es iam facis usa.

Explicit liber secundus de cronicis boemorum.

INCIPIT APOLOGIA.

IAM PIETATE DEI PROMISSA FAVENTE REGI.

Meque reor soluisse pollicitū ō lector. Iam de vetero atq; tacitis suis transcursis temporib: pauca ex multis commemorans. hystoriā mee narrationis usq; ad tempora ducis Brecizlai iunioris pduxi. Quare aū ope pceum duxi. iā ab instanti ope cessare non ē abre. Nā de modernis hominib; siue temporib; utili ē ut omnino taceam q̄ loquendo ueritatē. quia ueritas semp parit odium. alicui rei in curram stipendiū. Si aū a ueritate deuiantes aliť q̄ se res hnt scripserim. cū pene omnib; note sint cause. nichilominus adulationis & mendacii nota mereri. Siquide huī temporis homines uirtutib: nudi. solis laudib; gestiunt uestiri. quoz ea ē maxima dementia. fauorib; uelle decorari. & q̄ s̄t fauore dignatione minime opari. At q̄ n̄ ita erat ap ueteres. q̄ quis dignissimi laude fuissent. tam fugiebant quas moderni appetunt laudes. & q̄ illis extitit pudori. hi istis habet honori. Hoz nos si aliq̄ dū stilo exequimur acta. q̄a q̄da n̄ s̄t cudo facta. p̄culdubio offensa n̄ effugiem quozdā. quia adhuc sup̄stites s̄t. homines neophiti atq; traci. q̄ aduocat ducis mich alıud tā pimpta in ore hnt q̄ ita dne. alii ita ē dne. tu ita facias dne. At nō ita olim fuit. Illū enim dux maxime colunt q̄ ratione iusticie ex aduso clipeum iniquitati apposuit: & q̄ malos consiliarios & tyrannice deuiantes equitatis uiro compescunt uerbo ueritatis. Tales nc aut nulli aut pauci s̄t & si s̄t dū tacent q̄si n̄ s̄t. Par itaq; ē uicium aut iudicium seu tacuisse ueritatē. seu concessisse falsitatem. Vn̄ uidetur nobis multo tutius narrare sompniū cuiuis n̄o phibet testimonium. q̄ p̄senciū scribere gesta hominū. Quā ppt posteris latius explananda eoz relinquimus facta. s; tamen ne ab aliq̄o culpemur p̄tercisse in tacita. summatim annotare curabimus pauca.

INCIP. LIB. TERCIVS

ERGO NOWS DVX

Brecizlaus iunior sc̄o mauricius ... postq̄ huius ...

superbie, ita tamen ut nec ille huic cederet, nec hic illum exsuperare quiret. Iste non vult fratrem sibi habere parem, ille non vult minor fratre haberi. Iste vult preesse, ille non vult subesse. Iste vult quasi rex dominari et precellere, ille non vult iussis suis obtemperare, sed soli imperatori prestat suum servicium, a quo acceperat episcopium. Qui tantum nimia animositate inter se aliquando dissidebant, ut in sollempnibus festis diebus rex episcopum non haberet, qui sibi coronam imponeret. Hac necessitate simul et ambitione rex compulsus, non ratione sed sola dominatione, subinthronizat ac capellanum suum Weconem in teritorio moraviensi episcopum. Quo in facto putans se fecisse notabile non solum sprevisse quod ipse coram imperatore et cunctis collaudaverat unum fore utrumque episcopatum, verum et pape decreta violasse privilegium, quod eiusdem antiquos episcopi roboraverant. Hanc ut apploraret apostolico illatam ecclesie iniuriam presul Iaromir iturus erat Romam, sed consilio cum suis familiaribus inito prius adiit antiquum amicum Wladizlaum regem pannonicum, et pacificus ei sine dampno postulat ab eo ad romanum iter auxilium. Infaustus heu factum sic ita superest iniquum. Nam prima die qua regem adiit, nimia corporis incidit molestia. Et quia prope urbe erat Strigonium, illuc vehitur cum navigio, comitante cum eo illius urbis episcopo. Pertulit heu quales sex lucibus ipse dolores. Impedior lacrimis nec possum pingere verbis. Septima dies tam adversis pascitur. Sol ubi scandit quo tangit luce kalendas. Gemma sacerdotum cunctorum lux boemorum, Dogmate preclarus pius antistes Gebehardus. Vivat ut in Christo mundo migravit ab isto. Moribus et vita de cuius dicere multa fert animus, sed deest in pectore sensus. Pauca tamen fari libet hic que vidimus ipsi. Tempore quadragesimali talis mos erat suus. Semper cilicium huic subter, de super veste episcopali induitur diebus, pascit humanos obtutus. Noctibus vero sacco vestitus, latenter ecclesiam ingressus, et super pavimentum humi prostratus tamdiu perseverat in precibus, quousque largo ymbre lacrimarum madida fuit tam madibunt humus. Inde consurgens ad agapem faciendum, et priusquam finiret psalmos, quoscumque autem cotidie invenit miseros, bonis operis propria supplet eorum inopia. Finito psalterio idem facit. Post matutinas autem XL pauperis quadrantes et tortas, allecia, sive alicuius eduli partes dividit inter pauperes. Quarta autem vice iam appropinquante luce ad numerum apostolorum lavans pedes XII peregrinorum, dividit his fortunas bis senas denariorum. Quibus ad horam prandii in abdita stuba vel casa positis habunde necessaria apponit, et dextra sua cibum et potum eis benedicit. Deinde ad publicam mensam vadit, et sicut XL egenos pavit. Similiter ad sedem suam Prage constituit cotidie XL pauperes pascendos, et his in anno vestiendos a corrigia calcei usque ad mastigiam pillei. Item multos adiunctos hospites et pauperes clericos nimis dapsilitatibus(?) obligat, ut pro tota XL secum manentes, tam priusquam prodesse(?) fuerunt psalteria legant. Ad singula quoque missarum sollempnia, quecumque in capella quaque die fuerint celebrata, trina dari fecit numismata denariorum. Omnibus autem diebus dominicis XII nummos, festis vero apostolicis et in aliis maioribus sollempnitatibus octo offert super pixide sanctarum reliquiarum argenteos. Quamque fuerit largus si te delectat o prudens scire lector: pelliciam episcopalem numquam integrum pannum portabat, sed unam hyemale in pascha, alteram estivale in festo sancti Wencezlai suis capellanis donat. Sic et in ceteris donativis largum fuisse sciat.

Post cuius obitum anno dominice incarnationis MXCI. IIII nonas marcii Cosmas electus est in episcopum a rege Wratizlao quoque omni clero ac populo boemorum tercio Heinrico imperatore augusto, sed in longobardia hisdem temporibus imperialia tractante negocia. Eodem anno XV kalendas mai. IIII feria in sexta ebdomada pasche combustum est monasterium sanctorum martirum Viti, Wencezlai atque Adalberti in urbe Praga. Eodem anno rex Wratizlaus valde iratus est contra fratrem suum Conradum, quia is non immemor mutue dilectionis favebat parti filiorum fratris sui Ottonis, Zuatopluk videlicet et Otik, quibus expulsis de paterna hereditate filio suo Bolezlao rex urbem Olomuc et alias civitates tradiderat. Ubi non longo post tempore in predicta urbe in matura preventus est morte III idus augusti. Erant enim illi tres fratres, scilicet Iaromir, Otto, Conradus quidem fuerant coequales, ita erant unanimes, ut per nullas posset rex divellere artes. Et sicut fertur leo pertimuisse tres iuvencos inter se collatis cornibus stantes, ita numquam ausus est rex invadere suos fratres. Postquam vero vidit solum Conradum post obitum fratrum, ex omni parte fraterno amminiculo privatum, ingressus est cum exercitu Moraviam, ut eum similiter expelleret de provincia, que sibi sorte et funiculo hereditatis et per concessionem iure acciderat paternam. Et cum venisset ad urbem, cui nomen Bruen, ubi rex circumastantibus tetrarchis et primatibus disponens obsidionem per girum diversa designat loca, ubi quisque comes tentoria figat. Hoderad vilicus sic ait, homo vere fere pellis, ex obliquo intuens regi oculis innuens Bretizlau inter satrapas coram patre suo stanti detractans eloquio et fusiunis: Qui quidem inquiens tuus o domine rex natus libenter stat et sudet in flumine et natat, si placet tue maiestati, iuxta fluvium hac ex parte urbis cum suis papiliones ponat. Hic ideo dixit, quia olim in partibus Saxonie, cum meridie natat predictus iuvenis in flumine, hostes ex adverso irruunt et eos invadunt, ut supra retulimus. Hoc verbum nimis alte in corde iuvenis sedit, et non minus doluit quam si toxicata sagitta cor ei vulnerasset. Tristis abiit in castra, et non sumpsit cibum usque noctis ad astra. Nocte autem subopaca turma suorum advocata pandit cordis sui vulnera, consulens qualiter in illico ulcisci possit iniquo. Eadem et nocte clam mittit ad patruum suum Conradum dedecus et a quo sit illatum exponens, et opus sit facto querit ab eo consilium. At ille: Si te inquit quis sis cognoscis, ignem me non minimum quem te vertat te extinguere noli timere, negligere laudabile non est. Non enim laverat Conradum quod rex hec omnia ageret Hoderad per consilium. Cumque nuncii dicta patrui Bretizlao retulissent, favent omnes et assentiunt, et quasi ab eo sibi data laudant ducis sententiam, quam et ipsi tenuere prius consulerant. Quid multa? Eadem nocte illa agitur quod mane peragitur. Nam lucescente die Bretizlaus mittit ad prefectum dictum villicum, demandans ei ut ubi sibi placeret secreta consilia simul ineant. Qui nichil mali suspicans, accepto comite Drsimir tantum cum his solis duobus procedit. Quos ut vidit a longe venientes, tamquam a suis prosilit obviam eis, quantum iactus est lapidis. Dederat enim suis militibus signum, ut quando sua cyroteca illum percuteret in sinum, facerent quod facere spoponderant. Ubi pauca explanans illis quibus sepe offen|derat eum, qua inquit pollicitus sum, en abrenuncio tibi fidem meam, et avertens equum percutit in faciem eius cyroteca. Non aliter quam cum irata leo erexit iubas, et submittens caudam nodo quod est in extremitate caude percutiens frontem suam, et stimulo qui est sub cauda sua pungens posteriora fertur in omne quod obstat, ita prosiliunt ilico ex agmine ardentes et armati iuvenes, Nozizlau et frater eius Drsikray filii Lubomir, et tercius Borsa filius Olen, atque fugientem Hoderad ternis hastilibus altera in terra sustollunt, et ut manipulum in terram deiciunt, et calcant equorum pedibus, et totum atque totum vulnerant, et affligunt corpus humi telis. Talis morte sue de summitate rote fallax fortuna deiecit amicum sui Hoderad V idus iulii. Comes autem Drsimir pallidus advolat in castra, et nunciat regi que fuerant facta. Solus rex meret et plorat, omnes iuvenem laudant, quamvis aperte laudare non audeant.

Bretizla autem non longe ultra unum monticulum separatim fixerat sua castra, quem maior pars exercitus et fortior bello est secuta. Interea coniunx Conradi nomine Wirbirk, una mulierum de numero prudentium, iussu marito suo venit in castra regis. Que cum nunciata esset regi, convocat rex proceres in cetum, et iussa venire stetit coram rege. Large perfusa faciem lacrimis, et singultibus verba interrumpentibus tandem eluctata in vocem sic est locuta: Haud ego iam digna dici tua rex pie nurus, supplex ad genua ne non cernere mavult, et cecidit in faciem et adoravit regem. Que iussa surgere, stetit et ait: Nulla domine mi rex his in partibus belli invenis materiam, nulla de prelio hinc reportas victoriam, bellum plusquam civile geris. At si nos et nostra bona tuis militibus preda esse decernis, inter tua verius tela, cum fratrem tuum cum delicias tecum tutela spo|lias rapina cruenta. In dominum vadit, qui suos invadit.

Nam quecumque hic longe in tuis finibus spolia queris habenda, ostendam tibi potiora in medio tui regni posita. Nusquam non melius ditaberis, nec amplius magnificabieris, quam in suburbio pragensi et vico Wissegradensi. Ibi iudei auro et argento plenissimi, ibi ex omni gente negociatores ditissimi, ibi monetarii opulentissimi, ibi forum in quo preda habundans superhabundat tuis militibus. At si te delectat qualiter Troia arserit videre, nusquam magis Vulcanum videbis furentem, quam utraque urbe perdita videas ardentem. At quia illa mea sunt dicas, ista autem que hostiliter devastas cuius esse putas? Nonne nos et nostra tua sunt? Sin autem solummodo tua fulmina acuis in unguli tui fratris ab iste vitale Kayn habearis, salva tua gratia frater tuo pater genitus patet et dalmacia, ipse mavult peregrinari quam te fraticidio criminari. Quinimmo accipe quod tibi mittit iam non frater sed quasi tuus servus. Et protulit de sinu forcipes et fascem ex virgulas et si quid inquit frater in fratrem peccavit emenda. Etiam autem quod tua est cum manus commenda. Dixerat, et tacta et tangit regis et movit corda principum, ut nullus se continere posset a lacrimis. Quam rex ad latus suum iubet ut sedeat. Sed priusquam sederet quidam quidem inquit inveni gratiam in oculis tuis, ad hunc unam petitionem posco ne confundas faciem meam quaeso. Pro magno peccato filii paululum supplicii satis est patri. Et rex scio ait quo pergis, sed perge potius et adduc ocius fratrem meum et filium a duro inosculo sed iudun|culo pacis. Et osculata est eam. Timuerat vero rex valde ne frater suus et filius conspirarent contra eum. Qui cum venisset prius dominus dimitte Wirbirk ad regem, dans eis pacis osculum, rex ait ad filium suum: Filium si bene egisti nulli melius erit quam tibi; sin autem male, peccatum tuum in foribus aderit. Post hec Bretizlaus intelligens suum patrem non ex corde sed pro necessitate fecisse pacem, cum omnibus qui sua transierant in aciem, recessit in partes urbis Gradec, et ibi morabatur frustra expectans versa fortune vicissitudine. Quicumque enim secuti eum fuerant nullus ausus est proprios revisere lares, quia regem quem offenderant valde metuebant, ne captos in vincula mitteret, aut capitali sententia dampnaret. Videns autem rex quod non posset eum ut volebat iram suam ulcisci in filio, vocat vero ei sequacibus, convocat fratrem suum Conradum et congregat terre maiores natu, atque coronat eum fecit scientium, quod post suum obitum frater eius Conrad obtineat solium ac boemie ducatum. Tunc rex roborare fratris sui consilio simul et auxilio, cepit quere machinari qualiter ulciscatur in filio. Nec latuit Bretizlau filium eius, et sine mora congregati sunt ad eum plusquam tria milia fortium virorum, et accelerantes metati sunt castra circa Rokitnice rivuli, mox illum parati contra regem committere prelium. Premisit eum ad patrem suum nuncium dicens: En ego adsum, longe quem quesiturus eras; quod facturus es post hac, hodie fac. Nec pretermittendum est sub silencio quod eidem noctis intempesta vidit divina operatione signata est revelatio. Nam sicut a quodam homine nostre sanctitatis ex meo predicto paupere audivimus indignum esse ut ea quod ipsi vidimus magnalia dei taceamus. Ea nocte prefata, dum inter ... quiescens ea que predicimus gerun|tur, pacifici videlicet sanctus Wencezlaus et sanctus Adalbertus visitantes in carcere positos et eos nimia afflictione contritos, sua sollempni dignatione taliter liberavit. Postibus in primis interioribus simul cum ianua reseratis, mox ipsi carceris velut ferrea posterula cum suis vectibus franguntur; nec non et cippus in quo dampnatorum pedes crudeliter constringuntur fractum foris inventum est, statimque dampnatorum auribus vox pia insonuit dicens: Hactenus vobis et huic patrie nostra suffragia defuere, quia gracia dei indigni extitistis, ex quo bellum hoc plusquam civile inter boemiam et Moraviam principes istius habuere. Sed quia gracia dei et misericordia et respectus est in sanctos et electos illius, nosque eo dirigimur quo ipsa respexerit, pro certo numquam nostri presencia suffragando adesse poterit, ubi illa prius miserando non affu|erit. Quare iam certe de misericordia dei exsurgite, ad ecclesiam properate, nosque nominatim sanctum Wencezlaum et sanctum Adalbertum vos absolvisse et pacem apportasse omnibus nunciate. Qui mox quasi de gravi somno excitati, etiam vinculis absoluti, adhuc custodibus dormientibus liberi exeunt iussaque perficiunt. Hac et ipsa die aliud tale miraculum emicuit, quia ut supra scriptum iam revelatio retulit: Conrad frater regis pacem inter ipsum regem et filium eius composuit.

Nam antea intantum discordabant, ut uterque ab utroque suspecta, iste ne solio privaret, ille a patre capi valde nimium timeret. Sed illi pares etas iuvenili et maior pars procerum viam quidem pro imperio res et bello fortiores comitabantur, isti vero episcopus Cosmas et prepositi ecclesiarum omnisque terre magnates etateque provectiores et consilio vali|diores cum omni milicia plebis favebant, et nimio affectu venerabantur. Et profecto illa tempestas post conditam urbem Pragam pessimum facinus patratum fuisset, si non regis adventum omne principium et populi incolum sancta dignatio beatissimi Wencezlai et magna miseratio omnipotentis dei compo|suisset. Quod videntes qui in castris remanserant comites, mittunt ad Bretizlaum dicentes: Sis credulus patri tuo, postmodum cum coredis in gratiam, nos nequaquam credimus ei, quia callidam eius satis novimus astuciam. Plus enim eius amicicias timemus quam inimicicias. Nam veluti ursus nec minimum iectum patitur inultum, ita ille numquam cessabit a vindicta, donec omnia quibus eum offendimus usque ad unum iota non dimittet inulta. Quapropter aut nos quamvis terrarum abire dimittas cum tua gracia, aut nobiscum ubicumque terrarum altiora queras palacia. Nullum enim magis quam tibi vite nostre fratrum suum servire domino. Videns autem Bretizlaus quia sicut miles sine armis suo officio caret, sic dux sine militibus nec nomen ducis habet, maluit cum eis extraneum querere panem, quam solus sine milite cum patre in inmensi? hic pace. Nec mora congregat omnibus et pecoribus quam in incepit plusquam duo milia militum, vim Bretizlao duce proficiscuntur ad regem pannonicum. Quem rex Wladizlaus recognoscens cognatum suum benigne suscepit, et concessit militibus eius in habitare locum qui dicitur Banov iuxta castrum nomine Trencin, locus in medius silvis atque armentis conspicue, et nimium aptus atque opimus in venacionibus; victualia autem et granaria amminicula per preceptum regis ab adiacentibus subministrabantur eis regionibus. Ipsum autem Bretizlaum cum paucis secum rex habuit in deliciis aule regalis. Anno eodem rege Wratizlao disponente Cosmas electus ad pragensem ecclesiam

300.

in quo in clerico. tamen recolens illud salomonis dictum. omnia fac cum consilio. advocat Wigbertum suum per sororem generum. virum sapientem et in talibus negociis eruditum valde et perspicacem. cui et ait. Tu tempore patris mei regis Wratizlai semper in curia primus inter amicos fuisti. tu mores et vitam boemorum perspexisti. tu non solum laicos. verum et clericos omnes intus et in cute nosti. tuo consilio nunc episcopum eligere volo. Ad hec heros in propria verba non improvisus respondit. Olim inquiens dum rex pater tuus vigeret. meum consilium valuit, nunc hora vivunt homines meorum quam semet ipsos putant aliquid esse cum nichil sint. et quibus nullius rei quam ipsi sapiunt placet consilium. Sed vos melius scitis quam ego. in tanto negocio quod consulunt sanctorum canonum ecclesie. vacuos decet esse ab ira et odio. a mischdia et amicicia. Nam ubi ista vi sunt. mutat animus, humana fallitur opinio. Me autem nec alicui amicicia obligat, nec invidia supplantat; nec odium exagitat. nec ira inflammat. quod in mente coram vobis eloquar. iusticia quod postulat ordo. Est pater tuus et nunc tuus capellanus quem vos melius nostis nomine Hermannus hic semper fuit regis in servicio constans. inconcusso fidelis. in legationibus agendis fidus executor. castus. sobrius. humilis et modestus non insolens non ambiciosus non elatus et quod prima est in clerico virtus. ad plenum litteratus. et quantum spectat ad humanam opinionem certum est eum virum bonum. et perfectum adunguem. si solum non obsit quod hospes sit. Et dux annuens suam et eius unanimem voluntatem ait. Haud aliter cor meum atque meum sapit. Et quia hospes est plus ecclesie prodest. non eum parentela exhauriet. non liberorum cura aggravabit. non cognatorum turba despoliet. quecunque sibi undecunque venient. totum sponsa eius et mater ecclesia habebit. Hec quia fiat in Pragensis episcopus ut sit. Nec mora convocatis primatibus terre simul et prepositus ecclesie Boleslaui in urbe ad placitum ducis. collaudante clero cuncto populoque favente Hermannus prius notorio diaconus. prepositura Boleslaviensi sublimatus sublimiore iam tunc subrogatur ad episcopatus honorem. Facta est autem hec electio Anno dominice incarnationis M. XC VIIII. II. Kalendas marcii. Et quia eodem anno imperator tercius Heinricus celebravit pascha Ratispone iussus est dux Bracizlaus cum electo suo illuc venire. Qui celebrato pascha in urbe Wissegrad tercia die post octavas pasche venit Ratisponam. Qui quia antea festum caritativa premiserat donaria. tam cesari quam eius satrapis. quotquot erant de eius amicis in curia obviam eis venerunt ad tria fere miliaria. et ita deducunt eum in civitatem cum magna honorificencia. Cui ad primam peticionem cesar confirmat boemorum electionem. dans Hermanno anulum et virgam episcopalem. Item et hoc obtinuit precibus apud cesarem ut eius fratri Boriwoy vexillum daret et cum boemis omnibus qui cum eo venerant assignaret. quo post obitum sui fratris eum Boriwoy sublevarent in solium.

Eodem Anno ibidem dux Bracizlaus veniens cum exercitu in moraviam reedificat castrum Podivin. et reddit eum sicut antea fuerat in potestate Hermanni episcopi. atque ibidem in villa Sluunica pentecosten celebravit. Deinde occurrens pannonico regi Colomanno in campo qui dicitur Luchko. multa secum mutuo concionati placitantes ad placitum utrorumque: parcium. ac mutuo se munerantes datis muneribus; renovant antiqua amicicie et pacis federa. et ea sacramentis confirmant. Ibi dux Bracizlaus suum electum Hermannum diaconum committit Seraphim archiepiscopo ordinandum. Qui veniens ad sedem sue urbis Strigonie tempore quo sacri ordines celebrantur III. idus iunii. ordinat eum presbiterum. et ut quamvis indignum. similiter ad eundem promovit gradum. Dux autem post habitum concilium rediens castra metatus est iuxta urbem Brinen. Erant valde irati filii patrui sui Conradi Odalricus et Lutoldus. Qui fugientes a facie eius oppilavere se in munitis oppidis. et mittentes tradunt ei ceteras civitates. timentes ne hostiliter devastaret terram. Interea dux Bracizlaus dispositis presidiis per civitates quas sibi tradiderant. et eas fratri suo Boriwoy committens reversus est in boemiam. Ottonis autem filii Zuatopluk et Otto cum matre sua eufemia multum obedientes duci erant et fideles. Item eodem anno dux Bracizlaus in nativitate domini Boleslaum per sororem sibi propinquum invitat ad convivium quod erat in urbe Satec dispositum. Ubi in ipso festo consencientibus omnibus comitibus boemie factus est Boleslaus ensifer avunculi sui. Quem post festum dux remittens ad propria. dono dat ei et constituit quatenus ensifere dignitatis pro ministerio ex tributo quod pater suus Wladizlaus solvebat semper annuatim c. marcas argenti. et x. auri talenta habeat. Anno dominice incarnationis M. C. dux Bracizlaus quibusdam referentibus habens compertum quod imperator in urbe maguntia pascha celebrare vellet; opere pretium ratus fore ut illuc sui electum Hermannum mitteret quo et munera sua cesari deferret. et quam expectabat a magistro suo benedictionem acciperet. Et committens eum Wigberto qui similiter debuit interesse cesaris palacio. rogat in nomine suo faveret negocio tempore oportuno. Sed quia archipresul Ruthardus symoniaca heresi infamatus relicta maguntia hisce diebus morabatur in saxonia iubente imperatore et collaudantibus omnibus suffraganeis maguntine ecclesie a cardinali Ruperto clementis pape apocrisario qui forte ibi aderat ordinatus est Hermannus episcopus in octavis pasche VI. idus april.

Eodem anno ammirabile et seculis commemorabile quod divina gratia per venerabilissime virginis Ludmile dignata est revelare miraculum. vestre ipsi iudicium fraternitati pandimus. Nam domina abbatissa Windelmuth famula deo devota ecclesiam sancti Petri apostoli sitam in atrio eiusdem monasterii cui preerat: ex vetustate a fundamento diruta. usque ad perfeccionem deducens reedificavit. Quam ut consecraret presul cum impetrasset. abbatissa. dum ex more reliquias sanctorum collocat in pixide, mittit alia obviam domina presuli pannum unum palme latum quem acceperat de sepulchro sancte Ludmile rogans ut similiter inter reliquias suas ponat eum in pixide. Tunc presul quasi indignans ait. Iaceat domina de eius seriacte. dimitte animam eius quiescere in pace. Ad hec abbatissa. Noli inquit domine. noli talia dicere. multa enim deus per merita eorum operatur magnalia. Mox iussu presulis sartago affertur magna prunis ardentibus plena. ubi invocato sancte trinitatis nomine. presul mittit pannum super flammivomos carbones. Mira res. funiculus et flammicula circa pannum emicuit. sed nimine nocuit. Et hoc et magnum fuit in anguitam miraculi quod presul nimium ardore diu non potuit pannus de flammis eripi. et eundem crescebat flamma usus est integer et firmus. ac si eadem die foret textus. Quo tam evidenti presul et omnes nos perculsi miraculo. lacrimas fundimus pre gaudio. et gratias reddimus christo. Dedicata est autem ecclesia in honore sancti Petri apostoli v. non. oct. Item eodem anno XV. Kalendas novembris. Boriwoy frater ducis Bracizlai in urbe Sinogeri faciens per magnificum convivium duxit uxorem nomine Helbirk orientalis marchionis Lupoldi sororem. Et quia hisce diebus filius Conradi Lutoldus per concessum Gotfridi admissus in castrum Rakouz multas Boriwoy inferebat iniurias singulis noctibus devastans eius villas et refugium habens in predictum castrum. Unde dux Bracizlaus valde iratus iterum coadunato exercitu movit castra in moraviam volens ulcisci fratris iniuriam. Sed premittit ad Gotfridum obtestans eum per amicicie antique federa. quo sibi Lutoldum aut vinctum mittat sine mora. aut de castello suo eum expellat eadem hora. Quod cum in latere Lutoldi castellanus per fraude foras exclusus. ipse cum suis militibus in obsidione castram. Et Gotfridus cum legatis qui ad eum missi fuerant occurrit duci iuxta oppidum Wranou. et coram omnibus clamat Lutoldum perfidum esse et rei publice inimicum. Castrum non sub fide amicabiliter prestitam. id est hostiliter ad

expugnandum postulat ducis auxilium. Cuius peticioni dux non abnuens admovit exercitum urbis perceptum. Ubi per sex ebdomadas. in summa nocte et die conseritur pugna. donec fames que firmas expugnat urbes prevaluit in castro. Et a ducte Lutoldus et bello fractus noctu clam elapsus vix solus aufugit. omissis ibi suis militibus. Qui facto mane semet ipsos et castrum tradunt in manum ducis. Interea dum hec pugna geritur. Paulik filius Marquardi pedagogus Wladizlai sagitta est mortuus. Item Dobes filius Ulstanni. dum princeps sua ferat vigilias noctis occiditur. His duobus amissis et restituta urbe Gotfrido dux victor cum suis remeat in boemiam.

Iamque christi nativitate appropinquante. et propter venationem in villa Stebena duce morante. quadam die post prandium fertur dixisse dux ad quendam venatorem qui non longe ab eo ad gratiam sedebat mensam. Heus Cuiata putas me nescire quis sit inter vos qui me querit interficere. Et ille sicut homo erat vehemens in verbis clamat. Procul deus hoc avertat. nec tuus oculus parcat: qui ipse eum occidat. qui talia machinatur. Ad hec dux. Ah bone vir ait. nulli fas est evitare inevitabile fatum. Postera autem die quia sancti Thome apostoli erat vigilia. mane audita missa in venatum exiit. et cum in nocte iam rediret. occurrunt ei ante villam apparitores cum lucernis et facibus. Moxque Lork impius latro missus a diabolo prosilit ex latibulo precinctus gladio. et ut fortius valuit inter ipsa ilia ducem percussit venabulo. Nec non aliter dux cadit in medio luto. ac si clarus lucifer celo cecidisset ab alto. Advolat extemplo lugubris turma suorum. et extracta hasta semineces levant ducem. Ille autem minister sathane dum accelerat fugam per noctem opacam precipitatur cum equo in cisternam. quam per equis torrentis decurrens fecerat ymbre. Incertum est utrum ipse manu sua an gladio lapso de vagina. ita eum precidit per media alvum. ut omnia sibi effluerent exta. Fit tumultus per villam. Alii insiliunt equos. alii cum armis huc et illuc discurrunt. investigantes tanti mali machinatorem. Mox quidam invenit eum semivivum. et quamvis satis ad mortem habuit vulnus. tamen amputat ense caput eius dicens. Infernum furias non invisus ibis ad umbras. Et ceteris genero mea facta referre memento. Dux autem licet in tanto dolore sit positus et merore. illa nocte et in sequenti die non relaxabat spiritum et ora a laude dei. nunc lacrimosam penitenciam offerendo. nunc sua peccata confitendo. tam episcopo Hermanno quam aliis sacerdotibus dei. Tributum autem quod eo tempore fuit de polonia allatum. et quecunque in sua invenit camera. per manus episcopi fecit dari per monasteria. Et cum disposuisset omnia que erant disponenda paucis. dato iam filiolo meo brunum meum et iaculum. cetera non est meum sibi dare. que deus posuit in sua potestate. Et circa in sequenti nocte post gallicinium inter manus sacerdotum XI. Kalendas ianuarii. velud bonus dei athleta utraque: hominis substantia in sua divisit exordia. quem procul dubio credimus a christo accepisse. ut ad eorum celestia consorcia. Cuius feretrum unus ex clero sequens usque ad sepulchrum. huiusmodi planctum iterabat dicens. Anima Bracizlai sabaoth adonay vivat expers chanaton. Bracizlaus is kyros. Mirares sic flentem suo clerum et populum crebrius ad fletum. tedium flentis. magis flere velles. Sepultus est autem cum maximo planctu suorum in poliandro sancti Wencezlai ecclesie forinsecus ante portam a sinistris. ut ipse disposuerat. Ubi soror eius Ludmila deo devota famula super testudinem construxit arcuatam in honore sancti Thome apostoli capellam. et constituit ut cottidie ibi celebraretur missa pro defunctis. Et quamquam statim percrebuit fama in populo ducem esse interfectum Bosey et Mutine consilio. quos antea expulerat de regno suo. dubitari a quibusdam solet. utrum sonitor sit qui consilium dat an quem est seniter ut faciat. Sed revera utique reus.

Verumtamen sontior is est qui homicidium consiliatur. qui et se ipsum et alium criminat. Ergo vos Bracizlai occidistis. qui ut occideret consilium dedistis. Mittunt illico presul et comites cum festinatione in moraviam ad Boriwoy legatum. quo acceleret. olim sibi a cesare datum toti boemie accipere ducatum. Qui festinus veniens in ipsa die nativitatis christi omnibus insimul faventibus in thronizatur. Et tollentes de le miniio sua vestigia que dux in ipsa reliquerat in boemia. cum exosa tras peteret celestia. Iusticia enim erat boemorum. ut semper inter principes eorum maior natu solio potiretur in principatu. Anno dominice incarnationis M. C. I. Odalricus et Lutoldus filii Conradi expulsis presidiis de moravia que ibi Boriwoy abiens reliquerat ob custodiam. rehabuere civitates suas. Similiter Bosey et Mutina redeunt de polonia. quibus dux Boriwoy non excordes sed pro necessitate temporis concedentes gratiam sua. recipiunt civitates suas quas ante habuerant. Bosey Satec et Mutina Lutomirice.

Eodem anno Odalricus adiit imperatorem in urbe Ratispona. et cum per amicos sollicitat precibus et fatigat nimiis promissionibus: quo sibi restituat. iniuste preripitur a fratre suo iuniore Boriwoy boemie ducatum. At quia cesar accepta pecunia dat sibi ducatus insignia et vexillum. sed in ducem eligendi o tenenti pronte in arbitrio boemorum. Tunc Odalricus mittens legatum valde disertum virum Neusse nomine filium Dobremil arguit fratrem suum Boriwoy increpat comites et minatur eis. tactans se esse maiorem etate. et secundum patrie morem debitum sibi iniuste sublatum per fratrem iuniorem. poscit principalis sedis honorem. Qui quis iustam causam habeat. cum frustra cauda capras eorum cornu amittas. sic Odalricus fratrem suum Boriwoy confirmatum in solio tardius intendit pellere de regno. Postquam non suo referente legato animadvertit Odalricus nec fratrem suum cedere solio. nec comites acquiescere suo consilio. hoc solum ob annuentibus ut cesaris per licenciam liceat sibi debita vi invadere principia. Cui mox associant inconvulsimi viri inter hos: bellicus Sigard comes de oppido Sala. et eius frater Frisensis episcopus. Odalricus atque suus per sororem gener. Fridericus. Quorum succendebat animum ad belli studium promittens eis aureos montes et pollicetur suos esse fautores omnes boemie natu maiores. Preterea undecumque: poterat non paucos sibi in auxilium acquirit theutonicos quia presul stultitia estimabant in boemia auri et argenti pondera fore in plateis sparsa et exposita. Quibus insimul coadunatis Odalricus cum fratre Lutoldo augusto mense intrant partes boemie. sed sinistro omine. Nam Boriwoy collecto exercitu occurrens eis castra metatus est supra duos colles iuxta oppidum Malin. parat in crastinum eis committere bellum. Et theutonici non longe ex altera parte rivuli Wizplza applicuere castra. ita ut utrique: ab utrisque: possit videri exercitus. Qui postquam animadvertere unanimes esse cum duce Boriwoy et stantes boemorum. inquiunt Odalrico. Ubi sunt illi boemie natu maiores quos dicebas tuos esse fautores. Recte mentitus es in caput tuum. nos decepisti. atque in magnum deduxisti periculum. Recedere voluit sed nequivit. quia eadem nox post illos Zuatopluc cum fratre suo Ottone ducens secum duas turmas venerat duci Boriwoy in auxilium. Quid facerent. Magna undique: coartati angustia. per angustam viam et nimis artam semitam qua itur trans silvam ad Gabr turpem noctu maturavere fugam. Ibi episcopus Frisensis amisit capellam suam. Ibi ipse

305.

tamque est illa oratio ab amicis suis Mutine, quam nisi aures egerent, procul dubio aut aures aut oculos amitteret. Sed quia iam eum premebant fata, visa sunt sibi verba amicorum suorum quasi deliramenta. Neque est, inquit, vir fortis, famam qui timet mortis. Ut autem intraverunt castrum Wratizlau, postera luce summo mane evocat dux proceres in cenaculum, quibus congregatis in unum, sicut leo de sua emissus caverna, inhians predam, stat rugiens et tremens labiis, ex pectore edulium. Sic Zuatopluc iratus stabat et sedit immediate super tribunal, fornacis sic Zuatopluc ignis ardens; fornax que septies succenditur flamma, eius plus succensus ira quam fornax, quo septies succenditur flamma. Et circumspectis omnibus intuetur torvis oculis Mutinam, taliter inquiens: O gens invisa, progenies diis odiosa, dignitatis soluta ordine. O nequam filii Wrissovici, viri generis familiares inimici. An unquam in excidit de memoria, quod super attavum meum Iaromir in mouse Welizi vobis quidem ludicra, vobis autem fecistis sempiterna ludibria. An immemor ero, quod fratrem Bracizlau, qui fuit eximium sydus in toto orbe ducum, in et fratrem eius Bozey fraude maligna necastis. Quod autem meruit frater meus Borivoy, qui sub vestra potestate regnabat, et per omnia vobis ut prius emptitius parebat. Atque pro innata vobis superbia ducis non sustinuistis modesta, et me quicumque solutus vos perversitatis inquietastis, donec viris pravis acquiescens consiliis peccans in fratrem meum Borivoy valde peccavi, quia solio eum privavi.

Et hoc est unum in quod doleo atque dolebit menti.

Adhuc et atque et audite omnes proceres, quid filius iniquitatis et caput totius impietatis fecerit iste Mutina, quem ego nuper cum in vobiscum ivimus in expeditione, post me fidum reliqui huius terre custodem et preceptorem. Ille autem bonus vir, fingens se infirmum, nisi primum noctu ire in Poloniam Hnini ad oppidum, ut cum suo patruo Newoy ageret consilio, quo me pelleret de solio. Fit murmur confusum, et ardente ira ducis animum magis magisque ut ardescat pro suum sue tendunt assensum. Tunc dux astantium et conscio suo innuit lictori ex obliquo innuens exit foras. Qui statim super Mutinam nebul tale meditante irruit. Omnia pacientia comitis, ad duos ictus sedit immobilis, ad tertium non cum fugere conatur, capite plectitur. Eadem hora et in eadem stuba capti sunt Unizlau, Domassa et duo filii Mutine. Unus autem Neuffa, qui erat ex alta natione valde tamen familiaris Mutine, videns que fiebant, fugit; et antequam fugeret iam extra urbem fugiens per arbusta, sive non eum notabile redderet rubra tunica. Qui illico captus, oculis et mentula est privatus.

Et sic sepe fit cum irrumpit cruente lupus in ovile ovium, sevit, mactat, nec prius rabiem suam placat aut a cede cessat, quam omnibus mactatis omnibus; ita Zuatopluc oblitus in cede hominis exarsit in ira, et iussit ut omnis illa natio sine etatis discretione et sine temporis dilatione plecteretur capite, et astante turma agmine dixit: Quia ab horret mea implere iussa, dabitur ei crassa auri massa. Quia autem Bozey et eius filium interficiet, centuplum accipiet, et hereditatem illorum possidebit. Nondum evolant venia, quando rex cum collis praeformati cuspide lancea mortis, subquo tenent quia pueros Wacula, Hermannus, Kyrassa, et alii quam plurimi insiliunt eos, et volant ipsi enim in fata Bozey et filius eius. Ceteri per viam discurrunt et investigant ut totam gentem illam de medio tollant.

Interea Bozey in villa Lubic hora ignarus futurorum, cum se locaret cum filio et uxore ad prandium, affuit puer qui diceret: Ecce domine multi sine ordine accurrunt per campum festinando. At ille: veniunt utique de expeditione, veniant ad nos cum Dei benedictione. Dum hec loquitur, ecce truculentus Kyrassa ante ostia et fulgurans evaginato gladio clamat: Ex, scelestes, ex male conciliate, qui meum cognatum Thomam occidisti sine causa in tempore quadragesime. Et surgens filius eius Borivoy, quo in quiete frs agi tis? Si iussi sumus ut capiamur, sine armis et timulo capi possumus. Et excipit micantem gladium capulotenus per medium animum. Nec mora et adhuc tacitus sanguine madantem iugulo patris excipit ensem. At illi invasores velud urbium expugnatores immensas diripiunt gazas. Et sicut aiunt certo, laborem exiguo parva est tempore longo. Iamque de tantis divitiis neminus super fuit panni, quo eorum tegeret corpus. Sed sine sarcofago et obsequio funebri Bozey et eius filius Boriuch velut iumenta sine nudi in fossam proiecti VI Kalendas novembris. Scire in nihil lateat, quod ea capta ex illa gente leo sit dedita, quia nec in una die nec in uno in loco sunt perempti. Alii namque in forum ducti ceu bruta animalia sunt mactati. Alii in monte Petrin decollati. Multa incertis sine implacatis sunt trucidati.

Quid autem referam de morte natorum Mutine, quorum mors ipsa est omni crudelior morte? Erant enim bone indolis pueruli, vultu spectabiles, visu amabiles, quales nec sagax artifex in albo ebore, nec pictor in pariete valet exprimere. Vidimus cum eos miserabiliter in forum trahi, et sepius clamantes mater mi, mater mi, tamquam carnifex ambos ceu porcellos sub ascella interficeret cultello. Diffugiunt omnes sua pectora percutientes, ne videant carnifice tam crudele facinus operante. Ceterum vero qui superstites fuerunt ex gente illa, distulerunt fuga; alii in Poloniam, alii fugientes in Pannoniam. De quorum excidio simul et dissidio licet amplam habeam ad scribendum materiam, sed ne videamur velut hyreno cantu explicuisse tragediam, redeamus unde paulo digressi sumus ad kronicam.

Factum est autem, postquam rex Heinricus reverteretur soluta obsidione a civitate Possen. Cholomannus rex Ungarie non longo post tempore volens sibi illatas a Zuatopluc duce ulcisci iniurias, intrat Moraviam et eam hostiliter devastare cepit. Nam cum rex Heinricus incentivis bellicis armis ex omni parte cingeret obsidione urbem Possen, dux predictus cum suis Boemis quicquid erat ex hac Wag fluminis Atrenciuopolim quod adusque predicti amnis influit Danubium nichil reliquerat incombustum. Sepe etiam exploratores sive speculatores a rege Pannonico missos idem dux comprehensos naso privaverat et visu. Quadam similiter die plusquam mille viros ex electis militibus a predicto rege ad hoc directos, quatenus per insidias aut pabulantes scutarios caperent, aut super incautos Teutonicos noctu irruerent, dux Zuatopluc per agnoscens ubi inter paludes latitabant, repente irruens omnes usque ad unum velut pisces missa sagena captos, alios interfecit, alios in eculeo suspensos; paucis vero acceptam magna pecunia vitam concesserat. Talia obsfacta et alia huiusmodi quibus Ungaros afflixerat dux Zuatopluc, ut audivit regem videlicet Cholomannum invasisse Moraviam, confestim coadunato utroque exercitum Boemie atque Moravie. Cumque festinasset et in opaca nocte per silvam ardens latenter subire inimica, et cum eo in crastinum committere pugnam inter tot milia militum secum festinantium.

Mares, ipsius ducis in pupilla oculi male per imminens preciosus ramus tam fortiter fixus est, ut sursum vix erutus simul et oculo semivivum

collentes ducem reversus est exercitus ad propria mestus, pridie idus novembris. Anno dominice incarnationis MCVIII, luna mensis februarii, quam gelido horruerat frigus, et omnis aque erant congelate valde. Dux Zuatopluc tamen erutus sanato vulnere oculi, continuo iterum cum exercitu tribus diebus et tribus noctibus continuis festinans intrat Ungariam, et nemine eorum presciente ex impulso applicuit cum exercitu ad urbem Nitram, et irrupisset intra, si non vigiles qui semper ibi sunt custodientes clausissent portam. Depopulato igitur et succenso eius suburbio, redeuntibus occurrunt eis agmina ninitorum currib; et equis fugientium ad predictam urbem. Quibus insimul quasi manipulis in agro collectis, villis eorum combustis, omni illa regione devastata, maxima cum multitudine iumentorum et ceterarum rerum copia inter hilares ad proprios reversi sunt lares.

Eodem anno rex excellentissimus memor ire sue et indignatione irritus contra ducem Polonie nomine Bolezlaum, memor pollicitationis quam pollicitus erat compatri suo Zuatopluc iuxta urbem Possen, ut supra retulimus, iter agens per Saxoniam, duxit secum Bavarios simul et Alamannos atque Francos orientales, et eos qui sunt circa Renum infra Agrippinam Coloniam usque ad occidentales sui imperii terminos. Nec defuerunt Saxones, saxis rigidiores, cum longis hastis. Quibus et Boemis adiunctis in mense septembri intrat Poloniam, et circa primum eius oppidum Glogov disposita obsidione devastat ea ex utraque parte fluminis Odry a predicto oppido usque ad castrum Recen, et iterum cum magna preda reversus est ad castra.

Ibi cum iam disposuisset, ut in crastinum ducem Zuatopluc et eius dimitteret exercitum cum in regalibus negociis usque ad noctem duxerunt diem. Affuit vero in castris quidam miles audacissimus, ut rumore, ut post a referentibus audivimus, missus a Iohanne filio Cesta de gente Wrissovici, qui in utrumque paratus, aut parta magnis ausibus acquirere famam, aut cum morte ducis simul hac amittere vitam, stetit sub patula fago iuxta viam qua itur ad regalem curiam, observans reditum ducis dum rediret de curte regis. Quem ut vidit primo iam noctis in crepusculo stipatum ingenti caterva militum obsequentium insilivit equum, et paulisper se inmiscens agmini in medium, et toto annisu viriu inter scapulas ducis vibrans iaculum, cuspidem tam acutum facit sero rupto per cordia ferro. Qui cecidit quam tangeret humum exalavit spiritum. Sed est undecimo octobri mense Kalendas.

Corpus exanime suam sine turma merore sublevat et plorat flens ad sua castra reportat. In castris multus proceres frequens tumultus. Nam huc et illuc pallentes diffugiebant, et iterum redibant. Donec a rege missus Purchardus mercos inter plebis vix compescuit. Mane autem facto venit rex ut lugeret super compatre suo, et astantibus magnis Boemis concessit ut quecumque voluissent suorum ex filiis principum sibi in ducem eligerent. Tunc Wacek sic erat lugubris rogat oborts lacrimis, ut fratrem interfecti principis Ottonem decernat eis ducem. Quod illico rex collaudat, et populus insipiens per castra ter Kyrieleison clamat. Nec mora paucis secutus Bussi filius nomine Dectissek currit curriculo, atque quarta die summo diluculo adducit Pragam Ottonem, quem Wacek simul universi qui erant de Moravia satagebant principalis sedis provehere ad fastigia. Quod quia sine consensu Boemorum et episcopi efficere conabantur, frustratur eorum temeritas, et sacramenta olim exhibita in medio concilio recitant. Nam cum Zuatopluc dote in thronum hariret, cuncti Boemi sacramentis confirmaverant, ut post obitum eius Wladizlaus frater suus esset provehendus ad solium. Hos inter cautos optimos Hermannus presul et Fabianus comes qui habuit in urbe Wissegrad prefecturam, hi quia ceteros sic dignitate tam et sapientia preminebant, consilio prevaluerunt et tota animi effecerunt ut et sacramenta eorum inviolata, et Wladizlaus, [illegible] assensu omnium obtinuerit. Elevatus est autem in solium sole morante in nona parte libre. Cuius de virtutibus [illegible] quam videtur ut interim sileat, dum in hac vita conversatur, ne aut adulationis notam incurram, aut dum minus de laudibus eius scribam, derogationis offensam incidam. Unde quidam ammonet dies: Lauda virtute ducis set post huius terminum lucis. Ut autem audivit Borivoy quod frater eius iunior Wladizlaus post obitum Zuatopluc regni potiretur solio, continuo descendens a Polonia perrexit in Sribiam ad Wigbertum suum pro sorore generum. Cum consilio fretus et auxilio, nec non et quorundam perfidorum ex nostris promisso confisus amminiculo, in vigilia Nativitatis Domini mane diluculo nemine resistente urbem ingressus est Pragam, heu ad pinere et exhauriendas multorum crumenas.

Hoc de inopino rerum eventu urbani valde turbati trepidant, incerti quas partes inexperientes fortune casus sequi debeant. Multi quorum sors fortunatior erat, rebus in urbe suis cara cum prole relictis aufugiunt, nec scire queunt que castra sequantur. Multi novarum rerum cupidi gaudent et exultant, fugientibusque insultant, quia bona eorum duce Borivoy permittente diripiebant. Presul autem Hermannus in suo palacio deprehensus quasi hostibus septus, ita a suis pacifice servabatur obclusus. Sciebant enim quod libere aufugeret, si aufugere queret. Hos inter ancipites populi metus Fabian gerens annis urbis Wissegrad prefecturam quo se vertat incertus, maluit audire qui presto nefanda videre, et sibi commissa discedens urbe relicta ad ceteros communi cure sibi qui fuerunt. Plurima conquestus flavis fecerat talia mestus: Ve tibi Boemia, que non adeo nimis ampla, eius sis communis dominis subiectaque multis. Herili de stirpe sati se ex quibus vivit. Iam sunt bis deni, nisi fallor, ego domini, illi. Unde potest etiam causis ferimus dixisse Lucanus. Non sibi sed populo gravius est imus. Nam quecumque duces delirant plectuntur hoc plebes. Aucta potestas. Namque dixerat et ut supra dictum est relicta Wissegrad civitate morabatur per villas metuens incertitudine fortune suspensus ambiguitate. Tunc interea ventis et fulmine fama dimersis omnis implet rumoribus urbes. In populo multus per totam fitque tumultus. Multi enim quibus bone desunt artes rerum novitates gaudentes, huc et illuc passim palantes, et eas devastantes, expectabant ambiguos fortune casus.

At alii quibus mens erat altior et fides purior, tendunt ad principalem sedem in urbe Pragam. Quid facerent? Haud inscii in apertam ruunt foveam, et nolentes volentesque accedunt ducis Borivoy ad fatorum aleam. Quos ille benigne suscipiens obligat sacramentis et promissionibus multis, et committens eos Gradisse communitati eadem die transfert se cum aliis ad tutiora urbis Wissegrad menia. Inde mane ad horam primam in ipso festo die regreditur Pragam, et eum magna cleri processione suscipitur, atque ibi audita missa iterum reversus est ad predictam urbem. Eadem nocte Otto frater Zuatopluc et Wacek comes venientes de castro Gradec cum tribus scaris militum castra metati sunt circa Brusnicam rivulum. Mane autem facto Wissegrad

302.

oppido applicuerunt, et omnes vias circumquaque custodibus oppilaverunt, ita ut nec egredi nec ingredi posset quisquam in auxilium Borivoy. Disposuerat enim antea dux Wladizlaus quod in predicta urbe Gradec ipse natale domini celebraret; sed quia interim regis Heinrici vocatione debuit in octavis domini interesse regali synodo Ratispone, precepit Vacek comiti ut quam studiosius posset Ottoni quem invitaverat ad festum amministraret convivium.

Ipse autem propter iussum regis accelerans in civitate Pilzen cum ceteris comitibus festis diebus mansit duobus. Tertia autem die ut cognovit ea que gerebantur in urbe Praga, distulit et postposuit regis iussa, et in festo sancti Iohannis apostoli et evangeliste cum his qui secum fuerant inmature ad menia predicte urbis advolat, sed clausas invenit portas. Vidit et armatos secum pugnare paratos. Ad quos excelsa per propugnacula stantes sic orsus est dicens: Pacificus ad vos venio, recognoscite me et aperite vestro ianuas domino. Ad hec verba ducis cum nullus respondisset, valde iratus et multum eis minatus flectit iter trans torrentem Brusnica. Et ut ascendit supercilium montis, vidit in campo longa serie armorum, in quibus Wacezlau filius Wigberti venerat in auxilium Borivoy. Et mittens unum de satrapis exploratum utrum ex adverso an pacifici venirent. Ut autem per internuncium utrique recognoverunt se ad invicem, predictus iuvenis expavit et non aliter retorsit gradum, acsi durum in vepribus latentem calcaret ydrum, et convocans suorum minimum manipulum dixit: Nullus nobis patet locus fuge, nec licet nos invitos subire alea pugne. Hoc solum facite, ne hanc pugnam illi impune ferant. Dixit, et expandunt vexillum, atque in unum clamant sanctam Mariam sibi in auxilium. Dux autem primatu et probitate semper expertus civilia bella, clamorem eorum et ipsos parvi pendens, nolebat perimere eos. Et Dietrissek filius Busse, fomes mali, inventor sceleris: Si te, inquit, non mordet nec tangit tua iniuria, animum dignus tibi illata, saltem nobis ignoscas, ut cognoscas utrum viva an mortua caro simus. Ad hec Wladizlaus dux: Si inquit non gravitati sed ignavie hoc ascribitur, hac hora videbis illic quot ictibus meus hic iterabit ensis. Et tali dicto, arrepto clipeo primus longe prosilit ex agmine, primus in adversa fulminat acie, et velut setiger sus turba canum septus, ita dux inimicis circumventus hos perterit, hos prosternit, donec humano perfusus sanguine tot uno amisso comite Vecena victor venit in sua castra, iam ad radicem urbis Wissegrad posita. Fit ingens clamor in castris pre gaudio, quia salvum ducem receperunt de prelio. Filius autem Wigberti velut anguis quem pastor sua pedica medium fregit, ille attollens caput amissa cauda vix serpit, ita predictus puer quibusdam amissis, quibusdam vero graviter vulneratis, corde merens valde subit ardua menia Prage. Res est similis prodigio, quotquot vulnerati fuerunt omnes interierunt. Quid mirum si propter tantum scelus filiorum Pelopis sol suos occuluit et obumbravit radios super civitatem Argos, cum inter has contiguas urbes vel peiora sunt patrata scelera.

Crudelius enim civili geritur bello, ubi filius patrem cum bello et pater filium provocat duello. Alius etiam suum germanum ad monomachiam. Alius fratrem seu hoste captum ligat et expoliat, alius cognatum suum obtruncat, alius amicum quasi inimicum trucidat. Ubique agitur abhominabile scelus parricidii. O Ihesu bone domine, qui pateris in homine, quam pacienter expectas, quoniam habeas quos pro merito punire debeas. Interea dux Wladizlaus iam audito prefatum Hermannum et Zehemam comitem ad regem Heinricum qui forte in urbe Bamberk proximum celebrarat natale domini, et promittens ei quingentas marcas argenti rogat supplex quatinus dignaretur aut per se aut per suos nuncios a fratre Borivoy instinctu Wigberti sublatum sibi restituere ducatum. Rex autem licet eo tempore valde iratus esset Wigberto, magis tamen succensus amore denarii census, continuo exercitu concitato inchoante iam incarnationis M.C.X. anno, IIII kl. Ian. ingressus est Boemiam. Et premittens duos marchiones Depoldum et Berengerium mandat ut venirent posita pace Borivoy et frater eius Wladizlau simul Hermannus presul atque filius Wigberti ceterique huius maiores natu occurrant sibi ad curtem que est in villa Rokican. Quo cum secundum regis iussum advenissent, sine omni audiencia Borivoy et filius Wigberti capitur. Presulis autem causa probatur esse iusta manu regis auro uncta. Post hec omnes fautores Borivoy iubente duce Wladizlau alii visu privantur et censu, alii tantum rebus substantialibus expoliantur, ceteri qui hanc cladem evadere valuerunt ad Sobezlaum filium regis in Poloniam fugerunt. Item quidam Iohannes filius Cesta de gente Wrisovici captus, de quo supra retulimus, iubente Vacek visu privatus est et naso. Pribitan quoque similiter in eadem comprehensus seditione, qui videbatur senior esse in urbe Praga, cui super humeros alligato maximo cane scabioso et hesterno iure crapulato, raptus per barbam ter circa forum ductus est, cane reboante et suum demerdante baiulum, et precone acclamante: tale honore portatur qui Wladizlao duci promissam in fide derogat. Atque omni foro spectante precisa super tabulam ei barba relegatus est versus Poloniam in exilium.

Nec tamen ideirco defuerunt infideles et discordie seminatores, qui inter unanimes fratres Wladizlaum scilicet et Ottonem taliter seminaverunt discordias, ut ad invicem mutuas pertimescerent insidias. Unde Otto invitatus a fratre pertimuit venire ad festum pasche. Post pascha vero IIII kl. maii, ad terciam vocationem Otto suorum militum munitus presidiis venit ad fratrem suum Wladizlaum in condicta villa que dicitur Tinec super monticulos. Ibi tota die de diversis causis concionati datis et acceptis inter se sacramentis, ita visum est sunt reconciliati. Sed quia idem Otto nobis in medio abstulerat forum in villa Sekyrkostel quod pater suus et mater pro remedio animarum suarum deo et sancto Wencezlao nobis famulantibus perpetuo habendum tradiderant, ego missus ex parte fratrum coram duce et eius comitibus conquestus sum super Ottone quod lucernam parentum suorum quam debuerat accendere extinguebat. Et ille: Ego, inquit, lucernam genitorum meorum non extinguo, sed nolo ut in potestate eius sit quod vobis specialiter datum esse scio. Et nunc non episcopo, non alicui persone, sed deo et sancto Wencezlao vobis famulantibus predictum forum restituo. Et ita coram duce et eius comitibus restituto nobis foro, post diem alteram Otto reversus est in Moraviam. Item eodem anno III id. iulii indicta est generalis synodus cunctis principibus terre Boemorum ad curtem Sacska que sita est inter duo prata. Ad quam similiter Otto invitatus venit in paucis confisus valde per datas inter se et acceptas sacramentas. Ubi tertia die iam definitis omnibus negotiis mane surgens Otto in castris precipit questionariis ut sint parati cum suis necessariis ad repetendam viam, ipse vero ascendere maturat, accepta a fratre suo licentia. Quem multus

moror? Cur non cito quod sine mora factum est eloquar? Illico ceu ferocissimus leo capitur Otto, velut a mitissimo agno duce Wladizlao. Cui cum sui consiliarii instarent ut eum lumine privaret, Nequaquam, inquit, assimilabor duci Poloniensi Bolezlao, qui fratrem suum Zbignev sub fidei sacramento advocavit dolis et cum tertia die privavit oculis. Ego autem nolo cum fratre meo perpetuas inire discordias, sed volo castigare eum ut castigatus resipiscat et cognoscat atque sui posteri discant quod terra Moravia et eius dominatores semper Boemorum principis fuit sub potestate, sicut avus noster pie memorie Bracizlaus ordinavit, qui eam primus dominio suo subiugavit. Sed quid fortuna fortunatius?

Ecce vir fortis inter armatas manus Otto tripudiat, et in vinculis mancipatur leta facie et iocundo vultu quasi ad epulas invitatus ibat, usque dum retruditur urbis Wissegrad in custodiam. Illum fertur dixisse ad eos qui erant cum observantes per vigilias milites: Assimulantur apes lingue mendacis amici: Cuius ab ore fluit mel, cauda sed ultima pungit. Me fore prelatum deceptum credite fraude. Sed casus varie fortune ferre necesse est. Nec faceret ista, nisi frater meus sit ut iniquus, sic voluit Vacek, ac gratia sic iudice Rosecz. Quos ego si vivam, meritis sed reprimam. Post hec tempore non longo reedificato firmissimo castro Krivoplat in silva iuxta fluvium Msam, traditur ibi Otto armatis militibus ad custodiendum annis fere tribus.

Eodem anno duce Wladizlao et universa plebe Boemorum cum iocunditate et leticia sui patroni sancti Wencezlai celebrantibus natalicia, nuncius affuit duci qui talia retulit: Vobis hic in tranquillitate et securitate convivantibus, sed fratre tuo Sobezlao et duce Polonorum Bolezlao terram hanc depopulantibus et ipsam quasi viles messis acervos diripientibus, ego vix solus aufugi ut hec nunciarem tibi. Accelerate iam, iam claudite ora, linquite convivia; mars vocat vos ad prelia. Cras aderunt hostium armata mille milia. Qui continuo surgentes de convivio et celeriter exercitu collecto occurrerunt eis ex ista parte amnis Cydlina iuxta pagum qui dicitur Lucica. At ex alia de parte eiusdem amnis sine rapinis et sine incendiis ibant mirabiliter Polonorum phalange, quousque pervenientes iuxta oppidum Oldris applicuerunt ad undam Labe fluminis, inde mittunt ad ducem Wladizlaum dolo dicentes: Non nos hostilia portamus hastilia, nec venimus pugnare, sed te fratre cum tuo pacificare. Sin autem vestris montes ad quiescere non vultis, cras transibimus flumen, et cetera post hec amen. Ad hec dux Wladizlaus paucis respondit: Non erit hoc anno pax sine sanguine magno. Ad fedus pacis quando venio, venio in armis. Transibis flumen post terciam non tertii anni, flumen clausum ibis, sed numquam redibis. Cetera que dicis facta sunt, cetera quod vis. Ceterum male credulus verbis hostium dolosis, cum suis nocte illa transvadantes flumen ante ortum solis ex adverso applicuerunt ripis eiusdem fluminis. Poloni autem ut viderunt dolos suos profecisse, fecerunt impetum super terram et eam devastantes incendiis et rapinis universa preda oneratis iuxta pontes Trutiny sic castra metati. Nostrates autem quia illa nocte nimis fatigati fuerant, nec tam cito transvadare poterant, stabant stupefacti. Ut autem Wladizlaus se dolo deceptum intellexit et suorum quorundam desides animos ad pugnandum sensit, ira et indignatione et conscientia iure in duce exarsit, et quasi tuba vehemens que ad bella milites concitat, ita eius oratio torpentes suorum mentes excitat. O Boemi, inquit, olim fama clari marique melius virtutibus egregiis triumphis, et nunc vero tributarii, quibus semper fuistis timori, nobis adhuc spirantibus insultant et etiam nostram devastant. An vos Brudenses pectore in femoreum estis? An soli Polonienses habent ferreos enses? Quid nobis adhuc vivere? O sempiternum nobis et nostris posteris obprobrium. Ecce eorum ira fanilla lares vestri usque ad sidera fumigant; vulcanus tota terre in superficie furit, et tamen adhuc nostra ira gelidiora glacie non urit. Aut si cor vestrum tabescit, saltem stomachus qui tam fame languescit cur zelo iusticie non excandescit? An non movent vos feminarum planctus et ululatus qui rauci clamoribus ad ora sidera tangunt? Quas lacrimas singultus aut per quantos gemitus sive uxoris rapte a paganis non amaro corde perpetitur? Quis tam pius, ut se a lacrimis cum infantes suos aut agnellos vagientes inficit, aut matris ab ubere videt avelli? Aut quam minus dolendum esset si non animi dignus illatus dolor iste fuisset. Certe si tria tantum in scuta habeam, non intermittam hodie aucupare fortunam belli intemptatam.

Mox quoque ipse dux et totus simul exercitus, sicut unusquisque stabat in parata, non querunt vada, sed sine ordine prosiliunt et transnatant agmina, optant mori pro patria, vires dabat eis dolor et illata iniuria. Festinant quoquo modo possent et tam vite sue dispendio inimicorum lectum disturbare triumphum. Sed dux sepe dicte Polonie, postera die transiens rivulum Trutina, qui non ubique est pervius, iussit cum preda suos et quosque debiles precedere; ipse vero in loco ad pugnam sibi apto cum expeditis equitibus pro defensione suorum stetit, repugnare parat. Hec ita fieri cernens Dietrissek filius Busse, cuius supra sepe mentionem fecimus, scindens invicem locum cum his qui suo lateri adherebant militibus dixit ad eos: Fratres mei et commilitones, quicumque pavida aut mori timida habet aliquam in suo carnuncula, necesse est ut ea prius aut abscidat, aut ne ab agmine nostro abscedat. Non enim vilior est alga maris qui nescit quam pulchrum sit mori in armis. Quorum ut vidit animos ad pugnam alacres, erant enim fere centum milites, velut lupus qui querit clam ex latibulo irrumpere gregem, ita ille ex impetu impetuosus cum magno ex mucro lacertis irruit in hostes. Ubi fere mille plures adversariis fertur, velut tigris predictus miles in ferocissimos hostium cuneos, et eos a dextris et a sinistris obstantes quasi spicas tenere segetis metit gladio, donec in imanem vi telorum obrutus cecidit super ingentem occisorum struem. Boemi vero qui in adversa fronte martis pugnaverunt, heu insueta lapsi fuga terga dederunt. Sobezlau cum Polonis infausta, quia plusquam civilis, potitus est victoria.

Facta est autem hec strages VIII id. octobris, in qua Nozhizlau, Drsikray fratres, filii Lubomir, et alii quam plurimi ceciderunt. Anno dominice incarnationis M.C.XI. regina Suatava inter natos suos satagente et episcopo Hermanno mediante, atque Vacek palatino comite licet contra salutem suam id faciente, dux Wladizlaus fratrem suum Sobezlaum revocavit de Polonia, et dedit ei civitatem Satec cum omni ad eam pertinente provincia. Anno dominice incarnationis M.C.XII. regum antiquorum iuxta statutum regis Heinrici gratia adiutorum dux Wladizlaus nepotem suum Bracizlaum filium et equivocum cum armata CCC clipeis legione misit Romam. Sed quia rex longe antea precesserat, predictus puer cum suis transiens Bavarie Alpes invenit regem in urbe Verona, ibique cum eo celebravit pentecosten. In augusto autem mense

intravit rex Romam cum ingenti multitudine diversarum nationum atque linguarum accepturus imperiales fasces iuxta morem regum. Et quia idem rex olim surrexerat in suum patrem, idcirco Paschalis papa iudicans eum infamem, nolebat eius implere voluntatem. Quem rex illico iussit capi et adacto ense iugulo cepit mortem minari. At ille timens mori, consensit eius voluntati, atque tercia die adventus eius pacificati, toti Romani populi et cleri favorabili acclamatione imperator et augustus vocatur et ordinatur. Alia autem die novus imperator tanta mittit apostolico donaria, ut pro sui magnitudine humana ne crederentur sufficere cupiditati. His ita peractis reversus est imperator in Bavariam, et ceteri ad suam incolumes redire patriam.

Anno dominice incarnationis M.C.XIII. Quibusdam hominibus quidam vana et incerta libenter referentibus, relatum est Sobehlao, quod frater suus dux Wladizlaus vellet eum capere, id suggerente et consiliante contra eum Vacek comite. Quibus ille respondit: Aut ego moriar, aut qui talia molitur, prius morietur, quam ego capiar. Et tunc de re in relata magis opinatur veram esse. Eadem hora venit nuncius vocans eum fratris ad curiam. Qui accipiens fere CCC milites adiit fratris curtem cum paucis, ceteros non longius quam unius stadii spacio fecit stare cum armis. Ubi fratre salutato et prandio sumpto, dux processit precipiens fratri suo, ut eum sequeretur ad civitatem Wissegrad. Non enim longe, sed quasi X stadiis distabant ab urbe. Tunc Sobehlau mittens rogat Vacek comitem, quo privatim simul gradientes sermocinarentur ad invicem. Quo facto, parum privatim sermone communicato, ex utroque latere atque post tergum Vacek comitem incautum et innocentem rumpunt sacrifero precordia vulnere terno. Mense quartdenas quintili inciante kalendas. Statimque Sobehlaus reversus ad suos tenuit viam volens per Zribiam transire in Poloniam, valde enim timuit fratris sui presenciam. Cumque transisset silvam, occurrit ei Erkembertus prefectus de castro Donin, pellacis Zribie plenus versucia, fugiens multa amicabiliter pollicetur ei, quod Cesaris per graciam omnem suam obtineret iusticiam, si ad eius perveniret presenciam. Atque supplex invitat eum dolis, quatenus cum paucis secum ad cenandum ascenderet in oppidum. Erat enim ea tempestate predictum castrum Cesaris sub potestate. Mox inter prandendum armata manu ad libitum super hospite clausit ostium, et post paucos dies vinculatum mittit versus Saxoniam in quoddam firmissimum castrum, tradens eum suo clerico nomine Odalrico ad custodiendum. Videntes autem milites contubernales dominum suum fraude captum, diffugiunt alii in Poloniam, alii reversi sunt in Boemiam.

Post unum mensem sed Christi propiciante pietate Sobehlau ab eodem clerico noctu sic absolvitur. Superioris domus inter cancellos ad columnam fune ligata, emissus est per murum in sporta, atque per eandem funem predictus clericus similiter dilapsus cum quodam milite Conrado filio Raun[?], qui et ipse conscius facti eadem nocte sub murum adhibuerat equos. Et sicut avicula emissa de cavea fugit et repetit silvam, ita illi lapsi celeri fuga tendunt in Poloniam. Eodem anno mense decembri dux Wladizlaus fratrem suum Ottonem solvit a vinculis, et quam olim post obitum fratris sui Zuatopluc habuerat, reddidit ei dimidiam totius Moravie cum suis civitatibus provinciam. Anno dominice incarnationis M.C.XIIII. mense maio, iubente domino Ottone Rostey et eius gener qui cognominabatur tenis Vacek, de quibus supra diximus, ambo privati sunt lumine. Eodem anno Sobehlau quibusdam Polonis secum assumptis, veniens ad castrum Kladzko temptat precibus et promissionibus multis, quo sibi cives aperirent portas urbis. Quibus non consencientibus, sed viriliter resistentibus, iuvenis predictus inflammat succendit palacium, quod prope murum situm erat. Vento autem incumbente ex adverso inflammata sunt propugnacula, insuper et turris que forte in ante murale stabat propinqua muris. Unde urbani valde turbati iam desperantes salutem rogant pacem, sua fide dari dextram, privata tantum incolumi et singulari. Quibus concessa pace iuxta periculum mortis evadentibus, combusta et funditus est eversa civitas tota.

Anno dominice incarnationis M.C.XV. mense ianuario dux Polonorum Bolehlaus avunculo suo Wladihlao precarias mittit literas scriptas in hec verba: Si valuerint penes te preces mee et obtinuerint fratri tuo germano Sobehlao locum indulgentie, credo quod firmum sit et stabile nostre pacis vinculum et amicicie. Nam si per nuncios te exorarem, certe deberes facere, quanto magis nunc liceat mihi intercedere, ut fratres concordes, quos mater sub uno corde portavit, videre. Et quidem sancto Petro sciscitanti, utrum fratri dimittat septies in die peccanti, dictum est a domino: non usque septies, sed usque septuagies septies. Ergo hoc exemplo imbuimur, ut fratribus nostris vices indulgeamus, quod illi in nos non possint peccare vicibus. His exemplis et precibus dux Wladizlaus compulsus, immo innata sibi super fratrem commotus pietate, mense marcio iterum pristina revocat eum in graciam, et dat ei civitatem Gradec et totam circa adiacentem cum IIII castellis provinciam. Eiusdem anni mense iulio dux Wladizlaus et fratres eius Otto et Sobehlau iuxta fluenta amnis Nihsam cum duce Polonorum Bolehlau indictum conveniunt ad placitum, atque inter se datis et acceptis sacramentis confirmant federa pacis. Alia autem die mutuis muneribus mutuatim ad invicem oblatis, hylares ad proprios remeant lares. Interea Odalrico ducis Conradi filio inevitabili fato e medio sublato, fratre vero eius iuniore Lutoldo olim antea similiter ab hac luce subtracto, filiis autem illorum adhuc etate parvulis, dux Wladizlaus germano suo Sobehlao dat totam illam cum suis civitatibus provinciam, quam quondam pater predictorum fratrum Conradus habuerat.

Anno dominice incarnationis M.C.XVI. Ungarica gens viribus ingens, opibus pollens, armis bellicis prepotens, et cum quovis rege terrarum pugnare sufficiens, regis sui Colomanni post obitum, principes eius mittunt ad ducem Wladizlaum, quatenus cum rege novello scilicet Stephano renovaret et corroboraret antiquam pacem et amiciciam. Quorum dux voluntati acquiescens, ita quod pacificus sunt se facturum spopondit. Terminum erat Olshava ad rivulum, qui Pannonie et Moravie dirimit regnum. Erat iam Ungarica gens innumerabilis, velut arena maris, aut pluvie in campo Luchzko totam superficiem terre cooperuerant sicut locuste. Dux autem alia ex parte predicti amnis metatus est castra. Sed sicut ait scriptura: Ve terre cuius rex puer est, principes eius primata sibi superbia aberrantes, ad pacifica ducis verba remittunt responsa magis rixam provocancia, quam pacis osculum ferencia. Unde dux illa die ad placitum distulit ire. Illi autem hoc indigne ferentes, et aliter fieri suspicantes, tres armatas quas vocant hospitum legiones iubent extra castra ire, et pro defensione sua stare ex adversa parte amnis. Dux autem estimans eos ad pugnam prorumpere, iussit suos arma capere, et citius dicto contra eos terminalem transiliunt amnem. Mox inopinata et improvisa nec provocata atrox et cruenta efferitur pugna. In qua filius Scan, cuius supra meminimus, nomine Iurik, prefectus urbis Satec, miles acerrimus cum aliis eiusdem civitatis proceribus acriter pugnando occubuit, III idus mense iunio. At alii terga

vertentibus et ipse dux est in fugam compulsus. Otto autem et Sobehlau habentes robustas IIII phalanges et totidem de Boemis fortes accipientes cohortes circumeuntes monticulum, qui eos forte occultabat, et repente irruerant magno impetu super Ungarorum castra. Ubi rex et sui proceres cum ipsis nichil scientes de pugna, que facta fuerat, sedebant et bibebant et epulabantur splendide. Quid multa? Nisi archiepiscopus Laurencius cum rege citius aufugisset, nec ipse periculum mortis evasisset. Certe tot nobiles et ignobiles interierunt Pannones, quot nec tempore sancti Odalrici iuxta flumen Lech interisse referuntur. Ille autem, quas prediximus, hospitum legiones, que contra nostrum ducem bello prevaluerant, revertentes a cede, viderent suos perfugatos, alios trucidatos, prostratos, et hostes in castris suis tripudiantes, turpem inierunt fugam. Quos ut a longe aspexere in castris regis iam eminus ultra pontes Boemi, posita erant castra in campis, estimantes hostiles acies adhuc se insequi, multo plures submersi sunt in flumine Wag pre timore fugientes. Nostrates autem potiti victoria in castris eorum nocte illa fecerunt [illegible]. Ditantur milites Ungaricas gazas scilicet ambitiosam in vasis aureis et argenteis habundanciam. Insuper suos vulgus bona certa distrahit usus.

Anno dominice incarnationis M.C.XVII. III nonas ianuarii, quarta existente feria, hora iam vespertinali, terremotus factus est magnus, sed multo maior in partibus Longobardie. Nam sicut fama referente percepimus, multa ibi edificia ceciderunt, multa castella sunt diruta, multa monasteria sunt delubra corruerunt et multos homines oppresserunt. Eodem anno [illegible] comes immatura morte. Bis februi quinis obiit Bohezla kalendis. Similiter eodem anno et semper regnante domino nostro Ihesu Christo, cuius in manu corda sunt regum, qui et clemencia inspirante dux Wladizlaus recordatus est fratris sui Borivoy, cuius humilitate iam diu [illegible] arcis de throno eiecerat, misertus erat affectionis eius et miserie. Et quia cum deus miseretur, homo non potest non misereri. Statim predictus dux iam non invitus instinctu divino et Hermanni episcopi faciens omnia consilio, mittit et revocat mense decembri fratrem suum Borivoy de exilio, et satisfaciens sic ac semet ipsum submittens ei domino, tantum collocat eum in principali solio. O mira ducis benignitas, sed magis admiranda equanimitas, quem nec secularis delectat dignitas, nec contristat posita honoris sublimitas. Fuit sumpta ducis, fuit dimissa potestas. Talia quis umquam audivit? [illegible] dic rogo facta. Verum hec audiret Colomannus rex Pannonie si viveret, qui metuens ne germanus suus Almus post eum regnaret, ipsum et filium eius mentula privavit et lumine. Borivoy autem non immemor accepti beneficii, dat fratri suo dimidiam ducatus partem, que sita ultra flumen Labe tendit ad aquilonem. Eratque fratri suo, licet iuniori, in omnibus obediens, et semper eum preveniens nichil sine suo consilio gessit.

Anno dominice incarnationis M.C.XVIII. mense septembri tanta fuit inundacio aquarum, quantam non reor fuisse post diluvium in orbe terrarum. Nam noster iste fluvius Wltava repente preceps erumpens de alveo, ah quot villas, quot in hoc suburbio domus, casas et ecclesias suo impetu rapuit. Aliis namque temporibus tamen et si hoc raro evenit, ut unda alluens vix tabulata pontis tangeret: hec autem inundacio alcius quam X ulnis super pontem excrevit. Anno dominice incarnationis M.C.XVIIII. III kalendas augusti, feria vero IIII, cum iam esset inclinata dies, venit vehemens immo ipse Sathan in turbine ab australi plaga repente irruens super solarium ducis in urbe Wissegrad antiquum murum et eo firmissimum funditus subvertit. Et unde magis est admirandum, ex utraque parte anteriori et posteriori integra manente et inconcussa medietas palacii solotenus est eruta. Et eciam quasi cum festuca frangeres trabes inferiores et superiores cumque ipsa domo [illegible] frangit in frusta et dispersit. Fuit autem hec tempestas adeo valida, ut quacumque parte incubuit huius terre silvas et arbores plantaciasque et cetera sibi obstancia impetu prostravit. Anno dominice incarnationis M.C.XX. Nunc mea musa tuum digito compesce labellum. Si bene docta sapis, caveas vetera loquaris. Ut tacui sapias, breviter solummodo dicas: Est Borivoy rursus regni de culmine pulsus. Augusti IIII post idus sic ea facta.

Anno dominice incarnationis M.C.XXI. Nimis attenuate sunt segetes, propter nimiam siccitatem, que fuit per tres continuos menses, marcium scilicet et aprilem atque maium. Eodem anno dux Wladizlaus reedificavit oppidum Donin, similiter et Podivin castrum, quod est in Moravia situm infra flumen Zuratka. Eodem anno quidam ex Theutonicis infra terminos Boemorum in silva ad quam itur per villam Bela in abrupta rupe edificavit castrum. Quod audiens dux Wladizlaus acceptis tribus scaris ex electis militibus repente ex impulso irruens obtinuit castrum. Ubi in primo accessu missis de muro sagittis vulnerati sunt, non tamen ad mortem, duo milites ducis, Odalricus filius Vecemil, Olen filius Borsa. Illos autem Theutonicos, qui erant in castro capti, nisi comes Albertus superveniens multis precibus et innata sibi sagacitate liberasset, proculdubio iam dux in eadem silva omnes suspendi iussisset. Eiusdem anni fuit hyemps nimis ventosa et calida, et aquarum inundacio magna. Anno dominice incarnationis M.C.XXII. VIII idus aprilis fuit eclypsis lune media nocte, qua iudaicum erat phase. Eodem anno vir sacer Hermannus doctrine lumine clarus. Ter subiit quinis octobris fata kalendis, dominica iam illucescente die in festo sancti Lamberti episcopi et martyris, cuius diu vixit festum devotissime coluit, quia Traiectensi natus et ex eadem Lotharingorum fuit prosapia. Hic nonus in sede pontificalis gerens rexit hanc ecclesiam annis XXII, mensibus VI, diebus XVII. Erat enim spectabilis, incognitis formidabilis, domesticis affabilis, morum qualitate incomparabilis, lucerna lucens in mundo et ardens, nec sub modio sed super candelabrum posita, illuminabat corda non credencium verbo doctrine et exemplo. De cuius et aliis probis actibus licet plura relatu digna extiterint, tamen ea intacta relinquimus, propter instancias temporis homines, qui nichil boni ipsi operantes, aliorum benefacta credere audita renuunt. Veruntamen non videatur esse absurdum, si pro postero ordine referimus, que antea referre debuimus. Nam predictus presul cum sua egritudine invalescente sentiret, et paucos familiares circa lectum astare videret, ingemuit et ait: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, et obticuit. Illi autem stabant stupefacti, et intuebantur vultus suos ad invicem taciti. Et paulo post iterum presul aperuit os suum et inquit: Olim debueram cum sanus fueram hec fari stando in ambone; que nunc compellor fateri iam spiritu meo in agone. Fateor, ut quia ego peccator compeccantes de peccato suo non redargui, et potentes inique agentes et delinquentes non solum honoravi, verum et amavi, quos increpare et si non obedirent excommunicare debui. Postquam ut occubuit Brecihlaus iunior, quo nec fuit nec erit dux melior, hac in terra floruit iniquitas, germinavit superbia, pullulavit fraus, dolus et iniusticia, et ego semper dolens dolui, quod mihi cum bono duce non licuit mori. Ve mihi quia silui, quia apostatricem gentem non revocavi, nec in gladio anathematis [illegible]. Sed me ipsum et populum christianum passus sum [illegible] cum gente non sancta pollui. Sic scriptum est: Qui tangit inmundum, inmundus erit; et qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; aut que conventio Christi ad Belial? Apostatricem

303.

gente diu iudeos, qui per tuam neglegentiam post baptismum relapsi sunt in iudaismum. Unde valde timeo, ne Christe tu hoc obliviscaris et misericorde(m) me pietatis tue non merear. Nam tibi vox illa prophetica intonat, ut ne in audita est dicentis: Non ascendisti ex adverso, nec opposuisti murum pro domo Israel, ut stares in prelio in die Domini. Et gregem dominicum non auro, non argento, verum Christi sanguine redemptum, per tuam morbidam oviculam passus es contaminari, et a celesti regno exterminari. Heu tu misero, qualem me esse velle, quod divisum ab illo qualis olim eram, et nunc ipse iam displiceo, quia parum bonum me fecisse video. Dixit, et iam ut supra retulimus. Sed pernicias fugiens e... et flatum ut supra retulimus.

Et post hunc Menhardus presul morbide... innatur auras. Post hunc Menhardus presul Hierosolimis simul et eodem anno mense martio comes Henricus de Hierosolimis similiter eodem anno mense martio comes... de Galicia rediit, et eiusdem anni XVII. Kalendas novembris obiit. Iste eodem anno mel et vindemia pleno cornu habundavit, et seges satis creavit. Hunc annum secuta est hiems, sed maxime granum non redundavit. Hunc annum secuta est hiems; sed maxima granum in veste eiusdem... carum custodita glacie.

Anno dominice incarnationis MCXXIII mense martio comes Dlugomil et Gumprecht et Gebert et Henricus qui et Zdik, et cum eis alii Hierosolimam profecti sunt. Ex quibus quidam mense novembri redierunt, quidam ibi interierunt. Nam comes Dlugomil iam in revertendo VIII idus iulii obiit. Similiter et Bertholdus cliens Henrici filii mei VIII idus augusti obiit. Impediunt lacrimis nec possum promere scriptis. Quis furor, unanimes aut que discordia fratres? Ceu geminos tauros discordia compulit iram. Nam dux Wladizlaus inmani motus ira contra fratrem suum Sobezlaum mense martio movit arma, et cum suis omnibus expulit de Moravia, et reddidit Conrado filio Lutoldi hereditatem suam. Parte autem quarta illius regni, quam habuit tetrarcha Odalricus frater supradicti Lutoldi, addidit Ottoni Hunaceplic dicti fratri. Sobezlaus autem fugiens a facie sui germani adiit imperatorem in Maguntia, sed parum sua profecerunt negotia, quia sine pecunia apud omnes reges nulla sunt cuiuspiam preces, et legum obmutescit iusticia. Et veluti lupus qui intrans invadit gregem, et frustra captans cum nichil prodit, submittens caudam repetit silvam, sic Sobezlaus apud cesarem infecta causa tendit ad Vigbertum et apud eum per septem menses conversatus est. Deinde mense novembri transiit in Poloniam, quem dux Bolezlaus honeste in sua recepit. Coniugem autem eius Albinusse ducis quam capta Stephanus rex Pannonie captavit, recepit recognoscens cognatam suam.

Item in quadragesima fere per totum orbem aeree potestates quasi plurime stelle, et si non caderet, visae sunt tamen cecidisse in terram. Hinc simile dixit dominus in euangelio: Videbam sathanam quasi fulgur de celo cadentem. Eodem anno maxima fuit ubertas tam autumno quam vere seminatis in frugibus; non quod grando locis nocuit in pluribus. Mel autem in campestribus fuit habunde, in silvestribus locis nimme. Hyemps aspera fuit nimis et nivosa. Iamque eodem urgente anno marchionis Dedonis extrema stirpe fato exstirpata, imperator quartus Henricus predicti Dedonis marchionatum putans herede desolatum, dederat Vigberto sub potentia. Sed erat in Saxonia quidam nomine Conradus ex tribu eiusdem Dedonis natus, ad cuius manum iure pertinebat ille marchionatus. Unde dux Ludera et alii Saxones valde indignantes contra imperatorem susceperunt bellum adversus Vigbertum. Hisdem diebus dux Wladizlaus et Otto, sicut preceperat eis imperator, tam boemie quam moravie coadunato exercitu transeuntes silvam metati sunt castra ultra oppidum Gvozdec ex adverso predicti ducis. Presul autem Maguntinus et comes Vigbertus circa fluvium Mildavam stabant cum multitudine armata. Saxones autem positi castra in medio dirimebant eos. Nec sinebant in simul coire adversarios suos. Tunc dux Boemie et Otto miserunt ad Saxones dicentes: Non nos pro superbia contra vos sumpsimus arma, sed iussu imperatoris venimus in auxilium Maguntino archipresuli et Vigberto comiti. Sed quia hi non assunt, quibus tecum et prima committere pugnam debuerant, nos tantummodo cedite nobis loco, ut habeamus occasionem revertendi, ut videatur nos recessisse et nos sprevisse et expectasse eos in condicto loco. Ad hec Ludera dux respondit dicens: Miror vos prudentes viros aptos non reprehendere animo dolos, quibus ducti frustra contra nos movistis arma innocuos. Ad talia pertractaverunt dolis consilia Maguntini archipresulis Adalberti. Annon dum ei astuta prudentia satis experta estis? Sic sic notus est vobis Vigbertus alter Ulixes, qui circa eiusdem presulis callipodium informatus est. Cur ipsi non venerunt nos ut salutent? Quin libenter eos resalutaremus. Sed tuta est a longe expectare quam manu committere bellum, et alteri incommodo suum comparare commodum. Certe quod lippis potest perspicere oculis, quod ipsi machinantur suis dolis. Sciunt enim et bene sapiunt, quia si vos vincetis, quod non sine magno vestro dampno dabitur, vincere Saxones; si nos autem potentes prevalere poterimus, Boemiam suis defensoribus viduatam facilius invadere quibunt. Hoc vult imperator, hoc presul Maguntinus consiliatur, sic semper vir gener Vigberti Boemiis amicatur. Nam germanum suum Sobezlaum quem nuper Vigbertus obvolutum tentum sua dolo abegit in Poloniam, non certo ad eundem Vigbertum reverteretur amplius tuum non creditur. Nos autem sciatis magis paratos egredi prelio, quam nobis cedere loco. His auditis male creduli verbis dolo compositis Boemii depopulata regione que est circa urbem Missen, reversi sunt ad propria, sole morante in XV. Sagittarii parte.

Anno dominice incarnationis MCXXIIII. II idus februarii Hermannus frater Willehalmi et Rudbertus filius Martini prevenerunt Hierosolimam. Eodem anno dux Borivoy nonis bis binis mense plutonis, exul in Hungaria, carnis compagine soluta. Ad Christum migrat pura quem mente colebat. Cuique nunc ampla celi letatur in aula. Hunc post omnis vite mundique labores exul ter quinis quater decem et bis perdidit annis. Ex quibus est passus sex annos carcere clausus. Bis sublimatus solio, ter bis repulsatus. Non michi scrutari fas est vel talia fari. Sed qui cuncta creat, deus atque creata gubernat. Qui legit hic dicat: Borivoy dux, requiescat. Et tibi sanctorum pars, et requies animarum. Sepultus est autem in Praga metropoli, anno tunc labente bissextili, pridie idus marcii, ad principalem ecclesiam sanctorum martyrum Viti, Wencezlai atque Adalberti in cripta sancti Martini episcopi et confessoris. Item eiusdem anni in XL. VIII. Kalendas aprilis Menhardus castri repperiens in sacrario ossa Podivien condita humi in capella que est sub turre inter altare sancti Nicolai episcopi et confessoris et tumulum Gebeardi episcopi. Hic fuit cliens et individuus comes in labore et erumpna sancti W. martiris, de cuius actibus nunc ipsi satis declaratur scire volentibus. Tempore autem suo Severus sextus huius sedis episcopus, ampliorem dilatans capellam circa sanctam predicti patroni tumbam ossa predicti clientis effodiens, quia aliter non poterat fundari murus, et collocans ea in sarcofago posuerat in camera, ubi ecclesiastica servabantur xenia. Item VIII idus aprilis in die pasche cesar Henricus quartus litteris epistolas ad omnes regni sui principes et episcopos preceptis, quatinus omni occasione postposita, IIII. nonas maii in urbe Bamberk ad suam convenirent curiam.

Interea Sobezlaum iunior ducis frater linquens Poloniam, tenuit cum suis omnibus viam ad ducem Saxonie Luderam, sperans tanti viri consilio simul et auxilio potiri. A quo honorifice suscipitur hospicio, et optato sine spe potitur solacio. Nam predictus dux ut cognovit principem Boemie regali in esse curie, misit legatum cum hospite suo ad cesarem dicens: Regie potestati et imperii dignitati congruit pacientibus iniuriam clementer subvenire, et eam facientibus iusticie rigore regaliter obviare. Cui gratie expertum et principalis censure nobis et cunctis gentibus dabitis documentum, si huic innocenti viro et iniuriam patienti Sobezlao iusticiam faciens fratri suo eum reconcilies. Unde cesar valde indignatus, respiciens ad omnes suum comitatum dixit: Satis per imperio iste loquitur marchio. Ipse nobis facit iniuriam, et ulcisci potest iniuriam. Nam sine congruit ut ipse faciat alienas ulcisci iniurias, cur non prius ulciscatur meas? At vero quid magis iam maior potest esse iniuria quam quod ipse vocatus non venit ad nostrum concilium? Ergo quecumque Sobezlaus iusticie, et hic mordet iniuriam, spondeat in fide super sacra plenaria, quod iuxta collatur arma, et sequatur me post festum sancti Iacobi apostoli in Saxoniam. Assenciunt omnes et collaudant principes atque confirmant bellum adversus Saxones secundum edictum cesaris.

Hisdem diebus moritur gener Wratizlai regis Wigbertus, de quo supra satis meminimus. Videns autem Sobezlaus quia fortuna et regis censum magis iuvat fratrem suum maiorem natu, necnon et ad Wigbertum natum qui consolatur de obitu patris sui, suum pro sorore cognatum. Et exinde misit ad Polonie principem Stephanum comitem, per hunc et sua omnia disponebat esse filia. Qui cum transiret silvam que est inter Saxoniam et Poloniam, incidit in armatas latronum manus. Qui ita longe stantes, inquiunt ad eos: Parcimus et misereamur vobis atque concedimus vitam. Ite vitam cum pace vestra, equos autem et omnia que portatis, linquite nobis. Neque ipsi pauci multis resistere aut fugere queunt. Quibus Stephanus intereritur parvum ut sibi dare spacium inire consilium. Illis autem concedentibus, dixit comitibus: O fratres, o socii, ultime iam sortis ne timeatis casum fortune mortis. Quis iam nobis sine francis pane miseris in fuga patriam? Atque per contumaciam turpem vitam, quis nobis tribuet necessaria vite? Ceterum hanc barbari nobis concedant ignoramus. Hec frustra sed putavit nos non decubuisse virilibus cum diversis peritis affectos. Hec variis dubiis timentes, alteri oculis pravum dabunt nos in parabolam et fabulam cunctis gentibus. Ad illi unanimiter inquiunt: Moriamur, moriamur, sed videamus ne inulti moriamur. Quos ut viderent pagani magis ad pugnam quam in fugam aptare arma, repente irruunt super eos. Fit monstruosa pugna inter quinque ancilia et inter quinquaginta fortium scuta. Presbiter autem ex eis qui animas suas commendaverant, huius arcum et faretram fugit. Quem cum ex latronibus videns virum inermem insequitur fugientem. At ille non valens evadere, misit retro sagittam, et percussit equum in media fronte, cecidit equus et ascensor eius retro. Sicque solus presbiter evasit, et nunciavit in urbe Glogou que facta fuerant. Prefectus autem illius urbis nomine Voyzlaus cum multis ut adherens illuc armatis invenit Stephanum semivivum in media aqua Bobr super fruces herentem. Nam barbari ut viderunt multos de suis interfectos, et alios vulneratos, ira valde perpetraverunt eum in predictum fluvium. Quem presfatus prefectus suscipiens, et eius socios adhuc semivivos, vexit in castrum suum, ibique Stephanus in Kalendis iunii dominica die moritur. Sobezlaus autem hisdem temporibus apud Wigberti filium morabatur, qua post obitum patris sui predictus puer atrociter ab inimicis undique vexabatur.

Eodem anno mense iulio dux Wladizlaus natam suam primogenitam nomine Zvatavam cum magno muliebri cultu et nimio censu apparatu dat nuptui cuidam inter Bavarios primates famosissimo viro nomine Friderico. Eodem anno Christus per dei virtutem et dei sapientiam cuncta suo nutu gubernans subsistentia, hanc terrulam dignatus est sua eruere clementia a laqueo sathane et eius filii Iacobi apostate, cuius precedente dextera quicumque tetigerit inquinatur, et oris anhelitu quasi basilisci ferit quos afflaverat. De quo et plurimi testantur veridici homines, quod sepe visus sit sathan in humana effigie ei lateri adherere atque sua obsequia exhibere. Videamus tamen suis artibus extulit audaciam in maiorem dementiam, ut excedens summo modo iam scelerosissimus homo, post ducem vice domini fungeretur officio, quod erat magnum chaos Christiano populo. Hic idem post baptisma factus apostata, altare quod erat edificatum et consecratum in synagoga eorum, innocenter destruxit, et sumens sacras reliquias, non est veritus eas in suam iniecere cloacam. Hunc talem sacrilegum atque maleficum dux deo placitus Wladizlaus zelum Christi zelans XI Kalendas augusti capit, atque sub artamus fecit constringi custodia. Ah quantum de mammona iniquitatis ex domo eius sublatum fuit, sublatum est, et in fiscum ducis redactum. Preterea sui compares in scelere iudei, ne predictus maleficus capite plecteretur, tria milia argenti et C auri libras composuerunt duci. Quod autem dux gratia dei instinctus Christiana mancipia ab omnibus iudeis redemit, et ut nullus altera Christianus serviret eis interdixit, amen amen dico, quicquid umquam deliquit, totum in hoc laudabili facto delevit, et nomen est eternum asciuit. O Christi famula pia Magdalena Maria, semper devota tibi principis hac sua vota, qui in tuo festo eruta est ab hoste infesto.

Item eodem anno III idus augusti XI. hora diei solis eclipsis fuit, et secuta est maxima pestilentia boum, omnium atque suum. Apes multe interiere penuria mellis fuit nimia. Segetes autumnales deficerunt simul et vernales, preter solum milium et pisam. Eodem anno dux Wladizlaus dux pollens et venerandus natale domini et epiphaniam in villa Sebecina celebravit; deinde quia infirmabatur, transfert se in urbe Wissegrad, ibique ad suum obitum mansit. Eiusdem hyemis imminente nive vehementissima incubuere nimium prima lunacione mensis marcii.

Anno dominice incarnationis MCXXV. Sobezlaus audiens fratrem suum graviter infirmari, inito consilio amicorum salubri, immo sic iam disponente divina, cum omni suo comitatu de Saxonia rediit, et IIII nonas februarii prope urbem Pragam in silva que est circa cenobium Breunou noctu applicuit. Latet causa quid ipse hac vice faciendum disposuerat. Neque ipse tamquam malis heres iam tenere hanc clam intrasset, sin aliqui ex omnibus extitisset quorum consilio id vectoris egerat. Namque eadem nocte retro pede torquens huc et illuc vie per silvas in pullas latronum circuibat terra, nemini non inferens aliquam, sed semper fratris sui querrans gratiam. Omnes quidem Boemii primi et secundi ordinis eum diligebant, et eius parti favebant; solus autem dux et pauci cum eo adiuvabant Ottonem. Qui quem furore eius sibi copulaverat, omnibus modis nitebatur quo per invitum suum Ottonem patrie daret solio. Ducis autem magis magisque invalescens morbus nimis eius exhauriebat corpus. Inter hec primates ita conturbati, ceu pisces in turbida aqua intenti, dum inanitate turbarunt alternati, regina Zvatava mater ducis prudentia et instructa Sobezlaum ab amicis, venit ut visitaret filium suum, et sic locuta est ad eum: Mater ego tua cum sim et regina, supplex et tanto ad te via venio genitrix, et quibus te genuerunt ventre, per fratris tui concordia te iam tremulis procumbo genibus: Non ea que ut possis negari peto, sed que sint et deo placita et hominibus accepta. Placet ipse deo, sic ipsi dux hominum parent.

[illegible]

Anno a Christo nato Millesimo quingentesimo xxvii°
feria [illegible] Dominica [illegible]

FERdinandus [illegible] Romanorum Imperator
Hungariae [illegible] Rex Archidux Austriae [illegible]
[illegible] in [illegible] Sylesiorum Vrbe in Bohemiam
Cum [illegible] Comitatu [illegible]
Et [illegible] Et in Civitate
[illegible] tempore [illegible] Con-
[illegible] in arbore pyri extra Civitatem
[illegible]

Ioannes a [illegible] Abbas, in perpetuam
rei memoriam hic annotare [illegible]

304

Nicolaus arch.
Andreas prbr.
Mathias prbr.
Alexius prbr.
Liborius prbr.
Vnislu prbr.
Nicolaus prbr.
Paulus prbr.
Desiderius prbr.
Mauricius subd.
Ocazlaus.
Archileb.
Verek. Tullus.
Janota. Otto.
Pneaca. Cstik.
Hoczlaus.
Vnurik. Voyk.
Ranbor duus.
Gerhardus.
Bogdal. krasik.
Gauel. Modlisog.
Caston. Barnas.
Ranbor. Gneuo.
Marcik. Milih.
Radik. Virek.
Vleon. Bogumil.
Bradac. Radost.
Margr. Virek.
Radoslaus.
Albertinus.
Milos. Cohan.
Suaton. Polanin.
Radosta. Tuoric.
Royata. Boguhla.
Godata. Radey.
knata. Gostey.
Budislau. Albrih.
Gerhard. Male.
Milota prbr.
Bryxia. Horin.
Marena. Man.
Bogumila unuc.
Bogumila god.
Radohna.
Radoslaua.
Vecna. Anna.
Miloslaua.
Radoslaus.
Ioh. pr. Pibek.
[illegible] Dobin.
Pnuny. Trebata.
Hoznur. Mala.
Dobrogost. Janek.
Hirebor prbr.
Vnislu prbr.
Lutek. Drusco
cu uxore 7 filiis.
Vlastibor c ux.
Bobrost. Stroh.
Vbislaua pec.
Marcus prbr.
Alexi pr. 7 m.
Wenczlaua mg.
Mathessa cu.
Deua. Benka.

305

Ego frater Albertus Wnesconius Prior Monasterii Braunouien sub anno Dni 1.5.9. quarto die vero quarta
Martii hunc grandem codicem ex mandato Rndi Dni Dni Martini Abbat. Brewnouien [illegible] Braunow
transmissi per Generosum Mathiam a [illegible]dorff et [illegible] Capitaneum Koliten versus Pragam

Calendarium

KL IANUARIUS
HABET DIES XXXI LUNA XXX

III A KL IAN· CIRCUCISIO DNI· BASILII ET VILONIS CF·

Pribizlaus. Marquart. Blasi. Itcihla. Voycecha. Maria. Sobecka. Iana. — Hic incipit lunaris ciclus.

B IIII NOCT· S· STEPHANI· PTH· III· Voyceh. Crasson. Itcihlaua. Marck. Pluguna.

XI C III NOCT· S· IOHANNIS APLI· GENOVEFE· VGINIS· III·

Iohs. Ianus. Krassota. Iohs. Bohdasse. Petra.

D II NOCT· S· INNOCENTU· III· Adam canon. Ianck. Bribizlaua. Radost. Cernuc.

XVIIII E NONE SYMEONIS· M· THELESPORI· PP· VIGILIA·

Gregorius fr. Hual. Modlis. Paulec. Milon. Deroda. Vlastina. Deuda. Bohebna.

VIII F VIII ID EPIPHANIA DOMINI· Primus Pduny. Vrius. Herzhlau. Pirone. Gunabel.

Anno dni 92 aderat pereus Lobkovicius ... Boemus ... hac ad perpetuam sui memoriam scripsit, dum ab ordinibus revertebatur, ... Tlaues lxx.

G VII ID LUCIANI· MR· CLERI· DIAC· Karel. Malog. Stan. Dobremil. Ianik. Bolehna. Gelena.

XVI A VI ID SEVERINI EPI· ET· CF· Dobremil. Gastog. Nerada. Dragomir. Gueraua. Voyhlaua.

V B V ID IULIANI ET BASILISSE MRM· Frum. Veeck. Modlibog. — Hic primum accenditur luce lxx.

C IIII ID PAULI PRIMI HER· MELCIADIS PP· III· Brecizlau dux. Petrus. Vecek. Cr...

XIII D III ID PETRI· SEVERI· LEUCII· Rasska. Neasir.

II E II ID SATIRI MR· ARCHADII MR· Gryzhnata. Wrathlaus dux. Vbizlaua. Agnes. Petrusse.

Otto miles. Conrad. Ipsa 8a Epiph. A° 92. Abbate monast. huius ... Martino ... Georg. Barthossy ... Braitenberg ... Prag ... Comes Palati... Olomucen.

F IDUS OCT· EPIPHANIE· DNI· HYLARII· EPI· Arnoldus. Sdehla. Gueraua.

Borovnia. Eadem die, Abbate anno ut sup. prima vice hic fuit Laurentius Nigrinus Mokitzenus, artium lib. Magister ordinis Crucigerorum cum rubea stella Generalis ac supremus Prior, denominatus Commendator Pontensis &.

X G XVIIII KL· FEBRUARII· FELICIS PRBI· III· Arnolds. Mogek. Olarih. Quassena.

A XVIII KL MAURI· ABB· MACHARII· ABB· Sestrena. Boguzha. Dobrunest. Sezana.

XVIII B XVII KL MARCELLI· PP· III· Miley. Holea. Hualac. Gostac. Krasna. Zuoybog. Dlugomil. Milek.

VII C XVI KL ANTONII· M· III· Vital. Pocc. Drasa. Lusse. Pribizlauc. Cuben. Iurik. Marena. Mlobna.

D XV KL PRISCE· VG· ET MR· III· Vladizlaus dux. Sdezlaua. Vracen. Quassen. Bilec. Voyzlaua.

Sol in aquarium. Primum lxx.

XV E XIIII KL GERMANICI MR· POTENTIANI· MR· Roman pr. 7ni. Polcka.

Richard pr. 7ni.

IIII F XIII KL FABIANI ET SEBASTIANI MRM· Fridericus abb. Iohs. Miliecomi.

G XII KL AGNETIS· VG· ET· MR· Zbizla. Iacub. Mileysi. Malg. Bogunka. Iacub.

XII A XI KL VINCENTII· MR· Vrban. Crisan. Sen. Soaua. Zorena. Queraua. Hodelka. Iurena. Radouan.

I B X KL EMERENTIANE VG· ET· MR· Iana. Crebana. Petra. Barela. Vecek.

C VIIII KL TIMOTHEI APLI· III· Milosta fr. Malec. Dauoy com. Vlassin. Bogusse. Chunik.

Anna

VIIII D VIII KL CONVSIO S· PAULI· APLI· Pilunk com. Bolemil. Dobka. Strezhilaua. Vitena. D

E VII KL POLICARPI EPI· Radozlaus. Hara. Marca. Radobna. Messa. Vratauoy. Mrassek. Rihac.

XVII F VI KL IOHIS EPI· CSOSTOMI· Boguzlau com. Petrec. Maren. Zudka. Gostsa. Seber. Malec. Vo...

VI G V KL AGNETIS SCDO· III· Ben. Vratis. Vratis. Otrone. Zpuigue dux. Prouoy.

A IIII KL VALERII EPI· III· Bda. Sueock pr.

XIIII B III KL YPOLITI MR· MATHIE EPI· ALDEGUNDIS VG·

Gregori sac. Ianik. Gastek. Stanlaus. Dobrena.

C II KL METRANI MR· VIGILII EPI ET MR· Iacob sac. Unomila. Bolehna.

Nox horarum xv. dies viiii.

Dum medium sil. Ecce advenit. In excelso throno. Omnis terra. Adorate dm. Circumdederunt me.

Mors iuvenes rapit atque senes nulli miseretur

FEBRUARIUS

HABET DIES XXVIII LUNA XXVIIII

XI D KL FEB. BRIGIDE VG III.

E IIII N PURIFICATIO S. MARIE.

VIIII F III N BLASII EPI ET MR.

VIII G II N FILEE EPI D

A NONE AGATHE VG ET MR.

XVI B VIII ID DOROTHEE VG. Hic primum accendit luna lx.

V C VII ID AUGULII EPI. Ver sinitum habet dies xci.

D VI ID COVITE MR. Primum lx.

XIII E V ID APOLLONIE VG.

II F IIII ID SCOLASTICE VG.

G III ID DESIDERII EPI ET CF.

X A II ID IULALIE VG III.

B IDUS POLICETI MR.

XVIII C XVI KL MARCII VALENTINI MR III.

VII D XV K CRATONIS MR. 306

E XIIII K IULIANE VG III. Sol in pisces.

XV F XIII K POLOCHROMII EPI ET MR.

IIII G XII K SYMEONIS EPI ET MR.

A XI K GABINI PRBI ET MR.

XII B X K MRM QUORUM NUMERUS SOLI DO COGNITUS E.

I C VIIII K LXXVIIII MRM. Ver oritur. Vlumu lxx.

D VIII K KATHEDRA S. PETRI APLI.

VIIII E VII K POLICARPI EPI ET CF. VIGILIA.

F VI K MATHIE APLI. Locus bissexti.

XVII G V K WATPURGE VG III.

VI A IIII K NESTORIS EPI ET MR. D

B III K IULIANI MR. LEANDRI EPI ET CF.

XIIII C II K ROMANI ABB. Nox horarum xiiii. dies x.

Joannes Hilbertus Pontanus, Sac. Caesareae Mtis. Cancellariae Imperialis Germcae. Amanuensis, summo studio huius grandem Codicem (qui et multa ex eode pro sua Maiestate Caesarea descripsit), perlustrauit Ao. 1597.

Vivit post funera virtus
Samuel Zbagelus Prune
nis Notarius ...
... Aprilis
Anno 1694

KL MARCIUS

HABET DIES XXXI LUNA XXX

[illegible] 1594 [illegible]

III D KL Mar. DONATI MR. Benes fr. n. Bogdan. Vlasta. Hic incipiunt & mutant concurrentes. D

(Vacena.)
E VI N. IOVINI ET BASILEI MRM. Svorek sac. Bratron. Vacslau. Boguhlaua. Petrus.

XI F V N. MARINI ET ASTIRII MRM. Hodbor. Choma. Bogulast. Sorotoy. Vlasty. Dobrouest.

G IIII N. TRANSL. S. WENCEZLAI MR. Stephan pr. Vroh. Radosta. Quassata. Quassata.

XVIIII A III N. FOCE MR. Hualek. Sogna. Quassata. Veceuula. Benka. Cacana. Vlasta. Zuaron. Dauny. Sera. Nenda.
VII. emb.

(Bogumila. Pribizlaua.)
VIII B II N. VICTORIS ET VICTORINI MRM. Vorak. p bor com. Bratron. Bogdanec.
III. emb.

C NONE PPETUE ET FELICITATIS M. Boherh pr. 7 m. Hual. Lubomir. Vgna.

(Baba. Marcus fr. n. Item mar. Fridericu abb.)
XVI D VIII ID. PONTII DIAC. Ysidor pr. 7 m. Golco. Pmila. Pohana. Sobena.
Prima incensio lune paschal.

V E VII ID. XL. MILITU. Pribizla. Janek. Budizlau. Doman. Milesti.

F VI ID. ALEXANDRI ET GAII MRM. Dnus fr. n. Vacslau. Dobrohna. Crisana.

Petrus [illegible] Canonicus Ratiboriensis Et Vicarius Pragensis Anno 1594
Eodem [illegible] 1594

XIII G V ID. LX. MILITU. Cikano. Milata. Brzhon. Vlastena.

II A IIII ID. GREGORII PP. Mauricius abb. Villehalm. Oldrih. Margarita. Sudizlaua. Dobrizlaua. Marina.

(Lubek. Boguzlaua. Ouec.)
B III ID. EVRAXIE VG. Hualik. Vrz sac. Sdizla. Vince. Drisna. Pecice. Skaron. Slusek.

X C II ID. PETRI MR. Purchard. Radouan. Ruprecht. Bogulast. Bolest. Gisla. Borena. fr. n. Vracis.
Vlanum bc.

D IDUS LONGINI MILITIS Q. XPM LANCEAV. Drsek. Crisna.

(Sibaua. Judita.)
XVIII E XVII KL. APRILIS. CYRIACI DIAC. Vikel. Suenna. Boguzlaua. Zuinka.

VII F XVI K. PATRICII EPI ET CF. Zlaunik pat sci adalbti. Sdek.

G XV K. ALEXANDRI EPI ET MR. Lutek por 7 m. Beneda. Janek. Medla. Bratrec. Golcia.

(Pabian. Gastaua. Malico.)
Primus dies secli. Sol in ariete. Hic mutant anni ab origine mundi.
XV A XIIII K. IOHANNIS CF. Zausse fr. n. Sezemil. Vbinega. Radozlaua. Golco. Deua.

IIII B XIII K. ARCHIPPI ET MILITONIS PAULI. Gothard. Quassata. Crasson. Crisan. Jan.

(Bruno. Bogdanec.)
C XII K. BENEDICTI ABB. Suece fr. n. Cehard. Zauid. Crisan. Vsemila. Agnes. Gostena. Gisla.
Equinoctium. Term. XVI.

XII D XI K. AFRODISII EPI ET CF PAULI EPI. Dragan. Zdezla c filio. Jarozlau. Bolebna.
Primum pascha. Term. V. Bogdal.

Sedes epactarum.
I E X K. THEODORI PBRI ALBANI BRITANNIA. Deuna. Bratrec. Bogulast.
Hic adam factus est.

(Absalon.)
F VIIII K. PIGMENII PBRI. Bedrih dux. Budizla. Crebek fr. n. Dobrusizn. Dragozlaua. Susanna.
Locus concurrentium. Term. XIII.

VIII G VIII K. ANNUNCIATIO DNICA. Petr. Oldrih. Radouan. Pribizlaua. Albik.
Term. II.

A VII K. CASTULI MR. LIUDGERII MR. Dauma. Radek. Bonek. Mara. Dobrozlaua.

XVII B VI K. RESURRECTIO DNI. Petr. Bosna. Dionisius pr.
Term. XX.

(Curca.)
VI C V K. GUNTRAMI REGIS. PRISCI. MALCHI. Crisan. Mar. Modliboy. D

(Bohcol. Rada.)
D IIII K. EUSTASII ABB. Malata.
Term. XXVIII.

XIIII E III K. QUIRINI MR. Vacelina. Dobrozizn. [illegible]
Term. XX.

F II K. ALBINE VG. REGULI EPI ET CF. Deuik. Nox horarum XII. dies XII.

Mch. Jana. Jan. Bruno. Drasec.
Rimunsere. Odrum. Le[illegible]. Jisonani [illegible]

KL APRILIS HABET DIES XXX. LUNA XXVIIII.

A. 1. 5. 8. 8. 17 Aprilis Ego Fr. ... prior ... subscripsi

XI	G	KL APR	VENANTII EPI ET MR. THEODORE UG.
	A IIII	N	NICETII EPI ET CF. MARIE EGYP.
XVIII	B III	N	EVAGRII ET BENIGNI. THEODOSIE UG.
VIII	C II	N	AMBROSII EPI ET CF.
	D	NONE	HIRENIS UG ET MR. MARIE APOLLONII
XVI	E VIII	ID	SYXTI PP ET MR.
V	F VII	ID	PELEUSII PRBI. HERESIPPI VIRI SCISSIMI
	G VI	ID	DIONISII EPI ET CF. PPETUI EPI ET C.
XIII	A V	ID	PCORI MR.
II	B IIII	ID	APOLLONII PRBI. VII VIRG.
	C III	ID	LEONIS PP. ANTONII MR.
X	D II	ID	ZENONIS EPI ET MR. PHILIPPI EPI ET C.
	E	IDUS	HERMIGILDI REGIS ET MR. IULII EPI ET C.
XVIII	F XVIII	KL MAII	TYBURCII VALERIANI MAXIMI MRM.
VII	G XVII	K	OLIMPIADIS ET MAXIMI MRM. EUFEMIE UG.
	A XVI	K	KALISTI KARISII MRM.
XV	B XV	K	PETRI DIAC.
IIII	C XIIII	K	PFECTI PRBI ET MR. HERMOGENIS
	D XIII	K	LEONIS PP. ELEUTHERII MR.
XII	E XII	K	VICTORIS PP. VINCENTII MR.
I	F XI	K	SYMEONIS EPI ET MR.
	G X	K	GAII PP.
VIIII	A VIIII	K	ADALBERTI EPI ET MR.
	B VIII	K	GEORGII MRIS.
XVII	C VII	K	MARCI EUGLSTE. LETANIA MAIOR
VI	D VI	K	ANACLETI PP.
	E V	K	ANASTASII PP.
XIIII	F IIII	K	VITALIS MR.
III	G III	K	TITICI DIAC.
	A II	K	EUPBI MR.

Term. xv. Term. iiii. Term. xii. Term. i. Term. viii. Term. xvii. Term. vi. Term. xiii. Term. iii. Term. xi.

Luna xiiii ultima. Ultima pascha. Primum rogationum.

N. x horarum x. dies xiiii.

KL MAIUS HABET DIES XXXI LUNA XXX.

XI B KL MA PHILIPPI ET IACOBI APLOR.

C VI N ATHANASII EPI ET CF.

XVIII D V N INVENTIO S. + ALEXANDRI EVENTII THEODOLI M.

VIII E IIII N FLORIANI MR. GOTHARDI EPI ET CF. III

F III N NICETII EPI ET CF.

XVI G II N IOHANNIS AN PORTA LATINA. III

Hec primum accidere luna paschalis [illegible]

V A NONE IUVENALIS MR.

B VIII ID VICTORIS MR.

XIII C VII ID TRANSL. S. ANDREE APLI.

Estas incipit [illegible]

II D VI ID GORDIANI ET EPYMACHI MRM III.

Primum pascha [illegible]

E V ID MAMERTI EPI ET CF.

X F IIII ID NEREI ET ACHILLEI PANCRACII MRM III

G III ID MARIE AD MRES GENGOLFI MR III

XVIII A II ID BONIFACII MR.

VII B IDUS YSIDORI MR.

C XVII KL IUNII PEREGRINI MR.

XV D XVI KL TORPETIS MR.

Noe ingressus est archa.

IIII E XV KL DIOSCORI MR.

Sol in geminos.

F XIIII KL POTENTIANE VG III

XII G XIII KL BASILLE VG ET MR.

I A XII KL SECUNDINI MR.

B XI KL CASTI ET EMILII MRM.

VIIII C X KL DESIDERII EPI ET MR.

D VIIII KL DONATIANI ET ROGATIANI MRM.

XVIII E VIII KL URBANI PP ET MR III — D

Estas oritur.

VI F VII KL QUADRATI EPI

G VI KL IULII MR

Egressus noe de archa.

XIII A V KL GERMANI EPI ET CF.

III B IIII KL MAXIMINI EPI ET CF.

C III KL FELICIS PP ET MR.

Ultimus rogationum dies.

XI D II KL PETRONELLE VG III — Nox horarum viii dies xvi.

Daniel Printz à Buchau S. C. M. Consiliarius cum ex legatione Polonica reverteretur scribebat 12 Maij

Adam Hannivvald in Rotenhausen et Altenhoff scribebat 12 Maij [illegible]

IUNIUS
HABET DIES XXX LUNA XXVIIII

XVIIII E KL IUN. Nicomedis prbi et mr.
VIII F IIII N. Marcellini et Petri mrm. III.
G III N. Herasmi epi et mr.
XVI A II N. Quirini epi et mr.
Andreas ... scribebat hoc in perpetuam memoriam. Anno 1619. 3. die Junij.
V B NONE Bonifacii archiepi et soc. ei mrm.
C VIII ID. Philippi diac.
XIII D VII ID. Pauli epi et mr.
II E VI ID. Medardi epi et cf.
F V ID. Primi et Feliciani mrm. III.
X G IIII ID. Getulii et soc. ei. D
A III ID. Barnabe apli.
XVIII B II ID. Basilidis Cyrini Naboris Nazarii mrm. IIII.
VII C IDUS Feliculę vg. et mr.
D XVIII KL. IUL. Quintiani prbi et cf.
XV E XVII KL. Viti Modesti et Crescentie mrm.
IIII F XVI KL. Aureliani epi et cf. D
G XV KL. Aviti prbi et cf.
XII A XIIII KL. Marci et Marcelliani mrm. III.
Caspar ... praefectus Monasterij Strigoniensis Ao. 1592. Junij 18.
I B XIII KL. Gervasii et Prothasii mrm. III.
C XII KL. Novati cf.
VIIII D XI KL. Albani mr. III.
E X KL. Paulini epi et cf. III.
XVII F VIIII KL. Iohannis prbi et mr. Vigilia.
VI G VIII KL. Iohannis Baptiste.
A VII KL. Gallicani mr.
XIIII B VI KL. Iohannis et Pauli mrm.
III C V KL. Zoili mr.
D IIII KL. Leonis pp. Vigilia.
XI E III KL. Petri et Pauli aplorum.
F II KL. Festivitas s. Pauli ap.
N. ex horarum VI. dies XVIII.

Joannes ... organista ... Aderat huic loco Anno 1592. Die 17. Junij.

Anno 1587 ... Iun. Johannes Henceus ...

Caspar ... Anno 1592.

KL IVLIVS HABET DIES XXXI LVNA XXX

XVIIII G KL IVLII OCT S IOHANNIS BAPT

VIII A VI K PCESSI ET MARTINIANI MRM III

B V K GREGORII EPI ET MR

XVI C IIII K VDALRICI EPI PCOPII ABB

V D III K ZOE MR DOMICII MR

E II K OCT APOSTO GOARIS DE LOR

XIII F NONE WILLIBALDI EPI ET DE III

II G VIII ID KYLIANI MR ET SOC EIUS PCOPII MR

A VII ID ZENONIS MR

X B VI ID ROME VII FRM III

C V ID TRANSL S BENEDICTI ABB

XVIII D IIII ID HERMAGORE MR

VII E III ID MARGARETE VG ET MR D

Incipiunt dies caniculares

F II ID FOCE EPI ET MR

XV G IDUS DIVISIO APLORU IACOBI EPI

IIII A XVII KL AUGUST EUSTACHII EPI ET [illegible]

B XVI KL ALEXII [illegible]

XII C XV KL ARNOLFI [illegible] MR [illegible]

I D XIIII KL ARSENII EPI ET MR [illegible]

E XIII KL IOSEPH IUSTI

VIIII F XII KL PRAXEDIS VG III

G XI KL MARIE MAGDALENE D

XVII A X KL APOLLINARIS EPI ET MR III

VI B VIIII KL CRISTINE VG ET MR VIGILIA III

C VIII KL IACOBI APOSTOLI XPOFORI MR CUCUFATIS MR

XIIII D VII KL HERASTI MR

III E VI KL HETHERII EPI

F V KL PANTAELEYMONIS MR

XI G IIII KL FELICIS PP ET MR SIMPLICI FAUSTINI BEATICIS MRM III

VIIII A III KL ABDON ET SENNEN MRM III

B II KL FABII MR

Nox horarum viii dies xvi

KL AUGUSTUS HABET DIES XXXI LUNA XXX

VIII C KL AUG. Adving. s. Petri VII Machabeor. D

XVI D IIII N Stephani pp. et mr.

V E III N Invent. s. Stephani pth.

F II N Tertulli mr.

XIII G Nonę Oswaldi regis.

II A VIII ID Sixti pp. et mr. Felicissimi et Agapiti mrm.

B VII ID Affre mr. Donati mr. et soc. ei.

X C VI ID Cyriaci et soc. ei.

D V ID Romani mr. Vigilia.

XVIII E IIII ID Laurentii mr.

VIII F III ID Tyburtii mr.

G II ID Eupli diac.

XV A IDUS Ypoliti et soc. ei.

IIII B XVIIII KL Sept. Ebs. Eusebii prbi et cf. Vigilia.

C XVIII KL Assumpt. s. Marię vg.

XII D XVII KL Serene regine.

I E XVI KL Oct. s. Laurentii mr.

F XV KL Agapiti mr.

VIIII G XIIII KL Andreę mr. et soc. ei.

A XIII KL Stephani regis unor.

XVII B XII KL Bosonis mr.

VI C XI KL Oct. s. Marię. Timothei et Simph. mrm.

D X KL Theone epi et cf. Vigilia.

XIIII E VIIII KL Bartholomei apli.

III F VIII KL Genesii mr.

G VII KL Zepherini pp.

X A VI KL Rufi mr.

B V KL Augustini epi et cf. Hermetis mr. Pelagii mr.

XVIII C IIII KL Decollatio s. Iohis B. Sabine vg. et mr.

VIII D III KL Felicis et Adaucti mrm. D

E II KL Optati epi et cf.

KL SEPTEMBER HABET DIES XXX LVNA XXX

Michael Atolmair ad Inspruk

XVI	F	KL	SP. EGIDII ABB. VERENE VG.
V	G IIII	N	IVSTI EPI ET CF.
	A III	N	MANSVETI EPI ET CF.
XIII	B II	N	RVFINI SILVANI VITALIC MRM.
II	C	NONE	BERTINI ABB.
	D VIII	ID	MAGNI CF.
X	E VII	ID	EVORCII EPI ET CF. REGINE VG.
	F VI	ID	NATIVITAS S. MARIE. ADRIANI MR. CORBINIANI E
XVIII	G V	ID	GORGONII MR.
VII	A IIII	ID	HYLARII PP.
	B III	ID	PTHI IACINCTI FELICIS ET REGVLE MRM.
XV	C II	ID	SACERDOTIS EPI
IIII	D	IDVS	PHILIPPI EPI ET MR.
	E XVIII	KL OCTOB	EXALTATIO S. CRUCIS. CORNELII ET CIPRIANI
XII	F XVII	K	NICOMEDIS PRBI ET MR.
I	G XVI	K	EVFEMIE VG. LVCIE ET GEMINIANI MRM.
	A XV	K	LAMBERTI EPI ET MR.
VIIII	B XIIII	K	METHODII EPI ET MR.
	C XIII	K	PELEI ET NILI EPOR. MRM.
XVII	D XII	K	EVLOGII PRBI ET MR. VIGILIA. Equinoctium.
VI	E XI	K	MATHEI APLI ET EVG.
	F X	K	MAVRICII ET SOC. EI.
XIIII	G VIIII	K	SOSII DIAC. ET MR. TECLE VG.
III	A VIII	K	CONCEPT. S. IOHIS BAPT.
	B VII	K	SOLLEMPNII EPI.
XI	C VI	K	CIPRIANI ET IVSTINE VG.
XVIIII	D V	K	COSME ET DAMIANI MRM.
	E IIII	K	WENCEZLAI MR.
VI	F III	K	MICHAELIS ARCHANGELI.
	G II	K	HIERONIMI PRBI ET CF.

Hic mutantur epacte.

Hic mutantur indictiones.

Nox horarum xii. dies xii.

Anno 1582 cum incredibiles ... regnum Bohemie ... Felix ... Linda ...

Laurentius ... 1592

KL OCTOBER

HABET DIES XXXI LUNA XXVIIII

XV A KL OCT REMIGII EPI ET GERMANI VEDASTI

V B VI N LEUDEGARII EPI ET MR III

XIII C V N CANDIDI MR D

II D IIII N AUREE VG

E III N OCT S WENCEZLAI MR

X F II N FIDIS VG ET MR III

G NONE MARCI PP SERGII ET BACHI MRM III

XVIII A VIII ID SYMEONIS SENIS

VI B VII ID DIONISII RUSTICI ELEUTHERII MRM

C VI ID GEREONIS MR ET SOC EI III

XV D V ID KAINICI ABB

IIII E IIII ID CIPRIANI ET FELICIS MRM

F III ID GERALDI CF

XII G II ID KALISTI PP ET MR III

I A IDUS ANTIOCHI EPI ET CF

B XVII KL NOVEMBRI GALLI CF

VIIII C XVI KL HERONIS CF

D XV KL LUCE EUGLTE 310.

Sol in scorpionem.

XVII E XIIII KL IANUARII MR ET SOC EI III

VI F XIII KL CAPRASII MR

G XII KL HYLARIONIS M XI MILIU VGINU III

XIIII A XI KL PHILIPPI EPI ET MR D

III B X KL THEODORICI PRBI ET MR

C VIIII KL SENOCH ABB

XI D VIII KL FRONTONIS CF

XVIIII E VII KL ROGATIANI PRBI ET MR

F VI KL FLORENTII MR VIGILIA

VIII G V KL SYMONIS ET IUDE AP

A IIII KL NARCISSI EPI ET CF

XVI B III KL SERAPIONIS EPI

V C II KL QUINTINI ET WOLFKANGI MRM VIGILIA

Nox horarum XIIII, dies X.

KL NOVEMBER HABET DIES XXX LUNA XXX

D KL NOV. FESTIVIT. OMIVS. CESARII MR. Budiuoy. Domaslau. Mehiles. Scorec. Slaua.

XIII E IIII N EVSTACHII ET SOC. EI. III. Villelmi. Voyek. Bogdal.

II F III N PIRMINII EPI ET CF. III. Vbisla pr. Iaroslau. Micul. Denka.

G II N PCVLI MR. Viuis atti. Vlicek. Petrus. Ceha. Budislaua com.

X A NONE ZACHARIE PATS IOHIS B. Louek miles. Ratibor. Bizek. Quirono. prs. Sedlena. D

B VIII ID LEONARDI CF. III. Grabissa com. Borzuoy. Radossek. Modliboga. Margareta.

XVII C VII ID WILLIBRORDI EPI III. Sipora. Suatoin. Sdata.

VII D VI ID IIII CORONATORV III. Opalo.

E V ID THEODORI MR III. Crassena. Senena.

XV F IIII ID LVDMILE MR. Hermanni monachus. Ianek. Vlicenca.

IIII G III ID MARTINI EPI. Kasibrod. Crupec. Godaua.

A II ID QVINQ. FRM. HER. Milgost. Puten. Petrus can. Suatoin. Vrbaca. Drsirray. Vogiha.

XII B IDVS BRICCII EPI ET CF. III. Lena com. Crisan. Gehdek. Dobroslau. Strebiha.

I C XVIII KL DECEMBRIS ANTIGII CF. Plucek. Radec. Dedos. Cogen. Bolemila. Dobrena.

D XVII K EVGENII MR. Mahora. Dedos. Bolesey. Mara.

VIIII E XVI K OTHMARI ABB. Slusara. Sdan. Fr.

F XV K GREGORII EPI. Quasic. Xpianus. Radunir. Pisana.

XVII G XIIII K OCT. S. MARTINI. Andreas atti. Brizon. Nesda. Bolemila. Dobka.

VI A XIII K MAXIMI PRBI ET MR. Modliboga. Ianis. Petrus. Vlcek.

B XII K POTENTIANI PP ET MR. Podmka. Boguslast.

XIIII C XI K MATVRI MR. Hraber. Radoslau. Radolina. Sezuslaua.

III D X K CECILIE VG. Cotara. Hilena. Smata. Crisson. Sudek.

E VIIII K CLEMENTIS PP ET MR. Cuheray. Costac. Vecna.

XI F VIII K CRISOGONI MR. KATHERINE VG ET MR. Milgost pr. Sulisla atti. Pribislaua. Iana. Raduy. Domasse. Pauel. Bunata.

XVIIII G VII K HERASMI MR. Scalior. Harena.

A VI K LINI PP.

VIII B V K VITALIS ET AGRICOLE MRM.

C IIII K GREGORII PP. Petrus diac. Vojslau. Pribislau.

XVI D III K SATVRNINI CRISANTI MAVRI ET DARIE MRM. VIG. Milcens pr. ... Vauata.

V E II K ANDREE APLI. Vlastena. Dobremila. Mara. Bolesst. Aruik. Bolek pr. Sdat.

Semiquiacet. Ditte dominus ego ... Nat ...

KL DECEMBER

HABET DIES XXXI LUNA XXVIIII

F KL DEC DIODORI PRBI ET MARIANI DIAC

XIII G IIII N VERI ET SECURI ET RM. *Anno 1587*

A III N CASSIANI MR

X B II N BARBARE VG ET MR

C NONE DALMACII MR

XVIII D VIII ID NICOLAI EPI ET CF

VII E VII ID AGATHONIS MR FARE VG

F VI ID EUTICIANI PP ET MR

XV G V ID CONCEPT S MARIE THEOTOCOS

IIII A IIII ID EULALIE VIRG ET MR

B III ID DAMASI PP

XII C II ID VALARICI EPI

I D IDUS LUCIE VG

E XVIIII KL IANUARII SPIRIDONIS EPI

VIIII F XVIII K VALERIANI EPI ET CF

G XVII K VALENTINI NAULIS AGRICOLE

XVII A XVI K IGNATII EPI ET MR

VI B XV K GRATICI EPI ET CF

C XIIII K UNNIBALDI CF

XIIII D XIII K ANASTASII EPI VIGILIA

III E XII K THOME APLI

F XI K KHIRIONIS MR

XI G X K VICTORIE VG ET MR

XVIIII A VIIII K GREGORII PRBI ET MR VIGILIA

B VIII K NATIVITAS DNI NRI IHU XPI

VIII C VII K STEPHANI PROTHOMRIS

D VI K IOHANNIS APLI ET EUGLSTE

XVI E V K INNOCENTU PASSIO SCORU

V F IIII K DAVID REGIS

G III K SABINI EPI ET MR ET ALIOR

XIII A II K SILVESTRI PP ET CF

RESVRRECTIO DNI
B EVFEMIE VIRG
REGVLII EPI ET CF
VINCENTII MR
PHILIPPI EPI ET CF
B RESVRRECTIO DNI
MATRONIS MR
PERPETVI EPI ET CF
PIGMENII PRBRI ET CF
B PHILIPPI EPI ET CF
AMBROSII EPI ET CF
ADALBERTI EPI ET MR
MARIE EGYPTIACE
B REGVLII EPI ET CF
VINCENTII MR
MARIE APOLLONII
PRISCI MALCHI
B MATRONIS MR
PPETVI EPI ET CF
PIGMENII EPI ET CF
IVLII EPI ET CF
B AMBROSII EPI ET CF
ADALBERTI EPI ET MR
MARIE EGYPT
THEODORE VIRG
B VINCENTII MR
MARIE APOLLONII
PRISCI MALCHI
KALISTI ET KARISII
B THEODORE VIRG
GENESII MR
IVLII EPI ET CF
EVSTASII ABB
B KALISTI ET KARISII
MARIE EGYPT
ANNVNCIATIO S MARIE
TYBVRTII ET VALERIANI
B MARIE APOLLONII
PRISCI MALCHI
SCARV VII VIRG
NICETII EPI EPI ET CF
B GENESII MR
SIXTI PP ET MR
EVSTASII ABB
HERMOGENIS
B MARIE EGYPT
ANNVNCIAT S MARIE
TYBVRTII ET VAL
SIXTI PP ET MR
B MARCI EVGETE
SCARII VII VIRG
NICETII EPI ET CF

SYMEONIS EPI ET CF
B SIXTI PP ET MR
EVSTASII ABB
HERMOGENIS
THEODOSIE VIRG
B ANNVNC S MARIE
TYBVRTII ET VAL
QVIRINI MR
ELEVTHERII MR
B SCARV VII VIRG
LIVDGERII MR
EVFEMIE VIRG
HERESIPPI VIRI SCISSIMI
B PAVLI EPI ET CF
ANTONII MR
THEODOSIE VIRG
GEORGII MR
B HERESIPPI VIRI SCISSIMI
QVIRINI MR
ELEVTHERII MR
ANTONII MR
B LIVDGERII MR
EVFEMIE VIRG
HERESIPPI VIRI SCISSIMI
ALBANI I BRITANNIA
B ANTONII MR
THEODOSIE VIRG
GEORGII MR
PPETVI EPI ET CF
B QVIRINI MR
ELEVTHERII MR
AMBROSII EPI ET CF
RESVRRECTIO DNI
B EVFEMIE VIRG
REGVLII EPI ET CF
VINCENTII MR
ELEVTHERII MR
B SCARV VII VIRG
NICETII EPI ET CF
SYMEONIS EPI ET CF
SIXTI PP ET MR
B PRISCI MALCHI
KALISTI ET KARIS
NICETII EPI ET CF
ANNVNC S MARIE
B IVLII EPI ET CF
MARIE APOLLONII
HERMOGENIS
PHILIPPI EPI ET CF
B RESVRRECTIO DNI
MATRONIS MR
PPETVI EPI ET CF

[illegible: faded medieval text in the left column, a treatise on epacts, concurrents, cycles, the embolism and the Easter term. Legible red headings include "Argumentum epactarum", "De cyclo", "De indictionibus", "De epactis", "De concurrentibus", "De embolismo", "De communi anno", "De anno", "Terminus", "Terminus pasche" and "De quadragesima".]

312

Johann Ulens ... 31 Aug. 1752.

Michael Hess 1588 die July 19.

Anno 1593 die 9 Maij Stanislaus Elsnerus Artium ac philosophiae Magister, Cum Rdo patre Elia Dieterichio Incliti Monasterij pomarijmontis professo hoc nobile ac insigne opus prima vice perlustravit.

Anno Dni 1594 Quarto Die ... Nicolaus ... [illegible]

Dr. Beda Dudik monachus Ord. S. P. Benedicti monasterii Rayhradensis in Moravia codicem hunc aliquando matri meae, monasterio Brevnoviensi pertinentem lustravi Temp. ... A. D. 1851.

[illegible faint pencil signatures] 1886

Dne 21 srpna 1850 dokončil jsem práci svou v bibliotece říšské Stokholmské přehlédnutím této znamenité knihy. Pečírka doctor lékařství.

Den 21 Augusti 1850 slutade jag mitt arbete uti Riks Bibliotheket i Stockholm med granskningen af denna namnkunniga bok. Pečírka, Čechus. M. D.

308

Iste codex 30[illegible] Folia continet